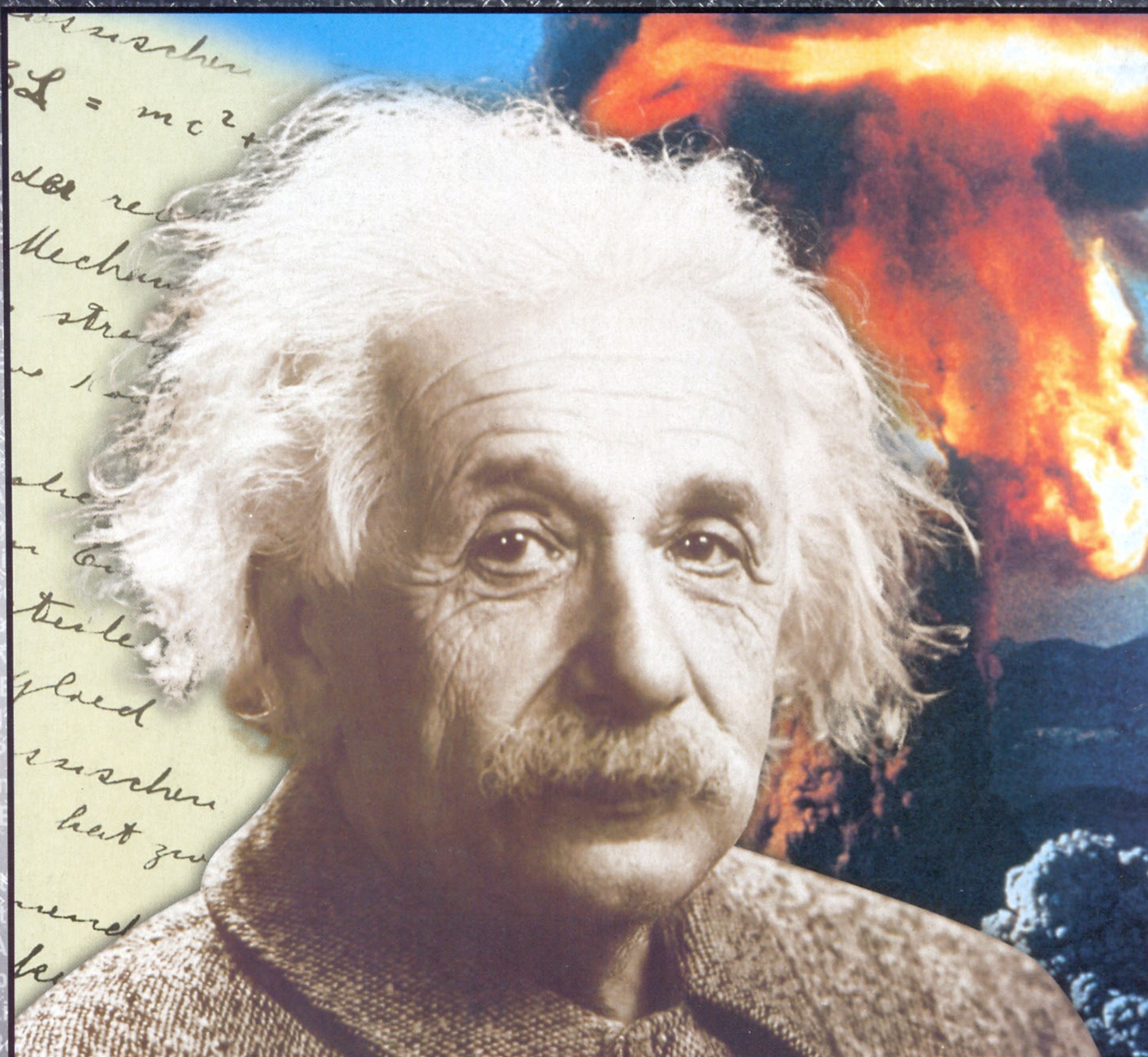
100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

1

EINSTEIN

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Albert Einstein

Numărul 1

Pentru orice informație sau lămurire,
contactati-ne la telefonul: **(021) 40.10.888** sau trimiteți un e-mail la info@deagostini.ro
Servicii pentru clienți: de luni până vineri, între orele 10:00 - 15:00
Pentru o mai bună deservire solicitati întotdeauna publicația de la același punct de vânzare și informați vânzătorul asupra intenției de a cumpăra și aparițiile următoare.
Pentru orice informație, lămurire, înlocuire de exemplare sau comenzi de numere anterioare, sunați-ne la tel. **(021) 40 10 888**
Pentru informații și comenzi de numere anterioare, cititorii din Republica Moldova pot suna la (022) 21.07.98 - Paramedia, Chișinău.

Vizitați site-ul nostru la adresa

www.deagostini.ro

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ
EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL
EDITOR: Petros Kapnistos
MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou
MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas
ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena
MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos
PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa
COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou
MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza
MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis
COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE SPECIALĂ PENTRU LIMBA ROMÂNĂ: COMMIT
DTP: RAY
TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.
DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

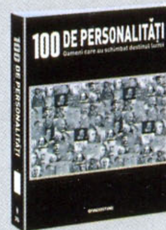
IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L
Country Manager: Mariana Mihălțan
Marketing Manager: Adina Bojică
Redactor: Gabriela Muntean
Distribution Manager: Dan Iordache
ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România
Telefon: (+40) 21 318 7398

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

ISSN: 1791-0765

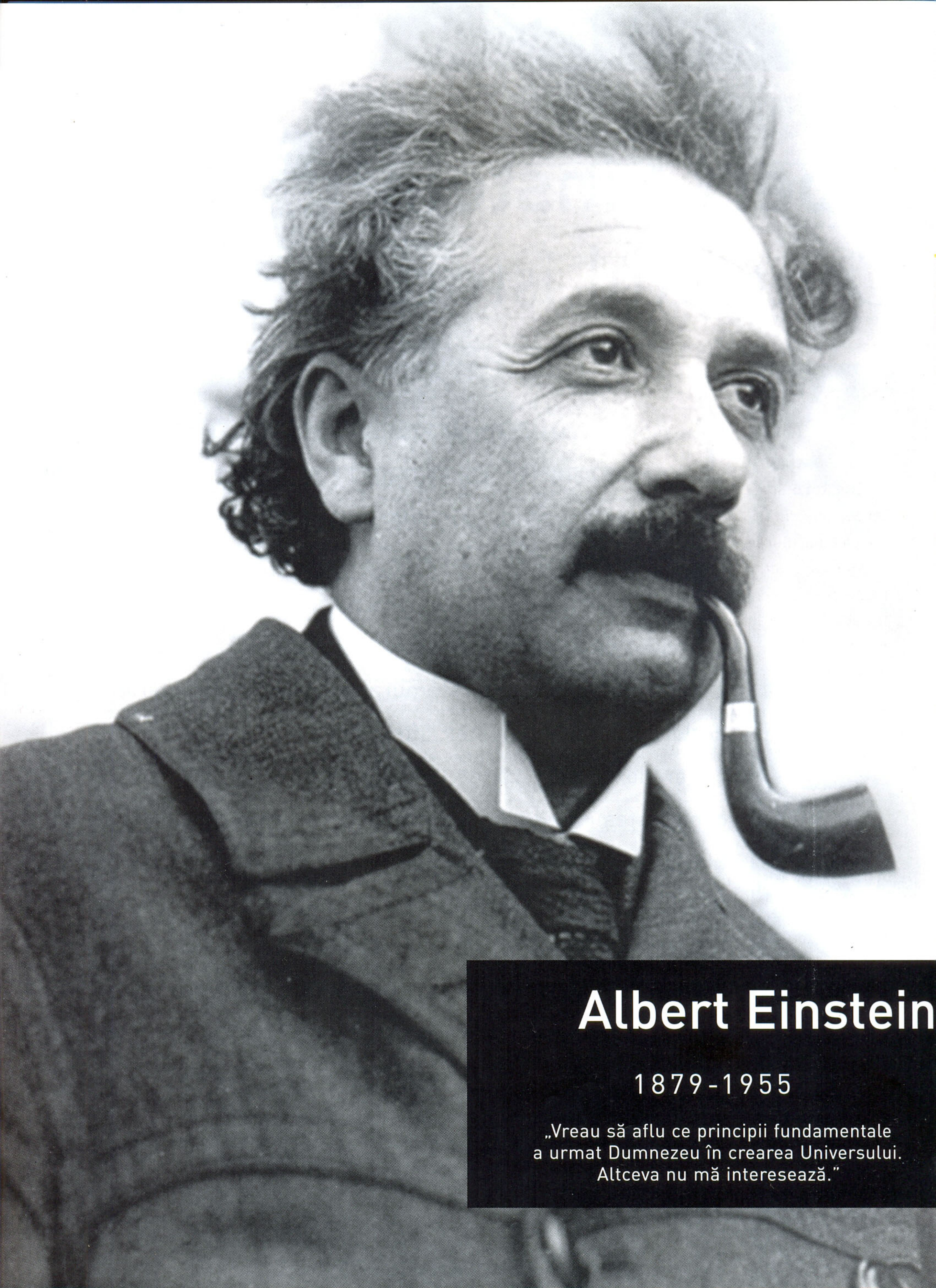
Fotografii: AKG London/The Art Archive/Hulton Getty/Mary Evans Picture Library/Pictorial Press/Rex Features/Robert Hunt Library/ AIP Emilio Segre Visual Archiver/IMS/Erich Lessing/Sotheby's/ Bettmann/Roger Ressmeyer/Evelyn Einstein/ETH Zurich/Frank Spooner Pictures/Gamma, Liaison/Gifford, Liaison/NASA/Peter Newark's Pictures/Popperfoto/Reuters/Science Photo Library/ Cern/Rev. Ronald Royar/Topham Picturepoint/TRH Pictures/USAF Lucien Aigner/David G Houser/Hanan Isachar/David Muench/Marc Deville/Mehau Kulyk/Patrice Loiez Cern/David Parker/Alfred Pasieka/Estate of Ben Shahn/DACS

Prețul numerelor
Prețul primului număr: 2,99 LEI / 14,50 MDL
Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI / 29,99 MDL

Pentru o mai bună deservire, solicitați revista de la același punct de vânzare și informați vânzătorul despre intenția dumneavoastră de a cumpăra următoarele numere.

Editorul își rezervă dreptul de a schimba ordinea publicării personalităților sau de a le înlocui cu altele.

Albert Einstein
1879-1955
„Vreau să aflu ce principii fundamentale
a urmat Dumnezeu în crearea Universului.
Altceva nu mă interesează."

Albert Einstein
Contextul istoric

PROLOG

În evoluția umanității de până acum, secolul al XX-lea a fost o perioadă caracterizată de tragedie și de progres spectaculos. Dintre marile tragedii, amintim cele două războaie mondiale, precum și inventarea, crearea și, în final, utilizarea bombei atomice, care a indus speciei umane groaza autodistrugerii.

În ceea ce privește latura sa spectaculoasă, secolul al XX-lea a adus momentul în care omul s-a apropriat cel mai mult de dezlegarea marelui mister: înțelegerea Universului.

Paradoxul este că de ambele aspecte se leagă, indirect, genialitatea unei persoane, și anume, a omului de știință Albert Einstein. Cercetările sale au contribuit la dezvoltarea teoriei relativității, care a dus la o reconsiderare profundă a observațiilor făcute de Newton, în secolul al XVII-lea, având ca efect o revoluție științifică. Pe de altă parte, observațiile și progresele realizate în domeniul fizicii au făcut posibilă conceperea bombei atomice. Conștientizarea acestei contribuții l-a chinuit pe genialul om de știință până la sfârșitul vieții.

TABEL CRONOLOGIC

300 î. Chr.	Aristotel susține teoria ptolemeică
288 î. Chr.	Aristarh dezvoltă teoria heliocentrică
150 î. Chr.	Ptolemeu sistematizează teoria ptolemeică
1534	Copernic susține teoria heliocentrică
1609	Kepler își enunță legile
1632	Galileo demonstrează teoria heliocentrică
1687	Newton enunță teoria gravității
1873	Maxwell enunță teoria câmpurilor magnetice
1879	Nașterea lui Einstein
1892	Se comunică transformările lui Lorentz
1895	Röntgen descoperă razele X
1896	Becquerel descoperă radioactivitatea uraniului
1898	Curie descoperă elementele radiu și poloniu
1900	Plank enunță primele principii ale teoriei cuantice
1902	Se fundamentează principiile dezagregării atomului
1903	Căsătoria lui Einstein cu Mileva Marić
1913	Bohr explică structura atomului
1914	Începutul primului război mondial
1915	Einstein enunță teoria generală a relativității
1919	Divorțul lui Einstein de Mileva/căsătoria cu Elsa
1922	Decernarea premiului Nobel pentru Fizică lui Einstein
1929	Hubble demonstrează expansiunea Universului
1933	Einstein pleacă în America
1939	Începutul celui de-al Doilea Război Mondial
1945	Lansarea bombei atomice în Hiroshima și Nagasaki
1948	Gamov enunță teoria Marii Explozii (Big Bang)
1954	Se realizează testarea bombei cu hidrogen pe insula Bikini
1955	Einstein moare la Princeton
1957	Se lansează primul satelit artificial, Sputnik 1
1969	Apollo-11 aterizează pe suprafața Lunii
1971	Se bănuiește existența găurilor negre

Strălucitul om de ştiinţă şi festa pe care i-a jucat-o soarta

Născut în Germania, ca fiu al unui industriaş evreu, Einstein a prezentat, încă din copilărie, serioase dificultăţi de adaptare la şcoală, profesorii considerându-l un copil-problemă, care nu vrea să înveţe. Peste ani, Einstein a enunţat **Teoria Relativităţii**, s-a bucurat de recunoaştere mondială, a fost urmărit de nazişti şi, în cele din urmă, silit să îşi părăsească ţara şi să fugă în Statele Unite ale Americii. Faptul că a contribuit, chiar şi indirect, la crearea bombei atomice, el, care toată viaţa sa a fost un luptător pentru pacea mondială, a constituit o sursă de frământări şi procese de conştiinţă pentru omul de ştiinţă, care a devenit simbolul secolului al XX-lea.

▲ Fotografia lui Einstein și a surorii sale mai mici, Maria (Maja), făcută într-un studio. Oamenii care l-au cunoscut pe Einstein în copilărie nu și-au putut imagina că acest copil ciudat va ajunge cel mai strălucit om de știință al secolului al XX-lea.

Un băiat neobișnuit

Un băiat tăcut, de trei ani

În copilărie, geniul lui Albert Einstein era departe de a se întrevedea. Era un copil retras, fapt pentru care era adesea batjocorit de către colegii de școală. Nu era un elev strălucit, în schimb, îi plăcea să citească tot felul de cărți de popularizare a științei.

Avea obiceiul să analizeze detaliat, din orice punct de vedere, orice gând, idee sau informație pe care o avea, păstrând însă tăcerea până când considera că mintea sa a epuizat acest subiect, lucru ce îi determina pe cei din jurul său să creadă că este retardat și să-l disprețuiască. Vedea și observa lucruri pe care alți copii de vârsta sa nici nu puteau să le conceapă. Această capacitate a sa va fi renumită în viitor, însă, în copilărie, micuțul Albert era considerat „îndărătnic" și diferit.

S-a născut la Ulm, un oraș mic, din Germania. Tatăl său, Hermann, era fiul cel mai mare al familiei Einstein, de origine evreiască. Se spune că mama lui Albert, când l-a văzut prima dată pe nou-născut, era să leșine. Micuțul cântărea mai mult decât un copil normal și avea capul umflat și pătrățos.

Părinții săi erau neliniștiți și se întrebau dacă pruncul pe care li l-a dăruit Dumnezeu era normal. Când Albert a ajuns la vârsta de trei ani, fără să articuleze un cuvânt, părinții săi au crezut că este retardat și și-au pierdut orice speranță. Însă mare le-a fost uimirea, când, într-una din zile, micuțul a deschis gura și a început să vorbească cu fluența și vocabularul unui adult. Ce se întâmplase? Copilul analizase până atunci utilizarea cuvântului, iar apoi a exteriorizat ceea ce învățase.

◂ Biserica din Ulm, construită în centrul orașului, în secolul al XIV-lea. Orașul natal al lui Einstein se află în sudul Germaniei, în Bavaria, regiune care prezintă o deosebită importanță comercială.

Datorită activităților comerciale ale lui Hermann Einstein, familia s-a mutat la München, când Albert avea un an. În acest oraș, și-a petrecut anii copilăriei.

Tatăl lui Albert Einstein, Hermann, era un mic întreprinzător, așa cum erau cei mai mulți evrei, care trăiau în Europa, în acea perioadă. După nașterea lui Albert, familia s-a mutat la München, iar Hermann împreună cu fratele său Iacob au pus bazele unui atelier de producere a echipamentelor electrice. Pentru mult timp, afacerea nu a mers bine. În ciuda acestui fapt, Hermann a rămas un om bun și vesel.

Mama lui Einstein, Paulina, iubea mult muzica, era o pianistă remarcabilă, iar casa familiei răsuna întotdeauna de muzică. Datorită insistenței acesteia, micuțul Albert a început lecțiile de vioară, devenind ulterior un bun violonist.

Biblioteca de amintiri

CĂRȚILE LUI PREFERATE

Având o fire introvertită, Einstein citea cu entuziasm, în mod special, cărți de știință și de filozofie, care îl cufundau în propriul său univers. Când Albert avea aproape 10 ani, casa sa era frecventată de un tânăr student la medicină, Max Talmud, care i-a împrumutat micuțului cărțile sale de știință, ajutându-l astfel să-și satisfacă curiozitatea sa înnăscută.

Scrieri precum „Popular Natural Science", a lui Aaron Bernstein, și „Cosmos", a lui Alexander von Humboldt, l-au influențat profund și au compensat lecțiile plictisitoare și neinteresante de la școală, care nu-i ofereau nimic.

Cartea lui Bernstein avea ca scop principal transmiterea principiilor fundamentale de știință copiilor și era foarte cunoscută în Europa acelei perioade. Chiar dacă se adresau copiilor, cele cinci volume conțineau puține imagini și scheme, făcând citirea destul de dificilă pentru micuți. Conținea, în principal, descrierea și analiza fenomenelor, precum lumina, magnetismul, electricitatea și a altor forțe fizice. După ce a citit capitolul cu titlul „Despre viteza luminii", Albert a hotărât să se ocupe de analiza miracolului numit lumină.

Popular Natural Science, 1873. S-au tipărit atât de multe exemplare, încât cartea a fost considerată un best seller.

Puterea nevăzută

Metoda autodidactă, dezvoltată încă din pruncie a continuat să îi folosească și pe durata anilor de școală. În timp ce interesul său pentru anumite materii plictisitoare de la școală era simulat, acest lucru nu se întâmpla când venea vorba despre fizică și filozofie, materii care l-au captivat în mod real.

Când era foarte mic, tatăl său i-a arătat o busolă. Faptul că acul rămânea nemișcat indiferent de mișcarea busolei i-a provocat micuțului Albert o surpriză extraordinară, întrucât a conștientizat că există o putere nevăzută și independentă, pe care nu o poate percepe. Ceea ce ținea nemișcat acul busolei era magnetismul, care a fost descoperit în secolul al XIX-lea și care a contribuit la obținerea unor progrese tehnologice remarcabile. Einstein a simțit de mic copil că lumea văzută este guvernată de principii și legi nevăzute.

Fuga din Germania

La vârsta de 11 ani, Albert Einstein a început să frecventeze un gimnaziu din München, care oferea o educație de elită. Era o școală care funcționa pe baza modelelor militare ale Germaniei. Profesorii făceau abuzuri de putere și pretindeau elevilor respect și supunere absolută. Albert ura disciplina și activitățile colective, iar profesorii care îi așezau pe elevi în rânduri, ținând în mână cravașe, i-au provocat repulsie și, desigur, nu s-a putut adapta cerințelor mediului școlar.

Când a ajuns la vârsta de 15 ani, afacerile tatălui său nu mergeau prea bine în Germania, acesta hotărând să-și caute norocul și în altă parte. Și-a mutat atelierul într-un oraș mic, de lângă Milano. Așadar, familia sa a plecat în Italia, lăsându-l pe Albert singur, în München, pentru a-și continua studiile, într-o școală pe care el o detesta. Pe lângă regulile stricte, care reglementau viața școlarilor, Albert avea un motiv mai important care nu-i permitea să mai rămână în țara sa. În Germania, serviciul militar era obligatoriu după vârsta de 16 ani, iar Albert era hotărât să facă orice pentru a evita această obligație. Și-a întocmit un plan pentru a nu rămâne la școala cu regim strict și pentru a evita serviciul militar. L-a rugat pe un medic, pe care-l cunoștea, să-i elibereze o adeverință prin care susținea că rămânerea sa în acea școală era riscantă pentru sănătatea sa mintală. În acest mod, Einstein a fugit din Germania, țara în care își petrecuse anii copilăriei, și a plecat în Italia, la familia sa.

Einstein, în perioada în care frecventa liceul. În școala aproape exclusiv catolică, el era singurul elev evreu din clasa sa.

Epoca tânărului visător

Elveția, țara libertății

DEȘI AU FOST DEZAMĂGIȚI că fiul lor fusese respins de la școală și își părăsise țara, părinții săi l-au sprijinit. Astfel, cum a împlinit 16 ani, Albert a dat examen de admitere la Politehnica din Zürich, în Elveția. Chiar dacă nu a reușit la examen, rezultatele sale la științe și la matematică au fost remarcate de unii profesori. I-au promis că o să fie admis la facultate în următorul an, pe baza notelor obținute la examenul de maturitate. Astfel, Albert s-a înscris la liceul din Aarau (o localitate din Elveția), pentru a-și putea lua diploma necesară.

Primul lucru care l-a uimit pe Albert la această școală a fost faptul că profesorii nu făceau abuz de autoritatea și de puterea lor. Spre deosebire de ceea ce se întâmpla în Germania, profesorii respectau personalitatea fiecărui elev, aici predominând libertatea de gândire. În această perioadă, Albert a locuit în casa profesorului său de istorie, Jost Winteler, și a simțit pentru prima dată fiorul dragostei, pentru fiica acestuia, Mari. În ciuda caracterului său introvertit și singuratic, șederea sa în Elveția a contribuit la socializarea și la exteriorizarea sa. În acest timp, Albert începuse să viseze și să se piardă în teoriile sale. Neatenția și dispoziția de a visa, care au fost elementele caracteristice ale vieții și cercetării lui de mai târziu, au fost exprimate în prima sa întrebare teoretică: „Cum ar fi dacă am putea să controlăm lumina și să călătorim prin intermediul acesteia?"

FOAIE MATRICOLĂ

Materii	Anul 3 Trimestrul 4	Anul 4 Trimestrul 1
Germană	B	B
Franceză	C	C
Istorie	B	B
Geometrie	A	A
Istorie naturală	C	B
Fizică	A	A
Chimie	B	C
Desen	C	B
Arte frumoase		B
Cântec		A
Vioară	A	A

▲ Liceul din Aarau (jos) și o imagine din sala de clasă (sus). La catedră, profesorul Jost Winteler, în casa căruia locuia Albert. Albert (primul din dreapta) a fost foarte silitor în această școală elvețiană. La sfârșitul vieții, când a fost întrebat care este țara lui preferată, Albert a răspuns: Elveția.

Mai târziu, această inspirație a sa, referitoare la noțiunile de spațiu și de timp, va constitui baza revoluționarei sale teorii a relativității, însă, deocamdată, tânărul de 16 ani nu dispune de suficiente resurse spirituale pentru a dezvolta ideea.

În 1896, Albert s-a înscris la facultate pentru a obține diploma de profesor de fizică. În acea perioadă, Politehnica din Zürich (Eidgenössisches Polytechnikum) era una dintre instituțiile de învățământ de elită din Europa și dispunea de unul dintre cele mai dotate laboratoare. În ciuda acestor facilități, Albert a fost dezamăgit. Majoritatea profesorilor nu erau la curent cu noile descoperiri ale epocii și predau după vechile principii ale fizicii. Albert nu urmărea cursurile, iar la orele de laborator citea reviste științifice, în care erau publicate cele mai recente descoperiri și teorii. De asemenea, își petrecea multe ore în cafenele, unde se întâlnea cu colegii și discutau. Printre colegi, exista o studentă de origine sârbă, Mileva Marić. Cunoașterea acestei femei emancipate va juca un rol determinant în viața sa.

Biblioteca de amintiri

CAFENEAUA METROPOL LOCUL CONVERSAȚIILOR SPIRITUALE

Dintotdeauna, Europa a fost caracterizată de „cultura cafenelei". Cafeneaua a depășit limitele unui simplu spațiu de întâlnire, devenind mai degrabă un salon de societate, unde se întâlneau diferite categorii de oameni, consumând cafea și ceai. Se spune că Albert prefera cafeaua Frappe și cârnații.

Pe durata studiilor la Politehnica din Zürich, Albert frecventa cafeneaua Metropol, un local modern, care era frecventat și de Lenin sau de alte personalități marcante ale epocii. Era un loc în care un cerc de studenți și prieteni discutau despre subiecte științifice, schimbau notițe și învățau pentru examene. Mileva a petrecut și ea mult timp în această cafenea.

Când Albert s-a mutat la Berna pentru a-și căuta de lucru, a găsit o cafenea pe lângă biroul său. Așezat întotdeauna pe locul său preferat, citea împreună cu prietenii cărți de fizică, matematică, filozofie și literatură și purtau vaste dezbateri și analize. Albert a numit acest cerc de prieteni *Academia Olimpică*. În perioada în care se afla la Praga prefera o cafenea unde se întâlneau mulți evrei. Acolo l-a cunoscut și s-a împrietenit cu Franz Kafka și cu alți sioniști. În timpul șederii sale la Berlin, frecventa Guest District Cafe, unde se întâlnea cu artiști și intelectuali.

În general, cafeneaua era locul unde intelectualii, oamenii de știință și artiștii schim-

▲ Exteriorul cafenelei Metropol la începutul secolului al XX-lea.

▼ Zürich, la începutul secolului al 20-lea. Acesta este luminosul oraș elvețian pe care Einstein l-a îndrăgit atât de mult.

◂ Mileva, care a ales să studieze fizica, a vrut întotdeauna să fie independentă. „Această femeie citește încontinuu cărți complicate. Nu știe să gătească și nici să repare încălțămintea", spunea mama lui Einstein, care se opunea cu îndârjire căsătoriei dintre Mileva și Albert.

▸ Îndragostitul Albert i-a scris multe scrisori Milevei. În scrisoarea din iunie 1900, îi scria: „Draga mea, nu pot să mai suport comentariile părinților mei. Mă întreabă «Ce va deveni draga ta Mileva?», «Va deveni soția mea», le răspund."

▴ Laboratorul Politehnicii din Zürich. Albert nu se prezenta la cursuri, ci își petrecea timpul închis în laboratoare. Nu dădea importanță lucrurilor care îl lăsau indiferent, fiind absorbit de cele care îl interesau. Din acest motiv, din anii copilăriei și până la facultate, a fost considerat un om superficial.

Un cuplu nefericit

Mileva era o fată inteligentă. Din cauza unei boli din copilărie șchiopăta cu un picior, lucru care nu a împiedicat-o să obțină o bursă și să creeze un nou model de femeie, dinamică și independentă. Cu acest gând a ales Politehnica din Zürich, care era dominată de bărbați. Când Albert discuta cu aceasta despre subiectul său preferat, adică fizica, simțea că vorbește cu un om care îi seamănă și care îl înțelege, fapt care l-a făcut să se simtă atras de această femeie.

„Dacă mă căsătoresc cu persoana pe care o iubesc, vom face împreună cercetări științifice. Nu vreau să îmi pierd timpul cu oameni ignoranți și inculți, care mă fac să simt că am în față un zid". Prin asemenea scrisori de dragoste își exprima sentimentele față de Mileva, care era cu aproape 4 ani mai mare ca Albert. De aceea, părinții nu erau de acord cu eventuala lor căsătorie. Împotrivirea părinților i-a provocat o enormă mâhnire lui Albert, dar relația sa cu Mileva a devenit posibilă. Însă viitorul nu avea să se arate de bun augur.

Mileva nu a promovat examenul de licență, iar Albert, care își dorea un post de asistent universitar, a văzut cum speranțele îi sunt năruite din cauza unei antipatii pe care i-o purta unul dintre profesori. În același an, afacerea tatălui său a dat faliment, iar Albert a trebuit să muncească pentru a-și susține existența. Astfel, s-a angajat temporar ca profesor la gimnaziu, preda în particular la domiciliu și, în paralel, publica teorii originale în reviste științifice, care, însă, treceau neobservate.

În anul de după absolvire, și-a prezentat teza de doctorat, care nu i-a impresionat deloc pe profesori, aceștia neacordându-i titlul de doctor. Mileva se întorsese în Serbia, țara sa natală, iar această perioadă a fost dificilă și melancolică.

Destinul i-a surâs însă din nou lui Albert. Printr-o cunoștință a tatălui unui coleg de facultate, Marcel Grossmann, a găsit de lucru la Institutul Elvețian de Patentare de la Berna. Acolo și-a petrecut doi ani de la absolvirea facultății.

▾ Împreună cu colegii săi de la Politehnica din Zürich. În stânga, Grossman, dintr-o familie puternică. Tatăl său l-a ajutat pe Einstein (al doilea din stânga) să își găsească pentru prima dată de lucru, cu jumătate de normă.

Evoluția sa ca om de știință

Institutul de Patentare

EINSTEIN S-A ANGAJAT LA INSTITUTUL Elvețian de Patentare din Berna ca examinator de gradul 3. Postul ocupat îi oferea o oarecare poziție socială, astfel că, în ianuarie 1903, la câteva luni după moartea tatălui său, a putut să se căsătorească cu Mileva.

În perioada în care a lucrat la Institutul de Patentare a fost mai silitor decât în anii studenției și a fost promovat imediat ca examinator de gradul 2, cu un salariu destul de bun, raportat la nivelul epocii. La un an după căsătorie s-a născut și primul fiu al cuplului, Hans Albert. Per ansamblu, aceasta a fost una dintre cele mai frumoase și stabile perioade din viața lui.

Munca sa la Institutul de Patentare consta în examinarea și evaluarea invențiilor pentru care se solicita brevetul. De cele mai multe ori, evaluarea caracteristicilor tehnice nu dura mai mult de 10 minute, iar astfel, Einstein avea timp să se ocupe de propriile cercetări. În perioada petrecută la Aarau, încercase pentru prima dată o metodă pe care el însuși o numise „experiment teoretic".

Când era întrebat „Unde se află laboratorul tău?", Einstein deschidea sertarul unde se afla o foaie și un stilou, răspunzând: „Pentru experimentul teoretic, singurele lucruri de care ai nevoie sunt un stilou și o foaie de hârtie". Faptul că în acea perioadă nu găsea niciun laborator liber, se pare că a fost în interesul omului de știință. Modul în care a lucrat, în perioada în care s-a aflat la Institutul de Patentare, a fost consacrat mai târziu ca propriul său stil.

Anul miracolelor

În ceea ce privește lumea fizicii, 1905 a fost anul miracolelor lui Einstein. Într-o perioadă de 100 de zile a publicat trei teorii originale, una dintre acestea, teoria efectului fotoelectric, fiind cea pentru care a primit, în cele din urmă, premiul Nobel. A publicat, de asemenea, teoria relativității, cu care avea să fie asociat, mai târziu, numele său. Einstein avea o încredere extraordinară în teoria relativității, așteptând cu mare interes reacțiile lumii științifice.

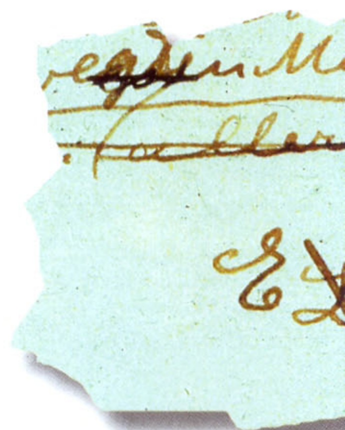
Deși teoriile lui au fost publicate în mai multe numere din reviste științifice renumite, au fost ignorate în întregime de comunitatea științifică. În momentul în care Einstein

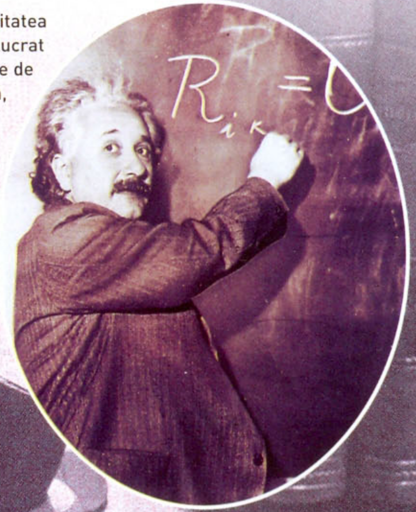
▲ Fotografia lui Einstein din perioada în care lucra la Institutul Elvețian de Patentare. Era conștiincios și eficient în munca sa, dezvoltând în același timp experimente sale teoretice „magice" pentru lumea fizicii și pentru toată umanitatea.

◄ Iubita sa din facultate, iar apoi soția sa, Mileva, și cei doi copii ai lor, în dreapta, fiul cel mare, Hans Albert, iar în stânga, cel mic, Eduard.

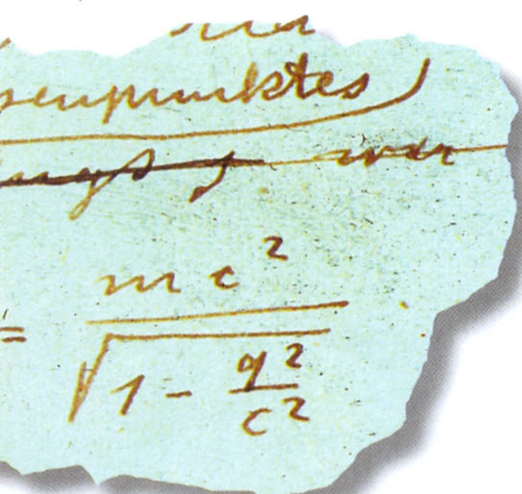
Cerneală, stilou, hârtie și pipa lui. Singurele instrumente ale lui Einstein, pentru experimentele sale teoretice.

Începând la Universitatea din Zürich, Einstein a lucrat apoi la diferite institute de învățământ din Europa, precum Universitatea Germană din Praga și Universitatea din Berlin.

începuse să fie dezamăgit, a primit o scrisoare de la Berlin, în care scria: „În teoria dumneavoastră există anumite puncte pe care nu le înțeleg. Ați putea să mi le explicați, vă rog?". Expeditor era cunoscutul fizician Max Planck, primul care l-a descoperit pe tânărul examinator de invenții.

Teoriile lui Einstein au constituit o inovație în epocă. Susținea că, în natură, singura valoare care rămâne constantă este viteza luminii și, prin urmare, noțiunea de timp este relativă. Acest punct de vedere schimba principiul de bază al fizicii newtoniene, care era valabilă de 300 de ani, anume că timpul este constant. Teoria a produs uimire în lumea științifică. În plus, uimirea a fost determinată și de faptul că aceste concluzii nu fuseseră enunțate de un cercetător universitar, ci de un necunoscut examinator de invenții, care avea aproape 26 de ani. Faptul că, în ciuda vârstei, teoriile sale au atras interesul marelui Max Planck era un succes pentru Einstein. A rămas în Institutul Elvețian de Patentare pentru următorii patru ani, iar în 1909, a fost numit profesor la Universitatea din Zürich. Însă încă nu a devenit cunoscut, nici măcar în cercul restrâns al oamenilor de știință. Va fi nevoie de încă ceva timp pentru ca numele său să fie asociat cu cuvântul „geniu" și ca acesta să devină figura reprezentativă a secolului al XX-lea.

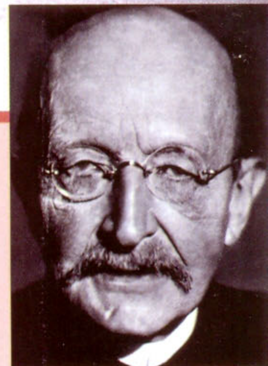

Manuscrisul vestitei ecuații $E=mc^2$, care constituie baza teoriei relativității, dovedește faptul că toată materia ascunde o energie uriașă. Prin această ecuație, Einstein, un adorator al simplității, a reușit să explice principiul de bază care guvernează Universul și natura.

Omul-cheie

BINEFĂCĂTORUL MAX PLANCK

Max Plack, considerat a fi părintele fizicii cuantice.

În 1905, în perioada în care Einstein nu era academician, ci doar un necunoscut funcționar al unui institut, omul care a recunoscut pentru prima dată valoarea teoriei relativității a fost fizicianul Max Planck. Acesta a fost primul care a recunoscut talentul lui Einstein și care l-a invitat la Universitatea din Berlin.

Planck enunțase o teorie revoluționară care a adus schimbări fundamentale în fizica secolului al XX-lea. Conform teoriei lui Planck, energia nu este subdivizibilă la infinit, ci este împărțită în cantități distincte, pe care Planck le-a numit „cuante" (quanta), care în latină înseamnă cantități, și a constatat modul în care este legată energia lor de frecvență. Einstein a dezvoltat această teorie, introducând noțiunea de intensitate a razei și de efect fotoelectric, pentru care a câștigat premiul Nobel.

Planck și Einstein s-au cunoscut în 1909 și, deși erau oameni foarte diferiți, interesul lor comun pentru fizică le-a menținut prietenia pentru mulți ani. În ceea ce privește politica, Planck era un conservator și susținea cu fermitate politica militaristă din Germania anului 1914, în timp ce Einstein se opunea acesteia. În 1933, când Einstein, silit de naziști, a părăsit Germania, Planck i-a reproșat lipsa de patriotism și de încredere în țara strămoșilor săi. În același timp, critica acțiunile naziștilor împotriva oamenilor de știință de origine evreiască. Chiar și atunci când propriul fiu a fost închis, torturat și, în final, executat, în urma acuzației că a fost membru al conspirației pentru asasinarea lui Hitler, patriotismul lui Planck a rămas neclintit.

Recunoașterea mondială

Referitor la Univers...

ÎN PERIOADA ÎN CARE EINSTEIN era profesor la universitate, a continuat să enunțe o serie de teorii. Mai întâi a susținut că timpul nu este o valoare absolută, apoi a abordat relativitatea spațiului. Să ne închipuim că Soarele și alți aștri cu o masă asemănătoare, susținute de o membrană întinsă, cauzează o curbare a acesteia. Lumina, care trece prin acest spațiu deformat, este deviată.

Până atunci, noțiuni precum deformarea spațiului și a timpului nu fuseseră auzite în lumea fizicii. Dacă teoriile lui Einstein se dovedeau adevărate, urmau să provoace schimbări fundamentale ale principiilor fizicii, acceptate până în acel moment. Problema era că observarea aștrilor, care se aflau în spatele Soarelui, era posibilă numai în cazul unei eclipse totale de Soare. Astfel, când observațiile astronomului Sir Arthur Eddington, din noiembrie 1919, cu privire la traseul luminii stelelor pe durata eclipsei de Soare au confirmat corectitudinea teoriilor lui Einstein, comunitatea științifică a fost zdruncinată. Tânărul Einstein a fost recunoscut la nivel mondial.

Premiul Nobel

Teoria relativității lui Einstein nu a fost foarte inteligibilă. Însă, după cum susținea el însuși, dacă cineva se apropie de misterul Universului cu sufletul unui copil mic, chiar și cea mai dificilă teorie pare mai simplă.

În ciuda faptului că teoria relativității era foarte dificilă pentru o minte comună, tocmai oamenii simpli din epoca sa au intuit importanța acesteia. În perioada scurtă de pace, care a urmat Primului Război Mondial, oamenii au studiat intens teoria relativității. Chiar și femeile se adunau la cafea și discutau despre deformarea spațiului. Circulau, de asemenea, ciocolate și pișcoturi „deformate", iar Einstein, dintr-un profesor oarecare, devenise cel mai cunoscut om de știință al epocii.

Însă în paralel cu recunoașterea sa științifică, s-au produs și schimbări în viața sa personală. În februarie 1919, a fost pronunțat divorțul de Mileva Marić. Ca tineri îndrăgostiți, își promiseseră unul altuia că vor alcătui un cuplu nu numai în viață, ci și în cercetare.

Dar după căsătorie și după nașterea copiilor, rolul Milevei s-a limitat la acela de simplă gospodină, mamă și soție. Îngrijindu-se de copii, Mileva rămânea închisă în casă și urmărea cu amărăciune evoluția lui Einstein. Căsătoria a început să se clatine din 1911,

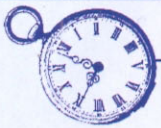
▲ În vremea când lucra la Universitatea Germană din Praga, în timpul unei călătorii în Germania, Einstein s-a întâlnit cu verișoara sa Elsa, pe care nu o mai văzuse de când erau copii. Destinul celor doi s-a schimbat puțin mai târziu, după ce, la recomandarea lui Planck, Einstein a fost numit profesor la Universitatea din Berlin. Elsa era pe atunci văduvă și locuia cu cele două fiice ale sale. Imediat, simpla lor legătură s-a transformat într-o intensă relație sentimentală.

◂ Einstein în discursul ținut la Londra după decernarea premiului Nobel. Teoria Relativității îl făcuse celebru și mulți veniseră să îl asculte.

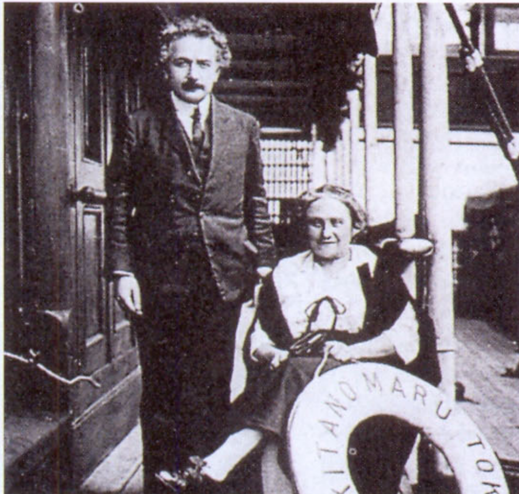
▲ Albert Nobel stabilise ca premiul pentru fizică să fie acordat pentru descoperirile care aduceau un beneficiu practic umanității.

Călătorii în timp

PERIOADA CĂLĂTORIILOR ŞI CELE 40 DE ZILE ÎN JAPONIA

Când, în 1919, observaţiile făcute pe durata eclipsei de Soare au demonstrat corectitudinea teoriei relativităţii, Einstein a devenit unul dintre cei mai vestiţi oameni de pe planetă. A primit invitaţii la conferinţe ale universităţilor din toate colţurile lumii. Astfel, a ajuns să călătorească nu numai în Europa şi America, dar şi în Japonia, America Latină precum şi în alte locuri. În aceste călătorii nu se considera un reprezentant al ţării sale, Germania, ci un „cetăţean universal". În afară de cursurile pe care le ţinea, avea posibilitatea, ca turist, să cunoască locuri noi. Îi plăcea, în mod special, să călătorească cu vaporul, când avea timp, pentru linişte şi reculegere.

▲ Cu soţia sa Elsa pe vaporul Kitanomaru, având ca destinaţie Japonia

Vizita lui în Japonia a avut loc în urma invitaţiei unei case editoriale şi cuprindea o serie de conferinţe la universităţi şi instituţii ştiinţifice din ţară. Şederea sa a durat 40 de zile, timp în care a avut un program foarte strict. A pornit din nordul ţării, din oraşul Sendai, şi a ajuns în sud, la Fukuoka, provocând o mare agitaţie pe unde trecea. A fost uimit de frumuseţea naturală a Japoniei, a vizitat locuri interesante. O ironie tragică a destinului este faptul că cel mai mult l-a impresionat oraşul Hiroshima, pentru a cărui viitoare distrugere îşi va face procese de conştiinţă pentru tot restul vieţii. A gustat bucatele japoneze, a participat la sărbători tradiţionale, a petrecut cu renumitele gheişe şi a sărbătorit Anul Nou împreună cu toţi japonezii. Se spune totuşi că, atunci când a fost invitat să se plimbe cu căruţa tradiţională cu două roţi trasă de oameni, a refuzat, spunând că omul care se transformă în mijloc de transport pentru un alt om este sclav. Această întâmplare ilustrează omenia marelui cercetător. În scrisoarea sa către un cunoscut, în care relatează despre călătoria sa în Ţara Soarelui Răsare, spune „Japonia şi japonezii m-au fermecat şi m-au încântat".

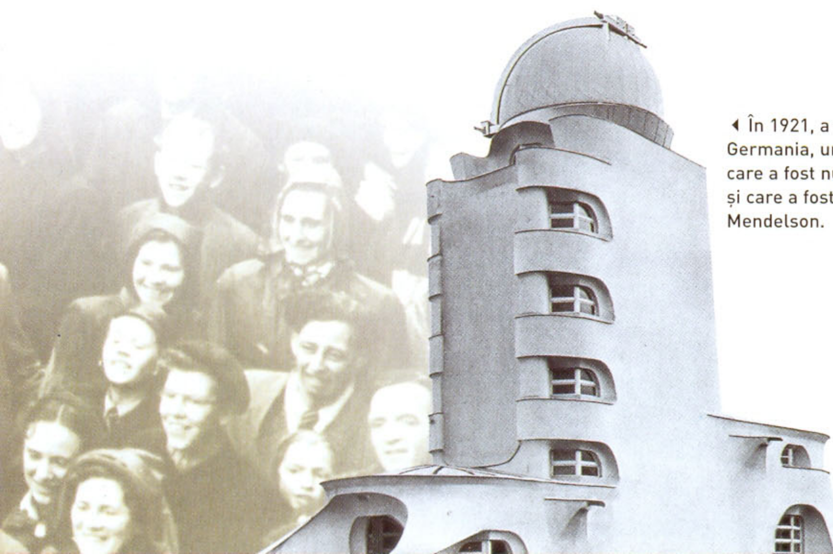
Iunie 1920	Oslo
August 1920	Copenhaga
Aprilie - Mai 1921	SUA
Iunie 1921	Marea Britanie
Martie 1922	Paris
Martie - Iunie 1925	India – Singapore - Hong Kong - Sagap
Noiembrie - Decembrie 1923	Japonia
Ianuarie 1923	Sagap
Februarie 1923	Palestina
Februarie-Martie 1923	Spania
Martie-Iunie 1925	Argentina-Uruguay -Brazilia

când Einstein a fost acceptat ca profesor la Universitatea Germană de la Praga. Mileva, nefiind obişnuită cu viaţa în străinătate, l-a lăsat pe Albert la Berlin şi s-a întors la Zürich împreună cu cei doi copii. În perioada şederii sale la Berlin, Einstein a cunoscut-o pe verişoara sa, văduvă, Elsa, care locuia în acelaşi oraş. Era o femeie foarte diferită de Mileva, care considera faima lui Einstein un lucru natural. În ciuda faptului că ducea dorul celor doi copii ai săi, Einstein era foarte hotărât să îşi petreacă restul vieţii alături de Elsa. Căsătoria lor a avut loc la patru luni după divorţul de Mileva. Albert avea 40 de ani, iar Elsa, 43. Devenit deja celebru, Einstein călătorea în jurul lumii, fiind invitat la universităţi pentru conferinţe şi cursuri, iar soţia sa îl însoţea peste tot.

La trei ani după divorţ, pe când se afla pe un vapor, întorcându-se din Japonia, i s-a comunicat că a câştigat premiul Nobel pentru fizică. Se spune că Einstein a reacţionat foarte calm şi reţinut, poate din pricina faptului că premiul nu i s-a acordat pentru teoria relativităţii, ci pentru cercetările cu privire la efectul fotoelectric. Banii pe care i-a primit pentru premiu i-a dat Milevei, respectându-şi astfel promisiunea făcută în trecut, când cei doi credeau că la un moment dat vor câştiga premiul Nobel.

▼ În data de 22 noiembrie 1922, revista London Illustrated prezintă teoria lui Einstein, confirmată de observaţiile lui Arthur Eddington pe durata unei eclipse totale de Soare. Imediat după finalizarea calculelor, Eddington îi scrie lui Einstein: „Teoria dumneavoastrstră este recunoscută peste tot în Anglia".

◄ În 1921, a funcţionat la Potsdam, în Germania, un observator astronomic, care a fost numit „Turnul lui Einstein" şi care a fost proiectat de Erich Mendelson.

Ascensiunea naziștilor și fuga în America

Tragedia evreilor

CHIAR DACĂ ERA DE ORIGINE EVREIASCĂ, familia lui Einstein adoptase complet modul de viață al germanilor. Tatăl său, Hermann, nu era adeptul religiei evreilor și la trimis pe Albert la școală. Nici Albert nu era conștient de apartenența sa la poporul evreu. Prima dată când a fost silit să își înfrunte religia a fost în 1911, la vârsta de 32 de ani. Fiind acceptat ca profesor la Universitatea Germană de la Praga, a fost invitat să completeze unele formulare obișnuite pentru angajare. Într-unul dintre acestea a trebuit să indice religia. Einstein credea în Dumnezeul lui Spinoza care există în armonia tuturor lucrurilor din lume, credea în legile care guvernează Universul și nu în Dumnezeu, care judecă și pedepsește faptele omenești. Forțat însă, a completat „evreu" .

După acest eveniment, Einstein a sesizat pentru prima dată existența cercului de intelectuali evrei din Praga, în care s-a integrat și și-a făcut prieteni apropiați. A cunoscut, de asemenea, sionismul (mișcare care milita pentru constituirea statului evreu în Palestina) care l-a influențat personal, iar în anii întunecați care vor urma, se va dovedi a fi motivul prejudiciilor suferite.

Amenințarea naziștilor

După a doua jumătate a secolului al XIX-lea, condițiile de viață ale evreilor se îmbunătățiseră într-o oarecare măsură, datorită legislației care îi proteja de discriminări. Însă după înfrângerea suferită de Germania în Primul Război Mondial, naționalismul a început să devină mai pregnant, iar acest fenomen s-a agravat odată cu venirea naziștilor la putere. Când Hitler a luat în mână frâiele partidului, în 1921, atitudinea sa negativă împotriva Tratatului de la Bruxelles, a capitalismului și a democrației a fost transmisă rapid cetățenilor. Printre altele, se impusese antisemitismul absolut.

După sfârșitul Primului Război Mondial, intelectualii țării formaseră o mișcare pacifistă. Totuși, acest lucru constituia pentru naziști o piedică în extinderea puterii germane, și din acest motiv, au acționat foarte dur împotriva intelectualilor care refuzau să se conformeze partidului nazist. Einstein a suferit agresiuni foarte intense, atât ca activist cât și ca evreu. La Berlin se formase o comisie anti-Einstein, având ca scop respingerea teoriilor acestuia. 100 de oameni de știință de renume mondial și-au concentrat forțele în cartea „100 de scriitori împotriva lui Einstein", pentru a-i contesta teoriile. Comentariul lui Einstein referitor la acest eveniment a fost următorul: „Dacă teoriile mele sunt într-adevăr eronate, atunci ar fi nevoie de un singur om de știință care să dovedească acest lucru".

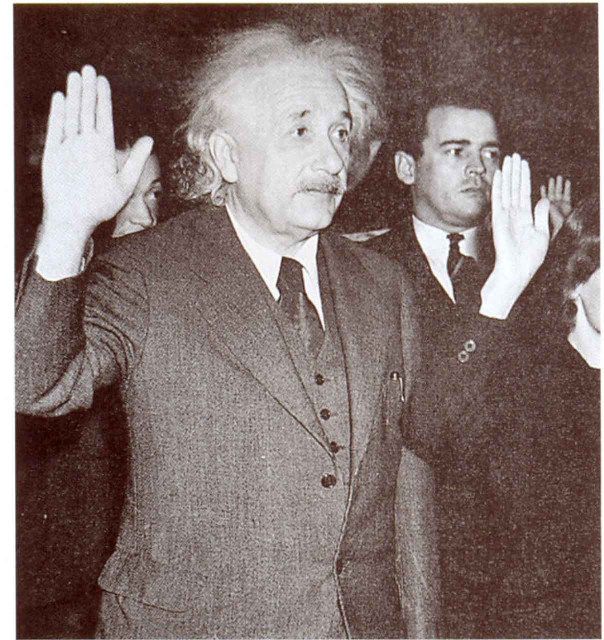
▲ Tablou de Ben Shahn care înfățișează evreii alungați din Europa, căutând adăpost în America. În centru se află Einstein, ținând cutia viorii și fiind însoțit de fiica sa Margo. Mulți intelectuali evrei au fost siliți să se refugieze în Statele Unite ale Americii, dar această imagine a lui Einstein l-a inspirat pe artist.

◄ Hitler, într-o fotografie caracteristică, cu mâna dreaptă ridicată, salutând membrii partidului nazist. Personalitatea lui puternică i-a fanatizat pe aderenți, naziștii transformându-se foarte repede într-o putere amenințătoare.

◂ Alungarea evreilor s-a extins tragic în secolul al XX-lea, sub ordinele lui Hitler. În perioada celui de-al Doilea Război Mondial, nenumăraţi evrei au fost trimişi în lagăre de concentrare, cum a fost şi cel de la Auschwitz. Se estimează că circa 6 milioane de evrei şi-au pierdut viaţa într-o perioadă de 12 luni.

▸ Einstein depune jurământul în Trenton, statul New Jersey. Familia Einstein, care părăsise Germania, a primit cetăţenia americană în decembrie 1940.

Personalitate riscantă

Dobândind deja renume mondial, Einstein era invitat în fiecare an la universităţi din America pentru conferinţe. Întâmplarea de mai jos a avut loc pe durata unei asemenea vizite în America. În ianuarie 1933, Hitler era personalitatea cea mai puternică din Germania. El l-a acuzat pe Einstein de deţinere ilegală de arme şi a trimis naziştii la casa sa de vacanţă a acestuia din Caputh, o suburbie a Berlinului. După o căutare intensă, singura armă pe care au găsit-o a fost un cuţit de pâine. Totuşi, din cauza originii sale evreieşti şi a relaţiilor cu America, Einstein era considerat o personalitate periculoasă, cu legături suspecte.

În timp ce Einstein se afla în America a circulat zvonul despre tentativa de asasinare a acestuia. A plecat din America, în Europa, dar nu în Germania, ci în Belgia, unde se afla sub protecţia cuplului regal. În aceeaşi perioadă au fugit din Germania fiica Elsei, Margo, şi menajera lor. Au plecat cu toţii în America. Toate materialele lăsate de omul de ştiinţă în Germania au fost distruse de nazişti. Einstein, care plecase pentru prima dată din Germania la 16 ani, a fost silit să o părăsească, pentru a doua oară, la 54 de ani.

Din culise

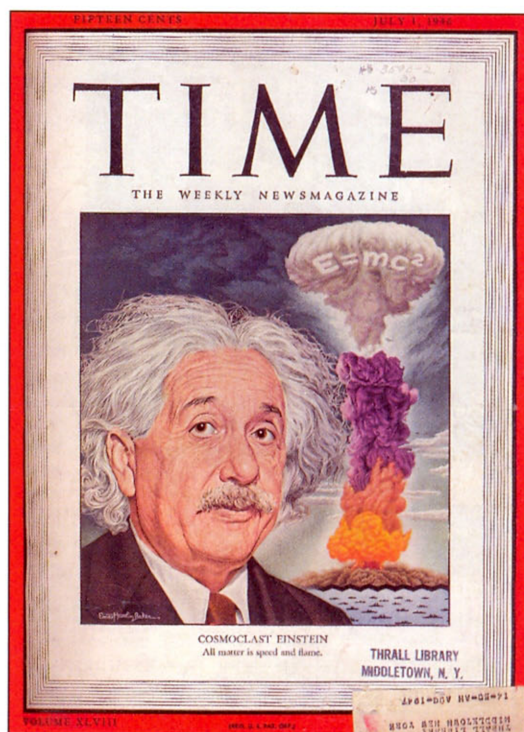
NAZIŞTII ARD IDEI ŞI CUNOŞTIINŢE

După sfârşitul Primului Război Mondial, Germania se afla într-o situaţie jalnică. Economia era împovărată de despăgubirile de război şi de inflaţia care creştea continuu, iar moralul ţării era la pământ din cauza înfrângerii. Atunci a apărut pe scena politică Hitler. Chiar şi în aceste condiţii, afacerile evreilor erau înfloritoare. Hitler îi acuza pentru situaţia economică proastă a ţării, susţinând că aceasta este cauzată de tendinţa evreilor de a strânge în mâinile lor toată bogăţia. Germanii erau consideraţi un neam superior, în vreme ce celelalte neamuri, şi în special evreii, erau considerate inferioare. În încercarea sa de a-şi consolida dictatura, Hitler a dispus arderea publică a cărţilor scriitorilor consideraţi „împotriva autorităţii" şi „periculoşi" pentru popor. A exercitat, de asemenea, o mare presiune asupra liberalilor, oamenilor sensibili la problemele sociale şi asupra evreilor. Se spune că această înverşunare a lui Hitler era cauzată, pe lângă motivele politice, de sentimentul de inferioritate faţă de propriul său nivel academic. În acea perioadă, se crease Societatea Naţiunilor. În cadrul acesteia funcţiona Comisia de Cooperare Intelectuală, care susţinea activităţi pacifiste. Einstein şi prietena sa Marie Curie au fost membrii acesteia, însă, fiind dezamăgit de pasivitatea organizaţiei, omul de ştiinţă a părăsit-o în scurt timp.

▾ Berlin, 10 mai 1935. Tinerii nazişti şi studenţi ard cărţile şi scrierile lui Einstein, Thomas Mann, Sigmund Freud, H. G Wells, Emil Zola, Marcel Proust, Trotsky, Marx, Lenin şi ale altor intelectuali consideraţi o ameninţare pentru ideologia nazistă.

America, noul paradis

▲ Număr al revistei Times care îl înfățișează pe Einstein, iar pe fundal, fumul produs de aruncarea bombei atomice, împreună cu vestita ecuație a omului de știință $E=mc^2$

Ura pacifistului

În anul 1930, pe durata unei vizite în SUA, Einstein și-a extins încercările de evitare a unui posibil război, exprimându-și ideile pacifiste „Dacă 2% din tinerii unei țări nu ar accepta să facă stagiul militar, guvernul acestei țări nu ar putea reacționa din cauza lipsei de locuri în închisori". Aceste cuvinte ale omului de știință au provocat o extraordinară mișcare antirăzboinică, tinerii din America purtând insigne pe care scria 2%. Principiul lui Einstein era că forța nu constituie rezolvarea nici unei probleme.

Cu toate acestea, când a fugit în America, în 1933, atitudinea sa se schimbase fundamental și neașteptat. A fost silit să recunoască faptul că, atunci când există o asemenea putere „diabolică", precum naziștii, anihilarea ei nu se poate face decât prin forță. În fiecare zi soseau în America vești despre violențele naziștilor. Trimiterea unui număr uriaș de evrei în lagărele de concentrare, i-a provocat lui Einstein un mare șoc și o durere profundă. Într-o scrisoare, Einstein mărturisește că modul său de gândire pacifist a fost schimbat de faptul că naziștii încearcă metodic să anihileze toate neamurile de pe fața pământului.

Scrisoarea către președinte

În septembrie 1939, Einstein a fost vizitat de fizicianul ungar Leo Szilard. Împreună cu acesta, a redactat o scrisoare către cel de-al 32-lea președinte al Statelor Unite ale Americii, Franklin Roosevelt. „Posibilitatea ca Germania să recurgă la fabricarea bombei atomice este mare. Este de o importanță vitală ca America să construiască prima bomba atomică", îndemna scrisoarea. Szilard, fiind un om de știință necunoscut, nu spera că o să îl convingă pe președintele Statelor Unite de seriozitatea demersului și, de aceea, a apelat la faima lui Einstein. În anul următor, Einstein a explicat: „De mic copil am detestat puterea, iar acum Dumnezeu mă pedepsește, punându-mi putere în mâini". Într-adevăr, de la un moment dat din viața sa, Einstein se va găsi ridicat pe un piedestal de „fizician genial". Dacă nu i s-ar fi atribuit acest titlu de autoritate, poate că nu ar fi fost implicat în construirea bombei atomice.

După ce a citit scrisoarea, Roosevelt s-a mobilizat imediat. În laboratoarele din Los Alamos, în deșertul din New Mexico, a început „Programul Manhattan" pentru cercetarea și fabricarea bombei atomice.

◄ Einstein împreună cu Oppenheimer, șeful „Programului Manhattan"

Yours very truly,
A. Einstein
(Albert Einstein)

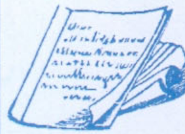
▲ Leo Szilard îi aduce lui Einstein scrisoarea către președintele american. După ce s-a gândit 2 săptămâni, Einstein a semnat scrisoarea.

Festele destinului

Pe 7 mai 1945, întreaga Americă era cuprinsă de bucurie. Norocul îl părăsise pe Hitler, iar Germania se predase fără condiții. Cu toate acestea, lucrările pentru fabricarea bombei atomice continuau cu aceeași intensitate, iar Einstein, care știa acest lucru, era neliniștit. Teoretic, predarea Germaniei făcea ca bomba să nu mai fie necesară, însă din cele trei țări ale Axei, Japonia nu se predase încă. Leo Szilard era la fel de neliniștit, iar la două luni după înfrângerea naziștilor, l-a vizitat din nou pe Einstein, aducând o scrisoare care, de această dată, avea ca scop evitarea lansării bombei în Japonia. Einstein a semnat-o fără să se mai gândească. Însă scrisoarea nu avea să fie citită niciodată de președintele Statelor Unite. Roosevelt a murit subit, fără să mai vadă finalul celui de-al Doilea Război Mondial.

Astfel, pe data de 6 august 1945, în timp ce Einstein se afla în casa sa din Princeton, a ascultat la radio știrea că America a lansat o bombă asupra orașului Hiroshima. Se spune că, la auzirea tragicei știri, Einstein a căzut pe podea, țipând : „Ce oroare, ce oroare".

Cu 20 de ani înainte, fusese în Țara Soarelui Răsare, cu oameni zâmbitori, și fusese atât de impresionat de acest popor, încât afirma că dacă toți oamenii lumii ar fi așa de zâmbitori ca japonezii, nu ar mai exista războaie. Era o mare tragedie pentru omul de știință faptul că a contribuit la crearea celei mai sângeroase arme din istorie, folosită împotriva acestui popor.

Versiune diferită

SCENARIUL ASASINATULUI

Comandantul de atunci al FBI-ului, J. Edgar Hoover, era un om invidios și suspicios, care avea tendința să devină paranoic. Bănuia că Einstein era comunist și spion al rușilor. Nu putea dispune ancheterea acestuia și nici interceptarea convorbirilor telefonice. L-a pus însă sub urmărire și a solicitat să i se raporteze mișcările suspecte, întrucât circulau zvonuri că Einstein ar fi lucrat pe ascuns pentru crearea razei laser pentru detectarea avioanelor.

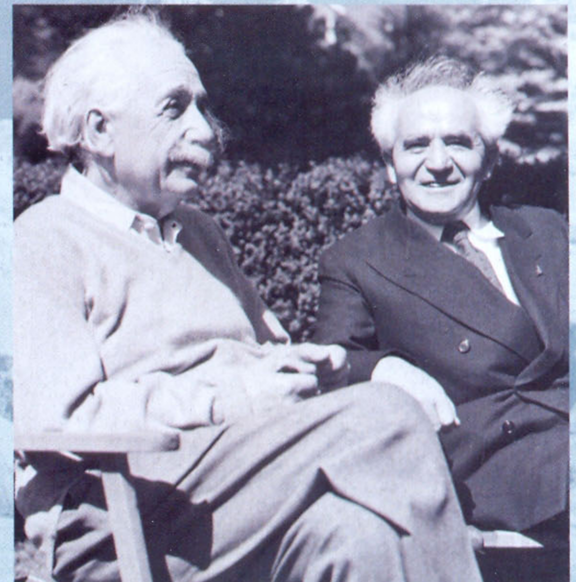
După sfârșitul războiului, Einstein a militat pentru dezarmare mondială și a făcut apeluri stăruitoare pentru crearea unui guvern mondial, provocând astfel creșterea suspiciunilor lui Hoover față de persoana sa, culminând cu hotărârea de arestare a omului de știință, în 1951. Și-a întocmit un plan conform căruia urma să obțină informații de la secretara particulară a lui Einstein, Helen Dukas, însă încercările lui s-au oprit, întrucât ceilalți membri ai echipei de anchetare se temeau ca implicarea lui Einstein și a lui Helen Dukas în mișcări comuniste să nu fie rodul imaginației comandantului și să nu se implice într-un scandal fără scop și temei.

Însă relațiile tensionate ale pacifistului Einstein cu autoritățile americane dăduseră ocazia unor scenarii de asasinare a omului de știință din partea FBI. Când a fost internat în spital pentru insuficiență cardiacă, în momentul morții sale, nu a fost nimeni de față, decât o asistentă. Ar fi fost foarte ușor ca cineva să intervină, fără să lase vreo urmă. Desigur, versiunea acceptată este aceea că a murit din cauze naturale, adică în urma problemelor cardiace și nu putut fi operat, din cauza vârstei înaintate.

▾ Hoover a rămas comandantul FBI-ului până la moarte. Organizarea de acum a FBI-ului păstrează structura dată de Hoover.

▾ Einstein împreună cu prim-ministrul Israelului, David Ben-Gurion. În 1952, lui Einstein i s-a făcut propunerea să fie președinte al Israelului. După ce s-a gândit două săptămâni, a refuzat.

◂ 1931. Cuplul Einstein la Grand Canyon.

Princeton: ultimii ani

▲ Einstein meditează în biroul casei sale. Pe lângă cercetările pe care le făcea pentru enunțarea teoriei unificate, își găsea timp și pentru alte îndeletniciri, cum ar fi filozofia și vioara.

Visul despre guvernul mondial

Din 1933, când a plecat din Germania, și pentru următorii 20 de ani, până la sfârșitul vieții, Einstein a locuit în orașul universitar Princeton, statul New Jersey, unde a predat în laboratoarele Institutului de Studii Avansate (Institute for Advance Studies). În fiecare dimineață străbătea pe jos distanța până la institut, iar după amiaza, se întorcea la casa sa din Mercer Street. În acea perioadă, acțiunile sale erau împărțite egal între știință și politică. Lansarea bombei atomice asupra Hiroshimei îl afectase profund, făcându-l un susținător înflăcărat al dezarmării și al emancipării popoarelor. Credea că singurul mod prin care poate fi posibil acest lucru este un guvern mondial și, până la sfârșitul vieții, a luptat în diferite moduri pentru materializarea acestei viziuni. Din nefericire, a murit fără a-și vedea visul împlinit.

Teoria unificată a câmpurilor

Un alt vis pe care nu l-a putut materializa înainte de moarte a fost teoria unificată a câmpurilor. Mecanica cuantică explică modul cum se comportă obiectele microscopice – atomii și electronii –, în timp ce Einstein a creat teoria relativității pentru a descrie comportamentul corpurilor uriașe, cum sunt galaxiile. Cele două teorii funcționează independent, dar sunt incompatibile. Fizica cuantică nu poate explica obiectele imense, iar relativitatea nu poate funcționa în spațiul microcosmic. Einstein și-a petrecut ultimii ani din viață încercând să dezvolte o teorie care să unească cele două lumi, dar nu a putut ajunge la o exprimare definitivă.

După moartea celei de-a doua soții, Elsa, sora lui Einstein din Italia, Maria (Maja), a venit să locuiască cu el la Princeton, însă a murit cu câțiva ani înaintea lui Albert. După divorțul de Mileva, relațiile lui Einstein cu cei doi fii ai săi s-au răcit, fapt ce i-a produs o mare mâhnire, la fel ca îmbolnăvirea celui de-al doilea fiu al său de schizofrenie. În ultimii ani ai vieții sale, genialul om de știință a meditat cât mai mult, a petrecut multe ore în șir în laborator, ieșind foarte rar din casă. Vitalitatea și strălucirea care l-au caracterizat pe tot parcursul vieții se pierduseră. Au existat și motive de bucurie. Pe aceeași stradă cu el locuia o fetiță cu familia ei. Aceasta îl vizita des pe Einstein, iar când mama ei a întrebat-o odată de ce petrece atâtea ore acolo, micuța a răspuns:

◄ Cenușa lui Einstein a fost aruncată, conform dorinței sale, în râul Delaware. Era locul ideal pentru acesta, unde simțea existența lui Dumnezeu în natură și în Univers.
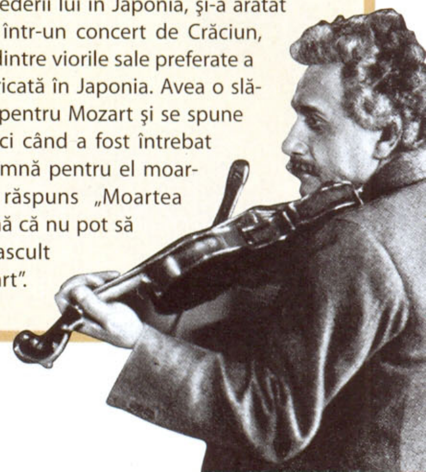
Bărcile aveau aceeași importanță în viața lui Einstein ca și vioara. El prefera bărcile mici, pe care le putea conduce singur.

Clipe personale

VALOAREA PERMANENTĂ

Fizica și vioara. Două lucruri care nu au nimic în comun, însă au fost strâns legate între ele în viața marelui om de știință. A declarat că vioara are o importanță egală sau mai mare decât cercetarea științifică. A început să învețe să cânte la vioară de la vârsta de șase ani, la insistențele mamei sale, iar de atunci nu s-a mai oprit. Când cercetările nu dădeau rezultate, când experimentele sale aveau rezultate contrare, Einstein cânta la vioară. În ciuda faptului că nu-i plăcea să cânte în public, atunci când i se cerea, participa la concerte cu scopuri filantropice. În timpul șederii lui în Japonia, și-a arătat talentul într-un concert de Crăciun, iar una dintre viorile sale preferate a fost fabricată în Japonia. Avea o slăbiciune pentru Mozart și se spune că, atunci când a fost întrebat ce înseamnă pentru el moartea, a răspuns „Moartea înseamnă că nu pot să îl mai ascult pe Mozart".

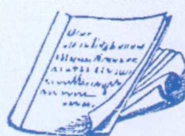

„Bunicul mă ajută la matematică". Mama fetiței i-a cerut scuze lui Einstein pentru îndrăzneala fiicei sale, dar acesta a răspuns „Nu trebuie să vă cereți scuze. Vorbind cu fiica dumneavoastră, eu învăț mai multe lucruri de la ea, decât învață ea de la mine". Einstein, fiind numit „copilul fără vârstă", găsea în copii alinarea și liniștea pe care o căuta.

Călătoria în lumină

În primăvara anului 1955, Einstein avea probleme serioase la inimă și a fost internat în spital. Simțind că se apropie de sfârșitul vieții, a cerut să i se aducă un creion și o hârtie, spunând: „Încă există calcule pe care trebuie să le fac". Puține zile mai târziu, pe 16 aprilie, târziu în noapte, genialul om de știință, germanul care devenise vestit în lume, și-a dat liniștit ultima răsuflare pe un pat al spitalului din Princeton, America.

Întrebarea sa din copilărie, referitoare la natura luminii, i-a determinat drumul spre abordările sale revoluționare, precum noțiunea de timp și de spațiu, teoriile sale revelatoare despre crearea Universului și legile care guvernează Universul, dând umanității răspunsurile pe care, până atunci, oamenii le căutau doar în Dumnezeu. Până la vârsta de 76 de ani, fusese martor la două războaie mondiale, iar viața sa era un amestec de faimă, recunoaștere, amărăciune și dezamăgire.

Versiune diferită

FIICA MISTERIOASĂ

Este cunoscut faptul că, din căsătoria sa cu Mileva Marić, au rezultat doi copii. Însă cu doi ani înainte de a se căsători, în 1902, când Albert avea doar 23 de ani, Mileva a rămas însărcinată. În acea perioadă, Einstein nu era independent financiar și, în plus, părinții săi nu aprobau deloc căsătoria cu Mileva Marić. Prin, urmare, Mileva s-a întors în țara sa și a dat naștere unei fetițe pe nume Lieserl. Versiunea cea mai răspândită este că fetița a fost dată spre înfiere și că de atunci nu s-a mai auzit nimic despre ea, iar Einstein nu s-a referit niciodată la existența ei.

În Arhivele lui Einstein, care se află la Universitatea Ebraică din Ierusalim există un material foarte amplu care se referă la viața și la opera marelui om de știință. O mare parte din acest material nu a fost publicat, în urma ordinelor date de acesta, care a vrut să nu fie publicate anumite detalii ale vieții sale personale. Există o presupunere că în acest material s-ar afla și corespondența avută de Einstein cu tatăl adopriv al fetiței și o fotografie pe care acesta o purta mereu cu el. Conform acestei accepțiuni, după o oarecare perioadă de timp de la înfiere Einstein ar fi comunicat cu Lieserl sau cu oamenii din cercul său de apropiați.

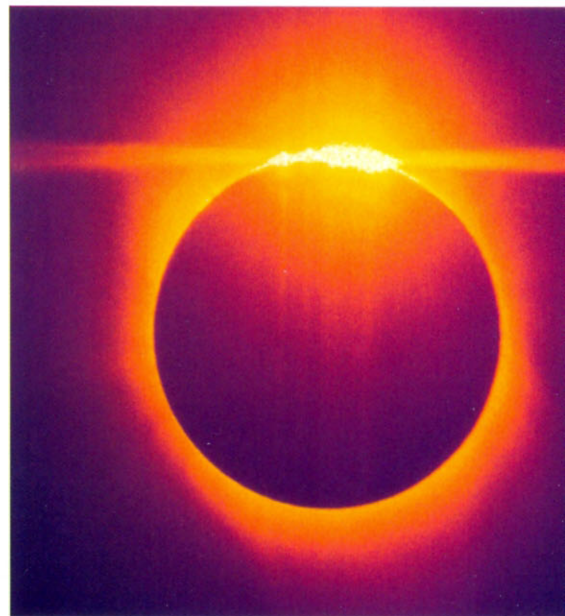

▲ Omul de știință înconjurat de elevi și colegi, care îl întâmpinau cu dragoste și respect.

Casa de pe strada Mercer, unde Einstein și-a petrecut în liniște ultimii 22 de ani din viață.

Să înțelegem legile spațiului și timpului

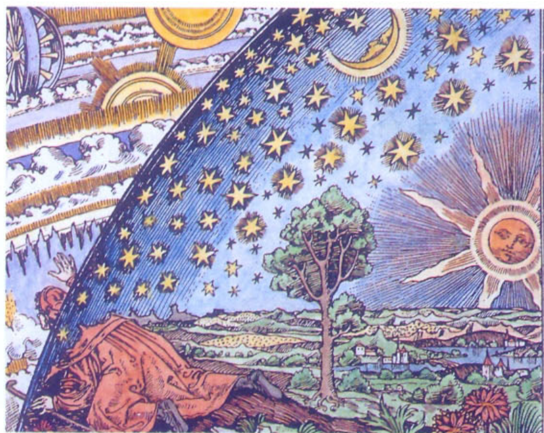
Scriitorul englez Berard So scria odată: „Universul lui Ptolemeu din Grecia Antică a durat 1400 de ani; Universul lui Newton a durat 300 de ani. Oare cât va dura Universul lui Einstein? Vestitul om de știință, substituind prezența lui Dumnezeu, a explicat regulile care guvernează timpul, a dat răspunsuri posibile pentru misterul creării acestuia și a deschis o portiță umanității în înțelegerea Universului. „Singura mea dorință este să dezleg enigma lui Dumnezeu", spunea Einstein.

▲ În 1919, cu ocazia unei eclipse totale de Soare, astrologul englez Arthur Eddington a observat că lumina stelelor care treceau pe lângă soare era deformată, așa cum observase și Einstein.

De ce este atât de importantă teoria relativității?

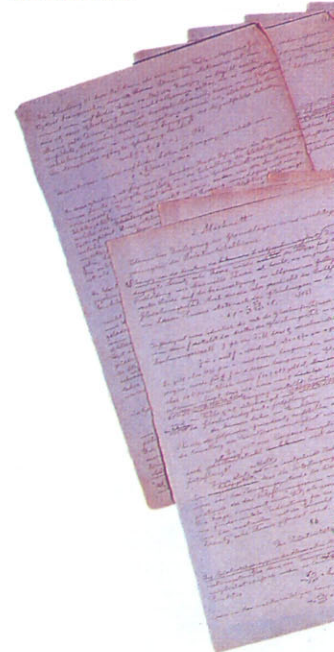
PRINCIPALUL MOTIV pentru care Einstein a devenit celebru pe plan mondial, a fost caracterizat drept genial, a câștigat sau nu respectul oamenilor de știință a fost teoria relativității. În epoca în care Einstein a prezentat-o, această teorie era atât de avangardistă, de revoluționară, încât a zdruncinat din temelii fizica newtoniană, care se baza pe concluzii și teoreme acceptate cu 300 de ani înainte. S-a acceptat că spațiul și timpul, noțiuni constante și absolute, conform fizicii newtoniene, se modifică după factori și condiții externe. Einstein a numit acest lucru „relativitate". Desigur, erau puțini oameni din lume, incluzându-l pe Einstein, care puteau înțelege această teorie în toată măreția sa. Când a publicat pentru prima dată teoria relativității restrânse, în 1905, într-o revistă științifică de renume, Einstein era plin de încredere și aștepta cu nerăbdare reacția comunității științifice. Au trecut însă luni și recunoașterea așteptată nu a sosit, deoarece contemporanii lui Einstein nu puteau să înțeleagă teoria și, din acest motiv, o ignorau. Primul răspuns a sosit sub forma unei scrisori de la marele Max Planck, care îi cerea lui Einstein să îi explice anumite lucruri pe care nu le înțelegea.

▲ Gravură în aramă din secolul al 20-lea care înfățișa percepția pe care o aveau oamenii epocii despre Univers. Credeau că cerul este ca un geam transparent, iar în afara lui, se aflau stelele și planetele.

De ce, însă, era așa de dificilă înțelegerea Relativității? Unul dintre principalele motive era faptul că teoria nu era palpabilă în realitate. Aici se află diferența esențială față de teoria lui Newton, a cărei explicație era mai accesibilă. Mărul a căzut în fața sa. De ce a căzut mărul pe pământ? Natura fenomenului tratat de Newton era palpabilă și, prin urmare, mai ușor de perceput și de înțeles. Noțiunile tratate de Einstein se aflau în afara logicii comune, iar demonstrarea teoriilor era posibilă doar cu ajutorul „experimentelor sale teoretice"..

▼ Manuscrisele lui Einstein pentru teoria relativității restrânse, care nu sunt cele originale, ci cele pe care le-a rescris când se afla în America. Au fost vândute imediat la licitație, în schimbul unei mari sume de bani.

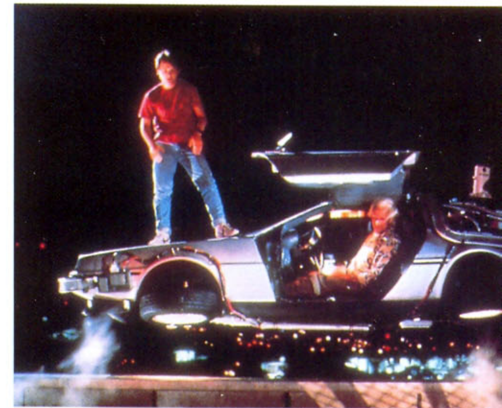

„Experimentele teoretice"

Metoda experimentelor teoretice era caracteristică genialului om de știință. Folosind doar o hârtie și un creion, își crease în minte imaginea Universului, în care își aplicase ideile, concluziile.

Era o tehnică pe care începuse să o dezvolte încă de la vârsta de 16 ani, în perioada în care frecventa liceul din Aarau și era un tânăr visător care încerca să își imagineze cum ar arăta Pământul din perspectiva unei călătorii care folosește lumina ca mijloc de transport. Singura perioadă în care Einstein a folosit laboratorul a fost cea în care a studiat la Zürich. La Institutul de Patentare din Berna nu avea decât un mic birou și hârtia și creionul necesar, iar aceasta a fost cea mai creativă și mai productivă perioadă, în care a finalizat cele mai importante ecuații și teoreme. Există un punct de vedere că, dacă Einstein ar fi avut la dispoziție un laborator, nu ar fi finalizat metoda experimentului teoretic și poate că nu ar fi enunțat niciodată teoria sa revoluționară.

Chiar dacă, de obicei, teoria relativității este considerată o noțiune autonomă, aceasta este produsul mai multor silogisme. Silogismele fundamentale sunt exprimate în Teoria Relativității Restrânsă (1905) și în Teoria Generală a Relativității (1915). Prima tratează noțiunea de relativitate a timpului, în timp ce în cea de-a doua se adaugă și parametrul gravitației, demonstrând că lumina care trece prin apropierea astrelor cu un volum foarte mare și provoacă „curburi" în „membrana"spațiului, se supune și ea deformării. Punctul de pornire al silogismului de mai sus este studiul pe care l-a făcut Einstein la vârsta de 16 ani, în care, examinând natura luminii, a ajuns la concluzia că spațiul și timpul depind de mișcare și că unica valoare absolută, indiferent de sistemul de referință, este viteza luminii. Axioma constanței luminii era opusă logicii comune acceptate până în acel moment și, în plus, corectitudinea ei nu putea fi demonstrată doar prin experimentele teoretice ale lui Einstein.

▲ În filmul științifico-fantastic Înapoi în viitor (Back to the Future), personajul face o excursie în timp, având ca rezultat existența multor paradoxuri cronologice. Noțiunea de mașină a timpului și utilizarea ei, care era un scenariu foarte popular, au ca bază teoria relativității lui Einstein.

Energia nucleară

În 1898, femeia fizician Marie Curie a descoperit că o uncie de radiu emite o căldură de 4 Kcal pe oră pentru un timp nelimitat. Fiind un element radioactiv, radiul se dezintegrează și se transformă în radon. Din transformarea sa rezultă energie. Curie a înțeles pașii acestui fenomen, dar nu a putut înțelege motivul. Răspunsul a fost dat de Einstein prin vestita sa ecuație $E=mc^2$.

Un semn de întrebare îl constituie faptul că ecuația a fost adăugată ca o notă suplimentară la teoria relativității restrânse, după patru luni de la publicarea acesteia. Conform lui Einstein, „E" simbolizează energia, „m" masa, iar „c" viteza luminii. Energia care este conținută în orice corp este egală cu masa acestuia ori viteza luminii la pătrat. Dacă luăm în considerare valoarea numerică fantastică a celei de-a doua părți a ecuației, adică viteza luminii la pătrat, se poate înțelege că și un gram de materie conține o cantitate uriașă de energie. Ultima concluzie trasă de Einstein este că energia și materia este una și aceeași.

$\mathcal{E} = Mc^2$

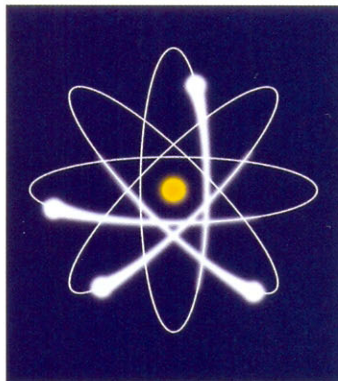
◄ Isaak Newton, om de știință al secolului al XVII-lea. Legile lui despre mișcare, gravitație și lumină au fost acceptate trei secole la rând, până în epoca lui Einstein.

Prin urmare, chiar și un atom al materiei conține energie, iar atunci când echilibrul nucleului este perturbat dintr-un anumit motiv, așa cum se întâmplă în fisiunea nucleară, energia eliberată este extraordinară.

Această ecuație constituie, pe de o parte, baza fabricării bombei atomice, folosită în al Doilea Război Mondial, iar pe de altă parte a inspirat teoria Marii Explozii (Big Bang), care încearcă să explice crearea Universului. Este indiscutabilă tragica ironie a omului de știință pacifist, a cărui genialitate a creat faimoasa ecuație.

Copilul nemuritor

Einstein a schimbat datele de până atunci ale științei, stabilind ca unică valoare absolută viteza luminii, demonstrând relativitatea spațiului și timpului și, în plus, introducând o nouă noțiune, acea de spațiu-timp. Cu cât ne apropiem de viteza luminii, cu atât se încetinește scurgerea timpului.

Diagramă care înfățișează mișcarea electronilor în jurul nucleului atomului. Până la apariția lui Einstein pe scena științifică, existența electronilor era contestată.

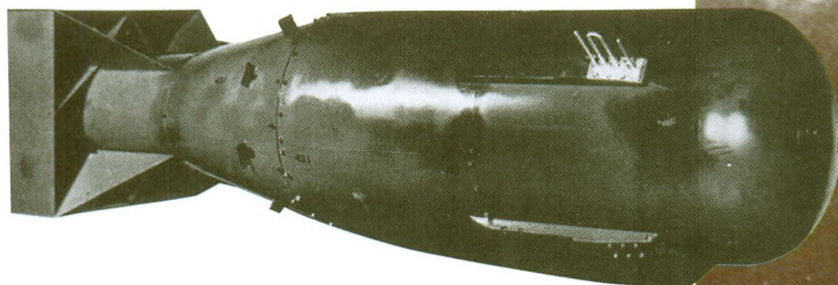
La sfârșitul vieții, făcând o trecere în revistă a descoperirilor sale științifice, s-a întrebat „Oare cum am reușit toate acestea? Foarte mulți oameni percep spațiul și timpul ca noțiuni constante. Numai copiii gândesc altfel. Poate că secretul meu a fost faptul că am rămas copil".

Cel care a fost denumit „copilul nemuritor" a produs o evoluție spectaculoasă în toate domeniile științei prin teoriile sale revoluționare, schimbând toate datele acceptate de 300 de ani. Poate, la un moment dat, va apărea un nou geniu care va respinge, la rândul său, teoriile lui Einstein.

Centrul de cercetare din Los Alamos, statul New Mexic din America, unde, la îndemnul lui Einstein, a pornit, în 1914, „Programul Manhattan" pentru fabricarea bombei atomice.

Bomba cu uraniu, poreclită „Little Boy", care a căzut în orașul Hiroshima pe data de 6 august 1945 și „norul" de fum pe care l-a lăsat pe cer. Trei zile mai târziu, bomba cu plutoniu, denumită „Fat Man", avea să cadă în orașul Nagasaki.

TEORIA SIMPLIFICATĂ A RELATIVITĂȚII

Paradoxul relativității timpului

Dacă o navă spațială, care călătorește timp de câteva zile în spațiu, cu o viteză apropiată de viteza luminii, aceasta se va întoarce pe Pământ peste zeci de ani. Acesta este un scenariu folosit adesea în creațiile științifico-fantastice, iar fenomenul descris se numește „paradox temporal".

Predecesorii lui Einstein, Galileo și Newton, credeau, de asemenea, în principiul relativității. Un observator imobil vede o mașină care trece cu 100 km pe oră. Dacă același observator s-ar afla într-o mașină care trece cu 60 km pe oră, i s-ar părea că aceeași mașină, care trecea mai înainte, se deplasează cu 40 km pe oră. Adică, se consideră că viteza este relativă și depinde de starea în care se află observatorul. În 1880, fizicienii americani Albert Michelson și Edward Morley au făcut un experiment, prin care au măsurat viteza luminii care se propagă în aceeași direcție cu direcția de rotație a Pământului și viteza luminii, care se propagă în sens invers. Conform datelor de până atunci, cele două viteze ar fi trebuit să fie diferite, însă nu erau. Viteza luminii era aceeași, fie că o măsurau în timp ce se aflau pe loc, fie că se aflau în mișcare cu o viteză mare. De ce se întâmpla acest lucru? Pentru mult timp oamenii de știință nu au putut să dea o explicație satisfăcătoare.

Răspunsul la această întrebare a fost dat de teoria relativității. Viteza luminii este singura valoare constantă din lumea naturală. Deci, dacă viteza luminii rămâne constantă, fie pentru distanțe mici, fie pentru distanțe mari, atunci altceva se schimbă. Einstein credea că acest lucru este timpul. Pentru cineva care se deplasează cu o viteză mare, scurgerea timpului este mai lentă decât pentru cel care staționează. Dacă se ajunge să se circule cu viteza luminii, atunci scurgerea timpului se întrerupe complet. Desigur, acest exemplu teoretic este imposibil de aplicat pentru locuitorii Pământului, deoarece nicio mașină nu poate ajunge la viteza luminii (30.000 km/secundă). Cel mai ușor mod de a explica acest fenomen este exemplul cu nava spațială în filmele științifico-fantastice, când personajul constată că, după ce a stat câteva zile în spațiu, pe Pământ au trecut foarte mulți ani.

Gravitația și deformarea spațiului

Teoria relativității restrânse a arătat că scurgerea timpului se schimbă în funcție de viteză. Însă acest lucru nu este suficient. Problema gravitației continuă să existe. Gravitația despre care vorbeau Galileo și Newton și gravitația concepută de Einstein erau diferite.

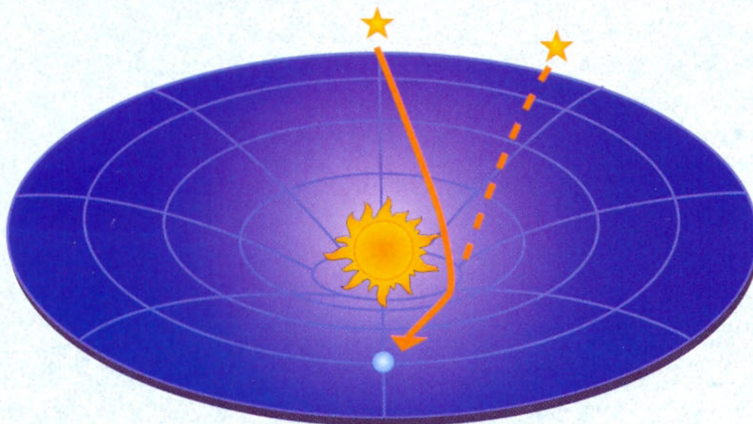
De ce a căzut mărul? De ce există o putere care atrage lucrurile spre pământ? De ce Pământul se rotește în jurul Soarelui? De ce acționează o putere între acestea? Einstein a vrut să înțeleagă natura reală a acestei puteri.

În esență, spațiul cosmic este o suprafață plană în timp. Dar, dacă îl percepem ca pe o membrană întinsă, iar apoi ne imaginăm sfere cu un volum și o masă uriașă, precum Soarele și alți aștri, care sunt plasate pe această membrană, vom observa că membrana suferă o deformare, anume o curbare. Însă corpurile cerești care trec din întâmplare, sunt atrase de curbură către astre. Această curbură și schimbare a direcției pe care o provoacă este ceea ce Einstein a numit „gravitație".

În cazul propriului nostru sistem de referință, Pământul își păstrează traiectoria în jurul Soarelui, deoarece viteza de rotație și curbura se află în echilibru. Dacă, dintr-un anumit motiv, masa Soarelui se va schimba, atunci se va schimba și traiectoria Pământului. Pe de altă parte, și Pământul are o masă, care, chiar dacă este cu mult mai mică decât acea a Soarelui, provoacă deformarea membranei spațiului, în timp ce, în jurul curburii formate se deplasează Luna. Meteoriții care cad pe Pământ sunt atrași de curbura creată de Pământ și, din același motiv, a căzut mărul lui Newton.

Toate corpurile suportă atracția marilor stele. Lumina nu constituie o excepție. Chiar dacă se considera că lumina se propagă în linie dreaptă, indiferent de obstacole, Einstein a demonstrat, prin teoria relativității restrânse, că lumina este atrasă de deformările provocate de către aștri, fiind, la rândul său, deformată. Deformarea suferită de lumină implică prelungirea traseului ei, din cauza forței de atracție precum și ca urmare a faptului că viteza sa rămâne constantă. Cu cât este mai mare forța de atracție, cu atât se încetinește scurgerea timpului.

În funcție de volumul aștrilor, membrana spațiului suferă deformări de diferite tipuri. Cele mai mari curburi de acest fel se numesc găuri negre. Deformarea lor este atât de mare, încât nici lumina nu le poate străbate, având ca rezultat încetarea scurgerii timpului.

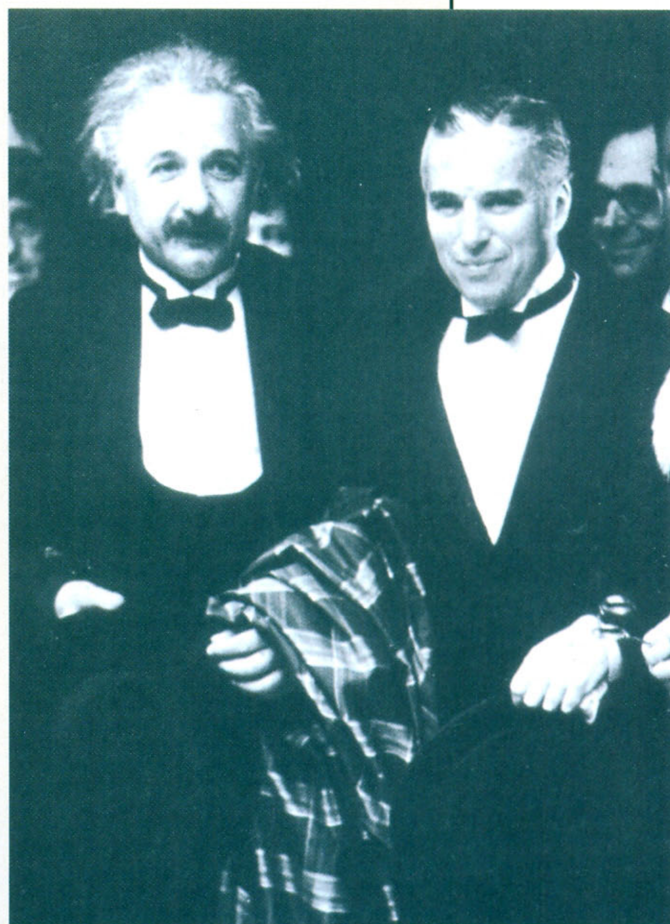
◂ Reconstituirea curburii luminii provocată de deformarea spațiului și a timpului.

Ştiinţă şi pace

Einstein şi-a împărţit viaţa şi cariera între dezlegarea misterului Universului şi activitatea pacifistă. Fiind celebru în toată lumea, nu şi-a limitat prieteniile şi cunoştinţele doar la lumea ştiinţei. Exercitând o extraordinară influenţă socială, a reuşit să cutremure lumea nu numai prin genialitatea sa, ci şi prin căutarea neîncetată a păcii mondiale.

Marele comic

Charlie Chaplin (1889-1977)

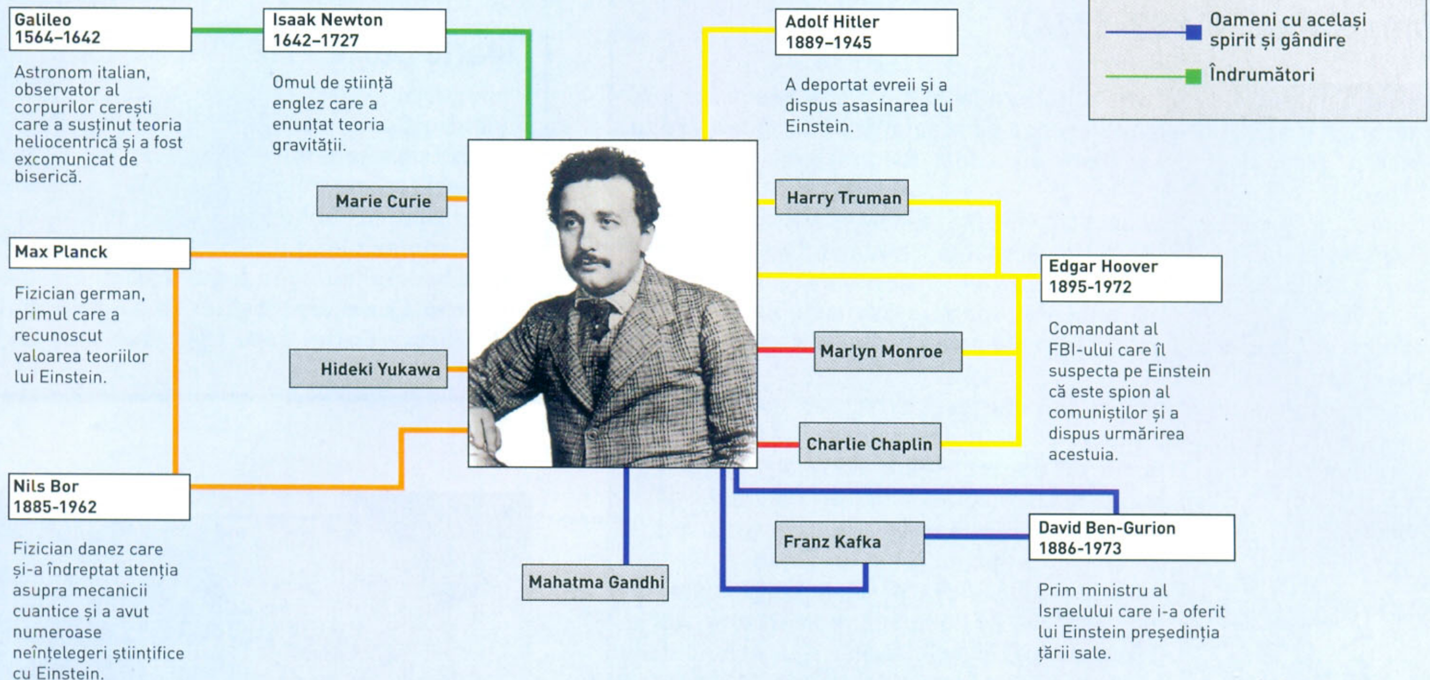

În 1931, în timpul unei vizite în America, soții Einstein au acceptat invitația la masă făcută de actorul Chaplin. Einstein, care era un mare admirator al filmelor comicului, s-a bucurat de invitație și de întâlnire. Primul succes al lui Chaplin a avut loc în 1914, cu filmul mut „Caught in a Cabaret", în care l-a întruchipat pentru prima dată pe eroul „Charlie". De atunci și până în 1940, a fost protagonist pe marele ecran, iubit de toată lumea. De asemenea, cuplul Einstein fusese invitat să vizioneze prima proiecție a filmului „Luminile orașului" (City Lights). Când cuplul a ajuns cu întârziere la teatrul din Los Angeles, împreună cu Charlie Chaplin, au fost primiți cu un entuziasm extraordinar. Uimit, Einstein l-a întrebat pe Chaplin „Dar de ce reacționează așa acești oameni?", iar acesta a răspuns serios „Dintr-un motiv special". Einstein care devenise dintr-o dată celebru nu putea să își ascundă uimirea provocată de primirea călduroasă a mulțimii. Chaplin însă era diferit de Einstein. Era obișnuit cu reacțiile mulțimii față de celebrități.

Într-o întâlnire comună, Chaplin i-a spus lui Einstein „ Pe mine mă aplaudă, deoarece mă înțeleg toți. Pe tine te aplaudă deoarece nu te înțelege niciunul". Din această discuție cu Chaplin, Einstein a realizat că, deși teoria relativității era foarte greu de înțeles, oamenii sesizaseră măreția și importanța acesteia.

Chiar dacă devenise celebru ca actor de comedie, Chaplin împărtășea dorința lui Einstein pentru consolidarea păcii mondiale. Deoarece, opiniile sale politice aveau o orientare de stânga și, în general, se opunea atitudinii politice a guvernului american, a fost exilat din țară, în 1952, și a trăit în Elveția până la sfârșitul vieții.

CORELAȚII ÎNTRE PERSONALITĂȚI

▲ S-au dat deja detalii despre persoanele în cadran gri.

Frumoasa starletă americană se îndrăgostește de genialul om de știință

Marlyn Monroe (1926-1962)

Monroe și Einstein. Simbolul frumuseții, respectiv al genialității pentru America anilor '50 ai secolului trecut. Prin rolul său principal în filmul „Niagara", din 1950, popularitatea lui Marlyn Monroe a crescut cu o viteză uimitoare. Modul prin care își unduia șoldurile când mergea a uimit atât de mult, încât a fost numit „mersul Monroe". A fermecat lumea cu filme precum „Șapte ani de căsnicie" (Seven year Itch) și „Stația de autobuz" (Bus Stop). A devenit sex-simbolul cinematografiei din epocă. Einstein și Monroe au constituit idoli ai vremii lor, existând nenumărate cărți și filme care au ca subiect viața lor. Un film englez, din anul 1985, cu titlul „Neînsemnații" (Insignificance), tratează un scenariu imaginar, în care Einstein, Marlyn Monroe, soțul ei Joe DiMaggio și Joseph Mcarthey, comandantul campaniei anticomuniste a guvernului american, se află în același timp, într-un hotel, iar Einstein se luptă cu DiMaggio pentru inima lui Monroe.

Circula, de asemenea, o anecdotă, conform căreia Einstein și Monroe s-ar fi întâlnit la o manifestație socială. Monroe, fiind impresionată de omul de știință i-a spus: „Nu ar fi minunat dacă am face un copil, care să aibă frumusețea mea și inteligența ta?". Einstein i-a răspuns râzând: „Dar dacă ar avea frumusețea mea și inteligența ta?".

Însă în spatele prestigiului și faimei lui Monroe se afla o dramă întunecată. Cele trei divorțuri, scandalul cu familia Kennedy și implicarea exagerată a presei în viața sa personală au dus-o pe Monroe la limită. În 1962 s-a sinucis, luând o mare cantitate de somnifere, aducând astfel o imagine întunecată „visului american".

Intelectualul evreu a murit fără să ajungă celebru

Franz Kafka (1883-1924)

Născut în fosta Cehoslovacie, Kafka a fost unul dintre primii scriitori ai literaturii moderne. A avut neșansa de a se afla în categoria acelor scriitori a căror operă și valoare nu a fost recunoscută decât după moarte.

Contextul în care s-au cunoscut Kafka și Einstein a fost sionismul. În 1911, când Einstein preda la Universitatea Germană din Praga, frecventa o cafenea unde se întâlneau evreii, majoritatea dintre ei fiind sioniști. Einstein, care până atunci nu manifestase niciun interes față de sioniști, începuse să înțeleagă problemele evreilor și să fie interesat de acest lucru.

Kafka era și el membru al cercului de intelectuali evrei care se intitulau „Cercul de la Praga". Kafka era un tânăr necunoscut, care lucra ca funcționar într-o societate de asigurări și, în paralel, scria romane și nuvele. Viața sa avea multe lucruri în comun cu cea a lui Einstein în acele vremuri și, imediat, cei doi o legat o prietenie strânsă. Pe lângă întâlnirile din cadrul Cercului de la Praga, se mai întâlneau o dată pe săptămână pentru a schimba păreri despre politică și filozofie. În 1912, Kafka a scris una dintre cele mai importante opere ale sale, nuvela „Metamorfoza", care, după moartea autorului, a fost recunoscută pe plan mondial ca o capodoperă literară.

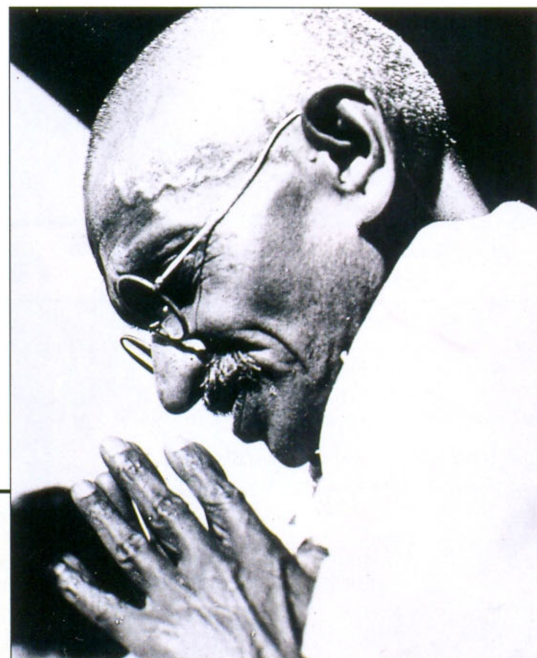

Omul de știință care a înțeles teoria relativității și a descoperit radiul

Marie Curie (1867-1934)

Marie Curie, care era cu 12 ani mai în vârstă decât Einstein a fost singura femeie care a putut înțelege teoria relativității, fiind ca o soră mai mare pentru Einstein. S-au cunoscut în timpul unei conferințe. Fiecare a fost impresionat de teoriile celuilalt și au legat o prietenie specială.

Marie Curie era căsătorită cu fizicianul francez Pierre Curie, care câștigase premiul Nobel

Conducătorul mișcării pentru independența Indiei care a câștigat respectul mondial

Mahatma Gandhi (1869-1948)

Respectul lui Einstein față de persoana lui Gandhi este memorabil: „Cred că opiniile lui Gandhi sunt cele mai luminate dintre cele ale oamenilor politici din epoca noastră. Cu toții trebuie să reușim să acționăm conform gândirii acestuia, îndepărtându-ne însă de la ceea ce considerăm rău și imoral".

Gandhi a constituit figura centrală a mișcării naționale pentru independența Indiei și a fost cel care a inspirat metoda opoziției pasive împotriva cotropitorilor, adică fără utilizarea violenței. Nu a fost admirat doar de compatrioții săi, ci a câștigat respectul și susținerea oamenilor din toate colțurile lumii. Îl numeau „Mahatma", care înseamnă „suflet mare", iar Einstein era unul dintre cei mai înflăcărați susținători ai săi. Într-o scrisoare trimisă lui Gandhi, în 1931, scrie:

„Prin acțiunea dumneavoastră, ați arătat că atingerea scopurilor este posibilă fără utilizarea violenței, chiar și față de cei care nu au renunțat la metoda violenței. Să sperăm că exemplul dumneavoastră se va extinde și în afara granițelor țării dumneavoastră și va ajuta la consacrarea unui principiul internațional, acceptat de toți, care va înlocui războiul.

Cu admirație sinceră
Albert Einstein

Sper ca într-o zi să ne putem întâlni".

Răspunsul lui Gandhi a fost următorul:

„Dragă prietene,
Frumoasa ta scrisoare mi-a adus o bucurie nespusă. Pentru mine este o mare consolare faptul că știu că acțiunile mele te bucură. Sper și eu să ne întâlnim în Ashram, în India.

Cu sinceritate
M. K Gandhi"

În final, cei doi nu s-au întâlnit, dar filozofia lui Gandhi a exercitat o influență directă asupra acțiunilor pacifiste de mai târziu ale lui Einstein.

pentru fizică, în 1903. Ea a obținut premiul Nobel pentru chimie în 1911 pentru descoperirea radiului și a poloniului, fiind considerată cea mai importantă femeie de știință din toate vremurile. Discuta în profunzime cu Einstein despre teoriile lor științifice. Se spune că, în timpul unei excusrii de cățărare, Einstein era atât de absorbit de discuția pe care o avea cu Curie, încât era să cadă într-o prăpastie.

În ceea ce privește femeile, Einstein credea că „natura a creat un sex fără minte" și considera că femeile nu sunt capabile de gândire analitică. În cazul lui Curie, Einstein depășise, desigur, problema sexului și o aprecia drept una dintre cele mai puternice minți din câte a cunoscut. Când aceasta a murit, în 1943, Einstein a spus că a fost o femeie strălucită, iar faima pe care aceasta o dobândise nu va înceta niciodată.

Primul japonez câștigător al premiului Nobel

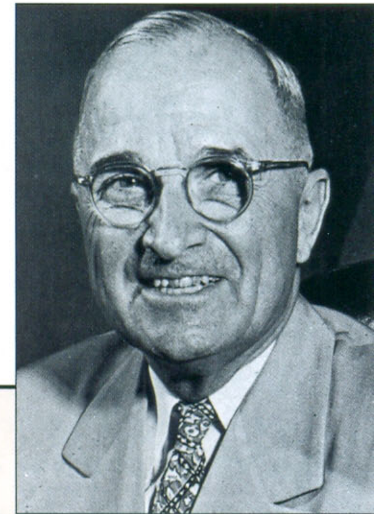
Hideki Yukawa (1907-1981)

În 1948, în timp ce Einstein lucra în Institutul de Studii Superioare din Princeton, fusese invitat acolo, pentru un discurs, fizicianul Hideki Yukawa. Se spune că Einstein, simțindu-se încărcat cu o mare răspundere, din cauza scrisorii trimise președintelui american Roosevelt, în care îl încuraja să fabrice bomba atomică, l-a vizitat pe fizician în camera sa și și-a cerut scuze personal pentru lansarea bombei atomice în Hiroshima și Nagasaki. Cei doi oameni de știință au reușit să depășească tragedia bombei, au legat o prietenie strânsă și s-au străduit să nu mai permită niciodată utilizarea științei pentru acțiuni de război.

În 1935, într-o lucrare teoretică despre puterile nucleare, Yukawa prevedea existența mezonilor. Când, mai târziu au fost descoperiți mezonii, Yukawa a primit premiul Nobel pentru previziunea sa.

După sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial exista o competiție frenetică între națiuni pentru producerea armelor nucleare și a bombei cu hidrogen. Indignat de acest lucru, în 1955, Einstein împreună cu bunul său prieten, filozoful Berard Russel, a redactat vestitul manifest Einstein-Russel pentru dezarmarea nucleară, care a fost semnat, printre alții, și de Yukawa. După moartea lui Einstein, Yukawa a declarat că va face tot ce îi stă în putință pentru realizarea visului marelui om de știință.

Președintele american s-a opus creării guvernului mondial

Harry Truman (1884-1972)

În data de 6 august 1945, a avut loc una dintre cele mai tragice acțiuni din istoria umanității: lansarea bombei atomice în Hiroshima. Trei zile mai târziu tragedia se repeta prin aruncarea unei alte bombe în orașul Nagasaki. Ordinul fusese dat de cel de-al 33-lea președinte al Statelor Unite ale Americii, Harry Truman, care primise mandatul de președinte în urma morții fostului președinte Roosevelt. Einstein și alți oameni de știință încercaseră să îl facă să se răzgândească, însă pentru Truman decizia era ireversibilă.

După terminarea războiului, Einstein a încercat să promoveze ideea unui guvern mondial, care să realizeze acțiuni de mediere, cu scopul evitării acțiunilor războinice catastrofice. Din păcate, visul lui nu s-a realizat. Dimpotrivă, guvernele din toată lumea se întreceau în fabricarea armelor nucleare.

În mod special, în America a început înfruntarea cu Uniunea Sovietică și, în cadrul acestei campanii antisovietice, Truman a organizat așa-numita „Vânătoare roșie" (Red Hunt) prin care, oricine era auzit cum critică capitalismul și modul american de gândire era considerat comunist și urmărit de autorități. Desigur, Einstein, din cauza părerilor sale pacifiste și a ideii sale inovatoare de constituire a unui guvern mondial, a fost considerat o persoană periculoasă și suspectă și a fost pus sub urmărire. Obișnuia să spună: „Statul trebuie să existe pentru binele poporului, și nu poporul trebuie să existe pentru binele statului." Afirma că nimic nu îl sperie mai mult decât un guvern care încearcă să limiteze gândirea și exprimarea liberă, având ca exemplu ascensiunea naziștilor din Germania.

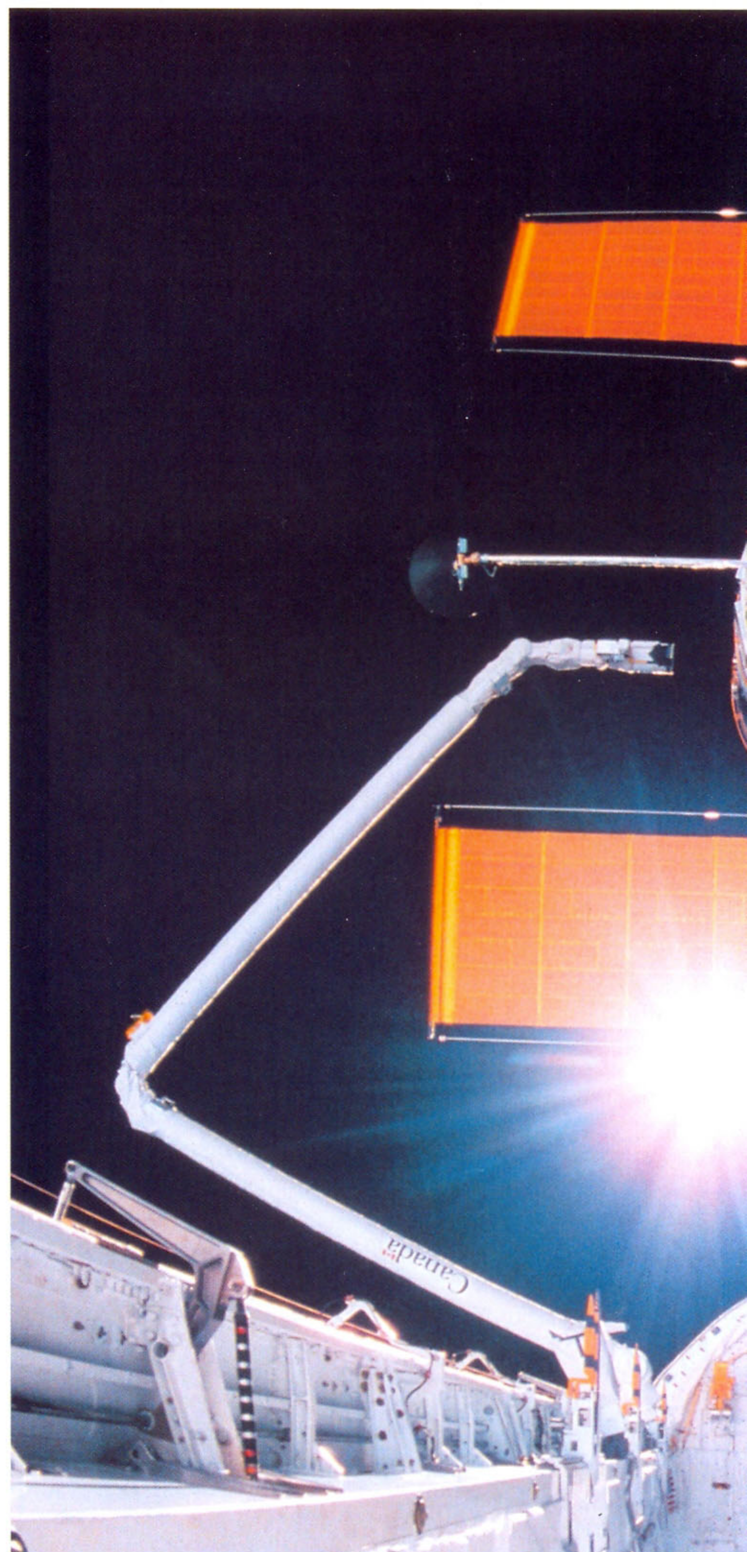
De la supoziție la realitate

Adevărul despre Univers și dezvoltarea științifică

Tot timpul vieții și carierei sale, Einstein a fost convins că există o formulă unică care poate explica toate fenomenele Universului și că nici unul dintre acele fenomene nu este întâmplător.
Teoriile și concluziile sale și-au găsit aplicare, mai târziu, în multe domenii și au contribuit la progresul extraordinar al științei. Una după alta, previziunile sale au fost confirmate, iar efectul lor este vizibil în tot spectrul științei moderne.

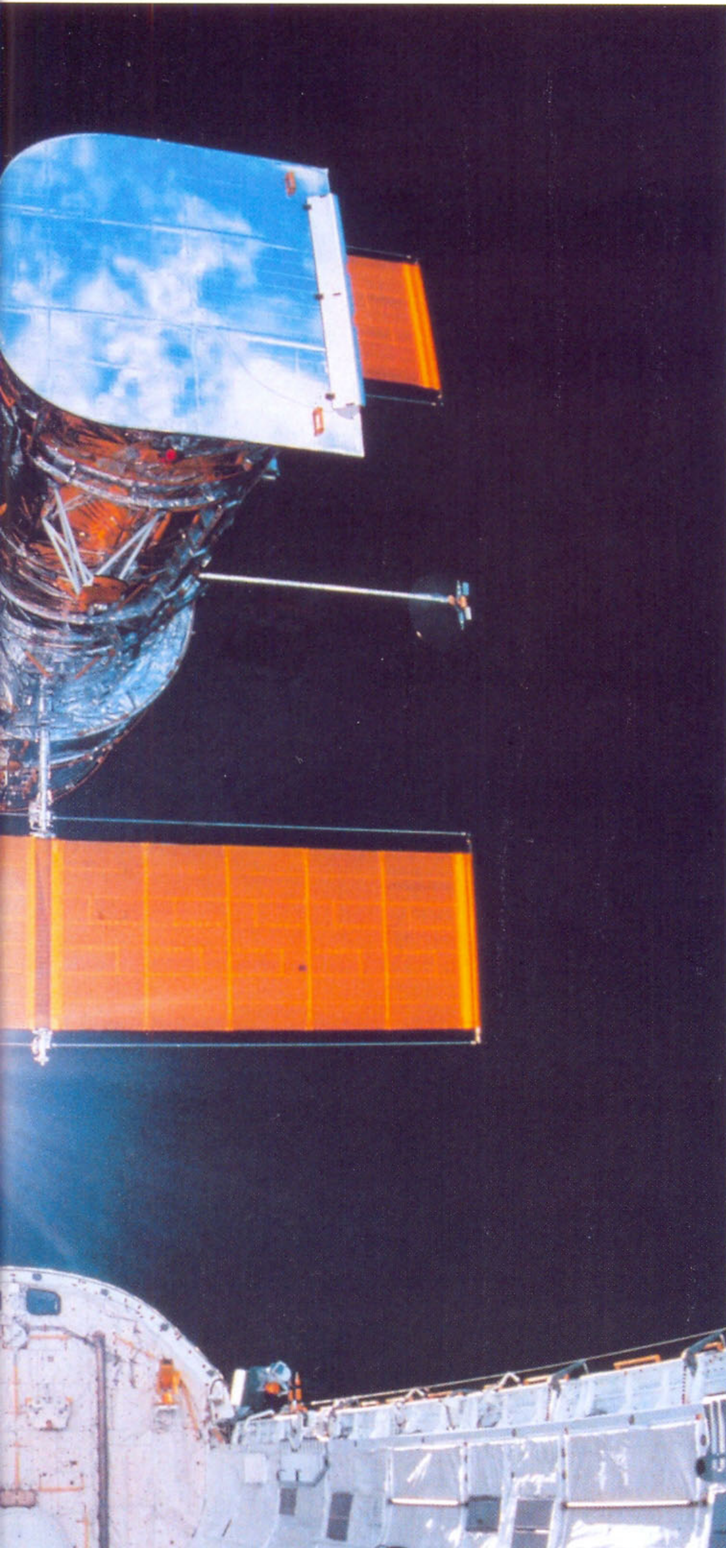

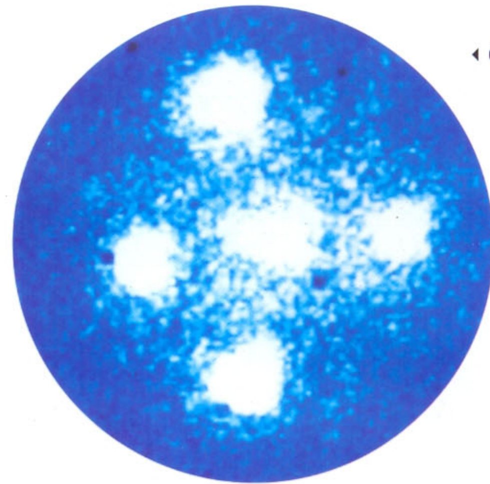
▲ Din 1981, când a început programul spațial, umanitatea a dobândit cunoștințe noi cu privire la Univers.

Fereastra spre Univers

Secolul al XX-lea a fost secolul explorării spațiului. Primul pas a fost făcut când, prin trimiterea navei spațiale pe Lună, omul a pășit pentru prima dată pe solul satelitului nostru și a privit culoarea albastră a Pământului. Apoi au fost trimise nave pe Marte și pe Jupiter, au fost trimiși sateliți la limitele externe ale sistemului nostru solar și au fost dispuși numeroși sateliți artificiali pe

◂ Crucea lui Einstein

Einstein credea că nimic nu este întâmplător în natură; toate fenomenele se supun legilor și principiilor; toate au fost create pe baza unui plan.

Dumnezeu nu aruncă zarurile

Una dintre vorbele preferate ale lui Einstein era: „Dumnezeu nu joacă zaruri". Nimic nu este întâmplător în natură; toate fenomenele se supun legilor și principiilor. Prin ecuațiile și teoremele sale, Einstein a încercat să răspundă la câteva dintre problemele genezei, iar rezultatele cercetărilor sale sunt vizibile în diferitele șanse ale vieții și aplicațiile tehnologice ale omului modern.

▾ Descoperirea laserului, bazată pe teoria efectului fotoelectric. Laserul are, astăzi, un spectru larg de aplicații. Teoria lui Einstein avea să fie punctul de plecare și pentru alte descoperiri importante.

orbita planetei noastre. Explorările sunt atât de importante, încât putem să spunem că avem o imagine generală asupra a ceea ce se întâmplă la extremitățile Universului.

Poate dacă Einstein nu și-ar fi enunțat teoriile la începutul secolului, acești pași nu ar fi fost făcuți niciodată. Einstein nu a apucat să devină martorul progresului și nici să vadă flotele și navele spațiale; însă este clar că el a deschis o poartă spre Univers.

Nava Viking care a cercetat urmele de viață de pe planeta Marte și a cules informații utile de pe suprafața acestei planete, contribuind astfel la înțelegerea modului în care s-a format sistemul nostru solar.

Energia atomică și rezultatele previziunilor

Una dintre cele mai importante acțiuni ale lui Einstein este contribuția sa la dezvoltarea energiei atomice. Dacă nu ar fi exprimat relația dintre masă și energie prin vestita sa ecuație, nu ar fi existat nicio îndoială că cercetările referitoare la energia atomică s-ar fi aflat într-un stadiu incipient. Din nefericire, unul din rezultatele acestor descoperiri a fost bomba atomică. Energia atomică rămâne însă o sursă inepuizabilă de energie.

Previziunile sale referitoare la structura atomului au legătură cu multe dintre descoperirile pe care le vedem în viața noastră de zi cu zi, precum televizorul, aparatele de fotografiat, aparatele cu focalizare automată și laserul, care are foarte multe aplicații: în medicină și în aparate precum imprimantele, care sunt foarte necesare în viața modernă.

▲ Centrală nucleară. În reactoare se realizează fisiunea nucleară, în urma căreia se obține căldură. Aceasta este utilizată la încălzirea unui fluid care, la rândul său, este trecut printr-un motor termic ce generează energie. În acest scop, în centralele nucleare se folosesc izotopi de uraniu, care au o eficiență de două milioane de ori mai mare decât petrolul.

Demonstrarea post-mortem a teoriilor sale

După moartea lui Einstein, au apărut mulți oameni de știință care au cerut revizuirea și readaptarea teoriilor lui. Au existat însă și unii care le-au contestat. Însă în 1965,

Multe din descoperirile pe care le vedem acum au legătură cu analiza structurii atomului.

▸ Născut în 1942 în Oxford, omul de știință englez Steven Hawking a continuat drumul lui Einstein în dezlegarea misterului Universului.

un experiment care măsura microundele ce cădeau din spațiu a localizat persistența luminii (afterglow) de la Marea Explozie (Big Bang), iar teoria lui Einstein referitoare la crearea Universului a fost confirmată.

În 1993, satelitul NASA, COBE (Cosmic Background Explorer) a arătat că punctele Universului unde temperatura este mai mare decât zero absolut sunt distribuite unitar. Acesta este încă un element care sprijină teoria Marii Explozii. În iunie 1976, a fost lansat un ceas atomic cu hidrogen de la înălțimea de 9.600 km deasupra nivelului mării. Înaintea lansării, ora indicată de acest ceas a fost potrivită cu cea a unui ceas care se afla pe Pământ. Ceasul care a fost lansat străbătea mai repede cu un ritm de o miliardime de secundă fiecare secundă, conform previziunilor relativității generale. În 1995, un grup de cercetători americani au utilizat laserul pentru a îngheța un nor de atomi de litiu. Cum a scăzut temperatura, atomii au format legături slabe și au format molecule. Cu 80 de ani înainte, Einstein făcuse această previziune.

În final, vedem că Einstein nu a urmărit un vis, așa cum credeau mulți. A fost convins că dezlegarea marelui mister al Universului era posibilă, dar trebuiau cercetate fenomenele. S-a gândit, a cercetat, a calculat și, în final, a lăsat moștenire concluziile sale umanității.

Reprezentarea găurii negre.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

EINSTEIN

ISSN 1791-0765
9 771791 076000 01

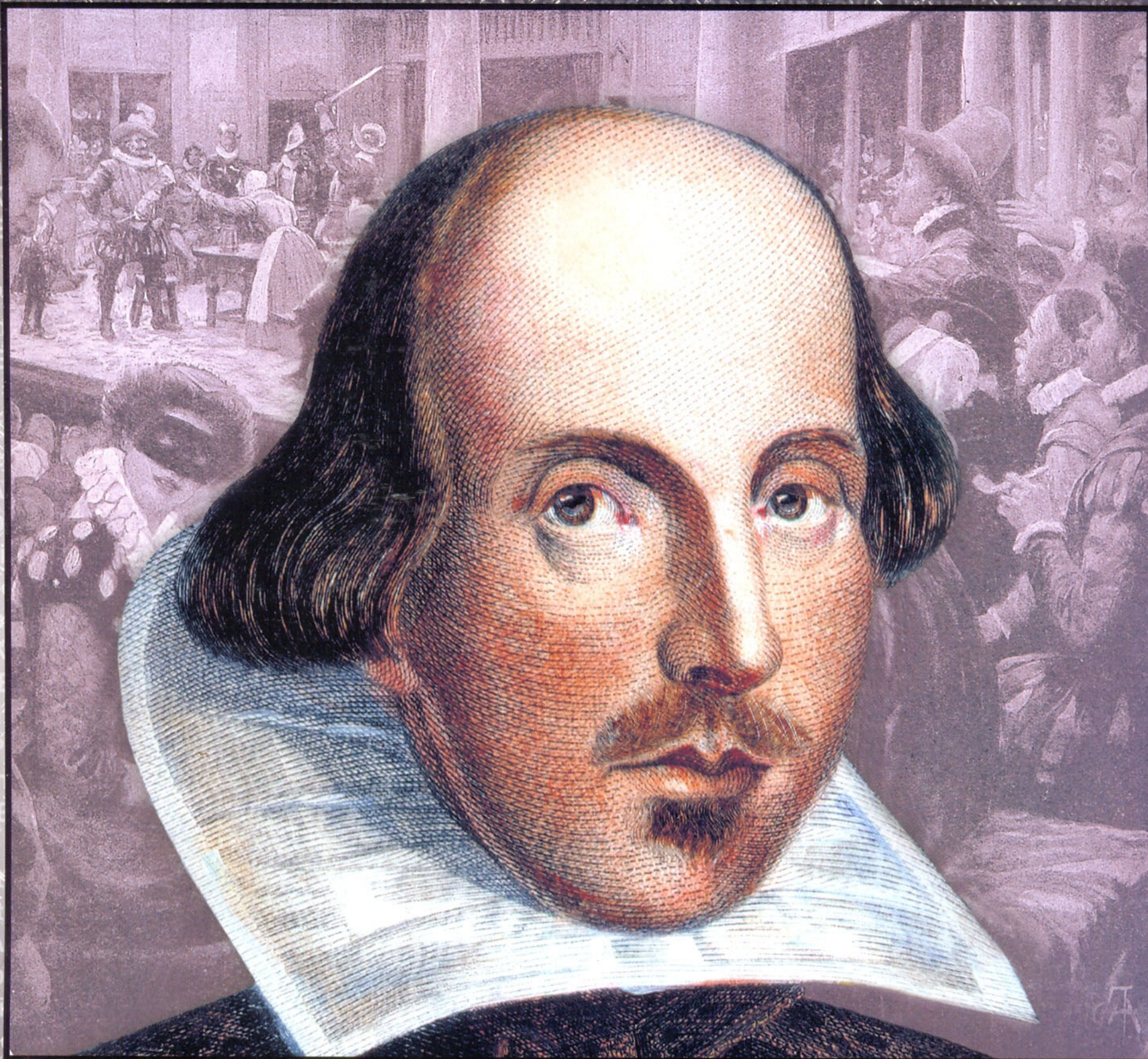
DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

2

SHAKESPEARE

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

William Shakespeare — Numărul 2

Pentru orice informație sau lămurire,
contactati-ne la telefonul: **(021) 40.10.888** sau trimiteți un e-mail la info@deagostini.ro
Servicii pentru clienți: de luni până vineri, între orele 10:00 - 15:00
Pentru o mai bună deservire solicitati întotdeauna publicația de la acelaşi punct de vânzare și informați vânzătorul asupra intenției de a cumpăra și aparițiile următoare.
Pentru orice informație, lămurire, înlocuire de exemplare sau comenzi de numere anterioare, sunați-ne la tel. **(021) 40 10 888**
Pentru informații și comenzi de numere anterioare, cititorii din Republica Moldova pot suna la **(022) 21.07.98** - Paramedia, Chișinău.

Vizitați site-ul nostru la adresa

www.deagostini.ro

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ
EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL
EDITOR: Petros Kapnistos
MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou
MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas
ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena
MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos
PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa
COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou
MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza
MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis
COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

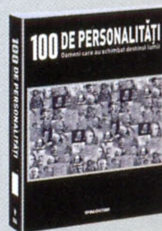
ADAPTARE SPECIALĂ PENTRU LIMBA ROMÂNĂ: COMMIT
DTP: RAY
TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.
DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L
Country Manager: Mariana Mihălțan
Marketing Manager: Adina Bojică
Redactor: Gabriela Muntean
Distribution Manager: Dan Iordache
ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România
Telefon: (+40) 21 318 7398
DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

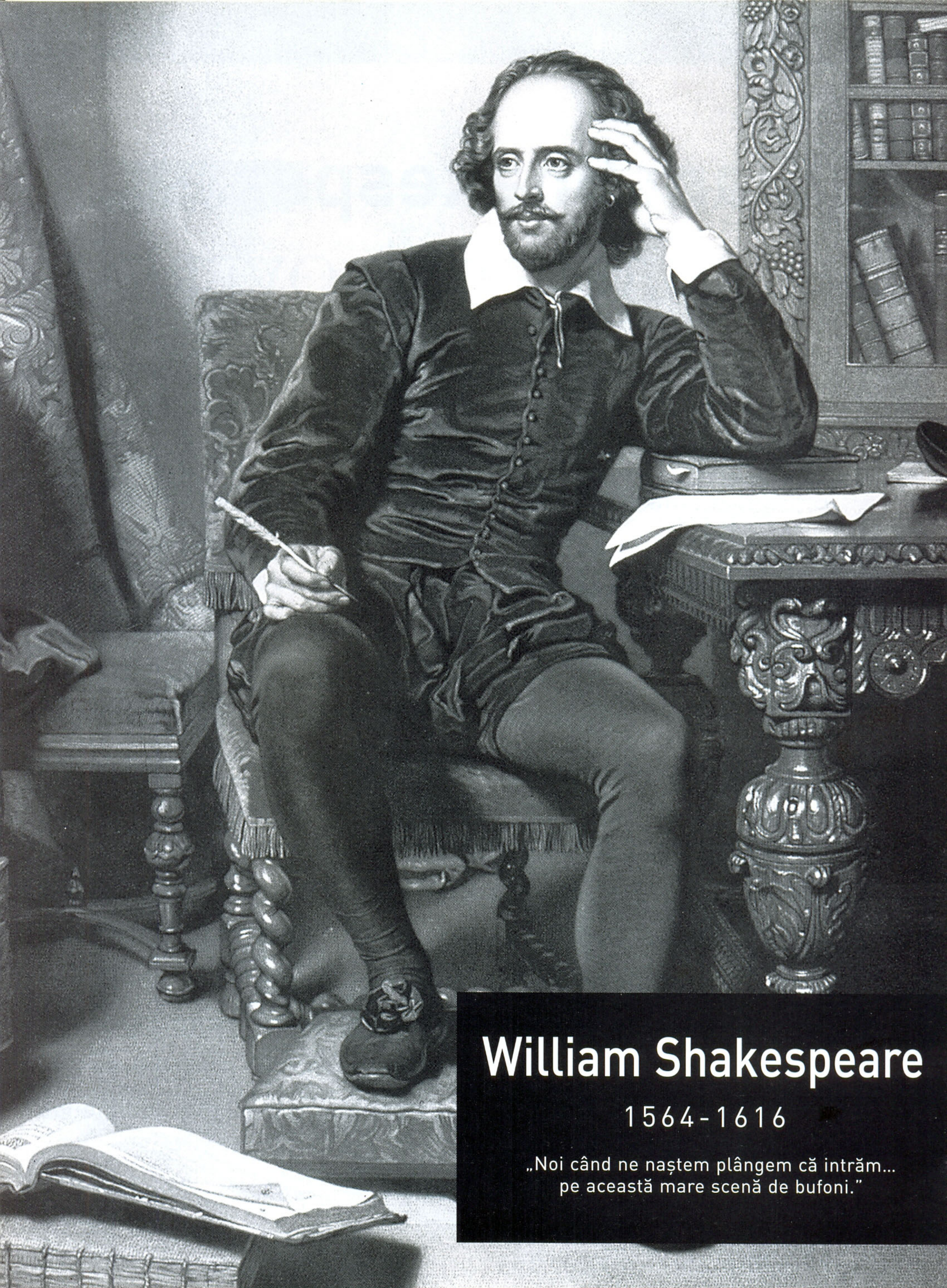
ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, American Photolibrary, Shakespeare Birthplace Trust, Waseda University Theatre Museum, Kobe City Municipal Museum, Maizaru City Board of Education, Okazaki City Government Office, Takako Ishida

Prețul numerelor
Prețul primului număr: 2,99 LEI / 14,50 MDL
Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI / 29,99 MDL

Editorul își rezervă dreptul de a schimba ordinea publicării personalităților sau de a le înlocui cu altele.

William Shakespeare
1564-1616
„Noi când ne naștem plângem că intrăm...
pe această mare scenă de bufoni."

William Shakespeare
UN GENIU CONTROVERSAT

PROLOG

DEŞI SE AFLA ÎN PLIN RĂZBOI CU PUTERNICUL STAT SPANIOL. Anglia era încă plină de forță și de vitalitate sub domnia reginei Elisabeta, intrând în epoca Renașterii la o sută de ani după Italia. În domeniul literar, revoluția culturală a fost inițiată de geniul dramaturgiei, William Shakespeare. Răsturnând o tradiție ce-și avea originile de pe vremea lui Aristotel, conform căreia arta imită natura, Shakespeare a combinat comedia, tragedia, istoria și drama, devenind unul dintre acei puțini povestitori venerați atât de către mase cât și de lumea regală. Dar care a fost de fapt viața lui William Shakespeare, omul a cărui operă a primit o recunoaștere universală, de-a lungul a peste patru secole, fiind cea mai citită, după Biblie? Au apărut chiar și voci care susțin că Shakespeare nici nu ar fi existat vreodată, că ar fi un simplu pseudonim, în spatele căruia s-ar fi ascuns o personalitate sau alta. Cert este că se cunosc puține detalii concrete despre viața dramaturgului, restul fiind o compilație de legende și deducții.

TABEL CRONOLOGIC

1336:	▯	Începe Războiul de O Sută de Ani
Secolul XVI:	▯	Matteo Bandello scrie Romeo și Julieta.
1558:	▯	Regina Elisabeta I urcă pe tronul Angliei
1564:	▯	Se naște Shakespeare
1568:	▯	Tatăl lui Shakespeare, John, devine primar
1571:	▯	Shakespeare intră la Școala de Gramatică
1576:	▯	Este fondat The Theatre, primul teatru din Londra
1577:	▯	Începutul decăderii tatălui lui Shakespeare
1582:	▯	Shakespeare se căsătorește cu Anne Hathaway
Ca 1588:	▯	Shakespeare se mută la Londra / Anglia învinge puternica Armadă Spaniolă
Ca 1592:	▯	Shakespeare scrie „Henric al VI-lea"
1593:	▯	Teatrele din Londra sunt închise din cauza ciumei / Contele de Southampton devine protectorul lui Shakespeare
1594:	▯	Shakespeare devine acționar la compania de teatru The Lord Chamberlain's Men (Oamenii Lordului Chamberlain)/ Scrie Romeo și Julieta
1596:	▯	Unicul fiu al lui Shakespeare, Hamnet, moare la vârsta de 11 ani / Scrie „Regele John"
1597:	▯	Shakespeare cumpără o casă în New Place
1599:	▯	Shakespeare devine unul dintre acționarii noului Teatru Globe
Circa 1600:	▯	Shakespeare scrie „Hamlet" / Se fondează Compania Indiilor de Est
1603:	▯	Este fondată Compania de teatru King's Men (Oamenii Regelui) / Moare Regina Elisabeta
1605:	▯	Piesa „Negustătorul din Veneția" este pusă în scenă pentru rege
1611:	▯	Piesa „Furtuna" se joacă pentru prima dată
1616:	▯	Shakespeare moare în Stratford-upon-Avon
1623:	▯	Sunt publicate „Operele complete ale lui W. Shakespeare"
1642:	▯	Începutul Revoluției Puritane
1669:	▯	Este fondată Opera din Paris
1734:	▯	Voltaire este inițiat în opera lui Shakespeare
1916:	▯	Piesa „Romeo și Julieta" este adaptată la film

Enigmatica viață a marelui geniu literar, creator al unor piese nemuritoare

La sfârşitul secolului al XVI-lea, Anglia se afla în plină prosperitate sub domnia Reginei Elisabeta şi intrase în epoca înfloritoare a Renaşterii. În această perioadă, un dramaturg, pe nume William Shakespeare, pune bazele unui nou stil dramatic, un stil inovator, unic la acea vreme. Şi-a început cariera ca actor şi s-a transformat într-un dramaturg unic, lăsând posterităţii numeroase capodopere literare, însă, în mod straniu, există foarte puţine date despre viaţa sa, cu excepţia a câtorva atestări oficiale şi a legendelor care dezvăluie o parte din enigma vieţii sale.

Cu permisiunea Shakespeare Birthplace Trust

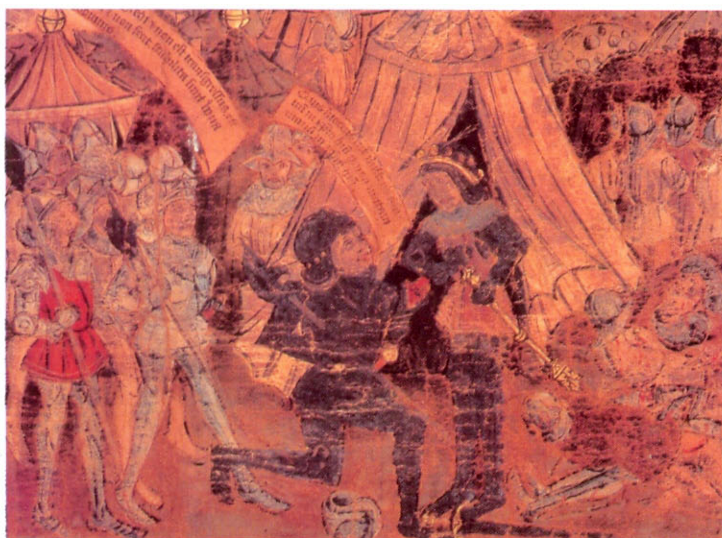
▲ O pictură de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, ilustrându-l pe Shakespeare copil, jucându-se cu zeițele Comediei și Tragediei. Talentul lui Shakespeare a fost adesea caracterizat ca fiind divin.

Mândria orașului Stratford

Într-un orăşel măcinat de ciumă ...

La o sută șaizeci de kilometri nord de Londra, se găsește Stratford-upon-Avon, un orășel de provincie, înconjurat de câmpuri fertile, datorită râului care le străbate. Botezul fiului lui John Shakespeare, William, din data de 26 aprilie 1564, a fost înregistrat, în limba latină, în registrul parohiei orașului, Biserica Sfintei Treimi. Acestui băiat i-a fost scris să devină cel mai faimos dramaturg. Numele de William Shakespeare avea să răsune de-a lungul secolelor. În acele vremuri, copiii nou-născuți erau de regulă botezați la trei zile după naștere, de aceea, data de 23 aprilie a fost atestată ca ziua de naștere a acestuia.

Orașul Stratford-upon-Avon a fost fondat în jurul anului 1200 d.Hr. și, până în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, epoca Reginei Elisabeta, a devenit o așezare prosperă, fiind centrul regional al comerțului pentru comunitățile rurale din împrejurimi. Însă în anul în care se năștea Shakespeare, orașul a fost lovit de ciumă, iar aproximativ 1.600 de oameni, 15% din populația orașului, și-au pierdut viața. În aceeași perioadă, îngrozitoarea epidemie a Morții Negre a afectat o mare parte din Europa, mii de oameni fiind răpuși de această boală.

◂ Henric al-VI-lea în timpul Războiului celor Două Roze. La sfârșitul Războiului de 100 de Ani și ai Războiului celor Două Roze, Anglia intră, în sfârșit, într-o epocă de liniște, sub domnia reginei Elisabeta I.

Casa din Stratford-upon-Avon în care s-a născut Shakespeare. Deși se află în condiții bune, a rămas, practic, neschimbată, fiind vizitată de un mare număr de oameni în fiecare an.

Cu amabilitatea Shakespeare Birthplace Trust Records Office

▲ O hartă a orașului Stratford-upon-Avon din anul 1560. Era un orășel îngrijit, cu strada Henley tăind orașul în două.

O familie prosperă

Tatăl lui Shakespeare, John, a fost un comerciant de lână și finanțator, care își administra afacerile din casa sa de pe strada Henley. John Shakespeare, fiu al unui fermier din Wilmcote, a reușit să-și depășească umilele origini printr-un comerț înfloritor cu mănuși de piele, dar și datorită căsătoriei, în 1557, cu Mary Arden, fiica unui proprietar de pământ, destul de prosper. Zestrea proaspetei sale soții, ce consta din două parcele de pământ, l-a ajutat să-și sporească profiturile și i-a lărgit orizontul afacerilor. În vremea când s-a născut primul său fiu, William, a fost numit membru al consiliului orășenesc, iar, patru ani mai târziu, a fost ridicat la rangul de vătaf al orașului. După William, a mai avut patru copii, trei fii și o fiică. În acea vreme, familia deținea proprietăți destul de numeroase, iar, din punct de vedere financiar, se descurca destul de bine.

Chiar și în acele timpuri, Stratford era un simplu orășel de fermieri, privat de orice fel de influențe culturale. Se pare că niște trupe de teatru din Londra, cum ar fi Oamenii Reginei, Oamenii Contelui de Worchester și ai Contelui de Essex, au trecut prin această parte a țării, între 1569 și 1579, oferind spectacole publice. De asemenea, trupa Oamenii Contelui de Leicester, condusă, la acea vreme, de James Burbage, a avut trei turnee teatrale în această zonă, în perioada 1573 -1579.

Conform tradițiilor de atunci, familiile înstărite ale orașului obișnuiau să găzduiască astfel de trupe de teatru. Datorită poziției sociale a tatălui său, tânărul William a avut extraordinara oportunitate de a cunoaște și de a fi înconjurat de actori și interpreți ambulanți, iar această experiență se pare că a avut un important impact asupra vieții lui. În 1575, regina Elisabeta I a venit la castelul Kenilworth, situat în partea de nord a orașului Stratford. În cinstea reginei au avut loc impresionante spectacole. Se crede că Shakespeare a avut posibilitatea să se apropie de actorii care făceau parte din fermecătoarea trupă de teatru.

Biblioteca de amintiri

CASA COPILĂRIEI

Shakespeare s-a născut la Stratford-upon-Avon, un orășel care face parte din comitatul istoric din Warwickshire, la 160 de kilometri nord de Londra. Orașul poartă numele râului Avon, care îl traversează. Casa în care s-a născut Shakespeare încă mai există pe strada Henley și a fost construită, probabil, în 1556, cu un an înainte de căsătoria lui John Shakespeare cu Mary Arden.

William Shakespeare s-a născut aici, în anul 1564. Primii 20 și ceva de ani din viață și-i i-a petrecut, cel mai probabil, în casa de pe strada Henley. William a urmat cursurile școlii de gramatică din oraș. În 1582 s-a căsătorit cu Anne Hathaway, cu care a avut 3 copii, înainte de a-și părăsi familia și de a se muta la Londra.

Casa copilăriei marelui dramaturg a fost construită pe structură de lemn, în stilul Tudor, lipită de două clădiri învecinate. În acele vremuri, doar familiile bogate locuiau în astfel de case, deci este normal să presupunem că familia lui William era înstărită.

După moartea lui John Shakespeare, casa i-a revenit lui William, iar după moartea acestuia, conform testamentului, dreptul de proprietate a fost transferat surorii sale mai mici, Joan. La un moment dat însă, familia a pierdut casa și, până în secolul al XIX-lea, oamenii care au locuit aici au schimbat interiorul aproape integral. Cu toate acestea, Shakespeare Birthplace Trust, o instituție fondată în 1847, a preluat dreptul de administrare a proprietății și, treptat, a inițiat procesul de restaurare a acesteia pentru a o aduce la imaginea inițială. În sfârșit, în aprilie 2000, lucrările de restaurare au fost încheiate și interiorul se apropie, de felul cum arăta în jurul anului 1570.

Orașul Stratford, cunoscut sub numele de Ținutul lui Shakespeare, găzduiește Teatrul Regal Shakespeare, care înregistrează, în fiecare an, mii de vizitatori din cele patru colțuri ale lumii, dornici să cunoască acest loc, în care s-a născut și a fost înmormântat marele geniu al literaturii.

▲ Interiorul casei în care s-a născut Shakespeare, cum ar fi fost în jurul secolului al XVI-lea.

▲ Un tablou din secolul al XV-lea, ilustrând botezul unui copil. Copiii erau, de regulă, botezați la trei până la cinci zile după naștere.

▸ Panoramă a râului liniștit Avon. Acesta este decorul în care a crescut tânărul William.

Falimentul familiei Shakespeare

▲ O pictură cu Shakespeare la 12 ani, când tatăl lui era încă o figură marcantă a orașului.

La Școala de Gramatică...

ÎN PIESA SA „CUM VĂ PLACE", Shakespeare face referire la viața de școală a copiilor. În perioada domniei reginei Elisabeta I, era normal ca odraslele familiilor obișnuite să aibă parte de o educație primară.

Când avea aproximativ șapte ani, Shakespeare a fost înscris, probabil, la Școala de Gramatică din Stratford, Noua Școală a Regelui. Elevii urmau cursurile 6 zile pe săptămână, de luni până sâmbătă, de la 6 sau 7 dimineața, până la 5 sau 6 seara. Principalele materii de studiu erau gramatica, etica și retorica, dar elevii învățau și latina și greaca prin intermediul lucrărilor lui Seneca și ale lui Platon. Se crede că „Metamorfozele" poetului roman Ovidiu au avut o mare influență asupra tânărului William. Era un copil extrem de curios, înzestrat cu un talent extraordinar, care a studiat cu mare plăcere operele antice.

Însă copilăria liniștită și lipsită de griji a tânărului William a luat sfârșit în momentul în care situația financiară a tatălui său a luat o întorsătură negativă. Afacerea lui John Shakespeare se afla în declin atunci când William avea 12 ani, iar doi ani mai târziu, în anul 1579, situația s-a înrăutățit atât de mult, încât a fost silit să vândă proprietatea soției. Nu există nici o înregistrare scrisă care să ateste că William Shakespeare a urmat studii superioare, iar cercetătorii sunt de acord că și-a întrerupt educația de la Școala de Gramatică la vârsta de 14 ani. Literații din acea vreme erau majoritatea educați la Universitățile Oxford și Cambridge, de aceea trebuie să fi fost o mare dezamăgire pentru talentatul tânăr să fie nevoit să renunțe la educația sa, fără a avea șansa de a urma cursurile unei universități. Nu se cunoaște cu exactitate motivul real care a stat la baza falimentului lui John Shakespeare; se crede însă că a fost marginalizat atât din punct de vedere financiar, cât și social, pentru faptul că era catolic în vremuri în care protestanții dețineau controlul și își exercitau influența.

Cu permisiunea Shakespeare Birthpla

▲ Un desen datat din secolul al XVI-lea ilustrând interiorul Școlii de Gramatică unde elevii erau învățați cum să scrie și să citească.

Cu amabilitatea Shakespeare Birthplace Trust Records Office

O sală de clasă de la Școala de Gramatică din Stratford, unde tânărul William a studiat pentru prima dată capodoperele grecești și latine.

Cu amabilitatea Shakespeare Birthplace Trust Records Office

◂ Un tablou din secolul al XVIII-lea, cu râul Avon și cu podul Clopton. Când Shakespeare era copil, o tânără femeie își luase viața sărind de pe pod, după ce a fost respinsă de iubit. Acest incident este cunoscut ca având un puternic impact asupra tânărului William.

▴ Casa lui Annei Hathaway

O nuntă neaşteptată...

Se presupune că, după ce și-a abandonat studiile, William a început fie să lucreze alături de tatăl său, fie a ajuns asistentul unui alt negustor sau comerciant. În versurile de început din piesa „Hamlet", putem identifica trimiteri clare la comerțul cu pielărie și la tăbăcărie precum și câteva cuvinte tehnice, cunoscute doar de cineva care are o legătură cu domeniul. Ceva mai târziu, la vârsta de 18 ani, William Shakespeare s-a însurat pe neașteptate.

De fapt, în afară de câteva consemnări oficiale cum ar fi certificatul de naștere și de căsătorie, documentele tranzacțiilor cu terenuri, ale proceselor civile și testamentul lui, nu există, practic, alte consemnări ale vieții sale private. Este cunoscut faptul că și-a petrecut 20 de ani la Londra, timp în care a scris toate piesele și sonetele, dar, practic, nu avem nici o consemnare cu privire la aspectele vieții sale personale în decursul acestei perioade. Prima biografie a lui Shakespeare a fost scrisă la 90 de ani după moartea sa, lucrare care conține fragmente de legendă și zvonuri.

După botezul său, următoarea mențiοnare a lui Shakespeare în registrul parohiei, apare în data de 27 noiembrie 1582, într-o cerere pentru obținerea unui permis de căsătorie. În acea perioadă, după înaintarea unei cereri pentru obținerea permisului de căsătorie existau numeroase alte formalități de îndeplinit, astfel încât nunta avea loc de regulă la săptămâni bune după înaintarea acestei cereri inițiale. În cazul lui Shakespeare însă, conform registrului parohiei, căsătoria cu Anne Hathaway a avut loc a doua zi, pe data de 28 noiembrie 1582. Mai mult, registrul arată că, în data de 26 mai 1583, a fost botezată cea mai mare fiică a cuplului, Susanna. Aceste date duc la concluzia certă că Anne era însărcinată când au fost demarate pregătirile rapide de nuntă.

La data căsătoriei, Anne avea 26 de ani, fiind cu opt ani mai mare decât William. Era fiica unui fermier înstărit, o fostă cunoștință a lui John Shakespeare, însă zestrea promisă de 7 lire nu a fost onorată, fapt care susține teoria că nunta nu a primit binecuvântarea și aprobarea familiei. Nu există nici o consemnare cu privire la circumstanțele în care Anne și William s-au cunoscut, dar în lucrările lui Shakespeare, se regăsesc numeroase aluzii la această temă. Concepții cu privire la căsătorie, cum ar fi aceea că atunci când îți iei o nevastă te pricopsești cu o gură care îți răspunde urât („Cum vă place"), sau că a te însura de tânăr este un dezastru pentru sine („Totul e bine când se termină cu bine"), sunt dezvoltate în piesele shakespeariene și ne oferă câteva informații cu privire la sentimentele sale. În testamentul pe care l-a scris la 30 de ani după căsătorie și cu câteva luni înainte de a muri, Shakespeare scrie „Îi las soției mele al doilea pat al meu...". La doi ani după nașterea primei sale fiice, cuplul a avut gemeni, un băiat, Hamnet, și o fată, Judith. Shakespeare avea puțin peste douăzeci de ani și era deja tatăl a trei copii. Nu putem ști cu siguranță care erau sentimentele sale cu privire la această situație, dar cert este faptul că și-a părăsit familia și a pornit spre Londra.

▴ Portret al lui Annei Hathaway, fiica fostei cunoștințe a tatălui lui Shakespeare și soția lui William Shakespeare, cu 8 ani mai în vârstă decât el.

▴ Castelul Kenilworth, proprietatea contelui de Leicester

Omul-cheie

ELISABETA I

Regina Elisabeta I (1533 – 1603) a jucat un rol esențial în dezvoltarea teatrului englez. Ea însăși a fost extrem de atașată de jocul pe scenă și a acordat întregul sprijin artei teatrului, într-un moment în care mulți oameni priveau actoria drept o erezie. În 1574, Oamenii lui Leicester a fost prima trupă care a obținut permisiunea de a juca în Londra, iar, în 1582, trupa de teatru Oamenii Reginei a fost fondată sub patronajul Reginei Elisabeta, și a jucat de peste 90 de ori în timpul domniei acesteia. În repetate rânduri, Shakespeare a adus un omagiu binefăcătoarei sale, iar în piesa sa „Visul unei Nopți de Vară" a inclus de asemenea o referință măgulitoare către Alteța Sa.

Elisabeta I a fost fiica lui Henric al VIII-lea și celei de-a doua soții ale sale, Anne Boleyn. A urcat pe tronul Angliei la vârsta de 25 de ani, a refuzat toate propunerile de căsătorie și a rămas toată viața nemăritată și castă. Deși Elisabeta I a rămas cunoscută în istorie pentru eleganța și strălucirea curții sale, precum și pentru spulberarea faimoasei Armade Spaniole, domnia sa nu a fost tocmai simplă. A fost o perioadă caracterizată de dispute religioase și economice, de probleme diplomatice cu puternica Spanie, în concluzie, o epocă de instabilitate. Regina Elisabeta a fost o mare iubitoare de modă. Perioada de domnie a dinastiei Tudor a fost una extravagantă, iar vanitatea a fost, probabil, un ingredient esențial. Regina avea rochii de toate culorile, dar preferatele ei erau cele în alb și negru, pentru că simbolizau virginitatea și puritatea, de cele mai multe ori purtând o rochie somptuoasă în aceste culori. Rochiile reginei erau brodate manual, cu diferite feluri de ață colorată, și decorate cu diamante, rubine și safire.

Și-a sacrificat viața personală și, în schimb, s-a dedicat conducerii țării cu o înțelepciune prudentă. Perioada domniei sale poartă numele de Epoca de Aur a Elisabetei.

▴ Un portret al reginei Elisabeta I

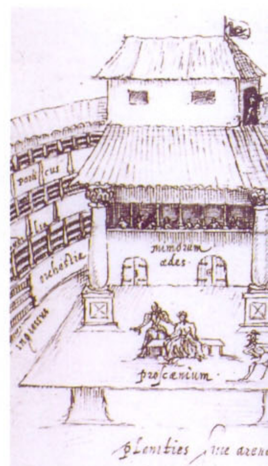
Pe scena teatrului londonez

Anii pierduți

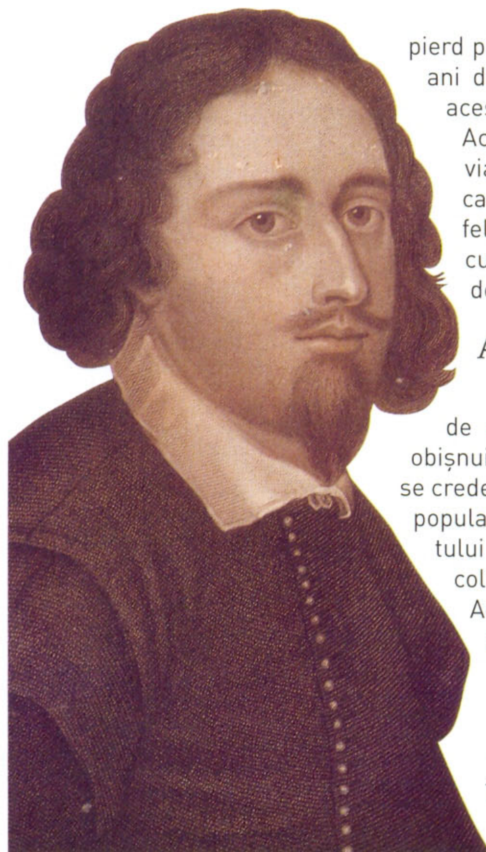
DUPĂ DISPARIȚIA, peste noapte, din Stratford-upon-Avon, Shakespeare a pornit spre Londra. Dar de ce s-a hotărât dintr-odată să-și abandoneze soția și copiii? Conform primei biografii lui Shakespeare, scrisă de Nicholas Rowe și publicată în 1709, motivul acestei plecări a fost acela că fusese prins vânând ilegal căprioare în Charlecote Park, proprietatea lui Sir Thomas Lucy, împreună cu un tovarăș cu o reputație proastă, amenințat cu închisoarea. Prima operă literară scrisă de Shakespeare este dedicată dorinței sale de a se răzbuna pe Sir Lucy. Satira circula printre prietenii și tovarășii lui. Când Sir Thomas Lucy a aflat că devenise subiectul unei asemenea ridiculizări, furia lui a fost atât de mare, încât l-a determinat pe Shakespeare să fugă din Stratford, fiindu-i amenințată viața. Însă autenticitatea acestei povești este îndoielnică, de vreme ce, în Charlecote Park, nu s-au ținut căprioare până după anul 1615.

Deși circumstanțele reale care au stat la baza deciziei lui Shakespeare de a pleca la Londra rămân neclare, motivul și scopul real al acestei decizii au fost, fără îndoială, legate de teatru. În vremea aceea, era normal ca tinerii care se mutau la Londra să aibă cu ei o scrisoare de recomandare către vreo cunoștință sau rudă care locuia în capitală. În cazul lui Shakespeare, este mai mult decât probabil că, odată ajuns la Londra, și-a căutat prietenul din copilărie și vecinul din Stratford, Richard Field, care era cu doi ani mai mare și discipolul lui George Bishop, un editor și tipograf de seamă. De vreme ce Field a fost cel care a publicat primul poem al lui Shakespeare „Venus și Adonis", se presupune că a existat o legătură între aceștia.

Însă toate acestea nu sunt altceva decât pură speculație, deoarece urmele lui Shakespeare se pierd pentru următorii șapte ani din momentul în care acesta ajunge la Londra. Această perioadă din viața poetului, despre care nu există nici un fel de informație, este cunoscută sub numele de „anii pierduți".

▸ O schiță din secolul al XVI-lea al Teatrului Swan (Lebăda), cu un balcon rotund ce încercuia curtea, un teatru tipic pentru acea perioadă.

▴ Portret al lui William Shakespeare, care îl înfățișează pe dramaturg așa cum arăta în momentul sosirii la Londra.

Ascensiunea către succes

Aveau să treacă, probabil, doi sau trei ani de acomodare până când Shakespeare s-a obișnuit cu atmosfera din Londra. În 1590, când se crede că și-ar fi găsit chemarea, teatrul era mai popular ca niciodată, în special, datorită aportului reginei, o mare iubitoare a lumii spectacolului. Însă, în 1572, parlamentul a adoptat Actul vagabondajului și al asistenței pentru săraci, conform căruia membrii trupelor ambulante erau și ei considerați vagabonzi, riscând să fie arestați sau pedepsiți. Din acest motiv, companiile de teatru care doreau să efectueze un turneu într-o anumită zonă aveau nevoie de protecția și sprijinul unor nobili influenți și de a-și denumi trupele după numele patronului lor. Acesta a fost motivul pentru care companiile de teatru aveau nume ca „Oamenii lui Leicester" sau „Oamenii Amiralului" ș.a.m.d.

În a doua parte a secolului al XVI-lea, două teatre se bucurau de cea mai mare popularitate în Londra. Una era sub patronajul Lordului Pembroke, condusă de James Burbage, și cealaltă sub patronajul Lordului Howard, condusă de Edward Alleyn. În 1576, James Burbage a construit prima sală de spectacole cu numele de Teatrul (The Theatre),

▾ O priveliște a Londrei din secolul al XIX-lea, cu panoramă asupra râului Tamisa. Combinând elemente de vechi și modern, Londra era un oraș pestriț, un amestec de populații.

Cu permisiunea Shakespeare Birthplace Trust

▲ O hartă a Londrei din secolul al XVI-lea. Cu o populație de circa o sută de mii de locuitori era cea mai dens populată capitală europeană.

▲ Un tablou din secolul al XX-lea, reprezentând Casa lui Sir Lucy Charlecote

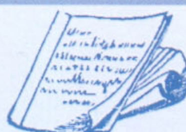
în partea de nord a Londrei, zonă cunoscută sub numele de Shoreditch.

Biografii lui Shakespeare din secolul al XVIII-lea combină mai multe frânturi de zvonuri și bârfe, în încercarea de a explica anii neatestați ai lui Shakespeare. Conform unei ipoteze, Shakespeare și-ar fi început cariera teatrală, în afara teatrelor, cu lumea înstărită, care venea să vadă spectacolele. Se pare că această aventură a avut atât de mult succes, încât avea mai mulți tineri care lucrau pentru el, denumiți „Băieții lui Shakespeare". O altă teorie este că una dintre primele sale slujbe ar fi fost aceea de asistent-regizor, a cărui datorie era de a informa actorii când să intre în scenă. Majoritatea biografilor timpurii au avut tendința de a sprijini prima teorie, chiar dacă nu există nici o dovadă care să o ateste.

Singurul lucru ce poate fi spus cu siguranță este acela că, în acești ani, Shakespeare și-a câștigat reputația de actor. Dovada acestei afirmații o găsim în pamfletul lui Robert Greene, din 1592, „Grăunțele de înțelepciune ale lui Greene", care conține prima atestare scrisă a lui Shakespeare ca dramaturg în Londra, în următorul vers: „... Căci e acolo un parvenit, cioroi împopoțonat cu penele noastre, care, cu inima lui de tigru, învelit într-o piele de actor, se crede la fel de îndemânatic ca oricare dintre voi să umfle un vers alb; a devenit un fel de Johannes factotum și, în opinia lui, este unicul Shake-Scene din țară!..."

Pasajul a rămas cu siguranță faimos pentru simplul fapt că face referire la William Shakespeare („Shake-scene") și este prima dovadă a ascensiunii acestuia în lumea teatrului din Londra, prima dovadă directă documentată, care face referire la el de la nașterea gemenilor, din 1585. Important este că acesta confirmă multe date despre cariera lui Shakespeare asupra modului în care s-a dezvoltat până în 1592. În primul rând, putem presupune că a devenit cunoscut în lumea comunității teatrului londonez pentru a stârni gelozia lui Greene. În plus, aceasta indică faptul că era cunoscut ca un om cu aptitudini variate, un om bun la toate (Johannes fac totum), un actor, un poet și un dramaturg, a cărui piesă „Henric al VI-lea" a devenit atât de faimoasă, încât era recunoscută chiar și la auzul unui singur vers: „O, inimă de tigru învelită într-un veșmânt de femeie". Greene a fost un dramaturg minor care a murit în sărăcie. De aceea, pe patul de moarte l-a atacat cu înverșunare pe Shakespeare, care avea pe atunci 28 de ani, fiind cu șase ani mai tânăr decât Greene.

▲ Richard Tarlton, clovnul preferat al reginei Elisabeta și cel mai popular comedian din acea vreme.

Versiune diferită

LUMEA TEATRULUI ELISABETAN

În perioada dinaintea anului 1576, când James Burbage a construit primul teatru public din Shoreditch, companiile de teatru obișnuiau să joace alături de dresori de urși și de alți comedianți în curțile hanurilor și în alte locații în aer liber. Publicul privea spectacolele dintr-un soi de tribună amenajată în jurul scenei sau de la balcoanele clădirilor învecinate.

În urma fondării Teatrului de către James Burbage, pe malul de sud al Tamisei, a fost construit un alt loc de spectacole numit The Globe, la care Shakespeare era acționar. Până atunci, aproape toate locurile de spectacole erau construite în afara zidurilor orașului, de vreme ce autoritățile, influențate de ideile puritane, nu permiteau susținerea pieselor în cadrul orașului. Era considerat drept blasfemie ca un om să acționeze într-un mod diferit față de cel pe care l-a vrut Dumnezeu și astfel, actorii erau priviți ca eretici. Teatrul a fost acuzat de răspândire de acte imorale, sălile de spectacole fiind considerate locuri rău famate și pline de infractori, unde tinerii respectabili erau atrași într-o viață de trândăvie și în păcat.

În plus, consiliul orașului Londra învinuia teatrele pentru răspândirea ciumei. Însă Elisabeta I a ieșit să apere lumea teatrului, devenind astfel primul membru al lumii regale care oferea patronaj unei arte în plină dezvoltare.

▸ O pictură din secolul al XVII-lea, ilustrând un spectacol într-o sală de teatru. Din cauza lipsei de decoruri, spectatorii erau nevoiți să-și folosească imaginația pentru a umple scena goală.

◂ O scenă de pe o stradă din Londra din secolul al XIX-lea, pe vremea când erau larg răspândite căruțele trase de cai.

Ciuma și protectorul

▲ Un tablou din secolul al XIX-lea, înfățișându-l pe Shakespeare în camera sa, absorbit în scrierea unei piese.

Actor și dramaturg

SHAKESPEARE ȘI-A FĂCUT debutul în Londra ca actor. În 1598, a fost distribuit într-un rol într-o comedie, urmând ca, în 1592, să joace într-o tragedie, ambele scrise de faimosul dramaturg Ben Jonson. De asemenea, se crede că și-a continuat cariera de actor până când s-a retras, în anul 1611. În același timp, a scris piese de teatru într-un ritm uluitor și, până la sfârșitul anului 1592, terminase, printre altele, „Henric al VI-lea", „Comedia erorilor", „Îmblânzirea Scorpiei", „Doi tineri din Verona", „Titus Andronicus" și „Richard al III-lea".

Talentul său ca actor era evident, de asemenea, din promovarea pieselor. În acele vremuri, dramaturgii erau angajați de companiile de teatru pentru a scrie piese, care erau apoi citite de către actori, fiind acceptate sau respinse.

Dar care a fost popularitatea lui Shakespeare ca dramaturg? În acea perioadă, în funcție de public, teatrele repetau aceeași piesă de mai multe ori pe zi. Popularitatea unei piese era evaluată în funcție de numărul de spectacole dintr-o zi. Philip Henslowe, proprietarul a două dintre cele mai mari teatre din acea perioadă, The Rose și The Fortune, ținea o evidență strictă a administrării teatrelor sale. Conform acestor rapoarte, în martie 1592, piesa lui Shakespeare „Henric al VI-lea" a fost pusă în scenă de șase ori într-o singură zi, la teatrul The Rose, pe când piesa lui Thomas Kyd „Tragedia Spaniolă" de trei ori, iar „Evreul din Malta" al lui Christopher Marlowe doar de două ori. Și Kyd și Marlowe erau foarte populari, dar abilitatea lui Shakespeare de a atrage publicul și de a strânge mulțimile laolaltă era unică.

O scenă din „Comedia erorilor", o farsă în jurul bufoneriilor a două perechi de gemeni.

O scenă din „Îmblânzirea Scorpiei"

Dezastrul loveşte...

În ciuda nebuniei iscate de puritanii care susţineau că teatrul era un lucru josnic şi păcătos, arta începea treptat să înflorească şi să câştige popularitate, în timp ce viaţa lui Shakespeare părea prosperă şi sigură. Nenorocirea vine însă atunci când te aştepţi mai puţin... Epidemia de ciumă bubonică ce a lovit ţara în 1564, anul de naştere al lui William Shakespeare, s-a declanşat, din nou, la începutul anului 1593, de data aceasta mult mai ameninţătoare. Într-un an au fost înregistraţi doar la Londra 10.675 de morţi din cauza ciumei. Având în vedere faptul că populaţia capitalei nu depăşea la acea vreme 100.000 de oameni, gradul de ameninţare era imens. După închiderea teatrelor, toţi actorii care erau membrii unor trupe din Londra au fost nevoiţi să-şi câştige existenţa prin turnee în localităţile rurale. În acel an, viaţa lui Shakespeare a fost afectată şi de un alt eveniment, care nu avea legătură cu închiderea sălilor de spectacol. Christopher Marlowe, al doilea dramaturg ca valoare şi rivalul lui Shakespeare, a fost omorât de un beţiv în timpul unei încăierări într-o cârciumă.

Shakespeare, care tocmai împlinise douăzeci şi nouă de ani, a făcut faţă mult mai bine crizei din lumea artei teatrale, faţă de majoritatea contemporanilor săi, dedicându-se compunerii de sonete şi poezii. În perioada elisabetană, dramaturgia nu era privită ca o activitate literară decentă, fiind desconsiderată în comparaţie cu poezia şi proza. Cu ajutorul prietenului său, Richard Field, Shakespeare a publicat, în primăvara anului 1593, primul său poem lung, „Venus şi Adonis". Cu scopul de a câştiga aprecierea înaltei societăţi şi, poate, de a-şi găsi un protector nobil bogat şi influent, Shakespeare şi-a dedicat primul poem, tânărului conte de Southampton, de numai 19 ani. „Prea Înălţate, nu ştiu dacă sunt vinovat închinând Înălţimii Voastre stihurile mele nedesăvârşite, nici dacă lumea mă va certa pentru că am ales un sprijin atât de puternic pentru o atât de neînsemnată povară; dar dacă Înălţimea Voastră va fi mulţumită, eu însumi mă voi simţi răsplătit peste măsură şi făgăduiesc a folosi toate ceasurile mele de răgaz până vă voi putea slăvi cu roadele unei trude mai destoinice. Dar dacă cel dintâi prunc al închipuirii mele va fi nevolnic, voi fi prea întristat că i-am hărăzit un naş atât de nobil; şi niciodată nu voi semăna un ogor sterp, de teamă că voi culege un rod sărac...". Shakespeare folosea un limbaj extrem de umil pentru prima dedicaţie adresată tânărului Lord, dar trucul a funcţionat şi, imediat după aceea, contele de Southampton a devenit patronul lui, ajutându-l să fie recunoscut ca poet în lumea literară. În următorul an, Shakespeare dedică încă un poem protectorului său; de această dată lucrarea „Necinstirea Lucreţiei". Contele de Southampton era un tânăr arătos care, în ciuda faptului că fusese prezentat reginei Elisabeta la frageda vârstă de 17 ani, reuşise să facă o bună impresie şi să-i intre în graţii. Asigurându-şi-l pe conte ca protector, Shakespeare îşi asigurase favorurile întregii aristocraţii, inclusiv pe cele ale reginei Elisabeta înseşi.

Un portret din secolul al XVII-lea al Contelui de Southampton, care a devenit primul protector al lui Shakespeare

Din culise

EPIDEMIA DE CIUMĂ RĂSPÂNDEŞTE TEROARE ŞI MOARTE PRIN TOATĂ EUROPA...

În 1576, a fost construit la Londra primul teatru public. Până atunci, era la modă ca nobilimea să-şi ofere patronajul companiilor de teatru, iar cererea de săli de spectacole a început să crească. Lucrurile nu au mers însă aşa cum şi-au dorit profesioniştii din lumea teatrului. Conform inspecţiilor de sănătate publică, sălile de spectacole erau o adevărată ameninţare din punct de vedere al răspândirii ciumei. În anul 1569, când a izbucnit epidemia, a fost emisă o lege, care ordona „închiderea tuturor locurilor publice". În timpul celei de-a doua epidemii, din 1580, a fost emis un nou ordin, ce prevedea închiderea, a teatrelor, unde un mare număr de oameni se adunau zi de zi. Conform acestui ordin, dacă numărul de morţi de ciumă depăşea 50 pe săptămână (în 1604 cifra a scăzut la 30 de morţi pe săptămână), teatrele publice trebuiau să fie închise pentru o perioadă nedeterminată. Acest lucru însemna că viaţa dramaturgilor, a actorilor şi a celorlalţi din breaslă, a căror existenţă era legată de teatru, avea să fie puternic afectată. În 1592, teatrele a fost închise în intervalul dintre 20 septembrie şi 20 decembrie, în timp ce, în 1593, spectacolele au fost interzise pe o perioadă mult mai mare, din 2 februarie 1593 până pe 2 iunie 1594. Acesta a fost momentul care l-a determinat pe Shakespeare să se întoarcă la poezie, perioadă în care a creat cele mai multe din operele poetice.

Un desen înfăţişând Moartea în timpul epidemiei de ciumă

Un portret al lui Henric al VI-lea, rege al Angliei în timpul secolului al XV-lea

Prefaţa unei cărţi din secolul al XVII-lea ilustrând o trupă ambulantă de teatru şi o scenă construită în piaţă.

Redeschiderea teatrelor

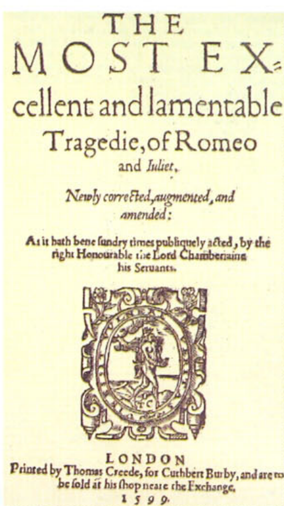

▲ Shakespeare înfățișat recitând un poem scris de însăși Regina Elisabeta

Fondarea trupei Oamenii Lordului Chamberlain

ÎN PRIMĂVARA ANULUI 1594, epidemia de ciumă, ce exterminase unu din zece locuitori londonezi, a început încet-încet să se domolească ducând la redeschiderea sălilor de spectacole. Teatrul lui James Burbage a primit sprijinul lordului Chamberlain (responsabil oficial de asigurarea distracțiilor la curte), Henry Carey, vărul reginei, și a fost fondată o nouă companie de teatru, Oamenii Lordului Chamberlain. Shakespeare nu putea scăpa această nouă oportunitate. Statutul actorilor și al dramaturgilor companiei s-a îmbunătățit semnificativ sub patronajul noilor protectori. Invitațiile de a juca la palat în fața nobilimii erau frecvente și, de multe ori, chiar și de ziua reginei.

Cât despre Shakespeare, acest nou mod de gândire a reprezentat o nouă experiență pentru el. A început să scrie drame istorice, cu teme care se învârteau în jurul unor probleme și chestiuni cu care se confrunta lumea regală sau nobilii și oamenii influenți. În plus, în decursul acelui an, Shakespeare, care la acea vreme era și actor și scriitor, s-a implicat, la rândului lui, în acea viață, prin cumpărarea unei părți din companie și prin administrarea acesteia. Fiul lui James Burbage, împreună cu un alt actor faimos, William Kempe, jucau rolurile principale în piesele lui Shakespeare, garantând sălile pline la spectacolele jucate de Oamenii lui Chamberlain. În decursul aceluiași an, „Romeo și Julieta", una dintre cele mai cunoscute piese ale lui Shakespeare, a fost jucată pentru prima dată, iar „Comedia erorilor" a fost pusă în scenă pentru prima dată pe 28 decembrie 1594, la Hanul lui Gray, din Londra, în cadrul festivităților de Crăciun. Publicul de la han a fost zgomotos și obraznic, iar entuziasmul a depășit imediat limita, generând haos. Raportul oficial cu privire la incident relata următoarele: „Astfel, noaptea a început și a continuat până-n zori, în confuzie și eroare; după care, a fost numită «Noaptea erorilor»".

THE
MOST EX-
cellent and lamentable
Tragedie, of Romeo
and Iuliet.
Newly corrected, augmented, and
amended:
As it hath bene sundry times publiquely acted, by the
right Honourable the Lord Chamberlaine
his Seruants.

LONDON
Printed by Thomas Creede, for Cuthbert Burby, and are to
be sold at his shop neare the Exchange.
1599.

▲ O editare din 1599 a capodoperei shakespeariene „Romeo și Julieta"

▲ Clădirea Teatrului Whitehall, în care Shakespeare și trupa sa au jucat în fața nobilimii engleze, în Londra.

Moartea fiului lui Shakespeare...

După ce devine acționar al lumii teatrului, Shakespeare, care fugise din Stratford în circumstanțe neobișnuite, avea o situație destul de stabilă, din punct de vedere financiar și social, care îi permitea să se întoarcă la locul de naștere de mai multe ori pe an, pentru a-și vizita soția și copiii. Însă, în august 1596, drumul său spre casă a fost unul trist. Singurul său fiu, Hamnet, murise la frageda vârstă de 11 ani. Tristețea cauzată de tragicul eveniment este evidențiată într-un vers sfâșietor din „Regele Ioan", piesa la care Shakespeare lucra în acea perioadă. *„Durerea îmi umple încăperea în locul copilului,/O văd în patul lui și lângă mine,/Îi văd în ochi privirile senine./Cuvintele, în taină, le rostește,/durerea în straiul lui se oglindește./Și atunci de ce să nu îmi iubesc durerea?/Ea singură îmi este mângâierea./De-ați fi pierdut și voi un fiu, ca mine,/V-aș spune poate vorbe mai creștine"*

Un an mai târziu, în 1597, Shakespeare a cumpărat New Place, a doua casă ca mărime din Stratford, înconjurată de o livadă, singura construită din cărămidă. Casa era veche de peste 100 de ani când Shakespeare a cumpărat-o și avea zece șemineuri și două hambare. Achiziționarea conacului nu a fost îndeajuns pentru a-l ține pe Shakespeare în Stratford. După ce soția și copiii s-au mutat în noua lor casă, s-a întors în apartamentul închiriat din Londra. Faptul că a făcut o asemenea investiție în orașul său și nu în Londra, trădează probabil intenția lui de a se retrage în Stratford.

În orice caz, în timp ce locuia la Londra, Shakespeare și-a continuat activitatea creativă cu o vitalitate infinită, scriind adevărate capodopere cum ar fi „Visul unei nopți de vară", „Negutătorul din Veneția" și „Henric al VI-lea". Însă, în mijlocul anului său creativ, o altă moarte, cea a proprietarului Teatrului, James Burbage, a afectat simțitor trupa Oamenilor lui Chamberlain.

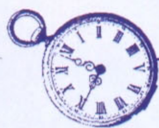
▲ Un tablou din secolul al XIX-lea, înfățișându-l pe Shakespeare în Stratford

◄ New Place, casa pe care Shakespeare a cumpărat-o la un an după moartea fiului său

▼ O scenă din filmul „West Side Story", realizat în 1961

Călătorii în timp

„ROMEO ȘI JULIETA"

„Romeo și Julieta" a fost și rămâne, una dintre cele mai populare și îndrăgite opere ale lui Shakespeare, însă, cum se întâmplă cu majoritatea pieselor și sonetelor sale, povestea nu este originală. Tema este întâlnită pentru prima oară într-o povestire a lui Matteo Bandello, un scriitor italian din secolul al XVI-lea. În 1662, poetul englez Arthur Brooke compune un lung poem narativ numit „Tragica poveste a lui Romeo și a Julietei", bazată pe o traducere în limba franceză a operei lui Bandello, care, ulterior, devine principala sursă de inspirație pentru piesa sa. În 1679, după moartea lui Shakespeare, Thomas Otway încearcă să pună în scenă o adaptare a piesei, bazată pe istoria Romei antice și intitulată „Istoria și decăderea lui Caius Marcus". Una dintre principalele diferențe față de versiunea lui Shakespeare este aceea că Julieta își deschide ochii cu câteva clipe înainte de moartea lui Romeo.

În secolul al XX-lea, în 1960, Franco Zeffirelli a pus în scenă piesa într-un mediu modern, stârnind o varietate de reacții, înainte de a-l ecraniza în 1968. Mai mult, în 1961, povestea a fost folosită într-o adaptare pe marele ecran a faimosului musical „West Side Story" (Poveste din cartierul de vest). În sfârșit, în 1996, regizorul Baz Luhrmann, a dat o adaptare și mai modernă a piesei, într-un film cu Leonardo DiCaprio și Clare Danes interpretându-i pe cei doi tragici îndrăgostiți.

1554	Bandello compune povestea
1559	Povestea lui Bandello este tradusă în franceză
1562	Arthur Brooke compune. poemul intitulat „Povestea tragică al lui Romeo și a Julietei"
1592	Shakespeare scrie propria versiune
1679	Thomas Otway adaptează povestea și scrie „Istoria și decăderea lui Caius Marius"
1960	Franco Zeffirelli realizează o adaptare modernă a piesei
1961	Robert Wise regizează musicalul „West Side Story" (Poveste din cartierul de vest)
1968	Franco Zeffirelli regizează o adaptare a piesei pe marele ecran
1996	Baz Luhrmann regizează filmul „Romeo + Juliet"

Înființarea gloriosului teatru Globe

Problema evacuării...

DUPĂ MOARTEA LUI JAMES BURBAGE, care era inima și spiritul trupei, apare o nouă problemă. În aprilie 1597, compania de teatru a lui William Shakespeare, Oamenii Lordului Chamberlain, s-a confruntat cu o situație dificilă. Sala sa de spectacole, Teatrul din Shoreditch, fusese construit pe un teren arendat, iar după 21 de ani, contractul de închiriere a expirat. Proprietarul terenului, Giles Allen, disprețuia teatrul și a refuzat să reînnoiască contractul. A declarat că intenționa să dărâme teatrul, să folosească lemnul de stejar într-un scop mai bun. Înainte de moartea sa, James Burbage și-a exprimat dorința ca cei doi fii ai săi, Richard și Cuthbert să preia controlul trupei sale și să-i asigure un viitor.

Spre sfârșitul anului 1598, frații Burbage au găsit o soluție. Aceștia au închiriat o nouă parcelă de pământ din Bankside, cu un contract pe 31 de ani. În perioada Crăciunului, în timp ce Giles Allen era plecat în țară, au angajat un tâmplar, Peter Street, să demoleze teatrul. Au cărat toate lemnele pe râul înghețat al Tamisei, lăsându-le să alunece pe gheață până pe celălalt mal, Bankside, și au început construcția unui nou teatru. În februarie 1599, au ajuns la un acord cu un nou proprietar de terenuri și Oamenii Lordului Chamberlain și-au deschis oficial o nouă casă, Teatrul Globe, la care Shakespeare a devenit și el acționar. Jumătate din profiturile încasate se duceau la frații Burbage, iar cealaltă jumătate era împărțită în cinci, între ceilalți acționari, inclusiv Shakespeare, care primea 10% din profiturile Teatrului Globe.

Sezonul la teatrul Globe a început pe 20 august și a durat până la Crăciun, deoarece în perioada sărbătorilor de iarnă, trupelor de spectacol nu le era permis să joace decât la petreceri private la curtea regală sau pentru nobilime. Profitul era de 10 lire, mult mai mult decât ar fi câștigat într-o lună de spectacole în incinta teatrului. Spectacolele la Globe erau reluate în ianuarie și continuau până la începerea postului în martie. Spectacolele din primăvară începeau în aprilie și țineau până în iunie. În iulie și în august, apariția puricilor și a păduchilor a creat o mare problemă de igienă, ducând la închiderea teatrului, trupele fiind obligate să plece în turnee în zonele rurale din împrejurimi. Acesta era programul anual al teatrelor profesioniste.

În vremea aceea, teatrele aveau o formă rotundă, cu lumină naturală, având în vedere că se construia o scenă într-o curte, fără acoperiș. Deoarece, pe vremea aceea, nu exista lumină artificială, toate spectacolele aveau loc pe timpul zilei. Iarna, spectacolele la Teatrul Globe începeau la ora 2 după-masa, iar primăvara la 4. Cel mai ieftin bilet era pentru un loc în picioare, în curte, și costa 1 peni (1 liră = 240 de peni); cu încă un peni puteai să-ți cumperi un loc pe scaun la primul etaj la balcon, iar cu doi peni, un loc la etajul al doilea, la balcon.

▲ Un portret al lui Shakespeare din perioada în care a devenit acționar la teatrul Globe. Fiind în același timp actor, dramaturg și acționar, Shakespeare era o celebritate în lumea teatrului londonez.

▲ O scenă din „Richard al III-lea"

Clipe personale

CÂȘTIGURILE LUI SHAKESPEARE

Spre deosebire de mulți artiști săraci și nevoiași din vremea sa, situația financiară a lui Shakespeare îi oferea acestuia posibilitatea de a se bucura de un stil de viață plăcut și îmbelșugat. Deși nu sunt cunoscute cifrele exacte, câștigurile sale în calitate de dramaturg, plus dividendele din acțiunile deținute la compania de teatru Oamenii Lordului Chamberlain, la Teatrul Globe și la teatrul Blackfriars, au fost evaluate la circa două sute de lire pe an. Având în vedere faptul că, în acele timpuri, venitul anual al unui profesor, în Stratford, era de douăzeci de lire pe an, este evident faptul că Shakespeare acumulase o avere frumușică. Conform registrelor imobiliare, celebrul dramaturg și-a schimbat locuința în Londra de mai multe ori, în funcție de creșterea venitului. În 1596, locuia la Bishop's Gate, în zona Sf. Helen; în 1599, s-a mutat în Southwark lângă teatrul Globe; în 1604, se afla lângă Catedrala Sf. Paul din Cripplegate; în 1613, a achiziționat o casă cu numele de Gate-House, în zona Blackfriars; înainte de asta, în 1605, a cumpărat pământ din localitățile din Stratford, Bishopton și Welcombe, pentru suma de £440, o investiție ce-i aducea un venit de 60 de lire pe an.

Este cunoscut faptul că tatăl său, John Shakespeare, a fost acuzat de cel puțin două ori de împrumuturi de sume exorbitante, iar cămătăria este o temă pe care Shakespeare o dezbate în piesa sa „Negușătorul din Veneția".

▲ Un titlu de proprietar de teren pe numele lui Shakespeare

O scenă din „Hamlet".

Un tablou din secolul al XIX-lea al celor mai populare teatre din Londra, Globe (centru) și Rose (stânga).

La nici două sute de metri distanță de Teatrul Globe, era amplasat al doilea teatru ca mărime, Teatrul Rose, al lui Philip Henslowe, însă popularitatea primului a rămas neegalată chiar și atunci când și-a schimbat locația, șapte ani mai târziu.

William Cuceritorul

În perioada reconstrucției teatrului Globe, Shakespeare, a cărui popularitate ca dramaturg atinsese cote imense și, având un venit substanțial, obișnuia să frecventeze Hanul Mermaid, unde literații se întâlneau să bea, să se relaxeze și să discute despre teatru și literatură. Episodul următor ne oferă un exemplu de stil de viață lipsit de griji, de care Shakespeare se bucura la Londra. În timpul spectacolului „Richard al III-lea", o femeie din public s-a îndrăgostit de actorul principal, Richard Burbage, și s-a dus în culise pentru a aranja o întâlnire cu acesta mai târziu în acea seară. Shakespeare însă a auzit din întâmplare planurile lor și a ajuns primul la întâlnire. A vrăjit-o pe doamnă și l-a luat peste picior pe Burbage, când acesta a ajuns mai târziu: „William Cuceritorul ajunge înaintea lui Richard al III-lea".

În martie 1603, Anglia a fost cuprinsă de tristețe. Regina Elisabeta, sub a cărei domnie, regatul, considerat barbar de restul Europei, intrase în epoca Renașterii, a decedat după o domnie lungă de 45 de ani. Lumea teatrului a fost de asemenea extrem de abătută. Elisabeta I demonstrase o afecțiune și o înțelegere a artei teatrale fără precedent și își oferise întreg sprijinul. Shakespeare și ceilalți din breaslă au fost cuprinși de neliniște și de nesiguranță. Toți profesioniștii din lumea teatrului se întrebau dacă noul rege va fi la fel de tolerant și de înțelegător.

Un portret al unui faimos actor și proprietar al teatrului Globe, Richard Burbage

O scenă din salonul cârciumii Mermaid, unde Shakespeare și alți oameni de literatură își petreceau majoritatea timpului liber.

Reputația și capodoperele

▲ Shakespeare înfățișat ca un gentilom bogat și de succes în momentul reîntoarcerii la Stratford.

Noul rege

DUPĂ MOARTEA ELISABETEI I, Regele Scoției, James al VI-lea, a urcat pe tronul Angliei. Imediat după ce a fost încoronat, James a făcut o propunere incredibilă trupei Oamenii Lordului Chamberlain. Regele le oferea să devină el însuși protectorul lor. Nesiguranța care a urmat morții reginei Elisabeta se încheiase, și astfel trupa a devenit cunoscută sub numele de Oamenii Regelui. Noul rege iubea petrecerile și distracția, fiind un admirator al teatrului chiar mai mare decât regina Elisabeta! Faptul că trupa purta numele regelui și era sub patronajul acestuia, i-a asigurat statutul de cea mai mare companie de teatru a vremurilor sale precum și un mare renume.

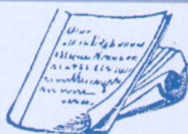
La sfârșitul secolului, activitatea creativă a lui Shakespeare a atins un punct crucial. Acesta a încetat să mai scrie comedii, care fuseseră o caracteristică a operei sale de până atunci. În schimb, s-a dedicat tragediei și, în timpul primei perioade a noului secol, a scris patru drame epice, „Hamlet", „Othello", „Macbeth" și „Regele Lear". Personajele principale au în comun destinul tragic: suferă, se frământă și disperă, confruntându-se cu jocurile nemiloase ale destinului. Scriitorul înțelege și simpatizează cu soarta eroilor săi, dar nu intervine. În schimb, rămâne un spectator obiectiv. „Noi când ne naștem plângem că intrăm... pe această mare scenă de bufoni". Acest vers din „Regele Lear" indică resemnarea unei viziuni negative a sorții și a destinului omului. Dar ce l-a determinat pe Shakespeare să se îndrepte spre tragedie? De ce a ales să se lepede de reputația lui de „Maestru al Comediei", pe care o dobândise cu piese încântătoare precum „Prea mult zgomot pentru nimic" și „Cum vă place"? Moartea tatălui său, în 1601, căderea în dizgrație a patronului său, contele de Southampton, care a participat la revolta condusă de contele de Essex, ar putea fi câteva dintre motivele care să explice atitudinea pesimistă a lui Shakespeare. Cu toate acestea, situația socială a acelor vremuri era de așa natură, încât publicul era foarte receptiv la tragedie, asigurându-i lui Shakespeare și genului adoptat de acesta o continuă popularitate și succes.

Ultimii ani din Stratford...

Media de viață în epoca elisabetană era de 40 de ani. În 1610, Shakespeare, născut în 1564, avea aproape 50 de ani, fiind bătrân în baza standardelor vremurilor. Deși nu există nici o atestare scrisă, se crede că în jurul acelei perioade Shakespeare s-a retras în orașul natal, s-a stabilit acolo și nu vizita Londra decât foarte rar. De când murise mama sa, în 1607, Shakespeare renunțase la scrierea de tragedii și își schimbase iar direcția tematică. În jurul anului 1610, terminase de scris mai multe comedii romantice cum ar fi „Pericles, prințul din Tyre", „Cymbeline", „Poveste de iarnă" și „Furtuna". În 1613, teatrul Globe a fost distrus într-un incendiu, iar anul următor, a fost reconstruit. Aceasta a fost perioada în care Oamenii Regelui puneau în scenă

▲ La scurt timp după moartea fiului său era, probabil, îndurerat și cuprins de sentimentul de vinovăție din cauza faptului că nu a fost alături de copiii săi. Pe acest fond, William dorește să-i facă o bucurie tatălui său și îl duce pe John Shakespeare la Colegiul Armelor din Londra pentru a-i da tatălui său un blazon.

Versiune diferită

O ALTĂ POVESTE

Într-o zi, dramaturgul născut la Oxford, William Davenant (1606-1668), se afla într-un han, bând cu prietenii. Băutura s-a scurs și stările de spirit s-au încins și, dintr-odată, William le mărturisește prietenilor că este fiul nelegitim al lui Shakespeare. De fapt Shakespeare era nașul lui William, dar există zvonuri care spun că era și tatăl său biologic.

Shakespeare a trăit și a lucrat la Londra după ce și-a părăsit soția, Anne Hathaway Shakespeare, și pe copii în Stratford. William se ducea des acasă. Pe drumul spre casă, trecea prin Oxford, unde stătea la Hanul Crown (sau Hanul Orașului). Proprietarul Hanului Tavern era un bogat negustor de vinuri, pe nume John Davenant. Era un om influent, deținând la un moment dat poziția de primar al Oxfordului. Numele soției sale era Jane Shepherd Davenant, o femeie frumoasă și sociabilă. Cuplul avea șapte copii, dintre care unul era Will Davenant, născut la sfârșitul lui februarie al anului 1606. William Shakespeare a fost nașul său la botezul din 3 martie 1606. La mijlocul secolului al XVII-lea, au început să circule zvonuri cu privire la relația amoroasă dintre doamna Davenant și celebrul dramaturg.

Nu există dovezi care să ateste acest zvon, dar și mai important este faptul că nu există dovezi care să-l dezmintă. Probabil că era în interesul lui Sir William Davenant, și el un dramaturg, să aibă o legătură de sânge cu faimosul William Shakespeare.

◄ William Davenant, dramaturgul care susținea că este fiul nelegitim al lui Shakespeare.

piesa „Henric al VIII-lea" și „Doi tineri din Verona", scrisă de Shakespeare în colaborare cu noul dramaturg al companiei de teatru, John Fletcher.

Ultimii ani ai lui Shakespeare în Stratford au fost ani liniștiți. A lăsat în urmă două fiice, Susanna și Judith, care s-au măritat în 1607 respectiv în 1616. În 1608, Susanna a născut o fiică, Elisabeta, și Shakespeare, care fusese despărțit de familia sa cea mai mare parte a vieții, și-a petrecut ultimii ani înconjurat de copiii și de nepoții săi. Trăia din câștigurile pe care le acumulase la Londra, dar se presupune că, în afara câștigurilor ca artist, el avea și afaceri imobiliare și de cămătărie, deși nu există dovezi concrete care să susțină o astfel de teorie.

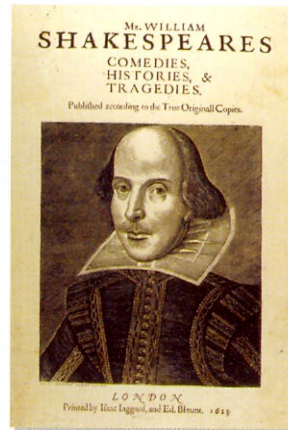
◂ Statuie a lui Shakespeare, în grădinile Bancroft din Stratford-upon-Avon, unde mii de vizitatori se îngrămădesc în fiecare an pentru a vizita locul de naștere al celebrului poet.

În 1616, faimosul și inegalabilul dramaturg s-a stins din viață, lăsând posterității o mare moștenire: capodopere literare ce reprezintă cultura epocii elisabetane, opere citite și iubite de milioane de oameni din lumea întreagă. Deși avea numai 50 de ani, era încă în plină forță, obișnuind să primească vizite de la prietenii din Londra. Se spune că, în una din aceste vizite ale dramaturgilor Ben Jonson și Michael Drayton, a băut prea mult, s-a îmbolnăvit și a murit, pe 23 aprilie, în aceeași zi în care s-a născut. În una din ultimele piese ale sale, „Furtuna", Prospero, personajul principal, rostește următoarele cuvinte:

„Dar sărbătoarea acum s-a sfârșit./Acuma-s duhurile nevăzute./De nimeni nu sunt ele cunoscute./ S-au înălțat pe aripe de vânt/Și nu au păstrat nimic pe pământ./S-au destrămat palatele de vis,/s-au înălțat pe cerul larg deschis./Și n-au lăsat nimic în urma lor./Așa ca un palat strălucitor/ sau ca un templu-al unei țări bătrâne,/Pe friză niciun nor nu mai rămâne./Suntem, sărmanii oamenii, făuriți/Din frământarea viselor..."

▴ Shakespeare cu soția și fiicele sale, trăind o viață liniștită de familie după întoarcerea la Stratford.

▴ „Operele complete ale lui William Shakespeare", publicate la șapte ani după moartea sa.

O statuie a lui Shakespeare, ridicată în Colțul Poeților din Westminster Abbey, în 1740.

Fantoma lui Shakespeare Controversa din jurul existenței sale

Existența umană este plină de mistere și de enigme uluitoare. Cum este posibil ca un om simplu, de la țară, fără studii universitare, să fi creat capodopere literare ce au supraviețuit secolelor, fiind citite de oameni din cele patru colțuri ale lumii? Nu puțini sunt cercetătorii care au dubii cu privire la existența lui Shakespeare, faimosul dramaturg. Disputa cu privire la adevăratul autor al operelor lui Shakespeare continuă și acum.

Mișcarea anti-Stratford

„William Shakespeare nici măcar nu a existat" este una dintre teoriile extreme susținute. „Shakespeare este un nume inventat, un pseudonim al unei cu totul alte persoane", este temeiul unei alte ipoteze. Astfel de speculații s-au răspândit, în principal, ca urmare a faptului că multe informații din documentele care au fost găsite cu privire la viața lui Shakespeare sunt prea vagi. Practic, singurele dovezi ale vieții lui sunt certificatul său de botez și cel de nuntă, în timp ce detaliile cu privire la viața sa la Londra și motivul pentru care a părăsit Stratfordul natal sunt mai degrabă legende sau zvonuri. Mai mult decât atât, scrisul lui original există doar în câteva documente ale vieții cotidiene. Ceea ce a dus la această întrebare este lipsa de informații și pierderea urmei vieții sale. Este oare genialul dramaturg, care a scris o multitudine de piese și sonete în timpul erei elisabetane, una și aceeași persoană cu William Shakespeare, care locuia la Stratford la sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea?

De asemenea, afacerile cu imobiliare și cămătăria, pe care se crede că le-a dezvoltat după așa-zisa întoarcere la Stratford, nu par a se potrivi profilului unui geniu literar. Și de ce a lăsat o cerere expresă

Un portret al lui Christopher Marlowe, contemporan cu Shakespeare și unul dintre principalii candidați la drepturile de autor ale operelor shakespeariene. A fost ucis la vârsta de 29 de ani.

în scris ca familia sa să nu fie îngropată în același loc cu el? De ce în testamentul său nu sunt menționate decât proprietăți și nici măcar un volum al vreunei cărți? Cum rămâne cu enigmaticul epitaf gravat pe mormântul său, „Prieten bun, de dragul lui Iisus abține-te să dezgropi praful de aici. Binecuvântat fie cel ce lasă (în tihnă) aceste pietre și blestemat fie cel ce-mi mișcă oasele", care dă naștere unui alt set de suspiciuni și dubii?

Cei care cred în autenticitatea lui Shakespeare au fost numiți „Fracțiunea Stratford", după locul de naștere al dramaturgului, iar cei care au îndoieli cu privire la adevărata identitate a acestuia fac parte din „Fracțiunea anti-Stratford".

Mormântul lui Shakespeare din Biserica Sfintei Treimi din Stratford. „...blestemat fie acela ce-mi mișcă oasele" este epitaful enigmatic gravat pe piatra de mormânt.

Shakespeare a fost Francis Bacon

Unii susținători ai grupului anti-Stratford erau atât de fanatici cu privire la teoria lor, încât au încercat sacrilegiul de a deschide mormântul lui Shakespeare. Printre cei care au stârnit controversa, îndoindu-se de existența sa, a fost scriitoarea americană Delia Bacon, descendentă a filozofului Francis Bacon, contemporan cu Shakespeare. Delia Bacon susținea că Francis Bacon și un grup restrâns de alți scriitori și gânditori și-au mascat convingerile politice, filozofice și sociale sub formă de piese de teatru, pentru a le face mai pe înțelesul maselor, și le-au semnat cu numele unui actor relativ necunoscut, William Shakespeare, pentru a nu fi persecutați. În 1853, Delia Bacon a traversat Atlanticul și a ajuns în Anglia, căutând sprijin și dovezi pentru a-și susține teoria. Se spune că a încercat chiar și să dezgroape rămășițele lui Shakespeare. Înainte ca aceasta să se întâmple, obsesia care o consumase toată viața i-a luat complet mințile. De atunci, teoria căreia își dedicase întreaga viață nu a fost niciodată dovedită și nici măcar luată în serios.

Shakespeare a fost Christopher Marlowe

Aceasta este o teorie mult mai dramatică, susținută de unii adepți ai mișcării anti-Stratford. Dramaturgii Christopher Marlowe și William Shakespeare au fost contemporani, născuți în același an, 1564. Aceștia au pătruns în lumea teatrului londonez aproximativ în același timp și, mai mult ca sigur, se cunoșteau sau chiar erau prieteni. Însă acestea erau singurele lucruri pe care le aveau în comun. Marlowe s-a născut la Canterbury și, deși făcea parte din aceeași clasă socială ca Shakespeare, acesta primise o educație universitară la Cambridge și obținuse o diplomă. În contextul în care frecventau același cerc de scriitori, poeți și actori, este mai mult decât probabil că s-au influențat reciproc. De vreme ce Marlowe era cel mai bine educat dintre cei doi, este normal să presupunem că unele dintre primele piese ale lui Shakespeare au fost scrise cu ajutorul lui.

Însă există o teorie conform căreia, Marlowe, care era cu două luni mai mare decât Shakespeare și care devenise faimos mai repede decât acesta, ar fi fost una și aceeași persoană cu Shakespeare. La 29 de ani, Marlowe a fost ucis de un tovarăș de băutură, în timpul unei încăierări la un han. Însă adepții „mișcării Marlowe" refuză să accepte ideea unei „morți premature a ingeniosului dramaturg". Există documente care indică faptul că, încă din anii studenției, Marlowe fusese angajat al serviciilor secrete de la curtea reginei Elisabeta, iar teoreticienii conspirației cred că moartea sa nu a fost întâmplătoare, ci, mai degrabă, a fost comisă cu un anumit scop legat de activitatea lui de spion.

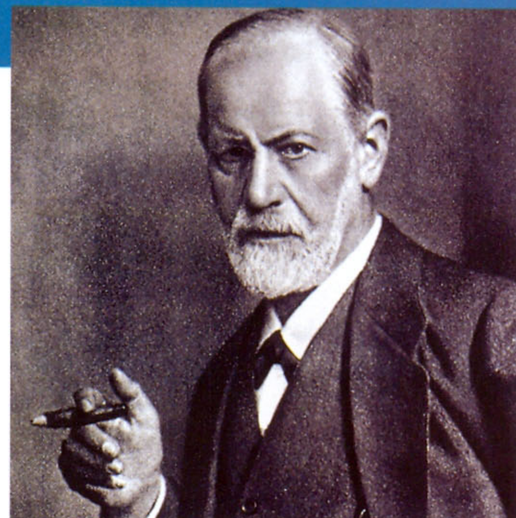
Francis Bacon. Filozof englez, despre care unii adepți ai mișcării anti-Stratford spun că ar fi adevăratul autor al pieselor lui Shakespeare.

▲ Edward de Vere, contele de Oxford din secolul al XVII-lea, considerat a fi cel mai aproape dintre cei trei candidați pentru drepturile de autor asupra pieselor shakespeariene, de vreme ce detalii din viața privată apar în multe din piese.

▲ Romanciera americană Delia Bacon a fost principala adeptă a teoriei care îl susține pe Francis Bacon ca fiind adevăratul autor al pieselor shakespeariene.

▲ Psihologul austriac Sigmund Freud care, deși la început credea că Francis Bacon ar fi autorul operelor, s-a decis apoi asupra teoriei Christopher Marlowe.

Acesta este momentul în care, conform adepților „mișcării Marlowe", Shakespeare apare în scenă... Aceștia pretind că Christopher Marlowe, aflând că viața sa este în pericol, a fugit din țară. La întoarcerea sa în Anglia, el nu a făcut mare vâlvă, și a adoptat numele de „Shakespeare", reinventându-se ca un tânăr dramaturg nou venit pe scena teatrului londonez. Teoria lor este susținută și de faptul că apariția lui Shakespeare ca un mare dramaturg a coincis cu moartea lui Marlowe și, de asemenea, de asemănările uimitoare ce pot fi observate, dacă este să comparăm portretele celor doi.

Shakespeare a fost Contele de Oxford

Faimosul psihiatru și psiholog Sigmund Freud era un cititor înfocat al operelor lui Shakespeare, dar, în același timp, un susținător al mișcării anti-Stratford. La început, tindea mai degrabă spre teoria conform căreia Francis Bacon era adevăratul autor al operelor pe care le admira atât de mult, dar, după mai multe cercetări, întreprinse pe cont propriu, și-a schimbat părerea și a enunțat că cel mai bun candidat era contele de Oxford, din secolul al XVII-lea, Edward de Vere. Freud, ca și alții care-i susțin teoria, afirmă că operele lui Shakespeare includ un vocabular atât de variat și expresii atât de elaborate, încât indică un studiu vast al scriitorilor clasici din Roma antică și din Grecia precum și cunoștințe de drept și de politică. Este, practic, imposibil ca un țăran needucat să fi fost autorul unor asemenea lucrări sofisticate și ca acesta să aibă astfel de cunoștințe cu privire la modul de viață al aristocraților și o pătrundere atât de completă a tuturor aspectelor vieții elisabetane. Pe de altă parte, contele de Oxford, se încadrează aproape perfect profilului unui astfel de autor. Spre exemplu, colecția de sonete fără titlu, care sunt dedicate unor tineri nobili, au o oarecare referință autobiografică. În plus, limbajul cu care se vorbește în sonete despre tineri este de așa natură, încât tânărul și poetul ar fi trebuit să aibă același statut social pentru a fi acceptate.

▲ Un bust al lui Shakespeare din Biserica Sfintei Treimi din Stratford.

Dar de ce ar adopta contele de Oxford un pseudonim? Datorită faimei sale, teatrul și orice activitate similară nu erau privite cu ochi buni în clasa nobiliară. Până și o piesă publicată de un membru al aristocrației l-ar fi împins pe acesta și pe familia sa în dizgrație. Astfel, pentru a evita să atragă atenției asupra sa și asupra originii nobile, tânărul conte iubitor de teatru a ales să-și publice piesele sub pseudonimul unui nesemnificativ membru al trupei de teatru, William Shakespeare din Stratford. La moartea contelui de Oxford în 1604, numele lui Shakespeare a dispărut dintr-odată de pe scena teatrului londonez. Mai mult decât atât, în urma descoperirii unei copii a unei Biblii din Geneva, deținută de conte, în care toate pasajele subliniate apar într-un fel sau altul în operele shakespeariene, a fost întărită teoria avansată de cei care cred că Edward de Vere a fost adevăratul autor al pieselor. Astăzi, în cadrul fracțiunii anti-Stratford, majoritatea îl susțin pe contele de Oxford ca fiind răspunsul misterului.

Disputa fără sfârșit

Majoritatea opiniilor exprimate de către susținătorii anti-Stratford se bazează, practic, pe aceleași argumente pe care le-a enunțat și Freud. În ciuda speculațiilor și a controversei, sigur este că nu vom afla niciodată adevărul. Cu toate acestea, cel mai important lucru, pe care nimeni nu-l poate contesta sau ignora, rămâne importanța și măreția operelor. De ce să dăm atât de multă importanță rezolvării unei ghicitori practic de nerezolvat, din moment ce însemnătatea operelor nu poate fi contestată. „Dar sufletele geloase nu vor primi răspunsuri; Nu vor fi geloase pentru vreun motiv, ci pentru a fi geloase." Acest vers din „Othello" este probabil răspunsul dat celor care s-au îndoit de el toată viața și care vor continua să facă asta și pe viitor. „O persoană needucată și necivilizată nu poate atinge o asemenea măreție" este o concepție răuvoitoare, fiind, probabil, fructul geloziei și al invidiei în fața propriilor limitări în comparație cu genialitatea altuia.

PERSONAJE ÎN ROLURI PRINCIPALE ALE PIESELOR SHAKESPEARIENE

Îngerii decăzuți

Zânele apar frecvent în piesele lui Shakespeare. Ariel, spiritul care îl ajută pe Ducele alungat din Milano să se răzbune, în „Furtuna", și pe Oberon, regele zânelor din „Visul unei nopți de vară", sunt două dintre personajele care dau o notă de mister poveștilor fantastice ale lui Shakespeare. În urma răspândirii creștinismului în Europa Centrală, referințele la personaje fantastice nu erau văzute cu ochi buni. Făceau parte din aceeași categorie ca zeitățile păgâne, considerate a fi niște ființe sinistre și vicioase, îngerii care fuseseră alungați din rai și care, acum, acționau în numele diavolului, fiind astfel priviți cu teamă și ură. Doar în Irlanda, unde răspândirea creștinismului nu a însemnat automat negarea zeităților păgâne și a folclorului, noua religie și legendele cu zâne au reușit să coexiste în armonie. Shakespeare și poetul irlandez William Yeats au fost cei care au eliminat imaginea negativă cu care erau privite zânele și le-au înfățișat în lumina unor creaturi enigmatice care aveau puterea să influențeze și să intervină în relațiile oamenilor. În piesele lui Shakespeare, deși zânele sunt creaturi bune, acestea sunt foarte jucăușe și adoptă tot felul de înșelăciuni și trucuri pentru a-i ajuta pe oameni cu puterile lor. Yeats, în introducerea în mitologia celtică din cartea „Zările celtice", descrie zânele după cum urmează: „Au formă și chip uman, iubesc trucurile și sunt băgăcioase, dar nu au nici o intenție rea și nu sunt creaturi rele...", exprimând astfel o concepție despre zâne care este valabilă și în zilele noastre. În folclor însă, există și zâne rele care simt o mare animozitate împotriva societății umane. Aceste zâne care fac rău oamenilor și fură copiii sunt disprețuite și temute de toată lumea, în special de copii, pentru care zânele sunt o sursă de frică, fiind folosite de părinții pentru a-i amenința.

▲ Un desen înfățișând-o pe Titania, regina zânelor, din piesa „Visul unei nopți de vară" a lui Shakespeare

În piesele lui Shakespeare apar și alte ființe bizare de origine necunoscută. În prima scenă din „Macbeth", apar trei vrăjitoare rostind profeții. În „Hamlet", fantoma regelui Hamlet îi ordonă prințului Hamlet să-și răzbune tatăl. Aceste ființe supranaturale joacă un alt rol decât cel al zânelor. Acestea transmit mesaje divine, oracole și profeții; uneori, transmit sentimentele eroului și, alteori, joacă rolul de naratori.

Existența lor latentă în mintea oamenilor

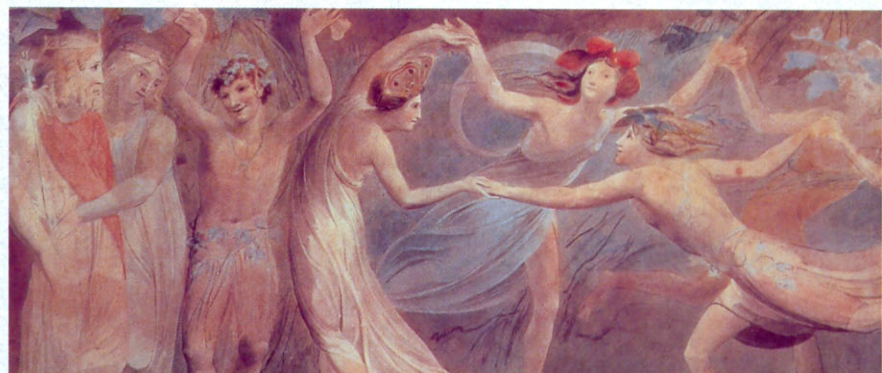
În Anglia modernă există mulți oameni care cred că zânele trăiesc pe lângă casa sau grădina lor, chiar dacă nu le-au văzut niciodată. Zânele sunt privite ca aducătoare de noroc sau de necaz, în funcție de caracter. Pentru oamenii care cred în zâne, este de o mare însemnătate evenimentul care s-a petrecut în 1917 și care se numește „Incidentul cu Zânele din Cottingley". În seria de trei fotografii făcute de două tinere, se observă clar fizionomia unei zâne. Pentru mai bine de 60 de ani, aceste fotografii au fost cauza unei dispute dintre intelectuali, mass media și fanatici ai fenomenelor supranaturale, până când o femeie, una dintre cele două fete din fotografie, a recunoscut că fotografia era o farsă. „Dar una din poze nu era..." a adăugat ea, alimentând încă o dată argumentul cu privire la existența folclorului despre zâne.

▸ O schiță din secolul al XX-lea, cu un monstru diform, Caliban, fiul vrăjitoarei Sycorax, din „Furtuna" de Shakespeare.

▲ Una dintre fotografiile Cottingley, înfățișând o fetiță cu o zână plutind în fața ei.

▲ Un tablou din secolul al XVIII-lea cu dansul zânelor din „Visul unei nopți de vară".

Oameni cu gusturi rafinate în căutare de poveşti de dragoste

Spre sfârşitul secolului al XVI-lea, în timpul epocii elisabetane, teatrul dobândise un nou stil, care avea să dureze până în era modernă. În centrul acestei renaşteri se afla, desigur, William Shakespeare. Însă fără protectorii şi rivalii săi, fără marii clasici greci şi fără oamenii care au trăit înainte şi după el, nu s-ar fi transformat în extraordinarul dramaturg, care a schimbat lumea teatrului. Toți aceştia au avut o mare influență asupra lui, i-au lărgit orizonturile şi l-au ajutat.

Regele iubitor de teatru

Regele James I (1566 – 1625)

Născut în Scoția, în 1566, singurul fiu al reginei Maria a Scoției, James I a urcat pe tronul Scoției la vârsta de un an, după abdicarea mamei sale. A fost crescut într-un mediu riguros de un număr mic de nobili, care erau implicați constant în dispute și neliniști. Cu toate acestea, a primit o bună educație, studiind franceza, clasicii greci și latini, literatura și religia și devenind un tânăr rafinat și cult. În 1589, s-a căsătorit cu prințesa Anna, fiica lui Frederick al II-lea al Danemarcei. Cuplul a avut copii, dar aceasta era doar o formalitate, deoarece James I prefera relațiile homosexuale și nu îi era rușine să o recunoască. În jurul anului 1604, și-a abandonat soția, preferând compania amanților. Aceasta a fost o mare lovitură pentru regina Anna care, fiind o catolică devotată, l-a urât pe James I pentru faptul că a abandonat-o. După moartea reginei Elisabeta I, în 1603, James I, cea mai apropiată rudă de sânge, a devenit succesorul ei la tronul Angliei. Fiind un mare iubitor al teatrului, de-ndată ce a urcat pe tron, i-a chemat pe Oamenii Lordului Chamberlain, trupa de teatru din care făcea parte și Shakespeare, le-a dat numele de Oamenii Regelui și i-a luat în slujba lui.

Cât despre Shakespeare și ceilalți membrii ai trupei, James I era fără îndoială patronul ideal. Soția lui era, de asemenea, o mare iubitoare de teatru și, în timpul domniei sale, 299 de spectacole de teatru au avut loc la Curte, în comparație cu 90 din timpul domniei Elisabetei. După suprimarea epidemiei de ciumă, regele a dat Oamenilor Regelui permisiunea să joace oriunde doreau pe teritoriul Angliei.

În timpul domniei regelui James, Shakespeare a compus cele patru tragedii extraordinare. Se spune că apariția celor trei vrăjitoare din „Macbeth" a fost inspirată de interesul personal al regelui pentru vrăjitoare, deoarece, atunci când acesta se afla în Scoția, scrisese „Tratatul de demologie".

CORELAȚII ÎNTRE PERSONALITĂȚI

Persoane respectabile
Protectori
Persoane cu aceleași înclinații și rivali
Persoane influente

Robert Greene 1588 – 1592
Un dramaturg plin de amărăciune care a scris usturător la adresa lui Shakespeare la venirea lui în Londra

Ben Jonson 1572 – 1637
Dramaturg englez și rival al lui Shakespeare

Aristofan

Chaucer

Laurence Olivier

Mark Twain

Christopher Marlowe 1564 – 1593
Dramaturg și poet englez, contemporan și cunoscut al lui Shakespeare. A fost ucis la vârsta de 29 de ani.

James I

Nicolas Lowe 1674 – 1718
Dramaturg și poet englez, care a fost primul editor modern al operelor lui Shakespeare.

Shoyo Tsubouchi

Ducele de Southampton 1573 – 16242
Primul protector al lui Shakespeare

Elisabeta I 1533 – 1603
Regina Angliei din 1558 până în 1603. A fost o iubitoare a teatrului și a jucat un rol important în dezvoltarea acestuia.

Richard Burbage 1567 – 1619
Actor elizabetan, fiul lui James Burbage, și actor principal al trupei Oamenilor Lordului Chamberlain.

Francis Bacon 1561 – 1626
Filozof englez și contemporan cu Shakespeare, ale cărui operele includ „Eseuri" și „Novum Organum".

▲ Personajele în albastru au fost deja prezentate în amănunt.

Marele actor, devenit faimos prin legătura sa cu piesele lui Shakespeare

Lawrence Olivier (1907 – 1989)

Laurence Olivier s-a născut la Dorking, fiind fiul unui preot sărac. Și-a făcut debutul ca actor la vârsta de 15 ani, interpretând rolul lui Katherine într-o producție a Școlii Sf. Edward a piesei „Îmblânzirea Scorpiei", moment în care și-a dat seama că teatrul este vocația lui.

În 1926, după ce urmează cursurile Școlii Centrale de Limbaj și Artă Dramatică, se alătură Companiei de Teatru din Birmingham, unde își începe cariera profesională cu roluri minore, în „Henric al V-lea" și „Henric al VIII-lea". Următorii șapte ani nu sunt foarte buni, întrucât implicarea sa concomitentă în teatrul modern și în film nu a mers tocmai după cum plănuise. Însă, în 1935, primește rolul lui Romeo, în producția lui John Giegud, din Londra, a piesei „Romeo și Julieta", în care interpreta și rolul lui Mercutio. În nopțile în care Gielgud joacă rolul principal, Laurence Olivier este la înălțime.

În 1937, se alătură Teatrului Regal Victorian, fiind distribuit în roluri majore, în piese ca „Hamlet", „Macbeth" și „Henric al V-lea", roluri care i-au adus cea mai mare recunoaștere. Dar rolul jucat într-o adaptare modernă a lui „Hamlet" l-a consacrat drept cel mai mare actor shakespearian al vremurilor sale. Cu toate acestea, nu era satisfăcut. În anii următori, și-a explorat talentul, jucând în piese ale teatrului britanic vechi și modern, precum și în piese de Sofocle, Ionesco și într-o largă varietate de piese contemporane.

Olivier nu s-a limitat la scenă. În 1939, și-a făcut debutul la Hollywood, în rolul lui Heathcliff în producția „La răscruce de vânturi", un film regizat de William Wyler. A trecut apoi cu mare succes la activitatea de regizor și de actor în adaptări cinematografice ale pieselor „Henric al V-lea", „Hamlet" și „Richard al III-lea". Următoarea sa dorință era de a-și încerca forțele ca manager de teatru. A devenit director artistic al Festivalului de teatru Chichester din 1962 și apoi director al Teatrului Național în 1963 regizând piese ca „Unchiul Vania" și „Hamlet".

În 1947, lui Laurence Olivier i-a fost acordat titlul de Sir, iar în 1970, a primit un loc în Camera Lorzilor, devenind Lordul Laurence Olivier. A murit de cancer, în 1989, la vârsta de 82 de ani.

Marele iniţiator al Renaşterii în Anglia

Geoffrey Chaucer (1340 – 1400)

Geoffrey Chaucer a fost primul mare poet englez al Evului Mediu, numit „părintele poeziei engleze" de către John Dryden, poetul şi dramaturgul englez din secolul al XVII-lea, ale cărui opere l-au influenţat pe Shakespeare în scrierea piesei „Visul unei nopţi de vară" şi a multor alte piese. S-a născut la Londra, ca fiu al unui bogat negustor de vinuri şi, dat fiind că era băiat, a lucrat ca paj la curtea regelui Edward al III-lea. Datorită abilităţilor şi talentului său, îşi petrece următorii ani în serviciul regal, ocupând o varietate de poziţii publice oficiale, cum ar fi cea de diplomat, de membru al parlamentului şi de funcţionar de stat. Operele din ultima perioadă a vieţii sunt caracterizate de un puternic simţ al realismului, fiind probabil rodul unei cariere atât de complexe, prin care a dobândit o mare înţelegere a naturii umane. Şi-a început cariera literară ca poet idealist, tradiţionalist, dar operele sale au fost puternic influenţate de literatura franceză, extrem de populară la acea vreme. Printre scriitorii francezi admiraţi de acesta, se numărau Guillaume de Loris şi Jean de Meung, iar opera lor „Le Roman de la Rose", a încercat să o traducă în engleză.

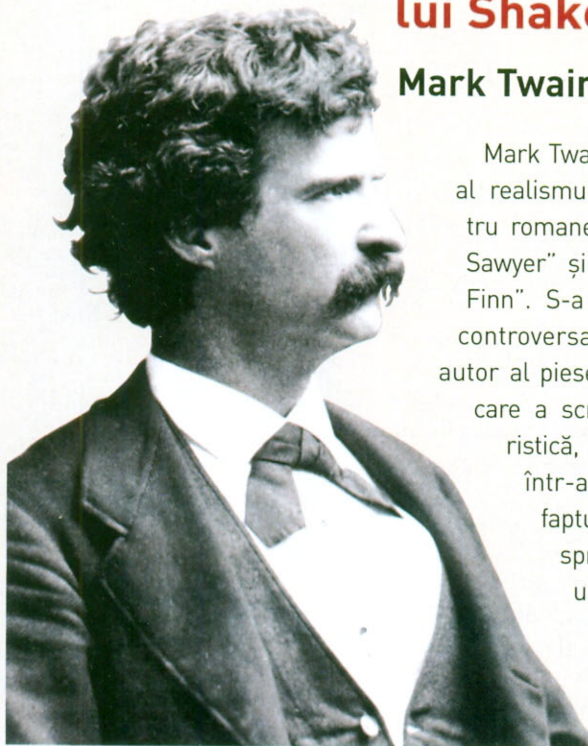
La vârsta de 30 de ani, viaţa lui Chaucer a atins un punct culminant. Lucrând în serviciul diplomatic, vizitează Italia şi este puternic influenţat şi afectat de spiritul Renaşterii precum şi de operele lui Dante şi Boccaccio, care îi oferă o senzaţie complet nouă. Devine conştient de diversitatea naturii umane, de individualitatea gândirii şi de originalitatea caracterului. La întoarcerea sa în Anglia, scrie „Troilus şi Criseyde", o poveste tragică, pasională, despre suferinţă şi dragoste eternă, bazată pe o legendă menţionată fugar în mitologia greacă, despre comandantul troian şi dragostea sa pentru Criseyde. Devine una dintre cele mai importante poveşti de dragoste ale Evului Mediu şi va fi sursa de inspiraţie a lui Shakespeare în compunerea piesei cu acelaşi titlu.

O altă operă importantă a lui Chaucer este „Povestirile din Canterbury", o colecţie de poveşti relatate de pelerini în drumul lor spre Catedrala din Canterbury, dar autorul a murit înainte de a încheia această compilaţie.

Romancierul american care s-a implicat în problema adevăratului autor al pieselor lui Shakespeare

Mark Twain (1835 – 1910)

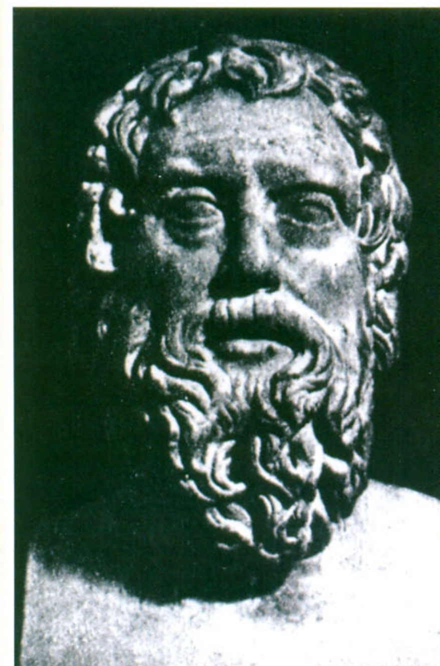
Mark Twain este un reprezentant tipic al realismului american, renumit pentru romanele sale „Aventurile lui Tom Sawyer" şi „Aventurile lui Huckleberry Finn". S-a implicat, de asemenea, în controversa cu privire la adevăratul autor al pieselor shakespeariene, despre care a scris, în 1909, o operă umoristică, intitulată „Este Shakespeare într-adevăr mort?" A subliniat faptul că există puţine date despre viaţa lui, că nu există nici un manuscris cu scrisul lui, cu excepţia testamentului în care nu se face nici o referire la volumele sau la colecţiile de poezii şi concluzionează că nu încearcă să conteste existenţa lui Shakespeare, ci, pur şi simplu, enunţă dificultăţile evidente de a accepta că lucrările atribuite lui sunt într-adevăr ale sale.

O altă operă interesantă a lui Twain este „Scrisori de pe Pământ", o colecţie de scrisori compuse de Satan, în timpul vizitei sale pe Pământ, adresate lui Dumnezeu, care este în Ceruri şi care nu are o imagine clară asupra situaţiei „de jos".

A fost un scriitor caracterizat prin onestitate şi umor, iar punctul său de vedere asupra lui Shakespeare, nu s-a bazat pe prejudecată sau pe răutate, ci pur şi simplu pe sinceritate şi pe curiozitate.

Maestrul grec al comediei

Aristofan 445 – 385 î.Hr.

Comediile lui Shakespeare, în care principalele teme sunt dragostea și tinerețea, prezintă un paradox. Pe de o parte sunt atât de ireale, neavând nici o legătură cu realitatea vremurilor sale, însă pe de altă parte, implică o bună cunoaștere a unei game largi de emoții umane. Shakespeare reușește să combine fantezia și realitatea într-un mod foarte interesant. Acest amestec este, de asemenea, caracteristic comediei antice din Attica, reprezentatul cel mai de seamă fiind Aristofan, unul dintre cei trei comedieni ai Greciei antice, care ocupă o poziție unică în istoria literaturii universale.

Aristofan a început să scrie la vârsta de 20 de ani. Una dintre primele piese a fost „Daitaleis" (Oaspeții), una dintre piesele pierdute, iar spre sfârșitul vieții, Aristofan a scris „Plutus". În total, a scris 44 de comedii, dintre care doar 11 au supraviețuit timpului. Și-a petrecut tinerețea în contextul sfârșitului Războiului Peloponez, de 24 de ani, dintre Atena și Sparta, care a condus la declinul celor două orașe. Acțiunea pieselor sale se desfășoară la Atena, satirizând politica, tratatele de pace și situația socială a timpurilor sale. Îi îndeamnă pe cetățenii atenieni să-și folosească puterea imaginației și umorul pentru a înfrunta realitatea cotidiană.

În capodopera sa, din 411 î.Hr., „Lysistrata", o satiră de război, femeile ateniene și spartane, care s-au săturat de război, decid să ajungă la pace prin practicarea celibatului. Planul funcționează, iar piesa se încheie într-o atmosferă comică de festivitate. În general, în comediile sale abundă conotațiile sexuale, incidentele vulgare dar comice, precum și o energie, o vervă și o vitalitate incredibilă.

Geniul literar care a tradus operele complete ale lui Shakespeare în japoneză

Shoyo Tsubouchi (1859 – 1935)

Coperta cărții biografice a lui Shoyo Tsubouchi ("SHOYO TSUBOUCHI, Albumul Literaturii Japoneze, Editura SHINCHO, însoțit de fotografii menite să ilustreze viața dramatică a autorului și tainele creației literare."

Shoyo Tsubouchi a fost un scriitor, critic, dramaturg, traducător și editor japonez. Uneori a folosit și pseudonimul Harunoya Oboro, pentru a-și semna operele. El s-a născut la Gifu, în 1859, și s-a mutat la Nagoya cu familia, la vârsta de 10 ani. Încă de mic era un cititor înfocat, atras în special de literatura populară. La 15 ani, a urmat cursurile Școlii de limbă engleză din Aichi, unde a auzit pentru prima dată de piesele lui Shakespeare. S-a mutat în capitală în căutarea unei educații universitare și a absolvit Universitatea din Tokio, secția de literatură, în 1883. În 1885, și-a publicat prima lucrare, „Esența romanului", un studiu critic al literaturii japoneze, și, imediat după aceea, romanul „Studenții din ziua de azi". În 1884, a tradus „Iulius Cezar" în japoneză, iar mai târziu, din 1909 până în 1927, a tradus operele complete ale lui Shakespeare. În 1928, a participat la deschiderea Muzeului Teatrului, de la Universitatea din Waseda, construit în stilul arhitectural al Teatrului Fortune din epoca elisabetană, fiind dedicat artei teatrului. De asemenea, Shouyo a fondat și a editat revista de literatură Waseda Bungaku (Literatura Waseda), care a apărut din 1891 până în 1898.

Tsubouchi a murit în 1935, la vârsta de 75 de ani.

Piesele lui Shakespeare și industria de divertisment

Piesele scrise de omul de rând, needucat, născut la Stratford, nu numai că au dus la o mare schimbare în cultura teatrală britanică, oferind publicului o nouă formă de divertisment, dar au devenit și o sursă de inspirație, care a stârnit uimirea și, totodată, respectul artiștilor generațiilor viitoare. Operele sale sunt cele mai citite după Biblie, iar cuvintele pe care le-a așternut cu atâta măiestrie au rămas întipărite în inimile oamenilor de-a lungul secolelor.

Organizarea afacerii teatrale

Este de nepreţuit contribuţia lui Shakespeare la evoluția Renașterii din Anglia, de la sfârșitul secolului al XVI-lea, până la începutul secolului al XVII-lea, iar impactul său a fost atât de puternic, încât, în istoria teatrului se vorbește acum de perioada pre-shakespeariană și de cea post-shakespeariană. Înainte de apariția lui Shakespeare pe scena teatrului, această artă era, în principal, formată din drame religioase și moraliste, jucate în biserici. Venirea lui Shakespeare a schimbat complet percepția publicului despre teatru. Versurile ingenioase, intrigile captivante și inegalabila măiestrie a dramaturgului i-au asigurat popularitatea în rândul oamenilor de toate rangurile nu numai din Anglia dar și din alte țări.

Chiar și în timpul vieții lui Shakespeare, spre sfârșitul secolului al XVI-lea, companiile de teatru din Anglia obișnuiau să meargă în Germania pentru a juca piese pentru publicul de acolo. Voltaire, scriitorul și filozoful din perioada iluminismului francez, care a trăit în Anglia între anii 1726 și 1729, face o importantă referire și prezentare a lui Shakespeare în „Eseul asupra poeziei epice", publicat în 1727. În Italia, unde au fost puse în scenă multe dintre piesele lui Shakespeare, inclusiv „Romeo și Julieta", prima traducere italiană a lui „Iulius Caesar" a fost jucată în 1756. În 1820, Edmund Kean, celebrul actor englez, a avut un succes imens în America, la New York, cu piesa „Richard al III-lea". În Japonia, în 1885, prima piesă a lui Shakespeare, o adaptare kabuki a „Neguțătorului din Veneția" de Udagawa Bunkai și Katsu Genzo, a fost pusă în scenă la Ebisuza, din Osaka. Popularitatea teatrului shakespearian a continuat să crească de-a lungul secolelor, piesele lui fiind jucate de companii teatrale din toată lumea și în zilele noastre. În plus, principalele teme din piesele lui sunt adesea adaptate la filme, musicaluri și la alte genuri de spectacole.

▲ O scenă din „Regele Lear", una dintre tragediile lui Shakespeare, bazată pe legendarul rege din secolului al IV-lea al Angliei antice.

▲ O scenă dinfilmul „Romeo și Julieta" (1996) cu tinerii actori Leonardo di Caprio, în rolul lui Romeo, și Clare Danes, în rolul Julietei.

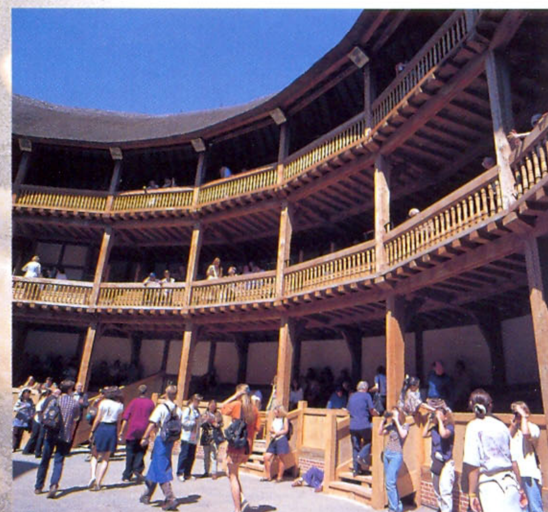
Piesele lui Shakespeare rămân mari favorite ale publicului din întreaga lume.

Oricât de multe generații ar trece, vom continua să jucăm nobilul nostru spectacol...

În ceea ce privește publicul din România, acesta a făcut cunoștință cu creația shakespeariană abia la sfârșitul secolului al XVIII-lea, începutul secolului al XIX-lea, prin intermediul unor trupe de teatru germane (în orașele din Transilvania) respectiv italiene (în Moldova și în Țara Românească). Opera lui Shakespeare a fost percepută de scriitorii democrați de la 1848 ca o ilustrare a aspirațiilor liberale și progresiste ale momentului.

Cu timpul, operele lui Shakespeare, ce au devenit renumite și larg răspândite, au reprezentat fundamentul a ceea ce numim astăzi teatru comercial și au contribuit la acceptarea pe plan social a tuturor profesiilor legate de teatru. Profesiile actoricești includ astăzi nu numai categoriile tradiționale de actori, dramaturgi și regizori, dar și producători, manageri, realizatori de costume și recuzită și mulți alți asistenți de producție. Însuși Shakespeare, pe lângă rolul de dramaturg ingenios, a avut și profesia de „manager" și producător, de vreme ce a ajuns coproprietar al Teatrului Globe, în 1659.

Astăzi, afacerea care a luat naștere în jurul lumii teatrului și a filmului poartă numele de „industrie de divertisment".

▲ În 1997, Teatrul Globe a fost reconstruit, fiind păstrat aspectul asemănător celui din epoca shakespeariană.

Influențe majore

O adaptare la operă a piesei „Othello", una dintre cele patru mari tragedii shakespeariene.

▲ Sir Anthony Hopkins, mare star hollywoodian, care a și-a început cariera jucând în piese shakespeariene.

Biblia romanticilor

În secolul al XVII-lea și al XVIII-lea, când clasicismul se bucura de o revigorare, operele lui Shakespeare erau ignorate, în timp ce literatura din Grecia și Roma antică atrăgea toată lauda și atenția. Însă, spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, când entuziasmul pentru antici începuse să se stingă, operele lui Shakespeare au început să fie din nou apreciate de public. Poveștile sale dramatice prezintă o pătrundere unică și delicată înăuntrul ființei umane; eroii săi manifestă toată gama de emoții umane, de la dragoste la ură și de la dorință la invidie. Piesele sale au devenit o sursă importantă de inspirație pentru romantici, în cadrul noii mișcări conduse de poetul englez Samuel Coleridge.

La vârsta de 17 ani, Felix Mendelssohn, compozitorul, pianistul și dirijorul german, a citit „Visul unei nopți de vară" și a fost atât de impresionat de ea încât a compus „Uvertura la Visul unei Nopți de Vară", una dintre cele mai faimoase opere ale sale. Influența lui Shakespeare este, de asemenea, evidentă în romanul lui Goethe „Suferințele tânărului Werther".

◄ Un tablou din secolul al XVIII-lea, înfățișând spectatorii care se bucurau de spectacolul de la Teatrul Globe. Majoritatea pieselor lui Shakespeare au fost jucate în acest teatru.

La sfârșitul secolului al XVIII-lea, asistăm la înființarea mișcării reformei literare, sub numele de Sturm und Drang (Furtună și Avânt), care exalta natura, sentimentul și individualismul uman, dorind să elimine cultul Iluminismului în favoarea Raționalismului. Goethe și Schiller și-au început cariera ca membrii de seamă ai noii mișcări culturale, în timp ce Shakespeare și operele sale îi captivau pe tinerii poeți și îi ghidau pe noul drum.

Piesele lui Shakespeare sunt caracterizate de folosirea de expresii delicate și precise, precum și de o mare măiestrie a limbajului. În ciuda faptului că nu a avut parte de o educație universitară, operele sale sunt pline de cuvinte și de fraze ample, care captivează cititorul. Personajele sale se exprimă cu o mare claritate, iar replicile atribuite fiecăruia sunt consistente și pline de miez. Cuvintele și expresiile shakespeariene sunt prezente chiar și în conversația noastră de zi cu zi. Shakespeare a avut unul dintre cele mai bogate vocabulare dintre toți scriitorii englezi. Folosea cu ușurință un vocabular de circa treizeci de mii de cuvinte, care se regăsesc în cel mai mare dicționar, Dicționarul Englez Oxford, vocabular pe care îl extindea atunci când considera necesar.

Venerat încă de mase...

Compania Regală Shakespeare este o companie de teatru britanică cu sediul în Stratford-upon-Avon, locul de naștere al lui Shakespeare, având o istorie lungă și fiind specializată în spectacolele shakespeariene. Este surprinzător de observat cum mulți actori care au câștigat experiență prin interpretarea de roluri în

▲ Ariel, unul dintre sateliții planetei Uranus, numită după Regina Zână din piesa lui Shakespeare „Furtuna".

▲ Teatrul Regal Shakespeare din Stratford-upon-Avon.

piese shakespeariene în cadrul Companiei Regale Shakespeare și în alte școli similare și-au dezvoltat propria carieră în lumea actoriei. De asemenea, mulți actori renumiți de la Hollywood, care au dorit să-și dezvolte abilitățile de actorie, au ales să joace într-unul din rolurile pieselor lui Shakespeare. Sir Anthony Hopkins, actorul principal din filmul de succes de la Hollywood „Tăcerea Mieilor", considerat unul dintre cei mai mari actori britanici, a apărut pentru prima dată pe scena londoneză în producția Lindsay Anderson a piesei „Iulius Cezar" (1964) și a fost acceptat la Compania Națională Shakespeare a lui Laurence Olivier, fiind privit ca unul dintre cei mai importanți actori shakespearieni ai zilelor noastre. Sir Alec Guinness, cu roluri principale în „Lawrence al Arabiei" și în „Războiul Stelelor", se alătură lungii liste de actori care și-au format cariere de succes prin rolurile din piesele lui Shakespeare.

Un alt fapt interesant, ce indică puternica influență a operelor lui Shakespeare asupra culturii populare, este folosirea numelor și a termenilor din piesele sale într-o varietate de domenii. Majoritatea celor 27 de sateliți ai planetei Uranus din sistemul nostru solar, poartă numele personajelor ce apar în piesele lui Shakespeare cum ar fi Miranda și Ariel din „Furtuna" și Titania și Oberon din „Visul unei nopți de vară". Un joc popular de strategie în care doi jucători, unul negru și unul alb, încearcă să câștige jocul, acumulând un număr cât mai mare de discuri poartă numele unui personaj al lui Shakespeare, Othello.

▲ O scenă din filmul regizat de Akira Kurosawa, „Ran", o adaptare a piesei shakespeariene „Regele Lear".

Piesele shakespeariene, „al doilea bestseller după Biblie", depășesc epoci, frontiere, naționalități și sexe. În viitorul apropiat se plănuiește construirea Parcului Shakespearian în America. La peste 300 de ani de la moartea lui, operele sale încă au o puternică influență asupra publicului.

„Secole de-a rândul, măreața noastră piesă va fi jucată în țări nenăscute și în limbi necunoscute!" Acest vers din „Iulius Cezar" a fost probabil o profeție cu privire la viitorul pieselor lui Shakespeare.

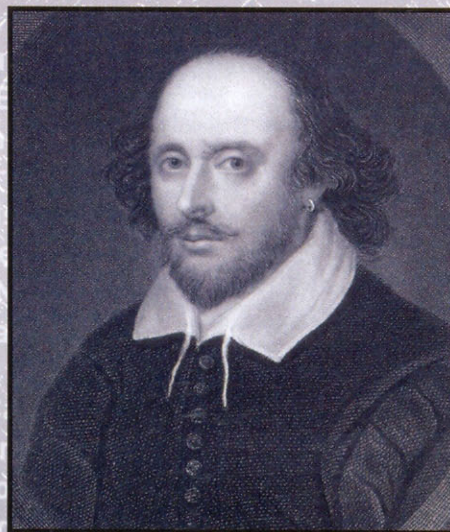
▲ Clădirea rotundă, fără acoperiș, a Teatrului Globe.

O inscripție în piatră pe zidul Teatrului Globe, în amintirea lui Shakespeare.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

SHAKESPEARE

ISSN 1791-0765

9 771791 076000 02

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

3

MOZART

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Amadeus Mozart

Numărul 3

Pentru orice informație sau lămurire,
contactati-ne la telefonul: **(021) 40.10.888** sau trimiteți un e-mail la info@deagostini.ro
Servicii pentru clienți: de luni până vineri, între orele 10:00 - 15:00
Pentru o mai bună deservire solicitati întotdeauna publicația de la același punct de vânzare și informați vânzătorul asupra intenției de a cumpăra și aparițiile următoare.
Pentru orice informație, lămurire, înlocuire de exemplare sau comenzi de numere anterioare, sunați-ne la tel. **(021) 40 10 888**
Pentru informații și comenzi de numere anterioare, cititorii din Republica Moldova pot suna la **(022) 21.07.98** - Paramedia, Chișinău.

Vizitați site-ul nostru la adresa

www.deagostini.ro

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ
EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL
EDITOR: Petros Kapnistos
MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou
MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas
ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena
MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos
PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa
COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou
MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza
MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis
COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

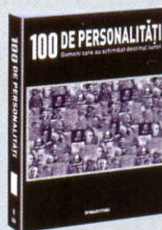
ADAPTARE SPECIALĂ PENTRU LIMBA ROMÂNĂ: COMMIT
DTP: RAY
TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.
DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L
Country Manager: Mariana Mihălțan
Marketing Manager: Adina Bojică
Redactor: Gabriela Muntean
Distribution Manager: Dan Iordache
ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România
Telefon: (+40) 21 318 7398
DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

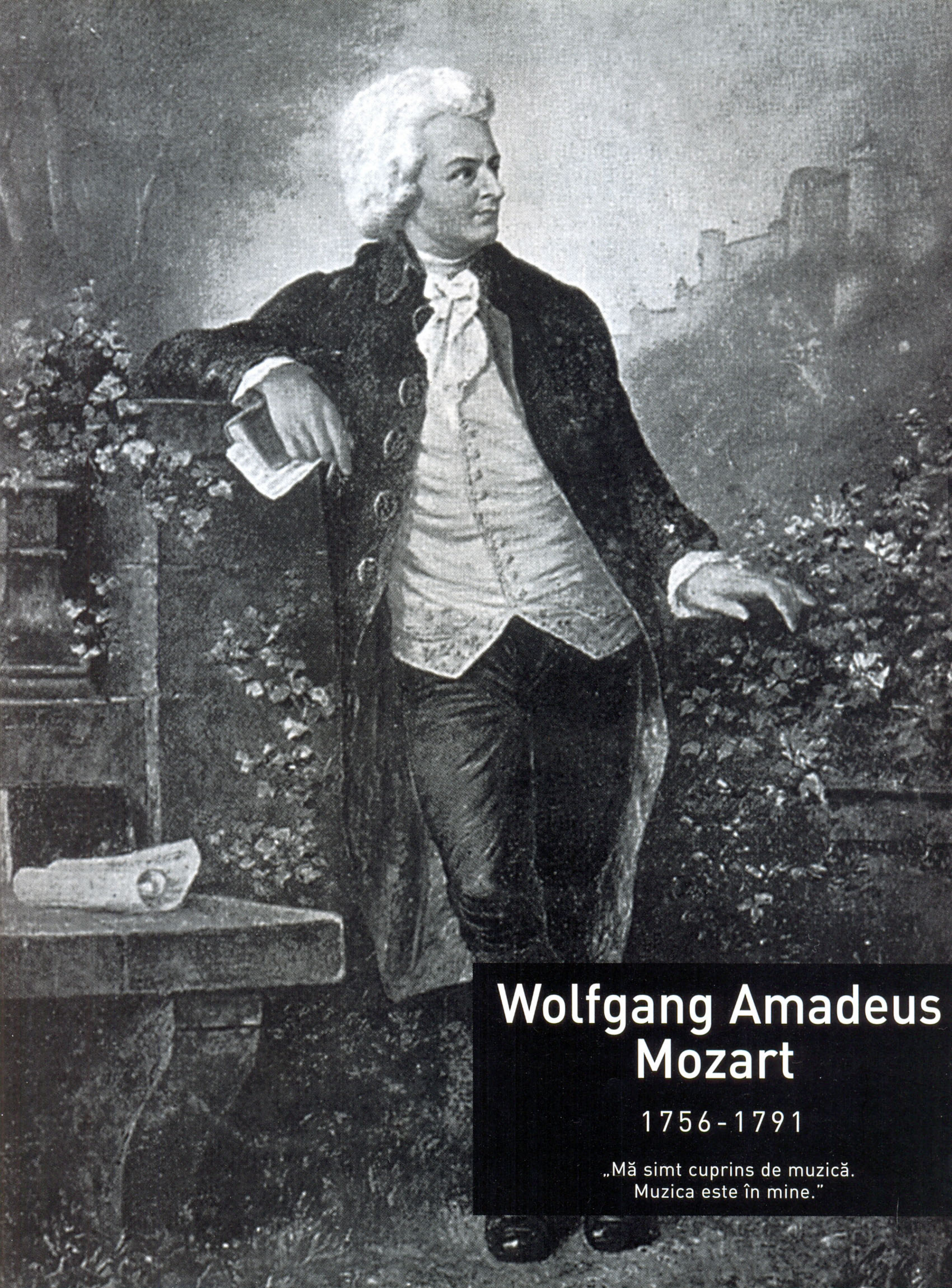
ISSN: 1791-0765

Fotografii: De Agostini Picture Library, Corbis Japan, American Photo Library, Uniphoto Press

Prețul numerelor
Prețul primului număr: 2,99 LEI / 14,50 MDL
Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI / 29,99 MDL

Editorul își rezervă dreptul de a schimba ordinea publicării personalităților sau de a le înlocui cu altele.

Wolfgang Amadeus
Mozart
1756-1791
„Mă simt cuprins de muzică.
Muzica este în mine."

Cine a fost Wolfgang Amadeus Mozart?

PROLOG

Secolul al XVIII-lea. În vremea în care epoca marilor familii imperiale, considerate patroni ai artelor, se apropia de sfârșit, un geniu muzical se năștea în Austria. Descoperirea talentului său a avut loc la o vârstă fragedă, toată Europa delectându-se cu „muzica sa divină".

Compozițiile sale sunt încă neegalate și continuă și în zilele noastre să-i impresioneze pe mulți, muzica sa fiind considerată „muzica zeilor". Totuși, omului Mozart încă nu i s-a făcut dreptate, iar în scurta sa viață, el nu a fost acoperit de glorie.

Cu toate acestea, în ciuda faptului că talentul său nu a fost recunoscut așa cum ar fi meritat, el a continuat să compună. Deși trăia în sărăcie, Mozart era fericit să poată compune și să trăiască din muzică. Rămâne, totuși, o întrebare: ce fel de om a fost Mozart?

TABEL CRONOLOGIC

1650:	Declinul epocii baroce
1685:	Se naște compozitorul Johann Sebastian Bach
1735:	Se naște compozitorul Johann Christian Bach
1750:	Declinul Clasicismului
1755:	Se naște Maria Antoaneta
1756:	Se naște Mozart
1760:	Mozart începe lecțiile de claviatură
1761:	Prima compoziție a lui Mozart
1762:	Audiție în fața Mariei Tereza
1763:	Audiție în fața lui Ludovic al XV-lea
1764:	Compune prima sa piesă simfonică
1765:	Iosif al II-lea al Austriei devine împăratul Sfântului Imperiu Roman
1769:	Prima călătorie a lui Mozart în Italia
1770:	Mozart este invitat la Maria Antoaneta. Nașterea lui Beethoven
1772:	Încoronarea contelui Colloredo ca arhiepiscop de Salzburg
1778:	Se îndrăgostește de Aloysia. Moare mama sa, Maria-Anna
1779:	Numirea sa ca organist de curte al arhiepiscopului de Salzburg
1780:	Moare împărăteasa Maria Tereza
1781:	Mozart a primit ordin de la arhiepiscop să se întoarcă la Viena
1782:	Se căsătorește cu Constanze
1784:	Este inițiat în salonul masonic „Beneficence" de la Viena
1786:	Prima punere în scenă a „Nunții lui Figaro"
1787:	Moare tatăl său, Leopold. Prima punere în scenă a lui „Don Giovanni"
1789:	Revoluția Franceză
1791:	Prima punere în scenă a „Flautului fermecat". Mozart moare la Viena
1842:	Primul festival Mozart
1862:	Prima ediție a catalogului Köchel
1880:	Se pun bazele Fundației Internaționale Mozart
1975:	Prima competiție internațională Mozart
1991:	200 de ani de la moartea sa

Viața copilului dedicat muzicii şi binecuvântat de zei...

Geniul muzical al lui Mozart a fost evident din primul moment când a atins clapele, la vârsta de trei ani. Deşi a trăit foarte puțin, operele sale, simfoniile şi concertele sale sunt încă renumite. A fost martorul extraordinarei scene a secolului al XVIII-lea şi a fost influențat de numeroşi factori, cum ar fi relația cu tatăl său, care i-a fost mentor şi ghid, şi rivalitatea cu Arhiepiscopul de Salzburg. Numeroasele scrisori pe care le-a lăsat ne ajută să înțelegem viața sa de geniu muzical şi mediul în care şi-a compus lucrările.

Nașterea unui copil care a răspuns la rugile muzicii

▲ Nannerl și Amadeus Mozart în copilărie.

Salzburg, oraşul natal

SE SPUNE CĂ ESTE DESCENDENT al zeilor și poate că este adevărat... Botezat Johannes Chrysostomus Wolfgangus Teophilus Mozart, a fost cunoscut sub numele de Amadeus, care înseamnă „iubit de zei". Filme precum producția „Amadeus" din 1984 au încercat să facă lumină asupra vieții sale. Talentul său este renumit în întreaga lume, iar opere precum bine-cunoscutele „Nunta lui Figaro", „Flautul fermecat" sau „Don Giovanni" au devenit acum simboluri ale talentului său.

Mozart s-a născut pe 27 ianuarie 1756, într-o casă închiriată pe strada Goetleide nr. 9, în centrul orașului Salzburg. A fost al patrulea băiat dintr-o familie cu șapte copii. În acele vremuri, mortalitatea infantilă era foarte ridicată, iar Mozart și sora sa mai mare, Nannerl, au fost singurii copii ai familiei care au supraviețuit.

Salzburg, locul nașterii lui Mozart, este astăzi un oraș al Austriei, însă pe vremea aceea se numea Arhiepiscopia Salzburg și era un stat ecleziast al Sfântului Imperiu Roman, condus de capul Bisericii Catolice, arhiepiscopul. S-au păstrat foarte puține mărturii privind viața lui Mozart, multe dintre ele fiind scrisori către și de la tatăl său. Din acele scrisori reiese faptul că, deși majoritatea timpului său și-a petrecut-o călătorind prin Europa, locul său de naștere din Salzburg a avut întotdeauna un efect straniu, aproape magic.

Salzburg, locul de baștină al lui Mozart, de pe malurile râului Salzach.

Un muzician precoce

Micul Mozart și tatăl său Leopold aveau o relație deosebit de strânsă, care era diferită de relațiile dintre copii și tații lor din acea vreme. Erau o singură ființă, trup și suflet. Leopold Mozart era din Augsburg, sudul Germaniei. Familia sa avea o afacere în legătoria de cărți, dar Leopold, care dorea să devină muzician, s-a mutat la Salzburg, în slujba arhiepiscopului Sigismund Christoph von Schrattenbach (1698-1771). Era un om muncitor, educat și un violonist talentat. Mai mult decât atât, avea cunoștințe solide de teorie muzicală, iar în anul când s-a născut fiul său Amadeus, a publicat „Un tratat de principii fundamentale ale cântatului la vioară", un manual de tehnică violonistă care a devenit foarte popular printre instructorii de vioară.

Mama lui Amadeus Mozart, Anna Maria, fiica unui funcționar public, s-a născut în orășelul Saint Gilgen, de lângă lacul Wolfgang. Era o femeie inteligentă, familistă și pasionată de glume și farse. Unii cercetători cred că Mozart moștenise personalitatea înclinată spre amuzament a mamei sale, în schimb Nannerl, sora sa, era la fel de lipsită de haz și de sobră ca tatăl ei. Se mai spune că limbajul vulgar și glumele deochiate, care umpleau corespondența lui Mozart, reprezintă o influență directă din partea mamei sale.

▲ Tatăl lui Mozart, Leopold Mozart, a fost un muzician priceput, dar un compozitor mediocru.

◂ Mama lui Mozart, Marie Anna Mozart, iubea muzica și avea o personalitate deschisă și jucăușă, pe care a moștenit-o și Mozart.

Cât despre Leopold, un bărbat educat și rafinat, era foarte serios în ceea ce privea educația copiilor săi, și i-a crescut pe amândoi într-un mediu muzical. Pe la vârsta de trei ani, Mozart asculta melodiile interpretate de sora sa, după care le reproducea la claviatură. Văzându-și copilul imitând cu o asemenea ușurință melodiile, Leopold a înțeles talentul înnăscut al fiului său. Când Mozart a împlinit patru ani, tatăl său a început să-i dea lecții de muzică la claviatură la modul serios. Până să împlinească cinci ani, Mozart compusese deja primele sale bucăți muzicale, „Andante în Do" și „Allegro în Do". Și Nannerl era talentată la muzică, iar Leopold compilase un caiet muzical în care a scris piese pe care ea să le învețe și să le interpreteze. În acest caiet, cunoscut sub numele „Nannerl Notenbuch" (Caietul de muzică al lui Nannerl), Mozart a așternut primele note muzicale ale compozițiilor sale din copilărie.

Când tatăl său a considerat că Mozart nu doar că stăpânea bazele muzicii, dar era și pregătit să compună și să-și interpreteze propriile lucrări, a decis că era momentul propice ca restul lumii să împărtășească talentul extraordinar al fiului său. Astfel, împreună cu cei doi copii ai săi, Leopold a pornit la drum, pentru a impresiona curțile regale și palatele din Europa.

▲ Casa natală a lui Mozart din strada Goetleide, aflată în centrul orașului Salzburg, este în prezent un muzeu dedicat marelui compozitor.

Biblioteca de amintiri

ÎNDRĂGITUL CLAVIATURIST

În Salzburgul modern, casa unde s-a născut Mozart este actualmente un muzeu care există încă din 1880, când a fost inaugurat de Fundația Internațională Mozarteum. În căminul familiei Mozart, se poate vizita bucătăria, camera de zi și camera de lucru, toate adăpostind reminiscențe, precum portrete, scrisori și alte amintiri ale familiei Mozart. În camera unde s-a născut Mozart, este expusă claviatura, instrumentul său muzical favorit la care a cântat primele sale compoziții prin care și-a uimit audiența. Cuvântul „claviatură" provine din latinescul clavis care înseamnă cheie, zăvor, și este un termen generic, denumind toate instrumentele cu clape. A fost foarte utilizat în Germania secolului al XVIII-lea și se referea fără deosebire la orgă, clavecin și claviatură. Până la sfârșitul secolului al XVIII-lea, cuvântul desemna clavicordul, iar până în secolul al XIX-lea, se referea la pian.

În cazul lui Mozart, în timpul primilor ani a folosit clavecinul și clavicordul, dar spre sfârșit, operele sale au fost scrise pentru pian.

▾ Claviatura lui Mozart

Primele spectacole muzicale

Ambițiile tatălui său

PE VREMEA ACEEA, pentru a câștiga recunoașterea și aprecierea publicului, era nevoie ca muzicienii, indiferent de competențe, să facă turnee prin diferitele regiuni și să susțină numeroase spectacole. Aspirând la recunoașterea mondială a talentului fiului său, Leopold a decis că este momentul ca tânărul să aibă propriul său „turneu". Unii cercetători cred că Leopold, care nu atinsese niciodată gloria ca muzician, și-a transferat ambițiile neîmplinite asupra fiului său și că, de fapt, l-a folosit pentru a-și împlini propriile vise, sperând că, într-o zi, micuțul muzician va fi în slujba unui nobil și a unei familii influente. Pe de altă parte, având în vedere statutul social al muzicienilor din acea vreme, speranțele lui Leopold, în ceea ce-l privește pe Mozart, sunt firești.

În timpul secolului al XVIII-lea, muzicienii ce nu se aflau sub patronatul unei case nobile nu prea aveau alte opțiuni. Șansele de a organiza spectacole erau foarte mici și fără urmări foarte importante, iar plata pe care o primeau în cele mai multe cazuri, nici măcar nu consta în bani, ci într-un ceas de buzunar, o pungă de tutun sau în alte lucruri lipsite de semnificație, ceea ce înseamnă că șansele de îmbogățire erau foarte mici. În plus, statutul social al unui artist depindea întru totul de statutul angajatorului său, deci era normal ca muzicienii și compozitorii să depună toate eforturile pentru a obține o poziție la curtea imperială și împrejurimile ei.

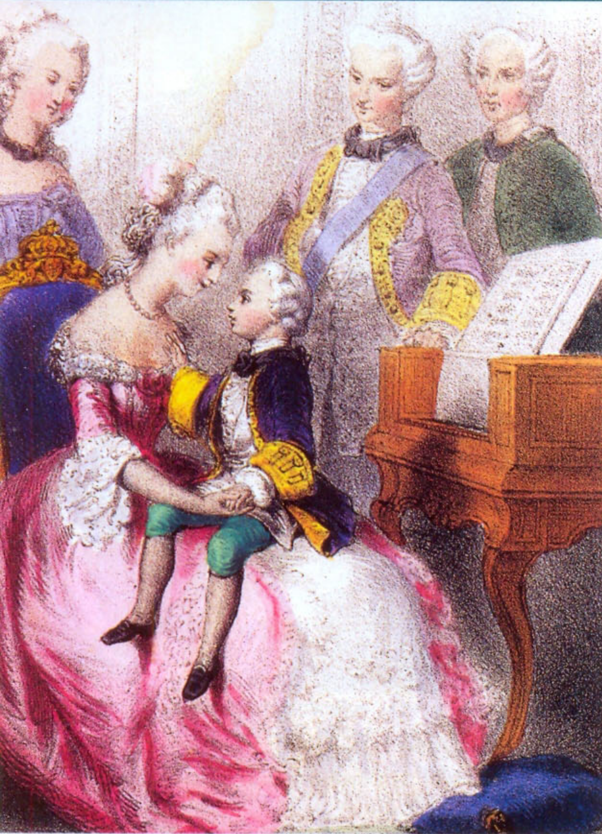
▲ Tânărul Amadeus, pe la vârsta la care a pornit împreună cu tatăl său în turneu.

Astfel, chiar înainte de a împlini șase ani, tânărul Amadeus, însoțit de ambii părinți, a pornit spre prima sa destinație, München. În acea vreme, drumurile din Germania erau într-o condiție destul de proastă. Unele porțiuni erau extrem de înguste, altele erau denivelate, accidentate și chiar pline de gropi, și nu puține erau cazurile în care trăsurile cădeau în râul Rhin, astfel că familia a folosit adesea bărci, ceea ce a mărit cheltuielile de călătorie. Această întreprindere scumpă și dificilă dezvăluie clar ambițiile lui Leopold.

Întâlnirea cu împărăteasa

Când Mozart a sosit la München, a fost invitat să cânte pentru principele elector din Bayern, Maximilian Iosif al III-lea, dar nu se știe ce bucată muzicală a interpretat. Totuși, imaginea unui băiețel cântând la claviatură a provocat un mare entuziasm în rândul celor care i-au urmărit interpretarea. Încetul cu încetul, Mozart a început să fie cunoscut drept „copilul minune".

Amadeus Mozart și tatăl său Leopold sunt prezentați împărătesei Maria Tereza, în octombrie 1762. Înălțimea Sa a fost încântată de interpretarea tânărului și magnificului muzician, dar nu s-a oferit să-l angajeze la curte ca muzician.

Un tablou cu tânărul Mozart ținut în poala împărătesei.

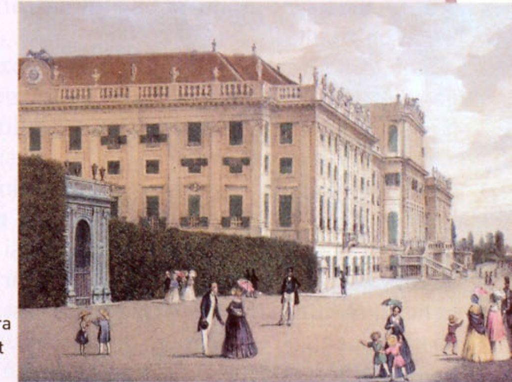

Din culise

VIENA, ORAŞUL LUMINILOR

„Declar Viena un oraş magnific. Pentru unii oamenii din tagma mea, acest oraş este cel mai bun loc din lume." Aceste cuvinte au fost rostite de Mozart, în 1781, pentru a lăuda Viena, capitala Austriei şi oraş al artiştilor. În acel moment, Mozart a decis să-şi părăsească oraşul natal, Salzburg, şi să se stabilească pentru totdeauna la Viena.

Haydn, Mozart şi Beethoven au trăit şi au prosperat toţi în Viena, oraşul muzicii în timpul domniei Mariei Tereza (1740-1780). Nu numai muzicienii au profitat de pe urma împărătesei protectoare a artelor. Maria Tereza a oferit cetăţenie arhitecţilor, sculptorilor, pictorilor, dramaturgilor şi scriitorilor, transformând astfel Viena în capitala europeană a artei. Această tendinţă a continuat până în secolul al XX-lea, dar până atunci nu mai existase un astfel de oraş cosmopolit. Statutul Vienei de far al artiştilor şi muzicienilor s-a menţinut timp de mai mult de şase secole şi este atribuit Habsburgilor, cea mai nobilă familie din Viena.

Palatul Schönbrunn, așa cum era în secolul al XVIII-lea, când Mozart a cântat pentru Excelența Sa.

Cu o altă ocazie, a fost chemat să cânte pentru împărăteasa Austriei, Maria Tereza (1717-1780). Aceasta considera că Viena este un far călăuzitor al artelor, iar, sub conducerea sa, orașul devenise un refugiu al artiștilor și al muzicienilor. În acele zile, dacă un muzician reușea să primească protecția unui membru al monarhiei Habsburgilor, a cărei descendentă era chiar Maria Tereza, își asigura o viață îmbelșugată, obținând, în același timp, prestigiu și stimă. Conștient de acest fapt, Leopold și-a promovat în mod agresiv fiul, pentru a se asigura că acesta va câștiga favorurile împărătesei.

Tânărul Mozart, care a înțeles ambițiile tacite ale tatălui său, nu doar că a interpretat în fața nobililor melodiile solicitate de aceștia, ci și-a și demonstrat geniul, cântând legat la ochi. Publicul de la curtea imperială a fost captivat de capacitățile băiatului, iar împărăteasa însăși a fost atât de încântată, încât l-a ținut pe genunchi și i-a permis să o sărute pe obraz. Un alt episod mărunt se spune că a avut loc tot la curte. Mozart și-a pierdut echilibrul, s-a rostogolit pe podea, iar o fetiță i-a sărit în ajutor. În timp ce primea ajutor, se spune că Mozart i-ar fi spus: „Ești atât de bună. Când o să cresc mare, o să fii soția mea." Fetița care l-a ajutat nu era nimeni alta decât Maria Antoaneta (1755-1793), care, mai târziu, a devenit regina Franței. După izbucnirea Revoluției Franceze, în 1789, Maria Antoaneta a fost întemnițată și, la doi ani după moartea lui Mozart, în octombrie 1793, a fost dusă la ghilotină și executată în Piața Revoluției, astăzi denumită Piața Concorde, la vârsta de 38 de ani. Deși Mozart și Maria Antoaneta nu s-au întâlnit decât o dată, în copilărie, au fost contemporani, iar faptul că viețile lor s-au intersectat la un moment dat prezintă foarte multă importanță pentru mulți oameni.

Maria Antoaneta, fiica Mariei Tereza, care s-a căsătorit cu Ludovic al XVI-lea pentru a deveni regina Franței.

Stradă din Viena secolului al XVIII-lea.

Tatăl exploatator

În căutarea unui patron

DUPĂ ÎNTOARCEREA DE LA VIENA, prin Linz, Amadeus a fost invitat să cânte la clavecin și la vioară pentru arhiepiscopul de Salzburg, cu ocazia zilei de naștere a acestuia. Arhiepiscopul a intuit geniul lui Mozart, precum și scopul călătoriei lui Leopold, care, întâmplător, era unul dintre muzicienii aflați în serviciul său.

Astfel, i-a permis lui Leopold să-și exprime gratitudinea, aducându-și băiatul să cânte pentru el de ziua lui.

Înainte să împlinească șapte ani, Mozart stăpânea cunoștințele din „Caietul de muzică al lui Nannerl" și atinsese stadiul studiului lucrărilor compozitorilor contemporani cu el. El și familia sa au continuat turneul de-a lungul continentului. Pe măsură ce faima lui Mozart de „copil minune" a început să crească, la fel au sporit și ambițiile lui Leopold. Familia a vizitat Frankfurt, Paris, Londra, Amsterdam, iar Amadeus a fost chemat să cânte pentru regi și nobili din toată Europa. Cu toate acestea, spectacolele sale muzicale nu erau binevenite în toate țările. La Bruxelles, de exemplu, unde nobilii erau preocupați mai degrabă de vânătoare și de bancheturi, existau puțin interes și puține oportunități pentru spectacolele tânărului muzician. Pe de altă parte, la Paris, faima lui Mozart și talentul său au fost foarte apreciate și recunoscute, și a fost primit cu mult entuziasm. Parisul, având ca simbol strălucitorul palat Versailles, era orașul european de frunte în ceea ce privește schimbul cultural, stabilirea tendințelor și acceptarea artei și a gândirii. Concertele și operele erau puse în scenă zilnic, iar orașul era plin de viață, vigoare și activitate. La Paris, familia lui Mozart l-a cunoscut pe baronul german Friedrich Melchior von Grimm (1723-1807), autorul „Corespondențelor literare, filozofice și critice", o lucrare despre literatura și cultura franceză. Prin intermediul acestei cunoștințe, Mozart a obținut invitația de a cânta la Palatul Versailles. A mers la Slujba de Crăciun de la palat, a fost invitat la masa de Anul Nou și a cântat pentru regele Ludovic al XV-lea.

După această aventură, reputația sa a crescut și mai mult, dar propunerea prețioasă de a deveni muzician de curte se lăsa încă așteptată. Ba mai mult, remunerația pentru aceste spectacole consta rareori în bani. Recompensările micului Mozart erau de multe ori reprezentate de diverse obiecte, iar cheltuielile de deplasare ale familiei continuau să crească. Problema era Leopold. Deși apreciau talentul tânărului, nobilii s-au săturat curând de tată. Intenția lui de a obține o poziție la curte pentru fiul său era evidentă, iar încercarea sa de a-și promova copilul era atât de lipsită de distincție, plină de aroganță și de nerușinată, încât, în ciuda talentului lui Amadeus, nu era ușor de găsit un patron care să fie dispus să îl suporte pe Leopold. Se zvonește că atunci când Leopold și-a dus fiul la Milano, ca să cânte pentru Marele Duce Ferdinand (1754-1806) și pentru a obține o poziție la curtea sa, mama Marelui Duce, Maria Tereza, a rostit aceste cuvinte amare, dar adevărate: „De ce târăște acest bărbat un băiețel prin toată Europa ca pe un cerșetor?".

▲ Tânărul Mozart lucrând la o compoziție. Se afla în stadiul în care stăpânea partea elementară și se confrunta cu o muzică mai complexă.

Epidemia de varicelă

După ce au plecat din Paris, au traversat Canalul Dover și au sosit la Londra. Acolo, tânărul Amadeus și-a făcut un prieten. Este vorba despre Johann Christian Bach (1735-1782), fiul marelui compozitor Johann Sebastian Bach. Din cauza atâtor ani de turnee prin Europa și de spectacole pe la curți, Amadeus nu avusese niciodată prieteni adevărați, iar Johann Christian Bach a fost o binecuvântare. Mozart i-a dezvăluit farmecul muzicii italiene, iar cei doi erau legați printr-o strânsă prietenie ce a durat pe tot parcursul vieții lor.

După plecarea din Londra, Mozart și-a petrecut următorii patru ani din viață în turnee prin diferite orașe din Europa, până la vârsta de zece ani.

▶ Johann Christian Bach, fiul marelui compozitor Johann Sebastian Bach. L-a cunoscut pe Mozart când cel din urmă vizita Londra și, în ciuda diferenței de 20 de ani, cei doi au devenit prieteni apropiați.

Oriunde se duceau, erau bineveniți, căci Amadeus, „copilul minune”, era foarte lăudat și devenise deja renumit. Dar realitatea era gravă. Leopold încă nu reușise să-i asigure fiului său o poziție la nici una dintre curțile Europei, iar condițiile de trai ale familiei nu erau tocmai ușoare.

Până în toamna lui 1767, norocul lor încă nu se schimbase. În acel moment, a fost anunțată nunta fiicei împărătesei Maria Tereza, arhiducesa Maria Josepha, cu regele cetății Napoli. Leopold, soția sa și cei doi copii, au plecat la Viena încă o dată, în speranța că Amadeus va fi solicitat pentru a cânta la sărbătorile nunții. Totuși, lucrurile nu au mers conform planului. În acea vreme, era o epidemie de varicelă în Viena și, din păcate, arhiducesa Maria Josepha, în vârstă de șaisprezece ani, s-a îmbolnăvit și a murit cu o zi înainte de nuntă. Leopold a fost foarte dezamăgit. Planurile sale pentru un spectacol promițător la o nuntă de rang înalt erau distruse. De asemenea, exista riscul ca cei doi copii ai săi să se îmbolnăvească. Presimțirile sale rele au fost justificate, din moment ce atât Amadeus cât și Nannerl s-au îmbolnăvit. În vârstă de unsprezece ani, Mozart a fost foarte aproape de moarte, dar, în cele din urmă, și-a revenit. Totuși, chipul său trandafiriu și frumos a rămas acoperit tot restul vieții cu semne lăsate de varicelă.

Clipe personale

OBICEIURILE STRANII ALE TÂNĂRULUI MUZICIAN

Un aspect straniu al personalității lui Mozart, care se afla în profundă contradicție cu imaginea sa de geniu compozitor, era obsesia lui copilărească pentru scatologie și limbaj obscen. Scrisorile către mama și sora sa, și mai ales către vărul său Basle, conțin referiri mai mult decât suficiente la excremente. Într-o scrisoare adresată mamei lui, Mozart scrie: „Dragă mamă, îți sărut mâinile... stiloul meu este neșlefuit și la fel este și fundul meu” (2 mai 1770), iar într-o scrisoare către sora sa, spune „recunoscător din adâncul fundului meu” (17 februarie 1770). Acestea sunt doar câteva exemple ale limbajului pe care obișnuia să îl folosească. Verișoarei lui, Anna Maria Thekla Mozart, de care fusese îndrăgostit o vreme, îi scrie: „Fac pe nasul tău, ca să îți curgă pe bărbie... acum îți urez noapte bună, să faci cât poți în patul tău, dormi în pace și încearcă să îți pupi dosul.[...] o, fundul meu arde ca focul! Ce naiba o mai însemna și asta! — Poate vrea să iasă cârnatul? Da, da, cârnatul...” (5 mai 1777).

Colecția completă a scrisorilor obscene și vulgare ale lui Mozart, pline de referințe scatologice, a fost publicată prima oară în 1931, de scriitorul austriac Stefan Zweig. Până atunci, părțile jignitoare fuseseră omise, probabil într-o încercare de a ascunde acest obicei dezgustător al marelui compozitor, distorsionând astfel imaginea sa adevărată. Cu ocazia primei dezvăluiri a tendințelor sale scatologice, acestea au cauzat o mare supărare și, în același timp, au oferit o privire mai adâncă asupra caracterului genialului muzician.

▸ Verișoara lui Mozart, Anna Maria Thekla Mozart, cu doi ani mai mică decât el.

Moartea arhiepiscopului

Tatăl lui Mozart, un entuziast al educației, a decis că este momentul ca fiul său să se orienteze spre operă. Este posibil ca motivul acestei decizii să fi fost faptul că Leopold nu dorea ca fiul său să rămână în urma unor compozitori precum Joseph Haydn (1732-1809) și Christophe Willibald von Gluck (1714-1787), care deja uimiseră lumea muzicală. În acele zile, muzicienii care compuneau operă erau considerați cei mai buni. Astfel, de data aceasta au pornit doar ei doi spre Italia, locul nașterii operei. Timp de doi ani, din decembrie 1769 până în decembrie 1771, au vizitat Milano, Bologna, Florența, Roma, Napoli și Veneția. Aflat la Roma, Mozart a fost ridicat de papă la rangul de cavaler în Ordinul Golden Spur, și i s-a mai cerut să compună o operă cu ocazia Carnavalului de la Roma. La Bologna, comitetul Filarmonicii Academiei a făcut o excepție și l-a admis la vârsta de paisprezece ani, deși limita de vârstă pentru candidați era de douăzeci de ani. De asemenea, a fost invitat să cânte pentru Marele Duce din Milano la teatrul din cadrul palatului, unde opera sa „Mitridate, Re di Ponto” s-a dovedit a fi un mare succes. În legătură cu această ocazie, Leopold a scris: „un ropot de aplauze a zguduit teatrul în timp ce publicul striga «Ura marelui maestru»”. Într-o scrisoare adresată mamei lui, Amadeus însuși a povestit despre distracția nesfârșită și încântarea legată de turneul din Italia.

Totuși, distracția nu putea dura la nesfârșit. Pe 15 decembrie 1771, Mozart și tatăl său s-au întors la Salzburg. Din păcate, la doar o zi după aceea, stăpânul și patronul lui Mozart, arhiepiscopul Sigismund de Schrattenbach a decedat. Moartea susținătorului de o viață al turneurilor muzicale ale lui Mozart a constituit o mare lovitură pentru familie.

▴ Baronul Friedrich Melchior von Grimm, un om de litere și secretar al ducelui de Orleans.

Palatul Versailles din Paris, unde Mozart și sora lui, Nannerl, au cântat pentru fețele regale.

▸ O înfățișare comică a operei de către William Hogarth, pictor satiric din secolul al XVIII-lea.

Independența de tatăl său...

▲ Un portret al lui Mozart din vremea când a început să se răscoale împotriva autorității tatălui său

Presiunea din partea noului arhiepiscop

TOȚI CERCETĂTORII MODERNI au căzut de acord asupra faptului că moartea îngăduitorului și receptivului arhiepiscop a fost o mare lovitură pentru Mozart. Relația sa cu noul arhiepiscop, Hieronymus Colloredo, care și-a început activitatea în martie 1772, a fost dificilă de la început și s-a înrăutățit până a atins un punct critic.

Practic, arhiepiscopul Colloredo nu era de acord ca o persoană aflată în slujba sa să lipsească prea mult, iar Mozart, obișnuit să facă turnee pe la curțile europene pentru a susține spectacole, era foarte deranjat de atitudinea acestuia. În plus, arhiepiscopul era un bărbat rece și arogant, care profita de puterea sa și își trata angajații într-un mod rece și îngâmfat. La vremea aceea, în vârstă de șaisprezece ani, Mozart a fost obligat să stea în Salzburg pentru o perioadă prea lungă pentru el. Totuși, în acest timp, el a compus cu o energie nesfârșită. În august 1772, a fost desemnat maestru de concerte al Capelei Curții, iar în octombrie a primit invitația de a merge la Milano pentru a-și prezenta opera „Lucio Silla". Fără entuziasm, arhiepiscopul și-a dat consimțământul, dar era ultima oară când i se permitea lui Mozart să viziteze orașul italian. S-a întors la Salzburg în martie anul următor, și și-a reluat viața monotonă de a compune și de a cânta pentru arhiepiscop. Din martie 1773, până în vara lui 1777, Mozart nu a părăsit Salzburgul, exceptând două călătorii scurte la Viena, unde se spune că a cântat pentru împărăteasa Maria Tereza, pentru o poziție în orchestra curții, dar negocierile nu s-au finalizat. Privirea atentă și severă a arhiepiscopului era atât de agilă, încât până în 1777 Mozart a evitat să mai facă vreo mișcare bătătoare la ochi. Ca muzician în slujba Curții de Salzburg, era obligat să scrie muzică religioasă, dar în același timp a continuat să compună opere și concerte.

Eliberarea și prima iubire

Pe măsură ce trecea timpul, Mozart se simțea din ce în ce mai oprimat, avea o atitudine tot mai rebelă, acest lucru cauzând multe neînțelegeri și necazuri. Mozart simțea că orașul Salzburg era ca o cușcă în care era captiv, iar inima lui a început să fie copleșită de dorința de a evada și de a căuta o nouă viață într-un mediu activ și creativ.

În august 1777, Mozart, care avea aproape douăzeci și unu de ani, nu mai putea îndura nimic din toate acestea. I-a trimis arhiepiscopului o scrisoare de demisie, iar în luna următoare a plecat la Paris, însoțit de mama sa. Poate că arhiepiscopul se simțea ușurat că geniul și, în același timp, excentricul muzician nu se mai afla în grija sa. Cu toate acestea, Mozart avea să fie din nou dezamăgit. În ciuda spectacolelor sale, a introducerii sale în lumea aristocraților și a uimitoarelor sale compoziții, nu avea nici o ofertă de lucru, deși demisia sa de la Curtea de Salzburg fusese acceptată.

Residenz Palace, palatul arhiepiscopilor, cu vedere la vastul Residenzplatz și la faimoasa sa fântână.

▲ Palatul Mannheim, care găzduia faimoasa orchestră din Mannheim din secolul al XVIII-lea.

Răsfățat din copilărie cu titlul de „geniu muzical" și petrecându-și întreaga viață cufundat în lumea muzicii, ținut de tatăl său departe de lumea reală, Mozart se confrunta acum cu mari greutăți de adaptare la realitatea crudă a adulților și nu avea nici cele mai vagi noțiuni de bun simț și de percepție a realității. Pe de altă parte, excursia împreună cu mama sa a constituit prima ocazie de a scăpa de influența tatălui său și, simțindu-se liber pentru prima oară, și-a permis să se bucure de viață.

În timpul vizitei rudelor sale din Augsburg, Mozart a cunoscut-o pe verișoara sa, Maria Anna Thekla (1758-1841), de care s-a apropiat foarte mult. După ce s-au cunoscut, au corespondat o vreme, dar scrisorile pe care și le trimiteau erau pline de referiri obscene la jumătatea inferioară a corpului omenesc. Acele scrisori, cunoscute sub numele de „Scrisorile Basle", i-au uimit pe cercetători, cărora nu le vine a crede că o persoană capabilă să compună o muzică atât de divină era, în același timp, în stare să folosească un limbaj scatologic atât de obscen.

La sfârșitul lunii octombrie, Mozart și mama sa au sosit la Mannheim, unde trebuiau să mai rămână timp de alte șase luni. În timpul sejurului său, Mozart a simțit din nou nevoia de a-și crea alte preocupări în afara muzicii. Cum era normal pentru un tânăr ajuns la vârsta căsătoriei, s-a îndrăgostit. Obiectul pasiunii sale a fost Aloysia Weber, soprană, a doua dintre cele patru fiice ale unui copist de muzică. Sentimentele erau reciproce, iar tânărul cuplu se gândea să se unească prin căsătorie, însă lucrurile nu au decurs conform planurilor. Când Mozart, în vârstă de 22 de ani, i-a scris tatălui său pentru a-l informa asupra intențiilor sale, răspunsul primit a fost unul dur și incontestabil: „Pleacă de îndată la Paris! Imediat! Găsește-ți locul printre oamenii mari. Aut Caesar aut nihil! [Totul sau nimic!]"

Moartea mamei sale și cele trei scrisori

Supunându-se cerinței tatălui său, Mozart a plecat din Mannheim la Paris, însoțit din nou de mama sa, deoarece tatăl nu mai putea avea încredere în fiul său rebel. Așa cum își amintea din vizitele sale anterioare, Parisul era un oraș unde fusese întâmpinat cu căldură și unde își putea găsi cu ușurință ceva de lucru. Dar lucrurile nu au stat astfel cu ocazia celui de-al treilea sejur. Situația financiară era îngrozitoare, parizienii erau derutați și tulburați și, cel mai rău, regele Ludovic al XV-lea, întotdeauna generos cu familia Mozart, a murit subit. Noul rege, Ludovic al XVI-lea, care se căsătorise cu Maria Antoaneta, pe care Mozart o cunoscuse în copilărie, nu l-a invitat să cânte la palat.

La trei luni de la sosirea sa la Paris, Mozart era foarte strâmtorat din punct de vedere financiar, avea orgoliul rănit și era încă lipsit de vreun angajament. Apoi a lovit tragedia... Neobișnuită să călătorească atât de mult, și impresurată de griji și neliniști privind viitorul fiului său, Marie Anne Mozart s-a îmbolnăvit brusc și a murit. Mozart a trebuit să transmită trista veste tatălui său și se spune că, într-o încercare de a ușura lovitura, Mozart i-a scris trei scrisori lui Leopold. În prima scrisoare, i-a scris tatălui său că Marie Anne era grav bolnavă și că se afla într-o stare critică; în a doua scrisoare, îl informa pe tatăl său în legătură cu trecerea mamei în neființă, iar în a treia i-a spus adevărul gol-goluț și și-a cerut scuze pentru minciuni. Conform altei teorii, Mozart nu i-a scris lui Leopold, ci ar fi implorat un preot să transmită vestea lui Leopold și surorii sale. Dar indiferent cum au stat lucrurile, acest incident ne dezvăluie latura delicată și atentă a personalității lui Mozart.

▲ Aloysia Weber, prima iubire a lui Mozart, alături de soțul ei, Joseph Lange.

Omul-cheie

ÎMPĂRĂTEASA MARIA TEREZA

Când, în septembrie 1762, la vârsta de șase ani, Mozart a sosit la Viena pentru primul tur al orașului, unul dintre primele spectacole a fost cel în care a cântat la pian pentru împărăteasa Maria Tereza. Leopold era disperat să asigure protecția celei care era principalul sprijin al artelor în Viena, dar eforturile sale asidue au avut un efect opus, iar șansa lui Mozart de a deveni vreodată muzician la curte, supus împărătesei au fost distruse. Oricum, bună sau rea, influența împărătesei Maria Tereza asupra vieții lui Mozart a fost una puternică.

Născută în 1717, a fost fiica împăratului roman sfânt Carol al VI-lea, care a murit în 1740, când ea avea 23 de ani. După moartea tatălui său, Maria Tereza a moștenit toate domeniile habsburgilor, ceea ce a dus la Războiul Austriac de Succesiune. În timpul acestui război, ea a fost obligată să renunțe la unele dintre părțile teritoriului moștenit, dar a reușit să mențină domnia habsburgilor. În 1736, ea s-a căsătorit cu Francis Stephen din Lorena, iar după moartea lui Charles al VI-lea, în mod tipic, și-a numit soțul împărat. Maria Tereza a început reformele administrative și economice în 1749, urmând teoria mercantilistă și exemplele furnizate de reformele din Franța și Prusia. În plus, a organizat reforme în sfera socială, legală și religioasă, care au continuat și după moartea soțului său, în 1765, când fiul său cel mare s-a retras de la tron.

Maria Tereza și soțul său au avut șaisprezece copii, dintre care zece au ajuns la maturitate. Ea a murit în 1780, la vârsta de 63 de ani.

▸ Portretul Mariei Tereza

O nouă viață la Viena

▲ Un tablou din secolul al XIX-lea înfățișându-i pe Mozart și pe Constanze în luna de miere. Viața lui Mozart s-a schimbat cu o rapiditate amețitoare – de la o iubire pierdută, la despărțirea de arhiepiscop, după care căsătoria cu sora mai mică a fostei sale iubiri.

Dezamăgire în dragoste şi o călătorie a tristeţii

MOARTEA SUBITĂ A MAMEI LUI MOZART l-a adus pe compozitor la disperare, acesta pierzându-și calmului spiritual. I-a scris câteva scrisori tatălui său aflat în Salzburg, prin care cerea ajutor. Îngrijorat de starea de spirit a fiului său, Leopold s-a gândit să renunțe la cariera acestuia de muzician de curte la Paris și l-a chemat înapoi la Salzburg. Se spune, chiar, că i-a scris lui Wolfgang pe un ton mai reconciliant, spunându-i că, dacă s-ar întoarce în Salzburg, ar putea să o aducă și pe Aloysia Weber cu el.

Totuși, următoarele scrisori către tată și către prietenii lui denotă dezinteresul marelui compozitor față de un loc ca Salzburg. Cam în această perioadă au început să se accentueze sentimentele de ură și chiar de dispreț față de orașul său natal.

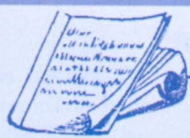
Continuându-și călătoria solitară, asaltat de durere, Mozart căuta acum să-și vindece cicatricele emoționale. A pornit spre Mannheim pentru a-și revedea prima iubire, pe Aloysia Weber, pe care voise să o ia în căsătorie. Dar familia se mutase deja la München. Mozart a urmat-o pe Aloysia la München, dar ea se îndrăgostise deja de un alt bărbat și nu îi mai acorda atenție lui Mozart. Prima poveste de dragoste a lui Mozart s-a sfârșit așadar în lacrimi.

Despărţirea de arhiepiscop

La întoarcerea în Salzburg, Mozart a primit postul de organist la curte, datorită legăturilor pe care le stabilise Leopold. Mozart a fost angajat în condiții favorabile: salariul lui a crescut de trei ori, de la 150 de florini, la 450 de florini, și era liber să călătorească și să compună. Având în vedere evenimentele dintre cei doi de până atunci, gestul arhiepiscopului era neașteptat de generos. În cele 10 luni petrecute la Salzburg, Mozart a compus capodopere religioase, printre care și mesa intitulată „Încoronarea". Viața cotidiană era monotonă dar calmă, iar Mozart se bucura de petrecerile cu prietenii săi. Se simțea extrem de sufocat de viața sa în Salzburg, dar în toamna anului 1780, s-a ivit o ocazie, parcă trimisă de zei. Karl Theodor (1724-1799), prinț elector al Bavariei,

▲ Arhiepiscopul de Salzburg, Hieronymus Colloredo, care l-a angajat pe Mozart ca muzician de curte. El a împiedicat ascensiunea lui Mozart, dându-i acestuia mereu ordine stricte.

Versiune diferită

DATORIILE LUI MOZART

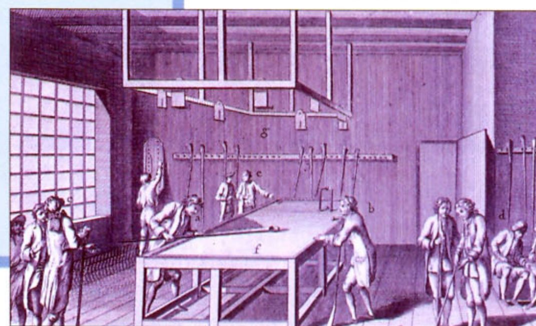
Mozart a părăsit această lume cu datorii enorme. Deşi ar fi trebuit să aibă mai mulţi bani decât era necesar pentru a duce o viaţă obişnuită, se pare că a împrumutat bani pentru orice.

Conform înregistrărilor, putem calcula că Mozart avea un venit anual de 800 de florini în 1781. Având în vedere că un profesor de la universitate câştiga 300 de florini, iar un profesor de şcoală primară 22, un venit atât de mare ar părea mai mult decât suficient. Totuşi, începând cu 1788, Mozart a cerut în mod repetat împrumuturi de la prietenul său, un negustor bogat din Viena, Michael Puchberg (1741-1822). Din scrisori aflăm că Mozart a împrumutat o sumă de 1415 de florini. După moartea sa, suma totală a datoriilor s-a ridicat la 3000 de florini – de aproape patru ori venitul său anual.

Unul dintre motivele invocate pentru îndatorarea lui Mozart este acela că a devenit obsedat de jocurile de noroc şi, astfel, s-a ruinat. Înregistrările confirmă faptul că Mozart era pasionat de biliard şi de jocul de cărţi, dar nu există nici o dovadă a faptului că paria pe bani. Este adevărat că cheltuielile sale, inclusiv costurile medicale pentru soţia sa Constanze (care avea o sănătate şubredă după naştere) şi cheltuielile pentru distracţie la curte, au continuat să se adune. De asemenea, există dovezi care sugerează un stil de viaţă luxos, cum ar fi închirierea de camere scumpe şi achiziţionarea de bijuterii.

Cu toate acestea, cercetările recente au schimbat această perspectivă. Şi anume, Mozart, entuziastul francmason, a investit fonduri în încercarea de a înfiinţa o nouă societate secretă, numită „Grotta". Această teorie este susţinută şi de faptul că Puchberg, care l-a împrumutat pe Mozart, era şi el francmason, deşi nu există dovezi certe nici în acest sens. Chiar şi acum, adevăratul motiv pentru care Mozart avea datorii atât de mari rămâne învăluit în mister.

▼ Contemporani ai lui Mozart, distrându-se la biliard

▲ Constanze, soția lui Mozart, într-un tablou al lui Joseph Lange, soțul primei iubiri a lui Mozart, Aloysia. Constanze era sora mai mică a Aloysiei, deci Lange era cumnatul lui Mozart. Mozart îi scrisese tatălui său că soția lui „nu era urâtă, dar nici prea frumoasă. Frumusețea ei consta în cei doi ochi mici și negri și într-un chip drăguț".

i-a cerut lui Mozart să compună o operă pentru un carnaval la curte. Mozart mai compusese o arie pentru tenorul din Mannheim, Anton Raaf (1714-1797), într-o oprire la întoarcerea de la Paris. Karl Theodor era prințul elector al lui Raaf și este ușor de imaginat că solicitarea aceasta era susținută de Raaf. În timpul șederii la München, Mozart a terminat opera „Idomeneo", plasată în Creta antică, după războaiele troiene, în aproximativ șase săptămâni. Primul spectacol a avut loc la Teatrul Cuvillies (teatrul curții) pe 29 ianuarie 1781 și a fost foarte bine primit. Se spune că, în această zi, tatăl lui Mozart și sora sa mai mică s-au grăbit spre teatru pentru a ajunge la timp la premieră.

În această perioadă, Europa a început să sufere schimbări majore. Iosif al II-lea (1741-1790) a fost încoronat împărat, după moartea mamei sale, arhiducesa Maria Tereza a Austriei, care deținea puterea absolută. Între timp, Colleredo, arhiepiscop de Salzburg, își vizita tatăl suferind la Viena. Inițial, Colleredo i-a permis lui Mozart să stea la München timp de șase săptămâni. Totuși, Mozart a profitat de absența lui Colleredo pentru a-și prelungi șederea la München. Aflând acest lucru, Colleredo – care și-a exprimat deschis antipatia față de Mozart – i-a ordonat să vină la Viena. Mozart nu putea decât să se supună, dar se săturase să se supună ordinelor arhiepiscopului, care îl trata ca pe un servitor, spre deosebire de primirea favorabilă de la München. Se spune că, în mod intenționat, Mozart a fost lipsit de respect față de arhiepiscop, pentru a fi avertizat să-și părăsească postul. Drept răspuns, arhiepiscopul i-a impus sancțiuni lui Mozart, interzicându-i să mai susțină concerte sau tulburându-i concertele. În cele din urmă, cei doi au avut un schimb de vorbe grele, iar Mozart a fost gonit din anticameră de șambelanul arhiepiscopului, contele Arco (1743-1830).

Acest lucru a marcat începutul unei noi vieți muzicale a lui Mozart la Viena. Era în iunie 1781, iar Mozart avea 25 de ani.

Motivul căsătoriei

Viața muzicală din Viena era înfloritoare, iar Mozart câștigase inimile mai multor patroni din rândurile aristocrației. De asemenea, împăratul Iosif al II-lea știa destul de multe lucruri despre Mozart și a făcut tot ce a putut pentru a-l ajuta pe compozitor. În iulie 1782, a avut loc premiera operei lui Mozart „Răpirea din serai", care a fost aclamată, ceea ce a dus la o stabilire fermă a statutului de muzician al lui Mozart la Viena.

Aici și-a întâlnit Mozart tovarășa de o viață. La Viena, Mozart locuia în casa doamnei Weber, mama fostei iubite a lui, Aloysia Weber. Familia Weber se mutase la Viena, iar Aloysia se căsătorise deja și părăsise casa părintească. Tatăl ei murise. Doamna Weber era conștientă de talentul lui Mozart și sugerase ca acesta să se căsătorească cu Constanze, sora mai mică a Aloysiei și a treia dintre fiicele Weber. Tatăl lui Mozart Leopold s-a opus vehement acestui lucru, dar pe 4 august 1782, Mozart, în vârstă de 26 de ani, s-a căsătorit cu Constanze, în ciuda părerii tatălui său. Sunt mai multe motive pentru care ne putem închipui că Mozart a luat-o în căsătorie pe sora mai mică a fostei sale iubite. Mozart nu era decât un om cu dorințe sexuale firești, ca orice alt bărbat. În același timp, era un bărbat cu o profundă credință religioasă și a preferat să se însoare cu aceasta, cu „construcția ei atractivă", decât să riște contractarea unor boli cum ar fi sifilisul, având relații sexuale cu prostituate.

▲ Mozart s-a căsătorit cu Constanze pe 4 august 1782, în catedrala Sf. Ștefan din Viena. Într-o scrisoare către tatăl său, trei zile mai târziu, scria: „Când am fost uniți, am plâns amândoi."

▸ Mozart, cântând la pian pentru Iosif al II-lea, fiul Mariei Tereza.

Opere satirice și societăți secrete

Întoarcerea acasă

La Viena, Mozart își câștiga existența ca pianist, profesor de muzică și din concerte, încetul cu încetul construindu-și reputația de muzician. Era destul de ocupat și ducea o viață stabilă. Totuși, probabil că Mozart se simțea vinovat de faptul că trebuia să treacă peste opoziția tatălui său – care constituia o prezență autoritară în viața lui – pentru a se căsători. La sfârșitul lui iulie 1783, la aproximativ un an de la căsătorie, Mozart s-a întors la Salzburg, în locul nașterii sale.

Situația anterioară cu arhiepiscopul Colloredo l-a îngrijorat, dar acesta a tratat întoarcerea lui Mozart la Salzburg cu răceală. Mozart a locuit aici aproximativ trei luni, și avea să fie ultima oară că își vedea orașul natal. Dovezi sigure sugerează că a plecat din Salzburg în relații proaste cu tatăl său Leopold, și se pare că nu și-a mai revăzut sora mai mică, pe Nannerl, după această ultimă întoarcere. Nannerl s-a căsătorit la 32 de ani, în 1784, iar în 1795, s-a recăsătorit cu un diplomat. După ce și-a pierdut soțul, ea s-a întors în Salzburg și a murit în 1829, la vârsta de 78 de ani.

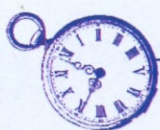

„Nunta lui Figaro”

În timpul celor 10 ani petrecuți la Viena, Mozart și-a schimbat des locuința. Printre nenumăratele reședințe ale lui se află clădirea unde a locuit între septembrie 1784 și aprilie 1787 și unde a compus opera „Nunta lui Figaro”. Aceasta pleacă de la o comedie satirică acidă la adresa claselor superioare. În Franța, Ludovic al XVI-lea a interzis piesa, pe motiv că se afla în contradicție cu cererea publicului și cu standardele de decență, iar Iosif al II-lea a emis un ordin, prin care a interzis piesa cu ocazia primei sale puneri în scenă la Viena. Pentru Mozart, transformarea piesei în operă era un joc periculos. Cu toate acestea, Mozart a câștigat favorurile lui Iosif al II-lea și a reușit să facă astfel încât opera să fie jucată, în ciuda piedicilor persistente din partea muzicienilor de la curte, printre care și Antonio Salieri (1750-1825). Această operă este azi o capodoperă renumită, dar, în timpul vieții compozitorului, deși a fost primită cu urale la Praga, la Viena au fost permise doar 10 spectacole.

Un tablou, înfățișând o ceremonie a masonilor. Francmasonii formau un fel de societate secretă ce îmbrățișa idealuri precum libertatea, egalitatea și filantropia. Mozart a fost inițiat ca francmason în decembrie 1784, iar în acest tablou este înfățișat stând pe scaun, implicat într-o conversație cu un vecin (în colțul din dreapta jos)

◂ Mozart la Viena, pe vremea când era foarte ocupat dând lecții de pian, susținând spectacole și compunând opere.

Călătorii în timp

MOZART, DEPENDENT DE SCHIMBAREA LOCUINȚEI

În timpul celor aproximativ 10 ani petrecuți la Viena, Mozart și-a schimbat locuința de 13 ori. Poate că acest lucru îi oferea lui Mozart eliberarea de sentimentul de frustrare pe care îl avea din cauză că nu putea călători atât cât și-ar fi dorit de când se stabilise la Viena. După ce și-a părăsit casa din Grosse Schulerstrasse, unde locuise timp de aproximativ doi ani și jumătate, Mozart nu s-a mai stabilit în nicio casă pentru mai mult de un an.

La plecarea din Salzburg, ce a urmat despărțirii de arhiepiscopul Colloredo, Mozart a locuit, pentru început, într-o pensiune administrată de doamna Weber, mama Aloysiei, fata pe care dorise cândva să o ia în căsătorie. În această perioadă, Mozart a cunoscut-o pe Constanze, care avea să-i fie tovarășă viață. La patru luni de la căsătoria lor din august 1782, cuplul s-a mutat în casa Little Herberstein de pe Hohe Brücke. Apoi, în septembrie 1784, s-au mutat într-un apartament de pe Grosse Schulerstrasse, acum cunoscut drept „Casa Figaro". În aprilie 1787, soții Mozart s-au mutat în suburbia Landstrasse din Viena, unde chiriile erau mai ieftine, iar în luna decembrie a aceluiași an, s-au mutat în Schulerstrasse. Din cauza greutăților financiare, a început acum Mozart să ceară diferite sume cu împrumut de la prieteni. Înainte de a muri, compozitorul s-a mai mutat de trei ori, ceea ce demonstrează cât de mult îi plăcea acest lucru.

◂ Una dintre locuințele lui Mozart, numită și Figarohaus („Casa lui Figaro")

Mai 1781	Casa familiei Weber în Piața St. Peter
Septembrie 1781	Grabenstrasse
Iulie 1782	Hohe Brücke (Zum roten Säbel)
Decembrie 1782	Hohe Brücke (Little Herberstein)
Februarie 1783	Kohlmarkt
Aprilie 1783	Judenplatz
Ianuarie 1784	Graben (Trattner House)
Septembrie 1784	Grosse Schulerstrasse (acum „Casa Figaro")
Aprilie 1787	Landstrasse
Decembrie 1787	Schulterstrasse
Iunie 1788	Währingerstrasse
Septembrie 1789	Judenplatz
Septembrie 1790	Rauhensteingasse

Inițierea în francmasonerie

Mozart a compus foarte mult între 28 și 30 de ani, aceasta fiind cea mai glorioasă perioadă a sa. Creațiile sale erau foarte apreciate. Avea un program extrem de încărcat, care includea instruirea elevilor, dimineața, și participarea la spectacole, seara. Cam în această perioadă, la apogeul carierei sale, Mozart a început să se comporte într-un mod ciudat. Pe 24 decembrie 1784, a intrat în rândurile francmasonilor. Originile francmasoneriei sunt neclare, dar cercetările moderne au arătat că a luat naștere în Anglia, în 1717, cu Marea Lojă (o lojă masonică reprezentând o ramură). Francmasoneria este o societate secretă care le cere membrilor săi valori spirituale deosebite, bazate pe învățături religioase. Nu se admite discriminarea de niciun fel, fie ea socială sau religioasă. În secolul al XVIII-lea, francmasoneria s-a răspândit în Europa, îmbrățișând valori precum libertatea, egalitatea și dragostea pentru semeni. În această perioadă, Europa era condusă de monarhii absolute, prin urmare, susținerea principiilor francmasonice constituia o amenințare la adresa organizării puterii. Și biserica catolică a denunțat francmasoneria drept „societatea diavolului", din moment ce catolicismul era de partea puterii, inclusiv de partea regalității. Biserica a continuat să se opună vehement francmasoneriei, atacând-o permanent și numind-o „anti-creștină".

La Viena, Maria Tereza a interzis francmasoneria, pentru a conserva puterea Casei Habsburgilor, dar până la domnia lui Iosif al II-lea, aceasta era mai mult sau mai puțin tolerată. Existau opt ramuri ale francmasoneriei în Viena, iar Mozart a fost inițiat în loja masonică „Zur Wohltätigkeit" („Pentru binefacere").

Fiecare ramură avea un caracter diferit, alte ramuri bucurându-se de jocurile de noroc, de muzică, mâncare și băutură, de conversație. Printre membri se aflau aristocrați, artiști și oficiali ai guvernului, și se pare că intrarea în rândurile francmasonilor devenise un lucru obișnuit, dacă aveai un anumit nivel de educație. De aceea, se crede că Mozart a interacționat chiar foarte bine cu francmasonii încă din copilărie. Este foarte probabil ca, în timpul călătoriilor sale, să fi fost atras de sprijinul ardent primit din partea francmasonilor, în opoziție cu aerul indiferent pe care l-a manifestat curtea. Având în vedere aceste lucruri, nu este surprinzător faptul că Mozart a decis să devină francmason.

Odată ce a devenit francmason, Mozart a participat activ la ședințe, a compus piese și a susținut spectacole pentru frații lui. Inițierea lui în francmasonerie l-a ajutat, de asemenea, să detensioneze relațiile cu tatăl său. În 1785, îngrijorat de stilul de viață al fiului său, Leopold l-a vizitat pe Amadeus la casa lui din Viena și se pare că a întreprins niște investigații riguroase privind stilul său de viață. Ușurat că fiul său trăia fără să împrumute bani, Leopold a decis să devină și el francmason. Acest lucru a întărit legătura dintre tată și fiu.

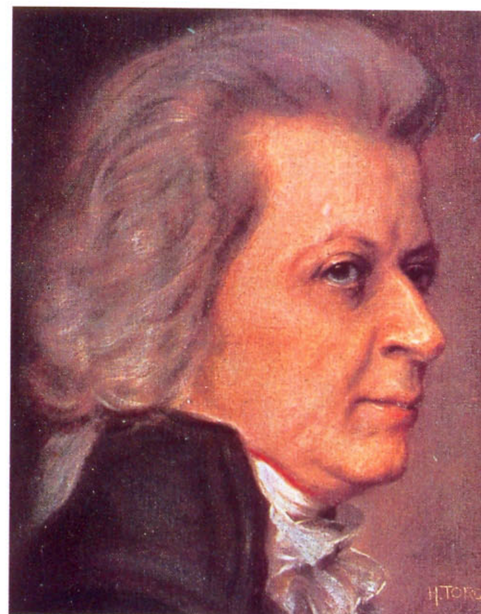

▴ Mozart împreună cu Haydn, și el francmason. Mozart i-a dedicat lui Haydn șase cvartete de corzi.

▸ Decorul de scenă pentru „Nunta lui Figaro", opera compusă de Mozart pe baza unui libret de Da Ponte (1749-1838), care, la rândul lui, se baza pe o piesă de Beaumarchais. Premiera a avut loc la 1 mai 1786, la Burgheater din Viena, și a fost foarte aclamată. Cu toate acestea, doar câteva spectacole i-au urmat în Viena. Dar opera a avut un succes enorm la Praga, iar familia Mozart a fost invitată în repetate rânduri în oraș.

Requiem-ul neterminat

▲ Un portret din secolul al XX-lea, înfățișându-l pe Mozart în ultimii ani de viață. În această perioadă, Mozart a început să aibă din ce în ce mai puține solicitări pentru spectacole, pe care până atunci era nevoit să le refuze. Scăderea acută a popularității sale a dus la un declin al contractelor pentru spectacole, iar Mozart a început să trăiască experiența forțată a greutăților financiare.

Moartea lui Leopold

PREMIERA „NUNȚII LUI FIGARO" a avut loc și la Praga, crescând și mai mult faima lui Mozart. Dar, la 28 mai 1787, într-o perioadă de muncă intensă, Mozart a primit vestea morții tatălui său, la vârsta de 68 de ani. Aceasta a constituit o lovitură foarte grea pentru compozitor, căci tatăl său fusese pentru el un sprijin de-a lungul întregii vieți. Nu există nici o dovadă a participării lui Mozart la înmormântarea tatălui său, dar opera „Don Giovani", terminată imediat după moartea tatălui, exprimă starea de spirit a lui Mozart. Subiectul său nu este remarcabil, dar puterea copleșitoare a muzicii a transformat opera într-o capodoperă. Tema obsesiei umane de dorințele implacabile ale vieții și a iubirii curmate de moarte a tulburat publicul, opera constituind un succes major la Praga.

Dar situația financiară a lui Mozart a continuat să se înrăutățească. Se spune că Mozart nu a înțeles niciodată valoarea banilor și trăia atât cât să supraviețuiască. Motivul probabil al dificultăților financiare ale lui Mozart a fost sprijinul din ce în ce mai mic din partea patronilor săi aristocrați, care își pierduseră proprietățile din cauza condițiilor economice grele în care se afla Europa și din cauza lungilor războaie. Talentul lui Mozart atrăgea invidia, iar tendința spre lipsa de rafinament care îl caracteriza a continuat să îi obstrucționeze calea. Dar ceea ce l-a supărat cel mai mult pe compozitor a fost lipsa de apreciere a sensibilității sale din partea publicului. Chiar „Don Giovanni", care a fost aplaudată furtunos la Praga, a fost considerată de către Iosif al II-lea drept „o piesă bună, dar nu pe gustul publicului vienez".

Lucrurile au început să se înrăutățească chiar și în timpul domniei lui Iosif al II-lea, un conducător cu gusturi muzicale rafinate. În 1787, Mozart a fost numit compozitor la curte de către Iosif al II-lea, dar salariul său era de doar 800 de florini, mai puțin de jumătate din suma primită la postul anterior. Pentru a-și câștiga traiul zilnic, Mozart era forțat să compună la cerere, și să facă schimbări în lucrările sale.

Poate din cauză că muncea excesiv, Mozart a început să aibă dureri foarte mari de stomac pe la 33 de ani, fiind țintuit la pat de accese frecvente de febră. Situația lui financiară era din ce în ce mai rea. S-au păstrat și astăzi scrisori din această perioadă, prin care Mozart le cerea împrumuturi fraților lui francmasoni și editorilor.

▲ Un tablou având ca motiv „Flautul fermecat". Tamino, protagonistul operei, este înfățișat încercând să scape de un șarpe.

Biblioteca de amintiri

CĂSUȚA FLAUTULUI FERMECAT

„Flautul fermecat", ultima operă a lui Mozart, a fost compusă în 1791. Impresarul și actorul Emanuel Schikaneder a fost cel care i-a prezentat lui Mozart construcția mică din lemn, acum cunoscută drept „Căsuța flautului fermecat", unde să poată compune. Aflat în pragul falimentului, Schikaneder i-a scris lui Mozart pentru a-i cere ajutor ca să-și salveze compania de teatru. „Te rog să mă ajuți. Scrie pentru compania mea de teatru o operă care să placă publicului", l-a implorat el pe Mozart.

Se știe foarte bine că „Flautul fermecat" cuprinde elemente masonice, căci atât Mozart cât și Schikaneder erau francmasoni. În primul rând, elementele masonice sunt prezentate pe frontispiciu, inclusiv o piramidă acoperită cu hieroglife și lanțuri unind stele pentagonale. Partea introductivă cuprinde, de asemenea, trei acorduri ritmice, ca un ciocănit. Ciocănitul de trei ori are o semnificație importantă în ritualul masonic. De asemenea, cuvintele rostite în refrenul final și care se referă la „înțelepciune, frumusețe și putere" erau folosite în adunările din loja masonică a lui Mozart. Multe alte conexiuni masonice au fost identificate în această lucrare, iar unii cred că francmasonii înșiși au fost implicați în compunere. După succesiunea la tron a lui Leopold al II-lea în 1790, francmasonii, care avuseseră parte de toleranță, au început să fie priviți ca o amenințare la adresa statului, și se crede că lui Mozart i s-a cerut să includă doctrina masonică în operă pentru a promova cauza masonilor. Cu toate acestea, nu se cunosc încă amănunte.

▲ O scenă din „Don Giovanni", în care baritonul Gary Magee – care apare frecvent în roluri din lucrările lui Mozart – interpretează rolul principal. După „Nunta lui Figaro", Mozart a compus „Don Giovanni" după un libret de Da Ponte.

▲ Antonio Salieri, compozitor la curte și capelmaistru în Viena. Legenda spune că Salieri era invidios pe popularitatea lui Mozart și l-a otrăvit, dar adevărul este învăluit în mister.

O solicitare stranie

În 1791, la câteva luni înainte de moartea sa, Mozart a primit o solicitare stranie de la un domn pe care nu îl cunoscuse niciodată. Scena este redată în filmul „Amadeus": bărbatul intră cu o mantie neagră, purtând o mască înfiorătoare, și îi cere lui Mozart să compună un recviem. Mozart a avut un sentiment inefabil de tulburare, ca și cum Moartea însăși ar fi apărut în fața lui. Dar i s-a oferit o sumă mare de bani drept avans și, dată fiind sărăcia în care trăia, nu a putut decât să accepte.

Potrivit unor relatări, străinul ar fi putut fi trimis de Salieri pentru a plănui asasinarea lui Mozart, sau era vorba despre un tovarăș francmason. Totuși, cea mai convingătoare teorie este aceea conform căreia lucrarea a fost comandată de un agent, care acționa în numele Contelui Franz von Walsegg (1763-1827), care avea obiceiul nefericit de a-și însuși compozițiile altora. Contele dorea ca Mozart să compună un recviem în amintirea soției lui, care murise în februarie 1791.

Mozart era grav bolnav. Abia pe la sfârșitul lui septembrie a terminat „Flautul fermecat", chiar înainte de premieră. Cu toate acestea, atât aristocrații cât și oamenii de rând au luat cu asalt teatrul, iar opera a fost un mare succes. Mozart a fost mulțumit de reacția publicului.

Între timp, recviemul comandat a rămas neterminat. Începând cu 20 noiembrie, Mozart avea să zacă din nou bolnav la pat. Pe 4 decembrie, starea sa de sănătate s-a înrăutățit. Resemnat în fața morții sale iminente, Mozart i-a cerut lui Franz Xaver Sussmayer (1766-1803), un elev de-al său încă din 1790, care îl ajutase să compună și să copieze, să termine lucrarea. Pe 5 decembrie, ora 12:55 noaptea, Mozart a intrat în comă și și-a dat ultima suflare. Recviemul a rămas neterminat, dar Sussmayer, care deja îl ajutase pe Mozart, a terminat lucrarea la cererea lui Constanze, și i-a înmânat-o clientului. Cu alte cuvinte, ultima lucrare compusă de Mozart însuși este Mica Cantată Masonică („Eine kleine Freimaurerkantate").

Mozart a părăsit această lume la vârsta de 35 de ani. Se spune că preotul nu a vrut să îi dea ultima împărtășanie pe patul de moarte, din cauză că era francmason. În ciuda realizărilor sale, Mozart a fost îngropat în cimitirul comunal, iar locul exact al mormântului nu se cunoaște. Totuși, au fost ridicate plăci comemorative în Cimitirul St. Marx și în Cimitirul Central (Zentralfriedhof), la care admiratori din întreaga lume vin pentru momente de reculegere.

Un tablou din secolul al XIX-lea înfățișându-l pe Mozart în ultimele sale clipe. Scurta și tragica viață a lui Mozart, de-a lungul căreia a trecut de la statutul de copil minune la cel de mare compozitor, a petrecut-o oferind lumii muzică divină. Chiar și acum, muzica sa continuă să trezească sentimente variate, de la teroare la extaz.

Oare o cunoştinţă a lui Mozart ar fi fost capabilă de crimă?

Moartea lui rămâne un mister nerezolvat. Chiar şi acum, moartea prematură a geniului muzical rămâne învăluită în mister. Care a fost adevărata cauză a morţii lui Mozart? Şi care a fost motivul comportamentului misterios al soţiei sale Constanze? Se speculează foarte mult pe seama morţii inexplicabile a lui Mozart, caracterizată printr-o contradicţie puternică între cei ce susţin că el a fost otrăvit şi cei care spun că a murit din cauze naturale.
Dar niciuna dintre cele două tabere nu are un răspuns ferm şi ambele teorii sunt slabe. Aşadar care sunt adevăratele cauze ale morţii lui Mozart?

O moarte umbrită de nori

MOZART ERA DEJA ŢINTUIT la pat de câteva săptămâni când, pe 4 decembrie 1791, starea lui de sănătate s-a înrăutăţit grav. Membrele sale foarte umflate au intrat în convulsii şi Mozart a făcut febră. După ce şi-a pierdut cunoştinţa, şi-a dat ultima suflare la ora 12:55 noaptea, pe 5 decembrie, în braţele surorii mai mici a lui Constanze, Sophie. Mozart avea doar 35 de ani.

Chiar şi astăzi, moartea lui Mozart ridică multe semne de întrebare. Nu se cunoaşte sigur cauza directă a morţii. Încă mai avem multe dintre scrisorile lui Mozart, precum şi scrisori adresate lui, dar niciuna nu conţine vreo referinţă la moartea lui. Nu a avut loc nici o autopsie oficială şi nu a fost emis nici un certificat de deces, în ciuda zvonurilor legate de decesul său inexplicabil... Să fi existat vreun motiv pentru a ascunde cauza reală a morţii lui Mozart?

De exemplu, deşi avea foarte mulţi susţinători, a fost îngropat la cimitirul comunal. În plus, pentru că nu există nici o dovadă clară privind cauza morţii sale, numeroase teorii susţin că a fost vorba fie de otrăvire, fie de moarte naturală.

▸ Mozart ascultând recviemul neterminat în timpul ultimelor sale ore. Multe zvonuri plutesc în jurul morţii sale, dar oare chiar a fost vorba despre otrăvire? Şi dacă da, cine a făcut acest lucru?

▸ Antonio Salieri, capelmaistru de curte în Viena. Era invidios pe talentul şi popularitatea lui Mozart, şi se zvoneşte că el este cel care l-ar fi otrăvit.

Cum moartea este țelul real al existenței noastre, în timpul ultimilor ani am stabilit relații atât de strânse cu acest prieten bun şi adevărat al oamenilor.

◂ Baron van Swieten, unul dintre patronii lui Mozart. Una dintre teorii susține că, deși părea timid, Mozart era un afemeiat și pentru că se îmbolnăvise de sifilis, i se administra un tratament cu mercur.

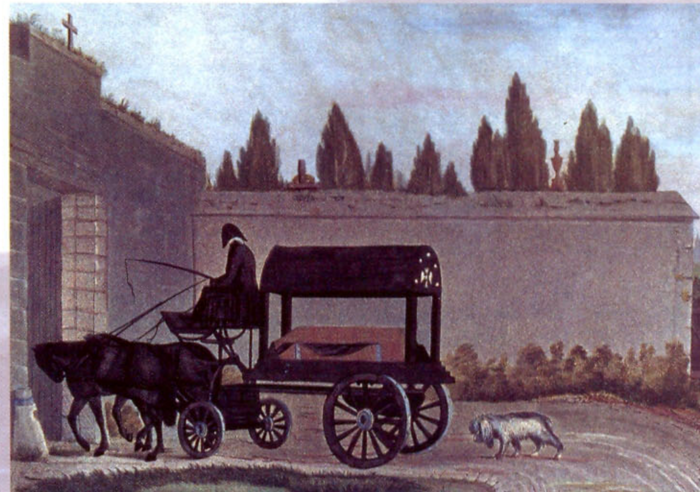
Misteriosul suspect din spatele teoriei ce susține otrăvirea

Cu șase luni înainte de moartea sa, se spune că, în timp ce se plimba cu Constanze, Mozart i-ar fi spus acesteia că era sigur că fusese otrăvit. Și cu foarte puțin timp înainte de a muri, Mozart a avut simptome precum vomă, convulsii, deformări ale membrelor, simptome ce sugerează că ar fi vorba despre otrăvire. Acest fapt a dus la zvonul că a fost otrăvit. Printre posibilii vinovați se numără compozitorul de la curte Antonio Salieri, francmasonii, Constanze, soția lui Mozart, elevul său Sussmayer și Hofdemel, funcționar la curtea de justiție.
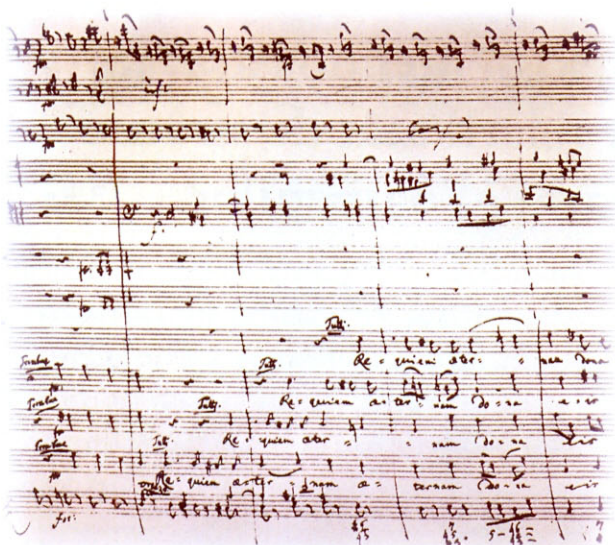
Teoria conform căreia Salieri l-ar fi otrăvit pe Mozart a fost grăbită de propria recunoaștere a lui Salieri, după ce a încercat să se sinucidă în 1823, că el l-ar fi otrăvit pe compozitor. Filmul „Amadeus" s-a bazat pe această versiune a evenimentelor, însă mai rămân multe îndoieli în jurul acestei teorii, potrivit căreia Salieri ar fi vinovatul. Mai întâi, nu prea avea motive să facă acest lucru. Este posibil ca invidia singură să ducă la crimă? Cu siguranță, Mozart avea tot dreptul să fie ranchiunos, căci „Nunta lui Figaro" a fost anulată după doar 10 reprezentații, și a fost împiedicat să devină profesorul de pian al vărului mai mic al lui Iosif al II-lea și să obțină postul de capelmaistru adjunct. În plus, având în vedere starea de sănătate a lui Mozart, putem spune că trebuie să i se fi administrat o otravă ce acționa lent. Faptul că Salieri ar fi putut avea ocazia să-l otrăvească pe Mozart pe o perioadă lungă de timp este îndoielnic. Această presupunere este mai degrabă dramatică, însă îi lipsește credibilitatea.

Există, de asemenea, supoziția că Mozart ar fi fost asasinat de francmasoni. Această teorie a luat naștere în 1861, când Georg Friedrich Daumer, un catolic convertit, a susținut că Mozart fusese ucis de francmasonii care doreau să-i zădărnicească planurile de a crea o lojă francmasonică numită „Grotta". (O altă teorie susține că Mozart nu intenționa să fondeze o lojă masonică, ci o nouă societate secretă). Această teorie a rezistat până în secolul al XX-lea și a dus la zvonuri potrivit cărora Mozart ar fi fost ucis deoarece a dezvăluit secrete masonice în „Flautul fermecat". În timpul perioadei naziste, psihiatrul Mathilde Ludendorff a citat moartea lui Mozart ca motiv de eradicare a francmasonilor. Totuși, din moment ce înființarea unei noi loji nu ar fi făcut decât să mărească influența francmasonilor, cu siguranță că aceasta nu ar fi putut decât să fie mai degrabă binevenită, decât să provoace ostilitate. Iar, dacă motivul era, într-adevăr, „Flautul fermecat", de ce libretistul Schikaneder nu a fost și el omorât? Cât despre cazul lui Mathilde Ludendorff, naziștii se foloseau de moartea lui Mozart pentru a promova antisemitismul. La acea vreme, naziștii considerau că francmasonii erau un front al revoluției globale evreiești. Ca și teoria Salieri, și teoria masonică este lipsită de credibilitate.

◂ Constanze, cea mai apropiată persoană față de Mozart, se află pe lista posibililor implicați în teoria otrăvirii. Ea avea posibilitatea de a-i administra otravă lui Mozart pe o perioadă mai lungă de timp, iar mai multe exemple de comportament misterios au ridicat suspiciuni.

▴ Un tablou de la începutul secolului al XIX-lea, reprezentând înmormântarea lui Mozart. Se pare că a fost descoperit printre lucrurile ce au aparținut lui Beethoven, care l-a deplâns pe geniul muzical și care l-a ascultat pe Mozart cântând la pian.

▲ Motivul recviemului rămas neterminat. Una dintre teorii susține că Sussmayer, care a terminat lucrarea, fusese implicat într-o relație nepermisă cu soția profesorului său și de aceea l-ar fi ucis pe Mozart.

Suspecți de crimă puțin probabili

Mulți oameni de știință au spus despre Constanze că este și ea suspectă. Și aceasta din două motive: primul, pentru că avea cea mai mare posibilitate de a-i administra o otravă lentă, și al doilea, din cauza declarațiilor și comportamentului misterios ale acesteia după moartea soțului ei. De exemplu, Constanze nu a participat la înmormântarea lui Mozart. Cu toate că a pus să fie ridicat un monument în memoria celui de-al doilea soț al său, diplomatul danez Georg Nikolaus Nissen, la cererea ei nu a fost ridicat în cinstea lui Mozart nici un astfel de monument. Astfel, conform teoriei, ea nu l-a iubit pe Mozart. Înmormântarea lui într-un cimitir comunal și aruncarea scrisorilor trimise de Constanze sunt considerate o încercare de distrugere a probelor. Iar când Nissen a scris o biografie a lui Mozart, Constanze – care la început fusese cooperantă – nu a mai spus nimic despre moartea fostului ei soț.

De asemenea, există o teorie care susține că doamna Weber, mama lui Constanze, a fost complice la crimă, încercând astfel să-și salveze fiica de enormele datorii. Dar nici una dintre aceste teorii nu aduce dovezi ferme și este dificil să ne oprim asupra teoriei referitoare la implicarea Constanzei.

Alte teorii spun că aceasta a fost implicată într-o relație cu Sussmayer, elevul lui Mozart, și că încurcăturile acestui triunghi conjugal au condus la moartea lui Mozart; o alta spune că Mozart a avut o aventură cu Magdalena Hofdemel, o elevă de pian, și că soțul acesteia l-a omorât pe Mozart din gelozie. Într-un incident după moartea lui Mozart, Hofdemel și-a înjunghiat soția după care s-a sinucis, ceea ce a dat naștere teoriei Hofdemel. Totuși, nu există dovezi certe în cazul nici uneia dintre teorii, toate rămânând simple de zvonuri.

Așadar, Mozart chiar a murit din cauze naturale?

O boală necunoscută

Chiar înainte de moartea tatălui său, Mozart i-a scris acestuia: „Cum moartea este țelul real al existenței noastre, în timpul ultimilor ani am stabilit relații atât de strânse cu acest prieten bun și adevărat al oamenilor." Mozart dorea să îi împărtășească tatălui său semnificația morții, de care credea că lumea nu trebuia să se teamă, ea fiind cheia fericirii adevărate. Oare Mozart era pregătit să moară bolnav și țintuit la pat? Registrul morților din catedrala Sf. Ștefan din Viena arată că moartea lui Mozart a survenit în urma unei „febre miliare acute", și cum Fundația Internațională Mozarteum adoptă această poziție privind moartea lui Mozart, ca survenind din cauze naturale, aceasta poate fi luată în considerare drept poziție oficială. Totuși, „febra miliară" prezintă erupții pe piele și temperatură ridicată, și nu este numele unei boli. Dr. Thomas Franz Closset, care a fost alături de Mozart în ultimele sale clipe, nu a lăsat nici o evidență privind simptomele lui Mozart sau un certificat de deces, astfel încât numele bolii nu poate fi stabilit.

De asemenea, este straniu faptul că prima înregistrare a cauzei morții lui Mozart – așa-numitul Raport Guldener – a fost stabilită în 1824, la 34 de ani de la moartea acestuia, de către dr. Eduard Guldener von Lobes, de la Universitatea din Viena. Auzind povestirea doctorului Closset, el a înregistrat drept cauză a morții „febra reumatică inflamatorie". Dar acest lucru apare ca parte dintr-o opinie scrisă, trimisă criticului de muzică italian Giuseppe Carpani, pentru a-l elimina pe tovarășul său italian Salieri din teoria otrăvirii.

Mai există teoria otrăvirii cu mercur. Și anume, deși Mozart se temea că va contracta o boală transmisă sexual, era de fapt un afemeiat și se îmbolnăvise de sifilis. În urma unei consultații efectuate de Baron van Swieten, urma un tratament cuprinzând un preparat pe bază de mercur, ceea ce a dus la moartea sa. Dintre toți prietenii săi, van Swieten a fost primul care s-a grăbit să fie alături de Mozart și care a făcut aranjamentele de înmormântare. Cu toate acestea, se comportase ciudat. Un exemplu este că i-a gonit de la înmormântare pe cei ce veniseră să îl plângă pe Mozart. Dacă acest lucru ar fi ieșit la iveală, responsabilitatea baronului van Swieten ar fi fost mare. Dar și această teorie este doar o presupunere bazată pe dovezi incidentale, anume că Mozart a fost înmormântat în cimitirul comunal de teamă că acest incident ar fi fost scos la iveală.

În cele din urmă, dezbaterea este ca un cerc vicios. Pe de o parte, faptul că boala lui Mozart nu poate fi identificată susține teoria otrăvirii, pe de altă parte, lipsa suspecților, a mobilului și a dovezilor duce la teoria morții din cauze naturale. Dacă în ultimii ani a existat tendința de a desființa teoria morții cauzate de francmasoni, discuția rămâne deschisă și astăzi, iar teoriile conform cărora moartea a survenit în urma otrăvirii sau din cauze naturale mai au nevoie de dovezi pentru a fi acceptate.

▲ Von Nissen, cu care Constanze s-a căsătorit după moartea lui Mozart. El a alcătuit prima biografie a lui Mozart.

▲ Schikaneder, actorul și scriitorul care a scris libretul „Flautul fermecat". Faptul că el nu a fost ucis constituie punctul slab al teoriei francmasonice.

▸ Schikaneder în rolul lui Papageno în prima reprezentație a „Flautului fermecat", o operă ce abundă în idei masonice. A jucat bine în rolul Papageno, tovarășul hazliu al lui Tamino, protagonistul operei.

DINTR-UN CIMITIR AL ANONIMILOR ÎNTR-UNUL AL ONOAREI. MORMÂNTUL RĂTĂCITOR AL LUI MOZART

Îngroparea într-un cimitir comunal

Nici acum, la mai mult de 200 de ani de la moartea lui Mozart, numărul vizitatorilor pietrelor funerare ale lui Mozart din Cimitirul St. Marx și din Cimitirul Central (Zentralfriedhof) din Viena nu se mai sfârșește. Totuși, rămășițele lui Mozart nu se află îngropate sub piatra reprezentând un înger plângând, nici în „cimitirul de onoare". De fapt, nici astăzi nu se știe exact unde se află rămășițele lui Mozart. Acest geniu muzical, care a încântat publicul prin numeroasele sale capodopere, a avut parte de o înmormântare ieftină, pentru clasele de jos, departe de a fi ceea ce ar fi meritat prin moștenirea pe care a lăsat-o. Nimeni nu a venit să-și ia rămas bun. A fost îngropat în cimitirul comunal, lângă oamenii de rând. A fost o înmormântare tristă, fără cruce sau piatră funerară.

Totuși, la vremea aceea, înmormântările de acest tip erau obișnuite pentru oamenii de rând, în vreme ce înmormântările fastuoase erau pentru aristocrați. Având în vedere funeraliile pompoase care au fost organizate pentru compozitorul Gluck, care a murit cu patru ani înaintea lui Mozart, am putea spune că vienezii nu îl prea apreciau pe Mozart, însă felul în care a fost tratat Mozart nu a fost chiar lipsit de inimă.

În mod ironic, faima lui Mozart a crescut dramatic după moartea sa. La nouă zile de la moartea sa, pe 14 decembrie 1791, la o slujbă comemorativă organizată la Praga au participat mii de muzicieni și oameni obișnuiți care i-au deplâns moartea. Între timp, „Flautul fermecat" a mai avut reprezentații timp de încă 14 luni de la premiera de la Viena. A devenit un succes uriaș în orașe precum Praga, Berlin și Hamburg.

Datorită succesului cu „Flautul fermecat", s-au ivit din ce în ce mai multe ocazii de a pune în scenă alte opere ale lui Mozart, iar editorii au început să-i cumpere partiturile. În al treilea an de la moartea lui, în Germania a luat naștere un „curent Mozart", iar în secolul al XIX-lea numele lui era cunoscut în toată lumea.

Un mormânt de onoare gol

La 1 noiembrie 1874, cimitirele din Viena, care înainte erau răspândite în cinci locuri, au fost centralizate într-o singură locație din motive de igienă și în ideea de împiedicare a răspândirii bolilor. Acesta a fost numit Cimitirul Central (Zentralfriedhof). Acest cimitir, al doilea ca mărime în Europa, are o secțiune specială, „mormintele de onoare" (Ehrengräber) cu mormintele unor oameni faimoși. Aici sunt înmormântați politicieni, oameni de știință, artiști și doctori care au avut o contribuție la cultura Austriei și, bineînțeles, compozitori – piatra de mormânt a lui Mozart se află alături de cea a lui Beethoven și Schubert. Întâmplător, mormântul lui Salieri se află în aceeași secțiune.

După cum am menționat deja, locația exactă a rămășițelor lui Mozart este necunoscută. De aceea, mulți admiratori păstrează un moment de reculegere la piatra „îngerului înlăcrimat" din Cimitirul St. Marx, locul cimitirului comunal original unde a fost îngropat Mozart, care a fost ridicată în 1870. Ei vin aici deoarece, deși locația exactă a mormântului este necunoscută, totuși, Mozart se odihnește undeva în acest cimitir.

Locul rămășițelor lui Mozart este necunoscut din cauza circumstanțelor legate de înmormântarea lui într-un cimitir comunal. Se spune despre Constanze că a vizitat mormântul soțului ei doar o dată, la 17 ani de la moartea lui. Aceasta a dus la concluzia că iubirea lui Constanze pentru soțul ei se stinsese, în plus trezind din nou suspiciunea că însăși Constanze îl otrăvise.

Se pare că Fundația Internațională Mozarteum deține acum craniul lui Mozart. Nu se știe exact dacă acest lucru este adevărat, dar parcă nici nu mai contează. Chiar și fără rămășițele sale, muzica prin intermediul căreia a vrăjit generațiile viitoare continuă să întipărească numele lui Mozart, marele compozitor, în inimile și în mințile oamenilor din întreaga lume. Pentru Mozart, piatra sa funerară este muzica însăși.

▲ Multe personalități sunt îngropate în Cimitirul Central din Viena (de la stânga, Beethoven, Mozart și Schubert), dar locul îngropării rămășițelor lui Mozart nu se cunoaște, iar mormântul lui este gol.

▲ Piatra memorială a lui Mozart, care se află în colțul Cimitirului St. Mark. Statuia „îngerului înlăcrimat" simbolizează tristețea asociată cu faptul că locul exact al mormântului lui Mozart nu se cunoaște.

Influența nemuritoare a lui Mozart

În urmă cu peste 250 de ani, se năştea un geniu muzical. „Muzica divină" pe care Mozart a oferit-o lumii avea puterea de a transforma vieţile celor ce veneau în contact cu ea sau de a le arăta calea spre alte forme de artă.
Muzica lui Mozart – un compozitor cu un talent de origine divină – va trăi poate în eternitate, depăşind timpul şi spaţiul, atât timp cât vor exista oameni care să se bucure de ea.

Compozitorul rus Piotr Ilici Ceaikovschi, care s-a hotărât să urmeze un curs de muzică după ce a ascultat „Don Giovanni"

Piotr Ilici Ceaikovschi (1840-1893)

Compozitorul rus Piotr Ilici Ceaikovschi, renumit pentru cele trei lucrări de balet, „Lacul lebedelor", „Frumoasa din pădurea adormită" și „Spărgătorul de nuci", este unul dintre cei care au fost influențați de Mozart.

Ceaikovschi s-a născut în Votkinsk, un oraș minier din Munții Urali, ca fiu al unui inginer minier. După ce a absolvit Școala de Jurisprudență din Sankt Petersburg, a fost angajat ca funcționar civil în cadrul Ministerului de Justiție. Totuși, Ceaikovschi era o fire foarte sensibilă, de la o vârstă fragedă. Până să împlinească șapte ani, scria poezii în franceză și plângea în tăcere în timp ce asculta muzică de la cutia sa muzicală. Mai târziu, pe la vârsta de 22 de ani, s-a înscris printre primii la conservatorul inaugurat în Sankt Petersburg și a pășit pe calea muzicii.

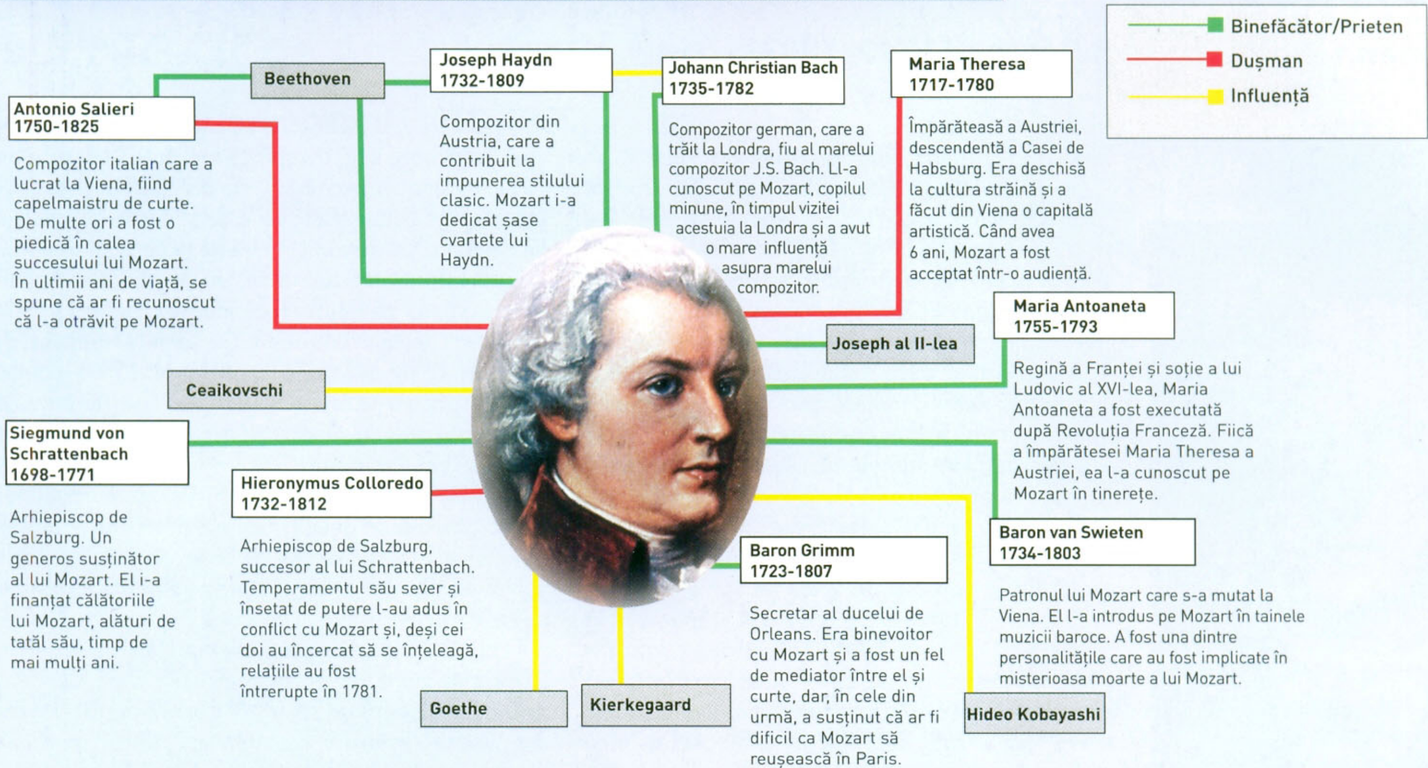

„Muzica din «Don Giovanni» este cea care m-a mișcat cu adevărat pentru prima oară. Eram la curent cu opera italiană și, datorită lui Mozart, am decis să-mi dedic viața muzicii."

Ceaikovschi a absolvit Conservatorul ca șef de promoție, și atunci a fost invitat să predea la Conservatorul din Moscova. La scurt timp după aceea, și-a publicat prima simfonie, prima simfonie rusă adevărată. Viața lui Ceaikovschi nu a fost una prea fericită. A avut o căsnicie nereușită cu una dintre studentele sale și a fost implicat în scandaluri homosexuale. Totuși, în calitate de compozitor național, a lăsat moștenire numeroase capodopere, printre care muzică pentru baletul rusesc clasic, șase simfonii și trei concerte de pian. În același timp, își amintește că s-a confruntat cu dificultăți în viața personală atunci când venea vorba despre responsabilitatea asumată de a reprezenta Rusia.

„Îl iubesc atât de mult pe Mozart probabil pentru că, atunci când eram copil, și mă simțeam singur și trist, găseam consolare și pace sufletească în muzica sa, care exprimă acea dragoste de viață ce caracteriza temperamentul său sănătos și viguros." Acest mare compozitor, care a ridicat nivelul muzicii ruse la un standard internațional, a murit la vârsta de 53 de ani la Sankt Petersburg. Se crede că a murit de holeră, dar teoria dominantă este că s-a sinucis cu arsenic. Potrivit acestei teorii, intenția lui a fost aceea de a împiedica dezvăluirea unui scandal homosexual în care era implicat.

CORELAȚII ÎNTRE PERSONALITĂȚI

▲ S-au dat deja detalii despre personajele în cadran gri.

Împăratul Sfântului Imperiu Roman, Iosif al II-lea, care a admirat talentul lui Mozart și care a devenit patronul acestuia

Iosif al II-lea (1741-1790)

Era un lucru obișnuit ca muzicienii secolului al XVIII-lea să se afle în slujba curții, iar această poziție era considerată a avea semnificația unui statut special. Din acest motiv, Leopold, tatăl lui Mozart, s-a plimbat cu acesta prin toată Europa, pentru atrage patroni influenți. Scopul său era să atragă împărați și oameni din suita împăraților. Printre cei pe care Leopold a încercat îi abordeze pentru a le cere posibilitatea ca Mozart să cânte în fața lor, se află membri ai Casei de Habsburg, care în vremea aceea dețineau puterea absolută în Europa. Totuși, ambițiile lui Leopold s-au întors împotriva lui, căci a fost foarte dificil să găsească o personalitate marcantă care să fie dispusă să-i ofere lui Mozart un post important.

Iosif al II-lea a fost singurul care l-a susținut pe Mozart în această perioadă. Iosif al II-lea era cel mai mare fiu al împărătesei Austriei, Maria Tereza. S-a născut în 1741, în timpul Războiului Austriac de Succesiune, iar când tatăl lui, Francisc I, a murit, în 1765, i-a succedat la tron ca împărat, conducând Austria alături de mama sa. În această perioadă, puterile europene se luptau pentru teritorii, iar Iosif al II-lea era înclinat spre „despotismul iluminat". În timpul domniei sale, după moartea mamei sale, el a formulat o politică în interesul națiunii, care includea înlăturarea privilegiilor aristocrației și implementarea unor reforme de impozitare a pământurilor care să-i protejeze pe țărani.

Se crede că prima întâlnire a lui Iosif cu Mozart ar fi avut loc în 1762, când Mozart și tatăl său au fost programați pentru o audiență la Maria Tereza, în timpul primei lor vizite la Viena. Ca membru al familiei imperiale, este foarte probabil că Iosif al II-lea a fost martor la etalarea talentului lui Mozart. În timpul domniei sale, Iosif i-a cerut lui Mozart să scrie o operă în limba germană (italiana fusese până atunci limba standard pentru operă), iar cu ocazia unui Crăciun a organizat un „duel" la pian, în care Mozart concura împotriva extrem de popularului compozitor Clementi. Mai mult decât oricine, Iosif a înțeles talentul divin al lui Mozart. În 1787, Iosif al II-lea a fost cel care l-a numit pe Mozart compozitor la curte, titlu pe care Mozart și-l dorise atât de mult. Totuși, situația politică a acelui timp era foarte tulbure, iar domnia lui Iosif a luat sfârșit odată cu moartea lui în 1790. Pierzând susținerea lui Iosif, Mozart a fost gonit de la curte și, parcă pentru a-și urma împăratul, a murit anul următor.

Poet și spirit înrudit cu Mozart

Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832)

Johann Wolfgang von Goethe s-a născut în 1749 la Frankfurt, Germania. Tatăl lui Goethe a fost consilier imperial, iar mama sa era fiica primarului orașului Frankfurt; într-un mediu atât de privilegiat, el a primit o educație culturală completă. Geniul său era unul care acoperea mai multe domenii, dar s-a dedicat scrisului. Fiind un reprezentant al curentului „Sturm und Drang" (Furtună și Avânt), în care dorințele personale și individualitatea aveau prioritate în fața moralității și a convențiilor, numele lui Goethe a răsunat în întreaga lume.

În 1763, când Goethe avea 14 ani, un ziar săptămânal din Frankfurt a anunțat că o fată de 12 ani și un băiat de 7 ani își vor demonstra aptitudinile muzicale pe care le stăpâneau în cadrul unui concert. Tatăl lui Goethe a cumpărat bilete imediat – dorea să-și ducă familia la un asemenea concert cu copii minune. Evenimentul a avut parte mai degrabă de publicitatea unui spectacol decât de cea a unui concert, căci se spunea despre acești copii că vor putea cânta „chiar cu claviatura acoperită de o cârpă" și că puteau „ghici tot felul de corzi". Goethe a fost foarte impresionat de cei doi copii minune – Mozart și sora sa mai mare Nannerl. În ultimii ani de viață, Goethe și-a amintit: „L-am văzut pe Mozart când avea șapte ani. Îmi amintesc perfect omulețul cu sabie și perucă." În 1785, la 22 de ani de la concert, Mozart a compus muzica pentru versurile poemului lui Goethe „Das Veilchen" (Violeta). Dar se pare că Mozart nu știa cine este autorul poemului.

Când Mozart a descoperit „Das Veilchen" într-o colecție de poezii, numele autorului era greșit înregistrat. Deși cei doi nu s-au întâlnit niciodată, sensibilitățile lor s-au alăturat pentru a crea mari opere de artă.

La bătrânețe, Goethe a afirmat că și-ar fi dorit ca Mozart să pună pe muzică „Faust", capodopera sa. Goethe a avut numai cuvinte de laudă pentru Mozart, spunând că muzica acestuia era unică și avea o putere demonică. Goethe a murit în 1832.

Marele compozitor al epocii clasice, care în tinerețe a vrut să studieze cu Mozart

Ludwig van Beethoven (1770-1827)

Pe la 1788, un tânăr l-a vizitat pe Mozart la Viena. Acest tânăr, care venea din Germania, nu era nimeni altul decât Beethoven, care avea să devină mare compozitor după moartea lui Mozart. Beethoven a cântat la pian pentru Mozart. Era o piesă minunată, dar Mozart bănuia că fusese pregătită dinainte și nu s-a lăsat convins de geniul băiatului doar în urma acestei interpretări. Se spune că, în acel moment, băiatul a improvizat în jurul unei teme propuse de Mozart. La auzul acesteia, Mozart ar fi afirmat într-un mod profetic, că băiatul „va da lumii un motiv de discuție". Beethoven și-a exprimat intenția de a studia cu Mozart, dar cam două săptămâni mai târziu a primit vestea că mama sa era grav bolnavă și, prin urmare, era forțat să se întoarcă acasă imediat. După moartea mamei sale, Beethoven a trebuit să-și întrețină familia, înlocuindu-și tatăl rămas fără slujbă, iar visul său a fost amânat. În cele din urmă, patru ani mai târziu, Beethoven s-a mutat la Viena, dar îndrăgitul său Mozart murise deja.

Beethoven s-a născut în 1770, la Bonn, în Germania, într-o familie de muzicieni de curte. Prima sa apariție în public a avut loc la vârsta de șapte ani și, dând semne de talent precoce, s-a mutat la Viena, centrul activității muzicale, în 1792. Acolo, și-a câștigat existența din concertele susținute și din lecții, compunând, în același timp, ca liber-profesionist. Apoi, a compus o serie de lucrări inovatoare. Stilul său de lucru diferea de cel al predecesorilor săi, care își câștigaseră existența sub protecția curții, iar astfel Beethoven a câștigat titlul de primul muzician cu adevărat independent.

Pe la 1798, Beethoven a început să aibă probleme cu auzul – o lovitură teribilă pentru un muzician – și a căzut într-o depresie adâncă. A avut mai multe aventuri nereușite cu femei din lumea aristocrației și a trăit singur. Beethoven a avut o viață neliniștită și a creat opere pline de pasiune, iar printre cele mai importante sunt cele nouă simfonii ale sale. Multe dintre compozițiile sale sunt de o tristețe infinită. Se spune că muzica lui Beethoven îmbină distincția muzicii lui Mozart cu tehnica lui Haydn, iar muzica sa abundă într-adevăr de emoție umană. Ultimele cuvinte ale marelui compozitor înainte de a muri, în 1827, au fost : „Prieteni, aplaudați. Comedia a luat sfârșit."

Predecesorul existențialismului care a fost cucerit de nemuritorul compozitor

Soren Aabye Kierkegaard (1813-1855)

Filozoful și teologul danez Kierkegaard a fost un intelectual care a arătat o mare dragoste pentru Mozart. Kierkegaard a lăudat mai ales opera „Don Giovanni" a lui Mozart, compusă în 1787 și care are drept sursă de inspirație legenda lui Don Juan, operă despre care filozoful spunea că este o capodoperă nemuritoare. Kierkegaard a adoptat poziția existențialistă care caută natura umană într-un mod de viață liber, neîmpiedicat de raționalitate. Pe afemeiatul Don Juan, care trăia pentru pasiune, și pe Mozart, care a țesut fără cusur stilul de viață al lui Don Juan într-o operă splendidă, Kierkegaard îi considera idealuri și îi venera ca pe niște ființe umane de rang înalt. „Nemuritorule Mozart! Tu, cel căruia îi datorez totul. Datorită ție mi-am pierdut eu mințile, din cauza ta sufletul meu este uluit, uimit până în cele mai profunde adâncimi ale ființei mele, și nu am trecut prin viață fără să întâlnesc ceva care să mă tulbure, ție îți mulțumesc că nu voi muri fără să fi iubit, chiar dacă iubirea mea a fost tristă. Ție îți datorez totul."

Această afirmație, cuprinsă în lucrarea lui Kierkegaard intitulată „Ori/Ori", publicată în 1843, arată pasiunea sa pentru Mozart și exprimă, în același timp, ideile sale fundamentale, generate de propria sa experiență, și anume, aprofundarea păcatului, legată de tratamentul violent pe care tatăl său îl aplica soției sale, dar și repetiția internă a iubirii atunci când și-a părăsit iubita.

Kierkegaard, care era captivat de conștiința morții și a sentimentului de disperare, a dus o viață autodistructivă care s-a încheiat la doar 42 de ani. Considera că muzica lui Mozart, mai ales „Don Giovanni", reprezenta „pasiunea", una dintre cele trei mari dorințe ale ființei umane, iar muzica de acest fel a fost cea care l-a încurajat să-și continue existența. Spre sfârșitul vieții, autoconștiința și încrederea de sine ale lui Kierkegaard s-au accentuat, iar acesta a publicat jurnalul „Momentul", cu scopul de a reînvia credința ortodoxă. A atacat biserica poporului danez, despre care credea că fusese contaminată de secularismul populist, dar, pe când se afla la jumătatea redactării jurnalului, a căzut pe o stradă din Copenhaga și, la puțin timp, a murit.

Un critic japonez de elită, care a trăit experiența ritmurilor divine de-a lungul râului Dotonbori

Hideo Kobayashi (1902-1983)

Critic literar de elită și foarte activ pe la mijlocul epocii Showa, Hideo Kobayashi s-a născut în regiunea Kanda din Tokio, în 1902. A debutat în lumea literară cu „Idei variate" și a dezvoltat universul criticii literare prin sensibilitatea sa unică. Odată cu impunerea sa fermă în calitate de critic, în 1933 a lansat jurnalul literar „Universul literar", împreună cu Yasunari Kawabata și alții. În 1937, a izbucnit războiul în China. În anul următor, Kobayashi a călătorit în China pentru a scrie rapoarte asupra situației locale, iar contactul cu viața de aici i-a deschis ochii în ceea ce privește tradițiile culturale japoneze. Apoi, prin 1941, a întors spatele literaturii contemporane și s-a cufundat în lumea clasică. În timpul războiului Asia – Pacific a început să scrie un eseu intitulat „Mozart".

În „Mozart", Kobayashi a citat treisprezece lucrări ale acestui compozitor aparținând epocii clasice. El relatează următoarea experiență, care a lăsat urme adânci asupra sa: „Într-o seară de iarnă, pe când mă plimbam de-a lungul râului Dotonbori din Osaka, mi-a venit brusc în minte faimoasa temă a simfoniei în sol minor. Era ca și cum tocmai făcusem o operație pe creier și tremuram de emoție." Dorind foarte mult să audă piesa, a dat fuga într-un magazin, dar impresia dispăruse. Prima oară când Kobayashi a auzit melodiile lui Mozart a fost în perioada războiului, când cultura străină era renegată. În această perioadă, în care oamenii aveau puține posesiuni, iar cultura era pe cale de dispariție, Kobayashi a căutat ceva care să-l întregească și a fost captivat de frumusețea lucrurilor vechi. Eseul său, care a fost publicat în 1946, după război, a fost apreciat ca fiind lucrarea unui geniu.

În scrierile sale, Kobayashi a continuat să vorbească foarte frumos despre Mozart. Acest devotament reiese din cuvinte arzătoare precum acestea: „Tristețea lui Mozart este foarte profundă. Lacrimile nu reușesc să o cuprindă. Este o tristețe similară conștiinței poeților Manyo asupra «tristeții» cerului albastru sau a mirosului mării. Nici un muzician înaintea lui Mozart sau după el nu a scris un Allegro asemănător." Kobayashi, a cărui dragoste pentru Moazart nu a slăbit niciodată, a lăsat moștenire monumente ale criticii japoneze moderne precum recunoscutul „Motoori Norinaga". A murit în 1983.

Farmecul nemuritor al lui Mozart

După moartea sa din 1791, popularitatea lui Mozart a crescut simțitor. Partiturile sale au fost colecționate, au fost ridicate monumente în memoria sa şi s-au organizat festivaluri de muzică pentru a cinsti moştenirea sa fără pereche.
Şi în zilele noastre, muzica lui Mozart este interpretată de muzicienii importanți ai lumii şi este îndrăgită de nenumărați oameni, indiferent de naționalitate.
Moştenirea lui Mozart – muzica pe care a lăsat-o pentru generațiile viitoare – va dăinui pentru totdeauna în inimile noastre...

Catalogul Köchel adună operele lui Mozart

TITLURILE COMPOZIȚIILOR LUI MOZART sunt urmate de litera K și de un număr. Acestea sunt așa-numitele numere Köchel, care organizează lucrările lui Mozart în ordine cronologică, în funcție de anul în care au fost terminate.

Köchel este numele unui savant austriac, Ludwig von Köchel, care a atribuit numere compozițiilor lui Mozart. La început, a studiat botanica și mineralogia la Universitatea din Viena. În 1862, a publicat „Catalogul cronologic al operelor complete ale lui Wofgang Amadé Mozart" (Amadé este preferat în locul lui Amadeus), în care lucrărilor lui Mozart li se atribuie numere în ordine cronologică, în funcție de anul finalizării. „K1" este Menuetul pentru claviatură în do major, iar „K626" este Requiemul.

Dar acestea nu sunt doar numere dintr-un catalog. Ele conțin și numeroase informații referitoare la istoricul fiecărei creații și constituie un fel de parcurs al vieții lui Mozart. Mai mulți admiratori ai lui Mozart au memorat toate numerele Köchel.

Există mai multe motive pentru care a fost alcătuit un catalog. Popularitatea lui Mozart a crescut enorm după moartea sa, iar operele sale, printre care „Flautul fermecat" și „Nunta lui Figaro", au avut reprezentații în nenumărate orașe din Germania. Editurile au făcut tot posibilul pentru a intra în posesia partiturilor lui Mozart, dar au întâmpinat diverse dificultăți. Dacă lucrările lui J.S. Bach au fost vândute imediat după administrarea averii sale, în cazul lui Mozart, Constanze nu a dat din mână lucrările lui Mozart pentru o bună bucată de vreme, sperând că valoarea lor va crește. În cele din urmă, în 1799, Johann Anton Andre, proprietarul unei edituri din Offenbach, Germania, a achiziționat bunurile muzicale ale lui Mozart.

În timpul vieții, Mozart alcătuise un „Catalog al tuturor lucrărilor mele" („Verzeichnis aller meiner Werke"), care includea data, titlul fiecărei compoziții, instrumentația și alte detalii. Poate pentru că moștenise meticulozitatea tatălui său, Mozart reușise să adauge, cu un scris extrem de citeț, 145 de lucrări în catalogul său, în perioada dintre 1784 și data morții lui. Aceasta reprezintă doar un sfert din creația lui Mozart, dar este vorba despre opere care corespund apogeului carierei sale, ceea ce conferă valoare documentară mai mare acestui catalog. Și Leopold a compilat un catalog al lucrărilor pe care Mozart le-a compus între 7 și 12 ani, de asemenea documentat. Înregistrările făcute de tată și fiu i-au fost extrem de folositoare lui Andre

Clavier. Musicalien № 39.

SONATES
POUR LE CLAVECIN
Qui peuvent se jouer avec l'Accompagnement de Violon
DEDIÉES
A MADAME VICTOIRE
DE FRANCE
Par J. G. Wolfgang Mozart de Salzbourg
Agé de Sept ans.
OEUVRE PREMIERE.
A PARIS
AVEC PRIVILEGE DU ROI.

▸ Partitura primei compoziții publicate a lui Mozart. Constanze, soția lui Mozart, a ținut partiturile lui Mozart mai mulți ani, sperând că valoarea lor va crește.

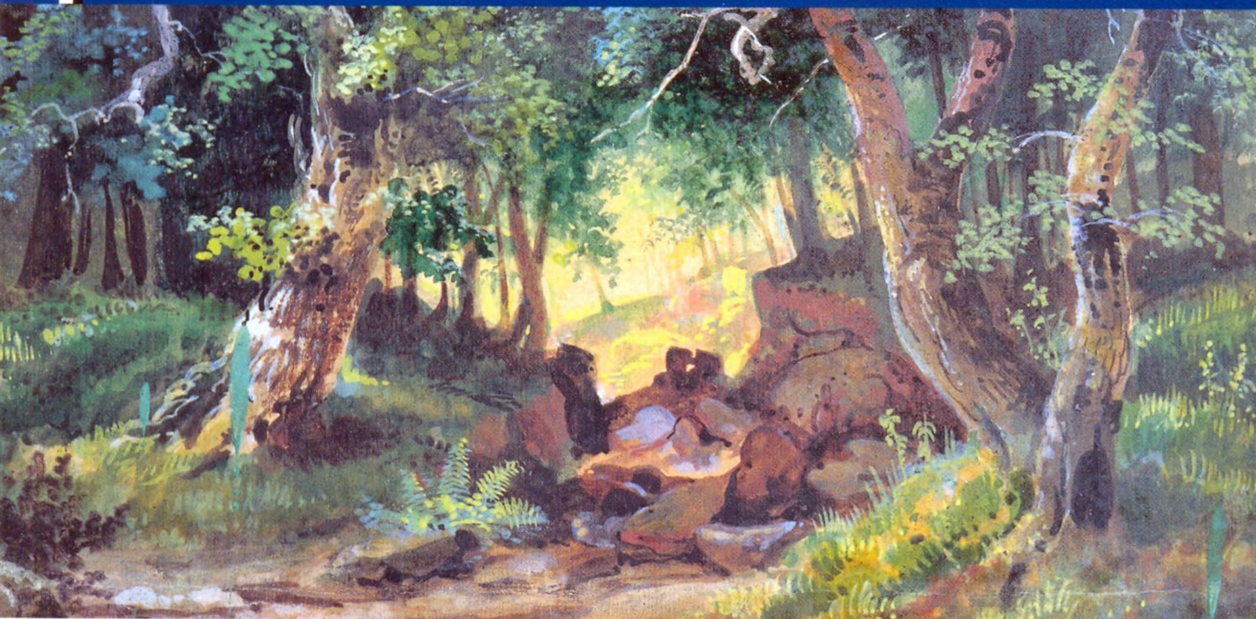
Muzica oferă plăcere oamenilor – muzica trebuie să răsune mereu

în timpul editării lucrării sale, dar, în 1805, nu publicase decât catalog personal al lui Mozart, lăsând deoparte cele peste 600 de lucrări, pe care nu le strânsese încă. În 1833, elevul său, Heinrich Henkel, a publicat un catalog tematic al acestor lucrări, clasificate în funcție de gen. Întâmplător, „Catalogul tuturor lucrărilor mele" a participat la mai multe licitații, iar acum se află la Biblioteca Britanică. Köchel a pornit de la catalogul publicat al lui Henkel și, de asemenea, a folosit tehnicile de clasificare din botanică și mineralogie pentru a atribui numere tuturor operelor lui Mozart, în ordine cronologică. Totuși, pe măsură ce se extindeau cercetările, revizuirile se făceau necesare. În 1905, contele Paul von Waldersee a publicat a doua ediție, revizuită. Apoi, în 1936, Alfred Einstein (fratele mai mic al fizicianului Albert Einstein) a publicat a treia ediție pentru a corecta greșelile, adăugând noi numere și incluzând litere mici ale alfabetului. Au mai fost făcute revizuiri, deși prezenta ediție, a șaptea, este aproape aceeași cu cea de a șasea, publicată în 1964.

▲ Filarmonica din Viena – muzicienii sunt îmbrăcați în costume de epocă.

▲ O scenă din filmul „Amadeus", care a primit premiul Oscar la opt categorii.

◄ Decor de secol XIX pentru „Flautul fermecat", care a fost compus în anul 1791 și a cărui premieră a avut loc în același an.

Primul pianist

În vreme ce efortul de a organiza și de a strânge lucrările lui Mozart într-un catalog au continuat, au apărut schimbări în mediul muzical vienez.

Pe lângă faptul că era compozitor, Mozart era și un pianist talentat. Se spune despre el că este primul pianist popular din istoria muzicii, iar sonatele și concertele sale de pian sunt și acum foarte populare în cadrul concertelor și al recitalurilor.

Muzica barocă a luat sfârșit odată cu moartea marelui J.S. Bach, iar epoca clasică, în care a trăit Mozart, a fost înlocuită de epoca romantică, în jurul anului 1830. Din acel moment, au început să apară lucrări care întorceau spatele realității și pășeau într-o lume a viselor, care valorizau umanitatea. Aceasta a dat naștere multor compoziții pentru pian. Burghezia, care apărea atunci, considera pianul un fel de simbol al condiției sociale, în timp ce atitudinea față de muzică se schimba. În fiecare cămin trebuia să existe un pian, iar oamenii au început să se bucure de muzică alături de prieteni și de familie. Posibilitatea de a cânta la pian a devenit un soi de împlinire culturală pentru femei, iar Europa secolului al XIX-lea s-a îndreptat spre o explozie a pianului.

Pianul a devenit un instrument obișnuit, și cum performanțele tehnice ale pianului s-au îmbunătățit și ele, pianiștii au început să-și etaleze aptitudinile în cadrul competițiilor. Pianiști profesioniști interpretează capodoperele omonimilor mari compozitori în Competiția Chopin, Competiția Ceaikovschi, și Competiția Mozart. Aceste concursuri au adus în atenția publicului mulți noi muzicieni eminenți.

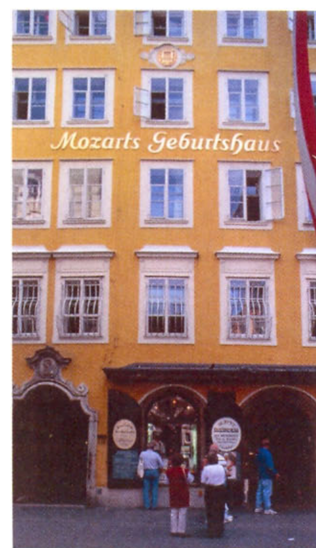
În ultimii ani, printre muzicienii renumiți pentru interpretarea pieselor lui Mozart se numără dirijorul Riccardo Muti, fost regizor muzical la Scala din Milano, pianista Ingrid Haebler din Viena, pianistul american Murray Perahia și pianistul japonez Mitsuko Uchida. Printre cântăreții de operă se află mexicanul Francisco Araiza și americanul Jessye Norman. Pentru a păstra moștenirea lui Mozart, care a dat lumii artiști precum cei menționați mai sus, au fost ridicate monumente, s-au pus bazele unor fundații muzicale și au fost organizate diverse evenimente.

Fundația Internațională Mozarteum

Cea mai influentă instituție din zilele noastre în ceea ce-l privește pe Mozart este Fundația Internațională Mozarteum (Internationale Stiftung Mozarteum), cu sediul la Salzburg, locul nașterii lui Mozart.

Obiectivele fundației sunt acelea de a promova muzica lui Mozart, de a extinde cunoștințele legate atât de personalitatea, cât și de munca sa, și de a păstra toate lucrările sale muzicale și dovezile istorice. Pentru a face acest lucru, Fundația este implicată într-o gamă largă de activități ce include colecția lucrărilor lui Mozart și păstrarea clădirilor și obiectelor ce au legătură cu acesta, construirea unei biblioteci, organizarea unor concerte și festivaluri și programe educaționale.

Fundația are la origini Asociația Muzicii de Catedrală și Mozarteum, care a fost creată în 1841. A fost constituită o academie de muzică pentru tineri pentru a comemora moștenirea lui Mozart și pentru a perfecționa talente muzi-

▲ Locul nașterii lui Mozart din Salzburg, Getreidegasse nr. 9. Casa este acum deschisă publicului ca muzeu al lui Mozart.

▼ Cântăreți de stradă, în timpul Festivalului de la Salzburg. Chiar și acum, la peste 200 de ani de la moartea lui Mozart, se mai organizează festivaluri muzicale în cinstea sa la Salzburg, locul nașterii.

◂ Sediul Fundației Internaționale Mozarteum din Salzburg. Construită în 1914, clădirea este un loc al întâlnirilor artiștilor și centru de cercetare Mozart.

cale și mai mari pentru muzica de biserică din Salzburg. Apoi, în 1880, Asociația Muzicii de Catedrală a devenit independentă și a luat naștere actuala Fundație Internațională Mozarteum. Fundația a transformat locul nașterii lui Mozart în Muzeul Mozart, care este vizitat de admiratori din întreaga lume. Mai mult, în fiecare an, între lunile iulie și august, oameni din întreaga lume se adună la Festivalul de la Salzburg, în orașul natal al lui Mozart, pentru a se bucura de lucrările acestuia.

Muzica are scopul de a ne bucura

Festivalul de la Salzburg este cel mai mare și cel mai faimos eveniment dintre cele care îl cinstesc pe Mozart. Primul festival muzical dedicat lui Mozart a avut loc în 1842, pentru a comemora dezvăluirea monumentului Mozart. Ambii săi fii au participat la festival și au interpretat lucrări ale tatălui lor. Festivaluri muzicale au mai fost organizate în 1852, pentru a marca a zecea aniversare a construirii monumentului, și apoi în 1856, la 100 de ani de la nașterea sa.

▴ O statuie de bronz reprezentându-l pe Mozart (Piața Mozart) în Salzburg. La mai mult de 200 de ani de la moartea acestui geniu muzical, influența sa este încă inepuizabilă.

În 1877, a avut loc un Festival Muzical Mozart, care reprezintă predecesorul Festivalului Salzburg. În cadrul acestui festival, Orchestra Filarmonicii din Viena a cântat pentru prima oară în afara Vienei.

În 1917, s-a format un comitet preparator al Festivalului Muzical de la Salzburg, iar în 1920 regizorul de teatru Max Reinhardt a pus bazele festivalului așa cum îl știm astăzi. În cinstea primei ediții, singura interpretare a fost aceea a piesei „Jedermann" a lui Hofmannsthal, dar festivalul s-a dezvoltat pe măsură ce anii au trecut și, în cele din urmă, a devenit cel mai prestigios festival muzical din lume. Muzicieni de prim rang din întreaga lume, printre care și dirijorii Herbert von Karajan și Seiji Ozawa, au venit și vin la Salzburg pentru a interpreta capodopere muzicale, concentrându-se asupra lucrărilor lui Mozart. În fiecare an, nu mai puțin de 200.000 de oameni vin la Salzburg pentru a asista la aceste spectacole.

Mozart credea că muzica trebuie să ofere plăcere auditoriului și că ea trebuie să fie omniprezentă. Moștenirea lui muzicală a dăruit visuri mărețe și a răsplătit generații viitoare. Mulți oameni continuă să laude muzica lui Mozart, ajungând să îl venereze ca pe un zeu.

Mozartplatz, acum recunoscut drept patrimoniu cultural mondial.
Mozart este un compozitor îndrăgit în întreaga lume, iar lucrările lui, cu melodii dumnezeiești, sunt ascultate indiferent de naționalitate sau rasă.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

MOZART

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

4

GALILEI

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Galileo Galilei

Numărul 4

Pentru orice informație sau lămurire,
contactați-ne la telefonul: **(021) 40.10.888** sau trimiteți un e-mail la info@deagostini.ro
Servicii pentru clienți: de luni până vineri, între orele 10:00 - 15:00
Pentru o mai bună deservire solicitați întotdeauna publicația de la același punct de vânzare
și informați vânzătorul asupra intenției de a cumpăra și aparițiile următoare.
Pentru orice informație, lămurire, înlocuire de exemplare sau comenzi
de numere anterioare, sunați-ne la tel. **(021) 40 10 888**
Pentru informații și comenzi de numere anterioare, cititorii din Republica Moldova
pot suna la **(022) 21.07.98** - Paramedia, Chișinău.

Vizitați site-ul nostru la adresa

www.deagostini.ro

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ
EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL
EDITOR: Petros Kapnistos
MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou
MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas
ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena
MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos
PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa
COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou
MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza
MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis
COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

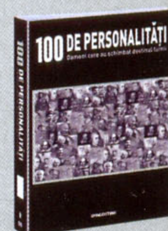
ADAPTARE SPECIALĂ PENTRU LIMBA ROMÂNĂ: COMMIT
DTP: RAY
TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.
DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L
Country Manager: Mariana Mihălțan
Marketing Manager: Adina Bojică
Redactor: Gabriela Muntean
Distribution Manager: Dan Iordache
ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5,
sector 5, București, România
Telefon: (+40) 21 318 7398
DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

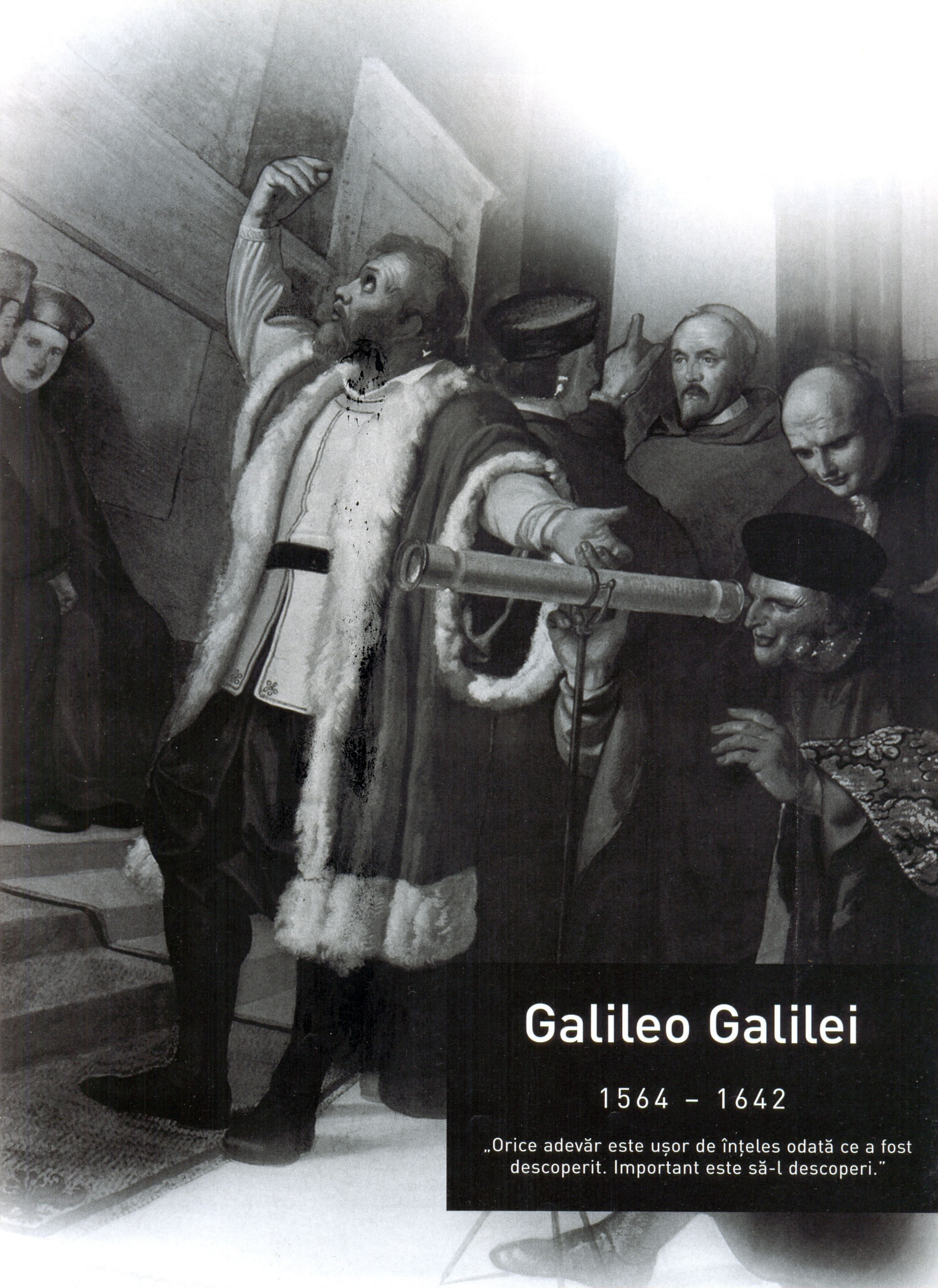
ISSN: 1791-0765

Fotografii: Corbis Japan, American Photo Library, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor
Prețul primului număr: 2,99 LEI / 14,50 MDL
Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI / 29,99 MDL

Editorul își rezervă dreptul de a schimba ordinea publicării personalităților sau de a le înlocui cu altele.

Galileo Galilei
1564 – 1642
„Orice adevăr este ușor de înțeles odată ce a fost descoperit. Important este să-l descoperi."

Galileo Galilei
Cum a fost viața lui?

PROLOG

Î**n a doua jumătate a secolului al XVI-lea**, în Europa de nord a luat naștere mișcarea cunoscută drept Reforma catolică, inițiată ca o reacție la abuzurile Bisericii Catolice, structurile bisericești rigide ale romano-catolicismului medieval și împotriva ideii că aceasta ar fi deținătoarea adevărului și autorității absolute. Cu toate acestea, în Italia, o țară atât de apropiată de Vatican, considerat centrul catolicismului, concepțiile religioase tradiționale erau încă susținute cu tărie. În acest teritoriu, unde Evul Mediu și Epoca Modernă se întrepătrund, s-a născut marele reformator al științei, Galileo Galilei. Deși la tinerețe avea de gând să urmeze calea monahală, în cele din urmă s-a decis să urmeze calea științei. În ceea ce privește religia, el a căutat să extragă din aceasta adevărurile și sensurile sale ascunse, stabilind astfel un alt fel de abordare a Cuvântului Sacru. Cu toate acestea, el nu și-a dat seama de influența enormă exercitată de religie asupra minții și spiritului oamenilor și de puterea Bisericii Catolice. Vechiul său prieten și admirator, Papa Urban al VIII-lea, l-a considerat vinovat de erezie din cauza opiniilor sale științifice controversate. În ciuda acestui lucru, nimic nu putea să se împotrivească curentului modernizator care avea să urmeze...

Ce viață a dus Galileo Galilei?

TABEL CRONOLOGIC

150 e.n.:	Ptolemeu propune teoria geocentrică
1492:	Cristofor Columb debarcă în America.
1543:	Nicolaus Copernic formulează teoria heliocentrică.
1517:	Martin Luther inițiază Reforma catolică.
1519:	Ferdinand Magellan face prima încercare de navigare în jurul globului.
1564:	Se naște Galileo Galilei.
1575:	Galileo se mută la Florența.
1581	Galileo este admis la Facultatea de Medicină a Universității din Pisa.
1582:	Este instituit calendarul gregorian.
1583:	Galileo formulează legea izocronismului micilor oscilații ale pendulului.
1585:	Galileo părăsește Universitatea din Pisa fără să fi obținut diploma.
1586:	Galileo publică tratatul său „La Bilancetta" („Balanța hidrostatică").
1589:	Galileo obține catedra de matematică la Universitatea din Pisa
1590:	Galileo publică manuscrisul său „De Motu" („Despre Mișcare").
1592:	Galileo obține catedra de matematică la Universitatea din Padova.
1596:	Kepler publică lucrarea sa „Mysterium Cosmographicum" („Misterul Cosmografic").
1600:	Giordano Bruno este ars pe rug.
1608:	Este asamblat primul telescop în Olanda.
1609:	Galileo folosește telescopul său pentru a observa suprafața Lunii.
1610:	Galileo descoperă patru sateliți ai lui Jupiter / El publică „Sidereus Nuncius" („Mesagerul Stelelor")
1613:	Galileo susține teoria heliocentrică în ale sale „Scrisori despre petele solare" („Istoria e Dimostrazioni Intorno Alle Macchie Solari e loro Accidenti")
1615:	Teoria heliocentrică este proscrisă.
1616:	Primul proces al lui Galileo.
1618:	Izbucnirea Războiului de Treizeci de Ani/ Se reaprinde disputa dintre teoria heliocentrică și teoria geocentrică
1623:	Galileo publică lucrarea sa „Il Saggiatore" („Probatorul")
1632:	Galileo publică „Dialogo Sopra i Due Massimi Sistemi del Mondo, Tolemaico e Copernicano" („Dialog despre cele două sisteme principale ale lumii, ptolemeic și copernican")
1633:	Al doilea proces al lui Galileo în care este declarat vinovat de erezie
1638:	Galileo finalizează ultima sa lucrare „Discorsi e Dimostrazioni Matematiche Intorno a Due Nuove Scienze Attenenti alla Meccanica" („Dialoguri despre două științe noi")
1642:	Galileo moare în casa sa de la Arcetri / Se naște Isaac Newton
1992:	Biserica Romano-Catolică își cere scuze în mod oficial, reabilitându-l pe Galileo

Savantul care a văzut adevărul prin lentila telescopului său

Deşi a fost considerat locul de început al Renaşterii, din punct de vedere ştiinţific, nordul Italiei a cunoscut o stagnare în timpul Evului Mediu, iar progresele făcute au fost puţine. Dar acesta rămâne locul în care s-a născut Galileo. El a fost savantul care a observat corpurile cereşti şi a descoperit adevăruri, pe care oamenii de ştiinţă până la acea dată au ales să le ignore. Galileo a fost neclintit în credinţa sa că adevărul poate fi obţinut prin experiment şi observaţie, dar convingerile sale au dus la un conflict direct cu perceptele religioase din timpul său.

▲ Portretul lui Galileo Galilei, în copilărie. A moștenit personalitatea tatălui său și, de asemenea, pasiunea pentru artă și dezbateri.

Afinitatea pentru artă și Dumnezeu...

O copilărie în care singurul tovarăş i-a fost muzica...

Galileo Galilei s-a născut la data de 15 februarie 1564, la Pisa, în regiunea Toscana din Italia, fiind cel mai mare dintre șapte frați. S-a născut la doar trei zile după moartea lui Michelangelo, ultima personalitate a Renașterii italiene. Tatăl lui Galileo, Vincenzo, avea patruzeci și patru de ani, iar mama sa Giulia avea douăzeci și șase. Vincenzo Galilei provenea dintr-o familie nobilă din Florența, dar înainte de a ieși din anonimat, se confruntase cu eșecul social și cu falimentul. Totuși, era o persoană cu profunde înclinații artistice, deoarece studiase muzica la Veneția, devenind un muzician desăvârșit la lăută, un instrument cu coarde, precursor al chitarei. La Florența, el a devenit liderul Cameratei Florentine, un grup de amatori de muzică și literatură, care căutau să reînvie stilul monodic (o singură melodie) de interpretare din Grecia antică. Activitățile experimentale ale acestui grup au constituit originile operei, care avea să devină atât de populară în anii ce vor urma. Implicarea lui în cercurile filozofice, literare și muzicale din acea vreme l-a făcut pe Vincenzo conștient de pericolele zvonurilor și bârfelor malițioase care îl însoțeau. De aceea a devenit foarte precaut cu ceea ce avea de spus și cui. Galileo a moștenit această precauție și a adoptat aceeași atitudine în legătură cu lumea științifică, în care își desfășura activitatea.

Regiunea Toscanei a fost locul de unde a fost inițiată Renașterea italiană, din această cauză, aici, oamenii se arătau toleranți în ceea ce privește alegerea individuală, libertatea educației și vocația personală. Prin faptul că s-a născut aici, Galileo este astfel un adevărat reprezentant al Renașterii. A avut două surori mai mici, Virginia și Lavinia, și un frate mai mic, pe nume Michelangelo. Se născuseră și alți frați, dar nu au supraviețuit, lucru ce aducea o notă sumbră vieții de zi cu zi a familiei. Pe lângă activitatea de muzician, Vincenzo avea și o afacere de comercializare a lânii, dar care nu-i aducea prea mult profit. Mama lui Galileo, Giulia, era nemulțumită de situația financiară a familiei, se plângea mereu de acest lucru și era foarte strictă și intransigentă cu copiii săi. În ansamblu, nu era un mediu familial prea vesel. Totuși, Galileo avea felul său de a evada din realitatea mohorâtă. Tatăl său îl învățase de mic să cânte la lăută, iar instrumentul i-a devenit cel mai bun tovarăș. Petrecea multe ore pe câmp sau în camera sa, cântând la lăută melodii învățate de la tatăl său sau compunând singur cântece. Ajunse să îndrăgească muzica și poezia, dar adevărata lui vocație era matematica.

▲ O pictură din secolul al XVIII-lea, înfățișând casa în care s-a născut Galileo în orașul Pisa.

Decorul rural bogat, idilic al regiunii Toscana, cu al său climat generos, este locul de naștere al Renașterii și al lui Galileo.

Slujitorul lui Dumnezeu...

Cu toate că era inteligent, Galileo, fiind crescut într-un mediu de neînțelegere între mama și tatăl său, era un copil dificil. Deseori se certa cu alți copii, folosind argumente logice și convingătoare pentru a-și dovedi punctele de vedere, fără a renunța până când celălalt nu se dădea bătut. Când se juca, devenea atât de absorbit în ceea ce făcea, încât uita complet de prezența celorlalți. În ceea ce privește anii săi de școală, controversatul său tată era foarte neîncrezător în școli și în alte instituții de învățământ, astfel că, în ciuda neajunsurilor financiare ale familiei, a angajat un profesor particular pentru a se asigura că fiul său va primi cunoștințele cele mai moderne și mai avansate.

În 1575, pe când Galileo avea zece ani, Vincenzo a fost convocat la curtea Marelui Duce al Toscanei în calitate de muzician. Ca urmare, s-a mutat împreună cu familia din Pisa, la Florența, capitala regiunii Toscana. În acele vremuri, Florența era renumită ca un loc în care trăiau și studiau intelectualii, și cel mai potrivit oraș pentru studiu. Era un centru prosper pentru întreaga activitate științifică și artistică a Europei. Totuși, Galileo nu a locuit împreună cu familia sa la Florența. El a fost trimis să studieze la Mânăstirea Camadolese di Santa Maria, în Vallombrosa, situată pe un frumos deal împădurit, la circa treizeci de kilometri la sud de Florența. Motivul pentru care fusese trimis aici a fost că tatăl său încă nu dispunea de mijloacele financiare ca să-i asigure o educație fiului său nicăieri în altă parte. Cu toate astea, aranjamentul nu l-a nemulțumit pe Galileo. Îi plăcea să învețe, rezultatele lui școlare erau excelente, iar viața liniștită, disciplinată de la mânăstire i se potrivea atât de bine, încât s-a hotărât să se dedice preoției. În schimb, Vincenzo, care nu voia să-și vadă fiul preot, i-a cerut să se întoarcă degrabă la Florența. Acest incident a declanșat primul conflict dintre tată și fiu. Galileo credea că lumea științei și a studiului era închistată, formală și plină de restricții, iar direcția pe care voia s-o urmeze el era complet diferită de cea pe care, în cele din urmă, a fost obligat să o urmeze. Ce s-ar fi întâmplat dacă tatăl lui Galileo nu s-ar fi opus dorinței fiului său de a intra în preoție? Probabil că istoria științei s-ar fi scris altfel...

Clipe personale

LĂUTA, UN INSTRUMENT POPULAR...

Fiind învățat de mic de tatăl său să cânte la lăută, Galileo a devenit un interpret foarte talentat, aproape destul de bun, încât să se numere printre interpreții profesioniști din vremea sa.

Lăuta, considerată a fi predecesoarea chitarei, era un instrument la care cântau cel mai adesea bărbații, fiind considerat un simbol al erudiției și rafinamentului. Un interpret talentat de lăută, care cânta nu doar instrumental, ci și vocal (de cele mai multe ori improvizând), era foarte căutat la curțile și saloanele din înalta societate, și mai ales, era admirat de doamne, stârnind priviri invidioase din partea bărbaților.

Lăuta are o istorie lungă în cultura muzicală europeană. La fel ca și clavecinul, apărut la finele secolului al XVI-lea, lăuta era un instrument ideal pentru a reproduce compozițiile muzicale mai complexe și a fost folosită foarte mult în Europa, timp de aproape 200 de ani, începând cu Evul Mediu, până în epoca barocă. Totuși, din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, la sfârșitul epocii baroce, lăuta a început să piardă teren, din diverse motive. Construcția sa devenise din ce în ce mai complicată, era mare și avea o formă ciudată, iar prin adăugarea de prea multe corzi, devenise foarte greu de utilizat, astfel că a fost treptat abandonată, lăsând loc instrumentelor cu clape, mult mai populare. În timpurile noastre, lăutele se pot face la comandă pentru colecționarii de instrumente de muzică renascentistă și din epoca barocă.

Când Galileo era mic, mustrările și dojana mamei îl supărau deseori și îl făceau să plângă. În astfel de momente, se ducea la tatăl lui, care îl liniștea cântându-i la lăută. Tot lăuta avea să-l aline mulți ani după aceea, după disputele religioase și științifice cu rivalii săi. În ultimii ani din viață, când a fost pus sub arest la domiciliu, vederea sa era atât de proastă, încât nu reușea să citească sau să scrie fără ajutor. Totuși, și atunci găsea alinare cântând la lăută, instrumentul care s-a dovedit un adevărat tovarăș de viață pentru marele om de știință.

▲ O pictură reprezentând un interpret la lăută din secolul al XVII-lea.

◂ Orașul Pisa, faimos pentru turnul înclinat, a fost cucerit de Florența în secolul al XV-lea, de atunci devenind un oraș universitar de renume.

O pictură de Giorgio Vasari, înfățișând Florența, așa cum era la 1575. Vasari a devenit faimos pentru importantele sale biografii ale artiștilor italieni ai Renașterii, „Viețile artiștilor".

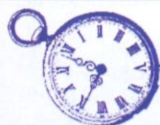
Drumul spre matematică...

Opoziția față de autorități

ÎN 1581, la vârsta de șaptesprezece ani, Galileo a intrat la Universitatea din Pisa pentru a studia medicina, la dorința tatălui său. Trimiterea fiului său la universitate implica un efort financiar deosebit pentru Vincenzo, dar era convins că, dacă Galileo ar fi devenit doctor, viitorul familiei ar fi fost asigurat. El credea că își ajuta fiul să facă primul și cel mai important pas spre consacrarea sa în cadrul comunității științifice și pentru a deveni un om bogat. Din păcate, la scurt timp după intrarea la universitate, Galileo a început să se arate dezinteresat de educația ce o primea. Programa analitică a universității, ca orice programă a unei instituții de învățământ din secolul al XVI-lea, se baza pe sistemul filozofic medieval scolastic, care își avea originea în învățăturile lui Aristotel. Învățăturile lui Aristotel erau considerate reguli de aur și nu era acceptată nicio abatere de la ele, când se abordau teme filozofice. Sistemul educațional se conforma cu strictețe tradiției, având ca principală prioritate traducerea textelor din greacă și latină. Galileo îi disprețuia și îi desconsidera pe profesorii lui, închistați în vechile metode, încercând să-i sfideze de câte ori putea, ridicându-se în picioare în timpul orelor, înfruntându-i cu întrebări ironice, punându-i în situații dificile, din care nu se puteau eschiva. Această atitudine l-a făcut pe Galileo un student foarte nepopular, evitat și ostracizat de profesori și colegi.

Deși era inteligent și perspicace, Galileo era prea tânăr pentru a avea înțelepciunea necesară pentru a face față opoziției celorlalți. În plus, el nu avea pe nimeni în cercul său cu care să susțină o dezbatere sau chiar să aibă o discuție de pe picior de egalitate, iar această lipsă a tovarășilor îl făcea melancolic și depresiv, îndreptându-se spre lumea tavernelor și a bordelurilor, în căutarea unui mod de a ieși din această stare. Singura dată când plictiseala lui Galileo se risipea, era în perioada Crăciunului și a Paștelui, când familia Marelui Duce al Toscanei, care își avea locuința la Florența, trecea prin Pisa. Cu aceste ocazii aveau loc diferite evenimente, dar, ceea ce îl interesa pe Galileo erau prelegerile ținute de un grup de profesori din serviciul ducelui, în special cele ale matematicianului Ostilio Ricci.

▲ Catedrala din Pisa, terminată în secolul al XII-lea. În catedrală se află lampadarul observat de Galileo înainte de a-și formula teoria lui despre izocronismul oscilației unui pendul.

Călătorii în timp

SCRIERILE LUI GALILEO, PRODUSUL EXPERIMENTELOR LUI

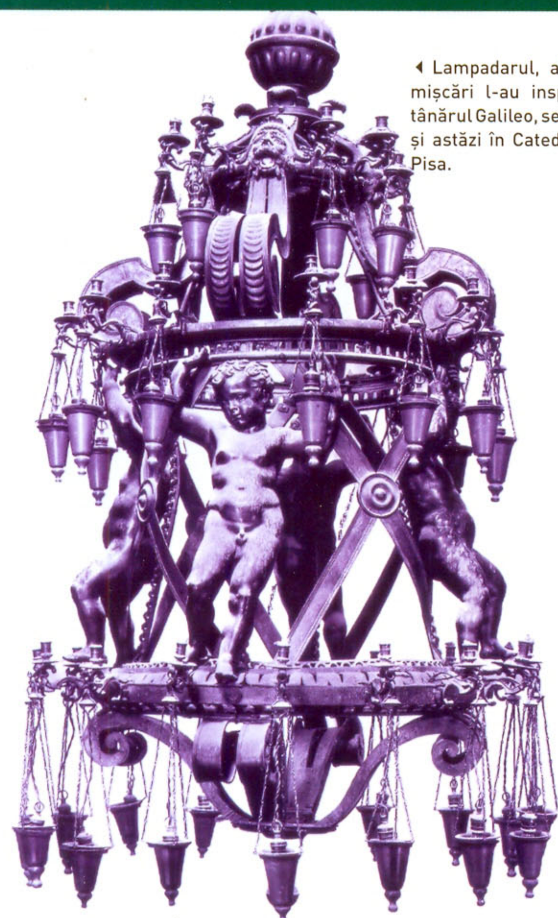
Legenda despre exclamația „Evrika!" a lui Arhimede în cada de baie era la fel de cunoscută pe vremea lui Galileo cum este și acum. Arhimede a descoperit soluția la problema pe care i-a încredințat-o regele Siracuzei: o coroană care se presupune că e făcută din aur pur, conține într-adevăr numai aur? Galileo, care era un admirator al lui Arhimede, a avut câteva idei de șlefuire a tehnicii. În mod ingenios, el a creat un cântar sau o balanță originală, destinată determinării greutății specifice a corpurilor în aer și în apă și a repetat experimentul lui Arhimede, relatând rezultatele într-un mic tratat pe care l-a intitulat „La Bilancetta" (Balanța hidrostatică)

▲ Coperta lucrării „Mesagerul Stelelor"

Galileo a căutat să dovedească în mod experimental veridicitatea unor idei. De aceea, publicațiile lui nu cuprindeau dizertații ideologice, ci serveau ca demonstrație a experimentelor sale științifice. În 1590, când a scris tratatul „De Motu", pentru a evita efectele unor eventuale neînțelegeri, Galileo nu a vrut să observe doar modul în care cad corpurile în aer. În loc de asta, experimentul lui a constat în rostogolirea unei bile în șanțul unei rampe plasată la o înălțime dată deasupra podelei și având un unghi de înclinație fix. În lucrarea sa, din 1610, „Sidereus Nuncius", și în cea din 1632, „Dialogo Sopra i Due Massimi Sistemi del Mondo, Tolemaico e Copernicano", Galileo consemnează observațiile sale despre corpurile cerești fixe. În ultima și cea mai importantă lucrare a sa, „Discorsi e Dimostrazioni Matematiche Intorno a Due Nuove Scienze Attenenti alla Meccanica", Galileo prezintă rezultatele experimentelor și cercetărilor făcute pe când savantul era în arest la domiciliu fiind asistat numai de ucenicii săi. Lucrul cel mai important în legătură cu Dialogurile lui Galileo este că, într-o vreme când toate cărțile științifice erau scrise în latină, dialogurile erau în italiană, limba oamenilor de rând. Prin alegerea acestui mijloc lingvistic aparte, Galileo s-a asigurat că nu doar elita ci și publicul de rând are ocazia să-i citească teoriile și să-și formeze o părere despre ele.

1586	Balanța Hidrostatică
1588	Centrul de gravitație al corpurilor solide
1589	De Universo
1590	Comentarii la lucrarea ptolemeică Almagest / Despre mișcare
1594	Inventarea unei pompe de apă
1596	Tratat despre sferă
1600	Mesagerul stelelor
1612	Discurs despre corpurile plutitoare
1613	Scrisoare către Benedetto Castelli / Scrisori despre petele solare
1615	Scrisoare către Marea Ducesă Cristina
1619	Discurs despre comete
1623	Probatorul
1624	Scrisoare către Ingoli / Dialog despre maree
1632	Dialog referitor la cele două sisteme mondiale principale
1638	Discurs despre două științe noi

◂ Lampadarul, ale cărui mișcări l-au inspirat pe tânărul Galileo, se găsește și astăzi în Catedrala din Pisa.

Ostilio Ricci era un învățat care se abătea de la metodele susținute cu tărie încă din epoca matematicienilor greci, iar teoriile lui îl fascinau pe Galileo. El se prezenta conștiincios la toate prelegerile lui, în care îl bombarda pe matematician cu întrebări inteligente, pătrunzătoare. Ricci a intuit talentul și potențialul lui Galileo, astfel că l-a încurajat pe tânăr cum a putut. Ca urmare, Galileo și-a abandonat studiile de medicină, dedicându-se din toată inima matematicii. Lui Vincenzo nu i-a fost pe plac neașteptata schimbare de vocație a fiului său, dar totuși a încredințat educația lui Galileo pe mâinile lui Ricci, care l-a inițiat pe Galileo în studiul geometriei euclidiene, matematicii lui Arhimede și, începând de atunci, a devenit adept al pozitivismului.

Izocronismul oscilației unui pendul

Deși afirmația lui Galileo că „experimentul ar trebui să fie singura piatră de hotar a științei" nu s-a bucurat de acceptul tuturor, nu a durat mult timp pentru ca talentul lui să înflorească. Într-o duminică obișnuită din 1583, Galileo era la liturghie într-o biserică din Pisa. În timp ce asculta o predică plictisitoare și-a îndreptat privirea spre un lampadar atârnat de plafon. El a observat că, oricât s-ar schimba amplitudinea, timpul necesar pentru a se întoarce în punctul de origine era același. Întors acasă, el a început o serie de experimente. Rezultatele acestor experimente l-au făcut pe Galileo să formuleze o regulă, care se va numi mai târziu „legea izocronismului oscilației unui pendul". Rezultatele observațiilor lui Galileo au dus la introducerea pendulului în cronometrare, o soluție revoluționară care a făcut măsurarea timpului de zece ori mai precisă. Până atunci, abaterea în măsurarea unei zile era de aproximativ cincisprezece minute, dar, în urma aplicării teoriei pendulului, abaterea s-a redus la zece secunde. Amplasând ceasuri cu același procedeu de măsurare a timpului în diferite locații de pe glob, a devenit posibilă formarea conceptului de timp global. Galileo și-a dat seama, de asemenea, că în funcție de greutatea corpului suspendat, de lungimea și de tipul sforii de care era suspendat corpul, se puteau realiza diferite tipuri de pendule. Nu a durat mult timp până ce doctorii au utilizat un anumit tip de pendul pentru a cronometra pulsul pacienților.

▴ Universitatea din Pisa era centrul de studiu al regiunii Toscana în secolul al XVI-lea.

Din păcate, pentru experimente este nevoie de bani. Prin 1585, după patru ani de universitate, Galileo a fost obligat să renunțe, din cauza problemelor financiare, și să se reîntoarcă la familia sa din Florența, fără să fi obținut diploma. Totuși, în acele timpuri, absolvirea propriu-zisă și obținerea unei diplome nu erau nici pe jumătate la fel de importante în lumea științifică pe cât era stabilirea de legături cu oamenii influenți și bogați ai epocii, așa că Galileo nu și-a pierdut încrederea, deși pierduse diploma. El ținea prelegeri de câte ori avea ocazia, în speranța să fie recunoscut și aprobat măcar de câțiva dintre matematicienii de renume din vremea sa. A dezvoltat relații apropiate cu familiile bogate, și-a continuat cercetările în matematică și fizică, devenind în curând recunoscut printre matematicienii și filozofii importanți din Florența. În ciuda faptului că devenea din ce în ce mai cunoscut, nu reușea să depășească neajunsurile financiare, astfel că tatăl său s-a străduit să-i asigure un post temporar la Academia Florentină ca lector de matematică.

În această perioadă, Vincenzo Galilei a intrat într-o dispută aprigă cu fostul său profesor și coleg teoretician în muzică, Gioseffo Zarlino, despre modulația armonică și compoziție. Galilei a făcut o serie de experimente privind sunetele și, în urma observațiilor lui, a respins metodele lui Zarlino. În toiul acestei dispute muzicale, Vincenzo i-a cerut ajutorul lui Galileo. Tatăl și fiul lucrau împreună, efectuând diferite experimente, Galileo fiind puternic influențat de modul de gândire al tatălui său.

Portretul tânărului Galileo în Catedrala din Pisa.

În vârful turnului înclinat

Viața ca cercetător şi profesor particular

SPRE SFÂRŞITUL SECOLULUI AL XVI-LEA, spiritul Renașterii a pus stăpânire pe Florența, iar oamenii, îndeosebi nobilii și negustorii, erau dornici să dobândească tot mai multe cunoștințe din domeniile științifice care evoluau în ritm rapid. Cu toate acestea, universitățile se mai confruntau cu autoritarianismul Evului Mediu, astfel că singura cale de a primi o educație utilă și practică pentru viața reală se făcea prin profesori particulari. Pentru Galileo, care își încheiase activitatea la universitate, meditațiile particulare păreau cel mai bun mod de a-și câștiga existența. În același timp, el își continua cercetările în fizică și matematică, devenind din ce în ce mai cunoscut printre oamenii de știință, în special după descoperirea izocronismului oscilației unui pendul. Metodele și experimentele lui îi fascinau pe cei nemulțumiți de teoriile tradiționale, depășite, predate în universități, iar studenții se adunau în număr tot mai mare pentru a-i asculta învățăturile progresiste.

Aceasta este perioada în care Galileo a scris și publicat în 1586 „Balanța hidrostatică", primul lui proiect științific riguros și complet. În această lucrare, Galileo a prezentat un cântar precis pentru cântărirea obiectelor în aer și apă. Conform descrierii sale, brațul de care atârna contragreutatea era înfășurat cu sârmă. În acest fel, cantitatea necesară pentru mișcarea contragreutății la cântărirea în apă se putea determina foarte precis, în funcție de numărul de înfășurări ale sârmei, de exemplu, cantitatea de aur față de argint dintr-un obiect putea fi determinată direct. Pe lângă asta, tratatul a fost scris în stil satiric, foarte popular pe atunci, captând atenția multor oameni de știință și aducând autorului faimă și câștig bănesc măcar pentru un timp. De asemenea, în 1588, Galileo a primit invitația onorabilă de a ține o prelegere asupra dimensiunii și locației iadului din „Infernul" lui Dante, la Academia din Florența. În acele vremuri, academicienii nu negau existența fizică a iadului, încercând foarte serios să îl descrie. După Galileo, „iadul este situat sub orașul Ierusalim, are forma unui con răsturnat, iar mărimea este o douăsprezecime din cea a Pământului". Nici până azi nu s-a aflat pe ce se bazau aprecierile lui Galileo, dar mulți oameni de știință sunt de acord că el avea în vedere ocuparea catedrei de matematică la Universitatea din Bologna, cea mai veche universitate din lume. Însă, din cauză că nu avea propriul său patron care să-l susțină, Galileo nu a avut succes în încercarea sa de a candida pentru acel post.

▲ O selecție de instrumente inventate de Galileo.

Italy - Veneto Region - Padua - Scrovegni Chapel - Giotto - Hell

În controversă cu Aristotel...

Salvarea lui Galileo a venit din partea unui nobil cunoscut din Florența, foarte interesat de matematică și de filozofie, el însuși autorul unor importante lucrări despre mecanică, Guidobaldo del Monte. Vestea despre controversatul savant, tânăr și ambițios, care încerca să se consacre printre învățații vremii i-a trezit interesul lui Del Monte, care s-a hotărât să-i ofere toată susținerea de care avea nevoie.

Pe lângă sprijinul acestuia, Galileo a avut șansa să câștige de partea sa un alt patron puternic, Marele Duce al Toscanei, Ferdinando I. Datorită influenței ducelui, Galileo a primit, în sfârșit, catedra de matematică pe care și-o dorea de mult timp, dar nu la universitatea din Bologna, ci

▼ „Divina Comedie" a Lui Dante era cartea favorită a lui Galileo.

Biblioteca de amintiri

EXPERIMENTUL „TURNUL DIN PISA"

Un episod interesant, avându-i ca protagonişti pe renumitul om de ştiinţă Galileo şi la fel de faimosul Turn din Pisa, a rămas consemnat în istorie, fiind relatat şi în timpurile noastre. Conform teoriei fundamentale despre mişcare a lui Aristotel, dacă două corpuri de greutăţi diferite sunt lăsate să cadă de la aceeaşi înălţime, cel mai greu dintre cele două corpuri cade mai repede decât cel cu greutatea mai mică. Galileo a încercat să demonstreze că afirmaţia lui Aristotel nu era corectă, aşa că, într-o zi, în 1589, cu ajutorul a doi asistenţi a urcat două ghiulele, dintre care una avea greutatea dublă a celeilalte, în vârful Turnului din Pisa de unde le-a lăsat să cadă simultan. Cele două ghiulele au atins suprafaţa pământului în acelaşi timp, dovedind astfel tuturor colegilor şi asociaţilor care se adunaseră la baza turnului că aserţiunea lui era corectă şi că Aristotel se înşelase.

Acesta este cel mai renumit episod dintre cele atribuite lui Galileo şi metodelor sale experimentale, veridicitatea acestuia nefiind demonstrată însă. Întâmplarea este menţionată pentru prima dată în biografia lui Galileo alcătuită de asistentul lui, Vincenzo Viviani, la scurt timp după moartea stăpânului său. Cu toate astea, Galileo însuşi nu a făcut niciodată referire la acest experiment în documentele sale, mai mult, nici unul dintre savanţii, colegii sau oamenii de ştiinţă contemporani lui nu au făcut vreo menţiune referitoare la experimentul descris mai sus. În orice caz, indiferent dacă experimentul din Turnul din Pisa a avut loc sau nu, faptul că Galileo a respins principiul de bază aristotelian, formulând propria sa „lege a căderii corpurilor", este un lucru incontestabil.

La scurt timp după moartea lui Galileo, fizicianul englez Robert Boyle a făcut un experiment pe baza căruia a demonstrat corectitudinea afirmaţiei lui Galileo. Folosind o pompă de aer, el a creat un vid în care o bilă de plumb şi o pană au căzut cu aceeaşi viteză. Sute de ani mai târziu, în 1971, în timpul expediţiei pe Lună a ultimei misiuni Apollo 15, Comandantul David Scott a făcut o demonstraţie în direct pentru camerele de televiziune. El al lăsat să cadă în acelaşi timp un ciocan geologic şi o pană. Deoarece se aflau practic într-un vid, fără a li se opune rezistenţa aerului, pana a căzut cu aceeaşi viteză ca şi ciocanul, aşa cum demonstrase Galileo cu sute de ani în urmă – toate corpurile lansate în acelaşi timp cad cu aceeaşi viteză, indiferent de greutatea lor.

▲ Vârful turnului înclinat din Pisa, din care se zice că Galileo ar fi efectuat legendarul experiment.

la cea din Pisa, în 1589. Odată cu ocuparea noii sale funcţii, la vârsta de douăzeci şi cinci de ani, Galileo şi-a reiterat foarte clar opţiunea sa anti-aristoteliană din studenţie, atrăgând ostilitate atât din partea mediului universitar, cât şi din afara acestuia. De asemenea, se părea că relaţia sa cu familia Marelui Duce era compromisă din cauza imprudenţei de a dezaproba un utilaj de dragare a portului Leghorn inventat de Giovanni de Medici, un fiu ilegitim al lui Cosimo I şi frate vitreg al lui Ferdinando I. Giovanni de Medici era bun prieten cu decanul facultăţii, astfel că, în urma acestui incident, Galileo nu a mai avut trecere nici în faţa decanului facultăţii.

Totuşi, timpul petrecut la universitate nu se reducea numai la dispute şi neînţelegeri. El şi-a continuat cercetările mai serios ca oricând, astfel că, în 1590, rodul muncii sale s-a concretizat în manuscrisul „De Motu". Lucrarea se baza pe afirmaţia lui Galileo, conform căreia orice obiect are aceeaşi viteză în cădere, indiferent de greutatea acestuia, infirmând astfel teoria lui Aristotel, care susţinea că un obiect mai greu cade mai repede decât unul mai uşor. Acest lucru a provocat o adevărată controversă în comunitatea ştiinţifică, fapt pentru care a intrat din nou în vizorul publicului ca fiind un matematician în plină ascensiune, cu vederi radicale.

În toiul acestei agitaţii, a venit pe neaşteptate lovitura grea a sorţii. Tatăl lui Galileo, Vincenzo Galilei, a murit în 1591, lăsându-i pe umeri toate responsabilităţile şi obligaţiile familiei. Mai mult, imediat după moartea tatălui, îi expira şi contractul pe trei ani cu Universitatea din Pisa. Din cauza comportamentului lui pe parcursul acelor trei ani, statutul lui s-a deteriorat semnificativ, neavând nici o şansă să i se prelungească contractul. Astfel, la vârsta de douăzeci şi şapte de ani, Galileo se confrunta nu numai cu povara responsabilităţii financiare a familiei, ci şi cu imposibilitatea de a găsi de lucru.

Turnul înclinat din Pisa şi Catedrala din Pisa erau repere importante chiar şi în timpul vieţii lui Galileo.

Speranțele și dezamăgirile găsirii unui port salvator

Veneția, patria libertății

DUPĂ ÎNCHEIEREA CONTRACTULUI de profesor la Universitatea din Pisa, Galileo se confrunta cu perspectiva sumbră și neliniștitoare a lipsei unui loc de muncă. Cu toate astea, i-au fost de folos, încă o dată, legăturile lui cu lumea celor bogați și faimoși. Datorită influenței vechiului său binefăcător, Marchese Guidobaldo Del Monte, Galileo a obținut un post de profesor de matematică la prestigioasa Universitate din Padova.

În vremea lui Galileo, Padova, care este situată în estul peninsulei italiene, era un oraș universitar anexat Republicii Veneția. Comparativ cu restul Italiei, Republica Veneția era renumită pentru atmosfera liberală și progresistă, respectul pentru inventivitate și originalitate, independența de autoritarismul religios și toleranța față de individualitate. Era un loc plin de vitalitate și creativitate. Capitala regiunii, Veneția, era un prosper port mediteranean, la treizeci de kilometri de aceasta aflându-se Padova, un renumit oraș universitar, unde se adunau studenți din toată Europa pentru a-și desăvârși educația. La sosirea sa în acest oraș pentru a-și ocupa postul la catedră, Galileo a fost entuziasmat de sentimentul de libertate pe care i-l inspira.

În perioada șederii sale la Padova, unul dintre personajele cu un rol important în viața lui Galileo a fost umanistul Gian Vincenzo Pinelli, în a cărui casă a locuit Galileo când a sosit pentru prima dată în oraș. Pinelli era un adevărat simbol al Renașterii italiene, un savant care a contribuit din plin la adunarea unei colecții apreciabile de cărți și manuscrise. Monumentala lui bibliotecă era, probabil, cea mai mare din Italia secolului al XVI-lea, numărând în jur de 8500 lucrări tipărite, la care se adăugau sute de manuscrise. Galileo avea acces la biblioteca gazdei sale, având libertatea să cerceteze lucrări nepublicate și rare, semnate de oameni de știință din cele mai variate domenii, filozofi și matematicieni. În plus, Pinelli, împreună cu nobili și intelectuali de marcă ai epocii, fondase Cercul Pinelli, o societate de oameni cu vederi progresiste care se întâlneau în fiecare săptămână pentru a discuta chestiuni științifice și filozofice, grup în care, la scurt timp, a fost introdus și Galileo. Mulți ani după aceasta, când Galileo se afla în fața Inchiziției, membrii marcanți ai Cercului Pinelli au fost cei care au făcut demersuri pentru reducerea pedepsei lui Galileo.

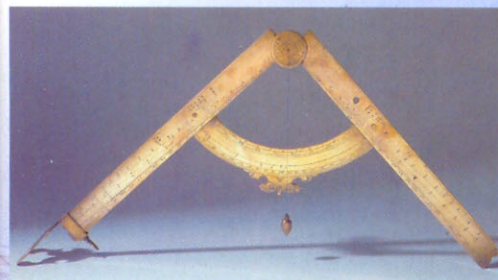

▲ Universitatea din Padova, unde Galileo a ocupat a doua sa funcție de profesor în matematică, este universitatea cu cea mai veche istorie din Europa.

Apărarea teoriei heliocentrice a Universului

În 1596, un tânăr astronom german, Johannes Kepler, a publicat lucrarea „Mysterium Cosmographicum" („Misterul sacru al Cosmosului"). În această publicație, autorul și-a exprimat sprijinul pentru ipoteza curajoasă lansată de astronomul polonez Nicolaus Copernic, cu cincizeci de ani în urmă, conform căreia, „Soarele este centrul Universului". Când lucrarea lui Kepler i-a fost prezentată și a fost citită de Galileo, italianul i-a trimis o scrisoare germanului, prin care își afirma acordul și susținerea aserțiunilor.

Bazilica San Marco din Veneția a fost construită în secolul al XI-lea, fiind unul dintre obiectivele de vizitat, de care se bucura Galileo în timpul plimbărilor sale prin Piazza San Marco.

▲ Compasul geometric și militar a fost instrumentul datorită căruia situația financiară deplorabilă a familiei lui Galileo s-a putut, oarecum, remedia.

▲ O sală de clasă la Universitatea din Padova.

Omul-cheie

GUIDOBALDO DEL MONTE, CEL MAI FERVENT SUSȚINĂTOR

Marchizul Guidobaldo del Monte a fost cel care a influențat în multe feluri destinul lui Galileo. În vremea când Galileo era un tânăr matematician talentat dar fără serviciu, el a scris primul lui tratat, „Balanța hidrostatică". Del Monte, citind, din întâmplare, tratatul, a recunoscut geniul și creativitatea autorului și, din acel moment, s-a interesat îndeaproape de progresele lui Galileo, fiind unul dintre cei care l-au caracterizat pe Galileo drept „noul Arhimede".

Del Monte nu era doar un patron bogat și excentric. El studiase matematica la Universitatea din Padova și era foarte interesat de mecanică, astronomie și optică. În 1588, a fost numit inspector al fortificațiilor Marelui Ducat al Toscanei. Îl interesau în mod deosebit problema centrului de gravitație al corpurilor solide, și se spune că, atunci când Galileo l-a vizitat prima oară, a fost încântat că putea să discute cu el despre un subiect care îl interesa. Cei doi și-au promis că de atunci înainte se vor întâlni în mod regulat pentru a schimba informații despre subiecte științifice.

Pe lângă interesul său personal în științe, mai exista un motiv pentru care Del Monte era atât de diferit de patronul tipic de pe atunci. Deși mulți nobili bogați se proclamau patroni ai artelor și științelor, marea majoritate erau egoiști, capricioși și nestatornici, având pretenția ca beneficiarii lor să le satisfacă toanele, astfel că, deseori, aceștia își sacrificau stilul lor artistic sau principiile filozofice pentru a putea beneficia în continuare de susținerea lor. Del Monte era o excepție. Acolo unde recunoștea talent și abilitate, el își oferea suportul total, fără a-și împovăra beneficiarul cu cereri nerezonabile și restricții. În cazul lui Galileo, el s-a dovedit un aliat puternic care nu a cerut nimic în schimb. Posturile de profesor ale lui Galileo la Universitățile din Pisa și Padova au fost dobândite amândouă mulțumită influenței lui Del Monte.

▸ Patronul lui Galileo, Marchese Guidobaldo del Monte

Totuși, exprimarea acestei opinii în public era un lucru de la care trebuie să te abții. Italia secolului al XVI-lea era leagănul catolicismului, în care ideologia aristoteliană avea rădăcini nezdruncinate și, chiar și într-un mediu liberal și progresist precum Veneția, susținerea fățișă și sinceră a teoriei heliocentrice se putea dovedi un lucru hazardat și riscant. Într-adevăr, la trei ani după scrierea lui Kepler, filozoful italian Giordano Bruno a fost dus în fața Sfintei Inchiziții din Roma, a fost găsit vinovat și a fost ars pe rug pentru refuzul de a abjura de la teoria copernicană.

În acea vreme, Galileo a devenit mai interesat de partea romantică a vieții. Pe când se afla la Veneția, a întâlnit-o pe Marina Gamba, o femeie de douăzeci și doi de ani, de o rară frumusețe. Dorind să fie alături de ea, dar fără să se căsătorească, Galileo a găsit o casă aproape de a sa, în Padova, în care s-a instalat Marina. Prima lor fiică, Virginia (mai târziu numită Sora Maria Celeste), s-a născut în 1600, iar în anul următor a venit pe lume a doua fiică, Livia (mai târziu numită Sora Arcangela), iar în 1606, s-a născut al treilea copil, un băiat numit Vincenzo. În tot acest timp, savantul și-a continuat cercetările despre mecanică și mișcare, cu rezultate foarte satisfăcătoare, dar întreținerea unei familii și efectuarea de experimente costisitoare presupunea un efort financiar deosebit din partea lui Galileo, ale cărui datorii erau din ce în ce mai mari. Salariul primit de la universitate nu era nici pe departe suficient, astfel încât Galileo a trebuit să-și pună la dispoziție cunoștințele și abilitățile de matematician în diverse slujbe temporare pentru a-și suplimenta veniturile.

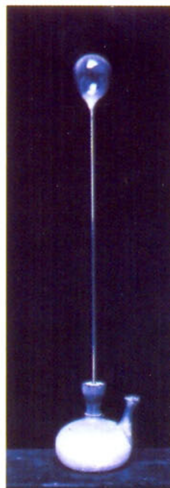
El făcea proiecții matematice, planuri de construcții, inventând primul termometru din lume și compasul reductor. Compasul lui Galileo era un instrument sofisticat și versatil, cu care se făceau calcule geometrice și aritmetice, prin compararea laturilor triunghiurilor similare. Instrumentul era foarte căutat, în special pentru focalizatorul de pe tunurile de luptă. Una dintre laturile sale era așezată în țeavă, după ce firul fusese suspendat pe perpendiculară de la centru. În funcție de acest fir, se putea apoi determina elevația țevii. Pe lângă aplicațiile militare, compasul se mai putea folosi și pentru calcularea înălțimii unei stele deasupra orizontului și pentru măsurarea înclinației pantelor unui zid. Compasul s-a dovedit atât de popular, încât Galileo și asistenții lui au încropit un atelier în casa lui, pentru a face față cererii.

Deși Galileo și Marina aveau împreună trei copii, nu s-au căsătorit niciodată legal. Pare o ironie faptul că, deși Galileo muncea atât de mult pentru a asigura bunăstarea celor care depindeau de el, relația lui cu ei nu a fost niciodată prea apropiată sau afectuoasă. Totuși, nu se știe dacă el îi evita pe copiii lui sau ei pe el. Din cei trei copii, el a recunoscut oficial numai băiatul, pe Vincenzo, și doar când acesta avea deja treisprezece ani.

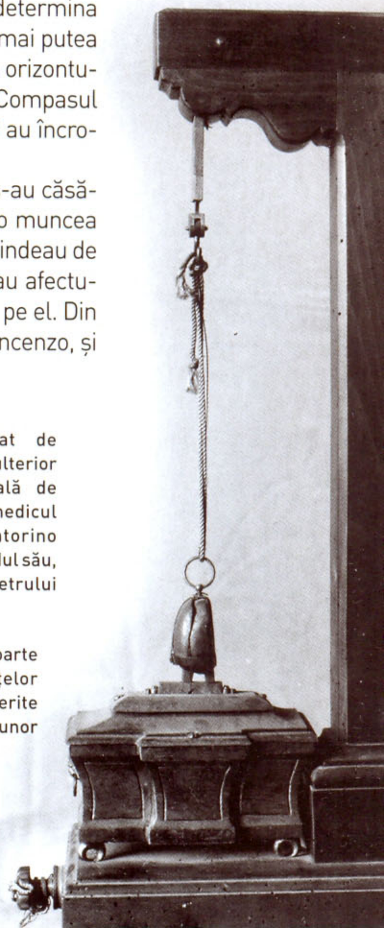

▾ Coperta manualului lui Galileo, „Operațiile efectuate cu compasul militar și geometric"

◂ Termometrul inventat de Galileo a fost adaptat ulterior pentru practica medicală de către prietenul său, medicul italian Santorio Santorino acesta continuând, la rândul său, perfecționarea termometrului clinic.

▸ Pe Galileo îl interesau foarte mult proprietățile forțelor magnetice, efectuând diferite experimente cu ajutorul unor magneți naturali.

Puterea telescopului

Explozia unei supernove

În octombrie 1604 a apărut pe cerul nopții o stea care nu mai fusese văzută înainte. Strălucirea sa creștea de la o zi la alta, până când a devenit vizibilă chiar și ziua. În timpurile moderne, această stea ar fi fost identificată imediat ca o supernovă. Galileo a început imediat observarea acestei apariții pe bolta cerească, rugându-i pe colegii săi din toată Europa să împărtășească cu el datele observațiilor. Studiind datele culese de el, Galileo a ajuns la concluzia că lua parte la un eveniment ce se petrecea la foarte mare distanță, în abisurile Universului, mai departe chiar de Lună și de stele. El a încercat, de asemenea, să țină o serie de prelegeri despre noua stea, încercând să-și convingă auditoriul că apariția stelei contrazicea noțiunea aristoteliană a Universului fix și de neschimbat. Opiniile lui Galileo exprimate în cuvântările lui i-au bulversat pe colegii din universitate, cu care fusese în relații bune până în acel moment. După părerea învățaților, care credeau în teoria dominantă ptolemeică (geocentrică), observațiile făcute de pe Pământ nu se aplicau sferei cerești.

Indignarea colegilor săi nu i-a afectat prea mult soarta lui Galileo, care, în următorul an, a luat o întorsătură benefică. A fost angajat ca meditator privat pentru fiul de cincisprezece ani al lui Ferdinand I, Marele Duce al Toscanei și capul familiei Medici. Pregătirea băiatului, care urma să devină Marele Duce Cosimo II, i-a oferit lui Galileo șansa unică de a-și petrece vacanțele de vară în vila familiei Medici din Florența, dar și mai important, i-a oferit posibilitatea să-și redreseze situația financiară foarte instabilă.

Apoi, într-o zi din iulie 1609, un prieten din Veneția i-a adus lui Galileo o informație interesantă. Un fabricant de ochelari olandez, Hans Lipperhey, inventase un instrument prin care se puteau vedea obiectele îndepărtate ca fiind aproape. La auzul acestei vești, Galileo a înțeles imediat principiul de bază al noii invenții și se întoarse grăbit la Padova pentru a construi și el un astfel de instrument. Astfel, după două săptămâni după această întâmplare, el a reușit să asambleze un telescop și mai eficient decât cel construit de olandez.

Promovarea noii invenții

După ce și-a construit noul instrument, Galileo însuși s-a dus la Veneția pentru a-l prezenta guvernatorului și a-i explica la ce se putea folosi. Guvernatorul a fost impresionat, recunoscând imediat rolul important pe care îl putea juca telescopul în protejarea țărmurilor Veneției. El a fost atât de entuziasmat, încât i-a oferit lui Galileo un contract pe viață ca profesor la Universitatea din Padova. Galileo i-a mulțumit, dar curând s-a dovedit că promisiunile guvernatorului nu erau reale. Când Galileo s-a întors în Padova, a descoperit că salariul îi rămăsese la fel, nu fusese promovat, iar statutul nu se schimbase pe contract.

▲ Un portret al lui Cosimo II (1590-1621), patronul lui Galileo și Mare Duce al Toscanei.

▼ O pictură din secolul al XIX-lea înfățișându-l pe Galileo demonstrând capacitățile telescopului său Guvernatorului Veneției.

O pictură cu Galileo explicându-i patronului său, Cosimo II, existența lui Jupiter și a sateliților acestuia.

▲ Schițe de valoare reprezentând suprafețele Lunii desenate chiar de Galileo.

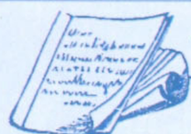
Între timp, în capitala Toscanei, Florența, aveau loc noi evenimente. Cosimo II, căruia Galileo îi predase matematica în ultimii patru ani, avea acum nouăsprezece ani, îi succedase tatălui său la titlu, fiind numit Mare Duce al Toscanei. La auzirea acestei vești, Galileo își luă telescopul și se grăbi spre Florența pentru a-l felicita pe Cosimo și pentru a-i prezenta noua lui invenție. Cosimo a fost, desigur, impresionat de capacitățile telescopului și, pentru a-și arăta aprecierea față de profesorul său, i-a oferit o nouă funcție. Cosimo l-a numit pe Galileo „Matematician și Filozof al Marelui Duce al Toscanei" și chiar i-a pus la dispoziție o vilă. Din acel moment, Galileo și-a putut continua cercetările în siguranță, știind că se afla sub protectoratul Marelui Duce al Toscanei. Ca urmare, Galileo s-a întors la Padova, a demisionat din funcția de la universitate, și-a strâns lucrurile și și-a început o nouă viață la Florența, alături de fiul său și de cele două fiice. Singurul lucru care îi umbrea fericirea a fost că tovarășa lui de viață și mama copiilor săi, Marina, nu l-a urmat, rămânând la Padova.

Referitor la noua „mașinărie", care făcea obiectele îndepărtate să pară apropiate: la început, singurele domenii în care era considerat util erau schimburile comerciale și arta războiului. Dar, la începutul lui 1610, Galileo și-a îndreptat telescopul către cer. Datorită noilor îmbunătățiri pe care el le adusese lentilelor, obiectele puteau fi mărite de până la treizeci de ori. Deși în vremurile noastre observarea cerului prin telescop este ceva banal, cercetarea amănunțită a sfintelor înălțimi cerești printr-o mașinărie reprezenta un tabu.

Primul obiect al observațiilor lui Galileo a fost Luna. Lentila telescopului dezvăluia lucruri despre satelitul Pământului care contraziceau credințele populare. De exemplu, se credea că Luna era perfect netedă, iar Galileo a observat că lucrurile nu stăteau deloc așa; din contră, suprafața era rugoasă, fiind acoperită cu cratere și crevase. Alte descoperiri tulburătoare făcute de Galileo au fost cei patru sateliți ai lui Jupiter și constatarea că Venus trece prin faze ca și Luna, o descoperire care l-a impresionat și pe Galileo. Faptul că Venus are mai multe faze constituia o indicație clară că teoria copernicană era corectă și că Soarele era centrul Universului. Convingerile vehiculate încă de pe vremea lui Aristotel erau puse la îndoială de fenomene care nu puteau fi justificate într-un model cosmologic fix, iar Galileo a simțit pentru prima dată că, poate, convingerile sale de atâția ani nu erau greșite în totalitate.

În 1610, Galileo a publicat lucrarea „Sidereus Nuncius" (Mesagerul Stelelor), în care a inclus toate descoperirile sale noi, făcute cu ajutorul telescopului, și concluziile la care l-au dus aceste observații. Scrisă în latină, lucrarea a stârnit mari controverse, producând reacții și contraargumente puternice din partea susținătorilor teoriei lui Aristotel, acestea fiind primele semne ale persecuțiilor ulterioare împotriva lui și a ideilor sale.

▲ Telescopul îmbunătățit, asamblat de Galileo pentru a putea observa cerurile.

Versiune diferită

STEAUA LUI KEPLER

În octombrie 1604, a avut loc un eveniment extraordinar. O supernovă, nemaivăzută până la acea dată în istoria astronomiei, și-a făcu apariția pe cer, în dreapta constelației „Alhague", numită și „Purtătorul de Șerpi".

O supernovă este, de fapt, explozia unei stele, un eveniment cataclismic, care se finalizează cu încetarea vieții active a unei stele. Este un fenomen rar, care are loc o dată la câteva sute de ani în galaxia noastră și nu este întotdeauna vizibilă de pe Pământ. Supernova din 1604 a strălucit mult mai intens decât orice altă stea, întrecând în strălucire chiar și Luna. Astronomul german Johannes Kepler a fost observatorul cel mai interesat de această supernovă. La momentul apariției sale, Kepler studiase, din primăvară, traiectoriile lui Jupiter și Saturn, pe măsură ce se apropiau de constelația „Purtătorului de Șarpe". Apoi, în octombrie, și Marte se apropie de aceasta, dar atenția lui Kepler se îndreptă spre ceva care a început dintr-o dată să strălucească puternic în apropierea celor trei planete. Deoarece Kepler fusese astronomul care petrecuse cel mai mult timp în observarea fenomenului, supernova din 1604 a fost numită „Steaua lui Kepler", dar de atunci, în următorii patru sute de ani, nu a mai fost observată nici o supernovă în galaxia noastră, Calea Lactee.

▲ O schiță din secolul al XIX-lea a constelației „Purtătorului de Șarpe". Steaua lui Kepler a apărut în vecinătatea piciorului drept al gigantului.

Confruntarea cu autoritățile religioase

Duşmanul Bisericii

Abilitatea neegalată a lui Galileo de a mânui telescopul, precum și concluziile inovatoare și uimitoare la care a ajuns cu ajutorul acestuia, i-au asigurat creșterea rapidă a reputației și faimei. Această popularitate a provocat, desigur, creșterea semnificativă a divergențelor cu filozofii și cu oamenii de știință ai vechii școli, adepți ai teoriei lui Aristotel despre lume, care l-au atacat pe Galileo pentru opiniile lui controversate.

În 1612, Christoph Scheiner, un astronom german și membru al ordinului iezuit, a publicat o lucrare referitoare la natura petelor solare. Această publicație a devenit cauza primei confruntări serioase dintre Galileo și un membru al comunității științifice. Telescopul îmbunătățit al lui Galileo a ajuns să fie folosit în diferite părți ale Europei, devenind rapid cel mai important instrument de observare a corpurilor cerești. Cu ajutorul telescopului au fost descoperite primele pete solare, în anul 1611, dar nici până azi nu se știe cine a făcut această descoperire. Patru candidați, olandezul Johannes Fabricius, italianul Galileo, englezul Thomas Harriot și germanul Christoph Scheiner studiau fiecare petele solare în același timp, dar nu se poate stabili cu exactitate cine făcut primul descoperirea. Christopher Scheiner a încercat să prezinte descoperirea sa înalților prelați ai ordinului iezuit al cărui membru era, dar răspunsul primit a fost acesta: „În operele lui Aristotel nu există nici o mențiune despre pete pe suprafața Soarelui. Ca urmare, ori îți joacă feste ochii, ori telescopul nu e bun". Scheiner a fost obligat să se conformeze explicației dată de iezuiți, conform cărora, petele solare erau mici sateliți care se roteau în jurul Soarelui, în efortul de a susține teza aristoteliană dominantă, care afirma că „suprafața Soarelui este perfectă și fără pată". În 1613, Galileo a publicat „Istoria e Dimostrazioni Intorno Alle Macchie Solari e loro Accidenti", în care susținea că petele solare erau un fenomen observat pe suprafața Soarelui, incluzând și o serie de gravuri care să sprijine afirmațiile sale. Asertiunile sale contraziceau presupusa perfecțiune absolută a Soarelui, a Lunii și a altor corpuri cerești, susținută de Aristotel. „Istoria e Dimostrazioni Intorno Alle Macchie Solari e loro Accidenti" s-a răspândit rapid, fiind citită asiduu de studenți și învățați italieni. Pe de altă parte, savanții și membrii Bisericii, care credeau orbește în teoriile lui Aristotel și pentru care afirmațiile lui Galileo reprezentau un pericol serios, începură să manifeste o animozitate crescândă față de el. În decembrie 1614, părintele dominican Tomaso Caccini a început să țină o serie de predici în biserica lui, în care îl numea pe Galileo un „dușman al credinței".

▲ Un horoscop folosit de Galileo pentru predicții astrologice.

Vaticanul, sediul central al Bisericii Catolice.

▲ ▸ Schițe incluse în cartea lui Galileo „Istoria e Dimostrazioni Intorno Alle Macchie Solari e loro Accidenti", din 1611

▸ Orașul Florența.

În acest an, Galileo s-a hotărât să-și înscrie cele două fiice ilegitime în Mânăstirea Franciscană Sf. Matei, un lucru care demonstrează că Galileo era un creștin devotat. Așa cum el însuși susținea, faptul că descoperirile sale contraziceau teoriile lui Aristotel nu însemna că întorcea spatele religiei creștine.

Convocarea la Roma

Nu e de mirare că disputa iscată între Galileo și susținătorii lui Aristotel a ajuns curând și la urechile autorităților de la Roma, în 1615, el fiind convocat la Roma pentru a se apăra de acuzațiile de erezie ca urmare a sprijinirii teoriei lui Copernic. Cu toate acestea, Galileo a răspuns interogatoriului cu argumente clare, folosindu-se magistral de inteligența sa sclipitoare, demontând acuzațiile adversarilor săi aristotelici. Audierea s-a încheiat doar cu o mustrare făcută lui Galileo de către Robert Cardinal Bellarmine, un consilier al Sfântului Oficiu, de a nu mai „sprijini sau apăra" teoria copernicană, avertizându-l să nu mai trateze teoria copernicană ca pe un adevăr, ci ca pe o ipoteză. Se crede că Galileo a scăpat ușor la primul interogatoriu pentru că Biserica Catolică era prinsă în conflictele intense cu protestanții din Europa de nord, iar cardinalii nu doreau să se implice în disputele dintre savanți. Un decret publicat în martie 1616 declara că sistemul heliocentric al Universului nu era valabil și că „biblia" teoriei copernicane, lucrarea „De revolutionibus orbium coelestium libri VI" („Șase Cărți Despre Mișcările de Revoluție a Corpurilor Cerești") a lui Copernic, se va adăuga pe lista cărților interzise.

În ceea ce-l privește pe Galileo, verdictul primului său proces a fost atât de vag și de ambiguu, iar distincția dintre „susținerea și apărarea" și „discutarea ipotetică" era atât de mică, încât comportamentul său în anii care au urmat poate fi justificat.

▲ Portretul lui Galileo, în timp ce îi prezenta telescopul Papei Urban al VIII-lea.

Din culise

SCOLASTICA

Epoca în care s-a născut și a trăit Galileo se afla la sfârșitul Renașterii italiene și începutul epocii moderne. Totuși, mentalitatea medievală nu fusese dată uitării, continuând să influențeze mințile și spiritele oamenilor de rând. Mai ales în Italia, influența imensă și puterea exercitată de Biserica Catolică era evidentă nu numai în chestiuni de conduită religioasă, ci și în guvernare, artă, știință și educație. Membrii clerului, în majoritate oameni cu studii înalte care vorbeau și scriau în latină, alcătuiau o „superelită", care ținea frâiele societății.

În lumea creștină, axa principală pe care se baza educația era studiul religiei și, deși la început asta însemna învățarea scrierilor sfinte, lucrurile au început să se schimbe în secolul al XIII-lea. Teologul italian Toma d'Aquino afirma că atât credința cât și rațiunea ajută la descoperirea adevărului și că era imposibil să existe un conflict între ele, din moment ce amândouă izvorau de la Dumnezeu. Crezând că rațiunea poate, în principiu, conduce mintea către Dumnezeu, d'Aquino apăra legitimitatea rațiunii, în special în operele lui Aristotel, dar și în alte idei bizantine și islamice.

Scolastica a fost o mișcare care urmărea împăcarea filozofiei antice cu teologia creștină medievală. Era un instrument și o metodă de învățare care punea accentul pe dezbaterile susținute de raționamente. Când Galileo a intrat la Universitatea din Pisa, în 1581, toată programa școlară se baza pe principiile scolasticii.

▸ Pionierul scolasticii Toma d'Aquino

Spiritul neclintit al savantului

▲ Fiica iubită a lui Galileo, Sora Maria Celeste (1600-1634). Moartea sa i-a provocat o tristețe profundă.

Moartea fiicei sale

ÎN URMA AUDIERII DIN 1616, savantul a ieșit din vizorul public fără a se mai pronunța asupra subiectului în următorii doi ani. Totuși, în 1618, apariția a trei comete a fost ceea ce a reaprins disputa lui Galileo cu autoritățile religioase. Observarea celor trei comete și discuția despre apariția și proprietățile lor indicau corectitudinea teoriei lui Copernic, iar Galileo și-a reafirmat mai mult ca oricând încrederea în ea. Dar verdictul Bisericii fusese clar.

Din dorința de a încheia această dispută cu Biserica, Galileo era pregătit să ajungă la un compromis. El a încercat acest lucru în lucrarea „Dialogo Sopra i Due Massimi Sistemi del Mondo, Tolemaico e Copernicano", dar efectul ei a fost departe de cel scontat. În loc să fie văzută ca o încercare de reconciliere, cartea a provocat ruperea completă a relațiilor lui Galileo cu Biserica. În anul următor, Galileo a fost chemat din nou în fața Inchiziției. De această dată, Galileo a fost găsit vinovat de erezie, a fost condamnat la închisoare pe viață, fiind pus să respingă în mod formal teoria.

În următorul an, pe când Galileo trăia liniștit în vila lui de la munte, aproape de Arcetri, în dealurile Florenței, sub arest la domiciliu, conform verdictului pronunțat la procesul său, a primit o veste nefericită. Fiica lui cea mai mare, murise în mânăstirea unde își petrecuse mulți ani. Galileo o iubea pe fiica lui cea mare pentru spiritul și bunătatea ei, iar fata avea un respect și o afecțiune profundă față de controversatul său tată. Când Maria Celeste a auzit că Galileo fusese găsit vinovat de erezie, acea parte a sentinței pe care el o primise în 1633 suna astfel: „Ca o pedeapsă salutară, vă impunem ca, o dată pe săptămână, în următorii trei ani, să recitați cele șapte Psalmuri de penitență.", ea i-a scris din mânăstire:

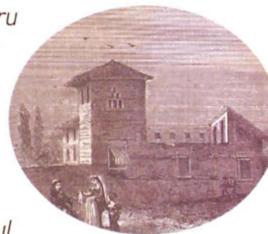
„Desigur că nu-mi doresc să te îndoiești de devotamentul meu, pentru că nu încetez niciodată să te laud din tot sufletul lui Dumnezeu, fiindcă îmi umpli inima, stimatul meu tată, și nu este altceva mai important pentru mine decât bunăstarea ta fizică și spirituală. Și ca să-ți dau o dovadă tangibilă a îngrijorării mele, îți spun că am reușit să obțin permisiunea să văd sentința ta, la citirea căreia, deși, pe de o parte m-a îndurerat nespus de mult, pe de alta m-a emoționat să o văd și să găsesc în ea un mijloc de a-ți face bine, tată, chiar dacă, în foarte mică măsură; și anume de a lua asupra mea obligația ta de a spune o dată pe săptămână cei șapte psalmi, eu începând deja să o fac și cu mare bucurie, în primul rând deoarece cred că rugăciunea însoțită de afirmația de supunere față de Sfânta Biserică are putere, și în al doilea rând, ca să te eliberez pe tine de această grijă. Ca urmare, dacă aș fi putut să trec în locul tău pentru restul pedepsei tale, aș fi ales cu mare bucurie o închisoare și mai aspră decât cea în care mă aflu, dacă prin asta aș fi reușit să te eliberez. Am ajuns atât de departe acum, și favorurile pe care le-am primit deja ne dau speranța că vom mai primi și altele, cu condiția ca credința să fie susținută prin efort, pentru că, după cum știi, tată, fides sine operibus mortua est [credința, dacă nu este susținută prin muncă, nu prinde viață]."

După proces, Galileo a petrecut șase luni în palatul lui Ascanio Piccolomini, arhiepiscopul Sienei, prieten și patron, după care, la sfârșitul lui 1633, s-a mutat în vila de lângă Arcetri. Pe 10 decembrie, el a primit ultima scrisoare de la fiica lui.

„Ilustrul și iubitul meu tată,

Imediat după ce a ajuns la mine vestea trimiterii tale, am luat pana ca să-i scriu Domniei sale Ambasadoarea pentru a o implora din nou să facă demersuri în această problemă; fiindcă am văzut că se prelungește atât de mult, m-am temut că nu se va rezolva nici până la sfârșitul acestui an, și de aceea bucuria mea subită a fost cu atât mai mare fiindcă era neașteptată; iar noi, fiicele tale nu suntem singure în bucuria noastră, pentru că toate măicuțele, prin harul lor, ne demonstrează că se bucură pentru noi, și multe dintre ele au fost alături de mine în suferință.

Așteptăm sosirea ta cu mare dor, și suntem vesele să vedem că vremea s-a înseninat pentru călătoria ta.

▼ Vila de lângă Arcetri, situată în dealurile din apropierea Florenței, unde Galileo și-a petrecut ultimii ani în arest la domiciliu.

Signor Geri a plecat în dimineața asta la Curte [pentru conferința anuală din decembrie la Pisa], și m-am asigurat că va ști înainte de venirea zorilor de sosirea ta, tată; el aflase deja ceva în legătură cu decizia, și a venit aici aseară ca să-mi spună ce știe, i-am explicat și eu de ce nu ai putut să-i scrii, tată, și mi-a părut rău că nu va fi aici când vei sosi ca să fie părtaș la sărbătoarea noastră, fiindcă este un adevărat gentilom, onest și loial. Am lăsat deoparte vasul cu vin verdea, pe care Signor Francesco nu l-a putut lua, din cauză că lectica lui era deja prea încărcată. Vei putea să îl trimiți Arhiepiscopului mai târziu, când lectica se va întoarce: i-am dat deja bomboanele cu aromă de lămâie. Butoiașele de vin alb sunt toate în ordine.

Nu pot spune mai multe, din lipsă de timp, cu excepția faptului că îți trimitem salutările noastre pline de căldură.

Din San Matteo, 10 decembrie 1633.

Fiica ta iubitoare,

S. M. Celeste"

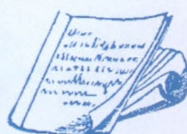
Aceasta a fost ultima scrisoare pe care a mai primit-o Galileo de la Maria Celeste. Pe 2 aprilie 1634, femeia de 33 de ani a murit de dizenterie. La auzirea veștii, Galileo i-a scris unui prieten: „Simt o imensă tristețe și melancolie și aud mereu chemarea fiicei mele...". Singurul lucru care putea să-i aline imensa tristețe era curiozitatea lui insațiabilă și adâncirea în studiile sale științifice. Faptul că i se interziseseră cărțile trezi în el un sentiment intens de luptă care l-a impulsionat să înceapă lucrul la cartea ce avea să fie capodopera lui, „Discorsi e Dimostrazioni Matematiche Intorno a Due Nuove Scienze Attenenti alla Meccanica".

Casa în care Galileo și-a petrecut ultimii ani se mai află și azi acolo.

▲ Galileo înfățișat împreună cu elevii lui, Torricelli și Viviani în perioada de detenție la domiciliu.

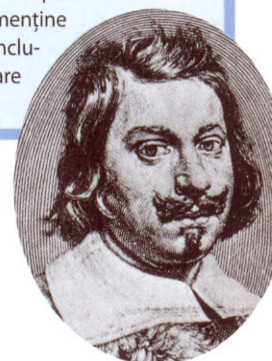

Versiune diferită

SUCCESORII LUI GALILEO

Benedetto Castelli, un matematician italian interesat în mod deosebit de hidraulică, a publicat o carte intitulată „Della Misura Delle Acque Correnti" („Despre măsurarea apelor curgătoare"), o lucrare importantă despre lichidele în mișcare, care poate fi considerată baza hidrodinamicii moderne. Bonaventura Cavalieri, un alt matematician italian, cunoscut pentru „Fundamentul lui Cavaleri", a dezvoltat metoda indivizibilelor, pe care el o folosea pentru a determina arii şi volume, un pas important spre calculul infinitezimal modern. Amândoi au fost la un moment dat studenții lui Galileo. Cercetările lui Galileo i-au ajutat și i-au inspirat pe mulți dintre studenții lui și savanții epocii.

Un alt student renumit al lui Galileo, printre ultimii săi învățăcei, a fost Evangelista Torricelli, un fizician și matematician cunoscut pentru invenția barometrului și crearea unui vid aproape total (vidul lui Torricelli). El a umplut un vas și un tub de sticlă de 1 metru lungime – deschis la un capăt – cu mercur. A introdus apoi tubul de sticlă în vas și a demonstrat că, deși o parte din mercur s-a scurs în vas, o coloană de metal lichid, care măsura 760 milimetri a rămas în tub, dovedind astfel că aerul exercită destulă presiune asupra mercurului din vas pentru a menține acea cantitate în tub. Concluzia a fost clară. Aerul are greutate.

▲ Evangelista Torricelli (1608-1647), unul dintre ultimii elevi ai lui Galileo.

Moştenirea lăsată generaţiilor viitoare

Trecerea neiertătoare a timpului nu a făcut excepție nici în cazul marelui om de știință, iar înaintarea în vârstă se manifesta din ce în mai dureros. Vederea începu să se deterioreze și în 1638 era orb la ambii ochi. În acea perioadă a primit vizita tânărului poet englez John Milton, cel care, în anii din urmă a scris capodopera sa „Paradisul pierdut". Chiar dacă trupul lui Galileo era slăbit, entuziasmul pentru știință nu a slăbit nici măcar un moment. Asistat de doi ucenici talentați și abili, el a continuat cercetările și experimentele și, în iulie 1638, a terminat lucrarea „Discorsi e Dimostrazioni Matematiche Intorno a Due Nuove Scienze Attenenti alla Meccanica". Sigur că nu exista nici o șansă ca Galileo să-și publice lucrarea în Italia, astfel că manuscrisul a fost dus în secret în orașul olandez Leiden pentru a fi publicat acolo.

Dintre operele lui Galileo, „Dialogo Sopra i Due Massimi Sistemi del Mondo, Tolemaico e Copernicano" este cartea sa cea mai faimoasă, deoarece, din cauza ei, a fost adus înaintea Inchiziției, dar, din punct de vedere științific, ultima sa lucrare, „Discorsi e Dimostrazioni Matematiche Intorno a Due Nuove Scienze Attenenti alla Meccanica" are consecințe mult mai semnificative. În această ultimă carte, Galileo a tratat subiecte din mecanică, îndeosebi din cinetică, un nou domeniu de studiu, care se axa pe mișcarea corpurilor și pe legile care guvernează fenomenul de mișcare. Lucrarea lui Galileo despre mișcare a avut influențe mai ales asupra lui Newton în descoperirea „legii gravitației universale", oferind, de asemenea, punctele de pornire pentru fundamentarea mecanicii moderne.

În jurul datei publicării ultimelor dialoguri ale lui Galileo, mulți dintre foștii lui studenți deveneau importanți și apreciați oameni de știință și academicieni în diferite universități din toată Europa. Apariția cărții profesorului lor a fost primită cu mare bucurie de discipolii lui Galileo, dându-le sentimentul că profesorul și mentorul lor nu a putut fi condamnat la tăcere și că progresul științei nu putea fi împiedicat.

După patru ani de la publicarea lucrării „Discorsi e Dimostrazioni Matematiche Intorno a Due Nuove Scienze Attenenti alla Meccanica" și la nouă ani de când fusese adus în fața Inchiziției, în seara zilei de 8 ianuarie 1642, Galileo s-a stins din viață, la vârsta de șaptezeci și șapte de ani. Și-a dedicat viața științei, a cărei învățătură a răspândit-o, fără ca cineva să îl poată împiedica, nici chiar Biserica Catolică.

▼ Coperta cărții lui Galileo „Discorsi e Dimostrazioni Matematiche Intorno a Due Nuove Scienze Attenenti alla Meccanica".

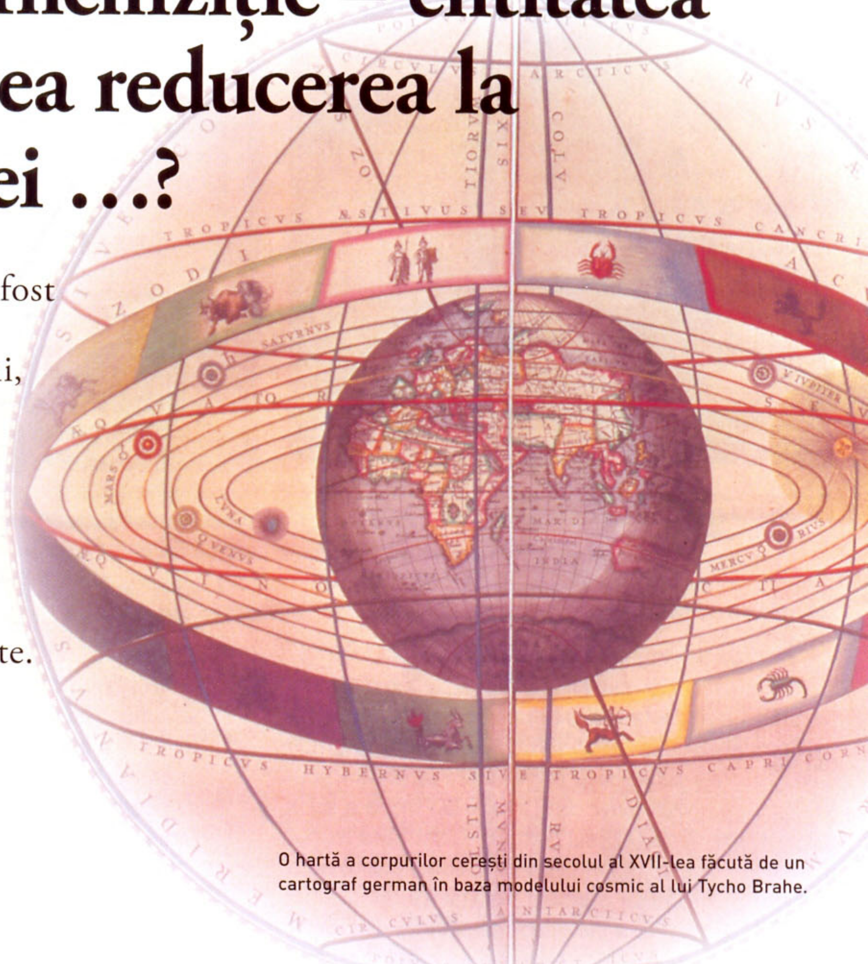
DISCORSI
E
DIMOSTRAZIONI
MATEMATICHE,
intorno à due nuove scienze
Attenenti alla
MECANICA & I MOVIMENTI LOCALI,
del Signor
GALILEO GALILEI, LINCEO,
Filosofo e Matematico primario del Serenissimo
Grand Duca di Toscana.
Con una Appendice del centro di gravità d'alcuni Solidi.

IN LEIDA,
Appresso gli Elsevirii. M. D. C. XXXVIII.

O pictură din secolul al IX-lea înfățișându-l pe Galileo pe patul de moarte

Date referitoare la Inchiziţie – entitatea religioasă ce urmărea reducerea la tăcere a vocii ştiinţei ...?

O hartă a corpurilor cerești din secolul al XVII-lea făcută de un cartograf german în baza modelului cosmic al lui Tycho Brahe.

„Eppur si muove" („Şi totuşi se învârte") au fost cuvintele care se presupune că le-ar fi şoptit printre dinţi Galileo, la şaizeci şi nouă de ani, în momentul în care membrii Inchiziţiei anunţau verdictul. Vinovat de erezie ... Încă de pe vremea când era student, Galileo îşi câştigase porecla de Polemist pentru modul vehement în care îşi susţinea opiniile şi teoriile şi pentru că nu era dispus să recunoască în nici un fel că n-ar avea dreptate.

Cele trei comete

ÎNARMAT CU O EXTRAORDINARĂ încredere și cu respect de sine, Galileo era convins că nu se putea înșela. Cu toate astea, după verdictul dat de Inchiziție la procesul din 1616, el a fost acuzat de erezie și forțat să renunțe la teoriile sale și să se supună voinței Bisericii. Apoi, pe 22 iunie 1633, a fost convocat din nou la Roma în fața Inchiziției. Motivul era un incident ce avusese loc cu cincisprezece ani în urmă.

În septembrie 1618, trei comete au apărut succesiv pe cerul nopții. În acele timpuri se credea despre comete că sunt semne prevestitoare de rău sau de bine, iar apariția a trei comete una după alta era un lucru destul de contrariant. Ca un lucru firesc, speculația despre natura și posibilele explicații referitoare la comete a alimentat controversa dintre Știință și reprezentanții Bisericii. Sigur că Galileo nu se putea ține deoparte de această dezbatere, iar conflictul dintre el și autoritățile Bisericii, care se domolise un timp, s-a reaprins.

La acea dată existau două teorii dominante ce încercau să explice apariția cometelor. Una dintre ele era teoria aristoteliană, conform căreia cerurile de deasupra erau într-o stare permanentă de stabilitate perfectă, în care nu se nășteau stele noi și nu se distrugeau cele vechi. Sub Lună se afla atmosfera unde aveau loc schimbările de vreme. Deasupra atmosferei era un strat de abur și deasupra lui un strat de foc. Despre comete se credea că ar fi materie în ardere plutind în jurul atmosferei Pământului ca rezultat al combustiilor ce aveau loc în stratul de foc.

Cealaltă teorie prin care se încerca explicarea cometelor era o teorie avansată de omul de știință danez Tycho Brahe. În 1577, Brahe a observat explozia unei comete. După ipoteza lui, bazată pe modelul geocentric, Soarele și celelalte planete precum Venus, Mercur și Jupiter se învârt toate în jurul Pământului într-o mișcare circulară. Referitor la comete, el credea că sunt corpuri fixe precum Luna și Soarele, cu diferența că ele se situau dincolo de Lună și nu se mișcau în jurul Pământului pe o traiectorie circulară, ci pe una dreaptă. În ciuda diferențelor fundamentale, amândouă teoriile se bazau pe acceptarea sistemului cosmologic ptolemeic.

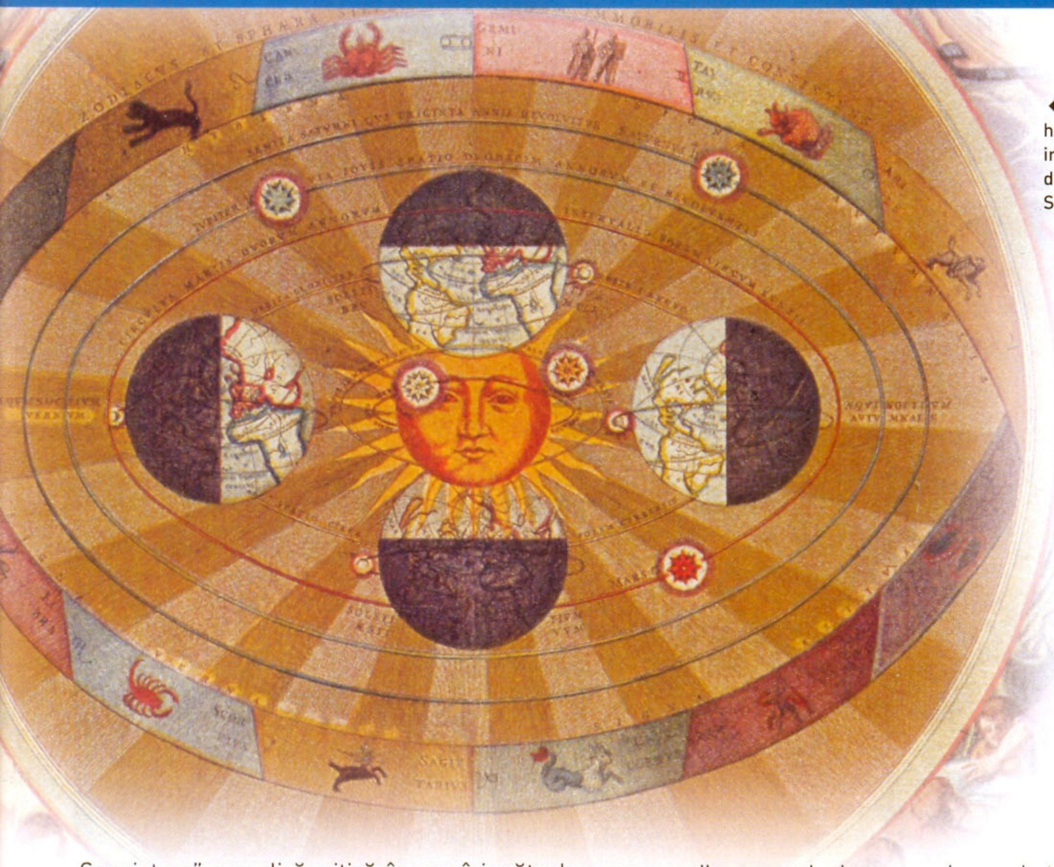

▲ Astronomul danez Tycho Brahe (1546-1601).

La apariția celor trei comete în 1618, profesorul iezuit Orazio Grassi sub pseudonimul „Sarsi" a publicat un tratat „Echilibru între astronomie și filozofie", conform căruia cometele s-ar fi situat între Soare și Lună și că s-ar mișca pe orbite regulate, ca ale planetelor. Deși Galileo nu mai putea să apere în mod deschis teoria copernicană și nu avea o explicație riguroasă despre comete, el a recunoscut hibele din argumentele lui Grassi, mai ales pe cele datorate adoptării implicite a teoriei lui Tycho despre Univers.

Contraatacul lui Galileo

În vremea apariției cometelor, Galileo aproape că nu se mai putea mișca din cauza reumatismului cronic și nu putea să le urmărească el însuși. De aceea, nu se afla în situația de a oferi o explicație alternativă bazându-se pe sistemul copernican. Însă, în calitatea lui de savant renumit în Europa, era de neconceput că va rămâne neutru și că nu va lua o poziție în această chestiune. Astfel că, în 1623, el a publicat lucrarea „Il

◄ O hartă a corpurilor cerești bazată pe teoria heliocentrică a lui Copernicus. Pe lângă Pământ, mai include și celelalte cinci planete cunoscute de oamenii de știință la acea dată: Mercur, Marte, Venus, Jupiter și Saturn.

▲ Galileo reprezentat pe coperta cărții „Il Saggiatore".

Saggiatore", o analiză critică, în care își arăta dezaprobarea față de teoria iezuitului Grassi, care pretindea că cometele ar fi dovada că în Univers s-ar produce schimbări. Galileo apăra mai curând vechea poziție aristoteliană, conform căreia cometele ar fi doar cazuri de refracție a luminii soarelui din vaporii ce se ridică de pe suprafața Pământului. Oricine nu era în stare să înțeleagă acest lucru, aprecia el disprețuitor, nu era făcut să se ocupe de studiul științei și cu atât mai puțin nu trebuia lăsat la catedră.

Compromisul cu papa

Publicarea lucrării „Il Saggiatore" a venit într-un moment propice. În 1623, vechiul prieten și admirator al lui Galileo, Maffeo Cardinal Barberini, a fost numit Papa Urban al VIII-lea. Galileo a văzut în acest lucru o ocazie unică de încheiere a conflictului și de a se reconcilia cu Biserica. Profitând de șansă, el a comandat retipărirea copertei cărții recent publicate, pe noua versiune, incluzând blazonul familiei Barberini și o dedicație pentru noul papă. Papa a fost încântat de această mișcare și de carte și se spune că ar fi citit „Il Saggiatore" cu atâta interes, încât nu a lăsat-o din mână nici atunci când mânca. Când a auzit că Galileo urma, probabil, să facă o călătorie la Roma, el a așteptat entuziast întâlnirea cu marele savant.

Așa se face că, în următorul an, Galileo a sosit la Roma. Chiar după sosire s-a dus imediat pentru a-l saluta pe papa Urban al VIII-lea, și pe durata șederii acolo i s-au acordat nu mai puțin de șase întâlniri. În timpul acestor întâlniri, Papa și omul de știință discutau diferite moduri de a încheia controversa prelungită dintre reprezentanții comunității științifice, printre care și Galileo, și Biserica Catolică. Galileo a propus să scrie o carte în care să analizeze meritele și defectele teoriilor cosmologice copernicane și ptolemeice, cu o comparație între cele două, în baza unor argumente științifice. Papa a fost de acord, cu condiția ca Galileo să trateze subiectul cu respectul unui catolic credincios în căutarea adevărurilor științifice, considerând teoria copernicană o simplă ipoteză, iar lucrarea urma să treacă printr-o cenzură strictă înainte de a fi publicată. Bineînțeles că Galileo a fost de acord cu toate condițiile și s-a pregătit să scrie cartea prin care el credea că va construi o punte între știință și religie. Nici nu intuia atunci ce urmări dezastruoase va avea această încercare...

Sfârșitul catastrofic...

În 1632, la opt ani după ce a primit permisiunea și sfatul papei, Galileo, încercând să facă față stării precare de sănătate, a reușit, într-un final, să termine lucrarea „Dialogo Sopra I Due Massimi Sistemi del Mondo, Tolemaico e Copernicano", liniștit la gândul că disputa se va încheia. Cartea a fost trimisă comitetului de cenzură al Bisericii din Florența, al cărui consilier teolog a fost foarte îngăduitor, fapt pentru care a primit la scurt timp permisiunea oficială de a fi publicată. Pe 21 februarie 1632, cartea cu titlul „Dialogo Sopra I Due Massimi Sistemi del Mondo, Tolemaico e Copernicano" a fost trimisă la tipar fără nici un impediment. Pe neașteptate, câteva luni mai târziu, în iulie, a fost emis un ordin prin care se interzicea vânzarea cărții, iar în octombrie, Galileo a fost chemat la Roma în fața Inchiziției, care l-a acuzat din nou de erezie. Savantul, care la acea vreme era grav bolnav, a obținut un certificat medical, în care se spunea că era în imposibilitatea de a face o călătorie atât de lungă precum cea de la Florența la Roma, din cauză că starea lui de sănătate se deteriorase, dar fără de folos. Ordinul era ferm și irevocabil. Lui Galileo i se cerea să se prezinte urgent la Roma.

▲ Edmond Halley (1656-1742), astronom și matematician englez, născut la Londra, a fost primul care a calculat orbita unei comete, numită mai apoi după el.

◂ Galileo înfățișat în timpul procesului, în care a fost acuzat de erezie, la Roma, început în aprilie 1633 și finalizat după o lună.

▴ Arderea pe rug, pedeapsa pentru protestanți în Anglia secolului al XVI-lea. Giordano Bruno, un filozof italian care susținea teoriile neortodoxe referitoare la Univers, a suferit o moarte tragică, în 1600.

Verdictul...

Dar de ce această schimbare de atitudine din partea Bisericii? Oficial, au fost stipulate trei motive. Primul a fost acela că în cartea lui, Galileo „nu a tratat teoria copernicană ca pe o ipoteză, ci ca pe un adevăr", în al doilea rând, el „a prezentat fenomenul de flux și reflux pe mare ca pe o confirmare a teoriei heliocentrice, care susține că Soarele este fix, Pământul fiind cel care se rotește", și al treilea motiv a fost acela că „Galileo desconsiderase verdictul audierii din 1616, prin care i se cerea să nu susțină, apere sau să predea teoria copernicană". Pe baza motivelor enumerate mai sus, el a fost chemat în fața Inchiziției.

Totuși, a existat un alt motiv pentru această schimbare bruscă de atitudine. Stilul arogant și satiric al scrierilor lui Galileo ajunse în cele din urmă să-i creeze probleme. Îl jignise grav pe prietenul și susținătorul lui de o viață, Papa Urban al VIII-lea. Cartea se baza pe un dialog poznaș între trei personaje: un astronom rațional și inteligent, Salviati, și doi nespecialiști, Sagredo și Simplicio, înfățișați ca niște proști ignoranți, susținători ai principiilor lui Aristotel. Din nefericire pentru Galileo, mulți au văzut o asemănare puternică între personajul Simplicio și Urban al VIII-lea, aducând acest fapt în atenția Papei.

La proces, Galileo a negat vehement presupunerea privind umilirea papei, dar membrii Inchiziției erau cei care avea întâietate de cauză. Nu se putea nega faptul că Galileo, în „Dialogurile" lui, în care oferea o comparație corectă și justă între cele două teorii cosmologice contrare, sprijinea dar încerca și să răspândească teoria copernicană. Pentru membrii Inchiziției, acest fapt însemna încălcarea verdictului din 1616, prin care i se interzicea și una, și alta. Durata procesului și sănătatea precară a savantului îl epuizaseră, iar pe 22 iulie 1633 a fost pronunțat verdictul vinovat de erezie, și a fost dus la închisoare, fără a opune rezistență.

Implicațiile tăcerii

La cinci luni după proces, lui Galileo i s-a permis să se mute în vila de lângă Arcetri, o regiune deluroasă de pe lângă Florența, cu condiția să nu părăsească locuința. Un lucru și mai rău pentru Galileo ca om de știință a fost soarta cărții la care lucrase opt ani. „Dialogo Sopra i Due Massimi Sistemi del Mondo, Tolemaico e Copernicano" a fost trecută în „Index Librorum Prohibitorum", lista Vaticanului cu cărți interzise, unde a rămas timp de aproape o sută de ani, până în 1835.

Chiar și după ce totul a mers atât de prost, Galileo a rămas neclintit în convingerea sa că, după legea științifică, Pământul într-adevăr se învârte pe o orbită în jurul Soarelui. Faptul că acum i se interzicea să susțină această convingere în orice mod însemna pentru el o pedeapsă mult mai mare chiar decât arderea pe rug. Pentru că nu a făcut nici un compromis cu Biserica Catolică, Galileo va rămâne mereu în istorie ca un martir în lupta pentru progresul științific. Deși el a fost redus la tăcere, lucrurile în care credea și al căror avocat a fost nu au putut fi înăbușite. Progresele rapide și formidabile în astronomie ce au urmat morții sale stau mărturie pentru acest fapt.

▴ Coperta cărții „Dialogo Sopra i Due Massimi Sistemi del Mondo, Tolemaico e Copernicano", publicată în 1632.

▾ O pictură din secolul al XIX-lea, reprezentându-l pe Galileo în fața Inchiziției. Subiectul era foarte popular printre mulți artiști, dar această reproducere surprinde foarte bine sentimentele de furie și de neliniște ale savantului la intensitate maximă.

PAPA CARE L-A NUMIT ERETIC PE VECHIUL SĂU PRIETEN...

O prietenie interesantă

În religia catolică, papa este considerat succesorul Sfântului Petru, conducătorul Apostolilor, și, drept urmare, lider suprem al Bisericii Catolice. În anul 1623, Urban al VIII-lea a fost ales papă, succedându-i lui Grigore al XV-lea. Numele lui real era Maffeo Barberini, provenind dintr-o familie aristocratică bogată, din Florența. În timpul pontificatului său, a devenit un susținător înfocat al artelor și, prin patronatul său, resursele bănești ale Vaticanului erau folosite pentru a comanda opere de artă, prin aceasta el având o contribuție importantă la progresul mișcării baroce și conducând Roma într-una din perioadele sale artistice cele mai prospere.

Mai precis, Urban al VIII-lea a devenit patronul cel mai important al sculptorului și arhitectului baroc Gian Lorenzo Bernini. Bernini este considerat a fi cel mai mare sculptor din secolul al XVII-lea, printre operele sale numărându-se faimosul baldachin de deasupra mormântului Sfântului Petru din Bazilica Sfântul Petru și Fântâna Tritonului din Piazza Barberini din Roma. De fapt, un număr mare dintre obiectivele turistice de la Vatican i se datorează marelui artist.

Maffeo Barberini se cunoscuse cu Galileo în 1611, pe când era cardinal, iar Galileo era în relații apropiate cu Marele Duce al Toscanei, Cosimo II. Barberini credea cu tărie în filozofia lui Aristotel, dar, în același timp, nu putea să nu fie fascinat de teoriile lui Galileo și de elocvența cu care le promova. Admirația pe care o nutrea cardinalul Barberini față de Galileo a fost exprimată într-un poem al viitorului papă, în care elogia talentul retoric al savantului.

Deși era un catolic devotat, Barberini nu era bigot sau cu prejudecăți. Era foarte interesat de astronomie și de matematică, având vaste cunoștințe din amândouă. N-a durat mult până ce el și Galileo au fost uniți de sentimentul prieteniei și respectului reciproc.

▲ Impunătoarea Bazilică San Pietro și piața Sfântul Petru din Vatican.

Un papă ambițios

Cum s-a putut ca prietenia veche de zece ani dintre cei doi, Barberini, devenit acum Papa Urban al VIII-lea, și Galileo, să se termine prin învinovățirea celui din urmă de erezie? Desigur că era vorba de situația neplăcută din „Dialoguri”, dar se poate ca verdictul să se fi datorat și altor chestiuni. La momentul alegerii noului papă, întreaga Europă era prinsă într-un război, care a lăsat o cicatrice adâncă în istoria continentului: Războiul de Treizeci de Ani (1618–1648). Fuseseră o serie de războaie declanșate din diferite motive, principalul fiind lupta pentru supremație și influență, purtată între regimul catolic și noul regim emergent al protestantismului. Cea mai mare parte a luptelor se purtau în Germania.

Papei Urban al VIII-lea îi era teamă în special de familia Habsburg din Spania catolică, de aceea, el a ales să facă o alianță cu Franța, deși Franța trecuse de la catolicism la protestantism. Familia Habsburg, ca răspuns la această alianță, l-a criticat aspru pe papă, acuzându-l chiar că era un apărător al teoriei copernicane. În lumina acestor acuzații, Urban al VIII-lea nu a avut de ales decât să dea verdictul de erezie în cazul lui Galileo.

▲ Statuia de pe mormântul Papei Urban al VIII-lea de Gian Lorenzo Bernini îl reprezintă pe papă așezat, cu brațele ridicate într-un gest impunător, în timp ce dedesubt sunt două figurine de marmură albă, reprezentând Virtuțile.

▸ Un portret al Papei Urban al VIII-lea de Gian Lorenzo Bernini. Pentru Bernini, papa fusese cel mai valoros patron al său.

Oameni cu o gândire prea avansată pentru acele vremuri, dar care au deschis ochii contemporanilor lor

În fiecare epocă se nasc oameni luminați, care refuză să se conformeze convențiilor predominante pentru acea vreme, devenind deschizători de drumuri pentru înnoire și progres.

Omul de știință care a făcut cea mai mare descoperire despre Universul nostru

Nicolaus Copernic (1473-1543)

Galileo a auzit prima dată de învățatul polonez Nicolaus Copernic pe vremea când își începea contractul de profesor de matematică la Universitatea din Padova. Se zice că un coleg l-ar fi abordat pe Galileo, spunându-i că la o prelegere, la Veneția, „a fost prezentată o teorie, numită a lui Copernic, care afirma că Pământul se mișcă". La auzul acestei informații, Galileo a căutat imediat opera cea mai importantă a lui Copernic, „De revolutionibus orbium coelestium libri VI" („Șase cărți despre mișcările de revoluție a corpurilor cerești" sau „Despre revoluția sferelor cerești"), a citit-o avid, fiind intrigat de teoria heliocentrică prezentată de autor.

Copernic s-a născut la 19 februarie 1473, la Torun, un oraș din Polonia central-nordică, pe râul Vistula, în familia unui comerciant bogat. În 1491, Copernic a intrat la Universitatea din Cracovia pentru a studia medicina și astronomia. S-a retras de la universitate înainte să obțină o diplomă și a plecat în Italia pentru a-și continua studiile la Universitatea din Bologna, iar apoi, la Universitatea din Padova, unde a continuat studiul astrologiei, astronomiei și medicinii, deoarece, în acele vremuri, aceste subiecte erau strâns legate. A obținut doctoratul în drept canonic și a lucrat o perioadă ca prelat al Bisericii Catolice. Cam în acea vreme începuse să se îndoiască pentru prima dată de validitatea modelului geocentric al astronomului grec Ptolemeu. Din cauza relațiilor strânse cu Biserica, a ezitat să-și exprime rezervele în privința sistemului ptolemeic. Între 1515 și 1530, a făcut cercetări, în secret, adunându-și observațiile și opiniile într-un manuscris. Ideea principală era aceea că, dacă se observa mișcarea Soarelui și a Lunii, se putea concluziona că Pământul este rotund, că este doar una dintre planete și că se mișcă ciclic în jurul Soarelui. Era evident că, dacă avea să se publice o carte conținând aceste teorii, repercusiunile din partea Bisericii urmau să fie severe. De aceea publicarea acesteia s-a amânat pentru mai mulți ani, până când, la sfatul unui prieten, Copernic s-a hotărât, în cele din urmă, să o publice sub titlul „De revolutionibus orbium coelestium libri VI" (Despre mișcările de revoluție ale corpurilor cerești)

Copernic a murit în 1543, în urma unui atac cerebral.

CORELAȚII ÎNTRE PERSONALITĂȚI

Oameni care l-au sprijinit/ Oameni care l-au înțeles

Oameni care au avut același tip de gândire

Rivali / Dușmani

Oameni care l-au influențat

Johannes Kepler

Giordano Bruno

Nicolaus Copernic

Guidobaldo Del Monte

Un nobil care a devenit patronul lui Galileo. Prin influența lui, l-a ajutat pe Galileo să obțină postul de profesor la Universitatea din Padova.

Hans Lipperhey (1570?-1619?)

Fabricant olandez de ochelari, primul care a construit un telescop.

Cosimo II (1590-1621)

Marele Duce al Toscanei, care, în copilărie, l-a avut pe Galileo ca profesor particular.

Christopher Scheiner (1573-1650)

Matematician german și unul din primii învățați în afară de Galileo care a făcut observații telescopice despre petele solare.

Papa Urban al VIII-lea (1568 -1644)

Papa care a jucat un rol cheie în condamnarea lui Galileo.

Papa Ioan Paul al II-lea

Robert Boyle (1627-1691)

Om de știință englez, puternic influențat de opera lui Galileo.

Ostilio Ricci (1540-1603)

Matematician care l-a numit pe Galileo pentru postul de profesor la Universitatea din Pisa.

John Milton

Isaac Newton

▲ S-au dat deja detalii despre persoanele în cadran gri.

Filozoful care a îndurat o moarte atroce

Giordano Bruno (1548-1600)

În 1592, după ce Galileo părăsea postul său de profesor de la Universitatea din Pisa și sosea la Padova pentru a ocupa catedra de acolo, Giordano Bruno, care călătorea prin Europa pentru a-și face cunoscute teoriile, ajunse și el în acest oraș. Aproape imediat de la sosire Bruno a fost acuzat de erezie din cauza ideilor lui neortodoxe. Nu se știe cu siguranță dacă Bruno s-a întâlnit cu Galileo la acea dată pentru a schimba păreri și teorii, dar este o coincidență stranie că cei doi susținători principali ai teorie heliocentrice s-au aflat în același oraș, în același timp.

Bruno se născuse în sudul Italiei, ca fiu al unui soldat, era un creștin devotat încă de mic. A intrat la o mânăstire de lângă Napoli, unde a studiat filozofia, teologia și știința. Pe durata studiilor a găsit, din întâmplare, cartea lui Copernic „De revolutionibus orbium coelestium libri VI". Cartea l-a influențat profund, semănând în el primele semințe de îndoială împotriva teoriei ptolemeice. În același timp, în Germania începuse Reforma condusă de Luther, iar Bruno a simțit că trebuie să se ducă și el acolo în aflarea unui teren fertil pentru ideile sale inovatoare. La baza filozofiei sale se afla ideea că Pământul nu era centrul Universului, introducând conceptul de Univers infinit și noțiunea de lumi multiple. A călătorit prin Europa, trecând prin Paris, Geneva, Oxford și prin alte locuri, ținând prelegeri și publicând câteva tratate mici cu teoriile sale. După ce a fost persecutat în Franța, a plecat în Germania, unde influența protestantă se propagase mai puternic. În august 1591, Bruno s-a hotărât să se întoarcă în Italia, după ce a primit invitația unui patrician din Veneția, Giovanni Mocenigo. Atmosfera de la Veneția părea foarte liberală și Bruno aștepta cu nerăbdare să primească un post la Universitatea din Padova. Dar el și-a dezamăgit gazda care l-a denunțat Inchiziției. Procesul lui a durat, în total, opt ani, timp în care Bruno a susținut mereu că teoriile lui erau de natură filozofică, dar nu a reușit să-și convingă acuzatorii. A fost găsit vinovat de erezie și a îndurat o moarte atroce, fiind ars pe rug la 17 februarie 1600.

Rival și coleg în ale științei

Johannes Kepler (1571-1630)

În 1596, pe când Galileo ocupa catedra de matematică la Universitatea din Padova, un tânăr profesor german de liceu, pe nume Kepler, i-a prezentat lucrarea sa „Mysterium Cosmographicum", în care afirma că modelul cosmologic heliocentric al lui Copernic era, într-adevăr, corect. Mai mult, el pretindea că Pământul respiră ca un organism viu și că toate planetele se rotesc în jurul Soarelui într-o frumoasă mișcare armonioasă. Galileo i-a răspuns că era încântat de faptul că și altcineva în afară de el sprijinea teoria copernicană și, din acel moment, cei doi bărbați s-au legat printr-un respect și o admirație reciprocă. Galileo avea treizeci și doi de ani, iar Kepler douăzeci și cinci.

Mulți ani după aceasta, cei doi savanți au ținut legătura, trimițându-și unul altuia scrisori în care schimbau idei, chiar dacă nu era fiecare întotdeauna de acord cu teoriile celuilalt. Când Kepler l-a anunțat pe Galileo că urma să susțină public teoria heliocentrică, el nu a primit nici un răspuns de la Galileo. S-au contrazis din nou în 1604, la apariția pe cer a unei supernove. Galileo afirma că erau doar emisii de gaze din atmosfera Pământului, în schimb Kepler insista că e o stea. Kepler a studiat fenomenul atât de mult, încât chiar și azi se face referire la acesta ca fiind steaua lui Kepler. În 1609, când Kepler a aflat de telescopul lui Galileo, a încercat să-și asambleze singur unul. Totuși, între ei nu era vorba întotdeauna de contraziceri și rivalități. După ce Galileo a descoperit cei patru sateliți ai lui Jupiter, Kepler i-a scris pentru a-l încuraja și pentru a-și declara sprijinul pentru munca colegului său.

Cea mai importantă contribuție științifică a lui Kepler a fost, poate, formularea celor trei teze ale sale, prima fiind aceea că planetele se rotesc, pe orbite eliptice, în jurul Soarelui; legea a doua spune că timpul necesar pentru traversarea oricărui arc al orbitei unei planete este proporțional cu aria sectorului dintre centrul corpului și arcul respectiv („legea ariilor egale"); și a treia lege spune că pătratele perioadelor de revoluție sunt proporționale cu cuburile razelor orbitelor acestora („legea armoniei").

Poetul englez care l-a vizitat pe savantul aflat în detenție

John Milton (1608-1674)

Prin 1638, un tânăr poet englez care călătorea prin Italia, a trecut prin Florența și s-a oprit să-l viziteze pe Galileo care era în arest la domiciliu. Faima astronomului, care fusese găsit vinovat de erezie pentru susținerea teoriei copernicane, ajunsese până în Anglia, iar tânărul s-a simțit dator să-i facă o vizită. A fost condus într-o cameră prost luminată, unde marele învățat stătea la un birou. La auzul pașilor, Galileo și-a întors fața către vizitator. Milton a fost luat prin surprindere. Avea în fața lui un om cu părul și barba albe, cu spatele cocoșat, tras la față și slăbit, complet orb. Experiența aceasta i-a lăsat o impresie adâncă tânărului poet, care a consemnat întâlnirea în jurnalul său, dar, cu sau fără intenție, nu a relatat nimic referitor la subiectul conversației cu Galileo. Milton avea, pe atunci, douăzeci și nouă de ani.

Perioada ce a urmat vizitei sale în Italia a fost prosperă și plină de creativitate pentru Milton, dar, treptat, vederea îi slăbea din ce în ce mai mult, astfel că la paisprezece ani de la întâlnirea cu Galileo, Milton a rămas orb, la fel ca omul de știință. Galileo își deteriorase vederea uitându-se prea mult la Soare prin telescopul lui, iar, în cazul lui Milton, după chiar spusele sale, ajunse să orbească din cauza cititului și scrisului la lumină inadecvată. Cea mai importantă operă a lui Milton este „Paradisul Pierdut".

Savantul care a descoperit legea atracției universale

Isaac Newton (1642-1727)

În 1642, când Galileo murea singur în sudul Italiei, un băiat se năștea în nordul Angliei. Isaac Newton era un copil bolnăvicios, al cărui tată murise cu trei luni înaintea venirii sale pe lume. Mama lui s-a căsătorit curând după aceea, lăsându-l pe băiat în grija bunicii materne. Cu timpul, a devenit un tânăr rezervat, timid, dar cu un spirit curios și afinitate pentru știință. A intrat la Universitatea din Cambridge, unde a studiat fizica și matematica, obținând diploma în 1664, la vârsta de douăzeci și doi de ani.

Este de notorietate povestea despre Newton care, pe când stătea în grădina lui într-o zi, a văzut un măr căzând dintr-un copac. Aceasta l-a făcut să-și pună întrebarea: „Dacă mărul cade pe pământ, de ce Luna nu cade și ea pe Pământ?" Newton s-a frământat din ce în ce mai mult din cauza acestei chestiuni simple. A consultat legea căderii corpurilor a lui Galileo, ajungând într-un final să conceapă noțiunea de gravitație. În optică, descoperirea lui despre compoziția luminii albe a integrat fenomenul culorilor în știința luminii și a pus bazele opticii în fizica modernă. În mecanică, cele trei legi de mișcare ale sale, principii de bază ale fizicii moderne, au avut ca rezultat formularea legii gravitației universale. În matematică, a fost cel care a descoperit calculul infinitezimal. Cartea sa „Philosophiae Naturalis Principia Mathematica" („Principii matematice ale filozofiei naturale"), publicată în 1687, este și astăzi una dintre cele mai importante lucrări din istoria științei moderne.

Ioan Paul al II-lea

Papa care a recunoscut greșeala Bisericii

(1920-2005)

Papa Ioan Paul al II-lea, pe numele său Karol Józef Wojtyła, s-a născut în orașul Wadowice, în Polonia. După ce a absolvit liceul ca șef de promoție, s-a mutat cu tatăl său la Cracovia, unde a urmat cursurile Universității Jagiellonian, studiind teologia. Și-a întrerupt studiile pe neașteptate, când trupele naziste au invadat Polonia la 1 septembrie 1939. În 1946, a fost hirotonisit preot catolic, iar în 1978, la vârsta de cincizeci și opt de ani, a fost ales Papă – primul papă ne-italian din istoria de 456 de ani.

Ioan Paul al II-lea s-a interesat în mod particular de pace în lume, făcând multe vizite în zone răvășite de conflicte, întâlnindu-se cu lideri de pe tot globul. A călătorit în Japonia, unde a vizitat orașele Hiroshima și Nagasaki, a vizitat America Latină, Turcia, Irlanda și Polonia, printre altele, predicând mereu împotriva violenței și a sărăciei.

În februarie 1981, a fost împușcat și rănit grav pe când ținea predica liturgică în Piața Sfântul Petru.

În 1984, la 352 de ani de la procesul lui Galileo, din 1633, în urma căruia a fost declarat vinovat de erezie, Vaticanul a recunoscut oficial că s-a făcut o eroare în cazul condamnării savantului. Însuși papa a recunoscut că Galileo era un credincios devotat și un om de știință valoros și că trebuie făcut un efort sincer pentru reconcilierea divergențelor dintre știință, filozofie și teologie.

Ioan Paul a continuat să respecte programul său strict până la sfârșit, deși era foarte bolnav. A murit la Vatican, pe 2 aprilie 2005.

Revoluția științifică

Prin experimentele și observațiile lui, Galileo a căutat să conteste și să reînnoiască părerea predominantă asupra lumii eterne și invariabile, fapt ce amenința să demoleze foarte serios sistemul tradițional și echilibrul puterii. Biserica Catolică a simțit acest lucru. Galileo a fost persecutat și hăituit, în încercarea de a i se înăbuși spiritul și pericolul reprezentat de acesta. Verdictul de vinovăției dat de Inchiziție a fost o victorie temporară. Scânteile revoluției științifice aprinse de Galileo s-au răspândit încet dar sigur în restul Europei și, la scurt timp, au început să se producă mari schimbări sociale.

Gândirea matematică

Chiar de pe vremea când Galileo era tânăr, el ajunsese să intuiască și să recunoască valoarea experimentului și a observației, două metode folosite apoi în multe aplicații de-a lungul anilor săi de cercetare. El a înțeles, de asemenea, că matematica era calea prin care se puteau dovedi teoremele experimentale. Orice problemă care avea legătură cu greutatea, distanța, timpul și viteza, el le reducea la valori matematice de bază, încercând să le rezolve din această perspectivă.

Mai mult, Galileo înțelegea că, deși toate lucrurile de pe Pământ sunt guvernate de legile fizicii, mișcările planetelor, stelele fixe și celelalte corpuri cerești se supun unui sistem universal diferit și unic. Galileo a încercat să identifice și să înțeleagă aceste legi ale Universului. Înțelegerea lor nu putea fi dedusă din interpretările Bibliei, ci din observații, calcule și experimente și din limbajele universale ale fizicii și matematicii. Galileo și metodele lui științifice au deschis calea savanților precum Isaac Newton, Robert Boyle și Rene Descartes care, de asemenea, au jucat un rol imens în progresul științific.

Dar poate că cel mai important aspect al reușitei lui Galileo este faptul că a introdus contemporanilor săi conceptul de gândire științifică într-un context social mai extins. Logica și raționamentele au încetat să mai fie privilegiul exclusiv al elitei științifice.

▸ Mormântul lui Galileo la biserica Santa Croce din Florența, ridicat la aproape o sută de ani de la moartea sa.

◂ O imagine a lui Jupiter, a satelitului său Io și nava spațială Galileo.

▴ Un portret al lui Descartes, ale cărui lucrări au inspirat Revoluția Franceză.

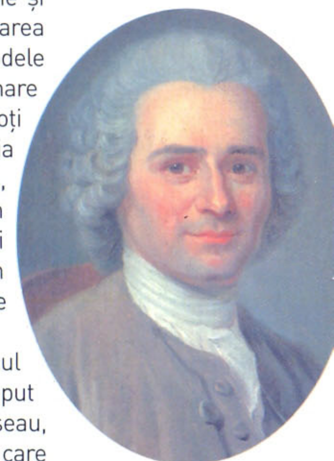
Începutul Iluminismului

Conform Bisericii Catolice, știința se afla în serviciul lui Dumnezeu și o condiție obligatorie pentru acceptarea ei era supunerea la religia creștină. În pofida acestui fapt, Galileo, agitându-și armele experimentului, observației, cercetării și gândirii matematice nu a făcut nici un compromis cu Biserica, din contră, a reușit să zguduie din temelii vechiul sistem. Religia nu avea puterea să înăbușe curentul de înnoire prilejuit de gândirea științifică. Galileo împreună cu alți oameni de știință și gânditori ai epocii au pus temeliile mișcării Iluminismului ce avea să urmeze.

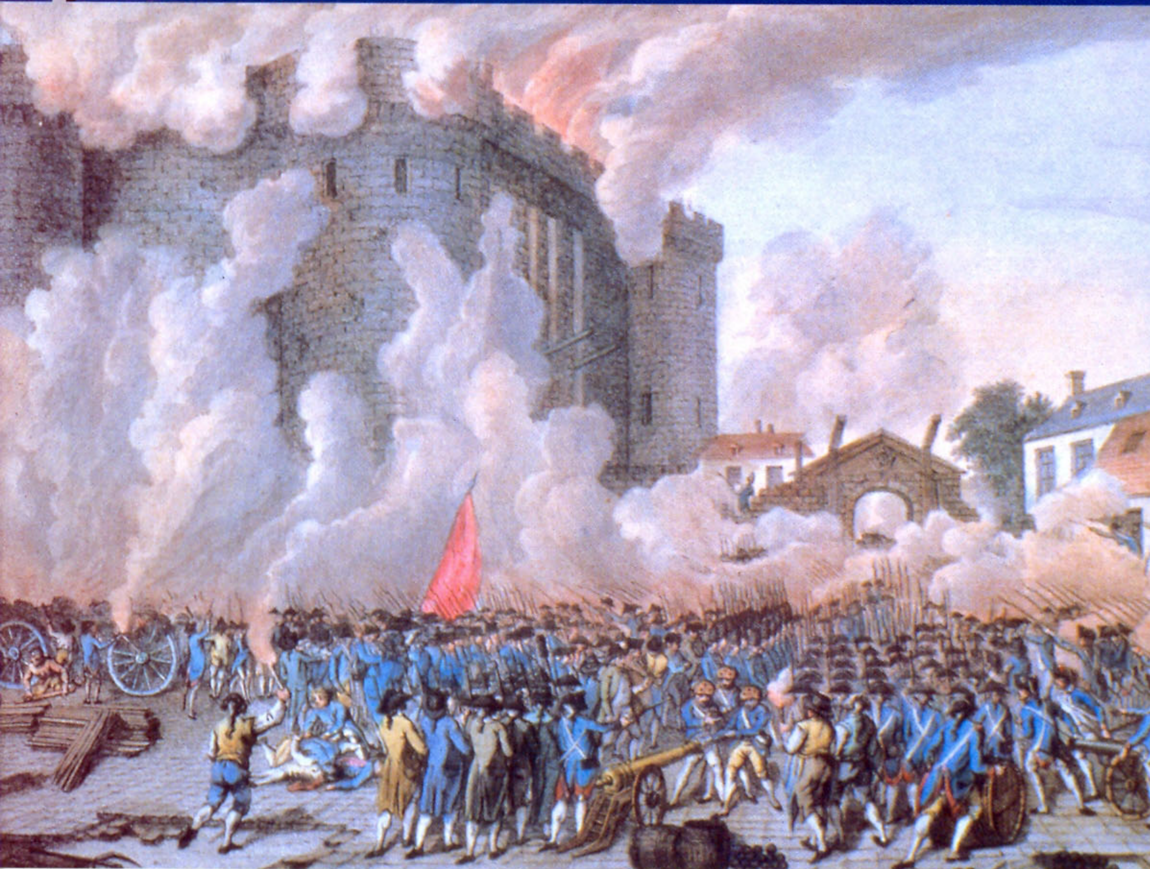
Iluminismul, mișcarea precursoare modernismului și industrializării, s-a construit pe temeliile formate în timpul Renașterii și pe reformele religioase survenite mai devreme, care slăbiseră strânsoarea vechiului sistem. Iluminismul a fost inițiat în Anglia secolului al XVII-lea și a continuat în Franța și în Germania, în secolul al XVIII-lea. A fost o mișcare intelectuală ce s-a răsfrânt în toate segmentele vieții umane. Obiectivul principal a fost glorificarea puterii rațiunii în contradicție cu tradiția și superstițiile, iar efectul rezultat a fost evident în dezvoltarea artelor, științei, filozofiei și politicii.

În Anglia, locul de naștere al Iluminismului, în unul din cele mai importante instituții de învățământ ale timpului, Colegiul Gresham, devenit ulterior „Societatea Regală din Londra pentru îmbunătățirea cunoștințelor naturale", cea mai veche societate științifică națională din lume și organizația lider pe plan național pentru promovarea cercetării științifice în Marea Britanie, teoriile și metodele lui Galileo erau predate cu entuziasm și discutate cu mare zel. Ar fi de prisos să încercăm să-i amintim pe toți intelectualii și oamenii de știință influențați de ideologia și de lucrările lui Galileo. Matematicianul John Wallis, episcopul John Wilkins, chimistul Robert Boyle, John Locke, filozoful care a pus în discuție separarea puterii legislative de cea executivă, filozoful și istoricul scoțian David Hume sunt doar câțiva dintre cei mulți atinși de spiritul lui Galileo.

Către sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea, noul curent răsunător a început să se răspândească în Franța. Jean-Jaques Rousseau, filozoful, scriitorul și teoreticianul politic francez care susținea umanismul și aprecierea naturii și a frumuseții sale, Charles Montesquieu, filozoful politic a cărui operă principală, „Spiritul legilor", a reprezentat o contribuție majoră la teoria politică, Voltaire, cel care a criticat absolutismul, cruzimea și bigotismul, au fost toți reprezentanți de seamă ai Iluminismului francez, care recunoscuseră valoarea operei lui Galileo.

▴ Un portret al lui Jean-Jacques Rousseau.

◀ O pictură reprezentând atacul asupra Bastiliei, care a declanșat Revoluția Franceză, în 1789.

▲ Nava cosmică Galileo care, timp de paisprezece ani, a trimis oamenilor de știință de pe Pământ informații și imagini valoroase despre Jupiter.

Nava cosmică Galileo

Numele lui Galileo a devenit sinonim cu conceptul de schimbare, reformă și revoluție, chiar și azi mașinile sau sistemele considerate inovatoare sau revoluționare sunt numite deseori după marele savant. În 1610, folosind telescopul construit de el însuși, Galileo a descoperit cei patru sateliți ai lui Jupiter, Io, Europa, Ganimede și Calisto. După 379 de ani, în octombrie 1989, Agenția Spațială nord-americană, NASA, a lansat o navă spațială robot pentru efectuarea de studii detaliate despre planeta Jupiter. Nava cosmică, care a fost lansată pe orbită de naveta spațială Andromeda, s-a numit Galileo, în onoarea pionierului în observarea Cosmosului.

Prima parte a misiunii a presupus observarea cometelor, a asteroizilor mai mici și câmpul magnetic al lui Jupiter, toate dezvăluind rezultate senzaționale. În 1995, nava a intrat în atmosfera lui Jupiter și, la scurt timp, a început să orbiteze în jurul planetei. În 1999, Galileo s-a apropiat de Io, cel mai mare dintre sateliții lui Jupiter, cunoscuți și ca sateliții lui Galileo, iar după observațiile asupra acestuia, a continuat cu studierea celorlalți trei. La trecerea prin inelul asteroizilor, nava s-a apropiat foarte mult de asteroizii Gaspra și Ida, descoperind un mic satelit, Dactyl, care orbitează în jurul lui Ida. În cele din urmă, în septembrie 2003, după 14 ani, în care a călătorit prin spațiu și a trimis informații și imagini valoroase oamenilor de știință de pe pământ, Galileo a plonjat în atmosfera lui Jupiter, încheindu-și călătoria.

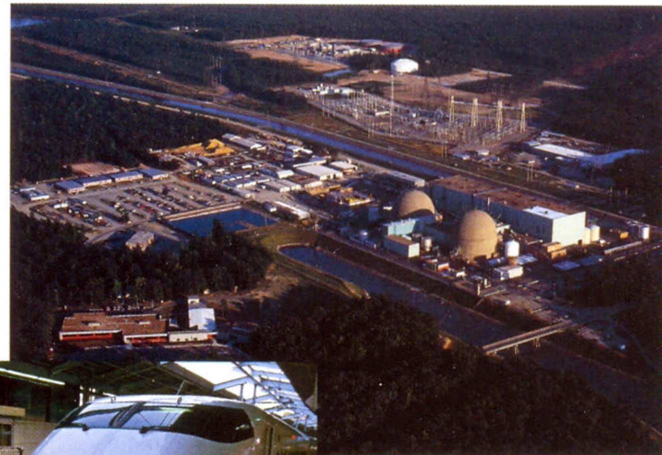
Astăzi, versiunea europeana a Sistemului de Poziționare Globală (GPS) poartă numele savantului, și anume Proiectul Galileo. GPS-ul este un sistem prin care sateliții construiți de om orbitează Pământul, trimițând informații pentru localizarea exactă a unei persoane sau a unui obiect de pe suprafața terestră. La origine, sistemul a fost folosit de Ministerul Apărării Statelor Unite, care avea controlul total asupra sateliților, dar, în prezent, Uniunea Europeană, în colaborare cu Agenția Spațială Europeană, planifică înființarea Sistemului Galileo. Acest proiect implică lansarea a treizeci de sateliți la 24.000 kilometri în atmosfera terestră, începând din 2006. Conform planului, sistemul va începe să funcționeze pe deplin din 2008, cu posibilități de utilizare în numeroase domenii precum aviație, transporturi și prevenirea dezastrelor.

Viitorul științei și al omenirii

Fizicianul britanic Stephen Hawking, cunoscut mai ales pentru teoria lui despre Big Bang și pentru studiul găurilor negre, spune despre Galileo în cartea sa, „Scurtă istorie a timpului": „Galileo, poate mai mult decât oricare altul, este responsabil de nașterea științei moderne. Renumitul său conflict cu Biserica Catolică a fost punctul central al filozofiei sale, deoarece Galileo a fost printre primii care a argumentat faptul că omul poate să spere că va înțelege cum funcționează Universul, ba mai mult, că putem face acest lucru dacă observăm lumea reală ".

Hawking a lăudat măreția lui Galileo, exprimându-și admirația pentru extraordinara reușită de a fi eliberat știința de lanțurile religiei, într-o vreme când religia era piatra de hotar a societății europene. Însuși Galileo a spus: „Nu simt că am obligația să cred că același Dumnezeu care ne-a înzestrat cu minte, rațiune și intelect a vrut ca noi să nu le folosim". Galileo a încercat să explice Universul și subiectul creației din punct de vedere raționalist, matematic. Mai mult, formula sa matematică a accelerației este folosită și astăzi în aproape aceeași formă în care a conceput-o Galileo. Printr-un simplu experiment, la care nimeni nu se gândise până atunci, el a dărâmat credința eronată, încetățenită printre contemporanii săi, că obiectele mai grele cad cu o viteză mai mare decât cele mai ușoare, enunțând astfel legea căderii corpurilor. Totuși, principala moștenire lăsată de Galileo a fost introducerea metodei științifice, conform căreia toate concluziile se bazează pe analiză matematică și pe experimente concrete. Această metodă este și astăzi principiul fundamental al științei moderne.

Poate că atunci când și-a îndreptat telescopul către ceruri pentru prima dată și a văzut strălucirea de foc a stelelor, Galileo privea de fapt spre viitorul omenirii.

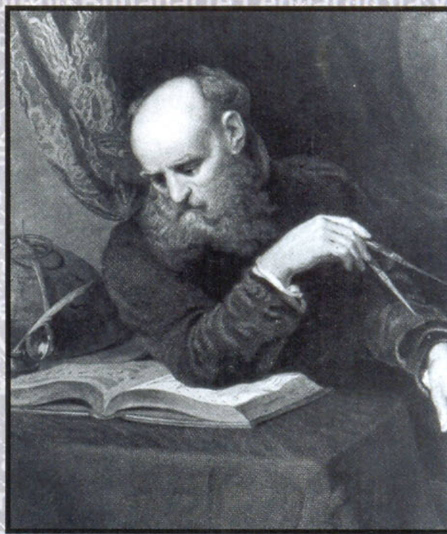
▲ ◀ ▼ Centralele electrice nucleare, motoarele cu mișcare lineară și supercomputerele sunt câteva dintre rezultatele spectaculosului progres științific inițiat de Galileo.

Observatorul Radio Astronomic Național din New Mexico concepe, construiește și operează cele mai sofisticate și mai avansate radio-telescoape din lume. Oamenii de știință din întreaga lume folosesc aceste unelte avansate pentru a studia Soarele, planetele și alte corpuri cerești din sistemul nostru solar precum și stele depărtate, galaxii și multe alte obiecte misterioase, aflate la milioane sau chiar la miliarde de ani lumină distanță de noi.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

GALILEI

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

5

KENNEDY

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂŢI
Oameni care au schimbat destinul lumii

John F. Kennedy — Numărul 5

Pentru orice informaţie sau lămurire,
contactati-ne la telefonul: **(021) 40.10.888** sau trimiteţi un e-mail la info@deagostini.ro
Servicii pentru clienţi: de luni până vineri, între orele 10:00 - 15:00
Pentru o mai bună deservire solicitati întotdeauna publicaţia de la acelaşi punct de vânzare şi informaţi vânzătorul asupra intenţiei de a cumpăra şi apariţiile următoare.
Pentru orice informaţie, lămurire, înlocuire de exemplare sau comenzi de numere anterioare, sunaţi-ne la tel. **(021) 40 10 888**
Pentru informaţii şi comenzi de numere anterioare, cititorii din Republica Moldova pot suna la **(022) 21.07.98** - Paramedia, Chişinău.

Vizitaţi site-ul nostru la adresa

www.deagostini.ro

EDIŢIE SĂPTĂMÂNALĂ
EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL
EDITOR: Petros Kapnistos
MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou
MANAGER DE REDACŢIE ŞI PRODUCŢIE: Virginia Koutroubas
ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena
MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos
PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa
COORDONATOR DE PRODUCŢIE: Carolina Poulidou
MANAGER DISTRIBUŢIE: Evi Boza
MANAGER LOGISTICĂ ŞI OPERAŢII: Dimitris Pasakalidis
COORDONATOR LOGISTICĂ ŞI OPERAŢII: Antonis Lioumis

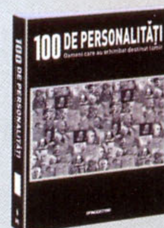
ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL
DTP: RAY
TIPĂRIRE ŞI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.
DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L
Country Manager: Mariana Mihălţan
Marketing Manager: Adina Bojică
Redactor: Gabriela Muntean
Distribution Manager: Dan Iordache
ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5,
sector 5, Bucureşti, România
Telefon: (+40) 21 318 7398
DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, De Agostini Picture Library

Preţul numerelor
Preţul primului număr: 2,99 LEI / 14,50 MDL
Preţul celui de-al doilea număr şi al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI / 29,99 MDL

Biblioraft
Nu rataţi bibliorafturile speciale în care puteţi colecţiona seria 100 de personalităţi!. Bibliorafturile sunt disponibile la chioşcurile de ziare la preţul de 6,99 LEI / 35 MDL. DeAgostini va anunţa datele de publicare a bibliorafturilor în seria de reviste.

Editorul îşi rezervă dreptul de a schimba ordinea publicării personalităţilor sau de a le înlocui cu altele.

John F. Kennedy

1917 – 1963

„Nu întreba ce poate face țara ta pentru tine.
Întreabă ce poți face tu pentru țara ta”

John F. Kennedy
Despre viața lui JFK

PROLOG

DUPĂ SFÂRŞITUL CELUI de-al Doilea Război Mondial a început o nouă epocă, epoca războiului rece între Vest și Est. America era cea mai puternică țară capitalistă față de restul lumii vestice; de aceea avea nevoie de un nou conducător dinamic. Atunci a apărut pe scena politică John F. Kennedy. Erou al Războiului din Pacific, a adoptat politica noilor frontiere (New Frontier) și a intrat în lumea politicii ca un campion al unei Americi puternice. A devenit cel de-al 35-lea președinte al țării, iar pe durata mandatului său, a dovedit că este un conducător puternic, devenind un erou modern al poporului american, indiferent de situațiile pe care a fost chemat să le abordeze, cum ar fi Războiul din Vietnam, criza din Cuba, programul Apollo. Visul său a fost curmat însă de glonțul ucigaș, multe întrebări rămânând și acum fără răspuns.

TABEL CRONOLOGIC

1783	Se fondează Statele Unite ale Americii
1789	George Washington preia primul mandat de președinte
1860	Lincoln preia președinția
1861	Începe războiul între Nordiști și Sudiști
1863	Se anunță eliberarea sclavilor
1914	Izbucnește Primul Război Mondial
1917	Se naște J.F. Kennedy
1918	Primul Război Mondial se încheie
1929	Se produce Marea Criză Economică (Marele Crah)
1936	Kennedy intră la Universitatea Harvard
1939	Izbucnește cel de-al Doilea Război Mondial
1940	Kennedy a absolvit Universitatea Harvard
1943	Kennedy este recunoscut ca erou al Războiului din Pacific
1945	Se încheie cel de-al Doilea Război Mondial
1946	Kennedy este ales în Congres
1950	Începe Războiului din Coreea
1952	Kennedy este ales în Senat
1953	Kennedy se căsătorește cu Jacqueline
1954	Vietnamul se divide în Vietnamul de Nord și cel de Sud
1956	Kennedy nu reușește să obțină învestitura democraților pentru vicepreședinție
1957	Se lansează cu succes primul satelit artificial de către Uniunea Sovietică
1959	Revoluția Cubaneză
1961	Kennedy depune jurământul ca al 35-lea președinte al Statelor Unite
1962	Criza din Cuba
1963	Kennedy este asasinat la Dallas
1964	Se instituie legea privind Drepturile Civile în America
1968	Martin Luther King este asasinat
1969	Nava Apollo 11 aselenizează cu succes
1975	Armata americană se retrage din Vietnam
1980	Începe războiul dintre Iran și Irak
1981	Demarează programul navetei spațiale
1991	Războiul din Golf / Destrămarea Uniunii Sovietice
1993	Clinton este ales ca Președinte al SUA

Un tânăr erou cu o evoluţie glorioasă şi un final tragic

În America, ţară controlată de clasa dominantă protestantă, de origine anglo-saxonă, familia Kennedy aparţinea unei minorităţi. Deşi era supusă deseori discriminărilor, familia a rămas unită datorită unui puternic spirit de solidaritate. Din rândurile sale s-a ridicat cel de-al 35-lea preşedinte al Statelor Unite. Astăzi însă, John F. Kennedy, cu existenţa sa aproape mitică, nu a rămas în mintea noastră prin strălucirea sa, ci prin partea întunecată a poveştii sale.

▲ Jack în copilărie. Față de fratele său mai mare, care avea un caracter mai puternic, Jack era mai romantic și cu un simț fin al umorului.

Al doilea fiu al dinastiei Kennedy

Catolici, imigranţi irlandezi...

JOHN FITZGERALD KENNEDY (PORECLIT JACK), al doilea fiu al familiei Kennedy, s-a născut la 29 mai 1917, în Brookline, o suburbie a Bostonului. Ambii părinți erau descendenți ai imigranților irlandezi catolici. Mama sa, Rose, era fiica fostului primar al Bostonului, în timp ce tatăl său, Joseph, era om de afaceri. Joseph era un om ambițios, care căuta să își sporească averea în cel mai bun mod. A reușit să obțină profituri din tranzacții imobiliare și din piața de acțiuni, iar în perioada prohibiției a susținut utilizarea alcoolului în scopuri medicale, importând whisky. Deși primul fiu, Joseph Junior (poreclit Joe) a moștenit personalitatea ambițioasă a tatălui său în mai mare măsură decât fratele său mai tânăr, Jack, ambii copii au fost educați în cel mai bun mod posibil. Jack era însă foarte bolnăvicios, ceea ce provoca îngrijorarea părinților săi.

Medicul familiei Kennedy, care l-a supravegheat pe Jack de când s-a născut și în copilărie, a depistat o problemă la coloana vertebrală a copilului. Când avea doi ani a avut un caz grav de scarlatină (boală infecțioasă care afectează deseori copiii mici), iar mai târziu a avut angină difterică, difterie și probleme endocrine cronice. Din cauza acestor probleme de sănătate, Jack a petrecut mult timp în pat, având tendința să viseze cu ochii deschiși, căpătând în acest mod o pasiune deosebită pentru citit.

Aventuri ca „Insula comorii" de Robert Stevenson și „Calea pelerinului" de John Banyan i-au insuflat entuziasm, iar mai târziu, când a citit autobiografia lui Winston Churchill în Primul Război Mondial, intitulată „Criza Mondială" a început să înțeleagă dinamica istoriei contemporane și să își formeze propria percepție în legătură cu aceasta.

De asemenea, după ce a citit cu un entuziasm extraordinar istoria personală a lui Churchill, a fost pus să noteze pasajele care i-au trezit interesul și se spune că le-a memorat, făcând referire la acestea în timpul mandatului său de președinte.

▼ În Brookline, suburbie a Bostonului, există și acum casa în care s-a născut Jack, care funcționează ca muzeu. În această casă s-au născut doi băieți și două fete, iar apoi familia s-a mutat în Riverdale, suburbie a New Yorkului.

Bostonul, port comercial central al Statelor Unite, unde familia Kennedy a cunoscut succesul.

▲ O fotografie prețioasă a familiei Kennedy (1937), în care apar toți cei unsprezece membri, la o reuniune de familie cu puțin înainte ca Joseph să preia noua sa funcție de ambasador. De la stânga la dreapta, tatăl Joseph, Patricia, Jack, June, Eunice, Robert, Kathleen, Edward, Rosemary, Joe și mama Rose.

Influența învățăturilor tatălui și a prezenței fratelui său

În pofida constituției sale plăpânde, Jack avea un spirit de luptător. La formarea personalității sale au contribuit anumite expresii folosite de tatăl său pentru a-l impulsiona spre vârf, cum ar fi „Să fii primul este totul, să ieși al doilea înseamnă o înfrângere" și „Să-ți realizezi scopul cu orice mijloace", precum și luptele cu fratele său mai mare și mai puternic. Oricât ar fi încercat, Jack nu reușea să își învingă fratele mai mare. La vârsta de paisprezece ani, cei doi frați s-au înscris la un internat de prestigiu din Connecticut. Disciplinele sportive dar și studiul în sine păreau să îi creeze dificultăți lui Jack. Un fost coleg, care urma să-i rămână prieten toată viața, spune despre acesta „Chiar dacă nu era un bun sportiv, se lupta ca un tigru", dar aceste eforturi supraomenești erau deseori dureroase.

Cât a studiat la Universitatea Harvard a făcut parte din echipa de fotbal american, iar în timpul unui meci a căzut și s-a lovit grav la mijloc. Urmările acestui accident l-au chinuit toată viața.

Jack avea însă virtuți care îi lipseau fratelui său mai mare. Avea simțul umorului și al satirei. Împreună cu colegii săi a creat „clubul pierde-vară" (the good-for-nothing club), cu activități cum ar fi să arunce cu portocale în trecători și să facă grămezi cu pernele din cameră care ajungeau până la tavan... În general, Jack crea atâtea probleme încât până la urmă a fost pedepsit prin exmatriculare și numai datorită influenței tatălui său a fost acceptat din nou la școală.

Colegii îl considerau persoana cu cele mai multe posibilități de succes și era foarte popular, un lucru deosebit de important pentru un politician.

În 1937, tatăl său – Joseph a fost numit ambasador al Statelor Unite în Marea Britanie, fapt care a schimbat multe în viața lui Jack. Visul lui Joseph era să-l vadă pe unul din fiii săi ajungând la putere și devenind conducător al țării.

Când a devenit el însuși primul ambasador de origine irlandeză catolică în Marea Britanie, a simțit deja primul pas făcut în această direcție.

Într-o Europă în care fascismul se răspândea din ce în ce mai mult, Joseph a făcut o mișcare politică foarte greșită. S-a plasat în favoarea politicii Angliei de reconciliere cu Germania și a susținut invazia lui Hitler în Europa de Est.

Această mișcare a lui Joseph l-a făcut să piardă automat orice speranță de a deveni președinte al țării sale și, în continuare, orice referire la frații Kennedy era însoțită de menționarea slăbiciunii tatălui lor.

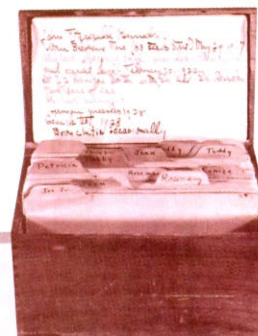
În 1935, Jack s-a înscris la Universitatea Princeton, iar în anul următor la Universitatea Harvard. În decursul studiilor sale a vizitat Europa de două ori, stând la ambasadă cu tatăl său și observând de aproape situația internațională tensionată. Jack a valorificat la maximum această experiență și a ales ca temă a lucrării sale de diplomă Pactul de la München din 1938 și efectele acestuia asupra politicii externe a Marii Britanii.

Datorită faptului că tatăl său îl cunoștea pe jurnalistul politic Arthur Crock de la New York Times, care a citit lucrarea, la patru luni de la absolvire Jack și-a văzut lucrarea de diplomă publicată în cartea cu titlul "Why England Slept?" – „De ce a dormit Anglia?". Tatăl său a cumpărat în secret trei-patru mii de exemplare, pe care le-a împărțit din mână în mână, cartea ajungând, în cele din urmă, best seller.

▲ Echipa de fotbal a renumitei Universități Harvard. Al doilea din dreapta este Jack. În timpul unui meci s-a accidentat la coloană în zona lombară.

▼ Rose, întotdeauna grăbită, cu cei nouă copii ai săi, a inventat un sistem de arhivare cu cartele. Pe cartela fiecărui copil erau scrise numele, data nașterii, numele nașului, bolile, schimbările de greutate, numele medicului care a examinat pe fiecare copil și orice altă informație care i se părea utilă.

Din culise

ORIGINI

Când cineva dorește să vorbească despre originea lui Kennedy va folosi termenul „american de origine irlandeză".

Istoria Americii contemporane a început în 1620 cu sosirea puritanilor englezi pe nava Mayflower. Numărul de imigranți irlandezi a crescut dramatic doar la mijlocul secolului al XIX-lea.

În 1845, când în Irlanda hrana de bază era cartoful, au apărut distrugeri masive ale culturilor de cartofi dintr-o cauză necunoscută. În 10 ani un milion de oameni au murit de foame, ceea ce a făcut ca un val masiv de irlandezi să părăsească țara având ca destinație America.

Cu patru ani mai târziu, în 1849, Patrick a sosit la Boston – primul Kennedy care a ajuns în America și al treilea dintre fiii unei familii de fermieri înstăriți, care a preferat să vadă în emigrarea sa spre Pământul Făgăduinței o ocazie de a-și satisface ambiția și nu o fugă de foamete.

La vremea respectivă, America i-a primit cu mare răceală pe imigranții irlandezi catolici și săraci, care au ajuns mai târziu.

În orașe existau inscripții care spuneau „Irlandezii nu sunt bineveniți", iar posibilitățile de muncă erau foarte puține.

La un moment dat, Patrick a început să lucreze producând butoaie pentru whisky, dar a murit din cauza sărăciei și a lipsurilor la doar nouă ani după ce a ajuns în Boston. Cu toate acestea, primul său fiu, bunicul lui Jack, Patrick Joseph Kennedy, a pătruns în lumea politicii și, în 1886, a fost ales senator. În același timp, a fost un importator de succes de băuturi alcoolice și, treptat-treptat, numele Kennedy a început să capete prestigiu în societatea imigranților irlandezi din Boston.

Strămoșii lui Rose, mama lui Jack, familia Fitzgerald, au ajuns în America cu doi ani după familia Kennedy. Ambele familii au cunoscut succesul în Boston și astfel, cei patru imigranți irlandezi au reușit să formeze o puternică alianță.

Eroul războiului din Pacific

Înrolarea în marină

ÎN 1940, CÂND JACK A ABSOLVIT UNIVERSITATEA, situația mondială inspira multă neliniște și se întrezăreau vremuri întunecate. În 1939, Germania, sub conducerea lui Hitler, invadase Polonia iar în Europa începuse Al Doilea Război Mondial. În același timp, în Pacific exista o tensiune între America și Japonia, care intrase în război de partea Germaniei. În primăvara lui 1941, președintele Roosevelt a declarat stare de alertă în țară.

În timp ce America se implica în război, fratele mai mare al lui Jack, Joseph (Joe) Kennedy, în care tatăl lor își pusese speranțele pentru un mandat la președinția SUA, nu putea face față acestor ambiții în perioada respectivă. Dorind să reabiliteze numele tatălui său, care fusese acuzat de lașitate în problema germană, Joe s-a înrolat în Marina Militară, unde a fost instruit ca pilot. Din același motiv, Jack, imediat după ce a absolvit universitatea, s-a oferit ca voluntar la marină și la infanterie. Nu a fost însă acceptat din cauza bolilor cronice și a problemelor cu coloana vertebrală de care suferea. Jack însă nu a renunțat și l-a rugat pe tatăl său să găsească o modalitate prin care să se înroleze. Într-un final a reușit, fără să treacă examenul medical, să fie acceptat la Centrul de Informații navale din Washington (Office of Naval Intelligence), centru care urmărea mișcările flotelor inamice. Sănătatea care i-a provocat probleme de când s-a născut a lucrat în favoarea lui de această dată, și astfel a ajuns la Washington. Între timp, fratele său mai mare, care părea destinat unui viitor mai important, se afla într-o bază din Florida ca simplu soldat.

Scandalul unei iubiri periculoase

Jack, la 24 de ani, ducea o viață lipsită de griji la Centrul de Informații Navale. În această perioadă a apărut un scandal cu o femeie măritată, Inga Arvad, care scria atunci pentru ziarul Times Herald. Era urmărită în permanență de FBI, deoarece existau suspiciuni că ar fi fost spion al Germaniei. Pe lângă Jack, părea să aibă și mulți alți amanți. Jack, chiar dacă era conștient de zvonurile care circulau în legătură cu iubita lui, nu putea să se despartă de ea. În pofida avertizărilor tatălui său, care era convins că sentimentele lui Inga Arvad față de fiul său nu erau autentice, din acest motiv sfătuindu-l să întrerupă relația, aceasta a continuat până când a ajuns la urechile șefului FBI, Edgar Hoover. Pentru a-și proteja fiul, Kennedy senior a ajuns la un acord atipic cu Hoover. Acuzațiile împotriva lui Jack au fost retrase cu condiția ca Joseph Kennedy să furnizeze FBI informații despre celebritățile de la Holywood de origine evreiască. Tânărul Jack nu ar fi putut să-și imagineze câte probleme urma să-i provoace în viitor această poveste.

Se naște un erou

Întrucât Jack nu a luat în seamă sfaturile și avertizările sale, tatăl său a găsit un alt mod să îl despartă de iubita sa. Și-a folosit influența aranjând ca fiul său să plece de la Centrul de Informații și să fie transferat pe o navă.

Noua misiune a lui Jack a fost să fie comandant adjunct al torpilorului PT109, care avea ca destinație interceptarea și capturarea vaselor japoneze care transportau trupe și provizii în zonele deținute de japonezi. La data de 1 august 1943, torpilorul PT109 al lui Jack, care efectua o patrulă în zona Insulelor Solomon din Oceanul Pacific, a fost lovit de distrugătorul japonez Amagiri .

Ciocnirea cu vasul inamic a fost violentă, torpilorul a fost rupt în două și toți membrii echipajului au fost aruncați în mare înainte să apuce să reacționeze. Jack s-a ridicat la suprafață, și-a

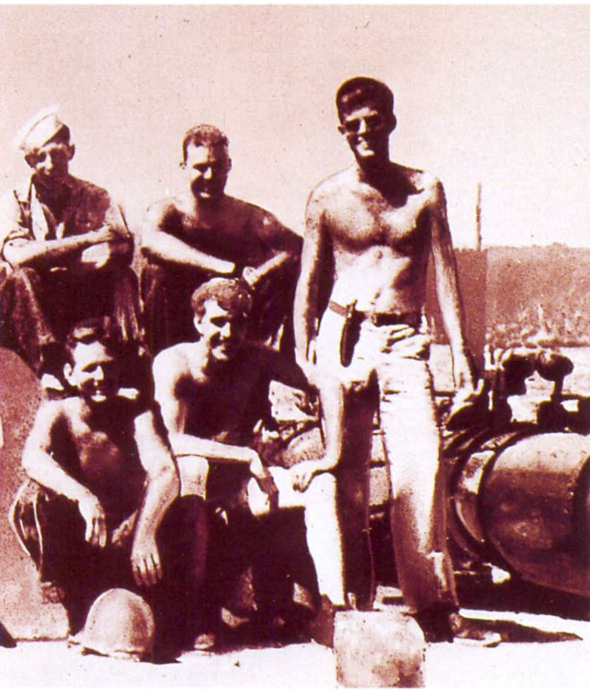

▲ Jack la Centrul de Informații Navale din Washington. Aici se decodificau codurile secrete ale armatei japoneze.

◄ Jack cu fratele mai mare Joe (dreapta). Joe, care se considera întotdeauna cel mai capabil și mai îndrăzneț dintre cei doi, nu s-a bucurat în mod deosebit de realizarea eroică a fratelui său mai mic.

În largul Insulelor Solomon din Oceanul Pacific se desfășurau lupte aprige între flota japoneză și cea americană.

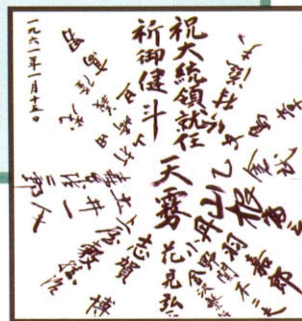
▲ Kennedy (dreapta) și echipajul torpilorului PT109 cu fețe zâmbitoare, cu câteva zile înainte de incidentul cu distrugătorul Amagiri care urma să îi pună față în față cu moartea.

Biblioteca de amintiri

O SCRISOARE NEAŞTEPTATĂ DIN JAPONIA

În 1952, Jack a participat la alegerile parlamentare ca reprezentant al statului Massachusetts, unde a avut o dispută intensă cu adversarul său, deținătorul locului în parlament, Henry Cabot Lodge, Junior. În timp ce lupta electorală se apropia de ultima linie dreaptă, Jack a primit o scrisoare de o pagină din Japonia. Expeditor era Hanami Kohei, fostul căpitan al distrugătorului Amagiri, care lovise torpilorul PT109 al lui Kennedy. Textul exprima admirația lui Hanami față de bărbăția și curajul de care a dat dovadă Jack în timpul evenimentului, cât și urările sale pentru victoria lui Kennedy la alegerile care urmau. Jack s-a simțit surprins, bucuros și mișcat și, în scurt timp, a publicat într-un ziar conținutul scrisorii. Publicarea scrisorii a avut un ecou imens, toți vorbind despre „bărbatul care a fost onorat și după codul samurailor" și se consideră că acest eveniment a contribuit în mod deosebit la victoria sa în alegeri; o victorie care era primul pas în drumul său către conducerea națiunii americane. Într-adevăr, peste nouă ani, în ianuarie 1961, a depus jurământul ca președinte al Statelor Unite. După depunerea jurământului, a primit încă o scrisoare din Japonia. De această dată o carte poștală tradițională, semnată de toți membri vasului Amagiri. Scria „Felicitări pentru câștigarea președinției" și în jur erau scrise cu cerneală numele tuturor membrilor. Aceștia depășiseră flăcările războiului și întindeau o mână de prietenie peste granițe.

▲ Cartea poștală tradițională japoneză trimisă de membrii echipajului lui Amagiri noului președinte, pe care doresc să îl întâlnească în viitor.

▸ Insulele Solomon, în largul cărora s-a scufundat torpilorul. Astăzi sunt stațiune turistică.

adunat echipajul pe o scândură ruptă și înotând i-a scos pe uscat pe cea mai apropiată insulă, salvându-i de la o moarte sigură. În final au fost salvați 10 din cei 12 membri ai echipajului, iar fapta eroică a lui Jack l-a adus pe prima pagină în New York Times, câștigând astfel admirația poporului american. Jack Kennedy era erou de război...

În timp ce ziarele trâmbițau faptele eroice ale fratelui său mai mic, fratele mai mare, Joe Kennedy, se afla la o bază aeriană din Puerto Rico, unde a aflat despre Jack. Cel mic, care părea să nu poată niciodată să se apropie de performanțele sale, părea acum să îl fi depășit. Joe a căpătat astfel o obsesie de a recupera primul loc și a început să caute misiunile cele mai periculoase pentru a-și demonstra bărbăția. În august 1944, familia Kennedy, aflată la New York, a primit o telegramă prin care era informată că Joseph Kennedy și-a pierdut viața pe frontul european, în timpul unei lupte aeriene. Dacă Jack nu ar fi fost recunoscut ca erou de război, poate că Joe nu ar fi căutat să ajungă pe frontul european și nu ar fi fost pierdut astfel. Soarta însă și-a jucat jocul, iar îndeplinirea ambițiilor politice ale familiei Kennedy de a avea un președinte rămânea acum pe umerii lui Jack.

Jack, erou al Pacificului la vârsta de 29 de ani, înainte să dobândească aerul de încredere în sine care l-a caracterizat pe durata carierei sale politice.

Parcursul politic

Înlocuitorul fratelui mai mare

ÎN AUGUST 1945 s-a încheiat războiul care a marcat soarta celor doi frați Kennedy. Jack, lăsat la vatră, dorește să își realizeze visul de a deveni jurnalist și lucrează corespondent la ziarul familiei Hurst. Tatăl său însă, mânat de ambiții politice, nu îi permite să urmeze drumul pe care l-a ales. Astfel, în 1946, Jack devine, în pofida voinței sale, înlocuitor al fratelui său Joe, în care își pusese speranțele tatăl lor. La alegerile parlamentare a început cursa în circumscripția a unsprezecea a statului Massachusets, în Boston. Circumscripția a unsprezecea era locul nașterii mamei sale, locul unde bunicul său fusese primar și unde tatăl său avea interese economice deosebite.

Pentru familia Kennedy, războiul a fost o lamă cu două tăișuri, care le-a luat primul fiu născut, dar care a dat glorie și prestigiu celui de-al doilea, fapt pe care Joseph Kennedy l-a considerat o bună armă electorală. Urmând instrucțiunile tatălui său, Jack a repetat în fiecare discurs electoral istoria sa personală din Pacificul de Sud și moartea tragică a fratelui său în luptă, ceea ce a mișcat mulțimile care îl ascultau și i-a asigurat simpatia și susținerea acestora. Existau, bineînțeles, mulți alți candidați puternici, cu mai multă experiență și mai multe relații, dar amatorul în ale politicii Jack a dovedit că este un oponent puternic și demn de luat în seamă. Chiar și mama sa, Rose, a contribuit în felul ei la promovarea popularității fiului său. A făcut „politică de salon", invitând femei din circumscripția electorală a lui Jack la ceai și organizând alte astfel de manifestări. În timpul acestor întruniri, Jack nu se simțea confortabil, astfel că frații săi se ocupau de invitați, primind lumea cu un zâmbet, proiectând astfel profilul unei familii unite, iubite și puternice și contribuind sensibil la sporirea popularității fratelui lor, Jack. În culise, Joseph Kennedy se ocupa de administrarea economică și canaliza sume uriașe în mai multe direcții pentru a asigura susținători pentru fiul său. Astfel, cu ajutorul semnificativ al familiei sale, în mai 1946 câștigă învestitura Partidului Democrat, zdrobește candidatul Republicanilor în alegerile din decembrie și este ales pentru prima oară în Congres, făcând astfel primul pas al carierei sale politice.

▲ Senatorul Jack Kennedy, candidat la președinție, rostește un discurs electoral în fața a 200.000 de alegători.

Trecerea la Senat

În pofida campaniei sale reușite și a alegerii sale în Congres, Jack Kennedy nu putea fi considerat încă un politician dedicat și conștient. Nu putea să depășească ideea că era înlocuitorul fratelui său mai mare, iar acest lucru îi provoca diverse reacții. Totuși, un motiv și mai important pentru această aparentă indiferență pentru cariera sa era sănătatea sa precară. Potrivit unei relatări al unui congresman de atunci, la o deplasare cu o comisie a Congresului la Londra, Jack s-a prăbușit imediat după sosire și a trebuit să fie transportat la spital. Starea sănătății sale era critică și, pentru prima oară în viață, Jack a conștientizat natura reală a bolii care îl chinuia din copilărie. Suferea de boala lui Addison, o disfuncționalitate a glandelor care secretă adrenalină, care are ca rezultat o reducere semnificativă a forței organismului bolnavului.

▶ La 12 septembrie 1953 Jack se căsătorește cu Jacqueline Lee Bouvier la biserica St. Mary din Newport, Rhodes Island. La nuntă au fost prezenți 1.200 de invitați, perechea de tineri căsătoriți având nevoie de două ore și jumătate ca să îi salute pe toți.

Clădirea Congresului american (Capitoliul)

Clipe personale

OARE ERA MAI IMPORTANT IAHTUL DECÂT SOȚIA?

Joseph Kennedy senior își inițiase fiii în mai multe sporturi, cum ar fi înotul, tenisul, golful și, bineînțeles, fotbalul american, la care familia se împărțea în două echipe și jucau cu toate forțele pentru victorie. Tatăl încerca prin intermediul sportului să insufle copiilor săi combativitatea care urma să le fie atât de necesară în viață și concepția că învingătorul și învinsul se bucură de același respect dacă au luptat cu pasiune și dinamism.

Printre altele, Joseph Kennedy era un navigator entuziast, hotărât să transmită acest entuziasm și copiilor săi. Se spune că chiar și în timpul curselor urmărea vasul fiilor săi, verificându-le tehnica la manevrarea pânzelor și, la sfârșitul cursei, neluând în seamă prezența altor persoane, le făcea o critică extrem de dură pentru eventualele greșeli. Jack a moștenit în cele din urmă iubirea tatălui său pentru acest sport și chiar și după ce a intrat în arena politică a continuat să petreacă multe ore cu frații și prietenii navigând. În 1956, pe când Jacqueline, care era însărcinată, năștea prematur un copil deja mort, Jack se afla în Mediterană pe un iaht. Ziarul Washington Times a publicat un articol care a avut un impact deosebit, cu titlul „Senatorul Kennedy se află în croazieră pe Mediterană fără să știe că soția sa a născut un copil mort". Cu toate acestea, când Jack a fost informat prin telefon de Jacqueline despre acest lucru, el i-a pus în vedere că nu are de gând să își întrerupă croaziera pentru a se întoarce lângă ea, și se spune că în momentul respectiv în relația cuplului a apărut o falie ireversibilă.

Familia Kennedy avea ca tradiție să organizeze curse de veliere în timpul verii.

Din cauza problemelor de sănătate, Jack și-a efectuat și al doilea mandat în Congres fără a face vreo mișcare ambițioasă sau vreo altă propunere demnă de menționat. În timpul celui de-al treilea mandat, Jack a început să dea mai multă importanță ideologiei sale politice și a decis că venise timpul să încerce să obțină un loc în Senat.

Lăsând în urmă viața sa liniștită și apatică de până atunci de congresman, Jack a trecut la acțiune. Pentru a-și promova ideile și profilul moral pe plan internațional, a pornit un turneu mondial în care a avut întâlniri importante cu președintele Iugoslaviei, Tito, cu Papa, cu prim-ministrul israelian David Ben Gurion, cu prim-ministrul indian Nehru și cu alți lideri. În 1952, și-a îndreptat atenția către Senat și, având drept bază de operațiuni statul Massachusets, a dat o bătălie electorală dură. Campania electorală a fost condusă de fratele său mai mic, Robert, care, prin manevre eficiente, a făcut ca Jack să realizeze aproape imposibilul, adică să obțină un loc în Senat având numai 6 ani de experiență în Congres. Având acum Senatul drept punct de plecare, Jack Kennedy a început să își organizeze acțiunile pentru obținerea președinției.

Căsătoria cu Jacqueline

Jack credea că pentru un politician celibatul este un atu, de aceea și-a păstrat viața amoroasă secretă. Iubita sa, care mai târziu a devenit Prima Doamnă a Statelor Unite, se numea Jacqueline. Jacqueline provenea dintr-o familie celebră de origine franceză, făcând parte din elita americană. Lucra ca fotoreporter la ziarul Washington Times și, la vârsta de 18 ani, fusese votată cea mai frumoasă debutantă în viața socială a anului. Jack și Jacqueline se cunoscuseră la nunta unui prieten comun, când Jack era încă membru al Congresului, iar Jacqueline era studentă la Universitatea George Washington. Relația lor a rămas ascunsă mult timp, doar un cerc foarte restrâns de prieteni având cunoștință de ea. În mai 1953 a venit însă timpul ca relația să fie dezvăluită. Jacqueline a luat decizia neașteptată să plece la Londra. Călătoria avea un scop dublu: să se ocupe jurnalistic de încoronarea reginei Elisabeta pentru ziarul la care lucra și să testeze sentimentele iubitului său, mai în vârstă cu 12 ani. Absența ei a fost foarte grea pentru Jack, care i-a transmis o telegramă la Londra, spunându-i „Faci o treabă extraordinară, dar mă simt foarte singur". La întoarcerea lui Jacqueline în America, Jack o aștepta în sala de sosiri a aeroportului, unde a cerut-o imediat în căsătorie. La 12 septembrie 1953, Jack și Jacqueline s-au căsătorit, iar căsnicia lor a durat până când glonțul asasinului i-a despărțit, pe 22 noiembrie 1963. Au trăit în confortul și luxul clasei superioare, provocând admirația dar și invidia cetățenilor americani simpli.

Fotografie rară a lui Jack mergând în cârje (1954). În perioada respectivă suferea de hernie de disc și avea dificultăți de deplasare. A vrut însă să își păstreze profilul dinamic, astfel că nu apărea cu cârjele în public.

Cel mai tânăr președinte al Statelor Unite

▲ La 20 ianuarie 1961, Kennedy a depus jurământul ca cel de-al 35-lea președinte al Statelor Unite, în fața Capitoliului. Discursul său inaugural a durat doar 15 minute, dar a rămas în istorie ca unul din cele mai dinamice discursuri politice.

Drumul spre preşedinţie

ÎN 1956, KENNEDY, din cauza problemelor cronice cu coloana vertebrală, a fost supus la multiple intervenții chirurgicale care l-au ținut la pat mai mult timp. În timpul convalescenței a scris o carte istorică intitulată „Profiles in Courage" – „Profiluri ale Curajului", în care lăuda faptele de vitejie a opt politicieni din trecut, printre care cel de-al șaselea președinte american, John Adams. Cartea a devenit în scurt timp best seller și a câștigat și premiul Pulitzer.

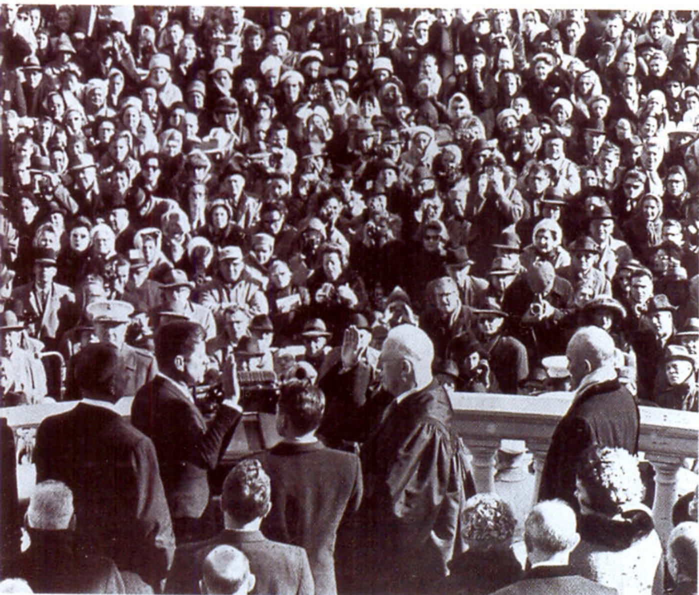
În perioada respectivă au început zvonurile legate de numele lui Kennedy și președinție. Politicienii din generația mai veche a Partidului Democrat, printre care și omul puternic al democraților, Lindon Johnson, nu îl acceptau însă și își exprimau nemulțumirea spunând că „poate să fi scris cărți, dar în atâția ani în Senat nu a venit cu nici o propunere notabilă". La începutul carierei sale politice, Jack reacționa intens la ambițiile și îndemnurile tatălui său, spunând chiar: „Tatăl meu este ca un ventriloc, iar eu joc rolul marionetei". Cu timpul însă a conștientizat puterea mijloacelor de informare în masă, s-a entuziasmat de popularitatea sa din ce în ce mai mare, și deodată ideea de președinție nu l-a mai deranjat atât de mult, ceea ce l-a făcut să acționeze în această direcție.

Primul său pas a fost să încerce să obțină învestirea ca Vicepreședinte de la Partidul Democrat, dar, în final, aceasta a fost acordată senatorului de Tennessee, Estes Kefauver. După acest eșec și după ce, mai întâi, s-a relaxat cu iahtul său, a vizitat peste 150 de orașe, rostind discursuri de susținere a lui Adlai Stevenson, care era candidatul democraților pentru alegerile prezidențiale. În cele din urmă, Stevenson a pierdut alegerile în fața candidatului republican Eisenhower, dar frații Kennedy au tras multe învățăminte de pe urma acestei lupte electorale. În 1962, sub președinția lui Kennedy, Stevenson a fost numit ambasador al Statelor Unite la Națiunile Unite. În timpul crizei din Cuba, Stevenson a fost cel care a dezvăluit declarațiile false ale sovieticilor la întrunirea Națiunilor Unite.

Eroul televiziunii

În ianuarie 1960, Kennedy și-a anunțat oficial intenția de a candida la președinția Statelor Unite.

Mai întâi trebuia însă să câștige alegerile preliminare și să obțină învestitura din partea democraților la congresul partidului care avea loc în vară. Kennedy, chiar dacă era recunoscut într-o anumită măsură, nu avea relațiile și conexiunile necesare cu profesioniștii politicii și puternicii țării, astfel că atenția sa s-a îndreptat spre mass-media, făcând un apel direct către poporul american. Rezultatul a fost o victorie zdrobitoare împotriva adversarului său, Hubert Humphrey, în turul preliminar, și victoria împotriva lui Lindon Johnson pentru învestitura Partidului Democrat. La 14 iulie 1961, la congresul Partidului Democrat de la Los Angeles, Kennedy a fost învestit can-

▲ Kennedy depune jurământul ca cel de-al 35-lea președinte al Americii în fața unei mulțimi imense.

▶ Candidatul Partidului Democrat, Jack Kennedy, a fost ales al 35-lea președinte al SUA. Poporul american l-a adorat pentru tinerețea, farmecul, umorul inteligent și energia sa.

▲ Cei trei frați Kennedy au colaborat îndeaproape pe toată durata campaniei electorale. Robert Kennedy (în mijloc) era consilier al fratelui său și a fost numit ministru al justiției în noul guvern. Fratele mai mic, Edward (dreapta) era Senator din 1960.

▼ Înainte de apariția televizată contra adversarului său, Richard Nixon, Kennedy a petrecut nenumărate ore de pregătire cu colaboratorul său apropiat, Ted Sorensen.

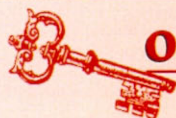
didat cu aproape dublul voturilor adversarului său. A renunțat la metodele consacrate ale vechilor politicieni și și-a bazat campania pe tehnici moderne, cum ar fi sondajele, promovare în mass-media și relații cu publicul.

Această strategie dinamică a continuat cu aceeași intensitate și în campania electorală principală, pentru președinție, avându-l ca adversar pe candidatul republicanilor, Nixon. Kennedy a folosit televiziunea la maxim, apărând în permanență în fața camerelor de luat vederi pentru a-și expune opiniile și percepțiile în fața electoratului, consacrând astfel un nou tip de luptă electorală. Înainte de alegeri au avut loc patru confruntări istorice la televiziune între Kennedy și Nixon. În prima, Nixon, care fusese vicepreședinte al lui Eisenhower, s-a prezentat cu un confort și o încredere în sine excepționale, dar pe parcursul dezbaterii, mai tânărul și mai puțin experimentatul Kennedy l-a dominat categoric. Votanților care au urmărit confruntarea televizată Nixon le-a apărut întunecat și infernal în contrast cu zâmbitorul și sincerul Kennedy. Toți cei care au ascultat dezbaterea la radio au rămas cu impresia că Nixon a câștigat, dar impresia telespectatorilor a fost că a câștigat, fără îndoială, Kennedy. În cele din urmă, la 8 noiembrie 1961, Kennedy a fost ales al 35-lea președinte al Statelor Unite cu cea mai mică diferență de voturi din istorie, 34.220.984 pentru Kennedy contra 34.108.157 pentru Nixon. America a avut astfel primul președinte catolic de origine irlandeză din istoria sa.

La 20 ianuarie anul următor, în pofida gerului, în fața Capitoliului s-a adunat o mulțime imensă de oameni, tineri și bătrâni, bărbați și femei, pentru a urmări depunerea jurământului de către noul președinte. Urcat pe un podium, cu privirea spre lumea adunată, Kennedy a rostit cu intensitate și dinamism discursul său istoric.

▼ Richard Nixon pe vremea când era vicepreședinte în administrația Eisenhower. Tânărul Nixon reprezenta noua generație a Partidului Republican și în persoana sa se puneau multe speranțe.

Omul-cheie

CONTRASTUL CU ETERNUL RIVAL NIXON

Lupta electorală pentru alegerea celui de-al 35-lea președinte al SUA a avut loc între candidatul Partidului Democrat, Jack Kennedy, și republicanul Richard Nixon. Kennedy avea 44 de ani, iar Nixon 47. Ambii își începuseră cariera politică în 1946, fiind aleși în Congres, iar în timpul mandatului lor în Senat, birourile lor erau foarte apropiate, având o relație de prietenie relativ bună. Când, în 1954, Kennedy a fost supus unei intervenții chirurgicale la coloana vertebrală, a primit de la Nixon un coș cu fructe și urări de însănătoșire grabnică.

Cei doi erau însă foarte diferiți. Kennedy era descendentul unei familii înstărite, iar atitudinea sa fără griji arăta un om senin și plin de încredere în sine. Pe de altă parte Nixon avea un aspect nervos și suspicios deoarece fusese nevoit să muncească pentru a-și încheia studiile iar consacrarea sa venise în urma unui efort individual dur.

Nixon, care fusese vicepreședinte pe vremea lui Eisenhower, avea opt ani de carieră importantă și era indubitabil cel mai puternic dintre cei doi candidați. Înainte de începerea campaniei electorale, sondajele indicau un avantaj al lui Nixon față de Kennedy, dar cifrele s-au schimbat în urma confruntării televizate între cei doi candidați. Dacă Nixon ar fi reușit o apariție la televiziune puțin mai eficientă și mai atrăgătoare, probabil că el ar fi fost câștigătorul acestor alegeri. Tensiunea și nervozitatea lui Nixon au fost însă evidente din modul său de a vorbi și din limbajul corpului, astfel că prin impresionarea auditoriului a câștigat relaxatul și fermecătorul Kennedy, răsturnând avantajul lui Nixon și câștigând în final președinția. După asasinarea lui Kennedy, funcția de președinte a fost preluată de Johnson. Nixon a candidat și a câștigat președinția țării după sfârșitul mandatului lui Johnson. Însă în mass-media a izbucnit scandalul Watergate, astfel că Nixon a devenit primul președinte american care a fost nevoit să demisioneze.

Politica noilor frontiere

Personalul noii conduceri

DIN MOMENTUL ÎN CARE ȘI-A PRELUAT NOUA FUNCȚIE, Kennedy a ales să se refere la sine cu inițialele numelui său, și anume JFK (John Fitzgerald Kennedy). Colaboratorul său apropiat îi spunea că, în opinia sa, acest lucru era puțin copilăros, dar Kennedy știa că președintele Roosevelt, care a guvernat cu dinamism țara în timpul marii depresiuni economice și al celui de-al Doilea Război Mondial prefera utilizarea inițialelor FDR (Frank Delano Roosevelt).

Prima acțiune a lui Kennedy după preluarea președinției a fost alegerea noii administrații, a personalului și a colaboratorilor. Kennedy, cu doar 15 ani de experiență în spațiul politicii, nu avusese niciodată dispoziția să își creeze un cerc de susținători personali apropiați. „Cercul meu constă în cei care m-au votat și întotdeauna vor exista oameni care să vrea să lucreze pentru guvern", susținea el. Avea doar 73 de zile pentru a acoperi 1200 de posturi, inclusiv Cabinetul. Realizarea cu succes a acestei sarcini fără existența unei rețele prealabile de cunoștințe era ceva nemaivăzut pentru politica americană și a dat electoratului impresia că noul guvern este curat și liber de interese și date prestabilite.

Nu au mers însă toate bine. Kennedy, care învinsese candidatul republicanilor, pe Nixon, cu o diferență minimă de voturi, simțea presiune și disconfort, dintre cauza faptului că aproape jumătate din alegătorii țării nu îl preferau, astfel că unele din opțiunile sale aveau ca scop mai mult să liniștească și să-i mulțumească pe republicani. Câteva caracteristici ale acestei strategii a lui Kennedy au fost menținerea în funcție a lui Allen Dulles și Edgar Hoover, directorii CIA și respectiv FBI.

▼ În ianuarie 1961 a avut loc la Casa Albă depunerea jurământului de către Cabinet, care era compus din elita administrației Kennedy, ai cărei membri erau numiți „cei mai buni și cei mai inteligenți". Al patrulea din stânga este Robert Kennedy, care a fost numit Ministru al Justiției, iar a opta din stânga este Prima Doamnă, Jacqueline Kennedy.

▲ Kennedy se adresează unui jurnalist într-o conferință de presă de după preluarea funcției de președinte. Poporul american, care urmărește interviul la televizor, îl simte familiar pe fermecătorul președinte care, cu o mână în buzunar, inspiră un aer de dinamism și încredere în sine.

Cei mai buni şi cei mai inteligenţi

În partidul Republican exista tendința să fie preferați pentru funcțiile importante oameni de natură conservatoare. Kennedy însă insista să își aleagă colaboratorii pentru Casa Albă dintr-un cerc de oameni tineri, liberali, educați și activi. Acest cerc al colaboratorilor săi s-a numit Echipa Cambridge și se compunea din absolvenți ai unor universități de prestigiu cum ar fi Harvard, Universitatea din Massachusets. Consilieri speciali ai președintelui au fost Arthur Schlesinger Jr. și McGeorge Bundy, ambii absolvenți de la Harvard, ministru al apărării Robert S. McNamara –fost director executiv al companiei producătoare de autovehicule Ford, ministru de externe Dean Rusk– fost membru administrativ al fundației Rockefeller, ambasador al SUA în India economistul John Kenneth Galbraith, ambasador al SUA în Japonia Edwin O. Reischauer și așa mai departe.

Acest cerc de colaboratori ai lui Kennedy, care aveau o medie de vârstă de 47 de ani și care mai târziu au fost denumiți „cei mai buni și cei mai

▲ La 20 februarie 1962, Kennedy vizitează instalațiile NASA pentru a-l felicita pe locotenent-colonelul John Glenn, astronautul care a realizat primul zbor cosmic al americanilor. În anul precedent, Kennedy anunțase demararea programului Apollo care avea ca scop trimiterea unui om pe Lună și redobândirea prestigiului Americii față de Uniunea Sovietică, în cursa pentru cucerirea spațiului.

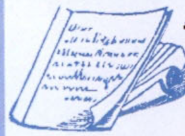
inteligenți" a oferit o contribuție semnificativă timp de mulți ani în toate domeniile vieții politice a țării.

Politica noilor frontiere

Prima problemă cu care s-a confruntat noua administrație a lui Kennedy a fost punerea în aplicare a promisiunii electorale privind politica noilor frontiere. „Vă asigur că ne aflăm astăzi în fața unor noi frontiere, indiferent dacă vrem acest lucru sau nu. Dincolo de acestea se află regiunile neexplorate ale spațiului și științei și problemele nerezolvate ale păcii și războiului, redutele ignoranței și prejudecății, întrebările fără răspuns ale sărăciei și bogăției excesive". Apelul lui Kennedy pentru o țară clădită pe noi idealuri care să cinstească și să perpetueze idealurile strămoșilor, care s-au desprins treptat de Europa și s-au instalat pe noul continent, a fost un discurs de zece minute care a mișcat și a cutremurat poporul american.

Începutul anilor 60 a reprezentat punctul de plecare al unei perioade de reașezări și schimbări în Statele Unite. Economia țării, care în ultimele două decenii era întreținută practic de război, începuse să dea semne de cădere, iar poporul american era stăpânit de sentimente de incertitudine, neliniște și punere la îndoială a regimului existent. Începea o nouă epocă, în care noile mijloace de informare facilitau accesul la cunoștințe pentru toți, oportunitățile de educație superioară se înmulțeau și probleme care nu fuseseră niciodată în atenția publicului ieșeau la suprafață. Era evident că țara avea nevoie de un nou lider pentru a o conduce cu pași siguri în noua epocă. Politica noilor frontiere a lui Kennedy promitea reforme în anumite domenii, cum ar fi educația, sănătatea publică, programul spațial, și abordarea problemelor constante, cum ar fi șomajul, locuințele și rasismul. Abordarea acestor subiecte urma să fie de competența guvernului și nu a factorilor privați, ca până atunci. Un bun exemplu este programul spațial al SUA, care, sub administrația Kennedy, a înregistrat progrese rapide.

Politica noilor frontiere a lui Kennedy este comparată frecvent cu politica lui Roosevelt, pe care acesta a numit-o Noul Acord (New Deal). Politica lui Roosevelt avea ca scop combaterea consecințelor Marii Depresiuni și, drept urmare, era oarecum superficială și unilaterală. Pe de altă parte, politica lui Kennedy punea bazele unei țări puternice politic și economic și, în paralel, asigura bunăstarea maselor.

Versiune diferită

AVENTURILE TÂNĂRULUI PREȘEDINTE

Tânărul și șarmantul Kennedy, deși avea o bună relație cu soția sa Jacqueline, avea din când în când aventuri cu mai multe femei. Cea mai cunoscută era Marylin Monroe, dar pe lângă aceasta, prin viața lui au trecut și Audrey Hepburn, Sophia Loren, Angie Dickinson și multe alte femei. Marlene Dietrich a avut o relație nu numai cu Jack, dar și cu fratele și cu tatăl său. Joseph Kennedy senior era și acesta deosebit de înclinat spre scandaluri amoroase, astfel că era deosebit de îngăduitor cu aventurile fiilor săi. Din studenție, Jack avea reputația unui mare afemeiat. În perioada când era senator cunoscuse prin intermediul lui Frank Sinatra pe amanta unui membru al mafiei din Chicago.

Aceste relații trecătoare ale sale puteau să reprezinte o dovadă a farmecului său, dar în vremea aceea erau ascunse prin toate mijloacele. La începutul anilor '70, după asasinarea sa, acestea au început să iasă la iveală, întunecând astfel imaginea sa de președinte popular.

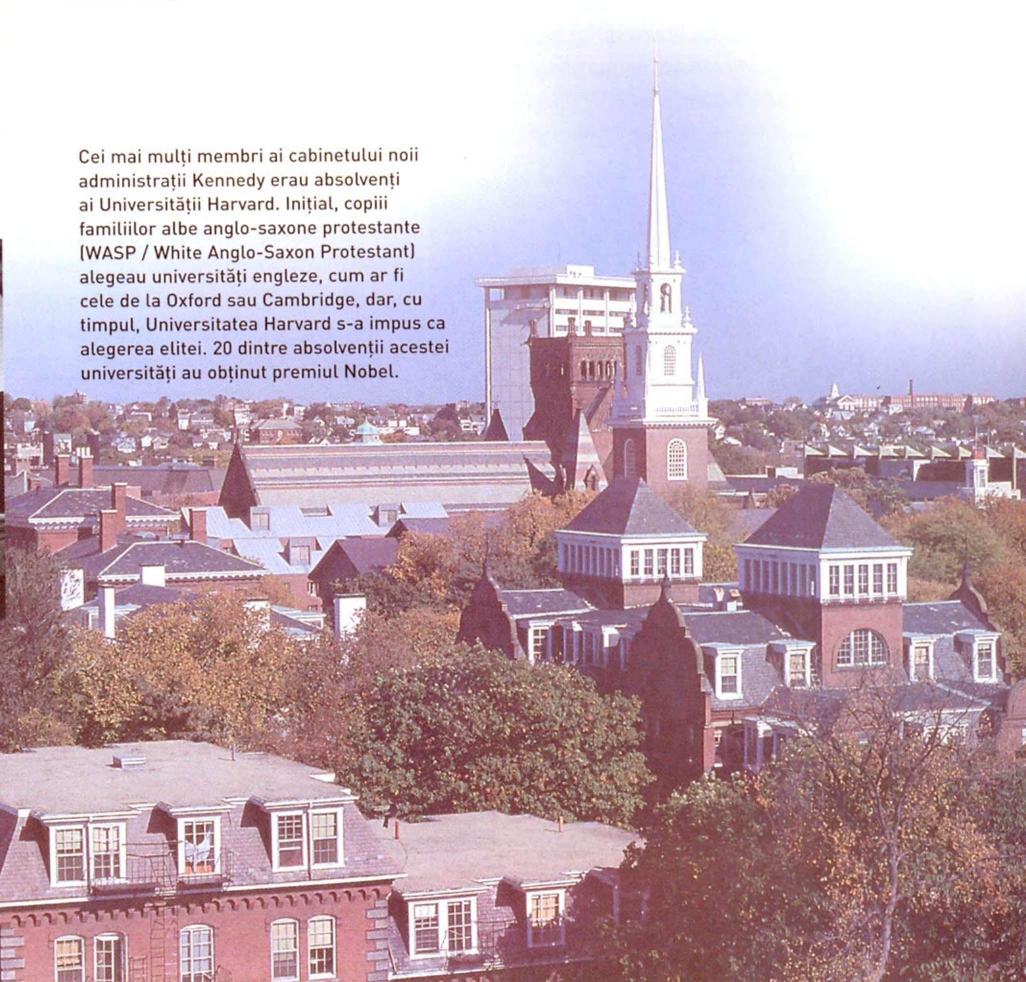
▲ Relația ascunsă a lui Kennedy cu Audrey Hepburn a durat mulți ani, până la căsătoria cu Jacqueline.

▲ Angie Dickinson, cu care Kennedy a avut o legătură serioasă chiar în timpul căsniciei sale.

▲ Instantaneu de la summitul istoric care a avut loc la Viena la 3 iunie 1961 între Kennedy și prim-ministrul rus Nikita Hrușciov. Pe această întâlnire la vârf s-au bazat multe speranțe pentru dezamorsarea Războiului Rece dintre Vest și Est. Chiar dacă Hrușciov părea jovial, Kennedy a păstrat o atitudine rezervată. În pofida fețelor zâmbitoare ale celor doi lideri, discuția dintre ei nu a adus rezultate, iar Războiul Rece a continuat.

Cei mai mulți membri ai cabinetului noii administrații Kennedy erau absolvenți ai Universității Harvard. Inițial, copiii familiilor albe anglo-saxone protestante (WASP / White Anglo-Saxon Protestant) alegeau universități engleze, cum ar fi cele de la Oxford sau Cambridge, dar, cu timpul, Universitatea Harvard s-a impus ca alegerea elitei. 20 dintre absolvenții acestei universități au obținut premiul Nobel.

Problemele lui JFK

Prima mare greșeală după preluarea puterii

DUPĂ PRELUAREA PREȘEDINȚIEI, Kennedy a aflat de planul de invadare a Cubei, moștenire de la fosta administrație Eisenhower. Având ca scop răsturnarea guvernului socialist al țării printr-o revoluție populară, CIA instruia și înarma refugiați cubanezi pentru debarcarea acestora în Golful Porcilor din Cuba. Din cauza naturii sensibile a operațiunii, Eisenhower aștepta o mișcare din partea liderului Cubei, fostul militar Fidel Castro, care să justifice intervenția, dar până la sfârșitul mandatului său nu a apărut o astfel de ocazie. Preluând funcția de la Eisenhower, Kennedy a fost informat în legătură cu planul și inițial s-a opus punerii în aplicare a acestuia. Într-un sfârșit a cedat însă presiunilor CIA, cu condiția ca la operațiune să nu participe trupe americane. Prin aprobarea planurilor CIA, Kennedy și-a încălcat repede promisiunea din discursul său inaugural „motivul pentru care avem armată este să putem duce un dialog".

Astfel, la 17 aprilie 1961, refugiații cubanezi au întreprins debarcarea programată în sud-vestul Cubei, în Golful Porcilor, dar au fost înfrânți în totalitate, în numai trei zile. La o lună de la incident, Castro a finalizat ridiculizarea Americii, declarând Cuba republică socialistă și pe sine marxist-leninist și încheind o alianță cu adversarul SUA, Uniunea Sovietică.

▲ Din seara zilei de 12 august 1961 până în zorii zilei următoare se finalizase construcția unui zid prevăzut cu sârmă ghimpată între Berlinul de est și cel de vest, în urma hotărârii bruște a guvernului Germaniei de Est. Din luna august a anului următor, au fost chemați ingineri să ranforseze zidul pe partea Germaniei de Est și trecerea în cealaltă parte a fost interzisă oricui nu avea autorizație specială de la guvern sau de la armată.

▲ În decembrie 1962, Kennedy, dorind să aibă o imagine completă a situației internaționale, a trimis în Vietnam observatori guvernamentali. Conform rapoartelor acestora, în sudul țării continuau ostilitățile, fără susținerea părții de nord, iar moralul trupelor americane din regiune era deosebit de scăzut. Această veste a sporit frământările lui Kennedy.

Criza rachetelor

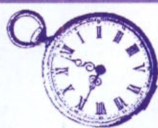
După sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial a apărut un nou conflict între Vest și Est, cu alte cuvinte, între Uniunea Sovietică Socialistă și America, exponentă a capitalismului, așa-numitul Război Rece, iar situația la începutul anilor '60 era deosebit de tensionată. La trei luni după ce Castro a declarat Cuba republică socialistă, Uniunea Sovietică și Germania de Est au trecut la construirea unui zid între Berlinul de Est și cel de Vest. Acest lucru s-a întâmplat pentru a opri trecerea a circa 20.000 de muncitori pe an din Germania de Est în cea de Vest și a provocat escaladarea tensiunii dintre America și Uniunea Sovietică.

În 1962, avioane americane care efectuau un zbor de spionaj deasupra Cubei au depistat baze de lansare de rachete cu focoase nucleare. Această veste a provocat tulburare la nivel mondial, iar în guvernul american mulți susțineau bombardarea și distrugerea imediată a acestora. O singură greșeală putea însă să conducă umanitatea la un război nuclear fără întoarcere. Astfel Kennedy, ținând minte incidentul de la Golful Porcilor a acționat după judecata lui și în locul bombardamentului a declarat blocada navală a Cubei și a cerut Uniunii Sovietice retragerea imediată a focoaselor nucleare de pe teritoriul cubanez. Într-un sfârșit, Uniunea Sovietică și-a retras rachetele și criza s-a încheiat fără a duce la o confruntare nucleară distrugătoare.

În anii de după criza rachetelor din Cuba, America și Uniunea Sovietică au ajuns la un acord bilateral, așa-numitul Hotline Agreement (acordul telefonului „roșu") care avea ca scop urmărirea relațiilor între cele două țări și soluționarea neînțelegerilor sau evenimentelor care

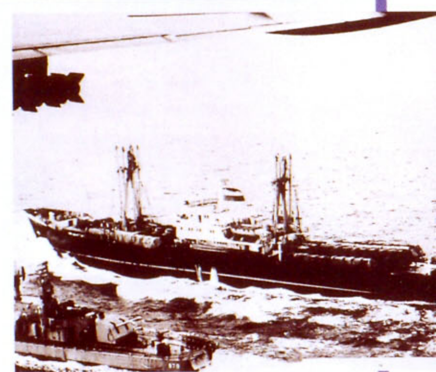
▲ Manifestându-și mânia, liderul Cubei, Fidel Castro (în mijloc) protestează împotriva intervenției neprovocate a SUA în afacerile interne ale țării în incidentul din Golful Porcilor. Toate țările europene au condamnat acțiunea Statelor Unite, punând într-o poziție dificilă administrația Kennedy.

Călătorii în timp

CRIZA DIN CUBA

În seara zilei de 22 august 1962, într-o apariţie televizată, Kennedy a anunţat existenţa rachetelor cu rază medie de acţiune, dotate cu 60 de focoase nucleare de construcţie sovietică, pe teritoriul Cubei. În continuare, a anunţat instituirea unei blocade navale a acesteia. Pe data de 24, 180 de nave ale Marinei Militare americane au fost trimise în Caraibe pentru a împiedica navele ruseşti să se apropie de Cuba. În acelaşi moment, Castro l-a informat pe Hruşciov că „începerea ostilităţilor cu Statele Unite este inevitabilă". Hruşciov însă, de teama izbucnirii unui război nuclear, a trimis pe data de 26 un mesaj către Casa Albă declarându-şi intenţia de soluţionare paşnică a problemei. Astfel, în dimineaţa zilei de 28 august 1962, după negocieri prelungite, Hruşciov l-a anunţat pe Kennedy că intenţionează să îşi retragă rachetele din Cuba.

▲ O navă sovietică îndepărtează focoasele nucleare din Cuba, sub supravegherea unui vas al flotei americane, punând capăt crizei care a ameninţat omenirea cu un război nuclear.

14 octombrie 1962	Un avion U-2, în timpul unui zbor de recunoaștere deasupra Cubei, depistează o bază rusească de lansare a rachetelor.
16 octombrie 1962	Președintele Kennedy cheamă în ședință extraordinară Consiliul de Securitate.
18 octombrie 1962	La Pentagon se fac pregătiri pentru bombardarea aeriană a Cubei.
19 octombrie 1962	Kennedy se opune planului de bombardare și, în pofida obiecțiilor șefului Forțelor Aeriene, hotărăște o blocadă navală a Cubei.
22 octombrie 1962	Într-o apariție televizată, Kennedy dezvăluie poporului american existența rachetelor rusești în Cuba.
24 octombrie 1962	Este pusă în aplicare blocada navală.
29 octombrie 1962	Prim-ministrul rus Hrușciov anunță retragerea rachetelor din Cuba.
9 noiembrie 1962	Navele rusești care transportă rachetele retrase pleacă din Cuba.

ar fi putut duce la un război nuclear. În august, în același an, s-a semnat între Marea Britanie, SUA și URSS o convenție care interzicea testele nucleare în atmosferă, în spațiu și pe mare.

Abordarea generală a cazului rachetelor din Cuba a fost una din cele mai remarcabile acțiuni ale mandatului prezidențial al lui Kennedy. Cu toate acestea, dușmănia dintre SUA și URSS nu avea să se încheie. Disputele pentru dominație și impunerea regimului, cum ar fi în cazul Războiului din Coreea, au continuat între cele două superputeri în diverse țări din lume.

O altă problemă care îl preocupa în mod deosebit pe Kennedy era conflictul care izbucnise între Vietnamul de Nord și cel de Sud. Kennedy ordonase trimiterea de comandouri (beretele verzi) ale armatei americane pentru a participa la crearea unui guvern puternic și rezistent la influențele comuniste în sudul țării, îngrijindu-se de binele poporului vietnamez. Când și-a dat seama de dificultatea operațiunii, a început să examineze retragerea acestora din țară. Nu a apucat însă să își finalizeze planurile. Johnson, care a preluat conducerea după moartea lui Kennedy, a ales calea intervenției active, conducând astfel SUA în așa-numitul Război al Mlaștinilor.

Marele aliat al negrilor

În a doua jumătate a anilor '50 și pe toată durata anilor '60 a început să iasă la suprafață și să ia proporții o chestiune care a preocupat administrația Kennedy mult mai mult decât pe cele precedente: problema rasială. Anunțarea politicii noilor frontiere a lui Kennedy întărise lupta persoanelor de culoare din America pentru dobândirea de drepturi egale. Kennedy știa că hotărârea sa de a susține lupta negrilor i-ar fi redus foarte mult popularitatea în rândul albilor din statele sudice, unde mentalitatea rasistă era deosebit de intensă, dar pe de altă parte prevedea că mișcarea pentru emanciparea negrilor urma să se dezvolte într-o chestiune majoră a vremii, și de aceea s-a decis să fie de partea lor. În 1963, peste 200.000 de persoane au realizat la Washington un marș imens, iar Martin Luther King a rostit vestitul său discurs în favoarea egalității, care a rămas în istorie ca „Am un vis" ("I have a dream"). Mai târziu, în același an, Kennedy a supus la vot un proiect de lege pentru drepturi civile, care făcea ilegală orice discriminare rasială în instituțiile sociale ale țării.

Reverendul King (în centru) aduce în prim plan problema discriminării rasiale a negrilor într-o manifestație în Birmingham, Alabama. Marșul nu a fost violent, dar poliția a arestat circa 2.200 de manifestanți. Mișcarea negrilor s-a extins curând în toată America, dar reverendul King a fost asasinat în 1968, la Washington.

Umbra morții se apropie

▲ Perechea prezidențială zâmbește cordial mulțimii entuziasmate. Peste patru secunde urma să se producă tragedia.

Lupta împotriva Mafiei

CEI MAI MARI OPONENȚI AI POLITICII NOILOR FRONTIERE a administrației Kennedy erau grupuri de persoane cu anumite interese, care nu intenționau să renunțe la acestea. Dintre acestea, cel mai puternic era Mafia, astfel că J. F. Kennedy, ca luptător pentru justiție socială, a luptat împotriva acesteia cu tărie și hotărâre.

În fruntea acestui efort s-a aflat Robert Kennedy, Ministrul Justiției, care a acționat cu strictețe și dinamism pentru îndeplinirea voinței fratelui său. În timpul mandatului său de ministru al justiției, Robert Kennedy a declanșat urmărirea penală împotriva a 228 de membri ai crimei organizate, față de doar 35 ai predecesorului său. Frații Kennedy erau deja un obiect al urii pentru membrii Mafiei și nu sunt puțini cei care acuză Mafia pentru asasinarea lui JFK.

◄ Marylin Monroe, în vârstă de 34 de ani, cântă „Happy Birthday dear President..." într-o interpretare care a rămas de neuitat, la cea de-a 45-a zi de aniversare a președintelui Kennedy. Câteva luni mai târziu, starul urma să își pună capăt vieții.

FBI și scandalurile prezidențiale

Adevărata slăbiciune a lui Kennedy erau femeile și scandalurile care rezultau din diversele sale combinații amoroase. Chiar și după ce a devenit președinte, a avut relații cu un număr aproape nenatural de mare de femei. În februarie 1962 au ajuns în posesia șefului FBI, Edgar Hoover – ale cărui relații cu Kennedy nu erau dintre cele mai bune –, detalii privind o relație a Președintelui care putea lua dimensiunile unui mare scandal. Judith Campbell, o femeie cu care Kennedy avea relații, era în realitate amanta unui mare mafiot din Chicago, Sam Giancana. Deosebit de satisfăcut de aceste date, Hoover i-a trimis lui Robert Kennedy un mesaj, amenințând să dea în vileag cazul.

Dacă ar fi devenit cunoscut că șeful administrației care încerca să elimine Mafia avea o relație cu o femeie implicată în organizația criminală, scandalul ar fi fost atât de mare, încât ar fi amenințat însăși viabilitatea administrației. Robert, panicat, l-a rugat pe fratele său să întrerupă relația, iar președintele Kennedy, cu un zâmbet amar și capul plecat, și-a recunoscut greșeala. Slăbiciunea președintelui a devenit o armă nu numai pentru Mafie, dar și pentru dușmanul său din interior, Hoover, sub a cărui amenințare administrația Kennedy a funcționat până la sfârșit.

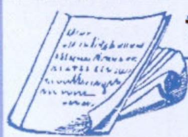
Relația lui Kennedy cu Marylin Monroe, care

▲ Sam Giancana, cap al mafiei din Chicago în 1962. Comisia specială de examinare a Senatului a descoperit că CIA îi atribuise lui Giancana misiunea de a-l asasina pe Castro.

a început în februarie 1961, a fost o altă greșeală a președintelui de care a profitat Hoover. Legătura lor a început aproximativ în perioada în care căsătoria lui Marylin cu scriitorul Arthur Miller era pe o traiectorie descendentă, spre divorț, moment în care sex-simbolul vremii și-a întors privirile către președinte. Anul următor, când atât FBI-ul cât și Mafia știau de legătura dintre președinte și vedetă, Kennedy a pus brusc capăt relației. Se spune că nu atât teama de scandal cât tulburările psihice ale lui Marylin l-au condus pe Kennedy la această hotărâre. Sfârșitul tragic al idilei a venit la 5 august 1962 când Marylin a fost găsită moartă în patul său de acasă, cu receptorul telefonului lângă ea.

Versiune diferită

▲ Asasinarea lui Robert Kennedy de către un bărbat în vârstă de 24 de ani de origine arabă.

BLESTEMUL DINASTIEI KENNEDY

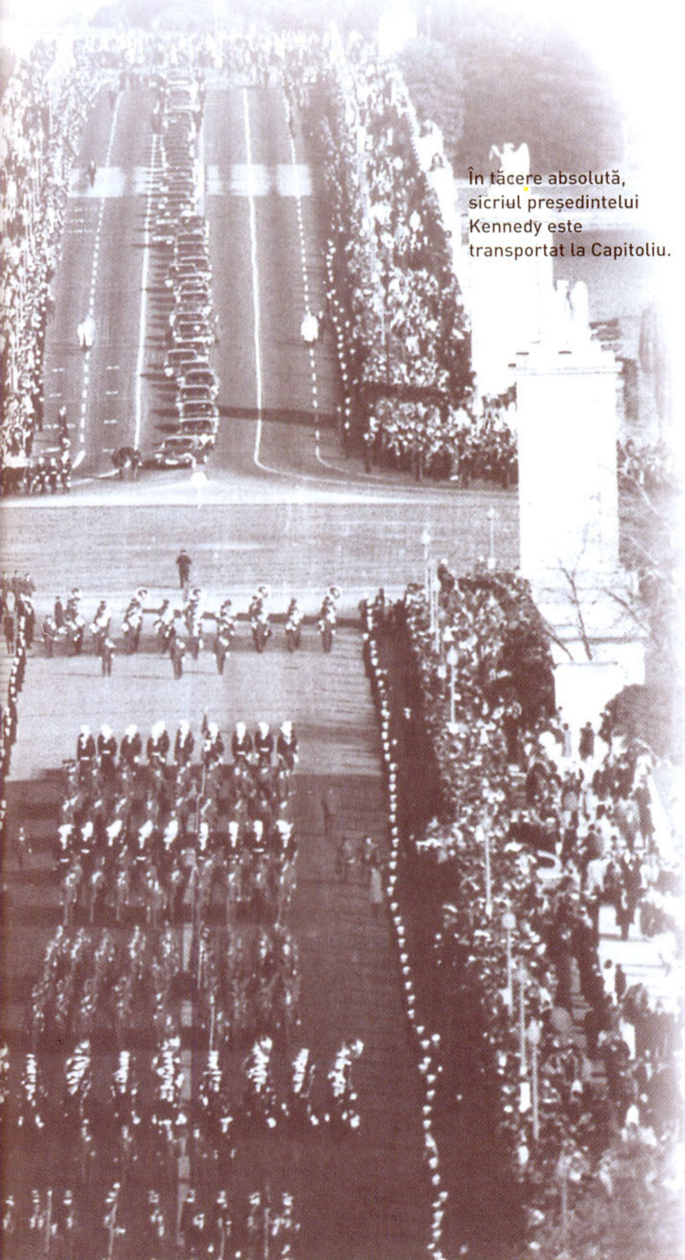
Chiar și după moartea lui Jack, tragedia familiei Kennedy a continuat. Următoarea lovitură a fost moartea lui Robert Kennedy la 5 iunie 1968. Acesta a fost împușcat de foarte aproape de Sirhan Sirhan, un american de origine arabă, care s-a apropiat de el pretinzând că este un angajat al hotelului din care ieșea după o conferință de presă.

După moartea prematură a lui Robert, la doar 42 de ani, toate speranțele și ambițiile familiei Kennedy s-au îndreptat spre fiul cel mai mic, Edward Kennedy, cunoscut ca Teddy, care însă nu a rezistat presiunii răspunderii și a căzut în patima alcoolului, decăzând din ce în ce mai mult. În 1969, întorcându-se beat de la o manifestare, a pierdut controlul mașinii și a căzut într-un lac. Teddy a reușit să iasă din vehiculul scufundat, dar tânăra sa însoțitoare a rămas blocată, pierzându-și viața. Kennedy a fost declarat vinovat de instanță și a fost nevoit să își retragă candidatura de la următoarele alegeri prezidențiale.

Cea mai recentă dintre tragediile dinastiei este moartea fiului președintelui Kennedy, JFK junior, într-un accident aviatic. Figura lui John John, în vârstă de trei ani, stând serios în fața sicriului tatălui la funeraliile președintelui mișcase întreaga America. Peste treizeci și șase de ani, în vara lui 1999, avionul privat condus de acesta a căzut în apele Atlanticului lângă insula Martha's Vineyard, aproape de Boston. Încă o dată poporul american a plâns o victimă a blestemului care bântuie familia Kennedy.

Dallas, orașul fatal

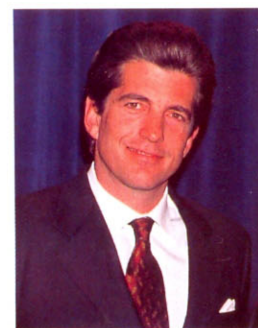
În primele zece zile ale lunii noiembrie 1963 perechea prezidențială s-a deplasat cu avionul forțelor aeriene la San Antonio pentru a realiza acolo prima sa vizită oficială. Următoarele alegeri prezidențiale apropiindu-se, Kennedy începuse un turneu în statele sudice ale țării, unde procentajele sale de acceptare erau foarte scăzute.

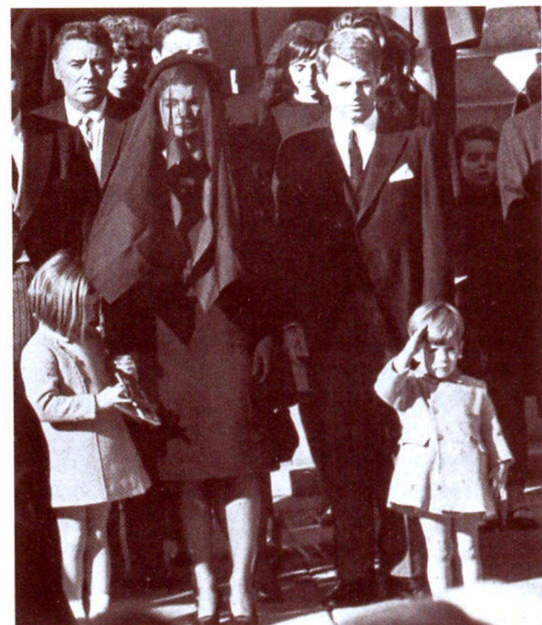
În tăcere absolută, sicriul președintelui Kennedy este transportat la Capitoliu.

Pe data de 22 a aceleiași luni, Kennedy și Jacqueline au ajuns puțin înainte de prânz cu un automobil decapotabil în Dallas, ultima dintre opririle programate, pentru a trece prin centrul orașului. Cu treizeci și cinci de minute mai târziu a venit lovitura neașteptată a sorții. În timp ce Kennedy saluta mulțimea zâmbind, expresia i se schimbă brusc și se înclină spre soția sa Jacqueline. Este transportat imediat la spital, dar peste puțin timp își dă ultima suflare. Avea doar 46 de ani.

Acestea au fost ultimele momente ale tânărului erou, în care nu numai America, dar și întreaga lume își pusese speranțele pentru un viitor mai bun. Vestea șocantă despre asasinarea președintelui american a căzut ca un trăsnet în toate colțurile pământului. Scriitorul Pete Hamill, care mai târziu urma să devină un colaborator apropiat al lui Robert Kennedy, scria: „Nu există cuvinte care să descrie senzația de gol pe care a lăsat-o tuturor tinerilor asasinarea mârșavă a președintelui Kennedy".

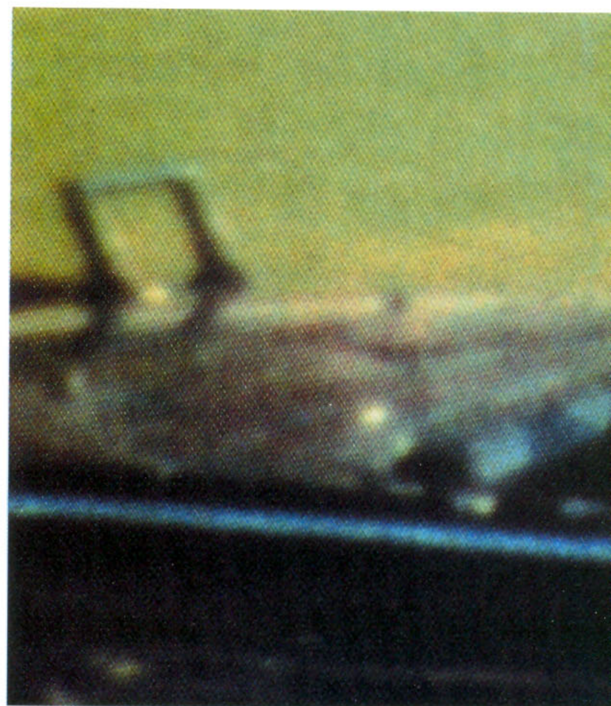
▲ JFK Junior, ca și tatăl său, s-a bucurat destul de mult timp de o viață de burlac, fără griji, înainte să se căsătorească, în 1995, cu modelul Carolyn Bessette. Era editor al revistei George, care însă nu a avut un succes deosebit.

▸ JFK Junior la sicriul tatălui său, la Cimitirul Național Arlington. Scena emoționează întreaga lume. El însuși urma să aibă parte de o moarte tragică peste 36 de ani.

O zi călduroasă în Dallas

Misterul care înconjoară asasinarea președintelui

Un pericol invizibil pândeşte şi ameninţă viitorul şi speranţa Americii, steaua strălucitoare a ţării, pe JFK. Dallas, 1963. Un glonţ venit de nicăieri îl răneşte mortal pe preşedinte. În acel moment încremeneşte şi este îndoliată întreaga lume. Misterul care învăluie această moarte constituie una din cele mai mari enigme ale secolului al XX-lea.

Turneul tragic

VIZITA PREȘEDINTELUI LA DALLAS a fost adăugată la turneul său la propunerea vicepreședintelui Johnson. În alegerile prezidențiale din 1960, Kennedy fusese ales cu o diferență foarte mică față de contracandidatul său, iar realegerea din 1964 depindea în mare măsură de alegătorii conservatori din statele sudice. În statul Texas, antipatia față de administrația Kennedy era deosebit de intensă și, știind foarte bine acest lucru, Johnson a insistat foarte mult pentru această vizită.

În acea zi fatală de 22 noiembrie 1963, la ora 8:30, la hotelul Ford West, perechea prezidențială a luat micul dejun dat în onoarea sa de membrii organizației locale a Partidului Democrat și, apoi, a plecat cu aeronava prezidențială, Air Force 1, de la baza aeriană Carswell spre Dallas. Au aterizat pe aeroportul Love Field și, după ceremonia de primire, s-au urcat într-o limuzină de lux, continuându-și drumul prin mulțimea entuziastă. Președintele Kennedy, îmbrăcat într-un costum gri, era așezat în partea din dreapta a banchetei din spate, iar Jackie, într-un costum Chanel roz impresionant, stătea în partea stângă. În față se aflau guvernatorul statului Texas, John Connoly și soția sa. Vehiculul a parcurs centrul orașului pe o distanță de 15 kilometri. Limuzina avea geamuri antiglonț și un tavan antiglonț care oferea vizibilitate și siguranță. În ziua respectivă vremea era deosebit de caldă și Kennedy a vrut să aibă un contact cât mai bun cu mulțimea, astfel că s-a făcut o excepție și drumul a continuat cu acoperișul ridicat. La 11:50 a pornit convoiul auto cu 5 vehicule care transportau perechea prezidențială, pe vicepreședintele Johnson și alte personalități în mijloc. La capetele coloanei se aflau mașini și motociclete ale poliției, care însă, după cum s-a dovedit, nu se aflau în alertă ca în urmă cu aproximativ un secol, la asasinarea președintelui William McKinley. Coloana de autovehicule mergea cu o viteză de 32 de kilometri pe oră și a trecut prin fața a două clădiri universitare din centrul orașului. De pe bulevardul central a cotit pe bulevardul Huston și de acolo a trecut prin fața depozitului de manuale școlare al statului Texas, unde a redus viteza pentru a coti la stânga pe strada Elm. Defilarea a ajuns la sfârșit, de-a lungul traseului stătea o mulțime entuziastă iar climatul festiv de primire era evident. „Nu puteți spune că locuitorii orașului nostru nu vă simpatizează, domnule președinte" i-a spus Guvernatorul statului Texas, și Kennedy i-a zâmbit, continuând să salute mulțimea. Brusc, la 12:30, Kennedy a scot un strigăt și și-a dus mâinile la gât. Connoly, care se afla pe scaunul din față, a fost și acesta lovit de un glonț. Imediat după aceea, partea din față a corpului său s-a înclinat înainte. Imediat, vehiculul prezidențial a luat viteză și s-a deplasat la spitalul Parkland Memorial Hospital, în timp ce Jacqueline continua să țină în brațe capul soțului ei încercând să oprească curgerea sângelui și a materiei cerebrale. Ajungând la spital, Kennedy a fost transportat la aripa de urgențe, unde medicul Charles Crenshaw i-a acordat primele îngrijiri. Dar fără folos. Starea lui Kennedy era ireversibilă, iar la 13:00 a fost anunțată moartea sa.

▼ Depozitul de manuale școlare al statului Texas (stânga) unde, după toate probabilitățile, se afla trăgătorul. La 12:29, limuzina prezidențială care se deplasa pe bulevardul central a cotit la dreapta pe strada Huston. La 12:30, vehiculul a cotit 120 de grade la stânga și a intrat pe strada Elm, la câtiva metri de depozitul de manuale, unde a redus viteza. După câteva secunde, președintele Kennedy a fost rănit mortal.

Un bărbat numit Oswald

Lee Harvey Oswald, în vârstă de 24 de ani, angajat temporar la depozitul de manuale școlare al statului

▲ Unul dintre spectatori avea un aparat de filmat pe 8 mm, cu care a filmat momentul împușcării președintelui Kennedy. Filmul realizat de Zapruder dintr-un magazin de haine de lângă bulevardul Huston a rămas cunoscut ca „filmul Zapruder". Sus este instantaneul primei împușcături, când Kennedy își duce mâinile la gât. În centru vedem a doua împușcătură care și-a atins ținta. Apoi corpul președintelui se duce brusc înapoi. În al treilea instantaneu, Jacqueline încearcă să adune ce a mai rămas din președinte.

Texas, a fost arestat la 90 de minute după eveniment sub acuzația de asasinare a președintelui Kennedy. Arestarea sa imediată s-a bazat pe două rapoarte primite de poliția din Dallas. Prima a fost că în momentul asasinării președintelui s-au auzit împușcături din clădirea depozitului. Peste zece minute a venit descrierea făptașului, care se potrivea perfect lui Oswald. Paradoxal însă, în momentul procesului, poliția din Dallas nu avea nici unul dintre aceste două rapoarte în posesia sa.

Motivul pentru care a fost arestat Oswald a fost uciderea polițistului J.D. Tippit, care a fost împușcat în timp ce patrula în cartierul Oak Cliff, la circa 40 de minute după asasinarea lui Kennedy. Puțin mai târziu Oswald, fără să plătească bilet, a intrat în Teatrul Texas, unde a și fost arestat, în urma unui telefon la poliție, referitor la comportamentul său ciudat și suspect. După arestare, știrile au transmis următorul mesaj: „A fost arestat un suspect care făcuse

▼ Clădirea depozitului de manuale al statului Texas de unde Oswald a tras asupra președintelui Kennedy. La etajul șase au fost găsite cartușele. Concluzia Comisiei Warren care a investigat asasinarea Președintelui a fost că din acest loc și numai din acest loc, un trăgător, Oswald, a tras focurile de armă care l-au ucis pe Kennedy. Conform acestei concluzii, Kennedy a fost împușcat din spate, dar din cadrele filmului Zapruder nu lasă nici o îndoială asupra faptului că a fost împușcat din față.

cerere de cetățenie sovietică". Care era însă istoria personală a omului care a fost imediat stigmatizat ca fiind comunist?

S-a născut la New Orleans în 1939, iar în 1956 s-a înrolat în rândul pușcașilor marini, unde a fost instruit ca operator de radar și a fost transferat la baza aeriană Achugi din Japonia. La sfârșitul anului 1959 a dezertat în Uniunea Sovietică, dar în 1962 a depus cerere de repatriere, care a fost acceptată după ce la ambasada americană nu i s-a pus nici o întrebare privind dezertarea sa. Aici bineînțeles că ar fi rezonabil să ne întrebăm dacă nu cumva Oswald era agent CIA.

În iunie 1962, Oswald și soția sa rusoaică, cu care venise în America, au cunoscut în Dallas o comunitate de ruși anticomuniști în exil, cu care au avut relații apropiate. În aprilie 1963, Oswald s-a mutat la New Orleans, unde s-a autodeclarat reprezentant local al organizației Fair Play for Cuba Committee – organizație de solidaritate cu Cuba și în favoarea lui Castro. Puțin după aceea s-a întors din nou la Dallas unde, cu aproximativ o lună înainte de asasinarea lui Kennedy, s-a angajat temporar la depozitul de manuale școlare al statului Texas.

După asasinat și după arestarea sa, a fost interogat fără întrerupere de poliția din Dallas și agenți FBI timp de două zile, până pe 24 noiembrie. Paradoxal însă, depoziția lui Oswald, care a fost dată fără a fi prezent un avocat, nu a fost înregistrată niciodată în vreo evidență oficială.

În aceeași zi, 24 noiembrie, când Oswald ieșea escortat de polițiști din parcarea subterană a poliției pentru a fi transportat la tribunal, a fost împușcat mortal de Jack Rubby, proprietar de cluburi de noapte din Chicago.

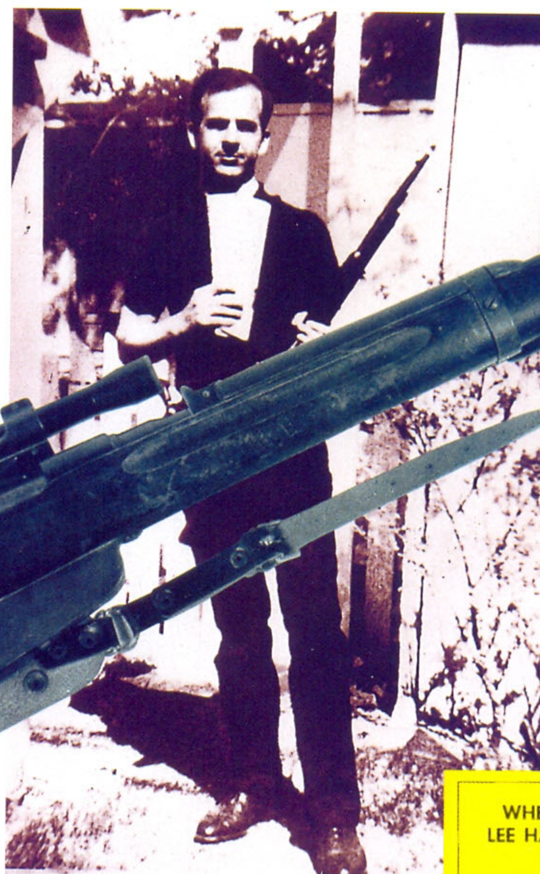
De unde a venit împuşcătura?

La 22 noiembrie 1963, la 98 de minute după anunțul morții lui JFK, vicepreședintele Lindon Johnson, îmbarcat pe aeronava prezidențială Air Force 1 în direcția Washington, și-a preluat atribuțiile ca al 36-lea președinte al Americii, avându-le ca martore pe Jacqueline și pe judecătoarea Sarah T. Hughes. La 29 noiembrie, președintele Johnson a dispus înființarea comisiei de investigație, avându-l în frunte pe șeful Curții Supreme, Earl Warren, și ca membri, printre alții, pe directorul CIA, Allen Dulles, și pe viitorul președinte Gerald Ford, în scopul investigării asasinării președintelui Kennedy. În septembrie anul următor, Comisia Warren și-a expus concluziile, potrivit cărora Oswald a fost singurul plănuitor și executant al asasinatului. În raportul lor final există însă date foarte interesante privind direcția împușcăturilor. 42% din cei întrebați care se aflau în zona unde a avut loc asasinatul au declarat că împușcăturile păreau să vină de pe un pasaj pe care convoiul nu îl depășise încă. Potrivit acestor mărturii, împușcăturile au venit din față, dar concluzia comisiei care l-a declarat pe Oswald unicul executant, care a tras de la fereastra depozitului de manuale școlare al statului Texas face necesară ipoteza că împușcăturile au venit din spate.

Comisia Warren și-a bazat concluzia că toate cele trei împușcături au venit de la fereastra etajului 6 al depozitului de manuale școlare pe faptul că acolo au fost găsite 3 cartușe goale. Există însă și alte date care fac concluzia comisiei Warren să fie neîntemeiată. Una dintre împușcături este cea care l-a lovit pe președintele Kennedy în cap. O a doua împușcătură nu și-a atins ținta ci a lovit trotuarul, rănind un spectator la obraz. Rămâne deci o singură împușcătură, al cărei traseu nu este ușor de explicat. Pe lângă rana fatală la cap, Kennedy a fost lovit o dată și în gât. A fost însă rănit și guvernatorul Connely, iar diversele studii arată că ar fi fost imposibil ca același glonț care l-a lovit pe Kennedy în gât să își fi continuat parcursul și să fi provocat și rănile Guvernatorului. Poate au fost 4 și nu 3 împușcături? Dacă este într-adevăr așa, atunci vorbim de doi trăgători, ceea ce implică o conspirație și anulează teoria acțiunii independente a lui Oswald.

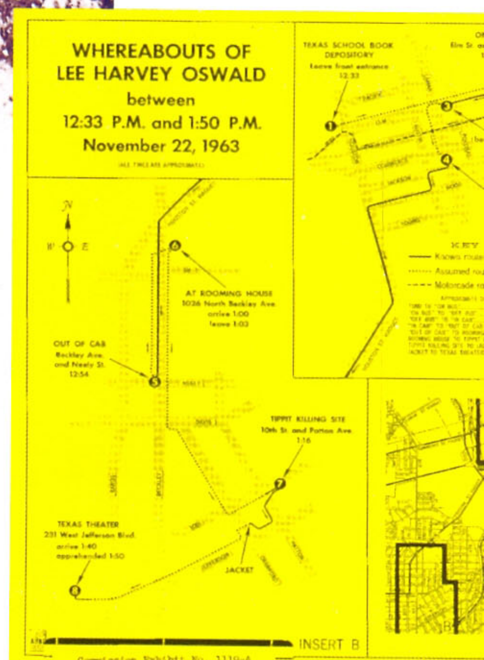
De asemenea, conform concluziei, cele 3 împușcături au fost înregistrate în 5-6 secunde. Chiar și pentru un lunetist profesionist, fiecare tragere necesită cel puțin 2-3 secunde. Întrebarea care apare este cum Oswald, folosind o carabină veche Carcano de producție italiană a putut să tragă de 3 ori într-un interval atât de scurt. Un alt element foarte important este că Oswald a fost supus la un test cu parafină și singurele urme de praf de pușcă găsite au fost pe mâini și nu pe față sau pe gât, unde ar fi trebuit să existe dacă ar fi tras cu o carabină veche.

Există multe alte enigme privind cazul asasinatului, care însă vor rămâne fără răspuns până în 2039, deoarece o mare parte dintre documente, mărturii și dovezi rămân secrete până atunci.

◂ Oswald, arestat ca suspect principal la o oră și jumătate după eveniment, era un foarte bun utilizator al carabinei tipul M-1.

◂ Carabina Carcano, de fabricație italiană, care a fost găsită la etajul 6 al depozitului de manuale școlare, nu este vestită pentru eficacitatea ei. Raportul comisiei Warren care îl vede pe Oswald trăgând cu aceasta 3 focuri în 6 secunde, nimerind o țintă în mișcare, ridică multe semne de întrebare.

▴ O hartă care arată zona unde s-a produs asasinatul, parcursul coloanei de autovehicule și punctul de unde se spune că ar fi venit împușcăturile.

◂ Momentul împușcării lui Oswald de către Ruby. Ruby era un proprietar de cluburi de noapte din Texas, care avea legături cu Mafia. La 14 martie 1964 a fost condamnat la moarte pentru uciderea lui Oswald, dar a murit în 1967 în închisoare, în urma unor complicații provocate de o pneumonie, înainte de a executa pedeapsa.

CINE ESTE RESPONSABIL PENTRU ASASINAREA LUI KENNEDY?

Teorii ale conspirației

În legătură cu asasinarea președintelui Kennedy există teoriile trăgătorului izolat și cele care susțin participarea mai multor persoane. Conform verdictului oficial al Comisiei Warren, Oswald a fost singurul făptaș. Pe de altă parte, scenariile care implică mai mulți făptași se bazează pe declarațiile martorilor oculari și pe analizele balistice ale traiectoriei gloanțelor, care conduc la concluzia că făptașii erau cel puțin doi și deci asasinatul a fost rezultatul unei conspirații. Potrivit declarațiilor martorilor oculari, focurile au venit din partea laterală a unei movile cu iarbă, care se afla în față și la dreapta autovehiculului președintelui. Acest lucru este confirmat și de mărturia unei femei, Jean Hill, care declară că făptașul se afla pe o porțiune înălțată, cu verdeață. Există de asemenea mărturii care susțin că în umbra copacilor, aproape de gardul porțiunii înălțate, se aflau doi bărbați în uniformă de poliție.

Această mărturie este susținută și de imaginile difuzate de BBC.

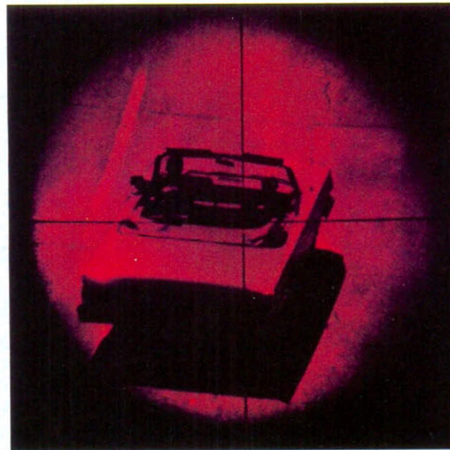
Rezultatele autopsiei realizate la spitalul Bethesda Naval, unde a fost transportat corpul lui Kennedy, au provocat de asemenea multe bănuieli, creând un teren propice pentru dezvoltarea diverselor teorii ale conspirației. Pe lângă teoria trăgătorului izolat la care a ajuns Comisia Warren, ignorând probabilitățile semnificative de existență a unei alte explicații, să examinăm teoriile alternative cele mai răspândite care implică existența unei conspirații.

• CIA

Potrivit acestei variante, asasinarea lui Kennedy a fost planificată de membri de nivel înalt ai CIA care îl acuzau pentru eșecul debarcării din Golful Porcilor din Cuba și suspendarea hotărârii de a trimite suport aerian în timpul operațiunii. Mark Lane, în cartea sa cu titlul „Plausible Denial" („Negarea plauzibilă"), pretinde că Howard Hunt, omul arestat pentru cazul Watergate, este implicat și în asasinarea lui Kennedy. Hunt era responsabilul programului CIA care instruia și pregătea refugiați pentru revoluție în Cuba și astfel a ajuns să se întâlnească cu Oswald. Lane susține chiar că Hunt se afla el însuși la locul asasinatului. Într-o altă carte cu titlul „They've Killed the President!: The Search for the Murderers of John F.Kennedy" („Ei l-au ucis pe Președinte!: Căutarea ucigașilor lui John F.Kennedy"), Robert Sam Anson prezintă punctul de vedere că asasinarea lui Kennedy a fost rezultatul unei conspirații duble între CIA și Mafia.

• Lovitura de stat (teoria Garrison) și filmul JFK

Această versiune vede asasinarea lui Kennedy ca parte a unei lovituri de stat din partea membrilor guvernului care susțineau fanatic intervenția militară a Americii în războiul din Vietnam. Pentru aceștia, Kennedy, care își declarase intenția de a pune capăt războiului rece, constituia o prezență nedorită și deranjantă. Jim Garrison, procuror din New Orleans, a susținut că membri ai CIA, FBI, ai poliției din Dallas, ai serviciului secret și ai guvernului au

participat la o imensă operațiune de acoperire a dovezilor. În 1991, regizorul Oliver Stone, pe baza cărții lui Garrison cu titlul „Pe urmele asasinilor"(On the Trail of the Assassins), a realizat mult disputatul film „JFK", rolul principal fiind interpretat de cunoscutul actor Kevin Costner.

• Lindon Johnson

După asasinarea lui Kennedy, funcția de președinte a fost preluată de Johnson. Conform acestei variante, în conspirație a fost implicat Johnson, împreună cu membri ai guvernului care doreau să îl vadă președinte. Comisia Warren a ignorat relațiile proaste ale fraților Kennedy cu Johnson precum și faptul că una dintre primele acțiuni ale lui Johnson după preluarea atribuțiilor prezidențiale a fost trimiterea de trupe în Vietnam.

• Nixon

Această conspirație îl vede pe Nixon, adversarul lui Kennedy în alegerile prezidențiale, responsabil pentru asasinat. Nixon avea legături cu Mafia și relații personale foarte strânse cu membrii Comisiei Warren.

• Hoover

Se spune că J. F. Kennedy îl presa pe Hoover să demisioneze din funcția de șef al FBI și de aceea Hoover a plănuit asasinarea lui.

• Mafia

Mafia, care își pierduse interesele din Cuba din cauza lui Kennedy, a ordonat asasinarea lui. În plus, ministrul justiției, Robert Kennedy luase măsuri foarte dure împotriva crimei organizate, creând astfel un climat de antipatie și mai intens.

• Castro

Conducătorul Cubei, Fidel Castro, a aflat de planul pentru asasinarea sa de către CIA, astfel că a dispus asasinarea lui Kennedy.

• Refugiații cubanezi opozanți ai lui Castro

Conform acestei variante, refugiații cubanezi l-au acuzat exclusiv pe Kennedy pentru eșecul debarcării din Golful Porcilor, unde i-a abandonat, astfel că doreau asasinarea lui.

• Extremiștii conservatori din Sud

Această teorie vede ca răspunzătoare pentru asasinarea lui Kennedy organizațiile extremiste conservatoare din Sudul american, cum ar fi Ku Klux Klan (KKK), din cauza nemulțumirii lor pentru liberalismul său și pentru sprijinul său dat negrilor în lupta pentru drepturi egale.

Pe lângă teoriile conspirației de mai sus, există și altele care implică în asasinarea președintelui Kennedy diverse organizații din America și din afara acesteia. Se vorbește despre implicarea de organizații cum ar fi negrii extremiști cu vederi de stânga ai lui Malcolm X, KGB-ul și agenții sovietici, liderul Vietnamului de Sud Din Jiem și mulți alții.

Moartea în condiții suspecte a cel puțin douăzeci de persoane care aveau legătură cu asasinarea lui Kennedy este unul dintre motivele pentru care există atâtea teorii diferite ale conspirației. De exemplu David Ferrie, care îl cunoscuse pe Oswald în cadrul mișcării refugiaților cubanezi și care era considerat de Garrison un martor important, s-a sinucis la patru zile după ce numele său a apărut în ziare în legătură cu asasinatul. După douăsprezece ore a fost descoperit corpul unui prieten al lui Ferrie. De asemenea au murit, printre alții, un martor ocular, un cetățean care comunicase cu Oswald și un jurnalist.

Cele mai multe dintre documentele care au legătură cu asasinarea lui Kennedy vor fi accesibile publicului larg după 2039, și numai atunci vor ieși la iveală toate datele și va apărea posibilitatea de a se găsi un răspuns pentru această enigmă.

Oameni care l-au iubit sau l-au urât pe eroul Americii

Au existat mulți oameni care au iubit figura luminoasă şi zâmbitoare şi simțul umorului care-l caracteriza pe Kennedy şi care au devenit prieteni apropiați ai acestuia. Alții însă au urât liberalismul şi ideile sale progresiste.

Marea actriță care l-a vizitat pe Kennedy în uniformă de soră medicală

Grace Kelly (1928-1982)

Întâlnirea lui Kennedy cu Grace Kelly, fără să îi prezinte nimeni în mod oficial, a fost ceva unic. În octombrie 1954, când Kennedy era încă membru al Congresului, a fost supus unei operații la coloana vertebrală pentru eliminarea durerilor insuportabile de mijloc care îl afectau. Operația nu a avut rezultatele așteptate, astfel că în luna februarie a anului următor a fost operat din nou pentru îndepărtarea suportului metalic care fusese implantat în decursul primei operații. Pe lângă aceste două operații foarte dureroase și periculoase pentru viața lui, Kennedy suferea și de o boală cunoscută sub numele de boala lui Addison. Combinația celor două afecțiuni îl slăbise psihic și fizic, fiind imobilizat în patul spitalului mai mult timp.

Jacqueline, care se căsătorise cu Kennedy cu 2 ani înainte, încerca în toate felurile să îl încurajeze și să îl distreze pe soțul său care suferea atât de mult. La un moment dat a aflat că actrița Grace Kelly, cu care o lega o veche prietenie, se afla în New York, astfel că i-a venit o idee. I-a cerut lui Grace să se deghizeze în soră medicală și să ducă soțului ei masa în camera spitalului. Kennedy era însă atât de epuizat și chinuit de durere încât nu a recunoscut-o pe Grace Kelly în uniforma de soră medicală.

Din fericire pentru Kennedy, operațiile au avut succes astfel că trei luni mai târziu, în mai 1955, a putut să se întoarcă la îndatoririle sale de congresman.

În 1954, Kelly a obținut premiul pentru rol feminin principal pentru rolul său din filmul „Țăranca" (Country Girl) și în 1956 s-a căsătorit cu prințul Renier de Monaco, obținând astfel titlul de Prințesa Grace. A murit într-un accident tragic de mașină în 1982, la vârsta de 52 de ani.

TABEL DE CONEXIUNI ÎNTRE PERSONALITĂȚI

Oameni cu aceleași spirit și aceleași convingeri
Dușmani
Cerc de prieteni
Dragoste

Frank Sinatra
1915-1998
Cântăreț și actor cu multe legături în lumea interlopă. Prin intermediul lui Sinatra, Kennedy a cunoscut o femeie care era amanta unui mare mafiot din Chicago.

Norman Mailer

Edgar Hoover

Edwin Oldfather Reischauer

Marylin Monroe
1926-1962
Sex-simbolul care a tulburat o generație întreagă; a avut o relație furtunoasă cu Kennedy.

Martin Luther King
1929-1968
Liderul mișcării pentru emanciparea populației de culoare. Asasinat de un extremist alb în 1968.

Malcolm X

Grace Kelly

Audrey Hepburn
1929-1993
Actriță de origine belgiană, una din multele staruri de la Holywood care au avut relații cu JFK.

Bill Clinton

Nikita Hrușciov
1894-1971
Prim-ministru al Uniunii Sovietice după moartea lui Stalin. A negociat cu Kennedy în timpul crizei rachetelor din Cuba.

Marlene Dietrich
1901-1992
Actriță de origine germană, cunoscută pentru relațiile sale amoroase cu mai mulți membri ai familiei Kennedy.

Fidel Castro
1926

Richard Nixon
1913-1994
Al 37-lea președinte al Statelor Unite, care fusese învins de Kennedy în alegerile prezidențiale din 1960. A demisionat din funcția de președinte în 1968 în urma implicării în scandalul Watergate.

▲ Persoanele din casetele de culoare albă au fost deja menționate în detaliu

Strângerea de mână care i-a schimbat viitorul

Bill Jefferson Clinton 1946

În 1963, Bill Clinton, un elev de liceu de 16 ani, care iubea muzica, a trăit o experiență care urma să se dovedească hotărâtoare pentru evoluția sa viitoare. Liceul din Hot Springs, Arkansas, unde era înscris Bill Clinton, a participat la un program cu denumirea Boys State (în traducere liberă „Parlamentul tinerilor") care avea ca scop încurajarea tinerilor să ia parte activă la politica țării. Bill a fost ales să își reprezinte școala. În luna august a aceluiași an a ajuns în capitală, la Washington, pentru a participa la o conferință a tinerilor în cadrul programului Boys State, unde, printre altele, reprezentantul fiecărui stat urma să aibă ocazia să se întâlnească personal cu președintele Kennedy. Astfel, după discursul pe care l-a ținut pentru tineri în Rose Garden, la Casa Albă, Președintele a strâns mâna tuturor reprezentanților, inclusiv a tânărului Clinton. După această strângere de mână, Bill Clinton, care până atunci nu se gândise la sine ca politician, a ajuns la hotărârea că vrea să urmeze drumul politicii. Jack Kennedy, mai în vârstă ca el cu 29 de ani, a constituit pentru Clinton obiectul admirației și respectului.

Discursul ținut de eroul Războiului din Pacific la învestirea în funcție a influențat o întreagă generație de tineri, născuți între 1945 și 1955, așa numiții baby boomers. În ceea ce îl privește pe Bill Clinton, orientarea sa spre Partidul Democrat se datorează discursului lui Kennedy, care l-a atins în inimă. În legătură cu strângerea sa de mână cu Kennedy, Clinton a spus la un moment dat: „Acesta a fost momentul din viața mea când am înțeles exact ce vreau să devin".

După absolvirea liceului a studiat la Universitatea Georgetown din Washington, iar apoi a obținut o bursă la Universitatea Oxford, și apoi a obținut licența în drept la Universitatea Yale. Întorcându-se în Arkansas, s-a ocupat activ de politică și în anul 1978 la vârsta de 32 de ani, a fost ales guvernator al statului. În 1991, în vârstă de numai 46 de ani, a fost ales al 42-lea președinte al Americii.

Extremistul negru care s-a bucurat de asasinarea lui Kennedy

Malcolm X (1925-1965)

La doar 10 zile de la asasinarea președintelui Kennedy, în timp ce întreaga țară era încă în doliu, Malcolm X, liderul mișcării pentru emanciparea negrilor, într-un discurs ținut la o întrunire a Națiunii Islamului a comentat: „Acest asasinat era ceva de așteptat și o chestiune de timp. Când se întâmplă ceva așteptat, eu mă bucur, nu mă întristez. ...A fost un fapt care a zguduit societatea violentă creată de albi în America și mă bucur pentru aceasta." Acest comentariu a fost condamnat peste tot și a provocat furia publicului. Mai târziu, însuși Malcolm X a declarat că singura lui intenție fusese să critice violența societății americane. Când reverendul King l-a acuzat că prin acest comentariu a jucat jocul albilor, răspunsul lui Malcolm a urmat în aceeași direcție. „Moartea președintelui este dovada că, în societatea americană a albilor, violența și asasinatul au devenit moduri acceptate pentru exprimarea opoziției față de un lucru, iar pentru acest lucru sunt responsabili toți cetățenii țării".

În iunie 1963 fusese depus în Congres proiectul de lege pentru drepturile civile, care însă a întârziat să fie aprobat, din cauza asasinării președintelui, și a fost votat în aprilie, anul următor. Malcolm X a comentat după cum urmează: „Noi, toți negrii, avem un scop comun: libertatea, justiția și egalitatea. Cerem să fim recunoscuți ca ființe umane și să ni se arate respectul pe care îl merită ființele umane. Cerem să fie eliminată orice formă de discriminare rasială".

Malcolm X, după ce a realizat un pelerinaj la Mecca și a vizitat mai multe țări africane, s-a întors în America și a fondat organizația pentru unificarea afroamericanilor. Acțiunea lui a fost întreruptă atunci când a fost asasinat la 21 februarie 1965, în timpul unui discurs într-o sală de dans din Manhattan. Peste trei ani a fost asasinat și Martin Luther King.

Ambasadorul în Japonia

Edwin Oldfather Reischauer (1910-1990)

„Îmi închipui că ar fi o experiență captivantă". Acesta a fost comentariul lui Reischauer despre numirea sa la ambasada americană din Japonia la prima sa întâlnire cu președintele Kennedy și alți ambasadori proaspăt numiți, la 25 martie 1961. La începutul guvernării sale, Kennedy insistând în spiritul politicii noilor frontiere a ales oameni de valoare pentru administrație în țară și în afara acesteia. Printre aceștia și noul ambasador al Americii în Japonia, Edwin Reischauer.

Reischauer s-a născut la Tokio, în anul 1910, și a studiat istoria japoneză și chineză la Universitatea Harvard, unde a început să predea în 1950. În 1956, s-a căsătorit cu nepoata lui Masayoshi Matsukata, fost prim-ministru al Japoniei. În 1960, relațiile dintre America și Japonia au fost tulburate din cauza modificărilor propuse la Convenția de Securitate dintre cele două țări. Reischauer a făcut o analiză a situației pe care a publicat-o în revista Foreign Affairs, provocând reacții intense. Chester Bowles, pe atunci consilierul de politică externă al senatorului Kennedy, a fost impresionat de analiza lui Reischauer și a dorit numirea sa. Acesta, care era total contra politicii americane în Asia, a declarat că „Nici în visele mele nu mi-aș fi închipuit că voi fi numit ambasador în Japonia". Când însă a auzit la televizor discursul lui Kennedy la depunerea jurământului, s-a gândit „Să muncesc pentru îmbunătățirea relațiilor și dezvoltarea unei înțelegeri reciproce mai profunde între America și Japonia este cel mai bun mod de a-mi servi patria" și a acceptat numirea.

Despre asasinarea lui Kennedy, Reischauer a spus „Această tragedie este un eveniment de mare tristețe pentru toți cetățenii americani și un șoc pentru cetățenii lumii". A rămas ambasador în Japonia până în 1966, când a revenit la catedra sa de la Harvard. În 1981 s-a retras din viața universitară și a murit în septembrie 1990. În timpul vieții sale a scris o multitudine de cărți despre Japonia.

Scriitorul genial care a cerut lumii să voteze farmecul

Norman Mailer (1923-)

Norman Mailer s-a născut în 1923 în statul New Jersey. A absolvit Universitatea Harvard la începutul celui de-al Doilea Război Mondial. Experiențele sale personale din război au inspirat capodopera literaturii de război „Cei goi și cei morți" (The naked and the dead) publicată în 1948. În romanele sale cercetează relația dintre individ și societate și analizează în profunzime natura problematică a societății americane.

De la mijlocul anilor '50, Mailer a simțit „o șoaptă promițătoare și o bănuială de venire a unei noi epoci". Simbolul acestei speranțe și intuiții a fost Kennedy, tânărul erou care a apărut în prim plan și în care Mailer și-a pus speranțele sale pentru schimbare. Articolul intitulat „Superman vine la supermarket" (Superman comes to the Supermarket) pe care l-a scris în legătură cu congresul Partidului Democrat din iunie 1960, în care Kennedy a fost numit candidatul democraților pentru viitoarele alegeri prezidențiale, conținea părți cum ar fi: „În după amiaza când a ajuns la aeroport pentru a participa la congres se adunase o mulțime imensă în fața Hotelului Biltmore... Un moment de transparență, un puternic sentiment de déjà vu pentru scena care se petrecea ....scena în care eroul, starul de cinematograf, vine la palat ca să ceară mâna prințesei...".

Acest articol politic, publicat în revista Esquire cu trei săptămâni înainte de alegerea lui Kennedy, conținea o critică dură împotriva lui Nixon, spunând chiar că acesta pare „de plumb" și a cerut poporului american să voteze luând drept criteriu aspectul exterior al candidaților. „Puteți să alegeți să votați farmecul sau să alegeți să votați urâțenia". Pentru Mailer, președintele Kennedy era un „erou mare, adevărat".

Șeful FBI care detesta Partidul Democrat

John Edgar Hoover (1895-1972)

Hoover nu îi simpatiza deloc pe frații Kennedy. Îi considera periculoși pentru siguranța țării și, cu o ură extraordinară, încerca să le defăimeze numele. Atunci când Kennedy a fost ales președinte, numirea fratelui său Robert în funcția de ministru al justiției amenința grav prestigiul aproape dictatorial al lui Hoover la conducerea FBI.

Hoover fusese numit director al Biroului de Investigații (care în 1935 și-a schimbat numele în FBI) în 1924, de către cel de-al 30-lea președinte al Americii, Calvin Coolidge, și a rămas în această funcție 48 de ani, în care au venit și au plecat opt președinți diferiți, nici unul dintre aceștia neînlocuindu-l pe Hoover. Kennedy nu a făcut nici el excepție. Hoover avea multe informații despre scandalurile amoroase ale președintelui, astfel că J. F. Kennedy nu a putut niciodată să îl clintească din locul său, din fruntea FBI. Hoover credea în lege și ordine și, grație unei imense rețele de spioni și informatori subordonați lui, deținea informații secrete despre oricine din țară. Aceasta era și principala sursă a puterii lui. În anii '30, ținta lui erau organizațiile criminale, în timpul războiului s-a dedicat descoperirii spionilor, iar după război a început vânătoarea de comuniști. Datele colectate în decursul anilor le-a utilizat pentru a exercita presiuni asupra persoanelor implicate în anumite mișcări, care contraveneau convingerilor sale personale, cum ar fi mișcarea negrilor și mișcarea împotriva războiului din Vietnam. Cunoscut pentru credințele sale profund anticomuniste, Hoover era susținătorul Partidului Republican și prieten apropiat al învinsului lui Kennedy, Nixon, fapt care i-a întărit ura față de frații Kennedy.

În legătură cu asasinarea lui JFK, concluzia Comisiei Warren, care l-a numit pe Oswald unic responsabil, a trecut cu vederea faptul că Oswald avusese legături în trecut cu FBI-ul și se presupune că Hoover a participat activ la ascunderea unor date importante. Este de asemenea demn de menționat că hotărârea lui Johnson ca toate documentele legate de asasinat să rămână secrete până în 2039 a fost luată la îndemnul lui Hoover.

Visul american care a născut mitul lui Kennedy

În cursul învolburat al istoriei umane, Kennedy a fost preşedinte al Statelor Unite doar o mie de zile, până când steaua lui s-a stins brusc.

Televiziunea face preşedinţii

PRIMUL PAS PENTRU CUCERIREA PREȘEDINȚIEI ESTE CONSTITUIREA UNEI COMISII DE CERCETARE, care se realizează o dată la patru ani, cu aproape un an înainte de data alegerilor. Scopul acestei comisii este concentrarea tuturor susținătorilor și finanțatorilor pentru campania electorală. Candidații se luptă împotriva candidaților din același partid pentru a-și asigura electorii fiecărui stat care vor participa la congresul partidului pentru investitură. În acest efort, mijloacele de informare în masă, și mai ales televiziunea, joacă un rol deosebit.

Primul politician care a înțeles puterea formidabilă a televiziunii ca mijloc de promovare și care a folosit-o în folosul său a fost Kennedy. În octombrie 1960 a fost transmisă prima dezbatere televizată din istorie între doi candidați la președinție, Nixon și Kennedy. Nixon, care până în ziua precedentă realizase un turneu electoral în toate colțurile țării, părea epuizat și palid, iar o durere la genunchi îl obliga să se sprijine puternic de tribună. Pe de altă parte, Kennedy părea odihnit, sănătos și ars de soare, inspirând liniște și încredere în sine. Această diferență de aspect între cei doi a fost evidentă pe toată durata apariției lor televizate. În final, Kennedy a fost cel care a câștigat simpatia și voturile electoratului, în timp ce până atunci Nixon fusese în avantaj. Televiziunea își produsese primul său președinte. La următoarea candidatură pentru președinție, Nixon nu a mai repetat greșeala și nu a mai participat la vreo dezbatere televizată.

◂ George Bush (stânga) și Al Gore (dreapta) într-un instantaneu din confruntarea televizată.

▴ Prima dispută televizată din istorie dintre doi candidați la președinție, care în final a determinat rezultatul alegerilor. Kennedy (stânga) cunoștea puterea televiziunii mult mai bine decât Nixon (dreapta) și a profitat de ocazie pentru a obține un avantaj.

În fața noastră există o lume nouă. America trebuie să dobândească un rol de lider în această lume.

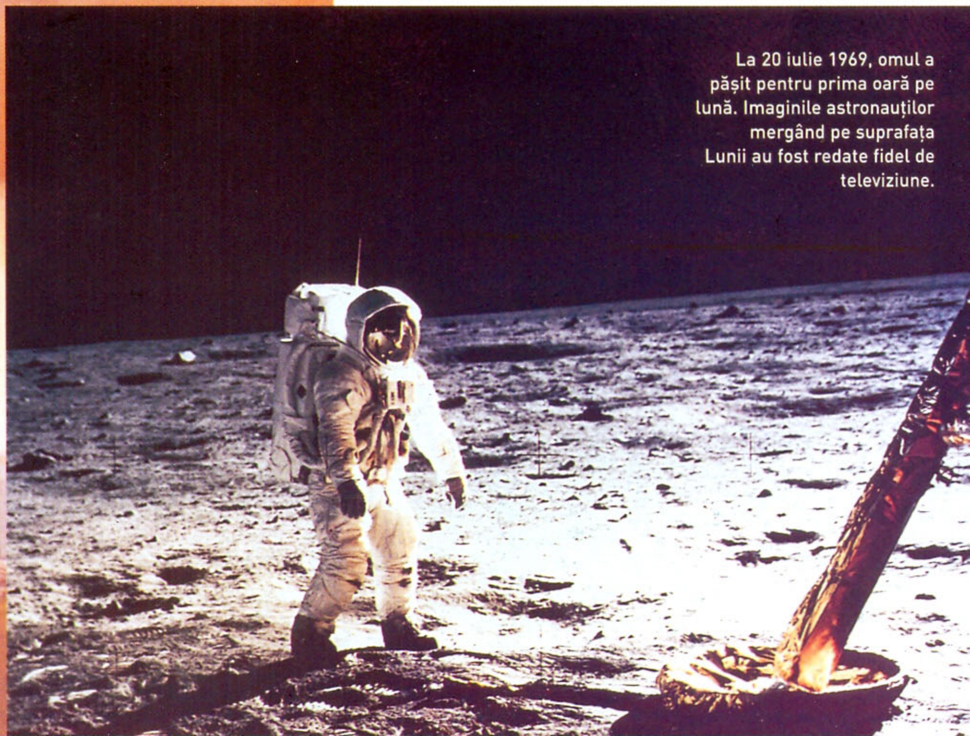
Contribuția televiziunii la victoria în alegeri a lui Kennedy a schimbat radical atitudinea candidaților față de acest mijloc de informare în masă. După cum s-a destăinuit Kennedy colaboratorului său apropiat, Sorensen, „fără televiziune nu am fi ajuns nicăieri". Televiziunea a început să aducă într-un fel politicienii mai aproape de popor, deoarece cetățenii simt că discută cu politicienii, că le strâng mâna.

Următoarea confruntare televizată între candidați a avut loc în 1976, în lupta electorală dintre Carter și Ford. Deși Carter era mai puțin cunoscut decât Ford, care fusese vicepreședinte al administrației Nixon și președinte după scandalul Watergate și demisia lui Nixon, și avea o susținere mai redusă, a reușit să proiecteze un profil mai sincer și mai accesibil decât adversarul său, reușind astfel prin intermediul apariției sale televizate o nouă răsturnare a pronosticurilor în istoria politicii americane.

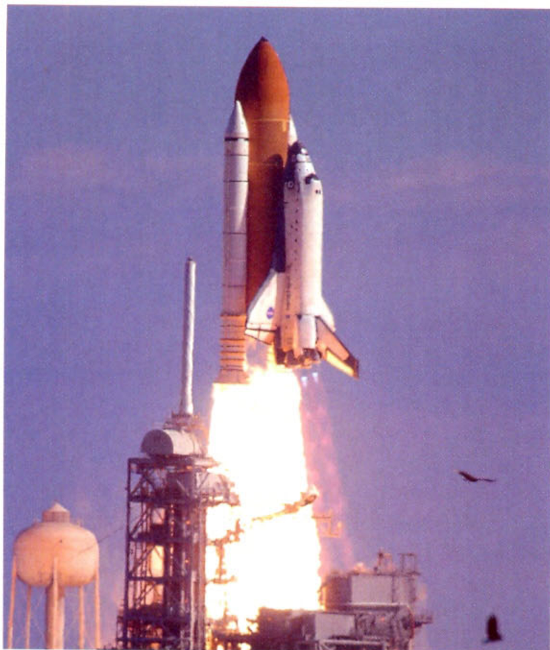
În 1980, lupta pentru președinție s-a dat între Carter, care urmărea să fie reales, și Ronald Reagan, fost actor. Reagan era, evident, mai familiarizat cu obiectivul camerei de luat vederi și a exploatat la maximum această relație cu televiziunea, chiar și după alegerea sa ca președinte. Ajungea la conferințele de presă pășind pe covorul roșu cu aerul unui star și știa foarte bine că înfățișarea, poziția și modul în care vorbea făceau impresie și nu experiența sa politică.

Este un fapt de necontestat că mass media reprezintă o parte integrantă a scenei politice, influențând mai mult decât orice altceva rezultatul alegerilor și formarea conștiinței politice a alegătorilor.

Momentul lansării lui Apollo 11, în lungime totală de 110 metri. În nava spațială erau îmbarcați Aldrin, Armstrong și Collins, și aproximativ 10.000 de oameni se strânseseră în jurul Centrului Spațial Kennedy pentru a urmări evenimentul.

La 20 iulie 1969, omul a pășit pentru prima oară pe lună. Imaginile astronauților mergând pe suprafața Lunii au fost redate fidel de televiziune.

Prima navetă spațială Columbia la lansarea de la Centrul Spațial Kennedy. A efectuat 36 de rotații în jurul Pământului înainte de a reveni în siguranță.

Succesul politicii noilor frontiere

O parte a politicii noilor frontiere imaginate de Kennedy era și Programul Apollo. Uniunea Sovietică era mereu cu un pas înainte în cursa pentru cucerirea spațiului, plasând prima pe orbită un satelit artificial și reușind prima să trimită un zbor cu echipaj în spațiu. Prestigiul Americii fusese rănit serios, iar pentru reabilitarea acestuia nu trebuia precupețit niciun efort. În mai 1961, Kennedy s-a angajat față de poporul american ca, până la sfârșitul anilor '70, America să trimită un om pe Lună. Astfel a fost inaugurat Programul Apollo, având ca obiectiv revitalizarea programului spațial al Statelor Unite.

Până la Apollo 6 zborurile au fost fără echipaj, dar Apollo 7 a intrat pe orbită în jurul Pământului cu un echipaj de trei astronauți, iar Apollo 8 a efectuat un zbor în jurul Lunii, tot cu echipaj. În continuare s-au realizat mai multe teste de aselenizare până când, în final, la 20 iunie 1969, Armstrong și Aldrin au pășit în Marea Liniștii de pe suprafața Lunii. „Este un pas mic pentru om, dar un salt gigantic pentru omenire" a spus comandantul misiunii, Armstrong, trimițând fiori de emoție în toată America, dar și pe întreaga planetă. Kennedy nu mai trăia, dar viziunea lui devenise realitate.

Programul Apollo a fost urmat de Programul Skylab și de Programul Navetei Spațiale, iar în aprilie 1981, Naveta Spațială, avându-l comandant al misiunii pe John Young și pilot pe Robert Crippen a rămas cu succes în orbită în jurul Pământului timp de cincizeci și patru de ore. Au urmat Programul Discovery pentru cercetarea planetelor și apoi Programul Origin, care are ambiția să răspundă la întrebări fundamentale legate de formarea Universului, a sistemului solar și de proveniența vieții. Pe lângă succese au existat însă și eșecuri, cu consecințe tragice. În 1986, naveta spațială Challenger a explodat la șaptezeci și trei de secunde de la lansare, toți cei șapte membri ai echipajului pierzându-și viața,

După moartea lui Kennedy, armata americană a invadat Vietnamul și s-a scufundat literalmente în noroiul războiului din Vietnam. Dacă nu ar fi fost asasinat Kennedy, care era împotriva intervenției americane, poate că acest război ar fi fost evitat.

Campionul mondial de box la categoria grea, Muhammad Ali, care a provocat indignare când a refuzat să își îndeplinească stagiul militar în Vietnam.

În februarie 1991, o forță militară internațională condusă de forțele americane a atacat trupele irakiene care se aflau în Kuweit, după ce acestea nu se retrăseseră la data stabilită de ONU.

▲ În războiul din Vietnam, forțele americane au aruncat din avioane cu erbicide puternice, pentru a distruge junglele care le îngreunau misiunea. Utilizarea acestor substanțe toxice a produs probleme majore de sănătate, cum ar fi deformații ale corpului, la toate generațiile următoare de vietnamezi.

iar în 2003 naveta spațială Columbia s-a dezintegrat la întoarcerea din ce-a de-a 28-a misiune a sa, luând viețile altor șapte astronauți. În pofida acestor tragedii, visul lui Kennedy a fost îndeplinit și cucerirea spațiului rămâne unul dintre cele mai importante succese ale speciei umane.

Moştenirea lui Kennedy. O Americă puternică

„Fiecare națiune, fie că ne vrea binele fie că ne vrea răul, să știe că vom plăti orice preț, vom ridica orice greutate, vom suporta orice greutăți, vom sprijini orice prieten și vom rezista oricărui dușman este necesar pentru a asigura supraviețuirea și reușita Libertății." Acestea au fost cuvintele lui Kennedy în discursul său inaugural, exprimându-și viziunea sa pentru o Americă puternică, având un rol de lider în ordinea internațională. Deși Kennedy a evitat prin diplomație escaladarea crizei rachetelor din Cuba și a semnat cu Uniunea Sovietică un acord pentru întreruperea testelor nucleare, dorea să știe toată lumea că America este o forță care nu va ezita să se implice într-un război dacă va considera necesar acest lucru. Kennedy a consacrat această politică de „justiție a celui puternic", deoarece știa foarte bine că aceasta cere poporul american. Carter, care a ales o abordare mai blândă și a permis Uniunii Sovietice să obțină din nou o superioritate militară, a fost condamnat vehement, iar George Bush senior, care era numit în bătaie de joc „Bush plângărețul" a fost nevoit să își reconsidere hotărârea inițială și să implice în final țara în Războiul din Golf pentru a satisface dorința poporului de a arăta fața puternică a Americii.

▲ Statuia libertății care privește din Manhattan este simbolul unei Americi puternice și libere.

Kennedy însă încercase să arate că justiția celui puternic poate să reprezinte o mare capcană. În legătură cu Vietnamul, Kennedy oscila între dorința de a se opune rebelilor comuniști care amenințau să preia controlul țării, și convingerea sa că poporul fiecărei țări are dreptul să hotărască singur cu privire la soarta sa. A murit fără să răspundă acestei dileme. Hotărârea a revenit guvernului următor, iar America a intrat în final într-un război catastrofal pentru ea. Cu toate acestea, guvernele următoare ale Statelor Unite nu par să fi înțeles că exercitarea arbitrajului internațional pe baza forței armelor nu este întotdeauna cea mai bună strategie.

Casa Albă, locuința președinților americani.

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

KENNEDY

ISSN 1791-0765

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

6

CHAPLIN

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Charlie Chaplin

Numărul 6

Pentru orice informație sau lămurire,
contactati-ne la telefonul: **(021) 40.10.888** sau trimiteți un e-mail la info@deagostini.ro
Servicii pentru clienți: de luni până vineri, între orele 10:00 - 15:00
Pentru o mai bună deservire solicitati întotdeauna publicația de la același punct de vânzare și informați vânzătorul asupra intenției de a cumpăra și aparițiile următoare.
Pentru orice informație, lămurire, înlocuire de exemplare sau comenzi de numere anterioare, sunați-ne la tel. **(021) 40 10 888**
Pentru informații și comenzi de numere anterioare, cititorii din Republica Moldova pot suna la **(022) 21.07.98** - Paramedia, Chișinău.

Vizitați site-ul nostru la adresa

www.deagostini.ro

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ
EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL
EDITOR: Petros Kapnistos
MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou
MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas
ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena
MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos
PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa
COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou
MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza
MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis
COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL
DTP: RAY
TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.
DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

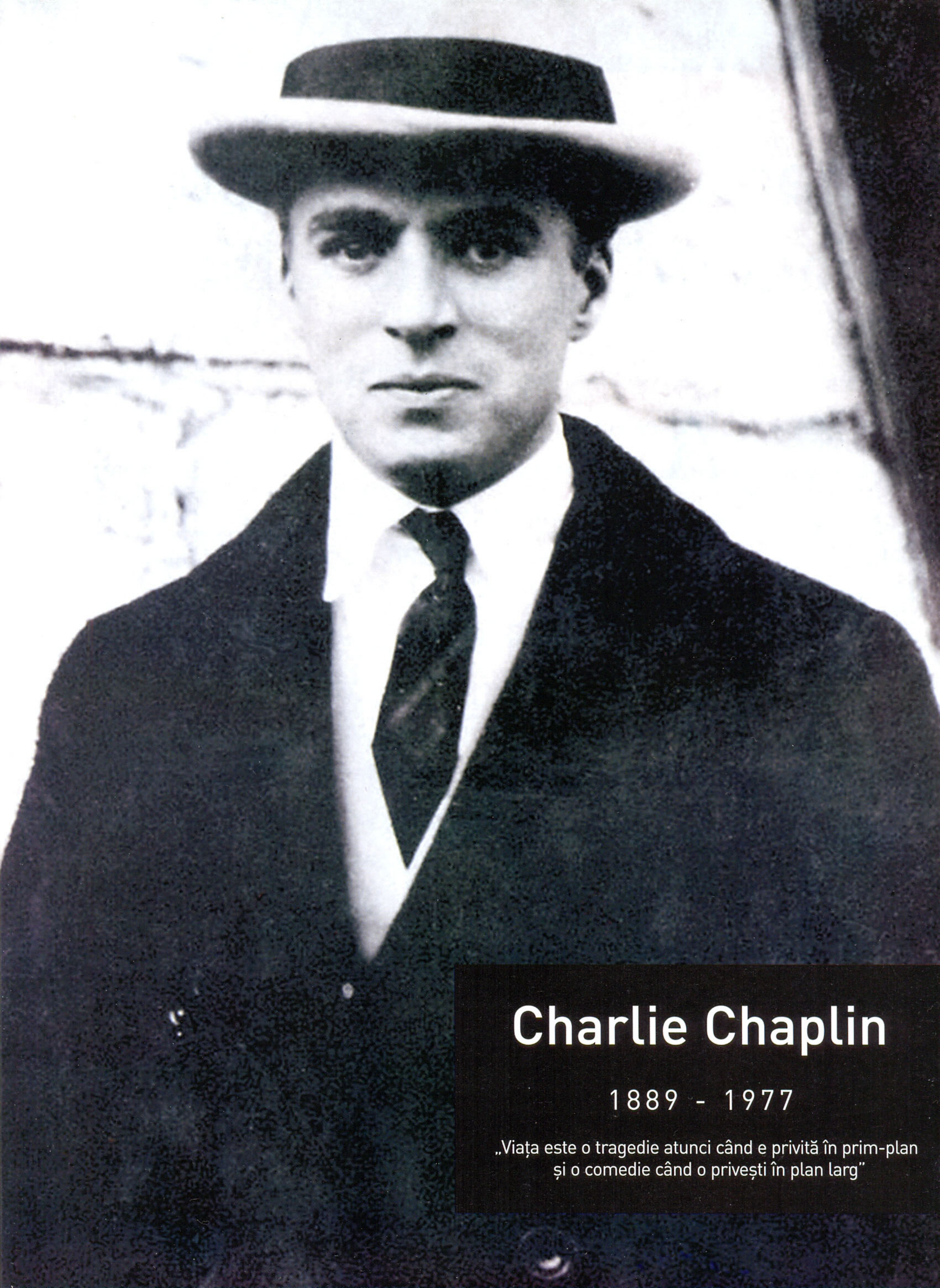
IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L
Country Manager: Mariana Mihălțan
Marketing Manager: Adina Bojică
Redactor: Gabriela Muntean
Distribution Manager: Dan Iordache
ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România
Telefon: (+40) 21 318 7398
DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

ISSN: 1791-0765

Fotografii: Corbis Japan, American Photo Library, Uniphoto Press, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor
Prețul primului număr: 2,99 LEI / 14,50 MDL
Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI / 29,99 MDL

Charlie Chaplin
1889 - 1977
„Viața este o tragedie atunci când e privită în prim-plan
și o comedie când o privești în plan larg"

Charlie Chaplin
Viața lui Charlie Chaplin

PROLOG

APARIȚIA FILMULUI, LA FINELE SECOLULUI AL XIX-LEA, a declanșat o evoluție semnificativă la începutul secolului al XX-lea. Filmele mute au dat naștere mai multor vedete populare ce desfătau marele public, dar, în epoca filmelor vorbite, multe dintre aceste vedete au dispărut de pe ecran, cu o singură excepție. Dobândind popularitate ca unul dintre cei trei Regi ai Comediei din epoca filmelor mute, un om despre care se spunea că și-a lăsat amprenta asupra mai multor domenii, de la cinematografie la artă, Chaplin a supraviețuit cu iscusință tranziției la filmele vorbite. Cu toate acestea, în vreme ce Chaplin, comicul, a făcut publicul din lumea largă să râdă în hohote, asupra omului din viața reală plana o umbră întunecată încă de când era un băiețel, de pe vremea când tânjea să ajungă un comic. Oare ce viață a dus omul care, dedicat filmelor de comedie, reușea să stârnească vise și adorație, ce smulgea celorlalți lacrimi și hohote de râs?

TABEL CRONOLOGIC

În jurul secolului XVI:	Comedia improvizată intră în scenă
În jurul secolului XIX:	Ia naștere circul modern
1889:	Edison inventează kinetoscopul; se naște Chaplin
1890:	Părinții săi se căsătoresc
1895:	Frații Lumière inventează cinematograful
1898:	Mama sa, Hannah, este internată într-un spital de boli mintale
1910:	Ia parte la un turneu în America
1913:	Intră în industria americană a cinematografiei
1914:	Izbucnește Primul Război Mondial
1918:	Înființează Compania de Cinematografie Chaplin și propriul său studio de film. Se căsătorește cu Mildred Harris
1919:	Este co-fondator al companiei „United Artists"
1921:	Apare primul film de lung metraj, „Kid" (Puștiul)
1924:	Se căsătorește a doua oară, cu Lita Grey
1925:	„Goana după Aur" se bucură de un succes fulminant
1927:	Începe epoca filmelor vorbite
1928:	Disney realizează prima animație; mama sa, Hannah, încetează din viață
1929:	Începe „Marea Depresie"
1931:	Apare „Luminile Orașului"
1936:	Izbucnește cel de-al Doilea Război Mondial. Apare „Timpuri Noi"
1939:	Izbucnește cel de-al Doilea Război Mondial
1940:	Apare „Dictatorul"
1943:	Se căsătorește pentru a patra oară, cu Oona O'Neill
1945:	Pierde procesul de paternitate
1947:	Este interzisă difuzarea filmului „Domnul Verdoux" pe ecranele din lumea întreagă
1950:	Începe prigonirea comuniștilor
1952:	Este exilat din America
1953:	Se mută în Elveția
1969:	Se difuzează pentru prima dată „Monty Python"
1972:	I se decernează premiul onorific al Academiei Americane de Film
1975:	I se conferă titlul de cavaler al Angliei
1977:	Se stinge din viața în locuința sa din Elveția
1989:	Se difuzează pentru prima dată „Mr. Bean"

Tragedie şi alte „ingrediente" ce au presărat drumul către momentul în care a devenit Regele Comediei din lumea întreagă

Regele universal al comediei, Charlie Chaplin, a produs capodopere caracterizate prin patos şi cutezanţă. Persoana care, prin filme, ne-a învăţat ce e dragostea şi ne-a împlinit dorinţe, a avut, în copilărie şi adolescenţă, parte de o viaţă marcată de o intensă tragedie, pe care avea să o poarte cu sine pentru tot restul vieţii.

▲ 1879, copiii săraci strânși de la Școala Hanover. Chaplin (în centru) a fost separat de mama sa, dar, cu toate acestea, a moștenit tăria de caracter a acesteia

Lumina și Întunericul Londrei

Părinţi actori

LA FINELE SECOLULUI XIX, în timpul domniei Reginei Victoria, Imperiul Britanic era o mare putere ce conducea numeroase colonii, dar, în interiorul granițelor țării, exista o adevărată prăpastie între cei bogați și cei săraci, iar străzile orașului musteau de oameni prinși în ghearele sărăciei.

Într-o epocă în care nu exista nici radio, nici film, singura distracție a maselor era music hall-ul. Artiștii care susțineau aceste reprezentații erau, asemenea celor din public, cetățeni ai orașului, dar care duceau o viață mai bună decât o fată în casă sau un muncitor de la fabrică, astfel că aceia dintre ei care aveau vederi mai largi au ales să joace pe scenă în loc să ajungă niște muncitori săraci.

Charles Chaplin și Hannah Harriette Pedlingham Hill, care au pătruns în lumea music hall-ului din centrul Londrei, erau artiști care visau să aibă parte de un asemenea succes. Charles, care era francez evreu, și Hannah, cu origini în Spania și Irlanda, au format un cuplu frumos și tânăr după ce s-au îndrăgostit pe când jucau împreună într-o piesă melodramatică. Relația lor a fost întreruptă atunci când Hannah avea 18 ani și a fugit în Africa cu un aristocrat de vârstă mijlocie. Obosită fiind însă de viața petrecută în colonii, revine brusc la Londra, cei doi se împacă și se căsătoresc în 1885. Patru ani mai târziu, Hannah dă naștere unui copil. Acest băiețel este cel care, în calitate de Rege al Comediei, avea să încânte audiența de pretutindeni, și anume Charlie Chaplin.

Charlie avea un frate vitreg, cu patru ani mai mare decât el, pe nume Sydney. Se crede că Sydney era

▲ Un music hall de prin 1870. Devenind extrem de popular ca mijloc de divertisment pentru oamenii obișnuiți, s-a bucurat de un public numeros.

Londra în perioada 1890. O mare putere, având mai multe colonii. La prima vedere, orașele Angliei lăsau impresia de bunăstare materială, dar, de fapt, erau multe familii sărace ca cea a lui Chaplin

copilul aristocratului cu care mama sa fugise în Africa, dar nu se știe sigur. Probabil că nici Hannah nu știa. Acestea fiind spuse, vă închipuiți deci că nu era chiar ca celelalte femei. Firește, nu și-a trăit viața ordonat, ca majoritatea femeilor, ci, mai degrabă, ca o actriță de teatru temperamentală, ceea ce l-a influențat mult pe Chaplin.

Începutul tragediei

Familia Chaplin locuia în Kennington, în centrul Londrei, până când Chaplin senior a început să bea, fără să-i mai pese de familia sa, iar aceasta s-a destrămat. Părinții lui Chaplin au divorțat în 1890. Acesta nu împlinise încă 1 an în momentul în care a început să locuiască cu mama sa și fratele lui vitreg.

Hannah i-a crescut singură pe cei doi băieți. La început, reușeau să ducă un trai modest. Ea era o vedetă în centrul orașului, câștigând suficient cât să întrețină trei persoane cu 20 lire sterline pe săptămână. În același timp, Hannah a început să beneficieze de sprijin din partea cântărețului Leo Dryden, la scurt timp după divorț. Nu se știe dacă motivele ei erau de ordin sentimental sau financiar. Hannah a avut un copil cu Leo, dar tatăl acestuia l-a luat din sânul familiei lor înainte de perioada din care datează primele amintiri ale lui Charlie.

Din biografia sa reiese că stilul său de viață urma încă un curs normal, la acea vreme. Cu toate acestea, Chaplin menționează faptul că lucrurile s-au schimbat din momentul în care mama sa a fost afectată de o boală a gâtului.

Pe atunci, Hannah își ducea fiii în mod frecvent la teatru, unde juca serile. Într-o seară parcă predestinată din luna ianuarie a anului 1894, a jucat la teatrul unei baze militare din Aldershot, la aproximativ. 50 kilometri de Londra. În ciuda faptului că știa despre auditoriu că era format din oameni prost crescuți și, deși fusese avertizată de către alți artiști, a cântat în fața trupelor de soldați cu o voce care era deja răgușită. Cum vocea ei suna din ce în ce mai rău, huiduielile crâncene ale publicului au forțat-o să părăsească scena. Pentru a menține buna dispoziție a auditoriului, regizorul artistic a trebuit să improvizeze și să găsească pe cineva care să-i țină locul, și așa l-a găsit pe micuțul Chaplin în vârstă de 5 ani. Deși era doar un copil, știa deja să fie un artist, asemenea mamei lui. Regizorul l-a adus pe Chaplin în mijlocul scenei și a anunțat publicul că băiețelul o va înlocui pe mama sa. Lăsat singur în mijlocul scenei, lui Chaplin i s-a făcut atât de teamă, încât a simțit că îi stă inima în loc. A privit înspre culise, iar mama sa, având o mină îngrijorată, îl fixa, la rândul ei, cu privirea. Acompaniat de o trupă live, a cântat cu toată puterea un cântec popular pe vremea aceea, intitulat „Jack Jones". Știa că numărul său trebuie să iasă bine, dat fiind că mama sa nu mai putea cânta.

Era la jumătatea „reprezentației" când, deodată, au început să „curgă" monede pe scenă. Chaplin s-a oprit din cântat și a anunțat: „Voi continua după ce strâng banii", un val de râsete cuprinzând audiența. Mai mult, regizorul a venit pe scenă cu o batistă și a strâns monedele. Când a dat să plece, băiatul a simțit că i se iau banii și a fugit după el, stârnind alte hohote de râs. Pe atunci, băiețelul de numai 5 ani nu prea știa de ce scena aceea era așa de amuzantă, dar evenimentele petrecute în seara aceea l-au marcat profund. Acela avea să fie începutul viitorului său ca Rege al Comediei și ultima oară când mama sa apărea pe scenă.

▸ În mahalalele Londrei din anii 1890. Străzile erau pline de copii săraci precum Chaplin

Biblioteca de amintiri

ŞCOALA HANWELL

După ce veniturile aduse de mama lor, Hannah, au început să scadă dramatic din clipa în care aceasta nu a mai putut cânta pe scenă, viețile celor trei s-au înrăutățit și astfel au ajuns la azilul de săraci în mai 1896. De acolo, după aproximativ trei săptămâni, Charlie și fratele lui mai mare, Sydney, au fost transferați la Şcoala Hanwell de la periferia Londrei.

Internatul, care număra pe atunci 300 – 400 de orfani și săraci, se afla în zona rurală, bogată, cu castani, lanuri de grâu și livezi de jur împrejur. Chaplin, pe atunci în vârstă de 7 ani, care fusese luat de lângă mama lui, se vedea acum despărțit și de fratele mai mare, pentru că elevii erau împărțiți pe grupe de vârste.

În autobiografia sa, Chaplin descrie multe incidente petrecute la această Şcoală Hanwell. De exemplu, faptul că a fost cuprins de sentimente nepotrivite în timp ce o elevă în vârstă de 14 ani îl ștergea cu un prosop. Sau momentul în care a luat o boală de piele, care, la acea vreme, i-a afectat pielea capului, așa că a fost ras complet. Alte amintiri neplăcute includ episodul când a fost uns cu iod, iar capul i-a fost înfășurat cu o pânză. A mai fost apoi pedepsit pentru un fapt pentru care nu era vinovat, când cineva a dat foc toaletelor. A fost pedepsit să stea pe burtă, legat la glezne de un birou de un fost soldat, un tip imens. Îi șiroiau lacrimile când a fost lovit de trei ori cu bastonul la fund. Fratele lui mai mare, văzându-l cât suferă, îi mai dădea din când în când un corn cu unt, pretextând că se bucură de anumite privilegii, pentru că ajuta la bucătărie.

Când, în cele din urmă, mama lor a venit să-i ia, după ce au fost eliberați, se încheiase un capitol de viață, după un an petrecut la azilul de săraci, dar legătura lor cu acest loc nu avea să dispară niciodată cu adevărat.

▾ Azilul de săraci Lambeth, unde cei trei au locuit o vreme

Viața în drumul către scenă

Un picnic trist

DUPĂ MOMENTUL STÂNJENITOR DE LA ALDERSHOT, Hannah și-a pierdut slujba de actriță, iar viața pentru cei trei a devenit din ce în ce mai grea. Încercând disperată să-și hrănească cei doi copii, femeia a acceptat slujbă după slujbă în centrul Londrei, cosând bluze în ateliere de mansardă.

Dacă se simțea în stare, improviza un spectacol special de pantomimă, spre încântarea băieților, spectacol care îi uimea pe trecători. Atunci când erau împreună, toți trei, erau foarte fericiți, dar câștigurile din munca ei „la negru" nu erau sigure, iar viața nu era întotdeauna roz. Când nu a mai putut nici măcar să plătească chiria pentru camera în care locuiau, ea a cerut ajutor autorităților, cei trei ajungând, astfel, la azilul de săraci. Regulile de la azil impuneau ca cei doi băieți să fie separați de mamă, ceea ce era cât se poate de dureros.

Charles, pe atunci de 9 ani, avea să treacă printr-un incident de neuitat pe 22 iulie 1898. Cei trei împingeau o roabă din Kennington, unde locuiau, până la azilul de săraci din apropiere, din Lambeth. Respectând dispozițiile, băieții au fost separați de mamă și trimiși la Școala Norwood de la periferia Londrei. La vreo două săptămâni după aceea, cei doi au fost chemați înapoi la azil. Mama îi aștepta cu toate formalitățile de ieșire completate. S-au bucurat mult că sunt din nou împreună și s-au dus în parcul Kennington, din apropiere, să-și petreacă ziua acolo. Sydney, fratele mai mare, ager la minte, a adus un pachețel cu cireșe, scrumbii afumate și prăjituri pe care le cumpărase cu nouă cenți, ascunși la piept, pe care le-au împărțit între ei. După ce au mâncat, au mototolit ziarul făcând o minge cu care s-au jucat. Apoi mama s-a așezat pe bancă și a început să croșeteze, în timp ce copiii stăteau lângă ea.

Inserându-se, Hannah spuse: „Dacă mergem acum, ajungem la timp pentru ceai", și i-a dus pe băieți înapoi la azil.

Nu lipsiseră decât o jumătate de zi, dar întreg personalul era furios când s-au întors, asta pentru că băieților nu li se dăduse, de fapt, drumul să plece din azil. Hannah își dorise foarte mult să îi vadă și își încercase norocul. Hannah nu s-a pierdut cu firea în fața personalului furios. Cu toate acestea, în forul său interior, resimțise din plin lovitura. La trei săptămâni după picnic, băieții au aflat adevărul înspăimântător de la personalul Școlii Norwood. Mama lor își pierduse mințile.

Tânăr actor

Când mama sa a fost internată într-un spital de boli mintale, autoritățile l-au căutat pe tată și i-au impus să fie

▲ Charles, la 12 ani, jucând rolul lui Billy într-o versiune pentru teatru a „Sherlock Holmes". Treptat, începea să arate adevărata măsura a talentului său, îndreptându-se cu pași siguri către cariera de actor.

Șoseaua Lambeth la 1890, unde a trăit tânărul Chaplin. Existau pe atunci multe familii sărace care se mutau dintr-o casă într-alta, iar Chaplin își amintește că „Era o stradă cu oameni care trăiau doar cu apă, dar erau cu toții buni ca pâinea caldă".

Călătorii în timp

VEDETELE APĂRUTE LA UN AN DUPĂ DIFUZAREA PRIMELOR FILME MUTE

Februarie 1914	Making a Living *Lupta pentru Existență*
Februarie 1914	Kid Auto Races at Venice *Curse auto pentru copii la Veneția*
Aprilie 1914	Mabel at the Wheel *Charlot contra Mabel*
Mai 1914	Caught in the Rain *Prins în ploaie*
Februarie 1915	His New Job *Noua slujbă*
Aprilie 1915	The Tramp *Vagabondul*
Iulie 1915	A Woman *Femeia*
Aprilie 1916	Carmen

La început, se difuzau doar în pauza de la music hall-uri, la teatrul de vodevil, dar în noiembrie 1905, în Pittsburg, filmele la care prețul de intrare era de 5 cenți au fost primele care au încântat audiența din SUA, transmițându-se în sălile de cinema denumite „Nickel Odeon" (n.tr. este vorba de sălile de cinema cunoscute sub numele acesta de „nickel odeons" deoarece prețul de intrare era de 5 cenți, monedă numită curent „nickel"). „Nickel Odeon" a avut un succes enorm, iar industria de profil s-a schimbat. În America, în doar cinci ani au apărut peste 20.000 de mici săli cu aparatură acționată manual. Filmele începeau să câștige teren, dezvoltându-se o adevărată industrie de profil, în care se înregistrau profituri imense din divertisment.

În această perioadă, Charles a primit primul rol într-un film. Într-un turneu al Americii, alături de ceilalți membri ai grupului Karno, a fost recrutat de compania Keystone. El a semnat un contract prin care primea 150 de dolari pentru fiecare săptămână petrecută în turul Americii. Începând cu „Making a Living" (Lupta pentru Existență) din 1914, la mai puțin de un an, apăruse deja în treizeci și cinci de producții, semnând regia și scenariul pentru 21 dintre acestea. Anul următor, a regizat 15 producții, având contract cu Compania Essanay. Aici el răspundea de tot, de la scenariu la producție și distribuție. Salariul său săptămânal era acum de 1250 de dolari, în afară de care mai primea o bonificație în valoare de 10.000 de dolari.

Pe atunci, genul acesta de filme se făcea după două „rețete". Durata era de doar cincisprezece minute, iar filmările durau aproximativ o zi. Având o durată atât de scurtă, iar prețul de vizionare fiind atât de mic, de numai 5 cenți, filmele se produceau pe bandă rulantă, spre desfătarea publicului, iar Charlie era o stea printre stele, aflată „pe val", un om de care auziseră cu toții.

Ca o curiozitate, prima lucrare care a purtat numele de „Chaplin" a fost „Carmen de Chaplin – Parodia lui Charles Chaplin la Carmen", scoasă pe piață în 1916.

O scenă din „Carmen de Chaplin" de pe vremea când era angajat la Essanay

tutore al micuțului Charles și al fratelui să vitreg. Chaplin, aflând că va locui cu tatăl său, nutrea mari speranțe, dar realitatea era departe de ce își închipuise el. Tatăl său avea o altă soție. Băieții nu aveau nimic altceva decât sacoșele cu care veniseră. Tatăl, artist, nu era niciodată acasă, iar băieții își petreceau zilele în liniște, îndurând răceala mamei lor vitrege, Louise. Din fericire, mama lor naturală a ieșit din spital după trei luni și viața care li se părea chiar mai grea decât cea din azilul pentru săraci a luat curând sfârșit.

Ca și cum ar fi încercat să-și ispășească păcatele, tatăl le-a dat băieților roluri de dansatori în saboți de lemn, în trupa „Eight Lancashire Lads". Toți membrii, cam de aceeași vârstă cu Chaplin, care pe atunci avea 10 ani, dansau încălțați cu saboți din lemn. Ultima dată când Charlie urcase pe scenă fusese atunci când a trebuit să o înlocuiască pe mama sa, la 5 ani. Deși total lipsit de experiență, a confirmat că moștenise talentul actoricesc de la părinții săi. Chaplin a devenit imediat vedeta trupei. I se deschise apetitul pentru scenă, așa că a abandonat școala. Nu-i plăcuse niciodată să învețe și s-a bucurat enorm să simtă că, în sfârșit, își găsise rostul.

Tatăl lui a murit cam în aceeași perioadă în care Charlie era ocupat cu turneele trupei de dansatori în saboți. Moartea prematură a tatălui, la numai 37 de ani, a fost cauzată de ciroză și edem la ficat, urmare a dependenței sale de alcool. Până la urmă s-a dovedit a fi de bun augur că ultimul lui dar către fiul său i-a deschis acestuia drumul către un viitor fericit.

Mai apoi, Chaplin a trecut de la un grup la altul, perfecționându-se treptat. Fratele mai mare a devenit ucenic marinar pe un vas internațional de croazieră, așa că Chaplin a rămas să aibă grijă de mama sa bolnavă. Deși era încă adolescent, trebuia să-și drămuiască banii cu grijă. Totodată, era hotărât să se afirme în lumea teatrului și, în 1905, a dat un anunț în revista de profil „Period" prin care căuta de lucru, anunț care suna astfel: „Tânăr actor, Charles Chaplin". „Tânărul actor" care scrisese anunțul nu avea încă 16 ani.

Un program al Oxford Music Hall din Londra, produs în 1893

William Gillette, actor american, unul dinte cei trei „mari" care l-au interpretat pe Holmes. A jucat rolul marelui detectiv și alături de Chaplin

Un scheci din secolul al XIX-lea înfățișând săracii din timpul domniei Reginei Victoria

Turneul din America

Primii paşi spre consacrare

ÎN 1910, popularul grup londonez Karno, s-a îmbarcat pe un cargobot în Southampton cu destinația America. La bordul acestuia, Chaplin, în vârstă de 21 de ani, își făcea mari speranțe în ceea ce privește viitorul său. Managerul grupului în America, Alf Reeves, era un om vesel, încrezător că spectacolul lor avea să aibă mare succes în America datorită lui Chaplin, un personaj unic și hazliu, care putea face pantomimă. În decurs de doi ani, ajunsese vedeta grupului și dăduse măsura valorii sale. Cu toate acestea, în contrast cu șarmul său de pe scenă, după ce cobora de pe scenă Chaplin devenea foarte tăcut, de parcă s-ar fi concentrat pe ceva în acel răstimp. Celor care nu-l cunoșteau li se părea că e puțin nebun, dar copilăria lui fusese marcată în mod dureros de perioadele în care mama sa, Hannah, era internată și apoi externată de la spitalul de boli mintale.

Acum își întâlnește prima iubire, Hetty Kelly, o dansatoare de 16 ani din același grup, dar cei doi erau încă tineri, iar sentimentele s-au stins după numai cinci întâlniri. Deși probabil că Chaplin nu și-a dat seama pe moment, această amintire avea să îi umbrească mult timp viața.

Turneul Karno în America a avut un succes fulminant, durând un an și șapte luni, ceea ce însemna că Chaplin cunoscuse și el gustul succesului. La ultimul spectacol din New York, a fost văzut jucând de Mack Sennett. Acesta era, pe vremea aceea, un producător de filme mute extrem de popular. Văzându-l pe Chaplin cu cât umor interpreta pe scenă un bețiv de vârstă mijlocie, Sennett a intuit imediat că trebuie să îl distribuie în filmele sale. Chaplin însă s-a întors în Anglia cu grupul său, fără să știe nimic despre acest lucru.

▲ Chaplin, în perioada în care a venit în America după ce a fost descoperit de o companie de filme

Jumătate de an mai târziu, în octombrie 1912, Chaplin a început un al doilea turneu în America cu grupul Karno. Apoi, în timpul unui spectacol în Philadelphia, a sosit o telegramă adresată grupului, în care scria: „Dacă printre voi se află un tip pe care îl cheamă Chaffin sau așa ceva, vă rugăm contactați-ne". Telegrama era de la Keystone Company, compania de filme de care aparținea Mack Sennett.

Naşterea lui Charlie

Nu au fost niciun fel de probleme la încheierea contractului cu compania Keystone. Nu mai primise niciodată până atunci un salariu atât de bun, de 150 de dolari pe săptămână, așa că și-a anulat contractul cu grupul Karno și s-a mutat la studiourile Keystone, în suburbiile Los Angeles-ului.

Studiourile Keystone arătau ca bungalow-ul unui fermier, iar lui Chaplin i se păreau jerpelite, după cum relatează în autobiografie. Pe atunci, repertoriul standard al celor de la Keystone cuprindea doar filmulețe de tipul comediei burlești, cu „Keystone Kops", un grup de polițiști care „fugăreau" actorii prin studio.

Filmele Keystone nu aveau nicio intrigă. Dacă le venea vreo idee, încheiau, firește, cu numărul obișnuit de fugăreală cu Poliția Keystone. Chaplin ura „vânătoarea" asta, pentru că distrugea individualitatea actorilor. El era de părere că tocmai această individualitate era calitatea lor cea mai importantă.

Fiind nou-venit, nu avea dreptul s-o spună. Mai mult chiar, deși mergea la studio în fiecare zi, în decurs de o săptămână nu primise niciun fel de instrucțiuni. Deși avea doar 24 de ani, îi era greu să accepte, sim-

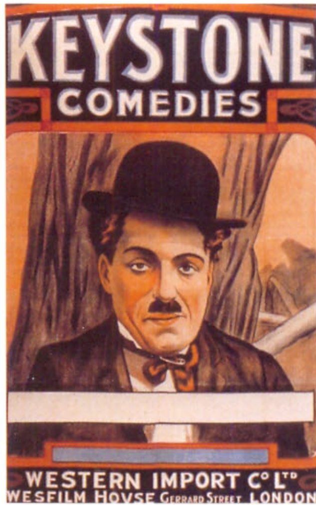
New York-ul pe la 1920. Pe atunci, în America au apărut o mulțime de săli de cinema în care rulau filme de 5 cenți, unde publicul putea vede filmulețe ca cele produse de Chaplin

▲ Grupul Karno în turneu în America. Chaplin este în centru și ține o un colac de salvare. Întâmplarea face ca Mack Sennett, de la compania Keystone Pictures, să vadă spectacolul, fiind impresionat de interpretarea lui Chaplin

▲ Un actor francez de comedie, Max Randel, și Chaplin. Se crede că mustăcioara și bastonul lui l-au influențat pe Charlie în a-și alege personajul

ţind că i se pune la îndoială talentul de actor, dar nu avea de ales decât să suporte situaţia.

Nu i se dădea nici o şansă. Nu era la locul său obişnuit, în colţul studioului, când l-a chemat Sennett. „În scena asta ar merge o improvizaţie comică. Pune-ţi un costum haios şi vino încoace", şi i s-a spus să vină în studioul din holul hotelului. Totul se întâmpla cam pe neaşteptate, ceea ce l-a făcut să se îngrijoreze puţin, dar s-a dus în cabina de machiaj, unde i-a venit o idee genială. Pantalonii atârnându-i ca un sac, pantofi cu talpă groasă şi supradimensionaţi, un baston şi o pălărie melon... ce avea să devină, ulterior, ultracunoscutul costum al lui Charlie.

◀ Poster al Keystone Comedy cu Charlie. A devenit celebru peste noapte, ceea ce n-ar fi fost niciodată posibil fără Keystone Pictures

„Nu gândisem un personaj anume, dar, în momentul în care m-am îmbrăcat, hainele şi machiajul m-au făcut să îl simt. Am început să-l cunosc şi, până când am ajuns pe scenă, personajul meu căpătase deja viaţă."

Aşa descrie Chaplin momentul în autobiografie.

De cum a intrat în hol, s-a împiedicat de picioarele unei doamne. S-a întors ca să îşi ridice pălăria şi să îi prezinte, în mod politicos, scuze. Apoi s-a împiedicat de o scuipătoare. Din nou, şi-a scos din nou pălăria şi a dat din cap... Chaplin a continuat să joace acest personaj straniu, iar ideile au început să curgă una după alta. Deodată, studioul a izbucnit în râs, iar nişte persoane care erau ocupate cu un alt film au venit repede să vadă ce s-a întâmplat, strângându-se astfel o mulţime curioasă de oameni. După ce şi-a încheiat numărul, s-a auzit un ropot de aplauze, iar în acel moment Chaplin a fost convins pe deplin. Era sigur că găsise un personaj care îi poate aduce succes. Aşa cum prevăzuse, a devenit celebru întruchipându-l pe Charlie în memorabilul film „Mabel's Strange Predicament" (1914), care nu ar fi fost niciodată produs dacă n-ar fi fost compania Keystone.

Omul-cheie

MACK SENNETT

Omul care l-a introdus pe Chaplin în lumea filmelor a fost fondatorul comediei burleşti din era filmelor mute, Mack Sennett (1880 – 1960). La sfârşitul anului 1912, tocmai fondase compania Keystone. Mergând să-şi vadă iubita, Mabel Normand, în New York, s-a oprit la Music Hall. Acolo, l-a văzut pe Charlie Chaplin interpretând în mod remarcabil rolul unui beţiv şi s-a convins că îl poate distribui pe acesta în filmele sale. Lucra pe atunci la un nou film de comedie, iar Chaplin se potrivea perfect pentru rol.

În primăvara lui 1913, Keystone a trimis o telegramă prin care îi cerea să renunţe la trupa Karno din care făcea parte pe atunci. Săturându-se de atâtea turnee, Chaplin a rămas cu ei aproximativ un an, jucând în 35 de filme înainte de a accepta contractul prin care se efectua transferul său la compania Essanay.

Născut în Quebec, Canada, Sennett şi-a început cariera sub îndrumarea lui David Griffiths, Părintele Filmelor. În 1912, a devenit independent, fondând Compania Keystone şi producând apoi multe filme de comedie. Chiar şi acum „aruncatul plăcintelor" inventat de ei a intrat în legendă, iar altele, ca „Politzia Keystone" sau „Splendori în costume de baie", au stat la originea multor „pastile de râs" renumite şi au dat naştere epocii de aur numite „era Keystone". În timpul tranziţiei de la filmele mute la cele vorbite, numărul producţiilor a scăzut, dar tot au reuşit să realizeze peste 1000 de filme în total. Chaplin scrie în autobiografie că Mack Sennett era „Regele Comediei".

▶ Producătorul Mack Sennett, care, cu filmele sale ca „Pie-throwing" (*„Aruncatul plăcintelor"*) şi „Bathing Beauties" (*„Splendori în costume de baie"*), a dat naştere unor „poante" legendare

▼ Studioul Keystone din Los Angeles. Chaplin a jucat în 35 de filme în mai puţin de un an

Charlie pe scenă

Râsete printre lacrimi

EPOCA KEYSTONE AVEA SĂ FIE CUNOSCUTĂ CA EPOCA ÎN CARE A LUAT NAŞTERE MARCA CHAPLIN, „Charlie", și care avea să imprime activității sale o notă aparte ce o va marca permanent.

Chaplin nu era mulțumit cu tipul de comedie burlescă practicat de Keystone și a început să se gândească să insereze și alte elemente la reprezentațiile sale, nu doar „pastile de râs". A găsit răspunsul în timp ce juca într-un film care se numea „The New Janitor" („Noul Portar").

În această pantomimă, personajul Chaplin, care urma a fi concediat în scurt timp de către șeful lui, avea mulți copii de hrănit și trebuia să demonstreze publicului că nu vrea cu nici un chip să-și piardă slujba. Văzându-l, o actriță în vârstă, Dorothy Davenport, a început să plângă.

„Știu că tu voiai să râd, dar ai reușit să mă faci să plâng...", și a arătat către el. Interpretarea lui nu îi făcea pe oameni numai să râdă, ci și să plângă. Această experiență avea să se dovedească importantă pentru filmele pe care avea să le realizeze ulterior. Dacă această actriță nu ar fi spus nimic, Chaplin nu ar fi ajuns să creeze acest univers unic de filme încărcate de patos.

În 1914, Chaplin, care avea acum 25 de ani, și-a dat demisia de la Compania Keystone, unde lucrase timp de aproape un an, și s-a transferat la Essanay în Chicago. Avea acum un salariu de 1250 de dolari pe săptămână, de zece ori mai mare decât cel pe care îl avusese până atunci. În Epoca Keystone începuse nu doar să regizeze, ci și-a încercat talentul și la scenarii, producție, și și-a consacrat un stil personal, combinând „râsul cu plânsul".

Filmele lui înregistrau un succes colosal. Cel mai mare dintre acestea a fost „Chaplin's First Love" (*Prima iubire a lui Chaplin*) care a apărut în aprilie 1915, ceea ce a condus la o dispută între toate companiile cinematografice. Transferul la Mutual, în 1916, i-a adus lui Chaplin un contract de 10.000 de dolari pe săptămână, plus un bonus de 150.000 de dolari. Devenise o vedetă care „producea" bani pe bandă rulantă. Avea să rămână la First National încă șaptesprezece ani.

De fiecare dată când dorea un transfer, condițiile stipulate în contractul său erau mai bune, putând primi de exemplu un bonus și jumătate față de totalul primelor celorlalți actori. Dar el era un perfecționist și voia să facă totul în felul lui, ceea ce ducea de multe ori la conflicte cu compania angajatoare. La 29 de ani, a fondat singur Compania de Filme Charles Chaplin și Studiourile Chaplin. În anul următor, 1919, a fondat Uniunea Artiștilor împreună cu câtiva prieteni, printre care Douglas Fairbanks și Mary Pickford. Liber fiind de constrângerile impuse de companiile cinematogra-

▲ Împreună cu cea de-a treia soție, Paulette Goddard. Când s-au căsătorit, el avea 47 de ani, iar ea, 25

▲ Printr-un straniu incident, ajunge să crească un copil abandonat, timp în care între cei doi se leagă sentimente de afecțiune, „The Kid" („*Piciul*") (1921). Înființează Uniunea Artiștilor împreună cu prietenii săi și poate în sfârșit să facă filmele pe care și le dorește

Versiune diferită

CHAPLIN ŞI INCIDENTUL DIN 15 MAI

Chaplin se simțea mai atras ca oricând de Japonia, iar prima vizită în această țară a efectuat-o pe 14 mai 1932, cu fratele său mai mare, Sydney, şi cu secretarul lui japonez, Toraichi Kono. În ziua următoare a avut loc aşa numitul incident din 15 mai, în cursul căruia câțiva tineri ofițeri de marină l-au împuşcat pe primul ministru, Tsuyoshi Inukai, sperând să reuşească o lovitură de stat. Practic, se hotărâse ca pe 16, în cinstea lui Chaplin să se organizeze un ceai dansant sub patronajul primului ministru, Tsuyoshi Inukai. Grupul asasinilor plănuia un raid la reşedința oficială a acestuia şi să-l asasineze nu doar pe primul ministru, ci şi pe Chaplin, sperând că se poate declanşa un război dacă moare un comic popular din SUA. Dar planurile pentru ceai nu au fost confirmate şi, considerând că este totuşi puțin posibil să se pornească un război dacă Chaplin este rănit, aceştia şi-au anulat planurile de asasinare a bine-cunoscutului actor comic.

În aceeaşi zi, Chaplin şi fiul primului ministru s-au dus să vadă un meci de sumo. Când a aflat vestea devastatoare privind asasinarea primului ministru, Chaplin a vrut să plece imediat din Japonia, dar Toraichi Kono, secretarul său care se bucura de o mare încredere din partea lui, a reuşit să-l convingă să nu facă asta. După o piesă Kabuki, el a rămas cu impresia că „A fost mult mai interesant decât am crezut". A savurat apoi nişte tempura de creveți de la un renumit restaurant din Nihombashi. După aceea, s-a obişnuit să servească în fiecare zi tempura, încât presa ajunsese să-l numească „Mâncătorul de tempura", însă Chaplin pur şi simplu se bucura de ocazia de a savura acest fel de mâncare. Ospitalitatea atentă, blândă, deosebită, arătată de cei din restaurantele de tempura a constituit o sursă de inspirație pentru maşinile de mâncat din filmul „Modern Times" (*Timpuri noi*).

◂ Chaplin privind prin obiectivul de filmat. Nu doar actor, el se ocupa de tot, de la regie la scenariu și producție

▴ Cu cea de-a doua soție, Lita Grey, a avut doi copii, iar căsătoria lor a durat 3 ani. După ce ea a intentat acțiunea de divorț, casa și studiourile i-au fost cercetate de tribunal

fice, Chaplin a reușit să producă o serie de filme de un real succes, ca de exemplu „Kid" (*Piciul*) (1921) și „The Gold Rush" (*Goana după aur*) (1925).

Mariajul cu doamne mai tinere

Chaplin și-a făcut debutul la Hollywood la vârsta de 24 de ani și era încă îndrăgostit de ideea de a produce filme. Era împătimit de muncă, dar viața sa particulară era cât se poate de „liberă și neîngrădită". Alter-ego-ul lui, Charlie, era un personaj naiv și solitar, dar adevăratul Charles Chaplin era complet diferit de imaginea sa de pe ecran. Se întâlnea cu femei superbe și a fost căsătorit de patru ori.

Prima dată s-a căsătorit în 1918, când avea 29 de ani. Pe soția lui o chema Mildred Harris și avea la momentul respectiv 16 ani. În anul următor, Mildred a născut un băiețel care, în mod tragic, se stinge din viață la numai trei zile după naștere. Relația dintre cei doi s-a răcit în urma acestei tragedii, iar soția lui Charlie a intentat divorțul care s-a finalizat în 1920. În timpul filmărilor pentru „*Piciul*", instanța îi cerceta averea, iar soția lui l-a acuzat de „cruzime psihică". Acesta a fost doar începutul problemelor pe care le-a avut cu femeile.

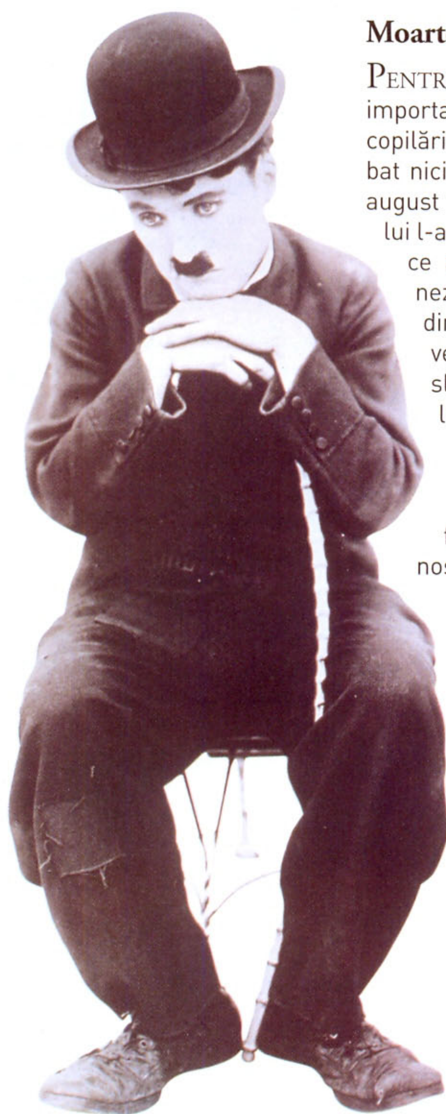
La 35 de ani s-a căsătorit a doua oară. Și de data aceasta mireasa, pe care o chema Lita Grey, avea 16 ani. Cu ea a avut doi copii, dar mariajul lor s-a încheiat după trei ani. Iarăși, după procesul de divorț, tribunalul a cercetat casa și studiourile din Beverly Hills. A treia oară Charlie s-a căsătorit în China. El avea 47 de ani, iar ea, Paulette Goddard, avea 25. Și această căsătorie avea să se încheie, de data asta după șase ani. Când s-a căsătorit a patra oară, Charlie avea 54 de ani. Partenera sa era Oona O'Neill, fiica dramaturgului Eugene O'Neill, și avea 18 ani, fiind cu treizeci și șase de ani mai tânără decât el. Oona i-a devenit parteneră de viață, iar cei doi au avut împreună opt copii dar multiplele sale căsătorii cu femei mai tinere aveau să dea naștere, mai târziu, la critici prin care era etichetat drept un „pericol pentru tinere".

În autobiografie, Chaplin descrie momentul în care și-a reîntâlnit prima iubire, Hetty, de pe când făcea parte din Karno. „Țin minte că m-a cuprins o stare profundă de disperare", recunoaște el, văzând-o că a devenit o femeie cât se poate de obișnuită. Această afirmație i-a făcut pe unii să creadă că, de fapt, „fixația" sa pentru femei tinere se leagă, într-o anumită măsură, de eșecul relației sale cu prima sa mare iubire, Hetty. S-a zvonit chiar că între cele patru căsătorii ale sale a avut relații cu tinerele și frumoasele actrițe cu care juca, Edna Purviance și Pola Negri, dar niciuna dintre aceste relații nu a ajuns la căsătorie, probabil pentru că ele aveau deja 20 respectiv 28 de ani când s-au întâlnit, fiind deja femei mature. Deși cea de-a treia soție nu a fost cea mai tânără - avea 25 de ani când a luat-o de soție - între cei doi exista totuși o diferență de vârstă de douăzeci și doi de ani.

▾ O scenă din „A Dog's Life" (*O viață de câine*) (1918). Deși nu s-au căsătorit, Charlie și partenera lui au nutrit sentimente profunde unul pentru celălalt

Epoca filmelor vorbite

◄ Apropiindu-se epoca filmelor vorbite, Chaplin a ținut cu încăpățânare să rămână „mut", pentru că, dacă vorbea, personajul său avea să devină cu totul altul

Moartea mamei

PENTRU CHAPLIN, mama ocupa un loc extrem de important în viața lui. Acest fapt este evident în copilărie și adolescență, dar nimic nu s-a schimbat nici după ce a devenit celebru în America. În august 1928, când Chaplin avea 39 de ani, mama lui l-a părăsit pentru totdeauna, la șase ani după ce a adus-o în America din spitalul londonez de boli mintale, pentru a o îngriji la vila din Santa Monica. Sydney, fratele mai mare, venise și el în America după ce a renunțat la slujba de marinar, iar acum era managerul lui Chaplin, având și el grijă de mama lor.

„Sunt sigur că și-a dus crucea cu inima deschisă. N-a fost niciodată rea cu noi când eram mici și ne-a crescut insuflându-ne ideea că suntem unici în felul nostru și că nu ne lipsește nimic."

Un locuitor tăcut

Cam prin perioada în care Chaplin și-a pierdut iubita mamă, industria americană a filmului era în pragul unei profunde transformări. Apăruseră filmele cu sonor, cărora li se spunea „vorbite".

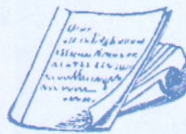
Primul film vorbit din lume, „The Jazz Singer" (*Cântărețul de jazz*) a ieșit pe piață cu un an înainte de moartea mamei sale. Toată lumea simțea că sfârșitul filmelor mute este aproape, dar Chaplin a rezistat, insistând să continue producția acestora. La urma urmei, filmul „Circus" (*Circul*), apărut în 1928 și care a primit un premiu Oscar, era un film mut.

▲ Ultima scenă din „*Timpuri noi*", puternic criticată de societatea modernă din epoca automatizărilor. Multor cinefili le-a plăcut filmul, dar o parte din reprezentanții presei au declarat că filmul primise atâtea critici în ceea ce îi privește pe comuniști, fiind interzis în Germania și Italia

Conacul lui Chaplin, construit în Beverly Hills în 1922. Trecuseră doar 8 ani de la debutul lui ca actor de filme

Versiune diferită

UN JAPONEZ ÎL VIZITEAZĂ PE BINECUNOSCUTUL ACTOR

În martie 1936, pe când era în luna de miere cu noua lui soție, Paulette Goddard, a vizitat a doua oară Japonia, unde cineva îl aștepta de multă vreme. Este vorba despre Nagaharu Yodogawa (1909 – 1998). După ce criticul de film l-a învățat să spună „La revedere! La revedere! La revedere!", au devenit foarte buni prieteni, iar Charlie îi spunea cu căldură „Yodonaga". Lucrase ca promoter, dar era pe atunci angajat la filiala United Artists din Osaka și, la acea vreme, avea 26 de ani. Aflând că mult-așteptatul Chaplin a sosit în Kobe, în ciuda interdicției impuse de șeful său, a plecat spre Golful Kobe.

A vorbit direct cu echipajul în timp ce pachebotul de lux amara, iar aceștia i-au permis să-l vadă pe Chaplin timp de trei minute. Când vedeta a apărut, omul nostru a încercat din răsputeri să vorbească numai și numai despre titlurile filmelor lui Chaplin în engleză, și în același timp să-i copieze gestica. Chaplin a fost încântat de întâlnirea cu acest tânăr pasionat, mai tânăr cu douăzeci de ani decât el, și l-a chemat în camera sa personală unde au vorbit despre filme timp de patruzeci de minute. Lui Chaplin i-a plăcut atât de mult de Yodogawa, încât japonezul a ajuns să-i fie ghid lui Paulette când ieșea la cumpărături.

A doua oară l-a întâlnit pe Chaplin cincisprezece ani mai târziu, în decembrie 1951, când a vizitat studioul lui Chaplin în cursul filmărilor pentru „Limelight" (*Luminile rampei*). Yodogawa a plâns văzând interpretarea sensibilă a actorului. După filmări, Chaplin a vorbit cu el despre prima lor întâlnire din urmă cu cincisprezece ani. I-a spus „Nu-i așa că tu ești tânărul acela, îmi aduc aminte de tine", și l-a îmbrățișat.

„Motivul pentru care nu s-a alăturat și el curentului de filme vorbite este că, în felul acesta, s-ar fi încheiat eterna sa legătura cu vagabondul (Charlie). Erau oameni care gândeau că «dacă putem vorbi, e bine, nu?», dar din momentul în care avea să scoată și un singur cuvânt, Charlie avea să se transforme în cu totul altă persoană."

Pornind de la acest fapt enunțat chiar în autobiografia sa, înțelegem că alter-ego-ul său, Charlie, era parte integrantă din ce însemnau filmele mute și nici nu se gândea măcar să îl „șteargă" de pe firmament. La 29 de ani, declara „O să continuu să fac filme mute", iar în 1931, producea „*Luminile orașului*". Se pricepea și la muzică și semna inclusiv coloana sonoră. A jucat rolul principal al vagabondului cel haios, îndrăznind să îl „acompanieze" cu o muzică elegantă și romantică, realizând, astfel, un film încărcat de emoții. În pofida faptului că 90% din filmele de la Hollywood erau vorbite, vânzările de filme mute au crescut de trei ori, nearătând vreun semn de declin pe viitor. Astfel, filmul a ieșit pe piață în aceeași zi în care și-a întâlnit prietenul, pe Albert Einstein, fizicianul de geniu, care a venit cât a putut de repede la cinematograf ca să-l felicite.

Fratele mai mare, Sydney, îi era manager și continua să-l susțină. Înainte fusese actor de teatru și, dacă Sydney nu l-ar fi prezentat grupului Karno, Chaplin n-ar fi ajuns niciodată Regele Comediei

Dar perioada era deja dominată de filmele vorbite. Într-un final, Chaplin nu mai avea nici un motiv să le ignore. În filmul din 1936, „*Timpuri noi*", lansat cinci ani mai târziu, către final Charlie rostește câteva cuvinte, versurile unui cântec fără vreun sens. Prima dată când Chaplin a rostit cuvinte cu sens într-un film a fost patru ani mai târziu, în „The Great Dictator" (*Dictatorul*) (1940). Am auzit pentru prima dată vocea lui Chaplin în cursul memorabilei scene din final, care începea cu „Nu-mi doresc să devin împărat...".

„*Dictatorul*" s-a lansat în 1940, singurul film care îl ataca frontal pe Hitler. Primele cuvinte rostite de Chaplin exprimau clar dezaprobarea sa vizavi de război

Trădând America

▲ 20 decembrie 1944, Chaplin are un aer sever în timpul procesului de paternitate, la tribunal. Deși analizele de sânge arătau că nu el este tatăl, a trebuit să-i acorde femeii ajutor financiar

Un pericol pentru tinere

ÎN 1943, în toiul celui de-al doilea Război Mondial, s-a produs un incident similar scandalurilor de care se lega numele său în ceea ce privește relațiile sale cu femeile. Joan Barry, o tânără actriță promițătoare, i-a intentat un proces de paternitate. Charlie o cunoscuse în urmă cu doi ani și îi oferise un contract prin care primea 250 de dolari pe săptămână pentru rolul principal din următorul lui proiect „*Umbră și substanță*". Și totuși, proiectul nu s-a materializat niciodată, astfel că i s-a anulat contractul în septembrie 1942, ea primind suma de 5000 de dolari. Joan însă nu s-a mulțumit cu suma respectivă și într-o zi de decembrie a luat un pistol și l-a atacat pe Chaplin. Deși fusese deja acuzată pentru amenințările proferate la adresa lui, în mai 1943, ea a fost arestată pentru al doilea atac la persoana lui. După acest „episod" incendiar, procesul se anunța unul dificil, dată fiind personalitatea bizară a lui Joan, dar Chaplin făcea mereu glume, pornind de la faptul că întreținea relații sexuale cu femei mai tinere decât el.

Pe atunci, Chaplin și ultima lui soție, Oona O'Neill, urmau să se căsătorească. Charlie a fost de acord cu propunerea Oonei, „hai să ne căsătorim înainte ca lumea să înceapă să se agite", iar cuplul și-a oficializat relația înainte ca Joan să urce în boxa martorilor, pentru a-și susține plângerea în fața instanței.

Analizele de sânge au demonstrat că Chaplin nu este tatăl copilului lui Joan, dar, după ce se căsătorise și divorțase de atâtea tinere, începuse să fie aspru criticat pe tema asta, spunându-i-se că este un „pericol pentru tinere", iar statutul său de Rege al Comediei a fost grav afectat. Ca să înrăutățească și mai mult lucrurile, Guvernul Federal a scos la lumină o lege mai veche, prin care era incriminat ca infractor, pe considerente de imoralitate. După ce a aflat că mai mulți politicieni influenți vorbiseră despre el la un dineu, afirmând că planul este de „a-i insufla lui Chaplin frica de Dumnezeu", a înțeles că era privit cu ostilitate, dar nu și care erau motivele lor.

Chiar și așa, contrar temerilor sale, a fost declarat nevinovat, nefiind tatăl, dar în 1945 procesul de paternitate a fost redeschis și s-a hotărât că avea să-i plătească lui Joan Barry 75 de dolari pe săptămână pentru fiul acesteia.

▲ Un poster foarte sarcastic din „*Timpuri Noi*" descriind civilizația tehnică

Din culise

VÂNĂTOAREA DE COMUNIȘTI ȘI EXILUL GENIULUI FILMELOR

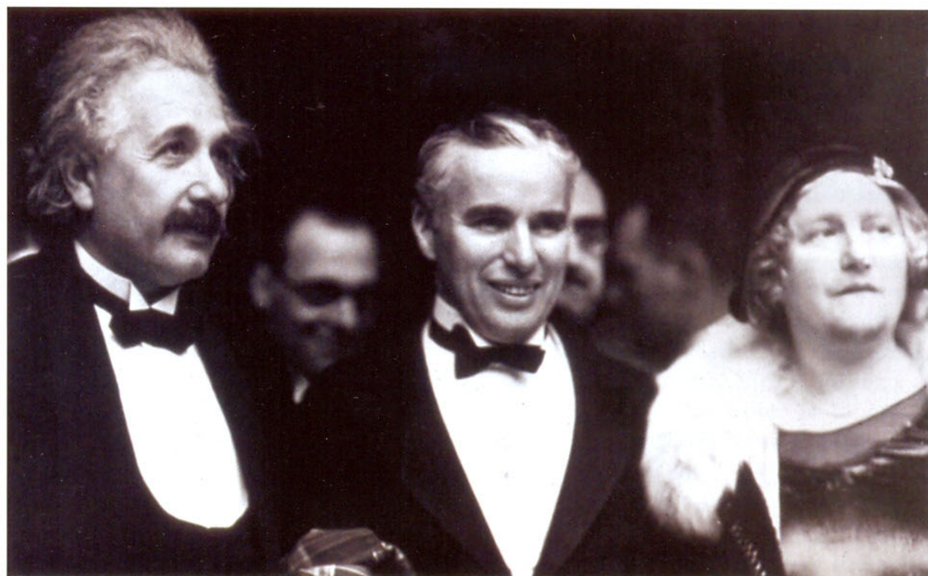
O replică celebră din „*Monsieur Verdoux*" (*Domnul Verdoux*)(1947) este „Dacă ucizi o singură persoană, ești un nenorocit; dacă ucizi un milion, ești un erou. Numerele sanctifică". Deși în Europa, începând cu Franța, se bucura de o bună reputație, în America a fost interzisă difuzarea filmelor sale, pentru că reușise să îi calce pe bătături pe conservatori. Chaplin a trăit astfel primul său mare eșec în industria divertismentului, ajungându-se până într-acolo încât să fie etichetat drept comunist.

În virtutea activităților socialiste, persecutarea lui a fost înrăutățită de prigonirea comuniștilor din 1938, pe motiv că ar fi anti-american. S-a ținut o ședință prin care Senatul Statelor Unite a suferit o prefacere semnificativă prin alegerea lui Joseph McCarthy. Mai mult, vedetele de la Hollywood care aveau vederi contrare părerii generale ereau priviți cu multă circumspecție. Li se puneau întrebări precum „Ești comunist? Ai cunoștințe printre comuniști?" Gary Cooper și președintele Ronald Reagan a trebuit și ei să depună mărturie în fața comitetului, dar de data asta în cazul unor acuzații de trădare. Pe de altă parte, au fost oameni trimiși după gratii pentru cincizeci de ani și ale căror mărturii au fost respinse de comitet, printre aceștia numărându-se „cei zece de la Hollywood", un grup de zece persoane care lucrau în industria filmului (majoritatea dintre ei fiind scenariști) ale căror vieți au fost distruse de „vânătoarea de comuniști".

În timpul „furtunii", ca o încercare de purificare a Americii, Chaplin a îndurat o grindină de atacuri. Acuzația că ar fi comunist era una extremă, dar el a devenit ținta unor astfel de critici din cauza refuzului ferm de a-și lua cetățenia americană, și pentru că acțiunile lui i-au deranjat pe fanaticii idealiști americani.

▸ O figură centrală în prigonirea comuniștilor, Joseph McCarthy, membru al Senatului Statelor Unite

▲ Împreună cu familia și fizicianul de geniu, Einstein. Amândoi au câștigat faimă pe plan internațional, dar în domenii de activitate complet diferite

Furtuna roșie

La sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, lumea începea să se liniștească. În mod contrar, statutul lui Chaplin era cât se poate de controversat. Era o vedetă de film care ajunsese în vârf și devenise miliardar, dar America a început să-i întoarcă spatele Regelui Comediei. Primul rezultat vizibil a fost decizia incorectă luată împotriva lui în cazul procesului de paternitate.

Ce l-a doborât pe el au fost, pur și simplu, zvonurile. Se împliniseră 30 de ani de când venise în America, dar nu încercase niciodată să obțină cetățenie americană. Se căsătorise și divorțase de mai multe ori de femei tinere. Se făcuse vinovat de evaziune fiscală, dar, în același timp, donase diverse sume unor organizații care aveau legături cu Partidul Comunist. Chaplin a explicat de ce nu a acceptat cetățenia americană: „Nu cred că trebuie să-mi schimb cetățenia. Mă consider un cetățean al lumii", dar cum rămăsese în America având cetățenie britanică, era extrem de dificil să evite să fie înrolat în armată, în cele două războaie mondiale.

Ultima lovitură primită a fost devastatoarea furtună a insignelor roșii din anii 1950. După război, „incendiul" (vânătoarea de comuniști) pornit de la Războiul Rece cu Uniunea Sovietică nu s-a oprit la execuția familiei Rosenburg, oameni de știință, pentru scurgerea de informații privind producția de arme nucleare. Era clar că America cea liberă ajunsese la ananghie. Chaplin nu putea înțelege motivul pentru care el însuși fusese transformat în țintă. Sigur, „Timpuri noi" era foarte ironic la adresa unui capitalism exagerat, dar să tragi de aici concluzia că este vorba de comunism era deja prea mult. Se auziseră discursuri pro-sovietice, dar asta în timpul celui cel de-al Doilea Război Mondial, când sovieticii făcuseră parte din Forțele Aliate care luptaseră împotriva germanilor. Cu toate acestea, dacă cei care trăgeau sforile vedeau în Chaplin un inamic, atunci Regele Comediei nu mai avea nici o șansă. Ziua în care avea să părăsească America era aproape.

▲ O scenă din comedia-satiră despre genocid – *„Domnul Verdoux"* (1947)

Chaplin râzând cu soția sa, Oona. De-abia la cea de-a patra căsătorie și-a întâlnit partenera de viață perfectă

O lume plină de pace

Exilul din America

PE 17 SEPTEMBRIE 1952, Chaplin, împreună cu soția și copiii, au urcat la bordul pachebotului de lux Queen Elizabeth, părăsind portul New York-ului și îndreptându-se spre Anglia. Pentru ei, cei șapte ani scurși de la război fuseseră nefericiți. Renunțase la costumul vagabondului și muncea cu ardoare la „*Domnul Verdoux*" (1947), pentru ca după aceea să descopere gustul amar al eșecului atunci când filmul a fost interzis peste tot în America, iar el a fost ținta unor atacuri nejustificate. Următorul film, „Limelight" („*Luminile rampei*") (1952), a fost finalizat de-abia patru ani mai târziu.

Oona i-a propus să meargă în Europa. Chaplin își dorea și el să lase în urmă atmosfera aceea ostilă, și au crezut că reîntoarcerea în orașul natal din Anglia poate fi o bună schimbare pentru familie. Când nava a părăsit America, intrând în Oceanul Atlantic, membrii familiei au reușit, în cele din urmă, să se relaxeze, dar din păcate nu pentru mult timp. O telegramă le-a spulberat liniștea.

„Guvernul american nu vă va permite să vă întoarceți în America. Ce părere aveți despre asta?"

Părea un vis urât. Avusese o premoniție că asta se va întâmpla, dar nu-i venise să creadă că poate deveni realitate. „Tot ce am e în America. Gândindu-mă că s-ar putea prevala de această scuză ca să-mi ia averea, m-am înfuriat....", își descria Chaplin starea de indignare și îngrijorare ce-l cuprinse.

Vestea că Chaplin fusese exilat din America s-a răspândit imediat. Primul port în care s-a făcut o oprire înainte de Southampton era Cherbourg, unde s-au urcat la bord peste 100 de ziariști europeni, în speranța că vor obține un interviu. Au ajuns apoi la Stația Waterloo, unde se strânseseră fanii loiali și entuziaști.

„Tipii ăștia nu glumesc, Charlie!"

Troc pentru fericire

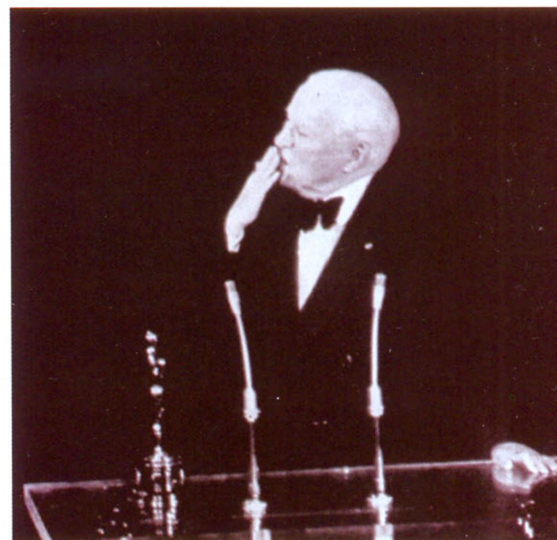
Cam la o lună după drama exilului din America, familia Chaplin a ajuns la un hotel elegant din Lausanne, Beau Rivage. În hotel stăteau multe alte vedete fiind atât de aproape de lacul Geneva și oferind o poziție foarte bună pentru căutarea unei case. Înfruntând oribilul tratament la care îl supusese America, Chaplin hotărâse să se retragă și se gândea la educația celor mici, așa că a decis să se mute în Elveția. Bunurile lui erau în continuare în America, iar Oona s-a întors, ca să întreprindă demersurile necesare pentru a le proteja.

După 4 luni petrecute în căutarea unei case, a găsit un conac de la începutul secolului al XIX-lea cu numele de „Manoir De Ban", în apropiere de Corsier, pe care l-a cumpărat. Clădirea semăna cu o Casă Albă mai mică, iar lângă poarta din față avea o pajiște pe care Chaplin a construit o piscină și un teren de tenis.

Elveția, locul pe care avea să-l aleagă pentru a-și petrece ultima parte a vieții, era pacea întruchipată. Tocmai împlinise 64 de ani și în acel an i s-a născut un fiu, Eugene. Tot în Elveția i s-au născut cea de-a patra și a cincea fiică, Jane și Annette.

Soții Chaplin puteau fi zăriți adesea plimbându-se cu prietenii lor din satul Corsier.

Deși părea că trăiește o viață tăcută și

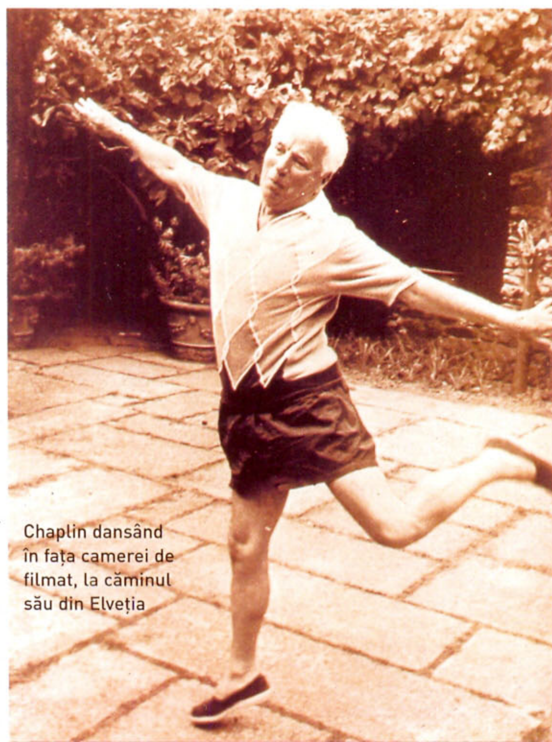

▲ Chaplin pășind din nou pe pământ american, după 20 de ani, pentru a primi Oscarul în 1972

▲ Chaplin s-a întors în orașul natal, Londra, pentru a i-l arăta Oonei, lăsând în urmă starea constantă de nefericire din America. Își alunga depresia povestindu-i întâmplări de demult pe acoperișul hotelului

▼ Mina serioasă a membrilor familiei lui pe când îi citeau autobiografia

Chaplin dansând în fața camerei de filmat, la căminul său din Elveția

retrasă, în realitate, Chaplin simțea încă dorința arzătoare de a face filme. În 1957, al patrulea an de când era în Elveția, a jucat în ultimul lui rol principal din „A King în New York" (*Un rege la New York*), felul său de a-și lua rămas-bun de la America. A mai regizat apoi un film la 82 de ani, dar care n-a fost lansat decât după moartea sa. Acțiunea se petrecea în Anglia, având drept protagoniști o actriță italiancă promițătoare, Sophia Loren, și un tânăr actor, Marlon Brando. Chaplin reușise să se reîntoarcă în scaunul de regizor după o pauză îndelungată, dar „A Countess from Hong Kong" (*O contesă din Hong Kong*) (1967) n-a avut recenzii grozave.

În 1972, aflându-se în zona lacurilor Elveției, Chaplin a primit o scrisoare trimisă par avion.

„S-a decis să vi se acorde un Oscar onorific pentru deosebitele realizări de la Hollywood. Hollywood și întreaga națiune americană așteaptă ziua întoarcerii lui Charlie."

Era o scrisoare prin care America îi prezenta scuze pentru evenimentele petrecute în urmă cu douăzeci de ani. După două decenii, Chaplin s-a întors în America pentru a participa la ceremonia de decernare. Între timp, numele lui fusese adăugat pe faimoasa stradă din Hollywood, Walk of Fame. În 1975, Anglia i-a acordat titlul de cavaler. În 1977, s-a realizat un documentar despre el cu titlul „The Gentleman Tramp" (*Un gentleman vagabond*). Apoi, Regele Comediei, cel care transforma lacrimile în hohote de râs, cel care îndeplinea visurile și dorințele oamenilor din întreaga lume, a tras cortina după 88 de ani de viață, de Crăciun. A murit în pace, sub îngrijirea iubitei lui soții, Oona, și a celor 8 copii ai lor, în dormitorul casei lui din Lausanne, Elveția.

„Schopenhauer a spus că fericirea este o stare negativă, dar eu nu sunt de acord. În acești douăzeci de ani, am aflat ce înseamnă să fii cu adevărat fericit, iar în această stare de feri-cire, ieșeam uneori seara pe terasă și admiram pajiștea înverzită, lacurile aflate în depărtare și munții cei liniștiți. Nu mă gândeam la nimic. Doar mă bucuram de liniștea nemaipomenită care mă împresura...."

S-a spus că, după mutarea în Elveția, Chaplin și-a pierdut talentul odată strălucitor, dar, pe de altă parte, a avut parte de fericire și s-a putut bucura cu adevărat de viață.

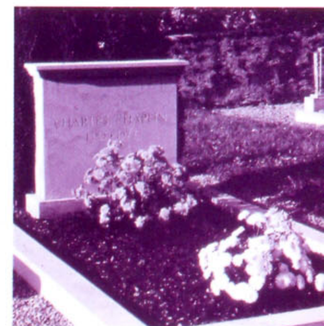
Clipe personale

TENISUL ESTE CEA MAI BUNĂ METODĂ DE RELAXARE

Când era mai tânăr, Chaplin se înconjura de femei, dar în rest, n-a băut sau fumat niciodată, și nu pentru că era prea absorbit de muncă. De fapt se asigura mereu că îi mai rămânea timp și pentru recreere. Citea operele marilor artiști, ca de exemplu Nietzsche, Dickens și Shakespeare, și își făcea timp să cânte la vioară și să practice multe sporturi, inclusiv box, wrestling, golf și tenis. Dintre toate acestea cel mai mult s-a preocupat de tenis, după ce acest sport i-a fost recomandat actrița din rolul principal în *„Goana după aur"* din 1920, Georgia Hale. Tenisul îl relaxa, iar Chaplin îi aloca mult timp. Îi plăcea să fie provocat de profesioniști prin tehnici neobișnuite și se supăra atunci când pierdea. Dar chiar și așa, le mărturisise prietenilor că „Atunci când joc tenis, starea mea de neliniște dispare". Cu cât practica mai mult tenisul, cu atât îi plăcea mai mult și cu atât se perfecționa, iar ora ceaiului de duminică după-amiază avea să devină ora de tenis. În fiecare duminică, prietenii lui se strângeau la el, iar aceștia își chemau la rândul lor prietenii, și veneau și câțiva autori celebri și jucători profesioniști de tenis, adunarea devenind repede o reuniune socială. În momentele de odihnă, li se oferea ceai, cafea și sandvișuri din belșug. Chaplin iubea grația acestui sport, iar când s-a mutat în Elveția și-a construit un teren de tenis.

▲ Chaplin, fericit, la o partidă de tenis. Partidele de tenis aveau loc aproape în fiecare săptămână

▲ Mormântul lui Chaplin din orășelul Vevey, pe malul lacului Leman din Elveția

Reședința lui din Elveția unde și-a petrecut ultimii ani relaxându-se, rareori producând filme. Deși fusese implicat în tinerețe în multe scandaluri cu femei mai tinere decât el, după căsătoria cu Oona a devenit un familist convins

Filmele vorbite revoluționează industria cinematografică

La finele anilor 1920, Hollywood-ul fremăta. Se introduseseră filmele vorbite, care au aruncat un con de umbră peste filmele mute. La 30 de ani de la naşterea filmelor, apăruseră multe vedete, iar filmele mute se bucurau clar de succes. Şi totuşi, după apariția filmelor vorbite, multe dintre filmele mute au dispărut de pe ecrane. Cum se face că Chaplin a fost singurul care a supraviețuit?

Comedia burlescă

ÎNAINTE DE PRIMUL RĂZBOI MONDIAL, 90% din filme erau produse în Franța sau Italia. Cu toate acestea, Europa a fost devastată de război, iar America, unde nu fusese câmp de luptă, lansa acum industria cinematografică pe firmament. În prim-plan se afla așa-numita comedie burlescă. Keystone era o companie de filme care câștiga popularitate grație introducerii scenelor tipice în care Politzia Keystone îi fugărea pe actori.

„Vânătoarea de talente" lansată de producătorul de succes al companiei Keystone, Mack Sennett, a demarat cu Chaplin, alături de care s-au numărat și multe alte vedete, precum Buster Keaton și Roscoe Arbuckle, care s-au lansat grație acestui gen de filme.

„Urmărirea asta pur și simplu omoară individualitatea actorilor, iar individualitatea este de fapt cea mai bună armă a lor, nu?"

În autobiografie, Chaplin mărturisea că nu putea să sufere aceste momente de „urmărire" tipice pentru o comedie burlescă, care erau specialitatea companiei Keystone.

▸ Harold Lloyd cu noul lui stil, și anume ochelarii săi, costumul gri și pălăria de paie

▸ Dintre cei trei Regi ai Comediei, Charlie a fost singurul care s-a bucurat de popularitate și în epoca filmelor vorbite. Își fermeca spectatorii cu misteriosul lui personaj, vagabond și gentleman totodată

▲ Buster Keaton stârnea hohote de râs cu mimica sa lipsită de expresie și cu mișcările sale iuți

Familia Chaplin la o petrecere dată de compania Keystone, râzând alături de Sennett (centru dreapta)

Diferența dintre Lloyd și Charlie era aceea că, dacă avea o idee, Lloyd încerca să dezvolte starea de emoție în filmele sale

Urmărirea asta pur și simplu omoară individualitatea actorilor, iar individualitatea este de fapt cea mai bună armă a lor, nu?

Filmul de comedie burlescă apărut către finele epocii filmelor mute, „The General" („*Generalul*") (1926)

Lui Chaplin nu-i plăceau aceste scene de „urmărire". În perioada aceea a fost descoperit de Mack Sennett, făcându-și debutul în filme. „Nu vreau să fac ceva ce poate face și un figurant bătrân", Chaplin a protestat în repetate rânduri, fiind nemulțumit de ideea de a face comedie burlescă, dar, de fapt, exact acest gen de filme i-a permis să continue atunci când toți ceilalți au dispărut de pe ecrane din pricina filmelor vorbite.

Distanța dintre voce și imagine

„Mă simt tare trist că admiratoarele lui John Gilbert, atunci când îl aclamau pe omul visurilor lor, aveau niște voci tare pițigăiate". Keaton scria în autobiografie că motivul pentru care filmele vorbite au „anihilat" vedetele filmelor mute era diferența dintre impactul produs de imagine și voce. Chiar dacă vocea lua testul, rămânea problema abilității acestora de a juca. Toate erau bune și frumoase dacă puteai gesticula mult cu mâinile și trupul, mișcări necesare într-un film mut, așa că orice bărbat bine sau femeie frumoasă putea deveni vedetă de cinema. Când au apărut, însă, filmele vorbite, a apărut și necesitatea de a avea talent în rostirea replicilor. Prin urmare, actorii care arătau bine, dar nu aveau talent au dispărut imediat, fiind înlocuiți de actori complecși, iar acum lumea filmelor avea multe fețe noi.

„*Cântărețul de jazz*" (1927), primul film vorbit din lume produs de Warner Brothers

Pentru început, decizia celor de la Warner Brothers de a trece în teritoriul necunoscut al filmelor vorbite în timpul Crizei Economice Mondiale, a avut ca rezultat abandonarea filmelor de către marele public, iar profiturile înregistrate în această industrie au scăzut drastic. Warner era, practic, la un pas de faliment, așa că avea nevoie urgentă de niște filme noi. Ultima lor încercare, timidă de altfel, a fost primul film vorbit din lume, „The Jazz Singer" („*Cântărețul de jazz*") (1927). Doar o treime din film avea și sonor, dar acest element de noutate i-a asigurat un succes enorm, iar compania Warner a fost salvată și a putut produce și „Lights of New York" (*Luminile New York-ului*) (1928). Acest succes a dus și la creșterea spectaculoasă a profiturilor, ceea ce a determinat și alte companii cinematografice să renunțe la filmele mute și să treacă la cele vorbite. Dintr-odată, aproape toate filmele deveniseră vorbite.

Cei trei Regi ai Comediei

În timpul epocii de aur a filmelor mute, popularitatea era împărțită între cei trei așa-numiți Regi ai Comediei, Charlie Chaplin, Buster Keaton și Harold Lloyd.

Keaton avea trăsături clare, distincte, dar era atât de lipsit de expresie, că i se spunea chiar „chip de piatră", pentru că, oricât de gravă ar fi fost situația cu care se confrunta, expresia feței sale nu se schimba niciodată. Stilul său de a alerga agitat în stînga și-n dreapta, precum și seninătatea pe care o afișa alteori provoca hohote de râs în rândul publicului. Lloyd a inventat un personaj tradițional, cu un costum gri din flanel, pălărie de paie și ochelari rotunzi, și era cunoscut pentru că era rapid și agil (filme încărcate de emoții).

Cu toate acestea, imediat după noua eră a filmelor vorbite, toate încercările celor doi actori au

eșuat. Lloyd s-a retras în 1940, iar Keaton de-abia mai apărea pe scenă dar și cariera sa era pe sfârșite. De ce perechea care s-a bucurat de o popularitate imensă în epoca mută a suferit un eșec atât de puternic în zorii epocii filmelor vorbite?

Trebuie să ne gândim la faptul că, după ce sonorul și muzica au conferit atât de multe noi posibilități în lumea cinematografică, majoritatea oamenilor nu se mai mulțumeau doar cu filme hazlii. Lloyd și Keaton aveau, poate, o individualitate proprie, dar până la urmă nu au reușit să treacă „granița" și s-au concentrat tot pe glumele vizuale tipice comediei burlești, ceea ce fusese suficient în epoca filmelor mute, dar filmele vorbite ofereau noi posibilități, iar publicul căuta și alte lucruri, nu doar mișcări amuzante. Așadar, prin ce era Chaplin aparte?

„Umorul lui Chaplin era să tortureze doamnele și să păcălească oamenii. Dacă era un incendiu undeva, pompierii erau doar o grămadă de tipi care alergau în jurul unei autoutilitare. Chiar dacă mă prăpădeam de râs, scenele aveau totuși ceva imperceptibil la prima vedere".

După cum sublinia criticul de film și prietenul lui Chaplin, Nagaharu Yodogawa, „râsul" provocat de Chaplin avea ceva în plus față de comedia tipică burlescă a lui Keaton sau Lloyd, ceva ce existase și în filmele mute produse de acesta. Era exact opusul comediei, și anume tragedia. Chaplin nu îi făcea pe oameni doar să râdă, îi putea face și să plângă. Exista o legătură evidentă între anii adolescenței sale, petrecuți în azilul pentru săraci, și durerea pe care a resimțit-o atunci când mama sa a fost internată în spitalul de boli mintale.

„Viața este o tragedie atunci când e privită în prim-plan și o comedie când o privești în plan larg".

În stilul său propriu, Chaplin a demonstrat lumii întregii filozofia sa unică, conform căreia fiecare om ascunde în el și bucurie, și

▲ Regizorul american, D. W. Griffith, căruia i se spunea Părintele Filmelor. Era cunoscut pentru marile sale succese precum „The Birth of a Nation" (*Nașterea unei națiuni*)

▲ Ford Sterling, un comic celebru care lucra pentru compania Keystone. Când i-a anunțat că îi părăsește, Keystone l-a găsit pe Chaplin

▶ Cu afecțiune, Keaton îi spunea maestrului său, Roscoe Arbuckle, „bătrâne". A fost acuzat pe nedrept de viol și crimă, dar niciodată nu și-a putut recâștiga popularitatea după acuzațiile respective

tristețe. Aceasta era personalitatea lui și, probabil, de aceea și era nemulțumit de stilul de comedie practicat de Keystone. Spre deosebire de Lloyd și Keaton, Chaplin nu a trecut imediat la filmele vorbite, pentru că își crease deja propria lume, fără muzică și voce, o lume caracterizată prin patos, sarcasm și umanitate. Pentru că filmele lui aveau deja toate caracteristicile filmelor vorbite deși erau încă mute, Chaplin nu a avut aceeași soartă ca cea a altor vedete.

În cei 30 de ani dinaintea apariției filmelor vorbite, au apărut foarte multe vedete care jucaseră în comedii burlești, care au dezvoltat ulterior industria cinematografică. În industria cinematografiei, comedia burlescă a jucat un rol colosal. Desigur, prim-planurile introduse prin inventarea de către D. W. Griffith și Sergei Eisenstein a imaginilor în mișcare prin folosirea unei tehnici de montaj au fost și ele importante. Filmele mute, piatra de temelie a celor vorbite și întreaga lume a filmelor, a fost „rasă" dintr-o singură mișcare, trăgând cortina peste acea epocă a cinematografiei. Printre cei afectați se număra Mack Sennett, căruia i se mai spunea și Regele Comediei Burlești, care și-a pierdut strălucirea când au apărut filmele vorbite, dispărând de pe scena de la Hollywood.

◀ Mack Sennett a decis ca toate comediile burlești regizate de el, „*Politzia Keystone*", aveau să se termine întotdeauna cu un personaj fugărindu-l pe altul

CHAPLIN A VORBIT! MESAJUL FERVENT AL PELICULEI „DICTATORUL"

Primul film vorbit al lui Chaplin

Primul film în care Chaplin a vorbit, memorabil de altfel, a fost „*Dictatorul*", în 1938. După aceea, alter-ego-ul său, Charlie, a dispărut de pe marile ecrane.

Chaplin era hotărât să producă numai filme mute până la sfârșit și, sub nicio formă, nu avea de gând să facă filme vorbite. Deși simțea că epoca pantomimei se cam terminase, nu credea că o să facă un film vorbit care să fie mai bun decât ceea ce produsese până atunci. Ezita să își lase personajul consacrat - „gentlemanul vagabond" să vorbească, iar, pe de altă parte, „Să faci lumea să râdă doar din mișcări caraghioase la fiecare 6 metri, și să faci asta pe parcursul a 22 - 24 de metri de film, nu e puțin lucru".

Pe când aproape toate filmele fuseseră înlocuite cu cele vorbite, Chaplin a fost șocat să vadă că ultima sa creație, „*Timpuri noi*", deși era un film mut, devenise un succes, răsturnând toate pronosticurile. Și totuși, a decis totuși să încerce și un film vorbit, ceea ce avea să însemne și sfârșitul lui „Charlie".

▲ „*Dictatorul*" lui Chaplin, prin pantomimă și cuvinte necunoscute, declanșa hohote de râs în rândul publicului

▸ Dictatorul german, Adolf Hitler, care a devenit victima unei parodii. Erau născuți în aceeași lună și același an, și mai exista o asemănare: celebra mustăcioară

Hynkel și Hitler

Primul erou pe care Chaplin a ales să-l joace într-un film vorbit a fost Hitler, omul care a profitat de haosul din Germania după primul Război Mondial, devenind dictator. Chaplin se născuse în aceeași lună și în același an ca Hitler, și, dată fiind mustața celor doi, se zvonise chiar că Hitler o copiase după Chaplin, așa că actorul s-a decis că avea să îl parodieze pe Hitler.

Pe dictatorul din film îl chema Hynkel, conducătorul unei țări fictive, numite Tomania, unde se vorbea limba tomană. Chaplin a inventat cuvinte noi, așa că publicul nu înțelegea ce spunea, dar din modul în care vorbea înțelegeau toată povestea. Vorbitul incomprehensibil fusese deja testat cu succes în cântecul din ultima scenă din „*Timpuri noi*". Apoi, la sfârșitul „*Dictatorului*", Chaplin rostește în final fraze cu miez.

„Îmi pare rău, dar nu vreau să fiu împărat – nu-i treaba mea – nu vreau să conduc sau să cuceresc pe nimeni..."

Acestea erau, fără nicio îndoială, cuvintele lui Chaplin adresate lumii.

„Viața poate fi liberă și frumoasă, dar noi nu mai știm să trăim așa. Ei bine, haideți la luptă! Soldați – în numele democrației, să ne unim cu toții!"

Filmul dorea, desigur, să transmită un mesaj, descriind iubirea și durerea oamenilor, iar încrederea în râs a lui Chaplin nu s-a schimbat cu nimic. Nu voia ca oamenii să se gândească la el doar ca la „*Dictator*", iar discursul din ultima scenă a arătat că avea ceva de spus. După ce a văzut filmul, Hitler s-a înfuriat la culme. Pe de altă parte, președintele Roosevelt l-a invitat pe Chaplin la Casa Albă să-i mulțumească pentru eforturi și curaj, iar discursul a fost difuzat special la radio. Cu toate acestea, mesajul nu a ajuns și la oamenii de stat, pentru că în cele din urmă a izbucnit și cel de-al Doilea Război Mondial. Chaplin cunoștea deja situația, înainte să îi vadă transpunerea în realitate. Următorul film, „*Domnul Verdoux*", avea să capitalizeze această tristețe și furie. Faimoasa sa replică, „Dacă ucizi o singură persoană ești un nenorocit, dar dacă ucizi un milion ești un erou..." reprezenta cea mai bună tentativă de ironie a lui Chaplin.

▸ Un poster de la lansarea pe piață a „*Dictatorului*"

◂ O scenă din „*Domnul Verdoux*", care încerca în mod ironic să justifice masacrele din timpul războiului

Talentele înconjurate de Dragoste, Ură şi Umanitate

„Viaţa este la fel de inevitabilă ca şi moartea.
Aşadar lupta pentru fericire este ruptă din rai."
Aşa gândea Chaplin.
Pentru a trăi, era dispus să lupte, ca să afle fericirea.
Dincolo de succesul avut, era în conflict cu mulţi.

Material de parodie: dictatorul născut în aceeași lună

Adolf Hitler (1889–1945)

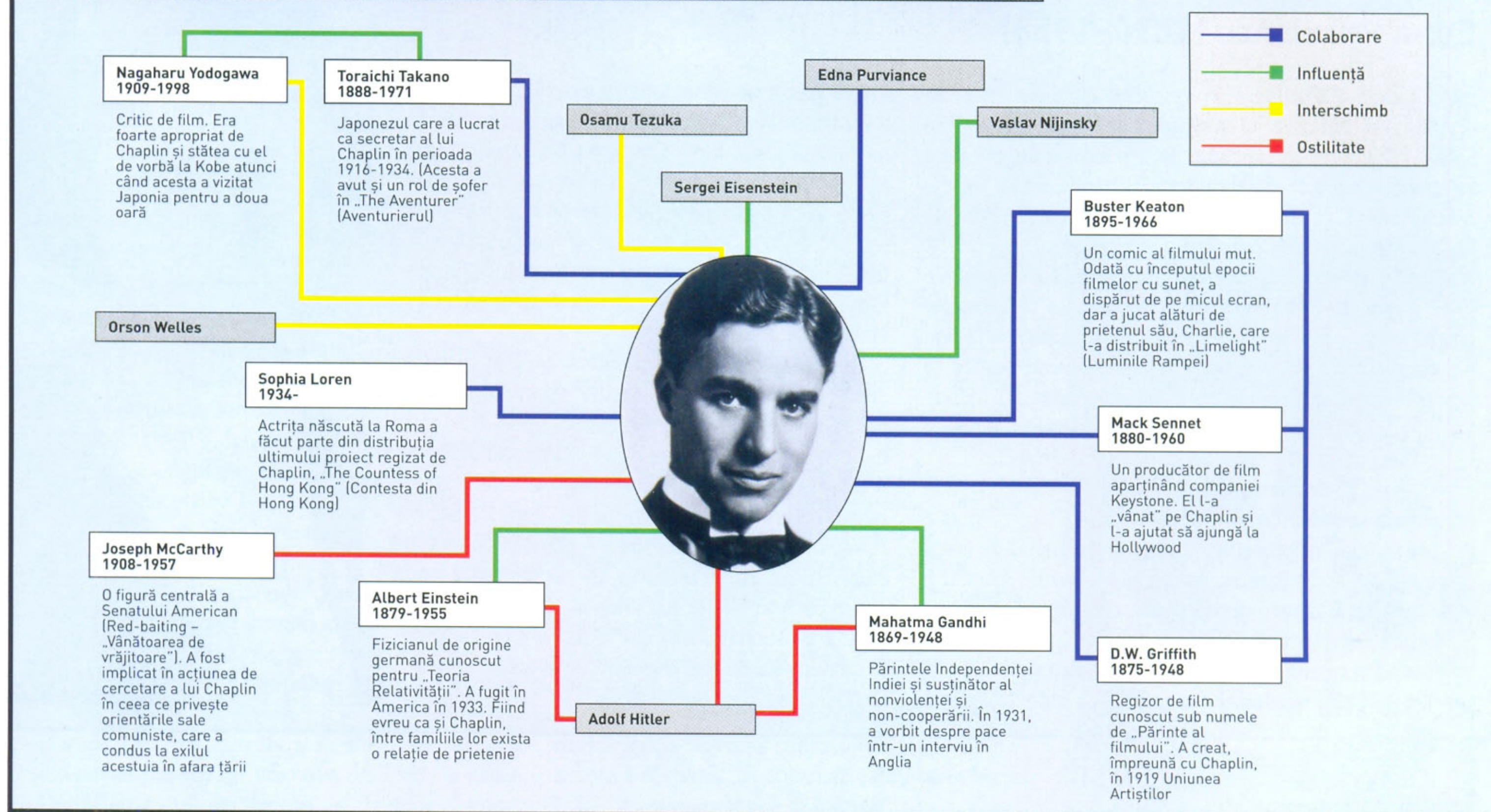
Dictatorul unic, care a semănat groază în rândul oamenilor, a devenit cunoscut în lumea întreagă prin infama executare în masă a evreilor din timpul Holocaustului. Adolf Hitler s-a născut în familia unui vameș la data de 20 aprilie 1889 la Braunau în Austria. La numai patru zile după aceea, cel care avea să miște publicul și să-l facă să râdă în hohote, Charles Chaplin – s-a născut în Anglia.

Amândoi trăiau în anonimat (purtându-și amândoi mustața scurtă), iar abilitățile lor ieșite din comun i-au ajutat să obțină dintr-o dată un statut superior, evoluând cu toate acestea în direcții total diferite. Unul dintre ei, prin patosul și glumele sale, a cucerit inimile oamenilor și avea să devină Regele Comediei, pe câtă vreme celălalt, prin discursuri electrizante, care incitau masele, avea să devină dictator.

În filmul său din 1940, „The Great Dictator" (Dictatorul), Chaplin l-a întruchipat perfect pe Hitler, jucând un rol de excepție, iar în faimosul discurs din ultima scenă, a folosit personajul pentru a-și exprima cu ardoare propria opinie. Se spunea că, din momentul în care a declanșat cel de-al Doilea Război Mondial, Hitler a făcut rost de film în secret și l-a vizionat de mai multe ori, singur.

Hitler a renunțat la școala tehnică și s-a dedicat dorinței sale de a deveni pictor. După mai multe încercări eșuate, nu și-a căutat o perioadă de timp nicio slujbă permanentă și a irosit averea tatălui său în încercarea de a deveni artist, însă, în anul următor, s-a mutat la München și imediat a izbucnit Primul Război Mondial. S-a înrolat în armata din Bayern și a fost decorat pentru merite deosebite pe câmpul de luptă însă curând a realizat faptul că un soldat fără pregătire nu poate fi promovat, așa că s-a alăturat Partidului Laburist German (predecesorul Naziștilor). În 1921, a devenit conducătorul partidului. După succese și eșecuri, a fost numit prim ministru al Germaniei și, ulterior, a început să invadeze aproape toate zonele lumii. Pentru moment, totul părea că merge conform planului său, însă, în curând, războiul pe care îl inițiase a început să ia o cu totul altă turnură, iar visul său de a cuceri lumea s-a spulberat. La 29 aprilie 1945, s-a căsătorit cu iubita sa, Eva Brown, și a doua zi s-au sinucis.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Persoanele din chenar gri au fost prezentate în detaliu în prezentul capitol

Maestrul care a inspirat „Monsieur Verdoux"

Orson Welles (1915 – 1985)

În 1941, Orson Welles avea numai 25 ani când debutase în mod impresionant ca regizor de film, actor (Citizen Kane) și a primit Premiul Academiei pentru scenariu. A adoptat o abordare originală a filmelor, prin producțiile sale care spărseseră deja tiparele filmelor anterioare, fiind cotate ca cele mai strălucitoare capodopere din istoria cinematografică. Cu toate acestea, nu toată lumea știe că Welles a fost creierul din spatele filmului lui Chaplin, „Monsieur Verdoux"/„*Domnul Verdoux*" (1947).

În 1942, Welles l-a vizitat pe Chaplin, aducându-i o ofertă. Era vorba despre un proiect cinematografic care reconstituia viața criminalului Landru care își ucisese pe rând soțiile în Franța, în perioada respectivă. Welles avea nevoie de un actor care să joace rolul principal. Nu existaseră planuri pentru producție, însă Welles a venit în mod inopinat cu această idee.

Chaplin l-a contactat telefonic pe Welles când s-a hotărât să producă noul său film de comedie, „Monsieur Verdoux". „Landru" nu avea aproape nicio legătură cu „Monsieur Verdoux", însă Chaplin s-a oferit să-i plătească lui Welles o taxă pentru concept. Acesta din urmă a acceptat să se adauge filmului genericul „După o idee a lui Orson Welles". Totuși, ulterior, Chaplin s-a opus ideii de a recunoaște public că Welles era de fapt autorul real al proiectului și cei doi au încetat colaborarea.

Ambițiosul regizor de film, Welles, în timp ce încerca să facă rost de bani, a lucrat la numeroase producții, dar până la urmă nu a depășit succesul filmului său de debut „Citizen Kane"/„*Cetățeanul Kane*". Pe de altă parte, în 1949, acesta a avut o prezență memorabilă pe marile ecrane în „The Third Man", al regizorului englez Carol Reid, și s-a spus despre el că a avut un rol de excepție.

Iubita sa secretă

Edna Purviance (1896–1958)

Edna a jucat alături de el în treizeci și cinci de filme, iar Chaplin a distribuit-o în „A Woman of Paris: A Drama of Fate" (1923), un film conceput pentru femeia despre care se spunea că era eroina filmelor lui Chaplin. Era o femeie extraordinară, care ar putea fi de asemenea considerată ca partenera sa de film pe viață.

În 1915, Chaplin căuta o actriță care să interpreteze rolul principal în următoarea sa producție când a fost propusă o doamnă pentru acest rol. S-au cunoscut la San Francisco Tate Cafe și a fost de ajuns o privire, pentru ca el să fie captivat de această frumoasă doamnă blondă cu ochii fermecători. Numele său era Edna Purviance, o secretară născută în 1896 la Lovelock, Nevada.

La petrecerea din seara dinaintea premierei, relația lor a evoluat rapid. În timpul petrecerii, Chaplin insista asupra faptului că poate face hipnoză și a pariat pe acest lucru. Chaplin, în încercarea de a nu pierde pariul, a ales-o pe Edna pentru numărul său de magie. În timp ce publicul îl privea atent, Chaplin i-a pus mâna la ochi, și a început să o hipnotizeze. După câteva momente, corpul ei a început să tremure și s-a prăbușit brusc. Chaplin a îmbrățișat-o pe Edna după ce a câștigat pariul în mod triumfător. Adevărul era că ea s-a prefăcut de fapt că este hipnotizată. Atunci când Chaplin s-a apropiat de ea, i-a șoptit la ureche „Ajută-mă! Prefă-te că ești hipnotizată, poți face asta pentru mine?". În acea clipă, în care ea fusese suficient de isteață încât să îi salveze imaginea lui Chaplin, Edna a devenit partenera de neînlocuit a lui, și a primit statutul de eroină.

Deși cei doi nu s-au căsătorit de fapt niciodată, era știut faptul că aveau o relație specială, cunoscută într-o oarecare măsură de public. Edna a dispărut din peliculele lui Chaplin după „A Woman of Paris: A Drama of Fate", însă sentimentele care îi legau pe cei doi au rămas neschimbate. După ce Edna a renunțat la actorie, Chaplin i-a plătit în continuare salariul, iar Edna urmărea în secret orice nouă întâmplare din viața lui Chaplin. Aceasta nu s-a căsătorit niciodată, iar în 1958 a murit de cancer. În camera sa, au fost descoperite articole despre Chaplin, decupate din ziare.

Geniul respectat și părintele filmelor rusești

Sergei Eisenstein (1898–1948)

La opt ani de la Revoluția Sovietică, din 1925, Serghei Eisenstein a început revoluția în domeniul filmelor mute cu pelicula „Battleship Potemkin"/„Crucișătorul Potemkin". Ajungând în mod clar la inimile publicului datorită tehnicilor sale deosebite de montaj, lucrările sale au fost criticate pentru că se pronunța împotriva realismului socialist din Rusia, forțându-l astfel să adopte o atitudine rezervată. Totuși, ideile pe care le susținea la vremea respectivă au fost puse în practică de un număr tot mai mare de regizori de film de la Hollywood, începând cu Chaplin.

Eisenstein, cel care a ajuns la Hollywood ca să facă filme, se gândea să folosească în propriile filme tehnologia audio americană existentă. La momentul respectiv, a primit o invitație la o petrecere în aer liber organizată de starul filmelor mute, recunoscut pe plan internațional, Chaplin. Cu toate acestea, acolo nu s-a simțit chiar în largul său. Cu puțin timp în urmă, casa de producție Paramount de la Hollywood tocmai luase hotărârea de a realiza unul dintre filmele sale, în ciuda unor rezerve că acest proiect va deveni o propagandă socialistă, tocmai din cauza faptului că era implicat un regizor rus. În ciuda acestui fapt, Chaplin l-a primit cu căldură în sânul familiei cineaștilor. După aceea, a mers mai departe până la a afirma chiar că a fost atât de bine primit încât „casa lui Chaplin a devenit a doua mea casă". Acest lucru se datora faptului că Eisenstein știa foarte bine să joace tenis, sport pe care îl practicase pentru prima dată cu câțiva ani în urmă.

Chaplin a apreciat foarte mult capodopera lui Eisenstein, „Ivan The Terrible" (Ivan cel Groaznic), afirmând: „Ar fi bine să menționez că, datorită faptului că are o inimă de poet, saga sa este o capodoperă a istoriei filmului". Eisenstein a spus despre Chaplin că este renumit pentru că: „Are în ochi sclipiri de geniu, iar cea mai tragică, tristă sau chiar îngrozitoare experiență posibilă a sa îi poate face pe oameni să râdă ca niște copii". Stilul în care cei doi își realizau filmele era diferit, însă faptul că își recunoșteau meritele reciproc este un lucru care are încă o influență enormă asupra cinematografiei din lumea întreagă chiar și în ziua de azi.

Influența creatoare a lui Chaplin asupra părintelui desenelor japoneze (Manga)

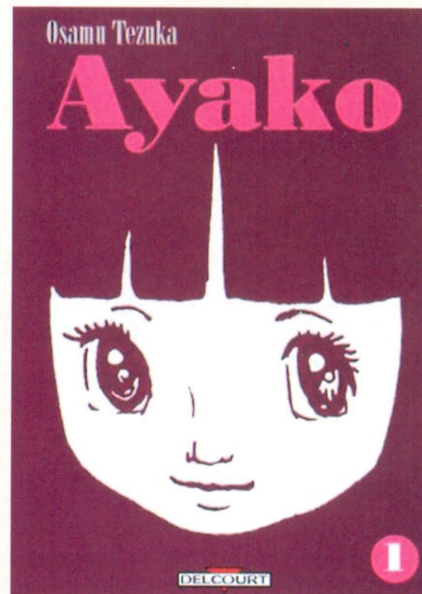
Osamu Tezuka (1928–1989)

Osamu Tezuka s-a născut la Toyonaka, Osaka la 3 noiembrie 1928. A fost influențat printre altele de filmele lui Tagawa Suiho (Norakuro) și ale lui Disney, și desena „manga" încă de când era copil. Apoi, după cel de-al Doilea Război Mondial, în 1946, a lansat desenul „Ma-chan's Diary" (Jurnalul lui Ma-chan). Anul următor, „New Treasure Island" (Noua Insulă a Comorilor) a devenit bestseller cu 400.000 exemplare. În 1950, a lansat „Jungle Emperor" (Împăratul junglei), și „Captain Atom" („Căpitanul Atom", ulterior „Astro Boy") în 1951. Și-a făcut debutul în industria „manga" destinată adolescentelor în 1953 cu seria „Princess Knight". A spart tiparele „manga" existente la vremea respectivă și a creat nu numai un nou stil de desen, dar a și promovat stilul „manga", care fusese ușor neglijat înainte, transformându-l într-o formă de artă captivantă.

Încă se mai simte influența sa asupra industriei desenelor animate. În 1961, a creat Departamentul de Anime al Tezuka Osamu Productions (predecesor al Mushi Productions). După ce a terminat „Story of a Certain Street Corner" (Povestea unui colț de stradă), a continuat cu realizarea primului anime pentru televiziune din Japonia „Astro Boy" și prima serie de anime-uri colorate, „Jungle Emperor". Ulterior, a continuat să dea naștere unei serii de noi proiecte incitante care să fie prezentate lumii întregi. Poveștile lui au fost exportate în America, Europa și Asia, chiar și astăzi mai reprezintă o atracție pentru oamenii din lumea întreagă.

Lui Osamu Tezuka îi plăcea adesea să meargă la cinema când avea timp și recunoaștea că Chaplin a exercitat o influență uriașă asupra lui. Într-un interviu, a afirmat că Chaplin reușea de minune să abordeze trei elemente importante în filmele sale, „Eating" (Mâncatul), „Sleeping" (Dormitul) și „Living" (Traiul zilnic). Ulterior, când a fost întrebat, „Cum reușești să desenezi „manga" care să supraviețuiască în timp?", acesta a răspuns „În orice caz, uitați-vă la filmele lui Chaplin. Au tot ce le trebuie".

▾ Începuturile genului manga

O întâlnire ciudată cu dansatorul de excepție al Rusiei

Vaslav Nijinsky (1889-1950)

La sfârșitul anului 1910, numeroși artiști de seamă au vizitat studioul lui Chaplin. Printre aceștia s-a numărat și balerinul de excepție al Rusiei, Vaslav Nijinsky, care a venit să vadă din spatele camerei de filmat cum se turna pelicula „Chaplin's fountain" (Fântâna lui Chaplin). A părut un lucru oarecum ciudat faptul că dansatorul nu a râs absolut deloc și că nu făcea altceva decât să se uite la filmare cu o expresie serioasă a feței. Chaplin însuși nu se putea concentra la filmare atâta timp cât dansatorul stătea acolo. După câteva zile, Nijinsky a spus „A fost distractiv. Data viitoare veniți dumneavoastră la spectacolul meu de balet ". Era prima dată când Chaplin lua contact cu baletul rusesc, dar stilul de dans i s-a părut extrem de captivant. A afirmat „Vaslav este cu siguranță un geniu". Au avut o discuție în cabina de probă despre lucruri plictisitoare și banale. În timp ce Nijinsky era la machiaj, îi punea lui Chaplin întrebare după întrebare în legătură cu filmele. Chaplin îi răspundea și apoi tăceau amândoi. Curând, a trebuia să plece, fiind sunat de impresar. Cu toate acestea, dansatorul a ignorat situația și a început să pună din nou întrebări despre filme. Chaplin a încercat să își ia la revedere de mai multe ori însă Nijinsky îi răspundea „E bine. E mult mai distractiv când ești tu aici". Atunci când orchestra a început să cânte, tot nu s-a ridicat în picioare. După șase luni, Nijinsky a avut o cădere nervoasă. Când Chaplin a aflat vestea, și-a dat seama de ce se purtase acesta așa ciudat în ziua respectivă.

Părinții lui Nijinsky erau dansatori și l-au înscris la Școala de Dans a Casei Imperiale din St. Petersburg. Au ales sărituri cu dificultate sporită iar publicul a fost copleșit de numerele care te țineau cu sufletul la gură, prezentate în spectacolele lor. În 1912, „The Afternoon of a faun"/„După-amiaza unui faun" a ignorat toate principiile dansului clasic și a optat pentru o reprezentație originală care a inspirat noul stil de balet rusesc. Nijinsky l-a lăudat odată pe Chaplin, afirmând „Comedia ta seamănă cu baletul", iar acesta din urmă l-a imitat pe Nijinsky dansând, în pelicula sa, „Sunnyside" (1919).

O feerie ciclică de Comedie și Malițiozitate

Regele comediei care și-a creat propria lume la începuturile erei cinematografice

Minunata lume a lui Charlie, cu lacrimi și râsete, a fost continuată de persoanele care pur și simplu îl adorau, și nu numai în cinematografie, ci și în televiziune și în animație. Charlie a trecut de la filmele mute la cele vorbite, personajul său rămânând memorabil.

Secretul Râsului spontan

MOTIVUL PENTRU CARE POPULARITATEA LUI CHAPLIN nu s-a diminuat nici măcar acum este acela că nu s-a oprit la comedia burlescă. A început să se impună în drame și filme pline de un umanism apreciat de mase, și a dat viață unui personaj universal, Charlie. În perioada de tranziție de la filmul mut la cel vorbit, se modificase situația starurilor de la Hollywood. Tocmai din acest motiv, el a devenit într-un fel conștient de faptul că starurile reintrau unul după altul în anonimat, până când nu a mai rămas decât el.

Pentru început, comedia ar putea fi în general clasificată în două grupuri. Și anume comedia burlescă, în care cineva întotdeauna urmărește pe altcineva, și a doua, comedia de situatie, cu conversații care au loc în circumstanțe ciudate pentru a stârni râsul. În filmele mute caracteristice lui Chaplin exista comedie burlescă însă el nu se mulțumea doar cu asta și a scris scenarii și s-a implicat personal în activitatea de producție, în special pentru proiecte de comedie situațională, iar astfel s-a născut noul tip de filme mute.

La vremea respectivă, conform mărturisirilor secretarei sale, și-a schimbat puțin modul de concepere a scenariilor. Nu stătea nemișcat la birou, ci, mai întâi, încerca să transpună în studio diferite situații pe care le concepuse. Secretara le nota și prin compilarea acestora, se realiza povestea completă a filmului. Prin faptul că juca efectiv aceste scene în loc să se limiteze la etapa de concepție, putea stârni râsul mai verosimil și spontan al persoanelor care îl priveau.

Woody Allen, unul dintre succesorii săi, afirma „Îmi place comedia naturală ca cea a lui Chaplin". Și acesta își scria singur scenariile, își regiza scenele și le transpunea, urmând stilul lui Chaplin. Allen a câștigat popularitate prin reprezentații de stand-up comedy în cluburi de noapte sau la TV, și apoi a avut o evoluție ascendentă în industria cinematografică. Primul său film de comedie, „Take the Money and Run" („Ia banii și fugi") se baza pe modelul lui Chaplin, plin de glume spirituale.

◂ Woody Allen a câștigat popularitate cu comedia sa urbană, fiind în același timp regizor, scenarist și personaj. O proiecție după („Everything You Ever Wanted To Know About Sex But Were Afraid To Ask") „Tot ce ai vrut să știi despre sex și ți-a fost frică să întrebi")

Charlie, care îi făcea pe oameni să râdă datorită gesturilor sale comice și a expresiilor vii, a avut o influență deosebit de importantă asupra autorilor de comedii care i-au urmat

Publicul cel mai dificil este format din copii. Nu pot să îi fac să râdă.

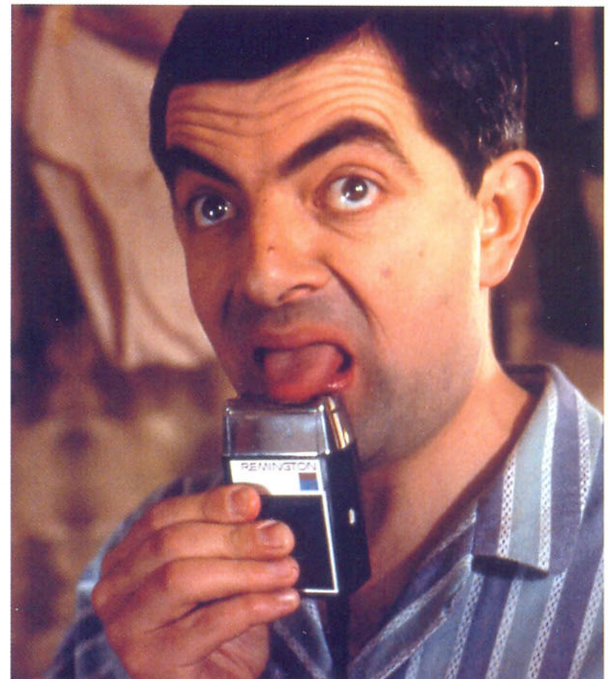
Umorul negru în stil britanic

„Stimați domni, Chaplin și Keaton au continuat să joace un singur personaj".

Aceste cuvinte îi aparțin lui Rowan Atkinson, un comic britanic, considerat ca fiind al doilea după Chaplin. Personajul creat de acesta, „Mr. Bean", nu vorbește, la fel ca Chaplin. Metodele sale seamănă oarecum cu cele ale lui Chaplin prin felul în care acesta a creat umor din momente în care copiii își trag șuturi unul altuia și din atitudinea ostilă a acestora față de autoritate (malițiozitate).

„Publicul cel mai dificil este format din copii. Nu pot să îi fac să râdă".

Chaplin a renunțat la această observație. Și-a dat seama de doza de cruzime firească a copiilor și că avea nevoie de un plus de umor negru, „Poison" (Otravă), pentru a le stârni râsul.

▲ Glumele absurde ale lui Mr. Bean sunt deja populare. Inspirându-se din viața cotidiană, a adăugat ca ingrediente mimica amuzantă și comportamentul bizar

▲ Programul de televiziune realizat de grupul de comedie, Monty Python, care a fost transmis în perioada 1969 – 1974, „Monty Python's Flying Circus" – „Monty Python Circul Zburător"

▲ Terry Gilliam, membru al Monty Python care a lucrat și ca regizor de film

Apelul la patos și umanism a fost motivul pentru care filmele lui Chaplin au fost caracterizate de situații haotice și de un stil diferențiat, iar „Mr. Bean" a preluat cu talent acest gen de comedie. Poate că nu este doar o simplă coincidență faptul că atât Atkinson, cât și Chaplin sunt britanici.

Se spune că există două tipuri de „umor" în Anglia. „Monty Python" erau grupați în mod obișnuit în cei de la Cambridge și cei de la Oxford, cu John Cleese și Graham Chapman în prima categorie, și Terry Jones și Terry Gilliam în a doua. Cei de la Cambridge preferau să se concentreze asupra glumelor cu schimb de remarci, pe când cei de la Oxford încercau să urmeze calea comediei suprarealiste folosindu-se de elemente vizuale. Rowan Atkinson a fost fără doar și poate în tabăra celor de la Oxford. „Monty Python" a avut un asemenea efect, încât a făcut din umorul negru un sinonim pentru stilul de comedie britanică, însă cu siguranță că acest filon exista deja în vremea lui Chaplin.

„Umorul este diferit pentru oameni, în funcție de clasa de care aparțin. Un gentleman cu aspect elegant alunecând și căzând pe spate. Acest simplu gest poate face publicul să râdă în hohote".

Ținând cont de acest lucru, Chaplin stârnea râsul făcându-l pe vagabondul Charlie să se poarte ca un gentleman. Acest Charlie le-a făcut o farsă supărătoare sau a încercat un fel de răzbunare împotriva liderilor bogați și influenți. Aceasta era de fapt o satiră la adresa britanicului care era acum abandonat într-o societate divizată în clase. Vârful de lance al umorului din „Monty Python" și „Mr. Bean" era familia regală și biserica, adesea cu trimitere la bătrânele doamne ipocrite, acesta fiind, în esență, stilul de comedie adoptat de Chaplin.

▲ Richard Attenborough a regizat în 1992 un film autobiografic intitulat „Charlie"

▶ Roberto Benigni, poreclit cu dragoste Chaplin al Italiei, în filmul din 1997, „La Vita è Bella" (Viata e frumoasă) care a impresionat lumea întreagă, cucerind-o definitiv

Mickey şi Charlie

Personajul nemuritor, Charlie, a exercitat şi anumite influenţe neaşteptate. Printre acestea se numără nimeni altul decât cel mai reprezentativ dintre personajele lui Disney, Mickey Mouse. Cel care i-a dat viaţă, Walt Disney, a recunoscut că a studiat mimica şi gesturile lui Charlie atunci când a creat personajul Mickey Mouse. Înainte de a începe realizarea desenului animat, Disney, în vârstă de 16 ani, purta pantaloni largi, pălărie melon şi mustaţă scurtă la fel ca şi Charlie, chiar înainte de a-şi cumpăra o cameră de filmat pe 8mm. Şi nu e de mirare că personajul iniţial al lui Mickey Mouse din „Steamboat Willie" semăna foarte mult cu Charlie cel din perioada comediei burleşti.

Roberto Benigni, actorul de comedie reprezentativ pentru Italia cunoscut pentru „La vita è bella" (Viaţa e frumoasă) este numit adesea „Chaplin al Italiei" şi „Woody Allen al Italiei". Actorul de filme Kung-Fu, Jackie Chan s-a inspirat din gesturile sale comice şi se declară un fan înfocat al lui Chaplin. Jim Carrey, cunoscut pentru gesturile comice din „The Mask" (Masca) şi fost actor de stand-up comedy, afirmă că îşi dorea să devină un fel de Chaplin. Pur şi simplu sunt prea multe persoane pentru a le mai enumera, care au moştenit şi preluat gesturile caracteristice şi comice ale lui Chaplin. Se pare că Chaplin şi alter-ego-ul său, Charlie, vor dăinui în timp.

▲ Jim Carrey în „The Mask" (Masca) (1994). Aspectul său cameleonic a cucerit publicul

▲ Chaplin din lumea Kung-Fu, Jackie Chan (în dreapta) în comedia de acţiune „Rush Hour 2" (Oră de vârf 2) (2001). În 2002, făcea parte din lumea celebrităţilor de la Hollywood

▲ Walt Disney s-a inspirat din personajul Charlie atunci când a creat personajul animat recunoscut internaţional, Mickey Mouse

Există o statuie de bronz a lui Chaplin la Vevey, în Elveţia. Spiritul personajului căruia i-a dat naştere, Charlie, influenţează chiar şi în zilele noastre mulţi actori de comedie

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

CHAPLIN

ISSN 1791-0765

9 771791 076000 06

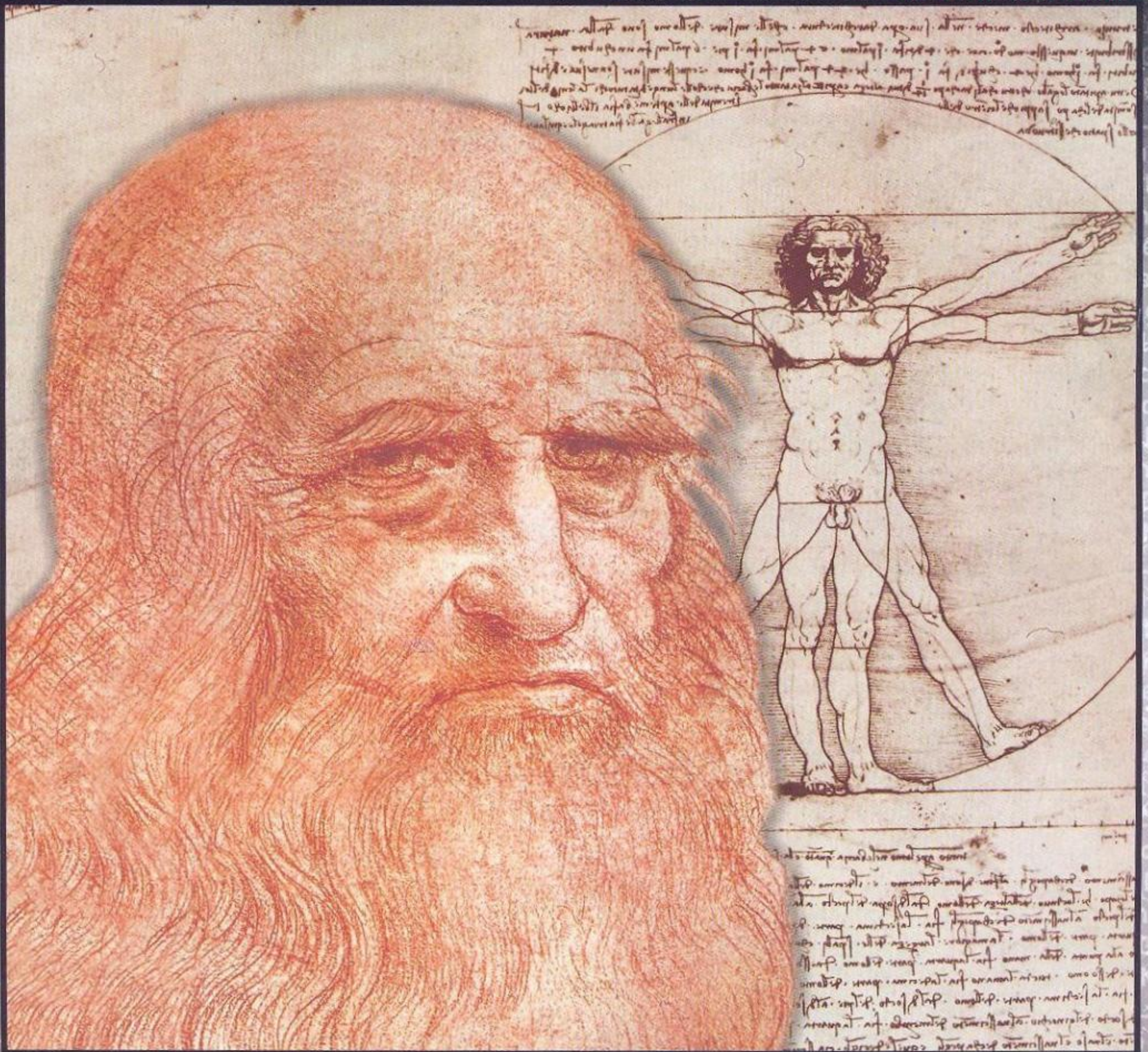
DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

7

LEONARDO DA VINCI

DeAGOSTINI

MDD

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Leonardo da Vinci

Numărul 7

Pentru orice informație sau lămurire,
contactați-ne la telefonul: **(021) 40.10.888** sau trimiteți un e-mail la info@deagostini.ro
Servicii pentru clienți: de luni până vineri, între orele 10:00 - 15:00
Pentru o mai bună deservire solicitați întotdeauna publicația de la același punct de vânzare
și informați vânzătorul asupra intenției de a cumpăra și apariițiile următoare.
Pentru orice informație, lămurire, înlocuire de exemplare sau comenzi
de numere anterioare, sunați-ne la tel. **(021) 40 10 888**
Pentru informații și comenzi de numere anterioare, cititorii din Republica Moldova
pot suna la **(022) 21.07.98** - Paramedia, Chișinău.

Vizitați site-ul nostru la adresa

www.deagostini.ro

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ
EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL
EDITOR: Petros Kapnistos
MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou
MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas
ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena
MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos
PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa
COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou
MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza
MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis
COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

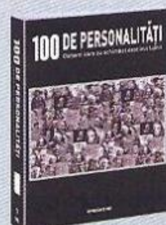
ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL
DTP: RAY
TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.
DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L.
Country Manager: Mariana Mihălțan
Marketing Manager: Adina Bojică
Redactor: Gabriela Muntean
Distribution Manager: Dan Iordache
ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5,
sector 5, București, România
Telefon: (+40) 21 318 7398
DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

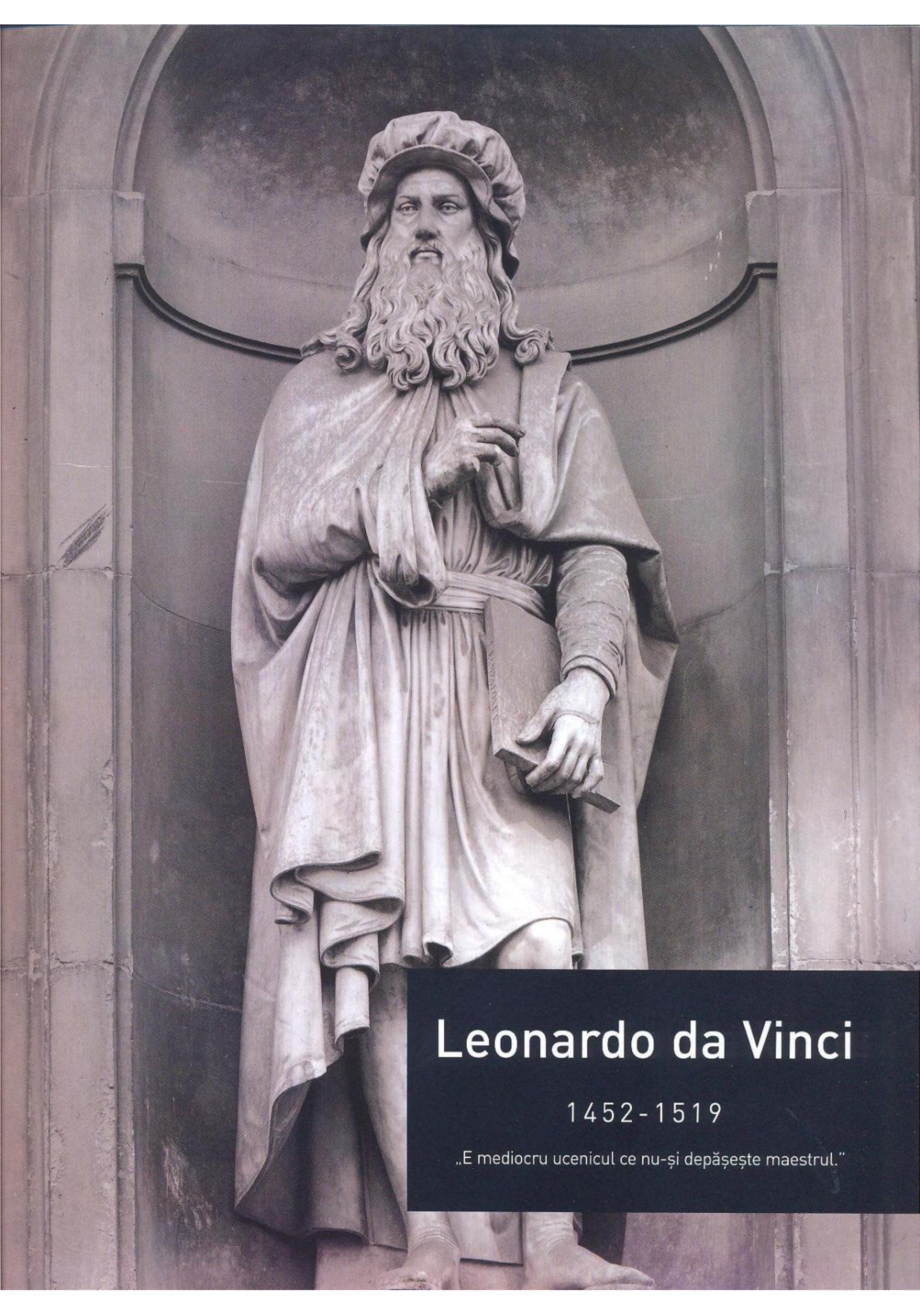
ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor
Prețul primului număr: 2,99 LEI / 14,50 MDL
Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI / 29,99 MDL

Editorul își rezervă dreptul de a schimba ordinea publicării personalităților sau de a le înlocui cu altele.

Leonardo da Vinci
1452-1519
„E mediocru ucenicul ce nu-și depășește maestrul."

Leonardo da Vinci
Ce fel de viață a dus da Vinci?

PROLOG

ÎN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XV-LEA, imediat după sfârșitul Evului Mediu, denumit și Epoca Întunecată, la începutul Renașterii, Europa a început să înflorească prin descoperirea de noi drumuri și mașini de tipărit. Într-un colțișor al Italiei, se năștea o stea strălucitoare. Pictor, arhitect, muzician, geometrician, anatomist, inginer, inventator... aceste titluri i se atribuie, dar el s-a îndreptat și către geologie, meteorologie, astronomie și urbanism. Născut la jumătatea perioadei Renașterii, a fost un personaj versatil, ale cărui planuri au devenit cunoscute în întreaga lume și al cărui șir de invenții vizionare a dus la apogeu perioada în care a trăit. Dar ce fel de viață a dus Leonardo da Vinci?

TABEL CRONOLOGIC

În jurul anului 1306:	Giotto a construit „Trădarea lui Iuda"
1353:	Boccaccio a terminat „Decameronul"
1354:	Turcia începe invazia asupra Europei
În jurul anului 1424:	Masaccio stabilește „Regulile perspectivei"
În jurul anului 1450:	Gutenberg inventează mașina de tipărit
1452:	Se naște Leonardo
1469:	Intră la atelierul lui Verrocchio
1475:	Se naște Michelangelo
1476:	Are loc incidentul de sodomie
1478:	Leonardo devine artist independent în Florența
1479:	Se formează Regatul Spaniei
1481:	Leonardo începe lucrul la „Adorația Magilor" și „Sfântul Jerome"
1482:	Leonardo lucrează în serviciul Ducelui de Milano
1483:	Se naște Raphael. Leonardo începe lucrul la „Fecioara între stânci"
1489:	Leonardo își începe studiile de anatomie și arhitectură
1492:	Moare Lorenzo de Medici. Columb descoperă continentul american
1495:	Moare Caterina, mama lui Leonardo. Leonardo începe lucrul la „Cina cea de taină"
1501:	Spaniolii încep negoțul cu sclavi
1503:	Leonardo începe lucrul la „Mona Lisa" și „Bătălia de la Anghiari"
1507:	Lucrează în serviciul lui Ludovic al XII-lea al Franței
1509:	Creează „Sfânta Ana cu Fecioara și Pruncul"
1516:	Lucrează pentru Francis I al Franței
1517:	Luther își începe Reforma Protestantă
1519:	Leonardo moare la Amboise, Franța
1521:	Căderea Imperiului Aztec
1558:	Urcarea pe tron a Elisabetei I
1632:	Descoperirile lui Galileo susțin teoria heliocentrică
1769:	James Watt inventează motorul cu aburi
În jurul anului 1840:	Nașterea romantismului în Anglia
1874:	Nașterea impresionismului în Franța
1903:	Primul zbor al fraților Wright
1907:	Nașterea cubismului

Renaşterea în căutarea iubirii şi adevărului

Un fenomen, având cunoştinţe de neegalat despre geniu şi frumos, Leonardo da Vinci s-a născut într-un sătuc de la periferia oraşului Florenţa, fiind foarte repede solicitat de un palat sau altul. Cu toate acestea, deşi era considerat un geniu şi realiza lucrări care au dus pictura la un nou nivel, din diferite motive, majoritatea au rămas neterminate. Un nor negru s-a abătut asupra educaţiei sale de copil nelegitim, influenţându-i atât atitudinea asupra vieţii cât şi simţirea profundă a frumosului…

▲ „Madonna Litta", zugrăvită de Leonardo în jurul vârstei de 30 de ani. El a pictat multe portrete ale Fecioarei Maria cu pruncul, și se spune că expresia tristă de pe chipul copilului Iisus este o reprezentare a sentimentelor lui Leonardo pentru propria sa mamă.

Leonardo din orașul Vinci

Un copil nelegitim

ÎN ITALIA, la treizeci si cinci de kilometri nord-vest de Florența, capitala artei în regiunea Toscana, se află orașul Vinci. În ciuda pierderii Caterinei, o țărăncuță care i-a conceput copilul, Ser Piero, un cuceritor, a început să-i facă curte, în vederea căsătoriei, Albierei Amadori. Provenind dintr-o familie din breasla notarilor, Piero, fiul cel mare, și-a dorit nespus să reușească în a-și alege o soție dintr-una din familiile cu influență din oraș.

Pe 15 aprilie 1452 s-a născut un băiat. Deși era un copil nelegitim, la botezul său au fost prezenți unii dintre oamenii cei mai influenți din oraș.

Astfel, a venit pe lume, Leonardo da Vinci (Leonardo din orașul Vinci), considerat, în zilele noastre, liderul Renașterii italiene și un geniu.

La început, Leonardo a crescut învăluit de afecțiunea maternă a Caterinei, mama sa. Totuși, cum tatăl său nu avea copii cu soția sa, Albiera, la vârsta de doi ani a fost luat de lângă mamă și crescut, până la vârsta de cinci ani, de către unchiul, mătușa și mama vitregă. Mama sa, Caterina, despărțită acum de fiul ei, s-a căsătorit cu un artizan. În vremurile acelea, copiii nelegitimi, deși rari, nu erau considerați inferiori,

Peisaj vizibil din casa lui Leonardo, așezată pe vârful unui mic deal, cu panoramă asupra satului Vinci. Dealurile dimprejur sunt pline de dumbrăvi de măslini și podgorii de viță-de-vie care se pierd în depărtare, iar primăvara înfloresc mimozele și piersicii

însă Leonardo, simțindu-se prea puțin iubit, a rămas singur întreaga viață și, prin arta sa, a căutat mereu imaginea mamei sale.

Leonardo având doar treisprezece ani, își pierde și mama vitregă, pe Albiera, care moare la naștere. Tatăl său se recăsătorește cu o fată dintr-o familie renumită, cu doar trei ani mai în vârstă decât Leonardo și, după ce și aceasta moare, tatăl său se va mai căsători de două ori și va avea doisprezece copii înainte de a muri la vârsta de 78 de ani. Astfel, cel mai mic fiu al său se naște după moartea sa. Nu este greu de înțeles de ce Leonardo a dezvoltat complexe, având un tată mereu activ și ambițios.

Cel mai mic fiu, Francesco, era un visător, nepreocupat de treburile lumești. Tatăl său era mereu prea ocupat pentru a-și face simțită prezența acasă, dar Leonardo iubea personalitatea complet opusă a fratelui său. Acesta se mira cum va putea fiul său să-i ducă mai departe moștenirea. Rezultatele școlare ale lui Leonardo nu erau mici, dar tatăl său se gândea că „perioada scurtă de atenție" și „nehotărârea" la școală i se trăgeau de la prea multă joacă acasă cu Francesco. Cu toate acestea, „perioada scurtă de atenție" a lui Leonardo a continuat de-a lungul carierei sale, lăsând neterminate grupuri de lucrări.

Biblioteca de amintiri

MUZEUL LUI LEONARDO

Leonardo a fost botezat în biserica Santa Croce din Vinci. Fortăreața de lângă biserică, aparținând familiei Guidi, era în construcție la vremea respectivă, ulterior devenind muzeul Leonardo da Vinci.

Muzeul cu două etaje a fost construit după proiectele desenate de însuși Leonardo, un model la scară al acestuia putând fi găsit în interiorul său. Cuprinzând concepte originale ale mașinăriilor cunoscute azi ca biciclete și motociclete, muzeul este plin cu descrieri detaliate de invenții de mecanisme ingenioase, moderne, incluzând pe cele ale unui avion, elicopter, mitralieră, tun, navă cu zbaturi, mașină de filat, ceas de perete și termometru. Există și modele la scară reală ale acestora, pentru a putea aprecia creativitatea uimitoare a lui Leonardo.

▲ În interiorul muzeului. Expunerea modelelor restaurate ale invențiilor lui Leonardo, inclusiv a celor mobile

La rândul său, biblioteca muzeului conține lucrări ale artiștilor puternic influențați de Leonardo, inclusiv impresioniștii și cubiștii la apogeul lor în secolul al XIX-lea, precum și o arhivă a operelor geniului.

La doi kilometri distanță de Vinci, pe dealul Anchiano, se află prima casă a lui Leonardo. Simpla casă de piatră, înconjurată de crânguri de măslini, s-a păstrat ca acum cinci sute de ani. Aici se pot vedea mai multe dintre conceptele sale desenate pe hârtie. În camera de zi există încă un șemineu din acea vreme, felinarul suspendat din bronz de dinainte de nașterea sa și o jucărie din piatră, pe care a făcut-o pe vremea când era copil. Există și o fereastră secretă despre care se spune că ar fi fost făcută de Leonardo ca să tragă cu ochiul la vizitatori. Simțind talentula din copilărie, se poate vedea și ce cale a urmat viața sa.

Scutul dragonului

Nu au rămas multe informații despre copilăria lui Leonardo, dar există o anecdotă despre cum a început să picteze. Într-o zi, un sătean a dorit ca tatăl sau, Piero, să-i decoreze un scut de lemn pentru a-l vinde la Florența. Acesta i-a dat scutul fiului pentru a-l decora, iar Leonardo a pictat un dragon puternic, care părea că sare afară din desen. Tatăl său a amuțit în fața picturii băiatului și i-a dat săteanului un alt scut, iar lucrarea fiului său i-a arătat-o lui Andrea del Verrocchio, proprietarul unui altelier renumit. Când Verrocchio a văzut scutul, a dorit să-l cunoască imediat pe Leonardo. Astfel, la vârsta de 14 ani, Leonardo a plecat la Florența, pentru a intra în atelier ca ucenic al celor mai buni pictori din acea vreme.

▲ Micul hambar din vârful dealului unde s-a născut Leonardo s-a păstrat până în ziua de azi. La doi kilometri de satul Vinci, hambarul este astăzi folosit de familia tatălui său

▲ Un desen anatomic care detaliază embrionul și uterul. Leonardo a prezentat un interes neobișnuit în studierea embrionilor și a uterului.

▶ Un desen al satului Vinci, realizat de Leonardo. Interesul său vizavi de natură se născuse deja la acea vreme.

Florența, capitala florilor

Atelierul Verrocchio

În perioada Renașterii, orașele italiene Florența, Milano și Napoli erau națiuni separate. Aflată în mijlocul Italiei, fiind republică la acea vreme, Florența era condusă de familia Medici. Familia și-a început cariera în domeniul farmaceutic și a continuat în cel bancar, construindu-și astfel o avere fabuloasă. În loc să aleagă să-și îndepărteze dușmanii pe calea violenței, ei erau personaje cu o educație înaltă, care și-au câștigat popularitatea ca patroni ai artelor liberale. Sub patronajul lor, renașterea artei și a literaturii a prosperat, răspândindu-se în toată regiunea.

Atelierul Verrocchio pe care l-a frecventat Leonardo a fost protejat de „Il Magnifico" (Magnificul), capul familiei Medici, Lorenzo, care era preocupat de orice, de la pictură la sculptură și design de interior. Prima lucrare a lui Leonardo a fost de arhitectură, și anume, proiectul sferei și crucii din bronz pentru cupola catedralei Santa Maria, simbolul Florenței.

În Evul Mediu, ca și în Renaștere, sculptura și pictura nu erau considerate două meserii separate, tâmplarii și pictorii având aceeași profesie. Cu toate acestea, Verrocchio intenționa să crească creativitatea intelectuală și se afla în avangarda mișcării, astfel încât în loc să cerceteze clasicii Romei antice, acesta căuta metode inovative. Se făceau cercetări în geometrie și se efectuau disecții pentru a se surprinde forma și mișcările trupului. Acest sistem care folosea o abordare științifică, experimentală, a avut o mare influență asupra artei lui Leonardo.

▲ „David" din atelierul lui Verrocchio. Se spune ca modelul este Leonardo. Avea reputația unui tânăr chipeș.

Depășindu-și maestrul

Unul dintre maeștrii lui Leonardo de la atelier, Botticelli, avea să creeze mai târziu capodopera „Nașterea lui Venus". Era entuziast în ceea ce privește reînvierea artelor, ajutând artiștii în devenire să se dezvolte. De asemenea, frecventa un cerc de învățați cunoscuți lui Lorenzo, exprimând prin pictură ideile oamenilor de litere și pe cele ale filozofilor. Când elevii mai mari nu erau prezenți, lucra din greu la „Studiul straielor". Acesta era unul dintre exercițiile la care Verrocchio îi punea pe ucenici să exerseze, astfel încât aceștia să poată învăța cum să se concentreze pe cute și să deseneze urmărind faldurile hainelor.

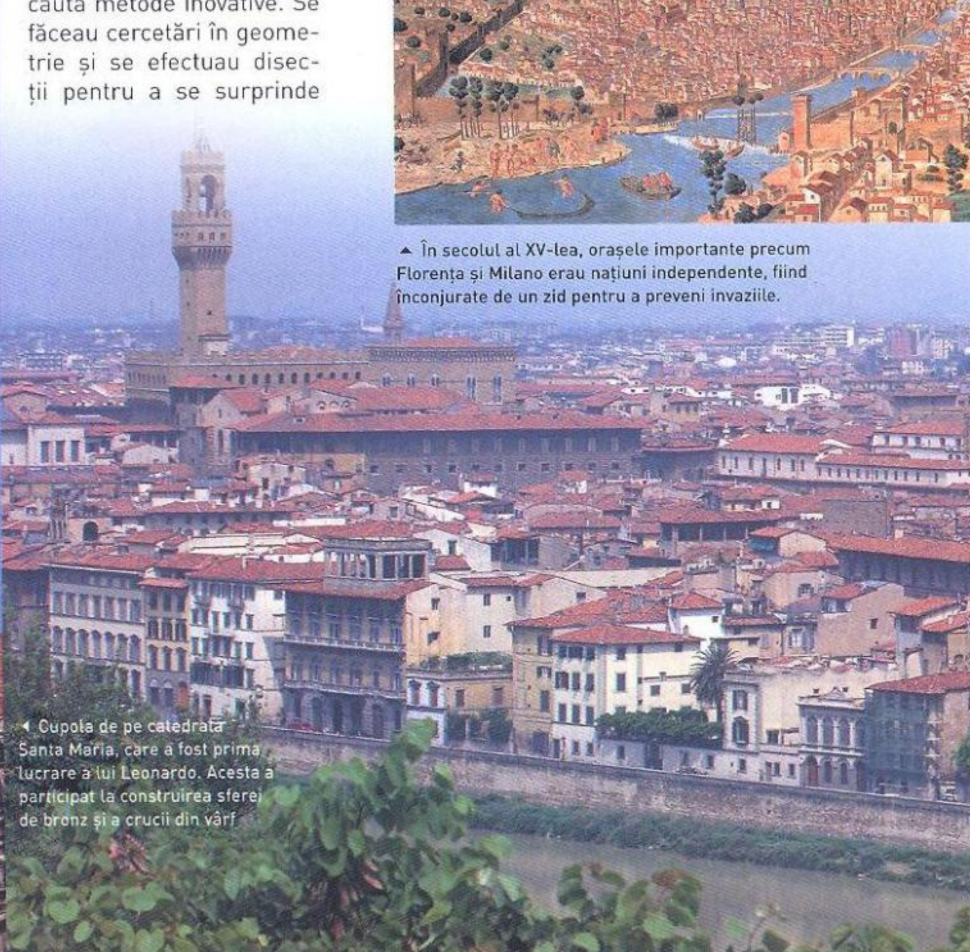
Leonardo prefera să observe decât să ia parte la dezbateri.

Odată, la o comandă pentru „Botezul lui Hristos", Leonardo a fost însărcinat să se ocupe de o pereche de îngeri de pe partea stângă și de o parte a fundalului. Pe vremea aceea, maeștrii și ucenicii lucrau împreună pentru a realiza, pe bucăți, cre-

▲ În secolul al XV-lea, orașele importante precum Florența și Milano erau națiuni independente, fiind înconjurate de un zid pentru a preveni invaziile.

◄ Cupola de pe catedrala Santa Maria, care a fost prima lucrare a lui Leonardo. Acesta a participat la construirea sferei de bronz și a crucii din vârf.

▲ „Buna Vestire", lucrare independentă a lui Leonardo. Bucata are la bază „Perspectiva aeriană". Și atelierul lui Verrocchio a realizat o versiune a „Bunei Vestiri", dar versiunea lui Leonardo aparține unei clase proprii

▲ „Studiul straielor" de Leonardo. Această reproducere delicată scoate la iveală un realism special în pictură.

ația în atelier. Ucenicii cei mai abili primeau părțile cele mai importante. Leonardo a desenat o pereche de îngeri frumoși, folosind vopsele pe bază de ulei, și un fundal cu ceață și umbre. Aceasta se diferenția de metoda tradițională cu tempera a maestrului, care producea îngeri clar definiți. Când Verrocchio a văzut măiestria acestuia, nu a mai pus niciodată mâna pe penel.

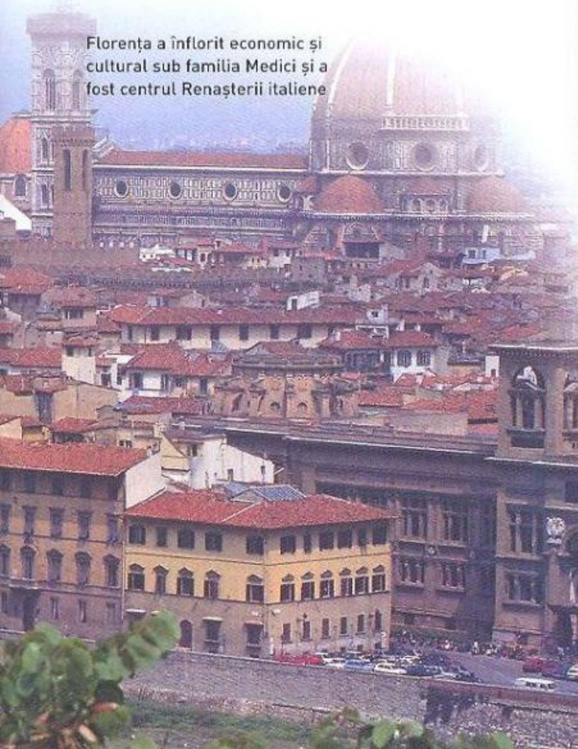
Metoda folosită pentru fundal a fost botezată drept „Perspectiva Aeriană" a lui Leonardo. Diferită de metoda clasică a perspectivei venind din geometrie evocată prin puterea culorilor, Leonardo realiza detalii desăvârșite prin gradarea culorilor și a contururilor.

La pregătirea picturii, Leonardo încercase să deseneze priveliștea din vârful dealului, privind pe deasupra văii râului Arno. Și aceasta era o tehnică însușită prin observarea naturii.

▲ Pictura cu probleme a Verrocchio, „Botezul lui Hristos", care l-a făcut pe acesta să-și rupă penelul. Îngerii din partea stângă (prim-plan) au fost pictați de către Leonardo. Se poate vedea clar diferența la îngerul din dreapta, pictat de către maestru

Florența a înflorit economic și cultural sub familia Medici și a fost centrul Renașterii italiene

Omul-cheie

ANDREA DEL VERROCCHIO

Din Evul Mediu până la Renaștere, comenzile artiștilor erau intermediate de către atelier. În particular, în Florența, în secolul al XV-lea, se găseau numeroase ateliere de acest gen, care primeau tot felul de comenzi. Acestea includeau pictură și sculptură, alături de arhitectură și armurărie, decorațiuni interioare și chiar echipamente medicale. Pictorii aspiranți intrau în atelier ca ucenici ai unui maestru (stăpân) și deveneau artiști independenți după o perioadă de până la șase ani.

Conducătorul atelierului în care intrase Leonardo, Verrocchio, era un sculptor important în Florența care, la vremea respectivă, cocheta și cu pictura. Din atelierul său au ieșit și alți pictori de frunte, precum Perugino, care avea să devină maestrul lui Rafael, dar și Botticelli. Verrocchio se ocupa și de realizarea evenimetelor de la curte, folosind echipamente și mașinării de scenă de iluzionism pentru a stârni uimirea auditoriului în moduri în care pictura și sculptura nu reușeau. Mai târziu, Leonardo a devenit și el un artist al curții, iar talentele sale i-au adus o reputație asemănătoare.

Întrucât maestrul și ucenicul se influențau reciproc, se spune că modelul lui Verrocchio, David, era Leonardo și că zâmbetul său este prezent și la „Mona Lisa". Se spune că Leonardo ar fi participat și la realizarea calului puternic și măreț din „Statuia ecvestră a lui Colleoni" înaltă de 4 metri, din Veneția.

▸ Verrocchio, reprezentant al Renașterii Florentine, a avut o influență puternică asupra lui Leonardo.

Independență și eșec

Incidentul de sodomie

ÎN 1472, când avea douăzeci de ani, numele lui Leonardo a fost adăugat pe lista Organizației Pictorilor din Florența. Acest lucru însemna că devenise un maestru matur, dar încă nu era un artist independent, el continuând să lucreze pentru Verrocchio până la vârsta de douăzeci și șapte de ani. Apoi, în 1476, Leonardo a fost implicat într-un incident jenant, un secret ce s-a păstrat în registrul istoriei.
A existat un caz de violare a moralei publice (Poliția Crimelor de Noapte) care nu a ajuns la tribunal. Jacopo Saltarelli, un fierar de șaptesprezece ani, a acuzat patru bărbați că l-ar fi violat, unul dintre aceștia fiind Leonardo. Cei patru au fost aduși în fața justiției, dar au fost achitați ca urmare a probelor insuficiente. Totuși, două luni mai târziu, aceiași patru bărbați au fost arestați sub suspiciunea de a fi comis aceeași infracțiune, fiind achitați din nou. Acesta a fost faimosul „Incident Saltarelli". Cu ajutorul taților lor influenți, acesta nu a reușit să devină un incident de proporții, dar a dus la învinuirea lui Leonardo de a fi „mânjit cu noroi numele familiei".

În Florența acelor vremuri, homosexualitatea era o modă răspândită în societate, iar maestrul lui Leonardo, Botticelli, fusese acuzat și el, la rândul său, de două ori. Adevărul privind Incidentul Saltarelli nu este clar, dar adevărul este că Leonardo avea înclinații de acest gen.

Cu toate că acum era un artist independent, Leonardo era mereu însoțit de către frumoșii săi ucenici, în locuri aflate în plină dezvoltare, precum Milano, Roma sau Amboise. Un obsedat al notițelor, scria observații despre natură, idei cu privire la invenții, rețete și cheltuieli, până și detaliile cele mai amănunțite despre ceea ce mâncase în ziua respectivă, desene relevante fiind, de altfel, găsite în memoriile sale. La moartea tatălui său, a notat, fără afecțiune, ora, vârsta și profesia acestuia. Totuși, când a lucrat cu Salai, un ucenic pe care-l plăcea, a scris adevărul detaliat. Nu se cunoaște dacă au avut o relație, dar Leonardo nu s-a căsătorit niciodată, negăsindu-se nicio menționare a vreunei prezențe feminine în viața sa.

Leonardo chiar a scris în memoriile sale despre lipsa mamei sale și sentimentele dintre el și tatăl său. De asemenea, el a menționat de multe ori că „Cei care nu-și reprimă sentimentele se pot transforma în monștri", ceea ce însemna că discriminarea sexuală îi producea repulsie, fiind un susținător al celibatului.

▲ „Cei Trei Arhangheli cu Tobias" (Secțiune) a lui Botticini. Se spune că băiatul (Tobias) care apare în tablou este Leonardo

▶ Un bătrân și un tânăr desenați de Leonardo. I-a luat o oră să realizeze această schiță a unui tânăr care privește insistent un bătrân.

▲ În acea perioadă, moda de tineret punea accent pe stilul unisex. Leonardo ar fi luat doi elevi dragi, Salai and Melzi, în oraș să le cumpere haine

Din culise

ARTIȘTII ȘI HOMOSEXUALITATEA

Italia secolului al XV-lea susținea misoginismul, aversiunea față de plăcerea sexuală și tendința către iubirea platonică între tineri. Acest lucru era puternic reflectat în moda tinerilor. Părul era purtat lung, preferându-se hainele cu linii frumoase și strâmte care scoteau în evidență trupul. În mod special, artiștii Florenței aveau o înclinație puternică spre homosexualitate, așa încât incidentele de homosexualitate din Franța erau numite „Viciul Florenței". Se spunea chiar că existau grupulețe de bărbați singuri și homosexuali în atelierele lui Verrocchio, conduse de Perjino și Botticelli.

Adevărul despre incidentul Saltarelli a rămas neelucidat, dar Leonardo a rămas necăsătorit întreaga viață, adevărul fiind că avea anumite sentimente pentru tinerii chipeși din atelier. Jakomo, în vârstă de 10 ani, servitor și ucenic fără nicio aptitudine de artist, a fost numit „Salai" (drăcușor), și, în afara faptului că era hoț, mincinos și un mare mâncăcios, se afla întotdeauna în preajma lui Leonardo. Salai fura bani în mod repetat de la Leonardo, dar acesta îl ierta întotdeauna. Când artistul avea cincizeci și șase de ani, a avut un elev de cincisprezece ani, Melzi, care, în cele din urmă, i-a moștenit averea.

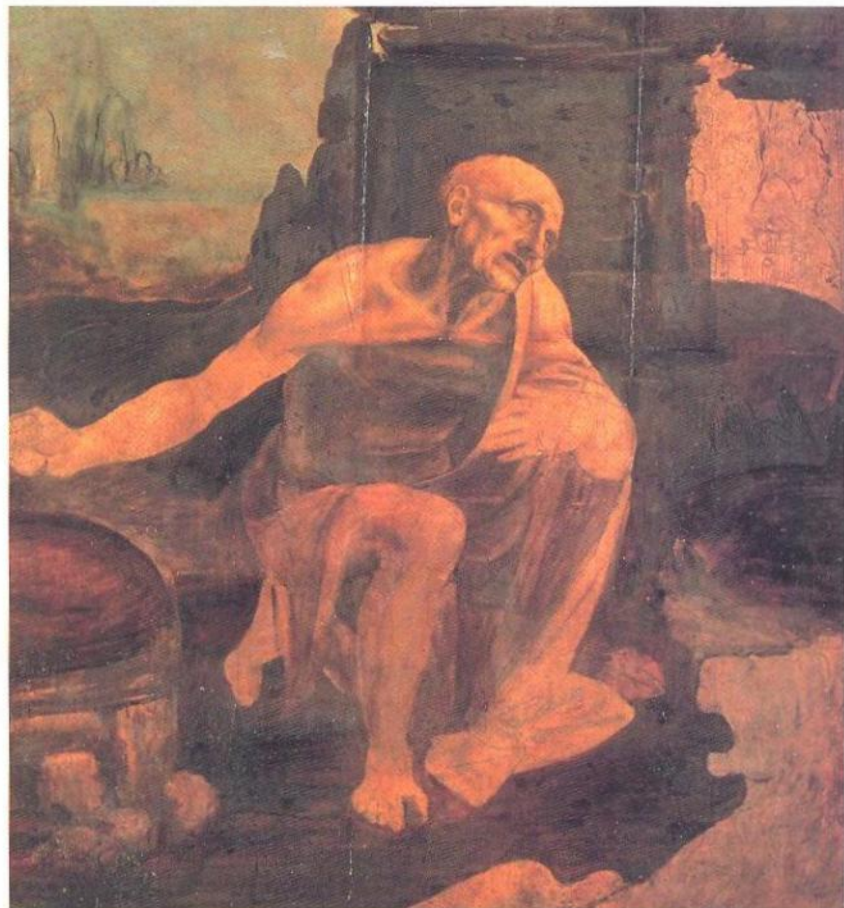
Prima sa lucrare neterminată

1478 a fost un an memorabil pentru Leonardo. A primit o solicitare pentru o lucrare individuală.

Aceasta a fost pictura altarului Capelei St. Bernardo din interiorul primăriei, o șansă unică de a se lansa. În acea perioadă, a studiat anumite teme din jurul picturilor din altar, așa că s-a dedicat în totalitate acestui lucru. În orice caz, cu toate că a fost plătit în avans pentru materiale, pictura sa nu a fost folosită pentru decorarea Capelei St. Bernardo. Leonardo, care a devenit un artist independent în 1478, primise cererea pentru „Adorarea Magilor" prin intermediul tatălui său notar. El a promis să finalizeze pictura în treizeci de luni pentru Mănăstirea San Donato a Scopeto, dar nu a terminat nici această lucrare. Lucrările lui Leonardo erau uimitor de puține, acesta fiind cunoscut prin faptul că majoritatea erau lăsate neterminate. Din primii ani, avea tendința să se plictisească de un proiect, abandonând lucrările la mijlocul drumului și trecând la altă provocare.

În acele timpuri, artiștii încheiau contracte direct cu cumpărătorii. Plata periodică era ceva obișnuit, astfel încât pictorul avea o sumă suficientă pentru traiul zilnic, în timp ce, în cazul în care lucrarea nu era terminată, acest lucru ar fi însemnat încălcarea contractului, iar bonusul nu ar mai fi fost plătit. Astfel, faptul că Leonardo nu câștiga atât de mult cât ar fi meritat poate fi observat din cronica din Milano. „Dacă Excelența sa se gândește la mine ca la o persoană care face probleme în ceea ce privește banii, îmi cer scuze pentru acest lucru". Pictura Capelei Saint Bernardo a fost terminată de Filippino Lippi, existând cazuri când un anume contract a fost transferat altui pictor, deoarece aceștia nu mai erau siguri că Leonardo l-ar mai fi terminat.

În acest fel, Leonardo a lăsat multe lucrări neterminate înainte de a pleca din Florența.

▲ „St. Jerome", una din multele picturi neterminate pe care le-a lăsat în perioada sa ca artist independent. După moartea sa, nu s-a știut locul unde se afla această pictură, dar se crede că a fost descoperită drept capac la o ladă de bani.

Altarul din interiorul reședinței Medici. Tinerii pictori precum Leonardo și Michelangelo au stat la reședința lui Lorenzo. Se crede că Lorenzo a fost cel care le-a dat primele lucrări.

Un nou început și un nou tărâm

▲ Ducele de Milano, Ludovico Il Moro l-a angajat pe Leonardo ca inginer în armată. Dictatorul care se afla în fruntea orașului Milano a înțeles adevăratul caracter al lui Leonardo.

Statuia ecvestră vizionară

SCULPTURA CEA MAI FAIMOASĂ A LUI LEONARDO [Statuia ecvestră a lui Sforza] ar fi fost probabil cea mai mare din lume dacă ar fi terminat-o.

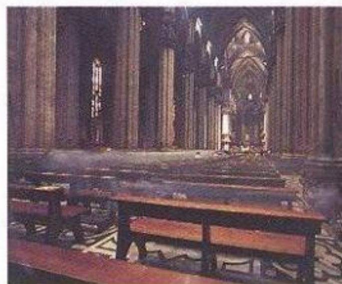
În 1482, Leonardo a plecat din Florența pentru un nou început la Roma. Este un mister de ce prima lui lucrare, „Adorarea Magilor", a fost abandonată înainte de a fi finalizată, dar aparent, Leonardo era disperat după un nou început, debutul lui în Florența neavând succes. De fapt, el a primit primele aplauze în Milano în calitate de muzician. Retrăind experiența din atelierul lui Verrocchio, a improvizat cântând la un instrument pe care l-a inventat el însuși, câștigând, astfel, popularitate. În orice caz, nu acest lucru intenționa să facă în Milano.

Milano era centrul industriei de arme în acea perioadă. Orașele stat duceau o bătălie aprigă, iar cunoștințele inginerești și armata au devenit cele mai mari necesități. Realizând acest lucru, Leonardo a adus la Milano un plan original referitor la arme și strategii.

Ludovico, numit „Il Moro" (Maurul) din cauza culorii pielii sale, căuta un sculptor să realizeze statui ecvestre la dimensiuni reale, pentru tatăl său. Auzind acest lucru, Leonardo și-a prezentat în scris oferta sa. După ce a descris abilitățile inginerilor din armată, a producătorilor, artistul spunea: „Va fi, de asemenea, posibil să realizez calul din bronz, care va reprezenta o glorie nemuritoare și o onoare eternă în memoria onoratului dumneavoastră tată".

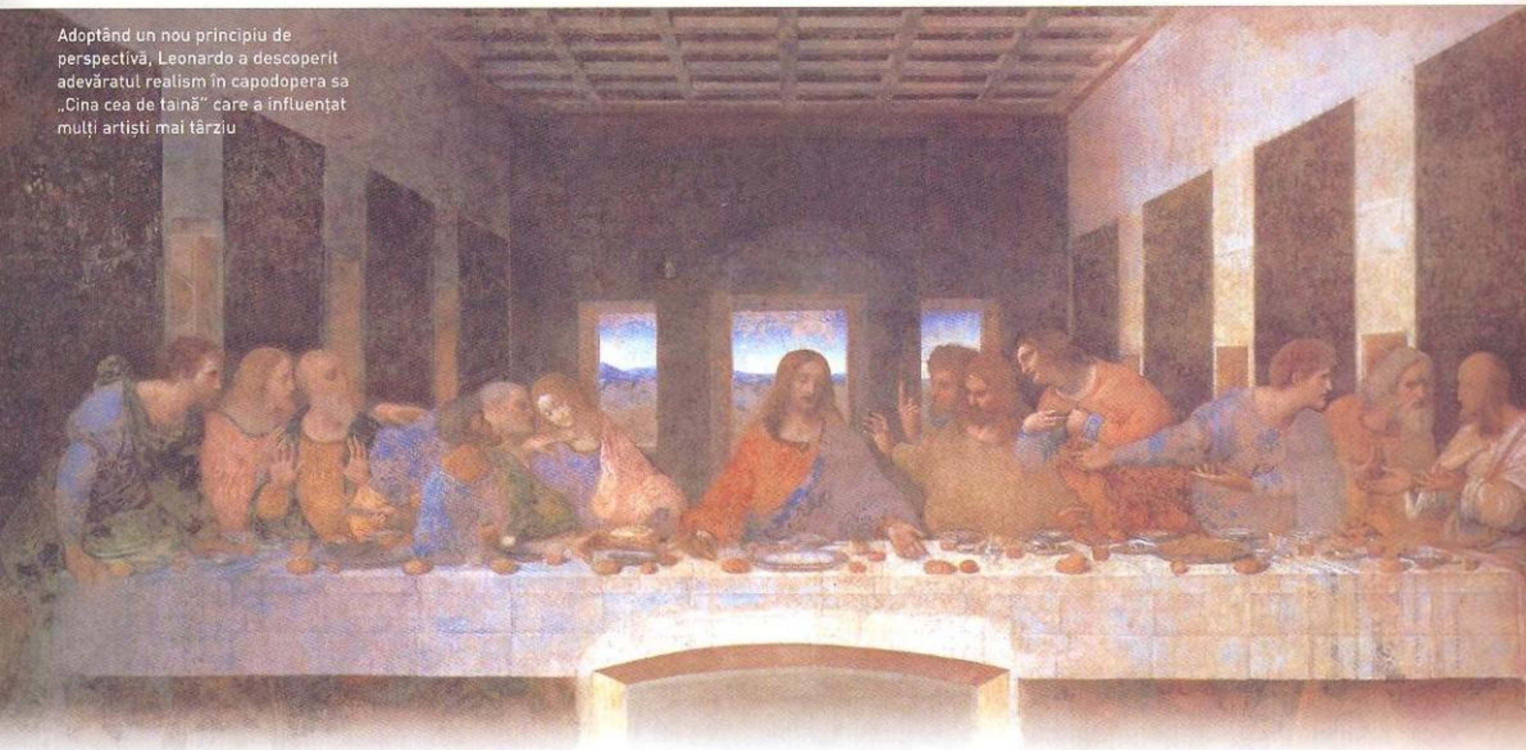
Leonardo pretindea că „Pictura este o artă care poate fi cunoscută, dar sculptura nu este nimic altceva decât modelarea corpului", deși nu sculptase nimic în primii treizeci de ani de viață. În orice caz, în 1491, modelul său finalizat la dimensiuni reale a fost expus în piață, iar lumea a fost șocată. Cea mai mare statuie ecvestră până în acel moment era cea a Împăratului Roman, Marcus Aurelius, înaltă de 4,24 metri. Cea a lui Leonardo era aproape de două ori mai mare. Oricum, oamenii considerau și că el se gândise prea mult la metoda de construcție care îi lăsase activitatea în urmă. Apoi, în 1499, Franța a invadat Milano, bronzul fiind, astfel, utilizat în artilerie, turnatul în bronz ajungând într-un punct mort.

Până în acel moment, Leonardo avusese succes în calitate de muzician la curte, precum și în calitate de consilier al armatei. A avut tangențe cu doctori, oameni de știință, matematicieni, în această perioadă devenind interesat de corpul omenesc.

▲ Catedrala a fost finalizată la aproximativ trei sute de ani după moartea lui Leonardo, în timpul lui Napoleon. Dictatorul francez a invadat Italia și a grăbit astfel finalizarea catedralei.

Când Leonardo a venit la Milano, în 1482, construcția catedralei tocmai începuse și se căuta un director de construcții. Leonardo a realizat un nou desen de construcție, dar oferta lui a fost respinsă.

Adoptând un nou principiu de perspectivă, Leonardo a descoperit adevăratul realism în capodopera sa „Cina cea de taină" care a influențat mulți artiști mai târziu

Lucrul lent cu pensula

Cu toate că a fost angajat în calitate de consilier pentru armată, Leonardo a realizat la Milano o lucrare de o valoare eternă în această perioadă. Aceasta a fost „Cina cea de Taină", o pictură murală, în sala de mese a Mănăstirii Santa Maria delle Grazie. În acea perioadă, picturile în biserici și mănăstiri reprezentau cea mai onorabilă activitate pentru un pictor. Leonardo a pus în această lucrare tot ceea ce acumulase el până în acel moment. Însă pensula sa era, ca de obicei, destul de lentă. Leonardo uita din când în când să mănânce sau să bea, pe măsură ce continua să picteze, sau obișnuia să privească insistent peretele timp de una sau două ore înainte de a se întoarce acasă.

Apoi, într-o zi, șeful călugărilor l-a întrebat „Cât de mult va mai dura?" Leonardo a răspuns:

„Nu mă pot decide în legătură cu fețele a două personaje. Una este fața lui Hristos, care nu poate fi găsită oricât ai căuta. Cealaltă este fața lui Iuda, dar, dacă vrei să ne grăbim, nicio problemă. Vom folosi chipul tău în acest scop."

Călugărul nu și-a exprimat vreo nemulțumire cu privire la faptul ca fața sa să fie folosită pentru trădătorul biblic, dar, în cele din urmă, fața lui Hristos nu a fost finalizată.

Au existat picturi repetate ale „Cinei cea de Taină" care înfățișează imaginea conform căreia, Iisus, realizând că este ultima lui oră, l-a acuzat pe unul dintre discipolii săi de trădare. În orice caz, interpretarea unică a lui Leonardo a utilizat o perspectivă calculată cu atenție, ce arăta spațiul așa cum urma să fie conectat, lucrarea sa dând naștere unui subiect care a făcut numele lui Leonardo da Vinci cunoscut în toată Europa.

▲ Mănăstirea Santa Maria delle Grazie unde Leonardo a pictat pe perete „Cina cea de taină" în trapeză. În Milano, aceasta a devenit un punct de atrație turistică

▼ Portretizarea standard a „Cinei cea de taină" înainte ca Leonardo să-l plaseze pe Iuda într-o altă poziție față de Hristos și ceilalți discipoli (în față). Leonardo l-a plasat pe Iuda pe aceeași linie, în totală opoziție față de concepția de până atunci

Versiune diferită

O FEMEIE MISTERIOASĂ, CATERINA

„16 iulie 1493, sosește Caterina" Așa a înregistrat Leonardo apariția bruscă a unicei femei importante din viața sa. Ea a venit să-l viziteze pe Leonardo la Milano, însă curând după aceea s-a îmbolnăvit, murind după doi ani. Leonardo a notat în mod detaliat cheltuielile făcute cu aceasta, inclusiv cele legate de înmormântare. De aceea se spune despre Caterina că a fost mama lui adevărată, de care a fost despărțit la o vârstă foarte fragedă.

În acel moment, atelierul avea întotdeauna elevi în vârstă de cinci și șase ani, astfel încât se crede că numele folosit pentru femeia care se ocupa de treburile casnice a fost ulterior dat bătrânei lui mame.

▲ Este posibil ca desenul lui Leonardo pentru chipul Fecioarei să-l reflecte pe al mamei sale, Caterina, de care el a fost despărțit când era copil

Cu siguranță, copilăria lui Leonardo nu a fost prea fericită. Deși averea sa materială era limitată, a avut trei mame vitrege precum și zece frați și surori vitrege. În arta lui Leonardo se găsesc deseori indicații despre sentimentele sale față de propria mamă. În portretele sale feminine, deși se găsește suficientă răceală, care sugerează un sentiment de animozitate, totuși în lucrarea despre Fecioara cu Pruncul imaginea feminină debordează de iubire.

Un fragment din reproducerea lui Rubens a „Bătăliei de la Anghiari". Pictura neterminată s-a pierdut însă realismul a avut o influență foarte mare asupra unor pictori precum Rubens și Raphael

Legătura dintre artă și război

Consilierul militar al generalului

În 1499, la începutul celui de al Doilea Război Italian, Milano a fost capturat de Franța, iar Ludovico Sforza a fugit din țară. După ce și-a pierdut protectorul, Leonardo s-a întors la Florența, în anul 1500, trecând prin Mantova și Veneția. În anul 1502 a primit o slujbă ca inginer de lucrări civile de la ducele de Romagna, Cesare Borgia. Cesare era fiul Papei Alexandru al VI-lea, care dintr-un simplu soldat a dobîndit puterea prin practici nemiloase și sângeroase. Uneltind să realizeze o țară-stat, el i-a cerut lui Leonardo să facă mai mult decât să-i promoveze puterea. Leonardo a observat orașul-citadelă Imola, a realizat desene mai detaliate decât fotografiile aeriene de astăzi și, pentru a extinde zona de domnie, a cercetat recuperarea pământului din mare. Cu toate acestea, moartea lui Alexandru al VI-lea a dus la căderea fiului său, și, în consecință, la pierderea slujbei lui Leonardo.

Confruntarea dintre „maestrul pictor" și „Dumnezeu"

În anul 1503, Leonardo a primit o solicitare din partea autorităților republicii să realizeze o pictură murală pentru sala mare de reuniuni din Palazzo Vecchio (clădirea primăriei). Tema acesteia era bătălia de la Anghiari (1440) și victoria Florenței asupra orașului-stat Milano. Pictura urma să aibă 6,6 m înălțime și 17,4 m lățime. Dimensiunile picturii murale erau uriașe, iar de partea cealaltă a zidului Michelangelo glorifica un alt eveniment în onoarea Florenței, bătălia de la Cassina.

Discordia dintre maestrul pictor Leonardo și „Dumnezeu" Michelangelo era deja bine cunoscută.

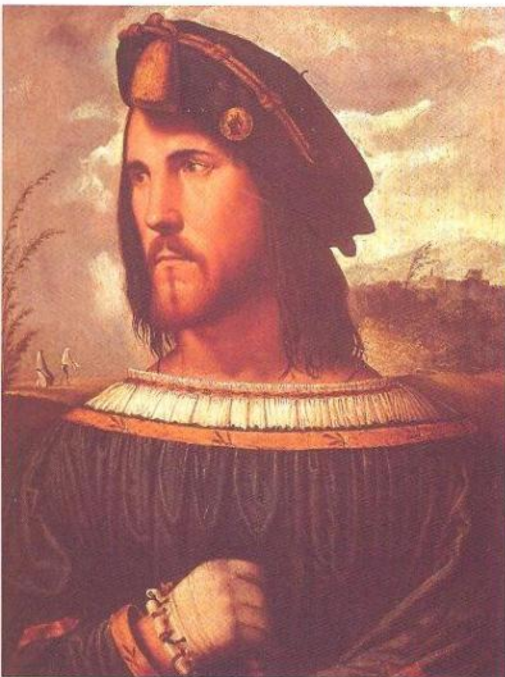
Declarația lui Leonardo „Pictura este o disciplină a intelectului, pe când sculptura este pur și simplu muncă fizică" a fost puternic

▲ Leonardo a cercetat expresii faciale grave, de mânie și de frică pentru „Bătălia de la Anghiari"

▼ Confruntarea fatidică dintre Leonardo și Michelangelo a avut loc în atelierul din Florența al lui Verrocchio. Sculptura excepțională a lui Michelangelo, „David", decorează intrarea.

Cesare Borgia era cunoscut drept un bărbat desfrânat, iar pe când Papa Alexandru al VI-lea era doar cardinal, iubita lui a dat naştere unui copil. A fost ambiţios şi a conspirat pentru a extinde împărăţia papei

Clipe personale

UN REGIM BOGAT ŞI BUNELE MANIERE

Pasiunea profundă a lui Leonardo pentru toate lucrurile includea şi mâncarea. Între lucrările de la atelierul lui Verrocchio, Leonardo şi Botticcelli conduceau un local, care organiza banchete pentru palatul din Milano, de mai bine de treisprezece ani.

Tradiţia culinară a Italiei era puternică, epoca romană impunând, deja, cu două mii de ani înainte câte trei mese pe zi, fiecare de câte două - trei ore, ce cuprindeau brânzeturi, miere şi ulei de măsline. În timpul Renaşterii au existat autori care au publicat cărţi despre mâncarea de la banchete, iar bucătăria franceză actuală se spune că a fost adusă de fapt din Italia atunci când Caterina de Medici (Caterina do Medici) s-a căsătorit cu prinţul moştenitor al Franţei.

Leonardo era vegetarian şi s-a străduit să alcătuiască mâncăruri aspectuoase, precum şi ustensile de bucătărie care să economisească timp şi efort la gătit. El a inventat un grătar cu flacără, care se rotea automat, o cutie metalică şi un cleşte care zdrobea usturoiul, numit „Leonardo" şi care se mai foloseşte şi astăzi prin bucătăriile italiene. Clienţii lui se întorceau adeseori să-i guste bucatele, prezentate cu legume aranjate peste felii subţiri de carne şi peşte.

Se spune, de asemenea, că Leonardo a inventat şerveţelele de masă. Ducele de Milano avea prostul obicei de a-şi şterge cuţitul de poala hainei persoanei care stătea lângă el, aşa că Leonardo a inventat şerveţelele de masă. Până la urmă, ducele şi-a şters cuţitul de scaun, astfel că ideea lui n-a avut succes.

O bucătărie din Evul Mediu. Leonardo a inventat bucătăria modernă pentru ducele de Milano

scoasă în evidenţă la începutul „Tratatului de pictură" scris de către acesta. Pe de altă parte, Michelangelo considera că sculptura era arta supremă, asemuind-o Soarelui, în timp ce pictura era asemuită Lunii; el spunea: „Pe măsură ce pictura se apropie de sculptură, ea devine uimitoare. Pe de altă parte, când sculptura devine pictură, se înrăutăţeşte". Leonardo spunea în mod insinuant despre Michelangelo: „Sculptorii sunt plini peste tot de praf de marmură, aşa încât arată exact ca brutarii. Casele lor sunt murdare de praf şi moloz". Plin de supărare, Michelangelo l-a criticat întrebându-l: „Nu ţi-a fost ruşine să pleci din Milano înainte să termini statuia ecvestră?" Se spune că Leonardo s-a înroşit la aceste cuvinte.

În ciuda faptului că aparţineau unor generaţii diferite, rivalitatea dintre cei doi s-a reaprins atunci când sculpturile lui Michelangelo pline de emotivitate masculină, precum „David", au devenit populare în rândul oamenilor. Mai mult, studiind caii şi anatomia în acel moment, Leonardo visase de mulţi ani să schiţeze o scenă de bătălie cu bărbaţi călare, agitându-şi armele. El a început să deseneze expresii de luptători în toiul luptei şi cai care săreau.

Cu toate acestea, confruntarea secolului s-a terminat în cele din urmă. Deşi Michelangelo produsese schiţe nefinisate de mai bine de cincizeci de ani, fiind puternic criticat, imediat ce i-a fost încredinţat proiectul de a sculpta mormântul Papei Iulius al II-lea a schimbat proiectele, oferind scuza sa binecunoscută „Eu nu-s pictor". Leonardo a ajuns la etapa aplicării culorilor, însă pigmenţii vopselelor în ulei au început să curgă, astfel încât a renunţat.

Totuşi Leonardo schiţase o scenă brutală de bătălie, o lucrare preţuită care celebra desenele şi reprezentările oamenilor de pe stradă.

Hărţile oraşului Imola făcute de Leonardo pentru Cesare Borgia Imola arată exact ca o fotografie aeriană

Unul dintre castelele lui Borgia, Senigallia

Vremea Mona Lisei

Zâmbetul plin de mistere

LEONARDO a început să lucreze la „Mona Lisa" pe când încă picta „Bătălia de la Anghiari". Probabil, acesta este unul dintre cele mai faimoase portrete din lume și unul dintre multele mistere ale maestrului. În memoriile sale nu există nici o informație despre titlu, dată sau orice altă notiță legată de această pictură. La solicitarea cui a fost realizată? Cine a fost modelul? Nu se cunoaște răspunsul la nici una din aceste întrebări.

Teoria cea mai larg acceptată este susținută de istoricul artei Vasari în „Biografii de artiști". „Leonardo a pictat portretul soției lui Francesco del Giocondo". Acest lucru a și generat celălalt nume al picturii, „La Gioconda" (d-na Gioconda).

Numele doamnei Gioconda a fost Elisabeta, însă i se spunea Lisa. În acel moment ea tocmai pierduse o sarcină. Expresia „Mona Lisei" era profund melancolică, iar straiele negre pe care le poartă susțin teoria precum că ar fi fost în doliu. Se spune că soțul ei a adus în încăpere un clovn și o orchestră, reușind astfel să obțină de la ea acea jumătate de zâmbet.

▲ De fapt există peste șaizeci de lucrări intitulate „Mona Lisa". În fiecare an se mai descoperă una. Aproape toate sunt copii făcute de ucenici, însă dacă într-adevăr Leonardo a realizat două lucrări, s-ar putea ca tocmai cea adevărată să fi fost rătăcită.

Au existat multe teorii despre iubite, inclusiv una care susținea că modelul era iubita lui Giuliano de Medici, iar o alta presupunea că era iubita marchizului de Madova. Cu toate acestea, părerea originală susținea că nu a existat niciun model, „Mona Lisa" fiind chiar mama lui Leonardo. Apoi a existat și interpretarea conform căreia Leonardo a compilat imaginea perfectă și eternă a femeii. În afară de toate acestea a existat și teoria autoportretului. Dacă introduci pe calculator imaginea Mona Lisei și suprapui apoi autoportretul lui Leonardo, realizat în cretă roșie, rezultă o suprapunere perfectă.

Dar mai există și îndoieli dacă „Mona Lisa" este cu adevărat „Mona Lisa". La sfârșitul perioadei Renașterii a existat o descriere în lucrarea unui istoric de artă, Romazio, despre „Gioconda și Mona Lisa" care considera că „Mona Lisa" și „Gioconda" sunt două lucrări diferite. În jurul anului 1505, Rafael l-a vizitat pe Leonardo pentru a face o copie după „Mona Lisa", însă a constatat că în fundalul proiectului era trasată clar o coloană grecească. În tabloul final „Mona Lisa" aceasta nu se regăsea. Ulterior, tabloul a ajuns la Francisc I și se presupune că ambele laturi ar fi fost tăiate ca să se potrivească în ramă, însă este puțin probabil ca Leonardo să fi desenat același lucru de două ori. Însă, indiferent de acest aspect, pictura rămâne o lucrare extraordinară chiar și pentru Leonardo. Ea a fost dusă la Milano, Roma și în cele din urmă în Franța, unde a rămas până astăzi.

Călătorii în timp

LUNGA CĂLĂTORIE A „MONA LISEI"

„Mona Lisa" i-a fost încredințată elevului său iubit, Melzi, așa cum a fost prevăzut în testamentul lui Leonardo. Ea a fost vândută protectorului lui Leonardo, Francisc I, iar de atunci a devenit o mare valoare națională a Franței. Regii Franței au admirat-o în Palatul Versailles, însă Ludovic al XV-lea a urât-o și a ordonat să fie mutată în una din camerele șambelanului. În timpul Revoluției Franceze a fost depozitată într-o magazie, împreună cu celelalte lucruri ale regilor, lângă Place du Concorde, într-o încăpere din Palatul Tuileries, iar după aceea a fost mutată în muzeul lui Napoleon din fața Luvrului la Paris. În secolul al XX-lea, Hitler a încercat să o fure însă nu a reușit. Totuși, „Mona Lisa" chiar a fost furată, pe 21 august 1911. Hoțul era un italian cu numele Vincenzo Peruggia. El a ascuns tabloul în apartamentul lui timp de doi ani. De la acest furt „Mona Lisa" a vizitat America pentru o expunere în 1963, la solicitarea lui John F. Kennedy, apoi a făcut un turneu în Japonia și Uniunea Sovietică în 1974.

1519	Mutată la Palatul Luvru (Francisc I)
1610 - 1790	Mutată la Palatul Versailles (Ludovic al XIII-lea - al XVI-lea)
1800	Mutată la Palatul Tuileries (Napoleon I)
1804	Mutată la Muzeul Luvru (Napoleon I)
21 august 1911	Furată
21 decembrie 1913	Expusă la Florența, mutată la Muzeul Luvru
1914 - 1918	Păstrată la loc sigur în Castelul Amboise
1963	Expusă în America
1974	Expusă în Japonia și în Uniunea Sovietică
Astăzi	Actualmente expusă la Muzeul Luvru

▶ Mona Lisa a fost introdusă într-o casetă din sticlă antiglonț. Din 1960 nu a fost scoasă din recipientul său

▲ Bărbatul care conform unei teorii a comandat „Mona Lisa", Giuliano de Medici. El și tatăl său Lorenzo erau iubitori de artă

Eșec la Vatican

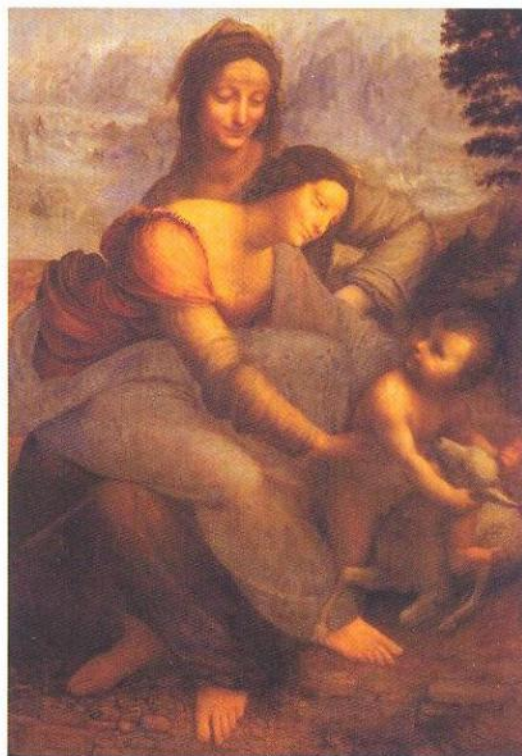
În anul 1506, Leonardo și-a dus „Mona Lisa" la Milano, atunci sub ocupație franceză. Când Milano a căzut, Leonardo a înțeles că, aflându-se între cei care îl slujeau pe Ludovico Sforza, era în pericol și s-a întors la Florența, unde Ludovic al XII-lea l-a solicitat să devină pictorul său de curte. Regele Franței aflase despre renumele său după ce pictase „Cina cea de taină". În afară de „Fecioara cu Pruncul și Sf. Ana" și de autoportretul său în cretă roșie, el a început să studieze canalele navigabile dintre Alps și Milano, precum și zborul păsărilor. De asemenea l-a întâlnit pe discipolul său preferat, Francesco Melzi, în Milano.

Din 1513, Leonardo se afla sub patronajul Papei Leo al X-lea, Giuliano de Medici, și de această dată merge la Roma. Papa i-a cerut să picteze un portret de femeie și a cerut să se întâlnească imediat pentru a rezolva partea financiară. „Omul acesta nu va duce niciodată nimic la bun sfârșit. Se gândește la sfârșit, înainte chiar să înceapă", spunea acesta. În realitate, Leonardo nu era interesat de portrete. Gândurile sale erau concentrate asupra picturii altarului din interiorul Capelei Sixtine, „Judecata de apoi".

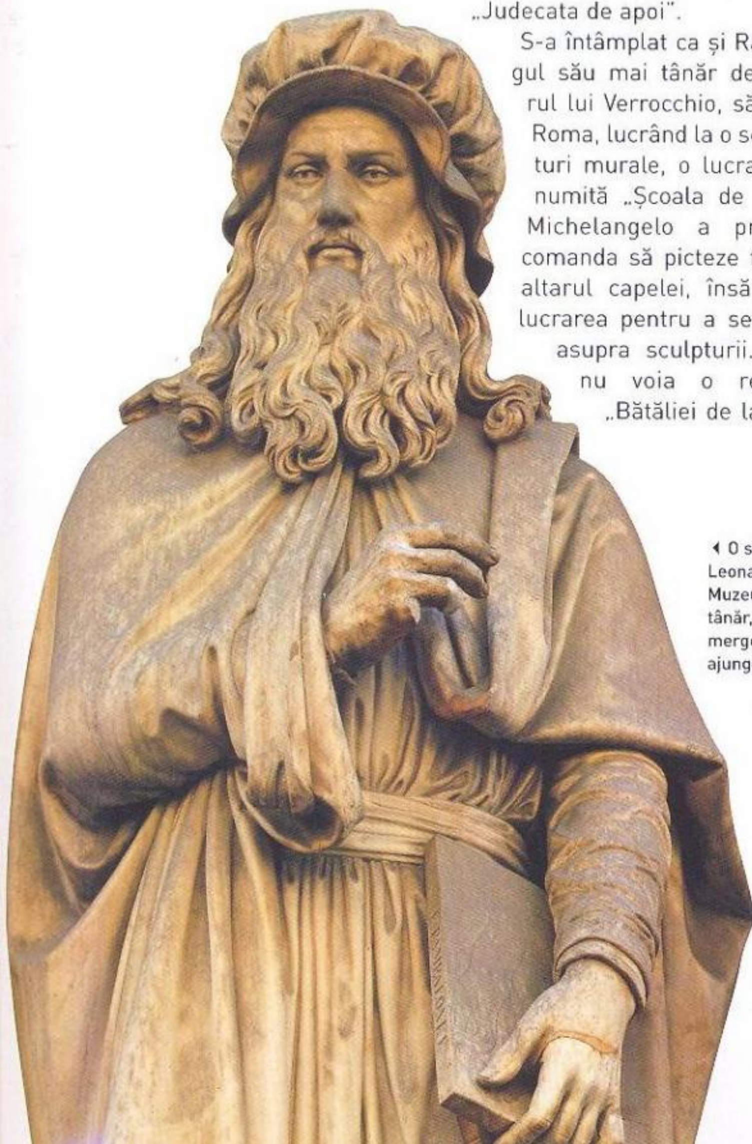
S-a întâmplat ca și Rafael, colegul său mai tânăr de la atelierul lui Verrocchio, să se afle în Roma, lucrând la o serie de picturi murale, o lucrare celebră numită „Școala de la Atena". Michelangelo a primit apoi comanda să picteze tavanul din altarul capelei, însă a refuzat lucrarea pentru a se concentra asupra sculpturii. Leonardo nu voia o repetare a „Bătăliei de la Anghiari" și tot făcea experimente, folosind o substanță pentru a lega vopseaua în ulei de perete. De asemenea, el realiza și schițe. S-a pregătit în secret pentru „Judecata de apoi" deoarece nu dorea rivali. Totuși solicitarea papei nu a venit.

Când protectorul său, Giuliano de Medici, a murit, Leonardo nu avea nici un motiv să se întoarcă la Roma. În notele sale, el a marcat „Medici m-a ridicat și apoi m-a ruinat".

Rafael l-a plasat pe Platon în centrul „Școlii de la Atena" schițând imaginea veneratului său Leonardo. Cu toate acestea, pictorul de șaizeci și patru de ani devenea un om al trecutului.

▲ Un proiect pentru „Sfânta Ana, Maria și copilul Isus. Expresia plină de melancolie a femeii și natura fantastică din fundal erau principalele elemente legate de „Mona Lisa"

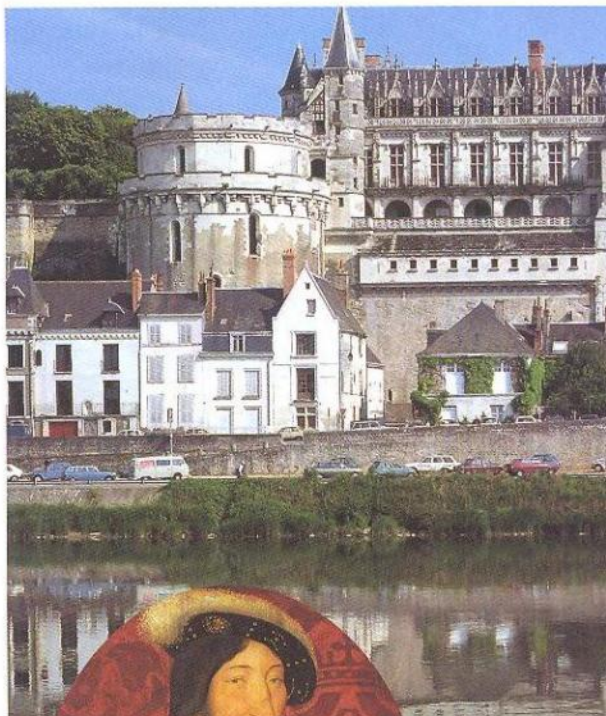

◄ O statuie în piatră a lui Leonardo care se află în Florența, Muzeul Uffizi. Odinioară un frumos tânăr, acum un artist venerat care mergea spre senectute. O epocă ajungea la final.

▲ Raphaelo Sanzio (Rafael) era și el un pictor renumit al Renașterii. El nu ținea cont de disputa dintre mai vârstnicii săi maeștri Leonardo și Michelangelo.

Sfârșitul în Franța

Adio Italia

ÎN ANUL 1516, Leonardo a fost angajat de ultimul său protector, Regele Franței și a călătorit peste Alpi cu numeroșii săi elevi, inclusiv cu Salai și Merzi.
Francisc I a urmat la tron după Ludovic al XII-lea, acesta dorind să vadă revigorarea culturii renascentiste din Florența și Milano, care existase mai înainte și în Franța. Când a vizitat Mănăstirea Santa Maria delle Grazie din Milano a spus că ar fi vrut să ia cu el fiecare perete cu „Cina cea de taină", bucată cu bucată, pentru a o transporta în Franța. Acest lucru nu s-a realizat, în schimb, l-a invitat pe pictorul care o realizase. În anul următor, după mutarea lui Leonardo în Franța, „Cina cea de taină" începuse deja să se deterioreze.
Castelul lui Francisc I se găsea la sud-est de Paris, în Amboise; cu Leonardo și elevii lui s-a purtat curtenitor și le-a oferit Castelul Cloux din apropiere.
Adevărul este că Francisc I îi rugase și pe Michelangelo și pe Rafael să îl viziteze, însă amândoi refuzaseră. Leonardo nu fusese alegerea sa favorită, însă Regele Franței de douăzeci și doi de ani îl numea cu afecțiune „tată" pe bătrânul maestru de șaizeci și patru de ani și-l invita zilnic la Castelul Amboise unde aveau numeroase discuții plăcute.
„Nimeni pe lume nu știe atâtea despre sculptură, pictură sau arhitectură ca Leonardo și cred că este și un mare filozof".
La un an de când Francisc I a făcut această declarație, Leonardo dobândise deja o mare reputație la Amboise. Acolo urma să înceapă Renașterea.

Căderea unei mari stele

Leonardo era responsabil cu planificarea și producerea evenimentelor care aveau loc la curtea din Amboise, precum și cu planificarea construcției canalelor, însă din când în când mai retușa cu penelul „Mona Lisa". Schițele sale geometrice precum diagramele înscrise în cerc au fost parțial responsabile pentru lipsa de capo-

La vârsta de 21 de ani, Francisc I a ajuns pe tronul Franței și i-a invitat pe reprezentanții cei mai de seamă ai Renașterii italiene să aducă Renașterea în Franța

Un studiu intitulat „Un bătrân gânditor privind la un vârtej de ape". Era ideal să schițeze autoportrete la bătrânețe

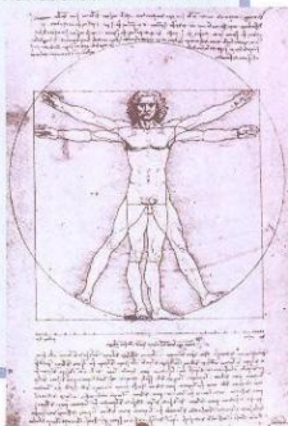
Versiune diferită

GLORIE ÎNGHIȚITĂ DE ÎNTUNERIC

Leonardo a realizat nenumărate proiecte, lăsând în urmă câteva mii de manuscrise. Construcțiile secrete ale lui Leonardo care depășeau tiparele cercetării științifice au fost moștenite de elevul său iubit Melzi. Până la moartea sa, acesta nu și-a finalizat planul de a publica proiectele lui Leonardo, iar informațiile s-au pierdut. Cei care au intrat în posesia hârtiilor au extras și editat fragmente și au oferit doar bucăți, pe când altele s-au pierdut în întregime.

De la începutul secolului al XVII-lea, proiectele lui Leonardo au devenit incredibil de populare, iar cu ajutorul lui Carol I al Angliei și Napoleon I al Franței, piesele separate au fost, în cele din urmă, reunite. Din aceste manuscrise ale sale, lumea a cunoscut imaginea reală a lui Leonardo ca arhitect, inginer, savant și gânditor, iar oamenii i-au apreciat geniul. Arta sa era ceva evident, însă el a abordat o serie largă de domenii precum chimia, optica, dinamica, ingineria și anatomia într-o manieră modernă, practică și inovatoare. Manuscrisele sale conțin numeroase referiri la descoperiri și invenții ale timpurilor moderne. Mintea lui Leonardo a fost cu multe secole înaintea vremurilor în care a trăit. Dacă nu s-ar fi pierdut aceste manuscrise, ele ar fi putut schimba lumea.

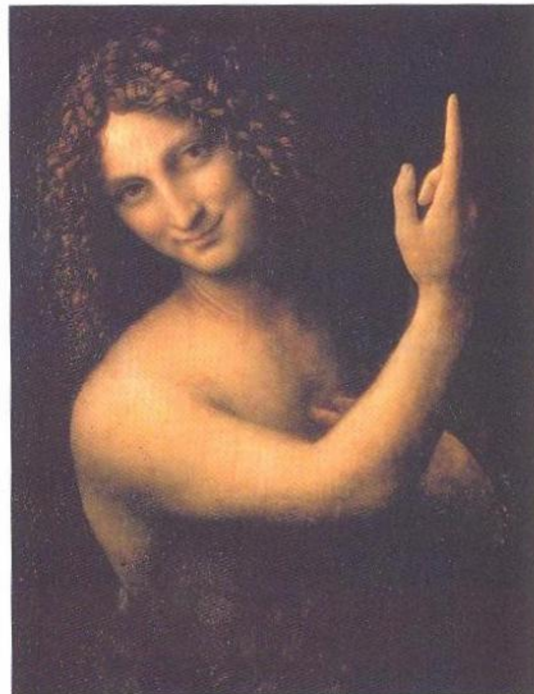
De menționat că manuscrisul lui Leonardo cuprindea peste cinci mii de pagini, iar dintre acestea doar o treime au fost descoperite până acum.

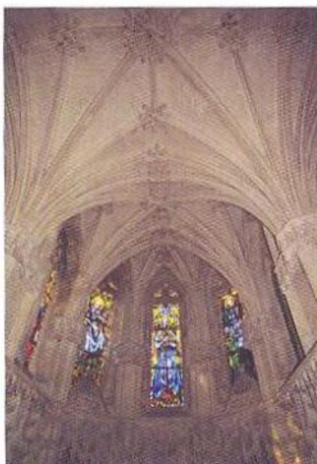
Imagine cu notele manuscrise ale lui Leonardo.

◂ Castelul Amboise construit de Carol al XIII-lea spre sfârșitul sec. al XV-lea se află pe malul fluviului Loara. El aparținea lui Francisc I când Leonardo a venit aici

▸ Ultima pictură a lui Leonardo: „Ioan Botezătorul (Bacchus)". Expresia androgină a inspirat decadența din secolul al XIX-lea.

▴ Capela Saint Hubert din Castelul Amboise. Leonardo a fost înmormântat acolo, însă, în timpul reformei protestante, corpul său a fost scos, el lipsind până în ziua de astăzi.

dopere în urma lui. În timpul acestei perioade, mâna sa dreaptă a devenit inertă din cauza paraliziei, pierzându-și astfel coordonarea corpului. În cel de-al treilea an petrecut la Amboise au fost multe zile când nici n-a putut să se dea jos din pat. Pe 23 aprilie 1519 și-a scris testamentul. Cea mai mare parte a bunurilor lui Leonardo urma să fie moștenită de elevul său iubit, Melzi. Cu toate acestea, observațiile și cercetările pe care le-a înregistrat în anii anteriori s-au pierdut după moartea lui Melzi și au trecut multe secole până să fie redescoperite, în secolul al XIX-lea.

La câteva zile după ce și-a scris testamentul, pe 2 mai, Leonardo a părăsit această lume înconjurat de elevii săi. Avea șaizeci și opt de ani. Lucrările „Mona Lisa", „Ioan Botezătorul" și „Sfânta Ana, Maria și copilul Iisus" au fost puse lângă el. În altarul Castelului Amboise există o piatră de mormânt cu numele lui Leonardo gravat pe ea.

„Însoțit de cei mai mari pictori, ingineri, arhitecți ai Regelui Franței și de nobilimea din Milano, pe vremuri pictorul favorit al ducelui de Milano, Leonardo da Vinci a fost înmormântat în altarul principal al mânăstirii".

Ingres a pictat scena morții lui Leonardo. În pictură poate fi văzut Francis I îmbrățișându-l deși, în realitate, regele era la Saint Germain

Cum au fost create lucrările și invențiile sale remarcabile?

În timpul Renașterii, pictura a trecut la stilul realist, centrul său fiind în Italia. Leonardo a făcut parte din această revoluție, producând capodopere care strălucesc în istorie. Ulterior el a început o cercetare amănunțită și o contemplare care căuta realismul suprem. A început prin a observa natura prin fiecare domeniu posibil, punctul culminant fiind disecția corpului uman. Cum a luat naștere această filozofie a măreției? Cum de a lăsat Leonardo niște invenții minunate, care acoperă atât de multe domenii diferite?

Știința și arta la unison

SE SPUNE CĂ LEONARDO era pictorul cel mai avansat în analiza peisajului. El avea o perspectivă detaliată a aspectelor identice vieții precum munți cu stânci colțuroase, vegetație, șiruri de munți în depărtare, lacuri și ceață, fiind însă o lume oarecum neobișnuită. Acest fel de peisaje au apărut mai întâi într-o schiță. Acesta era rezultatul unei acumulări de straturi de cunoștințe și cercetări în domenii precum fizică, astronomie, meteorologie, geologie, botanică și în știința fotografiei.

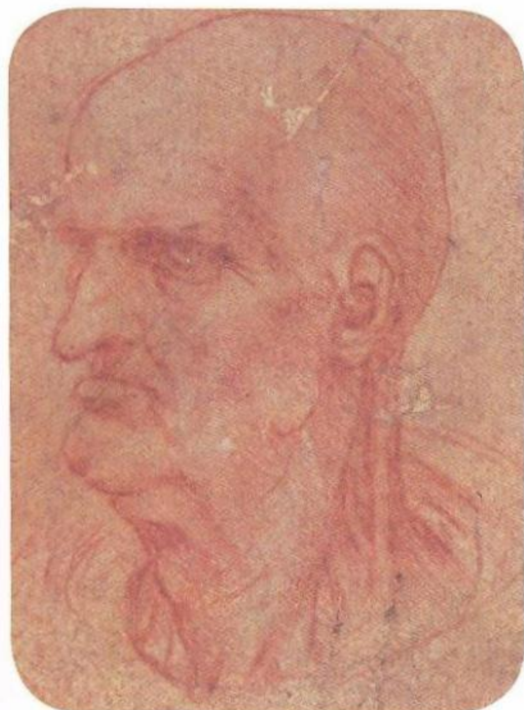
Pentru a înțelege meteorologia, el a urcat pe Monte Rosa, din Alpi, unde a înregistrat caracteristici precum tipuri le de averse și schimbările de culoare din atmosferă. De asemenea, s-a plimbat pe pășunile apline în compania unui savant, pentru a înțelege procesele de formare a apei.

Astfel a apărut peisajul fantastic din „Mona Lisa" și schițele peisagiste pline de realism.

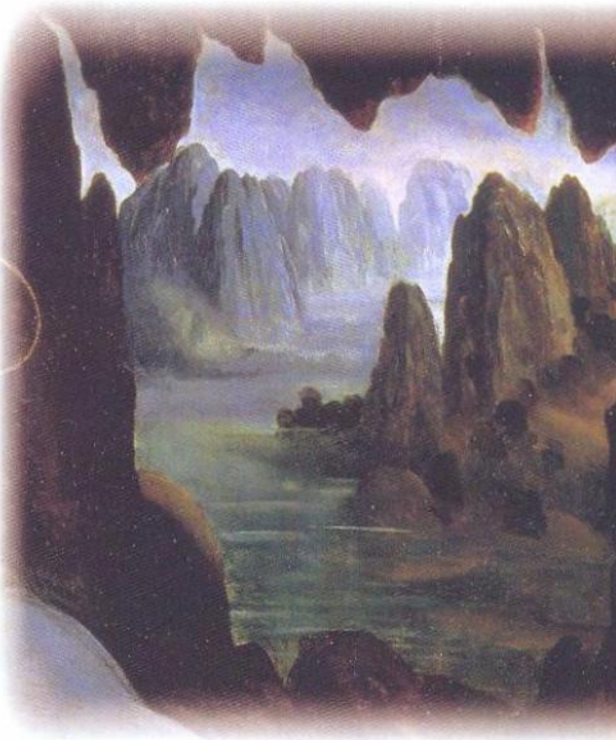
Când a venit vorba să realizeze hărți ale orașelor pentru proiecte citadine și construcții de canale, el a topografiat temeinic terenul și a cercetat cartografierea.

Pe de altă parte, deținea multe cunoștințe și folosea o metodologie care mergea de la geografie la anatomie, utilizându-le pe toate pentru a realiza capodoperele sale magnifice.

Acest domeniu de activitate, cercetarea, împreună cu cunoașterea științifică și îmbinate cu sensibilitatea artistului au dus la perfecțiunea artei sale.

▲ Cap de bărbat desenat pe baza trăsăturilor anatomice. Leonardo ajunsese să cunoască tendoanele și mușchii

▲ Fragment din „Fecioara între stânci". El a pictat un peisaj de legendă, cu soarele apunând peste munți neregulați și stâncoși și peste lacuri.

Anatomia „Mona Lisei"

Așa cum a studiat natura și peisajele, Leonardo a observat cu pasiune și corpurile animalelor și trupul uman, desenând schițe după schițe. Design ul său parcă era cinematic, desenat nu doar din câteva mii de direcții, ci dintr-o infinitate. Din față, din spate, de la stânga, de la dreapta, de sus, de jos... Corpul întreg și membrele erau schițate din nenumărate unghiuri.

Leonardo a schițat subiectul din multe puncte de vedere. „Seamănă cu realizarea unui vas cu roata olarului". Rezultatul era o imagine veridică tridimensională.

Și totuși Leonardo nu era mulțumit doar cu atât. El trebuia să știe mai mult despre mișcarea ființelor. Se gândea că, fără a afla „mecanismele", nu va cunoaște subiectul real. Acest lucru a dat naștere pasiunii sale înflăcărate pentru anatomie, care a început cu disecția păsărilor și a animalelor și a culminat cu disecția pe oameni.

În anul 1487, la spitalul Santa Maria Nuovo, din Milano, Leonardo a asistat la prima sa disecție, realizând ulterior treizeci de disecții umane până la sfîrșitul vieții.

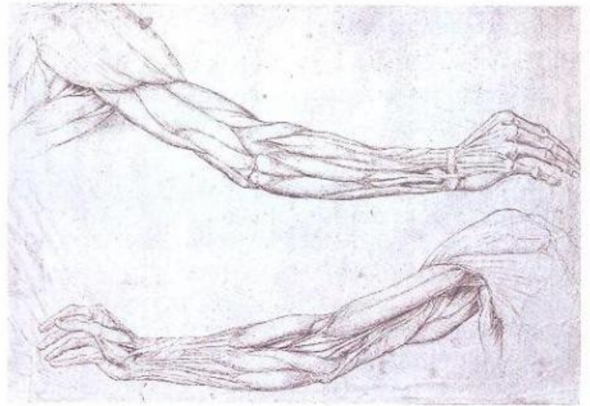
În acele vremuri, cunoștințele despre interiorul corpului erau aproape nule. Anatomia era de fapt limitată la niște cunoștințe superficiale precum alcătuirea și mișcarea mușchilor și oaselor, fără nici o înțelegere a organelor interne.

Leonardo era tentat să creadă analogia dintre vechile manuale de știință și disecțiile animale, atunci când analiza desenele anatomice timpurii.

Cu toate acestea, pe măsură ce, în urma studiilor susținute, își aprofunda cunoștințele, a început să se preocupe de diversele „mecanisme" ale corpului. Analizând cu proprii ochi, făcând schițe, el a descoperit forma și localizarea pieselor și chiar funcțiile acestora. Cu ocazia disecției ochiului a descoperit cristalizarea și a înțeles cum sunt percepute obiectele. A observat mușchii și scheletul și a realizat clasificări detaliate, care au fost în cele din urmă confirmate peste sute de ani și au stat la baza anatomiei moderne.

Introducând diagramele anatomice pertinente ale lui Leonardo anatomia a avansat progresiv.

El a efectuat cercetările anatomice pe când picta „Bătălia de la Anghiari" și „Mona Lisa". Mișcarea naturală a oamenilor și animalelor, zâmbetul elegant al „Mona Lisei", precum și frumoasele schițe ale capului au luat toate naștere din cunoștințele dobândite la disecții. Acestea au dat naștere și la alte lucrări precum proiecte arhitectonice și urbane.

▲ Desen al brațului realizat prin disecție. Schița delicată a mușchilor și a vaselor de sânge a fost și ea utilă artei.

▼ Leonardo nu a înțeles doar funcțiile corpului prin disecție, ci însăși esența vieții. Desenele sale nu erau doar cele mai bune diagrame anatomice, ci și materiale științifice.

▼ Fundalul din „Bunavestire". Se găsește aici un șir de copaci luminați din spate, un port și munți superbi în planul îndepărtat. Probabil că aceasta a fost prima pictură din istorie cu un spațiu atât de larg în fundal

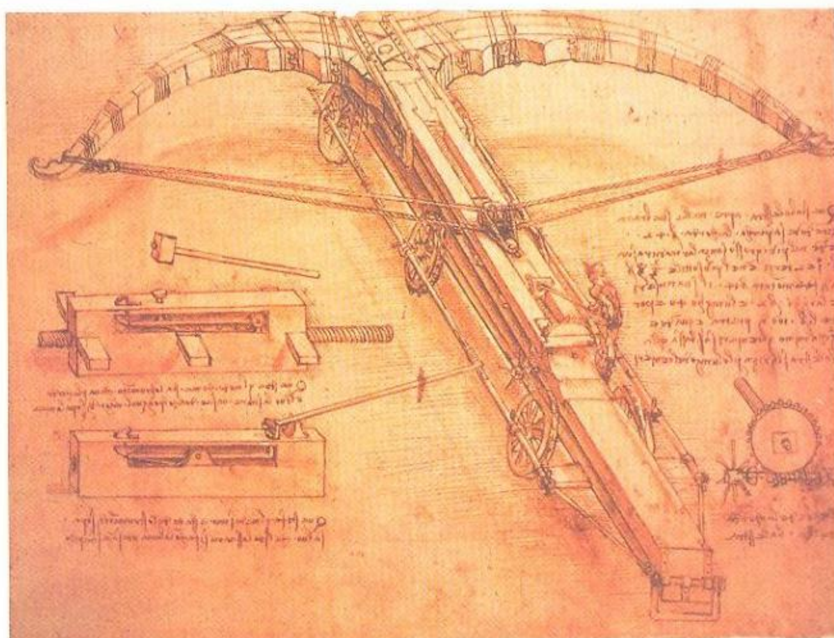

Manuscrisul pe larg

Manuscrisul lui Leonardo, conținând aproximativ cinci mii de pagini de însemnări și schițe, se află acum prin diverse țări, printre care Franța Italia și Anglia. La început s-a aflat în posesia elevului său Francesco Merzi, însă cea mai mare parte a acestuia s-a pierdut, după moartea acestuia. Manuscrisul a fost descoperit între sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. La început lumea nu l-a recunoscut, dar, ulterior, s-a făcut asocierea dintre numele proprietarilor paginilor și locurile unde aceștia se aflau. Conținutul fusese scris sub formă de jurnal și atingea diverse subiecte printre care anatomia, zborul păsărilor, calitățile fizice ale apei, geologia, planificarea urbană, tehnologia militară, viață, perspectiva, peisajul, lumina, umbra, culorile, desenul și geometria.

Restul conținutului manuscrisului era scris în oglindă. Când era întors, se putea citi și de la dreapta la stânga. Au fost emise multe teorii pe marginea motivului pentru care a folosit acest stil, de la ideea că nu-i plăcea deloc să scrie lucruri ușor de citit până la faptul că ar fi avut complexe despre puținele sale studii lingvistice, sau că ar fi fost stângaci, așa încât acesta fiind cel mai ușor mod de a scrie pentru el. De fapt, adevărul nu se cunoaște încă.

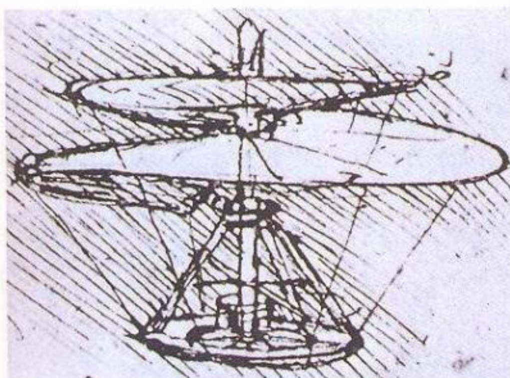
În a doua jumătate a secolului al XIX-lea Leonardo a dobândit o reputație din ce în ce mai mare, pe măsură ce devenea cunoscut conținutul manuscriselor sale. Cercetătorii au fost uimiți de faptul că un pictor avea atâtea abilități de inginer, inventator și savant. Cu exemple precum compasul care trasa cercuri perfecte sau elipse și un dispozitiv pentru crearea perspectivei, acestea au produs o gamă strălucită de aparate și echipamente.

▲ Desenul unei baliste uriașe în manuscris. Leonardo se străduia să realizeze progrese și în domeniul armelor și tehnologiei militare

Și mai surprinzătoare este noțiunea lui de „mecanism". „Mecanismul" este structura internă a unei mașini, cu alte cuvinte o configurație de șuruburi, angrenaje, cilindri, pistoane, ventile, arcuri și arbori cotiți. Leonardo a luat fiecare mecanism și l-a studiat separat. În decursul istoriei, prima dată când oamenii au separat mașinile și mecanismele a fost în sec. al XVIII-lea. Mai mult, aplicația mecanismului nu s-a oprit aici. Leonardo se gândise deja, cu trei sute de ani înainte, la niște aplicații, în acest sens. Acestea cuprindeau șurubul diferențial, roata melcată (un mănunchi de roți zimțate), patine cu rotile și rulmenți, ulterior, acestea devenind indispensabile pentru autoturisme. Toate acestea existau deja în mintea lui Leonardo.

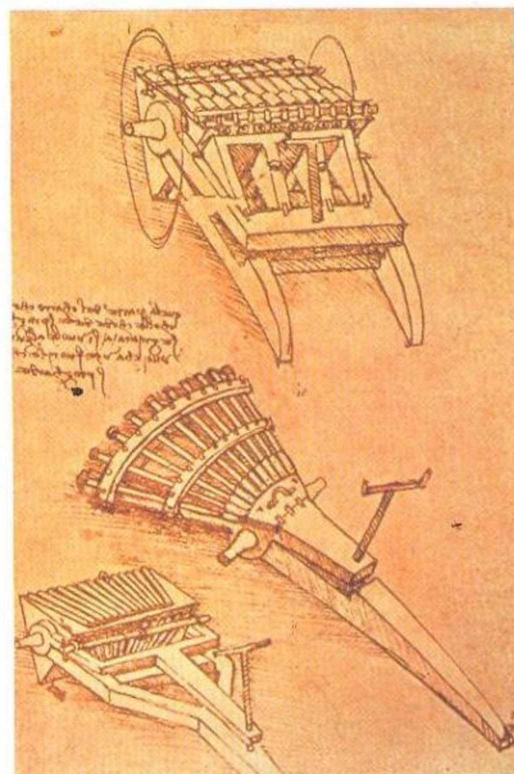
În plus, au apărut noi echipamente și mașini prin reunirea cunoștințelor din domenii diferite. Printre cele mai utile invenții se numără moara de apă, roata automată de tors și mașina automată de tipărit. Leonardo, puternic orientat spre inovație, căuta neîncetat o metodă practică prin care lucrurile să poată fi făcute mai ușor.

▲ Se crede că diagrama de elicopter a lui Leonardo a fost concepută după modelul unei libelule. El a explicat „Șuruburile și piulițele au făcut-o să zboare sus"

◀ Forma de bicicletă inventată în jurul anului 1900. Leonardo a desenat această schiță în jurul anului 1493. Putem observa chiar și mecanismul lanțului din această schiță.

▼ O mitralieră cu tir multiplu. Partea mediană avea un unghi larg pentru tragere, pe când la oricare dintre capete se putea atașa un încărcător turnant

VISUL NEÎMPLINIT AL GIGANTULUI: CONSTRUCȚIA AEROPLANULUI

De la zborul păsărilor la aeroplan

Încă din timpuri străvechi oamenii au visat să zboare precum păsările.

Împăratul chinez și-a exprimat dorința de a zbura cu ajutorul aripilor într-o carte scrisă înainte de era creștinismului. Mai târziu, în Europa, mulți oameni și-au legat aripi și au sărit de pe turnuri și poduri. Este clar că toate aceste încercări au eșuat, deoarece nici unul dintre proiecte nu semăna cu păsările în zbor. Și Leonardo a fost intens preocupat de zbor. Cu toate acestea el nu a încercat să zboare la întâmplare.

A început prin a observa păsările în zbor. A făcut schițe de păsări în zbor, a crescut propriile sale păsări și a realizat și modele pentru a înțelege principiile zborului. În anul 1490, a scris o lucrare despre teoria sa privind modul cum se realizează zborul folosind puterea aerului.

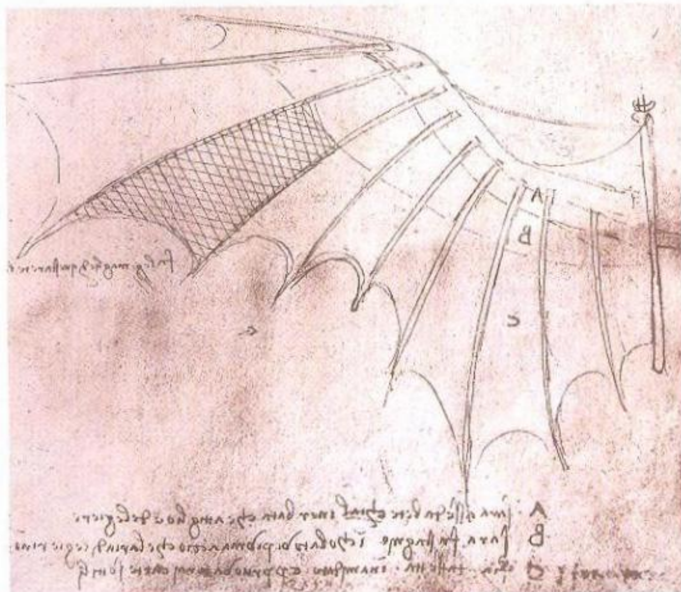
„Pasărea este o mașinărie care funcționează după principii matematice. Oamenii au capacitatea de a realiza o mașină care să copieze fiecare mișcare a unei păsări".

Cu acest gând, Leonardo a încercat ulterior să construiască multe tipuri de „mașini zburătoare". Aceasta era o mașină care re-crea în mod artificial baterea din aripi a păsărilor. El a disecat mișcarea lor în aer, a cercetat amănunțit acest mecanism și a elaborat diverse tipuri de aripi.

A realizat o reproducere după aripile liliecilor și a confirmat, prin intermediul unui experiment, faptul că presiunea vântului are efect asupra suprafeței. Leonardo a realizat o pereche de aripi flexibile, folosind roți de transmisie și sfoară, care zbura orizontal și putea chiar să-și schimbe direcția. A realizat și aripi care puteau să bată prin forța omului. A mers până acolo, încât a imaginat picioarele retractabile, prima parașută a omenirii și un elicopter cu o elice cu rotație în plan orizontal.

▲ Schiță și note despre zborul păsărilor lui Leonardo. În manuscrisul său a rămas un număr uimitor din acestea

▸ Proiect de aripă după modelul aripii de liliac. În manuscrisul lui Leonardo există aproximativ 150 de desene cu mașini zburătoare. Cu toate acestea, ele au fost lăsate, timp de 300 de ani, într-o bibliotecă din Milano

Calculul greșit al geniului

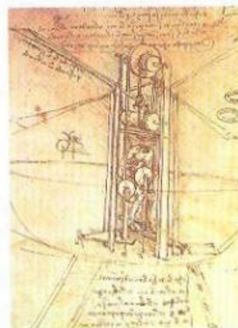
Cu toate că prima mașină de zbor a lui Leonardo fusese planificată în detaliu, întâia lui încercare s-a soldat cu un eșec. Aceasta deoarece energia generată de mușchii și oasele corpului uman nu era suficientă pentru a bate din aripi asemeni unei păsări.

La început, indiferent de cât de bine le putea schița în timp ce le observa, ar fi fost imposibil să înțeleagă ceea ce noi am descoperit doar prin utilizarea aparatelor de luat vederi de mare viteză – și anume că păsările bat din aripi de 20 – 80 ori pe secundă.

La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea primul pas în direcția zborului a fost prin priceperea noțiunii de „dat din aripi".

Observațiile și studiile detaliate ale lui Leonardo, la care se adaugă, ulterior, diversele sale încercări eșuate, l-au condus spre elaborarea unei lucrări perfecte despre aviație. Totuși folosind în continuare forța omului pentru a da din aripi el nu a reușit să prevadă aparatul de zbor.

Din întâmplare, Leonardo nu a testat el însuși aeroplanele proiectate. Asistentul său Astro Peletra a realizat aripile maestrului lungi de șaptezeci și două de picioare și le-a testat în secret, ciocnindu-se de un copac. Deși nu a fost rănit grav, eșecul său îngrozitor a fost totuși trecut în arhive.

◂ Dispozitiv zburător cu o persoană în picioare. Leonardo s-a gândit și la un dispozitiv acționat orizontal

▸ Schiță a primei parașute. Avea o mărime potrivită pentru întrebuințare

Realizările care au dat naştere geniului universal

Se spune că Leonardo da Vinci era o persoană solitară. El s-a abţinut de la relaţiile de familie şi sociale, în schimb interesându-se de misterele naturii şi ale Universului. În ciuda faptului că era înconjurat de discipoli, el a rămas un solitar. Cu toate acestea, în perioada de înflorire a Renaşterii, fiind pictor de curte care călătorea destul de mult şi în calitate de inginer în slujba regilor şi protectorilor săi din diverse ţinuturi, Leonardo a influenţat nenumăraţi intelectuali din domenii variate, plecând de la artă, la ştiinţe umane şi la aviaţie.

Eternul său rival din perioada Renașterii

Michelangelo Buonarroti (1475-1564)

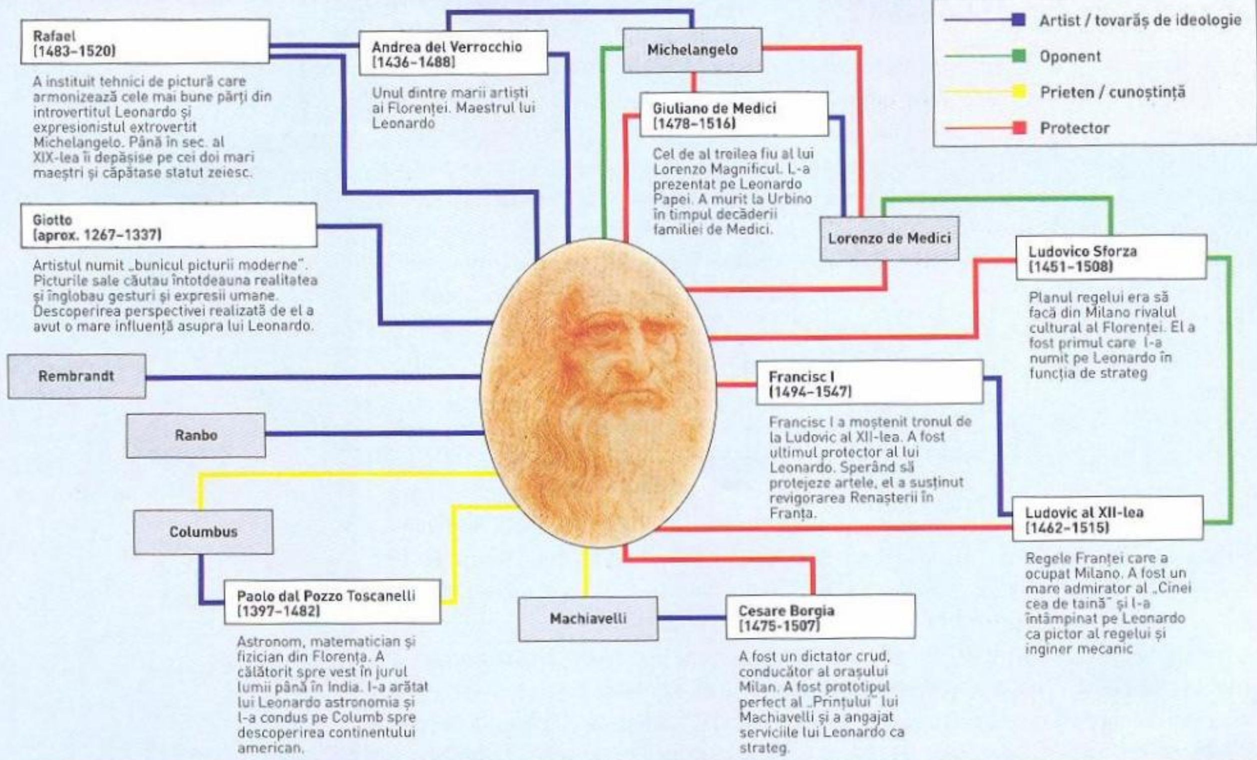
Leonardo a spus „Un sculptor este un muncitor cu palma, acoperit de sudoare", iar Michelangelo a răspuns „Și discipolii mei ar fi în stare să picteze astfel". Lupta relativă dintre pictură și sculptură a început. Prima înregistrare a întâlnirii dintre cei doi datează din 1503. Michelangelo tocmai realizase „David" la solicitarea autorităților din Florența, iar Leonardo se afla în comitetul care urma să hotărască unde va fi expusă lucrarea. În acea perioadă, Leonardo fusese ales să picteze „Bătălia de la Anghiari", iar după câteva luni Michelangelo urma să picteze „Bătălia de la Cassina". Cu toate acestea, nici unul nu a dus proiectul la bun sfârșit. Se spune că atunci când Michelangelo a fost invitat la Roma, Leonardo s-a retras din duel.

Michelangelo s-a născut într-un sat numit Caprese, la marginea localității Alezzo, în anul 1475. La vârsta de treisprezece ani, a intrat în atelierul lui Ghilrandaio, însă mergea deseori să studieze colecția de sculpturi clasice a lui Lorenzo la academia din casa Medici.

La vârsta de douăzeci de ani își face un nume prin lucrările „Bacchus" și „Pieta", iar în 1535 devine arhitectul, sculptorul și pictorul șef de la Vatican. În anul anterior fusese responsabil pentru construirea domului de la Catedrala San Pietro și scrisese multe poeme. Nu se considera pictor nici chiar atunci când picta tavane, în acest sens scriindu-i o scrisoare tatălui său, în care îi explică această adversitate. Avea un caracter totalmente opus celui al lui Leonardo. Spre deosebire de temperatul Leonardo, el era un înfierbântat. Este binecunoscută relatarea cum i-a fost spart nasul atunci când a primit un pumn în față în timp ce discuta aprins cu un prieten. În timp ce picta „Facerea" în Capela Sixtină l-a indispus pe Papă, care venise să grăbească lucrările, și care a fost lovit de o grindă de deasupra schelei. Siluetele nude din „Judecata de apoi" au fost considerate nepotrivite pentru o pictură de altar, astfel încât un alt pictor le-a adăugat pînze în jurul șoldurilor. „Pictatul pe deasupra e un lucru meschin. Aș dori ca Papa să restabilească disciplina".

Leonardo a murit cu aproximativ cincizeci de ani înaintea rivalului său de o viață. Michelangelo a continuat să-și întrebuințeze dalta până la zece zile înaintea morții în 1564, la vârsta de optzeci și nouă de ani. A fost respectat ca „artistul oricărui rege" și două biografii au fost scrise de Vasari și Condivi.

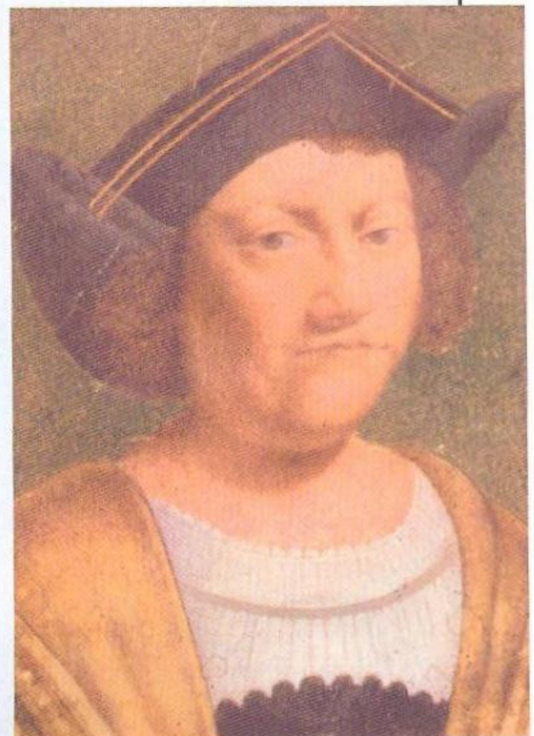
REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personajele din casetele gri sunt prezentate pe larg în acest capitol.

Marinarul consiliat de un prieten comun

Cristofor Columb (1451-1506)

Renașterea italiană a coincis cu epoca descoperirilor geografice în Europa. Figura proeminentă a acestei perioade a fost un bărbat născut la Genova, numit Cristofor Columb, exploratorul maritim care a pornit și a descoperit un nou continent.

Deși au trăit în aceeași perioadă, se presupune că Leonardo nu a avut nici o legătură cu Columb. Totuși ei aveau o cunoștință comună – Toscanelli. Acesta a fost un astronom și geograf faimos din Florența care a avut o mare influență asupra amândurora.

În timpul anilor de ucenicie a lui Leonardo în atelierul lui Verrocchio, el îl vizita deseori pe Toscanelli și-i asculta explicațiile despre natura corpurilor cerești și legile spațiului, ceea ce a generat interesul său puternic pentru astronomie. După aceea, împrumuta diverse instrumente de observație de la prietenul său și scruta cerul.

În acest timp, Columb se afla la Lisabona cu o hartă a Oceanului Atlantic și o scrisoare primită de la Toscanelli. Acesta credea ca și Columb că, dacă navigai spre vest, ajungeai în India, pe baza hărților elaborate de aventurierii din lumea largă. Scrisoarea l-a încurajat pe Columb să pornească în călătoria care avea să-l poarte peste Oceanul Atlantic și, cu sprijinul financiar al Reginei Isabella din Spania, el a realizat descoperirea secolului în anul 1492. Totuși el nu a descoperit India, ci America.

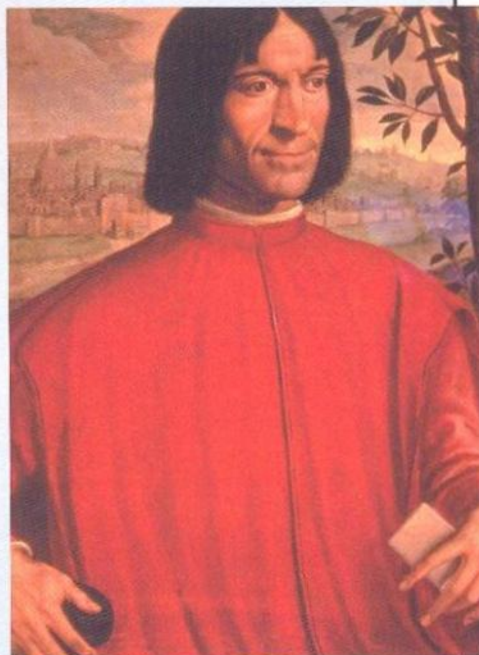
În manuscrisul rămas de la Leonardo există o relatare despre o „Convorbire despre mare cu un genovez". Dacă acest „genovez" este Columb, înseamnă că cei doi s-au întâlnit la un moment dat. Leonardo devenise interesat de cunoașterea lumii în urma conversațiilor cu Toscanelli, astfel încât se presupune că, dacă s-ar fi întâlnit vreodată cu marele explorator, cei doi ar fi avut o conversație animată despre navigație și pământuri îndepărtate.

Primul protector al lui Leonardo, Magnificul

Lorenzo de Medici (1449-1492)

În perioada Renașterii, artiștii italieni au dominat Europa. Astfel, pentru a susține activitatea pictorilor, existau protectori („patroni") care ghidau dezvoltarea Renașterii, iar dintre aceștia familia conducătoare Medici din Florența era cea mai importantă.

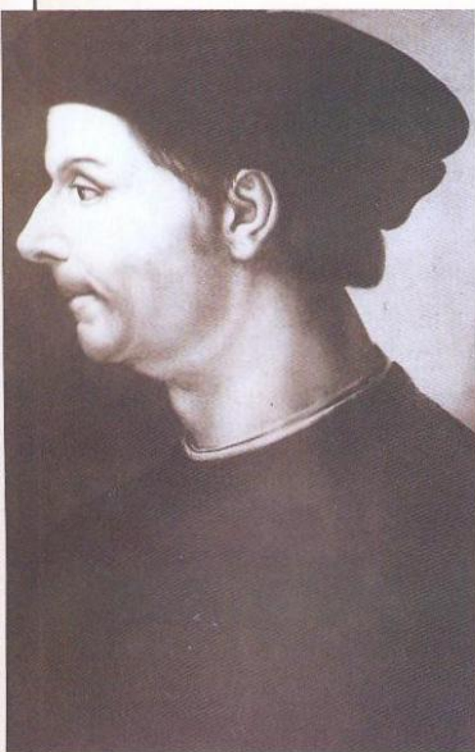
Lorenzo, cel de al treilea cap al familiei nu s-a limitat doar la susținerea pictorilor și a savanților. El avea cunoștințe profunde despre artă, iubea poezia, colecționa picturi, sculpturi, cărți și proiecte arhitectonice, și de asemenea cerceta platonismul. A înființat o academie în propria curte și oferea educație celei mai promițătoare elite. Motoul său preferat era „Oamenii nu pot să trăiască doar cu pâine. Aduceți circul", extras dintr-o expresie clasică a autorităților romane. Organizând diverse evenimente pline de culoare precum dueluri călare și parade de costume, el a reușit să îi aducă în salonul său pe cei mai buni savanți ai timpului. Pe scena acestui puternic conducător își făcea apariția Renașterea.

Leonardo a fost unul dintre artiștii susținuți de Lorenzo. Lorenzo avea o mare stimă pentru atelierul lui Verrocchio și dădea mereu comenzi de sculpturi sau picturi. Când Leonardo a intrat în cel mai faimos atelier din Florența, a început să primească comenzi de la familia Medici. Lorenzo a început să fie interesat de Leonardo și geniul a locuit în casa acestuia împreună cu alți tineri artiști, deși doar pentru puțin timp. Totuși nu l-a stimat pe Leonardo ca pe Michelangelo. Probabil nu a înțeles stilul extrem de creativ, ce depășea tehnicile evidente. Știind că ducele de Milano Ludovico Sforza căuta un artist care să creeze o statuie ecvestră, din considerente politice, Lorenzo l-a recomandat pe Leonardo. El n-a putut să vadă niciodată dincolo de stilul de fundal al lui Leonardo. Epoca de aur s-a încheiat odată cu moartea lui Lorenzo. Ulterior, Savonarola a instituit o teocrație rigidă în mănăstirea Sf. Domenico, Florența intrând într-o epocă foarte instabilă.

Autorul „Prințului" și construcția canalului

Niccolo Machiavelli (1469-1527)

În anul 1502 Leonardo locuia în castelul lui Cesare Borgia din Imola și lucra ca arhitect și inginer militar. Cei doi s-au întâlnit pe vremea când Machiavelli lucra în calitate de al doilea secretar al administrației florentine. Mai târziu, el a devenit gânditorul politic care a creat „Prințul".

La un an după întâlnire, amândoi s-au întors la Florența și au colaborat la un proiect de schimbare a debitului râului Areli în decurs de trei ani. Leonardo a elaborat un plan, i l-a transmis lui Machiavelli, dar în final acesta a eșuat din cauza unor erori tehnice.

Mai târziu și-au unit forțele pentru un alt proiect. În acel timp Leonardo nu avea aproape nici un venit și, grație legăturilor lui Machiavelli cu autoritățile republicii, a primit însărcinarea de a realiza pictura murală „Bătălia de la Anghiari". Ulterior, Machiavelli l-a rugat pe secretarul său să scrie o relatare detaliată despre bătălie, pe care i-a trimis-o lui Leonardo.

Leonardo a cercetat fortul „La Verruca", pe care armata florentină îl capturase la Pisa, și a sfătuit armata să consolideze și să restaureze fortul, însă Machiavelli era în acel moment însărcinat cu responsabilitatea guvernării.

După ce Leonardo a plecat din Florența, în 1506, Machiavelli a continuat să lucreze pentru autorități, implicându-se mai ales în politica externă. Totuși, atunci când armata florentină a pierdut în fața spaniolilor, în 1512, familia Medici și-a consolidat puterea, iar Machiavelli și-a pierdut slujba.

În următorul an a fost arestat, fiind suspectat de asasinarea lui Giuliano de Medici. După aceea a încercat o revenire politică, însă nu a mai reușit acest lucru și a murit în 1527.

Poet talentat al sec. al XIX-lea influențat de decadență

Arthur Rimbaud (1854-1891)

Talentatul poet Arthur Rimbaud s-a născut în nord-estul Franței într-un oraș numit Charleville. Tânărul răzvrătit a fugit de câteva ori de acasă. La vârsta de cincisprezece ani, poemul său „Jugartha" a câștigat premiul întâi la un concurs de poezie latină al Academiei din Douai, iar în următorul an, poemul său francez „Darul de Anul Nou al orfanilor" a fost publicat în revista „La Revue pour Tous". Aflat încă în anii adolescenței, el devenise un poet talentat, care scria deja poezii bine închegate.

Rimbaud a fost invitat de prietenul său, poetul Paul Verlaine, care avea optsprezece ani și locuia cu soția la Paris. Cei trei au călătorit în Belgia, la Paris și la Londra. Cu toate acestea, după o ceartă puternică între ei, lucrurile au degenerat și Verlaine l-a împușcat pe Rimbaud în încheietura mâinii stângi.

Verlaine a stat doi ani la închisoare după incidentul de la Bruxelles. În tinerețe, Verlaine a avut multe vicii, dar era, în același timp, și un poet decadent proeminent. Decadenții erau un grup care exprima sentimentele lui Leonardo din „Ioan Botezătorul (Bacchus)"; ei erau mai sensibili la sentimentele morbide și iubeau esteticismul și tendințele imorale.

Cea mai androgină dintre lucrările lui Leonardo se afla în fruntea mișcării decadente. În secolul al XIX-lea Leonardo devenea popular, deoarece manuscrisul său fusese redescoperit după ce fusese rătăcit timp de secole, ceea ce a oferit argumente și mai puternice ideii că „Ioan Botezătorul" a deschis calea pentru decadenți.

Rimbaud a fost un poet decadent foarte influent care a scris, în adolescență, capodoperele „Corabia beată", „Iluminările" și „O vreme petrecută în iad". Însă, în jurul vârstei de douăzeci de ani a abandonat brusc poezia. Ulterior s-a dus în Africa pentru a deveni comerciant, dar a făcut cancer osos la piciorul drept care s-a răspândit rapid în tot corpul A murit la spitalul din Marsilia la vârsta de numai 37 de ani.

Pictorul baroc care a modificat stilul prin realizarea de copii

Rembrandt Harmenszoon Van Rijn (1606-1669)

Pictorul olandez din secolul al XVII-lea, Rembrandt, a învățat multe din lucrările lui Leonardo. În jurul anului 1635 el a copiat „Cina cea de taină" însă a modificat stilul.

Orientându-se după copiile făcute de un gravor din Milano Engleweng la începutul secolului al XVI-lea, își corecta schițele de nenumărate ori, preluând punctele principale din lucrarea lui Leonardo. El spunea că pune accent pe reproducerea celor mai caracteristice lucruri, acordând multă atenție modului, în care Iuda își ținea spatele drept.

În cele din urmă Rembrandt a finalizat un desen al „Cinei cea de taină", însă acesta nu a fost pictat sau gravat. Mai târziu, puteau fi găsite pretutindeni compoziții asociate lucrării „Cina cea de taină".

Mireasa desenată în „Orbirea lui Samson", din 1638, a fost amplasată în aceeași poziție ca Iisus în „Cina cea de taină", în centru, însă părând izolată de cei din jurul ei. În lucrarea sa din anul 1640 „Hristos vindecându-i pe bolnavi", una dintre persoanele din mulțimea de lângă Hristos se crede că a fost realizată după modelul lui Iuda al lui Leonardo.

Rembrandt a învățat și principiile expresiei de lumină și umbră descoperite în lucrările lui Leonardo pentru a-și aduce la perfecțiune faimoasa sa lucrare „Rondul de noapte". După aceea a creat și el autoportrete, stabilind astfel un adevărat gen al auto autoportretelor.

Un bărbat ales să părăsească adevăratul sens al artei şi ştiinţei

Leonardo care a fost numit „punctul culminant al Renaşterii" nu a fost doar un artist de geniu, el a fost de asemenea şi un pionier al unei expresii şi tehnici noi.
A schimbat Leonardo ceva în istoria picturii?
Ce au însemnat anticipaţiile sale?

Un pionier care a interiorizat peisajul

ÎNAINTE DE LEONARDO nici un pictor european nu mai pictase peisaje. Probabil că era o minune să vezi peisaje în pictură.

Actualmente există un gen peisagistic independent, însă acesta a fost instituit în Europa mai târziu decât în alte părți. Spre deosebire de picturile chinezești, inspirate din natură, care au atins apogeul în secolul al XI-lea, pictura de peisaje din Europa a intrat pe scenă în timpul Renașterii, însă genul nu s-a afirmat pe deplin înainte de secolul al XVII-lea.

Desigur că pictorii umpleau și ei fundalul lucrărilor însă în majoritatea cazurilor era vorba de interioare și nu aveau același sens de la început.

Acest lucru se întâmpla deoarece natura nu era prețuită în Evul Mediu. Pictura din punct de vedere creștin cerea reprezentarea lui Dumnezeu sau a sfinților. Natura schimbătoare nu era subiect de pictură, ci mai degrabă ceva ce trebuia evitat.

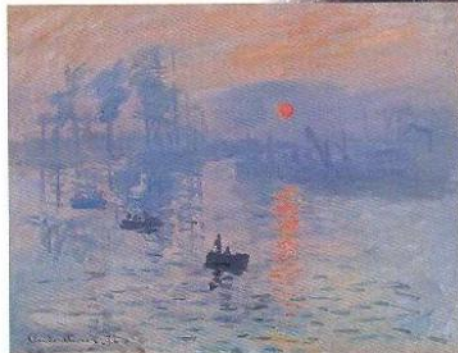
În jurul anului 1475, Leonardo și colegii săi ucenici din atelierul lui Verrocchio au terminat „Bunavestire". Aceasta înfățișa marea și un port în fața munților și copacilor din fundal. Pentru munții din planul apropiat au fost folosite culori închise, în schimb s-au utilizat nuanțe mai deschise pentru munții din planul îndepărtat. În pictura europeană, acest lucru era revoluționar.

Mai târziu, în fundalul „Monei Lisa" se prezenta o câmpie alături de un râu sinuos și munți abrupți. Era reprezentat momentul din miezul asfințitului, cu nuanțe care deveneau din ce în ce mai deschise pe măsură ce se apropia de centru.

Leonardo nu a pictat peisaje pentru ele însele, însă a incorporat în mod inteligent fundalul pentru ca lucrările sale să fie apreciate. Eforturile sale au fost lăudate și au făcut ca și alți pictori să pună accent pe peisaj, încercând să realizeze reproduceri superbe după natură.

◂ Rembrandt a fost pictorul internațional al Olandei. Portretul său de grup „Rondul de noapte" din 1642 este o lucrare extraordinară

▴ Lucrarea lui Monet „Impresie, răsărit de soare" (1874). Pictorul impresionist francez a realizat multe peisaje

Peisaj pictat de englezul William Turner

Arta înseamnă creație bazată pe cunoștințe științifice

Magie cu tuşe tehnice

Portretul cel mai faimos din lume („Mona Lisa") înglobează unele tehnici incredibile care ar putea fi descrise drept magie.

Schițarea cu linii diafane, aproape insesizabile, comparabilă cu o fotografie a fost numită tehnica „griuri", cu tușe prelungi delicate. La început „griuri" a fost folosit în sculptură la emailarea sticlei. De asemenea, Leonardo folosea mult mai mult decât simple vopsele solubile. El amesteca puțină vopsea cu solventul și folosea o pensulă moale din păr de jder, așteptând de fiecare dată ca vopseaua să se usuce și aplicând zeci sau sute de straturi de culoare. Rezultatul nu mai lăsa să se vadă deloc tușele pensulei, ci doar o culoare profund transparentă, cu nuanțe gradate. După multe încercări și eșecuri, Leonardo a descoperit o tehnică numită „sfumato", denumită astfel după o lichefiere ca de fum.

Tehnica total opusă „griurilor" a fost aceea a impactului. Aceasta consta în adăugare de vopsea în timp ce pensula era extrem de apăsată pe pânză, o tehnică utilizată mai târziu și în pictura modernă de către Rembrand. Totuși, pentru „Mona Lisa" a folosit atât tehnica „griurilor" cît și pe cea „sfumato". Munții abrupți și stâncoși din fundal prezintă atingerea liberă și diafană a „griurilor". Leonardo picta cele mai rafinate lucrări ale sale, fiind, în același timp, premergătorul scenelor din pictura generațiilor următoare.

Având doar 77 X 53 cm, pictura reprezentativă a Renașterii considerată drept cea mai mare capodoperă portretistică, „Mona Lisa" nu are dimensiuni considerabile. Cu toate acestea, expresia sa este vastă și profundă

„Guernica" lui Picasso (1937). Tehnica cinematică a lui Leonardo i-a influențat pe cubiști

Influențe majore

Pictura studiului

Vastul manuscris al lui Leonardo cuprindea idei despre pictură și tehnică. După moartea sa, acestea au fost compilate în lucrarea „Tratat despre pictură" și publicate în fiecare țară din Europa.

În acel moment, Leonardo era foarte indignat de oamenii care credeau că îndemânarea sa este pur mecanică. Literatura și muzica nu avea nici o legătură cu munca fizică, însă, în final, pictura era considerată o profesie practicată de lucrători calificați.

Dat fiind acestea, Leonardo a încercat să promoveze pictura ca „studiu", nu ca „îndemânare" în al său „Tratat despre pictură". Expresia care afirmă că pictura este filosofia artistului este cunoscută de toți astăzi, însă fără „Tratatul despre pictură" al lui Leonardo ar fi fost descoperită mult mai târziu.

Ideea de automatizare

Leonardo a inventat multe dispozitive de inginerie mecanică, inclusiv de tehnologie militară – aeroplane, elicoptere, submarine, biciclete și echipamente medicale. Totuși, aproape nici unul dintre acestea nu au fost folosite efectiv ca bază a invențiilor reale.

Manuscrisul său a fost citit pentru prima dată în secolul al XIX-lea. Până atunci, mașinile și echipamentele pe care le concepuse el cu câteva secole mai înainte fuseseră deja înlocuite cu diverse invenții care obținuseră brevete și aduseseră profit.

În timpul Renașterii, accesul la materii prime pentru asemenea dispozitive noi nu era ușor. Mai ales metalul era greu de procurat.

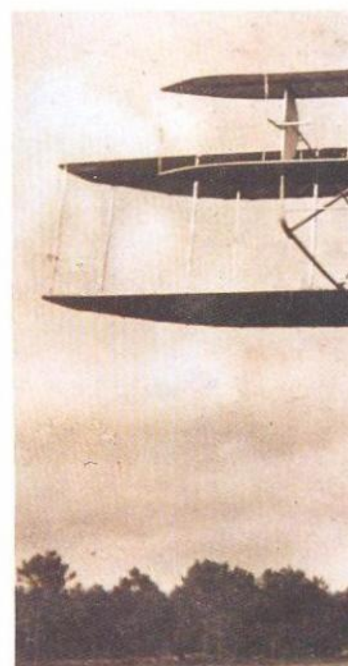
Scrâșnind din dinți, Leonardo spunea adesea „Dacă am avea materiile prime..."

Cercetând îndeaproape ideile sale, înțelegem că de fapt acestea aveau la bază mișcări multiple. Dacă o roată dințată o mișcă pe alta, prima roată se mișcă și ea, producându-se astfel mișcarea întregului ansamblu. Leonardo părea să îndrăgească acest soi de mecanism și ne-a lăsat un număr uriaș de astfel de desene.

Automatizarea este piatra de hotar a producției industriale contemporane. Folosind mașini și utilaje, lucrurile pot fi realizate cu eforturi minime. Cu mult timp înainte de revoluționarea producției, Leonardo înțelesese deja elementele fundamentale ale producției de masă.

O moștenire prea mică

Unele dintre ideile lui Leonardo au devenit realitate. În anul 1485, când jumătate din populația Milano-ului era decimată de o epidemie de ciumă, Leonardo i-a prezentat lui Ludovico Sforza un plan edilitar, care mergea de la construi-

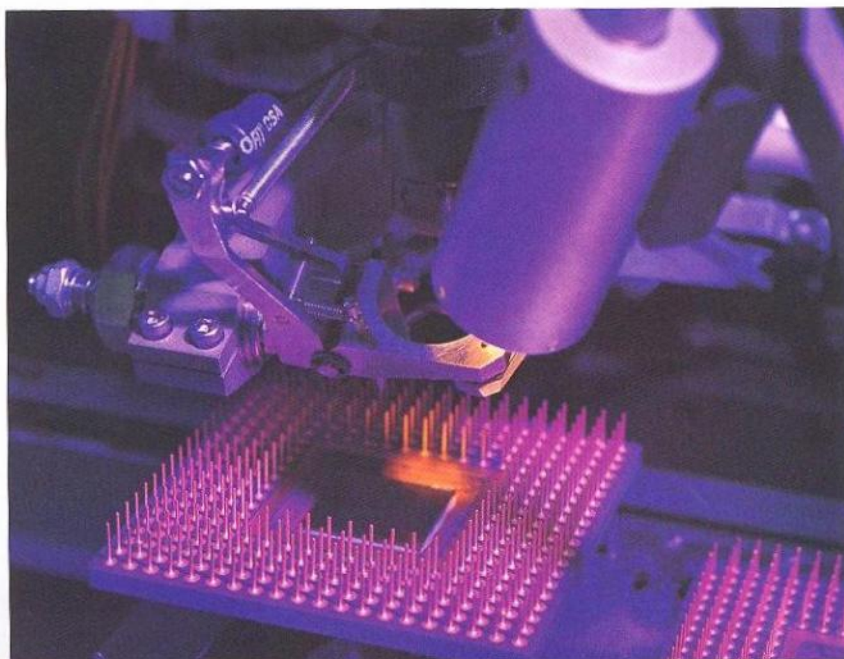

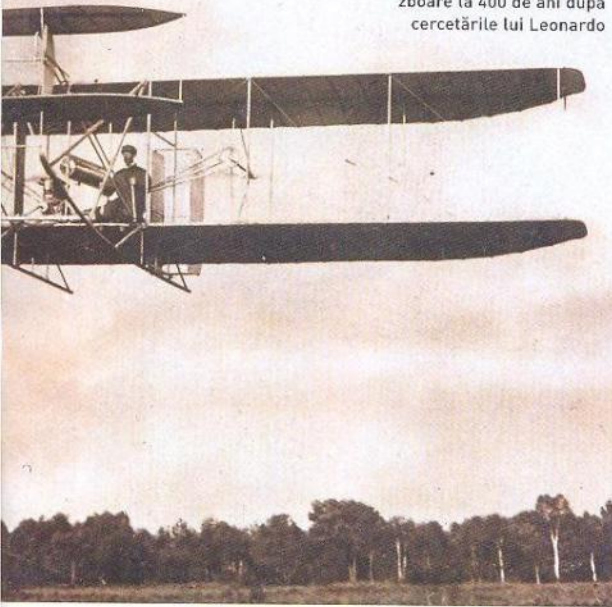
▸ Leonardo a cercetat cu entuziasm un aparat de măsurare a timpului, realizând o schiță relevantă a acestuia

▴ Leonardo a aprofundat studiul grupurilor de roți dințate multiple și ne-a lăsat multe detalii despre aceste mecanisme.

▾ Tehnica automatizării este indispensabilă în cadrul producției industriale contemporane. Leonardo nu a așteptat confirmarea publicului și s-a gândit deja la faptul că următoarele lucrări vor fi robotizate.

Frații Wright au reușit să zboare la 400 de ani după cercetările lui Leonardo

rea unui sistem de colectare a deșeurilor până la legislația cu privire la facilitățile stradale. Ludovico n-a fost deloc interesat de propunerea lui, însă, câteva secole mai târziu, primăria Londrei a propus un plan de amenajare stradală folosind ideea lui Leonardo și elaborând un proiect de lege fundamental pentru planificarea urbană.

Fără vastele cercetări ale lui Leonardo în aviație, exista posibilitatea ca avioanele să nici nu existe astăzi, dacă nu ar fi fost elaborate mai devreme.

Leonardo a notat în manuscrisul său: „Războiul este cea mai sălbatică mânie". Cu toate acestea, el ne-a lăsat multe schițe de fortificații și submarine, de tunuri și mitraliere. El era de părere că:

„Armele reprezintă o cale de apărare a libertății"

La prima vedere pare că s-ar fi contrazis pe el însuși, însă este de înțeles că Leonardo s-a ocupat cu fabricarea de „echipamente/arme" în secolul al XV-lea. Cea mai mare preocupare a celor de la putere era tehnologia militară.

Geniu multilateral, Leonardo a inventat tot felul de lucruri și și-a petrecut întreaga viață inventând un lucru după altul.

Se spune că numărul de picturi ale lui Leonardo care s-au păstrat este mai mic de douăzeci. Toate sunt capodopere de neegalat. Totuși, adevărul este că majoritatea acestora au rămas neterminate.

Artist, savant, inginer...

Lucrurile rămase astăzi de la geniul fără pereche ce a inițiat mult prea multe proiecte pentru o viață de om, reprezintă, în ciuda miturilor fascinante, un volum uimitor de idei vizionare.

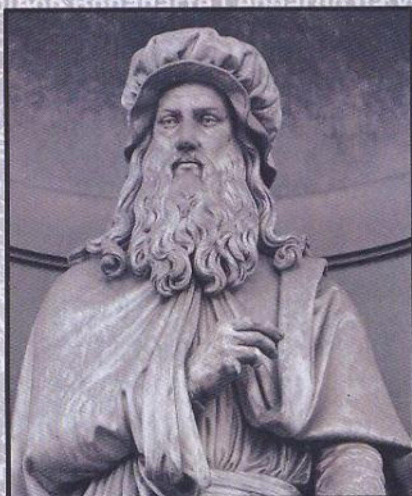

▲ Leonardo a imaginat un elicopter cu elice rotitoare folosind un mecanism ca de ceasornic. În zilele noastre elicopterele sunt un mijloc indispensabil de transport pentru acțiuni de supraviețuire și salvare, folosite pentru reportaje, războaie

Leonardo a lucrat la un mare număr de invenții militare. Cercetările sale în domeniul aviației au fost ulterior transpuse în realitate , fiind continuate și pe timp de război.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

LEONARDO DA VINCI

ISSN 1791-0765

9 771791 076000 07

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

8

ARHIMEDE

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Arhimede

Numărul 8

Pentru orice informație sau lămurire,
contactati-ne la telefonul: **(021) 40.10.888** sau trimiteți un e-mail la info@deagostini.ro
Servicii pentru clienți: de luni până vineri, între orele 10:00 - 15:00
Pentru o mai bună deservire solicitați întotdeauna publicația de la același punct de vânzare și informați vânzătorul asupra intenției de a cumpăra și aparițiile următoare.
Pentru orice informație, lămurire, înlocuire de exemplare sau comenzi de numere anterioare, sunați-ne la tel. **(021) 40 10 888**
Pentru informații și comenzi de numere anterioare, cititorii din Republica Moldova pot suna la **(022) 21.07.98** - Paramedia, Chișinău.

Vizitați site-ul nostru la adresa

www.deagostini.ro

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ
EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL
EDITOR: Petros Kapnistos
MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou
MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas
ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena
MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos
PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa
COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou
MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza
MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis
COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

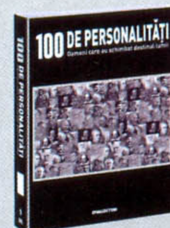
ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL
DTP: RAY
TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.
DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

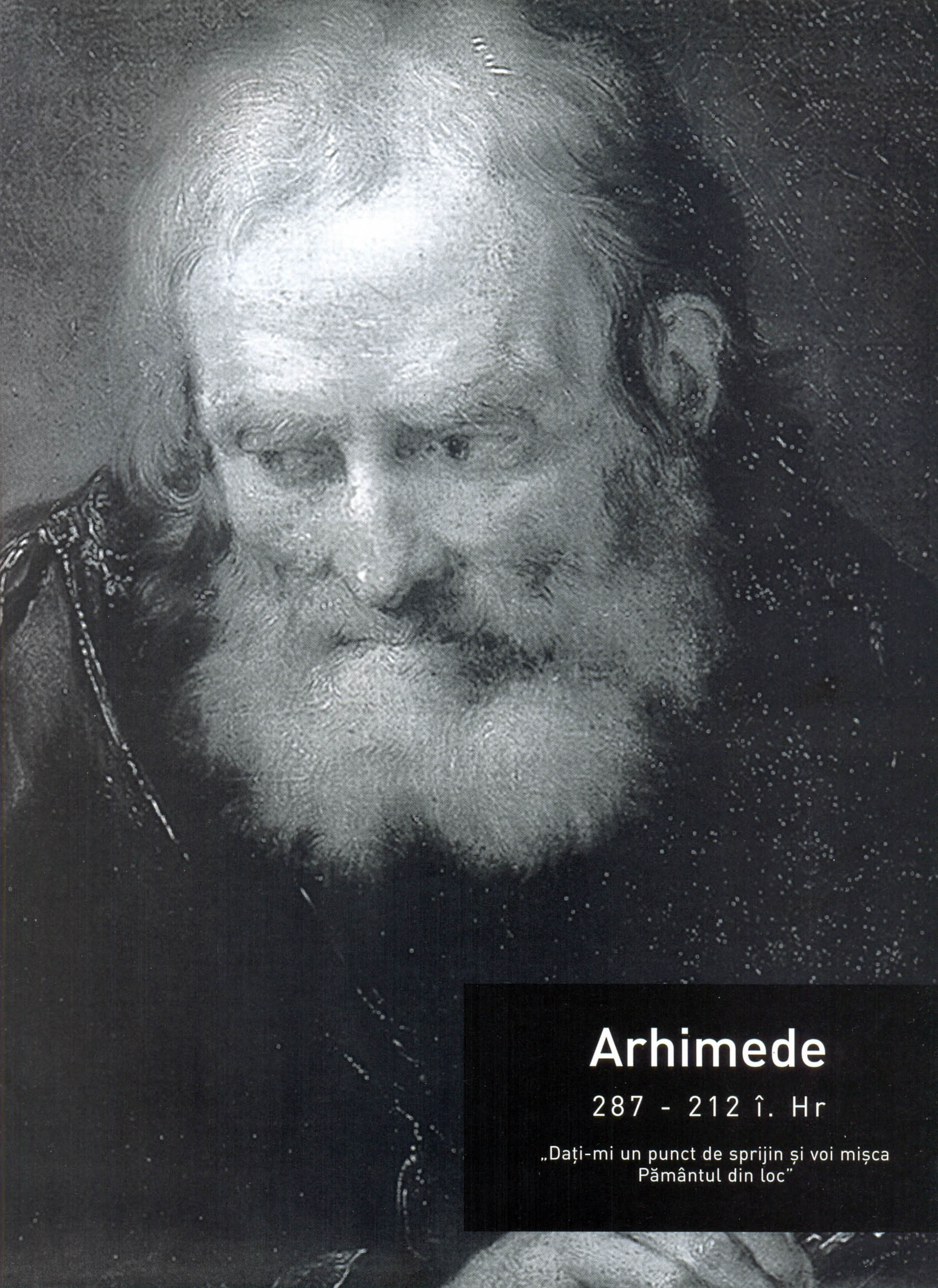
IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L
Country Manager: Mariana Mihălțan
Marketing Manager: Adina Bojică
Redactor: Gabriela Muntean
Distribution Manager: Dan Iordache
ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5,
sector 5, București, România
Telefon: (+40) 21 318 7398
DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor
Prețul primului număr: 2,99 LEI / 14,50 MDL
Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI / 29,99 MDL

Arhimede
287 - 212 î. Hr
„Dați-mi un punct de sprijin și voi mișca
Pământul din loc”

Arhimede

Ce fel de viață a dus Arhimede?

PROLOG

CEI MAI MARI TREI MATEMATICIENI DIN ISTORIE sunt: Newton, născut în secolul al XVII-lea, Gauss, care a trăit din secolul al XVIII-lea până în secolul al XIX-lea, și cel mai mare dintre toți, cel care a trăit în Grecia antică, cu aproximativ 1800 de ani înainte de Newton și și-a petrecut toată viața cercetând în tăcere noi teoreme, Arhimede.

Pi, volumul și aria sferei, principiul pârghiei, legea corpurilor scufundate într-un lichid, pompa hidraulică, catapulta... Munca sa de cercetare nu a explorat doar teoria matematică, ci s-a extins și în fizică, astronomie, de la echipamente folosite în agricultură, până la arme întrebuințate în război. Acesta este și motivul pentru care succesorii săi l-au considerat un savant.

Cu toate acestea, în lumea cât se poate de teoretică în care a trăit, nu se acorda o importanță prea mare rezultatelor practice, așa că de-abia în epoca modernă munca sa a fost cu adevărat apreciată. Ce fel de viață a dus așadar Arhimede?

TABEL CRONOLOGIC

S734 î.Hr.	Siracuza devine colonie grecească
753 î.Hr.	Întemeierea Romei
645 î.Hr.	Cartagina ajunge în Sicilia
431 î.Hr.	Începerea războaielor peloponeziene
404 î.Hr.	Încheierea războaielor peloponeziene
338 î.Hr.	Bătălia din Chaeronea
323 î.Hr.	Moartea lui Alexandru cel Mare. Revolta împotriva lui Antipater
310 î.Hr.	Războiul dintre Siracuza și Cartagina
301 î.Hr.	Bătălia de la Ipsos
300 î.Hr.	Euclid publică „Elementele"
287 î.Hr.	Nașterea lui Arhimede
270 î.Hr.	Călătoria la Alexandria
264 î.Hr.	Începe Primul Război Punic
260-250 î.Hr.	Descoperirea numărului Pi. Tabela de calcul pe nisip. Problema Bovinum.
250-240 î.Hr.	Descoperirea principiului pârghiei. Descoperirea formulelor pentru volumul și aria suprafețelor sferelor. Descoperirea principiului lui Arhimede.
241 î.Hr.	Încheierea Primul Război Punic
218 î.Hr.	Începe al Doilea Război Punic
212 î.Hr.	Moare la Siracuza
201 î.Hr.	Încheierea celui de-al Doilea Război Punic
149 î.Hr.	Începe al treilea Război Punic
146 î.Hr.	Încheierea celui de-al Treilea Război Punic. Căderea Cartaginei.
75 î.Hr.	Cicero descoperă mormântul lui Arhimede
1604	Galileo descoperă legea căderii corpurilor
1665	Newton descoperă calculul diferențial
1680	Leibniz descoperă calculul diferențial
1802	Lindeman demonstrează că Pi este număr infinit
1906	Heiberg descoperă manuscrisele lui Arhimede

Viața matematicianului de geniu care a „pavat drumul" către ştiinţa modernă

▲ Au rămas puține documente privind personalitatea lui Arhimede, dar, din surse diferite, se presupune că a fost un bărbat solitar și foarte mândru.

În Grecia antică a trăit un savant cu o gândire liberă, care şi-a dedicat întreaga viaţă cercetării. Deşi se cunosc foarte puţine amănunte despre personalitatea acestui om de ştiinţă, care a fost un adevărat pionier în domeniu şi care a depăşit cu uşurinţă graniţele matematicii şi fizicii, realizările pe care le-a lăsat generaţiilor următoare vorbesc de la sine despre omul Arhimede.

Sânge academic moștenit

În Colonia Siracuza

SICILIA, cea mai mare insulă din Marea Mediterană, este situată între Peninsula Italică și Tunisia, țară a Africii de Nord. Această insulă, transformată în colonie grecească în secolul al VIII-lea î.Hr., a cunoscut o dezvoltare nemaipomenită, datorită pământurilor sale fertile și locației unice, care favoriza comerțul dintre Africa de Nord, Grecia și Italia. În afară de greci, pe insulă locuiau și imigranți, dar, în general, aceștia coabitau în pace, beneficiind și unii, și alții de solul mănos al insulei.

Grecia are o lungă istorie, ce datează din anul 2600 î.Hr. În anul 336 î.Hr., a urcat pe tron Alexandru cel Mare, care a încercat să unifice ținutul mărginit de Grecia, în partea de vest, și de fluviul Ind, în partea de est, preluând controlul asupra acestuia. Cu toate acestea, după moartea sa, în anul 323 î.Hr., țara a intrat într-o perioadă de criză. Alexandru a murit pe neașteptate, în Babilon, chiar înainte de momentul în care dorea să pornească într-o expedițiile în teritoriile arabe și, de aceea, nu a mai avut timp pentru numirea unui succesor la tron, ceea ce a generat o luptă pentru preluarea controlului asupra imperiului lui Alexandru, încheiată în cele din urmă în anul 301 î.Hr. prin divizarea în cele trei regate, Antigonus domnind în Macedonia, Ptolemeu în Egipt, iar Seleucus în Sicilia.

În Grecia continentală, cele două state ale Atenei și Spartei au fost „înghițite" de imperiul macedonean. Egiptul și Siria erau și ele sub controlul grecilor, dar, cum relațiile dintre cei trei monarhi erau destul de încordate, cele trei provincii se găseau într-o stare de pace fragilă.

Aruncând o privire către alte civilizații din Grecia de la acea vreme, observăm cum colonia feniciană a Cartaginei din nordul Tunisiei era în plină dezvol-

◂ Alexandru cel Mare. A cucerit Egiptul, Persia și India înainte de a cădea bolnav în ajunul invaziei Arabiei. Cu o ultimă suflare, a șoptit: „Fie ca cel mai puternic bărbat să-mi conducă regatul", apoi și-a dat duhul.

Ruinele unui vechi teatru construit în Siracuza in secolul 5 î.Hr. Cu un diametru de 138 de metri, teatrul putea cuprinde un auditoriu de aproximativ 15.000 de oameni.

◂ Pictură de secol XIX, prezentând Roma antică. Se pot vedea oameni mergând pe străzile orașului.

tare. În Peninsula Italică, orașul Roma se reconstruia cu repeziciune. Republica Romană, care a luat ființă în anul 509 î.Hr., a fost cuprinsă de o stare de haos în urma conflictelor interne survenite, a pierderilor de populație, datorate emigrării și invaziei celților, dar, într-un anume fel, a reușit să se impună ca o mare civilizație. Cam în acea vreme, cu aproximație anul 312 î.Hr., s-a construit o rețea de drumuri, ceea ce a dat naștere și expresiei „toate drumurile duc la Roma". Grație acestei rețele, orașele erau legate între ele, iar Peninsula Italică a fost unificată sub dominația Romei.

Aceasta este epoca în care s-a născut Arhimede. Anul: 287 î.Hr., locul: Siracuza, cel mai prosper oraș din Sicilia. Insula, aflată sub controlul grecilor, se găsea exact între Cartagina, care devenea din ce în ce mai puternică, și Imperiul Roman, în pragul unificării. Pruncul Arhimede nici nu bănuia măcar ce istorie avea să se scrie pe această insulă.

▴ Aristotel, filozof antic grec. Tutorele regelui Alexandru al III-lea; se zvonea ca i-ar fi spus regelui că „Nu există un drum regal către învățătură".

Copilul pasionat de astronomie

Orașul Siracuza, în care Arhimede avea să-și petreacă cea mai mare parte a vieții, era guvernat de Hieron al II-lea, un rege aplecat către latura academică, care a promulgat o serie de legi privind impozitele și a scris numeroase lucrări despre viața la fermă. Mai mult, o rudă a regelui Hieron era astronomul Phidias, tatăl marelui om de știință Arhimede. Familiile lui Arhimede și a lui Hieron erau apropiate, ceea ce a și dat naștere prieteniei strânse dintre Arhimede și Hieron, prietenie care avea să dăinuiască mulți ani.

Phidias, născut într-o familie de nobili, a dus o viață fără griji financiare. Fiind unicul fiu al acestui astronom înstărit, Arhimede a avut o tinerețe înfloritoare.

Cu toate că deținem câteva informații despre tatăl lui Arhimede, culese din lucrările sale, despre mama sa nu există niciun fel de documente, și nu cunoaștem cu precizie nici anul nașterii lui Arhimede. Scăzând vârsta sa din anul în care a dispărut din viață, rezultă anul 287 î.Hr.

De la o vârstă foarte fragedă, tatăl lui Arhimede l-a învățat să facă observații astronomice și să lucreze cu tot felul de echipamente. Familia sa era bogată atât din punct de vedere financiar, cât și academic, și se spune că Arhimede a acumulat foarte multe cunoștințe din diverse domenii încă din primii ani de viață.

Cultura elenă

În vremea când Arhimede era pregătit să plece din căminul familial, ca astronom și inginer, după ani în care a fost ghidat de tatăl său, Grecia traversa o perioadă de criză a sistemului de educație. Moartea lui Aristotel, în anul 322 î.Hr., a marcat sfârșitul erei grecești pur intelectuale. Regele Alexandru cel Mare a introdus obiceiurile orientale în Grecia, iar fuziunea celor două culturi a dat naștere unei culturi academice „elene". Elenismul înseamnă „în stil grecesc" și este privit ca fiind diferit de cultura „greacă". Centrul culturii elene se poate găsi chiar pe malul fluviului Nil, în Alexandria, Egipt. Orașul Alexandria era înfloritor la acea dată, datorită faptului că intelectualii vremii se adunau acolo pentru a-și satisface apetitul intelectual. Pentru a nu rămâne în afara acestei tinere elite intelectuale, Arhimede a pornit către acest oraș, pentru a vedea ce poate învăța acolo.

Din culise

LUMEA MATEMATICII ÎN GRECIA ANTICĂ

Studiul timpuriu al matematicii în Grecia antică a început cu lucrările filozofului Thales, în anul 600 î.Hr., continuând cu Pitagora și Platon. Trei sute de ani mai târziu, Euclid a compilat lucrările acestora când a scris „Elementele". Această școală de gândire este acum cunoscută drept platonism.

Unul dintre conceptele înaintate de către Platon a fost „teoria ideilor". El pretindea că lumea percepută de oameni prin simțuri este falsă și că singura realitate este lumea ideilor. Matematica este unicul lucru care leagă lumea falsă, exterioară, de lumea ideilor, spune Platon. Această filozofie avea să aibă o influență enormă asupra ideilor lui Aristotel. Ca urmare, lumea matematicii în Grecia antică a pus o mare importanță pe „idei".

Platon s-a apropiat de mecanică datorită faptului că aceasta evidenția frumusețea din matematică. El susținea că aplicarea practică a teoriei nu avea ce căuta în studiul geometriei.

Arhimede, bărbatul solitar, cu vederi largi, s-a născut într-o lume care punea mare preț pe matematica pură și disprețuia utilizarea ei în scopuri practice.

▸ Platon, autorul „teoriei ideilor". Ca fondator al universității Academia, filozofia lui, platonismul, este cunoscută și sub numele de academism.

Cunoștințe și prieteni câștigați în străinătate

Orașul academic Alexandria

ALEXANDRIA, orașul în care Arhimede a decis să își urmeze cercetarea, se află în delta de vest a Nilului, în Egipt, pe malul Mării Mediterane. Alexandru cel Mare a numit multe orașe după numele său, dar Alexandria din Egipt a fost primul și cel mai mare dintre ele, la vremea aceea fiind sub controlul lui Ptolemeu. Cu o populație de 800.000 de locuitori, Alexandria era centrul financiar, politic și militar al Egiptului, precum și cel mai mare oraș comercial și centru cultural de la Marea Mediterană.

Unul dintre așezămintele cu care se mândrea orașul era centrul academic de cercetare, al cărui nume, „Museion" (originea cuvântului „muzeu"), provine de la legendara zeiță greacă a artei, „Musa". Museion deținea un muzeu, o bibliotecă, mai multe săli universitare, o dependință pentru cercetătorii care doreau să locuiască acolo și să-și deruleze studiile, precum și o grădină botanică și o grădină zoologică. Cea mai mare bibliotecă din lume la acea dată, număra peste 700.000 de volume și era realmente locul în care se concentrau cunoștințele lumii întregi.

Între timp, pe insula Pharos se afla una dintre cele șapte minuni ale lumii, un far înalt de 100 de metri. Conținând un observator și un centru de cercetare pentru studii de anatomie, farul era o adevărată Mecca pentru științele naturii.

Printre intelectualii greci care au vizitat Alexandria se numără filozoful Strato, părintele geometriei, Euclid, precum și astronomul Aristarchus, fiecare dintre aceștia lăsându-și amprenta asupra istoriei. În acest paradis intelectual, Arhimede avea să demareze o activitate susținută de cercetare.

▲ Alexandria era cunoscută drept „centrul Universului", deoarece avea legături cu multe orașe din zona Mării Mediterane. Astăzi, este al doilea mare oraș din Egipt, după Cairo.

Câștigând noi prieteni

Arhimede a început prin a studia lucrările marelui geometrician Euclid. Împreună cu studenții lui Euclid, Arhimede s-a cufundat în studiul lucrării „Elementele lui Euclid", o compilație de matematică greacă, și a descoperit diverse aspecte legate de geometrie.

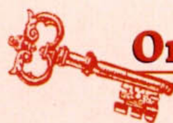
În aceste zile de studiu neîntrerupt, Arhimede nu doar a dobândit cunoștințe, ci și-a făcut prieteni printre colegii și profesorii săi, legând prietenii ce aveau să dureze mult timp.

Cei mai apropiați prieteni ai lui Arhimede erau matematicienii Conon și Eratostene. Conon, și el elev al lui Euclid, era prietenul lui Arhimede cel mai loial, deși, potrivit scriptelor istorice, Arhimede l-a privit mai mult ca pe un mentor decât ca pe un prieten.

Eratostene, cu 10 ani mai tânăr decât Arhimede, era celebru nu doar ca matematician, ci și pentru contribuțiile aduse în domeniile geografiei și astronomiei. Una dintre lucrările sale majore se referă la calcularea circumferinței și a razei Pământului. Deținând amândoi un bogat bagaj de cunoștințe din astronomie, el și Arhimede aveau,

◂ Eratostene, unul dintre cei mai buni prieteni ai lui Arhimede. Lucrările sale includ „Despre măsurarea Pământului" și „Geographia". A fost primul care a calculat circumferința Pământului pe baza raționamentului științific.

Omul-cheie

CONON

Arhimede și-a făcut mulți prieteni în timpul anilor de studii în Alexandria, dar simțea că nimeni nu-i înțelegea lucrarea mai bine decât matematicianul Conon, fapt ce reiese clar din prologul lucrării sale „Despre sfere și cilindri". Într-o scrisoare adresată discipolului lui Conon, Dositheos, Arhimede scria „Ar fi trebuit să-mi fac cunoscute descoperirile în timp ce trăia Conon, deoarece a fost singurul care putea înțelege cu adevărat și judeca valoarea lucrării mele". Datorită sentimentului său puternic de loialitate față de Conon, Arhimede a vorbit despre lucrările sale mai ales prin scrisori adresate acestuia.

Conon s-a născut la Samos, în partea sudică a Mării Egee, apoi a ajuns în Alexandria pentru a deveni astronom în slujba lui Ptolomeu al III-lea, în jurul secolului al III-lea î.Hr. Înainte de a trăi în Alexandria, a petrecut timp în Sicilia realizând observații astronomice și climaterice. Cronicile spun că s-ar putea să-l fi cunoscut pe Arhimede în perioada petrecută în Sicilia.

Conon este cunoscut drept cel care a dat numele constelației Coma Berenices (Părul Bernicei), deoarece Bernice, soția lui Ptolomeu, își oferise părul zeiței Afrodita în schimbul întoarcerii în siguranță a soțului ei din războiul din Siria.

cu siguranță, despre ce să vorbească. Eratostene a ajuns al doilea director al bibliotecii Muzeului, dar a păstrat legătura cu Arhimede în tot acest răstimp petrecut în Alexandria.

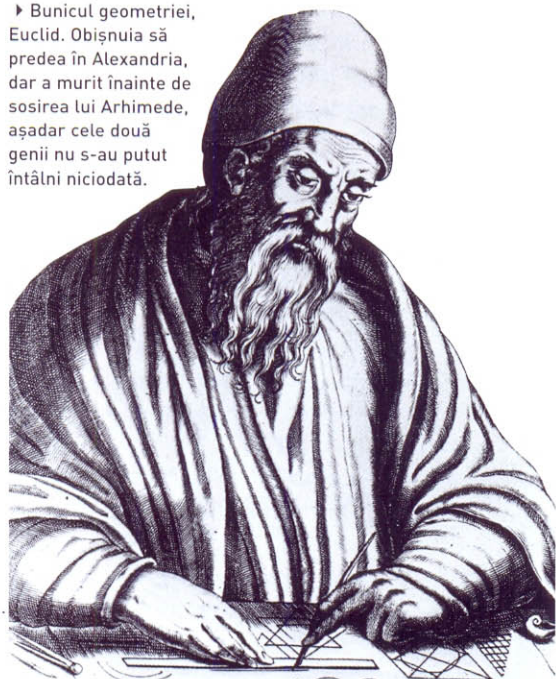
Multe dintre scrisorile pe care le-a scris Arhimede după întoarcerea acasă erau adresate fie lui Conon, fie lui Eratostene. După moartea lui Conon, Arhimede îi scria elevului lui Conon, Dositheos.

Invențiile și poziția socială

Păstrând concomitent contactul cu numeroșii săi prieteni și continuându-și activitatea de cercetare, Arhimede construia, în taină, una dintre invențiile sale, „șurubul fără sfârșit" sau „șurubul elevator" (cunoscut și sub numele de „șurubul lui Arhimede").

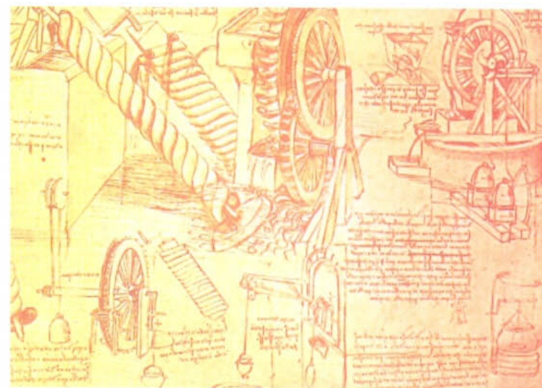
„Șurubul lui Arhimede" este un dispozitiv folosit pentru transferul apei din zonele foarte joase în locații mai înalte, pe care l-a construit grație cunoștințelor sale despre spirale. Un șurub autofiletat se inserează într-un cilindru concav, care se așază apoi în poziție înclinată într-un rezervor de apă de nivel scăzut. Apoi, prin răsucirea unui mâner, apa prinsă în porțiunea inferioară a pompei este ridicată. Acest șurub ridicător, cunoscut sub numele de „șurubul lui Arhimede", a fost creat pentru irigațiile din zona fluviului Nil.

La vremea aceea, în Alexandria, se considera că „matematica trebuie să fie abstractă". Era o epocă în care „nu exista transpunere în practică pentru matematică", iar aplicațiile practice erau privite cu reținere.

▸ Bunicul geometriei, Euclid. Obișnuia să predea în Alexandria, dar a murit înainte de sosirea lui Arhimede, așadar cele două genii nu s-au putut întâlni niciodată.

Mare parte din munca de la fermă era derulată de sclavi, pentru care nu se considera necesar a se îmbunătăți condițiile de lucru. De fapt, dispozitivele care ușurau munca sclavilor erau privite cu dispreț. Curentul de opinie, la vremea aceea, era că, în timpul liber creat prin faptul că munca manuală este făcută de sclavi, oamenii trebuiau să studieze și să învețe doar de dragul de a studia și a învăța, iar Arhimede nu se depărta mult de la această linie de gândire. Lui, de fapt, îi era chiar rușine că are și alte preocupări în afară de matematică. Din acest motiv, era atent să nu lase urme legate de mașinăriile și dispozitivele pe care le crease. Se spune că a publicat chiar o carte despre mecanică, adecvat intitulată „Mecanica", dar urma acesteia s-a pierdut.

▲ Schema șurubului lui Arhimede realizată de artistul italian Leonardo da Vinci, în 1480. Și Da Vinci a lăsat multe scheme ale unor mașinării folosind principiile științei și mecanicii.

„Șurubul lui Arhimede" – aceasta a fost probabil prima sa invenție.

Mândria viitorului om de știință

Descoperirea numărului Pi

DUPĂ MAI MULȚI ANI PETRECUȚI la studii în străinătate, Arhimede a decis să se întoarcă acasă în Siracuza. Erau rari savanții care mergeau la Alexandria să studieze și se întorceau imediat în orașele natale; cei mai mulți dintre ei preferau să profite de atmosfera academică oferită în Alexandria și să-și continue carierele acolo. Nu se pune problema că lui Arhimede nu-i făcea plăcere să se bucure de măreţele facilități de cercetare aflate la dispoziția lui. Lui i se părea, mai degrabă, că orașul său natal constituie o locație mai potrivită pentru a studia materiile care îl pasionau, dat fiind că Alexandria punea mai mult accent pe studiile abstracte, și mai puțin pe aplicațiile practice.

Există mai multe teorii diferite privind ordinea în care Arhimede și-a condus activitatea de cercetare odată cu întoarcerea la Siracuza, dar se presupune că a început cu descoperirea numărului Pi, datorită puternicei influențe a lucrării „Elementele lui Euclid" privind procedura pe care a întrebuințat-o pentru a determina Pi.

În Grecia antică, se credea că „dintre toate formele, cercul este cea mai frumoasă." Predecesorii lui Arhimede, Pluto și Aristotel, susțineau, deopotrivă, că „nu există forme la fel de sacre ca cercul sau sfera. De aceea Dumnezeu a făcut Soarele, Luna, precum și celelalte stele, sfere." Oamenii

Deseori, Arhimede se confrunta cu alți oameni de știință din Alexandria, dar el era sigur, fără nicio urmă de îndoială, că teoriile sale erau corecte.

Pictură cu oameni de știință din Alexandria, în cea mai mare bibliotecă a timpului, biblioteca Museion, din care astăzi au mai rămas doar ruinele. Oamenii speculează că ar fi putut fi distrusă în urma unui incendiu, cutremur sau război.

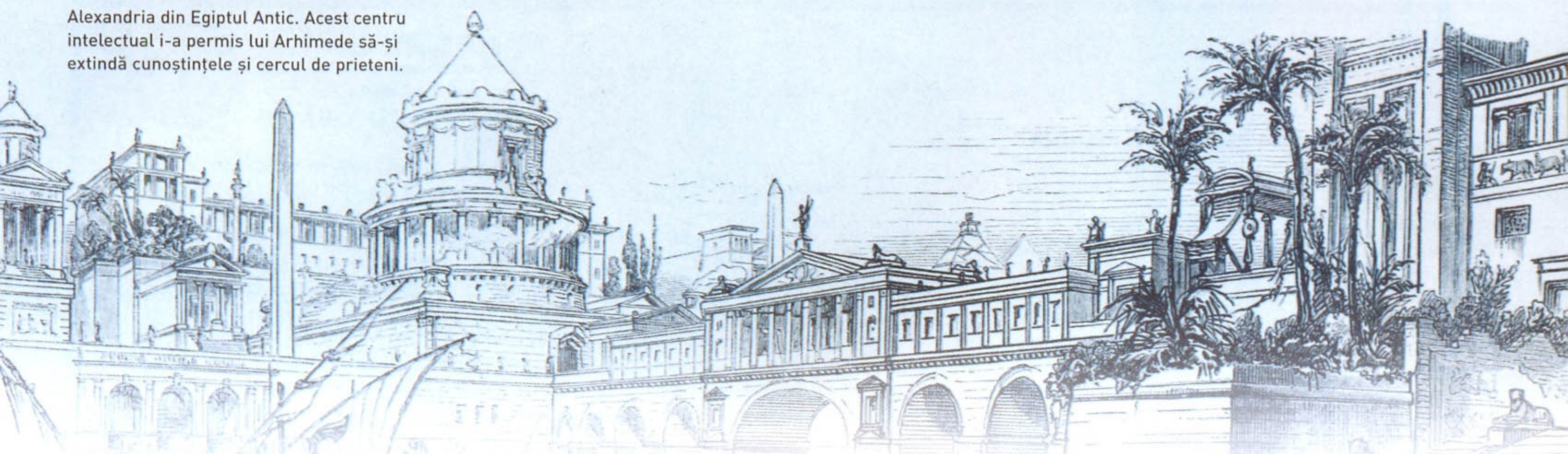
de știință de la vremea aceea erau deosebit de interesați să afle circumferința și aria unor asemenea forme.

Arhimede se arăta preocupat, de asemenea, de cerc. Până atunci, el știuse că „circumferința unui cerc este puțin mai mare decât de trei ori diametrul său", dar, pentru a afla aria cercului, el a încercat să afle media dintre aria poligoanelor înscrise, respectiv circumscrise cercului.

A desenat un hexagon regulat, înscris într-un cerc, și i-a calculat aria. Apoi, a desenat un poligon regulat cu 12 laturi, după care un poligon regulat cu 24 de laturi și, în final, un poligon cu 96 de laturi, și le-a stabilit fiecăruia aria. De asemenea, a calculat aria unui alt poligon cu 96 de laturi, circumscris unui cerc. Un poligon cu laturile sale numeroase se aseamănă cu un cerc, astfel că a știut că aria cercului se situează undeva între aria poligonului cu 96 de laturi, circumscris cercului, și cea a poligonului înscris în cerc. După calcule atente, a descoperit că aria cercului este puțin mai mare decât $(3x10/71)\cdot R^2$ (pătratul razei cercului) și puțin mai mică decât $(3x1/7)\cdot R^2$. 3 10/71 înseamnă 3,140845..., iar 3 1/7 înseamnă 3,142857... Cum ambele numere au primele două zecimale egale, a folosit numărul 3,14 pentru a calcula aria altor cercuri.

Odată ce a descoperit cum să calculeze aria cercului, i-a fost relativ ușor să îi afle circumferința. Dacă cercul este tăiat în piese minuscule, așezate una lângă cealaltă, forma care rezultă se aseamănă foarte mult cu un dreptunghi. Apoi, folosind formula pentru aria cercului, pe care tocmai o descoperise, Arhimede a reușit să îi calculeze circumferința. El a inventat formula: „circumferința = diametrul x 3,14". În matematică, numărul 3,14 este cunoscut sub numele de Pi. Prin această descoperire, Arhimede a rescris istoria matematicii.

Metoda lui Arhimede de a stabili aria unui cerc,

Alexandria din Egiptul Antic. Acest centru intelectual i-a permis lui Arhimede să-și extindă cunoștințele și cercul de prieteni.

prin înscrierea unor poligoane cu un număr foarte mare de laturi, până se ajunge la o formă care seamănă cu cercul, se numește „metoda exhaustiva" (metoda aproximărilor succesive). Euclid a atins acest subiect în „Elemente", astfel că se susține că descoperirea lui Pi se numără printre primele lucruri pe care le-a documentat Arhimede la întoarcerea sa din Alexandria.

Critici savante

În timp ce studia cercurile, în Siracuza, Arhimede coresponda periodic cu intelectualii din Alexandria. Deși era încă un cărturar tânăr, era foarte mândru de faptul că s-au răspândit veștile despre descoperirile sale în Alexandria. Și totuși, din aceasta s-a născut un incident care l-a tulburat profund. Unul dintre prietenii săi, cu care discutase o teorie, îi furase ideea și o prezentase ca fiind a sa. Arhimede s-a înfuriat. În replică, le-a trimis colegilor săi, cărturari, următoarea scrisoare satirică: „Aș vrea să mai analizez teoremele pe care vi le-am trimis într-o scrisoare precedentă, în care am inserat două teoreme false. Am făcut acest lucru pentru ca, în cazul în care vreunul din voi va pretinde că el a descoperit aceste teoreme, să i se impute greșeala ulterior."

Mai mult, nu a scris scrisoarea în greaca koine (limba din care se trage greaca modernă), ci în doria, limba Siracuzei natale. Arhimede a scris asta cu intenția de a da în vileag pe oricine ar pretinde în mod fals că a descoperit vreuna dintre teoriile sale.

▲ Siracuza, unde s-a născut și și-a petrecut Arhimede aproape toată viața. Priveliștea de la malul mării surprinde frumoasa Mare Ionică.

Numărând grăunțele de nisip

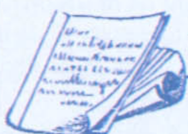
Depășindu-și, cu satisfacție, colegii relativ incompetenți, a survenit un alt eveniment care l-a înfuriat. Acesta se lega de una din lucrările sale de început, „Numărarea grăunțelor de nisip".

Firește, nimeni altcineva nu s-ar fi gândit măcar să numere grăunțele de nisip, Arhimede însă a încercat să calculeze în această lucrare numărul grăunțelor de nisip de care e nevoie pentru a umple Universul. Pentru a calcula numere ce ar putea tinde către infinit, Arhimede a inventat un sistem de denumire a numerelor mari.

La acea vreme, se credea că Universul este mult mai mic decât cel pe care îl știm noi astăzi, plus că se postulase deja un număr specific ce exprima mărimea Universului. Cunoscând mărimea Universului și mărimea unui grăunte de nisip, Arhimede a putut calcula de câte grăunțe de nisip ar fi nevoie pentru a umple complet Universul. Numărul astfel obținut era puțin mai mic decât 10^{51}.

Cum Arhimede gândea în numere care depășeau cadrul real, cercetările pe care le-a efectuat au întrecut cu mult imaginația semenilor săi, determinându-i pe mulți dintre aceștia să formuleze obiecții în acest sens. Unul dintre aceștia a fost matematicianul Apollonius, foarte popular în Alexandria. Acesta era celebru pentru cartea sa „Secțiuni ale Conului", fiind și autorul câtorva studii despre numerele mari. Apollonius a criticat lucrarea lui Arhimede despre „Numărarea grăunțelor de nisip" fără să o aprofundeze prea mult, ceea ce l-a înfuriat pe autorul lucrării.

„Combate cunoașterea prin cunoaștere"... Ca replică la criticile lui Apollonius, Arhimede a răspuns într-un mod cu totul ieșit din tipare.

Versiune diferită

CÂT DE MARE ESTE NUMĂRUL PI?

La descoperirea numărului Pi, Arhimede a prezis că numărul continuă cu multe zecimale. După Arhimede, mulți matematicieni au pornit la descoperirea adevăratei valori a acestui număr fundamental, începând astfel o lungă istorie a studiului lui Pi.

În secolul al V-lea, matematicianul chinez Sochushi, ceva mai familiar cu numărul decât Arhimede, l-a estimat undeva între 3,1415926 și 3,1415297.

Abia 1000 de ani mai târziu, în secolul al XVI-lea, aproximația lui Shochushi s-a îmbunătățit considerabil. Matematicienii Bieter și Shilkel au găsit amândoi aproximații ceva mai precise, apoi germanul Rudolph van Koiran și-a petrecut întreaga viață calculând Pi cu 35 de zecimale.

Folosind calculul diferențial disponibil matematicienilor secolului al XVII-lea, Pi a fost calculat la 72 de zecimale, apoi 707 au fost gasite în secolul al XIX-lea. În sfârșit, în anul 1881, matematicianul german Ferdinand van Lindeman a demonstrat că Pi este un număr infinit.

Astfel, descoperirea lui Arhimede a continuat să nedumerească matematicienii timp de secole. Astăzi, Pi a fost aproximat la miliarde de zecimale.

În război

„Problema taurilor" (Problema Bovinum)

ARHIMEDE S-A SIMȚIT JIGNIT de criticile pe care i le-a adus Apollonius cu privire la lucrările sale. El i-a răspuns însă într-un mod demn de un adevărat cărturar. Pentru a demonstra cât de puțin se știa despre numerele foarte mari, a inventat un joc, cunoscut sub numele de „Problema taurilor" sau „Problema Bovinum."

Această problemă a fost scrisă sub forma unui poem, începând cu „să se numere turmele lui Helion, care păsteau odinioară pe pășunile insulei Trinacria din Sicilia".

Helios reprezenta personificarea Soarelui în mitologia greacă. Erau patru cirezi de patru culori diferite: una albă, alta negru strălucitor, o a treia galbenă, iar a patra era formată din vite bălțate. Numărul de tauri din fiecare cireadă era conform următoarelor proporții: numărul taurilor albi era egal cu o jumătate și o treime din numărul taurilor negri adunat cu numărul total de vite galbene, în timp ce numărul taurilor negri era egal cu o pătrime plus o cincime din numărul taurilor bălțați adunat cu numărul total de vite galbene. În plus, numărul de tauri bălțați era egal cu o șesime plus o șeptime din numărul taurilor albi, cumulate cu numărul total de vite galbene. Acestea sunt proporțiile pentru vaci: numărul de vaci albe era egal cu o treime plus o pătrime din numărul total de vite negre; în timp ce numărul de vaci negre era egal tot cu o pătrime plus o cincime din numărul vacilor bălțate în momentul în care toate cirezile mergeau la păscut. Numărul de vaci bălțate era egal cu o cincime și o șesime din numărul total de vite galbene. În cele din urmă, numărul vacilor galbene era egal cu o șesime și o șeptime din numărul total de vite albe. Prin această problemă se încearcă să se determine numărul taurilor și cel al vacilor din fiecare din cele patru grupuri, existând, așadar, opt variabile în total. Cu toate acestea, date fiind condițiile enunțate în scrisoare, nu se puteau crea decât șapte ecuații, astfel încât sunt mai multe răspunsuri corecte. Acesta se numește un sistem nedeterminat de ecuații.

Scrisoarea lui Arhimede continua în felul următor: „Dacă nu puteți stabili cu acuratețe numărul turmelor lui Helios, nu vă puteți numi nepricepuți sau necunoscători în ale numerelor, dar nici

Pictură de secol XX timpuriu: Romanii învingând Cartagina în Primul Război Punic.

nu vă veți număra printre cei înțelepți." Scrisoarea sa se încheia astfel: „Dacă sunteți în stare să aflați toate aceste lucruri și le puteți aduna în mintea voastră, prezentând toate relațiile dintre acestea, veți pleca încununați de glorie, știind că v-ați alăturat perfect grupului celor înțelepți."

Până la urmă, matematicienii din Alexandria nu au reușit să rezolve această problemă. Abia 2100 ani mai târziu s-a descoperit o soluție.

Deși l-a înfuriat pe Arhimede și nu a reușit să găsească o soluție la această problemă complicată, Apollonius rămâne celebru pentru lucrarea sa despre secțiunile conului, care, probabil, a fost influențată și de studiile lui Arhimede.

Ruinele caselor din Cartagina după Războaiele Punice. În 146, în urma unei înfrângeri în fața Romei în al Treilea Război Punic, Cartagina a fost distrusă în totalitate.

Primul Război Punic

Arhimede, cu apetitul său uriaș pentru cunoaștere și cu mândria sa, a stârnit adeseori nemulțumiri în rândul colegilor săi de breaslă, dar chiar și așa schimbul de cunoștințe dintre Alexandria și Siracuza a continuat. Din aceste schimburi, știm că, în timp ce Arhimede ducea o viață intelectuală care îl împlinea, acasă, în Sicilia, se prefigura furtună.

În partea de nord-vest a insulei, în punctul cel mai apropiat de Peninsula Italiană, se afla un oraș numit Mesana (actualmente Mesina). Mesana fusese aproape 20 de ani sub ocupația unor mercenari italieni, numiți mamertini. În anul 264 Î.Hr, pe când Arhimede avea 23 de ani, a avut loc o mică dispută în Mesana. Regele Hieron al II-lea din Siracuza încercase să revendice teritoriile din Mesana ca fiind ale sale. Drept răspuns, mamertinii au încercat să dobândească sprijin din zonele învecinate, însă nu se puteau hotărî dacă să ceară ajutor de la Roma, din nord, sau de la Cartagina, din sud. În acest timp, regele Hieron al II-lea încheiase o alianță cu Cartagina, așa încât Roma s-a hotărât să-i susțină pe mamertini.

În consecință, un conflict care începuse ca o mică dispută între Hieron al II-lea și mamertini a căpătat proporții foarte mari – un război în toată legea între două hegemonii ale vremii, Roma și Cartagina. Roma a câștigat și, drept urmare, Hieron al II-lea

Orașul Mesina, în nord-estul Siciliei. Numit în acele vremuri Mesana, orașul a fost teatrul uneia dintre cele mai mari bătălii pentru supremația Mediteranei.

CĂLĂTORII ÎN TIMP

GRAFICUL TEMPORAL AL LUCRĂRILOR PUBLICATE

Multe dintre lucrările lui Arhimede nu au mai fost recuperate; cunoaştem numai existenţa a nouă dintre ele. Cercetătorii au studiat aceste lucrări pentru a determina când şi în ce ordine au fost elaborate. Rezultatele sunt următoarele.

In primul rând, lucrările sale se împart în vechi şi noi. Împărţirea este marcată de anul 245 î.Hr., când Arhimede a scris „Cuadratura parabolei" pe care a prefaţat-o printr-un necrolog pentru Conon, despre care se ştie că a murit în jurul anului 245 î.Hr.

Cu cât a trecut mai mult timp de când Arhimede studiase în Alexandria, cu atât s-a diminuat influenţa lui Euclid asupra lucrărilor sale.

Printre multele sale lucrări, „Despre sfere şi cilindri" şi-a atras criticismul cel mai academic. În această lucrare, a scris: „Mai târziu vă voi transmite teoriile asupra spiralelor şi conurilor". Aşadar aflăm că „Despre spirale" şi „Despre conuri şi sfere" au fost publicate după „Despre sfere şi cilindri".

Putem specula, în mod similar, cu privire la ordinea celorlalte opere ale sale, pe baza corespondenţei pe care a ţinut-o cu ceilalţi colegi de breaslă din Alexandria.

LUCRĂRILE LUI ARHIMEDE
Vechi (înainte de 245 î.Hr.)
— „Măsurători ale cercurilor"
— „Tabela de calcul pe nisip"
— „Cuadratura Parabolei" scheme 18-24
— „Despre echilibrul suprafeţelor plate"
Noi (după 245 î.Hr.)
— „Cuadratura Parabolei", scheme 4-17
— „Despre sfere şi cilindri"
— „Despre spirale"
— „Despre conuri şi sfere"
— „Despre corpurile plutitoare"
— „Metoda"

a hotărât să treacă de partea Romei. Mulţumită acestui lucru, Siracuza a reuşit să iasă aproape neatinsă dintr-un război foarte lung. În urma acelui război, romanii i-au alungat pe toţi cartaginezii, care trăiseră multă vreme în pace împreună cu locuitorii Siracuzei. În consecinţă, Roma a început să exercite un control total asupra insulei. Războiul dintre Roma şi Cartagina este cunoscut drept Primul Război Punic şi a durat până în anul 241 î.Hr, când Arhimede a împlinit 46 de ani.

Să mişti Pământul din loc

Arhimede şi-a continuat studiile sub protecţia omului care provocase Primul Război Punic, Hieron al II-lea. Mulţumită hotărârii înţelepte a regelui, Siracuza nu a suferit nici o pagubă directă în timpul războiului, astfel încât traiul lui Arhimede n-a fost prea tulburat.

În această perioadă, Arhimede se ocupa cu studiul echilibrării greutăţilor pe un cântar. „Dacă am o greutate mare şi o greutate mică, unde să plasez punctul de sprijin astfel încât să le echilibrez?" se întreba el. Până şi copiii ştiu că greutatea mare trebuie să fie pusă mai aproape de punctul de sprijin, iar cea mică mai departe de acesta. Arhimede s-a gândit să dovedească matematic această teorie.

Mărimea unei forţe şi distanţa acesteia faţă de punctul de sprijin este o cantitate cunoscută drept „momentul forţei". Arhimede a postulat în lucrarea sa „Principiul pârghiei" că, atunci când două greutăţi inegale au momente de forţă egale, ansamblul se va afla în stare de echilibru.

De exemplu, să presupunem că pe punctul de sprijin se aşază un pilon, cu partea mai lungă de zece ori mai mare decât cea scurtă. Când împingi în partea mai lungă o faci pe aceea scurtă să se ridice doar cu o zecime din distanţa ocupată de partea mai mare. Cu toate acestea, greutatea de pe capătul scurt se mişcă cu o forţă de zece ori mai mare decât aceea exercitată asupra părţii mai lungi. Prin urmare folosirea pârghiilor permite ca forţa să se transforme în distanţă.

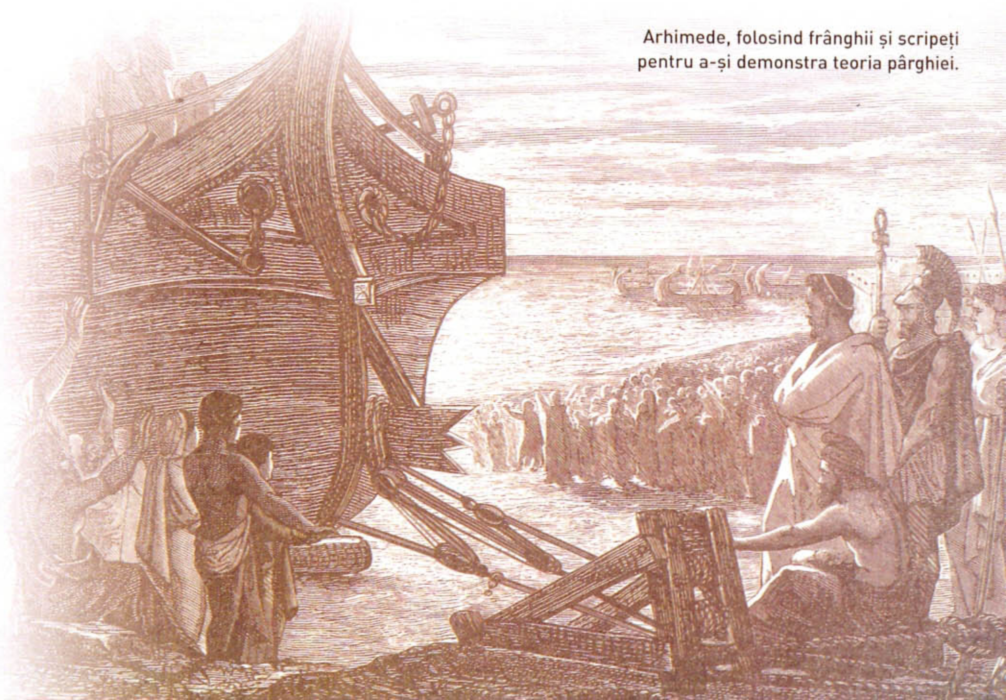
După ce a elaborat această teorie Arhimede şi-a dat seama că există posibilităţi nenumărate pentru transformarea forţei în distanţă. Dacă se dă un pilon foarte lung care să se sprijine pe un suport, se poate mişca un obiect, având teoretic orice masă, doar împingând de capătul mai mare. Lămurit acum, Arhimede a rostit faimoasele cuvinte „Daţi-mi un punct de sprijin şi voi mişca Pământul din loc".

Auzind aceasta, regele Hieron al II-lea l-a chemat pe Arhimede şi i-a cerut să îşi dovedească teoria mişcând un obiect foarte greu. Arhimede s-a dus în port şi a cerut ca un vapor să se umple cu pasageri şi cu mărfuri. În mod normal o astfel de navă avea nevoie de foarte mulţi bărbaţi care să folosească mai multe frânghii ca să o ducă în larg, ceea ce era destul de dificil.

Arhimede a legat un capăt al unei frânghii de navă şi celălalt capăt de un scripete. El a trecut frânghia printr-un disc aflat într-un canal din apropiere şi a creat un dispozitiv de transmisie care funcţiona foarte asemănător cu un sistem de pârghii. Arhimede a construit nişte roţi de transmisie complicate şi s-a pregătit pentru a face demonstraţia în faţa regelui. După aceea Arhimede a tras de frânghie iar nava a alunecat uşor în mare. Fiind martor la această demonstraţie a unei teorii pure, transpusă în aplicaţie practică, încrederea regelui în Arhimede a crescut.

▲ Ruinele templului dedicat protectorului lui Arhimede, Hieron al II-lea. Se spune că se omorau până la 400 de vaci odată, ca ofrandă adusă lui Zeus.

Arhimede, folosind frânghii şi scripeţi pentru a-şi demonstra teoria pârghiei.

O minte sclipitoare

Teorema favorită

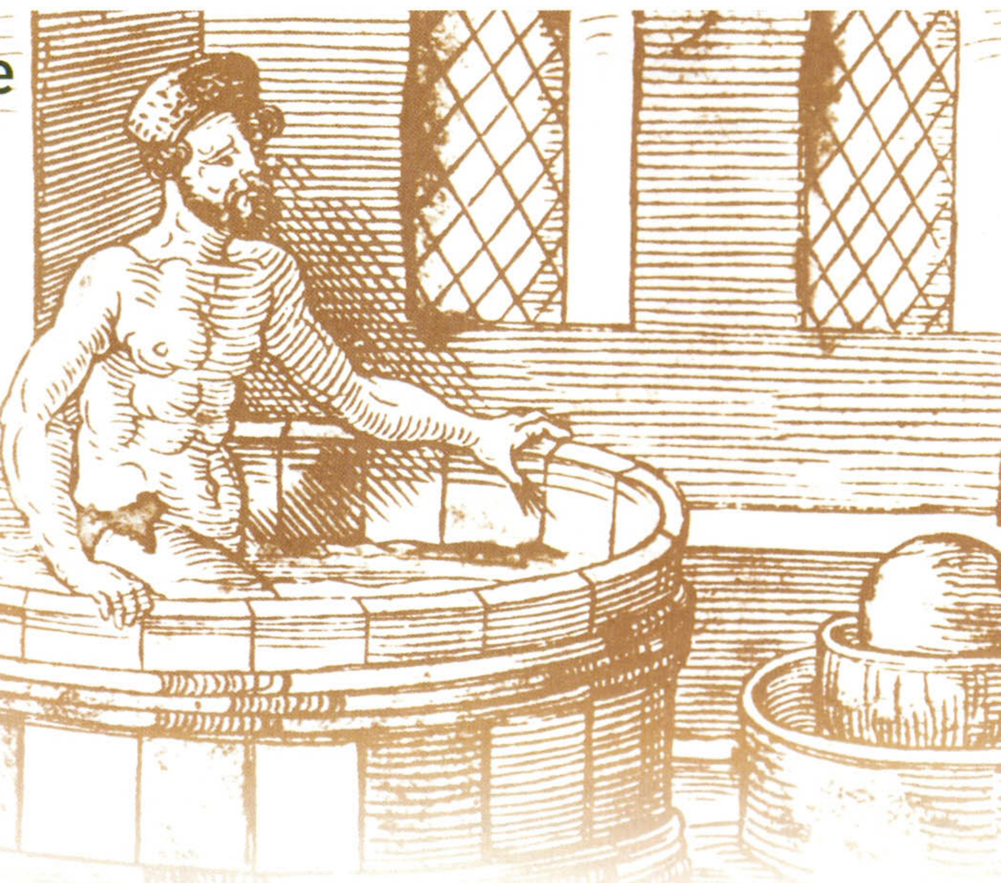
CA URMARE A CERCETĂRILOR SALE asupra numărului Pi (π), Arhimede a pornit să caute o cale pentru a calcula aria suprafeței și volumul sferelor.

Arhimede a căutat imediat formule, însă acestea nu se lăsau descoperite atât de ușor pe cât a crezut. Într-o zi, tot uitându-se la sfere, i-a venit brusc o idee: „Decât să încerc să calculez suprafața și volumul unei sfere în mod direct, mai bine voi folosi conuri și cilindri, niște forme oarecum asemănătoare, și voi încerca să găsesc o relație care să mă ajute la studierea sferelor", s-a gândit Arhimede.

Arhimede a început luând o sferă înscrisă într-un cilindru și tangentă la bazele acestuia și două conuri cu același vârf centrate în centrul cilindrului și cu bazele egale cu bazele cilindrului. Arhimede a încercat să obțină răspunsuri, luând în considerare volumul conurilor și pe cel al cilindrului. Volumul unui cilindru se calculează înmulțind suprafața bazei cu înălțimea ei. Baza se calculează folosind numărul Pi, constanta pe care el însuși o descoperise, și înmulțindu-l cu pătratul razei (3,14 x raza la pătrat). Prin aceasta, el a descoperit că volumul conurilor reprezenta exact o treime din volumul cilindrului.

Astfel, știa acum să calculeze volumul conurilor și cilindrilor.

După aceea Arhimede a înțeles ceva foarte important. „Dacă pui la rând aceste trei obiecte unul lângă altul și le tai orizontal la aceeași înălțime, indiferent la ce nivel le tai, aria secțiunii transversale a conului, adăugată la aria secțiunii transversale a sferei, va fi întotdeauna egală cu aria secțiunii transversale a cilindrului".

▲ Arhimede, descoperind, în cadă, principiul flotabilității corpurilor solide. Acesta este, probabil, unul dintre cele mai cunoscute episoade din viața sa.

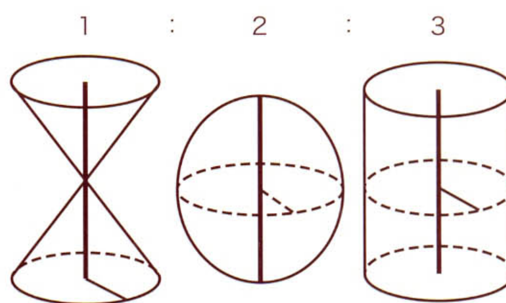

◀ Arhimede, alergând gol spre casă după descoperirea sa în baia publică. Se speculează că goliciunea în public în Grecia antică nu era într-atât de neobișnuită.

În esență, ariile secțiunilor transversale ale unei sfere și ale unui con laolaltă sunt egale cu aria secțiunii transversale a cilindrului. Această descoperire i-a făcut mare plăcere lui Arhimede. Acum că determinase relația dintre ariile secțiunilor transversale, el și-a dat seama că ar putea să calculeze cu ușurință volumul sferei.

Folosind aceeași relație, el a înțeles că prin adăugarea volumului sferei la volumul conurilor se obține volumul cilindrului. Știind cum să afle volumul cilindrilor și al conurilor el a putut să se îndrepte apoi spre calcularea volumului sferei. Cu aceste rezultate, Arhimede a putut să obțină rapid și formula pentru aria suprafeței sferei.

▼ Arhimede a folosit scheme de conuri și cilindri pentru a calcula volumul sferelor.

Mulțumit că a găsit răspunsul, Arhimede a transcris cele trei ecuații pentru volum și le-a comparat. El a constatat că volumele conurilor, sferei și cilindrului aveau un raport de 1:2:3. „Ce adevăr frumos", a exclamat el desenând un cilindru circumscris într-o sferă. După care le-a spus discipolilor săi „Când voi muri, vreau ca voi să-mi puneți această diagramă pe mormânt". Dintre toate descoperirile sale, Arhimede a îndrăgit-o pe aceasta atât de mult, încât și-a exprimat dorința de a-i fi gravată pe mormânt.

Primele integrale

Atunci când a calculat numărul Pi și suprafața cercului, Arhimede a folosit „principiul exhaustivității" (principiul aproximărilor succesive), acest lucru generându-i o nouă idee.

Folosind principiul original al exhaustivității, pentru a afla suprafața unui cerc, se înscrie în cerc un poligon regulat, după care se trasează triunghiuri între zona dintre poligon și cerc până când poligonul capătă o formă foarte asemănătoare cu a cercului în care este înscris. Ca urmare, poligonul are o suprafață foarte asemănătoare cu aceea a cercului.

În plus față de metoda exhaustivă inițială, Arhimede a mai trasat un poligon regulat, cu multe laturi, în exteriorul cercului și i-a calculat aria, astfel încât știa că suprafața reală a cercului se află undeva între ariile poligonului înscris respectiv circumscris cercului. Arhimede a folosit această tehnică nu numai pentru forme bi-dimensionale, ci și în cazul obiectelor.

Această metodă, care folosește forme cu anumite calități știute pentru a aproxima calitățile altor forme, este cunoscută sub numele de integrare, iar calculul în sine este numit calcul integral. Astfel, Arhimede a fost autorul studiului integralelor.

Principiul descoperit în cada de baie

După ce și-a încheiat cercetările asupra sferelor, Arhimede a fost din nou chemat de Hieron al II-lea.

Hieron al II-lea tocmai dăduse comandă unui bijutier să-i facă o coroană și îi furnizase acestuia cantitatea adecvată de bucăți de aur. Totuși, el auzise zvonuri că bijutierii adăugau și un pic de argint în procesul de producție și nu foloseau integral cantitatea de aur. Prin urmare l-a rugat pe Arhimede să „descopere dacă există ceva argint în coroană, însă fără să aducă stricăciuni coroanei".

Arhimede s-a adâncit în gânduri, n-a mai mâncat, n-a mai băut și nu s-a mai îngrijit de propria persoană. Arhimede se purta deseori în acest fel ori de câte ori un proiect de-al său îl preocupa. Avem mai multe istorisiri despre cât era de obsedat de munca sa; se spune că ar fi fost posedat de un spirit foarte asemănător cu sirena din „Odiseea" lui Homer, care intră în mintea cuiva și-l încântă cu vocea, iar victima uită cu totul să mai îndeplinească activitățile zilnice. Într-o altă relatare se spune că Arhimede, când se ducea la baia publică, desena figuri geometrice în cenușă, iar când era uns pe corp cu uleiuri își trasa linii pe trup cu degetele.

Dat fiind că era atât de absorbit de studiu acasă, Arhimede a descoperit soluția la această problemă într-un loc mai puțin obișnuit – băile publice. Când discipolii săi îl duceau într-acolo, el

▲ Imaginea omului de știință, atât de absorbit de munca sa, încât își neglijează activitățile zilnice, a fost probabil inspirată de Arhimede.

a descoperit că volumul de apă dislocat din cadă este egal cu volumul persoanei care intră în ea.

„Evrika (am găsit)! Evrika!" a exclamat el, sărind afară din baie și alergând înapoi spre casă. Grăbindu-se spre casă fără haine pe el, a ajuns rapid la domiciliu preocupat să găsească o utilizare pentru această descoperire. Acest moment teatral este scena descoperirii a ceea ce se va numi mai târziu, „principiul lui Arhimede", principiul flotabilității.

Imediat, Arhimede s-a dus la Hieron al II-lea cu această descoperire. El a umplut două vase cu apă, a pus într-unul coroana iar în celălalt bucăți de aur pur având exact aceeași masă ca și coroana. Apoi comparând cantitatea de apă dislocată din ambele vase, a constatat că volumul coroanei era mai mare decât acela al bucăților de aur. Argintul are o densitate mai mare decât aurul, astfel încât Arhimede a putut dovedi că în coroană nu era doar aur pur.

După cum se spune, regele Hieron al II-lea a fost foarte șocat de descoperirea lui Arhimede. Cu toate acestea, Arhimede s-a întors la cercetările lui și nu i-a păsat de fel de ceea ce s-a întâmplat cu coroana sau de pedeapsa aplicată bijutierului necinstit.

Cam în acel timp s-a încheiat și îndelungatul Prim Război Punic, ceea ce nu a produs schimbări mari în viața lui Arhimede, așa încât a putut să-și continue cercetările nestingherit. Și totuși, în curând, va surveni o altă situație care va solicita folosirea unei alte invenții practice a lui Arhimede.

▲ Sirenele care îl posedau pe Arhimede. Ori de câte ori era preocupat de ceva, fie legat de munca sa ori nu, îi era imposibil să se gândească la altceva.

CLIPE PERSONALE

ARHIMEDE URA SĂ SE ÎMBĂIEZE?

Se știe foarte bine că Arhimede și-a făcut cea mai mare descoperire într-o cadă de baie, dar aceasta nu era la fel cu cele din ziua de azi, ci o baie publică. Oamenii nu aveau băi în case, așadar mergeau la băile publice. Nicio altă civilizație nu a fost mai prolifică în băi publice decât Grecia antică.

Multe dintre aceste băi publice era rezervate numai femeilor. Pe lângă băi și camere de schimb, aici existau și „băi de șezut", în care oamenii erau stropiți cu apă în timp ce stăteau jos.

De asemenea, multe locuri de desfășurare a activităților sportive își aveau propriile băi, deoarece erau larg folosite, întrucât grecii puneau un accent deosebit pe forma corpului masculin.

Nepreocupat de propria igienă, Arhimede era deseori târât la baia publică de către discipolii săi. Nu pentru că ar fi disprețuit baia, ci mai degrabă era prea cufundat în cercetările sale pentru a se gândi la altceva.

▸ Ruine ale băii de șezut, descoperite în 1963.

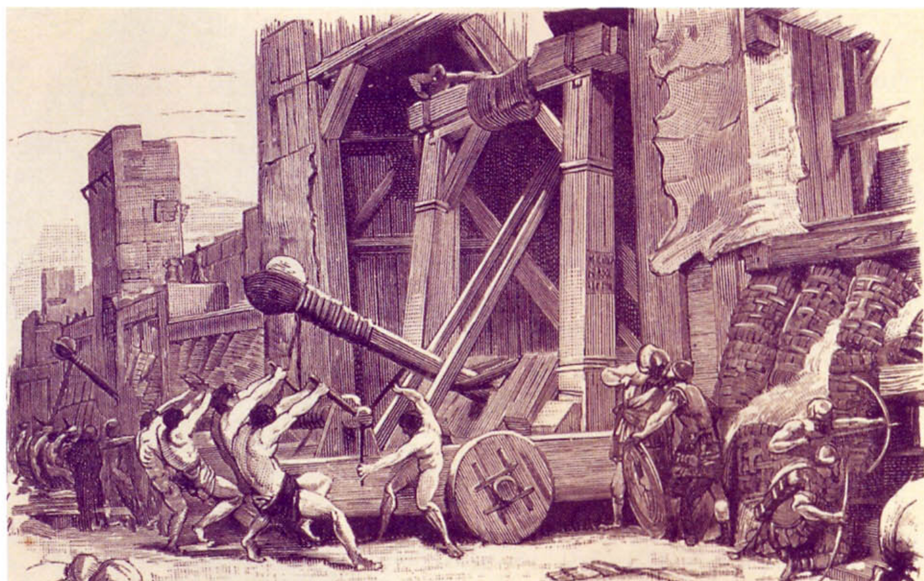
Război și arme

Al doilea război

ÎN ANUL 218 Î.HR., zilele liniștite ale Siracuzei – orașul obișnuit să nu fie implicat în conflicte– erau pe sfârșite. Armata Romei și cea a Cartaginei, aflată acum în subordinea nemilosului comandant Hanibal, la fel de puternice, erau din nou gata de luptă pentru a stăpâni Marea Mediterană. Această bătălie este cunoscută drept al doilea război punic. Arhimede avea 69 de ani atunci. Deși înaintat în vârstă, el era încă foarte preocupat de ultimele lui studii.

În acest timp, Roma cucerise deja Sicilia și învingea pe rând țările din jurul imperiului său, mărindu-și treptat sfera de influență. Cartagina, pe de altă parte, luptase cu vitejie și dorea să învingă Imperiul Roman. Siracuza, situată în partea de sud a insulei Sicilia, se afla prinsă chiar la mijloc între aceste două mari puteri.

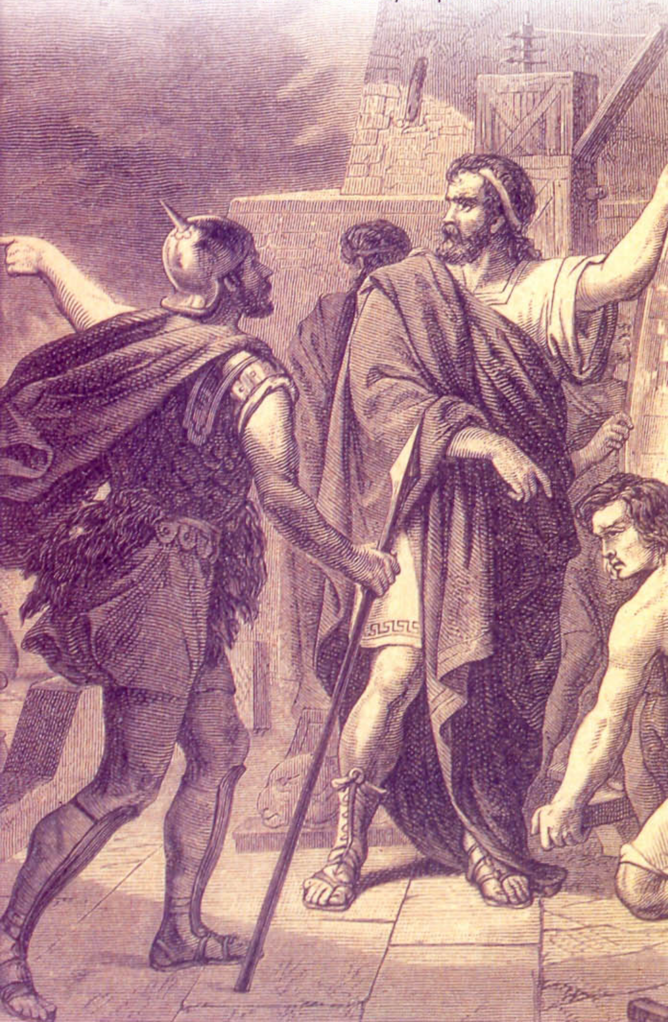
Hieron al II-lea se aliase mai întâi cu Cartagina în timpul Primului Război Punic, însă după aceea a încheiat o alianță cu Roma. Acesta este motivul pentru care Siracuza nu pățise nimic, după ce Cartagina se predase necondiționat. Totuși, după moartea lui Hieron al II-lea, succesorul acestuia, Hieronimus a observat puterea remarcabilă a Cartaginei și a rupt alianța cu Roma pentru a reveni de partea Cartaginei. Drept răzbunare, Roma a dat o declarație, prin care îi cerea

▲ Armata Siracuzei, folosind arme inventate de Arhimede împotriva romanilor. Tehnologia sa avea un efect grandios, provocându-l chiar pe curajosul comandant Marcellus să bată în retragere în fața puterii lor.

▼ Generalul cartaginez Hannibal. Hannibal a lansat un atac asupra Imperiului Roman cu 50.000 de soldați, pentru revendicarea insulei Sicilia pe care Cartagina o pierduse în Primul război Punic.

◀ Arhimede, instalând oglinzi concave, țintind spre vasele romane. Arhimede a participat numai la pregătirea războiului, nu și la lupta propriu-zisă.

Siracuzei să se predea, cerință pe care orașul a respins-o imediat. În acest moment, Roma a hotărât să-l trimită pe Marcus Claudius Marcellus, un comandant cunoscut drept „sabia Romei" din cauza tehnicilor sale de luptă foarte agresive, ca să atace orașul Siracuza. Acest lucru s-a petrecut la câtiva ani după izbucnirea celui de-al Doilea Război Punic.

Armata romană, comandată de Marcellus, a început asediul Siracuzei atât pe apă, cât și pe uscat. Marcellus adusese 20.000 de infanteriști și trimisese 100 de nave pentru a pregăti luptele pe mare. Cu atâtea forțe la dispoziție, el era convins că micul oraș Siracuza va capitula cât de curând. Infanteria romană țintea spre sistemul vast de fortificații care înconjura latura vestică a orașului, cunoscută sub numele de Otrigia. Pe de altă parte, navele de război se îndreptau spre zidurile de apărare construite de-a lungul țărmului. Nici una dintre părți nu își dădea seama ce soartă crudă o aștepta...

Victoria psihologică

Înainte de a muri, Hieron al II-lea îi ceruse lui Arhimede să facă niște arme care să poată fi folosite într-un eventual război.

Regele, văzând cât de mare era capacitatea lui Arhimede de a-și transpune descoperirile matematice în aplicații practice, l-a rugat să facă acest lucru în domeniul armamentului. Cu toate acestea, Arhimede nu considera asta drept o cercetare serioasă ci mai degrabă o pasiune amuzantă ca să-ți treacă timpul. Și totuși, acest hobby nevinovat al lui Arhimede a reușit să apere în mod miraculos Siracuza de romani.

Comandantul roman Marcellus s-a apropiat de zidurile dinspre mare. Pe când își croiau drum pe mare, peste nave au început să se prăvale bolovani uriași cu o viteză fantastică. Niște catapulte uriașe aruncau neîncetat stânci peste forțele ata-

Biblioteca de amintiri

GLOBUL CELEST AL LUI ARHIMEDE

Întrucât Arhimede nu a depus niciun efort pentru a scrie eseuri pe alte teme decât matematica, din cauza atmosferei intelectuale a vremii, a existat un domeniu în care a dorit să lase însemnări: astronomia. Influențat de tatăl său, Phidias, Arhimede şi-a început cercetarea în astronomie, un domeniu care a continuat sa-l fascineze tot restul vieții. La vremea respectivă, astronomia era considerată o parte a matematicii şi ca atare mult mai importantă decât aplicațiile practice ale teoriei matematice.

Se spune că Arhimede a scris o lucrare intitulată „Despre crearea globurilor celeste", construind chiar el o machetă. Acest glob este un model în miniatură al Pământului, Soarelui, Lunii şi a cinci planete. Modelul era cu siguranță mic, dar reflecta cu exactitate fazele lunii, precum şi eclipsele solare şi eclipsele de lună. Modelul se mişca cu ajutorul apei. Arhimede a făcut observații privind solstițiul de iarnă şi de vară, petrecând de asemenea timp calculând distanța dintre planete, atunci când şi-a creat globul celest.

Glob celest folosit în secolul al 16-lea. Globul celest al lui Arhimede a avut un impact major asupra studiilor ulterioare de astronomie.

catoare, scufundându-le navele una câte una. În plus, armata Siracuzei a reușit să învingă zdrobitor infanteria armatei invadatoare în partea cealaltă a orașului.

Inițial, planul Romei a fost să debarce soldații pe țărm de pe cele câteva nave care reușiseră să scape de loviturile directe, iar aceștia urmau să se folosească de scări pentru a escalada zidurile fortăreței. Însă pe soldații de pe nave, care au reușit să ajungă pe uscat, îi aștepta o altă surpriză neplăcută. O mașinărie cu niște clești de fier și o alcătuire ce semăna cu un cioc de barză s-a ivit de după ziduri, a înșfăcat scările romanilor și le-a aruncat departe. Se presupune că mașinăria asta era capabilă să înșface și navele romane care se aventurau prea aproape de țărm și să le răstoarne sau să le dea drumul brusc înapoi în apă. Această armă folosea principiul pârghiei lui Arhimede, utilizând atât pârghii, cât și roți de transmisie, creând o alcătuire ce semăna cu o barză uriașă.

În plus, pe vârful zidurilor, locuitorii Siracuzei puseseră un dispozitiv cu oglinzi curbate, iar navele armatei asediatoare s-au trezit înconjurate de flăcări. Acesta era un dispozitiv ce cuprindea o oglindă cu șase laturi și una mai mică doar cu 4 laturi care reflectau razele soarelui într-un focar central. Din studiile asupra parabolelor, Arhimede știa că oglinzile concave aveau un punct focal care putea fi folosit pentru a concentra energia solară și a lua dușmanul prin surprindere.

Tabloul surprinde un atac asupra unui castel în perioada antică. Catapultele utilizate în perioada antică și în Evul Mediu funcționează pe baza „principiului pârghiei" al lui Arhimede.

Lipsiți de putere în fața armelor lui Arhimede, forțele navale romane s-au retras, iar comandații au ales să atace pe uscat. Ei au declarat că acele catapulte ale lui Arhimede puteau lansa stânci la distanțe mari, însă ar fi inutile împotriva unor soldați care atacă de aproape, la miezul nopții.

Totuși, planul acesta a fost catastrofal. Siracuza alcătuise arme care puteau să lanseze săgeți și pietre de la mică distanță. Romanii au suferit pierderi mari din cauza pietrelor și a săgeților lansate neîncetat din spatele zidurilor.

În acest mod armele lui Arhimede au permis orașului să lupte bine, dar creatorului lor nici nu-i păsa de războiul care făcea ravagii împrejurul lui. Ca de obicei, el era profund cufundat în căutări.

Confruntarea

Confruntată cu armele lui Arhimede, armata romană nu a putut să obțină nicio reușită. În acel moment, numele lui Arhimede a devenit faimos în rândul soldaților romani, și chiar și comandantul Marcellus, surprins de rezistența opusă de Siracuza, l-a comparat pe Arhimede cu Prialus, un monstru uriaș, cu 100 de brațe, care este menționat în „Iliada" lui Homer. Într-o zi, forțele navale, observând în spatele zidurilor un fel de aparat făcut din trunchiuri de copaci și frânghii, și-au spus „O nu, altă armă a lui Arhimede!" și au ridicat ancora spre a se retrage într-un loc mai ferit. Astfel Marcellus nu a putut invada Siracuza deși a asediat orașul timp de 3 ani. Și totuși, în curând, acest joc avea să ia sfârșit.

Doar de dragul studiului

Invazia armatei romane

RESPINS TOT MEREU DE FORȚA armelor lui Arhimede, comandantul Marcellus era permanent atent să găsească o cale de a invada orașul. Deodată, el și-a amintit de Damippos, un bărbat din Sparta, care a încercat să fugă din oraș, dar a fost prins de romani. Atunci, Marcellus a râs în sinea lui, știind că putea să se folosească de acel om în propriul avantaj, deoarece locuitorii din Siracuza cereau să fie eliberat.

Marcellus a avut mai multe întâlniri cu conducătorii Siracuzei pentru a discuta despre eliberarea lui Damippos. S-a folosit de aceste ocazii pentru a studia și starea zidurilor de apărare. La un moment dat Marcellus a observat cu uimire ceva neobișnuit la unul dintre turnuri. În comparație cu celelalte turnuri, acesta era mai puțin supravegheat și părea și destul de ușor de escaladat. După aceea, de fiecare dată când se întorcea în oraș pentru a discuta despre Damippos el inspecta turnul și calcula cel mai bun punct de atac.

▲ Marcellus, Sabia Romei. L-a considerat criminal pe soldatul roman care l-a ucis pe marele matematician Arhimede.

▲ Tabloul surprinde atacul Romei asupra Siracuzei – dintr-un manual francez din secolul al XIX-lea.

În curând s-a ivit și ocazia. El a aflat că mai erau doar câteva zile până la festivalul dedicat zeiței Artemis. Marcellus știa că sărbătorirea lui Artemis, zeița Lunii și a vânătorii era foarte importantă pentru locuitorii greci ai Siracuzei. În acea zi, locuitorii din Siracuza aveau obiceiul să bea, să petreacă până la amorțirea simțurilor. În timpul zilei, armele lui Arhimede puteau apăra orașul, însă noaptea acest lucru cădea în sarcina locuitorilor cetății.

„Noaptea festivalului"... Marcellus nu voia să lase această ocazie să se piardă.

Marcellus alesese un loc pentru a urca pe ziduri în apropiere de o poartă, numită Hexapura, în partea de nord a orașului. În noaptea festivalului, soldații romani au urcat în tăcere zidul și au reușit să deschidă poarta.

În timpul atacului surpriză, Marcellus a omorât doar puțini dușmani și și-a îndemnat soldații să nu îi trateze pe aceștia ca sclavi. Desigur, Arhimede nu făcea excepție. În ciuda faptului că pătrunsese în cele din urmă în orașul dușmanului care provocase armatei romane atâtea greutăți, Marcellus avea o mare considerație pentru Arhimede și îl respecta foarte mult. El a ordonat soldaților săi să se poarte foarte bine cu Arhimede.

După cum s-a așteptat Marcellus, majoritatea locuitorilor erau deja beți criță când armata romană a cucerit orașul. Când aceștia s-au trezit, orașul era deja sub controlul romanilor.

Cucerind aproape întreg orașul până în zori, Marcellus s-a dus el însuși pe ziduri pentru a primi felicitările subordonaților săi. Totuși, privind în jos la frumosul oraș Siracuza de la înălțimea zidului, el s-a cutremurat gândind la ce va deveni orașul după terminarea invaziei.

Ulterior s-a mai petrecut un incident care l-a întristat foarte tare pe Marcellus.

Versiune diferită

CUM S-AU PĂSTRAT LUCRĂRILE LUI ARHIMEDE?

Grecii antici nu aveau acces la același material de tipărit pe care noi îl folosim astăzi. Așadar, cum se face că lucrările lor s-au păstrat până în prezent?

Lucrările grecilor antici erau scrise pe papirus, o formă timpurie de hârtie, inventată în Egiptul antic. Papirusul se obține din tulpina plantei papirus, care se pune apoi la uscat. Papirusul nu este rezistent în timp, așa că începând din Evul Mediu timpuriu, oamenii au început să copieze lucrările grecilor antici pe pergament, care este ceva mai rezistent. Pergamentul este hârtia care se obține din pielea de oaie, deși câteodată se utilizau și pieile de capră sau de vacă. În timpul acestui proces, lucrările care nu erau considerate importante nu erau transcrise și astfel s-au pierdut pentru totdeauna. Chiar și lucrările alese să fie păstrate conțineau adeseori greșeli, ca urmare a procesului de copiere.

Nu este de mirare că și lucrările neimportante ale lui Arhimede au fost copiate pe pergament. Mai mult, lucrările sale aveau o caracteristică care ne permite să știm cât din conținut a fost revizuit în timpul procesului de transcriere: acestea erau scrise toate în dialectul dorian. Multe lucrări scrise în acest dialect au scăpat de revizuiri semnificative.

El utiliza acest dialect când comunica cu tovarășii lui din Alexandria cu scopul de a-i împiedica să-i fure ideile, dar Arhimede nu s-ar fi gândit niciodată că limba folosită va constitui dovada pentru istoricii moderni că lucrările sunt cu adevărat ale sale.

▸ Papirus utilizat în Grecia antică

▲ Tablou din secolul XVIII - XIX care descrie scena în care Cicero descoperă mormântul lui Arhimede. Cicero a restaurat mormântul cu atenție, dar locația acestuia este necunoscută astăzi.

▲ Marcellus, oferind prăzi de război zeilor. Fascinat de cultura dușmanilor, el a fost foarte atent să nu distrugă prea mult orașul Siracuza.

Sufletul bătrânului savant

În Siracuza, locuitorii erau destul de prost dispuși, din cauza bruștei lor înfrângeri după ce mulți ani reușiseră să respingă armata invadatoare cu ajutorul armelor lui Arhimede. În Antichitate exista o regulă care spunea că toate avuțiile unei țări, care a respins ordinul de capitulare și apoi a pierdut războiul, urmau să fie înmânate învingătorilor.

În acest oraș invadat de curând de forțele inamice, Arhimede era aproape singura persoană care-și vedea la fel ca înainte de studiul său. Într-o zi un soldat roman a călcat pe o diagramă pe care el o desenase pe pământ. Arhimede a strigat: „Nu-mi călca cercurile!" Soldatul, jignit de acest comentariu, și-a scos sabia din teacă.

Se spune că, cu câteva clipe înainte de a muri Arhimede ar fi șoptit „Poți să-mi iei trupul, însă sufletul îmi aparține". Astfel s-a încheiat, la 75 de ani, viața aceluia care își dedicase existența studiului și cercetării.

Aflând despre moartea marelui matematician, Marcellus s-a întristat foarte mult. El a chemat familia lui Arhimede, s-a purtat frumos cu aceasta și, respectând dorințele matematicianului, a gravat imaginea sferei și cilindrului pe piatra sa funerară.

Marcellus, care vorbea foarte bine limba greacă și era un împătimit al culturii grecești, a strâns toate capodoperele orașului și le-a trimis la Roma, salvându-le de la o distrugere sigură. Cu ocazia numeroaselor sărbătoriri organizate la Roma, Marcellus a expus lucrările de artă în diverse muzee din Roma. Astfel, cetățenii Romei au venit pentru prima oară în contact cu arta și tehnologia Greciei. La puțin timp după aceea, Roma a cucerit Grecia în întregime.

Matematicianul și filozoful Alfred Nose Whitehead a spus că „Nici o persoană din Roma nu s-a dedicat vreodată studiului matematicii". Se poate spune că moartea lui Arhimede a fost ultima onoare a frumoasei și totodată fragilei culturi grecești.

Se spune că, în anul 75 î.Hr., la 137 ani după moartea lui Arhimede, politicianul roman Cicero a căutat mormântul acestuia, aflat sub o tufă de arbuști spinoși în apropiere de intrarea dinspre Acradina, însă după aceea, locul exact nu a mai fost descoperit nici până astăzi.

▼ Există câteva relatări ale ultimelor momente din viața lui Arhimede. Una dintre ele descrie că după ce un soldat roman l-a abordat, Arhimede i-a cerut să aștepte până termină de gândit la o problemă. Enervat, soldatul l-a ucis pe Arhimede.

Un accident? – Descoperirea secolului

Descoperirea a fost rezultatul aducerii forțate a lui Arhimede la baia publică de către discipolii săi. Această descoperire, numită mai târziu „principiul lui Arhimede", este păstrată ca un moment fără seamăn în cursul istoriei.

▲ Tablou din secolul al XIX-lea care îl înfățișează pe Arhimede cum este târât la baia publică de către elevii săi.

Problema regelui

REGELE SIRACUZEI DIN ACEL TIMP, Hieron al II-lea, dorea să ofere o coroană de aur zeilor, astfel încât i-a dat unui bijutier o cantitate adecvată de aur și a cerut fabricarea coroanei. Înțeleptul rege a măsurat exact cât cântăreau bucățile de aur respectiv coroana.

Coroana era deosebit de frumoasă, astfel încât Hieron al II-lea a fost foarte mulțumit. Masa ei era egală exact cu aceea a bucăților de aur pe care le dăduse bijutierului.

Însă prin Siracuza a început să circule un zvon ciudat. Se spunea că deseori bijutierii luau o parte din aur și o înlocuiau cu argint, fără a se putea observa la cântar. Astfel, Hieron al II-lea s-a dus la prietenul lui de încredere, savantul Arhimede și l-a rugat să verifice dacă într-adevăr coroana era din aur pur sau dacă fusese amestecat și ceva argint prin ea.

„Dar vezi să nu strici coroana!"

Arhimede a fost pus în încurcătură. Argintul e mai ușor decât aurul. Dacă era ceva argint amestecat în ea, o coroană de aceeași masă ar avea un volum mai mare. În esență, dacă ar fi putut afla volumul coroanei ar fi avut răspunsul. Dar există vreo metodă prin care să îi calculezi volumul fără a o dezasambla în bucăți mici?

Apa care a curs din cadă

La început Arhimede a primit cu greu rugămintea regelui, însă treptat problema a început să-l obsedeze în așa fel încât uita să mănânce, să doarmă sau să se mai îngrijească. Văzând acest lucru, elevii lui au început să fie îngrijorați de starea lui de sănătate.

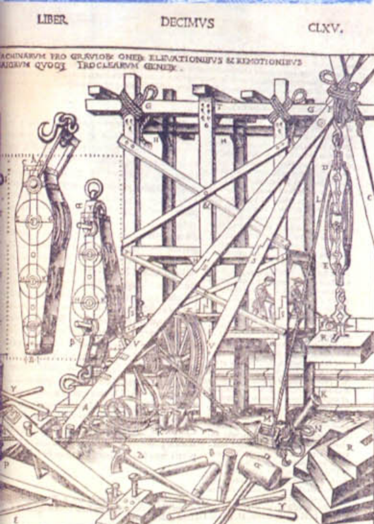
Văzându-l pe maestrul lor cufundat în gânduri zi după zi, discipolii lui și-au spus „Trupul lui nespălat cu siguranță se va îmbolnăvi", așa încât l-au târât până la baia publică.

Discipolii l-au frecat bine. Din întâmplare, Arhimede s-a lăsat cu totul în cada de baie. Iar apa a dat pe dinafară... Astfel a făcut el descoperirea.

„Asta este!". Arhimede a țâșnit din cadă, i-a ignorat pe discipoli care îl implorau să rămână și a luat-o la fugă pe străzile Siracuzei, gol pușcă. Alergând spre casă, el tot striga „Evrika! Evrika!" În limba greacă evrika înseamnă „Am descoperit". Acest termen este încă larg răspândit și folosit în Europa, Rusia și America atunci când se anunță o nouă descoperire sau invenție.

Apa care a curs pe dinafară din cadă a avut exact același volum ca și corpul lui. Acesta este exact principiul excluziunii pe care l-a descope-

Arhimede, adâncit în gânduri. Când făcea descoperiri, se asigura că efectuează experimente și că le pune în practică, ceea ce a dus la nașterea multora dintre marile sale invenții.

LIBER DECIMVS CLXV.

ALTRA GENERATIONE DE TRA ORIA MACHINA.CAPO.V.

▲ Fragment din lucrarea arhitectului Vitrivius „De Architectura". Lucrarea prezintă descoperirea scufundării corpurilor de către Arhimede, în 9 volume.

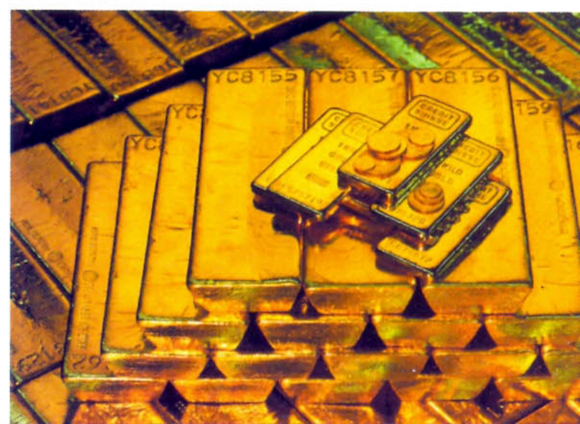
rit Arhimede. El a umplut imediat un vas cu apă, a pus coroana în apă pentru a-i stabili volumul și a făcut același lucru cu aurul pur, ce avea aceeași masă. Calculele sale au arătat că volumul de aur pur era un pic mai mic decât volumul coroanei, ceea ce însemna că în aurul coroanei fusese amestecat un material cu masă mai mică pentru a fabrica coroana, ceea ce a scos afară un volum mai mare de apă.

Prin urmare, a fost clar că în aur fusese amestecat argint, iar bijutierul se făcea vinovat de înșelarea regelui.

Raportul dintre aur și argint

Știm că în coroana regelui Hieron al II-lea a fost amestecat argint în aur, însă povestea ne spune și mai multe: o metodă pentru a calcula raportul dintre conținutul de aur și cel de argint din coroană.

▼ Arhimede, conștient de diferența de densitate dintre argint și aur, a putut calcula procentul fiecărui metal din care era făcută coroana regelui.

Putem introduce bucăți de aur și de argint care cântăresc tot atât cât coroana, precum și coroana însăși în trei vase diferite cu apă. Să notăm volumul de apă înlocuit de fiecare din acestea cu V, V1 și V2. Știind că în coroană există ceva argint, masa coroanei (M) este egală cu masa argintului (M1) adăugată la cea a aurului (M2). $M = M1 + M2$.

Volumul de apă înlocuit de aurul din coroană este $M1/M \times V1$, iar volumul de apă înlocuit de argintul din coroană este $M2/M \times V2$. Astfel încât cantitatea totală de apă înlocuită de coroană este suma ambelor ecuații de mai sus: $V = (M1/M \times V1) + (M2/M + V2)$.

Acum haideți să dezvoltăm această ecuație. Știm că $M = M1 + M2$, astfel încât putem înmulți partea din stânga cu M și partea din dreapta cu $M1 + M2$. Obținem $[M1 \times V1 + M2 \times V2 = V (M1 + M2)]$, pe care putem s-o dezvoltăm în continuare pentru a obține $[M1 \times (V - V1) = M2 \times (V2 - V)]$. Rezultă deci că $[M1 : M2 = (V2 - V) : (V - V1)]$. Cunoscând valorile lui V, V1 și V2, obținem raportul dintre aur și argint în coroană.

Luată ca atare, această descoperire nu este deosebit de utilă. Arhimede a dezvoltat acest principiu în lucrarea sa intitulată „Despre corpurile plutitoare". În acest volum, el declară că „motivul pentru care solidele par mai ușoare atunci când se introduc într-un lichid este acela că lichidul exercită o forță ascendentă asupra solidului". Această forță ascendentă este cunoscută drept flotabilitate, iar mărimea ei este egală cu masa lichidului dislocat de solid. Acest principiu este acum cunoscut drept principiul lui Arhimede.

Acest principiu le pare cam simplu celor care trăiesc în timpurile moderne, însă acest concept, conform căruia, forța ascensională nu este creată de solid, ci de lichidul înconjurător a fost revoluționar la timpul său.

▲ Stilul lui Arhimede de a-și pune în practică ideile i-a deranjat mult pe alți învățați greci ai timpului.

Valabilitatea anecdotei despre coroană

Arhimede a rezolvat strălucit problema regelui Hieron al II-lea și apoi a făcut multe descoperiri despre flotabilitate, însă în ce măsură este exactă această anecdotă repovestită de Vitrivius în lucrarea sa „Despre arhitectură" încă nu se știe. Unii spun că Arhimede studiase deja flotabilitatea pe când se gândea la o soluție pentru problema regelui. Cu toate acestea, este de netăgăduit că discernământul său singular și profunda sa perspicacitate au fost esențiale atunci când s-a făcut această descoperire.

Putem deduce din această anecdotă că Arhimede era capabil să folosească logica inductivă într-un mod foarte asemănător cu acela al matematicienilor moderni pentru a traduce rezultatele experimentelor și experiențelor sale în teorii. Putem înțelege teoriile sale despre flotabilitate răsfoind pur și simplu volumul său „Despre corpurile plutitoare", însă nu trebuie să uităm modul cum acest bărbat, care nu dormea și nu mânca din cauza obsesiilor sale de studiu și care alerga pe-afară nud după ce făcuse o descoperire revoluționară ne-a afectat viața la peste 2000 de ani distanță.

▼ Tablou care îl descrie pe Arhimede efectuând un experiment în fața regelui Hieron al II-lea.

CĂUTAREA OPERELOR PIERDUTE, DESCOPERIREA ISTORICĂ A LUI HEIBERG

Opere ascunse în volume de religie

Avem informații despre cercetările și descoperirile lui Arhimede parțial prin exemplare din propriile sale lucrări. Savantul care a dedicat cele mai mari strădanii descoperirii și păstrării acestor lucrări este danezul J.L. Heiberg. Istoric și cercetător al matematicii grecești, Heiberg a descoperit unele documente istorice extrem de prețioase.

Heiberg a început să fie interesat de Arhimede pe când era foarte tânăr, iar în 1881 a publicat o lucrare în 3 volume intitulată „Operele complete ale lui Arhimede", pe baza unei serii de manuscrise pe care le obținuse. Principala sa descoperire a făcut-o atunci când căuta mai multe lucrări originale ale lui Arhimede pentru a revizui un volum deja editat despre acesta.

În vara anului 1906, Heiberg a descoperit o carte religioasă deosebită în biblioteca constantinopolitană din mănăstirea El Salem. Ceea ce i-a atras atenția nu a fost conținutul cărții, ci mai degrabă pergamentul pe care era scrisă. Datând din Evul Mediu, acest gen de pergament era extrem de prețios astfel încât oamenii îl refoloseau de multe ori ștergând scrierile anterioare. Acest tip de pergament reutilizabil își trage numele de „palimpsest" de la termenul grecesc pentru „a curăța" și era deseori folosit în mănăstiri pentru a copia textele scripturistice. Heiberg a prevăzut că unele dintre lucrările lui Arhimede se păstraseră datorită unora dintre aceste pergamente vechi.

▲ Pergamentul s-a folosit cu precădere în Evul Mediu.

Alegând un astfel de palimpsest la biblioteca constantinopolitană, el a observat că are niște pete neobișnuite. Cu siguranță acest palimpsest fusese folosit în secolul al X-lea pentru a copia unele dintre lucrările lui Arhimede. Heiberg a rămas stupefiat când și-a dat seama că el ținea în mână manuscrisele intitulate „Despre spirale", „Despre sfere și cilindri", „Despre corpurile plutitoare" etc., scrise cu caligrafia matematicianului cu care deja se familiarizase.

Dintre multele opere descoperite de Heiberg, „Metoda" este cea considerată acum drept cea mai importantă. Conținutul altor documente era deja cunoscut, însă „Metoda", o scrisoare pe care Arhimede i-a trimis-o lui Eratostene, fusese considerată distrusă. Această descoperire a contribuit mult la studierea operelor lui Arhimede.

În lucrarea „Metoda", Arhimede scrie că „este mai ușor să oferim dovada când am dobândit, prin metodă, unele cunoștințe despre probleme, decât să o găsești fără nici o cunoștință anterioară". Arhimede explica faptul că el descoperise soluția la o problemă de matematică, folosind mecanica.

În continuare, el spune că „problemele trebuia să fie dovedite după aceea prin geometrie, deoarece cercetarea lor prin metoda menționată nu a oferit o probă reală".

Această descoperire ne oferă date despre metoda de raționare a lui Arhimede, care arată că în acea perioadă când matematica era considerată o știință pur abstractă, el era conștient de faptul că matematicile aplicate au utilizare dincolo de teoria pură.

▼ Manuscrisul lui Arhimede descoperit de Heiberg. Această lucrare, scrisă în original în dialectul dorian, a fost transcrisă pe pergament în secolul al X-lea. Această carte s-a vândut în anul 1998, la o licitație, pentru 2 milioane de dolari.

Descifrarea documentelor ascunse

Heiberg a putut să citească o parte din documentele ascunse pe care le-a descoperit, folosind lumina naturală a zilei și o lupă. Aceste lucrări au fost puse la dispoziția publicului, însă rămâne încă de descifrat documentul în integralitatea sa. Cu ajutorul tehnologiilor moderne de restaurare, există șansa ca restul lucrărilor sale să schimbe istoria matematicii. Actualmente, mai multe echipe de cercetători încearcă să descifreze lucrarea, folosind tehnologii de ultimă oră.

Este foarte greu să înțelegem cu exactitate cum au fost reciclate pergamentele folosite pentru a transcrie lucrarea lui Arhimede. Cerneala de pe lucrarea originală a fost mai întâi îndepărtată, apoi foile au fost tăiate pe jumătate, rotite cu 90 de grade și reutilizate. Aceste manuscrise au supraviețuit mai mult de 900 de ani datorită acestui proces complicat. Manuscrisele sunt acum foarte deteriorate și nu pot fi recuperate fără folosirea energiei radiante și a razelor ultraviolete. Actualmente pentru a recupera documentele cercetătorii încearcă să utilizeze aparate fotografice digitale de înaltă rezoluție în cadrul unui proces cunoscut drept multi-imagistică, precum și echipamentele folosite de obicei la pacienții bolnavi de cancer.

Acei savanți axați pe întrebarea cum se derula procesul de gândire al lui Arhimede sunt, așa cum era și el, obsedați de propriile lucrări de cercetare.

Alți savanți care și-au depășit generația

În timpul vieții, Arhimede a avut mulți prieteni, dar și discipoli. Aceștia fie că s-au folosit de opera lui pentru a realiza propriile descoperiri, fie au avut un suflet de cercetător, asemeni lui.

Cel ce a elucidat situația rivalului „sabiei romane"

Plutarh (46-120 d.Ch.)

Dacă n-ar fi existat Plutarh, probabil că nu am fi aflat nimic despre viața lui Arhimede, ci doar rezultatele studiilor sale. Sursa de informații cea mai folosită cu privire la viața lui Arhimede este volumul lui Plutarh, intitulat „Vieți paralele". În mod interesant, în acest volum, care conține 23 biografii pereche și 4 nepereche, numele lui Arhimede apare de mai multe ori, începând cu istorisirea atacului Generalului Marcellus (sabia romană) asupra Siracuzei, din timpul celui de-al Doilea Război Punic. Cea mai mare parte a istorisirii se referă la bătălia dintre armata romană, sub conducerea lui Marcellus, și orașul Siracuza, apărat de armele lui Arhimede. În această anecdotă, Plutarh repovestește mai multe episoade detaliate din viața lui Arhimede.

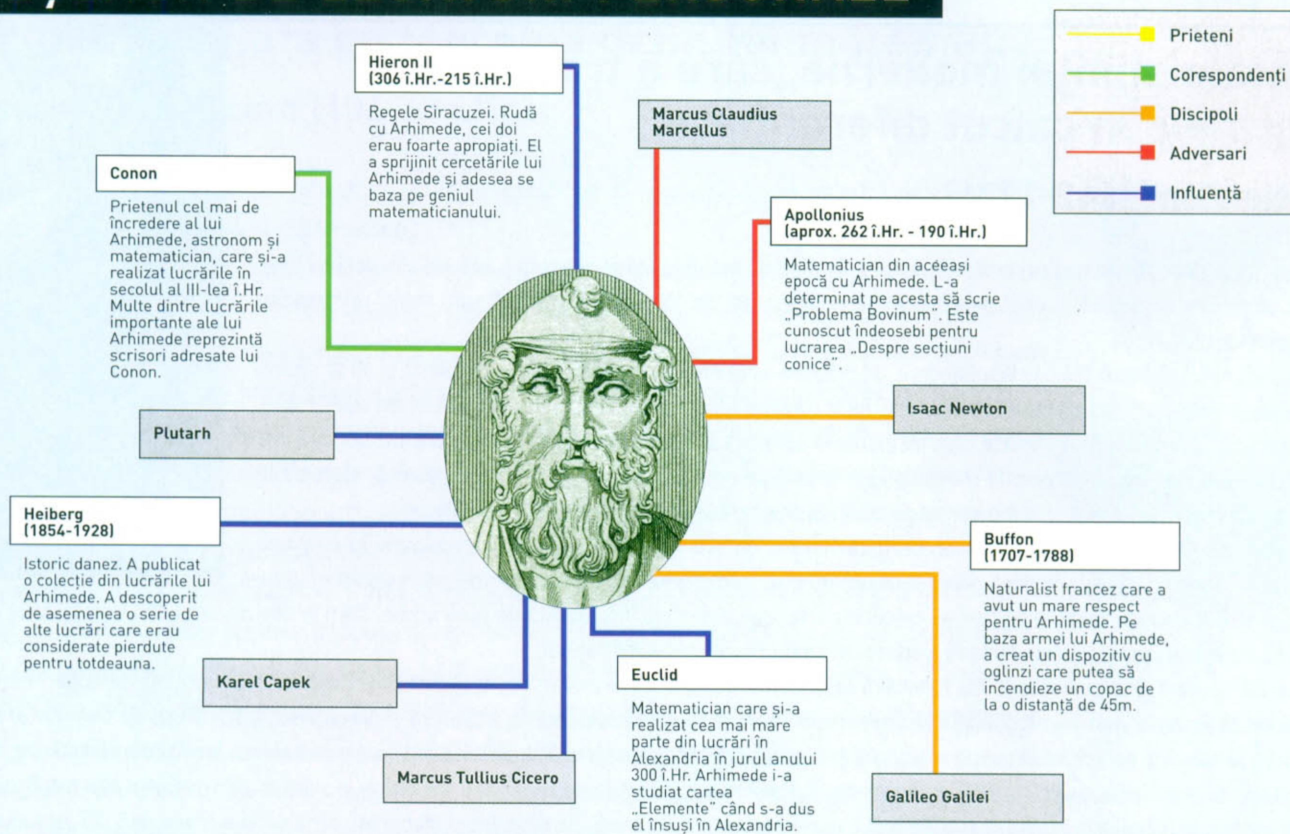
Plutarh s-a născut într-o familie numeroasă, din Caeronea, în regiunea Boeoția din Grecia, în anul 46. Se știu prea puține despre familia lui, exceptând faptul că a avut doi frați. El a scris biografiile multor personalități, însă puținul pe care îl știm despre viața lui provine din Suda, o enciclopedie despre Grecia antică, scrisă în secolul al X-lea.

În anul 66, Plutarh s-a mutat la Atena pentru a studia științele naturale, medicina, filozofia și altele. După aceea, el a călătorit prin Grecia, prin Orientul Mijlociu și Egipt. După ce s-a întors la Caeronea pentru a-și continua studiile, Plutarh a avut o viață foarte fericită, căsătorindu-se în anul 68 și având cinci copii. Și-a petrecut o mare parte din viață scriind două dintre cele mai cunoscute opere ale sale, „Vieți paralele" și „Moralia".

Opera lui Plutarh a avut o influență uriașă asupra scriitorilor de mai târziu, printre care William Shakespeare, poetul Ben Johnson, autorul irlandez Jonathan Swift și maestrul literaturii germane, Goethe. În piesele sale, Shakespeare a utilizat ca referință mai multe pagini din „Vieți paralele".

Unul dintre motivele pentru care Plutarh a fascinat atât de mulți oameni a fost acela că a trăit într-o vreme când interesul oamenilor pentru religie și filozofie începea să scadă, și asta a făcut din el unul dintre puținii intelectuali ai epocii. Plutarh, fascinat de moralitatea oamenilor și făcând mari eforturi pentru a-i ajuta pe alții să ducă o viață morală, a murit în anul 120 d.Ch.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest articol

Părintele fizicii moderne care iubea modul antic de gândire

Galileo Galilei (1564-1642)

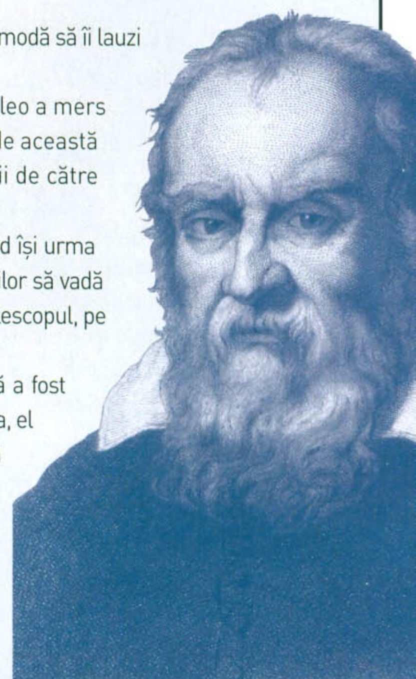
„Dacă Arhimede n-ar fi existat, eu n-aș fi fost capabil de nici o realizare", a spus Galileo. El nu a spus asta fiindcă era la modă să îi lauzi pe vechii greci în timpul Renașterii. Galileo n-a încetat toată viața sa să-l venereze pe Arhimede.

Galileo s-a născut la Pisa, Italia, în anul 1564. Născut într-o familie de negustori pasionați de muzică, Galileo a mers la Universitatea din Pisa pentru a studia medicina conform dorinței tatălui său, însă nu se simțea deloc atras de această disciplină. Pe când venea acasă în timpul vacanțelor, ochii i-au fost deschiși asupra lumii matematicii și fizicii de către un prieten de familie.

El a hotărât să renunțe la universitate și să se dedice studiului matematicii și fizicii. Într-o zi din anul 1606, pe când își urma studiile ca profesor la universitate, el a auzit vestea că în Olanda a fost inventat un instrument, care permitea utilizatorilor să vadă obiecte aflate la depărtare, introducând o lentilă într-un tub. După 6 luni de concentrare incredibilă, Galileo a inventat telescopul, pe care apoi l-a îndreptat spre cer pentru a observa fenomenele celeste.

Datorită observațiilor pe care le făcuse grație invenției sale, el a susținut teoria heliocentrică a lui Copernic, însă a fost obligat să apară în fața justiției de două ori, adus de biserică, care avea obiecții puternice față de opiniile sale. După aceea, el a fost atent să nu se mai angajeze în cercetări care să îl facă subiectul controverselor. Și-a petrecut ultimii ani din viață într-o stare de orbire parțială și a murit în 1642, înconjurat de discipoli.

Galileo, care a pronunțat faimoasele cuvinte „Și totuși se mișcă", a fost binecunoscut pentru descoperirile sale legate de inerție și de impulsul mecanic, și și-a exprimat teoriile prin formule care sunt acum des aplicate în mecanică. A fost un susținător al logicii și experimentelor, realizând multe în anii săi de cercetare înainte de a emite orice ipoteze. Este evident din modul său foarte asemănător lui Arhimede de a realiza cercetări că Galileo avea un mare respect pentru om.

Părintele științei moderne, care a transformat integralele în calcul diferențial

Isaac Newton (1642-1726)

Se spune că dacă Isaac Newton și Arhimede, doi din cei trei mari matematicieni ai istoriei, ar fi trăit în același timp ar fi putut să se înțeleagă perfect unul pe altul. Aflați la o distanță de 1800 de ani, cei doi sunt legați prin studiul matematicii moderne.

Newton s-a născut în anul 1642, la Woolsthorpe, un oraș din estul Angliei. Tatăl lui a murit înainte ca el să se nască, iar mama lui s-a recăsătorit și a plecat de acasă, astfel încât Newton a fost crescut de bunici. Probabil că din acest motiv, tânărul Isaac era un copil foarte introvertit care nu îndrăgea școala, dar înainte să împlinească 18 ani era sigur că era foarte dotat pentru matematică. A mers la Trinity College de la Universitatea Cambridge, unde și-a petrecut mare parte din timp studiind matematica și științele naturale. După 9 ani de studiu a devenit profesor la Cambridge.

În studiile sale de optică, Newton a descoperit că lumina nu era compusă doar dintr-o culoare, ci conținea mai degrabă un spectru larg, de diverse nuanțe. De asemenea, în matematică, el a folosit metoda exhaustivă a lui Arhimede, pentru a elabora formule cu care să calculeze aria unei suprafețe înconjurată de două curbe. Cam în același timp, matematicianul german Wilhelm Leibniz a descoperit aceeași metodă, care acum se numește calcul diferențial.

Când un măr a căzut din pom în capul său, Newton a descoperit legea gravitației universale, considerată de mulți a fi cea mai mare descoperire a sa, indiferent de faptul că pentru o vreme a neglijat să facă alte cercetări pe această temă deoarece nu a putut să-și dovedească teoria. După aproximativ 20 de ani, a putut în sfârșit să aducă în concordanță natura și teoria și și-a publicat faimoasa lucrare „Principia" în 1687, care conturează rezultatele cercetărilor sale.

La vârsta de 50 de ani, împovărat de o tulburare mentală, Newton și-a pierdut interesul pentru știință și s-a retras din mediul academic. După aceea a lucrat ca gardian la Monetăria regală și și-a dedicat o mare parte din timp studiului religiilor și alchimiei, până când a murit, în 1727, la vârsta de 84 de ani. Înmormântarea sa e demnă de un rege.

Autorul care a apelat la vechii savanți pentru a ajuta rezolvarea problemelor sociale moderne

Karel Capek (1890-1938)

„Povestea lui Arhimede este de fapt puțin înșelătoare. El nu era deloc un savant distrat care nu se interesa de cele ce se petreceau în jurul lui". Karel Capek a fost un scriitor care vorbea cu pasiune despre viața lui Arhimede.

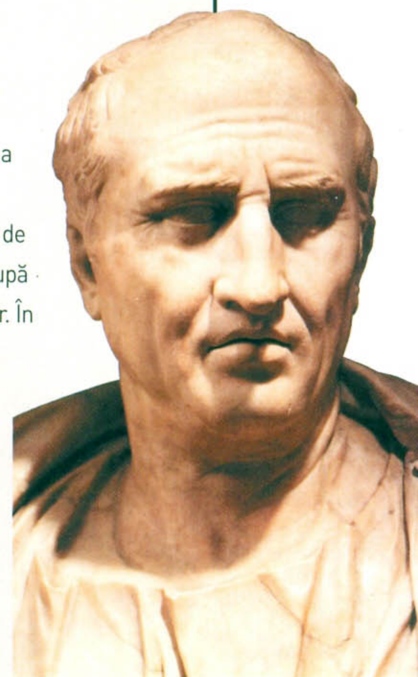
Kapek, născut în 1890, în provincia de nord-vest Boemia, Germania, a studiat filozofia la universitate și și-a luat doctoratul. Operele sale sunt împărțite în trei perioade. A publicat multe nuvele înaintea împlinirii vârstei de 30 de ani, în perioada când locuia împreună cu fratele său Josef, care, ulterior, a devenit actor. Până la vârsta de 42 de ani, a adoptat un stil mai jurnalistic, scriind relatări din călătoriile și experiențele sale multiple. Lucrarea sa „R.U.R.", publicată în timpul vieții a dobândit faimă mai ales pentru că a fost prima care a folosit termenul, acum comun, de „robot".

În ultima perioadă, Capek, devenit între timp un scriitor consacrat, a scris mai multe volume care denunțau dictaturile. Pe când lucra în departamentul editorialistic al „Ziarului popular", el a scris un articol pe care l-a intitulat „Moartea lui Arhimede".

El l-a descris pe Arhimede drept „un adevărat luptător" și a continuat cu istorisirea întâlnirii acestuia cu Lucius, un ofițer roman educat, care ținea foarte mult la onoare. Lucius a încercat să-l convingă pe Arhimede să lucreze la Roma, vorbind cu mândrie despre grandoarea Imperiului Roman. Arhimede i-a răspuns că acasă la el, în Siracuza, există ceva mult mai important și mai substanțial decât putea să-i ofere marele imperiu. Conversația lor, ajunsă într-un punct mort, s-a încheiat cu exclamația lui Arhimede „Nu-mi deranja cercurile!" În „Moartea lui Arhimede", acțiunea se desfășoară în Grecia antică, însă acest articol critică de fapt cu virulență ascensiunea nazismului și încearcă să găsească o soluție de abordare a autocrației și imperialismului. „Moartea lui Arhimede" a fost publicată în anul 1938. Capek a murit în același an, de Crăciun, la câteva săptămâni după ce naziștii invadaseră Republica Cehă.

Oratorul care a descoperit piatra de mormânt gravată cu teorema geniului matematic

Marcus Tullius Cicero (106-43 î.Hr.)

Marcus Tullius Cicero a fost cel mai mare orator al Romei și politician. El ne-a lăsat multe scrieri și, de asemenea, a fost cel care a descoperit mormântul lui Arhimede.

Cicero s-a născut în anul 106 î.Hr., fiind fiul cel mare al unei familii de latifundiari din orașul Arpinum, la sud de Roma. Hotărât să devină politician într-o zi, el a pornit spre Roma în 80 î.Hr. pentru a studia dreptul. În anul 75 î.Hr., după ce și-a terminat studiile și s-a căsătorit, el a realizat unele lucrări pentru administrația financiară și a devenit senator. În cadrul unei misiuni în Sicilia, ca reprezentant al administrației financiare, el a descoperit mormântul lui Arhimede.

În lucrarea sa „Chestiuni dezbătute la Tusculum", a notat despre această descoperire că „Locuitorii din Siracuza nu știau că în orașul lor există așa ceva. De fapt, ei chiar negau existența sa". El afirmă cum „a fost extrem de surprins că acest foarte faimos oraș grec, atât de cunoscut pentru universitățile sale nu avea cunoștință de existența mormântului unui geniu dintre cei mai faimoși".

Cicero avea un mare respect pentru Arhimede, datorită faptului că acesta descoperise forma Pământului. El a fost uimit cât era de sofisticat acesta și se spune că uimirea pe care a resimțit-o când a văzut pentru prima dată globul nu l-a mai părăsit niciodată. Apoi, amintindu-și că piatra funerară a lui Arhimede era gravată cu o diagramă a unei sfere și a unui cilindru, a pornit spre Sicilia în căutarea acestora. Se spune că Cicero a restaurat mormântul deteriorat al lui Arhimede, însă amplasamentul acestuia a rămas necunoscut până în zilele noastre.

În anul 69 î.Hr. a devenit examinator, după trei ani jurist, iar după alți trei ani magistrat, poziția cea mai înaltă în guvernul roman. Susținător ferm al republicii, Cicero a criticat metoda imperialistă a lui Cezar și a susținut un atentat la viața acestuia, care a eșuat. A fost condamnat la moarte pentru presupusa sa participare la asasinarea lui Cezar și a fost executat de Marc Antoniu în anul 43 î.Hr.

Comandantul roman care a lăudat armele ciudate folosite de dușman

Marcus Claudius Marcellus (270 î.Hr. – 208 î.Hr.)

Marcellus, marele comandant roman, s-a născut în anul 270 î.Hr. Numele său înseamnă „copilul lui Marte, zeul războiului", așa încât se poate spune că i-a fost menit să devină general încă din ziua în care s-a născut. El era de asemenea un mare admirator al culturii grecești, și avea mult respect pentru savanții greci.

În tinerețe, se spune că Marcellus a luptat în timpul Primului Război Punic. După ce și-a salvat fratele încolțit de către dușmani, Marcellus a fost răsplătit de armata romană cu o coroană și alte daruri.

Marcellus a fost ales magistrat de cinci ori în timpul vieții, prima dată fiind în timpul Războiului Galic. Această campanie militară, începută în anul 225 î.Hr. nu prea progresa, dar Marcellus a ieșit victorios dintr-o luptă corp la corp cu comandantul galez, punând definitiv capăt războiului. Prăzile de război pe care le-a câștigat în urma acestei bătălii au fost împărțite în Imperiul Roman. Se spune că Hieron al II-lea, care sprijinise Roma împotriva Cartaginei la vremea respectivă, ar fi primit o parte din această recompensă.

Cu toate acestea, în timpul celui de-al doilea Război Punic, între Roma și Siracuza s-a declanșat un război, într-un conflict care poate fi asemănat cu cel dintre Marcellus versus Arhimede. Forțat în mod repetat să bată în retragere de către puterea armelor lui Arhimede, Marcellus a căpătat un respect deosebit pentru bătrânul om de știință, rugându-și soldații să-l trateze respectuos odată ce vor fi reușit să intre în oraș. Ordinele nu i-au fost urmate, iar Arhimede a fost ucis de către un soldat roman, spre mare tristețe a lui Marcellus, dar, respectând dorințele matematicianului, a pus să se graveze pe piatra de mormânt a lui Arhimede schema sferei și a cilindrului.

În anii următori, a condus Roma în bătălii împotriva generalului dușman Hannibal, dar a fost ucis în război în orașul Venutiae în anul 208 I.H.

Oamenii de ştiinţă au avut parte de o Renaştere după Epoca Întunecată

Principiile sale, dispozitivele sale, determinarea sa – chiar dacă i-ar fi plăcut sau nu, Arhimede ni le-a lăsat moştenire de cunoaştere, extinzându-se într-o multitudine de subiecte. Acoperit de un val cultural ulterior morţii sale, sufletul lui Arhimede nu avea să vadă lumina zilei până la sosirea oamenilor de ştiinţă moderni. Realizările în matematică şi invenţiile sale au căpătat multe forme diferite, iar sufletul său a revenit pentru a reaminti lumii de acest om legendar.

Suflet călător

„POŢI SĂ-MI IEI TRUPUL, ÎNSĂ SUFLETUL ÎMI APARŢINE."

Arhimede a spus aceste cuvinte cu ultima suflare, demonstrând devoțiunea pentru munca sa. Probabil avea încă o mulțime de idei pe care dorea să le vadă aducând roade.

Prin puterea ideilor și a invențiilor sale, Arhimede a depășit granițele lumii matematicii în care se născuse, fiind numit adeseori adevăratul om de știință al grecilor. În ciuda faptului că se născuse într-o epocă în care matematica grecească se afla la apogeu, Arhimede a știut să o ducă mai departe cu un pas. Dacă Arhimede ar fi avut un urmaș, matematica grecească ar fi intrat cu siguranță într-o perioadă a descoperirilor revoluționare.

Cu toate acestea, sământa plantată de Arhimede nu a avut niciodată șansa reală să crească. Oamenii greci de știință i-au urmat mai degrabă pe matematicienii de factură mai ortodoxă precum Euclid, Platon și Aristotel, petrecându-și viața în studiul principiilor obscure ale matematicii. Nefiind în stare să-și găsească un urmaș demn, sufletul lui Arhimede a rătăcit ani în șir.

După moartea lui Arhimede, Roma a cucerit Cartagina, apoi Grecia și Egiptul, unificând toate teritoriile în jurul Mării Mediterane. În anul 27 î.Hr., fiul adoptiv al lui Cezar, Octavius, a preluat tronul (sub numele de Împăratul Augustus I), iar 200 de ani de pace au urmat în Imperiul Roman.

▾ Hagia Sofia, din Constantinopol (astăzi Istanbul), capitala Imperiului Roman de Răsărit. A fost construită ca centru al Bisericii Ortodoxe Grecești.

Ulterior, Roma a fost împărțită în regiunile de Răsărit și Apus, regiunea mediteraneană intrând în uitare, capitala culturală a lumii mutându-se efectiv în lumea islamică. Perioada de timp dintre căderea Imperiului Roman și renașterea artelor din perioada Renașterii în secolul al XIV-lea este cunoscută drept Epoca Întunecată sau Evul Mediu.

În acele timpuri, când oamenii acordau întâietate textelor religioase în fața lucrărilor academice, multe dintre manuscrisele lucrărilor lui Arhimede au fost reciclate sau folosite pentru copierea de scrieri religioase. În Evul Mediu, biserica benedictină dintre anii 480 până în 543 precum și bizantinii și sarazinii din Arabia sunt puținele societăți care au continuat vechea cultură grecească. Mulțumită lor, lucrările lui Arhimede au supraviețuit măcar parțial Evului Mediu și au putut vedea lumina zilei în timpul Renașterii.

„Poți să-mi iei trupul, însă sufletul îmi aparține."

O mentalitate modernă în timpuri străvechi

Sufletul călător al lui Arhimede își găsește, în sfârșit, un urmaș, în secolul al XVII-lea. La fel ca Arhimede, și acesta a fost unul dintre cei trei mari matematicieni ai lumii: Isaac Newton. Newton, bazându-se pe cunoștințele grecilor antici și pe intelectul său excepțional, a deschis poarta matematicilor moderne. Matematicienii greci antici, faimoși doar în țara lor, erau acum expuși lumii.

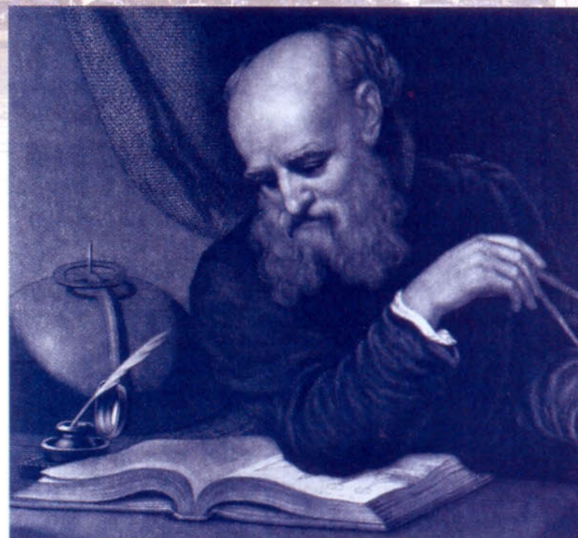
Născut în Anglia, Newton a urmărit descoperirea lui Arhimede a integralelor și a inventat calculul diferențial. Cam în aceeași perioadă, matematicianul german Libniz făcea aceeași descoperire. Calculul modern ia naștere din descoperirile acestor două genii ale matematicii.

Pentru cei care înțeleg calculul diferențial, metoda lui Arhimede ținea mai degrabă de sfera virtualului, deoarece se folosea de procesul plictisitor de a „defalca un obiect în bucățele extrem de mici și a le aduna înapoi." Pe de altă parte, Newton, prin invenția personală a integralei, a putut să pună în practică această teorie, calculând aria de dedesubtul unei curbe. A trebuit să treacă mai bine de 2000 de ani pentru ca Newton și Leibniz să elaboreze pe marginea ideilor lui Arhimede, despre care se spune că a avut o mentalitate modernă în timpuri antice.

Folosind principiul integrării, Arhimede a descoperit numărul Pi, a cărui valoare a fost studiată mai îndeaproape de către matematicienii moderni. În 1882, matematicianul german Lindeman a demonstrat că Pi este un număr infinit. Mai târziu, s-au folosit aparate pentru a măsura valoarea lui Pi, inițial cu computere rudimentare, în 1949, iar astăzi, cu computere sofisticate. Valoarea lui Pi a fost aproximată cu miliarde de decimale. Cercetarea asupra acestui număr începută de Arhimede cu atâția ani în urmă este încă în desfășurare în zilele noastre.

O altă necunoscută de-a lui Arhimede care a primit răspuns de la un computer modern este „Problema Bovinum" („Problema taurilor"). Înfuriat de către critica lui Apollonius adresată muncii sale, Arhimede a fabricat o problemă prin implicarea numerelor prime. Matematicienii vremii au pornit la rezolvarea problemei, dar abia 2000 de ani mai târziu s-a găsit soluția.

În sfârșit, în 1880, matematicianul german Amthor a descoperit cea mai mică soluție posibilă a problemei, un număr cu 206.545 de zecimale, începând cu 776. O sută de ani mai târziu, în 1981, folosind puterea instrumentelor de calcul, s-au descoperit toate soluțiile posibile ale problemei.

▲ Părintele științei moderne, Isaac Newton. Cuvintele sale „Nicio mare descoperire nu s-a făcut vreodată fără o prezumție îndrăzneață" au fost probabil pronunțate pe baza descoperirilor lui Arhimede.

▼ Galileo Galilei, unul dintre cei mai mari admiratori ai lui Arhimede. Interesul său pentru mecanică își are rădăcinile în opera lui Arhimede.

Viitorul invențiilor sale

Pe lângă cercetare, Arhimede a avut mai multe invenții practice, care continuă să aibă efect asupra vieții noastre cotidiene.

Pompa elicoidală descoperită prin studiul spiralelor a fost folosită ca dispozitiv pentru irigații în Delta Nilului în vremuri antice. Aceeași pompă a fost utilizată și în timpul perioadei Edo în Japonia, în Sado Kanayama, fiind folosită încă și în zilele noastre pe fluviul Nil. De asemenea, în Evul Mediu în Olanda, același dispozitiv era folosit în conjuncție cu o roată de irigație, scutind necesitatea omului de a o opera. În zilele noastre, pompa elicoidală este folosită încă împreună cu compresoare în multe dispozitive, precum betonierele.

Oglinzile concave folosite de Siracuza în timpul celui de-al Doilea Război Punic, pentru concentrarea luminii solare asupra dușmanilor, producând incendii în jurul acestora au fost elaborate pe baza lucrărilor despre parabole ale lui Arhimede. În zilele noastre, probabil că oricine a încercat să ardă o bucată de hârtie cu ajutorul unei lupe. Pentru aceasta se folosește principiul punctelor focale, descoperit de Arhimede și care este larg folosit la antenele parabolice și la telescoape.

De asemenea, conceptul concentrării energiei solare se găsește în literatură și filmele de factură științifico-fantastică, sub formă de unde laser și alte arme. Conceptul este folosit în mod pașnic și în procedurile medicale și chirurgicale care implică laserul.

Galileo foloseşte munca lui Arhimede

Arhimede nu ne-a lăsat doar lucrările sale în matematică și mecanică. Ideile lui au fost larg folosite de către bunicul fizicii moderne, Galileo.

În lucrarea sa „Cvadratura parabolei", Arhimede spune: „inițial, problemele trebuie rezolvate folosind mecanica, apoi demonstrate folosind geometria." Într-o epocă în care Platon spunea că "singurele instrumente care pot fi folosite în demonstrația matematică sunt linia și compasul", utilizarea mecanicii pentru demonstrarea teoriilor nu prezenta încredere. Astfel, se observă mentalitatea modernă a lui Arhimede în dorința sa de a conduce experimente fizice pentru demonstrarea teoriilor sale. Galileo era angajat în a uni lumea fizicii cu cea a altor subiecte academice, pe baza ideilor lui Arhimede.

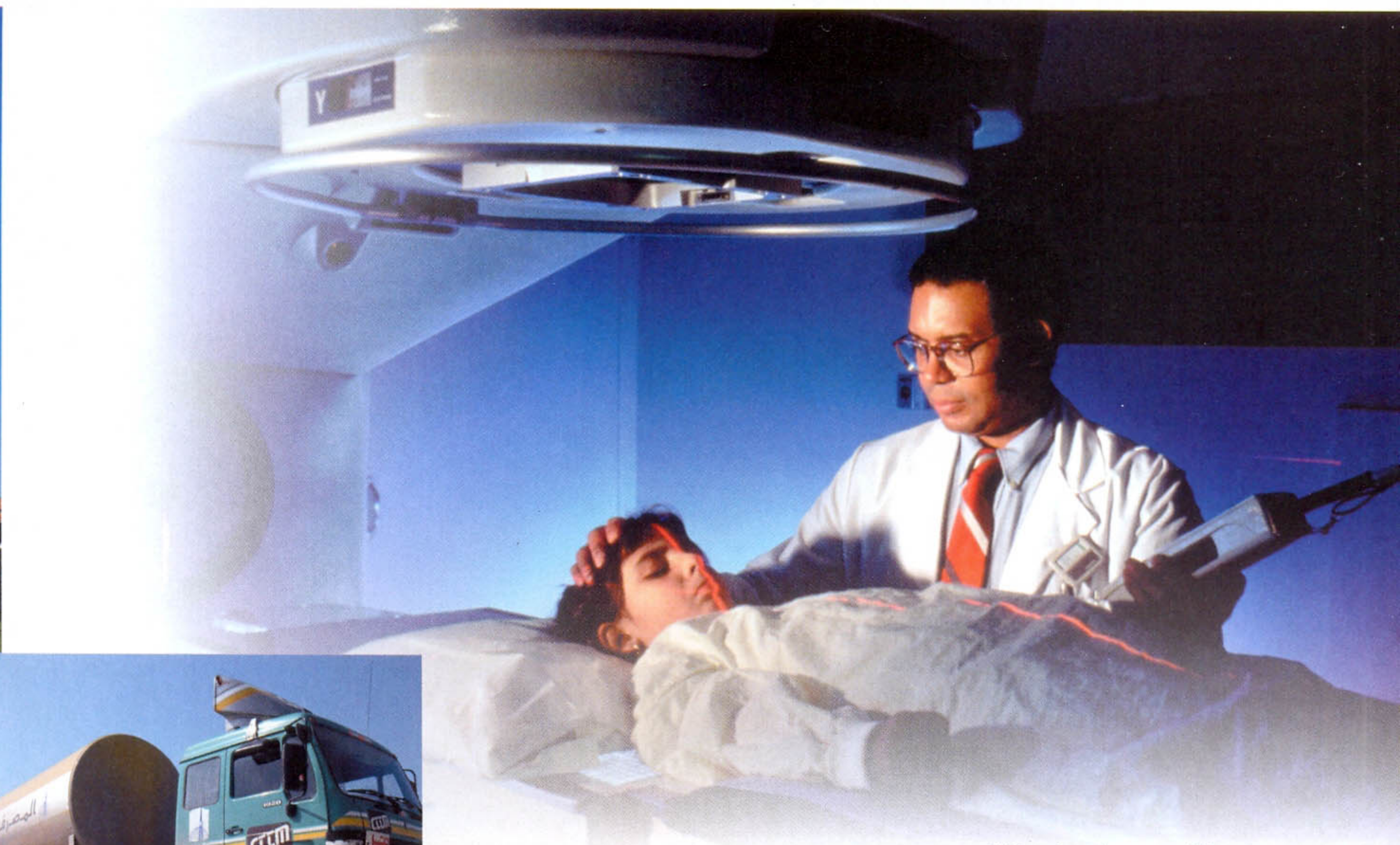
Galileo a știut să combată teoria lui Aristotel și anume că „viteza corpurilor în cădere depinde de masa lor" prin faptul că a lăsat să cadă din turnul înclinat din Pisa o ghiulea de lemn și alta din fier, observând faptul că ambele lovesc

▲ Turnul Înclinat din Pisa, de unde Galileo a lăsat să cadă două corpuri solide cu mase diferite.

Antene de satelit interceptând undele radio emise de corpurile cerești. Aceste antene au fost inventate într-o curte din Grotte River, SUA.

▲ Chirurgia cu laser care folosește raze concentrate de lumină artificială. Adeseori utilizată pentru piele, dinți, ochi sau nas.

◀ Camion cu ciment, folosind o versiune modificată a pompei elicoidale, pe care Arhimede a inventat-o la o vârstă fragedă.

solul exact în același timp. De asemenea, are meritul de a fi inventat noțiunea de rezistență a aerului. Galileo și-a găsit răspunsurile nu prin lucrări academice ezoterice, ci prin executarea de experimente și investigații proprii. Cu siguranță, este o tehnică învățată de la Arhimede. De asemenea, ca și Arhimede, influența sa a depășit zona fizicii; printre multe alte subiecte, a adus mai multe contribuții în studiul astronomiei și matematicii.

Iluminarea următoarelor generații

Născut într-o lume în care se studia numai matematica pură, Arhimede cocheta cu matematica practică, fizica, mecanica, hidraulica, astronomia etc. Realizările sale sunt atât de diverse încât este greu de imaginat că toate proveneau de la același om.

Cu toate acestea, Arhimede a fost grijuliu și nu a lăsat nicio urmă a lucrărilor pe care le-a făcut în afara matematicii de teamă că succesorii ori colegii de breaslă ar putea să-i descopere infidelitatea. Cu siguranță, ar fi fost extrem de mândru dacă ar fi știut despre medalia Field.

Medalia Field este echivalentul premiului Nobel în matematică. Nu există un premiu Nobel pentru matematică, așadar, matematicianul canadian John Charles Fields a decis să acorde o medalie, o dată la patru ani, persoanei sub 40 de ani care a adus cea mai mare contribuție acestui domeniu. Chipul gravat pe această medalie prestigioasă nu este cel al lui Fields, ci al lui Arhimede, demonstrând cât de mult matematicienii moderni apreciază realizările geniului antic grec.

Arhimede a făcut multe descoperiri și invenții epocale prin sensul său creativ atât de variat. O somitate intelectuală a vremii, nu era în stare să domolească multitudinea de idei care-i clocoteau în minte. Moștenirea sa a supraviețuit Evului Mediu pentru a lumina mințile oamenilor Renașterii.

În manualele noastre de matematică, în instrumentele pe care le folosim zilnic, pe cerul nopții, într-un prieten absorbit în studiu vedem dovada existenței lui Arhimede. Realizările lui Arhimede nu țin de trecut; ele sunt încă vii în prezent, luminându-ne viața de zi cu zi.

▼ Copii învățând matematică pe computere. Cele mai multe operații matematice se calculează acum de către computere, dar atât timp cât noi descoperiri au loc încă, moștenirea lui Arhimede continuă să existe

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

ARHIMEDE

ISSN 1791-0765

9 771791 076000 08

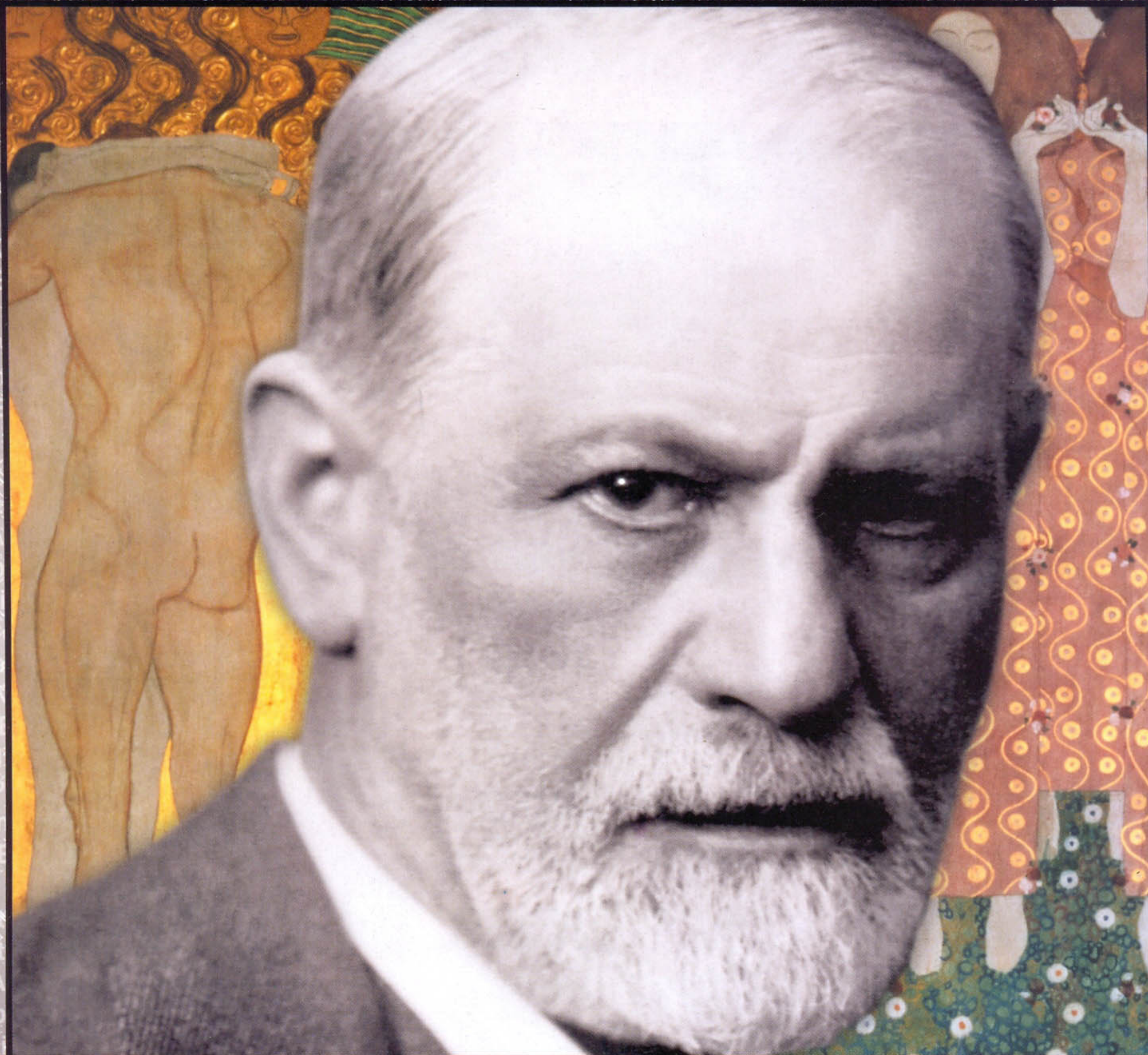
DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

9

SIGMUND FREUD

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Sigmund Freud

Numărul 9

Pentru orice informație sau lămurire,
contactați-ne la telefonul: **(021) 40.10.888** sau trimiteți un e-mail la info@deagostini.ro
Servicii pentru clienți: de luni până vineri, între orele 10:00 - 15:00
Pentru o mai bună deservire solicitați întotdeauna publicația de la același punct de vânzare
și informați vânzătorul asupra intenției de a cumpăra și aparițiile următoare.
Pentru orice informație, lămurire, înlocuire de exemplare sau comenzi
de numere anterioare, sunați-ne la tel. **(021) 40 10 888**
Pentru informații și comenzi de numere anterioare, cititorii din Republica Moldova
pot suna la **(022) 21.07.98** - Paramedia, Chișinău.

Vizitați site-ul nostru la adresa

www.deagostini.ro

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5,
sector 5, București, România

Telefon: (+40) 21 318 7398

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

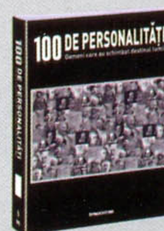
ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, De Agostini Picture Library

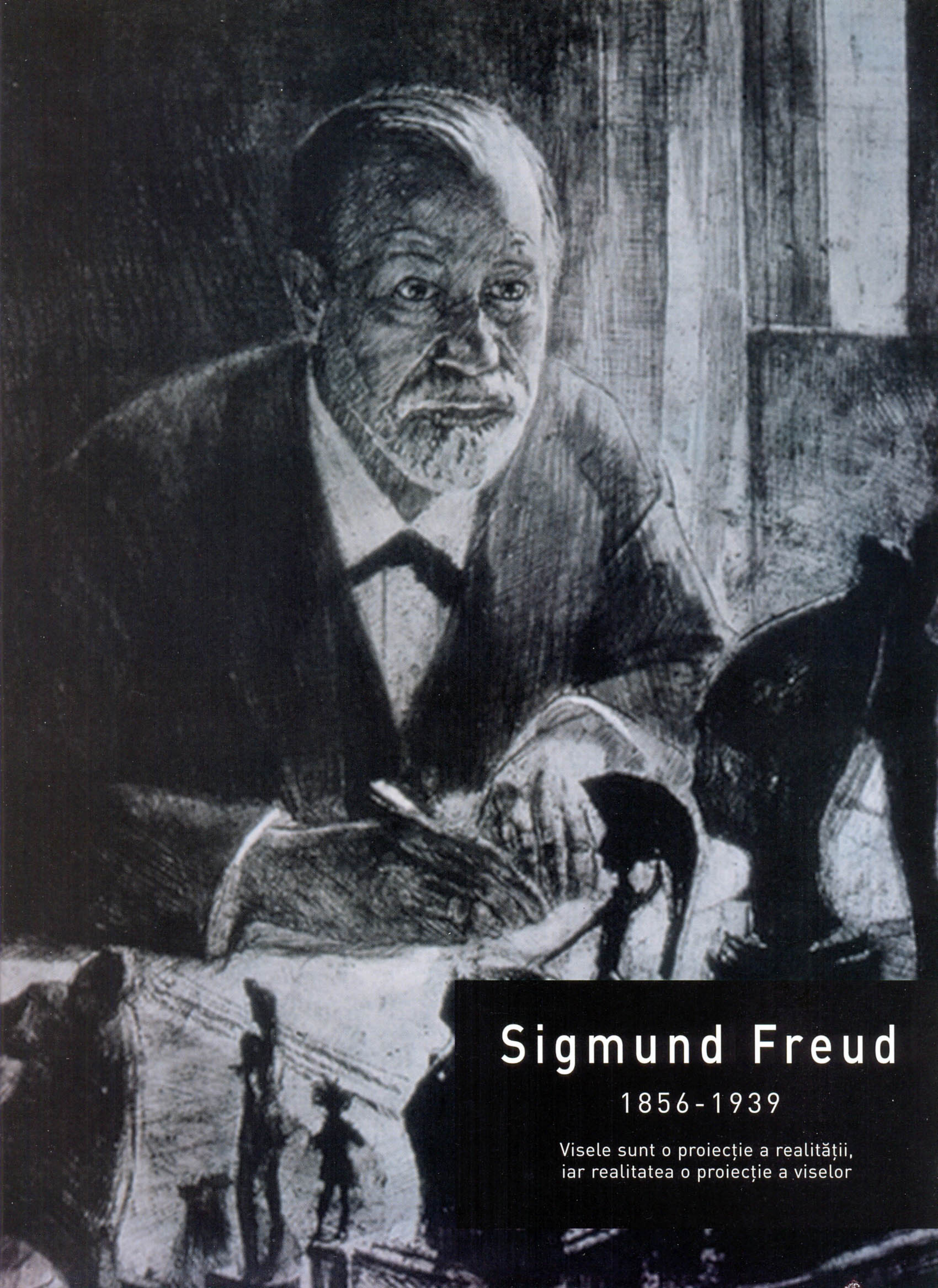
Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI / 14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI / 29,99 MDL

Editorul își rezervă dreptul de a schimba ordinea publicării personalităților sau de a le înlocui cu altele.

Sigmund Freud
1856-1939
Visele sunt o proiecție a realității,
iar realitatea o proiecție a viselor

Sigmund Freud

Ce viață a dus Freud?

PROLOG

LUMINA SPERANȚEI PENTRU o civilizație științifică modernă, născută odată cu Renașterea, a devenit o realitate prin revoluția industrială de la sfârșitul secolului al XIX-lea și s-a răspândit, în cele din urmă, asupra fiecărui aspect al vieții, de la corpul uman la spațiul interstelar. Dar mai rămăsese încă un hotar dincolo de care flacăra științei nu pătrunsese... profunzimile sufletului uman.

La sfârșitul secolului, Viena a fost locul în care un singur psihiatru s-a luptat pentru a aduce la lumina zilei secretele întunecate ale lumii care zace ascunsă în adâncurile sufletului uman...

SIGMUND FREUD.

Deși faptul că era de origine evreu a însemnat pentru el nenumărate confruntări cu atitudinea discriminatorie a oamenilor, iar cercurile academice vieneze au refuzat să-l recunoască, a postulat un tărâm până atunci neconceput, „inconștientul". Această teorie unică a reușit să supraviețuiască tuturor interpretărilor eronate și lipsei de înțelegere și, prin ea, s-au pus bazele unui nou domeniu de studiu, numit psihanaliză. Un om care s-a avântat cu bisturiul în labirintul sufletului uman. Sigmund Freud, ce viață a dus el oare?

TABEL CRONOLOGIC

În anii 1790	Mesmer pune bazele terapiei prin hipnoză
1793	Se înființează Spitalul de boli mintale Pinel Modern
1848	Franz Josef I se urcă pe tron
1856	Se naște Freud
1860	Freud se mută la Viena
1867	Este emis un ordin prin care se interzice discriminarea evreilor
1873	Freud intră la Universitatea din Viena
1876	Freud studiază în Italia
1885	Freud studiază sub îndrumarea lui Charcot
1886	Freud se căsătorește cu Martha. Freud își deschide clinica de psihiatrie
1895	Se publică „Studiile asupra isteriei"
1899	Se publică „Interpretarea viselor"
1900	Despărțirea de Fliess
1902	Se înființează Societatea de psihologie de miercuri
1908	Are loc primul Congres Internațional de Psihanaliză
1909	Vizitează America
1910	Freud îl examinează pe Mahler. Se înființează Asociația Internațională de Psihanaliză
1911	Survine ruptura de Adler
1914	Izbucnește Primul Război Mondial. Survine ruptura de Jung
1917	Se publică „Prelegeri de introducere în psihanaliză"
1922	Freud este internat în spital cu cancer la maxilarul superior
1923	Se publică „Eul și sinele"
1924	Declarația care dă naștere Suprarealismului
1930	Primește Premiul Goethe pentru literatură
1932	Schimb de scrisori cu Einstein
1933	Naziștii ard cărți. Hitler formează un nou guvern al Germaniei
1938	Familia Freud fuge din Viena. Naziștii anexează Austria
1939	Freud moare la Londra
1961	Moare Jung
1982	Moare Anna Freud

Cercetătorul de suflete care s-a aventurat în studiul misterelor minții umane

Deşi la începutul secolului al XIX-lea, medicina modernă a înregistrat progrese semnificative, nu am ajuns nici până acum să cunoaştem cu adevărat sufletul uman. Freud, căruia discriminarea etnică nu i-a permis să-şi continue cercetările, a fost forțat să se reorienteze către amplul domeniu al „inconştientului", ascuns în profunzimile sufletului uman. Mai apoi, de-a lungul carierei sale de psihiatru, şi-a dedicat cercetările adevăratei naturi a oamenilor.

▲ Freud, la opt ani, cu tatăl lui, Jacob. Acesta era evreu dar nu practicant, căci prefera o atitudine rațională, fapt ce a avut o influență enormă asupra modului de a gândi al lui Freud.

Siggie al ei cel prețios

O familie ciudată

ÎN CEHIA ZILELOR NOASTRE, în zona estică a Moraviei, există un oraș care astăzi se numește Pribor, dar căruia, înainte de Primul Război Mondial, când făcea parte din Imperiul Austro-Ungar, i se spunea Freiberg in Mähren. La 6 mai 1856, aici s-a născut omul cunoscut pentru inventarea psihanalizei. Tatăl lui, Jacob, era un negustor de lână evreu și avea 40 de ani, iar mama, Amalia, avea 20 de ani. Putem deci spune că Freud s-a născut într-o familie cu o structură complexă, dincolo de diferența de vârstă dintre părinții lui.

Amalia era cea de-a treia soție a lui Jacob. Când a venit el pe lume, Emanuel, cel mai mare dintre frați și fiul primei soții a lui Jacob, era deja căsătorit și avea un copil mic. Jacob însuși a mai avut copii chiar și după nașterea primului nepot.

Fratele mai tânăr al lui Jacob, pe nume Philip, trăia în apropiere. Freud s-a născut într-o familie ciudată, căci fratele lui vitreg era mai mare decât el însuși, dar de două ori mai mic decât propriul tată, și avea un nepot mai în vârstă decât el. Poziția tatălui, a fratelui mai mare și a nepotului era destul de neclară.

Mama lui a avut patru fete și doi băieți, dar de iubit l-a iubit cel mai mult pe primul dintre ei, Sigmund, căruia îi spunea „Siggie al ei cel prețios". Tatăl lui, în schimb, era pretențios și exigent, iar această diferență de atitudine a părinților, dintre o mamă iubitoare și un tată rece, a avut un efect enorm asupra teoriilor lui Freud.

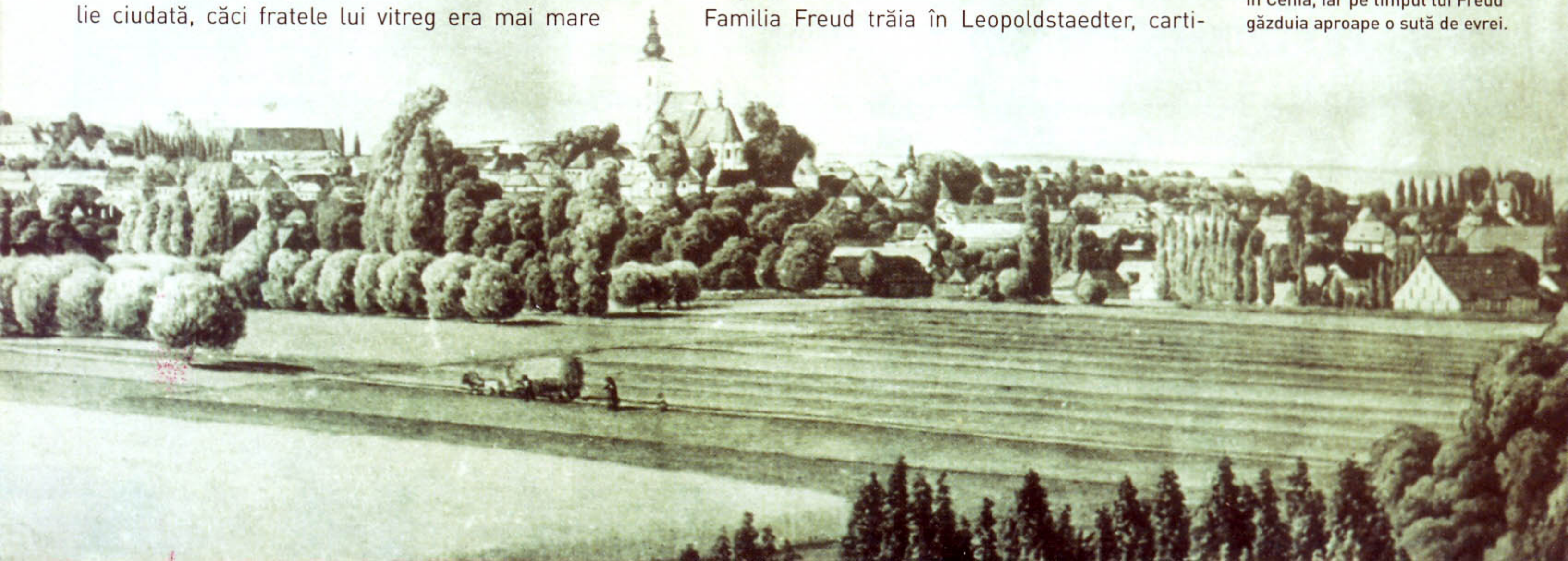
Semnele geniului

În 1860, când industria textilă era la pământ, Jacob și-a abandonat poziția pe care o avea în orășelul provincial, Freiberg, și s-a mutat la Viena. Pe atunci, greutățile întâmpinate au reușit să dezbine familia, iar cei doi frați mai mari au emigrat în Anglia.

Familia Freud trăia în Leopoldstaedter, carti-

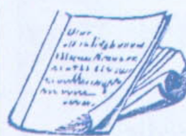
▲ Prima casă în care a trăit Freud, în orășelul Pribor, există și astăzi. Strada pe care se află casa îi poartă acum numele.

Freiberg, așa cum arăta în secolul al XIX-lea, când s-a născut Freud. Astăzi se numește Pribor și este în Cehia, iar pe timpul lui Freud găzduia aproape o sută de evrei.

erul evreu din Viena. Deși discriminarea evreilor fusese interzisă de împăratul Franz Josef I încă din 1867, rămăsese încă o realitate cotidiană. Poate nu era atât de evidentă în Leopoldstaedter, la câțiva pași de centru, dar granița dintre lumină și întuneric își făcea simțită prezența peste tot. La o vârstă fragedă, Freud a arătat un puternic interes pentru eroii care luptă pentru eliberarea de sub opresiune, precum Hanibal, eroul cartaginez al clasicilor, și Moise, care a condus exodul evreilor. Se înțelege de la sine că interesul lui își avea originea în sentimentul de discriminare resimțit. În contrast însă, când a luat prima dată contact cu iudaismul, Freud nu a făcut dovada vreunui interes deosebit, ceea ce poate fi pus pe seama atitudinii raționaliste a tatălui său față de religie.

Încă din primele zile de când s-au mutat în Viena, Freud a început să manifeste semne de geniu. Citise filă cu filă toate cărțile din casă și, după cum își aducea aminte mai târziu, se uita uneori pe socotelile de contabilitate ale tatălui. El știa să scrie, să citească și să socotească bine încă dinainte să înceapă oficial școala și, deși a fost înscris la gimnaziu de-abia la zece ani, a avut mereu cele mai bune note. Mama l-a copleșit cu și mai multă dragoste, iar surorile i-au cumpărat un pian, în speranța că avea să-și continue studiile. Deși aveau doar un apartament micuț, Freud a primit o cameră doar pentru el, unde citea Shakespeare și Goethe și a reușit să învețe în scurt timp limbile engleză, greacă și latină.

Versiune diferită

CU GÂNDUL LA EROII ANTICI

Într-o zi, când Jacob, pe atunci încă tânăr, se plimba pe stradă, un creștin din sat i-a smuls pălăria de lână pe care tocmai și-o cumpărase. „Ești evreu dar te plimbi prin oraș de parcă ai fi cine știe ce persoană importantă", i-a spus omul și i-a aruncat pălăria în noroi. Auzind această poveste, Freud l-a întrebat „Tată, ce s-a întâmplat pe urmă?". Sigur ar fi reușit să câștige respectul oamenilor dacă l-ar fi înfruntat pe omul respectiv cu toată forța de care era în stare, dar Jacob murmurase de parcă totul ar fi fost în regulă: „Am luat liniștit pălăria de pe jos și am plecat".

Deși înțelesese cât de înfiorătoare era situația, în secret, imaginea tatălui pe care îl respecta mult a avut de suferit, iar el a cochetat cu idei de răzbunare pentru umilirea la care îi fusese supus părintele. Freud se inspirase puternic din Hanibal, eroul cartaginez care fusese înfrânt de Roma, și era de părere că tatăl lui ar fi putut rezolva problema dacă ar fi pus piciorul în prag și s-ar fi răzbunat.

Deși avea grijă să nu vorbească despre discriminarea generală împotriva evreilor, acest fapt profund refulat în inconștient a avut efecte puternice asupra persoanei sale. În adâncul inimii, Cartagina era societatea evreilor și Roma era Viena. Aici, Freud se considera Hanibal, iar studiile erau arma cu care avea să se răzbune pentru umilirea suferită de tatăl său.

▲ Ripanda, un pictor din secolul al XV-lea, l-a înfățișat pe Hanibal și trupele ecvestre cartagineze înaintând prin Alpi.

Trezit la viață de științele naturii

În 1873, în apropierea orașului Leopoldstaedter, în Parcul Prater, s-a ținut un târg internațional, la care Freud a mers cu tatăl lui. Sigmund a tradus în germană discursul președintelui american de atunci, Abraham Lincoln, făcându-și familia, pe mama sa în special, să jubileze. În acel an, fiul ei a absolvit cu mândrie școala, cu cele mai bune note.

Îi plăceau multe materii, precum literatura, istoria, filozofia și sociologia, dar cel mai mult se simțea atras de științele naturii, probabil datorită cuvintelor maestrului literaturii germane, Goethe, care spunea că „Natura este o mamă darnică, iar oamenilor, care sunt copiii ei, li s-a dat șansa de a-i cerceta toate secretele". Ca și cum și-ar fi ales aceste cuvinte ca motto, el a decis că își va completa studiile la Universitatea din Viena. Avea pe atunci, în 1873, șaptesprezece ani.

▼ Freud, la șaisprezece ani, împreună cu mama sa, Amalia. Sigmund era un copil foarte dotat, iar pentru ea, primul fiu era aur curat.

O vedere din avion a Târgului Mondial ținut în Parcul Prater în Viena anului 1873. Leopoldstaedter, cartierul în care trăia Freud, în centrul imaginii, se afla de cealaltă parte a canalului Dunării.

Depășirea discriminării evreilor

Sub îndrumarea unui mare învățat

ÎN 1873, Freud, care avea pe atunci șaptesprezece ani, a intrat la Universitatea din Viena, confruntându-se cu o gamă întreagă de materii din domeniul științelor naturii, din care avea să aleagă, în curând, medicina. Motivul acestei alegeri a fost Ernst von Bruecke, profesorul de fiziologie, care considera că fiecare fenomen din corpul uman poate fi explicat pe cale științifică sau chimică și dorea, pe acele timpuri, să abolească dintr-o singură lovitură vechile principii medicale cu influențe religioase și misterioase. Freud, care avea deja o atitudine sceptică privind religia, a adoptat principiile acestuia. A făcut deci disecții pe multe animale, printre care broaște, anghile și raci, care au reprezentat primul pas în a-și împrăștia îndoielile prin cercetări asupra structurii celulelor nervoase ale acestora.

În 1876, a primit o bursă de studii și a plecat în Italia, unde s-a concentrat asupra organelor reproducătoare ale anghilelor, iar rezultatele cercetărilor lui au fost atât de bune, încât au fost folosite în lucrările științifice ale lui Bruecke. Freud făcea studii încă din studenție, deși pe atunci se concentra nu pe sufletul uman, ci pe fiziologia și anatomia sistemului nervos. Ca asistent, Freud spera să devină în curând cercetător, dar prima lui prioritate a fost să își pună amprenta pe domeniul de cercetare al profesorului său.

Prima piedică

Copil fiind, Freud suferise adesea din cauza discriminării, dar nu se ajunsese niciodată la umilire. Când se apropia momentul absolvirii sub îndrumarea lui Bruecke, a realizat pentru prima dată adevărata profunzime a acestei discriminări.

Freud, bazându-se pe experiența și cunoștințele acumulate, era convins că avea să fie ales să-i devină asistent profesorului Bruecke, dar a suferit o dezamăgire cruntă, văzând că nu i se acordă nici o șansă din simplul motiv că este evreu. Odată admiși în institutul de cercetare, studenții erau siliți să respecte regulile sistemului, iar a fi evreu se dovedise a fi un mare dezavantaj. Bruecke era îngrijorat că s-ar putea întâmpla așa ceva și i-a spus lui Freud că ar avea mai multe șanse dacă ar lucra ca medic, impunându-se prin propriile lui mijloace, decât ca asistent într-un laborator. Existau pe atunci mulți evrei care lucrau ca medici, avocați sau artiști.

Asistenții de laborator nu aveau salarii prea mari. Freud, care era cel mai mare dintre frați, a trebuit să-și întrețină familia, deși salariul unui asistent nu era suficient să-i hrănească pe toți. Trebuie doar să vrei și vei reuși orice. Acesta a fost

▲ Profesorul lui de la Universitatea din Viena, Ernst von Bruecke. Era un om exigent, dar ținea mult la Freud.

▲ Familia Freud, fotografiată în 1876. Freud este al treilea din dreapta, în picioare în rândul din spate. La dreapta lui stă fratele vitreg, Emanuel, care emigrase în Anglia. Avem aici o fotografie aniversară, făcută în cursul unei vizite la Viena după o absență îndelungată.

Un desen reprezentând Universitatea din Viena la sfârșitul secolului al XIX-lea. Aceasta urmează drumul de centură al orașului vechi. Pe atunci, universitatea era instituția medicală cu cea mai mare influență din întreaga Europă.

primul obstacol de care s-a lovit tânărul încurajat de eroii clasicismului, care odinioară crezuse în acest principiu.

O întâlnire într-o situaţie descurajantă

În perioada în care Freud şi-a văzut refuzate ambiţiile de viitor, şi-a întâlnit perechea alături de care avea să-şi petreacă întreaga viaţă. Se numea Martha şi era sora mai mică a logodnicului propriei sale surori Anna. Familia Bernays avea o afacere evreiască în Hamburg, principalul oraş comercial al nordului, şi fusese binecuvântată cu avere, erudiţie şi frumuseţe. Martha avea o soră mai mare, pe nume Minna, o femeie matură şi frumoasă, dar în acelaşi timp inteligentă şi orgolioasă. Fusese logodită cu fratele mai mic al compozitorului Arnold Shoenberg, iar după moartea subită a acestuia, a rămas necăsătorită toată viaţa, trăind alături de familia Freud.

Freud şi Martha s-au logodit în iunie 1882, dar aveau să treacă patru ani până să se căsătorească. Imediat după aceea, Freud a început să studieze medicina la Spitalul General de Boli Mintale din Viena. Experienţele acumulate aici aveau să fie catalizatorul necesar pe care s-au pus bazele psihanalizei. Mulţi dintre pacienţii spitalului prezentau simptomele unor boli mintale, deşi nu aveau nici un semn de leziune cerebrală. Încă din Evul Mediu, o serie întreagă de termeni vagi pentru simptomele pacientelor erau îngrămădiţi sub diagnosticul vag de isterie. Aceasta putea apărea şi la pacienţii bărbaţi, dar în Viena nu existau cercetători sau doctori care să se preocupe de asemenea disfuncţii.

DIN CULISE

VIENA LA SFÂRŞITUL SECOLULUI

La sfârşitul secolului, Viena, capitala Imperiului Austro-Ungar, unde a crescut Freud, era înfloritoare. Pictorul Klimt, muzicianul Marla şi arhitectul Otto Wagner sunt doar câţiva dintre artiştii care au făcut cinste oraşului.

În acele timpuri, Imperiul Austro-Ungar cuprindea regiuni întinse, incluzând Cehia, Slovacia, întreaga Ungarie, Italia de nord, Polonia de sud şi România de nord-vest. Dar Imperiul German este cel care a dat tonul modernizării, conducând astfel la dezvoltarea naţiunii prusace. Apariţia bruscă a naţionalismului în interiorul numeroaselor grupuri etnice a făcut ca prosperitatea Imperiului Austro-Ungar să rămână de domeniul trecutului. Arta sfârşitului de secol s-a dezvoltat în această atmosferă claustrofobică. Vârfurile de civilizaţie atinse de această societate sofisticată, o mişcare de artă oarecum decadentă s-a răspândit în întreaga Europă, a cărei influenţă a continuat să se resimtă şi spre începutul secolului al XX-lea.

Freud nu era prea interesat de mişcările artistice, dar pentru generaţiile ulterioare furtunile subterane de la sfârşitul secolului al XIX-lea în Viena aveau să se resimtă ca fundal al psihanalizei dezvoltate de el.

Gara Karlsplatz, o operă faimoasă de Otto Wagner, astăzi găzduită de Muzeul Memorial al acestuia.

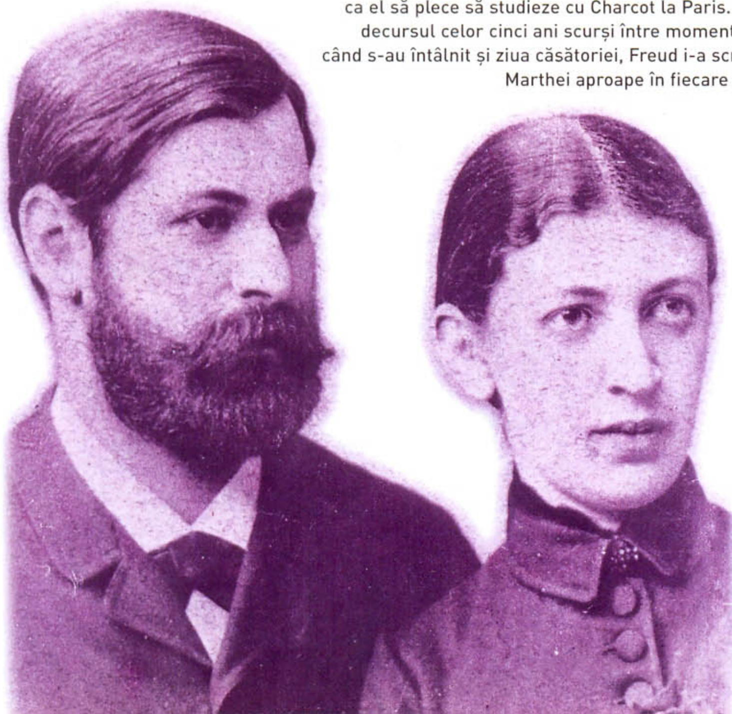

Martha Bernays, care avea 24 de ani când s-a logodit cu Freud. Frumuseţea ei l-a făcut pe rigidul Freud să se îndrăgostească la prima vedere.

În această perioadă, Freud a auzit despre un doctor francez, ale cărui cercetări se concentrau pe tratarea pacienţilor cu asemenea simptome. Pe doctor îl chema Jean-Martin Charcot şi lucra la Spitalul Salpetriere din Franţa. Freud era hotărât să solicite să lucreze în Paris cu Charcot. Decisese deja să se căsătorească cu Martha peste trei ani, dar se părea că nunta avea să mai fie amânată. Prioritatea lui Freud era acum să studieze sub egida lui Charcot.

În octombrie 1885, Freud a părăsit Hamburgul şi s-a îndreptat plin de speranţă spre Paris.

Freud şi Martha, fotografiaţi în Hamburg, înainte ca el să plece să studieze cu Charcot la Paris. În decursul celor cinci ani scurşi între momentul când s-au întâlnit şi ziua căsătoriei, Freud i-a scris Marthei aproape în fiecare zi.

Spitalul General din Viena. Urmând sfatul profesorului său Bruecke, Freud a ales să nu rămână ca asistent la universitate şi s-a pregătit să devină doctor la secţia de Neurologie a spitalului.

Descoperirea minunilor minții

Experiențele din Paris

SPITALUL SALPETRIERE DIN PARIS, unde profesa Charcot, devenise cel mai important spital de tratament psihiatric din Europa, încă de la inventarea psihiatriei moderne de Philippe Pinel, la începutul secolului al XIX-lea.

Freud a făcut experimente în care observa diferențele dintre pacienții suferind de leziuni ale sistemului nervos și pacienții cu simptome precum paralizia cauzată de isterie. Rezultatele au arătat că simptomele și localizarea acestora la pacienții cu leziuni nervoase și la cei cu leziuni nervoase și paralizie erau înrudite, dar Freud a realizat că pacienții suferind de isterie prezentau grade diverse de paralizie, localizarea acesteia nefiind uniformă. De aici a dedus că paralizia la pacienții suferind de isterie nu este rezultatul unor leziuni fizice ale sistemului nervos, ci al unor răni sufletești.

Sub îndrumarea lui Charcot, Freud a efectuat experiențe într-un alt domeniu care-l interesa profund – hipnoza. Hipnotizându-și pacienții, Charcot putea oricând induce simptomatologia isteriei. Freud considera că așa ceva este util în diagnosticarea și observarea rănilor sufletești. N-a studiat alături de Charcot decât timp de patru luni, dar a câștigat multă experiență, fiind, în plus, puternic inspirat de concepțiile acestuia. Se considera că isteria are la bază probleme de natură sexuală. Conform memoriilor lui Freud, deși, în public, Charcot nu a menționat niciodată legătura dintre isterie și probleme sexuale, vorbea adesea despre ele în particular. Enorma influență a ideilor lui Charcot avea să apară mai târziu în rezultatele muncii de cercetare a lui Freud.

Tratamentul prin hipnoză

În februarie 1886, Freud a părăsit Parisul și și-a dedicat următoarele patru luni deschiderii unei clinici pe strada care găzduia primăria Vienei. În septembrie, a adus-o pe Martha la Viena. Ziua în care, într-un final, au pus punct lungii lor logodne a fost una însorită. Cinci luni mai târziu, el s-a transferat la spitalul Berggasse din

▲ Prima clinică deschisă de Freud, în aprilie 1886, pe Strada Primăriei.

Eminentul doctor Charcot folosea hipnoza pentru a elimina simptomele de isterie la pacienții săi. În fiecare zi de vineri efectua ședințe publice de hipnoză și pe persoane sănătoase. Freud avea mereu o copie a acestei fotografii la vedere, în laboratorul său.

O fotografie a domnului și doamnei Breuer. Breuer a fost colegul lui Freud în perioada în care îi era asistent lui Brucke. Familia Breuer i-a purtat de grijă lui Freud în perioada în care acesta era sărac

Anna O, cel mai renumit pacient din istoria Psihanalizei. Bertha Pappenheim a devenit mai târziu o reprezentantă activă a feminismului

Omul-cheie

PROFESORUL SĂU, CHARCOT

Freud păstrează cel mai adânc respect omului care i-a oferit libertatea de a pune bazele psihanalizei și anume profesorului său, Charcot.

Jean-Martin Charcot s-a născut în 1825, a petrecut mulți ani în cadrul Departamentului de Medicină al Universității din Paris, iar în 1882, s-a transferat la Spitalul Salpetriere. A fost recunoscut în întreaga Europă ca fiind autoritatea supremă în domeniul Neuropatologiei. Când Freud a frecventat cursurile acestuia, Charcot se ocupa de studiul isteriei și a susținut în mod corect ideea că această boală este psihosomatică. Ideea lui Freud de a pune bazele psihanalizei ca domeniu nou de cercetare a derivat cu siguranță din teoriile lui Charcot. Ulterior, Freud a fost blamat când a susținut la Viena că isteria se poate manifesta atât la bărbați cât și la femei; acesta era și punctul de vedere a lui Charcot. Fără îndoială, Freud a fost puternic influențat de Charcot. Când Charcot a murit în 1893, Freud a scris discursul funerar pentru ceremonie. Mai târziu, Freud și-a numit fiul, Martin, după profesorul său mult iubit.

Teoriile lui Freud se referă la „Transfer". Existau multe tipuri de relații interumane între cei doi inclusiv cea părinte-copil sau de prietenie, dar, sentimentele lui Freud față de Charcot pot fi interpretate ca substitut (transfer) la sentimentele tatălui său pe care l-a respectat foarte mult.

Fotografia profesorului său, Charcot. Fotografie din colecția lui Freud, preferată de acesta

Viena, unde a rămas aproape patruzeci și șapte de ani. La început, munca la cabinet a mers greu, dar temerile i-au pierit pe măsură ce numărul pacienților mulțumiți creștea.

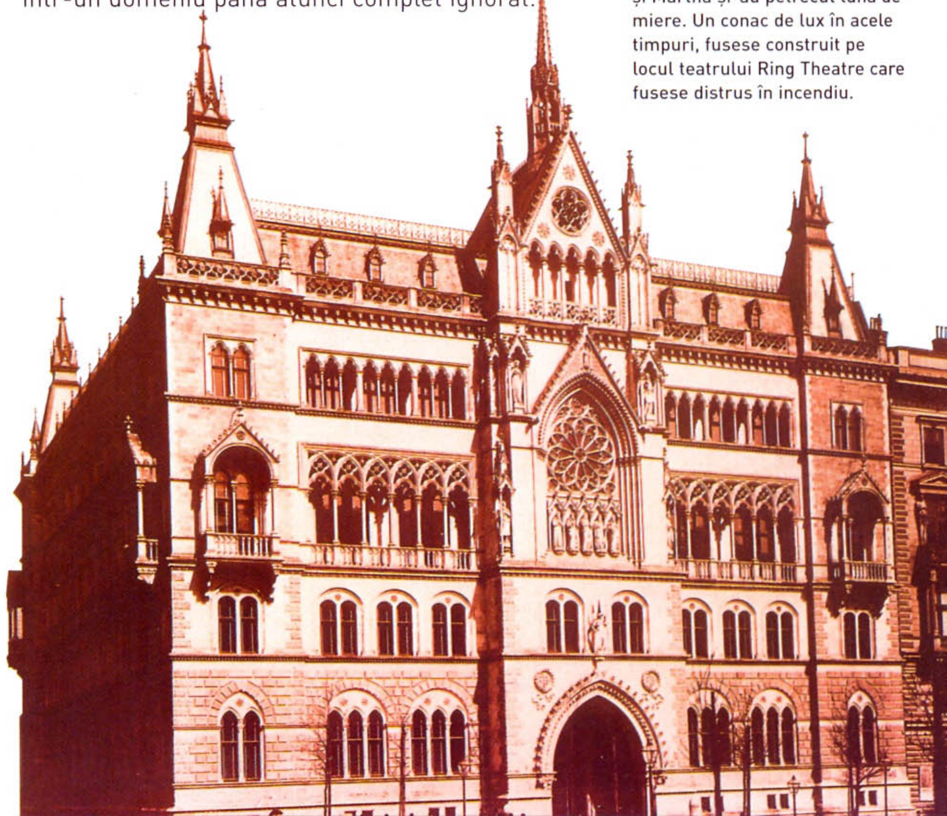
Înainte să meargă la Paris, în timp ce studia încă sub îndrumarea lui Bruecke, Freud a auzit de la profesorul său de tratamentul aplicat unei paciente suferind de un caz grav de isterie, pe nume Anna O. Breuer îi vindecase prin hipnoză unul din simptome dar credea că este o reușită izolată, deși Freud era foarte interesat de acest caz.

Simptomele dispăreau după ce pacienții își descriau experiențele ascunse în adâncurile minții, experiențe ale unui conștient reprimat. Freud a început să se intereseze de hipnoză în 1889, când a vizitat Nantes, Franța, în calitate de elev eminent al lui Charcot, pentru a discuta cu Hippolyte Marie Berneim, care era o autoritate în hipnoză. Permițându-le pacienților să vorbească liber despre sentimentele lor imediat după trezirea din starea de hipnoză, Berneim putea readuce la suprafață prin această tehnică amintiri pe care pacienții le ascunseseră adânc în sufletul lor.

Marele tabu

Freud a tratat la clinică, prin noua tehnică a hipnozei, mulți pacienți cu isterie, analizând împreună cu aceștia informațiile. Astfel, ajungând la sursa simptomelor acestora, a dedus că, fără îndoială, pacienții săi fuseseră victima unor abuzuri sexuale în copilărie. A publicat o serie de rezultate în „Studii asupra isteriei" împreună cu bunul lui prieten, Breuer, în 1895, dar lucrarea a fost, din nefericire, complet ignorată de comunitatea internațională. În acele vremuri, sexul era un subiect tabu în Viena și, deși era vorba despre un loc destinat studiului, orice mențiune chiar și vagă despre sex era considerată o erezie, iar faptul că atât Freud cât și Breuer erau evrei nu îi ajuta deloc. În cele din urmă, convingerea lui Freud că toate cazurile de isterie sunt legate de experiențe sexuale a reușit să-l înstrăineze chiar și pe bunul său prieten.

În conservatorul centru de medicină din Viena, posibilitățile lui Freud erau limitate, pentru că era evreu, așa că a fost lăsat să se descurce singur, deși era pe cale să facă descoperiri majore într-un domeniu până atunci complet ignorat.

Clădirea Suhnhof unde Freud și Martha și-au petrecut luna de miere. Un conac de lux în acele timpuri, fusese construit pe locul teatrului Ring Theatre care fusese distrus în incendiu.

Descoperirea inconștientului

▲ Casa Bellevue de la marginea Vienei. Sosit aici cu familia, în vara anului 1895, din cauza căldurii sufocante, propriile sale vise i-au servit ca impuls pentru clasificarea viselor.

Reprezentările viselor

OAMENII PREZENTAU DIVERSE SIMPTOME cauzate de răni sufletești, cu toate că, din punct de vedere fizic, nu aveau nici o leziune. Principalul obiectiv al cercetărilor lui Freud era să descopere cauza exactă a acestui fenomen.

Pe atunci, Freud resimțea puternic limitările tratamentului prin hipnoză pe care îl folosise cu atâta entuziasm, pentru că pacienții normali nu puteau fi nici măcar hipnotizați. A înțeles mai târziu că indiferent cine este persoana care recurge la hipnoză, capacitatea pacientului de a-și aminti experiențe din trecut depinde de întrebările puse de doctor. Aceste observații au constituit, în 1904, bazele Metodei de asociații libere, prin care pacienții puteau avea acces la amintirile blocate în adâncul minții atunci când vorbeau liber.

În timp ce își îmbunătățea principiile de tratament, Freud s-a simțit puternic atras de „vise". El era de părere că acel lucru, cauzator al isteriei, îngropat adânc în psihicul uman, se exprimă prin vise. Conceptul derivat de aici este „inconștientul". Freud presupunea că amintirile de care pacientul nu mai este conștient sunt stocate aici și afectează mintea acestuia, generând și stări precum isteria. Deoarece visele sunt reflecții ale unor amintiri blocate, prin clasificare, experiența originală, puternic reprimată în inconștient, poate fi identificată.

În 1899 și-a publicat toate cercetările în „Interpretarea viselor", dar această primă lucrare despre psihanaliză a fost complet ignorată de comunitatea medicală vieneză.

În ciuda atitudinii dușmănoase din mediile academice, clinica pe care o deschisese mergea din ce în ce mai bine, iar el putea astfel să le asigure celor șase copii, trei băieți și trei fete, un mediu familial liniștit. În vacanțele de vară se bucurau de un tratament care poate fi descris ca fiind chiar de primă clasă. Familia nu a întâmpinat nici un fel de greutăți, cu excepția decesului tatălui lui Freud, Jacob, în 1896. La pierderea respectatului său părinte, Freud a definit Complexul lui Oedip. Această teorie se baza pe dragostea pe care o resimțise pentru propria sa mamă când era copil,

Freud (stânga) și Fliess (dreapta). Fliess a fost singura persoană care gândea la fel ca Freud. Erau doi prieteni extrem de apropiați.

▼ O fotografie comemorativă a lui Jacob Freud, care a murit în 1896.

CĂLĂTORII ÎN TIMP

ISTORIA TEZELOR SCRISE

Freud a fost activ până la moarte, la vârsta de optzeci şi trei de ani, lăsând în urmă un număr impresionant de eseuri. Primul dintre acestea, scris în colaborare cu Breuer, a fost „Studii asupra isteriei" (1895). Scrisorile către Fliess, din anii care au urmat, în care îşi făcea auto-analiza, sunt cele mai importante materiale privind cercetările în domeniul psihanalizei. După multe experimente, a putut scrie „Interpretarea viselor" (1899). Deşi la momentul respectiv titlul unic al lucrării a făcut-o să nu fie băgată în seamă, aceasta avea să devină faimoasă mai târziu, fiind considerată lucrarea de căpătâi a lui Freud. Încurajat de acest succes, a scris o serie de eseuri privind psihanaliza, reunite curând după aceasta într-o colecţie, „Prelegeri de introducere în psihanaliză" (1917).

Abordarea culturală prezentă în paginile lucrărilor sale atrăgea chiar şi atenţia specialiştilor din alte domenii, străine de psihiatrie. În cartea sa „Totem şi tabu", publicată în 1913, Freud discuta despre un fenomen social aparte, bazându-se pe legenda despre paricidul triburilor sălbatice, în care vorbeşte despre complexul lui Oedip. Această linie de gândire a fost continuată în „Viitorul unei iluzii" şi „Moise şi monoteismul".

Freud, deja puternic interesat de artă şi literatură, a discutat în lucrările sale operele unor maeştri faimoşi, ca de exemplu „O amintire din viaţa lui Leonardo da Vinci" (1910) şi „Dostoevski şi paricidul" (1928). Prin această extindere a temelor eseurilor, Freud a avut o influenţă puternică asupra literaturii şi artei.

▸ Coperta primei ediţii a „Interpretării viselor". Pentru prima ediţie a lucrării publicate în 1899, dar datată de editor cu anul 1900, au fost nevoie de opt ani ca să se vândă toate cele 600 de exemplare.

PRINCIPALELE LUCRĂRI ŞI ARTICOLE ALE LUI FREUD	
„Despre afazie"	189
„Studii asupra isteriei"	189
„Corespondenţa dintre Sigmund Freud şi Wilhelm Fliess"	1897-190
„Interpretarea viselor"	189
„Trei eseuri privind teoria sexualităţii"	190
„O amintire din viaţa lui Leonardo da Vinci"	191
„Totem şi tabu"	191
„Prelegeri de introducere în psihanaliză"	191
„Poezie şi adevăr din propria mea viaţă"	191
„Dincolo de principiul plăcerii"	192
„Eul şi sinele"	192
„Viitorul unei iluzii"	192
„Dostoevski şi paricidul"	192
„Noi prelegeri de introducere în psihanaliză"	193
O corespondenţă între Einstein şi Freud, "De ce războiul?"	193
„Moise şi monoteismul"	193

prin care concurenţa dintre sentimentele de ostilitate şi de veneraţie faţă de tatăl său s-a transformat în curând în respect pentru acesta.

Colegul de miercuri seara

În perioada dintre „Studiie asupra isteriei" şi „Interpretarea viselor", Freud devenise independent din punct de vedere universitar şi se considera un Robinson Crusoe al timpurilor lui. Îl susţinea Wilhelm Fliess, specialist ORL. În 1887, la o vizită în Viena, Fliess a făcut cunoştinţă cu Freud prin Breuer. Cei doi au întreţinut o lungă corespondenţă, între anii 1887 şi 1890, care s-a concretizat prin cele 284 de scrisori din arhiva lui Freud.

Cu Fliess, Freud putea vorbi deschis, îşi putea expune viziunea, lucru care i-a permis să se clasifice pe sine însuşi în mod corect. Această serie de scrisori reprezintă bazele principiilor psihanalizei. Cu toate acestea, strânsa lor legătură s-a rupt în 1900. Poziţia lui Fliess a trecut de la „tată respectat şi temut" la „tată de respins", marcând apariţia unui complex al lui Oedip. Freud a înţeles pentru prima oară rolul de „părinte al psihanalizei".

Ideea lui, de a folosi visele pentru a argumenta în mod clar principiile inconştientului decretate de el, începea să atragă puţin câte puţin atenţia altora. În toamna anului 1902, câţiva dintre prietenii săi, toţi doctori, s-au întâlnit pentru prima dată la clinica lui, într-o seară de miercuri, pentru câteva studii fără amploare. Printre ei se numărau Otto Rank şi Hanz Zacks, iar mai târziu li s-a alăturat un doctor pe nume Alfred Adler. Ulterior, acesta avea să se despartă de Freud, creând un enorm impact în domeniul respectiv şi punând bazele şcolii de psihologie Adler. La întâlnire, căreia i se spunea Societatea de psihologie de miercuri, au început să participe din ce în ce mai mulţi colegi.

La sfârşitul secolului, în Viena, teoriile lui Freud continuau să fie ignorate, dar cei care participau la întâlnirea de miercuri seara, majoritatea evrei, aveau să înceapă curând o revoluţie de mare impact ştiinţific.

▾ O copie a templului Abu Simbel din Egypt, expusă tot timpul în sala de consultaţii. Freud a început să colecteze relicve arheologice după moartea tatălui său.

Psihanaliza este recunoscută

Elvețianul cel înțelegător

DEȘI NUMĂRUL PARTICIPANȚILOR la Societatea de psihologie de miercuri era în creștere, academicienii Vienei l-au ignorat, ca de obicei. Cei mai înfocați susținători ai lui Freud au apărut din altă parte.

În acea perioadă, Spitalul Burgholzli al Universității Zürich din Elveția a căpătat o poziție de vârf în domeniul tratamentului psihiatric. Directorul spitalului, Eugen Bleuler, devenise directorul de la Salpetriere după moartea lui Charcot. Mai apoi, spitalul a devenit recunoscut pe plan internațional drept cel mai important stabiliment în tratamentul bolilor mintale.

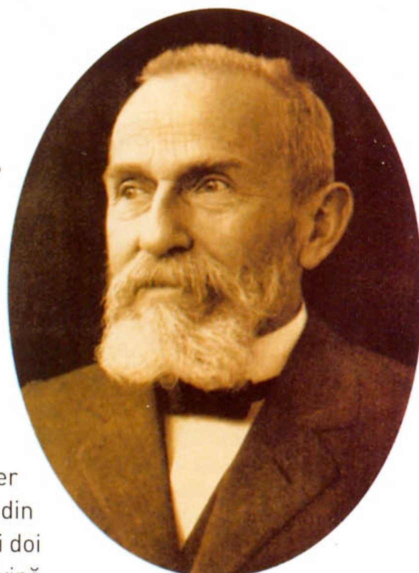
Deși Bleuler este cunoscut în prezent ca pionier în cercetările generale din domeniul ataxiei, acesta a avut de asemenea o contribuție esențială în tratamentul bolilor mintale. Schimbarea de tratament care i-a atras atenția a fost lucrarea lui Freud intitulată „Interpretarea viselor". Bleuler s-a gândit că trebuie să folosească tratamentul acesta pe pacienți și a analizat-o cu atenție, alături de un tânăr și promițător doctor, Karl Gustaf Jung, în 1904. Acest grup a crescut repede, cu cercetători care veneau la spital din toată lumea pentru a studia; Karl Abraham, din Berlin, Ernest Jones, din Anglia și A. A. Brill, din America, fiecare dintre aceștia fiind un talentat pionier în domeniul psihiatriei în propria lui țară. Freud nu avea nici cea mai mică idee că teoriile sale erau centrul atenției în statul vecin.

Problema cu dezvoltarea

După ceva timp, Freud a primit de la Bleuler o scrisoare în care îi descria evenimentele din Zürich. Pe măsură ce corespondența dintre cei doi se intensifica, elevii lui Bleuler au început să vină la Viena să studieze sub îndrumarea lui Freud, fiind adesea invitați ai Societății de psihologie de miercuri. Lumea a început deodată să vorbească despre Freud.

Din grupul de la Zürich, persoana care i-a devenit cea mai apropiată lui Freud a fost chiar elevul lui Bleuler, Jung, care a scris multe teze bazate pe cele ale lui Freud și a anunțat chiar că este un adept al acestuia.

În aprilie 1908, Freud, Bleuler și grupul elvețian al lui Jung au mers la Salzburg, în Austria, pentru primul Congres Internațional de Psihanaliză. În

▲ Bleuler, profesor la Universitatea din Zürich. Lui i se acordă creditul pentru unirea celor două grupuri, cel care studia psihiatria germană ortodoxă cu psihanaliza lui Freud.

Grupul lui Freud la Universitatea Clark din America. În rândul din față, de la stânga la dreapta, sunt Freud, Clark, decanul universității, și Jung. În rândul din spate, tot de la stânga la dreapta, sunt Brill, Jones și Ferenczi.

Biblioteca de amintiri

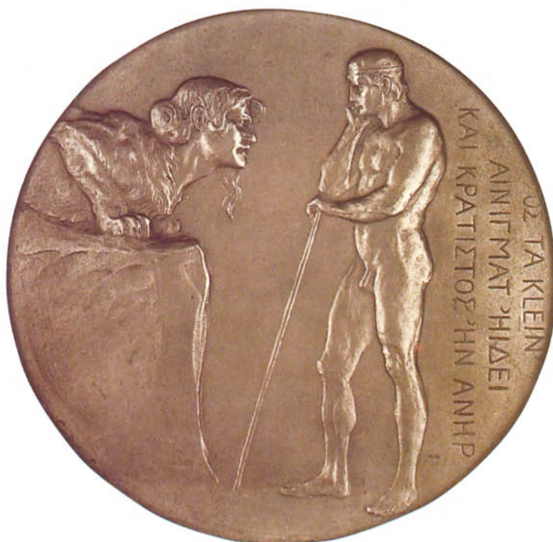
NELIPSITUL TRABUC

Dacă ne uităm la fotografiile lui Freud, care ne-au mai rămas, îl vedem în general cu un trabuc în mână. Părea să fie un fumător înrăit.

Alcool nu bea mai deloc și nici gurmand nu era, ci doar dependent de țigări. Freud avea mereu un stoc de havane de calitate și se spune că fuma câte douăzeci pe zi. A început să fumeze la vârsta de douăzeci și patru de ani, dar mai târziu a încercat să se lase, timp de un an, din cauza unei boli de inimă. Dar, declarând că „Dacă mă opresc din acest minunat obicei care este fumatul, capacitățile mele intelectuale scad. N-o să mă las niciodată de fumat doar ca să trăiesc mai mult", a început din nou să fumeze. Fumatul este probabil motivul pentru care a făcut cancer la vârsta de șaizeci și șase de ani. În cei șaptesprezece ani rămași până la moarte, a trecut prin mai mult de treizeci de operații dar, ignorând durerea, nu s-a oprit niciodată din fumat.

Odată, fiind întrebat despre motivul pentru care ura alcoolul dar iubea trabucurile, Freud a replicat „Alcoolul întunecă judecata, pe când trabucurile ajută la concentrare", exprimându-și laconic oroarea de ambiguitate.

▾ O medalie memorială făcută cadou de elevii săi pentru împlinirea vârstei de 50 de ani. Imaginea reprezintă sfinxul și pe Oedip de care Freud era mândru.

anul următor, 1909, au vizitat America, la invitația decanului Universității Clark din Massachusetts, Stanley Hall. În această primă vizită în America, Freud și-a dus cu el teoriile peste Atlantic.

În 1910, a fost fondată Asociația Internațională de Psihanaliză și, la recomandarea lui Freud, primul președinte al acesteia a fost Jung, ales de el din motive pe care le explicăm în continuare. Cercetătorii în psihanaliză din Viena lucrau împreună cu Freud și nu cu universitatea și erau majoritatea evrei. Pe atunci, psihanaliza era percepută ca un studiu evreiesc din Viena. În spatele respingerii realizărilor lui Freud se afla un puternic sentiment de discriminare din partea mediului academic, un lucru dureros pentru Freud, care dorea să șteargă marca aplicată organizației internaționale de „psihanaliză = învățătură evreiască". A îndrăznit deci să aleagă în poziția de președinte pe cineva care nu era evreu, dar de o inteligență strălucitoare. Toate acestea au întâmpinat rezistență din partea celorlalți elevi ai lui Freud din Societatea de psihologie de miercuri, mai ales din partea lui Adler și a lui Shutekale. Fără ca Freud să știe, între facțiunile diverșilor adepți se pregătea un război.

În 1911 a survenit ruptura dintre Adler și Freud, urmat la un an de Shutekale. Apoi, în august 1914, l-a părăsit și Jung, persoana căreia îi încredințase viitorul psihanalizei. Mai rămăseseră grupul elvețian și cel vienez, dar motivul principal al rupturii a fost un puternic conflict de opinii asupra tezelor freudiene, în special asupra celeia care susținea că totul se datorează unei experiențe sexuale.

Cu două luni înainte ca Jung să se despartă de el, sârbii l-au ucis pe prințul Austriei, pornind astfel războiul în întreaga Europă. Freud se simțea bătrân și zona nu mai era în siguranță.

▴ Freud la șaptezeci de ani, cu trabucul lui drag.

Congresul internațional în psihanaliză din Waimall în 1911. În mijlocul fotografiei sunt Ferenczi, Freud și Jung.

Ultimii ani, petrecuți cu onoare

Teoria născută din suferință

În primul război mondial, primul și cel de-al treilea fiu al lui Freud, Martin și Ernst, au fost trimiși pe front. La începutul războiului, Freud se ruga să câștige Austria și Germania, dar când s-a ajuns în impas, în scurt timp el a început să resimtă efectele negative ale războiului. Și-a pierdut nepotul pe front, s-au instituit rații, iar el a fost lipsit de iubitele sale trabucuri. I-a scăzut și numărul de pacienți la clinică. Norul negru al războiului se întinsese chiar și deasupra lumii psihanalizei. Majoritatea elevilor fuseseră trimiși ca doctori pe front. Cu doar câțiva ani înainte coresponda cu colegii săi doctori în psihanaliză din Anglia și America, dar acum aceștia fuseseră forțați să adopte tabere inamice.

Mai târziu, războiul s-a terminat și Austria a pierdut, dar pentru Freud știrile rele au continuat. I-a murit fiica, Sophie, și fiul acesteia, Heineke, pe care îl luase în grijă. Moartea lor l-a îndurerat profund.

În 1922, Freud a căzut el însuși victimă bolii, fiind diagnosticat cu cancer în cerul gurii, dar știrile rele nu s-au oprit aici. Otto Rank, care fusese unul dintre primii participanți la Societatea de psihologie de miercuri, s-a despărțit de el. Freud se obișnuise ca elevii sau adepții lui să fie adunați în diverse grupuri sau să nu fie de acord cu el asupra unei teorii sau a alteia, dar era un șoc enorm să fie părăsit de un elev atât de loial. În mijlocul acestei atmosfere de suferință, Freud a dezvoltat o teorie nouă.

În ciuda experiențelor amare din timpul războiului care le ocupa tuturor atenția, Freud a continuat să-și dezvolte psihanaliza și a propus existența sinelui și eului. Sinele a fost definit ca o junglă întunecată, un instinct primar al minții, iar eul ca un instinct diametral opus, care controlează limitările personale. Această idee a fost publicată în 1923 în „Eul și sinele", ea fiind o realizare izvorâtă direct din suferința lui proprie. Avea pe atunci șaizeci și șapte de ani.

Freud, o celebritate

Seria de nenorociri nu avea să continue la nesfârșit. Fiica lui cea mică, Anna, îi călca pe urme în domeniul psihanalizei. Anna a rămas toată viața necăsătorită și a ales să-i calce pe urme tatălui său.

„Eul și sinele" lui Freud a fost ultima sa lucrare de cercetare publicată înainte să treacă la diverse

Clinica din Viena. A luat de acolo totul, atunci când s-a exilat în Londra.

Freud și cei doi fii care au fost trimiși pe front în primul Război Mondial. La dreapta este cel de-al treilea fiu, Ernst și în mijloc este primul, Martin.

eseuri, pe măsură ce se apropia de sfârșitul activității ca psihanalist. În 1926, la cea de-a șaptezecea aniversare, Freud și-a adunat adepții și și-a anunțat retragerea. N-avea să renunțe totuși și la poziția de celebritate internațională. Relațiile întreținute cu faimoși intelectuali și figuri culturale ca Roman, Laurent, Einstein sau Thomas Mann dovedeau că a încetat să fie ignorat și, în 1924, a fost votat cetățean de onoare al Vienei.

În 1930, a primit un premiu aflat în legătură cu autorul lui favorit, Goethe, și anume Premiul Goethe pentru Literatură. Aceste distincții în alte domenii decât al medicinei i-au bucurat enorm pe savanții mai în vârstă. În acel an, mama lui, Amalia, a împlinit nouăzeci și cinci de ani. Freud avea mai apoi să fie îndurerat de moartea fostului său elev Ferenczi la Budapesta. „O să părăsesc acest secol împreună cu Ferenczi. Când mor, o să înceapă o nouă epocă", spunea el, parcă resemnat, dar în sinea lui nu renunțase încă la controlul asupra propriei vieți.

În această perioadă, Freud a primit mai multe distincții internaționale, dar și știri triste despre moartea unor foști elevi și colegi. Apoi, când cancerul a revenit, el a refuzat să accepte medicamente care să-i aline durerea. A preferat să o suporte și să-și păstreze în același timp mintea limpede decât să ia medicamentele, care îi afectau capacitatea de a gândi. În curând, Freud, deși aproape de moarte, a început să se simtă din ce în ce mai atras de istorie. În 1933, în țara vecină, Germania, Hitler a devenit conducătorul partidului nazist în baza politicii sale antisemite, generând un val de opinii care avea să se resimtă și în Viena.

▲ Fosta sa clinică din Viena este astăzi un muzeu memorial, vizitat de adepți din întreaga lume.

▼ Ușa din față a clinicii sale din Viena. Pe aici au intrat Mahler și Thomas Mann.

Clipe personale

FAIMOŞII CÂINI AI LUI FREUD

În imaginile filmate în ultimii ani, în jurul lui Freud putea fi adesea văzut un câine alergând. Pe măsură ce îmbătrânea îi plăceau din ce în ce mai mult câinii. Prietena și susținătoarea sa, Lady Marie Bonaparte, i-a făcut cadou un câine rasa chow-chow pe nume Tattoun, care a fătat doi cățel, numiți Jofi și Lun. Freud s-a atașat de Jofi, căruia îi spunea „câinele psihanalitic". „Jofi adoptă o figură ciudată dacă vede o persoană care nu-i place". Dacă animalului nu-i plăcea unul dintre pacienți, nici Freud nu-l avea la suflet.

Lucrurile au evoluat astfel încât Freud a ajuns să descrie în cărțile sale „legătura neîndoielnică" dintre el și animal. „Cumva, faptul că un suflet atât de simplu este atât de departe de sforțările insuportabile ale civilizației justifică frumusețea unei vieți trăite pe deplin". Freud era aproape complet surd și nu putea auzi muzica, dar mângâindu-și câinele, pe Jofi, îi reveneau cu siguranță în minte versurile din opera „Don Giovanni" de Mozart. „Legătura prieteniei ne unește".

Fiica lui, Anna, avea un câine mare, care răspundea la numele de Wolf. Ea lua adesea taxiul și mergeau împreună să se plimbe în parc. Într-o zi, Wolf s-a năpustit în pădure și a dispărut. Anna l-a strigat și l-a căutat peste tot, dar câinele nu a mai fost de găsit. S-a întors atunci acasă cu inima grea, dar mai târziu câinele a ajuns și el, într-un taxi. Pur și simplu se obișnuise așa. Surprins, șoferul dăduse să plece, dar câinele a lătrat și nu s-a mișcat de pe banchetă și, cum avea adresa scrisă pe zgardă, omul l-a dus acasă. Povestea a devenit una cu care familia Freud s-a mândrit apoi tuturor cunoscuților.

▶ Freud și iubitul său câine Jofi.

Plecarea din Viena

Valul antisemit

ÎN SEARA ZILEI DE 10 MAI 1933, în piața Franz Josef din Berlin s-a înălțat o flacără imensă. O mulțime de studenți aruncau în flăcări o grămadă de cărți. După ce partidul nazist a preluat puterea, a început să ardă cărțile cu atitudine anti-germană, printre care și pe cele scrise de evrei, decadente, socialiste și comuniste. Evident că lucrările lui Freud nu au scăpat nici ele.

Când naziștii au preluat puterea, psihanaliza germană era în pragul unei crize. În Germania, comunitatea psihanaliștilor număra aproape în exclusivitate evrei, majoritatea acestora exilându-se apoi în Anglia sau America. În 1933, Congresul German de Psihanaliză a trebuit să înceapă cu „Mein Kampf" al lui Hitler. Opunându-se unei asemenea introduceri, președintele, Kretschmer, a fost silit să demisioneze. Următorul președinte al congresului a fost Jung care, între timp, se despărțise de Freud.

Deși școala freudiană din Germania a fost devastată, în Austria situația nu era tot atât de gravă. În 1936, Freud și-a sărbătorit la Viena, cu mare fast, cea de-a optzecea aniversare. Au sosit din toată lumea atât de multe flori încât apartamentul era plin de ele. În schimb, pe străzile Vienei svasticile apăreau din ce în ce mai des.

▲ Clinica londoneză a lui Freud, unde acesta s-a mutat după ocupația nazistă. Acum este deschisă ca muzeu.

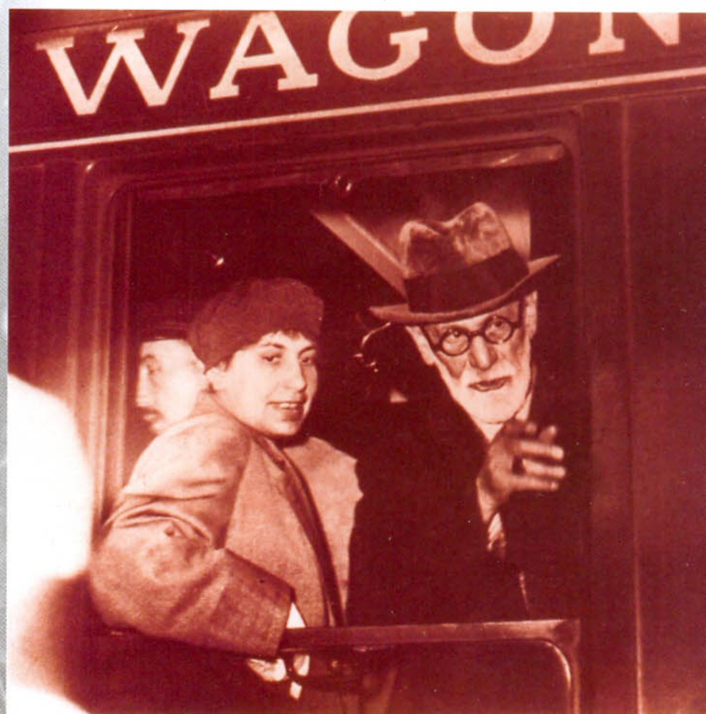
Decizia de a pleca

În martie 1938, prin vot național, naziștii au ajuns la conducerea Germaniei. Ei își doreau anexarea Austriei, așa că la 11 martie trupele naziste au invadat Viena. Locuitorii cartierelor evreiești Berkgasse și Leopoldstaedter, unde era deschisă clinica lui Freud, au intrat în panică. Suporterii străini ai lui Freud i-au recomandat să fugă în Elveția sau în Anglia, dar el a refuzat. Suferea de cancer și nu avea puterea să facă o călătorie atât de lungă, și chiar dacă era prins de naziști nu mai avea oricum mult de trăit.

În curând, trupele au început să atârne svastici pe casele evreilor, și nici casa lui Freud nu a fost ocolită. La trei zile după invazie, Gestapoul a venit la clinica lui Freud și i-a ordonat să-i predea toate bunurile.

După o săptămână, Gestapoul a revenit și a ridicat-o pe Anna, iar

▼ Freud și Anna au luat Orient Expresul până la Paris. Anna a făcut primii pași în cariera de psihanalist.

Naziștii arzând cărți. De-abia preluaseră puterea, dar începuseră deja să-și arate cruzimea.

Omul-cheie

MARIE BONAPARTE

Cea care l-a ajutat pe Freud în fuga din Austria, Marie Bonaparte, era nepoata lui Napoleon, căsătorită cu cel mai tânăr fiu al regelui Greciei, ea fiind născută într-o familie cu puternice legături de sânge cu Casa Regală a Danemarcei. După ce a fost tratată ca pacient în 1925, a devenit o susținătoare devotată a lui Freud. Ea nu i-a fost doar de ajutor în exil, ci și autoarea unei alte fapte de neuitat.

Primul elev al lui Freud, Fliess, avea în posesie multe dintre scrisorile lui Freud, care, după moartea acestuia, au fost vândute unui comerciant de obiecte de artă și, de acolo, au ajuns la Marie. Auzind acest lucru și fiindu-i teamă să-și publice vechile scrisori, Freud s-a gândit să le răscumpere și să le distrugă. Dar Marie le cumpărase cu condiția expresă să nu i le vândă lui Freud, așa că a trebuit să renunțe la această idee.

Marie Bonaparte (stânga) făcându-i o poză lui Freud.

Când Freud a fugit în Anglia, naziștii sechestraseră bunurile bancare ale familiilor evreiești. Marie încredințase lucrările lui Freud Băncii Evreiești din Viena, Rothschild, așa că și acestea erau acum în pericol să fie sechestrate. Ea a fugit deci din Paris la Viena, ca să protejeze scrisorile de Gestapo, scrisori care sunt acum cele mai importante lucrări ale lui Freud, după eseuri.

Marie i-a trimis cadou pentru cea de-a șaptezeci și șaptea aniversare o vază grecească în care sunt păstrate acum rămășițele pământești ale acestuia la Cimitirul Green Garden din Londra.

Freud a început să aibă față de ei sentimente puternice de frică și ură. Din nefericire, Annei i s-a permis să revină acasă, sub atentă supraveghere, doar pentru o singură zi, apoi a trebuit să se reîntoarcă imediat la Viena. Freud a luat, în fine, decizia de a-și părăsi iubita Vienă.

Sfârșitul sub un cer străin

În această perioadă, Freud a conceput un plan ambițios de evadare. Ambasadorul american în Austria l-a rugat pe președintele Roosevelt să-i ceară ambasadorului american în Franța, William Britt, protecția lui Freud. Ambasadorul german în Franța susținea că Freud era supus unor riscuri mari, presând și mai mult partea germană. Pe de altă parte, Ernest Jones, psihanalist englez și elev al lui Freud, sosise și el la Viena. Marie Bonaparte, unul dintre pacienții lui Freud și care devenise ea însăși psihanalist și întreținea legături strânse cu familiile regale ale Greciei și Danemarcei, se străduia să-i transfere bunurile peste hotare și să-l susțină financiar.

Pe 3 iunie 1938, Freud și familia au luat Orient Expresul din Gara centrală a Vienei și au trecut pe la Casa Bonaparte din Paris, înainte de a traversa Canalul Mânecii pentru a ajunge la Londra. Jones închiriase o casă în cartierul londonez Hampstead în care Freud și-a petrecut ultimii ani. A suferit în Londra două operații pentru cancer, iar în septembrie 1939 durerea avea să-l lase pe jumătate inconștient. Deși i s-a administrat morfină, nu și-a mai revenit complet până a închis ochii, pentru totdeauna, pe 23 septembrie, la vârsta de optzeci și trei de ani.

În acea perioadă, armata germană invadase Polonia, declanșând astfel cel de-al Doilea Război Mondial. Patru dintre fiicele lui Freud, cele mai tinere, s-au întors la Viena și au murit apoi în camerele de gazare ale naziștilor. A fost poate mai bine pentru el că a murit fără să știe asta.

După ce a părăsit Viena, Freud s-a oprit la reședința Mariei. Începând cu stânga, sunt: Marie, Freud, Martha și Ernest.

Noul mod de a explora mintea umană

În timp ce-şi trata pacientele suferind de isterie, Freud şi-a îndreptat atenţia către plurivalenţele minţii umane, descoperind cu răbdare structura mentală a acestora.
El a dat naştere conceptelor iniţiale de inconştient, sine şi supraeu, care nu existau în psihiatria de până atunci. S-au pus astfel bazele psihanalizei.

Energia „sexuală”

ÎN PERIOADA ÎN CARE FREUD și-a început cercetările, cauzele bolii mintale căreia i se spunea generic isterie erau considerate a fi experiențe sexuale traumatice din copilărie, dar această teorie avea să fie revizuită, pentru că majoritatea pacienților care vorbeau de abuzuri sexuale sufereau de crize de delir. Se considera că la baza delirului se află un impuls instinctiv, care cauza și boala mintală.

Freud era de părere că și în copilărie există impulsuri sexuale, care sugerează „libidoul” - energia sexuală, împărțit în mai multe etape de dezvoltare.

Primul an de la naștere este stadiul oral. Bebelușii își găsesc satisfacția deplină sugând laptele mamei.

Al doilea stadiu este stadiul anal, între un an și trei ani. Libidoul crește pe măsură ce actul defecației devine sursa plăcerii. În acest stadiu, copiii se luptă între impulsul de a asculta regulile părinților și cel de a defeca la dorință. Următorul stadiu este atins atunci când acest impuls este depășit.

Copiii intră în stadiul falic între trei și șase ani. Acum, băieții încep să aibă sentimente de natură sexuală față de mama lor și își resping tații in favoarea atenției mamei. Freud a numit această teorie complexul lui Oedip, din cauza legăturii cu faimosul mit al Regelui Oedip și al sfinxului. Neliniștea unei posibile pedepse pentru respingerea tatălui duce la „teama de castrare”, frica de a li se tăia penisul. Freud era de părere că băieții, imitându-și tatăl și adoptând aceleași valori cu el, pot elimina această teamă precum și complexul oedipian.

Între șase și doisprezece ani, în stadiul de latență dinaintea pubertății, dezvoltarea dorinței sexuale încetinește și, prin educație, copiii învață să se concentreze pe intrarea în societate.

După pubertate, în stadiul genital, libidoul crește pe măsură ce organele sexuale ajung la maturitate.

În fiecare stadiu, dacă libidoului nu i se permite să se exprime corect, dezvoltarea ființei poate fi parțial împiedicată. Dacă acest conflict nu este eliminat, pot apărea ulterior factori accidentali declanșatori ce conduc la regresia dezvoltării în anumite stadii si fixarea acesteia acolo. Freud a concluzionat că aici își au originea bolile mintale.

◂ O statuie a sfinxului, care reprezintă una dintre cele mai vechi relicve din colecția lui Freud. Are aproximativ 18 cm înălțime și provine din sudul Italiei din secolele IV sau V î.Hr.

Greşeli şi poveştile spuse de vise

Există oare vreun sens ascuns în spatele lapsusurilor de memorie sau al greșelilor de pronunție sau de scriere de care ne lovim cu toții? Freud le-a numit „acte ratate”, iar acesta este primul subiect tratat în „Prelegeri de introducere în psihanaliză”.

Există cazuri când nu-ți poți aduce aminte numele unei persoane. Freud insista că aceasta se întâm-

Tabloul pictorului impresionist francez Gustave Moreau „Oedip și sfinxul" din 1864. Complexul lui Oedip își are rădăcinile în mitologia greacă.

Interpretarea viselor reprezintă cel mai bun mijloc de a înțelege activitatea inconștientă a minții.

Un pacient suferind de isterie sub hipnoză cu o expresie senzuală. Această imagine este introdusă de Charcot, profesorul lui Freud, în lucrarea sa „Iconografie fotografică a Colecției Spitalului Salpetriere".

plă când persoana în cauză nu dorește să-și amintească respectivul detaliu, dar nu-și dă seama de asta. Greșelile de pronunție sau de scriere apar din același motiv. Putem lua ca exemplu cazul unui președinte care anunță începerea unei ședințe cu „Declar că această ședință s-a încheiat". Există aici două intenții care intră în competiție, una în care președintele dorește să deschidă ședința și a doua este piedica, dorința de a încheia ședința. Ea este cauza greșelilor.

În multe cazuri, oamenii nu sunt conștienți de această intenție ascunsă, de această piedică. Cu alte cuvinte, persoana respectivă nu este conștientă de intenția în cauză, dar aceasta îi determină, ca și cum ar fi fost conștientă, acțiunile ulterioare. Conținutul inconștientului devine vizibil atunci când se analizează înțelesul viselor. Dacă cineva încearcă să-și analizeze visele atunci când deschide ochii, totul pare absurd și incoerent, dar Freud și-a dat seama că aceste vise au o enormă importanță în cercetarea minții pacientului. În cei cinci ani premergători lucrării din 1899, Freud a adunat informații și a clasificat mii de exemple diferite de vise, ale lui sau ale pacienților, pe care le-a descris în „Interpretarea viselor". Aici, Freud le postula ca fiind fenomene de natură psihică și încerca să le descifreze sensul. A ajuns apoi la concluzia că în baza „imaginilor perceptive actuale", poate descoperi gândul subconștient și prin aceasta înțelesul viselor.

Există multe motive pentru care un gând inconștient nu devine direct vis, în special rezistența opusă din partea unor tabuuri sau idei morale. Gândul inconștient este deci cenzurat de acestea și sfârșește prin a fi denaturat, producând astfel vise cu conținut denaturat. Freud a dovedit acest lucru analizând visele unui copil care au mai puține asemenea denaturări.

El a numit acest proces de denaturare „travaliu oniric" – transformarea conținutului latent în conținut manifest sau în imagini onirice. Mecanismele care participă la realizarea acestui proces sunt: „condensarea" – procesul prin care, din elemente disparate, oferite de experiența anterioară a individului, se formează imagini noi; „deplasarea" – procesul prin care se transferă încărcătura afectivă a unui obiect primar unui alt obiect de substituție, se deplasează sensul obiectului primar către un altul; „dramatizarea" – procesul de formare a unei idei abstracte printr-o imagine cu o mare încărcătură afectivă, imagine care are ca rol „transportarea" tensiunii intrapsihice din inconștient în afara acestuia; „simbolizarea" – constă în extragerea esențialului și în redarea sau reprezentarea schematică a imaginilor onirice; și, nu în cele din urmă, „neomorfizarea" – procesul prin care sunt create imagini simbolice noi, neobișnuite, ireale, fabuloase sau terifiante, inexistente în realitate, dar care exprimă sensurile noi pe care le au stările de tensiune conflictuală ale inconștientului.

Deci de ce visăm? Freud considera că aceasta se întâmplă pentru a ne putea îndeplini dorințele, care nu pot fi întotdeauna îndeplinite, majoritatea dorințe sexuale, fiind de aceea trimise în inconștient, pentru a găsi o rezolvare. Și pentru a nu genera un conflict puternic între permis și nepermis, prin îndeplinirea dorințelor în spațiul oniric, visele sunt distorsionate, mascate.

▲ Un faimos desen al unui vis al „omului cu lupi", unul dintre pacienții lui Freud. Desenele viselor jucau un rol important în interpretarea lor.

Un binecunoscut exemplu din „Interpretarea viselor" este cel al unui meșteșugar rus, căruia i-a spus „omul cu lupi". Inspirându-se dintr-un vis pe care-l avusese pe când era mic, acesta a desenat cinci lupi stând într-un copac la fereastra lui. Freud a interpretat acest vis ca fiind o teamă ce afecta profund mintea pacientului, și a analizat traumele sexuale din copilăria omului cu lupii. În cele din urmă, acesta, deși nu a fost vindecat complet, a observat o ameliorare a simptomelor și i-a rămas recunoscător lui Freud pentru tot restul vieții.

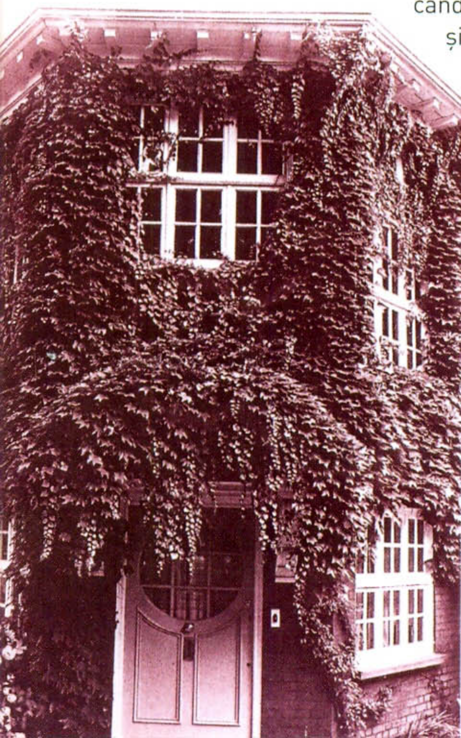
Psihanalistul considera că explicarea mecanismelor onirice și înțelegerea gândurilor inconștiente pot fi de folos în tratamentul bolilor mintale. El însuși, găsindu-se într-o gară întunecoasă, sub cerul liber și văzând o flacără pâlpâind, a conștientizat propria agorafobie atunci când frica l-a silit să fugă. Și-a dat seama că era o amintire din copilărie, când văzuse frumosul corp al mamei sale în lumină. Analizând acest vis, totul a devenit clar pentru el și a putut să își învingă teoretic agorafobia.

Căutând sensul greșelilor și al viselor, a înțeles că această parte a minții care eludează conștientul, și anume inconștientul, are o importanță majoră. El a reușit să obțină o înțelegere mai aprofundată a bolilor mintale analizând inconștientul, lucru pe care îl considera de mare importanță pentru a înțelege alcătuirea minții.

De la „inconştient" la „sine"

Până la 1920, Freud considera că mintea umană, acest minunat aparat psihic, era compus din inconștient, preconștient și conștient, rolul esențial revenindu-i inconștientului. Acesta, topografic, este o „anticameră spațioasă", pe când conștiința reprezintă o încăpere mai „strâmtă", fiind plasată mai în spate. Inconștientul este sediul instinctelor sexuale înscrise în chiar structura biologică, somatică a organismului. Ele sunt cele care „clocotesc" și a căror „rațiune" de a exista este „descărcarea" și consumarea lor adecvată, reducerea tensiunii, procurarea plăcerii. Sub raport funcțional, inconștientul conține pulsiuni ce se comportă ca „ființe vii", pe când conștiința este doar „spectatoare", ea observă și permite sau nu satisfacerea pulsiunilor inconștientului. Conștiința nu are rol în socializarea individului sau în adaptarea lui actuală la solicitările mediului de viață, ci doar de a suprima, de a refula, adică de a trimite înapoi în inconștient acele pulsiuni care încearcă să scoată capul la vedere. Preconștientul este un fel de „stație de tranzit", unde tendințele inconștientului și ale conștiinței vin și poposesc temporar, înainte de a trece în structurile opuse fiecăreia dintre ele.

▼ Casa lui Freud din Londra. Omul care a pus bazele psihanalizei a fost forțat să o ia de la capăt într-o lume străină.

Începând cu anul 1920 și până prin 1926, Freud își revizuiește în multe privințe teoria pulsiunilor și pe cea referitoare la structura „aparatul psihic", care „s-a dezvoltat tocmai datorită efortului de explorare a lumii exterioare și care a trebuit, în consecința, să realizeze în structura sa un anumit grad de adaptare."

De data aceasta, Freud a mers pe 3 instanțe psihice (Sinele, Eul si Supraeul), între care se instituie complexe raporturi dinamice, economice (investiții energice, compensări, decompensări) și, implicit, structurale. Celei mai arhaice dintre aceste zone îi dă numele de Sine, „ce conține tot ceea ce este ereditar, constituțional, dat la naștere, instinctele înainte de toate, cu origine în organizarea somatică și își găsesc aici o primă expresie psihică (în acest Sine), în forme necunoscute nouă." Sinele este echivalentul inconștientului din vechea clasificare, sediul instinctelor, sursa primară a energiei psihice care trebuie consumată, fundamentul pe care se construiește personalitatea individului.

Eul este o porțiune a sinelui care, sub influența lumii exterioare, a mediului înconjurător, suferă o dezvoltare specială, în sensul că, „din simplu organ receptor și protector în raport cu stimulii, devine un intermediar între sine și lumea exterioară, o «scoarță de copac». Cât privește realitatea interioară, relația cu Sinele, Eul își îndeplinește sarcina prin obținerea controlului asupra instinctelor...".

„Eul tinde spre plăcere și caută să evite starea de neplăcere. O creștere a neplăcerii, așteptată și prevăzută, este însoțită de o stare de anxietate, ca de un semnal."

Supraeul este o structură specială ce se încheagă ca un „precipitat" în perimetrul Eului, prin care se prelungește influența paternă și maternă, iar prin intermediul ei, influența mediului social mai general (familial, școlar, național etc.). Copilul, prin părinți, receptează idealurile sociale, modelele admirate de el din viata publică.

În măsura în care acest Supraeu se diferențiază de Eu sau i se opune, el constituie „o a treia putere, de care Eul are de ținut seama".

Canapeaua din clinica lui Freud. Nenumăratele vise și experiențe din copilăria pacienților povestite aici au reprezentat materialul de bază pentru psihanaliză.

REFUZAREA ÎNDRUMĂRII LUI FREUD
CEI DOI MAEȘTRI AI PSIHANALIZEI

Angajament și despărțire

Ca fondator al psihanalizei, Freud a avut de-a lungul carierei mulți adepți, dar a și pierdut destui. Un exemplu reprezentativ este despărțirea sa de Fliess, susținător al psihanalizei în primele zile. Se poate spune că acest model de angajament ardent și apoi despărțire a fost arhetipul relațiilor profesionale ale lui Freud.

Printre cei care s-au despărțit de el imediat ce și-au însușit teoriile freudiene se numără doi de mare importanță, care au creat noi valuri în lumea psihanalizei, Albert Adler și Karl Gustaf Jung.

Cum s-au întâlnit și de ce s-au despărțit de Freud?

Adler a fost prezent încă de la începuturile Societății de psihologie de miercuri din 1902, și era unul dintre numeroșii tineri psihopatologi care îl adorau pe Freud, alături de Otto Rank și Hanz Sacks, dar în același timp diferit de ceilalți membri devotați. În acea perioadă, Adler, un psihiatru evreu, deschisese un cabinet în Viena și, printr-un articol de ziar, își arătase susținerea față de eseurile lui Freud, nebăgate în seamă de alții. Freud l-a citit și a cerut imediat să fie invitat în Societatea de psihologie de miercuri. După acest început, sentimentele dintre cei doi nu au fost cele dintre un maestru și elevul lui.

Freud nu era de acord cu contribuția lui Adler (complexul de inferioritate) la psihanaliză, el considerând că este vorba despre o problemă de natură sexuală. De asemenea, în opoziție față de teoria lui Freud conform căreia femeile resimt față de bărbați un complex cauzat de lipsa penisului, Adler punea accent pe capacitatea femeilor de a da naștere, și considera că bărbații au mai multe șanse să sufere de complexe de inferioritate decât femeile. Adler aproba punctul de pornire al lui Freud, și anume ideea că oamenii nu sunt în totalitate conștienți de propria lor minte, dar teoriile lor s-au dezvoltat în direcții diferite.

▲ Alfred Adler care, după despărțirea de Freud, a pus bazele Școlii Adler .

Discordia despre „sex"

Elvețian de origine germană, Jung l-a cunoscut pe Freud după ce profesorul Bleuler de la Spitalul Universitar din Zürich i-a recomandat lucrările acestuia, care pe Jung l-au impresionat imediat. În 1907, la prima întâlnire, faimoasa discuție dintre cei doi a durat treisprezece ore. Jung, întors în Elveția, a întreținut apoi un intens schimb de scrisori cu Freud. Relația părea o repetare a celei dintre Fliess și Freud.

◄ Karl Gustav Jung. După ce s-a despărțit complet de Freud s-a simțit devastat din cauza abandonului profesorului său.

Primul semn al unei rupturi între cei doi a fost în mijlocul prelegerilor americane din 1909. Freud și Jung erau de acord că visele trebuie analizate, dar nu și care este interpretarea corectă. De exemplu, Jung nu era de părere că visul lui, în care văzuse două cranii vechi într-o pivniță, simboliza o dorință pentru moartea lui Freud și a sa.

Jung era de părere că teoria lui Freud privind îndeplinirea dorințelor prin vise și libidoul sexual era folosită pentru a explica tot. Freud considera că visele sunt o formă modificată de satisfacere a unor dorințe sexuale, dar Jung opina că ele sunt de fapt o legătură către o lume necunoscută. Visele provin, spunea el, din enormul univers inconștient, regăsit în toate ființele umane, în care, ca în legende, ideile sunt reprezentate în simboluri.

După aceasta, Adler și Jung au dat naștere în psihanaliză și psihiatrie unor curente separate de grupul lui Freud. Adler a avut o puternică influență asupra psihiatriei în America iar Jung în Japonia, dar ambele moduri de abordare îi erau totuși tributare teoriilor inițiale ale lui Freud.

► Coperta lucrării „Trei eseuri despre sex", de Freud, care este considerată originea teoriei privind dorința sexuală în psihanaliză.

Toți erau încântați de teoriile privind uluitorul psihic uman

Freud a pus bazele psihanalizei, concentrându-se asupra profunzimilor minții. Pionieratul într-o disciplină necunoscută era greu pentru o persoană singură. Dar teoriile inițiale au atras în curând atenția multor idealiști și susținători puternici, atingând dezvoltarea maximă în secolul al XX-lea. Au fost teorii care și-au pus amprenta asupra multor domenii.

Autorul favorit al cercetătorului minții

Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832)

Monstrul sacru al literaturii clasice, alături de Schiller, s-a născut în 1749 în Frankfurt am Main, Germania. Și-a început cariera în avocatură dar, nedorind să-și abandoneze visul de a scrie, a devenit faimos cu „Suferințele tânărului Werther" în 1774. Prin literatură încerca să se găsească pe sine, dar manifesta interes profund și față de științele naturii, obținând diplome în botanică și anatomie. În anii dinaintea morții sale în Weimar în 1832, a fost vizitat de multe din personalitățile vremii din Europa.

Pe când era mic și nu mergea încă la școală, Freud a învățat să citească și să scrie din cărțile lui Goethe. Tot faimosul scriitor este cel care l-a împins să aleagă științele naturii. Incorporând în același timp claritatea științelor naturii și expresii literare, stilul unic al lui Freud se inspira în mod evident din experiențele personale, ca și cel al lui Goethe.

În lucrările sale literare, Freud a scris eseul numit „Poezie și adevăr" inspirat din Goethe, ca o reamintire pentru generațiile mai tinere. Originalul, ca o pseudo-autobiografie, reconstituia experiențele din tinerețe ale lui Goethe, iar „Poezia și adevărul" lui Freud analiza experiențele din copilărie și relațiile frățești ale acestuia din urmă.

În 1930, Freud a primit Premiul Goethe pentru Literatură. Fiind acum bătrân și suferind de dureri atroce, Freud nu s-a putut prezenta la ceremonie, fiind înlocuit de Anna. În acea perioadă, Freud era deja binecunoscut ca psihanalist și primise numeroase premii, dar acesta era diferit de cele profesionale de până atunci și l-a umplut de bucurie. Freud a declarat: „Marele popor născut din Goethe nu va pieri niciodată". Cum în acea perioadă naziștii cuceriseră deja tot, cuvintele lui Freud păreau excesiv de optimiste.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

Susținători puternici
Susținători parțiali
Adepți
Pacient
Sursă de inspirație

Jean-Martin Charcot (1825-1893)

Psihiatru la Spitalul Salpetriere din Paris. El a fost printre primii savanți care s-au concentrat asupra cauzelor psihologice ale bolilor mintale. A fost un pionier în domeniul neglijat de mulți al psihiatriei germane, folosind hipnoza ca tratament pentru isterie, și a reprezentat imboldul care l-a motivat pe Freud să pună bazele psihanalizei.

Johann Wolfgang von Goethe

Sandor Ferenczi (1872-1933)

Psihiatru ungur și elev al lui Freud. S-au despărțit ca urmare a unor divergențe privind educația dar s-au respectat până la sfârșit. Elevul acestuia a fost M. Klein, o faimoasă femeie-psihiatru care a pus bazele școlii Klein.

Karl Abraham (1877-1925)

Deși mulți alți elevi și colegi l-au abandonat, el i-a rămas alături până la sfârșit. El și Ferenczi a au avut o enormă influență asupra lui M. Klein.

Wilhelm Fliess (1858-1928)

Doctor ORL din Berlin. A fost singurul prieten căruia independentul Freud din Viena i s-a putut destăinui, iar scrisorile lor sunt baza psihanalizei. S-au despărțit în 1900.

Albert Adler (1870-1937)

Psihanalist evreu din Viena. A fost printre primii suporteri care i s-au alăturat lui Freud, dar apoi s-a opus ideilor profesate de școala elvețiană a lui Jung. A avut divergențe de opinii și cu Freud, ceea ce l-a determinat să înființeze școala Adler.

Karl Gustav Jung (1875-1961)

Doctor la spitalul universitar din Zürich. Susținea teoriile lui Freud și a fost primul președinte ale Asociației Internaționale de Psihanaliză, dar nu a trecut mult și s-a despărțit de Freud ca urmare a unei diferențe de opinii. A avut contribuții importante în psihanaliză și mulți adepți.

Franklin D. Roosevelt

Albert Einstein

Thomas Mann

Gustav Mahler

Salvador Dali

Marie Bonaparte (1882-1962)

Strănepoata fratelui mai mic al lui Napoleon și prințesă regală a Greciei. A fost pacientul lui Freud, iar apoi i-a devenit un susținător puternic, ajutându-l în exilul la Londra și protejându-i scrisorile vândute de Fliess. Și-a adus și ea contribuția la psihanaliză și a pus bazele Asociației pariziene de psihanaliză.

▲ Personajele din casetele gri sunt prezentate pe larg în acest capitol.

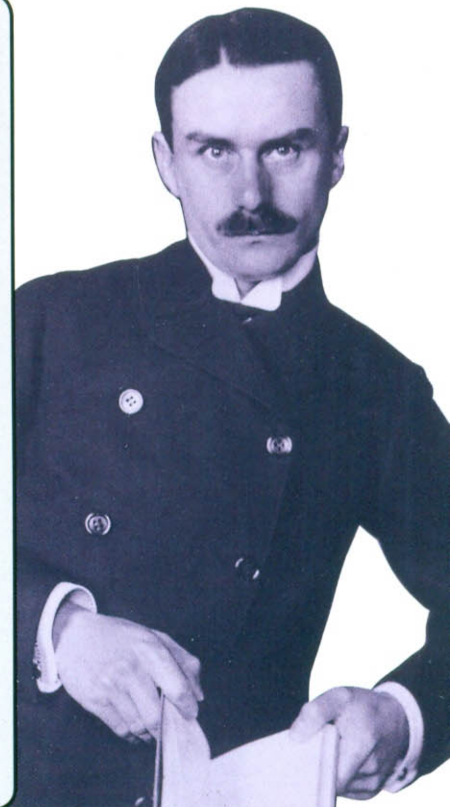
Un adept care a introdus psihanaliza în literatură

Thomas Mann (1875-1955)

Thomas Mann s-a născut într-o familie de negustori bogați din orașul comercial Lübeck, din nordul Germaniei, și și-a urmat vocația de scriitor, ca și fratele său Heinrich. A început cu „Casa Buddenbrook", în 1901, și a continuat apoi cu multe romane și nuvele. În 1929 a primit Premiul Nobel și a devenit etalonul literaturii germane în perioada când se apropia războiul. Naziștii au preluat puterea în 1933, iar cărțile lui au făcut obiectul opresiunii, alături de cele ale lui Freud și Einstein, fiind considerate antigermane.

Mann l-a întâlnit pe Freud în martie anul precedent. Freud avea pe atunci șaptezeci și șase de ani. Cu ocazia zilei de naștere a lui Freud, când acesta împlinea optzeci de ani, Mann a ținut un discurs intitulat „Freud și viitorul", în care povestea legenda cristalelor din trecut, care au să reapară, un mit dual care se aplica și psihologiei profunzimilor a lui Freud. La început, stilul scriitorului era civic și autobiografic, devenind mai târziu mitic și romanesc, sub influența psihanalizei freudiene.

Mann s-a exilat din țara mamă în Elveția, când naziștii au preluat puterea în 1933, și tot aici a ținut discursul dedicat lui Freud. Când acesta s-a exilat în Anglia, în 1938, Mann se mutase în America și, în 1944, a devenit cetățean american, făcându-și publică opoziția față de naziști. La sfârșitul războiului i-a fost greu să aleagă între Germania de Est și cea de Vest și, în cele din urmă, s-a stabilit definitiv în Elveția.

Cele mai bune minți ale evreilor vorbesc despre pace

Albert Einstein 1879-1955

Einstein, cel mai mare intelectual evreu alături de Freud, s-a născut în Germania în 1879. Și-a completat „Teoria generală a relativității" în 1915 și în 1921 a primit Premiul Nobel. Cu Freud s-a întâlnit prima oară în decembrie 1926.

Cel mai cunoscut este schimbul de scrisori dintre cei doi, pe tema „De ce războiul?". Aceasta era „cea mai importantă întrebare pentru umanitate, și vreau să corespondăm pe acest subiect"; este vorba de un eveniment propus de Liga națiunilor, în urma căruia Freud l-a ales pe Einstein ca partener.

În iulie 1932, Einstein i-a scris lui Freud despre acest subiect. Einstein scria că războiul n-avea să înceteze niciodată, pentru că dorința instinctuală a oamenilor este de a-și distruge dușmanul de care le este teamă, și l-a întrebat pe Freud ce părere are despre acest subiect.

Două luni mai târziu i-a parvenit replica lui Freud. Acesta opunea teoria einsteiniană a „Impulsului vieții" teoriei „Impulsului morții", care se dezvolta apoi în „Impulsul distrugerii", care nu putea fi eliminat, ci doar controlat prin schimbarea modului de a gândi.

Indiferent la mesajele pentru pace dintre cei doi, anul următor Hitler a preluat conducerea Germaniei și Einstein a fost forțat să ceară exil în America. În 1936, Einstein i-a trimis lui Freud un mesaj de ziua lui, cu ocazia celei de-a optzecea aniversări, de la Universitatea Princeton, iar după război nu s-a mai întors în Europa până la moarte, în 1955.

Marele compozitor examinat de cei mai faimoși doctori din Bergasse

Gustav Mahler (1860-1911)

La sfârșitul secolului al XIX-lea, dirijorul Gustav Mahler se remarca în capitala muzicii, Viena. Povestea acestuia se asemăna cu a lui Freud, el fiind un evreu ceh crescut în Viena. Devenise cunoscut cântând în orchestra armatei din orașul lui natal. A studiat compoziția la școala de muzică. După absolvire, a străbătut Austria și Germania în calitate de dirijor. Din ce în ce mai popular, la doar treizeci și șapte de ani a fost ales dirijor al Teatrului Palatului. În această poziție, se spune că a descoperit chiar și un nou mod de a dirija o orchestră. Mahler a și compus, lăsând opere minunate, printre care simfonia a zecea, neterminată.

Dar în viața reală, frumoasa lui soție Alma, care avea mai puțin de douăzeci de ani, l-a înșelat. Mahler a început să resimtă teamă și să aibă premoniții că va muri. În vara anului 1910, el a fost examinat de Freud, care a ajuns la concluzia că infidelitatea soției fusese cauzată de un complex patern, iar neîncrederea față de soție însemna că el însuși dezvoltase un complex matern. Mahler, deși convins că diagnosticul lui Freud era corect, nu a reușit să împiedice adulterul soției.

În anii de dinainte, Mahler compusese operele „Cântecul pământului", „Simfonia nr. 9", și „Simfonia nr. 10", dar nu se simțea împlinit de viața alături de tânăra lui soție și-și petrecea timpul singur, într-un amestec de teamă și dor, înconjurat de temeri de moarte. Neegalatul muzician al Vienei din secolul al XIX-lea avea să moară anul următor de o boală de inimă, la cincizeci și unu de ani.

Președintele american care l-a ajutat să fugă din Viena

Franklin D. Roosevelt (1882-1945)

Cel de-al 32-lea președinte al Statelor Unite era numit în cercul de prieteni FDR. Se născuse în 1882 și a fost ales senator în 1910. Apoi, deși paralizat de la brâu în jos, din cauza unei boli la sistemul nervos periferic, a devenit președinte în 1933. El a readus în prim-plan politica New Deal, și a fost singurul președinte reales de patru ori. Unul dintre cele mai mari nume din istoria Americii a jucat de asemenea un rol esențial în fuga lui Freud din Viena.

În martie 1938, trupele de asalt ale poliției secrete naziste îl supravegheau îndeaproape pe Freud, care risca să fie rănit sau să i se confiște averea. Englezul Ernest Jones, care îi fusese elev la Viena, a înțeles că acesta nu poate fugi decât dacă se exercită influențele politice necesare și a cerut ajutorul guvernelor britanice și americane. Primul a răspuns Pritt, ambasadorul american în Franța, care contribuise la autobiografia psihanalitică a celui de-al 28-lea președinte al Statelor Unite, Wilson, și care s-a dovedit un puternic sprijin politic al planului de fugă. Apoi, brusc, președintele însuși a decis să se implice. La cererea lui Pritt, Roosevelt i-a ordonat ambasadorului american la Viena, Wiley, să-l protejeze pe Freud. Mai mult, a mers la Mussolini, în Italia, și l-a amenințat că, dacă i se întâmplă ceva lui Freud, au să fie repercusiuni grave, practic avertizându-i pe naziști prin intermediul italienilor. Problema a fost în cele din urmă rezolvată cu banii Prințesei Greciei, Marie Bonaparte, care le-a plătit naziștilor 250.000 de șilingi. Cu ajutorul președintelui, Freud a fugit în Anglia în luna iunie a aceluiași an.

Anul următor, al doilea Război Mondial a izbucnit odată cu invazia Austriei, și deși la început rămăsese pe o poziție de neutralitate, Roosevelt a intrat în război în 1941. În cursul celor patru ani care au urmat, psihanaliștii au fost cu toții expulzați din Germania nazistă. Dar chiar înainte de predarea Germaniei în 1945, s-a îmbolnăvit și a murit în Georgia înainte să poată fi tratat.

Geniul artei îndrăgostit de propria sa minte

Salvador Dali (1904-1989)

Geniul artei moderne, Salvador Dali, s-a născut în Catalonia, Spania, în 1904. În anii 1920 a folosit în tablourile lui principiile psihanalizei lui Freud din „Interpretarea viselor", întrebuințând lumea de dincolo de amintire și conștient și readucând în atenție metoda grafică a picturii fine. În 1928, prietenul acestuia Luis Bunuel, care era producător de filme, a filmat „Un câine andaluz", o reproducere avangardistă a psihanalizei lui Freud. Au câștigat astfel atenția creatorului suprarealismului, André Breton și s-au alăturat mișcării suprarealiste din Paris.

Ca să-l întâlnească pe Freud, Dali a mers la Viena de trei ori, dar fără noroc. În 1938, scriitorul Stefan Zweig, care era o cunoștință comună, le-a făcut cunoștință când Freud era exilat la Londra. Dali își adusese cu sine „Metamorfoza lui Narcis" ca să-i ceară părerea lui Freud. Acesta a declarat că „Eu caut lumea subconștientului în tablourile clasice. Adevărul este că într-un tablou suprarealist sunt explorate percepțiile". Freud voia de fapt să spună că pictorii avangardiști ca Dali treceau subconștientul în conștient, anulându-l. Pe de altă parte, operele clasice sunt create în proporții diferite de conștient și de subconștient așa că în ele este posibil să se regăsească expresia subconștientului. Acesta este și motivul pentru care Freud recurgea la arta clasică în psihanaliză.

În realitate, teoriile lui Freud se aplicau la mișcarea suprarealistă dar se pare că această aventură pentru artist a fost doar un caz de „dragoste neîmpărtășită". După întâlnire, vorbind despre Dali cu un prieten, Zweig, Freud a exclamat „Ce fanatic!"

Dali a rămas un geniu până la moarte în anul 1989.

Epoca nouă continuă să descopere misterele minții umane

Societatea științifică modernă a explorat în acești 100 de ani atât oceanele, cât și spațiul cosmic, găsind răspunsul la tot felul de mistere. Singurul care a rămas este misterul propriei noastre minți, iar succesorii lui Freud și-au continuat eforturile de a deschide complet această ușă.
Psihanaliza secolului al XX-lea are planuri să cuprindă și următorul secol.

Influența asupra literaturii moderne

FREUD AVEA O PASIUNE PENTRU ARTIȘTI și scriitori ca Leonardo da Vinci, Michelangelo și Dostoievski. La rândul lor, artiștii și scriitorii secolului al XX-lea au fost puternic influențați de eseurile lui Freud. Interpretarea viselor pacienților suferind de boli mintale și fluxul de conștiință creat prin metoda asociațiilor libere dezvoltată în lucrările și tezele lui Freud, aveau un caracter real și elocvent, care nu-și găsea corespondentul în operele literare. Mulți artiști au aplicat principiile lui Freud ca modalitate de a crea aceste expresii și personaje literare în operele lor.

În capodopera „Ulise" a romancierului irlandez James Joyce, o mie de pagini sunt dedicate unei întregi zile dincolo de conștientul personajului principal. Există foarte mulți alți romancieri și dramaturgi în ale căror lucrări se simte influența lui Freud, printre care se numără Virginia Wolf și Eugene O'Neill.

Savanții japonezi de la sfârșitul secolului al XX-lea au arătat un puternic interes față de eseurile lui Freud. Influența lui este vizibilă în primele lucrări ale lui Hisashi Ito, ca și în operele poetului-psihiatru Mokichi Saito, care a trimis condoleanțe familiei, la moartea lui Freud. A dat naștere unor alianțe profetice și influența lui s-a manifestat mai mult poate în viața artistică decât în psihiatrie.

▲ Fondatorul suprarealismului, André Breton, era și un adept entuziast al lui Freud.

Nașterea suprarealismului

Adevărul este că influența lui Freud asupra literaturii a fost mai degrabă la nivel inconștient, inclusă, probabil, în impresiile personale. Să aruncăm deci o privire asupra mișcării suprarealiste care era atât de pornită să adopte teoriile freudiene din proprie voință.

Suprarealismul s-a născut în Franța, datorită lui André Breton, care a scris „Manifestul suprarealist", în 1924. Devenit adept al lui Freud, Breton sublinia importanța tărâmului minții care scapă realității logice, atrăgând atenția asupra viselor și inconștientului. Suprarealiștii nu se pregăteau să scrie, ci lăsau totul în seama peniței, notând rapid și descriind o lume literară lipsită de orice gând rațional și logic. „Uneori nu știam dacă am scris eu sau altcineva." Au adoptat metoda scrierii automate în romane, putându-se astfel scrie texte literare fără aportul conștientului.

Moise de Michelangelo. Freud a fost inspirat de această operă de artă şi, la o vizită în Italia, a căutat sensul psihanalitic în spatele operei lui Michelangelo.

Suprarealismul s-a răspândit din Franța în Elveția, Germania și America, devenind mișcarea artistică reprezentativă a secolului al XX-lea, care a dat lumii artiști precum Max Ernst, Rene Magritte și Salvador Dali.

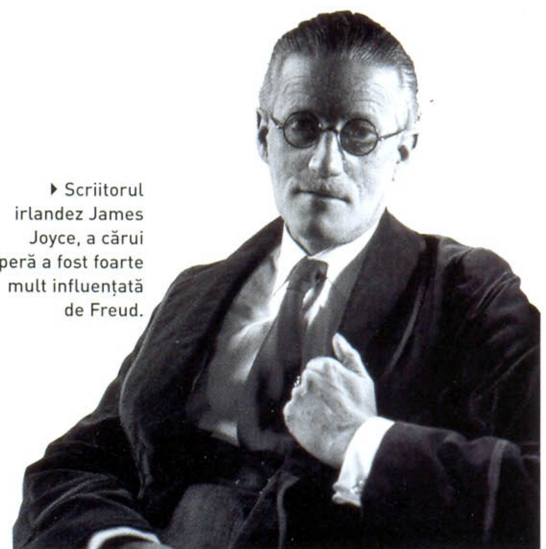
Se pare că Freud, pe când trăia, avea o părere destul de proastă despre suprarealism. El notează într-o scrisoare că suprarealiștii îi sunt într-adevăr adepți fervenți, dar că fac tot felul de greșeli. Cea mai mare diferență dintre Freud și suprarealiști era faptul că el aducea inconștientul la lumină pentru a-l trata sau clasifica, pe când în suprarealism inconștientul nu era niciodată tratat rațional și era expus nemodificat pentru a aduce în lumea artistică o gamă mai largă de mijloace de exprimare. Mai târziu, acest tip de contradicție avea să fie remarcat de multe ori în ceea ce privește influența lui Freud asupra culturii.

Abandonarea „sexului"

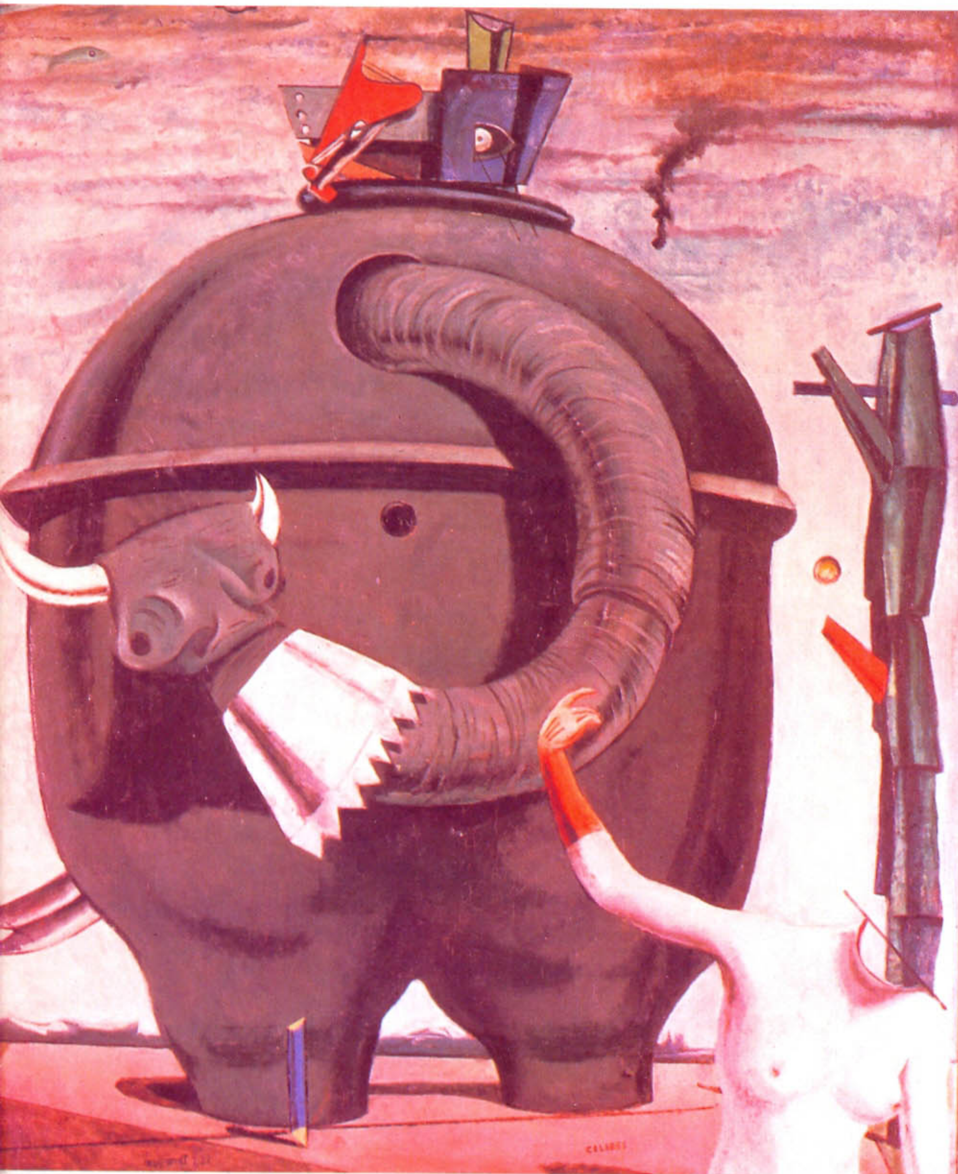
Nimeni nu poate nega faptul că teoriile lui Freud au avut o enormă influență asupra dezvoltării ulterioare a psihiatriei și psihologiei, dar nu se poate spune că acestea au fost apreciate și dezvoltate în formele pe care le-a dorit el.

Un subiect delicat pentru mulți psihologi l-a constituit faptul că punctul central al tezelor freudiene, printre care enumerăm libidoul, cauzalitatea bolilor mintale sau impulsul sexual uman, era ușor limitativ sau putea fi lesne contrazis.

În vremea vieții sale, Adler, Jung și Rank având divergențe de opinii în această privință, s-au despărțit de Freud. Adler considera că în dezvoltarea personalității sunt extrem de importante compensațiile spirituale pentru depășirea complexului de inferioritate, și și-a concentrat cercetările sale mai mult pe găsirea relației dintre cauzele bolilor mintale și aceste compensații.

▸ Scriitorul irlandez James Joyce, a cărui operă a fost foarte mult influențată de Freud.

„Elefantul Celebes" pictat de Max Ernst, puternic influențat de suprarealism.

Max Ernst a pornit de la Dadaism, și, inspirat de Breton, a adoptat suprarealismul ca formă de artă.

Psihanaliza ia amploare în America

Teoriile lui Freud nu au prins ecouri în Austria și Germania din cauza opresiunii naziste. Majoritatea membrilor comunității psihanalitice s-au mutat de bună voie sau din motive de siguranță în America sau Anglia, și, în anii 1930, mișcarea își deplasase centrul de greutate și lua acum amploare în această parte a lumii.

În anii 1930, în America au apărut psihologii eului care abordau multe fenomene psihologice referitoare la ego. Printre aceștia se numără și Erickson, care studiase sub îndrumarea lui Freud în Viena înainte de exilul acestuia în America să își continue cercetările în psihologie de acolo. Erickson a abordat o problemă nerezolvată încă, stadiile de dezvoltare în personalitatea individului. Una dintre cele mai faimoase probleme este cea a identității egoului în etapa pubertății, sau cea a dobândirii unei identități. Aceasta a fost o perioadă de reînnoire, iar ideea în cauză exercită încă influențe asupra multor domenii diferite.

Tot în America a luat naștere școala neo-freudiană. Aceasta nu punea bază pe evoluția sufletului uman sau pe dorințele sexuale (libido), ci viza revelarea secretelor sufletului în funcție de relațiile interpersonale într-un mediu social și cultural. Manifestările nevrotice sunt în viziunea lor cauzate de anxietatea interacțiunilor umane. Horney, Erich Fromm, Wilhelm Reich și H. S. Sullivan sunt toți exponenți ai acestui nou tip de psihologie și psihanaliză americană.

Până în prezent dezvoltarea psihologiei și psihiatriei nu a fost practic altceva decât revizia sau negarea teoriilor lui Freud.

Chiar și așa, valoarea existenței și opiniilor lui Freud nu au fost niciodată puse la îndoială. Cu alte cuvinte, dacă n-ar fi existat Freud, ce s-ar fi întâmplat?

Tânărul Dali i-a oferit lui Freud acest portret în timpul exilului la Londra.

Dacă Freud n-ar fi existat niciodată, cine ar fi dat atenție cauzei psihologice pentru care pacienții suferă de fantasme sau iluzii? Acesta a fost punctul de plecare ce i-a permis lui Freud să descopere adevărul pentru vindecarea bolilor mintale.

Ideea lui Freud de a folosi Asociațiile Libere avea nevoie de timp pentru a se impune, fiind utilizată la scară redusă la acea vreme. Doctorul era cel care menținea deschis dialogul cu pacientul, înregistrându-se astfel progrese importante. Adevărul este că numărul de pacienți vindecați era mic, dar nu existau pe atunci nici unul din medicamentele folosite astăzi. Chiar dacă plecăm de la considerentul că boala nu se poate vindeca, indiferent de progresele științei și tehnologiei, pacientul aflat într-o terapie de orientare psihanalitică, reușește prin aceasta să ducă o viață funcțională, ceea ce este poate cel mai important.

◂ Liderul școlii neo-freudiene, Erich Fromm. Lucrarea sa intitulată „Fuga de libertate" este bine cunoscută.

Au trecut șaizeci de ani de la moartea lui Freud. În acest timp, mulți au fost educați prin prisma teoriilor și metodelor de tratament inventate de el. Deși nu elimina toate simptomele, în multe cazuri pacienții ajung la o mai bună cunoaștere a propriei persoane. Unora nu li s-a dat timpul să-și spună poveștile și au rămas cu sentimente de alienare, înainte de existența psihanalizei. Realizarea lui Freud a fost aceea că el chiar a tratat mulți pacienți suferind de boli mintale.

Evident că teoriile lui Freud nu s-au adaptat perfect, a făcut și greșeli. Rămâne însă un geniu. Un singur om a răsturnat complet modul în care era percepută mintea umană. Mai mult chiar, a deschis calea multor succesori și critici care i-au verificat sau revizuit teoriile. Acest lucru nu a mai fost reușit de nimeni altcineva în istoria dezvoltării psihanalizei și psihologiei profunzimilor.

Pașii lui Freud răsună încă în Viena.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

SIGMUND FREUD

ISSN 1791-0765

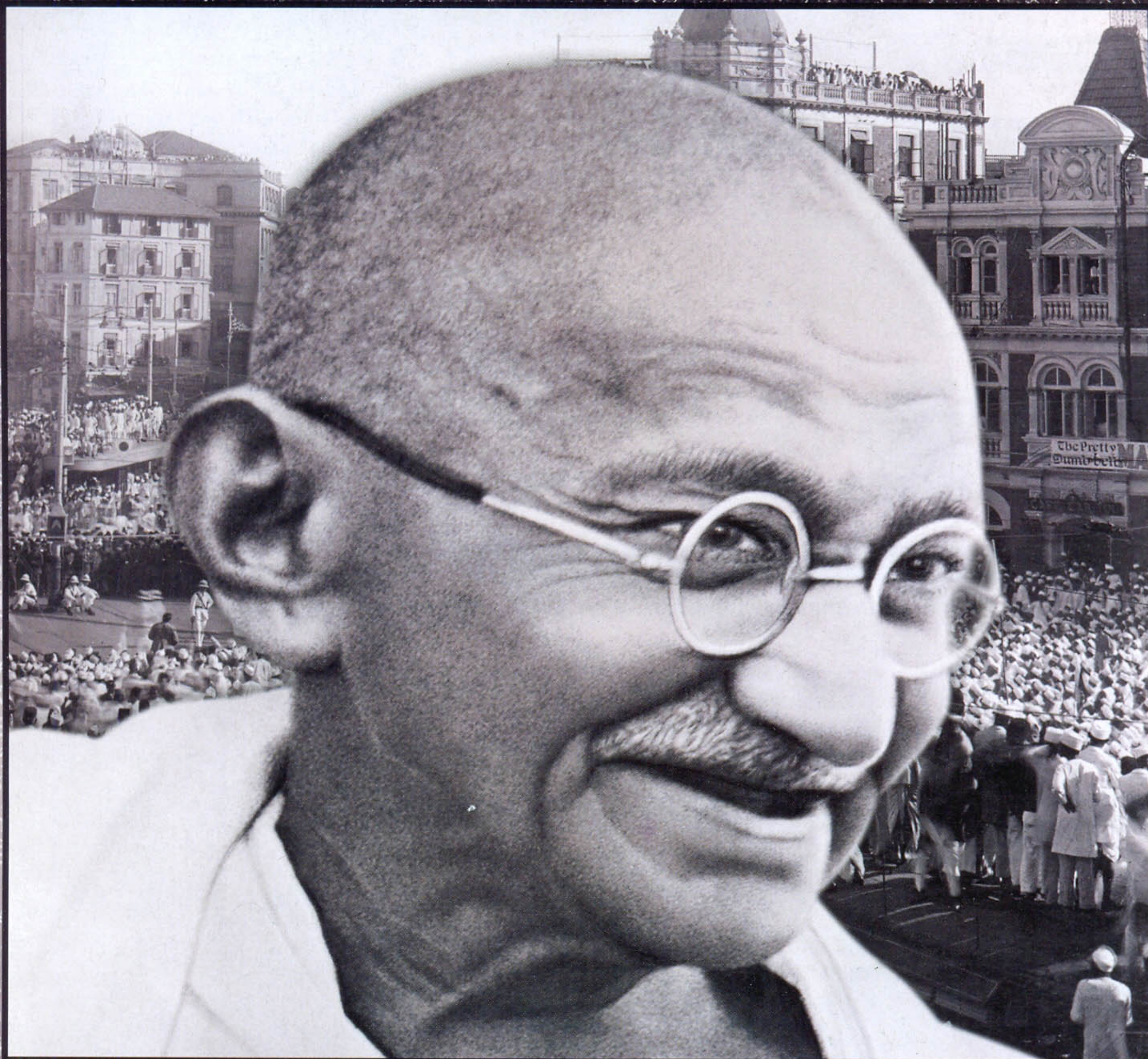
DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

10

GANDHI

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Gandhi

Numărul 10

Pentru orice informație sau lămurire,
contactati-ne la telefonul: **(021) 40.10.888** sau trimiteți un e-mail la info@deagostini.ro
Servicii pentru clienți: de luni până vineri, între orele 10:00 - 15:00
Pentru o mai bună deservire solicitati întotdeauna publicația de la același punct de vânzare și informați vânzătorul asupra intenției de a cumpăra și aparițiile următoare.
Pentru orice informație, lămurire, înlocuire de exemplare sau comenzi de numere anterioare, sunați-ne la tel. **(021) 40 10 888**
Pentru informații și comenzi de numere anterioare, cititorii din Republica Moldova pot suna la **(022) 21.07.98** - Paramedia, Chișinău.

Vizitați site-ul nostru la adresa

www.deagostini.ro

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ
EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL
EDITOR: Petros Kapnistos
MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou
MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas
ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena
MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos
PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa
COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou
MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza
MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis
COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

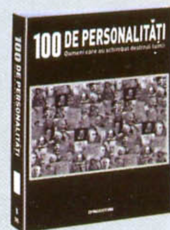
ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL
DTP: RAY
TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.
DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

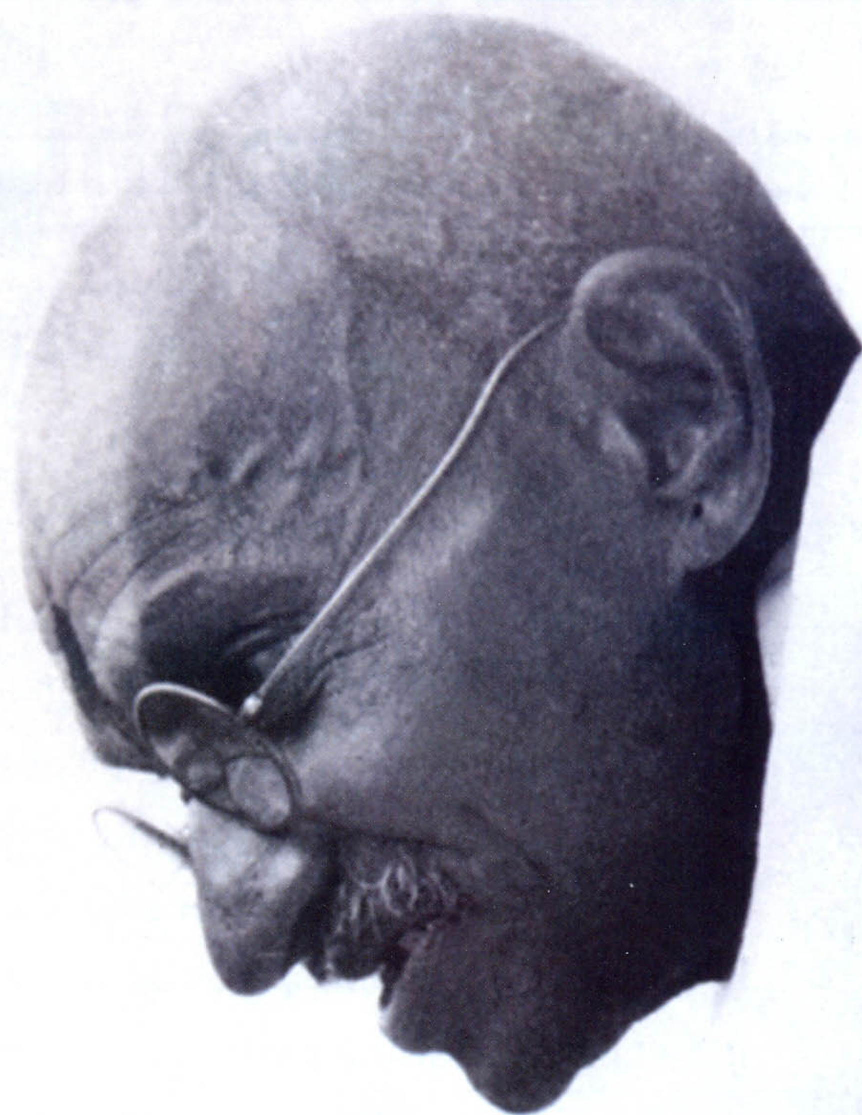
IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L
Country Manager: Mariana Mihălțan
Marketing Manager: Adina Bojică
Redactor: Gabriela Muntean
Distribution Manager: Dan Iordache
ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România
Telefon: (+40) 21 318 7398
DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor
Prețul primului număr: 2,99 LEI / 14,50 MDL
Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI / 29,99 MDL

Mahatma Gandhi

1869 – 1948

„Ochi pentru ochi și lumea va deveni oarbă”

Mahatma Gandhi

Ce fel de viață a dus Gandhi?

PROLOG

LA SFÂRȘITUL SECOLULUI AL XIX-LEA, imperiul Britanic a colonizat India. Colonizatorii și-au folosit puterea militară pentru a-i oprima pe localnici, a căror disperare a crescut din ce în ce mai mult. Aceștia au început să-și piardă încrederea în legătură cu toate aspectele vieții lor. În această perioadă, a existat un om care i-a învățat pe indieni ce înseamnă mândria, curajul, precum și tacticile de război. În condițiile unui rasism larg răspândit, acest om, cu un spirit de luptător și cu o viziune filozofică nobilă, s-a aflat în fruntea mișcării de eliberare a țării – Mahatma Gandhi, „părintele Indiei", omul care a biruit violența prin non-violență.

Purta haine modeste, era stoic, cerea cinste și adevăr de la sine însuși și de la ceilalți; a călătorit prin întreaga Indie pentru a-i învăța pe oameni virtuțile non-violenței înainte de a-și pierde viața tocmai din cauza violenței împotriva căreia a luptat.

Deci ce fel de viață a dus Gandhi?

TABEL CRONOLOGIC

1498	Vasco Da Gama descoperă India
1600	Înfiinţarea Companiei Britanice a Indiei de Est
1757	Bătălia de la Plassey
1857	Răscoala cipailor
1858	Sfârşitul Imperiului Mughal
1869	Naşterea lui Gandhi
1885	Prima întrunire a Congresului Naţional Indian
1888	Gandhi pleacă la studii în Anglia
1893	Gandhi călătoreşte în Africa de Sud
1899	Începutul Războiului Burilor
1906	Prima luptă Satyagraha
1914	Începutul Primului Război Mondial
1915	Participarea la mişcarea pentru independenţa Indiei
1917	Revoluţia rusă
1919	Masacrul de la Amritzer
1929	Marea criză economică
1930	Marşul sării
1931	Participarea la negocierile de la Londra
1932	Întâlnirea cu poetul Tagore
1939	Începutul celui de-al Doilea Război Mondial
1944	Începutul bătăliei de la Imphal
1947	Independenţa Indiei şi a Pakistanului Primul război indo-pakistanez
1948	Gandhi este asasinat
1959	Dalai Lama exilat în India
1963	Războiul indo-chinez
1964	Legea Drepturilor Civile adoptată în Statele Unite
1965	Cel de-al doilea război indo-pakistanez
1971	Cel de-al treilea război indo-pakistanez Independenţa Bangladeshului
1974	Primul test nuclear al Indiei
1994	Sfârşitul regimului de apartheid din Africa de Sud
1998	Primul test nuclear al Pakistanului

„Marele spirit" care a eliberat India în mod paşnic

Născut în India, care era o colonie a Imperiului Britanic, Gandhi era un om simplu cu vederi largi şi mânat de o mare pasiune.
Victimă a rasismului în timpul copilăriei, a combinat ideile filozofice tradiţionale indiene cu propriile idei originale, pentru a elabora noi tactici de luptă: non-violenţa şi insubordonarea.
Gandhi a mizat pe aceste strategii nonviolente în încercarea de a redobândi independenţa ţării sale de sub Imperiul Britanic.
Nişte haine modeste de bumbac şi o roată de tors erau suficiente pentru a satisface nevoile materiale ale acestui om care a fost părintele independenţei Indiei.

▲ Gandhi la vârsta de 30 de ani. Era o persoană foarte serioasă de la o vârstă fragedă, care refuza să mintă sau să îi rănească în orice alt fel pe oameni

Dorința de a duce o viață cumpătată

Un „laş" timid

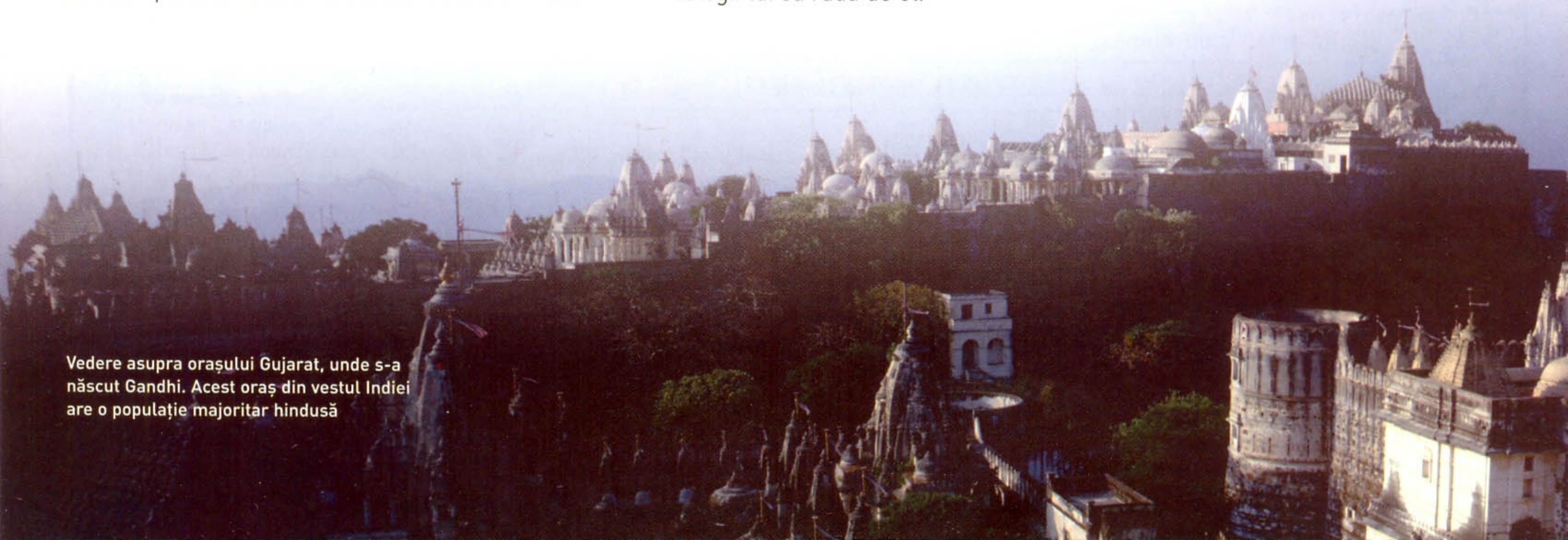
MOHANDAS KARAMCHAND GANDHI, cunoscut și sub numele de Mahatma Gandhi, s-a născut la 2 octombrie 1869, în orașul Porbandar din vestul Indiei. În acea vreme, societatea indiană era împărțită în mai multe caste sau grupuri sociale cărora fiecare om le aparține prin naștere și pe care nu le poate părăsi. Familia Gandhi aparținea castei negustorilor (vaisya), care se afla pe treapta a treia a ierarhiei sociale indiene. Cu toate acestea, familia era bine cunoscută în oraș, deoarece tatăl său, Kara Gandhi, bărbat harnic și eficient, avea o meserie ce se bucura de un mare prestigiu – era judecător la tribunalul regional. Mohandas a fost cel mai mic copil al celei de-a patra soții a lui Kara, Putlibai. Kara prețuia foarte mult virtutea la locul de muncă și, ca atare, era un funcționar cu o foarte bună reputație. Cu un astfel de tată iubitor, se spune că Mohandas nu a cunoscut niciodată violența în copilărie.

Kara era un hindus credincios, dar avea prieteni apropiați de diverse religii. Mama lui Mohandas era, de asemenea, foarte credincioasă și chiar ținea post zile în șir pentru a se purifica. Gandhi a spus că mama sa era „ca o călugăriță". Născut într-o astfel de familie, Mohandas a îmbrățișat hinduismull de la o vârstă foarte fragedă.

Lui Gandhi nu i s-a întâmplat nimic ieșit din comun în copilărie, nici măcar nu a avut idealuri sau aspirații mărețe. A fost un elev silitor, dar, fiind introvertit, și-a făcut foarte puțini prieteni apropiați, căci de cum suna clopoțelul la sfârșitul orelor fugea acasă. După propriile declarații, asta se întâmpla pentru că era „un mare laș". A fost un tânăr foarte sensibil care nu putea suporta ca ceilalți să se supere pe el și se temea ca nu cumva colegii lui să râdă de el.

▼ Gandhi și Kasturba. Căsnicia a fost dificilă pentru tânăra pereche

Vedere asupra orașului Gujarat, unde s-a născut Gandhi. Acest oraș din vestul Indiei are o populație majoritar hindusă

◂ Vacile sunt considerate sacre în India. Nu toți indienii sunt vegetarieni, dar în unele localități, așa cum este orașul natal al lui Gandhi, unde hinduismul are încă o influență foarte puternică, se mănâncă foarte puțină carne

Două incidente care i-au schimbat viața

La vârsta de 13 ani, Gandhi s-a căsătorit cu o fată de aceeași vârstă cu el, Kasturba. Pe vremea aceea, vârsta de 13 ani era considerată potrivită pentru căsătorie în India, dar chiar și Gandhi a recunoscut că s-a căsătorit prea tânăr și a spus că această căsătorie a fost „incorectă din punct de vedere moral".

Gandhi și-a iubit foarte mult soția, dar aceasta s-a folosit de profunda lui afecțiune pentru a-l constrânge, plasându-l efectiv într-o stare de arest la domiciliu. A fost, de asemenea, atât de copleșit de viața sexuală alături de soția lui, încât a început să își neglijeze studiile în ciclul gimnazial.

Altfel, Gandhi era un băiat foarte serios – reflecta asupra a tot ceea ce făcea și jura să nu mai repete niciodată eventuala greșeală. Cam în această perioadă a vieții sale, lui Gandhi i s-au întâmplat două incidente foarte tulburătoare.

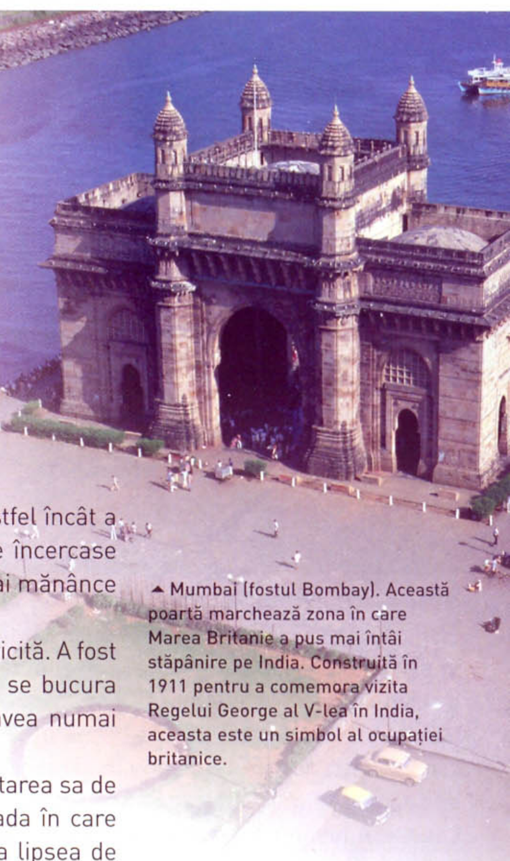
Primul a fost când a mâncat carne. Unul dintre prietenii săi i-a spus: „Motivul pentru care suntem slabi este că nu mâncăm carne. Trebuie să devenim la fel de puternici ca britanicii ăștia mâncători de carne." În vremea aceea, India era o colonie britanică. Britanicii au reușit să cucerească India datorită tehnologiei și forței lor armate superioare și era evident că și din punct de vedere fizic soldații britanici erau mai puternici decât localnicii. Indienii au pus aceasta pe seama tipurilor diferite de alimentație din cele două țări. Spre deosebire de europeni, a căror alimentație se baza pe carne, mulți indieni nu mâncaseră niciodată carne, din motive religioase.

Tineretul indian din vremea aceea aspira să fie precum britanicii, astfel încât să poată opune rezistență în fața ocupanților, așa că, la fel ca și colegii săi, blândul Gandhi era dornic să aibă experiența acestui aspect al vieții tipic britanice. Acest stil de viață era însă greu de menținut pentru el. Valorile sale morale fiind adânc înrădăcinate în religia hindusă, Gandhi nu a putut rezista în fața vinovăției resimțite pentru că a încălcat una dintre ideile de bază ale religiei sale. Astfel încât a încetat să mai mănânce carne după ce încercase de doar câteva ori. A jurat apoi să nu mai mănânce niciodată carne de bună voie.

A survenit apoi o altă întâmplare nefericită. A fost copleșit de durere când tatăl său, care se bucura de atâta respect, a murit pe când el avea numai 16 ani.

Tatăl său fusese bolnav o vreme, iar starea sa de sănătate s-a înrăutățit treptat în perioada în care Gandhi a intrat la liceu. Deseori, acesta lipsea de la școală pentru a-și îngriji tatăl, dar într-o zi s-a retras într-o altă încăpere pentru a face dragoste cu soția lui. Soarta a făcut ca tatăl său să moară tocmai când el se afla în cealaltă încăpere. Profund marcat și rușinat de această întâmplare, Gandhi a jurat să nu mai cedeze niciodată dorințelor trupești sau materiale.

Aceste două întâmplări pot părea destul de neimpresionante, dar pentru Gandhi, un hindus extrem de credincios și un tânăr foarte serios, ambele au fost traumatizante și i-au schimbat viața.

▴ Mumbai (fostul Bombay). Această poartă marchează zona în care Marea Britanie a pus mai întâi stăpânire pe India. Construită în 1911 pentru a comemora vizita Regelui George al V-lea în India, aceasta este un simbol al ocupației britanice.

▾ Moneda națională a Indiei – rupia: o bancnotă pe care apare chipul lui Gandhi

DIN CULISE

SUBCONTINENTUL INDIAN ȘI LOCUITORII SĂI

India, uneori numită și subcontinentul indian, acoperă o mare parte din Asia, fiind mărginită la nord de Munții Himalaya, la sud de Oceanul Indian, de o regiune aridă în vest și de regiunea musonică în est. Pe vremea când era colonie britanică, India includea și Pakistanul și Bangladeshul, care în prezent sunt țări separate, deci cuprindea o mare diversitate de locuitori. Cu o populație de 1 miliard de locuitori (300 de milioane pe vremea lui Gandhi), India se mândrește cu o mare diversitate rasială, cuprinzând indo-arieni de origine europeană, oameni cu aspect oriental, originari din China și Tibet, precum și oameni cu pielea de culoare închisă de origine dravidiană. Din cauza marilor diferențe de ordin demografic și climateric, India avusese dintotdeauna mulți conducători, incapabili să țină sub control întreaga țară. Cu un astfel de trecut, diverselor regiuni le este greu să renunțe la autonomia lor în favoarea unui guvern central, iar India rămâne chiar și în prezent destul de ne-unificată. Chiar și limbile vorbite de locuitori diferă de la o regiune la alta și nici în ziua de azi nu există o limbă comună vorbită în întreaga țară. Acest lucru este evident dacă privim bancnotele, care sunt tipărite în 17 limbi diferite.

După părerea unui soldat britanic aflat în India pe vremea când aceasta era colonie britanică, „nu există un popor indian sau o națiune indiană". A fi indian înseamnă numai a locui în interiorul granițelor țării cunoscute sub numele de India.

Confuzie și piedici

Studiile la Londra

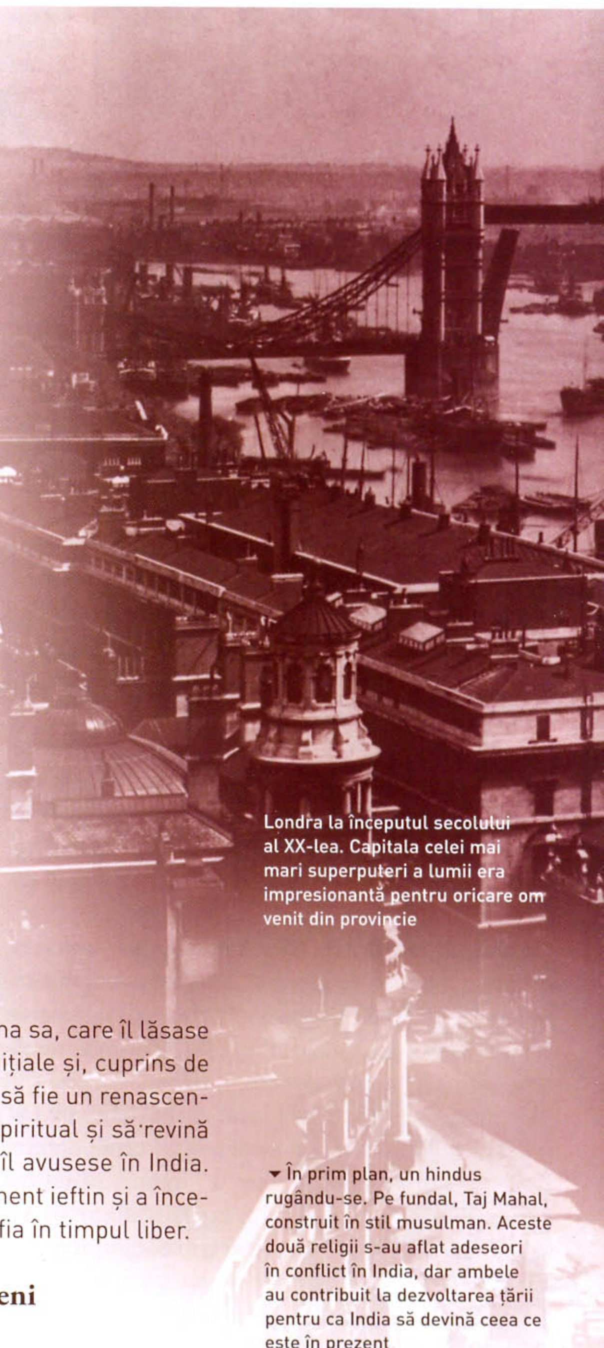
LA VÂRSTA DE 18 ANI, Gandhi a intrat la Colegiul Samaldas din orașul Bhavanagar. Nu înțelegea însă foarte bine cursurile și și-a pierdut repede interesul pentru studiu. Un sfătuitor înțelept al familiei, din clasa brahmanilor, i-a sugerat atunci lui Gandhi să meargă la studii în străinătate, și anume la Londra, ca să studieze dreptul. Gandhi a fost foarte surprins de această sugestie. Era prima ocazie pe care o avea de a merge în străinătate. Curiozitatea i-a fost ațâțată. Însă, în regiunea rurală foarte conservatoare în care locuia, aceasta era o aventură nemaiauzită, astfel încât oamenii, chiar unii membri ai familiei sale, s-au opus plecării lui. Mama sa, Putlibai, i-a spus: „Dacă te duci în Anglia, cu siguranță vei uita învățăturile religiei hinduse" și l-a îndemnat să se răzgândească. Gandhi însă se hotărâse. Era prima dată în viață când sfida dorințele celor mai în vârstă din familia sa, atât de mult îl atrăgea această călătorie la Londra. Adunând banii necesari, în parte datorită fratelui său, care era deja avocat, Gandhi a plecat în Anglia, în 1888, la vârsta de 19 ani, după ce i-a promis mamei sale că „se va abține să mănânce carne, să săvârșească fapte imorale și să bea alcool".

Viața sa în Anglia a fost un șir de surprize. Anglia era în acea vreme cea mai mare superputere a lumii, iar capitala sa, Londra, era centrul mondial al splendorii și bogăției. Gandhi, un om simplu, a fost fascinat de cultura britanică și a decis imediat să devină un gentleman și un membru al înaltei societăți. Și-a cumpărat haine englezești și purta o pălărie de mătase, fiind mereu obsedat de părul său. Încă nemulțumit, a dorit să devină un renascentist și a început să ia lecții de dans și de vioară și a studiat chiar și limba franceză.

Gandhi ducea o viață de lux în Anglia, dar, într-o bună zi, a început brusc să aibă dubii în privința acestui stil de viață.

„Dacă oricum știu că nu voi trăi permanent în Anglia, de ce încerc cu atâta frenezie să copiez tot ceea ce fac britanicii?"

Și-a amintit de fratele său care, cu atâta bunătate, îi împrumutase bani să călătorească în străinătate și de mama sa, care îl lăsase să plece, în ciuda rezervelor inițiale și, cuprins de sentimentul vinovăției, a decis să fie un renascentist doar din punct de vedere spiritual și să revină la stilul de viață umil pe care îl avusese în India. S-a mutat apoi într-un apartament ieftin și a început să studieze religia și filozofia în timpul liber.

Londra la începutul secolului al XX-lea. Capitala celei mai mari superputeri a lumii era impresionantă pentru oricare om venit din provincie

▲ O pictură reprezentând o serată în Marea Britanie. Fascinat de cultura britanică, oare la asta visa Gandhi când era tânăr?

Întâlnirea cu alți vegetarieni

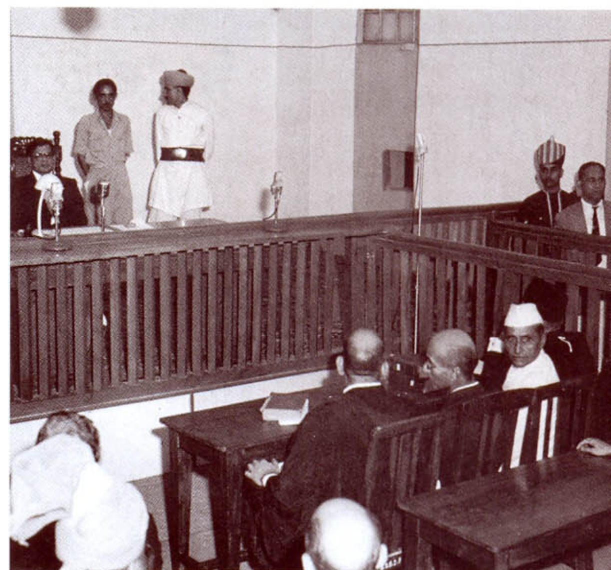
Gandhi a rămas vegetarian cât timp a stat în Anglia, dar aceasta i-a creat uneori probleme. Odată, când a fost invitat de prieteni să ia cina la un restaurant, i s-a spus „Ieși afară!" după ce a refuzat să mănânce carnea ce-i fusese servită. Totuși, faptul că era vegetarian i-a permis să cunoască mai mulți vegetarieni britanici. Cunoscuți sub denumirea de teozofi, aceștia își bazau ideile religioase pe Vechiul Testament și erau adepți ai logicii și cumpătării. Întâlnirea cu acești filozofi i-a permis lui Gandhi să găsească motive logice pentru faptul că era vegetarian și și-a pus amprenta asupra ideilor și credinței sale pe termen lung. În același timp însă, personalitatea sa nu s-a schimbat: a rămas tot un adolescent timid și rușinos. Se spune că rămânea tăcut chiar și în timpul dezbaterilor aprinse, de la început până la sfârșit.

▼ În prim plan, un hindus rugându-se. Pe fundal, Taj Mahal, construit în stil musulman. Aceste două religii s-au aflat adeseori în conflict în India, dar ambele au contribuit la dezvoltarea țării pentru ca India să devină ceea ce este în prezent

Eşecul ca avocat

După ce a studiat la Londra timp de trei ani, Gandhi a obținut diploma în drept și s-a întors în India într-o dispoziție foarte bună. Mama sa murise în timpul cât el se aflase în Anglia, dar fratele său, fiind încă în putere, a venit în portul din Bombay pentru a-i ura bun venit acasă. Familia sa uitase de toate neînțelegerile acerbe care existaseră la plecarea lui Gandhi la studii în străinătate. Acum aveau mari speranțe în legătură cu Mohandas, avocat cu studii la Londra. Urmând sfatul fratelui său, și-a deschis o firmă în Bombay, în sud-vestul Indiei. Nu avea însă calitățile potrivite pentru a fi avocat. Era un om bun la suflet, incapabil să răstălmăcească adevărul câtuși de puțin, astfel încât nu era capabil să interpreteze si să dezbată legile în favoarea lui și a clienților pe care îi reprezenta. De asemenea, avea adeseori trac. La un moment dat, la un proces, Gandhi s-a ridicat pentru a-și prezenta argumentele, dar și-a dat seama că este incapabil să interogheze martorul așa că i-a recomandat clientului său să își găsească alt avocat mai priceput și apoi a fugit din sala de judecată. În acest moment a recunoscut că a eșuat ca avocat. Ca urmare a acestui incident, nu a mai avut alți clienți și nici un venit pentru următorii doi ani. Fratele său, care își căuta și el o nouă slujbă, s-a străduit să-l sprijine pe Mohandas, dar acesta, cuprins de dezamăgire, și-a închis cabinetul și s-a întors acasă. A supraviețuit făcând munci de tot felul, lucrând ocazional, sub contract, înainte de a primi o cerere din cel mai neașteptat loc.

▲ O sală de judecată din India anilor 1940. Gandhi nu s-a descurcat ca avocat din cauza „lașității" pe care și-a recunoscut-o

Una dintre cunoștințele fratelui lui Gandhi, un om de afaceri care își desfășura activitatea în Africa de Sud, a dorit ca Gandhi să-i fie consilier juridic timp de un an. Africa de Sud era un teritoriu necunoscut lui Gandhi, dar a simțit că nu putea refuza o ofertă atât de generoasă, cu atât mai mult cu cât își căuta de lucru de doi ani. Lucrurile au început treptat să se așeze și, în curând, Gandhi se pregătea de cea de-a doua călătorie a sa în străinătate, o călătorie ce avea să-i schimbe viața pentru totdeauna.

Din culise

RELIGIA ÎN INDIA

Multe religii s-au născut în India: budismul, brahmanismul, jainismul etc. Toate aceste religii au apărut înainte de Hristos, cunoscând o largă răspândire în rândurile populației înainte de a cunoaște un declin de popularitate și a fi înlocuite. Când s-a născut Gandhi, toate aceste religii fuseseră înlocuite de hinduism.

Tradițiile hinduismului își au originea în cea mai veche dintre cele trei religii menționate mai sus, și anume brahmanismul, și se împletesc foarte bine cu diversele obiceiuri locale existente pe întreg cuprinsul Indiei. Așadar, această religie, care s-a răspândit foarte puțin în afara granițelor Indiei, este foarte potrivită pentru localnici. Pe de altă parte, zoroastrianismul și creștinismul, ambele religii fiind introduse din afara Indiei, au de asemenea adepți printre locuitorii Indiei. Aceste religii au relativ puțini adepți în comparație cu religiile apărute pe teritoriul Indiei, dar, în mod destul de interesant, islamismul, introdus în secolul al VIII-lea, a fost declarat religie oficială a țării de regele Mughal. S-a răspândit apoi în nordul Indiei pe cale orală.

Hinduismul și islamismul au fost principalele religii ale țării din vremea lui Gandhi și până în prezent. Pe vremea când India era o colonie britanică, hindușii reprezentau 70% din populație, iar musulmanii restul de 30%, ceea ce făcea din aceștia din urmă o minoritate importantă. În India de atunci, însă, 30% din populație însemna cam 100 de milioane de oameni, un număr deloc mic. Aceste două religii, ce propovăduiesc moduri de viață total diferite, au intrat adesea în conflict și încă mai reprezintă o problemă importantă în societatea modernă. De asemenea, religia Sikh își are rădăcinile în hinduism.

Delhi este capitala politică a Indiei, în timp ce Mumbai este capitala sa economică. În prezent, Delhi este orașul cu cel mai mare număr de locuitori din țară

▲ Gandhi, în cabinetul său de avocatură din Africa de Sud. În India nu avusese succes, dar acum se schimbase și oamenii se bazau mult pe el

Începutul mișcării de rezistență

O țară rasistă

▲ Orașul modern Durban din estul Africii de Sud, mărginit de Oceanul Indian

GANDHI A SOSIT ÎN PORTUL sud-african Durban în 1893. Din punct de vedere administrativ, Africa de Sud era o republică, dar țara era bine cunoscută pentru regimul său rasist, Apartheid, care discrimina persoanele de culoare. Și Africa de Sud era colonie britanică, dar, spre deosebire de India, care se afla complet sub administrarea guvernului britanic, Africa de Sud era guvernată de un grup de caucazieni britanici care emigraseră din Anglia. Acești oameni aveau puterea să adopte noi legi, cea mai mare parte a acestora legalizând practicile discriminatorii mai sus menționate. Spre deosebire de călătoria în Anglia, cea din Africa de Sud nu a reprezentat nici un vis, nici o dorință specială a lui Gandhi, iar când a ajuns acolo și a fost martorul unui rasism atât de violent, a fost de-a dreptul șocat.

Deși își cumpărase bilet de tren la clasa întâi, i s-a cerut să se mute în alt vagon. Gandhi a refuzat și atunci a fost dat jos din tren. În diligențe i s-a ordonat să stea pe jos, nefiind lăsat să se așeze pe banchete, și a fost supus unei violențe nemiloase când a refuzat să asculte ordinele. Odată ajuns la hotel, nu a fost lăsat să intre, deoarece era indian. A declarat, de asemenea, că „indienii erau forțați să își scoată turbanele în tribunal" și erau supuși și altor forme de hărțuire pentru că albii doreau să arate celorlalți că ei erau rasa superioară. Persoanele de origine indiană aveau o viață grea.

Totuși, aceste experiențe l-au făcut pe Gandhi, care fusese un om blând, să capete mândrie și dorința de a riposta. Se considera un indian de elită și continua să muncească din greu în ciuda mediului opresiv. A început să accepte cazuri în care reprezenta alți indieni și a câștigat astfel respectul multora din comunitatea indiană, care l-au rugat să își prelungească șederea în Africa de Sud.

Omul-cheie

SATYAGRAHA LUI TOLSTOI

Marele scriitor rus, Lev Nicolaievici Tolstoi, cunoscut pentru operele sale „Război și pace" și „Anna Karenina", a fost de asemenea un pacifist. Unul dintre fondatorii revoluției rusești, el a respins modul de trai tipic rusesc, preferând un mod de viață bazat pe agricultură în care toți oamenii să fie egali. Credea că nu ar trebui să existe proprietari și nici diviziuni de clasă socială, idei care i-au influențat mult pe succesorii săi. Credea de asemenea într-o viață în care să se dețină cât mai puține bunuri și dorințele materiale să fie suprimate.

Filozofia sa era foarte similară celei a lui Gandhi. Pe când se afla în Africa de Sud, Gandhi a citit unele dintre scrierile lui Tolstoi și a fost fascinat de ideile acestuia. Impresionat de ceea ce citise, Gandhi a botezat cea de-a doua fermă pe care a înființat-o în Africa de Sud „Ferma lui Tolstoi". Iar afecțiunea a fost reciprocă. Tolstoi a avut de asemenea ocazia să citească unele dintre scrierile lui Gandhi și să afle despre Satyagraha, pe care și el o practicase înainte.

În romanul său „Învierea", Tolstoi a atacat autoritarismul rusesc și biserica. Drept urmare, a fost excomunicat, ceea ce i-a adus însă multă simpatie în lumea întreagă. Un editor a scris: „Cine este mai puternic? Tolstoi sau monarhul Rusiei? Rusia se pare că nu este în stare să se descotorosească de Tolstoi, în schimb Tolstoi a reușit să scape de Rusia". Este acesta încă un exemplu de non-violență care triumfă asupra violenței.

▸ Scriitorul rus Tolstoi a avut multe în comun cu Gandhi

▲ Scenă din cadrul unei ceremonii de căsătorie tipic indiene. Guvernul sud-african dăduse o lege care cerea ca toate căsătoriile să se facă în rit creștin, dar nu a pus-o în aplicare datorită puternicei opoziții

▲ Indicator din Africa de Sud din timpul regimului de apartheid. Practicile rasiste au continuat în Africa de Sud până recent

Câştigarea faimei

Anii petrecuți în Africa de Sud au marcat un punct critic în viața lui Gandhi. În timpul șederii sale acolo, a aflat despre mulți oameni care conduceau mișcarea de eliberare a Indiei, oameni pe care avea să îi întâlnească personal mai târziu. A fost influențat de ideile mai multor autori și a decis să își înființeze propria fermă pentru a putea fi complet independent. A publicat, de asemenea, o revistă săptămânală intitulată „Opinia indiană".

S-a înrolat în armata indiană, care era controlată de britanici, participând la reprimarea răscoalelor populației locale zulu. Implicarea sa în armată pare să contrazică atașamentul lui față de non-violență, dar aceasta a făcut parte din strategia lui Gandhi. Indienii obișnuiau să îi ajute pe britanici pentru a-și îmbunătăți imaginea și pentru a fi tratați ca egali. Gandhi nu a luptat niciodată pe front, ci a participat mai degrabă la operațiuni de asistență. Gandhi avea mari speranțe să își îmbunătățească statutul, luptând de partea britanicilor, iar în 1899, s-a implicat și în alte operațiuni de asistență în timpul Războiului Burilor, în care britanicii urmăreau să controleze teritoriul deținut de olandezi. A primit decorații înalte și a fost lăudat de armata britanică, dar problema rasismului în Africa de Sud nu s-a îmbunătățit cu absolut nimic.

Buri invadând o tabără britanică. Războiul Burilor a fost declanșat ca urmare a dorinței Imperiului Britanic de a-și extinde teritoriile stăpânite. Burii erau inferiori din punct de vedere numeric dar s-au apărat luptând în mod admirabil

Începutul protestelor non-violente

Între timp, guvernul sud-african adoptase un număr de legi rasiste împotriva indienilor, restrângând drepturile lor electorale, impunând taxe speciale și cerând ca tuturor indienilor să li se ia amprentele, punând astfel din ce în ce mai multă presiune asupra rezidenților indieni. Gandhi, care dobândise faimă pentru activitățile sale din Africa de Sud, a mobilizat minerii indieni și i-a chemat la grevă pentru a protesta împotriva legilor nedrepte. De asemenea, ca reacție la o lege care impunea ca toate ceremoniile de căsătorie să fie în rit creștin (Legea Căsătoriei), soția sa, Kasturba, s-a alăturat altor femei și au pus la cale o demonstrație. Aceste femei au fost tratate cu cruzime de către forțele de poliție, astfel încât, ca reacție la aceasta, Gandhi a făcut din nou apel la mineri să refuze să meargă la lucru și, în octombrie 1913, protestul s-a extins din provincia Natal, până în provincia Transvaal.

A fost arestat de câteva ori de poliția sud-africană, dar aceste demonstrații au reușit să atragă simpatia întregii lumi. Guvernul s-a văzut obligat să își relaxeze politica și a abrogat imediat Legea Căsătoriei și taxele speciale. Protestele lui Gandhi au avut un succes răsunător. Utilizarea non-violenței și a necooperării a devenit ulterior strategia sa de bază, o tactică denumită „Satyagraha". Acesta este un nume dat mișcării de Gandhi și tovarășii săi; cuvântul este compus din „Sado", care înseamnă adevăr, și „agraha", care înseamnă a arăta. Când cele două cuvinte sunt pronunțate împreună se obține „Satyagraha".

După victoria sa decisivă, Gandhi a decis să se întoarcă în orașul natal. Petrecuse deja 21 de ani în Africa de Sud și se schimbase în mod semnificativ în acest timp.

Gandhi cel timid și retras devenise un lider capabil să unească masele sub conducerea sa.

▸ Triburi zulu din preajma orașului-port Durban, Africa de Sud. Luptau cu sulițe scurte, dar nu au reprezentat niciodată un pericol real în fața puternicului Imperiu Britanic

Asaltul asupra Indiei

Mişcarea pentru independenţă

GANDHI S-A ÎNTORS ÎN INDIA ÎN 1915, fiind primit cu multă căldură, căci veștile despre realizările sale din Africa de Sud se răspândiseră rapid în țara sa.

În India, a reluat imediat munca pe care o începuse peste hotare. Mai întâi a înființat o fermă pe care avea să o utilizeze ca fortăreață și a călătorit în întreaga țară, ajutându-i pe arendași să se elibereze de sub moșierii care îi exploataseră, sprijinind grevele muncitorilor de la orașe și cerând ca membrii castelor indiene inferioare să beneficieze de un tratament mai bun. De asemenea, a purtat discuții cu membrii Congresului Național Indian, care reprezentau avangarda eforturilor de obținere a independenței.

Congresul Național Indian (CNI) era o organizație compusă în majoritate din oameni aleși în Congresul Indian și și-a ținut prima întrunire în 1885, ceea ce face din el cel mai vechi grup politic din istoria Indiei. Grupul a fost creat, inițial, de britanici ca un forum al elitei indiene pentru dezbateri deschise. La vremea aceea, Marea Britanie era numită „Marele Imperiu Britanic" și avea colonii în toată lumea, care contribuiau la prosperitatea sa. India, fiind cea mai bogată dintre aceste colonii, a fost cea mai oprimată de cuceritori. Desigur, indienii se opuneau acestui regim crud și în întreaga țară se produceau turbulențe sporadice în semn de protest, astfel încât Marea Britanie a considerat necesară crearea unui forum în cadrul căruia elita indiană să își poată discuta frustrările, mai degrabă decât să recurgă la violență.

La început, organizația a funcționat exact așa cum speraseră britanicii, dar cum India a fost supusă unei opresiuni sporite de către colonizatori, instituția a devenit foarte antibritanică. Apoi, inspirată de victoria japonezilor în războiul ruso-japonez din 1905, organizația a început să revendice independența față de Marea Britanie și autonomia Indiei.

Gandhi fusese deja membru al Congresului încă din 1901, pe când se afla încă în Africa de Sud, dar a devenit membru cu drepturi depline la reîntoarcerea sa în India, alăturându-li-se lui Chandra Bose și lui Jawaharlal Nehru, ambii activiști pentru independență. Gandhi a expus Congresului puterea tacticii Satyagraha și, deși unii membri s-au opus acestui principiu și au părăsit grupul, cei mai mulți au fost de acord cu Gandhi și Satyagraha a devenit filozofia de bază a organizației.

▲ Sediul central al guvernului din India, acum folosit ca reședință prezidențială

▼ Există două locuri cu importanță istorică denumite „Poarta Indiei". Ambele au fost construite la Delhi de către britanici ca expresie a recunoștinței față de indienii care au luptat în Primul Război Mondial.

Femei protestând împotriva soldaților britanici pe străzile orașului Bombay

▲ Amritzer, cunoscut pentru frumosul său Templu de Aur și pentru masacrul care a avut loc acolo

▲ Soldați indieni la luptă. Pentru a acoperi deficitul de efective, au fost recrutați în armata britanică indieni, cerându-li-se să lupte pentru o țară care nu era patria lor

Minciuna britanicilor

Primul Război Mondial, care a început în 1914, a fost devastator, soldându-se cu un număr de morți fără precedent. Pentru a înlocui soldații britanici care pieriseră în război, mulți indieni au fost recrutați și puși să lupte pentru interesul național al Imperiului Britanic. În schimbul acestui serviciu, britanicii au promis să acorde Indiei ceva mai multă autonomie. Crezând în această promisiune, Gandhi s-a înrolat și a fost pentru scurt timp comandant al unei unități indiene. Și de această dată unitatea lui a ajutat doar în operațiuni de asistență, dar Gandhi era cu tot sufletul implicat în eforturile de război.

Cu toate acestea, în toiul războiului, guvernul britanic din India a adoptat Legile Rowlatt, menite să reglementeze problema numărului în creștere al mișcărilor de independență; acestea permiteau autorităților să îi întemnițeze pe indieni fără proces și să aresteze oameni fără justificare. Gandhi a protestat împotriva acestor legi, simțind că erau nedrepte față de localnici, dar guvernul l-a asigurat că acestea erau doar măsuri temporare, necesare în timp de război.

Marea Britanie însă nu a respectat niciuna dintre promisiunile făcute. Indiei nu i-a fost acordată niciun fel de autonomie după război și nici Legile Rowlatt nu au fost abrogate. Ca urmare a acestei trădări, furia indienilor a atins apogeul, iar Gandhi a cerut întregii țări să înceteze lucrul, sperând să aibă loc o grevă masivă, cu 300 de milioane de participanți. Populația a răspuns apelului său și astfel, ca expresie a Satyagrahei, în întreaga țară a avut loc o grevă de dimensiuni fără precedent. Anglia a fost încolțită, dar, în mod surprinzător, Gandhi, organizatorul grevelor, a făcut brusc apel ca acestea să înceteze. Din cauza tensiunilor sporite dintre India și Marea Britanie, unii protestanți recurseseră la violență și uciseseră niște ofițeri britanici. La auzul acestor vești, Gandhi a fost îngrozit, a făcut apel la încetarea imediată a demonstrațiilor și a început să țină post în semn de protest.

Sentințele primite de Gandhi:	
ianuarie 1908	2 luni
octombrie 1908	2 luni
februarie 1909	3 luni
noiembrie 1913	9 luni
martie 1922	6 ani
martie 1929	amendă de 1 rupie
mai 1930	deținut pe perioadă nedeterminată
ianuarie 1932	deținut pe perioadă nedeterminată
august 1933	1 an
august 1942	deținut pe perioadă nedeterminată

CĂLĂTORII ÎN TIMP

ÎNCHISORI CA NIŞTE ODĂI NUPŢIALE?

Gandhi, cu spiritul său de luptător inflexibil, a cunoscut un lung șir de arestări. A fost arestat pentru prima dată în 1907, în timp ce protesta împotriva discriminării în Africa de Sud. În anul următor a fost întemnițat timp de două luni. În cei 21 de ani petrecuți în Africa de Sud, a fost închis de trei ori în total. În India a fost întemnițat de 6 ori în decursul a 33 de ani ca urmare a naturii activităților pe care le-a desfășurat. A petrecut, în total, 2338 de zile în închisoare, adică peste 6 ani. Aceasta este însă foarte puțin în comparație cu tovarășii săi, cum ar fi Nehru, care a fost arestat de nouă ori, și Bose, care a fost arestat de 11 ori. De asemenea, Gandhi s-a bucurat de un bun tratament în închisoare, fiind adeseori eliberat la primul semn de înrăutățire a stării de sănătate. Timpul petrecut în închisoare nu i-a schimbat absolut deloc modul de a privi lucrurile, ceea ce spune foarte mult despre tăria voinței sale.

Gandhi a spus despre închisori că „trebuie să intrăm în ele așa cum intră mirele în odăile nupțiale. Pacea, dreptatea și libertatea trebuie câștigate numai între zidurile închisorii". Sublinia prin aceste vorbe faptul că oamenii nu trebuie să se teamă de închisoare pentru a duce la bun sfârșit lucrurile.

Dintre toate sentințele pe care le-a primit, cea mai lungă a fost de 6 ani. După adoptarea setului de Legi Rowlatt și masacrul de la Amritzer, a fost arestat pentru publicarea, în 1922, a unui articol care îndemna la insubordonare.

▸ Gandhi în vizită la o închisoare pentru a negocia eliberarea unor deținuți politici

Non-violență versus violență

Greşeala de calcul himalaiană

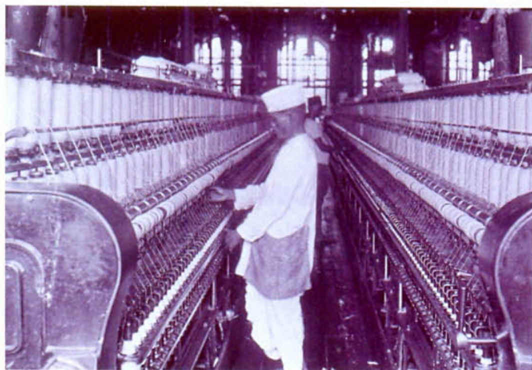
INDIENILOR NU LE VENEA SĂ CREADĂ că liderul lor ceruse încetarea grevelor în toiul bătăliei, tocmai când acestea începuseră să aibă efect. Dar hotărârea lui Gandhi era fermă. „Fără non-violență adevărată, nu se poate obține pacea adevărată", a spus el și s-a învinovățit pentru că nu își putuse da seama câtă furie acumulaseră indienii împotriva britanicilor. A numit acest incident „greșeala de calcul himalaiană". Gandhi a subliniat că procesul anti-violență era mai important decât țelul final al independenței și autonomiei.

Această turnură a evenimentelor a fost una foarte norocoasă pentru britanici. Aceștia nu erau preocupați de metodele folosite pentru a-și atinge scopul – diminuarea protestelor în India – și au procedat la arestarea lui Gandhi.

Declarația de război

Gandhi a fost eliberat imediat, dar britanicii au decis să se răzbune pe indieni în alte feluri. Armata a fost mobilizată și a început acte nemiloase de violență împotriva localnicilor, împușcând oameni care nici măcar nu participaseră la demonstrații. Intervenția violentă de la o adunare din Amritzer, în nordul Indiei, s-a soldat cu peste 1500 de victime. Imperiul Britanic își arătase adevărata față.

Indignat de această violență, Gandhi și-a adunat medaliile pe care britanicii i le acordaseră în trecut și le-a returnat. Acest gest simboliza sfârșitul negocierilor cu Imperiul și începutul războiului. A făcut apoi apel la poporul indian să îl ajute în două dintre planurile sale. Primul era boicotarea tuturor mărfurilor britanice. Cel de-al doilea era refuzul de a depinde de școlile și tribunalele britanice. În 1921, Gandhi a pus aceste două planuri în mișcare și lupta sa împotriva Angliei a început.

▲ Industria indiană a bumbacului a suferit enorm din cauza introducerii bumbacului produs în fabrici mecanizate din Marea Britanie. Pentru a câștiga și mai mulți bani, britanicii au înființat fabrici de bumbac în India. Gandhi se împotrivea folosirii utilajelor, pe care le vedea ca fiind unelte ale capitalismului

În Bombay, oamenii au început să dea foc hainelor făcute în Marea Britanie, iar Gandhi, preluând inițiativa, a încetat să mai poarte haine britanice, alegând, în schimb, să poarte hainele tradiționale indiene, din bumbac. Și-a învățat poporul cum să fie independent, folosind roata de tors pentru a-și face propriile haine. De asemenea, când ținea discursuri sau prelegeri, se străduia să nu vorbească niciodată în limba engleză.

A început astfel o demonstrație fără precedent împotriva autorităților britanice. Acest război purtat fără arme poate părea oarecum slab și naiv, dar Anglia prețuia India pentru că își putea vinde acolo mărfurile în regim de monopol și pentru mâna de lucru multă și ieftină, asemănătoare statutului de sclavi, care era disponibilă acolo. Din această perspectivă, abordarea lui Gandhi a fost foarte eficientă afectând interesele britanice în India.

▲ Oameni adunați să-l asculte pe Gandhi. Gandhi impresiona adesea prin discursurile sale pătimașe

▼ Gandhi mergând în fruntea unei demonstrații de protest

Sub supravegherea lui Gandhi, indienii produc sare pe țărm, lângă Bombay. Dat fiind că țara este înconjurată de ocean din trei părți, obținerea sării nu este foarte dificilă.

Marşul sării

În 1928, în calitate de membru al Congresului Național Indian, Gandhi a propus „ca, dacă în termen de un an, Indiei nu i se acordă autonomia, să se organizeze un alt act de insubordonare la nivel național". Propunerea sa a fost aprobată. Cu toate acestea, după ce s-a scurs un an, Indiei tot nu i s-a acordat autonomia, astfel încât, pe 12 martie 1930, Gandhi s-a întors la ferma sa, și-a adunat adepții și a pornit spre coastă, lângă Bombay, pentru a produce sare. Acesta a fost începutul incidentului care l-a făcut pe Gandhi celebru în lumea întreagă: „Marșul sării".

Pe vremea aceea, din cauza unei legi britanice, indienii nu aveau voie să producă sare. Erau nevoiți să importe sare din Marea Britanie, la prețuri exorbitante, aceasta contribuind la oprimarea lor. În semn de protest, Gandhi a hotărât să producă sare el însuși. Distanța până la coastă era de aproximativ 350 km. Gandhi avea deja peste 60 de ani, dar, cu toate acestea, s-a aflat în fruntea demonstrației, cerându-le tuturor celor care se aflau pe marginea drumului să i se alăture în acest demers. Oamenii au început să se adune treptat în jurul liderului lor, cântând „Trăiască Gandhi!". Numărul participanților a crescut progresiv, demonstrația ajungând să măsoare 3 km lungime, înainte să se atingă coasta.

Apoi, pe 5 aprilie, Gandhi și cei ce-l urmaseră au lăsat apă sărată să se evapore pentru a obține sare. „Această sare a fost luată din Oceanul Indian, această sare aparține indienilor", a spus el. „De ce să plătească indienii taxe britanicilor pentru sare, când o pot procura din propriul lor ocean?" Cu aceste cuvinte, Gandhi a insuflat poporului mândrie și unitate. Producerea sării era însă încă ilegală și, dat fiind că acest incident s-a produs în mod atât de vizibil, guvernul nu-l putea trece cu vederea. Gandhi a fost din nou arestat, dar de data aceasta a fost și întemnițat. Totuși, și această bătălie s-a încheiat cu o victorie pentru Gandhi. Populația, înfuriată de arestarea sa, a început să protesteze în grupuri de zeci de mii, cerând eliberarea sa. Aflat la strâmtoare, guvernul a ajuns la o înțelegere cu Gandhi, eliberându-l și permițând locuitorilor de pe coastă să producă sare.

Ca urmare a acestei bătălii, poetul și colegul din Congres, Tagore, l-a numit pe Gandhi „Mahatma", care înseamnă „suflet mare". Era un nume foarte potrivit pentru noul lider spiritual al Indiei.

▲ O roată de tors indiană tradițională, numită charkha, destul de rară pe vremea lui Gandhi. Declinul industriei bumbacului tors din India a marcat și sfârșitul acestor roți de tors tradiționale

Biblioteca de amintiri

SIMBOLUL MIŞCĂRII PENTRU INDEPENDENȚĂ: CHARKHA

Oriunde mergea, Gandhi aducea întotdeauna cu el o roată de tors tradițională, cunoscută sub denumirea de charkha. O folosea pentru a-şi face propriile haine şi îi îndemna şi pe ceilalți membri ai Congresului Național Indian să facă la fel. În timpul boicotării mărfurilor britanice, Gandhi i-a învățat, de asemenea, pe indieni cum să devină independenți din punct de vedere economic, astfel încât să nu mai fie nevoie să se bazeze pe produsele din alte țări. Charkha este reprezentată pe drapelul național şi a devenit simbolul mişcării pentru independență. Foarte ataşat de acest obiect, Gandhi a dorit să îl utilizeze nu numai ca unealtă de fabricare a hainelor, ci şi ca mijloc de educare a poporului său. În 1937, el a propus un sistem de învățământ de 7 ani pentru copii, folosind charkha. A propus folosirea roții de tors pentru a-i învăța pe copii adunarea, scăderea şi înmulțirea în primii 2 ani. În al treilea an, copiii aveau să învețe geografia prin folosirea bumbacului din diverse părți ale lumii. În al patrulea şi în al cincilea an, îi învăța pe copii cum să vândă îmbrăcămintea pe care o fabricaseră, în anul al şaselea aflau mai multe despre bumbacul folosit la fabricarea obiectelor de îmbrăcăminte şi, în sfârşit, în anul al şaptelea li se explica modul de calcul al profitului şi realizarea de grafice.

Această metodă de învățare îmbină educația cu experiența, ceea ce o face uşor diferită de sistemele folosite în lumea occidentală şi în Japonia care se axează în principal pe teorie.

▶ Drapelul indian cu simbolul roții de tors tradiționale, charkha, în centru

Pentru o nouă Indie

Discuții la masa rotundă la Londra

ÎN TIMP CE GANDHI SE AFLA ÎN ÎNCHISOARE, ca urmare a marșului sării, Anglia era îngrijorată cu privire la viitorul Indiei, astfel încât s-au purtat discuții la nivel înalt, punându-se problema acordării independenței acesteia. În acea perioadă, în întreaga lume se înregistra o profundă criză, iar Anglia știa că trebuie să facă ceva pentru a opri nemulțumirea sporită ce mocnea în India. Au fost invitați mai mulți lideri ai mișcării pentru independență; au fost trimise invitații și membrilor Congresului Național Indian, aceștia refuzând însă cu toții să participe. „Astfel de discuții nu reprezintă decât o înșelătorie. Dați-ne independența acum!" au răspuns. Pentru a înrăutăți și mai mult situația, liderul mișcării de independență, Gandhi, era în închisoare, așa că nici el nu a participat.

Anglia nu avea de ales, trebuia să înceapă discuțiile fără membrii Congresului, dar, în lipsa acestora, era imposibil să se ajungă la vreo decizie. Atunci, guvernul britanic a ordonat ca Gandhi să fie eliberat și anul următor, în 1931, l-a chemat să participe la o a doua rundă de negocieri. Gandhi se întorcea în locul unde își făcuse studiile. De data aceasta însă se schimbase: a mers acolo îmbrăcat în costum tradițional indian și încălțat cu sandale de lemn. A adus, de asemenea, cu el o capră, pe care a plimbat-o prin tot orașul. Aceasta era o modalitate de a-și exprima naționalismul. Britanicii au fost uimiți când l-au văzut.

Acum că Gandhi devenise un nume de marcă după marșul sării, a fost invitat să poarte dezbateri cu mulți dintre intelectualii lumii și a primit chiar și o invitație să vorbească pe un post american de radio. Gandhi a acceptat toate aceste invitații, făcându-și astfel publicitate și informând lumea întreagă despre mișcarea pentru independența Indiei.

Ruperea relațiilor și sporirea oprimărilor

Se sperase mult de la călătoria lui Gandhi la Londra, dar, în final, discuțiile nu au avut succes. Gandhi a subliniat din nou că autonomia nu era de ajuns; el a cerut independența imediată și completă a Indiei față de Marea Britanie. În condițiile în care fusese deja trădat și înșelat în trecut, Gandhi a devenit din ce în ce mai insistent. Deși Marea Britanie a vorbit despre o viitoare autonomie pentru India, guvernul nu a spus nimic despre independență. Din cauza problemelor apărute ca urmare a sistemului castelor și multitudinii de confesiuni religioase din India, Marea Britanie a împărțit țara într-o „Indie a majorității" și o „Indie a minorităților". Strategia britanicilor urmărea dezbinarea mișcării pentru independență și menținerea puterii pentru încă o perioadă. Știind că Gandhi nu va fi niciodată de acord cu acest plan, britanicii au scos Congresul Național Indian în afara legii și l-au arestat pe Gandhi.

Marea Britanie a recurs la aceste strategii extreme în speranța de a face față insurecției indiene. Membrii CNI, care era acum o organizație ilegală, au fost persecutați în mod necruțător, iar în condițiile în care mișcarea pentru independență se afla în pragul prăbușirii, au fost create partidul comunist și partidul socialist, ceea ce a dus la o și mai mare divizare a mișcării. Cu toate acestea, criza a fost evitată de către Nehru și de alți membri ai CNI. La puțin timp de la ieșirea din închisoare, Gandhi a anunțat, în 1934, că se va retrage de pe scena politică. Din acel moment, Congresul și-a continuat activitatea sub conducerea lui Nehru.

▲ Imagine de la discuțiile la masa rotundă. Gandhi nu a cedat în fața britanicilor, care încercau să se folosească de aceste negocieri pentru a suprima Congresul Național Indian, iar discuțiile s-au încheiat până la urmă cu un eșec

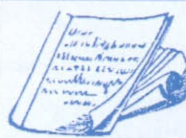

◄ În drumul său spre Londra, Gandhi s-a oprit în portul francez Boulogne. Fiind înconjurat de oameni îmbrăcați în stil occidental, se făcea ușor remarcat în hainele sale tradiționale indiene

▲ Gandhi la Londra. După Marșul sării, a devenit cunoscut în lumea întreagă.

Versiune diferită

GANDHI ŞI JAPONIA

Gandhi a susţinut non-violenţa întreaga sa viaţă, însă, în mod surprinzător, a fost în favoarea utilizării violenţei împotriva japonezilor. Când s-a conturat posibilitatea ca Japonia să invadeze India în 1942, i-a trimis o scrisoare lui Chiang Kai Shek, comandantul suprem al armatei chineze, spunând: „Avem nevoie de ajutor extern pentru a apăra India de japonezi" şi cerând armatei chineze să ajute la apărarea ţării.

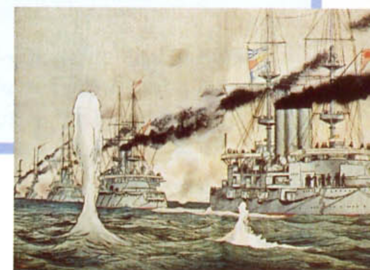
Ceilalţi lideri ai mişcării pentru independenţă aveau o părere foarte bună despre Japonia. Atât Japonia cât şi India erau ţări asiatice, ambele urmăreau realizarea armoniei cu natura, iar una dintre principalele religii din Japonia, budismul, s-a născut în India. Ei sperau că Japonia se va impune ca lider în Asia şi va apăra continentul de europeni. Aceste aşteptări au fost însă dezamăgite când, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, Japonia a început să invadeze alte ţări asiatice.

În timpul cât s-a aflat în Africa de Sud, Gandhi s-a întâlnit cu mulţi muncitori chinezi din clasele sociale inferioare şi le-a putut înţelege foarte bine problemele, dat fiind că India şi China împărtăşeau multe probleme de ordin economic şi social. S-a întristat deci foarte mult când a aflat că Japonia a invadat China. Apoi, când a început cel de-al Doilea Război Mondial, s-a opus cu hotărâre celor care făceau apel la japonezi să scape India de britanici. A susţinut că „nu ar trebui să sacrificăm China pentru a ne dobândi independenţa". Îi considera pe chinezi aproape ca fiind conaţionali şi privea Japonia ca pe un duşman mai mare decât Marea Britanie.

Britanicii la ananghie

În 1939, când a izbucnit cel de-al Doilea Război Mondial, India, în calitate de colonie britanică, a declarat război Germaniei. Ca de obicei, această decizie a fost luată fără a se ţine cont de sentimentele indienilor, astfel încât Congresul Naţional Indian a protestat. Ca precondiţie a participării la război de partea britanicilor, Congresul a cerut independenţa imediată a Indiei. Anglia însă a respins această cerere, iar drept urmare, Congresul a decis din nou folosirea insubordonării ca mijloc de protest împotriva implicării forţate a Indiei în război.

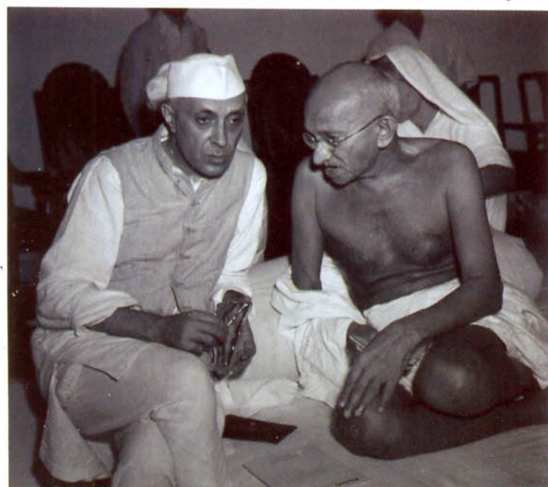
Totuşi, politicienii britanici şi-au dat seama în această perioadă că le era indispensabilă cooperarea Indiei în acest război. Datorită ascensiunii naţionalismului la nivel mondial, coloniile marilor puteri europene îşi dobândeau treptat independenţa. Observând aceste evenimente, Anglia şi-a dat seama cât de delicată era problema Indiei. Armata germană pătrunsese deja în Orientul Mijlociu prin regiunea Munţilor Caucaz, iar Japonia pusese stăpânire pe Burma, vecinul dinspre est al Indiei. Dacă Anglia ar fi iniţiat vreun conflict cu India în aceste împrejurări, Imperiul Britanic ar fi fost confruntat cu o situaţie foarte dificilă. Chiang Kai Shek, comandantul suprem al forţelor armate chineze, era, de asemenea, conştient de situaţia cumplită care exista şi a cerut britanicilor să acorde Indiei independenţa. Şi americanii i-au îndemnat pe britanici să trateze India cu grijă pentru a preveni răspândirea mişcărilor pro-japoneze ce începeau să apară în interiorul graniţelor Indiei. Ca urmare a acestor presiuni, primul ministru britanic, Winston Churchill, care se împotrivea independenţei Indiei, a trimis în India o delegaţie ce avea ca misiune discutarea modalităţilor de transferare a puterii. Din nou, Gandhi a respins aceste negocieri, cerând independenţa completă faţă de Marea Britanie. Indienii simţeau că foarte curând va veni şi timpul lor, căci Marii Britanii i se terminau rapid orice opţiuni posibile.

▲ Victoria Japoniei în războiul ruso-japonez a dat speranţe multor membri ai Congresului Naţional Indian

▼ Armata chineză în Burma. În 1942, Japonia a creat presiune asupra chinezilor să capituleze invadând ţara vecină, Burma, şi plănuind să îşi continue apoi ofensiva în India. Planul lor a eşuat însă deoarece japonezii au întâmpinat o rezistenţă foarte puternică din partea americanilor, britanicilor şi chinezilor

◂ Gandhi şi Nehru. Nehru a fost cel care a preluat ideile lui Gandhi şi le-a pus în practică

Moartea „sufletului"

Două propuneri de independență

DUPĂ SFÂRȘITUL celui de-al Doilea Război Mondial, guvernul britanic a făcut o declarație referitoare la problema indiană, în care se vorbea despre independență în viitor, fără a se prevedea însă nicio schimbare pentru moment. Avea Marea Britanie să-și încalce încă o dată promisiunile? Indienii deveneau din ce în ce mai neliniștiți, pornind revolte chiar și împotriva soldaților indieni care se alăturaseră armatei britanice. În fața unei situații atât de neplăcute, Anglia a fost în sfârșit forțată să confere independența Indiei. Devastată de cel de-al Doilea Război Mondial, Marea Britanie nu mai avea energia necesară pentru a face față unei revolte în India. Rezistența indiană atinsese punctul în care soldații britanici nu mai reușeau să controleze masele de oameni care cereau independența.

Marea Britanie a decis așadar să transfere imediat puterea către indieni. Însă, conform propunerii de independență, India avea să fie împărțită în două țări: prima avea să se numească în continuare India și avea să fie locuită de hinduși, iar cea de-a doua avea să se numească Pakistan și să fie locuită de musulmani. Gandhi s-a opus bineînțeles acestei propuneri. După părerea lui, tot teritoriul indian aparținea Indiei și nu vedea necesitatea împărțirii teritoriului pe considerente religioase. Simțea că dacă se va face o astfel de împărțire, aceasta avea să cauzeze necazuri mai târziu. Gandhi a călătorit în toată țara și a vizitat multe sate încercând să îi convingă pe oameni de necesitatea de a menține unitatea țării. Pledoaria sa nu fost însă ascultată. Mulți dintre indieni erau ei înșiși în favoarea separării, astfel că Gandhi a întâmpinat multă opoziție chiar din partea propriului popor.

În special indienii de religie musulmană erau în favoarea deciziei. Reprezentau demult o minoritate și se temeau că vor fi în continuare oprimați de hinduși după ce India avea să-și dobândească independența. Au început așadar demonstrații cerând britanicilor să le acorde autonomia ca țară separată, subliniind că ei și hindușii erau două popoare total diferite. Această propunere a coincis și cu planurile britanicilor, Gandhi și adepții săi fiind astfel izolați.

▲ Imagine ilustrând distrugerea orașul Calcutta, din estul Indiei. Astfel de scene erau destul de obișnuite pe tot cuprinsul țării

▼ Gărzi britanice apărând o bancă indiană. Fondurile folosite în cel de-al Doilea Război Mondial au secătuit resursele Marii Britanii, devenind din ce în ce mai greu pentru aceasta să susțină financiar colonia indiană

Agitația de după obținerea independenței

15 august 1947, ziua mult așteptată. Ceremonia de independență a Indiei s-a ținut în capitala New Delhi. Însă Gandhi nu a venit la festivități. Omul care nu renunțase nicio clipă la ideea independenței Indiei se afla într-un sat unde vorbea despre necesitatea de a menține unitatea Indiei. Eforturile sale însă nu au fost încununate de succes. Cu o zi înainte, regiunea în care locuiau cei mai mulți musulmani fusese transformată într-o națiune – Pakistan – și din acea zi India fusese împărțită în două țări separate. Ca urmare a acestei divizări, tulburările de care se temuse Gandhi începeau să se producă.

▼ Protestatari la Londra, manifestând în favoarea independenței Pakistanului. Multă lume în India era în favoarea divizării în procesul de dobândire a independenței

▸ Monument închinat lui Gandhi la periferia orașului New Delhi. Pe monument sunt inscripționate ultimele cuvinte ale lui Gandhi: „O, Doamne!"

În interiorul granițelor Pakistanului locuia o minoritate de hinduși, iar în interiorul granițelor Indiei locuia un mare număr de musulmani; ambele grupuri s-au grăbit să încerce să se mute în țara care corespundea religiei proprii, ceea ce a provocat o uriașă migrație a aproximativ 15 milioane de oameni. Turbulențele masive erau inevitabile, date fiind dimensiunile grupurilor ce se deplasau peste graniță. S-au raportat, de asemenea, cazuri de oameni care au refuzat să se mute și, în consecință, au fost persecutați de membrii celeilalte confesiuni religioase. Conflictele între cele două religii au fost frecvente, ducând la moartea a aproape 1 milion de persoane.

Moartea părintelui Indiei

Pe 2 octombrie 1948, se sărbătorea ziua de naștere a lui Gandhi. Deoarece era atât de dezamăgit de rezultatul eforturilor sale, a rostit atunci în mod surprinzător aceste cuvinte deprimante: „Am spus că voi trăi până la vârsta de 125 de ani, dar acum îmi retrag acea declarație. Vreau ca Dumnezeu să mă smulgă din viața aceasta plină de suferințe." Dorința i-a fost ascultată – aceasta a fost ultima zi de naștere sărbătorită de Gandhi.

Pe 12 ianuarie anul următor, protestând față de ciocnirile violente care aveau loc între hinduși și musulmani, Gandhi a intrat în post. În trecut, folosise adesea postul ca mijloc de protest când poporul său se comporta într-un mod cu care el nu era de acord, dar de data aceasta era gata să țină post până la moarte. Văzându-i trupul atât de fragil, hindușii și musulmanii au decis încheierea unui armistițiu. Gandhi obținuse încă o victorie. A încercat întotdeauna să fie bipartizan. Deși era un hindus credincios, nu i-a discriminat niciodată pe musulmani și nici nu îi vedea ca pe dușmanii săi. Totuși, mulți erau furioși din cauza poziției sale bipartizane.

◂ Gandhi, la bătrânețe, în 1948. Ajunsese doar o umbră a omului care fusese odinioară

20 ianuarie 1948. În timpul plimbării sale publice pe care o făcea în fiecare noapte, pe când urca niște scări, un hindus radical și-a croit drum printre discipolii lui Gandhi împingându-i și l-a împușcat de trei ori. Trupul său, slăbit de postul pe care îl ținuse recent, nu a putut suporta șocul rănilor cauzate de gloanțe. Zăcând nemișcat pe caldarâm, a mai șoptit ceva și și-a dat ultima răsuflare. Acestea au fost ultimele clipe ale lui Mahatma Gandhi (cunoscut de către indieni și ca Baba – părintele).

În ultima clipă înainte de a muri, Gandhi murmurase: „Hey, Rama (O, Doamne)".

▴ Trupul lui Gandhi a fost incinerat în conformitate cu tradițiile hinduse iar cenușa a fost împrăștiată în fluviul Gange

▾ Piață din India. Hindușii, care nu cred în uciderea ființelor nevinovate, considerau că este mai bine să nu mănânce plante și legume, deoarece astfel ucideau insectele care se hrăneau cu acestea

Clipe personale

CALEA LUI GANDHI CĂTRE O VIAȚĂ SĂNĂTOASĂ

Gandhi a spus odată pe jumătate în glumă: „voi trăi până la vârsta de 125 de ani", și asta datorită stilului său de viață sănătos. Pe când era copil nu-i plăceau exercițiile fizice, dar în timpul liceului a prins obiceiul de a face plimbări. Susținea că aceste plimbări zilnice contribuiau enorm la starea sa de sănătate.

S-a concentrat însă mult mai mult pe regimul alimentar. Gandhi a citit foarte multe cărți despre vegetarianism în perioada petrecută la Londra pentru a putea purta dezbateri inteligente cu cei care susțineau că sursa sănătății o reprezenta consumul de carne. Și-a început cercetarea în dorința de a valida regulile impuse de religia hindusă, dar aceasta a evoluat în curând.

Gandhi a încetat brusc să mai bea lapte produs de animalele considerate sacre în India – vacile. Desigur, nu se atingea de niciun alt produs lactat. A încetat apoi să mai mănânce grâu. Până la urmă, alimentația sa a ajuns să cuprindă numai fructe. Aceasta era o atitudine extremă, chiar și pentru un hindus, care în mod normal putea să bea lapte de vacă și să mănânce produse din grâu.

Gandhi și-a folosit trupul ca un experiment și a încercat multe feluri diferite de mâncare pentru a determina efectul fiecăruia asupra stării de sănătate. Era foarte interesat de nutriție și privea aceste experimente ca pe un fel de hobby. De fapt, pe când lucra ca avocat în Bombay, se bucura nespus de momentele când nu avea clienți și putea să continue studierea nutriției.

După părerea lui Gandhi, consumul de lapte de vacă favorizează dorințele sexuale.

Lupta non-violentă împotriva imperialismului britanic

Lupta Indiei pentru independenţă s-a purtat aproape în întregime cu mijloace non-violente, ceea ce era foarte rar într-o epocă în care coloniile începeau să se revolte împotriva ocupanţilor. Indienii se opuneau făţiş duşmanilor, care aveau arme, fără a recurge la violenţă. Cum a ajuns Gandhi să adopte şi să perfecţioneze acest stil? Şi cum plănuia să folosească această tehnică în lupta împotriva britanicilor?

▲ Gandhi, compunând o scrisoare. Armele sale erau stiloul și hârtia, precum și credința sa de neclintit

O introducere în avantajele non-violenţei

GANDHI SPUNEA CĂ „non-violența nu este o armă a celor slabi, ci o armă a celor viteji." Pentru el, non-violența era o armă cu mult superioară violenței. Gandhi a adoptat această logică aparent paradoxală ca urmare a lecturilor sale și a experienței rasismului din Africa de Sud.

Încă de la o vârstă fragedă, Gandhi a citit mult, în special cărți de religie. Dintre acestea, cele două cărți care au avut cea mai mare influență asupra sa au fost „Baghavad Gita" și „Codul de legi al lui Manu". Prima dintre acestea, pe care a obținut-o de la un intelectual pe care l-a întâlnit în Marea Britanie, l-a învățat despre modalitățile de a renunța la dorințele materiale, iar din cea de-a doua, pe care a găsit-o în colecția de cărți a tatălui său în timpul liceului, a învățat că „nu poți lupta împotriva răului cu rău, trebuie să lupți împotriva lui cu bine." Ambele cărți au stat la baza filozofiei sale ulterioare. A învățat, de asemenea, principiile non-rezistenței de la Tolstoi și valoarea unei etici de lucru riguroase de la criticul de artă și savantul britanic John Raskin. Aceste lucrări l-au transformat pe Gandhi într-un personaj stoic și iubitor de pace, făcându-l să inventeze „brachmacharya".

Brachmacharya înseamnă „felul de viață al lui Brahma" și propovăduiește cumpătarea în dorințe, inclusiv dorințele trupești și pofta de mâncare printre altele. Se spune că oamenii care ajung la Brachmacharya sunt capabili să îi influențeze pe ceilalți, fără a se folosi de arme sau de înșelăciune.

După ce se angajase deja să realizeze Brachmacharya, Gandhi a hotărât să o folosească și ca mijloc de luptă politică. Această idee a evoluat până la urmă în Satyagraha.

▸ Răscoala cipailor din 1857. Aceasta a fost o demonstrație violentă împotriva forțelor britanice din India care s-a încheiat cu suprimarea prin forță a revoltei de către armată

▲ Indieni oprimați de soldații britanici

Aplicând conceptele filozofiei Brachmacharya în bătăliile politice, oamenii care practică Satyagraha pot schimba lumea fiind de partea adevărului, susținea Gandhi. Poate părea o credință foarte tradițională și religioasă, dar odată cu apariția mass-mediei și răspândirea democrației, se poate spune că Satyagraha era o modalitate foarte modernă de conștientizare și de influențare a opiniei publice.

Ori de câte ori eforturile sale sau ale mișcării pentru independență eșuau, Gandhi ținea post, susținând că acest lucru era necesar pentru atingerea purității Satyagraha. Punea eșecurile sale pe seama lipsei unei adevărate Brachamacharya, astfel încât se poate spune că și aceste perioade de post erau o formă de acțiune politică.

O bătălie cu reguli avantajoase

Este însă non-violența o strategie eficientă? Într-o epocă a imperialismului, non-violența nu ar fi foarte eficientă, desigur... Dar dacă adversarul ar fi mai priceput la influențarea oamenilor și manipularea opiniei publice? Totuși, Gandhi nu s-a îndoit niciodată că metodele sale vor funcționa. Satyagraha este puterea adevărului. Dacă adevărul este de partea ta, oamenii vor fi inevitabil de partea ta. Gandhi a declarat că „sursa satisfacției o reprezintă mijloacele folosite, nu scopul final", considerând că oamenii trebuie să facă marșuri pentru a-și exprima dezamăgirea, fără să aștepte vreun rezultat, numai pentru a arăta lumii că nu sunt de acord.

În acest caz, scopul final îl reprezenta independența Indiei, dar acesta nu era nimic mai mult decât un rezultat asociat cu nenumăratele ore de marșuri și proteste. Dacă adevărul este de partea ta, atunci rezultatul îți va fi benefic. Totuși, acest concept abstract de prețuire a mijloacelor mai degrabă decât a scopurilor nu era o filozofie politică obișnuită. Din acest motiv, mulți membri ai Congresului Național Indian considerau metodele sale foarte nesăbuite și misterioase. Exemplul perfect al acestor metode a fost „greșeala de calcul himalaiană", când Gandhi a făcut brusc apel la încetarea protestelor împotriva britanicilor. De asemenea, Gandhi a căutat mereu dialogul cu britanicii, dar nu a acceptat niciodată să negocieze, refuzând orice alt rezultat în afară de 100% din ceea ce solicitase, aceasta nefiind o atitudine asociată, în mod obișnuit, cu oamenii politici, care tind să prețuiască diplomația. Gandhi era, exact așa cum l-a descris Chandra Bose, un om foarte credincios și idealist.

Desigur, Gandhi nu credea că non-violența era lipsită de sens și nici că era o opțiune perdantă în fața violenței. Dimpotrivă, el considera că este o armă capabilă să opună o rezistență puternică în fața violenței și, în final, să biruie.

Gandhi considera mișcarea pentru independență ca fiind un război al maselor. Spre deosebire de orice alt fel de război, acesta era o bătălie ce opunea oameni, culturi și civilizații. India și Marea Britanie se deosebeau în multe privințe. Pe de o parte, Marea Britanie era o națiune cu teritorii pe întregul glob, cu o armată puternică, ce era capabilă să subjuge țări întregi. Pe de cealaltă parte, India nu era atât o națiune, cât mai degrabă un grup de triburi care locuiau în aceeași zonă geografică, lucrând manual, bazându-se foarte mult pe natură și folosind ca arme doar bâtele.

Gandhi și-a dat seama că în fața unui astfel de inamic nu se poate lupta folosind regulile impuse de acel inamic. În schimb, este mai avantajos să se folosească resursele și tehnicile pe care le aveau la dispoziție indienii. În acest caz, regulile inamicului constau în metoda tipică țărilor europene de a cuceri națiuni mai slabe prin forță. Gandhi știa că încercarea de a folosi aceste metode în fața acestui inamic va duce la eșec, așa că a inventat o nouă metodă, una tipic indiană, care avea să se bazeze pe forța interioară a oamenilor în locul forței armate.

▼ Lanțul muntos Himalaya. „Greșeala de calcul himalaiană" se referă la enorma greșeală pe care a făcut-o Gandhi, neluând în seamă frustratea și furia acumulată de indieni vizavi de britanici.

▲ Pamflete chemând la grevă, date din mână în mână de cetățenii indieni

Beneficiile non-violenței

În ciuda faptului că forțele britanice și cele sud-africane au folosit violența pentru a combate acest război al insubordonării, Gandhi nu a recurs niciodată la violență. S-a lăsat de multe ori luat prizonier fără să opună rezistență. Primea mereu sentințe blânde și era repede eliberat. Apoi, odată ieșit din închisoare, își relua lupta de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat. Desigur, guvernul îl supraveghea îndeaproape pe Gandhi, trimițând detectivi în civil pentru a-i urmări acțiunile când călătorea.

În ochii guvernului și ai autorităților, Gandhi era o persoană care dădea multe bătăi de cap. Deși aveau arme, știau că nu pot pur și simplu să îl ucidă, pentru că nu se făcea vinovat de săvârșirea niciunei fapte grave. Deși India era o colonie imperială, existau totuși legi care nu puteau fi ignorate. Din acest motiv, lupta lui non-violentă reprezenta o problemă foarte enervantă pentru autorități. Chiar și o înscenare și apoi arestarea lui Gandhi pentru o crimă pe care nu a comis-o ar fi provocat multe probleme, deoarece Gandhi se bucura de sprijinul populației. Dacă Gandhi ar fi murit în închisoare, oamenii s-ar fi înfuriat și s-ar fi revoltat împotriva guvernului. Aceasta era cea mai mare frică a Imperiului Britanic. În ochii britanicilor, indienii erau un popor blând, căruia îi plăcea să respecte ordinele, ceea ce făcea ca India să fie o colonie relativ ușor de controlat, dar dacă indienii ar fi decis să pornească război împotriva ocupanților, lucrurile ar fi stat cu totul altfel. Atâta timp cât autoritățile erau de acord să mențină un canal deschis de comunicare cu Gandhi, indienii rămâneau supuși. Nu se putea permite ca Gandhi să moară, așa că până și dușmanul era preocupat de starea lui de sănătate. Cu alte cuvinte, Gandhi era ca o siguranță conectată la un explozibil puternic. În mod destul de surprinzător, poveștile despre eforturile non-violente ale lui Gandhi au atins inimile poporului britanic și ale politicienilor. Acesta este un alt efect al Satyagrahei: este greu să îți faci dușmani.

▼ Gandhi a mărșăluit întotdeauna alături de demonstranți, ceea ce i-a adus și mai mult respect

O victorie sigură

Gandhi credea însă cu adevărat că eforturile sale vor duce la independența Indiei? Deși nu era rănit purtând o astfel de luptă, nici nu cauza daune directe inamicului, nu avea oare să se termine războiul acesta fără nicio schimbare? Omul care i-a pus aceste întrebări lui Gandhi era un lider al mișcării pentru independență, Subhas Chandra Bose.

Acesta a avut mai multe întâlniri cu Gandhi pentru a discuta viitorul mișcării pentru independență, dar Gandhi nu voia să vorbească decât despre ordinea în care vor avea loc protestele. Bose a fost dezamăgit de strategia adoptată de grup de a face demonstrații aleatorii. Când Bose a sugerat să folosească violența împotriva britanicilor în cel de-al Doilea Război Mondial, Gandhi a replicat: „Anglia va fi slăbită, fie că va câștiga sau nu acest război. În acel moment vom putea să ne dobândim independența fără forță." Aceasta este o dovadă a excepționalei sale puteri de percepție și de a prevedea lucrurile ce aveau să se întâmple și arată că, în spatele cuvintelor sale pline de virtute, Gandhi avea o strategie bine calculată.

Considerând că el avea o strategie bazată pe realitate, Bose a pornit lupta de dobândire a independenței folosind violența și sacrificând astfel multe vieți fără vreun rezultat. Comparând aceasta cu succesul lui Gandhi, corectitudinea alegerii făcute de acesta din urmă este evidentă. Decizia majorității indienilor de a lupta de partea lui Gandhi s-a dovedit a fi o alegere foarte inspirată.

▸ Charlie Chaplin și Gandhi. Gandhi se bucura de susținere și printre albi, pe care îi considera de obicei dușmani.

O ALTĂ BĂTĂLIE
ABOLIREA RASISMULUI ÎMPOTRIVA „INTANGIBILILOR"

Sistemul castelor

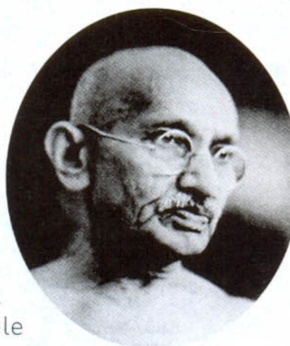
Gandhi era un iubitor al Indiei tradiționale, dar aceasta nu înseamnă că era de acord cu toate tradițiile indiene. A recunoscut că existau mai multe probleme în cadrul societății indiene și a luptat pentru a corecta aceste neajunsuri. Una dintre aceste probleme era rasismul care s-a dezvoltat datorită sistemului castelor, adânc înrădăcinat în societatea indiană, căruia Gandhi i s-a opus cu vehemență.

Istoria castelor din India începe acum 3000 de ani. Se spune că există peste 5000 de diviziuni diferite, dar cele mai importante sunt casta Brahmanilor, castele Kșatriya, Vaisya, și Sudra. Oamenii erau împărțiți în aceste grupuri pe baza ocupației strămoșilor lor, liderii religioși aflându-se în vârful ierarhiei, urmați de războinicii din clasa Kșatriya, de negustorii care formează casta Vaisya și, în sfârșit, lucrătorii care mânuiau carnea crudă în clasa cea mai de jos, Sudra. Apartenența la o castă este moștenită și imposibil de schimbat. Oamenilor nu le este permis să se căsătorească și nici măcar să ia masa cu membrii altei caste, ceea ce face ca sistemul să pară foarte surprinzător când este privit dintr-o perspectivă modernă. Acest sistem de împărțire a oamenilor pe baza ocupației lor se regăsește în multe culturi, dar numai în India a durat de-a lungul atât de multor generații și a devenit atât de adânc înrădăcinat în organizarea socială.

Voluntar în slujba cauzei

Pe măsură ce India se transforma întro națiune modernă, problema castelor nu putea fi evitată, astfel încât toți conducătorii mișcării pentru independență au încercat, într-un fel sau altul, să reformeze acest sistem sau chiar să îl abolească. Și Gandhi ținta, desigur, să se ocupe de această problemă. El s-a concentrat însă pe cei ce se aflau la nivelul cel mai de jos al sistemului castelor – „intangibilii", cei pe care nu trebuia să îi atingi, fiind considerați paria.

Intangibilii reprezintă cel mai întunecat aspect al sistemului castelor. Însuși numele care le-a fost dat indică faptul că te puteai spurca chiar și numai atingând un astfel de om, așa că este mai potrivit să spunem că, mai degrabă decât a reprezenta cea mai de jos castă, ei erau de fapt considerați a fi în afara sistemului. Intangibilii reprezentau cam 10% din totalul populației, ceea ce nu este puțin. Ei putea locui doar în zone speciale, separate, și nu aveau voie să intre în locurile publice amenajate, cum ar fi parcurile. Gandhi cunoștea foarte bine acțiunile guvernului Apartheid din Africa de Sud, împotriva căruia luptase, dar același fel de rasism exista și în țara sa, în India, ceea ce considera a fi foarte umilitor.

În ciuda faptului că era un hindus devotat, Gandhi nu putea ignora consecințele sistemului castelor.

Gandhi le-a dat un nou nume intangibililor: „Harijan", ceea ce înseamnă „Copiii Domnului", și a făcut eforturi pentru a elimina rasismul împotriva lor. Numai eforturile lui pentru obținerea independenței puteau rivaliza cu interesul lui pentru această cauză.

Devotamentul lui pentru această cauză este evident în „Jurământul ashramului", o listă de zece promisiuni pe care le impunea tuturor celor care intrau în ferma sa. Acesta includea, printre altele, jurământul de a nu ceda dorințelor materiale, un angajament la non-violență și legământul de a pune capăt rasismului împotriva intangibililor. Gandhi invita intangibili la ferma sa ca și cum aceștia ar fi fost membri ai altor caste și, în ciuda opoziției soției sale, a adoptat o fetiță ce provenea din rândurile intangibililor. Când s-a retras de la conducerea Congresului Național Indian, Gandhi a declarat: „de acum înainte nu voi mai lupta pentru independența Indiei, ci mă voi ocupa de problema intangibililor".

Sistemul de caste al lui Gandhi

Totuși, cu toate eforturile sale de a combate rasismul împotriva intangibililor, Gandhi nu se opunea sistemului castelor, susținând că „datorită castelor, numărul profesiilor disponibile este limitat, ceea ce face mai ușoară alegerea unei meserii", opinie ce poate fi interpretată ca fiind în favoarea menținerii stării de fapt existente. Fiind un hindus credincios, Gandhi credea că Dumnezeu a avut un motiv să îi împartă pe oameni în caste diferite. El credea însă că oamenilor nu ar trebui să li se interzică să se căsătorească sau să ia masa cu membrii altor caste, ceea ce făcea ca poziția sa în privința acestui sistem să fie oarecum greu de înțeles. Simplificând, se poate spune că Gandhi era în favoarea castelor dar împotriva rasismului.

Eforturile lui Gandhi de a schimba atitudinea existentă față de caste a fost continuată de succesorii săi. În prezent, sistemul castelor încă mai există în India, dar discriminarea a fost scoasă în afara legii.

O familie din casta Brahmanilor.

Cei care au purtat bătălii epice alături de „sufletul Indiei"

Gandhi a urmărit să clădească un viitor strălucit pentru patria sa şi pentru toţi cei care o locuiau. Voinţa sa neclintită i-a atins pe hinduşi, pe musulmani şi pe mulţi alţii din întreaga lume. Însă nu toată lumea a fost de partea sa. Unii au folosit metodele sale pentru a îndeplini alt ideal, iar alţii au susţinut folosirea altor mijloace pentru a îndeplini acelaşi ideal.

Marele om politic britanic în favoarea menţinerii Indiei în Imperiul Britanic

Winston Churchill (1874-1965)

Pe când lupta pentru independenţa Indiei, Gandhi a trebuit să înfrunte marele Imperiu Britanic. Una dintre personalităţile cele mai radicale ale Imperiului era Winston Churchill. El îl ura pe Gandhi şi, când acesta a venit în Anglia la negocieri îmbrăcat în costumul tradiţional indian, se spune că Churchill ar fi declarat: „Mi-a venit să vomit".

Churchill s-a născut într-o familie de aristocraţi din Marlborough, Anglia. După ce a lucrat ca soldat şi jurnalist, a devenit om politic la vârsta de 25 de ani şi a fost ministru în cabinet, înainte de a deveni prim ministru, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Era ferm împotriva acordării autonomiei Indiei, împotriva participării lui Gandhi la discuţiile de la masa rotundă şi împotriva eliberării Indiei de sub stăpânirea britanică. Încăpăţânarea sa era remarcabilă chiar şi printre membrii partidului conservator.

Churchill avea multe prejudecăţi împotriva Indiei, inclusiv credinţa că această ţară era incapabilă să se autoguverneze, dar aceasta nu se datora faptului ca ar fi fost un ignorant în privinţa acestui subiect. De fapt, pe când era soldat, fusese trimis la graniţa indiană şi luptase alături de localnici, ceea ce făcea ca el să ştie mai multe despre acest subiect decât un om politic britanic obişnuit. Altul era motivul încăpăţânării sale: statutul internaţional al Angliei. După părerea lui, „India este un simbol al onoarei şi puterii britanice" şi cedarea ei „ ar face din Marea Britanie nimic mai mult decât o naţiune europeană obişnuită". Şi-a dat toată silinţa să întârzie acordarea independenţei Indiei, astfel încât Marea Britanie să mai păstreze pentru ceva timp această onoare.

Churchill a declarat, de asemenea, că nu ar trebui să i se acorde autonomie Indiei pentru că „există încă multe probleme legate de rasism şi religie în India care ar ieşi la suprafaţă într-un mod dezastruos dacă ţării i s-ar acorda independenţa". Aceasta reprezenta o observaţie corectă dar nu un motiv potrivit pentru a menţine ţara sub stăpânire britanică atâta timp. Ideea lui de a menţine Imperiul Britanic cât mai mult timp posibil era tipică pentru un alb elitist.

Churchill a continuat să plănuiască viitorul Angliei până în momentul morţii sale, la Londra, în 1965.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

- Influență
- Susținători
- Susținători parțiali
- Oponenți

Charlie Chaplin (1889-1977)
Producător de filme și actor născut în Marea Britanie. S-a mutat în Statele Unite și a început să facă pantomimă. A regizat de asemenea filme satirice care criticau mediul politic din acea vreme și s-a întâlnit cu Gandhi în 1931.

Nelson Mandela

Jawaharlal Nehru

Franklin Roosevelt (1882-1945)
Cel de-al treizeci și doilea președinte al Statelor Unite. A scos țara din recesiune și a condus țările aliate către victorie în cel de-al Doilea Război Mondial. Ura colonialismul și i-a cerut lui Churchill în mai multe rânduri să confere independența Indiei.

Rabindranath Tagore

Romain Rolland 1866-1944
Scriitor și savant francez. I s-a acordat Premiul Nobel pentru literatură în 1915. S-a opus războiului și fascismului și s-a mutat în Elveția, țară neutră. S-a întâlnit o dată cu Gandhi, în 1931.

Subhas Chandra Bose

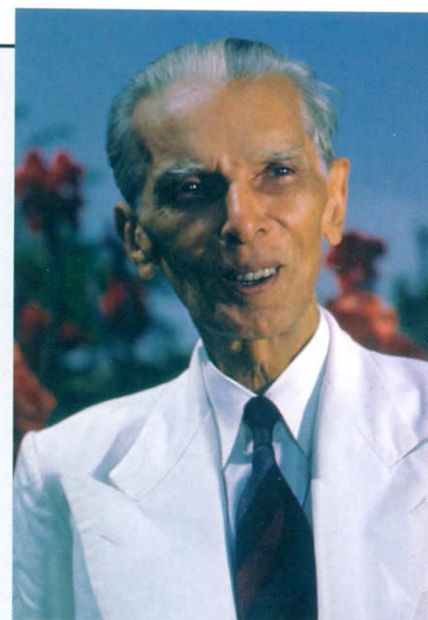
Winston Churchill

Dalai Lama (Al XIV-lea)
Lider politic și spiritual al Tibetului. În 1959 a fost obligat să plece în exil de către forțele chineze. S-a implicat apoi în acțiuni non-violente în efortul de a obține independența Tibetului, iar în 1989 a câștigat Premiul Nobel pentru pace.

Martin Luther King (1829-1968)
Lider al mișcărilor pentru drepturi civile în Statele Unite. A susținut egalitatea în drepturi a tuturor americanilor, iar în 1964 i s-a acordat Premiul Nobel pentru pace. A fost asasinat în 1968.

Muhammad Ali Jinnah

▲ Personalitățile din chenarele gri sunt prezentate pe larg în acest capitol.

Liderul musulman care a susținut o independență divizată

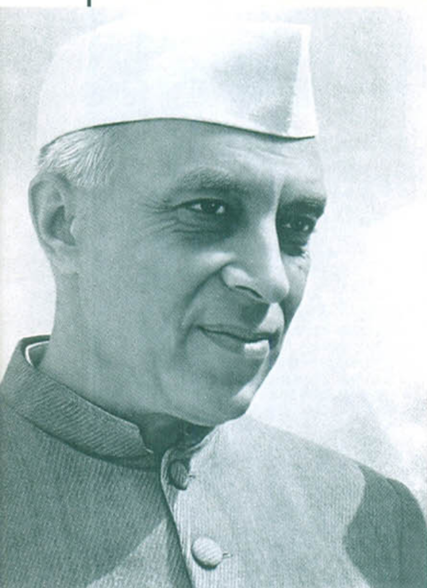
Muhammad Ali Jinnah (1876-1948)

Muhammad Ali Jinnah, cunoscut ca părintele Pakistanului, a luptat alături de Gandhi pentru independența Indiei, dar mai târziu a găsit foarte ispititoare propunerea de separare a Indiei de Pakistan făcută de britanici, căreia Gandhi i s-a opus cu fermitate.

Jinnah s-a născut în 1876, în orașul-port Karachi de la Marea Arabiei într-o familie de negustori de piele. După ce a studiat dreptul la Londra, a intrat în politică în 1906. S-a alăturat Congresului Național Indian, principalul grup pro-independență din țară, și a luptat pentru unitatea hindușilor și musulmanilor, între care existau dezacorduri în multe privințe. Însă, când britanicii au înființat Liga Musulmană, o organizație a elitei musulmane, Jinnah a devenit liderul acesteia. Liga Musulmană considera influența sporită a CNI destul de îngrijorătoare și și-a propus să dezmembreze și să slăbească mișcarea pentru independență. După crearea sa, în 1906, Liga s-a opus tuturor pozițiilor luate de CNI și a funcționat ca un partid politic britanic în India. Jinnah, devenit unul dintre cei mai mari rivali ai lui Gandhi, se temea că musulmanii, care erau în acel moment în minoritate, vor fi oprimați de hinduși dacă țării i s-ar fi acordat independența.

În timpul unei Convenții a Ligii din 1940, Jinnah a declarat că „India este compusă din oameni extrem de diferiți din punct de vedere cultural și al tradițiilor" și a început să facă apel la crearea Pakistanului ca țară a indienilor musulmani. Această mișcare semăna cu planurile pe care le aveau britanicii pentru această regiune, însă Gandhi și alți membri ai CNI nu aveau de gând să asiste pasivi la ceea ce se întâmpla. Aceștia au purtat în mod repetat discuții cu Jinnah, dar deja mișcarea pentru o independență divizată nu mai putea fi oprită. Jinnah nu era de acord cu spiritul naționalist al lui Gandhi, deoarece considera că un indian nu este cu nimic mai mult decât o persoană care locuiește în interiorul granițelor Indiei. A devenit primul președinte al Pakistanului, în 1947, dar a murit doar un an mai târziu, în 1948.

Omul care a pregătit cu realism calea Indiei către independență

Jawaharlal Nehru (1889-1964)

Nehru, unul dintre conducătorii mișcării pentru independența Indiei și succesorul lui Gandhi, s-a născut într-o familie bogată din provincia Kashmir. A studiat la Universitatea Cambridge din Marea Britanie, a devenit avocat și și-a deschis un cabinet de avocatură în orașul Allahabad din vestul Indiei înainte de a se alătura mișcării pentru independență în 1919. După aceea a devenit unul dintre cei mai importanți membri ai Congresului Național Indian și președintele acestuia în 1929, urmându-i lui Gandhi, în 1942, în calitate de lider real al grupării. După independența Indiei, a devenit primul premier al țării și, în următorii 17 ani, a ajutat la construirea națiunii. A instituit planuri pe 5 ani, după modelul planurilor cincinale din Uniunea Sovietică, pentru a ajuta la industrializarea țării și a făcut să crească semnificativ nivelul de trai al indienilor.

Deși Nehru a fost puternic influențat de ideile lui Gandhi, aceasta nu înseamnă că cei doi erau de acord în absolut toate privințele. Adeseori Nehru nu a fost de acord cu Gandhi și a protestat împotriva ideilor acestuia, ceea ce făcut ca prietenia lor să ajungă în pragul destrămării de mai multe ori. Spre deosebire de Gandhi, Nehru nu vedea în non-violență decât un mijloc de a dobândi independența Indiei. Nu și-a putut stăpâni furia atunci când Gandhi a făcut apel la încetarea grevelor de protest împotriva britanicilor ca urmare a „greșelii de calcul himalaiene". Influențat de revoluția violentă dar încununată de succes din Rusia, Nehru considera că non-violența este o strategie bună, dar nu și singura, pentru realizarea scopurilor.

Nehru era, de asemenea, împotriva ideii că India ar trebui să fie o națiune care să se bazeze pe agricultură și să respingă știința. Gandhi considera că modul de viață adecvat trebuia să fie unul simplu, umil și că oamenii ar trebui să trăiască în ferme agricole. Nehru, pe de altă parte, a ajutat la dezvoltarea și industrializarea orașelor indiene, în speranța că într-o bună zi țara va deveni una dintre cele mai puternice din lume.

Aceste clare diferențe de opinie nu s-au acutizat, în principal, datorită compromisurilor făcute de Nehru, însă, după moartea lui Gandhi, Nehru a condus India într-o cu totul altă direcție. Politicile sale erau adânc înrădăcinate în realitate. Nu poate fi negat faptul că, în zilele noastre, calitatea vieții în India este cu mult superioară celei dinaintea obținerii independenței.

Nehru a murit în 1964, pe când era încă prim ministru, dar sub conducerea sa India devenise una dintre cele mai influente țări din Asia.

Succesorul lui Gandhi în lupta împotriva rasismului din Africa de Sud

Nelson Mandela (1918-)

Nelson Mandela, celebru deoarece a fost primul președinte de culoare al Africii de Sud, s-a născut în 1918, fiind fiul conducătorului unui sat. S-a implicat în politică atunci când s-a alăturat Congresului Național African în 1944.

Congresul Național African era un partid politic influențat de ideile lui Gandhi, care căuta să elimine rasismul îndreptat împotriva negrilor din Africa de Sud. Mandela a ajutat la organizarea grevelor de protest împotriva guvernului, a fost arestat și întemnițat de mai multe ori, dar treptat și-a sporit sfera de influență. Însă, ca urmare a acestui fapt, oprimarea negrilor a devenit și mai acerbă, culminând cu masacrul din Sharpeville din 1960. Guvernul rasist de apartheid era criticat pe întreg mapamondul, dar regimul a câștigat treptat putere în Africa de Sud. Hăituit de autorități, Mandela a abandonat abordarea non-violentă în favoarea înființării unei organizații armate, cunoscută sub denumirea de „Sulița Națiunii". A călătorit în străinătate pentru a învăța despre tacticile luptei de gherilă și pentru a se pregăti de război. Ca urmare a revoltei armate, a fost arestat și condamnat la închisoare pe viață, o sentință mult mai aspră decât toate cele pe care le primise ca activist non-violent. Oameni din lumea întreagă au făcut apel să fie eliberat, dar cererile lor au rămas neascultate iar Mandela a petrecut în închisoare 27 de ani. Însă guvernul sud-african nu își putea menține politicile rasiste dată fiind presiunea venită din exterior precum și din numeroasele proteste din interior. În 1990, președintele De Klerk l-a eliberat pe Mandela din închisoare și a legalizat Congresul Național African. Acest eveniment a fost salutat în străinătate, iar în 1993 lui Mandela și lui De Klerk li s-a acordat Premiul Nobel pentru pace. Apoi, în 1994, Mandela a fost ales în funcția de președinte în urma primelor alegeri în care toți locuitorii au avut drept de vot. Astfel, după o jumătate de secol, lupta sa s-a încheiat cu o victorie. A fost o bătălie foarte delicată care ar fi putut sfârși cu un număr uriaș de victime în cazul în care ceva nu ar fi mers bine. În 1999, Mandela s-a retras din viața politică, dar partidul său se află încă la putere în Africa de Sud.

Reformatorul împătimit care a susținut folosirea armelor pentru dobândirea independenței

Subhas Chandra Bose (1897-1945)

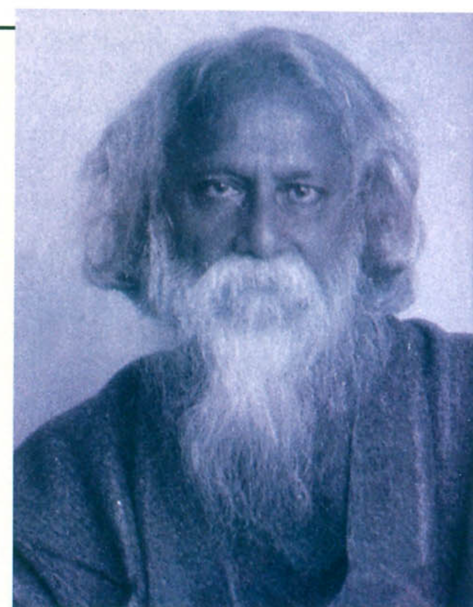
Al treilea lider influent al mișcării pentru independență, după Gandhi și Nehru, a fost Subhas Chandra Bose. Acesta s-a născut în 1897, în orașul Calcutta, din estul Indiei. Familia sa era bine cunoscută și foarte înstărită și l-a îndemnat să studieze la Universitatea Cambridge pentru a putea lucra apoi în cadrul guvernului. După ce și-a făcut studiile în străinătate, a trecut examenul pentru funcționari publici în India. Însă, influențat de mișcarea pentru independența Irlandei, a decis să i se alăture lui Gandhi și mișcării de insubordonare condusă de acesta în loc să urmeze cariera de funcționar public. Bose nu a fost însă niciodată complet de acord cu tacticile non-violente ale lui Gandhi. Impresionat de victoria japonezilor din războiul ruso-japonez, el credea că violența reprezenta calea corectă ce trebuia aleasă și l-a criticat pe Gandhi pentru că era „un credincios, nu un politician".

Bose a dus o campanie energică în favoarea cauzei sale și a devenit un membru important al Congresului Național Indian. A lucrat ca publicist în regiunea Bengal, ca lider al armatei de voluntari și ca director al școlii CNI, înainte de a fi ales președinte al Consiliului, în 1938. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, a devenit evident că opiniile sale erau radical diferite de cele ale lui Gandhi. A văzut în acest război o șansă unică de a obține independența, pe când Gandhi era în favoarea ajutării Marii Britanii în eforturile de război, simțind că era incorect să îi atace pe britanici în acele vremuri de instabilitate.

Bose s-a despărțit atunci de Gandhi și a căutat sprijin în străinătate, întâlnindu-se cu Hitler în acest scop. Hitler însă nu a manifestat nici un fel de interes să lupte cu britanicii în India, așa că, în 1942, Bose a mers cu un submarin german în Japonia. Pe vremea aceea, Japonia deținea mulți prizonieri indieni ca urmare a luptelor cu britanicii și încerca să îi organizeze într-o armată indiană. Bose a devenit liderul acestora și, în 1944, a intrat în bătălia de la Imphal cu intenția de a cuceri India. Războiul dus de el s-a încheiat însă cu un eșec total căci în anul următor armata japoneză a capitulat. Refuzând să se predea, Bose a căutat exil în Rusia și a încercat să înființeze o nouă bază de operațiuni, dar, înainte să aibă șansa de a face aceasta, a fost ucis într-un accident pe un aeroport din Taiwan. Rămășițele sale pământești au fost transportate în Japonia și se află înmormântate la cimitirul Renkoji din Tokio.

Poetul câștigător al premiului Nobel care l-a botezat pe Gandhi „Mahatma"

Rabindranath Tagore (1861-1941)

Pe data de 26 septembrie 1932, Tagore, unul dintre cei mai renumiți poeți indieni, l-a vizitat pe Gandhi în închisoare. Gandhi ținea post de o săptămână în semn de protest față de acțiunile guvernului britanic, așa că era foarte slăbit, dar a fost încântat să îl întâlnească pe Tagore, pe care îl respecta imens. Aceasta a fost prima lor întâlnire. Într-o scrisoare pe care i-o trimisese anterior lui Gandhi, Tagore îi dăduse numele „Mahatma", ceea ce se spune că l-a emoționat nespus de mult pe Gandhi.

Rabindranath Tagore, unul dintre tovarășii lui Gandhi în cadrul mișcării pentru independență, s-a născut în anul 1861, fiind mezinul unei familii bogate din Calcutta, care avea în total 14 copii. A fost educat acasă, iar tatăl său, un bărbat educat, a remarcat talentul literar al lui Tagore foarte devreme. A început să scrie poezii la vârsta de 8 ani, a publicat prima carte când avea 16 ani, iar la vârsta de 17 ani a mers la studii la Cambridge. A devenit celebru în 1909, când a publicat un volum de poezii în bengali, intitulat „Gitanjali".

Apoi, în 1913, a devenit prima persoană de origine asiatică ce a câștigat premiul Nobel pentru literatură. Familia regală britanică a fost mândră de această realizare și l-a înnobilat pe Tagore. Însă după masacrul de la Amritzer, el a renunțat la titlul de cavaler. Este evident din faptele sale că își iubea patria și era preocupat de viitorul acesteia. Îngrijorat de educația primită de tineretul indian, și-a înființat propria școală particulară unde avea în total 5 elevi. Această școală s-a extins însă treptat și a devenit Universitatea Publică Visva Bharati, cunoscută și sub denumirea de Universitatea Internațională Tagore.

Tagore a murit în 1941, la Calcutta, fără să mai apuce independența Indiei, dar spiritul său vajnic a continuat să trăiască prin lideri precum Gandhi. Versurile imnului național indian au fost scrise de Tagore.

India la ananghie şi răspândirea mişcării non-violente

Gandhi ne-a învăţat că oamenii se pot opune autorităţii fără violenţă. După moartea sa, violenţa şi rasismul s-au răspândit în continuare, dar cei care au continuat ceea ce începuse Gandhi au fost capabili să îşi învingă adversarii în mod paşnic. Însă visul său de a vedea India dezvoltându-se ca o naţiune de fermieri nu a fost îndeplinit, căci atât India cât şi Pakistanul şi-au extins rapid forţă militară achiziţionând chiar şi arme nucleare.

▲ Un internet-cafe în Bangalore, centrul noii societăți bazate pe înalta tehnologie din India

Dezvoltarea Indiei

GANDHI URA CIVILIZAȚIA industrializată, preferând traiul mai simplu, bazat pe agricultura desfășurată în ferme. Acest stil de viață ce asigura independența economică a fermierilor era un mod foarte eficient de a protesta împotriva britanicilor, care își vindeau produsele la prețuri exorbitante pe piața indiană. Însă, după dobândirea independenței, nu ar fi fost benefic pentru țară să mențină acest mod de trai și să limiteze cantitatea de mărfuri importate prin impunerea unor taxe ridicate. Conștient de acest lucru, Nehru a ales calea logică și a respins ideile lui Gandhi ca fiind pur idealiste. Cu alte cuvinte, a inițiat procesul de industrializare a țării, transformând-o într-una mai modernă decât înainte de dobândirea independenței.

Succesorii lui Nehru au menținut India pe acest drum, dezvoltând țara din punct de vedere economic și industrial. În anii '90, India a primit un mare aflux de capital din partea altor țări, orașe precum Bangalore, din sudul țării, transformându-se în centre dinamice ale tehnologiei de vârf, în care s-au stabilit multe firme de tehnologie americane și europene. Indienii au început să lucreze ca mecanici și tehnicieni, rămânând astfel foarte puține urme ale națiunii de agricultori de pe vre-

▼ Contrastul dintre cartierele sărace din prim plan și blocurile înalte din fundal. Decalajul dintre bogați și săraci reprezintă o problemă socială din ce în ce mai gravă

Violența dă naștere la și mai multă violență.

muri. Contrar dorințelor lui Gandhi, India a devenit o civilizație foarte industrializată, primind foarte multe investiții străine.

Cu toate acestea, nu înseamnă că ideile lui Gandhi au fost greșite. El deplângea discrepanța care exista între cei bogați și cei săraci în India, iar industrializarea rapidă a adâncit și mai mult această problemă. „India tehnologiei de vârf" se aplică numai câtorva orașe ale țării, în timp ce majoritatea populației duce un trai pre-modern. PIB-ul Indiei pe cap de locuitor reprezintă aproximativ 1/70 din cel al Japoniei, ceea ce spune foarte mult despre nivelul de trai din prezent. De asemenea, multe dintre firmele de tehnologie de vârf au sediile principale în străinătate așa că, într-un fel, India se află încă la discreția altor țări, un obicei prost, rămas din perioada în care era colonie britanică.

Revenirea violenței

„Violența dă naștere la și mai multă violență", spunea Gandhi. El a practicat non-violența în lupta pentru independență, dar marile migrații care au urmat după dobândirea independenței au marcat o revenire la violență, iar ura s-a transmis din generație în generație. După obținerea independenței, India a înființat imediat o armată de apărare pentru a putea pune sub control revoltele. Aceasta demonstrează că India, ca națiune, nu a fost complet dedicată luptei prin mijloace non-violente. Stilul de luptă non-violent al lui Gandhi a luat sfârșit în India odată cu moartea sa.

Noua Indie a recurs ocazional la forță pentru a rezolva disputele internaționale cum ar fi, de exemplu, războiul împotriva Chinei pentru independența Tibetului și cele trei războaie purtate împotriva Pakistanului. India nu a fost de fiecare dată partea care a atacat, dar implicarea sa în astfel de conflicte a marcat o schimbare substanțială a politicii față de perioada Gandhi.

Iar apoi au escaladat tensiunile dintre India și Pakistan cu privire la provincia Kashmir. Pentru a-și învinge dușmanul, India a achiziționat nave de război de la fostul său dușman, Anglia, tancuri din Rusia, și a acumulat o gamă largă de arme noi. Desigur, Pakistanul nu avea să se lase învins cu ușurință, primind sprijin din partea Chinei și Statelor Unite. Apoi, în ciuda criticilor venite din toată lumea, cele două țări au dezvoltat arme nucleare.

▲ Provincia Kashmir. După obținerea independenței, India și Pakistan au purtat mai multe războaie pentru controlul asupra acestei regiuni.

▼ Soldat al unei gherile musulmane mânuind o armă. De când India și-a dobândit independența, terorismul de gherilă a devenit o realitate zilnică în această țară.

Influențe majore

◂ Locul unde s-au desfășurat testele nucleare indiene. Pakistanul și India au fost serios criticate după ce au decis să construiască arme nucleare.

În 1974, India a desfășurat primul său test nuclear, ceea ce a făcut ca doi ani mai târziu și Pakistanul să pună la punct un program nuclear propriu, pe care l-a testat pentru prima dată cu succes în aprilie 1998. În luna mai a aceluiași an, ambele țări au desfășurat în repetate rânduri mai multe teste, tulburând pacea care se instalase pe glob după sfârșitul Războiului Rece. India avea cele mai periculoase arme din istoria umanității. Această cursă a înarmării nucleare dintre cele două țări a primit multe critici din partea altor state, dar niciuna dintre cele două nu pare nici în prezent dispusă să renunțe la aceste arme devastatoare. În zilele noastre, aceste două state nu se află în stare de război, dar nu ar fi deloc surprinzător dacă într-o bună zi ar izbucni un război nuclear din cauza provinciei Kashmir.

Succesorii lui Gandhi au fost și ei victime ale unor asasinate foarte asemănătoare. Nehru a fost urmat de Shastri, care a fost apoi înlocuit de Indira Gandhi, cel de-al treilea prim ministru al Indiei. Fiica lui Nehru a intrat în Congresul Național Indian la o vârstă fragedă și a luptat alături de Gandhi. Guvernarea sa s-a abătut însă mult de la principiile lui Gandhi. Ea a ordonat mai multe teste nucleare și a îndepărtat anumiți cetățeni prin legi aspre. Ca reacție la folosirea violenței într-un templu Sikh, a fost asasinată în 1984 de către gărzile sale de corp care erau de religie Sikh. După aceea, fiul său, Rajiv Gandhi, a fost ales în funcția de prim ministru; și el a fost asasinat, în 1991. Acesta trimisese armata indiană să invadeze Sri Lanka, o națiune răvășită de luptele de gherilă. Drept urmare, au fost trimise în India forțe de gherilă pentru a-l asasina. Într-adevăr, așa cum a spus Gandhi, violența dă naștere la violență.

▾ Soldați indieni la război. India a învins în toate cele trei războaie purtate împotriva vecinului său, Pakistan

▴ Indira Gandhi. Fiica lui Nehru și mama lui Rajiv. Această familie a dat Indiei trei generații de prim-miniștri.

Răspândirea Satyagrahei

Influența lui Gandhi se regăsește în multe locuri pe glob.

În diverse părți ale lumii s-au purtat lupte folosindu-se conceptul de Satyagraha, ceea ce a marcat efectiv sfârșitul epocii imperialiste în care puterea era reprezentată de arme. Independența Indiei a fost obținută de masele de oameni care nu erau înarmați, dar aveau o puternică dorință de a schimba starea de fapt. Moștenirea lui Gandhi s-a răspândit în lumea întreagă. În America, Dr. Martin Luther King a luptat pentru egalitatea în drepturi a afro-americanilor care continuaseră să fie discriminați chiar și după abolirea sclaviei. Și el a prețuit foarte mult non-violența și a studiat filozofia Satyagrahei propovăduită de Gandhi. Bazându-se pe principiile moralei creștine, a crezut cu strășnicie în pace, egalitate și generozitate. Folosind demonstrațiile în masă pentru a-și atinge scopurile, metodele lui Martin Luther King nu au fost foarte diferite de cele ale lui Gandhi.

În Africa de Sud, unde Gandhi și-a petrecut o mare parte din viață, a apărut un succesor al ideilor sale. Văzând succesul mișcării pentru independența Indiei, negrii din Africa de Sud și-au dat seama că și ei pot dobândi emanciparea. Regimul de apartheid a continuat, dar, prin numeroase proteste, negrii au reușit până la urmă să câștige mai multe drepturi, iar în final Nelson Mandela a fost ales președinte, în 1994, și s-a pus astfel capăt unei lungi perioade de rasism.

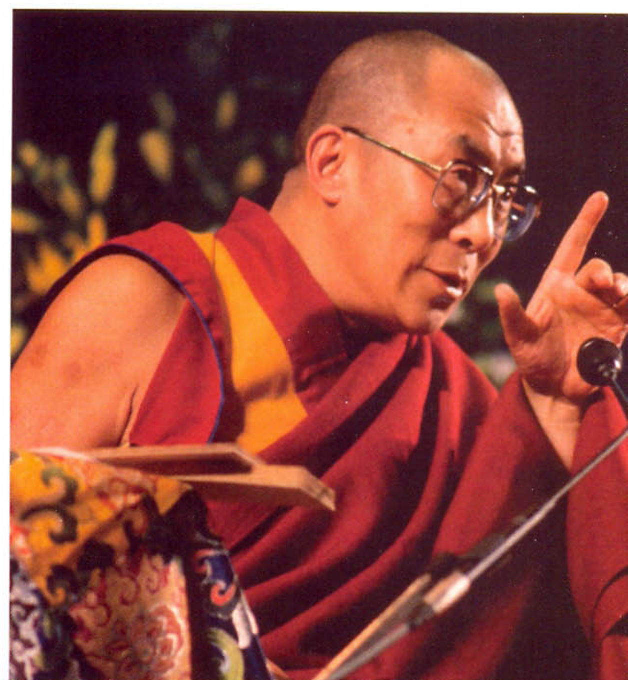
Pe lângă aceste lupte majore, spiritul lui Gandhi

Statuie a lui Gandhi în mijlocul festivităților închinate sărbătoririi Zilei Independenței. După moartea lui Gandhi, cei care au urmat la conducerea Indiei s-au abătut de la învățăturile și ideile sale

◂ Cetățeni sud-africani susținându-l pe Nelson Mandela și protestând împotriva regimului de Apartheid

▸ Al XIV-lea Dalai Lama, lider tibetan. A protestat împotriva masacrării de către chinezi a locuitorilor Tibetului și a fost trimis în exil în India în 1959. Datorită faptului că și-a continuat eforturile non-violente, a primit Premiul Nobel pentru pace în 1989

se regăsește pretutindeni. Satyagraha lui Gandhi se regăsește oricând oamenii se adună și organizează proteste, nu numai împotriva rasismului, ci și împotriva marilor companii care au practici incorecte, de exemplu. Când victimele se opun poluării, sau când muncitorii solicită creșterea salariilor și un tratament mai bun, atunci putem vedea că moștenirea lui Gandhi încă mai trăiește.

Satyagraha s-a răspândit în lumea întreagă ca un mijloc foarte eficace de îndeplinire a scopurilor datorită unor oameni cu o voință la fel de fermă ca cea a lui Gandhi.

▾ Pastorul Martin Luther King a fost de asemenea profund influențat de acțiunile lui Gandhi

Papa Ioan Paul al II-lea, depunând flori la locul memorial Gandhi. Au existat cu siguranță câteva probleme în tactica lui Gandhi, dar moștenirea lăsată de el nu va fi uitată niciodată

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

GANDHI

ISSN 1791-0765
9 771791 076000 10

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

11

ALEXANDRU CEL MARE

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Alexandru cel Mare

Numărul 11

Pentru orice informație sau lămurire,
contactati-ne la telefonul: **(021) 40.10.888** sau trimiteți un e-mail la info@deagostini.ro
Servicii pentru clienți: de luni până vineri, între orele 10:00 - 15:00
Pentru o mai bună deservire solicitati întotdeauna publicația de la același punct de vânzare și informați vânzătorul asupra intenției de a cumpăra și aparițiile următoare.
Pentru orice informație, lămurire, înlocuire de exemplare sau comenzi de numere anterioare, sunați-ne la tel. **(021) 40 10 888**
Pentru informații și comenzi de numere anterioare, cititorii din Republica Moldova pot suna la **(022) 21.07.98** - Paramedia, Chișinău.

Vizitați site-ul nostru la adresa

www.deagostini.ro

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ
EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL
EDITOR: Petros Kapnistos
MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou
MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas
ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena
MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos
PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa
COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou
MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza
MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis
COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL
DTP: RAY
TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.
DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L
Country Manager: Mariana Mihălțan
Marketing Manager: Adina Bojică
Redactor: Gabriela Muntean
Distribution Manager: Dan Iordache
ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5,
sector 5, București, România
Telefon: (+40) 21 318 7398
DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan

Prețul numerelor
Prețul primului număr: 2,99 LEI / 14,50 MDL
Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI / 29,99 MDL

Alexandru cel Mare

(356 î. Hr. – 323 î. Hr.)

„Pământul e în palma mea; tu, Zeus, stăpânești Olimpul"

Alexandru cel Mare

Viața și vremurile

PROLOG

ÎN SECOLUL AL IV-LEA Î.HR. Macedonia era o regiune dintr-un colț îndepărtat al Greciei, înapoiată din punct de vedere cultural. Deși a capturat multe orașe grecești, datorită armatei bine antrenate și valoroase și a regelui ambițios, odată ce regele a fost asasinat, zona a căzut pradă neorânduielii.

Tânărul de 20 de ani care a moștenit coroana își eclipsa tatăl prin ambiție și iscusință. Alexandru, noul rege de o rară îndrăzneală, a îngenuncheat opoziția internă.

Alexandru a provocat la război cel mai mare imperiu din acele timpuri, Persia, și a supus întreaga regiune în numai câțiva ani. Prin cuceriri, a creat un imperiu care se întindea pe trei continente, și a fost fondatorul culturii elene, care a dat naștere unei arte de sine stătătoare. A fost cel mai mare spirit revoluționar din istoria culturală, și, de la o vârstă fragedă, rivaliza deja cu eroii mitici. Spre sfârșitul vieții, aproape că a fost declarat zeu, un rege între regi.

Așadar, ce fel de viață a dus Alexandru cel Mare?

TABEL CRONOLOGIC

1200 î.Hr	Războiul Troian
490 î.Hr	Izbucnește Războiul Persan
480 î.Hr	Bătălia de la Termopile
431 î.Hr	Începutul Războiului Peloponesian
386 î.Hr	E semnat tratatul de pace (Pacea Regelui), care pune capăt Războiului Corintian din Grecia antică
359 î.Hr	Este încoronat tatăl său, Filip al II-lea
356 î.Hr	Se naște Alexandru
Aproximativ 343 î.Hr	Aristotel îi devine tutore
342 î.Hr	Expediția lui Filip al II-lea în Tracia
338 î.Hr	Filip al II-lea devine conducătorul întregii Grecii
	Bătălia de la Chaeronea
336 î.Hr	Darius al III-lea este încoronat rege al Persiei
	Filip al II-lea este asasinat
	Alexandru este încoronat rege al Macedoniei
335 î.Hr	Controlează revolta din Grecia
334 î.Hr	Bătălia de pe Granicus
	Își începe expediția in Est
333 î.Hr	Bătălia de la Issos
332 î.Hr	Este cucerit Egiptul
331 î.Hr	Intră triumfător în Babilon
	Bătălia de la Gaugamela
330 î.Hr	Este asasinat Darius al III-lea
	Cucerirea Persepolisului
327 î.Hr	Se căsătorește cu Roxana
326 î.Hr	Se luptă cu Porus, conducător indian
324 î.Hr	Ceremonie de căsătorie în masă oficiată la Susa
323 î.Hr	Izbucnește războiul de succesiune
	Alexandru moare la Babilon
312 î.Hr	Dinastia Seleucidă pune bazele Siriei
305 î.Hr	Dinastia Ptolemaică pune bazele Egiptului
304 î.Hr	Dinastia Antigonidă pune bazele Macedoniei
168 î.Hr	Dinastia Antigonidă pierde Macedonia
63 î.Hr	Dinastia Seleucidă pierde Siria
30 î.Hr	Dinastia Ptolemaică pierde Egiptul

Începutul stăpânirii lumii de către aprigul şi tânărul rege

Alexandru s-a născut ca prinț al Macedoniei şi, moştenind ambiția şi forța în luptă a tatălui său, a devenit rege la douăzeci de ani. Prin atacuri îndrăznețe şi printr-un spirit războinic dur, a nimicit capitala celui mai mare imperiu în doar patru ani. Apoi şi-a extins teritoriul în Asia Centrală şi în India.
Când a murit, încă în floarea vârstei, la treizeci şi doi de ani, imperiul său crescuse şi se întindea pe trei continente. Cum şi-a dobândit acest rege al cuceritorilor vastul teritoriu în acea eră îndepărtată?

Prințul cel războinic

Ambiția tatălui

ALEXANDRU, care avea să fie supranumit mai târziu „cel Mare", s-a născut în anul 356 î. Hr., fiu al regelui Macedoniei, în nordul Greciei. În acea perioadă, Grecia dezvolta o civilizație plină de măiestrie, având ca centru orașele-state Atena și Teba și era universal recunoscută drept cea mai avansată zonă din lumea vestică. Macedonia, o țară muntoasă, era la doar o aruncătură de băț depărtare. Macedonenii își doreau cu ardoare cultura Greciei și, de fapt, se considerau ca făcând parte din Grecia.

Totuși, orașele grecești priveau țara de la granița nordică ca fiind un pământ complet sălbatic și necultivat. Aceasta se datora diferenței clare dintre stilurile de viață macedonean și grecesc. Macedonenii purtau haine din piele de oaie, iar viața lor depindea de pășuni. Sistemul politic, de asemenea, nu era atât de democratic ca în Atena, guvernarea fiind împărțită între rege și aristocrație. Din acest motiv, grecii urau ideea de a-și împărtăși prețioasa cultură cu cea a Macedoniei.

▾ O monedă gravată cu efigia lui Filip al II-lea, tatăl lui Alexandru

Din cauza nivelului scăzut de dezvoltare, Macedonia nu se bucura de prietenia Greciei, dar îi era net superioară într-un singur domeniu. Acesta era armata. În lanțurile muntoase din nordul Macedoniei trăiau niște triburi sălbatice, care trebuiau să invadeze mai întâi Macedonia pentru a ajunge în Grecia. În consecință, ca poartă spre nordul Greciei, Macedonia a trebuit să ducă nenumărate bătălii cu diferite grupuri etnice, ceea ce a făcut, în mod natural, ca armata ei să fie mai puternică.

După ce a ajuns la tron, în 336 î. Hr., Alexandru a continuat antrenarea dură a trupelor sale, obiectiv asumat în trecut de tatăl său. Ambițiosul rege putea folosi puterea armată a triburilor locale în scopuri tiranice, extinzându-și astfel zona de influență. El și-a extins limitele de autoritate pe care le avusese până atunci și a transformat curtea macedoneană într-un sistem despotic. Ulterior, armata macedoneană a avansat în mod agresiv în zonele din jurul țării. Începând cu Atena, orașele grecești priveau cu îngrijorare crescândă modul în care macedonenii continuau să își lărgească teritoriul, și au trimis trupe aliate pentru a ține în loc această expansiune. Totuși, în 338 î. Hr., Filip al II-lea i-a înfrânt în bătălia de la Chaeronea. Folosind această victorie ca pretext, Filip a pus bazele unei alianțe – Liga din Corint. Prin această alianță a asigurat întâietatea Macedoniei asupra Greciei și a fost, în esență, o declarație a cuceririi Greciei. Macedonia domnea peste Grecia, la care aspirase de atâta timp.

▴ Nașterea prințului Alexandru a fost surprinsă într-o pictură din secolul al XV-lea

Munții Macedoniei, la nord de Muntele Olimp. Macedonia era divizată în Macedonia de Jos și Macedonia de Sus. În zilele noastre, părți din Macedonia de Jos aparțin Greciei, în timp ce Macedonia de Sus a devenit Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei.

Celebrul tutore personal

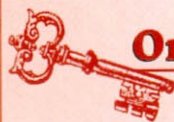
Filip a avut multe soții, acestea dăruindu-i mulți fii înainte de nașterea lui Alexandru. Totuși, de vreme ce Alexandru era fiul soției sale oficiale, multe speranțe au fost investite în el, tatăl său fiind foarte exigent. I-a fost dată cea mai bună educație spartană posibilă. Filip era foarte sever, și se povestea că l-a aruncat pe Alexandru în mijlocul unui grup de lei. În fiecare zi, Alexandru pleca înainte de răsăritul soarelui, după ce mâncase doar un mic dejun frugal. Zilele treceau, îndeplinirea îndatoririlor militare stricte, împreună cu alți tineri, fii de nobili, ocupându-i cea mai mare parte a timpului. În vreme ce era antrenat să comande și să conducă soldați, el s-a apropiat mai mult de tatăl său. Datorită acestui tip de viață, a dezvoltat o constituție robustă și a deprins tradițiile militare.

Filip i-a oferit lui Alexandru educația unui rege, printr-un tutore excelent. Deși avusese deja mai mulți dascăli, nici unul nu se ridicase la așteptările regelui. După ce a căutat în toată Grecia, el l-a provocat pe Aristotel, un savant foarte respectat și versatil, binecuvântat cu cea mai luminată minte din Grecia. Aristotel s-a dus în Macedonia și i s-a acordat o simbrie considerabilă pentru a-i forma prințului o cunoaștere cât mai largă asupra tuturor subiectelor, de la filozofie la politică, și de la biologie la astronomie. Lui Alexandru i-a plăcut astronomia, și se spune că adora rolul pe care l-a jucat Ahile în poemul epic Iliada. Astfel, el a ajuns un mare prinț, capabil să mânuiască și pana și sabia. În 340 î.Hr , la doar șaisprezece ani, a devenit reprezentantul regelui și și-a petrecut următorii doi ani luptând ca general în bătălia de la Chaeronea.

Război de pedepsire

Ambițiile lui Filip nu s-au oprit la cucerirea Greciei. Privirile lui s-au oprit, apoi, asupra Asiei Mici. În Asia Mică trăiau greci venerabili și venerați, în special în regiunea de coastă a Mării Egee, dar, la acea vreme, Persia ajunsese să guverneze regiunea prin forță. El plănuia să elibereze regiunea de sub controlul Persiei. În 336 î. Hr., Filip a declarat începutul „Războiului de pedepsire", trimițându-și armata în Asia Mică. Probabil că a părut ciudat să porți un război de pedepsire, dar asta însemna, de fapt, o răzbunare pentru lunga istorie a guvernării persane asupra grecilor. Cu alte cuvinte, Alexandru era urmașul civilizației grecești și era considerat conducătorul tuturor grecilor.

Dar, în mijlocul pregătirilor pentru război, un incident major a avut loc la curtea macedoneană. Filip a fost atacat de unul dintre servitori, un nobil macedonean, murind astfel prematur.

Omul-cheie

INCRATES

Ambiția lui Filip de a invada Estul nu se născuse din senin. În acele vremuri, o anumită viziune prindea contur printre locuitorii Greciei. Aceasta era că „sărăcirea solului Greciei însemna că nu există destul teren arabil pentru a susține creșterea populației. În consecință, grecii nu mai pot progresa". Nu se știe dacă lucrurile se întâmplau într-adevărat așa sau nu, dar grecii erau foarte îngrijorați și pesimiști în ceea ce privește viitorul lor. Soluția a părut să fie teoria expansiunii către est, „invadarea vastei Persii și extinderea ariei unde grecii ar putea trăi". Incrates (436 – 338 î. Hr.) ar trebui, de asemenea, numit ca făcând parte dintre cei ce avansau această teorie. Incrates era un cunoscut a lui Filip și, într-o scrisoare adresată acestuia, i-a scris despre sprijinul său înflăcărat pentru această teorie. Ca urmare, ambiția lui Filip a fost moștenită de fiul său, Alexandru, ceea ce a dus la expediția acestuia în Persia.

Filozoful Incrates se ocupa de o academie în Atena și nu avea o părere prea bună despre Aristotel, al cărui tutore fusese rivalul său, Platon. I-a scris lui Filip o scrisoare în această privință. „Mă întreb dacă omul căruia i-a fost lăsată în seamă educația prințului este obsedat în mod deschis de cercetarea fizică". Astfel îl „sfătuiește" pe rege să nu îl lase pe Alexandru să îl idolatrizeze pe Aristotel, al cărui punct forte era metafizica.

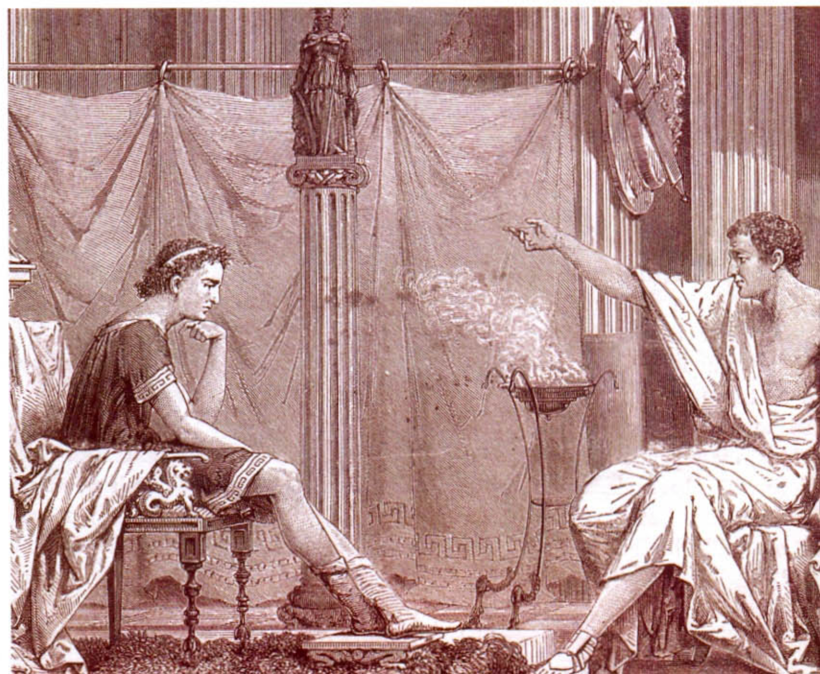

▲ Incrates a subliniat nevoia expediției din Est pentru a lărgi aria locuibilă pentru greci și superioritatea culturii grecești

◄ Un tablou din secolul al XV-lea reprezentându-l pe Alexandru încălecând calul său preferat. Ca prinț al țării militariste Macedonia, s-a antrenat continuu în artele militare de la o vârstă fragedă

▼ Tutorele personal, Aristotel, cu prințul Alexandru. Prințul acorda un interes special Științelor Naturale

Începutul expediției spre locuri îndepărtate

Urcarea pe tron

MOTIVUL DIN SPATELE ASASINĂRII LUI FILIP a fost neclar, dar a existat teoria că mama lui Alexandru, Olympia, a fost creierul din spatele complotului. În acea perioadă, Filip își luase o nouă soție și intenționa să-i dea tronul în calitate de soție oficială, îndepărtând-o astfel pe Olympia. În acest mod, era foarte probabil ca un prinț născut de această nouă soție să moștenească tronul. Se spune că Olympia a luat inițiativa și l-a ucis pe Filip. Se spunea chiar că Alexandru ar fi fost implicat în complot. O altă teorie îl implica pe regele Persiei, dar realitatea încă nu se cunoaște.

Oricare ar fi adevărul, moartea neașteptată a acestui bărbat cu o putere copleșitoare, care cucerise toată Grecia, a lăsat țara în haos. Expediția spre Asia Mică a fost anulată imediat. În timp ce Grecia era pierdută în aceste frământări, o revoltă a izbucnit în Tracia, la nord de Macedonia. Curtea macedoneană s-a grăbit să convoace o întâlnire pentru a hotărî succesorul la tron și l-a ales pe tânărul de douăzeci de ani, Alexandru.

O ambiție moștenită

Au fost voci care au protestat împotriva alegerii unui rege tânăr. Oponenții susțineau un alt prinț și au conspirat împotriva lui Alexandru. Folosind puterea celor mai apropiați nobili și a armatei, Alexandru a eliminat membrii opoziției, unul câte unul. După aproximativ trei luni, a înăbușit revolta din Macedonia și și-a îndreptat eforturile către controlarea revoltei din Tracia.

În timpul lui Filip al II-lea, Tracia era regiunea cea mai nordică a Macedoniei. Alexandru și-a părăsit palatul și i-a condus pe soldații de elită ai tatălui său în nord. Totuși, urmărind acțiunile sale, tulburările s-au mutat la sud. Au fost revolte în cele mai importante orașe, inclusiv în Atena și Teba. Dacă revolta se întindea în toată Grecia, Liga din Corint nu avea să fie nimic mai mult decât o alianță slabă și s-ar fi destrămat cu siguranță. Toate succesele lui Filip erau amenințate. Totuși, Alexandru avea mult mai multe resurse decât și-au închipuit dușmanii săi. El a suprimat repede revolta din Tracia și, fără întârziere, a recucerit-o. Apoi s-a îndreptat spre Teba, obligând orașul să se predea cu viteza fulgerului.

Nu a arătat nicio milă în pedepsele date. Orașul a fost complet distrus și oamenii rămași au fost vânduți ca sclavi.

▲ O camee gravată cu chipul lui Alexandru și al mamei sale, Olimpia

Versiune diferită

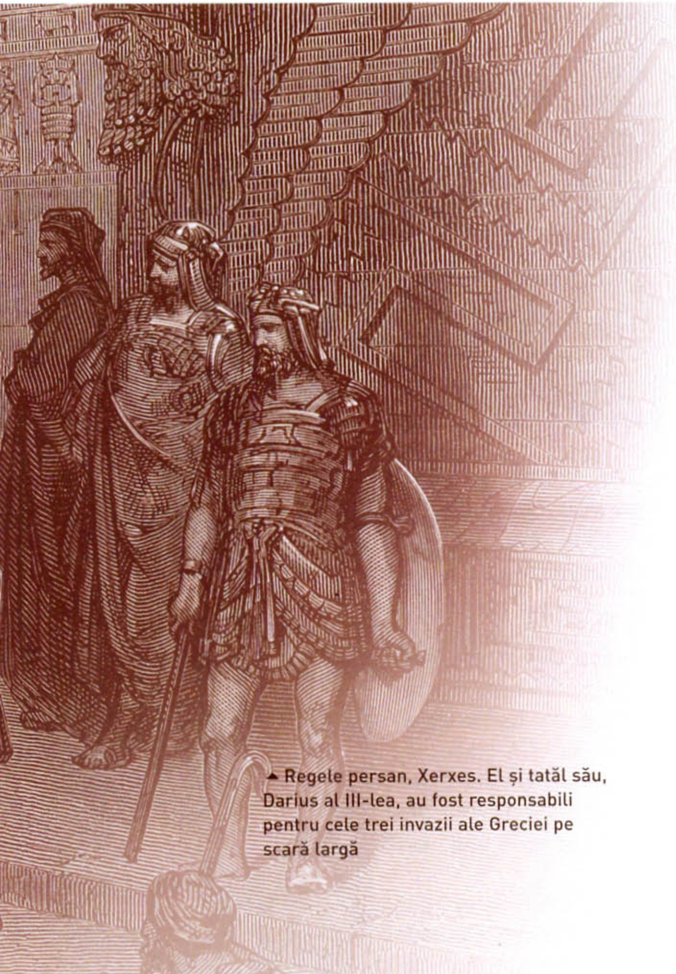
ADMIRAȚIE PENTRU O EROINĂ DIN TEBA

Soldații macedoneni care au cucerit Teba erau liberi să jefuiască și să comită acte de violență. Locuitorii Tebei nu puteau ține piept temutei puteri militare a armatei macedonene și nu puteau decât să suporte aceste lucruri. Una dintre victime a fost o femeie pe nume Timocleia, care a fost atacată de un soldat care intrase peste ea în casă. Totuși, ea nu a acceptat supusă, așa cum făcuseră ceilalți cetățeni. Ura tirania armatei macedonene și de aceea i-a spus „Îți voi arăta unde mi-am ascuns lucrurile de valoare" și l-a dus la marginea unei fântâni. Când soldatul a privit în jos, ea l-a împins și l-a aruncat în fântână. Aceasta era adâncă, astfel că soldatul a strigat după ajutor, dar femeia a aruncat cu pietre și l-a omorât. Curând, armata macedoneană a aflat și Timocleia a fost prinsă și dusă în fața lui Alexandru.

Timocleia era pregătită pentru pedeapsa cu moartea. Ea i-a răspuns fără rezerve lui Alexandru și nu a arătat nicio urmă de teamă. Alexandru a admirat acest fapt și, în mod extraordinar, a iertat-o pe curajoasa femeie. Se prea poate ca Alexandru, care s-a arătat nemilos în executarea rebelilor imediat după urcarea sa pe tron, să fi respectat curajul acestei femei ca pe al eroilor pe care el însuși dorea să-i imite.

◄ Timocleia, femeia care a împins un soldat macedonean într-o fântână

▲ Regele persan, Xerxes. El și tatăl său, Darius al III-lea, au fost responsabili pentru cele trei invazii ale Greciei pe scară largă

Văzând această stare de fapt, orașele, începând cu Atena, au încetat pe loc răscoala, au încercat să își ceară scuze direct și au implorat să fie iertate. Astfel, Liga din Corint nu mai era amenințată. Macedonia a ajuns încă o dată la statutul de putere conducătoare a Greciei.

Noul rege al Macedoniei depășise curajul tatălui său, cuceritorul Greciei, fiind un amestec de conducător și barbar. În plus, o ambiție cu mult mai mare decât cea a tatălui său se ascundea adânc în sufletul său.

Eternul duşman, Persia

Alexandru luase mulți prizonieri din orașele grecești răzvrătite și i-a încorporat în armata macedoneană, sporindu-i forța. Curând, el a declarat reînceperea invadării Asiei Mici, întreruptă de moartea tatălui său. Era nerăbdător să arate că avea calitățile necesare pentru a fi moștenitorul coroanei măreţului său tată. În acest scop, nu exista o demonstrație mai eficientă decât continuarea expediției planificate de tatăl lui spre est. Aceasta a devenit o prioritate pentru Alexandru.

Persia era cea mai mare și mai puternică națiune din acele timpuri. Națiunea care a prosperat în zona în care este acum Podișul Iranian și-a început expansiunea în jurul anului 550 î.Hr și, în perioada lui Alexandru, guverna întregul Orient Mijlociu, inclusiv Egiptul. Se lăudau cu o populație uriașă și cu o bogăție de produse. Regele locuia într-un palat puternic fortificat, în capitala Babilon, cu impresionanta sa armată supraveghind cu vigilență vasta zonă înconjurătoare, în caz de invazie.

În trecut, și Grecia suferise o invazie de proporții din partea armatei persane. Începând din 490 î.Hr. și cu o durată de o jumătate de secol, această perioadă a fost numită Războiul Persan. În timpul ei, orașele grecești se uniseră și învinseseră în bătălia de la Salamis, o confruntare navală celebră, și în bătălia de la Termopile. Totuși, deși au învins în război, câmpurile de bătălie și orașele, ca Atena, au fost devastate, au cunoscut stricăciuni de lungă durată, templele fiindu-le arse în timpul scurtei lor capturări de către armata persană. Din acest motiv, grecii priveau acțiunile persanilor ca fiind de neiertat, iar aceste sentimente ostile nu dispăruseră pe timpul lui Alexandru, care s-a folosit de acest fapt. În timpul expediției în Asia Mică, se avea în vedere ca grecii să nu se opună atât de puternic guvernării macedonene dacă li se dădea șansa să se revolte împotriva dușmanului de moarte, persanii.

Alexandru a ținut o întâlnire cu statele aparținând Ligii din Corint și a fost ales în poziția de Comandant al trupelor de coaliție grecești. El era reprezentantul armatelor macedoneană și grecească și le conducea în bătălie. Trupele sale numărau atunci treizeci de mii de soldați. Aceasta nu era decât o mică armată în comparație cu imensa putere a Persiei, dar trupele de elită care fuseseră special antrenate sub regele Filip mărșăluiau acum în teritoriul inamic în frunte cu fiul lui.

▸ Regele Persiei i-a supus pe evrei pentru a domni peste Egipt. Imperiul persan cuprindea, de asemenea, tot Orientul mijlociu de azi, cu excepția Peninsulei Arabe

▾ Un tablou de la sfârșitul secolului al XIX-lea înfățișând bătălia de la Salamis. Având loc imediat după bătălia de la Termopile, flota de luptă ateniană, mai numeroasă, s-a ciocnit cu cea persană în golful Salamis și i-a provocat acesteia din urmă mari pierderi

▾ Celebra bătălie de la Termopile. A avut loc în anul 480 î. Hr., și se spune că în această bătălie plină de vitejie sute de mii sau chiar milioane de soldați persani căliți au înfruntat o mie de soldați greci

Bătălia de pe Granicus

Traversarea strâmtorii Dardanele

ÎN PRIMĂVARA ANULUI 334 î.HR., Alexandru și armata lui au părăsit Macedonia și au navigat prin strâmtoarea Dardanele spre Troia, înainte de a mărșălui spre sud, de-a lungul coastei vestice a Asiei Mici. După ce s-au întâlnit cu avangarda trimisă de Filip, armata număra acum cinci mii de viteji.

Persanii au fost luați pe nepregătite de această invazie bruscă. Se luptaseră cu grecii în Asia Mică de mai multe ori înainte, dar de când orașele grecești semnaseră tratatul de pace din 386 î.Hr, nu era nici un semn că stăpânirea persană ar fi contestată acolo. În ciuda unor încăierări neînsemnate cu trupele de avangardă ale lui Filip, persanii se așteptau ca acestea să se retragă repede după moartea regelui. Departe de a se retrage, acestea conduceau atacul, în fruntea trupelor lui Alexandru.

De îndată ce regele persan a aflat veștile de la mesagerul său, guvernatorii din Asia Mică au format un consiliu pentru a decide ce contramăsuri să adopte. S-a hotărât să stabilească o linie de apărare în spatele râului Granicus și să se pregătească să se angajeze în luptă cu inamicul.

La vremea aceea, generalul grec Memnon, aflat ca mercenar în slujba Persiei, a sugerat ca pământul să fie pârjolit ca formă de apărare. Dacă terenul arabil și casele erau arse acolo unde armata macedoneană ar fi ajuns, aceasta ar fi înfruntat problema lipsei hranei și a adăpostului. Cu alte cuvinte, planul era să demoralizeze trupele invadatoare.

Totuși, acest plan a fost respins din cauza puternicei opoziții a guvernatorilor. Unul dintre guvernatori s-a mâniat, spunând „Nu vom arde nici măcar o casă pe propriul nostru teritoriu". Nobilii fuseseră împroprietăriți cu terenuri și li se dăduseră lucrători de către regele Persiei și, prin urmare, nu puteau permite ca acestea să fie distruse fără a-i cere regelui permisiunea.

▲ Strâmtoarea Dardanele care separă Europa de Asia. În perioada în care s-a născut Alexandru, aceasta era granița dintre Grecia și Imperiul Persan

Astfel, guvernatorii persani și-au concentrat trupele pe râul Granicus. În scurt timp avea să înceapă prima luptă a lui Alexandru cu armata persană.

Persanii bat în retragere

Râul Granicus curge de la est la vest prin terenul muntos din Asia Mică. Albia râului este foarte îngustă, cu o lățime mai mică de patru-cinci metri, dar malurile abrupte fac dificilă trecerea unei forțe armate echipate cu armuri grele. Perșii formau o linie de călăreți de peste zece mii de luptători gata să îi atace pe macedoneni, după ce urcau malurile.

Alexandru a văzut poziționarea inamicului și a ordonat trupelor să atace în forță. Această idee i-a șocat complet pe colegii săi generali. Aceasta însemna să atace frontal inamicul, când acesta aștepta exact acest lucru. Ei au prezis că acest tip de atac nesăbuit va duce la pierderi în masă.

Totuși, Alexandru a strigat „Înainte!", îndemnându-și propriul cal și a condus avangarda înspre inamic. Nevrând să-l expună pe rege pericolului, generalii au traversat râul în urma lui. Armata macedoneană i-a urmat. Astfel, întreaga armată a traversat râul grupată.

Pentru Persia, mai bine nici că se putea. Inamicul îi căzuse în capcană în mod minunat. Cavaleria

▲ Privind în jos, la Marea Egee, de pe rămășițele civilizației grecești. Grecii antici trăiau cu fața spre Marea Egee, dar după apariția Imperiului Persan, orașele grecești au fost anexate Asiei Mici

▼ Atena din zilele noastre. În timpul Războiul Persan, orașele grecești conduse de Atena au luptat cu vitejie pentru victorie. Totuși, dificultățile financiare ce au fost produse de războiul civil ce a urmat au făcut ca Grecia să devină vasalul Persiei

DIN CULISE

GRECIA CA STAT VASAL

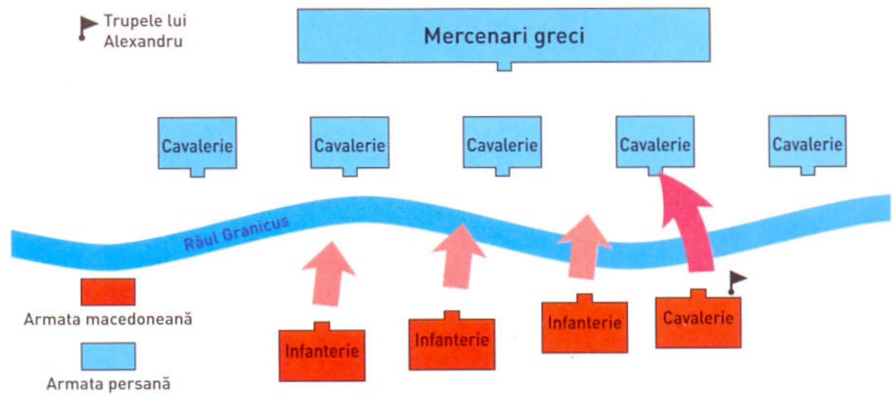
În timpul lui Alexandru, majoritatea grecilor considerau Persia drept cel mai mare inamic al lor. Câștigând bătălii împotriva Persiei, grecii se considerau războinici superiori și îi priveau de sus pe perși, care se bazau pe număr în atac. Grecii erau, de asemenea, mândri de democrația lor și îi ridiculizau pe perșii care trăiau sub o stăpânire tiranică, numindu-i „sclavi care nu se pot mișca fără ordinul regelui".

Cu toate acestea, Grecia era încă sub dominația Imperiului Persan. După Războiul Persan, Grecia pierduse succesiv părți din teritoriu, mai întâi după Războiul Peloponesian și apoi după Războiul Corintian. În timpul acestor conflicte, perșii acordaseră sprijin financiar ambelor tabere, pe ascuns. Din cauza prelungirii războiului, grecii erau epuizați. Remarcând acest fapt, regele persan a reușit să facă orașele grecești să semneze tratatul numit „Pacea Regelui". Pentru a plăti datoria, Grecia s-a angajat să-și arate respectul pentru regele Persiei. Nu se știe ce ar fi simțit grecii în această privință în acel moment, dar în viziunea politică internațională curentă, însemna că Grecia a devenit în mod clar un stat vasal al Persiei.

persană i-a atacat pe macedoneni pe când aceștia traversau râul. Macedonenii mergeau stângaci prin apă și au fost doborâți cu sutele. Cu toate acestea, la finalul acestei campanii cu lupte grele, Alexandru și cei care îl urmau au micșorat distanța dintre ei și oponenți, reușind să urce malul. Pasul următor făcut de armata persană a fost să încerce să-l ucidă pe Alexandru. Aceasta s-a transformat imediat în bătălia principală.

Alexandru a atacat orbește, manevrând sulița. După o teorie populară, un general persan l-a împuns cu vârful sabiei, dar coiful i-a salvat viața, iar el și-a înfipt sulița în atacator.

Aceasta era bătălia crucială, decisivă. Soldații lui Alexandru au continuat să se adune pe mal. Astfel, punând piciorul pe mal, cavaleria macedoneană a părut că vine prin spatele armatei persane. Au privit apoi cum persanii au început să se retragă iar liniile de luptă s-au rupt. Persanii au fugit de pe câmpul de luptă, după victoria psihică, în primul rând, a adversarilor.

▲ De partea persană, cavaleria s-a așezat în linie de-a lungul râului Granicus. Mercenarii greci erau staționați în spate. Urau să se lupte cu trupe din propria țară și au fost ținuți deoparte deoarece nu exista nicio îndoială că vor schimba taberele în mijlocul bătăliei

Regele neînfricat

Victoria era aproape în mâna macedonenilor. Totuși, mai erau încă trupe persane care nu fugiseră de pe câmpul de bătălie. Era infanteria greacă.

În acele timpuri, erau mulți greci care lucrau pentru armata persană ca mercenari. Erau imediat aruncați în bătălie de către persani, dar nu au fost lăsați să ia parte în prima linie la războiul împotriva cuceritorilor pământului lor natal. În loc de aceasta, au fost trimiși să ofere armatei macedonene șansa să se predea. Alexandru a refuzat și, chiar în acel moment, propria lui linie întâi a început atacul. Alexandru a fost teribil de mâniat de acțiunea grecilor. Întreaga armată macedoneană i-a înconjurat pe mercenarii greci, care nu s-au putut opune masacrului.

Bătălia de pe râul Granicus s-a încheiat cu victoria Macedoniei. În ciuda faptului că s-au luptat mai mult de optzeci de mii de soldați, numărul victimelor a fost mic. Macedonenii au pierdut o sută de luptători, iar perșii aproape o mie de mercenari greci. Alexandru a deplâns moartea soldaților săi și a trimis soli în orașele lor de baștină. De asemenea, și-a decorat palatul cu portretele câtorva dintre cei mai curajoși. Pentru Alexandru, aceștia fuseseră camarazi valoroși, cu care se antrenase cot la cot de la o vârstă fragedă.

Bătălia de pe Granicus a fost prima dispută dintre Alexandru și Imperiul Persan și a avut un efect psihologic imens asupra ambilor inamici. Armata macedoneană a descoperit un sentiment nou de respect pentru regele lor brav, în timp ce persanii și-au dat seama că invadatorii lor au fost șocant de bine pregătiți pentru un atac secret.

▼ Un tablou din secolul al XVIII-lea, reprezentând bătălia de pe râul Granicus

Bătălia de la Issos

Cucerirea Asiei Mici

DUPĂ VICTORIA DE PE RÂUL GRANICUS, Alexandru și trupele sale au înaintat de-a lungul coastei Mării Egee. Orașele prin care treceau își deschideau porțile tânărului rege. Majoritatea cetățenilor erau greci, care au nutrit dintotdeauna o mare dorință de revoluție cât timp au fost sub guvernare persană. Auzind veștile legate de victoria strălucită de pe râul Granicus, ei își întâmpinau marele eliberator cu o deosebită căldură. În timpul ocupației, Alexandru le-a interzis cu strictețe soldaților săi să jefuiască orașele.

Bineînțeles, nu toate orașele au fost eliberate fără vărsare de sânge. Existau garnizoane în anumite părți ale orașelor ce juraseră loialitate regelui Persiei, care au creat necazuri armatei macedonene. Totuși, aceasta nu a îndemnat masele la rezistență și, la sfârșitul anului 334 î.Hr., zona de coastă a mării Egee era, practic, sub control macedonean. Pentru greci, aceasta a fost împlinirea procesului de redobândire a teritoriului pierdut, dar pentru Alexandru acesta a fost începutul invaziei sale asupra părții centrale din Asia Mică.

Au întâmpinat puțină rezistență din partea persanilor până în acel moment, iar Alexandru a capturat un teritoriu vast. În jurul acestei date, obstacolul neașteptat în înaintarea lui a devenit... apa.

În timpul verii din 333 î.Hr., după ce s-a scăldat în râu pentru a scăpa de căldura intensă, Alexandru a căzut pradă unor convulsii urmate de febră mare. Mulțumită îngrijirilor date de doctorul armatei, starea lui nu a devenit foarte gravă. A durat două luni până când și-a revenit complet, iar armata nu s-a mișcat în tot acest timp. În timpul în care starea de sănătate a regelui nu a fost cea mai bună, soldații se bucurau de șansa de a se putea odihni.

Pe de altă parte, nu exista niciun motiv pentru ca persanii să nu facă nimic, pierzând timpul. Regele persan de atunci, Darius al III-lea, a dat un manifest în Babilon pentru formarea unei armate care să o distrugă pe cea a lui Alexandru. Documentul spune că numărul trupelor adunate a fost de șase sute de mii de luptători.

În același timp, când Darius al III-lea își conducea trupele pe câmpul de bătaie, generalul Memnon a ordonat flotei navale grecești să atace. Aceasta a fost o strategie inteligentă. Din cauza acțiunilor flotei navale a generalului Memnon în marea Egee, Alexandru avea de înfruntat perspectiva alarmantă a unei amenințări și din spatele frontului.

Totuși, din pură întâmplare, generalul Memnon a murit pe neașteptate, din cauza unei boli. După ce a pierdut un general, armata persană s-a demoralizat și și-a abandonat acțiunile. Spre deosebire de soldații bine antrenați din epoca modernă, fără un general, o armată din Antichitate, adunată sub amenințarea sabiei, devenea precum o turmă de oi fără păstor.

Strategia lui Darius de a crea o tulburare logistică a fost dejucată, dar lucrurile nu s-au oprit aici pentru Alexandru. Darius al III-lea își adunase deja piesele pentru bătălia decisivă pentru Asia Mică.

Regii câmpului de bătălie

Alexandru și Darius al III-lea. Bătălia decisivă dintre cei doi regi a avut loc în noiembrie, 333 î. Hr. la baza Asiei Mici, în preajma orașului Issos.

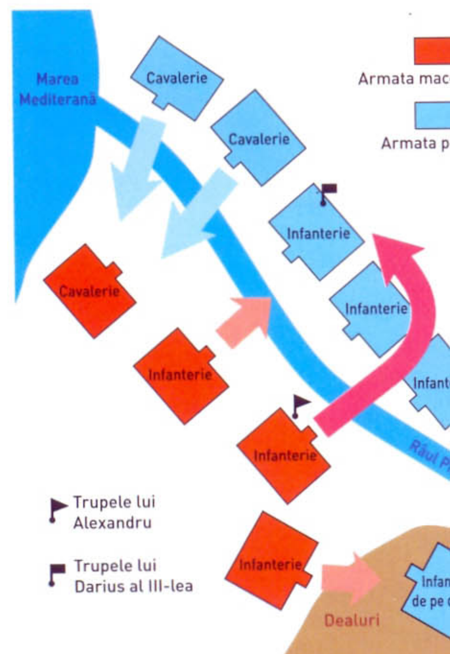
Armata macedoneană avea treizeci de mii de luptători împotriva unei forțe persane de două sute cincizeci de mii. Ambele tabere și-au așezat trupele pe malul râului Pinarus. Deși râul nu era foarte diferit ca mărime de Granicus, se dovedea greu de traversat pentru trupe având țărmuri stâncoase pe alocuri. Porțiunea de teren drept de lângă râu era câmpul de luptă, dar spre est se întindeau dealuri, ceea ce făcea ca acel loc să fie prea mic pentru a încăpea ambele armate.

Prima linie era formată la marginea râului de armata persană. Coloana vertebrală era compusă din infanterie bine echipată cu armuri, iar forța de atac formată din cavalerie era aliniată cel mai aproape de mare. Apoi, infanteria ușoară cu săbii și arcuri era ascunsă pe dealurile de pe malul opus. Strategia era aceea a unui asediu în masă. Când infanteria grea avea să atace inamicul, cavaleria va ataca și ea dinspre coastă, în timp ce, în același timp, infanteria ușoară apărea de

▲ Darius al III-lea a fost consternat după atacul armatei macedonene.

▼ Cele două armate se luptau în dezordine pe câmpul de luptă îngust în bătălia de la Issos. Într-un final, armata macedoneană a câștigat, după ce a avut un avantaj asupra inamicului.

◂ Înfățișarea actuală a Asiei Mici. Temperatura este ridicată datorită climei uscate, dar râul care curge prin munții înalți este surprinzător de rece.

▲ Un tablou din secolul al XVI-lea reprezentând purtarea cavalerească a lui Alexandru cu familia lui Darius al III-lea pe care o capturase

pe dealuri. Totuși, Alexandru spiona pozițiile inamice, și, descoperind cu ochi de vultur infanteria ușoară ascunzându-se pe dealuri, a ordonat unei părți a forțelor sale să o atace pentru a angaja inamicul în luptă.

Alexandru a ajuns la malul râului și, încă o dată, a fost primul care s-a aruncat în apă. Generalii macedonieni l-au urmat. Astfel, conducătorul și luptătorii săi s-au mișcat cu forță împreună. Linia defensivă persană avea să se prăbușească nu după mult timp în fața bărbaților curajoși, încercați în luptă.

O victorie istorică

Persanii nu au putut găsi cu ușurință un loc prin care să traverseze pe cealaltă parte și au pierdut momentul propice pentru declanșarea atacului. În acea clipă, Alexandru a apărut dinspre dealuri, conducându-și armata la marginea râului, gata să înceapă atacul. Darius era poziționat în centru și, văzând strălucirea armelor, s-a pierdut cu firea și a fugit.

Curajul lui Alexandru era vizibil și în luptă. Era primul care trecea râul prin linia de călăreți inamici.

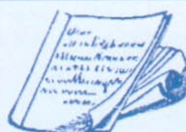
Conform unei legende, el a reușit să îi dea o lovitură lui Darius, dar și el a fost rănit la coapsă.

Cu regele persan bătând în retragere, soarta bătăliei era hotărâtă. Armata macedoneană și-a urmărit la mică distanță inamicii care fugeau, iar urmărirea s-a încheiat cu o repetare a masacrului anterior. Darius își adusese soția și amantele, dar acestea fuseseră abandonate de gărzile lor și au fost luate prizoniere de către armata macedoneană.

Astfel, Alexandru a câștigat bătălia dată între elita ambelor țări. Există o mare diferență în estimări privindu-i pe cei pierduți în bătălie, dar media este în jur de patru sute de macedoneni și între zece mii și douăzeci de mii de persani. În pofida propriilor răni, Alexandru a mers să le vorbească soldaților răniți imediat după bătălie. Felul atent de a fi al regelui a dus la o loialitate mare în inima soldaților.

▸ Alexandru folosindu-se de sabie ca să desfacă nodul

Versiune diferită

NODUL GORDIAN

În anul 333 î.Hr., în orașul Gordion, care fusese cucerit de armata macedoneană, multe lucruri neobișnuite puteau fi găsite prin temple. Printre ele era și un car de luptă a cărui secțiune care e de obicei legată de cai avea o funie înfășurată în jurul ei și legată într-un nod. Potrivit legendei, persoana care dezlega nodul avea să devină regele Asiei. Până în acel moment, mulți oameni încercaseră, dar nimeni nu putuse să desfacă acel nod. Auzind povestea, Alexandru a acceptat imediat provocarea. Totuși, funia fusese complicat legată până devenise rigidă, iar Alexandru nu știa de unde să înceapă să o desfacă, deoarece ambele capete erau ascunse în interiorul nodului. Fără să se gândească, Alexandru și-a tras sabia din teacă și a tăiat funia. Cum era de așteptat, nodul nu a fost o problemă pentru sabie, iar funia a căzut bucățele. Încercase ceva la care nimeni până atunci nu se gândise. Astfel, conform profeției, Alexandru avea să devină regele Asiei.

Există cercetători care se îndoiesc de adevărul acestei povestiri. Având în vedere că Alexandru a fost zeificat după moarte, sunt multe povești de acest tip care circulă despre el. Sunt multe mituri, inclusiv cel după care succesul sau eșecul îi erau date de un zeu marin care trăia într-o îndepărtată mare nordică. Cu toate acestea, dacă e să ne luăm după personalitatea înflăcărată și temperamentală a lui Alexandru, povestea nodului gordian nu e ușor de trecut cu vederea ca ficțiune, după cum și-ar fi putut cineva închipui inițial.

Bătălia de la Gaugamela

Deșertul de foc egiptean

DUPĂ VICTORIA DE LA ISSOS, nu a mai rămas nicio urmă de armată persană de-a lungul coastei mediteraneene. Aceasta le-a permis macedonenilor să petreacă mult timp planificând cu grijă strategia de luare în stăpânire a teritoriului. Prima jumătate a anului 332 î.Hr. a fost petrecută cu capturarea și pacificarea Libanului, a Israelului și a vestului Siriei. În toamnă, Alexandru a revenit la acțiune. Urma să invadeze Egiptul, prin istmul Suez.

Cândva în jurul acestei perioade, obiectivul lui Alexandru s-a schimbat de la Asia Mică la întreg Imperiul Persan. Victoria imensă de la Issos i-a dat încredere și ambiție. Generalul persan din Egipt a fost uimit de veștile invaziei macedoniene. El s-a predat înainte să înceapă lupta și i-a predat întreg Egiptul lui Alexandru. Urcarea lui pe tron a avut loc la Memphis, în centrul Egiptului, locul faraonilor, vechii conducători ai Egiptului. Acum, nu numai că acest teritoriu este parte din Africa, dar de aici se poate ajunge, de asemenea, pe continentele european și asiatic.

În aprilie 331 î.Hr., armata macedoneană s-a întors în Siria și, în timp ce își croiau drum spre inima teritoriului, au ajuns la râul Eufrat al cărui curs trecea prin capitala Persiei, Babilon. În timp, macedonenii au înfipt un pumnal în inima Persiei.

Ora bătăliei decisive

În tot acest timp, Darius era în palatul său din Babilon, dar nu mai avea niciun mijloc la îndemână pentru a amâna cea mai importantă bătălie pentru viitorul națiunii sale. Dacă îi permitea dușmanului său să invadeze sudul Mesopotamiei, teritoriu binecuvântat cu un sol bogat și o populație vastă, aveau să fie puse întrebări privind competența regelui. Nu putea să aibă loc o invadare a sudului Mesopotamiei sub nicio formă.

Darius și-a mobilizat soldații din toată țara pentru a avansa spre Gaugemela, la nord de Babilon. Acolo, el a făcut pregătiri pentru o ambuscadă. Se spune că forța ar fi fost de un milion cinci sute de mii de soldați. În această bătălie, Darius juca pe o carte mult mai puternică decât avusese până acum.

În armata sa dispunea și de un efectiv de elefanți. Aceștia fuseseră aduși din regiunea indiană, iar rolul lor era să calce în picioare avangarda inamicului. Apoi erau care de luptă cu seceri atașate la roți pentru a reteza picioarele dușmanilor. În acele timpuri, carele aveau două roți și erau trase de cai, și deci erau un obstacol serios pe teren plat, iar regele dorea să le folosească ca armă secretă care să cauzeze anihilarea coloanei vertebrale a dușmanului. La final erau cavalerii sciți. Aceștia foloseau cai grei, ce aparțineau triburilor nomade din regiunea de stepă a coastei Mării Negre, în speranța că, astfel, soarta bătăliei se va înclina în favoarea lor.

Alexandru, pe de altă parte, a aflat de strategia inamicului prin interogarea prizonierilor. Pe deasupra, el a inspectat cu grijă câmpul de bătaie. Oamenii lui au urmărit dușmanul prin ceața neguroasă și i-au raportat că „sorții sunt împotriva unui asediu obișnuit" și l-au sfătuit să lanseze un raid nocturn. Dacă acționau în confuzia unei lovituri nocturne, era posibil să-l lovească și pe Darius. Totuși, Alexandru a abandonat acest plan, zicând „Nici nu mă gândesc să fur victoria". Aceasta deoarece, pe vremea aceea, un atac de noapte era considerat o metodă lașă de luptă. De vreme ce până atunci își dăduseră silința să lupte corect, nici nu se punea problema să fie însemnați cu pata lașității. Alexandru avea să-și lovească oponentul din față, în așa fel încât să provoace daune fatale.

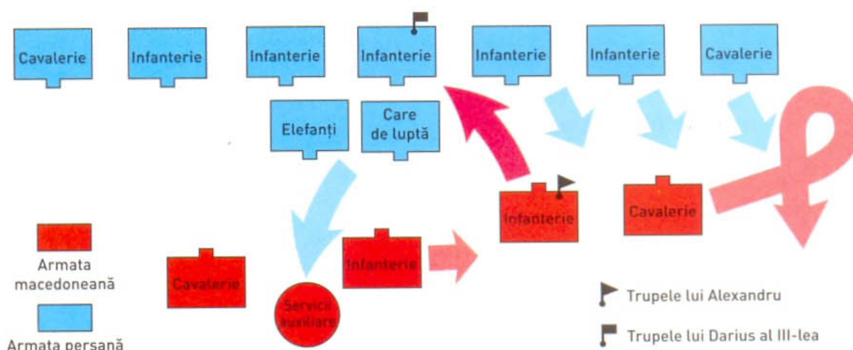
▼ Armata macedoneană a atacat Tyrosul. Tyrosul a refuzat să se predea, iar Alexandru a capturat acest oraș numai după un asediu de șase luni

▼ O schiță a unui car de luptă persan dintr-o revistă din secolul al XIX-lea. Era prevăzut cu seceri atașate la roți.

◂ Râul Eufrat curge prin Mesopotamia, locul de naștere al celei mai vechi civilizații umane.

▴ Armata persană era unică, având o putere copleșitoare, dar macedonenii au păcălit-o pentru a crea o breșă în liniile de luptă, pregătindu-le pentru înfrângere

Anihilarea armatei persane

Pe data de 1 octombrie, ambele armate au intrat în bătălia decisivă. Alexandru a ales o formație de luptă ciudată. Flancul drept de infanteriști ieșea în exterior, iar cavaleria era în flancul stîng. Mai era un grup de cavalerie în partea cea mai îndepărtată a flancului drept.

La începutul bătăliei, infanteria macedoneană și cel mai îndepărtat flanc drept de cavalerie s-au întors spre dreapta. Temându-se că dușmanii lor se vor strecura prin spate, armata persană i-a urmat, ceea ce a făcut ca fronturile de bătălie ale ambelor părți să fie ușor alungite într-o parte. Punctul slab al armatei macedonene era acum centrul. Darius a ordonat cavaleriei și carelor de luptă să atace centrul, să încerce să rupă forța macedoneană în două. În bătăliile de odinioară, cu mijloace de comunicare primitive, despărțirea armatei ar rezulta în transformarea efectivelor în soldăței de jucărie. Totuși, aceasta a fost capcana lui Alexandru. În timp ce privea cum cavaleria persană ataca frontal, el și-a mutat propria infanterie din nou către dreapta. Centrul era acum aproape gol. Aceasta era poziția de aprovizionare cu mâncare și echipament a macedonenilor. Când macedonenii au văzut că armata persană jefuia trofeele lor din lupte, din grămezi, au văzut roșu în fața ochilor.

În acest timp, cavaleria macedoneană putea fi văzută alergând furioasă de jur împrejur în flancul îndepărtat din dreapta. Această tactică de diversiune i-a păcălit pe adversari, pentru ca ei să își întărească apărarea. Acest lucru a fost total neașteptat pentru perși, deoarece practica generală a timpului era să te limitezi ferm la infanterie, folosind infanteria împotriva infanteriei și cavaleria împotriva cavaleriei. Cu toate acestea, Alexandru a venit cu un plan elaborat care n-a făcut decât să inducă în eroare dușmanul.

Nu după mult timp, s-a putut întrezări pentru prima dată locul întărit unde era Darius, prin breșa din linia de luptă. Alexandru nu a scăpat acest moment oportun. Iute ca fulgerul, infanteria lui l-a atacat vijelios pe Darius. El era în fruntea batalionului, după cum era de așteptat. Darius a fost înspăimântat de măcel și a fugit încă o dată. Din punct de vedere logic, persanii păreau a fi forța mai puternică, dar cu un rege care ducea dorul palatului său și care nu avea experiență de luptă, era imposibil de prevăzut rezultatul bazându-ne doar pe numărul efectivelor.

Știind că regele lor a fugit de pe câmpul de bătălie, forța persană s-a prăbușit complet. Sute de mii de soldați fugeau în diverse direcții creând haos. Deși Alexandru nu a putut să-l urmărească pe Darius, el a prins un număr mare de captivi și provizii de hrană, precum și o pradă considerabilă de război.

Victoria din bătălia de la Gaugamela nu numai că a însemnat sfârșitul lui Darius al III-lea, dar a și decis soarta Imperiului Persan, cu domnia sa glorioasă de două sute de ani. Regele și-a pierdut toată autoritatea în momentul în care ambuscada lui la scară mare s-a sfârșit în eșec.

▴ Un tablou din secolul al XVII-lea reprezentând bătălia de la Gaugamela. Conflictul este numit și Bătălia de la Arbela

▸ Citadela Alexandriei a fost construită în secolul al XV-lea. Multe alte Alexandrii au căzut în ruină, dar orașul din Egipt, numit după Alexandru, a continuat să înflorească, pe măsură ce cetățenii i s-au schimbat

Biblioteca de amintiri

RĂSPÂNDIREA ALEXANDRIEI ÎN LUME

Lui Alexandru i-a trebuit o perioadă lungă de timp ca să învingă Imperiul Persan, dar problema consta în administrarea pământului cucerit. Nu putea să guverneze peste țara lăsată în urmă, pe măsură ce a mers mai departe să dea următoarea bătălie. Era prea departe de țara sa natală, Macedonia. Astfel s-a gândit la o metodă nouă de a guverna zona numită „Orașul întemeietor".

Tatăl său adoptase deja această metodă, dar Alexandru a adaptat-o, lăsând o parte a armatei să staționeze în oraș pentru a proteja și administra împrejurimile. Alexandru se antrenase împreună cu soldații săi de la o vârstă fragedă și avea norocul de a putea avea încredere deplină în ei. De asemenea, le-a transferat familia și prietenii din orașul natal.

Astfel, în timp ce armata macedoneană se muta, au fost întemeiate un număr mare de orașe și metropole și toate au fost încununate cu numele de Alexandria. Se crede că erau șaptezeci de locuri diferite care au apărut în această perioadă. Oamenii erau, în mod evident, confuzi atunci când se vorbea despre un oraș denumit astfel. Aceste orașe au căzut în declin după mulți ani și doar unul, în Egipt, și-a păstrat și astăzi gloriosul nume de Alexandria.

Cucerirea Babilonului

Ultimele ore ale lui Darius

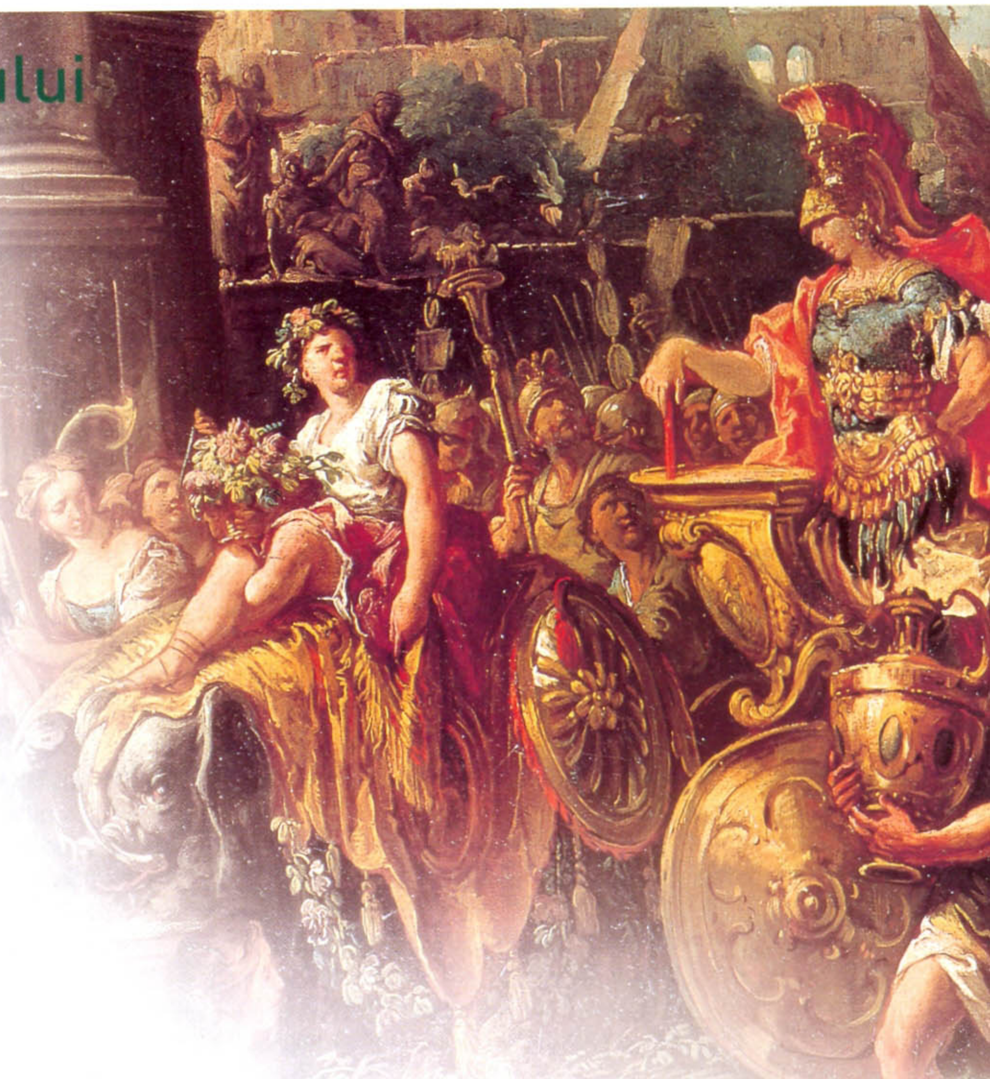
DUPĂ BĂTĂLIA DE LA GAUGAMELA, Darius nu s-a întors la Babilon, ci a fugit la palatul său din Ecbatana, în nord vestul Iranului. Din acest motiv, capitala persană era, practic, goală. Alexandru și-a concentrat atenția pe capturarea Babilonului și a avansat spre sud. Capitala era acum goală, iar consiliul persan i-a predat repede orașul lui Alexandru fără vărsare de sânge.

În inima Imperiului Persan, Babilonul avea temple grandioase și palate cu bogății magnifice. Macedonenii și grecii erau copleșiți de bucurie, pe când își aduceau aminte de umilințele îndurate în timpul ultimei jefuiri a Atenei.

După capturarea Babilonului, Alexandru a întâmpinat o oarecare rezistență din partea subordonaților. Asta deoarece Alexandru ordonase consiliului persan să-și continue guvernarea peste Babilon. Proprii generali macedoneni speraseră că vor deveni conducătorii Persiei și nu erau mulțumiți de hotărârea regelui lor. Într-un final, Alexandru a depășit opoziția acestora, dar de acum înainte aveau să aibă dezacorduri profunde în ceea ce privește modul de a-i conduce pe persani.

Expediția a continuat după capturarea Babilonului. La începutul anului 330 î.Hr., Alexandru a înaintat către est și a cucerit Persepolisul, în vestul Iranului. Persepolisul era un oraș vechi, care ar trebui să fie numit, de fapt, locul de naștere al Imperiului Persan. Totuși, jefuirea aurului său de către macedoneni și omorârea cetățenilor l-au lăsat în ruine.

Acesta a fost un semn că armata macedoneană suferea de lipsă de disciplină. La început au fost mobilizați pentru „cucerirea Asiei Mici" și au călătorit până în Orientul Mijlociu pentru a „răsturna Imperiul Persan". Totuși, după ce au capturat capitala persană, expediția nu părea să se fi încheiat. Oamenii săi loiali începuseră să se sature de război.

▲ Un tablou din secolul al XVIII-lea înfățișându-l pe Alexandru intrând triumfător în Babilon

În jurul acestui moment, Darius știa de mișcările macedonenilor la est și a vrut să se mute către est, dar a fost ucis pe neașteptate de către unul din subordonații, Bessus. Domnise doar șase ani.

Bessus a furat coroana regelui și s-a autoproclamat rege al Persiei. Totuși, de îndată ce Alexandru a aflat veștile, el a ordonat o misiune de găsire și ucidere a trădătorului.

El era acum regele Persiei. Nu putea permite cuiva să uzurpeze regele, așa că armata macedoneană și-a continuat expediția mai adânc în inima Asiei.

Un tablou din secolul al XIX-lea reprezentând Babilonul. A prosperat drept capitală a dinastiilor succesive din Mesopotamia

▼ Un „adorator îngenunchiat" al regelui Persiei

Clipe personale

CALUL SĂU IUBIT, BUCIFAL

Alexandru avea un cal favorit, numit Bucifal. Prima lor întâlnire a fost în copilăria lui Alexandru. Un comerciant i-a prezentat regelui un armăsar cu coama neagră născut dintr-un pur-sânge grecesc. Filip a încercat să se suie pe cal, dar acesta era prea sălbatic pentru a fi călărit. Mai mulți dintre generalii săi au avut de asemenea prilejul să încerce, dar nici măcar nu s-au putut sui pe spatele lui.

Prințul Alexandru a ieșit în față. I-a cerut tatălui său voie să tragă de frâiele calului și l-a întors cu fața spre soare. Calul a fost luat pe nepregătite de faptul că nu și-a mai văzut propria umbră și, astfel, a fost îmblânzit. Alexandru a sărit în spatele lui și a defilat elegant, spre marea admirație a publicului.

Acest armăsar tânăr a devenit calul lui Alexandru. Se mai spune că Bucifal s-a născut în același an ca stăpânul său.

Alexandru și-a îndrăgit foarte mult calul și l-a împodobit cu un corn de aur pentru a-l face să arate ca un unicorn. Călărea un alt cal în bătălie, dar, în momentele decisive, se urca pe Bucifal.

Calul a murit în urma unor răni căpătate într-o bătălie împotriva lui Porus. Alexandru a deplâns moartea calului său și a denumit un oraș după el, oraș pe care l-a construit în nordul Indiei.

▲ Bucifal îi este prezentat lui Filip al II-lea

Revoltă internă

Războiul pentru suprimarea lui Bessus era acum de aceeași amploare ca expediția masivă spre Persia, pe care o făcuseră până acum. Deși Bessus fusese numit rege al Persiei, totul s-a limitat la a domni peste un clan local. El nu poseda suficientă putere militară pentru a fi o amenințare, dar castelul său era localizat în centrul Afghanistanului de astăzi, în mijlocul unui deșert dificil și a unor coame muntoase abrupte. Soldații macedoneni au protestat față de acest ordin. Deja luptaseră timp de patru ani. Fuseseră puțini morți în succesiunea lor de victorii, dar erau mulți soldați răniți sau bolnavi. Sentimentul lor era că acum mult timp văzuseră „Iadul și plecaseră". Nu aveau de gând cu niciun chip să călătorească în teritorii necunoscute doar pentru a îndeplini dorința unui mare rege.

Alexandru nu știa ce să facă. Nu putea să lupte fără armată. Și-a adunat trupele la un loc pentru a le ține un discurs, dar talentul său oratoric a reușit doar foarte puțin să le crească dorința de luptă. Cu toate acestea, rămăsese încă un sentiment de dușmănie și acest sentiment avea să se dezvolte în tulburări privind „eticheta" în timpul expediției.

Alexandru copia sistemul Persan, iar subordonații săi erau obligați să facă „adorarea în genunchi", un obicei în timpul căruia vasalul îngenunchia în fața regelui pentru a-l saluta. Aceasta era o practică zilnică, simbolizând demnitatea regelui, dar în Macedonia, această practică echivala cu umilirea oamenilor de rând. Alexandru păstra cu sfințenie această formă de etichetă și, auzind de criticile prietenului său, ofițer de cavalerie, a devenit extrem de furios și i-a executat pe el și pe tatăl lui. Protestul comun al macedonenilor a fost, într-un final, trecut cu vederea, dar imaginea lui Aledandru făcând uz de putere echivala, în ochii oamenilor săi, cu „a aruncat tradițiile macedonene la gunoi și și-a pătat inima cu obiceiuri persane".

Stăpânirea Asiei Centrale

Cum armata macedoneană se apropia, Bessus a distrus bacul necesar pentru traversarea râului și a dat foc recoltei. Totuși, a fost trădat și el de către subordonații săi și a fost adus în fața lui Alexandru, care l-a condamnat la moarte pentru uciderea lui Darius al III-lea.

Prin moartea lui Bessus, Asia Centrală a căzut în mâinile lui Alexandru. În orice caz, o succesiune de revolte anti-macedonene aveau să urmeze până în anul 327 î.Hr., când au fost în sfârșit înăbușite. Cei care s-au predat au fost omorâți, iar Alexandru nu a arătat milă când a dat ordinul.

Când s-au întâlnit cu sciții, nomazi care trăiau în regiunea de stepă din Nord, Alexandru a pierdut mult timp construind un fort pentru protecție. Macedonenii au suferit și prima înfrângere de la începutul expediției spre est. A fost o mică bătălie la care Alexandru nu a fost de față, dar, auzind vestea înfrângerii, temându-se că zvonul va slăbi moralul trupelor, a amenințat că va omorî pe oricine ar vorbi despre amploarea bătăliei.

▼ Ruinele unui oraș construit de Alexandru în Afghanistan

O moarte neașteptată

Dorința insațiabilă de a cuceri

ÎN MIJLOCUL EXPEDIȚIEI ÎN ASIA CENTRALĂ, Alexandru s-a căsătorit cu fiica unui demnitar local, numită Roxana. Aceasta era o femeie de o frumusețe uimitoare, dar căsătoria a avut, cel mai probabil, o motivație politică. După ce s-au căsătorit, Alexandru și-a îndemnat oamenii să îl urmeze căsătorindu-se cu localnice. A continuat să pocnească din bici, încercând să aducă armonie între supușii săi. A făcut apel la familiile conducătoare locale și la tineri să continue expediția împreună cu el. Au fost adoptați în armata macedoneană pentru a completa pierderile suferite în timpul expediției. Aceasta era o revenire la planul grecesc de creștere a forței armatei.

Adevărul e că Alexandru avea planificată o nouă expediție. Aceasta era să invadeze India prin sud. În acele timpuri, europenii nu știau de existența continentului american și de China, și astfel credeau că lumea se termina în est cu India. În anul 326 î.Hr., macedonenii s-au despărțit în două grupuri și au invadat podișul Indiei de nord prin regiunea Gandhara. Din această poziție redutabilă, au avansat pe curenții râului Indus. Rezistența din partea locuitorilor din Gandhara a fost dură, iar armata a suferit pierderi repetate, înainte ca bătăliile să se încheie.

În acea perioadă, regiunea Indusului era divizată în mici națiuni, deoarece acestea nu puteau ajunge la un acord. India s-a împărțit între cei care doreau să-l urmeze pe Alexandru pentru a evita o luptă și cei care insistau să riposteze.

Întemeierea „Imperiului global”

Unul dintre reprezentanții facțiunilor războinice era conducătorul Punjabului, Porus, care și-a condus el însuși trupele împotriva armatei macedonene. Lupta a fost pe viață și pe moarte cu Porus care avea o înălțime de 2 metri, călărind pe un elefant și aruncând sulițe înspre armata macedoneană. Totuși el nu s-a putut măsura cu oponenții săi mai experimentați. A fost prins și adus în fața lui Alexandru. Regele l-a tratat pe Porus cu respect și i-a garantat poziția deținută înainte, cu scopul de a obține informații de la el despre interiorul Indiei. A aflat atunci de un râu imens numit Gange și de un imperiu puternic numit Magadha.

Alexandru nu a ezitat să ia decizia de a invada zona de-a lungul Gangelui. Dacă ar fi fost un atac reușit asupra Magadhalei, pământul de necucerit din est ar fi devenit istorie. Acesta era începutul expediției plănuite de Alexandru spre est.

Totuși, acest plan nu s-a realizat din cauza unei noi opoziții din partea soldaților. Alexandru a încercat să-i convingă, dar soldații nu au vrut să-i mai dea ascultare. Nemulțumirea armatei lui obosite, care luptase fără întrerupere timp de opt ani, a ajuns curând la limita critică.

În 325 î.Hr., Alexandru a terminat construcția orașelor (începută deja de ceva timp), lăsând responsabili pentru finisarea acestora generali de încredere și s-a întors la Babilon pentru un timp.

Cu toate acestea, cu marele său apetit pentru cuceriri, Alexandru nu s-a întors pe același drum pe care a venit. Și-a împărțit armata în trei grupuri și a călătorit spre Babilon printr-o regiune din sudul Iranului, pe care nu o cucerise încă. După ce a anexat-o și pe aceasta teritoriului său, domnia sa se întindea peste Grecia, Turcia, Siria, Liban, Israel, Egipt, Irak, Iran, Afghanistan, Uzbekistan, Tajikistan, Pakistan și India. Nu ar fi nepotrivit să numim această uimitoare întindere de pământ un „Imperiu global”.

▸ Porus predându-se. El a cerut să fie tratat ca un rege. Alexandru a fost impresionat de demnitatea acestuia și a renunțat la acuzațiile împotriva lui

▴ Soția lui Alexandru, Roxana. Tatăl ei era comandantul general al Asiei Centrale

▸ Un tablou de la începutul secolului al XX-lea reprezentând scena morții marelui împărat. Chiar înainte de moartea sa, el visa la o nouă expediție

Alături de zei

În Babilon, Alexandru nu a avut parte de o perioadă mai liniștită. Era mereu acompaniat de un public format din ambasadori străini și era ocupat cu problemele personale. În același timp, apropiații săi i-au ascuns faptul că erau revolte în Persia și cereri de independență în Grecia. Alexandru era, de asemenea, îngrijorat în legătură cu numeroși subordonați care erau implicați în activități criminale și necinstite. Alexandru a avut o abordare dură în ceea ce-i privește pe cei implicați în proasta administrare, prin execuții în tot Imperiul, ca formă de reprimare. Întinderea fără margini a teritoriului său făcea ca administrarea acestuia să nu fie un lucru ușor. Deși și-a exercitat toată forța pentru a semăna teama în rândul supușilor, de-abia a reușit să mențină unitatea națiunii sale.

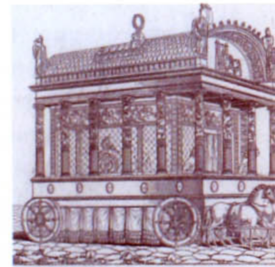
Pe de altă parte, ambiția lui Alexandru nu cunoștea margini. În capitală, el făcea planuri pentru o altă expediție care ar fi dus și mai mult la extinderea teritoriului său. Voia să construiască mai întâi o corabie de război și să călătorească spre Egipt prin Marea Arabiei și Golful Persan. Acest lucru ar fi adăugat Peninsula Arabă din zilele noastre la vastul său domeniu. Apoi aveau să remorcheze nava până la Marea Mediterană și să cucerească Cartagina și Roma. Era un plan ambițios, dar Alexandru ar fi putut să-l transforme în realitate. În 324 î.Hr., un șantier imens a fost deschis pentru construirea corăbiei. El a efectuat și o inspecție riguroasă înainte de expediție Înainte ca nava să fie lansată la apă din Babilon, erau necesare drenarea Tigrului și a Eufratului.

Totuși, chiar înainte de începutul expediției, Alexandru s-a îmbolnăvit brusc. În timpul unui banchet cu ajutoarele sale cele mai apropiate, a făcut febră dintr-o dată și a căzut la podea. Deși a avut mai multe episoade febrile, imediat după acest incident, Alexandru și-a reînceput inspecția privind pregătirile de călătorie, numai că starea sănătății sale s-a înrăutățit din ce în ce mai mult. După patru zile, a fost dus pe o targă la palatul unde avea să-și dea ultima suflare. Se presupune că motivul morții lui la numai treizeci și doi de ani ar fi fost malaria. Nu a lăsat niciun testament.

După cinci sute de ani, o biografie a fost scrisă despre reușitele sale, iar evenimentele acelei ultime zile sunt descrise cu aceste cuvinte: „Astfel, el și-a început călătoria spre tărâmul zeilor".

▲ Râul Indus în prezent. Râul era granița cea mai estică a imperiului lui Alexandru

▸ O schiță din secolul al XIX-lea a carului mortuar ce a fost folosit de Ptolemeu pentru a transporta corpul lui Alexandru

CĂLĂTORII ÎN TIMP

RĂZBOIUL ÎNVERŞUNAT AL SUCCESORILOR

După moartea lui Alexandru, imperiul său imens a căzut în haos. Aceasta s-a întâmplat deoarece nu numise un moștenitor la tron înainte de moartea sa neașteptată. Nu avea copii și singura lui rudă era un văr care avea probleme psihice. Această stare de fapt i-a găsit pe generali în dezacord cu privire la identitatea moștenitorului de drept. Roxana era însărcinată cu copilul lui Alexandru, deci ar fi putut să aștepte ca acel copil să se nască, dar chiar și atunci el ar fi fost prea tânăr pentru a guverna. Primul pas ar fi fost să se aleagă degrabă un prinț regent. Primul candidat era șeful militar, Perdiccas. El era nașul copilului Roxanei și un sprijin puternic pentru infanterie. Generalul Attalus a încercat să-l asasineze, însă fără succes.

Apoi, generalul Ptolemeu a condus o revoltă și s-a autoproclamat guvernator înainte să transporte rămășițele lui Alexandru în Egipt. Perdiccas l-a urmărit imediat și a izbucnit o bătălie între cei doi. Acesta a fost începutul „Războiului succesorilor".

De acum înainte, generalii macedoneni au dus în mod repetat bătălii sângeroase pentru coroană. Numai după două secole de la moartea lui Alexandru cel Mare s-a reinstaurat pacea asupra imperiului său.

Evenimente și bătălii între succesorii săi	
321 î.Hr	Bătălia dintre Perdiccas și Ptolemeu Seleceus și Perdiccas sunt omorâți
318 î.Hr	Eumenes cucerește Babilonul
317 î.Hr	Fratele vitreg a lui Alexandru, Arridaeus, este ucis Casandru cucerește Atena
316 î.Hr	Mama lui Alexandru, Olimpia, este ucisă Antigonus îl omoară pe Eumenes
312 î.Hr	Seleucus cucerește Babilonul Ptolemeu îl înfrânge pe geenralul Demetrius în bătălia Gazei
311 î.Hr	Roxana și fiul ei sunt uciși
307 î.Hr	Demetrius cucerește Atena Demetrius îl înfrânge pe Prolemeu în „bătălia navală a Ciprului"
306 î.Hr	Antigonus se proclamă rege
305 î.Hr	Ptolemeu, Lisimah, Seleucus și Cassandru se proclamă regi
302 î.Hr	Demetrius devine conducătorul Ligii din Corint
301 î.Hr	Forțele reunite ale lui Lisimah și Seleucus îl înfrâng pe Antigonus în bătălia de la Issos
294 î.Hr	Demetrius se proclamă rege al Macedoniei
285 î.Hr	Demetrius se predă lui Seleucus

Transformarea regelui după cuceririle reuşite

Leagănul civilizaţiei antice cucerit de Alexandru cuprindea totul, mai puţin China şi America. Expediţia lui nu a fost planificată sistematic, dar a crescut iar şi iar în mod spontan. Tânărul conducător a devenit un rege despotic şi, într-un final, s-a produs o schimbare în spiritualitatea sa pe când încerca să devină zeu.

O bătălie ca să-şi depăşească tatăl

PRIMA MOTIVAȚIE A LUI ALEXANDRU pentru expediția sa spre est a venit din lucrarea pe care tatăl său nu a reușit să o ducă la bun sfârșit. Conform unei teorii, după ce Alexandru s-a urcat pe tron printr-o lovitură de stat, a început o luptă sângeroasă cu ceilalți pretendenți. După ce a pus mâna pe tronul regelui prin forță brută, poziția lui era nesigură, așa că a încercat să depășească realizările tatălui său pentru a obține respectul supușilor săi. De asemenea, au fost teoreticieni care au sugerat că el își extindea sfera de influență în Grecia asemenea lui Incrates. După această teorie, cel mai bun mod de a deveni conducătorul Greciei era de a invada Persia.

Astfel, locul cel mai la îndemână de invadat era Asia Mică. În acel moment, obiectivul lui Alexandru nu trecea mai departe de „eliberarea grecilor și a așezărilor lor din Persia". Cu toate acestea, victoriile repetate au schimbat acest lucru. În particular, victoria de la Issos i-a dat o perspectivă optimistă asupra dușmanului său, Persia. Obiectivul lui incluzând acum toată Persia, el a invadat capitala, Babilon, numai că acolo strategia lui s-a schimbat din nou. Aceasta era acum să devină „regele Asiei".

◂ Zeul persan, Ahura Mazda. Alexandru respecta religiile națiunilor pe care le cucerea

Tronul persan

Alexandru a fost tratat cu dispreț până acum pentru că a recrutat locuitori ai Asiei care să facă parte dintre oficialii tăi și că a abandonat tradițiile macedonene în favoarea obiceiurilor persane. Acest lucru era incredibil pentru supușii săi. În ceea ce privește religia, nu numai că le impunea zeul macedonean, dar ținea și o jertfă rituală, un sacrificiu în ținutul cucerit pentru a demonstra atitudinea de reverență pentru zeu. Alexandru a realizat cu ce obstacol se confrunta în guvernarea marelui imperiu Persan cu numai o mică minoritate de greci și macedoneni. Dacă le susținea superioritatea pe câmpul de luptă, el avea să trezească antipatia perșilor, ceea ce ar fi dus, în final, la niște condiții dificil de stăpânit. După aceea ar fi făcut orice îi stătea în putință să devină regele legitim al Persiei.

Auzind veștile că inamicul său dintotdeauna, Darius al III-lea, a fost prins de Bessus, Alexandru a pornit cu toată viteza cu o parte din cavaleria sa pentru a-l salva, dar aceasta este încă o dovadă că era obsedat de tronul regelui Persiei. El dorea să-i fie cedat "pașnic". Uzurparea regelui prin putere militară nu era metoda cea mai înțeleaptă și categoric nu i-ar fi atras respectul poporului persan.

Astfel, era bine dacă Alexandru se urca pe tron cât Darius era încă în viață, pentru ca acesta din urmă să facă loc puterii lui. Dar Darius a fost ucis de Bessus, iar ascensiunea lui Alexandru la tron nu era încă încheiată.

Astfel stând lucrurile, Alexandru a declarat că îl va răzbuna pe Darius. El a considerat că aceasta era o ocazie pentru a-și demonstra „loialitatea" față de predecesorul său și de a câștiga bunăvoința poporului persan. Totuși,

▸ Alexandru privind cadavrul lui Darius, aruncat de ucigașul Bessus

O gravură a ceremoniei de căsătorie în masă care a avut loc la Susa. Acest tip de căsătorie comună este o tradiție persană

Mormântul lui Cirus al II-lea, fost rege al Persiei. Mormântul a fost profanat de hoți, dar Alexandru l-a reconstruit

pentru generalii macedoneni ai lui Alexandru, el era controlat ca o marionetă. Ei l-au susținut pe Alexandru în calitate de prieteni și concetățeni și au luptat pentru a doborî dușmanul comun, Persia. De ce își arăta el acum „loialitatea" pentru regele Persiei?

Alexandru era tulburat de atitudinea de „conștiință de castă" a supușilor săi. Pentru el, principiul de superioritate al Greciei ținea de trecut. După ce a cucerit Persia, viziunea lui era cea a unei guvernări peste întreaga lume. El s-a străduit să elimine rezistența și a venit cu politica de unificare a Persiei.

Când a aflat că mausoleul regelui persan Cirus al II-lea a fost profanat, i-a pedepsit pe cei care îl păzeau și a făcut ample reparații. Această demonstrație excesivă de dragoste și respect i-a făcut pe supușii săi să-l poreclească „prietenul lui Cirus".

El a adoptat și tradiția persană a poligamiei și s-a căsătorit cu multe femei, întemeindu-și un harem. Numărul persanilor care lucrau ca ajutoare personale apropiate a crescut de asemenea, fiind angajați până și în garda palatului.

În afară de aceasta, el a depus eforturi pentru a-i face pe supușii săi greci sau macedoneni care guvernau în toată Persia să vorbească persana și să poarte același port. Cea mai importantă parte a „febrei persane" a constat în căsătoriile în masă. În toată Asia Centrală, el a încurajat mariajul între supușii săi și fiicele localnicilor. Mai mult, în 324 î.Hr., pe când se întorcea din expediția sa din India, el a organizat o căsătorie în masă între zece mii dintre soldații săi și femei persane.

Sângele macedonean și grecesc se amestecau iar visul lui de unire între est și vest devenea realitate. Totuși, aceasta era o ignorare completă a voinței macedonenilor pentru satisfacerea propriei agende. Aceasta i-a câștigat multă bunăvoință din partea persanilor, dar mulți dintre macedoneni simțeau un resentiment intens.

Cel Mare a devenit zeu

Alexandru devenise persan, iar supușii lui greci și macedoneni simțeau animozitate față de rege. Pentru a pune paie pe foc, grecii s-au răsculat și ei.

Grecii nu erau mulțumiți de guvernarea macedoneană și au declarat că își retrag sprijinul. Totul a început cu Tracia și apoi, și mai important, s-a întâmplat în statul-garnizoană, Sparta. Grecii au profitat de faptul că Alexandru era departe, în Persia.

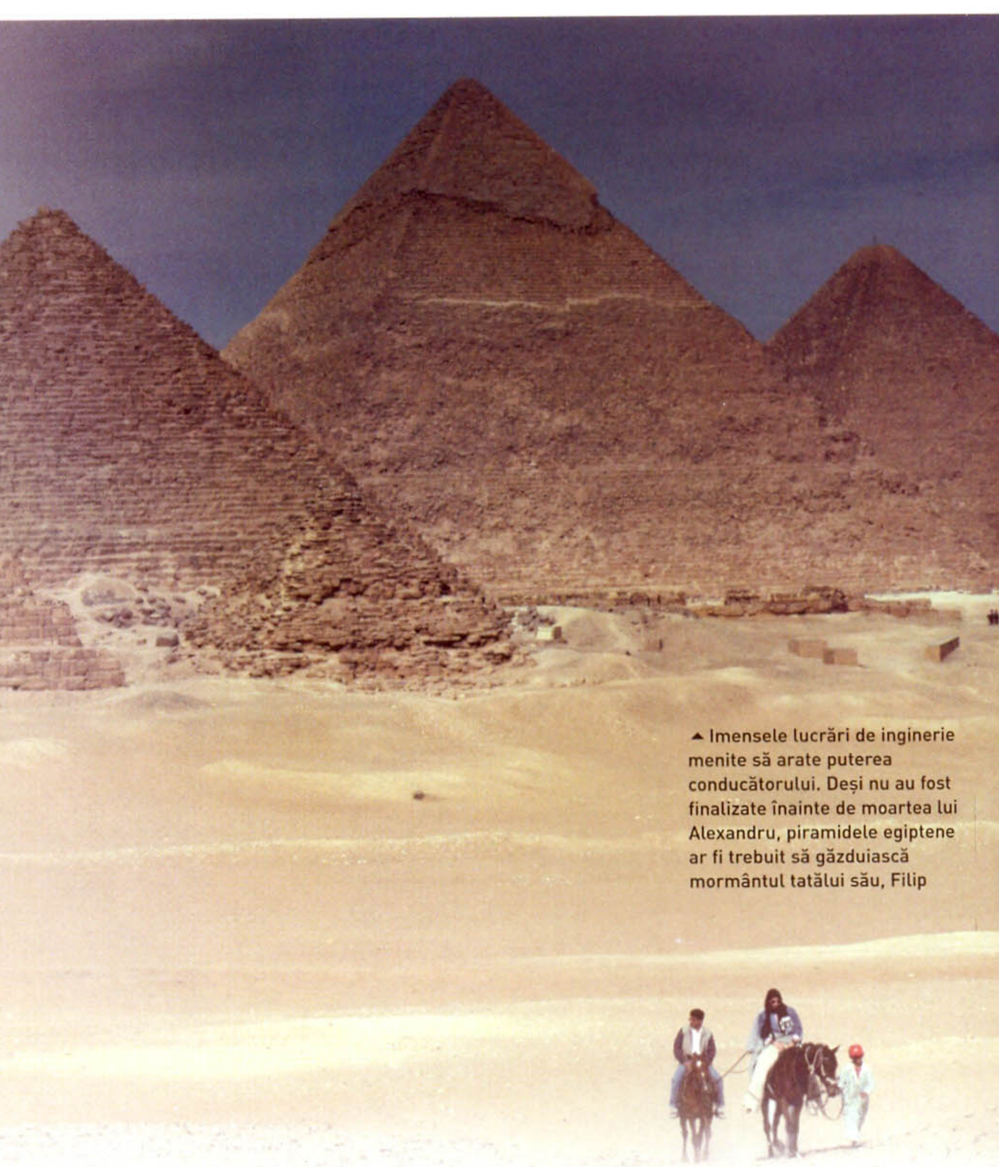
Revolta a fost înăbușită de trupele macedonene din Grecia, dar vestea răscoalei i-a încurajat sporirea atașamentului față de Persia.

Macedonia este mai aproape de Persia decât Grecia, iar regele macedonean era conducătorul confederal al Greciei. Ei se luptau cu inamicul Greciei, Persia. Dacă se revoltau, nu exista niciun motiv să fie ținuți sub o aripă protectoare. Ei guvernau Persia, dar nu exista un rege al Greciei.

Alexandru devenea din ce în ce mai izolat de cultura și metodele de guvernare grecești pe zi ce trecea, și se transforma într-un conducător persan.

Nobilul Cleitus i se opunea. El era un prieten din copilărie și îi salvase viața în bătălia de pe Granicus. După cum arată lucrurile acum, vei ajunge un dictator perfect, spunea el. Vei fi respectat de nobilii macedoneni, dar nu mai mult. Totuși, ăsta e efectul negativ al comportării tale. Înfuriat de acest avertisment, Alexandru si-a ucis prietenul cu propria mână.

Având puterea de rege al Asiei în palmă, Alexandru a început să fie asemănat unui zeu. La banchete, se spune că apărea sub înfățișarea zeului Ammon, sau a zeiței grecești Artemis. El îl imita și pe Hercule, cel jumătate om, jumătate zeu, purtând o piele de leu.

▲ Imensele lucrări de inginerie menite să arate puterea conducătorului. Deși nu au fost finalizate înainte de moartea lui Alexandru, piramidele egiptene ar fi trebuit să găzduiască mormântul tatălui său, Filip

„Pământul e în palma mea; tu, Zeus, stapânești Olimpul" sunt cuvintele încrustate în sicriul său.

Astfel, regele care ținea lumea în palmă și-a pierdut sufletul, prietenia și independența, dragostea de țară și, într-un final, s-a ridicat înspre lumea zeilor.

Această imagine a unui erou unic, solitar a fost zdrobită de măreția preocupărilor sale.

◄ Hercule omorând Hidra. Hercule era numit „semizeu", deoarece se născuse ca fiu al regelui zeilor, Zeus, și al unei muritoare

► O statuie a lui Alexandru făcută în Egipt. Imediat după ce a cucerit Egiptul, Alexandru a atins statutul de faraon

CEA MAI PUTERNICĂ DIN LUME; ARMATA MACEDONEANĂ „HETAIROI" ȘI „PEZETAIROI"

Cavaleria care își apăra regele cu orice preț

Armata lui Alexandru a luptat împotriva a numeroși dușmani și era mai puternică din mai toate punctele de vedere într-o bătălie. La acea vreme, era cea mai puternică armată din lume. Nu mai e nevoie să spunem că unul dintre motivele pentru care era așa era abilitatea de a conduce fără pereche a lui Alexandru, dar armata sa avea, de asemenea, destule calități pentru a răspunde eficient pretențiilor sale. Una dintre aceste calități era moralitatea înaltă.

În timp ce persanii aveau o armată mult mai mare, Darius era adesea lipsit de cei mai buni. În plus, macedonenii îl urmau întotdeauna pe Alexandru pentru a se asigura că liderul lor nu rămânea izolat. Mai mult, dacă un dușman își îndrepta atacul spre rege, nu aveau nicio ezitare să formeze un scut uman. În bătălia de pe râul Granicus, mulți cavaleri și-au pierdut viața protejându-l pe Alexandru atunci când acesta conducea atacul, așa cum au făcut și gărzile lui formând un cerc în jurul său.

Aceste gărzi ale palatului erau numiți "Hetairoi" însemnând "însoțitori" în limba macedoneană. Aceștia erau fii de nobili, care colindaseră dealurile cu Alexandru în copilărie și cu care construiseră o prietenie strânsă. Acest tip de relație era resortul puterii lor feroce în momentele de criză. Erau întotdeauna alături de Alexandru, atacând înainte, în fruntea șarjei.

Curajosul general, Seleucus, care putea omorî o vacă cu mâinile goale, generalul Antigonus, care avea un singur ochi, și prietenul cu care studiase, Ptolemeu, aveau să împartă, mai târziu, imperiul lui Alexandru. Foștii generali „hetairoi" au recreat dinastiile.

Infanteriștii cu sulițe lungi

Principala forță armată a Macedoniei era, de asemenea, diferită de a celorlalte țări. Aveau o relație specială cu regele lor și erau numiți „Pezetairoi" însemnând „însoțitori pe jos". Ei nu împărtășeau o prietenie adevărată cu regele, deși acesta îi aduna înainte de luptă pentru a-i încuraja și purta, ca regulă, aceeași armură ca și infanteria când se antrena cu ei. Din aceste cauze, infanteria a construit un puternic sentiment de loialitate și de înrudire cu regele.

Armata macedoneană era, de asemenea, bine echipată cu armament. Din perioada de reformare a armatei din timpul lui Filip, infanteriștilor li s-au dat sulițe de șase metri lungime, de două ori mai lungi decât ale oricărei alte armate din lume. Greutatea lor făcea să nu poată fi ținute doar cu o singură mână, dar eficacitatea lor era nemăsurată.

În acele vremuri, trupele de infanterie luptau în flancuri. Dacă soldații erau în formație de luptă, strângeau rândurile atât de mult încât umerii lor se atingeau, și atacau cu sulițele îndreptate înainte. Această formație arăta exact ca un arici.

În bătălii, flancurile se încăierau și luptau până la final. Astfel, lungimea sulițelor pe care le foloseau era foarte importantă, iar armele lungi ale macedonenilor făceau ca dușmanii lor să fie mai degrabă trași în țeapă, decât răniți.

▲ Soldați persani sculptați în basorelief. Și persanii aveau o trupă de gărzi ale palatului, numiți „Nemuritorii"

◄ Un tablou din secolul al XVII-lea reprezentând atacul cavaleriei. Călăreții erau toți prietenii lui Alexandru

Profesioniștii războiului

Armata macedoneană era formată din soldați profesioniști, dar în acea perioadă aceasta era o idee revoluționară. Armata grecească era formată din voluntari, iar persanii au inițiat sistemul încorporării. În ambele cazuri, aceștia nu erau soldați specializați. În contrast, macedonenii se antrenau în fiecare zi și astfel abilitățile lor de luptă perfecționate îi făceau să fie deasupra celorlalți.

Totuși, secretul forțelor lor consta în relația strânsă cu regele. Chiar dacă persanii aveau o gardă a palatului, nu era nicio șansă să fie prieteni la fel de apropiați cu regele lor. Din acest motiv, voința de a lupta a celor două armate era foarte diferită și rezultatul a fost o mare victorie macedoneană. Exact această voință de a lupta era cea care stabilea în principal victoria într-o bătălie clasică.

Stelele strălucitoare ale istoriei antice care luminează legendele

Alexandru întotdeauna a aspirat să devină erou, iar regele neîmblânzit a devenit el însuşi subiect de legendă. Multe personaje au apărut în aceste poveşti...
Mari filosofi, care cercetau fără încetare totul în cer şi pe pământ, duşmani de moarte comandând armate în retragere şi descendenţii frumoşi ai comandanţilor renumiţi...
Aceşti bărbaţi erau cuceritori brutali îmbogăţind povestiri colorate.
Astfel, viaţa lui Alexandru cel Mare a devenit punctul central pentru istoria antică.

Tutorele personal căruia prințul năzdrăvan îi făcea zile grele

Aristotel (384 î. Hr.-322 î. Hr)

Aristotel s-a născut în Macedonia și, la vârsta de șaptesprezece ani, a intrat în academia lui Platon din Atena. El era considerat „Părintele învățăturii" deoarece era interesat de o mulțime de subiecte, cum ar fi filosofia, stabilindu-și cercetările pe fundamentele acestei științe. În domeniul biologiei, a descoperit faptul că delfinul este un mamifer. În fizică, a fost fondatorul teoriei celor patru elemente – focul, pământul, aerul și apa. A dat numele „modelului aristotelian" în astronomie, care spunea că Pământul este în centrul universului. A descoperit că Pământul este rotund după ce a observat o eclipsă. Un mare număr din aceste descoperiri au fost demonstrate în timpurile moderne. Totuși, de-abia în Renaștere, savanții din Europa au stabilit opera sa ca bază pentru cunoașterea științifică. El și-a contrazis profesorul, pe Platon, în ce privește teoria ideilor și a creat agitație în cercurile politice cu ideea sa că democrația grecească era, de fapt, un monopol.

Aristotel, care devenise renumit în întreaga Grecie, a fost invitat înapoi în țara natală de Filip al II-lea pentru a fi tutorele fiului său. Există o teorie conform căreia această decizie a fost sprijinită de faptul că Aristotel era fiul doctorului de la palat al bunicului lui.

Înțeleptul Aristotel i-a transmis prințului de treisprezece ani o bogăție de cunoștințe. L-a învățat limbi străine, începând cu latina, ebraica și babiloniana, „mersul stelelor", arta retoricii, i-a arătat disecția broaștelor și cum înoată un calamar. Alexandru a câștigat un mare respect pentru filosof. Cu toate acestea, Aristotel a dat greș în ce privește predarea filosofiei și a politicii, căci prințul abia studia aceste domenii. Aristotel îi găsea scuze, spunând "Un băiat neexperimentat nu are cum să fie interesat de politică".

Aristotel l-a învățat pe Alexandru că un monarh trebuie să acorde importanță simțului onoarei. Tot el a spus „Cei care sunt împotriva grecilor sunt ca niște animale". Alexandru spunea despre tutorele său „Un filosof dintr-o bucată".

La patruzeci și nouă de ani, el s-a întors la Atena pentru a stabili Academia Luciană, unde a educat mulți elevi până la moartea sa la șaizeci și doi de ani.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

Stăpân și servitor / Comandant / Succesor

Cei care îl respectau pe Alexandru

Cei pe care îi respecta Alexandru

Dușman

Cleopatra a VII-a

Hanibal

Aristotel

Ptolemeu (367 î.Hr-283 î.Hr)

Prietenul din copilărie al lui Alexandru și mai apoi general macedonean în expediția spre Est. S-a alăturat consiliului egiptean și a creat Regatul Egiptului, după moartea lui Alexandru.

Cirus II (Circa 600 î.Hr-529 î.Hr)

Primul rege al Imperiului Persan. A cucerit țară după țară, cum ar fi Libia și Neo-Babilonia. Alexandru i-a purtat un mare respect și a ordonat să i se refacă mormântul.

Darius III

Antigonus (382 î.Hr-301 î.Hr)

Un general macedonean din timpul regelui Filip. După moartea lui Alexandru, imperiul divizat nu a putut fi reunit și el a creat o nouă dinastie macedoneană, împreună cu fiul său.

Iulius Cezar (100 î.Hr-44 î.Hr)

Politician și general roman. El a pus bazele imperialismului, dobândind o mare putere prin tulburări civile. El a vizitat mormântul lui Alexandru și și-a dorit cu ardoare succese similare.

Seleucus (358 î.Hr-280 î.Hr aprox.)

General macedonean. După expediția din Est, a devenit guvernatorul Babilonului și a stabilit regatul Siriei pornind de la orașul capitală.

Homer

Diogene

Napoleon (1769-1821)

Generalul și împăratul francez care a condus armata într-o expediție în jurul Europei. Îi plăcea să citească povești despre rege și se spune și că avea camera personală decorată cu tablouri ale lui Alexandru cel Mare.

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest articol.

Regele care a pierdut totul în favoarea agresorului

Darius al III-lea (380 î.Hr-330 î.Hr)

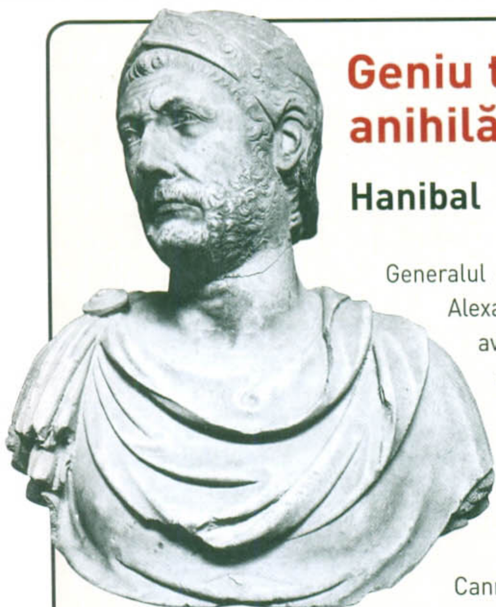
Darius al III-lea a suferit înfrângeri succesive în războaiele purtate cu Alexandru. Când a fost în sfârșit deposedat de țara lui, impresia era aceea a unui rege inactiv și enervant, dar el nu a fost un tiran sau un conducător nesăbuit. Istoricul Arrianos l-a lăudat cu fraza: „Nu a făcut greșeli în multe privințe, cu excepția războiului". Dacă ar fi trăit în timp de pace, probabil că nu ar fi avut o viață atât de dramatică.

Darius a fost o rudă îndepărtată a regelui Persiei și a devenit al treisprezecelea rege care a primit coroana, atunci când un eunuc tiranic l-a suprimat pe succesorul cel mai important la tron. A devenit rege în 336 î.Hr, în același an în care Alexandru este încoronat. Imediat după aceea, Darius a redat puterea instituției regelui executându-l pe eunuc și arătându-și abilitatea de a conduce după înăbușirea revoltei din Egipt.

Cu toate acestea, el era un amator în ceea ce privește războiul. Există un document privind o luptă corp la corp purtată de el și privind îndeplinirea îndatoririlor de general de dinainte de a deveni rege, dar cercetătorii resping aceste povești ca fiind invențiile regelui. Ghinioanele lui Darius ar trebui numite norocul acestui zeu al războiului, Alexandru.

Ghinionul l-a urmărit și după moarte. Ca urmare a poveștilor exagerate privind comportamentul lui abominabil când și-a abandonat soția și copii în timpul bătăliei de la Issos, a dobândit imaginea unui laș autentic. Există, de asemenea, o teorie conform căreia era pur și simplu un om crud, dar nu există nicio dovadă solidă care să o susțină.

După bătălia de la Gaugamela, a stat într-un palat din inima Persiei, dar nu doar pentru a se ascunde. Se pregătea să își recupereze pământul pierdut și, odată cu el, onoarea. Totuși deja mulți dintre subordonații lui își pierduseră încrederea în el și au plecat făcând ca protecția lui personală să fie insuficientă. Astfel se explică preluarea puterii de către generalul Bessus, care s-a încheiat cu asasinarea lui Darius și cu abandonarea corpului său în anul 330 î.Hr. Mai apoi, Alexandru a recuperat cadavrul și i-a amenajat locul de veci în mormântul lui Achaemenes din Persepolis.

Geniu tactic și generalul care a perfecționat teoria anihilării

Hanibal (247 î.Hr–183 î.Hr)

Generalul cartaginez, Hanibal, în timp ce vorbea cu generalul roman Scipio, susținea că a fost elevul lui Alexandru. Și a mai spus că probabil l-ar fi depășit pe Alexandru ca și celebritate militară, dacă nu ar fi avut parte de o înfrângere atât catastrofală cauzată de Scipio în bătălia de la Zama. Din cuvintele lui, se apreciază că studiase și dezvoltase tehnicile de luptă ale lui Alexandru.

Armata lui Hanibal adopta din caracteristicile planurilor de bătălie ale lui Alexandru, după cum o cerea situația. Aceasta a renunțat la tactica pe formații, în care infanteria se lupta cu infanteria, cavaleria cu cavaleria, pentru o strategie complet liberă, combinând cele două grupuri.

Hanibal a împins lucrurile mai departe, folosind avantajul vitezei călăreților pentru a contura o strategie a anihilării perfecte. In 216 î.Hr., el a demonstrat eficiența acestei tactici în bătălia de Cannae.

Hanibal era fiul unui general din înfloritoarea țară comercială a Cartaginei, în vestul Mediteranei. Cartagina și-a bazat viitorul pe creșterea hegemoniei ei în Mediterana, și a purtat trei Războaie Punice cu romanii. În cel de-al doilea război, Hanibal a moștenit reputația tatălui său și a dus o luptă dură. El a părăsit Spania, care aparținea Imperiului Cartaginez la vremea respectivă, și și-a condus armata peste Alpi pentru a invada peninsula italiană. La început, cartaginezii au suferit o serie de înfrângeri, dar curând au compensat prin victoriile lor succesive, ajungând, la un moment dat, să ducă Imperiul Roman aproape de dispariție.

Totuși, politicienii cartaginezi au ezitat să trimită o ultimă serie de întăriri și, astfel, au pierdut momentul favorabil. Astfel se explică faptul că romanii și-au refăcut forța militară și au răsturnat repede situația în Cartagina. Hanibal s-a întors într-o goană nebună să protejeze Cartagina și a fost înfrânt în bătălia de la Zama de către Scipio „Africanul", care a folosit strategia lui Hanibal în avantajul său.

Mai apoi, Hanibal a fugit spre estul Mediteranei, dar romanii au perseverat în urmărire, omorându-l, într-un final, prin otrăvire.

Ultima regină a imperiului lui Alexandru

Cleopatra a VII-ea (69 î.Hr–30 î.Hr)

După moartea lui Alexandru, imperiul a fost divizat în trei părți de către generalii săi. Acestea erau Imperiul Seleucid al Persiei, Imperiul Ptolemaic al Egiptului și Imperiul Antigonid al Macedoniei. Siria și Macedonia au căzut amândouă pradă expansiunii dramatice a Romei, făcând din Egipt singurul teritoriu rămas. Cleopatra avea să fie ultima regină a Imperiului Ptolemaic.

Cleopatra a VII-a s-a căsătorit cu fiul cel mai mic al lui Ptolemeu al XII-lea în 51 î. Hr. și au domnit împreună în Egipt. Cu toate acestea, ea nu a avut relații prea cordiale cu fratele ei mai mic, care i-a luat tronul doi ani mai târziu.

În jurul acestei perioade, un război civil a izbucnit în Roma, și s-a dat o bătălie între Cezar și Pompei. Cleopatra și-a urmărit oponentul politic, Pompei, pentru a încerca să se apropie de Cezar. Cezar a devenit captivat de frumusețea ei rară și cei doi au devenit amanți. El a zdrobit facțiunea lui Pompei și, ca urmare, Cleopatra a fost repusă în poziția ei de regină. Mai târziu, ea i-a născut un fiu lui Cezar, dar acesta din urmă a fost asasinat în anul 44 î. Hr. În testamentul său, Cezar își desemna succesorul ca fiind fiul său adoptiv, Octavian (care avea să se numească mai târziu Augustus), căci Cleopatra nu mai născuse un al doilea fiu. În jurul acestui moment, reprezentantul lui Cezar, Antoniu, a vrut să își unească forțele cu Octavian și să obțină o parte din pământ în triumvirat și, în același timp, să se folosească de forță. Cleopatra și-a oprit privirile asupra lui Antoniu și cei doi s-au căsătorit. Ulterior, Antoniu a strâns o armată pentru a-l răsturna de la putere pe Octavian, dar dorința lui de a lupta a fost vlăguită de dragostea pentru Cleopatra. El a ales o strategie slabă și apoi și-a părăsit trupele în timpul luptei, înainte de a pierde bătălia navală de la Actium.

In 30 î.Hr., Alexandria a fost cucerită de Octavian și Antoniu s-a sinucis. Cleopatra s-a sinucis lăsându-se mușcată de o viperă.

Astfel, dinastia Ptolemaică a fost răsturnată și Egiptul a devenit o parte din Imperiul Roman, prin aceasta, imperiul lui Alexandru luând sfârșit.

Filosoful care a cerut „soarele" de la cuceritor

Diogene (412 î.Hr–323 î.Hr)

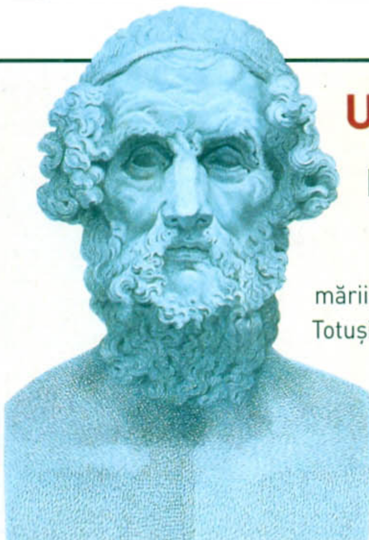
În orașul Atena trăia un bătrân care locuia într-un pithos (vas mare de ceramică) spart. Nu lucra și-și petrecea toată ziua stând la soare, ca un cerșetor. Într-o zi s-a apropiat de el un nobil. Era Alexandru, împreună cu o parte din supușii săi. Cu puțin timp în urmă auzise zvonuri despre bătrân, iar acum îl vizita din curiozitate. I se făcu milă de omul îmbrăcat în zdrențe și-i spuse: „Cere-mi ce vrei. Îți dau orice." Iar bătrânul îi răspunse: „Atunci pleacă, te rog. Îmi iei soarele." Alexandru, surprins de dezinteresul acestuia pentru cele lumești, îi spuse: „Dacă n-aș fi Alexandru, atunci mi-aș dori să fiu Diogene."

Diogene a reușit să atingă idealul fericirii în singurătatea vieții de sărac. Îi privea cu scepticism pe învățații care cercetau cu ardoare științele sau sistemele de reformă politică opunându-le acestora idealul său de viață simplă, autentică. Împreună cu discipolii săi a întemeiat școala filosofică a cinicilor, termenul de „cinic" avându-și rădăcinile în cuvântul grec Kyon, care însemna câine. Din cauza modului în care cerșea atunci când îi era foame și nu se sfia să mănânce resturi aruncate în drum, Diogene a primit porecla „Câinele".

Cunoscut și sub numele de „Socrate cel nebun", Diogene este eroul multor legende. Auzind odată cum Platon îl descria pe om ca pe un „biped fără pene", Diogene a jumulit un cocoș și l-a numit „omul lui Platon". Altă dată, a falsificat monede (conform „voinței zeilor") și a fost exilat din oraș.

Acest tip de atitudine, pasivitate lipsită de egoism, se aseamănă cu Daoismul chinez. Totuși, spre deosebire de Daoism, care a devenit una dintre principalele două școli de gândire ale Confucianismului în China, Cinismul nu a rămas decât o sectă neobișnuită, astfel că nu a devenit niciodată un curent de gândire în vest.

Diogene nu rămânea într-un singur oraș, ci se plimba cu vasul său spart pe oriunde mergea. Se bănuiește că a fost vândut ca sclav de către un negustor înainte să-și petreacă ultimii ani pe tărâm străin.

Un tânăr rege visând la eroi legendari

Homer

Încă de tânăr, Alexandru aspira să devină un fel de Ahile, un erou mitic născut din regele grec Peleu și zeița mării, Thetis. El credea că dacă își trăiește viața urmând exemplul acestui erou ar putea să se identifice cu el. Totuși, nu era decât un grăunte de adevăr în legenda lui Ahile. Povestea lui e depănată de poemul „Iliada".

„Iliada" este opera autorului grec Homer. Se presupune că acesta s-a născut în cea de-a doua jumătate a secolului al optulea î.Hr. și nu se cunoaște cu exactitate când a murit.

Ahile este personajul principal al legendei despre Războiul Troian dus între Grecii care locuiau în cetatea Troiei, situat în Asia mică. Eroul fusese crescut de un centaur (jumătate om, jumătate cal) și avea un trup oțelit, dar a fost răpus când a fost lovit în punctul său vulnerabil, „călcâiul lui Ahile".

După ascensiunea sa la tron, Alexandru a vizitat orașul Troia și se spune că s-a dus să pună flori pe mormântul lui Ahile. „Iliada" era o adevărată comoară pentru el. Auzind zvonul că Alexandru purta o cutiuță cu el în fiecare zi, Darius l-a întrebat pe acesta: „Ce porți cu tine?" La care Alexandru a răspuns printr-un singur cuvânt: „Iliada".

Homer s-a născut în regiunea coastei de vest a Asiei mici și a călătorit prin toată Grecia recitând poemul său, „Iliada". Se spune că poetul era orb.

„Iliada" reprezintă, împreună cu celălalt poem al lui Homer, „Odiseea", care povestește despre vremurile de după Războiul Troian, cele două capodopere ale literaturii grecești antice. Totuși, există o teorie conform căreia „Odiseea" a avut un alt autor. Cercetătorii de mai târziu au constata că „Iliada" prezintă o poveste neverosimilă și că Războiul Troian a fost inventat, existând chiar nenumărate sugestii legate de faptul că sub numele lui Homer se ascund, de fapt, mai mulți autori. În Troia au fost descoperite mai târziu o serie de artefacte care reprezentau povestea scrisă de o persoană în legătură cu bătălia, astfel că „Iliada" a primit în acel moment o explicație științifică. În ciuda acestui lucru, controversa nu s-a stins și, până în zilele noastre, nu s-a descoperit încă nicio dovadă care să confirme întru totul existența lui Homer, astfel că evenimentele rămân un mister.

Imperiul trecător şi grecul din antichitate care a devenit legendă

Naşterea imperiului lui Alexandru a marcat începutul unui amestec de civilizaţii nemaiîntâlnit până atunci. Spiritul Greciei şi al Asiei s-au unit pentru a forma un nou curent, numit Elenism. Totuşi, acest val a fost de scurtă durată. Conflictul intern dintre urmaşii lui Alexandru a permis duşmanilor să ducă Imperiul la pieire. N-a rămas decât o legendă. Nu după mult timp, din aceste poveşti s-au născut noi eroi ai generaţiilor trecute.

Cultura elenistă şi globalizarea

IMPERIUL LUI ALEXANDRU a înlăturat barierele dintre Grecia și civilizația răsăriteană. Grecii, care până atunci fuseseră înghesuiți pe tărâmul îngust al coastei mării Egee, traversau acum în număr mare hotarele, răspândindu-și mărfurile, arta și cunoștințele și în Asia.

Ca urmare, s-a născut o nouă cultură, Elenismul, care însemna „influență greacă" și reprezenta amestecul dintre cultura greacă și culturile asiatice. Elenismul a cuprins toate colțurile imperiului lui Alexandru. Stilul arhitectonic grec poate fi observat la clădiri și statui construite în Asia mică, Persia, Egipt și chiar Gandhara.

◂ Un obiect străvechi descoperit în extremitatea estică a imperiului lui Alexandru, la Gandhara. Statuia lui Budha a influențat arta greacă

Deși nu-l preocupa foarte mult răspândirea culturii grecești în est, Alexandru însuși a contribuit la răspândirea Elenismului prin construirea de orașe în stil grec și macedonean și transformând limba greacă în limba curentă de comunicare în palatul său și printre trupele sale. După moartea sa, urmașii lui Alexandru au continuat să impună cultura greacă, accelerând evoluția acesteia. Influxul de cultură greacă a condus la renașterea civilizației asiatice, care dădea semne de slăbiciune la acea vreme, astfel că aceasta a fost readusă în centrul lumii.

Cea mai puternică influență s-a manifestat asupra Egiptului. Procesul de dezvoltare s-a concentrat în jurul Alexandriei, prin construirea unui far impresionant și a unei biblioteci care au transformat orașul în cel mai important din lume din punct de vedere cultural și economic.

Mai târziu, Asia a influențat, la rândul ei, Grecia. Învățăturile budiste din India au pătruns în civilizația greacă prin texte cum ar fi „Întrebările Regelui Milinda".

Astfel se crea o legătură între principalele civilizații din India, Orientul mijlociu și Grecia, care nu se întâlniseră până atunci.

Știința a venit din Grecia, filosofia din India și o bogăție de produse din Orientul Mijlociu. Aspectul superior al fiecărei civilizații a influențat noua arie culturală oferind un stimul semnificativ.

▸ Farul construit în golful Alexandria în Egipt

Cu toții aveți un părinte comun

Alexandru a fost fondatorul globalizării. In 324 î.Hr., s-a adresat tuturor celor care îl priveau cu fraza „Cu toții aveți un părinte comun", într-un jurământ care a fost făcut într-un oraș numit Opis. Nașterea unei națiuni unite mondiale a fost baza globalizării. Astăzi, această realitate este încă îndepărtată, dar mulți oameni din sfera religiei și idealiștii cred că acesta este idealul. Există, de asemenea, economiști care susțin meritele unificării.

Cât de magnifică ar fi lipsa granițelor de pe harta lumii... aceasta ar fi fost realitatea visului lui Alexandru; o lume-națiune.

◂ Un portret a lui Ptolemeu pictat la începutul secolului al XIX-lea

▾ Un tablou de la începutul secolului al XX-lea, reprezentând biblioteca din Egipt. Clădirea se lăuda cu o colecție de 700.000 de volume

Colapsul imperiului internațional

După moartea lui Alexandru, persoanele influente au luptat nebunește pentru bogăția imperiului lui. Consiliul a trimis generalii la baze independente una de alta. Ptolemeu stăpânea Egiptul, Lisimachus Tracia, Cassandru Macedonia și Seleucus Siria.

Generalul Antigonus și fiul său, Demetrius, au luptat, de asemenea, pentru a obține un imperiu unit. Tatăl și fiul au dus lupte puternice din cetățile din Asia Mică împotriva alianței lui Lisimachus, Cassandru, Ptolemeu și Seleucus. In 301 î.Hr., totul s-a încheiat prin împărțirea imperiului lui Alexandru în trei țări elenistice numite Siria, Egipt și Macedonia.

Luptele nu s-au încheiat după aceea, ducându-se războaie pentru cea mai mică bucată de pământ pentru încă două sute de ani. În acest timp, romanii au apărut în vestul Mediteranei, iar dinastia Mauriană s-a ridicat la putere în Est, exercitând presiune asupra acestor trei țări. În plus, o nouă națiune, Parția, a apărut în Podișul Iranian, solicitând apărarea persană. Din acest motiv, luptele nu au încetat și forța națională a intrat repede în declin.

Macedonia a căzut pradă, într-un final, Imperiului Roman în rapidă expansiune, care l-a înfrânt pe Hanibal în Cartagina, în 168 î.Hr. Siria i-a urmat, deschizându-le poarta romanilor în 63 î.Hr., din cauza pierderii din forță după conflictele cu parții.

Singura prestație bună a fost cea a dinastiei ptolemaice în Egipt. Capitala, Alexandria, a înflorit ca centru al comerțului pe Mediterana și s-a construit un far mare în port. A devenit, de asemenea, centru educațional, cu o bibliotecă imensă deținând zeci de mii de cărți.

Totuși, atacurile romane s-au întețit și dinastia le-a căzut pradă în anul 30 î.Hr. Acesta a fost sfârșitul erei helenistice.

▲ Un tablou din secolul al XV-lea înfățișându-l pe Alexandru pescuind într-o cușcă sub apele mării

Astfel, averea strânsă de Alexandru cel Mare a fost risipită pe parcursul a trei sute de ani.

După aceea, regiunea ocupată de imperiul lui Alexandru a fost împărțită între romani și parți. Bătăliile înverșunate dintre cele două țări au continuat, ceea ce a dus la închiderea strictă a granițelor astfel încât mobilitatea oamenilor și schimburile culturale au devenit dificile. Astfel, încă o dată a existat diviziune între Europa și Asia.

Erou de legendă

Sfârșitul epocii eleniste și colapsul imperiului. Ceea ce a creat Alexandru era acum pierdut, dar viața sa era încă prezentă în amintirea oamenilor. Acest folclor era în mare măsură exagerat și foarte greu de crezut, dar în timpurile străvechi oamenii, în majoritate superstițioși, considerau adevăr chiar și cele mai incredibile lucruri, iar povestirile dăinuiau pentru mult timp.

Se spunea că Alexandru ar fi fost fiul regelui Egiptului. Se povestea că a cucerit Roma și Cartagina. Că a întâlnit giganți, oameni fără cap și alții cu șase brațe și șase picioare. Că după ce a fost înghițit de un pește uriaș, a fost scuipat afară. Că a călătorit în ținuturi acoperite în întregime de întuneric, unde soarele nu strălucea niciodată. Că a zburat pe spatele unei păsări imense. Că a vorbit cu o zeiță amazoană.

Europenii și locuitorii Orientului Mijlociu erau încântați de aceste povestiri și erau extaziați că a existat un bărbat care putea să treacă dincolo de

◀ O pictură murală din secolul 10 înfățișându-l pe Alexandru zburând cu doi vulturi

ceea ce era considerat posibil din punct de vedere omenesc.

Alexandru a devenit, de asemenea, standardul cu care voiau să se măsoare alți cuceritori care au trăit după el. Conducătorul Imperiului Roman, Iulius Cezar a citit povestirile despre Alexandru și se spune că a căzut la pământ plângând când a citit fragmentul care descria moartea mentorului său. Despre împăratul roman Caracalla, care a construit renumitele băi, se spune de asemenea că l-a admirat pe Alexandru. Generalul cartaginez, Hanibal, a studiat și el bătăliile lui Alexandru și chiar și azi aceste strategii sunt considerate de valoare.

Influența lui a continuat în epoca modernă. Napoleon și-a decorat camera personală cu portretul lui Alexandru, iar Hitler vorbea și el în discursurile sale despre expansiunea estică a lui Alexandru, asemănând imperiul persan cu Rusia și pe macedoneni cu germanii.

Așa cum Alexandru a năzuit să îl transceadă pe Ahile, toți au devenit frenetici dorind să depășească ceea ce realizase Alexandru. De fiecare dată, acest fapt a dus la războaie și certuri în întreaga lume.

Totuși, luptele nu s-au încheiat întotdeauna doar cu distrugeri. La fel ca noua cultură ce s-a născut din cuceririle lui Alexandru, evenimentele tragice din anii ce au urmat au dat naștere la progres. Și au creat legende.

Un erou se naște dintr-un erou.

Astfel, adevăratul om care a devenit părintele eroului a fost Alexandru cel Mare.

▸ Armata germană invadând Uniunea Sovietică în 1941. Și Hitler a încercat să-l depășească pe Alexandru

▾ Generalul cel mai orientat spre politică al Romei Antice, Cezar, și-a stabilit propria conducere, punând bazele Imperiului Roman. În acest tablou din secolul al XIX-lea, Cezar vizitează mormântul lui Alexandru

▴ O imagine din secolul al XVIII-lea, înfățișându-l pe Alexandru vizitând mormântul eroului său, Ahile, la Troia

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

ALEXANDRU CEL MARE

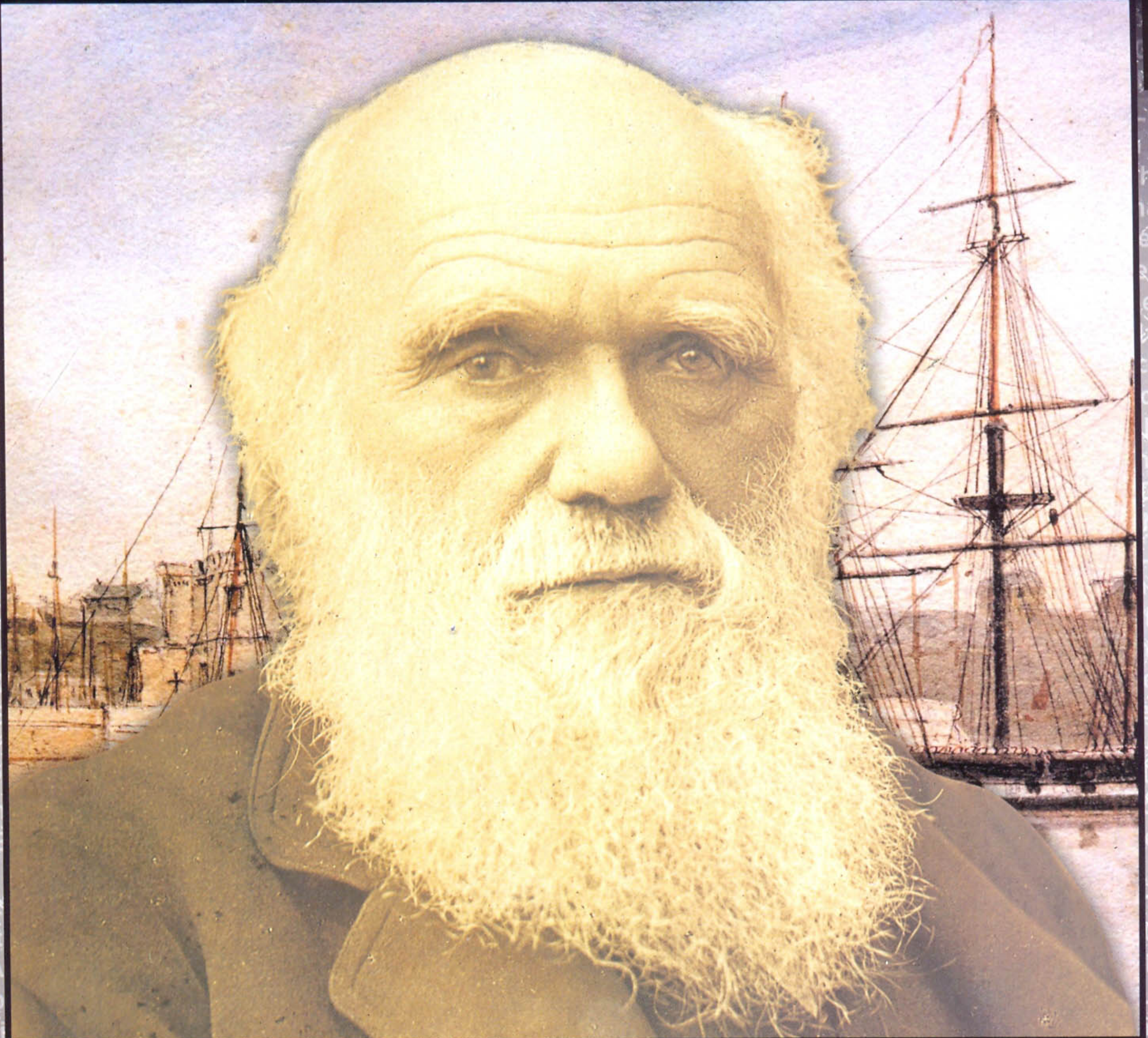
DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

12

CHARLES DARWIN

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Charles Darwin — **Numărul 12**

Pentru orice informație sau lămurire,
contactați-ne la telefonul: **(021) 40.10.888** sau trimiteți un e-mail la info@deagostini.ro
Servicii pentru clienți: de luni până vineri, între orele 10:00 - 15:00
Pentru o mai bună deservire solicitați întotdeauna publicația de la același punct de vânzare și informați vânzătorul asupra intenției de a cumpăra și aparițiile următoare.
Pentru orice informație, lămurire, înlocuire de exemplare sau comenzi de numere anterioare, sunați-ne la tel. **(021) 40 10 888**
Pentru informații și comenzi de numere anterioare, cititorii din Republica Moldova pot suna la **(022) 21.07.98** - Paramedia, Chișinău.

Vizitați site-ul nostru la adresa

www.deagostini.ro

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ
EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL
EDITOR: Petros Kapnistos
MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou
MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas
ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena
MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos
PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa
COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou
MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza
MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis
COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

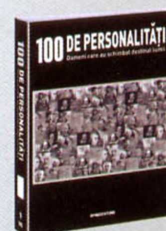
ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL
DTP: RAY
TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.
DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

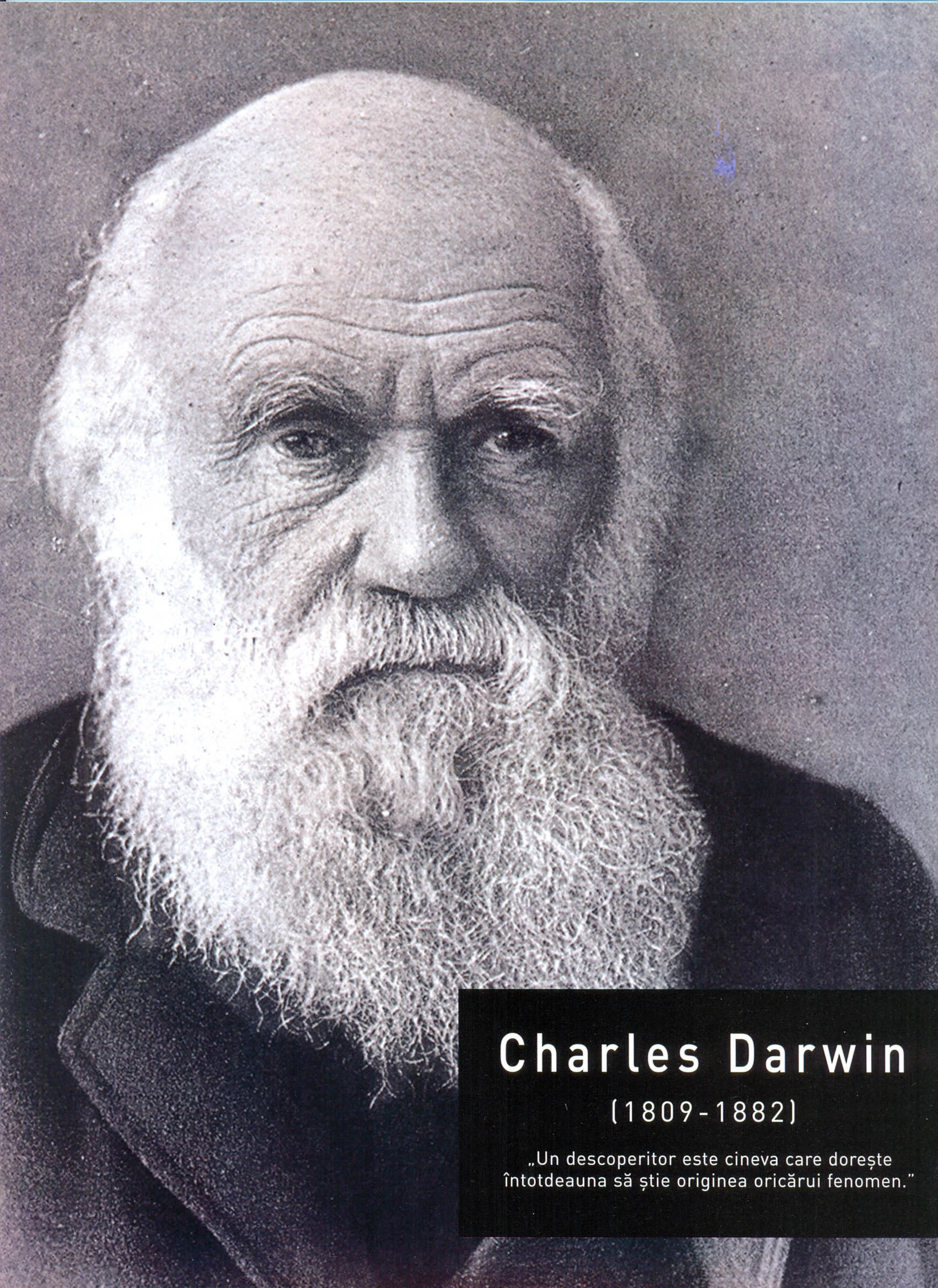
IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L
Country Manager: Mariana Mihălțan
Marketing Manager: Adina Bojică
Redactor: Gabriela Muntean
Distribution Manager: Dan Iordache
ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România
Telefon: (+40) 21 318 7398
DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor
Prețul primului număr: 2,99 LEI / 14,50 MDL
Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI / 29,99 MDL

Charles Darwin
(1809-1882)
„Un descoperitor este cineva care dorește
întotdeauna să știe originea oricărui fenomen."

Charles Darwin

Ce fel de viață a avut Darwin?

PROLOG

O ARE TOATE FIINȚELE AU FOST CREATE DE DIVINITATE ȘI AU RĂMAS DE ATUNCI NESCHIMBATE? Sau speciile au evoluat, treptat, de-a lungul timpului?

Născut în sec. al XIX-lea, în Anglia, în momentul în care țara era în plină dezvoltare capitalistă, urmare a revoluției industriale, Charles Darwin a pus capăt acestei controverse îndelungate, care datează din timpul filozofilor Greciei antice.

Călătorind cu nava HMS Beagle, Darwin a făcut înconjurul lumii timp de 5 ani, poposind pe traseu și în insulele Galapagos, unde a constatat că speciile animale sunt diferite de la o insulă la alta, ceea ce a condus la ipoteza sa despre evoluție. Ulterior, el a publicat „Originea speciilor", o carte controversată, care contesta, din punct de vedere științific, ideea conform căreia toate speciile ar fi fost create de divinitate, constituind, de altfel, cea mai mare descoperire de la Newton încoace.

Dar omul Darwin, el ce soarta a avut?

TABEL CRONOLOGIC

1753	Se construiește British Museum
1768	Primele explorări ale lui Cook în Oceanul Pacific de sud
1809	Nașterea lui Darwin
	Lamarck publică „Filozofia zoologică"
1818	Darwin merge la internatul Dr. Butler
1825	Darwin studiază medicina la Universitatea Edinburgh
1828	Darwin intră la secția de religie a Universității Cambridge
1830	Lyell publică „Teoria geologiei"
1831	Darwin pleacă cu nava Beagle
1833	Darwin descoperă fosile pe țărmurile Argentinei
1835	Darwin sosește în Insulele Galapagos
1836	Întoarcerea în Anglia
1837	Darwin începe cercetările asupra evoluției speciilor
1839	Căsătoria cu Emma, publicarea „Jurnalului și a observațiilor"
1842	Se mută în Downe, în ținutul Kent
1844	Începe să își scrie teoria evoluției
1856	Începe lucrul la „Originea speciilor"
1858	Constatările lui Darwin/Wallace anunțate public
1859	Publicarea Originii speciilor
1860	Războiul cuvintelor pe seama „Originii speciilor"
1861	Descoperirea unor fosile antice în Germania
1862	Publică volumul despre insecte și orhidee
1865	Mendel anunță rezultatele lucrărilor sale despre ereditate
1867	Marx publică Capitalul
1871	Publică „Originea omului"
1881	Publică „Formarea mucegaiului vegetal prin acțiunea viermilor"
1882	Darwin moare în Downe
1953	Descoperirea dublei spirale de ADN
1973	Adoptarea acordului de la Washington
1996	Se naște Dolly, oaia clonată
2000	Adoptarea regulilor de siguranță biologică
2003	Încheierea proiectului privind genomul uman

Faptele şi legendele despre evoluţie cu care s-a confruntat cel mai de seamă savant al ştiinţelor naturii

Încă din copilărie îi plăcea să privească animalele din ape şi din păduri, astfel încât, mai târziu, la universitate, a studiat ştiinţele naturii. A fost fascinat de lumea uimitoare, creată de mama natură şi a descoperit indicii despre originea acesteia pe vremea când traversa mările lumii pe un vapor. Au fost, într-adevăr, oamenii creaţi de Dumnezeu sau...? Cel care a răspuns la această întrebare a fost Charles Darwin. Cum a apărut lucrarea sa „Originea speciilor", care a separat ştiinţele naturii de religie? Pentru a descoperi acest lucru, haideţi să pornim pe urmele acestui mare savant.

▲ Darwin (la stânga) cu sora sa mai mare, Catherine. Se crede că amintirile lui despre sora sa mai mare nu au fost printre cele mai bune.

Interes puternic pentru științele naturii

O familie progresistă şi bogată

Pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, pe când Britania își extindea treptat imperiul, în orașul Shrewsbury, din Țara Galilor, trăia un renumit doctor, pe numele său, Erasmus Darwin. El declarase, la un moment dat, în lucrarea sa „Zoonomia", că „toate formele de viață au trăit odinioară în mare și apoi au evoluat treptat în speciile pe care le cunoaștem", lucrare influențată foarte mult de savantul naturalist francez George Buffon. Pe de altă parte, el a creat Societatea Luna, grupare care dorea să atragă atenția asupra științelor naturii și a avut, totodată, din micul oraș Shrewsbury, și alte contribuții la cultura britanică.

Charles Darwin s-a născut pe 12 februarie 1809, la 7 ani după moartea bunicului său Erasmus. El a mai avut un frate și două surori.

Tatăl său, Robert, era, precum odinioară bunicul lui Darwin, un doctor renumit în orașul Shrewsbury. Mama sa, Suzannah, se trăgea din familia înstărită Wedgwood, cunoscută pentru producția sa de porțelan. Familia Wedgwood era foarte liberală, cu opinii politice capitaliste, se interesa foarte mult de științe și artă și ura sclavia.

▼ Shrewsbury la mijlocul sec. al XIX-lea. Până a ajunge la Universitatea Edinburgh, la vârsta de 16 ani, Darwin a trăit în acest oraș traversat de fluviul Severn.

▲ Fiind bogat, bunicul lui Darwin, Erasmus, aprecia Revoluția franceză și avea opinii foarte liberale.

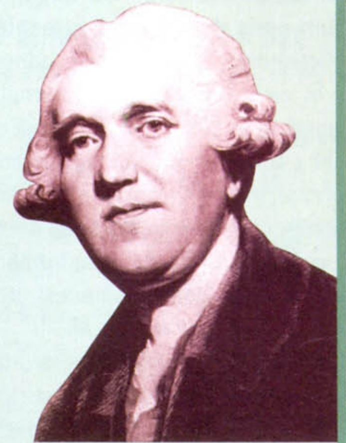

Biblioteca de amintiri

FAMILIA WEDGWOOD ȘI COMBATEREA SCLAVAGIEI

Josiah Wedgwood I a fost părintele industriei ceramice britanice. Fiind capabil să producă bunuri ceramice de calitate, în număr foarte mare, el a fost unul dintre pionierii revoluției industriale. Oamenii chiar l-au numit părintele ceramicii britanice, însă acest bărbat avea și alte preocupări. El se opunea din răsputeri sclaviei. În anul 1786, el a spus: „Eu sunt om, iar oamenii sunt o familie, nu-i așa?", exprimându-și mânia față de comerțul cu sclavi dintre America și Africa. A mers până acolo încât a emis o medalie pe care a declarat că o va dărui aceluia care depunea cele mai mari eforturi pentru desființarea sclaviei.

Mult mai târziu, pe când Darwin se afla pe vasul Beagle, el a avut câteva discuții aprinse cu căpitanul Robert Fitzroy pe tema sclaviei, deoarece Darwin vizitase deseori reședința Wedgwood, pe vremea când era copil, și deci a crescut într-un mediu care respingea ideea de sclavagism. Destul de interesant este și faptul că Darwin are aceeași dată de naștere ca președintele american Abraham Lincoln, care a abolit oficial sclavagia în SUA, după încheierea Războiului civil.

▲ Wedgwood I a avut 3 fii: John, cel mai mare a dus o viață de plăceri, plină de extravaganță, iar tânărul Thomas a fost un academician. El a hotărât să transmită averea familiei celui de al doilea fiu al său, Josiah, care la început nu a fost prea încântat de acest lucru.

Simțul inferiorității față de tatăl său

După moartea mamei, pe când micutul Charles avea numai 8 ani, el a fost educat acasă de sora sa mai mare Caroline, de ale carei lecții pline de nerv, se spune că îi era groază.

La vârsta de 9 ani a fost trimis la internatul doctorului Samuel Butler, aflat la 1,5 km de casă. Atât bunicul cât și tatăl său frecventaseră această școală înainte de a deveni doctori renumiți, însă Charles a obținut note mediocre, motiv pentru care profesorii și familia au ajuns la concluzia că baiatul avea o capacitate intelectuală sub medie.

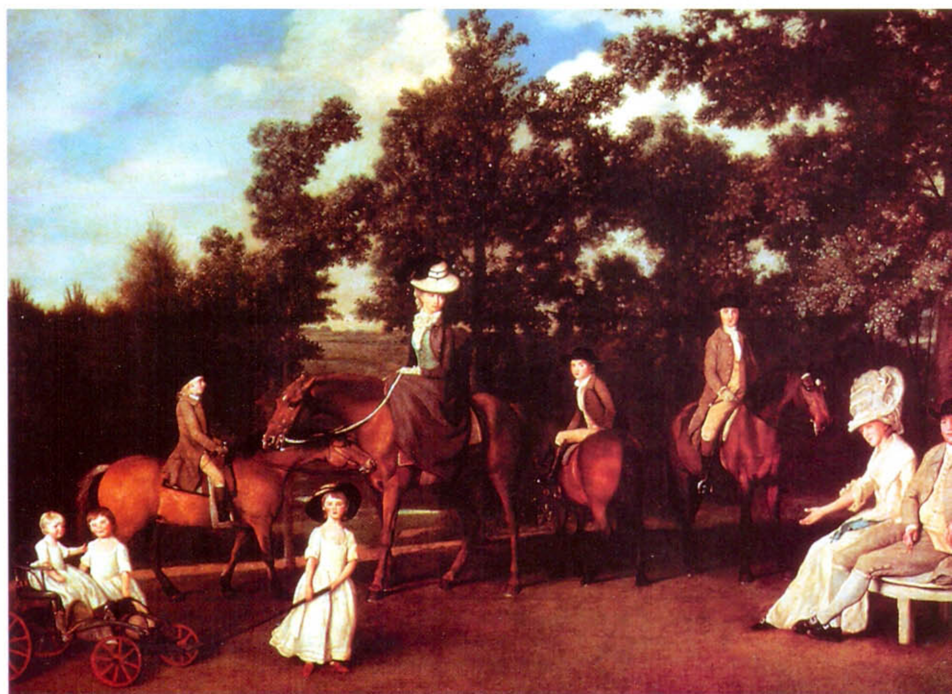
Și totuși Darwin nu ura învățătura. Pur și simplu, el nu era interesat de poemele lui Homer, de filozofia antică sau de istorie, ci era mai degrabă fascinat de științele naturii, care nu se predau în școală. De asemenea, Darwin era captivat de cartea naturalistului Gilbert White, Istoria Naturală și Lucrurile Vechi din Selborne, care descria migrarea rațelor sălbatice spre locuri mai calde pe timpul iernii. Atunci a început el să urmărească păsările și alte animale din Shrewsbury și să-și noteze observațiile. De asemenea, mergea pe malul mării să adune insecte și minerale. Se poate spune că Darwin a studiat natura având ca profesori animalele și plantele.

Persoana care îl înțelegea cel mai bine pe Charles era fratele său mai mare, Erasmus, care primise numele bunicului lor. Spre deosebire de Charles, el era un tânăr sclipitor și avea note mari la literatură, artă și știință. De asemenea, îi plăcea foarte mult să realizeze experimente la chimie.

Cu toate că nu împărtășea dragostea fratelui său pentru literatură, Charles se arăta interesat de experimentele lui Erasmus și chiar a citit câteva cărți de chimie. Amândurora le plăcea să amestece diverse substanțe chimice și să observe rezultatele. În anii maturității, Darwin își aducea aminte că „acele experimente la chimie mi-au fost de mare folos", însă în acel moment Dr. Butler i-a spus să nu își piardă vremea cu lucruri inutile.

Realizând că fiul său nu beneficia de pe urma internatului Dr. Butler, Robert Darwin l-a trimis la Universitatea din Edinburgh pentru a urma studii de medicină. Charles avea, pe atunci, 16 ani.

▼ Femeia care călărește în stânga lui Darwin este mama sa, Suzannah. Wedgwood și bunicul său Erasmus se cunoșteau din cadrul Societății Luna. Darwin și-a ales soția din familia Wedgwood, iar sora sa mai mare Catherine s-a căsătorit tot în familia Wedgwood.

Bătând la ușa științelor naturii

Petrecerea timpului în zilele plicticoase

DUPĂ CE A DEVENIT STUDENT LA MEDICINĂ, la Universitatea Edinburgh, Charles s-a lovit, din nou, de ore plictisitoare. Mai târziu, își aducea aminte cum orele de medicină și anatomie erau atât de plictisitoare încât deseori... adormea.

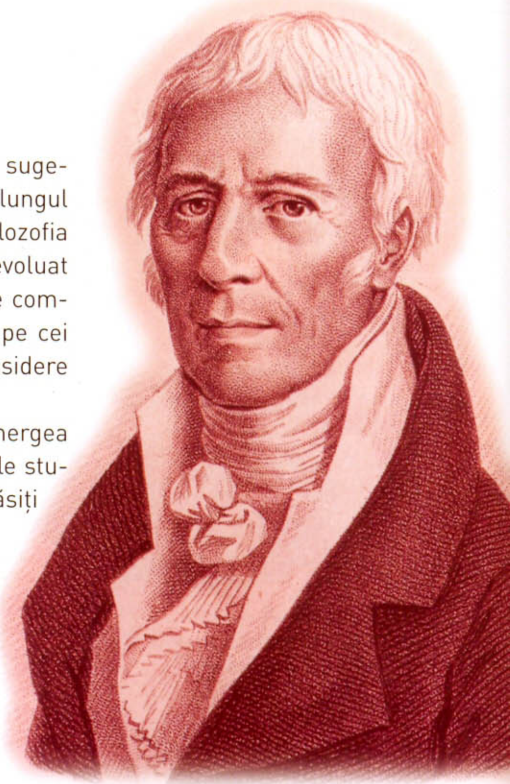
În cele din urmă s-a întâmplat ceva. Într-o zi, asistând la o operație pe un copil, micuțul pacient s-a ridicat și a părăsit încăperea, încovoiat de durere, înainte ca doctorii să termine intervenția. În acele timpuri nu se foloseau anestezice. Darwin nu a putut să îndure durerea întipărită pe fața copilului, care plângea. După acest incident a hotărât că medicina nu era pentru el.

În al doilea an la universitate, Darwin a încetat să mai meargă la cursuri, folosindu-și timpul să discute despre științele naturii cu colegii săi. În acel moment, Universitatea Edinburgh era bine cunoscută pentru programul său de biologie marină, atfel încât Darwin s-a hotărît să colecționeze diverse specii de animale marine și s-a înscris la Societatea Plinian, o grupare academică interesată de istoria naturii. Acolo, a învățat despre cele mai recente descoperiri din domeniul științelor naturale.

În acest grup, Darwin a fost puternic influențat de Dr. Robert Edmund Grant. Grant era un susținător al naturalistului francez Jean Baptiste Lamarck.

Lamarck a fost primul savant care a sugerat că speciile s-au schimbat de-a lungul timpului. În lucrarea sa din 1809, „Filozofia zoologică", el scrie că animalele au evoluat de la organisme foarte simple la cele complexe de azi, ceea ce i-a determinat pe cei care credeau în creația divină să-i considere pe el și pe discipolii săi niște eretici.

Împreună cu Dr. Grant, Darwin mergea să adune diverse specii marine și să le studieze, descoperind că sporii negri găsiți adesea în cochiliile de stridii erau icrele unui parazit al calcanului. Societatea Plinian i-a recunoscut realizările, Darwin devenind, curând, o figură de seamă a științelor naturii.

▲ În anii senectuții, Lamarck era sărac și orb, iar lucrările i-au fost ignorate în Franța în timpul vieții.

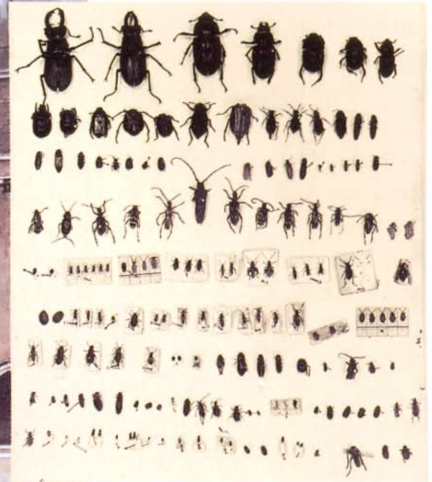
Visul marii aventuri

Îngrijorat pentru fiul său, care renunțase la cariera de doctor pentu a-și urma pasiunea pentru științele naturii, Robert i-a recomandat să devină preot. În acei ani, mulți copii de familii bogate și cu influență încercau să devină preoți ai Bisericii Anglicane. Mulți dintre acești preoți erau și naturaliști amatori, ceea ce Robert credea că-i va plăcea lui Charles. Tatăl său avea, în întregime, dreptate.

▼ Universitatea Edinburgh spre sfârșitul secolului al XIX-lea. Darwin a abandonat studiile de medicină și a urmat cursurile de științele naturii.

◂ Universitatea Cambridge în 1825. În timp ce studia religia, Darwin și-a urmat și pasiunea pentru științele naturii.

▴ Colecția de insecte a lui Darwin. El a început-o în copilărie la Shrewbury, și și-a menținut acest hobby și la universitate. În ultimii ani ai vieții îi plăcea să privească insectele împreună cu prietenii, care deveniseră academicieni renumiți sau membri în parlament, spunând: „cred că nu poți avea o viață împlinită dacă nu colecționezi insecte".

Conform dorințelor tatălui său, Charles a hotărât să se mute la țară pentru a deveni preot și să își facă timp și pentru științele naturii, astfel încât a plecat la Universitatea Cambridge pentru a studia religia și alte materii importante pentru preoți, precum autorii clasici și matematica. Totuși, el nu a putut să-și înăbușe dragostea pentru natură și a participat bucuros la orele lui John Henslow. De asemenea, a învățat despre metodele științifice citind lucrarea astronomului și fizicanului John Herschel „Principii de astronomie" și a hotărât că dorea și el, la rândul său, să aducă o contribuție, cât de mică, științelor naturii. De asemenea, se spune că iubea atât de mult lucrarea botanistului și geologului german Humboldt „Călătorii spre noul continent", încât cita pasaje întregi colegilor săi. Totodată, Darwin a decis să studieze un domeniu cu multe specii noi și interesante, astfel că a început să-și facă planuri de călătorie spre insula Tenerife. Nu numai că a început să se intereseze de navele disponibile și de costul unei eventuale călătorii, dar chiar s-a apucat să învețe limba spaniolă. Din păcate, planul său nu avea să dea roade.

Însă dorința sa de a face o astfel de călătorie plină de aventuri a devenit cunoscută la universitate și aceasta i-a oferit ulterior cea mai mare ocazie din viață.

▾ Insula Tenerife, parte a Insulelor Canare, pe care Darwin a dorit să le viziteze.

Omul-cheie

JOHN S. HENSLOW

Persoana care a avut cea mai mare influență asupra vieții lui Darwin a fost fără îndoială profesorul John S. Henslow de la Universitatea Cambridge. El a susținut multe seminarii despre științele naturii și chiar a organizat sesiuni voluntare de studiu în fiecare vineri seară pentru cei interesați. Inspirat de inteligentul și elocventul Henslow, Darwin nu a lipsit de la nici unul din cursurile acestuia, făcându-i pe ceilalți profesori să îl numească „studentul care este mereu cu Henslow". Chiar și la vârsta de 67 de ani, Darwin a spus despre Henslow că „a avut un impact incredibil asupra carierei mele".

Pe când Darwin călătorea pe vasul Beagle, făcând cercetările care aveau să-l conducă mai târziu spre lucrarea sa Originea speciilor, Henslow încă avea influență asupra vieții sale. Darwin îi scria deseori lui Henslow despre observațiile sale, iar acesta transmitea descoperirile lui Darwin colegilor din Universitate.

Aflând acest lucru de la sora sa Catherine, printr-o scrisoare, Darwin l-a rugat pe Henslow „să nu dezvăluie public conținutul scrisorilor noastre particulare". Totuși, prin acțiunea sa, Henslow a atras atenția asupra lucrărilor lui Darwin.

◂ Henslow a fost rector în Suffolk și a dus o viață plină de lipsuri, în provincie.

Călătoria care i-a schimbat viața

Problema tatălui său

ÎN ANUL 1831, Henslow a primit o scrisoare prin care se solicita „un tânăr naturalist, care să însoțească un grup de cercetători pe vasul HMS Beagle care urmau să facă măsurători longitudinale detaliate și hărți ale coastelor din Patagonia, Chile și Peru". Henslow s-a gândit imediat la Darwin, deoarece știa cât de mult își dorea Charles o astfel de aventură. Aflând această veste, Darwin a fost imediat de acord. Însă exista o problemă. Tatăl său, care susținea mereu că singurele interese ale lui Charles erau „câinii de vînătoare, armele și vânătoarea" era total împotrivă și nu dorea să-i permită fiului său să se îmbarce. „Mai târziu, când vei deveni preot, această călătorie îți va strica reputația", spunea el. „Mulți alți naturaliști cărora li s-a făcut propunerea au refuzat". „Planul ăsta e nerealist". „Se vor purta foarte rău cu tine". „Chiar dacă te duci în călătorie, nu îți va folosi la nimic pentu viitor" îl tot dădăcea tatăl lui, făcând liste cu motive pentru care Charles nu trebuia să meargă.

Cu toate acestea, până la urmă, a fost de acord, cu o singură condiție: în cazul în care Darwin putea să convingă o persoană de încredere că acea călătorie este benefică, tatăl său îi permitea să meargă. Charles a fost convins că nu va găsi o astfel de persoană, așa încât i-a scris lui Henslow și a refuzat invitația. Disperat, într-o zi s-a dus la vânătoare cu unchiul său, Wedgwood al II-lea.

Auzind povestea lui Darwin, Wedgwood i-a spus „când tatăl tău s-a referit la o persoană de încredere, s-a gândit la mine", și i-a scris o scrisoare tatălui lui Charles. „Într-adevăr, studiul științelor naturii nu pare a fi cine știe ce slujbă, însă e un hobby adecvat pentru un preot" a menționat el, eliminând politicos toate motivele pentru care Robert se împotrivea călătoriei lui Charles. După câteva zile, întorcându-se la Shrewsbury, Charles și Wedgwood al II-lea s-au întâlnit cu Robert, care zâmbea larg și a fost de acord ca fiul său să meargă în călătorie. Charles și-a amintit cum tatăl lui spunea întotdeauna „unchiul tău este omul cel mai de bun simț din toată lumea".

▲ Tatăl lui Darwin, Robert, i-a făcut multe probleme, însă avea o foarte bună reputație în orașul său natal, Shrewsbury.

Călătoria unor noi descoperiri

În data de 27 decembrie 1831, vasul HMS Beagle a pornit din Davenport, cu Darwin la bord. În următorii doi ani, vasul a navigat spre America de Sud pentru a observa țărmul de răsărit al continentului, unde Darwin a coborât de pe navă pentru a realiza studii pe uscat. A descoperit fosile de Megatherium, dinți uriași de mamifere și rămășițe dintr-o armură de dimensiuni de rinocer, care îi aminteau de armadillo. A explorat diverse zone din Argentina. A trimis un exemplar în Anglia, o pasăre ce semăna cu un struț. Ornitologul John Gould i-a confirmat că era o specie necunoscută și a numit-o după Darwin. De asemenea, pe drumul dinspre El Carmen către Buenos Aires a descoperit multe fosile de crustacee, ceea ce a dus la concluzia că zona respectivă fusese cândva sub ape.

▼ Pentru un vapor ce adăpostea 74 de oameni, Beagle era foarte mic, măsurând doar 27 de metri lungime. Când l-a văzut prima dată, Darwin nu s-a putut abține să exclame „Asta o să fie o problemă".

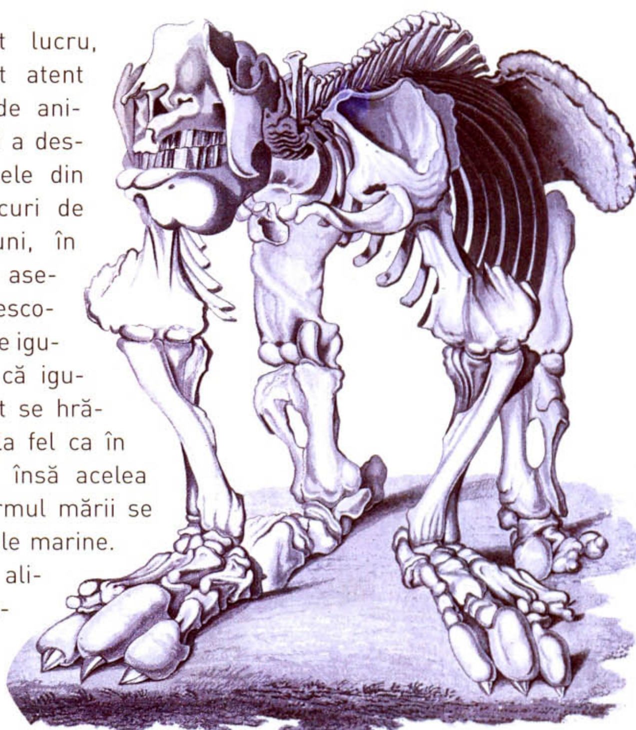
▼ Comandantul Fitzroy al vasului Beagle, cu 4 mai în vârstă decât Darwin, folosea ultimele descoperiri tehnice pentru a calcula cu precizie latitudinea și longitudinea poziției vasului. Munca sa a fost foarte apreciată, și, în anul 1837, a primit o medalie de aur de la societatea geografică regală.

Darwin a adunat diverse specii în Insulele Galapagos, inclusiv 38 care trăiesc doar în acest arhipeleag. Dintre acestea, 30 se găsesc numai în Insula Santiago.

Pe 15 septembrie 1835, vasul Beagle a ajuns în insulele Galapagos. Acest arhipeleag a luat naștere prin erupții vulcanice, astfel încât majoritatea insulelor erau acoperite de lavă și prezentau temperaturi caniculare. La sosire, Darwin scria în jurnal „Parcă aș fi ajuns în iad".

A mers plin de energie în toate părțile, adunând mostre și fosile de diverse specii de animale, guvernatorul general Nicholas Lawson spunându-i, de altfel, că „în Galapagos, țestoasa uriașă are carapacea ușor diferită, în funcție de insula pe care trăiește, astfel că noi putem spune cu ușurință de pe ce insulă provine". Darwin a fost șocat pentru că nici măcar nu se gândise că, în acest arhipeleag, unde insulele se aflau doar la 75-90 km distanță una de cealaltă și unde toate aveau aceeași climă și aceeași altitudine, speciile să difere în funcție de insulă.

Reconstrucția megatherium-ului, una dintre fosilele descoperite de Darwin. Cu mult timp în urmă, acest leneș gigantic, având până la 6 m lungime, străbătea pământul.

Reținând acest lucru, Darwin a studiat atent diversele specii de animale din insule și a descoperit că cintezele din insule aveau ciocuri de diverse dimensiuni, în funcție de loc. De asemenea, el a mai descoperit două specii de iguana. A constatat că iguanele de pe uscat se hrăneau cu ierburi, la fel ca în America de Sud, însă acelea care trăiau pe țărmul mării se hrăneau cu animale marine. De ce obiceiurile alimentare și aspectul animalelor erau ușor diferite pe aceste insule? Darwin a început să se preocupe de această întrebare. Nu știa că pe parcursul călătoriei, el devenise cel mai renumit și respectat naturalist din Europa.

După 35 de zile de colectat animale, vasul Beagle a pornit către Tahiti, Australia și insulele Keeling, înainte de a înconjura Capul Horn, în luna mai 1836, și de a reveni în Anglia în luna octombrie a aceluiași an.

Din culise

AVÂNT ÎN COLECTAREA DE PLANTE ȘI ANIMALE

În familiile britanice bogate, care se bucurau de grădini frumoase și puteau explora natura s-a trezit un interes puternic pentru colectarea insectelor. A fost înființat, primul club dedicat studierii plantelor și animalelor cu sediul la Cafeneaua Temple din Anglia.

Până la începutul secolului al XVIII-lea, practica colectării de plante și insecte devenise ceva obișnuit. Colecțiile personale de insecte și plante rare deveniseră indiciul poziției proprietarilor în societate. Totuși oamenii nu colectau insecte și plante pentru a le studia și a le clasifica, ci majoritatea erau interesați doar să obțină specimenele cele mai rare. Colecționarii de păsări angajau profesioniști să prindă păsări rare, apoi le împăiau pentru a le expune pe domeniile lor. Fiecare familie își ținea secrete metodele de împăiere.

Pe măsură ce colecționarii începuseră să adune tot mai multe specii de plante și animale, accentul s-a deplasat de la colectarea celor rare spre colectarea celor scumpe. Colecționarii bogați se duceau în port și cereau persoanelor ce se îmbarcau pe vase care călătoreau spre America de Sud, India sau Africa să le aducă plante sau animale din locurile respective. Alfred Wallace, a cărui teorie despre evoluție a fost anunțată lumii în același moment cu cea a lui Darwin, și-a dat seama că grație acestor colecționari costul unei expediții ar putea fi redus semnificativ.

În anul 1848, Wallace a explorat zona din jurul Fluviului Amazon din America de Sud, contând pe colecționari să îi compenseze total costul acestei călătorii. Totuși pe drumul de întoarcere spre Anglia, vasul său a luat foc și astfel a pierdut majoritatea exemplarelor pe care le capturase. Din fericire pentru el, colecționarea animalelor și a plantelor era un hobby atât de popular în acel moment, încât pentru colecționari existau asigurări, astfel că Wallace a putut să-și recupereze pierderea datorită asigurării specimenelor sale.

O imagine dintr-un volum din secolul al XVIII-lea. În Anglia secolului al XVIII-lea, colecționarea insectelor era un hobby popular.

O rețea intelectuală

O căsătorie logică

DATORITĂ LUI HENSLOW, Darwin devenise un nume foarte cunoscut în lumea științei, chiar înainte de a se întoarce în Anglia. Acum însă acum se confrunta cu o problemă. Să se căsătorească oare? Tatăl său îl sfătuise să nu aștepte prea mult să se căsătorască în cazul în care își dorea copii. Să fi venit timpul pentru întemeierea unei familii. Neștiind ce să facă, Darwin a întocmit o listă de argumente pro și contra, evaluând avantajele și dezavantajele căsătoriei. „Dacă nu mă căsătoresc, voi putea călători cât doresc și unde doresc. Pe de altă parte, dacă mă căsătoresc, voi avea întotdeauna o soție iubitoare lângă mine", spunea el, enunțând lista cu motive pro și contra acestei propuneri. La sfârșitul listei, Darwin a scris „căsătorie, căsătorie, căsătorie, Q.E.D". Q.E.D este o expresie matematică cu sensul de „ceea ce a fost demostrat", a fost demonstrat. Aceasta a fost metoda lui Darwin de a se convinge că are nevoie de o soție.

În luna noiembrie 1838, Darwin a cerut-o în căsătorie pe fiica lui Wedgwood al II-lea, Emma, și în luna ianuarie anul următor erau căsătoriți. Încântat, tatăl lui le-a promis tinerilor 10.000 de lire pe loc și 500 pe an, pentru cheltuieli. Având în vedere că în acele timpuri o familie putea trăi foarte bine cu 100 de lire pe an, ne putem da seama cât de bogată era familia Darwin.

Privită din afară, căsătoria lor părea fericită și lipsită de probleme, însă sănătatea lui Darwin se înrăutățea. După ce s-a întors din călătorie a început să aibă palpitații, amețeli și dureri de stomac. Când avea crize, nu putea face nimic fără îngrijirea Emmei. Ulterior s-a presupus că boala lui s-a declanșat din cauza înțepăturilor de insecte din timpul călătoriei, care au condus la aceste simptome, precum și la tulburări psihice, însă nu există dovezi concludente în legătură cu boala lui Darwin. Gândindu-se că viața la țară ar fi mai bună pentru sănătate, Darwin s-a hotărât să se mute în orașul Downe, ținutul Kent, în 1842. El și soția s-au mutat într-o reședință la țară, aproape de păduri și câmpie. Domeniul era foarte mare și cuprindea chiar și păduri, așa încât Darwin putea să se plimbe pentru a ameliora simptomele bolii. A fost foarte încântat de noua casă, petrecându-și ultimii 40 de ani din viață acolo.

Soția sa, Emma, i-a născut 10 copii, 6 băieți și 4 fete, dar două dintre fiice au murit când erau mici. Marcați de aceste tragedii, ei și-au iubit copiii ca pe niște comori. Atunci când vreun copil i se îmbolnăvea, el stătea cu el pe pat și îl supraveghea până ce se însănătoșea. Dat fiind că nu putea să se deplaseze departe de casă, din cauza bolii, Darwin urmărea adesea albinele, împreună cu copiii săi. Acest lucru i-a permis să observe obiceiurile albinelor

Însă tragedia a lovit din nou, deoarece fiica sa mai mare a murit. Emma era gravidă, iar Charles plecase să își ia medicamentele, în timp ce fiica lor Anne a început să verse și să facă febră mare. La început, Darwin nu s-a îngrijorat, însă starea ei s-a înrăutățit rapid și după numai 10 zile, a murit. Chiar și în ultimii ani din viață, Darwin plângea aducându-și aminte de Anne și de firea ei veselă și prietenoasă.

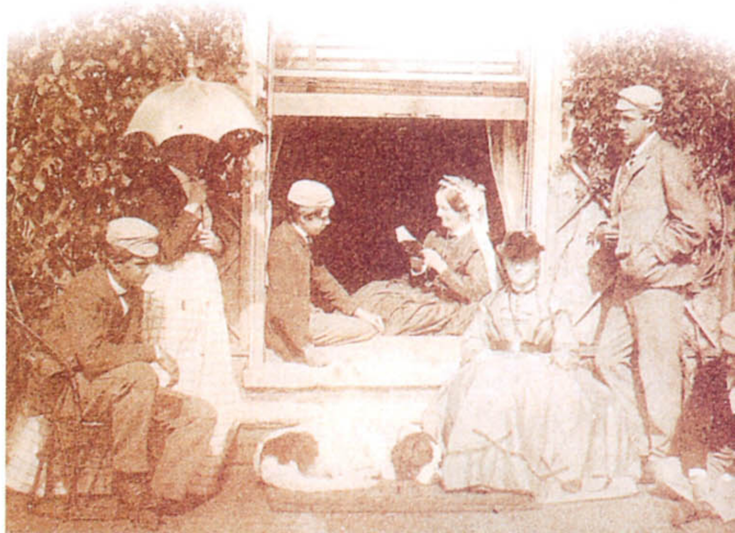

▲ Prin căsătorie, publicarea primului volum și nașterea primului, Darwin era un om fericit.

▲ Microscopul lui Darwin. El a folosit acest microscop pentru a observa plantele și animalele, apoi se ducea în seră pentru a face alte observații și a-și elabora teoriile.

▶ Portretul soției lui Darwin, Emma. Atunci când fiica lor Henrietta s-a căsătorit, ea i-a spus mamei sale „deși tata are o boală cronică, el duce o viață fericită. Te rog să nu îl părăsești".

▶ Emma și copiii ei. Fiul cel mare, William, a fost bancher, al doilea, George, a fost astronom, al treilea fiu, Francis, a fost naturalist, iar Leonard și Horace, următorii fii, au fost artiști.

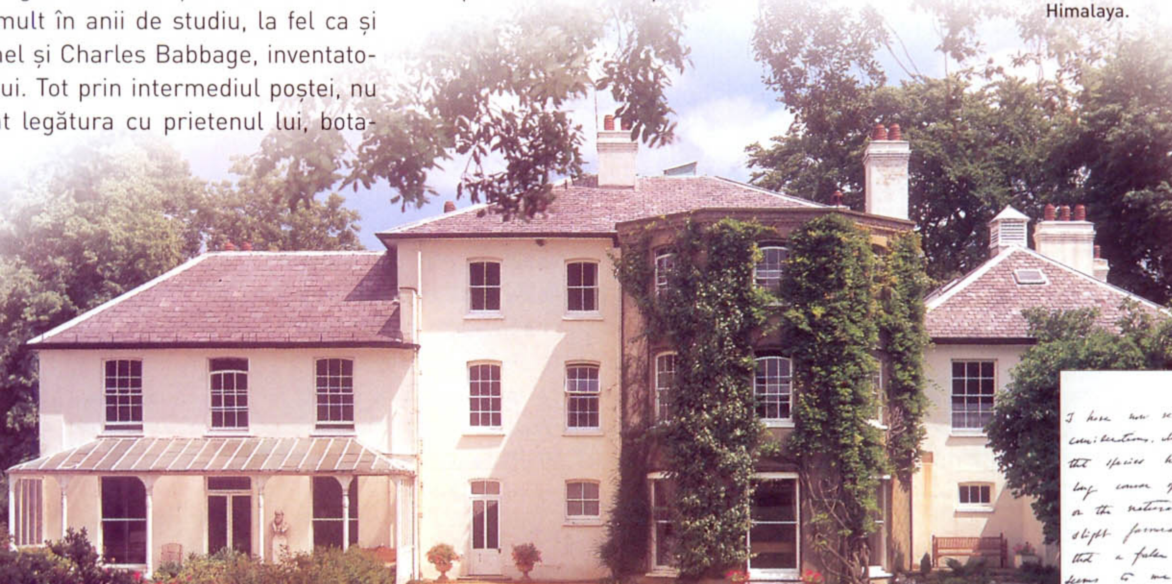
O metodă de culegere a informaţiilor

Pentru a strânge mai multe informații despre domeniul său de studiu, Darwin a hotărât că era important să facă schimb de informații cu experți din diverse domenii. Însă, neștiind când putea să facă o criză pe fondul bolii sale cronice, el nu putea pleca de acasă. În acei ani telegraful nu avea o utilizare largă, iar până la inventarea telefonului mai trebuiau să treacă niște decenii, astfel încât Darwin a folosit „Penny delivery service" (Serviciul de livrări Penny) pentru a comunica cu omologii săi. În acele timpuri existau mai multe servicii de poștă care ofereau diverse servicii la prețuri diferite, însă sistemul poștal modern s-a dezvoltat pe baza acestui serviciu de livrări Penny. Darwin l-a folosit la maximum. A folosit sistemul pentru a comunica cu Charles Lyell, care a publicat „Teoria geologiei", o carte pe care Darwin o aprecia foarte mult în anii de studiu, la fel ca și pe John Herschel și Charles Babbage, inventatorul calculatorului. Tot prin intermediul poștei, nu numai că a luat legătura cu prietenul lui, botanistul Joseph Hooker și cu alte cunoștințe, dar a făcut efortul de a ajunge și la oameni, considerați experți în domeniile lor, pe care însă nu îi întâlnise niciodată., realizând, de altfel, prin menținerea unei legături permanente cu aceștia, o vastă rețea de intelectuali.

Darwin a devenit, de asemenea, membru într-un club care făcea experimente pe culturi agricole și pe animale domestice, el răspunzând la întrebările membrilor despre gene și mutații. Aceștia experimentau după instinct, iar Darwin realiza explicația științifică a rezultatelor. Corespondența sa cu membrii acestui club a constituit baza faimoasei sale lucrări „Originea speciilor", cu o mare influență asupra teoriei selecției naturale. Astfel, Darwin a strâns multe informații de la colegii săi, pe baza cărora a publicat multe lucrări.

▲ Hooker, unul dintre prietenii lui Darwin, care îl vizita deseori. El era directorul unei grădini botanice și aducea diverse plante din călătoriile sale din India și Himalaya.

▲ Casa lui Darwin, cumpărată de tatăl lui cu 2.200 de lire. Avea un birou, o sufragerie, un hol de primire și multe alte camere. Era o casă suficient de mare pentru 8 persoane.

CĂLĂTORII ÎN TIMP

NOTIȚE, PROIECTE ȘI ESEURI

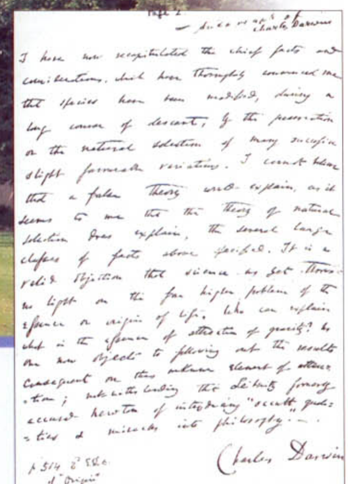
Revenind din călătoria în jurul lumii, Darwin a început să-și redacteze notițele în Anglia. Acest lucru a însemnat începutul cercetărilor sale asupra speciilor. La prima serie de notițe, el a scris litera B. Notele sale B cuprindeau multe observații despre evoluție precum „Schimbarea nu are loc pe baza voinței animalului, ci pe baza adaptării sale la mediu", precum și „Speciile se ramifică una dintr-alta foarte asemănător ca ramurile unui copac. Fiecare ramură devine din ce în ce mai subțire pe măsură ce se îndepărtează de creanga principală".

În seria următoare de notițe (C), a notat: „Știind că organismele au trăit pe Pământ neschimbate în ultimii 6.000 de ani, pot să răstorn teoria creației". De asemenea a mai scris: „Care este sensul infinitei divizări și reproduceri a organismelor microscopice?"

În notele sale D, el scrie despre cât de șocat a fost să afle despre nenumăratele mutații pe care le-a observat în grădina sa cu 1279 de trandafiri.

În cele din urmă în notițele notate E a însemnat: „Dacă un anumit animal are o mutație care îi permite să fie puțin mai bun decît ceilalți din specia sa, acel animal va avea mult mai multe șanse de a se reproduce și de a-și transmite caracteristicile către următoarea generație".

Pe baza acestor note, el a scris, în 1842, o versiune-proiect de 35 de pagini a Originii speciilor. După doi ani a extins acest proiect și a scris un eseu de 230. Toate acestea se întâmplau cu 14 ani înainte să primească scrisoarea lui Wallace.

▸ Notele C ale lui Darwin. El le-a redactat pe acestea cu peste un deceniu înainte de a publica Originea speciilor

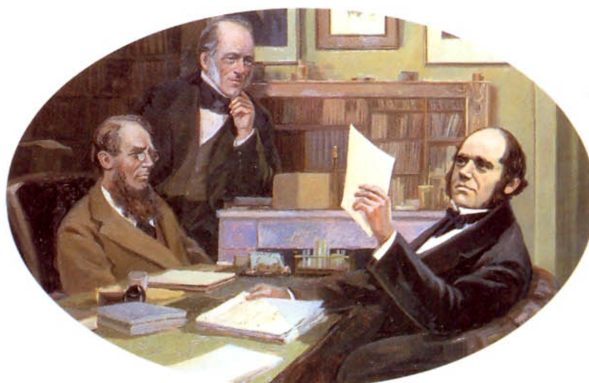
1836	Întoarcerea în Anglia
1837	Începe notele B pe baza observațiilor sale
1842	Scrie o versiune de 35 de pagini pe baza notițelor sale
1844	Finalizează un eseu de 230 de pagini și îi cere soției să îl publice după moartea lui
1858	Primește scrisoarea de la Wallace. Își anunță public rezultatele împreună cu cele ale lui Wallace
1859	Publică Originea speciilor

Scrisoarea fatidică

Teoria pe care o urmărise

PE 18 IUNIE 1858, citind scrisorile din ziua respectivă, Darwin a observat că primise una de la Alfred Wallace. Era o scrisoare lungă, în care Wallace declara că, în opinia sa, speciile ar putea să treacă prin mutații de-a lungul timpului evoluând treptat într-o varietate infinită de specii noi, fiecare dintre ele având o diferență insesizabilă față de specia sursă. Citind acest lucru, Darwin a intrat în panică. Eseul lui Wallace se ocupa de exact aceleași subiecte pe care el le studiase în ultimii 20 de ani după călătoria pe vasul Beagle, iar lucrarea sa „Originea speciilor" ar deveni inutilă și lipsită de originalitate. În scrisoare, Wallace îi cerea lui Darwin să-i arate teza sa lui Lyell. În mod ironic, ca și cum Lyell ar fi anticipat acest lucru, el îl sfătuise pe Darwin să „pubice rapid constatările, înainte ca să apară altul care s-o facă". Realizând că Lyell avea dreptate, Darwin i-a trimis acestuia manuscrisul lui Wallace și a început să lucreze la propria sa carte.

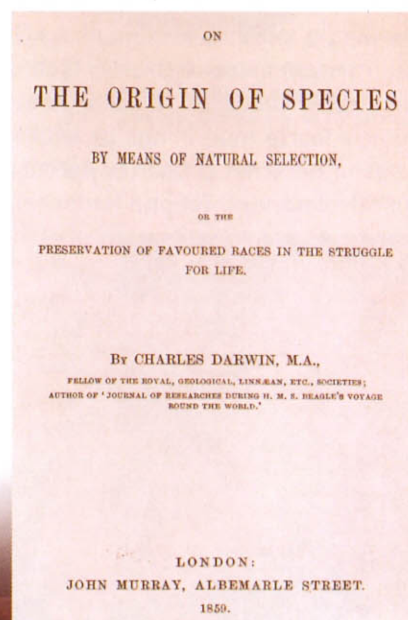
Primind această lucrare, Lyell a hotărât că nu ar fi drept să i se acorde tot meritul lui Wallace, deoarece Darwin ajunsese la aceleași concluzii după 20 de ani de muncă, astfel încât le-a recomandat să-și anunțe descoperirile împreună. Darwin, care inițial ceruse ca lucrarea lui despre specii să fie publicată după moartea sa, la primirea scrisorii lui Wallace a început imediat să o redacteze, sperând să o publice cât mai curând.

◂ Darwin (la dreapta) cu prietenul său Hooker (la stânga) și Lyell (în centru)

Darwin a considerat că lucrarea lui Wallace putea fi creditată, dacă amândoi își anunțau constatările împreună la Societatea Linnean. Aceasta fusese înființată de savantul suedez Karl von Linnean, care stabilise metoda modernă de împărțire a speciilor existente în diverse categorii. În prezentarea făcută s-a dovedit că Darwin își începuse cercetarea înaintea lui Wallace, deoarece Darwin atașase corespondența sa cu naturalistul american Asa Grey, care data de la începutul cercetărilor sale. În schimb, Wallace se afla în Indiile de vest și efectua cercetări și nu știa că lucrarea sa era făcută publică la Societatea Linnean. Ulterior, mulți l-au criticat pe Darwin că a publicat lucrarea lui Wallace fără permisiunea acestuia, însă Wallace n-a arătat niciodată că l-ar fi deranjat acest lucru.

▾ Prima ediție a Originii speciilor, un volum de 14 capitole. Darwin a fost deseori contestat și criticat pentru ideile sale, astel încât a efectuat câteva modificări și ajustări la text în tot cuprinsul vieții. Lucrarea a fost republicată de 6 ori.

ON

THE ORIGIN OF SPECIES

BY MEANS OF NATURAL SELECTION,

OR THE

PRESERVATION OF FAVOURED RACES IN THE STRUGGLE FOR LIFE.

BY CHARLES DARWIN, M.A.,

FELLOW OF THE ROYAL, GEOLOGICAL, LINNÆAN, ETC., SOCIETIES; AUTHOR OF 'JOURNAL OF RESEARCHES DURING H. M. S. BEAGLE'S VOYAGE ROUND THE WORLD.'

LONDON:
JOHN MURRAY, ALBEMARLE STREET.
1859.

Un microscop și un telescop alături de carnetele de notițe din biroul său.

Cartea care a schimbat lumea

Temându-se că munca lui de o viață nu va mai avea nici o valoare dacă altcineva prezenta teoria înaintea lui, Darwin a continuat să scrie la lucrarea sa. Destul de interesant este faptul că lucrarea care va schimba lumea a fost redactată într-un timp relativ scurt, dat fiind faptul că el începuse emiterea ipotezelor cam la un an după călătorie, iar apoi petrecuse mulți ani elaborându-și teza. Cu 14 ani înainte de a primi scrisoarea lui Wallace, Darwin începuse deja lucrul la Originea speciilor, după cum mărturisește într-o scrisoare adresată prietenului său botanist Hooker. În acea scrisoare, el spunea „După studiile din insulele Galapagos cercetând culturi, grădini și animale, am ajuns la o concluzie. Parcă aș mărturisi o crimă spunându-ți acest lucru, însă concluzia mea este aceea că speciile au evoluat de-a lungul timpului". Darwin petrecea 2 sau 3 ore pe zi scriindu-și cartea, reușind în cele din urmă, după 13 luni și 10 zile, să o termine.

Pe 24 noiembrie 1859, „Originea speciilor", lucrarea care susținea că speciile evoluaseră în timp, a fost publicată de John Murray. Titlul complet este „Originea speciilor prin selecție naturală sau păstrarea raselor favorizate în lupta pentru existență". Cartea costa 15 șilingi, iar cele 1250 de exemplare tipărite s-au vândut din prima zi. Editura a mai tipărit încă 3.000 de exemplare, aceasta devenind o publicație academică de mare succes la momentul respectiv.

▲ Pictură din secolul al XVII-lea reproducând textul biblic al îmbarcării animalelor pe arca lui Noe. Înainte de publicarea Originii speciilor; mulți oameni credeau această versiune.

▼ În afară de plimbări și mese, Darwin își petrecea mai tot timpul studiind. Copiii lui îi spuneau uneori „tată, dacă vii să te joci afară cu noi, o să-ți dăm un premiu", încercând să-l distragă de la gândurile sale cel puțin pentru un timp.

▸ Viața soției lui Darwin, Emma, s-a schimbat mult după ce el a publicat Originea speciilor.

CLIPE PERSONALE

MISTERUL SIGILIULUI

După ce a scris eseul de 230 de pagini cu descoperirile sale în 1844, şi-a redactat şi testamentul, adresat soţiei sale. „Mi-am terminat de scris eseul despre originea speciilor. Când lumea îmi va înţelege teoriile, ştiinţa va face un pas uriaş înainte", i-a scris el, cerându-i să-i spună lui Lyell să-i publice lucrarea după moarte. De ce nu dorea ca munca lui să devină publică în timpul vieţii sale? Se crede că au existat două motive pentru asta: lecţiile de istorie şi soţia sa.

Când a început să redacteze notele cu observaţiile sale şi-a scris o notiţă cu avertismentul „nu uita ce pedepse au suferit astronomii pentru cercetările lor". În fapt, el credea că va avea aceeaşi soartă ca şi Copernic, care a descoperit că Pământul se învârte în jurul Soarelui şi ca Galileo Galilei, care a fost excomunicat.

În autobiografie a scris „Îmi trebuiau nişte dovezi că există miracole, după cum susţine creştinismul. Totuşi am descoperit tot mai multe despre natură şi credinţa mea în miracole a pierit". În mod clar, Darwin nu era un credincios devotat. Pe de altă parte, soţia sa era o bună creştină, care şi-a botezat copiii, mergea la biserică şi citea Biblia. Îngrijorată de concluziile la care ajungea soţul ei, ea i-a scris o scrisoare, întrebându-l: „Cercetările tale nu au nimic de-a face cu religia, nu-i aşa?" Citind asta, Darwin a ştiut că rezultatele studiilor sale o vor răni pe soţia sa, astfel încât i-a răspuns şi el printr-o scrisoare spunându-i „când voi muri, sărută scrisoarea asta de mii de ori şi să ştii că plâng când scriu". Acesta a fost motivul pentru care rezultatele studiilor sale au rămas sigilate în biroul său timp de 15 ani.

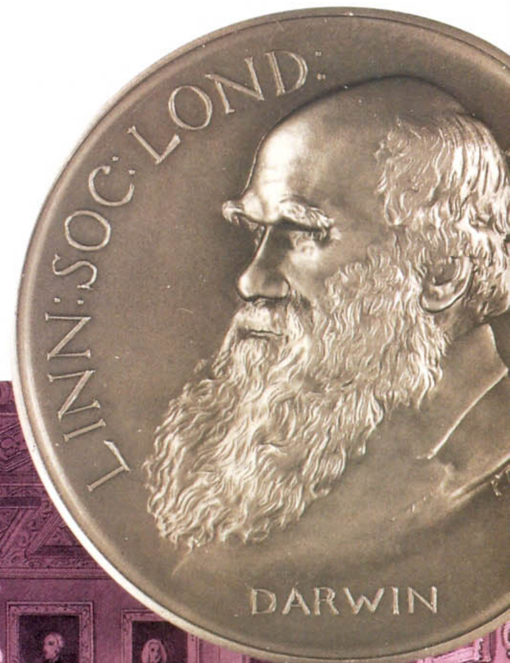
Lumea a aflat adevărul

Înfrângerea episcopului

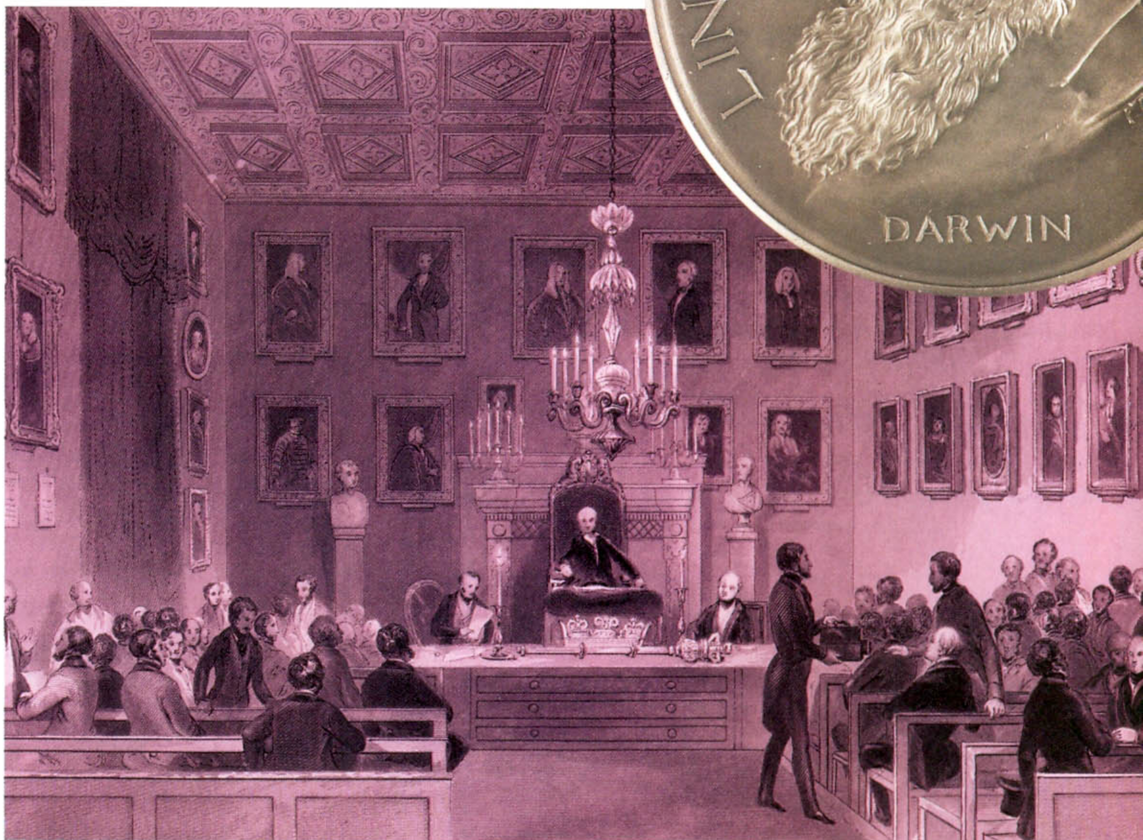
DUPĂ PUBLICAREA VOLUMULUI ORIGINEA SPECIILOR, savanții, biserica dar și oamenii de rând au avut diverse păreri cu privire la această problemă, iscându-se, de altfel, un război al cuvintelor. Motivul a fost un articol publicat în Revista Edinburgh de către Richard Owen. Owen era autorul volumului Mamifere fosile, editat de Darwin, iar ulterior a devenit curatorul muzeului național britanic și a fost înnobilat.

Owen nu era de acord cu selecția naturală, fără a nega, însă, validitatea teoriei evoluției. De asemenea, el nu era de acord nici cu aceia care aduceau lucrări religioase ca dovadă a erorii teoriei lui Darwin, însă îl critica pe Darwin în cuprinsul articolului său. Owen începuse să critice lucrările lui Darwin încă din 1850, înainte ca acesta să publice Originea speciilor și mulți erau de părere că Owen se făcuse de râs. Într-o scrisoare către Henslow, Darwin a atribuit acest lucru faptului că „Owen este pur și simplu gelos că lucrarea mea e atât de populară".

Episcopul de Oxford, Samuel Wilberforce, era unul dintre oponenții lui Darwin. În luna iunie 1860, vorbind la British Science Forum, el a criticat „Originea speciilor" spunând că este o lucrare prost scrisă. La sfârșitul discursului, el îl ironiza pe unul dintre susținătorii lui Darwin, Thomas Huxley, spunând că bunicul și bunica acestuia fuseseră maimuțe. Huxley a răspuns: „Prefer ca bunicii mei să fi fost maimuțe decât sofiști", în sensul că prefera maimuțele episcopilor. Drept urmare, tensiunea în public a crescut, iar episcopul a părăsit încăperea fără a mai spune vreun cuvânt. Astfel, problema Originii speciilor a fost în cele din urmă transferată din domeniul religios în cel științific, iar în anul 1864, Darwin a primit cea mai înaltă distincție a Societății Regale: medalia Copley.

▸ Medalia Copley, emisă de Societatea Regală Britanică, este cea mai înaltă distincție pe care societatea o poate acorda, iar când i-a fost acordată lui Darwin a existat o oarecare opoziție.

▴ Societatea Regală, unde se făcea schimb de multe idei și teorii pe multe subiecte.

◂ Wilberford a spus că „nu există nici o singură dovadă care să arate că se creează o specie diferită de animale domestice prin încrucișări selective. Mai mult, dacă animalele domestice sunt eliberate în natură, ele revin la trăsăturile lor originale". Lui Darwin i-a fost greu să răspundă la această afirmație.

▸ Huxley, un agnostic, care nu credea în nimic ce nu fusese dovedit științific, a fost dezamăgit de extinderea religiei care era dominantă în sistemul de învățământ.

Huxley a continuat să îi combată pe cei care nu erau de acord cu teoria evoluției. Pasiunea cu care apăra subiecul i-a făcut pe oameni să-l numească drept „câinele de pază al lui Darwin". Huxley considera că volumul permitea extinderea cunoștințelor asupra originii omului și că era cea mai importantă lucrare de la „Principia" a lui Newton .

Trăind ca la carte

Pe vremea când se ocupa de subiecte religioase, științifice și sociale, lucrând la Originea speciilor, Darwin se afla la reședința lui de la țară și se îngrijea de sănătatea sa, conform unui program strict.

Se trezea dimineața devreme și ieșea la o plimbare indiferent de starea vremii, se plimba cu soția pe domeniul lor și prin păduri, observând copacii și insectele.

După micul dejun, începea lectura. În acel moment al zilei, el se simțea cel mai bine și era capabil. Își organiza scrisorile, le răsfoia pe cele primite de la alți savanți și pe cele de la prieteni și după aceea își continua studiul.

Înainte de prânz mergea din nou la plimbare și urmărea experimentele efectuate în seră. Darwin iubea mult câinii și îl lua și pe cîinele său Bob la plimbare, însă Bob ura sera și de aceea se apuca să urle și să-și ia o figură stresată. Familia numea asta, grimasa lui Bob, „față de seră".

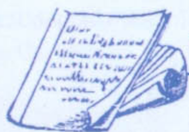
După ce servea masa, Darwin citea ziarul și începea să răspundă la scrisori. Mai târziu, mergea la cea de-a treia plimbare a zilei. Seara, după cină, juca două partide de table cu Emma. Seara târziu asculta cum soția cânta la pian, în timp ce el citea cărți de știință.

Darwin obișnuia să stea în seră și să observe plantele ore întregi, făcându-i pe servitori să se îngrijoreze pentru intensitatea concentrării sale.

Londra, în perioada când Darwin a publicat Originea speciilor. Gazdă a expoziției internaționale și deținătoare a unei rețele de metrou, Londra era un oraș bogat în cultură. Odată cu nașterea teoriei evoluției, londonezii au început să se îndepărteze de Biserică.

Versiune diferită

CONTROVERSA CARE I-A MARCAT ULTIMII ANI

Imediat după publicarea Originii speciilor, nu au existat prea multă contestații din partea mediului academic și nici Biserica, nici autoritățile nu l-au persecutat, așa cum se așteptase Darwin. Totuși, pentru o greșeală mică a fost aspru criticat de Samuel Butler, directorul internatului unde locuise Darwin în copilărie.

În anul 1879, Butler a publicat o carte intitulată „teorii noi și vechi ale evoluției", în care compară și opune teoriile lui Buffon, Erasmus, Lamarck despre evoluție, favorizând lucrarea lui Erasmus. Cam tot în acea vreme, Darwin a publicat un volum intitulat „Viața lui Erasmus Darwin", pe care Butler îl criticase aspru în lucrarea sa.

În cartea sa Darwin a citat un pasaj din articolul naturalistului german Ernst Clause, din revista „Cosmos". Totuși, se pare că Darwin a adăugat o propoziție la articolul lui Clause care spunea: „Există o mișcare de revigorare a teoriei lui Erasmus, însă cei care o propun sunt intelectuali mărunți care trăiesc într-o epocă greșită". Citind acest lucru, Butler s-a gândit că Darwin își bate joc de el și a profitat de toate ocaziile ca să-l critice. De fapt, Clause adăugase acea propoziție după ce publicase articolul. Darwin uitase să îi atribuie acea propoziție lui Clause, suscitând mânia lui Butler. Darwin și-a consultat prietenii și familia și în final a hotărât să-l ignore pe Butler. „Gardianul său", Huxley, a citat un poem de Goethe: „Chiar și cea mai mare balenă are paraziți", arătând că Darwin nu trebuie să-și facă griji pentru această critică.

Mass media descria deseori, în stil ironic, teoria nepopulară a evoluției a lui Darwin. Totuși, el ca persoană nu a fost criticat de mass media, nici nu a fost dus la tribunal pentru ideile lui, așa încât a putut să-și petreacă restul vieții liniștit, absorbit în gânduri.

Un nou teritoriu sălbatic

Dragostea pentru ştiinţă

ÎN TIMP CE PUBLICUL larg se dezlănțuise pe tema controversei iscate de ultima lucrare a lui Darwin, acesta se afla acasă și își continua studiile pe baza unui program riguros. După anul 1860, a început să studieze diverse plante și a publicat Despre diversele mecanisme prin care orhideele britanice și străine sunt fertilizate de insecte, Plantele insectivore și Efectele fertilizării încrucișate și auto-fertilizării în regatul vegetal. Exista însă un motiv pentru care Darwin devenise dintr-odată atât de interesat de studiul plantelor. El era foarte curios de ce plante din aceeași specie se întâlneau în număr mare în diverse zone, în ciuda faptului că plantele însele sunt imobile. În anul 1880, a publicat cu ajutorul fiilor săi George și Francis o compilație din lucrarea sa de botanică într-un volum intitulat Puterea mișcării la plante.

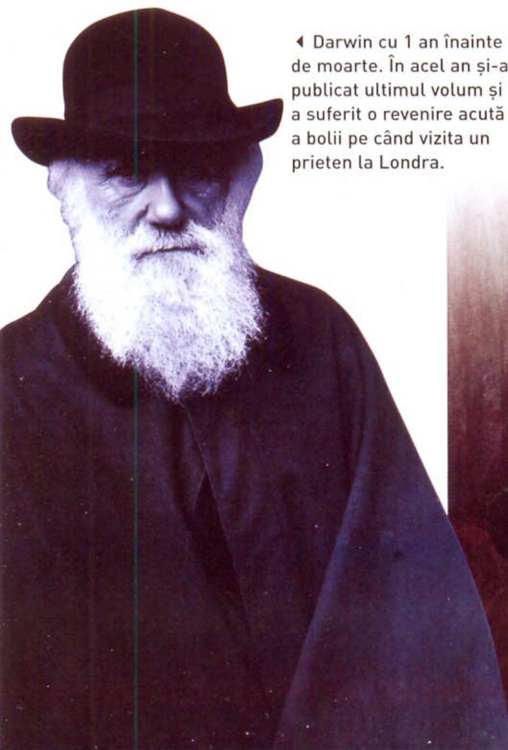
S-a reîntâlnit cu îndrăgitul său profesor Henslow de la Cambridge, care l-a numit pe elevul său „părintele teoriei evoluției", datorită cercetărilor sale de decenii, și l-a întrebat cum de mai era încă angajat în diverse experimente. Darwin i-a răspuns că dorea să facă observații și să tragă concluzii pentru a înțelege lumea din jurul său, dovedind o dragoste nețărmurită pentru știință. De asemenea, a publicat și un volum pentru publicul larg. Această lucrare, publicată în anul 1881, a fost intitulată Formarea mucegaiului vegetal prin acțiunea viermilor, care a primit aprecierea grădinarilor. Ulterior, l-a copleșit numărul mare de scrisori primite de la cititori. Oamenii nu puteau să creadă că autorul teoriei evoluționiste își extinsese studiul la viermii de pământ și la grădinărit, însă aceaste lucrări nu reprezentau altceva decât dragostea lui pentru natură.

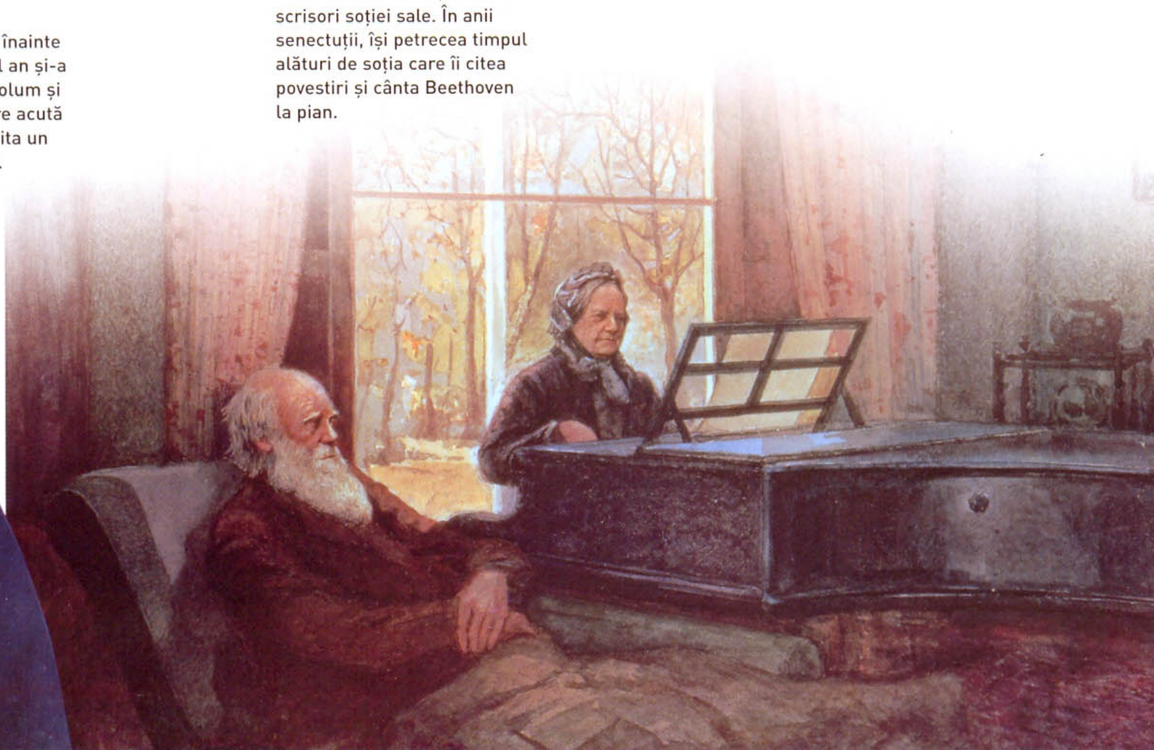
▲ Biroul lui Darwin din propria casă. Actualmente casa lui este muzeu național, disponibil publicului larg.

Originea omului

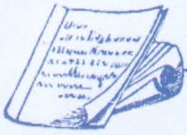
În timpul cercetărilor sale pentru Originea speciilor Darwin și-a dat seama că putea să aplice teoria și la oameni, însă acest concept nu se regăsește în mod evident în lucrarea sa. Totuși, motivat de susținerea multor savanți, Darwin a început să scrie o nouă carte, iar în 1871 a publicat

◀ Darwin cu 1 an înainte de moarte. În acel an și-a publicat ultimul volum și a suferit o revenire acută a bolii pe când vizita un prieten la Londra.

▼ Un Darwin slăbit, dictându-i scrisori soției sale. În anii senectuții, își petrecea timpul alături de soția care îi citea povestiri și cânta Beethoven la pian.

Versiune diferită

TEORIA NEDESCOPERITĂ A LUI DARWIN

Cu toate că Darwin a enunțat teoria evoluției, a existat un lucru care îl punea în încurcătură. Misterul eredității: de ce copiii semănau uneori izbitor de mult cu părinții sau cu bunicii? El a emis ipoteza că informațiile care guvernează ereditatea erau stocate în interiorul celulelor, însă nu putea înțelege cum erau transferate acele informații de la părinte la copil.

În timp ce Darwin era absorbit şi preocupat de această chestiune, preotul austriac Gregory Mendel făcea nişte descoperiri uimitoare. În propria grădină, Mendel a efectuat polenizări încrucişate pe fasole şi a descoperit regulile ce guvernează ereditatea. El şi-a publicat constatările într-un volum, în limba germană, intitulat „Experimente cu plante hibride", în anul 1865, însă niciun savant nu i-a acordat atenție. Nici chiar faimosul profesor al Universității din München, Karl Wilherm von Nogery, nu a înțeles niciun cuvânt din eseul lui Mendel.

Unul dintre motive l-a constituit stilul singular de cercetare al lui Mendel. Acesta, împătimit de matematică şi fizică, a căutat să analizeze rezultatele obținute folosind formule matematice. Aceasta fiind o metodă cu totul neobişnuită pentru naturalişti, mulți nu au înțeles valoarea lucrărilor lui Mendel.

Darwin nu a citit eseul lui Mendel, însă în mediul academic se spune că, dacă ar fi făcut-o, ar fi descoperit principiile eredității. Mendel, care a folosit o metodă unică pentru a-şi anunța rezultatele, a murit fără a primi nicio apreciere, însă lucrarea sa reprezintă, în prezent, baza pentru studiul eredității, mutațiilor şi geneticii.

▼ Mendel a încrucișat păstăile rotunde de fasole cu cele unghiulare și a descoperit că de la a treia generație doar un sfert din păstăi erau unghiulare.

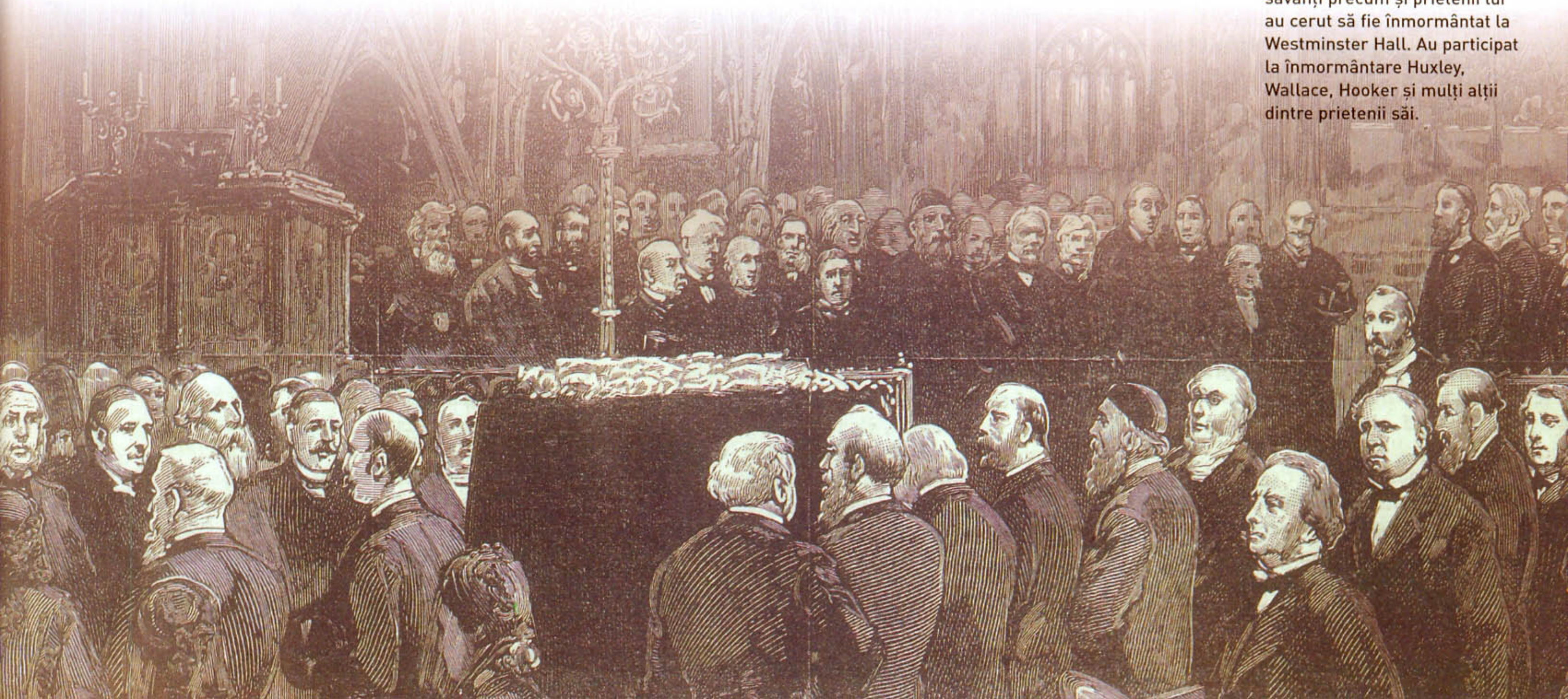
„Originea omului și selecția sexuală".

Profesorul Charles Bell, de la Universitatea Edinburgh, publicase un volum în care susținea că anumiți mușchi, specifici omului, s-au dezvoltat doar ca să ne permită să zâmbim. Drept răspuns, în lucrarea sa, Darwin a sugerat că mușchii, care permit in mod normal, mișcarea urechilor la om, precum și vertebrele codale au involuat, regăsindu-se totuși, deoarece, într-un moment din trecut, au devenit inutile pentru noi ca specie. Apoi, el a postulat că probabil strămoșii noștri erau o specie mai primitivă, cu urechi lungi și coadă, în totală contradicție cu teoria lui Bell. A inclus și rezultatele observațiilor sale nenumărate asupra insectelor, peștilor și păsărilor drept dovadă că toate speciile sunt supuse evoluției, inclusiv oamenii. Totuși, volumul se încheia fără ca Darwin să explice cum s-a întâmplat acest lucru, din punct de vedere genetic.

◂ O pictură înfățișând lucrarea lui Darwin Originea omului. Când s-a născut fiul său William, Darwin a studiat ore întregi expresiile faciale ale acestuia. Aceste observații și teorii au constituit baza cărții Originea omului.

La 11 ani după publicare, în anul 1882, sănătatea lui Darwin s-a deteriorat mult. A murit la vîrsta de 73 de ani. În semn de respect pentru marele savant, el a fost înmormântat la Westminster Hall, alături de îndrăgitul său său mentor Lyell.

▼ Înmormântarea lui Darwin. Familia dorea să îl înmormânteze în orașul Downe, însă parlamentarii, alți savanți precum și prietenii lui au cerut să fie înmormântat la Westminster Hall. Au participat la înmormântare Huxley, Wallace, Hooker și mulți alții dintre prietenii săi.

Descoperirea teoriei evoluţiei care a separat ştiinţa de religie

Oamenii au aceiaşi strămoşi ca şi maimuţele...
Acest lucru, devenit astăzi de la sine înţeles, a fost dovedit ştiinţific abia în secolul al XIX-lea de către Charles Darwin. Rezultatele sale au fost publicate în volumul Originea speciilor, care a stârnit un imens interes la momentul respectiv. El a dezvăluit în volumul său secretul biologiei, a cărui importanţă era egalată doar de cercetarea lui Newton asupra gravitaţiei universale. Lucrarea sa a dus la posibilităţi nelimitate pentru savanţi şi a separat efectiv ştiinţa de religie.

Impactul Originii speciilor

La acea vreme, oamenii credeau în textele religioase, care susțineau că oamenii și toate animalele au fost create de Dumnezeu pe Pământ și au rămas neschimbate în timp. Apoi Darwin și-a publicat lucrarea Originea speciilor, care susținea că toate formele de viață de pe această planetă luaseră naștere dintr-un singur organism. Teoria lui a fost vehement contestată, mai ales de clerici, deoarece mulți credeau că este „ridicol să spui că noi avem aceiași strămoși ca maimuțele".

Destul de interesant este faptul că Originea speciilor nu se referă în niciun paragraf în mod direct la originea omului. În volumul de 600 de pagini, majoritatea capitolelor se ocupă de animale, de mecanismele lor biologice, și aduc dovezi despre cum acestea au evoluat în timp. Totuși, în agitația ce a urmat publicării lucrării lui Darwin, mulți au neglijat ceea ce a scris de fapt și au tras în mod pripit concluzia că maimuțele s-ar înrudi cu oamenii.

Și înaintea lui Darwin au existat savanți care au susținut că este posibil ca oamenii și animalele ar putea să nu fi fost create de Dumnezeu. În cartea sa, din 1809, „Filozofia zoologică", naturalistul francez Jean Baptiste Lamarck a emis o teorie cunoscută drept „forța de adaptare", care susține că girafele de exemplu, având dorința să ajungă la frunzele copacilor mai înalți, au transmis această nevoie puilor, iar gâturile acestora au crescut, treptat, tot mai lungi, până la dimensiunea de astăzi. De asemenea, publicistul britanic Robert Chambers a scris, în anul 1844, o carte intitulată „Vestigii ale istoriei naturale a Creației", prin care susținea că toate formele de viață au început ca materie anorganică și au evoluat în forme tot mai complexe de viață, până ce, în cele din urmă, au apărut oamenii.

▲ Wallace, a cărui scrisoare l-a șocat pe Darwin. Eseul său despre cum au evoluat speciile era foarte asemănător cu teoria lui Darwin despre selecția naturală. Wallace nu a dat niciodată un nume procesului prin care evoluează speciile, însă este clar din lucrarea sa că el și Darwin au ajuns la aceleași concluzii.

▲ Multe ziare și reviste au publicat caricaturi, făcând haz de Darwin și de teoria lui.

Totuși, Lamarck nu putea oferi nicio explicație pentru animalele care nu aveau "dorința" de a evolua, iar Chambers nu a putut să dovedească științific că teoria lui este adevărată. Ambele volume au fost neconcludente și nu prezentau dovezi, astfel încât nu au fost luate în seamă.

Teoria selecţiei naturale

Pe de altă parte, Darwin a declarat că „speciile se schimbă (evoluează)", „motivul fiind selecția naturală", „care se petrece, deoarece doar cel mai adaptat supraviețuiește"; trei postulate pe care el le-a dovedit științific în lucrarea sa și care au avut un mare impact asupra credinței comune în creația divină.

Prima ediție a Originii speciilor. Această carte care a respins categoric teoria creaționistă a fost aspru criticată

Darwin a descris evoluția speciilor ca pe un copac care se ramificau, ale cărui crengi se ramifică, la rândul lor.

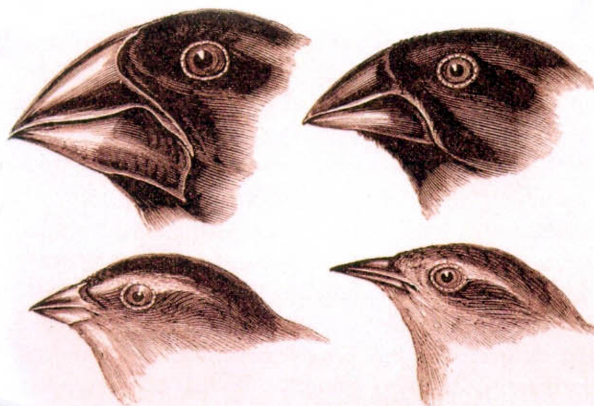
Înainte de toate, el a descoperit că speciile se schimbă, după ce a observat fosilele unui megatherium (un leneș uriaș) și a comparat diverse specii de cinteză din insulele Galapagos. În lucrarea sa, el a utilizat aceste exemple ca și multe altele, care dovedesc că inițial unele specii au fost identice, însă au evoluat, treptat, de-a lungul timpului, în mod diferit.

În al doilea rând, pentru a explica motivul pentru care speciile se schimbă, Darwin a cercetat procesul „selecției umane", prin care oamenii selectau doar cele mai sănătoase și adaptate cirede sau culturi și le creșteau pentru a produce urmași sănătoși. Din acestea el a tras concluzia că și natura trebuie să acționeze în mod similar, printr-un proces, pe care l-a numit „selecție naturală". În natură, speciile care nu se pot adapta la mediul înconjurător sunt condamnate la dispariție. Totuși, acele animale care posedă caracteristici ușor diferite, ce le permit să supraviețuiască în mediul natural, vor transmite aceste gene urmașilor lor. Darwin a concluziat că aceste „ușoare mutații", pe parcursul a mii de generații crează o specie care poate fi radical diferită de strămoșii săi. Cu alte cuvinte, motivul pentru care gâtul girafei este astăzi atât de lung nu este dorința de a ajunge la frunzele din copacii mai înalți, ci, mai degrabă, faptul că doar girafele cu gâturi neobișnuit de lungi puteau ajunge la acele frunze, asigurându-și supraviețuirea în detrimentul speciilor care nu erau capabile de acest lucru.

„Singurii care supraviețuiesc sunt aceia care se adaptează", a constatat el, denumind acest proces „selecție naturală". Acest concept, conform căruia doar speciile care sunt mai bine adaptate la mediu supraviețuiesc și sunt capabile să se reproducă, a fost cu adevărat revoluționar. Teoria face din Originea speciilor cea mai importantă lucrare științifică de la descoperirile lui Isaac Newton.

Darwin a fost influențat de lucrarea economistului Thomas Malthus, „Principiul populației". Malthus susținea că populația umană ar trebui, practic, să crească exponențial, însă, în realitate, crește doar în ritm moderat. Motivul este acela că natura lucrează să țină populația sub control prin războaie și alte dezastre. Atunci, Darwin s-a întrebat dacă nu cumva natura opera în mod similar pentru a controla populația altor specii. În esență, el era de părere că motivul pentru care animalele nu se puteau reproduce la infinit era acela că natura avea grijă ca doar cei mai adaptați să supraviețuiască.

Reunind toate aceste idei, Darwin a decis că numai acele animale, care aveau calități superioare (adică cele mai adaptate exemplare din grup), erau selectate în mod natural pentru a-și transmite genele. Apoi, urmașii acestora au aceleași trăsături, astfel încât, după două mii de generații, vechea specie este complet înlocuită de una nouă. Prin acest proces al supraviețuirii celui mai adaptat și al selecției naturale, Darwin a elaborat teoria pe care astăzi o cunoaștem drept „evoluție".

▸ Cinteza este o specie de pasăre mică asemănătoare cu vrabia. Darwin a ajuns la această concluzie pe baza observațiilor sale asupra cintezelor cu ciocuri de diverse dimensiuni în funcție de insula respectivă din arhipeleagul Galapagos.

Dovezi științifice

După ce a publicat Originea speciilor, Darwin a căutat să dovedească științific teoria sa. Pentru a testa ipoteza referitoare la „supraviețuirea celui mai puternic", Darwin a marcat o suprafață de 90 cm pe 120 cm în grădina sa și a plantat 20 de specii diferite de plante. Beneficiind toate de aceleași condiții climatice, doar 11 dintre plante au supraviețuit, restul de 9 s-au ofilit. Din observațiile făcute asupra acestor plante el a concluzionat că toate speciile făceau tot posibilul să scape de dăunători și, să consume doar cantitatea corectă de hrană și căutau un partener de împerechere pentru a asigura transmiterea genelor următoarele generații. Dacă, în cadrul unei specii, o minoritate de exemplare suferă de o mutație specială, care le conferă un avantaj asupra celorlalte exemplare, acestea vor continua să se înmulțească și să crească. Teoria evoluției, postulată de el, nu era doar un concept abstract. El a ajuns la această concluzie pe bază de dovezi solide, adunate prin observarea fosilelor, mostrelor și din convesațiile cu oamenii care efectuau experimente selective de împerechere. Chiar Darwin a spus că: „Teoria

mea, privind evoluția, are la bază geologia, studiul fosilelor, botanica, biologia și diverse alte domenii de studiu, iar concluzia la care am ajuns, folosind raționamentul inductiv, este ineluctabilă".

Modalitatea în care el folosea metoda științifică pentru a face o mulțime de observații și apoi ajungea la o concluzie pe baza acumulării faptelor a influențat modul în care mulți savanți își vor desfășura, ulterior, activitatea.

Despărțirea de Dumnezeu

Confruntarea care a izbucnit între lumea religiei și cea a științei după publicarea Originii speciilor a dus la ruptură între cele două părți, permițând științei să scape de încorsetarea religioasă. Acest lucru a fost valabil și pentru Darwin însuși. De la început, el nu a fost foarte pasionat de religie, dar când a început să scrie Originea speciilor era sfâșiat între instinctul omului de știință și educația religioasă. „Se spune că oamenii sunt atrași în mod natural spre religie, însă nu există nici o dovadă științifică că teoriile religioase sunt corecte. Religia este doar o cale convenabilă de a explica fenomenele complexe ce au loc în natură". Apoi după ce a emis teoria selecției naturale, Darwin a respins complet religia.

În autobiografia sa, el scrie: „Am reflectat îndelung la existența lui Dumnezeu și a miracolelor, însă în cele din urmă am fost convins că nu există. După aceea n-am mai recunoscut nicio clipă existența lui Dumnezeu. Nu pot să înțeleg de ce oamenii cred că creștinismul este corect. Cei care interpretează Biblia ad literam consideră că necreștinii sunt condamnați la o eternitate de pedepse în iad. Aceasta înseamnă că pe tatăl meu, pe fratele meu și pe toți prietenii mei îi așteaptă această soartă de neinvidiat. O religie, care are astfel de credințe, este rea".

▲ Darwin la vârsta de 45 de ani. Gândindu-se la impactul lucrării sale, el a hotărât ca aceasta să fie publicată după moartea lui.

▼ În 1861, când teoriile lui Darwin suscitau dispute în Anglia, în Germania au fost descoperite fosile, care i-au susținut teoria.

Lucrări neterminate

Darwin a fost un scriitor prolific, însă, între volumele sale, Originea speciilor a fost cu totul aparte. Această lucrare a înglobat existența sa de naturalist. A reprezentat dragostea lui de mic copil pentru natură, dorința de a descoperi tainele naturii ca și cum ar fi fost o ecuație matematică, numeroasele sale descoperiri din timpul călătoriei, studiul plantelor și animalelor etc. Nu exagerăm dacă spunem că această lucrare reprezintă fiecare latură a vieții sale. Într-o scrisoare către prietenul său Hooker, el a scris: „Dacă aș mai trăi încă 20 de ani, aș rescrie anumite porțiuni din Originea speciilor. De fapt, deja am început să fac acest lucru". Darwin știa că era nevoie să modifice mai multe secțiuni din documentul original deoarece mai făcuse și alte descoperiri, acesta fiind un subiect atât de important.

Datorită descoperirii genelor și a ADN-lui, teoria evoluției enunțată de Darwin a atins un nivel cu totul nou.

▼ Pictura lui Rafael „Crearea lumii". Când teoriile lui Darwin au devenit publice, unii creaționiști și-au modificat modul de a gândi, acceptându-le. Ei spuneau acum că Dumnezeu are un plan pentru toate animalele și că alege speciile care să evolueze.

CHEIA TEORIEI EVOLUȚIEI
INSULELE GALAPAGOS

Insule formate din vulcani subterani

Insulele Galapagos. Provenind din limba spaniolă, denumirea s-ar traduce prin „insulele țestoase de uscat". Arhipeleagul este situat la aproximativ 1000 km vest de Ecuador, în imediata vecinătate sudică a Ecuatorului. Observând diferențele dintre specii de la o insulă la alta, Darwin a scris Originea speciilor. Dar cum a ajuns viața pe aceste insule să fie atât de diferită? Încă nu avem un răspuns precis la această întrebare, dar cercetătorii consideră că acest lucru se datorează faptului că atât clima cât și condițiile de mediu (inclusiv relieful) sunt ușor diferite pe fiecare dintre insule.

Arhipeleagul este format din multe insule vulcanice, pe teritoriul cărora Darwin a descoperit, în total, 28 de cratere. El a observat că insulele aveau o ușoară înclinare spre sud și a tras concluzia că „Aceste insule au luat naștere prin erupții de vulcani subacvatici care, în timp, au dus la transformarea vulcanilor în insule, iar după aceea valurile și curenții produși de vânturile de sud-est au erodat treptat craterele până la forma lor actuală". Multă vreme, teoria lui Darwin a fost trecută cu vederea, însă acum se știe cu siguranță că acele insule au luat naștere, într-adevăr, ca urmare a unor erupții subacvatice. Se crede că formele de viață de pe insule au ajuns acolo pe calea aerului sau pe mare dinspre continent, pe când unele dintre insecte ar fi putut ajunge prin intermediul păsărilor.

Mai există, de asemenea, curenții din jurul insulelor (curentul peruvian, sistemul de curenți sud-ecuatoriali și curentul Cromwell), astfel încât vremea este destul de răcoroasă,

▲ Tărâmul iguanei din Insulele Galapagos. Măsurând între 80 cm și 120 cm lungime, este puțin mai mică decît iguana de mare. Un animal foarte prietenos, iguana de uscat se hrănește doar cu plante.

▲ În timpul civilizației Inca, mulți porneau spre vest pentru a explora insulele necunoscute din largul coastelor Ecuadorului actual, iar legendele spun că se întorceau cu prăzi de război.

în ciuda faptului că insulele se află chiar la sud de Ecuator, creând un mediu de viață ideal. Curentul Cromwell, un curent de adâncime, aduce mult plancton și alte forme de viață marine pe insule, ceea ce determină diversitatea biologică a zonei.

Arhipeleagul cu clima sa ideală și mediul natural este foarte îndepărtat de țărmurile Americii de Sud și a fost complet izolat și necunoscut până la descoperirea sa accidentală în 1535, de către o navă ce fusese purtată de curenții oceanici. Pe aceste insule mici, ferite de dușmani din exterior, viața biologică s-a diversificat treptat și a conferit fiecărei insule specificul său, oferind cele mai evidente dovezi de selecție naturală.

Primul sit de moștenire naturalistă

La 100 de ani după vizita lui Darwin, diversitatea biologică de pe insule s-a destabilizat grav din cauza oilor, porcilor, caprelor, măgarilor și a altor animale pe care oamenii le-au introdus în mediu. Pe insulele Santa Cruz și Isabella, câinii sălbatici au început să devasteze coloniile de iguana, în timp ce în insula Santiago, mistreții au început să mănânce ouăle țestoasei uriașe, iar pe Insula Pison, șobolanii au mâncat puii de țestoasă abia eclozați. Drept urmare, UNESCO și Uniunea Internațională pentru Consevarea Naturii și a Resurselor Naturale (IUCN) au realizat câteva studii pe insule și au hotărât că este necesară înființarea unei organizații de cercetare pentru studiul și protecția diversității biologice a insulelor Galapagos.

La reuniunea IUCN de la Londra din 1958 a fost format un comitet dedicat insulelor Galapagos, iar Julian Huxley a fost numit director. El era nepotul celui mai bun prieten al lui Darwin, Thomas Huxley. În anul 1959, a fost înființată fundația Darwin, care a început eliminarea animalelor domestice din insule, restabilind mediul natural. În 1964, a fost finalizat un centru de cercetare pe insula Santa Cruz, iar în anul 1968, guvernul ecuadorian a stabilit un centru național de cercetare pe insulele Galapagos, consolidând efectul de conservare.

Centrul de cercetări Darwin a început să înmulțească populația de țestoase uriașe, care se redusese semnificativ. În scurt timp, s-a reușit creșterea numărului de țestoase în tot arhipelagul, ajutând la conservarea speciei. În anul 1976, centrul a început programul de înmulțire a iguanelor, un efort care a avut succes la numai 2 ani.

Ulterior, în anul 1978, insulele Galapagos au devenit primul loc natural înscris în Patrimoniul mondial, datorită biodiversității și frumuseții lor naturale cu scopul de a atrage atenția comunității internaționale asupra pericolelor care amenință această zonă.

Laborator pentru evoluție

Insulele Galapagos sunt supranumite „laboratorul evoluției", datorită diferențelor întâlnite în cadrul speciilor. De fapt, în urma unui studiu recent privitor la cintezele din Galapagos, savanții au constatat că diferențele de mărime și formă a ciocurilor sunt mai mari decât se credea la început. Pe unele insule, păsările cu ciocuri lungi și înguste nu puteau să găsească suficientă hrană și doar acelea cu ciocuri neobișnuit de late puteau să consume diverse semințe, ceea ce le-a permis să supraviețuiască și să-și transmită genele urmașilor. Acestea sunt dovezi clare ce susțin teoria selecției naturale a lui Darwin. Insulele Galapagos au devenit foarte importante și renumite, deoarece i-au permis lui Darwin să elucideze unul din marile mistere ale naturii.

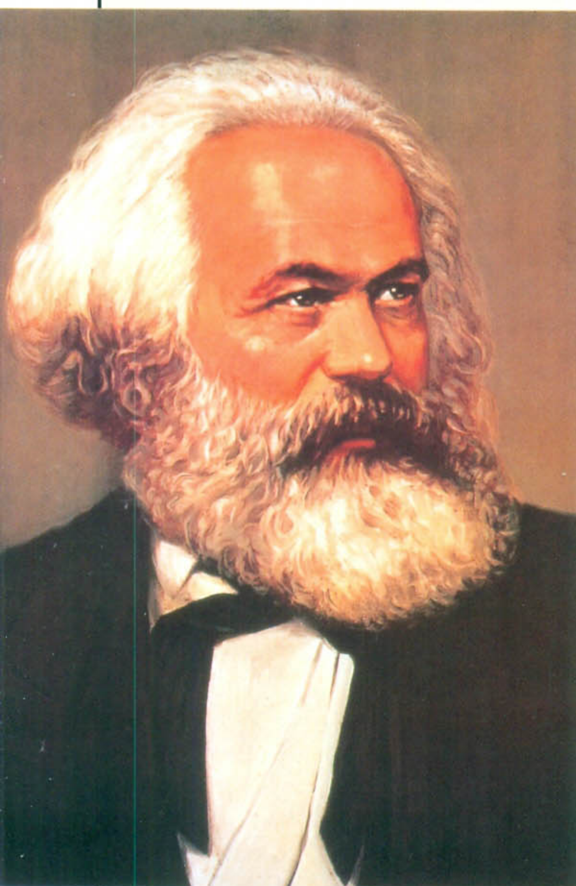

▲ Carapacea țestoasei uriașe din Galapagos măsoară 130 cm. Aceasta este cea mai mare dintre toate țestoasele și se hrănește, în principal, cu cactuși. Chiar dacă încrucișarea artificială a speciei a fost un succes, specia a dispărut din unele insule ale arhipelagului Galapagos.

Înțelepciunea marelui savant

Teoria evoluției enunțată de către Darwin, care a deschis calea științei, nu ar fi fost posibilă fără ajutorul altora. El a fost foarte mult influențat de predecesori și de alți savanți mari din vremea sa, însă cel mai mult a primit susținere în special de la prieteni, care, cu toții, împărtășeau dorința fierbinte de a descoperi adevărul.

Părintele comunismului care respecta teoria evoluției

Karl Marx (1818-1883)

Karl Marx, fondatorul comunismului, avea multă considerație pentru Originea speciilor, menționând chiar în lucrarea sa „Capitalul" că „Darwin a marcat istoria deoarece ne-a trezit nouă tuturor interesul pentru științele naturii" și a citat Originea speciilor într-o notă de subsol. În anul 1837 el i-a trimis lui Darwin un exemplar din lucrarea sa în limba germană, și a semnat „De la admiratorul tău Karl Marx". Darwin i-a scris lui Marx o scrisoare de mulțumire.

Totuși Darwin a citit doar vreo 105 pagini din lucrarea de 822 a lui Marx. Nu știa prea bine germană deci lucrarea i se părea greu de înțeles și posibil chiar să nu-l fi interesat subiectul. Tot ce se știe este că cei doi au corespondat și au discutat și despre alte subiecte în afară de descoperirile pe care fiecare le-a făcut în propriul domeniu de lucru.

Totuși, până de curând țările socialiste l-au criticat pe Darwin și lucrarea sa. Marx dorea să dedice o porțiune din „Capital" lui Darwin, care a refuzat. Jigniți, discipolii lui Marx au decis că, în nici un caz, un astfel de savant capitalist n-ar fi putut să descopere adevărul despre evoluție. Mai târziu, în 1975, sociologul american Louis Foyer a scris că această critică este nefondată și are la bază o neînțelegere.

Disputa pleca de la o scrisoare trimisă de Darwin. Într-adevăr, familia Marx primise o scrisoare de la Darwin care spunea că „refuz politicos oferta de a-mi dedica un fragment din lucrarea dumneavoastră". În consecință, marxiștii și socialiștii au început să îl critice pe Darwin, însă de fapt scrisoarea nu îi era adresată lui Marx, ci ginerelui acestuia, Edward Aveling.

În anul 1848, Marx a publicat manifestul comunist împreună cu Friedrich Engels. „Societățile capitaliste se vor prăbuși, iar clasa muncitoare va fi învingătoare. Muncitori din toate țările uniți-vă" a scris Marx. Mai târziu, cei doi au publicat „Capitalul". Această lucrare, alcătuită din trei volume, pune sub semnul întrebării eficiența societății capitaliste și subliniază nevoia de cercetare științifică.

Prusia i-a ridicat cetățenia, considerând că ideile sale erau prea radicale și a scăpat de închisoare în multe țări europene înainte de a ajunge în cele din urmă în Anglia, unde și-a petrecut restul zilelor ca apatrid. A murit la 64 de ani, pe cînd se odihnea în fotoliu.

La patruzeci și nouă de ani, s-a întors la Atena pentru a înființa Academia Luciană, unde a educat mulți elevi până la moartea sa la șaizeci și doi de ani.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

Influență asupra lui Darwin

Opozanți

Susținători

Samuel Wilberforce (1805-1873)

Cel de al treilea fiu al unui politician faimos care se pronunța ferm contra sclaviei. El a avut câteva dispute cu „gardianul" lui Darwin, Huxley. După ce a devenit membru în camera superioară a parlamentului, s-a preocupat intens de politică.

Richard Owen (1804-1892)

Director al departamentului de științe ale naturii din British Museum, a fost unul dintre opozanții lui Darwin. A devenit cunoscut pentru lucrarea sa despre modul cum nautilul, o moluscă, se înrudește cu caracatița și cu calamarul.

Thomas Huxley

Charles Lyell (1797-1875)

Geolog britanic pe care Darwin îl respecta foarte mult. Lucrarea sa „Principii de geologie" a fost foarte mult apreciată și a primit medalia regală din partea Societății Regale.

Karl Marx

Joseph Hooker (1817-1911)

Director al grădinilor regale. Este prima persoană căreia Darwin i-a împărtășit teoria sa, conform căreia speciile evoluează în timp. Acesta a publicat o carte care descrie peste 100.000 de specii de plante cu semințe și și-a dedicat restul vieții elaborării unui sistem de clasificare pentru plante.

Alfred Wallace (1823-1913)

Savant naturalist britanic ale cărui lucrări au fost anunțate public împreună cu cele ale lui Darwin. Călătorind în susul și josul Fluviului Amazon, el a ajuns la aceleași concluzii ca și Darwin.

Alexander von Humboldt

John S. Henslow (1796-1861)

Profesor de științele naturii la Universitatea Cambridge, care a avut cea mai mare influență asupra lui Darwin. A înființat o societate academică la Cambridge, unde naturaliștii își puteau expune liber descoperirile.

Thomas Malthus

Henri Fabre

Francis Bacon

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest articol.

Naturalistul respectat de Darwin

Alexander von Humboldt (1769-1859)

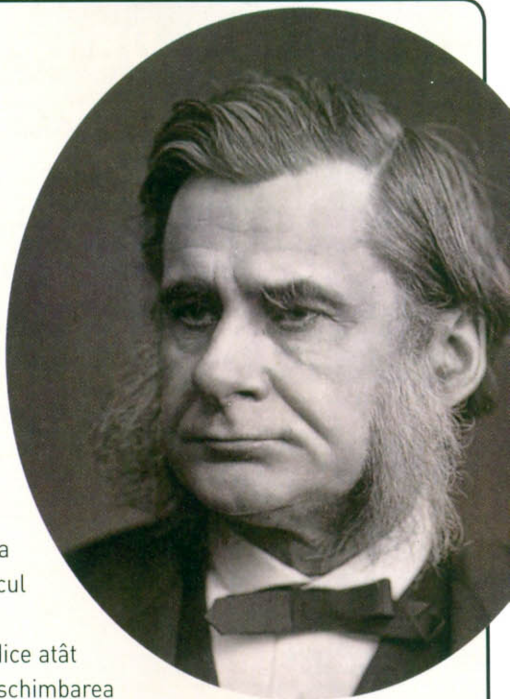
Ca student la universitate, Darwin se simțea foarte atras de lucrarea lui Humboldt „Călătorii spre noul continent". După călătoria cu vasul Beagle, Darwin a fost invitat la un amic, unde l-a întâlnit pentru prima dată pe Humboldt. Totuși impresia sa despre bărbatul pe care îl admirase de atât de mult timp nu a fost prea bună. El a scris în autobiografie că „Poate că m-am așteptat la prea mult și el m-a dezamăgit. Singurul lucru pe care mi-l mai amintesc despre el este cum eu îi povesteam aventurile mele". După călătoria de 5 ani, Darwin acumulase, cu siguranță, mai multe cunoștințe și mai multă înțelepciune decât Humboldt. În acel moment probabil că Darwin îl considera pe Humboldt o figură a timpului trecut.

Humboldt s-a născut într-o familie de nobili germani. În anul 1787, s-a înscris la Universitatea Göttingen și a studiat mineralogia, iar în 1792, a început să lucreze pentru guvernul prusac. A studiat rocile și magnetismul și a inventat o lampă de siguranță pentru a fi folosită în mine. Din anul 1799 până în 1804, a călătorit în America Centrală și pe coasta de est a continentului. În drumurile sale s-a oprit pe insula Tenerife unde a observat o ploaie de meteoriți. Mai târziu, a emis ipoteze despre formarea ploilor de meteoriți și despre formarea lanțului Anzilor și a mai realizat și studii de geografie, totodată având diverse contribuții în domeniul geologiei. A observat, de asemenea, și curentul de apă din America de Sud, care ulterior a fost numit curentul Humboldt.

În anul 1804 s-a mutat la Paris și a început să compileze mulțimea de date și informații pe care le acumulase în anii anteirori. Cu ajutorul altor savanți, a petrecut 21 de ani încercând să finalizeze această sarcină, însă a decedat înainte de a termina. Multe societăți științifice europene au încercat să îl recruteze pe Humboldt, dar el a acceptat numirea în calitate de consilier al lui Friedrich Wilhem III. După ce a murit în anul 1859, Germania a declarat doliu național pentru a celebra viața acestui mare savant.

Prietenul şi „câinele de pază" al lui Darwin

Thomas Henry Huxley (1825-1895)

„În ceea ce le priveşte pe javrele care vor lătra şi vor scânci, eu îmi ascut ghearele, ca să fiu pregătit", îi scria Huxley lui Darwin într-o scrisoare după ce citise Originea speciilor. De fapt, el l-a apărat pe Darwin împotriva multor atacuri verbale, fiind cunoscut în scurt timp drept „câinele de pază" al lui Darwin. Şi Darwin a fost fascinat de acest bărbat cu un acut simţ al umorului, iar mai târziu a scris că acesta „sclipea precum fulgerul şi era tăios ca o lamă". Cu toate că Darwin era cu 16 ani mai în vârstă decât el, ei au fost foarte buni prieteni.

Pe vremea când Huxley avea 17 ani, a început să studieze medicina împreună cu fratele său James şi, mai târziu, a devenit doctor pe o navă britanică. În cursul călătoriei a scris mai multe teze care au fost publicate în revista Societăţii Regale Britanice, iar apoi, la scurt timp, a fost ales membru al acestei societăţi.

După publicarea Originii speciilor, Huxley a acţionat într-adevăr ca protector al lui Darwin şi i-a combătut pe toţi cei care-l criticau. Mai târziu a compilat toate aceste reproşuri în lucrarea sa „Locul omului în lumea naturală".

După 1870, a fost copleşit de îndatoririle sale către Societatea Regală şi n-a mai putut să dedice atât de mult timp cercetărilor. A fost şi membru în Ministerul educaţiei de la Londra unde a susţinut schimbarea programei de la accentul pus pe filozofia greacă şi latina antică la cel pe citire, scriere, matematică şi ştiinţele naturii, având, de altfel, o contribuţie majoră la sistemul de educaţie primară din Anglia. Pe de altă parte însă, el mai credea şi că studierea textelor religioase era foarte importantă deoarece „ele îi învaţă pe oameni diferenţa dintre ce e bine şi ce e rău, ceea ce le transformă în lucrări literare". După anul 1885 şi-a dedicat viaţa domeniului public şi s-a concentrat pe lucrări filozofice şi religioase. A murit în luna iunie 1895, în Eastborough, Anglia.

Filozoful care ne-a învăţat puterea contemplaţiei

Francis Bacon (1561-1626)

Darwin urma o metodă strictă de realizare a experimentelor. „Eu îmi realizez munca exact aşa cum a subliniat Francis Bacon", a spus el, punând accent pe observaţii, colectarea de date şi de specimene, din aceste toate informaţii trăgând diferite concluzii. Francis Bacon a fost primul care a propus metoda inductivă.

Bacon a fost numit „părintele medodei ştiinţifice moderne", „savantul strălucit al timpului său", „filozoful cu o mentalitate ştiinţifică". Fiind fiul lui Nicholas Bacon, a fost, printre altele, şi unul din consilierii reginei Elizabeth I. Părinţii săi proveneau amândoi din familii aristocrate şi el a devenit rapid influent în cercurile politice. A mers la Trinity College de la Universitatea Cambridge pentru a studia şi a devenit avocat şi membru în parlament. Lucrarea sa cea mai cunoscută este „Novum organum" care face parte din compilaţia sa „Instavratio Magna", la care a scris toată viaţa. În lucrările sale, el susţinea despărţirea de tehnica raţionamentului deductiv a lui Aristotel, propunând ca în locul acesteia să se folosească raţionamentul inductiv.

A avut funcţia de procuror şi judecător, însă la un moment dat, a fost implicat într-un scandal de corupţie. El a negat implicarea sa pretinzând că nu a pronunţat niciodată vreo sentinţă îngăduitoare în schimbul mituirii, însă, în cele din urmă, s-a declarat vinovat de acuzaţiile aduse şi şi-a petrecut restul vieţii în dizgraţie.

În luna aprilie 1626, pe când mergea cu trăsura prin zăpadă i-a venit brusc ideea posibilităţii de a folosi zăpada pentru a păstra carnea. S-a dat jos din trăsură şi a mers la locuinţa unei femei sărace, a cumpărat o pasăre şi a pus-o pe femeie să-i scoată măruntaiele. Bacon şi-a petrecut noaptea la hanul local, însă din cauza temperaturii scăzute şi a lipsei de căldură la han, s-a îmbolnăvit de o pneumonie care i-a fost fatală şi a murit după o săptămână.

Economistul care i-a dat lui Darwin indicii despre teoria evoluției

Thomas Malthus (1766-1834)

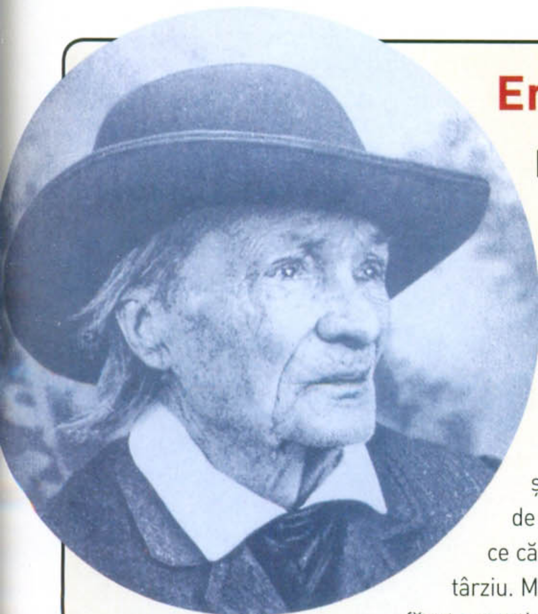

Darwin, căruia îi plăcea să citească, și-a îndreptat atenția spre lucrări din diverse domenii. În luna octombrie 1838, pentru a-și odihni mintea de studiile sale a început să citească o carte, însă imediat și-a dat seama că în ea se aflau teorii extrem de relevante pentru propriile sale cercetări. Aceasta era lucrarea lui Malthus „Principiul populației". Deoarece lucrarea emitea multe ipoteze ce se sprijineau în general pe presupuneri, cercetătorii au respins-o pe motivul că nu se baza pe dovezi științifice.

„Principiul populației" a fost publicat, în ediție limitată, în 1798, iar apoi reeditat, în 1803, în urma unei disponibilizări rapide a datelor statistice despre populație în toată Europa. Malthus susținea că „populația umană are tendința de a crește exponențial, însă există resurse limitate de hrană și pământ. Foametea, războiul și bolile sunt trei metode diferite prin care mama natură ține sub control populația umană". „Principiul populației" a avut un efect profund asupra societății britanice. În momentul respectiv, se vehicula ideea că exista o mare probabilitate ca familiile cu mai mulți copii să devină înstărite, astfel încât se dăduseră legi care să stimuleze familiile sărace să facă mai mulți copii. Totuși, în majoritatea cazurilor, situația se înrăutățea, iar aceste familii sărăceau și mai mult. Malthus a cerut să se anuleze aceste legi și a susținut construirea caselor pentru săraci, o politică pe care guvernul a instituit-o în anul 1834.

În copilărie, Mathus învățase singur, apoi a urmat Colegiul Jesus de la Universitatea Cambridge. La vârsta de 27 de ani a devenit cercetător și apoi primul profesor de economie politică din țară, predând la Colegiul companiei Indiilor de Est.

În 1820, și-a publicat „Principiile de economie politică": „Dacă oamenii ar economisi excesiv, toată motivația pentru o producție eficientă s-ar pierde. Guvernul unei națiuni trebuie să ajungă la un echilibru adecvat între productivitate și banii cheltuiți de consumatori", scria el, reunind efectiv domeniile politice și economice. Ideile sale au fost readuse la viață de renumitul economist Keynes, după aproximativ un secol. Ulterior, el a mai publicat 10 volume. În decembrie 1834, a murit în orașul său natal Bath, Anglia.

Entomologistul respectat de Darwin

Henri Fabre (1823-1915)

Entomologistul francez Henri Fabre călătorea prin țară ca profesor și își prezenta noile descoperiri, însă în țara natală nu prea era luat în seamă din cauza societății pronunțat birocratice. Totuși, Darwin prețuia fiecare dintre lucrările lui Fabre, drept pentru care i-a și scris la un moment dat: „Cred că s-ar putea să fiu singura persoană din Europa care înțelege cu adevărat și prețuiește valoarea muncii dumneavoastră". De asemenea, a cerut părerea lui Fabre vizavi de propriile sale studii entomologice. Și Fabre îl respecta pe Darwin ca cercetător, fiecare având un mare respect pentru lucrările celuilalt.

După absolvirea unui colegiu pentru profesori în 1842, Fabre a început să predea la școli elementare și gimnaziale din toată țara. Pe vremea când lucra la gimnaziul din Avignon a început să se îndoiască de teoriile șefului societății de engomologie a Franței, Leon Dufour. Fabre a încercat să demonstreze de ce cărăbușul nu intră în putrefacție după ce este înțepat de viespi și depozitat ca sursă de hrană pentru mai târziu. Motivul ar fi că viespile îl paralizează doar, păstrându-l viu până când îl mănâncă. Această descoperire a făcut senzație în cercurile academice. După aceea, el și-a dedicat întreaga viață studiului insectelor.

Pe vremea când Fabre lucra ca muzeograf, el mai preda și cursuri la universitatea locală pentru tinerele femei despre cum să realizeze polenizarea încrucișată a plantelor, însă sub presiunea mediului academic, a catolicilor și a altor factori influenți a trebui să-și dea demisia. Totuși, beneficiind de susținerea colegilor, el s-a mutat în regiunea Orange și și-a continuat studiile, trăind în sărăcie. Din 1878 până în 1910, a scris o lucrare amplă, cuprinzând 10 volume, intitulată „Viața insectelor". El a scris despre multele lui descoperiri, într-un stil senzațional, iar această lucrare încă este respectată și citită de entomologii moderni.

Datorită realizărilor sale multiple a fost chemat de ministrul educației din Franța în anul 1868, a primit Legiunea de onoare și onoruri de la regele Napoleon al III-lea. Tot în 1910, a primit medalia Linnean, în Stockholm, și a fost nominalizat la Premiul Nobel. La bătrânețe a fost înconjurat de discipoli și a murit în patul său, din cauza uremiei.

Studiul evoluției pătrunde pe teritorii interzise

„Oare ar trebui să intervenim asupra proceselor naturale?” Știința, complet separată de religie, era preocupată de acest aspect de câtva timp. Teoria lui Darwin despre evoluție a fost cercetată ulterior și la nivel molecular, iar acum, după decodarea genomului uman, pare perfect plauzibilă. Totuși, aceste studii ridică înrebări etice serioase cu care se confruntă acum savanții moderni.

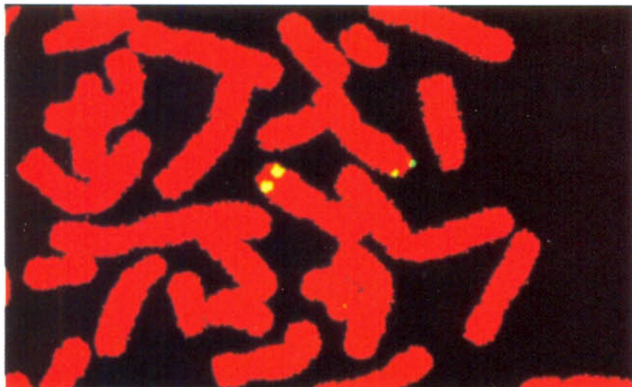
Decodificarea genomului uman

DUPĂ MOARTEA LUI DARWIN, oamenii au început să se întrebe de ce anumite animale se nășteau cu ușoare mutații care le permiteau să supraviețuiască, să-și transmită genele și să aducă evoluția speciei. S-a descoperit că genetica purta răspunderea pentru aceste mutații. Savanții știau că răspunsul la întrebările lor se află în volumul de informații conținut în materialul genetic.

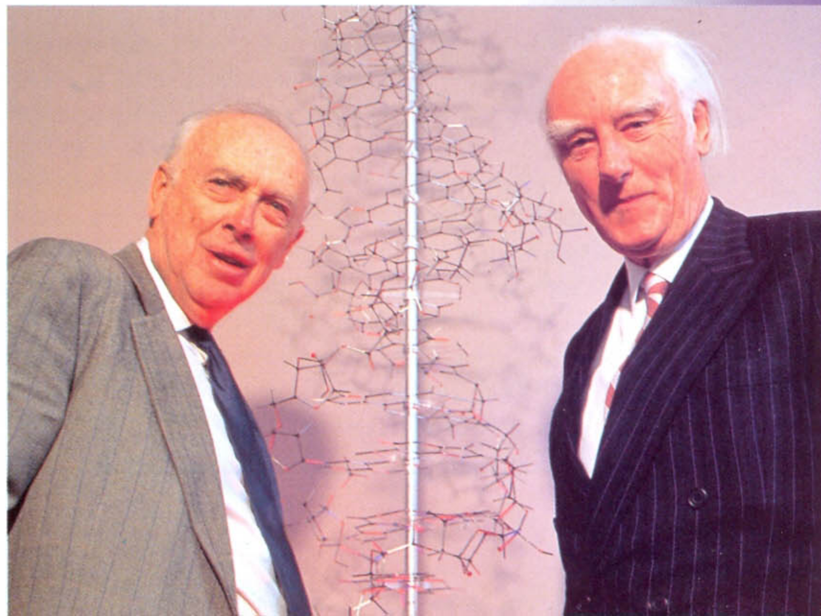
Mendel a fost primul care a descoperit existența „particulelor" care afectează proprietățile eredității. Conform spuselor lui Darwin „un descoperitor este o persoană care dorește întotdeauna să știe originea fiecărui fenomen", iar Mendel se pliază perfect pe acest tipar. A realizat cu grijă multe experimente pentru a-și construi teoria. În anul 1909, aceste „particule" au fost numite gene. În a doua jumătate a secolului al XX-lea s-a descoperit că genele sunt cuprinse în cromozomi, care sunt formați din acid dezoxiribonucleic sau ADN. În esență, cauza evoluției este cuprinsă în ADN.

ADN-ul uman măsoară 2 microni (1/50.000 de milimetru) lățime. ADN-ul are o structură de dublă spirală și e format din peste 3 miliarde de „piese", fiecare conținând una din cele patru baze diferite: timină, adenină, citozină sau guanină. Atunci când sperma fertilizează ovulul, combinația de cromozomi rezultată este numită genom, ceea ce înseamnă „cel mai mic set de informații genetice capabil de a da viață".

La sfârșitul deceniului al optulea al secolului trecut, proiectul genomului uman era inițiat pentru a încerca să se înțeleagă mai bine informațiile cuprinse în aceste gene. Pe 14 aprilie 2003, proiectul, finanțat de 6 țări, a reușit să decodifice întregul genom uman. 24 organizații diferite din Japonia, SUA, Anglia, Franța, Germania și China au investit, în total, 35 de miliarde de dolari în acest proiect. Primul ministru al Japoniei

▲ Oamenii au 24 de cromozomi diferiți, care conțin toate informațiile noastre genetice.

▼ Watson și Crick, care au descoperit că ADN-ul are o structură de spirală dublă și au primit premiul Nobel pentru munca lor.

Când lumea îmi va înțelege teoriile, știința va face un pas uriaș înainte

Junichiro Koizumi și președintele SUA George W. Bush, împreună cu alți șefi de stat au anunțat că aceste descoperiri revoluționare vor schimba istoria omenirii.

Decodificarea genomului uman permite nu numai o înțelegere mai bună a bolilor precum cancerul, arteroscleroza și diabetul, dar și detectarea timpurie și tratarea rapidă a acestora. Cu toate acestea, intervenția omului în fabricarea vieții a suscitat numeroase întrebări din punct de vedere etic: oamenii au sau nu dreptul să se joace de-a Dumnezeu?

Mama omenirii

În lucrarea sa Originea speciilor, Darwin a speculat că oamenii au evoluat dintr-un strămoș mai primitiv. Însă de unde venea acest strămoș? Geneticianul american Rebecca Cann a răspuns la această întrebare. Observând mitocondriile femeilor însărcinate, ea a descoperit că exact același material genetic se transmitea de la mamă la fiică, ceea ce era util pentru a ajuta la stabilirea originii tuturor oamenilor. În anul 1987, Cann a reunit femei din toată lumea, le-a cercetat ADN-ul mitocondrial și a descoperit că oamenii au un strămoș comun. Cu alte cuvinte, omenirea s-a născut dintr-o femeie care a trăit în Africa în perioada cuprinsă între 290.000 și 140.000 de ani în urmă. Cann a numit-o pe această femeie „Eva mitocondrială".

◂ Studiul geneticii a trecut de la cercetarea ADN-ului la studiul metodelor de modificare a acestei secvențe de coduri care conține informații despre toată viața de pe Pământ.

Cimpanzeul bonobo este cel mai apropiat de om în ceea ce privește materialul genetic. Bonobo este o primată din familia Hominidae, cu un grad ridicat de inteligență.

▲ Descifrarea genomului uman cu ajutorul computerelor. Progresele tehnologice au ajutat foarte mult la procesul de decodificare.

Înainte de această descoperire existau două teorii despre originea oamenilor. Prima susținea că oamenii au evoluat simultan în diverse zone ale Pământului, însemnând că omenirea a avut mai mulți strămoși. Cealaltă teorie susținea că, acum mii de ani, Homo sapiens a apărut în Africa și apoi a migrat treptat în toată lumea, evoluând în continuare până când Homo sapiens a dispărut. Această teorie este în concordanță cu descoperirile lui Cann și din acel moment a fost acceptată de lumea științifică drept adevărată.

◄ Strămoșul oamenilor. În anul 1974, în Etiopia, s-au descoperit fosile vechi de 3,2 milioane de ani. Hominidul botezat Lucy avea o poziție verticală, bipedă.

Pot oamenii să devină zei?

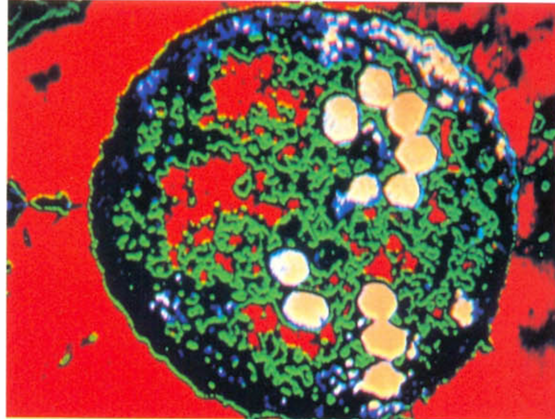
În vremea lui Darwin singura metodă de experimentare genetică era împerecherea sau polenizarea încrucișată, însă în ultimii ani au apărut mai multe metode, inclusiv modificarea genetică.

În anul 1996, compania britanică de bio-tehnică PPL Therapeutics a îmbinat clonarea cu modificarea genetică pentru a crea prima clonă din lume: oaia Dolly. De asemenea compania a realizat și cercetări asupra creării artificiale a animalelor. Apoi, în anul 2000, a fost clonat cu succes un porc, iar savanții au ajuns la concluzia că pot transplanta organe din porci clonați în pacienți umani.

În Japonia s-au realizat câteva experimente de modificare genetică. În anul 1999, echipa din cadrul centrului de cercetări pe animale și insecte și-a unit forțele cu alte echipe din SUA și Franța pentru a modifica genetic viermii de mătase. Scopul acestui proiect era să creeze un vierme de mătase capabil să producă proteina necesară pentru anumite medicamente. În anul 2000, aceeași echipă a reușit, de asemenea, clonarea unui porc.

Totuși, progresul rapid al cercetărilor asupra modificării genetice a ridicat semne de întrebare vizavi de siguranța consumului de produse modificate genetic. În ianuarie 2000, un comitet de cercetări din Montreal, Canada, a elaborat o serie de reguli care să guverneze producerea de organisme modificate genetic (OMG). În consecință, în cazul în care savanții doresc să importe OMG pentru cercetări din altă țară, trebuie să primească aprobarea guvernelor țărilor importatoare și exportatoare înainte de a porni la lucru. De asemenea, a fost garantată siguranța semințelor de soia modificate genetic, a porumbului și a altor produse, astfel încât odată cu autorizarea țării importatoare comercializarea acestor bunuri este acceptată.

▾ Dacă savanții pot să decodifice informațiile genetice din virusul HIV, atunci poate vor fi inventate noi medicamente sau tratamente.

Accelerarea evoluției

Fiul lui Darwin l-a întrebat cât ar dura observarea efectelor evoluției, iar el a răspuns „cam 100 de ani”. Și totuși, la 120 de ani după moartea lui, noi încă mai studiem dovezi ale evoluției. Prin urmare, savanții au hotărât să grăbească acest proces, care, în mod natural, ar dura sute sau mii de ani. Cu aprobarea Ministerului de Comerț Internațional și de Industrie din Japonia, savanții au inițiat un proiect intitulat „Mașina bio”.

În loc de a spori viteza și frecvența mutațiilor genetice și de a permite naturii să „selecteze” cele mai bune exemplare pentru reproducere, s-a luat hotărârea ca oamenii să aleagă în mod artificial grupe cu mutații și să le încrucișeze pentru a grăbi procesul și a ajunge la specii cu totul noi. În 1995, savanții au reușit să accelereze de 10.000 de ori procesele de divizare și de reproducere a bacteriilor, iar la 4 zile după începutul experimentului a luat naștere o specie complet nouă de bacterii.

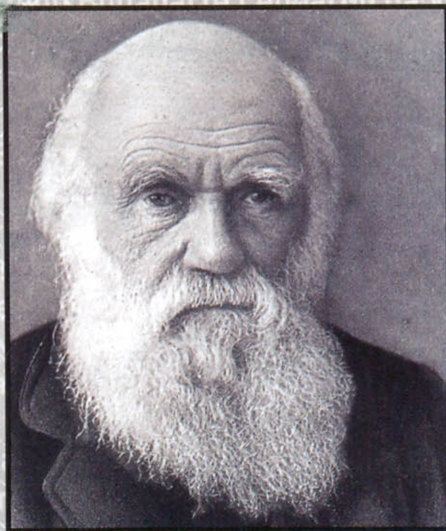
Prevestirea lui Darwin precum că „atunci cînd lumea îmi va înțelege teoria se vor obține progrese științifice uriașe” s-a dovedit în întregime adevărată, iar noile cercetări se desfășoară cu o viteză alarmantă. După publicarea Originii speciilor savanții au început să dezvăluie încet secretele naturii. Ziua în care toți oamenii vor accepta teoria lui Darwin nu este prea îndepărtată.

◂ O statuie de bronz a lui Darwin, ridicată în orașul său natal, Shrewsbury, din Anglia. La 140 de ani după publicarea Originii speciilor, cercetările pe care le-a inițiat el sunt continuate în mod activ în toată lumea.

▴ Există peste 3 miliarde de segmente informaționale incluse în ADN-ul uman. În viitor, înțelegerea mecanismului fiecărui segment va reprezenta un pas mare înainte.

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

CHARLES DARWIN

ISSN 1791-0765
9 771791 076000 12

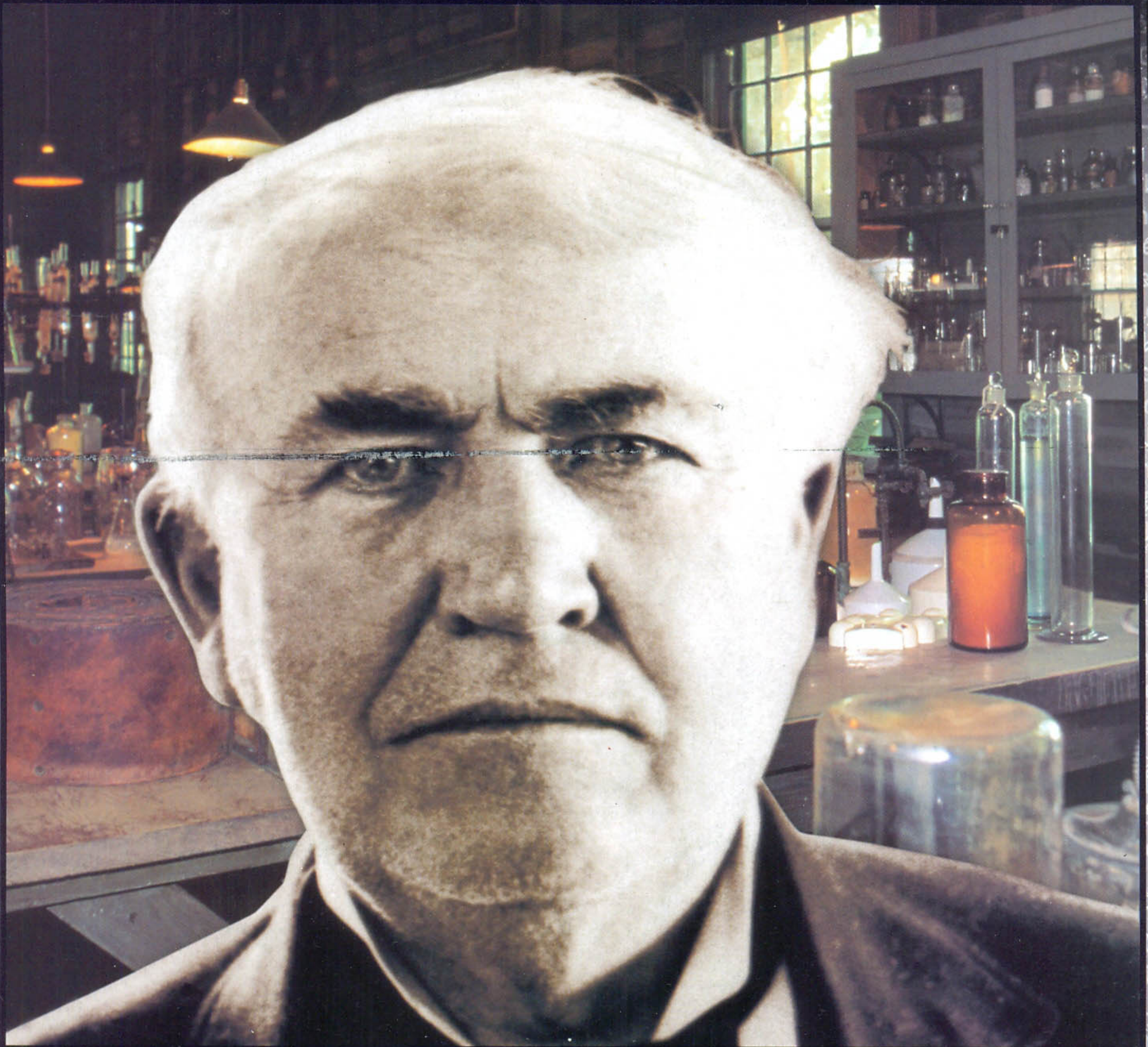
DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

13

EDISON

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Thomas Edison

Numărul 13

Pentru orice informație sau lămurire,
contactati-ne la telefonul: **(021) 40.10.888** sau trimiteți un e-mail la info@deagostini.ro
Servicii pentru clienți: de luni până vineri, între orele 10:00 - 15:00
Pentru o mai bună deservire solicitati întotdeauna publicația de la același punct de vânzare și informați vânzătorul asupra intenției de a cumpăra și aparițiile următoare.
Pentru orice informație, lămurire, înlocuire de exemplare sau comenzi de numere anterioare, sunați-ne la tel. **(021) 40 10 888**
Pentru informații și comenzi de numere anterioare, cititorii din Republica Moldova pot suna la **(022) 21.07.98** - Paramedia, Chișinău.

Vizitați site-ul nostru la adresa

www.deagostini.ro

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ
EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL
EDITOR: Petros Kapnistos
MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou
MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas
ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena
MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos
PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa
COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou
MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza
MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis
COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL
DTP: RAY
TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.
DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L
Country Manager: Mariana Mihălțan
Marketing Manager: Adina Bojică
Redactor: Gabriela Muntean
Distribution Manager: Dan Iordache
ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5,
sector 5, București, România
Telefon: (+40) 21 318 7398
DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

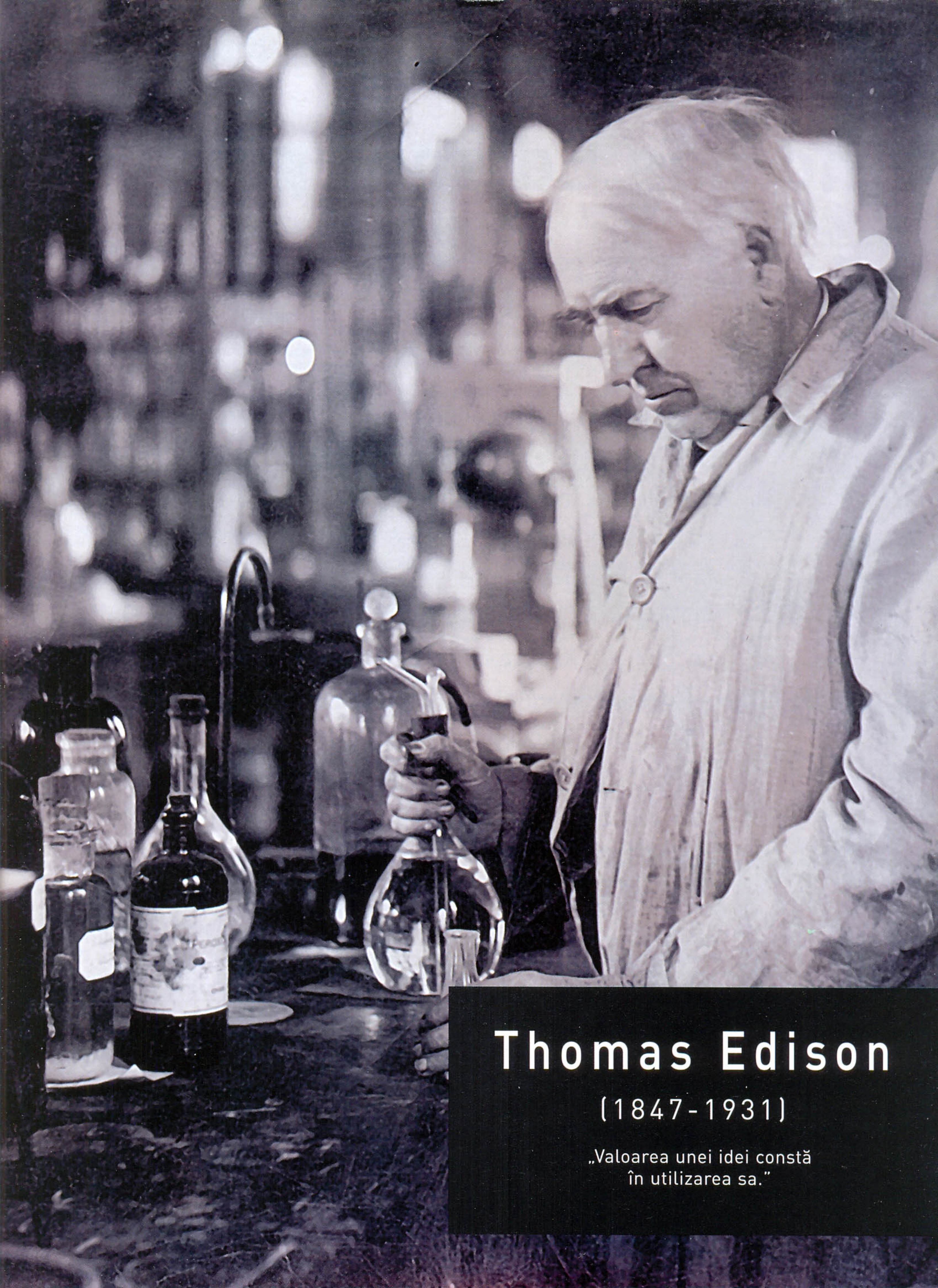
ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor
Prețul primului număr: 2,99 LEI / 14,50 MDL
Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI / 29,99 MDL

Editorul își rezervă dreptul de a schimba ordinea publicării personalităților sau de a le înlocui cu altele.

Thomas Edison
(1847-1931)
„Valoarea unei idei constă
în utilizarea sa."

Thomas Edison

Ce viață a dus Edison?

PROLOG

ILUMINAT, aer condiționat, muzică, imagine, iar apoi – computere. O mulțime de echipamente sunt alimentate de electricitate. Trăind în vremurile moderne, ajungem să considerăm electricitatea drept un lucru firesc. Însă de fapt, oamenii au ajuns să o stăpânească abia de o sută de ani încoace. Ne-a fost dăruită de un inventator de la finele secolului al XIX-lea, Thomas Alva Edison.

Acesta a inventat aparatele electrice care au dat naștere unei întregi epoci, începând cu „becul cu incandescență", „fonograful" și „filmul" și a dat naștere stilului de viață electronic sofisticat al vremurilor moderne, fiind astfel cunoscut drept „Demiurgul" secolului al XX-lea.

S-a născut în America și a fost etichetat drept un copil cu probleme, pentru ca mai târziu să depășească în forță handicapul fizic și să devină un om capabil de a săvârși ceea ce un om oarecare nu putea.

Invențiile sale „magice" ne-au adus nenumărate binefaceri, arătându-le oamenilor o lumină strălucitoare ce îi călăuzește spre viitor. Mai exact, care a fost soarta omului Edison?

TABEL CRONOLOGIC

1749	Franklin inventează paratrăsnetul.
1765	Watt inventează motorul cu abur (începutul Revoluției Industriale).
1783	Se formează Statele Unite ale Americii.
1837	Morse inventează mașina de codificare Morse.
1843	Bain inventează facsimilul.
1847	Se naște Edison.
1854	Renunță la școala primară.
1861	Izbucnește Războiul Civil American
1862	Începe publicarea ziarului „Grand Trunk Herald". Edison devine telegrafist.
1868	Brevetează primul aparat electronic de votare.
1871	Se căsătorește cu Mary Steelwell.
1876	Înființează Institutul de cercetări Menlo Park. Graham Bell inventează telefonul magnetic.
1877	Edison inventează fonograful.
1879	Inventează becul cu incandescență folosind un filament pe bază de oxid.
1881	Pune bazele Companiei de Electricitate Edison.
1882	Se construiește prima termocentrală din lume.
1886	Se căsătorește a doua oară cu Mina Miller.
1888	Înființează Compania Generală de Electricitate Edison.
1889	Inventează kinetoscopul.
1903	Frații Wright realizează primul zbor.
1906	Modelul Ford T este pus la vânzare.
1911	Se pun bazele Hollywood-ului.
1919	Se termină Primul Război Mondial.
1923	Primul bec electric din Japonia iluminează orașul Nagoya.
1927	Kenjiro Takayanagi reușește să realizeze primul receptor TV în întregime electronic.
1929	Începe Marea Depresie.
1931	Edison decedează la Glenmont. Se finalizează construcția Empire State Building.
1941	General Electric realizează primul motor cu reacție.
1945	Se termină cel de-al Doilea Război Mondial.
1954	Se construiește prima centrală nucleară.
1977	Este pus la vânzare computerul Apple II.
1980	Se realizează comunicarea prin fibră optică.

Efortul şi inspiraţia gigantului care a dat naştere secolului tehnicii

S-a constatat fără întârziere că noul secol va fi epoca electricității. Începând cu becul cu incandescență, regele invențiilor a dăruit lumii nenumărate produse uluitoare. Nu a fost printre cei mai străluciți elevi însă era capabil. Pornind de la ideea „Vreau să creez lucruri care să le fie de folos oamenilor", nenumăratele invenții ale lui Edison au adus prosperitate în secolul 20. Cum a fost posibil, mai întâi de toate, ca această existență să strălucească?

▲ În copilărie, capul disproporționat de mare al lui Edison putea fi observat cu ușurință. Îi punea în încurcătură pe adulți cu șuvoiul necontenit de întrebări și prin purtarea nestrunită, șocantă.

Zorile unei lumi noi în America

Curiozitatea şi un craniu cu o formă stranie

ÎN 1848, California era cuprinsă de febra descoperirii bogățiilor din timpul Goanei după aur, iar la cincizeci de ani de la nașterea sa, America intra într-o nouă eră. Dintr-o țară agricolă, s-a transformat în centrul producției industriale. În februarie 1847, într-un orășel din Ohio, numit Milano, în apropierea lacului Erie, aproape de granița cu Canada, în nord-estul Americii, s-a născut, la un an după descoperirea unor zăcăminte uriașe de aur, un băiețel care avea un cap cu o formă stranie și care se numea Thomas Alva Edison. Mai târziu, avea să fie numit omul care a făurit secolul XX.

Mama sa, Nancy, era extrem de îngrijorată în privința creșterii sale, după pierderea a doi copii morți prematur. La naștere, medicul a crezut că Thomas suferea de o inflamare a creierului, din pricina capului mare. Însă în ceea ce-i privea pe mama și tatăl său, Samuel, celui de-al șaptelea născut al lor îi mergea numai bine. Din pricina diferenței de vârstă semnificative dintre cei doi frați și cele două surori mai mari ale sale, în copilărie, Thomas rareori părăsea casa, bucurându-se din plin de atenție, precum un copil unic.

Strămoșii tatălui său s-au mutat din Olanda în Ontario, Canada, și țineau un hotel bine pus la punct. Cu toate acestea, chiar pe la începuturi, primarul orașului Toronto, William Mackenzie, a dezertat din armata rebelă care lupta pentru independența față de Anglia și a fugit în America. Acolo a cunoscut-o pe Nancy, fiică de preot, și s-a căsătorit cu ea. La nașterea lui Edison, cei doi aveau o prăvălie de articole de tâmplărie în orășelul provincial Milano. Crezând cu străşnicie în faptul că dacă îi venea vreo idee, putea să o și pună neapărat în practică, Samuel a construit un turn panoramic și a început o mică afacere secundară. Acest soi de inventivitate l-a moștenit și Thomas, care, la rândul său, încerca tot felul de lucruri. Odată,

◀ Căutători de aur în California. Resursele naturale uriașe din vest ofereau o șansă de a găsi bogății.

s-a așezat pe niște ouă de gâscă să le clocească, dar a reușit doar să le facă zob. A ajuns să ardă din temelii umbrarul din grădină și să construiască un pod peste râu, dar care s-a prăbușit ulterior. În copilărie, Thomas a avut parte de nenumărate tentative eșuate.

O minte confuză

Pe când Edison era doar un copil, America își construia căile ferate. Orășelele îndepărtate deveneau accesibile datorită acestora, astfel că familia s-a mutat din izolatul Milano în Port Huron, Michigan. Orașul avea o școală primară sub egida bisericii, astfel încât Edison, în vârstă de șapte ani, fost înscris imediat la cursuri. La scurtă vreme după mutarea în noul oraș, Edison s-a îmbolnăvit de scarlatină. Acesta a fost probabil motivul pentru care aproape că a surzit, dar, oricare ar fi fost cauza, și-a pierdut atenția și a început să se poarte ciudat, ceea ce a făcut ca, în curând, să fie considerat un copil-problemă la școală, cu atât mai mult cu cât nu părea în stare să înțeleagă lecțiile învățătorului precum o făceau ceilalți copii. Nu se mulțumea cu „1 și cu 1 fac 2", ci mai degrabă: „dacă amesteci două cești de apă ca să obții una singură înseamnă că e același lucru ca 1 și cu 1, nu?". Cam toate orele se desfășurau la fel, iar Edison a fost în curând etichetat drept un copil „greu de cap", care deranja orele, asta înainte de a fi exmatriculat după numai trei luni.

Edison avea să spună mai târziu: „Tocmai din pricină că nu m-am dus la școală am putut să devin inventator".

Ulterior, și-a amintit că Nancy, mama sa, a fost cea suficient de inteligentă să nu îl forțeze pe Edison să meargă la școală. Era convinsă că fiul ei nu era retardat, ci, dimpotrivă, era pe deplin capabil să învețe de unul singur și să își construiască propria educație. I s-au permis lecturi pentru adulți cum ar fi „Istoria universală" a lui Sears, „Căderea Imperiului Roman" de Gibbon, precum și „Istoria Marii Britanii", de Humes, iar orice întrebări ar fi avut, primea răspunsuri. De vreme ce dovedea un interes deosebit pentru științele naturii, i s-a cumpărat un „Compendiu de filozofie naturală și experimentală", scris de Richard Parker. Cartea cuprindea descrieri ale metodelor utilizate în diverse experimente științifice, iar mai târziu, „Codul Morse" i-a oferit, la rândul lui, și mai multe explicații minuțioase și diagrame. Edison avea o colecție întreagă de substanțe chimice și instrumente într-un colț la subsolul casei și în curând a devenit absorbit de experimente. S-a dezvoltat treptat, bucurându-se de dragostea mamei și de avantajul de a nu fi vârât cu forța într-un anumit grup.

Biblioteca de amintiri

PRIMUL CĂMIN AL LUI EDISON

Reşedinţa familiei Edison din Milano, Ohio, devenită acum muzeu, a fost construită în 1841 pe baza planurilor făcute de tatăl său, Samuel. De la înălţimea construcţiei cu etaj care imită stilul grecesc, puteai observa cu uşurinţă traficul de pe canalul din apropiere. Edison s-a născut în această casă în 1847 şi a petrecut aici doar primii şapte ani, până în 1854, când familia a vândut totul şi s-a mutat la Port Huron, Michigan. În copilărie, cădea neîncetat în canal, gonind la vale de pe dealul din apropiere. Patruzeci de ani mai târziu, în 1894, Mario, sora sa mai mare, a răscumpărat casa şi a adăugat o baie. Ulterior Edison însuşi avea să cumpere casa în 1906, deşi s-a mutat în ea abia în 1923. Când într-un final a reuşit să se mute, a fost şocat să descopere că la patruzeci de ani după inventarea becului electric, aceasta avea nevoie să fie iluminată cu lămpi sau lumânări.

După moartea lui Edison şi la un veac de la naşterea sa, cea de-a doua soţie a sa, Mina, şi fiica lui, Madeleine, au deschis muzeul pentru public, muzeu găzduit de primul său cămin. Deşi exteriorul a fost restaurat în stilul secolului al XIX-lea, mobilierul pe care Edison îl avusese în copilărie fusese distrus în incendiu, astfel încât au umplut camerele cu daruri trimise acestuia de către familie.

În zilele noastre, muzeul se află în grija strănepotului lui Edison, Robert Wheeler, la rândul său inginer, care a înfiinţat Asociaţia Oraşului Natal al lui Edison. Există multe muzee asociate numelui său dar acesta este singurul condus de membri ai familiei.

▲ Primul cămin al lui Edison este acum muzeu în Milano, Ohio.

Goana după Aur trecea ca o furtună peste America, iar pe măsură ce se răspândesc zvonuri despre bogățiile din vest, oamenii dau năvală să ajungă acolo cei dintâi.

▸ Camera restaurată, în care s-a născut Edison, în căminul familiei. Băiatul ce avea să inventeze becul electric s-a născut la lumina slabă a lămpii.

Era căii ferate și a telegrafului

Jurnalistul de 15 ani

În anii 1850, școlarizarea era încă foarte scăzută în America, astfel că nu era un lucru neobișnuit ca adolescenții abia trecuți de cincisprezece ani să muncească. În timp ce Edison era educat acasă, a început și o „afacere", vânzând flori, pe care le creștea în grădină împreună cu mama sa, la un stand din oraș. Mama lua o parte din câștiguri, iar lui Edison i se dădea restul pentru a-și cumpăra echipamentele esențiale în experimentele sale.

Următoarea profesie care l-a atras pe Edison a fost cea de comis-voiajor pe trenuri. S-a oferit să îl ajute pe șeful de stație din port Huron dar a fost refuzat, fiind prea tânăr. Însă nu s-a dat bătut și l-a tot întrebat pe șeful de stație cum poate ajuta, până când acesta a acceptat, de voie, de nevoie, astfel încât puștiul vesel de numai 12 ani a devenit comis-voiajor pe tren pentru căile ferate Grand Trunk.

Edison era foarte încântat să înceapă munca. Lucra într-un tren care pleca din Port Huron la șapte dimineața și ajungea în Detroit după ora zece. În tot acest timp, bătea vagoanele in lung și-n lat, vânzând dulciuri, semințe, tutun și ziare. Făcea același lucru și la întoarcere, însă trenul pleca din Detroit abia la ora șase, astfel încât Edison ajungea acasă abia după ora zece seara. Cu toate acestea, imediat ce sosea, mergea direct la subsol să înceapă lucrul la experimente, în ciuda îngrijorării părinților.

În cele opt ore de așteptare până la plecarea trenului din Detroit, Edison se plimba prin oraș în căutarea unei biblioteci. Și cum era de așteptat într-un oraș mare, avea o bibliotecă imensă cu rafturi înalte, pline până la refuz de cărți – raiul pe pământ pentru un băiat îndrăgostit de lectură. În fața colecției imense, Edison s-a hotărât: „Am de gând să citesc fiecare carte de aici" și a revenit în bibliotecă în fiecare zi, sărind peste prânz, pentru a-și petrece timpul citind.

„Dacă-mi amintesc bine, am început să citesc, câte o carte pe rând de pe acel raft. Nu am citit doar unele cărți, ci toate cărțile din bibliotecă".

▲ Edison, în vârstă de 14 ani, lucrează drept comis voiajor pe tren. Nu numai că își petrece timpul liber adâncit în lectură în biblioteca din Detroit și vânzând ziare pe drumul spre serviciu, dar mai pune la cale și tot soiul de experiențe chimice în laboratorul din vagon.

▲ Edison construiește un laborator în tren, publicând ziare între schimburi.

623.000 de oameni au pierit în Războiul Civil American din 1861. Singurele vești pe care familiile le primeau despre soarta celor dragi veneau prin intermediul ziarelor.

Vastele cunoștințe pe care le-a căpătat în acest timp i-au fost de un neprețuit ajutor în descifrarea codului Morse atunci când avea să lucreze ca telegrafist, precum și la apariția ideilor sale, ca inventator.

În cea de-a treia primăvară de când lucra pe tren, a izbucnit Războiul Civil American în timpul mandatului președintelui Lincoln. Isteț fiind, Edison a observat că oamenii aveau să aștepte cu înfrigurare vești de la rudele înrolate în armată, astfel încât a cumpărat și mai multe ziare decât de obicei, obținând câștiguri mari.

Acest eveniment i-a dat prima oară ideea de a publica un ziar. Crezând cu tărie că „ziarele aduc bucurie tuturor oamenilor", Edison a început să își publice propria gazetă. Folosind, cerneală, hârtie și o tiparniță rudimentară, pe care o cumpărase de la Detroit Free Press, și-a publicat propriul ziar, denumit „The Grand Trunk Herald". Alegerea numelui „herald" cu sensul de „sol, pionier" demonstrează energia și motivația tânărului Edison. Băiat isteț, nu a omis să adauge informații primite de pe front, aflate de la telegrafiștii pe care îi cunoștea. În vârstă de numai cincisprezece ani, Edison a adăugat până și un editorial publicației sale.

Incidentul din gara Mount Clemens

Ziarul lui Edison aducea bani frumoși. Cu toate acestea, întâmplările fericite sunt deseori însoțite de altele mai puțin luminoase. În cămăruța din tren în care își instalase laboratorul, a izbucnit un incendiu atunci când trenul s-a zguduit puternic și o sticlă plină de substanțe chimice s-a spart.

Conductorul s-a înfuriat din pricina incendiului, iar lui Edison i s-a spus să își ia ustensilele pentru experiențe și tiparnița din tren. Le-a dus în subsolul casei și a continuat să își publice ziarul. Ulterior, a fost agresat de o persoană nemulțumită de un articol pe care-l publicase, incident ce a făcut să îi scadă entuziasmul în privința ziarelor.

Edison i-a lăsat afacerea cu vânzarea ziarelor unui prieten și a început să își petreacă timpul în gara Mount Clemens. În gara unde i se spusese să își ia aparatura din tren după izbucnirea incendiului, făcuse cunoștință cu șeful de stație și avusese ocazia să observe cum se trimiteau telegrame. Odată cu extinderea căii ferate, numărul mesajelor trimise a sporit, iar gările au început să utilizeze codul Morse pentru transmiterea informațiilor care să ajute la evitarea accidentelor. Edison era foarte interesat de această nouă formă de comunicare.

Într-o bună zi, Edison se afla împreună cu șeful gării pe peron, glumind și râzând împreună. Grupul nu avea habar că un marfar tocmai intra în gară în timp ce mezinul șefului de stație se plimba în voie printre șine. Mecanicul marfarului l-a zărit și a tras semnalul de urgență însă trenul continua să se îndrepte în plină viteză spre băiat. Toți se așteptau la ce e mai rău când Edison a țâșnit, a ridicat băiatul în brațe și a sărit peste șine. A urmat sunetul asurzitor al trenului frânând prea târziu. Edison l-a dus pe băiat înapoi șefului de stație, care i-a spus, cu o voce tremurândă: „I-ai salvat viața fiului meu. Nu sunt un om bogat, astfel că nu îți pot dărui mare lucru în semn de mulțumire. Însă te voi învăța tot ce pot despre telegraful de care ești atât de interesat..."

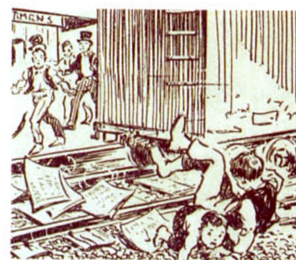
Edison a zâmbit larg. Acea clipă i-a decis soarta, aceea de a deveni telegrafist.

▲ Pe lângă slujba sa de comis voiajor, Edison citește fiecare carte aflată în Biblioteca din Detroit.

▲ În timp ce Edison discută cu șeful de gară, Mackenzie, copilul acestuia hoinărește printre șine.

▲ Dându-și seama că fiul lui Mackenzie avea să fie ucis de trenul care se apropia, Edison îl salvează în ultima clipă. (După o poveste ilustrată a lui Edison schițată în 1927).

Biblioteca de amintiri

PRIMUL ZIAR DIN LUME PUBLICAT ÎN TREN

Edison trebuia să estimeze cu precizie câte ziare putea vinde în tren. Iar aceasta din pricină că, dacă tipărea prea puține, putea pierde din profit, iar dacă realiza prea multe, îi mai rămâneau nevândute. Obținea câștiguri mai mari în zilele când se petreceau multe evenimente și, de vreme ce intuia ce știri vor fi populare, într-un final s-a decis să își creeze propriul ziar.

A investit banii obținuți din vânzarea ziarelor pentru a cumpăra tuș și tiparnițe. La scurt timp după aceea, când avea abia cincisprezece ani, a învățat singur cum să le folosească și, în 1862, a publicat „Grand Trunk Herald". Se spune că acesta a fost primul ziar publicat într-un tren și a devenit faimos peste noapte. Edison publica știri și zvonuri locale, anunțuri feroviare, prezentări ale personalului căilor ferate, precum și editoriale, cum ar fi „Pe acest pământ nu se acordă suficientă importanță cinstei, dreptății și rațiunii în interacțiuni" sau „Oamenii ar trebui să muncească atâta vreme cât sunt lucruri de făcut". Cel mai mare tiraj al „Grand Trunk Herald" a numărat cinci sute de exemplare, iar dintre acestea 200 se vindeau în tren.

Cu toate acestea, Edison și-a pierdut brusc interesul în publicarea ziarelor. După ce numele publicației a fost schimbat și a devenit fițuica „Paul Pry", a fost criticat, iar oamenii l-au azvârlit dezgustați în râul Saint Clair. Acesta a fost sfârșitul ziarului lui Edison.

Telegrafistul hoinar

Secretul „Regelui Vitezei"

ÎN TOAMNA ANULUI 1863, Edison, atunci în vârstă de șaisprezece ani, a călătorit în Stratford, Canada, la 120 km nord de Detroit. Edison prinsese rapid cunoștințele împărtășite de Mackenzie despre telegrame, învățând totul în doar trei luni. După aceea, a plecat în Canada să își ia în primire noul post de acolo.

Acestea se petreceau în vremea extinderii spre vest în timpul Goanei după Aur. Mulți tineri plecau spre vest în căutarea visurilor și romantismului, urmând îndemnul general: „Tineri, mergeți spre vest!". Cu toate acestea, Edison nu s-a numărat printre ei, alegând să călătorească, în schimb, spre est, unde aveau loc descoperiri minunate în domeniul tehnologiei electrice în plin imperiu al afacerilor.

Lucrând noaptea, își dedica ziua pasiunii sale pentru experiențe. Nu dormea astfel încât tot timpul ațipea în timpul schimbului. Demonstrându-și talentul, a realizat un aparat telegraf automat, care trimitea rapoarte în fiecare oră. Din nefericire, într-o zi a ratat un semnal pentru a opri un tren de mare viteză, iar rezultatul a fost o coliziune. Acest ghinion al începătorului l-a speriat îngrozitor și a părăsit Stratford. Avea să fie începutul celor șase ani petrecuți ca „telegrafist hoinar". La început, a mers din gară în gară, pentru ca, mai apoi, să se mute între diverse sucursale ale companiei americane de telegraf, Western Union. Oriunde mergea, alegea schimbul de noapte. Majorității oamenilor nu le plăcea să lucreze noaptea, însă el prefera să facă experimente ziua și să citească noaptea, astfel încât această slujbă era perfectă.

▲ Inginer novice și entuziast, Edison își ia în primire noul post din Stratford, Canada imediat ce învață despre telegrafie. Lucrează în schimbul de noapte, iar ziua face experimente, fără a se odihni.

Mutându-se dintr-un loc într-altul, Edison a devenit din ce în ce mai competent și a primit porecla de „regele vitezei" din pricina acurateței și rapidității sale. În comunicarea Morse, trebuie să fii capabil să distingi perfect tonurile. Una dintre urmările scarlatinei suferite la vârsta de șapte ani a fost surzenia aproape totală, astfel încât cum a putut totuși să devină regele vitezei? După spusele lui Edison: „Aveam auzul slab așa încât nu auzeam zgomotul static din jurul meu și mă puteam concentra asupra codului Morse". Handicapul său este departe de a-i sta în cale și îl pregătește de fapt mai bine pentru viața ce avea să o ducă.

În 1895, în Boston își avea sediul cea mai mare companie de comunicații din America, Western Union. Sătul de munca sa ca inginer, Edison se adâncește în experiențe. Descoperă cărțile lui Michael Faraday într-un anticariat și decide să devină inventator.

De la telegrafist la inventator

În iarna anului 1867, „Telegrafistul hoinar" a revenit în casa părinților din Port Huron. Părinții își considerau însă fiul aflat mai tot timpul pe drumuri drept un puști răsfățat. Nu se simțea în largul său, astfel că de îndată ce un prieten l-a invitat să se mute la Boston, a și plecat. Urma să lucreze în schimbul de noapte la biroul de mesagerie al Western Union. La Boston, a trecut printr-un moment decisiv atunci când a descoperit cărțile scrise de părintele electricității, Michael Faraday. Deja încrezător în măreția și potențialul electricității, Edison a decis să devină inventator. Găsise în sfârșit un țel clar, în care să își investească imensa curiozitate și dragostea pentru dispozitive și experiențe.

Edison și-a notat un număr uluitor de 3400 de idei, iar primele și cele mai memorabile au luat naștere la Boston. A fost un om extrem de minuțios, notându-și întotdeauna locul, data și ora conceperii ideilor. Crezând cu ardoare în existența unei singure religii în America în acea vreme, sau așa-numitul concept al omului care răzbește prin viață prin propriile forțe („self-made man") și este în egală măsură preocupat de sine, Edison a muncit din greu în fiecare zi pentru a avea succes în viață.

A născocit concepte care să folosească electricitatea, cum ar fi „Exterminatorul de gândaci" și, dând semne de ingeniozitate și la serviciu, a depus prima cerere de brevet pentru „Aparatul electronic de vot", în 1868. Cu toate acestea, invenția sa nu a atras cumpărători. Edison a conștientizat pe deplin deficiența de eficientizare a oamenilor din motivul invocat pentru neadoptarea invenției sale: „Dacă rezultatele s-ar face cunoscute imediat, politicienii ar fi în plin haos". Imediat după acest eșec, Edison, corespondent regulat al ziarului „Telegrafistul", și-a anunțat demisia pentru a-și putea dedica în întregime timpul „răspândirii invențiilor sale în lume". S-a bucurat de sprijin financiar de la un om de afaceri din Boston numit Baker-Welch pentru realizarea „Aparatului de înregistrare a prețului pieței". Acesta a fost al doilea brevet al său și a continuat cu lucrul la „telegraful cu disc", utilizând alfabetul. A fost folosit doar în districtul Boston, dar a ajutat la sporirea vitezei comunicațiilor. Astfel, Edison a devenit cunoscut mai multor oameni din Boston ca telegrafist devenit inventator.

Avocatul său, Carol Wright, care servea drept intermediar în cererile sale pentru brevete, și-l amintește pe Edison în acea vreme...

„Manierele sunt departe de a fi sofisticate încă, dar abundă în idei uluitoare și un intelect pe măsură".

DIN CULISE

CODUL CARE A FĂURIT SOCIETATEA MODERNĂ

Deși sfera de activitate umană se lărgea din ce în ce mai mult, începând din 1800, odată cu realizarea vaporului și a locomotivei cu aburi în 1814, singura modalitate practică de comunicare se limita la scrisoare. Ulterior, un pictor și inginer american numit Samuel Morse a inventat codul Morse și un aparat telegrafic. În 1837, a reușit să transmită, experimental, un mesaj pe o lungime de 518 metri și a instituit o linie de comunicații între Washington și Baltimore pe o distanță de 60 km. Codul Morse și aparatele de telegraf inventate au fost utilizate în transmiterea și recepția mesajelor timp de patruzeci și cinci de ani.

Comunicarea prin alfabetul Morse se efectuează prin intermediul unui mecanism prin care un electromagnet introduce curent electric și astfel o anumită literă a alfabetului sau o cifră pot fi trimise utilizând sunete scurte și lungi. Un exemplu îl constituie primul mesaj SOS transmis cu prilejul dezastrului de pe Titanic din 1912.

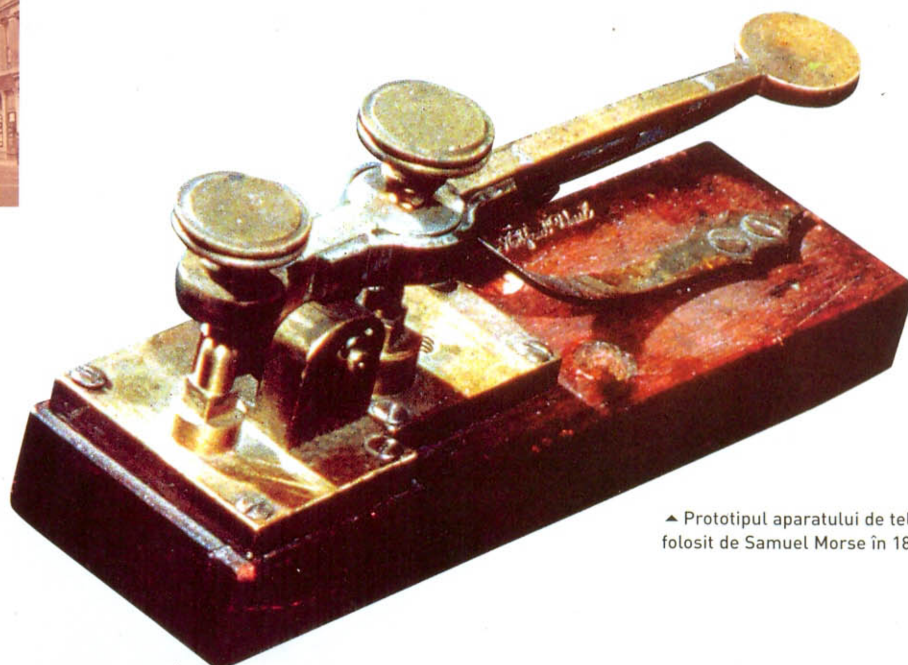
Edison, care deja lucra ca telegrafist și folosea alfabetul Morse, ce putea fi transmis doar unidirecțional, se gândea la o modalitate de îmbunătăți aparatul pentru a realiza o transmisie bidirecțională simultană. În această perioadă și-a concentrat atenția asupra acestui proiect ce avea să fie cea dintâi motivație de a deveni inventator.

În 1876, Bell a inventat telefonul, iar acesta a fost folosit chiar și după ce Marconi a descoperit semnalul radio, în 1895.

▸ Morse, părintele alfabetului ce-i poartă numele, a avut o influență puternică asupra vieții lui Edison.

▲ Prototipul aparatului de telegrafiat, folosit de Samuel Morse în 1844

Întreprinzătorul inventiv

New York

Motivul pentru care invențiile îl atrăgeau pe Edison este plăcerea pe care o găsea în apropierea treptată de perfecțiune. Ca atare, era dispus să accepte eșecurile. Dobândirea unui brevet era o simplă parte din acest proces, iar lui Edison îi făcea plăcere să discute cu ceilalți despre creațiile sale, în loc să păstreze entuziasmul descoperirilor pentru el însuși.

După dobândirea, într-o anumită măsură, a faimei și avuției, Edison a început să își canalizeze cercetarea pe crearea unui sistem multiplex prin reunirea a două sau mai multor linii electrice. A eșuat însă și iată-l părăsind orașul Boston din nou, fără nici un ban. A ales centrul economic reprezentat de New York pentru a-și începe noua carieră. A obținut de lucru în camera de alimentare de la Laws Gold Reporting, unde nu i se dădea voie să adoarmă. Compania era o firmă ce derula afaceri prospere datorită Goanei după aur. Directorul companiei, Dr. Laws, găsise o modalitate de raportare, pe un panou de afișaj, a schimbărilor înregistrate de valoarea aurului, care erau rezultate în urma creșterii bruște a numărului tranzacțiilor. Acesta se afla însă abia la începuturi, iar utilizatorii sistemului trebuiau să ia legătura individual cu fiecare dintre clienți. Edison a îmbunătățit panoul de afișaj astfel încât clienții erau automat anunțați de schimbările survenite în valoarea pieței, ceea ce a făcut să îi crească brusc statutul. Nu a rămas mult timp acolo, deoarece un inginer pe nume Franklin Pope i-a văzut potențialul și au înființat împreună o firmă numită Pope-Edison. Compania oferea o multitudine de servicii, incluzând servicii de întreținere, reparare, reclamare a furturilor, instalare a alarmelor pentru incendii, închirierea unei linii telefonice private în schimbul a 25 de dolari pe săptămână, reprezentanță pentru brevetare și intermediere în vânzarea materialelor de comunicații.

▲ Edison – inventatorul, pe vremea când își câștiga independența. Se pot observa cu ușurință încrederea și hotărârea de neclintit din expresia chipului.

Edison lucra la un „aparat telegraf pentru tipărit", denumit „Tiparul de aur", iar, inițial, acesta a fost închiriat pentru 5 dolari pe săptămână, fiind achiziționat ulterior de către reprezentanții Western Union. Aceștia au cumpărat brevetul pentru acest aparat la prețul de patruzeci de mii de dolari, ceea ce i-a redat lui Edison independența.

Căsătoria şi moartea mamei sale

Folosindu-se de cei patruzeci de mii de dolari, Edison a construit un atelier pentru invențiile sale în Newark, New Jersey, la periferia orașului New York. Fabrica avea 50 de angajați care construiau burghie, aparate de telegraf, benzi de cerneală pentru tipărit, mașini de scris automate, fiind de asemenea singura firmă care angaja femei.

Afacerea prospera și se putea crede că a ajuns la finalul deceniului de rătăcire dintr-un loc într-altul. Newark se afla în apropiere de un oraș numit Elizabethtown unde strămoșii săi, olandezii, pășiseră pentru prima oară pe pământul american. În vârstă de numai 23 de ani, Edison a avut parte de primul său succes în același loc.

Mai înainte de toate dorea să împărtășească acest succes cu mama sa. Cu toate acestea, pe 9 aprilie 1871, a primit vești triste din Port Huron. Mama sa, Nancy, murise subit la vârsta de 61 de ani.

Edison spunea deseori: „De n-ar fi fost mama, probabil că niciodată nu aș fi reușit", exprimându-și astfel profunda apreciere pentru încrederea mamei în el, care i-a permis să studieze acasă atunci când a fost exmatriculat.

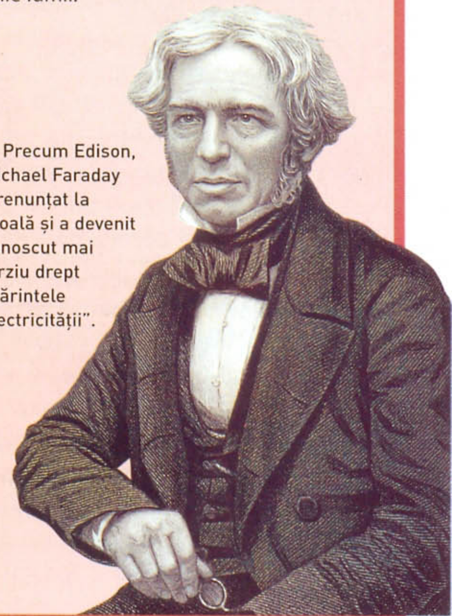
Omul-cheie

MICHAEL FARADAY

În 1867, pe când Edison începea să conştientizeze constrângerile şi nemulţumirea ca angajat al unui birou de telecomunicaţii, a descoperit o carte numită „Cercetări experimentale în domeniul electricităţii", scrisă de chimistul / fizicianul englez Michael Faraday (1791–1867). A absorbit o cantitate mare de cunoştinţe despre electricitate din această carte, ceea ce l-a ajutat să realizeze multe dintre invenţiile sale de mai târziu.

Fiu de fierar, Faraday s-a născut la periferia Londrei şi a abandonat şcoala la vârsta de 13 ani pentru a lucra într-o legătorie de cărţi. În acest timp, a citit cărţi precum „Enciclopedia Britannica", acestea deschizându-i interesul pentru ştiinţă, iar în 1812 a început să lucreze ca asistent în laboratorul Regal. A descoperit principiul Faraday în analiza chimică şi a demonstrat cum un magnet trecut printr-o bobină magnetică produce curent electric. Ideile sale au fost preluate în viaţa reală şi au constituit fundamentul industriei moderne. Nu numai că a emis teorii dar a şi demonstrat că pot fi utilizate în scop comercial.

Edison a ajuns să îl respecte pe Faraday după ce i-a citit cartea şi l-a transformat în propriul model de urmat. Chiar obişnuia să spună: „Faraday a descoperit numeroase principii bazate pe proprietăţile electricităţii. La rândul meu, voi încerca să creez noi instrumente pe baza ei". Astfel, Edison s-a decis să devină inventator şi să îşi vadă de propriul drum pentru a crea instrumente utile lumii.

Precum Edison, Michael Faraday a renunțat la școală și a devenit cunoscut mai târziu drept „părintele electricității".

Părăsind orașul Boston, Edison ajunge în următorul oraș în plin avânt, New York, un adevărat nucleu economic. Aici face un salt uriaș ca inventator.

Edison a fost șocat de moartea prematură a mamei. La trei săptămâni după înmormântare, Edison a început să trăiască împreună cu menajera sa, în vârstă de 16 ani, spre furia tatălui său, Samuel. Se numea Mary Stillwell și era copil unic, precum Edison. Lucra la perforarea benzilor într-o agenție de știri. Strămoșii săi erau la rândul lor originari din Olanda, iar tatăl era tăietor de lemne în Newark. Deoarece avea abia șaisprezece ani, tatăl său a considerat că nu era pregătită să se căsătorească, astfel încât cuplul nu a pomenit nimănui despre dragostea lor. Pentru a scăpa privirilor colegilor de muncă și ale rudelor, purtau conversații secrete prin alfabetul Morse. Astfel, Edison a fost salvat de la singurătate de această plăcere secretă.

Era genul de om care, dacă îi venea vreo idee, trebuia să o pună în practică pe loc. De Crăciun, în acel an, s-au căsătorit rapid la o biserică protestantă, și-a dus soția în casa pe care o cumpărase în Newark, iar apoi în luna de miere la cascada Niagara. În anul următor s-a născut fiica sa, Marion, urmată de Thomas junior, patru ani mai târziu. Îi alinta afectuos cu poreclele „punct" și „linie". La scurtă vreme după căsătoria sa, la numai 24 de ani, Edison se bucura de o viață fericită, tihnită.

Institutul de cercetări de la Menlo Park

Munca înainte de toate

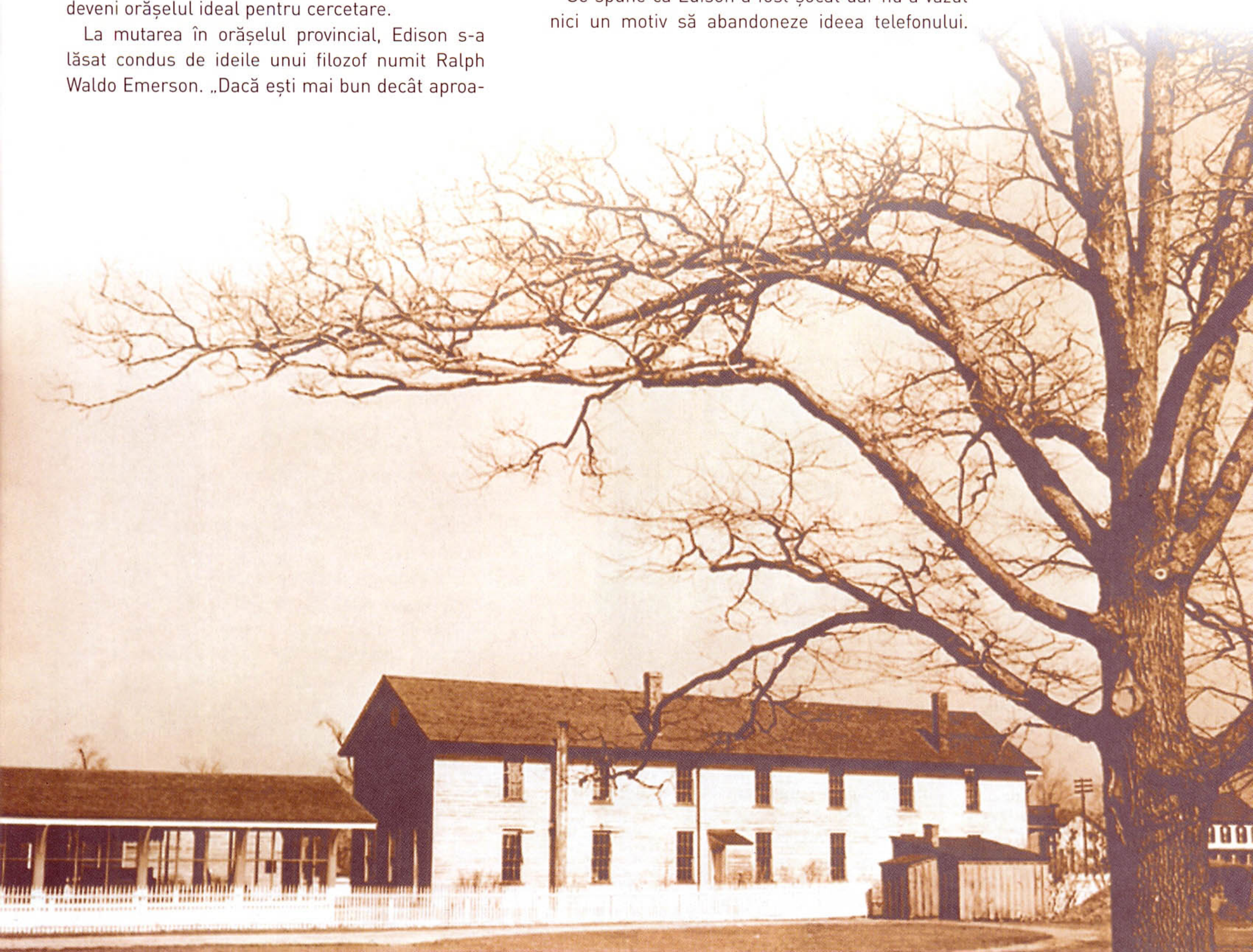
ECHIPEI DE INGINERI care lucrau din greu în fabrica lui Edison i se spunea să pună munca mai presus de toate, așa cum o făcea și el. Printre acești lucrători excelenți se numărau un inginer englez, Charles Batchelor, un ceasornicar elvețian, John Kruesi, și un mecanic german, Sigmund Bergman, care erau mai în vârstă decât Edison și puteau să soluționeze orice problemă sau să pună în practică orice idee de-a acestuia. Edison a devenit celebru datorită sprijinul acordat de astfel de minți ingenioase. În 1876, atelierul a fost transferat în Menlo Park. În ultima vreme, Edison își exprimase dorința de a găsi locul ideal unde toți angajații săi să poată ajunge la serviciu. Tatăl său, Samuel, l-a sfătuit să se mute înapoi cu familia la Port Huron. Însă, văzând reticența fiului său, i-a găsit o altă locație. Era un loc liniștit în Pennsylvania, cu un peisaj aspru de ferme și doar câteva cătune, aflat la doar o oră de mers cu trenul din Newark. Avea suficient spațiu pentru a deveni orășelul ideal pentru cercetare.

La mutarea în orășelul provincial, Edison s-a lăsat condus de ideile unui filozof numit Ralph Waldo Emerson. „Dacă ești mai bun decât aproapele tău în ale scrisului și învățării, chiar de vei construi o casă în inima codrilor, lumea tot va veni deseori să te viziteze". Urmând aceste idei, orășelul adormit s-a dezvoltat de-a lungul anilor și a deveni cunoscut în lume ca locul de origine al invențiilor istorice ale lui Edison.

Războiul „telefonului"

Pe data de 10 martie 1876, un profesor de fiziologie vocală de la Universitatea din Boston, Graham Bell, a anunțat: „ne apropiem de vremurile în care liniile telefonice se vor afla în fiecare casă, precum conductele de apă și gaze". De fapt, Edison însuși lucra la invenția „telefonului" și deja depusese la biroul de brevete „un preaviz pentru invenția telefonului", pe 14 ianuarie. Cu toate acestea, cu exact o lună mai târziu, Bell își depunea cererea de brevet pentru telefon, privându-l astfel pe Edison de onoarea de fi inventatorul telefonului.

Se spune că Edison a fost șocat dar nu a văzut nici un motiv să abandoneze ideea telefonului.

Se mută din fabrica de la Newark la Institutul de Cercetări de la Menlo Park, în plină comunitate rurală, pentru a se putea concentra asupra muncii. Atelierul aflat în suburbiile din New Jersey se găsea la o oră de mers cu trenul de la New York.

Telefonul inventat de Bell nu se asemăna celui din ziua de azi și avea multe deficiențe, cum ar fi faptul că emițătorul și receptorul nu se puteau utiliza simultan, transmitea numai voci vorbind pe un ton ridicat și nu funcționa pe distanțe lungi. Anul următor, Edison a realizat un emițător cu butoane pe bază de carbon, care soluționa problemele „telefonului" lui Bell. A lucrat vreme de doi ani împreună cu asistentul său, Batchelor, pentru a realiza un „telefon pentru convorbiri". Pentru cei cu deficiențe de auz, a realizat un instrument acustic conectat la o fâșie metalică, pe care persoana o putea mușca pentru a putea auzi „sunetul". Lucrând din greu, au reușit să determine ca până și cele mai mici oscilații să producă vibrații în fâșia metalică, ceea ce a avut ca rezultat ca sunetele să se audă uniform și să funcționeze pe distanțe lungi. Fără realizările lui Edison, telefonul nu s-ar fi dezvoltat atât de rapid ulterior. Telefonul a fost „inventat de Bell însă dezvoltat de Edison".

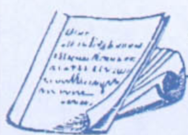

▲ Edison îmbunătățește proiectul telefonului realizat de Bell până obține o calitate a sunetului care să facă posibilă producția în serie, ceea ce a constituit punctul de plecare pentru telefonul modern. Suferind de o deficiență de auz, Edison realizează un telefon astfel încât persoanele afectate de surzenie să poată percepe sunetele prin dantură

▲ Echipa lui Edison reunită în fața intrării principale a Institutului de Cercetări de la Menlo Park. La dreapta lui Edison se află Batchelor. Era cea mai bună echipă din multe țări diferite, având atât competență cât și carismă.

Perioada petrecută la Institutul de Cercetări de la Menlo Park a fost cea în care ambiția sa creatoare a fost cea mai productivă. Ulterior, avea să realizeze acolo două dintre cele mai mari invenții ale secolului.

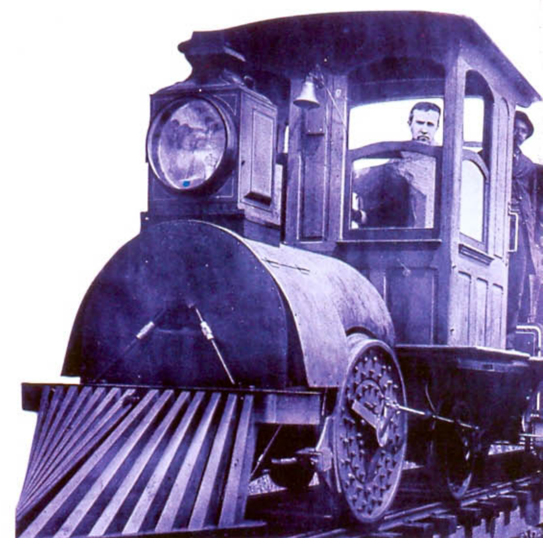

Versiune diferită

CINE A AVUT IDEEA CUVÂNTULUI „ALO"?

Cine a venit cu ideea utilizării cuvântului „alo", termenul utilizat în mod obișnuit într-o convorbire telefonică? Misterul nesoluționat timp de vreme îndelungată a fost recent risipit. Acest cuvânt amical a fost propus de Edison.

Până recent, au avut loc discuții care îl considerau pe Edison creatorul cuvântului însă nu existau dovezi care să susțină ipoteza. Apoi, un istoric englez pe nume Allen Koenigsberg a căutat timp de 5 ani prin volumul uriaș de materiale găsit în depozitul AT&T din New York pentru a afla răspunsul. S-a găsit o epistolă scrisă chiar de Edison în care spunea: „Alo este salutul telefonic de utilizat pe distanțe mari, fiind cel mai ușor de auzit". În 1877, Edison a fost întrebat de directorul unei companii locale de telegraf din Pittsburg la vremea adoptării telefonului: „Care ar fi un salut adecvat pentru a începe o convorbire telefonică?", la care acesta a repicat prin vechiul apelativ folosit de englezi la vânătoarea de vulpi: „Alooo". Motivul petru care era important să fii auzit chiar dacă te aflai la distanță de telefon era faptul că în acele vremuri trebuia să vorbești tare pentru a menține legătura. Bell utilizase inițial „Ahoe", cuvântul folosit de marinari pentru a cere ca un vas să se oprească, însă având în vedere calitatea telefonului lui Bell, lui Edison i s-a părut că nu produce suficiente reverberații. Astfel încât Edison nu numai că a îmbunătățit telefonul dar a și reunit expresii cum ar fi „Cine este?" și „E un moment potrivit să sun?" într-un singur cuvânt: „Alo".

▲ Edison conduce o locomotivă electrică atingând viteze de 65 km/oră. Primul experiment în domeniul transportului feroviar a fost realizat de un german numit Werner von Siemens însă Edison s-a atașat de idee încă din copilărie, atunci când a fost construită prima linie de cale ferată.

Cea mai mare invenție a secolului

Mary avea un mielușel

AVÂND ÎN NOUL MODEL DE TELEFON al lui Edison un atu de necontestat, Western Union a intrat într-o competiție acerbă cu firma de telefonie a lui Bell. Edison lucra din greu la și mai multe experimente. Această nouă invenție era diferită de cele din trecut deoarece a fost propria creație de la bun început.

Edison a avut o idee. „Dacă am putea reproduce semnale electronice prin reverberațiile sonore ale telefonului, am putea să le și înregistrăm". A luat nenumărate notițe pe marginea ideii „fonografului" în jurul anului 1877.

Informația a fost deconspirată în noiembrie 1877 și s-a răspândit vestea inventării fonografului însă Edison l-a finalizat abia în decembrie. În seara zilei de 6 decembrie, Edison și-a adunat personalul la etajul doi și a testat mașinăria. Pe masă se afla un dispozitiv nemaivăzut până atunci; avea un cilindru de tablă cu un ac atașat la un orificiu de înregistrare, iar la celalalt capăt se afla orificiul de redare. Edison a avut grijă să răsucească mânerul cilindrului la o viteză constantă, cântând tare un cântecel pentru copii foarte cunoscut.

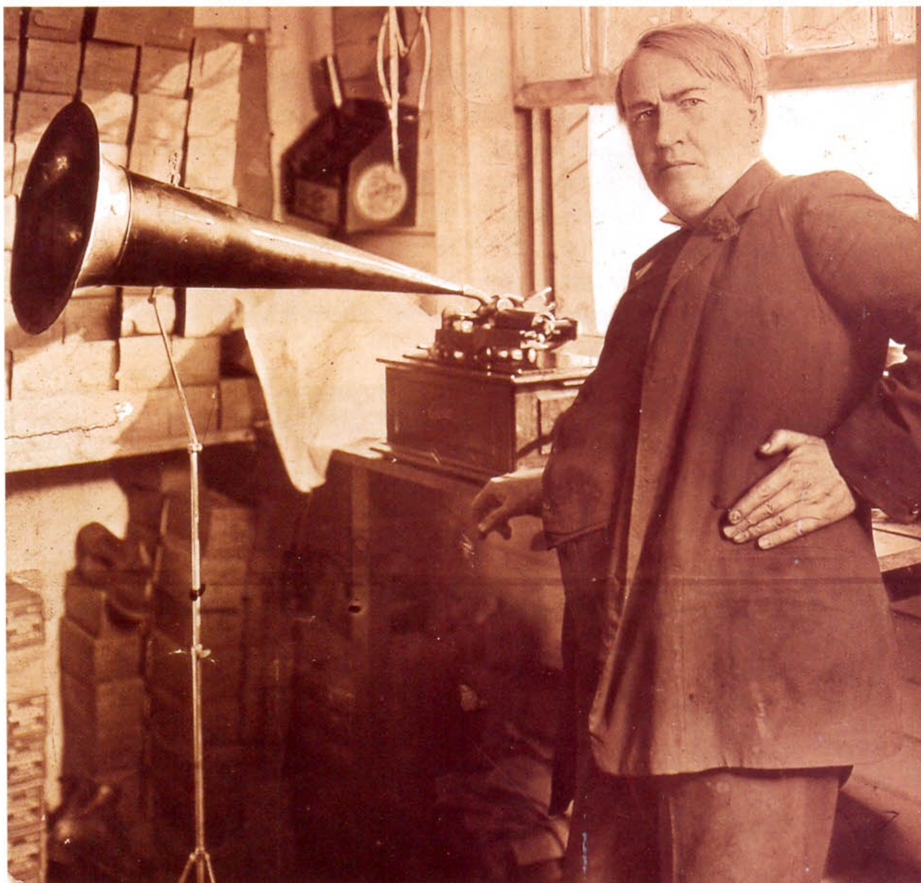
„Mary avea un mielușel, un mielușel, un mielușel, Mary avea un mielușel cu lâna albă ca zăpada".

Mișcând constant mânerul cilindrului, Edison a reușit să graveze un șanț în folia de tablă, cu o traiectorie corespunzătoare amplitudinii sunetelor înregistrate prin pâlnie. Apoi, a ridicat orificiul de înregistrare, a plasat înregistrarea de pe folie și a început să rotească mânerul la o viteză constată, cum făcuse anterior. Astfel, fonograful a redat o înregistrare care suna exact ca melodia cântată de Edison.

◂ O „păpușă vorbitoare" care se bazează pe un fonograf de dimensiuni mici. La sfatul asistentului său, Batchelor, Edison a vândut nenumărate astfel de păpuși ieftine.

Toți cei prezenți în cameră erau copleșiți de uimire în fața acestei invenții aparent magice. Nici măcar Edison nu se putea abține să nu pară uluit. Erau toți cuprinși de entuziasm în fața invenției geniale și s-au distrat încercând-o până în zori. Edison a stat treaz toată noaptea și a dus apoi dispozitivul la New York pentru a-l arăta departamentului editorial al revistei "Scientific American". Editorii au fost și ei la rândul lor captivați de ea și au publicat știrea: „Vrăjitorul de la Menlo Park inventează mașinăria magică de înregistrat și redat voci". Începând cu ziua următoare, o mulțime de oameni a început să vină la Menlo Park pentru a putea vedea mașinăria fantastică. Invenția a trezit interesul oamenilor în așa măsură încât garnitura specială de tren cu plecare din New York nu acoperea necesarul zilnic de transport.

▴ După realizarea unor îmbunătățiri la prototipul fonografului, acesta a dobândit acea pâlnie acustică mare, caracteristică. „Aparatul de înregistrare a vocii" îi uluiește pe toți deopotrivă, de la oameni de știință și până la președinte și politicieni.

Edison își întâmpina bine-dispus oaspeții și glumea pe seama fonografului în timp ce le oferea un tur al locurilor:

„Acesta-i copilul meu și mă aștept să crească mare și să-mi fie sprijin la bătrânețe".

Noua lumină a oamenilor

Dorind să realizeze ceva de folos lumii, Edison și-a sporit reputația prin inventarea fonografului și îi făcea plăcere să lucreze la îmbunătățirea invenției. Cu toate acestea, în vara anului 1888 a renunțat la proiectul de perfecționare a fonografului. Era, desigur, o invenție revoluționară, însă oamenii puteau trăi și fără el. A început să se întrebe dacă mai exista ceva de care lumea să aibă cu adevărat nevoie. Apoi, într-un articol despre fonograf publicat în revista „North American Review", a declarat că intenționa să inventeze „becul de lumină".

▴ Edison carbonizează un filament de hârtie utilizat la becul electric. A încercat tot soiul de materiale, de la argint la fire de păr pentru a găsi o substanță care să nu se ardă vreme îndelungată.

„Fonograful se află încă abia le începuturi, însă puterea mea de muncă a sporit. Lucrez acum la un proiect de mare anvergură astfel încât voi lăsa deoparte fonograful pentru o vreme".

„Lumina artificială" concentrase un efort uriaș în ultimii 80 de ani înaintea sa, și nenumărați oameni, printre care Humphrey Davy, profesorul lui Faraday, nu găsiseră o soluție. Pe vremea lui Edison încă se utiliza iluminatul pe bază de gaz, iar oamenii mai săraci foloseau lămpi. Toți erau încântați că Edison răspunsese provocării luminii. Se gândeau că „Vrăjitorul de la Menlo Park" va fi cel care va transforma un vis de 80 de ani în realitate. Edison însuși spunea că dacă ar avea câteva săptămâni al dispoziție, ar reuși. Aceasta se întâmpla la începutul anului 1878.

Cu toate acestea, Edison nu inventase „lumina" până la finele anului. Oamenii începuseră să cârcotească, iar investitorii care își depuseseră banii în invenție își exprimau îngrijorarea cu voce tare, pe când colegii de breaslă ai lui Edison îl numeau șarlatan. A încetat demonstrațiile publice cu fonograful pentru a evita agitația publică și s-a închis în laborator, agățând pe ușă un anunț cu „Nu intrați". Și-a ars o parte din față din pricina expunerii la prea multă lumină și a suferit un dezechilibru psihic în urma unei întregi săptămâni de lucru fără să doarmă. Edison avea acum angajat un tânăr om de știință strălucit numit Francis Upton, pentru a crește nivelul de cunoștințe din laborator. Cel mai mare obstacol de surmontat în realizarea becului era găsirea unei substanțe care să nu ardă timp de o perioadă îndelungată de timp. Upton venise cu ideea de a crea vid în interiorul becului însă aceasta nu fusese pusă încă în practică. Edison a încercat tot soiul de materiale, inclusiv argint, păr și hârtie carbonică. Apoi, a încercat materialul suprem: bambusul. Fibrele de bambus erau rigide și îi ofereau o durată sporită filamentului până la ardere. Edison a trimis în Asia un expert în bambus pentru a găsi și a alege cel mai bun material, bambus cu fibre lungi din Iwashimizu Hachiman în Kyoto. Pe 21 octombrie 1879, Edison le dăruia oamenilor o nouă lumină prin „becul său cu incandescență".

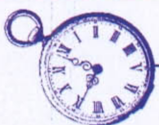
▲ Becul cu incandescență cu filament de carbon este finalizat pe 21 octombrie 1879. Becul său avea o durată de utilizare de 100 de ore, spre deosebire de cele anterioare, care durau doar 10 ore.

▲ Edison sprijinit de masa de lucru din laborator.

Clasa înstărită

Pentru soția unui om a cărui prioritate era munca, viața era extrem de nefericită. Pusă în umbră de invențiile fonografului și ale becului, soția lui Edison, Mary, a fost supusă unui stres sporit, s-a îmbolnăvit nervos și a murit tânără, la vârsta de 29 de ani. Rămas văduv, Edison, devenit miliardar în urma invențiilor, avea să împlinească în curând 40 de ani și nu era lăsat deloc în pace de înalta societate. La doi ani de la moartea soției în 1886, Edison s-a căsătorit în cadrul unei ceremonii opulente, cu Mina, fiica unui industriaș american, Louis Miller, din Acron, Ohio. Soția sa avea 39 de ani, iar cei doi au avut parte de căsătoria cea mai vestită din ultimii 20 de ani. Fiind dependent de muncă, lui Edison îi convenea căsătoria cu o femeie provenind din clasa de sus. Aceasta nu avea de gând să resimtă stresul absenței soțului de acasă. Era ocupată cu petrecerile de societate, organizarea festivităților de nuntă și întreținerea politicienilor.

CĂLĂTORII ÎN TIMP

ORAR

Edison promisese „o invenție minoră la fiecare zece zile și câte una majoră de două ori pe an" și a dobândit peste 1903 de brevete în timpul carierei. Biroul American de Brevete îl numea „tânărul acela care vine aici atât de des încât se încinge drumul" – dar ce idei le propunea acesta?

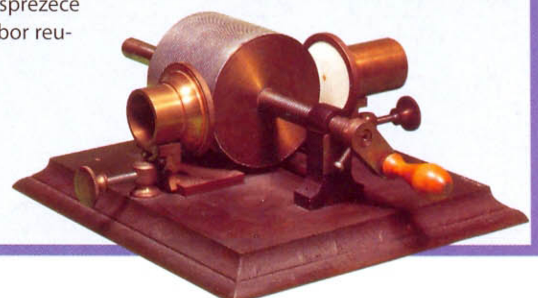
Prima sa invenție din 1868, aparatul electronic de înregistrare a voturilor, nu s-a vândut deloc, din pricina tacticii politicienilor de a întârzia votarea. După un început dificil, Edison s-a concentrat asupra realizării unor invenții mai comerciale. Ca urmare a primului succes înregistrat cu Panoul de afișaj al acțiunilor la bursă, Edison a visat la realizarea unui nou mijloc de comunicare. Căuta o nouă eră a comunicațiilor care să îi urmeze telegrafului.

Cu toate acestea, William Bell i-a luat-o înainte în 1876. Fiind învins pe ultima sută de metri, Edison s-a ambiționat și a îmbunătățit telefonul lui Bell, realizând modelul telefonului din ziua de azi.

În 1877, a inventat fonograful și întreaga lume a fost inundată astfel de sunet, având atât telefon, cât și telegraf. Următorul pas era lumina. Lămpile pe bază de gaz sau ulei și lumânările erau incomode, astfel încât s-a gândit că era necesară o sursă de lumină mai strălucitoare. În 1879, a reușit să inventeze becul cu incandescență, care utiliza un filament de carbon. Zece ani mai târziu, inventa kinetoscopul, care reunea sunetul și lumina.

Cu toate acestea, a avut parte și de eșecuri. Testarea elicopterului s-a finalizat cu o explozie. Treisprezece ani mai târziu, frații Wright realizau primul zbor reușit. Nu a fost un inventator perfect.

1868	Aparatul electronic de înregistrat voturi
1869	Panoul de afișaj la bursă
1872	Telegraful Duplex
1876	Stiloul electric
1877	Fonograful
	Emițătorul de carbon
1879	Becul cu incandescență cu filament de carbon
1880	Mașina de prelucrare magnetică a minereului
1889	Kinetoscopul
1909	Bateria alcalină

▶ Prototipul fonografului avea o folie de tinichea. Edison a cântat „Mary avea un mielușel" pentru a testa dispozitivul

Cel mai mare american

După vârsta de patruzeci de ani

VIAȚA LUI EDISON a fost o poveste strălucită de succes. Era plin de energie și nu s-a lăsat niciodată bătut, cu orice situație s-ar fi confruntat. Și-a pierdut o parte din bunuri într-un incendiu și a fost înșelat de avocat. Era de asemenea nemulțumit de timpul pierdut prin tribunale cu invențiile sale când de fapt tot ce își dorea era să facă experiențe. Pe deasupra, a intervenit moartea subită a soției sale. În anul 1887, anul următor căsătoriei cu Mina, Edison a construit un nou laborator de cercetare în West Orange, New Jersey. Avea mai multe facilități anexate, cum ar fi o bibliotecă imensă, fiind un atelier mult mai orientat spre afaceri decât Menlo Park. În vârstă de 40 de ani, Edison și-a dedicat restul vieții realizării de invenții aici.

Poate din cauza originii noii sale soții sau a creșterii organizației sale, și-a petrecut cea de-a doua parte a vieții într-o manieră foarte diferită față de perioada tinereții sale. Totuși un lucru nu s-a schimbat, și anume energia debordantă în continuarea experimentelor, în speranța de a realiza invenții utile societății. În anul 1889, a construit kinetoscopul, care avea să constituie modelul pentru aparatul de filmat. Au urmat în anul 1899 fluoroscopul cu raze X și, în 1909, bateria alcalină. A înființat, de asemenea, o companie de ciment pentru construirea barajelor hidroelectrice și avea o companie minieră, pentru a face față cererii de fier. A câștigat nenumărate premii prestigioase, începând cu Medalia de Aur a Congresului, oferită de Congresul American, și a fost desemnat de revista Time drept „cel mai mare american în viață". Cu toate acestea, nu îl interesau deloc distincțiile. „Pot să am o găleată plină de premii, nu au pic de importanță. Nu acestea contează pentru mine".

▲ Fonograful inventat de Edison în 1877 a fost dezvoltat la scară mare timp de mai multe decenii. Dezvoltarea Americii a fost strâns împletită de viața lui Edison.

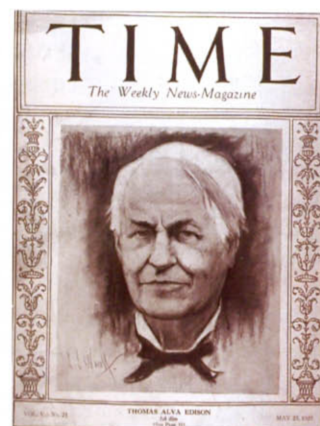
Nicio clipă de beznă

Pe data de 21 octombrie 1929, a avut loc o uriașă petrecere pentru cea de-a cincizecea aniversare a „becului cu incandescență", în Dearborn, la periferia orașului Detroit. Amfitrionul era Henry Ford, care avusese succes ca fondator al companiei de automobile Ford. S-a bucurat de mult sprijin din partea angajaților lui Edison și, în semn de prețuire, a construit un muzeu memorial la Dearborn. A restaurat cu fidelitate fostul laborator de cercetări de la Menlo Park, care dăruise lumii atâtea invenții strălucite.

La vârsta de 82 de ani, Edison s-a îmbolnăvit în toamnă, însă în ziua ceremoniei aniversare, a călătorit pe Grand Trunk Railroad și și-a întreținut oaspeții pretinzând că era vânzător ambulant, ca în tinerețe.

„Efortul depus de un vânzător e pe picior de egalitate cu cel al clasei de sus. Așa este America".

Edison a spus aceste cuvinte în timpul discursului festiv de la ceremonia aniversară, adresându-se

▲ Edison pe coperta revistei Time, după desemnarea sa ca personalitate importantă a secolului al XIX-lea.

CLIPE PERSONALE

EXCURSIILE DIN ULTIMII ANI

Imaginea publică a lui Edison era aceea a unui om absorbit de muncă însă îi făcea plăcere să meargă în excursii cu prietenii, cu mașina, pentru a se relaxa. Mergea la munte aproape în fiecare an, în Virginia de Vest și Carolina de Nord, împreună cu Henry Ford, Harvey Firestone și un naturalist, John Burrows. Aceștia aveau un întreg convoi de mașini într-o vreme în care până și apariția unui singur automobil era o raritate, și mergeau însoțiți de un anturaj numeros, după modelul vacanței unor aristocrați.

Edison aducea mereu un ghid însă grupul își schimba tot timpul planurile pe la jumătatea drumului. Îi plăcea să aleagă trasee nemarcate pe hartă și nicio excursie nu mergea conform planurilor. Cumpărau carne și legume de la țărani și astfel aflau de la localnici de cărări știute doar de ei. Le dădea copiilor ciocolată și aceștia îl numeau „Nenea fonografu". Ridicau mereu o tabără improvizată însă, în zilele frumoase, se adunau cu toții în jurul focului și discutau aprins despre politică, economie, astronomie, spațiul cosmic sau oameni. Dacă aveau parte de o furtună sau de o ploaie torențială, grupul se caza la hotel, iar Edison era singurul care rămânea afară, în cort. Edison se simțea bine atât timp cât nu intra umezeala în cort și reușea să doarmă tun, neauzind sunetul furtunii de afară. Cei care stăteau la hotel îl poreceau „vânzător ambulant de dulciuri".

Nefiind complet dependent de muncă, inventatorul își refacea energia mergând în excursie cu cortul.

▼ Edison sprijinindu-se de masa de laborator.

▲ Își transferă laboratorul de cercetări de la Menlo Park în 1887 în clădirea nouă din West Orange, New Jersey. Aici, printre altele, inventează kinetoscopul și bateria alcalină.

reprezentanților tuturor păturilor societății. Printre ei se afla președintele Herbert Hoover, a cărui susținătoare era soția sa.

Pe data de 18 octombrie 1931, omul care brevetase peste 1000 de invenții și a fost supranumit „demiurgul" secolului XX, a decedat pe neașteptate. Bolnav fiind, cu câteva luni înainte de moartea sa, Edison a înregistrat un mesaj pe un dispozitiv inventat de el însuși, pentru a fi redat la Întrunirea Iluminării din Atlantic City.

„Să aveți curaj! Orice obstacole i-au stat Americii în cale, a trecut peste ele, devenind o țară mai puternică și mai prosperă... Fiți curajoși precum strămoșii voștri. Să aveți încredere și să mergeți tot înainte!".

Era un testament clar adresat Americii. Viața sa s-a desfășurat vreme de 84 de ani împreună cu dezvoltarea Americii. America a fost cuprinsă de beznă pentru un minut în timpul funeraliilor sale din seara de 21 octombrie 1931. Aproape fiecare locuință din America și-a stins luminile, ținând un moment de reculegere ca semn de afecțiune și respect pentru marele inventator.

▲ Casa lui Edison din West Orange, New Jersey. Reședința din Glenmont, construită în stil Queen Anne, se întinde pe un teren de 4,5 hectare.

▲ Mormintele lui Edison și ale soției sale se află la Rosedale, New Jersey.

▼ În timpul unei călătorii cu trăsura, Edison a cerut-o pe Mina în căsătorie printr-un mesaj în alfabetul Morse, la care aceasta a răspuns afirmativ

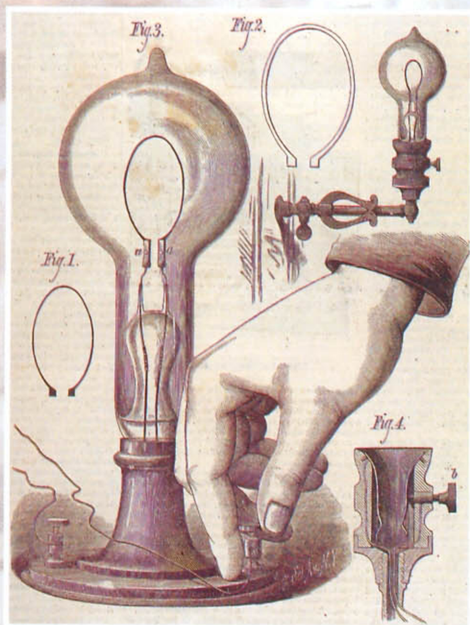
Stilul de invenţie al lui Edison şi principiile aferente

Edison manifesta o curiozitate neobişnuit de puternică. Deşi se încuia în laborator, era totuşi conştient de lumea din jurul său. Ce raţiuni se ascundeau în spatele tacticii sale, care nu s-a rezumat doar la electricitate? Haideţi să analizăm tehnica de succes a primului „inventator de meserie" din lume.

Breşa dintre invenţie şi punerea sa în practică

EDISON este probabil cel mai mare inventator din istorie. Numărul de brevete pe numele său este supraomenesc. Cu toate acestea, dacă interpretăm definiția invenției ca fiind „actul realizării unui lucru nou care nu exista anterior", atunci se poate spune că nu a inventat atât de multe. Iar aceasta deoarece Edison a inventat multe obiecte care erau îmbunătățiri practice ale unora deja existente.

O abordare critică a faimoasei zicale a lui Edison, „Geniul presupune 1% inspirație și 99% transpirație", este faptul că „inspirația" este izbânda în fapt a pionierului, iar Edison l-a lipsit tocmai de ea. Pe

▲ „Becul cu incandescență" i-a dat multe bătăi de cap lui Edison în tentativele de a găsi un filament cu durată de utilizare îndelungată, care să fie suficient de ieftin pentru a fi utilizat în fiecare gospodărie.

„Geniul presupune 1% inspirație și 99% transpirație"

◂ Edison își dorea să creeze invenții utile și plăcute. Atunci când era întrebat, la bătrânețe, care este cea mai bună invenția a sa, Edison răspundea pe loc: „becul cu incandescență".

vremea formulării acestei critici, Edison a replicat: „Valoarea unei idei constă în utilitatea sa".

Pe când avea doar 22 de ani, și-a spus: „Vreau să fac un instrument folositor oamenilor", pe atunci neexistând prea multe invenții care să nu îi bucure pe oameni sau care să rămână închise în laborator. De fiecare dată când realiza ceva, apăreau din ce în ce mai multe firme înființate special pentru vânzarea invențiilor. Cu toate acestea, credea că popularizarea invențiilor sale în rândul marelui public presupunea și inventarea unor obiecte care să poată fi produse la scară industrială, în fabrici. Astfel încât s-a dedicat și îmbunătățirii invențiilor altora pentru a le transforma în produse mai bune. Unii oameni nu îi doreau îmbunătățirile, alții îi cereau în mod deosebit ajutorul. Un bun exemplu în acest sens este inventatorul anonim al mașinii de scris Remington, care a realizat un prototip plin de greșeli.

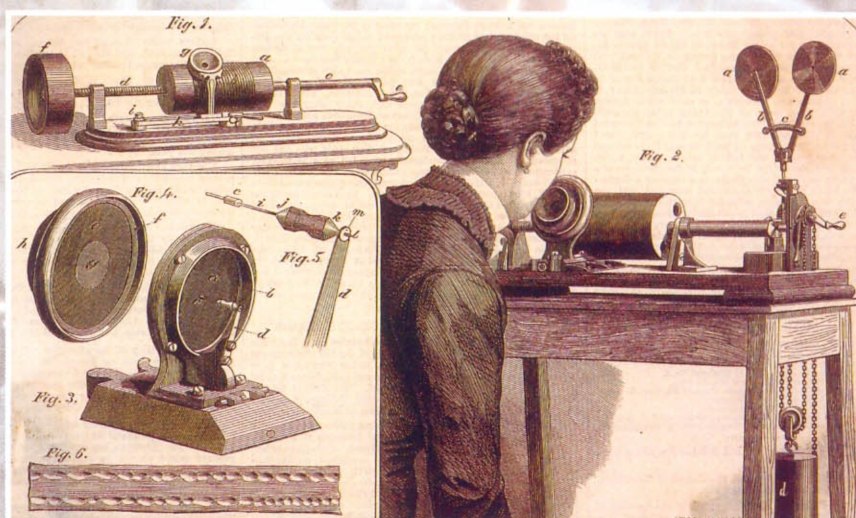

▴ Becul cu incandescență al lui Edison a adus lumină și un trai civilizat oamenilor obișnuiți.

După ce bate vântul, dogarii fac bani

În realitate, Edison a inventat mai mult decât fonograful, becul cu incandescență și filmul. A creat și betonul armat de care industria construcțiilor nu s-a mai putut lipsi și furnirul, pe care oamenii l-au adoptat pe loc. Realizările sale nu pot fi trecute pur și simplu la categoria produselor electrice și par să nu aibă nicio legătură între ele. Cu toate acestea, erau de fapt verigi legate într-un lung lanț.

Un proverb japonez susține că „după ce bate vântul, dogarii fac bani". Atunci când bate un vânt puternic, se ridică nori de praf, orbind oamenii, astfel încât singurii care merg din ușă în ușă sunt vânzătorii de shamisen.

▸ Fonograful a fost o invenție epocală însă nu a revoluționat viața oamenilor în măsura în care a făcut-o becul.

◂ Panoul de afișaj la bursă finalizat în 1869. Soarta lui Edison a luat o turnură spectaculoasă după vânzarea sa neașteptată.

▴ Fonograful adoptat pe scară largă, în urma îmbunătățirilor care au durat mulți ani. Producea un sunet de o calitate mult superioară modelului original.

▸ Prima lampă realizată de Edison.

Deoarece corpul shamisenului este realizat din piele de pisică, numărul rozătoarelor sporește. Acestea fac găuri în găleți și astfel crește cererea pentru dogari. Deși aparent fără legătură, se poate observa că invențiile lui Edison urmează zicala „când bate vântul, dogarii...".

Finalizarea becul cu incandescență a avut ca rezultat existența luminii electrice în fiecare gospodărie. Acestea aveau nevoie de electricitate, astfel încât s-au luat în considerare noi modalități de generare a acesteia. Cu toate acestea, mulți oameni nu și-o permiteau, astfel încât a oferit sistemul hidroelectric mai ieftin. Nu se putea utiliza ciment obișnuit la construirea unui baraj, astfel încât a realizat „betonul armat". Era nevoie de multe căsuțe pentru a adăposti numărul mare de muncitori angajați la baraj. Și astfel a apărut furnirul. Era nevoie de material izolant pentru a înveli firul de cupru ce transmitea energia electrică de la baraj, astfel încât a început cercetările în domeniul cauciucului. Energia electrică furnizată din abundență a atras creșterea economică și era nevoie de o infrastructură puternică pentru a susține aceste industrii. Recomandarea sa ca „betonul armat" să fie utilizat la construcția autostrăzilor a completat lanțul invențiilor, de la becul cu incandescență până la autostrăzi.

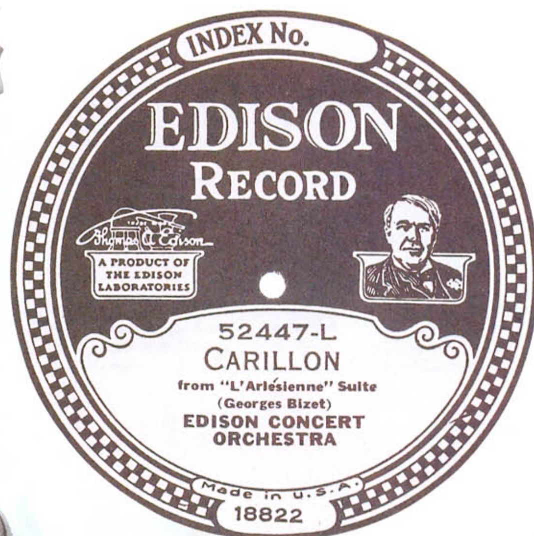
▾ Un statuetă din ciment cu fonograf. Edison a pus bazele principiilor de construcție a caselor din beton.

▴ Stiloul electric putea realiza copii automate ale originalului, fie că acesta era un document, fluturași, hărți sau planuri de construcție.

Din eşec se nasc reuşitele

Motivul pentru care acest lanț de invenții a fost posibil este acela că nu pare să aparțină nici unei categorizări. Aceasta era calificarea sa: o ambiție și o energie extraordinare, precum și norocul de a fi exmatriculat din școala primară. Este imposibil să aduci critici unor specialiști care au absolvit o universitate și au început să facă experimente, însă Edison a încercat acest lucru pe cont propriu. Era conștient de riscul de a se lăsa păgubaș dacă nu urma un fir logic. Gândea pozitiv, având la activ nenumărate eșecuri încercând diverse materiale până când a descoperit din întâmplare bambusul ca material pentru filamentul becului cu incandescență. Cu toate acestea, nu le-a pus la inimă, spunându-și: „Nu mă simt descurajat deoarece fiecare tentativă eșuată și înlăturată este un pas înainte". Pentru Edison, acestea nu erau eșecuri și dovada că se afla pe calea cea bună în găsirea substanței potrivite. Un succes se naște din nouăzeci și nouă de nereușite. Aceasta era politica lui Edison, Regele Invențiilor.

▴ Un disc vândut de Edison. Nu a urmat calea rivalilor săi în căutarea muzicii care să sune cât mai bine din punct de vedere tehnic, ci a insistat pe reproducerea clarității celei mai ridicate cu ajutorul fonografului său.

OMUL CARE L-A PUS ÎN UMBRĂ PE EDISON
MISTERUL APARIȚIEI FILMULUI

Inventatorul „dispărut"

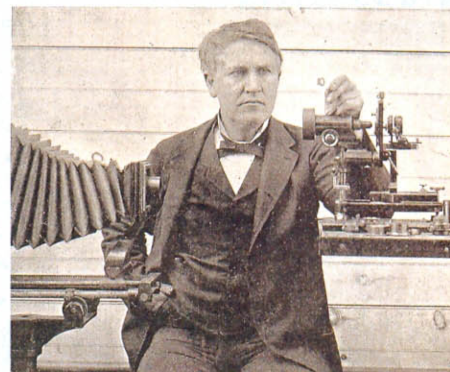
În 1995, s-a sărbătorit Centenarul Filmului printr-o serie de evenimente în toată lumea. Acesta a fost în memoria inventării cinematografului de către frații Lumière, în Franța, în 1895. Cu toate acestea, Edison inventase deja kinetoscopul în 1889, ceea ce îl făcea părintele de drept al filmului. Deci de ce nu a fost amintit ca atare?

Ideea „imaginilor în mișcare" a fost mai întâi concepută în anii 1880, mulți inventatori din lumea întreagă luptându-se cu ea. Unul dintre aceștia era francezul Augustin Le Prince. El este cel care a atacat reputația lui Edison.

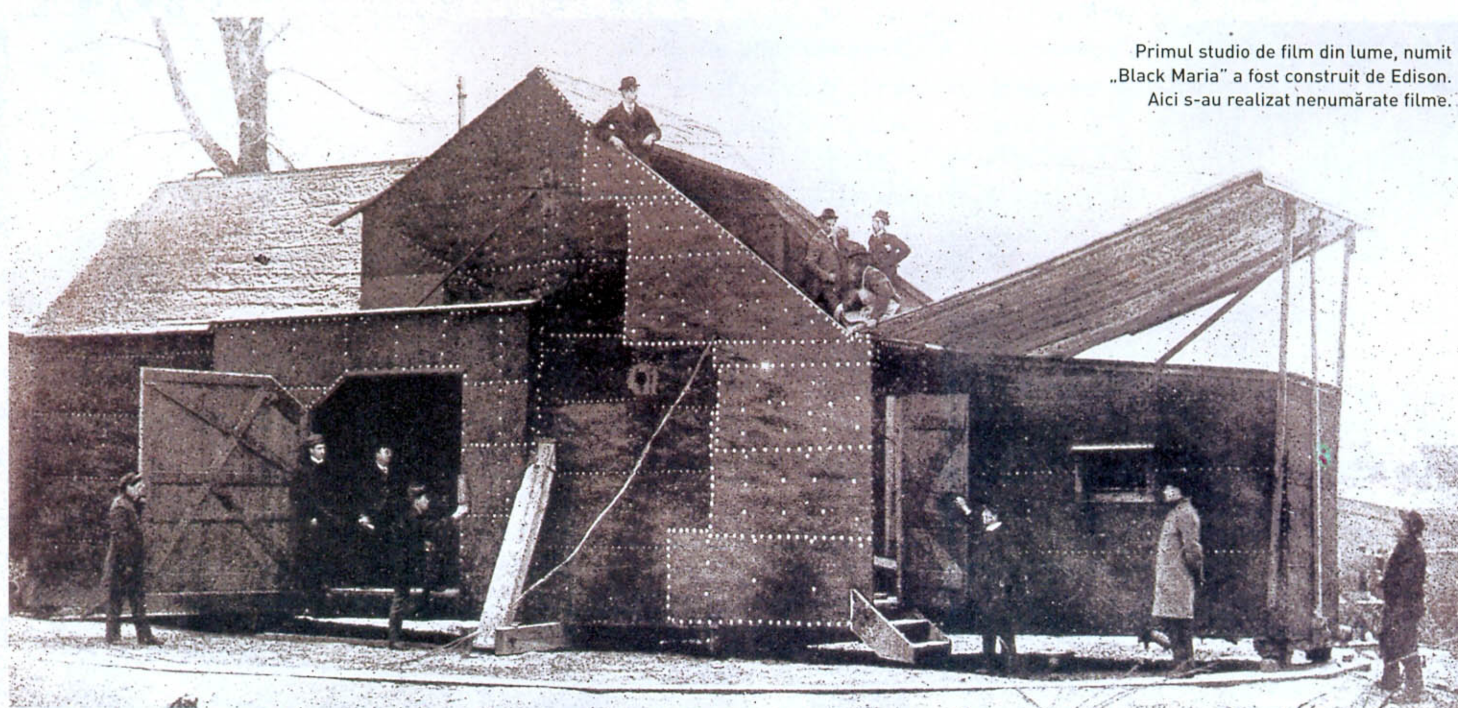
Le Prince a locuit în Anglia până în anul 1890 când a plecat la New York pentru a face demonstrația propriului „film". Cu toate acestea, oprindu-se pe drum în orășelul său natal din Franța, a dispărut brusc. Întreaga Franță nu putea crede că a dispărut din propria voință după ce deja făcuse o demonstrație cu propriul film într-o operă franceză și visa la dobândirea faimei la New York.

Francezii au presupus că Le Prince a fost răpit de un inventator rival. Deoarece geanta ce conținea documentele legate de invenție nu era de găsit, nu a existat nicio îndoială că a avut loc un incident. Un vizitator ciudat își făcuse apariția în căminul familiei anterior demonstrației din New York, iar trupul nu i-a fost găsit luni în șir. Chiar după ce agitația s-a mai potolit, Edison și-a depus cererea de brevetare a unei mașinării pentru „imagini în mișcare".

Deși inventase deja fonograful și becul cu incandescență, circulau zvonuri că ar fi eliminat un inventator francez și i-ar fi furat ideea. Faptul că avocații lui Edison erau cunoștințe de-ale familiei Le Prince nu au făcut decât să sporească suspiciunile cum că americanul ar fi aflat despre planurile francezului. În ziua următoare, se știe că Le Prince s-a îmbarcat pe un vas de pasageri către New York dar apoi a dispărut. A fost implicat Edison în dispariția inventatorului francez? Această întrebare nu și-a găsit răspuns nici în ziua de azi dar este cert că a afectat dezvoltarea ulterioară a kinetoscopului lui Edison.

▲ Edison privind la un aparat foto. Începe și el să își îndrepte gândurile către „imaginile în mișcare" la finele anilor 1880.

Primul studio de film din lume, numit „Black Maria" a fost construit de Edison. Aici s-au realizat nenumărate filme.

Pionierii rivali ai vremii

La finele secolului al XIX-lea, mulți oameni extraordinari ce visau la noul secol erau într-o competiție acerbă. Edison se distingea în acest grup prin energie și idei.
Cei care s-au strâns în jurul Vrăjitorului din Menlo Park i-au devenit rivali în războiul invențiilor.
Aceștia împărtășeau multe legături dar, fără ei, nu am avea o eră nouă.

Prietenul său cel mai bun, Regele Automobilului

Henry Ford (1863-1947)

Ford s-a născut în 1863, ca fiu al unui fermier bogat din Dearborn, Michigan. Nu i-a plăcut școala când era copil, în schimb era atras de nituri și șuruburi, petrecându-și timpul liber creând sau reparând tot soiul de lucruri. La vârsta de 17 ani, a devenit mecanic și s-a alăturat companiei electrice a lui Edison, devenind un inginer de frunte în scurt timp. Inginerul muncitor rămânea în atelier după terminarea schimbului și a finalizat lucrul la un motor pentru vehicule pe bază de benzină.

Într-o bună zi din august, în 1896, Ford a explicat modul de funcționare a propriului motor în timpul unui dineu al firmei. Edison a rămas impresionat și i-a spus: „Cred că motorul dumitale are un potențial remarcabil. Te rog să-ți continui cercetările." Ulterior, Ford și-a petrecut mai mult timp lucrând la motor și a înființat propria companie, Ford Motor, în 1903. A pus în circulație mașini pentru consumatorul de rând, mașini care anterior fuseseră accesibile doar celor bogați. Ford s-a folosit de un sistem de producție pe bandă rulantă pe care Edison îl folosise deja la concentrarea minereurilor. Aceasta a avut ca rezultat reducerea costurilor de producție și a făcut ca modelul Ford T să fie un succes de proporții în întreaga lume.

Ford îl descria pe prietenul său cel mai bun, Edison, ca fiind „cel mai mare om de știință din lume și cel mai nepriceput industriaș". În 1929, a inaugurat un muzeu, restaurând Institutul de la Menlo Park unde a construit un tren pentru a marca semicentenarul becului cu incandescență. Astfel era portretul lui Edison schițat de Ford:

„Nu am cuvinte prin care să îmi pot exprima recunoștința față de Thomas Edison. De-ar fi să mă pot exprima, aș spune că înțelesul cel mai potrivit, mai măreț și mai bogat ar fi acesta: îmi este prieten".

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

Prieteni
Rivali
Influență
Susținători

Charles Batchelor (1845-1910)
Asistentul de laborator al lui Edison, originar din Londra. A lucrat laolaltă cu Edison la multe invenții, inclusiv a becul cu incandescență, decizând ulterior să continue independent.

Harvey Firestone (1868-1938)
Industriaș american care a înființat fabrica de anvelope Firestone în 1900. I s-a cerut să pună bazele industriei interne de producție a cauciucului.

Henry Ford

Herbert Hoover

Hideyo Noguchi (1876-1928)
Bacteriolog și medic născut în prefectura Fukushima, angajat de Edison. A murit în Africa, în timp ce realiza cercetări în domeniul sifilisului și al frigurilor galbene.

Alexander Graham Bell

Nikola Tesla

Kunihiko Iwadare (1857-1941)
A sosit în America să lucreze ca student și inginer telegrafist în compania lui Edison. La revenirea în Japonia în 1899 a înființat Compania Electrică Niponă (NEC).

Eiichi Shibusawa (1840-1931)
Industriaș japonez născut în prefectura Saitama. A promovat principiile Japoniei moderne în urma observării dezvoltării occidentului. A înființat Clubul Industrial Japonez în onoarea lui Edison, la împlinirea de către acesta a vârstei de 75 de ani.

Inazo Nitobe

Ichisuke Fujioka (1857-1918)
Inginer electronist, născut în prefectura Yamaguchi, în Japonia. Edison l-a încurajat pe Fujioka să înființeze Hakunetsusha, primul producător de becuri cu incandescență din Japonia și premergătorul companiei Toshiba (Tokyo-Toshiba Electric).

Jules Verne

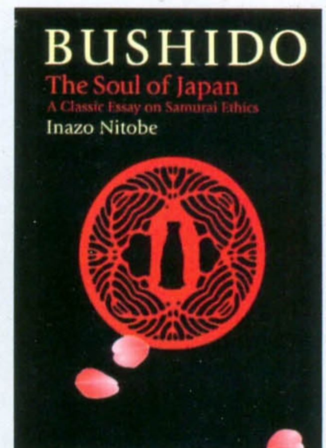
Isaac Newton (1642-1727)
Om de știință englez care a avut o influență incomensurabilă a supra vieții lui Edison. A formulat legile gravitației universale în cartea sa, Principii".

Michael Faraday (1791-1867)
Chimist /fizician originar din Anglia. Cartea sa, „Cercetări experimentale în domeniul electricității" l-a determinat pe Edison să devină inventator.

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest articol.

Prietenia intelectuală care a popularizat mentalitatea japoneză

Inazo Nitobe (1862-1933)

▸ Cartea lui Nitobe care l-a apropiat pe Edison de cultura japoneză.

Edison a manifestat un interes profund pentru filozofia și cultura japoneze, având legături cu Hideyo Noguchi și Eiichi Shibusawa. Totul a început atunci când a citit o carte după care se va conduce mai târziu în viață, „Bushido" de Inazo Nitobe.

Când Nitobe avea 5 ani, revenirea monarhiei imperiale a condus la restaurația Meiji. Sistemele și tehnologia europeană și americană au fost absorbite din plin și Japonia se transforma cu repeziciune într-un stat modern. Nitobe, care se concentra asupra studiului, a fost admis la Universitatea din Sapporo ca să studieze agricultura, sperând ca ulterior să devină o „punte peste pacific" și era hotărât să plece în America. A studiat în străinătate în Germania, unde a conștientizat fisura dintre Est și Vest. Într-o zi, profesorul său belgian de drept, Laveleye, l-a întrebat într-o scrisoare: „Care este fundamentul moralei în Japonia?" Fundamentul moral al vieții sociale și al religiei este diferit de cel occidental. Având în vedere că majoritatea populației este atee, intrigă faptul că au o moralitate ridicată și un caracter muncitor.

În 1900, i-a răspuns lui Laveleye în engleză, aflându-se în vacanță în America. Replica dată a fost „Bushido", sistemul de gândire independent, similar neo-confucianismului și filozofiei Zen. Sistemul Bushido recunoaște virtuțile corectitudinii, curajului, bunăvoinței, cinstei, loialității și autocontrolului. Lucrarea sa, comparabilă cu Vechiul Testament sau scrierile lui Shakespeare, s-a numărat printre favoritele președintelui Theodore Roosevelt și a devenit un succes uriaș, tradus în nenumărate limbi.

Edison era un susținător al frugalității și al unui mod de viață puritan, rămânând profund impresionat de sobrietatea și cinstea japoneză după ce a citit „Bushido". Atunci când Nitobe a călătorit în America, se spune că Edison l-a întâmpinat călduros. În ultimii săi ani de viață, Edison spunea: „E nevoie ca mintea să se dezvolte pentru a putea trăi în societatea mecanică viitoare". E bine să spunem că această remarcă își avea originea în simpatia sa pentru „Bushido".

Ulterior, Nitobe a devenit un pionier al relațiilor internaționale, lucrând nu numai pentru Națiunile Unite dar și ca profesor, agricultor și jurnalist, lăsând o marcă puternică asupra Japoniei moderne.

Scriitorul SF captivat de „vrăjitorul electric"

Jules Verne (1828-1905)

În 1888, Edison, atunci în vârstă de 41 de ani, a început să scrie un roman științifico-fantastic numit „Thomas în Țara Minunilor" dar era prea preocupat de afacerea sa cu minereuri și nu a reușit niciodată să îl finalizeze. Notițele conțineau peisaje ale unor mișcări tectonice la scară mare care provocau cutremure și încălzirea globală a climei, conducând la scufundarea unei mari părți a uscatului sub apele mării. Era o povestire despre evoluția către o civilizație superioară în care omenirea își activase capacitățile parapshihologice și reușea să trăiască în mediul subacvatic. Lui Edison îi plăceau suficient de mult istorisirile SF pentru a scrie la rândul lui, iar dacă razele X pe care le cerceta la vremea respectivă își găseau o utilitate practică, atunci aveau să fie folosite ca armă împotriva invadatorilor extratereștri. Autorul său favorit era „Părintele romanului științific /SF", Jules Verne.

Verne s-a născut într-o familie cu o îndelungată tradiție în avocatură în orașul-port Nantes, în 1828, și a tânjit de mic să plece pe călătorii pe mare, către destinații necunoscute. După ce și-a dobândit licența în drept la universitate, a ales să nu ducă mai departe afacerea familiei și să devină scriitor. Cu toate acestea, primele sale scrieri au rămas obscure. La vârsta de 34 de ani, Verne a avut mai mult noroc. La întâlnit pe marele editor Hetzel, care l-a ajutat ca romanul său „Cinci săptămâni în balon" să vadă lumina tiparului. Acesta a devenit romanul cel mai bine vândut al tuturor timpurilor și Verne a făcut saltul în clubul autorilor cunoscuți. Au urmat romanele clasice cum ar fi „De la Pământ la Lună", „Douăzeci de mii de leghe sub mări" și „Ocolul lumii în optzeci de zile". A scris în medie două romane științifice sau fantastice pe an și a lăsat în urmă un total de 80 de lucrări. Precum Edison, existau multe voci care considerau că lucrările lui Verne de la finele carierei s-au concentrat prea mult asupra pericolelor aduse de știință.

De n-ar fi fost romanele SF ale lui Verne, industria aeronauticii ar fi acum cu mult în urmă, ca să nu menționăm și influența incomensurabilă avută asupra oamenilor de știință ai vremii.

Maestrul generatorului de curent electric ce l-a depășit pe marele inventator

Nikola Tesla (1857-1943)

În 1915, s-a mai aflat un nume pe lista celor nominalizați să primească premiul Nobel pentru fizică. Acesta era Nikola Tesla, inventatorul motorului cu inducție pe bază de curent alternativ și al sistemului electric, ceea ce i-a adus supranumele de „părintele curentului alternativ". Era un inginer electronist care a realizat multe invenții epocale și cercetări în domeniul undelor de frecvență ridicată, punând bazele radioului și comunicării wireless.

Tesla s-a născut în 1857 în Smilyan, fosta Yugoslavie. Având un tată preot și o mamă cultivată, a fost considerat copil minune de la o vârstă fragedă, realizând prima invenție, o roată acvatică, la vârsta de 5 ani. În 1882, lucrând la un birou de telegraf din Budapesta, a descoperit principiul prin care curentul electric poate traversa un motor prin intermediul unui câmp magnetic reversibil. A plecat la Paris pentru a-și testa noua idee. Aici a fost remarcat de partenerul lui Edison, inginerul Charles Batchelor, care a susținut că are „o abilitate comparabilă cu a lui Edison", astfel încât, în 1884, s-a dus să lucreze ca asistent al lui Edison. În acea vreme, încă nu se decisese care era cel mai bun: curentul continuu sau curentul alternativ. Tesla, care prefera sistemul mai eficient, a ajuns să aibă o dispută cu Edison care investise o muncă uriașă de cercetare în sistemul de curent continuu, și a ales să își dea demisia. Doi ani mai târziu, în 1887, Tesla a transformat curentul alternativ în realitate, finalizând un sistem prin care mii de circuite de curent continuu puteau fi selectate și a primit un brevet în acest sens de la firma Westinghouse. Sistemul a declanșat „războiul electric" între fracțiunile CA și CC. S-a transformat într-un meci murdar, aducând în discuție pericolele ambelor sisteme și conducând la incidente de electrocutare a animalelor. Cu toate acestea, Tesla l-a învins pe Edison atunci când sistemul său a fost ales pentru centrala hidroelectrică de la Niagara, cu ocazia Târgului Internațional de la Chicago.

Spusele lui Tesla la adresa lui Edison demonstrează existența unei rivalități imense între cei doi titani: „Fără îndoială, Edison merită zeci de premii Nobel, însă invențiile mele merită să câștige toate premiile Nobel mii de ani de-acum încolo". Orgoliul ambilor inventatori nu le-a permis să recunoască meritul celuilalt însă, în final, premiul Nobel a fost acordat unui alt om de știință.

Eternul său inventator rival

Alexander Graham Bell (1847-1922)

Alexander Graham Bell este prima persoană amintită în orice discuție pe tema telefonului. Pe data de 10 martie 1876, Bell i-a spus asistentului său, care ridicase receptorul din camera alăturată: „Watson, am treabă. Poți veni încoace?" Acesta este momentul în care a avut loc prima convorbire telefonică. În realitate, Bell își stropise pantalonii cu acid sulfuric de pe bancul de lucru din laborator.

Omul cunoscut ca fiind cel ce l-a depășit pe Edison în inventarea telefonului s-a născut în 1847, în Scoția. La vârsta de 24 de ani a suferit un surmenaj din pricina studiului susținut, luându-și un concediu de odihnă timp de 2 ani în Canada. Ulterior, s-a mutat în America și a ajuns profesor de Fiziologie Vocală la Universitatea din Boston în 1872, lucrând astfel în același domeniu ca și tatăl și bunicul său. În timpul lucrului la un dispozitiv care să permită oamenilor cu deficiențe de auz să perceapă sunetele, s-a întrebat dacă sunete ar putea fi transmise în semnale, ceea ce a declanșat munca la inventarea telefonului.

La Târgul Internațional de la Philadelphia din 1876, telefonul lui Bell a fost expus la secțiunea de jucării și a fost categorisit drept inutil de către jurnaliști. Cu toate acestea, Regele Braziliei, Pedro II, l-a aplaudat și oficialii i-au mutat telefonul în colțul invențiilor speciale. Aici, a fost amplasat lângă telegraful multiplex al lui Edison, iar oficialii au nevoiți să îi ceară să facă puțin loc. Se prea poate ca acesta să fi fost motivul pentru care Edison i-a îmbunătățit invențiile lui Bell, mai târziu.

A înființat Compania Telefonică Bell în 1877 pentru a face un real progres prin utilizarea telefonului. După inaugurarea primei linii telefonice între Boston și Providence în 1881, rețeaua de telefonie s-a răspândit cu repeziciune în întreaga lume. Nu a încetat eforturile de a ajuta persoanele cu deficiențe de auz, în urma succesului repurtat de telefon. Întâmplător, Anne Sullivan, profesoara particulară a lui Helen Keller, s-a numărat printre studenții săi.

Președintele entuziasmat de revoluția tehnologică

Herbert Hoover (1874-1964)

În 1929, Herbert Hoover, proaspăt ales președinte, a participat la aniversarea semicentenarului becului cu incandescență. A sosit în gara din Smith Creek, restaurată după modelul din primii ani de viață ai lui Edison, unde a fost întâmpinat de familiile Edison și Ford, însoțiți de un băiețel ducând un coș cu ziare. Edison i-a spus: „Dorește careva măr, caramel, sandvișuri, un ziar?" și i le-a dăruit lui Hoover. A fost un spectacol ciudat dar care a dat naștere unei afecțiuni rar întâlnite. Visul american al comis-voiajorului a fost readus la viață sub ochii reporterilor din întreaga lume.

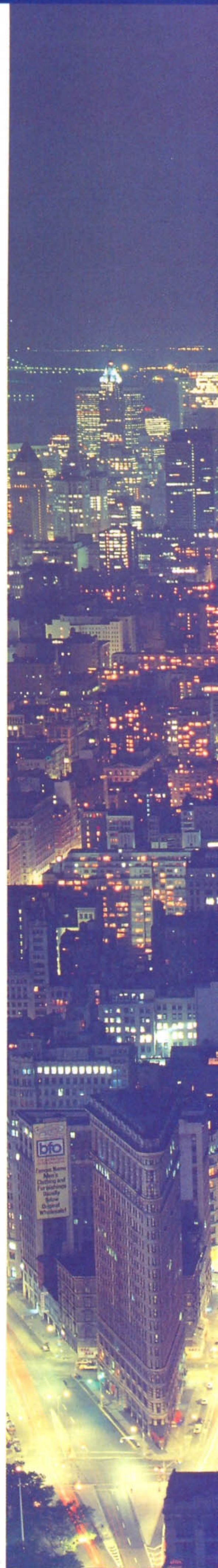
Hoover s-a născut în Ohio în 1874 și a rămas orfan la vârsta de 15 ani, când a intrat la Universitatea Stanford pentru a studia mineritul. A cunoscut extinderea acestei industriei în mod direct, ca miner, a devenit supervizor și a avut succes ca industriaș. În 1917, a intrat în politică si a fost ales cel de-al 31-lea președinte al Statelor Unite, din partea Partidului Republican, în 1928. Anterior, se bucurase de sprijinul soției lui Edison, Mina, și a fost invitat la aniversarea semicentenarului becului cu incandescență, unde a rostit un discurs omagial.

„Este o mare onoare pentru președintele Statelor Unite să se afle aici și să își exprime respectul nostru, al tuturor, pentru cel mai mare american. Domnul Edison a scos America la lumină și a făcut ca țara noastră să fie faimoasă în întreaga lume. Fiecare american îi este îndatorat."

Edison i-a răspuns: „Sunt mulțumit să îmi văd respectată munca de om de știință. Nu am simțit niciodată o asemenea afecțiune din partea poporului american, așa cum o simt astăzi". Ulterior, politica lui Hoover de soluționare a crizei aduse de Marele Crah s-a dovedit insuficientă. Legea prohibiției, care nu lua în considerare creșterea locurilor de muncă și a veniturilor fiscale, i-a adus o înfrângere răsunătoare la următoarele alegeri generale, în favoarea lui Frank Roosevelt în 1932. Cu toate acestea, în timpul administrației Truman, a fost președintele comitetului pentru acordarea de ajutor de muncă străinilor și pentru reforma administrativă.

Magia care plăsmuieşte viitorul

Politica are puterea de a răsuci societatea după bunul plac. Există totuşi ceva ce a rămas dincolo de influența politicii. Aceasta a fost „invenția”.
Maşinăriile şi dispozitivele produse au transformat viața şi cultura maselor..
Abilitățile novatoare ale lui Thomas Edison au dat naştere unui secol XX civilizat, deschizând calea către viitor.
În secolul XXI, aceste efecte nu s-au pierdut încă.

Puterea eternă a „invenției"

ÎN 1978, Institutul American Smithsonian a inițiat un proiect național de la Serviciul parcurilor Naționale. Acesta s-a numit „Proiectul Lucrării Edison" și cele 3400 de notițe scrise de"Regele invențiilor" au fost conservate, reliefând, totodată, adevărate istorie a ingineriei electrice în America, precum și dezvoltările utile ulterior.

La aproape un centenar de la moartea sa, reputația lui Edison a cunoscut o revigorare și au fost reluate proiecte abandonate timp de decenii. Acest lucru s-a întâmplat într-o asemenea măsură, încât numărul produselor care au legătură cu invențiile și brevetele lui Edison atinge 10% din PIB-ul SUA chiar și acum, în secolul XXI.

Sistemele de iluminat, industria muzicii și a cinematografului, industria telefoniei și a comunicațiilor, industria copiatoarelor și a tiparului, betonul armat folosit astăzi intensiv în construcții - toate aceste activități nu ar fi atins nivelul de azi fără mintea ingenioasă a lui Edison.

Edison General Electric a fost premergătoarea celei mai mari companii de electricitate din lume,

▲ Standardul lui Edison privind transmiterea de curent continuu a înlocuit curentul alternativ adoptat anterior, ca urmare a unor aspecte de siguranță. În zilele noastre, este folosit la transmiterea curentului de mare voltaj pe distanțe mari.

▶ De la înființarea sa în 1892, General Electric a sprijinit continuu civilizația modernă de mai bine de un secol.

„Renunțarea este cea mai mare slăbiciune a noastră. Cea mai sigură modalitate de reușită este să mai încerci încă o dată."

General Electric, începând în 1877, sub numele de Compania de Iluminat Electric Edison.

Fondatorul imperiului auto Henry Ford, fostul său angajat, a spus despre el: „Este cel mai bun inventator și cel mai nepriceput industriaș din lume". După Ford, Edison nu avea mari aptitudini de conducere a unei companii.

A înființat multe firme și fabrici de fiecare dată când realiza o invenție și rămânea o vreme deținătorul acestora, dar, în final, a fost deposedat de capitaliști de compania-conglomerat Edison General Electric (EGE). Cu toate acestea, deși numele i-a fost exclus din denumirea companiei, invențiile și patentele sale au continuat să aducă o contribuție uriașă la dezvoltarea industriilor.

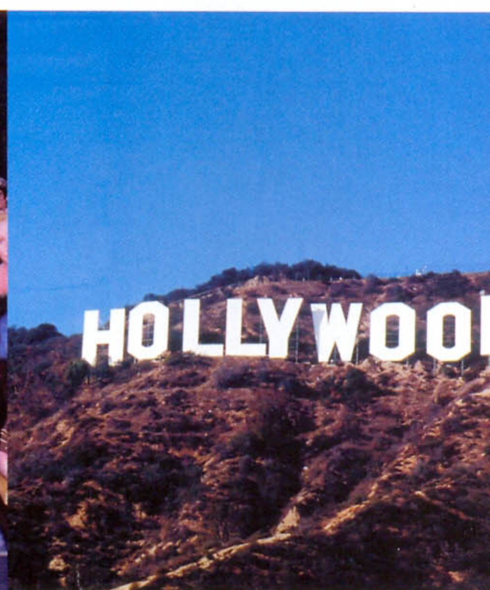

▲ Detroit, unde Edison a lucrat când era tânăr, a devenit acum centrul producției de automobile, având firma Ford ca nucleu.

Vedere nocturnă asupra orașului New York de la înălțimea Empire State Building. Luminile strălucitoare de neon par să se întindă la nesfârșit pe cerul nopții.

O pictură murală la un semafor din Hollywood, prezentând staruri de film ca Marilyn Monroe și James Dean.

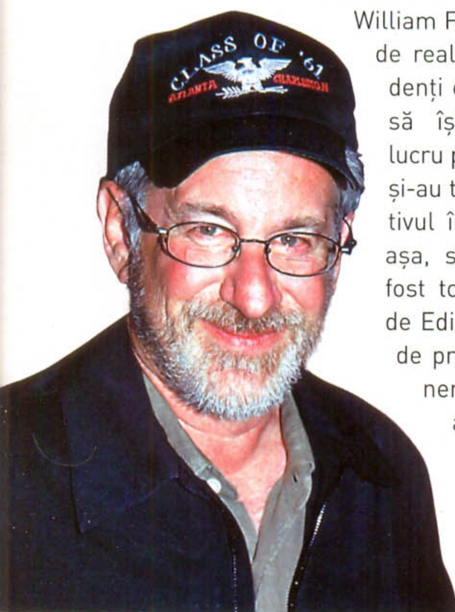

▲ Semnul distinctiv al capitalei filmului de la Hollywood a fost construit ca anunț pentru proprietăți imobiliare în 1923.

Apariția Hollywood-ului

Influența lui Edison nu s-a rezumat la industriile adiacente, ci a atins proporții gigantice, dând naștere unora noi. În momentul inventării prototipului filmului, „kinetoscopul", George Eastman i-a cerut să realizeze o peliculă. Ca urmare a acestei experiențe, firma Eastman Kodak s-a dezvoltat ajungând cel mai mare producător de pelicule din lume.

Concomitent cu producerea filmului pentru Eastman, Edison, a relizat multe filme la studioul propriu Black Maria din West Orange, care erau redate cu ajutorul kinetoscopului său. Trust, firma sa care deținea patentul filmului și îi conferea lui Edison o serie de drepturi, deținea în acea vreme monopolul asupra producției de filme, însă mulți nu luau în seamă acest aspect, producând filme în secret. Astfel, William Fox și grupul său de realizatori independenți care nu reușeau să își găsească de lucru pe Coasta de Est, și-au transferat colectivul în vest. Chiar și așa, se spune că au fost totuși împiedicați de Edison. Beneficiind de prea puțină susținere financiară, nu aveau altă soluție decât să producă „pelicule amuzante, comerciale" pe placul publicului aflat de partea lor. Aceasta a condus la victoria lui Fox, iar zona din California aleasă de ei a devenit în zilele noastre centrul internațional al producției cinematografice, numit Hollywood. Per ansamblu, Edison a avut efecte pozitive dar și negative asupra elanului uriaș al industriei filmului din America.

◄ Regizorul Steven Spielberg, cunoscut pentru filmele epocale „E.T." și „Jurassic Park". La aniversarea Centenarului Filmului din 1995, a spus: „De n-ar fi fost Edison, nu m-aș fi aflat astăzi aici. Datorită lui, pot să fac această meserie".

Legătura profundă cu Japonia

La Institutul de Cercetări de la Menlo Park, în West Orange, s-au reunit mulți dintre cei mai buni ingineri din întreaga lume. Printre aceștia se aflau doi experți japonezi. La începutul Restaurației Meiji, numeroși tineri au călătorit în occident, dorind să afle modalități de optimizare a economiei, fie întreținându-se singuri, fie trimiși de guvern. Firma lui Edison era cea dintâi alegere, ca lider al industriei electrice. Kunihiko Iwadare a lucrat pentru Compania de Mașini Edison înaintea întoarcerii în Japonia, unde a înființat Compania Electrică Niponă (NEC) in Osaka. Ichisuke Fujioka a lucrat la firma de electricitate a lui Edison înainte de a înființa prima fabrică producătoare de electricitate, în parteneriat cu Edison, continuând cu înființarea companiei Toshiba.

Compania lui Edison (actuala

▲ AT&T – Gigantul telecomunicațiilor condus de Alexander Graham Bell. În zilele noastre, intenționează să realizeze un serviciu on-line pe tot cuprinsul Americii.

▲ După inventarea becului electric, a sporit numărul utilizărilor acestuia. Panourile de afișaj electronic au devenit o parte integrantă din viața noastră, aducând știri și amuzament oriunde.

▲ La un secol după ce Edison a realizat un telefon utilizabil, și-a făcut apariția telefonul mobil. Pe lângă telefonie, a făcut cercetări în domeniul undelor radio wireless și se afla pe calea cea bună.

General Electric) s-a dezvoltat cu rapiditate și în Japonia. În 1886, prima tipografie de acolo a adoptat echipamentul pe bază de curent electric, iar în 1895, au realizat prima companie de motoare electrice pentru trenuri din Japonia, care a instalat cel mai mare sistem de troleibuze din Asia. În 1902, au furnizat generatoare de 50 kW Companiei de Electricitate din Tokyo (premergătoarea Companiei de Energie Electrică din Tokyo). Primul iluminat electric stradal din Japonia, în Nagoya, avea să conducă la o mare revoluție în electricitate. După război, în 1960, a fost înființat gigantul General Electric Japan, având interese de afaceri în domenii variind de la energie atomică la finanțe și asigurări de viață. În zilele noastre, sunt numeroși producători de bunuri electronice pentru consum în întreaga lume, care nu ar fi existat fără Edison.

A fost un tânăr muncitor, care a avut un vis măreț. Tânărul Henry Ford, pe vremea când era un simplu muncitor, este posibil să îl fi susținut pe Edison sau chiar să fi învățat câte ceva de la el. Cu toate acestea, amândoi au crezut că pot face un produs pentru uzul marelui public. Aceasta l-a determinat pe Ford să introducă tehnica de producție în masă pe bandă rulantă pentru a scădea prețul mașinilor, însă Edison utiliza deja benzi rulante la mina sa încă din 1879.

Edison a susținut mereu că succesul său ca inventator s-a datorat faptului că nu a fost școlarizat, dar în ultimii ani ai vieții a înființat „Bursa Edison", asigurând educația timp de patru ani pentru cei mai buni liceeni din America. Chestionarul de evaluare pentru acordarea bursei cuprindea întrebări neobișnuite, cum ar fi: „Ce ai fi dispus să sacrifici pentru propriul succes: fericirea, o viață tihnită, reputația, mândria, onoarea, banii, dragostea", „În ce situații este acceptabil să minți?" și „Pe patul de moarte, privind în urmă la propria viață, ce anume ți-ar aduce satisfacție?" „Independența" și „o minte concentrată" erau necesități absolute în viața lui Edison și căuta tineri candidați care să aibă, la rândul lor, aceste calități.

Secolul XX deschis de Edison a adus oamenilor mai multă bogăție și prosperitate decât oricare altă perioadă anterioară. Credea că, deși dezvoltarea duce la răspândirea dezastrelor prin războaie, el avea să inventeze numai acele lucruri care puteau fi de ajutor majorității oamenilor și nu a realizat niciodată nici măcar o armă. Dacă ducem mai departe politica sa în viitor, secolul XXI poate fi mai luminos.

O statuie a lui Edison construită de Ford în centrul Greenfield Village, ca omagiu adresat lui Edison. În spatele acesteia se află Compania de Iluminat Edison restaurată.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

EDISON

ISSN 1791-0765

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

14

CHE GUEVARA

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Che Guevara **Numărul 14**

Pentru orice informație sau lămurire,
contactati-ne la telefonul: **(021) 40.10.888** sau trimiteți un e-mail la info@deagostini.ro
Servicii pentru clienți: de luni până vineri, între orele 10:00 - 15:00
Pentru o mai bună deservire solicitati întotdeauna publicația de la același punct de vânzare
și informați vânzătorul asupra intenției de a cumpăra și aparițiile următoare.
Pentru orice informație, lămurire, înlocuire de exemplare sau comenzi
de numere anterioare, sunați-ne la tel. **(021) 40 10 888**
Pentru informații și comenzi de numere anterioare, cititorii din Republica Moldova
pot suna la **(022) 21.07.98** - Paramedia, Chișinău.

Vizitați site-ul nostru la adresa

www.deagostini.ro

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ
EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL
EDITOR: Petros Kapnistos
MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou
MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas
ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena
MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos
PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa
COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou
MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza
MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis
COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL
DTP: RAY
TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.
DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L
Country Manager: Mariana Mihălțan
Marketing Manager: Adina Bojică
Redactor: Gabriela Muntean
Distribution Manager: Dan Iordache
ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5,
sector 5, București, România
Telefon: (+40) 21 318 7398
DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

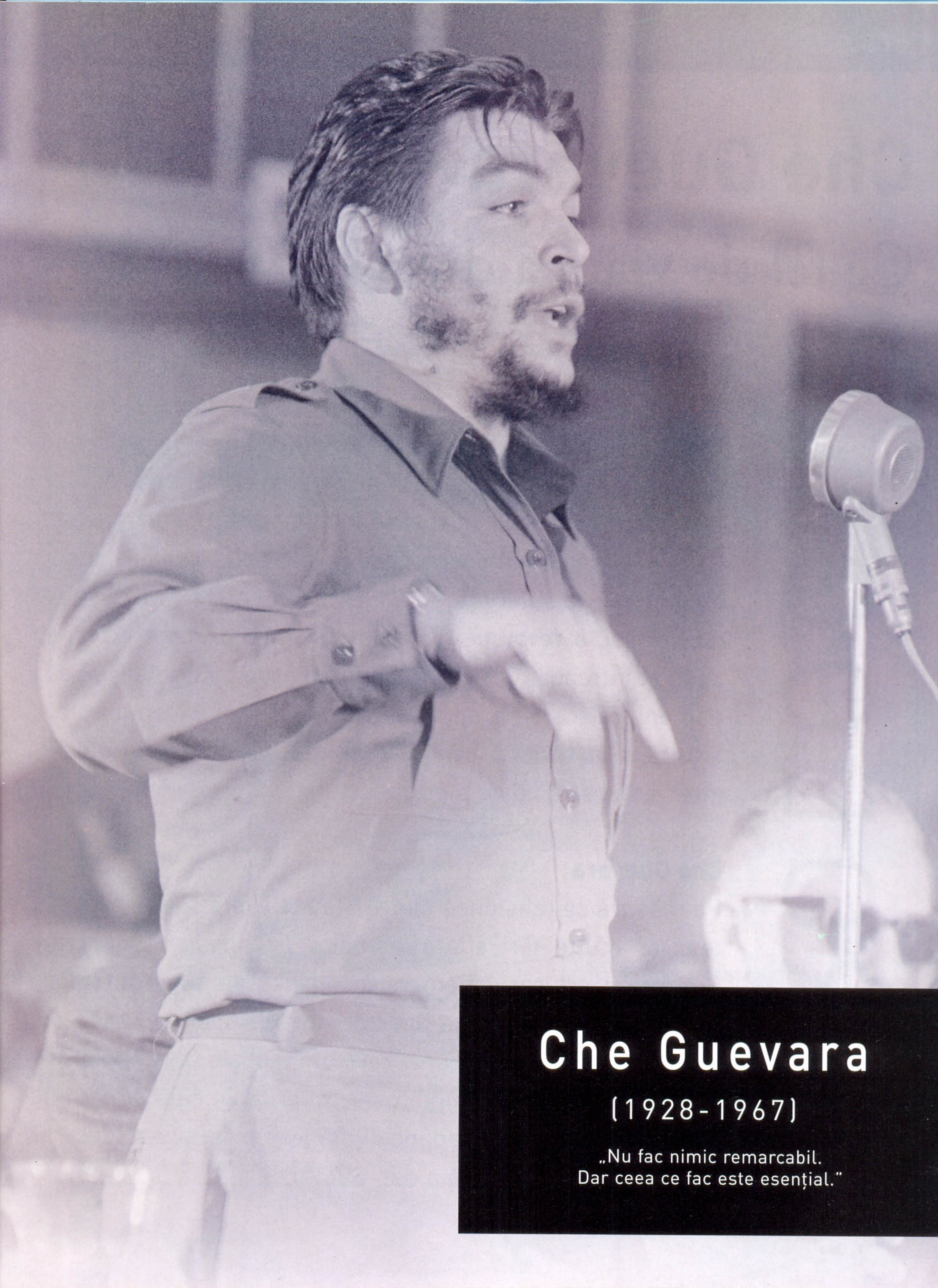
ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, De Agostini Picture Library
Fotografie copertă: Korda «CHE GUEVARA» 1960 © ADAGP – OSDEETE 2007/Photo Scala, Florence

Prețul numerelor
Prețul primului număr: 2,99 LEI / 14,50 MDL
Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI / 29,99 MDL

Editorul își rezervă dreptul de a schimba ordinea publicării personalităților sau de a le înlocui cu altele.

Che Guevara

(1928-1967)

„Nu fac nimic remarcabil.
Dar ceea ce fac este esențial."

Che Guevara

Ce fel de viață a dus Guevara?

PROLOG

AMERICA LATINĂ. După ce Columb a descoperit continentul, acesta a fost mai întâi luat în stăpânire și devastat de către spanioli, ca apoi să îndure opresiunea imperialismului american modern, ceea ce le-a adus localnicilor ani îndelungați de suferință.

Și totuși, o revoluție dintr-un stat mic, precum Cuba, a zguduit întreaga lume. Inițiată de un grup de numai 100 de oameni, mișcarea a ajuns să răstoarne conducerea autocratică și a rezistat cu hotărâre mai multor tentative de intervenție străină de a opri revoluția.

Che Guevara

Pe măsură ce tensiunea dintre Statele Unite și Rusia creștea, iar multe țări aflate la mijloc își țineau răsuflarea, Guevara a criticat vehement incapacitatea superputerilor mondiale de a face față acestei situații. Apoi, pentru a-și atinge propriul scop al unei revoluții globale, a renunțat la tot pentru a redeveni luptător de gherilă, în cele din urmă găsindu-și sfârșitul în adâncul junglei, ca simplu soldat.

Așadar, ce fel de viață a dus Guevara?

TABEL CRONOLOGIC

1492	Columb descoperă continentul american
1521	Cortez îngenunchează Imperiul Aztec
1532	Pizarro învinge Imperiul Incaș
1816	Argentina își câștigă independența
1902	Cuba își câștigă independența
1910	Revoluția Mexicană
1914	Începe Primul Război Mondial
1917	Revoluția din Rusia
1928	Se naște Guevara
1939	Începe cel de-al Doilea Război Mondial
1949	Se instaurează Republica Populară Chineză
1950	Începe Războiul din Coreea
1951	Guevara întreprinde prima traversare a continentului
1952	Începutul regimului Batista
1953	Guevara traversează continentul pentru a doua oară
1954	Comunismul este scos în afara legii în Statele Unite
1955	Se căsătorește cu Hilda Gadea. Îl întâlnește pe Castro
1956	Gherilele debarcă în Cuba. Începe revoluția cubaneză
1959	Batista este exilat. Se instaurează noul regim în Cuba
1961	Tentativa cubanezilor aflați în exil de a invada Cuba
1962	Criza din Cuba
1963	Asasinatul lui Kennedy
1964	Discursul către Națiunile Unite
1965	Începe războiul din Vietnam. Dispariția lui Guevara
1967	Moartea acestuia în Bolivia
1975	Sfârșitul războiului din Vietnam
1979	Uniunea sovietică invadează Afganistanul
1982	Războiul din Insulele Falkland
1991	Căderea Uniunii Sovietice

Viața scurtă dar strălucită a revoluționarului ardent

Guevara s-a născut în Argentina și a avut parte de o copilărie fericită. Doar astmul cronic i-a pricinuit tot felul de probleme. Călătorind de două ori de-a lungul întregului continent pentru a vedea nivelul de trai al sud-americanilor, s-a hotărât să își sacrifice viața pentru a-i ajuta pe acești oameni, conducând trupele în timpul revoluției cubaneze. În urma revoluției, poziția lui s-a consolidat, putând astfel să reziste în fața imperialismului american și sovietic. Să privim mai îndeaproape, așadar, cei 39 de ani petrecuți pe pământ de acest erou controversat.

Un spirit de aventurier născut din lupta cu boala

▲ Guevara la vârsta de 4 ani. A fost un copil foarte bolnav, dar care s-a născut într-o familie iubitoare și a avut o copilărie fericită.

Crescând înconjurat de dragoste

CHE GUEVARA, pe numele său adevărat Ernesto Guevara, s-a născut pe 14 iunie 1928 în Argentina. Acesta a fost începutul vieții omului care avea să inspire declanșarea revoluțiilor pe tot continentul sud-american.

Tatăl său, Ernesto Guevara Lynch, era un întreprinzător lipsit de griji care avea mai multe afaceri de mică anvergură. Inițial, familia Guevara fusese trimisă din Spania în Peru odată cu cucerirea acestei țări de către spanioli, pentru a administra o fermă de dimensiuni mari. Dar toate acestea se întâmplaseră demult, în trecut, iar până la generația lui Lynch nu mai rămăsese nici urmă din fermă. Mama lui Guevara, Celia de la Serna y Llosa, nu provenea dintr-o familie deosebit de bună, însă era cunoscută în rândul prietenilor pentru comportamentul liberal și emancipat. Stătea picior peste picior și își tundea părul scurt, ambele în egală măsură de controversate pentru o femeie la acea vreme. Pe când cuplul se afla într-o călătorie de afaceri, Celia, însărcinată fiind, a intrat brusc în travaliu și a fost dusă de urgență la un spital local, unde l-a născut pe Ernesto. Aventurierul și hoinarul de mai târziu a dovedit aceste trăsături încă din momentul nașterii.

Familia Guevara a avut dintotdeauna o afinitate pentru peregrinări. De îndată ce Lynch Guevara punea pe picioare o afacere, devenea brusc interesat de altceva și se muta cu tot cu familie. La scurtă vreme după nașterea lui Ernesto, familia acestuia s-a mutat în regiunea Misiones din Argentina, în apropierea graniței cu Brazilia, unde tatăl lui deținea o fermă. Dar în curând, regiunea a început să fie bântuită de hoți, forțându-l pe Lynch să închidă ferma. Familia s-a mutat apoi în capitala Argentinei, la Buenos Aires, unde Lynch s-a angajat ca agent imobiliar. Și de această dată, Lynch s-a săturat de munca sa și s-a mutat cu tot cu familie într-o regiune din apropierea graniței cu Paraguay, de-a lungul râului Parana, pentru a administra un șantier naval. Familia Guevara și-a schimbat deseori reședința și nu s-a așezat cu adevărat niciodată într-un loc anume. Che, la rândul său, nu putea să meargă la școală din pricina astmului, ceea ce făcea ca plecările să nu fie tocmai o problemă.

Părinții l-au îngrijit cu mare atenție. Tatăl îl adormea în brațe pentru a împiedica vreo criză de

Centrul modern al orașului Buenos Aires. Obeliscul din centrul pieței a fost înălțat în 1936 pentru a sărbători cel de-al patrulea centenar al orașului.

▲ Ținutul Panpa din nordul Argentinei, pe care Che îl explora pe bicicletă.

astm, iar mama l-a învățat să scrie și să citească. Che avea un frate și o soră mai mici, care se întorceau mai devreme de la școală pentru a se îngriji de fratele bolnav și a-i arăta notițele de la ore. Acesta era modul în care învăța Guevara.

După ce un medic le-a recomandat să se mute la țară, unde aerul era mai curat, familia și-a făcut iarăși bagajele și s-a mutat în Cordoba. Odată cu această mutare și cu ajutorul întregii familii, starea lui Che s-a îmbunătățit treptat și a putut, în sfârșit, să facă sport. Apoi, în 1941, a început școala. Familia a decis atunci să revină la Buenos Aires. Ulterior, Che a obținut note remarcabil de bune la școală, în special la matematică și la științele naturii, ceea ce l-a determinat să își continue studiile la facultatea medicină. Îi plăcea să meargă pe bicicletă și făcea deseori excursii, explorând regiunea Panpa, o întindere vastă de șes, în nordul Argentinei.

▼ Părinții alături de nou-născutul Che.

Epoca „fiului rătăcitor"

În 1947, Guevara a plecat la facultatea de medicină din Buenos Aires, și pe lângă cursurile obligatorii, a studiat literatura, filozofia, psihologia și alte materii, dovedind un interes deosebit pentru filozofia socială. În acea perioadă, ținea tot timpul la căpătâiul patului cartea lui Nehru „Descoperirea Indiei". Era profund impresionat de istorisirile despre generozitatea lui Gandhi cuprinse în carte.

A intrat apoi în marină, ca ordonanță, și a călătorit de-a lungul Americii de Sud, cărând marfă și vânzând pantofi recondiționați. A devenit foarte interesat de studiile sociale, mai degrabă pentru experiență decât pentru bani, de care nu avea nevoie în mod deosebit. Poate că moștenise de la mama sa spiritul liber, pentru că inima îi hoinărea mereu și nu își putea reprima curiozitatea pur intelectuală în fața evenimentelor din jur, de unde și reputația sa de aventurier. Deși participa uneori la petreceri și alte evenimente sociale obișnuite în rândul celor de vârsta sa, acestea rămâneau totuși o raritate, Guevara preferând distracțiile neplanificate și nesăbuite.

Guevara a fost un aventurier și în dragoste. În 1950, s-a îndrăgostit de o femeie pe care o cunoscuse la nunta unui prieten; se numea Chichina, avea ochi mari, minunați, și părul lung. Vărul lui avea să susțină: „A fost dragoste la prima vedere".

Între cei doi exista însă un mare obstacol: familiile lor se situau pe trepte sociale diferite. Familia Guevara nu era săracă, însă nici nu trecea peste medie ca statut social și bogăție. În schimb, fata provenea dintr-o familie ilustră și bogată, deseori fiind supranumită „Prințesa". Rudele fetei nu-și ascundeau defel disprețul față de tânărul îndrăgostit când acesta își făcea apariția la ea acasă cu cravata desfăcută. Nimic însă nu l-a descumpănit, nici măcar atunci când aceștia i-au luat în derâdere cămașa din nailon puțin murdară, ba chiar a intrat sub duș complet îmbrăcat, în semn de protest.

În această etapă a vieții, Guevara a făcut mai multe descoperiri. A încercat să inventeze un insecticid original, pe care l-a numit Capone și pe care l-a făcut în propriul garaj, manevrând cu mâinile goale substanțe chimice extrem de toxice. Din nefericire, produsul final avea un miros neplăcut atât de pătrunzător, încât n-a putut fi niciodată utilizat.

Dar Che avea visuri mult mai mari. Voia să străbată continentul de la un capăt la celălalt. I-a spus Chinchinei că ar trebui să hoinărească pur și simplu de-a lungul continentului, în luna de miere. America de Sud este de 46 de ori mai mare decât Japonia, acoperită în mare parte de junglă și deșerturi aride; nici pe departe o regiune care să fie ușor de străbătut. Cu toate acestea, visul tânărului și-a găsit rapid împlinirea, datorită spiritului său îndrăzneț.

CLIPE PERSONALE

UN FAN AL SPORTURILOR ÎNCĂ DIN COPILĂRIE

Guevara a fost un susținător pasionat al sportului. În copilărie a suferit de astm cronic și nu putut astfel merge la școală, dar de îndată ce s-a făcut mai bine a început să își petreacă cea mai mare parte din timpul său practicând sport.. Iar intensitatea cu care a practicat diferite sporturi este mai degrabă neobișnuită.

A început să joace ping-pong după ce și-a construit propria masă acasă și a exersat. Ca urmare, a devenit vice-campion într-un turneu regional.

La fotbal, era chiar mai bun. Fotbalul este un sport extrem de popular în America de Sud chiar și în zilele noastre, iar Guevara a jucat mult în copilărie. Pentru că nu putea alerga foarte mult din cauza astmului, juca pe postul de portar.

A primit cadou un pistol de la tatăl său și exersa la tir; pe deasupra, a participat și la un turneu de sărituri cu prăjina. Orice sport ar fi jucat, avea mereu un inhalator la îndemână, în caz că avea o criză de astm.

Detestând să piardă, Guevara a început apoi să practice sporturi de contact. La universitate, s-a alăturat echipei de rugby, deși medicul încercase să îl convingă să renunțe, temându-se de eventualitatea unui atac de cord. Nu i-a acordat însă nicio atenție și i-a răspuns: „Voi continua să joc rugby, chiar dacă voi plăti cu viața." Tatăl lui nu a mai avut de ales decât să îl lase să joace însă l-a rugat pe unul dintre colegii de echipă să fie mereu pe marginea terenului, cu un inhalator gata pregătit în caz de urgență. Mai târziu, Guevara a devenit și editor la o revistă de rugby.

◄ Guevara urmărind un meci de fotbal în Brazilia. Era un fan înrăit al tuturor sporturilor.

Călătoria hoinarului

▲ Podișul Anzilor. Poderosa nu mai poate face drumurilor proaste și cedează complet până la urmă, astfel încât cei doi sunt nevoiți să continue făcând autostopul.

Visul său dintotdeauna: traversarea continentului

ACEASTĂ traversare a continentului dezvăluie mai mult decât orice altceva personalitatea lui Che. Totul a început cu câteva vorbe spuse în treacăt unui prieten din liceu, Granado, care ajunsese deja medic: „Ar trebui să o luăm pe Poderosa și să mergem până în America de Nord". Poderosa [Măreața, Puternica (sp.)] era numele dat de Granado motocicletei sale de 500 cc. Granado a fost surprins de idee, dar l-a cucerit imediat, așa că cei doi au pornit în călătorie, începând astfel voiajul nebunesc de-a lungul continentului. În decembrie 1951, luându-și rămas-bun de la Chichina și de la familie, Guevara a plecat în marea călătorie. Mai întâi, cei doi prieteni s-au îndreptat spre Santiago, Chile, apoi către podișul Anzilor. Pentru că nu aveau cunoscuți înstăriți prin zonele pe care le străbăteau, cei doi prieteni își petreceau nopțile în secțiile de poliție, de pompieri, la ferme sau în spitale, iar de câte ori erau strâmtorați cu banii, își plăteau datoriile muncind. De pildă, au spălat puntea vasului cu care au traversat un râu și au ajutat o familie să se mute pentru a putea călători apoi în camioneta cu lucruri.

Poderosa nu a mai rezistat călătoriei îndelungate și drumurilor proaste, așa că cei doi prieteni au decis să o dea la fier vechi și să își continue călătoria cu autostopul. Nu aveau nici cea mai mică intenție de a face cale întoarsă înainte de a ajunge la capăt. Guevara a suferit permanent de crize de astm în timpul călătoriei, dar nu s-a decis nici măcar o clipă să o întrerupă și să meargă la medic.

Odată ajunși în Peru, au vizitat ruinele incașe, iar Guevara nu și-a putut reprima admirația înaintea edificiului de la Machu Picchu. Aproape că vedea cu ochii minții conchistadorii spanioli nimicind incașii. A scris în jurnalul personal: „Popoare sud-americane, răzbunați-vă pentru nedreptățile trecutului" și alte asemenea declarații radicale. Au stat o lună la Machu Picchu și se întrețineau lucrând la un centru medical pentru oameni nevoiași, și abia apoi și-au continuat călătoria. Următoarea destinație a fost pădurea amazoniană: cei doi prieteni au pornit în josul râului cu barca, uneori chiar pe plute improvizate, și au ajuns în Columbia, unde au lucrat ca antrenori de fotbal pentru a face rost de bani. Se spune că Guevara era un „portar genial". La vremea respectivă însă, țara era condusă de un dictator, iar cei doi erau deseori arestați sau umiliți de autorități fără vreun motiv anume. Înfuriați, au părăsit Columbia, îndreptându-se către Venezuela, unde Granado și-a găsit un loc de muncă stabil și a decis să rămână. Însă Guevara, nefiind încă mulțumit pe deplin de călătorie, a zburat clandestin cu un avion care transporta cai de curse în America de Nord, revenind, într-un final, în Argentina. Aventura durase 8 luni.

▲ Francisco Pizarro. Alături de cei 300 de soldați ai săi, a plecat în America de Sud în căutarea aurului și a masacrat civilizația incașă stabilită în Munții Anzi.

▲ Vestigiile de la Machu Picchu din Peru. Acest oraș a fost construit din piatră la o altitudine de 2.400 de metri și are un sistem de transport al apei foarte dezvoltat, utilizat la irigații.

Biblioteca de amintiri

RUINELE INDIENE

Atunci când Columb a descoperit continentul american, mai multe civilizații erau deja întemeiate în America Latină, dintre care cele mai prospere erau civilizația incașă în Anzi, cea mayașă în Mexic și Aztecii, care trăiau în apropiere de Mexico City din zilele noastre.

Toate aceste civilizații s-au format în perioada următoare epocii de piatră, însă niciuna nu era atât de avansată precum cea europeană. Aveau în schimb un nivel ridicat de cunoștințe în domeniul matematicilor, medicinii, astronomiei etc. și erau capabile de realizări remarcabile în domeniul construcțiilor. De unde și uimirea multora în fața vestigiilor acestor civilizații. O astfel de ruină care stârnește admirația este Machu Picchu. Nu se cunoaște cine a dispus construirea acestui oraș la o asemenea altitudine și nici cum au putut transporta materialele necesare pe creasta unde este înălțat. O altă descoperire uluitoare o constituite desenele uriașe de la Nazca. Populația Nazca a precedat incașii, însă nu se cunoaște cine a realizat desenele în sol.

Mulți sunt, de asemenea, fascinați de magia mayașilor, de orașul religios Teotihuacán din Mexic, precum și de alte vestigii ale acestor civilizații vechi.

Președintele argentinian Peron. Deși un dictator, a fost foarte apreciat de oameni și a dat numele unui sistem politic aparte denumit Peronism. Este unul dintre politicienii de marcă ai Argentinei.

Ca urmare a acestei călătorii, i-a sporit interesul pentru cultura și istoria popoarelor sud-americane; pentru civilizațiile întemeiate de strămoșii acestora și distruse de europeni; pentru dictaturile atunci majoritare, care uzurpau dreptul la libertate și forțau cetățenii să trăiască la marginea societății. Acestea sunt câteva dintre reflecțiile sale după experiența traversării continentului, care au rămas definitorii pentru personalitatea sa. La întoarcerea în Buenos Aires, a scris în jurnal: „Vechiul Guevara a pierit. Acest peregrinaj m-a schimbat mult mai mult decât anticipasem vreodată." Spiritul său aventurier vădea acum un interes deosebit pentru politică, după cum scria și în jurnal: „Menirea mea pe acest pământ sunt oamenii."

Primele idei revoluționare

La întoarcerea din călătorie, și-a reluat studiile cu ardoare. S-a concentrat asupra bolii lui Hansen, a alergiilor, a fiziologiei, a psihologiei etc. Spre deosebire de prima tinerețe, Guevara era acum extrem de serios în privința învățăturii, ceea ce i-a uluit pe mulți colegi. Cu toate acestea, motivul pentru care învăța nu era să devină medic, ci pur și simplu nu dorea să renunțe la studiu. Cu alte cuvinte, știa deja că avea să devină altceva decât medic. Nu se mai simțea defel atașat de Argentina, imaginea pe care o avea despre această țară întinsă era aceea a unui uriaș teren rural. În acea perioadă, în Argentina apăreau primele semne ale dictaturii sub conducerea lui Juan Domingo Peron, care își opresa propriul popor. Acesta a fost unul dintre motivele pentru care Guevara s-a distanțat afectiv de țara natală. S-a despărțit, de asemenea, de Chichina, pe care o iubise atât de mult. Avea un vag sentiment că viața sa era mai importantă de-atât, că avea o menire specială. Dar, la acea vreme, nu avea habar care ar fi fost aceasta. Și pentru a afla, a pornit iarăși în călătorie de-a lungul continentului.

În iunie 1953, și-a obținut dreptul de practică și a părăsit imediat Argentina. Plecând aproape fără niciun ban în buzunar, era cât se poate de clar că avea să ducă o viață de adevărat nomad. De această dată, destinația era Venezuela, unde locuia prietenul său, Granado. Plănuia să-l întâlnească și să își continue amândoi călătoria. Iar de-această dată, plecarea în călătorie a fost indicatorul faptului că era pregătit să părăsească Argentina pentru totdeauna.

▲ Desenul uriaș din deșertul de la Nazca. Foarte ciudat, întreaga operă de artă este imposibil de perceput de la nivelul solului.

▶ Fluviul Amazon. Lăsând în urmă Peru, Guevara și Granado au călătorit în aval către Ecuador. Înconjurat de jungla deasă și de munți, fluviul este utilizat și astăzi drept principal mijloc de transport între cele două țări.

„Nașterea" revoluționarului

După călătoria sa, către Mexic

GUEVARA ȘI GRANADO s-au îndreptat spre Venezuela, peste podișul Anzilor. Din întâmplare, au fost martori la demonstrații ale țăranilor din Bolivia și Peru, care erau suprimate cu violență de către autorități.

În acea vreme, democrația încă nu prinsese rădăcini în America de Sud, iar majoritatea țărilor erau controlate de câte un dictator. Acești dictatori se foloseau de armata națională pe post de miliție privată pentru a suprima opoziția. Oprimați și copleșiți de o fiscalitate ridicată, mulți sud-americani trăiau o viață mizeră. Când protestau, erau reduși cu repeziciune la tăcere de către armată, iar dictatorii își înăspreau atitudinea față de opoziție. În plus, nenumărate țări dezvoltate, începând cu Statele Unite, sprijineau astfel de regimuri, în schimbul anumitor privilegii economice.

Un alt motiv de înrăutățire a acestor condiții era faptul că oamenii nu aveau nicio formă de organizare sau o ideologie de grup care să îi reunească în sprijinul unei anumite cauze, ca protest împotriva guvernului. Suferind înfrângere după înfrângere, oamenii își pierdeau deseori dorința de a lupta.

▲ Batista. A fost inițial președinte ales al Cubei, însă la încheierea mandatului, se folosește de armată pentru a crea o revoltă și se autodenumește șef al statului.

În multe sate, aceștia erau copleșiți de un sentiment de resemnare. Ca simplu martor, Guevara a simțit o afecțiune deosebită față de muncitorii și țăranii care erau nevoiți să îndure o astfel de oprimare.

În rândul acestora, a cunoscut trei studenți argentinieni în Ecuador. De la ei, a aflat că „Guatemala se bucură de o democrație adevărată" și imediat și-a schimbat destinația spre Guatemala, care era, într-adevăr, o țară minunată. În acea vreme, Guatemala era condusă de un guvern socialist, iar protestele împotriva reformelor agrare care aveau loc nu erau suprimate și se făceau eforturi de reducere a prăpastiei dintre săraci și bogați. De asemenea, se garanta libertatea de exprimare. Guevara susținea că aceasta este „cea mai valoroasă țară din America Centrală". Și aici a întâlnit numeroși oameni, printre care Hilda Gadea, care le-a oferit lui Guevara și camarazilor săi o locuință. Hilda fusese evacuată de către guvernul militar din casa din Peru. În exil citise multe cărți scrise de Mao Tse-Tung și de Marx, astfel încât s-a îndrăgostit pe loc de ideile revoluționare ale lui Guevara. Che a cunoscut și mulți refugiați cubanezi. În acea vreme, Cuba era condusă de un președinte militar, Batista. Acesta a ajuns la putere printr-o lovitură de stat, a distrus democrația și a pretins toate bogățiile și resursele națiunii. Extrem de paranoic, își supraveghea permanent cetățenii, ceea ce făcea să te simți în Cuba ca într-o închisoare.

Dar populația nu putea accepta astfel de schimbări fără să opună rezistență. Protestatarii se reuneau sub conducerea unor lideri tineri și instigau la răzmeriță generală, însă nu se bucurau de prea mult succes, deși reușeau să afecteze, într-o oarecare măsură, bazele armatei naționale. Astfel de relatări l-au șocat pe Guevara; exista oare

Omul-cheie

HILDA ȘI ALEIDA

Guevara a avut două soții, cu personalități extrem de diferite. Cea dintâi soție, Hilda, era o femeie serioasă. Guevara a învățat de la ea despre marxism și s-a îndrăgostit treptat-treptat de ea. În ciuda amenințărilor, Hilda i-a respins numeroasele cereri în căsătorie. După ce a acceptat până la urmă propunerea, s-au căsătorit, dar se pare că-și petreceau timpul mai mult adânciți în dezbateri intelectuale în loc să se concentreze pe dragostea dintre ei.. Fiind cu vreo câțiva ani mai tânăr decât Hilda, se spune că Guevara era dependent de ea într-o mare măsură.

▲ Guevara alături de cea de-a doua soție a sa, Aleida.

Hilda era o soție ideală, însă cei doi au fost în curând despărțiți când Guevara s-a hotărât să plece în Cuba. Când revoluția a luat sfârșit și s-au reîntâlnit, Che începuse deja legătura cu Aleida. În mai 1959 a divorțat de Hilda și s-a căsătorit cu Aleida luna următoare.

Aleida era membru în trupele de gherilă; a luptat ca adjutant și urma cu sfințenie, întotdeauna, ordinele comandantului său. Se cunosc prea puține detalii despre viața ei personală. Guevara era profund îndrăgostit de ea și erau mai tot timpul împreună. Când ieșea din casă fără Aleida, se plângea mereu că se simte singur. Toți oamenii puternici au o latură vulnerabilă, iar aventurierul Guevara a avut o slăbiciune pentru ambele femei.

◄ Allen Dulles, directorul CIA între anii 1953 și 1961. A avut legături cu diferite corporații puternice care aveau interese în America Centrală și de Sud și a condus mai multe comploturi în zonă, în beneficiul capitaliștilor americani.

cineva dispus să se sacrifice de bună-voie pentru a ajuta poporul cubanez? S-a simțit copleșit de dorința de a realiza o faptă eroică alături de cei ce încercaseră să se ridice împotriva guvernului și să atace bazele armatei.

„La auzul povestirilor despre acești oameni, simt cum viața mea pare incredibil de măruntă și lipsită de importanță", scria Guevara. A resimțit o admirație profundă pentru liderul acestor rebeli, Fidel Castro, pe care l-a supranumit „Cowboy" chiar dinainte de a-l cunoaște.

Castro

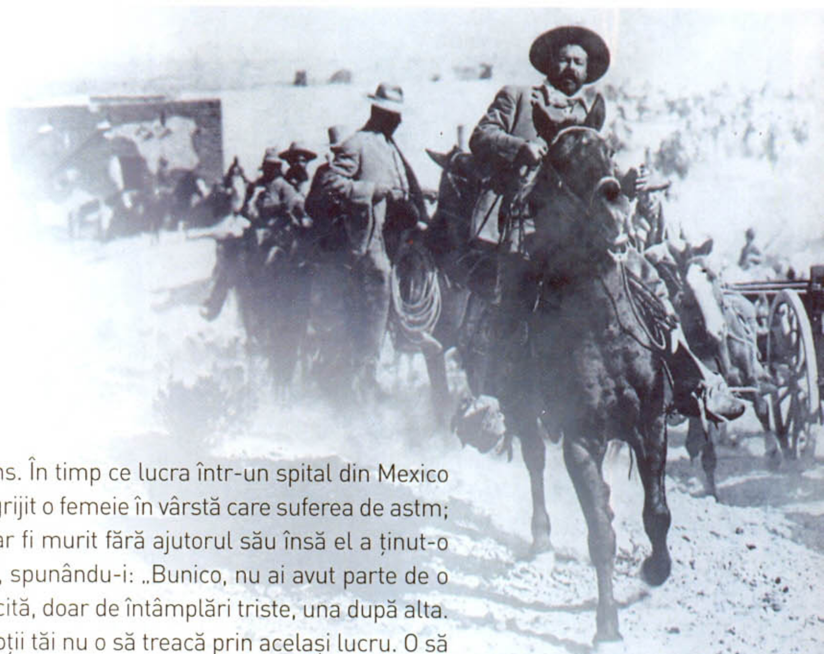
CIA, devenind suspicioasă cu privire la avântul luat de mișcările socialiste din Guatemala, a cerut ajutorul armatei SUA. Din pricina noilor reforme funciare, companiile străine care dețineau terenuri în Guatemala își pierdeau treptat influența și banii. După revolta civilă, armata care preluase controlul asupra țării a anulat acele reforme și a pedepsit crunt pe oricine a încercat să protesteze. „Primăvara" Guatemalei luase sfârșit; nu mai era deloc o țară în care să poți trăi. Guevara și tovarășii săi au hotărât să se refugieze în Mexic, prin El Salvador.

Mexicul era oarecum stabil din punct de vedere politic, iar capitala sa, Mexico City, era cel mai mare oraș din America Centrală și, ca atare, locul de reunire a refugiaților din majoritatea celorlalte țări latino-americane. Ascultând relatări despre revoluția mexicană, realizată de indieni și țărani, și citind materiale scrise de Pancho Villa, un adevărat Robin Hood mexican, Guevara a devenit din ce în ce mai anti-american. „De ce sunt nevoiți sud-americanii să ducă o viață atât de îngrozitoare? Deoarece politicienii sunt răi. Motivul pentru care astfel de dictaturi prosperă este faptul că beneficiază de sprijin extern – din partea Statelor Unite."

S-a întâlnit cu alți refugiați cubanezi și a înțeles, treptat, că rațiunea existenței sale este organizarea unei revoluții. Există în special un episod relevant în acest sens. În timp ce lucra într-un spital din Mexico City, a îngrijit o femeie în vârstă care suferea de astm; aceasta ar fi murit fără ajutorul său însă el a ținut-o de mână, spunându-i: „Bunico, nu ai avut parte de o viață fericită, doar de întâmplări triste, una după alta. Însă nepoții tăi nu o să treacă prin același lucru. O să fie martorii sfârșitului acestor vremuri întunecate. Îți promit". Cât a stat în Mexic, Guevara s-a căsătorit cu Hilda și au avut o fetiță.

Apoi, tocmai când se obișnuise cu noul stil de viață, în vara anului 1955 a avut parte de cea mai importantă întâlnire din viața sa: întâlnirea cu Fidel Castro. Pe atunci în vârstă de 29 de ani, Castro era cu 2 ani mai mare decât Guevara și fusese expatriat din Cuba de către Batista, și aștepta în liniște în Mexic ocazia potrivită pentru a pune la cale o revoltă. Cei doi au stat întreaga noapte făcând planuri într-o casă conspirativă din Mexico City. Guevara a simțit o admirație enormă pentru personalitatea unică a lui Castro și s-a hotărât că își dorea să joace un rol în această revoltă.

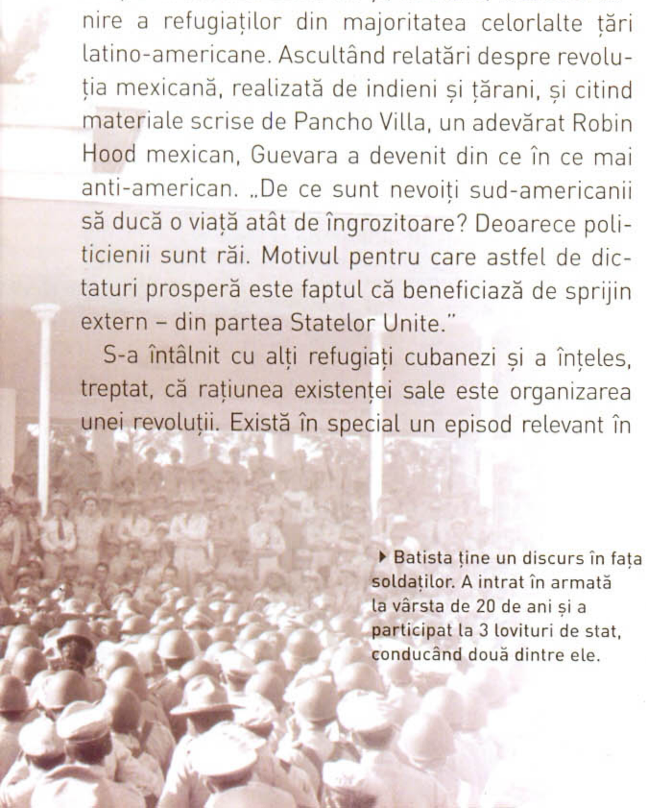
„Nu poți crede decât că acest om este nebun, însă nebunia sa este practică și realistă".

▲ Pancho Villa, în fruntea unei mici armate, în timpul revoluției mexicane. Aceasta a fost numită și „festivalul gloanțelor" dar, până la urmă, mexicanii au reușit să îl alunge pe dictator și să-și instaureze propriul guvern.

▼ Castro și Guevara. S-au întâlnit în casa unui refugiat cubanez, în Mexico City și au stat treji toată acea noapte, punând la cale revoluția.

► Batista ține un discurs în fața soldaților. A intrat în armată la vârsta de 20 de ani și a participat la 3 lovituri de stat, conducând două dintre ele.

Răsturnarea dictaturii

Invazia la bordul unui singur vas

PE 10 OCTOMBRIE 1955, Castro a declarat începutul revoluției cubaneze. „E vremea să fim liberi, altfel vom muri cu toții," a declarat el, în timp ce cubanezii din Mexic erau gata să pună planul în aplicare. În ianuarie 1956, au început pregătirea militară în secret. Au învățat lupta corp la corp, karate, alpinism, detalii de navigație și să tragă cu arma. Totuși, zvonuri despre această pregătire au ajuns la urechile regimului Batista, astfel încât guvernul mexican, supus unor amenințări serioase din partea Cubei, i-a arestat pe capii mișcării, inclusiv pe Castro. Guevara și Hilda au fost aruncați și ei în închisoare. Se pare însă că fratele mai mic al lui Castro, Raul, a reușit să nu fie capturat și l-a rugat pe fostul președinte Lasalo Cardenas să facă ceva în legătură cu această situație, iar cubanezii au fost eliberați la scurtă vreme după incident.

▲ Lazaro Cardenas a participat la revoluția din Mexic având gradul de general. În calitate de președinte al Mexicului, a luptat pentru reforma funciară și pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă.

În cele din urmă, Guevara a luat sub comanda sa o mică trupă de revoluționari. Cubanezii nu erau foarte încântați să primească ordine de la un străin, însă Castro i-a asigurat că totul va fi bine. Pe lângă titlul de comandant, Guevara era și medicul armatei.

Porecla „Che" provine tocmai din acea vreme, pentru că Guevara folosea mult acest cuvânt, ca un tic nervos, însemnând „Hei" într-un dialect local argentinian.

Pe 25 noiembrie, vasul Bunicuța, la bordul căreia se îmbarcaseră liderii revoluționari, a pornit către Cuba. Ambarcațiunea, având o capacitate normală de 20 de persoane, ducea 82 de soldați în această expediție. Călătoria nu a fost una dintre cele mai plăcute. Vasul vechi fusese recondiționat tot cu materiale învechite, abia putea sta pe linia de plutire sub greutatea pasagerilor și se mișca cu mare dificultate. Cu siguranță că o furtună i-ar fi fost fatală. Pe deasupra, majoritatea pasagerilor sufereau de rău de mare.

▲ Sosirea gherilelor în Cuba. Castro este al doilea din dreapta, iar Guevara al doilea din stânga.

Batista primise vești din Mexic despre plecarea lui Castro spre Cuba, astfel că a trimis câteva aeronave și vase în patrulare și a întărit măsurile de securitate de-a lungul țărmului. Armata americană a trimis, de asemenea, submarine și alte nave în sprijinul Cubei. Un uriaș sistem de apărare fusese pus la punct împotriva unui singur vas care venea din Mexic. Deși părea imposibil, Bunicuța a ancorat fără incidente. Acest lucru a fost posibil, deoarece cubanezii rămași în Mexic au trimis mesaje în Cuba, anunțând oamenii de iminența revoluției, ceea ce a provocat rebeliuni în masă la Havana și Santiago și a distras atenția armatei de la nava lui Castro. Bunicuța a ancorat în Oriente, pe coasta de sud a Cubei, pe 2 decembrie 1956.

▸ Bunicuța. Castro a cumpărat vasul pe o nimica toată, după ce fusese aproape distrus de un uragan și abandonat. Era într-o stare jalnică, motoarele abia funcționau și se afla deseori în pericol de a se răsturna.

Victoria din războiul de gherilă

La sosirea în Cuba, armata revoluționară și-a început lupta în junglă. Refugiindu-se în zone mai muntoase după ce au fost urmăriți îndeaproape de spioni și agenți guvernamentali, revoluționarii au încercat, pentru început, să supraviețuiască. Mulți localnici i-au primit în căminele lor pe acești soldați care, în ianuarie 1957, și-au adunat suficient curaj să atace o garnizoană aflată în construcție. De-atunci înainte, sorții războiului au înclinat când de partea rebelilor, când de partea guvernului.

▼ Vedere dinspre străzi a Sierrei Maestra, unde gherilele au săpat tranșee.

◂ Marea Caraibilor

Datorită faptelor incredibile de eroism de pe câmpul de luptă, Guevara a fost rapid acceptat ca numărul 2, după Castro. La rândul său, acesta din urmă aduna susținători pe tot teritoriul țării și în curând revoluția s-a generalizat la nivel național. Prin urmare, au izbucnit proteste studențești în țară, muncitorii încercau să saboteze guvernul, iar armata a fost silită să facă față la trei revolte din interior. În noiembrie, Havana a fost copleșită de atentate teroriste cu bombe, la scară largă. În aprilie 1958, întreaga țară a intrat în grevă. Realizând faptul că nu se va putea menține la putere atâta timp cât rebelii erau în viață, Batista a lansat un atac dezlănțuit în toate zonele muntoase. Atacul a fost nemilos și a durat trei luni, timp în care Castro se resemnase cu gândul morții. Remarcabil, totuși, gherilele au fost victorioase, în cele din urmă. Forțele guvernamentale au înregistrat 2000 de răniți, spre deosebire de cei 50 în rândul rebelilor. În plus, aproape 600 de țărani i-au ajutat pe rebeli în lupta împotriva guvernului. Forțele revoluționare au reușit să sustragă tancuri și alte arme pentru cauză.

La finele lunii august, Guevara, aflat în fruntea diviziei sale, și-a croit drum spre inima Cubei. Parcurgând munții și suportând atacuri repetate din partea forțelor guvernamentale, armata lui Guevara a devenit din ce în ce mai puternică, bucurându-se și de sprijinul localnicilor, care îi ajutau cu provizii și oameni. Respingând atacurile inamice, grupul a reușit să ajungă până în regiunea Las Villas pe data de 15 octombrie, unde și-au făcut tabără temporară. Astfel, atât Castro cât și Guevara erau baricadați în interiorul teritoriului cubanez.

În noiembrie, guvernul Batista a organizat alegeri naționale, pentru a arăta lumii întregi că populația încă îl dorea pe Batista la putere. În ciuda presiunile exercitate de armată asupra populației, rezultatul alegerilor a fost de numai 30% în favoarea dictatorului și a reușit să dovedească exact contrariul: oamenii doreau să scape de Batista. În urma alegerilor, sorții războiului au înclinat treptat, din ce în e mai mult, în favoarea revoluționarilor. Forțele guvernamentale au reușit să câștige câteva bătălii datorită armamentului superior, însă armata lui Castro, cu sprijinul localnicilor, le-a îngreunat considerabil misiunea, întrerupând transportul feroviar pe teritoriul țării, distrugând rutele de aprovizionare ale armatei. Apoi, în decembrie, revoluția a intrat în ultima fază. Printr-un atac de anvergură, armata lui Guevara a preluat controlul asupra întregii regiuni Las Villas, începând cu orașul Fomento, în doar 10 zile. În capitala provinciei, Santa Clara, au ucis peste 5.000 de inamici.

▲ Armata de gherilă pătrunde în Havana.

Capitala, Havana, rezista la limită. Pe 31 decembrie, dictatorul Batista a plecat de pe aeroportul din Havana în exil, în Statele Unite. Acest moment a marcat victoria gherilei și a fost sărbătorit printr-un discurs victorios al lui Guevara în fața trupelor sale. După 3 ani de război încrâncenat, revoluția cubaneză ajungea la final.

Versiune diferită

DOCTORUL ARE UN REGIM PROST

„Unul dintre lucrurile cele mai de preț pe care un soldat trebuie să le aibă cu el este tutunul. Acesta ajunge să fie cel mai bun prieten al unui soldat singuratic atunci când are câteva clipe de odihnă" declara Guevara în cartea scrisă de el.

Deși suferea de astm, Guevara era un fumător înrăit. A început să fumeze foarte mult după sosirea în Cuba, ca metodă eficientă de alungare a țânțarilor. Până să prindă de veste, acest „rău necesar" s-a transformat în dependență. Fuma întotdeauna trabucuri cubaneze, care i-au devenit ulterior un semn distinctiv. Însă tutunul nu făcea deloc bine plămânilor săi deja suferinzi.

La scurt timp după sfârșitul revoluției, a fost internat în spital din pricina unor probleme la plămâni și medicii i-au descoperit o tumoare de proporții în plămânul drept.

Îngrijorat de starea de sănătate a lui Guevara, Castro i-a pus la dispoziție o vilă pe malul mării, pentru a-și petrece convalescența. Însă Guevara a refuzat să cedeze în fața bolii și nu avea nicio intenție să se odihnească. S-a plâns că vila era prea luxoasă și a reînceput să fumeze, ignorând sfaturile a trei medici. Până la urmă, după o ceartă încinsă cu aceștia, i s-a permis să fumeze un trabuc pe zi. Deși el însuși era medic, nu a acordat niciodată atenție propriului trup.

▲ Guevara fumând cu satisfacție o havană.

Conflicte în cadrul noului guvern

Scena mondială

BUCUROȘI PESTE MĂSURĂ DE LIBERTATEA abia regăsită după ani de dictatură, cubanezii au început treptat să își instaureze noul guvern. Noul președinte era un politician moderat, Manuel Urrutia, iar Milo Cardona, alt moderat, a fost numit prim ministru. Inițial, Castro trebuia să devină președinte dar, pentru a nu înrăutăți relațiile cu Statele Unite, a decis să numească politicieni moderați și susținători de-ai lui Batista pentru portofolii importante în guvern.

Pe de altă parte, își trata camarazii din gherilă cu extremă răceală, acordându-le posturi foarte puțin semnificative în noul guvern. Considera că erau simpli soldați, prea puțin pricepuți la politică, iar mulți dintre ei erau țărani la origine și aveau vederi politice radicale, de stânga. Deși el însuși comunist, Castro încerca să evite o revoluție socială bruscă și se străduia să se asigure că aceștia nu făceau parte din noul guvern. Nici Guevara nu a făcut excepție: deși se bucura de un respect enorm datorită activității sale revoluționare, ulterior a fost lăsat complet în afara peisajului politic.

Bineînțeles, membri gherilei au obiectat cu tărie. Nu vedeau deloc cu ochi buni faptul că moderații, care nu realizaseră mai nimic în timpul revoluției, primeau posturi atât de importante. Atunci Guevara le-a exprimat în public nemulțumirile în cadrul interviurilor cu jurnaliștii și în discursuri către popor, ceea ce a contribuit, desigur, la nașterea controverselor. Deși nu avea portofoliu în guvern, Guevara era „chipul" revoluției și o figură deja legendară, recunoscută de presă, iar influența sa era puternică. În ciuda eforturilor de mediere ale lui Castro, tensiunile dintre gherilă și moderați s-au acutizat.

▸ Guevara, ministru al industriei, inspectează fabricile și uneori muncește și el alături de ceilalți.

▴ Urrutia, președintele ales după revoluția cubaneză. Țintă a criticilor acerbe din partea lui Guevara și a celorlalți radicali, se lasă prins în curând într-un conflict cu Fidel Castro.

În urma acestora, primul ministru Cardona s-a implicat într-un conflict între cele două părți și a fost silit să își dea demisia în februarie, 1959. Castro și-a asumat imediat acest post, i-a ascultat cu atenție pe Guevara și susținătorii acestuia, a redus nivelul chiriilor, cheltuielilor cu utilitățile publice, transportului și asistenței medicale. De asemenea, a confiscat terenuri de la cei bogați și le-a dat săracilor și a pus în aplicare o serie întreagă de reforme de extremă stânga. Și totuși, Guevara nu era pe deplin mulțumit: considera că ideal ar fi un guvern în întregime comunist și era profund nemulțumit de faptul că acelor corporații americane răspândite în peisajul cubanez li se permitea în continuare să facă afaceri.

America devine inamicul

În luna iunie a aceluiași an, Castro i-a desemnat o misiune lui Guevara. I-a cerut să fie șeful unei delegații în străinătate care să arate lumii întregi situația din Cuba. Guevara tocmai divorțase de Hilda și se căsătorise cu o camaradă din gherilă, Aleida March, astfel că era preocupat de problemele sale personale, însă s-a bucurat de ocazia de a avea o anumită măsură de putere politică, a acceptat misiunea și a început călătoria în străinătate. Avea 31 de ani pe-atunci.

Călătoria a durat trei luni, în timpul căreia a călătorit în special prin țări ale lumii a treia din Africa și Asia. Se poate deduce, din refuzul de a vizita atât Statele Unite, cât și Rusia, că se încerca menținerea unei poziții de neutralitate a Cubei, pe o scenă politică din ce în ce mai clar polarizată între cele două părți.

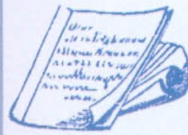
Stilul personal al lui Guevara s-a făcut simțit și în diplomație, făcând declarații îndrăznețe sau realizând acțiuni care dese-

▾ Guevara în timpul unei întâlniri cu Nacer, președintele Egiptului.

Guevara, guvernator al Băncii Naționale Cubaneze. Deși având cu totul alt fel de muncă acum, arată în continuare ca un luptător de gherilă.

Versiune diferită

CANDIDATUL SOMNOROS

În noiembrie 1959, Guevara a devenit guvernator al băncii naționale, un eveniment considerat senzațional de multă lume. Ambasadorul cubanez în Statele Unite i-a cerut lui Castro să își revizuiască decizia imediat, iar angajații băncii au protestat la aflarea veștii. Până și tatăl lui Guevara a declarat: „De câte ori un Guevara se apucă de afaceri, dă greș", exprimându-și dubiile la adresa numirii fiului său pe acel post. Opinia generală era că Guevara nu era potrivit pentru acest gen de muncă. La finele mandatului, el însuși a recunoscut că lupta de gherilă fusese mult mai interesantă și că nu avea habar de finanțe. Și-atunci, cum de a fost totuși ales pe acest post?

Cum s-au petrecut lucrurile ne spune o altă povestire interesantă. La ședința de alegere a următorului guvernator al băncii naționale, președintele le-a cerut tuturor celor interesați să ridice mâna. În acel moment, Guevara era pe punctul de a adormi și a ridicat inconștient mâna. Nu a existat nicio contra-candidatură, astfel încât a fost confirmat pe loc. Această poveste e doar un zvon, însă pare a fi genul de întâmplare specifică lui Che.

În timpul mandatului ca guvernator al băncii naționale, și-a petrecut un timp îndelungat studiind finanțe și ocupându-se cu problemele ridicate de naționalizare și de emiterea unei noi monede.

ori ajungeau pe prima pagină a ziarelor de fiecare dată când se întâlnea cu politicieni de rang înalt în țările vizitate. A comentat defavorabil reformele agrare ale președintelui Nacer în Egipt, considerându-le insuficiente, și a depus flori la memorialul lui Gandhi în India. A vizitat Japonia în plin avânt economic al acesteia, dar a criticat aspru țara din pricina alianței vizibile cu Statele Unite. Totodată, a vizitat muntele Fuji, a urmărit un turneu de sumo și a adus omagiu victimelor bombardamentului nuclear de la Hiroshima.

Întors acasă, Castro a fost implicat într-o situație conflictuală. Începuse bătălia între facțiunea pro-americană de dreapta și cea pro-comunistă, de stânga. Urrutia și alți politicieni de dreapta îl vânau pe Castro și încercau să îl determine să demisioneze, însă Castro și susținătorii săi au ripostat prin organizarea unei greve generale, ceea ce a condus la demisia lui Urrutia. Acest moment a reprezentat o victorie foarte importantă pentru Castro, fără a fi totuși o situație la care el să fi aspirat, pentru că de atunci, Cuba a început să aibă o imagine extrem de comunistă.

După cum prevăzuse, țările înconjurătoare au început să își exprime nemulțumirea la adresa evenimentelor recente. State puternic anti-comuniste, cum ar fi Republica Dominicană sau Statele Unite nu s-au rezumat la critici; au început să comploteze la răsturnarea guvernului Castro. Ca urmare, numeroase incidente periculoase au aveau loc frecvente în Cuba. S-a interceptat un avion care transporta arme importate în secret de Cuba. Cubanezii de dreapta au revenit în țară din Miami pentru a declanșa explozii în Havana etc.

În octombrie 1959, Castro l-a inclus pe Guevara în propriul cabinet, pe post de consilier pe astfel de probleme. Până în acel moment, Castro se arătase îngrijorat în privința vederilor de extremă stânga ale lui Guevara, însă acum când Cuba își făcea apariția pe scena politică drept stat comunist, nu mai avea nici un motiv să nu îl implice în deciziile politice. A fost numit ministru al industriei și a propus mai multe reforme pentru a ajuta la creșterea productivității pe tot parcursul țării.

În noiembrie, a fost numit guvernator al Băncii Naționale Cubaneze. Ca urmare, Cuba a primit critici severe pentru implicarea lui Guevara în astfel de operațiuni de nivel înalt, iar relațiile cu America s-au deteriorat cu repeziciune. Apoi, în iulie 1960, Statele Unite au pus embargo pe importul de zahăr din Cuba. Țara nu avea alte mijloace de a procura valută, astfel încât acest incident a reprezentat o criză națională majoră. Începuse, în sfârșit, seria sancțiunilor americane la adresa Cubei.

Țărani la tăiatul trestiei de zahăr. Singura modalitate prin care Cuba putea obține valută era exportul de zahăr, iar cea mai mare parte a acestuia avea ca beneficiar Statele Unite.

Criza nucleară

▲ Susținători de-ai lui Batista refugiați în Statele Unite protestează împotriva lui Castro. Mass-media a simpatizat cu ei, iar când Castro a început să desfășoare activități cu un caracter pronunțat comunist, opinia publică americană a devenit puternic anti-cubaneză.

Complotul CIA

În luna octombrie 1960, între Statele Unite și Cuba a încetat orice activitate comercială. Cuba a ripostat confiscând toate fabricile, minele, fermele și alte active deținute de companii americane, ceea ce a reprezentat, nici mai mult nici mai puțin decât o adevărată declarație de război. În toiul acestor tensiuni, Guevara a participat la convenția țărilor socialiste în calitate de șef al delegației economice cubaneze. Nu putea organiza o contraofensivă la adresa Statelor Unite fără ajutorul câtorva state est-europene. Cuba, până nu demult atât de mândră de tânăra sa libertate și independență, înclina acum în mod inevitabil de partea Uniunii Sovietice. Hrușciov, președintele URSS de atunci, l-a primit pe Guevara la Moscova cu brațele deschise.

În timpul Războiului Rece, atât Statele Unite cât și Uniunea Sovietică au încercat amplasarea unor baterii de lansare a rachetelor în locații strategice pe glob, pentru a-și ataca inamicul în caz de necesitate. Statele Unite au amplasat o bază militară de rachete în Turcia, ceea ce i-a înspăimântat pe sovietici. Însă acum situația era diferită, odată ce Cuba își definise poziția și se alăturase grupului statelor comuniste. Cuba se afla chiar lângă Statele Unite; până și rachetele cu rază mică de acțiune puteau să ajungă la Washington DC din Cuba. Astfel, URSS a acordat Cubei o importanță strategică deosebită. Hrușciov a avut o discuție cu Guevara pe marginea revoluției rusești și a încheiat întrunirea declarând: „Orice își va dori Cuba, va primi."

Următoarea vizită a lui Guevara a avut loc în China. Mao Tse-Tung a promis Cubei multe împrumuturi fără dobândă. Numeroase alte țări comuniste s-au oferit să importe zahăr din Cuba pentru a-i crește valoarea pe piață și au oferit sprijin prin orice alte mijloace națiunii insulare. Ca urmare, mergând pe exemplul Statelor Unite, multe alte țări latino-americane au întrerupt legăturile cu statul cubanez, conducând la sporirea tensiunii în zona Caraibelor.

În februarie, Guevara a fost desemnat în fruntea noului minister al industriei și a continuat de unde rămăsese, încercând să răspândească mai departe industrializarea și să obțină salarii mai mari pentru muncitori.

În aprilie, Statele Unite au început să întoarcă armele către Cuba. Însă deocamdată s-au limitat la provocarea unor revolte interne sau a altor manifestări sociale. În fapt, Statele Unite puneau arme la dispoziția partizanilor lui Batista din Miami, îi trimiteau în Cuba și sperau să aibă noroc. Era cât se poate de clar faptul că CIA se afla în spatele acestor operațiuni. În dimineața zilei de 16 aprilie, un bombardier american a

▲ Un vehicul aruncat în aer de o bombă. Bombardierele decolau de pe aeroportul militar din Florida, însă guvernul SUA a negat cu insistență implicarea sa, susținând că bombardamentele erau efectuate de cubanezi expatriați.

În timpul vizitei la Moscova, Guevara îi cere ajutor lui Hrușciov. Uniunea Sovietică era singura țară care i-ar fi putut ține piept Statelor Unite din punct de vedere militar.

CĂLĂTORII ÎN TIMP

EFECTUL DE DOMINO

„Efectul de domino" este un termen inventat în timpul dezvoltării explozive a comunismului. Așa cum o piesă de domino duce la căderea alteia, tot astfel o țară comunistă a declanșat o revoluție comunistă în statul sau statele vecine cu care întreținea legături politice strânse. Acest fenomen a înspăimântat țările capitaliste în mare măsură.

De ce a devenit comunismul atât de puternic în această epocă? Motivul îl constituie Uniunea sovietică. În 1917, după revoluția din Rusia, Uniunea Sovietică a devenit primul stat comunist, iar restul lumii îl privea cu suspiciune. Apoi, după victoria sovietică asupra Germaniei din timpul cel de-al Doilea Război Mondial, urmată de industrializarea accelerată a țării urmând planul cincinal, expedițiile spațiale reușite și războaiele de gherilă din Vietnam și Cuba, sprijinul la adresa comunismului a înflorit în întreaga lume. Era la modă printre cei cu vederi progresiste să devină comuniști, iar celor care refuzau, li se spunea să „urce la bord atâta timp cât mai puteau".

ȚĂRILE AFECTATE DE EFECTUL DE DOMINO	
1945	Declarația de independență a Vietnamului și instituirea regimului comunist în nord
1959	Revoluția din Cuba
1961	Demisia lui Urrutia, Cuba renaște ca stat comunist
1974	Jamaica se orientează spre stânga (influența Cubei)
1975	Laos devine un stat comunist (influența vietnameză)
1976	Reunificarea Vietnamului
1979	Cambodgia și Granada devin state comuniste
1979	Nicaragua devine un stat comunist (influența Cubei)

decolat de pe aeroportul militar din Miami și a bombardat mai multe baze militare din Cuba.

Castro l-a reinvestit imediat pe Guevara în funcția de comandant militar, responsabil cu întărirea armatei pe partea de vest a insulei, aceasta fiind latura cea mai apropiată de Miami. Acesta a înjghebat rapid o armată formată din oameni obișnuiți. În toiul nopții, inamicul a invadat plaja; sosiseră aproximativ 5.000 de cubanezi aflați în exil. Au acostat în bărci pneumatice, mânuind arme americane. Însă riposta armatei lui Guevara a fost promptă și a ținut piept invaziei. Imediat după aceea, armata lui Castro a reușit să ajungă în regiune; invazia a eșuat la numai două zile de la inițierea sa, iar guvernul cubanez s-a declarat victorios.

Prinsă la mijloc între superputeri

Însă guvernul american și CIA nu au renunțat, trimițând agenți în Cuba pentru a destabiliza țara. În mai 1962, comandanții militari sovietici au luat o decizie de o importanță uriașă: au hotărât trimiterea de proiectile sovietice în Cuba. Castro i-a invitat pe Guevara și pe alți 3 consilieri importanți pentru a dezbate problema, însă au fost cu toții de acord în privința aducerii de arme URSS pe teritoriul cubanez. Ulterior, Castro a precizat că s-a împotrivit ideii, însă tensiunea ajunsese deja la vârf și era imposibil de prevăzut următoarea mișcare.

În august, avioanele de spionaj americane au descoperit o bază de rachete în Cuba. În septembrie, a sosit vasul care aducea rachetele. Înspăimântate de aceste evenimente recente, Statele Unite au început să planifice o invazie pe scară largă a Cubei.

Pe 22 octombrie, președintele Kennedy a lansat o blocadă navală, declanșând astfel criza cubaneză. Toți soldații de pe insulă au fost informați în privința situației, iar lui Guevara i s-a cerut iarăși să își reia postul de comandant militar. Armata a transportat arme și muniție în munți, ca preparative pentru război.

Avea Guevara vreo șansă reală de succes în fața puterii militare americane? Nu vom ști niciodată răspunsul la această întrebare, deși Guevara și Castro erau pregătiți pentru un război total. Pe de altă parte, nici poziția Americii nu era una de invidiat: din punct de vedere militar era net superioară, însă Cuba avea relații puternice cu URSS. În cazul în care izbucnea războiul împotriva Cubei, avea acesta să escaleze într-un război nuclear extins cu Uniunea Sovietică?

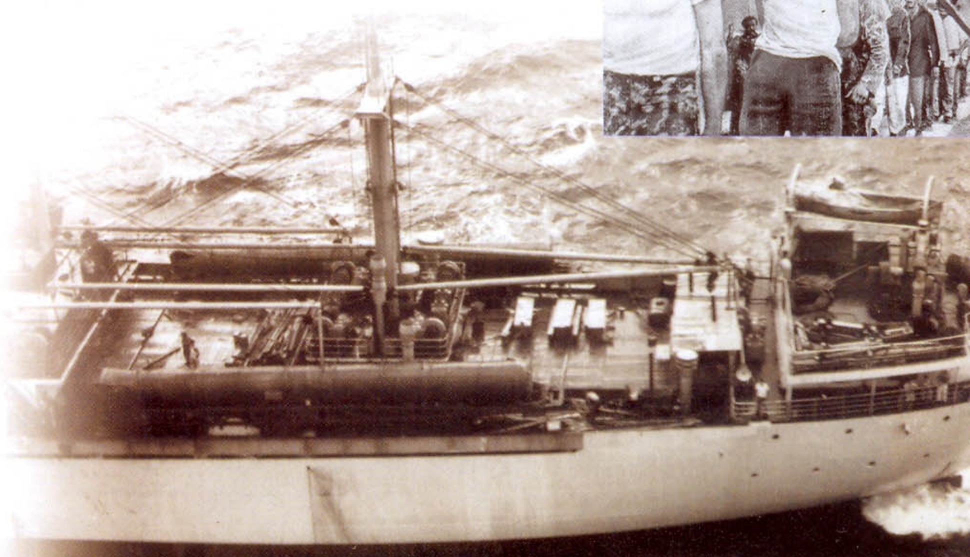
Până la urmă, criza a fost soluționată pe cale diplomatică, iar Statele Unite și-au anulat planurile de invazie a Cubei. În schimb, URSS au fost de-acord să își retragă rachetele de pe teritoriul statului insular. Reușind să evite războiul la limită, Cuba și-a reluat activitatea de refacere a guvernului. Deși criza luase sfârșit, țara era la fel de izolată de națiunile vecine ca și înainte.

▲ Armata americană în timpul invaziei din Granada din 1983, cu scopul răsturnării regimului comunist. Granada alesese calea comunismului sub influența Cubei.

▼ Expatriați cubanezi arestați. Planul inițial al lui Castro și Guevara de a debarca în Cuba eșuează atunci când sunt arestați.

▸ Proiectile la bordul unei nave sovietice cu destinația Cuba. Sovieticii se pregăteau pentru un război nuclear de amploare împotriva Statelor Unite, iar Cuba era locația perfectă de lansare a rachetelor către America.

America de Sud este cuprinsă de entuziasm

Dispariția de după discursul în fața Națiunilor Unite

În DECEMBRIE 1964, a avut loc un eveniment incredibil: Che Guevara și-a făcut apariția la New York City. Deși criza rachetelor cubaneze fusese evitată, Cuba încă nu întreținea relații oficiale cu Statele Unite.

A mers la New York pentru a participa la Conferința Națiunilor Unite ca delegat din partea Cubei. A vorbit cu entuziasm despre revoluția cubaneză, despre intervenția CIA și despre exploatarea americană a țărilor din America Latină. Delegatul american a părăsit sala, furios. Guevara a fost în mod clar încântat de ocazia de a-și admonesta cel mai mare dușman chiar pe teritoriu american, sub ochii delegaților din întreaga lume. Guevara a fost aclamat de comuniști și anti-americani, însă nemulțumirea sa nu se limita la Statele Unite.

În ianuarie 1965, a plecat într-o nouă călătorie în străinătate, trecând prin Ghana, Guineea și Cairo, unde a făcut o declarație extrem de controversată. A criticat aspru URSS, o țară comunistă care se presupunea a fi cel mai important aliat al Cubei. „Din nefericire, singura concluzie pe care o pot trage este că o anumită țară comunistă a devenit între timp pur și simplu imperialistă." „Ar trebui să primim arme pe gratis." Își exprima astfel nemulțumirea la adresa modului în care Rusia se folosea de puterea sa militară pentru a controla alte state comuniste mai mici. Critica a constituit un adevărat șoc pentru URSS, care până atunci îi asigurase un ajutor semnificativ Cubei. Liderii sovietici s-au gândit că ar fi bine să nu dea naștere la controverse sub ochii delegaților din întreaga lume. Pe de altă parte, liderii cubanezi se simțeau și mai jigniți decât sovieticii, astfel încât au avut grijă să specifice clar faptul că declarația lui Guevara nu reprezenta opiniile tuturor cubanezilor. Castro era și el deranjat de tendințele imperialiste ale URSS însă, în calitatea sa de șef al statului, a decis că tăcerea e cea mai bună alegere. Privind la rece situația, era cât se poate de clar ce avea să i se întâmple Cubei, aflate atât de aproape de Statele Unite, în cazul în care ar fi pierdut sprijinul sovietic. Orice s-ar fi întâmplat, se gândeau Castro și miniștrii săi, Cuba trebuia să facă precum doreau sovieticii. La întoarcerea acasă, Guevara a avut o discuție îndelungată cu Fidel Castro. Nu se știe care au fost punctele luate în discuție, însă în mod sigur Castro a menționat probleme provocate de criticile la adresa URSS.

La scurtă vreme după aceea, Guevara a dispărut. S-au răspândit zvonuri despre locurile unde s-ar fi putut duce. Existau voci care pretindeau că fusese ucis de Castro din pricina comentariilor la adresa URSS. Pentru a risipi aceste zvonuri,

▲ Guevara în timpul discursului din fața Națiunilor Unite. Opiniile sale radicale și comportamentul imprevizibil au pus deseori Cuba într-o situație delicată.

▲ Copii amerindieni. Au trăsături rasiale mai apropiate de ale asiaticilor decât de cele caucaziene.

DIN CULISE

POPOARELE DIN AMERICA LATINĂ

În America Latină trăiesc amerindieni, creoli, metiși, mulatri, zambo, negri și numeroase alte rase. Amerindienii sunt locuitorii inițiali din acea regiune, înainte de sosirea europenilor. Creolii se referă la cei de rasă caucaziană născuți în America de Sud, metișii sunt un amestec de sânge caucazian și amerindian, mulatrii sunt în parte negri, în parte caucazieni, iar zambo sunt un amestec de amerindieni și negri.

Acest amestec de rase pe continent nu este un rezultat întâmplător. La începuturi, singurii locuitori erau amerindienii, dar sosirea caucazienilor a dus la nimicirea incașilor și aztecilor, la înrobirea băștinașilor supraviețuitori și la aducerea sclavilor africani ca forță de muncă suplimentară.

Prin urmare, fiecare rasă s-a bucurat de un anume statut. Creolii se aflau în vârful ierarhiei sociale, urmați de metiși, mulatri, negri, zambo și amerindieni. Acest sistem rasist nu mai există, însă componența rasială a populației a avut în mod sigur o anumită contribuție la unele dintre revoluțiile desfășurate în America de Sud.

◂ Castro îl îmbrățișează pe Hrușciov. Castro împărtășea dezgustul lui Guevara la adresa Uniunii Sovietice, însă a avut grijă să nu își facă opiniile publice.

acesta a făcut publică pe 1 aprilie o „scrisoare de adio" a lui Guevara.

„Atâta vreme cât vor exista oameni în căutare de libertate, voi fi alături de ei, să îi ajut. Revoluția sau moartea - până la victoria supremă."

Guevara renunțase, de fapt, de bunăvoie la cetățenia cubaneză înainte de a părăsi țara și menționase că avea să stea în Cuba vreme de cinci ani înainte de a pleca. Însă, odată dusă la bun sfârșit misiunea sa în Cuba, pentru cine mai avea să lupte Guevara?

Și-a stabilit un nou țel: o revoluție mondială. Uniunea Sovietică reușise să convingă multe țări să se revolte și să devină comuniste însă, în ochii lui Che, URSS nu reprezenta comunismul adevărat. Pentru a-și împlini visul unui comunism adevărat, s-a decis să ajute oricare țară ar dori să participe la revoluția mondială. A trimis un mesaj lumii, declarând: „Haideți să avem un nou Vietnam, de două ori, de trei ori, de mii de ori!" Făcea referire la Războiul din Vietnam, în care facțiunea de nord, Viet Nam, a fost victorioasă împotriva Statelor Unite. Un asemenea mesaj constituia o declarație de război la adresa Americii și a tuturor țărilor imperialiste.

Moartea în junglă

Revoluția mondială a lui Guevara a început în Congo, aflat atunci sub dominație belgiană, iar localnicii se luptau din răsputeri pentru dobândirea independenței. Guevara s-a ascuns în păduri și a dus un război de gherilă alături de ceilalți soldați, însă din nefericire, revoluția a eșuat. Atunci, Guevara și-a schimbat ținta și a decis să lupte alături de bolivieni. În acea vreme, Bolivia era guvernată de un dictator, iar oamenii erau nevoiți să îndure suferințe dincolo de orice descriere. Cu siguranță o revoluție avea să fie de bun augur.

În noiembrie, s-a îndreptat spre Bolivia și a început războiul de gherilă alături de încă 40 de persoane. Însă și aici avea să fie dezamăgit: după 11 luni de lupte, eforturile nu păreau să dea deloc rezultate mai bune. Nu s-a bucurat de sprijinul țăranilor, cum anticipase, muncitorii nu au organizat nici ei, la rândul lor, revolte sau demonstrații violente. Nu vedea nicio finalitate a acestui război și a fost în câteva rânduri trădat de membri din propria armată.

Guvernul din Bolivia, pe de altă parte, anticipase această întorsătură a lucrurilor. Se afla la mila gherilelor, însă Statele Unite i-au asigurat ajutor militar și au trimis Beretele Verzi în Bolivia pentru a ajuta la zdrobirea revoluției.

Ziua de 8 octombrie 1967 avea să fie fatidică. Astmul de care suferea Guevara se înrăutățise, astfel încât nu îi mai putea conduce pe rebeli. Ca și cum acesta era momentul mult-așteptat, guvernul a lansat raiduri împotriva lor. Luate prin surprindere, gherilele au suferit pierderi grele. Guevara a continuat să lupte până când arma i s-a defectat, însă fusese deja rănit în bătălie și luat captiv. A fost executat în ziua următoare, deoarece președintele bolivian se temea că avea să evadeze și a cerut execuția sa imediată. Trupul i-a fost plimbat pe străzi, în văzul tuturor, de parcă ar fi fost un animal. Viața lui Guevara a luat sfârșit pe același continent pe care se născuse și crescuse, pe același pământ în care își făurise spiritul revoluționar.

Ulterior, trupul i-a fost îngropat într-un loc secret, rămas necunoscut timp de mulți ani. Însă în 1997, o echipă de cercetare mixtă finanțată de Cuba și Argentina i-a descoperit rămășițele pământești și le-a adus la Santa Clara, Cuba, unde a fost ridicat un monument comemorativ în onoarea sa.

Ultimele cuvinte ale lui Guevara s-au adresat soldaților din armata boliviană: „Eu sunt Che. Valorez mai mult mort decât viu".

▲ Guevara, la scurt timp după execuția sa. Trupul neînsuflețit i-a fost îngropat într-un mormânt secret, deoarece autoritățile din Bolivia se temeau că grupările pro-Guevara ar invada și ataca țara dacă localizarea mormântului ar fi adusă la cunoștința opiniei publice.

▼ Rămășițele deshumate ale lui Guevara la sosirea de pe aeroportul din Havana. Trupul i-a rămas timp de mulți ani într-un mormânt necorespunzător din Bolivia, dar vechiul său camarad, Castro, a ordonat funeralii fastuoase pentru acest erou.

Un război fără mijloace împotriva unui duşman cu armament modern

Guevara nu era soldat, nici Castro, marele lider al gherilelor. Nu aveau arme adevărate, erau puţini la număr şi nu beneficiau de nici un ajutor străin. Pe de altă parte, armata lui Batista avea experienţă în războiul aerian, terestru şi maritim şi beneficia şi de un ajutor substanţial din partea Statelor Unite. Şi totuşi, la final, membri gherilei au fost cei care intonau cântece victorioase. Cum a reuşit Guevara să îşi pună în aplicare planurile secrete pentru a câştiga războiul?

Metoda de supravieţuire

PE 2 DECEMBRIE 1956, expediția lui Guevara a ancorat pe malul cubanez la bordul vasului Bunicuța și a fost observată aproape imediat de una dintre navele lui Batista. Bombardamentul a început pe loc, Bunicuța a fost cuprinsă de flăcări, iar luptătorii de gherilă au încercat să ajungă pe țărm, numai ca să aibă parte apoi de bombardamentul nimicitor al avioanelor de vânătoare.

În cele din urmă, ca urmare a bombardamentelor neîncetate și al raidurilor armatei, din cei 82 de membri ai gherilei mai rămăseseră doar 16 o lună mai târziu. În plus, nu aveau armament adevărat. Armata lui Batista consta din 35.000 de soldați, având în dotare portavioane și tancuri, în timp ce puterea armată a gherilelor era aproape nulă.

Și totuși, nu s-au lăsat cuprinși de disperare. Sub conducerea lui Castro, s-au îndreptat spre munți și au îndurat atacurile, așteptând cu răbdare momentul potrivit pentru a acționa. Au realizat contacte cu tovarășii din orașe, și foarte curând, au putut organiza demonstrații împotriva lui Batista pe tot teritoriul țării.

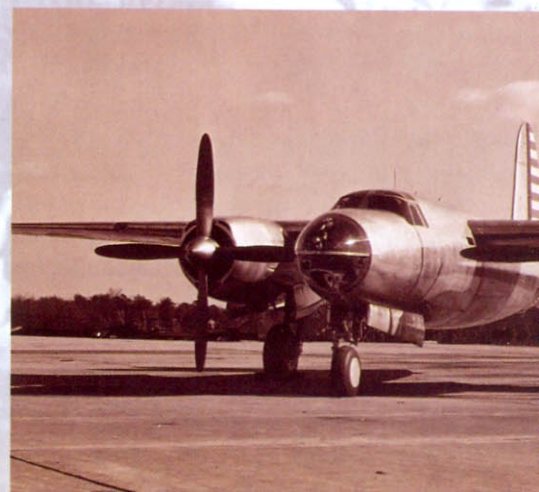
Într-un război de durată, cel mai important factor îl constituie hrana. La început, soldații au cărat o cantitate minimă de hrană, necesară pentru supraviețuire, și trăiau permanent la limita foametei. Ronțăiau trestie de zahăr găsită pe câmpuri și mâncau fructe culese din cactuși. Beau apa colectată în crăpăturile stâncilor mari, iar uneori erau nevoiți să mănânce pisici sălbatice.

Hrana adusă cu ei dispărea deseori în timp ce se retrăgeau din fața dușmanilor. Unul dintre subordonații lui Guevara a trebuit să aleagă între un prosop și conserve de hrană, înainte de a fugi, și a ales prosopul, pentru că era mai ușor. Lipsa de hrană pe câmpul de bătălie este echivalentul lipsei de arme.

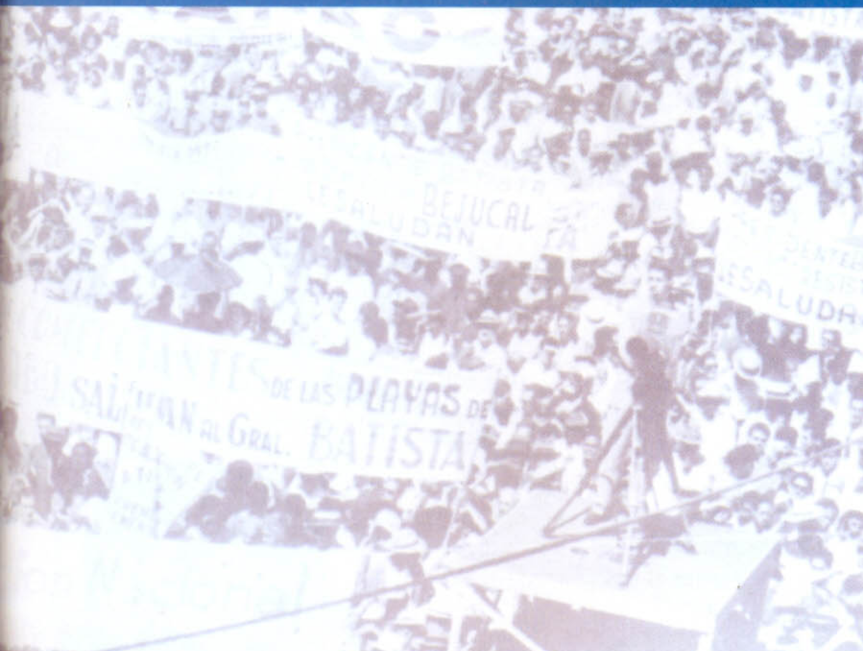
În ciuda acestui aspect, Guevara nu ducea niciodată prea multă mâncare cu el. „Nu vreau să mor pe stomacul gol," obișnuia el să spună, așa încât mânca pe loc orice hrană găsea. „Nu am probleme dacă nu mănânc în fiecare zi, dar atunci când mănânc, mănânc mult.", spunea Guevara, explicând că era o metodă bună de soluționare a

◂ Tancuri cu blindaj ușor folosite de armata lui Batista. Aceste vehicule erau mult mai puternice decât oricare dintre cele aflate în posesia gherilei.

▸ Bombardiere americane B-26 folosite de armata lui Batista. Bombele lansate de inamic aveau un efect devastator asupra gherilelor, care nu aveau nicio modalitate de a riposta sau de a se apăra.

Mulțimea sărbătorește alegerea lui Batista ca președinte al țării. Populația se temea de puterea militară a guvernului, astfel încât se prefăceau că îl sprijină pe președinte.

▲ Soldați din armata națională: mulți ca număr, dar cu prea puțină dorință de a lupta.

▼ Tanc furat de la armata națională. Uneori, membri gherilei reușeau să captureze armament greu, de asalt.

problemei transportului alimentelor atunci când se aflau în mișcare.

Lipsa medicamentelor și a instrumentarului medical era o altă problemă importantă. În cazul lui Guevara, atât ca bolnav de astm, cât și ca medic, era un aspect care îl putea costa viața. Ajunsese totuși să treacă peste atacurile de astm cu ajutorul unor substitute neobișnuite; de exemplu, usca mazăre dulce și îi dădea foc pentru a-i alina crizele de astm. Folosea gloanțe goale în tratamentul cariilor, iar în loc de anestezie, îl înjura cu glas tare pe pacient, în timp ce îl opera.

Dormeau pe pământul tare și îndurau multe alte greutăți, dar de îndată ce sătenii au prins de veste de existența lor, le-au oferit mâncare și adăpost, astfel încât viața li s-a ameliorat treptat.

Tactici militare neobişnuite

Oricât de mult timp erau nevoiți să aștepte până să facă următoarea mișcare, dacă inamicul venea asupra lor, erau nevoiți să lupte. Ceea ce reprezenta o altă problemă gravă pentru luptătorii de gherilă, deoarece duceau lipsă de arme și muniție. În mod normal, le furau de la inamic, însă nu era deloc ușor. În decursul unei lupte, gherilele furau 70 de gloanțe de la inamici, care tocmai folosiseră 900 de gloanțe împotriva lor.

Pentru a câștiga un oarecare avantaj, membrii gherilei făceau uz de metode de luptă incredibil de primitive, care par să fie scoase direct dintr-un serial TV de ficțiune. În loc de grenade, azvârleau dinamită; incendiau clădiri folosind cocktailuri Molotov; săpau gropi în care să cadă inamicul. Înălțau steaguri cu lozinci provocatoare pentru a distrage bombardierele. Se foloseau de furtunurile de pe camioanele de pompieri pentru a împroșca inamicii cu benzină și a le da foc. Pe deasupra, lansau „atacuri acustice"; când, așa cum arată și numele, începeau cu toții să zbiere cu furie, speriindu-i pe atacatori.

Și totuși aceste tactici simple erau suficiente pentru a provoca pierderi în rândul forțelor naționale, care nu erau în mare parte altceva decât niște păpuși îmbrăcate în uniforme militare și înghesuindu-se în număr formidabil. Și chiar dacă luptătorii de gherilă nu aveau arme, soldații se temeau pentru propriile vieți, iar la apariția unuia se și retrăgeau imediat. De fiecare dată când situația lua o turnură disperată, se predau, iar pe măsură ce atacurile de gherilă au crescut ca frecvență, moralul soldaților a scăzut considerabil, astfel că se întâmpla uneori să se predea în grup, alături de comandanți.

E de la sine înțeles că armata nu era compusă numai din nevolnici, iar diferența de echipament era una considerabilă. Gherilele nu puteau contracara în nici un fel atacurile aeriene sau pe cele cu tancuri. Guevara a decis să înființeze o făbricuță de armament în zona în care stăteau și acolo să fabrice arme pe cheltuiala lor. Se foloseau de bombele inamicului pentru crearea propriilor arme; reciclau praful de pușcă din bombele neexplodate. Această fabrică a crescut treptat, astfel încât în 1957 era capabilă să producă artilerie ușoară.

Câştigarea sufletelor oamenilor

Luptătorii de gherilă, aflați într-o situație nefavorabilă în ceea ce privește proviziile și hrana, mai aveau o altă problemă semnificativă: înrolarea soldaților. Un luptător nu putea să facă mai mult decât făcea, iar ei, spre deosebire de armată, nu aveau un sistem de recrutare. Exisa o singură metodă: împrietenirea cu sătenii întâlniți. Astfel una dintre trăsăturile de caracter cele mai importante ale unui lider de gherilă era carisma. Din fericire, atât Guevara cât și Castro o posedau din plin. Erau doi optimiști care nu renunțau niciodată, oricât i-ar fi costat, și le vorbeau cu mândrie sătenilor despre idealurile lor.

Ca medic, Guevara făcea controale medicale de rutină în rândurile sătenilor. Evident, nu primea nicio răsplată financiară, dar astfel le-a câștigat treptat încrederea. Îi trata și pe soldații inamici care se predau și uneori îi elibera. Iar dacă vreun membru al gherilei decidea că această viață nu i se potrivea, îl lăsa să plece fără să fie pedepsit.

Își petrecea timpul învățându-i pe țăranii analfabeți să scrie și să citească. Motivația nu era datoria sa de comandant, ci faptul că le era milă de ei.

O întâmplare anumită spune foarte multe despre bunătatea lui Guevara. Avea întotdeauna cu el un șoricel în rucsac, și ori de câte ori avea ceva timp liber, se juca cu el, așezându-l în pălărie sau lăsându-l să îi stea pe umeri. Altă dată, a descoperit o rață rănită și a tratat-o. Și toate acestea pentru că avea credința fermă că în Cuba, singura clasă privilegiată trebuia să fie copiii, de aceea îi ajuta mereu pe cei mici și neajutorați să îndure tragediile războiului.

Pe de altă parte, Guevara era un luptător neînfricat, care se afla deseori în prima linie și pregătea drumul către victorie. Atunci când membrii gherilei erau nevoiți să se retragă, mergea mereu în urma lor în timpul retragerii către tabără. Atunci când aveau loc raiduri aeriene, în loc să se ascundă în buncăre, se spune că mergea pe afară să privească avioanele inamice.

Atât subordonații, cât și sătenii îl îndrăgeau și îl numeau cu mare drag „Che", uneori chiar și „Usted". Acesta din urmă este un termen politicos pentru „dumneavoastră" în spaniolă. Ambele supranume erau destul de ciudate, însă reflectau admirația pe care i-o purtau prietenii și oamenii din subordine.

Membrii gherilelor ce au luptat sub conducerea lui Guevara și a lui Castro au avut parte din plin de inspirație și de o dorință puternică de eliberare a Cubei.

Guevara își permite o pauză de odihnă în timpul „lungului marș" din 1958.

◂ Castro, în mijloc, punând la cale o strategie. Guevara conducea un corp diferit de armată, însă cei doi făceau un schimb regulat de informații și desfășurau deseori operațiuni concertate.

▸ Mulți dintre membri gherilei erau femei. Și-au descoperit astfel adevărata vocație și au luptat în primele linii.

VISUL NĂRUIT ÎN BOLIVIA
DE CE A EȘUAT STILUL REVOLUȚIONAR CUBANEZ?

Revoluționarii priviți ca teroriști

După revoluția din Cuba, Guevara a scris o carte intitulată „Războiul de gherilă”. După cum o arată și numele, în ea a descris tactici utile de gherilă bazate pe propria experiență. Într-o frază spunea: „dacă un grup de 30-50 de soldați devotați se reunesc oriunde în America latină, vor avea puterea necesară de a porni o revoluție.” Și într-adevăr, revoluția cubaneză a început de la câtiva luptători și s-a finalizat prin dobândirea independenței țării.

Este însă această tactică aplicabilă altor cazuri? Pornind de la această opinie, a declanșat războaie de gherilă în Congo, apoi în Bolivia, dar cu rezultate dezastruoase. În jurnalul său, publicat post mortem, a descris în detaliu perioada petrecută în Bolivia, dar notițele sunt mult mai întunecate și arată o deprimare profundă, care nu apărea în notițele din timpul revoluției cubaneze.

Un posibil motiv ar fi faptul că, spre deosebire de Cuba, așezată în Marea Caraibelor și bucurându-se de clima sa caldă, Guevara a trebuit să lupte de această dată în munții Anzi, unde vremea era nemiloasă. Iar cel mai important motiv pentru care se simțea deprimat a fost imposibilitatea de a câștiga încrederea și sprijinul localnicilor, așa cum se așteptase. Spre deosebire de sătenii cubanezi, care făcuseră tot posibilul să îi ajute pe luptători și efortul revoluționar, bolivienii se purtau cu răceală. Le ofereau adăpost și hrană, însă nu apreciau cu adevărat motivul pentru care Guevara și camarazii săi veniseră acolo. Guevara era îngrijorat de atitudinea localnicilor și multe rânduri din jurnal sunt pline de disperare.

Privind situația de cealaltă parte a baricadei, criticile aduse de el nu sunt drepte. Mai întâi de toate, cubanezii s-au ridicat la luptă ei înșiși, pornind revoluția, dar în cazul Boliviei, revolta nu a fost începută de bolivieni. Guevara și camarazii săi erau cu toții niște străini, care încercau să declanșeze război în țară. În plus, majoritatea bolivienilor erau descendenți direcți ai băștinașilor indieni, care locuiseră inițial pe acest teritoriu. Deși născuți cu toții pe același continent, localnicii nu puteau să își încredințeze libertatea unor oameni care le erau diferiți, din punct de vedere fizic. În Cuba, unde jumătate din populație este de origine spaniolă, rasa nu fusese niciodată adusă în discuție. În esență, cele două țări erau foarte diferite, iar Guevara, prea prins în propriul entuziasm revoluționar, nu a realizat niciodată acest lucru. În final, îndurând opresiuni îngrozitoare din partea guvernului, localnicii nu au simpatizat niciodată cu gherila, percepându-i pe luptători mai degrabă ca pe niște teroriști ce încercau să declanșeze un război civil.

◂ Beretele Verzi, trupe speciale ale armatei Statelor Unite folosite în Vietnam și Bolivia, care erau specializate în lupta împotriva gherilei.

La țară sau în oraș?

Guevara credea cu tărie că revoluțiile trebuie realizate în forță de către oameni care aveau experiență în răsturnarea guvernelor. Credea că revoluțiile gravitează în jurul unui grup de luptători de gherilă, iar „partidele politice” înființate de oameni aflați în căutarea schimbării nu sunt altceva decât un ocol ineficient pentru a ajunge la aceeași destinație. Guevara împărtășea vederile revoluționare de dinaintea revoluției rusești. Comparându-i punctul de vedere cu cel al lui Lenin sau al lui Mao Tse-Tung, este clar că ideile sale aparțin întrucâtva unei epoci anumite.

Guevara a declarat, de asemenea, că „lupta trebuie să se desfășoare la țară,” și a decis astfel să rămână în munți fără să mențină contactul cu orășenii. Unul din motivele succesului de care s-a bucurat revoluția cubaneză a fost faptul că studenții au început mobilizarea, iar muncitorii au sabotat guvernul. Castro întreținea în secret legături cu locuitori din orașe, care puteau să declanșeze un haos uriaș și distrugeri considerabile, deturnând atenția armatei de la gherile. Totodată, aceștia din urmă primeau

▴ Susținătorii gherilei din orașele cubaneze încercau să trimită arme de contrabandă la țară, în timpul revoluției cubaneze. Încercau cel puțin să le ofere un sprijin moral luptătorilor.

multe provizii din orașe; de exemplu, în 1957, un membru al gherilei i-a trimis lui Ghevara, din oraș, 200 de haine, 75 de perechi de pantaloni, 150 de perechi de șosete și 17.000 de pachete de muniție.

Cu toate acestea, Guevara nu a recunoscut niciodată efectul pe care luptele urbane l-au avut asupra revoluției, criticându-l pe Castro în câteva rânduri pentru trimiterea gherilelor în orașe. Credea că declanșarea unei revoluții în orașe era mult prea radicală; percepea orașele drept centre de spionaj, niște locuri dezgustătoare unde se adunau burghezii. Astfel încât nu s-a așteptat defel la ajutor din partea bolivienilor care locuiau la oraș. Este clar că nu a învățat o lecție esențială a revoluției cubaneze.

Pe de altă parte, inamicul a fost pregătit pentru orice. Statele Unite îl urmăriseră cu atenție pe Guevara după evenimentele din Cuba, astfel încât au trimis pe loc Beretele verzi în Bolivia, imediat ce au prins de veste de noul plan al lui Che. Aceștia au înăbușit rebeliunea cu succes, iar Guevara nu a reușit astfel să „exporte” revoluția cubaneză pe teritoriul Boliviei. Eșecul i-a marcat și sfârșitul vieții. Această personalitate atât de importantă a avut parte de o moarte cât se poate de banală. Guevara a părăsit lumea la fel cum a fost adus în ea: complet pe neașteptate.

Ambiţioşii luptători pentru libertate din America de Sud

America Latină se confruntă în continuare cu multe probleme interne şi externe. Oamenii suferă în continuare din pricina oprimării dictatorilor şi a exploatării străine. Totuşi, luptătorii pentru libertate îşi fac apariţia de nicăieri. Mulţi dintre ei îşi sacrifică viaţa în lupta pentru semeni şi se împotrivesc dictaturilor. Apoi, după un efort curajos, părăsesc scena politică.

Cel mai bun prieten al lui Che și camarad de arme în Cuba

Fidel Castro (1926-)

Fidel Castro este cel de-al doilea fiu al unui producător de fructe, care avea o plantație de trestie de zahăr. Familia era înstărită, iar Fidel a crescut complet lipsit de griji. Chiar avea o apreciere deosebită pentru Statele Unite dar, după ce a crescut, capitaliștii americani l-au deposedat pe tatăl său de acea plantație, dând naștere spiritului său anti-american.

Castro și-a obținut licența în științe politice înainte de a candida pentru președinție ca membru al partidului socialist. Exact în această perioadă, Batista a inițiat lovitura de stat, iar guvernul militarist astfel instituit a respins constituția. Supărat, Castro l-a dat în judecată pe Batista însă magistrații, temându-se de acesta din urmă, au refuzat cazul.

Înfuriat, Castro a atacat cazarma din Moncaya Bayamo în 1954, în fruntea unui grup de 125 de oameni, acesta marcând începutul unor nenumărate revolte împotriva lui Batista. Atacul a fost clar unul nesăbuit, dar Castro l-a considerat o declarație politică. Cu alte cuvinte, a considerat că acest atac îi va încuraja și pe alții să procedeze la fel. După cum el însuși prevăzuse, atacul asupra cazărmii s-a soldat cu un eșec, dar, ca urmare a exilării sale din Cuba, alți cubanezi nemulțumiți au format o rețea subterană, punând la cale revoluția. Revenind în țara de baștină din Mexic, la bordul Bunicuței, a reușit să îl trimită pe Batista în exil folosindu-se tocmai de această rețea subterană și a ajutat Cuba la reconstrucția administrației guvernamentale.

În momentul declanșării revoluției, Castro era socialist, fără să se împotrivească neapărat comunismului. Inițial a încercat să instaureze un guvern moderat, dar ca urmare a presiunilor exercitate de Guevara și alți luptători din gherilă, țara a devenit din ce în ce mai comunistă.

Ca ofițer militar, Castro a dat dovadă de excelente aptitudini de comandant. Deși a delegat comanda unei părți din armată lui Guevara, el a fost creierul din spatele întregii operațiuni. Cei doi nu au căzut mereu de acord, deoarece Guevara era un om foarte direct, iar Castro un realist. Această tendință a continuat și după revoluție: Castro susținea planuri realiste, mai cuprinzătoare, în timp ce Guevara era în favoarea acțiunilor simple și impulsive. Acest antagonism se datora personalităților diferite, care erau în același timp complementare și le permiteau să lucreze bine împreună.

După moartea lui Guevara, Castro a condus țara prin Războiul Rece și până în ziua de azi, devenind unul dintre cei mai longevivi șefi de stat din lume.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

Allen Dulles (1893-1969)

Directorul CIA din acea vreme. A pus la cale mai multe comploturi împotriva guvernului cubanez, inclusiv asasinarea lui Castro și Guevara. A fost ulterior eliberat din funcție de Kennedy, care nu îi aproba metodele.

Mahatma Gandhi (1869-1948)

A condus cu succes demonstrații non-violente în India pentru eliberarea țării de sub conducerea britanică. Guevara admira sacrificiul de sine al lui Gandhi și era profund emoționat de povestea sa.

John F. Kennedy

Fidel Castro

Ho Și Min (1890-1969)

Părintele Vietnamului. A condus demonstrațiile anti-franceze, luptând apoi împotriva Statelor Unite. Guevara a fost impresionat de sprijinul neabătut acordat de întreaga țară în lupta pentru câștigarea independenței.

Pancho Villa

Tupac Amaru II

Juan Domingo Peron

Karl Marx (1818-1883)

Economist german care a inițiat ideea comunismului. Ca rezultat al teoriilor sale, au apărut partide comuniste în întreaga lume. Guevara a fost puternic influențat de lucrările lui Marx și a aderat la rândul său la comunism.

Mao Tse-Tung

Nichita Hrușciov (1894-1971)

Prim-ministru al Uniunii Sovietice în acea vreme. A dezavuat politica de teroare a predecesorului său Stalin și a reușit să reducă tensiunile dintre Uniunea Sovietică și Statele Unite. A avut, pe de altă parte, probleme cu China și s-a luptat cu dificultăți pe plan intern.

Oameni cu opinii similare
Relații politice
Adversari politici
Inamici

▲ Personajele din casetele pe fundal gri sunt prezentate detaliat în acest capitol.

Un dictator anti-american neobișnuit

Juan Domingo Peron (1895-1974)

Peron este considerat unul dintre cei mai influenți politicieni moderni din Argentina, însă o astfel de etichetare urmează unui lung șir de argumente contradictorii.

Pe de o parte, se argumentează că a fost un socialist progresist, pe baza numeroaselor revoluții la care a participat în perioada de început a carierei sale politice. Pe de altă parte, cei care argumentează că a fost un dictator de extremă dreaptă, susțin că nu a fost altceva decât un comandant militar care a pus la cale o lovitură de stat, a reglementat libertatea de expresie și a eșuat în tentativa de reformă economică a țării. Este interesant de remarcat însă că opinia lui Guevara nu intră în niciuna din cele două categorii.

Guevara a părăsit Argentina parțial din pricina urii familiei sale față de președintele Peron. Însă într-o scrisoare ulterioară, adresată tatălui său, Guevara menționează că „Orice s-ar întâmpla, Argentina trebuie să își sprijine președintele." Era convins că pentru a rezista presiunilor externe din partea Statelor Unite, țările din America Latină au nevoie de patrioți adevărați care să guverneze națiunile. În acea epocă, Guevara devenea din ce în ce mai anti-american, ca urmare a călătoriei în Guatemala și Mexic. Deși își părăsise țara natală, prefera să o vadă sub conducerea unui dictator decât sub controlul capitaliștilor americani.

Juan Domingo Peron s-a născut la periferia orașului Buenos Aires. În 1911, a făcut școala militară și a intrat ulterior în armată. În 1943 a participat la lovitura de stat condusă de armată, cu ajutorul țării vecine, Brazilia, și a fost desemnat ca secretar de stat al Ministerului Muncii, pentru ca ulterior să își croiască drum până la poziția de vice-președinte. Un anti-american fervent, în timpul mandatului său ca șef al Ministerului Muncii, l-a acuzat pe președinte de simpatii americane, după ce acesta a declarat război Japoniei și Germaniei. Această acuzație controversată l-a adus în situația de a-și depune demisia în câteva rânduri. Statele Unite nu au contenit cu criticile la adresa guvernării sale, însă Peron nu a permis niciodată amestecul acestora în politica argentiniană. Se găseau prea puțini politicieni pe tot teritoriul Americii de Sud care să fie gata să tensioneze relațiile cu SUA într-o asemenea măsură.

A sprijinit cu putere drepturile muncitorilor, o caracteristică neobișnuită la dictatorii din acea vreme. Peron a devenit președinte în 1946 și a urmărit dezvoltarea economică și industrializarea țării, dar în 1955 a plecat în exil, ca urmare a unei lovituri de stat. A revenit în Argentina 18 ani mai târziu, ca președinte, însă a decedat subit după numai 9 luni, în urma unui atac de cord.

Conducătorul unei superputeri mondiale care îl considera pe Che un inamic personal

John Fitzgerald Kennedy (1917-1963)

Guevara îl considera pe John F. Kennedy drept unul dintre cei mai mari rivali ai săi, alături de Batista. La doi ani după revoluția cubaneză, Kennedy a devenit cel de-al 35-lea președinte american, a evitat un potențial conflict cu Uniunea Sovietică și a investit multă energie în asigurarea păcii mondiale. Pe de altă parte, a menținut poziția agresivă a predecesorilor săi împotriva Americii de Sud și chiar a aprobat un plan de invazie a Cubei.

Unul din motivele pentru care Statele Unite se amesteca într-o asemenea măsură în problemele țărilor latino-americane este importanța deosebită pe care America de Sud o reprezintă pentru SUA. Marile corporații americane aveau investiții uriașe în America de Sud. În Cuba, de exemplu, înaintea revoluției, 40% din terenul arabil era proprietatea corporațiilor americane. Acesta este motivul pentru care SUA nu puteau sta să urmărească în liniște evenimentele din Cuba, fără să acționeze la rândul lor. Americanii au privit cu extremă suspiciune reformele agrare inițiate de Guevara, care stipulau ca terenurile să fie confiscate de la marile corporații și împărțite săracilor. SUA au finanțat lovitura de stat reușită din Guatemala, pentru a se asigura că asemenea reforme agrare nu aveau să fie puse vreodată în practică.

Acestea ar fi motivele pentru care America a obstrucționat deseori politica Cubei. Însă a servit tocmai la împingerea Cubei de partea URSS și aproape că a condus, până la urmă, la un război nuclear între cele două superputeri.

Ajungând atât de periculos de aproape de un război devastator, Kennedy și-a anunțat dorința de promovare a păcii mondiale. A pretins că dacă America va instaura cu forța un regim pacifist într-o anumită țară, nu se va ajunge niciodată la pacea adevărată. „Utilizarea dialogului pentru soluționarea problemelor și expansiunea militară într-un ritm lent vor aduce beneficii atât Statelor Unite, cât și Uniunii Sovietice," declara Kennedy, anunțându-și propunerea de dezarmare. A mai anunțat și încetarea testelor nucleare realizate de Statele Unite.

Această declarație a provocat uriașe controverse în SUA. Conservatorii pretindeau că începea să devină comunist, iar acesta ar fi fost motivul asasinării sale, potrivit unei versiuni. Ceea ce ar însemna că asasinarea sa la Dallas în 1963 ar fi un rezultat direct al revoluției cubaneze. Kennedy îi considera pe revoluționarii cubanezi drept cei mai mari inamici ai săi.

Părintele revoltelor populare

Tupac Amaru II (1742-1781)

Într-o scrisoare adresată mamei sale din Mexic, Guevara nota: „În martie, se va naște descendentul lui Tupac Amaru". Era felul său de a spune că prima soție, Hilda, avea să dea naștere în curând unui copil.

Tupac Amaru a fost un erou peruvian care a fost martor al distrugerii civilizației incașe de către armata spaniolă. Guevara îl amintea în scrisoare deoarece soția sa, Hilda, provenea din același sat cu Amaru. Există multe personalități istorice cu numele de Tupac Amaru, dar cel mai cunoscut dintre toți a fost Tupac Amaru II. Pe numele său real Jose Gabriel, acesta era un metis născut în Peru. Era comandant de divizie în armată, dar, la aflarea descendenței sale din Tupac Amaru, și-a schimbat pe loc numele. Tupac Amaru I a fost un prinț incas care a supraviețuit distrugerii imperiului de către spanioli și a luptat până la moarte la Machu Picchu, împreună cu alți supraviețuitori.

Aflând de faptele eroice ale predecesorului său, Tupac Amaru II, observând acțiunile desfășurate de spanioli în America de Sud, s-a decis să reclame teritoriul care odinioară aparținea incașilor. Cererea i-a fost complet ignorată de autoritățile spaniole, iar când a asistat la supliciul muncitorilor indieni forțați de un soldat spaniol să lucreze într-o mină în condiții abjecte, l-a executat pe soldatul în cauză. Indienii s-au adunat în forță în sprijinul său și au dat frâu liber frustrării acumulate la adresa spaniolilor. Revoltele civile s-au răspândit cu repeziciune în întreaga țară, până la granița cu Bolivia.

Forțele de ocupație spaniolă au reacționat violent la tentativa indienilor de a îi exila pe caucazieni și de a reface Imperiul Incaș, zdrobind cu repeziciune revolta. Tupac Amaru, aflat în custodia spaniolilor, a fost executat și dezmembrat.

În vremurile moderne, Tupac Amaru II este recunoscut ca eroul care a inițiat mișcarea de independență. Numeroasele răzmerițe care au avut loc în Anzi după moartea sa au fost în întregime inspirate din activitatea sa și se poate spune că este fondatorul revoltelor în stil latino-american.

Mexicanul puternic de la care comandanții de gherilă au învățat tactici militare

Pancho Villa (1878-1923)

Eroul mexican Pancho Villa s-a născut în 1878, într-o familie de țărani din nordul Mexicului. Pe numele său real Doroteo Arango Arambula, și-a arătat temperamentul nestăvilit încă de tânăr. La vârsta de 16 ani l-a împușcat pe moșierul care tocmai se certa cu sora sa mai mare, refugiindu-se apoi în munți, unde a dus o viață de bandit. A ajuns de temut din pricina hoției și a adoptat ulterior numele tatălui său, Francisco Villa. Pancho este un apelativ afectuos pentru Francisco. Era un bandit extrem de periculos și disprețuia metodele ocolite sau lașe. În 1910, a participat la efortul de a răsturna guvernul mexican, alăturându-i-se lui Emilano Zapata și Alvaro Obregon. Tacticile utilizate de Villa erau atât de iscusite, încât i se spunea deseori Napoleon. În bătălie, își dispunea cavaleria într-un șir lung, unic, care treptat se strângea în jurul inamicului. Nu-i făcea plăcere să stea în spatele frontului și să dea ordine, astfel încât se afla mereu în fruntea trupelor.

Nici după alungarea dictatorului mexican, țara nu a avut parte de pace, deoarece noii lideri politici se aflau pe poziții complet antagonice. În acea vreme, 90% dintre mexicani erau fermieri care nu dețineau pământ și care trăiau la bunul plac al moșierilor bogați, iar Zapata susținea reforme agrare radicale pentru a-i ajuta pe țărani. Pe de altă parte, Obregon, favoritul maselor, sugera schimbări moderate care să permită țării să se industrializeze. Între cei doi a izbucnit un conflict, iar la scurtă vreme după aceea, întreaga țară a fost înghițită de războiul civil.

Villa a luptat de partea lui Zapata, dar a fost lipsit de putere în fața mitralierelor lui Obregon. S-a predat și a devenit fermier, însă în 1923, la întoarcerea în orășelul natal, a fost împușcat mortal de niște localnici. A fost un anti-american convins și a trecut granița în mai multe rânduri, provocând răzmerițe în Statele Unite. Și, deși este reprezentat ca un erou în cântecele de leagăn mexicane, are o imagine foarte proastă în SUA.

În perioada petrecută în Mexic, Guevara a auzit legendele care circulau despre Villa și i-a împărtășit sentimentele anti-americane. Ulterior, când a fost comandant în forțele de gherilă, a încercat să pună în practică tacticile lui Villa pentru a evita captura. Influența lui Villa asupra lui Guevara s-a evidențiat în special către finalul efortului revoluționar, când Guevara avea obiceiul de a se furișa printre inamici și a-i ataca înainte ca aceștia să poată reacționa în vreun fel.

Liderul partidului comunist chinez admirat cu fervoare de tânărul Guevara

Mao Tse-Tung (1893-1976)

Guevara resimțea o admirație deosebită pentru Uniunea Sovietică și anticipa cu ardoare vizita în țara în care comunismul a început. Treptat, însă, și-a dat seama că guvernul spiona constant populația, o forța să muncească și trata celelalte state comuniste mai mici ca pe niște colonii. În timpul întâlnirilor cu sovietici, afla de la ei istorisiri despre mușamalizări de-ale guvernului și tăinuirea adevărului, care l-au tulburat profund pe Guevara. Pe de altă parte, avea încă o părere bună despre China. Era tot o țară mare, de talia Rusiei, dar avea încă o atmosferă plăcută. Pe deasupra, China îi fusese de mare ajutor Cubei după revoluție, când țara era practic în ruine. S-a îndrăgostit de această națiune și era profund fascinat de politica sa.

„China m-a învățat că revoluția cubaneză nu era în realitate o revoluție," declara Guevara în 1960 în timpul vizitei din China. Guevara a fost aclamat ca un erou în China și a avut o întâlnire emoționantă cu Mao Tse-Tung.

Mao Tse-Tung s-a născut către finele Dinastiei Qing în cătunul Shaosan din centrul țării. S-a alăturat partidului comunist chinez după înființarea acestuia și a ocupat funcția de președinte al partidului după instaurarea Republicii Populare Chineze. Și-a pierdut poziția după ce reformele sale revoluționare nu au avut succesul scontat, dar a revenit la putere în timpul Revoluției Culturale, unde a rămas până la moartea sa în 1976. A fost, de asemenea, comandantul armatei într-o serie de bătălii de durată împotriva revoltelor interne, împotriva Japoniei și a gherilelor, publicând apoi o carte intitulată „Lupta de gherilă". Tânărul Guevara vedea în Tse-Tung un mentor și îi purta un respect nețărmurit.

Când soția sa Hilda a născut o fetiță în 1956, Guevara a privit copilul și a exclamat: „Seamănă cu Mao Tse-Tung!" Avea o frunte înaltă, bărbie dublă și privire blândă. Cu excepția ochilor, nu era neapărat un chip cu care să te mândrești, dar pentru Guevara, un mare fan de-al lui Mao, copilul era frumos tocmai din acea pricină. Până la urmă, s-a dovedit că ajutorul acordat Cubei de China a fost o manevră politică inspirată pentru a câștiga respect în ochii statelor comuniste. Și deși China aspira să devină o altă Rusie, Guevara și-a păstrat respectul deosebit pentru această țară până când a murit.

Revoluționarul legendar – spiritul protestatar răspândit în întreaga lume

După moartea lui Guevara, renumele i-a devenit popular în întreaga lume. A demonstrat tuturor că războaiele se pot câştiga şi cu arme net inferioare, iar stilul său de viaţă liber, rătăcitor, a dat naştere „exploziei Guevara". Popularitatea nu i-a scăzut nici în timpurile noastre, chiar dacă Războiul Rece şi comunismul aparţin acum trecutului. Eroul latino-american a devenit o legendă şi este păstrat mereu viu în inimile oamenilor de pretutindeni.

Puterea eternă a „invenţiei"

ANII '50 ŞI '60 au fost deceniile dezvoltării mișcării comuniste. Guverne comuniste apăreau pretutindeni pe glob și aveau un efect de domino unul asupra celuilalt. Uniunea Sovietică se extindea treptat, absorbind din ce în ce mai multe țări est-europene în sfera sa de influență. Acest gen de acțiuni imperialiste desfășurate de guvernul sovietic constituiau o adevărată trădare la adresa tuturor celorlalte state comuniste, care credeau că URSS le va proteja împotriva Statelor Unite, astfel încât urmau întocmai instrucțiunile date de aceasta. Multe națiuni comuniste depindeau de Uniunea Sovietică pentru a le apăra în cazul crizelor, dar au fost dezamăgite. Cel mai bun exemplu în acest sens în constituie China; Mao Tse-Tung îl displăcea pe Hrușciov într-atât încât era cât pe ce să declanșeze un conflict armat cu Uniunea Sovietică. Acest conflict a provocat apariția unor probleme în rândul statelor comuniste, care se vedeau în imposibilitatea de a face alegerea justă.

Guevara le-a fost de mare ajutor în timpul acestor crize. Și-a îndreptat criticile atât la adresa Statelor Unite, cât și la adresa Uniunii Sovietice. Revoluția la nivel mondial era scopul său suprem și era de acord să acorde ajutor oricui se simțea oprimat și dorea să se revolte, curajul său inspirându-i pe mulți alții. Această tendință a continuat și după moartea sa. La vederea trupului neînsuflețit al lui Guevara, care-și dăduse viața pentru a sprijini revoluția dintr-o țară care nici măcar nu era a sa, mulți tineri curajoși au decis să devină „următorul Guevara" și s-au alăturat avântului revoluționar din întreaga lume. În Japonia, aceasta a fost o epocă a protestelor împotriva implicării americane în Vietnam și a tratatului de pace dintre Japonia și SUA. Guevara a fost cel care i-a inspirat pe toți acești oameni să își apere crezul în fața unor guverne din ce în ce mai puternice.

Mulți au interpretat greșit mesajul lui Guevara. Un grup antisemit a deturnat un avion, atacato-

Avion de asalt american folosit pentru a efectua bombardamente în nordul Vietnamului. Americanii au fost ținta criticilor severe pentru lansarea de bombardamente chimice lipsite de discernământ asupra Vietnamului de Nord.

Moderați sunt cei cărora le este teamă sau cei care se gândesc să ne trădeze într-un fel.

rii purtând tricouri cu chipul lui Guevara, iar în Bolivia, un grup necunoscut de teroriști, cunoscut sub numele de „Brigada Guevara" l-a asasinat pe președinte. Aceste grupări s-au folosit de violență pentru a îmbunătăți viețile unui număr mic de oameni, în numele lui Guevara. Terorismul e doar o modalitate prin care oamenii atrag atenția asupra crezului și existenței lor, și nu ar trebui comparat cu motivațiile care au dat naștere revoluției cubaneze. Guevara și adevărații săi urmași nu pot fi puși pe picior de egalitate cu teroriștii. În bătălie, acesta a dat dovadă de bunătate în fața inamicilor și i-a apărat mereu pe cei neajutorați.

Cuba post-Guevara

După căderea Zidului Berlinului la finele secolului al XX-lea, comunismul a dispărut brusc și revoluțiile au rămas în trecut. Eroii comuniști au fost treptat dați uitării. Și totuși mai sunt câțiva care încă se bucură de respect în lume, iar Guevara se numără printre ei.

Un motiv este faptul că a fost mai mult decât un simplu vehicul de facilitare a răspândirii marxismului. Citise opere publicate de Marx, Troțky, Mao Tse-Tung și alții, fiind ușor influențat de fiecare.

Analizând câteva idei pentru care Che lupta, cum ar fi protejarea celor slabi, refuzul ingerinței națiunilor puternice în politica locală etc., este evident de ce a devenit Che comunist. Nutrea un respect imens pentru Pancho Villa și Gandhi, fără ca vreunul dintre ei să fie comunist. Castro i se asemăna mult în acest sens. După revoluție, a încercat să conducă țara pe calea sa, și nu să copieze alte state socialiste și comuniste.

Amândoi aveau viziuni utopice pe care le-au făcut țeluri în timpul conducerii. Guvernul ar trebui să protejeze dreptul oamenilor la libertatea de exprimare, liderii trebuie să se ocupe de probleme de interes public, iar deciziile politice tre-

▲ Tancurile sovietice intră în Praga, capitala Cehoslovaciei. Uniunea Sovietică le considera pe celelalte state comuniste drept „țări satelit" și le exploata deseori.

◀ Președintele american Nixon în timpul vizitei din China din 1972. Problemele pe care China le avea cu Rusia au dus la o apropiere dintre China și America. Conflictul ideologic dintre est și vest a devenit astfel mult mai complicat.

▶ Studenți japonezi în timpul protestelor și mișcărilor sociale ale anilor '60 din secolul trecut.

◂ Președintele rus Gorbaciov în timpul vizitei din Cuba din 1989. Castro și-a păstrat poziția pro-sovietică după moartea lui Guevara, dar, la scurtă vreme după această vizită, Uniunea Sovietică s-a prăbușit.

▸ Transfugi cubanezi îmbarcați pe plute, încercând să se refugieze în Statele Unite. Cotele de producție greu de realizat îi determinau pe mulți să aleagă exilul.

buie să reflecte opinia publică. În timpul zilelor sale libere, Guevara mergea pe șantiere și îi ajuta pe muncitori. Acest spirit al unității naționale este exact ce căutau amândoi.

După moartea lui Guevara, la finele anilor '60, Cuba a intrat într-o perioadă de schimbare. Această perioadă, denumită complet eronat „epoca Guevara", a adus schimbări pe care Guevara în mod sigur nu le-ar fi acceptat. Guvernul a început să limiteze libertatea cuvântului și a interzis activitățile recreative; au fost implementate cotele obligatorii de producție și astfel și-a făcut apariția birocrația, spre surprinderea oamenilor obișnuiți. În această perioadă, aproximativ 100.000 de cubanezi au fugit din țară.

Ulterior, Castro a recunoscut că a fost o greșeală și a relaxat o parte dintre interdicțiile aplicate, însă din nefericire, bunul nume al lui Guevara a fost afectat pentru totdeauna.

Cuba este în continuare un stat comunist, sub conducerea lui Castro, însă restricțiile economice au fost îndulcite pentru a face loc unei piețe a liberului schimb. Fiind inițial un socialist, nu un comunist, Castro a revenit la idealurile de la începuturi.

▾ Comandantul afgan de gherilă Ahmad Shah Massoud. Obișnuia să subtilizeze provizii din camioanele de aprovizionare, complicând situația pentru armata sovietică. Subtilizarea proviziilor din camioane se număra, de asemenea, printre specialitățile lui Guevara.

Cheia războiului de gherilă

Guevara și revoluția cubaneză au deschis drumul unui val de schimbări în întreaga lume. În acea vreme, ideea unanim acceptată era că „fără un efort conjugat al gherilelor, localnicilor și fără ajutor străin, o revoluție nu este posibilă".

Și totuși, Guevara și adepții săi au demonstrat cum, fără a accepta ajutor străin, este posibil ca o revoluție să fie încununată cu succes. Pe deasupra, nu erau militari, ci mai degrabă luptători cu o pregătire non-militară. Guevara a atribuit victoria tocmai faptului că nu fuseseră pregătiți după tipicul instrucției din armata cubaneză. A atras uneori crize de ilaritate din pricina trupelor sale neinstruite, însă acestea se comportau exemplar în bătălie.

Carlos Marguera poate fi considerat un succesor al lui Guevara. Marguera a reunit o grupare de gherilă în Brazilia într-o încercare de a aprinde scânteia revoluției. Cea mai mare parte a luptelor s-a desfășurat în orașe, însă în rest a urmat strategia lui Guevara. În loc să organizeze greve sau alte mișcări politice, el și adepții săi au pus mâna

◂ Tanc al armatei sovietice capturat de gherilele afgane. Una dintre strategiile gherilei constă în desfășurarea luptei cu ajutorul armelor inamicului.

▸ Tricouri imprimate cu imaginea lui Che Guevara vândute la un magazin în Havana pentru a sărbători aniversarea funeraliilor cubaneze ale lui Guevara. O mulțime de modele de tricouri cu Guevara sunt vândute foarte bine în întreaga lume.

◂ Avion deturnat de teroriști aterizând în Uganda în 1976. Teroriștii purtau cu toții tricouri având chipul lui Guevara imprimat pe ele.

▴ Reprezentări miniaturale ale lui Guevara și Castro aflate la vânzare în magazinele de suveniruri din Cuba.

pe arme și au trecut direct la război. A fost ucis însă într-un schimb de focuri cu polițiștii brazilieni înainte de a-și putea vedea visul împlinit.

Pe de altă parte, există exemple de revoluții în stil Guevara care au fost încununate de succes, iar cel mai important exemplu în acest sens îl constituie cea din Afganistan. Aici, luptătorii de gherilă au ținut piept armatei sovietice invadatoare folosindu-se de armament dobândit din altă parte și i-au forțat pe sovietici să părăsească țara. Acesta a fost primul exemplu de succes al unei revoluții stil gherilă. Conducătorul luptătorilor, Massoud, era un adept neabătut al lui Guevara.

Legenda continuă

În Cuba zilelor noastre se pot întâlni efigii de-ale lui Guevara pretutindeni, iar copiii spun deseori că doresc să fie ca el atunci când se fac mari.

Circulă numeroase istorisiri despre cât de modest era Guevara. Imediat după revoluție, un student l-a întrebat dacă i-ar putea adopta numele, iar acesta a replicat: „Nu mai vorbi prostii.", refuzând să accepte până și o astfel de modestă onoare. Locuia într-o casă fără perdele și fețe de masă. Când a participat la conferința Națiunilor Unite, purta pantofi rupți. Se spune, de asemenea, că ofițerul care l-a executat pe Guevara a fost nefericit tot restul vieții, din pricina faptei sale. În Bolivia, printre țărani, a dobândit întrucâtva aureola unui sfânt la care oamenii se roagă atunci când sunt bolnavi. Guevara continuă să trăiască în lumea legendelor și este o raritate printre politicienii recenți să fii stimat atât de mult de oamenii din întreaga lume.

„Moderația se află doar la un pas de trădare", le spunea Guevara celor pe care îi încuraja să lupte până la capăt pentru ceea ce cred că este just.

John Lennon, membru al trupei Beatles, declara că „omul cel mai în vogă al epocii a fost Guevara". Oamenii se află într-o căutare perpetuă de eroi. Iar cât timp aceștia sunt în viață, sunt deseori singuri, fac prea puține pentru ei înșiși, luptă pentru crezul lor, sunt buni cu cei neajutorați și, ceea ce e mai important decât toate, nu renunță niciodată.

Guevara s-a numărat printre acei eroi adevărați care se regăsesc de obicei doar în cărți sau în artă.

O pictură uriașă cu chipul lui Guevara pe zidul unei clădiri din Havana. Această efigie măiestrit realizată a chipului lui Guevara conferă un farmec aparte întregii străzi.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

CHE GUEVARA

ISSN 1791-0765

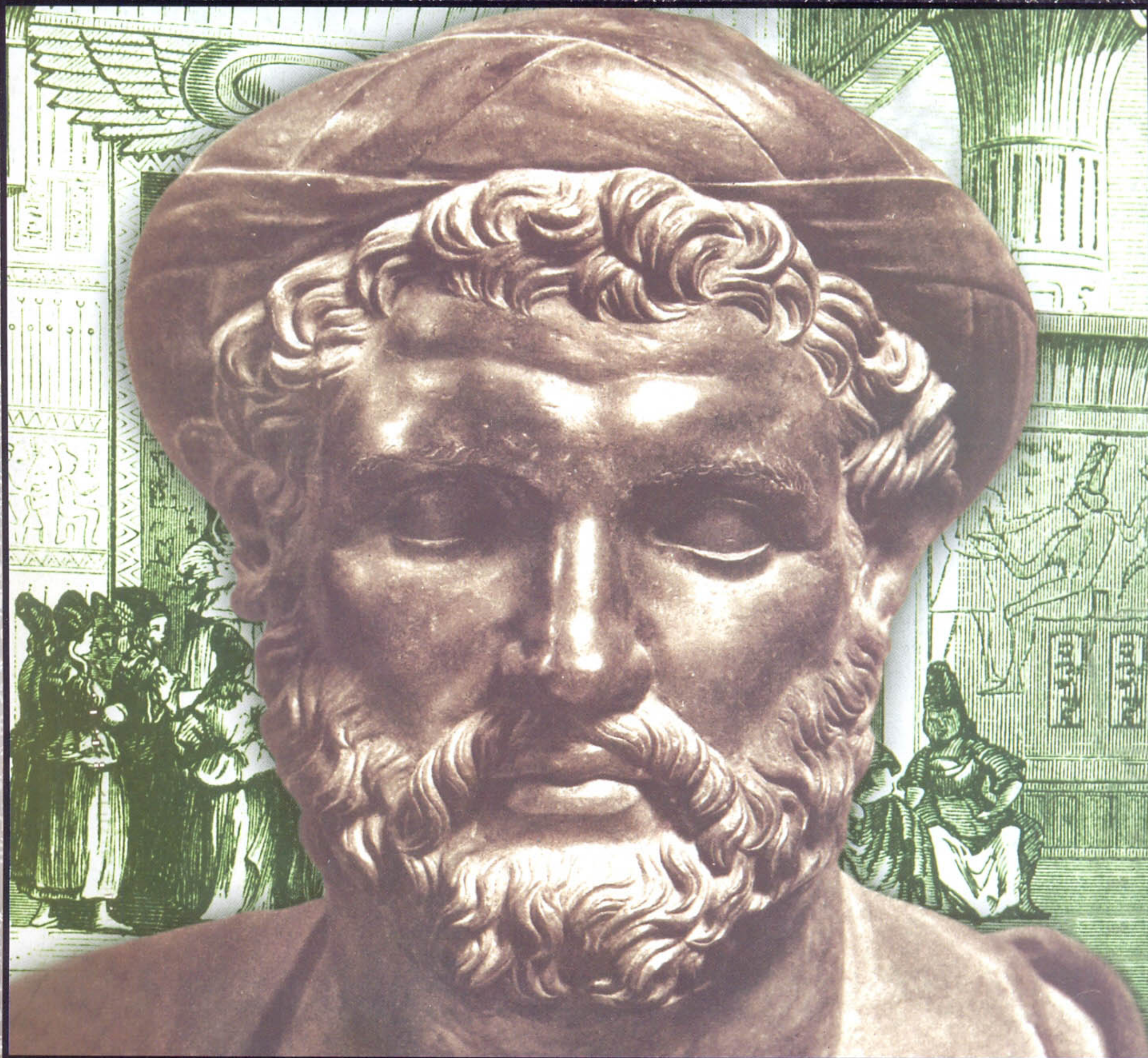
DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

15

PITAGORA

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Pitagora **Numărul 15**

Pentru orice informație sau lămurire,
contactati-ne la telefonul: **(021) 40.10.888** sau trimiteți un e-mail la info@deagostini.ro
Servicii pentru clienți: de luni până vineri, între orele 10:00 - 15:00
Pentru o mai bună deservire solicitati întotdeauna publicația de la același punct de vânzare și informați vânzătorul asupra intenției de a cumpăra și aparițiile următoare.
Pentru orice informație, lămurire, înlocuire de exemplare sau comenzi de numere anterioare, sunați-ne la tel. **(021) 40 10 888**
Pentru informații și comenzi de numere anterioare, cititorii din Republica Moldova pot suna la **(022) 21.07.98** - Paramedia, Chișinău.

Vizitați site-ul nostru la adresa

www.deagostini.ro

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL
EDITOR: Petros Kapnistos
MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou
MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas
ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena
MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos
PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa
COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou
MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza
MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis
COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

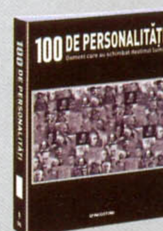
ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL
DTP: RAY
TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.
DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L
Country Manager: Mariana Mihălțan
Marketing Manager: Adina Bojică
Redactor: Gabriela Muntean
Distribution Manager: Dan Iordache
ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România
Telefon: (+40) 21 318 7398
DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

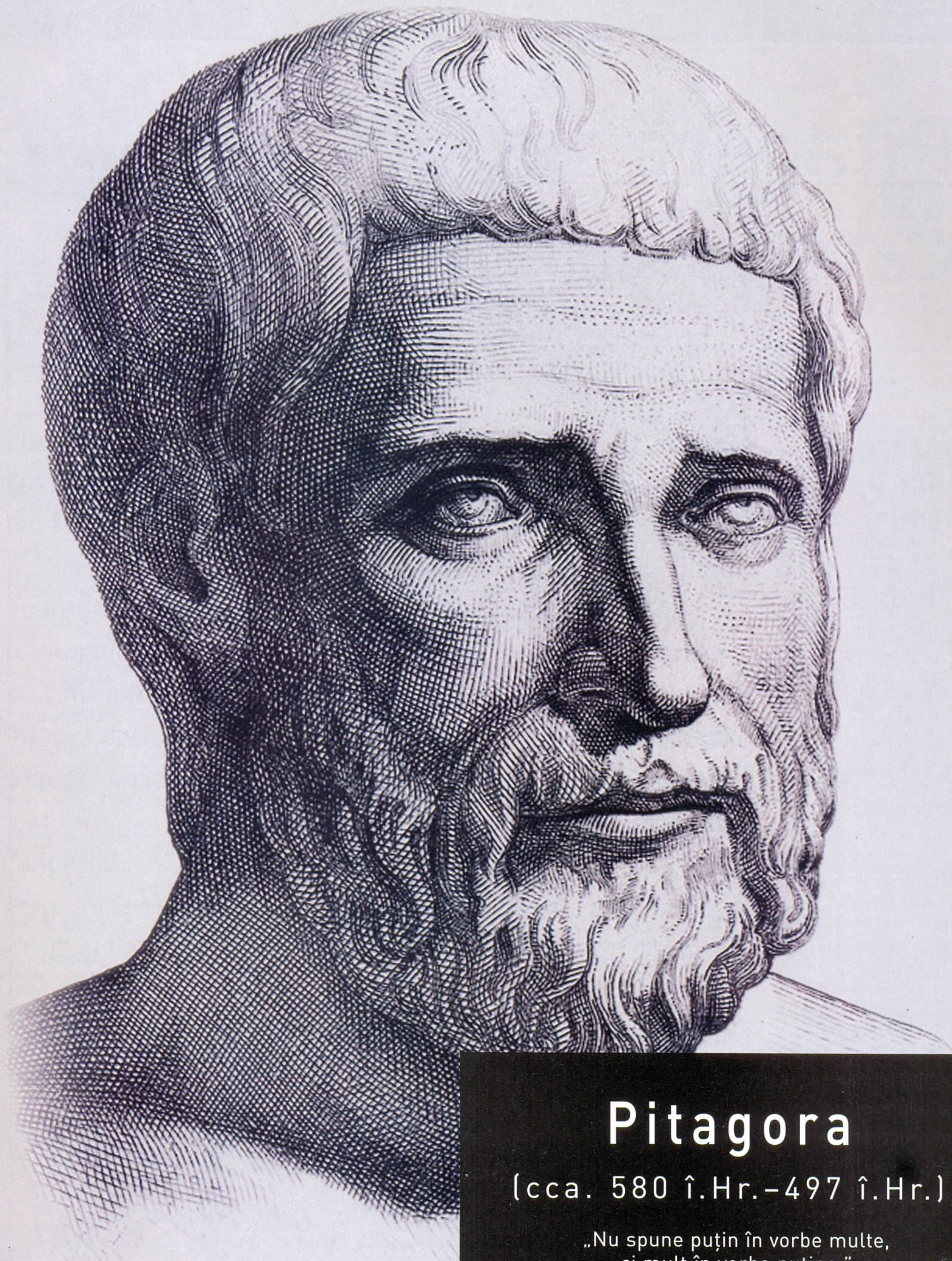
ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, American Photo, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor
Prețul primului număr: 2,99 LEI / 14,50 MDL
Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI / 29,99 MDL

Editorul își rezervă dreptul de a schimba ordinea publicării personalităților sau de a le înlocui cu altele.

Pitagora

(cca. 580 î.Hr.–497 î.Hr.)

„Nu spune puțin în vorbe multe,
ci mult în vorbe puține."

Pitagora

Ce fel de viață a dus Pitagora?

PROLOG

ÎNCĂ DIN PREAJMA SECOLULUI AL VII-LEA Î.Hr., Ionia din Grecia antică începuse deja să prospere de pe urma comerțului pe mare, iar orașele învecinate (Polis) se bucurau de un nivel cultural ridicat.

În leagănul civilizației antice, multe dintre fenomene naturale erau deja explicate de către filozofi. La începutul secolului al VI-lea î.Hr., pe scenă își face apariția un nou savant cu o nouă abordare, conform căreia „orice creație poate fi recunoscută după număr". Este vorba despre Pitagora.

El a lăsat o moștenire impresionantă în domeniul matematicii prin teoria triunghiului dreptunghic, prin definirea numerelor iraționale și prin crearea unui grup religios menit să purifice cercurile educaționale. Teoriile sale nu numai că i-au inspirat pe reprezentanții renumiți ai epocii de aur ai filozofiei, precum Socrate și Platon, dar au devenit baza fundamentală pentru dezvoltarea științelor.

Oare ce fel de viață a dus Pitagora?

TABEL CRONOLOGIC

Secolul al VIII-lea î.Hr.	Se fondează orașele-cetate în Grecia
cca. 624 î.Hr.	Se naște Thales
cca.580 î.Hr.	Se naște Pitagora
cca.560 î.Hr.	Pitagora studiază în Egipt
	Studiază împreună cu Thales
539 Î.Hr.	Armată persană cucerește Babilonul
cca.532 î.Hr.	Se înființează Frăția Pitagoreică la Crotona
	Pitagora decide să se mute în sudul Italiei
cca.525 î.Hr.	Se căsătorește cu Theano
	Crește popularitatea frăției Pitagora
cca.510 î.Hr.	Trăiește izolat în Metapontum
	Mișcarea anti-Pitagoreică capătă amploare
	Pitagora câștigă bătălia cu Sybaris
cca.509 î.Hr.	Roma devine republică
cca.490 î.Hr.	Pitagora moare la Metapontum
cca. 492 î.Hr.	Izbucnește Războiul Persan
470 î.Hr.	Se naște Socrate
431 î.Hr.	Izbucnește războiul din Peloponez
cca.428 î.Hr.	Se naște Archytas
427 î.Hr.	Se naște Platon
404 î.Hr.	Atena capitulează în fața Spartei
399 î.Hr.	Socrate este executat
387 î.Hr.	Se înființează Academia Platoniciană
384 î.Hr.	Se naște Aristotel
Mijlocul secolului al IV-lea î.Hr.	Declinul fenomenului pitagorician
În jurul anului 300 î.Hr.	Euclid termină „Elementele”
cca.287 î.Hr.	Se naște Arhimede
27 î.Hr.	Roma devine imperiu
Începutul secolului al III-lea î.Hr.	Diogene termină lucrarea „Despre viețile și doctrinele filozofilor”
Sfârșitul secolului al III-lea î.Hr.	Iamblichos termină lucrarea „Despre viața Pitagoreică”
395 d.Hr.	Imperiul Roman este divizat în Imperiul Roman de Răsărit și Imperiul Roman de Apus

Viața misterioasă a celui care a făcut din „Numere" esența tuturor lucrurilor

Sunt foarte puțini cei care nu au auzit de Pitagora.
Cu toate acestea, câți oameni cunosc vreun detaliu despre viața sa?
Despre Pitagora se presupune că este cel care a pus bazele geometriei în Grecia antică, în urmă cu vreo 2500 de ani.
Multe informații despre acea perioadă sunt incerte, iar relatările oamenilor de știință, cele ale filozofilor sau teologilor sunt extrem de diferite.
Să pășim, în continuare, pe urmele unei vieți pline de mister.

▲ Un portret al lui Pitagora, pe o medalie. „Părintele matematicii" a enunțat Teorema lui Pitagora.

Născut într-un tărâm mitic

Părintele teoriei triunghiului dreptunghic

ÎNTR-UN TRIUNGHI DREPTUNGHIC, pătratul ipotenuzei (latura opusă unghiului drept), c, este egal cu suma pătratelor catetelor, a și b, adică $a^2+b^2=c^2$. Această teoremă, care se studiază la nivel de gimnaziu, se numește „teorema triunghiului dreptunghic" sau „teorema lui Pitagora". Cea mai cunoscută teoremă a Greciei antice i-a determinat pe oameni să-l considere pe Pitagora ca fiind, în primul rând, un matematician. Totuși, el a fost prima persoană care a susținut că Pământul este o sferă în mișcare, corpurile cerești putând fi explicate prin intermediul numerelor. Pitagora este, de altfel, considerat ca fiind prima persoană care s-a autointitulat filosof, folosind termenul philosophos (*philo* + *sophia* – iubitor de înțelepciune).

Deci unde îl putem situa, mai exact? Nu există foarte multe lucrări din vremea lui Pitagora, care să facă referire la viața lui. Știm că a fondat o organizație religioasă, dar gruparea respectivă a fost extrem de retrasă, nepermițând scurgerea de informații. Prin urmare, există puține dovezi despre realizările lui Pitagora. Timp de multe secole după moartea sa au tot apărut rela-

Orașul Pythagorion, centrul cultural și politic al Samosului. Acesta, împreună cu altarul dedicat Herei, a fost desemnat de UNESCO ca făcând parte din patrimoniul internațional.

▲ Zeul Soare, Apolo, proteja poezia, muzica și profeția. Frumusețea extraordinară a lui Pitagora a condus la asocierea lui cu tânărul și frumosul zeu

DIN CULISE

LOCUL NAŞTERII ZEIŢEI HERA

Insula Samos, situată la circa doi kilometri de coasta Turciei, era locul de naştere al zeiţei Hera, care a fost venerată în Antichitate. Cum insula beneficiază de peisaje deosebite, locuitorii din Samos au crezut dintotdeauna în divinitate – există dovezi că aici aveau loc ritualuri încă din Neolitic, rugându-se pentru culturi bogate. Se spune totuşi că acest nivel de credinţă este legat de cultul zeiţei Hera.

În mitologia greacă, Hera era soţia lui Zeus, şi protectoarea femeilor, căsătoriei şi a familiei. Era, bineînţeles, o femeie de o frumuseţe de neegalat, de vreme ce Zeus a ales-o dintre nenumărate zeiţe şi muritoare. Era însă şi o femeie de o gelozie extraordinară, ceea ce o făcea să fie mereu supărată de marele interes al lui Zeus pentru alte femei. Cel mai mult a urât-o pe Leto, care a rămas însărcinată cu Zeus. Hera a blestemat-o pe Leto, alungând-o din insulele greceşti.

Credinţa în această zeiţă, care proteja cu ardoare familia, a depăşit graniţele insulei Samos, ajungând în multe locuri din Grecia Antică. Nu este clar dacă credinţa şi modul de gândire ale lui Pitagora au fost influenţate de Hera. Însă chiar şi în oraşele Crotona din sudul Italiei şi Metapontum exista o puternică credinţă în Hera, acolo fiind înălţate multe temple superbe dedicate zeiţei. Nu este clar dacă acest fapt este o simplă coincidenţă sau dacă Pitagora a căutat în mod intenţionat un loc cu o puternică credinţă în Hera.

▲ Regina zeilor în mitologia greacă, Hera, proteja femeia

tări exagerate despre viața sa. În prezent, găsim numeroase descrieri și cărți obscure, conținând detalii contradictorii despre evenimente din viața lui Pitagora. Astfel, este dificil de realizat o imagine precisă a vieții unui om care a fost în același timp un matematician și un filozof, un bigot și un pedagog.

Fiul lui Apolo

Despre Pitagora se crede că s-ar fi născut în anul 582 î.Hr., pe o mică insulă, numită Samos, aflată, în prezent în estul Greciei, fiind înconjurată de minunata natură de la Marea Egee. Locuitorii insulei credeau cu tărie în zeița Hera, despre care legenda spune că s-ar fi născut în acel loc. Pe de altă parte, insula se situează și în apropierea Asiei Minor, orașele dezvoltându-se, de altfel, ca niște adevărate popasuri pe coasta din estul Mării Egee. Pitagorion a crescut în popularitate datorită cetățeanului său, Pitagora, localitatea reprezentând centrul politic și cultural al insulei, cunoscut în prezent sub denumirea de Tigani.

Orașele-cetate (Polis = oraș) din interiorul Greciei s-au dezvoltat din jurul anului 750 î.Hr., dar controlul puterii a trecut de la guvern la aristocrație, anumite părți au căzut pradă trădărilor sau au devenit democratice de-a lungul timpului. Cu puțin timp înaintea victoriei grecești din Războiul Persan (492 î.Hr. – 449 î.Hr.), cei trei mari filozofi, Socrate, Platon și Aristotel, erau pe punctul de a cunoaște succesul în Atena. Regiunea ioniană din vestul Asiei Minor era centrul politic, cultural și comercial. Părintele filozofiei naturale, Thales, născut la Milet, a dezvoltat teoria conform căreia „apa este substanța tuturor lucrurilor", și a contribuit, de asemenea, la dezvoltarea regiunii.

În acest mediu s-a născut Pitagora, fiul lui Mnesarchus și al lui Pythais. După spusele lui Iamblichos, discipol al școlii filozofice platoniciene, Mnesarchus, tatăl lui Pitagora, a fost un negutător sirian de cereale. Cu toate acestea, există și păreri conform cărora ar fi fost un colecționar de pietre scumpe sau un comerciant din Samos.

Ion din Chios a anunțat, de altfel, că „Pitagora este fiul lui Apolo", iar până la urmă a ajuns să se spună că „Pitagora este, însuși, Apolo". Acest exemplu, potrivit căruia Pitagora este una și aceeași persoană cu Zeul Soare, Apolo, demonstrează ce persoană extraordinară a fost acesta.

▼ Templul dedicat zeiței Hera din Samos se găsește la circa 6 km vest de râul Imbrasos. După ce l-a distrus în jurul anului 530 î.Hr., tiranul Policrate a plănuit să îl reconstruiască, dar proiectul nu a fost niciodată finalizat

Bunii conducători

Decizia unui nou început

DE LA O VÂRSTĂ FRAGEDĂ, Pitagora a demonstrat o abilitate ieșită din comun. Una dintre relatări îl descrie ca pe un tânăr cu o capacitate nemaipomenită de a învăța orice. Această aptitudine l-a determinat pe unchiul său, Zoilus, să-i recomande să urmeze școala primară a lui Pherecydes, unul dintre cei șapte înțelepți ai Greciei. Pherecydes era în plin proces de scriere a volumului „Teogonia", când s-a îmbolnăvit și a fost obligat să locuiască în afara Atenei, pe insula Delos. Se spune că Pitagora l-a îngrijit pe timpul cât a fost bolnav, devenind discipolul său pentru tot restul vieții.

Se mai spune că pe insula Samos a mai existat un alt stimul care i-a insuflat dorința de cunoaștere și i-a influențat destinul. Acest lucru i s-a datorat lui Policrate.

După Războiul Troian, orașele-cetate au cunoscut o tot mai mare prosperitate pe întreg teritoriul Greciei. La acea vreme, orașele-cetate erau, de regulă, guvernate de monarhi sau aristocrați, dar Samos era în continuare condus de fostul pirat, Policrate. Se spune că acesta ar fi dobândit puterea numai cu ajutorul celor doi frați ai săi și a cincisprezece sclavi. Policrate era priceput în domeniul topografiei. Astfel, a construit un port, apoi a trecut la toarcerea lânii la scară mare, activități ce au determinat dezvoltarea insulei. El a avut, totodată, o înțelegere deosebită a culturii, de neimaginat pentru oamenii din vremea respectivă. Iubea poezia și arta și construia orașe cu clădiri impresionante. Cam în această vreme, poetul antic grec Anacreon a început să lucreze la faimosul său poem liric pentru Palatul din Samos.

Se spune că Pitagora și Policrate au fost o vreme prieteni. Din acest motiv, Policrate i-a recomandat să plece la studii în Egipt și se spune că i-a trimis chiar o scrisoare de recomandare faraonului egiptean, Amasis. Tânărul Pitagora a avut șansa de a dobândi multe cunoștințe despre natură, trăind în mijlocul acesteia.

Există însă și alte teorii legate de plecarea lui Pitagora în Egipt, inclusiv cea potrivit căreia în momentul în care a împlinit optsprezece ani, dorindu-și să studieze mai mult, a vrut să plece din Samos. Profesorul său, Thales, care locuia în Milet, pe țărmul opus insulei Samos, ar fi fost cel care i-a recomandat să plece în Egipt.

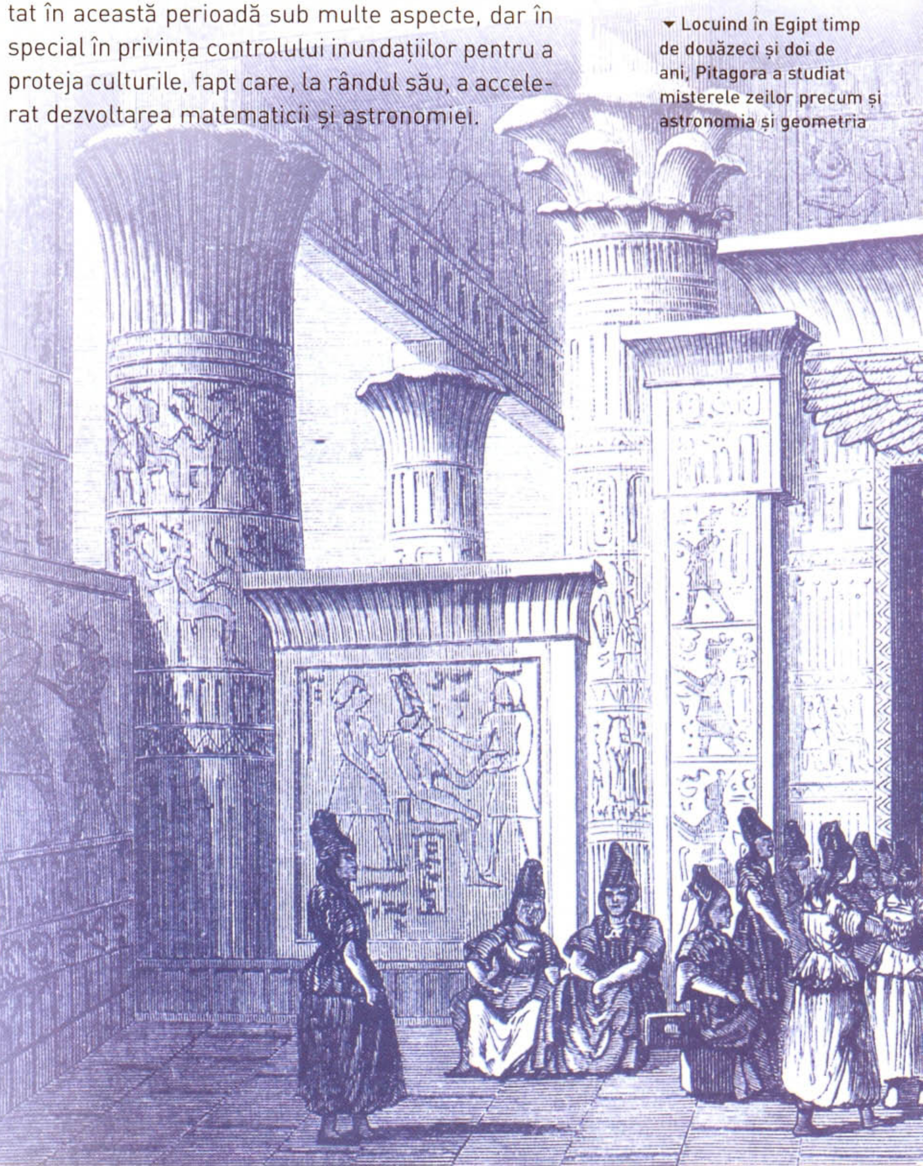
▲ Ruinele unui teatru din Milet, oraș-cetate din vechea Ionie. Orașul a fost centrul cultural al Ioniei în secolul al VI-lea î.Hr.

Din Fenicia, în Egipt

Pitagora a plecat în Egipt după moartea lui Pherecydes. Începând din anul 3000 î.Hr. până când regiunea a fost cucerită de Alexandru cel Mare, în anul 332 î.Hr., Egiptul și regiunea râului Nil erau înfloritoare, iar monarhiile se schimbau la circa treizeci de ani. Regiunea s-a dezvoltat în această perioadă sub multe aspecte, dar în special în privința controlului inundațiilor pentru a proteja culturile, fapt care, la rândul său, a accelerat dezvoltarea matematicii și astronomiei.

▲ Sidonia (în prezent Saida) a prosperat ca oraș-cetate al fenicienilor.

▼ Locuind în Egipt timp de douăzeci și doi de ani, Pitagora a studiat misterele zeilor precum și astronomia și geometria

Era o alegere clară pentru Pitagora, care dorea să-și însușească învățăturile preoților egipteni. Astfel, s-a îmbarcat pe vas, având cu sine trei căni de argint și o scrisoare de recomandare de la Policrate. Nava sa a ancorat în Egipt, la muntele sacru din Carmel. De aici, s-a îndreptat spre Heliopolis. În ciuda faptului că preoții din Heliopolis (aflat, în prezent, în suburbiile orașului Cairo) au primit în dar cele trei căni de argint pentru a-l sprijini pe tânărul Pitagora, el a fost refuzat și trimis la Memphis, capitala Egiptul antic. Conform scrierilor lui Porphyrios, învățat din secolul al III-lea î.Hr., se pare că nici aici nu ar fi fost acceptat. În schimb, după ce a reușit să împlinească ritualurile specifice, a intrat la templul din Theba (oraș din Egiptul antic – a nu se confunda cu Teba, oraș din Grecia antică). În Theba, Pitagora a fost supus unei pregătiri stricte. Preoții au recunoscut calitățile lui Pitagora și i-au împărtășit din misterele zeilor.

Pitagora a stat în Egipt timp de douăzeci și doi de ani, unde a studiat aritmetica, astronomia, geometria, dar și-a însușit și învățăturile preoților egipteni.

▲ O hartă a râului Nil din secolul al V-lea î.Hr., care prezintă Istoria scrisă de Herodot

În anul 525 î.Hr., Cambyses al II-lea, regele Persiei, a invadat Egiptul. Pitagora a fost luat prizonier și trimis în Babilon. Babilonienii dispuneau de un sistem matematic foarte evoluat, care le permitea să rezolve probleme complicate. Aveau o serie întreagă de table de înmulțire și împărțire, cu ajutorul cărora puteau rezolva chiar și ceea ce cunoaștem în zilele noastre ca fiind „Teorema triunghiului dreptunghic" sau „Teorema lui Pitagora". De asemenea, Pitagora a studiat în Babilon despre calculele matematice în astronomie, dar și despre reîncarnare și despre muzica sferelor.

În acest fel, Pitagora a dobândit o cultură vastă, provenită din multe colțuri ale lumii. A învățat geometria de la egipteni, astronomia de la babilonieni, logica și aritmetica de la fenicieni și riturile ceremoniale de la preoții-asceți.

▸ Filozoful Thales l-a uimit pe faraon, reușind să calculeze corect înălțimea piramidelor cu ajutorul umbrei aruncate de acestea.

Omul-cheie

THALES

În anii de început, Pitagora a dorit să fie un filozof respectat, precum Thales (640 î.Hr. – 546 î.Hr.) care locuia, pe continent, în Milet, pe țărmul opus insulei Samos.

Pitagora, care l-a vizitat pe Thales, a fost în schimb răsplătit cu toate cunoștințele maestrului. Thales, extrem de uimit de viteza cu care tânărul înțelegea învățăturile sale a declarat că „un bătrân nu mai are ce să-l învețe", recomandându-i să studieze în Egipt. El însuși atinsese un nivel înalt de educație prin studierea matematicii și astronomiei în Egipt.

Thales este cunoscut drept părintele filozofiei naturii. El a afirmat că „Apa reprezintă principiul tuturor lucrurilor". În același timp, el se numără printre cei „Șapte Înțelepți ai Greciei". Primii filozofi sunt numiți și „fizicieni", naturaliști, pentru că încearcă dezlegarea problemei cosmice prin aflarea elementelor ce alcătuiesc lumea. Mulți dintre primii naturaliști au provenit din regiunea ioniană, fiind ulterior uniți sub denumirea de „Școala ioniană".

Thales a avut un anume renume și ca negustor. În timpul călătoriei în Egipt, s-a confruntat însă cu întrebările de bază legate de geometrie. A calculat în mod corect înălțimea piramidelor egiptene, folosind umbra proiectată de acestea, lucru despre care se spune că l-ar fi uimit pe faraon. La întoarcerea în Grecia, a început o nouă viață și nu numai că și-a extins cunoștințele dobândite în Egipt, dar a realizat și propriile sale descoperiri. Lui Thales i se atribuie mai multe teoreme, printre care: diametrul este linia care împarte un cerc în două părți egale; unghiurile opuse la vârf sunt egale și unghiurile de la baza unui triunghi isoscel sunt egale. A reușit, de asemenea, să prezică o eclipsă de Soare, în anul 585 î.Hr., bazându-se pe vechi inscripții babiloniene.

Răsplătirea țării sale natale

De la pirat la guvernator

DUPĂ ANI DE STUDII ÎN EGIPT ȘI FENICIA, Pitagora s-a întors în țara sa natală. Există diverse relatări cu privire la momentul întoarcerii sale, dar se spune că Pitagora nu împlinise încă 40 de ani. El s-a întors în Samos pentru a-i arăta lui Policrate recunoștința sa pentru scrisoarea de recomandare pe care acesta i-o oferise. Drept urmare, Pitagora a devenit maestrul fiului lui Policrate. După dobândirea controlului asupra insulei în 532 î.Hr., Policrate instaurase un regim tiranic în Samos.

Policrate a dezvoltat rapid orașele de pe insulă, construind un uriaș templu închinat zeiței Hera și un apeduct (tunelul lui Eupalinos) pentru aprovizionarea cu apă a Samosului. Totuși, Policrate a fost inițial un pirat care s-a arătat nemilos, furând nave și nerespectând controlul maritim din apele ioniene. El schimba tabăra, înșelând și trădând în mod constant, fără a clipi, în ciuda alianțelor încheiate. La fel ca mulți alți tirani din acele vremuri, Policrate susținea știința și artele, înconjurându-se la curte de mulți învățați și poeți importanți. În ciuda acestui fapt, Pitagora, respingând stilul de viață și desfrâul lui Policrate, a părăsit Samosul.

▲ O statuie a lui Pitagora cioplită în poarta de piatră a Catedralei Chartres din Franța. Catedrala este considerată patrimoniu mondial protejat de UNESCO. A fost restaurată între secolele al XIII-lea și al XVI-lea

Eșecul noii școli

Înainte de a părăsi insula, Pitagora tocmai punea bazele propriei sale școli. Locuitorii insulei erau foarte bucuroși de întoarcerea acestuia, mai ales cei vârstnici, care ar fi vrut ca toată lumea să beneficieze de cunoștințele marelui învățat. Drept urmare, Pitagora a înființat o școală.

Totuși, bunăvoința lui Pitagora și a celor vârstnici nu a fost suficientă. Oamenii nu erau obișnuiți să fie educați și neglijau să se concentreze asupra studiului. Vârstnicii au ignorat cererea de ajutor a lui Pitagora, astfel că nimeni nu a venit la școală.

Pitagora nu a capitulat însă după acest eșec, dimpotrivă, a fost și mai hotărât să găsească o metodă mai simplă pentru a împărtăși învățăturile sale. Într-o bună zi, i-a chemat la el pe cei care se antrenau pe terenul de sport și le-a propus să vină la școală, iar el îi va plăti pentru aceasta. Era o ultimă soluție la care recurgea pentru a-și atrage elevii la ore.

Motivul pentru care Pitagora era atât de nerăbdător să predea, fiind dispus să-și pună la bătaie chiar și propriile venituri, era faptul că se temea că va uita ceea ce știa, pe măsură ce va îmbătrâni.

Ruinele templului închinat zeiței Hera din Samos. Ultimul stâlp rămas și care a fost utilizat la bază arată că dimensiunea acestuia era de patru ori mai mare decât cea a Partenonului din Atena

Biblioteca de amintiri

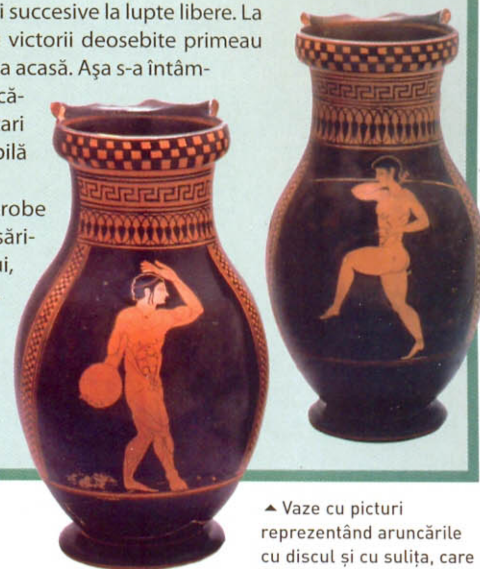
JOCURILE OLIMPICE DIN ANTICHITATE

Primele festivități olimpice s-au desfășurat într-o zonă sacră din nord-vestul peninsulei Peloponez în 776 î.Hr. În vremea aceea, la întrecerile de atletism participau atleți veniți din toate regiunile (orașele-cetate) Greciei. Inițial a fost un festival religios închinat Zeilor, transformat într-un eveniment și mai mare; atleții care participau la război în perioada jocurilor își întrerupeau serviciul militar pentru a participa la acestea.

În antichitate, orașele-cetate ale Greciei se luptau neîncetat cu celelalte națiuni, simțindu-se amenințate de către țările din est și sud. Jocurile Olimpice au fost cele care au dus la întărirea alianțelor în întreaga Grecie. Conform unei legende, eroul grec Hercule este întemeietorul Jocurilor Olimpice. El credea că dacă alege Olimpia pentru deschiderea jocurilor, spectatorii veniți din vest se vor simți printre semeni.

Unul dintre atleții menționați într-un document olimpic vechi era din sudul Italiei (Milon din Crotona). Student în Frăția Pitagoreică , acesta a câștigat șase competiții succesive la lupte libere. La vremea respectivă, cei care obțineau victorii deosebite primeau roluri importante în Polis la întoarcerea acasă. Așa s-a întâmplat și cu Milon – acesta a fost conducătorul unei armate de 100.000 de militari din Crotona într-o victorie remarcabilă împotriva orașului vecin Sybaris.

Primele olimpiade constau în probe simple precum cursele de alergare, săriturile în lungime, aruncarea discului, aruncarea suliței și luptele libere. Desfășurându-se în zilele extrem de călduroase ale verii, participanții luptau fără haine, femeile nefiind admise nici măcar în calitate de spectatori.

Vaze cu picturi reprezentând aruncările cu discul și cu sulița, care au devenit probe sportive încă de la primele Olimpiade antice

Casa filozofiei

Chiar dacă motivația nu era strict intelectuală, tinerii dobândeau cunoștințe despre geometrie și algebră, precum și din alte domenii. Pe măsură ce educația lor avansa, aceștia deveneau din ce în ce mai entuziasmați de învățătură și astfel, au început să se arate tot mai dornici să învețe. Văzând acest lucru, Pitagora s-a întrebat dacă aceștia vor continua să studieze din proprie inițiativă. Și cum banii pe care trebuia să îi plătească erau pe terminate, a încetat să-i mai susțină financiar. Rezultatul a fost exact cel scontat: elevii au l-au rugat pe Pitagora să continue lecțiile, fără nici un fel de motivație financiară.

Ulterior, Pitagora a plecat într-o călătorie în jurul insulelor grecești, luându-și și elevii cu el. Pe insula Delos, s-au rugat la templul dedicat lui Apolo și au studiat dreptul în Creta. La întoarcerea pe meleagurile natale din Samos, Pitagora a deschis o școală cunoscută și azi sub numele de „Semicercul lui Pitagora", dornic să-i învețe și pe tinerii de aici. Din păcate, entuziasmul nu a fost pe măsura așteptărilor lui Pitagora, care a preferat, pînă la urmă să se retragă pentru a medita profund, zi și noapte, în peștera numită „Casa filozofiei", aflată la marginea orașului.

În tot acest timp, numele lui Pitagora devenea cunoscut în întreaga Grecie ca numele unui excelent filozof. Deși provoca astfel nemulțumirea conducătorului tiranic Policrate, și-a părăsit casa natală din dorința arzătoare de a aduce în Magna Graecia (Marea Grecie) un nivel mai înalt de învățătură și s-a mutat în coloniile antice grecești din sudul Italiei.

Imagine a insulei Samos. Când Pitagora s-a întors în Samos, influența înfloritorului Imperiu Persan aflat la est începea să fie resimțită și pe insulă

Părăsind din nou Crotona

▲ Se spune despre Pitagora că era capabil să vorbească cu animale precum urși, vaci și câini

Orașul în declin

PITAGORA A PĂRĂSIT Samosul pentru a călători spre sudul Peninsulei italice și a pășit pe uscat în singurul port de pe coasta ioniană, frumosul oraș Crotona, situat pe un promontoriu (în prezent Crotona). În jurul anului 710 î.Hr., regiunea a fost colonizată de ahei (nume colectiv dat grecilor, în special celor din sud-estul Thessaliei și din nordul coastei peloponeze).

Crotona, pe care Pitagora l-a vizitat în 525 î.Hr., guvernat de aristocrați, era un important oraș grecesc, care însă începuse să intre în declin în urma războaielor din trecut. Războiul începuse în jurul anului 550 î.Hr., aheii și ionienii luptându-se pentru obținerea controlului asupra teritoriului.

Crotona a atacat orașul vecin Sybaris, care încheiase o alianță cu armatele aliate ale Metapontumului și cu Locri, care sprijineau colonia ioniană Siris. Celor o sută douăzeci de mii de crotoni li s-au opus numai cincisprezece mii de soldați din Locri. În ciuda acestui fapt, crotonii au suferit o dureroasă înfrângere pe râul Sagras. În timpul luptei, locrienii au fost ajutați de doi tineri bărbați cu o înfățișare ciudată, călare pe cai albi, care, potrivit legendei, au dispărut brusc după bătălie. Povestea acestui război s-a păstrat cu o anumită nuanță mitică. Crotona a intrat în declin după această înfrângere devastatoare. În această idee, puțini sunt istoricii care neagă faptul că Pitagora este cel care a revigorat prosperitatea Crotonei.

Prelegeri dorite

Filozofii de seamă ai locului discutau deja despre Pitagora, care își demonstrase geniul în numeroase ocazii pe acest nou meleag. Prin urmare, vizita lui Pitagora le-a făcut mare plăcere, fără îndoială, vârstnicilor Crotonei. Aceștia și-au exprimat dorința ca Pitagora să împărtășească cunoștintele sale și celor tineri, motiv pentru care Pitagora a început imediat să țină prelegeri.

▼ Un document de la începutul secolului al XVII-lea, care îl înfățișează pe Pitagora predând misterele naturii celui de al doilea rege al Romei, Numa Pompilius

La început, pentru a-i asculta prelegerile, tinerii se adunau pe terenurile sportive. Pitagora îi îndemna să arate un respect absolut bătrânilor și părinților, deoarece considera că este important să nu se facă discriminări pe bază de sex sau vârstă. A continuat prin a-și prezenta planul urbanistic, susținând construcția unui Templu al Muzelor asemănător celui pe care fiica lui Zeus l-a folosit pentru a-și perfecționa arta și literatura. A pledat cu pasiune pentru ca tinerii să studieze cu seriozitate, i-a sfătuit să dea dovadă de compasiune și să nu abuzeze niciodată de alții. Le-a spus femeilor să își asculte soții și să își păstreze virtutea intactă. Discursul lui Pitagora se modifica în funcție de cei cărora li se adresa.

Procedând în acest mod, Pitagora a permis celor care-l ascultau să-i înțeleagă foarte ușor discursurile. Acest tip de discurs carismatic a făcut ca popularitatea lui Pitagora să ajungă la apogeu. Locuitorii Crotonei erau atenți la fiecare cuvânt al său și erau extrem de încântați. I s-a dus imediat vestea în întreaga cetate, încât și nobilimea a venit să-l viziteze.

Pitagora le-a dat oamenilor sfaturi și despre cum să își trăiască viața. Bărbat stoic cu o structură morală puternică, Pitagora le recomanda să adopte aceste calități. Se spune că oamenii au ascultat cu atenție sfaturile și și-au corectat înclinația spre lux, adoptând, în schimb, un mod de viață simplu. Această reformare a oamenilor a fost foarte eficientă în reconstruirea orașului.

Influența sa nu s-a limitat la Crotona, ci s-a extins pe întregul teritoriu al Greciei Mari. În scurt timp, modul său de gândire a trecut de la orășeni la oamenii de rând. Pitagora a fost transformat imediat din filozof, pedagog și matematician într-un politician cu multă influență.

▲ Religia secretă a școlii orfice se răspândea în secolul VI Î.Hr în diferite părți ale Greciei. Aceasta a influențat școlile filozofice ale lui Pitagora și Platon

Versiune diferită

UN BĂRBAT RENĂSCUT DE PATRU ORI

Pe lângă influența școlii orfice, în Grecia antică exista și credința că spiritul lui Pitagora s-ar fi reîncarnat. Se credea că sufletul său s-a transferat în patru oameni diferiți. Primul a fost fiul zeului Hermes, Aethalides. El a primit de la Hermes „o amintire nemuritoare despre viața sa anterioară". Această capacitate specială, i-a permis să își amintească cum a fost mai întâi Aethalides, apoi Euphorbus, apoi Hermotimus și în final Pyrrhus, săracul pescar delian. Ulterior a devenit Pitagora, capabil să își amintească evenimentele din toate cele patru sale vieți anterioare.

Spiritul lui Pitagora s-a transferat, de altfel, și în animale și plante. Se spune că putea vorbi cu animale precum urși, câini și păsări datorită experienței sale. Întreaga sa viață reîncarnată a durat 216 ani. Coincidență! Acest număr este șase la puterea a treia, șase fiind „numărul magic" al școlii lui Pitagora. Pe de altă parte, există numeroase anecdote legate de această poveste. Într-una dintre acestea, se spune că Pitagora și-a construit o căsuță sub pământ și că și-a ajutat mama să aștearnă pe hârtie diverse evenimente înainte de a se retrage în propria sa casă. După ce a locuit pentru mulți ani sub pământ, a ieșit la suprafață arătând ca un schelet și a încercat să îi convingă pe oameni că s-a întors din morți. Oamenii au fost atât de uimiți, încât au crezut că a devenit un zeu.

Conform scrierilor filozofului atenian, Hermippus, teoria transmigrației era deja puternic dezbătută în Grecia antică.

▲ În secolul al VI-lea Î.Hr., orașul Crotona, o parte a Frăției pitagoreice, era în plină dezvoltare, din păcate nu s-a păstrat nici o urmă a existenței sale

Nașterea Frăției Pitagoreice

Auditoriul

CÂND PITAGORA A ȚINUT primul său discurs în public, circa 2000 de oameni (un document menționează doar 600), bărbați și femei, tineri și bătrâni, s-au adunat să-l audă vorbind. La sfârșitul discursului, oamenii nu au plecat. Ulterior, a construit un auditoriu (homakoion) în care s-a reunit pentru prima dată Frăția. Membri acesteia au renunțat la viața lor de familie și și-au pus bunurile în comun, trăind sub influența zeului lor, Pitagora.

După cum se știe, Pitagora înființase o școală în orașul său natal, Samos, denumită, mai târziu, „Semicercul lui Pitagora". Pitagora obișnuia să se izoleze pentru perioade scurte de timp într-o peșteră pentru a medita, timp în care unii dintre studenții săi i se alăturau. Această școală nu poate fi însă considerată nici organizație, nici frăție. Construirea primului său auditoriu a marcat începutul Frăției Pitagoreice. Mai mult decât o școală, aceasta era un fel de grup religios de oameni care trăiesc împreună.

Pentru a intra în „auditoriu", candidații trebuiau să treacă un test neobișnuit, menit să le evalueze capacitatea și caracterul. La acest test se mai adăugau un interviu și o verificare pentru a se vedea dacă participanții aveau o relație strânsă cu părinții și prietenii. Dacă treceai de acestea, te așteptau alte teste. Deși candidații erau informați că au trecut testele, trebuia să aștepte trei ani până să fie admiși. Toate acestea numai pentru a se asigura că erau într-adevăr hotărâți să studieze și că nimic nu i-ar fi putut face să șovăie. Odată ce treceau acest prag, urmau cinci ani de tăcere meniți să le testeze autocontrolul.

Impunând astfel de sarcini extrem de dificile discipolilor săi, Pitagora demonstra propria natură stoică.

Transformarea într-o societate secretă

Pe măsură ce Pitagora devenea din ce în ce mai „zeificat" de studenții săi, organizația începea să îmbrace forma unui grup religios tot mai profund. Astfel, se poate spune că „Frăția pitagoreică" se transforma într-un cult religios. Pitagora a luptat în războaie și s-a implicat în politică, dar organizația devenea din ce în ce mai exclusivistă, mai mult chiar, o societate secretă ce păstra distanță față de orașul-cetate și de publicul larg.

În cadrul frăției, toți discipolii aveau același mod de viață. În fiecare zi, la asfințit, Pitagora le dădea trei întrebări. Mai întâi erau întrebați „Ce ai greșit astăzi?", apoi „Ce ai realizat astăzi?" și în final „Ce ai uitat să faci astăzi?". Acest mod de analiză urmărea obținerea purității sufletești.

În fiecare seară, Pitagora discuta numeroase lucruri cu discipolii săi, ascultând întotdeauna din spatele unei draperii pentru a nu li se arăta. Cu excepția unui număr foarte restrâns, discipolilor le era strict interzis să îl întâlnească în persoană. Pentru a putea să îl întâlnească, discipolii trebuia să încheie cei cinci ani de pregătire intensivă. Atunci când l-a întâlnit, unul dintre studenții săi a afirmat: „Arată foarte strălucitor în mantia sa albă. Chiar și felul său de a fi impresiona", afișând un aer de modestie deplină.

▲ Pitagora, a fost considerat zeu de către discipoli.

CLIPE PERSONALE

PRIMUL VEGETARIAN

Stilul de viață stoic, frugal pe care l-a practicat Frăția Pitagoreică avea și reguli stricte legate de hrană. Printre acestea exista credința conform căreia consumul de carne duce la încețoșarea minții raționale și că „nicio ființă nu trebuie mâncată". Membrii Frăției au fost, de fapt, primii vegetarieni.

Conform teoriei transmigrației propuse de Pitagora, sufletele oamenilor se reîncarnau și în animale. Astfel, cei ce se hrăneau cu animale comiteau o crimă, iar apropierea de un vânător era, de asemenea, strict interzisă. În perioada în care a demonstrat teoria triunghiului dreptunghic, Pitagora dorea să ofere 100 de boi ca sacrificiu pentru Zeus, dar a oferit în schimb vaci hrănite numai cu miere și făină de grâu.

Deci ce mâncau, de obicei, membrii frăției? Aveau dreptul numai la mâncare simplă precum legume, cereale și apă. Prânzul era compus din pâine și miere sau faguri. Legumele erau recomandate a fi consumate crude și era interzis să se fărâmițeze pâinea în bucăți. Pâinea de grâu, iarba, smochinele uscate, măslinele și brânza erau alimentele preferate ale lui Pitagora însuși, căruia se spune că-i plăcea în mod deosebit salata verde.

Totuși exista o legumă care nu-i plăcea lui Pitagora. Astfel, nu era permis nu numai să se mănânce fasole păstăi, dar nici măcar să se atingă. Exista o teorie conform căreia păstăile duceau la creșterea vitalității, lucru considerat drept obstacol în calea studiilor. Totuși, nu acesta este, neapărat, motivul real.

În interior, nu se temea de nimic.

Se povestește că un discipol, care abia fusese admis în grup, s-a uitat pe furiș la Pitagora, atunci când acesta intra în baia din reședința sa. Acest faimos episod face referire la discipolul impresionat care le-a povestit colegilor săi că a văzut „coapse de aur".

Exista o demarcație între maestru și elevi, aceștia adresându-se lui Pitagora cu apelativul de „Maestru". Elevii erau denumiți fie „învățați", cei care studiau sau cercetau și cărora li se permitea să dobândească cunoștințe sau „elevi", cei cărora nu li se permitea nici măcar să asculte. Învățăturile și descoperirile organizației erau ținute în mare taină. Era interzisă scurgerea oricăror informații către lumea exterioară și orice descoperire se atribuia de la sine lui Pitagora.

Orice regulă nouă care apărea era respectată cu strictețe. Dacă se încălca o regulă, nu exista niciun fel de milă în aplicarea pedepsei. Când Hipassus a arătat lumii descoperirea numerelor iraționale, el nu a fost recompensat de către Pitagora. Când situația a devenit prea greu de suportat, Hipassus a fugit, dar frăția l-a urmărit și l-a înecat.

La acea vreme, Pitagora era văzut ca un adevărat șaman. Frăția Pitagoreică era ținută sub control sever în baza unor reguli minuțioase, numite „sumbola". Acestea conțineau numeroase cerințe ciudate și unice, precum „Nu trebuie să te uiți la reflexia ta într-o oglindă în timp ce ești lângă o lampă", „Nu trebuie să lași nicio urmă pe pat după ce te-ai trezit", „Nu trebuie să atingi niciun cocoș alb", „Nu trebuie să aprinzi focul folosind fierul" și „Nu trebuie să lași nicio urmă după ce ridici vasul de pe foc". Este posibil ca aceste reguli să fi consolidat disciplina grupului, dar este, în același timp, posibil ca fiecare dintre acestea să fi avut un anumit simbolism. Nu putem fi siguri de adevăr, dar grupul deținea toate caracteristicile unui grup religios, cum ar fi cultul secretului, procedurile de admitere și regulile privind punerea laolaltă a bunurilor sau acordarea de ajutor reciproc între membri.

▲ Templul dedicat zeiței Hera din Crotona, ridicat pe coasta Mării Mediterane. Așa numitul Promontoriu Collona (pilon) este parte a regiunii Magna Graecia

O pictură datând din secolul al XIX-lea ce îi reprezintă pe discipolii Frăției Pitagoreice venerând răsăritul soarelui. Grupul a adoptat muzica drept o cale de purificare a sufletului

Victorie și prosperitate

Cucerirea Sybarisului

ÎN JURUL ANULUI 510 Î.HR. a izbucnit războiul între Crotona și colonia aheeană învecinată, Sybaris. Sybaris era guvernată de tiranul Telys, căruia aristocrația locală i-a întors spatele și a trecut de partea adversă. Telys le-a cerut crotonilor să-i predea pe fugari, iar refuzul acestora a declanșat războiul. Cele două orașe avuseseră până atunci doar neînțelegeri pe tema comerțului. Totuși, se spune că de această dată, Pitagora este cel care a refuzat să îi predea pe exilați. Decizia se datorează faptului că un membru al delegației din Sybaris, venit să preia fugarii, a ucis un membru al Frăției Pitagoreice. Era într-un fel și un război religios, Pitagora exprimându-și ura față de locuitorii Sybarisului despre care spunea că „au un stil de viață nechibzuit și că nu sunt pe drumul cel bun".

În final, războiul început la ordinele lui Pitagora s-a terminat cu victoria Crotonei. Atletul Milon, care câștigase multe competiții olimpice, a condus armata celor 100.000 de crotoni împotriva unei forțe armate de 300.000 de soldați din Sybaris. Milon era unul dintre discipolii lui Pitagora care semăna cu eroul Hercule, purtând o haină din piele de leu și rotind deasupra capului un ciomag.

După victorie, crotonii au preluat controlul asupra sudului Italiei sub conducerea lui Pitagora. Totuși, orașele vecine se temeau pentru viața lor, deoarece orașul Sybaris a fost complet distrus în urma războiului. Pitagora era, de asemenea, nemulțumit de politica adoptată ulterior. Tratamentul nemilos aplicat dușmanilor, anxietatea și gelozia generată de obținerea puterii de către crotoni au condus la apariția unui „grup anti-pitagoreic", chiar printre crotoni.

Căsătoria în ultimii ani de viață

Nu se cunosc foarte multe lucruri despre viața personală a lui Pitagora, dar se spune că, în ultimii săi ani de viață, acesta s-a căsătorit și a fost binecuvântat prin nașterea unui băiețel sănătos.

▲ Milon a fost cunoscut pe de o parte ca atlet extraordinar al Jocurilor Olimpice antice, iar pe de altă parte ca figură proeminentă în grupul lui Pitagora

Pitagora avea o înălțime de peste 1,80 m, un corp perfect și impresiona prin demnitate. Desenele găsite, precum și statuile din piatră și picturile sugerează un bărbat cu trăsături fine. Dar, pentru că s-a dedicat studiului încă de la o vârstă fragedă, abia la vârsta de 60 de ani a ajuns să se căsătorească. Soția sa se numea Theano și era fiica lui Pythonax, un filozof cretan. Se spune că ea a fost primul său discipol în Crotona. Aceasta i-a dăruit lui Pitagora 7 copii, printre care un băiat pe nume Telauges și două fete, Myia și Arignote.

Copiii lui Pitagora au avut parte de o bună educație, îndemnați de tatăl lor să urmeze învățăturilor pedagogilor lor încă de la o vârstă fragedă. În acest scop, fetele au studiat împreună cu alte fete, până când au devenit femei, după care au stat în compania altor femei. Una dintre fetele sale s-a căsătorit cu Menon din Crotona, și cu toate acestea era întotdeauna văzută în mijlocul grupului de femei. Aceasta a scris o carte despre învățăturile lui Pitagora.

▶ Pitagora predându-le discipolilor săi în pădure. Discipolii erau învățați să traducă tot ceea ce găseau în natură în „numere"

CĂLĂTORII ÎN TIMP

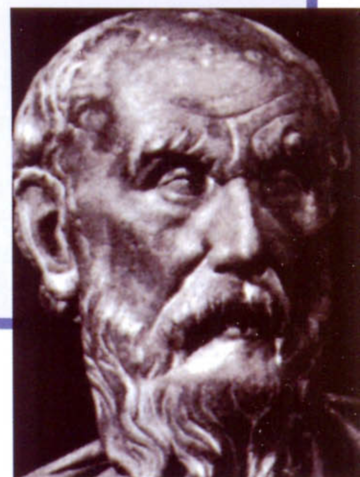
STUDIILE ANTICE ASUPRA LUI PITAGORA

Conform propriilor scrieri, cât şi celor ale discipolilor mai apropiaţi, Pitagora era o persoană foarte misterioasă. Din acest motiv, s-au depus eforturi considerabile pentru realizarea unui tablou cu acest personaj legendar.

Cel mai vechi material despre Pitagora a fost scris de istoricul Herodot, care face trimiteri la filozofii greci Xenofan şi Heraclit. Amândoi au trăit în aceeaşi perioadă ca şi Pitagora. Xenofan era cel mai vârstnic dintre cei doi, dar nu se ştie cu exactitate dacă l-a întâlnit pe Pitagora în persoană. Pitagora era un personaj de legendă chiar înainte de a muri.

Deşi lacunare, există totuşi dovezi potrivit cărora Platon şi Aristotel erau liderii filozofi ai perioadei de aur a Atenei. Printre acestea se numără teoria, acceptată în prezent, potrivit căreia Aristotel este cel mai de încredere susţinător al lui Pitagora.

După secolul al III-lea d.Hr. a apărut prima colecţie de scrieri sau biografii ale lui Pitagora. Dintre acestea se remarcă „Despre vieţile şi doctrinele filozofilor" scrisă de istoricul filozof Diogene Laerţiu şi lucrările complete ale filozofilor neoplatonişti Porphyrios şi Iamblichos despre „Viaţa lui Pitagora".

▸ Diogene Laerţiu, care a scris „Despre vieţile şi doctrinele filozofilor" credea că Pitagora este întemeietorul gândirii filozofice.

Cronologia studiilor antice despre Pitagora	
Sfârşitul secolului al VI-lea î.Hr.	Se naşte Xenofan
cca. 535 î.Hr.	Se naşte Heraclit
cca.445 î.Hr.	Herodot scrie „Istoria"
375 î.Hr.	Platon scrie „Naţiunea"
Jumătatea secolului al IV-lea î.Hr.	Aristotel scrie „Metafizica"
Începutul secolului al III-lea î.Hr.	Diogene Laerţiu scrie „Despre vieţile şi doctrinele filozofilor"
Sfârşitul secolului al III-lea î.Hr.	Porphyrios scrie „Viaţa lui Pitagora" Iamblichos scrie „Despre viaţa lui Pitagora"

O existenţă ce inspiră

Printre sursele păstrate până azi, în care era detaliat caracterul lui Pitagora, există şi multe schiţe numai cu acesta. „Un şarpe omoară dintr-o singură muşcătură", „Prevăzând un cutremur în timp ce bea dintr-o fântână" reprezintă doar începutul. Există numeroase povestiri despre conversaţiile lui Pitagora cu animalele, precum „Vorbind cu o ursoaică", „Convingând o vacă să nu mănânce fasole-păstăi" şi „Un înger a coborât din cer pentru a vorbi cu el". Pitagora putea să vorbească râurilor şi să spună numărul exact al peştilor pe care i-a prins pescarul.

Este oare posibil ca oamenii să fi ajuns să creadă că „Pitagora este fiul lui Apolo" pe baza acestor poveşti? Legendele potrivit cărora Pitagora şi Apolo erau una şi aceeaşi persoană au fost, fără îndoială, susţinute de alegerea lui Pitagora de a nu sacrifica animale. Poate că adoptarea acestui stil de viaţă este legată de abilitatea sa de a vorbi cu animalele, dar este posibil să se datoreze şi dorinţei sale de a nu îl supăra pe Apolo, care era considerat părintele vieţii.

Astfel, prestanţa lui Pitagora a crescut în cadrul frăţiei, iar povestirile despre episoade mitice legate de puterile sale supranaturale au continuat mulţi ani după aceea.

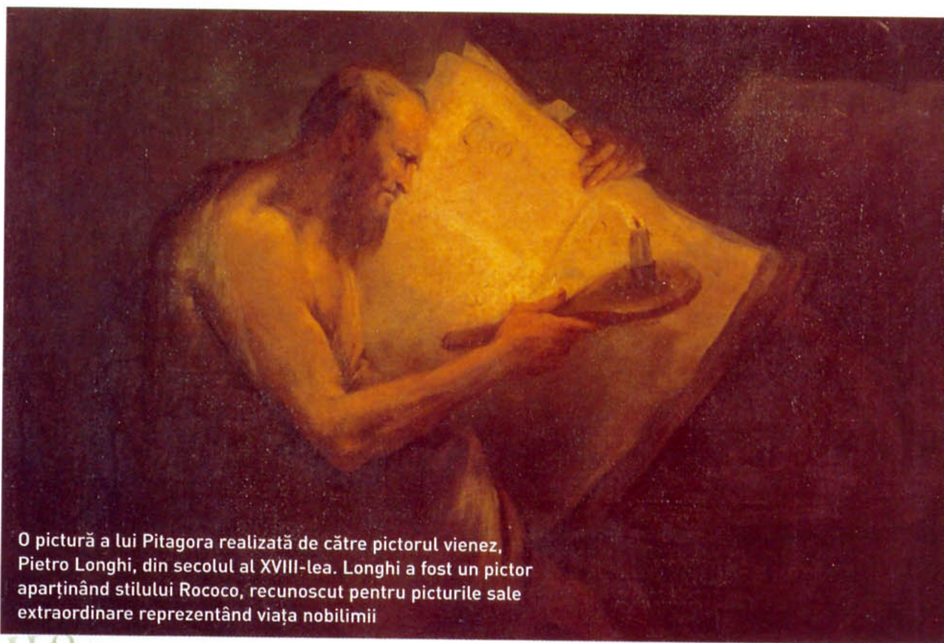

▾ Oraşul antic Sybaris cucerit de Crotona. În prezent, din acest loc au rămas doar ruine

Flacăra unei răscoale

Mişcarea anti-pitagoreică

PE MĂSURĂ CE ÎMBĂTRÂNEA, Pitagora prefera să se abțină de la orice activitate publică și căuta mai mult compania însoțitorilor săi. Acest lucru a condus la o distanțare între Frăție și marele public și, deși Pitagora deținea încă putere politică, prăpastia dintre el și societate se adâncea continuu. Pitagora, odinioară adorat de toată lumea, a devenit, dintr-o dată, ținta geloziei și a criticilor. Nemulțumirile s-au întețit mai ales după războiul cu Sybaris.

O pictură a lui Pitagora realizată de către pictorul vienez, Pietro Longhi, din secolul al XVIII-lea. Longhi a fost un pictor aparținând stilului Rococo, recunoscut pentru picturile sale extraordinare reprezentând viața nobilimii

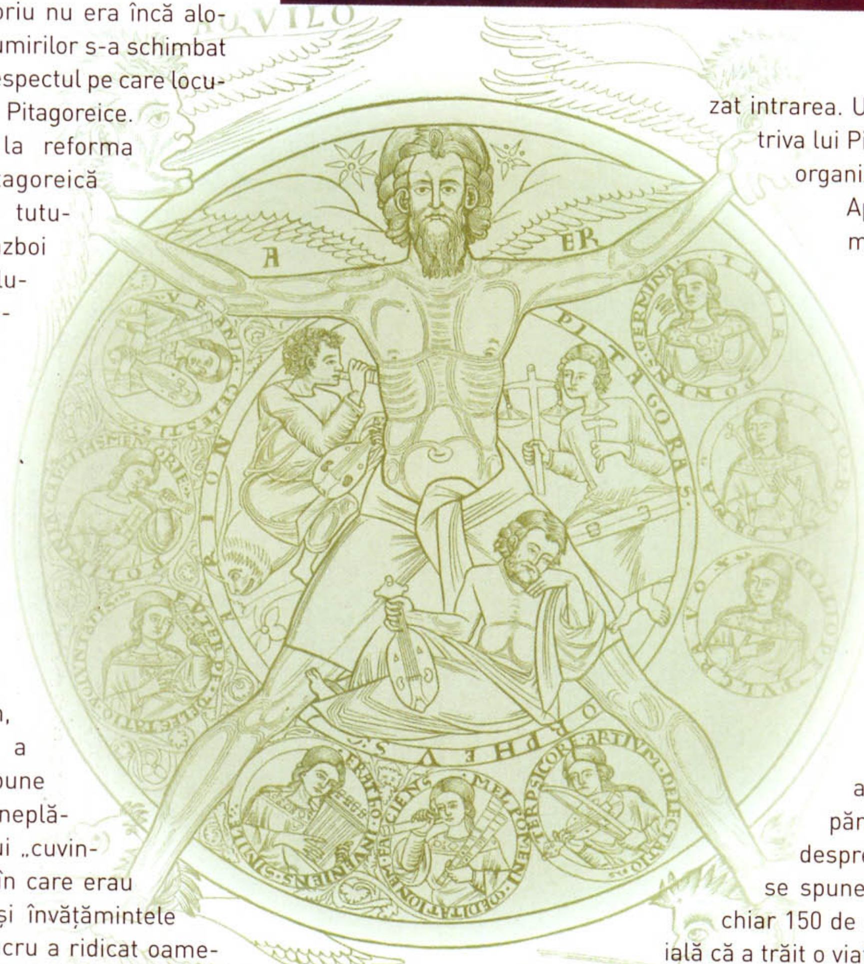
Tinerii din afara Frăției, dar pregătiți de Pitagora, proveneau de regulă din familii nobile, unii dintre ei participând chiar și la conducerea cetății. Nemulțumirile lor erau legate de sistemul agrar existent și așteptau cu nerăbdare o oportunitate de a-l reforma. La acea vreme, acțiunile lui Pitagora conduseseră la victoria împotriva orașului Sybaris, dar noul teritoriu nu era încă alocat nimănui. Obiectul nemulțumirilor s-a schimbat atunci, îndreptându-se spre respectul pe care locuitorii Crotonei îl purtau Frăției Pitagoreice.

Problema nu s-a oprit la reforma agrară. Înainte, Frăția Pitagoreică oferea zilnic învățăturile ei tuturor cetățenilor, însă după război grupul a devenit tot mai exclusivist, refuzând să împărtășească din cunoștințele sale lumii exterioare. Rezultatul final a fost o atmosferă de nemulțumire generată și de faptul că „Frăția acorda prioritate problemelor din interior, privindu-i de sus pe cetățeni, neîntinzându-le o mână de ajutor".

Conducătorii acestei mișcări anti-pitagoreice erau doi tineri, Ninon și Cylon. Ninon, prin inteligența sa politică, a avut mai mult succes în a-l pune pe Pitagora într-o situație neplăcută. El a prezentat publicului „cuvintele divine" ale lui Pitagora, în care erau prezentate ambiția tiranică și învățămintele secrete ale acestuia. Acest lucru a ridicat oamenii împotriva lui Pitagora, moment în care mișcarea a atins apogeul.

De cealaltă parte, mișcarea a folosit forța, prin Cylon, un individ bogat, născut într-o familie de nobili. Este greu de crezut că inițial Cylon a încercat să intre în Frăție. Pitagora l-a perceput ca fiind o persoană violentă și încăpățânată, așa că i-a refuzat intrarea. Ulterior, Cylon s-a întors împotriva lui Pitagora atacând în mod repetat organizația acestuia.

Apoi, într-o bună zi, tragedia cea mai mare s-a petrecut. În timpul unei întâlniri la casa lui Milon, Cylon și prietenii săi au pus foc. Flăcările au cuprins rapid împrejurimile și aproape toată lumea a murit în incendiu. Doar doi tineri, Archippus și Lysis, au supraviețuit.

▲ O ilustrație din Biografia Papei din secolul al XIII-lea. Muzele, cele 9 zeițe care guvernau arta și literatura, muzica, dansul, filozofia și astronomia, l-au inspirat pe Pitagora (aflat în partea dreaptă și cărând o balanță), Orfeu (centru, jos) și Arion. Brațele și picioarele împreunate țin ansamblul în armonie

Sfârşitul Frăţiei

Pitagora a prezis nenorocirea și a părăsit Crotona înaintea incendiului, căutând refugiu în orașul italian sudic, Metapontum. Pitagora a mai trăit mulți ani după ce a părăsit Crotona, dar informațiile despre vârsta la care a murit diferă; se spune că ar fi murit la 85, 90 sau chiar 150 de ani. Nu există însă nicio îndoială că a trăit o viață îndelungată, judecând după standardele vremurilor respective. După moartea sa, Pitagora a fost și mai mult considerat zeu.

Deși Pitagora era încă în viață și în putere după incendiu, Frăția a încetat să mai participe în vreun fel la orice activități politice, iar ulterior a luat sfârșit în mod definitiv.

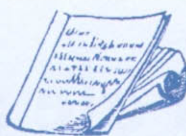
Cei doi tineri, care au scăpat cu greu de la

moarte, au părăsit Crotona. Archippus s-a mutat în Talas, iar Lysis în Grecia, și mai târziu în Teba, unde avea să trăiască pentru tot restul zilelor. În Crotona, dezmembrarea frăției s-a resimțit puternic și la nivel politic. Dominația pe care Pitagora o exercita din Crotona asupra regiunii Magna Graecia a luat sfârșit.

După moartea sa, discipolii și cei care i-au dus mai departe moștenirea au fost numiți „pitagoricieni" și se presupune că și-ar fi continuat activitatea până la jumătatea secolului al IV-lea Î.Hr. Cei mai cunoscuți au fost Hipassus, Archytas, Philolaus și Alcmaeon.

După secolul I î.Hr., pitagorismul a renăscut. Pentru unul-două secole, orașul Alexandria din Egipt a fost martorul unei mișcări „neo-pitagoreice", deși nu s-a demonstrat că ar fi existat o puternică legătură de natură academică cu Pitagora.

Prin inteligența și inspirația sa unice, Pitagora a devenit o personalitate pe întreg teritoriul Greciei Antice în încercarea sa sinceră de a descoperi adevărul și de a dobândi cunoaștere. Nu a obținut singur aceste realizări, dar denumiri precum „Teorema lui Pitagora" și „Scara lui Pitagora" au rămas întipărite în istorie. Acest om, cu realizări simplu de judecat dar cu o viață învăluită în mister, atrage și în prezent atenția cercetătorilor.

Versiune diferită

ULTIMELE SALE ZILE

Dintre toate poveștile care s-au spus despre viața lui Pitagora, cea mai neclară este cea referitoare la moartea sa.

În ultimii ani de viață, mișcarea anti-pitagoreică a dat foc locului de întâlnire al Frăției. Mulți dintre membrii acesteia au decedat în urma incendiului și la scurt timp organizația a dispărut complet.

Există diverse păreri contradictorii despre ceea ce s-a întâmplat în această perioadă. Una dintre teorii spune că Pitagora a murit în incendiu împreună cu discipolii săi, în timp ce alta afirmă că ar fi fost singura persoană care a supraviețuit dezastrului. Se prea poate ca aceasta din urmă să fie doar rezultatul zeificării sau idolatrizării lui Pitagora din ultimii ani de viață, dar părerea generală este că într-adevăr ar fi reușit să scape din incendiu.

Pe de altă parte, există numeroase teorii și despre cum ar fi reușit să supraviețuiască. Una povestește că Pitagora ar fi supraviețuit datorită discipolilor săi care l-ar fi salvat formând un „pod uman", deși mai târziu și-a luat singur viața, disperat că și-a pierdut prietenii. O altă povestire spune că, după atacurile dure asupra locului de întâlnire al Frăției, Pitagora s-a refugiat în Templul muzelor din Metapontum, unde a murit după patruzeci de zile de înfometare. Există și o poveste cum că Pitagora, fugind din calea focului, a ajuns într-un câmp întins de fasole, unde a fost prins de urmăritorii săi și ucis.

Numărul imens de povești care s-au spus despre ultimele sale zile se bazează pe pur si simplu pe informațiile lacunare care ne-au rămas. Multe dintre aceste povești au fost puse cap la cap de generații întregi de scriitori, dar rămân foarte multe enigme care au rămas încă nedeslușite.

▲ Mormântul lui Pitagora din Crotona, sudul Italiei

▼ Ruinele templului Herei din Metapontum. În ultimii săi ani de viață, Pitagora s-a ascuns în acest oraș pentru a scăpa de mișcarea anti-pitagoreică

Marile descoperiri ale anticilor încântați de misterul numerelor

Dintre numeroasele teoreme geometrice, „teorema triunghiului dreptunghic" este cea mai veche. Părintele acesteia, Pitagora, a condus un grup religios unic cu misiunea de a purifica învățământul. Petrecea zile întregi concentrându-se împreună cu numeroşii săi discipoli asupra cercetărilor. Aceştia considerau că totul poate fi interpretat prin intermediul „numerelor".

Adevărul despre „Teorema lui Pitagora"

PITAGORA A DOBÂNDIT un nivel de neegalat de cunoștințe de la pionierii științei din acea vreme din Regatul Egiptului și cel al Babilonului. Existența sa a condus la numeroase descoperiri timp de numeroase generații succesive, iar numele său ne-a devenit cunoscut tuturor mai degrabă din cărțile de matematică decât din cele de istorie, datorită faimoasei „teoreme a lui Pitagora".

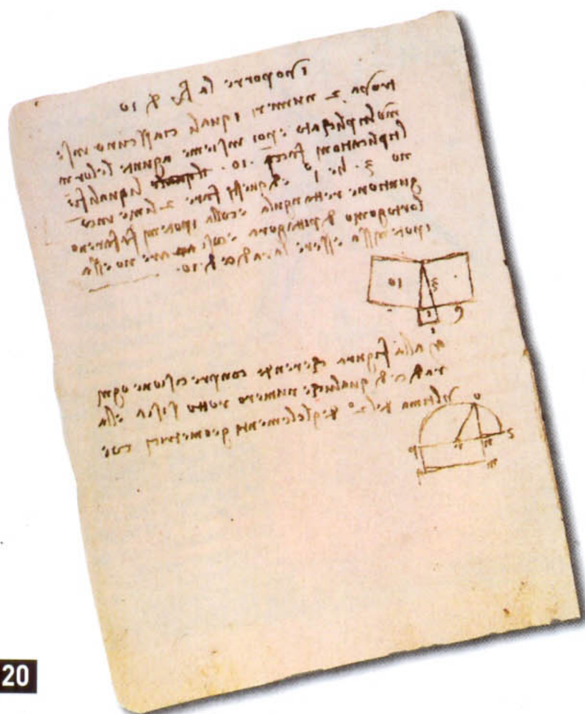
Nu este exagerat să spunem că aceasta este cea mai cunoscută dintre toate ipotezele geometrice incluse în toate manualele pentru școala primară. O teorie spune că Pitagora a sacrificat o sută de boi atunci când a descoperit această teoremă. Cu toate acestea, nu se știe sigur dacă Pitagora este cel care a descoperit în realitate teorema. Pe vase de argilă din Babilon, datând din jurul anului 1800 î.Hr., s-a descoperit inscripția „Un număr la pătrat este suma pătratelor altor două numere". Se mai știe că această teoremă era cunoscută în Orientul Antic și că egiptenii au folosit-o la construcția piramidelor. În prezent, opinia general acceptată este că Pitagora a preluat această idee în timp ce studia în Egipt. Există peste trei sute de moduri de a demonstra teorema triunghiului dreptunghic. Metoda lui Pitagora constă în a alătura două pătrate de aceeași mărime și de a le tăia cu un alt pătrat. Suprafețele ambelor pătrate mari sunt egale cu $(a+b)^2$. Dacă suprefețele pătratelor roz, ce reprezintă pătratele numerelor a și b (figura din stânga) sunt substituite cu un pătrat ce reprezintă numărul c la pătrat, făcându-se simultan o rearanjare a celorlalte dreptunghiuri (fiecare fiind format inițial din câte două triunghiuri dreptunghice, congruente cu cel inițial), se obține figura din dreapta, cu suprafață identică cu cea din stânga.

A formulat apoi ecuația: „$a^2+b^2=c^2$". Numerele naturale care corespund formulei sunt, de exemplu: 3,4,5 („$3^2+4^2=5^2$"); 5,12,13; 8,15,17; numere cunoscute sub denumirea de numere pitagoreice. Există o infinitate de combinații, care pot fi, toate, folosite ca laturi ale unui triunghi dreptunghic.

Primii cercetători în domeniul matematicii

Realizările lui Pitagora nu s-au limitat la „teorema lui Pitagora". Frăția sa a avut o puternică orientare religioasă, însă Aristotel spunea despre aceasta: „Discipolii lui Pitagora sunt primii care au studiat matematica", ceea ce presupune că ei sunt cei care au inițiat cercetarea în acest domeniu.

La vremea respectivă, întrebarea universală era următoarea: „Care este sursa tuturor lucrurilor?", care l-a determinat pe unul dintre cei șapte înțelepți ai Greciei, Thales, să dea următorul răspuns: „Apa constituie principiul tuturor lucrurilor".

◂ O bucată de hârtie pe care savantul renascentist, Leonardo da Vinci, a scris demonstrația sa la „teorema lui Pitagora"

▸ Pitagora credea că orice există în lume poate fi explicat de „numere"

Numerele reprezintă originea a tot ceea ce există

Numărul este esenţa tuturor lucrurilor

Naturaliştii lui Thales (numiţi milesieni) credeau că principiile ce stau la baza tuturor lucrurilor sunt „apa", „aerul" şi „infinitul". Grupul lui Pitagora credea însă că principiul materiei este „numărul" şi că acesta reprezintă deci elementul constitutiv al tuturor lucrurilor din univers. În acest sistem de gândire se ia ca bază pentru orice lucru existent „un fundament cantitativ, matematic". Spre deosebire de milesieni pentru care „materia tuturor lucrurilor este formată din apă şi aer", Pitagora s-a concentrat asupra „formei şi aparenţei lucrurilor".

Ideea lui Pitagora a constituit, ulterior, baza filozofiei lui Platon, ideologia sa continuând să se dezvolte. Cu toate acestea, cum cercetările organizaţiei erau colective, descoperirile acesteia nu sunt individualizate. Prin urmare, acestea ar trebui atribuite şcolii pitagoreice văzute ca un întreg, şi nu doar lui Pitagora.

Interesul pentru numere

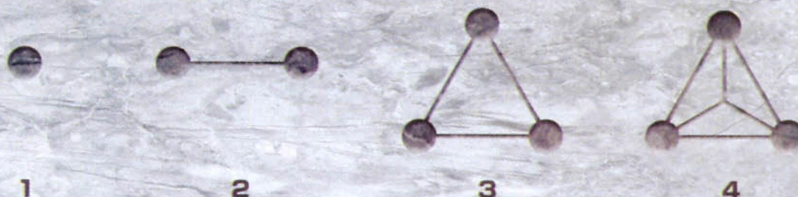
Pitagora identifica totul prin numere şi, deci, asocia oricărui lucru un număr. Astfel, numerele impare, de exemplu, neputând fi înjumătăţite, erau considerate drept „lucruri perfecte", astfel că au fost asociate cu caracteristicile: „finit", „regulat" „întreg". Lucrurile cu calităţi opuse celor enumerate mai sus erau asociate cu numerele pare, care puteau fi înjumătăţite.

Acest mod de gândire a dus la asocierea primului număr impar, „3", cu genul masculin. Genul feminin, ceva mai puţin preţuit, a fost asociat numărului „2". Ideea că primul număr impar este „3" s-a născut în Grecia antică, numărul „1" fiind considerat originea numerelor sau „monadă". Unitatea reprezentativă pentru numerele pare a fost denumită „diadă". Dintre celelalte numere, „5" reprezenta căsătoria, „4" justiţia, „7" norocul, „8" liniştea, „9" egalitatea şi „10" era considerat drept număr sfânt sau complet. Există însă şi numeroase alte teorii despre aceste asocieri, ca de exemplu: „4=sinceritate, 5=culoare, 6=viaţă, 7= sănătate, 8= discreţie, 9=bine, 10=împlinire".

Pitagora a făcut deja conexiunea dintre numere şi desene şi le-a utilizat pentru a rezolva problemele. În exemplul din Figura nr.1, 1 este reprezentat de un punct, 2 de două puncte unite printr-o linie, 3 era reprezentat printr-un triunghi, iar 4 printr-un tetraedru. Dacă se adună toate numerele între 1 şi 4, rezultatul este „10", care este „sfânt" sau „complet".

▲ Pitagora, care şi-a petrecut mult timp învăţând de la egipteni şi babilonieni, şi-a înfiinţat propria şcoală pe care a folosit-o ca loc de cercetări.

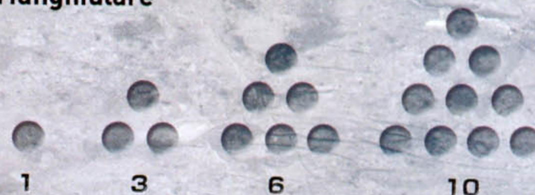

▲ Pitagora a stabilit existenţa unei legături între numere şi forme. Unu este un punct, doi este o linie, trei un triunghi, şi 4 o piramidă triunghiulară. Era convins că întreaga lume poate fi explicată prin suma acestor numere, 10.

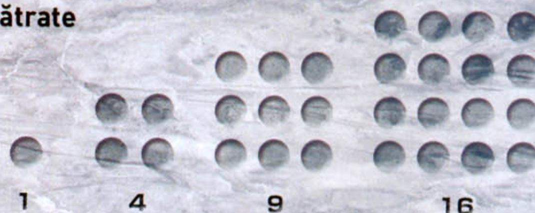

◄ Desen dintr-o enciclopedie din secolul al XV-lea a filozofului roman Boetius, care folosea la calcule numere arabe, și Pitagora (la dreapta), numărând diverse obiecte.

Numere triunghiulare

Numere pătrate

▲ Pitagora le-a spus numerelor 1, 3, 6, 10, ... «numere triunghiulare », și 1, 4, 9, 16, ... „numere pătrate", din cauza formelor la care le dau naștere. Tetractus era de părere că triunghiul cu 10 puncte reprezintă o stare de ordine și armonie.

Curiozitățile geometriei

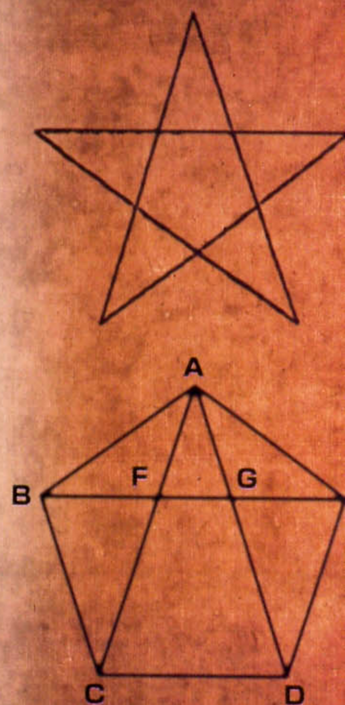
Tetractus a realizat că se pot desena triunghiuri cu ajutorul punctelor, că punctele 1, 4, 9, 16, ... pot fi aranjate pentru a forma pătrate, și că aceleași principii se pot aplica pentagoanelor și hectagoanelor. Pitagora s-a folosit de această idee pentru studiul graficelor.

Au descoperit astfel că suma divizorilor lui 220 (1, 2, 4, 5, 10, 11, 20, 22, 44, 55, 110) și suma divizorilor lui 284 (1, 2, 4, 71, 142) este 220 și respectiv 284, și le-a spus numere „prietenoase". Pitagoricienii a descoperit de asemenea că suma unghiurilor interne ale unui triunghi este de 180 de grade și a aflat astfel pentru prima dată de existența numerelor iraționale. Contribuțiile lui la geometrie au fost deci mult mai mult, nelimitându-se doar la teorema lui Pitagora.

Existența numerelor iraționale l-a șocat. Acestea sunt numere care nu pot fi exprimate sub formă de fracție, lucru care i-a nedumerit mult pe pitagoricieni, convinși că numerele sunt originea a tot ce există. Era aici o contradicție a modului în care vedeau ei lumea. Evident că au negat mult timp existența acestora, dar când au calculat diagonala unui pătrat au descoperit că nu o pot exprima în numere raționale. A fost o descoperire al cărei secret a fost păstrat mult timp. Se spune că Hippasus, de care am vorbit mai sus, a fost ucis pentru că le dezvăluise aceste informații neinițiaților.

Se spune că existența numerelor iraționale a devenit evidentă prin studiul pentagramelor. Pitagoricienii adorau pentagrama, aceasta devenind simbolul școlii lor. O pentagramă se desenează unind prin linii diagonale cinci puncte echidistante. Raportul acestor diagonale la lungimea laturilor unui pentagon regulat nu poate fi exprimat printr-un număr întreg. În plus, raportul lungimii dintre un vârf și intersecția cu prima linie la lungimea de la această intersecție până la vârful opus este de 0.618: 0.383. Este un raport folosit adesea în sculptură și arhitectură, fiind considerat foarte frumos. Din vremea lui Keppler, în secolul 16, i s-a dat numele de «Raportul de aur». Înainte i se spusese «raportul extrem și mediu», și era folosit în multe domenii din cauza caracterului său plăcut ochilor.

Această descoperire a permis ca matematica să se poată aplica într-un final și practic, lucru de care Pitagora și adepții lui au fost tare mulțumiți. Ca urmare a multiplelor descoperiri ale acestora în ceea ce privește curiozitățile numerelor, pitagoricienii au reușit să convingă pe toată lumea de importanța acestora. Descoperirile lor au avut o puternică influență nu doar asupra matematicii din Grecia Antică, ci și asupra multor domenii din ziua de azi.

▲ Pentagrama, simbolul școlii pitagoreice, și pentagonul. Pentagrama se desenează pe baza unui pentagon. Linia BE se intersectează cu linia AD în punctul G, împărțind BE în două segmente supuse Raportului de Aur.

ARMONIA CERULUI
PIONIERUL TERAPIEI PRIN MUZICĂ

Efectele tămăduitoare ale Psalmilor

Se știa demult că muzica are anumite proprietăți magice. Totuși, Pitagora este cel care a decis să „cerceteze purificarea sufletului prin muzică și matematică pentru a descoperi esența universului". El credea că este important pentru studiile sale să asculte o muzică armonioasă. Pitagora a fost nu numai matematician și filozof, dar și un teoretician al muzicii.

În faimoasa sa lucrare „Cutia muzicală", Boetius (cca. 480-524) scrie: „Atunci când Pitagora a observat că un tânăr beat era influențat de muzica ce era cântată în modul frigian, a ordonat ca aceasta să fie schimbată într-un cântec cu vers spondaic ceea ce l-a adus pe tânărul foarte agitat într-o stare de calm absolut". Mai mult, în lucrarea sa „Despre viețile și doctrinele filozofilor", Diogene Laerțiu scrie: „pitagoreicii cântau adesea imnuri la liră pentru a-și exprima recunoștința față de zei înainte de a merge la culcare. După aceea dormeau liniștiți." În lucrarea sa „Despre viața lui Pitagora", Iamblichos scrie: „pitagoreicii credeau că muzica are efecte tămăduitoare asupra corpului".

Toate aceste relatări demonstrează faptul că Pitagora a înțeles efectele muzicii foarte repede și le-a utilizat pentru a studia și pentru a vindeca.

Sunetele armonice și Scara muzicală lui Pitagora

Pitagora era în căutarea unei muzici armonioase, deoarece considera că acest gen de muzică era propice purificării sufletului și vindecării corpului. A avut o revelație în acest sens într-unul dintre cele mai ciudate locuri, și anume într-o fierărie. În timp ce Pitagora trecea prin fața prăvăliei, a auzit sunetele produse de fierar prin lovirea nicovalelor și, din întâmplare, a distins o notă monosilabică. Astfel a descoperit legătura dintre matematică și lungimea unei coarde. Prin folosirea unei căni cu apă sau a unui monocord (instrument muzical cu o singură coardă vibrantă), acesta a examinat relația dintre nivelul apei și lungimea coardei. Astfel, a descoperit că sunetul armonic a fost produs în următoarele rapoarte 2:1, 3:2 și 4:3, ajungând la concluzia că „micșorarea lungimii unei coarde duce la ridicarea notei muzicale cu o octavă". Cele opt note do-re-mi-fa-so-la-si-do reprezintă cea mai veche gamă muzicală. În prezent, se știe că există douăsprezece note care compun gama muzicală temperată, dar această descoperire a fost posibilă datorită Scării muzicale lui Pitagora.

Există, totodată, și teoria conform căreia Archytas a perfecționat scara, dar aceasta a fost mereu cunoscută celor din perioada renascentistă și din antichitate drept „Scara muzicală a lui Pitagora".

Muzica sferelor

Teoria lui Pitagora despre muzică a cuprins și spațiul cosmic. Sunt mulți cei care știu că a fost un susținător al „teoriei pământului ca sferă" sau al „teoriei pământului care se rotește", dar sunt probabil mulți și cei care nu știu că Pitagora a fost primul care a utilizat cuvântul „Cosmos" pentru a desemna universul.

La vremea respectivă, se cunoștea numai existența planetelor Mercur, Venus, Terra, Marte, Jupiter și Saturn, împreună cu Soarele și cu Luna. S-a descoperit, ulterior, că există nouă stele fixe, acestea reprezentând încă o sferă. Existau deci nouă corpuri cerești vizibile. Pentru ca numărul total al sferelor să fie 10, căci Pitagora considera că 10 este „numărul perfect pentru a păstra armonia în Univers", pitagoreicii au inventat un al zecelea corp ceresc numit Contrapământul (Antihton). Ulterior, i-a venit ideea „muzicii sferelor" prin legătura dintre sunetele armonice și sferele planetare.

Distanța dintre planete era aceeași ca în cazul gamei muzicale și al înălțimii sunetului muzical. Fiecare planetă se mișca cu o viteză constantă și pe o distanță constantă, producând un anumit sunet. Apoi, pe măsură ce distanța planetelor față de centru creștea, mișcările mai rapide produceau un sunet mai ascuțit. Pitagora considera că astfel întregul univers cântă.

Se știe că muzica are o influență puternică asupra stării sufletești a oamenilor, dar prin teoria numerelor aplicată la muzică, Pitagora și-a lăsat amprenta și în istoria muzicii.

▲ O pictură datând din secolul al XV-lea cu Pitagora și discipolii săi făcând experimente pentru a descoperi raportul dintre sunetele armonice. Ei au descoperit că aceste sunete erau produse de nicovalele dintr-o fierărie (stânga sus), de clopote de diverse dimensiuni și de căni de apă (dreapta sus), de tuburi de diferite lungimi (dreapta jos) și de corzi acordate în mod diferit prin utilizarea greutăților (stânga jos). Utilizând aceste instrumente, au reușit să descopere acest raport.

Oameni înțelepți cu adevărate calități legendare

Grecia antică domina lumea prin filozofii, oamenii de ştiinţă şi teologii săi.
Viaţa şi realizările lui Pitagora deveniseră legendare încă din timpul vieţii sale.
Prin numeroasele relatări contradictorii, mulţi naratori au încercat, în mod repetat, să-l dezvăluie pe adevăratul Pitagora.
Abordarea logică a ştiinţei a adus noi idei şi descoperiri.
Demnitatea numelui lui Pitagora şi secretul din spatele acestuia au traversat timpul şi spaţiul, suscitând şi astăzi un mare interes.

Filozoful milesian care l-a atacat pe Omul miracol

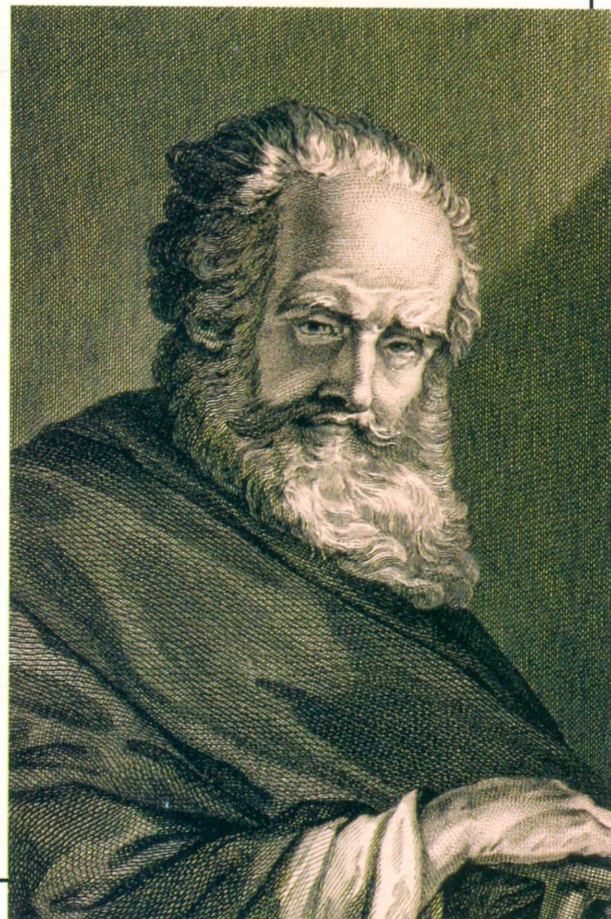
Heraclit (535 î.Hr–475 î.Hr.)

Heraclit, filozof milesian din a doua jumătate a secolului al VI-lea î.Hr., a scris câteva comentarii dure despre Pitagora: „Pitagora, fiul lui Mnesarchus, a cercetat cu o rară curiozitate și, după ce a făcut selecții după scrierile altora, și-a clădit o înțelepciune, o filozofie și un stil prost".

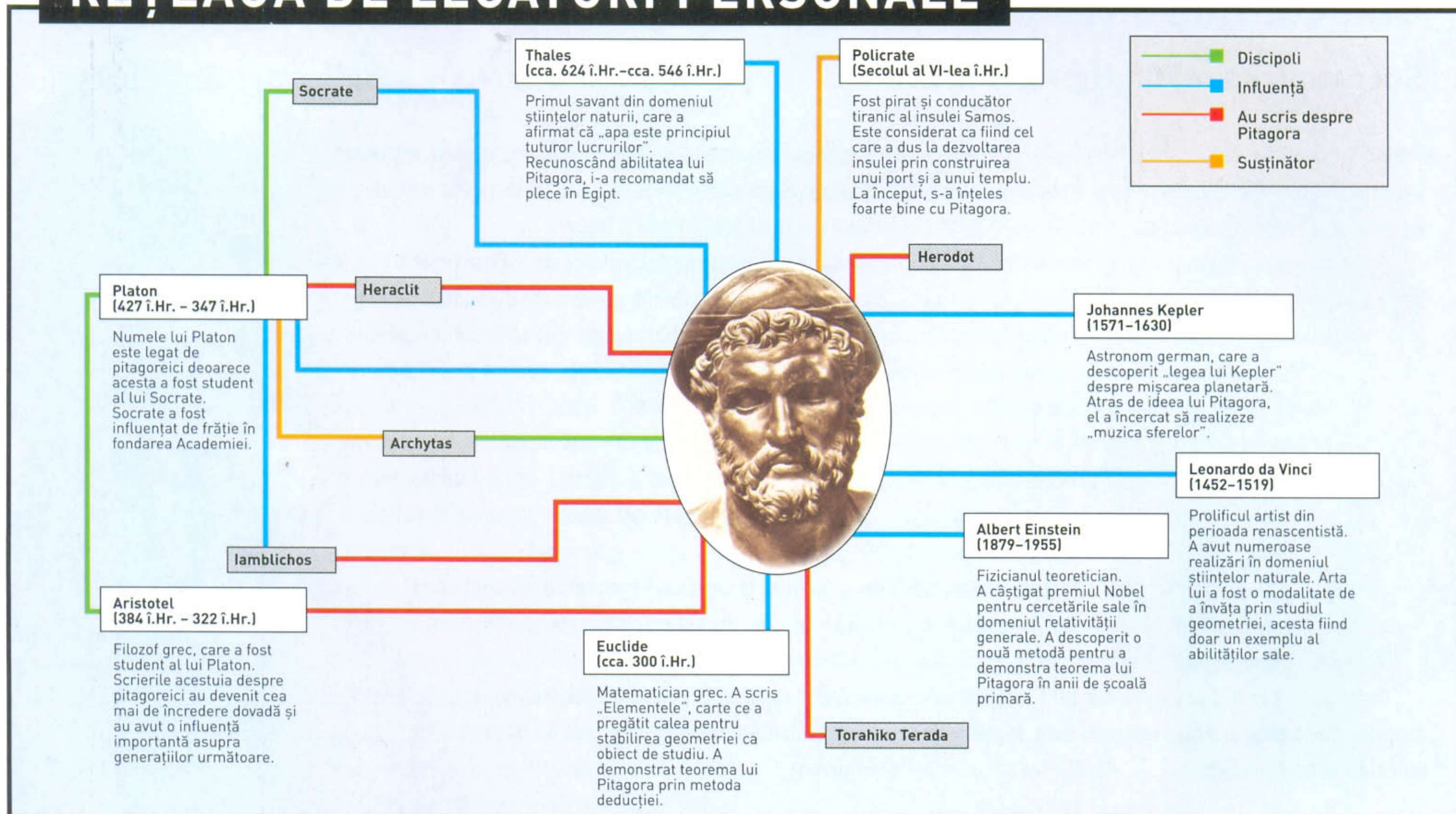
Altfel spus, acesta credea că Pitagora absorbise o cantitate enciclopedică de cunoștințe, dar că opiniile sale erau lipsite de originalitate. El critica, totodată, „puterea lui Pitagora de a produce miracole" catalogând-o drept o înșelătorie. Cu toate că Pitagora s-a născut cu o jumătate de secol înaintea lui Heraclit, cei doi au trăit în aceeași epocă. Heraclit s-a născut într-un oraș numit Ephesus aflat la nord de Milet în Asia Mică, relativ aproape de Samos, locul de naștere al lui Pitagora. Nu este clar dacă Heraclit a fost elevul lui Pitagora, dar există relatări conform cărora a învățat despre armonie de la acesta. Însă modul de gândire al lui Heraclit a fost puternic influențat de filozoful naturalist Anaximander (cca. 610 î.Hr. – cca. 547 î.Hr.), care a fost studentul lui Thales în cadrul Școlii milesiene.

Cea mai faimoasă teorie a sa este cea potrivit căreia „Totul curge". El a sugerat că esența tuturor lucrurilor este schimbarea însăși, cum ar fi de exemplu schimbarea inerentă în foc. Această schimbare era considerată ca fiind constantă precum curgerea unui râu, iar principiul aflat la baza ordinii fundamentale a cosmosului stătea totodată la baza creației și anihilării.

Originalul cărții lui Heraclit s-a pierdut, dar Platon și alții au inclus fragmente din aceasta în propriile lor opere. Heraclit a lăsat numeroase citate celebre precum „Ceea ce este în opoziție este în concordanță, și din lucruri diferite izvorăște cea mai frumoasă armonie", „abundența cunoașterii nu îi învață pe oameni să fie înțelepți" și „Totul este unul". A dobândit numele de „Obscurul" (sau „Cel întunecat") datorită atitudinii sale pesimiste și ironice. În ultimii ani de viață, Heraclit s-a îmbolnăvit de edem, și, nereușind să se trateze de unul singur, a murit în singurătate.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Primul istoric care a scris o anecdotă despre teoria transmigrației

Herodot (cca. 484 î.Hr.–cca. 425 î.Hr.)

La puțin timp după moartea lui Pitagora, se năștea în Halicarnassus, în regiunea de sud-vest a Asiei Mici, cel care avea să fie cunoscut generații de-a rândul drept „Părintele istoriei". Numele acestuia era Herodot, cel care a scris „Istoria", cea mai veche carte de istorie europeană. Cartea a reunit cercetările făcute în călătoriile sale în nenumărate țări. Conține binecunoscuta frază: „Egiptul este cadoul Nilului".

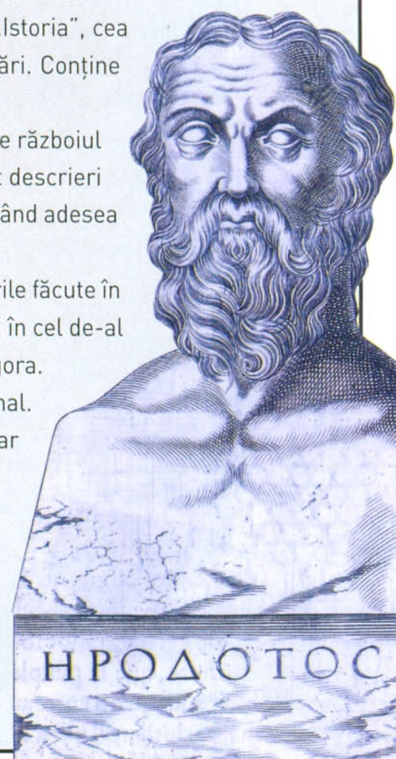
„Istoria", formată din nouă volume, este o relatare a opoziției dintre Est și Vest din perioada de dinainte de războiul dintre Grecia și Imperiul Persan Achaemenid, precum și a istoriei țărilor din estul Persiei. Herodot a realizat descrieri minuțioase ale celor mai importante evenimente și povești ale fiecărui loc, ale geografiei și obiceiurilor, divagând adesea și pe diverse alte subiecte.

Atunci când Herodot s-a născut, Pitagora murise deja și devenise subiect de legendă. Prin urmare, referirile făcute în carte la Pitagora se bazau pe mituri și erau întotdeauna mai mult sau mai puțin legate de moartea sa. Totuși, în cel de-al doilea volum, se vorbește despre un bărbat care susținea teoria transmigrației, care era, fără îndoială, Pitagora.

„Spiritul uman este nemuritor, astfel încât, atunci când trupul moare, acesta renaște în corpul altui animal. Această teorie a fost însușită de greci, fiind numeroși cei care o susțin. Cunosc numele acestor oameni, dar nu le voi scrie aici".

Pe de altă parte, în cel de-al patrulea volum, alături de Pitagora, apare un personaj misterios, numit Zalmoxis. Despre acesta se crede că ar fi fost un zeu trac, la care se credea că merg cei nemuritori, după ce trupurile lor mor.

Nu există însă niciun indiciu în ceea ce privește opinia personală a lui Herodot despre nemurire sau despre teoria transmigrației. De fapt, ca o ironie a sorții pentru un om care a scris despre viața și moartea altor persoane, nu există nicio relatare despre ultimii săi ani de viață, iar moartea sa este învăluită în mister.

Bunicul filozofiei grecești cu „o dragoste pentru înțelepciune"

Socrate (cca. 470 î.Hr.–399 î.Hr.)

Politica, economia și cultura înfloreau în întreaga cetate a Atenei în perioada în care se năștea Socrate, reprezentantul filozofilor Greciei antice. Acesta și-a petrecut cea mai mare parte a vieții în Atena, dar câte a știut despre predecesorul său, Pitagora, care și-a petrecut ultima parte a vieții în sudul Italiei?

Socrate, ca și Pitagora, nu a lăsat nimic scris în urma sa. Ceea ce știm despre acesta se datorează în principal scrierilor discipolului său Platon, „Dialoguri". Din opera lui Platon reiese că Socrate nu a făcut nicio referire directă la Pitagora. Totuși, comportamentul acestuia ar fi putut fi influențat de Pitagora sub numeroase aspecte. De exemplu, Socrate avea aceleași opinii asupra teoria transmigrației sau asupra purificării sufletului, considerând că fără aceasta spiritul ar putea intra în corpul unei bestii.

Mai mult, prin efortul combinat al celor doi, cuvântul „filozof" a devenit universal. După spusele lui Diogene Laerțiu, Pitagora a fost primul care a utilizat acest termen. Pitagora a afirmat odată întâmplător: „Nu sunt un înțelept. Sunt un iubitor al cunoașterii (filozof)". Socrate este cel care a dat sens acestui cuvânt.

„Dragostea de cunoaștere este dorința pentru un lucru mai bun. O persoană ignorantă nu poate nici măcar să își dea seama că îi lipsește cunoașterea, deci nici nu și-o dorește. Iubirea de cunoaștere înseamnă să-ți dai seama că aceasta îți lipsește și să faci eforturi pentru a o dobândi."

Cam la un secol după moartea lui Pitagora, Socrate a fost executat. Discipolul său, Platon, a propus, mai târziu, „teoria ideilor", care reprezintă combinația armonioasă a ideilor lui Socrate cu cele ale lui Pitagora.

Așa numitul succesor al matematicii antice, care a scris Teoria Proporționalității

Archytas (cca. 428 î.Hr.–cca. 347 î.Hr.)

După unele surse, Platon l-a adorat pe Pitagora. În jurul anului 387 î.Hr., acesta a înființat o școală în Atena, numită „Academia", dedicată studiului geometriei, fiind puternic influențat de Frăția Pitagoreică.

Se spune că Platon a devenit devotat școlii pitagoreice de filozofie după ce l-a cunoscut pe Archytas. Platon a vizitat savanți renumiți după moartea maestrului său, Socrate, și a devenit bun prieten cu Archytas în Taras, în sudul Italiei, în drum spre Sicilia. Platon a învățat matematica de la acesta, care își avea, fără îndoială, rădăcinile în școala Pitagoreică .

Orașul Taras a fost construit de către spartani, cunoscând o prosperitate economică remarcabilă în secolul al V-lea î.Hr. sub conducere aristocratică. Matematicianul Archytas a devenit un reprezentant important al ideologiei pitagoreice în acest oraș aflat odinioară sub conducerea crotonă și considerat ca fiind singura regiune din Magna Graecia care a mai urmat această ideologie.

Archytas era nu numai o autoritate remarcabilă în domeniul teoriei proporțiilor, dar și persoana care ar fi finalizat Scara muzicală a lui Pitagora conform uneia dintre teoriile existente. A fost, totodată, un inginer capabil, care a construit singur jucării mecanice și a realizat un porumbel de lemn care putea zbura. Archytas nu a fost niciodată pregătit direct de Pitagora, dar el însuși se considera „succesorul lui Pitagora".

Dintre elevii săi, Eudoxus a devenit cunoscut pentru faptul că a demonstrat că „volumul unui con este egal cu o treime din volumul cilindrului cu aceeași bază și înălțime cu cele ale conului inițial". Ulterior, acesta a studiat astronomia în Egipt și ca astronom a avut numeroși elevi.

Archytas era nu numai un matematician desăvârșit, dar și un politician respectat. În ciuda faptului că i-a fost interzis prin lege să servească drept General pentru o perioadă mai mare de un an, a fost ales în această poziție de șapte ori și nu a pierdut niciodată nicio bătălie.

Filozoful neoplatonist, care a fost numit „aproape-zeu"

Iamblichos (cca. 245 d.Hr.–cca. 325 d.Hr.)

Multe biografii ale lui Pitagora au fost publicate acum mulți ani, dar aproape toate s-au pierdut. Una dintre cele mai respectate cărți despre acest subiect a fost cea scrisă de Iamblichos, „Despre viața lui Pitagora".

Iamblichos (cca. 245 – cca. 325 d.Hr.) era un grec, care a trăit în timpul perioadei romane de la sfârșitul secolului al III-lea. Acesta a fost discipolul lui Plotin (205 – 270 d.Hr.), fondatorul neoplatonismului. Plotin a fondat noua sa școală de filozofie în timpul perioadei în care s-a dezvoltat filozofia religiei, numită adeseori era romană. Considera că este un reprezentant legitim al lui Platon, formulându-și astfel obiectivul: „Unitatea absolută trebuie să existe ca izvor al diversității unificate". La vremea respectivă, neoplatonismul câștiga adepți în Roma, considerându-se că ar fi fost influențat de creștinism.

„Despre viața lui Pitagora" este singura carte scrisă de Iamblichos. La început, se gândea să scrie zece volume, dar, până la urmă, cartea a fost alcătuită dintr-unul singur. Se spune că Iamblichos a investigat în mod sistematic și precis teoriile lui Pitagora și pitagorismul. Maestrul său, Porphyrios a scris, la rândul său, o biografie despre Pitagora intitulată „Viața lui Pitagora", care, însă, a rămas neterminată.

Cartea lui Iamblichos începe prin a descrie cum insula Samos a fost construită de o femeie oracol. În continuare, autorul prezintă detalii din viața lui Pitagora într-un mod similar evangheliilor creștine. Într-adevăr, în opinia lui Iamblichos, Pitagora a fost mai întâi un bigot și apoi un om de știință.

Deși se consideră a fi o biografie a vieții sale, cartea vorbește totodată despre ridicarea sa la rang de divinitate. Se presupune că neoplatonismul este continuarea pitagorismului și a platonismului. Iamblichos considera că existența lui Pitagora se asemăna cu cea a unui om trimis de zei pe pământ.

Fizicianul care a teoretizat despre „Filozofi și Fasole"

Torahiko Terada (1878–1935)

În anul 1934, fizicianul și astronomul Torahiko Terada a publicat în ziarul Nichinichi din Tokio, eseurile sale diverse despre „Pitagora și fasolea". Scurtele povestiri prezentau ultimii ani din viața lui Pitagora și problemele sale cu fasolea.

Terada a povestit cum Pitagora și-a pierdut viața din cauza câmpului de fasole conform relatărilor lui Diogene Laerțiu din opera sa „Despre viețile și doctrinele filozofilor". Astfel, Pitagora, care și-a petrecut fiecare zi din viață respectând ciudata regulă de a nu mânca niciodată fasole, a preferat să moară decât să traverseze un câmp de fasole.

Terada a presupus că în vremea antichității în Grecia existau „interdicții", „tabuuri" sau „antipatii", iar „povestirile despre Pitagora și fasole nu trebuie considerate de oamenii din zilele noastre ca fiind o comedie sau o tragedie obișnuită".

Născut în Tokio, în Meiji, Torahiko Terada a fost un pioner al geofizicii. Era un fizician practic cu realizări în meteorologie, fizica marină, seismologie și aerofizică. Este cunoscut pentru epigrama: „Dezastrele naturale vin atunci când uităm de ele". Terada a fost și un scriitor remarcabil. El l-a cunoscut pe Natsume Soseki la Școala Goko din Kumamoto și a avut legături și cu Shiki Masaoka. A devenit faimos deoarece a scris eseuri bogate în conținut științific și deoarece cunoștea părțile lăuntrice ale naturii.

Viața sa personală a fost marcată de tragedii, prin pierderea a două soții datorită bolilor. Și el s-a îmbolnăvit la rândul său. Din acest motiv, a început să scrie pentru a-și depăși durerea și a-și schimba dispoziția. În timp ce scria „Pitagora și fasolea" a scris și un eseu intitulat „Moartea". În anul următor, cedând în fața bolii, a murit la vârsta de 57 de ani.

Călătoria din Grecia antică în căutarea legilor naturii

Regiunea ioniană a stat la originea Greciei antice.
Zona a fost numită patria-mamă, Pitagora fiind o personalitate centrală a acesteia.
Ideea sa conform căreia „numerele" sunt esența tuturor lucrurilor, interesul pentru geometrie și ideea că Pământul este sferic au uimit generațiile următoare prin amploare și inspirație.
Ideile sale vizionare au dăinuit în timp și istoria civilizației a fost martora unor progrese și mai mari în știință.

Urmașul lui Pitagora

„Omul există pentru a observa cerurile"

CONFORM BIOGRAFIEI SCRISE DE IAMBLICHOS, acesta a fost răspunsul lui Pitagora la întrebarea privind rațiunea existenței omului pe Pământ. Convingerea sa era că omul trebuie să trăiască rațional înconjurat de natură, soare, pământ și apă. Această mantra a condus la descoperirea triunghiului dreptunghic, formei sferice a pământului și la teoria mișcării de rotație a pământului. După moartea lui Pitagora, frăția a dispărut la rândul ei, dar discipolii s-au dispersat în diverse părți ale Greciei, contribuind la progresele înregistrate de științele naturale. Pitagoreicii au supraviețuit până la mijlocul secolului al IV-lea.

Cei mai cunoscuți patru membri ai acesteia au fost Hipassus, Archytas, Philolaus și Alcmaeon. Cel mai probabil urmaș al frăției a fost Archytas, care a trăit în Taras, în sudul Italiei. Acesta a pus bazele teoriei proporțiilor și se crede că a finalizat Scara lui Pitagora. Elevul lui Archytas, astronomul Eudoxus a descoperit conceptele astronomiei sferelor.

▲ Faimoasa pictură „Școala din Atena" a pictorului renascentist, Raphael, din jurul anului 1510, prezintă drumul Greciei antice spre cunoaștere. Pitagora (aflat în partea stângă scriind), Platon și Aristotel (discutând în centrul tabloului) sunt desenați împreună

Academia greacă antică

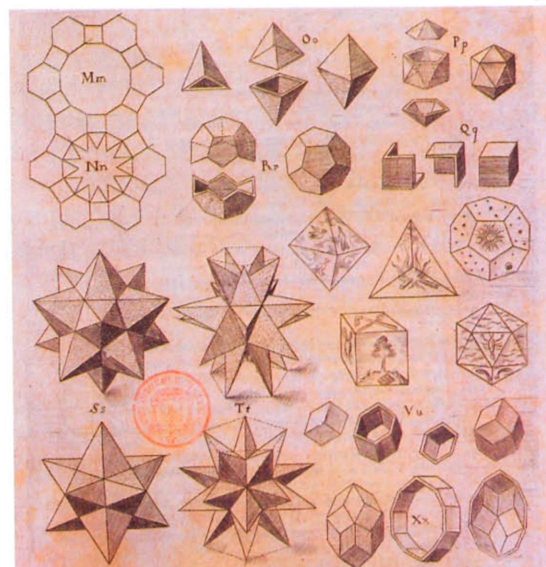
În jurul anului 500 î.Hr., regiunea ioniană era guvernată de Imperiul persan, iar după războiul persan (492 – 449 î.Hr.), Atena a devenit, rapid, centrul cultural al Greciei.

În această perioadă, Atena se apropia de epoca de aur a filozofiei, fiind leagănul a numeroși filozofi. După cum spunea Protagoras (cca. 490 – cca. 420 î.Hr.), „Omul este măsura tuturor lucrurilor", iar în acea perioadă filozofia și-a schimbat orientarea dinspre natură spre ființa umană. Socrate acorda importanță calităților de negociator și considera că pământul trebuie să fie pus la dispoziția tuturor, dar elevul său Platon, nu era de acord.

Cum Socrate a trecut printr-o perioadă grea în ultimii săi ani de viață, Platon a călătorit în Egipt și Sicilia pentru a vizita savanți renumiți. După ce s-a împrietenit cu Archytas din școala pitagoreică în Taras, din sudul Italiei, a fost inițiat în misterele matematicii.

În călătoria sa, Platon a discutat cu numeroși savanți și s-a întors în Atena cu convingerea că „Politica trebuie să se bazeze pe filozofie".

„Omul există pentru a observa cerurile"

▲ Astronomul Kepler s-a inspirat din cercetările lui Pitagora și Platon pentru trasarea variațiilor solide

Ulterior, Platon a înființat „Academia", în anul 387 î.Hr., care a fost o școală dedicată cercetării și educării în domeniul filozofiei. Pe ușa de la intrare era scris „Cine nu cunoaște geometria nu poate să intre". Se presupune că Platon a înființat această instituție sub influența lui Pitagora.

Platon a fost „adoratorul lui Pitagora". Modul său de gândire despre geometrie era foarte asemănător. Lucrarea de mai târziu a lui Platon, „Timaios", poate fi considerată drept o evaluare a armoniei existente în natură. Cele patru forme geometrice regulate, tetraedrul, hexaedrul, octaedrul și icosaedrul, au fost utilizate pentru a reprezenta focul, pământul, aerul și apa, fiind cunoscute, ulterior, drept „corpurile geometrice ale lui Platon". Cei care au studiat în academia lui Platon și-au dezvoltat propriile lor formule de studiu și au realizat descoperiri ca și pitagoreicii. Totodată, aplecarea asupra studiului algebrei și al calculelor numerice, mai degrabă decât asupra unor lucruri concrete, a devenit cunoscută drept matematica grecească.

Platonismul formula în mod logic raționamente sau „dovezi" pentru lucruri care nu ridicaseră întrebări până la acea dată. Filozoful macedonean, Aristotel a avut cel mai mult succes în utilizarea acestei metode. Acesta considera: „Marca unui om educat este capacitatea de a susține o idee fără a o accepta", lucru ce a condus la utilizarea în scop demonstrativ a geometriei.

▲ Platon a fondat Academia în anul 387 î.Hr. în Atena. În această școală, care a devenit principalul templu de studii timp de circa 900 de ani, s-au desfășurat cercetări în domeniul filozofiei, matematicii, geometriei și muzicii

◂ Platon a fost un „rege al filozofilor", care a preluat principiile filozofice în guvernarea politică a țării

▲ Arhimede așezat în cadă, unde a descoperit „Legea lui Arhimede", după ce a observat că atunci când își scufundă corpul în apă, aceasta se revarsă peste marginea căzii

Aristotel a lăsat, la rândul său, numeroase relatări despre pitagoreici. Se spune că el este cel care a utilizat progresul înregistrat de geometria greacă și în filozofie. Mulți dintre matematicienii din această perioadă și-au asumat provocarea de a demonstra probleme dificile, ceea ce a condus la apariția a numeroase legi matematice.

Alexandria, oraşul culturii

Când Atena a pierdut în fața Spartei în războiul peloponez (431 – 404 î.Hr.), Macedonia a început să prospere și a preluat controlul asupra Greciei, eliminându-i pe spartani. Aristotel, odinioară profesorul personal al lui Alexandru cel Mare, era hotărât să creeze o națiune educată precum Grecia, dar s-a îmbolnăvit și a murit subit. Nu după multă vreme, Macedonia s-a dezmembrat fiind împărțită în trei regate la începutul erei elenistice. Centrul cultural a fost transferat de la Atena în Alexandria, în Egipt.

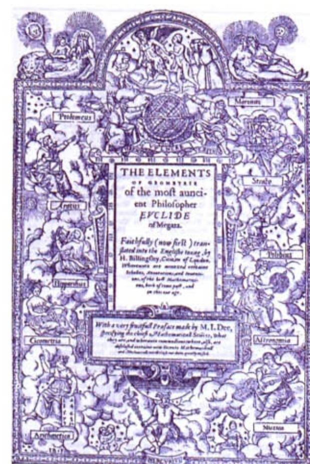
În Alexandria, bine apărată de Imperiul Ptolemeic, s-a înființat „Mouseion" („muzeu" sau templu al muzelor), institutul academic de cercetare și centrul de cercetare științifică academică, loc de întâlnire pentru numeroși savanți renumiți.

Ptolemeu I a adus de asemenea un savant grec în Egipt. Acesta era matematicianul Euclid (aprox. 300 î.Hr.). Euclid studia matematica la Academia lui Platon, dar era exasperat de matematica ateniană datorită legăturii care se făcea între știință și filozofie. A organizat numeroasele cercetări realizate în Egipt și Grecia în opera compusă din 13 volume, „Elemente". Cartea cuprindea de la matematică la aritmetică și teoria proporționalității, precum și teorema triunghiului dreptunghic și suma unghiurilor interioare atribuite lui Pitagora. Ea a fost considerată biblia matematicii până spre jumătatea secolului al XIX-lea. Marii matematicieni ai epocii, precum Arhimede și Apollonius au învățat și ei la Mouseion.

Arhimede (cca. 287 – 212 î.Hr.) a fost fiul unui astronom sicilian. A acordat importanță tratamentului cantitativ acordat matematicii lui Platon și a avut realizări atât în domeniul matematicii, cât și în cel al fizicii. Mai mult, Arhimede a descoperit că „un corp cufundat într-un fluid este împins de acesta ascendent cu o forță egală cu greutatea volumului de fluid dislocat.", descoperire cunoscută drept „legea lui Arhimede", și a inventat principiul spiralei. El a fost un pionier și în domeniul mecanicii, a construit o pompă de apă și a inventat catapulta pe baza „principiului pârghiei".

Apollonius (cca. 262 – cca. 190 î.Hr.) a sosit la Mouseion din Asia Mică pentru a realiza cercetări asupra lunii. El a explicat mișcarea neregulată a sferelor pe un traiectorie excentrică și a arătat că Pământul este ușor deplasat față de centrul universului. Ideea sa a fost respinsă în favoarea teoriei cercurilor concentrice propusă de Eudoxus.

Orașul culturii, Alexandria, era de asemenea înfloritor în domeniul științelor naturale. Cu toate acestea, problemele dinastiei ptolemaice au condus la schimbarea orientării dinspre astronomie spre astrologie, ca și la transformarea cercetărilor de chimie și mineralogie în alchimie.

THE ELEMENTS
OF GEOMETRIE
of the most aunci-
ent Philosopher
EVCLIDE
of Megara.

▲ O copie (tradusă în limba engleză) a „Elementelor" lui Euclide, publicată în anul 1570

Un adept al teoriei despre spațiu

Roma a devenit dintr-un oraș-cetate un imperiu care controla regiunea Mării Mediterane în secolul I î.Hr. Bătrânul împărat a ordonat construirea unor clădiri magnifice pentru a-și demonstra puterea, astfel încât progresul în domeniul învățăturii a fost amânat. Romanii au pus accentul pe aspectele practice, astfel că au dezvoltat ingineria civilă și militară pe baza matematicii și a mecanicii.

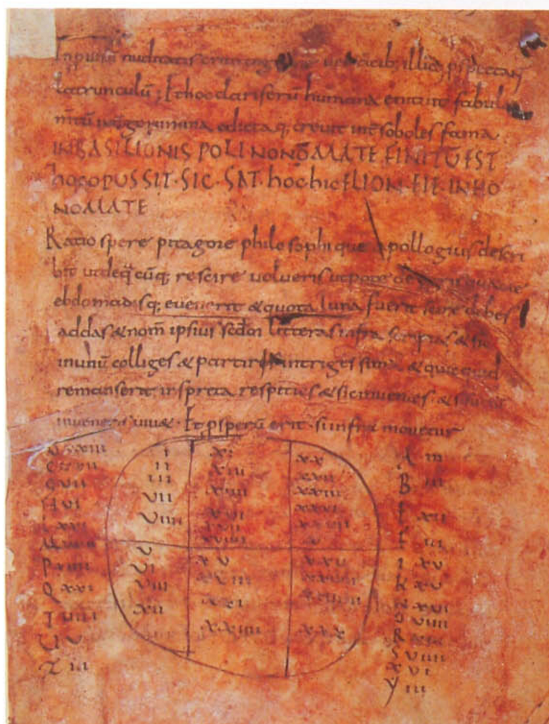
În anul 395 Imperiul Roman s-a împărțit în Imperiul roman de răsărit și cel de apus. Imperiul

◂ Biblioteca din Alexandria deținea numeroase cărți scrise pe papirus

▲ Matematicianul grec, Euclid, care a fost invitat să viziteze Egiptul de către dinastia ptolemaică

◂ Teoria lui Pitagora despre rotirea Pământului scrisă în limba latină. După secolul al XII-lea, cărțile academice grecești, scrise în limba arabă, au fost traduse în latină

▴ Kepler a descoperit trei legi privind mișcarea planetară, inclusiv cea potrivit căreia „Planetele se mișcă pe o traiectorie eliptică, în centrul căreia se găsește soarele"

roman de apus s-a prăbușit în anul 476, iar știința grecească supraviețuit cu greu în cel de răsărit. Printre cei mai activi cercetători, s-au remarcat Pappus (în jurul secolului al III-lea), care a scris „Sinagoga matematică", filozofi și oameni de știință greci precum Boetius, care a scris primele cărți în limba latină.

Dezvoltarea științei grecești a început apoi să stagneze, iar creștinismul a învăluit-o în întuneric.

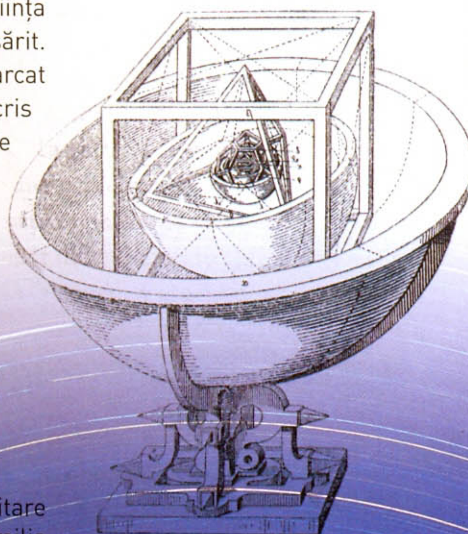
În perioada în care dezvoltarea a luat un nou avânt în Europa, multă literatură a fost tradusă în arabă, arhiepiscopul de Toledo din Spania fiind cel care a realizat traducerile în latină, în secolul al XII-lea.

În perioada Renașterii, a existat o resuscitare a interesului pentru Grecia Antică, iar familia Medici a înființat „Academia lui Platon". Leonardo da Vinci (1452 - 1519), artistul complet, ale cărui talente au fost cultivate de familia Medici, a avut numeroase realizări în științele naturale, iar tablourile acestuia se bazau pe matematică și geometrie. Da Vinci spunea că „adevărul tuturor lucrurilor se găsește în matematică", el demonstrând, de asemenea, și teorema lui Pitagora.

În Germania secolului al VI-lea au apărut numeroși adepți ai teoriei despre spațiu a lui Pitagora. Astronomul Kepler (1571-1630) este unul dintre aceștia. Influențat de teoria lui Copernic despre mișcarea Pământului, acesta a scris în prefața cărții sale, „Misterul lumii cosmice": „Începând cu era lui Pitagora și a lui Platon și până astăzi, atenția noastră s-a concentrat, în special, pe cele cinci corpuri geometrice, al căror caracter poate fi adaptat la numărul planetelor și la legile ce guvernează distanța și mișcarea relativă a acestora". El a demonstrat teoria despre spațiu a lui Pitagora.

În cartea sa, „Armonia lumii", Kepler a încercat să demonstreze științific, că cerul cântă după cum susținuse Pitagora în a sa „Muzică a sferelor". Kepler spunea că muzica cerului „nu putea fi auzită cu urechea, ci numai cu mintea". Ca și Pitagora, el considera că „universul este plin de armonie matematică".

Există și în prezent numeroase alte aspecte neștiințifice și misterioase ale gândirii lui Pitagora, precum cele din „muzica sferelor". Totuși, majoritatea ideilor sale au fost o superbă demonstrație de clarviziune. Puterea sa creativă alimentată de observațiile sale despre cer și natură a inspirat generații de cercetători și a reprezentat fundamentul unei dezvoltări remarcabile. Mărețele realizări ale lui Pitagora vor reprezenta cu siguranță subiectul a numeroase scrieri și de acum înainte.

▴ Ilustrație din „Misterul lumii cosmice" a astronomului german Kepler. Cele cinci cuburi și sfere reprezentate laolaltă într-o figură concentrică

◂ Imagine cu axa planetelor, din spatele „Delicatului Arc" din Parcul Național al Arcurilor din Utah, Statele Unite. Pitagora a formulat astfel scopul existenței omului pe pământ: „Omul există pentru a observa cerurile"

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

PITAGORA

ISSN 1791-0765

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

16

VAN GOGH

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Vincent Van Gogh

Numărul 16

Pentru orice informație sau lămurire,
contactati-ne la telefonul: **(021) 40.10.888** sau trimiteți un e-mail la info@deagostini.ro
Servicii pentru clienți: de luni până vineri, între orele 10:00 - 15:00
Pentru o mai bună deservire solicitați întotdeauna publicația de la același punct de vânzare
și informați vânzătorul asupra intenției de a cumpăra și aparițiile următoare.
Pentru orice informație, lămurire, înlocuire de exemplare sau comenzi
de numere anterioare, sunați-ne la tel. **(021) 40 10 888**
Pentru informații și comenzi de numere anterioare, cititorii din Republica Moldova
pot suna la **(022) 21.07.98** - Paramedia, Chișinău.

Vizitați site-ul nostru la adresa

www.deagostini.ro

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5,
sector 5, București, România

Telefon: (+40) 21 318 7398

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, De Agostini Picture Library

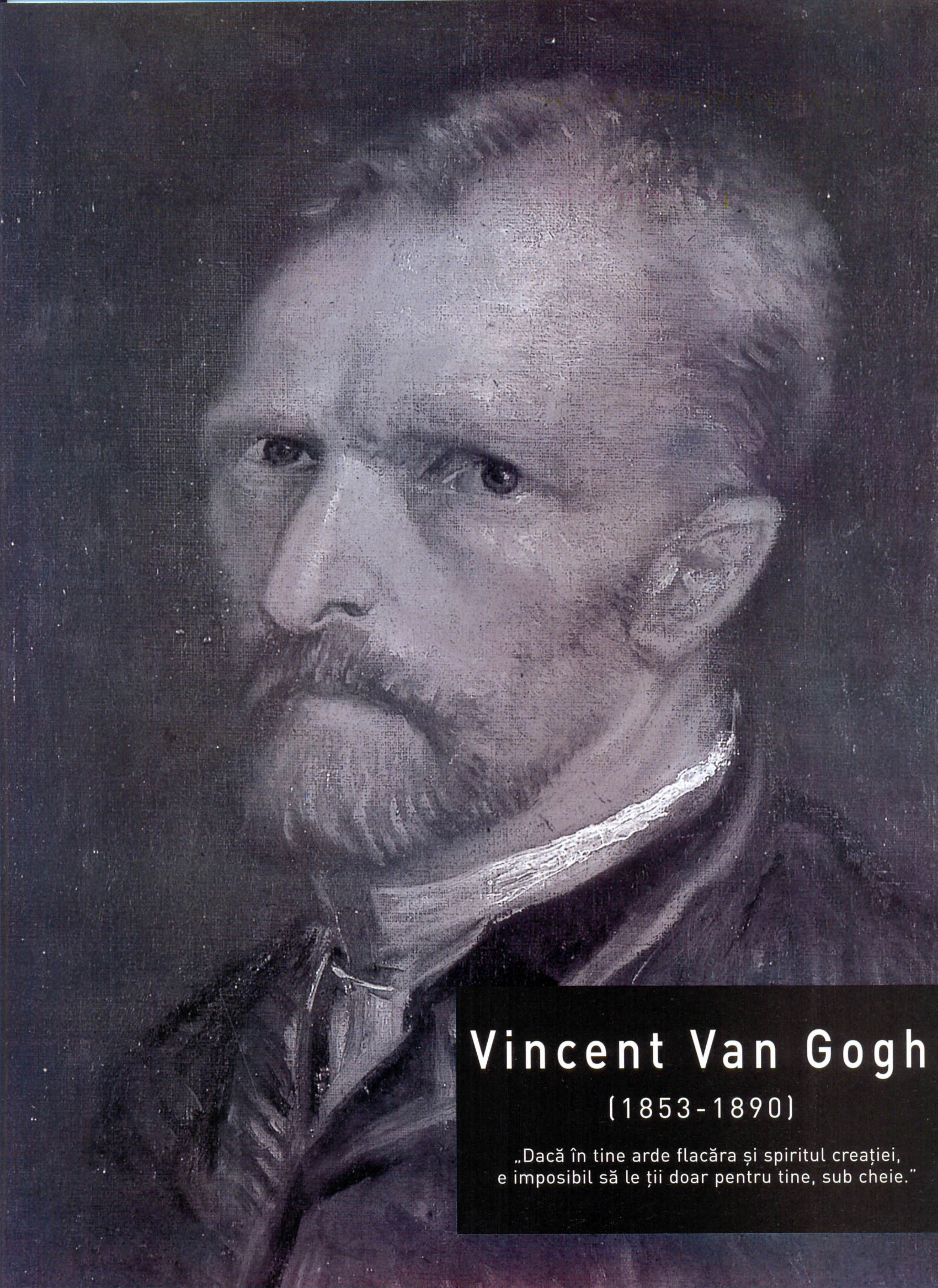
Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI / 14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI / 29,99 MDL

Editorul își rezervă dreptul de a schimba ordinea publicării personalităților sau de a le înlocui cu altele.

Vincent Van Gogh
(1853-1890)
„Dacă în tine arde flacăra și spiritul creației,
e imposibil să le ții doar pentru tine, sub cheie."

Vincent Van Gogh

Cine a fost Van Gogh?

PROLOG

ARTIȘTII, care făceau parte din curentul impresionist parizian de la finele secolului al XIX-lea, se aflau în căutarea unor noi mijloace de expresie. Printre aceștia, se găsea și un olandez uscățiv. Trezindu-se într-o lume inundată de lumini strălucitoare și culori puternice, acest artist și-a transpus personalitatea dură în lucrările sale. Floarea-soarelui, pictată cu mișcări ferme de penel, este asemeni unui soare pârjolitor.

Vincent van Gogh

Van Gogh a cedat bolii psihice în lupta cu singurătatea, iar munca sa nu a primit aprecierea cuvenită în timpul vieții. Totuși nu și-a putut suprima pasiunea pentru creație și a mers până într-acolo, încât și-a realizat autoportretul, înfățișându-se ca un om tulburat. Apoi, și-a pus capăt zilelor, împușcându-se.

Picturile în care și-a revărsat dragostea și sufletul au fost, până la urmă, apreciate după moartea artistului, și au ajuns să se vândă pe sume care acum bat toate recordurile. Mai mult, acest om care și-a dedicat viața artelor este o personalitate respectată și în cercurile literare, teatrale și muzicale. Deci ce fel de viață a avut van Gogh?

TABEL CRONOLOGIC

1850	Millet pictează „Semănătorul"
1852	Se naște fratele mai mare al lui Vincent și moare la scurtă vreme
1853	Se naște Vincent van Gogh
1856	Manet și alți artiști află de existența stampelor japoneze
1857	Se naște fratele mai mic, Theo
1864	Vincent merge la o școală cu internat
1867	Prima participare a Japoniei la un târg mondial la Paris
1869	Vincent lucrează pentru un negustor de artă
1872	Începe corespondența cu Theo Monet. Pictează „Impresie, răsărit de soare"
1873	Vincent se mută la Londra
1874	Are loc prima expoziție de artă impresionistă la Paris
1875	Vincent se mută la Paris
1876	Este concediat
1878	Merge la o școală misionară din Belgia
1879	Se dedică minerilor în cadrul activității de misionar
1880	Începe studiul artei cu toată seriozitatea
1881	O cere în căsătorie pe Kee
1882	Trăiește la Haga cu o prostituată
1884	Se mută la Nuenen. Femeia cu care are o legătură încearcă să se sinucidă
1886	Vincent revine în Franța, unde întâlnește artiști impresioniști. Ultima expoziție de artă impresionistă
1888	Van Gogh își începe traiul alături de Gauguin
1889	Este internat într-un ospiciu
1890	Se sinucide, împușcându-se
1891	Theo moare în Olanda
1905	Expoziție retrospectivă de anvergură. Apariția fauvismului
1912	Lui Van Gogh îi este recunoscut talentul în urma expoziției de la Londra
1914	I se publică scrisorile
1973	Este inaugurat Muzeul Național de Artă van Gogh
1987	„Floarea-soarelui" este vândută pentru aproape 40 de milioane de dolari

Viața unui om care şi-a pictat propriul suflet cu o pasiune nebună

Van Gogh a devenit un pionier al artei moderne, pictând cu pasiune tablouri cu peisajele care îl înconjurau, precum şi portrete ale celor ce pozau pentru el. Viața i-a fost umbrită de o serie de obstacole, de la naşterea sa ca fiu de preot până în momentul devenirii ca artist. A intrat în conflict cu societatea, printr-o întâmplare bizară şi-a retezat urechea, a stat o perioadă în ospiciu şi, până la urmă, şi-a pus capăt zilelor cu un pistol. Viața sa, deşi scurtă, a fost plină de pasiune, dar şi de singurătate, fiind un om izolat de societate.

▲ Van Gogh la vârsta de 13 ani. Pablo Picasso a văzut această poză și se pare că a remarcat: „Văzându-i privirea pătrunzătoare, mi se pare normal că se comporta violent în copilărie."

Fiul de preot care visa să devină negustor de artă

O întruchipare a morții

VINCENT VAN GOGH s-a născut în orășelul Groot Zundert, în partea sudică a Olandei, la data de 30 martie 1853. Tatăl său, Theodorus, era preot protestant la o biserică din Zundert, biserică ce există și în zilele noastre. În spatele acesteia se află un mormânt pe a cărui piatră funerară este inscripția: „Vincent van Gogh". Aceasta nu se referă la artist; sub piatra funerară se află trupul fratelui său mai mare, născut în aceeași zi cu el, dar un an mai devreme și care a murit la scurtă vreme după naștere.

Moartea copilului a adus o tristețe profundă în familia van Gogh. Anna, cu trei ani mai mare decât Theodorus, era îngrijorată că nu va mai putea avea vreodată un alt copil. S-a dovedit totuși că nu existau motive reale de îngrijorare. Un an mai târziu, s-a născut fără nicio complicație cel de-al doilea copil, Vincent, urmat apoi de Anna, Theodorus, Elizabeth și Willemine, în total 6 copii.

În căminul liniștit, copilul decedat era rareori amintit. Și totuși, de câte ori mergea la biserică, Vincent își simțea privirile atrase de mormântul care îi purta numele. De asemenea, în prezbiteriul în care locuia împreună cu familia se afla un tablou care îi amintea mereu de moarte.

În biroul tatălui era atârnat un tablou al pictorului olandez Van Del Marten intitulat „Cortegiu funerar într-un lan de grâu". Printre cei aflați în cortegiu se numărau mai mulți oameni purtând coase și care aminteau bizar de înfățișa-

▲ O schiță desenată de Vincent la vârsta de 9 ani. La acea vreme nu era un artist aspirant, dar talentul său era incontestabil. Această schiță este atât de bine realizată, încât mulți i-au pus sub semnul îndoielii autorul.

▼ Prezbiteriul bisericii din Zundert unde s-a născut Vincent. Theodorus s-a dedicat creșterii numărului de adepți, într-o zonă cu relativ puțini protestanți.

▲ Theodorus și Anna. În vârstă de peste 30 de ani, Anna s-a căsătorit cu Theodorus, cu 3 ani mai tânăr, și era foarte îngrijorată că nu va putea să aibă urmași. Ulterior, a dat naștere la șase copii, printre care și Vincent.

rea Morții. Chiar și mai târziu, Vincent a avut coșmaruri cu acest tablou. În lucrările sale înfățișa uneori oameni ținând coase, ca simbol al morții. Crescând într-un astfel de mediu, el a conștientizat moartea încă din copilărie, fapt ce i-a umbrit întreaga tinerețe.

Iubitor de lectură și pictură, tânărul Vincent era văzut de vecini ca fiind un copil liniștit și blând. Însă contrar părerii tuturor, Vincent avea mai degrabă un temperament agresiv. Iar ca urmare a diferenței de vârstă dintre el și frați, se simțea deseori singur în rândul propriei familii. Și totuși, fratele său mai mic cu 4 ani, Theodorus (deseori numit Theo) îl admira și deseori ieșeau împreună să adune plante și insecte de pe câmpurile din preajma casei.

Tânărul negustor de artă

Zundert era un orășel predominant catolic. De aceea, la vârsta de 11 ani, Vincent a fost trimis la internatul al cărui proprietar era unul dintre prietenii protestanți ai tatălui. Aici, a învățat să vorbească franceză și engleză la fel de bine ca în limba maternă, iar la vârsta de 13 ani a fost transferat la un gimnaziu public. Notele sale erau remarcabil de mari, însă pe la jumătatea celui de-al doilea an de studii, s-a întors acasă și nu a mai revenit niciodată la școală. Familia avea dificultăți financiare, dar se pare că și tânărul Vincent începuse să manifeste deja unele probleme psihice.

Un an mai târziu, în vara anului 1869, van Gogh a plecat singur la Haga, unul dintre cele mai mari orașe olandeze, unde a lucrat pentru galeria de artă Goupil. Cel care l-a ajutat să se angajeze a fost unchiul său, Vincent Willem Gogh. Acesta era un negustor de artă de mare succes și un angajat foarte bine cotat în cadrul companiei Goupil.

De îndată ce s-a obișnuit cu locul de muncă și galeria de artă, van Gogh a început să interacționeze cu clienții. Oricât de greu ar părea de crezut, dat fiind comportamentul din ultimii ani de viață, Vincent purta discuții inteligente cu clienții, vorbindu-le despre ceea ce îi interesa și flatându-i, în încercarea de a îi convinge să cumpere. În scurt timp, a stăpânit arta vânzărilor.

Prin munca sa, van Gogh a dobândit o nouă viziune asupra artei, cumpărând cu proprii bani multe dintre stampele aflate la vânzare în galerie. Și cum Haga era un oraș în care soseau cu mare repeziciune noi lucrări realizate de autori și artiști din Londra și Paris, van Gogh a devenit și un cunoscător al literaturii. În acea perioadă, Parisul, centrul artistic al lumii, trecea prin vremuri tulburi, ca urmare a războiului franco-prusac, a creării celei de-a Treia Republici, a instaurării Comunei din Paris etc. În contrast, Olanda era o țară foarte liniștită, unde van Gogh, încă adolescent, a putut să absoarbă din plin cunoștințe despre artă.

Datorită primului său loc de muncă, a dobândit o pregătire temeinică în domeniul artelor, primind chiar și o recunoaștere deosebită, fiind promovat, în anul 1873, la filiala londoneză a companiei. Dacă nepotul său ar fi continuat în același fel, unchiul Vincent i-ar fi cedat poziția deținută în cadrul firmei.

Biblioteca de amintiri

CORESPONDENȚA DINTRE VINCENT ȘI FRATELE SĂU

În vara anului 1872, Vincent l-a întâmpinat la Haga pe fratele său Theo, în vârstă de 15 ani. Grație unchiului și fratelui mai mare, Theo își dorea ca la terminarea studiilor să lucreze, la rândul său, pentru galeria de artă Goupil. Rezultatul acestei vizite a fost întărirea legăturii dintre Theo și Vincent, aceștia promițându-și unul altuia ajutor în vremuri de restriște. De atunci, au început să își scrie regulat.

La întoarcerea acasă, Theo i-a scris pe scurt fratelui său câteva vești despre familie. Cel de-al doilea schimb de scrisori a fost cu prilejul unei sărbătoriri, căci Theo tocmai fusese angajat la galeria Goupil din Bruxelles. După aceasta, Vincent îi transmitea mereu fratelui său încurajări și sfaturi despre traiul pe cont propriu. Aceste scrisori, pline de dragoste frățească, dezvăluie latura tandră a lui Vincent.

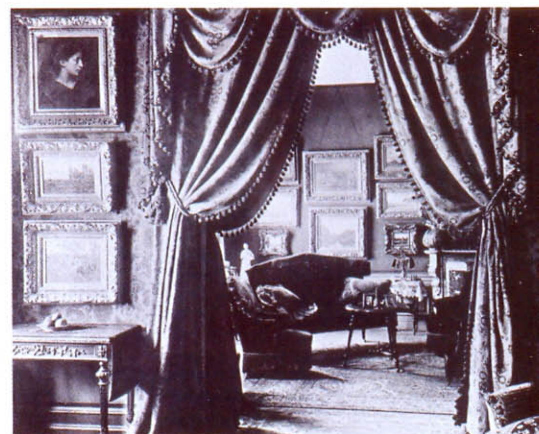
În numeroasele scrisori către Theo, Vincent discuta pe marginea propriilor picturi și a ideilor pentru viitoarele lucrări. Ocazional, amintea de problemele pe care le avea cu femeile, familia și prietenii. Totuși, odată ce Vincent a devenit artist, după o serie de evenimente tumultoase, a apelat la fratele său Theo și pentru sprijin financiar, acesta din urmă rămânând în cadrul companiei Goupil.

Și astfel, rolurile jucate de cei doi frați s-au inversat, însă Theo nu a uitat niciodată promisiunea făcută la Haga și a continuat să îi trimită bani în mod regulat.

După moartea amândurora, soția lui Theo a adunat toate scrisorile celor doi și le-a publicat. Acestea dovedesc din plin că Vincent nu era doar un nebun, ci că avea o personalitate profundă și protectoare.

▸ Theo, fratele lui Vincent. Cei doi erau apropiați încă din copilărie, iar când Vincent a devenit artist, Theo i-a fost cel mai mare sprijin fizic și emoțional.

▲ Mormântul lui Vincent van Gogh, copilul decedat la scurt timp după naștere. Vincent era numele purtat de întâiul născut al familiei, generație după generație.

▾ Sucursala de la Haga a companiei Goupil. După ce a renunțat la școală, Vincent a început să lucreze aici la invitația unchiului său, manifestând o mare dorință de a învăța.

Un nou vis după o serie de piedici

O dezamăgire în dragoste şi o concediere

În mai 1873, Vincent a plecat la Londra, în ceea ce avea să fie prima sa experiență în străinătate. Ideea de a locui într-o faimoasă metropolă precum Londra l-a entuziasmat, în parte și pentru că acolo s-a îndrăgostit.

Cea care i-a cucerit inima era fiica proprietarului său, Eugenie Loyer. Fiind complet lipsit de experiență în ceea ce privește sexul opus, tot ce putea Vincent să facă era să o privească la nesfârșit, din partea opusă a mesei, în timpul cinei. Avea impresia că dacă el este îndrăgostit, și ea are, în mod natural, aceleași sentimente, și nu a încercat niciodată să clarifice dacă aceasta simțea la fel. Și-a petrecut următoarele luni într-un soi de beție a dragostei, ca apoi, în februarie 1874, să o ceară brusc în căsătorie. Fata a fost uluită; era deja logodită cu un fost chiriaș. Din pricina dragostei puternice pe care i-o purta, Vincent a încercat de nenumărate ori să o convingă, însă sentimentele acesteia nu s-au schimbat niciodată. De fiecare dată când o cerea în căsătorie, îl refuza cu hotărâre. Cu inima frântă, i-a pierit pofta de mâncare și a slăbit îngrozitor, iar personalitatea sa a suferit transformări: i-a dispărut zâmbetul de pe buze și a devenit extrem de tăcut. Vincent era doborât fizic și emoțional și își pierduse orice dorință de a mai lucra la galeria de artă.

Și-a petrecut următoarea vară alături de părinți, dar nu a putut scăpa de sentimentul disperării. A revenit în cele din urmă la Londra împreună cu sora sa, Anna, însă nu a suportat să locuiască tot la familia Loyer. Cei doi frați au fost nevoiți să își caute o nouă locuință. Anna și-a găsit de lucru și nu a mai stat cu fratele ei, astfel încât Vincent a început să se simtă din ce în ce mai singur în uriașa metropolă. A devenit atras de învățăturile Bibliei și a fost asaltat de îndoieli: era oare drept să vândă picturi burgheziei?

Unchiul său credea că Londra e la originea tuturor problemelor nepotului său, așa că l-a trimis la Paris, în octombrie 1874. O singură dată i-a îngăduit să revină la Londra pentru scurt timp, dar i-a refuzat apoi toate cererile de a reveni în Anglia, convins fiind de faptul că Parisul era singura soluție reală. Pe van Gogh, viața la Paris a început să îl agaseze rapid, în special pentru că nu el alesese orașul în care să trăiască și pentru că valoarea sa în cadrul companiei fluctua semnificativ din pricina așteptărilor pe care cei din jur le aveau de la el. În ziua de Crăciun a anului 1875, într-o perioadă în care galeria era foarte aglomerată, a plecat de la serviciu fără învoire și s-a întors acasă. Firma își pierduse însă răbdarea cu el; la începutul noului an, Vincent a fost concediat.

De la religie la arte

Lui Vincent i s-a acordat o perioadă de grație de 3 luni după primirea înștiințării de concediere, așa că a putut folosi acest răgaz pentru a-și găsi un nou loc de muncă. Întrucât acum era puternic interesat de religie, s-a decis că dorea să facă ceva prin care să poată să îi ajute pe ceilalți. S-a hotărât să devină profesor. La finele perioadei de grație, a început să lucreze la o școală-internat din Ramsgate, Anglia.

Deși internatul îi asigura cazarea și masa, nu primea nici un ban pentru munca sa, iar pe deasupra, i se cerea să colecteze taxele școlare de la familiile sărace, ai căror copii învățau la acea școală. A cunoscut aici un preot, pe Slade Johns, căruia i-a mărturisit nemulțumirile legate de noul loc de muncă. Preotul l-a invitat atunci pe Van Gogh să lucreze în școala sa.

Vincent avea acum datoria de a ține predici, pe lângă orele de predare, dar cel puțin era plătit. Era foarte mulțumit de această slujbă, însă familia se simțea îngrijorată de fervoarea la care ajunsese. Credeau că dacă va continua astfel, va înnebuni. Tatăl său, Theodorus, l-a implorat să demisioneze și i-a găsit de lucru într-o librărie din Dordrecht, însă fervoarea religioasă a lui Vincent nu s-a domolit. După trei luni, a renunțat la lucru și a comunicat familiei intenția de a deveni pastor. Părinții nu au mai avut de ales și au fost nevoiți să îi permită să învețe pentru examenele naționale pe

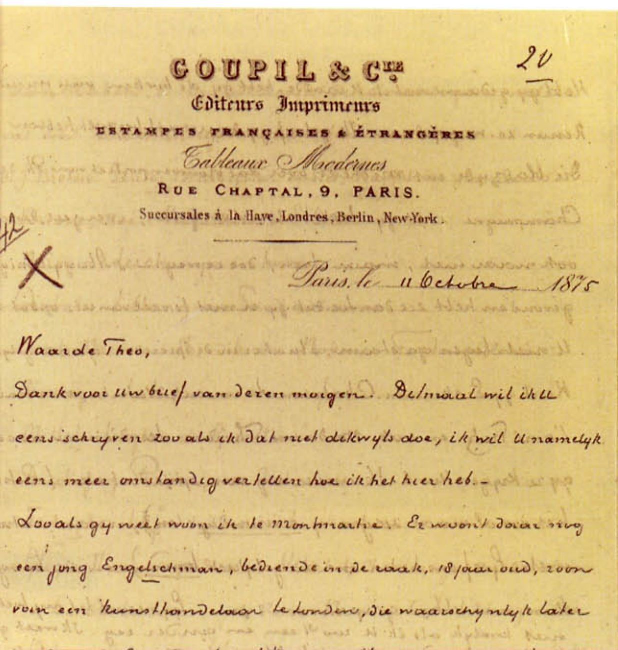

▲ La vârsta de 18 ani, Vincent lucrează în Haga. Este transferat apoi la Londra, unde petrece anul cel mai fericit din existența sa.

▲ Biserica pastorului Johns. Sănătatea lui Vincent este șubrezită ca urmare a muncii extenuante, continue, fără mese regulate.

▼ O scrisoare de-a lui Van Gogh, scrisă pe o foaie cu antetul galeriilor Goupil. La vremea aceea, era foarte mulțumit de munca sa.

GOUPIL & Cie

Éditeurs Imprimeurs

ESTAMPES FRANÇAISES & ÉTRANGÈRES

Tableaux Modernes

RUE CHAPTAL, 9, PARIS.

Succursales à la Haye, Londres, Berlin, New-York.

20

Paris, le 11 Octobre 1875

Waarde Theo,

Dank voor uw brief van dezen morgen. Deze maal wil ik u eens schrijven zoo als ik dat niet dikwijls doe, ik wil u namelijk eens meer omstandig vertellen hoe ik het hier heb. –

Zoo als gy weet woon ik te Montmartre. Er woont daar nog een jong Engelschman, bediende in de zaak, 18 jaar oud, zoon van een kunsthandelaar te Londen, die waarschynlyk later

▲ „Soții de mineri la cărat saci" de Van Gogh. Borinage era o regiune care trăia de pe urma exploatării cărbunelui, însă minerii care lucrau acolo îndurau condiții îngrozitoare de muncă.

care trebuia să le treacă pentru a obține postul.

Ca pregătire pentru examenele din anul următor, Van Gogh a studiat la Amsterdam cu un meditator, în casa rudelor de acolo, însă era incapabil să stăpânească latina și greaca veche, două materii obligatorii. Pe măsură ce examenul se apropia, și-a dat seama că nu avea nicio șansă de a-l trece. Tatăl său a fost extrem de dezamăgit și l-a trimis la o școală din Bruxelles, Belgia, condusă de un grup de misionari.

După trei luni de studii, Vincent a fost numit ajutor al misionarilor din regiunea Borinage. De fapt, grupul credea că nu era potrivit pentru nici un fel de muncă obișnuită, incapabil fiind să țină predici, dar din simpatie, i-au permis să îi ajute pe alții. Grupul de misionari acorda ajutor în special minerilor care lucrau în condiții deplorabile și familiilor acestora. Văzând acestea, Van Gogh a simțit cum crește în el dorința de a-i ajuta. A început să le dăruiască celor săraci și bolnavi din hainele și mâncarea sa. Îngroziți de noul stil de viață ales, mulți au început să îl considere un vagabond și a fost rapid exclus din grup. Sacrificiul de sine excesiv a jignit multe autorități bisericești.

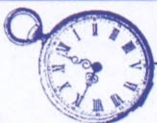

▲ Jules Breton a fost un artist asemănător lui Millet, pentru care van Gogh avea un respect deosebit. Breton a dobândit recunoașterea datorită picturilor sale ce înfățișau peisaje romantice, rurale.

Uluit, Vincent s-a dus să ceară sfatul unui preot care fusese bun cu el în timpul cât se alăturase grupului de misionari. Dorind să se împărtășească, Vincent a luat cu sine caietul de schițe la întâlnirea cu preotul, el însuși un artist amator. Lui Vincent îi făcea mare plăcere să schițeze și a realizat mai multe desene înfățișând minerii pentru care arătase atâta simpatie. Grupul misionarilor își închisese ușile pentru el, așa că singura sa consolare rămâneau schițele.

Pentru un timp, Van Gogh a revenit în Borinage, în satul Cuesmes, unde și-a găsit o nouă locuință și a început să studieze arta. Apoi, în ianuarie 1880, a hotărât să meargă să îl întâlnească pe unul dintre pictorii săi favoriți, Jules Breton.

Călătoria, în toiul iernii, a fost extrem de primejdioasă. Surprins de un viscol, Van Gogh a făcut cale întoarsă fără a-l mai întâlni pe Breton. După zile în șir de lupte interioare, și-a aflat, în sfârșit, chemarea: avea să devină artist.

CĂLĂTORII ÎN TIMP

PEREGRINĂRILE PRIN EUROPA ÎN COPILĂRIE

Luând-o pe urmele copilului Van Gogh, descoperim cu surprindere că a trăit în Anglia, Franța, Olanda și Belgia.

Ca urmare a nenumăratelor mutări, Van Gogh a învățat franceza și engleza la fel de bine precum limba maternă, prinzând chiar și puțină germană. Cunoașterea acestor limbi străine a avut o influență covârșitoare asupra sa. Le-a învățat în mare parte între 11 și 13 ani, în timp ce se afla la internat. Directorul școlii avea la rândul său o afinitate deosebită pentru limbile străine, astfel încât le-a evidențiat în programa școlară. Deoarece lui Vincent i-a făcut plăcere să citească încă din copilărie, a lecturat în original multe lucrări literare franceze și englezești, ceea ce l-a ajutat să își șlefuiască abilitățile pentru aceste limbi străine. Prin urmare, cunoașterea limbii nu a pus mai niciodată probleme pe parcursul transferurilor sale la sucursalele din Paris și Londra ale galeriilor Goupil.

După concediere, s-a decis că vrea să muncească în Anglia, ceea ce l-a determinat să candideze pentru un post la o școală-internat britanică. Se spune că își dorea să fie cât mai departe de familie și că nu putea să scape de amintirile iubirii trăite în timpul primei șederi în Anglia.

▸ Locuința din Borinage. Van Gogh și-a petrecut ceasuri îndelungate în camera sa, desenând schițe. În zilele noastre, clădirea a fost transformată în muzeu.

1869	Lucrează la sucursala din Haga a galeriilor Goupil
1873	Începe să lucreze la sucursala din Londra, oprindu-se pentru scurt timp la Paris
1874	Este transferat la Paris
1875	Revine la Londra pentru scurtă vreme, apoi își continuă munca la Paris
1876	În urma concedierii, începe să lucreze la o școală-internat din Ramsgate, Anglia. La scurt timp se mută cu serviciul la școala Johns.
1877	Lucrează într-o librărie din Dordrecht, în Olanda. Apoi studiază la Amsterdam pentru a deveni pastor.
1878	Începe să studieze la școala misionară din Bruxelles, Belgia. După luarea examenului, se mută în Borinage.

Înstrăinarea de tată și dragostea pentru o femeie mai în vârstă

Dragostea doare

THEODORUS ERA ÎNGRIJORAT CĂ FIUL LUI, ajuns deja la 27 de ani fără să știe încă ce dorea să facă în viață, oscilând constant între religie și artă, era suferind de vreo boală mintală. Theo, cu care Vincent păstrase permanent legătura, era la rândul lui neliniștit de planurile fratelui mai mare de a deveni artist. Acesta știa că orice artist de succes avea nevoie de un mentor, dar singura educație artistică primită vreodată de Vincent a fost cea de la orele de pictură din gimnaziu, unde fusese incapabil să stăpânească teoria perspectivei. Vincent însuși era conștient și deranjat de absența tehnicii artistice.

Ajuns în impas la Cuesmes, a plecat spre Bruxelles, capitala Belgiei, în căutarea unui mentor. Însă negăsind pe cineva dispus să îl ajute, a revenit în casa părintească în aprilie 1881.

În acea perioadă, Theodorus fusese transferat la o biserică din Etten. Viața în Etten era foarte calmă și liniștită. În acea vară, verișoara sa, Kee Vos, rămasă văduvă de puțin timp, a venit în vizită la fiul ei, iar Vincent s-a îndrăgostit pe loc. Era fascinat de atmosfera tragică ce o înconjura pe Kee, îmbrăcată în permanență în negru.

La sfârșitul verii, Vincent a cerut-o pe Kee în căsătorie; aceasta a replicat: „Nu. Sub nici o formă." Și s-a întors pe loc la Amsterdam. Vincent a simțit nevoia să o revadă ca să îi confirme ce simțea pentru el, așa că în noiembrie s-a folosit de banii primiți de la Theo, pentru a-și cumpăra un bilet de tren până la Amsterdam. La sosire, tatăl lui Kee a fost cel care i-a răspuns la ușă și i-a spus că aceasta nu era acasă. Vincent a crezut că o ascundea, de fapt, și a revenit mai târziu cu o lampă cu gaz, amenințând că va arde casa din temelii dacă nu i se permitea să o vadă. Lichidul în flăcări i s-a vărsat pe mână, dar, până la urmă, s-a ales doar cu arsuri ușoare, unchiul său (tatăl lui Kee) stingând repede flăcările.

Auzind de această întâmplare, Theodorus s-a înfuriat. Supărat la rândul lui de lipsa de compasiune a tatălui său, Vincent a declarat că nu va veni la biserică, la slujba de Crăciun,. Revolta împotriva tatălui a însemnat, totodată, despărțirea de biserică.

Prostituata și bătrâna

În urma discuției aprinse cu tatăl său, Vincent a plecat la Haga. Acolo, a locuit la o altă verișoară de-a lui, care tocmai se căsătorise cu artistul Anton Mauve. Mauve a fost de acord să îl ajute pe Van Gogh să-și dezvolte talentul de pictor.

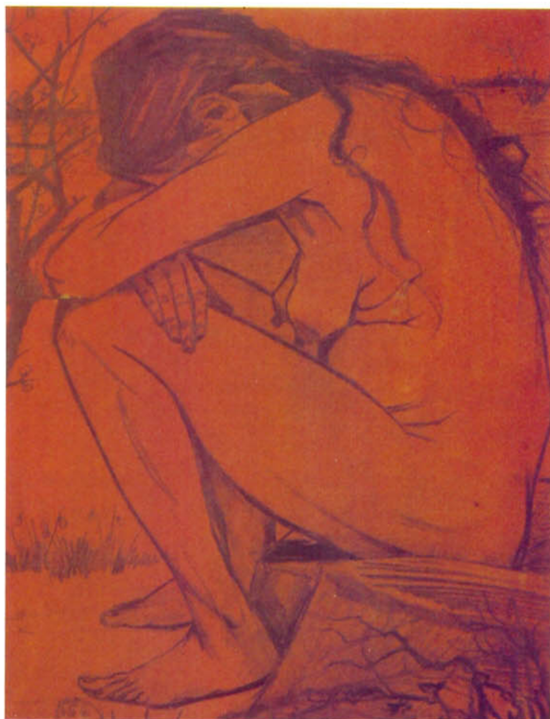
Tot la Haga, Vincent a locuit pentru prima și ultima oară cu o persoană de sex opus.

▲ Verișoara sa, Kee Vos, împreună cu fiul ei în vârstă de 3 ani. Kee era cu 3 ani mai mare decât Vincent și aprecia blândețea pe care acesta o arăta fiului său. Vincent i-a interpretat însă greșit recunoștința.

▲ Margot Begemann, o vecină din Nuenen. Depășise demult vârsta măritișului din pricina absenței protestanților în Nuenen.

▲ „Tristețe", lucrare pictată având-o ca model pe Sien. Lui Van Gogh îi era milă de prostituata a cărei viață era distrusă și a rugat-o să îi servească drept model pentru mai multe lucrări.

„Mâncătorii de cartofi". Expresiile aspre ale fețelor simbolizează energia clasei de jos a societății. Aceste expresii nu se asemănau cu nici unele pictate vreodată în trecut, astfel încât nici cei mai apropiați prieteni nu au înțeles ce semnificație aveau.

Sien era o prostituată săracă; era cu 3 ani mai mare decât Van Gogh, avea o fiică de 5 ani și era însărcinată cu cel de-al doilea copil. Sentimentele lui Vincent pentru ea s-au schimbat din milă în dragoste. Haga a fost primul loc unde Vincent a plătit vreodată pentru serviciile unei prostituate, atunci când l-a vizitat pe Mauve după eșecul suferit în relația cu Kee. Nu se știe cine era exact, dar, oricum, Van Gogh a trăit o lună cu Sien și i-a copleșit copilul cu dragoste atunci când s-a născut.

Van Gogh voia să îi schimbe stilul de viață al lui Sien și să întemeieze cu ea un cămin, în care să poată trăi cu toții fericiți. Însă traiul alături de o prostituată l-a îmbolnăvit de gonoree și l-a înstrăinat de cei din jur. După ce Mauve a renunțat la el, ca artist, Vincent a inventat o nouă tehnică, punând vopsea pe pânză direct din tub.

Când copilul lui Sien a împlinit 14 luni, în 1883, Van Gogh s-a mutat în regiunea Drenthe. A renunțat brusc la planurile de reabilitare a lui Sien și a decis să o părăsească. Peisajul întunecat, mlăștinos din Drenthe era perfect pentru un artist cu inima frântă. Când a sosit iarna, simțindu-se din ce în ce mai singur în întunecatul Drenthe, a decis să se întoarcă la părinții săi, care acum erau transferați la Nuenen.

În anul următor, Van Gogh s-a aflat iarăși în necaz din pricina femeilor. A devenit din ce în ce mai apropiat de fiica vecinilor, Margot Begemann, în vârstă de 41 de ani. Însă de această dată, spre deosebire de experiența anterioară, ea era cea îndrăgostită până peste cap de el. Familia Begemann se opunea vehement ideii unei relații între cei doi. Echilibrul mintal al lui Margot era foarte fragil și chiar în acea vară a încercat să se sinucidă.

După acest incident, viața liniștită a luat sfârșit în casa Van Gogh. În martie 1885, Theodorus a decedat subit. După moartea sa, viitorul familiei a devenit din ce în ce mai sumbru. Vincent i-a ținut la distanță pe toți cei din afara vieții sale și a continuat să picteze cu înfrigurare. În această perioadă a realizat una dintre lucrările sale cele mai cunoscute, „Mâncătorii de cartofi". Totuși, nu reușea să găsească pe nimeni în zonă dispus să pozeze pentru tablourile sale. În vara anterioară, unul dintre modelele sale feminine a rămas însărcinată, ceea ce a pus sub semnul întrebării relația lui Vincent cu aceasta. După 6 luni, s-a decis să se mute la Anvers, ca și cum ar fi fost alungat din pădure. Acuzat pe nedrept de a-și fi lăsat modelul însărcinată, a ales să părăsească Nuenen-ul și nu a mai revenit niciodată în țara sa natală.

▲ Schiță înfățișând un țăran. După ce unul din modelele sale a rămas însărcinată, preoții catolici le-au interzis oamenilor să mai lucreze cu el, astfel încât nu mai avea nicio soluție pentru a picta portrete.

▸ Scrisoare trimisă lui Theo din Drenthe. Vincent era întotdeauna foarte deschis în corespondența cu Theo, chiar includea uneori schițe în scrisorile trimise.

Biblioteca de amintiri

ULTIMA CASĂ ÎN CARE VINCENT A LOCUIT ÎMPREUNĂ CU PĂRINȚII SĂI

Deşi rătăcea dintr-un oraş în altul, Vincent revenea în casa părintească ori de câte ori avea necazuri. Ştia că acasă, nu avea niciodată de ce să îşi facă griji pentru mâncare sau îmbrăcăminte.

Totuşi, familia Van Gogh nu era una înstărită. Theodorus era doar un „pastor înlocuitor", aşa încât se număra printre poziţiile inferioare în ierarhia bisericii. Munca sa implica transferuri frecvente. La naşterea lui Vincent, lucra în Zundert, însă a fost ulterior transferat în Herford (1871), Etten (1875) şi Nuenen (1882).

În 1883, cu ocazia primei vizite a lui Vincent la părinţi, în Nuenen, sătenii au fost şocaţi să afle că artistul hoinar era fiul pastorului, ceea ce pentru Theodorus a fost mult prea umilitor. Theodorus nu credea că fiul său-problemă avea să devină vreodată un pictor . Ştia însă din experienţa trecută cu Vincent că ar fi fost inutil să îl convingă să-şi schimbe stilul de viaţă.

Neluându-şi prea mult în seamă tatăl, Vincent a continuat să picteze în Nuenen. Însă în loc să reflecteze realist subiectul în pictură, a decis să înfăţişeze emoţiile resimţite atunci când îşi observa subiectul. Acest gen de abordare era foarte asemănător cu acela adoptat de impresionişti la Paris.

În martie 1885, Theodorus a murit pe neaşteptate. Nuenen avea să fie ultimul loc în care Vincent a locuit alături de familie.

▾ Prezbiteriul din Nuenen (stânga) şi locuinţa lui Margot (dreapta). Van Gogh a folosit căbănuţa din curtea din spate drept studio.

Trezirea la explozia de culoare

Florile din Montmartre

VAN GOGH a părăsit orășelul Nuenen și s-a mutat la Anvers, în Belgia, în noiembrie 1885. În 1886 a fost acceptat să studieze la Institutul Regal de Artă și a început studiile alături de alți tineri artiști.

Vincent se aștepta să învețe tehnici de pictură în ulei, dar școala nu le permitea noilor studenți nici măcar să atingă pensula. A fost dezamăgit și de faptul că profesorii predau metodele clasice de pictură, astfel că, la scurt timp, a părăsit școala și s-a mutat la Paris, unde a locuit împreună cu fratele său. Spera că atmosfera libertină din capitala franceză să îi ofere un mediu minunat de lucru și să îi faciliteze întâlnirea cu alți negustori de artă și artiști. Theo a încercat să îl convingă să rămână în Anvers, temându-se că fratele său avea să îi dea peste cap viața la Paris..

Cu toate acestea, într-o bună zi de mai, Theo a primit un răvaș la serviciu: „Te rog nu te supăra că am sosit așa repede". Vincent se mutase rapid la Paris și îi scrisese un bilet fratelui său. Theo a fost de acord, oftând, să îl întâlnească la Muzeul Louvre.

Vincent a început să locuiască alături de Theo în apartamentul din Montmartre al acestuia și a resimțit rapid influența artiștilor impresioniști. Ca negustor de artă, Theo era un susținător al acestui curent și avea mai multe picturi de-ale acestora în apartament. Adepții clasicismului de la școala din Anvers nu ar fi aprobat cu siguranță contrastul brutal al culorilor folosite pentru a accentuarea luminii și nici tehnica impresionistă de aplicare a tușelor groase de vopsea pe pânză, tehnici pe care acesta însă a început treptat să le încorporeze în propriile lucrări.

Vincent era, de asemenea, și sub influența stampelor japoneze, care deveniseră foarte populare la Paris. A aflat de existența acestora la Anvers și s-a simțit atras de culorile vii și lipsa totală de preocupare pentru regulile perspectivei. Pe măsură ce descoperea tot mai multe astfel de stampe la Paris, devenea tot mai interesat și de Japonia ca țară.

Simțindu-se confortabil în noua viață de la Paris, Vincent și-a făcut treptat mai mulți prieteni și cunoștințe. Din rândul impresioniștilor, era în relații bune cu Camille Pizarro, George Seurat și Paul Signac. La Școala lui Fernan Cormon, a întâlnit pictori neconvenționali precum Toulouse-Lautrec, Emile Bernard și numeroși alți tineri artiști cu "sângele clocotind". Alături de acest grup de artiști așa-ziși „de mahala", van Gogh a început să lucreze ziua în ateliere și noaptea la colț de stradă. Trăind din plin această viață stimulantă, a pus în picturile sale din acea perioadă o întreagă paletă de culori foarte vii.

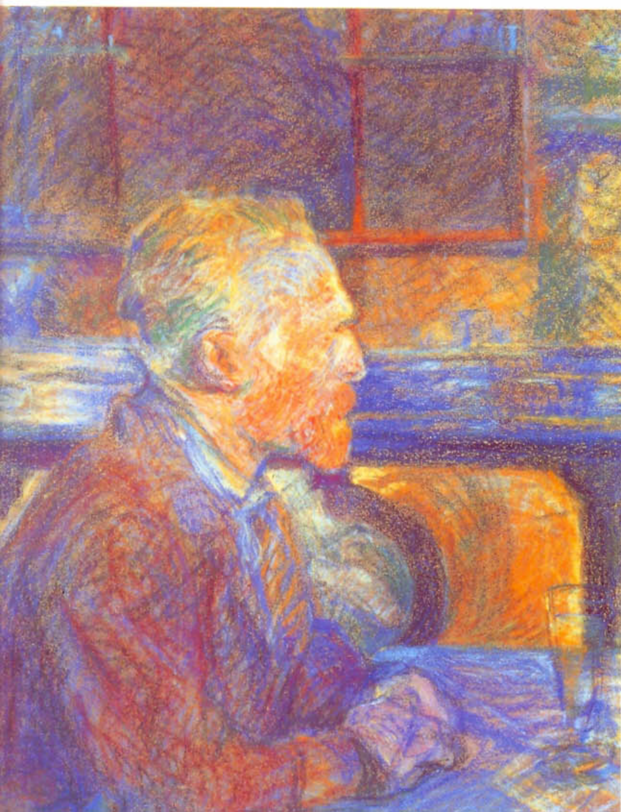
▾ Dovada admiterii sale la școala de artă din Anvers. Van Gogh era foarte entuziasmat să studieze aici, dar a renunțat după numai 3 luni.

N° 61
Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten
TE ANTWERPEN.
WINTERKOERS 1885-1886.
BEWIJS VAN TOEGANG.
M Van Gogh Vincent
is ingeschreven als leerling der Academie en is aangenomen in de klas van
Antiek
Antwerpen, den 18 Januari 1886
De ADMINISTREERDER.

▾ Pictură de Van Gogh având ca inspirație o stampă de Eisen Keisai. A fost influențat și de peisajele și portretele realizate de Hiroshige Utagawa.

▾ Portret al lui Van Gogh, realizat de Lautrec. Pe masă se află o sticlă de absint, cunoscut și sub denumirea de „Zâna verde".

DIN CULISE

„JAPONISMUL" LA PARIS

Van Gogh nu a fost cel dintâi artist interesat de stampele japoneze. Manet, Monet, Renoir și alți maeștri impresioniști au resimțit, cu mult înaintea lui Van Gogh, influența acestui stil artistic japonez.

Între anii 1850 și 1860, la scurt timp după deschiderea Japoniei către Occident, europenii și americanii au adus în propriile țări un număr semnificativ de obiecte de artă. Artiștii vestici, care experimentaseră până atunci un stil relativ mai abstract, au fost șocați la vederea penelurilor lipsite de orice îngrădire, omisiunilor flagrante și exagerărilor acestui stil pictural care înfățișa subiectul într-un mod extrem de abstract.

În 1867, Japonia a participat pentru prima dată la târgul mondial organizat la Paris, unde arta japoneză a atras pe loc o mulțime de adepți. Standul Japoniei a prezentat chimonouri, evantaie, paravane și alte obiecte de artă tradiționale, toate acestea contribuind la „explozia japoneză", începută la Paris și răspândită apoi în întreaga Europă. Această mișcare este cunoscută sub numele de japonism. La următorul târg internațional, lucrările japoneze erau deja foarte cunoscute, iar artiștii europeni s-au decis să studieze mai profund acest stil de artă. Cam în această perioadă, a devenit Van Gogh un fan al stampelor. A citit multe cărți despre Japonia și a ajuns la concluzia că aceasta era o țară ideală.

Ulterior, japonismul a cunoscut o renaștere la Paris sub numele de Art Nouveau. Dar, pe la începutul secolului XX, artiștii au considerat că nu mai au nimic de învățat despre acest stil, astfel că japonismul a dispărut rapid.

Sătul de Paris

Talentul artistic al lui Van Gogh a înflorit foarte repede în anii petrecuți în Paris, dar a rămas în continuare neapreciat de ceilalți, nereușind să vândă încă nici o lucrare. Vincent era un obișnuit al restaurantului Tanblan, iar prietenii au început să-i pună întrebări despre relația sa cu proprietara, o femeie mai în vârstă, Agostina Segatori. În tinerețe, aceasta făcuse carieră ca model și își deschisese un local cu banii astfel câștigați. Binecunoscută în zonă, aceasta a acceptat o parte din lucrările lui Vincent ca plată pentru cină. O femeie foarte înțeleaptă, Agostina și-a dat seama cu siguranță că lucrările lui Van Gogh nu aveau valoare pe piață, dar probabil că i-a acceptat oferta din simpatie pentru tânărul artist.

Relația dintre cei doi a durat câteva luni și s-a sfârșit brusc în iulie 1887. Într-o scrisoare trimisă lui Theo, care își petrecea vacanța de vară în Olanda, Van Gogh amintește de faptul că Agostina avusese un avort. Nu se știe însă dacă era sau nu copilul lui Vincent, dar întreaga întâmplare l-a tulburat profund.

Tot în acea perioadă a devenit din ce în ce mai dezamăgit de prietenii săi artiști din Paris. Cu cât învăța mai multe despre lumea artei, cu atât i se părea că aceasta se fărâmițează în facțiuni diferite, fiecare fiind preocupat să critice munca celuilalt. În ciuda rivalităților meschine, Vincent a început să îl idolatrizeze pe Paul Gauguin. Gauguin era cunoscut drept un artist egocentric și arogant. Cu toate acestea, Van Gogh credea că Gauguin era pe deplin îndreptățit să fie mândru de ceea ce crea și a început să își petreacă timpul în mod regulat cu acesta.

Școala lui Cormon. Această fotografie a fost realizată înainte de sosirea lui Van Gogh, grupul cuprinzându-i și pe Lautrec și Bernard.

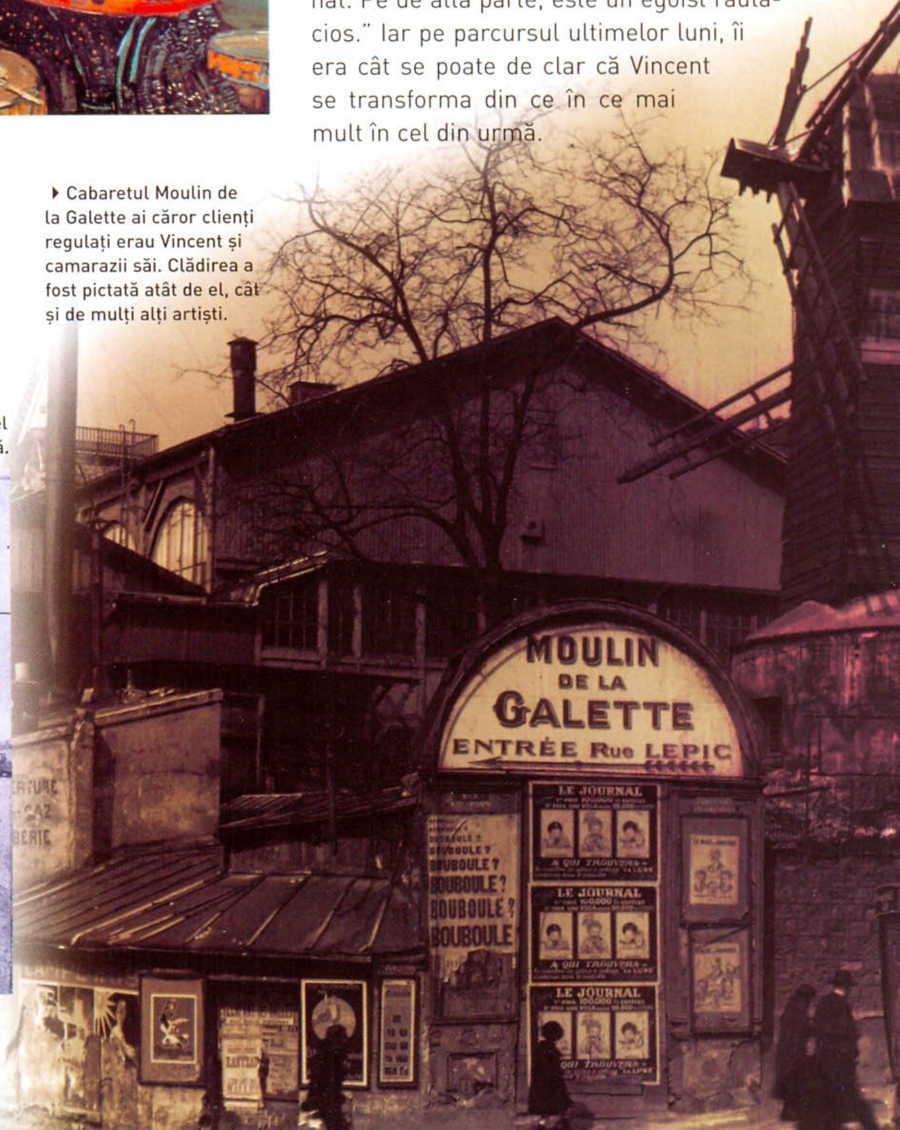
Tabloul lui Van Gogh: „Cafeneaua Tanblan", cu Agostina ca model. Aceasta era originară din Neapole și, chelneriță la Paris, purta costumul tradițional al zonei natale.

Gauguin nu avea nicio intenție să stea prea mult la Paris, așa că, în luna februarie a anului următor, s-a mutat la Pont-Avin, în Bretonia. Vincent, la rândul său, își dorea să plece undeva; era sătul de Paris. Pentru el, Parisul însemna alcool și femei, ambele o adevărată otravă pentru trup. La auzul plângerilor lui Vincent, Lautrec i-a recomandat să petreacă o vreme în Provence, locul copilăriei sale. Convins de descrierea făcută zonei de Lautrec, Van Gogh și-a făcut bagajele și a pornit spre sud.

Theo a fost extrem de fericit la auzul planurilor de plecare ale fratelui său. Se săturase de traiul alături de acesta din ultimii doi ani. Lui Theo i se părea că fratele său avea două personalități distincte. Într-o scrisoare către sora lor, acesta nota: „Pe de o parte, este un om bun, talentat și rafinat. Pe de altă parte, este un egoist răutăcios." Iar pe parcursul ultimelor luni, îi era cât se poate de clar că Vincent se transforma din ce în ce mai mult în cel din urmă.

Bernard și Van Gogh pe malul Senei. Vincent detesta să i se facă poze, astfel încât nu privea niciodată în obiectiv. Aceasta este ultima sa fotografie realizată.

Cabaretul Moulin de la Galette ai căror clienți regulați erau Vincent și camarazii săi. Clădirea a fost pictată atât de el, cât și de mulți alți artiști.

Tragedie în Arles

Dorul de Japonia

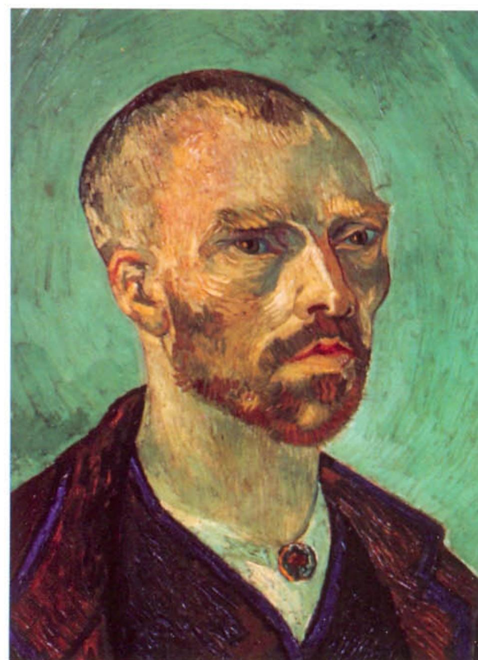
POVESTIRILE lui Lautrec înfățișau Provence ca fiind permanent scăldată de soare, dar, la sosirea sa în februarie 1888, Van Gogh a văzut în jur numai zăpadă. Peisajul i-a amintit de stampele japoneze, ceea ce totuși l-a mulțumit.

Nu este foarte clar de ce a ales Vincent să locuiască în Arles, dar a scris o epistolă explicând motivele mutării în sudul Franței. Potrivit acestei scrisori, se aștepta să dobândească o înțelegere mai profundă a mediului în care lucrau pictorii japonezi, iar lumina puternică a soarelui din sudul Franței îi putea oferi această ocazie. Nu avea nicio dovadă că ar fi cu adevărat așa, știa doar din auzite, dar pe măsură ce pasiunea sa pentru stampe creștea, simțea și că trebuie să se mute.

Ajuns în noua destinație, s-a apucat serios de lucru. În luna următoare, pe măsură ce livezile înfloreau, a început să picteze din ce în ce mai rapid. Picta piersici, cerul înstelat, râurile de culoarea smaraldului, soarele strălucitor și tot ce întâlnea în Arles.

Deși lumina și culorile vibrante din zonă se ridicau la înălțimea așteptărilor, nu fusese nici pe departe pregătit să facă față costului ridicat al traiului. Ca să economisească bani, își confecționa singur pensule din trestie. Prin urmare, trăsăturile sale de penel au devenit mai estompate și putea să picteze mai repede ca înainte.

Știa că avea să ducă o viață minunată în Arles dacă ar fi primit puțin ajutor din partea prietenilor. În mai, a închiriat o casă pentru 4 persoane, invitându-și prietenii să îl viziteze, susținând că „Arles este aidoma Japoniei". Însă Bernard tocmai își începuse serviciul militar, iar Lautrec era prins la Paris, pictând tablouri cu viața de noapte a orașului. Singura persoană care a manifestat interes pentru invitația lui Van Gogh a fost Gauguin, în acel moment aflat în dificultăți financiare. Gauguin s-a oferit să îi trimită lui Theo un tablou pe lună ca plată a chiriei pentru perioada în care urma să locuiască alături de Vincent. Însă Gauguin nu se hotărâse pe deplin. Între timp, Van Gogh și-a făcut noi prieteni în Arles, cum ar fi poștașul Roulan, astfel că sentimentul de singurătate i-a dispărut treptat.

▲ Efigie a lui Joseph Roulan, unul dintre puținii prieteni ai lui Van Gogh în Arles. Atât el, cât și familia acestuia îi puneau deseori scrisorile la poștă.

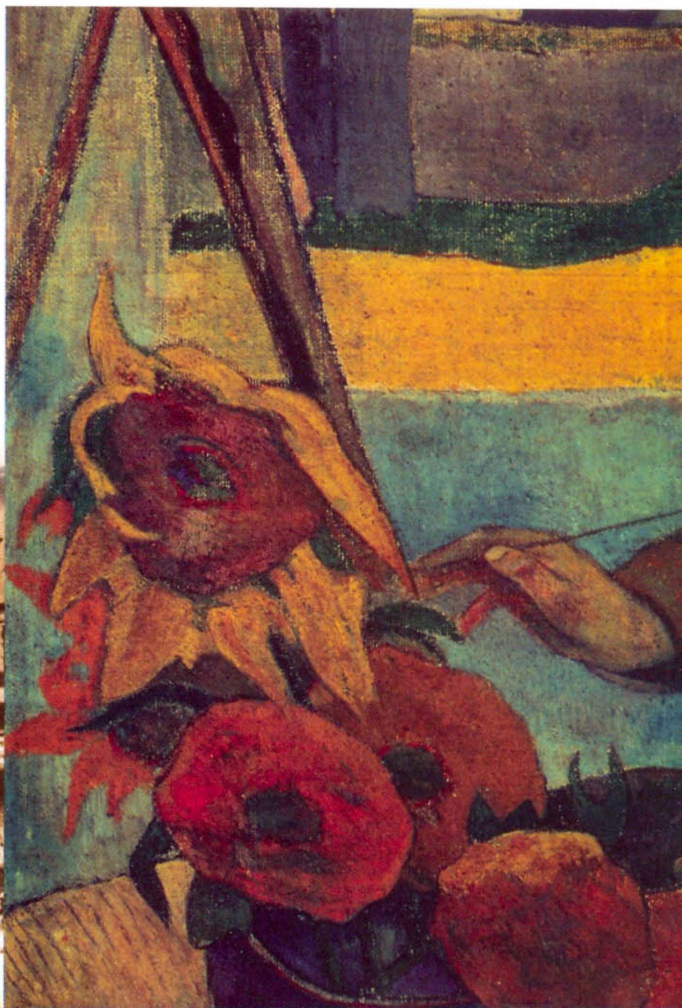

▲ Autoportret realizat în Arles, în așteptarea lui Gauguin. Ca dovadă a aprecierii sale pentru arta japoneză, se înfățișează cu ochii oblici, ca să pară japonez.

Casa Galbenă", în care Van Gogh și Gauguin au locuit împreună. În așteptarea lui Gauguin, pictează floarea-soarelui pentru a decora casa.

▼ Gauguin pictează „Vincent pictând floarea-soarelui". Van Gogh remarcă șocat la vederea tabloului: „Sunt eu, într-adevăr. Dar eu ca nebun."

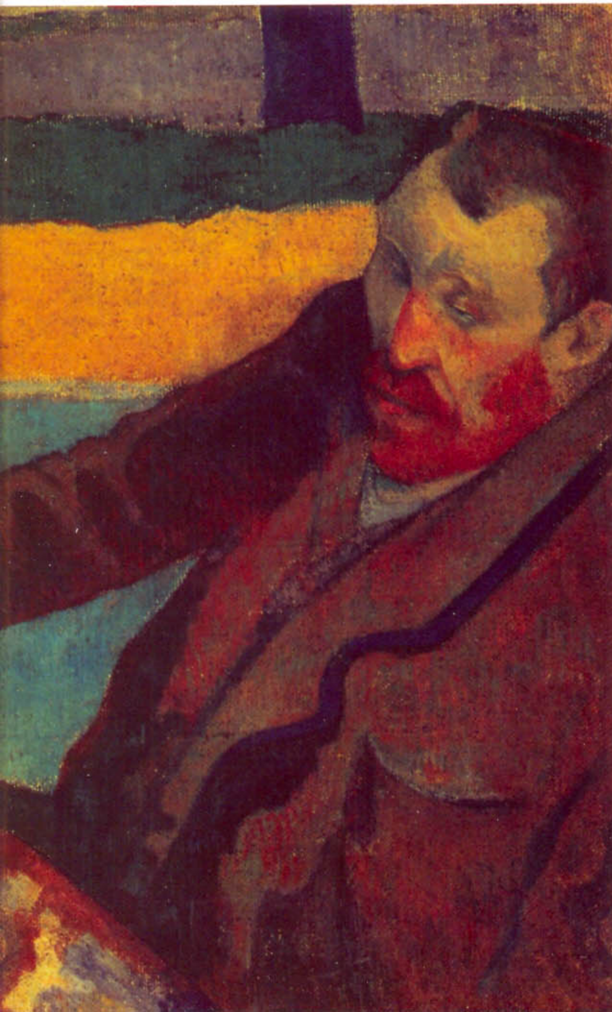

Visul năruit

Gauguin a ajuns într-un final în Arles pe 23 octombrie. Van Gogh era extaziat că în sfârșit visul său de coabitare cu un alt artist se realizase. Dacă totul mergea bine cu Gauguin, putea ulterior să invite și alți artiști și să transforme Arles într-o capitală a artei. Gauguin credea că visul lui Vincent era absurd, în mare parte pentru că oricum nu avea un respect deosebit pentru lucrările lui Van Gogh. Se simțea însă îndatorat fraților Van Gogh, deoarece Theo îi achiziționa lucrările, iar Vincent îi punea la dispoziție o locuință în Arles.

La început, totul a mers strună. Gauguin a sosit cu un aer de autoritate, dar pentru că Van Gogh avea un respect deosebit pentru el, a rezistat numeroaselor insulte aruncate de acesta. Dar, Gauguin a încercat să fie și un mentor bun. După o lună, condițiile au suferit însă o schimbare. Cum ploaia a continuat să curgă neîncetat întreaga iarnă, cei doi s-au găsit blocați în casă și incapabili de a-și mai ascunde nemulțumirea cu privire la aranjament. Uneori, Gauguin se trezea în toiul nopții ca să descopere că Van Gogh îl privea cu insistență. Altă dată, Vincent s-a îmbătat și a azvârlit cu un pahar în Gauguin. Era cât se poate de clar că Vincent devenea din ce în ce mai instabil mental. Gauguin își dorea să scape rapid din acest soi de viață, dar ezita pentru că știa cât de dezamăgit ar fi Van Gogh dacă ar pleca. Pe acest fond s-a petrecut incidentul! În noaptea de 23 decembrie, în timp ce Gauguin se plimba, Van Gogh a luat un brici și s-a furișat în spatele acestuia. Auzind pași, Gauguin s-a întors și privirile celor doi s-au întâlnit. S-au privit timp îndelungat, în tăcere. Apoi Vincent și-a lăsat capul în jos, s-a întors cu spatele și a plecat. Șocat de întâmplare, Gauguin s-a hotărât să își petreacă noaptea la hotel. Când a revenit acasă a doua zi, a găsit o mulțime adunată în fața casei. Uitându-se în camera lui Vincent, l-a zărit pe acesta întins pe pat într-o baltă de sânge. În acea noapte, hotărând să nu îl atace pe Gauguin, Vincent și-a retezat urechea stângă, a învelit-o într-un ziar și a trimis-o unei prostituate.

În ciuda pierderii masive de sânge, viața lui Van Gogh era în afara oricărui pericol, dar polițiștii l-au dus la spital ca să se asigure. Gauguin l-a așteptat pe Theo să ajungă în Arles și a părăsit pentru totdeauna orașul pe 26 decembrie. Van Gogh a rămas singur, iar visul său de a reuni artiști în sudul Franței a luat sfârșit.

Clipe personale

VAN GOGH ŞI ROSTITUATELE

Destinatara urechii stângi a lui Van Gogh era o prostituată pe nume Rachel, de care era apropiat, după spusele altora. Aveau, bineînţeles, o relaţie fizică, şi se crede că aceasta nu implica şi sentimente romantice reciproce.

Majoritatea partenerelor de sex ale lui Van Gogh erau prostituate, pentru că acesta îşi dăduse seama că toate relaţiile sale cu femeile erau sortite eşecului. După relaţia nereuşită cu Kee, s-a hotărât că ar fi „igienic" să plătească serviciile unei prostituate pentru a scăpa de frustrarea sexuală. În plus, era mai ieftin pentru artiştii săraci să plătească prostituate în locul modelelor pentru a poza.

Relaţiile întreţinute cu prostituatele i-au adus două boli venerice. Pe cea dintâi, gonoreea, a luat-o de la Sien în Haga. Apoi a descoperit că avea şi sifilis. Simptomele sifilisului s-au manifestat timp îndelungat şi l-au stânjenit extrem de mult în perioada petrecută la Paris. A continuat totuşi să plătească serviciile prostituatelor în Arles. Cum la acea vreme nu se hrănea cum trebuie, ar fi fost mai bine să se concentreze mai degrabă asupra „alimentaţiei" decât asupra „igienei".

Toate acestea nu înseamnă că Van Gogh avea un apetit sexual exagerat. De fapt, colegul său Gauguin dădea cea mai mare parte a bugetului lunar pe „cheltuieli cu igiena".

▸ „Terasa cafenelei noaptea", pictată la Arles. Van Gogh mergea la astfel de cafenele pentru a consuma alcool şi a agăţa prostituate.

▲ Multe dintre subiectele surprinse de Van Gogh în lucrările sale se mai regăsesc încă în Arles. Podul Langlois, de peste un canal, este renumit în mod special și a fost rebotezat „Podul Van Gogh".

24me ANNÉE N° 53

CINQ

FORUM R

JOURNAL DE L'AR

Paraissant t

Chronique

— Dimanche dernier, à 11 h
soir, le nommé Vincent Vaugogh
riginaire de Hollande, s'est pré-en
sou de tolérance n° 1, a d
nommée Rachel, et lui a remis
reille en lui disant : « Gardez cet
cieu-ement. Puis il a disparu. Infor
fait qui ne pouvait être que
vre aliéné, la police
matin chez

▸ „Forumul Republican", un ziar din Arles care a relatat incidentul în numărul său din 30 decembrie. Vestea i-a șocat pe locuitorii orașului îndeobște liniștit.

Artistul încarcerat

Persecuție publică

ÎN CEA DE-A TREIA ZI PETRECUTĂ DE VINCENT în spitalul din Arles, prietenul său, poștașul Joseph Roulan a venit în vizită, găsindu-l pe Van Gogh extrem de deprimat. Capul îi era acoperit în întregime de bandaj. Expresia feței nu i s-a schimbat deloc la sosirea prietenului său, iar Roulan a observat că în privirile prietenului său nu mai exista nici pic de dorință de a trăi. La sfârșitul scurtei întâlniri, Roulan a promis că va reveni, la care Van Gogh a răspuns: „Da, ne vom revedea în rai într-o bună zi." Două zile mai târziu, când Roulan a revenit la spital, nu i s-a permis să își viziteze prietenul. Cu o zi înainte, Vincent avusese un episod violent.

Van Gogh și-a revenit remarcabil de repede în spital. Medicul curant, Felix Rey, a tras concluzia că era un incident izolat. Pe 7 ianuarie, i s-a permis să revină acasă împreună cu Roulan și se părea că prietenii săi își făcuseră griji inutil. Spre finele lui ianuarie, Roulan a fost transferat la Marsilia, dar Dr. Rey credea că Vincent nu mai avea nevoie de ajutorul acestuia. Van Gogh a mers să își ceară scuze și de la prostituata căreia i-a trimis urechea.

Totuși, pe 7 februarie, Vincent a revenit la spital. Menajerei i s-a părut ciudat faptul că nu mai mâncase nimic de trei zile, pretinzând că mâncarea era otrăvită, așa că aceasta a anunțat poliția. Se pare că suferea acum de iluzii și halucinații, iar medicii i-au permis să revină acasă doar câteva ore după-amiaza, ca să poată picta.

Apoi s-a petrecut la spital un alt incident ciudat. Ceilalți pacienți au semnat o petiție prin care cereau ca Vincent să fie încuiat în cameră. Auziseră de problemele psihice ale acestuia și le era teamă că data viitoare, în loc să-și taie propria ureche, ar putea folosi acel cuțit împotriva altora. Era, evident, o prejudecată; însă poliția a văzut diferit lucrurile. Pentru a-i calma pe pacienți, l-au închis pe Van Gogh în cameră.

▲ Autoportret realizat imediat după externare, în ianuarie 1889. Se afla încă în tratament pentru rana de la urechea stângă. Nu și-a tăiat urechea în întregime, ci numai lobul.

Izolat în camera de spital, Van Gogh s-a înfuriat, temându-se că furia îi va readuce halucinațiile. Această temere îi creștea nivelul de stres, ceea ce îi agrava boala. Disperat, ajunsese să își piardă complet încrederea că va mai putea trăi vreodată printre oameni.

◂ Spitalul Municipal din Arles unde a fost internat Van Gogh. Clădirea cuprinde acum un centru cultural denumit „Spațiul Van Gogh", iar grădinile pe care le-a pictat ca pacient au rămas neatinse.

▾ Dr. Rey. La vârsta de 23 de ani, lucra la spitalul din Arles ca rezident.

Laude în spital

În acea vară, ca și în anul anterior, a pictat peisaje sub strălucitorul soare provensal. Spre deosebite de anul trecut, acum se afla în aripa pentru bolnavi psihici a spitalului din St. Remy. Pe 8 mai, fusese transferat de la Spitalul din Arles în ospiciul din acest orășel.

Van Gogh însuși a cerut să fie transferat. De îndată ce a înțeles că tratamentul avea să dureze, și-a dorit să fie într-un mediu în care să i se per-

mită să picteze în aer liber. În comparație cu alți pacienți internați la St. Remy, cazul lui Van Gogh era unul destul de ușor. I se părea că s-ar fi integrat mai ușor printre acești oameni, care fie țipau cuvinte de neînțeles, fie nici măcar nu-și puteau concentra privirea, decât în rândul celorlalți pacienți din Arles. Astfel, Van Gogh a dus o existență foarte liniștită și monotonă în noul spital, petrecându-și timpul în liniște, pictând.

În ciuda faptului că era internat în spital, dorința de a picta nu avea limite. Uneori, starea sa se agrava, dar cum se simțea mai bine, se întorcea imediat la lucru. Atunci când nu i se permitea să iasă, picta autoportrete sau peisajul zărit de la fereastra micuță a camerei de izolare. Pictura s-a dovedit cel mai eficient tratament și i-a oferit tăria de care avea nevoie când se simțea cuprins de disperare, pe măsură ce boala avansa.

La începutul anului următor, Theo a expus câteva lucrări de-ale fratelui său într-o galerie de artă din Bruxelles. Aproape toți criticii care le-au văzut au scris recenzii negative, însă a existat unul singur, Albert Aurier, care i-a lăudat lucrările într-un articol de revistă. Theo nu-și putea ascunde entuziasmul. Deși Vincent era la rândul lui încântat, ceva îl nedumerea în acel articol: Aurier, pe care Van Gogh nu îl întâlnise niciodată, înțelesese greșit un detaliu. Pretindea că Van Gogh era avangardist, lucru cu care Vincent nu era deloc de acord. Se considera mai degrabă un artist convențional, care încerca să reînvie stilul lui Millet.

Peisajele pictate de Millet arătau asemenea împrejurimilor locului de naștere al lui Van Gogh din Olanda. Se gândise la Millet, al cărui stil încercase să îl reproducă, atunci când a plecat în nordul Franței, unde Millet își realizase majoritatea lucrărilor. „Peisajul de acolo mi-ar face sigur mai bine decât statul în acest spital", se gândea Vincent. Și, deși cu numai doi ani înainte fusese bucuros peste măsură la vederea culorilor vibrante și a soarelui din sud, acum se îndrepta cu hotărâre înapoi spre nord.

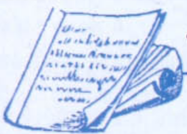
▲ Stampa lui Millet „Somnul de amiază", pe care Van Gogh a încercat să o reproducă. Van Gogh a imitat o serie de alți artiști, ajungând la crearea propriului stil.

▶ Afiș al Spitalului de boli mintale St. Paul de Mausole din St. Remy. Fostă mănăstire, clădirea a fost transformată în ospiciu în secolul 18.

◀ Albert Aurier. Aurier era un apropiat de-al lui Bernard, prietenul lui Van Gogh, acesta fiind cel care i-a arătat pentru prima oară lucrările lui Vincent.

Versiune diferită

CEL DINTÂI SUSȚINĂTOR MISTERIOS AL PICTURII LUI VAN GOGH

Se ştie că Albert Aurier a fost primul critic de artă ce a scris recenzii pozitive pentru lucrările lui Van Gogh, însă a existat, de fapt, un alt critic din Olanda, care îi lăudase mai înainte picturile. Se numea Isaäcson, un artist amator care avea legături cu numeroşi critici de artă. Nu îl întâlnise niciodată pe Vincent, însă auzise multe povestiri despre el prin intermediul fratelui acestuia la Paris.

Isaäcson şi-a publicat primul articol despre Van Gogh în august 1889. Articolul lui Aurier a fost publicat câteva luni mai târziu. Totuşi, simplul fapt că revista lui Aurier era publicată la Paris a însemnat că articolul acestuia a atras mult mai multă atenție decât al lui Isaäcson în Olanda. Se prea poate ca Isaäcson însuşi să fi citit articolul lui Aurier, deoarece, la scurtă vreme, a publicat un nou articol despre Van Gogh. Spre deosebire de prima oară, însă, nu i-a mai contactat pe frații Van Gogh din timp.

Apoi, frații nu l-au mai pomenit pe Isaäcson în schimburile de scrisori. Se deduce de aici că Van Gogh i-ar fi trimis lui Isaäcson o scrisoare prin care își exprima dorința de a reteza toate legăturile. Este o simplă speculație, dar atunci când Theo a decis să se publice o carte despre fratele său, a mers mai întâi la Aurier şi l-a rugat pe acesta să fie autorul.

◀ Autoportret al lui Van Gogh pe care Isaäcson l-a primit de la Theo. Multor cercetători li se pare ciudat că Theo ar fi dăruit o pictură de-a fratelui său unei persoane care nu îl întâlnise niciodată pe Vincent, de aceea sunt persoane care speculează că ar putea fi un fals.

Un foc de armă peste câmpii

▸ Cafeneaua în care a locuit Van Gogh la Auvers se află vizavi de primărie. În zilele noastre, a fost transformată într-un restaurant cu tematică Van Gogh.

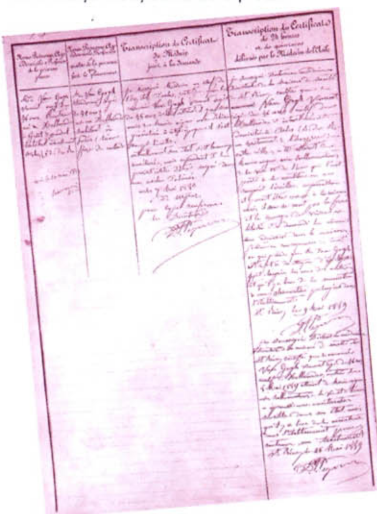
Liniștitul orășel din vale

În mai 1890, Theo i-a găsit lui Vincent o nouă locuință. Orășelul, Auvers-sur-Oise, era doar la o oră de mersul cu trenul de Paris. Aici locuia Paul Gachet, un medic susținător al mișcării impresioniste. Tulburările psihologice constituiau domeniul său de specializare. Directorul ospiciului din St. Remy a aprobat transferul, considerând că Vincent avea să fie în siguranță cu Dr. Gachet. Apoi, pe 16 mai, a fost externat. Încântat peste măsură de faptul că avea să părăsească spitalul, Vincent nu a mai prezentat nici un simptom de tulburare psihică. Șeful de secție chiar a trecut „vindecat" în rubrica „observații" din fișa medicală a lui Van Gogh.

A doua zi, a sosit la Paris și s-a dus la apartamentul lui Theo. Cât timp Vincent a stat internat în spital, Theo s-a căsătorit și a devenit tată. Era prima oară când soția lui Theo, Johanna (alintată Jo) își întâlnea cumnatul. Și ea era la rândul ei surprinsă de cât de sănătos arăta acesta. Copilul celor doi, numit tot Vincent, nu știa că își întâlnea unchiul al cărui nume îl purta. Se spune că Vincent a izbucnit în plâns când și-a întâlnit nepotul pentru prima oară.

A stat trei zile la Paris, îndreptându-se apoi spre Auvers. Obosit de cele câteva zile petrecute în oraș, s-a simțit ușurat să fie iarăși în mijlocul naturii. S-a întâlnit imediat cu doctorul Gachet și a pornit în căutarea celei mai ieftine locuințe pe care o putea găsi. A acceptat oferta unui cuplu care ținea o cafenea și aveau o cameră de închiriat la mansardă. Astfel putea să ia masa la cafenea, împreună cu familia. S-a decis și asupra faptului că îl va vedea pe doctorul Gachet în mod regulat duminica, după prânz.

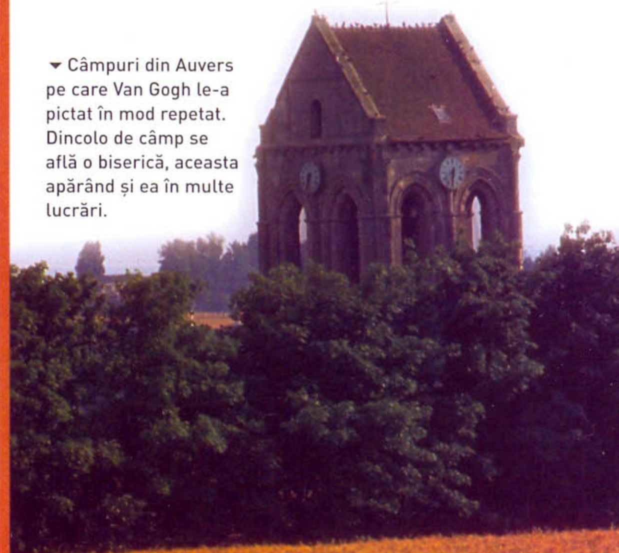
▾ Fișa medicală a Van Gogh de la St. Remy. Una dintre observații amintește de dorința insațiabilă de a picta.

Vincent a încercat să trăiască o viață normală în noul mediu și s-a reapucat de pictură în mod serios, într-un ritm extraordinar, realizând un tablou pe zi. Lucrările pictate în Auvers erau mult mai simple și mai clare decât cele anterioare; culorile folosite nu erau într-un contrast atât de flagrant, ci constau în special în nuanțe de verde și albastru. A început să picteze și panorame, pe pânze foarte lungi. Pe 8 iunie, Theo a venit în vizită și a conchis că schimbarea de mediu îi făcuse foarte bine fratelui său.

Fratele iubit este lăsat în urmă

Theo, la rândul lui, se confrunta cu numeroase probleme. Nu era tratat echitabil la serviciu și niciodată nu primea vreo mărire de salariu, atât de necesară pentru a-și întreține familia. Nici fizic nu se simțea prea grozav. Soția își revenea

▾ Câmpuri din Auvers pe care Van Gogh le-a pictat în mod repetat. Dincolo de câmp se află o biserică, aceasta apărând și ea în multe lucrări.

Omul-cheie

DR. GACHET, UN OM CU MULTE ASEMĂNĂRI

Unul dintre principalele motive pentru care Van Gogh a venit la Auvers a fost acela de a îl întâlni pe cunoscutul doctor Gachet. Acesta era specialist în tulburări psihice și foarte interesat de domeniul artei, în special de mișcarea impresionistă. Nici că se putea găsi o persoană mai îndreptățită să fie responsabilă pentru Van Gogh decât Dr. Gachet.

Totuși, la prima lor întâlnire, Van Gogh nu a putut să-și reprime confuzia. Gachet era un bătrân excentric de 61 de ani, care părea la fel de bolnav precum Vincent. De fapt, Gachet însuși resimțise câteva crize subite de depresie. A început studiul psihologiei deoarece era curios să afle originile propriei boli și pentru că și-a dat seama că nu avea aptitudini pentru alte ramuri ale medicinii, cum ar fi anatomia umană.

Gachet și Gogh împărtășeau tipuri similare de personalități. Poate din acest motiv, este posibil ca Gachet să fi evaluat greșit starea medicală a lui Vincent. Medicul avea impresia că depresiile lui Vincent erau foarte rare și se manifestau la intervale mari de timp. Însă dacă e să judecăm după fișele medicale anteriore, Gachet nu avea nici un motiv să creadă astfel. Gachet a fost de față când Vincent a avut o criză de furie pentru că o statuie, un nud feminin, nu încăpea prin cadrul ușii. Ca medic, a fost destul de neglijent, trecând cu vederea episoadele de criză ale pacientului său.

Cu toate acestea, Gachet credea cu tărie că face ceea ce trebuie. La funeraliile lui Vincent a rostit un emoționant cuvânt de adio, care i-a impresionant pe toți cei prezenți.

◂ Pictură înfățișându-l pe Dr. Gachet. Atitudinea sa este simbolică pentru crizele de depresie severă. A cunoscut mulți alți impresioniști, pe lângă Van Gogh.

Multe dintre tablourile lui Van Gogh înfățișând lanuri de grâu, inclusiv acesta, „Lan de grâu cu ciori", sunt zugrăviri ale aceluiași câmp din Auvers.

cu greutate după naștere, iar fiul era atât de bolnăvicios, că deseori se afla la hotarul dintre viață și moarte.

La finele lunii iunie, după ce fiul său s-a refăcut după boală, Theo i-a povestit lui Vincent despre problema medicală a copilului. S-a plâns, într-una din rarele sale tirade, și despre condițiile grele de muncă și greutățile financiare cu care se confrunta.

Pe 5 iulie, Theo l-a invitat pe Vincent la Paris. L-a invitat și pe Aurier, pe fratele lui Jo și pe Lautrec, însă Theo și ai săi s-au dovedit a fi niște gazde jalnice. Theo a vorbit neîncetat despre singurătatea sa, deprimându-și oaspeții, care încercau să pară veseli. Toate acestea i-au indus lui Vincent o stare de nervozitate extremă, determinându-l să plece înainte de vreme.

Mai târziu, le-a scris o epistolă lui Theo și soției acestuia, întrebându-i dacă a greșit cu ceva. Programul său zilnic a rămas însă neschimbat: ziua picta, iar seara revenea acasă. Astfel încât soții Ravoux, proprietarii cafenelei, s-au îngrijorat când, pe 27 iulie, nu a revenit acasă. După o zi de muncă, pe când cei doi se bucurau de răcoarea serii de vară, Vincent a apărut în sfârșit în fața lor, clătinându-se. Când l-au întrebat cum se simte, acesta s-a răstit la ei și a mers mai departe în camera sa. Observând însă că pierdea mult sânge, cei doi au intrat în panică și l-au chemat pe medicul zonei, precum și pe Dr. Gachet.

Tot ce se știa în acel moment era faptul că Vincent se împușcase în piept. Motivul era neclar. Împrumutase arma de la soții Ravoux pentru a alunga păsările care îl deranjau în timp ce lucra. Glonțul îi perforase stomacul și rămăsese înfipt în spate. Din nefericire, nici Dr. Gachet, nici medicul local nu se pricepeau să extragă glonțul din trup, astfel încât nu le-a mai rămas nimic altceva de făcut decât să îl țină sub supraveghere. Rana nu era una fatală, iar Vincent nu își pierduse cunoștința. Ziua următoare, Theo a venit la Auvers pentru a vorbi cu Vincent, însă cei doi au avut parte de prea puține clipe împreună. În aceeași seară, starea lui Vincent s-a agravat și a murit ținându-l de mână pe îndrăgitul său frate mai mic. Avea 37 de ani. A murit pe 29 iulie, la ora 1:30 AM.

După funeraliile ținute la Paris în onoarea lui Vincent, Theo a găsit o scrisoare adresată lui în buzunarul hainei fratelui său. Într-una din fraze, acesta constata: „Mi-am dăruit întreaga viață artei. Aceste tablouri m-au costat chiar sănătatea mintală." Scrisoarea se încheia cu o întrebare: „Ce îți dorești?" Theo nu i-a putut răspunde ultimei întrebări lăsate de fratele lui. Știa însă foarte bine ce își dorise Vincent. Tot ce voise acesta era să picteze și să își trăiască propria viață. A renunțat la ambele dorințe atunci când s-a împușcat și a primit în schimb pacea eternă și gloria.

▲ Anunțul privind moartea lui Van Gogh. Theo a considerat de datoria sa să protejeze lucrările lui Vincent, însă a murit la scurt timp după fratele său.

▼ Ultima scrisoare a lui Van Gogh, rămasă netrimisă. Începutul este identic cu cel al unei scrisori trimise deja fratelui său, de aceea se crede că această scrisoare este o ciornă sau că nu fusese mulțumit de conținutul ei.

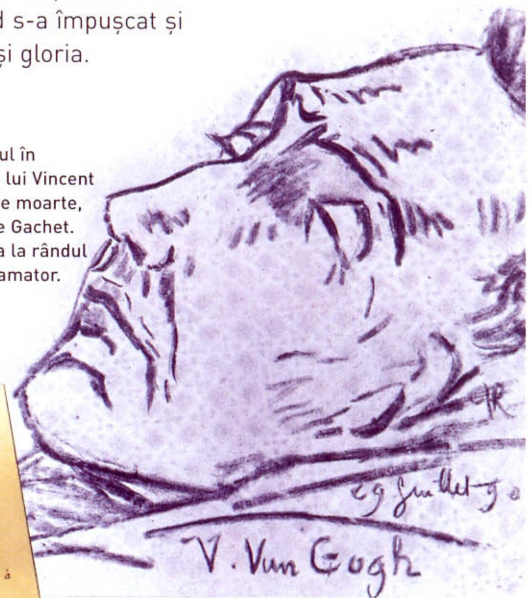

M

Monsieur Th. van Gogh et toute sa Famille
ont la douleur de vous faire part de la perte qu'ils
viennent de faire en la personne de Monsieur

Vincent Willem van Gogh
Artiste Peintre

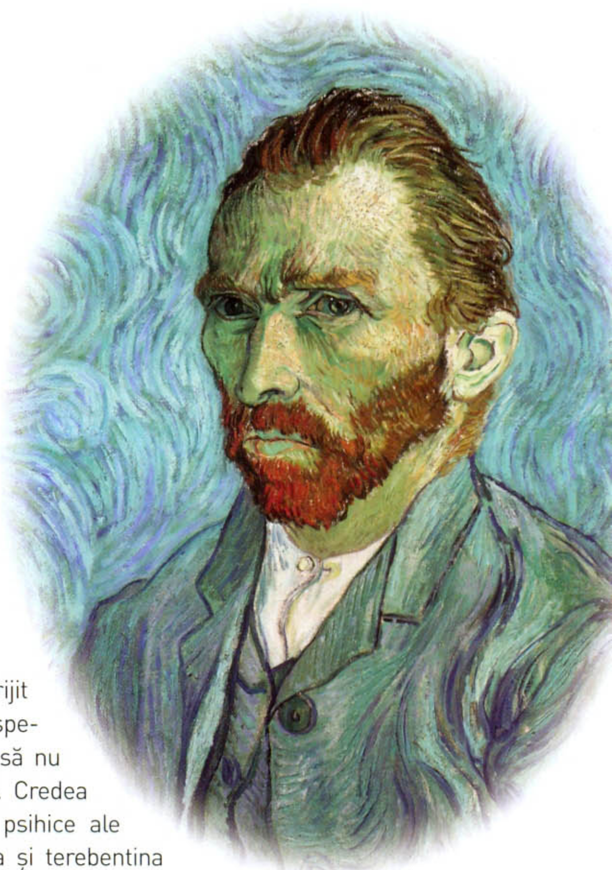
décédé, à l'âge de 37 ans, le 29 Juillet 1890, à
Auvers-sur-Oise.

▶ Portretul în cărbune a lui Vincent pe patul de moarte, realizat de Gachet. Acesta era la rândul lui pictor amator.

Date despre nebunia care l-a ruinat pe artist

Van Gogh este deseori denumit „artistul nebun". Lucrările sale sunt de mult ori interpretate ca fiind realizate de un nebun. Numărul impresionant de scrisori pe care le-a lăsat în urmă a fost analizat în căutarea dovezilor, dar este dificil de concluzionat dacă era nebun doar pe baza corespondenței susținute cu Theo. Nici scrisorile întocmite chiar înainte de moarte nu denotă vreun semn de incoerență. Care era, deci, natura bolii care l-a bântuit atâta vreme?

▲ Autoportret realizat în timpul internării la Spitalul de boli mintale. Faptul că privește drept în față i-a determinat pe unii să interpreteze această privire ca pe un indiciu al nebuniei, în timp ce alții preferă să o interpreteze drept dorința puternică de a lupta împotriva bolii.

Diverse teorii

CA URMARE a incidentului din Arles, când Van Gogh și-a retezat urechea în noaptea de 23 decembrie, acesta a fost spitalizat și i s-a pus un diagnostic de tulburare psihică. A fost examinat de trei medici, însă cei trei au tras concluzii diferite.

Dr. Rey credea că suferă de epilepsie. Rey întâlnise anterior pacienți epileptici care își retezaseră urechile și credea că aceasta ar putea fi o explicație plauzibilă și pentru halucinațiile de care suferea Van Gogh. Deși era medic tânăr, de 20 și ceva de ani, studiase la o facultate de medicină de elită și avea cunoștințe vaste despre numeroase boli, inclusiv despre epilepsie.

Directorul spitalului psihic din St. Remy, Dr. Peron, credea că Van Gogh suferea de manie acută. Chiar dacă simptomele se amelioraseră temporar, a recomandat ca Vincent să continue tratamentul pentru epilepsie, deoarece în familia acestuia existaseră antecedente. Tratamentul său consta în hidroterapie, prin care i se cerea să facă băi de două ori pe săptămână, timp de două ore. Aceasta era o tehnică specială adoptată la spital și care nu era folosită exclusiv pentru pacienții suferind de epilepsie. Însă tratamentul nu a reușit să diminueze efectele bolii lui Vincent.

▼ Băile de la ospiciul din St. Remy. Diagnosticat ca epileptic, Van Gogh venea aici de două ori pe săptămână pentru băi.

Dr. Gachet, cel care l-a îngrijit pe Van Gogh în Auvers, era specialist în afecțiuni psihice, însă nu era un medic prea priceput. Credea că la originea problemelor psihice ale lui Vincent se aflau insolația și terebentina folosită la pictat; nu era chiar un diagnostic demn de încredere. Dacă acestea constituiau adevăratele motive, atunci de ce nu sufereau toți artiștii care pictau în aer liber cu vopseluri pe bază de terebentină de aceleași simptome?

După moartea lui Van Gogh, mulți psihologi și-au manifestat interesul pentru cazul neobișnuit al lui Vincent și au tras concluzii numeroase și diferite. La începutul secolului XX, o teorie foarte răspândită era cea a schizofreniei. Conform acesteia, Van Gogh a simțit remușcări atât de puternice după tentativa de atac asupra lui Paul Gauguin încât a simțit nevoia să se pedepsească. Și totuși, Gauguin recunoaște că în noaptea incidentului, Van Gogh doar s-a apropiat de el ținând cuțitul; nu a existat niciun moment în care să îl fi atacat.

Alții pretind că Vincent suferea de encefalită, alcoolism, boala Ménière (hidrops endolimfatic) și multe alte afecțiuni. Cu toate acestea, până în ziua de azi, niciuna dintre teorii nu pare mai plauzibilă decât celelalte.

Un stil greşit interpretat

Cercetătorii care au încercat să clarifice boala de care suferea Van Gogh au căutat semne și indicii și în picturile sale. Unii credeau că trăsăturile aspre de penel și liniile spiralate reprezentau halucinațiile de care suferea și indicau faptul că se gândea la sinucidere.

▲ Artistul Bernard, unul dintre prietenii lui Van Gogh. Continuă planurile de realizare a unei expoziții Van Gogh în ciuda dezaprobării manifestate de Gauguin.

Pictura asupra căreia se concentrează în mod deosebit acești cercetători este „Noapte înstelată". Unii pretind că utilizarea excesivă a culorilor verde, roșu și alb e un indiciu al daltonismului. Însă Van Gogh era conștient de ceea ce făcea atunci când își picta lucrările. Dorea să ilustreze frumusețea naturii de o manieră surprinzătoare, mai abstractă, de unde și nevoia unui contrast cromatic mai puternic. Există schițe ale acestui tablou, care demonstrează că a calculat cu atenție cantitatea potrivită din fiecare culoare pe care avea să o folosească pentru a produce efectul scontat.

Știa prea bine că tehnica sa picturală era unică și că depășea puterea de înțelegere a multor oameni. Îi scria lui Bernard într-o scrisoare trimisă din Arles: „Aceia care au cu mult timp înainte o idee fixă, rigidă despre ceea ce își doresc să picteze nu au de ce să fie mândri de munca lor." Și totuși acest lucru nu însemna că renunțase la prieteni, care nu îi înțelegeau munca. Van Gogh este deseori greșit interpretat ca fiind „un artist detașat, nemanifestând interes pentru averi sau faimă", însă în realitate întotdeauna a așteptat ziua în care oamenii aveau să îi înțeleagă și să îi cumpere lucrările.

▲ Tabloul lui Van Gogh „Chiparoși" utilizează multe dintre tehnicile prezente în „Noapte înstelată". Se concentra asupra inventării unui nou stil de artă.

Acesta este și motivul pentru care Vincent și Theo au fost extrem de încântați atunci când Aurier a publicat un articol laudativ despre pictura lui Van Gogh. Însă articolul nu a fost oglindit de vânzări. În timpul vieții, Van Gogh a reușit să vândă un singur tablou, excluzându-le pe cele date ca recompensă ori pentru obținerea unor privilegii. Până și Gachet, un iubitor al impresionismului, a refuzat să achiziționeze vreo lucrare de-a lui Van Gogh. Cei cărora le-a trimis o parte dintre tablourile sale le considerau a fi „doar lucrările unui artist nebun". Se știe că Dr. Rey a lăsat un tablou dăruit de Van Gogh în vestiarul de la spital și nu s-a întors niciodată să îl recupereze.

Nici în rândurile prietenilor lucrurile nu stăteau altfel. Când Bernard a decis să organizeze o expoziție retrospectivă a lucrărilor lui Van Gogh, Gauguin a încercat să se opună, spunând „nu vrem ca lumea să creadă că arta modernă s-a născut din munca unui nebun." În acea vreme, exista tendința de al considera pe Van Gogh nebun înainte de a-l privi ca artist, astfel încât pictura sa era și încă este deseori greșit interpretată.

„Noapte înstelată", o înfățișare a cerului nocturn din Arles. Există mai multe interpretări pe marginea acestei lucrări, dar mulți consideră că pictura arată estompat ca urmare a vederii sale slabe.

▲ Marguerite, fiica lui Gachet. Și-a petrecut singură restul vieții și se pare că suferea la rândul ei de o tulburare psihică.

A fost sinuciderea o consecință a nebuniei?

Van Gogh a mai trăit doar 70 de zile după ce s-a externat din spitalul de boli mintale de la St. Remy și s-a reintegrat în societate. Se crede că sinuciderea sa neașteptată a fost declanșată de stres, la fel ca în cazul incidentului cu tăierea urechii. Dar ce se afla la originea acestui stres?

Zvonurile care circulau prin Auvers par să sugereze că tocmai suferise încă un eșec sentimental. De data aceasta, era vorba de fiica lui Gachet în vârstă de 20 de ani, Marguerite. Gachet se opunea cu tărie acestei relații, atât tatăl, cât și fiica au negat existența unei astfel de relații cu Vincent. Însă prietenii lui Marguerite pretind că era clar din modul în care vorbea despre Vincent că nutrea sentimente puternice pentru el. Confirmând parcă acest zvon, după moartea lui Van Gogh, Marguerite s-a încuiat în cameră și a rămas necăsătorită până la sfârșitul vieții.

Pe de altă parte, s-a sugerat faptul că stresul lui Vincent putea avea legătură și cu fratele său, Theo. Pe 6 iulie, cu vreo câteva săptămâni înainte de moarte, a mers în vizită la acesta la Paris, unde au discutat problemele cu care se confrunta Theo. Acesta i s-a plâns de serviciu, de sănătatea șubredă a soției și copilului și de dificultățile financiare apărute de curând. Reiese clar din scrisorile trimise de Vincent mai târziu că era

▲ Camera de la mansardă în care a locuit Van Gogh la Auvers. După ce s-a împușcat cu un pistol, s-a întors în cameră fără ajutorul nimănui.

▲ Un alt peisaj înfățișând un lan de grâu din regiunea Auvers.

cât se poate de conștient de faptul că și el însemna o povară pentru familia lui Theo.

Astfel, unii cercetători sugerează faptul că însăși problemele lui Theo au stat la baza depresiei lui Van Gogh. Vincent își dorise întotdeauna să aibă propria familie, însă cea mai apropiată versiune a fost viața alături de Sien și copilul ei timp de câteva luni. Faptul că nu s-a căsătorit niciodată a fost un motiv de serioasă îngrijorare, și a considerat întotdeauna despre el că nu era capabil să aibă o familie. După cea dintâi întâlnire cu soția și fiul lui Theo, la externarea din spitalul din Arles, a devenit și mai deprimat. Ulterior, i-a scris mamei sale: „Oamenii spun că a avea copii e ca și cum ai scrie cărți sau a picta; însă eu unul mi-aș dori mult mai mult să am copii."

Deoarece el nu avea propria familie, își petrecea cât de mult timp posibil alături de familia lui Theo. Era copleșit că până și atâta lucru îl făcea să fie o povară atât de grea asupra familiei. Unii cercetători speculează că starea de stres resimțită se poate să îl fi împins la suicid.

La scurtă vreme după vizita la Theo, a pictat un peisaj cu nori întunecați plutind la joasă înălțime asupra unui câmp. Acest peisaj ciudat pare să prezică iminenta sinucidere. Dacă într-adevăr așa este, atunci înseamnă că știa dinainte că avea să își pună capăt zilelor și că nu s-a împușcat ca urmare a declanșării unei crize bruște a bolii. Mulți oameni susțin că ajunsese să considere că le stânjenea viața lui Theo și Jo, la fel cum păsările de pe câmp îi îngreunau munca.

Cum Van Gogh nu a putut da niciodată o explicație despre sinucidere, totul rămâne la nivelul speculațiilor, însă este clar că moartea sa reprezintă punctul culminant al unei vieți pline de ghinion. Spunea: „Nu am nicio dorință de a fi martir," dând astfel de înțeles că nu-și dorise niciodată o astfel de viață bântuită de singurătate. Aceasta ne arată faptul că nu era cu nimic diferit de omul obișnuit.

Totuși, în mod ironic, viața plină de nešansă și moartea timpurie i-au adus faimă. În vremurile noastre, de câte ori îi aud numele, oamenii se gândesc imediat la incidentul retezării urechii și la sinuciderea de mai târziu. Astfel, în ciuda adevăratului motiv din spatele sinuciderii, a ajuns să fie cunoscut drept „geniul nebun" sau „artistul-martir".

CAUZA SINUCIDERII? VIITORUL LUI THEO ȘI AL SOȚIEI

Realizarea soției lui Theo

Vincent era pe deplin conștient de faptul că devenise o povară pentru Theo și familia acestuia. Însă moartea sa nu i-a adus lui Theo fericirea. Ca și înainte, se confrunta cu dificultăți financiare și probleme la serviciu. S-a hotărât să organizeze și o expoziție a lucrărilor fratelui său. Până la urmă însă, trupul i-a fost doborât de tot acest stres și a fost internat în spital cu probleme hepatice. La două luni după moartea fratelui, a suferit la rândul său o cădere nervoasă. A fost internat într-o instituție specializată, dar a murit în luna ianuarie a anului următor.

Cea care a dus mai departe dorința lui Theo de a face cunoscută întregii lumi opera fratelui său nu a fost una dintre rudele de sânge ale lui Vincent, ci cumnata acestuia, Jo. Aceasta a conservat cu atenție lucrările lui Vincent, precum și numeroasele scrisori schimbate de cei doi frați. Tot ea le-a compilat și le-a publicat spre a fi citite de întreaga lume. Ca urmare a eforturilor ei și a schimbărilor din lumea artei, Van Gogh a fost ulterior considerat drept unul dintre cei care au contribuit din plin la dezvoltarea mișcării impresioniste.

▲ Jo, soția lui Theo, sora unuia dintre cei mai buni prieteni ai acestuia și o persoană cu o puternică înclinație spre artă.

▲ Mormintele lui Vincent (stânga) și Theo (dreapta). Acesta din urmă a murit doar la câteva luni după fratele său mai mare.

Cel de-al doilea soț al lui Jo -a adus și el un ajutor crucial la aceste realizări. Era artist și critic de artă. Cei doi s-au căsătorit în 1901 și au organizat prima expoziție Van Gogh la Amsterdam în 1905. La publicarea scrisorilor dintre Vincent și Theo în 1914, s-a semnat cu numele de Johanna Van Gogh Bongel, cel din urmă fiind numele de fată. După ce al doilea soț a decedat în 1912, și-a reluat numele lui Theo și i-a publicat scrisorile. În același an, a obținut dreptul de exhumare a lui Theo și l-a îngropat alături de Vincent. Cele două morminte alăturate sunt o mărturie a legăturii puternice dintre cei doi frați. Jo a convins și generațiile viitoare să continue munca soțului ei, care își dorise să facă opera lui Vincent cunoscută întregii lumi.

Eforturile nepotului lui Vincent

În 1925, Jo a murit la vârsta de 63 de ani, dar fiul ei, Vincent, i-a continuat munca. Nu a primit mulți bani ca moștenire. Pentru a păstra intactă colecția de artă a lui Vincent, Jo nu a vândut niciodată vreun tablou de-al lui Vincent. Prin urmare, familia nu era deosebit de bogată.

Este interesant de știut faptul că Vincent-nepotul a petrecut un an în Japonia, în 1918, unde a lucrat ca salariat. În 1915, a plecat în Statele Unite să scape de primul război mondial, iar aici a început să lucreze pentru o firmă care ulterior l-a transferat la Kobe. Uluit de stilul de viață și tradițiile japoneze, s-a îndrăgostit de arta japoneză, ca și unchiul său.

Un om de afaceri înainte de toate, Vincent a vândut numeroase lucrări ale unchiului său și a adunat o mică avere. Urmând dorințele mamei, a împrumutat o parte din opera lui Vincent Muzeului Național din Amsterdam, fără să renunțe la drepturile de proprietate.

După cel de-al doilea război mondial, cota de piață a lucrărilor lui Van Gogh a continuat să crească, iar nepotul său era considerat unul dintre cei mai bogați oameni din Olanda. Având în vedere suma fabuloasă pe care următoarea generație avea să o plătească pentru taxa de moștenire, era clar că nu mai puteau păstra restul picturilor lui Van Gogh. Au hotărât astfel să doneze guvernului restul lucrărilor, care a înființat fundația Vincent Van Gogh, unde sunt adăpostite și acum majoritatea lucrărilor artistului. Nepotul său a vizitat o dată muzeul, murind ulterior în 1978 la vârsta de 88 de ani.

La ora actuală, averea familiei se află în mâinile descendenților. Din respect pentru membrii săi, aceștia au hotărât să limiteze informațiile făcute publice. O astfel de sursă de informații o constituie jurnalul lui Jo. Alte obiecte au început să fie împărtășite treptat publicului, dar jurnalul ei este încă ținut secret. Poate că acesta cuprinde secrete importante referitoare la morțile lui Theo și Vincent.

▲ Muzeul Național de Artă Vincent Van Gogh. Dacă Jo ar fi înstrăinat oricare dintre lucrările, picturile și scrisorile depozitate, acest muzeu nu ar fi existat acum.

Artiştii orientali şi occidentali care l-au impresionat pe Van Gogh

Ducând o viaţă sărăcăcioasă, de-a lungul căreia munca nu i-a fost niciodată apreciată, Van Gogh a început să se îndoiască de talentul său artistic. Un entuziast învăţăcel a cerut sfaturi de la mulţi artişti cunoscuţi, pe care îi şi concura. Din nefericire, personalitatea sa de multe ori imprevizibilă îl făcea să explodeze uneori şi să îşi rănească atât prietenii, cât şi pe sine. Artiştii care l-au influenţat se numără şi astăzi printre cei mai buni din istoria artei.

Artistul parizian neortodox

Henri de Toulouse-Lautrec (1864-1091)

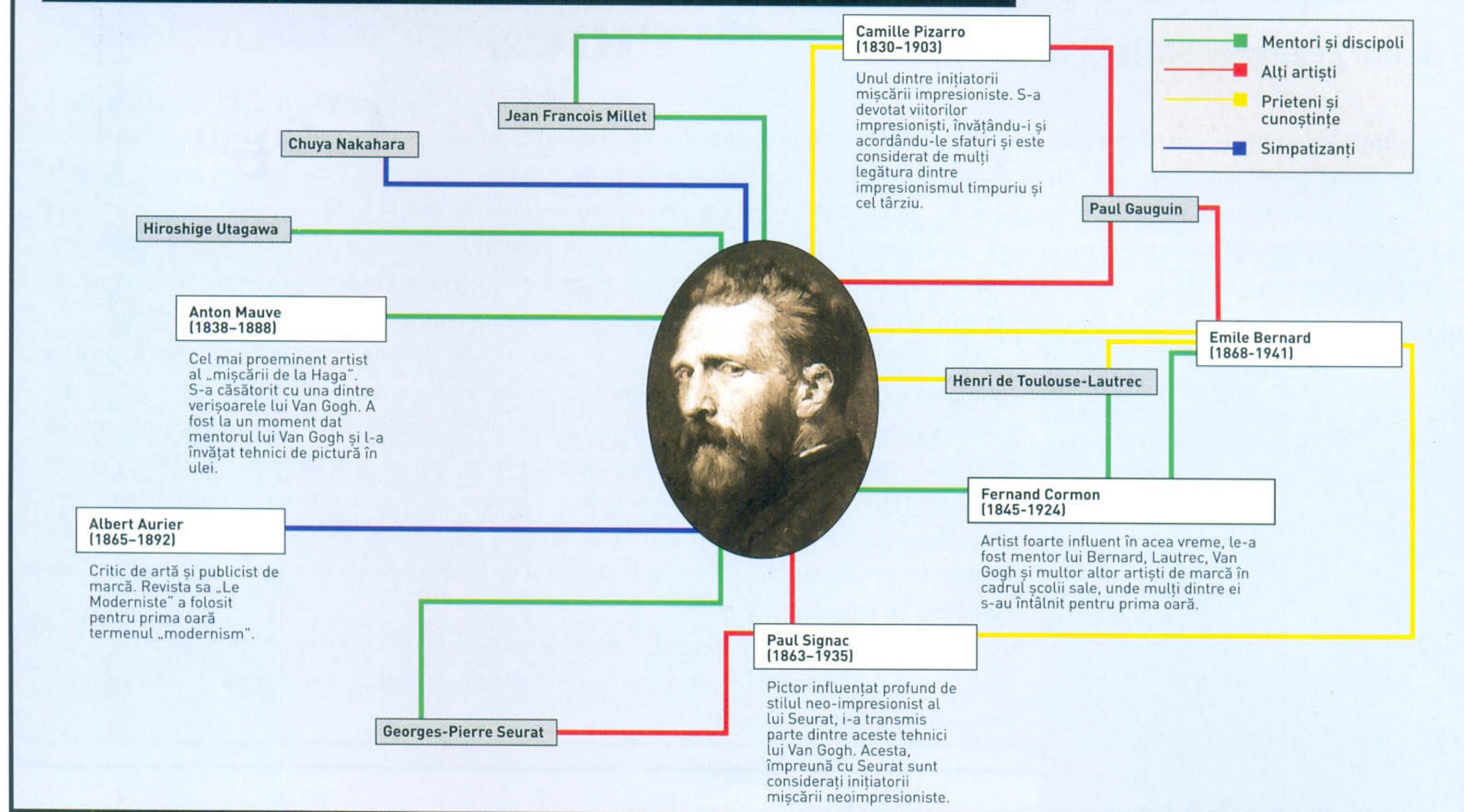

În fața apartamentului lui Theo din Montmartre se afla școala de artă a lui Fernan Cormon, unde Van Gogh a cunoscut un alt artist neconvențional, Henri de Toulouse-Lautrec. Acesta avea o dizabilitate fizică, era mai tânăr cu 11 ani decât Vincent și a rămas cunoscut pentru lucrările sale litografice.

În 1864, Lautrec s-a născut într-o familie nobilă, cu strânse legături cu regalitatea franceză, dar, la vârsta de 10 ani, a suferit un accident, în urma căruia și-a fracturat oasele de la ambele picioare. Extrem de conștient de propria diformitate, s-a hotărât ca singura relație pe care o va avea cu societatea să fie prin artă. La Școala de Artă Cormon a învățat multe tehnici de bază în pictură și a încorporat și el stilul stampelor japoneze în propriile lucrări. S-a decis ca zona de distracții din Montmartre să fie subiect al mai multor lucrări. Picta numai noaptea, în locuri ciudate cum ar fi cabarete, bordeluri, circuri etc. Era un mediu potrivit pentru Lautrec, un izolat social. Apoi, l-a întâlnit pe Van Gogh, un om ciudat cu un stil de viață extrem, și cei doi s-au împrietenit foarte repede. Lautrec punea mare preț pe opera lui Van Gogh, îl apăra împotriva criticilor și îl ajuta în momentele grele.

Cei doi și-au dat seama că serile fără număr petrecute în baruri și cabarete aveau un efect negativ asupra amândurora. Lautrec l-a pictat pe Van Gogh așezat la un bar, cu sticlă de absint alături, un halucinogen numit și „zâna verde". Theo era deranjat de stilul de viață al fratelui său, însă Lautrec a fost cel care i-a sugerat acestuia să încerce să locuiască în Arles. Deși două personalități distincte și două stiluri artistice diferite, ambii au fost artiști neconvenționali și singuratici, dar prietenia dintre ei a continuat până la moartea lui Vincent. Mai târziu, Lautrec a decedat și el tot la vârsta de 37 de ani, după o viață tumultuoasă.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Un prieten înțelegător care abia a scăpat de o catastrofă

Paul Gauguin (1848-1903)

Născut la Paris în 1848, Gauguin și-a petrecut o parte din viață lucrând pe nave și la Bursa de valori înainte de a deveni pictor. Și-a părăsit familia de la Paris ca să locuiască pe insula Martinica și, mai târziu, în Bretonia, unde a realizat multe dintre lucrările sale. În 1886 a revenit la Paris și l-a întâlnit pe Van Gogh. S-au împrietenit cu ocazia unei expoziții de artă organizate la Le Tanblan și au decis să facă schimb de tablouri. Van Gogh îl considera pe Gauguin un maestru și îl privea mereu cu admirație. Când Van Gogh a plecat în sudul Franței, dorind să pună bazele unei „colonii" de artiști, singurul care i-a acceptat invitația a fost Gauguin.

În octombrie 1888, Gauguin a acceptat, până la urmă, cea de-a treia invitație a lui Vincent și a venit la Arles. Amândoi erau săraci și singuratici înainte de a decide să locuiască împreună. Locuiau într-o casă galbenă și își petreceau întreaga zi pictând, dar a devenit foarte clar că nu aveau să se înțeleagă. Cu personalități și stiluri artistice atât de diferite, era de așteptat să izbucnească certuri. După o astfel de ceartă, care s-a încheiat cu automutilarea lui Vincent, Gauguin a plecat din Arles și a revenit la Paris.

Totuși, cei doi au păstrat legătura după incident. Van Gogh a folosit o parte din schițele lăsate de Gauguin în Arles ca punct de plecare în propriile lucrări, iar Gauguin îi spunea în nenumărate rânduri cât de încrezător se simțea în calitatea picturilor sale. Moartea lui Van Gogh a venit ca o „surpriză plăcută" pentru Gauguin reprezentând, se pare, „sfârșitul necazurilor sale", deoarece el simțise pe propria piele efectul bolii psihice de care suferea Van Gogh. După moartea acestuia, Gauguin s-a mutat în Tahiti, unde a stat până la sfârșitul vieții. Aici a pictat minunatele peisajele ale insulei și oamenii simpli ai locului.

Peisagistul care zugrăvea cu înfrigurare scenele favorite

Jean-Francois Millet (1814-1875)

Van Gogh, ca artist olandez, îl considera pe francezul Millet drept unul dintre cei mai mari profesori ai săi. În 1814, Millet s-a născut într-o familie de țărani din Normandia. Aici a muncit scurtă vreme ca fermier înainte de a deveni artist. Este binecunoscut pentru picturile „Culegătorul de spice", „Rugăciunea de seară" și „Semănătorul", în care descrie într-o manieră realistă viața rustică. Vincent, care avea experiență în munca la biserică și ca misionar pentru minerii săraci, s-a simțit atras de puritatea scenelor pictate de Millet, într-atât încât considera acele locuri „ideale". Vincent a încercat să emuleze stilul lui Millet și să folosească aceleași teme și motive în multe dintre lucrările sale. Una dintre lucrările sale timpurii, „Mâncătorii de cartofi", reflectă stilul lui Millet.

Van Gogh îl admira pe Millet, deși nu avusese niciodată ocazia de a-l întâlni personal, pe de o parte pentru că era impresionat de calitatea picturilor acestuia, dar, pe de altă parte, și ca urmare a unei cărți despre Millet publicate de Alfred Sentier. Millet a murit în 1875, dar a cunoscut faima de artist doar în ultimii săi ani de viață. Van Gogh a citit cu înfrigurare această carte, învățând numeroase lucruri despre artă și artiști și simpatizând cu mediul nefericit în care Millet lucra. După citirea cărții, Vincent a mers la fratele său Theo, în căutarea aceluiași gen de sprijin și înțelegere pe care Sentier i le-a arătat lui Millet. Sentier l-a înfățișat pe Millet ca pe un fermier liniștit, dar Van Gogh știa că era un artist foarte înzestrat.

În scrisorile către Theo, Vincent îl lăuda deseori pe Millet, numindu-l „Bunicul Millet". Van Gogh credea cu tărie că Millet, ale cărui lucrări îi dăruiau întotdeauna o enormă tărie emoțională, era un artist demn de respect.

Tânărul poet cu părul scurt

Chuya Nagahara (1907-1937)

Așa cum stampele japoneze au avut o influență covârșitoare asupra lui Van Gogh, și acesta a constituit la rândul său o influență majoră asupra artiștilor japonezi. Influența sa nu s-a rezumat la universul picturii, ci s-a răspândit și în domeniul literaturii. Poetul Chuya Nagahara s-a numărat printre cei care aveau părere excelentă despre Van Gogh.

În 1932, a fost publicată în Japonia o carte intitulată „Gogh". Autorul acesteia era Yoshihiro Yasuhara, însă Chuya era cel care a scris-o în realitate și a publicat-o sub numele unui prieten. La începutul cărții, scrie: „Van Gogh chelea. Capul îi strălucea în lumină." Van Gogh nu a fost niciodată chel, însă Chuya și-a tuns părul ca să îi semene idolului său.

Chuya s-a născut în 1907 în prefectura Yamaguchi, unde a început să scrie poeme la o vârstă fragedă, atunci când a făcut cunoștință cu mișcarea simbolistă. Pe parcursul scurtei sale vieți de numai 30 de ani, a scris două colecții de poezii, intitulate „Cântecele dimineții" și „Ode pentru vremurile trecute". Chuya s-a stins din viață lăsând în urmă o cantitate impresionantă de poeme neterminate. Unul dintre ele, scris în anul publicării volumului „Gogh", pomenește despre renunțarea la bani și femei pentru a călători în străinătate.

Numeroasele obstacole cu care s-a confruntat pe parcursul vieții, cum ar fi pierderea iubitei de o viață în favoarea criticului de artă Hideo Kobayashi, precum și lipsa de apreciere a operei sale, îi aminteau de Van Gogh. Chuya avea o statuie de-a lui Van Gogh, care înfățișa în mod surprinzător un călugăr chel, astfel încât a devenit treptat din ce în ce mai convins că Vincent fusese în realitate călugăr. Un singuratic în mare parte a vieții, Chuya simțea o înțelegere deosebită pentru Van Gogh și încerca din răsputeri să arate ca idolul său. Ca și în cazul lui Vincent, opera sa a ajuns să fie îndrăgită și apreciată abia după moarte.

Maestrul creator de stampe care a declanșat răspândirea japonismului în Europa

Hiroshige Utagawa (1797-1858)

Se poate observa influența exercitată de stampele „Pod în ploaie", „Prun înflorit" și altele asemenea în lucrările lui Van Gogh. Aceste stampe erau realizate de artistul Edo Hiroshige Utagawa, deși îi sunt uneori atribuite lui Van Gogh din pricina minuțiozității cu care le-a copiat.

Hiroshige s-a născut în 1797, în zona Yaesu din Edo și a început studiul artei sub îndrumarea lui Tohiro Utagawa. Stilul stampelor lui Utagawa nu era prea popular în acea vreme. Hiroshige a creat un stil ușor diferit, în care își picta subiectele din perspectivă panoramică, ilustrând anotimpurile, natura și oamenii în stampe debordând de emoții. Seria de stampe „Cincizeci și trei de ilustrate ale drumului Tokaido" a avut un enorm succes și i-a asigurat un loc în istorie. A murit de holeră la vârsta de 62 de ani, iar Van Gogh a adunat o parte din operele sale nefinalizate și le-a folosit ca modele pentru propriile lucrări.

Van Gogh a întâlnit mulți artiști la Paris, însă întâlnirea cu stampele japoneze a deschis o cale complet nouă pentru el. Nu numai că a încercat să emuleze stampele existente, dar uneori a pictat propria serie de stampe pe care apoi le-a utilizat ca fundal pentru unele picturi. Se spune că Van Gogh deținea 12 stampe din seria lui Hiroshige „O sută de vederi ale Edo", printre alte sute de stampe. Intenționa să își deschidă propria expoziție de ukiyo-e (stampe).

Van Gogh nu a fost unicul artist fascinat de această formă de artă japoneză. În 1867, standul japonez de la târgul internațional din Paris a avut un succes uluitor care a declanșat explozia japonismului pe teritoriul întregii Europe. Pe lângă arta japoneză, europenii au manifestat dintr-odată un interes acut și pentru arta est-asiatică. Deoarece stampele erau relativ ieftine, mulți impresioniști colecționau stampe realizate de mari artiști japonezi, printre care și Hiroshige Utagawa, find puternic influențați de stilul acestora.

Inițiatorul poantilismului care i-a influențat stilul

Georges-Pierre Seurat (1859-1891)

În mai 1886, la cea de-a opta expoziție de artă impresionistă de la Paris, a existat o anumită operă de artă care s-a evidențiat: pictura artistului progresist Seurat – „Duminică după-amiaza pe insula La Grande Jatte". Tabloul era foarte diferit de lucrările impresioniste anterioare, deoarece culorile și liniile de perspectivă se bazau pe propria cercetare științifică, revoluționând arta vremii. Van Gogh a fost extrem de impresionat de respectiva tehnică și a încercat să o includă în propriile lucrări.

Seurat s-a născut în 1859 într-o familie bogată, cu relații în guvern și, spre deosebire de artiștii săraci precum Van Gogh și Gauguin, a devenit pictor fără să fie nevoit să depășească vreun obstacol. A studiat arta la Școala Națională de Arte de la Paris și lucrările clasice de artă la Muzeul Luvru. A decis să studieze impresionismul din perspectivă științifică și a creat ulterior tehnica „poantilismului", prin care tușe punctuale, minuscule, de culori primare creează impresia unei game variate de culori secundare și intermediare. Apoi, împreună cu Paul Signac, a pus bazele curentului neo-impresionist.

Van Gogh l-a întâlnit pe Seurat doar de câteva ori, dar a învățat tehnici poantiliste de la Signac. Dacă Vincent ar fi avut ocazia de a se împrieteni cu Seurat, acesta ar fi putut deveni unul dinte maeștrii săi. În acea perioadă, Van Gogh experimenta cu tușe de verde, galben și albastru în picturile sale, culori care nu erau în mod normal utilizate în arta olandeză, și folosea ocazional tehnica poantilistă în lucrările sale. Chiar și după mutarea la Arles, Vincent a continuat studiul artei poantilismului, precum și teoria lui Seurat despre utilizarea culorilor. Într-o scrisoare adresată lui Theo, Vincent îl ruga pe fratele său să îi aducă vești despre Seurat și opera sa. În anul următor celui în care Van Gogh s-a sinucis, Seurat s-a stins din viață la vârsta de 31 de ani, însă teoria sa privind utilizarea culorilor și a poantilismului a influențat generațiile următoare.

Drumul către arta modernă este pavat artiști nefericiți

Deși lumea nu îi aprecia opera, Vincent avea încredere în propria artă. Stilul său unic a influențat următoarea generație de artiști, care au pictat utilizând stiluri din ce în ce mai provocatoare și extreme. Influența lui Van Gogh s-a făcut simțită în literatură, filme și numeroase alte domenii. Fiind un „superstar" în zilele noastre, opera lui Vincent contribuie la dezvoltarea comerțului cu artă.

Eroul artiștilor

ÎNAINTEA LUI VAN GOGH, artiștii faimoși au avut parte de recunoaștere încă de la începutul vieții artistice. Un exemplu în acest sens este Michelangelo; înainte de a fi invitat să picteze tavanul Capelei Sixtine, era deja cunoscut și protejat de Papa Iulian II. Era atât de renumit încât până și Papa îi recunoștea calitatea muncii. Artiștii admirați de Van Gogh, precum Millet, își făcuseră un renume din tinerețe și lucrau pentru mecena puternici. Pe de altă parte, singurii bani pe care Van Gogh i-a primit vreodată pentru munca sa constau în alocația săracă trimisă de Theo în fiecare lună. Cum se face atunci că este unul dintre creatorii cei mai cunoscuți ai tuturor timpurilor? Motivul este acela că generația următoare i-a copleșit cu laude lucrările. Un astfel de artist a fost Maurice de Vlaminck. A fost șocat de multe dintre tablourile lui Van Gogh expuse în 1901. Patru ani mai târziu, a realizat picturi care înfățișau o adevărată explozie emoțională. Precum Van Gogh, a primit critici severe și a fost poreclit „Monstrul". Porecla a avut ca origine recentul curent artistic cunoscut sub numele de fauvism (termen francez însemnând „sălbatic", „precum o sălbăticiune"). Ca și în cazul impresioniștilor, Vlaminck a încercat să înfățișeze natura nu așa cum era în realitate, ci prin reflectarea emoțiilor resimțite la vederea subiectului sau al peisajului pe care îl picta. Se spune că l-a întâlnit pe pictorul Matisse, un alt cunoscut fauvist, la expoziția Van Gogh din 1901.

▾ Tabloul fauvist al lui Vlaminck: „Câmpuri". Era șocat de opera lui Van Gogh și a decis să devină el însuși artist. A studiat arta pe cont propriu, precum Vincent.

Fauvismul, inițiat în 1905, a fost un curent neconvențional născut din mișcarea impresionistă și care s-a fundamentat pe douăzeci și unu dintre picturile lui Van Gogh. Membrii mișcării au organizat și o expoziție la scară largă a operei lui Van Gogh în Olanda, unde popularitatea acestuia a crescut rapid. Ulterior, alți artiști care nu aparțineau curentului fauvist au fost și ei, la rândul lor, influențați de opera acestuia. Un exemplu în acest sens îl constituie tehnica preferată a lui Munch: precum Vincent, lua un tub de culoare și îl împrăștia pe suprafața pânzei.

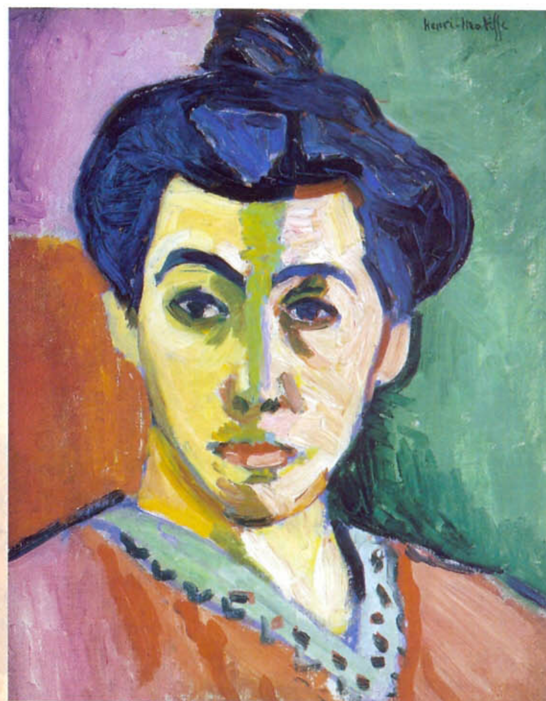
După fauvism, arta secolului 20 a îmbrăcat treptat o altă formă. Arta lui Van Gogh nu a mai fost considerată o noutate, dar numărul admiratorilor săi nu a scăzut. De fapt, a reunit un număr crescut de adepți după publicarea corespondenței cu Theo. Mulți artiști au simpatizat cu situația lui Vincent după citirea scrisorilor, fie pentru că și ei se simțeau neapreciați de semeni, fie pentru că sufereau la rândul lor de o afecțiune nervoasă.

Un astfel de artist este maestrul artei moderne, Francis Bacon. A citit cu aviditate scrisorile lui Vincent către Theo și a pictat o serie de lucrări cu teme centrate pe Van Gogh și viața acestuia.

Van Gogh a declarat la un moment dat: „Chiar dacă un artist moare, va trăi pentru totdeauna prin opera sa". Totuși, nu mai există exemple de artiști nerecunoscuți în timpul vieții care ulterior să fi dobândit o faimă de anvergura lui Van Gogh.

◄ „Floarea-soarelui", achiziționată de o companie de asigurări japoneză la un preț record. Speculațiile referitoare la autenticitatea lucrării expun pericolele investițiilor în obiecte de artă.

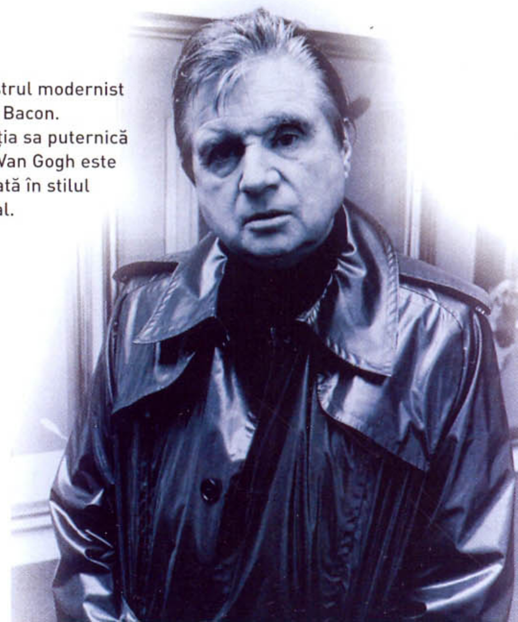
▲ Unul dintre tablourile cele mai cunoscute ale lui Matisse: „Doamna Matisse". Matisse era și el, precum Van Gogh, un mare admirator al luminii soarelui și culorilor vii din sudul Franței.

Sprijin puternic din alte domenii

În zilele noastre, numele lui Van Gogh este cunoscut nu numai în cercurile artistice, dar și în rândul celor care nu sunt interesați de artă.

Până și cei care nu sunt familiarizați cu alți artiști importanți ai impresionismului târziu, cum ar fi Paul Cezanne și Gauguin, au auzit de Vincent Van Gogh. Este atât de cunoscut încât se bucură de susținere în multe domenii diferite, cum ar fi cel literar. De fapt, prima persoană care a apreciat arta lui Van Gogh, Aurier, era și poet, nu numai critic de artă.

Artiști din alte domenii dezbat cu plăcere viața lui Vincent, poate chiar mai mult decât opera în

► Maestrul modernist Francis Bacon. Admirația sa puternică pentru Van Gogh este exprimată în stilul personal.

▲ Kirk Douglas interpretându-l pe Vincent. Pe lângă jocul actoricesc strălucit, publicul a fost șocat de asemănarea izbitoare cu Vincent.

sine. Lupta cu singurătatea, în timp ce arta sa nu era apreciată de semeni; relația strânsă cu fratele său Theo; incidentul tăierii urechii și, bineînțeles, misterioasa sinucidere. Astfel, viața lui Van Gogh a devenit un subiect predilect pentru mulți autori, care l-au portretizat drept „un adevărat geniu care a trăit o viață nefericită și a fost subapreciat de semeni".

Mulți autori de pe întinsul globului au scris nuvele despre Van Gogh. Dintre acestea, cea mai cunoscută este povestea lui Irving Stone, „Poftă de viață", publicată în 1934. Această nuvelă a devenit, în scurt timp, un bestseller și a fost tradusă în 38 de limbi. Cu toate că o mare parte a povestirii nu se bazează pe fapte reale, a avut ca rezultat transformarea lui Van Gogh într-un nume de marcă.

Cu 20 de ani mai înainte, în Japonia, spre finele erei Meiji, oamenii începeau deja să vorbească despre Van Gogh. Saneatsu Mushakouji citise despre Vincent într-o revistă străină și l-a popularizat în Japonia, scriind un articol despre el. Ulterior, scrisorile lui Van Gogh au fost traduse în japoneză. Japonezii au devenit astfel fascinați de viața sa.

După ce de-al doilea război mondial, viața lui Van Gogh a fost ilustrată în mai multe filme. În anii '50, regizorul Vincent Minelli a ecranizat nuvela „Poftă de viață" într-un film omonim. Acesta a avut mai mult succes decât cartea, iar actorul Kirk Douglas, care l-a interpretat pe Vincent în film, a câștigat un premiu Oscar. Actorul Anthony Queen, care l-a jucat pe Gauguin, a câștigat la rândul său Oscarul pentru cel mai bun actor într-un rol secundar. Ulterior, s-au realizat alte filme pe marginea vieții lui Van Gogh, precum și o serie de documentare TV.

▼ Statuie de bronz a lui Van Gogh în Auvers. Portrete și statui ale lui Van Gogh au apărut treptat în fiecare oraș în care a locuit.

Van Gogh este unul dintre puținii pictori despre a căror viață s-au publicat cărți și s-au realizat filme. Pe de altă parte, există foarte puțini artiști atât de cunoscuți. S-ar părea că este o poveste de succes mediatic. După moartea sa, scrisorile au fost calea prin care Vincent a devenit cunoscut și în alte cercuri. Aceasta arată artiștilor epocii informației, care doresc să fie recunoscuți în diferite domenii, că trebuie să se adreseze lumii folosind propriile cuvinte. Artiștii moderni, spre deosebire de cei ai secolului al XIX-lea, au învățat această lecție de la Van Gogh, iar acum publică deseori cărți despre viața și arta lor.

Arta ca afacere

Pe 30 martie 1987, "Floarea-soarelui" s-a vândut cu 40 de milioane de dolari SUA la o casă de licitații londoneză, atrăgând atenția întregii lumi. Câștigătorul licitației a fost o companie de asigurări japoneză. "Efigia doctorului Gachet" realizată de Van Gogh s-a vândut pentru 100 de milioane de dolari SUA în 1990 și rămâne în continuare cea mai costisitoare operă de artă a tuturor timpurilor. Van Gogh poate fi considerat un jucător remarcabil în lumea afacerilor contemporane cu obiecte de artă.

Influența economică a lui Van Gogh se resimte dincolo de domeniul artei. Tot el aduce un număr mare de turiști în orașele unde a locuit; Arles, St. Remy, Auvers și altele au câștigat sume considerabile de bani datorită lui Vincent. Conștientizând faima crescândă a artistului în secolul XX, aceste orașe au început să ridice monumente și să deschidă case memoriale pentru a atrage turiștii.

▲ Mulțimea adunată la un muzeu olandez pentru a sărbători, în 1990, centenarul morții lui Van Gogh. Nu se cunoaște exact profitul realizat de Olanda în urma acestui eveniment.

Unele companii au hotărât să folosească numele Van Gogh ca marcă a casei pentru a beneficia de pe urma popularității. Realizând succesul pe care l-ar avea o astfel de strategie de marketing, respectivele companii i-au protejat numele ca marcă înainte chiar de a începe desfacerea bunurilor în cauză. Multe firme care nu sunt nici pe departe implicate în artă au profitat din plin de pe urma acestei strategii.

Marca Van Gogh și-a arătat importanța economică la aniversarea centenarului morții sale, în 1990. Peste un milion de oameni au vizitat expozițiile Van Gogh deschise la Muzeul Național de Artă din Olanda. Prin urmare, numărul turiștilor sosiți în Olanda a crescut în acel an cu 11,5%. Acești turiști au avut nevoie să închirieze camere, au plătit transport și masă, au cheltuit bani în magazine, astfel încât numai orașul Amsterdam a câștigat 100 milioane de dolari cu această ocazie.

Deși nu a putut să își vândă nicio lucrare în timpul vieții, Van Gogh este acum un exemplu strălucit despre modalitatea în care arta devine o afacere. Sunt destui cei care aprobă sau dezaprobă direcția în care s-a angajat în prezent lumea artei, dar un lucru este sigur: Van Gogh a trezit interesul pentru artă în mulți oameni. Aceasta a fost, poate una dintre dorințele sale. Atunci când trăia, își dorea să creeze opere de artă pentru oamenii obișnuiți.

Chiar dacă un artist moare, el trăiește veșnic prin opera sa

▾ Mulți oameni au vizitat Muzeul Național Vincent Van Gogh. Regina Beatrice a Olandei s-a numărat printre vizitatori.

"Grădină din Auvers" în timpul unei licitații. Picturile lui Van Gogh continuă să se vândă la prețuri record la licitații organizate pe tot globul.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

VAN GOGH

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

17

MARCO POLO

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Marco Polo

Numărul 17

Pentru orice informație sau lămurire,
contactați-ne la telefonul: **(021) 40.10.888** sau trimiteți un e-mail la info@deagostini.ro
Servicii pentru clienți: de luni până vineri, între orele 10:00 - 15:00
Pentru o mai bună deservire solicitați întotdeauna publicația de la același punct de vânzare și informați vânzătorul asupra intenției de a cumpăra și aparițiile următoare.
Pentru orice informație, lămurire, înlocuire de exemplare sau comenzi de numere anterioare, sunați-ne la tel. **(021) 40 10 888**
Pentru informații și comenzi de numere anterioare, cititorii din Republica Moldova pot suna la **(022) 21.07.98** - Paramedia, Chișinău.

Vizitați site-ul nostru la adresa

www.deagostini.ro

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ
EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL
EDITOR: Petros Kapnistos
MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou
MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas
ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena
MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos
PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa
COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou
MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza
MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis
COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL
DTP: RAY
TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.
DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L
Country Manager: Mariana Mihălțan
Marketing Manager: Adina Bojică
Redactor: Gabriela Muntean
Distribution Manager: Dan Iordache
ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România
Telefon: (+40) 21 318 7398
DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

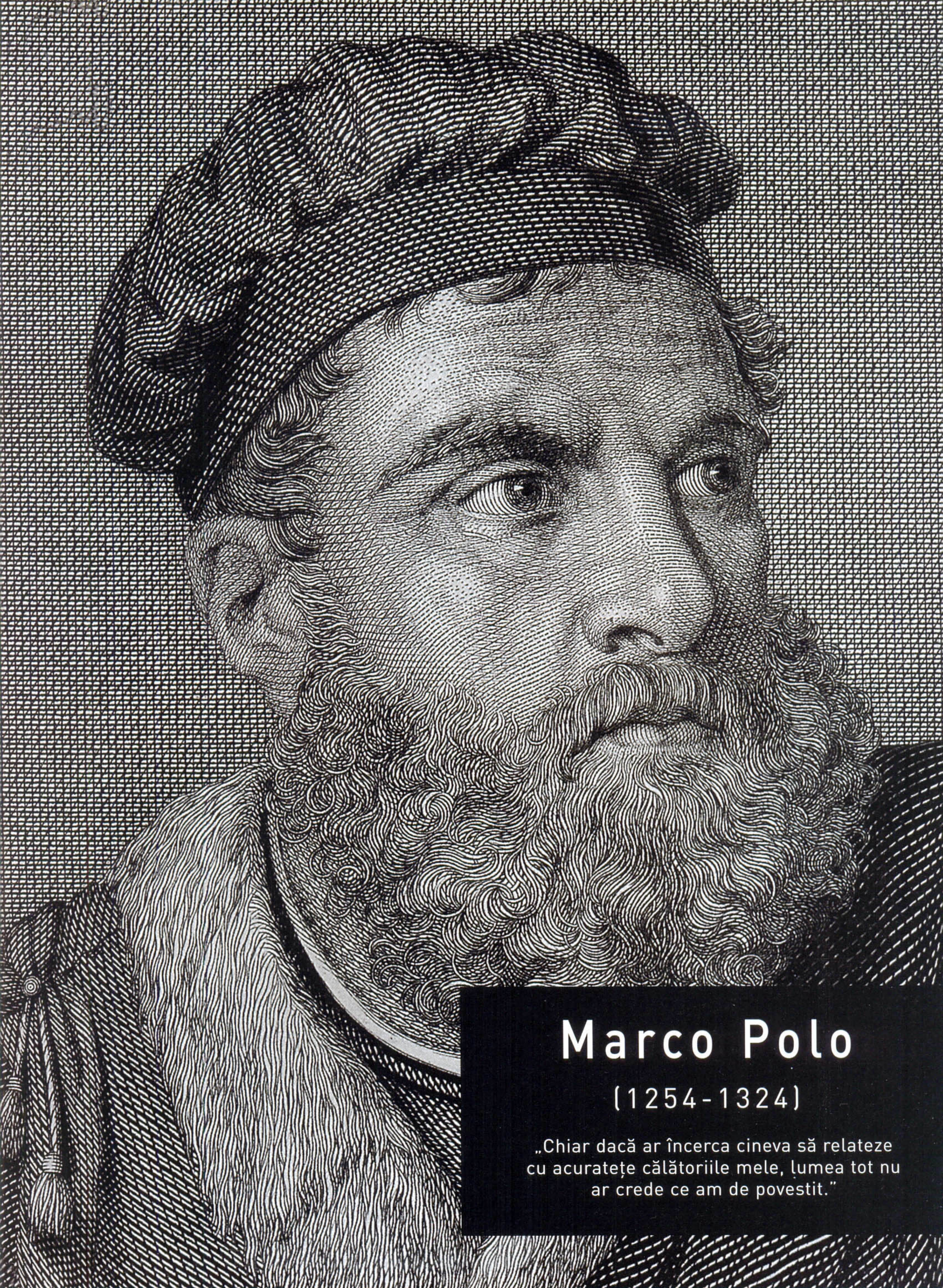
ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, American Photo, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor
Prețul primului număr: 2,99 LEI / 14,50 MDL
Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI / 29,99 MDL

Editorul își rezervă dreptul de a schimba ordinea publicării personalităților sau de a le înlocui cu altele.

Marco Polo
(1254-1324)
„Chiar dacă ar încerca cineva să relateze
cu acuratețe călătoriile mele, lumea tot nu
ar crede ce am de povestit."

Marco Polo

Ce fel de viață a dus Marco Polo?

PROLOG

ÎN SECOLUL AL XIV-LEA, Orientul și Occidentul erau despărțite de lumea musulmană, astfel încât europenii din vremea aceea nici măcar nu-și puteau imagina cum era viața în Orient. Într-o epocă în care nimeni nu se aventurase încă în acest teritoriu cunoscut doar sub denumirea de Orientul Îndepărtat, a existat un om care a întreprins o călătorie de 25 de ani în aceste regiuni, ce nu erau nici măcar trecute pe hărți.

Acesta a fost Marco Polo. Pe când era încă tânăr, el și-a însoțit tatăl într-o călătorie în Orient care a durat o mare parte a vieții sale. La întoarcere, și-a relatat peripețiile întregii Europe printr-o carte intitulată „Călătoriile lui Marco Polo".

Inițial, cartea a fost considerată o „poveste", însă, cu trecerea timpului, europenii și-au dat seama de valoarea pe care o aveau informațiile pe care le oferise Marco Polo și au început să călătorească și ei în Orient, unind cele două lumi și inaugurând perioada marilor descoperiri.

Deci ce fel de viață a dus Marco Polo?

TABEL CRONOLOGIC

Secolul al VI-lea î.Hr.	Pitagora susține că Pământul este sferic
Secolul al IV-lea î.Hr.	Eratostene reia ideea lui Pitagora
Secolul al 334 î.Hr.	Alexandru cel Mare cucerește multe teritorii în Asia
Secolul al II-lea î.Hr.	Ptolemeu publică o hartă a lumii
629	Xuanzang pornește spre India
1206	Ginghis Han creează Imperiul Mongol
1254	Nicolo și Maffeo Polo pornesc în călătorie
	Se naște Marco Polo
1260	Se urcă pe tron Kublai Khan, care va face să renască Imperiul Mongol
1264	Kublai mută capitala Imperiului la Khanbaliq (Beijing)
1268	Moare mama lui Marco Polo
	Hojo Tokimune devine regent al șogunatului Kamakura
1269	Nicolo și Maffeo se întorc din Mongolia
1270	Marco pleacă spre Orient
1271	Grigore al X-lea devine noul Papă
	Kublai întemeiază oficial dinastia Yuan
1274	Sosirea la Khanbaliq și întâlnirea cu Kublai
	Invazia Japoniei de către mongoli
1281	A doua invazie a Japoniei de către mongoli
1289	Monte Corbino este trimis într-o misiune religioasă în Orient
1294	Moartea lui Kublai Khan
1298	Genova preia controlul asupra Veneției
	Sunt publicate „Călătoriile lui Marco Polo"
1299	Eliberarea; reîntoarcerea în Veneția
	Nașterea Imperiului Otoman
1300	Moartea lui Nicolo
1306	Manuscrisul „Călătoriilor lui Marco Polo" este oferit unei familii de nobili francezi
1324	Moartea lui Marco Polo
1325	Ibn Battuta își începe călătoria
1400	Începutul perioadei marilor descoperiri
1474	Toscanelli publică o hartă a lumii
1492	Columb descoperă America
1498	Vasco de Gama navighează spre Calicut
1519	Magellan călătorește în jurul lumii

Viața marelui negustor care a arătat Europei o lume necunoscută

Negustorul italian Marco Polo a părăsit Veneția la vârsta de 16 ani, împreună cu tatăl şi cu unchiul său. Relatările despre ceea ce au văzut şi auzit de-a lungul călătoriei lor i-au făcut pe mulți europeni să creadă că obiceiurile oamenilor din Orient erau absurde. Marco Polo şi-a povestit aventurile în „Călătoriile lui Marco Polo", lucrare care a contribuit la dezvoltarea cunoştinţelor despre geografia lumii din acea vreme şi a care a devenit o carte de căpătâi pentru cei care au pornit mai târziu în călătorii spre Orient. Viața sa şi spiritul său aventuros au deschis noi drumuri pentru cei ce i-au urmat.

▲ Locul de naștere al lui Marco Polo în Veneția, Italia. Când s-a născut, tatăl său era plecat într-o călătorie. După ce s-a întors, acesta l-a luat pe Marco, împreună cu unchiul său, într-o altă călătorie în Orientul Îndepărtat.

O călătorie spre tărâmuri îndepărtate împreună cu tatăl și cu unchiul său

Veneția, oraşul industrial

„CIPANGU ESTE O INSULĂ URIAŞĂ, situată la aproximativ 1500 de mile de țărm. Locuitorii au pielea deschisă la culoare, sunt politicoși, eleganți și se închină la idoli. Țara aceasta are propriul său rege și nu se află sub controlul nimănui altcuiva. Există aici cantități imense de aur, [...] toate templele sunt făcute din aur, iar acoperișurile sunt din aur pur."

Acesta este un fragment din „Călătoriile lui Marco Polo" despre Japonia. Publicarea acestei cărți în secolul al XIV-lea a sporit interesul pentru Orientul Îndepărtat, contribuind la cunoașterea popoarelor din Orient, precum și la mai buna înțelegere a geografiei acestor regiuni. Curajul și curiozitatea unui singur om au permis lumii orientale și celei occidentale să se unească. Numele său a fost Marco Polo. Era un negustor italian din Veneția.

Marco Polo s-a născut în republica Veneția, în 1254. În momentul nașterii sale, tatăl său, Nicolo Polo, negustor, se afla într-o lungă călătorie în Asia de Est. Mama lui Marco a fost foarte bolnavă, așa că el a fost crescut de mătușa sa, Flora.

Pe vremea aceea, creștinismul se răspândea în întreaga Europă iar tensiunile dintre aceasta și țările islamice creșteau tot mai mult. În 1096 au pornit cruciadele menite să recucerească Ierusalimul, astfel încât cele trei orașe din nordul Italiei, Veneția, Pisa și Genova, au început să producă numeroase nave și arme pentru soldați.

Iar aceasta nu neapărat din motive religioase, ci mai degrabă pentru că se urmărea obținerea controlului asupra Mării Mediterane, astfel încât concurența dintre orașe a devenit acerbă. În timpul celei de a patra cruciade, dintre 1202–1204, Veneția a obținut o mare putere economică în regiune, construind în total 50 de nave, unele dintre acestea fiind capabile să transporte 4500 de cai și 9000 de oameni, iar altele – 4500 de cai și 2000 de oameni, fiecare putând de asemenea transporta provizii de apă și mâncare pentru 9 luni.

În Evul Mediu, economia celor mai importante orașe europene a înflorit datorită cruciadelor. În

▼ Orașul Veneția constă dintr-o mulțime de canale. Pe vremuri, când existau puține poduri, cei mai mulți oameni se deplasau cu gondolele. În prezent, s-au construit multe poduri peste canale, iar gondolele nu mai reprezintă decât o atracție turistică.

▸ Pictură din secolul al XIV-lea reprezentându-i pe frații Polo la întâlnirea cu împăratul mongol Kublai Khan, unde primesc un permis de liberă circulație în teritoriile aflate sub stăpânirea acestuia.

timp ce orașele italiene din jurul Mediteranei au prosperat în această perioadă, Europa de Nord a stabilit o regiune comercială în cadrul căreia orașele făceau comerț cu mărfuri pe noi drumuri pe uscat. Negustorii italieni erau în cea mai mare parte intermediari în acest comerț, ei cumpărând mărfuri din Alexandria sau Cipru de la negustori musulmani care vindeau produse din Orientul Apropiat și vânzându-le apoi la prețuri exorbitante în Europa de Vest. Italia a prosperat grație poziției sale geografice unice care i-a permis să desfășoare acest tip de comerț.

Emisarul lui Kublai

Tatăl lui Marco, Nicolo, negustor de meserie, avea clienți în multe părți din Orientul Apropiat cu care făcea multe afaceri. Nicolo a plecat într-o nouă călătorie, de această dată împreună cu fratele său Maffeo, chiar când soția sa era însărcinată. Nu știa însă cât de lungă avea să fie această călătorie. Cei doi au petrecut câțiva ani în Constantinopol, locuind în cartierul venețian.

Dată fiind instabilitatea datorată rivalității dintre Veneția și Genova, Nicolo știa că trebuie să facă ceva. Împreună cu fratele său, a părăsit Constantinopolul, în 1259, și și-a mutat afacerile în orașul Soldaia, din Crimeea. Decizia lor s-a dovedit una foarte înțeleaptă, căci, în 1261, Veneția și-a pierdut puterea economică în regiune în favoarea Genovei, iar Constantinopolul a fost cucerit de Imperiul Niceean, aliat al genovezilor, cartierul venețian fiind distrus.

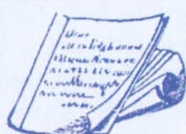

▴ Pictură ce îl reprezintă pe Ludovic al IX-lea plecând în cea de-a șaptea cruciadă. Multe orașe italiene, inclusiv Veneția, au profitat de pe urma cruciadelor prin extinderea comerțului.

Scopul lui Nicolo era să vândă mărfurile pe care le achiziționase chiar înainte ca Veneția să piardă în fața tătarilor care pe vremea aceea dețineau controlul asupra regiunii. La sosire, au oferit de îndată regelui din Qipchak (Kazakhstanul de astăzi) drept tribut unele din mărfurile pe care le aveau. Aceasta era o tradiție pe care negustorii europeni care făceau comerț în Asia trebuiau să o respecte. Urmărind obținerea unor profituri și mai bune, frații Polo și-au continuat călătoria spre Serai, unde se afla curtea lui Berke Khan, conducătorul Hoardei de Aur, cum era denumit atunci statul mongol.

Frații Polo au petrecut acolo un an, până la izbucnirea în regiune a unui conflict, după care au mers în orașul Buhara (oraș aflat în prezent în Uzbekistan). Nu și-au putut continua călătoria din cauza tulburărilor, astfel încât au fost nevoiți să rămână în Buhara timp de trei ani. Într-o bună zi însă, un ambasador de-al împăratului Kublai Khan a sosit în oraș. Uimit la vederea celor doi europeni, acesta i-a întrebat mai târziu dacă nu ar vrea să îl întâlnească pe Kublai, care părea să fie interesat de ei. Auzind diverse istorisiri despre generozitatea și ospitalitatea lui Kublai, cei doi au fost de acord, iar în 1266 au ajuns în capitala Mongoliei.

Kublai era foarte interesat de evoluțiile politice din țările creștine. Recunoscător pentru modul politicos și atent în care frații Polo i-au explicat ultimele noutăți despre continentul lor, Kublai a hotărât să îi facă emisari ai săi. Astfel, în 1266, aceștia au pornit spre Roma cu un mesaj pentru Papă.

Versiune diferită

POVESTEA NEGUSTORILOR VENEȚIENI

Veneția, orașul foarte respectat situat la țărmul Mării Adriatice, a fost întemeiat între secolele al V-lea și al VI-lea, fiind înființat de localnicii care, încercând să scape de invaziile hunilor, s-au refugiat în insulițele din lagună. După căderea Imperiului Roman în Evul Mediu, orașul a început să joace un rol important în legăturile dintre Italia și Asia. Negustorii venețieni navigau cu mare curaj spre Asia, sub protecția propriilor miliții, pentru a își extinde comerțul și a aduce întreaga regiune mediteraneană sub sfera de influență a Veneției. Începând din secolul al X-lea, comerțul cu lumea musulmană a devenit mai regulat, Veneția importând mirodenii și bijuterii în schimbul armelor și materialelor de construcție a navelor. Orașul a profitat enorm de pe urma acestor schimburi comerciale.

La începutul secolului al XI-lea, Veneția și-a extins influența până în Grecia, în secolul al XIII-lea a invadat Constantinopolul, iar în secolul al XIV-lea a răsturnat Genova, câștigând apoi treptat putere economică. În 1416, ca urmare a bătăliei de la Gallipoli, Veneția și-a extins și mai mult teritoriile spre Balcani, peninsula Egeeană, Turcia și Orientul Mijlociu. Negustorii venețieni, devenind din ce în ce mai bogați de pe urma acestei expansiuni, au început să se implice și în politică. Spre mijlocul secolului al XV-lea însă, confruntată cu o rezistență tot mai puternică din partea turcilor, Veneția a început să își piardă treptat puterea pe care o acumulase de-a lungul timpului. Apoi, la începutul perioadei marilor descoperiri europene, Veneția a fost înlocuită de Portugalia ca centru european al activităților economice.

▾ Veneția a fost înființată de localnicii care au căutat refugiu din calea invadatorilor și s-au retras în aceste insule.

Întâlnirea și o nouă călătorie

Moartea mamei şi regretele tatălui

ÎN TIMP CE NICOLO ȘI MAFFEO călătoreau prin Asia de Est, ce fel de copilărie avea Marco acasă? Și ce părere avea despre tatăl său, pe care nu-l văzuse niciodată de la nașterea sa? Nu există informații despre anii copilăriei lui Marco, deci nu se pot face decât speculații pe seama opiniilor sale din acea vreme, însă se știe că, mama sa fiind bolnavă, el a fost crescut de mătușa sa, Flora. De asemenea, a fost învățat să scrie și să citească, precum și matematică și religie, de către un preot.

Când Marco avea 14 ani, mama sa a murit. În acel moment, Nicolo tocmai sosise în orașul-port Arkle (din Palestina de azi), unde a fost înștiințat despre moartea soției, de către un prieten. Dacă s-ar fi întors cu un an mai devreme, ar fi putut să o găsească încă în viață. A fost cuprins de remușcări că își lăsase soția bolnavă și singură și că nu putuse să fie lângă ea atâta timp.

Neînțelegeri între tată și fiu

În 1269, când Marco avea 15 ani, o corabie acosta în portul din Veneția, aducându-l pe tatăl său acasă. Este foarte probabil că Marco îi purta pică tatălui său, care nu fusese acolo să-l vadă crescând și care o lăsase pe mama sa să moară singură. Este, de asemenea, posibil ca el să fi crezut că tatăl său, care nu-i trimisese niciodată nici măcar o scrisoare, era mort. Se spune că, pe când întregul oraș se bucura de întoarcerea acasă a fraților Polo, Marco s-a dus la mănăstirea Sf. Laurențiu, și-a împreunat mâinile, s-a rugat, iar apoi i-a vorbit preotului pe un ton sec despre sentimentele pe care le avea față de tatăl său. Când tatăl și fiul s-au întâlnit pentru prima dată, este foarte probabil că au avut sentimente amestecate unul față de celălalt.

Oricare ar fi fost însă sentimentele lui Marco, în oraș s-au organizat mari festivități pentru a sărbători întoarcerea lui Nicolo. Sărbătoarea care a durat câteva zile i-a adunat laolaltă nu numai pe membrii familiei, ci și pe vecini și alți venețieni. Mulți au venit ca să vadă cu propriii lor ochi și să se convingă că frații Polo se întorseseră vii și nevătămați. Nicolo și Maffeo au vorbit ore în șir despre tradițiile, gesturile și templele luxoase din tărâmurile acelea îndepărtate. Mulți au fost uimiți și chiar șocați de aceste povestiri despre niște culturi atât de diferite.

Cu siguranță, Marco era unul dintre aceștia. Ascultând fascinantele povești spuse de tatăl și de unchiul său, precum și jucându-se cu darurile pe care aceștia i le aduseseră din acele țări necunoscute, Marco a devenit foarte interesat de aceste zone ale lumii. A început, de asemenea, să își respecte tatăl pentru pericolele înfruntate în aceste călătorii prin deșerturi nemărginite și teritorii necunoscute. Nicolo a rămas în Veneția în următorii doi ani, timp în care animozitatea lui Marco față de tatăl său s-a risipit treptat. Apoi, cum Marco devenea din ce în ce mai interesat de meseria tatălui său, cei doi au dezvoltat o puternică relație maestru-elev.

▼ Marco Polo părăsind portul din Veneția, în 1270. Nici el, nici cei care îl însoțeau nu știau ce fel de ciudățenii și pericole îi așteptau în această călătorie.

▲ Pictură reprezentându-i pe membrii familiei conducându-l pe Marco Polo la plecarea în lunga sa călătorie. Marco începuse deja să lucreze ca negustor de la vârsta de 16 ani, așa că și el era foarte interesat de bogățiile ce puteau fi obținute din Orientul Îndepărtat.

Omul-cheie

KUBLAI KHAN

Împăratul mongol Kublai Khan a avut grijă de Marco Polo timp de 17 ani. L-a învățat pe acest tânăr strălucit, pe care l-a iubit ca pe propriul fiu, limba și obiceiurile mongole. L-a folosit pe Marco Polo ca emisar al său nu numai în țări străine ci și în interiorul imperiului. Polo la rândul său i-a răspuns cu aceleași sentimente lui Kublai. L-a admirat cu adevărat pe acesta pentru abilitatea sa de a cuceri națiune după națiune, învingând toate țările catolice pe care s-ar fi hotărât să le invadeze.

Nepot al lui Ginghis Han, Kublai a fost martor la urcarea pe tron a fratelui său mai mare, Monke, care a devenit cel de-al IV-lea împărat mongol. A urmărit cum acesta și-a extins imperiul și a fost numit consul al regiunii chineze. În 1259, Monke a murit subit, iar Kublai i-a urmat la tron. Între timp însă, imperiul se divizase, astfel că el a mutat capitala în orașul cunoscut astăzi ca Beijing și a întemeiat dinastia Yuan. A abolit multe reguli ce existau de mult timp în China, a unificat moneda națională, a impus aceleași legi fiscale în toate regiunile, iar apoi, în 1279, a invadat regiunile din sud cu scopul de a unifica țara pentru prima dată. După unificarea Chinei, a continuat prin a anexa Burma (în prezent Myanmar), Cambogia și Champa (Vietnamul de azi). Tentativele sale de a invada Japonia au eșuat însă. Chiar și așa, a reușit să obțină controlul asupra celei mai mari părți a Asiei, clădind un imperiu chiar mai întins decât al bunicului său.

▲ Tânărul și talentatul Kublai Khan, care l-a iubit și respectat mult pe Marco Polo.

Călătoria în Orientul Îndepărtat

Frații Polo nu își uitaseră rolul încredințat de Kublai Khan ca emisari ai săi. Motivul pentru care stătuseră atâta timp în Veneția era că destinatarul mesajului de la Kublai, Papa Clement al IV-lea, murise și nu fusese încă ales un nou papă, astfel încât episcopul Theobalt Visconti îi rugase să rămână și să aștepte. Cu toate că făcuseră deja toate pregătirile pentru a se întoarce în Mongolia, noul papă încă nu fusese ales așa că au trebuit să mai aștepte. Între timp, Nicolo s-a recăsătorit, dar nu și-a uitat nicio clipă datoria față de Kublai.

Kublai îi rugase de asemenea pe frați să se întoarcă însoțiți de 100 de savanți și să aducă niște mir sfințit de la mormântul lui Isus din Ierusalim. Când aveau să traverseze Imperiul Mongol pentru a ajunge la Kublai, se puteau folosi de un permis special (cunoscut sub denumirea de „Paisa") pe care acesta li-l dăduse înainte de plecare și care le permitea să călătorească oriunde în interiorul granițelor imperiului.

De asemenea, grație acestui permis „Paisa", frații Polo erau mereu bine tratați în orice oraș s-ar fi oprit pe teritoriul imperiului. În plus, rutele comerciale dintre Orient și Occident erau destul de sigure în vremea aceea. Iar aceasta grație „Păcii tătare", la care s-a ajuns datorită forței armate a mongolilor. Nu este o exagerare dacă am spune că Nicolo, iar apoi și Marco au reușit să străbată Mongolia nevătămați, în principal datorită acestei „Păci tătare".

Nicolo începea să-și piardă răbdarea și s-a hotărât să se întoarcă la Kublai, fără să îi aducă cei 100 de savanți și oprindu-se pentru foarte scurt timp în Ierusalim pentru a lua niște mir sfințit. Marco, care își petrecuse ultimii doi ani împreună cu tatăl și cu unchiul său, își dăduse seama recent de dorința sa de a deveni negustor și nu a ezitat să îi însoțească în această călătorie. Astfel că spre sfârșitul anului 1270, la vârsta de 16 ani, Marco părăsea Veneția.

▸ Casa lui Marco Polo, din „Corte Di Milione". În prezent, aici se află San George Chrisostomo.

Emisar al Romei

Scrisoare de la noul papă

MARCO POLO, ușor temător la gândul pericolului de neimaginat ce-i aștepta, dar și foarte nerăbdător să cunoască noi culturi, își începuse în sfârșit călătoria. „Călătoriile lui Marco Polo" reprezintă o mărturie a acestei expediții. Nu avea să se mai întoarcă în Veneția natală decât 25 de ani mai târziu.

Prima lor destinație era un oraș ce făcea legătura între Orient și Occident: Arkle (din Palestina de azi). Au pornit la drum cu o scrisoare pentru Kublai de la papa interimar, Theobalt Visconti. Gândindu-se că va fi imposibil să adune 100 de savanți, dat fiind că încă nu fusese ales un nou papă, s-au hotărât să îi aducă lui Kublai doar niște mir sfințit de la Ierusalim.

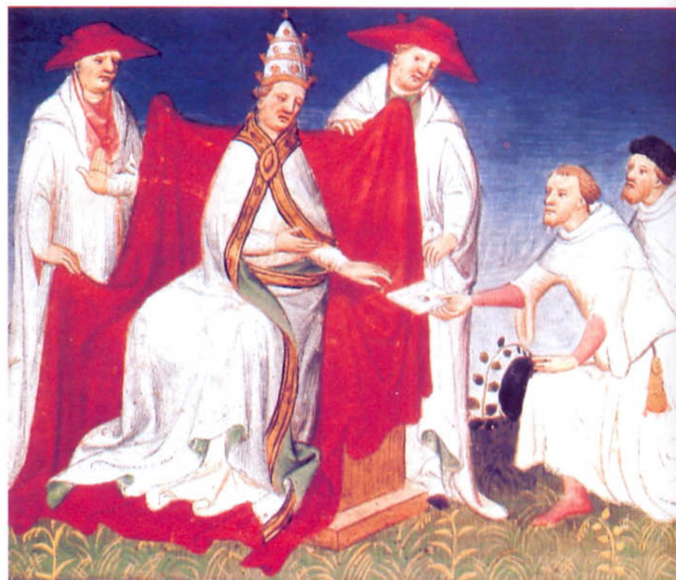
Motivul pentru care biserica romano-catolică era în favoarea acestei călătorii era, desigur, faptul că o vedea ca pe o ocazie de a răspândi învățăturile lui Iisus dincolo de hotarele sale. Începând de la jumătatea secolului al XII-lea, biserica credea că în centrul și estul Asiei existau țări ce puteau fi cucerite și supuse puterii sale. Aceasta se datora, în parte, unei povești – „Legenda lui Prestor John". Povestea începe astfel: „era odată un rege pe nume Prestor John care stăpânea peste mare parte din lumea musulmană și a ajuns până la fluviul Tigru înainte de a fi alungat înapoi." Într-adevăr, pe vremea aceea existau în Mongolia și China creștini nestorieni. Această facțiune fusese ostracizată de Biserica Catolică, dar acum Biserica era foarte interesată să primească informații de la aceștia.

După ce au părăsit portul Arkle, Marco și tovarășii săi de călătorie au mers în Armenia, unde au aflat că Theobalt Visconti fusese numit oficial papă. Acesta și-a ales numele de Grigore al X-lea și a trimis mesageri în Armenia, rugându-i pe frații Polo să se întoarcă pentru un timp în Arkle.

În acea perioadă, Prințul Chagatai a provocat tulburări în Asia Centrală, astfel încât drumurile pe uscat au devenit inaccesibile. Marco Polo și însoțitorii săi s-au întors așadar în Albania pe mare, cu o navă de război pusă la dispoziție de regele Armeniei, Leon al III-lea.

Papa Grigore al X-lea a decis din nou să încerce să îndeplinească rugămințile lui Kublai, dar, cum era foarte greu să adune laolaltă un grup de 100 de savanți, i-a trimis în schimb pe Niccolo de Vicenza și Guillaume de Tripoli, doi reprezentanți bisericești de rang înalt.

Astfel, Marco și ceilalți tovarăși de călătorie au pornit din nou la drum spre ținuturi îndepărtate însoțiți de acești reprezentanți ai bisericii.

▲ Pictură franceză din secolul al XV-lea reprezentându-i pe frații Polo înmânându-i Papei Grigore al X-lea scrisoarea de la Kublai. La rândul său, papa le-a dat o scrisoare adresată lui Kublai în care îl ruga pe acesta să protejeze și să încurajeze creștinismul în teritoriile pe care le stăpânea.

▼ Marco Polo și însoțitorii săi au căutat biserica din Ierusalim în care se află mormântul lui Isus pentru a face rost de mirul sfințit pe care Kublai îi rugase să i-l aducă. Această biserică este o construcție magnifică ctitorită în anul 335 de Împăratul Constantin chiar pe locul unde Isus a fost crucificat.

Fuga preoților

Când grupul a ajuns din nou în Armenia, au aflat că în regiune se produseseră tulburări provocate de o facțiune musulmană. Preoții au început să se teamă pentru viețile lor și să pună în discuție dacă să își continue sau nu călătoria, dar Nicolo i-a convins să meargă mai departe și i-a rugat pe beduini să aibă grijă de preoți. Beduinii erau un trib arab care trăiau în vastele deșerturi și câmpii. Se știa că uneori îi atacau pe negutători, dar erau un popor curajos din rândul căruia se puteau angaja gărzi de încredere. Beduinii erau musulmani, dar aveau legături strânse cu Nicolo așa că au acceptat să însoțească grupul până la destinația finală din Mongolia, punându-le la dispoziție 20 de soldați.

Preoții se simțeau stânjeniți să fie apărați de o armată aparținând altei religii, însă Nicolo le-a spus: „Am încredere în ei." reușind astfel să le domolească temerile. Astfel, grupul care consta acum din câteva zeci de persoane a pornit la drum călare pe cămile și cai, cu hotărârea de a înfrunta posibilele pericole ce îi așteptau.

Într-o bună zi, niște soldați beduini au mers înainte pentru a cerceta terenul și s-au întors cu vești despre o mică răfuială ce avea loc ceva mai înainte în drumul lor între creștini și musulmani. La auzul veștilor, preoții au început să tremure de frică, dar conducătorul tribului le-a spus: „Vă vom proteja, așa că lăsați totul în seama noastră" și a mers cu soldații săi la fața locului. A confirmat că într-adevăr lupta începuse și a hotărât că era mai bine ca grupul să rămână într-un orășel din apropiere. În acest oraș se adăpostea o parte a cavaleriei creștine ce participa la conflictul ce se desfășura în apropiere. În miezul nopții, cei doi preoți s-au furișat fără să le spună nimic fraților Polo și au plecat împreună cu creștinii din acel orășel.

Această bătălie, în care preoții se temeau că își vor pierde viețile, era bătălia dintre regiunea Mamluk și Armenia care a avut loc în anul 1275. În perioada pe care grupul o petrecuse în Armenia, între anii 1271 și 1272, nu existaseră însă niciodată conflicte majore. Până la urmă, Marco Polo și familia sa au decis să nu spună nimic despre fuga preoților pentru a le apăra onoarea.

▲ În Ierusalim, călătorii au luat niște mir din candela ce atârna în fața mormântului lui Isus. Kublai își dorea să aibă acest mir pentru a câștiga sprijinul politic al creștinilor nestorieni care trăiau în teritoriile aflate sub stăpânirea sa.

▲ Drumul pe care l-a urmat Marco Polo cel mai probabil, pe baza relatărilor sale din „Călătoriile lui Marco Polo".

CĂLĂTORII ÎN TIMP

ITINERARIU ŞI HĂRŢI

Marco Polo a petrecut 25 de ani călătorind, de la vârsta de 16 ani, când, plin de curaj, a părăsit Veneția împreună cu tatăl şi cu unchiul său, până la vârsta de 41 de ani. Pe ce drumuri au luat-o călătorii pentru a ajunge la destinația propusă?

Marco a părăsit Veneția în 1270 şi până în 1274 ajunsese la marginea Imperiului Mongol, unde l-a întâlnit pe Kublai Khan. În parte pentru că aprecia profund această ţară şi cultură, Marco a petrecut acolo 17 ani, călătorind mult în calitate de emisar al lui Kublai. Nu ştia niciodată unde şi când avea să fie trimis. Se spune că uneori era trimis foarte departe, chiar în Tibet, Burma (în prezent Myanmar) şi India, dar datele precise ale acestor evenimente nu sunt cunoscute. Grupul a părăsit Mongolia definitiv în 1290 şi s-a întors în Veneția în 1295.

Cercetătorii au reuşit să reconstituie numai în parte traseul lui Marco Polo. Singura mărturie a acestor călătorii o reprezintă chiar jurnalul lui Marco Polo, pe care acesta l-a transformat într-o carte cunoscută sub titlul de „Călătoriile lui Marco Polo", astfel încât nu ne putem baza cunoştinţele despre călătoriile sale decât pe acest unic izvor istoric. În plus, Marco Polo vorbeşte foarte mult despre ţinuturi pe care nu le-a vizitat de fapt niciodată; de asemenea el a dictat cartea unei alte persoane, astfel încât este posibil ca scribul să fi aşternut pe hârtie de fapt propria interpretare a spuselor lui Marco. Este aşadar dificil să se stabilească cu exactitate drumul urmat de Marco Polo şi tovarăşii săi de călătorie prin Asia.

1270	Veneția - Arkle - Ierusalim - Armenia - Arkle
1271	Tabriz - Yazd - Kirman - Hormuz - Kirman - Ton - Shubrukan - Balf - Tarkan - Kashgar - Yarkand - Hotan - Charchan - Rop - Ganzhou - Tendok
1274	Sosirea în fața lui Kublai
1290	Plecarea spre Veneția
1293	Sosirea la Hormuz - Tabriz - Abhal
1294	9 luni petrecute în Tabriz - Travesunt - Constantinopol
1295	Întoarcerea la Veneția

Traversarea regiunii Taklamakan

Muntele arcei legendare

MARCO POLO și tovarășii de călătorie și-au continuat drumul spre nord, îndreptându-se spre orașul Tabriz, situat în nord-vestul Persiei (în prezent în Iran). Au pătruns pe teritoriul Rhum, apoi au mers mai departe spre est prin Suvas și Eljijian.

Era prima dată când Marco Polo călărea o cămilă, fiind zdruncinat pe spinarea ei ore în șir zi după zi. Clima devenea tot mai aspră, cu temperaturi scăzute și vânturi puternice, iar în jur pământul era acoperit de zăpadă. Grupul a înaintat printr-un platou la o altitudine de 2000 de metri. În „Călătoriile lui Marco Polo", acesta spune că regiunea aceea era bogată în argint și că în timpul verii au întâlnit forțele tătare.

Aici a avut și o experiență de neuitat. Tatăl său i-a arătat muntele Ararat, spunându-i: „Acolo și-a construit Noe arca". Având o înălțime de 5 165 de metri, muntele Ararat se află acum la granița dintre Turcia, Iran și Armenia și seamănă cu o uriașă căciulă răsturnată. Se credea încă demult că aici și-a construit Noe arca, iar în secolul al XIX-lea un aventurier maghiar a relatat că mulți localnici care urcaseră pe munte observaseră rămășițe ale unei corăbii în drumul lor. Se spune de asemenea că în 1883 niște soldați turci care au mers să cerceteze muntele după o avalanșă au descoperit alte rămășițe ale arcei. Fără îndoială că Marco Polo citise despre povestea lui Noe în Vechiul Testament. A fost cu siguranță cuprins de respect și uimire când a ajuns în locul în care se spune că s-a petrecut celebra legendă.

▲ Pictură din secolul al XV-lea reprezentându-l pe Marco Polo. Cu toate că nu mai călătorise niciodată și nici nu știa ce pericole îl puteau aștepta, Marco a abordat această călătorie cu multă curiozitate, făcând tot posibilul să discute cu cât mai mulți oameni în drumul său.

Întâlnirea cu tătarii

La sosirea în Tabriz, Marco a întâlnit pentru prima dată tătari. Europenii credeau că tătarii arată precum diavolul. Chiar cuvântul „tătar" înseamnă „care vine din iad". Marco a observat că erau în general mai scunzi decât el, nu aveau păr pe fețele lor plate și aveau ochii migdalați. I-a venit greu să creadă că aceștia erau oamenii care clădiseră Imperiul Mongol, cuceriseră zeci de teritorii și inspirau atâta teamă în rândul națiunilor europene.

„Paisa" le-a folosit și aici. Când Marco și însoțitorii săi l-au întâlnit pe regele din acea regiune, Abaka Khan, au fot primiți politicos și li s-a oferit să facă schimb de mărfuri. Aceasta a fost prima experiență a lui Marco de negociere cu oameni ce aparțineau unei culturi diferite și și-a dat seama cu această ocazie cât de important era să înțelegi limba celeilalte părți. A început să studieze persana și mongola cu seriozitate, devenind curând un vorbitor fluent, a vorbit mult cu localnicii și a manifestat interes în special pentru istoria recentă a căderii Bagdadului.

Călătoria anevoioasă şi prima iubire

Grupul l-a informat pe rege că trebuia să plece și a pornit spre Yazd (în Iran), apoi spre Kirman unde se produceau multe bijuterii, arme și fier. În această etapă a călătoriei lor trebuia să traverseze un vast deșert timp de 7 zile. Soarele puternic ce dogorea în această regiune l-a istovit pe Marco, ce și-a pierdut toată forța fizică. Au străbătut ținutul neprielnic în căutarea unei oaze, în timp ce apa li se termina iar în ploști nu mai rămânea decât nisip.

Pentru că temperatura creștea până la valori de neimaginat la amiază și scădea rapid în timpul nopții, grupul a decis să doarmă în timpul zilei în corturi și să înainteze prin deșert noaptea.

Au petrecut ceva timp în Kirman pentru a se reface după călătoria istovitoare, apoi au pornit spre Hormuz, un oraș-port important la Oceanul

▼ Marco Polo și tovarășii săi de drum au călătorit de-a lungul Drumului Mătăsii, depășind multe obstacole înainte de a ajunge în Mongolia.

▲ Pictură europeană din secolul al XIX-lea reprezentându-i pe tătarii din ținuturile muntoase. Marco a întâlnit acest trib nomad pe teritoriul Azerbaijanului din zilele noastre.

▲ Se spune că legenda arcei lui Noe s-a petrecut pe muntele Ararat, un vulcan situat în estul Turciei.

Indian. Se gândeau că vor merge apoi cu o corabie prin strâmtoarea Malacca pentru a ajunge la granița Imperiului Mongol. În drum spre Hormuz au fost însă atacați de așa-numiții pirați „caracas". Marco s-a temut pentru viața sa, dar cu ajutorul beduinilor a reușit să scape nevătămat și sa se refugieze într-un oraș din apropiere. Astfel Marco, tatăl și unchiul său au rămas însă departe de beduini, așa că au trebuit să își continue călătoria singuri până la Hormuz, unde au rămas peste noapte. A doua zi, pe când se pregăteau de plecare, au descoperit că ambarcațiunea lor era cu mult mai puțin solidă decât cele cu care erau obișnuiți la Veneția. Temându-se că ambarcațiunea era prea instabilă, Nicolo a hotărât să continue călătoria pe uscat, întorcându-se mai întâi la Kirman și apoi urmând să străbată încă un deșert pentru a ajunge în Imperiul Mongol.

Au străbătut multe regiuni diferite până să ajungă la Shandu, unde își avea reședința Kublai. Au traversat deșertul călare pe cămile, având mereu foarte puțină apă și trecând în drumul lor prin multe orașe devastate de război. În ciuda călătoriei lungi și istovitoare, Marco asculta întotdeauna cu atenție și curiozitate când localnicii le vorbeau despre obiceiurile și legendele lor.

La sosirea în Badakshan, trupul lui Marco a cedat în sfârșit, fiind cuprins de o febră ridicată. De aceea au mers la un munte care se spunea că este sacru și că îi ajută pe oameni să se însănătoșească; acolo o fată frumoasă a venit să-i dea mâncare lui Marco. Marco nu știa cum o cheamă și nici nu putea comunica cu ea din cauza barierei lingvistice, dar s-a îndrăgostit de ea datorită bunătății pe care aceasta i-a arătat-o.

După ce Marco s-a însănătoșit, grupul a pornit din nou la drum spre Shandu. Au străbătut deșertul Taklamakan și au traversat un lanț de munți înainte de a sosi în sfârșit la marginea regiunii Lop Nur. Aici se afla pe vremuri orașul Loulan, acum îngropat în nisip. Deșertul Lop era o regiune periculoasă care urma să le ia cel puțin o lună să o traverseze, dar după aceea aveau să fie în sfârșit în China! Marco și tovarășii săi de drum au făcut toate pregătirile necesare și au pornit. În curând aveau să-l întâlnească pe Kublai.

CLIPE PERSONALE

ÎNGHEȚATĂ ȘI PASTE

Una dintre cele mai celebre povești despre Marco Polo este cea potrivit căreia acesta a mâncat pentru prima dată înghețată și paste făinoase în China și a fost atât de impresionat de gustul acestora încât a studiat modul în care erau preparate și la rândul său i-a învățat tehnica preparării pe italienii din Veneția la întoarcerea sa. Îi plăcea să încerce tot felul de specialități locale de-a lungul întregii sale călătorii.

Marco Polo însă de-abia dacă amintește acest subiect legat de pastele chinezești, așa că încă nu se știe cum preparau chinezii pastele. S-a tot dezbătut dacă într-adevăr chinezii mâncau paste, care au fost apoi importate în Italia și au evoluat sub diverse forme, sau dacă Marco Polo a descoperit în China un anumit tip de tăiței, pe care i-a adus în Italia, unde fuseseră inventate pastele. Alte voci susțin că arabii produseseră un fel de mâncare asemănător tăițeilor care se poate să se fi răspândit apoi atât în China cât și în Europa.

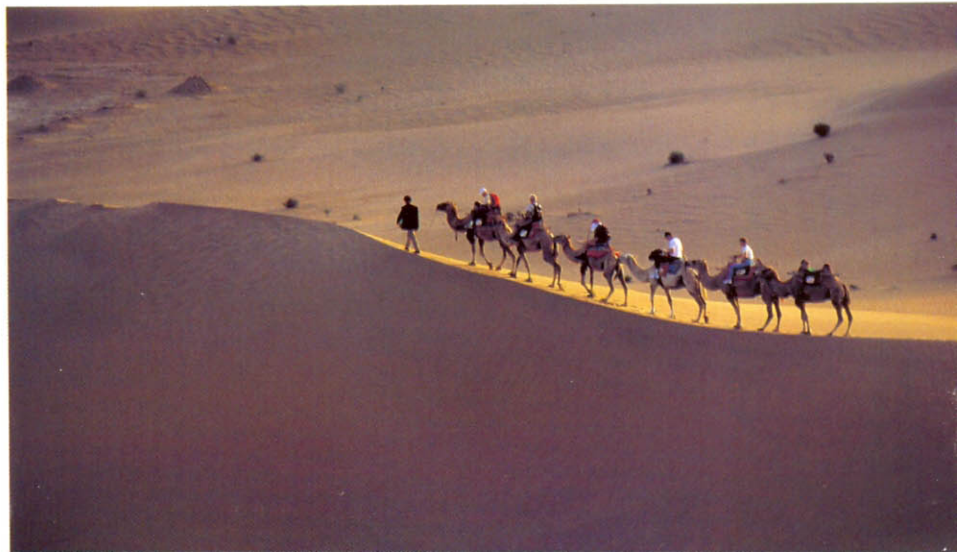
Se spune de asemenea că Marco Polo a descoperit înghețata la Beijing. Chinezii știau deja demult cum să congeleze produsele lactate, dar înghețata a devenit populară în Europa de-abia mult mai târziu, în secolul al XVII-lea, astfel încât nu este clar dacă Marco Polo este cel care a adus-o în Italia.

Mulți îi atribuie aceste descoperiri lui Marco Polo pentru că acesta pare a fi modul cel mai simplu de a explica cum aceste obiceiuri alimentare s-au răspândit dintr-un continent în altul.

▲ Înghețata a devenit populară acum multe mii de ani în China și rămâne și în prezent o gustare irezistibilă pentru mulți.

▼ Deșertul Taklamakan pe care l-a străbătut Marco Polo se află în nord-vestul Chinei și are o suprafață aproximativ egală cu suprafața Japoniei. Într-o limbă vorbită de localnicii din acea regiune, Taklamakan înseamnă „dacă intri, nu vei mai ieși niciodată".

17 ani în Imperiul Mongol

▲ Gravură reprezentându-l pe Marco Polo în China, unde a fost numit consul de către Kublai.

▼ După o lungă călătorie prin deșert, Marco Polo și familia sa au ajuns în sfârșit în pragul Imperiului Mongol, chiar la începutul Drumului Mătăsii. La începutul secolului al XX-lea, s-au descoperit la Suzhou mai multe scripturi budiste care au contribuit la cercetările legate de religia budistă.

Sosirea la Suzhou

Marco Polo a petrecut o lună străbătând deșertul Lop înainte ca el și tovarășii săi de drum să ajungă la Suzhou (Suchow), în regiunea Tangut. În orașul care înflorise ca un centru internațional unde locuiau musulmani, creștini și budiști se aflau multe temple luxoase. În regiunea aceea existau mulți călugări de la care Marco a început să învețe pentru prima dată despre obiceiurile budiste. Celebrul călugăr Quan Zang i-a arătat împrejurimile și i-a făcut cunoscută arta budistă, care se spune că l-a mișcat profund pe Marco.

La Suzhou, „paisa" lui Marco i-a permis să fie tratat cu mult respect. După sosirea sa, nu a întâmpinat niciodată nicio dificultate în a obține mâncare sau apă și nici nu și-a făcut vreodată griji că ar putea fi atacat de bandiți. Aveau să-i trebuiască încă două luni pe drum până să ajungă la Shandu, așa că după ce s-au odihnit îndeajuns au mers preț de două săptămâni spre est, unde au așteptat armata lui Kublai care avea să îi însoțească până la Shandu, călătorie care le-a mai luat încă o lună și jumătate.

Întâlnirea cu Kublai Khan

Familiei Polo i-a fost arătat palatul din piatră masivă al lui Kublai. Mai întâi Maffeo și Nicolo i-au cerut scuze că nu i-au adus cei 100 de savanți, apoi i-au dat împăratului scrisoarea de la papă și mirul pe care îl aduseseră de la Ierusalim. Kublai a fost nemaipomenit de fericit că frații Polo își respectaseră promisiunea și se întorseseră și i-a răsplătit pentru toate greutățile prin care trecuseră. A fost foarte mulțumit de scrisoare și de mir și se spune că nu s-a supărat că nu putuseră aduce cu ei savanții pe care și-i dorise.

Marco Polo, uimit de picturile și sculpturile străine care împodobeau acel palat de dimensiuni uluitoare, îl întâlnea atunci pentru prima dată pe Kublai. În „Călătoriile lui Marco Polo", el îl descrie pe Kublai astfel: „un bărbat de statură mijlocie și cu o ținută corectă. Chipul său era foarte palid și uneori căpăta o nuanță roșiatică. Ochii săi erau negri iar nasul avea o formă frumoasă."

Când Nicolo i l-a prezentat pe fiul său lui Kublai, împăratul a făcut imediat din tânărul de 20 de ani unul dintre cei mai apropiați supuși ai săi. Kublai a fost foarte impresionat de tânărul inteligent care era destul de priceput la limbile străine și a început să îl trimită în misiuni ca emisar al său. Asculta lacom toate poveștile lui Marco despre obiceiurile și legendele diverselor regiuni ale lumii.

▲ Pictură reprezentându-l pe Marco Polo și pe familia acestuia aducând daruri lui Kublai Khan. După ani 4 ani de la plecarea din Veneția, grupul a sosit în Shandu, unde îi aștepta Kublai. Spre deosebire de capitala țării, Khanbaliq, Shandu era un oraș folosit mai degrabă ca reședință de vară, Kublai petrecând acolo lunile iunie-august în fiecare an.

DIN CULISE

SFETNICI PE PROBLEME DE POLITICĂ EXTERNĂ ÎN MONGOLIA

Statutul social era determinat de rasă în Mongolia. Clasa cea mai înaltă consta din mongoli. Urmau apoi perşii, arabii, europenii şi alte rase „cu ochii coloraţi". Apoi erau chinezii din nord, iar pe treapta cea mai de jos a ierarhiei sociale se aflau chinezii din sud.

Deşi nu erau numeroşi în comparaţie cu alte rase, mongolii şi-au impus puterea şi au supus clasele de jos impunându-le acestora slujbele nedorite. Deci de ce îi includeau mongolii pe occidentali printre clasele cele mai înalte? Unul dintre principalele motive este acela că mongolii duceau mare lipsă de oameni pentru armată şi pentru a face parte din clasele conducătoare, aşa că au apelat la occidentali pentru ajutor. S-au gândit că era periculos să numească în funcţii de conducere localnici. Aceşti oameni „cu ochii coloraţi" din Occident aveau să fie folosiţi în politică şi în armată pentru a sprijini cauza mongolă. Marco Polo a fost unul dintre aceşti occidentali de care Kublai s-a folosit în scopuri politice.

În Mongolia aceşti străini nu aveau restricţii în ceea ce priveşte locurile unde puteau locui, erau întotdeauna trataţi cu bunătate, li se acordau privilegii comerciale speciale şi erau încurajaţi să îşi păstreze tradiţiile şi stilul de viaţă. Astfel, societatea mongolă, spre deosebire de cea chineză, a devenit puternic marcată de străini.

Pe de altă parte, Marco era foarte mândru de rolul său de emisar al împăratului și s-a comportat într-un mod cuvenit pentru un reprezentant al imperiului. Până la urmă, Marco a rămas alături de Kublai timp de 17 ani în total.

▲ Pictură din secolul al XV-lea reprezentându-l pe Kublai găzduind o cină festivă. El prețuia înțelepciunea și competența occidentalilor.

O serie de experiențe prețioase

Ca emisar al lui Kublai, Marco a călătorit la Yanzhou, Hangzhou, în Vietnam, India, și în multe alte locuri. În timp ce se afla într-o călătorie de 9 luni în Burma (în prezent Myanmar), s-a oprit pe drum pentru a aduna informații cu privire la părerile localnicilor despre Kublai și a observat de asemenea stilul de viață al creștinilor nestorieni care îl interesa pe papă. În regiune erau tigri, urși și lei de munte, așa că noaptea, pentru a evita ca aceste fiare să îi atace caii, dădea foc unor pari de bambus pentru a ține la distanță orice posibili agresori.

Mai există multe alte povești interesante. Într-un sat din Tibet, virginelor nu li se permitea să se căsătorească, astfel încât oricând sosea în orășel un vizitator, mamele îl rugau să petreacă noaptea cu fiicele lor. În schimb, se obișnuia ca vizitatorii să le ofere cadouri tinerelor. Cu cât o femeie avea mai multe cadouri, cu atât era mai respectată. „Acesta era ca un parc de distracții pentru orice tânăr", spune Marco Polo în „Călătoriile lui Marco Polo".

De asemenea, în regiunea Yanzhou, Marco a întâlnit un animal ciudat. Avea 4 metri lungime, corpul său avea o circumferință de 3 metri, din cap părea că îi crește un picior și avea dinți uriași în gură. Marco l-a botezat „șarpe uriaș", dar acest animal era cel mai probabil un aligator. Localnicii vânau aligatori pentru hrană și leacuri. Aligatorii valorau cât greutatea lor în aur la vremea aceea.

▲ În Mongolia Marco Polo a îndeplinit cu brio toate sarcinile încredințate de Kublai, câștigând respectul și admirația multor localnici.

Marele Imperiu Mongol

Ce fel de loc era Imperiul Mongol unde Marco și-a petrecut 17 ani din viață? Shandu se afla în partea de nord, unde Kublai putea să scape de arșița verii din capitala Khanbaliq, unde locuia într-un palat minunat numit castelul Khanbaliq. În interiorul castelului, pe lângă sala tronului, existau câteva clădiri diferite pentru prinți și alți membri ai familiei. Toate clădirile erau construite din piatră, iar în interior pereții erau poleiți cu aur și argint și împodobiți cu frumoase picturi reprezentând femei și călăreți. În clădirea principală a palatului se afla o sală imensă în care încăpeau până la 6000 de oameni și mai existau nenumărate alte încăperi cu tavanele frumos decorate. Privită de la depărtare clădirea însăși părea că strălucește. În grădinile castelului se găseau heleșteie, râuri și păduri în care trăiau multe animale rare.

De asemenea, existau mai multe puncte comerciale situate la o depărtare de aproape 2 km de castel, precum și un crematoriu și un cimitir. Moneda națională fusese unificată, iar în capitală exista o presă de tipar la care se tipăreau bancnote care erau apoi distribuite. Negustorii străini își vindeau mărfurile în schimbul bancnotelor, cu care puteau apoi cumpăra produse locale pentru a le duce înapoi în țările lor. Kublai pusese de asemenea să se construiască multe canale pentru a facilita comerțul. Observând acest sistem stabil și bine planificat pe care Kublai îl clădise în această țară, Marco îl respecta din ce în ce mai mult pe împărat.

Spre casă

Călătoria înapoi

MARCO, Nicolo, și Maffeo nu intenționaseră să rămână pentru totdeauna în Mongolia. Însă, când l-au anunțat pe Kublai că doresc să se întoarcă acasă, acesta a refuzat să le acorde permisiunea deoarece nu voia să se despartă de cei mai buni sfătuitori ai săi.

În 1284, Nicolo și Maffeo aveau 60 de ani, iar Marco avea 30 de ani. Pe măsură ce înaintau în vârstă, dorința lor de a se întoarce acasă devenea tot mai arzătoare. De asemenea, Kublai avea de acum 80 de ani și nu se așteptau să mai trăiască mult. Dacă murea, cei trei Polo pe care îi îndrăgea atât de mult ar fi avut de înfruntat un drum periculos spre casă. O altă opțiune era să plece fără permisiunea lui Kublai, care ar fi fost la fel de riscantă, căci Nicolo predase „paisa" de îndată ce ajunseseră la Kublai.

Și ca și când rugile lor ar fi fost auzite, li s-a oferit deodată o mare ocazie. Regina Ilhanatului a murit în 1286, astfel încât autoritățile i-au trimis lui Kublai o scrisoare rugându-l ca noua regină să fie aleasă din rândurile familiei sale. Acceptând oferta, Kublai a hotărât să o trimită pe frumoasa prințesă Kokachin, în vârstă de 17 ani, să se căsătorească cu prințul Arghun, iar în 1287 trei dintre emisarii lui Arghun au însoțit-o spre noua ei casă. Însă, datorită unor tulburări din Asia Centrală, au fost nevoiți să se întoarcă înapoi și să îi roage pe membrii familiei Polo, care aveau atâta experiență în călătorii, să îi ajute în călătoria spre casă. Desigur, Kublai a vrut să refuze dar știa că principala prioritate era ca prințesa să ajungă teafără în noul ei regat, astfel că a început să accepte treptat ideea.

▲ Lui Marco Polo și însoțitorilor săi li s-a oferit șansa de a se întoarce acasă și au plecat de lângă Kublai după mai bine de 15 ani în care îi fuseseră loiali hanului.

Aflând veștile bune, Marco Polo și familia sa s-au bucurat fără îndoială. După părerea unor cercetători, aceștia ar fi reușit să îi convingă pe trimișii lui Arghun să îi invite să meargă cu ei astfel încât să poată să meargă în final înapoi spre Veneția. Înainte de plecare, au primit un permis „paisa" și scrisori pentru papă și alți conducători europeni. Apoi, în 1290, au părăsit Mongolia pentru totdeauna.

Călătoria cu prințesa Kokachin

Deoarece drumurile pe uscat fuseseră închise, Kublai a pregătit 14 vase maiestuoase prevăzute cu provizii de apă și mâncare pentru doi ani.

Neobișnuită să călătorească, mai ales pe apele învolburate ale mării, prințesa și-a petrecut cea mai mare parte a timpului ascunsă în odaia ei, mâncând foarte puțin. Îngrijorați de starea ei, Nicolo și Maffeo l-au rugat pe Marco să aibă grijă de ea. La început prințesa a fost timidă, dar a devenit mai deschisă după ce Marco i-a povestit despre multele și fascinantele sale călătorii de-a lungul și de-a latul continentului și nu după mult timp între cei doi s-a creat o strânsă legătură.

▲ Pictură reprezentând călătoria lui Marco Polo cu prințesa Kokachin. În timp ce navigau în Oceanul Indian, grupul a făcut și observații astronomice.

DIN CULISE

DISPUTELE DINTRE VENEȚIA ȘI GENOVA

La începutul secolului al XIII-lea, între Veneția și Genova, două dintre cele mai mari orașe-state italiene, a izbucnit războiul. Ambele considerau că deținerea controlului asupra Mării Mediterane și asupra drumurilor comerciale către Asia era indispensabil pentru supraviețuirea lor, astfel încât izbucnirea unor lupte aprige în regiune era inevitabilă. Cea de-a patra cruciadă a agravat și mai mult situația. În 1204 Veneția a format o alianță cu Enrico Dandoro, conducătorul cruciadei, și a preluat controlul asupra Constantinopolului. Venețienii au instalat acolo un guvern-marionetă, au declarat monopol complet asupra rutelor comerciale spre Constantinopol și au început să-i hărțuiască pe negustorii genovezi.

În 1261 însă, Genova a format o alianță cu Imperiul Niceean, a răsturnat guvernul-marionetă instalat de venețieni la Constantinopol și au recucerit orașul. Au încheiat un acord cu Imperiul Bizantin renăscut și au preluat controlul complet asupra drumurilor comerciale. Aceasta le-a sporit considerabil puterea. Deja dețineau controlul asupra rutelor comerciale din Marea Neagră, Orientul Mijlociu și Iran, dar acum câștigaseră și mai multă putere în defavoarea Veneției, iar în anii 1280 au căutat să își sporească și mai mult sfera de influență. Ca urmare a bătăliei din Marea Mediterană, au fost capturați 7 000 de soldați venețieni. Se spune că Marco Polo s-a aflat printre aceștia. Chiar și după această bătăliei însă, rivalitatea dintre cele două orașe a continuat până în secolul al XIV-lea, când Veneția a înfrânt definitiv Genova.

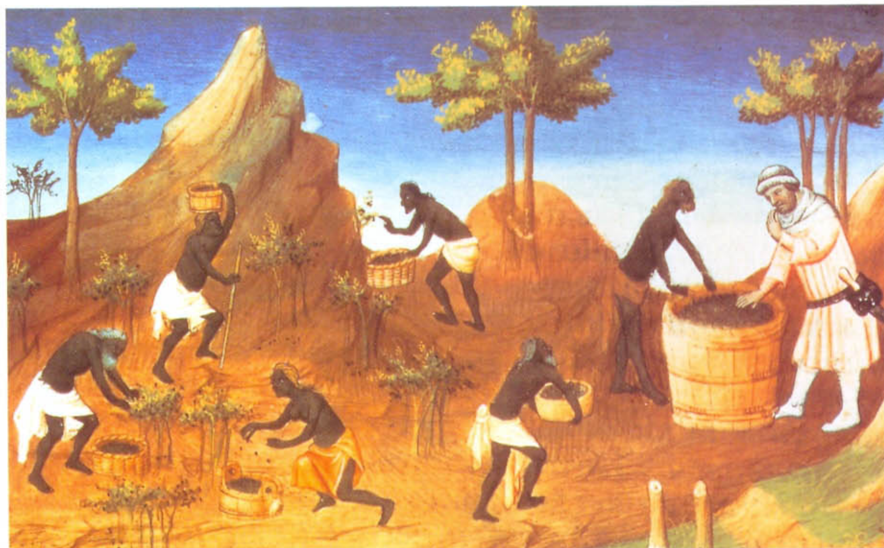
▲ Negustor asiatic vânzând scorțișoară. Scorțișoara era o mirodenie foarte prețuită în Europa și o marfă foarte folosită în schimburile comerciale.

După ce a părăsit portul Zaiton, grupul de călători s-a îndreptat fără întârziere spre Champa (Vietnamul de azi) pentru a se odihni. Apoi au trecut prin insula Java, dar, din cauza vremii rele, au fost nevoiți să rămână aproximativ 5 luni în regatul Sumatrei.

După ce vremea s-a îmbunătățit, grupul a pornit din nou la drum, îndreptându-se către regiunea Marbal din sud-estul Indiei. Regiunea era cunoscută pentru producția de mirodenii, aur și argint, astfel încât portul era un furnicar de activitate. Era însă cunoscut și pentru pirații săi, căci în fiecare an erau atacate în medie 100 de corăbii. Nu se știe dacă nava lui Marco Polo a fost sau nu atacată, dar până au ajuns în portul Hormuz din 600 câți porniseră inițial la drum mai rămăseseră doar 18. Doi dintre cei trei emisari ai lui Arghun au murit și numai una dintre slujnicele prințesei mai era în viață. Se crede că cei mai mulți au murit în urma unei epidemii, dar este posibil și să fi fost atacați de pirați.

▲ Pictură din secolul al XIX-lea reprezentând locuitori ai Sumatrei

▲ Marco Polo a colecționat diverse fructe în Sumatra și le-a adus la Veneția. Semințele nu au dat însă rod în Europa.

Căderea lui Kublai Khan

De la Hormuz, grupul s-a îndreptat pe uscat spre capitala Ilhanatului, Tabriz. Pe drum au trebuit să tocmească multe ajutoare pentru a le asigura protecția. Prințesa Kokachin părea să se simtă mult mai în largul ei călărind pe cai decât la bordul corăbiei, dar călătoria prin munți și deșerturi a fost mult mai dificilă decât își imaginase. A continuat însă drumul datorită încurajărilor constante ale lui Marco.

La 3 ani după ce părăsiseră Mongolia, în 1293, au sosit în sfârșit la Tabriz. Prințul Arghun însă murise cu 2 ani înainte și fusese urmat la tron de Gaihatu. Este foarte probabil că prințesa a fost șocată să afle că, după anii lungi de greutăți prin care trebuise să treacă pentru a ajunge la Tabriz, cel cu care trebuia să se căsătorească murise. A fost cuprinsă de disperare, însă Gaihatu i-a cerut să se mărite cu fratele mai mare al lui Arghun, Gazan, iar ea a acceptat.

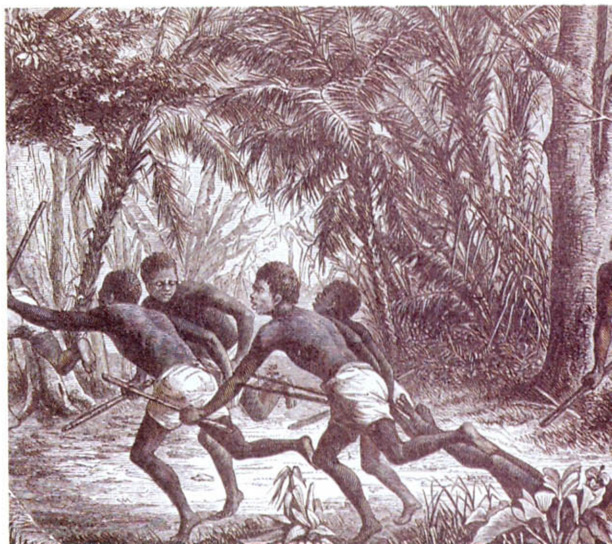
După ce familia Polo și-a îndeplinit sarcina de a o duce pe prințesă la Gazan, aceștia s-au întors la Tabriz, unde au rămas timp de 9 luni. Regiunea era destul de instabilă deoarece acolo se desfășura un mic război menit să decidă succesorul lui Arghun la tronul regatului. Între timp, Marco Polo a auzit că murise Kublai Khan. Știau deci că se pot întoarce acasă fără nicio altă obligație față de împăratul mongol.

În 1294, când Gazan a devenit conducătorul regiunii în urma conflictului, acesta i-a dat lui Marco cai, gărzi, provizii și un permis „paisa". Prințesa Kokachin a fost întristată de plecarea lui Marco.

▲ Oameni pescuind în orașul iranian Hormuz, în Golful Persic. Portul Hormuz joacă un rol foarte important în transportul petrolului din această regiune bogată în țiței spre țările din jur.

▼ Pictură din secolul al XX-lea reprezentând canibali în căutarea cinei. Pe insula Sumatra, unde Marco și însoțitorii săi au petrecut 5 luni, aceștia trebuiau să fie constant în alertă din cauza atacurilor nemiloase asupra lor.

Amintiri imortalizate despre Orient

▲ Marco Polo, la vârsta de 40 de ani, a pus capăt vieții sale de călătorii aventuroase și a decis să se întoarcă acasă pentru totdeauna.

Întoarcerea după 25 de ani

ÎN TOAMNA ANULUI 1295, la vârsta de 41 de ani, Marco Polo, tatăl și unchiul său au sosit la Veneția după 25 de ani. Cei trei au dus de îndată scrisoarea de la Kublai Khan papei de la Roma; însă, între timp, papa Grigore al X-lea murise, fusese urmat de câțiva papi pentru scurte perioade de timp până când papă a devenit Bonifaciu al VIII-lea pentru aproape 10 ani. În timpul celor 25 de ani petrecuți departe, se pare că s-a uitat complet de existența celor tei. De vreme ce scrisoarea de la Kublai Khan nu a fost de găsit la Vatican până în prezent, se poate ca ei să nu fi reușit să i-o înmâneze papei.

De asemenea, la întoarcerea acasă, au găsit în cartier mulți oameni pe care nu-i cunoșteau, iar rudele lor nu i-au recunoscut nici ele. S-au organizat niște cercetări îndelungate pentru a se stabili dacă erau sau nu impostori, și în timpul acestora, cei trei și-au povestit peripețiile și au împărțit suveniruri din ținuturile străine, cum ar fi arme și mirodenii. Povestea lor s-a răspândit în toată Veneția. Oameni de rând și nobili i-au invitat în casele lor pentru a auzi relatările despre călătoria acestora.

Naşterea „Călătoriilor lui Marco Polo"

După ce Marco s-a obișnuit din nou cu vechiul său stil de viață, războiul dintre Veneția și Genova a luat o întorsătură proastă în 1296. Marco a luat parte la război ca ofițer de marină în armata venețiană. Apoi, în 1298, a fost capturat de armata genoveză, luat ostatic și întemnițat.

În timp ce se afla în închisoare, Marco Polo l-a întâlnit pe autorul Rusticello din Pisa. Marco i-a vorbit despre cei 25 de ani petrecuți peste mări și țări și despre diversele experiențe trăite în Asia. Fascinat de povestirile sale, Rusticello s-a hotărât să le adune într-o carte. Din acea zi, Marco i-a povestit aventurile sale, iar Rusticello s-a apucat să le aștearnă sistematic pe hârtie.

◂ După ce Marco Polo a fost capturat de trupele genoveze în timpul unei bătălii navale, a fost trimis într-o închisoare din interiorul catedralei Sf. Gheorghe.

Povestea lui Marco Polo a devenit în curând cunoscută printre genovezi, astfel încât oamenii de rând veneau adesea la închisoare și stăteau în jurul celulei sale pentru a-i asculta poveștile. Astfel istorisirile sale au dat naștere până la urmă unei cărți de câteva mii de pagini cunoscută sub titlul de „Călătoriile lui Marco Polo" (titlul adevărat este „Amintiri din lume"). Dacă Marco nu ar fi fost capturat și nu l-ar fi întâlnit pe Rusticello în închisoare, nu am fi știut azi nimic despre realizările sale. „Călătoriile lui Marco Polo" reprezintă rezultatul unei serii de evenimente cu întorsături ciudate.

În acest timp, Nicolo și Maffeo au oferit bani în schimbul eliberării lui Marco, dar genovezii au refuzat să dea curs acestor rugăminți. În final, după ce s-a semnat un tratat de pace între Genova și Veneția în 1299, Marco Polo a fost eliberat și s-a întors acasă. Tatăl său însă a murit în anul următor, posibil din cauză că își făcuse atâtea griji pentru fiul său.

Marco, lăudărosul

După moartea tatălui său, Marco Polo a format o echipă cu unchiul său, Maffeo, și a început să facă negoț cu Egiptul, Siria și alte țări de-a lungul Mării Egee. Trimitea de asemenea mărfuri pelerinilor din orașul sfânt, Ierusalim. Unchiul său însă a murit la puțin timp după aceea, cândva între 1310 și 1316. Cât timp Marco fusese alături de Kublai, se bucurase de un mare prestigiu, dar nu se știe cât de bine i-au mers afacerile odată ce s-a regăsit singur în Veneția.

Această medalie creată în onoarea realizărilor lui Marco Polo spune foarte mult despre contribuția pe care a adus-o la dezvoltarea umanității.

Potrivit unei teorii, Marco nu era foarte bogat în acest moment al vieții sale.

Însă, în timp ce se afla în închisoare, numele Marco Polo a devenit bine cunoscut datorită publicării povestirilor sale. Acestea au fost citite nu numai în Italia ci în Europa întreagă. Cu toate acestea, europenii nu au crezut relatările sale și le-au respins ca fiind nerealiste. Se considera în general că nu sunt decât un basm, iar el era privit ca un arogant care nu dorea decât faimă. De asemenea, deoarece în carte se face deseori referire la „milioane" de lucruri, cum ar fi „milioane de munți" sau „milioane de călăreți", aceasta a căpătat numele de neinvidiat „Il Milione".

Ani nefericiți

Nu există aproape nicio informație oficială despre ultimii ani din viața lui Marco Polo. Acesta s-a căsătorit cu o femeie pe nume Donata, cu care a avut trei fiice, dar se pare că nu a fost o familie tocmai fericită.

În toamna anului 1323, la vârsta de 70 de ani, Marco Polo s-a îmbolnăvit și și-a întocmit testamentul. A decis să doneze cea mai mare parte a averii sale unor biserici, preoți și spitale. La sfârșitul acelui an viața plină de aventuri a lui Marco Polo s-a încheiat. Moartea lui nu a atras atenția nimănui în Veneția, unde a fost înmormântat în biserica San Lorenzo. În prezent nu există nici un semn care să indice mormântul său.

Moștenirea pe care a lăsat-o Marco Polo generațiilor următoare a fost uriașă. Odată cu trecerea timpului, s-a confirmat că în „Călătoriile lui Marco Polo" erau cuprinse relatări bazate în cea mai mare parte pe fapte reale și descrieri obiective ale diverselor civilizații asiatice. Aceasta a devenit un fel de biblie pentru toți cei care călătoreau în Asia de Est, a inspirat multe generații să pornească în călătorii aventuroase pentru a descoperi lumea și a sporit substanțial cunoștințele europenilor despre geografia Orientului.

Biblioteca de amintiri

CARTEA PIERDUTĂ

Când au fost publicate „Călătoriile lui Marco Polo" în secolul al XIV-lea, mulți au considerat că istorisirile sale erau aleatorii și nedemne de luat în seamă. Deoarece europenii aveau foarte puține cunoștințe despre celelalte continente, s-a crezut că povestea lui Marco era doar o invenție. Cu toate acestea, după moartea sa, cartea a fost adesea utilizată de negustori și navigatori deoarece reprezenta cea mai cuprinzătoare sursă de informații despre geografia lumii. Când europenii au început să exploreze teritorii de pe celelalte continente, multe dintre faptele relatate de Marco în cartea sa au fost confirmate astfel că a început să fie din ce în ce mai mult considerată ca fiind demnă de crezare. Această carte era încă folosită în secolul al XIX-lea, când s-a început explorarea Asiei Centrale, unde locuiau mulți musulmani.

În ciuda impactului uriaș pe care această carte l-a avut asupra generațiilor următoare, originalul publicat inițial se spune că s-ar fi pierdut. Ceea ce ne-a rămas este un număr mare de manuscrise pe care s-a bazat publicația inițială. Există 140 de manuscrise care, după spusele cercetătorilor, erau împărțite în 6 grupe diferite: Cartea F, scrisă într-un amestec de italiană și franceză veche în secolul al XIV-lea; cartea FG, tradusă în franceză de Gregoire în secolul al XIV-lea; cartea TA, tradusă în dialectul toscan în 1305; cartea VA, tradusă în venețiană în secolul al XIV-lea; cartea P, tradusă în latină la mijlocul secolului al XIV-lea; și, în sfârșit, cartea R, după un text ce datează dinaintea cărții F. Cartea F este considerată a fi cea mai bună, dar și în ea există multe greșeli. Fără manuscrisul original, acest document nu va putea face mari progrese.

„Călătoriile lui Marco Polo", traducere în limba franceză

Marco, fiu de negustor, a ajuns să desfășoare același tip de activitate încă de tânăr și în curând a plecat spre Orientul Îndepărtat. I-a înfiorat pe europeni cu povestirile despre diversele locuri pe care le-a vizitat în călătoriile sale. Mai târziu, următoarea generație de exploratori a pornit la bordul corăbiilor în lungi călătorii inspirate în parte de aventurile lui Marco Polo. În ciuda faimei și recunoașterii de care s-a bucurat mai târziu, Marco și-a petrecut ultima parte a vieții în Veneția, nefericit că lumea nu credea povestirile sale.

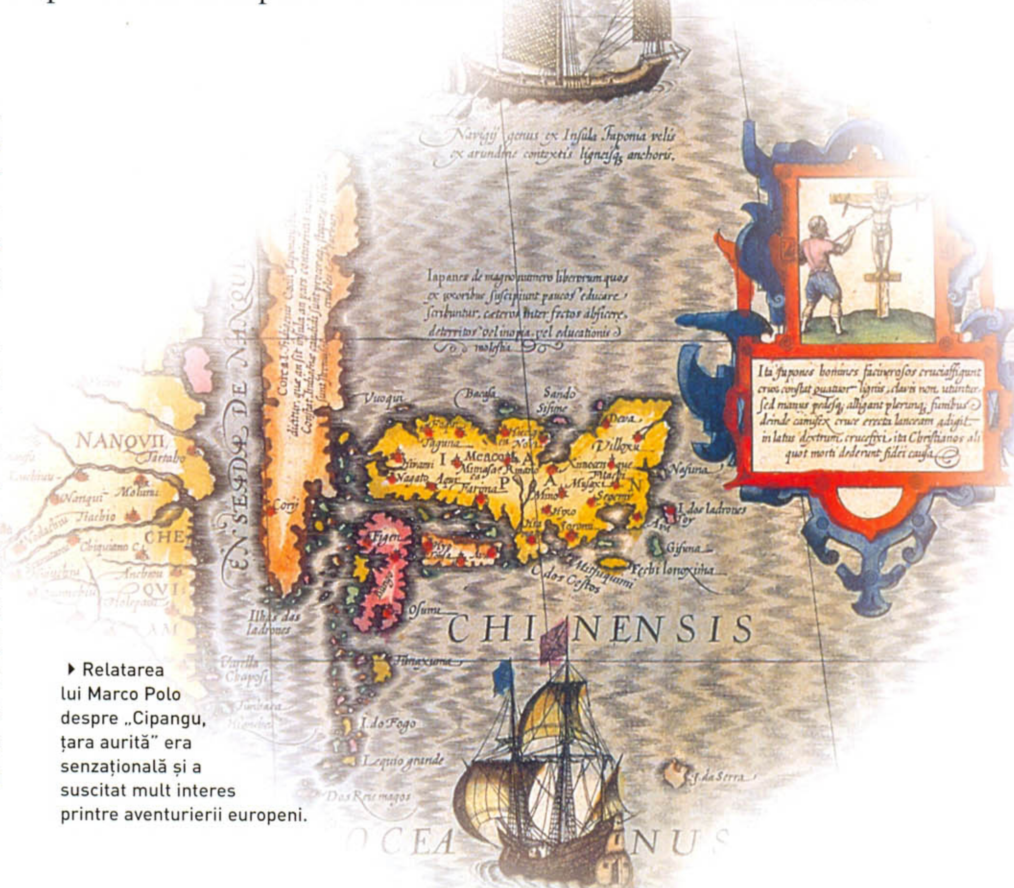
Relatarea despre „Țara aurită", care a suscitat interesul Europei

„Călătoriile lui Marco Polo", carte apreciată de mult timp pentru valoarea sa istorică și geografică, a fost la început considerată un basm de către europeni deoarece aceștia nu știau absolut nimic despre Asia. Cu toate acestea, se spune că lucrarea a stârnit interesul pentru „țara de aur" și „misteriosul regat creștin" și a dat naștere lungilor călătorii întreprinse mai târziu în ceea ce a devenit cunoscută ca perioada marilor descoperiri. Dar să studiem mai îndeaproape aceste două povestiri relatate de Marco Polo în cartea sa.

Prejudecăți privind Orientul

ÎN TIMPUL RĂZBOIULUI DINTRE Veneția și Genova, Marco Polo a fost capturat și întemnițat. Soarta a făcut ca în închisoare să întâlnească un scriitor din Pisa, Rusticello, care a fost de acord să transcrie istorisirile sale. Drept urmare, povestirile lui Marco au fost publicate în lumea întreagă sub titlul „Călătoriile lui Marco Polo".

Informații greșite despre locuitorii Asiei fuseseră anterior răspândite în toată Europa, și asta în principal pentru că Asia era un continent necunoscut despre care europenii își făcuseră idei greșite. Unii credeau că „orientalii au capul în piept", sau că „arată precum câinii și mănâncă oameni", precum și alte lucruri complet degradante. De asemenea, în anul 1241, în timpul bătăliei de la Wahlstatt, când cavaleria europeană a fost înfrântă de armata mongolă, s-a răspândit zvonul cum că „orientalii sunt niște animale care au venit să distrugă lumea creștină". Europenii au început să îi numească pe mongoli „tătari", cuvânt care înseamnă oameni „veniți din iad" și se temeau constant de aceștia.

▸ Relatarea lui Marco Polo despre „Cipangu, țara aurită" era senzațională și a suscitat mult interes printre aventurierii europeni.

◂ O falsă imagine pe care europenii o aveau despre asiatici în acea vreme. Una dintre multele temeri absurde ale europenilor era că „asiaticii întemnițează oamenii și le mănâncă apoi carnea".

Din cauza acestor prejudecăți despre asiatici, care erau adânc înrădăcinate în mentalitatea europeană, relatările lui Marco Polo erau privite nu ca un jurnal de călătorie sau document, ci mai degrabă ca un basm și mulți le respingeau ca pe o lăudăroșenie plină de aroganță.

Cu toate acestea, a existat o anumită parte a istorisirilor sale care i-a captivat pe europeni. Este vorba de secțiunea referitoare la „țara aurită" și pasajele despre „legenda lui Prestor John".

Dacă exista și cea mai slabă șansă ca Marco Polo să aibă dreptate și aceste tărâmuri pline de

▼ În Evul Mediu circula o legendă conform căreia un preot creștin, Prestor John, domnea peste un regat din Orient. Aceasta i-a inspirat pe mulți să meargă să viziteze aceste ținuturi necunoscute până atunci.

„Insulele Cipangu sunt situate departe de ruta noastră spre casă, așa că nu am avut șansa să ajung acolo"

aur să existe, s-ar fi putut face averi uriașe... Mulți au început să viseze la aceste bogății.

Marco nu a ajuns niciodată în Japonia, astfel încât în relatarea sa despre țara aurită el face doar referiri la povestiri pe care le-a auzit despre această țară insulară și nu este clar dacă el credea aceste povestiri sau nu. Este de asemenea posibil ca el să fi exagerat un pic aceste povești pentru a-i captiva pe cititori.

Cipangu: țara aurită

„Călătoriile lui Marco Polo" este împărțită în următoarele capitole: Introducere, călătoria din vestul Asiei spre Asia Centrală, nord-vestul Chinei, Mongolia și palatul lui Kublai, călătoria în Yunnan, din țara marilor canale în Fujian, întoarcerea pe mările sudice și Imperiul Mongol. Despre Cipangu, sau Japonia, se vorbește în capitolul despre mările sudice.

„Insulele Cipangu sunt situate departe de ruta noastră spre casă așa că nu am avut șansa să ajung acolo", scrie Marco Polo indicând că nu a ajuns niciodată în Japonia. Este posibil ca el să fi rezumat istorisirile despre Cipangu pe care le auzise de la oameni din orașele mongole Katai și Manji. În "Gishi wajin den", o carte istorică despre Japonia scrisă în China, Japonia este descrisă ca fiind o țară independentă foarte veche iar la auzul acestor povestiri se poate ca Marco însuși să fi crezut că această țară nu era decât o fantezie.

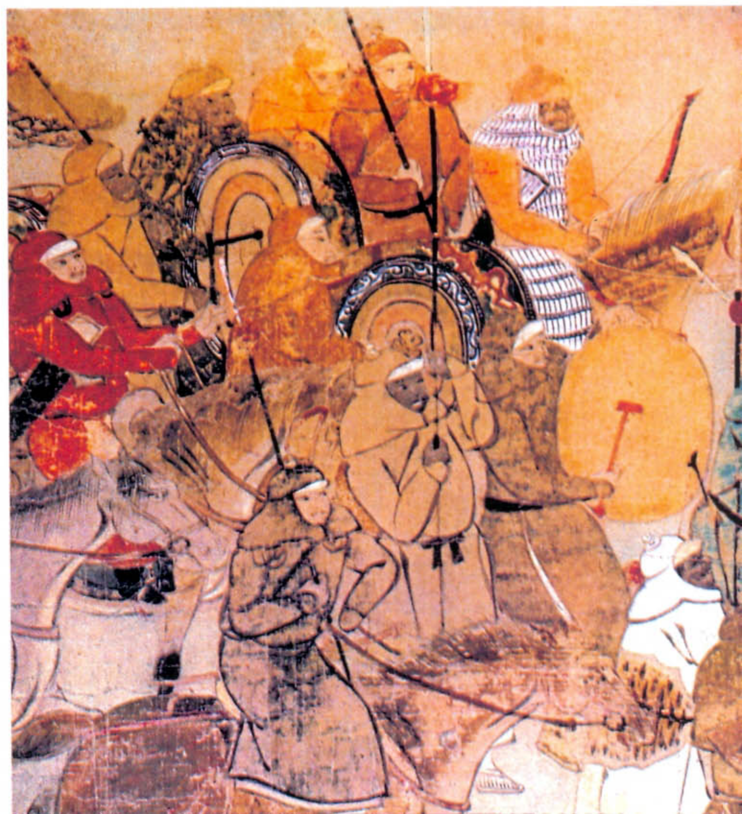
Deci de ce menționează Marco Polo Japonia în relatările sale descriind-o ca „țara aurită"? „Spicele de orez ce cresc pe câmpuri ar putea fi confundate cu aurul", „vârfurile acoperișurilor sunt făcute din aur și strălucesc în lumina soarelui matinal" sunt câteva exemple ale modului în care este descrisă această țară în cartea lui Marco Polo. Se pare că această imagine greșită provine din cărțile scrise în China care descriu Japonia ca fiind un exportator de praf de aur pe care chinezii îl foloseau adesea în picturile lor. Când Marco a aflat că negustorii chinezi importau aur din Cipangu, și-a dat frâu liber imaginației ajungând să creadă că aceasta era o țară aurită.

Motivul pentru care Japonia este numită Cipangu este că în limba vorbită în Beijing (sau Pekin) Japonia este denumită „Jipen", dar în vremea aceea acest cuvânt era pronunțat „Jipengu", Marco transcriindu-l în italiană ca „Zipangu".

▲ Gravură păstrată în Xian, China. Această gravură descrie sosirea creștinilor nestorieni în 781.

▼ O reprezentare a mongolilor într-un sul de pergament cu desene din Japonia. În „Călătoriile lui Marco Polo", acesta oferă o descriere plină de imaginație a Japoniei așa cum era aceasta în timpul invaziei mongole.

„Călătoriile lui Marco Polo" cuprind de asemenea descrierea unui obicei japonez de a pune un obiect sferic în gura morților înainte de a-i îngropa și prezintă pentru prima dată budismul lumii occidentale. Mai mult, după invaziile mongole ale Japoniei din 1274 și 1281, Marco Polo descrie încă o tentativă eșuată de invadare a Japoniei. Astfel, europenii au fost informați pentru prima oară de existența Japoniei și au crezut că aceasta este o țară aurită, cu bogății nemaipomenite.

▸ Europenii se temeau enorm de mongoli, pe care îi numeau tătari. Se temeau că tătarii au venit în Europa pentru a distruge națiunile creștine.

Legenda lui Prestor John

Pe lângă povestirea despre țara aurită numită Cipangu, europenii au fost de asemenea foarte interesați de Legenda lui Prestor John.

Prestor John este un personaj legendar care a întemeiat un imperiu creștin în Orient. Existența lui este menționată pentru prima dată de un istoric german din secolul al XII-lea. După spusele acestuia, un episcop i-a relatat Papei că regele creștinilor nestorieni a înaintat spre est dincolo de Armenia și Persia pentru a ataca și recuceri Ierusalimul dinspre est, între timp cucerind Hamadan, aflat în prezent în Iran, înainte de a fi înfrânt pe fluviul Tigru și forțat să se întoarcă. După aceea, o scrisoare care se credea că fusese scrisă de Prestor John a circulat prin Europa, unii crezând că unul dintre emisarii regelui legendar tocmai sosise.

▴ Pictură europeană reprezentând asiatici. Se credea că aceștia au cap de câine.

Unul dintre motivele pentru care europenii au crezut povestea despre Prestor John este că, în condițiile în care cruciadele erau una după alta confruntate cu bătălii grele împotriva musulmanilor în Ierusalim, națiunile creștine credeau cu tărie că se vor naște eroi care să îi salveze. Se crede, de asemenea, că nestorienii din Europa de Est au susținut această poveste.

Marco Polo a auzit de asemenea de povestea lui Prestor John, după cum menționează în „Călătoriile lui Marco Polo". El susține că Prestor John ar fi fost de fapt conducătorul regatului Cleyte și că i-a supus pe tătari, dar aceștia s-au răsculat împotriva sa, în cele din urmă Prestor John fiind ucis. Conducătorul tătarilor din acea vreme era Ginghis Han.

Marco scrie că regatul lui Prestor John nu mai exista dar că, potrivit legendelor, nu dispăruse, ci mai degrabă se amestecase cu legenda despre țara aurită, iar ca urmare mulți credeau că Prestor a domnit peste o țară bogată în aur. Europenii au interpretat în mod greșit vorbele sale, luându-le ca realități și au pornit în căutarea acestor ținuturi, crezând că asta îi va ajuta să distrugă lumea musulmană și, în același timp, că le va aduce bogății de neimaginat.

Relatările despre Cipangu, țara aurită, și legenda lui Prestor John i-au făcut pe europeni să viseze și au deschis drumul spre epoca marilor exploratori, în frunte cu Cristofor Columb și Regele Henric.

◂ După spusele lui Marco Polo, fiica lui Prestor John a refuzat cererea în căsătorie a lui Ginghis Han, așa că acesta din urmă a decis să distrugă regatul

Drumul mătăsii
DRUMUL NESFÂRŞIT CARE LEGA ORIENTUL DE OCCIDENT

Originea şi întemeierea

Se spune că drumul mătăsii, care a jucat un rol important în stabilirea legăturii dintre Occident şi China în scopul facilitării comerţului, a fost „iniţial utilizat pentru a importa mătase specială chinezească în Europa" şi că „primul produs transportat pe acest drum a fost mătasea", de unde şi numele său, care i-a fost dat în secolul al XIX-lea de un geograf german, Ferdinando Van Ritchoven.

Drumul mătăsii nu era de fapt un singur drum lung, ci mai degrabă o rută centrală ce consta dintr-o împletitură de mai multe drumuri, dar cuprindea în esenţă trei rute principale. În primul rând, cea mai frecvent utilizată rută, adesea numită pur şi simplu „drumul mătăsii", era drumul oazelor, care trecea prin multe oaze din Asia Centrală. Apoi exista drumul stepei, care traversa stepele eurasiatice din nord. Şi în sfârşit era drumul pe mare care trecea prin India şi Golful Persic.

Istoria drumului mătăsii începe în secolul al II-lea î.Hr. Aflaţi constant sub ameninţarea triburilor nomade care e atacau oraşele vestice, chinezii au decis să încheie alianţe cu naţiunile din vest, aşa că au trimis ambasadori pentru a începe negocierile. Alianţele însă nu s-au format, aşa că aceştia au fost trimişi să se întâlnească apoi cu nomazii din regiunea râului Ili. Şi această misiune, însă, a eşuat. Cu toate acestea, cele două călătorii au dus la dezvoltarea relaţiilor între ţările învecinate şi la stabilirea unor căi de comunicaţii.

Mai târziu, China a invadat Asia Centrală şi a început să utilizeze aceste căi pentru transmiterea scrisorilor între ţările din regiune. Aceste rute au evoluat ulterior devenind drumuri comerciale, folosite nu numai de către reprezentanţii oficiali ai guvernului ci şi de negustorii obişnuiţi. China a aflat de existenţa Imperiului roman în secolul I. Pe vremea aceea, nu exista o comunicare directă între Roma şi China, dar regatul Parthia servea drept intermediar între cele două părţi. În anul 97, China a trimis un emisar la Roma, dar parţii nu au fost de acord ca cele două regate, din răsărit şi apus, să aibă relaţii directe, astfel încât nu i-au permis emisarului chinez să treacă.

▲ Oază în oraşul Turfan din regiunea Uighur din est.

Rolul rutei comerciale

Drumul mătăsii ajunsese aşadar să fie folosit în mod obişnuit ca rută comercială pentru negoţul cu mătase, bijuterii, mirodenii, metale preţioase şi multe alte mărfuri, şi totodată pentru schimbul de informaţii despre tehnologie, literatură şi religie.

Budismul, născut în secolul al V-lea î.Hr. în India, s-a răspândit până în China datorită acestui drum al mătăsii în secolul I î.Hr. Multe statui budiste precum şi călugări budişti au ajuns în China pe această rută, câştigând adepţi pe drumul lor spre nord. Desigur, aceasta s-a întâmplat nu numai cu budismul: creştinii nestorieni, zoroastrienii şi mai târziu musulmanii au călătorit pe aceeaşi rută pentru a-şi răspândi religiile. Nu numai religia s-a răspândit graţie acestui drum, ci şi cunoştinţele de astronomie, matematică şi tehnologie, precum şi produsele meşteşugăreşti miniaturale şi alte mărfuri.

Ulterior mulţi negustori au folosit Drumul mătăsii, care a ajuns să facă legătura dintre Orient şi Occident. În secolul al XIII-lea, Marco Polo l-a folosit pentru a ajunge în Imperiul Mongol. Călătoriile lui Marco Polo l-au inspirat pe Papă să trimită misiuni spre răsărit, iar în secolul al XIV-lea mulţi misionari creştini au început să îşi desfăşoare activitatea în Orient, folosind Drumul mătăsii.

Drumul mătăsii şi-a pierdut treptat din popularitate odată cu prăbuşirea Imperiului Mongol, expansiunea Imperiului Otoman şi începutul perioadei marilor descoperiri. Printre autorii celebri care au străbătut continentul de-a lungul acestui drum îi putem aminti pe Choken, Xuanzang, Pian del Carpine, Rubruquis, Ibn Battuta şi Marco Polo, iar aceştia sunt doar câţiva. Desigur, de-a lungul timpului, multe mii de oameni au călătorit pe aceste drumuri.

▲ Negustor din Turfan vânzând fasole uscată şi mirodenii

▲ Grup de călători pe cămile pe Drumul mătăsii

▲ O parte din Drumul mătăsii de-a lungul ţărmului stâncos al Pakistanului.

Marii exploratori care au pornit spre meleaguri necunoscute

Oamenii au fost dintotdeauna fascinați de necunoscut. Această curiozitate nesfârșită permite schimburile de ideologie, religie și cultură ce depășesc hotarele unei țări, iar ca urmare a unor întâlniri de proporții istorice s-au creat chiar societăți complet noi. În spatele unor astfel de evenimente semnificative se află întotdeauna un aventurier curajos. Iată în continuare câțiva dintre acești oameni ce provin din medii istorice, culturale și religioase diferite, dar care au avut în comun această credință și curiozitate în fața necunoscutului.

Papa de la Roma care i-a trimis pe cei trei membri ai familiei Polo în călătoria lor în Orient

Grigore al X-lea

Alegerea celui de-al 185-lea papă, Grigore al X-lea, a fost un proces îndelungat și complicat, ale cărui consecințe le-a resimțit și Marco Polo.

În 1268, a murit cel de-al 184-lea papă, Clement al IV-lea, și a început procesul de alegere a succesorului său. Reprezentanții bisericii nu au reușit însă să aleagă un succesor potrivit, astfel încât, pentru o perioadă fără precedent de lungă, Roma nu a avut papă. Papa este ales de un grup de cardinali, care rămân în Capela Sixtină până ce majoritatea dintre ei cad de acord asupra unei anumite persoane. Odată ales papa, se dă foc buletinelor de vot astfel încât pe hornul capelei iese fum alb; între timp însă se dă foc unor hârtii umede pentru a crea un fum negru, semn pentru popor că nu au căzut încă de acord cardinalii. În cazul alegerii celui de-al 185-lea papă, timp de 3 ani pe horn a ieșit numai fum negru. Nemulțumiți că procesul dura atât de mult, nobilii i-au închis pe cardinali în capelă și au refuzat să le dea drumul înainte ca aceștia să ia o decizie. S-a îndepărtat o parte a acoperișului pentru a le putea furniza apă și mâncare, în timp ce lumea aștepta nerăbdătoare afară. Nicolo și Maffeo Polo se întorseseră din Orient cu o scrisoare de la Kublai adresată papei însă, din păcate, Vaticanul era în toiul acestui proces, așa că încă nu exista un papă. Un reprezentant special al bisericii, Theobalt Visconti, i-a sfătuit să aștepte până ce se va încheia acest proces de alegere a noului papă, astfel încât frații s-au întors la Veneția în așteptarea veștilor. Marco Polo, care hotărâse deja să i se alăture tatălui său în următoarea călătorie, aștepta cu nerăbdare să primească vești de la Roma. Theobalt însuși era unul dintre candidații la scaunul papal.

Până la urmă, Marco și familia sa nu au mai putut aștepta și au pornit spre Mongolia înainte să fie ales noul papă. Ulterior au aflat veștile: după 33 de luni de indecizie, Theobalt a fost ales papă și și-a luat numele de Grigore al X-lea. Marco și însoțitorii săi s-au întors pentru o perioadă la un cancelariat din Armenia, unde le-a fost înmânată o scrisoare de la Grigore al X-lea pentru Kublai. Din păcate însă Grigore a murit în 1276, înainte ca Marco să se întoarcă la Veneția.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

Predecesori
Succesori
Colegi / Rivali

Kublai Khan (1215-1294)
Cel de-al cincilea împărat mongol, întemeietorul dinastiei Yuan. I-a respectat foarte mult pe Marco Polo și pe tatăl și unchiul său, trimițându-i la Roma ca emisari ai săi pentru a-i înmâna papei o scrisoare.

Rusticello (date necunoscute)
Scriitor din Pisa. A scris „Călătoriile lui Marco Polo" pe baza povestirilor pe care i le-a relatat Marco pe când erau în închisoare în Genova.

Grigore al X-lea

Pian del Carpine (1182?-1252)
Italian, membru al bisericii franciscane. A călătorit în Orient la ordinul bisericii în 1245, înaintea lui Marco Polo, și a lăsat de asemenea însemnări despre călătoriile sale.

Francisco Xavier

Prințesa Kokachin (date necunoscute)
Prințesa aleasă să se căsătorească cu Prințul Arghun. Marco și tovarășii săi au primit misiunea de a o însoți până la destinație, dar s-au folosit de această însărcinare ca pretext pentru a se întoarce acasă, la Veneția, de îndată ce și-au onorat obligațiile.

Italo Calvino

Choken (?- 114 î.Hr.)
Explorator chinez care a călătorit în Occident la ordinul guvernului său, cu câteva secole î.Hr. A fost cel care a mers pentru prima dată pe ruta ce avea să devină drumul mătăsii, pe care Marco Polo îl va folosi ulterior în călătoriile sale, aducând la întoarcere multe informații despre culturile occidentale.

Ennin

Xuanzang

Ibn Battuta

Magellan (1480-1521)
Marele navigator care a visat să întreprindă o lungă călătorie după ce a citit „Călătoriile lui Marco Polo". El a murit în Filipine, însă echipajul său a reușit să se întoarcă în Europa fiind primii care au făcut înconjurul pământului.

Columb (1451-1506)
Explorator originar din Genova care a devenit celebru ca „cel care a descoperit noi ținuturi". Pe baza „Călătoriilor lui Marco Polo", Columb se aștepta să ajungă în Asia pornind într-acolo spre vest, însă a dat în schimb peste un alt continent. Este una dintre cele mai celebre personalități ale perioadei marilor descoperiri.

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Scriitorul și aventurierul cu o curiozitate și o imaginație debordante

Italo Calvino (1923-1985)

La bătrânețe, Kublai Khan, împăratul mongol, l-a chemat într-o bună zi pe tânărul Marco Polo în grădinile palatului ca să stea de vorbă. „Povestește-mi mai multe despre diferite orașe", l-a rugat Kublai. Marco Polo i-a răspuns: „Să zicem că pornești călare pe un cal dinspre nord-est spre est. În următoarele trei zile, vei întâlni...". Marco i-a vorbit despre multe teme diferite, inclusiv despre amintirile sale despre diverse orașe, despre dorințele și așteptările sale în legătură cu acestea, și a ajuns până la urmă să îl informeze pe Kublai despre 55 de orașe diferite pe care le vizitase.

Unul dintre cei mai populari scriitori din secolul al XX-lea, Italo Calvino, a publicat în 1972 „Orașele invizibile", în care explorează imaginarul prin descrierea orașelor de către narator, care este chiar Marco Polo. Mai mulți autori au încercat, în trecut și în prezent, să refacă drumul lui Marco Polo, iar Calvino a fost unul dintre aceștia.

Italo Calvino s-a născut în 1923 la Santiago de Las Vegas, Cuba, dar a crescut la Sanremo, în Italia. A luptat în cel de-al Doilea Război Mondial iar pe baza experiențelor trăite atunci a scris „Cărarea cuiburilor de păianjeni", făcându-și astfel debutul ca autor de nuvele. Scrierile sale au o ușoară notă de fantastic. În 1956, a repovestit basme italiene celebre într-un stil mai modern, fiind chiar numit uneori „Grimm al Italiei".

În „Orașele invizibile", care este considerată cea mai bună scriere a sa, el explorează imaginarul pe măsură ce reconstituie itinerariul lui Marco Polo și rolul acestuia de sfătuitor al lui Kublai Khan, care devenea din ce în ce mai izolat. „Călătorii sunt mereu conștienți de cât de mici sunt ei în comparație cu lumea și, astfel, prin comparație, își dau seama cât de mare este tot restul", a declarat Calvino exprimându-și admirația pentru marele său conațional, Marco Polo, pe ale cărui urme a mers în cartea sa.

Pionierul misiunilor în Răsărit, care a ajuns în „Cipangu, țara aurită"

Francisco Xavier (1506-1552)

În august 1549, un explorator și misionar spaniol a condus o expediție în Orient, ajungând până în Japonia. Numele său era Francisco Xavier și avea misiunea de a răspândi creștinismul în „țara aurită" despre care vorbea Marco Polo. S-a născut într-o familie nobilă dar a fost rupt de aceasta pe când era copil, din cauza războiului. La vârsta de 19 ani a mers la universitatea din Paris, unde a studiat filosofia și a devenit cleric. În 1534 l-a întâlnit pe Ignatius Loyola la Paris și cei doi au întemeiat ramura iezuită a bisericii creștine. Au decis apoi să călătorească pentru a răspândi ideile lor religioase.

Regele portughez Juan al III-lea i-a ordonat lui Xavier să călătorească în India, unde a petrecut șase ani într-o misiune de convertire a locuitorilor de pe continent și din insule dimprejur. Pe vremea aceea, singurele informații pe care europenii le aveau despre Japonia se bazau pe relatările lui Marco Polo despre călătoriile sale și despre zvonurile pe care le auzise cu privire la „Cipangu". Apoi, într-o bună zi, și-a făcut apariția un tânăr care susținea că vine din acea țară misterioasă. Numele său era Anjiro; fusese acuzat de crimă în țara sa dar reușise să scape de acolo la bordul unei corăbii portugheze. Anjiro i-a fost prezentat lui Xavier, căruia i s-a destăinuit, căindu-se pentru fapta sa. El s-a convertit la creștinism, fiind botezat în biserica din Goa. A fost primul japonez creștin. Xavier avea dorință arzătoare de a merge în Cipangu și a interpretat întâlnirea neașteptată cu Anjiro ca fiind un semn de la Dumnezeu, așa că și-a adunat echipajul și a pornit spre Japonia.

„Dacă toți japonezii sunt la fel de cunoscători ca Anjiro, atunci cu siguranță sunt cea mai inteligentă dintre rasele orientale", a spus Xavier, care avea mari așteptări de la călătoria sa. În 1549, a ajuns la Kagoshima, apoi a călătorit spre nord prin Hirado, Yamaguchi și Kyoto, convertind peste 1000 de oameni la creștinism în drumul său. Călătoria sa în Japonia a contribuit nu numai la răspândirea creștinismului, ci și la mai buna cunoaștere a acestei țări misterioase, despre care până atunci conaționalii săi nu știau decât ce relata Marco Polo în cartea sa. Ulterior a vrut să ajungă în China, însă a murit fără să fi ajuns în China continentală.

Călugărul chinez care a călătorit în Occident și a scris „Călătorie în Occident în timpul marii dinastii Tang"

Xuanzang (602-664)

Budismul s-a răspândit în China în secolul I î.Hr. Ulterior mulți chinezi au mers în pelerinaje în India pentru a vizita țara în care se născuse budismul.

Printre aceștia s-a numărat și călugărul Xuanzang, care, în secolul I d.Hr., a sfidat interdicția impusă de împăratul Tang Taizong de a călători în străinătate și a devenit mare preot în India. Știm despre lungile și anevoioasele sale călătorii datorită lucrărilor publicate de discipolii săi după moartea acestuia.

Cea mai dificilă încercare a fost străbaterea deșertului având puțină apă la dispoziție, ceea ce l-a adus de mai multe ori în pragul morții. Nu numai că își luase cu el o cantitate mică de apă, dar, când se pregătea să ia o înghițitură pe când a ajuns în regiunea Uighur, a vărsat toată apa pe care o mai avea. Chiar și așa, Xuanzang a reușit apoi să străbată deșertul, care reprezentase cea mai dificilă porțiune a călătoriei lui Marco Polo, fără să bea nici un pic de apă timp de 5 zile. Când își pierdea voința de a mai continua drumul sub soarele dogoritor, rostea în mod repetat numele Zeiței Îndurării. Începea apoi să se simtă dintr-o dată mai bine, de parcă tocmai ar fi luat o gură de apă proaspătă. Într-o noapte în timp ce se odihnea, i-a apărut în vis Budha, care l-a întrebat: „De ce nu continui? Cât de des ai de gând să te odihnești?". Xuanzang și-a reluat călătoria, hotărându-se că mai degrabă va muri înaintând spre vest decât să moară încercând să se întoarcă acasă. A reușit până la urmă să ajungă în India, unde și-a exprimat recunoștința față de Budha și a început să studieze cu seriozitate budismul.

Xuanzang a notat tot ce a văzut și a auzit în timpul călătoriilor sale. Ulterior, la fel ca în cazul lui Marco Polo, alții au pus cap la cap istorisirile sale și le-au publicat. Apoi, spre deosebire de Marco Polo care a călătorit pe Drumul mătăsii dinspre vest spre est, Xuanzang a mers spre vest, spre Europa. Relatarea sa despre acea călătorie a fost compilată și publicată sub titlul „Călătoria spre Occident din timpul marii dinastii Tang". Povestirile sale au fost mai târziu traduse în multe limbi și au devenit cunoscute în lumea întreagă.

Preotul sectei budiste Tendai care a călătorit în China cu mult înaintea europenilor

Ennin (794-864)

Ca preot al sectei Tendai, Ennin a publicat prima carte japoneză despre China, intitulată „Jurnalul unui pelerinaj în China în căutarea legii". Această carte, considerată a fi unul dintre cele mai importante documente despre China alături de cărțile lui Marco Polo și Xuanzang, cuprinde foarte multe informații exacte despre budism, pe care Ennin le-a obținut în timpul șederii sale de nouă ani și jumătate în China. Spre deosebire de Marco Polo care și-a dictat povestirile unei alte persoane, Ennin a scris el însuși cartea, ceea ce sporește valoarea istorică a acesteia.

Ennin s-a născut în 794 în prefectura Tochigi. Documentele descoperite indică faptul că „în timp ce un preot de la sanctuarul Daiji veghea la căpătâi, în familia Mibu s-a născut un fiu, sub un cer acoperit de niște nori purpurii ciudați". Născut într-un mediu foarte religios, Ennin a studiat budismul la o vârstă fragedă și când a împlinit 15 ani a mers la muntele Hiei, unde a devenit unul dintre cei mai mari discipoli ai sectei Tendai. În 836 a fost trimis cu misiunea de a învăța mai multe despre budism. În cea de-a treia misiune, a mers la Yangchow, unde a petrecut nouă ani și jumătate călătorind în regiune.

În timp ce se afla acolo, a mers să viziteze leagănul sectei Tendai, muntele Tendai. Neprimind permisiunea din timp, lui Ennin și însoțitorilor săi li s-a cerut să se întoarcă în Japonia. El a refuzat însă să renunțe la visul său de a descoperi calea lui Budha către virtute și adevăr, așa că a decis să continue singur drumul. După o lungă și primejdioasă călătorie într-o țară în care nu avea permisiunea să se afle, a sosit la unul dintre cele mai importante locuri pentru budism, Wutaishan. În jurnalul său, pe care-l actualiza în mod regulat, Ennin a scris despre sentimentele profunde de uimire și venerație pe care le-a resimțit la vederea acestui munte sacru. În regiunea Chang'an (denumită în prezent Xian), unde budiștii erau persecutați, a întâmpinat mari dificultăți, așa că s-a întors în Japonia. Jurnalul său este acum cunoscut lumii întregi sub forma cărții intitulate „Jurnalul unui pelerinaj în China în căutarea legii".

Ennin, care prin curajul și spiritul său aventuros a contribuit semnificativ la înțelegerea sectei Tendai, a murit în 864. Doi ani mai târziu, a fost ridicat postum la rangul de mare preot și i s-a dat numele Jikaku Daishi. Pelerinajele japonezilor în China au luat sfârșit la puțin timp după aceea, în 894.

Un Marco Polo al lumii musulmane, care și-a relatat propriile aventuri în Orient

Ibn Battuta (1304-1369)

„Chinezii se bucură de un trai sigur lipsit de temeri. Nu le-a fost frică nicio clipă că aș putea fi un pirat sau un hoț când m-au invitat în casele lor."

Ibn Battuta, care le-a spus povestea aceasta prietenilor săi din Timbuktu, s-a născut în Maroc, într-o familie căreia îi plăcea să călătorească.

În 1325, Battuta a mers în pelerinaj la Mecca, dar pe drum a devenit foarte interesat de culturile diferitelor țări, astfel încât a vizitat multe regiuni din peninsula Arabia și din alte părți ale lumii musulmane. La 70 de ani după Marco Polo, Battuta a călătorit pe mare până în Imperiul Mongol și s-a întors în Maroc în 1351. Sultanul Abu Inan i-a ordonat să își povestească experiențele, relatările sale fiind publicate într-o carte intitulată simplu „Călătoria". Aceasta aduna laolaltă toate povestirile despre peripețiile prin care trecuse de-a lungul celor 120 000 km parcurși în timpul călătoriei sale.

Cartea sa a contribuit la mai buna înțelegere nu numai a Orientului Mijlociu, ci și a Africii, și în special a regatului Mali. După secolul al XI-lea, această țară a prosperat ca urmare a comerțului cu sare și aur și a atras mulți savanți. Capitala Timbuktu era cunoscută ca „orașul de aur" și „orașul savant".

Africa, pe care mulți europeni o considerau „continentul negru", unde trăiau numai fiare și insecte, era de fapt un teritoriu foarte bogat în aur. Aflând aceasta, europenii au venit deîndată să cerceteze, dar au pierit toți pe drum fiind prinși în mijlocul unor conflicte locale. În final, francezul René Caillié a devenit primul european care a ajuns în siguranță în Timbuktu, dar la sosirea sa, în 1828, orașul era deja în ruine. Este evident că povestirile lui Battuta despre Mali nu au avut un efect la fel de mare asupra europenilor în sensul încurajării dorinței de explorare ca relatările lui Marco Polo despre călătoria sa. Cu toate acestea, nu se poate nega faptul că Battuta, prin relatările lungi și detaliate despre călătoriile sale, se numără printre cei mai importanți exploratori din acea vreme. După întoarcerea acasă, a lucrat ca funcționar guvernamental și a călătorit în Granada și Niger. Dată fiind setea sa insațiabilă de aventuri și călătorii, nu ar fi exagerat să spunem că Battuta este unul dintre adevărații urmași ai lui Marco Polo.

Interesul pentru Orient inspirat de cartea lui Marco Polo

Respinsă inițial ca o simplă fabulație, „Călătoriile lui Marco Polo" a devenit ulterior recunoscută ca un document extrem de util care a contribuit la dezvoltarea studiilor de geografie şi a deschis drumul către perioada marilor descoperiri. În ce fel a schimbat această carte istoria maritimă a Europei? În prezent, când au trecut secole întregi de la moartea lui Marco Polo, această lucrare reprezintă un document istoric de nepreţuit datorită faptului că descrie cu minuțiozitate lumea aşa cum era în vremea aceea.

Motivele din spatele laudei

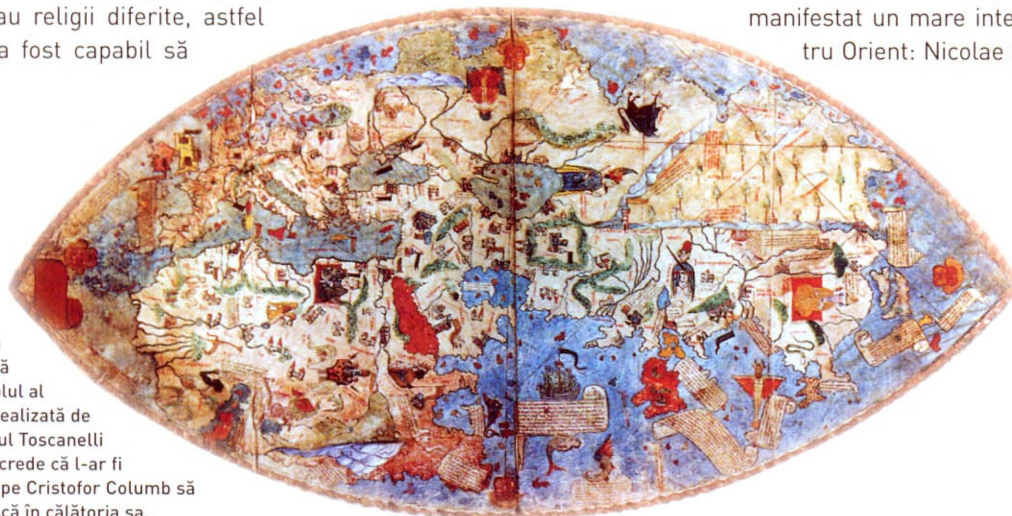
„CĂLĂTORIILE LUI MARCO POLO", cunoscută și sub titlul „Cele mai nobile și faimoase călătorii ale lui Marco Polo" sau „Il Milione", a fost scrisă de romancierul Rusticello. Se spune că există peste o sută de manuscrise care au fost compilate în această carte. După inventarea tiparului în 1450, lucrarea a fost tradusă în multe limbi și a fost citită de foarte multă lume. Am putea spune că a fost un adevărat best-seller al secolului al XV-lea.

În acea vreme, Marco Polo nu era singurul care a călătorit în Orient. Înaintea lui, tatăl său Nicolo și unchiul său Maffeo călătoriseră deja în Imperiul Mongol și se întorseseră la Roma cu o scrisoare adresată papei. De asemenea, Nicolo a fost conducătorul celei de-a doua expediții în Mongolia, la care a luat parte Marco. Deci de ce se vorbește mereu numai de Marco și i se acordă numai lui toate meritele pentru aceste călătorii? Cel mai important motiv este că în cazul său călătoria a fost foarte bine documentată și relatările despre aceasta au fost publicate într-o singură carte. Marco nu a avut prejudecăți față de culturi sau religii diferite, astfel încât a fost capabil să facă observații relativ obiective. Desigur, e posibil să fi povestit în carte unele dintre experiențele anterioare ale tatălui său, însă oferă o relatare completă a călătoriilor sale, lăudându-se pe drept cuvânt cu o memorie uimitoare, descriind cu lux de amănunte nu numai clima și obiceiurile din diversele regiuni vizitate, ci și arhitectura și portul localnicilor, reușind astfel să recreeze atmosfera acelor locuri pentru cititor. De aceea, această operă este într-adevăr unică pentru acele timpuri.

Însă cel care a transcris istorisirile lui Marco și le-a transformat în această minunată carte a fost scriitorul Rusticello. Acesta a ordonat cronologic povestirile și le-a redactat. A folosit limba vorbită pentru a suscita un interes cât mai mare în rândul cititorilor, astfel încât contribuția sa la faima lui Marco Polo este de netăgăduit.

Misiuni creştine în Orient

În mijlocul cruciadelor ce urmăreau recucerirea Ierusalimului, a existat un papă care a manifestat un mare interes pentru Orient: Nicolae al IV-lea.

Hartă maritimă din secolul al XV-lea realizată de geograful Toscanelli care se crede că l-ar fi convins pe Cristofor Columb să pornească în călătoria sa.

În această țară se găsește aur peste tot, așa că toți locuitorii dețin cantități masive de aur

În 1288, acesta a obținut informații de la prințul Arghun despre Ilhanat și Imperiul Mongol și a decis să trimită în acea regiune misionari creștini. Conducătorul acestor misiuni a fost franciscanul Monte Corbino, originar din sudul Italiei.

Cu un an înainte de întoarcerea lui Marco și a familiei sale din călătorie, în 1289, Monte Corbino a pornit spre răsărit, în calitate de emisar special al papei, iar în 1294 a ajuns în Imperiul Mongol și și-a început activitatea. A construit două biserici și a convertit aproximativ 10 000 de oameni, dar a murit înainte de a putea să se întoarcă acasă. Misiunea sa a fost aceeași ca a celor doi preoți dominicani pe care Papa Grigore al X-lea îi trimisese împreună cu Marco Polo. Aceștia însă își abandonaseră misiunea la jumătatea drumului, neapucând să promoveze creștinismul în Orient.

Ulterior, mai mulți călugări au fost trimiși să continue ceea ce începuse Corbino. Din 1316 până în 1353, fenicianul Odrick a mers în Mongolia, după care s-a întors acasă. Apoi, în 1338, Marignioli, din Florența, a pornit spre Mongolia de unde s-a întors în 1353. Ambii au fost trimiși de papă să extindă sfera de influență a creștinismului și sunt considerați a fi, într-un fel, succesori ai lui Marco Polo. Ruta pe care au călătorit călugării a fost aceeași pe care a mers acesta la întoarcerea din Mongolia. Realizările lui Marco Polo au contribuit enorm la succesul misiunilor creștine în Orient.

◂ Cartea lui Marco Polo a stârnit interesul multor navigatori. Unul dintre aceștia, Cristofor Columb, a pornit spre vest pentru a ajunge în Asia pe o nouă rută, însă a descoperit în schimb un nou continent.

▴ Prințul Henric, fiul regelui portughez Juan I. A contribuit considerabil la sporirea puterii Portugaliei creând o școală de navigație și cucerind părți din India.

◂ Exploratorul portughez Vasco de Gama. A navigat spre Calicut, în India, fiind trimis de regele Portugaliei.

Descoperirea unei noi rute

Se spune că unul dintre principalele motive ale succesului călătoriei lui Marco Polo și al celor întreprinse de călugării ce l-au urmat ulterior l-a reprezentat „pacea tătară". După prăbușirea Imperiului Mongol însă pacea tătară și-a pierdut din forță iar drumurile ce făceau legătura între Orient și Occident au devenit din ce în ce mai periculoase. Apoi, în 1453, Constantinopolul a fost cucerit de otomani, ceea ce a marcat căderea Imperiului Bizantin. Otomanii au impus taxe tuturor negustorilor care doreau să treacă prin regiune pentru a ajunge în Orientul Îndepărtat. Mai mult, multe dintre țările musulmane din Asia Centrală se dezmembrau în regiuni mai mici. Rutele comerciale ce legau Asia de Europa au devenit astfel complet impracticabile. Drept urmare, s-a ivit necesitatea găsirii unei rute diferite către Asia pentru a se putea continua comerțul.

La acest moment, povestirile lui Marco Polo începuseră deja să suscite interes în Europa. Multe dintre ele puneau mult la încercare imaginația oamenilor, așa că au fost respinse ca fiind simple fabulații, însă au stârnit interesul de ordin intelectual, științific și aventuros pentru această regiune. Europenii au început apoi să își concentreze eforturile pe găsirea unei rute maritime spre Asia.

Dezvoltarea geografiei şi a tehnologiei de navigație

Când Europa intra în perioada renascentistă în secolul al XIV-lea, busola, inventată în China în secolul al XI-lea, ajunsese deja în Occident, se pare, prin intermediul arabilor. S-au înregistrat îmbunătățiri semnificative în construirea navelor și de asemenea s-a dezvoltat enorm tehnologia de navigație. Începând din orașele Veneția și Genova, Europa a devenit treptat capabilă să întreprindă călătorii în voie pe mările lumii.

De asemenea, studiul geografiei fusese de curând desprins de sub tutela bisericii. În acea vreme, geografia nu era încă un domeniu bine studiat, astfel că era influențată de viziunea pe care o avea biserica despre lume. Se credea, de exemplu, că Europa era un continent cu formă circulară, că în centrul său se afla Ierusalimul și că era înconjurat de oceane. Regiunile nordice și nord-estice erau un fel de rai pe pământ, în timp ce zonele goale din interior reprezentau regatul lui Prestor John și alte țări mici. Conform aceleiași viziuni, continentul ar fi fost împărțit în două, Asia aflându-se în jumătatea superioară, iar Europa și Africa în cea inferioară. Cu toate că Marco Polo și contemporanii săi au făcut multe descoperiri geografice noi care contraziceau Biblia, biserica urma litera cărții sfinte întru totul. Deși „Călătoriile lui Marco Polo" era o carte destul de exactă din punct de vedere geografic, biserica a respins-o ca fiind absurdă.

Ca urmare a cruciadelor, însă, europenii au descoperit tehnici cartografice mai avansate grație arabilor, care i-au învățat să deseneze hărți precise. În 1375, regele francez Carol al V-lea a călătorit în Catalonia, în Spania, unde i-a rugat pe localnici să-i deseneze o hartă exactă a regiunii. Aceștia s-au conformat, întocmind o hartă pe baza cunoștințelor acumulate, nu pe baza ideilor pe care le avea biserica despre geografia zonei. Cam în aceeași perioadă, datorită cărții lui Marco Polo, zone din India și Asia Centrală au fost plasate corect pe hărți.

Progresele înregistrate în cartografie au sporit și

◂ Pictură pliantă reprezentând o corabie portugheză sosind pe țărmul japonez.

▾ Columb a făcut multe însemnări în copia pe care o avea din cartea lui Marco Polo. Povestirile lui Marco Polo i-au intensificat dorința de a călători.

mai mult dorința europenilor de a explora necunoscutul și i-a făcut de asemenea să-și dea seama că relatările lui Marco Polo nu erau, până la urmă, doar basme.

▲ Distrugerile și crimele săvârșite de invadatori sau pirați au devenit destul de obișnuite în perioada marilor descoperiri. Cei care porneau în călătorii spre Africa și Asia nu erau întotdeauna negustori mânați de bune intenții.

Prințul Henric

Portugalia și Spania au fost primele țări care au început să exploreze rutele maritime spre Asia. La acea vreme, una dintre principalele motivații ale acestor expediții periculoase pe mare era legenda lui Prestor John. Cu trecerea timpului, se ajunsese la concluzia că regatul său nu se afla în Asia, ci în Africa. Totuși, legenda a continuat să existe iar căutarea acestui regat legendar a continuat de asemenea. Prințul Henric (numit și „Navigatorul") al Portugaliei a instruit mulți navigatori, iar în 1422 a trimis un mare număr de expediții în Africa. Și el era interesat de legenda lui Prestor John. Pe lângă îndeplinirea obiectivului principal, care era extinderea rutelor comerciale cu diferite țări, navigatorii portughezi au petrecut ceva timp și în căutarea misteriosului regat.

După moartea lui Henric, regele Juan al II-lea i-a dus mai departe spiritul. Desigur, regatul lui Prestor John nu a fost descoperit niciodată, însă în 1473 Lopo Conserves a traversat Ecuatorul, iar în 1488 Bartolomeu Diaz a înconjurat Capul Bunei Speranțe. Iar apoi și-a făcut apariția genovezul Cristofor Columb.

Columb și Marco Polo

Columb a petrecut mult timp studiind „Călătoriile lui Marco Polo". Copia sa după cartea lui Marco Polo se găsește în prezent în orașul Sevilla, în Spania. Judecând după numeroasele însemnări mâzgălite printre rânduri și pe marginea paginilor, este evident că a consultat adeseori această carte când și-a planificat călătoria.

Columb era interesat în special de pasajul în care Polo afirmă că „în țara aceasta se găsește aur peste tot, așa că locuitorii dețin cantități masive de aur", în capitolul despre Cipangu. Se spune de asemenea că, menționând cantitatea uriașă de aur pe care se aștepta să o găsească acolo, Columb a reușit să o convingă pe Prințesa Isabella a Spaniei să îi sponsorizeze călătoria.

În august 1492, crezând că va putea ajunge în India călătorind spre vest, Santa Maria și alte două corăbii au pornit la drum, având peste 90 de membri ai echipajului la bord. Au traversat Oceanul Atlantic și au ajuns în câteva insulițe în prima lor călătorie. Apoi, în următoarele călătorii, au ajuns în diverse locuri din America Centrală și de Sud.

Ulterior, inspirat de succesul lui Columb, Vasco de Gama a călătorit în jurul Capului Bunei Speranțe și a traversat Oceanul Indian. Descoperise o nouă rută, permițând astfel Portugaliei să-și sporească simțitor volumul schimburilor comerciale cu țările asiatice. Apoi, în 1519, Ferdinand Magellan a părăsit Portugalia cu scopul de a fi primul om care să călătorească în jurul lumii. Chiar și în secolul al XIX-lea, unii exploratori au consultat cartea lui Marco Polo când au călătorit în Asia Centrală.

Cartea lui Marco Polo este foarte amănunțită și plină de originalitate. De aceea a inspirat atâția exploratori și aventurieri din generațiile următoare să își îndeplinească visele și, în același timp, să extindă căile de comunicare între țările din lumea întreagă. Cu siguranță, omenirea va mai vorbi încă multă vreme de acum înainte despre realizările remarcabile ale lui Marco Polo.

Veneția, orașul de origine al negustorilor care au inaugurat perioada marilor descoperiri. În prezent, mulți turiști se plimbă cu gondola așa cum făceau cetățenii acestui oraș în urmă cu sute de ani.

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

MARCO POLO

ISSN 1791-0765
9 771791 076000 17

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

18

NAPOLEON

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Napoleon Bonaparte

Numărul 18

Pentru orice informație sau lămurire,
contactati-ne la telefonul: **(021) 40.10.888** sau trimiteți un e-mail la info@deagostini.ro
Servicii pentru clienți: de luni până vineri, între orele 10:00 - 15:00
Pentru o mai bună deservire solicitati întotdeauna publicația de la același punct de vânzare
și informați vânzătorul asupra intenției de a cumpăra și aparițiile următoare.
Pentru orice informație, lămurire, înlocuire de exemplare sau comenzi
de numere anterioare, sunați-ne la tel. **(021) 40 10 888**
Pentru informații și comenzi de numere anterioare, cititorii din Republica Moldova
pot suna la **(022) 21.07.98** - Paramedia, Chișinău.

Vizitați site-ul nostru la adresa

www.deagostini.ro

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL
EDITOR: Petros Kapnistos
MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou
MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas
ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena
MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos
PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa
COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou
MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza
MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis
COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

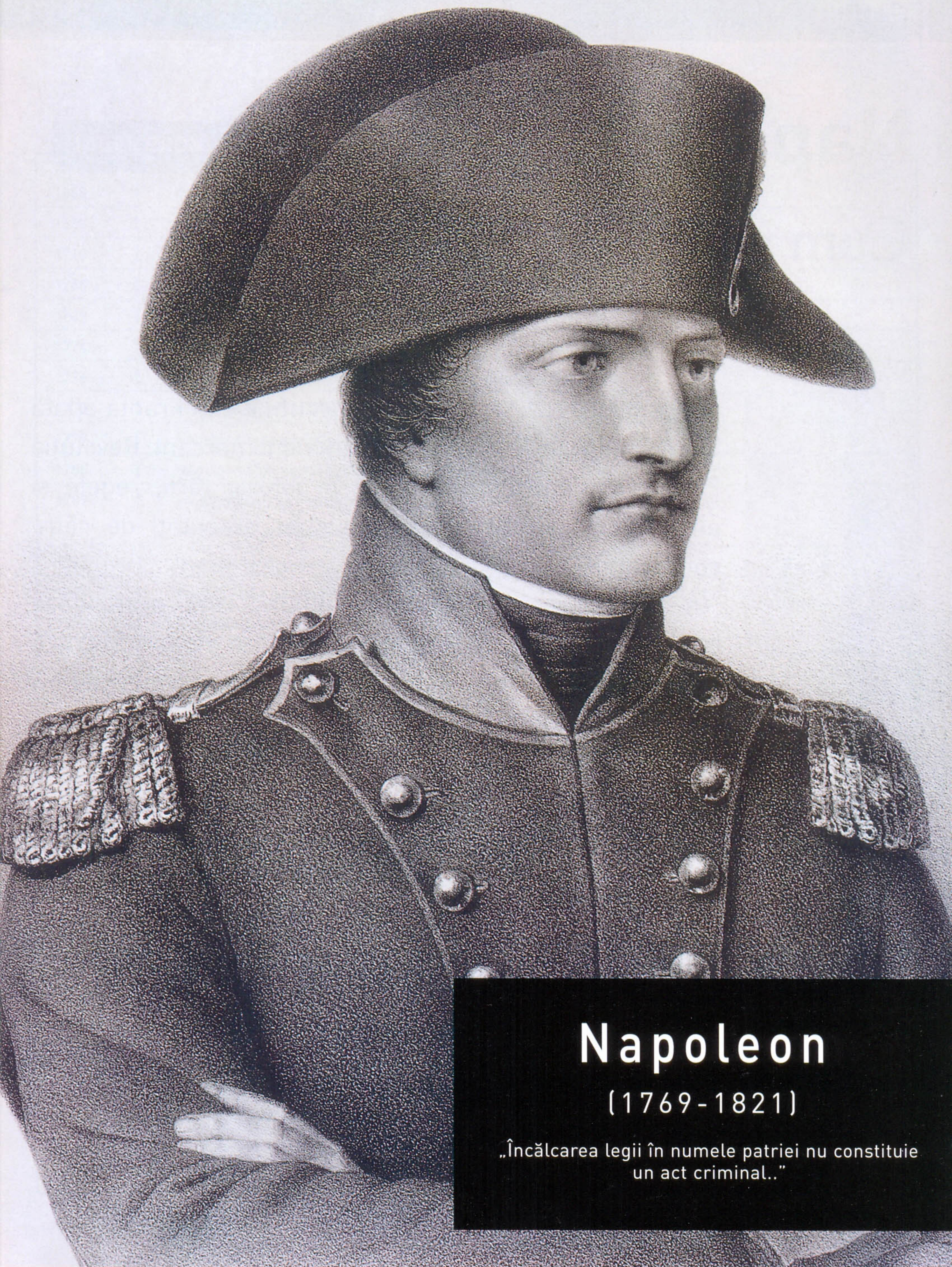
ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL
DTP: RAY
TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.
DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L
Country Manager: Mariana Mihălțan
Marketing Manager: Adina Bojică
Redactor: Gabriela Muntean
Distribution Manager: Dan Iordache
ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5,
sector 5, București, România
Telefon: (+40) 21 318 7398
DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor
Prețul primului număr: 2,99 LEI / 14,50 MDL
Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere:
5,99 LEI / 29,99 MDL

Napoleon
(1769-1821)
„Încălcarea legii în numele patriei nu constituie un act criminal.."

Napoleon

Cum a trăit Napoleon?

PROLOG

LA SFÂRŞITUL SECOLULUI AL XVIII-LEA, în Franța aflată în plină glorie, are loc un eveniment marcant: Revoluția Franceză. Pentru prima oară în istoria țării, regele și alți membri ai familiei regale sunt executați de către comunarzi.

În timpul acestei perioade tulburi, care marchează trecerea Franței de la Evul Mediu la epoca modernă, există un om în care poporul a avut încredere că va conduce țara într-o direcție potrivită: Napoleon Bonaparte.

Este probabil ironic că cel care avea să devină mai târziu împăratul Franței părea să nutrească în copilărie și adolescență sentimente de dispreț față de această țară.

În timpul guvernării sale, a introdus Codul Civil care are la bază valorile fundamentale ale societății moderne, libertatea și egalitatea și de asemenea a cucerit numeroase teritorii din Europa, anexându-le imperiului.

Să vedem așadar cum a trăit, de fapt, Napoleon.

TABEL CRONOLOGIC

1688	Revoluția Glorioasă din Anglia
1689	Țarul Petru I urcă pe tronul Rusiei
1710	Începe construcția Palatului de la Versailles
1768	Corsica devine teritoriu francez
1769	Se naște Napoleon Bonaparte în Corsica
1774	Ludovic XVI este încoronat
1776	Declarația de Independență a Statelor Unite ale Americii
1778	Franța participă la Revoluția Americană
1779	Napoleon este admis la Academia Militară din Briennes
1785	Napoleon este numit sublocotenent de artilerie
1789	Începe Revoluția Franceză Washington devine primul președinte al Statelor Unite ale Americii
1792	Întemeierea Republicii Franceze
1793	Execuția lui Ludovic XVI.
1795	Reprimarea mișcării regaliste
1796	Este numit general și comandant de armată în Italia. Se căsătoreste cu Joséphine de Beauharnais.
1798	Expediția în Egipt.
1799	Lovitura de Stat din 18 Brumar
1800	A doua expediție în Italia.
1802	Bonaparte este numit Prim Consul pe viață.
1804	Napoleon Bonaparte este încoronat Împăratul Franței. Redactarea Codului Civil.
1805	Victoria de la Austerlitz.
1806	Căderea Sfântului Imperiu al Romei
1808	Începutul războiului cu Spania
1810	Căsătoria cu Marie Louise, a doua soție
1812	Înfrângerea din Rusia
1813	Înfrângerea de la Leipzig
1814	Înlăturarea de la tron
1815	Reîntoarcerea la tron. Al doilea exil.
1821	Moartea lui Napoleon la Sfânta Elena.
1839	Primul Război al opiului între Anglia și China
1852	Urcă pe tron Napoleon al III-lea
1861	Începe Războiul Civil din Statele Unite ale Americii

Eroul Revoluției visa la un imperiu perfect

Corsica, o mică insulă din Marea Mediterană. Faptul ca s-a născut aici într-o familie de nobili are un impact profund asupra viitorului său. În ciuda sentimentelor de antipatie față de Franța, căreia îi aparținea Corsica, Napoleon avea să devină mai târziu Împăratul Franței. Personalitatea sa complexă și captivantă va genera o perioadă tumultuoasă în întreaga Europă.

Pictură rară a lui Napoleon din perioada copilăriei. Și-a iubit țara natală, Corsica, deși familia sa nu provenea de acolo, ci era originară din insula Sardinia, de unde a imigrat spre Corsica în sec. al XVI-lea.

Nașterea lui Napoleon în Corsica

Poporul corsican

ACEASTA ESTE POVESTEA UNUI BĂRBAT, care și-a petrecut cea mai mare parte din viață pe câmpul de luptă și care a căpătat în timp o aură de erou. Când s-a născut Napoleon, atât mama sa, Maria Letizia Ramolino, cât și tatăl său, Charles, erau implicați în Mișcarea de Independență din Corsica. Napoleon s-a născut exact în ziua în care Corsica a pierdut, fiind proclamată oficial drept teritoriu francez. Încă înainte de a veni pe lume, se pare că lui Napoleon i-a fost scris să devină soldat.

Corsica este o insulă în Marea Mediterană, fiind prea mare pentru a fi o simplă insulă și suficient de mare pentru a deveni o țară independentă, în contextul potrivit. Spre ghinionul său, Corsica ocupă însă o poziție mult prea avantajoasă în cadrul Mediteranei, astfel că, din timpuri străvechi, insula s-a găsit sub controlul altor state mai puternice. Înainte de a deveni provincie franceză, Corsica a aparținut Regatului Genovez.

În ciuda anilor grei de ocupație, corsicanii au o fire aprigă și nu s-au lăsat niciodată dominați de cuceritori. La fel s-a întâmplat și atunci când Franța a ocupat Corsica, astfel că aceasta a rămas una dintre provinciile cele mai sărace din Franța.

Pascal Paoli a luptat pentru independența Corsicii înainte de invazia Franței. A avut o viață scurtă, însă a reușit să instaureze un guvern independent, pentru o perioadă de timp. Astăzi, el este mai iubit pe insulă decât Napoleon.

Membrii familiei Bonaparte. Napoleon este înfățișat în mijlocul rândului de sus. Familia sa numeroasă amintește de imensitatea imperiului pe care acesta l-a condus.

◂ Mama lui Napoleon, Maria, s-a născut într-o familie nobilă corsicană. S-a căsătorit cu Charles la vârsta de 14 ani, dând naştere la 12 copii, dintre care 8 au supravieţuit.

▸ Tatăl lui Napoleon a studiat dreptul în Italia şi s-a întors în Corsica pentru a practica avocatura. Iniţial a fost un militant activ al Mişcării de Independenţă corsicane, dar ulterior a susţinut Franţa, devenind nobil francez. A murit de cancer când Napoleon avea 16 ani, fără a putea astfel să fie martorul realizărilor ulterioare ale fiului său.

Eroul Paoli

În copilărie, Napoleon percepea sărăcia Corsicii ca pe o insultă la adresa poporului său. În acea perioadă, unul dintre eroii săi era Pascal Paoli, conducătorul Mişcării de Independenţă din Corsica. Paoli îşi dorea ca economia insulei să prospere, spera să introducă cartoful şi alte culturi noi şi încuraja în acelaşi timp dezvoltarea industriei miniere şi drumurilor cu macadam. Eroul Corsicii nu a fost un simplu soldat, ci a încercat să dezvolte regiunea din toate punctele de vedere.

Totuşi, atunci când a ajuns să ameninţe Franţa cu acte de violenţă, în situaţia în care independenţa absolută a insulei nu era acordată, acesta a fost acuzat de crimă şi exilat în Anglia. Tatăl lui Napoleon, Charles, era unul dintre foştii locotenenţi ai lui Paoli, însă după acest incident a schimbat fronturile, devenind susţinător al Franţei. Din acest motiv, şi-a pierdut simpatia propriului popor, însă a primit numeroase titluri din partea Franţei şi, după cum îşi amintea Napoleon, tatăl său era o personalitate influentă în Corsica. Cu toate acestea, Napoleon l-a admirat mult mai mult pe Paoli, eroul exilat în Anglia, decât pe propriul său tată, pe care îl considera un trădător şi un snob.

Şi-a iubit mama mai mult decât tatăl. Se spune despre Maria Bonaparte că avea „o minte de bărbat într-un corp de femeie", considerând onoarea drept cea mai înaltă virtute. Ea l-a îndemnat pe Napoleon, încă de la o vârstă fragedă, să devină încrezător în forţele sale, convingându-l să îşi asume rolul de cap al familiei, el fiind cel mai mare dintre fraţi. În acea vreme, micul Napoleon îşi dorea sa devină o persoană la fel de puternică şi de responsabilă ca mama sa.

În cele din urmă, la fel ca eroul său Paoli, Napoleon părăseşte multiubita Corsică. Preocupaţi de viitorul fiului lor, părinţii decid să-l înscrie la o academie militară în Franţa. Aşa că, la vârsta de 10 ani face primii paşi spre putere, aşa cum îşi dorise mama sa.

▴ Locul de naştere al lui Napoleon, în Corsica. Mai târziu, când se întorcea din Egipt fugind din calea trupelor britanice, s-a oprit în Corsica şi şi-a vizitat casa natală, care era părăsită şi considerată bântuită. A petrecut o noapte acolo.

DIN CULISE

CORSICA – O ISTORIE ÎNSÂNGERATĂ

Istoria Corsicii este practic o lungă serie de invazii. Această insulă mediteraneană a început să fie locuită în secolul al VII-lea d.Hr. Localnicii reprezintă combinaţia dintre o populaţie de culoare din nordul Africii şi europeni cu rădăcini celtice. Insula a fost întâi cucerită de greci, fiind apoi colonizată de romani, cartaginezi, musulmani şi mulţi alţii, trecându-se cu repeziciune de la o stăpânire la alta. Singurul element statornic din istoria sa este faptul că s-a aflat mereu sub stăpânire străină.

Dorinţa de independenţă se naşte în secolul al XVIII-lea, când Corsica se afla sub ocupaţie genoveză. În anul 1729 începe Războiul de Independenţă, care durează 40 de ani şi, datorită lui Pascal Paoli, corsicanii îşi recapătă simţul identităţii, reuşind chiar să instaureze un guvern independent timp de 14 ani. Interpretându-l drept un semn de slăbiciune din partea genovezilor, Franţa invadează Corsica. Urmează apoi Revoluţia Franceză şi Epoca napoleoniană, iar Corsica devine unul dintre „departamentele" sau teritoriile franceze, păstrându-şi acest statut până în prezent.

În 1970 îşi începe activitatea mişcarea de gherilă, care revendică independenţa politică a Corsicii. Totuşi, sângele corsican nu a fost întotdeauna vărsat în numele independenţei. Războaiele dintre mafia corsicană şi cea din Sardinia au făcut de asemenea numeroase victime.

▴ Mulţi corsicani au trăsături nord-africane.

▲ Bătaie cu zăpadă la academia militară. Elevii se jucau de-a conducătorii, încercând să-și poarte echipa spre victorie. Se spune că, încă de pe atunci, Napoleon dădea dovadă de calități de conducător. Personajul cu brațele încrucișate din centrul imaginii este Napoleon.

Ura față de Franța

Discriminare şi singurătate

NAPOLEON a urmat cursurile academiei militare din Brienne, în nordul Franței. Aici, numeroși fii de nobili francezi se pregăteau să devină ofițeri de elită. Cu toate că Napoleon era un admirator înfocat al lui Paoli, el nu își dorea o carieră militară. Nu era un copil foarte activ, ci prefera să stea în casă și să citească. Această înclinație s-a accentuat în timp ce frecventa academia. Era deseori batjocorit din cauza originii sale corsicane. I se dădeau diverse porecle care înlocuiau numele său nefranțuzesc, inclusiv una care însemna „Pai în Nas".

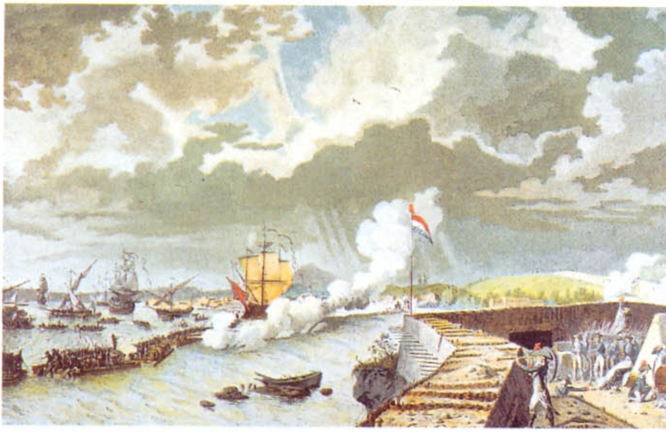
Die Leiden
des
jungen Werthers.
Erster Theil.

Leipzig,
1774.

◂ „Suferințele tânărului Werther", cartea pe care Napoleon a citit-o de șapte ori.

În această casă s-a născut Napoleon.

▲ În 1793, în timpul Revoluției Franceze, forțele antirevoluționare s-au aliat cu englezii asediind portul Toulon, din sudul Franței. Pe vremea aceea, fiind locotenent de artilerie, Napoleon a reușit cu succes să reprime armata invadatoare, făcându-se remarcat pentru prima dată de către superiorii săi și de către oamenii politici. Acesta a constituit începutul succesului său în armata franceză.

„Într-o zi, mă voi răzbuna pe voi, francezilor!"

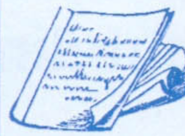
Începând să gândească astfel, Napoleon devenea din ce în ce mai izolat. Nu se juca niciodată cu colegii de clasă, iar în timpul pauzelor, mergea la bibliotecă, unde citea cărți despre marii eroi. Îl admira în mod special pe Alexandru cel Mare, cel care transformase Macedonia într-un vast imperiu. Începuse să viseze la momentul în care el însuși avea să devină un erou, eliberând Corsica de sub dominația franceză.

La 15 ani s-a mutat la Institutul Militar Regal din Paris, unde era constant batjocorit de colegi, ceea ce l-a făcut să-și îndrăgească și mai mult Corsica natală și să deteste și mai mult Franța. Urmează, de asemenea și un curs de elită în cadrul institutului, pentru a deveni ofițer militar francez. Absolvenții acestei școli aveau garantate poziții înalte în armata franceză. După absolvire, Napoleon a devenit locotenent de artilerie, fiind trimis în sud-estul Franței, la Valence. Aici își începe practic cariera în armata franceză.

Viață dublă

În acea perioadă, Napoleon ducea o bizară viață dublă. În timpul vacanțelor de vară se întorcea în Corsica, alăturându-se mișcărilor de independență din Bastia și Ajaccio, luptând împotriva francezilor. Pe drum înspre Corsica, se spune că își schimba uniforma militară franceză cu cea corsicană. Făcea acest lucru într-un mod foarte ceremonios. Prima lui experiență în luptă a fost ca soldat corsican.

În timp ce Napoleon își trăia viața dublă, Paoli se reîntorsese în Corsica. Napoleon a primit permisiunea să își vadă eroul din copilărie. S-a dus la întâlnire plin de entuziasm cu privire la viitorul Corsicii, însă, din anumite motive, eroul s-a dovedit destul de refractar.

Versiune diferită

INVENȚII ÎN URMA RĂZBOIULUI

Imperiul francez nu a fost singura creație a lui Napoleon. Acesta a contribuit și la inventarea conservelor alimentare. Singura modalitate de a conserva hrana pe vremea aceea era prin sărare și de aceea mulți soldați sufereau din cauza carențelor nutritive. Din acest motiv ei nu puteau să lupte așa cum ar fi trebuit. Napoleon a cerut oamenilor să vină cu o soluție pentru rezolvarea problemei. Brutarul Nicholas Appert a găsit un răspuns: conservele. Ideea era ca alimentele să fie ambalate în borcane și reîncălzite atunci când era necesar. La șase ani de la această invenție, oamenii au început să conserve alimentele în recipiente vidate, foarte asemănătoare celor folosite astăzi. Echipată cu alimente care rezistau mai mult timp fără să se strice, armata lui Napoleon putea parcurge distanțe mai mari, cu o stare de sănătate superioară.

Invenția creionului se datorează de asemenea lui Napoleon. El a cerut omului de știință Nicholas Conte să inventeze un instrument care să-i permită să scrie în timp ce se afla pe câmpul de luptă. Înainte se utiliza cărbunele, dar acesta se rupea cu ușurință și murdărea mâinile. Conte a decis să înconjoare cărbunele cu lemn, conferindu-i stabilitate. La fel se confecționează creioanele și în prezent. Foarte încântat, Napoleon a comandat producția în masă a creioanelor, oferindu-le tuturor soldaților. Numele lui Conte este și în prezent cunoscut drept o renumită marcă de creioane.

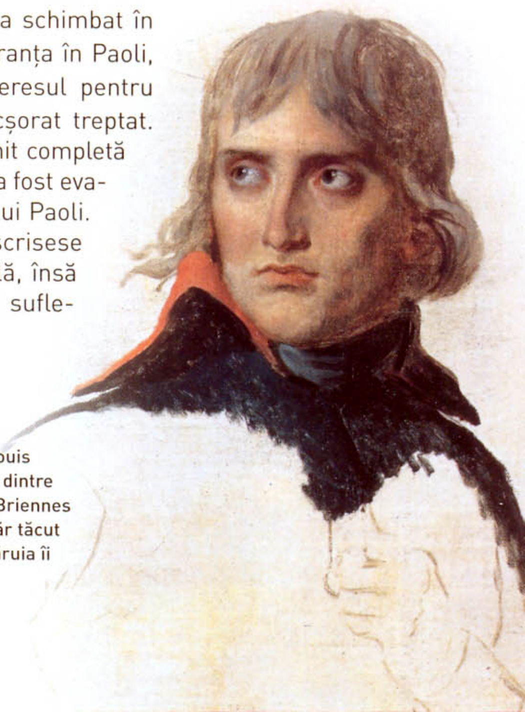
▲ Înainte de inventarea conservelor, soldații sufereau de malnutriție.

Spre deosebire de Napoleon, care credea într-o independență a Corsicii chiar și alături de Franța, pentru Paoli singura variantă posibilă era independența absolută. Cel care stătea în fața lui Napoleon nu era eroul său, ci doar un politician bătrân care încerca să-și mențină poziția de conducător al armatei corsicane. Nici Paoli nu a avut o impresie prea bună despre Napoleon. Nu avea o impresie bună despre familia Bonaparte în general, considerându-l pe Charles un trădător.

▲ Institutul Militar Regal din Paris, unde Napoleon a studiat, a fost transformat în muzeu.

În urma acestei întâlniri, ceva s-a schimbat în tânărul Napoleon. Și-a pierdut speranța în Paoli, dragostea față de Corsica, iar interesul pentru mișcarea de independență s-a micșorat treptat. Transformarea sa interioară a devenit completă la vârsta de 24 de ani, când familia i-a fost evacuată din Corsica, de către adepții lui Paoli. Iubise Corsica din toată inima și scrisese chiar un eseu despre această insulă, însă acest incident i-a provocat o rană sufletească ireparabilă.

▸ Schița neterminată al lui Jacques-Louis David, înfățișându-l pe Napoleon. Unul dintre profesorii de la academia militară din Briennes îl descria pe Napoleon ca fiind „un tânăr tăcut și nefericit, dar un student vorbăreț, căruia îi plăcea să participe la dezbateri".

Eroul poporului născut din frământările vremii

Un nou țel

În timp ce Napoleon trăia o viață dublă, ca soldat francez și corsican, în Franța avea loc un eveniment important. În iulie 1789, poporul francez s-a răsculat împotriva regelui din familia Bourbon, înarmându-se și asediind închisoarea Bastilia.

Această răzvrătire împotriva autorităților s-a extins în întreaga țară. Regele Ludovic al XVI-lea devenise prea atașat sistemului feudal, care dăinuia de prea mult timp, iar el și Maria Antoaneta trăiau o viață excesiv de luxoasă, îndepărtându-se complet de oamenii de rând. După cucerirea Bastiliei, se spune că generalul regelui, aflând că el și trupele sale aveau să fie masacrate, a răspuns calm și nonșalant: „Violență, deci?" Nu și-ar fi imaginat că în mai puțin de patru ani avea să fie condamnat la moarte.

Când Napoleon a auzit că Ludovic al XVI-lea fusese decapitat, a râs, gândind: „Ce idiot..." Deși Napoleon era el însuși implicat în reprimarea revoluției, s-a răzgândit repede în privința situației politice și s-a decis să sprijine revoluția. Unul dintre motive a fost situația din Corsica. După evacuarea familiei sale de pe insulă, renunțase la scopul său de a obține independența Corsicii, pornind în căutarea unui nou țel în viață. Într-un final, organizatorii revoluției au fost cei care i-au dat răspunsul.

Pictură de Delacroix „Libertatea conducând poporul". Acest tablou a devenit simbolul Revoluției Franceze.

Revoluția s-a răspândit în întreaga Europă, oamenii nemaiputând să suporte vechile forme de guvernare feudală și dorind ceva nou. Acesta a devenit noul scop al lui Napoleon: să instaurareze republica, în locul monarhiei. Astfel, a uitat complet de Corsica și s-a alăturat mișcării revoluționare, încercând să devină la fel de francez ca și cei născuți în Franța.

Conducătorul Adunării Naționale, Maximilien Robespierre, era cunoscut pentru politica sa de teroare. Fratele mai mic al acestuia, Augustin, era înrolat în armată, iar Napoleon însuși a devenit un alt susținător loial al lui Maximilien. Robespierre a observat calitățile deosebite ale lui Napoleon, și le-a exploatat pentru a-i reprima pe contrarevoluționarii ce încercau să reinstaureze monarhia. Ca urmare, cariera militară a lui Napoleon a avansat rapid.

Sfârşitul Revoluţiei

Revoluția a reușit să răstoarne monarhia franceză, generând mișcări similare în țările vecine însă, după spusele multor intelectuali ai vremii, ceea ce a urmat nu a coincis cu ceea ce își propuseseră forțele revoluționare. Franța a rămas fără conducători puternici, așa că Anglia și alte puteri ale lumii au căutat să profite de situație.

Acestea au încercat să împartă Franța în două, cum s-a întâmplat în cazul Poloniei, însă francezii au mobilizat toți soldații disponibili, în încercarea de a atenua criza. Aceasta a fost perioada în care Napoleon s-a făcut remarcat.

În 1793, Napoleon a fost implicat în acțiunea de respingere a forțelor britanice care invadaseră portul Toulon.

▲ Pictură reprezentând Lovitura de Stat din 18 Brumar. Membrii Adunării s-au năpustit rapid asupra lui Napoleon (centru) atunci când acesta a intrat în sală.

▼ Regina Maria Antoaneta s-a căsătorit cu Ludovic al XVI-lea din motive politice. A fost foarte nefericită în căsnicie, cheltuind excesiv și dobândindu-și porecla „Madame Deficit". Stilul său excentric de viață a determinat nemulțumirea oamenilor.

DIN CULISE

GHILOTINA CARE A PUS CAPĂT MONARHIEI FRANCEZE

Revoluția Franceza l-a determinat pe Napoleon să acționeze așa cum a făcut-o. Se spune că unul dintre motivele revoluției a fost dezgustul poporului față de stilul de viață luxos al regelui și al soției sale, Maria Antoaneta, însă nemulțumirea poporului era mult mai veche. Ca urmare a sistemului feudal care plasa regele în fruntea statului și impunea impozite enorme oamenilor de rând, foametea s-a răspândit în aproape toată Franța. Oamenii de rând trăiau de pe o zi pe alta, însă nobilimea și familia regală, care se înfruptau din mâncăruri alese , nu puteau înțelege greutățile acestora.

La 14 iulie 1789, nemulțumirea publică a culminat prin cucerirea Bastiliei. Totuși, oamenii nu s-au oprit aici. Regimul de teroare instaurat de Maximilien Robespierre a ordonat executarea cuplului regal. Tocmai fusese inventată o nouă mașină de ucis – ghilotina, considerată în acele vremuri foarte eficientă, întrucât se obțineau execuții impecabile. Mulți au fost executați cu ghilotina și, ca o ironie a sorții, unul dintre aceștia a fost chiar Robespierre.

▲ Bastilia a fost construită ca fortăreață în secolul al XIV-lea

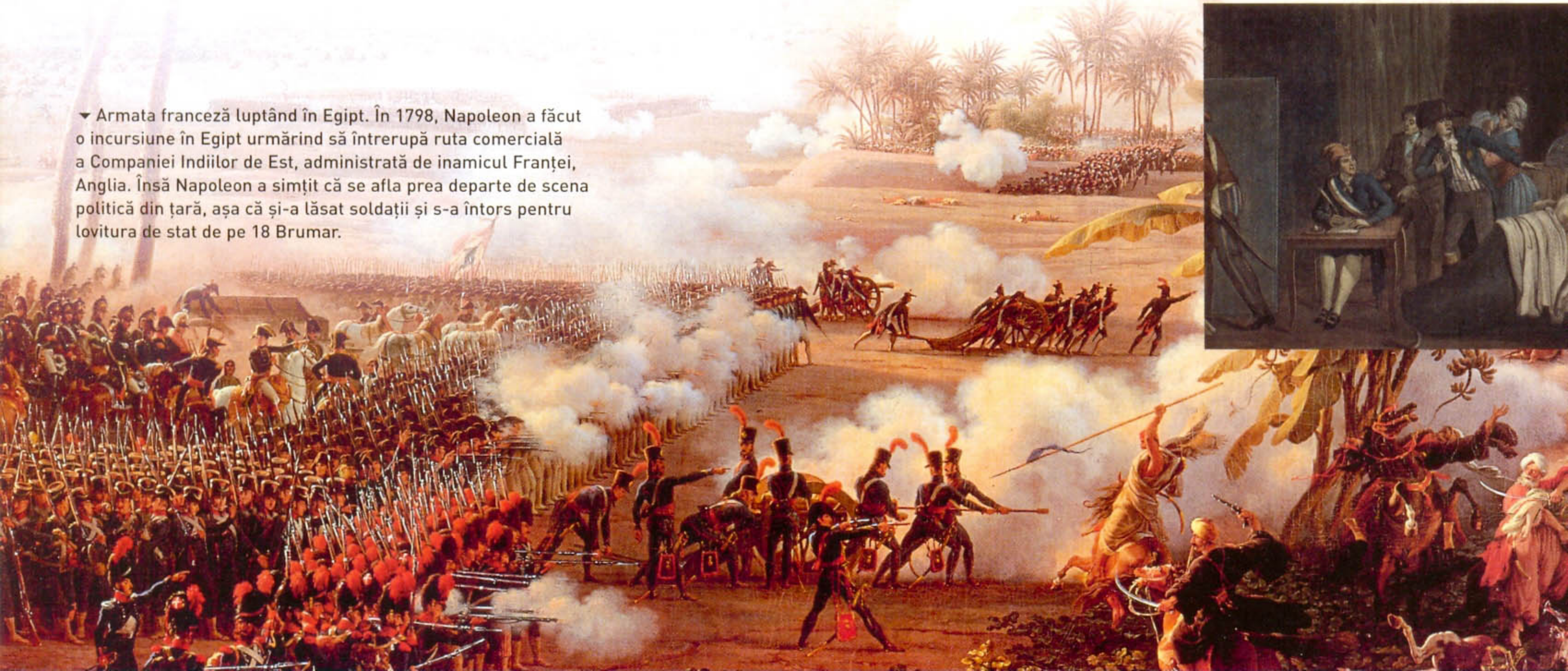
▲ Ghilotina este una dintre invențiile care se datorează Revoluției Franceze. Era un instrument de execuție eficient, utilizat în execuțiile publice.

În 1794, a fost considerat ca făcând parte din reacțiunea termidoriană, care se opunea arestării lui Robespierre. A scăpat rapid de această etichetă, iar ceva mai târziu, în 1795 a fost numit de Barras să conducă represiunea împotriva contrarevoluționarilor. Ulterior, în loc să respingă atacurile statelor invadatoare, Napoleon și-a condus armata în expediții în țări străine, dobândind victorie după victorie, reușind fie să supună, fie să încheie alianțe cu aceste state. Poporul francez avea mai multă încredere în Napoleon, invincibilul conducător militar, decât în politicienii care începuseră mișcarea revoluționară.

Apoi, pe 9 noiembrie 1799 (18 Brumar), pentru a proteja consiliul de iacobini, Napoleon s-a autointitulat Prim Consul. În ziua următoare, consiliul a primit ordin să revizuiască Constituția, pentru a-i acorda lui Napoleon și mai multă putere, idee dezaprobată de numeroși membri. Dezbaterile asupra revizuirii au durat mult, dar în final Napoleon a reușit să convingă consiliul celor 500 să ajungă la concluzia dorită de el. Când a pășit în încăpere, a fost întâmpinat cu strigăte de către opozanții săi: „Dictatorule!" Fratele său, Lucien, permisese prezența membrilor armatei, iar aceștia au făcut uz de forță pentru a-i reduce la tăcere pe opozanții lui Napoleon. Astfel, a luat naștere regimul său, Napoleon autointitulându-se cel mai puternic om din Franța. Acest eveniment este cunoscut drept Lovitura de Stat din 18 Brumar. Pe 15 decembrie a fost proclamată Constituția. În acea zi Napoleon declara: „Drag popor, principiile care au stat la baza revoluției au fost adoptate. Revoluția a luat sfârșit."

▼ Revoluționarul Murat (în centru) a fost executat de către dușmanii săi. Revoluția franceză s-a întins de-a lungul a 10 ani de intrigi constante și operațiuni secrete.

▼ Armata franceză luptând în Egipt. În 1798, Napoleon a făcut o incursiune în Egipt urmărind să întrerupă ruta comercială a Companiei Indiilor de Est, administrată de inamicul Franței, Anglia. Însă Napoleon a simțit că se afla prea departe de scena politică din țară, așa că și-a lăsat soldații și s-a întors pentru lovitura de stat de pe 18 Brumar.

Cei de la putere adoră războiul

Generalul invincibil este din nou triumfător.

NAPOLEON a fost un ofițer deosebit de talentat, care a avut forța de a se autointitula Prim Consul. Inițial, curajul său a fost inițial remarcat în timpul luptei de la Toulon, când Napoleon era încă foarte tânăr. Nu mult după aceea, conducea întreaga armată împotriva unor inamici redutabili. Acesta a fost modul lui Napoleon de a răspunde așteptărilor mamei sale, care își dorea foarte mult ca fiul ei să devină un om influent.

Ca general, nu îi plăcea să urmărească lupta de pe vârful unui deal. Își dorea, de asemenea să își demonstreze forța în luptă. Și-a perfecționat aptitudinile de luptător, și-a dezvoltat mobilitatea, s-a pregătit pentru a muri, trei dintre lucrurile cerute unui soldat care pleacă la război.

A câștigat numeroase bătălii. La un moment dat, chiar și-a lasat soldații în urmă, pentru a se întoarce la Paris să organizeze lovitura de stat și să se întituleze Prim Consul. Nu-i plăcea să se angajeze în dispute cu politicienii din Paris. Chiar și în calitate de conducător al țării, a continuat să fie mai degrabă un conducător militar decât un politician și a împins tot mai departe hotarele țării, cucerind teritoriu după teritoriu. Strategiile lui de luptă au devenit din ce în ce mai eficiente, câștigându-i renumele de rege al războaielor. Avea obiceiul ca, după fiecare victorie obținută, să se întoarcă triumfător în Paris și să conducă o paradă prin oraș. Își dorea să impresioneze prin eroismul său, pentru a putea fi încoronat împărat.

CĂLĂTORII ÎN TIMP

O VIAȚĂ DE RĂZBOI TRĂITĂ DIN BĂTĂLIE ÎN BĂTĂLIE

Istoria luptelor lui Napoleon a început când acesta avea 23 de ani. Prima bătălie în care s-a remarcat a avut loc în 1793, când englezii au invadat Toulonul. Contrarevoluționarii s-au aliat cu Anglia și cu alte state și au încercat să invadeze orașul-port din sudul Franței. Datorită lui Napoleon, pe atunci simplu locotenent de artilerie, Franța a reușit în mod miraculos să respingă atacul invadatorilor. Ca urmare, a fost promovat căpitan de divizie, apoi conducător al forțelor armate în prima expediție în Italia. Un an mai târziu, în 1789, a avut o confruntare armată foarte dură cu comandantul britanic, Horatio Nelson, în Egipt.

În 1800, în timpul celei de-a doua expediții în Italia, a hotărât să treacă Alpii înzăpeziți pentru a lua prin surprindere armata austriacă. Această victorie i-a consolidat poziția în cadrul armatei. După ceremonia de încoronare, l-a întâlnit din nou pe Nelson în bătălia navală de la Trafalgar, unde a fost înfrânt, câștigând însă bătălia pe uscat împotriva englezilor și apoi pe cea de la Austerlitz și atingând astfel culmea succesului militar.

După înfrângerea din Rusia în 1812, Napoleon a decăzut rapid de la putere. A fost nevoit să se retragă în timp ce lupta împotriva rușilor și, curând după aceea, să renunțe la titlu, fiind trimis în exil pe insula Elba. I s-a oferit ocazia să revină în 1815, când a condus armata împotriva englezilor la Waterloo. Însă armata franceză a pierdut această bătălie, iar ulterior Napoleon nu a mai avut ocazia de a-și conduce trupele.

9-19 dec. 1793	Bătălia de la Toulon
2 aprilie 1796-17 octombrie 1797	Prima expediție în Italia
19 mai 1798-23 August 1799	Expediția în Egipt
20 mai 1800-20 iulie 1800	A doua expediție în Italia
21 Octombrie 1805	Bătălia de la Trafalgar
2 decembrie 1805	Bătălia de la Austerlitz
5 iulie 1809	Bătălia de la Wagram
24 iunie 1812-Decembrie 18, 1812	Invazia din Rusia
2 decembrie 1813-Martie 31, 1814	Luptele din Franța
8 iunie 1815	Bătălia de la Waterloo

▼ Napoleon în bătălia de la Wagram din 1809

▲ Castelul Malmaison, care se află încă la periferia Parisului. Josephine locuia uneori acolo, iar Napoleon îl considera un loc foarte liniștit.

▸ Josephine Beauharnais era una dintre amantele lui Barras. Napoleon nu părea genul ei, totuși, acesta a fost cucerit de farmecul ei. A cerut-o în căsătorie de mai multe ori și, în cele din urmă, ea a acceptat.

◂ Arcul de Triumf din „Place de l'etoile", terminat în 1836 (cunoscut azi drept Charles de Gaulle Etoile). A fost ridicat în onoarea numeroaselor bătălii purtate de Napoleon.

Dragostea pentru soția sa

Cu trei ani înainte de terminarea revoluției prin lovitura de stat a lui Napoleon, acesta s-a căsătorit cu Josephine de Beauharnais. Aceasta era cu șase ani mai în vârstă și a obținut o mare influență prin căsătoria cu invincibilul împărat. Napoleon plecase de acasă la o vârstă foarte fragedă, pentru a merge la academia militară, apoi și-a petrecut timpul mai mult prin războaie, așa că nu avusese niciodată cu adevărat ocazia de a fi iubit și răsfățat de mama sa. Probabil din această cauză, copilăria lui nu a fost una fericită. Avea să scape de tensiunea acumulată pe câmpul de luptă discutând și destăinuindu-se soției sale.

„A fost o zi lungă de luptă, mi-aș dori să mă pot întoarce la tine, încântătoarea mea soție și să îți spun că sunt nemulțumit. Tocmai am citit o scrisoare foarte seacă de la un prieten. Îți trimit împreună cu această scrisoare un sărut, undeva adânc, undeva jos... "

Biblioteca de amintiri

ȘAMPANIE ȘI SUPERSTIȚIE

Napoleon a împrumutat numele său unui coniac de cea mai bună calitate și, într-adevăr, putem spune că îi plăcea foarte mult alcoolul. În afară de coniac, aprecia în mod deosebit șampania. Există consemnări, conform cărora Napoleon ar fi făcut chiar baie în șampanie. De asemenea, înainte de a merge la război, obișnuia să îl viziteze pe Jean Remi Moet, care deținea o podgorie în regiunea Champagne. Aici, avea obiceiul de a bea un pahar pentru noroc, fiind un om superstițios. Această podgorie pe care Napoleon o vizita este renumită pentru vinul „Dom Perignon".

O singură dată, Napoleon și-a neglijat acest obicei și asta a fost înainte de bătălia de la Waterloo, din 18 iunie 1815. Ca urmare a înfrângerii în această bătălie importantă împotriva englezilor, Napoleon a fost din nou exilat, de această dată pe mica insulă Sfânta Elena. Cine știe, poate că dacă ar fi vizitat acea cramă cu o seară înainte, istoria ar fi fost complet schimbată...

▸ Șampania pe care Napoleon obișnuia să o bea: „Moet et Chandon".

Când era pe câmpul de luptă, Napoleon obișnuia frecvent să trimită Josephinei astfel de scrisori jucăușe, iar acasă se comporta uneori ca un copil. Se spune că Josephine, care a avut mai multe aventuri extraconjugale, făcea eforturi să satisfacă dorințele „copilului" său. Locuia mai mult în Malmaison, în apropiere de Paris, unde îl distra pe Napoleon crescând lei și alte creaturi exotice și oferind susținere morală singuraticului erou.

▾ În 1807, Napoleon reușește în sfârșit să pătrundă în castelul din Veneția și să finalizeze campania din Italia.

Nașterea Imperiului Francez

Conflictul cu biserica

ÎN MAI 1804, consiliul bătrânilor a revizuit Constituția și l-a proclamat pe Napoleon împărat. În decembrie, acesta l-a invitat pe Papa Pius al VII-lea la ceremonia de încoronare din catedrala Notre Dame.

Invitații la ceremonia de încoronare de la Notre Dame au fost șocați la sosirea lui Napoleon. Acesta purta o mantie lungă alb cu negru, foarte asemănătoare cu cea purtată cu 11 ani înainte de Ludovic al XVI-lea, imediat înaintea execuției sale.

În orice caz, nu aceasta a fost imaginea pe care Napoleon a dorit să o transmită. De fapt, el purta acea mantie în onoarea lui Charlemagne, un împărat francez din Evul Mediu și, la fel ca Charlemagne, a dorit ca Papa să oficieze ceremonia sa de încoronare. Nu dorea să amintească oamenilor de monarhia franceză, ci mai degrabă de imperiul francez condus de Charlemagne.

În timpul ceremoniei, nu numai ca s-a autoproclamat cu voce tare împărat, ci a și dorit să-și evidențieze puterea în comparație cu cea a Papei. În acea perioadă, Papa controla numeroase teritorii în toată Europa. Napoleon nu dorea să conducă un popor care îl considera pe Papă drept egalul său. Era bine știut că toate imperiile din Europa aveau nevoie de susținerea Papei, însă Napoleon nu era de acord cu această idee. În timpul ceremoniei, a încercat să-și impună autoritatea asupra Papei.

▲ Renumita proclamație a lui Napoleon: „Nu mai există politicieni, ci numai Napoleon". Acest portret de Francois Gerard îi evidențiază determinarea.

▼ În cunoscutul tablou al lui David, frustrarea Papei din timpul ceremoniei este surprinsă cu acuratețe. În colțul din stânga sus se poate vedea mama sa, Maria, privind de sus ceremonia, dar în realitate ea nu a fost prezentă, întrucât era împotriva ideii de monarhie.

Se obișnuia ca Papa să așeze coroana pe capul împăratului. Însă Napoleon a luat coroana din mâinile Papei și și-a așezat-o singur pe cap. Comandase de asemenea o coroană pentru împărăteasă, Josephine. Aceasta a fost o provocare directă la adresa Papei. Papa se prezentase la ceremonie pentru binele bisericii, dar a fost scandalizat de insulta pe care i-o adusese Napoleon. Din acel moment, Napoleon, despre care nu avusese niciodată o părere prea bună, a devenit dușmanul său. Pe lângă provocarea la adresa Papei, Napoleon dorea să demonstreze poporului francez că rămăsese credincios idealurilor revoluției. Și-a așezat singur coroana pe cap și a oferit o coroană și soției sale, încercând să sublinieze statutul său de conducător al poporului și să arate că nu uitase motivele care au dus la izbucnirea revoluției. A promis, de asemenea, să instituie multe reforme pe întregul continent, provocând schimbări în toată Europa.

▲ Împăratul a avut multe iubite, iar unii cred că sora sa, Pauline, s-a numărat printre ele. Avea o viață sexuală foarte activă, fiind renumit pentru infidelitățile sale.

Marele cuceritor

În mod inevitabil, în timp ce Franța semăna din ce în ce mai mult cu statul de dinainte de revoluție, poporul a început să aibă suspiciuni în privința ambițiilor eroului devenit împărat.

Așa că, de ce a vrut Napoleon să devină împărat? Era deja în fruntea guvernului și a armatei, prin urmare de ce a avut nevoie de mai mult? Dorea el să anunțe reinstaurarea monarhiei prin ceremonia sa de încoronare?

„Voi proteja toate teritoriile franceze, menținând drepturile, egalitatea și libertatea acestui popor."

Aceste cuvinte, care reprezintă ideile fundamentale ale revoluției, au fost rostite în timpul ceremoniei de încoronare, dar ele au sunat puțin deplasat, având în vedere că Napoleon renunța la ideea de „republică", transformând Franța într-un imperiu. Se pare că avusese motivele sale pentru decizia luată. La bătrânețe scria: „O republică încearcă să îmbunătățească sănătatea unei țări, creând un mediu în care oamenii să-și prezinte în mod deschis opiniile. Totuși, acest sistem aparent perfect va duce mai devreme sau mai târziu la căderea republicii. Pentru ca o țară să rămână puternică, este nevoie ca toată lumea să se adune în spatele unui scop și în spatele unui om."

Însă, pentru cei care nu îl agreau, în special Paul Barras, care încercase să-l folosească pe Napoleon pentru a câștiga putere politică, dar sfârșise prin a fi folosit de Napoleon, aceste cuvinte sunau complet forțat. Părea ciudat ca un bărbat născut în Corsica, care îndurase insultă după insultă la școala militară și care jurase răzbunare Franței, să devină împăratul țării pe care odată o urâse.

Omul-cheie

BARRAS CEL CORRUPT

Paul Barras îl salvase odată pe Napoleon de ghilotină. A fost printre primii politicieni care au recunoscut aptitudinile militare ale lui Napoleon. A hotărât să-l folosească pe acesta în bătălia împotriva englezilor, de la Toulon. Cum bătălia a fost un mare succes, Napoleon a profitat de ocazie pentru a avansa în rândul armatei. În același timp, Barras a decis să-l folosească pe Napoleon pentru a-și consolida puterea politică. El știa că toți politicienii aveau nevoie de sprijinul unei armate puternice.

▲ Paul Barras (1755-1828)

În 1794, Barras a reușit să înăbușe protestul termidorian. Vicleanul politician i-a atras de partea sa pe protestatari, punând capăt crizei. Într-o zi Napoleon a fost acuzat că ar fi prea apropiat de fratele mai tânăr al lui Robespierre și a fost arestat. Barras a fost cel care l-a scăpat de această neplăcere. Folosindu-și influența, a reușit să-l elibereze pe Napoleon în mai puțin de o săptămână. A făcut aceasta pentru a câștiga încrederea unui tânăr ofițer extrem de talentat. Mai târziu, ca membru al guvernului autocratic, Barras a ajuns la putere, devenind însă foarte corupt. Conștient de acest fapt, Napoleon a încercat să limiteze puterea lui Barras, rămânând totuși în relații bune cu acesta. Tot Barras a fost cel care l-a prezentat pe Napoleon viitoarei sale soții, Josephine.

Deranjat de ascensiunea lui Napoleon pe scena politică, Barras a început să comploteze împotriva acestuia. Napoleon însă a aflat și s-a întors rapid în Franța, din expediția în Egipt, și a organizat lovitura de stat. După lovitura de stat din 18 Brumar, Barras s-a retras de pe scena politică.

▲ Pe 24 decembrie 1800, forțele contrarevoluționare au comis un atentat asupra lui Napoleon. Au declanșat o bombă pe o stradă din apropierea Operei, în timp ce trăsura lui Napoleon trecea. În urma atacului, au murit 22 de oameni, 56 au fost răniți, iar Napoleon abia a scăpat cu viață.

Gloria și prăbușirea imperiului

▲ După căderea lui Napoleon, Marie Louise s-a întors în Austria, iar după ce Austria a cucerit câteva teritorii italiene, aceasta s-a recăsătorit cu un duce.

Problema succesiunii

La un an după ce a devenit împărat, Napoleon s-a autoproclamat și rege al Italiei. Chiar după încoronare, a continuat să invadeze alte țări spre a-și extinde teritoriul. Intenționa să aducă întreaga Europă sub conducerea familiei Bonaparte. Fratele său, Joseph, era regele Spaniei, Louis era regele Olandei, iar soțul surorii sale, Caroline, era regele Neapolelui. Singura problemă era că Napoleon nu avea un moștenitor direct.

Josephine avea deja 40 de ani, iar pe atunci se considera că este imposibil pentru o femeie să aducă pe lume copii la acea vârstă. Imperiul lui Napoleon atinsese dimensiuni inimaginabile. Nu dorea ca acesta să dureze o singură generație. Voia să existe un Napoleon al II-lea. Așa că a luat o decizie extrem de dificilă: a hotărât să divorțeze de Josephine. Se pare că aceasta a fost devastată de cutremurătoarea veste. În anul următor, în aprilie 1810, împăratul Franței se căsătorea cu tânăra Marie Louise, din faimoasa familie de Habsburg a Austriei. Napoleon avea 41 de ani, între cei doi existând o diferență de vârstă impresionantă. Napoleon însă a pretins: „soția mea trebuie să fie o prințesă austriacă". Prin urmare, familia lui Napoleon includea acum un membru al familiei regale austriece.

▸ Marie Louise, din familia Habsburg, era nepoata Mariei Antoaneta, care s-a căsătorit cu Ludovic al XVI-lea. Pentru Napoleon, era foarte important să aibă o soție dintr-o familie austriacă influentă.

Marie Louise era tânără și sănătoasă și a dat naștere primului copil la un an după căsătorie. Împăratul și-a numit copilul regele Romei, asigurându-se că avea să aibă un succesor. Fericit ca devenise tată, Napoleon își vizita fiul de mai multe ori pe zi, petrecând mult timp cu acesta.

◂ Napoleon, conducându-și trupele la luptă în 1814. Înregistrase numeroase victorii, dar a suferit o înfrângere teribilă în bătălia din Reims. O lună mai târziu a abdicat.

CLIPE PERSONALE

BIBLIOTECA LUI NAPOLEON

Napoleon era de asemenea cunoscut drept un „șoarece de bibliotecă", un lucru neobișnuit pentru un militar de carieră. Era renumit pentru pasiunea sa pentru citit și avea propria bibliotecă în fiecare dintre reședințele sale, fiecare conținând exact aceleași cărți, astfel încât putea oricând să continue o carte începută. Unul dintre motivele pentru care a început să citească a fost persecuția din copilărie. Plecase din Corsica pentru a merge la școală în Franța, unde era batjocorit și discriminat în mod constant. Citea pentru a uita de probleme.

Îi plăceau în special cărțile despre istorie și topografie. A fost o perioadă în care l-a pasionat filozofia lui Jean Jaques Rousseau, deoarece acesta era un admirator al lui Paoli, omul care dedicase mult timp și energie mișcării de independență din Corsica.

„Într-o zi, această insulă va surprinde tot restul lumii", scria Rousseau despre Corsica și mai mult ca sigur, Napoleon a confirmat acest lucru.

Cu trecerea anilor, a uitat de mișcarea de independență a Corsicii, devenind ulterior împăratul Franței. Probabil că lucrările lui Rousseau au rămas în biblioteca sa chiar după ce a ajuns la putere.

▲ Napoleon stând și citind cu fiul său, regele Romei. Napoleon și-a iubit enorm fiul. Napoleon al II-lea a moștenit de asemenea și averea familiei Habsburg.

Roata norocului s-a întors

Divorțul lui Napoleon de Josephine, cauzat de incapacitatea acesteia de a procrea, a fost un eveniment nefast pentru domnia împăratului. Acesta a avut relații extraconjugale, dar nicio femeie nu a ocrotit copilul din el așa cum o făcuse Josephine, ceea ce a dus la agravarea labilității sale psihice. Probabil tot acestui aspect i se datorează și gafele strategice monumentale pe care le-a făcut așa numitul rege al războiului în acea perioadă.

Cea mai mare dintre gafe a fost considerată expediția din Rusia. Cu puțin timp înainte, Napoleon invadase Spania, însă, fără a aștepta victoria definitivă asupra acestui teritoriu, și-a retras armata și a pornit înspre est, către Rusia. Soldații din armata lui proveneau din Franța, Spania, Italia și Germania și din diverse alte țări, în total circa 500.000 de oameni. Numărul pare impresionant, însă rezistența rușilor a fost mai aprigă decât se așteptase. Odată intrat în Moscova, care fusese arsă în întregime de către ruși, Napoleon a propus încetarea focului. Regele Alexandru I al Rusiei nu a acceptat propunerea lui Napoleon. Armata împăratului a rămas în Moscova aproape o lună, ceea ce s-a dovedit o decizie foarte neinspirată. Când s-a hotărât în final retragerea, aspra iarnă rusească deja începuse.

Armata rusă a luat-o înaintea forțelor în retragere, blocând drumurile și incendiind orașele din calea lor, fiind din ce în ce mai greu pentru francezi să-și procure hrana. Aproape jumătate din armata de 500.000 de oameni a lui Napoleon a pierit din cauza gerului și a foametei. Prin urmare, expediția din Rusia a fost un eșec total pentru acesta. Pierzându-și norocul în luptă, fostul erou al armatei a pierdut și alte bătălii importante și a decăzut rapid de la putere. Apoi, în 1814, forțele contrarevoluționare l-au exilat pe insula Elba din Marea Mediteraneană.

◄ După exilarea lui Napoleon, nepotul lui Ludovic al XVI-lea, Ludovic al XVIII-lea, a fost înscăunat, restaurând monarhia.

▼ Casa de pe insula Elba, unde a locuit Napoleon în exil.

Singuratica insulă Elba

Cele 100 de zile.

NAPOLEON A FOST TRIMIS în exil pe mica insulă Elba, situată chiar la est de Corsica, insula sa natală. Părea că-i este sortit să-și petreacă restul zilelor pe această insulă, însă a primit o a doua șansă. Ludovic al XVIII-lea stârnise un val de nemulțumire, iar oamenii începeau să regrete anii de glorie trăiți sub regimul lui Napoleon, mulți cerând reîntoarcerea acestuia. Prin urmare, Napoleon a strâns câteva sute de soldați și a evadat de pe Elba, ajungând în sudul Franței pe 1 martie 1815, la mai puțin de un an de când fusese trimis în exil. Susținerea puternică din partea poporului a făcut posibil acest lucru. Oamenii l-au primit cu brațele deschise pe cel care le insuflase simțul mândriei. Temându-se pentru viața sa, Ludovic al XVIII-lea a părăsit Parisul și a plecat în exil.

„Nu-mi mai doresc un vast imperiu. Tot ce îmi doresc acum pentru imperiul francez este stabilitate și fericire."

Întors la putere, Napoleon a rostit aceste cuvinte, încercând să încheie un acord de pace cu englezii și cu puterile aliate. Însă era prea târziu, deoarece aceștia hotărâseră deja, în cadrul întâlnirii de la Viena să recâștige Europa de sub dominația lui Napoleon, așa că singura soluție era războiul. Către sfârșitul lunii iunie au fost mobilizați 130.000 de soldați din Paris pentru a lupta împotriva statelor aliate și părea că vor ieși învingători. Însă pe 18 iunie, în orașul Waterloo, la sud de Bruxelles, au suferit o înfrângere decisivă. Se împlineau exact 100 de zile de când Napoleon revenise la putere.

▲ Napoleon pe „Bellerophon", în drum spre Sfânta Elena. „Am ales de bună voie să călătoresc pe acest vapor. Așa că tratați-mă ca pe un om de rând nu ca pe un prizonier", a protestat Napoleon. Însă nu i s-a dat ascultare.

Înapoi în exil

După ce a fost detronat pentru a doua oară și lăsat fără titlu, Napoleon s-a îmbarcat pe vaporul militar englez „Bellerophon" , sperând să fie exilat în Anglia. Însă acest lucru nu i-a fost permis, ci a fost în schimb trimis pe insula Sfânta Elena din Atlanticul de Sud. Sfânta Elena este o insulă foarte izolată, situată mai aproape de Africa decât de Europa. Aceasta a fost pedeapsa dată de puterile aliate, care îl condamnau pe Napoleon pentru anii de frământări pe care îi trăise Europa.

Viața de pe Sfânta Elena a fost dură. Nu a dus o viață ușoară și calmă cum avusese pe Elba.

I s-a dat o casa țărănească renovată pe insulă și se afla permanent sub supravegherea soldaților britanici. Țările aliate simțeau nevoia de a-l supraveghea încontinuu, ca să nu evadeze, așa cum se

▼ Pe Sfânta Elena, Napoleon s-a aflat sub supravegherea permanentă a soldaților britanici.

întâmplase pe insula Elba.

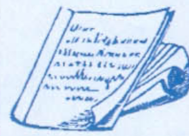
Oricum, Napoleon nu mai avea puterea să fugă. Suferea din cauza climei tropicale, neobișnuit cu căldura și umiditatea și până și sarcinile cele mai ușoare îl epuizau. Era mereu înjosit de șeful forțelor britanice pe Sfânta Elena, Hudson Lowe, care s-a asigurat ca el să nu mai aibă forța psihică necesară pentru a planifica o altă revenire. Tot ceea ce putea face era să-și amintească de zilele de glorie. Și-a notat experiențele de pe Sfânta Elena cu ajutorul unui scrib căruia îi dicta jurnalul. Acesta este un extras din jurnalul său:

„În mod cert, istoricii remarcă ambiția atunci când analizează evenimentele trecute, multă ambiție. Însă ambiția este de fapt cu mult mai mare, mult mai puternică decât cred ei".

Pe 5 mai 1821, la șase ani după ce fusese trimis pe insulă, fostul împărat s-a stins în tăcere pe insula Sfânta Elena. Autopsia efectuată imediat a indicat o malformație a glandei pituitare. Se spune că aceasta i-a cauzat multe probleme de sănătate și instabilitatea psihică.

„Vreau să fiu înmormântat într-un sat de pe malul Senei, înconjurat de poporul francez", a spus Napoleon, așa că a fost adus din insula Sfânta Elena înapoi în Franța. Acum mormântul său se găsește în Domul Invalizilor din Paris.

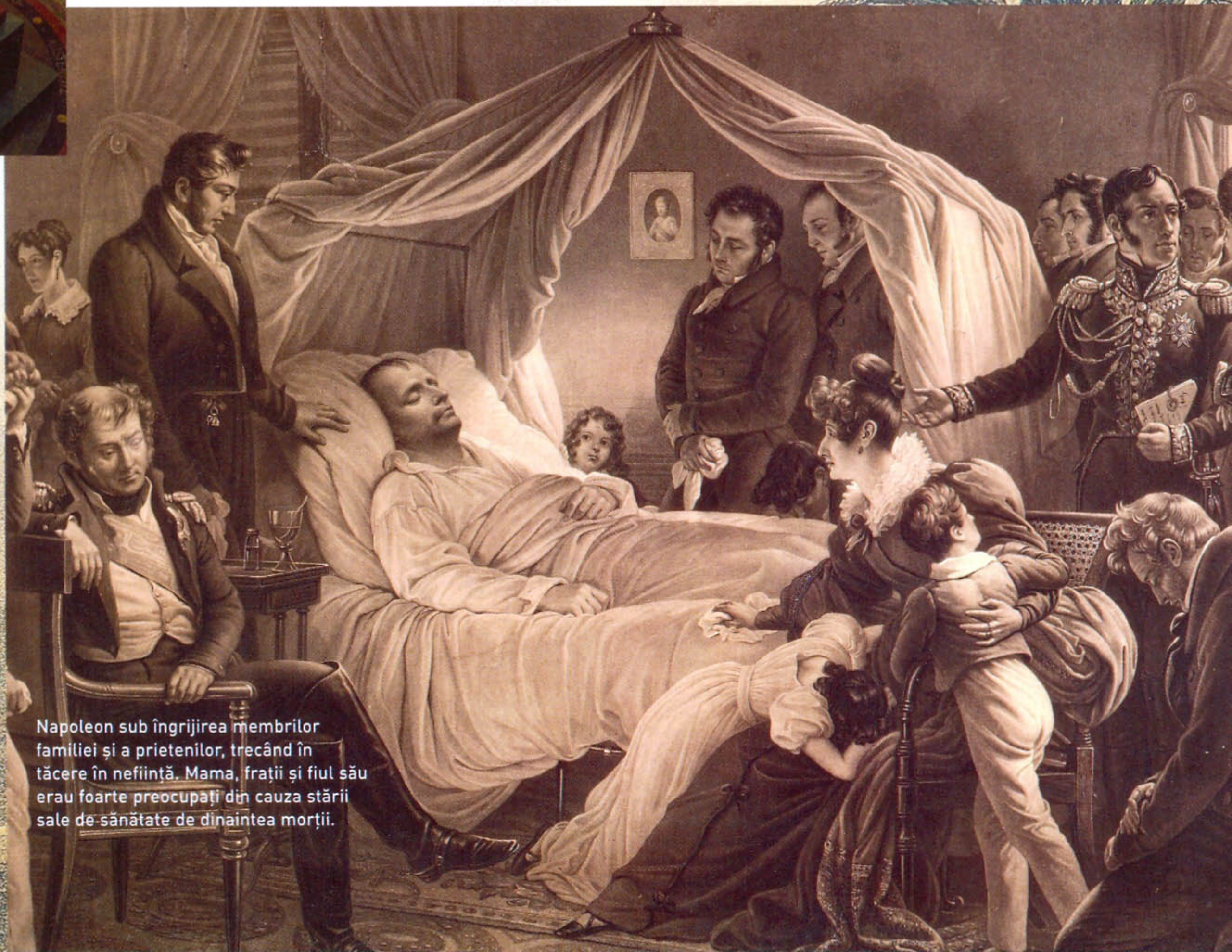
Versiune diferită

FAPTE DESCOPERITE DUPĂ 200 DE ANI DESPRE MOARTEA EROULUI

Multe figuri istorice sunt asociate cu teorii ale conspirației. Cauza oficială a morții sale a fost cancerul de stomac, însă în urma unor analize recente ale unor fire de păr, s-au descoperit urme de arsenic. Arsenicul se folosește încă de pe vremea Romei antice drept o otravă extrem de puternică și de eficientă. În mod normal, victimele mor la câteva ore după ce intră în contact cu otrava. Acest fapt este cunoscut drept „otrăvire acută". În cazul lui Napoleon însă, probele indică o „otrăvire cronică". Zilele pe care le-a petrecut pe Sfânta Elena au fost foarte riguros consemnate de cei care îl înconjurau, iar aceste rapoarte arată că el prezenta afecțiuni pulmonare neobișnuite, diaree constantă și multe alte probleme asociate otrăvirii cu arsenic. În acea perioadă efectele otrăvii asupra corpului uman nu erau cunoscute și deci nimeni nu știa exact modul în care expunerea lentă la arsenic poate afecta organismul. Când s-a efectuat autopsia, medicii nu au avut acces la instrumente care să le permită detectarea substanțelor otrăvitoare.

Unele studii arată că lemnul folosit la construcția pereților reședinței sale ar fi conținut urme de arsenic, însă conform ultimelor cercetări, firele din părul său arată că avea o concentrație de arsenic în corp de 38 de ori mai mare decât cea normală. Este aproape imposibil să se trăiască atât de mult cu o cantitate atât de mare de otravă în organism. În plus, rezultatele autopsiei au mai indicat și cantități neobișnuite de mercur și cianură în corpul sau.

În orice caz, nu există dovezi clare că cineva l-a otrăvit cu bună știința, însă ideea de asasinare este cu siguranță mult mai dramatică și mai potrivită unui erou de talia lui Napoleon.

Napoleon sub îngrijirea membrilor familiei și a prietenilor, trecând în tăcere în neființă. Mama, frații și fiul său erau foarte preocupați din cauza stării sale de sănătate de dinaintea morții.

Strategiile militare ale Regelui Războiului

Numele de Napoleon Bonaparte este sinonim cu „erou". Unul dintre motivele succesului său de conducător se datorează, în mod cert, faptului că stăpânea tehnici de luptă excepționale. Numai datorită vitejiei a reușit să ajungă personajul cel mai puternic al Franței, deși a crescut într-o familie nobilă de rang inferior, devenind ulterior cunoscut drept regele războiului. Haideți să studiem aceste strategii militare pe care le folosea cu atâta măiestrie.

Geniu militar

NU SE ȘTIE EXACT MOMENTUL în care Napoleon a fost consacrat Regele Războiului. Cu toate acestea, este clar că numele său a devenit din ce în ce mai cunoscut în întreaga Europă, datorită răspândirii zvonurilor despre un general care nu a cunoscut niciodată înfrângerea și care cucerea teritoriu după teritoriu. Realizările sale erau atât de mari, încât este plauzibil ca în această perioadă să își fi câștigat supranumele de rege al războiului. Privindu-și în retrospectivă viața petrecută în războaie, Napoleon spunea:

„Războiul implică niște strategii foarte neobișnuite. Am participat la peste 60 de bătălii, însă tot ce am învățat despre tactica de luptă a fost din propria mea experiență."

Geniul său militar nu creștea neapărat după fiecare luptă, ci era mai degrabă o calitate înnăscută, scria Napoleon în memoriile sale.

◂ Unul dintre primii mentori ai lui Napoleon, Joachim Murat. S-a căsătorit cu sora lui Napoleon, Caroline și a devenit Regele Neapolelui.

▴ Tabloul lui David înfățișându-l pe Napoleon traversând Alpii. Era într-adevăr îmbrăcat astfel în timp ce călărea, însă tabloul a fost ușor exagerat pentru a-i conferi o imagine și mai eroică.

Totuși, Napoleon a recunoscut că victoriile sale s-au datorat uneori unui strop de noroc.

„Strategiile de luptă, condițiile, starea fizică a soldaților, relieful sunt complet diferite de la o bătălie la alta. În plus, există două feluri diferite de strategii de luptă. Bune și proaste. Strategiile bune pot eșua dacă nu sunt aplicate la timpul potrivit, iar strategiile proaste pot da rezultate bune."

În continuarea acestei idei, Napoleon credea cu convingere că cei capabili să aleagă strategiile „bune" nu erau neapărat buni comandanți. Există o diferență între capacitatea de a alege strategiile în general și capacitatea de a alege o strategie în funcție de condițiile de luptă efective.

▲ Napoleon, îngrijindu-și soldații răniți. Știa ce simțeau soldații și, de asemenea, știa exact ce să spună pentru a-i motiva.

Războiul aparține comandanților

Napoleon obișnuia să studieze câmpul de luptă după fiecare bătălie. Indiferent că era sau nu vorba despre inamicii săi, el privea cadavrele împrăștiate pe câmp ca și cum ar fi văzut „ceva frumos" în acea priveliște. Soldații își priveau generalul cu groază, deoarece acesta nu părea să verse vreodată lacrimi sau sânge în luptă. Cât despre Napoleon, acesta credea cu convingere că războiul era dus numai între comandanți, prin urmare, nenumăratele cadavre pe care le privea reprezentau imensitatea puterii sale. „Nu armata romană a fost cea care a cucerit Galia, ci Iulius Caezar. Nu armata macedoneană a cucerit sat după sat de-a lungul râului Indus, ci însuși Alexandru Macedon", spunea Napoleon. Numărul mare de soldați nu garanta victoria. Victoria depindea mai degrabă de comandantul care conducea trupele.

„În dicționarul meu personal, cuvântul «imposibil» nu există".

▼ Într-o bătălie din 1807 care a avut loc în Polonia, forțele franceze au înfrânt Rusia. Mai târziu, armata rusă a opus o rezistență mai mare, determinându-l pe Napoleon să organizeze expediția din Rusia.

Napoleon a rostit această frază vestită după ce a devenit prim consul în 1800, când a decis să traverseze Alpii pentru a-și surprinde inamicul în timpul celei de-a doua expediții din Italia. Iată încă o dovadă a convingerii sale că soarta războiului depinde numai de deciziile luate de comandant. Dușmanul nici nu bănuia că francezii vor recurge la o astfel de strategie, pe cât de eficientă, pe atât de dură pentru soldați. Un comandant trebuie să aibă calități excelente de conducător, pentru a face imposibilul posibil, iar Napoleon era întotdeauna rațional și realist în ceea ce privește potențialul soldaților săi.

Modernizarea armatei

Era ceva obișnuit pentru Napoleon și armata lui să întreprindă campanii de câte șase luni, așa cum s-a întâmplat în cea de-a doua expediție în Italia. Câteodată, lua chiar și 100.000 de soldați cu el, aproape cât un oraș întreg. Cu cât campaniile durau mai mult, cu atât soldații începeau să simtă dorul de casă și de familie, iar nemulțumirea creștea. Așa că Napoleon a luat o serie de măsuri.

▲ Napoleon privind Moscova în flăcări. Rușii și-au incendiat propriile case și s-au retras în sate pentru a înfometa armata franceză. Trupele lui Napoleon au întâmpinat o rezistență neașteptată în timpul expediției din Rusia.

O măsură foarte neobișnuită a fost publicarea unui ziar militar. A avut două scopuri când a decis publicarea ziarului și când a obligat soldații să-l citească. Unul era ca aceștia să fie la curent cu ce se întâmpla în țară în lipsa lor, alinându-le astfel dorul de casă. În al doilea rând, Napoleon își publica mesajele și gândurile în cadrul ziarului, acesta fiind un mod foarte eficient de a comunica cu trupele sale. Astfel, a reușit să inspire un ideal comun trupelor sale, reușind să pară mult mai mare și mai puternic decât era în realitate. Poporul îl privea ca pe un erou, ceea ce i-a garantat susținerea absolută din partea soldaților și a oamenilor de rând.

Napoleon a creat, de asemenea, un sistem de ajutorare a răniților în război, a îmbunătățit nutriția soldaților prin introducerea conservelor și a făcut multe alte lucruri inovatoare, modernizând într-adevăr armata. Pe lângă strategii excepționale, Napoleon avea și un talent înnăscut de războinic, ceea ce i-a adus numeroase victorii.

Expediția din Rusia

Drumul mătăsii

DRUMUL NESFÂRȘIT CARE LEGA ORIENTUL DE OCCIDENT

◂ Viața dusă de Maria Antoaneta reflectă cel mai bine luxul cu care s-au înconjurat regii de Bourbon. Părăsea rareori Palatul Versailles.

▴ Doar privind frumoasa coroană a Josephinei, este evident că Napoleon a încercat sa copieze stilul de viață opulent al regilor de Bourbon.

▸ Maria Antoaneta rareori părăsea palatul de la Versailles, dar când o făcea, lua mereu cu ea un set de ceai portabil.

Stilul de viață luxos al reginelor Franței

Maria Antoaneta, Josephine de Beauharnais și Marie Louise sunt cele trei regine ale Franței, de la mijlocul secolului al XVII-lea până la începutul secolului al XIX-lea.

Să amintim câteva detalii despre viața acestora la palat.

Ca soție a lui Ludovic al XVI-lea, Maria Antoaneta, membră a cunoscutei familii austriece Habsburg, a avut un stil de viață atât de extravagant încât a stârnit furia oamenilor de rând, determinându-i să pornească revoluția franceză. Cunoscută drept „Madame Deficit", aceasta cheltuia în mod excesiv, compensând astfel lipsa împlinirii conjugale. Organiza deseori petreceri fastuoase la castelul Versailles.

Pe de altă parte, prima soție a lui Napoleon, care locuia în castelul Malmaison, nu a cheltuit nici pe departe la fel de mult ca Maria Antoaneta. Napoleon se întorcea acasă așteptând să fie iubit și răsfățat ca un copil, așa că ea îl întâmpina cu jucării și decora palatul într-un stil copilăresc. De asemenea, planta trandafiri și îi plăcea să creeze parfumuri.

Marie Louise, a doua soție a lui Napoleon, nu a fost mai mult decât o „soție trofeu".

Ea provenea tot din familia Habsburg, ca și Maria Antoaneta, și, prințesă fiind, își dorea un stil de viață luxos. După căderea lui Napoleon, a revenit în Austria, recunoscând că mariajul său fusese doar unul politic.

▸ Josephine, care nu avea origine nobilă, a preferat stilul de viață liniștit celui luxos.

Toate aceste trei femei au trăit în epoca care a fost probabil cea mai glorioasă pentru Franța, de la regii de Bourbon la Napoleon. Toate trei au lăsat în urmă obiecte extrem de valoroase, care sunt rezultatul stilului lor de viață luxos.

◂ O mică cutie pe care Marie Louise i-a trimis-o lui Napoleon. Portretul ei este în mijlocul cutiei din aur pur, pe care Napoleon o folosea drept tabacheră.

▸ Papucii lui Josephine. Erau foarte fragili și se rupeau frecvent, astfel încât se spune că folosea peste 500 de perechi în fiecare an.

▸ Unul dintre ligheanele preferate ale Mariei Antoaneta. Pe vremea aceea nu existau toalete, astfel că se foloseau astfel de recipiente.

Alte personalități remarcabile care au avut relații cu Napoleon

Napoleon, cel care a readus pacea în Franța, visa să cucerească întreaga Europă. Mulți artiști au fost inspirați de curajul său și l-au înfățișat în operele lor drept eroul ideal. Pe de altă parte, alții erau deranjați de ambițiile sale înalte și de caracterul său dezagreabil. Bărbatul care a străbătut toată Europa, extinzându-și teritoriul, a influențat multe alte personalități.

Autorul preferat al „șoarecelui de bibliotecă"

Johann Wolfgang Goethe (1749-1832)

Pasionat de literatură încă din copilărie, Napoleon își lua mereu cărți atunci când pleca la luptă. Una dintre lecturile sale preferate era „Suferințele tânărului Werther" a lui Goethe. Aceasta spunea povestea tânărului Werther, căruia nu îi este permis să fie împreună cu femeia iubită. Probabil că Napoleon se identifica cu personajul principal, din moment ce a citit cartea de șapte ori.

Goethe a fost un prolific scriitor german, care a scris critică, dramă, proză scurtă cum ar fi „Anii de drumeție ai lui Wilhelm Meister", lucrare foarte apreciată de criticii literari.

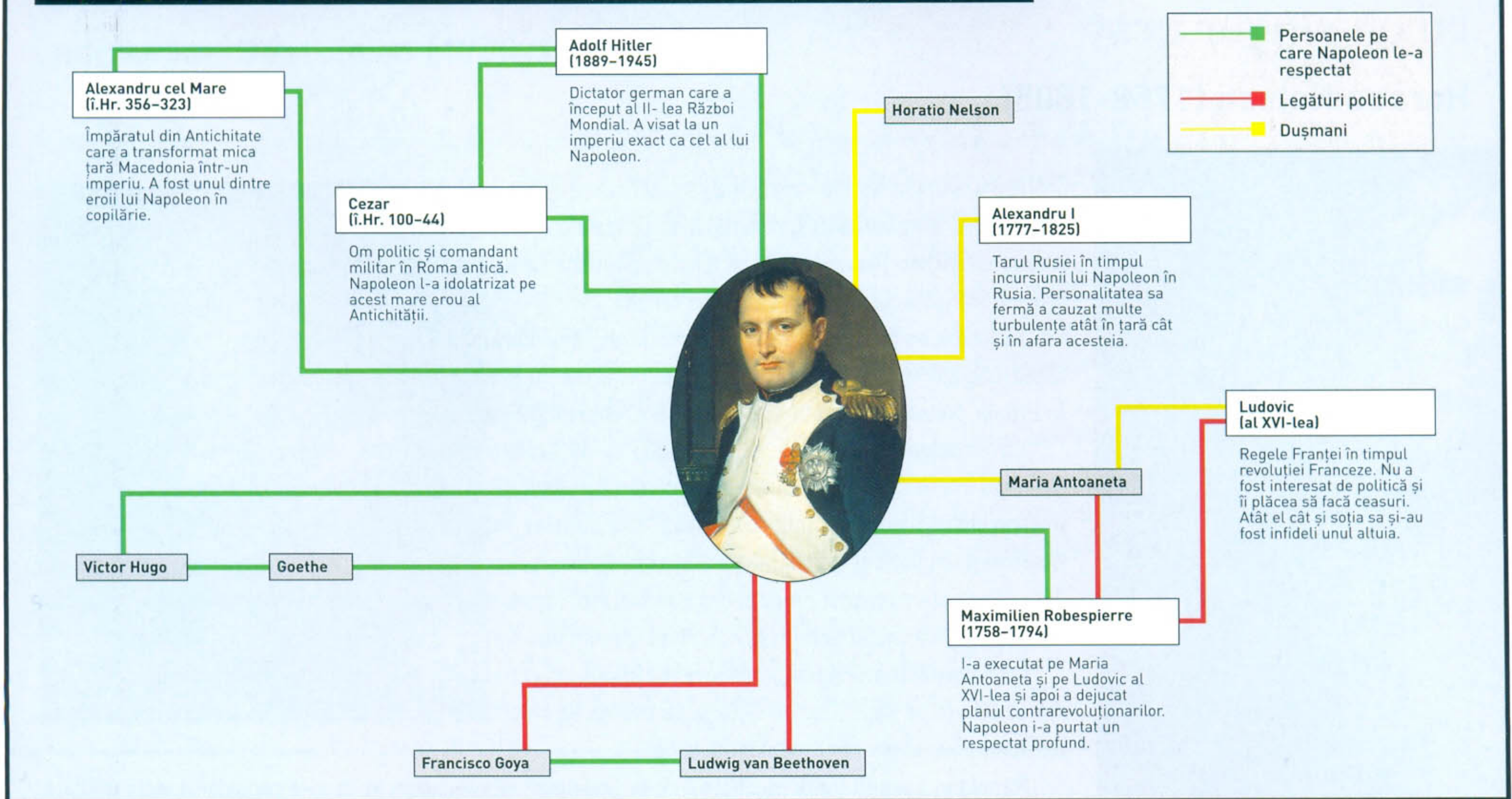
El și Napoleon s-au întâlnit în Germania, în 1808. Napoleon a mers doar pentru a-l întâlni pe Goethe, care avea un respect profund pentru eroul Franței, numindu-l „o mare personalitate".

La începutul întâlnirii Napoleon și-a exprimat admirația pentru opera lui Goethe, apoi a început să analizeze amănunțit „Suferințele tânărului Werther". După spusele de mai târziu ale lui Goethe, Napoleon nu a înțeles în întregime sfârșitul poveștii. Împăratul i-a recomandat apoi lui Goethe să scrie despre Brutus. Un pic uimit de toată situația, Goethe a spus: „Este incredibil de impresionant să știu că cineva este atât de îndrăgostit de opera mea".

După întâlnire, Napoleon i-a spus scriitorului că era „un om în adevăratul sens al cuvântului". „Nimeni nu înțelege firea umană mai bine decât Goethe, prin urmare el este cel mai uman dintre toți", a spus Napoleon. Ca răspuns, Goethe a spus despre Napoleon: „Viața sa este cea a unui semizeu, mărșăluind de la o bătălie la alta, de la o victorie la alta". Faptele eroice ale lui Napoleon sunt reflectate în romanul „Faust" al lui Goethe.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din cadran gri sunt descrise în detaliu în acest capitol.

„Femeia diabolică" care a generat Revoluția Franceză

Maria Antoaneta (1717-1780)

Cu toate că Maria Antoaneta și Napoleon au avut existențe complet diferite, viața amândurora s-a sfârșit după o serie de dezamăgiri și necazuri.

În 1770, Maria Antoaneta, din nobila și vestita familie austriacă Habsburg, s-a căsătorit în Franța cu Ludovic al XVI-lea. Ca regină, puterile îi erau nelimitate, așa că a cheltuit o mare parte din banii câștigați din greu de contribuabili, astfel stârnind furia în rândul populației, care a început să se revolte. Săraci și oprimați de monarhie, mulți dintre cetățenii Franței erau obligați să muncească din greu zi de zi pentru a-și putea câștiga pâinea. Soluția Mariei Antoaneta pentru această situație a fost: „N-au pâine? Să mănânce cozonac." În 1793, Maria Antoaneta a fost executată în Place de la Concorde, iar apoi Napoleon a preluat conducerea Franței, o țară fără guvern la vremea respectivă.

Bonaparte a continuat să-și exercite controlul asupra întregii Franțe și Italii, bucurându-se de o impresionantă susținere a poporului. Josephine a devenit succesoarea Mariei Antoaneta, ca regină a Franței. Ea s-a mutat la castelul Malmaison, însă nu i-a plăcut camera în care locuise Maria Antoaneta și i-a cerut soțului ei să o renoveze. Napoleon a răspuns: „Nu-ți face griji, totul este al nostru acum".

În 1809, după divorțul de Josephine, Napoleon s-a căsătorit cu Marie Louise. A fost primită în familie în aproape același fel în care fusese primită și Maria Antoaneta când s-a căsătorit cu Ludovic. Și ei îi plăcea să cheltuiască mult pentru a-și demonstra bogăția și rangul. Este ironic faptul că era nepoata Mariei Antoaneta. Însă, în momentul în care Napoleon a căzut în dizgrație, a trebui să renunțe la multe capricii.

Rivalul suprem al lui Napoleon – Amiralul cu un singur ochi și cu un singur braț

Horatio Nelson (1758-1805)

În 1805 a avut loc bătălia care urma să stabilească o dată pentru totdeauna care era cel mai puternic om din Europa. Este vorba despre bătălia de la Trafalgar. Napoleon, proaspăt încoronat împărat al Franței, a ordonat forțelor navale să atace țărmul, pentru a se apăra de cel mai mare dușman al său. Omul cu care se înfrunta Napoleon era Horatio Nelson.

În vreme ce Napoleon cucerea teritoriu după teritoriu, Nelson își pierdea ochiul și brațul drept în luptă, câștigând respectul forțelor navale britanice. În 1798, când Napoleon intenționa să se reîntoarcă în Franța, Nelson și armata sa l-au urmărit, enervându-l din cale afară pe împăratul Franței.

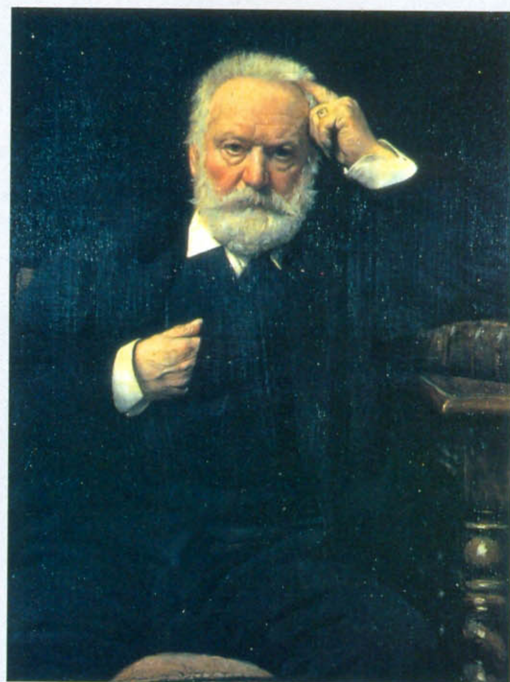
La următoarea lor întâlnire, în bătălia de la Trafalgar, Napoleon adunase armatele franceză și spaniolă într-o uimitoare desfășurare de forță. Însă Nelson și armata sa aveau mai multă experiență în confruntări navale. În timp ce francezii și-au aliniat orizontal vapoarele în încercarea de a înconjura dușmanul, englezii și-au aliniat navele vertical, încercând să pătrundă în linia de apărare a inamicului. Acest fapt este cunoscut drept abordarea Nelson. Strategia sa a funcționat perfect și a fost încununată de succes, distrugând flota franceză. Napoleon tocmai suferise o mare înfrângere.

Însă, spre sfârșitul luptei, Nelson a fost împușcat, aceasta fiind ultima sa apariție pe câmpul de luptă. A fost extrem de satisfăcut de victoria sa asupra lui Napoleon, spunând, înainte de a muri: „Mulțumesc lui Dumnezeu că mi-am îndeplinit datoria".

Napoleon a numit lupta „dezastrul de la Trafalgar" și a recunoscut ca și-a considerat viața militară ca și încheiată, după aceea. În urma înfrângerii de la Waterloo în fața englezilor, cariera sa politica a fost complet distrusă. Datorită realizărilor lui Nelson, englezii au reușit mai târziu să-și construiască propriul imperiu.

Marele scriitor care l-a idolatrizat pe Napoleon

Victor Hugo (1802-1885)

În secolul al XIX-lea, curentul romantic pornea din Franța și avea să cuprindă întreaga Europă. Romantismul se concentra asupra emoțiilor, judecății personale și a libertății imaginației. Inițiatorul noului curent literar, Victor Hugo, îl considera pe Napoleon drept un capitol important din istoria Franței. Tatăl său luptase în armata lui Napoleon, iar Hugo îl idealiza pe împărat și asta s-a reflectat și în operele sale.

Hugo, care a devenit cunoscut datorită operelor „Hernani" și „Mizerabilii", a scris poeme romantice inspirate din viața lui Napoleon. A scris mai multe lucrări precum „Ode noi" și „Ode și Balade" în memoria împăratului poporului, Napoleon. Ideologia lui Hugo s-a extins mai târziu de la literatură la arte și muzică, dând astfel naștere la numeroase opere de artă care îl idealizau pe Napoleon.

În 1848, Hugo a încercat să-l așeze pe tron pe Napoleon al III-lea, ca un omagiu adus lui Napoleon Bonaparte, dar, în curând, Hugo a ajuns la concluzia că Napoleon al III-lea nu moștenise ambițiile mărețe ale lui Napoleon I. Dezamăgit, Hugo a scris cartea „Micul Napoleon", în care îl critica. Drept consecință, Hugo a fost trimis în exil în 1851.

Totuși, Napoleon al III-lea a dat dovadă de multă ambiție, dar nu a putut rivaliza cu figura glorioasă a unchiului său din imaginarul romanticului.

Maestrul muzicii, dezamăgit de „erou"

Ludwig van Beethoven (1770-1827)

A treia Simfonie a lui Beethoven a fost compusă în onoarea lui Napoleon. Beethoven avea un respect profund pentru omul care fusese capabil să unifice pentru prima dată, sub conducerea sa, Franța, apoi întreaga Europă.

Beethoven și-a compus majoritatea operelor la Viena. Acolo a compus 9 simfonii, ceea ce îl plasează, alături de Mozart și Hayden, în topul celor trei mari compozitori din istorie.

Cu un suflet de romantic, Beethoven și-a captivat publicul cu stilul său degajat de a compune.

Inițial, și-a numit Simfonia a III-a „Simfonia lui Napoleon", deși dorea ca aceasta să fie dedicată eroilor în general. Însă pe 18 mai 1804, Beethoven a fost foarte surprins când Napoleon a devenit împăratul Franței.

Având o gândire liberală, considera că Europa trebuie eliberată de regimurile imperiale și și-a schimbat părerea despre Napoleon, considerându-l apoi doar un om avid de putere.

„Nu este mai mult decât un om obișnuit, care are foarte multă ambiție."

Dezamăgit, Beethoven a rupt simfonia pe care o compusese în onoarea lui. I-a schimbat ulterior numele în „Eroica".

Apoi, rămânând un liberal convins, Beethoven a compus multe alte bucăți muzicale renumite, incluzând „Împăratul", „Cor", „Für Elise". Spre sfârșitul vieții și-a pierdut auzul, fiind totuși capabil să compună și să dirijeze noi lucrări.

Pictorul spaniol care i-a acuzat pe francezi de despotism

Francisco Goya (1746-1828)

În mai 1805, Napoleon a intrat în conflict cu regele Spaniei Carlos al IV-lea și cu fiul acestuia, Fernando și i-a înlăturat de la putere. Apoi a încercat să reunească tot teritoriul Spaniei sub conducerea sa. Însă după ce și-a înscăunat propriul frate, spaniolii s-au revoltat. Îl considerau pe Napoleon un hoț și au început să protesteze pe străzi.

Goya, pictorul familiei regale spaniole a fost de asemenea scandalizat de ceea ce făcuse Napoleon. Și-a transformat furia în violență, conducând o divizie a armatei spaniole în lupta împotriva francezilor. În renumita sa serie „Dezastrele războiului", el critica strategiile lui Napoleon. Începând cu tablourile „2 mai 1808", care prezenta eroismul spaniolilor și „3 mai 1808", care înfățișa armata franceză executând civili spanioli, Goya a încercat să arate lumii că francezii sunt doar niște criminali brutali și deformați. În operele sale, Goya a canalizat toată furia și durerea poporului spaniol.

Napoleon a pornit către Spania, dar soldații erau extrem de obosiți după lungul șir de lupte și nu au reușit să-i învingă pe spaniolii înflăcărați de un puternic simț patriotic și ura pentru Franța. În cele din urmă, în 1814, Napoleon a abandonat planul său de a cuceri Spania. A fost forțat să renunțe.

Pe lângă picturi, Goya a realizat, de asemenea, sculpturi și tapițerii. Cele mai renumite opere ale sale includ tablourile „Maja desnuda" și „Maja vestida" și seria sa cunoscută drept „Tablourile negre". În plus, fiind unul dintre cei mai renumiți pictori ai istoriei, și-a folosit talentul artistic și pentru a informa generațiile viitoare despre atrocitățile comise de Napoleon în Spania.

Țara burgheză visată de Împărat

Napoleon era văzut ca un general dur, iubitor de război, însă, în realitate, visa la o țară în care oamenii să trăiască fericiți, prosperi și să dea dovadă de patriotism. A inițiat în Franța numeroase reforme economice, estetice, legale și sociale, pe care se fondează societatea modernă franceză, iar ambițiile sale au condus la înfrumusețarea minunatului oraș Paris.

Proiectul unui oraș al artelor

DIN MOMENTUL ÎN CARE NAPOLEON a ajuns la conducerea imperiului francez după lovitura de stat din 18 Brumar și până în 1814 când a fost exilat, a investit mult timp și efort pentru a transforma Parisul în unul din cele mai frumoase și moderne orașe ale lumii. A alocat numere caselor de pe străzile Parisului, a construit fântâni la intersecția străzilor, a creat scuaruri și piețe și a ordonat chiar și construcția de cimitire. Și-a dorit ca Parisul să fie o întruchipare eternă a puterii și succesului său, așa că a construit în onoarea sa Arcul de Triumf, precum și monumentele de război din Place Vendome și Place de Chartres. De asemenea, a construit peste Sena podurile Austerlitz, Iena și Cite.

Pentru a strânge bani pentru războaie, Napoleon a capturat ca pradă de război cele mai prețioase opere de artă ale inamicilor săi, expunând unele dintre acestea în muzeele pariziene. Țarul Rusiei, Alexandru I, a fost una din aceste victime, dar atunci când a văzut Parisul, a spus: „Parisul este locul perfect pentru operele mele de artă" și a renunțat să le recupereze. Parisul este cunoscut și în zilele noastre drept un oraș bogat din punct de vedere artistic, însă acest renume se datorează și eforturilor lui Napoleon.

Eroism și romantism

După moartea lui Napoleon, nepotul său, Napoleon al III-lea, i-a adus corpul înapoi la Paris, spre a fi înmormântat. În 1851, după ce a devenit împărat în urma unei lovituri de stat, Napoleon al III-lea a hotărât să reconstruiască Parisul, fiind dezamăgit de starea în care se afla orașul. A construit o rețea de străzi, a inventat un sistem de canalizare și a construit multe parcuri. A reconstruit de asemenea clădirile Operei și Luvrul și a finalizat construcția unei piețe centrale. De asemenea, a finalizat Arcul de Triumf din Place de l'Etoile.

▸ Statuia lui Napoleon, înfățișat în haine romane. Napoleon l-a idolatrizat pe Cezar și a încercat să-i întreacă pe romani prin construirea unei capitale frumoase.

Orașul artelor, Paris, proiectat în cea mai mare parte de Napoleon. Străzile pornesc din numeroasele piețe ale Parisului. Orașul este încă foarte cunoscut pentru valoarea sa artistică.

Curajul este ca dragostea, se hrănește din speranță.

Pornind de la machetele muzeului Luvru, recent reconstruit, Napoleon a ordonat construcția multor altor muzee, astfel încât cetățenii să se poată bucura pe deplin de operele de artă. Aflat pe culmile gloriei sale, Napoleon a recreat în esență atmosfera capitalelor Romei antice și a Greciei, surprinsă în tablourile lui Jacques Louis David. Pictorul este renumit pentru tabloul care prezintă ceremonia de încoronare a lui Napoleon și pe discipolii săi. În secolul XIX, dragostea pentru cultura antică a fost înlocuită de un stil artistic mai liberal, cunoscut drept romantism, reprezentat de pictura lui Eugene Delacroix „Libertatea conducând poporul" sau de cel al lui Theodor Gericault „Pluta Meduzei".

Romantismul s-a extins mai târziu în muzică și literatură. Promotorii acestui curent în literatură au fost Victor Hugo și germanul Heinrich Heine, iar în muzică, Robert Schumann și numeroși alții. Acești artiști romantici l-au văzut mereu pe Napoleon drept un erou, încercând să-l înfățișeze ca atare în operele lor. În timpul vremurilor tulburi din secolul al XIX-lea, operele de artă au permis oamenilor să-și amintească de eroismul și de vitejia generațiilor trecute și i-au încurajat să-și dorească un alt conducător neînfricat.

▲ Printre planurile de consolidare a Parisului, gîndite de Napoleon, se găsește și extinderea muzeului Luvru. Datorită lui, muzeul este acum capabil să adăpostească numeroase opere de artă inestimabile.

Lucrarea „Pluta Meduzei" (1818-1819), a lui Eugene Delacroix, a fost expusă la Salonul de la Paris sub numele „Scenă de naufragiu". Delacroix este pictorul care a realizat o remarcabilă serie de portrete ecvestre ale ofițerului lui Napoleon.

Reforma socială și egiptologia

Moștenirea lui Napoleon nu se limitează numai la Paris sau la artă. După revoluție a încercat să revitalizeze economia franceză neperformantă. A înființat o autoritate fiscală, care se asigura că toată lumea plătea impozitul, iar pentru a stabiliza moneda, a înființat Banca Centrală a Franței. Pentru a impulsiona industria, a creat o societate de comerț și Societatea Națională pentru promovarea industrializării.

Cea mai respectată realizare a sa a fost Codul lui Napoleon: „Adevărata mea glorie nu este cea de a fi câștigat 40 de bătălii, ci Codul meu civil", a spus Napoleon, mândru de aceste legi, care confereau indivizilor dreptul de proprietate, clarificau sensul legal al „familiei", aboleau anumite drepturi, separau statul de religie etc. Aceste legi erau favorabile oamenilor de rând. El a transformat căsnicia într-o comuniune „nereligioasă" și unele legi ale sale cu privire la divorț și adopție sunt și astăzi în vigoare.

▲ Codul lui Napoleon este unul dintre cele mai importante documente din istoria dreptului. Multe țări folosesc încă legile adoptate de Napoleon.

Nu trebuie uitată relația lui Napoleon cu Egiptul. În 1798, în timpul expediției în Egipt, a adus 180 de elevi și artiști pentru a studia Egiptul, iar în 1799 a descoperit piatra din Rosetta. Utilizând aceasta piatră, cercetătorii au putut să decodifice hieroglifele egiptene, reaprinzând interesul savanților față de vestigiile culturii antice egiptene.

▼ Vizitatorii Luvrului privind capodopera lui David „Încoronarea Împăratului". Dimensiunea picturii este uimitoare.

Napoleonian

Napoleon a adus lumii multe contribuții care s-au răsfrânt asupra generațiilor următoare, dar cea mai importantă a fost probabil imaginea sa de erou. Ca dovadă, după moartea lui, s-au născut cuvintele „napoleonian" și „bonapartism", fundamentând existența sa în vocabularul nostru.

A încetat repede să-și idolatrizeze eroii din copilărie, pe Alexandru cel Mare și Iulius Cezar, și a adoptat, în schimb, propriul său stil eroic unic. În aceeași măsură în care Napoleon a fost influențat de acești doi împărați, conducătorii din perioada modernă au încercat uneori să depășească eroismul lui Napoleon. Exemplul perfect ni-l oferă dictatorul german Adolf Hitler, care a declanșat cel de-al doilea Război Mondial.

„Încălcarea legii în numele patriei nu este o un act criminal", a spus Napoleon. Din nefericire, unii au dat acestor spuse sensul „totul este permis, atâta timp cât este făcut în numele patriei".

În „Principele", scriitorul renascentist Machiavelli, sugerează că este nevoie de conducători fermi care să promoveze stabilitatea națională. Acest tip de conducători este numit uneori „dictator", iar alteori „erou." Indiferent cum este numit Napoleon, nu se poate nega că a fost un conducător ferm.

Ridicându-se din mijlocul „revoluției poporului", Napoleon nu a pierdut niciodată contactul cu poporul său. Chiar și după ce a devenit împărat, a investit mult efort pentru revitalizarea economiei și pentru a-i conferi Franței imaginea unei țări bogate și prospere. Țelul său suprem era crearea unei națiuni burgheze.

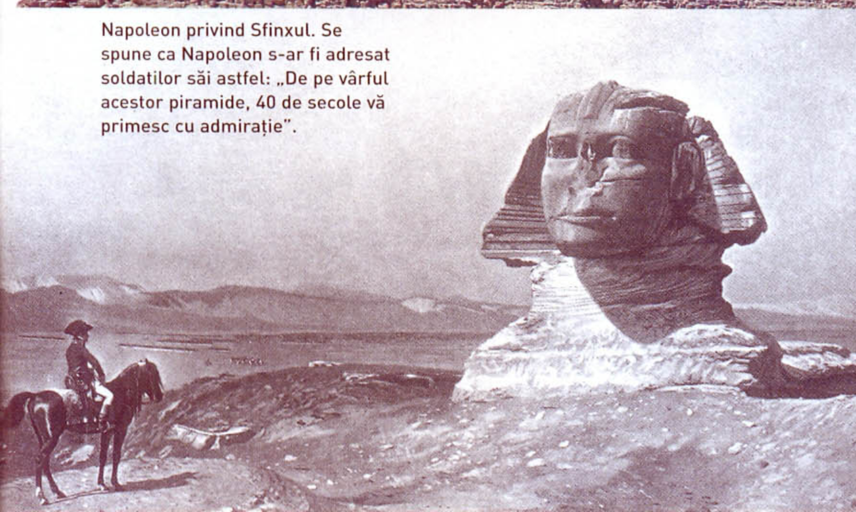

▲ Piatra Rosetta, considerată de unii cea mai valoroasă descoperire din Egipt. A fost descoperită de un soldat francez în orașul Rosetta, în apropierea gurii fluviului Nil.

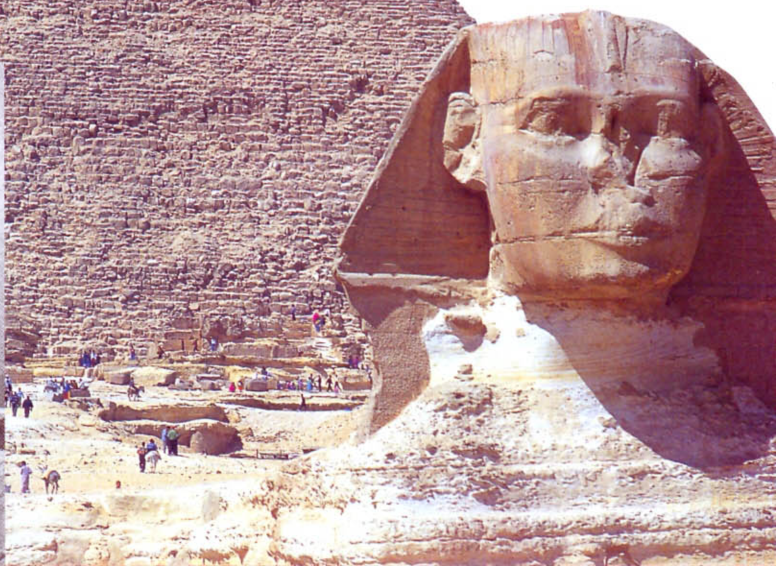

▲ Scuarul Napoleon din muzeul Luvru. Marea structura piramidală de sticlă simbolizează legătura sa cu Egiptul.

▼ După ce a vizitat piramidele de la Gizeh, Napoleon a afirmat că dacă ar folosi toate pietrele din construcția piramidelor, ar putea ridica un zid înalt de 3 metri și gros de un metru în jurul întregului Paris, ceea ce, după unele estimări, este o afirmație corectă.

Napoleon privind Sfinxul. Se spune ca Napoleon s-ar fi adresat soldatilor săi astfel: „De pe vârful acestor piramide, 40 de secole vă primesc cu admirație".

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

NAPOLEON

ISSN 1791-0765

9 771791 076000 18

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

19

NOSTRADAMUS

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Nostradamus

Numărul 19

Pentru orice informație sau lămurire,
contactati-ne la telefonul: **(021) 40.10.888** sau trimiteți un e-mail la info@deagostini.ro
Servicii pentru clienți: de luni până vineri, între orele 10:00 - 15:00
Pentru o mai bună deservire solicitati întotdeauna publicația de la același punct de vânzare și informați vânzătorul asupra intenției de a cumpăra și aparițiile următoare.
Pentru orice informație, lămurire, înlocuire de exemplare sau comenzi de numere anterioare, sunați-ne la tel. **(021) 40 10 888**
Pentru informații și comenzi de numere anterioare, cititorii din Republica Moldova pot suna la **(022) 21.07.98** - Paramedia, Chișinău.

Vizitați site-ul nostru la adresa

www.deagostini.ro

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ
EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL
EDITOR: Petros Kapnistos
MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou
MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas
ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena
MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos
PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa
COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou
MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza
MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis
COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL
DTP: RAY
TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.
DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L
Country Manager: Mariana Mihălțan
Marketing Manager: Adina Bojică
Redactor: Gabriela Muntean
Distribution Manager: Dan Iordache
ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România
Telefon: (+40) 21 318 7398
DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, American Photo, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor
Prețul primului număr: 2,99 LEI / 14,50 MDL
Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI / 29,99 MDL

Editorul își rezervă dreptul de a schimba ordinea publicării personalităților sau de a le înlocui cu altele.

Nostradamus

(1503-1566)

„Prezicerile mele se vor dovedi a fi adevărate și precise, la fel ca cele ale profeților din vechime, însă ele sunt învăluite în vorbe ambigue."

Nostradamus

Ce fel de viață a dus Nostradamus?

PROLOG

ÎN SECOLUL AL XVI-LEA, Franța ieșea, în sfârșit, din Evul Mediu întunecat, pentru a vedea lumina Renașterii. În această perioadă, a trăit un doctor care, fără să se teamă de moarte, a petrecut ore în șir căutând un remediu împotriva ciumei care a făcut ravagii în numeroase regiuni.

Michel de Nostredame

Acesta privea medicina dintr-o perspectivă tipic medievală, astfel încât a petrecut mult timp căutând semne astrologice. Apoi, după moartea soției și a copiilor, a devenit fatalist iar ulterior un mare clarvăzător.

În lucrarea „Profețiile", el face numeroase preziceri despre viitor, inclusiv despre sosirea unui dictator într-o țară, care va provoca un război mondial. Vorbele sale, pe care unii considerau că le primea direct de la Dumnezeu, au fost folosite de oameni de stat pentru a-și stabili strategiile politice și militare.

În 1999, profeția sa cum că lumea se va sfârși nu s-a îndeplinit, dar unii mai urmează încă și în zilele noastre îndeaproape prezicerile sale.

Dar ce fel de viață a dus Nostradamus?

TABEL CRONOLOGIC

722 î.Hr.	Distrugerea Regatului israelit de Nord
Secolul I î.Hr.	Apariția cabalei
Secolul al XV-lea	Apariția cabalei creștine
1450	Începutul epocii tiparului
1500	Mișcarea renascentistă pătrunde în Franța
1503	Nașterea lui Nostradamus
1515	Mutarea la Avignon
1520	Răspândirea ciumei
1521	Începutul lungii călătorii
1529	Admiterea la Universitatea din Montpellier
1531	Căsătoria cu Henriette d'Encausse
1532	Obținerea doctoratului
1543	Copernic își publică descoperirile
1546	Nostradamus dezvoltă un antidot împotriva ciumei
1547	Căsătoria cu Anne Ponsard
1550	Prima publicare a „Almanahului"
1555	Se publică „Produsele cosmetice și gemul" Publicarea „Profețiilor" Întâlnirea cu regele
1559	Moartea lui Henric al II-lea
1564	Este numit sfetnic și doctor al curții regale
1566	Moare la Salon
1568	Nostradamus II publică „20 de ani de profeții"
1595	Este publicată lucrarea Sfântului Malachi „Profețiile papei"
1789	Începe Revoluția franceză
1792	Sunt descoperite „Prezicerile unui om singuratic"
1806	Armata lui Napoleon folosește „Profețiile"
1939	Începe cel de-al Doilea Război Mondial Naziștii folosesc „Profețiile"
1945	Bomba nucleară este aruncată asupra Hiroshimei
1995	Atacurile cu gaz sarin de la metroul din Tokio
1999	Prezicerea sfârșitului lumii
2001	Atacurile teroriste asupra orașului New York

Viața neștiută a marelui profet

Probabil că nu există nimeni care să nu fi auzit de Nostradamus. Însă foarte puțini știu ce fel de om a fost și ce fel de viață a dus. Nostradamus a fost un doctor profund interesat de astrologie, care i-a convins pe oamenii din perioada renascentistă de acuratețea prezicerilor sale și care și-a lăsat amprenta asupra generațiilor următoare. „Profețiile" sale ascund multe secrete despre viața marelui profet.

Evreu în Franța

Michel de Nostredame

„ÎN CEA DE-A ȘAPTEA LUNĂ A ANULUI 1999, va coborî din ceruri un rege măreț", a prezis Nostradamus, înspăimântându-i pe mulți oameni din lumea întreagă. Pe măsură ce se apropia sfârșitul mileniului, teorii despre sfârșitul lumii au apărut în multe documentare de televiziune și articole din reviste. Ca urmare, practicile oculte s-au răspândit, iar numele lui Nostradamus a devenit sinonim cu această mișcare. Însă Nostradamus a fost inițial doar un doctor francez. De asemenea, este interesant de știut că numele său adevărat nu era de fapt Nostradamus, ci Michel de Nostredame. Tatăl și bunicul său erau ambii evrei, dar, temându-se de persecuții, s-au convertit la creștinism și și-au luat numele Nostredame, un nume care face referire la Fecioara Maria. Când a mers la universitate, și-a schimbat numele în varianta latină a acestuia, Nostradamus, nume care i-a rămas pentru totdeauna.

Epoca de aur a Renașterii

În secolul al XVI-lea, Renașterea, care începuse în Italia în secolul al XIV-lea, a atins apogeul în Franța. Renașterea a fost o mișcare care punea accentul pe individualitate și emancipare spirituală, ea apărând în parte ca reacție la încercarea bisericii catolice de a limita anumite libertăți personale. În această perioadă, oamenii au redescoperit antichitatea greacă și latină, considerându-i pe vechii greci și latini cu adevărat admirabili.

În această epocă au existat artiști și savanți celebri precum: Leonardo da Vinci, Michelangelo, Dante etc. De asemenea, descoperiri precum artificiile, tiparul și altele au ajuns în Europa din China și lumea musulmană. Tehnologia de tipărire era mult mai eficientă decât cea pe care o foloseau europenii, permițând reproducerea rapidă și exactă a textelor.

▲ Bunicul lui Nostradamus, Jean de Saint Rémy. Era un doctor foarte respectat. Când Nostradamus era tânăr, bunicul l-a învățat primele noțiuni de matematică, astrologie, limbi străine și altele.

Vedere asupra unui sat din regiunea Provence din Franța. Orașul natal al lui Nostradamus, Saint Rémy de Provence, este un oraș care a fost bine cunoscut în această regiune încă din trecutul îndepărtat.

▲ Pictură din secolul al XVI-lea, reprezentând oameni muncind într-o tipografie. Presa de tipar folosită în acea perioadă a avut un rol determinant în răspândirea textelor lui Nostradamus în toată Europa.

DIN CULISE

RENAŞTEREA ÎN FRANŢA

Mişcarea renascentistă, apărută în Italia în secolul al XIV-lea, s-a răspândit în multe ţări din întreaga Europă, inclusiv în Franţa. În anul 1494, armata franceză a invadat Italia şi a adus de acolo mişcarea renascentistă. Apoi, la începutul secolului al XVI-lea, regele francez din acea perioadă, Francisc I, a făcut eforturi pentru a aduce mişcarea în Franţa, invitându-l pe Leonardo da Vinci la Amboise. Drept urmare, Renaşterea a înflorit în Franţa. Noi stiluri de artă, arhitectură şi literatură au apărut în această perioadă.

Savanţii acestei epoci nu au făcut cercetări numai în domeniile lor ştiinţifice, ci au încercat să îşi extindă cunoştinţele şi în alte domenii, astfel încât nu era un lucru neobişnuit să întâlneşti astrologi care erau, în acelaşi timp, doctori şi oameni de ştiinţă. De exemplu, François Rabelais, celebrul autor al cărţii „Gargantua şi Pantagruel", a fost scriitor, doctor şi misionar catolic. Alte exemple îi includ pe Ronsard, un poet care a iniţiat noul gen literar cunoscut ca „eseuri", şi Montaigne, cunoscut pentru lucrarea sa „Gânduri întâmplătoare", care a fost de asemenea primar al oraşului Bordeaux. Şi apoi trebuie amintită şi Caterina de Medici, din celebra familie de Medici, care, ca regină a Franţei, a adus cultura italiană în Franţa chiar în perioada în care Nostradamus şi-a făcut apariţia ca o personalitate a Renaşterii.

▲ Pictură din secolul al XVI-lea reprezentându-l pe Francisc I (1515–1547)

Nostradamus, născut în perioada în care Renașterea a atins apogeul, a fost înconjurat de un război al religiilor dar și de numeroase cărți care i-au permis să își desfășoare cercetările într-un mediu relativ liber. Progresele înregistrate în domeniul tiparului au jucat un rol decisiv în răspândirea faimei sale. Succesul lui Nostradamus se datorează, în mare parte, epocii în care s-a născut.

Convertirea la creştinism

Bunicul din partea tatălui lui Nostradamus, Guy Gassonet, s-a convertit la creștinism în jurul anului 1455, pentru a evita persecuțiile împotriva evreilor și și-a schimbat numele în Pierre de Nostredame. Într-o epocă în care Biserica Catolică avea autoritate supremă, mulți evrei care s-au simțit nevoiți să se convertească și-au păstrat de fapt în secret credința. Pierre însă s-a convertit cu adevărat, iar mai târziu s-a apucat de comerțul cu cereale și a făcut astfel o mică avere. A fost și procuror public, câștigând astfel un anumit statut social în oraș.

Pierre a avut 5 copii, cel mai mare dintre aceștia fiind Guillaume de Nostredame, tatăl lui Nostradamus. Guillaume a continuat meseria tatălui său și a avut profituri imense. În 1495 s-a căsătorit cu fiica unei celebrități din Saint Rémy de Provence: Lune de Saint Rémy. Și-a transferat apoi afacerile în Saint Rémy și ulterior a început să lucreze ca notar public, numele său devenind astfel bine cunoscut în oraș și în împrejurimi. Fericitul cuplu a fost binecuvântat cu primul copil în decembrie 1503. Părinții au considerat că acest copil minunat merita un nume pe măsură, astfel că l-au botezat Michel, după arhanghelul Mihail. Acesta va deveni cunoscut ulterior sub numele de Nostradamus.

Ziua de naștere a lui Nostradamus, după calendarul iulian (creat de Cezar pentru Roma), este 14 decembrie. După calendarul gregorian, introdus de Grigore al XIII-lea și folosit și în prezent, data sa de naștere este 23 decembrie. Când s-a născut Nostradamus, se folosea calendarul iulian, de aceea atunci când se interpretează prezicerile sale trebuie să se țină seama și de schimbarea calendarelor.

Nostradamus a avut 4 frați și o soră, toți mai mici decât el și toți având vieți încununate de succes. Fratele său Bertrand, de exemplu, a devenit negustor, a fost ulterior uns cavaler și s-a căsătorit cu o tânără dintr-o familie nobilă. Fratele său Jean a scris o carte devenită foarte populară, „Viețile poeților celebri din Provence". Și, în sfârșit, fratele său Antoine a fost procuror și judecător. Astfel, familia lui Nostradamus și-a educat bine copiii, ceea ce le-a permis să-și facă propriile averi.

Motivul pentru care Nostradamus și-a ales o meserie în domeniul medicinii a fost că bunicul din partea mamei, Jean de Saint Rémy, era doctor și a influențat alegerea făcută de nepot. Jean era extrem de inteligent și avea o memorie uimitoare; se spune că a fost tutorele personal al lui Nostradamus. L-a învățat cu pasiune să citească și să scrie, dar l-a învățat și alte materii, cum ar fi matematica și astrologia.

▼ Boltă dintr-un oraș roman antic, Granum, la sud de Saint Rémy de Provence. Se crede că aceste vestigii antice l-ar fi inspirat pe Nostradamus să scrie „Profețiile".

De la medicină la astrologie

Medicina în Evul Mediu

ÎN EVUL MEDIU, Biserica Catolică credea că modalitatea de vindecare a bolilor era să se extragă sângele infectat din corp, astfel încât în acea vreme se făceau multe operații. Doctorii evrei din acele vremuri, care practicau în principal medicina clinică, aveau așadar mai mult succes și aveau o rețea întinsă în întreaga Europă. Aceștia produceau propriile leacuri pe bază de ierburi și minerale după ce examinau pielea, limba și urina pacienților; în plus, considerau că astrologia era un important instrument de stabilire a diagnosticului. În timpul Renașterii, creștinii căutau semne în stele pentru a-i îndruma în chestiuni de ordin medical și, din moment ce medicina a devenit practic o ramură a religiei, mulți doctori au fost și misionari.

Cunoștințele de astrologie fiind decisive pentru a putea deveni doctor în vremea aceea, bunicul lui Nostradamus a ținut să-l învețe pe nepot noțiunile de bază ale astrologiei. Copilul a ascultat fiecare cuvânt rostit de înțeleptul său bunic, privind cerul senin noaptea. Nu se știe dacă bunicul său l-a învățat sau nu pe Nostradamus și despre cabala, dar metoda sa de diagnosticare și vindecare a pacienților pare să fi fost influențată de aceasta.

Pe când era copil, Nostradamus era precum un burete, absorbind cu nesaț nenumărate cunoștințe despre astronomie, astrologie, despre plantele medicinale și despre ce efect aveau toate acestea asupra medicinii.

▲ Pictură reprezentându-l pe Nostradamus pe când era student.

Călătoria pentru a studia plantele medicinale

În anul 1515, la vârsta de 12 ani, Nostradamus s-a hotărât să meargă la școală în orașul Avignon, la 20 de kilometri nord de Saint Rémy, pentru a-și perfecționa educația.

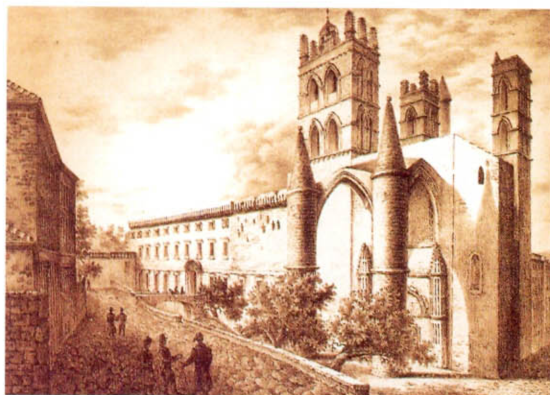
Avignon este situat chiar în centrul regiunii Provence, din sudul Franței, de-a lungul fluviului Ron. În 1309, a devenit reședința papei și, timp de aproximativ 70 de ani, a fost centrul religios al Europei. În prezent, vechile drumuri înconjurate de zidurile vechi ale castelului fac parte din Patrimoniul Mondial.

Avignon era un loc plin de viață în acea perioadă, totul fiind pătruns acolo de un spirit de libertate. Se spune că Nostradamus era un copil foarte prietenos cu o mare pasiune pentru cercetare. Beneficiind de o memorie superioară și de cunoștințe mai vaste, el a atras atenția colegilor săi, care l-au numit „doctorul în stele". Destul de interesant este faptul că, în acea perioadă, el studia numai gramatica, logica și retorica; nici măcar nu începuse încă să studieze medicina. În 1511, a intrat la facultatea de medicină a Universității din Avignon. Apoi, în 1520, ciuma, care apăruse în regiunea Languedoc, s-a răspândit și în Avignon, astfel încât doctorii și studenții la medicină au fost trimiși în regiune pentru a ajuta la punerea sub control a situației.

În acea vreme, Nostradamus a pornit în căutarea unui tratament medical pentru ciumă. Detaliile acestei călătorii sunt neclare, dar din 1521 până în 1529, el a umblat dintr-o regiune în alta, acumulând cunoștințe despre diverse plante și colecționând mostre. Era un fapt destul de obișnuit ca studenții să studieze plantele pe cont propriu, înainte de a merge la facultatea de medicină. Și cum pe vremea aceea nu existau, desigur, nici mașini, nici autostrăzi, călătoria sa a fost lungă și anevoioasă. În iarna anului 1523, a suferit de degerături, în timp ce mulți alți călători au murit din cauza frigului. Apoi, în 1524, armata germană a invadat regiunea Provence. În această perioadă, epidemia de ciumă se agravase și mai mult, iar numărul victimelor creștea întruna. Numeroși doctori erau interesați de găsirea unui remediu, iar Nostradamus și-a învins teama de a se infecta și și-a continuat cercetările plin de energie. Ca tânăr ce aspira să devină doctor în acea vreme, a resimțit cu siguranță că aceasta era o datorie și o responsabilitate.

▼ Castelul papal din orașul Avignon, unde Nostradamus și-a făcut studiile. A fost construit în secolul al XIV-lea, pentru papă, care s-a mutat acolo de la Roma.

▲ Universitatea din Montpellier, unde a studiat Nostradamus. În acest oraș se importau ierburi și tămâie din Asia, astfel încât se crede că din acest motiv a fost întemeiată această universitate aici.

Versiune diferită

PLANTE CU EFECT ÎMPOTRIVA CIUMEI

Nostradamus nu a fost doar un profet, ci şi un doctor foarte talentat, care a contribuit la oprirea răspândirii ciumei. Boala a provocat un număr enorm de victime şi a fost uneori numită „moartea neagră". Nostradamus a amestecat mai multe plante diferite, încercând să găsească un leac împotriva acestei boli îngrozitoare.

Amestecul de plante pe care l-a descoperit până la urmă consta din următoarele elemente: rumeguş de chiparos, irişi de Florenţa, muguri de cuişoare şi aloe, toate mărunţite şi amestecate. A adăugat la acest amestec şi un lichid (probabil alcool), a modelat pasta în porţii de formă sferică şi a lăsat-o la uscat. Credea că acesta era singurul antidot împotriva ciumei. Credea, de asemenea, că era eficient împotriva cariilor, că putea fi folosit pentru plombe şi ca anestezic. Ciuma a încetat în curând să se mai răspândească, iar Nostradamus a fost sigur că, în parte, aceasta se datora rezultatului cercetărilor sale. La oprirea epidemiei a ajutat şi dezvoltarea igienei în acea perioadă, oamenii fiind încurajaţi să aibă mai multă grijă de corpul lor şi de mediul în care trăiau. În orice caz, Nostradamus a devenit celebru ca urmare a încetării epidemiei.

Nostradamus şi-a folosit de asemenea cunoştinţele despre plante pentru a dezvolta produse cosmetice, înregistrând cu atenţie acest proces. De pildă: „se amestecă mucozitatea unui melc de 3 zile cu intestinele unei broaşte din luna mai, prelevate chiar atunci când se ridică luna pe cer, şi se aplică amestecul pe faţă", scrie Nostradamus în notiţele sale; însă, spre deosebire de antidotul său împotriva ciumei, efectele acestui amestec sunt ceva mai îndoielnice.

Universitatea din Montpellier şi autopsia

În 1529, pentru a-și continua studiile de medicină clinică, Nostradamus s-a înscris la prestigioasa universitate din Montpellier, la vârsta de 26 de ani. De fapt, instituția era considerată prestigioasă numai de către aceia care studiau acolo. Pe atunci, biserica catolică considera că disecția cadavrelor însemna expunerea sufletelor celor morți, astfel încât acest procedeu era interzis. Însă, pentru a se face progrese în medicină, cunoștințele despre corpul uman erau esențiale, astfel încât disecția era un instrument indispensabil. Acest procedeu era așadar permis numai în clădirea universității din Montpellier, unde studenții făceau autopsii pe cadavrele foștilor criminali.

Examenul de admitere era extrem de dificil. În acea perioadă exista o lungă listă de așteptare pentru a se obține interviuri cu profesorii, parte crucială a procesului de admitere, iar de la candidați se așteptau răspunsuri elocvente și informate atunci când erau examinați. Dar cum Nostradamus era un geniu, el a reușit să ofere răspunsuri pe care chiar unii dintre profesori nu le-au înțeles pe deplin. Aceasta a făcut ca mulți dintre ei să înceapă să vorbească despre acest tânăr-minune, dar au existat și păreri opuse în privința admiterii sale. Până la urmă, directorul școlii, convins că Nostradamus poseda aptitudini remarcabile, a luat decizia finală de a-l accepta la facultate.

Când s-a înscris la universitate, el a folosit pentru prima dată numele latinizat, Nostradamus. A petrecut multe ceasuri agreabile, luând masa și bând vin împreună cu profesorii săi, în timp ce discutau despre nenumărate subiecte. Desigur, și el a făcut disecții. Pasiunea sa pentru studiul plantelor a crescut în acea perioadă, el încercând să combine diverse plante și să observe ce efecte aveau. Documentele existente indică faptul că Rabelais a fost student în această instituție în aceeași perioadă ca Nostradamus, însă nu este clar dacă cei doi au fost sau nu prieteni. Anii de studenție au fost plini de satisfacții pentru Nostradamus, care a obținut doctoratul în anii 1530.

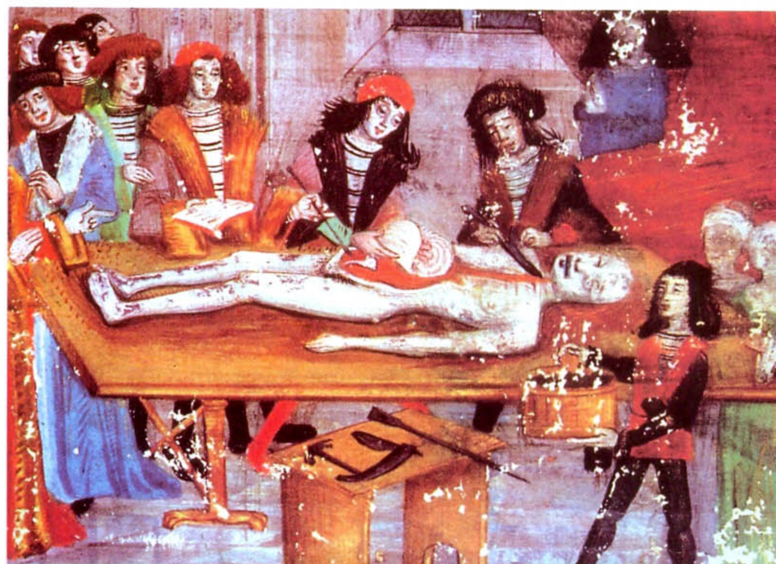

▲ Pictură din secolul al XVI-lea, reprezentând o farmacie

◄ Gravură italiană, din secolul al XVII-lea, reprezentând o persoană făcând observații astrologice. În vremea aceea, astrologia era folosită în mod obișnuit în medicină, astfel încât Nostradamus a petrecut mult timp privind și studiind cerul.

▼ Pictură reprezentând studenți făcând o autopsie la universitatea din Montpellier

Ciuma și căsătoria

Întâlnirea cu Scaliger

CÂND NOSTRADAMUS AVEA între 27 și 30 de ani, fie pe când era încă student, fie la puțin timp după absolvire, a pornit din nou în pribegie spre orașul Agen, din sud-vestul Franței. Scopul său, de această dată, era să-l întâlnească pe doctorul Scaliger.

Scaliger făcuse cercetări atât asupra plantelor, cât și asupra animalelor, și avea cunoștințe profunde despre efectele plantelor. Nostradamus avea un mare respect pentru acest învățat, iar cei doi au devenit corespondenți. Scaliger, originar din Italia, avea în jur de 50 de ani și era considerat foarte excentric. Era cunoscut pentru violența cu care îi condamna pe toți cei care nu erau de acord cu el și se spune că ar fi insultat opera lui Erasmus precum și lucrările botanistului Joseph Cardin. De fapt, Scaliger nu s-a înțeles bine cu Nostradamus, care urmărea obținerea progresului științific, învățând cât mai mult de la colegi. La început însă, Scaliger l-a considerat pe Nostradamus un discipol al său, însă această relație nu a durat mult. Este posibil ca Scaliger să fi devenit invidios pe faima lui Nostradamus, sau să-i fi displăcut faptul că familia acestuia era de origine ebraică.

Suişuri şi coborâşuri

Călătoria lui Nostradamus la Agen a avut un profund efect asupra vieții sale. Prin soția lui Scaliger, el a întâlnit-o pe Henriette d'Encausse. Aceasta provenea dintr-o familie bine cunoscută în oraș și era o femeie frumoasă și bună la suflet. Cei doi s-au îndrăgostit imediat. În mod normal, acesteia nu i s-ar fi permis să se căsătorească cu un străin ca Nostradamus, dar deoarece acesta era un doctor celebru și absolvent al Universității din Montpellier și pentru că familia avea o casă în regiunea Provence, părinții ei nu s-au opus căsătoriei celor doi.

Conform documentelor oficiale, s-au căsătorit în 1531 și și-au început viața de proaspeți însurăței la Agen. Henriette a născut curând un băiețel și o fetiță, iar Nostradamus și-a continuat studiile asupra leacurilor din plante și a produselor cosmetice. Aceasta a fost cea mai fericită perioadă din viața sa.

Însă curiozitatea sa intelectuală a pus până la urmă capăt acestor zile fericite. Nostradamus căuta să ia legătura cu diverse persoane interesante, indiferent de religia acestora, astfel încât a avut legături și cu protestanți și chiar cu persoane implicate în magia neagră.

În vremea aceea, protestanții erau considerați eretici, astfel încât biserica l-a etichetat drept „persoană suspectă”, l-a acuzat că a făcut experimente chimice pe statuile Fecioarei Maria și l-a chemat în instanță.

▲ Gravură din secolul al XVI-lea, reprezentându-l pe Nostradamus cufundat în gânduri privitoare la cercetările sale de medicină.

▼ Pictură din secolul al XVI-lea, reprezentând oameni răpuși de ciumă. Nostradamus a acumulat multe cunoștințe despre această boală în perioada aceea și a contribuit la oprirea răspândirii acesteia.

◂ Orașul Agen, de pe râul Garonne, din sud-vestul Franței. Acesta a fost orașul natal al lui Scaliger. Nostradamus a călătorit în întreaga regiune, dar a petrecut un timp în acest oraș.

▾ Gravură reprezentându-l pe doctorul, omul de știință și poetul italian Jules-César Scaliger. Acesta a purtat o corespondență regulată cu Nostradamus înainte ca cei doi să se întâlnească, iar Nostradamus a început să profeseze ca doctor în cartierul în care locuia Scaliger.

Nostradamus nu dorea să se prezinte în fața instanței, căci era ocupat cu lupta împotriva răspândirii ciumei, așa că s-a gândit, în schimb, să părăsească orașul Agen. După unele teorii, cei doi copii ai săi s-au îmbolnăvit de ciumă, iar soția sa i-a spus că nu ar fi bine ca întreaga familie să meargă cu el, căci bolnavii nu ar trebui să părăsească locuința unui doctor. Oricare ar motivul adevărat, Nostradamus a petrecut următorii doi ani departe de casă.

Însă, odată întors, și-a găsit soția mult iubită și copiii decedați. Cauza morții: ciuma. A fost copleșit de șocul aflării acestor vești; și de parcă nu ar fi avut deja destule necazuri, familia soției decedate a înaintat proces în justiție împotriva sa. Părinții soției, devastați de pierderea fiicei și a nepoților, au susținut că „motivul pentru care am fost de acord ca fiica noastră să se căsătorească cu un doctor a fost tocmai pentru ca așa ceva să nu se întâmple" și au cerut o recompensă materială pentru pierderea suferită. Când o familie își mărita vreo fiică, trebuia să ofere tinerilor căsătoriți o sumă semnificativă de bani, iar acum părinții soției decedate a lui Nostradamus cereau să li se înapoieze această zestre. Fiind acuzat de erezie și găsindu-și soția și copiii decedați, Nostradamus a fost zdrobit de durere.

Schimbarea ca doctor

Văzând atât de mulți oameni în jurul său pierind din cauza ciumei, dar nefiind niciodată infectat el însuși, Nostradamus a încetat probabil să se mai teamă că s-ar putea infecta. Cu siguranță, aceasta a contribuit și mai mult la șocul imens pe care l-a avut când a aflat că membrii familiei sale fuseseră răpuși de boală. Desigur, fiind un catolic credincios, a pus moartea lor pe seama voinței lui Dumnezeu. Se spune că, după acest nefericit episod, Nostradamus nu și-a putut ierta faptul că nu s-a străduit mai mult să prevină răspândirea epidemiei, astfel încât a încercat să uite de suferință petrecând ore în șir desfășurând și mai multe cercetări.

Deși acest fapt nu poate fi confirmat, se spune că Nostradamus și-a schimbat modalitatea de aborda medicina datorită morții soției și copiilor. Doctorii din vremea aceea încercau să calculeze bioritmul pacientului făcând observații asupra stelelor și făcând corelații între observațiile acestea și părțile suferinde ale corpului pacientului. Și Nostradamus a folosit această tehnică astrologică, considerând că „folosindu-mi expertiza, ar trebui să fiu capabil să deduc din mișcarea stelelor și planetelor cum se vor schimba destinele oamenilor". „Dacă aș fi întocmit un horoscop pentru soția și copiii mei, aș fi putut să prezic moartea lor într-o anumită măsură și să iau măsuri pentru a o preveni", a spus el, cuprins de remușcări. A devenit astfel un fatalist, primele semne ale viitorului său ca profet apărând în această perioadă.

CLIPE PERSONALE

GURMANDUL NOSTRADAMUS

Nostradamus a devenit un iubitor al mâncării, aceasta fiind o modalitate de a evada și de a uita de durerile din ultimii ani. În cartea sa „Produsele cosmetice și gemul", el include o listă de „rețete menite să îmbunătățească sănătatea, frumusețea și personalitatea", în care enumără modalități de albire a pielii și a dinților, discutând de asemenea metode de preparare a gemului folosind coji de portocale, coniac etc. Tehnicile de preparare, pe care Nostradamus le-a adoptat din perioada în care fusese spițer, implicau amestecarea diverselor ingrediente, consolidarea lor prin adăugarea de zahăr și fierberea lor perfectă. A fost un adevărat pionier și în acest domeniu. Nu se știe cât de bine s-a vândut cartea sa, dar el era foarte mândru de cât de populară era, ceea ce stă mărturie a calității rețetelor sale.

Nimeni nu știe când exact a devenit Nostradamus interesat de arta culinară. Însă, când a mers în Italia, în jurul anului 1548, a găsit o carte despre tehnici culinare la un eveniment găzduit de o familie nobiliară italiană. Cartea includea rețete despre frigerea inimilor de păsări sălbatice și a capetelor de vită, precum și despre prepararea de mâncăruri gustoase din carne de capră și de vițel. După ce a tradus și citit acea carte, Nostradamus a avut probabil inspirația necesară pentru a scrie și el o carte.

▾ Rețeta de marmeladă a lui Nostradamus este încă folosită uneori.

Fatalistul Nostradamus

▲ Efigie a lui Nostradamus din secolele al XVI-lea – al XVII-lea. Calea sa spre a deveni profet a început cu moartea soției și a copiilor săi și cu procesul intentat de socri împotriva sa. Tristețea acumulată în această perioadă l-a transformat până la urmă în profetul celebru al cărui nume îl cunoaștem cu toții în prezent.

Încă o călătorie

NOSTRADAMUS, purtând acum în suflet o rană adâncă, a hotărât să plece de acasă și să călătorească, ceea a ce făcut în următorii zece ani. Dobândise deja faimă și sprijin din partea nobililor datorită descoperirilor sale medicale, așa că nu a întâmpinat nicio dificultate în a-și găsi un loc unde să stea. Nu a disperat niciodată și a continuat să se concentreze asupra noii sale vocații. Oricând era chemat în orașe îndepărtate pentru a se ocupa de victime ale ciumei, mergea de fiecare dată. Nu i se cunoaște cu siguranță itinerariul, dar între 1535 și 1539 a stat în Carcassonne, la sud de Toulouse, iar în 1539 a petrecut o perioadă în Bordeaux. Călătoriile sale nu s-au limitat la Franța; a vizitat și Germania și Luxemburgul de câteva ori.

Cam în această perioadă au apărut anumite semne ale harului de prezicător al lui Nostradamus. De pildă, se spune că următoarea întâmplare a avut loc în castelul unei familii nobiliare: când un copil l-a întrebat ce se va întâmpla cu doi porci pe care îi găsise, Nostradamus a răspuns că vor mânca porcul negru și că un lup îl va mânca pe cel alb. Auzind acestea, capul familiei s-a hotărât să-i facă o glumă lui Nostradamus și i-a ordonat bucătarului să facă mâncare din porcul alb. Bucătarul s-a conformat, dar, tocmai când se pregătea să frigă porcul, un lup a sărit din colțul încăperii și l-a mâncat. Crezând că nobilul se va înfuria, bucătarul a gătit porcul negru și l-a servit la masă. Când nobilul a anunțat mândru că la cină serveau porcul negru, Nostradamus a refuzat să-l creadă. Când au reușit să-l convingă până la urmă pe bucătar să le spună adevărul, toți cei de la masă se spune că au fost șocați.

▲ Orașul Carcassonne, din sudul Franței, pe malul râului Aude. Orașul a jucat un rol important în legătura dintre Atlantic și Marea Mediterană. În prezent, regiunea este cunoscută pentru producția de viță de vie.

CĂLĂTORII ÎN TIMP

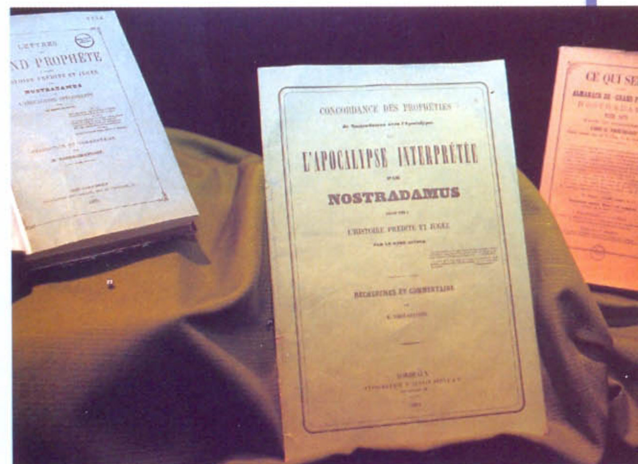
OPERELE LUI NOSTRADAMUS

Nostradamus a fost nu numai un important savant al Renașterii, ci și un autor foarte popular. Mulțumită descoperirii noilor tehnologii de tipărire spre sfârșitul secolului al XV-lea, a devenit unul dintre autorii cel mai bine vânduți din lume.

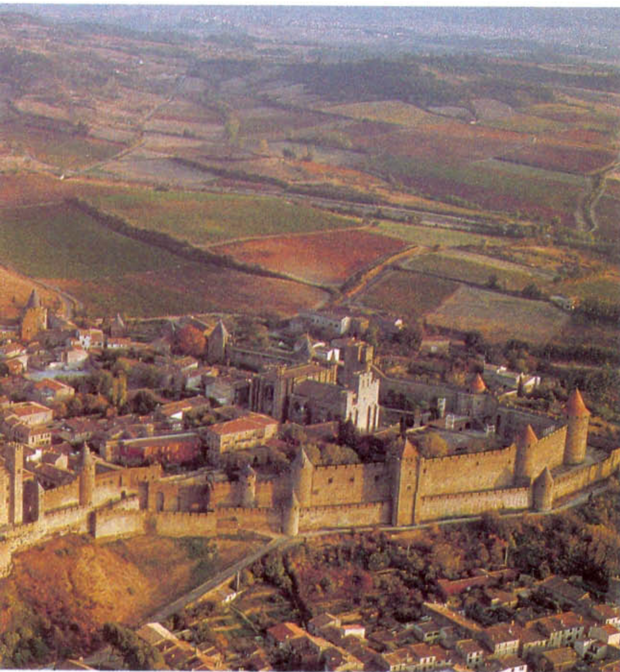
A publicat o listă cu profeții într-o carte intitulată „Almanah", ceea ce i-a adus foarte mulți bani. Poate datorită succesului acestei cărți și dorinței publicului de a i se oferi cărți care să cuprindă articole pe teme practice, trei ani mai târziu a publicat „Produsele cosmetice și gemul". Și această carte s-a bucurat de un mare succes, iar Nostradamus a devenit un autor celebru. A scris apoi „Profețiile", în care rescrie preziceri din „Almanah" în catrene criptice. Apoi, în 1557, după o călătorie la Alexandria, pentru a se întâlni cu un doctor experimentalist, a ajutat la traducerea cărții anatomistului grec Galen, pe care a intitulat-o „Parafrazându-l pe C. Galen".

De asemenea, câteva alte lucrări de-ale sale au fost publicate postum, inclusiv o scrisoare adresată Caterinei de Medici, precum și compilații ale profețiilor sale, intitulate „Profeții și sextine" și „Centurii".

1550-1557	Almanah
1555	Produsele cosmetice și gemul
1557	Traducere: „Parafrazându-l pe C. Galen"
1566	Scrisori către regina mamă
1605	Centurii Extra catrene

▲ Operele lui Nostradamus astăzi

Conştientizarea capacității de vizionar

Pe lângă episodul menționat mai sus cu porcul alb și cel negru, există multe povești despre capacitatea lui Nostradamus de a prezice viitorul. În cele mai multe cazuri, nu este foarte clar ce anume a prezis și care anume a fost rezultatul, dar se crede că prezicerile sale au fost corecte de cele mai multe ori. După unii cercetători, Nostradamus era foarte inteligent, capabil să memoreze o mare cantitate de informații, astfel încât concluziile sale bazate pe capacitatea sa de a percepe anumite fapte cunoscute și evenimente observate de el i-au făcut pe unii să le considere în mod eronat „profeții". Orice doctor poate deduce într-o anumită măsură starea fizică a pacientului prin monitorizarea pulsului și examinarea urinei, dar Nostradamus era și foarte vorbăreț și priceput în a purta conversații, fiind capabil să facă orice diagnostic pus de el să pară senzațional. Pentru oamenii de rând, toate acestea păreau a fi preziceri. Se pare că, deși devenise un fatalist, Nostradamus însuși considera aceste „profeții" ale sale ca fiind simple „predicții".

Însă, pe măsură ce aprofunda studiul astrologiei și al prezicerilor, nu se poate nega faptul că e posibil ca Nostradamus să-și fi dezvoltat un spirit foarte ascuțit de percepție și să fi fost capabil să perceapă și să interpreteze anumite semne date de corpurile cerești. Devenind treptat conștient de posibilul său har de clarvăzător, a spus: „strămoșii mei mi-au transmis aceste aptitudini naturale".

Activități în Provence

În anul 1543, la vârsta de 40 de ani, Nostradamus a intrat la mănăstirea Orval din Luxemburg. L-a întâlnit pe doctorul și astrologul Auribaliu. Acesta era autorul cărții „Prezicerile unui om singuratic", scrisă în 1542, dar, în afară de acest lucru, nu se știe ce fel de viță a dus. De asemenea, unii susțin că această carte ar fi fost scrisă de fapt de Nostradamus, dar nu există nicio dovadă în acest sens. Cât timp a stat la Orval, Nostradamus a avut probabil ocazia să citească această carte, căci stilul „Profețiilor" sale seamănă cu cel al „Prezicerilor uni om singuratic". Nu se poate nega faptul că aceasta din urmă se poate să o fi influențat pe cea dintâi.

În timp ce era la Orval, regiunea Provence a fost lovită crunt de ciumă. Aflând veștile, Nostradamus s-a întors de îndată în orașul său natal. Există dovezi că a avut succes în vindecarea pacienților la Marsilia în 1544 și la Aix en Provence în 1546.

Nostradamus a dobândit și mai multe cunoștințe de medicină la Marsilia, unde a colaborat cu doctorul Louis Selle, cunoscut în regiune ca „reîncarnarea lui Hipocrate". Cadavrele se înmulțeau în casele din regiune, care era învăluită într-un miros îngrozitor de putrefacție. După ce terminau cu un pacient, urma întotdeauna altul la rând, astfel încât doctorii erau constant la lucru. Nostradamus a decis atunci ca antidotul său împotriva ciumei să fie produs în masă și distribuit populației. I-a făcut de asemenea pe oameni să conștientizeze rolul igienei personale. Grație eforturilor sale, epidemia s-a stins treptat. Ulterior, la Aix, i s-a acordat o compensație materială pe viață sub forma unei indemnizații anuale drept recompensă pentru munca depusă.

▲ Paracelsus, un om de știință din domeniul științelor naturale și doctor din Elveția, în secolul al XVI-lea. A contribuit mult la dezvoltarea științei și este numit uneori întemeietorul medicinii moderne. Se spune că lucrările sale l-au influențat pe Nostradamus.

▲ Hartă celestă utilizată de astrologi în secolul al XVI-lea.

▶ Mănăstirea Orval din Luxemburg, construită în 1070. Călugării erau cunoscuți pentru că își produceau singuri berea, brânza și pâinea. Într-o vreme în care apa nu era curată, se spune că acești călugări au ajutat la prevenirea răspândirii ciumei oferindu-le oamenilor să bea bere în loc de apă.

O nouă viață în Salon

Cea de-a doua căsătorie

Nostradamus a primit numeroase solicitări medicale din regiuni din toată țara, dar, rămânând în Aix, a reușit să își spele în sfârșit din păcatele față de soție și copii. În ziua în care își sărbătorea cea de-a 44-a aniversare a zilei de naștere, în 1547, a întâlnit o tânără văduvă, Anne Ponsard, în Salon de Provence. Cei doi s-au căsătorit și au rămas în Salon, deși, fiind cel mai mare dintre frați, Nostradamus ar fi trebuit să se întoarcă acasă să stea cu părinții.

Nostradamus lăsase însă ceva neterminat. Voia să meargă în Italia pentru a-l întâlni pe marele farmacist italian Antonio Vigercio. Vigercio producea leacuri sub formă de siropuri, astfel încât și cei care nu puteau înghiți pastile, cum ar fi copiii și persoanele în vârstă, să poată beneficia de tratament. De asemenea, Italia era leagănul Renașterii, așa că el considera că era crucial pentru succesul cercetărilor sale să meargă acolo. Hotărât să nu facă din nou aceeași greșeală și să-și părăsească soția și copiii, Nostradamus a decis să întreprindă această călătorie înainte de a-și întemeia o familie. Astfel, între 1548 și 1550, a fost în Italia.

Nostradamus l-a întâlnit pe Vigercio, îndeplinindu-și astfel unul dintre țeluri. Nostradamus nu era încă foarte cunoscut în Italia, dar se pare că a reușit să călătorească prin această țară și să fie găzduit de familii nobiliare.

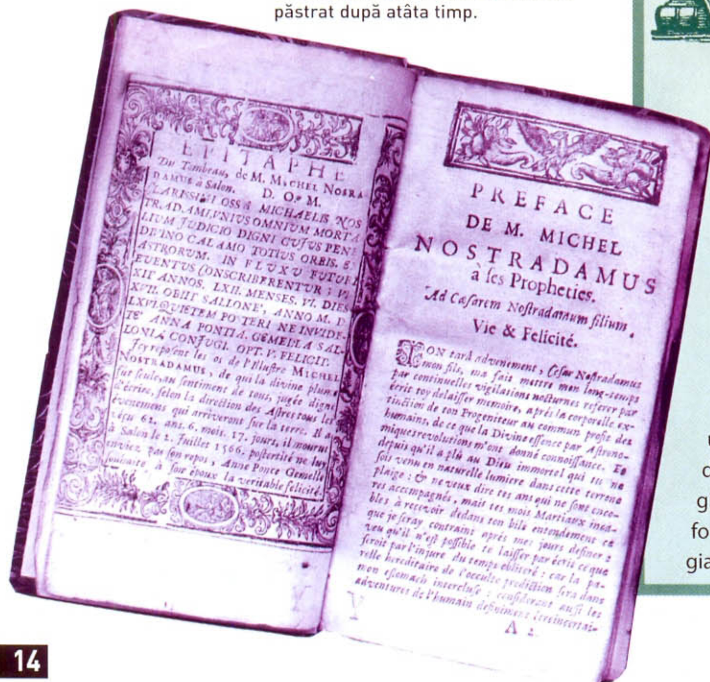
În 1550, s-a întors la Salon și a început să ducă o viață așezată alături de noua sa soție. După aceea nu a mai făcut nicio călătorie lungă și și-a petrecut restul vieții în acest oraș. În 1551 s-a născut fiica sa, Madeleine, iar în 1553 – fiul, Cesar. Familia a fost binecuvântată cu șase copii în total, 3 fete și 3 băieți. Acasă Nostradamus era tată și soț, iar în afara căminului își continua cercetările și își lărgea rețeaua de cunoștințe.

Nostradamus a profesat în principal ca medic generalist. Ca și în epoca modernă, în timpul Renașterii pacienții nu mergeau direct la spital când erau bolnavi, ci mergeau mai întâi la doctor. Reputația sa ca medic generalist a crescut rapid. Folosind horoscoape, putea să diagnosticheze starea de sănătate a pacienților și să le analizeze șansele.

La fel ca ghicitorii din epoca modernă, după ce Nostradamus examina horoscopul unui pacient, i-l interpreta, ceea ce necesita un anumit grad de elocvență. Considera că era de datoria doctorului să îi „liniștească pe pacienți", astfel încât, chiar dacă horoscopul unui pacient indica semne de rău augur, el omitea această parte în interpretarea sa. Își alegea cuvintele cu grijă pentru a le da întotdeauna speranță pacienților. Vorba aceea, boala nu e decât în imaginația omului, astfel încât cuvintele lui Nostradamus erau adesea mai eficiente decât orice medicament sau procedură medicală. În acest fel a câștigat repede încrederea oamenilor. Mulți veneau de departe să-l vadă și astfel a devenit din nou un soi de ghicitor.

▲ Pictură reprezentându-l pe Nostradamus scriindu-și una dintre cărți. Și-a dobândit faima ca doctor în Salon, iar cartea sa „Almanah", publicată cam în aceeași perioadă, a fost mult lăudată.

▼ Un exemplar al cărții lui Nostradamus, „Profețiile", care s-a păstrat după atâta timp.

EPITAPHE

PREFACE DE M. MICHEL NOSTRADAMUS à ses Propheties.

Ad Cæsarem Nostradamum filium, Vie & Felicité.

Biblioteca de amintiri

„PROFEȚIILE"

Există mai multe ediții diferite ale cărții lui Nostradamus „Profețiile", dar, din moment ce manuscrisul său nu mai există, este greu să se decidă care este originalul.

Originalul pentru versiunea publicată în 1555 s-a păstrat, dar când a fost publicată cartea, Nostradamus nu o terminase, astfel încât conținea numai 353 de catrene. Ulterior, multe alte versiuni au fost publicate, cu un conținut ușor diferit. Motivele sunt două: în primul rând, manuscrisul original nu mai există iar conținutul este foarte criptic și, în al doilea rând, tehnologia de tipărire din acea perioadă permitea să se strecoare adesea greșeli. Drept urmare, chiar și exemplarele din aceeași ediție ale cărții pot avea un conținut ușor diferit.

Există însă o versiune ce pare a fi cea autentică: versiunea Benoit Ligot, publicată la Lyon la doi ani după moartea lui Nostradamus. Există însă o mică greșeală, căci cartea ar fi trebuit să conțină 1 000 de poeme, dar această versiune nu cuprinde decât 939. Motivul acestei lipse nu este clar, dar este probabil rezultatul concurenței dintre edituri, odată ce și-au dat seama de succesul pe care îl avea lucrarea. Cât despre celelalte 61 de poeme lipsă, se spune că unii le-au recreat pe baza evenimentelor politice și sociale care aveau loc în acea perioadă.

◂ Gravură din secolul al XVIII-lea, reprezentând o femeie mergând la Nostradamus pentru a-i cere sfatul. Acesta își baza sfaturile pe observații astrologice. Avea mare succes și multă lume venea la el.

ALMANACH
JOURNALIER,
DE TOURAINE, ANJOU, LE MAINE, Vendômois, Blesois, Orleanois, Païs, Berry, Poitou & autres Provinces.
Pour l'An de Grace mil sept cens quinze.
Contenant les changemens de l'air, le calcul des Lunes, les prédictions nouvelles, le lever & le coucher du Soleil de quart d'heure en quart d'heure, les Foires de France, celles du Païs, & la Piéce curieuse.
Composé par Me. MICHEL NOSTRADAMUS, grand Astrologue & Mathematicien.
A AMBOISE,
Chez Jean [illegible], Imprimeur du Roy & de la Ville.

▴ „Almanahul", citit de foarte multă lume în vremea aceea. Pe lângă previziunile meteorologice pe termen lung, Nostradamus prezicea și evenimente politice și militare.

Publicarea „Almanahului"

Reputația lui Nostradamus s-a răspândit rapid și ori de câte ori se petreceau întâmplări ciudate, cum ar fi nașterea unei oi cu două capete, el era chemat la fața locului. De asemenea, familii nobiliare veneau din întreaga Europă să-l vadă, iar cei care nu se puteau deplasa încercau să țină legătura cu el prin corespondență. Lui Nostradamus îi plăcea foarte mult să stea de vorbă cu oamenii, astfel că, în timp ce discuta cu ei, își perfecționa abilitățile astrologice și de prezicere a viitorului. Pentru a nu rămâne în urmă cu cercetările sale de astrologie, și-a transformat dependințele de pe lângă casă în observator astronomic, petrecându-și fiecare seară urmărind planetele și stelele.

Într-o zi, după ce a observat corpurile cerești, a gândit cu voce tare: „Azi pare a fi o zi bună pentru semănat fasole". Fermierii care îl auzeau făcând astfel de afirmații, fără ca el să-și dea seama, îi urmau totdeauna sfaturile, iar anul acela se pare că a fost incredibil de bun pentru cultivatorii de fasole. Există numeroase astfel de povestiri și chiar și membrii Bisericii – care scoseseră astrologia în afara legii – veneau să-i ceară sfaturi.

Desigur, nu avea de-a face numai cu oamenii bogați și celebri. Mulți fermieri îi cereau sfatul în timpul secerișului. Nostradamus avea încredere în capacitatea sa de a prevedea vremea, dar nu putea face față numărului copleșitor de cereri ce-i erau adresate. De aceea, s-a hotărât să publice un almanah cu profețiile sale.

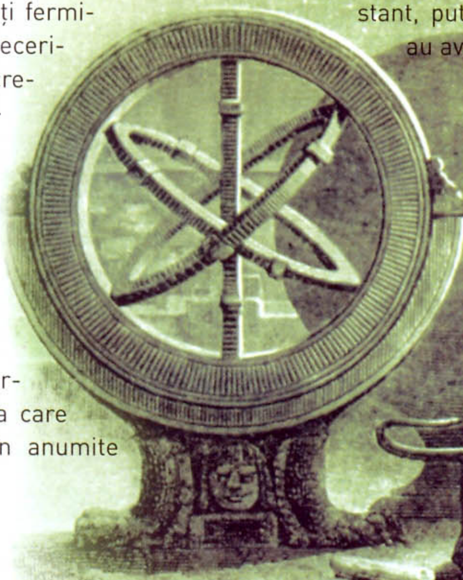
Almanahul conținea multe informații neprețuite pentru fermieri, cum ar fi ora exactă la care soarele răsărea și apunea în anumite zile. Nostradamus s-a gândit că, decât să-l viziteze lumea în fiecare zi acasă, ar fi mai eficient să publice o carte în care să rezume toate observațiile sale. Astfel ar fi putut nu numai să limiteze timpul petrecut oferind consultații, ci și să obțină sume mari de bani în mod regulat. Începând din 1550, a publicat un almanah la sfârșitul fiecărui an, în care oferea detalii despre fapte utile pentru fermieri, previziuni meteorologice pe termen lung, datele solstițiilor de vară și de iarnă și multe altele.

„Almanahul" lui Nostradamus era publicat în fiecare an, dar nu s-au păstrat până în zilele noastre decât fragmente din fiecare publicație. Pe baza acestor dovezi, ne putem da seama că, pe lângă informațiile legate de agricultură, almanahul oferea și sfaturi legate de întreținerea frumuseții și sănătății în funcție de anotimp, precum și previziuni politice. Probabil că multe dintre aceste previziuni s-au dovedit a fi corecte.

În „Almanahul" din 1556, în mod surprinzător, Nostradamus a prezis invazia Italiei de către Henric al II-lea. Cât despre previziunile meteorologice, el era capabil să examineze bolta cerească și să compileze un raport detaliat privind vremea pentru anul următor. Dat fiind că Nostradamus considera că știe cum va fi vremea, nu îi era prea greu să dea și sfaturi privind agricultura. În ceea ce privește previziunile de ordin politic, Nostradamus era o persoană cu multe relații, care deținea deja numeroase informații pe care oamenii de rând nu le cunoșteau, astfel încât, pe baza acestor informații, putea să prevadă anumite evenimente politice. Nu știm câte dintre prezicerile lui s-au dovedit a fi corecte, însă dat fiind numărul de exemplare în care se vindea almanahul său în mod constant, putem conchide că previziunile sale au avut un succes considerabil.

▴ Un horoscop, bazat pe data de naștere, ora nașterii, locul nașterii etc. Nostradamus se folosea de acest instrument pentru a prezice destinul oamenilor.

Pictură reprezentându-l pe astronomul grec Hipparchos. Și Nostradamus utiliza diverse instrumente pentru a privi cerul și a face previziuni astrologice.

Invitație din partea regelui francez

Publicarea „Profețiilor"

NOSTRADAMUS PRIVEA ÎNTOTDEAUNA spre viitor, așa că după publicarea „Almanahului" a început să lucreze la „Produsele cosmetice și gemul", apoi, la vârsta de 52 de ani, în mai 1555, a publicat una dintre cele mai importante lucrări ale sale: „Profețiile".

„Profețiile" reprezintă o carte în trei volume, cuprinzând în total 300 de catrene. Există și un al patrulea volum, cu 53 de poeme, însă inițial ar fi trebuit să cuprindă 10 volume cu câte 100 de poeme fiecare, deci 1 000 de poeme în total. Catrenele nu erau ceva neobișnuit în acea perioadă, fiind folosite adesea în documentele religioase. Însă limbajul foarte criptic pe care îl folosește face ca adevăratul înțeles al catrenelor sale să fie foarte greu de descifrat, astfel încât există multe interpretări ale acestora. Aceasta face ca cititorul să aibă posibilitatea să își folosească imaginația pentru a interpreta poemul așa cum dorește.

Întâlnirea cu regina

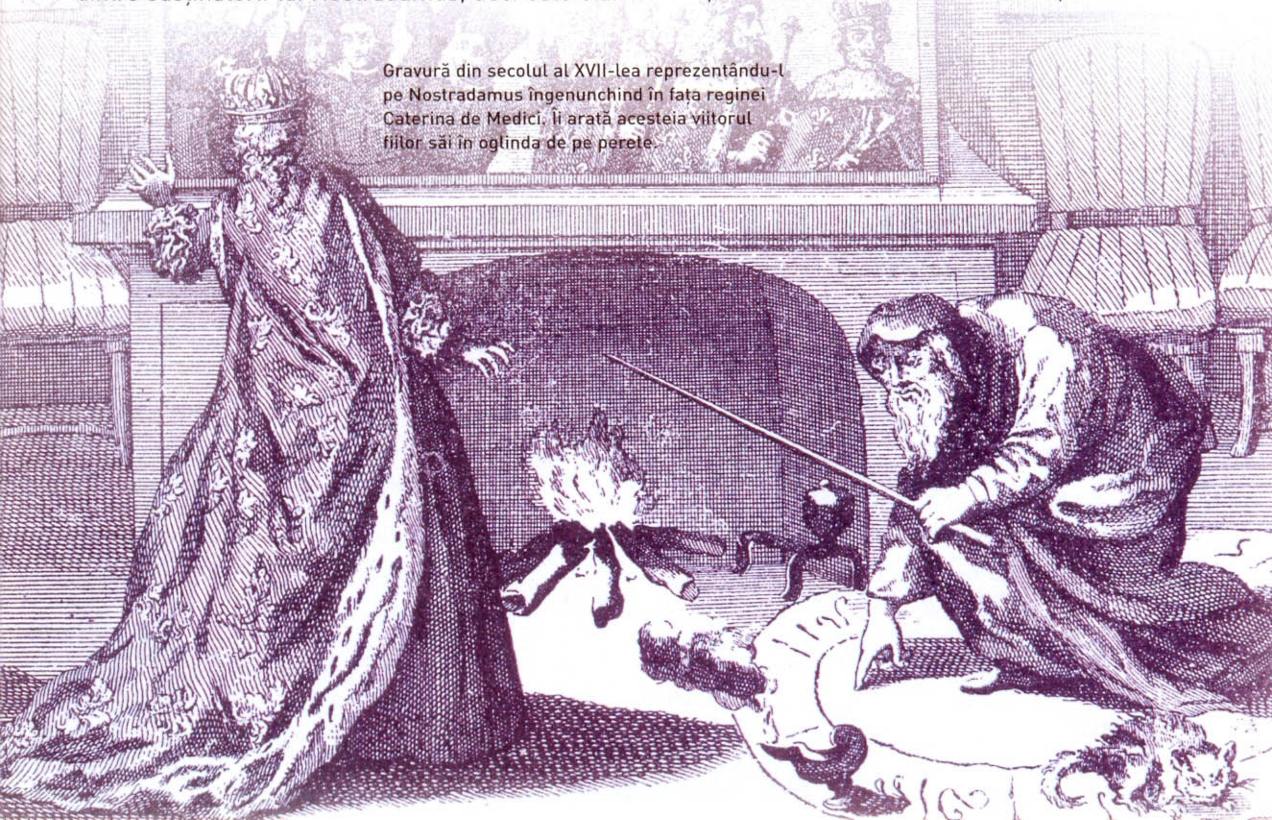
„Profețiile" au creat de îndată mare senzație, iar regele francez Henric al II-lea a luat în considerare posibilitatea de a-l invita pe Nostradamus la Paris. Regina Caterina de Medici era recunoscută ca fiind o mare amatoare de ghicit. Ea dorea să-i întâlnească pe toți cei ale căror preziceri se dovedeau adesea corecte. Ulterior, ea a devenit unul dintre susținătorii lui Nostradamus, deci este clar că era mai interesată de profețiile sale decât regele.

O invitație din partea casei regale era o onoare imensă, însă, gândindu-se la soția sa și la copii, pe care trebuia să-i părăsească, precum și la mâncarea delicioasă la care trebuia să renunțe pentru o perioadă, Nostradamus nu era prea încântat de călătoria la Paris. Însă, cum era pe punctul de a fi din nou acuzat de erezie, s-a hotărât să scape de această acuzație mergând la Paris. Dacă putea obține sprijinul regelui, cu siguranță nu ar mai fi avut după aceea probleme de ordin legal. Așadar, a împrumutat niște bani de la un om înstărit din oraș și a pornit spre capitală.

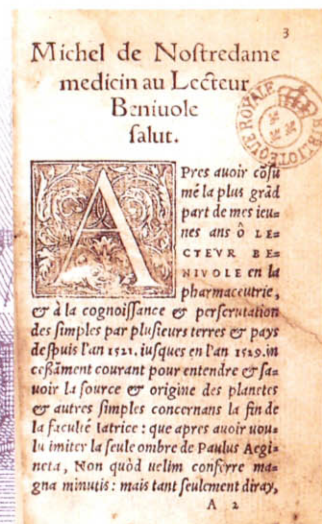
La data de 15 august 1555, Nostradamus a sosit la Paris. Și-a planificat sosirea în așa fel încât să coincidă cu festivitățile ocazionate de sărbătorirea Sfintei Marii. Când a sosit la castelul din St. Germain en Laye, s-a prezentat de îndată în fața regelui. Curând după aceea, guta i s-a agravat astfel încât a fost nevoit să-și petreacă următoarele 10 zile la pat.

▲ Efigie a lui Nostradamus din anii 1550

Gravură din secolul al XVII-lea reprezentându-l pe Nostradamus îngenunchind în fața reginei Caterina de Medici. Îi arată acesteia viitorul fiilor săi în oglinda de pe perete.

3

Michel de Noſtredame medicin au Lecteur Beniuole ſalut.

APres auoir cōſumé la plus grād part de mes ieunes ans ô LECTEVR BENIVOLE en la pharmaceutrie, & à la cognoiſſance & perſcrutation des ſimples par pluſieurs terres & pays deſpuis l'an 1521. iuſques en l'an 1529. inceſſāment courant pour entendre & ſauoir la ſource & origine des planetes & autres ſimples concernans la fin de la faculté Iatrice: que apres auoir voulu imiter la ſeule ombre de Paulus Aegineta, Non quòd uelim conferre magna minutis: mais tant ſeulement diray,

A 2

▲ O copie a lucrării „Produsele cosmetice și gemul", publicată la Lyon. Cartea enumără diverse metode de preparare a produselor cosmetice și numeroase rețete. De-a lungul a 35 de ani au existat 12 versiuni.

După aceea a mers la castelul din Blois, de pe valea râului Loara, unde locuiau regina și copiii săi. Regina l-a întrebat despre viitorul celor trei prinți.

Dintr-un motiv sau altul, Nostradamus a avut ciudatul sentiment că prinții vor muri în viitorul nu foarte îndepărtat. Și-a dat însă seama că dacă ar fi spus acest lucru ar fi provocat mânia familiei regale. Regina avea de asemenea un temperament destul de violent și îi alunga imediat pe ghicitorii care nu-i dădeau vești bune. În plus, atmosfera la castel era sumbră din cauza recentelor evoluții politice, așa că Nostradamus a spus: „toți cei trei fii ai Măriei Tale vor accede într-o bună zi la tron". Până la urmă, cei trei au ajuns într-adevăr pe tron, unul după celălalt, însă, mai degrabă decât să spunem că previziunea lui Nostradamus s-a îndeplinit, ar fi mai corect să spunem că el a avut succes în încercarea de o liniști pe regină. Știa ce să spună și când să spună pentru a reuși în viață.

Omul-cheie

CATERINA DE MEDICI

Caterina de Medici, regină a Franței, a fost unul dintre cei mai importanți susținători ai lui Nostradamus. Când a sosit în Franța pentru a se căsători cu Henric al II-lea, și-a adus cu ea magicianul și ghicitorul. Îi plăceau atât de mult ghicitorii, încât adesea îi chema la castel. Însă, dacă vreunul îi dădea vreodată vreo veste proastă despre familia ei, îi alunga imediat, astfel încât este clar că era o oportunistă în acest domeniu.

Regina a auzit pentru prima dată de Nostradamus datorită publicării cărții sale, „Profețiile", în mai 1555. Auzind numai păreri bune despre această carte, l-a chemat imediat pentru a-i prezice viitorul fiilor săi, iar el i-a dat un răspuns satisfăcător. În octombrie 1564, Caterina și fiul său Carol al IX-lea au vizitat orașul Salon, unde Nostradamus a făcut din nou o prezicere care știa că va fi pe placul reginei. Ori de câte ori aceasta îi cerea sfatul în legătură cu viitorul, Nostradamus își formula mereu răspunsul în așa fel încât să o mulțumească, indiferent de ceea ce gândea el cu adevărat. Felul său de a vorbi lăsa mereu posibilitatea de a-i interpreta în mod pozitiv previziunile privind orice situație în legătură cu care regina îi cerea părerea. Drept urmare, acesteia îi plăcea foarte mult de Nostradamus și chiar l-a numit doctor al curții regale și sfetnic.

În 1565, când Franța a fost implicată în conflicte religioase, Nostradamus i-a scris Caterinei o scrisoare care s-a păstrat până în prezent. Îi spunea în acea scrisoare: „Până la urmă, veți avea parte de pace, dragoste și unificare", încurajând-o în ciuda situației politice instabile din țară. Caterina a avut mare încredere în Nostradamus, încredere pe care și-a păstrat-o până la moarte.

▲ Caterina, fiica lui Lorenzo de Medici, a contribuit în mod considerabil la dezvoltarea mișcării renascentiste în Franța.

Un spirit voluntar

În timpul petrecut la castel, multe lucruri interesante i s-au întâmplat lui Nostradamus. De exemplu, o prințesă l-a întrebat unde era câinele ei, care se pierduse, iar el i-a răspuns: „Nu are rost să vă agitați atâta din cauza unui singur câine care s-a pierdut. Ar trebui să mergeți să-l căutați pe strada Orleans." Se spune că imediat după aceea prințesa și-a găsit câinele. Drept urmare, aptitudinile lui Nostradamus au devenit cel mai popular subiect de discuție la castel. Călătoria sa la Paris a fost încununată de succes.

În ziua de Sf. Mihail, pe 29 septembrie, Nostradamus a părăsit Parisul și s-a îndreptat înapoi spre Salon. În anul următor, a fost chemat în regiunea Savoia și a devenit din ce în ce mai ocupat. Desigur, toate acuzațiile de erezie au dispărut între timp.

Nostradamus a avut un succes considerabil atât ca doctor, cât și ca prezicător, iar acum familia regală precum și numeroase familii nobiliare se numărau printre cunoștințele sale nenumărate. Și-a donat apoi o parte din bani pentru construirea unui canal în Provence. În semn de mulțumire, orașul Salon a botezat rezervorul de apă al orașului după numele său. Nostradamus devenise o personalitate importantă și impunea respect multor localnici.

Castelul din St. Germain en Laye, oraș situat chiar la marginea Parisului, de-a lungul Senei. Francisc I a poruncit să fie construit acest castel la începutul secolului al XVI-lea. În august 1555, Nostradamus i-a vizitat aici pe regele Henric al II-lea și pe regina Caterina de Medici.

Viitorul de după moarte

Moartea lui Henric al II-lea

ÎN ULTIMII ANI AI VIEȚII, Nostradamus și-a petrecut cea mai mare parte a timpului scriind „Profețiile". În 1557 a mai scris 300 de poeme, iar în 1558 a mai adăugat câteva, în care prezicea că regele Henric al II-lea va avea un șir de ghinioane. Nostradamus era îngrijorat de sănătatea regelui, iar pe 27 iunie i-a trimis o scrisoare. Dat fiind că regele fusese de acord să se întâlnească cu Nostradamus în trecut arată că avea ceva încredere în previziunile acestuia, însă, ori de câte ori primea vești proaste privind sănătatea sa de la ghicitori, le respingea ca fiind doar niște bolboroseli fără sens. Anul următor însă, prezicerea lui Nostradamus s-a îndeplinit. Când Henric a luat parte la un turnir, adversarul i-a străpuns ochiul cu lancea. În mod destul de ironic, ca urmare a acestui fapt, încrederea oamenilor în Nostradamus a crescut.

A început să primească un număr fără precedent de solicitări. I se adresau solicitări de tot felul – apelau la el pentru sfaturi oameni care îi căutau pe cei dragi, pe care îi pierduseră, sau care doreau să recupereze diverse obiecte de preț ce le fuseseră furate. Nostradamus a încercat să accepte cu politețe și calm pe cât posibil toate solicitările. În timp ce oamenilor încerca să le dea vești care să-i liniștească, despre societate în general făcea aproape mereu previziuni negative. Din acest motiv, unii au început să pună sub semnul întrebării profețiile sale. Temându-se că viața sa era în pericol, a început să se gândească să se mute împreună cu familia la Avignon, unde făcuse deja aranjamentele necesare pentru a închiria o casă.

Numirea ca doctor și sfetnic al curții regale

Între timp, Francisc al II-lea, care îi urmase lui Henric al II-lea la tron, murise, fiind înlocuit de Carol al IX-lea. Regina Caterina a decis să-l ducă pe tânărul rege într-un tur al țării. În drumul lor, s-au oprit să-l viziteze pe Nostradamus în 1564.

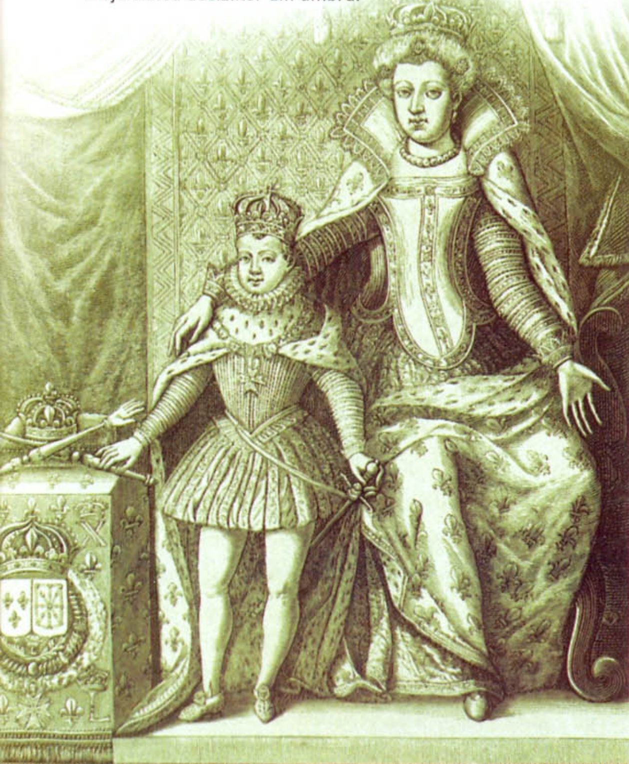
Localnicii au fost foarte impresionați să-l vadă pe Nostradamus în compania membrilor familiei regale. Acesta a primit de asemenea titlul de doctor și sfetnic al curții regale, ceea ce era o mare onoare. Efectul pe care toate acestea l-au avut asupra localnicilor a fost nemăsurat. Nostradamus s-a transformat peste noapte din prezicător îndoielnic în doctor regal foarte respectat. Drept urmare, s-a simțit din nou în siguranță și s-a hotărât să nu se mai mute.

▲ Efigie a lui Nostradamus desenată în secolul al XIX-lea. În ultimii ani ai vieții, a lucrat la „Profeții" și a fost numit doctor și sfetnic al curții regale. În plus, s-a întâlnit cu mulți oameni care îi cereau ajutorul.

Prezicerea propriei morți

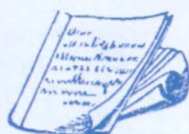
Nostradamus devenise foarte respectat și recunoscut, însă zilele sale de fericire nu au durat mult timp. Guta s-a agravat și a început să sufere de afecțiuni reumatice, iar în 1565 o durere înfiorătoare a început să-i străbată brațele și picioarele,

▼ Pictură din secolul al XVII-lea reprezentându-i pe Caterina de Medici și pe fiul său, Carol al IX-lea. Carol al IX-lea a fost rege al Franței din 1560 până în 1574, dar mama sa era cea care lua majoritatea deciziilor din umbră.

▼ Gravură din secolul al XVI-lea reprezentându-l pe Henric al II-lea primind îngrijiri medicale înaintea morții. Exact așa cum prezisese Nostradamus, Henric a fost grav rănit într-un turnir și a murit 11 zile mai târziu.

Versiune diferită

REVOLUȚIA FRANCEZĂ ȘI BLESTEMUL MORMÂNTULUI

Despre multe morminte ale unor personaje celebre se spune că sunt blestemate, iar mormântul lui Nostradamus nu este o excepție.

Sicriul lui Nostradamus, care este îngropat în interiorul unei capele franciscane din Salon, în conformitate cu dorința sa, a fost deteriorat în timpul Revoluției Franceze de forțele revoluționare din Marsilia. Acestea i-au distrus sicriul cu un topor. Unul dintre motivele care au dus la izbucnire revoluției îl reprezenta revolta împotriva autorității bisericii catolice, astfel încât este normal că soldații au atacat structurile bisericești, dar în acest caz se poate ca atacatorii să fi fost atrași și de faptul că în acea capelă era înmormântat marele profet Nostradamus. Se spune chiar că unul dintre soldați a luat craniul lui Nostradamus și a băut alcool din el. Câteva zile mai târziu, soldatul care se atinsese primul de mormânt a fost prins într-o ambuscadă și ucis, astfel încât au început atunci să circule zvonuri privind existența unui blestem.

Unele legende spun că soldații care au spart zidurile bisericii au avut o surpriză incredibilă: în interiorul zidurilor se afla o plăcuță de alamă pe care era inscripționată data acelei zile. Se prea poate ca această poveste să nu fie adevărată, însă este cu siguranță înspăimântătoare, iar unii o privesc ca pe o dovadă a puterilor de prezicător ale lui Nostradamus.

Ca urmare a acestui incident, rămășițele pământești ale lui Nostradamus au fost împrăștiate, dar ulterior, în 1792, o parte din ele au fost reîngropate în capela Sf. Laurențiu din Salon.

fiindu-i astfel foarte greu să doarmă noaptea. Cum suferea de arterioscleroză și hidropizie, forța sa fizică s-a diminuat rapid.

Devenind din ce în ce mai slăbit, pe zi ce trecea, Nostradamus a simțit că viața sa se apropia de sfârșit, iar pe 17 iunie 1566 și-a întocmit testamentul. Și-a împărțit averea soției și copiilor. Trei zile mai târziu, starea sa s-a înrăutățit. La sfârșitul unei zile de iunie, a scris o scrisoare în limba latină, în care spunea: „Moartea mea se apropie".

Ulterior, pe 1 iulie, Nostradamus a trimis o scrisoare unuia dintre discipolii săi, spunându-i: „Până la răsăritul soarelui nu voi mai fi în viață". În dimineața următoare, la ora 3, a murit la vârsta de 62 de ani.

Trupul lui Nostradamus a fost înmormântat într-o capelă franciscană din oraș. Pentru că nu a vrut ca oamenii să pășească pe trupul său după moarte, a cerut să nu fie înmormântat în pământ, ci undeva în interiorul capelei. Pe mormântul său sunt înscrise următoarele cuvinte în limba latină: „Către Dumnezeu cel atotputernic. Aici se odihnește celebrul Michel de Nostredame". Pe una din laturi, se află un portret al lui Nostradamus, realizat de fiul său. Această capelă a fost vizitată de nenumărați oameni de-a lungul secolelor.

Despre Nostradamus au circulat multe zvonuri, astfel încât, în prezent, este privit ca un ocultist, însă el nu a practicat niciodată magia neagră. Se poate spune mai degrabă despre el că și-a petrecut viața observând bolta cerească și încercând să-și încurajeze semenii. Nu trebuie să uităm că a fost și un doctor reputat care a ajutat la eliminarea epidemiei de ciumă în Europa.

▲ Capela Sf. Mihail Franciscanul din Salon de Provence. Rămășițele pământești ale lui Nostradamus sunt îngropate în această capelă.

▲ Autoportret al fiului lui Nostradamus, Cesar de Nostredame. Acesta a iubit literatura și artele, a petrecut mult timp realizând sculpturi minuțioase și a scris „Istoria și analele regiunii Provence".

◄ Gravură din secolul al XIX-lea reprezentându-l pe Nostradamus cufundat în citirea unei cărți în ultimii ani de viață. Deși Nostradamus a murit, previziunile lui au rămas, continuând să afecteze viețile oamenilor mult timp după moartea sa.

Misterul din spatele profețiilor cu care divinitatea l-a binecuvântat pe marele vizionar

Nostradamus a fost de fapt doctor, dar și-a dobândit faima în mare parte datorită profețiilor sale. Care sunt diferențele dintre el și alți profeți descriși în Biblie? Și cum a reușit să se impună ca un prezicător demn de încredere? Prezicerile sale din „Profeții" sunt scrise sub formă de catrene, care îi pun în încurcătură pe mulți cercetători chiar și în zilele noastre. Să explorăm așadar ce anume a încercat Nostradamus să spună în aceste poeme.

Din doctor – profet

NOSTRADAMUS S-A NĂSCUT în timpul Renașterii, perioadă în care știința a înflorit. În acea vreme, medicina era considerată încă a fi o ramură a religiei, astfel încât tratamentele constau din descântece și leacuri din plante, iar diagnosticele se bazau în mare parte pe semne de ordin astrologic. La facultatea de medicină, astrologia și astronomia erau materii obligatorii, iar doctorii utilizau în mod regulat observațiile astrologice în meseria lor.

Medicina bazată pe astrologie implică administrarea unui anumit tratament pe baza datei de naștere a pacientului, din care doctorul deducea ce părți ale corpului pacientului erau cele mai vulnerabile la infecții. De pildă, doctorii făceau raționamente de tipul: „planeta X s-a deplasat spre sud, traiectoria sa intersectându-se cu cea a planetei Y, ceea ce are o influență negativă asupra corpului pacientului, în special asupra intestinelor." Drept urmare, se administra leacul din plante potrivit pentru această afecțiune.

▲ Spre sfârșitul Evului Mediu, manuscrisul iluminat „Foarte bogatele ore ale ducelui de Berry" ilustra relația dintre corpul omenesc și astrologie.

Desigur, și Nostradamus a folosit această tehnică. Însă, la un moment dat, interesele sale s-au îndreptat dinspre medicina bazată pe astrologie spre astrologie și prezicerea viitorului. Unele voci au susținut că aceasta s-a întâmplat deoarece, în acea vreme, medicina implica atât de multe observații astrologice, încât era normal ca doctorii să graviteze spre astrologie. O explicație mai plauzibilă însă este cea conform căreia Nostradamus a fost atât de afectat de moartea soției și a copiilor săi încât a încercat să găsească o modalitate de a preveni întâmplări similare pe viitor.

În timp ce epidemia de ciumă se răspândea în Europa, Nostradamus a petrecut mult timp căutând remedii, dar, între timp, soția mult iubită și copiii săi au fost răpuși tocmai de această boală. A fost atât de copleșit de remușcări că ciuma, boala pentru care susținea că a găsit un tratament, i-a răpus familia, încât s-a hotărât ca pe viitor să-și pună aptitudinile și cunoștințele în slujba prezicerii evenimentelor. „Dacă aș fi putut prezice soarta soției și a copiilor mei observând stelele, aș fi putut preîntâmpina moartea lor", și-a spus el, făcând primii pași spre practicarea astrologiei.

După moartea soției și a copiilor, Nostradamus a pribegit prin diverse locuri și se spune că a făcut mai multe preziceri remarcabile pe unde a trecut. În timpul Renașterii, acest fel de a ghici viitorul era considerat vrăjitorie. Este posibil ca, în timp ce își desfășura aceste cercetări, și Nostradamus să fi avut sentimentul că abordează domenii tabu, cum ar fi vrăjitoria. Sau poate că era pur și simplu fascinat de astrologie și că până la urmă a desco-

Profețiile mele sunt rezultatul observațiilor naturale și al percepțiilor extrasenzoriale pe care le-am moștenit de la strămoșii mei.

◂ Desen al lui Nostradamus care a apărut în operele sale publicate în secolele al XVII-lea – al XVIII-lea. În acea vreme medicina implica folosirea astrologiei, așa că și Nostradamus a folosit, în mod normal, aceste tehnici. Însă interesul său s-a reorientat de la astrologie spre prezicerea viitorului și apoi la profeții.

perit că, examinând stelele, putea dobândi o anumită percepție a viitorului.

Oricum s-ar fi petrecut lucrurile, cert este că până la momentul publicării „Almanahului", la vârsta de 47 de ani, Nostradamus devenise un astrolog desăvârșit și era cunoscut mai degrabă ca prezicător decât ca doctor.

Ulterior, din ghicitor, Nostradamus a devenit „vizionar". Când s-a recăsătorit și s-a mutat la Salon, vorbea în fiecare noapte cu Dumnezeu, încercând să capete capacitatea de a vedea viitorul. Nu-i plăcea să fie numit „astrolog", căci, în adâncul sufletului, considera că e doar un doctor, și încerca să-și folosească aptitudinile speciale pentru a-i ajuta pe oameni.

Vizionari și profeți

Există două tipuri de oameni capabili să prevadă viitorul: vizionarii și profeții. În general, vizionarii sunt cei care pot prevedea anumite evenimente din viitor, în timp de profeții sunt de obicei persoane legate de biserică ce încearcă să răspândească în lume cuvântul Domnului.

Biblia cuprinde multe referiri la profeți. În cărțile „Genezei" și „Exodului", ne sunt prezentați profeții Avraam și Moise. Ilie și Samuel, două personaje ce apar de asemenea în Vechiul Testament, sunt considerați profeți. Toți aceștia sunt cunoscuți sub denumirea de „vechii profeți" și la ei se fac referiri în povestirile despre regatul Israelului, de la înființarea până la prăbușirea sa.

▴ Pictură din secolul al XVI-lea reprezentând doctori administrând un tratament unui pacient.

Pe de altă parte, așa-numiții „profeți târzii" au apărut după moartea regelui Solomon și divizarea imperiului israelian, într-o vreme în care oamenii începeau să fie atrași de misticism și alte practici interzise. Aceștia s-au autoproclamat a fi „vocile lui Dumnezeu", datoria lor fiind de a-i readuce pe oamenii de rând pe calea cea bună, și susțineau că transmit întotdeauna în mod obiectiv cuvântul lui Dumnezeu. Printre acești profeți se numără Amos, Isaia, Mihea și alții. Unele dintre cărțile Bibliei le poartă numele („cărțile profetice majore" și „cărțile profetice minore"). Vechiul Testament cuprinde în total 39 de secțiuni, aproximativ 40% dintre acestea fiind despre profeți, astfel încât este evident că aceștia reprezintă o parte fundamentală a iudaismului.

Fiind el însuși evreu, Nostradamus a proclamat: „Profețiile mele sunt rezultatul observațiilor naturale și al percepțiilor extrasenzoriale pe care le-am moștenit de la strămoșii mei." Nostradamus s-a identificat cu unul dintre cele 10 triburi pierdute ale Israelului –tribul lui Issachar.

Issachar a fost unul dintre cei 12 fii (conducători ai celor 12 triburi israelite) ai lui Iacob, nepotul lui Avraam. Când Israel a fost împărțit în părțile de nord și de sud, Issachar și 9 dintre frații săi au format regatul israelit de nord, care a fost distrus de imperiile asiatice. Deoarece Nostradamus susținea că este un descendent direct al lui Issachar, el credea că moștenise harul profetic al acestuia.

Însă, judecând după conținutul „Almanahului", care cuprinde în principal previziuni despre vreme și condițiile politice, ar fi poate mai potrivit să-l numim „vizionar". În prezent, mulți îl consideră un vizionar, dar ce a fost el cu adevărat? Este o întrebare dificilă.

Misterele catrenelor din „Profeții"

Cea mai celebră lucrare a lui Nostradamus, „Profețiile", este scrisă sub forma unei serii de catrene. Fiecare volum cuprinde 100 de poeme (cu excepția unuia dintre volume), deci aproape 1000 de poeme în total în 10 volume.

Poemele din „Profeții" sunt deosebite prin faptul că sunt scrise într-un limbaj foarte abstract; fiecare poem cuprinde 4 versuri, ceea ce însă nu era ceva neobișnuit în acea perioadă. La fel ca și cântecele japoneze tanka, un catren cuprinde 2 perechi de câte două versuri care rimează. Se pare că Nostradamus a dorit să utilizeze același stil folosit în Biblie.

▲ Pictură reprezentându-l pe Moise și arbustul cuprins de flăcări, scenă din Vechiul Testament. Auzind vocea lui Dumnezeu venind dinspre arbust și spunându-i să-i ducă pe evrei în Egipt, Moise s-a conformat și a dus cu el 12 triburi.

▲ Pictură americană din secolul al XIX-lea reprezentând o femeie înecată după ce fusese acuzată de vrăjitorie. În timpul Evului Mediu, orice persoană care avea aptitudini ieșite din comun era ostracizată de societate și adeseori acuzată de vrăjitorie. Nostradamus s-a temut întotdeauna că va avea aceeași soartă ca urmare a activităților sale.

Cât despre limbajul abstract, este posibil ca acesta să fi fost ales din mai multe motive. În primul rând, pentru a se asigura că previziunile sale nu își ratează ținta, or exprimările abstracte pot avea mai multe interpretări posibile. În al doilea rând, nu dorea să creeze panică afirmând foarte clar ceea ce urma să se întâmple în viitor. Și, în sfârșit, se temea să nu aibă parte de aceeași soartă ca Ioana d'Arc, care a fost acuzată de vrăjitorie și executată. Era important să fie foarte atent la ce spunea.

Drept urmare, aceste catrene sunt foarte greu de analizat de către cercetători.

Stând singur noaptea cufundat în studiul tainic;e așezat pe tripodul de alamă.O flacără slabă se ivește din neant și face să reușească ceea ce nu ar trebui crezut în van.

Acesta este primul catren al „Centuriilor" și este greu de descifrat ce anume înseamnă aceste cuvinte. Tot ce se poate spune cu certitudine este că, dată fiind atmosfera culturală din acea vreme și cunoștințele lui Nostradamus, este evident că el cunoștea perfect Biblia.

Cercetătorul din secolul al XIX-lea, Charles Ward, susține că „profeția nu oferă niciun indiciu despre ceea ce prezice și pare a fi o grămadă de vorbe fără sens".

În patria sa, Franța, Nostradamus este cunoscut mai mult ca un „doctor habotnic" pentru eforturile sale de a combate ciuma decât ca un clarvăzător. Însă este ca și cum catrenele din „Profețiile" sale ar fi impregnat societatea cu un fel de otravă. Atâta timp cât încă mai avem un viitor în față, predicțiile lui Nostradamus mai au șansa de a se adeveri.

▸ Nostradamus a pus laolaltă toate profețiile făcute pe baza observațiilor astrologice și le-a publicat în „Profețiile".

Cheia înțelegerii „Profețiilor"? CABALA CREȘTINĂ

Legătura dintre cabala și catrene

Nostradamus susținea că există o cheie esențială pentru descifrarea sensului catrenelor sale criptice. Drept urmare, mulți cercetători au apelat recent la Cabala, o serie de credințe ezoterice pe care le au cei mai mulți evrei ortodocși, pentru a descoperi un cod care să-i ajute în interpretarea catrenelor.

„Cabala" provine de la un cuvânt ce înseamnă „tradiție" și se referă, în limba ebraică, la transmiterea poveștilor pe cale orală. Fiind o filozofie misterioasă, aceasta a avut o mare influență asupra ideilor astrologice și filosofice din lumea occidentală. Cunoașterea cabalei poate fi obținută prin contactul sau comunicarea directe cu divinitatea. Aceasta era folosită de unii evrei ca o modalitate foarte eficientă de a stabili un contact cu puterile superioare.

Se spune că, în Europa, cabala a apărut mai întâi în regiunea Provence, unde s-a născut Nostradamus. În Provence locuiau mulți imigranți evrei, care se pare că aveau multe alte practici și credințe ezoterice înainte să apară cabala. Se spune că aceasta datează de acum câteva mii de ani, dar s-a răspândit ca practică secretă a evreilor de-abia în secolele al III-lea – al VI-lea. Ulterior, credința a evoluat treptat în timpul Evului Mediu.

Există mai multe ipoteze despre cabala. De pildă, unele voci susțin că acum „secretul cabalei a fost dezvăluit francmasonilor", „cabala stă la baza folosirii cărților de tarot" și că „Dumnezeu i-a vorbit direct lui Moise despre cabala" etc.

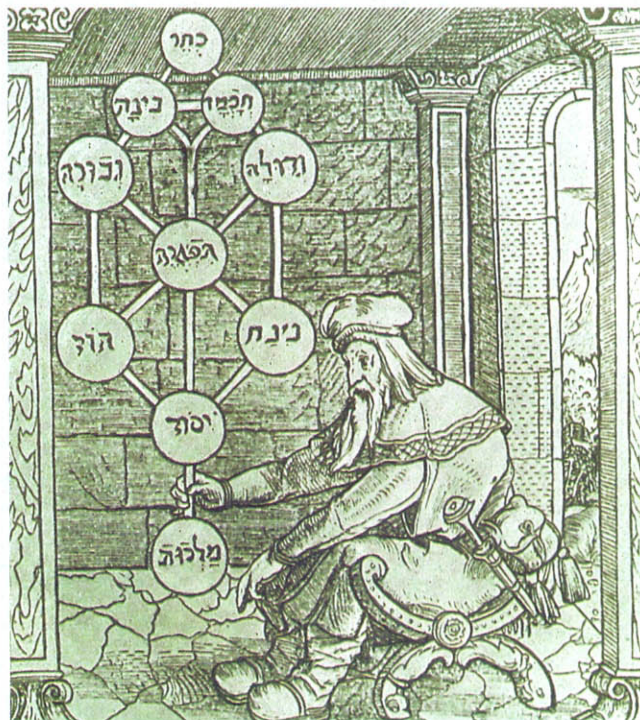
Reprezentarea codului cabalei creștine

Pe când Nostradamus era copil, bunicul său din partea mamei l-a învățat multe lucruri. Nu este clar dacă printre acestea s-a numărat și cabala sau nu, dar dacă nu, este foarte posibil ca Nostradamus să o fi studiat pe cont propriu. Însă, conform unei teorii, Nostradamus cunoștea mult mai bine „cabala creștină", care a apărut în secolul al XV-lea.

Cabala creștină reprezintă un set de credințe ezoterice ale creștinilor interesați de cabala. Acești creștini au încercat să utilizeze codul cabalei pentru a descoperi sensuri ascunse în Biblie.

Această metodă cabalistică era împărțită în: „cabala magică", „cabala literară", „cabala dogmatică" și „cabala scrisă". Dintre acestea, „cabala literară" a fost cea utilizată de creștini.

Unul dintre principalele aspecte ale „cabalei literare" este „gematria", devenită cunoscută datorită filmului „Profeția" (titlu original: „The Omen"). Deoarece în alfabetul ebraic nu există cifre, cele 22 de litere ale alfabetului sunt folosite și pentru a reprezenta numerele. Drept urmare, fiecare cuvânt poate fi asociat cu un număr, iar calculând și reprezentând suma acestor numere se poate da o interpretare diferită cuvintelor. Această tehnică este cunoscută sub denumirea de „gematria". În cabala se consideră că acele cuvinte, în cazul cărora sumele numerelor reprezentate de literele care le compun sunt egale, au o legătură tainică. De exemplu, cuvintele „șarpe" și „Hristos" sunt echivalente numeric, așa că se crede că între ele există o anumită legătură.

▲ Desen din cartea „Porți către lumină", de Balius Rikius, care reprezintă un adept al cabalei ținând în mână diagrama Sefirot, adeseori folosită în cabala.

De asemenea, metodologia denumită „notarikon" este o modalitate de a prescurta expresiile. De exemplu, se crede că „amin" este o formă prescurtată a expresiei 'El melekh ne'eman (care înseamnă „Dumnezeu, regele credincios"). De asemenea, folosind această metodă se puteau obține acronime de la cuvintele dintr-un text, luând prima literă a fiecărui cuvânt dintr-un șir de cuvinte și creând un nou cuvânt din aceste litere. De pildă, cuvântul GNEDN a fost format din Guph (carne), Nephesch (suflet), Ezen (os), Daath (cunoaștere) și Nezach (eternitate), astfel încât GNEDN era interpretat ca însemnând că oamenii sunt făcuți din carne, care este muritoare, și suflet, care este nemuritor.

Mai există încă o metodă cabalistică de descifrare a textelor, cunoscută sub denumirea de „temurah", care implică rearanjarea literelor dintr-un cuvânt în baza anumitor reguli specifice pentru a descoperi un sens ascuns.

Există o teorie conform căreia Nostradamus ar fi folosit unul dintre aceste coduri în scrierea „Profețiilor", dar aceasta face și mai dificilă și mai complicată interpretarea scrierilor sale. Este oare aceasta adevărata cheie pe care o căutam?

Mari personalități la hotarul dintre adevăr şi nebunie

Toate acestea sunt mari personalități care s-au născut în perioade în care nu au fost înțelese pe deplin şi adeseori respinse ca nebune. S-au aflat la discreția autorităților, care adesea le-au sacrificat din motive politice. După cum ne-a demonstrat Nostradamus însă, nebunia unei persoane poate fi interpretată ca adevăr de generațiile următoare.

Tânăra franțuzoaică ce a salvat Franța după ce a vorbit cu Dumnezeu

Ioana d' Arc (1411–1431)

La fel ca Nostradamus, Ioana d'Arc a fost o prezicătoare ce a fost prețuită nespus de mult de către familia regală. Însă profețiile ei, care au salvat Franța, au făcut-o să ajungă până la urmă în fața Inchiziției, pentru ca, în final, să moară tragic.

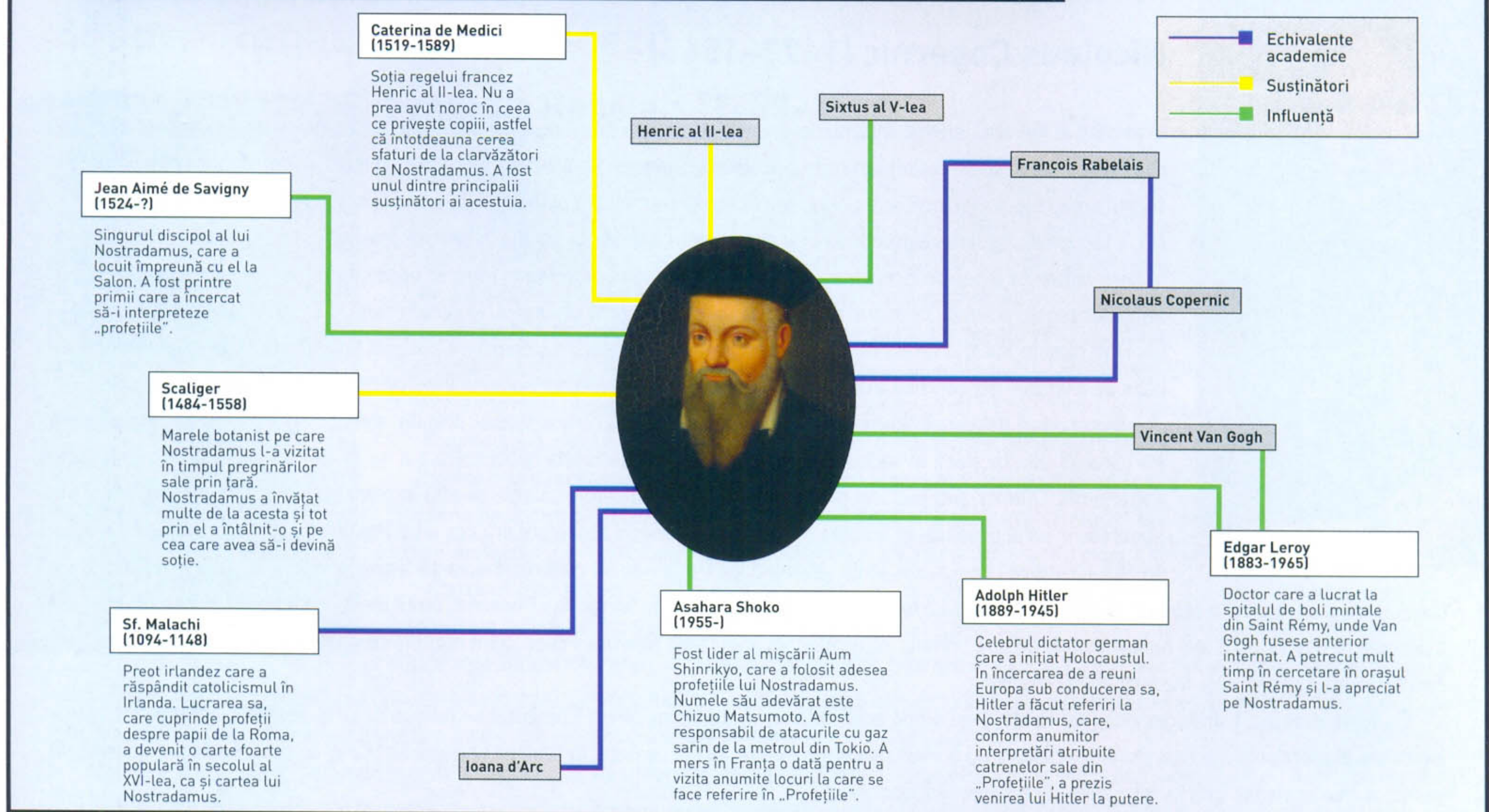
„Salvați prințul francez și respingeți trupele britanice!"

Când avea 17 ani, a avut o viziune în care l-a auzit pe Dumnezeu rostind aceste cuvinte, după care a pornit într-o misiune cu scopul de a se apropia de prințul Carol. Sfârșitul războiului de 100 de ani dintre Anglia și Franța era aproape. Franța s-a văzut la strâmtoare, atât din punct de vedere financiar cât și al resurselor umane. Carol i-a ascultat cu atenție prezicerile despre destinul său și a hotărât să o lase să participe la luptă. Spiritul său de luptătoare și energia sa au insuflat încredere în rândul trupelor franceze, care i-au învins pe englezi în bătălia de la Orleans. Prințul a devenit ulterior regele Carol al VII-lea.

După aceea, Ioana a încercat, fără succes însă, să recucerească Parisul, dar a fost capturată în bătălia împotriva britanicilor din regiunea Compiegne. Britanicii au luat-o prizonieră și au hotărât să o judece pentru afirmațiile sale că Dumnezeu i-a vorbit. În tot acest timp, regele Carol nu a făcut nici un efort pentru a o elibera. Nu a făcut nimic în sensul apărării acestei tinere care îi salvase viața, ba chiar se folosea deja de serviciile unui alt prezicător la castelul său. La sfârșitul procesului, Ioana a fost condamnată la moarte pe rug. Chiar dacă era o eroină națională, Ioana era doar o fată simplă, de nici 20 de ani. Moare arsă de vie pe rug șoptind numele lui Iisus Hristos. Când Carol a reunificat Franța, la 20 de ani după moartea ei, a declarat: „Ar fi neplăcut ca istoria militară să fi fost decisă de o vrăjitoare", așa că a redeschis procesul, nevinovăția Ioanei fiind foarte importantă pentru legitimitatea sa ca suveran. Ca urmare, sentința bazată pe acuzațiile de erezie ce i se aduseseră a fost anulată, iar 400 de ani mai târziu a fost beatificată și apoi sanctificată.

Dacă Nostradamus ar fi trăit în aceeași perioadă ca Ioana d'Arc, ar fi avut și el, probabil, aceeași soartă. Însă el și alți clarvăzători născuți la un secol după moartea ei s-au bucurat de fapt de un statut destul de bun în societate.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personajele din casetele pe fundal gri sunt prezentate detaliat în acest capitol.

Marele artist care și-a adus nebunia în liniștitul oraș St. Rémy

Vincent van Gogh (1853–1890)

Marele artist Vincent van Gogh a petrecut mult timp perfecționându-și arta în St. Rémy de Provence.

Van Gogh s-a născut în orașul Groot-Zundert din Olanda și a călătorit în întreaga Europă, înainte de a-și tăia o bucată din urechea stângă într-un incident ce a avut loc în 1889 și care a avut drept urmare internarea sa în spitalul de boli mintale din St. Rémy. Cum îi plăceau foarte mult gravurile japoneze pe lemn, s-a mutat în Provence în căutarea unor peisaje similare cu cele pe care le pictau artiștii japonezi. A stat mai întâi la Arles, într-o casă vopsită în galben, unde a visat să locuiască împreună cu diverși artiști importanți. Însă Gauguin a fost singurul care a fost de acord să i se alăture. „Prietenia" lui cu Gauguin a luat însă sfârșit după numai 2 luni, datorită conflictului dintre personalitățile celor doi. Rezultatul a fost incidentul în care și-a tăiat urechea stângă.

Ulterior, s-a internat la azilul de nebuni unde și-a petrecut timpul într-o cameră ce semăna cu o celulă de închisoare, iar în perioadele în care se simțea bine privea îndelung pe fereastră și picta frumosul oraș St. Rémy ce se întindea înaintea ochilor săi. Uneori i se permitea să iasă afară, așa că își lua șevaletul cu el și picta grădinile spitalului. A pictat peste 150 de tablouri cu măslini, iriși și chiparoși inspirat de aceste grădini. Printre acestea se numără unul dintre cele mai celebre tablouri ale sale, „Noaptea înstelată", în care se vede un chiparos din grădinile spitalului.

„Noaptea înstelată" a fost pictat cu tușe grosolane și culori foarte vii, semne ale nebuniei lui Van Gogh. Contrastul dintre stelele foarte strălucitoare și câmpul întunecat și sumbru creează o stare de discomfort privitorului. În mod destul de interesant, St. Rémy este locul de naștere al lui Nostradamus. Cu 400 de ani mai înainte ca Van Gogh să picteze „nopțile înstelate", și marele profet își petrecea timpul privind stelele, dar pentru a face observații astrologice. Poate că cerul de deasupra orașului St. Rémy are ceva cu adevărat special. La două luni după ce a pictat acest tablou, Van Gogh s-a mutat la Auvers pe Oise, unde s-a împușcat într-un lan de grâu.

Astronomul care a diminuat importanța astrologiei

Nicolaus Copernic (1473–1543)

În secolul al XVI-lea, „știința" încă nu devenise un domeniu de studiu bine delimitat, astfel încât astrologia, astronomia și medicina erau grupate laolaltă în cadrul aceleiași categorii. Se credea că pozițiile stelelor aveau o anumită legătură cu corpul omenesc, astfel încât astrologia, sau observarea mișcării planetelor pe bolta cerească cu scopul de a evalua viitorul, a fost predecesoarea astronomiei. Cu alte cuvinte, astrologia se afla în centrul celorlalte două „științe". Într-o vreme în care influența Bisericii începea să se diminueze, studiul astrologiei intra în epoca sa de prestigiu maxim, membrii familiilor regale și nobilii începând să caute în stele indicii privind viitorul. Nostradamus, însă, a ridicat studiul astrologiei la un alt nivel în 1543, la vârsta de 40 de ani. În același an, Nicolaus Copernic a publicat teoria heliocentrică. Astrologia se baza pe o viziune geocentrică a universului, astfel încât și-a pierdut aproape imediat credibilitatea ca știință.

Astronomul polonez Copernic a fost un elev mediocru, care a studiat dreptul, medicina și o serie de alte materii. Pe când se afla la studii în străinătate, în Italia, a auzit de teoria heliocentrică a lui Aristarh și a început să studieze astronomia. Ulterior și-a publicat propria teorie, conform căreia soarele se află în centrul universului și toate planetele se rotesc în jurul acestuia. În vremea aceea, teoria general acceptată era cea a lui Ptolemeu, conform căreia Pământul se afla în centrul Universului. Mulți savanți după Ptolemeu au confirmat această teorie, astfel că atunci când Copernic a sugerat exact contrariul a ceea ce se credea societatea a fost profund marcată. Pe baza lucrării lui Copernic, omul de știință german Johannes Keppler a descoperit mai târziu 3 legi fundamentale despre orbitele planetelor, iar apoi Isaac Newton a descoperit regulile ce guvernează gravitația. Copernic a deschis calea către studiul modern al astronomiei.

Cu toate acestea, astrologia încă mai există. Deși a fost acceptată teoria conform căreia Pământul se rotește în jurul Soarelui, observațiile astrologice ale planetelor și ale traiectoriilor acestora nu au fost mai puțin exacte. Drept urmare, în timp ce oamenii se plâng de progresele înregistrate de știință, ei mai apelează încă la astrologia în căutarea răspunsurilor.

Regele care și-a pierdut viața în fața uneia dintre tinerele sale gărzi

Henric al II-lea (1519–1559)

La un turnir organizat la Paris pentru a sărbători sfârșitul războiului cu Italia și căsătoria prințesei, regele Franței din acea vreme, Henric al II-lea, a fost rănit grav și ulterior a murit. În ziua aceea luase parte la multe întreceri, dar, în ciuda oboselii, a acceptat să mai participe la încă una și, din nefericire, lancea adversarului său, Gabriel de Montgomery, i-a străpuns ochiul. I s-au acordat îngrijiri medicale de urgență, însă la câteva zile de la turnir regele a murit. Ca o ironie a sorții, moartea regelui a fost de bun augur pentru Nostradamus. Acesta îl avertizase pe rege că, destul de curând, „un tânăr te va doborî pe terenul de luptă".

Henric al II-lea s-a căsătorit cu Caterina de Medici, din Italia, leagănul Renașterii, făcând astfel ca această mișcare, pe care tatăl său, Francisc I, o introdusese pentru prima dată cu câțiva ani înainte, să devină și mai populară. Atât gastronomia, cât și arhitectura au evoluat enorm în Franța în timpul domniei lui Henric. Se crede de aceea că el a fost influențat într-o foarte mare măsură de regină, deși a existat în umbră o femeie pe care el iubit-o mult mai mult decât pe Caterina. Este vorba despre frumoasa Diana de Poitiers. Henric a iubit-o de la o vârstă fragedă, deși ea era cu 20 de ani mai în vârstă decât el, și i-a oferit în dar castelul de la Chenonceaux.

În timpul turnirului ce avea să se dovedească fatal pentru el, a avut la el un articol de îmbrăcăminte de-al ei, jurând să câștige întrecerea în onoarea sa. Nu a putut însă să-și îndeplinească promisiunea. Desigur, Caterina era foarte geloasă pe relația celor doi, iar după moartea regelui a evacuat-o pe Diana din castelul de la Chenonceaux pentru a se muta ea însăși acolo. Diana a refuzat să se lase rănită în orgoliul propriu de acest gest și și-a petrecut restul vieții pe moșiile tatălui său din Anet, pe valea Loarei.

Nostradamus, care prezisese moartea regelui, a făcut previziuni și despre fiii acestuia. El a spus că toți cei trei fii ai săi vor ajunge până la urmă la tron, prezicere ce s-a adeverit cu siguranță. Din păcate, însă, aceasta s-a întâmplat deoarece ei au avut pe rând parte de necazuri și și-au pierdut viețile foarte tineri.

Autorul și absolventul Universității din Montpellier care a scris despre Renașterea franceză

François Rabelais (1483–1553)

La un an după ce Nostradamus a intrat la Universitatea din Montpellier, o altă figură marcantă a fost admisă la aceeași instituție de învățământ. Este vorba despre François Rabelais, umanistul care a întruchipat spiritul renascentist în Franța. Acesta a frecventat cursurile universității pentru o scurtă perioadă pentru a-și obține doctoratul. Poate datorită șederii sale foarte scurte, nu există nicio dovadă că Rabelais și Nostradamus s-ar fi întâlnit vreodată. Cu toate acestea, dat fiind că în universitățile din secolul al XVI-lea studenții și profesorii își petreceau adesea timpul împreună și pentru că prelegerile lui Rabelais atrăgeau un mare număr de studenți când acesta a devenit profesor, la puțin timp după absolvire, este foarte posibil ca cei doi să se fi întâlnit într-un mod sau altul.

Rabelais s-a născut la Chinon, tatăl lui fiind un bogat moșier. A devenit misionar, dar după ce mers la școală și-a dat seama că aceasta nu era o profesie potrivită pentru el, așa că a devenit laic și a mers la universitate. Ulterior a devenit un doctor celebru. Între timp, a studiat astronomia și a lucrat ca traducător, adunând în final elemente de folclor european într-un roman intitulat „Gargantua și Pantagruel", care a marcat debutul său ca scriitor.

Romanul este povestea a doi uriași spusă într-un stil comic și cuprinde, în total, 5 volume. Grație progreselor înregistrate de tehnologia tiparului, romanul său a devenit foarte popular printre oamenii de rând. Însă mai târziu, cărțile sale au fost interzise din cauza conținutului lor neortodox. Rabelais a mers în exil în câteva rânduri pentru a evita persecuțiile, iar la publicarea celei de-a patra cărți se zvonise că ar fi fost întemnițat. Ulterior a dispărut și se presupune că a murit în 1553. Cel de-al cincilea volum a fost publicat postum și nu este deloc sigur că a fost în întregime scris de Rabelais.

Rabelais a trăit într-o perioadă tumultoasă din punct de vedere al ideilor religioase și considera că cea mai bună metodă de a-i distra pe oameni era să-i facă să râdă. Biserica îi persecuta pe cei care nu erau de acord cu ideile sale și mulți și-au pierdut viața ca urmare a acestui fapt. În cartea sa, Rabelais face haz de prostia omenească, arătându-le cititorilor că este posibil să-i iubești pe cei care sunt diferiți de tine. Aceasta era o idee greu de acceptat de către Biserică.

Papa de la Roma care a crezut în prezicerile lui Nostradamus

Sixtus al V-lea (?–1590)

În timp ce călătorea prin Europa, Nostradamus a făcut o previziune care i-a schimbat viața unui tânăr.

A fost odată ca niciodată... un ciobănaș sărac. Acesta a devenit misionar al Bisericii Franciscane și, într-o bună zi, s-a hotărât să meargă într-o călătorie cu prietenii săi. Pe drum, un bărbat necunoscut, de vârstă mijlocie, i-a strigat: „Vei deveni papă!" Acesta era marele profet și protejat al familiei regale franceze, Nostradamus. Martorii la acest incident au crezut că omul acela nu era în toate mințile și nu l-au luat în seamă, dar tânărul a crezut cuvintele lui Nostradamus.

Ulterior, acest tânăr a devenit cardinal în orașul Montalto, unde se făcea adesea haz pe seama neîndemânării sale. Cam în acea perioadă, papa Grigore al XIII-lea tocmai murise, iar cardinalii s-au adunat la Roma pentru a-l alege pe următorul papă. În final, cardinalii au ieșit pe rând din încăperea secretă în care rămăseseră închiși mult timp. Numele noului papă a fost anunțat mulțimii care aștepta: „Montalto!"

Cel care fusese ales era cardinalul de Montalto. Acesta era tânărul la care Nostradamus strigase cu mulți ani în urmă. Când și-a schimbat numele în Sixtus al V-lea, și-a aruncat cârjele, declarând oficial: „acum sunt papă!" Văzând acestea, ceilalți cardinali au considerați că fuseseră înșelați: ei încercaseră să aleagă un papă bătrân, care să nu rămână pe scaunul pontifical decât vreo doi-trei ani, până ce avea să apară cineva mai bun. Sixtus al V-lea s-a implicat însă în multe activități fără precedent în sprijinul cauzei religiei sale. S-a întâlnit chiar și cu un emisar bisericesc din Japonia.

Aceasta nu este o poveste despre cum s-a adeverit previziunea lui Nostradamus cât o poveste despre cum un tânăr misionar s-a străduit să ducă la îndeplinire ceea ce considera că este destinul său. A devenit papă la 19 ani după moartea lui Nostradamus.

Previziuni care au provocat teamă în rândul generațiilor următoare și au inspirat strategii politice diferite

„Previziunile mele se vor adeveri cu siguranță la un moment dat în viitor", a spus Nostradamus cu puțin timp înaintea morții sale în 1566. S-a arătat că a prezis cu acuratețe venirea la putere a lui Napoleon și a lui Hitler, așa că, după moartea sa, faima i-a crescut în mod constant. Oamenii politici de toate vârstele, chiar și în epoca modernă, s-au folosi de profețiile lui în luarea deciziilor. Mesajele ascunse în catrene criptice continuă să-i influențeze pe oameni și în prezent.

Pe 11 septembrie 2001, două avioane deturnate au fost pilotate astfel încât să se ciocnească de clădirile World Trade Centre din New York, ceea ce a provocat prăbușirea acestora. Unele voci au susținut că Nostradamus ar fi prezis aceste atacuri teroriste.

Din ce în ce mai influent după moartea sa

CARTEA LUI NOSTRADAMUS, „Profețiile", prin care a dorit să transmită generațiilor viitoare cunoștințele sale, i-a captivat pe oameni ca o vrajă, iar popularitatea sa nu a scăzut în timp. Este însă aceasta ce și-a dorit? În timpul vieții, el a prezis evenimente ce aveau să se întâmple în fiecare an folosind astrologia și publicându-și descoperirile în „Almanahul" său anual. Pe măsură ce a devenit tot mai popular, lumea se baza din ce în ce mai mult pe prezicerile sale. Câțiva ani mai târziu, „Profețiile" au avut de asemenea un impact imens asupra oamenilor. Datorită acestei reacții, mulți au publicat profeții folosind numele său sau pretinzând că erau vreunul din fiii săi.

▲ Dictatorul german Adolph Hitler. Acesta a susținut că venirea sa la putere a fost prezisă de Nostradamus cu secole în urmă și chiar le-a distribuit soldaților versiuni modificate ale acestei profeții.

La doi ani după moartea sa, în 1568, în orașul Rouen din Normandia a fost publicată cartea „20 de ani de preziceri". Autorul pretindea că este „Michel Nostradamus al II-lea". În anul 1571, a fost publicată o altă carte ce pretindea să prezică toate evenimentele până în 1585. Numeroase alte scrieri profetice au fost publicate, ceea ce până la urmă a început să irite publicul. Un autor a prezis că orașul Artege, din Provence, va arde și va fi distrus complet. Ulterior, acesta a dat foc el însuși orașului pentru ca oamenii să creadă că era într-adevăr un clarvăzător. Până la urmă a fost arestat pentru incendiere, dar acesta este doar un exemplu care arată cât de mult lucrările lui Nostradamus au afectat generațiile următoare.

„Profețiile" folosite în politică

În zilele noastre, numele „Nostradamus" încă se vinde bine, așa că încă se mai publică noi ediții ale „Profețiilor". În timpul secolului al XVIII-lea, popularitatea sa a scăzut un pic, dar odată cu începutul revoluției franceze și venirea la putere a lui Napoleon oamenii și-au amintit că Nostradamus prevăzuse ambele evenimente.

Însă, dat fiind că multe dintre catrenele din „Profețiile" sunt atât de greu de descifrat, au existat cazuri în care li s-a dat o interpretare care să se potrivească unui anumit eveniment. De ase-

„Prezicerile mele vor fi cu siguranță înțelese la un moment dat în viitor, iar oamenii vor fi surprinși să vadă cât de exacte sunt."

menea, datorită faimei lui Nostradamus și a faptului că era considerat a fi demn de încredere, mulți oameni politici de pe întregul glob au folosit „Profețiile" ca propagandă pentru a-și atinge scopurile politice.

Și astfel s-a născut un parteneriat inseparabil între preziceri și politică.

De exemplu, ar fi trebuit ca „Profețiile" să cuprindă 10 volume a câte 100 de catrene. Volumul 7 însă conține numai 42. În 1643 au fost descoperite catrenele 43 și 44, iar în timpul luptelor cauzate de un șir de revolte cunoscute sub numele de „Fronde" (1648 – 1653), adepții mișcării de Frondă au susținut că aceste două catrene preziceau victoria lor finală. Desigur, declarațiile lor erau motivate politic.

De asemenea, Napoleon Bonaparte (1769–1821) era foarte conștient de faptul că venirea sa la putere fusese prezisă și păstra tot timpul asupra sa o copie a lucrării lui Nostradamus. Când s-a descoperit această copie în 1792, s-a observat că pe ea era tipărit ca an al publicării 1542, astfel încât s-a crezut că era un exemplar original. În prezent însă se știe că nu era așa, dar Napoleon nu s-a îndoit nicio clipă de autenticitatea sa. Adeseori interpreta catrenele în așa fel încât să-și promoveze interesele politice și a publicat o carte cu interpretările sale pe marginea scrierilor lui Nostradamus.

◂ Biblie din Roma secolului al XI-lea. Conține prezicerile clarvăzătorului Sf. Malachi despre viitorii papi.

Relația profundă dintre preziceri şi politicieni

În secolul al XX-lea, ascensiunea lui Adolph Hitler (1889 – 1945) pe scena mondială i-a făcut pe mulți să susțină că și acest fapt fusese prezis de Nostradamus. Cauza: Magda, soția omului de încredere al lui Hitler, Gebbelt. În 1939, aceasta a citit un articol științific despre Nostradamus, publicat în 1922, în care a văzut numele „HISTER". Auzind aceasta, Gebbelt și-a dat seama că Hitler ar putea folosi „Profețiile" lui Nostradamus în favoarea sa în război, așa că l-a convocat imediat pe astrologul partidului nazist, Carl L. Kraft, și i-a ordonat să interpreteze cuvintele lui Nostradamus într-un mod favorabil. Au tipărit această interpretare și au distribuit-o tuturor soldaților naziști pentru a le spori respectul față de Hitler. Aflând aceasta, mulți francezi au fost dezamăgiți, crezând că invazia Franței de către Hitler era inevitabilă.

Churchill era conștient de strategia naziștilor, așa că a încercat să găsească un catren care putea fi interpretat ca prezicând prăbușirea nazismului și să-l distribuie trupelor sale. Spre deosebire de Hitler care se consulta adesea cu astrologul său în probleme militare, Churchill folosea astrologia pentru a încerca să prevadă strategiile lui Hitler. Astfel, astrologia și scrierile lui Nostradamus sunt ambele strâns legate de războaiele din epoca modernă.

Americanii, care au luat de asemenea parte la cel de-al Doilea Război Mondial, au folosit și ei lucrările lui Nostradamus. Guvernul a cerut companiei producătoare de filme MGM să producă un film care să încurajeze populația să sprijine eforturile de război și să le insufle curaj. Într-unul din filmele produse, compania a citat unul dintre catrenele lui Nostradamus, asigurându-se să îndepărteze versurile care nu se potriveau cu scopul urmărit.

Astfel, superstițiile și astrologia au încă un rol important în politică și economie. Fostul consilier prezidențial Donald Reagan a declarat „oficial" în cartea sa că soția președintelui Ronald Reagan, Nancy, se consulta adesea cu un ghicitor înainte de a-și planifica acțiunile politice. Președintele francez Mitterrand, președinții sovietici Gorbaciov și Elțin au folosit toți la un moment dat în timpul mandatelor lor astrologia în luarea deciziilor. Legătura dintre politicieni și prezicători ce există de secole este mult mai profundă decât ne dăm seama. Când o țară se confruntă cu o criză, cum ar fi un război, se apelează la astrologi mai mult decât oricând.

▴ Împăratul francez Napoleon Bonaparte, care credea că ascensiunea sa la tronul Franței fusese prezisă de Nostradamus. Credea că deține un exemplar original al lucrării lui Nostradamus, pe care îl avea mereu asupra sa.

Prezicerea sfârşitului lumii

Mulți oameni politici au folosit profețiile lui Nostradamus pentru a-și promova interesele politice, dar profeția care a avut cel mai mare impact asupra oamenilor a fost cu siguranță cel de-al 72-lea catren din volumul 10 al „Profețiilor": În luna a șaptea a anului 1999, Va coborî din ceruri măretul rege al terorii.

Pe marele rege al mongolilor să-l readucă la viață, Înainte și după Marte să domnească cu noroc.

Mulți au interpretat acest catren ca făcând referire la distrugerea omenirii, în timp ce unii au considerat că Nostradamus, foarte priceput la astronomie, prevedea doar o eclipsă solară. Acest catren i-a tulburat pe mulți, iar zvonurile s-au răspândit scăpate de sub control. Aceasta a provocat diverse incidente, cum ar fi atacurile asupra unor grupuri religioase din Indonezia; de asemenea, în Japonia, Shouko Asano, care credea în Armageddon, și-a condus secta fanatică într-un atac asupra metroului din Tokio. Se pare că multe astfel de incidente s-au petrecut din cauza acestui catren al lui Nostradamus.

Ar fi multe motive pentru care s-a creat panică în toate colțurile lumii în legătură cu sfârșitul mileniului și nu putem ignora efectele unei alte cărți care conține preziceri. Sf. Malachi (1094 – 1148) a scris cartea „Profeții despre papi", care a fost publicată 450 de ani mai târziu la Veneția. Scrisă în latină, lucrarea constă din 111 „moto"-uri și un poem care prezintă succesiunea papilor așa cum o prezice Malachi, începând cu Sixtus al II-lea. Când a fost publicată scrierea sa, se succedaseră deja 77 de papi de când fusese

▾ Efigie a lui Nostradamus pe o clădire vizavi de o cafenea din Salon de Provence.

▲ Primul ministru britanic, Winston Churchill, care a încercat să folosească astrologia pentru a inspira încredere trupelor.

▲ Vedere asupra orașului Nagasaki la 9 august 1945, când Statele Unite au lansat bomba atomică asupra acestui oraș japonez. Guvernul Statelelor Unite a încercat să câștige sprijinul populației pentru război, folosind în acest sens inclusiv filme care promovau eforturile de război.

▲ Atât fostul președinte rus Gorbaciov, cât și omologul său american, Ronald Reagan, au apelat uneori la astrologie în timpul mandatelor lor.

scrisă, dar de fiecare dată când era ales un nou papă, oamenii erau șocați de cât de exacte erau prezicerile sale. Lucrarea susține că după cel de-al 112-lea pontif se va apropia sfârșitul lumii. Papa Benedict al XVI-lea este al 111-lea.

Așadar, atât Nostradamus cât și Malachi au prezis că sfârșitul lumii va veni cam în același timp, ceea ce i-a tulburat mult pe oameni în ultimii câțiva zeci de ani.

Omenirea nu a pierit în 1999 și a întâmpinat secolul XXI fără probleme majore. S-a înșelat oare Nostradamus sau a prezis altceva de fapt în acel catren? Mai mulți exegeți ai lui Nostradamus susțin de asemenea că în „Profețiile" sale sunt prevăzute și atacurile teroriste de la 11 septembrie împotriva Statelor Unite, astfel încât este clar că prezicerile lui Nostradamus vor continua să trăiască cât e lumea. De asemenea, cuvintele lui Nostradamus ne răsună în minte:

„Prezicerile mele vor fi cu siguranță înțelese la un moment dat în viitor, iar oamenii vor fi surprinși să vadă cât de exacte sunt."

▼ Statuie a lui Nostradamus la Salon de Provence ridicată în secolul al XX-lea. La fel ca oamenii politici, mulți oameni de rând apelează în mod regulat la serviciile unor prezicători pentru a căpăta încredere să înfrunte viitorul. Faptul că, în prezent ca și în trecut, mulți se gândesc la Nostradamus când caută sfaturi privind viitorul spune multe despre ce clarvăzător strălucit a fost acesta.

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

NOSTRADAMUS

ISSN 1791-0765

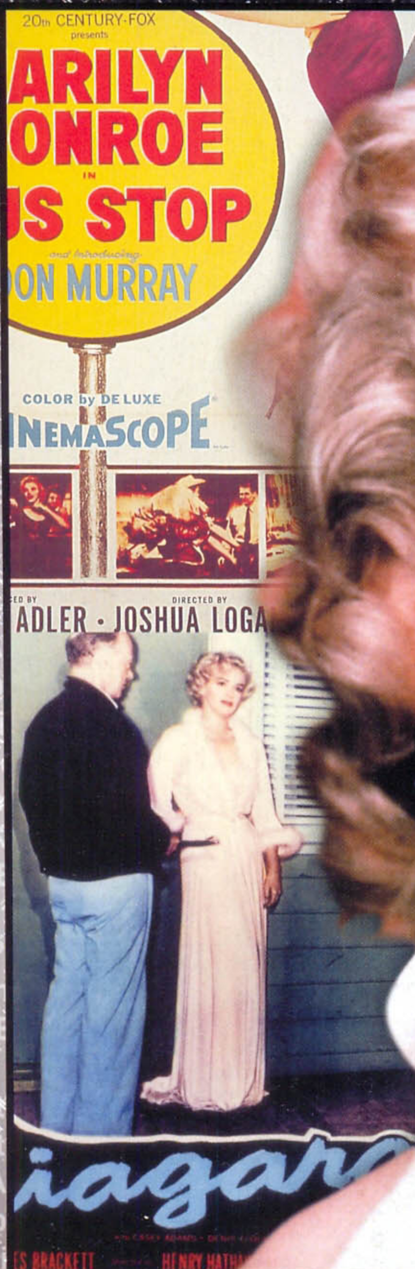
DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

20

MARILYN MONROE

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Marilyn Monroe

Numărul 20

Pentru orice informație sau lămurire,
contactați-ne la telefonul: **(021) 40.10.888** sau trimiteți un e-mail la info@deagostini.ro
Servicii pentru clienți: de luni până vineri, între orele 10:00 - 15:00
Pentru o mai bună deservire solicitați întotdeauna publicația de la același punct de vânzare
și informați vânzătorul asupra intenției de a cumpăra și aparițiile următoare.
Pentru orice informație, lămurire, înlocuire de exemplare sau comenzi
de numere anterioare, sunați-ne la tel. **(021) 40 10 888**
Pentru informații și comenzi de numere anterioare, cititorii din Republica Moldova
pot suna la **(022) 21.07.98** - Paramedia, Chișinău.

Vizitați site-ul nostru la adresa

www.deagostini.ro

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ
EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL
EDITOR: Petros Kapnistos
MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou
MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas
ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena
MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos
PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa
COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou
MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza
MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis
COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

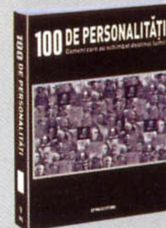
ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL
DTP: RAY
TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.
DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L
Country Manager: Mariana Mihălțan
Marketing Manager: Adina Bojică
Redactor: Gabriela Muntean
Distribution Manager: Dan Iordache
ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5,
sector 5, București, România
Telefon: (+40) 21 318 7398
DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

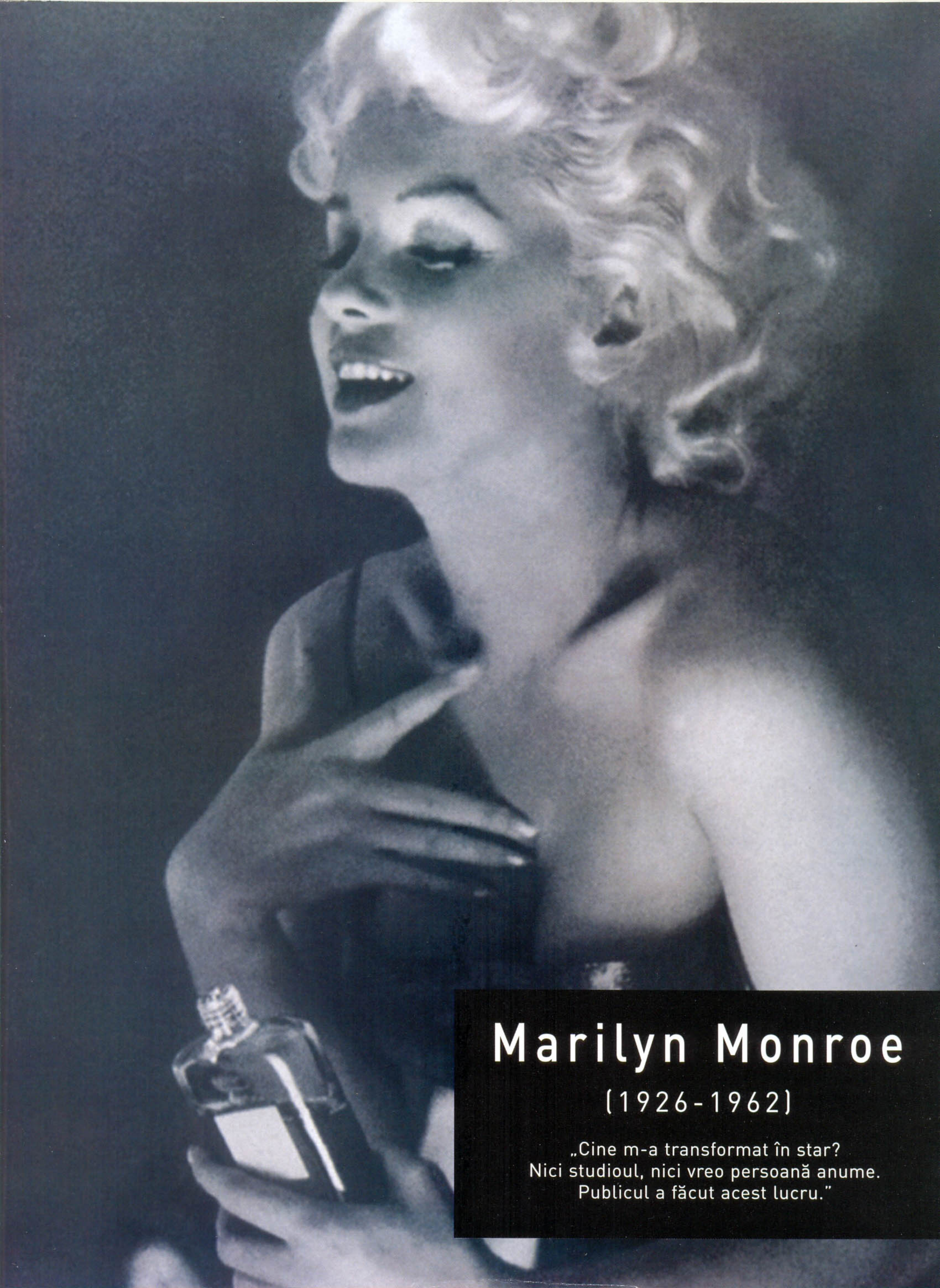
ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, American Photo, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor
Prețul primului număr: 2,99 LEI / 14,50 MDL
Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI / 29,99 MDL

Editorul își rezervă dreptul de a schimba ordinea publicării personalităților sau de a le înlocui cu altele.

Marilyn Monroe
(1926-1962)
„Cine m-a transformat în star?
Nici studioul, nici vreo persoană anume.
Publicul a făcut acest lucru."

Marilyn Monroe

Ce fel de viață a dus Marilyn?

PROLOG

LA REVENIREA SOLDAȚILOR AMERICANI din lumea largă, triumfători în cel de-al Doilea Război Mondial, Statele Unite ale Americii se pregăteau de o nouă etapă. La Hollywood începeau să se remarce noi actori, staruri în devenire ale noii ere. Din acest grup făcea parte și o actriță debordând de senzualitate, cu al său păr blond – Marilyn Monroe.

Născută pentru actorie, de un optimism incurabil, și câștigând statutul de sex-simbol al Hollywoodului, aceasta a reușit să devină o mare actriță. Drumul nu a fost însă lipsit de obstacole - crearea unei imagini publice de actriță capabilă să joace roluri dificile a semănat cu o bătălie fără sfârșit. În cele din urmă, psihicul său a cedat, ajungând să depindă de bărbați și de droguri. Vorbim despre cea care a fascinat bărbații din întreaga lume, înainte de a-și găsi tragicul sfârșit.

Să vedem așadar ce fel de viață a dus Marilyn Monroe.

TABEL CRONOLOGIC

An	Eveniment
1911	Se înființează primul studio la Hollywood
1926	Se naște Marilyn Monroe
1937	Este adoptată de familia Goddard
1941	Începe Războiul din Pacific
1942	Prima sa căsătorie
1945	Sfârșitul celui de-al doilea război mondial. Devine fotomodel profesionist
1946	Intră în industria filmului Divorțează de primul soț
1948	Apariție in filmul „Ladies of the Chorus" (Doamnele din cor) la lecții de actorie de la Natasha Lytess
1949	Slujbă temporară ca fotomodel pentru pictoriale nud
1950	Contract de studio cu John Hyde Apariție în filmul „All about Eve" (Totul despre Eva)
1951	Îl întâlnește pe Arthur Miller la lecții de actorie de la Michael Cehov
1952	Lansarea filmului „Don't Bother to Knock" (Nu te deranja sa mai bați la ușă) având-o ca protagonistă pe Marilyn Monroe. Fotografiile nud ies la iveală
1953	Filmul „Niagara", care a beneficiat de un buget uriaș
1954	Căsătoria și divorțul de Joe DiMaggio Vizite în Japonia și Coreea de Sud
1955	Studiază la Actors' Studio
1956	Căsătoria cu Arthur Miller
1957	Dependența de droguri devine o problemă
1958	Instabilitate la locul de muncă
1959	Succesul filmului „Some Like it Hot" (Unora le place Jazz-ul)
1960	Legătura cu Yves Montand devine publică
1961	Lansarea filmului „The Misfits" (Inadaptații) Îi cunoaște pe frații Kennedy
1962	Moartea sa misterioasă în Los Angeles
1963	Asasinarea Președintelui Kenedy
1968	Asasinarea lui Robert Kennedy
1984	Moartea mamei sale, Gladys
1999	Moartea lui DiMaggio

Poveştile neştiute ale vieții frumoasei blonde, pline de lacrimi şi agonie

Marilyn Monroe şi-a început cariera ca fotomodel şi a avansat, pas cu pas, spre statutul de vedetă, ajutată de silueta uimitoare şi de vocea sa senzuală. Deşi a trăit o viață strălucitoare, i-a lipsit pe parcursul întregii vieți liniştea interioară. Să urmărim viața tumultuoasă a acestei femei, din momentul în care a devenit un sex-simbol până la moartea sa tragică.

▲ Marilyn la șase luni. La această vârstă, locuia la prietenii bunicii sale, familia Bolender.

O copilărie singuratică

Născută fără tată

MARILYN MONROE (Norma Jeane Mortenson) s-a născut la 1 iunie 1926 la Spitalul Municipal din Los Angeles. Mama sa, Gladys Baker, avea 26 de ani. Fusese măritată și divorțată de două ori. Statutul de mamă nu a împiedicat-o să aibă relații cu mai mulți bărbați. Prin urmare, identitatea tatălui lui Marilyn nu este cunoscută.

După naștere, Gladys și-a lăsat fiica în grija prietenilor mamei sale, familia Bolender. Gladys și-a reluat curând munca de editor de imagine la un studio de film și a început să trăiască singură. Uneori, mama își vizita fiica în weekend, însă fetița și-a petrecut cea mai mare parte a copilăriei în sânul familiei Bolender.

La aniversarea primului an de viață al lui Marilyn, bunica sa, Della, i-a făcut o vizită. Marilyn pretinde că Della a încercat s-o sufoce, acoperindu-i gura cu o pernă. Bunica ei era bolnavă psihic și fusese spitalizată în mod repetat. Nu se întâmplă des ca un copil de un an să-și amintească evenimentele atât de clar, însă având în vedere șocul resimțit, Marilyn a reținut incidentul și l-a povestit ulterior în mai multe rânduri.

Deși mama sa a trăit departe de Marilyn când aceasta era mică, a reușit să strângă destui bani pentru a cumpăra o locuință modestă. Astfel, la vârsta de șase ani, Marilyn a părăsit locuința familiei Bolender și a început să locuiască cu Gladys. Totuși, odată ce au început să locuiască împreună, a devenit evident că și mama sa suferea de o boală mintală care necesita spitalizarea într-o instituție specializată. Din acest moment, Marilyn Monroe a început să se teamă de posibilitatea ca și ea să fi moștenit această boală.

O căsătorie timpurie

La câțiva ani după despărțirea de mama sa, Marilyn a fost plimbată prin mai multe orfelinate și a locuit, pe rând, la mai multe familii. În 1937, s-a mutat la prietena mamei sale, Grace McKee Goddard, unde a reușit în cele din urmă să se stabilească.

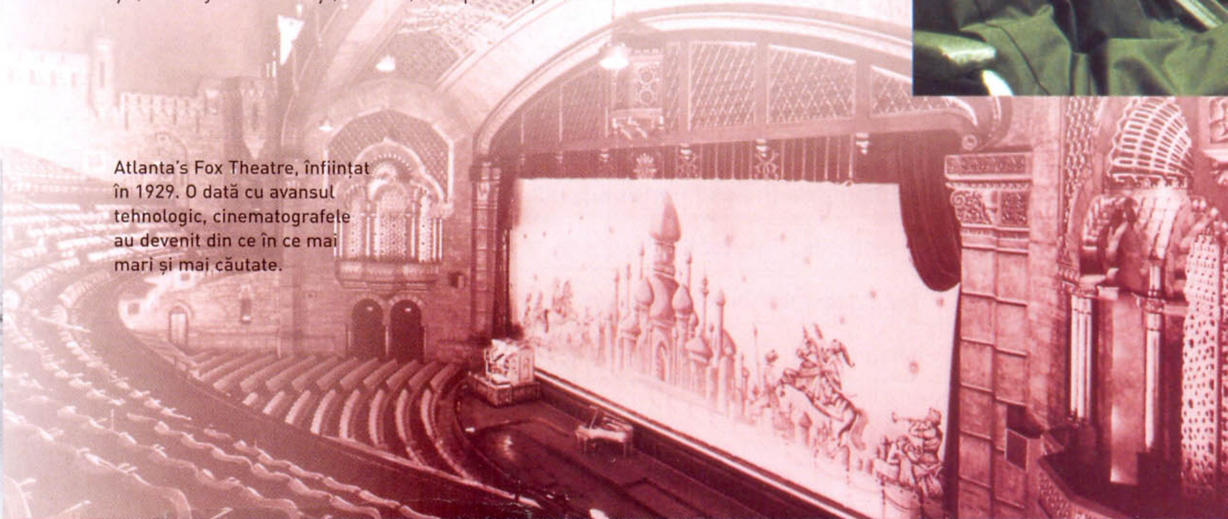
Devenită membră a familiei Goddard, ca adolescentă, Marilyn a început să atragă atenția băieților și, brusc, a apărut posibilitatea căsătoriei. Familia

▼ Mama lui Monroe, Gladys, fotografiată la 79 de ani. După ce Marilyn a împlinit șase ani, Gladys și-a petrecut cea mai mare parte a timpului internată în spital. La mai bine de douăzeci de ani după moartea fiicei sale, Gladys s-a stins din viață în 1984, la vârsta de 82 de ani.

▼ Fotografie cu Marilyn la vârsta de 16 ani, proaspăt căsătorită cu primul ei soț, James Dougherty.

Atlanta's Fox Theatre, înființat în 1929. O dată cu avansul tehnologic, cinematografele au devenit din ce în ce mai mari și mai căutate.

Goddard, tutorii legali ai fetei, se pregăteau să se mute cu serviciul pe Coasta de Est. Perspectiva pierderii tutorilor legali și posibilitatea de a se întoarce într-un orfelinat o speriau. Dacă se mărita însă, acest lucru putea fi evitat. Partenerul ei era un tânăr care trăia în vecinătate, James Dougherty. În iunie 1942, cei doi s-au căsătorit. Mirele avea 21 de ani, în timp ce mireasa abia împlinise 16 ani.

Cum a devenit fotomodel

La vremea aceea, Statele Unite se aflau în plin război violent cu Japonia în Pacific. În 1944, cei doi proaspăt însurăței au fost despărțiți, soțul fiind trimis în linia frontului în Pacificul de Sud, în marina comercială. Rămasă singură, Marilyn s-a mutat în casa lui James din Los Angeles și a început să lucreze la fabrica Radio Plane Munitions alături de soacra sa. Într-o zi, niște reporteri militari au venit la fabrică să facă un reportaj despre femeile care contribuie la efortul de război. Monroe a fost aleasă modelul acelui reportaj, acesta fiind momentul când și-a început oficial cariera în modeling. În ciuda faptului că nu avea nici un fel de instruire în această profesie, Monroe era foarte naturală în fața camerei. Talentul său a atras atenția proprietarei unei agenții de modeling, Emilyn Snipeley, care s-a decis să vândă imaginea lui Marilyn ca fotomodel. La vremea aceea, imaginea unei fete fotomodel era în plin avânt; fotografiile multor actrițe și fotomodele îi consolau pe tinerii americani plecați să lupte în război.

În august 1945, deși războiul cu Japonia luase sfârșit, soțul lui Monroe a continuat să lucreze departe de țară. De fiecare dată când se întorcea să o viziteze, observa cum banii pe care îi trimisese fuseseră cheltuiți pe rochii superbe și pe accesorii. În schimb, ea era din ce în ce mai frumoasă, iar James se simțea de parcă trăiau în două lumi opuse, astfel că s-a întors acasă, pentru a sta lângă soția lui.

Pe vremea aceea, exista o revistă foarte îndrăgită, al cărei public țintă îl constituiau tinerii soldați întorși acasă de pe linia frontului. Revista avea multe fotografii cu fotomodele foarte populare în rândul soldaților în timpul războiului. Snipely, proprietara unei agenții de modelling, a observat cât de multe scrisori primea Marilyn de la fani, în comparație cu celelalte modele. „Nu este numai o femeie de o extraordinară frumusețe, dar are ceva care pur și simplu pune pe jar inimile bărbaților. Am putea încerca să îi vindem imaginea în industria de film", s-a gândit Snipely. Curând, planul de a vinde imaginea lui Marilyn ca actriță a fost pus în practică.

▲ Soldați americani înainte de plecarea spre Tawara Jima, de unde se retrăgeau forțele japoneze. Este posibil ca fotografiile unor fotomodele pe care le țineau în mână să fi fost ultimul lucru pe care îl vor fi văzut înainte de a-și găsi sfârșitul.

▸ „The Jazz Singer" cu Al Jolson, filmul care a deschis drumul către filmul sonor. Celebra replică a lui Jolson: „Wait a minute, wait a minute, you ain't heard nothin' yet" („Stați puțin, stați puțin, încă nu ați auzit nimic") este din acest film.

DIN CULISE

NAȘTEREA FILMULUI SONOR, MOMENT CRUCIAL PENTRU INDUSTRIA DE FILM

În 1926, când s-a născut Marilyn, mama sa, Gladys, lucra la o firmă producătoare de filme. În Hollywoodul anilor 1910, industria de film s-a dezvoltat rapid. Mama lui Marilyn era doar una dintre multele femei care își câștigau existența muncind în această industrie în plină expansiune.

1926 a fost, de asemenea, anul în care filmul sonor a început să pătrundă pe piață. Warner Brothers, pe atunci doar o companie mică de film din Hollywood, făcea eforturi să introducă filmul sonor în această industrie de câțiva ani buni. În același an, „Don Juan", un film care avea câteva părți cu sonor, a devenit foarte popular, la fel cum s-a întâmplat și cu filmul „The Jazz Singer". În cele din urmă, Warner Brothers a achiziționat First National Pictures, devenind una dintre cele mai mari companii de film din Hollywood.

Pe de altă parte, au existat și victime ale apariției filmului sonor. Prezentatorii din cinematografe și-au pierdut în scurtă vreme slujbele, la fel cum s-a întâmplat și cu actorii care vorbeau cu accent. Denumită regina tragediei, actrița germană Paula Negli a părăsit Statele Unite din cauza accentului ei german. Fondatoarea companiei 20th Century Fox, soția lui Joseph Schenck, cunoscută ca furmoasa actriță Norma Talmage, a trebuit, de asemenea, să renunțe la profesia sa, din cauza accentului sau brooklynez.

În epoca filmului sonor, Marilyn avea un mare avantaj datorat vocii sale deosebite și datorită faptului că știa să cânte – era întruchiparea personajului ideal pentru filmul sonor.

Suferințele debutantului

Uşi deschise

„SUPRAVIEȚUIND UNUI ACCIDENT de avion, pilotul Howard Hughes, își petrece timpul în spital răsfoind reviste pline de fotomodele. Privirea i-a fost atrasă însă de unul singur, un fotomodel numit Norma Jeane Dougherty, și a ordonat unui subordonat să o contacteze."

Aceste rânduri apărute în Los Angeles Times, în iulie 1946, sunt celebre, pentru că au precedat debutul lui Marilyn Monroe în industria filmului. Textul era însă unul fictiv, compus de Snipely ca reclamă pentru Marilyn. Ca multimilionar, aviator, regizor și director executiv al RKO, numele lui Hughes era suficient pentru a crește valoarea lui Monroe.

Aceste strategii au fost încununate de succes, iar la 26 august 1946, Monroe a primit un contract de 125 de dolari pe săptămână, pentru a lucra la 20th Century Fox. Ca brunetă, imaginea Normei Jeane Dougherty nu a fost considerată suficient de comercială, așa că locul său a fost luat de blonda Marilyn Monroe. În plus, s-a pronunțat divorțul de James, după ce cuplul se separase cu ceva vreme în urmă. Ca debutantă, statutul de femeie căsătorită era de natură să dea naștere unor temeri ale companiei privind posibilitatea ca actrița să rămână însărcinată, ceea ce ar fi dus la o pierdere semnificativă a investiției făcute.

▸ 1935, anul când Hughes încerca să doboare recordul mondial de viteză la zborul cu avionul. Era cunoscut ca director executiv, regizor, producător, fiind multimilionar în dolari.

Dificultățile industriei filmului

În ciuda noii imagini adoptate, nu era deloc ușor pentru o actriță amatoare să găsească de lucru la Hollywood. Ca și înainte, o perioadă a lucrat ca model pentru pictoriale și își făcea apariția la diferite evenimente. În cele din urmă, a reușit să apară într-un prim film: „The Shocking Miss Pilgrim" (1947) („Șocanta Doamnă Pilgrim"), iar apoi în „Dangerous Years" (1948). Acestea însă au fost roluri minore, iar personajele nici nu aveau nume.

Monroe a încercat să urce pe scara celebrității în industrie prin atragerea unor oameni influenți. Ținta sa principală a fost Joseph Schenck, directorul executiv al 20th Century Fox. În acea perioadă însă, controlul companiei a fost preluat de Darryl F. Zanuck, o fostă prietenă a lui Schenck. După ce a apărut în cel de-al treilea film al său, „Dangerous Years" (1948) în septembrie 1947, lipsa de popularitate a actriței a determinat compania Fox să nu-i prelungească contractul.

▸ Sfârșitul anilor '40, când Monroe era încă o actriță necunoscută. Această fotografie a lui Monroe într-un bikini îndrăzneț era tipică pentru un „pin-up".

Biblioteca de amintiri

ZEIȚA DE PE FRONT

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, fotomodelele (pin-up girls) puneau pe jar inimile tinerilor care luptau în Europa şi pacific. Denumirea de „pin-up" (a prinde cu un ac) derivă de la acțiunea de a decupa o poză dintr-o revistă şi de a o pune în perete fixând-o cu un ac. La acea vreme, fotomodelele apăreau de cele mai multe ori în costume de baie iar aparițiile în pictoriale nud erau interzise. Fetele „pin-up" erau fotomodele, dar şi actrițe celebre.

Una dintre colegele lui Monroe la 20th Century Fox şi coprotagonista emisiunii TV de mai târziu „How to Win a Million" (Cum să câştigi un milion), Betty Grable, a fost un fotomodel foarte popular în timpul celui de-al Doilea Război Moldial. După Betty, ale cărei poze au fost tipărite într-o revistă cu un tiraj de trei milioane de exemplare, în ierarhia celebrității o urma actrița Rita Hayworth. Pictorialul său a rămas celebru şi pentru faptul că a fost pus în cabina piloților bombardierului Enola Gay B29 care a lansat bomba atomică de la Hiroshima.

Când Monroe a devenit un fotomodel renumit, războiul se terminase deja. Pe măsură ce tinerii se întorceau acasă de pe front, popularitatea fotomodelelor a atras şi popularitatea revistelor pentru adulți. Munca de fotomodel era un mod foarte bun de a-şi câştiga pâinea pentru actrițe neobservate cum era Monroe.

▾ Un „pin-up" legendar al lui Betty Grable, foarte popular printre bărbați în timpul războiului. Deși pentru standardele actuale nu pare, la vremea respectivă era o poză foarte îndrăzneață.

În perioada în care avea o legătură cu Monroe, Schenck a prezentat-o pe actriță noului regizor al Columbia Pictures, Harry Cohn. În 1948, Monroe a primit un contract de la Columbia. În cele din urmă, relația ei cu Schenck i-a adus lui Mornoe un nou contract cu Columbia Pictures, precum și mese luxoase la petrecerile date de Schenck. În perioada respectivă, Monroe nu avea destui bani pentru a lua mese luxoase, pentru că nu avea prea mare succes ca actriță. Chiar și în această perioadă, nu a încetat nici o clipă să studieze actoria. Își câștiga cu greu existența din slujba de fotomodel, însă studia la Actor's Studio. Acolo, a fost foarte impresionată de piesa lui Tenesse William „Portrait of a Madonna" (Portretul unei madone), care era pusă în scenă la școala ei sub titlul: „A Streetcar Named Desire" („Un tramvai numit dorință).

▲ Iulie 1947. Monroe dă un test de imagine la studioul 20th Century Fox. Filmările la „Dangerous Years" au început cam în această perioadă.

Un talent în floare

După mutarea la Columbia Pictures, Monroe a fost coprotagonista musicalului „Ladies of the Chorus" (1948) (Doamnele din cor). În timpul acestei producții, Monroe a primit indicațiile valoroase ale regizorului muzical Fred Karger și și-a creat o bază pentru cariera sa muzicală de mai târziu – a învățat să cânte cu o voce dulce, originală și sexy. În timpul acestor filmări, a întâlnit-o și pe profesoara de actorie de la Columbia Pictures, Natasha Lytess.

Deși „Doamnele din cor" a fost piatra de temelie pentru cariera de mai târziu a lui Monroe, filmul în sine nu a fost un succes. În septembrie 1948, contractul cu Columbia Pictures s-a încheiat după numai șase luni, Monroe a devenit din nou liberă de contract. Ca actriță liber profesionistă, Monroe a jucat în două filme, unul dintre ele fiind ultimul film al fraților Marx, „Love Happy" (1950). În film, Monroe captează atenția audienței cu ceea ce mai târziu a devenit „mersul Monroe", actrița unduindu-și șoldurile ademenitor. Acest mers al actriței a atras atenția lui Johnny Hyde, unul dintre agenții de top de la Hollywood.

◄ Scenă din filmul „Domnii preferă blondele". Începutul celebrității lui Marilyn Monroe se datorează, în parte, lecțiilor de canto primite de la Fred Karger și a lecțiilor de actorie primite de la Natasha Lytess. Alături de Marilyn Monroe - Jane Russel.

Obținerea statutului de star

Noi pași

În primăvara anului 1950, Johnny Hyde a decis să semneze un contract cu actrița, înțelegând potențialul lui Monroe în timpul avanpremierei la „Love Happy". Pe lângă faptul că făcea eforturi considerabile s-o promoveze pe Monroe, Hyde avea și o relație cu actrița. Prin natura muncii sale, Hyde a avut numeroase aventuri cu diferite actrițe. În cazul lui Monroe însă, situația era serioasă. La scurt timp după divorț, Hyde și-a cumpărat o vilă cu gândul la Monroe și cei doi s-au mutat împreună. După cum reiese însă din replica ei „Îl iubesc. Dar nu sunt îndrăgostită", dragostea lui Hyde pentru Monroe nu era împărtășită în totalitate, iar cei doi nu s-au mai căsătorit în cele din urmă.

În decembrie 1950, Hyde a murit din cauza unei boli cronice de inimă. A circulat un zvon conform căruia excesele sexuale cu Monroe i-ar fi grăbit sfârșitul. Monroe a fost acuzată de familia Hyde că distruge căsnicii și i-au interzis să fie prezentă la funeralii. I-a spus adio în tăcere, departe de mulțimea îndoliată. În timp ce procesiunea funerară înainta în cimitir, se spune că Monroe nu a mai fost capabilă să se abțină și striga numele lui Hyde.

Deși Hyde murise, i-a lăsat lui Monroe două roluri mari în „The Asphalt Jungle" (1950) și „All About Eve" (1950) (Totul despre Eva). Hyde îi spusese lui Monroe următoarele cuvinte: „În loc să joci multe roluri mici, îți va fi mai bine dacă vei juca doar câteva roluri în filme regizate de nume mari" – aceste două filme erau exact de această natură. Monroe a jucat extraordinar în fața maeștrilor John Huston în „The Asphalt Jungle" și Joseph L. Mankiewicz în „All About Eve". Aceste roluri i-au adus un contract pe șapte ani cu 20th Century Fox. Monroe își începuse drumul spre statutul de star.

Portretul lui Monroe din Life Magazine, fotografie făcută în studioul 20th Century Fox, în timpul producției filmului „All About Eve" în 1950. Avea 24 de ani.

▲ Fondatorul companiei 20th Century Fox, Zanuck. Este considerat a fi cel care a format imaginea lui Monroe. Este privit drept un pionier al filmelor vorbite și un producător activ.

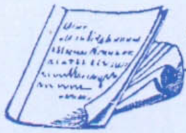
▲ Michael Cehov în filmul lui Hitchcock „Spellbound". În dreapta este Ingrid Bergman. Cehov a înființat o școală de actorie în Hollywood, unde a studiat și Monroe.

Eforturi mai puțin cunoscute

Hyde a văzut în Monroe o actriță de teatru. În realitate, în cele două filme, „The Asphalt Jungle" și „All About Eve," Hyde a învățat-o pe Monroe elementele de actorie de care aceasta avea nevoie în noile ei roluri, pe care le juca perfect.

După aceste roluri, Monroe și-a făcut apariția mai mult în filme mai puțin cunoscute – în ciuda acestui fapt, Monroe era capabilă să electrizeze audiența și pe celelalte vedete cu talentul ei. În spatele scenei, Monroe a muncit din greu să-și dezvolte aceste aptitudini. În acest scop, a studiat cu Michael Cehov, nepotul faimosului dramaturg rus, la o școală înființată de primul în Hollywood. A luat de asemenea lecții de actorie la UCLA.

Popularitatea lui Monroe creștea rapid, pe măsură eforturilor depuse în rolurile sale din

Versiune diferită

SCANDALUL CALENDARULUI CU POZE NUD

În 1949, Monroe, o actriță liberă de contract la vremea respectivă, a primit o ofertă de a poza nud. Plata era de 50 de dolari. La vremea respectivă, pictorialele nud erau considerate similare pornografiei şi o astfel de slujbă nu era văzută bine pentru o actriță de film. Pentru Monroe însă, care trăia cea mai neagră perioadă a vieții sale, 50 de dolari era o sumă considerabilă. Au fost făcute 24 de fotografii nud, în două ipostaze diferite. În 1951, aceste fotografii au fost folosite într-un calendar, fără a se da numele modelului.

În anul următor, Monroe a început să lucreze ca actriță amatoare, iar oamenii au început să bârfească, spunând că frumosul nud din calendarul anului anterior arăta exact ca Monroe. Agentul studioului 20th Century Fox care lucra pentru actriță a pălit la auzul veştii. Deşi imaginea actriței era vândută ca sex simbol, era un adevărat scandal pentru o actriță să pozeze goală. Monroe a spus însă adevărul despre trecutul său, iar această poveste despre o actriță amatoare în suferință, care lupta cu disperare să câştige bani, a ajutat-o, în mod ironic, să devină şi mai cunoscută.

Fotografiile nud ale lui Monroe au câştigat o mare popularitate după acest incident şi au ajutat-o să vândă o ediție specială a revistei „Playboy" în 1953, cu ea ca protagonistă. Această fotografie nud a fost foarte populară şi a fost tipărită pe căni, perne, cărți de joc etc. Acest fapt a scos fotografiile nud la lumină şi a marcat începutul industriei pornografice.

▲ Fotografie nud a lui Monroe făcută de Tom Kelley. La vremea când a fost făcută fotografia, actrița era relativ necunoscută. Apariția fotografiei în calendar a contribuit la creșterea popularității lui Monroe.

fiecare producție, chiar și în filmele ieftine și nepopulare. Văzând acest lucru, 20th Century Fox i-a dat două roluri principale în 1952: drama psihologică „Don't Bother to Knock" și comedia „Monkey Business" (Afaceri încurcate). Monroe a atras atenția pentru rolul ei din „Monkey Business", care a reprezentat o inițiere în arta comediei. Președintele 20th Century Fox, Darryl F. Zanuck i-a creat imaginea celebră de „blondă prostuță", imagine care a devenit în cele din urmă personajul său preferat pe ecran.

Lupta cu anxietatea

Deși urca cu hotărâre treptele celebrității, Monroe a început să-și facă prostul obicei de a întârzia. Chiar și atunci când studia cu Michael Cehov, Monroe întârzia la ore, adesea provocând furia lui Cehov. În timpul filmărilor la „Clash by Night" (1952) (Ciocniri în noapte), a început să vină târziu la filmări, o practică foarte criticată în branșă. Odată cu acest obicei a început și dependența de somnifere, care mai târziu a evoluat către o dependență de droguri.

Cauza tuturor acestor probleme era anxietatea privind boala mintală care le afectase atât pe mama cât și pe bunica ei, precum și presiunea pe care o simțea pe măsură ce devenea un star din ce în ce mai popular. Acest profil psihologic a dus-o la insomnie, care a dus la dependența de somnifere, având ca rezultat întârzierile la muncă. De asemnea, dependența ei de bărbați a devenit și mai aparentă din cauza lipsei unui tată în copilărie. Problemele la muncă, dependența de droguri și scandalurile cu numeroși bărbați au făcut-o să sufere pentru tot restul vieții.

▲ O scenă din filmul de Oscar „All about Eve". De la stânga la dreapta: Anne Baxter, Bette Davis, Marilyn Monroe și George Sanders. Aici, Monroe joacă rolul rivalei personajului principal, interpretat de Anne Baxter.

▸ „Monkey Business", în care a ieșit la iveală talentul lui Monroe ca actriță de comedie. În dreapta este personajul principal, interpretat de Carry Grant. Acesta a fost momentul de început al imaginii sale de „blondă prostuță".

Depresia starului

Un mare succes la bărbați

DUPĂ MOARTEA AGENTULUI Johnny Hyde, în ianuarie 1951, Monroe i-a fost prezentată dramaturgului și regizorului de film Elias Kazan lui Arthur Miller, autorul piesei câștigătoare a Premiului Pulitzer „Death of a Salesman" (Moartea unui comis voiajor).

Căutând figura tatălui în alți bărbați, Monroe se întâlnea adesea cu bărbați mai în vârstă. De asemena, în lipsa unei educații de bază în copilărie, avea un mare complex de inferioritate când era vorba de inteligența ei, ceea ce o făcea să aibă o mare admirație pentru oamenii inteligenți. Mai în vârstă și inteligent, Miller era perfect pentru Monroe așa că s-a îndrăgostit de el. Miller era însă însurat. Deși încă îl mai iubea pe Miller, Monroe a început o relație cu fostul jucător de baseball al echipei New York Yankees, Joe DiMaggio, pe care i l-a prezentat o prietenă. Presa a început să îi asalteze pe cei doi, ajungând curând să fie subiectul central al articolelor mondene.

Succes și anxietate

În ciuda problemelor pe care le avea cu bărbații, Monroe a continuat să-și câștige o mare popularitate ca actriță. După succesul cu „Monkey Business", 20th Century Fox i-a dat lui Monroe un rol principal în „Niagara" (1953). Datorită celebrității pe care i-a conferit-o legătura cu DiMaggio, „Niagara" a fost un succes uriaș. În acest film, a fost utilizat „mersul Monroe", născut cu trei ani înainte în „Love Happy", iar actrița l-a transformat în propria ei marcă.

După anul 1952, au fost produse filmele „Gentlemen Prefer Blondes" (1953) (Domnii preferă blondele) și „How to Marry a Millionaire" (Cum să te măriți cu un milionar, și ambele au avut un succes răsunător. În special cu filmul „Gentlemen Prefer Blondes", Marilyn Monroe și-a consolidat statutul său de actriță de prim rang a studiourilor 20th Century Fox, prin demonstrarea unor aptitudini actoricești admirabile în fața mult mai experimentatei Jane Russell.

În vara lui 1953, Monroe și-a lăsat amprenta piciorului și a mâinii în ciment în fața Grauman's Chinese Theatre, împreună cu Jane Russell, fiind înscrisă oficial pe lista actorilor de primă mărime. Deși ajunsă la apogeul său artistic, problemele sale au continuat. Din cauza faptului că întârzia la filmări și a timpului foarte lung pe care îl petrecea la machiaj, totul trebuia reprogramat. Chiar și atunci când ajungea în cele din urmă în fața camerei, nu avea încredere în calitățile sale actoricești și apela la profesoara sa Natasha Lytess, fapt care îl deranja pe regizor.

Din afară, aceste probleme au fost considerate ca fiind cauzate de egoismul și aroganța actriței, dar în realitate aveau ca origine anxietatea și depresia de care suferea.

▲ De la stânga la dreapta, Tennessee Williams, Elias Kazan și Arthur Miller. Cei trei nu numai că au influențat dramarturgia/filmografia americană, dar și pe Marilyn Monroe.

▶ O scenă din „Gentlemen Prefer Blondes". În film, Monroe cântă și dansează și este înfloritoare. În stânga este coprotagonista Jane Russell.

▼ Monroe devine actriță de top cu „Gentlemen Prefer Blondes". Ca dovadă, Monroe (stânga) și Jane Russell participă la ceremonia de amprentare a mâinii în fața Grauman's Chinese Theatre.

▲ O scenă din „The Seven Year Itch", în care rochia lui Monroe este ridicată peste talie de către un tren aflat în trecere, imagine care i-a consacrat poziția de sex simbol.

O căsnicie scurtă

DiMaggio a fost cel care a sprijinit-o pe Monroe în lupta cu anxietatea. Cei doi au devenit foarte apropiați și s-au căsătorit în ianuarie 1954. Căsătoria nu a durat însă mult. DiMaggio era de părere că sursa instabilității ei era cariera de actriță și chiar natura relațiilor de la Hollywood. Pentru DiMaggio, care își trăise cea mai mare parte a vieții în mediul sănătos al sportului, industria filmului era imorală.

Curând după luna de miere, în septembrie 1954, DiMaggio, urmărind filmul „The Seven Year Itch" (1955) (Șapte ani de căsnicie) in New York City, a văzut scena în care rochia lui Monroe este ridicată în sus de curent până peste talie. S-a enervat peste măsură urmărind această scenă. Un reporter de la un ziar l-a întrebat două săptămâni mai târziu: „Cum vă simțiți când vedeți că soția dumneavoastră își expune trupul mai mult decât o făcea înainte?" Fără a manifesta nici măcar o urmă de furie, DiMaggio a plecat de acolo fără nici un fel de expresie pe chip. Monroe avea de luat o decizie dură, dar în cele din urmă a decis să-și continue cariera de actriță, în locul vieții de soție casnică. Decizia lui Monroe de a pune țelurile sale profesionale înainte de rolul său de soție l-a convins pe DiMaggio să înainteze actele pentru divorț. Relația lor a luat sfârșit, cei doi având viziuni complet diferite despre lume și viață.

▲ Monroe și DiMaggio la începutul relației lor. Căsătoria dintre cei doi nu a durat mult, având în vedere că DiMaggio era preocupat numai de lumea baseball-ului, iat Monroe trăia doar în lumea artistică. Cei doi au rămas însă prieteni de-a lungul întregii lor vieți.

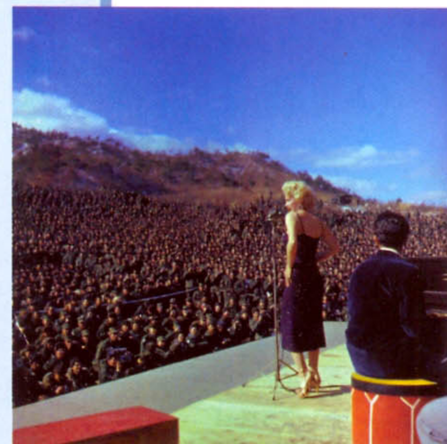
Versiune diferită

RELAȚII RECI ÎN TIMPUL LUNII DE MIERE

În ianuarie 1954, Monroe şi DiMaggio au plecat în luna de miere. Destinația celor doi nu a fost Mediterana sau Insulele Caraibe asemeni multor cupluri, ci Japonia, unde DiMaggio avea ceva de lucru. La vremea aceea, baseball-ul profesionist în Japonia câştiga o mare popularitate. Ca urmare, industria de baseball l-a invitat pe legendarul jucător DiMaggio în Japonia în extra sezon. Popularitatea lui Monroe crescuse însă de asemenea, iar presa i-a acordat mai multă atenție lui Monroe când cei doi au sosit la Aeroportul Haneda. Şi lui Monroe i se solicitau interviuri, ceea ce îl făcea pe DiMaggio să fie mai degrabă nefericit.

În timp ce călătorea prin Japonia cu soțul său, lui Monroe i s-a cerut pe neaşteptate să-i viziteze pe soldații americani din Correa de Sud. Soldații luptaseră într-un război sângeros împotriva armatelor chineze şi nord coreeane până cu un an înainte şi erau foarte dornici să vadă faimosul fotomodel în persoană. Sala de concert improvizată afară pentru acest eveniment era înconjurată de o mare de soldați tineri. La vederea publicului, Monroe a țipat instantaneu: „N-am mai văzut niciodată atâția bărbați într-un singur loc!" În timpul concertului, Monroe a cântat doar câteva melodii, dar audiența era în delir. Monroe s-a străduit să cânte cât mai bine fiecare melodie. Spunea despre acest concert că era cel mai memorabil moment din viața sa.

▼ Monroe cântă în fața soldaților din Coreea de Sud. A interpretat pe scena de una singură, fără suportul regizorilor sau al producătorilor. Acest moment a devenit o amintire foarte prețioasă pentru ea.

Revolta împotriva Hollywoodului

Furie de nestăpânit

LA CÂTEVA ZILE după petrecerea care sărbătorea finalizarea filmului „Seven Year Itch", în noiembrie 1954, Monroe a anunțat rezilierea contractului său cu 20th Century Fox și a respins de asemenea propunerea de a juca un rol principal într-un alt film. Nemulțumirea ei era cauzată de plata considerată prea mică și de neliniștile ei privind imaginea sa de sex simbol. În spatele acestei decizii a stat un fotograf de la Look Magazine, Milton Greene. La sfârșitul acelui an, Greene a înființat în New York Marilyn Monroe Production și a determinat-o pe Monroe să lucreze independent. Greene renunțase între timp la fotografie dedicându-și întreaga viață acestei femei.

În New York, Monroe și-a reluat cariera artistică. În 1955, s-a înscris la Actors Studio, care era considerată cea mai bună școală de actorie din țară, fiind condusă de celebrul regizor Lee Strasberg. La școală, reputația ei de star nu conta deloc. A primit lecții de actorie de teatru, care e complet diferită de cea de film și, în cele din urmă, a început să se îndrepte într-o nouă direcție, diferită de cea pe care i-o oferea imaginea de sex simbol.

▾ Monroe în fața Actor's Studio din New York. Fostul sex simbol de la Hollywood studia actoria și încerca să înceapă o nouă carieră artistică. Această experiență nu i-a fost atât de utilă pe cât se aștepta.

▴ Marlon Brando în rolul principal în filmul lui Elia Kazan's „On the Waterfront" (Pe chei). Brando era colegul mai avansat al lui Monroe la Actors Studio și, după câte se spunea, un bărbat foarte atractiv.

Lee Strasberg îi lăuda talentul artistic: „Am predat cursuri de teatru multora, dar n-am avut decât doi studenți străluciți, Marlon Brando și Marilyn Monroe..."

De asemenea, vechea sa cunoștință, Elia Kazan, a prezentat-o poetului newyorkez Norman Rosten și familiei acestuia. Prin această relație cu doamna Rosten și cu copiii acesteia, Monroe s-a simțit fericită, trăind căldura unei familii. Mai mult, în Brooklyn locuia fostul ei iubit, Arthur Miller.

Se separase de soția sa Mary și, când a aflat că Monroe era în New York la o emisiune TV, cei doi s-au întâlnit și au reînnodat relația.

◂ Profesoara de actorie a lui Monroe, timp de 8 ani, Natasha Lytess (dreapta) a fost înlocuită de Paula Strasberg. Aceasta a abandonat-o, în cele din urmă, pe Monroe în brațele disperării.

▴ Paula Strasberg (dreapta), care a ajuns profesoara de actorie a lui Monroe în locul lui Natasha Lytess. Imaginea ei consacrată era o apariție îmbrăcată în negru, iar colegii o porecliseră „femeia păianjen".

Omul-cheie

PROFESOARELE DE ACTORIE

Cele două profesoare ale lui Marilyn, Natasha Lytess şi Paula Strasberg au jucat un rol fundamental în transformarea lui Marilyn în idolul de mai târziu.

Natasha lucra ca profesoară de actorie la Columbia Studios şi a întâlnit-o pe Monroe în timpul filmărilor la „Ladies of the Chorus" în 1948. Cele două au devenit foarte apropiate, Natasha devenind profesorul personal al lui Monroe, după ce Marilyn a semnat un contract cu Columbia Studios. Relația lor a devenit şi mai apropiată, după ce Natasha a început să se îndrăgostească de Monroe. Sentimentele Natashei nu au fost însă reciproce.

Ulterior, în 1956, Natasha a fost înlocuită cu Paula Strasberg. Monroe abia începuse să studieze la şcoala soțului lui Strasberg, Actor's Studio, şi, după ce cele două s-au cunoscut, Strasberg a devenit profesoara lui Monroe.

Numeroşi actori apelau la serviciile unor profesori de actorie, dar foarte puțini dezvoltau o relație strânsă cu aceştia sau îi aduceau pe platourile de filmare. La început, au existat multe probleme între Natasha şi regizorii de film, dar, ulterior, pe măsură ce Monroe a ajuns instabilă psihic, regizorii apelau adesea la Natasha pentru comunicarea cu actrița. De cealaltă parte, Monroe o considera pe Natasha protectoarea sa când se afla în fața camerelor şi multe filme nu ar fi putut fi produse fără ajutorul acesteia din urmă.

▲ O scenă din „Prințul și dansatoarea" filmat în Londra, unde Monroe își petrecea luna de miere cu Arthur Miller. În dreapta este regizorul și coprotagonistul, Laurence Olivier.

▲ „Bus Stop", în care de văd roadele muncii sale de la Actors Studio. În mijloc este Don Murray care juca rolul iubitului lui Monroe.

Reîntoarcerea trimfătoare la Hollywood

După ce au pierdut-o pe Monroe, 20th Century Fox a început negocieiri cu Milton Greene de la Marilyn Monroe Production, spre sfârșitul anului 1955. Greene a insistat pentru un contract pe 7 ani cu roluri în patru filme, pentru fiecare actrița urmând să primească câte o sută de mii de dolari. De asemenea, 20th Century Fox nu putea interveni, în cazul în care actrița apărea și în alte filme produse de alte companii. În plus, avea dreptul de a refuza orice rol în orice film regizat de regizori cu care nu îi plăcea să lucreze. Astfel, au semnat un nou contract cu toate aceste restricții. Era o victorie pentru Monroe, ca și pentru Greene care se decisese să-și investească viața în activitatea actriței.

În februarie 1956, Monroe s-a reîntors la Hollywood. Primul său film după această reîntoarcere a fost „Bus Stop" (1956). Însă când au început filmările, profesoara personală de actorie a lui Monroe de după filmul „Ladies of the Chorus", produs de Columbia Pictures, Natasha Lytess, era de negăsit. În locul acesteia, soția lui Lee Strasberg, renumita regizoare de teatru Paula Strasberg, i-a devenit profesoară. Filmat după studiile lui Marilyn la New York, „Bus Stop" a devenit un succes, iar rolul interpretat de Monroe - unul dintre cel mai bune din cariera sa. Acest film a reprezentat de altfel punctul culminant al carierei lui Marilyn Monroe.

◂ 16 iulie 1956, Miller și Monroe, aflați în luna de miere, se plimbă prin cartierele londoneze.

Căsătoria cu Miller

Divorțat în iunie 1956, imediat după ce „Bus Stop" a devenit un succes răsunător, Arthur Miller s-a căsătorit cu Monroe, cei doi plecând în luna de miere în iulie, în timp ce se pregătea să înceapă lucrul la „The Prince and the Showgirl" (Prințul și dansatoarea), în Anglia. Coprotagonistul și regizorul, Sir Laurence Olivier, o critica pe Monroe, spunând despre ea că este „O actriță care nu are niciun fel de instruire, fără potențial de a-și îmbunătăți performanțele, chiar dacă i se dă o anumită instruire, și care joacă numai din instinct." Această remarcă a fost în parte rezultatul tendinței lui Monroe de a veni târziu și de a cere multe duble – ceea ce îl enerva la culme pe Olivier. Faptul că însuși Olivier, care era un om foarte înțelegător, era deranjat de atitudinea actriței arată cât de multe probleme provoca aceasta. În plus, după ce a început să studieze, dependența sa de droguri s-a înrăutățit. A încercat să se trateze, dar nimic nu o ajuta în starea în care se afla. Deși era considerată, în continuare, o bună actriță de teatru, anxietatea și viața zbuciumată o ruinau din interior.

Nori negri

O mulțime de probleme

IMEDIAT DUPĂ CE AU TRAVERSAT oceanul spre Anglia, Monroe și Miller au început deja să aibă probleme conjugale. Miller făcea față cu greu relației cu Monroe, care încerca să-și ordoneze viața, după problemele pe care le-a creat în timpul filmărilor la „Prințul și dansatoarea". Miller și-a scris nemulțumirile într-o scrisoare, pe care Monroe a citit-o. În această notă, Miller spunea printre altele că începe să regrete că s-a căsătorit cu ea. Având în vedere firea ei fragilă, Monroe a fost șocată. Mulțumită însă tratamentului psihiatric și medicamentelor, a reușit să treacă peste acest incident și s-a întors la New York.

Iunie 1957, Arthur Miller alături de Monroe la externarea din spital după pierderea sarcinii. Pentru Monroe, care dorea un copil cu Miller, realitatea era greu de acceptat.

În aprilie 1957, întoarsă în America, Monroe l-a concediat pe managerul de succes Milton Greene pentru că nu a reușit să obțină profitul prevăzut. Monroe a cerut de asemenea studioului de producție ca numele lui Greene să nu apară pe genericul filmului „Prințul și dansatoarea", deși acesta reușise să rezolve multe probleme cauzate de Monroe cu personalul de producție subordonat lui Olivier. Fiind vorba despre persoana care și-a dedicat viața carierei lui Monroe și a înfruntat Hollywood-ul împreună alături de aceasta, decizia de a-l concedia pe Greene a fost una nefericită. Se spune că, în spatele scenei, Miller și Greene aveau puncte de vedere diferite privind felul în care trebuia gestionată cariera lui Monroe.

În plus, Miller nu era de acord nici cu familia Strasberg în privința carierei artistice a lui Monroe. Mai era un lucru care a afectat-o grav pe Monroe. A rămas însărcinată de trei ori cu Miller, dar de fiecare dată a pierdut sarcina. Corpul lui Monroe era incapabil să ducă până la capăt o sarcină, din cauza avorturilor numeroase și a sarcinilor pierdute în urma relațiilor sale anterioare, precum și din cauza abuzului de droguri și alcool. Acest lucru a făcut-o și mai instabilă.

Capodopera lui Monroe, „Unora le place jazzul", o comedie romantică despre doi bărbați care fug de o bandă și se refugiază într-o trupă muzicală formată numai din femei. Se spune că este cel mai bun film al lui Monroe, dar actrița se plictisise de rolurile ei de comedie.

O actriță perfectă

În ciuda stării sale psihice, în iulie 1958, Monroe s-a întors pe platourile de filmare pentru a juca în comedia „Some Like it Hot" (Unora le place jazzul). Actrița continua însă să întârzie la filmări și cerea din ce în ce mai multe duble. Din cauza numeroaselor duble și a reprogramărilor, costurile asociate producției au depășit bugetul. Un regizor veteran, Billy Wilder, care lucrase cu Monroe la „Șapte ani de căsnicie", a comentat o întrebare a presei privind întârzierile actriței cu următoarele cuvinte: „Mătușa mea Minnie, care trăiește în Viena, este întotdeauna punctuală, dar nu cred că există cineva care să vrea să o vadă în filme." Alții care lucrau cu Monroe erau însă foarte critici față de atitudinea ei. Wilder, care a terminat filmul cu mai multe sute de mii de dolari peste buget, a fost întrebat: „Ați face un film în care Monroe să joace rolul principal?"

La această întrebare, regizorul a răspuns glumeț: „După o evaluare psihologică, vă pot spune că

◂ Montand și Monroe sunt parteneri în „Let's Make Love". După cum sugerează și titlul, s-au îndrăgostit și în afara platourilor de filmare.

sunt prea bătrân pentru o experiență atât de amară."

„Unora le place jazzul" a devenit însă un succes răsunător, în ciuda tuturor acestor probleme. Chiar și astăzi, mulți sunt de părere că acesta este cel mai reușit film din cariera lui Monroe. Pe de altă parte însă, filmul nu a făcut decât să consacre imaginea de „blondă prostuță" a actriței.

▴ Simone Signoret, soția lui Montand. În cele din urmă, Yves Montand a preferat-o pe Signoret.

▴ Bărbații lui Monroe, Arthur Miller (dreapta) și Yves Montand (stânga). În urma unei relații extraconjugale, Monroe i-a pierdut pe amândoi.

Numeroase aventuri

În ianuarie 1960, cunoscutul actor francez Yves Montand a vizitat Hollywoodul împreună cu soția sa, actrița Simone Signoret, pentru producția fimului „Let's Make Love" (1960). În acea perioadă, Miller lucra în cea mai mare parte la New York, iar Marilyn juca mai mult la Hollywood, astfel că, treptat, s-au îndepărtat unul de celălalt. Relația lui Marilyn cu Montand a fost picătura care a umplut paharul. Aceasta s-a apropiat de Montand în timpul filmărilor și au sfârșit prin a avea o relație. Atât Miller cât și soția lui Montand, Signoret, au aflat de idilă. Mai mult, Montand și Miller erau vechi prieteni. În condițiile în care amicul său a avut o relație cu propria soție, Miller a decis că nu mai poate continua căsnicia.

CĂLĂTORII ÎN TIMP

FILMOGRAFIA SEX-SIMBOLULUI

Marilyn Monroe a cunoscut cel mai mare succes prin comediile sale romantice, foarte apreciate de critici chiar și în prezent. Încpând cu filmul „Monkey Business" (Afaceri încurcate), Marilyn a produs multe filme de valoare precum „Some like it hot" (Unora le place jazzul). De asemenea, a beneficiat de o reputație bună ca și actriță de musical.

A rămas în istoria Hollywoodului postbelic, în ciuda faptului că nu a jucat în foarte multe filme. Principalul motiv pentru aceasta a fost viața sa scurtă, dar să nu uităm că nu i s-au oferit prea multe roluri din cauza caracterului său dificil.

Lumea filmului e plină de exemple de regizori și actori care dezvoltă o relație și produc mai multe filme împreună, dar nu și în cazul lui Marilyn. Regizorul Billy Wilder a fost unul dintre puținii care au cooptat-o pentru mai multe filme. Mai mult, Monroe nu a jucat niciodată în compania aceluiași protagonist. Cu excepția lui Billy Wilder, nici un alt regizor nu a mai vrut să lucreze cu ea și a doua oară.

Anul lansării	Titlu	Regizor	Partener
1952	Don't bother to knock	Roy Baker	Richard Widman
1952	Monkey business	Howard Hoks	Kerry Grant
1953	Niagara	Henry Hathaway	Joseph Cotton
1953	Gentlemen prefer blondes	Howard Hoks	Jane Laselle
1953	How to marry a millionaire	John Negresco	Betty Gravel
1954	River of no return	Otto Fleminger	Robert Mittcham
1954	There's no business like slow business	Walter Lang	Essel Marmon
1954	River of no return	Otto Fleminger	Robert Mittcham
1955	The seven year itch	Billy Wilder	Tom Eavel
1956	Bus stop	Joshua Logan	Don Murray
1957	The prince and the showgirl	Lawrence Olivier	
1959	Some like it hot	Billy Wilder	Tony Curtis
1960	Let's make love	George Cuca	Yves Montand
1961	The misfits	John Houston	Clark Gable
Nefinalizat	Something's gotta give	George Cuca	Dean Martin

Drumul către moarte

Al treilea divorț

ÎN CIUDA DIVORȚULUI RECENT, Miller și Monroe și-au reluat relația în cursul producției „The Misfits" (Inadaptații – 1961) care a fost scrisă de Arthur Miller și a avut-o în distribuție pe Monroe. Clark Gable, partenerul său din film, a fost perceput ca un părinte de către încă foarte tânăra Marilyn. Filmările, începute în iulie 1960, au fost deosebit de tensionate din cauza prezenței în cadrul echipei de filmare a lui Miller, cel care avea să divorțeze în curând de Marilyn. În august, incapabilă să facă față stresului profesional, Marilyn s-a internat într-un spital din Los Angeles, unde a fost consiliată de către medicul psihiatru Ralph Greenson. Monroe a revenit pe platou în octombrie, după două luni de tratament. Ultimul său film finalizat, „Inadaptații", și-a depășit bugetul cu 5 milioane de dolari, fiind gata cu două luni de întârziere, la 4 noiembrie.

La o săptămână după filmări, Monroe a intentat procesul de divorț. Cinci zile mai târziu, partenerul din film și cel pe care îl percepea ca pe un tată, Clark Gable, a decedat în urma unui atac de cord. Presa de scandal a dat vina pe Marilyn, susținând că actrița l-ar fi sedus. Divorțul, moartea lui Gable și acuzațiile iresponsabile ale tabloidelor nu au făcut decât să agraveze suferința preexistentă a lui Monroe.

▸ 11 noiembrie 1960. Monroe se află într-un taxi, având o expresie facială preocupată, după anunțul divorțului de Arthur Miller. Acest lucru se petrecea la o săptămână după finalizarea filmărilor la „Inadaptații".

Preludiul prăbușirii

Deși Marilyn a început anul 1961 la New York, depresia severă de care suferea a dus la internarea ei într-un ospiciu. A fost diagnosticată ca reprezentând un pericol pentru sine, astfel că a fost închisă în spatele gratiilor, în mintea sa încolțind temerea că este victima aceleiași boli care i-au afectat mama și bunica. După ce s-a liniștit, Monroe a încercat să se trateze în diferite spitale, fără succes însă. Ulterior, a cerut ajutorul familiei Strasberg, precum și al fostului soț, DiMaggio. Într-un târziu, DiMaggio a fost de acord să o ajute pe Monroe să fie transferată la Spitalul Universitar Columbia, unde a petrecut o lună întreagă. S-au creat astfel premisele pentru reînflorirea relației dintre Marilyn și DiMaggio.

▾ Echipa producției „Inadaptații". În prim-plan, de la stânga la dreapta: Montgomery Clift, Monroe, Clark Gable. În spatele lui Marilyn se află regizorul John Houston, iar în vârful scării stă soțul ei, Arthur Miller, care a compus scenariul.

▴ DiMaggio și fiul său, DiMaggio Jr., își iau rămas bun de la Monroe. Marilyn a menținut o prietenie strânsă cu Joe chiar și după divorțul de acesta.

Dormitorul lui Marilyn, în cursul cercetărilor poliției. Telefonul folosit de Monroe chiar înainte să moară se afla pe poliță, în spatele stâlpului din dreapta.

CLIPE PERSONALE

BUNĂTATEA STARULUI

Deși era notoriu faptul că Marilyn le crea numai probleme producătorilor și regizorilor, cu totul altfel stăteau lucrurile când venea vorba de fanii sai și de oamenii simpli. Când a vizitat Japonia în luna de miere, camerista a exclamat: „Aveți un păr superb!", replica lui Monroe fiind: „Sigur, nu la fel de frumos ca al tău". Atitudinea ei față de oamenii de rând i-a adus mulți admiratori, fiind o consecință directă a mediului în care a crescut. Deși s-a orientat spre actorie, nu a uitat niciodată miile de admiratori pe care i-a câștigat ca fotomodel.

Deși egoistă, dacă ne gândim la regizori și actorii celebri, Marilyn era foarte amabilă cu restul echipei. După debutul său, Whitey Snyder a început să-i realizeze machiajul. Când Marilyn a fost internată în 1952, aceasta i-a spus lui Snyder: „Dacă mă duc, aș vrea să mă machiezi tu. Să nu lași pe nimeni altcineva să mă atingă". 10 ani mai târziu, pe 7 august 1942, Snyder a primit un telefon de la DiMaggio: „Nu uita ce i-ai promis". În aceeași zi, avea să machieze pentru ultima oară fața lividă a lui Marilyn.

Monroe s-a întors la Hollywood în luna august, după ce și-a petrecut prima jumătate a anului 1961 la New York. A continuat ședințele de psihanaliză cu Dr. Ralph Greenson, petrecându-și timpul împreună cu familia acestuia, departe de muncă.

În luna aprilie a anului următor, Monroe a revenit la Hollywood pentru a relua filmările la filmul pe care nu a mai apucat să-l finalizeze, „Something's Got to Give". Ca și înainte, Marilyn a avut probleme pe platou. Pe 19 mai a lipsit de la filmări, preferând să participe la petrecerea de aniversare a Președintelui John F. Kennedy, cu care avea o relație strânsă. Acolo i-a cântat „La mulți ani, domnule Președinte". A doua zi a revenit la Hollywood, doar pentru a dispărea din nou după ce și-a serbat ziua, pe 1 iunie, spre disperarea tuturor.

Monroe conversează cu Gladys Mcallister, coafeza sa, în timp ce aceasta din urmă o aranjează. Monroe era foarte amabilă cu echipa din culise, inclusiv cu fotografii și cu machiorii.

Ultima fotografie a lui Monroe care avea să fie folosită în producția nefinalizată „Something's Got to Give." Marilyn a murit misterios la 2 luni și 12 zile după realizarea acestei poze.

Tragedia se apropie

În aceste condiții, 20th Century Fox a fost nevoită să ia decizia de a o concedia pe actriță. Nicio altă companie de la Hollywood nu a mai vrut să o angajeze. În iulie, a surprins audiența luând parte la o scurtă piesă la Actors Studio. Soții Strasberg, îngrijorați de instabilitatea sa mentală, au convins-o să rămână la New York. Cu toate acestea, dorind să fie tratată de dr. Greenson, Monroe a decis să plece la Hollywood.

În după-amiaza zilei de 4 august, Dr. Greenson a facut o vizită la domiciliul lui Monroe, pentru ședința de terapie, părăsind casa la 7 seara. Din acest moment, nimeni nu știe ce s-a petrecut în casa lui Marilyn.

Camerista a remarcat o schimbare în comportamentul lui Monroe și l-a contactat pe dr. Greenson la ora 3, în noaptea de 4 spre 5 august. Când a ajuns medicul, Marilyn era hipotermică, întinsă pe pat, cu receptorul în mână. Imediat a anunțat poliția. Conform poliției din Los Angeles, moartea lui Monroe a survenit ca urmare a unei supradoze de somnifere. Decesul lui Marilyn a dat naștere unui val de controverse, scenariile variind de la accident sau sinucidere până la crimă.

Înmormântarea a avut loc pe 8 august, fiind organizată de al doilea soț al său, Joe DiMaggio. Au participat foarte puține persoane, printre acestea numărându-se totuși echipa sa de producție. Singurii invitați din industria filmului au fost soții Strasberg. Arthur Miller a refuzat să vină, în condițiile în care nici un alt actor sau regizor nu a mai fost invitat. Aceasta pentru că DiMaggio era ferm convins că tragedia lui Marilyn a fost cauzată de Hollywood.

Calități actoricești miraculoase, născute din anxietate

Deși a fost cea mai mare actriță hollywoodiană a perioadei postbelice, Monroe a dus o viață instabilă din punct de vedere mintal și psihologic. Relațiile sale numeroase și abuzul de droguri, născute din nevoia de a fugi de problemele interioare, au afectat-o decisiv. Actoria era modul ei de a umple un gol interior. Oare la ce se gândea în timp ce urca pe scara gloriei?

Anxietatea crescândă din interior

MOARTEA LUI MARILYN a fost prezentată oficial drept suicid. Există totuși o serie de teorii care susțin contrarul; unii se gândesc la crimă, determinată de suspiciunea unui scandal public care să îl implice pe președintele Kennedy, în timp ce alte voci sunt de părere că Marilyn a luat în mod accidental prea multe barbiturice. Indiferent ce s-a întâmplat, este dovedit că era dependentă de droguri, fapt frecvent întâlnit la starurile de la Hollywood. Dacă majoritatea consumatorilor recurg la droguri doar din curiozitate sau pentru plăcere, Marilyn era un caz aparte.

Idila lui Marilyn cu drogurile a început în 1952, când a avut, în sfârșit, șansa de a cunoaște celebritatea ca actriță. În aceeași perioadă s-a prefigurat și meteahna de a întârzia la lucru. Între cele două există o interdependență strânsă. În primul rând, avem de-a face cu anxietatea sa față de actorie, pe care o ascundea adânc în sine. Acest sentiment a devenit tot mai puternic pe măsură ce ii creștea celebritatea și juca roluri mai importante. Foarte curând, sufletul său a fost copleșit de temeri.

Pe lângă acestea, companiile de film i-au construit o imagine deloc de invidiat, care au ajuns să îi distrugă inima.

▼ O fotografie din 1953 realizată de fotograful revistei Life, Alfred Eisenstaeidt. Acesta a surprins adevărata sa natură, care nu transpare pe marele ecran.

▼ „Bus Stop”, film în care lui Monroe i se deschid uși noi. Marilyn (stânga) joacă rolul unei actrițe de care se îndrăgostește un cowboy naiv interpretat de Don Murray.

▲ Portret al lui Marilyn Monroe din anii '50, fotografiat de 20th Century Fox, ilustrativ pentru imaginea sa de sex-simbol la Hollywood.

„Niște sâni mari, un fund mare, mare lucru. Chiar nu pot fi mai mult de atât?"

Imaginea care o va urmări

Monroe a fost deosebit de talentată în roluri aparținând genului comediei romantice, ca și actriță de comedie. Totul a început în „Șapte ani de căsnicie" („Seven Year Itch" - 1954), care i-a adus statutul de actriță de prim rang. Percepută ca un „sex-simbol" sau ca o „blondă prostuță", această imagine a urmărit-o și în filmele următoare. Nemulțumirea sa față de această imagine e relevată de afirmația: „Niște sâni mari, un fund mare, mare lucru. Chiar nu pot fi mai mult de atât?"

Imediat după finalizarea peliculei „Șapte ani de căsnicie", Monroe a plecat la New York pentru a studia la celebră școală de actorie, Actors Studio, înființată de Lee Strasberg. Următorul său rol din „Bus Stop" ne-o înfățișează de Marilyn Monroe ca actriță artistică, dar doi ani mai târziu, cel mai important filma al său, „Unora le place jazzul" o înfățișează din nou într-un rol de „blondă prostuță". Imediat după terminarea filmului, Marilyn a spus: „Dacă joc rolul unei fete toante și pun o întrebare prostească, trebuie să continuu tot așa".

A încercat să încarce acest comentariul cu sarcasm, și și-a jucat rolul impecabil, astfel că filmul a fost un mare succes. Imaginea lui Monroe pe ecrane a început să se detașeze tot mai mult de realitate. Aceasta a destabilizat-o și mai mult. Starea sa de spirit i-a creat multe necazuri în timpul filmărilor, generând și mai multă răceală în relația lui Monroe cu partenerii și cu echipa.

Magie marca Monroe

Problemele pe care le crea Marilyn pe platoul de filmare sunt nenumărate. „Unora le place jazzul" este o comedie, în contrast total cu atmosfera mai degrabă negativă de pe platou. Monroe întârzia de fiecare dată de la filmări și de la repetiții, și în ciuda întârzierilor din program, actrița insista să se tragă multe duble. Se întâmpla de multe ori ca scene programate să dureze o oră să se întindă, în cele din urmă, pe mai multe zile. Partenerul Jack Lemmon a afirmat, cu privire la Monroe: „Nu cred că are simțul responsabilității caracteristic actrițelor profesioniste". La rândul său, Tony Curtis, care juca rolul iubitului lui Marilyn, spunea: „Un moment de tandrețe cu Marilyn seamănă cu a îl săruta pe Hitler".

▼ Afiș gigantic pentru „Șapte ani de căsnicie" în Times Square, în fața unui cinematograf, care i-a surprins chiar și pe new-yorkezi. Acesta a fost realizat anterior premierei filmului care a avut loc în mai 1955.

◂ „Unora le place jazzul", o capodoperă născută din cele mai proaste condiții pe platoul de filmare. De la stânga la dreapta, Tony Curtis, Jack Lemmon, Marilyn Monroe, și regizorul, Billy Wilder.

▴ Monroe și Tony Curtis în „Unora le place jazzul". Curtis a afirmat că a o săruta pe Monroe e „ca și cum l-ai săruta pe Hitler".

Din cauza lui Monroe, costurile de producție au continuat să crească, aducând compania în pragul falimentului. Au reușit cumva să termine producția, iar Billy Wilder a spus: „Nici nu mai credeam că vom termina vreodată, dar rezultatul final este magnific". În ciuda tuturor problemelor, filmul era de o calitate deosebită.

Faimosul englez Laurence Olivier, care a ținut capul de afiș împreună cu Monroe și a regizat „Prințul și dansatoarea", a criticat-o pe actriță imediat după filmări, dar a elogiat-o după moartea tragică: „Nu pot să cred că un film atât de special nu a fost un mare succes. Eu am jucat destul de bine, dar Marilyn... Marilyn a fost extraordinară!"

Actrița britanică veterană Sybil Thorndike a jucat în același film. Nu a ezitat să-și exprime surprinderea cu privire la discrepanța dintre prestația de pe ecrane și cea de pe platourile de filmare, "Marilyn este o actriță impecabilă pe marele ecran, s-a născut pentru film".

Actorul amator Don Murray, care a jucat în „Bus Stop", a fost surprins de incapacitatea sa de a memora replicile. Filmările erau întrerupte permanent din cauza lui Monroe, care nu putea să rețină decât câteva replici din scenariu. Totuși, la vederea produsului final, Murray s-a declarat șocat de talentul actoricesc deosebit al lui Monroe.

Nimic altceva decât magie marca Monroe – actorie minunată născută din nemulțumire și din probleme fără sfârșit pe platourile de filmare. Asta nu îi împiedica însă pe cei din jur să refuze să mai lucreze în viitor cu Monroe. Motivul real pentru care Monroe nu a reușit niciodată să devină actrița mare care a visat să fie este acela că foarte puțină lume a fost dispusă să lucreze cu ea.

Marea actriță născută din senzația de gol

Cauza tragediei lui Monroe trebuie căutată și în interiorul său. Lipsurile i-au marcat copilăria – nu și-a cunoscut tatăl și nici nu a primit suficientă dragoste din partea mamei. Relațiile ei nenumărate își au originea în lipsa unei figuri paterne, iar Marilyn nu făcea altceva decât să încerce să umple un spațiu gol din viața sa. Psihologii susțin de asemenea că Monroe încerca să suplinească lipsa iubirii resimțită în copilărie, perfecționându-și talentele actoricești astfel încât să fie ovaționată public de audiență și de fani. Iată deci cum mediul tragic din copilărie s-a transformat în forța motrice a acestei mari actrițe. Cu toate acestea, căutarea perfecțiunii în artă nu a făcut altceva decât să o afunde și mai mult într-o mare de axientate. De aici a pornit dependența de droguri care a purtat-o în direcția finalului său tragic.

Vocea sa dulce, șoptită, privirea unică spre golul de dincolo de ea – fiecare mișcare, cât de mică, era dovada vie a unui gol imposibil de umplut din interiorul lui Marilyn, sex-simbolul hollywoodian care a înnebunit o lume întreagă.

▾ „Prințul și dansatoarea" filmat în Anglia, unde și-au petrecut luna de miere Monroe și Miller. În centru se află regizorul și actorul Laurence Olivier. Ulterior, Olivier a afirmat că modul în care a jucat Monroe în acest film a fost foarte emoționant.

SINUCIDERE SAU CRIMĂ?
STATALITATEA DIN JURUL LUI MONROE

Monore, susținătoarea liberalilor

În mod surprinzător, Marilyn Monroe avea afinități politice spre curentul liberal. A făcut parte, însă, în mod oficial din Partidul Democrat. Din cauza copilăriei foarte dificile avea o compasiune deosebită pentru cei discriminați, și a susținut drepturile negrilor în industria de divertisment. A fost înconjurată de mulți alți liberali. Al treilea soț, Arthur Miller, maestrul scenariilor, Michael Cehov și familia Strasberg au fost cu toții percepuți drept posibili comuniști de către Comitetul Camerei Reprezentanților pentru Cercetarea Activităților Antiamericane, iar Yves Montand era la acel moment membru al Partidului Comunist din Franța.

Pe de altă parte, personalitățile Hollywoodului se înscriau în cea mai mare parte în curentul aflat la putere, temându-se de Comitetul Camerei Reprezentanților pentru Cercetarea Activităților Antiamericane. Ca actor, nu a vorbit niciodată despre opțiunile sale politice, dar este cunoscut faptul că Monroe a fost membră a Partidului Democrat.

Admirația pentru Președinte

Monroe a văzut în John F. Kennedy, devenit președinte conform așteptărilor liberalilor în 1961, o licărire de speranță. În realitate, și-a încurajat cu tărie toți prietenii să voteze cu Kennedy. Mai mult decât atât, Monroe a avut relații personale cu președintele Kennedy și cu fratele său, Robert, care era procuror general. Frații Kennedy vizitau ocazional Coasta de Vest chiar și înainte ca John să devină președinte. Au ales orașul Los Angeles ca bază pentru activitatea lor politică pentru că sora lor cea mai mică, Patricia, s-a măritat cu Peter Lawford și s-a mutat la Santa Monica. Așa a ajuns Monroe să îi cunoască pe frații Kennedy. Se spune că relațiile au devenit mai apropiate la sfârșitul anului 1960 și în cursul lui 1961, când John era în plină campanie electorală pentru președinție.

Peter Lawford s-a căsătorit cu Patricia în 1954, când era în floarea vârstei.

▲ Scandalul dintre Monroe și președintele John F. Kennedy (stânga) și Procurorul General Robert Kennedy. Acesta a dus la zvonul că Marilyn a fost asasinată.

La acel moment, Lawford făcea parte dintr-o trupă condusă de cântărețul și actorul Frank Sinatra. Se spune că Sinatra a avut la rândul său, la un moment dat, o relație cu Monroe. Ca urmare a relațiilor cu Sinatra și Lawford, Monroe a ajuns să îi cunoască bine pe frații Kennedy. Conform anumitor surse, John l-a rugat pe Lawford să-i facă cunoștință cu Marilyn. Există numeroase teorii care susțin că Monroe ar fi avut relații fie cu unul, fie cu ambii frați Kennedy, fără însă a exista dovezi în acest sens.

Misterul etern

O relatare a poveștii uciderii lui Marilyn care îi implică pe frații Kennedy afirmă următoarele:

Monroe avea o relație intimă cu John, cu Robert sau cu ambii. Scandalul a ajuns fie la urechile republicanilor, fie ale directorului FBI, John Edgar Hoover, care, de formație militar, nu agrea modul în care frații Kennedy se focalizau excesiv pe diplomație și în alte direcții pacifiste. Având în vedere cât de grave pot fi scandalurile amoroase în cariera unui președinte, apropiați ai Casei Albe au ucis-o pe Monroe pentru a mușamaliza povestea, urmând instrucțiunile lui Robert Kennedy.

În replică, se spune că poveștile de scandal despre Monroe și frații Kennedy sunt inventate de conservatori, și că asasinatul său de către frații Kennedy a fost scornit de media, folosind informațiile primite de la foștii militari. Cu toate acestea, există suficiente dovezi care indică un scandal sexual între Monroe și frații Kennedy. Dacă astfel au stat lucrurile, este foarte probabil ca și contracandidații acestora să fi fost la curent cu toate aceste dovezi. Totuși, nu este clar dacă acest scandal ar fi fost suficient pentru a duce la asasinarea lui Marilyn din ordinul Casei Albe.

În anul care a urmat morții lui Monroe, John F. Kennedy a fost ucis, fiind urmat de fratele său Robert, cinci ani mai târziu. Ca și în cazul decesului lui Monroe, motivația care a stat la baza asasinării fraților Kennedy este încă necunoscută.

▼ John F. Kennedy (stânga), sora sa Patricia, și soțul Patriciei, actorul Peter Lawford (dreapta). Lawford i-a făcut cunoștință lui Monroe cu John F. Kennedy.

Personalități cu talente mărețe și unice din jurul starului nefericit

Deși egoismul la locul de muncă i-a adus numeroși dușmani, Monroe se bucura și de suporteri fervenți în întreaga lume. Frumusețea radiantă i-a adus multe relații dramatice, pline de dragoste și ură. Viața ei scurtă dar plină de evenimente a fost scena unor întâlniri unice.

Marele președinte admirat de fetița orfană de tată:

Abraham Lincoln (1809-1865)

Abraham Lincoln s-a născut în 1809 în statul Kentucky. După ce a urcat scara socială, devenind senator, Lincoln a fost ales al șaisprezecelea președinte al Statelor Unite, în 1860. Pe lângă primul președinte, George Washington, și al treizeci și cincilea președinte, John F. Kennedy, este considerat a fi unul dintre cei mai cunoscuți președinți din istoria Statelor Unite. Lincoln a menținut ideologiile Nordului Statelor Unite, legând Nordul de înfrângerea Confederaților în Războiul Civil American, și a introdus măsuri de abolire a sclaviei. Cetățenii Americii nu au uitat nici până astăzi Cuvântarea de la Gettysburg, „guvernarea poporului, de popor, pentru popor", și nici asasinarea sa tragică, după victoria din Războiul Civil American.

Monroe nutrea un respect adânc pentru Lincoln. Desigur, majoritatea americanilor l-au iubit și l-au respectat pe Lincoln, dar, pentru Marilyn, Lincoln era cineva în care avea încredere nețărmurită. Aceasta se datora celui de-al treilea soț al său, Arthur Miller. În 1951, când Monroe abia în cunoscuse pe Miller, aceasta i-a spus: „Am nevoie de cineva pe care să îl pot respecta, care să-mi țină loc de tată". Miller a replicat atunci: „Ce-ai zice de Lincoln. Carl Sandburg, un mare poet, a scris o biografie senzațională". Pentru Monroe, Lincoln a devenit figura paternă care a umplut golul lăsat de tatăl pe care nu l-a cunoscut niciodată. Imediat, Monroe a citit biografia scrisă de Sandburg despre Lincoln, Anii preeriei, anii războiului (6 volume) și a cumpărat un portret înrămat al lui Lincoln. Mai târziu, Marilyn l-a întâlnit de mai multe ori pe Sandburg pentru a discuta temele operei sale.

În dormitorul lui Marilyn au existat întotdeauna imaginea lui Lincoln și manuscrisul Cuvântării de la Gettysburg. Monroe a iubit, astfel, doi mari președinți – pe Kennedy și pe Lincoln.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

- Colegi
- Influențe
- Dușmani
- Profesori/Instructori
- Relații amoroase

Natasha Lytess (1915–1964)
Profesoară de actorie de origine est-europeană. Natasha a devenit instructoarea sa personală după ce Monroe a început să lucreze pentru Columbia Pictures. Ulterior au apărut și sentimentele pentru actriță

Clark Gable (1901–1960)
Idol hollywoodian. Marilyn a văzut în el o figură paternă încă de când era foarte tânără. Filmul în care au fost parteneri, „Inadaptații", a fost un mare succes pentru amândoi.

Yves Montand

Andy Warhol

Paula Strasberg (1909–1966)
Soția lui Lee Strasberg, fondatorul Actor's Studio, instructor al lui Monroe. Marilyn a cunoscut-o pe Paula la Actor's Studio și s-a grăbit să o înlocuiască pe vechea sa profesoară, Lytess.

Darryl F. Zanack (1902–1979)
Președintele 20th Century Fox. A promovat-o pe Monroe ca sex-simbol și s-a opus apartenenței acesteia la o trupă.

Abraham Lincoln

Elia Kazan

Lee Strasberg

Ralph Greenson (1911–1979)
Psiholog din Los Angeles. A fost medicul ei principal. A petrecut mult timp în prezența ei în ziua morții lui Marilyn.

Johnny Hyde (1896–1950)
Agent de succes la Hollywood. A ajutat-o pe Monroe să-și vândă filmele și a visat să se însoare cu ea, dar a decedat brusc înainte să apuce să-și îndeplinească visul.

Frank Sinatra

John F. Kennedy (1917–1963)
Al treizeci și cincilea Președinte american. S-a apropiat de Monroe prin Sinatra, existând zvonuri că unii dintre consilierii săi au planificat asiasinatul lui Marilyn pentru a mușamaliza un potențial scandal.

Billy Wilder (1906–2002)
Regizor care a filmat-o pe Monroe în două din filmele sale. A fost foarte cunoscut pentru comediile sale romantice și a câștigat cu filmele proprii 6 premii Oscar.

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Regizorul de teatru care a influențat semnificativ viețile starurilor în devenire

Elia Kazan (1909-2003)

Monroe admira bărbații chipeși, puternici și inteligenți, dar afecțiunea sa pentru bărbați inteligenți este o consecință a experienței sale cu marele regizor Elia Kazan.

Elia s-a născut în 1909, în Turcia, din părinți greci, și a imigrat în America la 4 ani pentru a scăpa de oprimarea politică. A decis că vrea să devină regizor și s-a implicat în producția câtorva spectacole. În 1945, a regizat „Un tramvai numit dorință", după piesa scrisă de Tennessee Williams, film care i-a adus prestigiul ca regizor. Astfel, a făcut primii pași spre lumea Hollywoodului, și a început să lucreze atât la spectacole de teatru cât și la filme.

În 1951, Kazan a cunoscut-o pe tânăra Monroe la Hollywood, înainte ca aceasta să cunoască celebritatea, și cei doi au devenit apropiați. Kazan era căsătorit, astfel că nu a avut niciodată o relație stabilă cu Marilyn, care era fascinată de gradul lui ridicat de inteligență. Mai târziu, prin intermediul lui Kazan, l-a cunoscut pe cel care avea să-i devină soț, Arthur Miller. Tot Kazan a fost cel care i-a recomandat să se înscrie la Actor's Studio. Astfel, i-a schimbat în două rânduri cursul vieții.

Kazan a avut un impact major asupra regizorilor și dramaturgilor care i-au urmat, dar a fost implicat într-un incident negativ care nu poate fi șters din biografia sa. Când guvernul american a încercat să distrugă partidul comunist din SUA, Kazan, fost comunist, a denunțat 11 colegi de partid. Mai târziu a regretat profund ce-a făcut. Și-a atras astfel mânia multora din colegii de la Hollywood, și incidentul l-a bântuit până la moartea care a survenit în 2003, la vârsta de 94 de ani.

Profesorul de actorie care a adus talentul lui Marilyn la noi cote

Lee Strasberg (1901-1982)

Strasberg s-a născut în Ucraina, în 1901, și de la sosirea în America la vârsta de 9 ani a început să se implice în industria filmului. A decis să împărtășească experiența și cunoștințele pe care le-a acumulat atunci când a făcut din actorul rus Stanilafski o stea în anul 1930 și a decis, împreună cu Elia Kazan, să înființeze Actors Studio în 1947. Mulți dintre cei mai cunoscuți actori de la Hollywood, precum Marlon Brando, Paul Newman, Al Pacino, James Dean, Peter Faulk, au beneficiat de serviciile Studioului la un anumit moment din carieră.

În 1955, partenerul său de afaceri, Kazan, l-a întrebat dacă poate înscrie o tânără în cadrul școlii. Era vorba despre Marilyn Monroe, actriță la 20th Century Fox. Strasberg a fost de acord, cu condiția să fie tratată la fel cu alți elevi noi, fără tratamente preferențiale datorate de experiența sa în ale actoriei. Strasberg a ajuns la concluzia că instabilitatea sa mintală este cauzată de copilăria tumultuoasă și a încercat să folosească acest lucru în avantajul ei. Ca urmare, Monroe a fost foarte apreciată în următorul său rol din „Bus Stop".

Joe DiMaggio, care s-a ocupat de funeraliile lui Monroe, a invitat numai două persoane cu legături în industria de divertisment: pe Strasberg și pe soția sa Paula, care a îndrumat-o îndelung pe Marilyn. Evident, cei doi au avut o influență majoră asupra vieții sale. Din nefericire, viața lui Marilyn a fost prea scurtă pentru ca efectele studiului în cadrul Studioului să aibă un impact semnificativ asupra talentului său actoricesc. Lee Strasberg, cel care a repurtat un succes major făcând din Monroe și din Marlon Brando nume de primă mărime, a murit la 20 de ani după Monroe, în 1982.

Cântărețul extraordinar care a mișcat regina marelui ecran

Frank Sinatra (1915-1998)

Frank Sinatra s-a născut în 1915, într-o familie săracă de imigranți din New Jersey, și și-a făcut debutul în muzică în 1940. Intervalul dintre 1942 și 1947 a reprezentat punctul culminant al carierei sale de cântăreț, urmată de o perioadă dificilă. În 1953 a semnat cu o nouă casă de discuri și și-a recâștigat popularitatea, nu doar cântând ci și ca actor. Ulterior a cunoscut mai multe căderi, dar de fiecare dată revenea cu noi hituri, până când a împlinit 80 de ani. Tânăra Monroe iubea cântecele sale, și după ce l-a cunoscut, au început o relație personală apropiată.

Sinatra era atât de pasionat de sport încât dorea ca la un moment dat să devină prezentator sportiv, și avea multe legături cu lumea sportului. Joe DiMaggio se număra printre cunoștințele sale, și prin intermediul lui a cunoscut-o pe Marilyn. După ce s-a pronunțat divorțul de Arthur Miller, în 1960, Monroe se gândea serios la o posibilă căsnicie cu Sinatra. Cu toate acestea, Sinatra nu a părut să fie interesat de ea, și i-a făcut cunoștință cu alți bărbați: candidatul la Președinție John F. Kennedy și fratele său Robert. În același timp, din „Familia Sinatra" făceau parte și Sammy Davis Junior și Dean Martin. Șeful acestei familii era Peter Lawford, care s-a căsătorit cu Patricia, sora candidatului democrat la Președinție, John F. Kennedy. În 1961, Sinatra le-a făcut cunoștință fraților Kennedy cu Monroe prin intermediul lui Lawford.

Anul următor, a murit învăluită în zvonuri privind un posibil scandal între ea și frații Kennedy, în vreme ce Sinatra s-a bucurat o de viață îndelungată și ilustră.

Actorul francez care s-a angajat într-o relație periculoasă cu fragila actriță

Yves Montand (1921-1991)

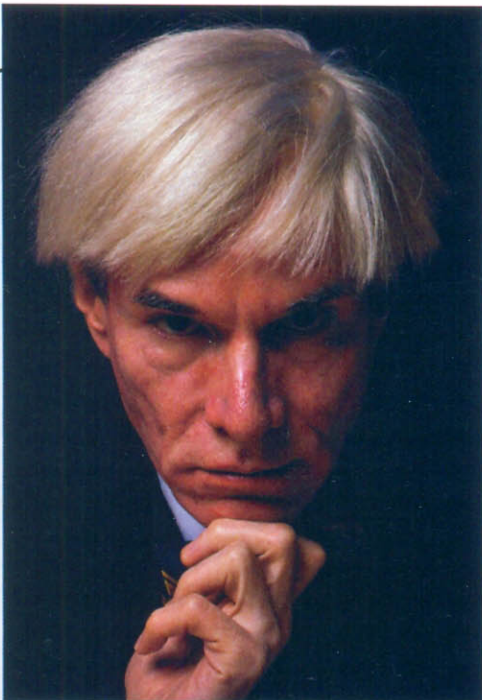

Deși Monroe a fost implicată în multe relații, printre bărbații din viața ei au lipsit de cele mai multe ori partenerii de film. Excepția de la regulă o constituie chipeșul actor francez Yves Montand.

Montand s-a născut în Italia în 1921, dar familia sa a decis să fugă de dictatorul în ascensiune Mussolini, astfel că a imigrat în Franța. La vârsta de 11 ani a început să cânte, debutând profesional după ce dost descoperit de faimoasa cântăreață franceză Edith Piaf în timp ce cânta într-un bar. După ce a devenit cunoscut ca și cântăreț, Montand a decis să experimenteze actoria, și filmul său din 1953, „The Wages of Fear", a primit marele premiu la Festivalul de la Cannes.

În 1960, a primit un rol alături de Monroe în filmul „Let's Make Love", și curând aceasta s-a îndrăgostit de el. Filmările au început în 1959, Montand fiind însoțit la Hollywood de soția sa, Simone Signore. În timpul filmărilor, căsnicia lui Marilyn cu Miller a început să scârțâie. În ciuda problemelor, atât Monroe cât și Montand erau căsătoriți, astfel că veștile privind relația lor au generat multă vâlvă la Hollywood. Se pare că Signore a fost atât de șocată de ceea ce s-a întâmplat, încât a fost pe punctul de a se sinucide. În final, Montand a liniștit-o și a decis să se întoarcă la Paris împreună cu soția sa, imediat după terminarea filmărilor. Pe de altă parte, Miller nu a fost la fel de înțelegător și a decis să divorțeze de Monroe.

Montand a dus o viață împlinită ca actor și cântăreț, până la decesul său survenit în 1991 în urma unui atac de cord. După moartea sa, revista Figaro scria: „Fără Montand, Franța se resemna să trăiască în trecut".

Zeul pop-art care a dezvăluit sex-simbolul

Andy Warhol (1928-1987)

Andy Warhol, probabil cel mai celebru artist din genul pop-art al Statelor Unite, s-a născut în 1928, în Pennsylvania, într-o familie săracă. A studiat designul la universitate și, după absolvire, în 1949, a plecat la New York pentru a deveni comerciant de artă, muncă încununată cu un succes considerabil. Cu toate acestea, în anii 1960, atenția lui Warhol s-a îndreptat spre arta modernă. A decis să-și expună arta pe marele ecran, alegându-și ca temă capitalismul, ilustrând pericolele consumului în masă și ale idolatriei, în timp ce el însuși se transforma într-un astfel de idol. Warhol a inițiat acest demers chiar în anul în care a murit Monroe, 1962.

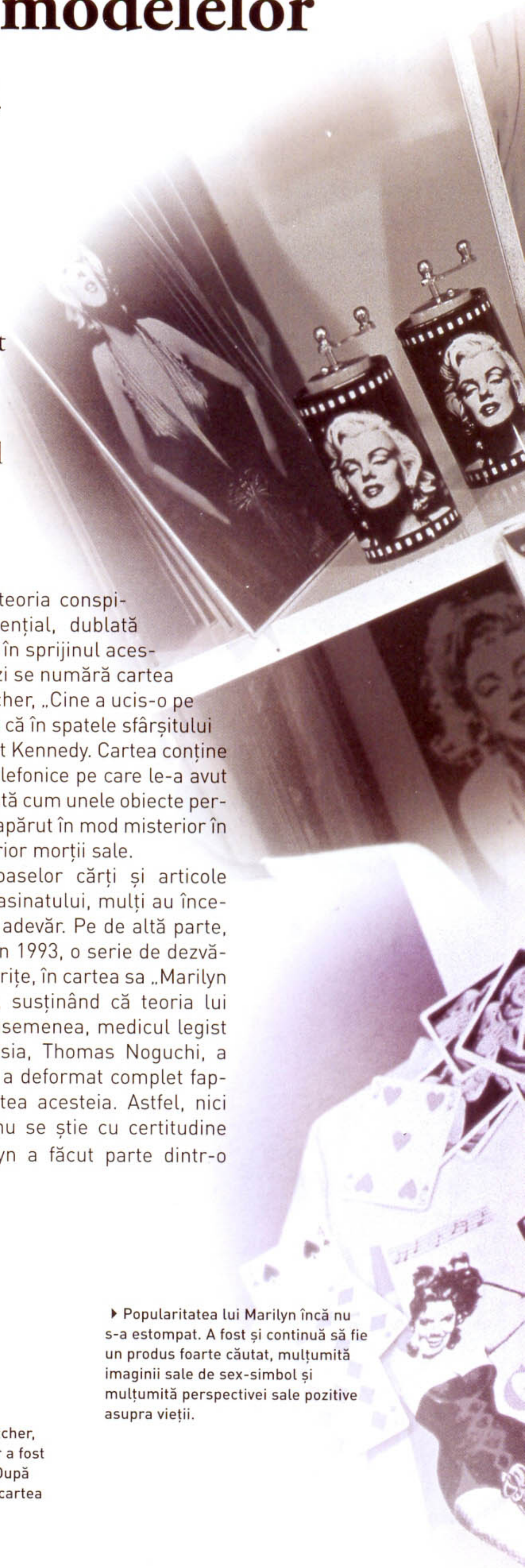
A devenit celebru pentru operele sale de pe conservele de supă Cambell, obiect prezent în orice gospodărie americană tipică. Mai târziu a început să picteze idoli pop americani, printre aceștia numărându-se și Marilyn. Motivul pentru care picturile sale cu celebrități au cunoscut celebritatea a fost acela că a început cu Monroe.

Warhol s-a folosit de Monroe pentru a ilustra strălucirea și stilul de viață consumatorist al celor care lucrează la Hollywood. Monroe probabil că n-ar fi încuviințat modul în care imaginea sa a fost utilizată, dar prin intermediul operelor lui a fost imortalizată în arta pop.

După Monroe, Warhol a continuat să ilustreze celebrități, inclusiv Elvis Presley și Mao Tze-Tung. În februarie 1987, a murit în urma unui atac de cord.

Modificarea percepției modelelor hollywoodiene în urma transformărilor din societate

Sfârşitul tragic al lui Marilyn a adus cu sine acuzațiile de asasinat muşamalizat de frații Kennedy şi a dat naştere unei adevărate furtuni în media. După schimbarea percepției societății privind relațiile dintre femei şi bărbați, statutul lui Monroe ca sex-simbol îndrăzneț a început să se stingă treptat.

Răspândirea teoriei conspirației

DUPĂ MOARTEA LUI MARILYN, în 1962, și uciderea lui Kennedy în anul următor, mass-media a început să pretindă că între cei doi s-a înfiripat o idilă. În primul rând, în 1964, Frank A. Cappel a scris cartea „Moartea misterioasă a lui Marilyn Monroe", în care sugera că fraților Kennedy le era teamă că dezvăluirea existenței unei relații cu Monroe ar destabiliza mișcarea liberală din America, astfel că au ucis-o. De asemenea, presa de scandal deborda de astfel de teorii ale conspirației, după ce Norman Mailer a lansat ideea în 1973. În 1948, a publicat celebra operă „Cei goi și cei morți", bazată pe experiența lui de război, reflectând apoi în lucrările sale problemele politice ale timpului. Nu puțini au fost surprinși de faptul că a ales să scrie despre posibilitatea asasinării lui Monroe. Opera sa a fost folosită de aripa dreaptă pentru a-i discredita pe frații Kennedy. Totuși, a avut grijă să menționeze că teoria sa reprezintă doar o posibilitate, dar lucrarea sa a suscitat atât de mult interes, încât editura care a publicat-o nu a putut să facă față cererii.

După succesul cărții, teoria conspirației s-a extins exponențial, dublată fiind de o serie de dovezi în sprijinul acesteia. Printre aceste dovezi se numără cartea jurnalistului Robert Slatcher, „Cine a ucis-o pe M. Monroe?". El susținea că în spatele sfârșitului actriței s-ar fi aflat Robert Kennedy. Cartea conține pasaje din convorbirile telefonice pe care le-a avut Marilyn cu Kennedy și arată cum unele obiecte personale ale lui Marilyn au apărut în mod misterior în mâinile autorităților, ulterior morții sale.

Ca urmare a numeroaselor cărți și articole care susțineau teoria asasinatului, mulți au început să accepte teoria ca adevăr. Pe de altă parte, Donald Spot a publicat, în 1993, o serie de dezvăluiri ale unor actori și actrițe, în cartea sa „Marilyn Monroe: adevărul final", susținând că teoria lui Mailer era eronată. De asemenea, medicul legist care a supervizat autopsia, Thomas Noguchi, a susținut că mass-media a deformat complet faptele referitoare la moartea acesteia. Astfel, nici până în ziua de astăzi nu se știe cu certitudine dacă moartea lui Marilyn a făcut parte dintr-o schemă mai elaborată.

▸ Popularitatea lui Marilyn încă nu s-a estompat. A fost și continuă să fie un produs foarte căutat, mulțumită imaginii sale de sex-simbol și mulțumită perspectivei sale pozitive asupra vieții.

◂ Teoreticianul conspirației, Robert Slatcher, în casa lui Monroe. Se spune că Slatcher a fost căsătorit cu Monroe pentru scurt timp. După sfârșitul tragic al lui Marilyn, a publicat cartea „Cine a ucis-o pe M. Monroe?"

Sex-simboluri după Monroe

Astfel, după moartea sa, celebritatea lui Marilyn a crescut și mai mult datorită teoriilor conspirației și a acuzațiilor privind relația cu unul dintre frații Kennedy. Dar cum a influențat Monroe, ca actriță, viitoarele generații?

Deși aceasta era doar imaginea pe care o afișa pe ecran, Monroe a devenit un sex-simbol ca urmare a hainelor pe care le purta care îi evidențiau trăsăturile fizice, datorită rujului intens, aluniței din preajma buzelor și mersului său celebru. După decesul lui Marilyn, foarte puține actrițe au încercat să-i calce pe urme.

Printre acestea se numără actrița fanceză Brigitte Bardot. Născută în 1934, în 1956 s-a căsătorit cu Roger Vadim și a jucat într-unul din filmele sale. Frumoasa blondă a devenit rapid un sex-simbol în Franța. I se spunea „Bebe" din cauza inițialelor numelui său, B. B., și a semnificației cuvântului „Bebe" din limba franceză. S-a bucurat în Franța de aproximativ aceeași imagine pe care a avut-o Monroe în America. Totuși, spre deosebire de Monroe, care a fost absorbită de stilul de viață de la Hollywood, parcursul de actriță al lui Bardot a fost foarte bun. În anii 1960, a jucat în filmele lui Jean Luc Goddart, regizor și port-drapel al mișcării Nouvelle Vague, devenind celebră nu numai ca sex-simbol dar și ca actriță talentată. În 1973, s-a retras din cariera de film, în vârstă de 39 de ani, după ce a realizat ceea ce Monroe doar visase.

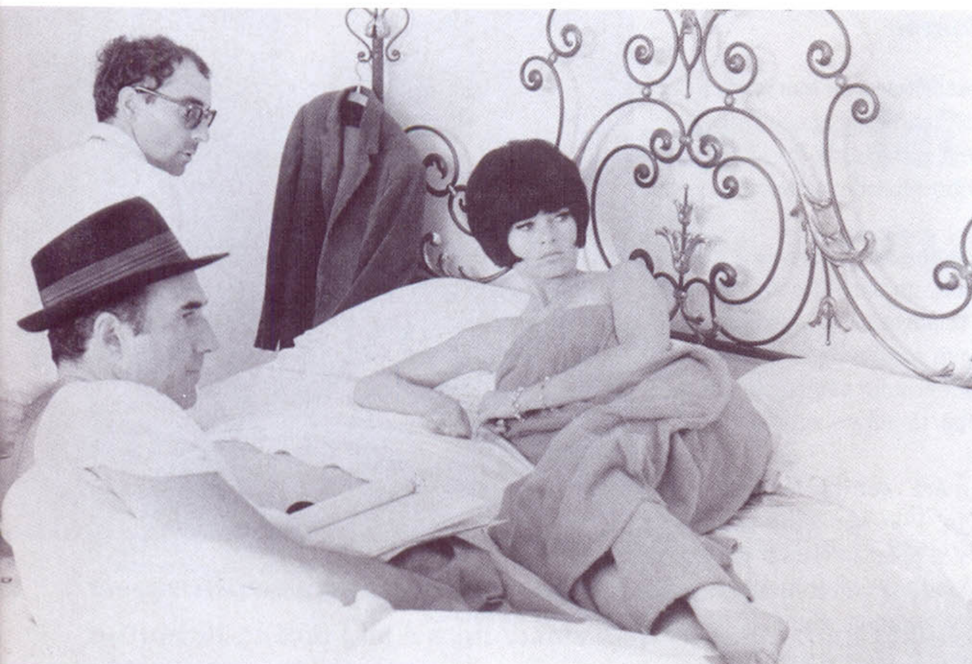
Printre succesoarele lui Marilyn de la Hollywood se numără actrița Jane Mansfield. Conștientă de faptul că Monroe a fost considerată un sex-simbol, a făcut tot posibilul să o imite, chiar și luând parte la parodii ale operei lui Monroe ca să supradimensioneze propria imagine de sex-simbol.

▲ În mai 1968 este împușcat Robert Kennedy. Catolic devotat fiind, știrile unui posibil scandal între el și Monroe ar fi generat controverse substanțiale.

▲ În iunie 1973, Norman Mailer a publicat „Viața și moartea lui Marilyn Monroe". Cartea sa a câștigat popularitate și a atras și mai mult atenția asupra sex-simbolului.

▲ Brigitte Bardot, jucând într-un film regizat de port-drapelul mișcării Nouvelle Vague, Goddart (stânga spate). Talentul actoricesc excepțional i-a adus popularitatea în toată țara.

Cel mai mare succes al lui Mansfield a fost filmul din 1956 „Women can't wait" (Femeile nu pot aștepta), dar niciuna dintre operele sale nu a fost de o valoare deosebită. Și-a construit cariera parodiind-o pe Monroe și a încercat chiar să copieze caracteristicile fizice ale lui Marilyn. Mansfield a studiat în școală psihologia și actoria, și se spune că avea un coeficient de inteligență de 168. A aspirat să îi semene lui Monroe, și în timp ce Marilyn încerca cu disperare să scape de imaginea de sex-simbol, Mansfield o urmărea fervent. În 1967, a murit într-un accident tragic de mașină la vârsta de 34 de ani, cu 2 ani mai tânără decât Marilyn.

Transformarea percepției asupra femeilor

Ar fi potrivit să spunem că nu a mai existat nicio altă Marilyn Monroe după moartea sa, pentru că percepția asupra femeilor a evoluat.

După decesul lui Marilyn, America s-a angajat în Războiul din Vietnam, odată cu aceasta izbucnind și valul de proteste stradale. Generația tânără protesta împotriva autorităților, urmărind mai multe libertăți, dând naștere unei mișcări politice foarte liberale. Unul dintre drepturile pentru care luptau era eradicarea discriminării sexuale și acordarea unui grad mai mare de putere femeilor. Femeile considerau că este dovadă de sexism să fie tratate ca sex-simboluri și protestau împotriva unei astfel de portretizări. Pentru acea generație, tocurile împiedicau mișcarea, astfel că femeile erau îndemnate să poarte încălțăminte sport. Au decis să nu mai poarte haine sexy, protestând împotriva modului în care femeile erau vândute bărbaților. Apoi au început să poarte blugi și tricouri. Din această perspectivă, mișcarea feministă considera rolurile lui Monroe de blondă prostuță și de sex-simbol drept înjositoare pentru femeile de pretutindeni. Mișcarea feministă și-a pierdut treptat din popularitate, dar lupta pentru mai multe drepturi acordate femeilor era încă puternică, și multe filme din anii 1960 ilustrau feme-

▸ Jane Mansfield, așa-zisa succesoare a lui Monroe, care a făcut tot posibilul să o copieze pe Marilyn.

Sigourney Weaver, celebră prin seria de filme „Alien" („Extraterestrul"). A marcat schimbarea de percepție asupra femeilor la Hollywood.

ile în roluri puternice, dominând uneori partenerii masculini din film.

Astfel, societatea a evoluat astfel încât să portretizeze femeile pe picior de egalitate cu bărbații.

Percepția asupra femeilor ca „blonde slabe și prostuțe", pe care Monroe a detestat-o, s-a estompat treptat după moartea sa. Marilyn, care a luptat toată viața contra imaginii pe care i-a creat-o media, este considerată drept o femeie modernă din perspectiva zilelor noastre.

Amintire nemuriloare

Deși percepția societății asupra femeii s-a schimbat semnificativ în decursul anilor '60, mulți bărbați își mențin aceelași punct de vedere. Acest fapt a fost exploatat de artistul Andy Warhol, care s-a folosit în arta sa de Monroe și de alte modele și actrițe frumoase, prezentându-le în ipostaze de sex-simboluri.

Joe DiMaggio, care a continuat să o iubească pe Monroe și după divorț, dar nu a depus niciodată flori la mormântul său, a murit în 1999, și nu a mai vorbit niciodată despre Marilyn după decesul acesteia. I s-au oferit 50.000 de dolari să vorbească în memoria sa, dar a refuzat brutal. „Sunt unele lucruri pe lumea asta pe care banii nu le pot schimba. Unul dintre acestea este iubirea". Aceste cuvinte sunt reprezentative pentru atitudinea tuturor fanilor lui Marilyn față de aceasta.

▸ Mormântul lui Monroe, acoperit cu flori. Sentimentele lui DiMaggio pentru ea sunt duse mai departe de numeroșii săi fani care trăiesc și astăzi.

◂ Pictura „Marilyn" realizată de zeul pop-art, Andy Warhol. Continuă să existe și astăzi prin intermediul operelor de artă care o ilustrează.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

MARILYN MONROE

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

21

IURI GAGARIN

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Iuri Gagarin — **Numărul 21**

Pentru orice informație sau lămurire,
contactati-ne la telefonul: **(021) 40.10.888** sau trimiteți un e-mail la info@deagostini.ro
Servicii pentru clienți: de luni până vineri, între orele 10:00 - 15:00
Pentru o mai bună deservire solicitați întotdeauna publicația de la același punct de vânzare și informați vânzătorul asupra intenției de a cumpăra și aparițiile următoare.
Pentru orice informație, lămurire, înlocuire de exemplare sau comenzi de numere anterioare, sunați-ne la tel. **(021) 40 10 888**
Pentru informații și comenzi de numere anterioare, cititorii din Republica Moldova pot suna la **(022) 21.07.98** - Paramedia, Chișinău.

Vizitați site-ul nostru la adresa

www.deagostini.ro

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ
EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL
EDITOR: Petros Kapnistos
MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou
MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas
ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena
MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos
PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa
COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou
MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza
MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis
COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

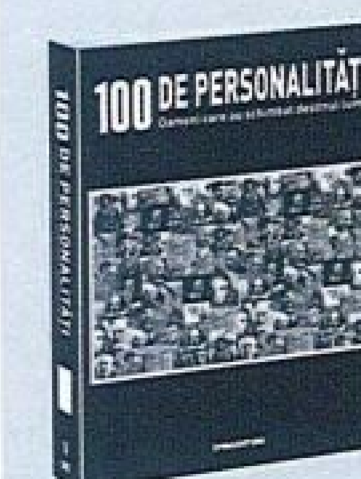
DTP: RAY
TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.
DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L
Country Manager: Mariana Mihălțan
Marketing Manager: Adina Bojică
Redactor: Gabriela Muntean
Distribution Manager: Dan Iordache
ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5,
sector 5, București, România
Telefon: (+40) 21 318 7398
DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor
Prețul primului număr: 2,99 LEI / 14,50 MDL
Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI / 29,99 MDL

Iuri Gagarin
(1853-1890)
„Ce le dă oamenilor cea mai mare satisfacție?
Să participe la extinderea frontierelor."

Iuri Gagarin

Ce fel de viață a dus Gagarin?

PROLOG

LA PATRUZECI de ani după ce Uniunea Sovietică a devenit prima țară comunistă din lume, aceasta a câștigat o putere considerabilă ajungând liderul „blocului estic". Apoi, Uniunea Sovietică a început să concureze cu cealaltă superputere a lumii, Statele Unite, în diverse domenii. Tensiunile dintre cele două țări au sporit în mod constant și aproape că au dus la izbucnirea unui război nuclear, care ar fi șters de pe fața pământului cea mai mare parte a omenirii. În miezul războiului rece, a existat un astronaut sovietic, care a avut onoarea de a fi primul om care a ieșit în spațiul cosmic, la vârsta de 27 de ani.

Iuri Gagarin.

Acest erou a fost mult lăudat acasă, dar după întoarcerea sa a fost folosit de guvernul țării sale în scopuri propagandistice. În cursa cu Statele Unite pentru cucerirea spațiului, multe adevăruri despre spațiul cosmic au fost ascunse în spatele unor interese politice meschine. Primul om care a explorat acest teritoriu necunoscut a fost folosit de guvernul țării sale ca un simplu pion pentru restul vieții sale.

Deci ce fel de viață a dus Gagarin?

TABEL CRONOLOGIC

1865	Jules Verne publică „Călătoria spre Lună"
1917	Revoluția Rusă / Nașterea URSS-ului
1926	Este lansată prima rachetă propulsată cu gaz lichefiat
1934	Se naște Gagarin
1939	Începe cel de-al Doilea Război Mondial
1941	Izbucnește războiul ruso-german
1943	Se reiau cursurile școlilor generale
1945	Sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial
1947	Gagarin intră la gimnaziu
1949	Începe să muncească într-o uzină metalurgică
1951	Intră la Școala Industrială din Saratov
1953	Moare Stalin
1955	Gagarin intră la Academia Militară din Olenburg
1957	Este lansat Sputnik I Gagarin absolvă Academia Militară / se căsătorește
1958	Este lansat Explorer I
1960	Gagarin ia examenul pentru a deveni astronaut Devine membru al Partidului Comunist
1961	Este lansat Vostok I
1963	Prima femeie în spațiu
1964	Căderea lui Hrușciov
1967	Accidentul suferit de Soyuz I
1968	Gagarin moare la Kirzach
1969	Apollo 11 aselenizează
1975	Misiunea mixtă Apollo – Soyuz
1981	Este lansată prima navetă spațială
1986	Lansarea stației spațiale MIR
1991	Prăbușirea Uniunii Sovietice
1992	Anul Internațional al Spațiului
2004	Primul zbor în spațiu cu echipaj finanțat de o persoană particulară

Cheia succesului primului astronaut din lume care a ajuns în spațiu

Omenirea a fost dintotdeauna fascinată de bolta cerească. În anii 1920, Germania a dezvoltat multe rachete menite să exploreze aceste teritorii necunoscute, dar, din păcate, aceste rachete au fost ulterior folosite ca arme în război. Mai târziu, oamenii de știință au reușit să schimbe scopul în care erau utilizate acestea, reorientându-le către explorarea spațiului cosmic. La 40 de ani după Revoluția Rusă din 1917, de această parte a Cortinei de Fier s-a ridicat un tânăr care a inițiat era explorării spațiale.

▸ Gagarin la vârsta de 10 ani. Cursurile se reluaseră, dar, din cauza războiului, condițiile nu erau favorabile. Școala era atât de săracă încât elevii erau nevoiți să utilizeze cartușe goale în loc de rigle.

În umbra războiului

Părinții erau muncitori

VLADIMIR ILICI LENIN, conducătorul Revoluției din Rusia, scria, în 1923, că este esențial ca agricultura să devină publică, dar planurile sale au fost puse în aplicare de-abia în 1928, odată cu punerea în practică a primului „plan cincinal". Deși, drept urmare a aplicării sale, povara pusă pe umerii fermierilor a fost uriașă, acest plan a permis țării să realizeze noi progrese cu o viteză uimitoare. Fiecărei regiuni i se impunea să realizeze o anumită producție în fiecare an, iar distribuția recoltelor era planificată de guvern. Guvernul a fost de acord să cumpere toată producția realizată de muncitori, în timp ce sindicatele îi plăteau în funcție de cât de mult produceau.

Părinții lui Gagarin se numărau printre acești lucrători agricoli. Tatăl său, Alexei, lucra în regiunea Kohlhosk, în timp ce mama sa, Anna, lucra în industria laptelui. Familia Gagarin era o familie obișnuită de lucrători agricoli.

Regiunea Smolensk, situată la vest de Moscova, era celebră deoarece fusese cucerită de Napoleon în timpul expediției sale în Rusia. Acolo s-a născut Iuri Gagarin, la 9 martie 1934, fiind al treilea dintre cei patru copii ai familiei. A avut un frate cu zece ani mai mare decât el, Valentin, o soră mai mare, Zoia, și un frate mai mic, Boris. Aceștia s-au înțeles de minune. Când Gagarin avea 3 ani, sora sa l-a luat cu ea la școală, unde a citit în fața colegilor o poezie în care își exprima imensa afecțiune față de el. Aceasta a fost prima dată în viața sa când Iuri a fost aplaudat, iar aceasta i-a insuflat încrederea de care va avea nevoie pentru a înfrunta anumite evenimente mai târziu în viață.

▾ Pictură din secolul al XIX-lea reprezentându-l pe Napoleon invadând regiunea Smolensk. Această regiune are o istorie presărată de multe războaie căci ea desparte capitala rusă de alte națiuni europene.

Familia își pierde casa

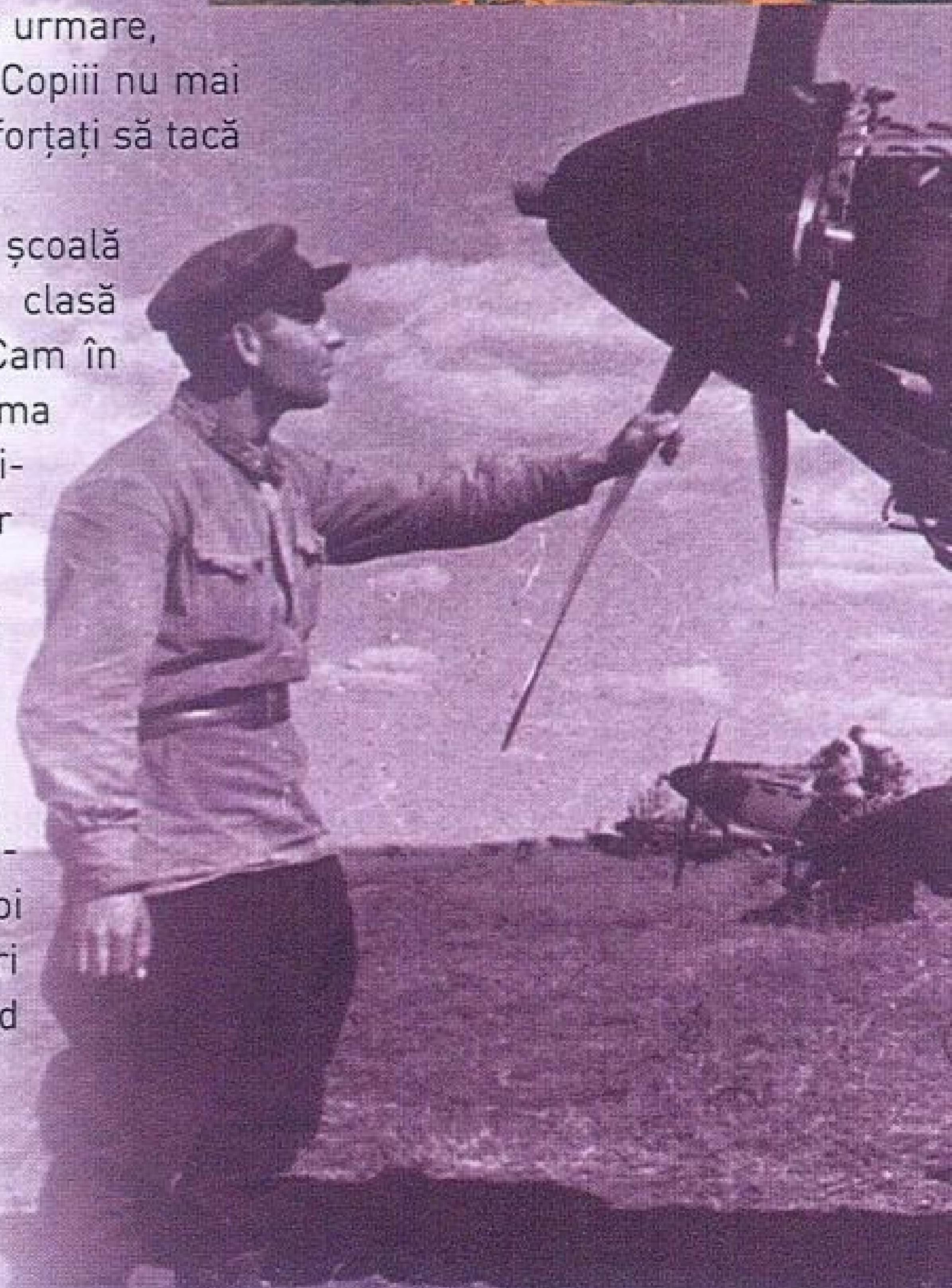
„Iuri, în toamna asta începe școala!"

În primăvara anului 1941, tatăl lui Iuri i-a strigat aceste cuvinte. Fiind deja atras de studiu, Iuri era foarte bucuros să audă aceste vorbe. Însă, în iunie, regiunea Smolensk a devenit teatru de război. Armata nazistă a lui Hitler a invadat Uniunea Sovietică, ceea ce a marcat începerea războiului dintre cele două țări. Orașul lui Iuri se afla chiar pe linia frontului pe care s-au purtat bătălii și, ca urmare, mulți locuitori și-au pierdut casele. Copiii nu mai aveau voie să cânte, fiind în schimb forțați să tacă și să stea închiși în case.

Gagarin a putut să meargă la școală în septembrie, însă atmosfera din clasă era sumbră din cauza războiului. Cam în această vreme a văzut pentru prima dată un avion. Acest obiect strălucitor a aterizat ușor pe pământ chiar în fața lui.

Toți copiii au dat fuga să vadă mai de aproape acest obiect.

Obiectul era de fapt un avion de război rusesc care fusese lovit în zbor și forțat să aterizeze. Din fericire, piloții nu fuseseră răniți. Cei doi și-au petrecut acolo noaptea, iar Iuri a mers să vorbească cu ei, înfruntând

▲ Regiunea Smolensk, imediat după război. Oamenii se întorc la ce a mai rămas din casele lor după ce naziștii le-au distrus în timpul războiului. Războiul se terminase în sfârșit, însă orașului îi va trebui mult timp să se refacă pe deplin în urma distrugerilor suferite.

gerul din timpul nopții. Se afla într-un mediu complet nou; nu era obișnuit cu mirosul puternic de benzină, cu aripile lungi ale avionului și cu ochelarii de protecție ai piloților. În ziua următoare i-a însoțit până la decolare și a devenit fascinat de zbor.

La puțin timp după aceea, armata germană a invadat satul lui Iuri, iar familia sa a fost forțată să se mute într-un adăpost. Școala a fost de asemenea închisă definitiv. În orășel nu mai puteau ajunge nici ziare, nici scrisori, nu mai exista nicio altă formă de comunicare, acesta fiind dintr-o dată cufundat în întuneric.

Premonițiii despre zbor

Această atmosferă de nesiguranță și teamă a continuat timp de mai bine de un an, dar spre sfârșitul anului 1942 armata sovietică a început să câștige în sfârșit bătăliii împotriva naziștilor. În prima zi a anului următor, au venit în oraș soldați care au distribuit niște foi tipărite. Cum Iuri încă nu știa să citească, a rugat-o pe sora sa să îi citească. Manifestele anunțau că Uniunea Sovietică îi înfrânsese pe naziști la Stalingrad.

Forțele sovietice au repurtat succese și în Smolensk, orașele din această regiune fiind eliberate unul după altul, însă pe membrii familiei Gagarin îi aștepta o mare tragedie. Valentin și Zoia au fost capturați și luați ostatici de armata germană aflată în retragere.

Tatăl lor fusese de asemenea urmărit de soldați, astfel că familia Gagarin a fost redusă la trei persoane. Școala și-a redeschis porțile, dar nu existau nici creioane, nici hârtie, așa că Gagarin a simțit că nu avea ce să învețe. Încă nu primiseră nicio veste despre fratele și sora sa, însă, într-o bună zi, li s-a spus că aceștia fuseseră eliberați din închisoare și se întorceau în Rusia cu ajutorul armatei. Regiunea nu a mai fost teatru de război după aceea, iar în 1945 cel de-al Doilea Război Mondial s-a încheiat.

În 1947 Gagarin a terminat școala generală și a mers la liceu timp de 5 ani. A devenit obsedat de matematică și fizică, a devenit „pionier", împreună cu alți tineri, și a învățat cum să construiască și să lanseze aeromodele la „cercul pionierilor". Aeromodelul lor a zburat superb deasupra câmpiei, cucerind inima lui Gagarin.

▼ Un avion de război rusesc, asemănător celui pe care l-a văzut Gagarin când era copil. Acest model era foarte versatil și i-a ajutat mult pe sovietici în război.

Din culise

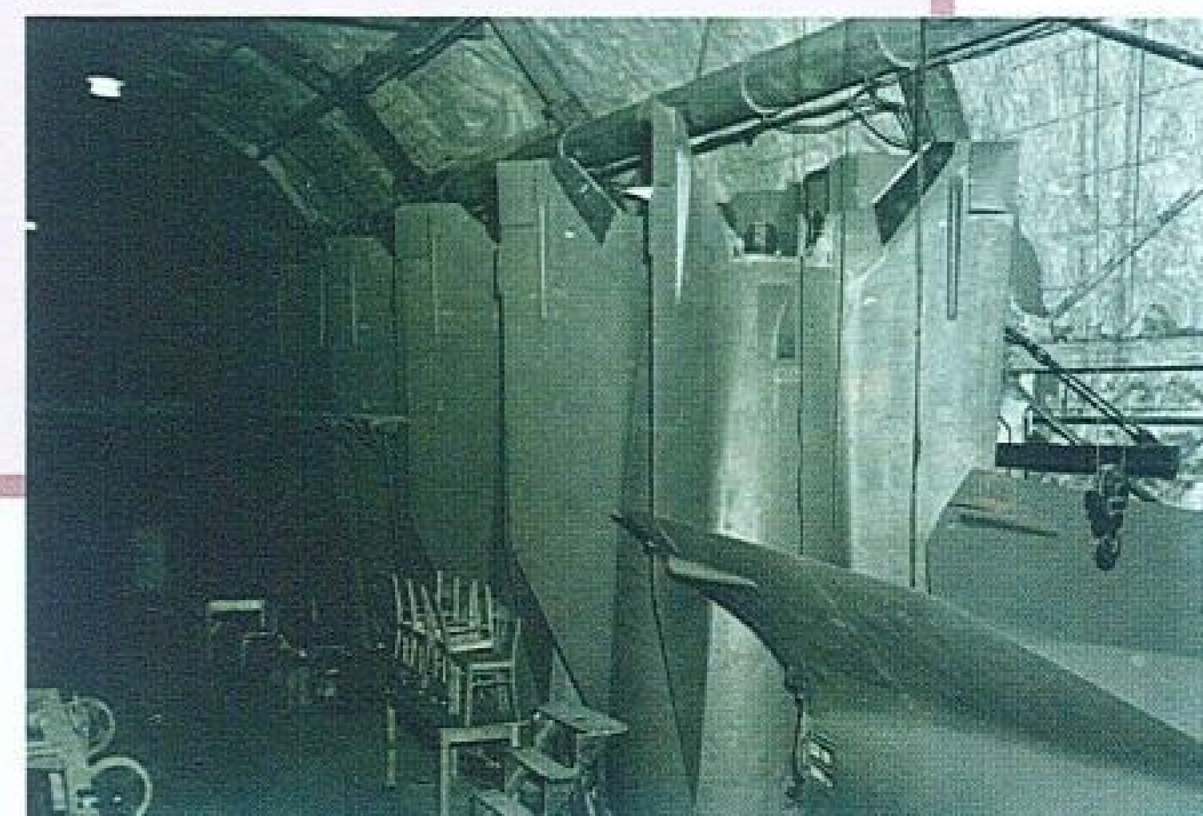
UNIUNEA SOVIETICĂ ȘI CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

În septembrie 1939, cel de-al Doilea Război Mondial a început odată cu invadarea Poloniei de către Germania; atunci, naziștii au semnat un tratat de neagresiune cu rușii. Însă relațiile dintre cele două țări s-au deteriorat, iar în iunie 1941, germanii au încălcat acordul și au invadat Uniunea Sovietică. Strategia de război nemțească este cunoscută sub denumirea de „Blitzkrieg", războiul-fulger, și implica invadarea rapidă a teritoriului inamic atât pe uscat cât și pe calea aerului și obținerea controlului asupra țării respective. Regiunea în care locuia Gagarin se afla aproape de Moscova așa că a fost folosită ca bază de către naziști în pregătirea atacului asupra capitalei. Germanii s-au apropiat la 60 km de capitală în octombrie, dar nu au reușit să înainteze mai mult de atât din cauza rezistenței puternice opuse de ruși precum și a temperaturilor foarte scăzute. Până la urmă, în decembrie, s-au retras din regiune. După aceea linia frontului s-a retras din ce în ce mai mult până ce rușii i-au forțat pe naziști să se retragă înapoi spre Germania.

Pentru a-și acoperi nevoile generate de efortul de război, armata germană folosea adesea resursele naturale și umane din regiunile cucerite. Germanii încercau să-și refacă forța de muncă, folosind lucrători străini, pentru că o mare parte din propria forță de muncă fusese recrutată de armata germană. Asta s-a întâmplat și în cazul fratelui și surorii lui Gagarin.

De asemenea, cel de-al Doilea Război Mondial s-a bazat mult mai mult pe tehnologia militară, astfel că avioanele de luptă au jucat un rol cheie. S-au folosit noi tipuri de proiectile, avioane cu reacție și chiar arme nucleare, iar acest spirit al dezvoltării și progresului tehnologic a continuat până în timpul Războiului Rece.

▼ Fabrică în care erau produse rachete tip V-2. Aceste arme au fost dezvoltate în Germania în timpul războiului și erau extrem de periculoase și temute.

Cerul văzut de la școală

Părăsirea orașului natal

În 1949, la doi ani după ce a început gimnaziul, Gagarin a decis să-și urmeze visul pe cont propriu. Simțea că nu-și va putea împlini niciodată acest vis dacă va continua să-și petreacă timpul mergând la acea școală. Însă familia sa nu era înstărită și a fost reticentă să îl lase să plece. A hotărât atunci să-și găsească o slujbă și să acopere astfel costurile educației sale. Știa însă că nu va găsi în Smolensk ceea ce căuta, așa că s-a hotărât să părăsească această regiune.

A pornit spre Moscova, lăsându-și mama înlăcrimată. Și tatăl a fost îndurerat de plecarea sa, dar l-a și încurajat, fiind încrezător că fiul său se va realiza la Moscova. Profesorii erau de părere că ar trebui să aștepte până după absolvire, însă Gagarin era deja hotărât și a plecat spre Moscova cu un an înainte de absolvirea școlii. Până la urmă însă acesta se va dovedi a fi un mare handicap pentru el. Școala la care voia să se înscrie nu accepta decât elevi care încheiaseră deja 7 ani de studiu. Și-a deplâns propria ignoranță.

Directorul școlii l-a simpatizat însă și i-a permis să se înscrie la secția de metalurgie. La locul de muncă a fost copleșit de foc, fum și metalul lichid. Observând aceasta, conducătorul grupei din care făcea parte i-a spus: „Focul este puternic. Apa este mai puternică decât focul. Pământul este mai puternic decât focul. Însă omul este mai puternic decât toate. Fruntea sus!"

În această perioadă Gagarin a fost cazat la un cămin pentru elevi și își petrecea timpul studiind metalurgia. Până la urmă munca aceasta s-a dovedit a fi mai interesantă decât se așteptase și s-a împrieteni repede cu colegii. Primul salariu pe care l-a primit a fost de 30 de ruble. Această sumă nu era suficientă pentru a-i permite să locuiască singur, așa că a rămas în continuare la cămin și a trimis jumătate din salariu acasă, mamei sale. Considera că, deși era departe de casă, putea fi totuși de ajutor familiei.

Elevii de la această școală învățau teorie și apoi puneau în practică ceea ce învățau. Spre deosebire de colegii săi, cărora nu prea le plăcea învățătura, Gagarin era curios din fire și îi plăceau cursurile. Îi plăcea în special desenul tehnic, considerând că acesta îi va fi de folos în viitor. Nu putea însă să învețe atât de mult cât ar fi dorit din cauza orelor de lucru. Deplângea anii de educație pierduți din cauza războiului, când naziștii ocupaseră regiunea în care locuia și a încercat să găsească o modalitate de a absolvi liceul în condițiile date.

▲ Uzină metalurgică din Uniunea Sovietică în 1980. Gagarin a urmat cursurile școlii industriale de metalurgie iar după-amiezile muncea în această fabrică. Apoi s-a înscris la cursuri serale pentru a studia alte materii.

▲ Jules Verne, scriitor francez. Una dintre cele mai celebre cărți ale sale, „Călătoria spre Lună", i-a inspirat pe mulți oameni de știință să proiecteze rachete.

Cei trei puști din Moscova

Doi dintre cei mai apropiați prieteni ai lui Gagarin din școală, Timotei Chugunov și Alexander Petsikov, i-au înțeles frustrarea și au decis să meargă toți trei la cursuri serale. Însă, pentru a putea fi admiși, era nevoie să fi încheiat gimnaziul. Astfel, cei trei au avut doi ani foarte plini, muncind la fabrică, mergând la școală și la cursurile serale.

▼ Pod peste râul Volga. Toate podurile peste Volga din orașul Saratov erau imense.

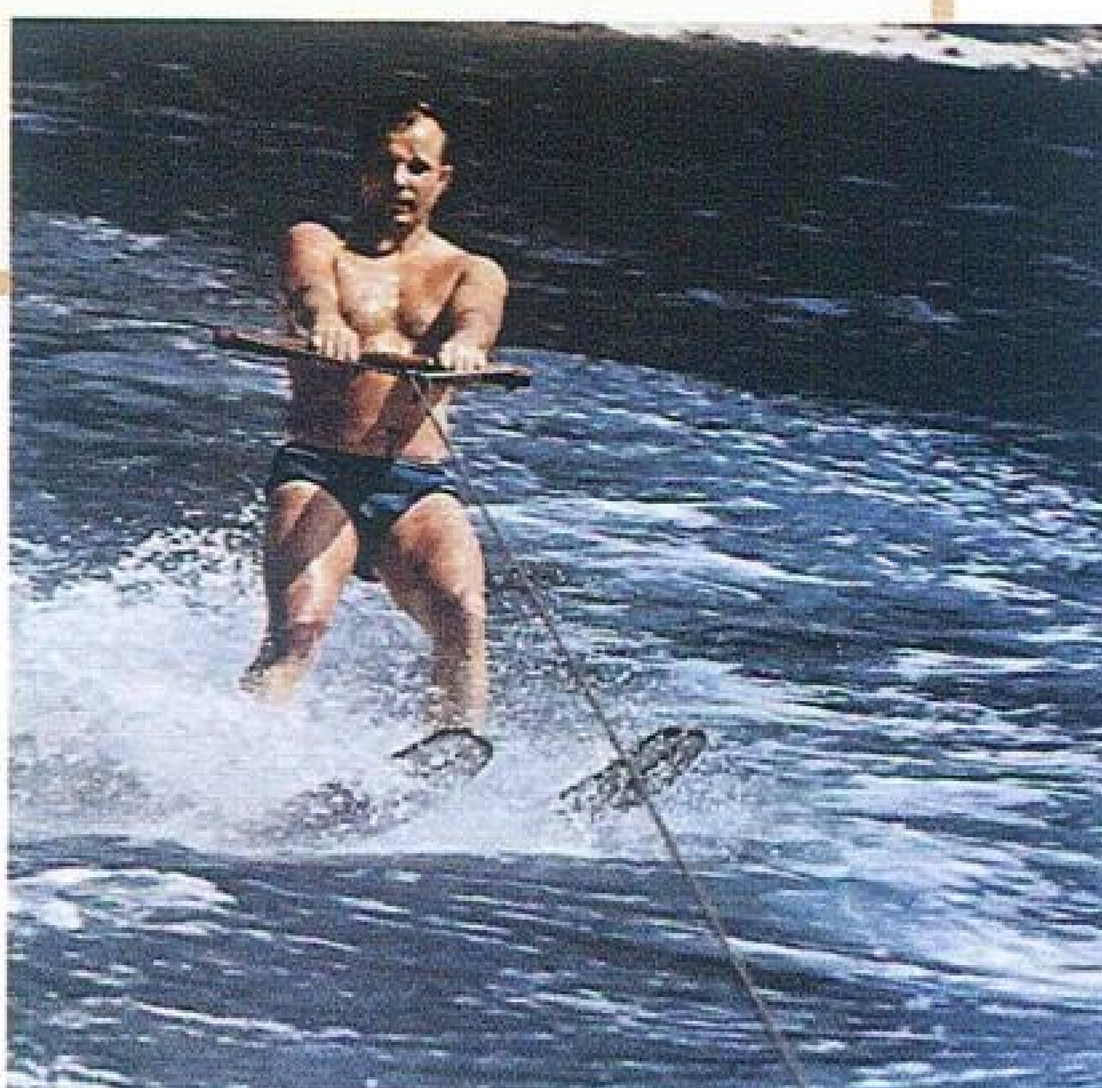
CLIPE PERSONALE

SPORTUL ȘI SPIRITUL DE CONDUCĂTOR

În timpul anilor de școală, Gagarin nu era numai foarte aplecat asupra studiului, dar în timpul liber făcea sport. Sportul său preferat era baschetul. Acest sport a fost inventat în America spre sfârșitul secolului al XIX-lea și, în mai puțin de 50 de ani, s-a răspândit în lumea întreagă, iar până să se nască Gagarin se înființase deja Federația Internațională de Baschet. După cum a povestit mai târziu, Gagarin era „extrem de pasionat" de acest sport datorită vitezei jocului și a energiei implicate în acesta. Școala din Saratov la care învăța a organizat o echipă de baschet, care a jucat împotriva altor echipe din oraș, iar Gagarin povestește cu mândrie că echipa sa era cea mai bună.

Iarna îi plăcea să schieze dar juca și baschet de trei ori pe săptămână. Schiul și baschetul se aseamănă prin faptul că ambele sunt sporturi rapide, dar Gagarin prefera baschetul deoarece este un joc de echipă. Era un lider înnăscut, iar acest lucru era evident din faptul că dorea mereu să formeze echipe de sport diferite.

Sportul național al Rusiei este șahul. Șahul era foarte popular în Uniunea Sovietică, această țară producând mulți campioni mondiali de șah. Și Gagarin juca șah cu prietenii seara iar aceștia au organizat chiar și câteva turnee, însă el nu a participat – nu îndrăgea șahul foarte mult deoarece nu-i permitea să-și miște corpul, neimplicând deloc exercițiul fizic. „Nu pot sta nemișcat ore în șir", a declarat, și se pare că nici nu era foarte talentat la sporturile bazate în exclusivitate pe intelect.

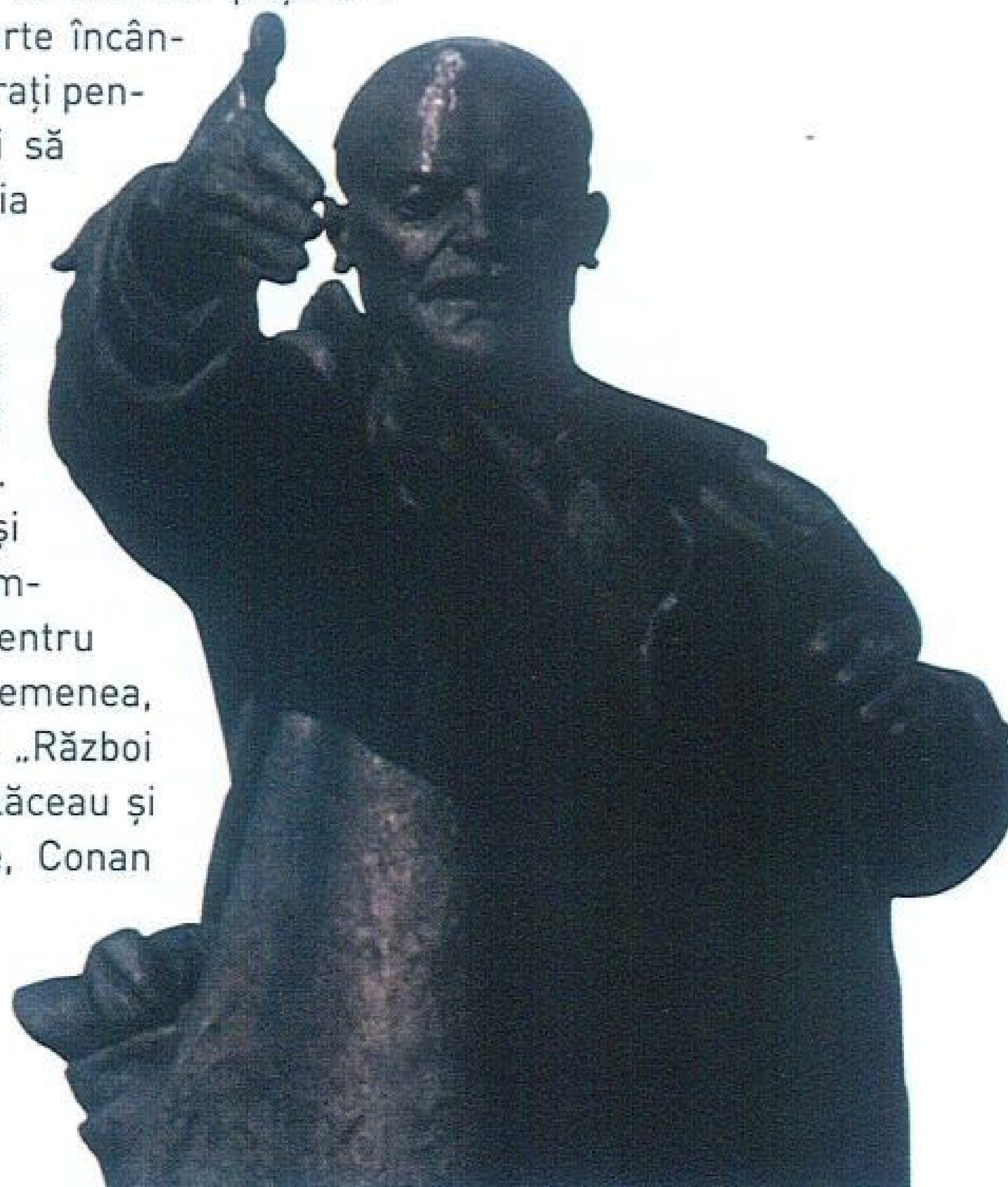

▲ Gagarin, la o vârstă mai înaintată făcând schi nautic. Era foarte talentat la sport încă din copilărie.

Cei trei prieteni au muncit din greu și până la urmă și-au obținut diplomele și li s-a permis admiterea la un liceu industrial din orașul Saratov. Dintr-o dată li se deschideau noi drumuri.

Saratov este un oraș frumos pe râul Volga, unde școlile aveau o foarte bună reputație. Colegii de clasă ai lui Gagarin erau 35 de tineri ruși ce proveneau din toate colțurile țării. Cei mai mulți dintre ei erau mai în vârstă decât el și unii dintre absolvenți se număraseră printre liderii Revoluției ruse, în timp ce alții fuseseră decorați pentru participarea la cel de-al Doilea Război Mondial. Cei trei prieteni acumulau cunoștințe repede și erau cunoscuți sub numele de „cei trei puști din Moscova". Erau toți trei foarte încântați să întâlnească eroi decorați pentru faptele lor de război și să poată sta de vorbă cu aceștia despre experiențele lor.

Cam în această perioadă Gagarin a început să simtă că are în sfârșit ceva mai multă libertate în viața sa. În Saratov existau o operă și un cinematograf așa că în timpul liber mergea acolo pentru a se relaxa și citea, de asemenea, romane. Îi plăcea în special „Război și pace" de Tolstoi, dar îi plăceau și autori precum Jules Verne, Conan Doyle și H.G. Wells.

◄ Statuie a lui Lenin, figură centrală a comunismului și a Uniunii Sovietice. A fost considerat părintele Rusiei până la prăbușirea comunismului.

S-a alăturat de asemenea unui grup de tineri comuniști. În vara de după cel de-al treilea an de școală, a fost trimis într-o tabără de „pionieri" ca șef de grupă și a avut pentru prima dată experiența predării. Era foarte talentat la sport încă din timpul când se mutase la Moscova, astfel încât i s-a recomandat chiar să se înscrie la o școală sportivă. Această nouă slujbă pe care tocmai o acceptase făcea parte din planul său de a atrage atenția celor mai în vârstă. Pentru Gagarin, școala din Saratov însemna mai mult decât un loc de învățătură, reprezenta sensul vieții sale.

O întâlnire hotărâtoare

În 1954, a intrat în ultimul an de studiu și a fost trimis la practică într-o fabrică din Leningrad. Acesta este unul dintre cele mai mari orașe din Rusia și de asemenea locul unde s-a petrecut Revoluția Rusă. Era absolut încântat. Urma să ajungă în orașul în care unul dintre cei mai mari eroi ai săi, Lenin, înființase națiunea comunistă. Datorită propagandei răspândite de guvern, Lenin devenise un erou de dimensiuni supraomenești.

După ce și-a terminat stagiul de pregătire, Gagarin s-a întors la Saratov, unde a trăit una dintre cele mai importante zile din viața sa. A auzit pentru prima dată de Konstantin Tsiolkovski. Tsiolkovski era un om de știință cunoscut ca „părintele explorării spațiale", care murise la un an după nașterea lui Gagarin, în 1935, dar lucrările sale insuflaseră întregii națiuni dorința de a explora spațiul de dincolo de planeta noastră. Gagarin s-a înscris într-un club de fizică la școală, unde discutau mai ales despre Tsiolkovski și studiau lucrările acestuia. Drept urmare, dorința de a zbura a devenit din ce în ce mai puternică în inima tânărului Gagarin.

Din acel moment, ori de câte ori Gagarin auzea zgomotul unui motor de avion sau vedea un pilot, se entuziasma foarte tare. Acest sentiment nu putea fi suprimat. Apoi, pe neașteptate, unul dintre colegii săi i-a adus niște vești uimitoare.

„Ascultă aici! Aeroclubul din Saratov recrutează piloți din liceul nostru! Vom putea să zburăm în avioane adevărate!"

Omul cu aripi

Antrenamente de parașutism

AEROCLUBUL DIN SARATOV. Gagarin auzise de acesta mai demult, însă nu își închipuise niciodată că acesta va recruta într-o bună zi membri chiar din școala sa. În perioada aceea era foarte ocupat cu celelalte activități în care era implicat, însă nu avea de gând să lase să-i scape această ocazie. A început să meargă din nou la cursuri serale împreună cu prietenii săi. Mai întâi au studiat teoria zborului și au învățat cum funcționează parașutele.

Printre colegii de pregătire se numărau și fete, iar când au fost duși la baza de antrenamente nu-și puteau ascunde emoțiile. Unele fete l-au întrebat pe Gagarin: „Pari extraordinar de calm... ai mai făcut asta înainte?", la care el a răspuns: „Nu. Este prima dată." Era adevărat. Învățase despre cum funcționează avioanele, dar nu avusese niciodată ocazia să zboare.

Când au ajuns, Gagarin a fost ales să zboare primul. Pe pistă se afla un avion PO2, care era folosit în antrenamente și care putea atinge viteze impresionante în doar câteva clipe. Gagarin a simțit dintr-o dată că parcă are aripi și a privit întruna pământul de dedesubt pe când avionul decola. Atât de sus... „Să nu-ți fie frică, Iuri, fetele sunt cu ochii pe noi!", i-a strigat ofițerul de antrenament.

Așa cum fusese învățat, s-a pregătit să sară din avion. Legile fizicii aveau să-și facă efectul iar el urma să cadă încet spre pământ. A sărit și a tras de curea, dar parașuta nu s-a deschis. Fără să se gândească, a început să caute cu înfrigurare chinga de siguranță dar degetele sale pur și simplu nu au reușit să o găsească așa că a intrat în panică. În clipa următoare a resimțit un șoc puternic și nu a mai auzit nimic. O pălărie albă uriașă s-a desfăcut deasupra capului său, iar Gagarin a început să se simtă rușinat că se îndoise că parașuta sa va funcționa. Aceasta a fost prima sa lecție: nu poți controla văzduhul dacă nu ai încredere în obiectele cu care lucrezi. După ce antrenamentul s-a încheiat, căpitanul l-a întrebat: „Vrei să sărim împreună data viitoare?"

▲ Ilustrată sovietică din anii 1960 pe care este scris: „Să devenim piloți!"

Apoi elevii au sărit pe rând, unul câte unul, dar de fiecare dată când a sărit, Gagarin nu s-a temut deloc. „Nu-i așa că e nemaipomenit să zbori?", a spus căpitanul, iar Gagarin era întru totul de acord.

Primul zbor de unul singur

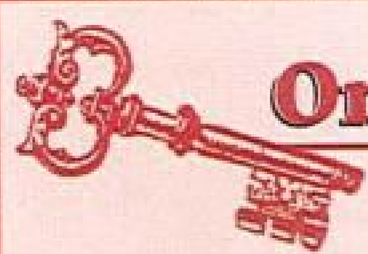
Până la urmă a absolvit liceul. Și-a ridicat diploma încântat – știa că faptul că avea calificarea necesară pentru a lucra în metalurgie îl va ajuta imens, indiferent ce drum ar fi ales în continuare. Acum i se deschideau mai multe posibilități. Prietenii săi și-au găsit locuri de muncă în regiuni diferite ale țării și l-au invitat să meargă cu ei, însă el s-a hotărât să rămână în Saratov, aproape de Aeroclub. Pe vremea aceea, părinții săi aveau grijă de fratele mai mare și de sora sa, care se întorseseră nevătămați din Germania. Nu voia să fie foarte departe de familie și voia, de asemenea, să continue pregătirea pe care tocmai o începuse.

În 1955, și-a petrecut vara la baza de antrenament. Sub stricta supraveghere a căpitanului, a devenit foarte priceput în arta zborului. „Când zbori, să zbori cu grație!", i-a strigat acesta.

Într-o zi din luna iulie, căpitanul s-a apropiat de avion, dar în loc să-l piloteze împreună cu Gagarin, i-a făcut acestuia semn să urce pe locul pilotului și i-a spus: „Încearcă să zbori singur. O să fie bine, fii atent și o să fii un mare pilot." Acestea erau cuvintele pe care Gagarin le așteptase, dar în timp ce urca în avion a fost dintr-o dată cuprins de teamă. Însă, odată ce avionul a decolat, s-a umplut de energie și plăcere. Își dobândise în sfârșit propriile aripi.

Odată antrenamentul încheiat, Gagarin a început să-și facă planuri privind avioanele din hangar. Se vedea pilot în armată. Acesta era singurul mod de a ajunge să piloteze aceste avioane... să intre în armată. Citise, de asemenea, multe povestiri despre eroi care pilotaseră avioane în timpul războiului și a început să se entuziasmeze la acest gând.

Gagarin și-a luat examenele de absolvire cu brio și a început să-i roage pe profesori să-i dea recomandări pentru academia militară Olenburg. Tuturor colegilor săi le plăcea să zboare. În ziua plecării, căpi-

Omul-cheie

CĂPITANUL DE ANTRENAMENT CARE L-A SUPRAVEGHEAT PE VIITORUL EROU AL ȚĂRII

În Saratov, Gagarin și-a îndeplinit visul pe care îl avusese dintotdeauna. Tânărul căpitan, nu cu mult mai în vârstă decât el, era un militar dur dar care l-a și încurajat.

Căpitanul Aeroclubului din Saratov era Dimitri Marchayanov, care a urmat cursurile unei școli de aeronautică aflată la aproximativ 300 de kilometri de Saratov. Apoi a fost în armată timp de câțiva ani înainte de a lucra la Aeroclub. Încă de la o vârstă fragedă, îi plăcuse strictețea ce caracteriza armata și a decis să devină pilot militar deși nu avea deloc experiență în acest domeniu. Și-a transmis apoi pasiunea elevului său, Gagarin. După ce Gagarin a absolvit liceul, Dimitri l-a învățat tot ce a vrut să știe despre zbor.

Primul zbor solo al lui Gagarin a fost anunțat în ziar în ziua următoare, dar unii cred că Dimitri s-a aflat la originea acestui fapt. Se poate ca el să-l fi mituit pe autorul acelui articol pentru a face Aeroclubul cunoscut, dar se poate și ca ziarul să fi publicat cu adevărat din proprie inițiativă acel articol despre Gagarin. În orice caz, este evident că Marchayanov îl aprecia foarte mult pe Gagarin ca pilot și nu ar fi exagerat să spunem că el a fost cel care l-a transformat pe Gagarin în eroul de mai târziu.

▸ Tren în Saratov. Orașul Olenburg se află la aproximativ 630 km la est de Saratov și este o regiune puternic industrializată.

tanul Marchayanov i-a condus pe elevi la gară. Le-a strâns mâinile, rostind cuvinte de încurajare: „Băieți, într-o bună zi veți zbura în aparate cu totul diferite de ceea ce avem azi.” Apoi, trenul a pornit încet pe drumul spre un nou vis.

Regimul de viață militar

Olenburg se află în regiunea munților Ural, o regiune cu o climă aspră, iar academia ale cărei cursuri le-a urmat Gagarin a produs aproape la fel de mulți eroi naționali ca școala din Saratov. Când s-a apropiat, Gagarin a observat că la intrarea în instituție se aflau sculpturi ale absolvenților celebri și a fost profund mișcat. A îndrăgit de îndată orașul. Una dintre trăsăturile sale speciale era că se putea adapta repede la orice fel de mediu nou.

Cu diploma și recomandările sale, Gagarin a fost primit în academie fără să fie nevoie să dea examen de admitere. S-a tuns scurt, a îmbrăcat uniforma militară și a intrat în viața militară.Mai întâi a trebuit să se obișnuiască cu mediul foarte strict și nemilos. Gagarin era obișnuit să locuiască departe de casă și să fie foarte ocupat, așa că acest nou stil de viață care nu-i lăsa nici un moment de respiro nu i se părea foarte greu, însă a fost dezamăgit că nu i se permitea să citească sau să trimită scrisori familiei.

Studenții începători luau parte la foarte multe antrenamente și învățau să-și dezvolte abilitățile fizice și mentale. În 1956, când Gagarin tocmai împlinise 22 de ani, antrenamentele de zbor de-abia începuseră la academie. Se folosea un nou model de avion cu reacție, iar el de-abia își putea stăpâni nerăbdarea de a zbura cu acesta.

După încheierea primei părți a pregătirii, studenților li s-a acordat o scurtă perioadă de odihnă în care Gagarin a ajutat fermierii la muncile agricole și și-a petrecut restul timpului citind munții de scrisori pe care le primise. Aștepta întotdeauna cu nerăbdare în special scrisorile de la o anumită persoană: Valentina Garyachev, pe care o întâlnise la Saratov. Din cauza noului său regim de viață nu s-a putut întâlni cu vechea sa prietenă, însă din corespondența purtată cu aceasta, și-a dat seama că se gândește foarte mult la ea.

◂ Gagarin la academia militară din Olenburg. Stă pe un avion construit exact după modelul avionului de război Jag. Acest model cu 3 roți era folosit pentru antrenamente.

▾ Gagarin și părinții săi. În dreapta este tatăl său, Alexei, iar în stânga – mama sa, Anna. Gagarin este îmbrăcat în uniforma de la academia din Olenburg. A profitat de vacanță pentru a merge acasă.

Pasiunea pentru pilotarea avioanelor de război

Șocul provocat de Sputnik

ZIUA DE 4 OCTOMBRIE 1957 a fost una istorică pentru Uniunea Sovietică. Sputnik I a fost lansată cu succes de la cosmodromul din Baikonur și a zburat pe orbită în jurul Pământului, devenind astfel primul satelit artificial. Succesul pe care l-a avut Sputnik a provocat un adevărat șoc în lumea occidentală. Guvernul american, dându-și seama de posibilitatea unei crize, a cerut agenției sale spațiale să producă mai multe rezultate.

Ziarele din toate țările au început să facă speculații pe seama primului zbor spațial cu echipaj uman la bord... cu excepția celor din URRS. În ziua următoare, ziarul Pravda (ziarul partidului comunist) anunța cu litere mici că primul satelit artificial fusese lansat cu succes. Jurnaliștii sovietici și-au dat seama de importanța acestei știri de-abia după ce au văzut titlurile din ziarele străine, astfel că în ziua următoare Pravda a publicat un articol întreg despre acest eveniment.

Pe de altă parte, piloții ce se antrenau la academia militară din Olenburg erau pe deplin conștienți de ceea ce însemna Sputnik. Ascultau cu toții știrile la radio și au început să vorbească despre posibilitatea unui zbor în spațiu cu echipaj uman la bord. Apoi au început să facă speculații despre cine ar putea fi primul om care să zboare în spațiu. Lansarea cu succes a satelitului Sputnik le-a dat multă încredere.

Antrenamentele studenților academiei s-au îndreptat apoi spre pilotarea avioanelor cu reacție adevărate. Rușii se mândreau cu avionul lor cu reacție MIG 15, iar atunci când a pilotat acest avion, Gagarin a fost uimit de puterea acestuia. Când s-a obișnuit în sfârșit cu noile comenzi, și-a dat seama cu adevărat cu cât era mai performant decât avioanele cu elice și a simțit că aripile i-au crescut și mai mult.

Marea veste

Ca urmare a lansării cu succes a satelitului artificial Sputnik, oamenii au început să speculeze în lumea întreagă că în curând va avea loc un zbor spațial cu oameni la bord. Între timp, studenții ce se antrenau să devină piloți erau ocupați să învețe pentru dificilul examen de absolvire. Cel care conducea examenul era un bărbat cu expresii faciale foarte variate așa că lui Gagarin îi era ușor să-i ghicească părerile. Ca urmare a numeroaselor ocazii pe care le avusese de a interacționa cu căpitani, își dezvoltase abilitatea de a determina corect sentimentele unei persoane după expresiile feței. Aceasta reprezenta încă o calitate deosebită a sa.

Pe tot parcursul examenului, conducătorul nu s-a putut stăpâni să zâmbească. Notele obținute de Gagarin au fost într-adevăr fenomenale, fiind primul din clasă. A primit gradul de locotenent, făcând astfel un pas într-o nouă direcție. Gagarin considera că ziua absolvirii a fost pentru el „o a doua zi de naștere".

Pe Gagarin îl așteptau și alte motive să fie fericit. Valentina a acceptat cererea sa în căsătorie. Prietenii au venit pentru a sărbători împreună cu el, iar el i-a șoptit viitoarei sale soții: „Toată lumea are parte în viață de fericire și tristețe."

Când Gagarin le-a dat părinților vestea căsătoriei, acestea au fost cuvintele pe care le-a rostit mama sa. Cei doi au hotărât să organizeze petreceri în mai multe locuri, pentru ca toți prietenii și rudele lor să poată participa.

În ziua de 3 noiembrie, în timp ce-și sărbătorea logodna, Gagarin a auzit încă o veste nemaipomenită.

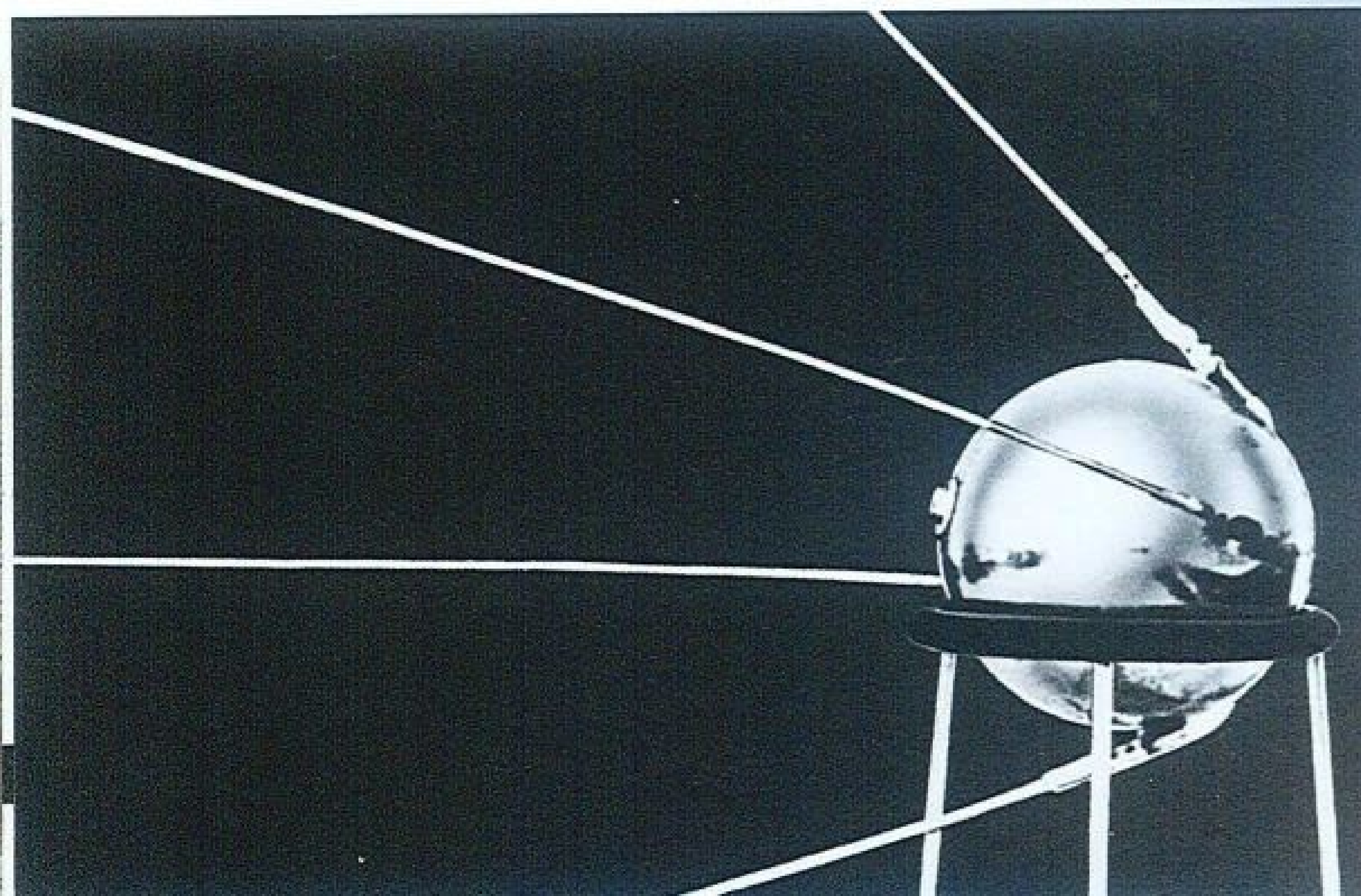
Sputnik II tocmai fusese lansat.

America a început să se îngrijoreze după acest ce satelit artificial cu o greutate de 508 kg a zburat cu succes pe orbită în jurul Pământului. Dacă sovieti-

▲ Canadieni, citind despre lansarea satelitului Sputnik I. Occidentalii credeau că oamenii lor de știință erau mai avansați decât cei din URSS, așa că au fost șocați la aflarea acestei vești.

▼ Avion militar cu reacție MIG 15 în decolare. Acest avion a început să fie produs în 1948 și a schimbat complet imaginea URSS, care a început să fie privită ca o națiune foarte puternică.

◄ Model al satelitului artificial Sputnik I. Acesta avea un diametru de 58 de centimetri, cântărea 83,6 kilograme și era construit din aluminiu. Era prevăzut cu senzori care puteau detecta densitatea și umiditatea din exterior și transmitea datele înregistrate pe Pământ prin unde radio.

cii găseau o modalitate de a transforma acest satelit într-o armă, ar fi putut lovi oriunde în lume.

Gagarin era însă interesat de faptul că un câine se aflase la bordul satelitului, într-un mic compartiment al capsulei. Era prima dată când o ființă vie fusese trimisă în spațiu. Exista vreun motiv pentru care oamenii nu puteau fi de asemenea trimiși în spațiu? Ar putea fi el cel ales?

La Olenburg a organizat încă o ceremonie de logodnă, petrecând împreună cu mulți prieteni și membri ai familiei soției sale. Mâncarea a fost gătită de tatăl acesteia, care era bucătar, așa că perechea s-a bucurat de o masă delicioasă.

Apoi, la radio s-a auzit vocea primului ministru Nikita Hrușciov, care anunța succesul lansării satelitului Sputnik II. În acea zi se sărbătorea și cea de-a 40a aniversare a Revoluției ruse.

Apărarea zonei de nord

Departe, la nord de Moscova, se află baza militară Murmansk. Proaspătul însurățel Gagarin se pregătea să-și părăsească familia și prietenii pentru a pleca spre această zonă îndepărtată. Considera dintotdeauna că adevărata natură a unui om se revela în înfruntarea și depășirea dificultăților, dar soției sale îi era foarte greu să accepte că el trebuia să se mute într-o regiune atât de îndepărtată.

▲ Gagarin și soția sa, în 1960. Când s-au căsătorit ea era încă studentă la medicină, așa că cei doi ai decis să rămână la Olenburg până ce ea va absolvi facultatea.

După cel de-al Doilea Război Mondial, relațiile dintre Statele Unite și URSS s-au înrăutățit și mai mult ca urmare a războiului din Coreea, iar în perioada aceea nave americane desfășurau în secret misiuni de observație a bazelor sovietice. Misiunea lui Gagarin era să intercepteze avioanele teleghidate necunoscute și să le dezactiveze în termen de 24 de ore. A început să lucreze acolo la sfârșitul lunii martie 1958. Timp de câteva luni a făcut antrenamente speciale menite să-l pregătească să facă față condițiilor meteorologice deosebit de dificile din regiunea nordică în care era amplasată baza. A devenit un și mai mare expert în manevrarea aparatelor de zbor și, în general, toate au decurs bine în timpul șederii sale la această bază. În vara aceea, soția sa s-a hotărât să i se alăture, ceea ce i-a permis să-și apere în același timp și soția și țara. Hotărârea sa a primit un nou impuls.

În același an, în ianuarie, Statele Unite au lansat cu succes Explorer I, creat de inginerul Werner von Braun și echipa sa. În octombrie a fost înființată NASA care s-a străduit să prindă din urmă Uniunea Sovietică în cursa pentru cucerirea spațiului cosmic. Sovieticii și-au dat seama că și ei trebuiau să se străduiască și să-și sporească echipele de oameni de știință pentru a câștiga această cursă.

Versiune diferită

KUDRYAVKA, POVESTEA CĂȚELUȘEI CARE A ZBURAT ÎN SPAȚIU

Guvernul sovietic păstra secretul în privința operațiunilor spațiale și rareori dezvăluia informații privind operațiunile eșuate. Povestea cățelușei Laika ce a fost trimisă în spațiu în capsula satelitului artificial Sputnik 2 a fost un astfel de caz. Laika a fost prima ființă vie care a zburat în jurul Pământului. În ciuda numelui, aceasta nu făcea parte din rasa „Laika", ce există într-adevăr, ci era de rasă comună; inițial i se dăduse numele „Kudryavka" ca alint. Când a fost trimisă în spațiu a fost rebotezată „Laika".

În spatele deciziei Uniunii Sovietice de a trimite un câine în spațiu, au stat două motive. În primul rând, sovieticii doreau să vadă ce efect va avea asupra organismului unei ființe vii mediul din timpul zborului spațial, iar, în al doilea rând, voiau să pregătească terenul pentru un zbor în spațiu cu echipaj uman la bord. Se pare că în acea perioadă cel de-al doilea motiv era, de fapt, cel mai important. Hrușciov, extaziat de reacția lumii întregi la lansarea satelitului Sputnik I, le-a ordonat oamenilor de știință să „facă încă un miracol înaintea zilei naționale". Planurile pentru Sputnik II au fost accelerate și la o lună după Sputnik I, cel de-al doilea satelit a transportat-o cu succes în spațiul cosmic pe cățelușa Laika.

Potrivit autorităților, Laika a petrecut 7 zile în spațiu mâncând, dormind și lătrând în mod normal. Însă de curând s-a descoperit că de fapt aceasta a murit la scurt timp după lansarea satelitului, ceea ce a creat mare vâlvă în mass-media. Scutul de protecție termică s-a defectat astfel încât temperatura în interiorul capsulei a crescut dramatic, ceea a cauzat moartea cățelușei. S-a descoperit de asemenea că nu existau parașute sau alte dispozitive similare care să fi permis reîntoarcerea în siguranță a cățelușei pe Pământ. Laika a fost sacrificată de guvernul sovietic în scopuri propagandistice.

◄ Kudryavka în timpul antrenamentelor. A fost folosită în scopul propagandei sovietice și trimisă în spațiu, specialiștii așteptându-se să moară la întoarcere.

Către o lume necunoscută

Gagarin, arătând un pic neliniștit în timp ce merge cu autobuzul către locul lansării.

Drumul către stele

În aprilie 1959, s-a născut fiica familiei Gagarin. Iuri a luat o mașină până la un spital din apropiere, unde soția sa a dat naștere unei „noi comori". Au botezat-o Elena. Gagarin devenise acum tată, așa că, date fiind și numeroasele sale sarcini de serviciu, a devenit din ce în ce mai ocupat. În calitate de candidat la primirea în Partidul Comunist, Gagarin lucra și ca editor al unui ziar militar ce se adresa membrilor de partid. În septembrie a pregătit o ediție specială a ziarului în care descria vizita lui Hrușciov în America, relatare ce s-a bucurat de o reacție pozitivă.

Vizita lui Hrușciov a reprezentat prima dată când un președinte al URSS a pus piciorul pe pământul Statelor Unite. În timpul unei conferințe de presă a răspuns la multe întrebări, printre acestea și despre posibilitatea zborului în spațiu al unui echipaj uman. „Trebuie îndeplinite multe condiții înainte să poată fi trimiși oameni în spațiu. Nu a venit încă acel moment.", a răspuns el.

Însă planurile fuseseră deja puse în mișcare. La Moscova, departamentului de Cercetare privind Sănătatea Aeriană i se ordonase să găsească potențiali astronauți. Cel care a cerut aceasta era șeful comitetului de planificare a sistemelor de rachete, Sergei Korolev. Acesta a condus Uniunea Sovietică în explorarea spațiului cosmic, fiind „omul din umbră" ce s-a aflat în spatele succesului lansării celor doi sateliți Sputnik. În acea perioadă guvernul se temea că ar putea fi asasinat, așa că nu a făcut niciodată cunoscut numele său.

Gagarin și conducătorul programului de explorare a spațiului cosmic, Sergei Korolev. Acest om multilateral a fost pe drept cuvânt denumit „părintele explorării spațiale sovietice".

Gagarin și-a depus imediat candidatura. Pe hârtie se spunea că doreau un „pilot de încercare", însă Gagarin simțea că aceasta îl va purta până la urmă pe drumul pe care dorea să-l urmeze. A fost deosebit de dificil pentru el să respecte secretul întregii proceduri. Nu i s-a permis să-i spună nici măcar soției care erau planurile sale de viitor.

Gagarin a fost unul dintre cei 20 care au trecut testul fizic extrem de dur. Apoi a plecat împreună cu familia la o nouă bază aflată la 25 km la nord de Moscova. Baza era numită „drumul către stele" și cuprindea facilități de antrenament pentru astronauți. La vremea aceea, Gagarin avea 26 de ani... mai erau doar 13 luni până la zborul său în spațiu.

Omul-cheie

COSMONAUTUL CARE A DISPĂRUT

Cei 20 de candidați, printre care și Gagarin, reprezentau elita selectată din toată țara. Dintre aceștia, Gagarin, Gherman Titov și Grigori Nelyubov s-au remarcat datorită performanțelor înregistrate în timpul antrenamentelor, iar Nelyubov a fost în mod neoficial ales ca al doilea posibil înlocuitor al lui Gagarin, sau, mai simplu spus, ca „al treilea om".

Până la urmă, Korolev a trebuit să aleagă între Gagarin și Titov. Nu căuta doar pe cineva care avea aptitudinile necesare pentru a putea zbura în siguranță în spațiu și înapoi. Dorea să aleagă pe cineva care să poate face față în mod adecvat onoarei de a fi primul om în spațiu. Acesta a fost motivul pentru care Nelyubov nu a fost luat în considerare. Era un bărbat plăcut la înfățișare și la vorbă, popular și adesea considerat candidatul numărul unu, dar, spre deosebire de Gagarin, care era mai mult tăcut, Nelyubov nu se simțea bine când nu era în centrul atenției. Era considerat prea egocentric pentru această misiune.

Nelyubov, care fusese eliminat din cursă în ciuda calităților sale fizice și mentale, se spune că a fost deranjat de această decizie, a creat ceva agitație în baza de antrenamente și a fost dat afară complet din program și trimis la o bază a aviației militare din Vladivostok. Sub privirile celorlalți candidați, furia sa creștea iar el a început să bea foarte mult. În raportul distribuit celorlalți candidați se spunea că „în ziua de 16 februarie 1966, fiind în stare de ebrietate, a fost lovit de un tren".

Agenția spațială s-a străduit să îngroape toate informațiile legate de acest „om lipsit de onoare" ce a făcut parte din rândurile sale.

Potențialii astronauți și instructorii lor. Al treilea de la dreapta din rândul al doilea este Nelyubov.

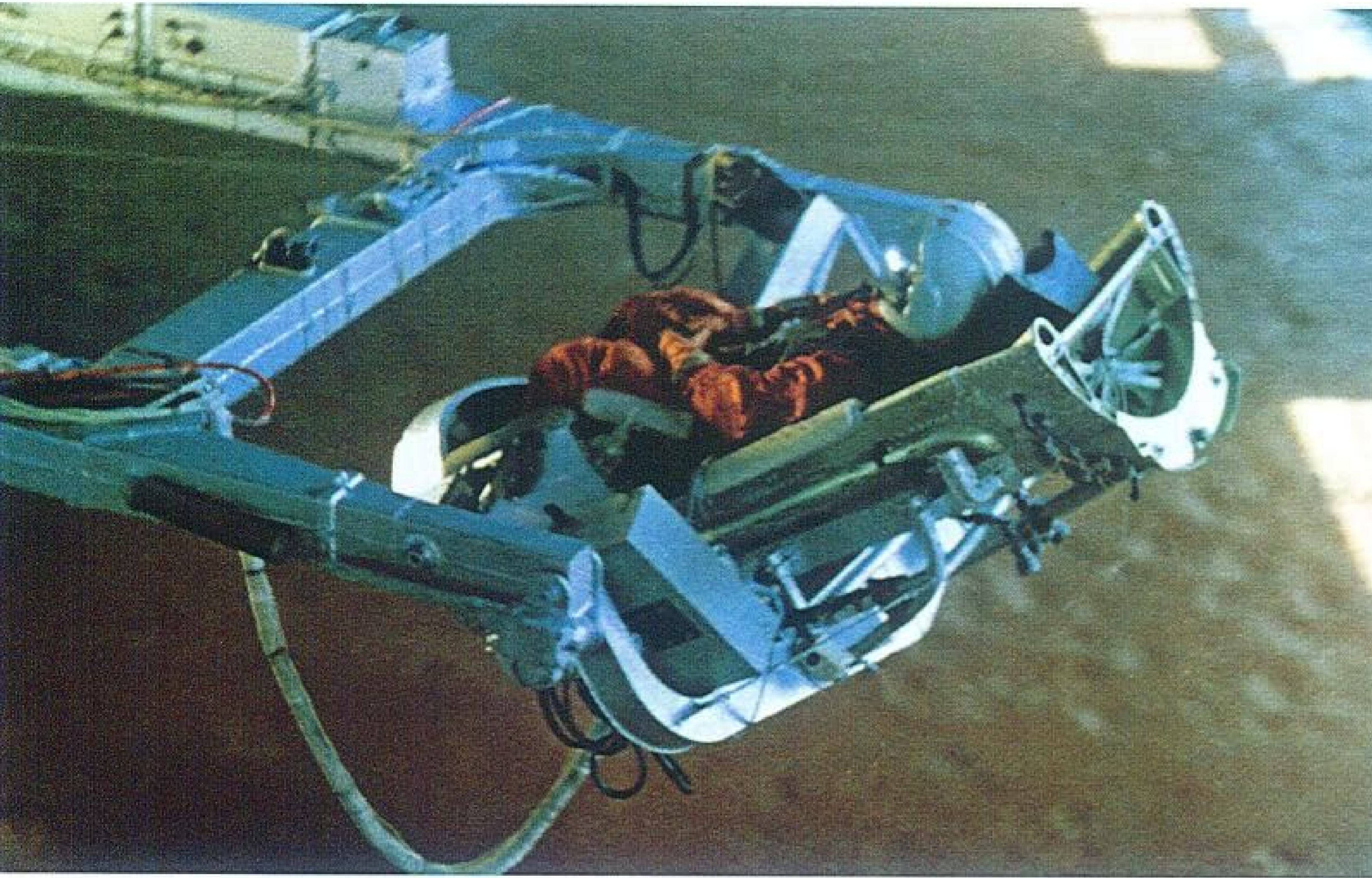

Conducătorul tăcut

Toți potențialii astronauți s-au întâlnit cu liderul de antrenamente, Konstantin Bercinin. S-au întâlnit de asemenea cu un alt erou național, Nicolai Kamanin. Kamanin era și responsabil cu pregătirea astronauților la această bază. Decizia finală privind alegerea astronautului aparținea armatei.

La prima ședință de informare, candidaților li s-a prezentat programul de pregătire. Urmau desigur să fie pregătiți din punct de vedere fizic și teoretic, dar urmau să se antreneze și pentru zborul în condiții de imponderabilitate și de accelerație foarte mare și aveau să facă de asemenea și alte simulări ce aveau să fie utile în timpul zborului în spațiu. În final, urma să fie ales unul singur dintre ei.

În timpul acestui stagiu de pregătire, Gagarin a fost primit în

Gagarin, antrenându-se la centrul de pregătire „drumul către stele". A făcut față cu bine antrenamentelor, dar se spune că nu era un lider remarcabil.

Nu totul a decurs perfect în timpul antrenamentelor. În martie 1961, la puțin timp de la nașterea celei de-a doua fiice a lui Gagarin, la bază a avut loc un accident. În ziua aceea Valentin Vondalenko se antrena într-o încăpere etanșă izolată fonic; costumul său a luat foc din cauza unei greșeli produse din neatenție. Cum încăperea era în continuu alimentată cu oxigen, focul s-a răspândit, însă din cauza diferenței de presiune între interiorul încăperii și exterior, Vondalenko nu a putut deschide ușa. În final, acesta a decedat, suferind grave arsuri pe întregul corp. Avea 24 de ani.

La puțin timp după acest nefericit incident, candidații selectați se îndreptau către locul lansării.

Partidul Comunist. Era în luna iunie. A declarat că acesta a fost „cel mai important eveniment din viața mea", însă nu este clar dacă el credea cu adevărat în aceste cuvinte.

Aceasta l-a ajutat însă pe Gagarin să fie ales. Agenția a considerat ideal ca primul om care urma să zboare în spațiu să poată fi folosit pe viitor ca propagandă comunistă.

În sfârșit, modulul spațial a fost construit cu succes iar Sergei Korolev a fost invitat la baza de pregătire ca instructor. La acel moment, mai rămăseseră doar 6 candidați. În timp ce Gagarin se afla în capsulă și privea pe hublou, privirile sale le-au întâlnit pe cele ale lui Korolev. I-a zâmbit strălucitului inginer, arătând deplină încredere.

Korolev urându-i lui Gagarin drum bun cu puțin timp înainte de decolare. Bărbatul din centru este Kiril Moskalenko, un strateg militar.

Vostok I decolează. Camerele video și aparatele de fotografiat au imortalizat acest moment istoric. Rachetele sovietice se caracterizau prin faptul că erau mai late la bază decât la vârf.

12 aprilie

Cosmodromul de la Baikonur se află la sud-vest de Moscova, aproape de granița cu Kazakhstan, chiar în mijlocul deșertului. Instalația metalică de lansare era construită pe o fundație din beton, iar potențialii astronauți s-au îndreptat într-acolo. Fel de fel de gânduri îi treceau prin cap lui Gagarin în timp ce autobuzul se apropia de baza de lansare.

Agenția a anunțat că va fi selectat un pilot în termen de 4 zile. Printre candidați s-au răspândit zvonuri, dar Gagarin a fost foarte surprins să afle că el era cel ce fusese ales. Titov, care a fost ales ca înlocuitor, se descurcase mult mai bine în exercițiile din timpul antrenamentelor.

În noaptea dinaintea decolării, Titov și Gagarin au dormit bine într-o clădire din apropierea instalației de lansare. Niciunul dintre ei nu știa că în încăpere fusese instalat un dispozitiv care să le monitorizeze somnul. Gagarin s-a mișcat o singură dată în somn toată noaptea.

„Iuri, vrei să pun muzică?"

Iuri a răspuns afirmativ la întrebarea comandantului. Atât pulsul cât și respirația sa erau în parametri normali, a raportat Kamanin. „Asta dovedește că inima mea încă mai bate", a glumit Gagarin în ciuda temerilor legate de zborul iminent. Decolarea urma să aibă loc în doar câteva minute. Totul era pregătit.

Timpul trecea încet în atmosfera tensionată. Într-adevăr, inima lui Gagarin a început să bată mult mai tare decât când era în repaus. „Și!" La ordinul lui Kamanin, motoarele principale au fost aprinse. Puternicele rachete R-7 s-au zdruncinat violent iar modulul a început să se desprindă de sol.

„Decolarea!"

Gagarin și Vostok au început să se înalțe cu o viteză amețitoare.

Împărtășind onoarea cu lumea întreagă

▲ Capsula Vostok I după aterizare. Suprafața este complet carbonizată datorită frecării cu aerul la reintrarea în atmosferă. În stânga capsulei se află parașuta.

Naşterea unui erou

La cincizeci și cinci de minute de la lansarea astronavei Vostok, guvernul a emis un anunț oficial, așa cum fusese planificat.

„Prima astronavă cu echipaj uman la bord a fost lansată. Pilotul este un membru al Partidului Comunist Sovietic, maiorul Iuri Alexeivici Gagarin."

Gagarin era doar locotenent înaintea decolării. În timp ce se afla în spațiu, a fost înaintat în grad cu două nivele. Vostok a zburat pe orbită în jurul Pământului prin dreptul ecuatorului timp de aproximativ 90 de minute, iar după 108 minute de la lansare a aterizat. Gagarin a aterizat în apropierea orașului Saratov, care îi era atât de drag. Se spune că primii care au ajuns la el au fost un tânăr fermier și fiica acestuia. Aceștia s-au apropiat cu mare precauție de omul care apăruse parcă din neant și purta un costum ciudat.

„Sunt un prieten, sunt un compatriot", a spus repede Gagarin, grăbindu-se să-și scoată casca. Curând după aceea, la fața locului au sosit cu elicopterele soldați și cercetători, iar regiunea aceea foarte liniștită s-a transformat într-un adevărat furnicar. Ulterior, au sosit și ceilalți candidați cu avioane cu reacție. „Cum te simți? Ești mulțumit?", l-a întrebat Titov. „Extrem de satisfăcut. Data viitoare va fi rândul tău.", a răspuns Gagarin.

Observându-l pe Korolev care se afla în apropiere examinând modulul, Gagarin s-a apropiat de acesta și i-a spus: „Misiunea mea s-a încheiat. Totul a decurs perfect, domnule comandant." Se spune că auzind acestea Korolev a fost extrem de impresionat și nu a știut ce să mai spună.

În ziua de 14 aprilie, Gagarin s-a întâlnit cu presa pentru a vorbi despre prima misiune spațială cu echipaj uman la bord. Hrușciov a hotărât să se folosească de acest succes istoric pentru a-și promova propriile interese politice, așa că l-a adus pe Gagarin la Moscova cu un avion particular și a organizat acolo o recepție uriașă în onoarea sa. Acesta a pășit încet prin mijlocul mulțimii care îl întâmpina cu buchete de flori și urale.

▼ Gagarin, în vizită în Japonia pe 21 mai 1962. A petrecut câteva zile la Tokio, Sapporo, Nagoya și Osaka. În toate aceste orașe a fost întâmpinat de o mulțime de oameni.

Cursa umăr la umăr

Veștile despre realizările lui Gagarin au ajuns în restul lumii prin intermediul radioului și al ziarelor. NASA, care tocmai fusese învinsă în cursa pentru cucerirea spațiului, anunțase cu 2 ani înainte, pe 9 aprilie 1959, o listă de 7 astronauți care urmau să zboare în spațiu în cadrul programului Mercury, dar aceștia se aflau încă la un stadiu incipient de pregătire. La o lună după succesul lui Gagarin, astronava Mercury 3 cu indicativul Freedom 7 a fost lansată având-ul la bord pe Alan Shepard, care a devenit astfel primul american în spațiu realizând un zbor suborbital, dar nu s-a bucurat nici pe departe de tot atâta atenție ca Gagarin.

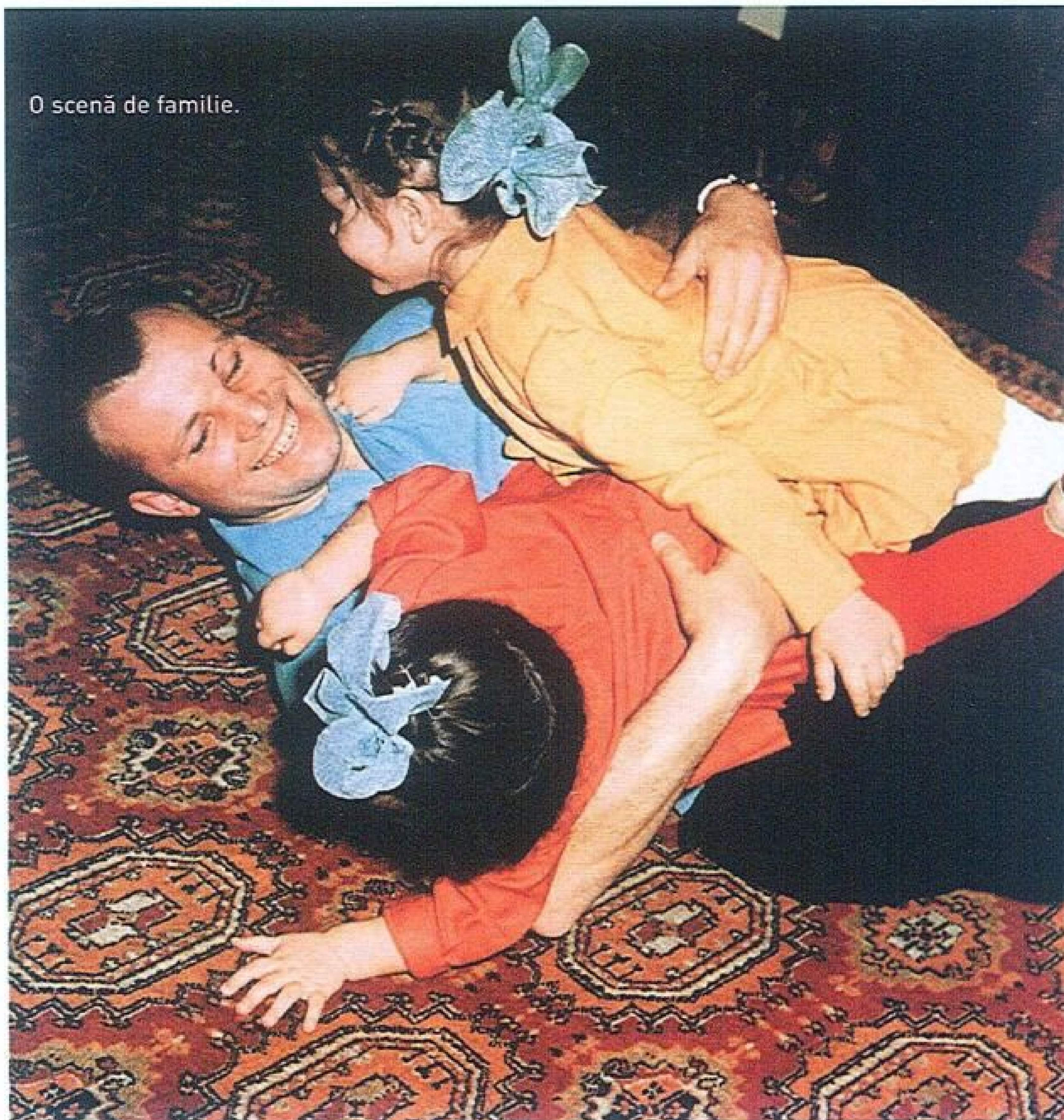
„Vom trimite un om pe Lună", a anunțat președintele John F. Kennedy în senatul american pe 25 mai 1961, spunând că în deceniul acela Statele Unite vor trimite cu succes un om pe Lună și îl vor readuce în siguranță pe Pământ. Acesta era începutul misiunilor Apollo. Pe de altă parte, în URSS, Titov a devenit cel de-al doilea rus care a zburat în spațiu, la bordul navei Vostok II. Acesta a înconjurat Pământul de 17 ori, parcurgând în total 700.000 de kilometri, ceea ce reprezintă aproximativ distanța până la Lună și înapoi. Hrușciov a anunțat că succesul lui Titov se datora „pregătirii superioare pe care o pri-

◄ Reporteri și oameni de rând adunați la aeroport în așteptarea lui Gagarin. Vechiul marș militar „Ne-am născut ca să scriem istoria" se auzea în fundal.

mise în cadrul armatei sovietice". Aceasta a adăugat și mai mult foc pe paie în relațiile dintre cele două superputeri ale lumii.

Gagarin aștepta cu nerăbdare să i se ofere încă o ocazie de a zbura în spațiu, pe măsură ce cursa cu Statele Unite devenea tot mai îndârjită. După Titov, au zburat pe rând și ceilalți astronauți, fiecare dintre ei stabilind un nou record privind timpul petrecut în spațiu. Pilotul navei Vostok 6 a fost prima femeie în spațiu, Valentina Terescova.

Lui Gagarin însă nu i s-a mai oferit niciodată o a doua șansă de a mai zbura în spațiu, sub pretextul că guvernul nu voia să pună în pericol viața eroului național. În schimb, și-a început activitatea de „erou al spațiului".

O scenă de familie.

Acoperit de glorie

După reîntoarcerea din aventura spațială, Gagarin a lucrat la centrul spațial ca instructor pentru viitorii astronauți și și-a petrecut timpul cu familia, pe care nu o văzuse prea mult în ultima vreme. Pe de altă parte, fiind primul om care zburase în spațiu, avea o datorie și față de Partidul Comunist. A fost folosit ca mijloc de propagandă. Avea întâlniri zilnice cu presa. La una dintre aceste întâlniri a pronunțat celebrele cuvinte: „Pământul era albastru." A început să scrie o carte în care-și povestea experiențele trăite și aceasta a fost publicată destul de repede, în 1961. A vizitat, de asemenea, multe orașe din lumea întreagă, bucurându-se peste tot de o primire fantastică și fiind mereu întâmpinat cu zâmbetul pe buze.

Este evident că scopul vizitelor sale din lumea întreagă era de fapt acela de a demonstra oamenilor de pe întreg mapamondul„ victoria strălucită a comunismului". Astfel, lui Gagarin i s-a interzis să critice sub orice formă guvernul.

Zilele sale pline de activități datorate calității sale de erou al spațiului au început în sfârșit să dea semne de schimbare în 1964. După lansarea navei Vostok 6 în anul anterior, URRS a încetat să mai lanseze zboruri spațiale, luând o pauză în cursa împotriva Statelor Unite, pentru a-și reface forțele. Hrușciov, însă, aflase despre următoarea generație de vehicule spațiale proiectate de Statele Unite (proiectul Gemini) și i-a ordonat imediat lui Korolev să proiecteze astronave care să poată prelua un echipaj de 3 persoane, ca reacție la navele cu echipaj de 2 persoane prevăzute de proiectul Gemini.

În aprilie 1964, cu aprobarea guvernului, Korolev a început să proiecteze un nou tip de astronavă. I s-a ordonat să lanseze nava înainte de toamna aceluiași an, așa că s-a grăbit să găsească o modalitate de a realiza acest proiect. La puțin timp după aceea însă, Hrușciov a fost înlocuit la conducerea guvernului.

▾ Cei 7 americani aleși pentru misiunile spațiale Mercury. În rândul din spate, în stânga, se află Alan Shepard, iar cel de-al doilea din dreapta în rândul de jos este John Glenn.

1961	12 aprilie	Vostok 1. (Iuri Gagarin)
	5 mai	Mercury 3 (Alan Shepard)
	21 iulie	Mercury 4 (Paisal Grissom)
	6 august	Vostok 2 (Gherman Titov)
1962	20 februarie	Mercury 6 (John Glenn)
	24 mai	Mercury 7 (Scott Carpenter)
	11 august	Vostok 3 (Andrian Nicolaiev)
	3 octombrie	Mercury 8 (Walter Shiller)
1963	15 mai	Mercury 9 (Gordon Cooper)
	14 iunie	Vostok 5 (Valeri Buikovski)
	16 iunie	Vostok 6 (Valentina Terescova)

CĂLĂTORII ÎN TIMP

UNIUNEA SOVIETICĂ, LA CONDUCEREA CURSEI PENTRU CUCERIREA SPAȚIULUI

După zborul lui Gagarin în spațiu, atât americanii cât și sovieticii au trimis mulți oameni în spațiu, aceste activități luând într-adevăr forma unei veritabile curse. Fiecare țară încerca să trimită oameni în spațiu pentru un timp mai îndelungat și investind mai mulți bani, sovieticii încercând, de asemenea, să „realizeze ceea ce americani nu au reușit". Navele Vostok 3 și 4, precum și 5 și 6 au zburat în pereche, iar sovieticii au reușit de asemenea să trimită o femeie în spațiu, înregistrând aceste succese înaintea americanilor.

Zborurile spațiale cu echipaj uman, cu alte cuvinte module prevăzute cu echipamente capabile să susțină viața, depindeau în foarte mare măsură de calitatea rachetelor. Sovieticii au fost capabili să producă rachete puternice și stabile într-un stadiu timpuriu al programului spațial, ceea ce le-a permis să câștige un avans considerabil în cursa pentru cucerirea spațiului cosmic.

Pe de altă parte, Statele Unite, anterior lansării navei Freedom 7, au lansat mai multe zboruri spațiale fără echipaj la bord, inclusiv un model folosit ulterior pentru Mercury 6, la bordul căreia avea să zboare mai târziu John Glenn, în primul zbor orbital american. Zborurile cu echipaj uman au devenit unul dintre obiectivele clare ale NASA după ce Kennedy și-a anunțat hotărârea de a trimite un om pe Lună, iar ulterior programul spațial american a început să înregistreze mult mai multe succese decât cel al URSS. Sovieticii nici măcar nu aveau în plan să trimită un om pe Lună până în 1964, iar atitudinea se cam schimbase la nivel oficial în privința cursei pentru cucerirea spațiului.

O moarte prematură

O cursă disperată

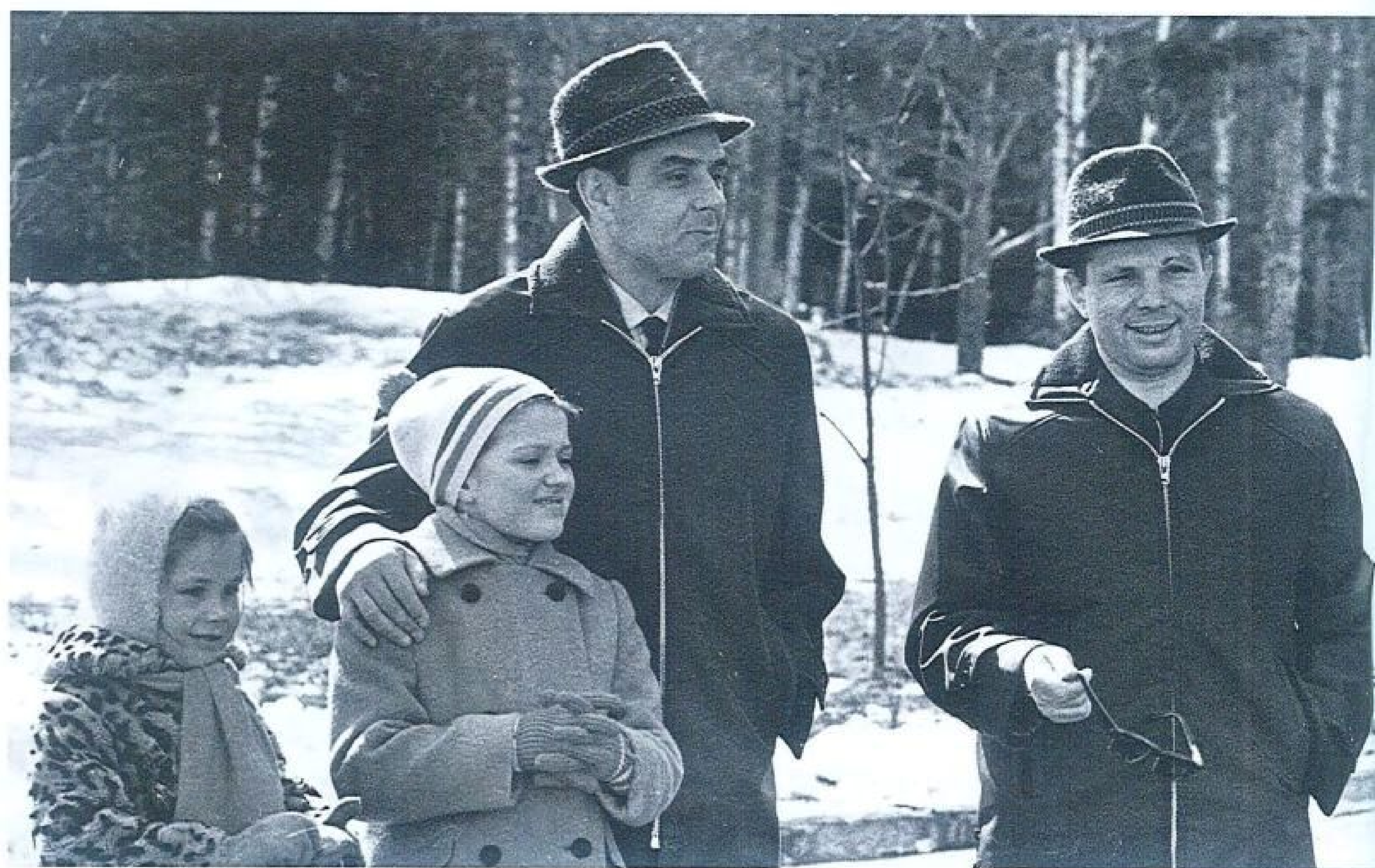
CA URMARE A ORDINELOR LUI HRUȘCIOV, modulul Voskhod I a fost lansat pe data de 12 octombrie 1964, cu 3 oameni la bord. Comandantul misiunii, Vladimir Komarov, era bun prieten cu Gagarin iar cele două familii își petreceau adesea timpul liber împreună. Acesta era însoțit de un inginer și un doctor, iar nava a zburat pe orbită și s-a întors conform planului. Sovieticii erau astfel primii care trimiseseră în spațiu o astronavă cu 3 oameni la bord.

La întoarcerea acestora, însă, Hrușciov nu a mai organizat obișnuita recepție de „bun venit". De asemenea, Kremlinul a anulat anunțarea acestui succes, iar în acea zi Hrușciov a fost îndepărtat de la conducerea guvernului. În aceste condiții, succesul misiunii Voskhod I a fost oarecum trecut sub tăcere.

Deși căderea lui Hrușciov nu a avut un impact semnificativ asupra programului spațial, îndepărtarea sa de la putere era un semn al numeroaselor probleme care existau în țară. Succesorul său, Leonid Brejnev, nu a avut succes în încercarea de a impune reforme economice și agrare și a transformat guvernul într-o plutocrație foarte rigidă. Aceasta a reprezentat una din cauzele prăbușirii Uniunii Sovietice de mai târziu. Și a dus de asemenea la anularea programului spațial al țării.

Un alt eveniment care a ridicat un obstacol în calea programului spațial a fost moartea lui Sergei Korolev. În ziua de 14 ianuarie 1966, acesta a suferit o intervenție chirurgicală de urgență la stomac datorită unei hemoragii interne, însă nu a supraviețuit operației.

În vremea aceea, Gagarin a început să studieze ingineria și a început să plănuiască o nouă generație de vehicule spațiale. Printre acestea, se număra și planul secret al sovieticilor de a proiecta o navetă foarte similară cu naveta spațială americană.

▲ Gagarin și Komarov, împreună cu familiile. Fiica lui Komarov se află în centru, iar prietena ei se află în stânga.

▼ Gagarin, chiar înaintea ultimului său zbor. Zborul care avea să se sfârșească cu moartea sa a durat doar 12 minute. Unele voci au susținut că prăbușirea sa de la altitudine s-a datorat stării de ebrietate.

Tragedia unui prieten

Ca urmare a decesului lui Korolev, programul spațial a suferit în mod inevitabil numeroase schimbări. Succesorul lui Korolev, Vasili Micin, a anulat programul Voskhod în favoarea începerii cercetării în vederea proiectării unei noi generații de nave – Soyuz. Acest nou model avea să poată duce oameni pe Lună.

Deși era un bun inginer, Micin nu avea multă influență la nivel politic, așa că a întâmpinat multe dificultăți în ceea ce privește finanțarea proiectului. Nu a reușit să convingă guvernul să aloce fondurile necesare pentru dezvoltarea unor noi rachete. În plus, progresele făcute de programul spațial american adăugau și mai multă presiune asupra inginerilor sovietici, așa că noile rachete erau capabile de performanțe destul de reduse.

În iarna anului 1966, programul Soyuz a inițiat o serie de zboruri de încercare fără echipaj la bord, dar modulul a explodat datorită nefuncționării unui motor. Martor la acest dezastru, Kamanin a scris în jurnalul său: „Undele de șoc provocate de explozie au spart ferestrele clădirilor din zonă iar rămășițele au fost aruncate în zidurile din partea opusă."

În ciuda acestui eșec major, programul a continuat, iar Komarov a fost ales pilot al navei Soyuz I. Gagarin a fost atunci numit înlocuitor al acestuia, ceea ce-i putea da șansa să mai zboare încă o dată în spațiu. Însă modulul avea încă multe probleme deși data lansării se apropia.

Komarov a decolat la bordul navei Soyuz în ciuda îndoielilor legate de aceasta. Decolarea a decurs conform planului, însă în timpul zborului pe orbită, modulul a întâmpinat probleme. O parte a panoului solar nu s-a deschis. Fără acesta, bateria avea să se termine iar modulul nu mai putea funcționa. Komarov a făcut tot ce-i stătea în putere pentru a deschide panoul, dar nu mai era nimic de făcut. Singura

▲ Elena, Garochika și Valentina, devastate de moartea lui Gagarin. Spiritul său a continuat să trăiască prin copiii săi.

opțiune era anularea misiunii și întoarcerea mai devreme la sol.

La baza de la sol, tehnicienii se chinuiau să găsească o soluție. După ce Soyuz înconjurase Pământul de 15 ori, Gagarin a luat în mână microfonul și a rugat echipa să găsească o modalitate de a-l aduce pe prietenul său înapoi pe Pământ, în siguranță. „Cea de-a 19a rotație este ultima noastră șansă. Aduceți-l viu la sol!"

Temerile lui Gagarin s-au adeverit însă. Modulul Soyuz a reușit să străbată atmosfera fără probleme majore, însă capsula s-a prăbușit la sol și a luat foc. Trupul neînsuflețit al pilotului a fost descoperit în apropierea epavei. Investigația ulterioară a scos la iveală faptul că parașuta sa nu se deschisese bine.

Adio eroului

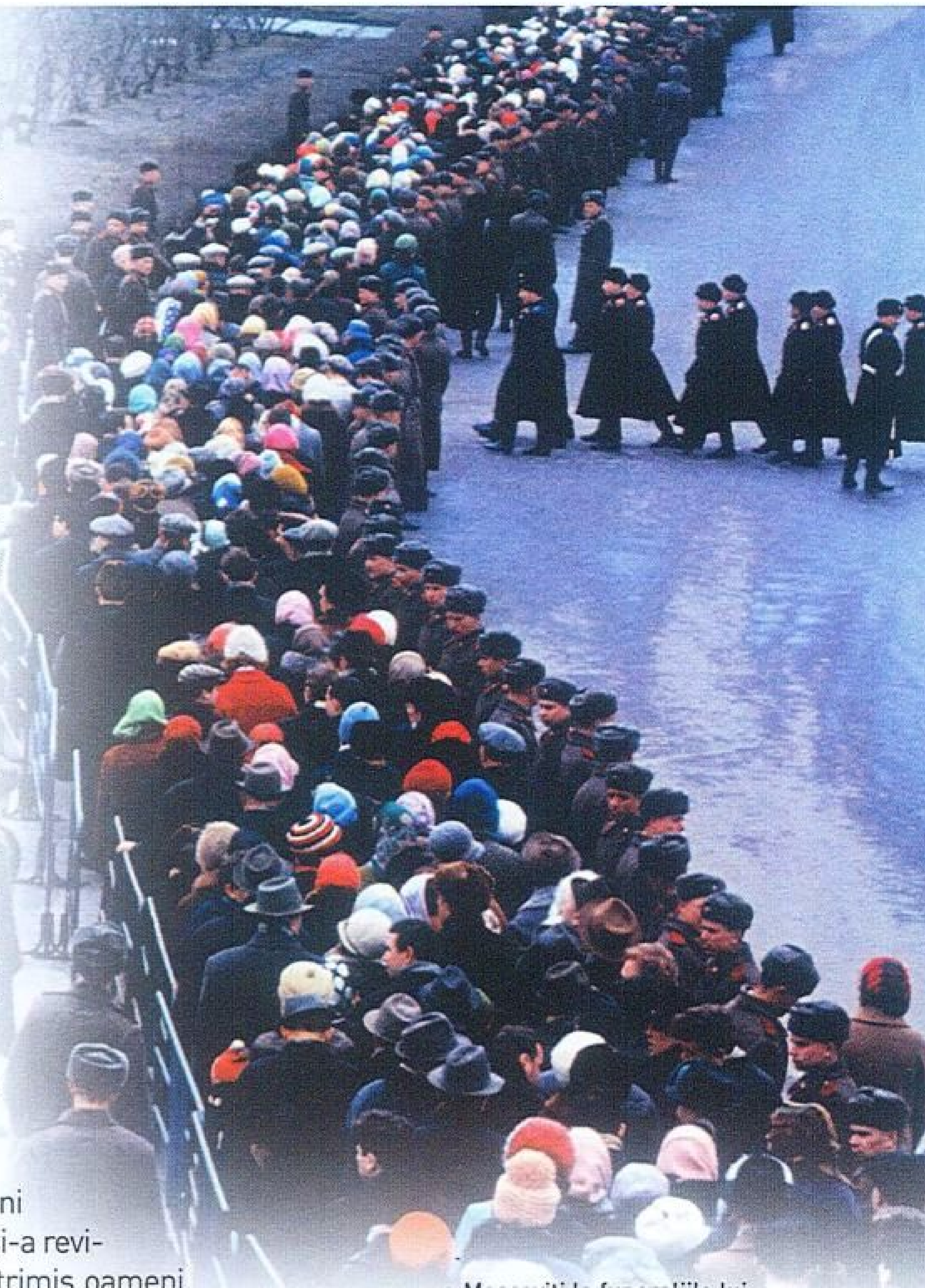
Moartea lui Komarov a avut un profund impact asupra celor implicați în program. După spusele unora, acesta ar fi spus: „nu se poate să las un erou național să se îmbarce în această misiune periculoasă" și a urcat în instalația de lansare pe deplin conștient de riscurile ce existau. Deși poate că această poveste nu este adevărată, cert este că modul Soyuz era plin de defecte iar pe Komarov și Gagarin îi lega o prietenie foarte strânsă.

În octombrie 1967, Gagarin a fost înaintat la gradul de colonel. La începutul anului următor, a absolvit academia militară Jukovski și a devenit vicepreședinte al centrului de pregătire „drumul către stele". „Este de datoria noastră să învățăm următoarea generație cum să piloteze navele Soyuz." Deși era marcat de moartea prietenului său, Gagarin nu a încetat să privească visător spre cer, sperând că într-o bună zi va zbura din nou în spațiu.

Eroul a murit însă pe neașteptate. Într-o zi, Gagarin a zburat împreună cu instructorul Vladimir Sergin într-o demonstrație de rutină ca parte a programului de pregătire. Se aflau la bordul unui avion militar MIG 15. Deși era obișnuit să piloteze astfel de avioane, a pierdut brusc controlul iar avionul s-a prăbușit la sol. Când s-a izbit de pământ, avionul a explodat și a luat foc, dezintegrându-se în multe bucăți. Și trupurile piloților au fost descoperite complet dezintegrate. Aceasta se întâmpla în ziua de 27 octombrie 1968, cu doar o lună înainte ca Gagarin să-și sărbătorească cea de-a 34a zi de naștere.

Există multe teorii privind cauza accidentului, inclusiv unele care susțin că acesta s-a datorat unei erori de pilotaj: poate din cauza mâniei, sau pur și simplu o greșeală. Moartea prematură a eroului a șocat lumea întreagă. După ceremonia funerară, a fost înmormântat în Piața Roșie alături de Korolev și Romanov. A devenit o legendă a erei spațiale, despre care numeroase generații vor continua să vorbească.

La aproximativ 6 luni de la incident, americanii au lansat misiunile Apollo, trimițând cu succes oameni în spațiu, în timp ce URSS și-a revizuit programul Soyuz și a trimis oameni în spațiu la bordul modulului Soyuz 3. Se dăduse startul unei noi curse – cea pentru cucerirea Lunii.

▲ Moscoviți la funeraliile lui Gagarin și Sergin pe 29 martie 1968. Câteva mii de oameni au venit să-și ia un ultim bun rămas de la acest erou al națiunii.

Biblioteca de amintiri

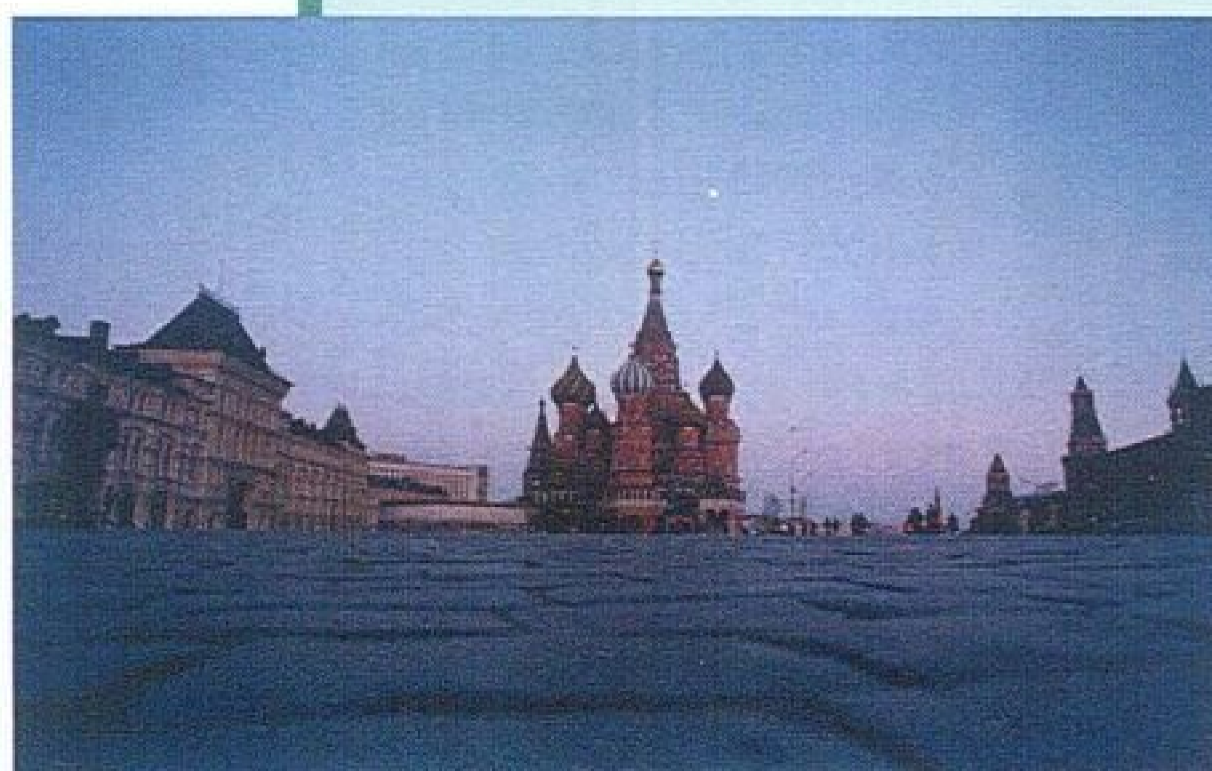
MORMÂNTUL EROULUI ȘI PIAȚA ROȘIE

Piața Roșie, unde a fost înmormântat Gagarin, este situată la nord-est de Kremlin. Cuvântul rusesc „roșu" înseamnă „frumos" în rusa veche. După prăbușirea URSS-ului, această piață, unde se află mormântul lui Gagarin și maiestuoasa catedrală Sf. Vasile construită în secolul al XVI-lea, a devenit un punct major de atracție pentru turiști. Piața este însă și o amintire vie a perioadei comuniste din Rusia.

În această zonă a fost construit, după moartea lui Lenin, un lung zid de piatră denumit „promenada lui Lenin" pe care se urcau conducătorii țării să-și privească alegătorii. Parada prin care se sărbătorește independența țării se organizează în această piață, iar recepția organizată în onoarea lui Gagarin după aventura sa spațială a avut loc tot aici. La 7 ani după aceea, s-a întors în această piață pentru a fi înmormântat alături de alți mari oameni ai Rusiei.

Cu puțin timp înainte de zborul la bordul navei Vostok I, Gagarin a vizitat această zonă. Se plimba împreună cu Gherman Titov, care a observat că toate camerele de filmat și aparatele de fotografiat erau îndreptate asupra lui Gagarin și a spus: „Într-adevăr, probabil că el va fi pilotul ales." Acesta este doar un zvon, dar operatorii au simțit probabil că Gagarin avea o alură de erou mai mult decât Titov.

Gagarin, eroul și legenda națională, se află și azi înmormântat aici.

◄ Piața Roșie din Moscova. În față se află catedrala Sf. Vasile, iar în stânga este muzeul național construit în 1893.

Călătoria istorică ce a durat 108 minute şi drumul pe care l-a deschis pentru viitor

Ce ţară a trimis prima un om în spaţiu? Uniunea Sovietică. Aceasta a câştigat o bătălie dificilă şi înverşunată împotriva Statelor Unite. Motivul care a stat la baza deciziei de a lansa nava l-a reprezentat în special mândria naţională – în acest fel naţiunea comunistă putea pretinde că a învins Statele Unite în cursa pentru cucerirea spaţiului. Călătoria de 108 minute a lui Gagarin în spaţiu a fost extrem de periculoasă, dar el a reuşit să se întoarcă în siguranţă la [...]l.

▲ Model al capsulei Vostok I în spațiu. În spatele capsulei sferice se află rachetele și motorul care aproape că au provocat un dezastru la reintrarea în atmosfera terestră. Cilindrul alb este cea de-a treia rachetă.

Misiunea astronautului

ÎN ZIUA DE 12 APRILIE 1961, la 9:06:57 dimineața, ora locală, Gagarin a scris istoria. Capsula Vostok I care l-a purtat pe orbită în jurul Pământului, la o altitudine de 180 km, a completat rotația în aproximativ 90 de minute. Omenirea făcea astfel primul pas în explorarea spațiului cosmic.

Gagarin a avut atunci o singură responsabilitate ca astronaut: să zboare pe orbită și să se întoarcă în siguranță. Zborul fusese programat de la sol în cele mai mici detalii, iar opțiunea de pilotare manuală a fost dezactivată. Codul necesar activării acestei funcții se afla într-un plic sigilat, iar lui Gagarin i s-a permis să-l deschidă doar în caz de urgență.

Medicii sovietici se temeau că pilotul ar putea să devină instabil din punct de vedere mental ca urmare a zborului în condiții de imponderabilitate, de aceea au luat aceste măsuri pentru orice eventualitate. Nu este însă clar dacă un astronaut în stare de panică ar fi fost sau nu capabil să activeze cu succes sistemul, așa că, în acest sens, nu a fost un mecanism de precauție foarte util. Îndatoririle lui Gagarin constau în principal în observarea măsurătorilor și a priveliștii ce se zărea prin hublou și descrierea în detaliu a ceea ce vedea.

▼ Vostok I, în așteptarea lansării. Știind că exista posibilitatea ca misiunea să eșueze și să fie nevoie să fie amânată, guvernul nu a anunțat în mod oficial orarul lansării.

Primele cuvinte memorabile pe care le-a rostit din spațiu au fost: „Se vede Pământul de aici. E așa de frumos. Mă simt minunat."

Vostok și-a continuat zborul fără probleme, iar la ora 10:25 dimineața, conform planului, au fost aprinse rachetele care să aducă modulul înapoi pe Pământ. Faptul că totul a decurs fără probleme a provocat cu siguranță un puternic sentiment de mândrie în inimile lui Korolev și ale echipei sale de ingineri. Vostok și-a redus treptat viteza și și-a început coborârea spre Pământ. Au existat însă câteva probleme iar misiunea s-a aflat în pragul eșecului.

Criza ascunsă

Vostok I consta dintr-o capsulă pentru astronaut și o altă secțiune în care se aflau motorul și rachetele. Toate aceste echipamente ar fi trebuit să se detașeze de capsulă înaintea reintrării în atmosferă, însă, datorită unei probleme de ordin mecanic, cele două părți au rămas conectate la intrarea în atmosferă.

Nava a început să se miște într-o direcție imprevizibilă. Gagarin nu putea face nimic. Dacă nava

Pământul văzut din spațiu. „Pământul era albastru." Aceste cuvinte au răsunat în inimile a milioane de oameni, iar Gagarin a devenit rapid o celebritate în timp ce punea bazele drumului spre explorarea spațială.

„Se vede Pământul de aici. E așa de frumos. Mă simt minunat."

▲ Gagarin în Vostok I, fotografie realizată de un aparat din interiorul capsulei. Presiunea din capsulă era de 1 atmosferă și conținea un amestec de oxigen și azot.

nu-și putea reduce suficient viteza, ca urmare a frecării cu atmosfera terestră ar fi explodat probabil înainte de aterizare.

Însă dacă temperatura era destul de ridicată ca să separe motorul de capsulă, aceasta ar fi putut să se întoarcă ușor pe Pământ. Deci ce avea să se întâmple? Va arde întreaga astronavă sau se vor separa cele două părți? Gagarin credea în cea de-a doua alternativă, iar după ce a aterizat a trimis un semnal indicând că „totul este normal".

La 10 minute după ce vehiculul și-a început călătoria de întoarcere, capsula s-a desprins în sfârșit fără alte incidente și a reușit să-și urmeze traiectoria planificată inițial. Gagarin era nevătămat. Când capsula a ajuns la altitudinea de 7.000 de metri, trapa s-a deschis automat. Gagarin a fost aruncat afară din capsulă iar parașuta s-a deschis fără probleme. Fericit că a supraviețuit, se spune că ar fi început să cânte în timp ce plutea încă în aer.

Apoi lumea a fost anunțată despre întoarcerea în siguranță pe Pământ a lui Gagarin, dar, desigur, problemele legate de desprinderea capsulei au fost păstrate sub tăcere. Guvernul chiar a declarat că Gagarin a aterizat în capsulă. Iar aceasta din cauză că, în conformitate cu o regulă a Federației Aeronautice Internaționale, pilotul trebuia să mențină oarecum controlul asupra aparatului de zbor, așa că guvernul a prezentat această informație falsă pentru a se sustrage prevederilor acestei legi. Gagarin era foarte îngrijorat de modul cum fusese distorsionat adevărul, așa că în timpul întâlnirilor cu presa și la alte asemenea evenimente a încercat mereu să evite întrebările despre aterizare.

▼ Sovietici citind despre primul zbor în spațiu cu echipaj uman la bord. Pe vremea aceea, oamenii nu aveau acces decât la știrile aprobate de guvern să fie publicate.

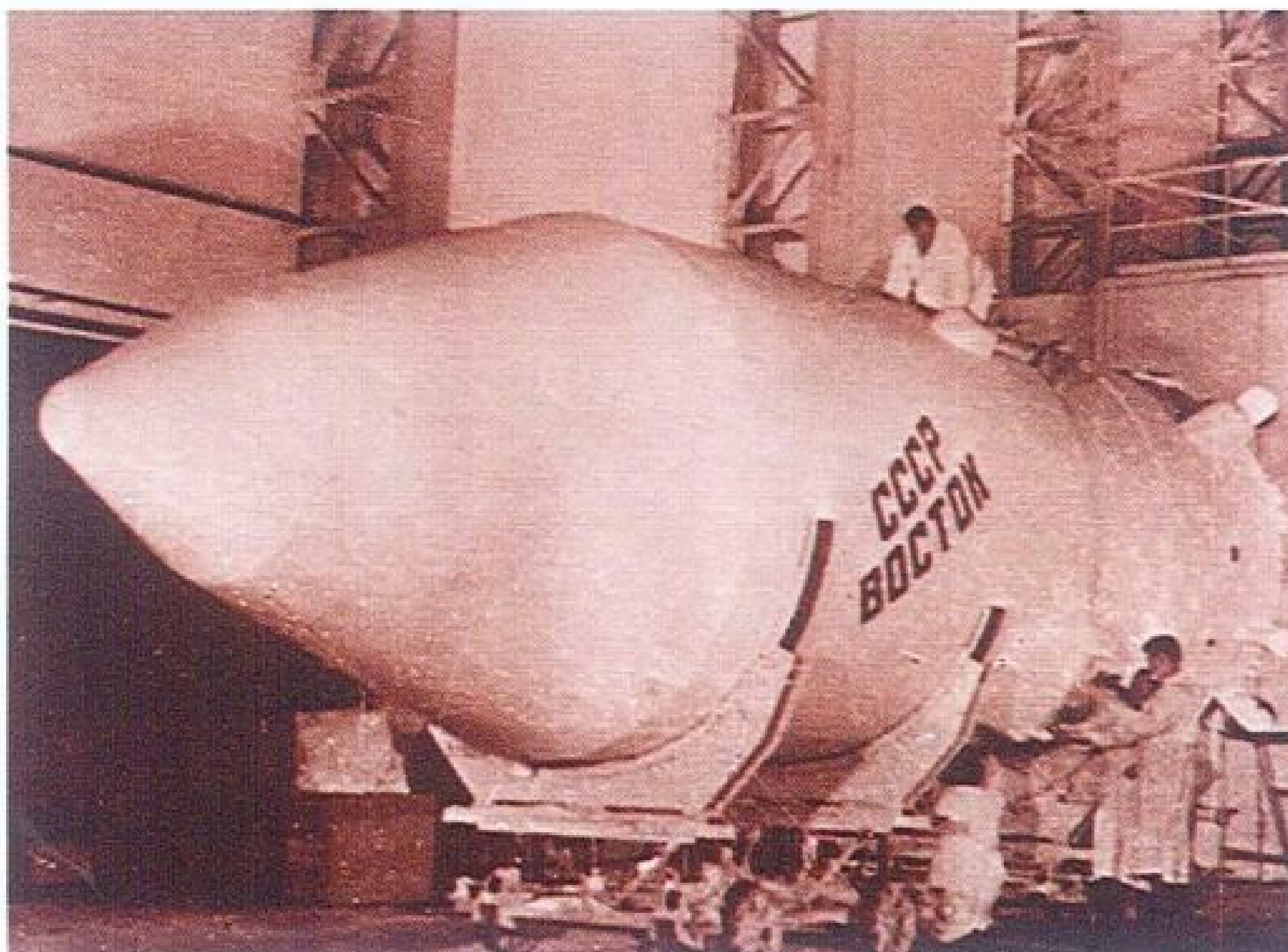
◀ Korolev vorbind cu Gagarin, care are capul plecat. Gagarin era foarte supărat că trebuia să păstreze anumite secrete privind misiunea, despre care guvernul nu voia ca lumea să afle ceva.

Minciunile privind aterizarea au persistat câțiva ani, dar până la urmă Uniunea Sovietică a recunoscut că toți piloții celor 6 astronave Vostok fuseseră ejectați din capsulă în zbor și aterizaseră cu parașuta. Aceasta era cea mai potrivită metodă de aterizare, susțineau reprezentanții sovietici. Deabia în 1991 a ieșit la iveală adevărul despre criza privind reintrarea în atmosfera terestră a capsulei lui Gagarin.

Un pariu periculos

Pe vremea aceea, agenția spațială sovietică manipula adesea faptele în rapoartele pe care le publica. Începând cu Vostok I, se pare că toată activitatea lor a fost învăluită de secret. Drept urmare, a fost foarte neobișnuit că guvernul a anunțat succesul misiunii lui Gagarin când acesta se afla încă pe orbită. Se pare că aveau nevoie să declare de urgență că ei erau cei care câștigaseră cursa pentru cucerirea spațiului.

Aceasta se datora în parte unui incident ce se petrecuse în timpul lansărilor de încercare ale astronavei Vostok. Anterior zborului cu un om la bord, Korolev desfășurase mai multe teste cu seria de vehicule spațiale „Korabul Sputnik".

▲ Filmul „Prima călătorie spre stele", a cărui premieră a avut loc la festivalul de film de la Moscova din iulie 1961, la trei luni de la zborul spațial; Vostok I a fost în sfârșit arătat publicului în film.

La acel moment, vehiculele spațiale prezentau multe probleme.

Aceste teste au folosit câini și manechini și au fost făcute de numeroase ori înainte ca Vostok I să fie lansat în 1960, dar de fiecare dată ocupanții erau smulși din capsulă și aruncați în spațiu. Niciunul dintre teste nu se apropiase măcar de o reușită de 100%. Aceste teste l-au îngrijorat pe Korolev, iar echipa își făcea griji și din cauza calității rachetelor care trebuiau să propulseze modulul înapoi spre Pământ. Până la urmă, s-a tras concluzia că era încă prea periculos să fie trimis un om în spațiu. Cu toate acestea, Vostok I a fost lansat conform planului, în ceea ce era un pariu foarte periculos.

Dacă misiunea lui Gagarin s-ar fi încheiat cu un eșec, probabil că guvernul ar fi făcut în așa fel încât să nu se afle absolut nimic despre aceasta. Cu siguranță toate dovezile despre Gagarin ar fi fost distruse, iar el ar fi „dispărut" probabil cam în același fel în care a dispărut Nelyubov. Explorarea spațială este adesea descrisă ca fiind „miraculoasă" și, într-adevăr, primul zbor în spațiu cu echipaj uman la bord nu a fost cu nimic mai prejos de un miracol.

Zborul către Lună

Faptele lui Gagarin au șocat lumea și au stârnit în Statele Unite interesul pentru zborurile în spațiu cu echipaj uman. Următorul obiectiv era Luna. Tânărul președinte american Kennedy a anunțat că acesta era noul obiectiv al țării, iar oamenii de știință au început munca în acest sens. Pe de altă parte, sovieticii au început să lucreze la modelele Voskhod, iar Korolev a devenit o figură foarte prețuită și importantă pentru țară când a început să pună la punct o strategie privind trimiterea de oameni pe Lună.

Existau mai multe probleme, cele mai importante fiind timpul și banii. Următoarea generație de rachete N-1, considerate a fi esențiale pentru a se putea trimite o navă cosmică pe Lună, erau rezervate pentru armată în scopul apărării țării. Pentru a obține permisiunea de a continua dezvoltarea astronavei, Korolev trebuia să convingă guvernul să aprobe diversificarea scopurilor în care puteau fi folosite aceste rachete. Pe de altă parte, americanii proiectaseră racheta purtătoare Saturn, menită a fi folosită exclusiv în misiunile spre Lună.

Mai existau și probleme legate de strategia de dezvoltare sovietică. Prins între negocierile cu guvernul și dezvoltarea rachetelor, Korolev era extrem de ocupat. El era cel responsabil și cu dezvoltarea sateliților de spionaj, a rachetelor cu rază lungă de acțiune și a navelor spațiale menite a fi trimise pe Marte și Venus, fără oameni la bord. De misiunea pe Lună se ocupa altă echipă, deci organizarea în cadrul agenției nu era tocmai ideală. Korolev începea să-și facă de asemenea griji că altcineva îi va lua locul. Probabil că tot acest stres inutil a condus la moartea sa prematură.

După moartea lui Korolev în 1966, agenția spațială sovietică și-a pierdut motivația și și-a dat seama că americanii vor câștiga cursa pentru cucerirea lunii. Proiectul Gemini era deja avansat, iar prototipul astronavei Apollo era testat. Trei ani mai târziu, Apollo 11 avea să ducă oameni pe Lună pentru prima dată.

Chiar înaintea lansării cu succes a lui Apollo 11, succesorul lui Korolev, Micin, a început să testeze rachetele N-1, toate încercările încheindu-se cu o serie de eșecuri. Între timp, ochii lumii se îndreptau spre America. La puțin timp după aceea, sovieticii au desființat echipa de astronauți care ar fi urmat să fie trimiși pe Lună. Ca în multe alte domenii, de-abia după prăbușirea Uniunii Sovietice s-a descoperit că de fapt țara nu avusese niciodată un plan prea serios cu care să concureze împotriva americanilor în cursa pentru cucerirea Lunii.

▶ Rachetele Saturn V propulsând astronava Apollo 11 la lansare. Așa cum anunțase Kennedy, America a trimis un om pe Lună, în anii 1960.

▲ Von Braun, omul responsabil cu dezvoltarea rachetelor în timpul mandatului președintelui Kennedy. În anul următor președintele a fost asasinat, dar Braun și-a continuat netulburat planurile de construire a modulului Apollo.

Prima călătorie a omului pe Lună
ARMSTRONG ȘI MISIUNEA APOLLO

NASA și-a schimbat obiectivul, urmărind acum trimiterea unui om pe Lună, după ce a aflat că sovieticii câștigaseră cursa pentru cucerirea spațiului. Americanii aveau un avantaj asupra rivalilor sovietici, și anume rachetele mult mai perfecționate. Conducătorul programului de dezvoltare, von Braun, era încrezător că America va reuși în final, după ce înregistrase numeroase eșecuri. În esență, succesul misiunilor Apollo depindea de găsirea unei modalități de a folosi aceste rachete pentru a trimite oameni pe Lună. Rachetele purtătoare Saturn, definitivate în 1966, măsurau 111 metri în lungime. Drumul până la lansare era încă presărat cu numeroase obstacole.

În ianuarie 1967, Apollo 1 ar fi trebuit să fie lansată cu un pilot la bord, dar din cauza unui incendiu izbucnit în timpul unei testări, 3 oameni și-au pierdut viața. Se spune că acest incident a afectat rezultatele obținute de președintele Lyndon Johnson în alegerile următoare. În acea epocă tumultoasă pentru Statele Unite, în condițiile războiului din Vietnam și mișcărilor pentru drepturi civile din țară, misiunile Apollo erau asociate cu imaginea președintelui.

După tragedia legată de Apollo 1, în octombrie 1968 Apollo 7 a transportat cu succes oameni în spațiu, iar în decembrie Apollo 8 a zburat în jurul Lunii cu 3 oameni la bord, ceea ce a reprezentat prima călătorie spre Lună. Aceasta se întâmpla la 8 ani după discursul istoric al lui Kennedy. Cursa pentru cucerirea Lunii ajunsese în sfârșit la apogeu.

Un pas înainte pentru omenire

„Este un pas mic pentru un om, dar un salt imens pentru omenire."

Comandantul astronavei Apollo 11, Neil Armstrong, a rostit aceste cuvinte celebre. În ziua de 20 iulie 1969, omul a pășit pentru prima dată pe un alt corp ceresc. Imaginile prezentându-l pe Armstrong coborând din modulul lunar „Eagle" pe suprafața lunii au fost transmise în direct pe Pământ, fiind urmărite de milioane de oameni. A petrecut pe Lună 134 de minute și s-a întors cu succes pe Pământ. Echipat cu un costum special și cu dispozitive de măsură, Armstrong a plasat o plăcuță comemorativă pe Lună, în memoria lui Gagarin, Komarov și a altor astronauți americani și sovietici plini de eroism care își pierduseră viața în zbor.

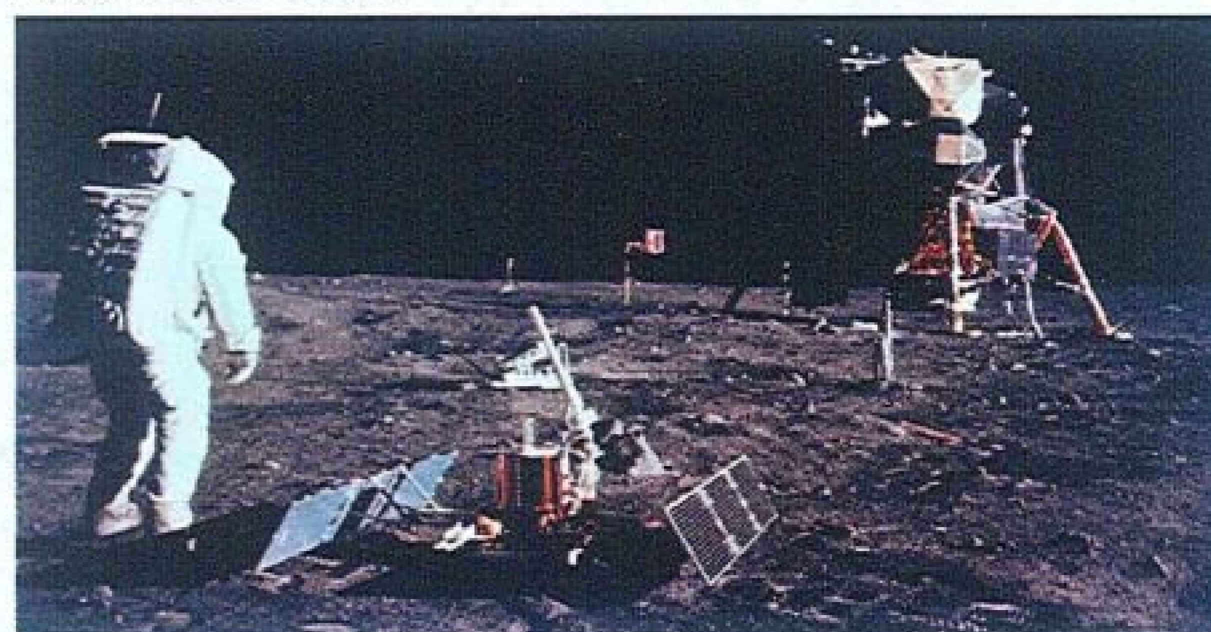
Astfel, la numai 38 de ani, Armstrong a devenit instantaneu o celebritate. Acesta fusese pilot în marină și participase la războiul din Coreea. În 1955, după ce a absolvit colegiul, a lucrat ca pilot de teste pentru instituția ce a precedat NASA, Agenția guvernamentală pentru aeronautică (NACA). A trecut prin procesul de pregătire la centrul spațial și 4 ani mai târziu era conducătorul misiunii Gemini 8 în primul său zbor în spațiu, în timpul căruia a executat cu succes prima conectare cu o altă astronavă care fusese trimisă în spațiu anterior. Pe vremea aceea, simplul fapt că astronauții era selecționați să participe la misiuni îi transforma în eroi, așa că Armstrong era deja bine cunoscut în toată țara. Trei ani mai târziu, a fost ales să conducă misiunea de aselenizare Apollo 11.

Echipajul astronavei Apollo 11. De la stânga la dreapta: Armstrong, Michael Collins, Edwin Aldrin.

Sfârșitul cursei de cucerire a spațiului

După ce Apollo 11 a aselenizat cu succes, au mai avut loc încă șase alte misiuni Apollo și 12 oameni au pășit pe Lună. În total s-au cheltuit cu acest proiect 24 miliarde de dolari și la el au contribuit, sub o formă sau alta, 20.000 de companii și 400.000 de oameni. Inițial ar fi trebuit să existe 20 de misiuni Apollo, dar lansarea celei de-a douăzecea a fost anulată datorită costurilor misiunii, căci contribuabilii se săturaseră de aceste misiuni repetate care nu păreau să aibă nici un scop practic. Misiunile Apollo au servit drept bază pentru programul de explorare a spațiului cosmic ce a urmărit atingerea altor planete.

Aldrin pe Lună. În fundal se vede Modulul lunar, „Eagle". Deoarece Armstrong era cel care filma, există foarte puține imagini cu el pe Lună.

La doi ani după întoarcerea din misiune, Armstrong a părăsit NASA pentru a preda aeronautica la Universitatea din Cincinnati. I s-a oferit șansă să zboare din nou în spațiu, dar nu a mai făcut-o niciodată. El a dispărut, de asemenea, din centrul atenției publice, ceea ce i-a făcut pe unii să creadă că aselenizarea făcea parte dintr-o mare conspirație.

În iulie 2004, Armstrong și-a făcut din nou apariția, povestind într-un videoclip promoțional al NASA, dar, chiar dacă ar fi păstrat pentru totdeauna tăcerea, numele său ar fi fost oricum asociat pentru eternitate cu succesul misiunii Apollo 11.

Pionierii secolului al XX-lea care au explorat ultima frontieră

La mijlocul secolului al XX-lea, astronauții au devenit eroi mondiali. Însă ei nu au reușit să realizeze faptele acelea de unii singuri. Au existat oameni pe care unii îi considerau ciudați și alții care își petreceau tot timpul cufundați în cercetări. Gagarin a zburat singur în spațiu, însă nu s-a simțit de fapt niciodată singur. Știa că rachetele care propulsau astronava conțineau spiritele tuturor celor care făcuseră posibil acest zbor.

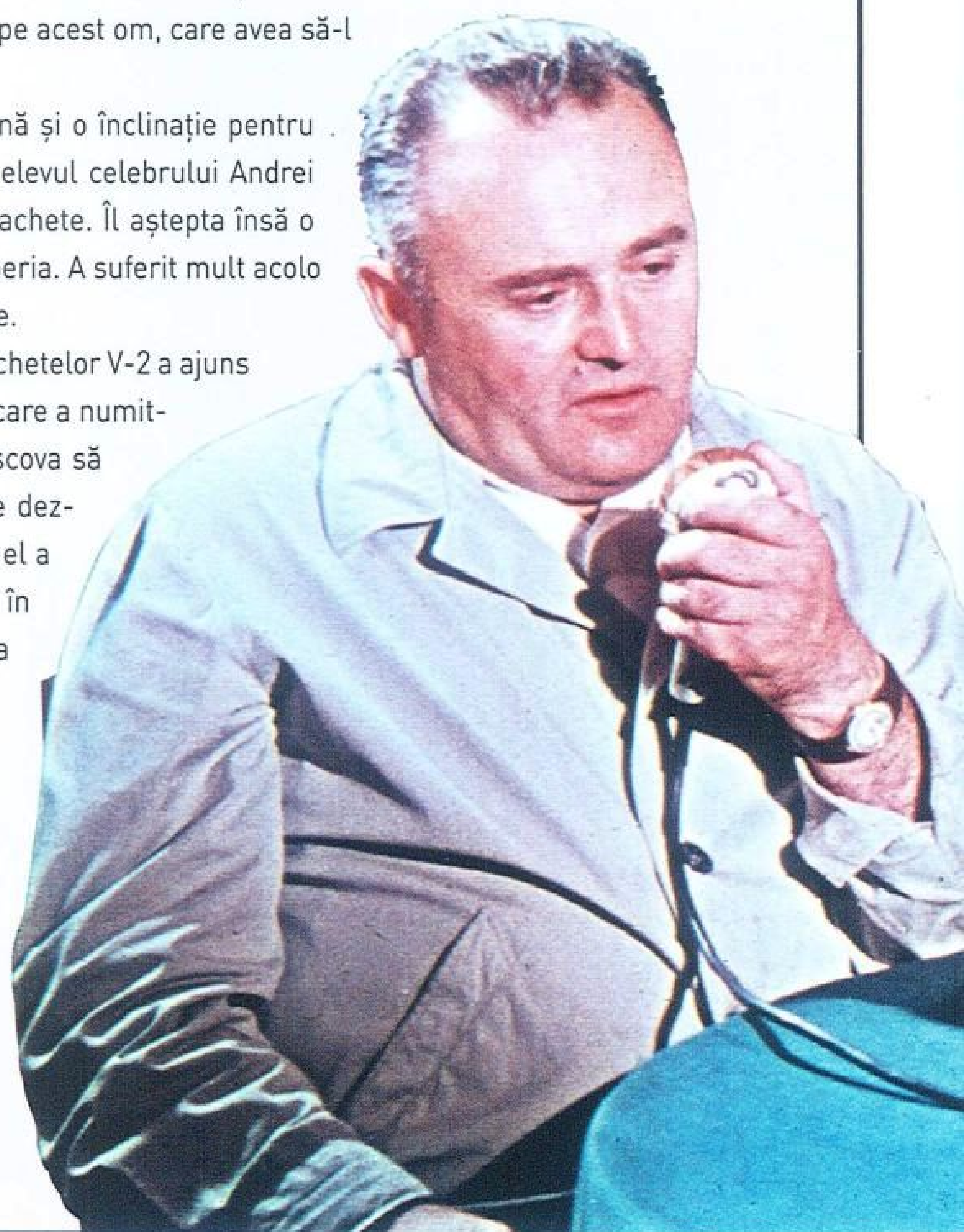
Proiectantul șef care l-a descoperit pe eroul spațial

Sergei Korolev (1907-1966)

Până la moartea sa în 1966, numele lui Sergei Korolev nu a fost niciodată făcut cunoscut; tot timpul se vorbea doar despre „proiectantul-șef". Agenția spațială sovietică se baza în întregime pe acest om, care avea să-l descopere pe Iuri Gagarin.

Korolev, născut la Kiev în 1907, a avut dintotdeauna o memorie foarte bună și o înclinație pentru științele exacte. După ce a studiat la Institutul de Tehnologie din Kiev, a fost elevul celebrului Andrei Tupolev. În anii 1930, a ajutat la dezvoltarea unei noi generații de avioane și rachete. Îl aștepta însă o soartă nefericită. În 1938 a căzut victimă Marii Epurări și a fost întemnițat în Siberia. A suferit mult acolo și, până când Tupolev a reușit să obțină eliberarea sa, a fost aproape de moarte.

După cel de-al Doilea Război Mondial, tehnologia germană de fabricare a rachetelor V-2 a ajuns în America și în URSS. Korolev a început să dezvolte o copie a rachetei V-2, pe care a numit-o R-1, adăugându-i o tehnologie mai nouă. În aprilie 1950 a fost trimis la Moscova să lucreze ca proiectant principal, iar trei ani mai târziu a condus programul de dezvoltare al rachetei R-7. Aceasta era menită a fi folosită în scopuri militare, dar el a transformat-o în primul satelit artificial din lume. Visul său a devenit realitate în 1957, odată cu lansarea satelitului Sputnik I. Fericit de succesul înregistrat, a exclamat: „Asta am așteptat toată viața, acest moment!"

Korolev a urmărit îndeplinirea multor altor visuri după aceea. După ce l-a trimis pe Gagarin în spațiu, a început să lucreze la un modul cu care să trimită oameni pe Lună și a lansat în spațiu primul modul lunar. L-a botezat „Mechita", care înseamnă „vis". Din păcate însă, Korolev a fost ulterior copleșit de atâtea responsabilități încât sănătatea sa a avut de suferit.

În ianuarie 1966, Gagarin l-a vizitat pe Korolev la spital. Acesta din urmă era cel care-l alesese să zboare în spațiu în Vostok I. Cei doi aveau o încredere profundă unul în celălalt, iar în ziua aceea au vorbit pentru ultima dată. Câteva zile mai târziu, Korolev a murit. În anul 1996, orașul Kaliningrad, unde se afla agenția, a fost rebotezat „orașul Korolev, în onoarea „proiectantului-șef".

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

Descoperitorul lui Gagarin
Susținători
Colegi/astronauți
Adversari
Influență

Alan Shepard (1923–1998)

Primul astronaut american care a zburat în spațiu la bordul astronavei Mercury 3, cu indicativul Freedom 7. Dintre toți astronauții americani, Gagarin era cel mai apropiat de Shepard.

Sergei Korolev

Konstantin Tsiolkovski

Werner von Braun

Nicolai Kamanin (1908–1974)

General de aviație sovietic. A condus centrul de pregătire și a fost implicat în planificarea misiunilor. A fost un fel de intermediar, primind solicitări de la Korolev și echipa acestuia, precum și din partea armatei.

Valentina Teleshkova

Vladimir Komarov (1854–1928)

Căpitanul misiunii Voskhod I, prima care a purtat un echipaj format din trei persoane în spațiu. Cel mai bun prieten al lui Gagarin. A murit în timpul procedurii de aterizare a capsulei Soyuz I, devenind primul astronaut care și-a pierdut viața în zbor.

Gherman Titov

Nikita Hrușciov

Dimitri Marchayanov (1930?–?)

Căpitan de antrenamente la Aeroclubul din Saratov. A lucrat inițial pentru armată și s-a dovedit a fi un căpitan excelent în ciuda tinereții. I-a transmis lui Gagarin pasiunea pentru tehnologie și zbor.

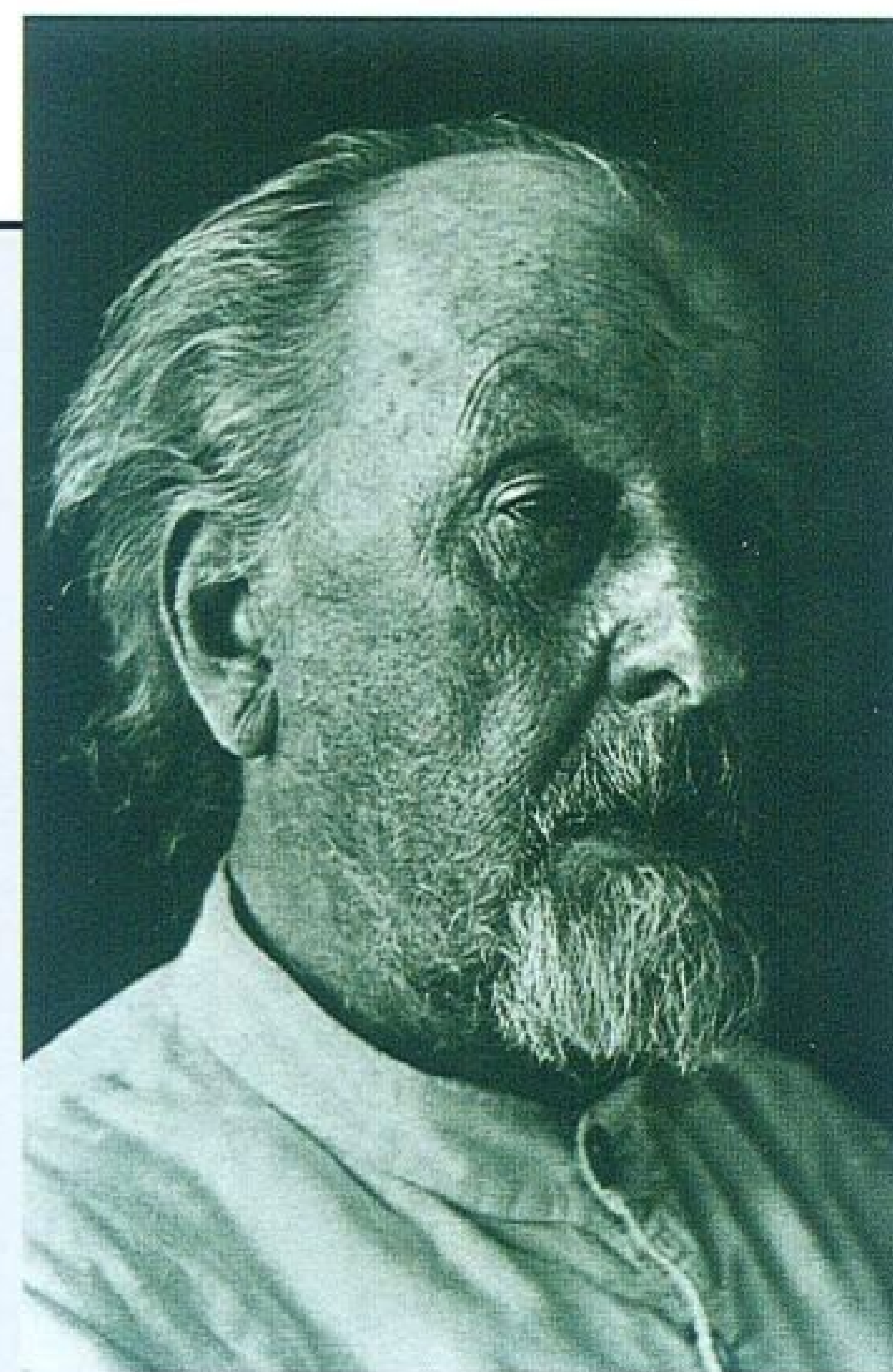
Alexei Leonov (1934–)

Unul dintre colegii de pregătire ai lui Gagarin din echipa de candidați, care avea să pășească pentru prima dată în spațiu. Mai târziu, a participat la conectarea modulului Soyuz 19 cu nava spațială Apollo.

Vasili Micin (1917–2001)

Inginer, principalul proiectant din subordinea lui Korolev. După moartea lui Korolev, a devenit proiectant-șef în locul acestuia și a început să proiecteze un modul menit să ducă oameni pe Lună.

▲ Oameni care au avut legături cu Gagarin

Părintele explorării spațiale

Konstantin Tsiolkovski (1857-1935)

„Pământul este leagănul omenirii. Dar nimeni nu-și petrece toată viața în leagăn." Aceste cuvinte ale lui Tsiolkovski, care au apărut pentru prima dată în cartea lui din 1898, „Explorarea spațială grație rachetelor", au avut o influență profundă asupra generațiilor următoare. Tsiolkovski a studiat în principal teoria și curând a devenit evident că își dorea să exploreze spațiul la fel de mult cât și-a dorit și Gagarin mai târziu.

Tsiolkovski a trăit în timpul Revoluției Ruse și a devenit ulterior cunoscut ca „părintele explorării spațiale". A fost primul care a demonstrat că rachetele reprezentau singurul mod de a ajunge în spațiul cosmic și a propus teorii fundamentale pentru explorarea spațială. A inventat conceptul de „rachete în trepte", ceea ce însemna că o rachetă ardea complet, se desprindea de modul, apoi o altă rachetă intra în funcțiune, permițând modulului să accelereze în timp ce pierdea din greutate. A arătat că acesta era singurul mod prin care o astronavă putea să scape de câmpul gravitațional terestru. Ecuația lui Tsiolkovski este încă fundamentală în fizica modernă. Mai mult, a propus anumite modele de rachete care i-au influențat enorm pe oamenii de știință care l-au urmat. A propus și utilizarea de costume pentru astronauți, ceea ce a făcut din el un pionier al teoriei privind spațiul cosmic.

Însă drumul său spre succes nu a fost lipsit de obstacole. La vârsta de 9 ani și-a pierdut auzul, așa că a studiat matematica și fizica pe cont propriu. Ulterior a devenit profesor în orașul său natal, timp în care și-a dezvoltat teoria despre rachete. La vremea aceea însă ideile sale nu au fost luate niciodată în serios în țara sa. De asemenea, lipsa unei educații academice afecta credibilitatea teoriilor sale în rândurile lumii academice. I s-a permis să-și testeze teoriile de-abia după revoluție, când partidul comunist a început să încurajeze cercetarea științifică. A avut idei noi toată viața, dar a murit fără să-și vadă visurile îndeplinite. Avea 78 de ani. Un crater de pe Lună îi poartă astăzi numele.

Omul de știință specialist în rachete care și-a ajutat foștii rivali să trimită oameni în spațiu

Werner von Braun (1912-1977)

Rachetele au fost inițial dezvoltate ca arme. Spre sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, rachetele nemțești V-2 au provocat mari distrugeri în Londra și au ucis mulți oameni. Chiar înainte de înfrângerea Germaniei, von Braun, liderul programului de dezvoltare s-a mutat în Statele Unite, în timp ce URSS a angajat de asemenea mulți oameni de știință germani. Racheta R-7, care avea să-l ducă pe Gagarin în spațiu era proiectată tot după modelul rachetei V-2, așadar rachetele folosite de URRS și SUA în apriga cursă de cucerire a spațiului erau în esență la fel. Cursa s-a purtat între doi oameni de știință: Korolev pentru URSS și von Braun pentru Statele Unite.

Von Braun s-a născut în Germania în 1912 și s-a înrolat de tânăr în armata nazistă. La vârsta de 25 de ani a devenit om de știință la baza secretă din Peenemunde. A lucrat pentru Hermann Ohbert, care conducea programul de dezvoltare a tehnologiei rachetelor, și a participat la dezvoltarea rachetelor V-2, care erau prevăzute cu un sistem de ghidare automat.

Von Braun considera însă că racheta V-2 reprezenta o îmbunătățire minoră față de modelele existente. Credea, de asemenea, că faptul că a colaborat la producerea de arme reprezenta doar o modalitate de a obține mai mulți bani pentru cercetarea în domeniul tehnologiei rachetelor; nu era conștient că, de fapt, crea arme care erau folosite pentru a ucide oameni. Ochii săi erau mereu îndreptați spre Lună. Iar decizia pe care a luat-o la sfârșitul războiului ilustrează perfect acest lucru. Când a devenit evident că armata nazistă va fi înfrântă în război, a plecat în Statele Unite împreună cu o echipă de oameni de știință, și a continuat acolo să dezvolte rachete și a participat la misiunea Apollo, lucrând astfel în beneficiul țării care fusese anterior adversara sa. Nu a resimțit nicio remușcare că și-a părăsit patria pentru a-și urma visul. Oameni de știință ca el au făcut posibilă aselenizarea. Von Braun a murit pe 16 iunie 1977.

Dictatorul care s-a folosit de Gagarin în scopuri politice

Nikita Hrușciov (1894-1971)

Hrușciov a devenit conducătorul Rusiei după moartea lui Stalin. S-a născut în 1894 în apropierea graniței cu Ucraina, într-o familie de mineri, și a început să lucreze într-un șantier naval la vârsta de 15 ani. În 1918, după Revoluția Rusă, a intrat în Partidul Comunist și s-a implicat în activitățile acestuia. A trecut prin cel de-al Doilea Război Mondial sub conducerea lui Stalin, iar în 1953 a devenit primul secretar al partidului, câștigând astfel o poziție de putere. În 1956 a participat la „mustrarea lui Stalin", care a influențat toate țările comuniste.

Hrușciov a încercat să conducă lumea comunistă împotriva celeilalte superputeri a lumii, Statele Unite, care înregistra un ușor avans economic față de URSS și considera că trimiterea lui Gagarin în spațiu era exact ceea ce putea demonstra puterea URSS-ului.

S-a folosit de succesul programului spațial, care fusese inițial creat cu scopul de a dezvolta noi arme, pentru a arăta lumii occidentale ce „victorie magnifică înregistrase comunismul". L-a folosit apoi pe Gagarin pentru a face publicitate succesului URSS-ului. A investit și mai mulți bani în programul spațial ca reacție la anunțul făcut de Kennedy că Statele Unite vor trimite un om pe Lună în acel deceniu. Hrușciov a jucat în mod clar un rol important în cursa pentru cucerirea spațiului dintre cele două superputeri.

În octombrie 1964, URSS a lansat cu succes în spațiu modulul Voskhod cu trei persoane la bord, uimind încă o dată lumea întreagă. La aterizare, însă, nu au fost întâmpinați de Hrușciov. Pe când astronava se afla încă în spațiu, avusese loc o lovitură de stat și acesta fusese îndepărtat de la putere.

Unul dintre motivele care au determinat înlocuirea sa l-a constituit eșecul legilor de reformă funciară pe care le pusese în aplicare. Și-a petrecut cea mai mare parte a ultimilor ani din viață sub arest la domiciliu, înainte să moară în 1971.

Prima femeie astronaut

Valentina Terescova (1937-)

Prima femeie astronaut din lume s-a născut în 1937 în regiunea Yaroslabri din Rusia, fiind fiica unui tractorist. A absolvit școala de filatură și apoi a lucrat în acest domeniu. S-a înscris într-un club de aviație local și, pentru că era foarte talentată la săriturile cu parașuta, a fost și ea folosită în scopuri propagandistice și a fost aleasă ca potențială candidată să devină prima femeie trimisă în spațiu. După ce s-a pregătit pentru o scurtă perioadă, în ziua de 16 iunie 1963 a zburat în spațiu la bordul navei Vostok 6. Avea 26 de ani.

A înconjurat Pământul de 48 de ori, petrecând în spațiu 71 de ore, dar în cea de-a doua zi a suferit de „rău de spațiu". A încetat comunicarea cu Vostok 5, care fusese lansată în spațiu cu doar 48 de ore mai înainte, și a început să strige cuvinte insultătoare la adresa lui Korolev. Atitudinea sa nu a fost pe placul agenției, reprezentanții acesteia susținând că nu se comportase ca o doamnă, însă realizările sale au fost lăudate în lumea întreagă.

La fel ca și cuvintele lui Gagarin: „Pământul era albastru.", primele cuvinte rostite de Terescova în spațiu, „Sunt un pescăruș", au devenit celebre. Acestea aminteau de o scenă dintr-o piesă a lui Cehov, însă „pescăruș" era de fapt indicativul de apel: „aici pescărușul", răspundea aceasta când comunica prin radio.

În noiembrie, după zborul în spațiu, Terescova s-a căsătorit cu un alt astronaut, Andrian Nicolaiev. Cei doi au divorțat ulterior, dar fiica lor, Elena, a devenit celebră în lumea medicală.

Deși nu a mai avut șansa să zboare din nou în spațiu, Terescova a activat ca instructor la centrul de pregătire spațială și a lucrat la expoziția culturală internațională. În 2003 s-a sărbătorit cea de-a 40a aniversare a zborului ei în spațiu, organizându-se ceremonii în lumea întreagă. În același an, a vizitat Japonia, fiind întâmpinată cu multe laude de primul ministru de atunci, Junichiro Koizumi.

Cel care nu a fost ales să devină primul astronaut din lume

Gherman Titov (1935-2000)

Titov a fost ales ca înlocuitor pentru Gagarin în misiunea Vostok I și chiar purta costumul de astronaut când a pășit în urma lui Gagarin în drumul spre instalația de lansare. După ce și-au luat la revedere, Titov l-a condus pe Gagarin până la ascensorul ce avea să-l ducă la capsulă și l-a urmărit cu privirea în timp ce urca. Ulterior, când a fost întrebat ce a simțit în acele clipe, a replicat cu virulență: „De ce puneți o asemenea întrebare?!"

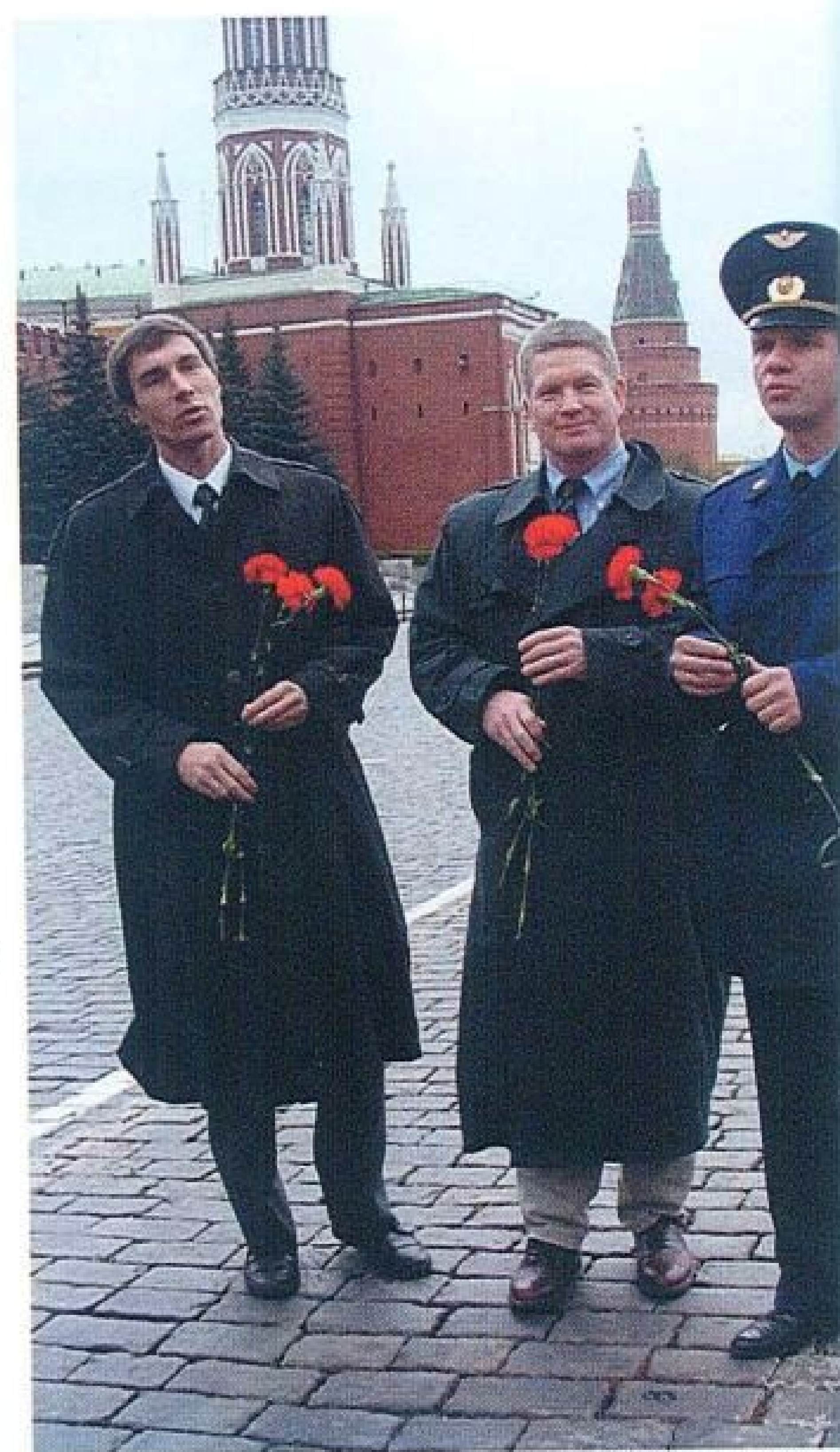
Gherman Titov s-a născut în regiunea Altai în 1935, fiind fiul unui profesor de literatură. După absolvirea liceului în 1957, a fost ales printre cei 20 de potențiali candidați să fie trimiși în spațiu. La centrul de pregătire „Drumul către Stele" a primit note maxime în timpul antrenamentelor, dar până la urmă Gagarin a fost cel ales. Spre deosebire de egocentricul Nelyubov, Titov avea o conduită ireproșabilă. Lui Korolev și Kamanin le-a fost greu să aleagă între Titov și Gagarin, dar în final Korolev a simțit că Gagarin ar fi mai potrivit pentru această misiune. Iar aceasta nu din cauza vreunui cusur în caracterul lui Titov, ci mai degrabă datorită zâmbetului și umorului lui Gagarin.

În august 1961, la 4 luni după Gagarin, Titov a pilotat Vostok 2 într-un zbor spațial. A înconjurat Pământul de 17 ori timp de 25 de ore. A încercat pentru prima dată să mănânce și să doarmă în condiții de imponderabilitate și a suferit de „rău de spațiu". Titov deține încă recordul pentru cel mai tânăr om care a zburat în spațiu – 25 de ani și 11 luni.

După această experiență în spațiu, Titov s-a retras din activitate în 1970. Ulterior a fost ales în senatul rus de trei ori, începând din 1995, dar în ziua de 20 septembrie 2000 a fost găsit mort în saună. Avea 65 de ani.

Viitorul omenirii care acum explorează spațiul de dincolo de leagănul său

Gagarin a fost primul om care a păşit într-o lume uriaşă şi necunoscută. Acolo a descoperit posibilităţi nelimitate pentru omenire, dar după ce cursa pentru cucerirea spaţiului împotriva Statelor Unite s-a încheiat, interesul pentru explorarea spaţiului cosmic a scăzut în ambele ţări. După sfârşitul Războiului Rece, însă, lumea s-a schimbat complet odată cu prăbuşirea Uniunii Sovietice, iar finanţarea programelor spaţiale a început din nou să crească. În prezent, explorarea spaţială se transformă treptat într-o afacere.

Astronauți sovietici vizitând Piața Roșie cu puțin timp înaintea lansării astronavei lor. Se obișnuiește ca astronauții să depună flori la mormântul lui Gagarin înainte a pleca în misiune.

O personalitate cu simțul umorului

LA BAZA DIN BAIKONUR există un copac celebru. Astronauții bărbați care urmează să se urce la bordul unei astronave obișnuiesc să oprească autobuzul în dreptul acestui copac și să-l folosească drept toaletă. Acesta a devenit un obicei deoarece primul om care a zburat în spațiu a făcut asta.

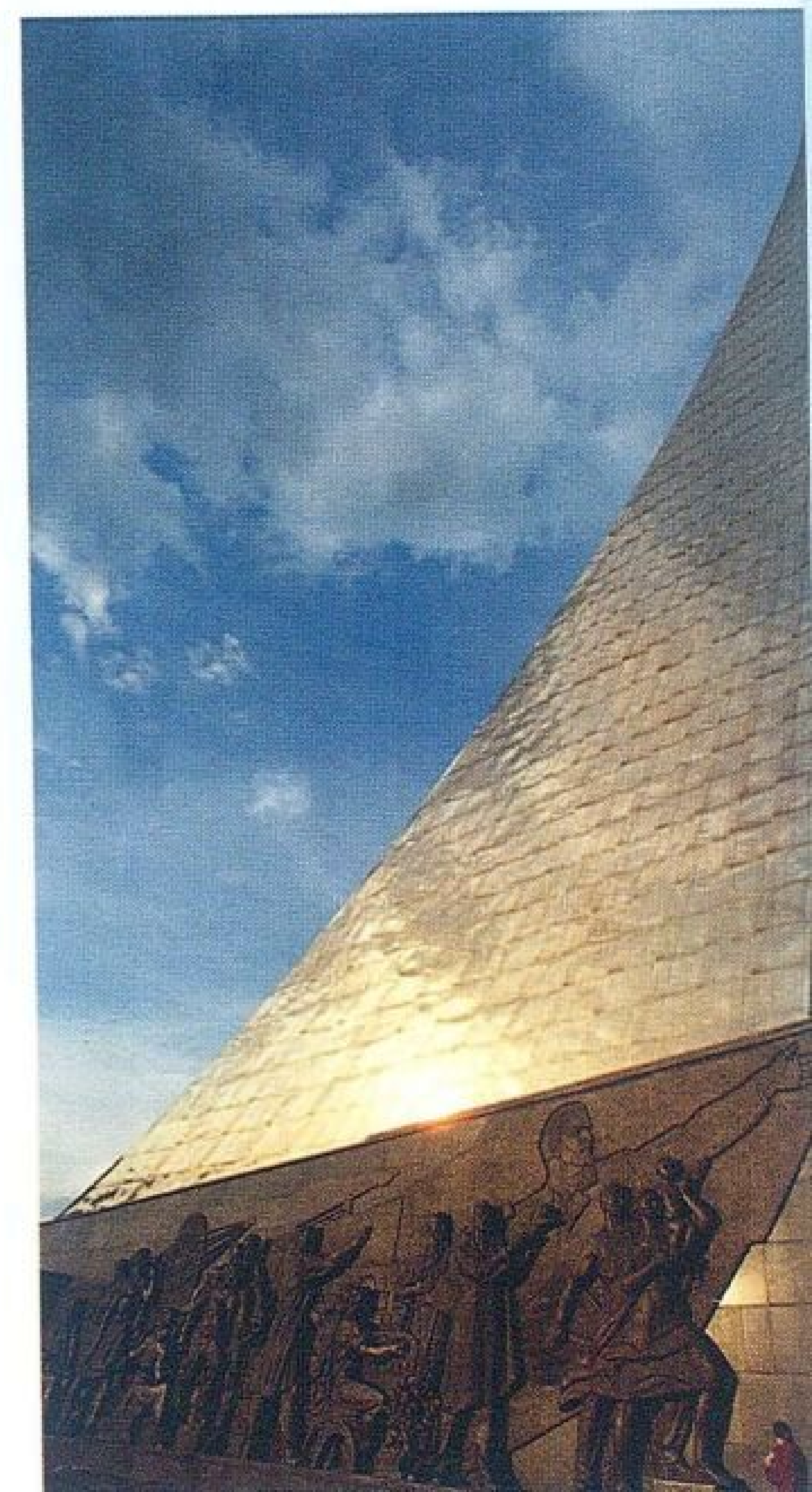
Gagarin, care a demonstrat că oamenii pot călători în spațiu, putea fi perceput ca un cobai. Era însă crucial ca un om cu personalitatea sa să fie primul care să săvârșească această faptă eroică. Zâmbetul său larg și căldura sa au încântat oamenii nu numai în Uniunea Sovietică, ci și în lumea întreagă.

Există un astronaut cu o personalitate care este complet opusul lui Gagarin. Este vorba de pilotul misiunii Apollo 11, cel de-al doilea om care a pășit pe Lună: Edwin Aldrin. Acesta era un geniu, dar nu și un om foarte sociabil. Avea o personalitate foarte egocentrică ceea ce a dus la izolarea sa față de colegii astronauți, iar la un după reîntoarcerea pe Pământ a suferit o depresie profundă și s-a internat.

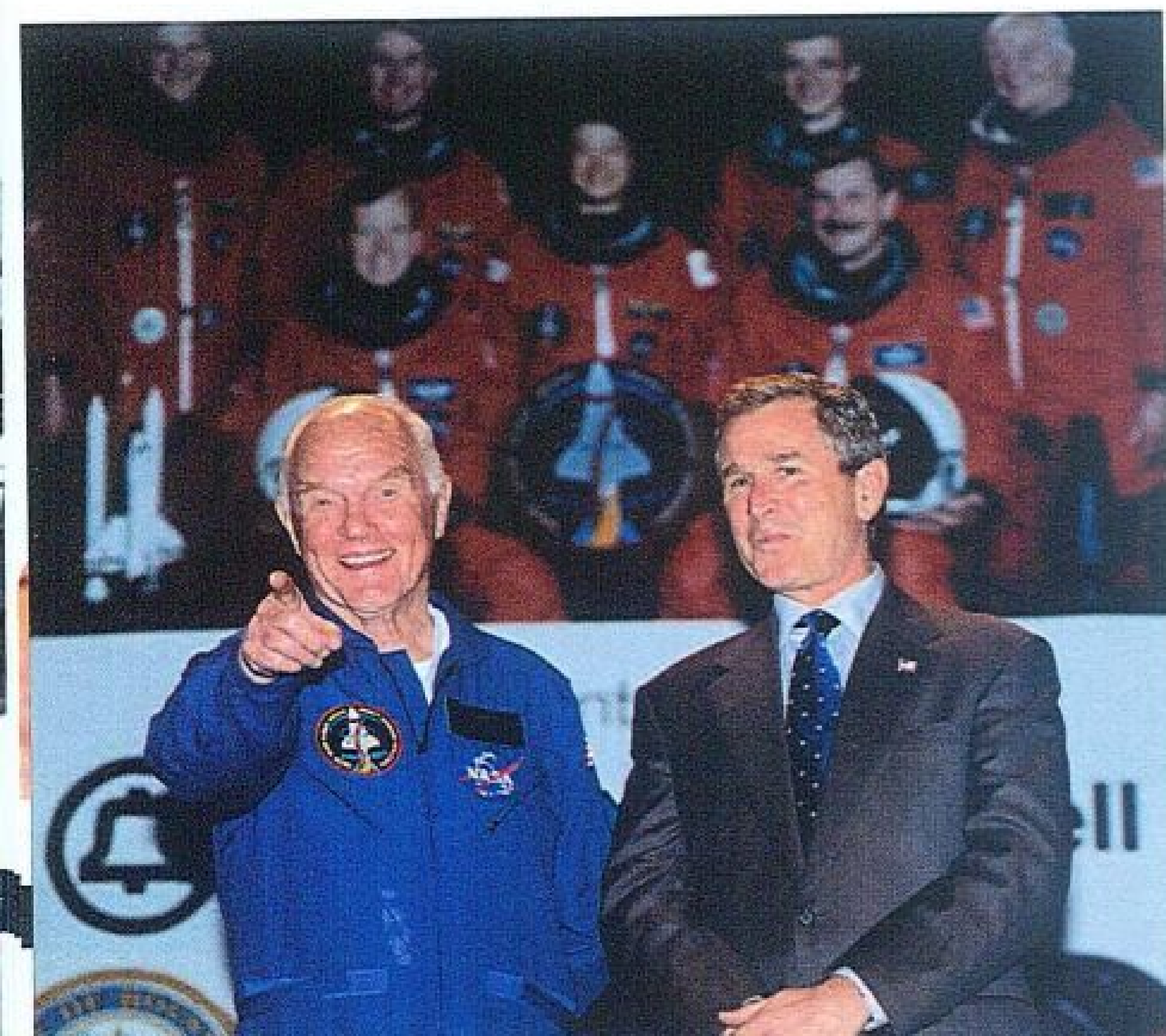
După ce luase parte la incredibila realizare de a fi pășit pe Lună, viața de zi cu zi i se părea inutilă lui Aldrin. De asemenea, era tot timpul asaltat de reporteri care îi punea întrebări despre experiența trăită, amintindu-i astfel în mod constant de momentele sale de glorie din spațiu. Ulterior a refuzat să mai vorbească despre aventura sa. Aceasta arată că zborul în spațiu are un efect profund asupra stării mentale a unui om.

Astronautul rus Alexander Serebov, care a zburat de patru ori în spațiu între 1980 și 1990, a declarat că „într-o situație foarte dificilă, trebuie să reacționezi la circumstanțele apăsătoare zâmbind și relaxându-te" și că unul dintre aspectele cele mai importante ale personalității unui astronaut îl reprezintă „simțul umorului".

În 1962, astronautul american John Glenn a devenit erou după ce a ajuns pe orbită, dar în 1998 a repetat această realizare, devenind cel mai în vârstă astronaut care a zburat în spațiu. În cadrul unei conferințe de presă, a fost întrebat: „ar fi putut să facă

Monument închinat cuceritorilor spațiului cosmic, ridicat la Moscova.

În 1998, John Glenn s-a întors în spațiu, după 36 de ani, la bordul navetei spațiale Discovery. NASA l-a folosit pentru a observa ce efect au condițiile de imponderabilitate asupra unei persoane mai în vârstă. Alături de el se află președintele George W. Bush.

S-a făcut un mare pas în direcția explorării spațiale. Dorința noastră arzătoare de a explora spațiul necunoscut de dincolo de cerul pe care-l vedem nu poate fi stăvilită.

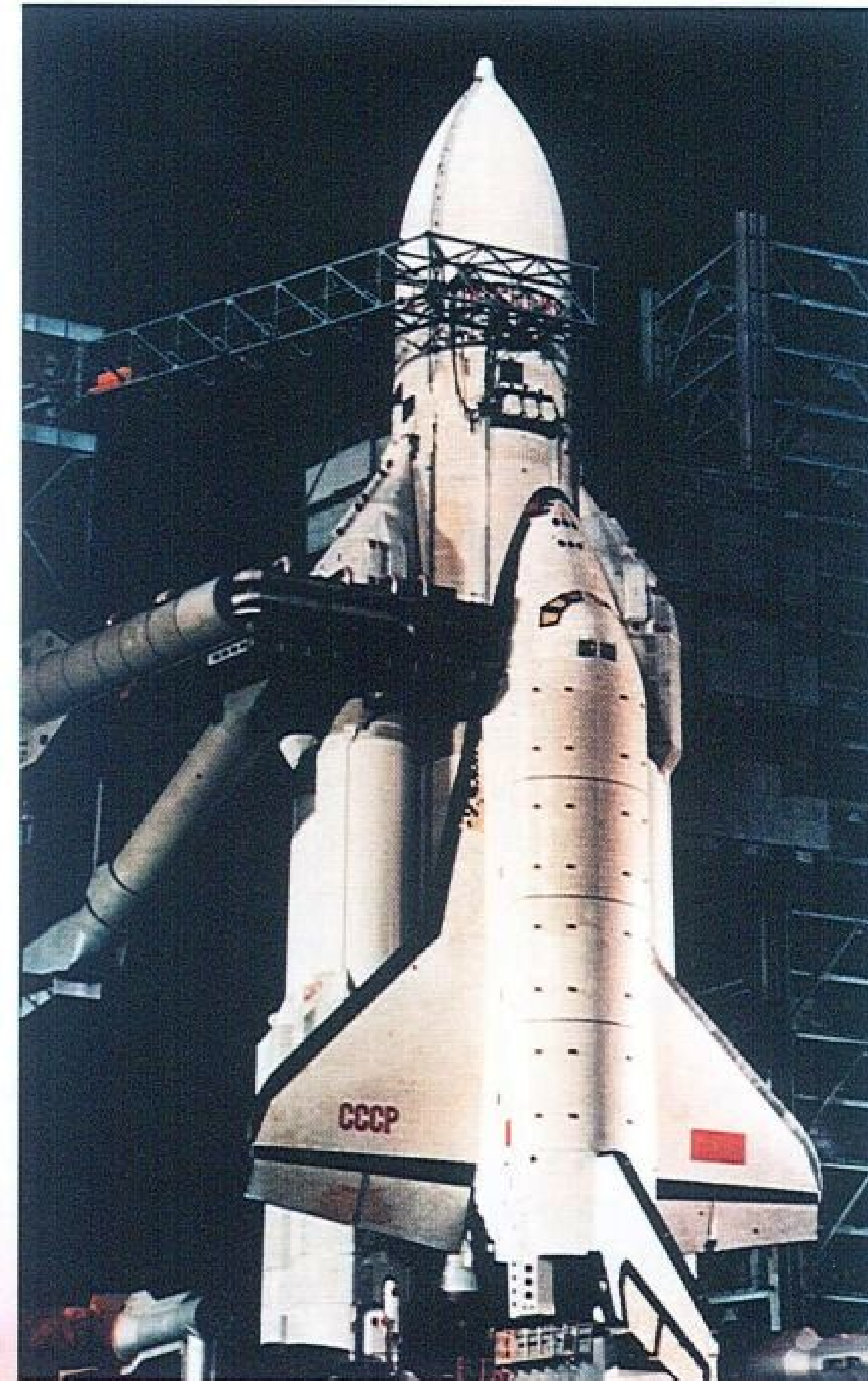
acest lucru și John Young (un astronaut în vârstă de 67 de ani)?", la care Glenn a răspuns: „nu, este prea tânăr!", glumind astfel pe seama numelui acestuia, „Young", cuvânt care în limba engleză înseamnă „tânăr". Young era un veteran care a zburat în prima navetă spațială în 1981.

În prezent, îi idolatrizăm încă pe astronauți, pe care îi urmărim zburând în spațiu pe ecranele televizoarelor noastre. Ei reprezintă pentru noi mult mai mult decât simple persoane de o anumită naționalitate – ei sunt eroi internaționali. Ne umplu inimile de uimire. Iar toate astea au început odată cu Iuri Gagarin.

Ușile deschise

Tehnologia sovietică ce a surprins lumea întreagă permițând trimiterea în spațiu a primului satelit artificial, iar apoi a primului om, a rămas în final în urma tehnologiei americane a rachetelor care a permis SUA să trimită primul om pe Lună. Ulterior, sovieticii și-au schimbat obiectivul: urmăreau să trimită oameni în spațiu pentru perioade lungi de timp, iar începând din 1971 (Salyut I) au trimis în spațiu 7 elemente ale stației spațiale MIR. Stația spațială gravitează pe orbită în jurul Pământului și a fost considerată o casă departe de casă pentru astronauți. Avea cam dimensiunea unui apartament cu trei camere.

Spre sfârșitul anilor 1970, sovieticii au început să trimită oameni în spațiu pentru a petrece perioade de timp mai îndelungate la bordul stației spațiale. Pe de altă parte, seriile de module Luna și Venera funcționează de 20 de ani și desfășoară, fără echipaj la bord, observații asupra diferitelor planete și luni, adunând cantități enorme de date.

▸ Versiune sovietică a navetei spațiale. În noiembrie 1988, un model de testare, fără echipaj, a zburat cu succes în spațiu, dar ulterior dezvoltarea sa a fost sistată deoarece nu servea niciunui scop practic. Nu a dus niciodată oameni în spațiu.

Cosmodromul de la Baikonur, în Kazakhstan. Toate zborurile spațiale sovietice cu echipaj uman la bord au fost lansate de la această bază, inclusiv cel al lui Gagarin.

Numai în secolul al XX-lea, de la cosmodromul din Baikonur au fost lansate în spațiu peste 1.000 de vehicule spațiale. Deși nu beneficiază cu siguranță de aceeași înaltă tehnologie ca unele baze din SUA sau Japonia, s-a dovedit a fi sigură. Programul spațial sovietic a beneficiat imens de pe urma acestui cosmodrom. Desigur, acesta a fost și locul unde s-a petrecut tragedia Soyuz 1.

Datorită secretului păstrat de guvernul sovietic, de-abia în anii 1980 au fost făcute cunoscute detalii despre misiuni. După prăbușirea URSS-ului în 1991, au fost dezvăluite și mai multe informații și secrete păzite până atunci cu strictețe au ieșit la iveală. A devenit clar că sovieticii nu au avut niciodată un plan de a ajunge pe Lună, dar, pe de altă parte, dezvoltaseră în secret o navetă spațială bazată pe modelul american.

În această perioadă mai multe persoane care au avut legături cu operațiunile spațiale sovietice s-au destăinuit. Succesorul lui Korolev, Micin, a divulgat anumite informații secrete despre programul spațial în 1989. După părerea sa, „tăinuirea informațiilor și birocrația extremă, precum și lipsa de finanțare și salariile mici" se numărau printre multele deficiențe ale programului spațial. Au ieșit la iveală, de asemenea, eșecuri ascunse până atunci, care au ajutat alte țări să nu repete aceleași greșeli. Mai sunt însă încă multe de aflat, inclusiv adevărata cauză a accidentului fatal al lui Gagarin. Va veni, însă, până la urmă și ziua în care se vor publica rezultatele investigației privind moartea sa.

De la rivalitate la prietenie

După ce datorită lui Gagarin sovieticii au câștigat cursa pentru cucerirea spațiului iar Apollo 11 a fost prima navă spațială care a aselenizat, în anii 1970 atenția s-a orientat din nou spre zborul în jurul Pământului. Bătăliile aprige între cele două țări pentru cucerirea spațiului au făcut ca accentul să fie pus pe competiția între programele lor spațiale, însă, după încheierea acestei curse, cele două țări au decis să profite cât mai mult de pe urma cuceririi spațiului cosmic și să-l exploreze împreună.

Astronauți de pe Soyuz și Apollo întâlnindu-se în spațiu. În stânga se află Leonov, iar în dreapta este astronautul NASA Donald Sleighton.

Drept urmare, ceva uimitor s-a întâmplat în timpul misiunii Apollo 18. În ziua de 17 iulie 1975, modulul sovietic Soyuz 19 a fost conectat cu Apollo, iar astronauții de la bordul celor două nave s-au întâlnit cu zâmbetul pe buze. „Mă bucur că v-am întâlnit", a spus astronautul rus Alexei Leonov.

Ca urmare a misiunii mixte Apollo-Soyuz, explorarea spațiului a intrat dintr-o epocă a competiției într-una a cooperării. Desigur, a existat și în această schimbare o doză de propagandă, urmărindu-se a se arăta lumii că cele două țări puteau coopera, dar, pentru ca misiunea să poată decurge fără probleme, inginerii din cele două țări chiar au trebuit să lucreze împreună.

După aceea, ca reacție la decizia sovieticilor de a se concentra asupra stației spațiale, americanii au început să folosească naveta spațială pentru a înlocui astronauții de pe stație și a-i readuce la sol pe cei care au petrecut deja acolo o bună bucată de timp. Naveta spațială este unică

Gagarin la Moscova în 1962. La mai puțin de 40 de ani de la nașterea astronauticii. Copiii care îl priveau atunci cu admirație sunt chiar cei care acum susțin programul spațial.

Centrul spațial din Korolev, în suburbiile Moscovei. Acesta adăpostește un sistem care comunică permanent cu stația spațială ce orbitează în jurul Pământului.

prin faptul că poate fi refolosită de mai multe ori, servind astfel ca mijloc de a reduce costurile misiunilor Apollo. Naveta spațială a ajutat NASA să realizeze multe lucruri, cum ar fi plasarea pe orbită a telescopului Hubble, însă nu a redus costurile atât de mult cât se așteptau specialiștii, căci navetele s-au întors adesea la sol grav avariate. În 1986, după explozia navetei Challenger, NASA a trebuit să regândească serios programul.

America a ales să extindă cooperarea internațională. În 1988, noua navetă spațială Discovery a transportat în spațiu piese ale Stației Spațiale Internaționale (ISS). ISS urma să fie construită din piese fabricate de SUA, Rusia, nouă țări europene, Japonia și Canada. Planul de asamblare a ISS a fost revizuit în mai multe rânduri, în special după prăbușirea Uniunii Sovietice, însă această întreprindere demonstrează că explorarea spațiului a devenit într-adevăr o chestiune internațională. ISS, un simbol al cooperării internaționale, este planificată a fi finalizată în 2010.

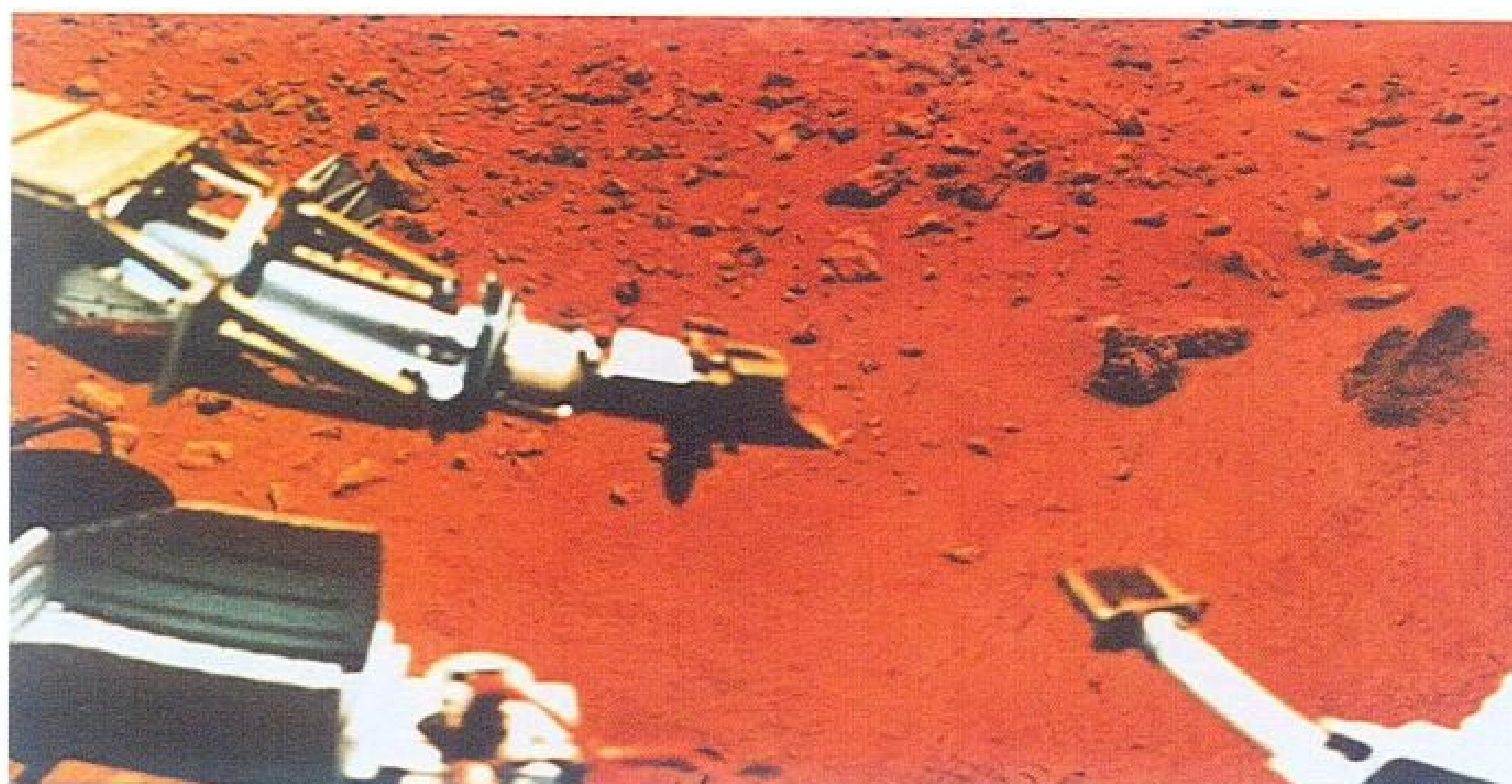
Oamenii se îndreaptă din nou spre spațiu

ISS oferă un loc în care astronauții să desfășoare experimente, cercetări și observații în spațiu și cuprinde o serie de facilități diferite care permit toate acestea. Drept urmare, oamenii pot să afle cum este viața în spațiul cosmic și se așteaptă ca aceasta să permită astfel oamenilor de știință să facă descoperiri imposibil de făcut pe Pământ. Omenirea a intrat așadar într-o nouă eră a explorării spațiale.

După întoarcerea din spațiu, Gagarin a scris următoarea scrisoare: „A fost făcut un mare pas spre explorarea spațiului. Dorința noastră arzătoare de a explora spațiul necunoscut de dincolo de cerul pe care-l vedem nu poate fi stăvilită."

Omul nu a atins nici un alt corp ceresc în afară de Lună. Navele spațiale trimise pentru a face observații asupra altor planete îndepărtate nu au avut oameni la bord. Pioneer și Voyager s-au apropiat de Soare și multe alte nave au fost trimise către Marte și Venus în anii 1960 și 1970. Obiectivele acestor misiuni au fost de ordin pur academic.

În prezent, au fost inițiate noi misiuni ce au ca obiectiv final găsirea unei modalități de a trimite ființe umane pe un alt corp ceresc, începând cu Luna. Heliul 3, ce se găsește în mari cantități pe Lună, ar putea fi folosit în viitor ca sursă de energie; sunt proiectate baze lunare care să permită comunicarea permanentă între Pământ și satelitul său natural. Se încearcă de asemenea să se construiască roboți lunari. Tehnologia modernă a permis construirea unei stații pe Lună, așa că va veni în curând ziua în care oamenii vor păși din nou pe Lună.

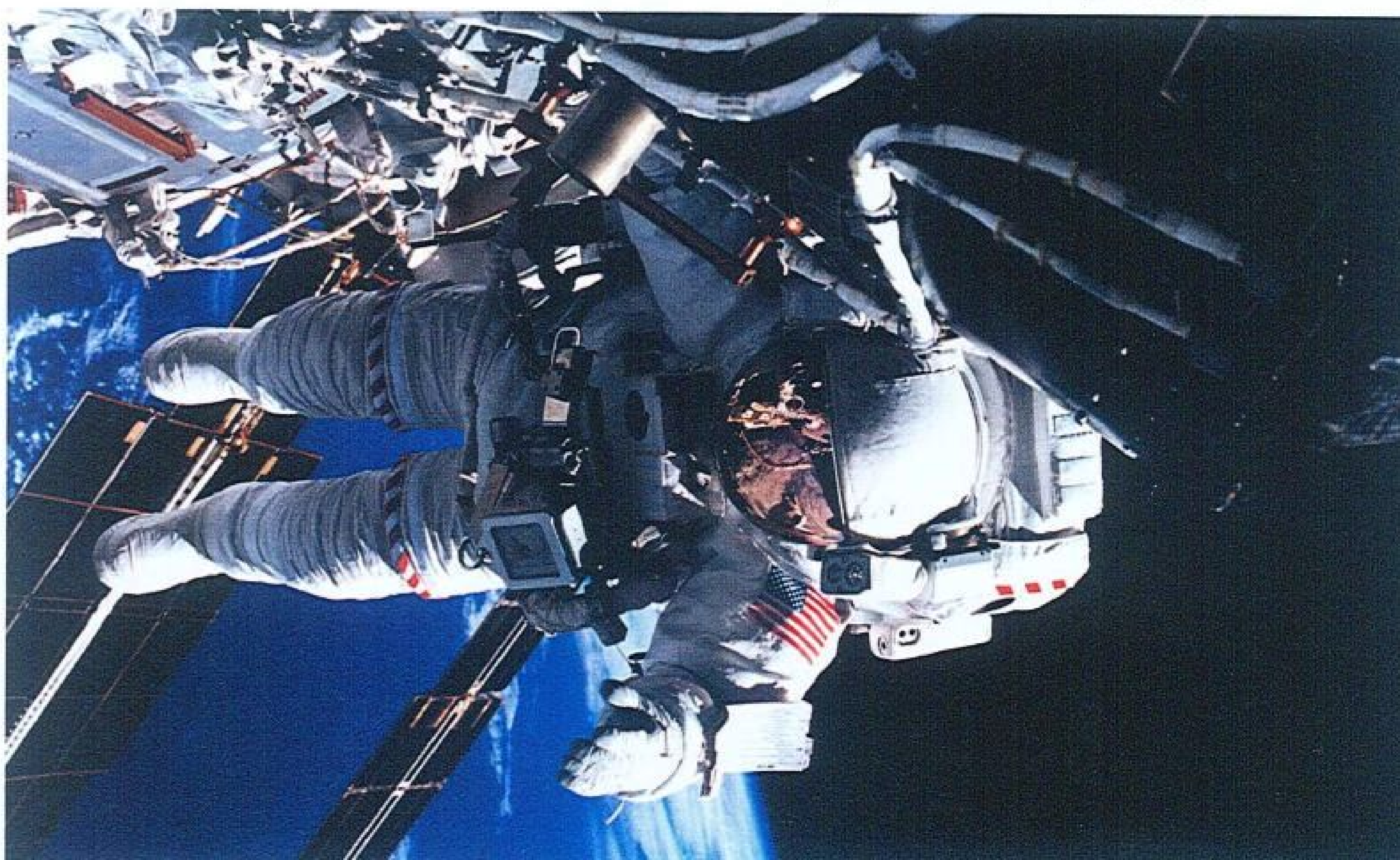
▲ Imagine a planetei Marte trimisă pe Pământ de Mars Pathfinder.

Marte este o altă țintă promițătoare. Naveta Mars Pathfinder a coborât pe suprafața planetei Marte în ziua de 4 iulie 1997 și a examinat-o. Drept urmare, au fost inițiate noi proiecte ce prevăd ca un robot similar să preleve mostre de rocă de pe Marte și să le aducă pe Pământ pentru a fi analizate. În același timp, sunt planificate și misiuni spre Marte cu echipaj uman la bord. Se desfășoară de asemenea cercetări asupra planetelor care unde ar putea să existe apă.

Pe de altă parte, cercetătorii caută metode alternative (altele decât rachetele) de a trimite oameni în spațiu. O opțiune ar reprezenta-o un vehicul asemănător unui avion, care să zboare în linie orizontală mai degrabă decât vertical. În iunie 2004, o navă spațială cu costuri reduse, finanțată din fonduri private (Space Ship One) a reușit să ducă un om în spațiul cosmic fără a folosi rachete. Această nouă tehnologie a marcat debutul unei noi ere spațiale, în care orice persoană ar putea ajunge în spațiul cosmic.

La începutul secolului al XXI-lea, interesul pentru spațiul cosmic a atins dimensiuni nemaivăzute din perioada de început a explorării spațiale. Viitorul omenirii se află în spațiul cosmic, în care Gagarin a pătruns pentru prima dată.

▼ Specialiștii NASA construind Stația Spațială Internațională. Când va fi finalizată, va măsura în total 100 de metri în lungime. În funcție de condițiile meteo, uneori poate fi observată de pe Pământ.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

IURI GAGARIN

ISSN 1791-0765

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

22

ELVIS PRESLEY

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Elvis Presley

Numărul 22

Pentru orice informație sau lămurire,
contactati-ne la telefonul: **(021) 40.10.888** sau trimiteți un e-mail la info@deagostini.ro
Servicii pentru clienți: de luni până vineri, între orele 10:00 - 15:00
Pentru o mai bună deservire solicitati întotdeauna publicația de la același punct de vânzare și informați vânzătorul asupra intenției de a cumpăra și aparițiile următoare.
Pentru orice informație, lămurire, înlocuire de exemplare sau comenzi de numere anterioare, sunați-ne la tel. **(021) 40 10 888**
Pentru informații și comenzi de numere anterioare, cititorii din Republica Moldova pot suna la **(022) 21.07.98** - Paramedia, Chișinău.

Vizitați site-ul nostru la adresa

www.deagostini.ro

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ
EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL
EDITOR: Petros Kapnistos
MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou
MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas
ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena
MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos
PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa
COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou
MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza
MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis
COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

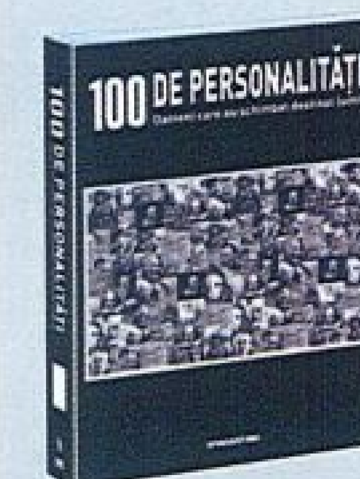
ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL
DTP: RAY
TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.
DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L
Country Manager: Mariana Mihălțan
Marketing Manager: Adina Bojică
Redactor: Gabriela Muntean
Distribution Manager: Dan Iordache
ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5,
sector 5, București, România
Telefon: (+40) 21 318 7398
DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

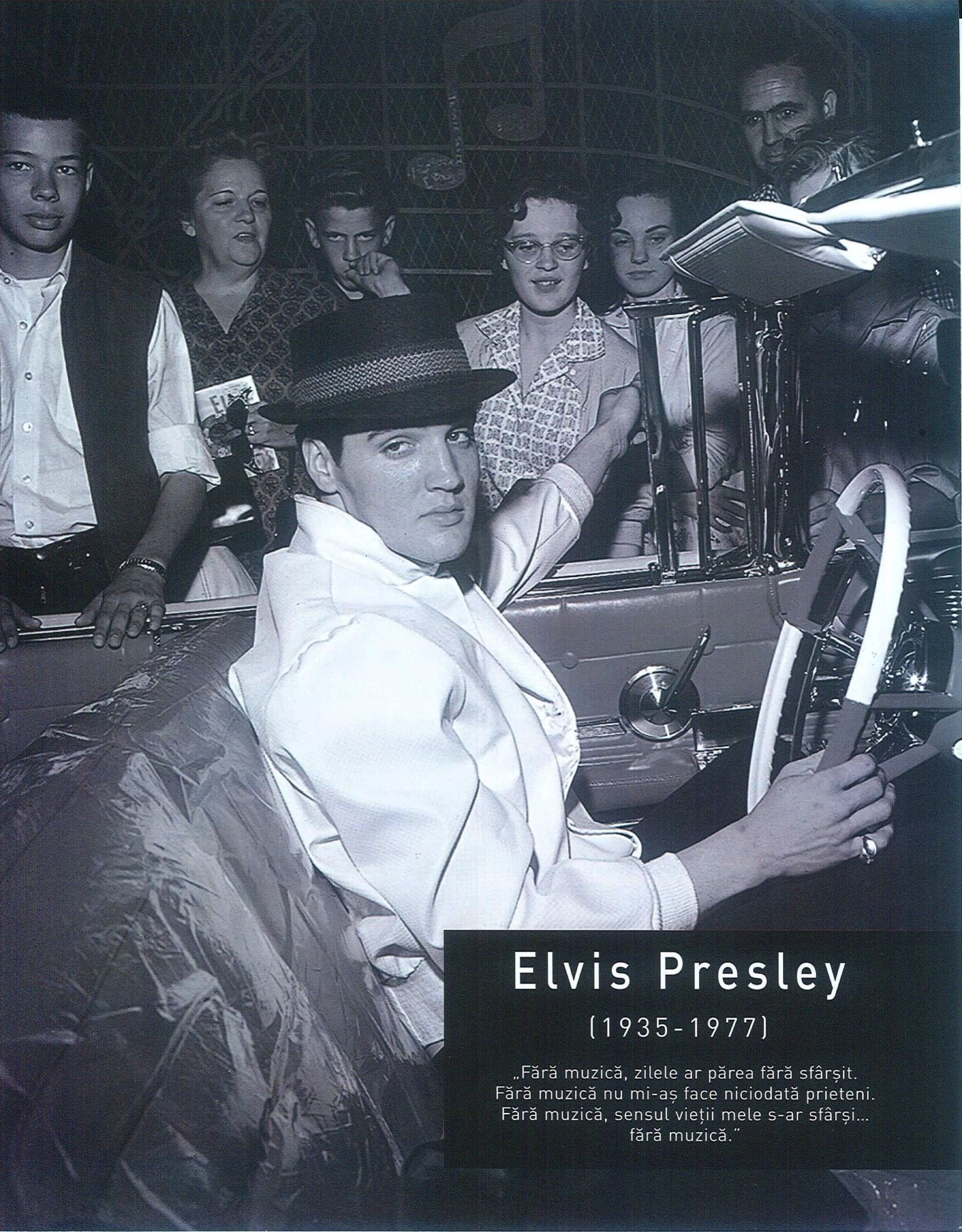
ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan,
De Agostini Picture Library

Prețul numerelor
Prețul primului număr: 2,99 LEI / 14,50 MDL
Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere:
5,99 LEI / 29,99 MDL

Editorul își rezervă dreptul de a schimba ordinea publicării personalităților sau de a le înlocui cu altele.

Elvis Presley

(1935-1977)

„Fără muzică, zilele ar părea fără sfârșit.
Fără muzică nu mi-aș face niciodată prieteni.
Fără muzică, sensul vieții mele s-ar sfârși...
fără muzică."

Elvis Presley

Cum a trăit Presley?

PROLOG

ÎN ANII 1950, în America, la câțiva ani după sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, am putea vorbi despre o prăpastie între mentalitatea adulților care au prins și perioada de dinainte de război și mentalitatea adolescenților. În aceste timpuri, în America a luat naștere rock and roll-ul.

Acest nou stil muzical, foarte ritmat, reprezenta o combinație între muzica afro-americană și cea a albilor, trezind fiori în inimile și trupurile celor care o ascultau și, în același timp, depășind barierele rasiale. Chiar dacă nu era afro-american, un tânăr cântăreț obișnuia să se îmbrace în genul acestora și a devenit în curând liderul acestei mișcări.

Elvis Presley

Elvis nu ținea cont de prejudecățile societății americane, se îmbrăca după bunul plac și cânta doar ceea ce îi plăcea, reușind astfel să împlinească visul american, deși, de-a lungul timpului, s-a confruntat și cu multe priviri critice. Acum, după mai bine de un sfert de secol de la moartea acestuia, lumea încă mai dansează pe muzica lui. A fost supranumit „Regele rock and roll-ului".
Să aflăm, așadar, mai multe detalii despre viața lui Elvis Presley!

TABEL CRONOLOGIC

An	Eveniment
1919	Este înregistrat primul blues
1935	Se naște Elvis, într-un apartament cu două camere din Tupelo, Mississippi. Fratele său geamăn Jesse Garon moare la naștere.
1936	Tatăl lui Elvis este condamnat la închisoare
1945	Începe cel de-al Doilea Război Mondial Elvis participă la un concurs de talente
1946	Elvis primește în dar prima sa chitară
1948	Familia lui Elvis se mută în Memphis
1951	Apare termenul: „rock and roll"
1953	Elvis absolvă liceul Humes Face primele înregistrări la Sun Studios („My Happiness" și „That's When Your Heartaches Begin")
1954	Debutează la Sun Records
1955	Elvis semnează primul său contract cu RCA pentru suma de 40.000 de dolari
1956	Debutează la nivel național Primul său album, este intitulat pur și simplu „Elvis Presley" și este lansat de RCA. Acesta va deveni primul său Album de Aur. Premiera filmului „Love Me Tender"
1957	Elvis începe filmările la cel de-al doilea film, „Loving You". Primul sărut pe ecran i-l va da actrița Jana Lund;
1958	Este recrutat pentru satisfacerea stagiului militar Moare mama sa de hepatită acută. Elvis reușește să ajungă acasă pentru a o vedea înainte de moarte.
1959	O cunoaște pe Priscilla în Germania
1960	Elvis este lăsat la vatră în mod oficial Revine în industria divertismentului Apare în show-ul de varietăți al lui Frank Sinatra și primește onorariu uimitoarea sumă de 125.000 de dolari
1964	Începe Beatles-mania
1965	The Beatles îl vizitează pe Elvis la reședinta sa din California și are loc un scurt jam session
1967	Se căsătorește cu Priscilla RCA lansează cel de-al doilea album gospel al lui Elvis, „How Great Thou Art". Acesta îi va aduce lui Elvis primul premiu Grammy.
1968	Martin Luther King este asasinat La nouă luni de la nunta lor, Priscilla dă naștere unei fetițe: Lisa Marie Presley
1969	Înregistrează unele dintre cele mai bune piese ale sale.
1970	Susține 6 concerte la Houston Astrodome, cu un mare succes la public (207.494 de spectatori)
1971	Este numit unul dintre cei 10 Tineri ai națiunii, distincție acordată de către Camera Mică a Comerțului Statelor Unite.
1972	Priscilla se desparte de Elvis, luând-o cu ea și pe Lisa Marie
1973	Spectacolul din Hawaii este transmis la nivel mondial prin satelit. Colonelul Parker vinde către RCA drepturile complete asupra întregului catalog de înregistrări aparținându-i lui Elvis, până în acel moment.
1974	Încă un concert cu excedent de public, la Houston Astrodome. Pentru prima oară din 1961, Elvis apare pe scenă în Memphis. Interpretarea live de la „How Great Thou Art" va câștiga un premiu Grammy.
1976	Elvis se desparte de Linda Thompson / are o nouă prietenă, pe Ginger Alden.
1977	Moare în Memphis ca urmare a unui stop cardiac
1977	Nașterea punk rock-ului
1980	Moartea lui John Lennon
1991	Graceland este introdus în patrimoniul național
1992	Lansarea pe piață a timbrelor cu Presley
1995	Medicul personal al lui Elvis, Dr.George Nichopoulos, își pierde licența de a mai practica, pe considerentul că ar fi fost mult prea liberal atunci când i-a prescris vedetei medicamente ce conferă dependență
2003	Debutul fiicei sale, Lisa Marie

Traseul de glorie şi singurătate al „Regelui"

Presley s-a născut într-un orăşel din sudul Statelor Unite, într-o familie destul de modestă, care l-a înconjurat cu multă dragoste. Muzica i-a cucerit inima încă de la o vârstă fragedă. După primele înregistrări, din vremea adolescenței, a ajuns rapid la statutul de vedetă, dar a murit subit la vârsta de 42 de ani. „Regele rock and roll-ului" a fost un om solitar, dar ambițios.

Un talent ascuns

Un copil drăgălaş

LA 8 IANUARIE 1935, într-o căsuță din Tupelo, Mississippi, o tânără femeie a născut doi gemeni. Primul copil a murit la naștere, iar cel de-al doilea a fost adus de urgență la spital împreună cu mama sa, aflată de asemenea într-o stare destul de gravă. Copilul a fost botezat Elvis Aaron Presley. Pe tot parcursul vieții, Elvis a încercat sentimente de vinovăție, gândindu-se că a fost singurul dintre cei doi copii care a supraviețuit.

Tatăl său, Vernon, era unul dintre numeroșii bărbați din oraș care aveau o condiție modestă, și nu reușea să asigure un venit regulat familiei. Totuși, era un om foarte religios și obișnuia să își ducă soția și copilul la biserică în fiecare duminică. Aici, Presley a îndrăgit cântecele interpretate de corul bisericii.

În 1938, a avut loc un eveniment care le-a schimbat viața. Vernon a fost găsit vinovat pentru falsificare de cecuri și a fost condamnat la închisoare. Pe parcursul celor 8 luni petrecute de Vernon în spatele gratiilor, familia s-a aflat într-o situație financiară foarte dificilă. Au fost nevoiți să se mute de mai multe ori. În tot acest timp, credința în Dumnezeu nu a fost zdruncinată, iar dragostea pentru fiul lor s-a păstrat intactă. Mama lui Elvis, Gladys, era atât de atașată de el, încât nu îi dădea voie să se joace prea mult cu prietenii. Tânărul Elvis era dezamăgit, dar respecta cerințele mamei pentru a nu o necăji; era un fiu responsabil și iubitor.

Situația nu s-a schimbat nici în momentul în care și-a început studiile la școala primară, unde nu a fost neapărat un elev eminent. Colegii nu îi acordau prea multă atenție, însă, la vârsta de 10 ani, un profesor i-a remarcat vocea și l-a îndemnat să participe la un concurs de talente pentru copii. Era pentru prima oară când interpreta un cântec în fața publicului. A cântat muzică gen country și, conform unor surse, se pare că a ieșit pe locul doi, în timp ce alte surse susțin că ar fi ieșit pe locul 5.

După trei luni, când a împlinit unsprezece ani, a primit în dar o chitară. Și-ar fi dorit o bicicletă, dar s-a îndrăgostit repede de chitara sa și petrecea ore în șir cântând și ascultând radioul.

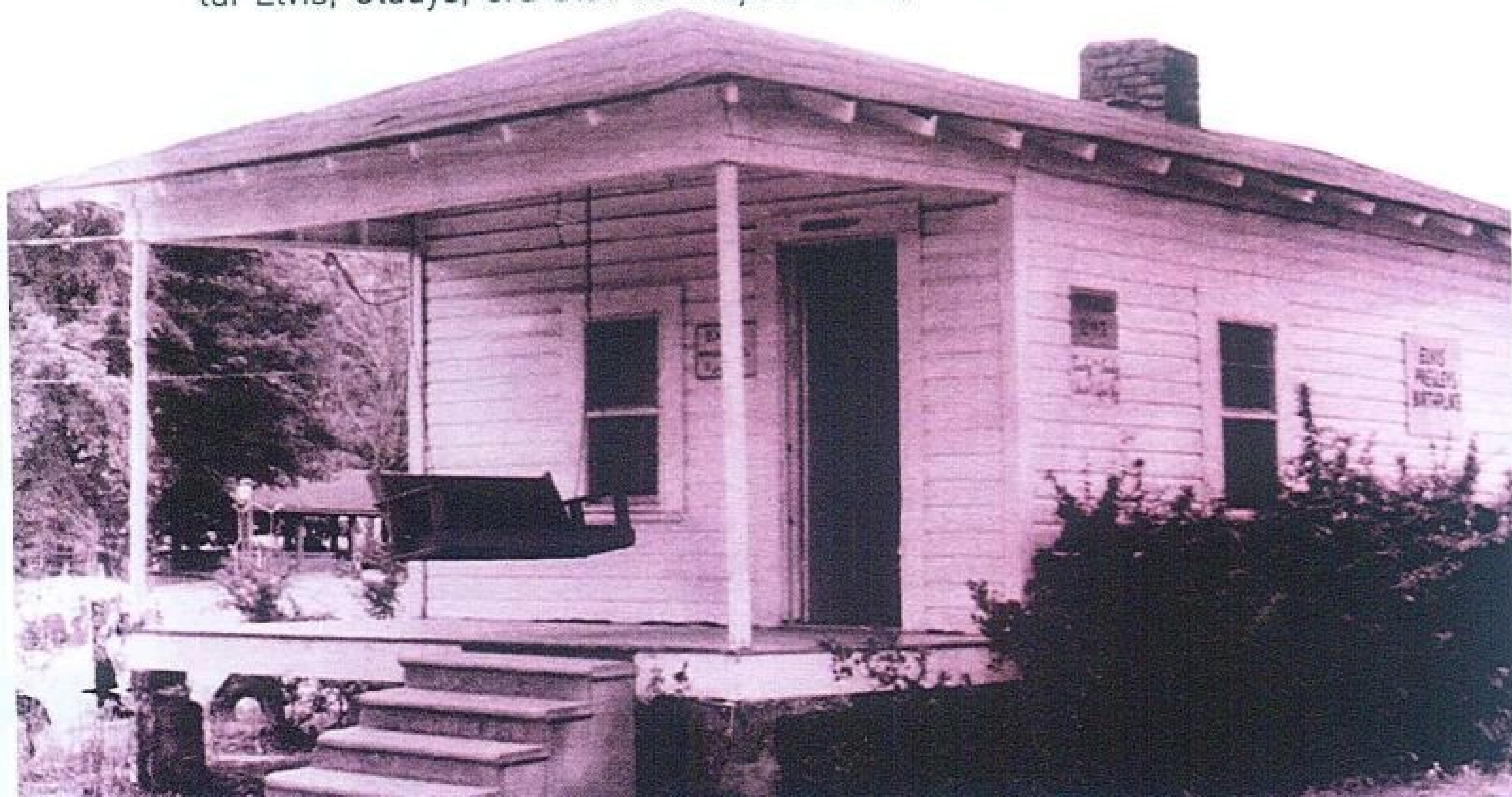
Îi făcea atât de multă plăcere să cânte, încât a început să ia chitara cu el la școală. Unul dintre frații mai mari ai unui prieten era chitarist și avea propriul său spectacol, așa că, într-o zi, după spectacol, Elvis s-a dus să vorbească cu el, sperând să învețe câte ceva. Se îndrăgostise de muzică.

▸ Poză de familie din 1937. Vernon și Gladys fugiseră împreună în lume în 1933. Amândoi erau destul de retrași, fapt ce a determinat natura introvertită a lui Elvis.

▴ Certificatul de naștere al lui Elvis. A avut un frate geamăn, însă doar Elvis a supraviețuit.

▾ Locul de naștere al lui Elvis din Tupelo, restaurat. Vernon se împrumutase pentru a putea construi această căsuță pentru familia sa.

Un licean excentric

În urma celui de-al doilea Război Mondial, Statele Unite au devenit cea mai mare putere economică din lume, însă familia Presley întâmpina dificultăți financiare, întrucât Vernon nu își găsea un loc de muncă. Elvis i-a liniștit: „Nu vă faceți griji. Într-o zi, o să vă cumpăr un Cadillac."

În septembrie 1948, familia s-a mutat la Memphis, în partea de vest din Tennessee, pentru a o lua de la capăt, iar în septembrie, Elvis a început să frecventeze Liceul Humes. Era un adolescent timid și nu și-a făcut niciodată prea mulți prieteni, fapt pentru care unii colegii îl necăjeau mereu. Totuși, încetul cu încetul, s-a apropiat de câtiva băieți din cartierul său, cu care obișnuia să se joace după ore.

Schimbarea majoră care i-a marcat adolescența a avut loc la vârsta de 16 ani. Își dădea părul cu gel, își lăsase perciunii să crească și își cumpărase pantaloni evazați cu banii câștigați de el. Acesta era stilul vestimentar al adolescenților afro-americani și era considerat neadecvat pentru copiii albilor. În liceul său, frecventat de albi, se purtau blugii și părul tuns scurt. Aspectul lui Presley reflecta o transformare interioară. Acasă continua să cânte la chitară și participa împreună cu familia la spectacole de gospel.

Chiar și după ce colegii săi au încetat să-și mai bată joc de noul său stil, nu au înțeles niciodată cauza acestei „transformări". L-au etichetat drept ciudat și nici măcar prietenii săi apropiați nu aveau nici cea mai vagă idee despre cât de mult iubea Elvis muzica și chitara. Atunci când numele lui Elvis a apărut pe lista interpreților la serbarea de absolvire, toată lumea a fost luată prin surprindere: „Tipul ăsta știe să cânte la chitară și are și voce?" În ziua absolvirii au fost cu toții extrem de surprinși de interpretarea sa și au cerut un „bis".

Ulterior, Presley și-a câștigat rapid o reputație în școală și era clar că pentru el acea zi a reprezentat un moment cu adevărat important.

Ziua absolvirii lui Elvis a fost cea mai fericită zi din viața părinților săi, acesta fiind primul din familie care reușea să termine liceul. Cu siguranță, pe Elvis îl aștepta un viitor promițător.

▲ Strada Beale, din Memphis, centrul orașului culturii afro-americane. Elvis își cumpăra hainele sale extravagante dintr-un magazin din această zonă. Tot aici își avea sediul compania Gibson.

Din culise

MEMPHIS, ORAȘUL MUZICII

Din perspectivă muzicală, lui Elvis i-a adus noroc mutarea în Memphis. Acest oraș e cunoscut ca leagănul stilului muzical blues. Mulți muzicieni valoroși s-au remarcat aici în perioada anilor '50 – '60 ai secolului trecut și au dăruit lumii unele dintre cele mai îndrăgite melodii.

În Memphis au înflorit și s-au afirmat, de-a lungul timpului, numeroși cântăreți afro-americani. Producătorul spectacolului de muzică gospel la care mergea familia Presley era însă un alb. La această biserică, unde majoritatea enoriașilor erau albi, numeroase cântece erau interpretate exclusiv de către albi. Partea de sud a Statelor Unite era destul de conservatoare, așa că majoritatea oamenilor considerau inacceptabil să invite persoane de culoare în bisericile lor.

În ciuda rasismului vehement manifestat în Sud, multor persoane de rasă albă le făcea plăcere să asculte muzica afro-americană difuzată la radio. Undele radio nu fac discriminări, așa că radioul pur și simplu ștergea diferențele dintre rase.

Presley nu era rasist, iar pentru el muzica era doar muzică. Nu făcea discriminări în privința muzicii pe care o asculta; îi plăcea orice gen de muzică. Cum locuia aproape de centrul muzical al orașului, mergea deseori la magazinele de muzică și la localuri să asculte muzică live, chiar dacă îi făcea plăcere să asculte și muzică la radio. Petrecându-și timpul cu precădere în cartierele de afro-americani, a devenit foarte atașat de muzica acestora.

▼ Un bar de jazz pe Strada Beale. Pe acea stradă se aflau numeroase localuri unde aveau loc spectacole de muzică live, iar în prezent această stradă este un punct de atracție turistică.

Visul prinde aripi

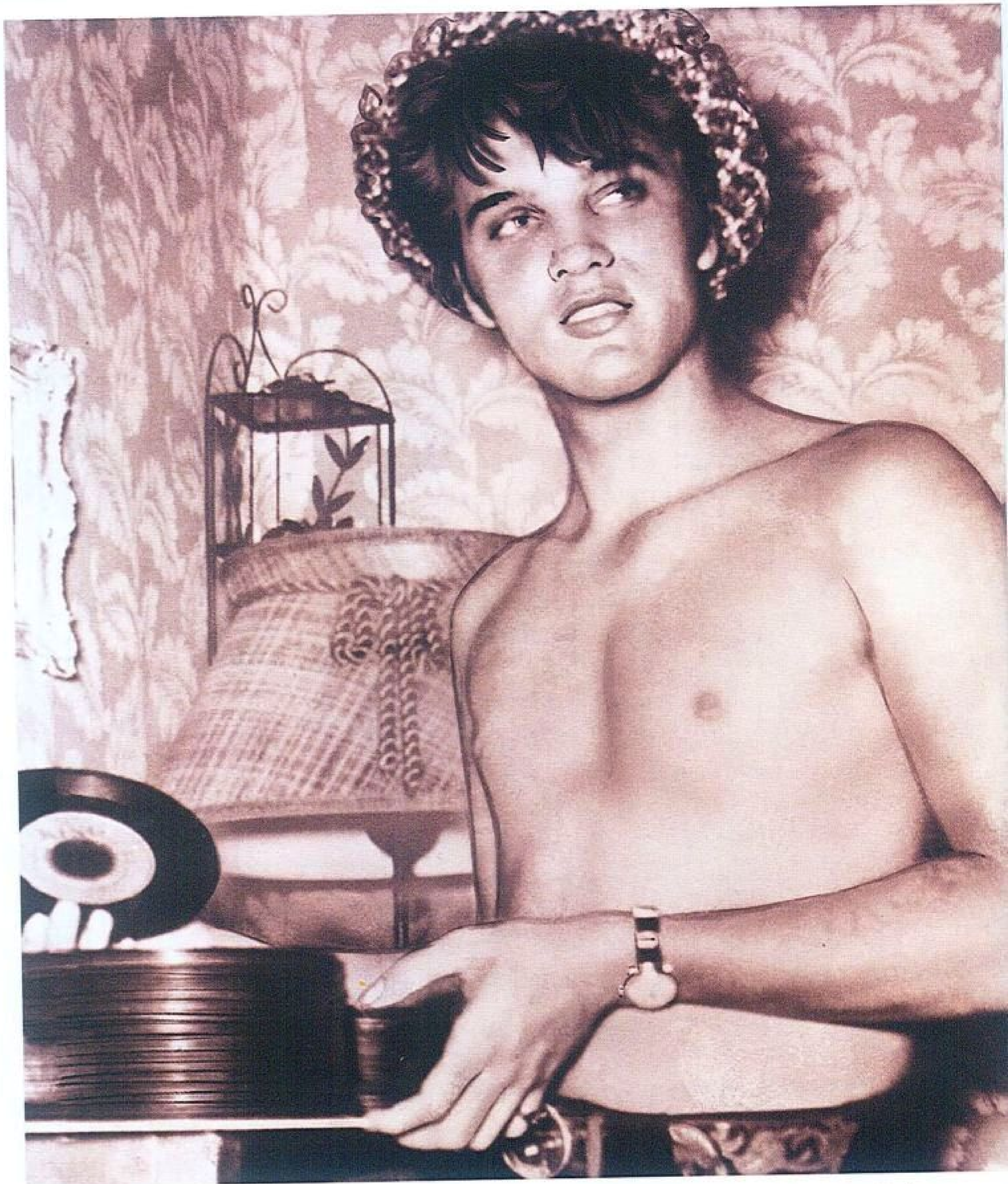
Ambiţia şi sesiunile de înregistrare

IMEDIAT DUPĂ ABSOLVIRE, Presley a început să lucreze la o fabrică. Devenise în mod oficial adult. Totuși, în scurt timp, s-a hotărât să devină un muzician profesionist. A debutat într-o sâmbătă, în anul 1953. Ulterior, nici măcar el nu-și mai amintea data exactă a debutului său.

În ziua respectivă, își luase chitara și a mers la Sun Records, din centrul orașului Memphis. Sun Records era o companie specializată în Rhythm&Blues, unde, pentru suma de 3,98 de dolari, oricine putea să-și înregistreze un disc cu muzică proprie.

Asistenta directorului, Marion Kiesker, l-a înțeles imediat pe tânărul care încerca să își înregistreze piese muzicale proprii pe cheltuiala sa. L-a întrebat ce stil de muzică interpretează, la care răspunsul a fost: „Un stil cu totul diferit de ce s-a cântat până acum". Când a început să cânte balade în studio, Marion Kiesker și-a dat seama că tânărul avea ceva special. Nu era talentat din cale afară, dar lăsa o impresie de neuitat. Chiar și președintelui companiei, Sam Phillips, i s-a părut foarte interesat stilul abordat de tânăr. „Te vom contacta curând," i-a spus, notând numele și numărul de telefon ale lui Elvis.

Se spune că Presley s-a străduit să-și înregistreze propria muzică pentru a-i dărui mamei sale un disc cu ocazia zilei de naștere, dar aceasta abia peste câtva timp. De asemenea, Elvis a declarat: „Voiam să-mi aud vocea înregistrată pentru a-mi da mai bine seama cum sună", dar dacă acesta ar fi fost unicul său scop, putea să meargă la un magazin care i-ar fi permis să-și înregistreze melodiile contra sumei de 25 cenți per înregistrare. Se spune că a ales special casa de discuri Sun Records pentru a-l impresiona pe Sam Phillips.

▲ Presley, la vremea când își făcea debutul la Sun Records. Are în mână primul său „single" („That's all right").

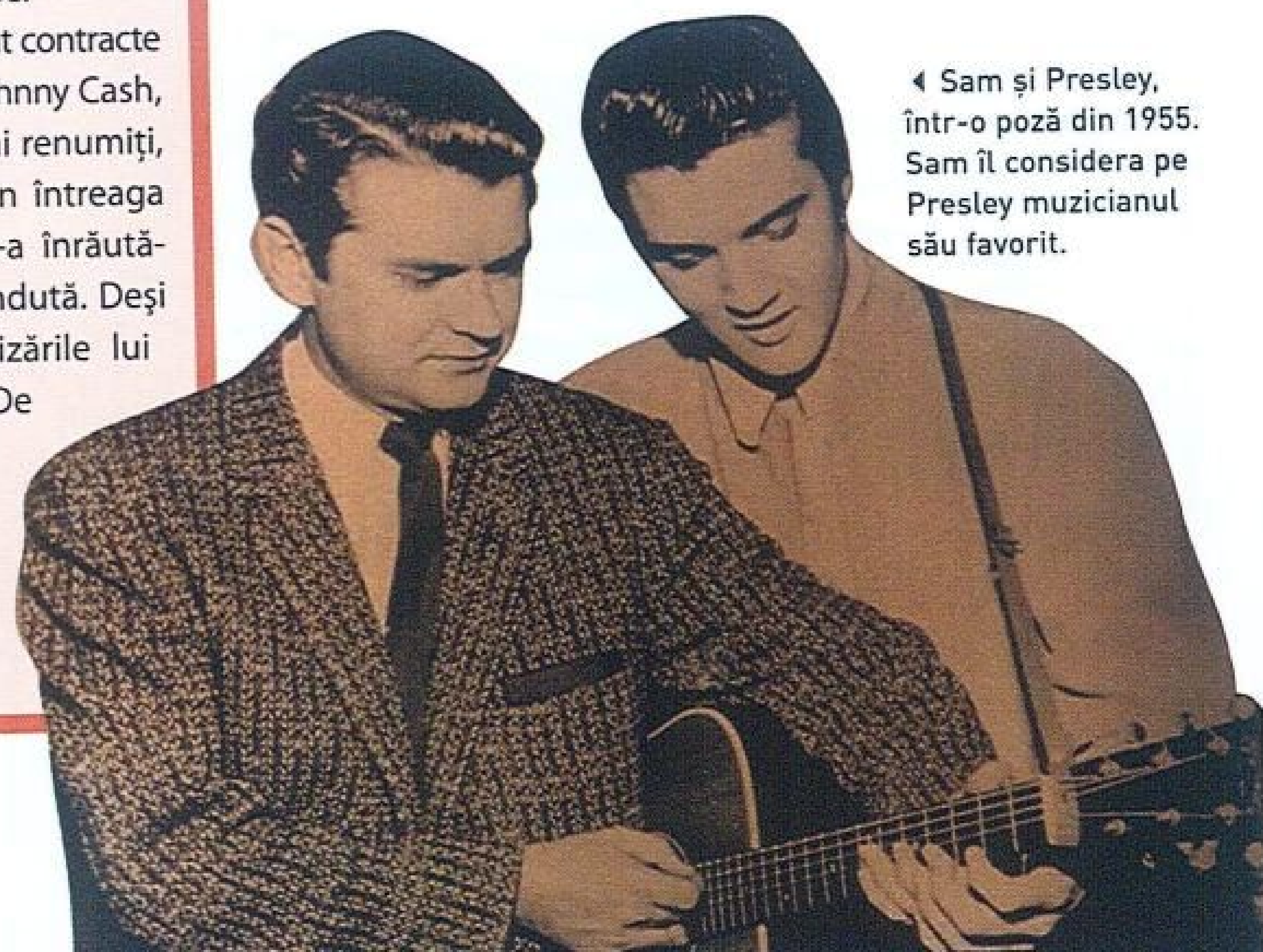
Omul-cheie

OMUL CARE L-A DESCOPERIT PE „REGE": SAM PHILLIPS

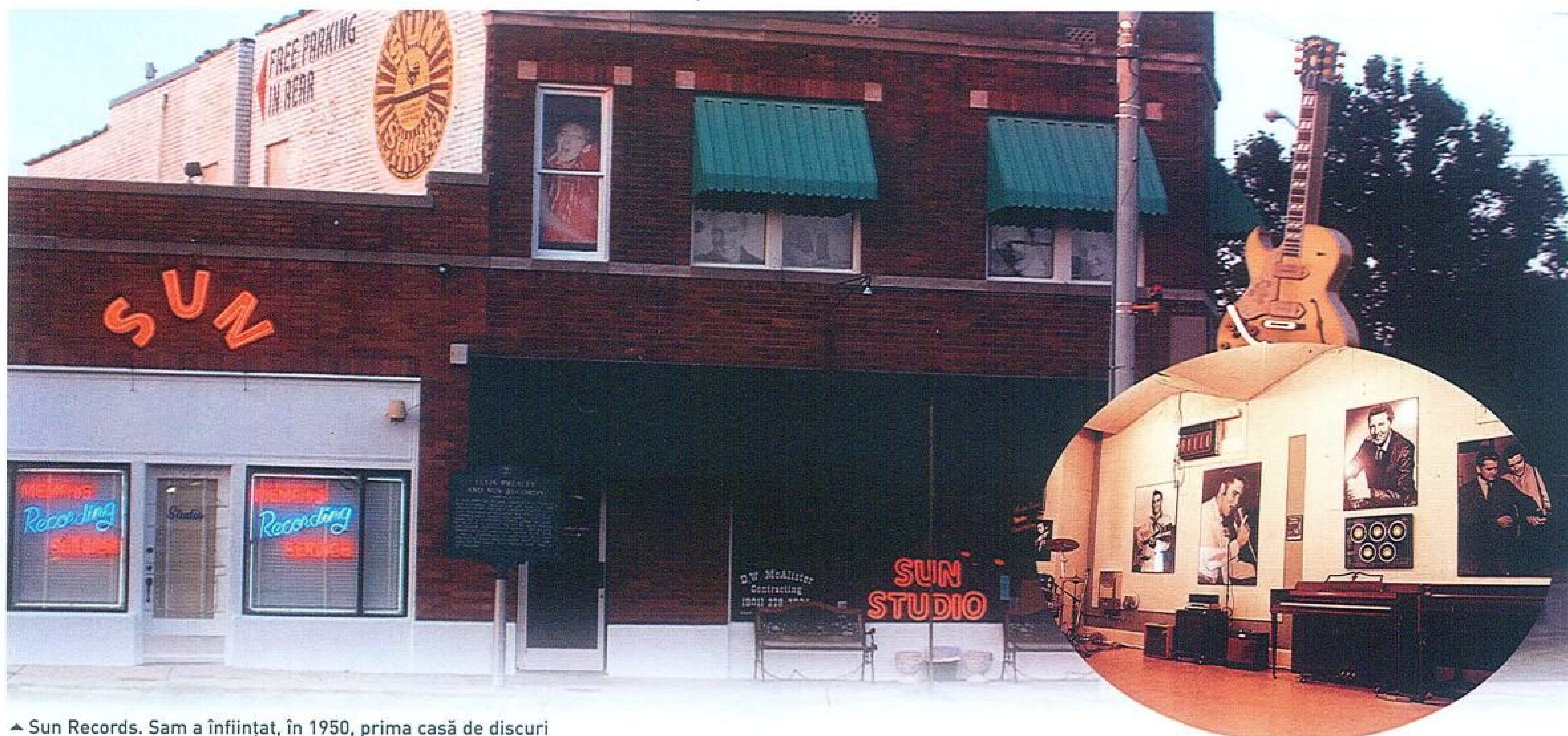
Sam Phillips, directorul casei de discuri Sun Records, se săturase de formațiile obișnuite care aveau talent, dar cărora le lipsea personalitatea. Era în căutarea unui artist care să-și transpună propria personalitate în muzică și care să captiveze audiența. A lucrat ocazional la un post de radio și a ajuns la concluzia că artiștii stradali puneau mult mai multă pasiune în munca lor. Totuși, acești oameni nu avuseseră o șansă reală de a-și înregistra propria muzică. În consecință, în 1950, a luat hotărârea să înființeze „Memphis recording service" (Casa de înregistrări din Memphis), unde oricine putea să își înregistreze un disc cu propria muzică.

Studioul căpătase faimă, dar pentru Sam devenise obositor întrucât mai lucra și la postul de radio, iar mulți dintre colegii săi îl evitau pentru că permitea și oamenilor de culoare să-și înregistreze muzica în studioul său. Până la urmă, și-a închis studioul, iar în anul următor, a înființat casa de discuri Sun Records. În același an, stilul muzical Rhythm&Blues a ajuns să fie foarte la modă în întreaga lume.

După Presley, Sun Records a încheiat contracte și cu Carl Perkins, Jerry Lee Lewis și Johnny Cash, pentru a numi doar câțiva muzicieni renumiți, și a devenit egida rock'n'roll-ului în întreaga lume. Totuși, situația companiei s-a înrăutățit în anii '60, iar în 1969, a fost vândută. Deși compania a fost desființată, realizările lui Sam au avut un impact deosebit. De îndată ce Rock and Roll Hall of Fame a fost construit în 1986, Sam a fost numit producător. A decedat la data de 30 iulie 2003, la vârsta de 80 de ani.

◄ Sam și Presley, într-o poză din 1955. Sam îl considera pe Presley muzicianul său favorit.

▲ Sun Records. Sam a înființat, în 1950, prima casă de discuri care permitea înregistrări personale, dar abia în 1952, Sun Records a devenit într-adevăr o casă producătoare și vânzătoare de discuri.

▲ Studioul de înregistrări al Sun Records. Primul single al lui Elvis a fost înregistrat aici.

Ulterior, obișnuia să se întoarcă la Sun Records și în ianuarie anul următor a mai înregistrat un disc. Totuși, Sun Records l-a contactat de abia după un an de la prima sa înregistrare.

Între timp, a solicitat postul de membru al cvartetului la biserica sa și de asemenea a susținut o probă pentru a deveni membru al formației din cluburile locale, dar ambele eforturi s-au soldat cu un eșec. A decis să lucreze la o companie de electricitate și a fost încurajat să devină inginer atât de superiorii săi cât și de familie. Sam l-a contactat tocmai când începuse să-și piardă orice speranță de a face o carieră în muzică.

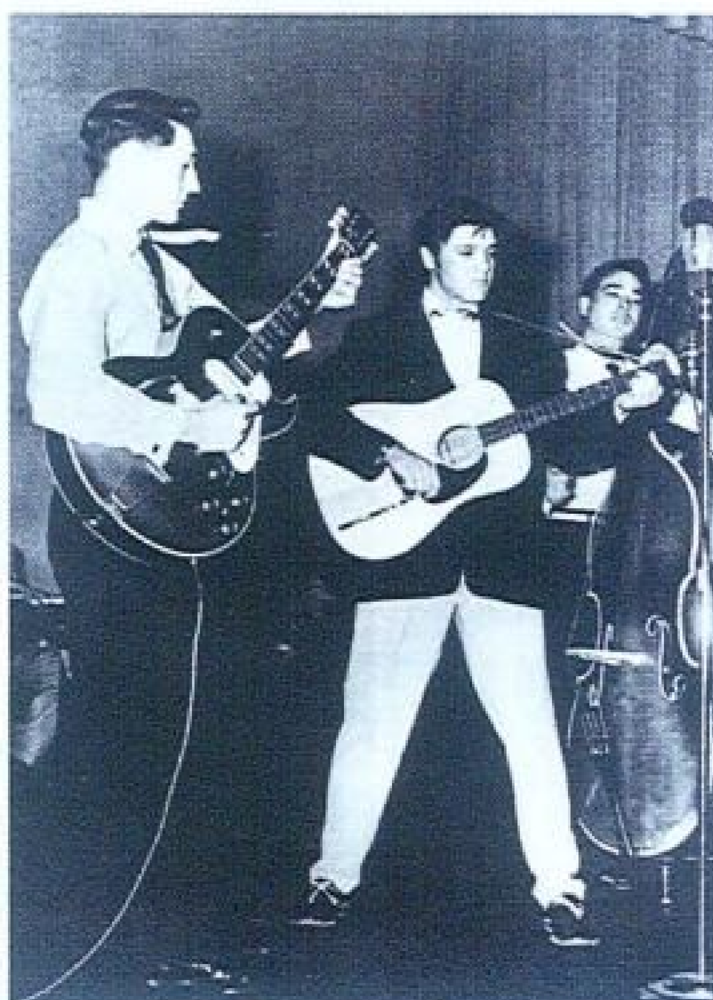
Un debut surprinzător

Sam îl chemase pe Elvis să interpreteze un cântec scris de un alt compozitor. Era de părere că vocea lui Elvis se potrivea perfect cântecelor triste. Interpretarea lui Elvis nu s-a dovedit a fi prea fericită, dar Sam a recunoscut că „Elvis avea ceva aparte ...". Apoi, după aproape o săptămână, l-a rugat pe Elvis să cânte alături de chitaristul Scottie Moore și basistul Bill Black.

Nici interpretarea cântecelor country nu i-a reușit prea bine. Dar în momentul în care Presley, simțindu-se frustrat, a început să cânte un blues vechi, „That's All Right", magia s-a produs. Scottie și Bill au avut o revelație când au auzit vocea lui Elvis. „Asta e!" Sam, care în tot acest timp căutase un cântăreț de rasă albă care să cânte muzică tradițională afro-americană, era în al nouălea cer.

După două zile, pe 7 iulie, unul dintre prietenii lui Sam, DJ Dewie Phillips, a fost de acord să difuzeze o versiune demo a cântecului. Brusc, telefoanele au început să zbârnâie. Presley a ratat prima difuzare a cântecului său. Sam îl anunțase din timp, dar Elvis a fost atât de speriat de modul în care va fi receptat cântecul său, încât a preferat să vadă un film în după-amiaza aceea. În cele din urmă, a fost convocat de către Dewie la postul de radio, în timp ce emisiunea era în direct. A ajuns la postul de radio tremurând și a dat primul său interviu. În cadrul interviului, Dewie l-a întrebat ce liceu a urmat. Era greu de răspuns la o astfel de întrebare. Dacă ar fi răspuns „Humes High School", ascultătorii și-ar fi dat seama că era alb. În acele vremuri, Liceul Humes era numai pentru copiii de albi. Până să-i audă răspunsul, mulți ascultători presupuseseră că era o persoană de culoare. Era exact persoana pe care o căutase Sam.

▼ Scottie Moore (stânga) și Bill Black (dreapta) acompaniindu-l pe Elvis (centru). Cei doi constituiau deja o formație, dar au devenit renumiți abia după ce li s-a alăturat Elvis. Scottie era liderul și impresarul formației.

La 19 iulie, s-a vândut single-ul său de debut „That's All Right". Cântecul devenise deja un hit la radio așa că era clar că discurile se vor epuiza rapid. De asemenea, începuse să dea spectacole alături de Scottie și Bill. Pornind de la apariții pe scena mică a cluburilor locale, grupul a ajuns în cele din urmă să participe la concerte de mai mare anvergură. Cei trei erau extrem de speriați, dar Elvis, care își mișca provocator întregul corp în ritmul dansului, în timp ce cânta, a avut un succes imens și toate tinerele din public au scos țipete de admirație. Mulți cântăreți renumiți ai orașului Memphis plecaseră către alte state și, până la sfârșitul verii acelui an, Elvis stârnise interesul marilor case de discuri. Continua să lucreze la compania de electricitate, dar era clar că pe primul plan se afla cariera sa muzicală. Nimeni nu bănuia ce îi rezerva viitorul tânărului Elvis.

Nașterea unui erou

Două despărțiri

PROGRAMUL RADIO „GRAND OLE OPRY", difuzat în Nashville, Tennessee, locul unde a luat naștere muzica de tip country, era considerat o adevărată rampă de lansare pentru tinerele talente. În octombrie 1954, Elvis a participat la această emisiune. Sam îl cunoștea pe directorul programului și l-a rugat să-l lase pe Elvis să interpreteze măcar un cântec. Din păcate, melodia nu a fost apreciată atunci. Totuși, la numai două săptămâni, în cadrul spectacolului „Louisiana Hayride", din Shreveport, Louisiana, reacția față de muzica lui Elvis a fost total diferită. Tânăra audiență a fost impresionată. Ascultătorii acestui program erau dornici să audă voci noi, asigurând astfel participarea regulată a lui Elvis și a formației sale la emisiune.

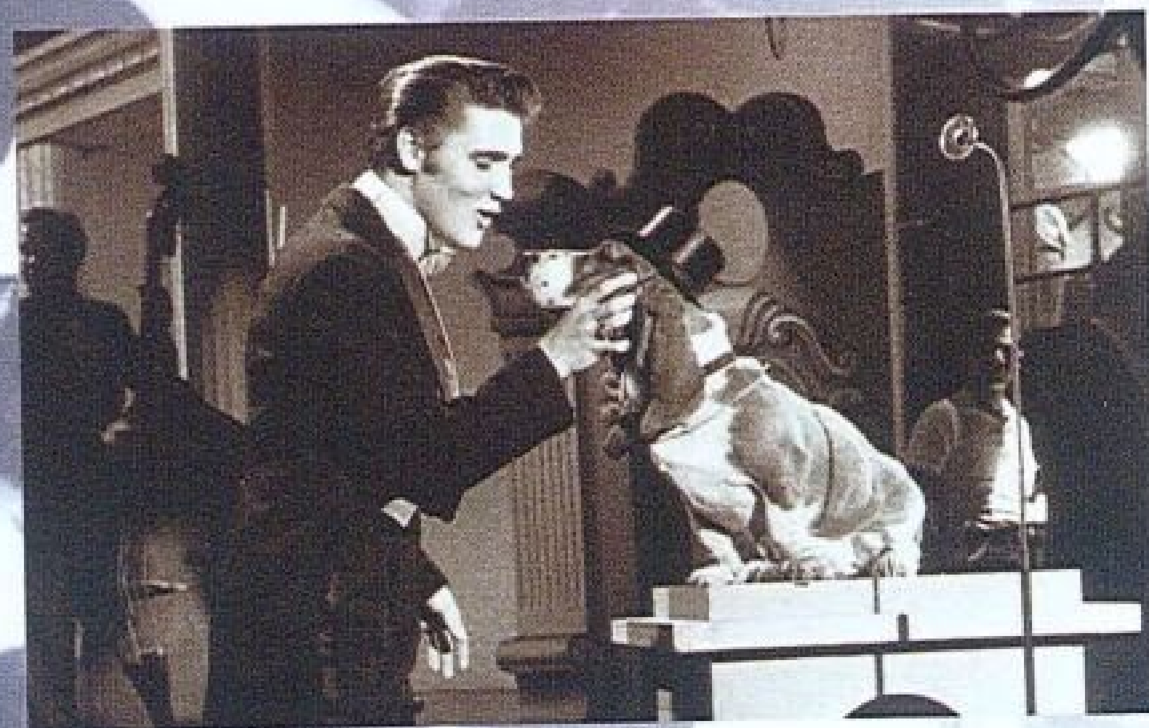
Această participare, care presupunea tot mai dese deplasări în Louisiana pe parcursul lunii noiembrie, l-a determinat să renunțe la slujba sa de la compania de electricitate. În 1955 a avut loc o altă schimbare majoră în viața lui Presley, atunci când a hotărât să se despartă de două persoane foarte importante pentru el. La începutul anului, a pornit într-un turneu de-a lungul coastei de sud a Statelor Unite, împreună cu renumitul cântăreț Hank Snow și s-au bucurat de un succes răsunător. Noul său stil de viață l-a acaparat în totalitate, ajungând să petreacă foarte puțin timp cu logodnica sa, Dixie Locke, pe care o cunoscuse înainte de debut. Pe măsură ce faima lui Presley creștea, cei doi aveau din ce în ce mai puține în comun. În cele din urmă, Dixie a înțeles că trăiesc în două lumi diferite, a anulat nunta și l-a părăsit. Abia mai târziu, Elvis a resimțit efectele acestei despărțiri.

▼ Presley înconjurat de fani. Încerca să dea autografe tuturor, dar pe măsură ce devenea tot mai cunoscut, acest lucru îi era din ce în ce mai dificil.

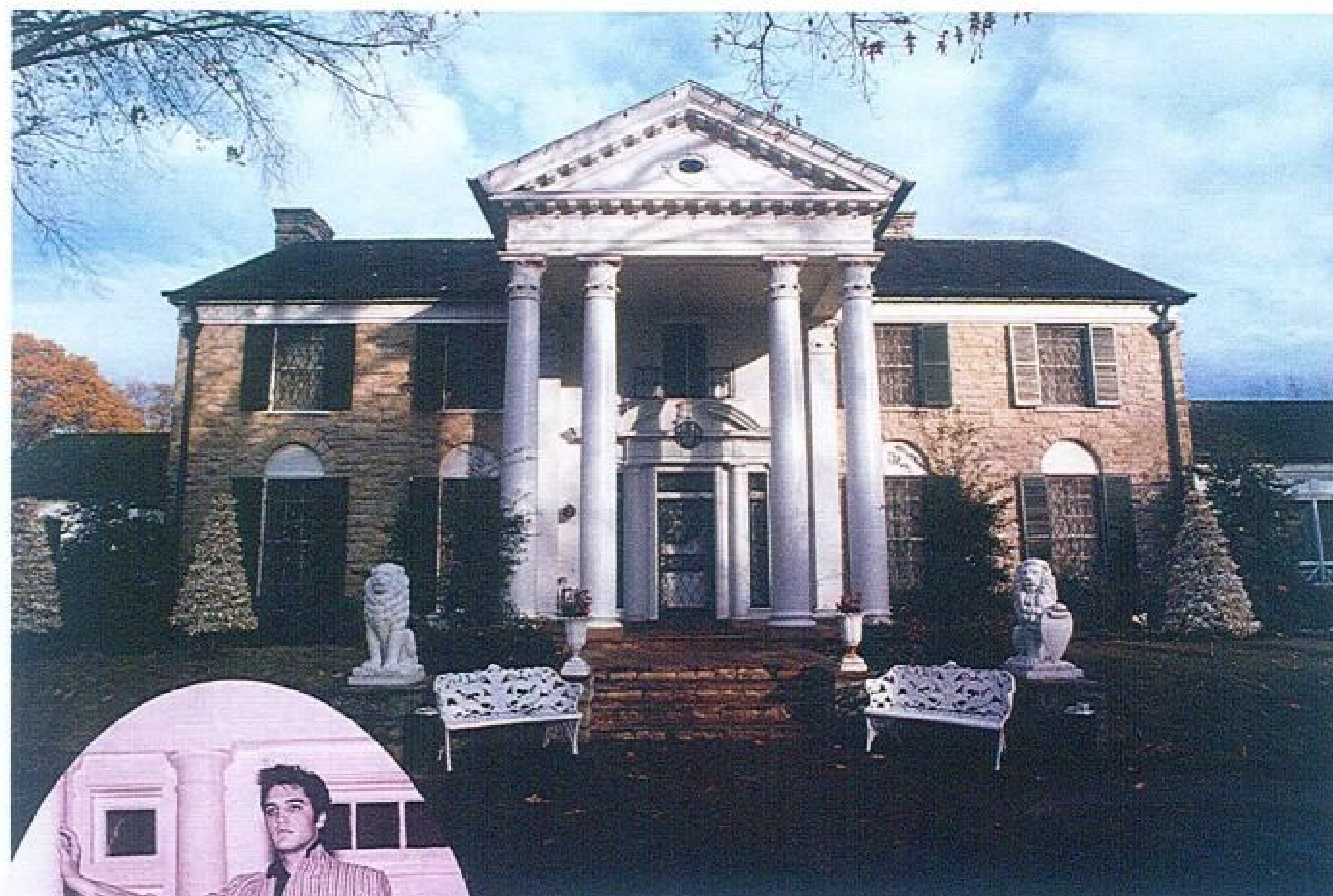
Cea de-a doua persoană importantă din viața lui Presley a fost Sam. În luna noiembrie, împreună cu doi instrumentiști a părăsit casa de discuri condusă de Sam și a încheiat un contract cu RCA, o importantă companie de înregistrări. Cel care l-a convins să facă această schimbare a fost cel care avea să devină impresarul lui Elvis: „Colonelul" Tom Parker. Sam n-a vrut să-l lase să plece, dar era evident chiar și pentru el că, pentru a deveni renumit, Elvis avea nevoie de un contract cu o companie mult mai mare.

Sam a fost nevoit să ia o decizie dificilă, dar până la urmă, i-a propus casei de discuri RCA să cumpere drepturile aferente muzicii lui Elvis pentru exorbitanta sumă de 35.000 de dolari, pe care RCA a acceptat-o fără alte negocieri.

Elvis plecase de la Sam doar în mod formal, întrucât cei doi au rămas foarte buni prieteni. Anul următor, pe 10 ianuarie 1956, Presley s-a întors la Memphis după primele înregistrări cu RCA în Nashville și a petrecut mult timp cu Sam. Avusese o perioadă în care nu a mai făcut înregistrări și a decis să își vadă vechiul prieten. Întâlnirea cu Sam a avut darul de a-l liniști mult pe Elvis, Memphis fiind unul dintre puținele locuri unde simțea că se putea relaxa.

▲ Presley cântând „Hound dog" la un show de televiziune. În ciuda criticilor la adresa non-conformismului lui Elvis, postul TV a difuzat spectacolul pentru a-și spori audiența. Totuși l-a rugat să poarte un costum clasic pentru a minimiza criticile.

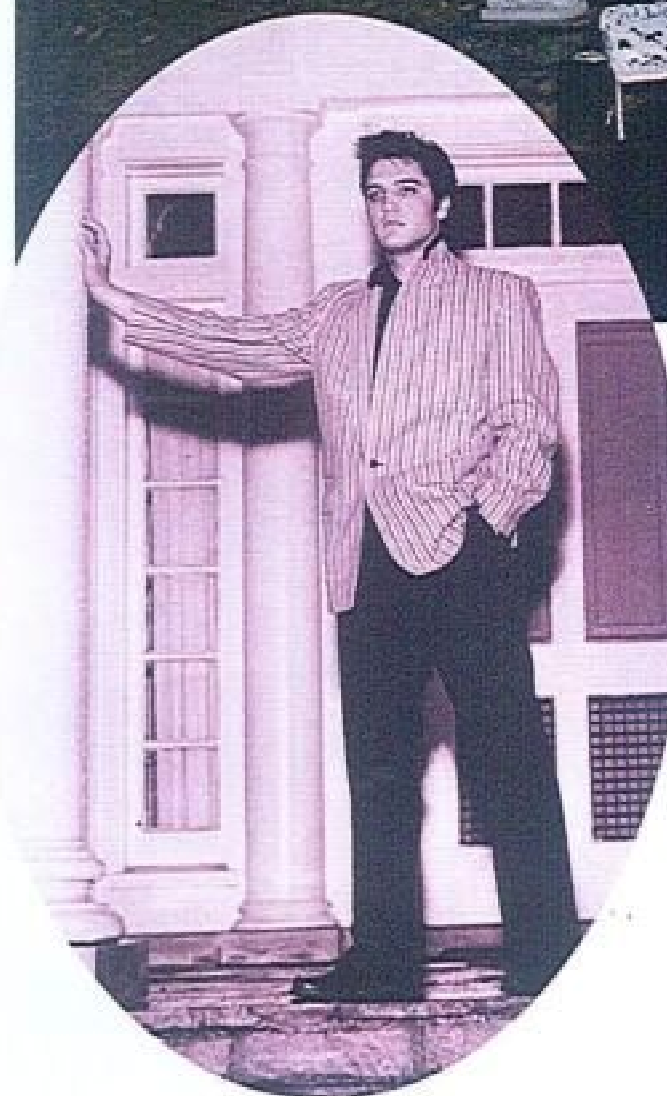
Un vârtej de critici şi laude

La 28 ianuarie, la o zi după lansarea primului său single înregistrat la RCA, „Heartbreak Hotel", Presley a apărut pentru prima oară în emisiunea de televiziune Stage Show la CBS din New York. Apariţia la o emisiune naţională de televiziune era o nouă experienţă atât pentru Presley şi instrumentiştii săi, cât şi pentru DJ Fontana. Au mai avut încă vreo 6 emisiuni până la sfârşitul lunii martie, iar entuziasmul fanilor creştea, fiind din ce în ce mai renumiţi. Vânzările single-ului „Heartbreak Hotel" au crescut atât de mult, încât pe 21 aprilie, au ajuns pe primul loc în clasamentul revistei „Billboard". Primele 5 single-uri pe care Elvis le-a lansat la început prin intermediul casei de discuri Sun Records, precum şi primul său album lansat în martie, s-au vândut ca pâinea caldă. A încheiat de asemenea un contract cu compania de filme Paramount. Presley devenise cu adevărat o figură marcantă a show business-ului.

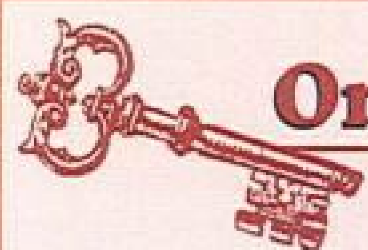
Totuşi, la 5 iunie, în emisiunea „Milton Berle Show" difuzată de NBC, Presley şi cei trei muzicieni careîl acompaniau pe Presley au purtat haine extrem de stridente, declanşând critici vehemente din partea publicului în ziua următoare. „Mişcările tale de şold sunt prea sugestive", „Nu-i mai imita pe dansatorii de culoare", „Eşti imoral", au fost doar câteva dintre plângerile primite. Presley a rămas perplex. Considera că modul în care îşi mişca trupul în timp ce cânta era absolut normal şi nu înţelegea de ce ar trebui să existe discriminare în muzică. Obişnuia să mai tachineze din când în când femeile, dar în general se comporta la fel de elegant cu toate persoanele şi nu obişnuia să bea sau să fumeze. Îşi iubea familia şi era o persoană foarte religioasă. Ce putea fi imoral în asta?

Ulterior, emisiunile TV începuseră să impună anumite restricţii. La 9 septembrie, când au apărut în emisiunea „Ed Sullivan Show" difuzată de CBS, cotele de audienţă au atins fabulosul procent de 82,6, dar în momentul în care Elvis începea să danseze, operatorul muta camera de filmat. În anul următor, la 6 ianuarie, în timpul prestaţiei sale cu ocazia celei de-a treia apariţii la emisiunea respectivă, camerele îi filmau numai partea superioară a corpului. Cu toate acestea, Ed Sullivan a exclamat la sfârşitul spectacolului: „Acest tânăr este un om principial şi bun". Mama lui Presley, Gladys, care urmărea de acasă emisiunea, a fost extrem de mişcată. Trăiau acum într-o casă în valoare de 40.000 de dolari, pe care Elvis le-a cumpărat-o în iulie. În plus, le mai cumpărase o maşină şi aparatură electronică de mare valoare, dar în acelaşi timp stilul lor liniştit de viaţă fusese afectat. Numeroşi fani şi reporteri i-au asaltat, aşa că familia a hotărât să se mute în altă parte în acea vară. Au optat pentru o casă spaţioasă situată undeva în pădure. Aceasta urma să fie ultimul cămin al lui Elvis, cunoscut drept „Graceland".

▲ „Graceland", casa spaţioasă a lui Elvis. Fusese botezată astfel de către proprietarul anterior. Chiar şi după extinderea casei, Elvis i-a păstrat numele.

◄ Elvis se mândrea cu Graceland, unde s-a simţit întotdeauna fericit.

Omul-cheie

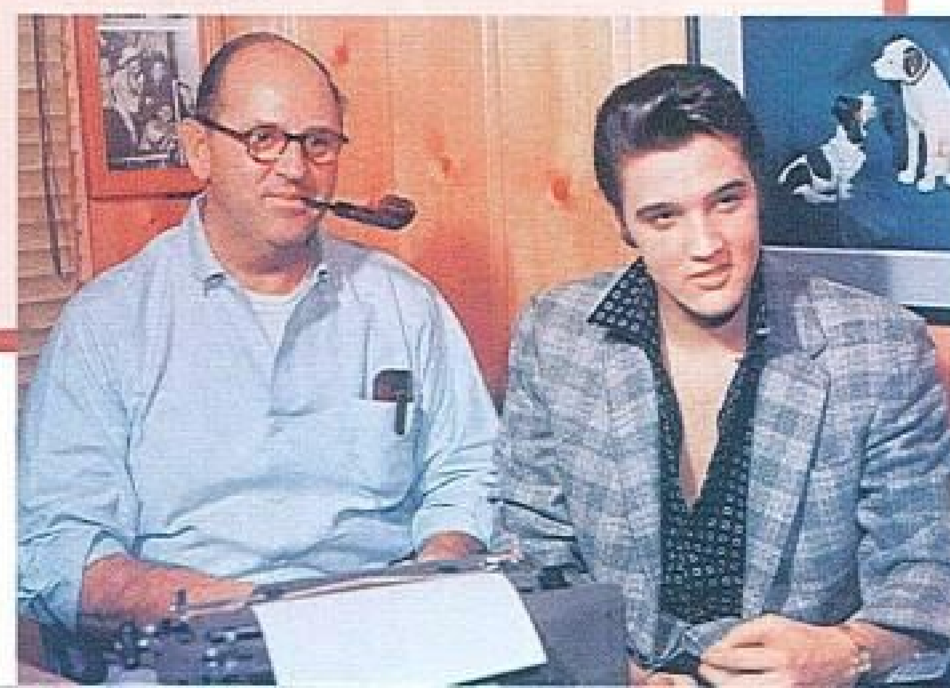
„COLONELUL" TOM PARKER

„Colonelul" Tom Parker, care a devenit impresarul lui Elvis în 1955, susţinea că provine din West Virginia. Era de fapt din Olanda, iar numele său adevărat era Andreas van Couic.

S-a născut pe 28 iunie 1909 în oraşul Brenda şi s-a mutat în Statele Unite la vârsta de 18 ani. Ulterior, a petrecut o perioadă de timp lucrând la un circ. În 1929, s-a înrolat şi a rămas 4 ani în cadrul armatei SUA pentru a obţine cetăţenie americană, iar după liberare, s-a întors la circ. În acea vreme, a preluat numele unuia dintre superiorii săi, Thomas Andrew Parker. În anii 1940 a început să cocheteze cu muzica gen country şi să impresarieze. Primul impresar al lui Presley, Bob Neil, a fost cel care le-a făcut cunoştinţă celor doi. Bob considerase că ar fi reciproc avantajos ca cei doi să se cunoască, deoarece Colonelul era cel care-l impresariase şi pe renumitul cântăreţ Hank Snow. Dar, în momentul în care cei doi s-au cunoscut, Colonelul a fost foarte impresionat de Elvis şi a hotărât să-l elimine pe Bob din afacere. Astfel, Tom a ajuns să deţină monopolul profiturilor realizate de Elvis.

În acea vreme, Presley a fost foarte entuziasmat de planul pe lungă durată al Colonelului de a-l transforma într-un „Cântăreţ-vedetă de cinema". Colonelul a apelat de asemenea la părinţii lui Elvis, rugându-i să-l convingă să plece de la Sun Records la RCA. În cele din urmă, totul s-a desfăşurat conform planurilor Colonelului. În curând Bob a fost concediat, iar Colonelul a rămas impresarul lui Elvis pentru tot restul vieţii sale. „Omul care l-a creat pe Presley" a murit la data de 1 ianuarie 1997, la vârsta de 87 de ani.

▼ Presley şi Colonelul Parker. Termenul „Colonel" nu reflectă doar un grad în armată, ci şi o poreclă afectuoasă, răspândită în Sud, în acea vreme.

Înrolarea în armată

Carieră și datorie

SUCCESUL LUI PRESLEY era în continuă creștere în 1957 și a început să fie cunoscut drept „Rege al rock and roll-ului". Cu toate acestea, criticile nu s-au atenuat. Din contră, unele persoane din anturajul său, cum ar fi basistul Bill și chitaristul Scottie, chiar au început să-i poarte pică pentru succesul său. După ce Tom Parker a devenit impresarul lui Elvis, l-a convins pe acesta să reducă numărul înregistrărilor și să se orienteze mai mult spre cinema. În septembrie, Bill și Scottie, nemulțumiți de modul în care erau tratați, s-au hotărât să rezilieze contractul. Considerau că vechiul lor prieten îi trădase.

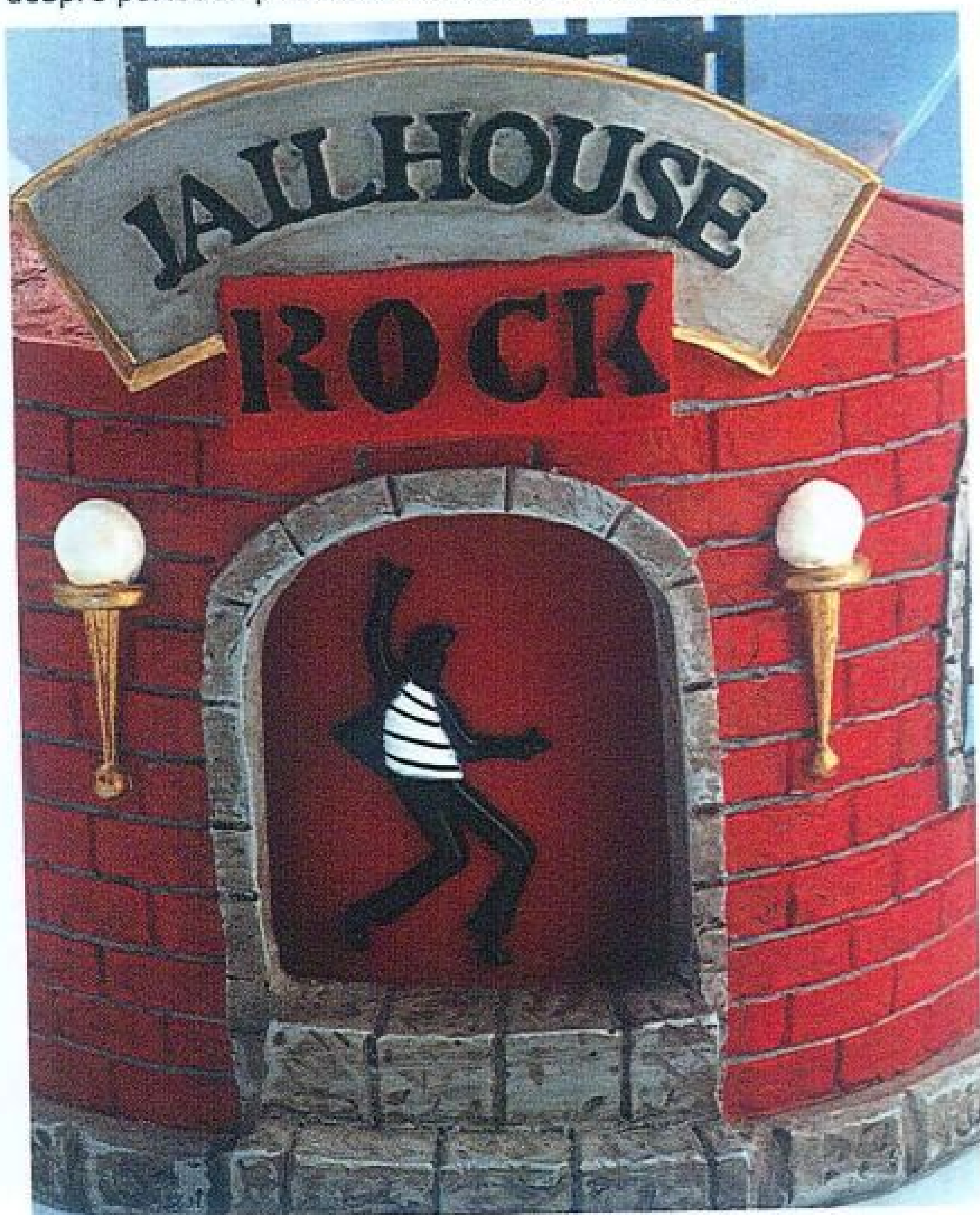
Însă Elvis se confrunta cu o problemă și mai gravă în acea perioadă, și anume stagiul militar. După controlul medical din 1957, era foarte probabil că va fi chemat să-și satisfacă stagiul militar. În mod normal, stagiul militar se întindea pe o perioadă de 2 ani. Între timp, ar fi putut să se nască noi staruri, iar fanii să-l uite. Acest gând îl înfiora pe Presley. În octombrie, la conferința de presă de după lansarea celui de-al treilea film al său „Jailhouse Rock", a fost asaltat cu întrebări din partea reporterilor legate de stagiul militar. Ca de obicei, Presley a reușit să-și mascheze sentimentele de nesiguranță și a declarat presei că intenționa să-și îndeplinească datoria.

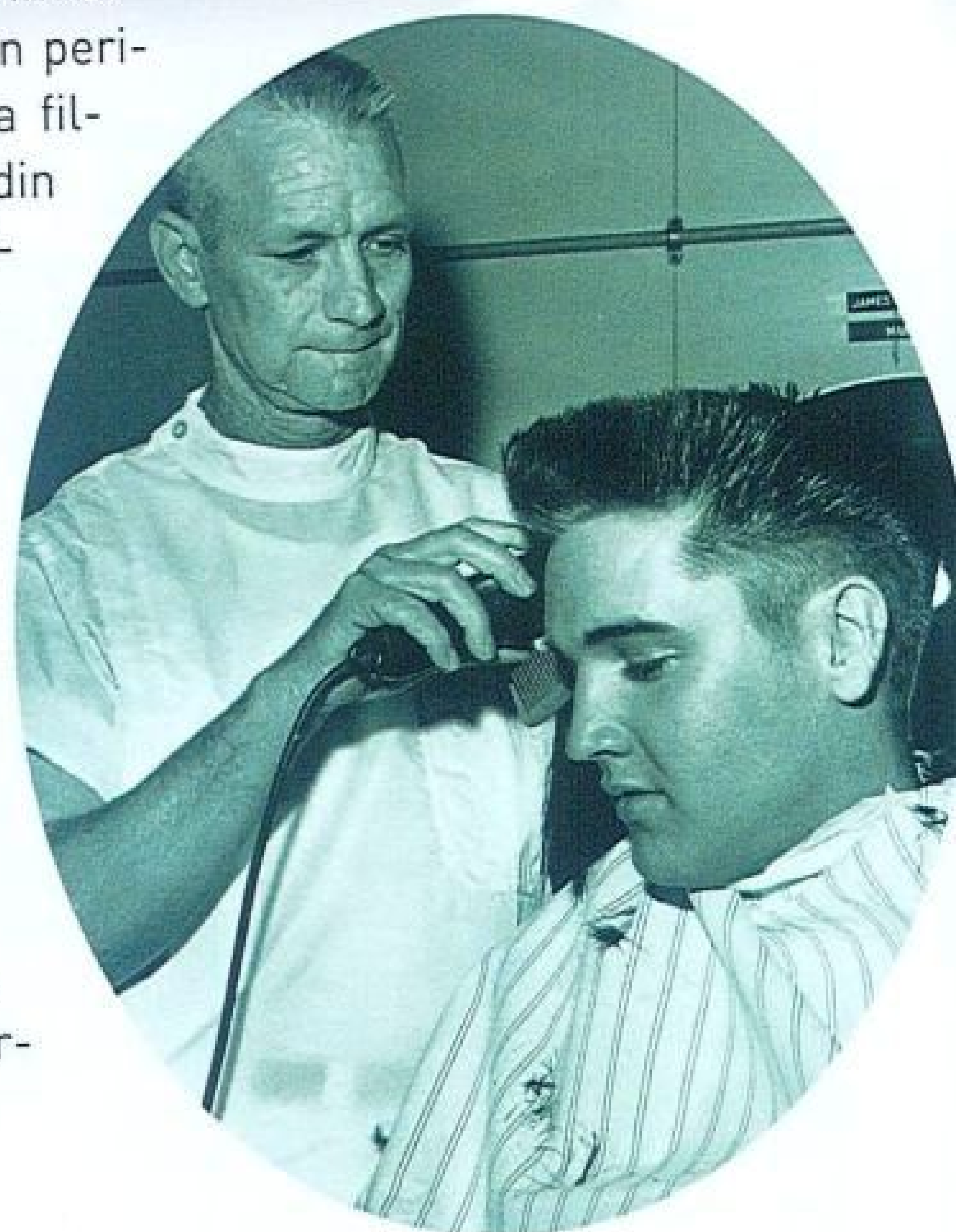
La 19 decembrie, baza militară din Memphis a trimis apelul de convocare mult temut de Elvis. I s-a înmânat lui Elvis ordinul de încorporare, conform căruia trebuia să se prezinte la bază în termen de o lună. Totul se petrecea tocmai în perioada în care Presley urma să participe la filmări, așa că a cerut o păsuire. În cele din urmă, a fost înrolat în armată, în mod oficial, pe 24 martie. În acea zi, mama sa l-a condus la autobuzul care pleca spre bază. În ziua următoare, frizerul armatei l-a tuns scurt, milităreste.

Atunci când artiști de renume erau încorporați, pentru a se evita reclama negativă, se obișnuia ca aceștia să fie feriți de sarcinile mai dificile. Presley însă își dorea să fie tratat ca un soldat de rând, așa că s-a supus antrenamentului obișnuit la o bază militară din Texas. A devenit în curând un exemplu de comportament.

▲ Presley, depunând jurământul după încorporare. A avut parte de aceeași instrucție ca și colegii săi, a împărțit cu ei aceeași mâncare și a devenit un soldat model.

▼ Filmul „Jailhouse Rock" conține multe scene de rock and roll și este încă foarte bine cotat, dar îi trezea lui Elvis amintiri despre perioada petrecută de tatăl său la pușcărie.

▲ La o zi după încorporare, a fost tuns stas în stilul militarilor americani. Ulterior, numeroși copii din întreaga lume au adoptat această tunsoare.

Moartea mamei sale

Deși Elvis obișnuia să plece deseori de acasă pentru a participa la numeroasele sale spectacole, nu-i era ușor să plece de lângă părinți pe o durată

mai lungă de timp, așa că i s-a făcut rapid dor de aceștia după încorporare. Nici Gladys nu putea rezista să stea departe de băiatul ei, așa că ea și soțul său și-au cumpărat o casă lângă baza militară din Texas pentru a-l putea vedea în zilele sale libere. În acea perioadă, Gladys s-a îmbolnăvit. A pretins că se simte bine pentru a nu-și îngrijora fiul, dar la mijlocul lui august nu se mai putea preface. S-a întors în Memphis, unde a fost diagnosticată cu hepatită acută. Starea ei s-a înrăutățit din ce în ce mai mult, iar pe 14 august a murit.

Moartea iubitei sale mame a fost o lovitură pentru tânărul Elvis. Și-a invitat fosta prietenă, pe Dixie, la înmormântarea mamei sale, în încercarea de a umple cumplitul gol sufletesc lăsat de mama sa. În nimeni altcineva nu mai putea avea încredere în măsura în care avusese în mama sa. „Mulți oameni se bazează pe mine, dar nu mă pot întoarce la stilul meu de viață anterior..." Dixie se căsătorise deja și devenise mamă. Întâlnirea cu ea, chiar și în condițiile date, l-a făcut să conștientizeze rolul important pe care Dixie îl avusese în viața lui. Deși era înconjurat de o mulțime de oameni, Elvis se simțea singur.

În septembrie, deși era încă foarte afectat, a pornit către Germania de Vest, în timp ce numeroși fani își luau rămas bun de la el. Tatăl său l-a însoțit și și-a început o nouă viață. Apoi, după 18 luni, la 8 martie 1960, a ținut o conferință de presă la Graceland, după ce fusese lăsat la vatră. Numărul de reporteri participanți la conferință a dovedit faptul că popularitatea sa rămăsese intactă chiar dacă Elvis fusese plecat în străinătate. De fapt, continuase să înregistreze hit-uri și în armată. Colonelul îl ruga pe Elvis să înregistreze noi piese în timpul permisiilor și obișnuia să lanseze periodic single-urile, astfel încât renumele cântărețului să nu scadă.

Prima sa apariție de după liberare a fost alături de Frank Sinatra, în spectacolul de varietăți „Welcome home, Elvis". Când Sinatra vizionase filmul lui Elvis, „Jailhouse Rock", îl etichetase pe Elvis drept „punk", iar genul rock and roll – un gen de muzică obscen. Cu toate acestea, pe parcursul spectacolului, cei doi au cântat împreună „Love me tender".

Aceasta dovedește nu numai că în perioada petrecută de Elvis în străinătate nivelul criticilor scăzuse, dar și că Elvis însuși se schimbase. Se hotărâse să devină un animator ca Sinatra, în locul tânărului artist de rock and roll de altădată.

Biblioteca de amintiri

RENUMITA UNIFORMĂ MILITARĂ

Elvis era permanent înconjurat de ziariști pe terenul de instrucție. În acea vreme erau foarte răspândite pozele cu el în uniformă militară. Făcea parte din escadronul A din a doua divizie armată. În timpul războiului purta uniformă de tanchist.

Unul dintre motivele pentru care voia să fie tratat ca un soldat obișnuit era dorința de a-și proteja statutul său de star. Pe parcursul stagiului militar era criticat uneori pentru că ar fi cântat și dansat în cadrul bazei și se temea că va fi evitat și de colegii săi dacă s-ar fi bucurat de tratament preferențial. După părerea unora, Elvis fusese convocat pentru a fi înrolat în armată, tocmai pentru că era privit cu un ochi critic de către conservatori, cei care se aflau în pozițiile cheie ale armatei.

La întrebarea reporterilor dacă viața sa era mai ușoară în armată, întrucât nu mai era înconjurat permanent de fani, Elvis a răspuns: „Deloc. Mie chiar îmi face plăcere să fiu în mijlocul fanilor." Deși era un răspuns previzibil, pentru Elvis, acesta era purul adevăr. Prezența fanilor în jurul starurilor face parte din viața acestora. Iar lui Elvis chiar îi plăcea viața de star.

Ținând cont de toate acestea, sfatul pe care îl dădea tinerilor în prag de înrolare pare foarte pertinent. „Dacă veți încerca să vă puneți în evidență personalitatea, veți avea parte de doi ani de coșmar." Purta haine obișnuite de soldat și nu încerca să iasă în evidență sau să arate că e diferit și și-a păstrat cu succes statutul de star.

▸ În cele din urmă, Elvis a fost promovat la rangul de sergent. Uniforma sa este expusă la Graceland, în Memphis.

▾ Presley, alături de părinții săi, într-una dintre permisiile din iunie 1958. Nu-și imagina că erau probabil ultimele zile petrecute alături de mama sa.

▾ Frank Sinatra. Duetul lui Presley cu Sinatra, care nu-l agrease pe Presley, dovedește că Elvis trecuse într-o nouă etapă a vieții sale. Câțiva dintre fanii săi au fost dezamăgiți.

Dragoste și ură

Voi folosi această dragoste!

LA TREI LUNI DUPĂ LIBERARE, Elvis a încheiat filmările la cel de-al cincilea film, „GI Blues", și s-a întors din Hollywood la Graceland. Tatăl său, Vernon, locuia acum acolo împreună cu o anume Davada (Dee) Stanley, pe care o cunoscuse în Germania și care își adusese cei trei fii cu ea. Când a cunoscut-o, aceasta era căsătorită cu un ofițer, dar a intrat într-o relație amoroasă cu Vernon. Încă de la început, Elvis nu a fost de acord cu relația lor, iar când Dee a încercat să redecoreze locuința, Elvis a izbucnit și a dat-o afară. Ulterior s-au căsătorit, iar Elvis a acceptat într-un final relația lor. Vernon însă nu a mai locuit la Graceland.

Presley cunoscuse de asemenea o fată în Germania. Această fată se numea Priscilla și era fata unui ofițer al forțelor aeriene. Un prieten de-al lui le-a făcut cunoștință în noiembrie 1959, pe când el și Vernon locuiau într-o bază militară americană din Germania. Pe atunci, Priscilla avea numai 14 ani, dar era suficient de matură să cucerească inimile bărbaților.

În acea perioadă, Presley avea o relație cu Anita Wood în Memphis, și mulți credeau că se vor căsători. Colonelul însă nu era de acord, iar Elvis oricum nu intenționa acest lucru. În cele din urmă, s-au despărțit în 1961, iar după liberare s-a reîntâlnit cu Priscilla în Los Angeles. Pe parcursul celor doi ani devenise și mai frumoasă, iar Elvis s-a îndrăgostit de ea. În anul acela, a invitat-o să-și petreacă Crăciunul la Graceland. Cei care i-au văzut împreună, au declarat „Este pentru prima dată când l-am văzut pe Elvis așa de fericit după moartea mamei sale".

În anul următor, Priscilla s-a mutat la un liceu din Memphis, locuind în casa lui Vernon. Elvis și Priscilla au hotărât să se căsătorească de îndată ce ea ajungea la vârsta majoratului.

▲ „GI Blues", lansat în 1960. După armată, Presley a început să joace în multe alte filme.

▸ Priscilla, care urma să devină soția sa. S-a mutat la Graceland și au trăit acolo „aproape ca soț și soție", până la căsătoria lor din 1967.

▾ Presley în timpul unei demonstrații de karate. De fiecare dată când încerca ceva nou, se dedica în întregime și își punea în joc toate resursele.

Declinul popularității

Presley a considerat întotdeauna Memphis orașul său de suflet, dar în anii 1960 a locuit mai mult la Hollywood, întrucât începuse să își dedice din ce în ce mai mult timp actoriei decât muzicii. Țelul lui era să devină „actor și cântăreț renumit" precum Sinatra sau Bing Crosby. A reușit să-și realizeze visul cu multă ușurință. Juca în aproximativ 2 -3 filme pe an, care deveneau imediat mari hit-uri printre fanii săi.

Totuși, cu câteva mici excepții, filmele sale erau mai degrabă niște filme siropoase pentru adolescenți. Pentru Elvis filmele erau doar o ocupație secundară. Avea dragoste și muzică în viața sa și asta îi era suficient. Pe la mijlocul anilor 1960, a început să manifeste o lipsă de entuziasm pentru rolurile tipice pe care le juca în film.

După 1961, majoritatea timpului și-o petrecea înregistrând coloane sonore sau fiind implicat în alte activități muzicale. Începuse să interpreteze balade și muzică europeană, lărgindu-și astfel repertoriul.

CLIPE PERSONALE

MARELE FAN AL SPORTULUI

„Îmi plac sporturile violente", a declarat Presley. Apropiații săi cunoșteau faptul că îi plăceau fotbalul american și artele marțiale.

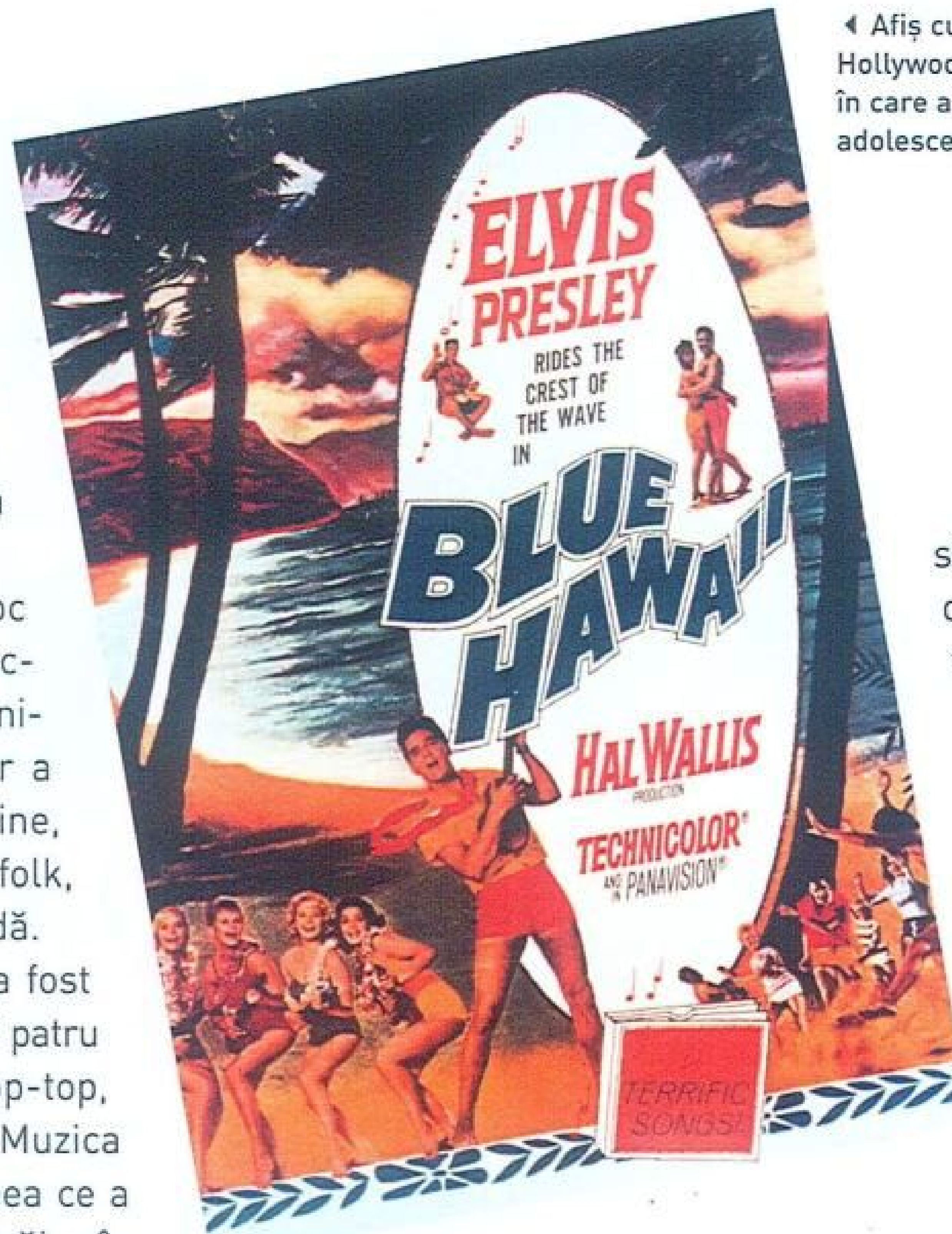
Fotbalul american este un sport deosebit de apreciat în Statele Unite. Baseball-ulul este destul de răspândit la rândul său, dar cei mai populari liceeni sunt mai degrabă jucătorii de fotbal – nu cei de baseball. Până și majoretele aclamă mai puternic în timpul jocurilor de fotbal american. Presley a fost interesat de acest sport și chiar s-a alăturat echipei de fotbal în timpul liceului, însă nu s-a înțeles cu co-echipierii săi și a renunțat. După părerea unora, co-echipierii săi ar fi încercat să-l forțeze să se tundă. După ce a devenit vedetă, și-a format propria sa echipă și, din când în când, obișnuia să joace câte un meci.

A învățat karate pe când era în armată și a devenit obsedat de acest sport. După ce a fost eliberat din armată, a câștigat centura neagră, iar în filmele sale din 1960 își etalează abilitățile sale în scene de acțiune. În anii 1970 a început să se ducă la un dojo (sală de antrenamente) și să coregrafieze scenele de karate și pe scenă. De asemenea, pe scenă purta haine care aduceau cu un echipament de karate. În ultimul timp obținuse grade înalte în ierarhia de karate, dar instructorul său susținea că: „abilitățile sale erau strict la nivelul necesar pentru a coregrafia scenele de arte marțiale."

Ultima apariție în public a avut loc în martie 1961 în cadrul unui eveniment caritabil. Totuși, numele său nu a dispărut din clasamente. Multe dintre hiturile sale făceau parte din coloana sonoră a filmelor sale. Chiar dacă Elvis considera că filmele ca atare nu aveau prea mare valoare artistică, era de părere că acestea îi ofereau ocazia de a crea muzică.

Numeroasele schimbări care au avut loc în societate și muzică în anii 1960, i-au afectat în mod firesc popularitatea. Începutul anilor '60 este cunoscut drept epoca de aur a muzicii pop. Numeroase formații feminine, Paul Anka, Peter Ball, cântăreț de muzică folk, și mulți alții s-au remarcat în acea perioadă.

Un punct de cotitură în istoria muzicii a fost marcat de apariția trupei Beatles în 1964. Cei patru membri ai formației, cu tunsorile lor mop-top, au sfidat prejudecățile conform cărora „Muzica britanică nu este populară în America", ceea ce a dus la răspândirea multor piese muzicale străine în Statele Unite. Multe formații din America și artiști solo s-au remarcat în această perioadă.

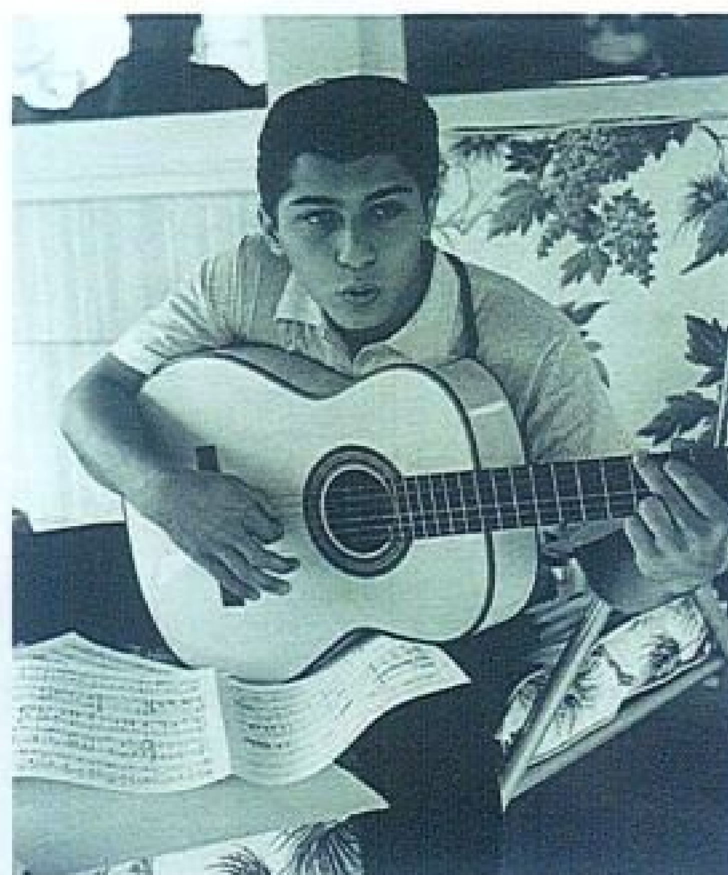

Afiș cu unul dintre filmele lui Elvis din era Hollywood: „Blue Hawaii". Majoritatea filmelor în care a jucat în această perioadă se adresau adolescenților.

Lui Elvis îi plăcea muzica care amenința să-l înlocuiască. Colonelul a hotărât să organizeze o confruntare între Presley și formația Beatles. La 27 august 1965, cei patru membri ai formației Beatles au sosit plini de nerăbdare acasă la Elvis și și-au cunoscut idolul.

Lucrurile au început bine, dar nu a trecut mult până când sarcasmul lui John Lennon a ieșit la suprafață. Elvis nu prea a apreciat acest gen de atitudine și atmosfera a început să se tensioneze.

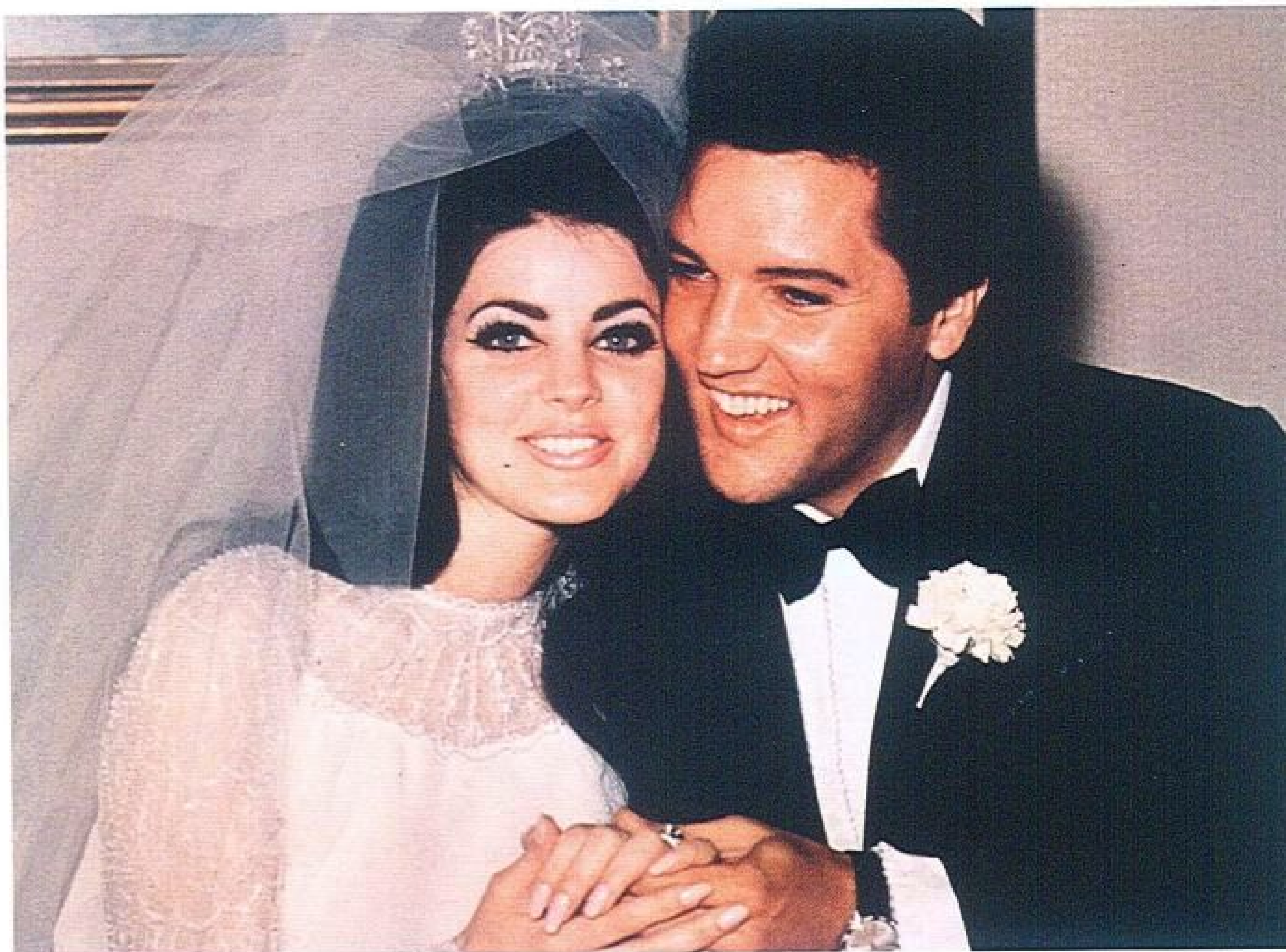
Ulterior, Elvis nu i-a mai plăcut pe membrii Beatles și mai ales pe Lennon. Pe măsură ce trupa Beatles devenea tot mai apreciată, popularitatea lui Elvis scădea.

Paul Anka. Era vedeta de top a epocii de aur până la apariția formației Beatles.

Formația Beatles, bucurându-se de o primire spectaculoasă în timpul unei vizite în America, din 1964. Au atras atenția publicului de pe întregul glob și pe parcursul acelui an au scos un total de 30 hituri.

O revenire spectaculoasă

Ceremonia de căsătorie a lui Elvis și a Priscillei, desfășurată în Hotelul Las Vegas la data de 1 mai 1967. După căsătorie, cei doi s-au mutat la o fermă din Mississippi și și-au început viața de tineri căsătoriți.

Întoarcerea „Regelui"

ÎN MAI 1967, Priscilla și Presley s-au căsătorit în cele din urmă. Dacă asta s-ar fi întâmplat cu 10 ani înainte, fanii ar fi fost contrariați, însă acum Elvis avea 32 de ani. Fanii erau deja de acord cu acest gest. Curând după căsătorie, Priscilla a rămas însărcinată, ceea ce l-a bucurat enorm pe soțul ei. În schimb, popularitatea sa în lumea muzicii începea să scadă. Încet, încet, filmele și muzica lui Elvis nu mai erau la modă.

Totuși, noul producător al casei de discuri RCA, Filton Jarvis, avea încredere în geniul muzical al lui Elvis. La îndemnul său, Elvis a interpretat muzică country, gospel și rock and roll pentru a-și redobândi popularitatea. Unele dintre aceste cântece i-au adus mici succese, iar unul dintre cântecele sale gospel a câștigat chiar un premiu Grammy. În urma acestor reușite, Elvis a obținut mai multă încredere în cariera sa muzicală.

Brusc, era invitat din nou să participe la emisiuni de televiziune. În 1968, NBC a anunțat că Elvis va fi vedeta principală în spectacolul TV organizat cu ocazia Crăciunului. Colonelul, impresarul lui Elvis, dorea ca respectivul program să prezinte imaginea unui Elvis - vedetă de cinema și cântăreț, însă regizorul și producătorul emisiunii, Steve Binder, a hotărât să-l înfățișeze publicului pe Elvis cel plin de viață din anii 50. Acesta trebuia să apară plin de energie și entuziasm în respectiva emisiune. Binder a născocit un plan inteligent pentru a-l motiva pe Presley. În ziua în care urma să se desfășoare spectacolul, l-a chemat pe Elvis în biroul său și i-a spus: „Îți sugerez să ieși în oraș, să te plimbi pe străzi, să observi reacția pe care o stârnești." Elvis a fost de acord și pentru prima dată după 10 ani, s-a plimbat singur pe străzile marelui oraș. Totuși, trecătorii nu l-au băgat în seamă. Probabil, oamenii erau obișnuiți să vadă vedete, dar Elvis a luat-o personal. „Mi-a trecut deja vremea?" s-a întrebat. Nu putea accepta gândul că devenise din nou un om simplu, așa că s-a hotărât să amintească Americii de ce era iubit.

La 3 decembrie, emisiunea „Elvis" a atins uimitoarea cotă de audiență de 72%. Cântase din inimă, fusese chiar mai emoționant decât în urmă cu 10 ani și chiar a reușit să impresioneze persoane care înainte nu-l plăceau. Planul Colonelului și al lui Binder de a-i redobândi popularitatea a avut mare succes, însă Elvis însuși a fost cel care a reușit să recucerească publicul american.

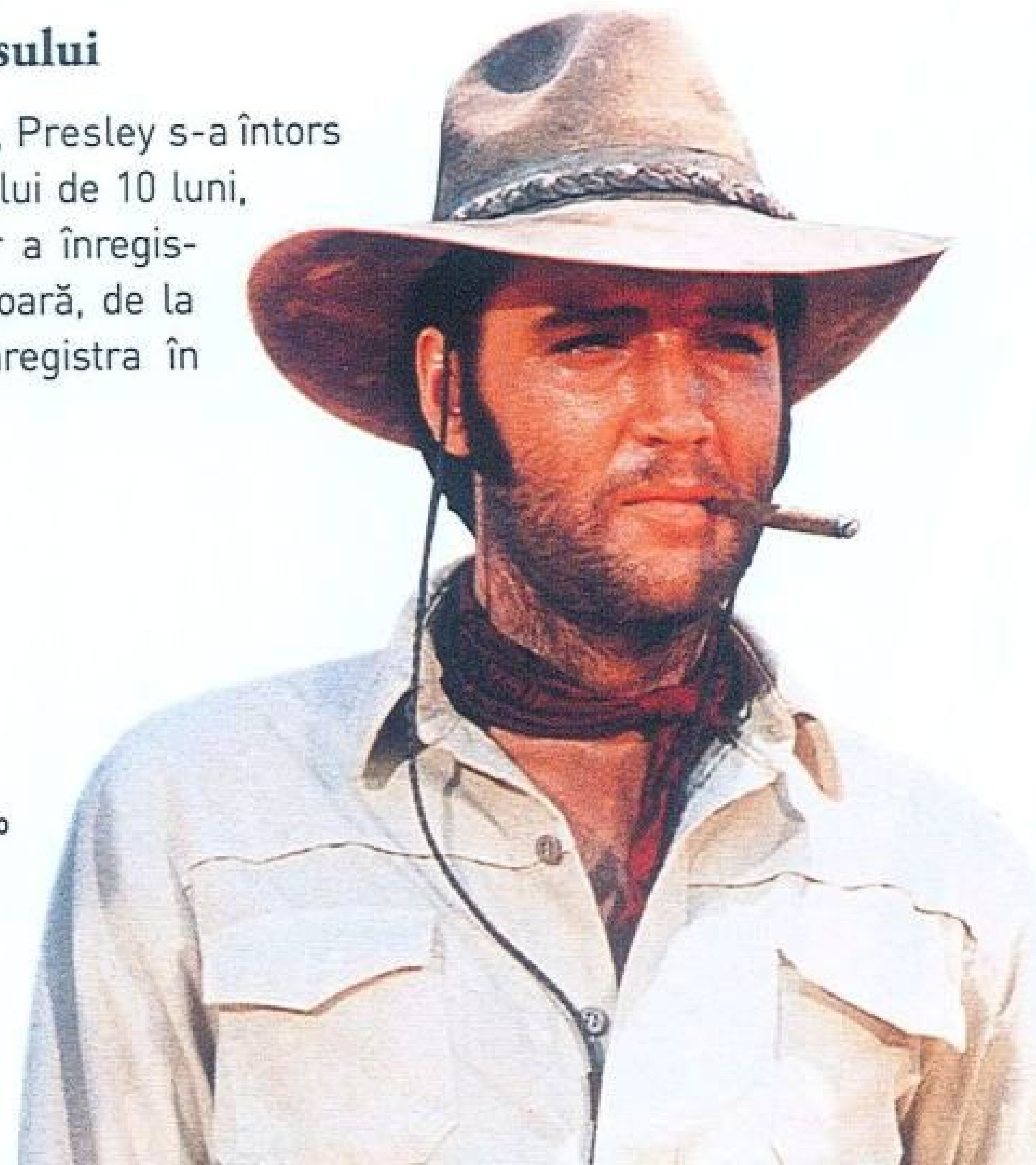
A ales să interpreteze melodia: „If I can dream" în cadrul emisiunii, în locul melodiilor de Crăciun. Acest cântec comemora viața lui Martin Luther King, care fusese asasinat în luna aprilie. Melodia fusese învestită cu conotații din cele mai profunde. În timp ce Elvis cânta „If you have a dream...", publicul a conștientizat faptul că Elvis era întruchiparea perfectă a visului american.

Copilul cuplului, Lisa Marie, născută la 1 februarie 1968. Elvis era foarte entuziasmat să devină tată.

Din nou pe culmile succesului

Spre sfârșitul lunii decembrie, Presley s-a întors la Memphis împreună cu fetița lui de 10 luni, iar la începutul anului următor a înregistrat un nou album. Era prima oară, de la debutul său național, când înregistra în Memphis.

Presley, în filmul „Charro!". Își schimbase imaginea, jucând pentru prima oară un personaj serios, fără nicio secvență muzicală. Totuși, anii săi de vedetă de cinema trecuseră deja.

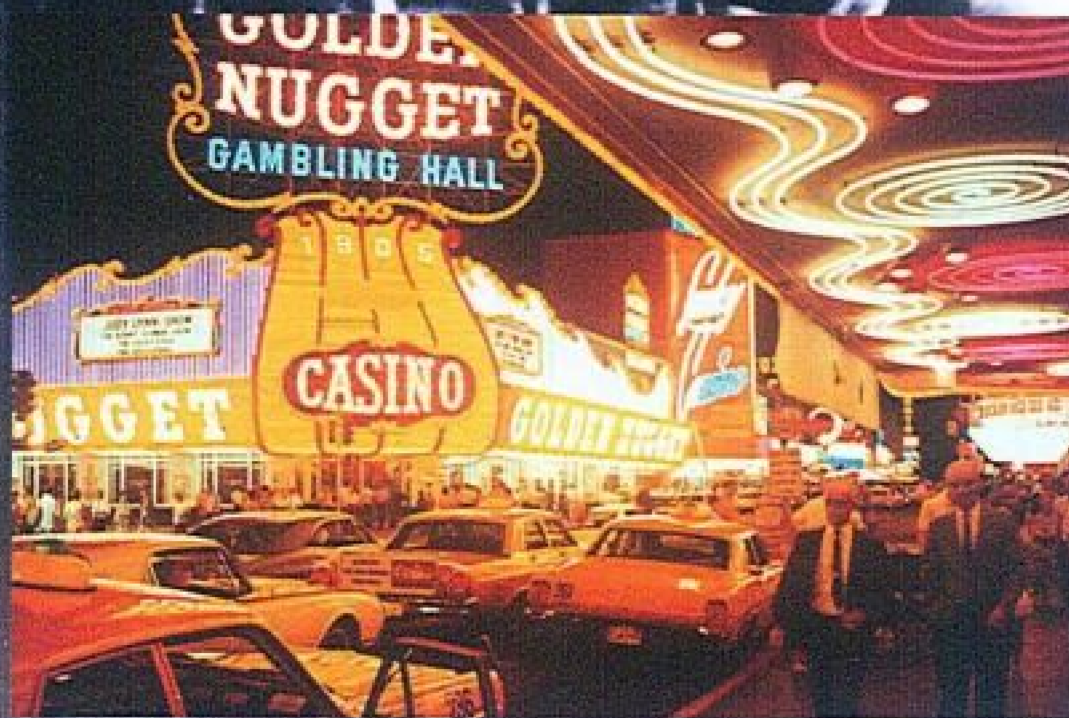
Presley în programul TV „Elvis". Spectacolul a marcat întoarcerea sa ca muzician și era extrem de popular, fiind mai târziu denumit „comeback special".

Fiind acompaniat de muzicieni locali care au crescut în același mediu muzical, a pus foarte mult suflet în acest nou album, care a devenit unul dintre cele mai bune albume ale sale. Unul dintre single-urile albumului, „Suspicious mind", a ajuns pe locul întâi al clasamentelor, ceea ce nu i se mai întâmplase lui Elvis timp de 6 ani.

În primăvara următoare a jucat în cel de-al 31-lea film. Ulterior, contractul său cu Hollywood-ul s-a terminat, iar Elvis și-a orientat atenția exclusiv asupra muzicii. Era exact ceea ce-și dorea și chiar și Colonelul fusese de părere că acesta ar fi un pas inteligent în cariera sa. A hotărât ca relansarea Regelui să aibă loc în Las Vegas. Chiar dacă nu mai avusese prestații live timp de peste 8 ani, spectacolele sale din Las Vegas au avut foarte mare succes. La sfârșitul lunii august, la unul dintre 57 de spectacole realizate de Elvis, au participat 100.000 de persoane, stabilindu-se un nou record pentru Vegas. În anul următor, 1970, a început un nou turneu, care s-a dovedit de foarte mare succes. Ulterior, spectacolele din Las Vegas și cele din timpul turneului au devenit preocupările lui principale.

Pe lângă succesul muzical, în ianuarie 1971, a aflat cu bucurie că fusese ales printre primii 10 cei mai influenți tineri ai Americii, de către Camera de Comerț. Era prima oară când primea o distincție din partea unei instituții publice. Fusese selectat alături de nume importante de academicieni și tineri economiști și se simțea foarte mândru de realizările sale. În august, i s-a acordat premiul Bing Crosby de către organizatorii premiilor Grammy.

Întoarcerea spectaculoasă a lui Elvis, împreună cu recunoașterea sa în rândurile publicului au marcat anii săi de glorie. Dar această perioadă de glorie nu a durat mult. Sfârșitul carierei se apropia.

◂ Las Vegas la sfârșitul anilor '60. Presley cântase pe această scenă în 1956, dar o abandonase în urma criticilor primite. În momentul revenirii sale, se temea de posibila reacție a publicului.

CĂLĂTORII ÎN TIMP

REGELE CLASAMENTELOR

Clasamentul cântecelor din revista „Billboard" reprezintă un barometru al performanței artistului. În mod remarcabil, 18 dintre single-urile lui Presley au ajuns pe primul loc în clasament. Acesta este al doilea record stabilit vreodată.

Majoritatea acestor melodii au fost scoase în anii '60. În anii '70, niciunul dintre hiturile sale nu a ajuns pe primul loc, deși se aflau în clasamente. Un total de 104 de cântece au ajuns în clasamentele de 40 de locuri. Acest record nu a fost bătut de nimeni deși a trecut un sfert de secol de la moartea lui Elvis.

De asemenea, a ajuns pe locul 1 cu 9 dintre albumele sale, iar până în 2003, acesta este cel de-a doilea record stabilit vreodată. Chiar și în anii '70, când niciunul dintre single-urile sale nu a ajuns pe primul loc în clasamente, 3 dintre albumele sale au ocupat prima poziție în topuri. Unele dintre cântecele și albumele sale au fost lansate după moartea sa, așadar, avem în total 93 de albume care au ajuns în clasamente. Acesta reprezintă, în mod evident, un record mondial incontestabil.

Hiturile lui Presley clasate pe primul loc în topuri	
1956	Heartbreak Hotel / Hound Dog / Don't be cold to me / Love me tender
1957	Numbed by love / Teddy Bear / Jailhouse Rock
1958	Don't / Too Much/ Cold Woman / All shook up
1959	Burning Love
1960	The wonder of you / Its now or never / Are you lonesome tonight
1961	Surrender
1962	I can't help but loving you / Good luck charm
1963	Suspicious Minds

O moarte subită

Presley cântând în Las Vegas. Spectacolele sale live erau încântătoare, dar după 1972 s-a îngrășat foarte mult din cauza stresului, fapt care i-a dezamăgit pe fanii săi.

Glorie şi droguri

În ianuarie 1972, Elvis și-a sărbătorit cea de-a 37-a aniversare la Graceland. Priscilla dispăruse. Când lumea a întrebat de ea, Elvis a răspuns: „Va sta în California o perioadă de timp", dar de fapt asta însemna că o luaseră pe drumuri diferite.

Îl înșelase și plecase împreună cu fetița lor cu un an înainte. În timp ce Elvis era în turneu, ea se apropiase de instructorul ei de karate, deoarece se simțea nemulțumită de constrângerile vieții de femeie măritată. Orice ar fi vrut Priscilla să întreprindă, fie că era vorba de o carieră în modelling, cinema sau dans, Elvis obișnuia să refuze, iar aceasta nu putea suporta să fie tratată ca o simplă păpușă. Elvis părea că se simte bine, dar în realitate, copleșit de stresul despărțirii și al procedurilor de divorț, a început să ia din ce în ce mai multe droguri.

În 1970, Presley a participat la o campanie împotriva drogurilor, unde l-a întâlnit chiar și pe președintele Nixon. În fapt, el consuma opium în mod regulat încă din anii '60 pentru a-și controla stările anxioase. Din 1971 începuse să ia cantități din ce în ce mai mari, iar în martie 1971 a început să ia medicamente pentru glaucom și alte boli cauzate de droguri. Sănătatea sa tot mai precară, stresul, drogurile și nefericirea au avut ca rezultat îngrășarea sa bruscă în 1972. Ulterior, a început să ia pilule de slăbit, luând și mai multe droguri pentru a înlătura efectele secundare ale celorlalte droguri.

Începuse de asemenea să fie deprimat pentru că simțea că-i scăzuse entuziasmul în privința reîntoarcerii sale. Se simțea foarte bine pe scenă și era convins că muzica reprezenta menirea sa în viață, dar după câteva sute de spectacole începuse să se plictisească. Impresarul său, Colonelul, a hotărât ca Elvis să cânte în primul spectacol de televiziune de mare anvergură transmis prin satelit. În sfârșit apăruse ceva care să-i trezească interesul. A încetat să mai ia droguri o perioadă de timp, a încercat să slăbească și prin urmare spectacolul TV „Aloha from Hawaii", difuzat pe 14 ianuarie, 1973, a avut mare succes. Aproape 150 de milioane de oameni din 36 de țări au urmărit emisiunea pentru a-l auzi cântând. Dar acesta a fost ultimul său moment de glorie.

▲ Linda Thompson și Presley. A fost diagnosticat cu glaucom în 1971 și a trebuit să poarte ochelari de soare în mod permanent.

Moartea regelui solitar

A început să apară din nou în spectacole și să meargă din nou în turnee. Ar fi vrut să participe la spectacole organizate în alte țări și să joace de asemenea în filme muzicale, dar impresarul său a intervenit, citând clauze din contract privind taxele și alte aspecte. Lui Elvis i-ar fi fost foarte greu să-și încalce contractul cu Colonelul.

„Am ajuns să nu-mi mai placă nimic", a declarat Elvis la vârsta de 40 de ani în 1975. Din cauza sănătății sale precare a fost nevoit să anuleze multe spectacole, iar când reușea să apară pe scenă, vocea sa nu mai suna la fel de bine. Până atunci, nimeni nu reușise să-l convingă să renunțe la droguri. Nici chiar Linda Thompson, noua prietenă a lui Elvis după plecarea Priscillei, nu a putut face nimic în acest sens. Era o persoană plină de vitalitate și a fost atât iubita lui Elvis, cât și persoana care avea grijă de acesta, dar exact ca

▲ Insigna unei campanii antidrog pe care Elvis i-a trimis-o președintelui Nixon de la un hotel. Având în vedere propria sa experiență cu drogurile, a decis să predea insigna pe care guvernul i-o dăduse.

Ginger Olden, ultima iubită a lui Elvis. Avea doar 20 de ani și nu-i putea înțelege problemele, iar pe măsură ce trecea timpul, au început să se certe din ce în ce mai des.

Priscilla, a dorit probabil să aibă și o viață personală și l-a părăsit pe Elvis în noiembrie 1976.

După Linda, în viața lui Elvis a apărut Ginger Olden, în vârstă de 20 de ani. Faptul că ieșea cu o femeie tânără și frumoasă, i-a amintit lui Elvis de anii tinereții. Fiind totuși mai în vârstă, trebuia să fie mai atent în privința stării sale de sănătate decât altădată.

Apoi, pur și simplu s-a întâmplat. La 16 august 1977, Presley tocmai anulase un turneu care era programat să înceapă a doua zi și a avut o ședință cu echipa sa. Mai târziu, s-a întors acasă, a jucat squash toată noaptea cu Ginger și încă un cuplu până la 7:30 AM. Ginger a mers imediat la culcare, dar Elvis nu era încă obosit, așa că a mers la baie să se relaxeze citind o carte. Era ora 8 AM. Pe la 2 PM, Ginger, care tocmai se trezise, l-a găsit pe Elvis pe podea în baie. Nu se știe când își pierduse cunoștința. La spital a fost declarat decedat în jurul orei 3 PM, dar era mort deja când l-a găsit Ginger. Cauza oficială a morții a fost stop cardiac. Cu toate acestea se vehiculează ideea că Elvis ar fi murit ca urmare a unei supradoze de droguri.

Versiune diferită

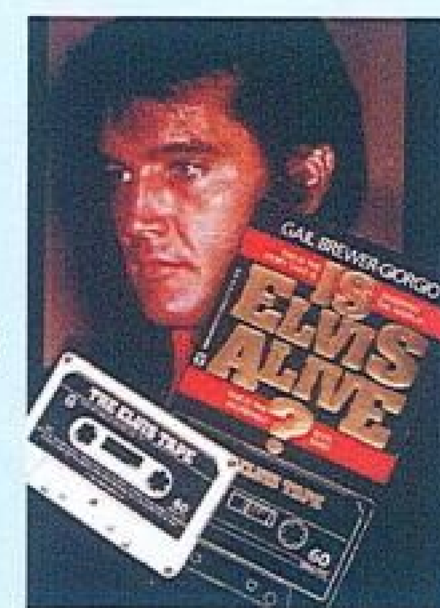
ESTE OARE ELVIS ÎNCĂ ÎN VIAȚĂ?

Una dintre fostele iubite ale lui Elvis a primit flori din America de Sud la doar două săptămâni de la moartea acestuia. Expeditorul s-a semnat cu un nume știut doar de cei doi.

La câteva ore de la moartea lui Presley, cineva a plecat cu avionul către Buenos Aires folosind un nume pe care Elvis îl utiliza în mod frecvent. E oare posibil ca acesta să fi supraviețuit și să se fi ascuns undeva în America de Sud?

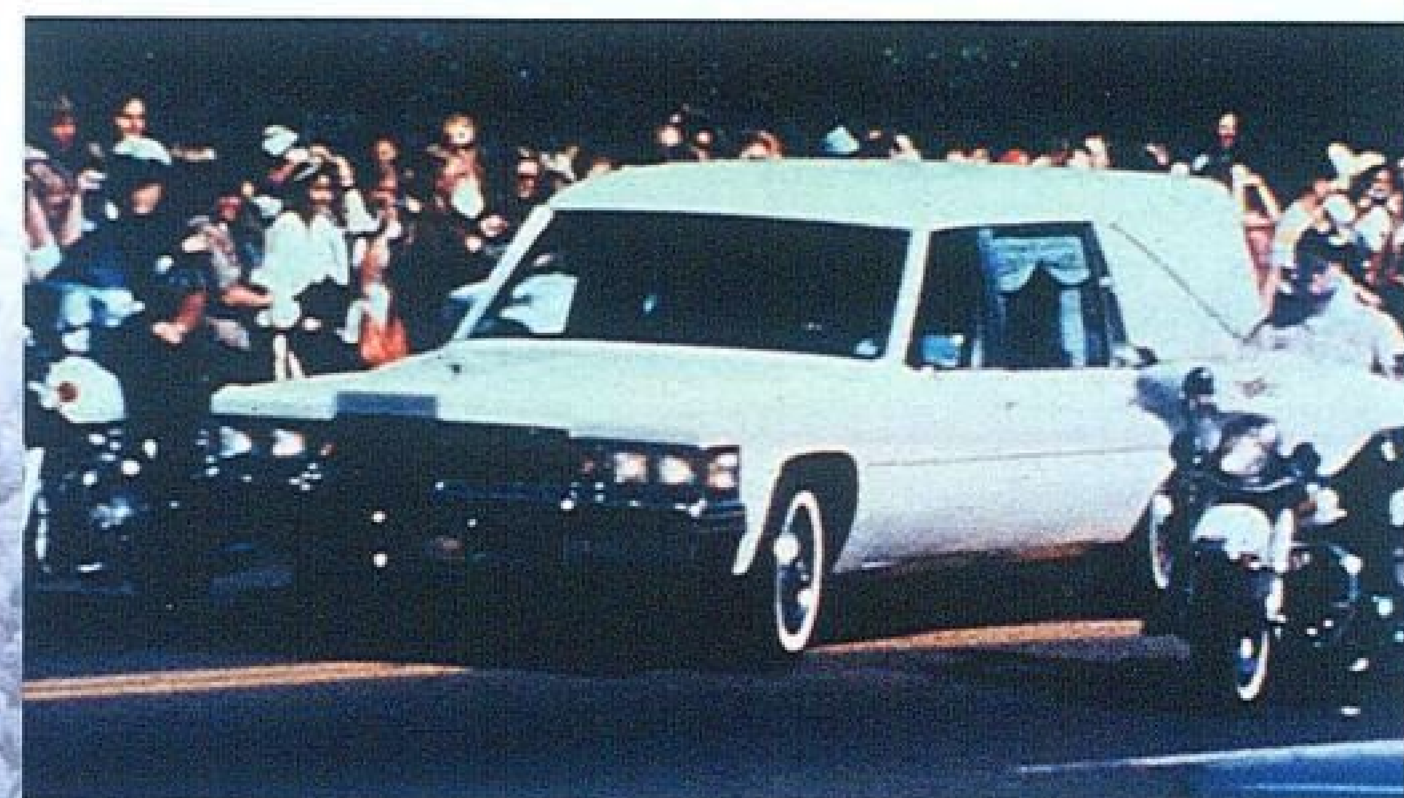
La 11 ani de la moartea lui Presley, Gail Brewer-Giorgio a publicat o carte bazată pe aceste zvonuri și a intitulat-o „Is Elvis alive?" („Mai este oare Elvis în viață?"), provocând mare vâlvă în întreaga lume. Publicarea cărții a întărit zvonul conform căruia Elvis ar fi încă în viață. Ziarele de scandal scriu în mod frecvent despre posibilele locații în care s-ar putea afla Elvis, iar câteodată oamenii trimit poze, pretinzând că ar fi poze cu Elvis. Aceste bănuieli apar deoarece nimeni nu a fost prezent în momentul morții lui Elvis, iar trupul acestuia a fost foarte rapid depus la locul de odihnă. Unii susțin că în sicriu se afla o altă persoană. Totuși, mulți prieteni apropiați și rude neagă posibilitatea ca Elvis să fie încă în viață și susțin că oamenii se amăgesc cu această idee pentru că își doresc prea mult ca Elvis să nu fi murit.

Totuși, din perspectivă financiară, acest zvon a fost foarte profitabil. Potrivit revistei Forbes, Elvis a câștigat în total 40 de milioane de dolari pentru drepturi de autor în 2003. Iată un adevărat record pentru o persoană decedată! Se pare că Elvis este încă „The King".

„Elvis este oare încă în viață?" O înregistrare a unei presupuse convorbiri telefonice cu Elvis după moartea acestuia a ațâțat curiozitatea multora dintre fani.

La 17 august 1977, Graceland și locul de odihnă al lui Elvis au fost deschise publicului. Peste 70.000 de persoane s-au adunat acolo în acea zi. Cu toate acestea, numai 20.000 au putut să intre în casă.

Limuzina albă care-i purta trupul lui Elvis spre locul de odihnă, înconjurată de mii de fani, la 18 august.

După două zile, aproximativ 80.000 de fani și numeroase personalități s-au reunit la înmormântarea sa. Corpul său a fost transportat într-o limuzină albă, ceea ce a amintit celor prezenți de renumitul său cântec „Mystery train".

În tinerețe, Presley plecase într-o călătorie pentru a-și împlini căutările, o călătorie fără destinație precisă. După înmormântarea sa, trupul i-a fost așezat să se odihnească lângă cel al mamei sale Gladys, iar sufletul său și-a continuat singur călătoria.

Rock 'n Roll Muzică rebelă

Odată cu single-ul său de debut „Heartbreak Hotel", Presley a captivat inimile tinerilor din întreaga lume și a a devenit cunoscut ca „Regele rock 'n roll-ului". Totuși, pe măsură ce Elvis avea din ce în ce mai mulți admiratori, mulți adulți au ajuns să condamne acest nou stil de muzică și l-au copleșit cu critici. Dacă celelalte stiluri de muzică erau acceptate, de ce nu și rock and roll-ul? Oare ce se ascundea în spatele acestor conflicte de idei privind rock and roll-ul ca stil muzical?

Muzică demnă de dispreț?

DESEORI SE MENȚIONEAZĂ că rock and roll-ul este un stil muzical care „îmbină stilurile ritm și blues cu muzica country, adăugând un ritm mai pronunțat". Acest nou gen de muzică, care îmbină stilurile muzicale ale albilor cu cele ale negrilor a apărut în anii '40 și a devenit renumit în anii '50. În 1951, în Cincinnati, Ohio, DJ Alan Fried difuzat doar acest gen de muzică, dându-i numele de „rock and roll".

În 1955, această denumire a început să fie folosită în întreaga lume. În același an, cântărețul de muzică country Bill Haley a interpretat „Rock around the clock", care a devenit un hit, apoi cântăreții de culoare Little Richard și Chuck Berry s-au alăturat mișcării muzicale. În anul următor, Elvis a debutat la nivel național. Datorită popularității sale la nivel internațional, stilul muzical rock and roll s-a răspândit și în alte țări.

Totuși, mulți membrii ai clasei de mijloc din America considerau că rock and roll este un stil demn de dispreț. Se inspira din Rhythm & Blues precum și din genul muzical country, iar aceste stiluri nu erau văzute cu ochi buni de societatea americană a timpului. Genul muzical country era destinat muncitorilor de nivel inferior și nu era pe gustul membrilor clasei de mijloc și superioare. Pe de altă parte, stilul R&B era respins de către americanii de rasă albă pentru că era considerat muzică „neagră". Jazz-ul apăruse cam în același mod, dar în anii '50 s-au remarcat numeroși interpreți de jazz de rasă albă și a devenit un stil muzical recunoscut la nivel internațional. Jazz-ul era considerat "cultură", în timp ce stilul R&B era doar „muzică neagră".

Genul muzical country și R&B sunt asemănătoare deoarece versurile care însoțesc muzica reflectă aspecte și adevăruri sincere despre viață. Versurile au câteodată etichetate ca „oneste", iar altădată ca „vulgare". Versurile R&B conțin câteodată cuvinte cu conotație sexuală, iar acest stil a fost, într-o anumită măsură, preluat de rock and roll.

Pe măsură ce rock and roll-ul a devenit popular, s-a confruntat cu evaluări critice, iar apariția lui Elvis a intensificat aceste păreri. Oamenii condamnau modul în care acesta își mișca șoldurile în timp ce dansa, iar unii au ajuns chiar să susțină că Elvis e un stripper care poartă haine. Nici un alt cântăreț american nu a mai stârnit asemenea dispute în cercurile intelectuale. Dar, se pare că exista o problemă mult mai profundă care alimenta aceste critici: problema rasismului în America.

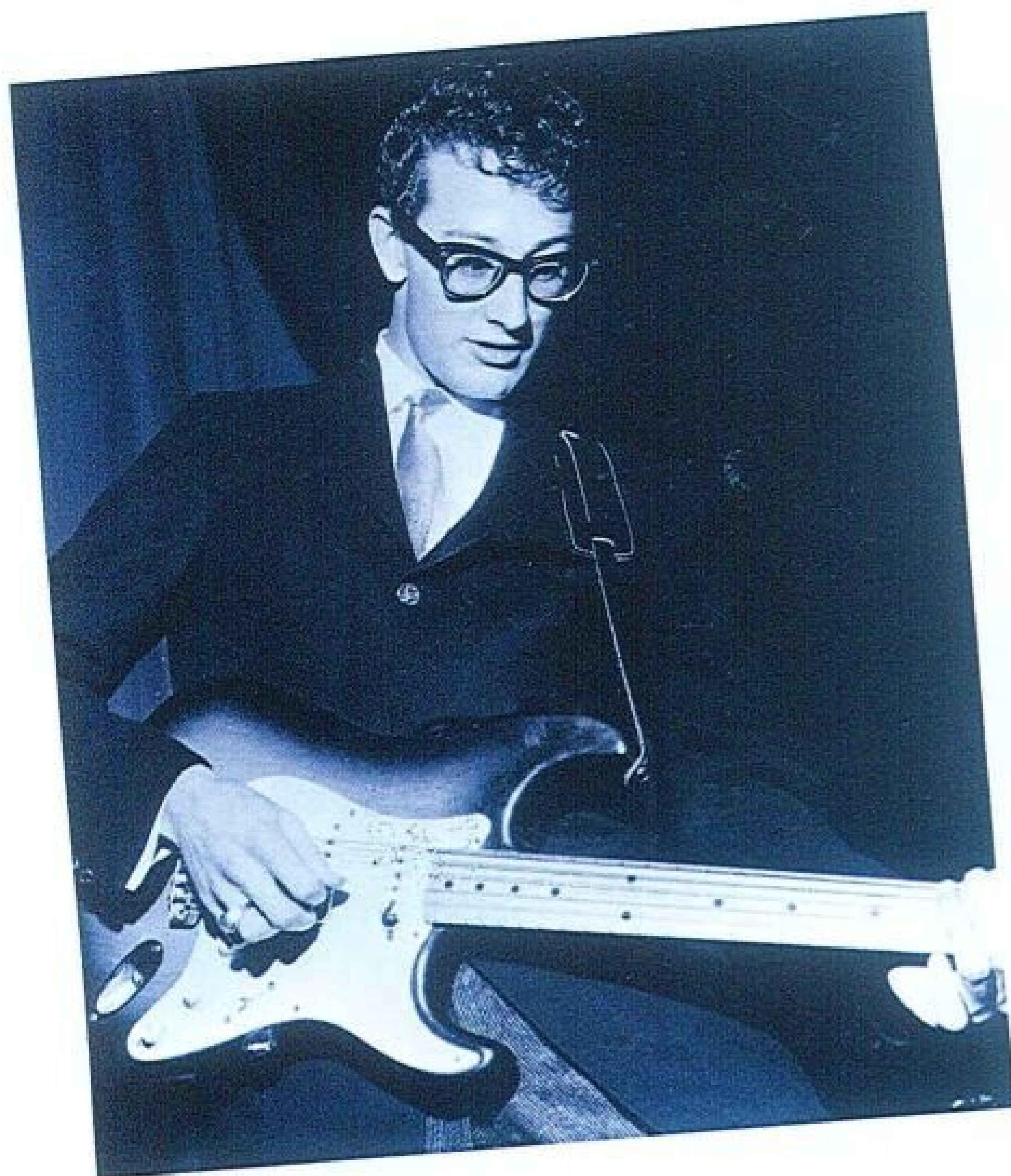
▲ Alan Fried, cel care se spune că a inventat termenul de „Rock 'n Roll". A fost printre primii care a ascultat intenționat muzică neagră, într-o perioadă în care discriminarea rasială era ceva obișnuit.

Doborârea barierelor rasiale

Cu aproximativ o lună și jumătate înainte ca Elvis să cânte primul său single „That's All Right" la Sun Records, Curtea Supremă de Justiție a Statelor Unite a decis că discriminarea în școli nu este constituțională. Cazul cunoscut ca „Brown vs. Board of Education", a influențat în mare măsură mișcarea drepturilor civile. Ulterior, în ianuarie 1956, când a fost lansat primul single național al lui Presley „Heartbreak Hotel", unui tânăr fermier din Alabama, Martin Luther King, i-a fost incendiată casa în urma unui act de discriminare rasială.

Cu un an înainte, boicotase un autobuz pentru a protesta împotriva modului discriminatoriu în care erau tratate persoanele de rasă neagră. Mișcarea rock and roll a apărut cam în aceeași perioadă în care tensiunile rasiale atinseseră punctul culminant în America.

Cu toate acestea, tinerii americani care ascultau acest gen de muzică nu erau interesați de culoarea interpretului. Astfel, muzica a contribuit la ștergerea barierelor rasiale dintre albi și negri, mai ales în Sud. Tinerii își alegeau muzica

▲ Buddy Holly, spre deosebire de Elvis, era un tip serios care purta ochelari. 1959, anul în care acesta murise în urma unui accident de avion, fusese numit „anul în care a murit rock and roll-ul".

în funcție de cât de bine puteau dansa pe respectivul gen de muzică. În anii '50, atât persoanele de culoare albă, cât și persoanele de culoare neagră au început să meargă la concerte rock and roll. Totuși, în Sud, ca urmare a legilor discriminatorii, persoanele de rasă albă și cele de rasă neagră nu aveau voie să danseze în același loc. Astfel, sălile de concert destinau primul etaj negrilor și cel de-a doilea albilor. Totuși, unii dintre albi, cuprinși de febra dansului, coborau și la celălalt etaj. Organizatorii și poliția încercau să prevină astfel de comportamente, ceea ce ducea la confruntări violente.

Tinerii din acea perioadă nu mai voiau să trăiască în lumea părinților lor. Adulții, care credeau în discriminare rasială, se temeau că lucrurile s-ar putea schimba în America. Îl considerau pe Presley o mare amenințare la adresa societății și au început să-l trateze ca și cum ar fi fost negru. Considerau că orice persoană de rasă albă care se comportă ca una de rasă neagră nu avea mândrie.

Totuși, în ciuda a ceea ce spuneau adulții, noua generație îl susținea pe Presley. Spectacolele erau întotdeauna foarte animate. Țipetele fanilor făceau ca muzica sa să fie greu de auzit chiar și de cei aflați în apropierea scenei. Pasiunea pentru muzică seamănă foarte mult cu Beatles-mania din 1960, dar din punct de vedere rasial, cele două sunt foarte diferite. La început majoritatea fanilor formației Beatles erau albi, dar Presley i-a învățat pe negri că era în regulă să asculte și muzică albă.

Adulților de rasă neagră li se părea foarte ciudat. „Cum reușește omul acesta să aibă un impact atât de puternic asupra comunității noastre, deși este alb?", se întrebau aceștia.

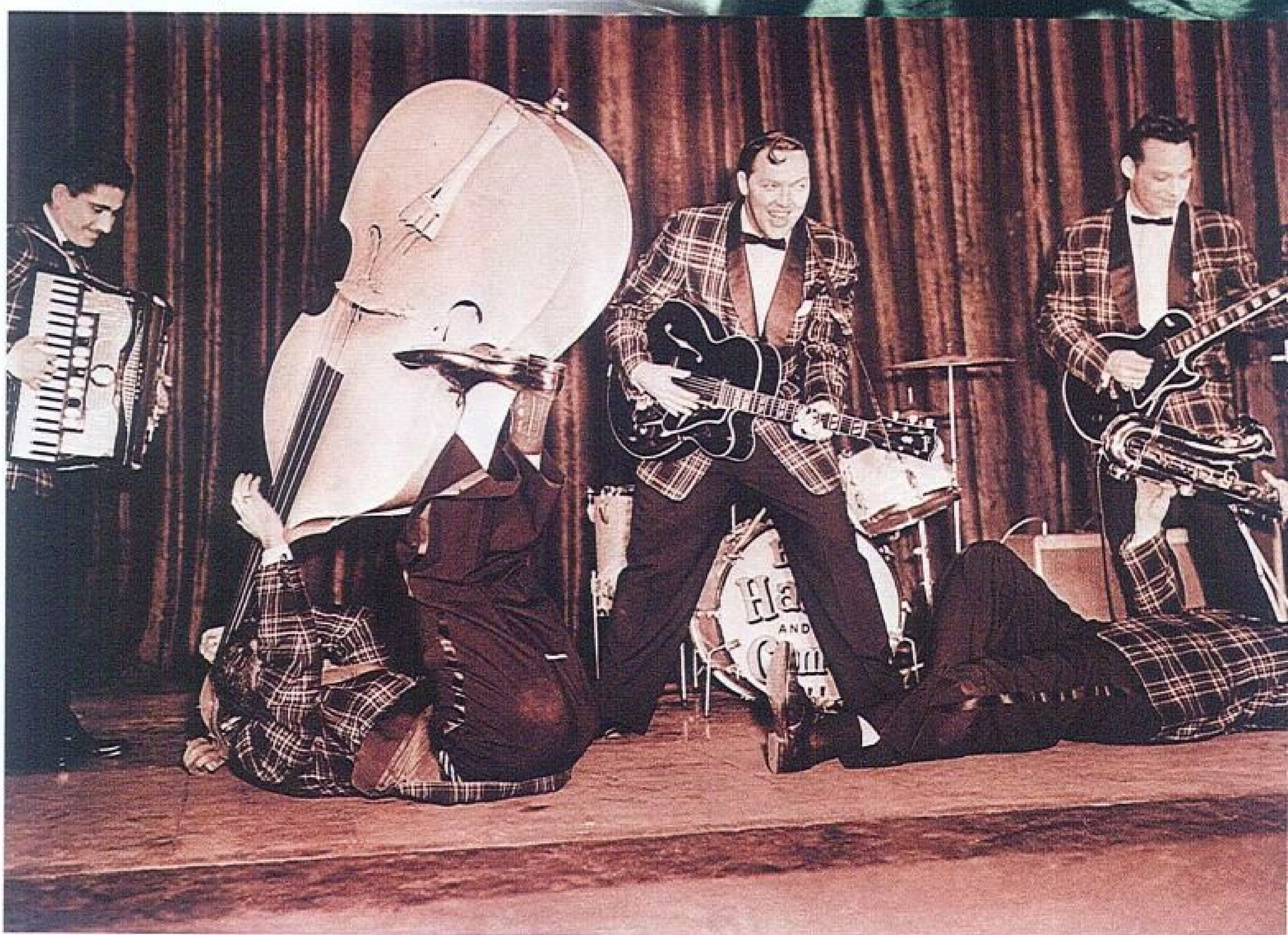
Un singur om

Rock and roll a atins punctul culminant în 1957. Apăruseră tot mai mulți cântăreți rock and roll și majoritatea hiturilor de pe parcursul anului erau rock and roll. Bineînțeles că pe primul loc al clasamentelor se afla Presley. Secretul popularității sale era opinia publicului cum că viața lui Elvis în sine era trăită în stil "rock and roll".

Este imposibil să-l separi de rock and roll. Locul său de naștere era leagănul muzicii country. Apoi, ca adolescent, s-a mutat în locul unde a luat naștere stilul R&B, Memphis. În plus, părinții erau simpli muncitori de culoare albă. Era pe deplin conștient de poziția familiei sale și înțelegea cu adevărat sensul profund al melodiilor cântate de afro-americani, adoptându-l în muzica sa. De aceea Sam îl plăcuse atât de mult, pentru că era „un cântăreț alb care exprima sentimentele negrilor".

▸ Chuck Berry, care cânta multe cântece rock and roll la modă în rândul persoanelor de rasă caucaziană, pretindea că el este tatăl rock and roll-ului.

▼ Presley a plecat în turneu cu Bill Haley (centru) timp de o săptămână, înainte de lansarea primului său single național. Curând s-a îndrăgostit de stilul de viață dus de Bill, care era cel al unei vedete.

Tinerii afro-americani care îi ascultau pentru prima oară cântecele la radio, nu și-au dat seama dacă Elvis era alb sau negru.

Totuși, Presley nu ar fi putut deveni regele topurilor doar în virtutea talentului său muzical. Ceea ce îi conferea unicitate era dorința sa puternică de a-și exprima sentimentele. Ca licean, își cumpăra haine tipice stilului copiilor afro-americani, iar mai târziu ca interpret, căuta în permanență moduri de a-și exprima personalitatea. Nu își calcula cuvintele în timpul interviurilor și nici gesturile, dar un lucru era clar încă de când debutase: Elvis era, ca și James Dean, „exponentul tinerei generații".

Imaginea sa a avut priză la majoritatea oamenilor de pe glob. La 10 ani după cel de-al Doilea Război Mondial, s-a remarcat în mai multe țări o diferență de mentalitate între cei care au trăit înainte de război și cei care s-au născut după război. Cei care s-au născut în perioada postbelică s-au hotărât să-l sprijine pe Presley și mișcarea rock and roll, revoltându-se împotriva mentalității perimate a părinților sau a autorităților din școli. Ca urmare, rock and roll-ul a devenit cunoscut ca un „stil rebel de muzică".

„Tinerii noi generații" erau caracterizați de o anumită doză de egoism, încercau sentimente de neliniște și erau solitari. Spre deosebire de generația anterioară, nu se integrau în societate. De asemenea, Războiul Rece tocmai începuse. Astfel, tinerii puteau fi trimiși la moarte de către adulții pe care nu-i respectau. Dansau cu prietenii pentru a uita de griji și de singurătate. Vocea lui Presley le venea în ajutor. Și el era o victimă a mediului în care trăia.

▾ James Dean - o legendă printre tinerii din întreaga lume.

Totuși, epoca rock and roll-ului nu a durat foarte mult. Timp de un an Little Richard a părăsit scena, primind ordin de încorporare, în timp ce Chuck Berry a fost implicat într-un scandal, iar Buddy Horry a murit într-un accident de avion. Astfel principalii reprezentanți ai rock and roll-ului dispăruseră, iar Presley a fost singurul care a continuat pe acest drum. Deoarece rock and roll-ul nu mai era în expansiune, Presley s-a hotărât să plece la Hollywood după liberare.

În acea vreme, oamenii considerau că „rock and roll-ul este doar o manifestare muzicală temporară". Totuși, lucrurile nu stăteau așa. În anii 50, deși numărul de spectacole scăzuse, conceptul de „muzică rebelă" și cel de exprimare liberă, ca și ștergerea diferențelor rasiale prin muzică au fost continuate de generațiile ulterioare de muzică. Astfel, Elvis a devenit o legendă chiar din timpul vieții și nu și-a cedat titlu de „Rege" nici după moarte.

▾ Tineri dansând în timpul anilor '50. Generația mai în vârstă era de părere că ritmul rock and roll reflecta frustrarea lor sexuală, așadar respingeau acest stil muzical.

Cuvinte rasiste
CÂNTĂREȚI DE CULOARE CARE ÎL CONDAMNAU PE PRESLEY

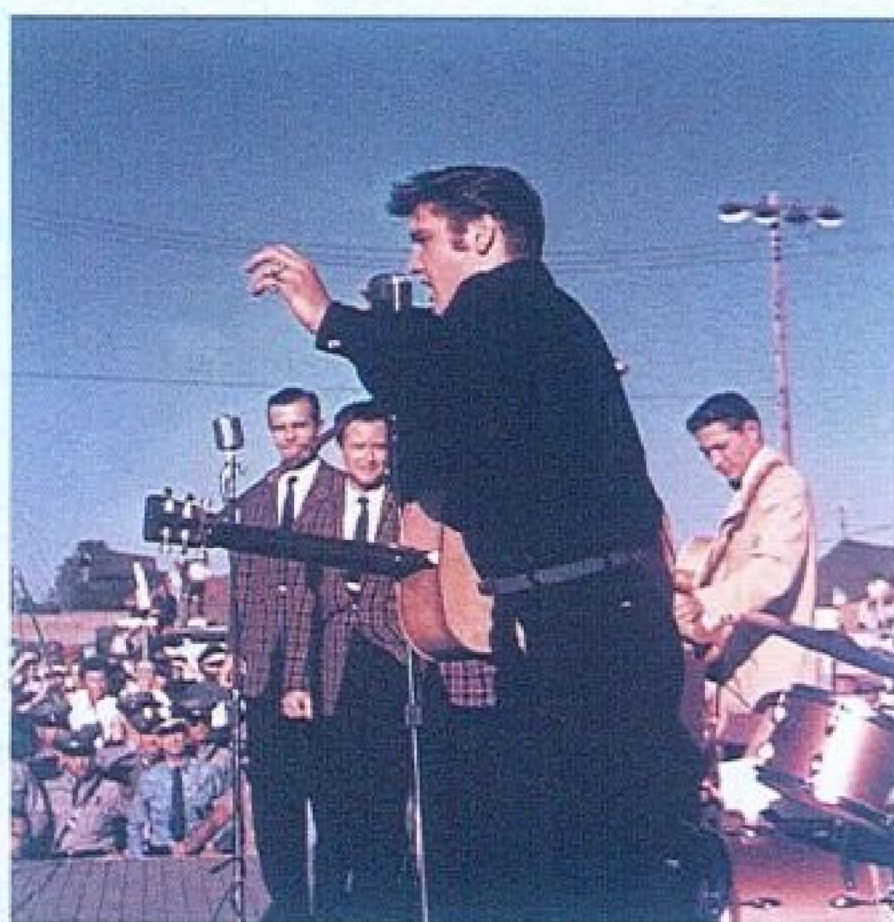
Dezaprobare din partea celor de culoare

În 1957, revista „Jet" a publicat un zvon conform căruia Elvis ar fi declarat că "toate persoanele de culoare n-ar trebui să facă altceva decât să-mi cumpere discurile și să-mi lustruiască pantofii."

Nu se știe cu exactitate cine a răspândit acest zvon, dar sunt evidente cauzele răspândirii sale. Numeroși cântăreți R&B și cântăreți rock and roll de culoare nu-l suportau pe Elvis din cauza succesului și, implicit, a veniturilor obținute. Little Richard era un astfel de exemplu perfect. Acesta se autointitulase tatăl rock and roll-ului și declarase: „Dacă Elvis interpretează trei cântece într-un film, câștigă 25.000 de dolari, iar eu numai 5.000 de dolari. Deși, dacă eu n-aș exista, el ar muri de foame".

Pe de altă parte, mulți artiști de culoare îl susțineau. Mai ales cei care îl cunoscuseră erau de părere că „era un tip foarte energic și prietenos" care a contribuit la gloria rock and roll-ului. Iar în privința zvonului, considerau că „sub nicio formă Elvis n-ar spune așa ceva".

Bineînțeles, Elvis însuși nega vehement zvonul. Totuși, ulterior, mulți dintre fanii săi de culoare l-au acuzat.

▲ 20.000 de persoane s-au adunat în Tupelo în 1956 pentru a sărbători ziua Elvis. Acest număr denotă popularitatea sa, având în vedere faptul că întregul oraș nu avea mai mult de 22.000 de locuitori.

Little Richard, cel care s-a autointitulat tatăl rock and roll-ului, era de-a dreptul furios pentru că Elvis avea mai mult succes decât el.

Diferența dintre venitul său și cel al cântăreților de culoare se datora în mare parte diferenței de venit dintre albi și negri în general, în acea perioadă de timp. Faptul că era alb reprezenta un mare avantaj din punct de vedere al contractelor de înregistrare și al invitațiilor la spectacolele de televiziune. Presley era supranumit de asemenea cântărețul de rasă albă care interpretează muzică neagră. Totuși, acest fenomen nu era luat în considerare de numeroase persoane de culoare din acea vreme.

Întrucât era alb, Presley era văzut ca un erou în Sud. Un exemplu în acest sens îl constituie sărbătorirea „Zilei Elvis Presley" în Tupelo, orașul său natal. Pe de altă parte, artiștii de culoare, puteau interpreta numeroase hituri fără a avea parte de o astfel de recepție. De fapt, le era greu chiar și să își găsească hoteluri în care să stea pe parcursul turneelor.

O personalitate conservatoare

În anii '60 a început mișcarea pentru drepturile civile. Presley nu a participat la această mișcare. În tinerețe declarase într-adevăr că muzica nu discriminează niciodată, dar nu și-a exprimat opinia asupra drepturilor egale. S-a împrietenit cu Președintele Nixon, care era împotriva mișcării și a devenit cunoscut ca „interpretul conservator".

Într-adevăr, unele dintre afirmațiile sale susțin această părere. Însă la fel de bine se poate argumenta și că nu era conservator. Era împotriva înrolării soldaților și a fost foarte dezamăgit când a primit ordin de încorporare. Pe lângă Nixon, era de asemenea prieten și cu președinții democrați Lyndon Johnson și Jimmy Carter. Ar fi mai corect să susținem că nu prea era interesat de mișcările sau activitățile politice.

Totuși, după revenirea spectaculoasă pe scenă, Elvis a început să interpreteze cântece despre cât de minunată era America, întrucât le permitea oamenilor să își împlinească visele. Persoanele de rasă albă puteau să se regăsească în aceste versuri, însă nu și cei de culoare. Au început să protesteze și mai vehement împotriva inegalităților din cadrul societății și să considere că Elvis a devenit renumit pentru că le-a furat versurile și muzica.

Astfel, albii și negrii aveau păreri diferite în privința lui Elvis. Se pare că oamenii uitaseră că cei care îl susținuseră inițial pe Elvis fuseseră persoanele de culoare, transformând melodia de debut a acestuia într-un mare hit.

▸ Elvis Presley a apărut într-o emisiune în 1970 pentru a împărtăși publicului despre cum se poate îndeplini visul american.

Muzicienii erau fascinați de artistul revoluționar

Elvis Presley a devenit simbolul rock and roll-ului, provocând o revoluție muzicală în întreaga lume. Este cunoscut drept „Regele rock and roll-ului" şi era de asemenea renumit şi la Hollywood, devenind o legendă unică. Chiar şi cei care dezaprobau stilul său muzical erau fascinați de vocea şi de evoluția tânărului.

Eroul rebel pe care Elvis îl adora

James Dean (1931–1955)

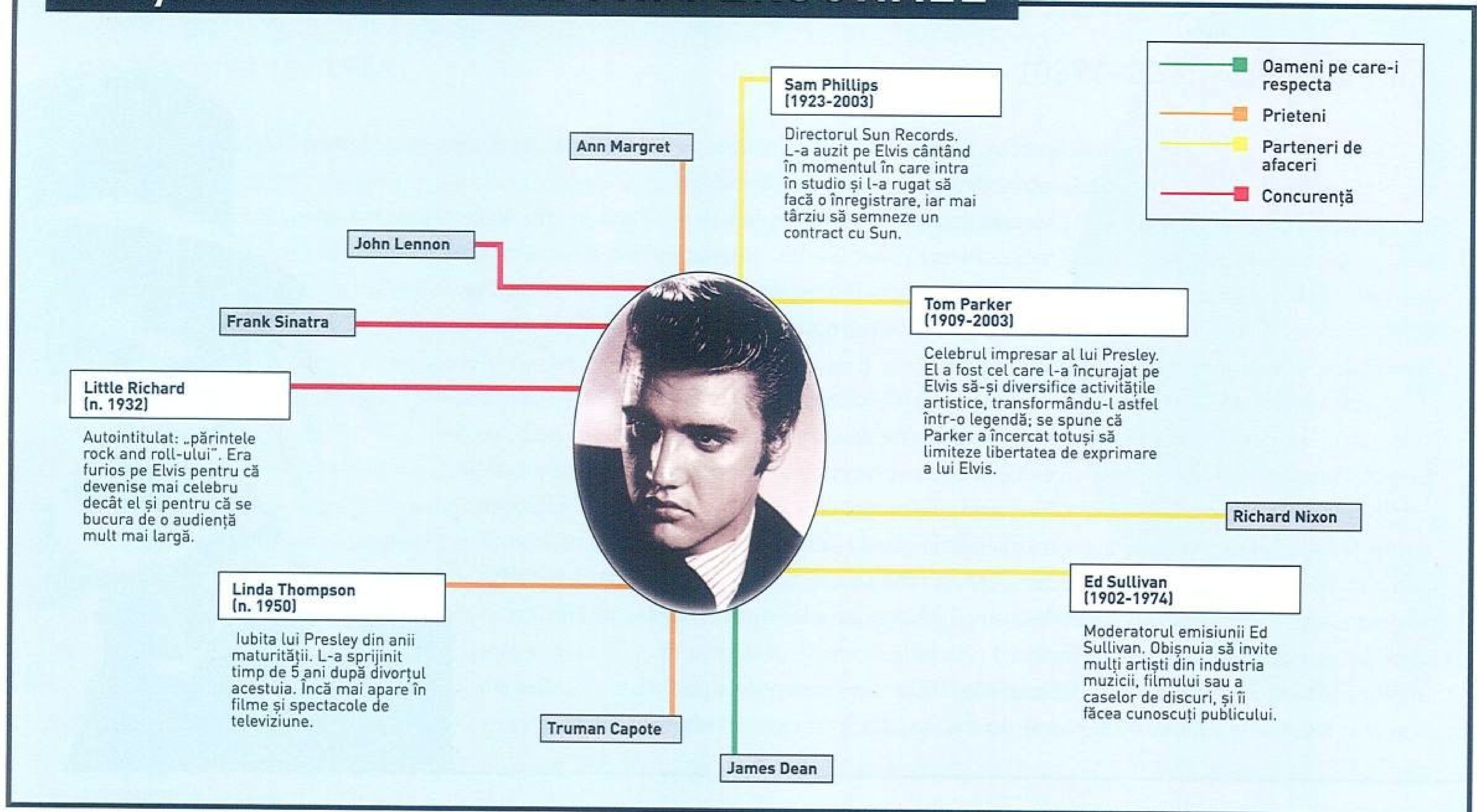
James Dean a murit la vârsta de 24 de ani după câteva roluri memorabile. Caracterul său rebel a cucerit inimile tinerilor din anii '50. Presley l-a admirat foarte mult pe Dean, considerându-l un „om ideal".

La 30 septembrie 1931, și-a pierdut mama la vârsta de 9 ani. Deoarece tatăl său era ocupat în majoritatea timpului, Dean a fost crescut de mama sa vitregă și s-a dovedit încă din fragedă copilărie a fi menit pentru actorie. Tatăl său nu era de acord ca Dean să ia parte la spectacole de actorie sau la spectacole muzicale, dar în 1952 James a plecat la New York pentru a studia la Actors' Studio, unde a și apărut pe scenă pentru prima oară. În 1955, primul său film, „La răsărit de Eden" a fost foarte apreciat de către tânăra generație, care se identifica perfect cu eroul principal. După lansarea celui de-al doilea și celui de-al treilea film al său, „Rebel fără cauză", respectiv „Giants", Dean a devenit celebru. Totuși, la 16 septembrie s-a întâmplat o tragedie. Viața sa a fost curmată în urma unui accident rutier în care mult îndrăgitul Porsche al lui Dean a intrat în plină viteză într-un Sedan.

Presley avea 20 de ani în acea vreme. Reușise să devină deja o legendă în Sud. Urma să semneze curând un contract cu Warner Brothers și să apară în numeroase filme, dar se pare că James Dean era motivul pentru care își dorea asta. Obișnuia să își privească chipul în oglindă și să încerce să imite mișcările și mimica lui Dean. Când s-a întâlnit cu regizorul lui „Rebel fără cauză", Elvis a încercat să vorbească în stilul lui James Dean. Își dorea un rol în filmele pe care urma să le regizeze acesta și se zvonește că a avut chiar și o relație cu una dintre fostele iubite ale lui Dean.

„Rebel fără cauză", film difuzat la o lună după moartea lui Dean, s-a bucurat de o popularitate fără precedent. Farmecul personal al lui Dean l-a transformat într-o legendă printre tinerii din întreaga lume, ceea ce urma să devină și Presley mai târziu.

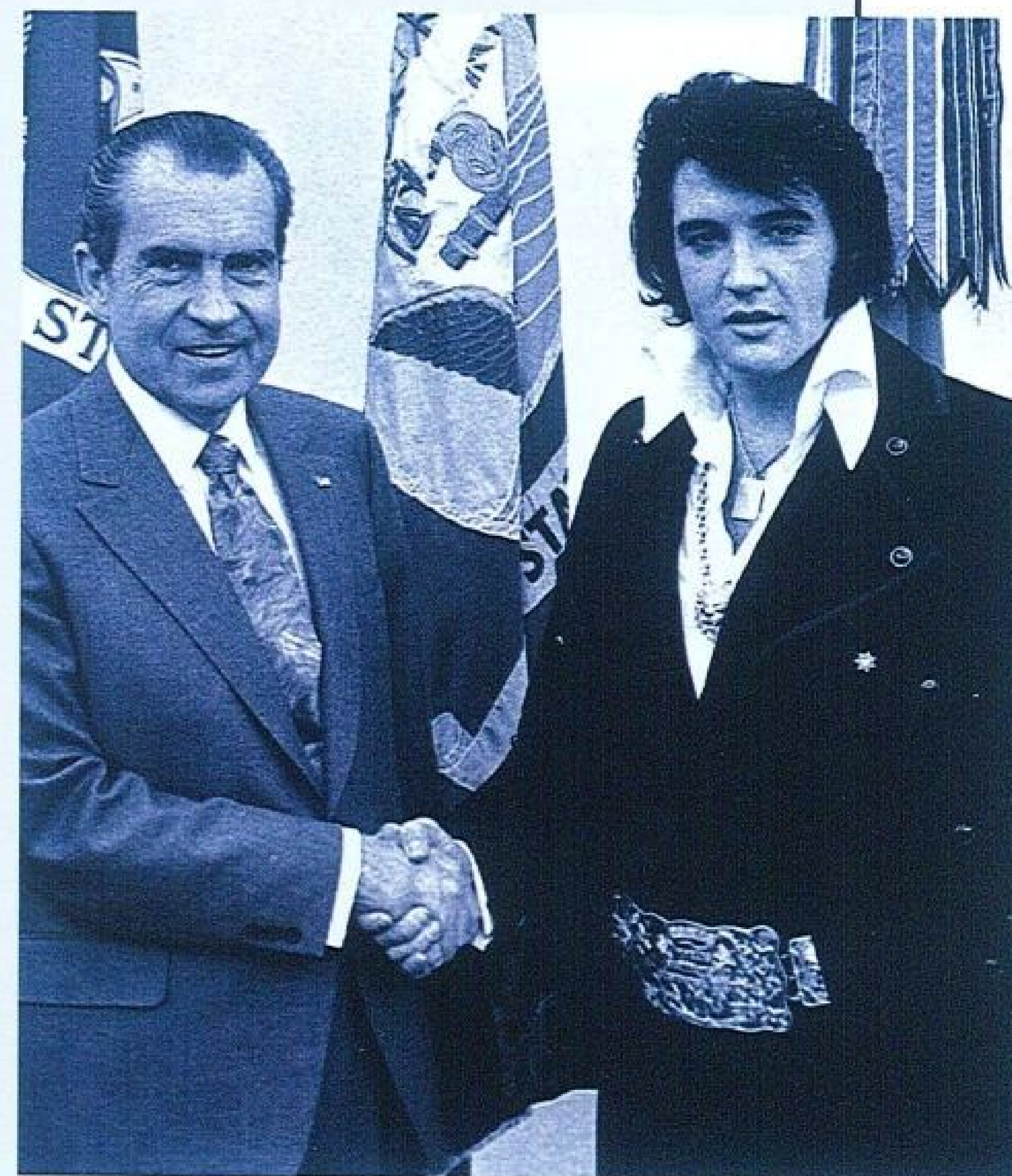
REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Președintele care a intuit că putea exploata renumele lui Elvis

Richard Nixon (1913–1994)

Spre sfârșitul anului 1970, Elvis i-a scris lui Richard Nixon o scrisoare în care declara: „Vreau să sprijin salvarea țării de la proliferarea drogurilor, mișcarea hippie și alte mișcări destabilizatoare. Dacă mă angajați în cadrul personalului dumneavoastră, voi contribui cu perseverență la menținerea sub control a problemei drogurilor și voi învăța cum să schimb mentalitatea comuniștilor". După ce a fost ales președinte 2 ani mai târziu, Nixon s-a hotărât să se folosească de tânăra vedetă.

În cele din urmă s-au întâlnit la 21 decembrie și au discutat posibile mijloace prin care să convingă tânăra generație să nu mai ia droguri și să nu mai iasă în stradă atât de des. Presley era de părere că formația Beatles era una dintre cauzele problemelor americane, deoarece cântecele lor instigau la revoltă, așa că l-a sfătuit pe Nixon să interzică muzica acestora. În momentul în care Presley își câștiga un renume, cântărețul Frank Sinatra îl criticase vehement, iar acum, când formația Beatles devenea mai populară decât Presley, acesta a început să se simtă la fel cum se simțise și Sinatra în trecut. Presley le-a purtat pică membrilor formației Beatles multă vreme, în special lui John Lennon. La întâlnirea dintre cei doi, Nixon i-a dat lui Elvis o insignă prin care îl făcea responsabil cu protejarea cetățenilor împotriva narcoticelor și a altor substanțe interzise și l-a rugat să recâștige încrederea tinerei generații. Presley a fost foarte recunoscător și, la rândul lui, i-a făcut cadou lui Nixon un pistol Colt și câteva fotografii de familie.

Nixon s-a născut în 1913 în California, iar în 1946 a devenit senator din partea Partidului Republican. În anii '60, a candidat pentru postul de președinte și guvernator al Californiei, dar a pierdut ambele curse electorale. Totuși, în 1968 a participat din nou la alegerile prezidențiale și a fost ales. A fost reales în 1974, dar ulterior a demisionat după scandalul Watergate. A murit în 1994, la vârsta de 81 de ani.

Starul rebel care l-a înfruntat pe Presley

John Lennon (1940–1980)

La 27 august 1965, o limuzină a oprit în fața casei lui Presley. Din ea au coborât cei 4 membri ai formației Beatles. Acesta a fost momentul întâlnirii istorice dintre regele rock and roll-ului și legendara formație.

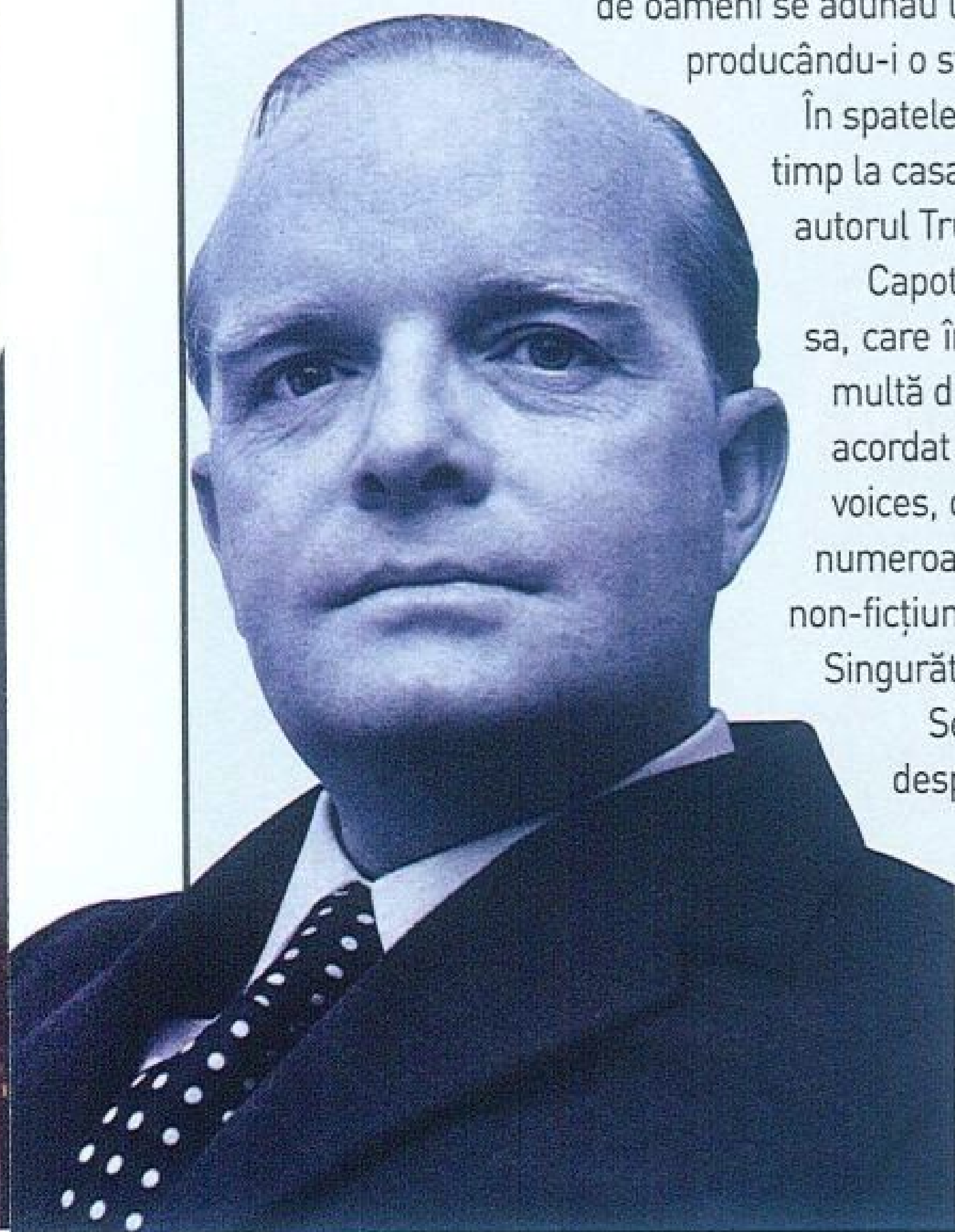
În 1940, John Lennon s-a născut la Liverpool, Anglia și și-a format prima sa trupă rock în 1955. Membrii Paul McCartney și George Harrison s-au alăturat formației, care s-a numit „Silver Beatles". Ulterior, în 1962, Ringo Starr a devenit cel de-al patrulea membru al formației și astfel a luat naștere formația Beatles. Au devenit din ce în ce mai populari în Anglia, iar în 1964 succesul lor s-a răspândit și în Statele Unite, astfel luând naștere Beatles-mania . Întâlnirea istorică dintre Presley și cei patru a avut loc doar cu un an mai târziu.

Presley și membrii Beatles au interpretat împreună câteva improvizații, iar Elvis și John au jucat fotbal american în spatele curții. John a declarat că „Presley este idolul nostru. Dacă n-ar fi fost el, probabil că formația Beatles n-ar fi existat". Totuși, cei doi aveau convingeri politice foarte diferite, într-o asemenea măsură încât Elvis a încercat să-l convingă în secret pe președintele Nixon și pe conducătorul FBI, Edgar Hoover, să-l expulzeze din țară pe Lennon. Uitând de faptul că el însuși se droga, l-a acuzat pe John că ar distribui droguri adolescenților americani. John, la rândul său, îl considera pe Elvis un conservator american tipic care sprijinea războiul din Vietnam. După destrămarea formației Beatles în 1970, John a participat la numeroase demonstrații împotriva războiului împreună cu soția sa Yoko. De asemenea a lansat un solo numit „Imagine", dar la 8 decembrie 1980, a fost împușcat de un fan în fața casei sale din New York. Moartea sa a șocat întreaga lume, dar muzica sa încă mai cucerește inimile tuturor.

Autorul precoce care avut o relație strânsă de prietenie cu Regele

Truman Capote (1924–1984)

La începutul anilor 1970, Elvis, care își desfășura activitatea la Hollywood, a hotărât să plece iarăși în turneu. Începuse să aibă din nou succes și o mulțime de oameni se adunau la concertele sale. Între timp, relația cu soția sa, Priscilla, a început să se deterioreze din ce în ce mai mult, producându-i o stare permanentă de tensiune.

În spatele glorioasei sale cariere muzicale se ascundea multă tristețe și a început să se retragă din ce în ce mai mult timp la casa sa din Palm Springs, unde putea să-și petreacă timpul în liniște. Acolo, a cunoscut un personaj interesant: autorul Truman Capote.

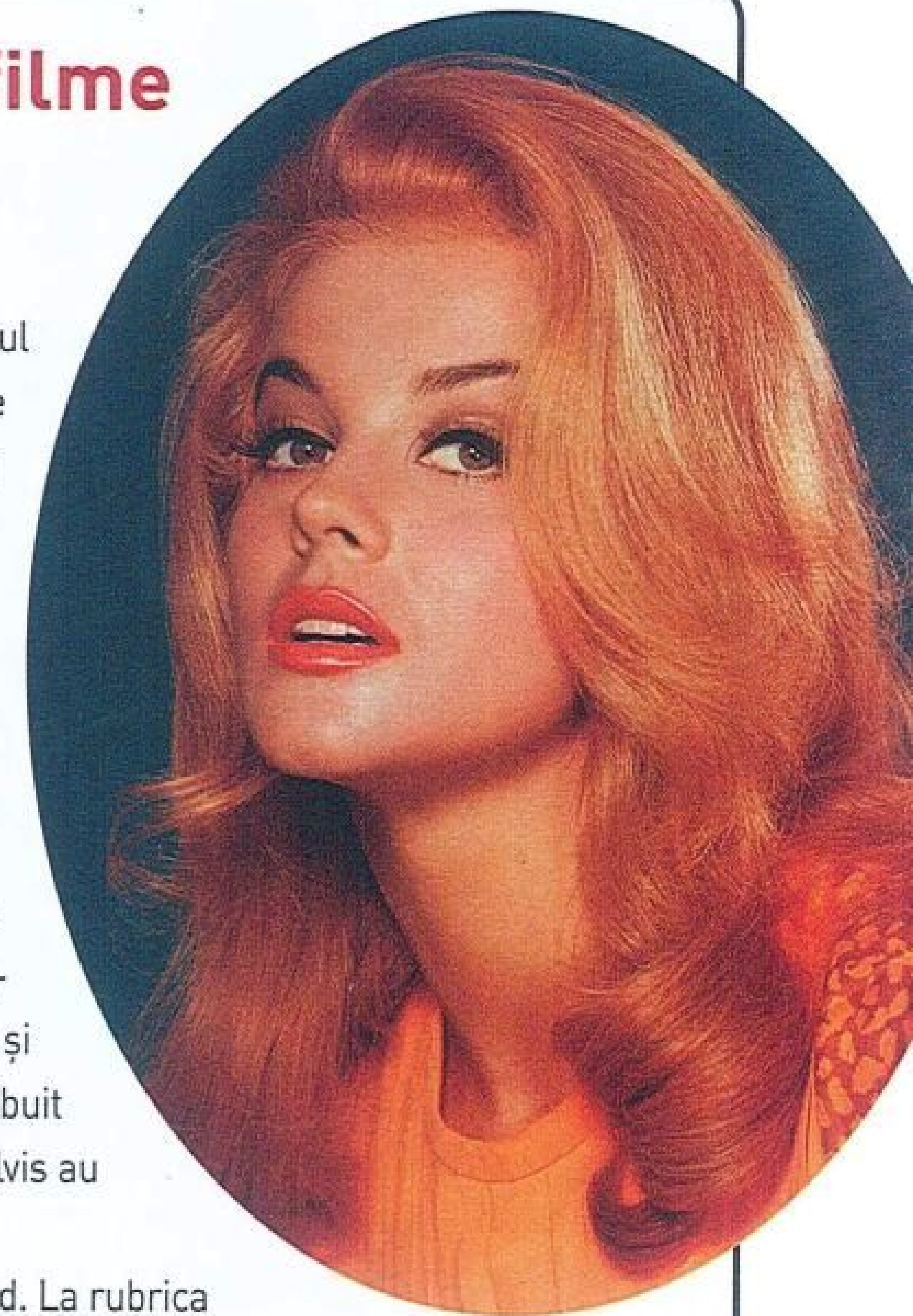
Capote s-a născut în 1924, în Louisiana. Părinții acestuia au divorțat, iar Capote era lăsat deseori singur de mama sa, care începuse să se întâlnească cu numeroși bărbați, astfel încât Truman a crescut în nesiguranță și fără prea multă dragoste. După absolvirea liceului, a început să scrie nuvele pentru o revistă, iar la vârsta de 22 de ani i-a fost acordat premiul O. Henry pentru culegerea sa de nuvele denumită „Miriam". În 1948, a publicat romanul „Other voices, other rooms" („Alte glasuri, alte încăperi") și a fost considerat un geniu literar precoce. Ulterior, a publicat numeroase opere care au devenit best-seller, inclusiv „Breakfast at Tiffany's" („Mic dejun la Tiffany") și alte lucrări non-ficțiune, precum „In Cold Blood" („Cu sânge rece". Pe de altă parte, se simțea încă extrem de singur și stingher. Singurătatea sa din copilărie l-a împins în cele din urmă să devină alcoolic și dependent de droguri.

Sentimentele de neliniște ale lui Capote erau comparabile cu cele ale lui Elvis. Presley i-a povestit acestuia despre mama sa, despre fratele geamăn născut mort și despre sentimentele de vinovăție ulterioare, despre frica de a fi abandonat și despre cum aceste sentimente de neliniște și singurătate nu au dispărut niciodată, indiferent de câte hituri ar fi lansat sau de câți fani ar fi fost în jurul lui. Capote l-a înțeles perfect pe Elvis. Deasupra vieților pline de succes ale celor doi, plana o umbră de singurătate, iar neliniștea nu avea să-i părăsească niciodată.

La șapte ani de la moartea lui Elvis, Capote a fost găsit mort în apartamentul său, la 25 august 1984. O cantitate mare de droguri a fost găsită lângă trupul său neînsuflețit. Iata cum până și împrejurările în care au murit cei doi seamănă în mod bizar.

Singura actriță considerată egalul lui Elvis în filme

Ann Margret (n. 1941)

După terminarea stagiului militar, Elvis a decis să se concentreze exclusiv asupra filmelor, urmând sfatul impresarului său. A jucat în multe filme pentru adolescenți, în care apărea interpretând cântece, în calitate de personaj principal. A obținut un mare succes cu aceste filme, actrița Ann Margret, partenera sa din mai multe producții, bucurându-se, alături de Elvis, de același gen de apreciere.

Ann s-a născut la 28 aprilie 1941 în Stockholm, Suedia, și s-a mutat împreună cu familia sa în Statele Unite în 1946. A învățat să danseze în școala primară și a renunțat la liceu pentru a deveni dansatoare. A apărut în numeroase spectacole de televiziune și în numeroase piese. În cele din urmă a fost remarcată de regizorii din Hollywood și a jucat în primul său film din 1961: „Pocketful of miracles" („O poveste ca în filme"). De asemenea, a jucat, în 1963, într-o parodie realizată după stagiul militar al lui Elvis, numită „Bye bye Birdie", în urma căreia a devenit renumită. Apoi, a jucat împreună cu Elvis pentru prima dată în „Viva Las Vegas" („Dragoste la Las Vegas"), devenind unul dintre sex-simbolurile americane. Filmul prezenta povestea unui pilot de curse sărac care încearcă să câștige atât cursa cât și inima fetei. Scenele de dans dintre ea și Elvis devin tipice pentru filmele clasice. Ann este considerată ca fiind una dintre persoanele care au contribuit la sporirea popularității lui Elvis ca actor și nu a fost niciodată considerată un personaj secundar, ci ea și Elvis au fost întotdeauna tratați egal pe platourile de filmare.

Zvonurile despre actori care aveau relații și în afara platourilor de filmare era ceva obișnuit la Hollywood. La rubrica de bârfe dintr-o revistă de scandal au apărut toate persoanele cu care Ann a avut o legătură romantică, iar printre acestea era enumerat și Elvis Presley. Câțiva ani mai târziu, la 18 august 1977, ea a fost una dintre cele 200 de persoane invitate la ceremonia privată de înmormântare a lui Elvis.

Marele artist care a criticat vedeta rock and roll

Frank Sinatra (1915–1998)

În perioada anilor '40-'50, cel mai popular cântăreț din Statele Unite era fără îndoială, Frank Sinatra. La debutul național al lui Presley, popularitatea lui Sinatra atinsese apogeul. La început, Sinatra era considerat un cântăreț inteligent, cu voce suavă, devenind idolul tinerelor, iar ulterior era iubit de persoane de toate vârstele.

Sinatra s-a născut în 1915 în New Jersey, în timpul Primului Război Mondial. Părinții lui proveneau din Sicilia, iar el simțea se simțea profund legat de rădăcinile sale italiene. În 1935, a câștigat un concurs la o emisiune radio, ceea ce l-a îndemnat să devină cântăreț profesionist. În 1940 s-a alăturat formației lui Tommy Dorsey, unde a fost foarte apreciat. Ulterior, a început să cânte solo și a lansat numeroase hituri care s-au aflat în topul clasamentelor.

Față de noul stil de „muzică rebelă" abordat de Elvis Presley, Sinatra s-a pronunțat: „Este vulgar și lipsit de stil în toate privințele". Era o reacție tipică acelor vremuri, doar fanii lui Elvis făcând excepție de la aceasta. Totuși, părerea lui Sinatra despre Elvis s-a schimbat după ce Presley și-a satisfăcut stagiul militar. Presley se transformase din conducătorul mișcării revoluționare într-un artist, care-și câștigase admirația generală.

Prima apariție TV a lui Presley, după eliberarea din armată avusese loc la spectacolul de varietăți al lui Frank Sinatra. Sinatra a cântat hit-ul lui Presley: „Love me tender", apoi cei doi au cântat un duet. De atunci, societatea l-a acceptat pe Presley ca pe un artist pașnic, exact ceea ce își dorea și acesta. Împăcarea cu Sinatra a marcat această transformare, dar pe de altă parte, noua generație care îi admirase atitudinea plină de aplomb, ca vedetă de rock and roll, a început să-și caute alți idoli.

Sinatra a rămas același artist popular chiar și după moartea lui Presley. A trecut în neființă în 1998.

Muzică a expresiei de sine, prin originalitate şi spirit inovativ

Roll and roll-ul, stilul muzical devenit faimos în întreaga lume prin Elvis Presley, a dat naştere unei varietăţi de stiluri de muzică rock. Muzica rock, impulsionată de originalitatea lui Elvis, s-a transformat pentru a reflecta valorile sociale ale ţării. La aproape o jumătate de secol de la înflorirea rock and roll-ului, această muzică îşi păstrează acelaşi rol în societate, pe care l-a avut încă de la începuturi: uneşte oamenii, indiferent de sex, clasă socială, rasă sau naţionalitate.

Regele, deschizător de drumuri

ROCK AND ROLL-UL, stilul devenit popular prin Elvis în anii '50, s-a ramificat în mai multe stiluri, cunoscute în general drept „muzica rock". Muzica rock diferă de alte stiluri în multe privințe.

În primul rând, originalitatea și spiritul inovativ sunt esențiale. Bineînțeles, cântăreții trebuie să fie creativi când își scriu cântecele, dar și cei care interpretează melodii scrise de alți autori trebuie să fie creativi. Bineînțeles, muzica rock nu era ceva ce putea fi transmis de la profesor la elev, precum majoritatea celorlaltor genuri muzicale.

Întrucât originalitatea și spiritul inovator erau esențiale, muzica rock s-a răspândit în lume sub diferite forme. Genurile art rock, rock progresiv, punk rock, folk rock și hard rock sunt doar câteva dintre variatele forme ale muzicii rock. Muzica clasică și jazz-ul sunt de asemenea foarte variate, dar varietatea acestora nu se poate compara cu cea a muzicii rock.

În muzica rock se acordă o importanță deosebită și mesajului artistului. Genul muzical în sine transmite un anumit mesaj, iar interpreții de muzică rock încearcă să își transmită mesajul prin diferite forme creative și originale. Cu alte cuvinte, genurile muzicale interpretate de artiști conservatori și tradiționali sunt uneori etichetate ca "rock atipic".

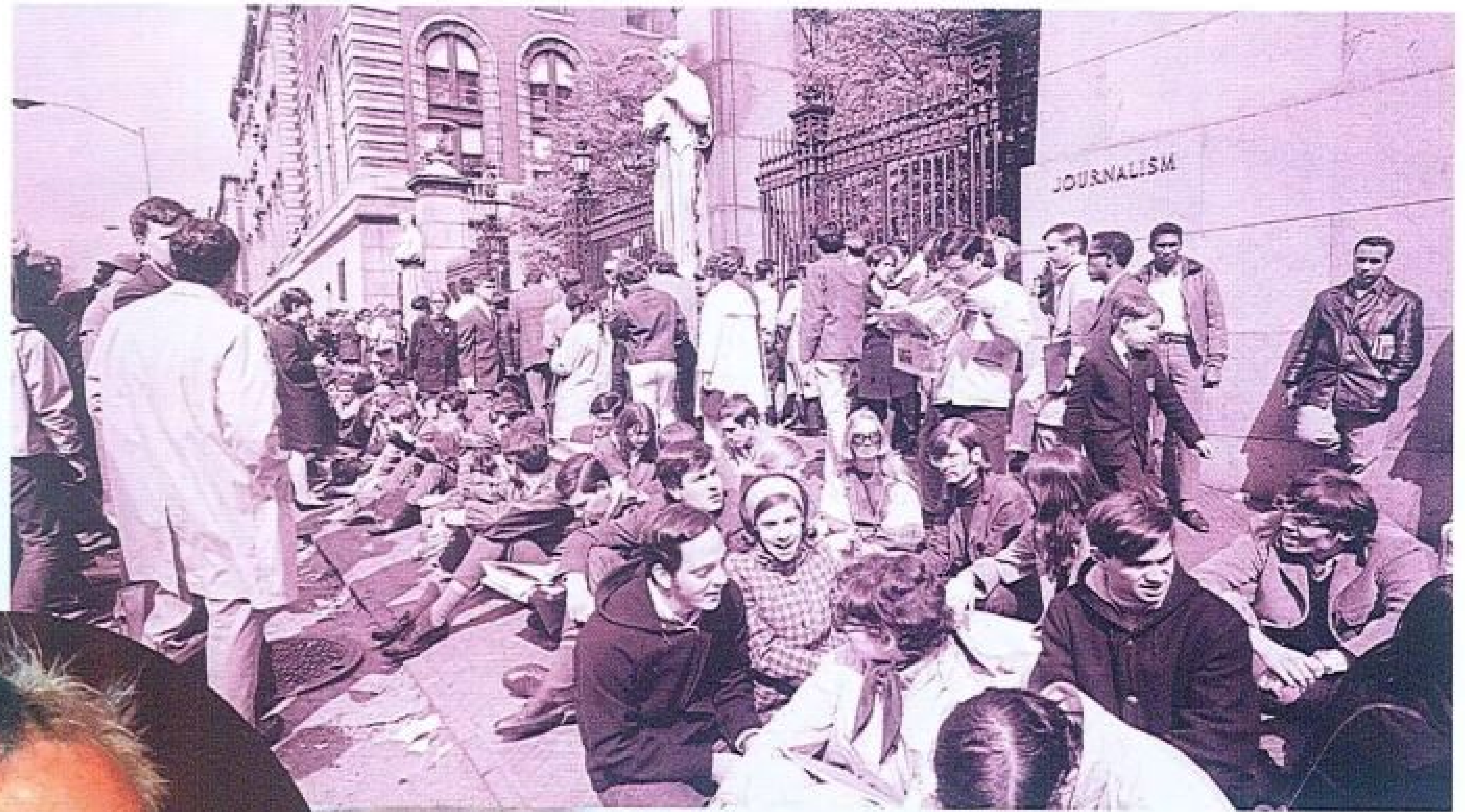
De fapt Elvis Presley a fost cel care a introdus aceste particularități ale rock and roll-ului în anii '50.

Elvis a dat foarte clar dovadă de ingeniozitate și spirit inovator când a ales să cânte muzică neagră, deși era alb, într-o perioadă în care tensiunile rasiale erau foarte puternice. În prezent, numeroși artiști albi, precum Eric Clapton, cântă muzică neagră tradițională, dar Presley a fost primul. Întrucât nu făcea discriminare între genurile muzicale, a continuat să asculte diferite stiluri muzicale chiar și după ce a devenit o vedetă rock and roll renumită. Astfel, muzica sa era foarte

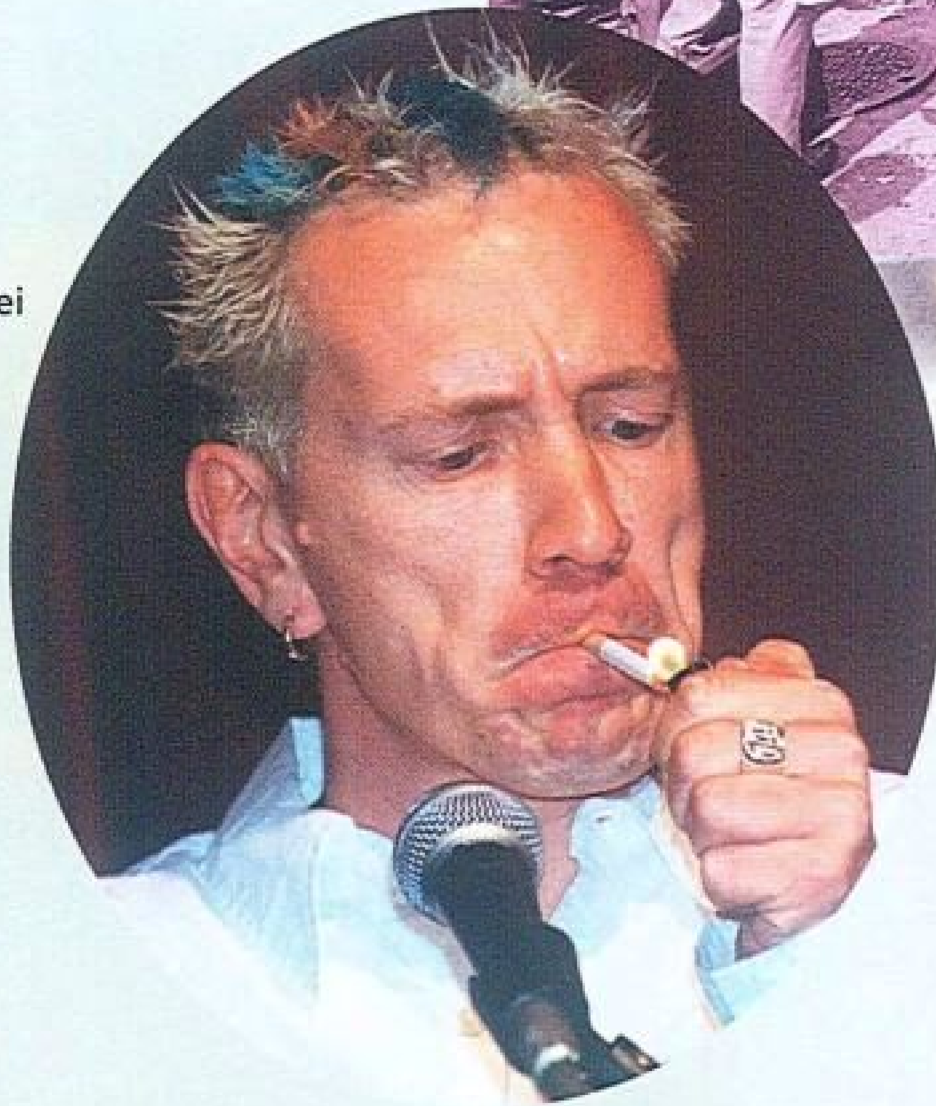

Festivalul Woodstock, organizat în 1969. Acest gen de muzică era diferit de rock and roll-ul anilor '50, dar până la urmă este doar un alt exemplu în care tinerii americani se folosesc de muzică pentru a se revolta.

Nu cred că greșesc cu ceva

▲ În anii '60, numeroase persoane și-au susținut punctele de vedere, în vederea unei schimbări sociale. Muzica rock a fost întotdeauna prezentă în locurile unde aveau loc proteste.

▸ Johnny Lotton, solistul formației "Sex Pistons", reprezentant al stilului punk rock. Versurile lor prezintă multe probleme controversate ale societății moderne.

variată, Presley devenind un model pentru numeroși artiști ulteriori.

Elvis s-a dovedit a fi un geniu și în transmiterea mesajelor sale prin alte mijloace. Mișcările sale din șolduri și stilul său vestimentar transmiteau un mesaj puternic tinerilor din acea perioadă. „Nu cred că greșesc", a declarat Presley. Deși aceste cuvinte nu păreau a avea un sens aparte, erau un reproș destul de puternic la adresa celor mai în vârstă, care susțineau că „Rock and roll-ul este un gen de muzică neadecvat".

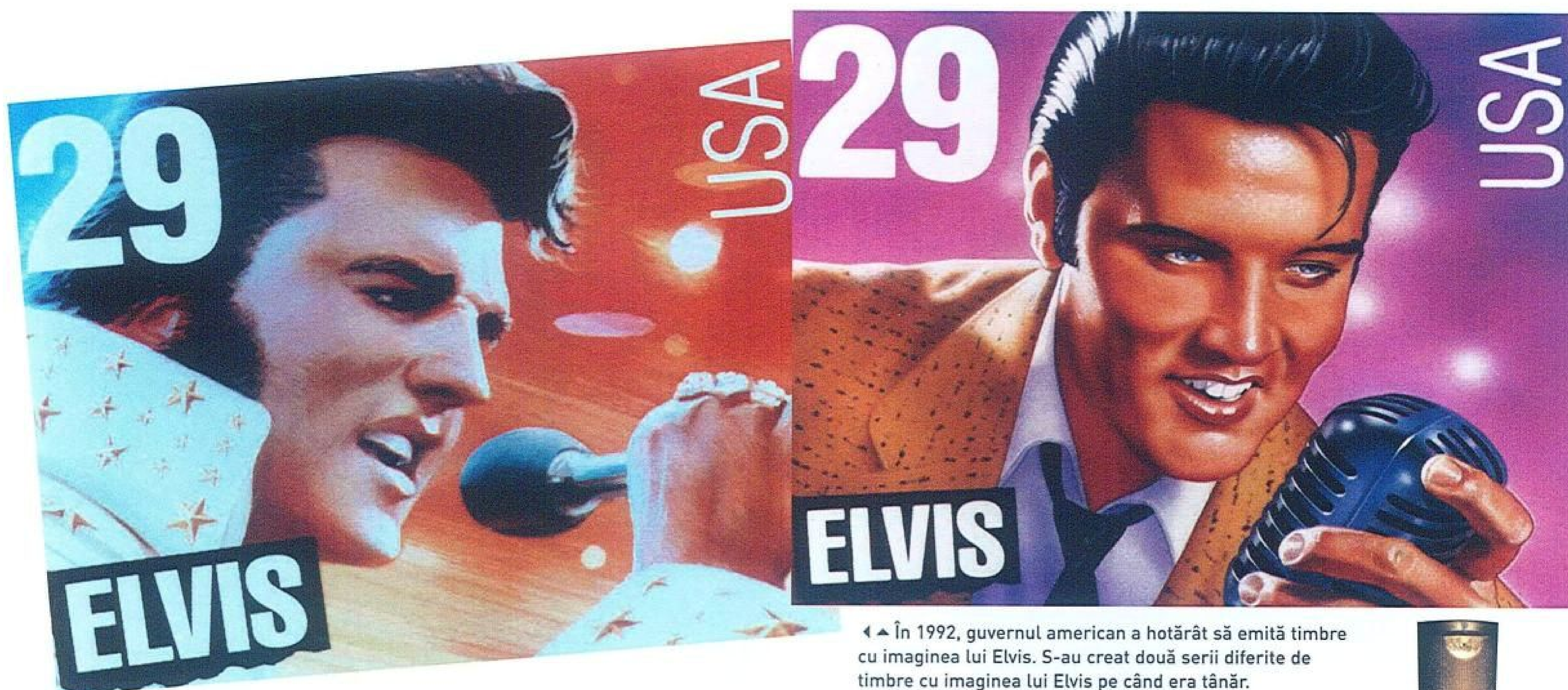
Astfel, „regele rock and roll-ului" dădea dovadă de atât de originalitatea și spiritul inovator necesar interpreților de muzică rock, cât și de integritatea necesară transmiterii mesajului său.

Influențarea unor generații

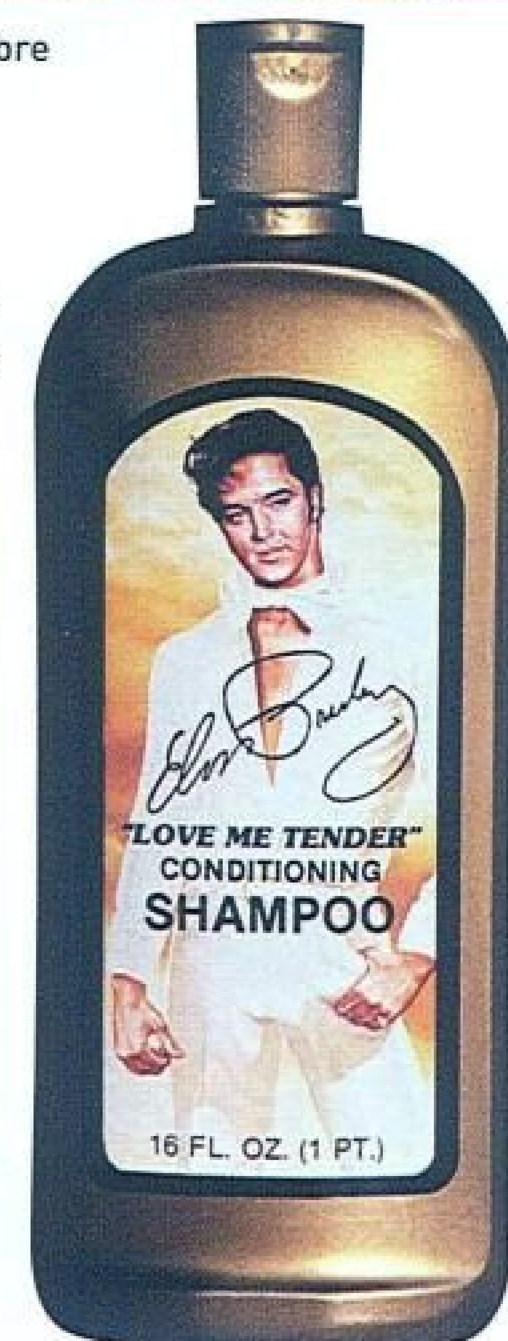
Fiecare interpret de muzică rock din anii '60 - 70 a fost influențat într-o oarecare măsură de Elvis. Grupuri ca Beatles, Rolling Stones și multe altele au preluat stilul R&B de la Elvis. Interpreți cu 10 ani mai în vârstă decât Presley, precum Bruce Springsteen, îl consideră și ei idolul lor.

Nu este de mirare că îl respectau foarte mult pe Presley, ale cărui cântece le ascultau în perioada adolescenței. Totuși, este surprinzător că atât cei care l-au cunoscut pe Elvis doar în ultimii ani ai vieții, cât și cei care s-au născut după moartea lui, îi sunt fani în egală măsură cu cei care l-au cunoscut în perioada sa de glorie.

În ultimii ani de viață, Elvis nu se mai bucura de o reputație așa de bună și avea foarte puțini fani printre tinerii din noua generație.

◂ ▴ În 1992, guvernul american a hotărât să emită timbre cu imaginea lui Elvis. S-au creat două serii diferite de timbre cu imaginea lui Elvis pe când era tânăr.

▸ Șampon cu imaginea lui Elvis. Numeroase produse de larg consum, cu imaginea lui Elvis, au fost vândute în întreaga lume.

Era obez și înaintat în vârstă. Acesta era Elvis pe care copiii din respectiva generație și-l amintesc. Participa aproape numai la concertele din Las Vegas. Ulterior, au fost făcute publice o parte din scandalurile sale sexuale și despre droguri. După moartea sa și sfârșitul perioadei rock and roll-ului, Elvis părea că face parte din trecut.

Totuși, puterea muzicii sale i-a păstrat pe tinerii fani de partea lui. În anii '80 - '90, numeroși adolescenți au început să-i asculte cântecele. Deși aveau cu toții o impresie proastă despre Presley, au început să-i asculte cântecele după ce și-au auzit artiștii favoriți spunând că Elvis este idolul lor. Astfel, au descoperit că acel bărbat cu aspect dezagreabil, aflat între două vârste, era capabil să creeze o muzică deosebit de delicată și valoroasă. Chiar în această perioadă, numeroși adolescenți afro-americani au fost, de asemenea, atrași de muzica sa.

Fanii autentici nu erau foarte numeroși, dar faptul că erau răspândiți în întreaga lume a determinat o creștere a admiratorilor muzicii lui Elvis. Acesta a fost un fenomen impresionant ținând cont de faptul că majoritatea consumatorilor de muzică sunt de obicei obsedați de artiștii contemporani. Astfel, muzica lui Elvis continuă să încânte generațiile.

▾ Popularitatea lui Elvis în Asia nu a scăzut. La 25 de ani după moartea acestuia, în 2002, fan clubusile Elvis din Asia s-au reunit în Japonia pentru a-și comemora eroul.

Afacerea unui vis

După moartea lui Presley, rock-ul, împreună cu filmele, au devenit o afacere profitabilă. Vânzarea CD-urilor cu muzică rock, a înregistrărilor, a drepturilor de proprietate intelectuală etc. a devenit mult mai profitabilă decât cea a altor genuri de muzică. De asemenea, artiștii rock își vindeau cu succes înregistrările. Toate acestea se datorau lui Elvis.

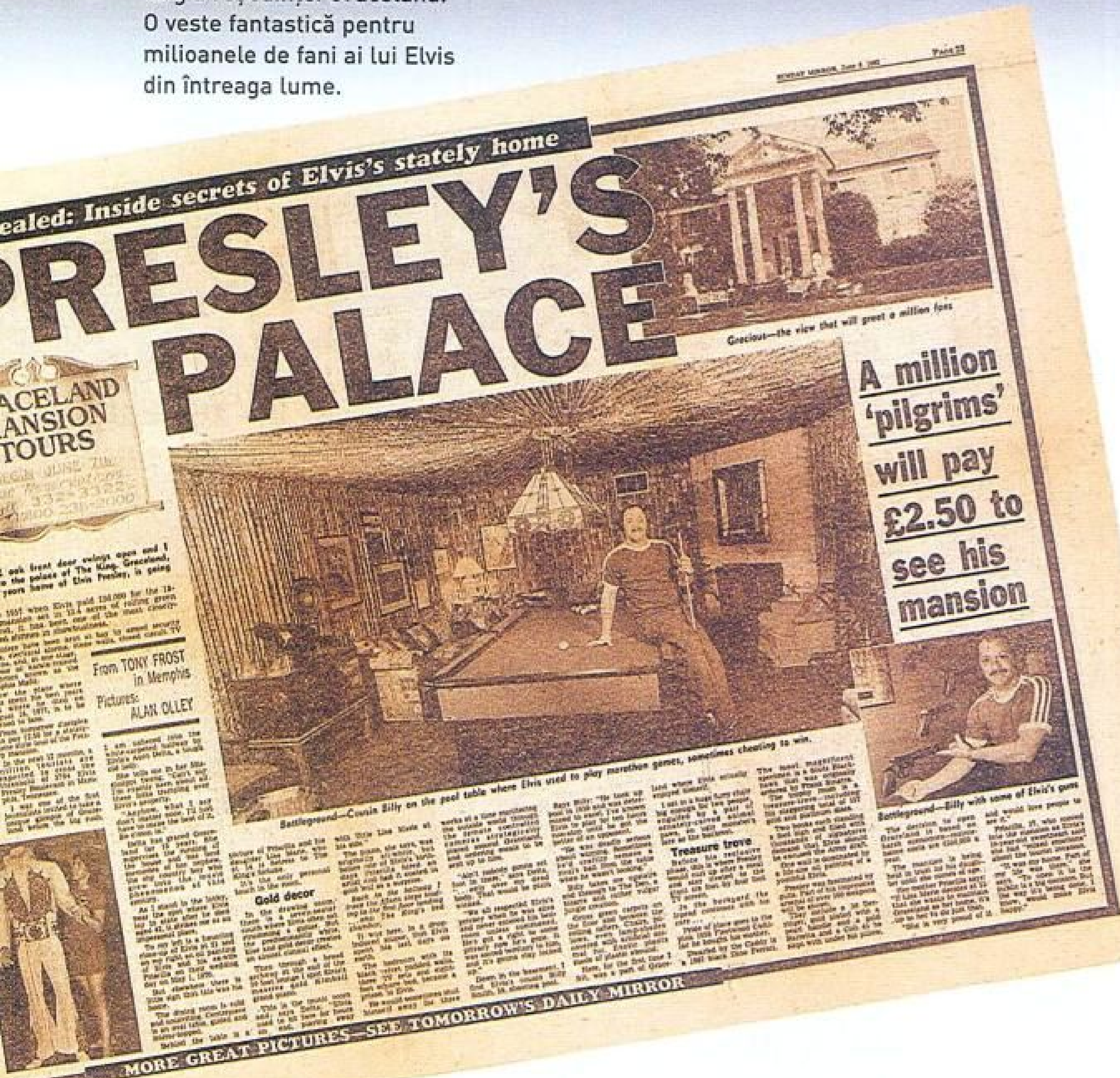
Pe lângă faptul că se ocupa de programul lui Elvis, lansarea discurilor și aparițiile în concerte, impresarul Tom Parker încuraja și vânzarea de articole promoționale cu imaginea artistului. Aceste articole se adresau adolescenților și cuprindeau produse cosmetice, snacks-uri, băuturi, timbre etc. Vânzările se ridicaseră la 22 de milioane de dolari în primele șase luni. Motivul pentru care Elvis nu își pierduse popularitatea, în ciuda criticilor primite, era probabil tocmai această comercializare a imaginii. Atât casele de discuri, cât și televiziunile îl invitau să cânte, indiferent de modul în care era perceput la acel moment.

Și în prezent, artiștii moderni de muzică rock obișnuiesc să vândă articole personalizate. Nu mai vând snacks-uri și băuturi, dar își exploatează imaginea lor ca artiști pentru a-și spori popularitatea. Un exemplu perfect în acest sens este formația Rolling Stones. Tricourile cu Rolling Stones și-au pus puternic amprenta asupra industriei modei.

Memories are made of this ...

Atât în timpul vieții, cât și după moartea cântărețului, persoanele care au vizitat Graceland i-au scris mesaje lui Elvis pe unul dintre pereții casei.

▾ Articol din ziarul britanic, „The Sunday Mirror" anunțând deschiderea pentru publicul larg a reședinței Graceland. O veste fantastică pentru milioanele de fani ai lui Elvis din întreaga lume.

ealed: Inside secrets of Elvis's stately home

RESLEY'S PALACE

A million 'pilgrims' will pay £2.50 to see his mansion

Gracious—the view that will greet a million fans

From TONY FROST in Memphis

Pictures: ALAN OLLEY

Battleground—Cousin Billy on the pool table where Elvis used to play marathon games, sometimes cheating to win.

Battleground—Billy with some of Elvis's guns

Gold decor

Treasure trove

MORE GREAT PICTURES—SEE TOMORROW'S DAILY MIRROR

Câştigurile indirecte generate de imaginea lui Elvis

În afară de artiștii rock, locuitorii din Memphis, Tennessee, au avut de câștigat de pe urma lui Elvis. Casa acestuia, Graceland, a fost inclusă în patrimoniul național, fiind vizitată de peste 700.000 de turiști din întreaga lume în fiecare an. Singura clădire-obiectiv turistic care este mai vizitată decât Graceland, este Casa Albă, iar în cadrul caselor memoriale, ocupă bineînțeles locul întâi. De asemenea, mulțumită lui Elvis, reputația orașului Memphis ca centru muzical s-a răspândit în întreaga lume, iar Beale Street, locuită în majoritate de cântăreți de culoare pe când Elvis era încă licean, este acum invadată de turiști.

Nu se știe cu exactitate cât de mult s-a câștigat direct sau indirect de pe urma existenței lui Elvis. Un lucru este clar, atâta timp cât melodiile lui Elvis continuă să fie o sursă de inspirație pentru tânăra generație, industria muzicii rock va prospera. Deși născut într-o familie de oameni modești, în mediul rural, Elvis a reușit să demonstreze că prin muzică îți poți realiza visurile. De fiecare dată când un copil aude muzica lui Elvis și se hotărăște să-i calce pe urme, transmite mai departe și o parte din sufletul artistului.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

ELVIS PRESLEY

ISSN 1791-0765

9 771791 076000 22

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

23

ADOLF HITLER

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Adolf Hitler
Numărul 23

Pentru orice informație sau lămurire,
contactați-ne la telefonul: **(021) 40.10.888** sau trimiteți un e-mail la info@deagostini.ro
Servicii pentru clienți: de luni până vineri, între orele 10:00 - 15:00
Pentru o mai bună deservire solicitați întotdeauna publicația de la același punct de vânzare
și informați vânzătorul asupra intenției de a cumpăra și apariițiile următoare.
Pentru orice informație, lămurire, înlocuire de exemplare sau comenzi
de numere anterioare, sunați-ne la tel. **(021) 40 10 888**
Pentru informații și comenzi de numere anterioare, cititorii din Republica Moldova
pot suna la **(022) 21.07.98** - Paramedia, Chișinău.

Vizitați site-ul nostru la adresa

www.deagostini.ro

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ
EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL
EDITOR: Petros Kapnistos
MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou
MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas
ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena
MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos
PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa
COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou
MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza
MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis
COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

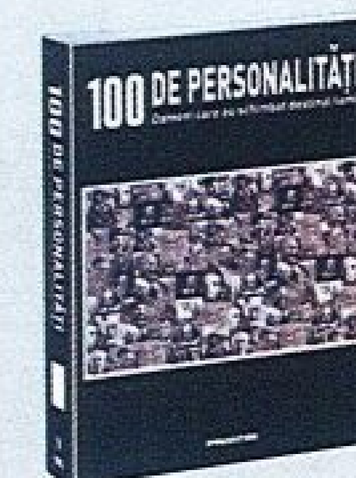
ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL
DTP: RAY
TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.
DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

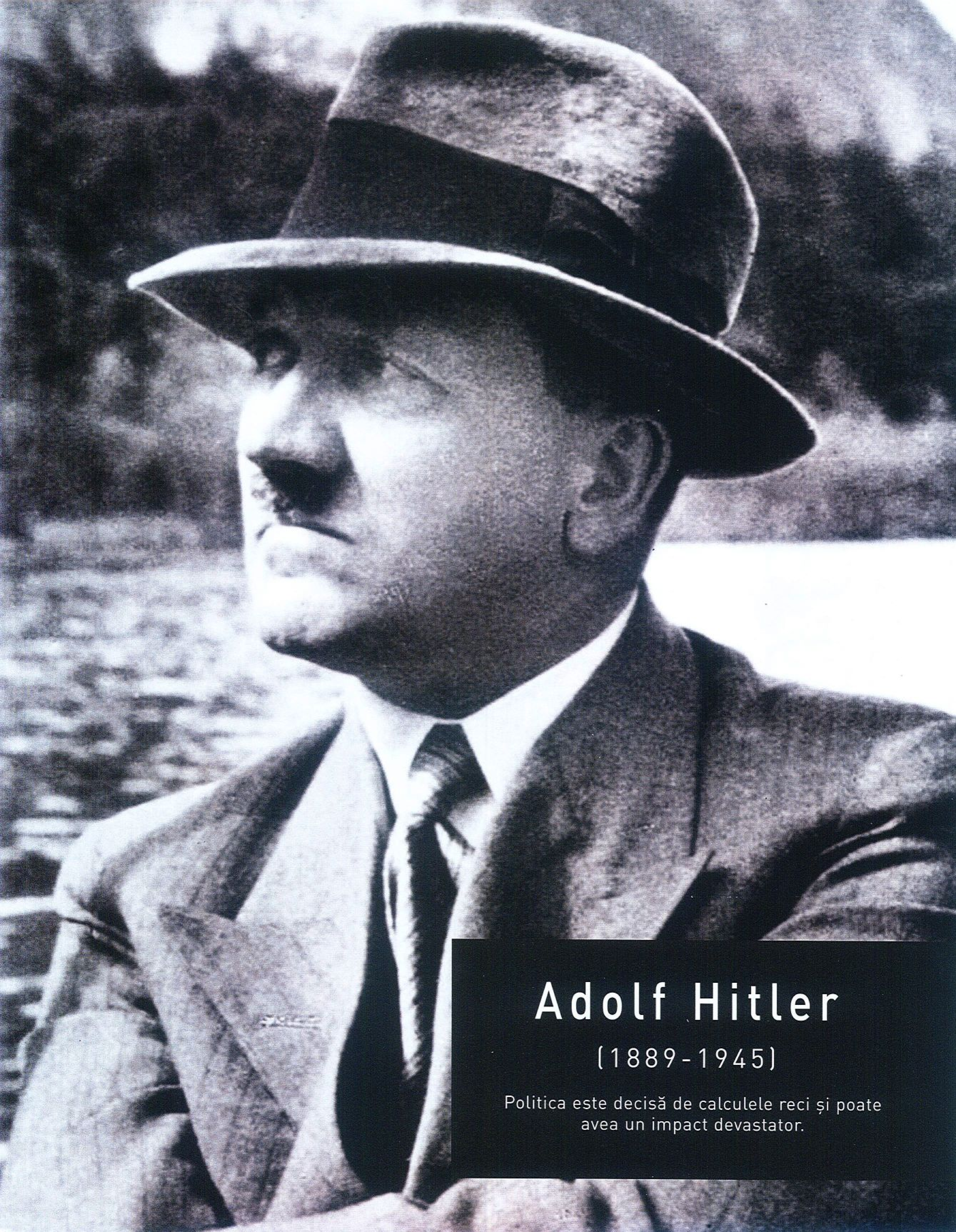
IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L
Country Manager: Mariana Mihălțan
Marketing Manager: Adina Bojică
Redactor: Gabriela Muntean
Distribution Manager: Dan Iordache
ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5,
sector 5, București, România
Telefon: (+40) 21 318 7398
DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press

Prețul numerelor
Prețul primului număr: 2,99 LEI / 14,50 MDL
Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere:
5,99 LEI / 29,99 MDL

Adolf Hitler

(1889-1945)

Politica este decisă de calculele reci și poate avea un impact devastator.

Adolf Hitler

Ce fel de viață a dus Hitler?

PROLOG

NUMĂRÂNDU-SE PRINTRE perdanții Primului Război Mondial, Germania a fost condamnată la plata unor daune de război exorbitante. Economia s-a prăbușit sub presiunea șomajului și a inflației galopante, frământări sociale nemaiîntâlnite sufocând viața socială. În sufletul multor germani a început să se dezvolte un resentiment puternic împotriva țărilor care au câștigat războiul, ca și împotriva evreilor care reușiseră în cea mai mare parte să își păstreze averile. Acesta este contextul în care a apărut o anumită facțiune politică, ce avea să fie condusă de o figură extraordinar de carismatică.

Adolf Hitler.
Țara și-a pus speranțele în el, aducându-l în fruntea țării, de unde și-a asumat în scurt timp rolul de dictator, ducând Germania pe un drum fără întoarcere. A pornit în căutarea „guvernului ideal", fapt ce l-a determinat să pornească cel de-al Doilea Război Mondial și Holocaustul. Și-a lăsat amprenta pe paginile istoriei drept reîncarnarea diavolului. Așadar, ce fel de viață a dus Hitler?

TABEL CRONOLOGIC

1701	▯	Înființarea regatului Prusiei
1748	▯	Revoluția de trei luni de la Viena și Berlin
1756	▯	Războiul de 7 ani
1862	▯	Bismarck preia puterea în Prusia
1870	▯	Războiul franco-german
1871	▯	Întemeierea Germaniei
1889	▯	Nașterea lui Hitler
1900	▯	Este înscris la școală la Linz
1907	▯	Este respins la admiterea la universitate / Hitler se mută la Viena
1913	▯	Se mută la München
1914	▯	Izbucnește Primul Război Mondial / Hitler se înrolează în armata germană
1918	▯	Semnarea Tratatului de la Versailles / înfrângerea Germaniei
1919	▯	Se înființează partidul muncitoresc german
1920	▯	Partidul muncitoresc german începe să fie cunoscut drept partidul nazist
1921	▯	Crearea milițiilor SA
1922	▯	Mussolini instituie un nou guvern
1923	▯	Pune în scenă o mică revoltă la München
1924	▯	Dictează „Mein Kampf"
1925	▯	Crearea milițiilor SS
1933	▯	Devine cancelar
1934	▯	Devine Führer și obține controlul total asupra Germaniei
1935	▯	Intră în vigoare Legile de la Nürenberg
1938	▯	Armata germană cucerește Austria
1939	▯	Izbucnește al Doilea Război Mondial
1940	▯	Căderea Parisului / Crearea alianței dintre Germania, Japonia și Italia
1944	▯	Debarcarea din Normandia / Eliberarea Parisului
1945	▯	Căsătoria cu Eva Braun / Hitler se sinucide
1945	▯	Căderea Berlinului / Germania se predă necondiționat
1945	▯	Sunt lansate bombele atomice asupra Hiroshimei și Nagasaki-ului
1955	▯	Germania de Vest își recapătă suveranitatea
1961	▯	Începe construcția Zidului Berlinului
1973	▯	Germania de Vest devine membră ONU
1989	▯	Sfârșitul Războiului Rece Căderea Zidului Berlinului

Distrugere şi utopie în viziunea temutului dictator

Adolf Hitler a condus mişcarea nazistă, ce a făcut o lume întreagă să tremure de frică. S-a folosit de haosul care pusese stăpânire pe Germania de după Primul Război Mondial pentru a acapara puterea totală, readucând țara în stare de război. În copilărie a fost un susţinător fervent al artelor, dar un eveniment necunoscut l-a smuls de pe această linie. Vom explora viața dictatorului singuratic care a încercat să conducă lumea.

▲ Adolf Hitler s-a născut în orășelul Braunau, la granița dintre Germania și Austria, în 1889. De celălalt mal al râului care separa cele două state, Adolf putea să vadă Germania lui Bismarck.

Prejudecățile copilăriei

Piedici şi justificări

EDWARD HUMA, profesor la Școala de Științe Practice din Linz, Austria, era îngrijorat cu privire la unul dintre elevii săi. Deși genial, prejudecățile ajunseseră să îi sufoce dorința de a învăța. Orator fără egal, susținea că „nu vede absolut niciun motiv să studieze limbile străine sau științele ca să ajungă artist". Cât a trăit la țară, a fost un elev excelent de gimnaziu, dar odată cu plecarea la oraș s-a confruntat cu primele piedici.

Tatăl său Alois, funcționar vamal, dorea ca băiatul să îi calce pe urme și a încercat să-l convingă cu forța pumnului să renunțe la pasiunea pentru artă. În aceste condiții, fiul a căutat cu bună știință să obțină rezultate slabe la învățătură, pentru a-și bloca accesul la o carieră de funcționar public. Situația l-a înfuriat pe tată, care a început să își bată băiatul cu bocancii. Adolf a îndurat bătaia, învățând că violența și teama reprezintă modalități foarte eficace de a controla oamenii. 30 de ani mai târziu, avea să își înscrie numele în analele istoriei drept unul dintre cei mai atroce dictatori pe care i-a cunoscut omenirea.

Credința copilului delăsător

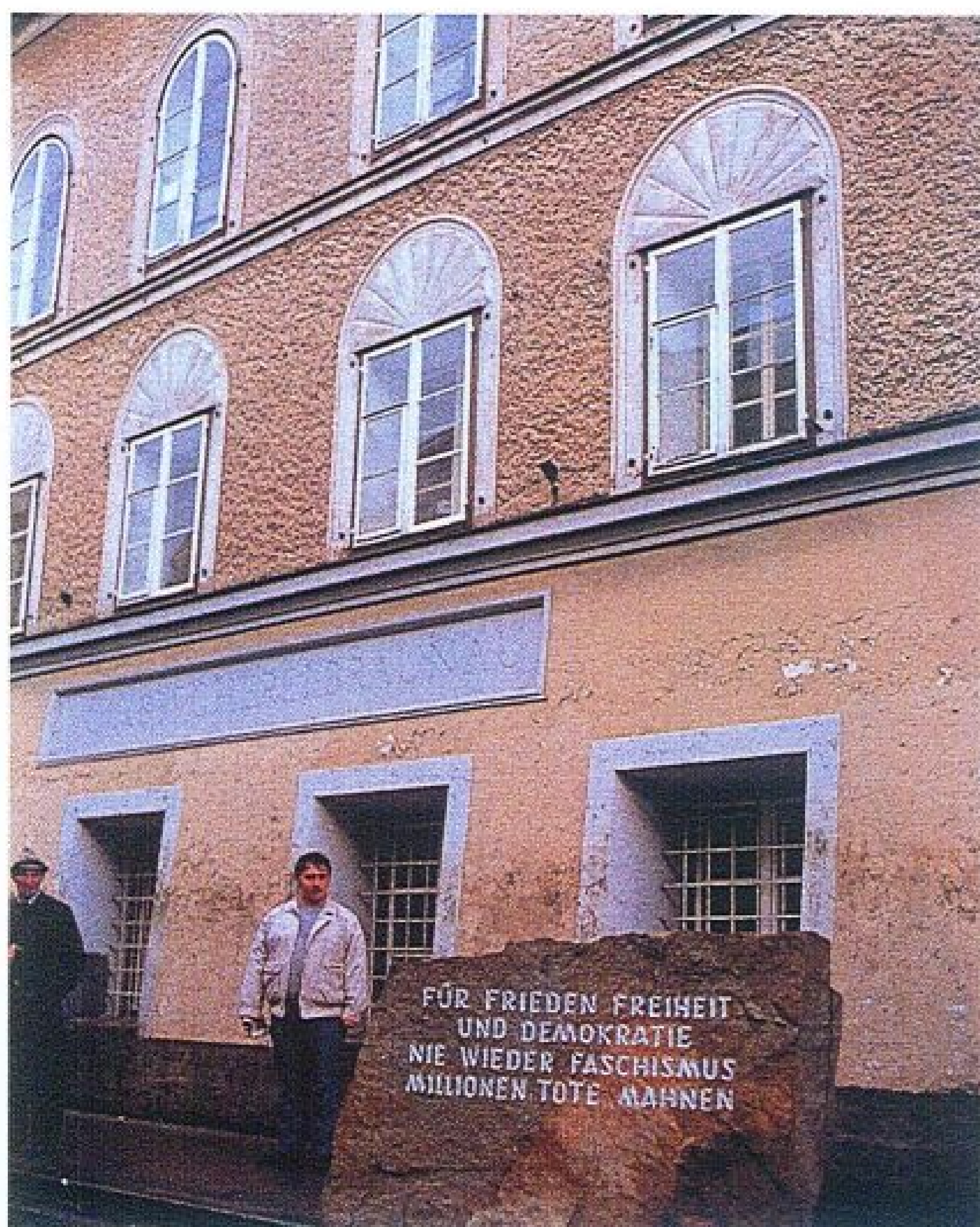
Această relație violentă tată-fiu nu a durat foarte mult. Când Adolf era în al doilea an de studiu, tatăl său a decedat pe neașteptate, după ce s-a prăbușit inexplicabil în timp ce bea un pahar la cârciumă. Toate încercările de a îl resuscita au fost sortite eșecului. A treia soție a lui Alois, Klara, casnică, era cu 23 de ani mai tânără decât el.

Dincolo de labilitatea psihică, aceasta ajunsese să accepte abuzurile repetate ale soțului. După decesul lui Alois, abuzurile au continuat, avându-l de data aceasta ca autor pe Adolf, care preluase rolul tatălui său.

Ajuns în ultimul an de liceu, Adolf a decis că nu vrea să își sacrifice libertatea de dragul științei, așa că a renunțat la școală. S-a mutat împreună cu mama sa vitregă, ducând o viață foarte comodă și lipsită de evenimente neprevăzute. Banii câștigați din vânzarea casei tatălui după moartea acestuia le-au ajuns pentru a susține stilul de viață al băiatului trândav.

Obediența mamei și averea tatălui i-au permis lui Adolf să crească complet rupt de realitate, obiș-

▲ Locul nașterii lui Adolf, în Braunau. Locul de muncă al tatălui implica mutări frecvente, astfel că a apucat să trăiască numai 3 ani în această casă.

Versiune diferită

ARBORELE GENEALOGIC AL LUI HITLER

Hitler este celebru pentru masacrul a milioane de evrei, dar există unele dovezi că avea el însuși rădăcini semite. Tatăl său a fost copil din flori, astfel că nu i se cunoaște genealogia. Mama lui Alois, Anna, l-a născut în timp ce lucra ca femeie de serviciu pentru o familie de evrei din Graz, Austria, astfel că unii istorici înaintează ideea că tatăl ar putea descinde din acea familie. Dacă astfel stau lucrurile, Hitler ar avea pe sfert sânge israelit, suficient pentru a fi considerat în mod oficial evreu.

Totuși, la acea vreme nu se obișnuia să se emită certificate de naștere, iar evreilor le era interzis să locuiască în Graz, astfel încât este posibil ca Anna să nu fi lucrat niciodată pentru o familie de evrei. Teoria conform căreia Hitler ar putea avea origini semite nu a fost respinsă de cercetătorii moderni, însă identitatea tatălui lui Alois rămâne o necunoscută. Unii istorici afirmă că tatăl lui adevărat era cumnatul tatălui oficial, Johann Hiedler. Dacă astfel stau lucrurile, apar o serie de probleme noi – mama și tatăl lui Hitler ar fi unchi și nepoată, iar Hitler ar rezulta dintr-o relație de incest. Hitler a avut mulți frați și surori, una dintre surorile sale murind la o vârstă fragedă, fără a fi în totalitatea facultăților mintale. Poate acesta este și motivul personalității dezechilibrate a lui Hitler.

▲ Hitler, copil inocent în vârstă de numai un an

nuindu-se să primească tot ce își dorea. Profesorul Edward Huma îl descrie ca fiind copleșit de prejudecăți pe care le acumulase în cursul copilăriei. Ori de câte ori cumpăra un bilet la loterie se aștepta să și câștige, pentru ca apoi, când câștigul nu se materializa, să se manifeste violent. Chiar și după ce a revenit în contact cu realitatea, a continuat să creadă că ar trebui să câștige la loto de fiecare dată când juca.

După ce a conviețuit timp de 2 ani cu mama sa vitregă, ducând o viață materialistă, îndestulată, a decis să plece la Viena, capitala Austriei, pentru a-și îndeplini destinul. A dat examenul de admitere la Academia de Arte Frumoase din Viena, o instituție foarte prestigioasă. Nu era deloc îngrijorat cu privire la rezultat, pentru că fusese un elev strălucit în liceu și avea talent artistic. Când s-au afișat rezultatele și a aflat că nu a fost admis, s-a înnegrit de furie, a început să tremure și a părăsit imediat Academia. La acea vreme, Adolf Hitler împlinise 18 ani.

▲ Alois Hitler, deși nu absolvise gimnaziul, a reușit să devină funcționar vamal, poziție relativ înaltă la acea vreme.

Linz a fost primul oraș pe care l-a vizitat Adolf, de la nașterea sa în mediul rural, la Braunau. Această clădire este simbolul orașului, construită în secolul al XVIII-lea de locuitori în cinstea terminării războiului și al eradicării epidemiei de ciumă bubonică.

▲ Hitler (în medalion), pe când era elev. În gimnaziu a fost un elev strălucit. Chiar și în această fotografie de grup, pare să aibă ceva din aura unui dictator.

▲ Adolf Hitler avea să afirme: „Mama mea s-a concentrat întotdeauna asupra treburilor casnice și s-a îngrijit de noi cu toată dragostea". Klara a fost o casnică tăcută și obedientă.

Adolescența tenebroasă din Viena

O piedică periculoasă

În toamna anului 1908, Hitler a avut un alt șoc, similar celui din anul precedent. După ce studiase temeinic, sub îndrumarea unui sculptor, în vederea admiterii la școala din Viena, examinatorul a refuzat fie și să își arunce privirea asupra noilor sale opere de artă.

„Este cert că ai talent de execuție, dar personalitatea ta pur și simplu nu este potrivită pentru această instituție."

Aceasta este explicația care i-a fost oferită lui Hitler pentru eșecul suferit cu un an în urmă. De această dată, decisese să dea examen pentru secția de construcții. Cu toate acestea, rezultatul nu a fost favorabil. Deja Hitler nu mai avea niciun umăr pe care să se sprijine. În timp ce se pregătea pentru al doilea examen de admitere, mama sa, Klara, fusese răpusă de cancer. Subzistența sa era asigurată de mica moștenire rămasă de la părinți, la care se adăuga indemnizația de orfan acordată de autoritățile austriece, în sumă de 25 de coroane de lună.

Unii istorici consideră că șocul suferit după eșecul repetat la examenul de admitere a fost destul de puternic. Simțind că nu este încă pregătit să se angajeze, a continuat să ia câteva lecții particulare. Totuși, nu a încercat să părăsească Viena. Simțea că orașul mai are destule să îi ofere, astfel că s-a mutat într-un mic apartament de pe strada Schtumper, localizată într-un cartier sărac din capitala artelor.

▸ Opera din Viena, unde Adolf plătea 2 coroane pentru un bilet la spectacol. La acea vreme, opera se număra printre puținele modalități de petrecere a timpului liber.

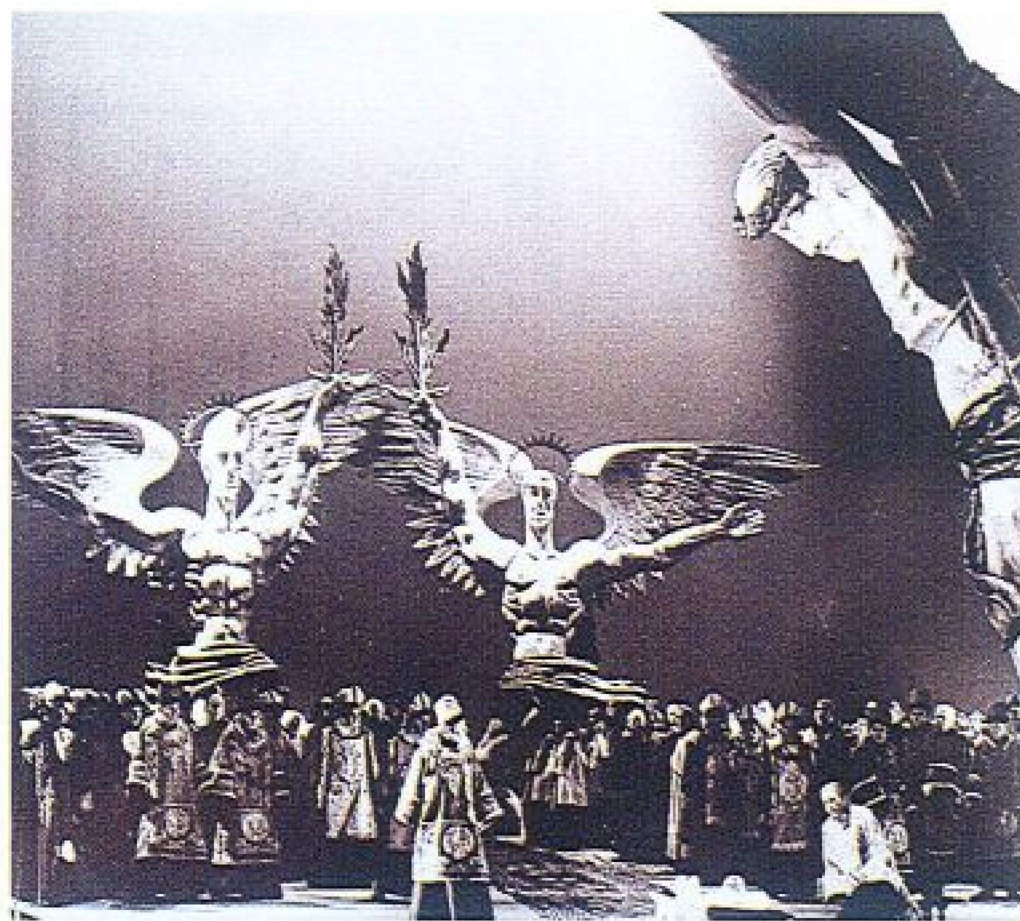

▾ Schiță cu Adolf Hitler în adolescență. Pe chipul său nu se întrevede nicio urmă din figura dictatorului care avea să devină.

Antisemitismul câștigă teren

Lipsit de un țel care să îi focalizeze energiile, având la dispoziție mult timp liber, Adolf s-a cufundat în lectură. Obișnuia să frunzărească volumele, citind doar

▲ Scenă din opera „Parsifal" de Wagner. Asistând la reprezentaţie, Adolf a simţit că ar putea conduce întreaga lume.

secţiunile pe care le considera relevante. Nu le citea de plăcere, ci doar pentru a-şi confirma veridicitatea viziunii sale despre lume.

Dintre aceste cărţi, „Legendele eroilor şi zeilor germani" se număra printre preferatele lui.

Ocazional îşi petrecea serile urmărind spectacolele Operei din Viena, în special cele care puneau în scenă compoziţiile lui Richard Wagner. Era pasionat de muzică, dar, având în vedere condiţia sa modestă, nu îşi permitea decât locurile în picioare de sub loja regală. Preferata sa era „Lohengrin", povestea unui bărbat care tânjeşte după dragostea necondiţionată a unei fete.

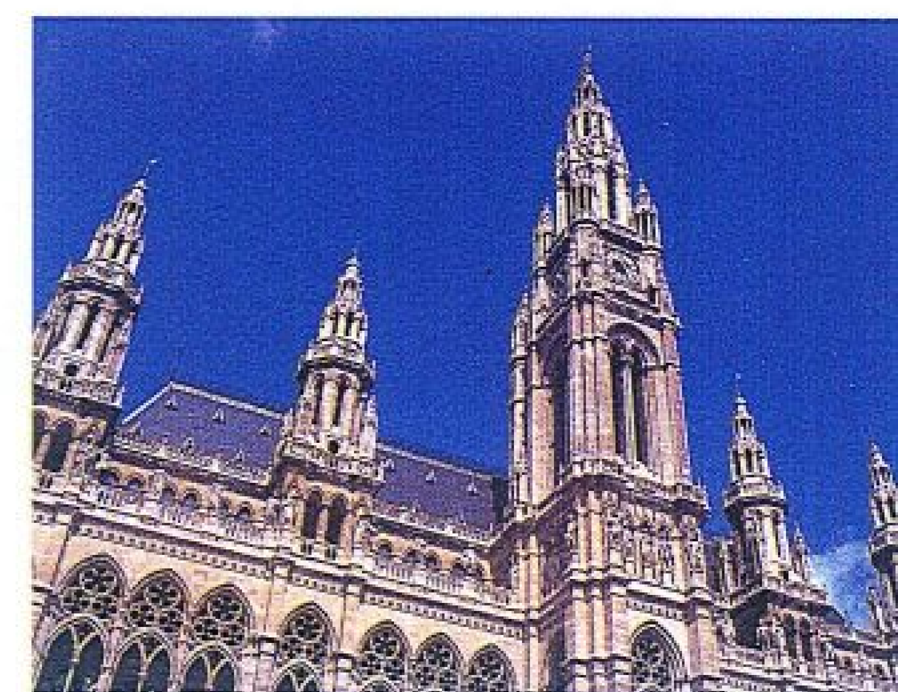
Uneori se pierdea în mulţimile care încercau să pătrundă în clădirea parlamentului german. Aşezat în public, asculta îndelung dezbaterile senatorilor. Aceştia au căzut de acord la un moment dat să afişeze un semn gigantic prin care să se interzică accesul câinilor şi al evreilor, fapt care indică amploarea crescândă a mişcării antisemite în Viena. Primarul socialist al Vienei, Karl Lueger, era în fruntea acestei mişcări, avertizând populaţia asupra faptului că ţara avea de suferit de pe urma comercianţilor evrei care acumulaseră averi semnificative.

Locuitorii Vienei deja începuseră să promoveze alungarea tuturor evreilor de pe continentul european. În această perioadă, Adolf a intrat pentru prima oară în contact cu un evreu. Aceştia locuiau în număr foarte mic în Linz, oraşul în care şi-a petrecut anii de gimnaziu, şi majoritatea fuseseră complet asimilaţi în cultura locală, astfel că Adolf nu era nici măcar conştient de existenţa lor. Evreul pe care l-a cunoscut Adolf cerşea pe străzi, în faţa unui magazin, fiind în cele din urmă ridicat de poliţie. Hitler citise multe dintre operele lui Stewart Chamberlain, care afirma că, în timp ce grecii au pus bazele filosofiei şi artei iar romanii au inventat politica şi justiţia, evreii - poporul care l-a trădat pe Iisus - ar fi avut un impact negativ asupra societaţii. De asemenea, primarul oraşului aderase recent la o organizaţie antisemită.

Emblema organizaţiei era zvastica, semn care avea să devină simbolul partidului nazist. Sigla simboliza soarele, precum şi superioritatea şi puritatea rasei ariene.

▲ Chiar şi Wagner, unul dintre idolii lui Hitler, a fost antisemit. Ideea unei ţări locuite exclusiv de germani cu o genealogie nealterată a influenţat puternic adolescenţa lui Hitler.

▲ Catedrala din Viena s-a numărat printre puţinele locuri frecventate de Hitler în timpul şederii sale în Viena. Această clădire legendară a reprezentat subiectul multora dintre schiţele sale.

Viena începutului de secol XX. Acest oraş al artelor a găzduit numeroase genii şi s-a plasat în centrul mişcării antisemite.

DIN CULISE

ÎN CE CONSTĂ RASA GERMANĂ?

Adolf Hitler a visat că germanii vor cuceri lumea. Era convins că rasa germană era superioară celorlalte, şi cu această credinţă în suflet a inspirat teamă unei lumi întregi. Susţinea cu fiecare prilej că „adevăraţii germani sunt înalţi, albi şi blonzi". Acestea caracteristici erau specifice locuitorilor nordului Germaniei, care nu i se aplicau nici măcar lui însuşi.

La începuturi, germanii erau un trib care a migrat dinspre ţările Europei Occidentale şi s-a amestecat cu locuitorii Germaniei de astăzi, dând naştere rasei germane, aşa cum o cunoaştem în zilele noastre. Adolf credea că, pentru a păstra puritatea rasei, era imperativ necesar ca aceasta să nu intre în contact cu sângele altor rase. Bineînţeles, pentru a-ţi demonstra calitatea de german pur, era necesar să îţi sondezi trecutul cu mii de ani în urmă, demers imposibil a fi concretizat.

Istoricul roman antic Cornelius Cacitus, referindu-se în cartea sa „Germania" la poporul german, îl descria ca fiind din cale-afară de mândru, curajos şi sofisticat. Hitler a regăsit şi a accentuat aceste calităţi în germanii vremurilor sale. A încercat să reînvie mândria germanilor în înţelepciunea populară, petrecând ore îndelungate citind despre tradiţiile şi cultura germană. A greşit, în schimb, făcând confuzia între cultură şi rasă.

▲ Germanii vremurilor noastre. Membrii acestei familii prezintă o diversitate de culori capilare.

Un război binevenit

▾ Adolf la München. Își pierduse direcția în viață, dar știa că va deveni „cineva".

Evitarea încorporării

SINGURATICUL ADOLF HITLER ducea o viață boemă în Viena, dar libertatea de care se bucura avea limitele sale. Tocmai împlinise 24 de ani, când a primit ordinul de încorporare în armata austriacă. A ignorat ordinul în mod repetat. Nu putea accepta ideea că armata în care era chemat să se înroleze conținea și negri, și evrei, și o varietate de alte rase. Fiind inclus pe lista celor care nu s-au prezentat la încorporare, a început să schimbe frecvent reședințele, ștergându-și cu grijă urmele, în speranța că nu va fi găsit. În 1913, intuind că este în pericol, a decis să părăsească Viena, în favoarea orașului german München.

Adolf a ajuns la München în luna mai. Deși germanii și austriecii împărțeau aceeași limbă, Germania era totuși o țară străină. La graniță, a bifat în formularul vamal căsuța „apatrid", pentru a evita posibile suspiciuni din partea oficialităților austriece. În cele din urmă, faptele sale au fost descoperite, și i s-a ordonat să se prezinte la Linz pentru investigații. În acel moment, le-a adresat autorităților locale o lungă scrisoare emoționantă.

„Preț de doi ani, am dus o viață nefericită și instabilă, lipsit de prieteni. Singurul meu tovarăș de viață a fost foamea."

Această epistolă stă mărturie pentru viața tragică și singuratică pe care a cunoscut-o la Viena artistul în devenire.

La München a dus o viață de pribeag. După ce a fost luată decizia ca ancheta privind dezertarea sa din serviciul militar să se țină la Salzburg, în apropiere de München, folosindu-se de talentul său oratoric, Hitler a reușit să îi convingă pe anchetatori că nu era apt din punct de vedere fizic să se înroleze în armată. În realitate, motivul pentru care nu voia să facă parte din armata austriacă era unul singur, acela că devotamentul său se îndrepta mai degrabă către armata germană.

▾ „Arta germană nu poate fi înțeleasă în lipsa unei vizite la München", avea să afirme Adolf câțiva ani mai târziu. Obișnuia să facă schițe ale clădirilor celebre din oraș și să le vândă pentru a-și asigura subzistența. Zilele petrecute citind cărți sau desenând schițe erau destul de liniștite.

Ca urmare a pierderii Primului Război Mondial, germanii au fost condamnați să plătească compensații de război enorme, care au distrus economia și au marcat începutul unei epoci de inflație ridicată și șomaj.

Munca de curierat

La 1 august 1914, în Piața Odeon din München, se adunase o masă de oameni care fremăta de entuziasm. Germania tocmai declarase război Rusiei, după ce armata rusă invadase Austria. Acest moment a marcat începutul Primului Război Mondial. Germanii au știut că devin inamicii Franței, Angliei și ai celorlalte superputeri ale lumii, dar o făceau având convingerea că vor ieși din război victorioși.

Adolf Hitler se număra printre cei peste măsură de fericiți de începerea războiului, mai ales în condițiile în care victima invaziei era tocmai Austria

sa natală. Temându-se că războiul se va încheia prea repede, a încercat imediat să se înroleze în armata germană.

„Pentru țara și compatrioții mei, sunt gata oricând să-mi dau viața..."

Pentru înrolare a solicitat permisiunea regelui Bayern-ului, Friedrich al III-lea, care și-a dat acordul fără ezitare.

Odată devenit soldat, a parcurs nouă săptămâni de instrucție dură, și a fost trimis în Flandra să lupte împotriva britanicilor. Deși primise numai un post de curier în regimentul său, a reușit totuși să captureze mai mai mulți soldați inamici, fiind decorat cu Crucea de Fier, Clasa a Doua. După ce a luat contactul pentru prima oară cu războiul, Hitler

Hitler (dreapta), care a luptat pentru Germania de pe poziția de „străin", s-a simțit în elementul lui în timpul războiului. Superiorii săi l-au caracterizat drept „un bărbat liniștit dispus să sacrifice multe pentru a contribui la eforturile de război".

Wilhelm al II-lea

și-a dat seama că și-a găsit menirea în viață. Deși la fel de neadaptat și neîndemânatic, cu dificultăți în relaționarea cu ceilalți, pe câmpul de bătaie și-a îndeplinit cu succes rolul de a duce scrisori la München și înapoi, știind cât de important era în tabloul mai larg al eforturilor de război.

Totuși, dincolo de cât de bine și-a făcut datoria în armată, nu a depășit statutul de curier, plasându-se pe picior de egalitate cu soldatul de rând. A înțeles că faptul că nu era german nativ, coroborat cu nefinalizarea studiilor, îl vor împiedica să avanseze în grad în armată. Aproape că pierduse orice speranță, când războiul a luat sfârșit. Germanii pierduseră. Hitler și-a dat seama că va trebui să găsească o altă modalitate de a deveni o persoană importantă și de a intra în istorie. Germania a fost condamnată la plata unor compensații de război enorme, care au dus în curând la colapsul economiei. Țara era bântuită de inflația galopantă și de șomaj.

CLIPE PERSONALE

CEL MAI BUN PRIETEN AL LUI ADOLF – CÂINELE SĂU

Hitler, lipsit de prieteni apropiați în copilărie, nu a avut niciodată încredere în ceilalți, dar l-a copleșit cu dragoste și afecțiune pe cel mai bun prieten al său – un câine.

Pe când lucra ca mesager, la 24 de ani, a găsit un câine abandonat pe care l-a numit „Huschkle", care însă i-a fost în scurt timp furat de către alți soldați. Când a ajuns în fruntea partidului nazist, a cumpărat un ciobănesc german.

Hitler iubea toate rasele de câini, și de multe ori putea fi surprins zâmbind când era singur cu câinele său.

Și amanta sa, Eva, avea doi câini, care îi alinau singurătatea cât timp Hitler nu era lângă ea. Se pare că în perioada pe care o petreceau la casa Evei din munți, câinii ei se bucurau de mai multe privilegii decât ciobănescul german al lui Adolf.

Chiar și spre sfârșitul regimului, Adolf era mereu însoțit de noul său câine, Blondie. De altfel, Hitler și Eva au testat pe această cățelușă otrava cu care intenționau să se sinucidă câteva minute mai târziu.

„Câinii nu te trădează niciodată; ei sunt întotdeauna de partea stăpânului și îl sprijină", le spunea Hitler apropiaților. Înconjurat de inamici, părea că singurii care i-au rămas loiali au fost câinii.

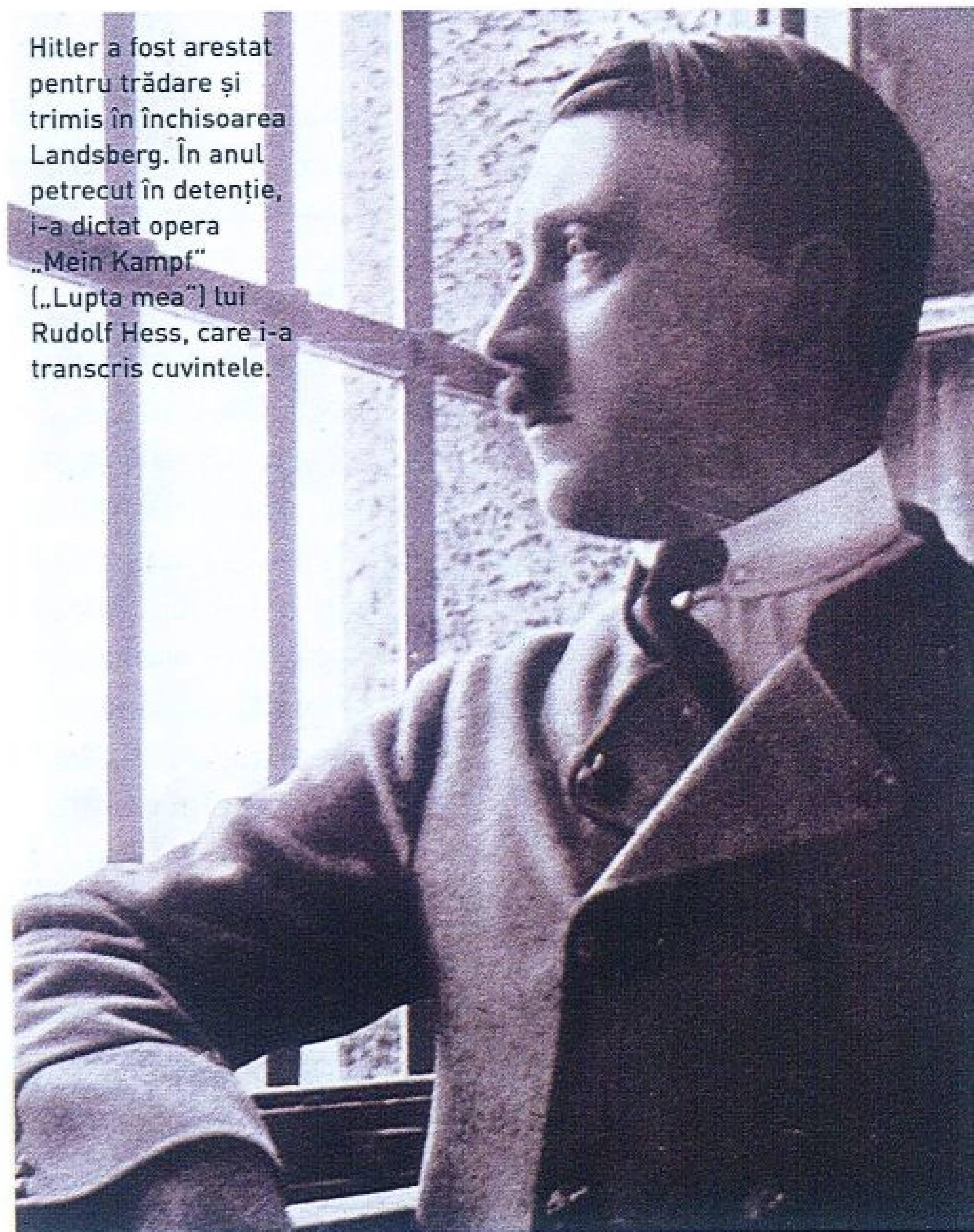

Germani luptând în Primul Război Mondial. Războiul s-a transformat într-o luptă pentru resurse și, odată cu trecerea timpului, numărul morților creștea exponențial.

Accederea în lumea politică

◂ Una dintre puținele imagini ale partidului muncitoresc german. Pe atunci, Adolf (stânga) era însărcinat cu publicitatea.

Hitler a fost arestat pentru trădare și trimis în închisoarea Landsberg. În anul petrecut în detenție, i-a dictat opera „Mein Kampf" („Lupta mea") lui Rudolf Hess, care i-a transcris cuvintele.

Partidul muncitoresc german

În 1920, Adolf a părăsit armata, deși acolo se simțea ca acasă. A pornit în căutarea unui nou mod de a se realiza. A decis că talentul său oratoric îl va putea propulsa într-o carieră de politician.

La vârsta de 30 de ani, partidul muncitoresc german a devenit noul cămin al lui Adolf. Circulă multe povești despre cum a ajuns Hitler să devină membru al acestui partid. Se spune chiar că după Primul Război Mondial și-a păstrat statutul de membru în armata germană și a primit instrucțiuni să spioneze partidul, motiv pentru care s-a înscris în gruparea politică. Aceasta pentru că guvernul de la Bayern dorea să monitorizeze toate organizațiile politice care promovau pacea, socialismul sau comunismul, idei pe care le privea drept „periculoase". Se mai presupune că, ulterior, armata l-a desemnat pe Hitler să se infiltreze în partidul muncitoresc german.

Indiferent care este realitatea, după terminarea războiului, Hitler s-a reinventat pe sine, transformându-se într-un demagog.

Partidul muncitoresc german era o mică asociație politică având nu mai mult de 50 de aderenți, cu sediul central la München. L-au primit cu brațele deschise pe tânărul demagog, care a adus cu sine o adiere de aer proaspăt în partid. Cuvintele sale stârneau reacții puternice din partea celorlalți membri, pentru ca în cele din urmă să se simtă acceptat de grup. Partidul a câștigat treptat tot mai mulți aderenți.

„Toată lumea să îl urmărească pe Hitler. El joacă, dar pe cântecul pe care eu l-am comandat."

Un membru al partidului, poetul Dietrich Eckart, și-a dat curând seama că Hitler nu este un om de rând. Avea puterea să manevreze masele de oameni cu forța cuvântului, și după spusele lui Eckart, „nici măcar o mitralieră n-ar fi putut să îl reducă la tăcere".

Antisemitismul și „Mein Kampf"

Înfrângerea din Primul Război Mondial a aruncat Germania într-un con de umbră, dar ceea ce a izolat efectiv țara de restul lumii a fost Tratatul de la Versailles. Prin acest tratat se impunea Germaniei plata unor daune

Biblioteca de amintiri

FÜHRERUL ȘI VOLKSWAGEN

Hitler iubea mașinile. În timp ce era ocupat cu conducerea țării, se întâmpla să iasă la plimbare cu mașina ca să își limpezească gândurile. Mașina preferată era un Mercedes Benz. Unul dintre motivele pentru care îi plăcea această marcă era acela că a fost implicat la un moment dat într-un accident, dar robustețea mașinii l-a ferit de traumatisme. Mai târziu nu a mai condus altă mașină decât Benz-ul său, iar în timpul campaniei electorale pentru președinție din 1932 a defilat prin oraș într-o decapotabilă albastră.

Pasiunea sa pentru mașini a influențat și modul său de a face politică. Pentru a se mândri cu puterea Germaniei în fața întregii lumi, a promovat sloganul „o mașină pentru fiecare gospodărie", îndemnând toată lumea să cumpere mașini. La expoziția auto din 1933 de la Berlin, avea să declare: „Pe viitor, nu vom mai fi cunoscuți doar pentru căile ferate, ci și pentru șoselele noastre". A redus impozitele aplicabile la cumpărarea unei mașini, și a început să construiască fervent autostrăzi. A propus de asemenea conceperea unei „mașini populare", solicitând consilierea prietenului său, Ferdinand Porsche, pe atunci în vârstă de 38 de ani. Acesta a creat mașina Volkswagen Sport. Se spune că Hitler a fost foarte impresionat cu noua creație, și a exclamat: „Extraordinar, este de-a dreptul genial!"

În 1939, mașina a fost lansată pe piață și Hitler a ordonat să fie produsă în masă. Cu toate acestea, odată cu începerea celui de-al Doilea Război Mondial, resursele au fost redirecționate în scopuri militare. Führerul, uimit de invenția lui Porsche, i-a cerut să conceapă tancuri pentru armata germană în timpul războiului. Ironic, marca Volkswagen și-a câștigat popularitatea abia după încheierea războiului și moartea lui Hitler.

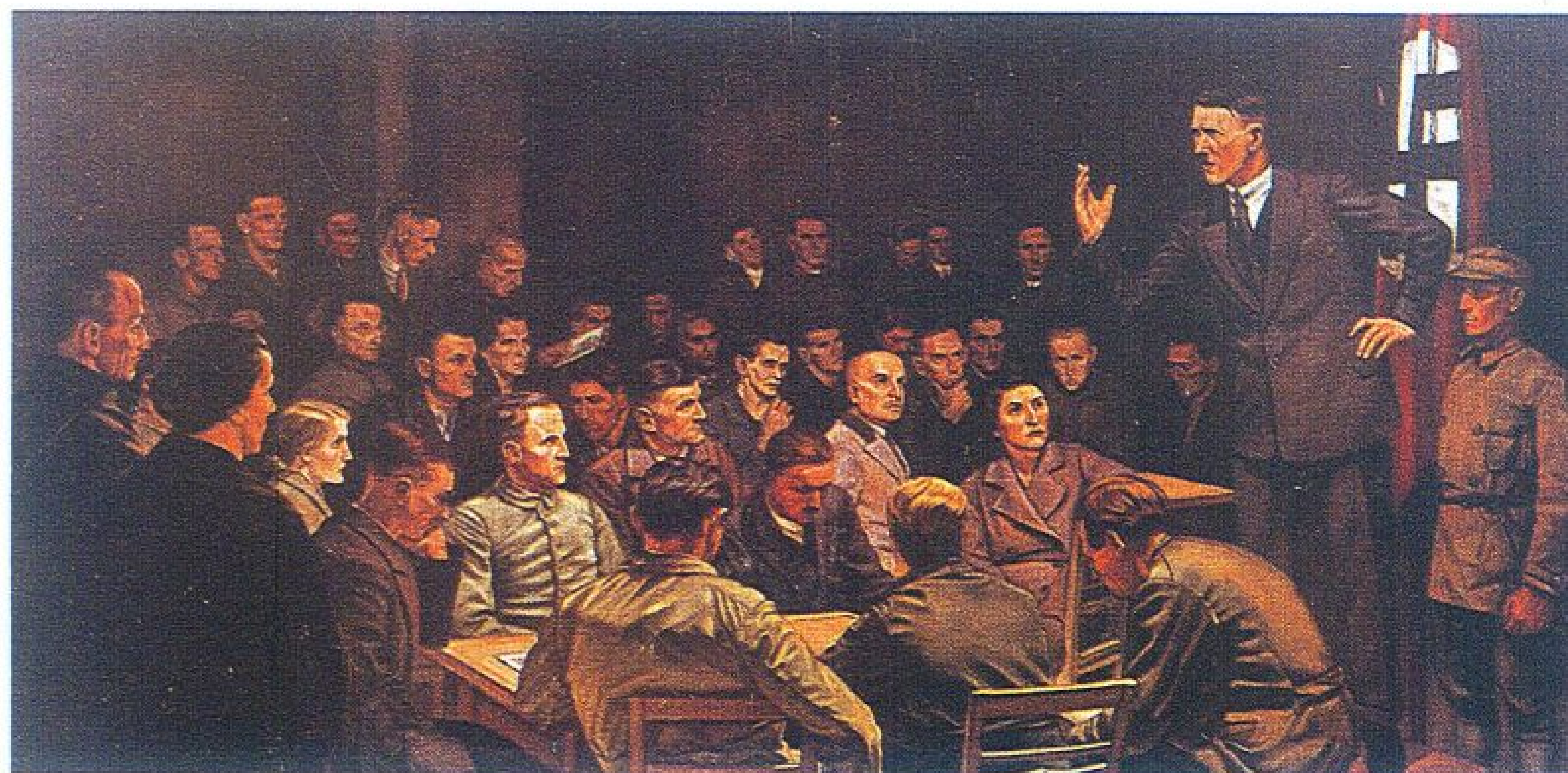
▴ În 1939, Hitler a prezentat mașina Volkswagen, drept mașina oficială a națiunii.

de război imposibil de suportat, motiv pentru care populația a început să se revolte. În cele din urmă, Germania s-a văzut nevoită să îl semneze, lăsând ușa larg deschisă inflației galopante și șomajului. Pe terenul fertil al unei societăți efervescente a început să ia amploare fenomenul antisemitismului. Germanii au început să creadă că la baza înfrângerii țării lor în război și a redactării Tratatului de la Versailles au stat uneltirile evreilor, ajungând să dea vina pe toți evreii pentru eșecurile suferite.

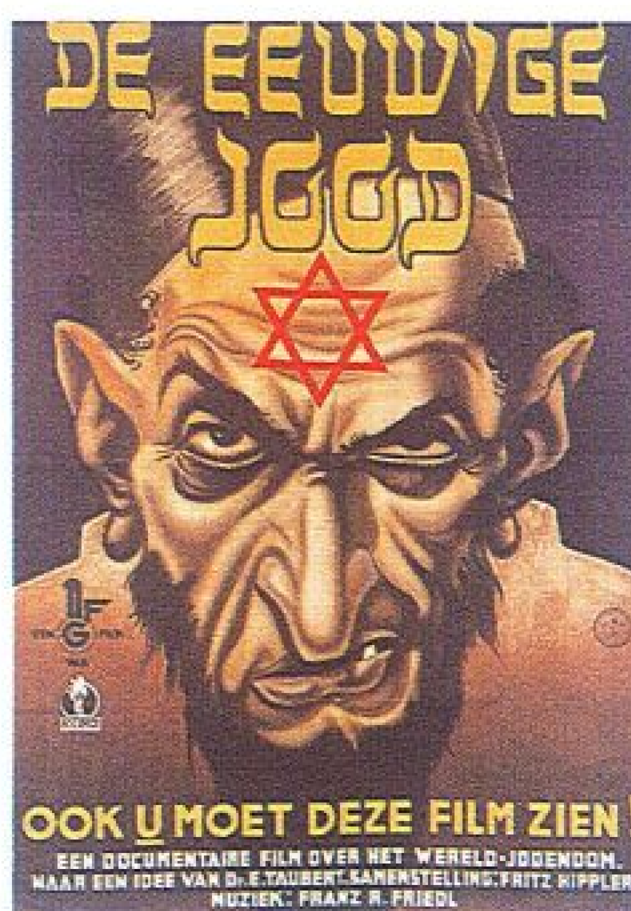
Ca lider al micuțului partid muncitoresc german, Hitler a înțeles că putea să folosească antisemitismul spre propriul avantaj, pentru a-și transforma partidul într-unul de nivel național. Un ziar local din München l-a criticat, calificându-l drept „un simplu demagog labil psihic aflat în fruntea unui partid antisemit". Cu toate acestea, Hitler a participat la numeroase convenții și la alte evenimente similare în vederea popularizării partidului, promovând în același timp violența împotriva evreilor. Nu puțini au fost aceia care au fost sensibilizați de cuvintele lui și care au decis să se alăture partidului. Printre aceștia numărându-se și Josef Göbbels, cel care avea să se ocupe cu propaganda în cadrul partidului nazist.

Ulterior, Hitler i-a adăugat partidului o dimensiune militaristă. A asigurat unora dintre membri o instrucție specifică soldaților, punând bazele unei miliții cunoscute sub numele de SA, formată din soldații cei mai loiali. Tot atunci a luat naștere simbolul nazist, zvastica înscrisă într-un cerc alb. În 1923, a pus în scenă o demonstrație violentă împotriva autorităților și a fost arestat.

„Era ceva ciudat în comportamentul lui Adolf. Țipa în continuu că voia să intre în Berlin așa cum a intrat Hristos în Ierusalim".

▲ Tablou înfățișându-l pe Hitler vorbind în fața partidului muncitoresc german. Talentul său demagogic devenise deja evident.

▲ Afiș nazist antisemit. Naziștii se recomandau drept „un partid exclusiv pentru cei de origine germană pură, indiferent de religie. Evreii nu sunt germani".

Eckard, perfect conștient de geniul de lider politic al lui Hitler, a început să se teamă de direcția în care se îndrepta partidul pe care îl conducea. Mulți dintre membrii care se alăturaseră pe când partidul era încă implicat în activități pașnice au plecat, simțind că nu îl mai pot sprijini pe Hitler. Din închisoare, Adolf a început redactarea unei noi strategii, pe care i-a dictat-o lui Rudolf Hess. Mai târziu, această lucrare avea să fie cunoscută drept „Mein Kampf" („Lupta mea").

"Ceea ce speră să vadă mulțimile este distrugerea celor slabi și triumful celor puternici", scria Hitler în Mein Kampf.

Hitler s-a folosit de putere și de senzația de teamă pentru a controla mintea celorlalți, ducând Germania într-una dintre cele mai negre perioade din istorie.

▼ Masele din Germania au cerut respingerea Tratatului de la Versailles din 1919. Adolf a reușit să transforme evreii în motivul care stă la baza tuturor problemelor cu care se confrunta Germania, câștigând mulți adepți în cursul acestui proces.

Venirea la putere

Controlul naziştilor asupra parlamentului

Partidul muncitoresc Național-Socialist German – conform denumirii oficiale a partidului condus de Hitler – și-a înmulțit numărul de adepți în Germania. Mai era cunoscut sub numele de partidul nazist. Ca urmare a demonstrațiilor de la München, Hitler a devenit ținta autorităților și i s-a interzis să își continue acțiunile în cadrul partidului, pentru ca în decembrie 1924 să fie eliberat din închisoare. În cursul anului următor, în februarie, a organizat o adunare a partidului nazist și a reînceput să conducă gruparea. Primul punct pe agendă l-a reprezentat accederea în rândul parlamentarilor.

La alegerile din 1928, naziștii au obținut 2,8% din voturi, câștigându-și dreptul la 12 locuri în parlament. În 1930 acest procent a crescut la 18,3%, având 107 locuri, iar în 1932 Hitler a candidat la președinție, eșuând în fața lui Paul von Hindenburg. Hindenburg era un locotenent bine cotat în armată în timpul Primului Război Mondial. În cursul alegerilor parlamentare organizate în același ani, naziștii au obținut 37,4% dintre sufragii, respectiv 230 de locuri. Naziștii deveniseră cel mai mare partid al Germaniei, cu un total de peste 1,5 milioane de membri – o organizație imensă.

Hitler a călătorit cu avionul către multe regiuni din Germania în cursul campaniei electorale. A captivat masele cu discursurile sale carismatice, dar în spatele cortinei, grupurile sale paramilitare, SA și SS, foloseau violența împotriva oponenților grupării. Pentru a acapara puterea, s-a folosit de aceste miliții ori de câte ori risca să fie criticat de către cei din jur.

„Dacă susțineți că fac asta pentru că locuitorii acestei țări sunt săraci, eu vă spun așa: Dacă toată lumea ar fi fericită, nu ar mai avea nevoie de mine. Nu aș mai fi astăzi aici, în fața voastră."

Apoi, la 30 ianuarie 1933, Hitler a reușit în cele din urmă să devină cancelar. Președintele Hindenburg nu putea să ignore ascensiunea la putere a lui Hitler, și nici întărirea naziștilor. În cele din urmă, Adolf reușise să obțină prima sa poziție de putere.

La douăzeci și cinci de ani de la examenul pierdut la Viena, la 25 de ani după momentul în care hotărâse să devină cineva, reușise să își atingă scopul. În vârstă de 44 de ani, Hitler tocmai își lăsase amprenta în analele istoriei.

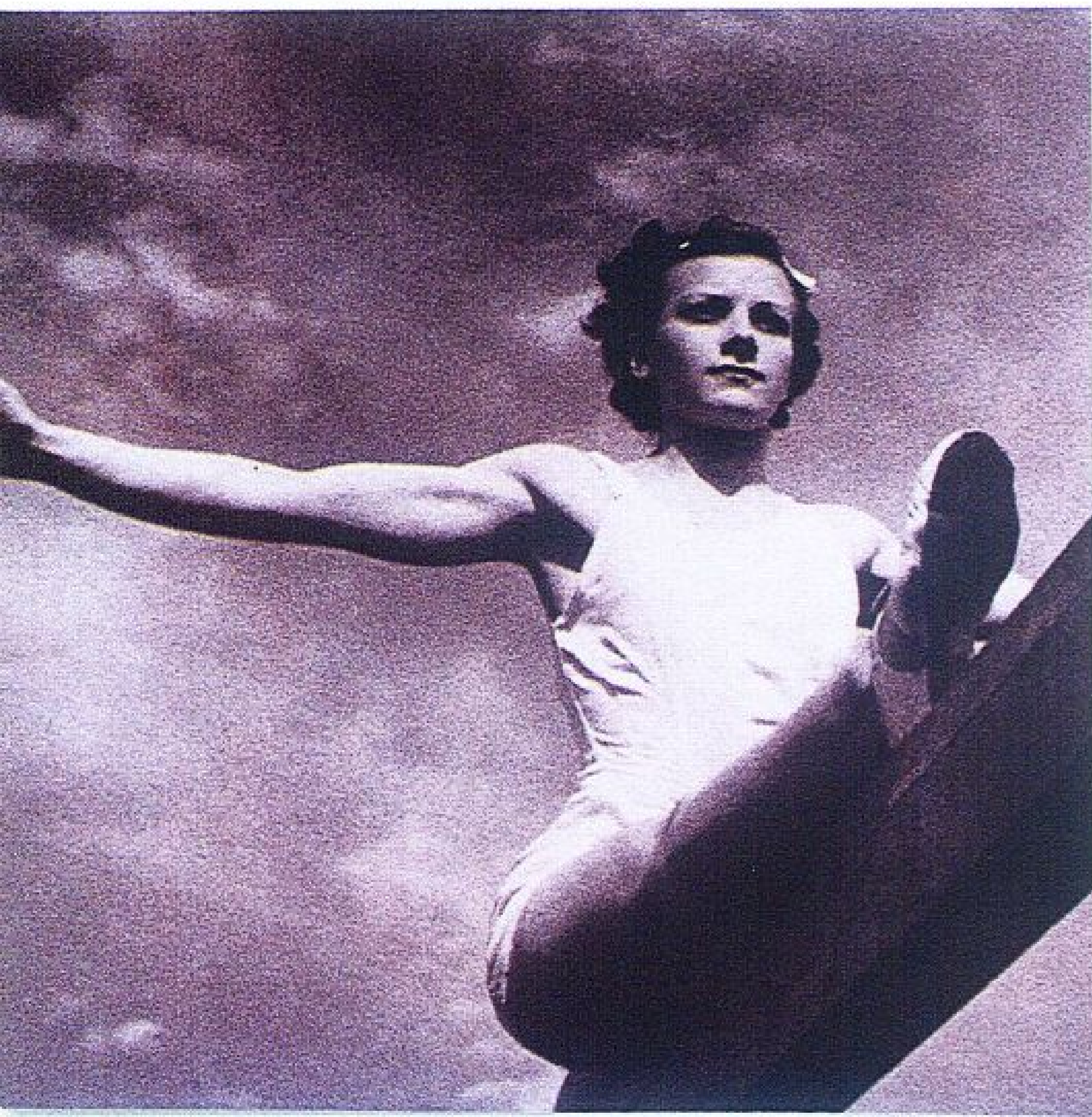

▲ Portretul oficial al lui Hitler, într-o poziție caracteristică pe care a inventat-o la crearea SA-ului. Întinderea brațului drept înainte era un simbol al respectului, iar această poziție avea să fie asociată pe viitor cu persoana sa.

Naşterea Führerului

Desemnarea lui Hitler în funcția de cancelar a fost foarte importantă pentru membrii partidului

▼ Membrii celui de-al Treilea Reich susțineau că, pentru ca odraslele să fie puternice, și mamele acestora trebuiau să fie puternice, promovând în consecință sporturile feminine. Acest fapt s-a dovedit a fi benefic la Olimpiada de la Berlin din 1936.

◂ Partidul nazist avea mulți suporteri și în rândul femeilor. Pe teritoriul întregii țări se organizau numeroase întruniri destinate exclusiv femeilor.

nazist. Membrii SA și SS s-au întrunit și au defilat în jurul Porții Brandenburg și pe Strada Wilhelm, pe drumul către noua sa reședință. Au sărbătorit astfel o nouă epocă din istoria Germaniei. Acest moment a marcat începutul celui de-al Treilea Reich, imperiul care avea să le urmeze Imperiului Roman și celui German.

Fostul mesager militar Erich Lunderdorff scria într-o epistolă către prietenul său Hindenburg, plângându-se cu privire la starea de fapt.

„Numirea lui Hitler drept cancelar plasează țara noastră iubită în mâinile unui demagog. Acest bărbat ingrat ne va distruge patria și nu va aduce oamenilor altceva decât gustul tragediei."

▸ Afiș prin care se aduceau la cunoștința publicului posturile vacante din armata germană. Această strategie publicitară genială a ajutat enorm partidul.

Un an mai târziu, Hindenburg a murit și Hitler a devenit președinte și Führer, acaparând controlul integral asupra statului. Previziunile lui Lundendorff cu privire la acesta deveniseră realitate.

▸ Hitler, odată ajuns la putere, a călătorit prin toată țara, fiind întâmpinat cu mult entuziasm. Era întotdeauna însoțit îndeaproape de Göbbels (dreapta), șeful propagandei în cadrul partidului.

▾ La 2 august 1934, Hitler (rândul de jos, al treilea din stânga) devine Führer al Germaniei, într-un moment istoric. Aici, este felicitat de membrii parlamentului.

Omul-cheie

MAGICIANUL: GÖBBELS

Unul dintre aceia care l-au ajutat pe Hitler odată ajuns la putere, Josef Göbbels, era însărcinat cu propaganda în cadrul partidului nazist, fiind primul care a introdus conceptul de „publicitate" în procesul politic. Înainte de a deveni membri de partid, naziștii erau priviți drept un grup mic și insignifiant de teroriști. După cum o indică porecla sa,„micul doctor", obținuse un doctorat și era un orator de succes, talent pe care l-a folosit pentru a își disemina ideile în rândul maselor. Una dintre particularitățile care au contribuit la farmecul acestuia era istețimea sa, atunci când vorbea în public, coroborată cu un limbaj foarte expresiv al trupului.

Motto-ul propagandistic al lui Göbbels era să faci totul să pară simplu. A făcut filme de propagandă, și a transmis mesaje prin radio pentru a-și face mesajul cunoscut de cât mai mulți. Germania nazistă a fost prima țară care a furnizat servicii de televiziune pentru populație. Pe lângă propaganda vizuală, Göbbels era foarte priceput în domeniul psihologiei de grup, și a inventat numeroase poziții corporale și sloganuri, precum celebrul „Heil Hitler!", care putea fi pus în practică de toată lumea la unison. Aceasta a fost doar o metodă de a controla în mod eficient masele.

▴ Göbbels, surâzând împreună cu fiica sa. A fost un tată minunat.

Göbbels avea o soție frumoasă și șase copii și își cultiva imaginea de familist. Cu toate acestea, în zilele care au urmat morții lui Hitler, soția și copiii i-au fost răpiți de lângă el, fapt care l-a determinat să-și planifice propria sinucidere. L-a idolatrizat pe Hitler, cel căruia i-a devotat întreaga sa viață.

În 1938, Hitler și Stalin au semnat un acord. Germania s-a angajat să nu invadeze Rusia, care considera că războiul dintre statele capitaliste era de natură să îi consolideze poziția, ca țară comunistă. Acest pact, prin care se accepta tacit faptul că va izbucni un război, a stârnit furie în rândul celorlalte state.

Versiune diferită

HITLER A AVUT UN FIU?

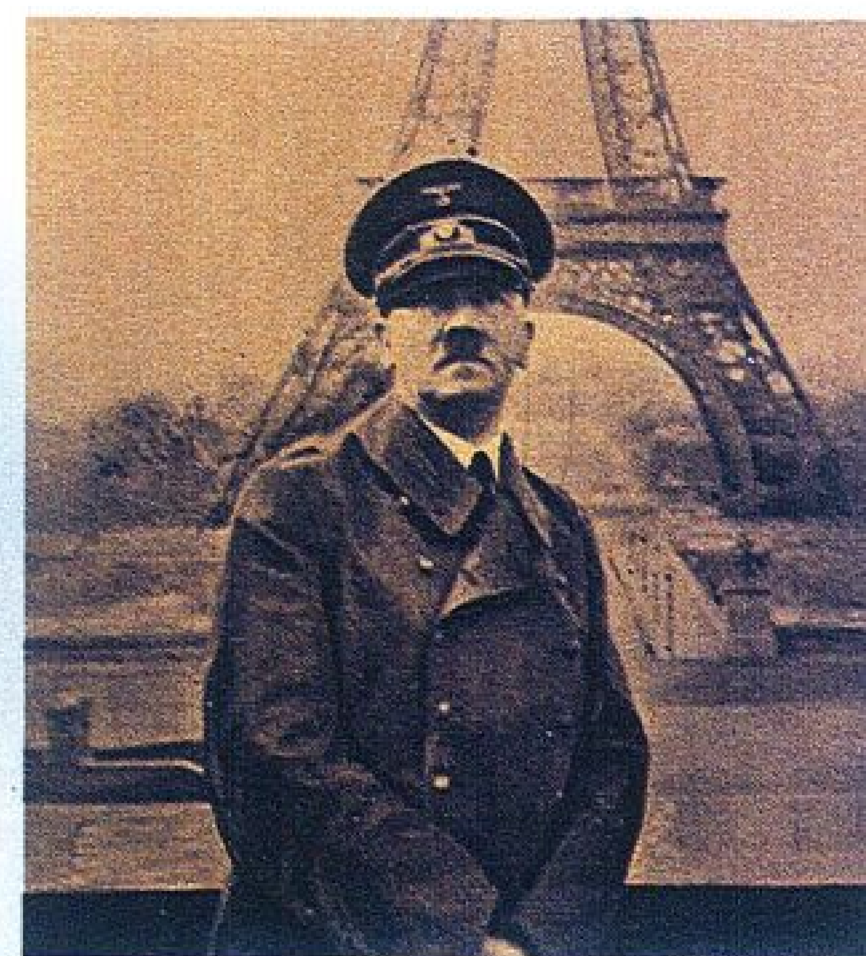
Nu se știe dacă Hitler a mai avut și alte relații în afară de cea cu Eva Braun, alături de care s-a sinucis, și de cea cu nepoata sa Geli Raubal. În 1925, Hitler a avut o idilă cu Geli, cu care obișnuia să meargă la picnicuri, dar cum se pare că iubirea nu îi era împărtășită, Geli s-a întors acasă. A doua zi a fost găsită moartă. Deși oficial s-a sinucis, circulă mai multe teorii cu privire la acest deces. Singuraticul Hitler nu a avut niciodată o familie, dar în anul 1978 a apărut un băiat care susținea că îi este fiu.

Acesta, pe nume Jean Marie Rollet, era francez. Istoricul Werner Mahzer a inițiat o anchetă pe această temă, și, după discuții cu numeroși experți, a ajuns la concluzia că Rollet era într-adevăr fiul lui Hitler, fapt devenit public în 1978. Întrucât mulți nu sunt de acord cu acest deznodământ, nici până în ziua de astăzi nu se cunoaște adevărul. La 30 de ani de la moartea lui Hitler, interesul privind viața fostului dictator nu s-a disipat, și numeroase persoane continuă să afirme că sunt descendenții lui Hitler.

Tablou semnat de Hitler. Conform lui Mahzer, Hitler a realizat această pictură în nordul Franței, în 1916, iar femeia ilustrată este mama lui Rollet. Cu toate acestea, veridicitatea poveștii nu a fost confirmată.

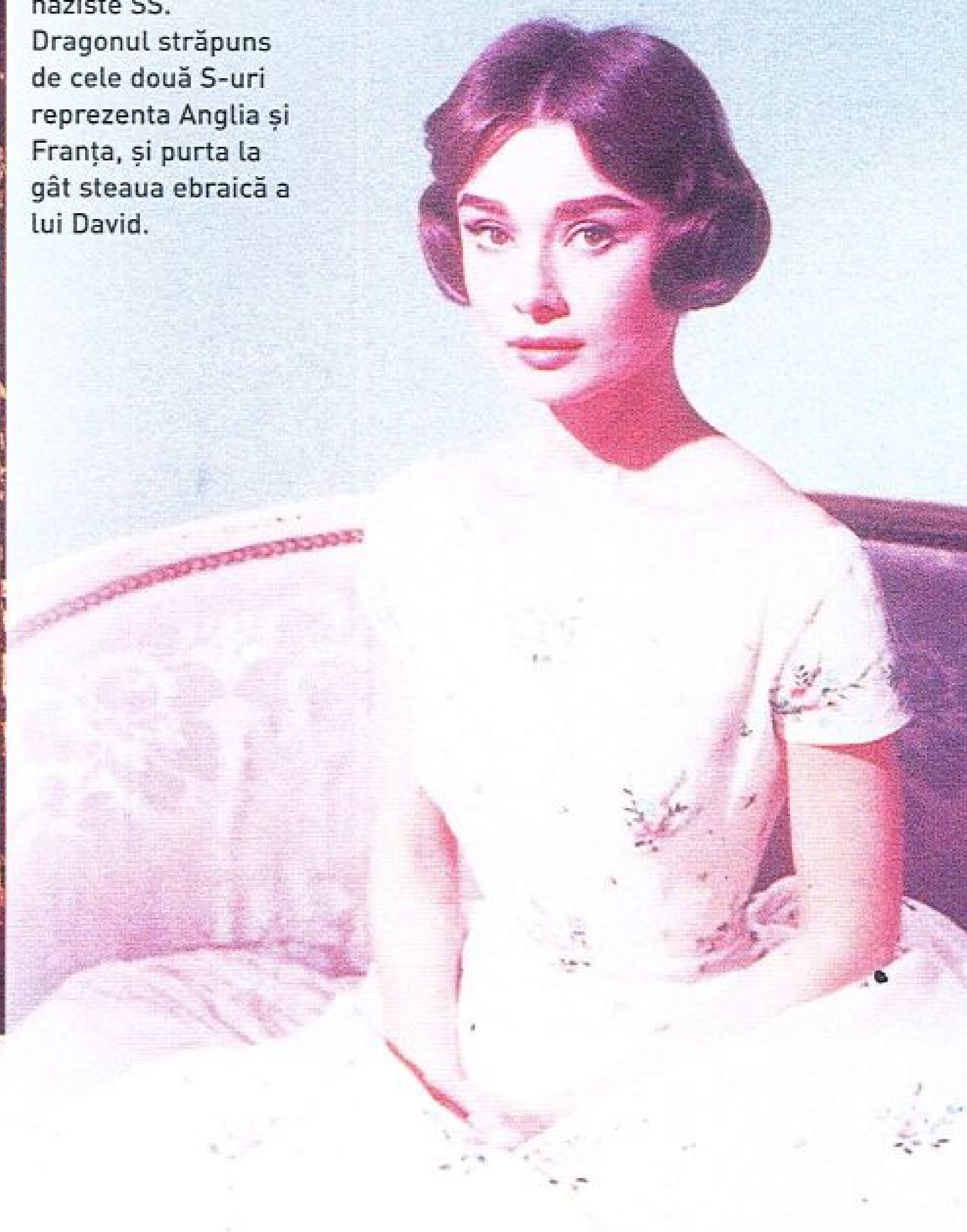
Subiectul conferinței s-a transformat rapid într-o ședință de planificare a războiului. Germania se retrăsese din Liga Națiunilor, la care abia aderase, și a reintrodus serviciul militar obligatoriu. Primul obiectiv al lui Hitler, în sensul acaparării mai multor terenuri pentru poporul său, a fost unificarea Austriei și a Cehoslovaciei. În martie 1938, Germania a anexat Austria și a început să pună presiune asupra Cehoslovaciei, încercând să convingă mulți nativi germani din regiunea sudetă că cehii trebuie să se predea fără luptă. Ambițiile lui Hitler erau clare. Cu toate acestea, superputerile lumii, precum Marea Britanie, preferau să nu se implice pentru moment, convinse fiind că Hitler se va mulțumi cu anexarea Cehoslovaciei. Destul de curând, au înțeles că Hitler mințise. În anul următor, armata germană a pus stăpânire pe Praga și a invadat Polonia. Franța și Anglia au declarat imediat război Germaniei. Hitler tocmai declanșase cel de-al Doilea Război Mondial.

Hitler, înfățișat în Paris, la o lună de la invadarea Franței în 1940. Turnul Eiffel, în fundal, s-a numărat printre clădirile pe care Hitler și-a dorit cu ardoare să le controleze.

Afiș al forțelor naziste SS. Dragonul străpuns de cele două S-uri reprezenta Anglia și Franța, și purta la gât steaua ebraică a lui David.

Actrița Audrey Hepburn avea numai 4 ani la momentul când Hitler a acaparat puterea. Locuia în Olanda, și s-a mutat împreună cu familia în Statele Unite, de teama unei invazii. Mulți oameni au emigrat în SUA înaintea începerii războiului, mulți dintre aceștia ajungând în cele din urmă celebri.

▲ În 1938, Hitler și Stalin au semnat un acord. Germania s-a angajat să nu invadeze Rusia, care considera că războiul dintre statele capitaliste era de natură să îi consolideze poziția, ca țară comunistă. Acest pact, prin care se accepta tacit faptul că va izbucni un război, a stârnit furie în rândul celorlalte state.

Versiune diferită

HITLER A AVUT UN FIU?

Nu se știe dacă Hitler a mai avut și alte relații în afară de cea cu Eva Braun, alături de care s-a sinucis, și de cea cu nepoata sa Geli Raubal. În 1925, Hitler a avut o idilă cu Geli, cu care obișnuia să meargă la picnicuri, dar cum se pare că iubirea nu îi era împărtășită, Geli s-a întors acasă. A doua zi a fost găsită moartă. Deși oficial s-a sinucis, circulă mai multe teorii cu privire la acest deces. Singuraticul Hitler nu a avut niciodată o familie, dar în anul 1978 a apărut un băiat care susținea că îi este fiu.

Acesta, pe nume Jean Marie Rollet, era francez. Istoricul Werner Mahzer a inițiat o anchetă pe această temă, și, după discuții cu numeroși experți, a ajuns la concluzia că Rollet era într-adevăr fiul lui Hitler, fapt devenit public în 1978. Întrucât mulți nu sunt de acord cu acest deznodământ, nici până în ziua de astăzi nu se cunoaște adevărul. La 30 de ani de la moartea lui Hitler, interesul privind viața fostului dictator nu s-a disipat, și numeroase persoane continuă să afirme că sunt descendenții lui Hitler.

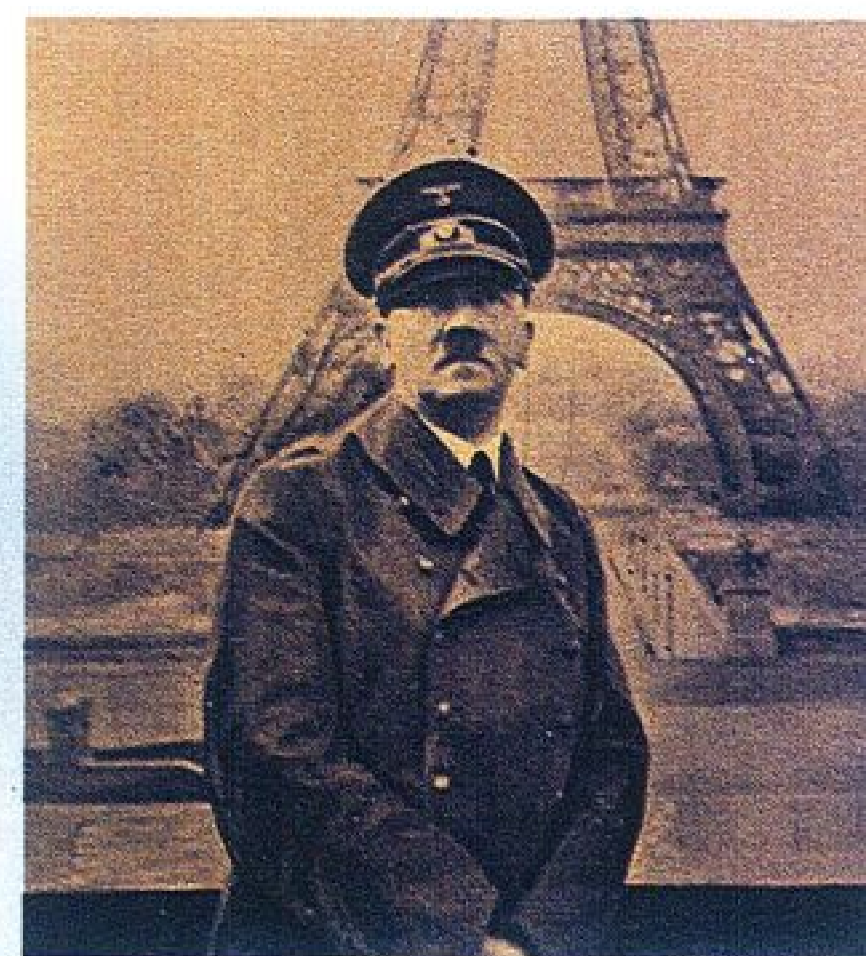

▲ Tablou semnat de Hitler. Conform lui Mahzer, Hitler a realizat această pictură în nordul Franței, în 1916, iar femeia ilustrată este mama lui Rollet. Cu toate acestea, veridicitatea poveștii nu a fost confirmată.

Subiectul conferinței s-a transformat rapid într-o ședință de planificare a războiului. Germania se retrăsese din Liga Națiunilor, la care abia aderase, și a reintrodus serviciul militar obligatoriu. Primul obiectiv al lui Hitler, în sensul acaparării mai multor terenuri pentru poporul său, a fost unificarea Austriei și a Cehoslovaciei. În martie 1938, Germania a anexat Austria și a început să pună presiune asupra Cehoslovaciei, încercând să convingă mulți nativi germani din regiunea sudetă că cehii trebuie să se predea fără luptă. Ambițiile lui Hitler erau clare. Cu toate acestea, superputerile lumii, precum Marea Britanie, preferau să nu se implice pentru moment, convinse fiind că Hitler se va mulțumi cu anexarea Cehoslovaciei. Destul de curând, au înțeles că Hitler mințise. În anul următor, armata germană a pus stăpânire pe Praga și a invadat Polonia. Franța și Anglia au declarat imediat război Germaniei. Hitler tocmai declanșase cel de-al Doilea Război Mondial.

◄ Afiș al forțelor naziste SS. Dragonul străpuns de cele două S-uri reprezenta Anglia și Franța, și purta la gât steaua ebraică a lui David.

▲ Hitler, înfățișat în Paris, la o lună de la invadarea Franței în 1940. Turnul Eiffel, în fundal, s-a numărat printre clădirile pe care Hitler și-a dorit cu ardoare să le controleze.

◄ Actrița Audrey Hepburn avea numai 4 ani la momentul când Hitler a acaparat puterea. Locuia în Olanda, și s-a mutat împreună cu familia în Statele Unite, de teama unei invazii. Mulți oameni au emigrat în SUA înaintea începerii războiului, mulți dintre aceștia ajungând în cele din urmă celebri.

Ultimele clipe ale dictatorului

Iubitul etern

HITLER A RĂMAS necăsătorit până cu două zile înaintea decesului său. După ce a devenit Führer, a declarat: „Îmi voi dedica întreaga energie celui de-al Treilea Reich. Prin urmare, nu îmi voi întemeia o familie".

Cu două zile înaintea sinuciderii, s-a cununat cu Eva Braun, cu 23 de ani mai tânără decât el. A fost singura sa iubită în acești șaisprezece ani.

S-au cunoscut pentru prima oară în 1929, când naziștii au început să ocupe locuri în parlament, pe când Hitler împlinise 40 de ani. În timpul unei vizite la fotograful său personal, Heinrich Hoffman, a surprins umbra unei tinere pline de viață. Este vorba de Eva Braun, pe atunci în vârstă de 17 ani.

Născută într-o familie de profesori, aceasta s-a angajat la studioul lui Hoffman pentru a scăpa de restricțiile impuse asupra sa în sânul familiei. Hitler i-a oferit o casă în München, și apoi au început o relație. În 1936, Adolf s-a îngrijit să se mute la Berghof, în sudul Germaniei, unde tocmai cumpărase o casă în munți.

În ultimii ani de viață, Hitler și-a petrecut cea mai mare parte a timpului împreună cu ea. Eva lucra ca secretară și, chiar și când cei doi erau împreună, Hitler avea grijă ca ea să știe că se află acolo pentru a munci. Totuși, în viața privată, Hitler nu avea aceleași manifestări de bărbat excentric și periculos. A avut foarte mare grijă de ea, dând întotdeauna dovadă de onestitate.

▲ În august 1944, puterile aliate au eliberat Parisul. Locuitorii orașului au întâmpinat soldații cu brațele deschise.

▼ La 28 aprilie 1945, dictatorul italian Mussolini (centru) a fost executat, împreună cu iubita sa, Clara Pettachi (dreapta).

CĂLĂTORII ÎN TIMP

Ianuarie 1943	Forțele sovietice demarează o contraofensivă puternică.
August	Întâlnire la Quebec, în vederea planificării debarcării în Normandia
Noiembrie	Prima întâlnire între șefii de stat britanic, american și sovietic, la Teheran, în Iran
5 iunie 1944	Eisenhower dă undă verde pentru începerea operației
6 iunie	Forțele Aliate debarcă în Normandia
27 iunie	Este eliberat Cherbourg-ul, Franța
25 august	Trupele germane se retrag din Franța, și Parisul este eliberat

MAREA BĂTĂLIE

La 6 iunie 1944, la ora 00:15, în Normandia, Franța, au fost parașutate trupe britanice, americane și franceze. Tocmai începuse cea mai importantă bătălie a acestui război. Aceasta, supranumită „Operațiunea Overlord", avea scopul de a alunga naziștii din Franța.

Până în ziua premergătoare debarcării, vremea a fost nefavorabilă, astfel că misiunea era în pericol, dar conducătorul Forțelor Aliate, Dwight Eisenhower, știind că aceasta este singura lor șansă, a decis să continue conform planului, după o amânare de o zi. La ora 5 dimineața, toți parașutiștii aterizaseră și își ocupaseră pozițiile, iar navele și avioanele aliate au început să bombardeze instalațiile militare germane de pe țărm. La ora 6:30 dimineața, aproximativ 160.000 de militari debarcaseră.

▲ Soldații aliați aterizează în Normandia

Germanii primiseră informația conform căreia Aliații plănuiau o invazie, dar nu știau exact unde va avea loc. Feldmareșalul Rommel, comandantul forțelor germane din nordul Franței, avea convingerea că Aliații vor debarca în Normandia, dar autoritățile de nivel înalt de la Berlin îl contraziceau, presupunând o debarcare în Calais, orașul francez cel mai apropiat de Berlin. Invazia Aliaților a adus autoritățile germane în stare de șoc. Aceștia tocmai stabiliseră că o invazie aliată în Normandia nu avea cum să aibă loc în următoarele câteva zile. Prin urmare, germanii nu erau gata de luptă și nu au avut nicio șansă în momentul în care Aliații și-au etalat întreaga forță.

Totuși, Hitler nu a fost informat de la început cu privire la această invazie. Întrucât prefera să stea treaz noaptea, obișnuia să doarmă în cea mai mare parte a după-amiezei, așa că s-a luat decizia să nu fie trezit din somn. Când s-a sculat din somn într-un târziu, a transmis imediat ordine către trupele desfășurate, dar era deja prea târziu. Pe parcursul următoarelor 10 zile, Aliații au debarcat peste 600.000 de soldați și au început să preseze retragerea armatei naziste către Germania. Trei luni mai târziu, Parisul era liber. Această bătălie esențială a pecetluit soarta războiului în favoarea puterilor Aliate.

La acel moment, foarte puțină lume știa de Eva, întrucât Hitler încercase să păstreze secretul cu privire la existența ei.

„Eva este prea tânără și imatură pentru a fi prima doamnă. Este totuși singura femeie din viața mea. Dacă voi putea să mă întorc la Linz după sfârșitul războiului, s-ar putea să mă căsătoresc cu ea", le-a declarat Hitler în cursul războiului celor mai apropiați consilieri ai săi.

Prizonieri evrei, ușurați să afle că au fost eliberați. Peste 6 milioane de evrei au fost uciși în timpul Holocaustului.

Sinuciderea

Atunci când Hitler a decis să se ridice împotriva întregii lumi, a declarat: „De această dată, Germania fie va câștiga, fie va muri".

În iunie 1944, Puterile Aliate au debarcat în Normandia, pecetluind soarta războiului. Tratatul de pace cu sovieticii fusese la rândul său încălcat, iar rușii presau retragerea germanilor din est. În februarie 1945, Roosvelt, Churchill și Stalin s-au întâlnit la Yalta pentru a dezbate viitorul Germaniei. În martie, Hitler a ordonat distrugerea a ceea ce mai rămăsese din industria, comunicațiile și sistemele de transport germane. Forțele aliate deja ajunseseră la granița Germaniei și era doar o chestiune de timp până aveau să ajungă la Berlin, dar Hitler voia să le îngreuneze cu orice preț înaintarea.

Stalin, Roosevelt și Churchill întruniți la Yalta, în Crimeea, pentru a discuta statutul Germaniei postbelice. Predarea germanilor era doar o chestiune de timp.

La 30 aprilie, Tiergarten-ul (cartierul din jurul grădinii zoologice), situat în centrul Berlinului, a căzut în mâinile sovieticilor. De la reședința oficială a lui Hitler puteau fi văzute apropiindu-se forțele aliate. Hitler a luat prânzul împreună cu cei mai apropiați consilieri, ca de obicei. A apărut și Eva, îmbrăcată într-o rochie neagră.

„Mă voi sinucide împreună cu soția mea. Am rugămintea ca, după moarte, să ne incinerați cadavrele. Nu vreau să ajung exponat prin vreun muzeu rusesc."

Șeful aviației germane i-a cerut lui Hitler să se mai gândească, susținând că ar putea să plece în exil în Japonia sau în Argentina, dar decizia lui Hitler era de neclintit. Prima victimă a acestei hotărâri a fost câinele său. După aceea, Hitler a luat otrava și și-a scos pistolul, l-a îndreptat spre cap și a apăsat pe trăgaci.

50 de ani mai târziu, există încă voci care ridică semne de întrebare privind circumstanțele morții sale. Conform apropiaților, cele două cadavre au fost arse, dar puterile aliate nu au găsit decât rămășițele câinelui. Prin urmare, există posibilitatea ca sinuciderea lui Hitler să fie doar o invenție, iar acesta să fi plecat în exil în altă țară. Chiar dacă Hitler nu și-a găsit sfârșitul în acea zi, astăzi ar fi avut 110 ani, așa că, indiferent de cauza decesului, mai mult ca sigur astăzi nu mai este printre noi.

S-a aflat în fruntea țării timp de numai 10 ani. Tot atâta timp a petrecut și hoinărind fără țintă prin Viena și München, după ce a renunțat la școală, fără a reuși să fie admis la universitate.

Adolf Hitler... oare ce fel de gânduri îi înnegurau mintea? Și cum ar trebui să interpretăm venirea sa la putere?

Fotografie cu Eva Braun, făcută de Hoffman. Era o femeie veselă, care a rămas alături de Hitler până la moarte.

O poză rară cu Hitler, făcută cu doar câteva ore înainte de decesul său, luată pe furiș de o femeie de serviciu. Fața sa era golită de orice expresie, și pare să își fi acceptat propria moarte.

Holocaustul Sacrificiul visului fascist

Încă din copilărie, visul lui Hitler era diferit de al celorlalți. Era convins că va realiza orice și-ar fi putut dori. Când a devenit dictator, și-a implementat politicile pentru a își pune în practică propriile idei. Pentru acest lucru, și-a redus la tăcere criticii și a început să acționeze ca și cum ar fi fost mâna dreaptă a diavolului. A sacrificat întregul continent european pentru a își realiza visul. În special evreii au avut enorm de suferit de pe urma existenței sale.

Excluderea evreilor

PERSECUȚIA APLICATĂ EVREILOR în timpul lui Hitler în timpul războiului poartă numele de Holocaust. Cuvântul ca atare semnifică „ofranda adusă zeilor".

Odată ce Hitler a transformat partidul nazist în partid unic în anul 1933, a făcut publică și campania sa de „excludere a evreilor". Legile de la Nürenberg, considerate drept extrem de nedrepte de către evrei, au demonstrat fără drept de apel acest lucru. Hitler îi redusese la statutul de cetățeni de mâna a doua, și i-a privat de o serie de drepturi.

La 7 noiembrie 1938, un tânăr evreu a ucis un angajat al ambasadei Germaniei la Paris. La auzul acestui lucru, Hitler a acționat fără ezitare, cerându-le concetățenilor săi să se răzbune pe evreii care locuiau în Germania.

De pe 9 până pe 11 noiembrie, evreii din Germania au trecut prin clipe de persecuție fără margini. Peste 7.500 de prăvălii și case au fost distruse, peste 100 de oameni au murit, și mai mult de 30.000 de evrei au fost arestați fără motiv. Hitler a mai cerut suma de 1 miliard de mărci, drept compensație pentru moartea angajatului. În acea noapte, cioburile de sticlă rezultate din distrugerea caselor au strălucit în lumina lunii, conferindu-i numele de „noaptea de cristal".

Pentru a face un imperiu din rasa germană, Hitler credea că teritoriile pe care le ocupa Germania la acel moment erau insuficiente, astfel că în 1939 a invadat Polonia. În Polonia locuiau peste 3,3 milioane de evrei la acea dată. Hitler i-a obligat să poarte Steaua lui David pe haine pentru a putea fi identificați, mulți dintre aceștia fiind uciși de soldații naziști. În 1940 au fost construite cartiere separate pentru evrei, care au fost forțați să se mute în aceste enclave.

▲ Noaptea de cristal simbolizează violența oamenilor de rând împotriva evreilor. Cetățenii au utilizat violența pentru a distruge prăvăliile și casele evreilor, ca și cum ar fi fost posedați de diavol.

„Un lider trebuie să fie un vizionar"

Închisorile iadului

„Munca te eliberează!"

Aceste cuvinte erau înscrise deasupra intrării în Auschwitz, lagărul de concentrare în care au fost masacrați nenumărați evrei. 2,5 milioane de prizonieri au călcat pragul acestei închisori, dar foarte puțini au scăpat cu viață.

Lagărul a devenit simbolul antisemitismului nazist, fiind situat la sud-vest de Varșovia, Polonia, într-un oraș cu 12.000 de locuitori. A fost construit într-o zonă urât-mirositoare, nelocuită, înconjurată de mlaștini.

În februarie 1941 au început să sosească primele victime. La acea vreme, prizonierii erau executați cu ajutorul gazului Cyclon B. Funcționau în total 4 camere de gazare, fiind executați zilnic până la 6.000 de prizonieri.

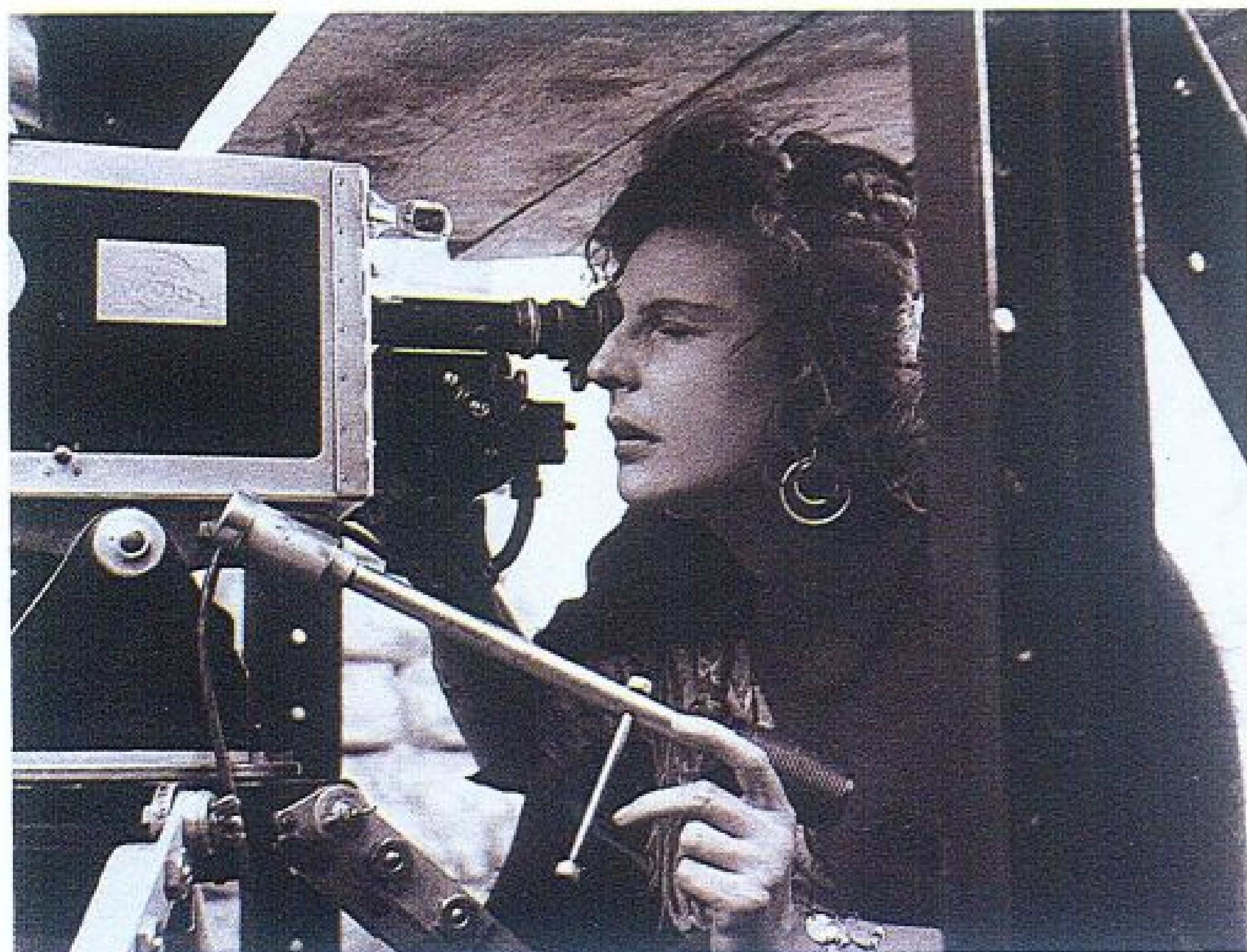
În fiecare încăpere erau înghesuiți 250 de oameni, timpul necesar pentru uciderea acestora fiind de aproximativ 30 de minute. Apoi erau dezbrăcați și rași în cap. Părul era folosit la fabricarea de pături pentru soldații germani. Mulți dintre cei uciși erau bătrâni, femei și copii. Gardienii le extrăgeau dinții de aur, iar apoi aruncau cadavrele într-o groapă gigantică. La lagărul de la Birkenau exista o cameră de incinerare gigantică în care se aruncau corpurile neînsuflețite.

◄ Filmul italian „La vita e bella" („Viața e frumoasă") descrie lagărele de concentrare naziste. A câștigat trei distincții la ediția din 1999 a Premiilor Oscar.

▼ „Al Treilea Reich" al lui Hitler a lansat o campanie publicitară intensivă. Unele dintre aceste materiale publicitare îl ilustrau pe Hitler.

Hitler a comandat producerea multor filme, multe dintre acestea fiind regizate de Leni Riefenstahl.

În 1942, în apropiere de Auschwitz au fost construite o serie de fabrici de armament, astfel încât prizonierii evrei să poată să producă arme pentru soldații germani. Fiecare astfel de fabrică era în concurență cu celelalte, astfel încât muncitorii lucrau până la epuizare. Nimeni nu se îngrijea de ei când leșinau, aceștia rămânând fără suflare pe jos până li se găsea un înlocuitor.

Rațiile de hrană erau de asemenea insuficiente. Nu exista mic dejun, iar la prânz, prizonierii primeau crengi de copaci și iarbă, sau supă de cartofi stricați. La cină li se dădea pâine cu margarină, astfel că mulți mureau de malnutriție.

În ianuarie 1945, când devenise evident că Germania va pierde războiul, trupele sovietice au pătruns în Auschwitz și au eliberat prizonierii. Acolo au găsit hainele a 385.000 de bărbați și a 877.000 de femei, precum și 7.000 kg de păr uman. Se spune că numai la Auschwitz au murit peste 2.5 milioane de prizonieri. Aproximativ 6 milioane de evrei au fost uciși în timpul Holocaustului, o treime dintre aceștia dându-și ultima suflare la Auschwitz. Lagărul de exterminare a continuat să funcționeze până în 1945, când Germania s-a predat, în cele din urmă, în fața forțelor aliate.

După război, restul lumii a aflat despre magnitudinea masacrului, iar cuvântul „diabolic" nu poate descrie crimele împotriva umanității comise în această perioadă neagră a istoriei. Hitler era cel care dădea ordinele, dar cel care a supervizat masacrul a fost șeful SS, Heinrich Himmler.

În afara închisorilor, populația obișnuită își continua atacurile asupra evreilor. În timpul războiului, crimele cetățenilor germani cuprinși de isteria războiului îndreptate împotriva evreilor arată atrocitățile de care sunt capabili oamenii.

Clopotul gigantic din „Turnul Führerului", construit pe Stadionul Olimpic din Berlin. Cântărește 5,4 tone și, când suna, le reamintea tuturor celor care îl puteau auzi de forța nazismului.

Propagandă și armament

Hitler a încercat să își impună viziunea asupra tuturor cetățenilor. Naziștii realizau filme, afișe, folosind orice mijloc de care dispuneau pentru a face publicitate fenomenului, factor care a contribuit cu siguranță la creșterea popularității lui Hitler. Mai mult, submarinele U-boats au fost esențiale pentru victoriile timpurii din război repurtate de naziști în timp ce rachetele V1 și V2, considerate de Hitler drept armele miraculoase care puteau schimba cursul războiului, nu au avut totuși efectul scontat, fiind introduse prea târziu în producția de masă.

„Liderii trebuie să fie vizionari", spunea Hitler, și visul său era să creeze pe ruinele distrugerii o lume utopică, dar acest vis s-a năruit odată cu eșecul Germaniei în război. Dacă în viziunea sa, Europa urma să stea la baza unui imperiu ideal, în urma sa nu au rămas decât ruinele unui continent prosper.

Rachetele V2 dezvoltate de naziști erau rachete cu rază lungă de acțiune, fără personal de deservire, de care locuitorii Londrei se temeau teribil.

CEL MAI BINE CUNOSCUT JURNAL SECRET DIN LUME
ANNE FRANK

Fuga de persecuție

În toiul celui de-al Doilea Război Mondial, politicile lui Hitler împotriva evreilor s-au transformat în ordine de exterminare a întregii rase semite. „Este nedrept că majoritatea soldaților germani de elită sunt trimiși la moarte în război, iar în tot acest timp cea mai mare parte a elitei evreilor supraviețuiește acasă."

Pentru Anne, o tânără evreică născută în Germania, pericolul era imens. În 1942, pentru a scăpa de persecuție, tatăl său le-au dus pe ea, pe mama sa Edith și pe sora Margot într-o ascunzătoare din Amsterdam, Olanda. Anne, căreia i s-a interzis să părăsească adăpostul, astfel încât să nu fie găsită de naziști, a început să țină un jurnal la vârsta de 13 ani.

„Simt că pot avea încredere în tine și că îți pot spune orice. Ești un bun prieten, și îmi oferi sprijinul de care am atâta nevoie în aceste vremuri grele."

Își botezase jurnalul Kitty, și scria pasaje ca și cum ar fi compus scrisori către o altă parte din sine.

Traiul în acea locație ascunsă era deosebit de plicticos pentru Anne, iar zilele treceau fără a fi impregnate cu teamă. Familia von Daan, care trăia de asemenea în secret în Olanda, le-a asigurat Annei și familiei sale, căreia îi era tot mai greu să evite naziștii, sprijinul moral necesar. Anne a trăit prima sa experiență romantică cu Peter, fiul soților von Daan. Dacă la început, Peter nu era altceva decât „un puști indecis care nu vrea să se joace cu mine", mai târziu, sentimentele Annei față de acesta aveau să se schimbe. „Am ajuns să mă gândesc la el de când mă trezesc până vine vremea să mă culc. Îl iubesc atât de mult încât este insuportabil", scrie Anna, declarându-și dragostea față de Peter.

▲ Jurnalul Annei, scris în olandeză

Speranțe disperate de încheiere a păcii

În fiecare zi, Anne detalia evenimentele care s-au petrecut de la ultima însemnare din jurnal, precum și propriile sentimente. Visa să devină jurnalist, să își întemeieze o familie, se întreba de ce s-a născut evreică, și mai ales de ce erau persecutați...

„Indiferent dacă suntem olandezi sau britanici, suntem cu toții evrei. Am speranța că vom putea fi cu toții liberi."

Anne se mândrea cu faptul că era evreică. Era convinsă că nu există niciun motiv pentru care evreii erau persecutați.

„Consider că toți oamenii sunt prin natura lor buni. Poate că într-o zi se va restabili pacea..."

Dar acest vis nu a ajuns să se materializeze, în ceea ce o privește.

În 1944, Anne și familia sa au fost descoperiți de naziști, după ce aceștia au primit o informare anonimă, și au fost trimiși la Auschwitz. În 1945, Anne și Margot au fost transferate în lagărul Bergen-Belsen, unde Margot a murit de malnutriție. La scurt timp s-a stins din viață și Anne, cu numai o lună înaintea eliberării lagărului de către forțele britanice.

După război, jurnalul a fost descoperit și publicat de tatăl său, Otto, astfel ca lumea să nu uite niciodată atrocitățile Holocaustului. A fost tradus în 50 de limbi și s-au vândut peste 50 de milioane de exemplare.

▲ Casa din Amsterdam în care au trăit Anne și familia sa.

▶ Tatăl, Otto, prizonier la Auschwitz, a supraviețuit până la eliberarea lagărului de către trupele sovietice.

◀ Mama sa, Edith, a murit la Auschwitz.

▲ Prima dragoste a Annei, Peter von Daan. Acesta a fost ucis într-un lagăr de concentrare austriac la 5 mai 1945.

Oamenii implicați în nebunia dictatorului

Hitler a încercat să facă din întreaga Europă un cămin pentru rasa germană. Având în vedere starea precară a societății și economiei germane după Primul Război Mondial, viziunea sa a fost împărtășită de mulți alții și a afectat destinele a milioane de oameni, atât a celor care i-au împărtășit viziunea cât și a celor care i s-au împotrivit. Acest vis a adus după sine cele mai mari atrocități ale secolului XX, lăsând în urmă un șir fără sfârșit de cadavre.

Legături cu naziștii

Leni Riefenstahl (1902-2003)

Festivalul de film din 1938, de la Veneția, a marcat cel mai înalt moment al carierei lui Leni Riefenstahl. În vârstă de 36 de ani, aceasta a produs pelicula „Olympia" având ca temă Olimpiada de la Berlin, câștigând Premiul Mussolini.

În 1926 a debutat ca actriță în pelicula „Der heilige Berg" („Muntele sfânt"). A regizat primul său film la vârsta de 30 de ani, „Das blaue Licht" („Lumina albastră"), fiind recunoscută de publicul german drept un regizor extrem de talentat. L-a cunoscut pe Hitler ca urmare a unei scrisori pe care i-a adresat-o. Fiind invitată de un prieten să asculte unul dintre discursurile lui Hitler, a fost atât de mișcată de cele auzite încât a decis să îi scrie. Hitler, care aprecia operele regizoarei, i-a răspuns, și astfel au început să corespondeze.

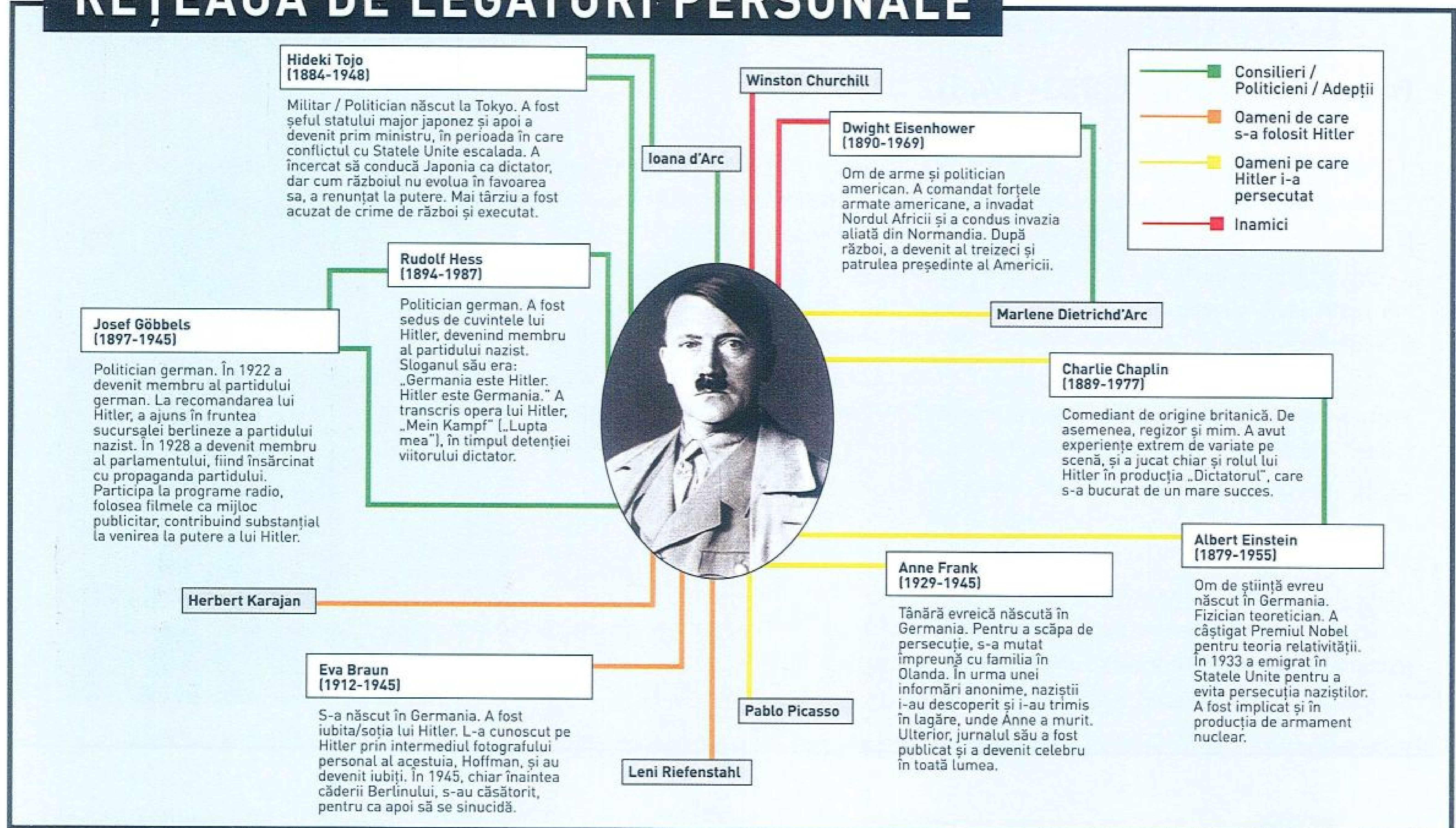
În 1934, Hitler a rugat-o să facă un film pe marginea adunării partidului nazist din Nürenberg. Inițial, aceasta a refuzat, pentru că nu o interesa problematica promovată de partid, dar Hitler a convins-o „să îi acorde 6 ore din viață". Leni a acceptat, cu condiția ca pe viitor să nu i se mai solicite să realizeze filme politice. Cei 170 de angajați pe care îi coordona au produs, în numai 5 luni, „Victoria sufletului", peliculă foarte apreciată de germani. Mai târziu avea să devină celebră mulțumită filmului „Olympia", a cărui producție a fost de asemenea comandată de Hitler.

Totuși, după război, Riefenstahl a traversat o perioadă sumbră. Oamenii asociați cu naziștii erau pedepsiți în întreaga lume. De asemenea, ieșise la iveală un scandal dintre ea, Hitler și Göbbels.

„Este adevărat, am avut încredere în Hitler, pentru că am crezut că ne va fi tuturor mai bine dacă îl urmăm. Habar n-am avut că este implicat în activități de speță atât de joasă."

Confruntată cu un asemenea val de critici, a trebuit să își dovedească nevinovăția. A fost obligată să își petreacă următorii 3 ani de viață în arest la domiciliu și, în procesul care a urmat, a negat orice legătură cu naziștii. În cele din urmă a fost achitată și a început o nouă viață ca fotograf. A murit în anul 2003.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Steaua de la Hollywood

Marlene Dietrich (1901-1992)

Celebra actriță Marlene Dietrich s-a numărat printre cei care au părăsit Germania deoarece nu erau de acord cu ideile promovate de partidul nazist. În 1930 a apărut în filmul german „Îngerul albastru", iar apoi în pelicula hollywoodiană „Maroc". A captivat publicul din întreaga lume cu „șoldurile sale de milioane" și cu dulceața din glas.

În 1933 a revenit în Germania, în concediu, și a auzit pentru prima oară vocea lui Hitler la radio, încă de pe când se afla încă pe vasul cu care traversase oceanul. Ceilalți pasageri au reacționat cu bucurie la auzul acestuia, și au început să fluture drapelele naziste, exclamând „Heil Hitler!". Dietrich a simțit teama din țara sa natală și s-a întors fără întârziere în Statele Unite.

Succesul de care se bucura în America a ajuns la cunoștința germanilor, și chiar și a lui Hitler. În 1939, a trimis un curier la reședința acesteia pentru a îi propune să joace într-un film de promovare a partidului nazist. Marlene a refuzat sec. Între timp, devenise cetățean american. Hitler s-a înfuriat și i-a ars filmele, declarând-o trădătoare.

Când Statele Unite au intrat în cel de-al Doilea Război Mondial, a contribuit cât a putut de mult la eforturile de război. A fost trimisă în Europa să ridice moralul trupelor americane. Ironia a făcut ca Marlene să înveselească soldații aliați cântând tocmai cântece tradiționale germane.

După război și-a petrecut cea mai mare parte a timpului în America și a debutat ca muzician în 1953. Unul dintre cele mai de succes cântece ale sale este o piesă germană pe care a interpretat-o forțelor armate. În 1960 a revenit în orașul său natal, Berlin. S-a stins din viață la vârsta de 92 de ani, la Paris.

Frați spirituali

Benito Mussolini (1883-1945)

Hitler se referea la Mussolini ca la „un bărbat care nu trăiește istoria, ci care o creează".

Mussolini a fost un jurnalist italian, dar după Primul Război Mondial, în 1919, a inițiat mișcarea fascistă. În 1921, după ce a fost ales membru al Camerei Inferioare, a devenit președinte.

Cei doi lideri s-au întâlnit în timpul unei vizite a lui Hitler în Italia din 1934. Hitler era fericit că are ocazia să îl întâlnească pe părintele fascismului, dar Mussolini nu a văzut în Hitler nimic mai mult decât un clovn.

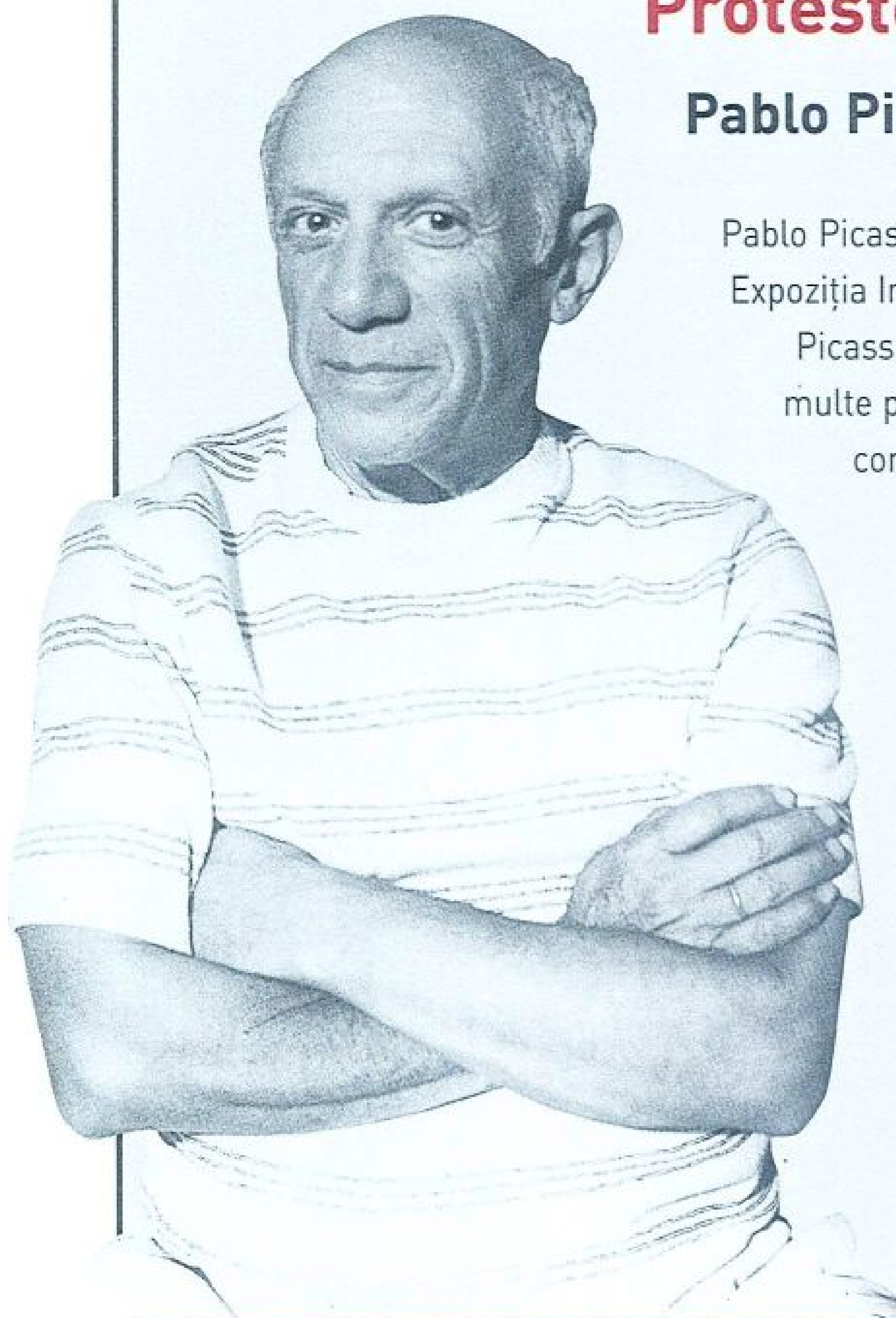
Totuși, relația lor a evoluat în timp. În 1937, Mussolini a vizitat Germania și s-a declarat foarte impresionat de parada nazistă la care a asistat. Mulțimile de oameni care strigau numele lui Hitler, rândurile fără sfârșit de soldați germani, muzica și culorile vibrante... Mussolini a fost profund mișcat de ceea ce a văzut și a declarat: „Voi lupta de partea ta până la sfârșit."

După izbucnirea războiului, Italia s-a alăturat Germaniei în 1940. Mussolini nu se simțea pregătit să intervină chiar de la început, dar, când a văzut că Hitler planifică invazia Franței, a hotărât că „Italia nu are nimic de câștigat privind de pe tușă" și și-a implicat țara în conflagrație.

În 1943, relația dintre cele două state avea să se răcească, în condițiile în care Mussolini a fost înlăturat de la putere și arestat de grupările anti-fasciste. Mai târziu, a fost salvat de Hitler, dar, când Germania a pierdut războiul, a fost executat, împreună cu iubita sa, Clara Pettachi.

Proteste prin intermediul artei

Pablo Picasso (1881-1973)

Pablo Picasso întâmpina dificultăți în a se decide asupra temei pe care să o abordeze în picturile sale la Expoziția Internațională din 1937 de la Paris.

Picasso a fost un artist spaniol care, începând din anul 1904, a trăit la Paris. Operele sale au parcurs multe perioade distincte, precum perioada albastră, perioada roșie etc. În 1908 a pus bazele unui stil complet nou, cubismul, care a atras foarte multă atenție asupra sa.

La 26 aprilie, pe când se apropia data expoziției, Picasso încă nu alesese tema. În acea zi, micul oraș spaniol Guernica a fost invadat de forțele germane. Cea mai mare parte a orașului a fost distrusă, și 3.000 dintre cei 10.000 de locuitori au fost uciși. Tragedia a fost rezultatul ajutorului cerut naziștilor de către conducătorul Spaniei, Francisco Franco, pentru a calma revoltele locale.

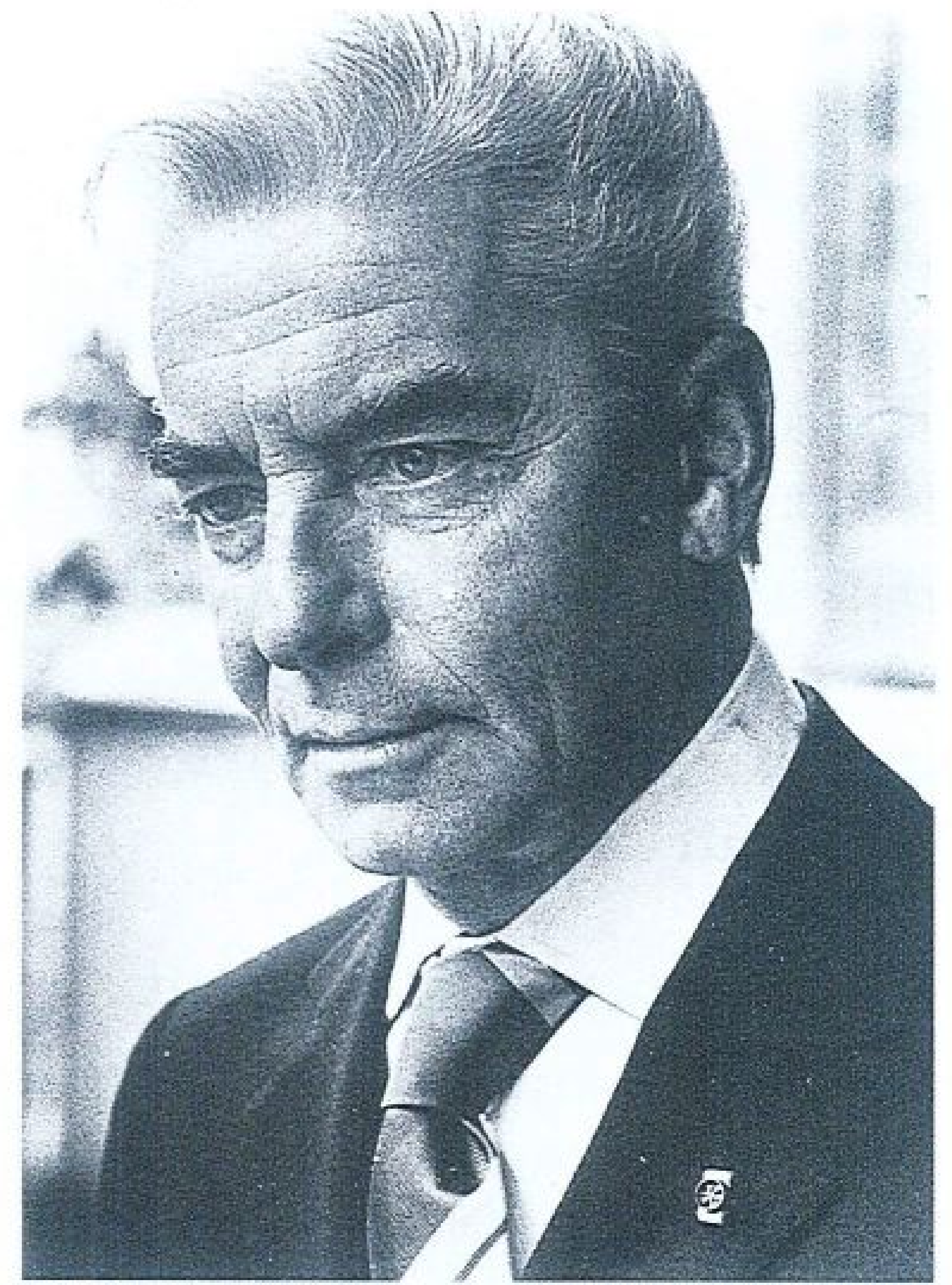
La aflarea acestei vești din ziare, Picasso s-a retras în studio și a început să picteze frenetic. Cincizeci de zile mai târziu, realizase o pictură de 349,3 cm x 776,6 cm, intitulată „Guernica", prin care își exprima frustrarea și furia cauzate de tragedia acelui oraș.

Picasso a afirmat că „Războiul din Spania este un război pentru libertate. Acest tablou îmi exprimă ura față de umbra morții care planează în prezent asupra țării mele". Nu avea să îi ierte niciodată pe Hitler și pe naziști pentru ceea ce au făcut cu țara sa.

„Guernica" avea să fie expusă în muzeul de artă din New York „până când Spania va fi din nou guvernată de popor". La opt ani după moartea lui Picasso, pacea a fost în sfârșit repusă în drepturi în Spania, și opera sa a fost transferată la muzeul de artă Prado din Madrid.

Muzică de război

Herbert von Karajan (1908-1989)

Hitler considera muzica drept esențială pentru propaganda nazistă. L-a desemnat pe Karajan să compună imnul oficial al partidului.

Născut în Austria, Karajan a aspirat inițial să devină pianist, dar odată ajuns la Viena a deprins arta de a fi dirijor, ajungând să conducă orchestra din Ulm în 1927, la numai 19 ani. În 1933, când naziștii au preluat controlul asupra Germaniei, sălile de concert erau decorate cu zvastici. Ulterior, Karajan a devenit la rândul său membru de partid. Mai degrabă, i s-a spus că, pentru a-și continua cariera de partid, va trebui să adere la partid.

„Pentru mine, calitatea de membru al partidului nazist e similară calității de membru într-un club de schi", a afirmat Karajan, întrucât nu avea niciun fel de interes în domeniul politicii. Atât timp cât putea să dirijeze o orchestră care să producă muzică frumoasă, era fericit. „Nu consider că intrarea în partidul nazist a fost o greșeală. Dacă ar trebui să o fac din nou, nu mi-aș schimba opțiunea", avea să declare dirijorul.

În 1934, Karajan a devenit dirijorul orchestrei din Aachen. A dirijat numeroase cântece pentru partidul nazist, și în particular pentru Hitler. Spectacolele sale erau foarte bine primite de public, iar unii critici spuneau despre el că este „divin".

După război, și-a sistat implicarea în activitățile legate de partidul nazist, reluându-le în 1947. În 1955 a fost numit dirijor al prestigioasei Orchestre Filarmonice din Berlin.

Ulterior, a continuat să dirijeze spectacole în sala națională de concerte din Viena, și a fondat concursul de dirijori care îi poartă numele. S-a stins din viață în Austria natală, la vârsta de 89 de ani.

„Conducătorul în vremuri de răscruce"

Winston Leonard Spencer Churchill (1874-1965)

„Nu avem decât un singur țel, să îl îngenunchem pe Hitler și să distrugem partidul nazist. Indiferent ce se întâmplă, nu trebuie să uităm acest lucru. Indiferent de ce se întâmplă, nu trebuie să negociem vreodată cu Hitler."

Anglia a fost victima raidurilor aeriene ale germanilor, astfel că Churchill vorbea la emisiunile radio și susținea discursuri către mase, pentru a le crește moralul. La început, Hitler avea în vedere o posibilă alianță cu Anglia. Cu toate acestea, Churchill a refuzat, în 1940 Hitler hotarând să folosească aviația împotriva Angliei.

În 1900 a fost ales deputat din partea partidului conservator, carierea sa politică cunoscând mai multe fluctuații până în 1940, când a obținut poziția de prim-ministru, fiindu-i încredințată securitatea țării. A fost cunoscut drept politicianul „care a pierdut cele mai multe alegeri".

Anglia a reușit să reziste bombardamentului aviației germane, și mai târziu rolurile aveau să se inverseze. Britanicii au făcut progrese majore în domeniul tehnologiei anti-aeriene, reușind să reziste cu succes bombardamentelor masive. Odată ce au fost instituite măsurile de apărare necesare, Churchill a trecut la următorul punct pe agendă: realizarea unei alianțe cu Rusia.

„Vom încheia alianțe cu oricine se opune naziștilor, indiferent de tipul de regim", a afirmat Churchill.

I-a implorat pe americani să se alăture efortului de război și a format o coaliție de succes din care făceau parte Statele Unite, Anglia și Rusia. A contribuit de asemenea la invazia din Normandia, care a marcat sfârșitul dominației naziste.

După război, Churchill a fost un promotor esențial al mișcării pacifiste. Între 1951 și 1955 a fost reales prim-ministru, iar în 1953 a câștigat Premiul Nobel pentru literatură, drept încununare a scrierilor sale istorice prolifice.

Din ruine se naşte o nouă eră

„Din ruinele distrugerii voi construi o utopie”...
Această credință a dus la crearea unui imperiu, în fruntea căruia s-a aşezat dictatorul Adolf Hitler. Acest vis s-a spulberat în faza de „distrugere” şi, în cele din urmă, a dat naştere unei noi ere în istoria umanității. Resturile au fost curățate, acestea fiind înlocuite de vlăstare noi. Puterile aliate şi-au pierdut inamicul comun, pentru ca mai târziu să se divizeze între Est şi Vest, dând naştere unei noi serii de confruntări.

Zidul Berlinului a fost ridicat în 1961, plecându-se de la poarta Brandenburg. Timp de 30 de ani, germanii au fost divizați între Germania de Est și Germania de Vest.

Pierderea cunoştinţelor industriale

NUMĂRUL VICTIMELOR celui de-al Doilea Război Mondial a fost enorm, iar Europa a ieșit din această conflagrație complet distrusă. Germania nu era o excepție. După Proclamația de la Potsdam din 1945, America, Franța, Anglia și Rusia au divizat Germania în patru părți, fiecare urmând să fie controlată de una dintre țările aliate. Aliații au căutat o metodă de a reconstrui Germania după moartea lui Hitler.

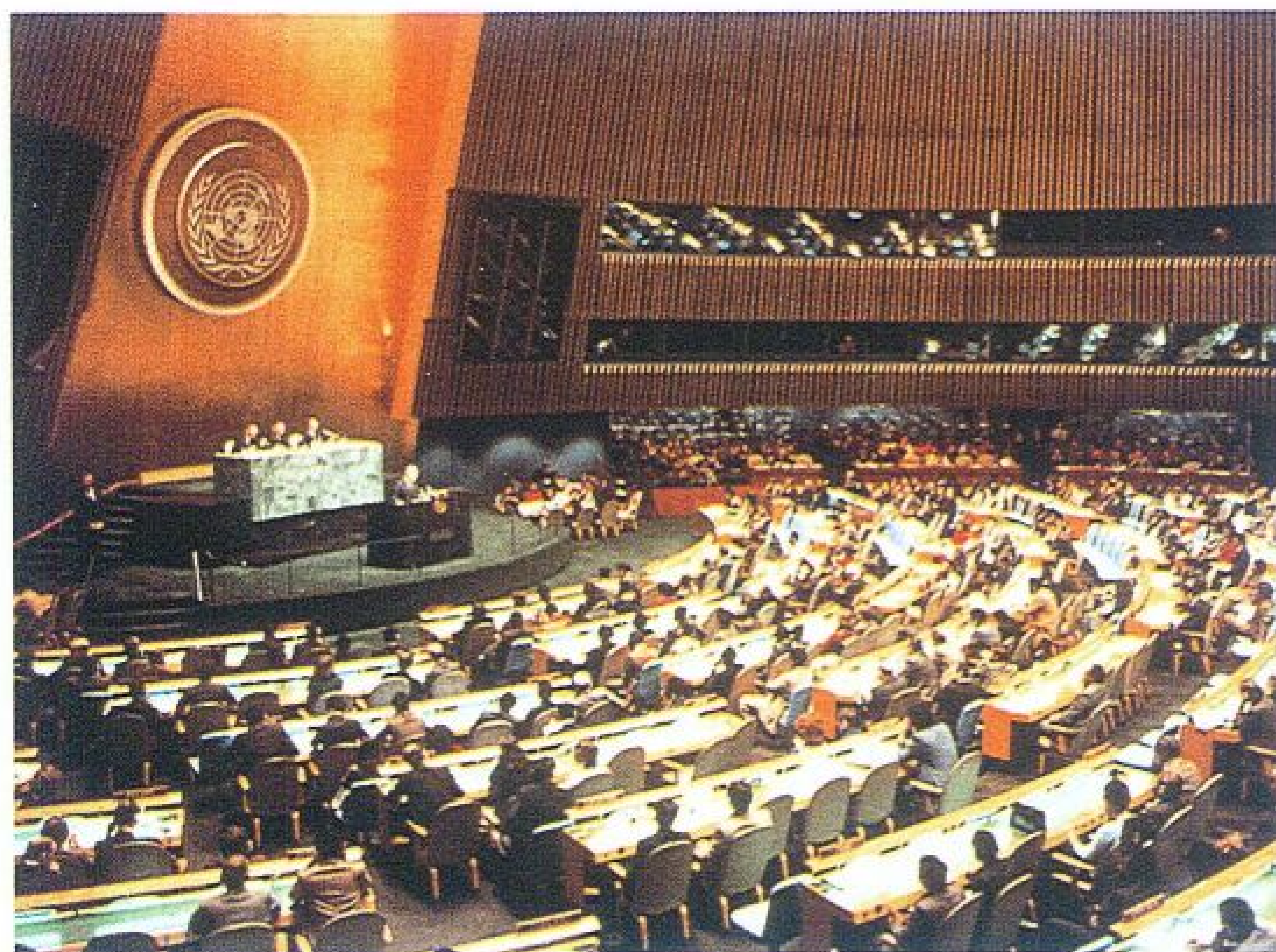
Era evident că unul dintre principalele motive pentru venirea la putere a lui Hitler l-au constituit reparațiile de război nedrepte impuse Germaniei după Primul Război Mondial. Pentru a preîntâmpina situații similare, era necesar ca Germania să fie asistată în procesul de reconstrucție în egală măsură cu celelalte state europene.

La început, Aliații au avut în vedere transformarea Germaniei într-un stat agricol. Totuși, s-a renunțat la această idee după ce s-a decis că țara nu va avea de câștigat de pe urma acestei măsuri pe termen lung. Aliații au închis multe dintre fabricile Germaniei și au limitat producția de oțel astfel încât să se împiedice fabricarea de armament, și au pus în practică o serie de legi de standardizare a producției industrială. În loc să impună plata unor daune de război, Aliații au decis să se folosească de cei mai inteligenți oameni de știință germani.

▸ Eforturile de reconstrucție și reintegrare a Germaniei în comunitatea internațională au fost sprijinite puternic de Adenauer, primul cancelar al Germaniei de Vest.

Americanii și sovieticii au angajat oameni de știință germani care au conceput rachete avansate, și le-au folosit pentru a câștiga cursa spa-

▲ La 10 ianuarie 1946, Națiunile Unite au organizat prima întrunire. Puterea militară de care dispunea a diferențiat-o complet de Liga Națiunilor, înființată înaintea războiului.

▲ Stradă din Berlin, după terminarea războiului. Fiecare cetățean a contribuit la efortul de reconstrucție, transformând în cele din urmă Germania într-o putere economică.

„Trebuie să construim o țară astfel încât aceia care ne vizitează să renunțe imediat la orice prejudecăți pe care le-ar putea avea la adresa noastră."

țială. Rușii au construit modulele Sputnik, în timp ce americanii au dezvoltat modulele Apollo. Marea Britanie a beneficiat de asemenea de cunoștințele savanților germani pentru a asigura revirimentul economiei după război. Tot acest geniu științific pe care l-a cultivat Hitler în scopuri distructive a fost pus în slujba umanității de către celelalte țări.

Noile Olimpiade

Hitler considera că „a fi sănătos și activ sunt elemente esențiale pentru a readuce mândria poporului". De aceea, era foarte interesat de Jocurile Olimpice, și a decis să le folosească în avantajul său politic. Hitler a adus o serie de modificări substanțiale Jocurilor care au fost organizate la Berlin în august 1936. În zilele noastre, este absolut normal ca jocurile să fie transmise în întreaga lume, dar această practică își are originile în Berlinul interbelic. Faimoasa aprindere a flăcării olimpice este de asemenea o practică inițiată la Olimpiada de la Berlin.

▾ Războiul Rece dintre Uniunea Sovietică și Statele Unite a afectat profund întreaga lume. În 1989, Zidul Berlinului a căzut, iar Germania a fost reunificată.

▲ Ceremonia de deschidere a Olimpiadei de iarnă de la Calgary din 1988. Jocurile Olimpice moderne sunt foarte dinamice, transformându-se într-o adevărată afacere.

O altă tehnică folosită pentru prima oară la Berlin pentru stabilirea câștigătorului unei curse a fost photo-finish-ul. Multe alte elemente introduse la Olimpiada din 1936 de la Berlin se mai folosesc și în zilele noastre. Germania a câștigat la aceste jocuri 33 de medalii de aur, surclasând Statele Unite (24 de medalii) și demonstrând astfel forța țării.

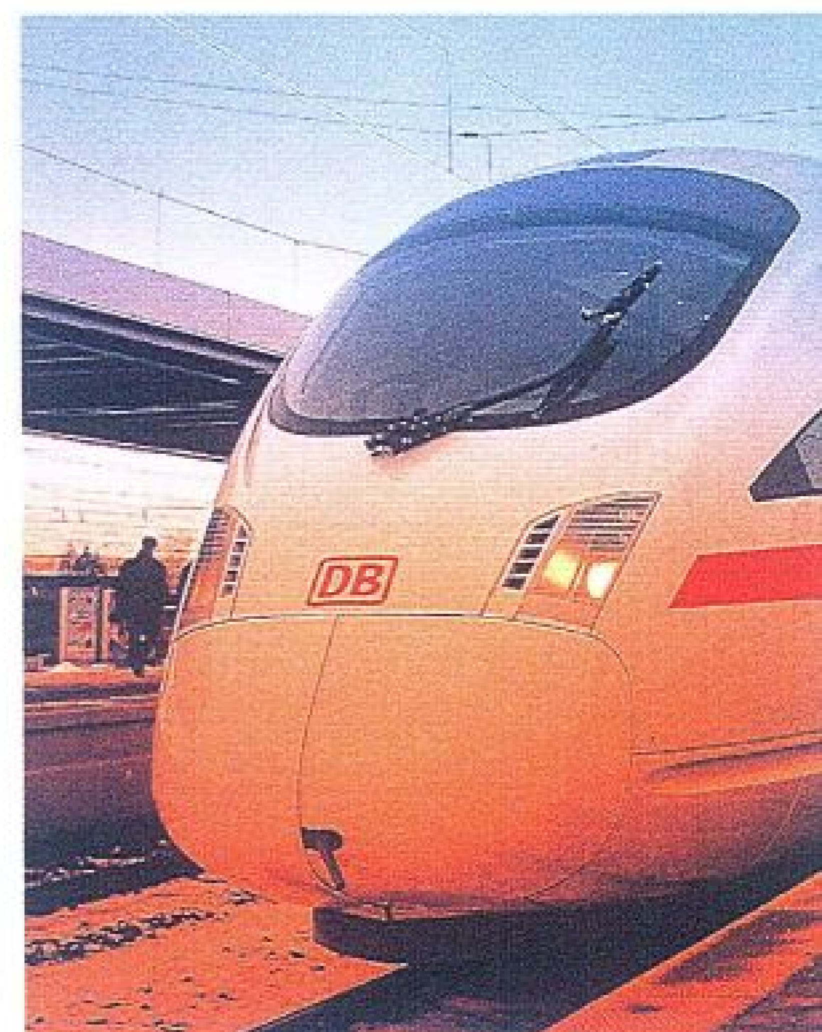
Practica promovării Olimpiadei pentru scopuri politice a continuat și după moartea lui Hitler. Cele mai importante astfel de exemple sunt Jocurile Olimpice din 1980 de la Moscova și Jocurile desfășurate la Los Angeles în 1984. Sovieticii nu le-au permis națiunilor occidentale să participe în 1980, în timp ce americanii au blocat accesul esticilor la Olimpiada din 1984.

În prezent, Jocurile Olimpice s-au transformat într-o afacere care se poate dovedi extrem de profitabilă. Poate că și acesta este un efect indirect al schimbărilor pe care le-a instituit Adolf Hitler.

Germania de Est și de Vest

În timpul războiului, germanii au fost cu toții uniți împotriva unui inamic comun: puterile aliate. Acest lucru nu a fost însă suficient de puternic pentru a elimina diferențele de opinie dintre facțiunile comuniste și capitaliste din țară. Prin urmare, Germania a fost divizată în două părți.

Treptat, tensiunile dintre americani și britanici, care doreau să facă din Germania o țară capitalistă, și Rusia, care dorea să își impună viziunea comunistă, au escaladat.

▲ Trenul rapid german, ICE, conectează cele mai mari orașe germane. Astfel, călătoriile între acestea au devenit rapide și comode.

◀ Lufthansa, o companie aeriană datând dinaintea celui de-al Doilea Război Mondial, un factor important în domeniul transporturilor aeriene.

▼ Una dintre moștenirile lui Hitler: rețeaua extinsă de autostrăzi a Germaniei. Acest element a facilitat reconstrucția economiei germane.

▲ Un automobil Mercedes Benz, exponentul clasic al mașinilor germane. Compania concepe permanent modele noi și competitive.

S-a decis ca țara să fie împărțită între Germania de Vest și Germania de Est, astfel încât să se evite conflictul dintre cele două superputeri ale lumii.

În mod ironic, rezultatul încercării lui Hitler de a unifica lumea între granițele unui imperiu german a dus la separarea țării între comuniști și capitaliști.

Cu sprijinul țărilor capitaliste, Germania de Vest și-a organizat primele alegeri libere și, în septembrie 1949, și-a decis primul cancelar, Konrad Adenauer. Pe de altă parte, sovieticii au ajutat la reconstrucția Germaniei de Est. Lupta dintre cele două superputeri economice ale lumii, Statele Unite și Uniunea Sovietică, transpărea în mod evident în divizarea Germaniei în cele două țări.

Berlinul a fost de asemenea secționat chiar prin centrul său. Mulți au încercat să fugă din Germania de Est, căutând o viață mai bună în Occident, astfel că în 1961 a fost construit zidul Berlinului, pentru a separa complet cele două părți. Zidul care a despărțit cele două națiuni timp de 30 de ani a rămas un simbol al Războiului Rece dintre Statele Unite și URSS.

Soarta celor două țări a diferit frapant. Beneficiind de un influx de capital dinspre America, Germania de Vest a înflorit. Industria chimică a crescut rapid și, deja în 1950, PIB-ul revenise la nivelul interbelic, iar în 1960 se triplase, indicând o revenire miraculoasă. Pe de altă parte, Germania de Est suferea sub opresiunea comunistă, depășind mai dificil această perioadă neagră din istoria sa.

▾ Centrul European, inima economiei berlineze. La jumătate de secol de la sfârșitul războiului, Germania este din nou una dintre economiile de frunte ale lumii, transformându-se într-o țară pașnică și bogată.

▴ La șase ani de la căderea nazismului, în Germania persistau amintirile sumbre ale partidului hitlerist. Printre acestea se numără nașterea mișcării neo-naziste. Numărul tinerilor impresionați de discursurile lui Hitler a crescut, dând naștere unei probleme sociale de proporții.

În 1989, est-germanii au primit în sfârșit șansa unei vieți mai bune, după sfârșitul Războiului Rece. Cetățenii s-au organizat în mișcări ample, și în următorii ani au dărâmat Zidul Berlinului, reunificând Vestul și Estul Germaniei.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

ADOLF HITLER

ISSN 1791-0765

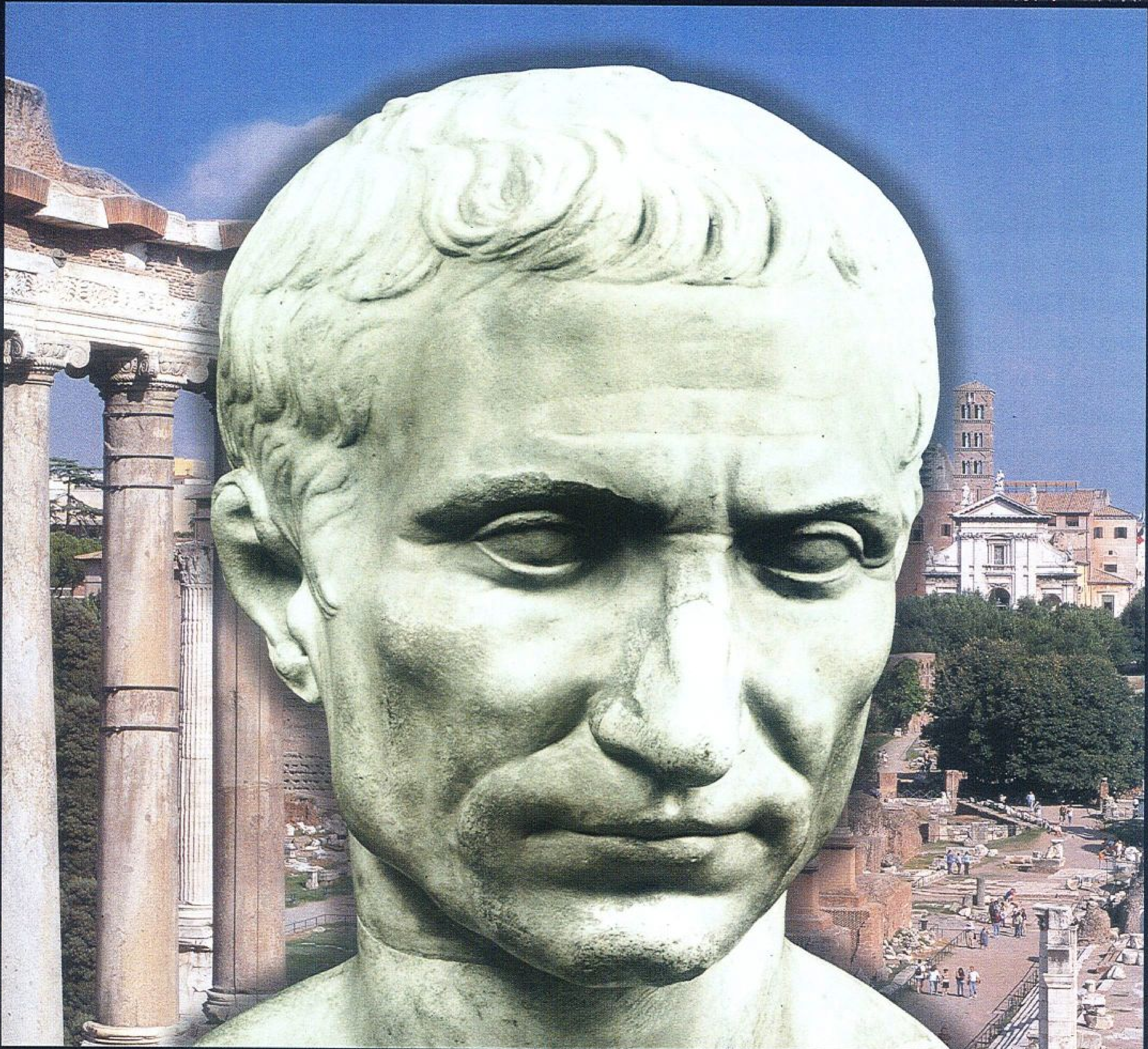
DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

24

IULIUS CEZAR

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Iulius Cezar **Numărul 24**

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ
EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL
EDITOR: Petros Kapnistos
MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou
MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas
ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena
MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos
PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa
COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou
MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza
MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis
COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL
DTP: RAY
TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.
DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

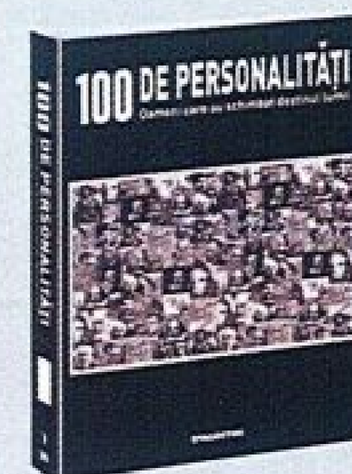
IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L
Country Manager: Mariana Mihălțan
Marketing Manager: Adina Bojică
Redactor: Gabriela Muntean
Distribution Manager: Dan Iordache
ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

ISSN: 1791-0765

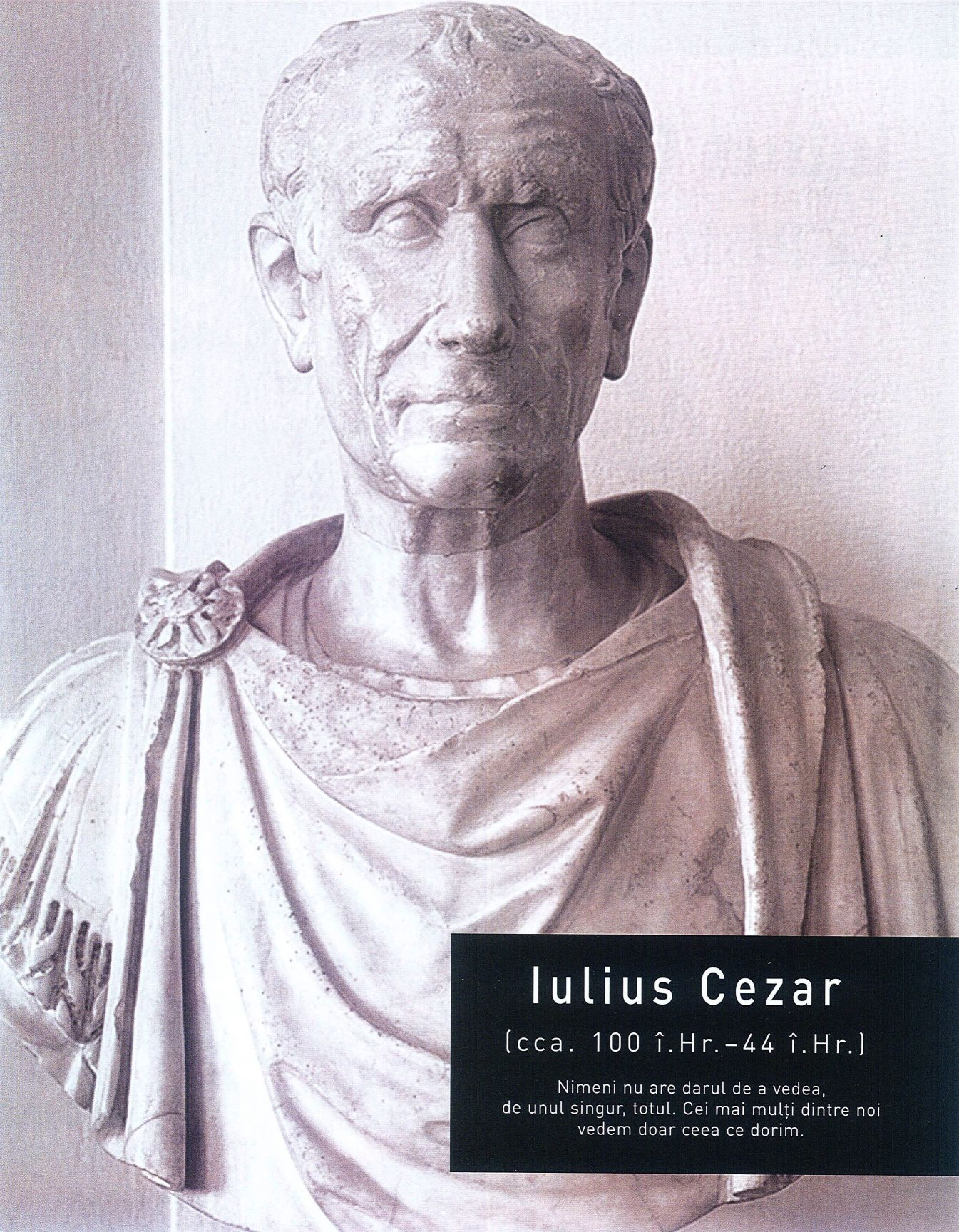
Fotografii: Uniphoto Press, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor
Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL
Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Biblioraft
Nu ratați bibliorafturile speciale în care puteți colecționa seria 100 de personalități!. Bibliorafturile sunt disponibile la chioșcurile de ziare la prețul de 6,99 LEI/35 MDL. De Agostini va anunța datele de publicare a bibliorafturilor în seria de reviste.

Editorul își rezervă dreptul de a schimba ordinea publicării personalităților sau de a le înlocui cu altele.

Iulius Cezar

(cca. 100 î.Hr.–44 î.Hr.)

Nimeni nu are darul de a vedea,
de unul singur, totul. Cei mai mulți dintre noi
vedem doar ceea ce dorim.

Iulius Cezar

Ce fel de viață a dus Cezar?

PROLOG

ANUL 2002 A MARCAT ADOPTAREA monedei Euro în Uniunea Europeană, ducând la dispariția granițelor financiare dintre state și la unificarea continentul printr-un set de reguli, așa cum visa un mare om cu nu mai puțin de 2000 de ani în urmă.

Iulius Cezar

Cucerind teritoriile vecine, Imperiul Roman s-a extins în întreaga Europă, până în Africa și Asia. Unificarea astfel dobândită a avut implicații în libera circulație a bunurilor, reducând costurile și rata șomajului. Cezar, om de obârșie nobilă, a presimțit colapsul iminent al Republicii, în absența unor prefaceri radicale, așa că a luat asupra sa povara reformării patriei, câștigând treptat de partea sa susținerea poporului. Reformele sociale neașteptate nu l-au pus însă la adăpost de dușmani și, în final, a plătit cu prețul vieții. La acel moment însă, Imperiul Roman era deja mult fortificat.

Așadar, ce fel de viață a dus Cezar?

TABEL CRONOLOGIC

753 Î.Hr.	Întemeierea Romei
509 Î.Hr.	Se instaurează Republica Romană
264 Î.Hr.	Izbucnește cel de-al doilea război punic
146 î.Hr.	Căderea Cartaginei
100 î.Hr.	Se naște Cezar
88 î.Hr.	Se intensifică lupta între Marius și Sulla
84 î.Hr.	Prima căsătorie a lui Cezar
80 î.Hr.	Ia parte la expediția din Asia
78 î.Hr.	Revine la Roma
73 î.Hr.	Este numit tribun militar Răscoala lui Spartacus
70 î.Hr.	Lucrează în Ministerul Finanțelor Devine membru al Senatului
67 î.Hr.	A doua căsătorie
63 î.Hr.	Complotul lui Catilina
62 î.Hr.	Incidentul Claudius / divorțează Este însărcinat cu afaceri juridice
60 î.Hr.	Este numit chestor
60 î.Hr.	Instaurarea triumviratului
59 î.Hr.	Este numit consul / a treia căsătorie
58 î.Hr.	Începutul invaziei Galiei
55 î.Hr.	Invazia Britaniei
53 î.Hr.	Moartea lui Crassus
52 î.Hr.	Revoltă împotriva Romei în Galia
51 î.Hr.	Publicarea „Jurnalelor de război din Galia"
49 î.Hr.	Trecerea Rubiconului
48 î.Hr.	Misiunea în Egipt
45 î.Hr.	Implementarea reformelor sociale
44 î.Hr.	Este numit dictator pe viață / asasinatul
27 î.Hr.	Augustus devine împărat
395 d.Hr.	Imperiul Roman este divizat între Răsărit și Apus
476 d.Hr.	Căderea Imperiului Roman de Apus
1453 d.Hr.	Căderea Imperiului Bizantin

Strădania unui erou de a-şi reconstrui patria

▲ Sculptură imaginară înfățișându-l pe Cezar în copilărie. Băiețelul cu conformație fragilă s-a transformat în eroul înalt cu studii de literatură și cunoștințe de strategie militară.

La nici 600 de ani de la întemeierea naţiunii, Roma republicană era scena unui război civil, născut din lupta dintre plebe şi clasa privilegiată care controla ţara. Iulius Cezar a venit pe lume în vremuri tulburi, când romanii pătau paginile istoriei cu propriul sânge.

„Schimbarea structurii sociale trebuie să aducă cu sine reforma structurii politice". Înarmat cu această ideologie şi cu o viziune clară despre viitor, Cezar a planificat reformele guvernamentale. A fost încununat cu succes în efortul său de a reconstrui Roma, capitala eternă. Veşnic învingător în luptă, a lăsat generaţiilor viitoare o capodoperă care încă este citită, 2000 de ani mai târziu – se spune că lumea nu a uitat încă data morţii sale. Haideţi să explorăm viaţa celui mai remarcabil erou al Romei Antice, Iulius Cezar.

▲ Desen care redă nașterea lui Cezar, publicat în „Viețile Cezarilor", lucrare scrisă în secolul al XV-lea. Acest tip de incizie va purta numele de „operație cezariană".

Genealogia împăratului roman

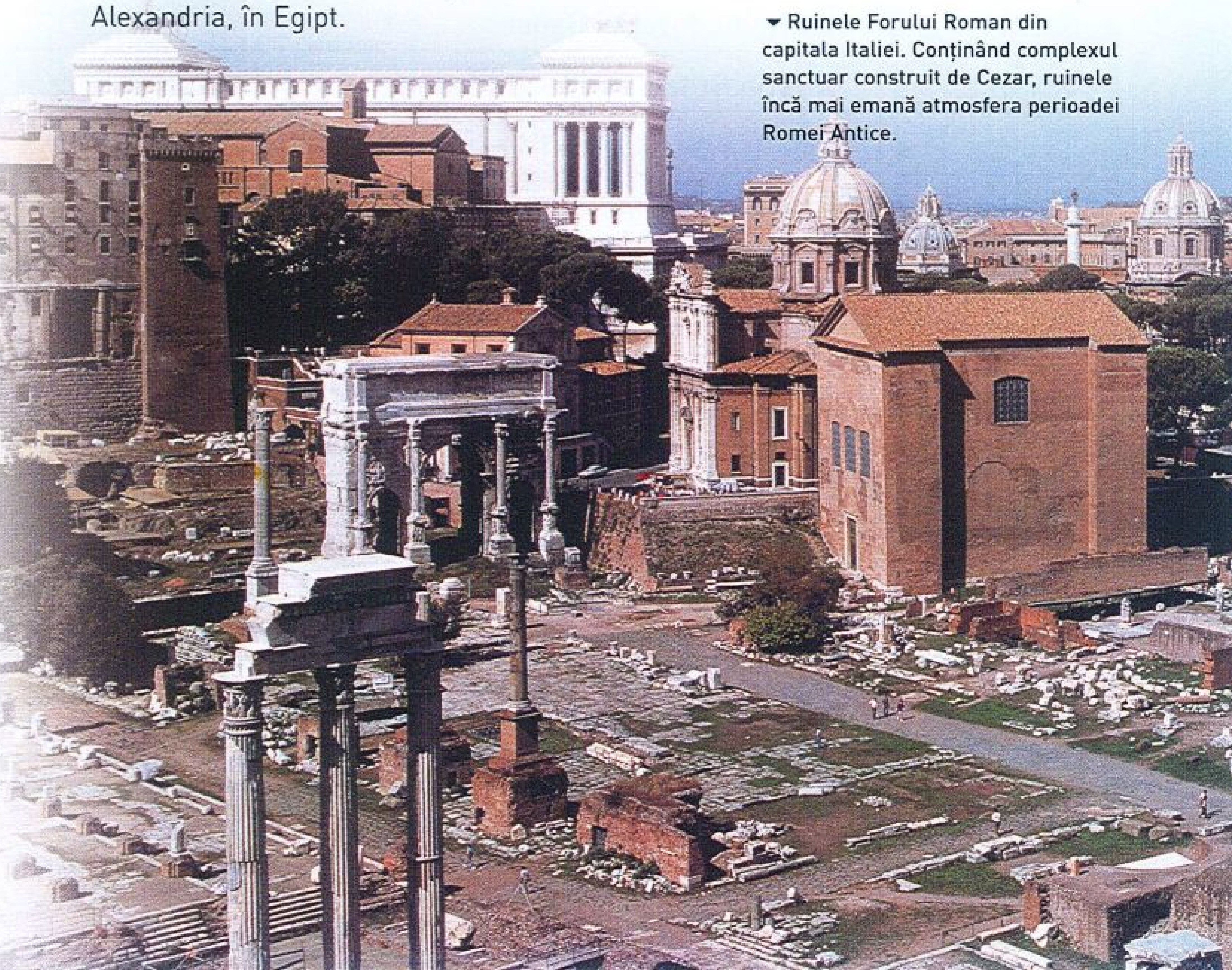
Talent moştenit de la mama sa

ÎN ANUL 100 Î.HR. venea pe lume primul fiu al unei familii aristocrate a Romei Antice. A primit numele tatălui său, Caius Iulius Cezar. Nașterea s-a dovedit dificilă, fiind necesar să se recurgă la operația cezariană. De fapt, se pare că el însuși a dat numele acestui mod de a naște. S-a născut la data de 13 iulie. De aceea, cuvântul care indică luna nașterii sale derivă, încă o dată, din numele său: „Iulius".

De regulă, numele dat la naștere cetățenilor de rând ai Romei se compunea din prenume și nume de familie, pentru ca în cazul patricienilor să se adauge la numele complet numele ginții. Ginta patriciană de nobili a Iulienilor, din care făcea parte familia lui Cezar, își trăgea sevele din dinastia Alba Longa care l-a dat pe Romulus, celebrul erou al Romei Antice. Cu toate acestea, în cursul secolului precedent nașterii lui Cezar nu au fost aleși consuli decât doi membri ai ginții Iulienilor, ajungând prin aceasta cele mai mari autorități ale anului. În ciuda poziției dominante deținute de tatăl lui Cezar, acesta nu era decât procurator, fără a se bucura de o notorietate semnificativă. Pe de altă parte, mama sa, Aurelia, era sora magistratului Aurelius Cotta care deținea funcția de consul. Aurelia își câștigase notorietatea ca mamă cu educație aleasă, fiind privită drept „un model pentru femeile romane". Cezar a rămas fără tată la vârsta de 16 ani, dar se număra printre cei mai inteligenți romani, iar mama sa reușise să-i transmită caracterul tolerant, dar gata să își asume riscuri.

Era o practică frecventă în familiile respectabile ale Romei ca fiii să beneficieze de profesori particulari de timpuriu, încă de la vârsta de opt sau nouă ani. Profesorul lui Cezar nu a fost grec, așa cum era moda vremii, ci un galez care studiase la Alexandria, în Egipt.

▼ Ruinele Forului Roman din capitala Italiei. Conținând complexul sanctuar construit de Cezar, ruinele încă mai emană atmosfera perioadei Romei Antice.

Cezar a studiat întregul spectru de materii, de la latină, limba sa maternă, la limbi străine, printre care și greaca. Profesorul său galez i-a mai transmis cunoștințe de matematică, istorie și geografie – cam tot ce poate fi clasificat în prezent drept cultură generală. Mai mult, se presupune că a asimilat de la profesorul său cunoștințe valoroase privind Galia, pe care mai târziu avea să o cucerească.

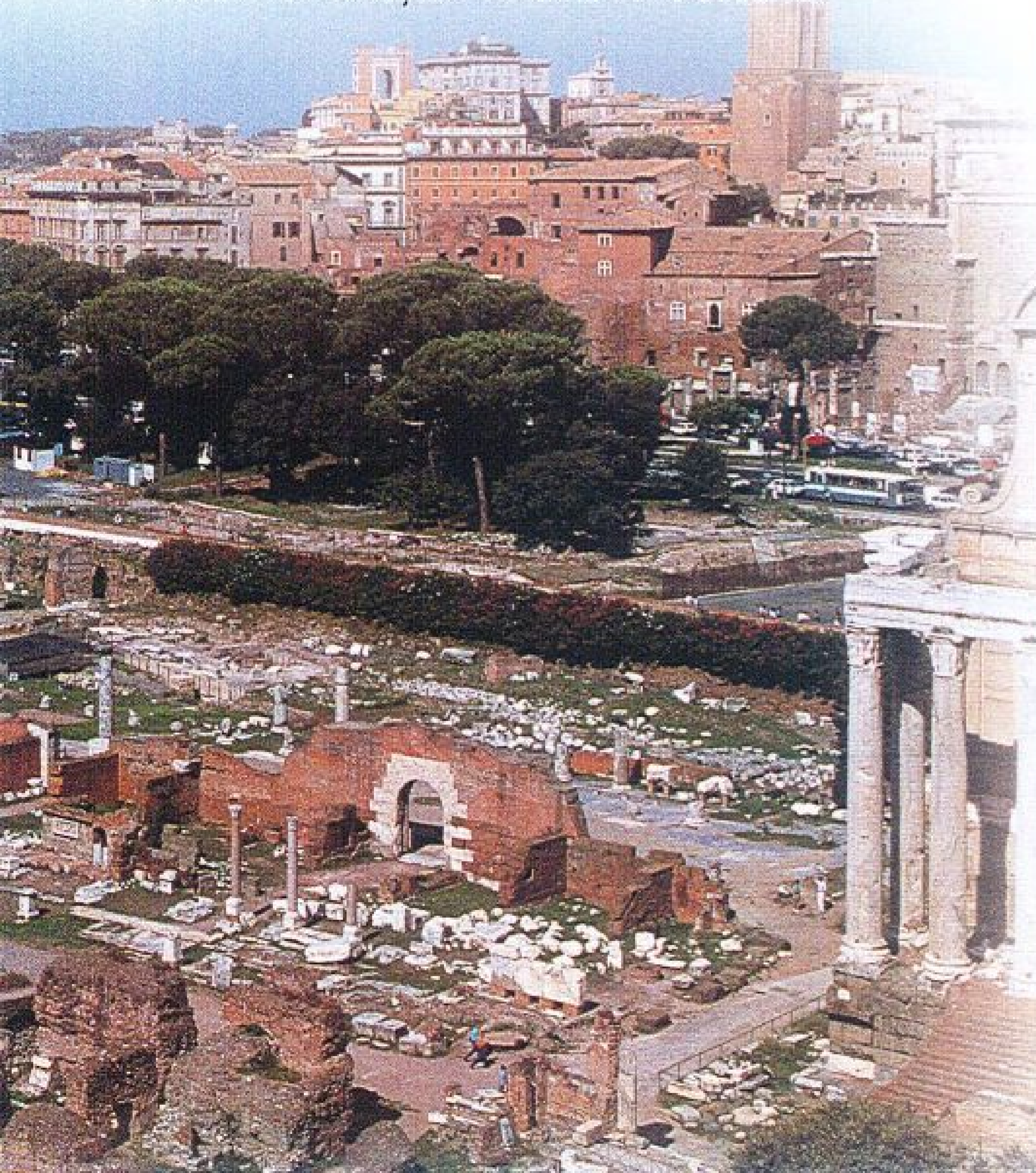

Tablou datând din secolul al XIX-lea, ilustrându-l pe Marius triumfător, ovaționat de soldații săi. Fiind la rândul său un om de rând, Marius a câștigat admirația populației.

Reverența pentru unchiul său

Cezar a avut doi unchi celebri. Unul dintre aceștia era Lucius Iulius Cezar, care a ocupat funcția de consul în anul 90 î.Hr.. Faima numelui de Lucius Cezar se datorează Legii iuliene a cetățeniei („lex iulia de civitate latinis danda"), care dădea dreptul străinilor care locuiau în peninsula italică să obțină cetățenie. Cu alte cuvinte, teritoriul națiunii romane s-a întins în întreaga peninsulă, fapt care a afectat substanțial viziunea ulterioară a lui Cezar asupra națiunii.

Alt personaj este Caius Marius, soțul Iuliei, mătușa lui Cezar. În ciuda obârșiei modeste, s-a remarcat în numeroase războaie, și a fost avocatul de stânga care a ajuns consul cu susținerea plebeilor. Cu toate acestea, când Cezar a crescut suficient ca să și-l poată aminti pe Marius, unchiul său avea mai mult de 60 de ani și nu mai era decât o umbră a eroului de odinioară. În cele din urmă, Lucius Cornelius Sulla, general care prin realizările notabile a ajuns consul, îndepărtându-l pe Marius.

Lumea politică romană în care și-a petrecut Cezar copilăria era divizată în două facțiuni: partida popularilor, reunită în jurul lui Marius și sprijinită de sărăcime, ignorând Senatul, și partida senatorială (a patricienilor) condusă de Sulla, care dorea să întărească sistemul de conducere a maselor de către Senat. Lumea politică era complet polarizată de cele două grupări, astfel că perioada a fost permanent scena unor încleștări violente între acestea.

Din culise

REPUBLICANISMUL ROMAN

Într-o primă etapă, Roma a fost monarhie. Circulă numeroase mituri privind întemeietorul Romei. Se spune printre altele că Roma este opera lui Marte, zeul războiului, sau că fondatorul a fost crescut de lupi. Dincolo de mituri, Romulus, personaj istoric real, a fost primul rege încoronat al Romei, după uciderea fratelui său Remus în anul 753 î.Hr. Ca urmare, orașul Roma îi poartă numele.

În ciuda faptului că forma de guvernământ era monarhia, Romulus a dispersat politicul, înființând un Senat care consilia regele precum și o organizație care organiza conciliile plebei, în care toți cetățenii aveau drept de vot. Acest guvern regalist era cu adevărat unic, întrucât toți cei care ocupau funcții guvernamentale, inclusiv regele, erau invitați la conciliile plebei. Sistemul s-a prăbușit odată cu exilarea celui de-al șaptelea rege, Tarquin al II-lea, supranumit „cel trufaș". În anul 509 î.Hr., Roma avea să fie declarată Republică.

Această declarație avea să persiste ca un moment întunecat din istoria Romei. Legislația prevedea în mod flagrant următoarele: „Toți civilii vor avea dreptul, fără a fi necesare alte aprobări, să ucidă pe oricine încearcă să devină rege". O astfel de reacție extremă de opoziție a stat la baza asasinării lui Cezar, întrucât era cunoscut drept „cel care râvnește la tron".

În acest imperiu republican, în fruntea guvernului se aflau cei doi consuli. Dacă mandatul regelui era nelimitat, consulii nu rămâneau în funcție decât un an. Nu se implementa nicio legislație care nu se conforma cu decizia comună consulilor, care aveau drept de veto. În cazul declarării stării de urgență se numea un dictator interimar, investit cu un mandat de numai șase luni. În întreaga istorie, numai două personaje au reușit să obțină numiri pe viață – Sulla și Cezar.

Rolul Senatului includea și consilierea celor doi consuli. Membrii Senatului parcurgeau un proces riguros de selecție, fără însă a fi aleși. Erau instaurați în funcție pe viață și, de regulă, ocupau funcții importante, inclusiv pe cea de consul. La început, Senatul nu putea decât să dea sfaturi. Dar pe măsură ce le-a sporit puterea, au început să apară disensiuni între Senatori și oamenii de rând, creând o fisură în guvernarea republicană.

Exista totuși o funcție care se situa deasupra Senatului: cea a tribunului. Dacă membrii Senatului precum consulii erau aleși în ședințe publice la care participau toți locuitorii (toate persoanele, indiferent de clasa și statusul social), alegerea tribunilor se realiza în ședințe la care aveau drept de vot doar plebeii. Fiecare era ales pe o perioadă de un an, și beneficia de drept de veto. În timpul expediției în Galia, Cezar, susținător al partidei popularilor, a folosit tribuna pentru a controla de la distanță politica din capitală.

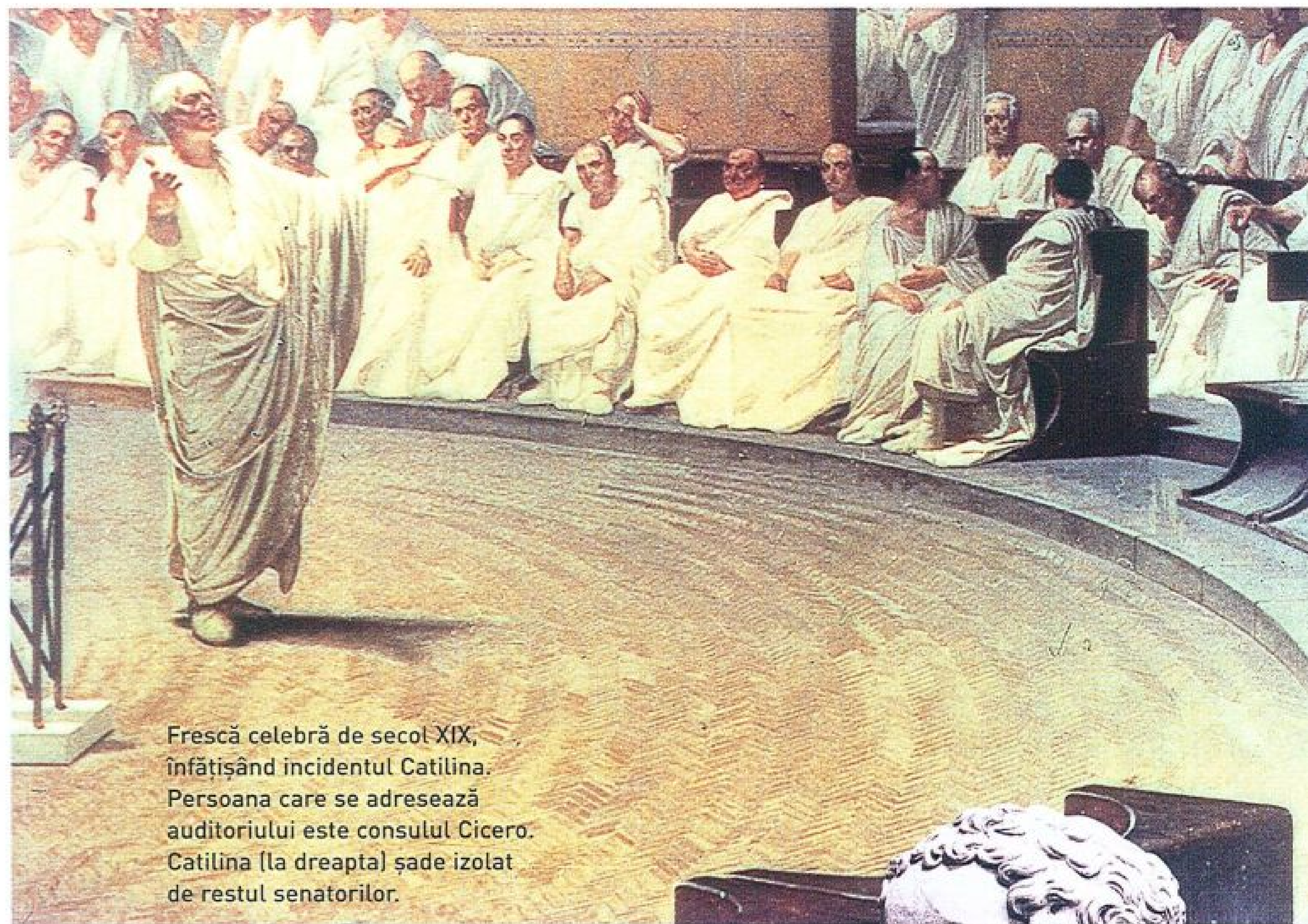
Zilele luptei pentru putere

Exilat din Roma

ÎNTRE TIMP, pe când Cezar împlinea în 86 î.Hr. paisprezece ani, Marius avea să se stingă din viață. Odată cu moartea lui Marius, Sulla a rămas unic conducător al Romei, fiind dominată de susținătorii Senatorilor. Sulla, care deținea controlul complet permițându-i stârpirea partidei popularilor, l-a inclus pe Cezar, pe atunci în vârstă de optsprezece ani, pe lista viitorilor executați. Deși Sulla a fost înduplecat în final să cruțe viața băiatului, la momentul ștergerii acestuia de pe lista proscrișilor, a suspinat „Sunt pe cale să fac un gest necugetat. În acest copilandru stau ascunși o sută de Mariuși."

În schimbul vieții, Sulla i-a cerut lui Cezar să divorțeze. Pe atunci, Cezar era căsătorit cu Cornelia, fiica lui Cornelius Cinna, care l-a trădat pe Sulla și s-a coalizat cu tovarășul său de luptă, Marius. Deși căsnicia era una de conveniență, aranjată de răposatul Cinna, Cezar a refuzat cu curaj și obstinație să anuleze mariajul, stârnind astfel încă o dată mânia lui Sulla. Întrucât nu mai putea rămâne în Roma, Cezar a decis să se ascundă în Asia.

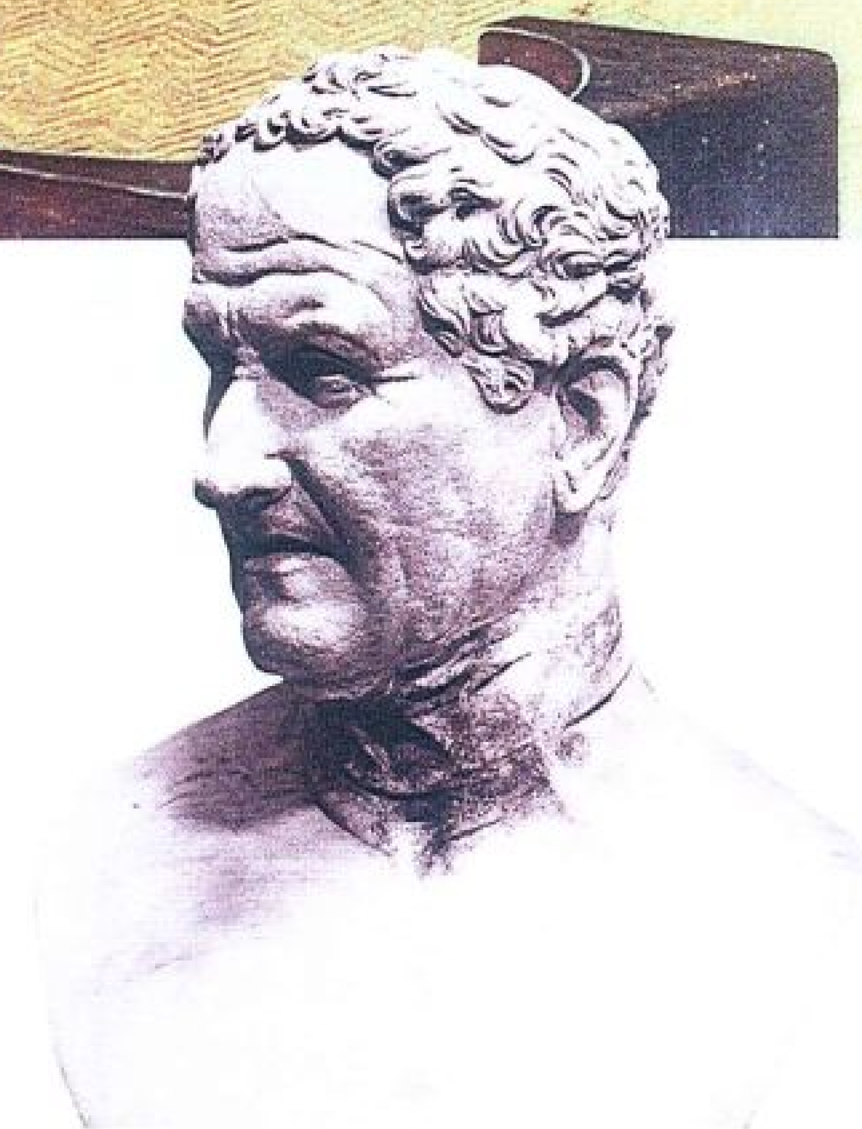
Imediat ce Cezar și-a început serviciul militar, obținând rezultate notabile în această nouă calitate, Sulla și-a găsit sfârșitul. Cezar a revenit la Roma pentru a profesa avocatura la vârsta de 22 de ani, în 78 î.Hr. Dincolo de dificultățile pe care le întâmpina un tânăr lipsit de experiență în a găsi clienți, Cezar a făcut publică averea unei figuri proeminente a partidei patricienilor, ceea ce i-a pricinuit încă o dată exilul din Roma.

Frescă celebră de secol XIX, înfățișând incidentul Catilina. Persoana care se adresează auditoriului este consulul Cicero. Catilina (la dreapta) șade izolat de restul senatorilor.

Următoarea destinație a fost Insula Rodos din Grecia. Aici a făcut eforturi să stăpânească retorica la una dintre cele mai prestigioase instituții ale acelor timpuri. Îndreptându-se într-acolo, a fost răpit de pirați, dar a reușit să îi îmbuneze plătindu-le dublul sumei cerute. Imediat ce a fost eliberat, Cezar a făcut o adevărată acrobație, echipând câteva corăbii militare pentru a ataca nava piraților, și i-a condamnat la moarte. Vestea a ajuns fără întârziere până la zidurile Romei.

Ulterior implicării în războaiele din Asia, a fost rechemat la Roma în anul 73 î.Hr. , fiind ales ca membru al Colegiului Pontifilor. În 72 î.Hr., Cezar a fost ales tribun militar de către Adunările romane, primul său pas în viața politică.

▲ Sulla, avocat și lider al aristocraților. A ieșit triumfător din conflictul declanșat în Senat cu Marius, avocat al partidei popularilor, și nu a ezitat să îi pedepsească pe susținătorii adversarului său.

Elita unică

Ascensiunea lui Cezar în lumea politică romană era predestinată. La 30 de ani, după ce lucrase ca vistier însărcinat cu Trezoreria Națională, a fost numit edil. Administra distribuirea alimentelor către populație, se ocupa de păstrarea ordinii publice și organiza jocurile sportive publice. A mai câștigat experiență ca pretor, pentru ca în sfârșit să devină consul la vârsta de 40 de ani.

În tot acest timp, după finalizarea mandatului de consul, a reușit să devină membru al Senatului. Cezar continua să urce, încet dar sigur, scara succesului.

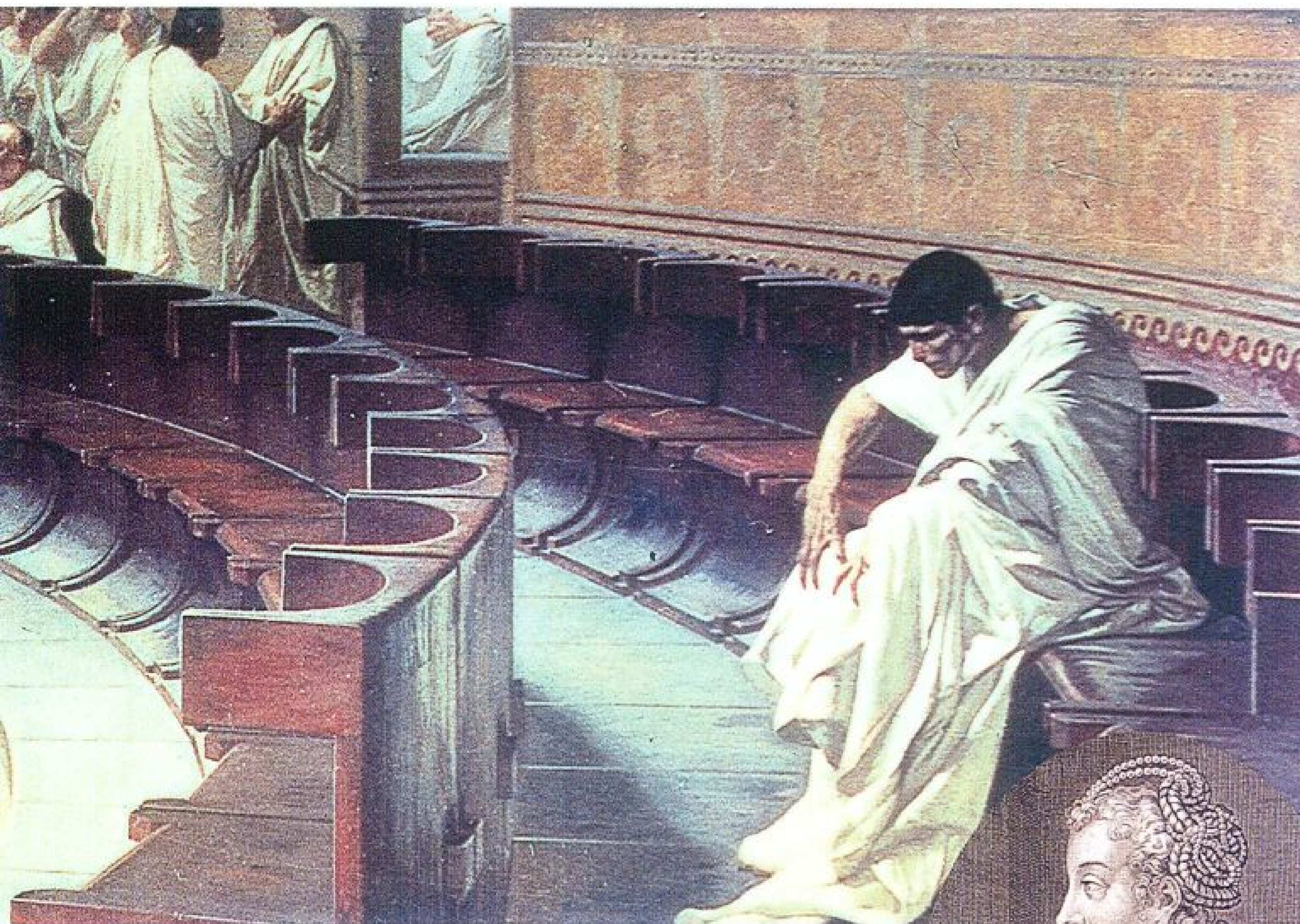
În anul 69 î.Hr., Cezar a fost ales consul, la vârsta de 31 de ani. Până să împlinească 35 de ani, în 65 î.Hr., a devenit vis-

▸ Sculptură cu Cezar intitulată Adolescența lui Cezar, expusă la Muzeul de Artă Contemporană de la Roma. Expresia facială trădează temerile privind viitorul, în condițiile opresiunii exercitate de Sulla.

▾ Mozaic ilustrând gladiatori în timpul unei competiții care stârnea entuziasmul în rândul romanilor. Sclavii, infractorii și prizonierii de război erau instruiți în școli speciale, pentru a deveni gladiatori.

tier. Această punere în funcție era cel mai bun indicator al reputației și notorietății din ce în ce mai mari. El organiza diferite forme de divertisment, precum lupte cu gladiatori care îi înflăcărau pe romani. Mai mult, pentru că organizase evenimentele pe cheltuiala sa, statutul lui Cezar a crescut vertiginos. Întrucât fusese un potențial succesor al lui Marius, singurul lucru pe care putea conta era susținerea plebeilor. Pierzând-o pe soția sa, Cornelia, după numai doi ani de mariaj, s-a recăsătorit cu nepoata lui Sulla, Pompeia, într-un efort de a îmbunătăți relațiile dintre cele două forțe oponente.

Prețul plătit pentru recunoașterea și statutul obținute după organizarea spectacolelor a fost îndatorarea lui Cezar. Cel mai mare creditor al său era Marcus Licinius Crassus. Crassus, cu 14 ani mai în vârstă decât Cezar, era un bine-cunoscut politician care deținea proprietăți valorând însumate jumătate din bugetul național. Este cunoscut pentru înfrângerea armatei lui Spartacus în ceea ce a reprezentat cea mai mare răscoală a sclavilor din istoria Romei. Deși îl susținea pe Sulla, i-a dat o mână de ajutor lui Cezar de fiecare dată când acesta se confrunta cu crize financiare, uneori chiar și împotriva voinței sale. În cele din urmă, au sfârșit prin a coopera în cadrul primului triumvirat.

▲ Gravură datând din secolul XIX a celei de-a doua soții a lui Cezar, Pompeia.

Conspirații și scandaluri

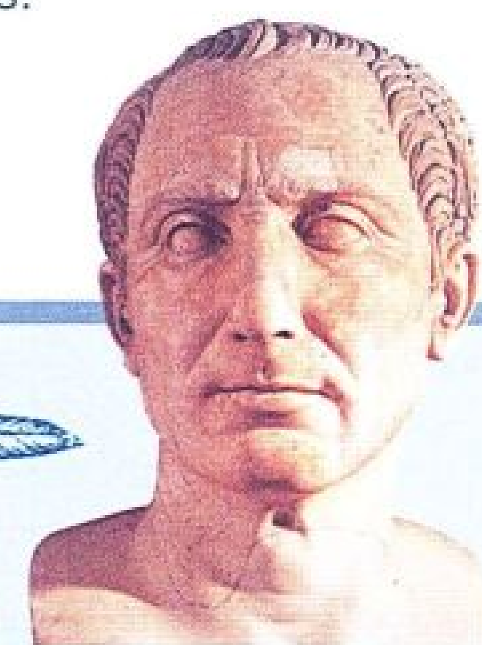
Cezar părea să avanseze treptat către funcția de consul, când dintr-o dată a fost tras înapoi de un eveniment neprevăzut. În 63 î.Hr. s-a implicat într-o tentativă de lovitură de stat regizată de tânărul Lucius Servius Catilina, doar pentru a fi trimis în corzi. Incidentul a fost cauzat de invidia lui Catilina după pierderea alegerilor consulilor cu un an în urmă, în fața lui Marcus Tullius Cicero, legendarul scriitor. După această înfrângere, Catilina a plănuit asasinarea în masă a lui Cicero și a întregii facțiuni aliate. Din păcate, publicul a început să dea crezare zvonurilor că Cezar ar fi participat la complot. Cezar, care a lúat parte la deliberările Senatului în vederea obținerii unei sentințe, l-a apărat pe Catilina votând împotriva pedepsei capitale, așa cum ceruse Cicero. Și-a asumat un risc major luând partea pârâtului, în condițiile în care el însuși fusese acuzat de complicitate. Totuși, elocvența sa l-a impresionat chiar și pe Cicero, aducându-i lui Cezar și mai multă popularitate.

Toamna aceluiași an a fost scena unui alt incident scandalos. Cezarii organizaseră un festival dedicat zeiței nașterii – unde accesul bărbaților era strict interzis. Nerespectând interdicția, un aristocrat pe nume Claudius, îmbrăcat în femeie, a intrat pe furiș și a fost dat afară din casă. Anterior circulaseră zvonuri scandaloase în care erau implicați soția lui Cezar, Pompeia, și Claudius. Atunci, Cezar a afirmat „Soția mea nu poate fi pasibilă de dezonoare, cauzată fie ea și de o singură îndoială", și a divorțat de Pompeia. Înlăturând zvonurile, l-a apărat pe Claudius în instanță spunând „Nu pot fi martor în acest caz pentru că nu am fost prezent la locul faptei", iar Claudius a fost găsit nevinovat. Ca urmare, Cezar și-a mai câștigat un supus.

Versiune diferită

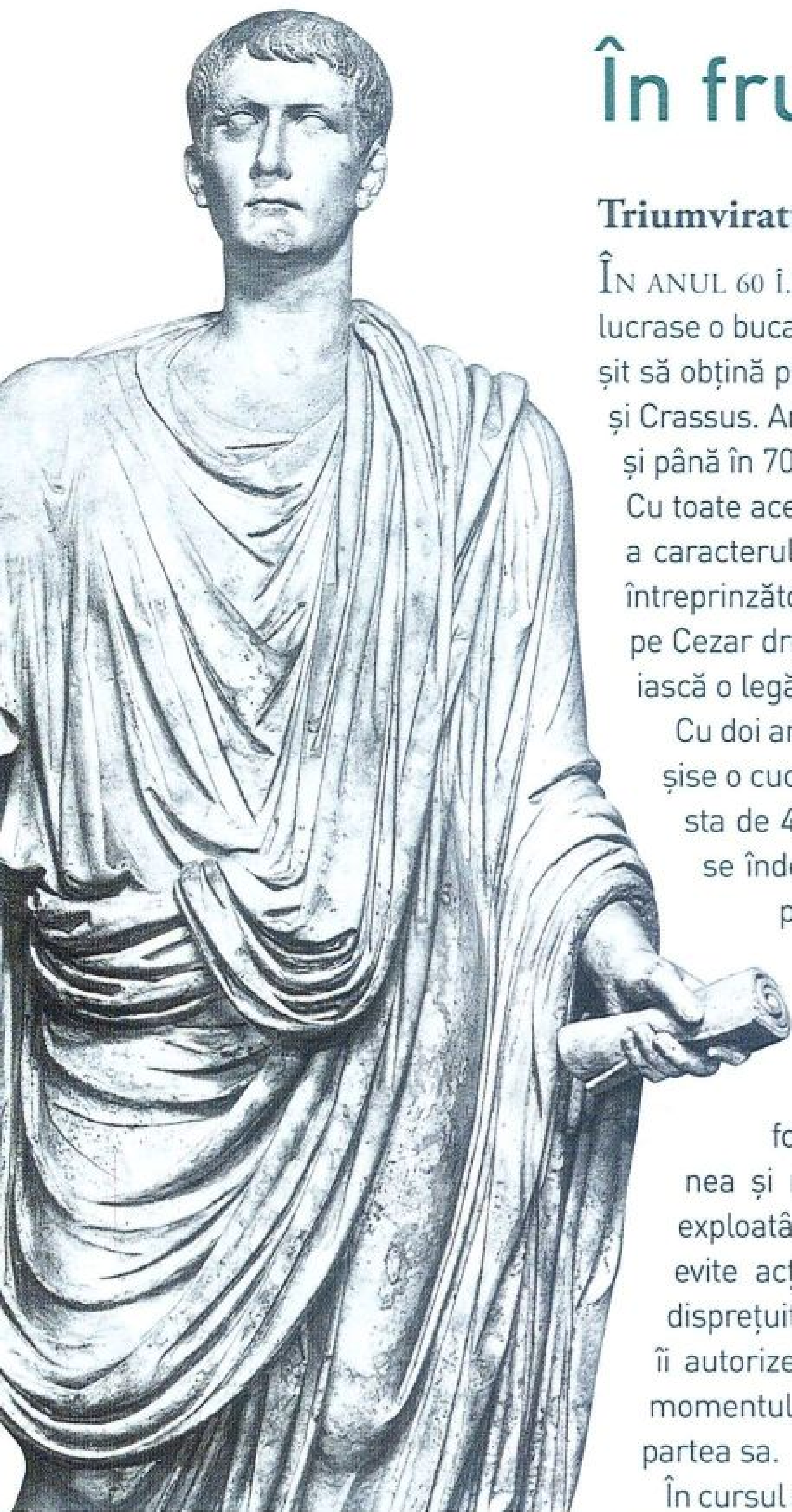

▲ Cezar avea talent în a strânge bani, și de cele mai multe ori în a-i cheltui cu folos.

ÎNGLODAT ÎN DATORII

Cezar avea de asemenea un simț extraordinar al valorii banilor. De fiecare dată când își câștiga simpatia plebeilor, investea o sumă semnificativă din propria sa avere. Obișnuia să organizeze evenimente care să înflăcăreze sărăcimea, repara drumuri, și cu ocazia alegerilor arunca cu banii în toate părțile, pentru a câștiga susținerea politicienilor. Finanța aceste „campanii" cu bani împrumutați, și în curând și-a câștigat numele de „rege roman al datoriilor". Dacă inițial creditorii pretindeau să li se înapoieze o sumă mai mare, având în vedere succesul potențial al lui Cezar, au continuat să îi împrumute sumele necesare deși nu primeau nimic înapoi. Cu trecerea timpului, sumele de bani datorate continuau să crească, până când au ajuns să se inverseze rolurile de creditor și debitor. Cezar ajunsese la concluzia că singura soluție era să investească și mai mulți bani, pentru a își putea achita datoriile.

Talentul lui Cezar de a împrumuta bani l-a ajutat și când a trebuit să ridice moralul și să încurajeze soldații pe câmpul de luptă. Ca și comandant de oaste, Cezar a luat cu împrumut bani de la comandanții de grad mai mic și i-a distribuit soldaților, ca prime. Odată cu începerea luptei, comandanții încercau din răsputeri să își recupereze banii, în timp ce soldații, mișcați de generozitatea lui Cezar, își arătau recunoștința în vâltoarea bătăliei. „Regele datoriilor" era perfect conștient de cele mai bune metode de a risipi banii.

▲ Cezar, ca membru al Senatului. După ce a reușit să devină consul, a implementat numeroase reforme, provocând astfel dușmănia în rândul altor membri.

În fruntea lumii politice

Triumviratul

În anul 60 î.Hr., Cezar s-a întors din Spania, unde lucrase o bucată de timp, în patria sa. A reușit în sfârșit să obțină postul de consul, cu sprijinul lui Pompei și Crassus. Ambii fuseseră mâna dreaptă a lui Sulla, și până în 70 î.Hr. lucraseră împreună, consuli fiind. Cu toate acestea, nu se înțelegeau bine, ca urmare a caracterului milităresc al lui Pompei și a naturii întreprinzătoare a lui Crassus. Cei doi l-au acceptat pe Cezar drept mediator, permițându-i să construiască o legătură între aceștia.

Cu doi ani mai devreme, Cnaeus Pompeius reușise o cucerire rapidă a țărilor răsăritene, la vârsta de 40 de ani. În fața Senatului, ceruse să i se îndeplinească trei dorințe, inclusiv să i se permită sărbătorirea triumfului, precum și să i se permită să-și anunțe candidatura pentru postul de consul. Deși un personaj precum Pompeius ar fi putut ajunge cu ușurință consul folosindu-se de puterea pe care o deținea și menținând un corp privat de armată, exploatându-i mai apoi puterea, a preferat să evite acțiunile ilegale. Avocații Senatului l-au disprețuit pentru această decizie, și au decis să îi autorizeze doar sărbătorirea. Cezar a sesizat momentul ideal pentru a-l câștiga pe Pompei de partea sa.

În cursul anului următor, Cezar și-a anunțat candidatura. Pentru a își asigura victoria, le-a făcut o propunere lui Pompei și Crassus. Aceștia urmau să îl ajute pe Cezar în campania electorală prin intermediul rețelei vaste de conexiuni și cu fonduri. În contrapartidă, odată ajuns consul, Cezar l-ar fi ajutat pe Pompei să le distribuie pământ soldaților săi, iar Crassus ar fi câștigat monopolul asupra întregii țări. Cezar, pe atunci în vârstă de 40 de ani, a fost ales consul cu majoritate absolută.

S-a realizat astfel Primul Triumvirat. Cei trei au pus la cale un acord secret, conform căreia niciunul nu va lua decizii neacceptate și de ceilalți – o strategie foarte inteligentă de luptă împotriva Senatului. De altfel, Senatul, la acel moment, nici măcar nu era conștient de existența Triumviratului.

Reformă la două capete

În anul 59 î.Hr., după ce a fost ales în sfârșit consul, Cezar nu și-a impus de la început propriile politici, în condițiile în care atât Senatul cât și popularii moderați erau foarte precauți cu privire la ascensiunea reformatorilor radicali. Astfel, Cezar s-a folosit de sistemul republican timpuriu care implica doi consuli – o rotație de o zi a comandei asupra armatei romane, și o rotație de o lună în cazul afacerilor guvernamentale. A reușit să lase impresia că nu va schimba tradițiile împământenite. Imediat ce Senatul și popularii moderați au lăsat garda jos, a început să propună numeroase acte legislative inovative, în cascadă, pe care le pregătea de luni de zile. Scopul lui Cezar era de a asigura progresul și dezvoltarea statului, cu sprijinul plebeilor.

Primul act legislativ pe care l-a înaintat a fost Legea Terenurilor Agricole. Scopul acesteia era de a distribui terenurile ruinate deținute de stat către soldații, la terminarea serviciului militar, precum și șomerilor.

Biblioteca de amintiri

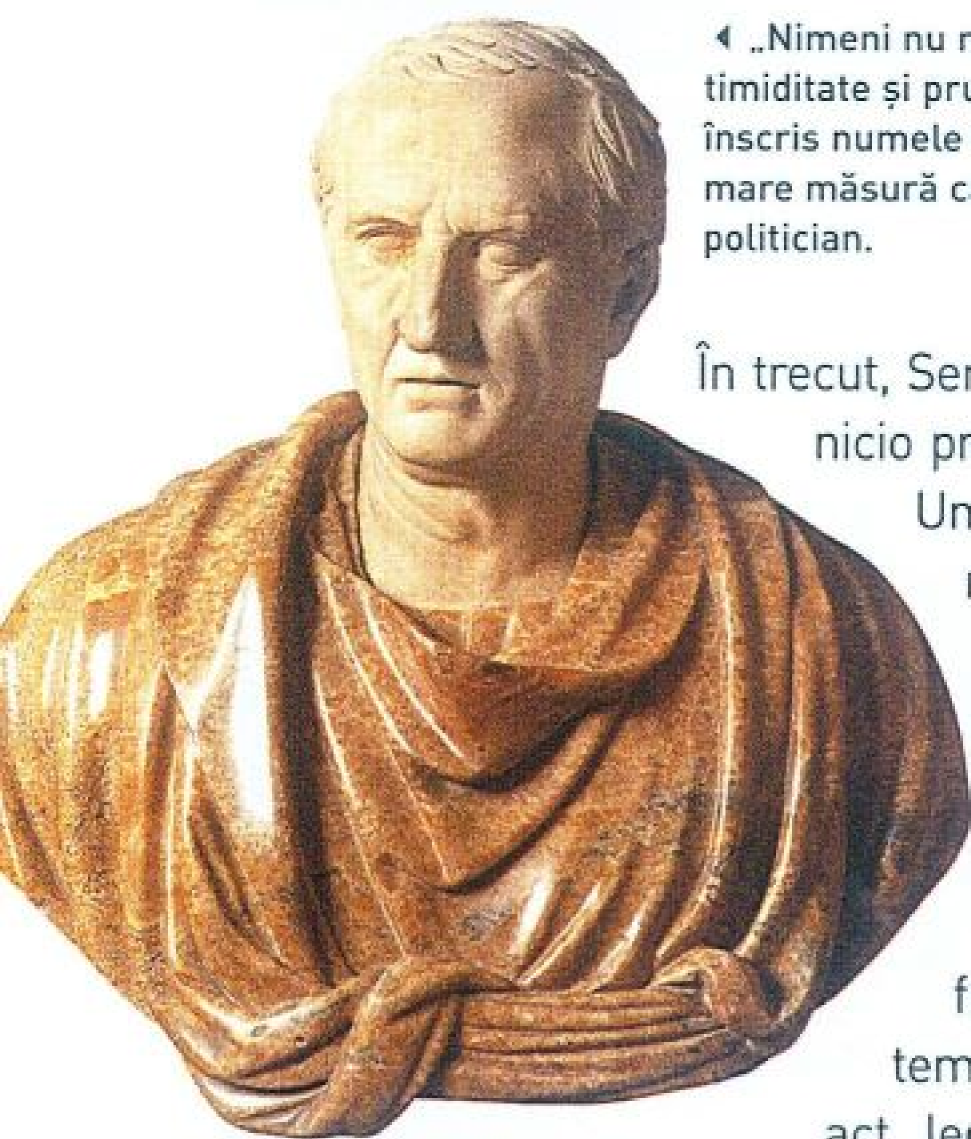
COMENTARIILE CU PRIVIRE LA RĂZBOAIELE GALICE

Opera lui Cezar cunoscută drept „Comentarii de Bello Gallico" a avut titlul original „Iulii Caesaris Commentarii Rerum Gestarum", care semnifică „Rememorarea faptelor lui Iulius Cezar". Textul prezintă perioada războiului din Galia. Faptele lui Cezar în luptă au fost rezultatul extinderii armatei fără aprobarea Senatului. Membrii conservatori ai Senatului care au respectat formalitățile, au fost dezgustați de succesul lui Cezar; cei mai puțin puternici l-au considerat trădător după ce a aranjat un armistițiu cu Galia. Astfel, devenise crucial pentru Cezar să își justifice fără întârziere realizările în fața publicului roman.

Cu toate acestea, comentariile cu privire la Războaiele Galice nu reprezintă doar o formă obișnuită de propagandă. Relatările sunt corecte, s-au înregistrat circumstanțele în care se regăsea inamicul, exagerările au fost limitate la minim, iar faptele au fost expuse cu claritate. Cezar a evitat stilul pompos care era la modă în acea vreme, limitându-se la o manieră concisă și controlată de a scrie. Prin urmare, s-a bucurat de recunoaștere generală, și chiar și oponentul său politic, Cicero, nu a avut altă opțiune decât să-i laude opera. Cicero definea talentul literar al lui Cezar după cum urmează:

"Poate că Cezar a intenționat să le ofere celor care aspiră să scrie istoria o serie de materiale istorice, dar o consecință a operei sale este că a redus dorința celor prudenți și înțelepți de a mai scrie."

Se spune că rapoartele pe care le-a trimis Cezar de la câmpul de bătaie către Roma imediat au fost foarte solicitate. Reputația sa de scriitor încă mai dăinuie. Stilul concis, corect și demn de a relata ce s-a petrecut în Galia este încă folosit ca material didactic de către cei care studiază limba latină.

◂ „Nimeni nu mă întrece în timiditate și prudență". Cicero și-a înscris numele în istorie, în mai mare măsură ca scriitor decât ca politician.

În trecut, Senatul nu aprobase nicio propunere similară. Uneori, totul degenerase într-o dispută aprigă, pentru că Senatul era compus în cea mai mare parte din latifundiari, care se temeau că prin acest act legislativ ar putea declanșa reforma agrară care să implice loturile private. Așa cum era de așteptat, și de această dată, majoritatea membrilor Senatului a votat împotrivă. La aflarea rezultatelor, Cezar a respins imediat decizia Senatului și și-a îndreptat atenția către doi dintre cei trei capi ai guvernului, Pompei și Crassus. Cu sprijinul acestora, a refrazat cu grijă propunerea legislativă, care a fost votată cu majoritate absolută în cadrul conciliului plebei.

Susținut de facțiunea senatorială, un alt consul care a contribuit la realizările lui Cezar a fost Bibulus. Acesta a încercat să invoce dreptul de veto, reușind totuși să evite furia publicului. În ciuda faptului că deținea o funcție publică, a refuzat să își părăsească reședința privată. Romanii obișnuiau să se refere la anul în care consulii dețineau puterea folosind expresia „anul consulatului lui X și Y", dar pentru anul în curs, se amuzau pe seama funcției lui Bibulus spunând „anul consulatului lui Iulius și Cezar".

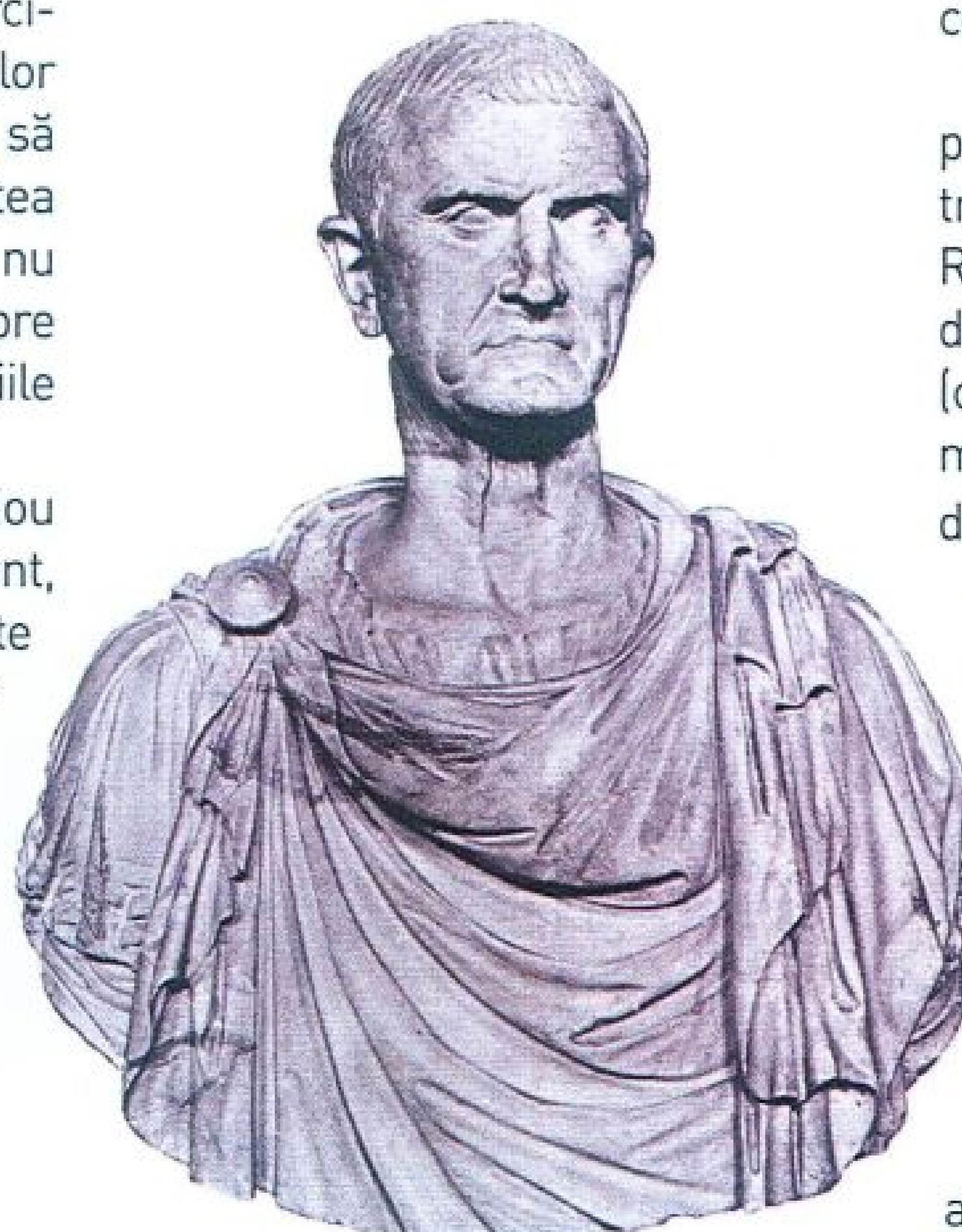
Aflat singur în fruntea statului, Cezar a înaintat propuneri legislative precum „legea colectării impozitelor", care reducea presiunea asupra comercianților țării, sau „legea privind controlul achizițiilor nedrepte" care îi împiedica pe funcționarii publici să își însușească cadouri valoroase. Pentru a își putea impune propunerile de legi atunci când Senatul nu era de partea sa, aceste metode erau îndreptate spre obținerea susținerii oamenilor de rând în conciliile plebeilor.

Legea Terenurilor Agricole a fost în fapt un cadou pentru Pompei, care tocmai se întorsese din Orient, dar nu a fost de natură să îi asigure Romei mai multe terenuri, iar legea privind colectarea impozitelor i-a fost dedicată lui Crassus. Dar dincolo de orice, a jucat „la două capete", reușind să transforme în realitate și visurile multor oameni din popor. Cezar știa dinainte că, dacă cele două aveau de câștigat, societatea romană va beneficia la rândul său de mai multă stabilitate.

Primejdie din partea statelor vecine

În decursul primului an în funcția de consul, Cezar a afișat publicului potențialul său de politician. În anul următor a fost numit guvernator general al Provinciei de nord a Galiei. Avea să servească un mandat de cinci ani, punându-i-se la dispoziție patru corpuri de armată și 24 de mii de soldați. A fost privilegiat, la finele mandatului de consul, să își păstreze poziția deosebit de influentă în politică, în economie și în afacerile militare.

▴ Soldați romani în luptă cu o armată străină. Prin comparație cu armata romană, armata galeză nu era compusă decât dintr-o mână de triburi. Prin urmare, au eșuat în a afișa potențialul militar maxim pe care îl dețineau.

▴ Sponsorul principal al lui Cezar, Crassus. Deși a înfrânt Răscoala lui Spartacus, nu a reușit să obțină recunoașterea meritelor militare pe care și-ar fi dorit-o.

Zona pe care romanii o numeau Galia corespunde Franței, Belgiei și nordului Italiei zilelor noastre. Din aceste teritorii, erau considerate provincii ale Romei întreaga Italie de nord (cunoscută sub numele de „Galia Cisalpină") și sudul Franței, Provence-ul (cunoscute sub numele de „Galia Transalpină"). Cea mai mare parte se situa în afara teritoriilor romane, denumită și „Galia liberă".

În primăvara lui 58 î.Hr., Cezar a primit o vizită surpriză în timp ce se pregătea să plece spre postul său de la Roma. Tribul helveților din Elveția îi solicita ajutorul, după invazia triburilor germanice dinspre nord. Aceștia cereau permisiunea lui Cezar să traverseze provincia Roma pentru a se strămuta către Apus. Când Cezar i-a refuzat, helveții au încercat să traverseze cu forța teritoriile eduilor. Aceștia se stabiliseră în partea centrală a Galiei, după ce întreținuseră relații de prietenie cu Roma. Pe cale de consecință, a izbucnit o bătălie între Cezar și helveți, iar tribul edui l-a contactat imediat pe Cezar, cerându-i ajutorul. Această bătălie a declanșat și a marcat începutul Războaielor Galice.

Cucerirea Galiei

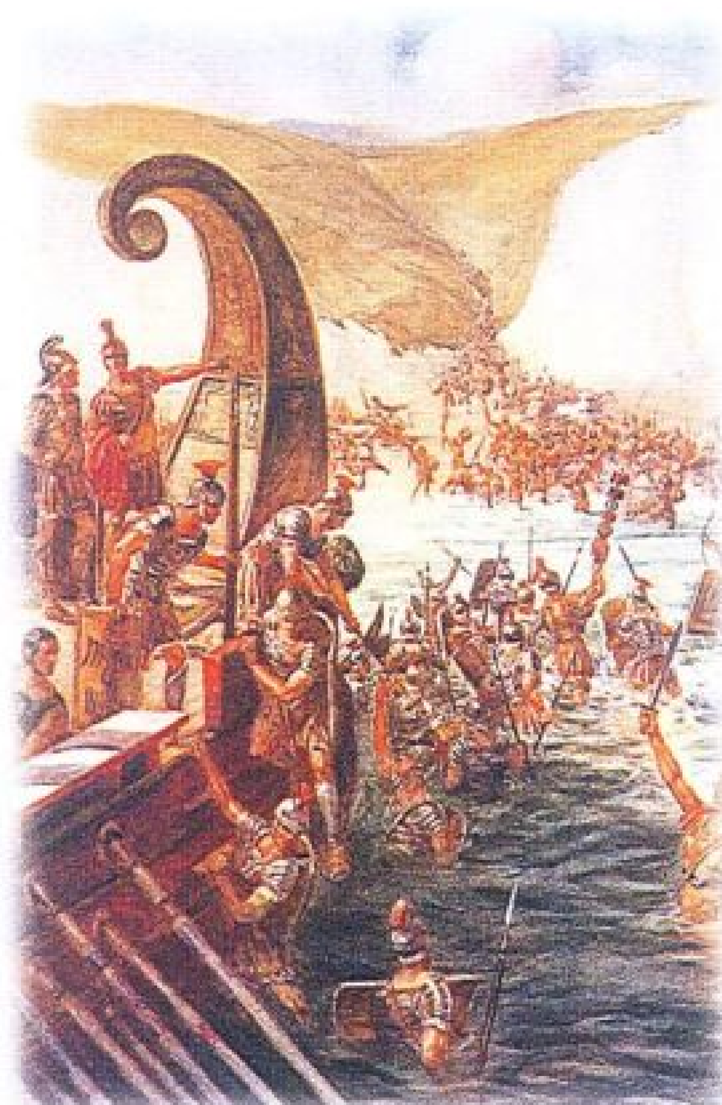

▾ Reproducere a modelului de pod folosit de Cezar peste râul Rin. Se spune despre acesta că este o capodoperă a ingineriei militare. Pentru a-i ataca rapid pe germani, Cezar a construit un pod peste Rin în numai 10 zile.

Opt ani de război

CEZAR A ÎNFRÂNT TRIBUL NUMEROS al helveților cu armata sa însumând aproximativ 30.000 de oameni, după ce a recrutat o mare parte din soldați chiar din provincie. Ca urmare, după o luptă dură, a îndepărtat germanii dincolo de Râul Rin, întrucât încălcaseră teritoriul galez. Cezar a determinat linia de apărare care proteja Roma de invazia „primejdiei dinspre nord", germanii, pe cursul Rinului. Mai mult, în următorii ani, a înfrânt armata belgilor, cunoscuți în Galia de nord-est pentru vitejia acestora. În cursul toamnei, a cucerit Normandia și Britania în regiunile occidentale ale Galiei, reușind astfel să reunească sub conducerea sa cea mai mare parte a Galiei.

Cu toate acestea, războiul nu se terminase. Când galezii s-au regrupat în Insulele Britanice (Anglia de astăzi), după ce se dovediseră a reprezenta o adevărată amenințare, Cezar a reușit să îi atace și să îi reducă la tăcere. Se spune că în cea mai mare parte a Galiei, revoltele împotriva dominației romane nu s-au stins decât mult mai târziu. Precum Vercingetorix, au existat numeroși generali care au dat dovadă de mare rezistență reunind triburile care se destrămaseră. A fost nevoie de opt ani lungi ca să slăbească rezistența. Cezar a folosit eficace anihilarea Galiei, pentru a trece la guvernarea Romei. Nu a obținut numai recunoașterea militară, dar a reușit și să își achite numărul incredibil de datorii și, dincolo de orice, a obținut teritorii care îi vor folosi drept resursă pentru viitoarele activități politice.

▴ O ilustrație dintr-o carte datând de la 1910, care înfățișează armata romană debarcând în Insulele Britanice. La acel moment, insula adăpostea armata galeză.

Preludiu pentru colaps

În timp ce Cezar lupta pe câmpul de luptă din Galia, scena politică romană se schimbase dramatic. Cea mai semnificativă schimbare era aceea că „unul dintre cei trei, Pompeius, a colaborat cu facțiunea Senatorilor căreia Cezar i se opusese vehement. După părăsirea postului din Galia, Cezar punea bazele unui plan de a controla de la distanță lumea politică romană. În următorul an, a fost bucuros să afle despre numirea în funcția de consul a lui Piso – tatăl Calpurniei, cu care se căsătorise în anul său de consulat. Mai mult, având-ul de partea sa și pe Claudius (subordonatul care se strecurase în casa lui Cezar travestit în femeie), Cezar l-a ajutat să devină tribun. Cu toate acestea, când Cezar a obținut rezultate glorioase pe câmpul de luptă, Pompeius a început să se îndoiască de relația sa cu Cezar, considerând că acela care are cel mai mult de câștigat de pe urma triumviratului este însuși Cezar.

CĂLĂTORII ÎN TIMP

BĂTĂLIA DE LA ALESIA

◂ O pictură de secol XVI ilustrează cele două armate în timpul Bătăliei de la Alesia. Lupta dintre armata romană și cea galeză s-a sfârșit în numai cinci zile.

În 52 î.Hr., triburile galeze s-au unit pentru prima oară în încercarea de a face față romanilor. Vercingetorix a condus armata, iar romanii sufereau ca urmare a planurilor inovatoare și ale metodelor de luptă de gherilă folosite de tânărul comandant. Cu toate acestea, într-un anumit moment în timpul asediului, Cezar le-a ordonat subordonaților să se retragă din cauza lipsei proviziilor. În replică, soldații au afirmat: „Ar fi dezonorant să ridicăm asediul tocmai acum". Aceasta i-a demonstrat lui Cezar hotărârea de neînfrânt a trupelor pe care le conducea – moralul era neașteptat de ridicat.

În curând, Vercingetorix a ales orașul Alesia (din centrul Franței) ca loc al bătăliei contra lui Cezar, din cauza fortificațiilor de necucerit. Se spune că Bătălia de la Alesia avea să hotărască istoria de mai târziu a Franței și a Angliei. Armata romană a încercuit dealul Alesiei, acolo unde 80 de mii de soldați galezi formaseră o baricadă. Cezar s-a pregătit pentru un atac general, săpând o tranșee adâncă de șase metri la vest de tabăra galeză. Pe de altă parte, Vercingetorix a alocat întăriri pentru diferite zone, și a trimis către Alesia o armată puternică de 250.000 de infanteriști, însoțiți de o cavalerie de 8.000 de soldați. Cele două armate s-au luptat cu înverșunare zilnic, dar în final capabilitățile de luptă ale armatei lui Cezar au avut câștig de cauză și armata galeză a fost înfrântă. Pentru a-și salva trupele de la pieire, se spune că Vercingetorix s-a prezentat în fața lui Cezar îmbrăcat într-o frumoasă armură, încălecat pe cal, și și-a aruncat arma la pământ. Cu această ultimă bătălie, Războaiele Galice se apropiau de sfârșit.

Ziua în care au sosit întăririle	O luptă violentă între cavaleriile celor două armate. Lupta a durat de la amiază până pe înserat, dar imediat ce Cezar a aruncat pe câmpul de luptă cavaleria germană, armata galeză s-a retras.
A treia zi	La miezul nopții, întăririle au reacționat atacând armata romană, dar au fost înfrânte, întrucât nu puteau depăși linia de apărare
A patra zi	Armata galeză și-a schimbat ținta și a întreprins un atac general. Romanii vor câștiga lupta corp-la-corp.
A cincea zi	Vercingetorix se predă.

Pictură datând din secolul al XIX-lea, ilustrând predarea lui Vercingetorix în fața lui Cezar. Postura sa emană demnitate și mândrie.

În 56 î.Hr., în timpul celui de-al treilea an departe de Roma pentru a-și împlini datoriile de consul, Cezar i-a invitat pe Pompeius și pe Crassus să se întâlnească cu el. La renumita întâlnire a celor trei, cunoscută drept „Întrevederea de la Lucca" s-a decis soarta triumviratului. Aceștia au hotărât ca Pompeius și Crassus să fie consuli în anul următor și, la finalizarea mandatului, Pompeius să fie desemnat guvernator general al provinciei Spaniei, iar Crassus al Siriei. Cezar însuși a promis să își extindă mandatul de guvernator general al Galiei pentru încă cinci ani, și și-a îndeplinit promisiunea. După finalizarea mandatului din Galia, lui Cezar practic i se garanta revenirea la statutul de consul, cu respectarea tradiției conform căreia „nu se poate anunța candidatura pentru consulat în următorii 10 ani".

Totuși, la doi ani după această întrevedere, moartea Iuliei a rupt legătura dintre Cezar și Pompeius, încurajându-l pe Pompeius să devină un consult solitar, sau altfel spus „un consul lipsit de partener". Astfel, a început să își dezvolte și să își consolideze relația cu Senatul.

În vâltoarea evenimentelor, Crassus s-a stins din viață. La doi ani după ce devenise guvernator general al Siriei în anul 53 î.Hr., a fost ucis în lupta contra imperiului parților, care își revendica teritoriul Mesopotamiei. În acest moment, sistemul „triumviratului" se confrunta cu pericolul disoluției.

O decizie critică

Observând situația și circumstanțele de la Roma, Cezar a încercat să se folosească de averea dobândită pentru a își spori numărul suporterilor, atât în Galia cât și la Roma, având în vedere că urma să își anunțe candidatura la terminarea mandatului de guvernator general al Galiei. Populația era încântată de realizările sale în Galia, și își exprimase deschis dorința de a îl revedea pe Cezar pe scena politică.

Totuși, Senatul l-a înștiințat cu viclenie pe Cezar să renunțe la autoritatea sa de a comanda oștirea, întrucât Războaiele Galice se încheiaseră. Mai mult, l-au avertizat pe Cezar că, în cazul în care ar fi încălcat aceste ordine, devenea dușman al statului. Chiar și Pompeius, odată prietenul său devotat, trecuse de partea Senatului.

La auzul acestui ordin absurd, Cezar a mărșăluit în fruntea soldaților săi către râul Rubicon, la granița dintre Galia și Roma. Trecerea râului ar fi constituit o infracțiune gravă prin prisma legislației romane. A contemplat o vreme asupra situației, apoi a strigat: "Zarurile au fost aruncate!"

▾ Pictură de secol XVIII zugrăvind trecerea râului Rubicon de către armata lui Cezar.

Întoarcerea în capitală

Regina Egiptului

LA AUZUL VEȘTII CĂ CEZAR a trecut Rubiconul, Pompeius a părăsit capitala, șocat. Și-a părăsit postul de senator, dispărând din Roma în pripă. Cezar a căutat să se confrunte cu situația în mod diplomatic, avansând în același timp cu armata sa, dar Pompeius a refuzat și a plecat din țară. În final, Cezar l-a urmărit până în Egipt – vechiul său prieten era de nerecunoscut.

În octombrie 48 î.Hr., în vreme ce îl urmărea pe Pompeius în Egipt, Cezar a întâlnit-o pe Cleopatra. Pe atunci, țara era condusă de Cleopatra și de fratele său Ptolemeu, conform dorinței predecesorului lor, dar acesta abia recuperase capitala de la Cleopatra. Fiind pe punctul de a-și pierde titlul de regină, Cleopatra s-a apropiat de Cezar.

Cezar a acționat ca un intermediar între ea și fratele său, și observând la Cleopatra mai multe abilități de a conduce, le-a ordonat să guverneze țara împreună. Ptolomeu a refuzat și, prin urmare, armata egipteană a trebuit să se confrunte cu cea romană.

Temându-se că navele egiptene ar copleși flota sa relativ mică, Cezar a incendiat portul Alexandria; focul avea să se extindă la oraș, distrugând minunata citadelă academică și artistică întemeiată de Alexandru cel Mare. Flăcările au cuprins chiar și celebra bibliotecă din Alexandria. Armata lui Cezar continua să stea neclintită în fața forțelor egiptene, care erau de zece ori mai numeroase. Lupta a durat peste 4 luni, dar când au ajuns întăririle romane din Asia, Roma a reușit să decidă soarta războiului în favoarea sa.

▾ Tablou care o înfățișează pe Cleopatra, ascunsă într-un covor pentru a-l surprinde pe Cezar. Acesta a fost profund mișcat de frumusețea și inteligența reginei egiptene.

▾ Tablou datând din secolul al XVIII-lea înfățișându-l pe Cezar, șocat să îl găsească pe Pompeius în viață. Cezar fusese distrus la primirea veștilor privind asasinarea lui Pompeius, și organizase funeralii fastuoase în onoarea acestuia.

Omul-cheie

ALEGEREA LUI POMPEIUS

În Roma Antică, tradiția spunea că toți liderii militari trebuie să intre într-un oraș la unison, împreună cu armatele. De asemenea, legislația prevedea revenirea consulului în oraș, pentru a prezenta știrile cu privire la bătălie. Prin urmare, liderii militari care fuseseră forțați să aștepte în afara orașului se confruntau cu următoarea alegere: fie să candideze la postul de consul, fie să organizeze o ceremonie triumfală la întoarcerea din bătălie – ambele variante nu erau posibile simultan. Pompeius a optat pentru ceremonie, iar Cezar pentru consulat.

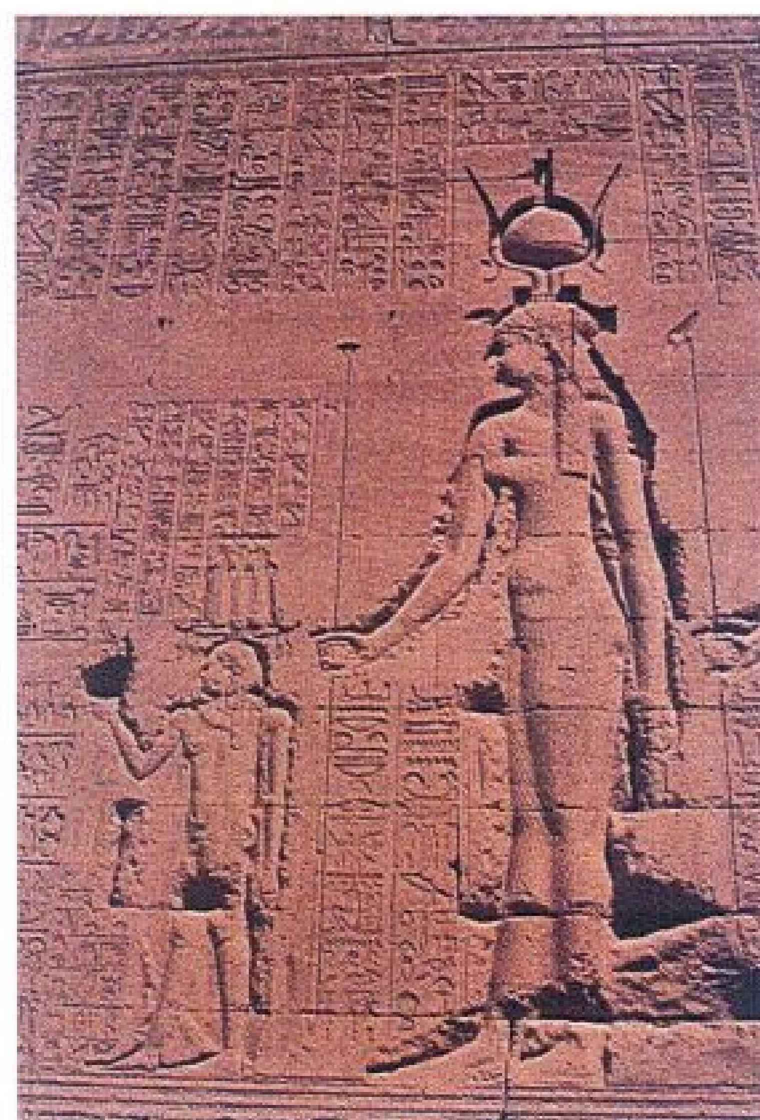
Pompeius a beneficiat de onoarea de a participa la prima sa ceremonie triumfală la vârsta de 25 de ani. Era un personaj foarte rafinat, și în momentul în care Senatul s-a întors împotriva lui Cezar după invazia Galiei, Pompeius l-a sprijinit pe Cezar. Nu le-a dat niciodată senatorilor motive de discordie. Plutarh scria astfel: „A dorit dintotdeauna din răsputeri să se numere printre protectorii patriei, și aceasta l-a determinat în cele din urmă, ajuns la 50 de ani, să se alăture Senatului." În final, a respins ideile lui Cezar și și-a abandonat țara natală pentru a pune bazele unei armate. Era sortit să repete aceeași greșeală făcută în timpul întrevederii de la Lucca. Din dorința de a arăta lumii calitățile sale deosebite de strateg militar, a construit o armată în Marea Mediterană pe care a îndreptat-o împotriva lui Cezar. Cu toate acestea, avea să îl aștepte o soartă tragică.

În luna martie a anului 47 î.Hr., Cezar, care tocmai îl ucisese pe Ptolemeu al XIII-lea, l-a încoronat pe fratele său, Ptolemeu al XIV-lea, și i-a ordonat să guverneze Egiptul împreună cu Cleopatra. Noul rege nu avea decât 11 ani, astfel că în principiu, singura care guverna era Cleopatra. Astfel s-au pus bazele unei perioade de relații strânse între Roma și Egipt.

Cleopatra avea 21 de ani la acel moment. Pentru generațiile de mai târziu, avea să fie întruchiparea frumuseții și inteligenței. Cezar, pe de altă parte, era cunoscut printre supușii săi drept „afemeiatul chel" care căzuse în mrejele Cleopatrei. Totuși, motivul pentru care a sprijinit-o atât de mult era că Roma depindea de Egipt ca producător de zahăr, așa că voia să formeze o alianță politică strânsă cu această țară. După victoria militară din Egipt, Cezar și Cleopatra s-au îmbarcat într-o călătorie de două luni pe cursul Nilului, până la granița cu Etiopia. Scopul acestei călătorii era de a demonstra alianța strânsă dintre cele două țări, permițându-i în același timp lui Cezar să cunoască îndeaproape diferitele zone ale Egiptului.

▲ Pictură de secol XIX, înfățișând-o pe Cleopatra pe terasele din Philae.

▼ Sculptură în relief a Cleopatrei și a fiului său, Cezarion.

Veni, vidi, vici

În timp ce Cezar lupta în Egipt, au izbucnit conflicte interne în Pont, Turcia zilelor noastre. Soldații de acolo profitaseră de problemele de la Roma pentru a pune la cale o revoltă.

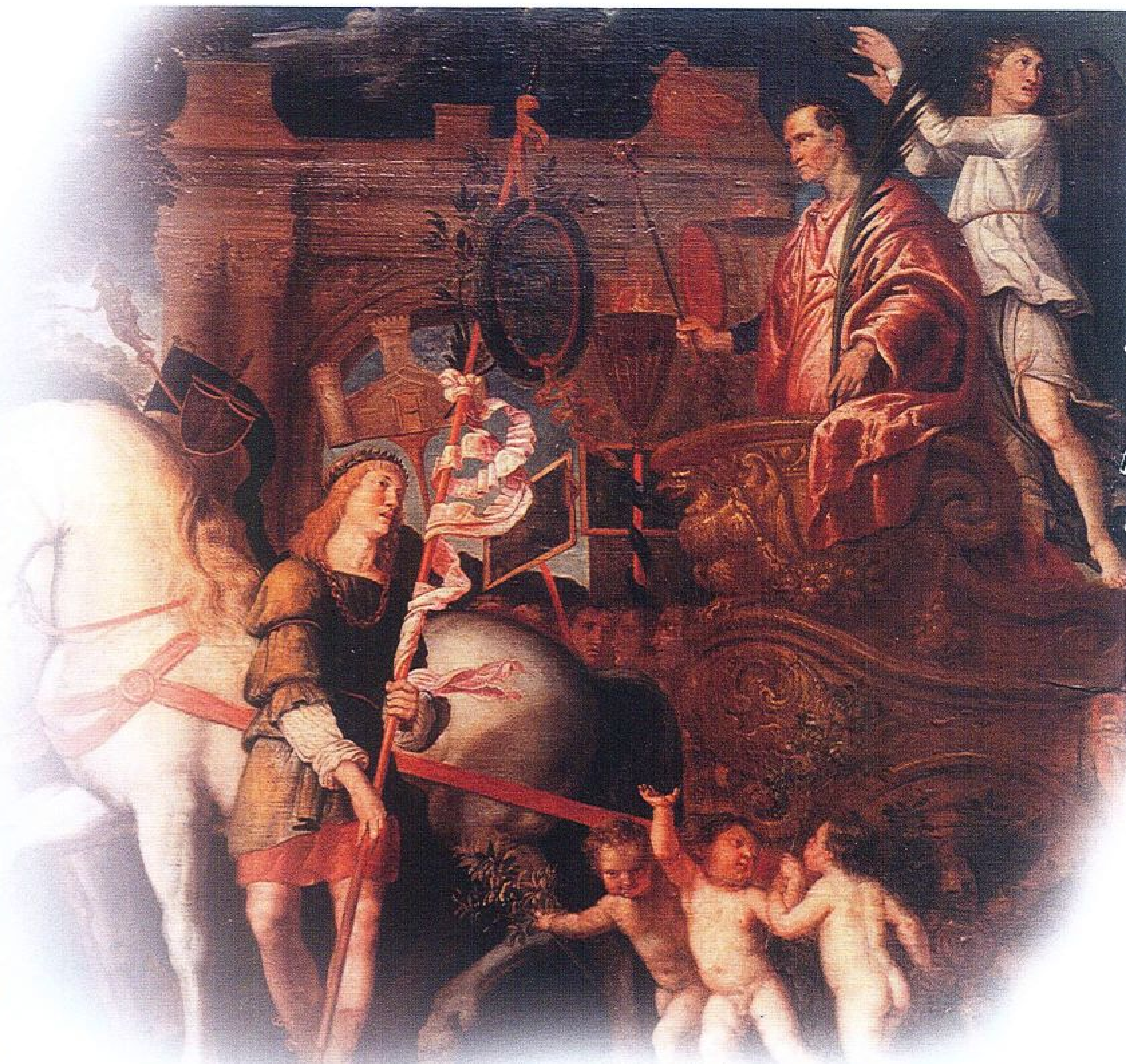
După călătoria pe Nil, Cezar a plecat imediat spre Siria, unde a luptat împotriva armatei Regelui Pharnakes (care punea la cale o revoltă), pe care a spulberat-o. A trimis un mesaj către Roma, conținând celebra expresie „Veni, vidi, vici (am venit, am văzut, am învins)".

Apoi, în luna octombrie a anului 47 î.Hr., Cezar s-a întors la Roma.

▶ Monedă care evidențiază expresia faimoasă a lui Cezar: „Veni, vidi, vici".

Nașterea dictatorului

▲ Pictură de secol XV ilustrând întoarcerea triumfală a lui Cezar. Participarea la festivități reprezenta cea mai mare onoare de care se putea bucura un cetățean roman.

Sfârşitul frământărilor interne

ÎN ANUL 47 Î.HR., populația romană, încântată de victoria lui Cezar, l-a numit dictator pe o perioadă de 5 ani. Acest fenomen era total neobișnuit la Roma, acolo unde oamenii se temeau mai mult decât orice de puterea concentrată în mâinile unui singur om. Beneficiind de mai multă putere, și-a întors armata împotriva Tunisiei. Scipio, Cato și alți membri ai Senatului fideli lui Pompei s-au întâlnit și au pus la cale o revoltă. În aprilie 46 î.Hr. a avut loc revolta de la Tapsus. Cezar, cu un contingent de trei ori mai mare decât oponenții săi, a reușit să zdrobească forțele rebele. Cato și-a luat viața, despicându-și stomacul cu propria sabie.

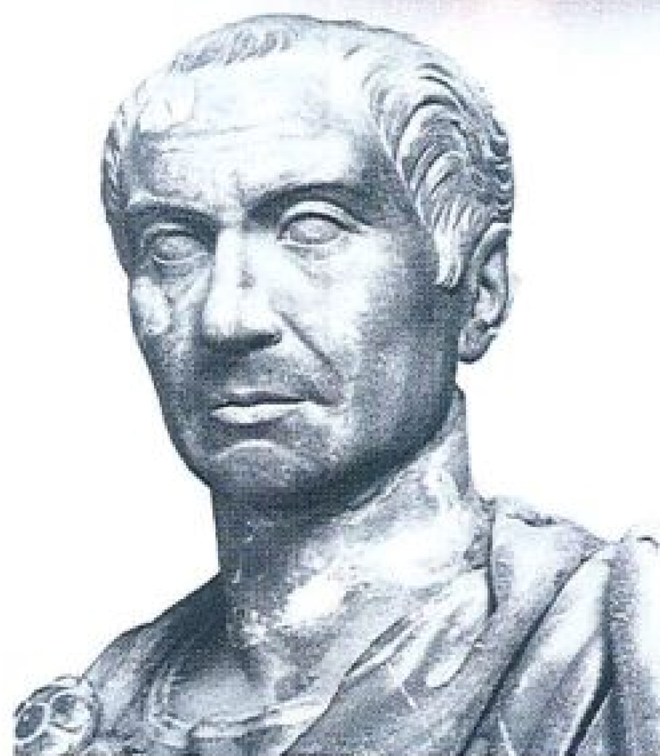
În iulie 47 î.Hr., revenirea lui Cezar la Roma a beneficiat de serbări nemaiîntâlnite. Acestea s-au desfășurat pe parcursul a 40 de zile, acordându-i-se onoruri fără precedent: a fost numit dictator pentru alți 10 ani. Ca urmare, a implementat o serie de reforme, precum calendarul iulian și construcția monetăriei naționale.

Totuși, conflictele interne clocoteau încă. De această dată, în Spania, Cnaeus și Sextus au adunat o armată de 80.000 de soldați pe care i-au întors împotriva lui Cezar. În 45 î.Hr., la bătălia de la Munda, adepții lui Pompei și-au dat și ultima suflare.

Nepotul surorii lui Cezar a dorit să participe la bătălie, iar Cezar a acceptat. Pe atunci în vârstă de numai 17 ani, avea să crească și să ajungă primul împărat al Romei: Octavian.

O nouă ordine

Cezar a profitat la maximum de noile puteri cu care a fost investit pentru a iniția noi reforme sociale. Ca metodă de a stopa inflația care răscolea Roma ca urmare a conflictelor interne, a scutit pe toată lumea de plata dobânzilor pe o perioadă de un an. De asemenea, a promis celor fideli lui Pompei libertăți depline, în ciuda crimelor comise.

▲ Statuie înfățișându-l pe Cezar în floarea vârstei. Deja acaparase puterea și pusese în aplicare numeroase reforme.

Mai mult, a realizat un recensământ complet al populației Romei, a înjumătățit numărul săracilor îndreptățiți să primească alimente cu titlu gratuit de la guvern pentru a elimina fraudele, și a acordat drepturi speciale familiilor cu mulți copii. Pentru a preveni revoltele ulterioare, a interzis formarea grupărilor politice. Ulterior, le-a recomandat membrilor proletariatului să se stabilească în teritoriile nou cucerite, în căutarea unei vieți mai bune.

Reformele nu se opresc aici – le-a permis doctorilor, profesorilor și altor lucrători înalt calificați din nordul Italiei să lucreze la Roma. Prin urmare, cea mai mare parte a peninsulei italice era acum romană. Deși nici populația Siciliei și nici cea a sudului Franței nu beneficiau de dreptul la vot, le-a acordat „drepturile cetățenilor latini", similare celor de care se bucurau cetățenii romani. A

◄ Tablou datând din secolul al XIX-lea – Egiptul îi oferă tribut lui Cezar. Deși nu era întotdeauna o onoare să fii colonie romană, acest statut a adus prosperitatea acelor ținuturi.

crescut de asemenea numărul senatorilor de la 600 la 900, și a numit în funcții înalte persoane provenind din teritoriile cucerite.

A angajat cele mai sclipitoare minți din întregul teritoriu, indiferent de țara de origine, căutând să slăbească puterea Consiliului.

Nu în ultimul rând, a modificat întrucâtva sistemul legislativ, permițându-le tuturor proprietarilor de terenuri să fie jurați. Acest fapt le permitea atât oamenilor de rând, cât și membrilor Consiliului, să facă parte din jurii. Prin urmare, chiar și foștii sclavi puteau participa acum la procesul judecătoresc. Pe de altă parte, a impus un regim mai dur de pedepse. S-a transformat într-un soi de lider moral, adoptând o atitudine strictă împotriva risipirii frivole a bunurilor materiale, astfel că reformele sale au avut un impact profund asupra sistemului economic, politic și juridic al țării. În Roma s-a instaurat o nouă ordine.

Semnele imperiului

Venirea unui dictator a stabilizat în mare măsură Roma, iar la 15 februarie 44 î.Hr., Cezar a fost ales dictator pe viață. Atât Senatul cât și poporul au dorit acest lucru. A fost desemnat al doilea „întemeietor al Romei", după Romulus, și a primit o serie de alte titluri, precum acela de „protector al poporului". Prin urmare, fostele posturi politice de putere precum cel de Consul și-au pierdut importanța, arătând că cei 450 de ani de Republică Romană au apus.

Cezar știa că perioada de expansiune s-a sfârșit, și că Roma pășea într-o eră în care trebuia să mențină pacea, astfel încât a considerat că această direcție politică era inevitabilă. Spre exemplu, în cazul unei revolte în apropiere de granițele imperiului, trebuia să ceară Senatului permisiunea să folosească forța, apoi să aștepte dezbaterea problematicii. În acest răstimp, revolta putea să continue să crească. Sub noul sistem, deținea toată puterea, și avea convingerea sinceră că acest fapt era spre binele Romei.

CLIPE PERSONALE

SIMȚUL MODEI

Cezar era un bărbat foarte slab și înalt, fără a fi atrăgător după nici un standard. Cu toate acestea, a avut mare succes la femei. Mai era cunoscut și pentru aroganța sa fără egal.

La împlinirea vârstei majoratului, de 17 ani, cetățenilor Romei li se permitea să îmbrace togi. Până la majorat nu aveau dreptul să poarte decât tunici. O togă este un obiect vestimentar lung, de culoare albă, purtat în general pe deasupra unei tunici. Materialul togii putea să ajungă până la de trei ori înălțimea celui care o purta, astfel că era nevoie de tehnică pentru a o purta corespunzător. De multe ori pânza cădea de pe trup, și se spune că secretul purtării togii stătea în cutele pânzei. Înainte să împlinească 17 ani, Cezar era foarte selectiv în ce privește cureaua tunicii, și de îndată ce i s-a permis să poarte togă, a fost foarte atent cum trebuie să fie împăturită și cum îi stă. Apoi, când a devenit membru al Senatului și i s-a permis să poarte togi colorate, și le-a ales cu deosebită atenție. În cele din urmă, ca împărat, a ales să poarte o togă purpuriu închis, și în ziua de azi această culoare este cunoscută sub denumirea de „purpuriu roman" sau „purpuriu imperial".

▸ Statuia unui cetățean roman îmbrăcat în togă. Abilitatea de a purta o togă în mod corect era în acele vremuri un indicator al maturității.

▾ Pictură de secol XIX, ilustrându-l pe Cezar cucerind lumea. Napoleon Bonaparte care îl idolatriza pe Cezar, a comandat acest tablou și l-a zugrăvit drept fondatorul ordinii imperiale.

Ziua fatidică

Motivul asasinatului

ÎN ANUL 44 Î.HR., Cezar a anunțat că va cuceri regatul îndepărtat al Parției. Cu 9 ani în urmă, Crassus pierise în bătălie împotriva Parției, împreună cu alte 10.000 de trupe. Cezar a fost dintotdeauna însetat de răzbunare. A pornit la drum pe 18 martie, pentru o perioadă de 2 ani.

În decursul acestui timp, romanii au început să creadă că au nevoie de un rege pentru a câștiga războiul cu Parția. Atunci, acțiunile consulului Marc Antoniu au adăugat un plus de credibilitate acestei idei: la un festival, a anunțat adunarea că se pregătește să îi ofere lui Cezar o coroană. Cezar nu numai că a refuzat, dezamăgind profund poporul, dar cuvintele „Antoniu a vrut să pună coroana pe capul lui Cezar, iar Cezar a refuzat" au fost înscrise în analele Romei.

Cezar a fost asasinat la mai puțin de o lună după incident.

Intriga

Senatul nu își putea permite să își piardă toată influența la Roma. Dacă Cezar avea să câștige în Parția, iar oponenții săi considerau că așa se va întâmpla, urma să se întoarcă triumfător, în căutarea unei coroane, din moment ce nu ar mai avea niciun motiv să o refuze. Oponenții săi știau însă că trebuia ucis înainte să plece. Personajul principal al acestei intrigi a fost Cassius Longinus – cel care l-a părăsit pe Crassus în timpul invaziei Parției, pentru a pleca în exil. Înțelegând că este nepopular, a solicitat ajutorul cumnatului său, Marcus Brutus. Brutus era un bărbat foarte cult, și se zvonește că mama sa ar fi avut o aventură cu Cezar, astfel că Cezar i-a purtat întotdeauna de grijă. Brutus, care îl idolatriza pe unchiul său Cato, dușman declarat al lui Cezar, scria într-o scrisoare către un prieten următoarele: „Nimeni nu ar trebui să suporte vreodată cu un tiran, indiferent dacă acesta ți-e propriul tată". Cassius a pledat de asemenea pentru asasinarea lui Antoniu, dar Brutus a replicat: „nu suntem criminali".

Au decis că ziua fatidică va fi 15 martie. În acea zi, Cezar se va prezenta în fața Senatului, descriind strategia de luptă împotriva Parției.

▲ Pictură de secol XIX, înfățișându-l pe Cezar în fața Senatului, în timp ce soția sa încerca să îl împiedice. În dreapta sa stă Brutus, care îl invită pe Cezar să îl urmeze.

▼ Tablou datând din secolul al XVIII-lea, redând asasinarea lui Cezar. Încercuit de asasini, Cezar se prăbușește chiar la poalele statuii lui Pompei.

15 martie

Pentru acea zi, o ghicitoare i-a prezis că „dacă nu ești atent, vei păți ceva rău", iar soția lui Cezar a avut un coșmar în care i se spunea să își împiedice soțul cu orice preț să meargă în fața Senatului. Cezar însă nu a ținut seama de niciuna dintre premonițiі și a pornit către Senat, alături de Brutus.

Era interzis să intri în clădire purtând arme. De aceea, Cezar nici măcar nu se obosea să își aducă gărzile de corp când intra. Una din sarcinile asasinilor era de a vorbi cu Antoniu, pentru a-l separa de Cezar.

Crima s-a petrecut în doar câteva secunde. În clădire erau nu mai puțin de 14 asasini. Cezar s-a ales cu 23 de răni. Văzându-l pe Brutus că își scoate sabia, Cezar a strigat „Și tu, Brutus, fiul meu!"

Urmarea asasinatului nu a decurs conform planului. În loc să fie întâmpinați ca eroii care au scăpat țara de un dictator, au fost primiți cu priviri glaciale și tăcere.

În ziua următoare s-a citit testamentul lui Cezar. La 17 martie, Antoniu a convocat Consiliul și a anunțat lista celor pe care Cezar plănuise să îi angajeze în următorii 2 ani. Întrucât unele dintre numele asasinilor erau incluse pe listă, furia poporului a crescut. Principalul beneficiar al testamentului lui Cezar era nepotul surorii sale, Octavian. Acesta a moștenit cea mai mare parte a averii lui Cezar, precum și numele acestuia. În vârstă de numai 18 ani, a fost complet surprins de vestea primită. A dus mai departe moștenirea predecesorului său, și nu a trecut mult până la înființarea Imperiului Roman. Deși Cezar murise, nimic nu s-a schimbat din punct de vedere politic. Cicero chiar s-a lamentat la un moment dat: „care a fost de fapt rostul acestei crime?"

Părintele țării

Pe moneda memorială a lui Cezar a fost gravat cuvântul „clemență". Era idealul său fundamental, după soluționarea tuturor conflictelor interne ale Romei, când imperiul său ajunsese să atingă culmile gloriei.

În tinerețe, Cezar privea cum Sulla își adusese forțele în capitală, și-a supus populația și a răspândit teama în toate cotloanele Romei. După ce a trecut Rubiconul, Cezar a avut grijă să anunțe: „Eu nu sunt Sulla", pentru a-și atrage simpatia plebei. De asemenea, le-a interzis soldaților să folosească violența împotriva forțelor fidele lui Pompei. Observând acest lucru, Cicero scria: „Cezar, care și-a iertat vrăjmașii, și Pompei, care și-a abandonat prietenii – iată două specii umane complet diferite".

Versiune diferită

BRUTUS ȘI BRUTUS

"Și tu, fiul meu..." a spus Cezar când l-a zărit pe Brutus printre asasini. Marcus Brutus este binecunoscut grație piesei lui Shakespeare „Iulius Cezar". Zvonul că mama sa a fost amanta lui Cezar timp de mulți ani a câștigat multă credibilitate. În timpul conflictelor interne, Brutus s-a poziționat de partea lui Pompei și a devenit prizonier de război, fiind însă eliberat la rugămințile mamei sale, aceeași mamă care l-a convins pe Cezar să îl numească guvernator local. De aceea, populația nu l-a iertat pentru asasinarea lui Cezar, astfel că a fost forțat să plece în exil și apoi a pierdut lupta împotriva armatelor lui Octavian și Antoniu, pentru ca în final să se sinucidă.

Dincolo de aceste aspecte, mai era un Brutus implicat în asasinarea lui Cezar. În acea dimineață, membrul Senatului, Decimus Brutus, a stat permanent lângă dictator. Cezar i-a remarcat vitejia în timpul invaziei din Galia, iar ulterior Brutus a continuat să lupte fidel de partea lui Cezar. În vârstă de aproximativ 25 de ani, s-a înscris la o academie militară prestigioasă. Se număra printre cei pe care Cezar avea de gând să îi angajeze, și a fost de asemenea al doilea în testamentul lui Cezar, dacă Octavian ar fi refuzat ce i s-a oferit. De aceea, este posibil ca atunci când Cezar s-a referit la Brutus, să vorbească de fapt despre Decimus. Acesta din urmă a pălit când a aflat despre testamentul lui Cezar. A plecat să guverneze Nordul Italiei, conform dorinței lui Cezar, dar a fost ucis în anul următor de către Antoniu.

Cezar a replicat: „Nu vreau să port niciodată grija că aceia pe care i-am eliberat ar putea dori să se întoarcă împotriva mea. Una din regulile pe care mi le voi auto-impune este să fiu întotdeauna consecvent cu credințele mele. Nu pot să îi învinuiesc că fac același lucru."

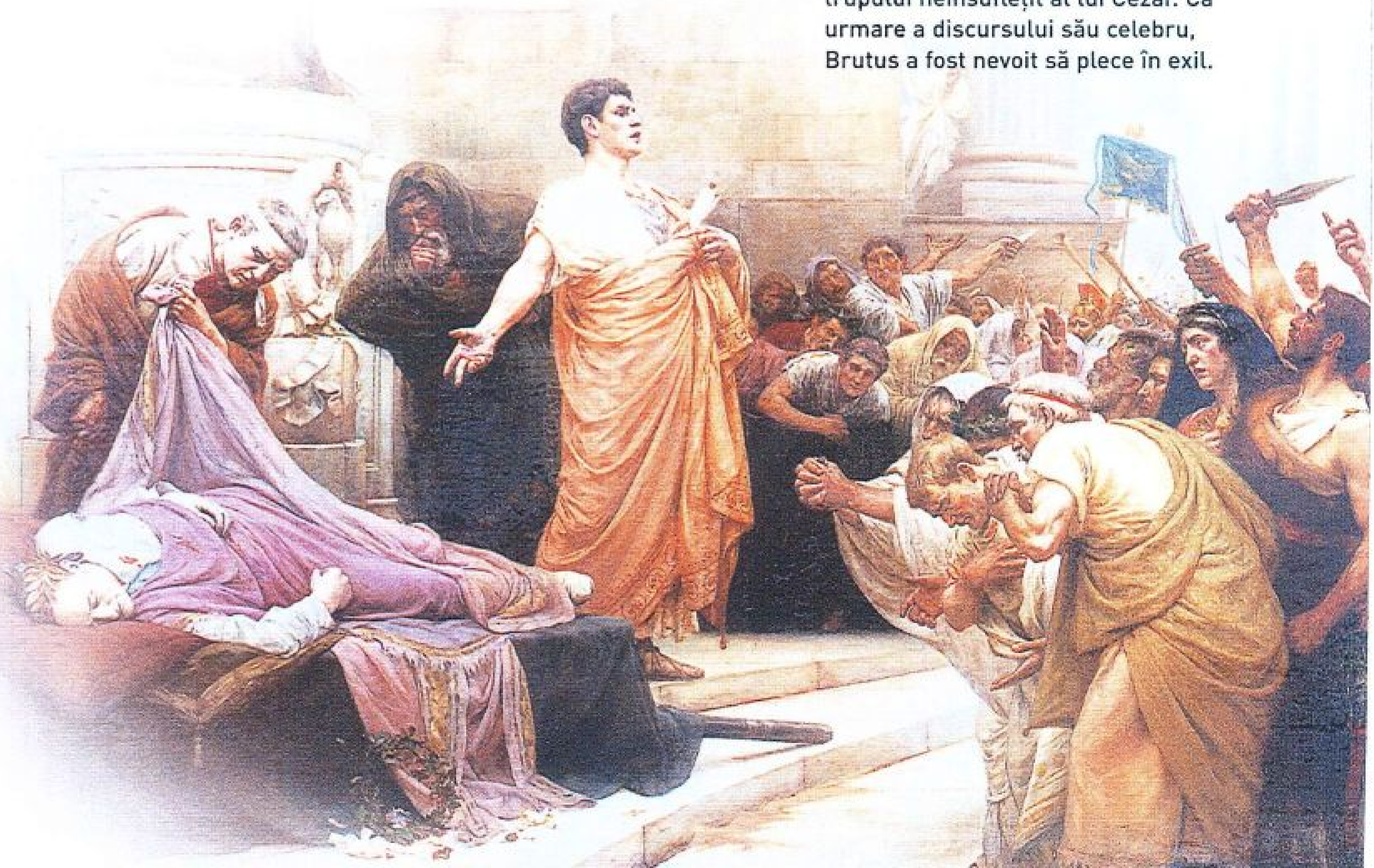
A câștiga și a ierta. Acest proces cognitiv a permis înflorirea multor idei diferite. Nouă dintre cei paisprezece asasini fuseseră iertați de Cezar, și reușiseră să își recapete locul în lumea politică.

S-a stins din viață crezând cu forță în ideile care l-au ghidat.

▲ Statuie a lui Brutus, sculptată de Michelangelo

▼ Tablou pictat în secolul XX, înfățișându-l pe Antoniu, adresându-se mulțimii în fața trupului neînsuflețit al lui Cezar. Ca urmare a discursului său celebru, Brutus a fost nevoit să plece în exil.

Victorie sau moarte? Decizia care a schimbat soarta unei țări

Dacă nu dezmembrezi armata pe loc, vei fi privit drept trădător şi pedepsit – după ce Cezar a făcut imposibilul şi a reunit sub comanda sa întreaga Galie, a decis că nu poate să respecte ordinul Senatului. A revenit la Roma neîntârziat, împreună cu armata sa. Un singur lucru îi stătea în cale: un mic râu de-a lungul graniței. Să-l treacă, sau să nu-l treacă? Decizia aceasta a marcat o piatră de hotar în istorie.

Duşmani naționali

LA 10 IANUARIE 49 Î.HR., Cezar a primit acest ordin, tocmai când ajunsese la provincia italiană Ravenna. Scopul Senatului era să mențină Republica Romană. Dorința plebeilor era însă alta – de a îl vedea pe Cezar într-o înaltă funcție de conducere a țării. Dacă lui Cezar i se permitea să își folosească popularitatea pentru a fi ales Consul, Senatul știa că va pierde din putere. În 59 î.Hr., anul în care romanii au marcat „anul consulatului lui Iulius și Cezar", Senatul s-a temut de venirea la putere a lui Cezar. Știau că trebuie să îl împiedice să fie ales. Astfel, au decis să îl judece ca trădător înainte să revină la Roma.

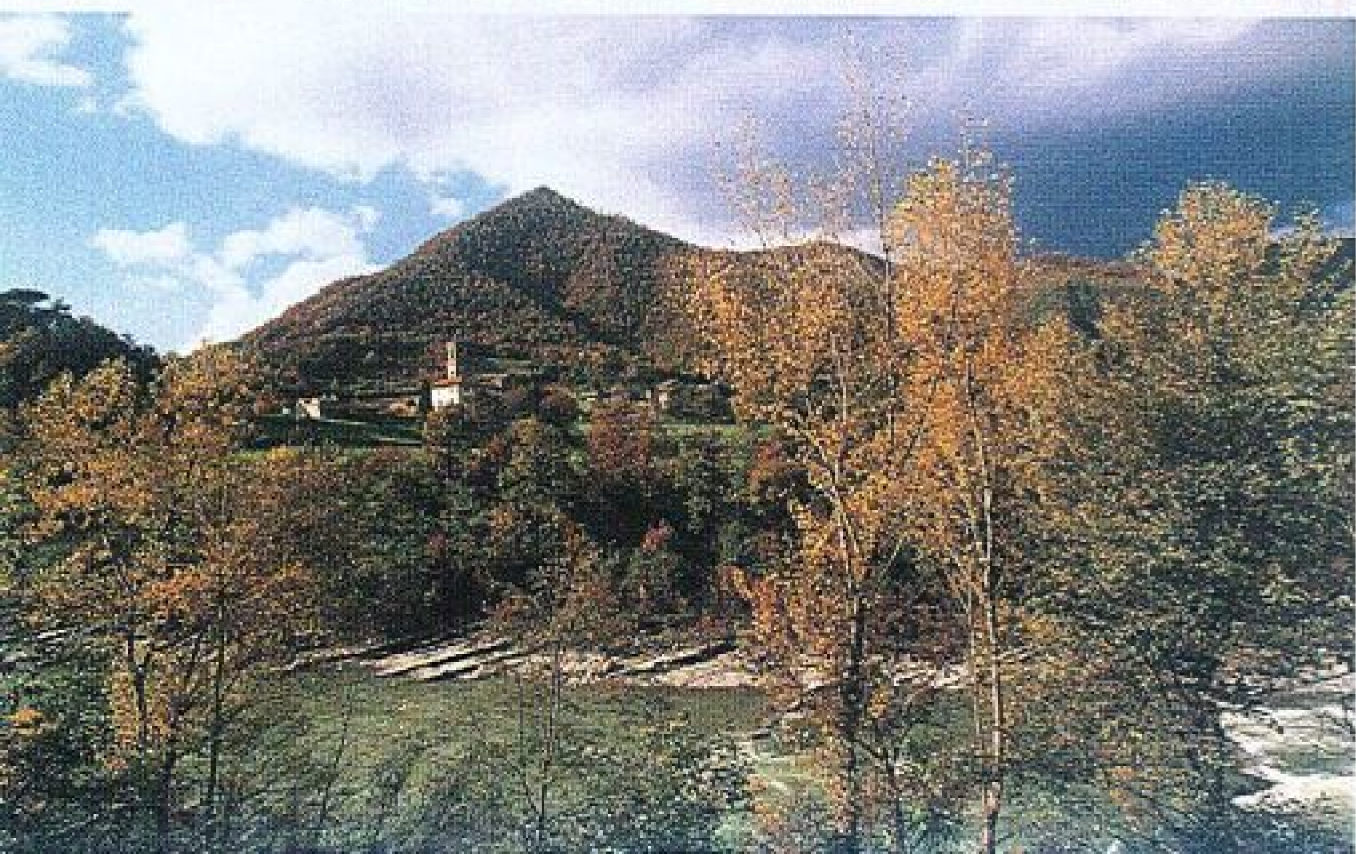
În acel moment, Cezar a înțeles că este necesar să întemeieze o nouă ordine, pentru a guverna o țară de dimensiuni atât de mari ca Roma. Știa că alegerea sa în funcția de Consul era cel mai important pas. Totuși, daca nu putea reveni la Roma, nu putea candida. Însă pentru a se întoarce, trebuia să scindeze armata. Poate că aceasta era modalitatea dușmanilor săi de a-l forța să revină dezarmat. Cei numiți în funcții publice nu puteau fi învinuiți de nicio infracțiune în Roma Antică. Cu toate acestea, Cezar a creat o nouă armată, a invadat Germania și Britania fără permisiunea Senatului, astfel că știa că va avea probleme cu legea la întoarcere.

Cezar a făcut o listă cu contribuția sa la bunul mers al țării, și i s-a acordat privilegiul special de a i se permite să candideze pentru funcția de Consul, fără a fi prezent efectiv în Roma. Senatul a încercat să-l priveze de acest drept. Însă marea victorie a lui Cezar la Alesia nu le-a mai lăsat această opțiune. Prin urmare, Cezar a cerut extinderea mandatului său ca guvernator regional, având în continuare posibilitatea de a participa la alegerile consulare.

În cazul unui refuz din partea Senatului, populația avea să se înfurie, așa că au promulgat o lege prin care se prelungea mandatul lui Pompei de guvernator regional. Miza era să îl determine pe Pompei să își întemeieze propriul partid și să își demonstreze superioritatea militară asupra lui Cezar. Apoi, Senatul a inițiat rapid discuții pentru găsirea unui succesor pentru Cezar. Dacă ar fi putut să găsească o soluție, Cezar și-ar fi pierdut postul de guvernator. Desigur, Cezar nu a permis acest lucru. L-a trimis pe Curio și, mai târziu și, Antoniu la Roma pentru a tergiversa discuțiile.

▸ Pictură datând din 1900 – Cezar traversând Rubiconul. S-a îndreptat spre Roma, câștigând controlul asupra fiecărui oraș întâlnit în cale.

▾ Râul Rubicon, aflat la 35 km de orașul nord-italian Ravenna. Cezar a luat aici o decizie monumentală, cu peste 2000 de ani în urmă.

Atuul din mâneca oponenților

În acest răstimp, au început să se răspândească știri false. Cezar a traversat Alpii cu armata sa... Senatul i-a cerut lui Pompei să îi răzbune, urmărindu-l ce Cezar. La auzul acestui lucru, Curio a propus următorul lucru: „dacă Pompei se retrage, la fel va proceda și Cezar". Senatul însă a refuzat. Între timp, Antoniu și-a exercitat dreptul de a iniția procedura de votare, și a cerut reluarea votului. Încă o dată, Senatul a refuzat, dar discuțiile au fost mai persistente.

Apoi, la 7 ianuarie 49 î.Hr., Senatul și-a jucat ultima carte. L-au declarat în mod oficial inamic public. Așa cum era de așteptat, publicul a protestat vehement. De altfel, Cezar nu considera că Senatul avea autoritatea să îi facă acest lucru. Nu îi venea să creadă ce i se petrece, mai ales după victoria magnifică din Galia. Nu putea să lase lucrurile în voia sorții.

Râul de hotar

Râul din nordul Italiei care separa țara de Galia era râul Rubicon. Cezar stătea de celălalt mal al râului, știind prea bine că este ilegal să îl treacă.

"Dacă îl trec, multe destine vor fi afectate în rău. Dacă nu, îmi pecetluiesc sfârșitul."

Bustul lui Cezar.

O stradă din Appia zilelor noastre. Acest drum lung leagă capitala de sudul Italiei. Pompei și adepții lui l-au folosit pentru a fugi din Roma.

Dacă trecea râul, ar fi izbucnit războiul civil. Totuși, dacă s-ar fi întors, cum ar fi putut să își mai servească patria? „Să mergem dară, către zările în care ne așteaptă zeii. Către dușmanii care ne batjocoresc. La luptă!"

La 12 ianuarie 49 î.Hr., Cezar trecea Rubiconul. 50.000 de soldați l-au urmat. „Dacă izbândim, reputația lui Cezar ca crește și vom putea trăi liberi". Foarte puțini dintre soldații lui Cezar au dezertat, pentru a nu fi declarați trădători naționali. Senatul știa că planul său a fost complet dejucat. Majoritatea soldaților lui Cezar i-au rămas fideli.

Farfurie pictată (secolul al XVI-lea), ilustrând bătălia de la Pharsalus. Cezar și-a condus armata împotriva lui Pompei, care nu a avut răgazul pentru a-și planifica strategia. Acest lucru a decis în final câștigătorul. Altfel, Cezar a înfrânt puternicul Senat în acea bătălie legendară.

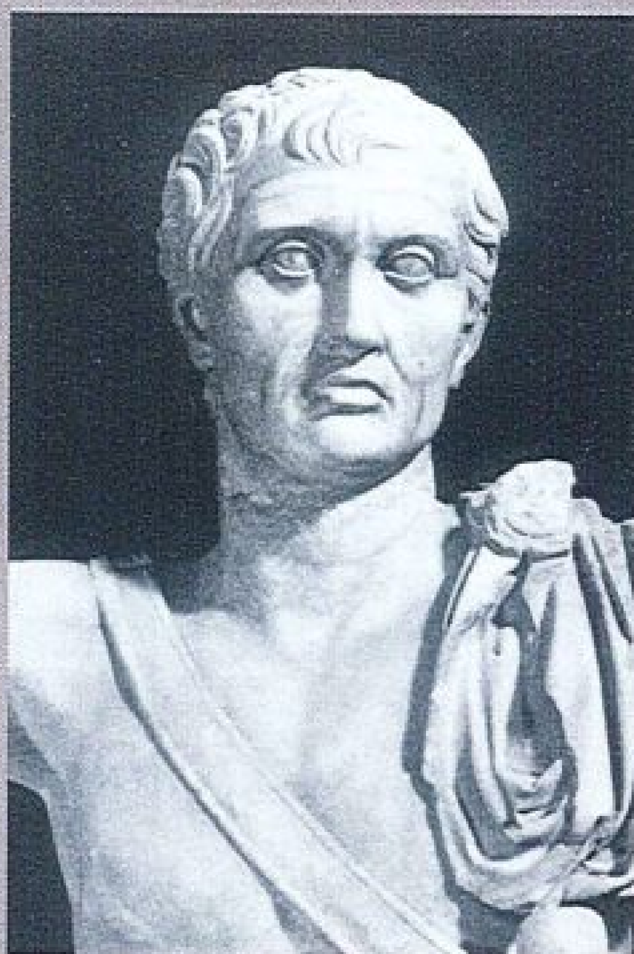
Izbucnirea războiului civil

Cezar nu s-a oprit după trecerea Rubiconului. A reușit să intre în orășelul Rimini fără să verse nicio picătură de sânge, și s-a găsit la capătul unui drum principal care ducea la Roma. Pentru a-l controla, i-a convocat pe Curio și pe Antoniu să-și reunească armatele sub comanda sa, și a supus toate orașele din cale.

În jurul lui 15 ianuarie, Cezar a primit o scrisoare de la Pompei. A răspuns, solicitând o întâlnire în vederea obținerii unei soluții pe cale pașnică, dar până să revină mesagerul la Roma, atât Pompei cât și membrii Senatului dispăruseră. Roma nu era protejată de nicio armată, pentru că toți se așteptau ca Cezar să vină dezarmat.

Cezar a înaintat împreună cu armata sa către sud, prin orașele cucerite de Curio. Mulți dintre cei care se situaseră odinioară de partea lui Pompei au decis să se alăture armatei lui Cezar ca urmare a clemenței de care dăduse dovadă acesta. Cetățenii Galiei s-au alăturat și ei cauzei, astfel că forțele lui Cezar au crescut treptat. Mulți tineri era inspirați de viziunea lui cu privire la Roma, și au decis să mărșăluiască pe urmele lui. Printre aceștia se numărau atât fiul cât și nepotul lui Cicero.

Deși mai existau șanse de soluționare pașnică a conflictului, Cezar a mers din oraș în oraș, angajându-se în negocieri cu locuitorii. Totuși, Pompei decisese să nu respecte ordinele primite, retrăgându-se până în sudul Italiei, pentru ca apoi să părăsească țara. Strategia sa era să strângă o armată în Mediterana, capabilă să țină piept trupelor lui Cezar.

▲ Statuia lui Cezar la Pompei. Profitând de climatul politic instabil, conservatorii au format o alianță.

▼ Pictură din Europa secolului al XVII-lea înfățișând ultimele clipe ale lui Cezar.

Bătălia crucială

La 31 martie, Cezar și-a lăsat armata la porțile Romei și a intrat singur. A intrat în oraș pentru a prelua fondurile de război pe care le câștigase anterior, dar s-a confruntat cu opoziția lui Lucius Meterus, care susținea caracterul ilicit al acestor fapte. În replică, Cezar a spus: „Vremurile de război sunt altfel decât pe timp de pace. Încetează!" Dar Lucius și-a continuat protestele. Cezar a replicat: „Nu îmi place să folosesc cuvinte pentru a promova violența, dar mi-ar fi foarte simplu să o fac chiar acum." Auzind acestea, Lucius i-a permis accesul la vistierie.

După ce a intrat în oraș, l-a desemnat pe Levidus să se ocupe de afacerile interne ale capitalei. Mai târziu, Antoniu și Octavian l-au ajutat, devenind cei trei șefi ai guvernului. Atunci, Cezar s-a îndreptat către Spania, unde Pompei începuse să strângă trupele, și a ieșit din încleștare victorios. La 2 decembrie a fost ales dictator, pentru ca pe 4 ianuarie să părăsească Italia, îndreptându-se către Grecia, pentru a-i urmări pe Pompei și trupele sale. Cele două armate s-au angajat într-o serie de bătălii, dar din cauza vântului feroce, Cezar a pierdut multe trupe și a fost forțat să se retragă. Ulterior, bătălia decisivă dintre cei doi a avut loc la Pharsalus.

La 9 august 48 î.Hr., cele 22.000 de trupe ale lui Cezar s-au confruntat cu cei 50.000 de soldați ai lui Pompei, reușind totuși să iasă victorioase. Pompei a pierdut 6.000 de trupe, și alți 24.000 de oameni au fost luați prizonieri. De cealaltă parte, armata lui Cezar nu a pierdut decât 230 de soldați. Pompei a reușit să fugă pe Marea Egee, către Egipt. Cezar l-a desemnat pe Antoniu să guverneze Roma și și-a urmărit adversarul. La 28 septembrie însă, Pompei avea să fie ucis în Alexandria.

Moștenirea lui Cezar

Războiul Civil care s-a declanșat odată cu trecerea de către Cezar a Rubiconului s-a sfârșit în anul 45 î.Hr., după bătălia împotriva lui Munda, care a încercat să-i urmeze lui Pompei la comandă. Cezar a refuzat să creeze o listă a celor care urmau să fie executați, preferând să le permită inamicilor săi să revină la vechile slujbe, și a început să instituie o serie de reforme. Apoi, la 5 ani de la trecerea Rubiconului, a fost asasinat de membrii Senatului.

Cezar a optat de asemenea pentru pro-consuli inteligenți care i-au fost aproape și cu alte ocazii, în încercarea sa de a împrospăta permanent suflul guvernului. Politicile sale au continuat mult timp după ce s-a stins din viață. Imperiul Roman, atât de divers din punct de vedere cultural, religios și etnic, avea să cunoască o perioadă lungă de glorie, mulțumită nenumăratelor reforme implementate de Cezar în cursul celor 5 ani petrecuți la putere.

Cea mai puternică armată din lume
ARMATA ROMANĂ RENĂSCUTĂ

Elementul care i-a încurajat pe cetățeni să se coalizeze

În cursul primului secol î.Hr., Cezar a adus pacea în Roma, acolo unde tensiunile și haosul erau la ele acasă. Cezar a reușit acest lucru, ajutat de soldații săi bravi și viteji care i-au rămas tot timpul aproape.

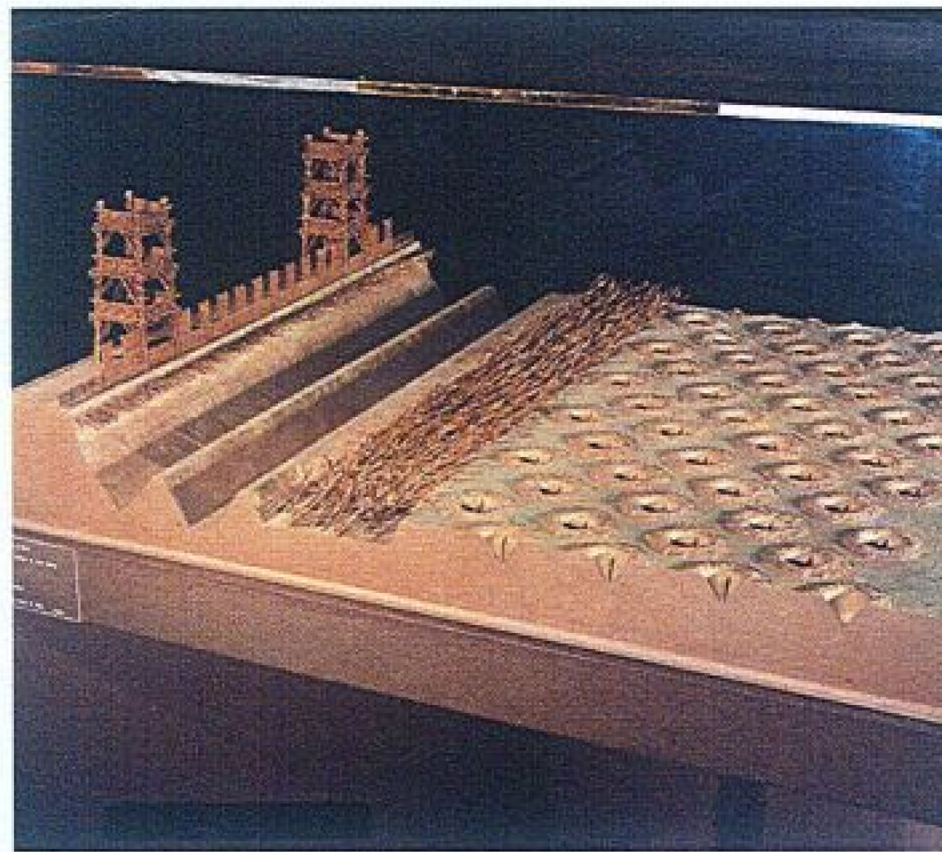
În timpul Romei Republicane, armata romană era compusă din nobili și oameni de rând cu vârste cuprinse între 17 și 46 de ani. Era de așteptat ca proprietarii de pământ să servească sub arme, fapt foarte onorabil și respectabil. Ideea de a-ți proteja propriul pământ era de natură să genereze un sentiment înălțător de mândrie.

Pe de altă parte, sclavii și cei care nu dețineau pământ nu erau luați în considerare nici măcar în caz de urgență, presupunându-se că le lipsește atașamentul față de bucata de pământ pe care să o apere. În situații de criză, toți cetățenii erau forțați să intre în armată, dar se făcea o distincție clară între legiunile compuse strict din soldați romani și toate celelalte. Ideea din spatele acestei distincții era tocmai aceasta, a apărării pământului de către proprietari.

Cu alte cuvinte, soldații erau acolo ca să apere teritoriile și nu ca să se supună unui anumit conducător. Însă, când Cezar a decis să treacă râul Rubicon, de ce l-au urmat soldații, deși acest fapt se împotrivea legilor țării? Această ciudată schimbare de atitudine este motivată de faptul că, atunci când Cezar controla finele perioadei republicane, armata romană se afla în mijlocul unui proces drastic de transformare.

▲ Frescă dintr-un monument al victoriei înfățișând un soldat roman. Din privirea acestuia se pot observa forța și determinarea caracteristică a legiunilor romane.

▲ Machetă reprezentând o blocadă instituită de Cezar. În timpul guvernării republicane a Romei, au fost înregistrate progrese tehnologice remarcabile.

Armatele private generează războiul civil

La scurt timp după nașterea lui Cezar, la sfârșitul celui de-al doilea secol î.Hr., armata romană era din ce în ce mai slăbită, lucru vizibil chiar și pentru necunoscători. Pe măsură ce purtau războaie, unii proprietari au cumpărat loturi imense de pământ, în detrimentul micilor proprietari care și-au pierdut proprietățile, reducând pe cale de consecință numărul soldaților care dețineau terenuri. Pe măsură ce numărul acestora scădea, bătăliile erau din ce în ce mai dure, astfel că un număr mare de soldați a renunțat la serviciul militar. În acest moment, unchiul lui Cezar, Marius, a luat problema în mâinile sale și a reformat armata.

Pentru a crește motivația soldaților, a decis să îi angajeze pe cei care nu dețineau terenuri, și să îi plătească ca pe soldații retribuiți cu normă întreagă. Această schimbare a regulilor a îmbunătățit enorm atât motivația cât și puterea cumulată a soldaților; armata s-a transformat de la una obligatorie într-o armată voluntară, astfel că soldații au devenit luptători profesioniști.

Rezultatele nu au întârziat să apară. Înaintea schimbării, odată de soldații erau lăsat la vatră, se întorceau acasă la muncile agricole. Însă cei care nu dețineau pământ nu puteau să procedeze la fel, neavând ce să muncească. Marius a schimbat legea astfel că tuturor veteranilor li s-a oferit o anumită suprafață de pământ, asigurând astfel viitorul soldaților. Cetățenii sărmani aveau acum un imbold de a lupta pentru a-și crește standardul de viață. Soldații obișnuiau să lupte pentru general, iar generalul le oferea la schimb pământ. Acest schimb reciproc a ajutat de asemenea la cimentarea relației dintre armată și generali.

Soldații romani aveau acum două posibilități de a-și câștiga existența: una era tâlhărirea terenurilor invadate, și alta era obținerea unei plăți în schimbul serviciului militar. Astfel că era important pentru soldat să decidă pentru cine va lucra. Dacă opta să lupte pentru un general puternic, avea să primească suficiente capturi de război, având în același timp garanția unei vieți bune și după pensionare. Iată cum importanța a fost transferată de la protejarea pământului către deservirea celui mai puternic general. Astfel, generalii au primit mai multă putere decât au avut vreodată.

Și zarurile au fost aruncate

Pe măsură ce Cezar continua opera unchiului său, făcea eforturi să rețină numele și fețele celor mai importanți ofițeri de rang superior, și să îi trateze ca pe niște camarazi. Mânca și dormea laolaltă cu aceștia și le făcea cadouri fără să clipească. Soldații au început să se simtă din ce în ce mai atașați de Cezar. Datorită acestui atașament, soldații luptau mai bine sub comanda lui Cezar decât sub a oricărui alt general, fiind o onoare să te numeri printre cei mai apropiați ofițeri ai lui Cezar.

Cezar își asculta soldații cu experiență în strategii, știind că aceștia îi pot furniza idei constructive și inovatoare. Cu această creativitate, armata lui Cezar a obținut victorie după victorie, sporind și mai mult motivația soldaților.

Motivul pentru care Cezar a reușit să încalce legea și să treacă Rubiconul s-a datorat loialității neștirbite pe care o simțeau ofițerii de rang superior față de acesta. Soldații aveau încredere în Cezar, pentru că el câștigase toate bătăliile și îi tratase întotdeauna cu respect.

▲ Basorelief înfățișând capturarea unui soldat roman. La acea vreme, sclavii puteau fi vânduți pentru mari sume de bani.

Oamenii care au crezut în convingerile proprii, în ciuda vremurilor tulburi

Sfârşitul Republicii Romane a adus cu sine multă vărsare de sânge. Şi Cezar a fost nevoit să ucidă o parte din duşmani pentru a crea premisele pentru Imperiul Roman la care visa. Unii dintre romanii încercau să obţină supremaţia şi se omorau reciproc, în timp ce alţii luptau să îşi păstreze pământul. Totuşi, atât duşmanii cât şi prietenii au luptat pentru viitorul în care credeau.

Tânărul erou care a sfidat lumea și a luptat de partea Țării Galilor

Vercingetorix (cca. 72 î.Hr.–cca. 46 î.Hr.)

În anul 52 î.Hr., Țara Galilor a ajuns sub controlul lui Cezar și al armatei sale. Cu toate acestea, la revenirea sa la Roma, forțele galeze au pus la cale o revoltă. Liderul care l-a înfruntat pe Cezar a fost căpetenia tribului arvenilor, Vercingetorix, în vârstă de numai 20 de ani.

A ales să evite confruntarea directă cu armata romană, încercând să se focalizeze mai degrabă pe slăbiciunile sale. Romanii au fost nevoiți să angajeze localnici pentru a le face față. Conform unei istorisiri, Vercingetorix a fost inițial de partea lui Cezar și a luptat pentru romani. Probabil că, în tinerețe, Vercingetorix l-a admirat pe liderul roman și a învățat multe de la acesta, inclusiv despre slăbiciunile armatei romane.

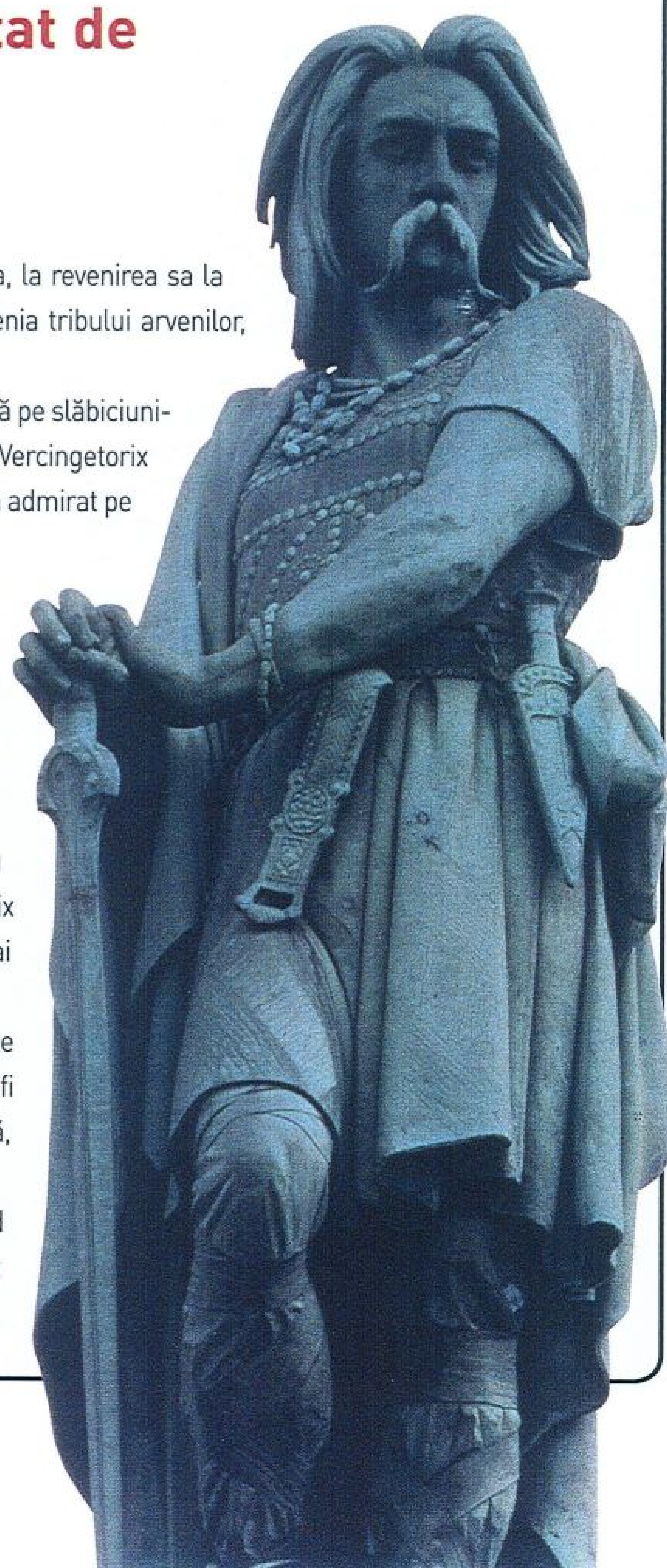
Armata galeză a incendiat multe orașe și sate, oprind accesul romanilor la alimente și la potențiali soldați. Totuși, în Avaricum, strategia pământului pârjolit nu a mai dat roade. Ambele armate reușiseră să puncteze o serie de victorii contra celeilalte, dar bătălia decisivă s-a desfășurat la Alesia.

Vercingetorix le-a solicitat și altor lideri galezi să atace armata romană care îl asediase în Alesia. Dar romanii au reușit să împiedice comunicarea între galezi, ieșind în final victorioși.

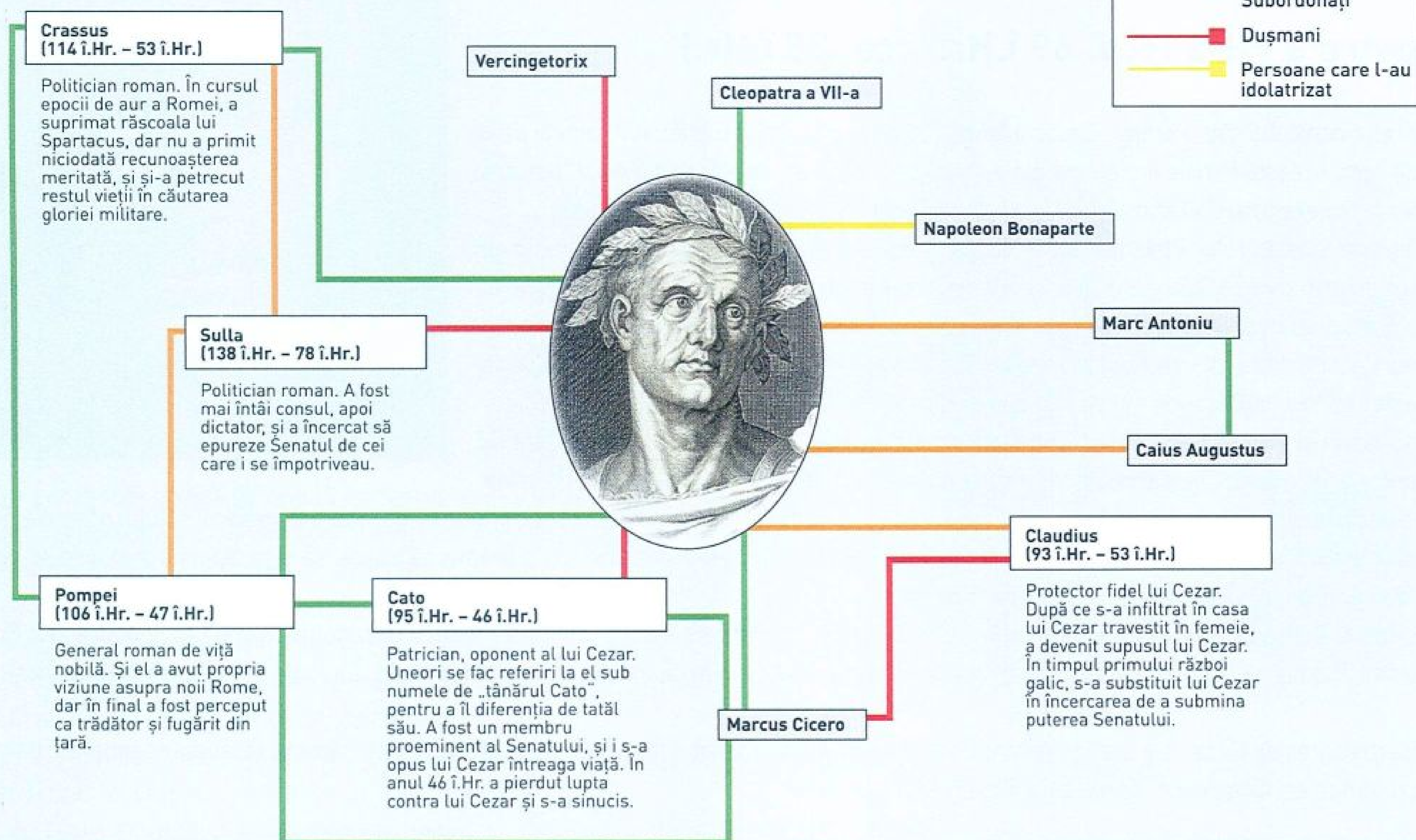
Vercingetorix s-a predat și a fost adus la Roma, unde Cezar l-a purtat prin tot orașul odată cu întoarcerea sa triumfală, înainte de a-l trimite la închisoare pe o perioadă de 6 ani. Vercingetorix a fost prezentat romanilor laolaltă cu mulți alții care au pierdut în fața lui Cezar, dar numai Vercingetorix a ajuns să fie executat.

Cezar era renumit pentru faptul că își cruța dușmanii, dar era peste puterile sale să îl ierte pe cutezătorul războinic galez care îi ținuse pe romani în Galia mai mult decât s-ar fi așteptat. Ar fi fost prea periculos să îl țină în viață. Pentru a se asigura că galezii nu se mai răscoală a doua oară, a trebuit să le execute conducătorul.

Vercingetorix a fost adus încă o dată în prim plan ca simbol al rezistenței în 1865, când Napoleon al III-lea a comandat ridicarea statuii sale în Alesia, prezentându-l drept primul adevărat patriot pe care l-a dat Franța.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Primul împărat roman, care a dus mai departe moștenirea lui Cezar

Caius Cezar Augustus (cca. 63 î.Hr.–cca. 14 d.Hr.)

După trecerea Rubiconului de către Cezar și suprimarea frământărilor care i-au urmat, și-a scris testamentul. Cu siguranță, nici nu își închipuia că doar 6 luni mai târziu, va fi asasinat. A desemnat drept succesor un tânăr de numai 18 ani.

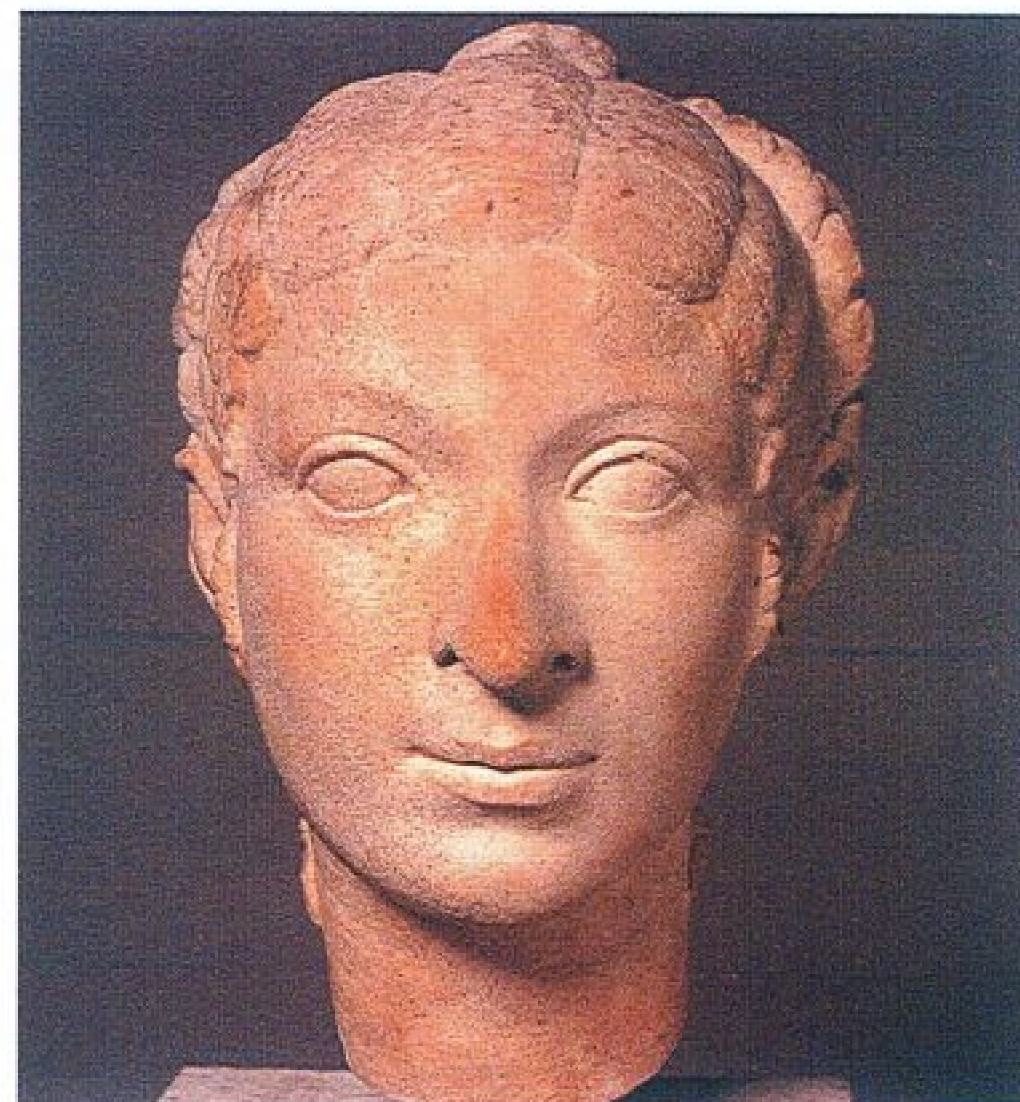
Octavian s-a născut la țară, dar și-a pierdut tatăl la o vârstă fragedă. Întrucât mama s-a recăsătorit, a fost crescut de bunici. Bunica sa era sora lui Cezar, astfel că a petrecut mult timp în gospodăria lui Cezar. În anul 45 î.Hr., în timpul bătăliei contra lui Pompei, Octavian s-a îmbolnăvit foarte tare, dar a continuat să lupte. Cezar a observat că tânărul nu avea abilități de luptător, în schimb acest lucru era compensat de o voință puternică și de simțul responsabilității. Mai mult, lui Cezar îi plăcea personalitatea metodică a tânărului, complet diferită de a sa.

Într-o primă etapă, Octavian a fost numit „preot" de către Cicero, și, când a observat că Antoniu delapida averea lui Cezar, Octavian a oprit această scurgere de resurse, strângând fonduri și distribuindu-le către populație, așa cum ar fi făcut și Cezar. De asemenea, a reușit să convingă Senatul să cenzureze acțiunile lui Antoniu.

A devenit consul la vârsta de 19 ani, în 14 î.Hr., dar de această dată de aceeași parte a baricadei cu Antoniu și Lepidus, cei trei asigurând conducerea guvernului. Și-a schimbat numele în Caius Iulius Cezar Octavius, pornind pe aceeași cărare ca și idolul său, Cezar.

Octavian a ordonat execuția fără milă a asasinilor lui Cezar, și s-a lepădat atât de Antoniu cât și de Lepidus, continuând să guverneze de unul singur. A fost numit „Augustus" (maiestuos) de către plebe, dar a avut grijă să evite titlul de dictator, pentru a nu se confrunta cu aceeași soartă pe care a avut-o Cezar. A fost întotdeauna foarte prudent în relația cu Senatul. A avut o abordare foarte serioasă și inteligentă pentru soluționarea conflictelor interne, a devenit primul împărat roman, și a pus bazele Imperiului Roman, care avea să dăinuiască încă 1500 de ani. Și-a petrecut fiecare zi la birou, de la 8 dimineața până la orele prânzului, redactând corespondența. A murit la vârsta de 76 de ani. Ultimele sale cuvinte, adresate prietenilor, sunt următoarele: „Mi-am îndeplinit rolul în mod magnific. Acum, prieteni, îmi iau rămas bun de la această lume în aplauzele voastre."

Regina care și-a predat bunăstarea propriei țări în mâinile unui mare om

Cleopatra a VII-a (cca. 69 î.Hr.–cca. 30 î.Hr.)

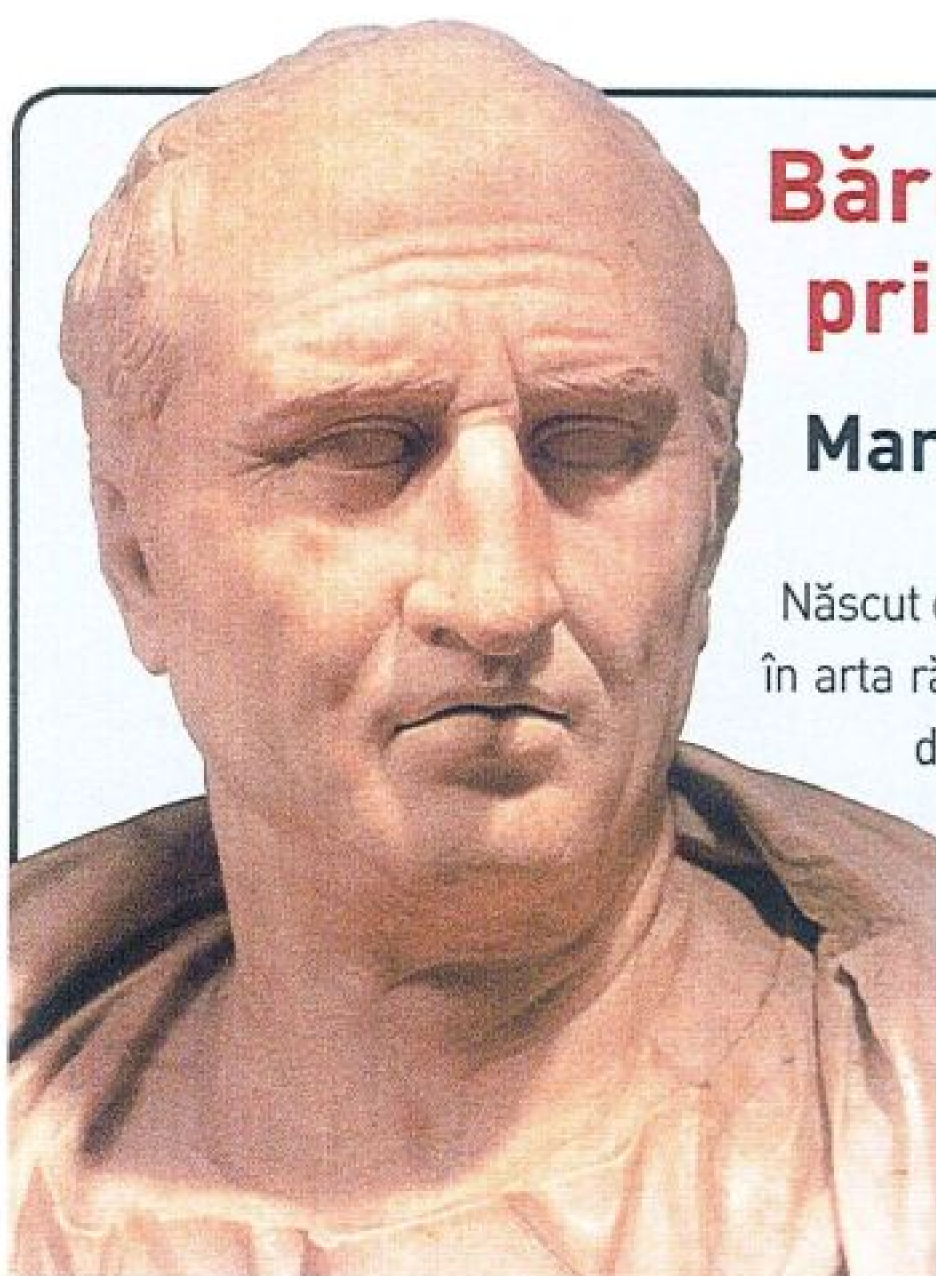
În urmărirea inamicului său, Pompei, Cezar a ajuns la Alexandria, unde a întâlnit o femeie de o inteligență rară. Această femeie era ultima din dinastia străveche a faraonilor egipteni, Cleopatra a VII-a. Nu ar fi o exagerare să afirmăm că această întâlnire a schimbat destinul Egiptului.

După moartea tatălui său, Ptolemeu al XII-lea, Cleopatra s-a căsătorit cu fratele său, Ptolemeu al XIII-lea, conform dorinței părintelui său, și și-au început domnia comună. Dar lui Ptolemeu al XIII-lea îi displăceau intervențiile surorii sale în actul de guvernare, și a exilat-o pe Cleopatra din Alexandria. Cezar a debarcat în Alexandria tocmai când se petrecea acest lucru. Cleopatra a decis să profite de statutul lui Cezar de om de stat puternic pentru a-își recupera tronul.

Totuși, având în vedere statutul său de femeie exilată, era dificil să organizeze o întâlnire cu Cezar. Pentru acest lucru, Cleopatra a trebuit să gândească creativ – s-a înfășurat într-un covor care i-a fost expediat lui Cezar. Cezar, după primirea darului, l-a desfășurat și nu mică i-a fost mirarea să găsească în mijlocul sulului o femeie. Surpriza avea să se transforme curând în fascinație pentru determinarea și frumusețea acesteia, și i-a promis să o ajute să-și recapete tronul. În cele din urmă, Cezar și-a ținut promisiunea, după ce l-a ucis pe Ptolemeu.

Cleopatra și Cezar au avut împreună un copil numit Cezarion. Ambițioasă din fire, Cleopatra visa ca Cezarion să ajungă să conducă atât Roma cât și Mediterana. Relația sa cu Cezar a fost bazată însă pe interese politice, mai degrabă decât pe sentimente. Cu toate acestea, ambițiile sale s-au stins curând.

După asasinarea lui Cezar, s-a aliat cu Antoniu împotriva lui Octavian, dar a fost înfrântă. Se spune că s-a sinucis, lăsându-se mușcată de o viperă. Odată cu moartea sa, dinastia de 300 de ani a Ptolemeilor s-a stins.

Bărbatul care a luptat contra dictaturii prin dezbateri

Marcus Cicero (cca. 106 î.Hr.–cca. 43 î.Hr.)

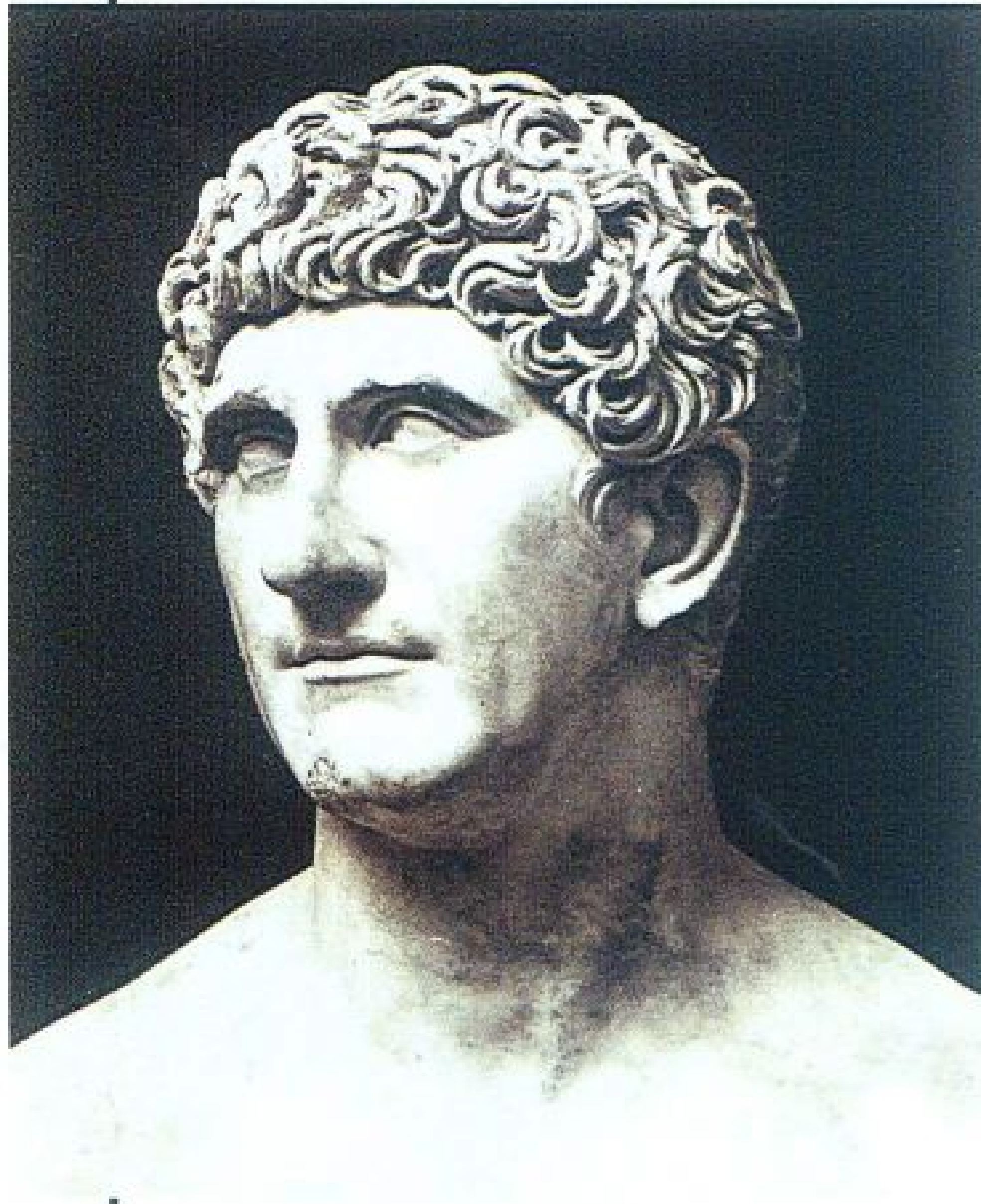
Născut dintr-o familie de viță nobilă în Roma anului 106 î.Hr., Cicero, la vârsta de 16 ani, și-a recunoscut lipsa de talent în arta războiului și a decis să urmeze o altă carieră. După ce a învățat retorică de la filosoful Philon, la 25 de ani a devenit avocat. A ajuns să fie cel mai reputat participant la dezbateri al Romei, posteritatea referindu-se la el drept tatăl tuturor avocaților.

Renumele său a început în anul 80 î.Hr., când a câștigat cazul lui Roskius, bogat dar nu foarte puternic, contra deosebit de puternicului Sulla. În acel moment, Sulla era o figură extrem de proeminentă în mediul judecătoresc, deținând puteri discreționare în cadrul sistemului juridic. Simțindu-se amenințat de Sulla, Cicero a decis să fugă din Grecia.

Revenind la Roma după moartea lui Sulla, a devenit judecător supleant în Siria. După o vreme a decis să se alăture judecătorilor principali și, în 63 î.Hr., a candidat pentru acest post și a câștigat. După ce a împiedicat succesul conspirației Catilina, și-a câștigat locul binemeritat în lumea politică. În cazul conspirației, Cicero a susținut un discurs foarte convingător, condamnându-l pe Catilina la moarte. Un singur om a dezavuat sentința: însuși Cezar.

Având o predilecție puternică pentru un guvern republican centralizat cu judecătorii în centrul puterii, Cezar reprezenta o amenințare pentru Cicero. La rândul său, Cezar vedea un pericol în Cicero, care folosea întotdeauna cuvinte complicate și o retorică bine studiată pentru a-i demonetiza argumentele. Încă de la acel incident, n-au ratat nicio ocazie pentru a se confrunta, fiecare cunoscând capabilitățile și punctele forte redutabile ale oponentului. Cicero avea o mare admirație pentru Cezar, iar Cezar a încercat să realizeze alianțe politice cu Cicero. Țelurile diametral opuse însă au făcut imposibilă cooperarea.

După moartea lui Cezar, Cicero s-a aflat la vârful listei de execuție a lui Antoniu, și în luna decembrie a anului 43 î.Hr. a fost ucis. Nu numai că i-a fost tăiat capul, ci și mâna dreaptă, cu care obișnuia să i se opună lui Antoniu.

Soldatul care a visat să îi succeadă lui Cezar, dar a eșuat

Marc Antoniu (cca. 81 î.Hr.–cca. 30 î.Hr.)

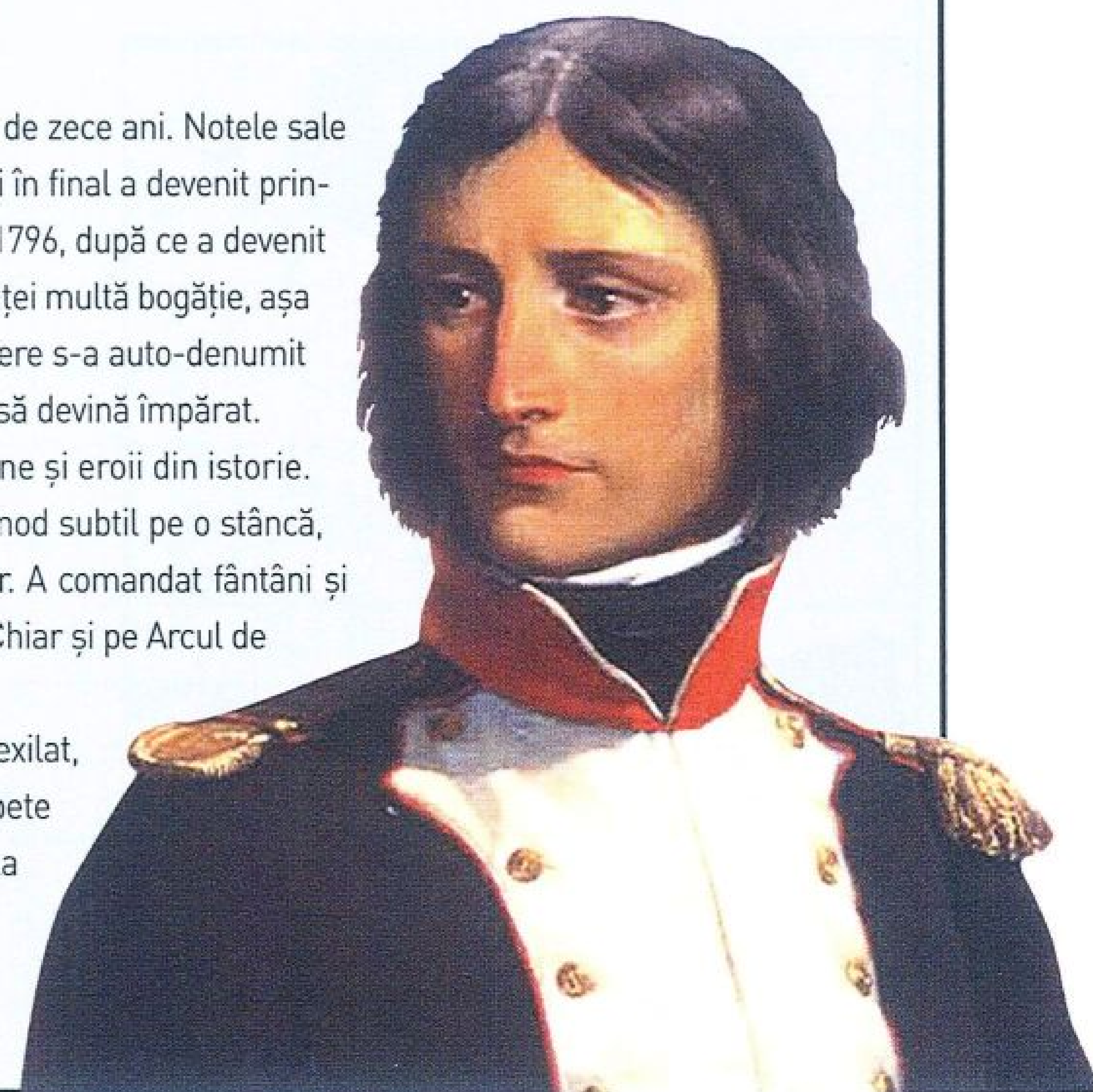
Antoniu a fost probabil cel mai dezamăgit de citirea testamentului lui Cezar. Antoniu, cunoscut din opera lui Shakespeare, „Antoniu și Cleopatra", era înrudit cu Cezar. A luptat alături de Cezar în cursul invaziei Țării Galilor, și chiar înainte de trecerea râului Rubicon, îi proteja pe consulii conducători. După războiul civil, stătea la dreapta lui Cezar ca judecător, fiind văzut la Roma drept mâna dreaptă a lui Cezar. De aceea, când a aflat de existența testamentului lui Cezar, a fost convins că Cezar îl va desemna drept succesorul său. Dar Cezar a optat pentru Octavian, un tânăr de 18 ani. Când Cezar l-a urmărit pe Pompei timp de peste un an, la Roma au domnit răscoalele și haosul. Observând că Antoniu nu le poate reprima, Cezar a decis că îi lipsește puterea militară. Cezar avea o listă a celor care ar trebui să conducă națiunea după moartea sa și, în mod surprinzător, numele lui Antoniu nu era nicăieri pe listă.

Antoniu, prezent la deschiderea testamentului, și-a format imediat propriul partid și a declarat că va păși pe urmele lui Cezar. Dar în acest demers a devenit dușmanul consulilor, ca și al lui Octavian. În cele din urmă, poporul a decis să asculte mai degrabă de cel desemnat de Cezar însuși.

Antoniu a sfârșit prin a trece de partea lui Octavian, unindu-și forțele pentru a îi găsi pe asasinii lui Cezar. În anul 42 î.Hr., a distrus armata lui Brutus în bătălia de la Phillipi. După această victorie, Octavian a moștenit Europa, iar Antoniu a primit Egiptul, Mediterana, Grecia și Orientul Mijlociu, în timp ce Lepidus avea să guverneze Africa. După decesul lui Lepidus, Octavian a preluat partea occidentală a Imperiului, iar Antoniu răsăritul. Totuși, lui Antoniu îi lipseau abilitățile politice. Expediția sa din Parția nu a fost încununată cu succes, a avut o aventură cu Cleopatra, le-a oferit copiilor săi puteri regionale, și toate acestea au condus la eșecul său ca lider. S-a sinucis în anul 31 î.Hr., după o bătălie contra lui Octavian. Printre descendenții lui Antoniu se numără și mârșavul împărat Caligula al III-lea și Împăratul Nero al V-lea.

Împăratul francez care s-a declarat erou al Romei

Napoleon Bonaparte (1769–1821)

Aristocrat sărman născut în Corsica, Napoleon a fost admis la Academia Militară la vârsta de zece ani. Notele sale nu erau remarcabile, dar a citit cu mare atenție „Comentariile privind Războaiele Galice" și în final a devenit principalul militant al revoluției franceze. În acea perioadă, victoriile i-au adus notorietatea. În 1796, după ce a devenit un general de vârf al Franței, a invadat Italia prin Alpi. Strategia a funcționat și i-a adus Franței multă bogăție, așa cum romanii au invadat Galia... În 1798 a pornit într-o expediție către Egipt, și după întoarcere s-a auto-denumit Generalissimo al Franței. În 1802 s-a declarat „conducător permanent", pentru ca în 1804 să devină împărat.

Cititor avid de istorie, lui Napoleon îi făcea plăcere să descopere similitudini între sine și eroii din istorie. Într-un tablou de David care ilustra trecerea Alpilor, numele de Bonaparte este gravat în mod subtil pe o stâncă, alături de numele de Hannibal și Charlemagne. A simțit o afinitate predilectă către Cezar. A comandat fântâni și parcuri asemenea stilului roman, și a construit un obelisc pentru a-i comemora victoriile. Chiar și pe Arcul de Triumf, îl putem vedea pe Napoleon în partea de sus, îmbrăcat ca Cezar.

Dar Napoleon nu a mai apucat să vadă finalizarea Arcului de Triumf. În 1812 a fost exilat, urmare a misiunii dezastruoase din Rusia. În următorul an a reușit să evadeze și să recapete puterea, dar a fost înfrânt la bătălia de la Waterloo și exilat pentru a doua oară pe insula Sfânta Elena, unde și-a petrecut tot restul zilelor.

Arcul de Triumf a fost finalizat în 1836, iar osemintele lui Napoleon au fost depuse sub Arc, în memoria vremurilor sale de glorie.

Spiritul reformei care transcende timpul

Cezar a încercat să reformeze guvernarea pentru a facilita expansiunea Romei. Aceste reforme au condus nu numai la 1500 de ani de prosperitate pentru imperiu, dar unele dintre acestea au persistat până în ziua de astăzi.

O singură Europă

În ianuarie 2002, s-a introdus euro, moneda unică utilizată în multe dintre statele membre ale Uniunii Europene. După al doilea război mondial, națiunile europene visau la o pace fără sfârșit, astfel că au decis să-și unească forțele și, jumătate de secol mai târziu, în 1992, au realizat unificarea politică și economică. Cele (la acea dată) 15 state membre erau decise să elimine barierele și să coopereze cât mai mult posibil.

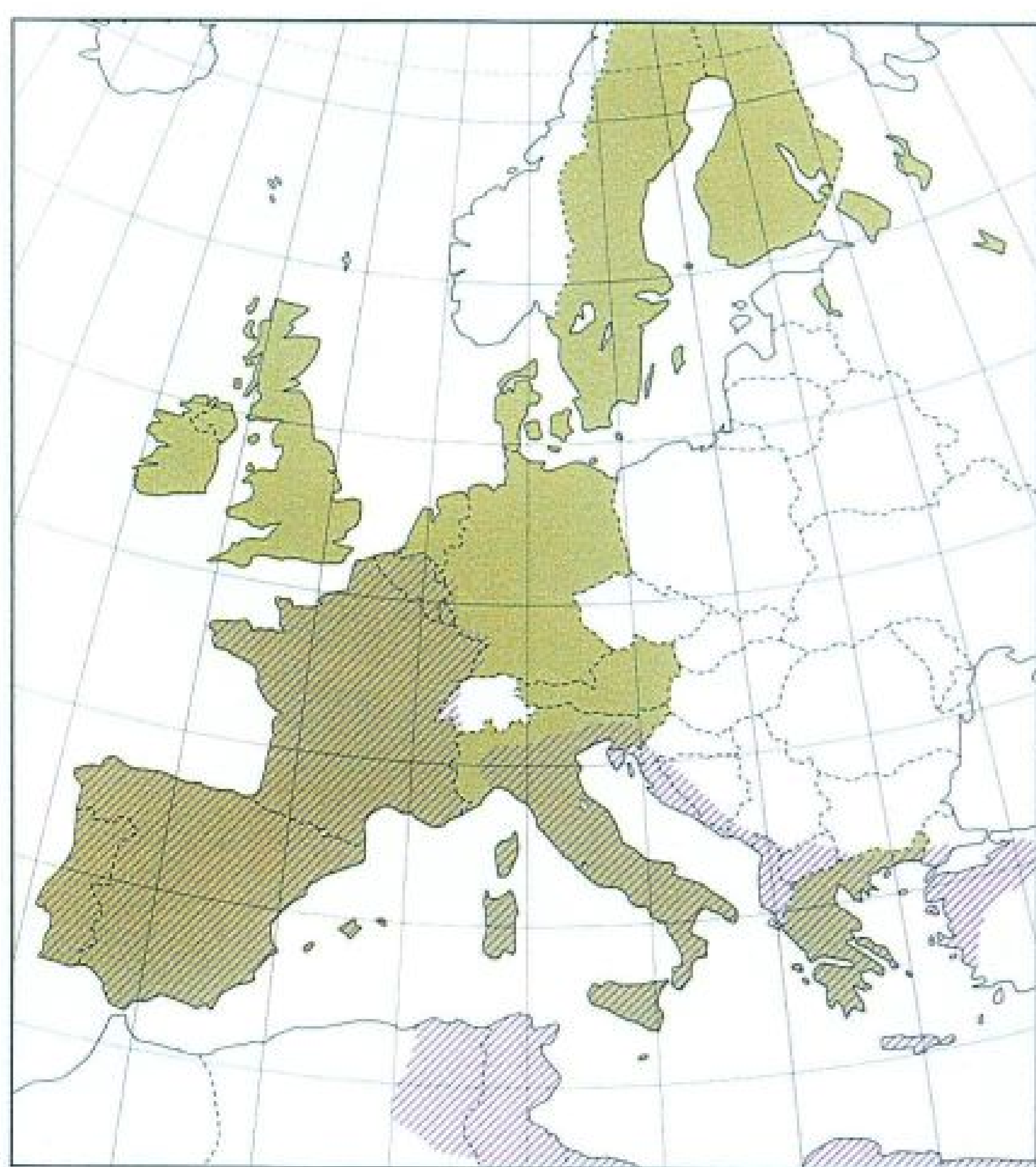
Se spune că istoria Uniunii Europene datează din Evul Mediu, dar judecând după misiunea UE de „a deveni cea mai mare piață a lumii și de a redefini granițele", gândul ne duce la Cezar. Când a obținut puterea, Cezar a creat o monedă unificată care a simplificat semnificativ comerțul între colțurile opuse ale Republicii Romane, așa cum o face Euro în perioada contemporană. Unificarea monedei reprezintă, pentru persoanele care trăiesc în țări sau chiar în regiuni diferite, un mod de a se simți mai bine interconectate.

Un grup divers de națiuni

Mulți romani considerau că Macedonia, Grecia, Spania, Africa, Siria și Asia nu erau altceva decât „țări cucerite și ale căror popoare nu aparțineau societății romane".

Totuși, Cezar credea că toate teritoriile romane trebuie privite drept regiuni ale Romei și nu colonii romane. Această viziune a creat cu siguranță premisele epocii de pace și prosperitate pe care avea să o cunoască Imperiul Roman.

Drept dovadă în acest sens, fiecare regiune avea propriul guvernator și, în cazul în care izbucneau conflicte interne, Cezar trimitea soldații și șomerii în regiuni pentru a reconstrui orașele devastate. Printre numeroasele orașe care au înflorit

▲ Hartă din 1986 a statelor membre UE. Harta seamănă izbitor cu Republica Romană a lui Cezar (indicată prin linii diagonale), cu excepția părților controlate din Asia și Africa.

▼ Moneda unificată a Europei, Euro. Acesta a fost un pas major către unificarea reală a statelor membre.

Imagine din interiorul Parlamentului European

„Nu trăiesc pentru mine, ci pentru patria mea”

datorită acestei politici se numără Lyonul, în sudul Franței, Lutecia (astăzi Paris), Cologne și Bonnul.

Fiecare oraș avea acces la aceleași facilități ca și Roma. În centrul fiecărui oraș se putea găsi o piață largă împodobită cu statui, în care se găsea biroul guvernatorului. În apropiere se construia un Colosseum circular, alături de băi publice și arcuri de triumf. Unele dintre aceste ruine străvechi mai pot fi încă admirate, și unele chiar folosite, ca apartamente sau facilități publice.

Nu în ultimul rând, conform legislației romane, orice copil care are cel puțin un părinte roman va beneficia de aceleași drepturi ca oricare alt roman. Ca urmare a numeroaselor căsătorii între romani și populația locală, numărul romanilor care trăiau în teritoriile îndepărtate a sporit. Astfel, lumea romană s-a sudat din ce în ce mai puternic, cu o mare varietate de popoare trăind în pace laolaltă.

◂ Succesorul lui Cezar, Octavian. A continuat munca lui Cezar, și a întemeiat gloriosul Imperiu Roman

Amfiteatru roman în Lyon, Franța. A fost construit în anul 15 î.Hr. și este încă folosit ca loc de desfășurare a concertelor.

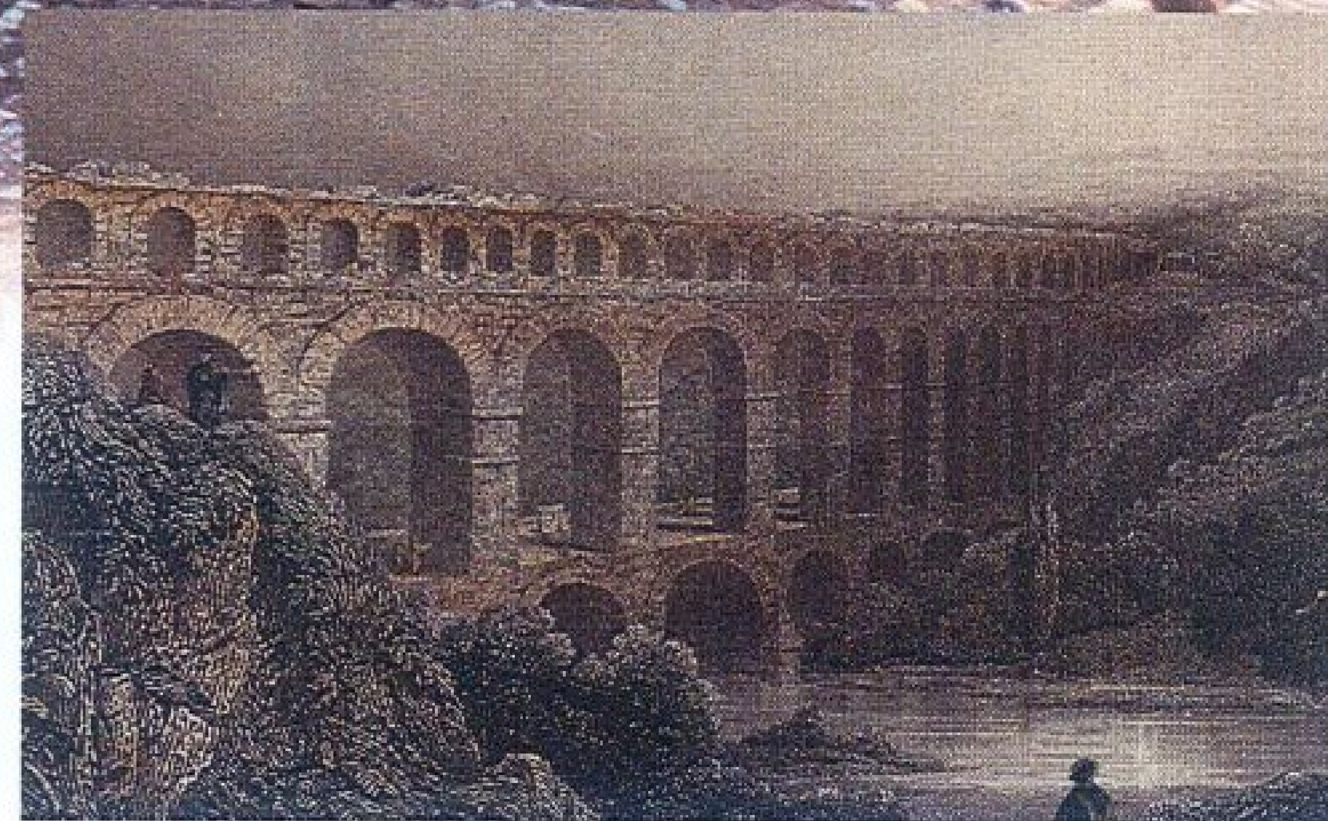
Cezar a simțit că eficacitatea unei Republici este limitată, astfel că a încercat să concentreze puterea în propriile mâini, astfel încât să conducă mai bine țara, dar nu și-a dus planul la bun sfârșit. Atunci când aliații i-au sugerat că ar putea fi asasinat, a afirmat: „Nu trăiesc pentru mine, ci pentru patria mea”, subliniind că toate reformele pe care le-a implementat s-au făcut spre binele țării. Procesul a continuat prin Octavian, până la căderea Imperiului Bizantin în 1453. Imperiul a dăinuit în total peste 1500 de ani, fiind cel mai durabil imperiu existent vreodată, dovadă vie a caracterului vizionar al reformelor lui Cezar.

Lyon-ul era pe timpul romanilor al doilea oraș ca mărime de pe teritoriul actual al Franței. Străzile vechi din centrul orașului au fost clasificate drept patrimoniu cultural mondial.

Originea ziarelor

Cezar a fost nu numai un politician foarte talentat, dar și un inventator. Cel mai important exemplu datează de la prima numire a sa în funcția de consul, în anul 59 î.Hr. Întâlnirile Senatului se realizau în spatele ușilor închise, astfel că oamenii de rând nu puteau afla ce s-a discutat decât vorbind ulterior cu membrii Senatului sau participând la ședințe organizate special pentru ei. Cezar considera că „tocmai oamenii simpli conduc țara, astfel că merită să știe ce se discută în Senat”. Prin urmare, a notificat membrii Senatului și a răspândit ideea că „oamenii au dreptul să fie informați”. În ziua următoare, procesul verbal al ședințelor Senatului se afișa într-o zonă publică din centrul orașului, născându-se strămoșul ziarului de astăzi.

Apeductul Pont du Gard, construit de romani în Nimes, Franța, în anul 19 î.Hr. Romanii erau ingineri foarte talentați, iar acest apeduct a fost folosit până relativ recent, ca pod pentru automobile.

Descoperirea legătoriilor

Cezar a implementat de asemenea o reformă cu un impact profund asupra viitorului materialelor publicate. Textele străvechi se scriau pe hârtie de papirus, variantă excelentă pentru romanii iubitori de solemnitate, dar incomode dacă doreai să citești doar o anumită parte a textului. Prin

Manuscrisul „Comentariilor privind Războaiele Galice” scris în Evul Mediu. Legarea cărților, care se presupune că a fost inventată de Cezar, a devenit foarte populară în Evul Mediu.

urmare, Cezar a reflectat la o metodă de a lega papirusurile, apăsând paginile una peste alta și apoi legându-le între ele.

Totuși, arta legării cărților nu a avut o priză deosebită la romani, și a fost uitată pentru o lungă perioadă de timp.

Totuși, în Evul Mediu, scribii creștini au început să reproducă textele străvechi. În loc de papirus s-a introdus pielea de oaie. Acest material fiind relativ gros, era dificil să păstrezi textele împreună. Ca urmare, ideea lui Cezar de a le lega între ele a revenit în vogă. Această practică se folosește și în zilele noastre.

Calendarul iulian

O altă invenție binecunoscută a lui Cezar o constituie Calendarul Iulian. Începând cu secolul al VII-lea î.Hr., Romanii au folosit un calendar solar în care un an avea 355 de zile, dar s-a stabilit ulterior că 355 de zile constituie o perioadă mai scurtă decât cea necesară Pământului să parcurgă o orbită completă în jurul Soarelui, din moment ce anotimpurile păreau să se decaleze de la an la an. În anul 46 î.Hr., Cezar a decis să reformeze sistemul calendaristic, folosind studiile realizate de egipteni. Le-a cerut astronomilor egipteni și matematicienilor greci să conlucreze pentru a determina durata exactă a unui an. Rezultatul a fost de 365 de zile, cu un an bisect o dată la 4 ani. Iată deci cum a luat ființă calendarul iulian.

Sistemul avea o precizie de aproximativ 11 minute și 14 secunde, dar după câteva secole acestea au ajuns să se adune, pentru ca în secolul al XVI-lea să se opereze o serie de corecții. Atunci când Copernic a desenat harta cerurilor, celebru fiind pentru prezentarea modelului heliocentric al sistemului solar, a folosit ca referință calendarul iulian. Apoi, această descoperire a fost folosită timp de mai bine de 1600 de ani în întreaga Europă.

▾ Regele francez Ludovic al XIV-lea, cel care avea să declare „Statul sunt eu", a fost adept al imperialismului și a nutrit un respect profund pentru Cezar.

Liderul ideal

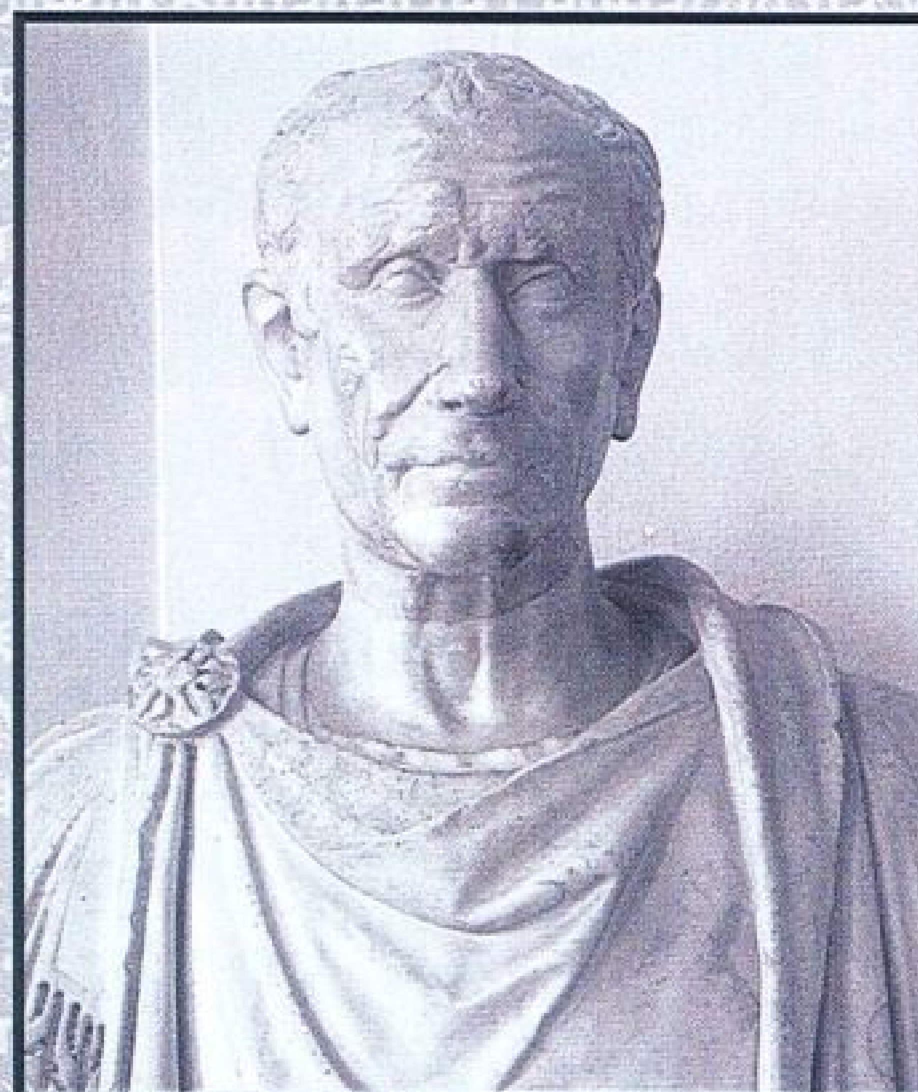
Cezar a fost respectat profund de mulți dintre viitorii lideri ai Europei. Spre exemplu, Napoleon l-a idolatrizat pe Cezar încă de la o vârstă fragedă, și a reconstruit Parisul conform modelului roman, construind fântâni și piețe. De asemenea, Ludovic al XIV-lea al Franței și Regele Frederic al Germaniei au încercat la rândul lor să emuleze puterea și popularitatea lui Cezar.

Dar oare ce au văzut aceștia în Cezar? Faptul că a fost un strateg militar într-atât de bun încât nu a cunoscut nicicând gustul înfrângerii, faptul că a fost capabil să reformeze sistemul politic al unei țări, pentru ca în „Comentariile privind Războaiele Galice" să îi descopere inteligența și elocvența. Mai mult decât atât, carisma sa, care i-a adus iubirea tuturor, a fost o altă trăsătură care l-a transformat într-un mare om.

Lider ideal, popularitatea lui Iulius Cezar încă nu s-a stins.

▾ Ruinele Colosseumului din Roma. Mai bine de 2000 de ani mai târziu, descendenții lui Cezar au înfăptuit noua Europă.

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

IULIUS CEZAR

ISSN 1791-0765

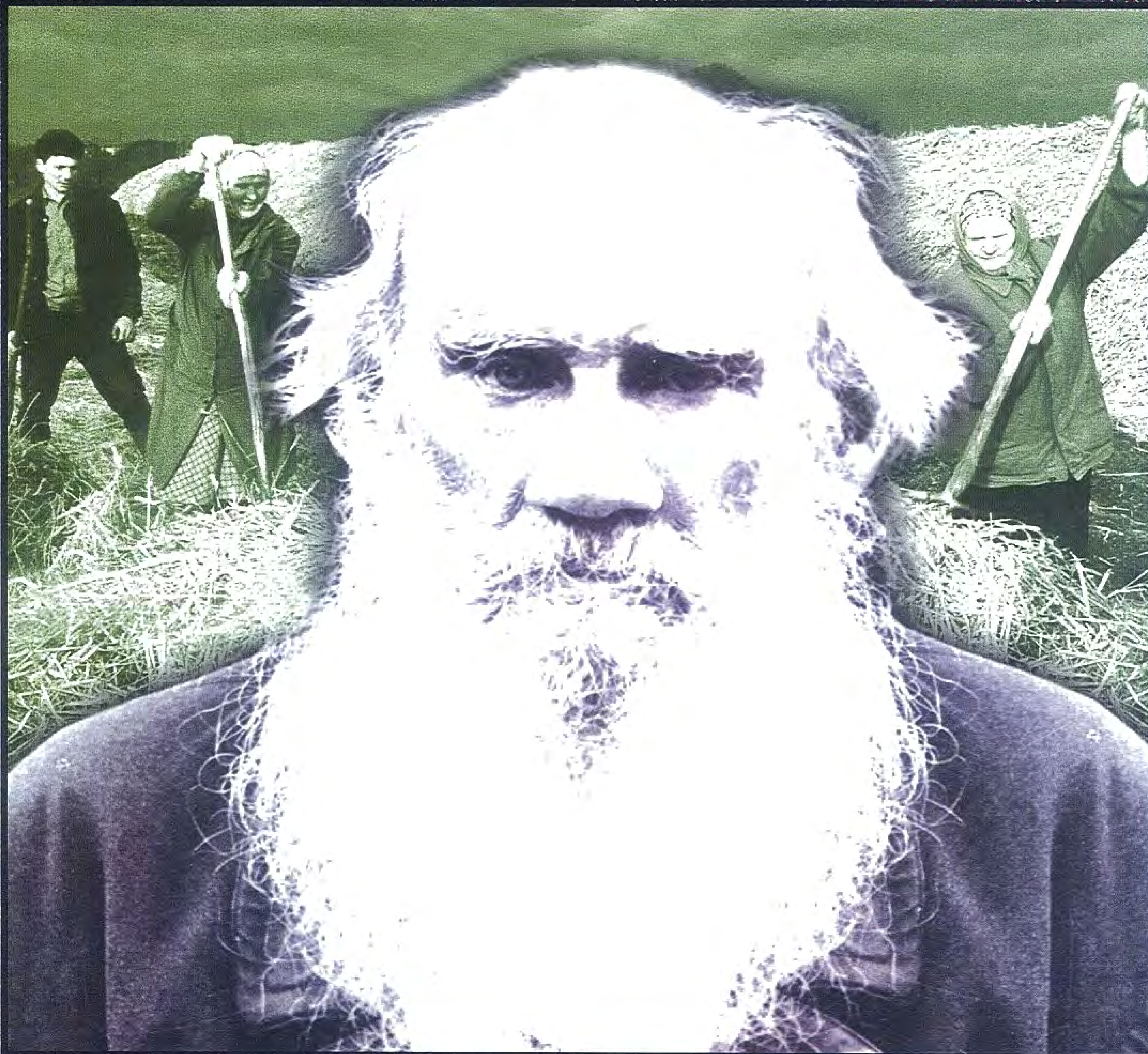
DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

25

LEV TOLSTOI

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Lev Tolstoi — Numărul 25

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ: Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

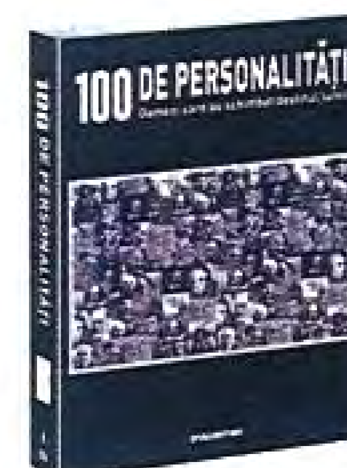
ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, American Photo, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Lev Tolstoi

Cum era viața lui Tolstoi?

PROLOG

LA MIJLOCUL SECOLULUI AL XIX-LEA, începuse declinul mândrului Imperiu rus de altădată, aflat sub presiunea vecinilor vest-europeni de a se democratiza și a adopta sistemul economic capitalist. Într-o epocă în care majoritatea capodoperelor literaturii rusești lansate pe plan internațional dezbăteau viața zilnică, Tolstoi a scris despre propriile interpretări și idei privind doctrina creștină, care au avut o influență foarte mare în acele timpuri.

Născut într-o familie din aristocrația rusă, Tolstoi începuse să urască luxul excesiv în care se lăfăiau cei bogați, orientându-se spre stoicism. Din acest conflict personal s-au născut cele două capodopere ale lui Tolstoi, „Anna Karenina" și „Război și pace".

În ciuda problemelor familiale, Tolstoi a reușit să creeze romane superbe din care reies idealurile umanitare.

Cum a trăit de fapt Tolstoi?

TABEL CRONOLOGIC

An	Eveniment
1828	Se naște Tolstoi
1830	Moare mama sa, Maria
1837	Tatăl său, Nikolai, moare subit
1844	Tolstoi este admis la Universitatea din Kazan
1847	Abandonează studiile și se întoarce în satul său natal pentru a deveni moșier
1851	Se înrolează în armata rusă
1852	Prima parte a trilogiei autobiografice, intitulată „Copilăria”, este publicată într-o revistă
1853	Începe Războiul din Crimeea
1854	Participă la bătălia de apărare a Sevastopolului
1857	Prima călătorie în străinătate
1859	Întemeiază pe moșia sa o școală pentru copiii de țărani
1861	Epoca lui Alexandru al doilea: Declarația de emancipare iobagilor
	Tolstoi îl provoacă la duel pe Turgheniev
1862	Se căsătorește cu Sofia Bers
1865 -1869	Se publică în foileton pentru prima dată romanul „Război și pace”
1872	Tolstoi publică „Abecedarul”
1873	Participă la acțiunile ajutorare a victimelor foametei din Samara
1877	Începe Războiul ruso-turc
1878	Este publicat romanul Anna Karenina
1879	Tolstoi scrie povești, printre care și „Cu ce trăiesc oamenii”
1881	Moare Dostoievski
	Tolstoi se mută la Moscova
1884	Cenzura articolului În ce constă credința mea
	Încearcă să fugă de acasă pentru a scăpa de problemele conjugale
1886	Se publică „Moartea lui Ivan Ilici”
1888	Este interzisă punerea în scenă operei dramatice „Puterea întunericului”
1889	Opera „Puterea întunericului” este montată în limba franceză la Paris
1891	Participă la acțiunile de ajutorare a victimelor foametei
1896	Începe să sprijine secta ducoborilor
1900	Romanul „Învierea” devine celebru în întreaga lume
1901	Excomunicarea din Biserica Ortodoxă Rusă
1904	Începe războiul ruso-japonez
	Tolstoi prezintă „Reflecții” ca un protest împotriva războiului.
1905	Incidentul „Duminica însângerată” din Rusia
1910	Tolstoi se stinge din viață.

Împăcarea rațiunii cu dorința

Tolstoi a fost, din anumite puncte de vedere, un om plin de contradicții. Născut într-o familie de nobili din Imperiul Rus, îl obsedau în aceeași măsură excesele burgheziei și ascetismul auto-impus al stoicismului. Deși și-a întemeiat un sistem propriu de credințe religioase, câștigând respectul gânditorilor laici, nu a reușit niciodată să reconcilieze conceptele de artă și frumos cu viața reală. Fiind un filosof în căutarea sensului vieții, propria sa viață se afla sub semnul contradicției.

▲ Poetul rus Pușkin. Un susținător al decembriștilor și al abolirii iobăgiei și reformei guvernamentale; poezia sa în stil epic l-a influențat mult pe Tolstoi.

Tolstoi la conacul contelui

Poiana luminoasă

TOLSTOI S-A NĂSCUT LA 8 AUGUST 1828, pe moșia Iasnaia Poliana, la aproximativ 190 de kilometri la vest de Moscova. Însemnând „poiana luminoasă" în rusă, „Iasnaia Poliana" era o moșie de mari dimensiuni, construită într-o pădure de foioase, în secolul al XVII-lea.

Tatăl său, Nikolai Tolstoi, un conte provenind dintr-o familie de nobili germani din secolul al XIV-lea, a dus viața specifică moșierilor nobili. Nikolai a risipit averea familiei, majoritatea strânsă de strămoșul său Alexandru Ivanovici Tolstoi, care a fost colonel în „Războiul Patriotic din 1812", războiul de apărare a patriei împotriva lui Napoleon. Din cauza iresponsabilității sale, a fost nevoit să folosească zestrea soției sale, Maria, pentru a păstra situația financiară a familiei. Ea era, de asemenea, fiica unui general bogat, iar moșia Iasnaia Poliana a aparținut de la început părinților ei.

Al patrulea fiu al lui Nikolai și al Mariei, Tolstoi a fost crescut și îngrijit de bone și servitoare, având o copilărie îndestulată. Conacul lor avea numeroase camere și, după cum era firesc pentru o familie nobilă, foarte mulți servitori și majordomi. Meditând asupra amintirilor din copilărie, Tolstoi vorbea numai despre oamenii buni care l-au înconjurat pe parcursul acelor ani de formare. Întrucât mama lui murise când el avea doi ani, la nașterea surioarei lui mai mici, Maria, Tolstoi nu și-o prea amintea. Ulterior, mătușa sa, Tatiana Ergolskaia, a preluat rolul mamei.

▼ Piața Roșie din Moscova secolului al XIX-lea. În acea vreme, Moscova se afla pe locul doi în Rusia, după Sankt Petersburg, din punct de vedere al prosperității, fiind locuită în principal de familii de nobili și funcționari guvernamentali.

Din culise

DECEMBRIŞTII

În decembrie 1825, decembriştii, un grup de ofiţeri ai armatei imperiale ruse, au condus prima revoltă armată din istoria Rusiei, cerând înlăturarea conducerii ţariste, precum şi abolirea iobăgiei. Datorită faptului că evenimentele s-au petrecut în decembrie, rebelii au fost numiţi „decembrişti".

În timpul războaielor napoleoniene, ofiţerii angajaţi, lucrând umăr la umăr cu ţăranii, au ajuns să cunoască şi să compătimească greutăţile vieţii iobagilor. Ulterior, văzând tehnologia şi medicina avansată a ţărilor vest-europene, iubirea de patrie şi dorinţa de a vedea reformarea Rusiei îi mâna pe tot mai mulţi să se alăture mişcării. La început, în cadrul grupului aveau loc multe dezbateri asupra faptului dacă o revoltă armată ar fi o acţiune adecvată, totuşi, după moartea subită a Ţarului Alexandru I, s-a luat rapid decizia de iniţiere a revoltei.

Dar, în cele din urmă, întrucât rebeliunea a fost iniţiată în aşa mare grabă, grupul nu a fost bine organizat, iar revolta a fost înăbuşită cu uşurinţă. Ulterior, cinci persoane au fost spânzurate şi alte o sută douăzeci şi una de persoane au fost exilate în Siberia. Cu toate acestea, amintirea acestei mişcări a avut o mare influenţă, întrucât acele persoane au renunţat la vieţile şi la funcţiile lor la nivel socio-economic pentru poporul rus. Acest sentiment de solidaritate pentru cauza acestora şi amintirea acestor evenimente au constituit sursa de inspiraţie pentru romanul lui Tolstoi „Război şi pace".

▲ Noiembrie 1812, armata franceză intră în Moscova în timpul războaielor napoleoniene. Acest război a deschis ochii decembriştilor.

◄ Sfârşitul secolului al XVII-lea, Petru cel Mare, strămoşul Romanovilor şi primul împărat al Rusiei. La încoronarea sa, strămoşii lui Tolstoi făceau deja parte din clasa aristocrată.

De atunci, în imaginaţia lui Tolstoi nu se mai găsea decât un portret idealizat al mamei sale, perfectă, bună şi iubitoare, şi al tatălui respectat şi iubit, moşierul pe care guvernul avusese îndrăzneala să refuze să-l angajeze. De fapt, Nikolai, fiind un revoluţionar care împărtăşea dorinţa decembriştilor de înlăturare a familiei imperiale şi a sistemului de iobăgie, era ţinut la distanţă de guvern.

Conştiinţa nobilului moşier

Tolstoi şi fraţii săi, Nikolai, Dimitri şi Serghei au crescut la moşia familiei, Iasnaia Poliana, şi se împăcau destul de bine, jucându-se pe câmpurile verzi şi bogate ale proprietăţilor familiei. Moştenind pasiunea pentru vânătoare de la tatăl său, lui Tolstoi încă din copilărie îi plăcea orice sport în aer liber.

Educaţia lui Tolstoi a fost încredinţată unor profesori particulari, de naţionalitate germană şi franceză, care locuiau la conacul familiei în tot cursul anului şi se străduiau să le asigure copiilor o educaţie demnă de tinerii aristocraţi.

Primele opere literare citite de Tolstoi au fost poeziile lui Puşkin. Într-o zi, i s-a cerut să recite o poezie în faţa unuia dintre prietenii tatălui său. În vârstă de numai opt ani, Tolstoi l-a impresionat puternic pe invitatul tatălui său, recitând fără greşeală şi cu patos două poezii.

La începutul anului 1837, întreaga familie Tolstoi s-a mutat la Moscova. Încetul cu încetul, copiii s-au obişnuit cu viaţa de oraş, însă moartea subită a tatălui lor, în iunie, a aruncat întreaga familie în haos. Cei cinci copii rămaşi orfani, au fost luaţi sub tutela contesei Osten-Saken, sora mai mare a tatălui lor.

Deşi cunoscut de toată lumea, în metropola moscovită moşierul de la Iasnaia Poliana era doar un simplu aristocrat dintr-un orăşel de provincie. La petrecerea de Crăciun a unei rude, copiii înalţilor funcţionari de la curte primiseră cadouri minunate, iar copiii familiei Tolstoi doar nişte cadouri mici şi ieftine. Acest fapt l-a făcut pe Tolstoi, cel mai mic fiu al contelui, să devină conştient de importanţa poziţiei sociale şi a aristocraţiei.

În 1838, după moartea bunicii din partea tatălui, cei doi băieţi mai mari au rămas la Moscova să îşi continue studiile, iar ceilalţi trei copii locuiau la Iasnaia Poliana pe timpul verii şi la Moscova în timpul iernii. În 1841, tutorele lor, contesa Osten-Saken, i-a lăsat pe copiii mai mici în grija mătuşii lor Tatiana, alegând pentru sine haina monahală. Datorită firii joviale şi a educaţiei alese pe care a primit-o, Tolstoi ajunsese să îşi iubească mătuşa la fel ca pe propria mamă.

Perioada de desfrâu

▲ O fotografie din 1849 înfățișându-l pe Tolstoi după promovarea examenelor la Universitatea din Sankt Petersburg. A reușit să intre din a doua încercare, dar în cele din urmă avea să renunțe la școală.

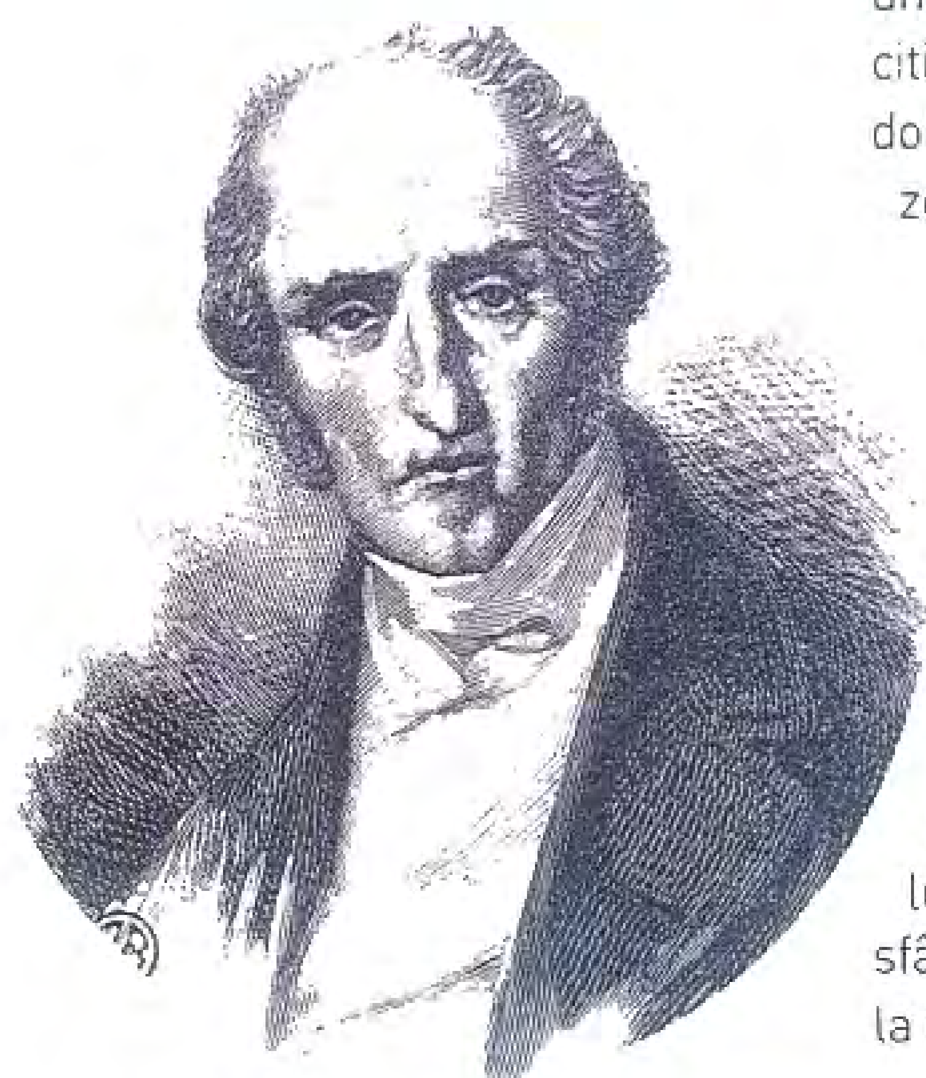
Funcția bunicului în Kazan

În 1841, după moartea contesei Osten-Saken la mănăstire, mătușa lor Iușkova, care locuia în Kazan, a devenit tutorele legal al copiilor. Deși Tatiana a protestat cu tărie, copiii au fost chemați să locuiască cu noul lor tutore în Kazan. Încă supărată din cauza unei cereri pe care Tatiana i-o refuzase înainte de cununie, doamna Iușkova nu i-a ascultat rugămințile. În afară de Nikolai, care își începea studiile la Universitatea din Moscova, cei patru copii ai familiei Tolstoi s-au mutat la Kazan pentru a începe o viață nouă.

Kazan, care se afla la aproximativ 800 de kilometri est de Moscova, era chiar la granița dintre Europa și Asia de Vest. Bunicul lor, Ilia Tolstoi, a fost pentru o perioadă guvernatorul guberniei cu același nume și, deși nu mai era în funcție, renumele și influența pe care le-a avut în acea zonă, precum și numeroșii săi prieteni, au dăinuit.

Tolstoi, care acum avea treisprezece ani, a început să studieze limbile turcă, arabă, și tătară împreună cu profesorul său particular. În aceeași vreme a citit și operele complete ale lui Rousseau, toate cele douăzeci de volume, îndrăgostindu-se imediat de filozofia acestuia.

În 1844, la vârsta de șaisprezece ani, Tolstoi a promovat examenele specializate de admitere la facultatea de limbi orientale la secția de filologie turco-arabă de la Universitatea din Kazan. Dar pentru că prima dată picase la aceste examene, a trebuit să mai treacă un test suplimentar în septembrie, care, după promovare, i-a permis să intre în sfârșit la universitate. Cât privește universitatea, se spunea că Tolstoi a fost admis în principal datorită influenței unchiului său. Dar, deși problemele cu admiterea luaseră sfârșit, Tolstoi avea să descopere în curând că viața la facultate nu-i pria câtuși de puțin.

▲ Filozoful francez Fourier, din ale cărui idei s-au inspirat atât Cercul Petrașevski, cât și Dostoievski.

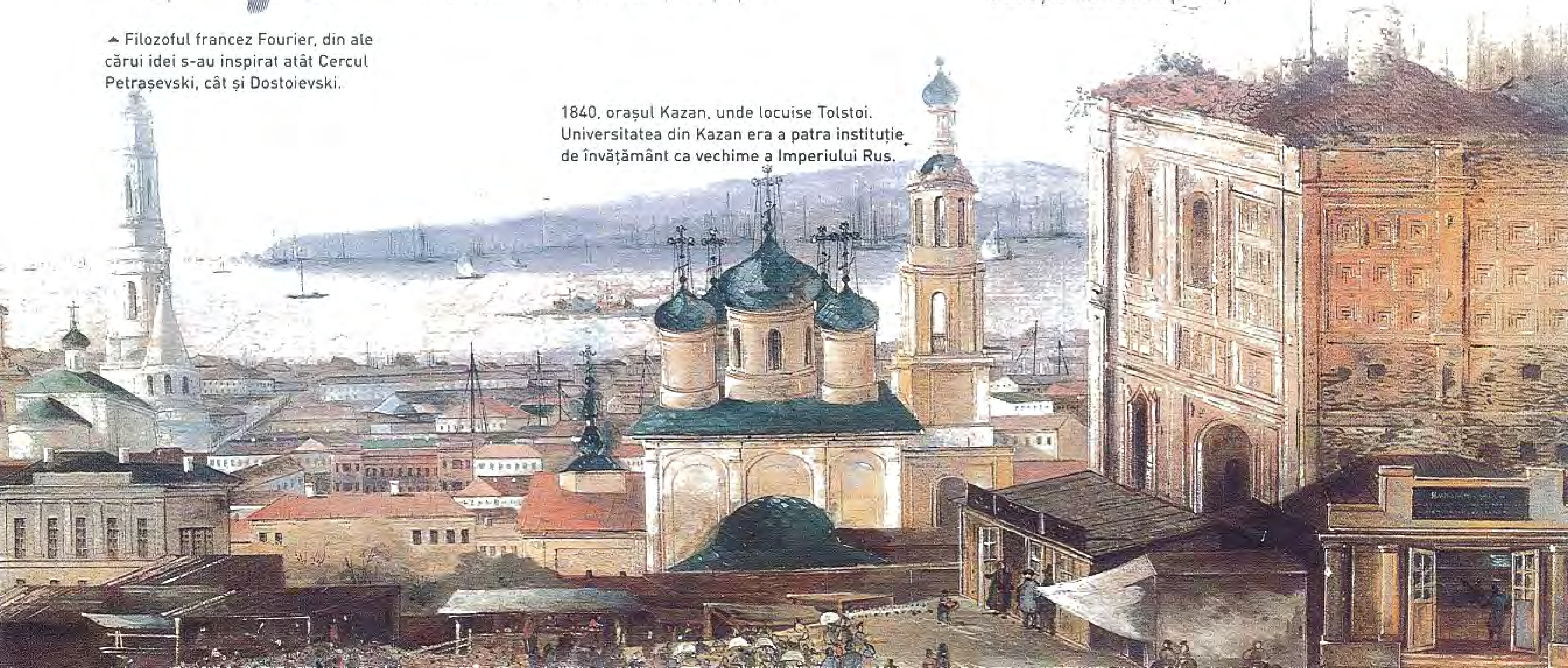
Frații Tolstoi

Tot apărând și dispărând din înalta societate, Tolstoi nu mai avea timp și pentru cursuri. Așa că își petrecea zilele bucurându-se de orice plăcere care îi ieșea în cale. Deși pentru el chiar și să studieze limbile străine era un privilegiu, Tolstoi și-a ignorat îndatoririle și avea numai note proaste. Întrucât nu a trecut examenelor finale din primul an, a solicitat să fie transferat la facultatea de drept. Din păcate, chiar și după ce a obținut transferul, Tolstoi nu a renunțat la obiceiurile rele.

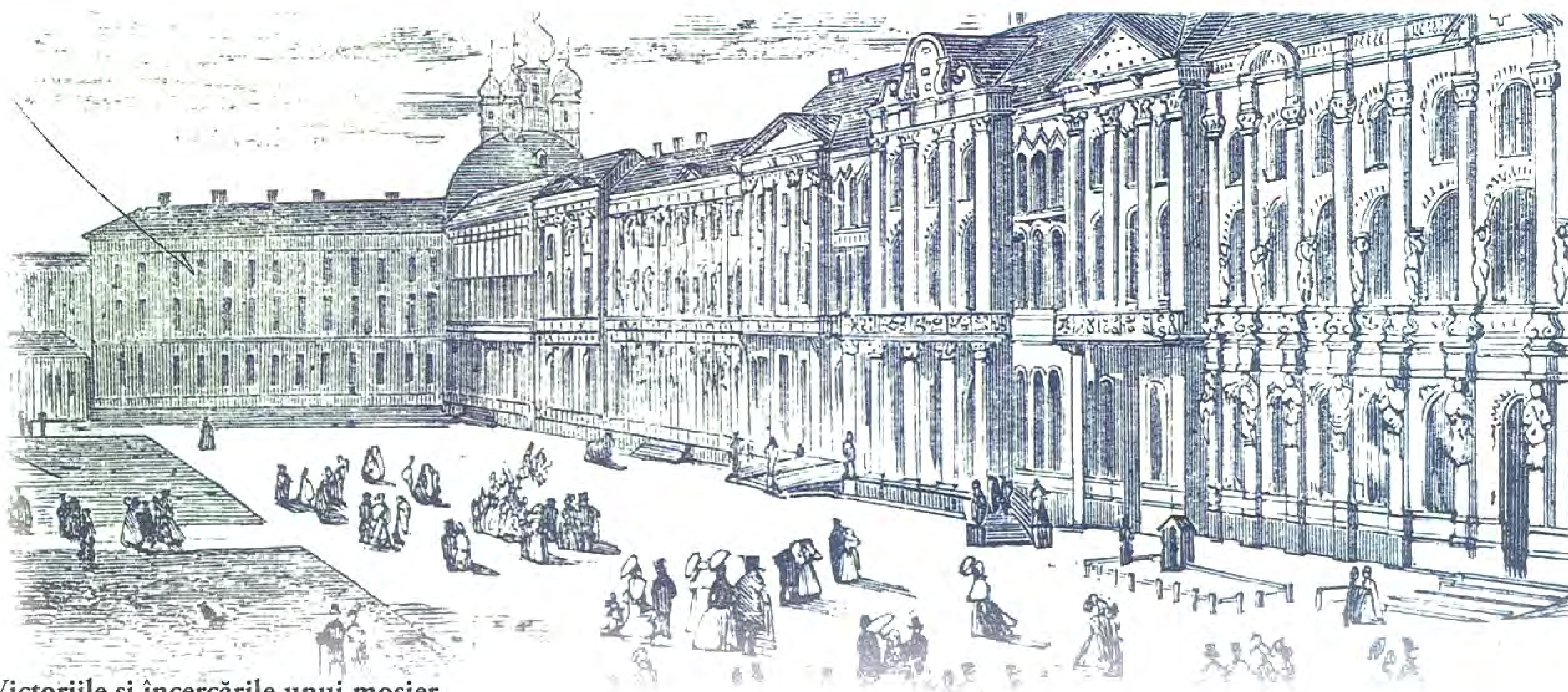
Încă de la început, Tolstoi nu era mulțumit cu acest stil de viață în huzur. Deși trăia în lumea strălucitoare a celor bogați și puternici, încerca un sentiment profund de izolare, care l-a făcut să se perceapă pe sine însuși ca pe două persoane diferite. În jurnale descria că se simțea ca un animal și își plângea slăbirea voinței. În această perioadă a început să observe contradicția din propriul său caracter, care i se accentuase de-a lungul vieții.

Deși mai târziu Tolstoi nu își amintea să-l fi pasionat în vreun fel cursurile de la universitate, aceasta este perioada în care a descoperit numeroși autori și filozofi cu care se putea identifica. A citit operele lui Pușkin și Rousseau, care de asemenea își pierduseră părinții, precum și ale lui Gogol, Lermontov și Goethe, dar dintre toate acestea cel mai puternic l-a fascinat romanul în versuri, Evgheni Onegin a lui Pușkin. A privit acest text nu numai cu ochii unui cititor, ci și ca pe un studiu al relațiilor și emoțiilor umane pentru viitoarele lui lucrări.

În cele din urmă, Tolstoi a abandonat facultatea în primăvara anului 1847, în mijlocul semestrului și s-a întors ca moșier la Iasnaia Poliana, pe care o moștenise de la părinți.

1840, orașul Kazan, unde locuise Tolstoi. Universitatea din Kazan era a patra instituție de învățământ ca vechime a Imperiului Rus.

Victoriile şi încercările unui moşier

Când Tolstoi a preluat atribuțiile de moșier, avea tot felul de idei umaniste asupra modului de conducere a moșiei. Spera ca, preluând el administrarea, să îmbunătățească, fie și numai puțin, viața grea a iobagilor și țăranilor săraci de pe pământurile lui. Cu toate acestea, ideile și eforturile tânărului moșier au fost sortite eșecului. Treierătoarea concepută de el nu era bună decât să facă un zgomot asurzitor, iar țăranii, când le expunea ideile de reformă agricolă, râdeau de el.

Demoralizat de zădărnicia eforturilor sale, Tolstoi s-a întors la viața tumultuoasă de la Moscova. În 1849 s-a mutat la Sankt Petersburg, dar în zadar. S-a lăsat în continuare în voia sorții în orice făcea. A devenit dependent de jocurile de noroc și, după multe partide pierdute, a descoperit că era înglodat în datorii. Chiar și atunci când un cerc de intelectuali dedicat discuțiilor despre societatea socialistă imaginară a lui Fourier a fost arestat, moment cunoscut sub numele Incidentul Petrașevski, Tolstoi a manifestat prea puțin interes față de societatea din jurul său. Chiar și acum, când locuia în înfloritoarea capitală, Tolstoi a obținut credite doar pentru două cursuri pentru examenul de licență în drept.

Întors la Iasnaia Poliana, la începutul verii, Tolstoi și-a descoperit o nouă pasiune: muzica țigănească. A chemat la conac un grup de muzicanți și le-a cerut explicit să îi cânte vechi melodii populare rusești. Serghei, fratele lui mai mare, venea și el adesea să îi asculte, și în cele din urmă s-a împrietenit și s-a căsătorit cu una dintre cântărețe. Însă dragostea lui Tolstoi pentru muzica lor era doar trecătoare.

După ani de desfrâu și jocuri de noroc, tot ce-i mai rămăsese erau datorii peste datorii și hărțuielile creditorilor. Ca să scape de ei a fugit la Tula, unde a decis să se facă dispărut pentru o vreme, găzduit fiind de un funcționar de stat local. După trei ani tumultuoși, viitorul autor a împlinit douăzeci și doi de ani. După ani de desfrâu și jocuri de noroc, tot ce-i mai rămăsese erau datorii peste datorii și hărțuielile creditorilor. Ca să scape de ei a fugit la Tula, unde a decis să se facă dispărut pentru o vreme, găzduit fiind de un funcționar de stat local. După trei ani tumultuoși, viitorul autor a împlinit douăzeci și doi de ani.

▲ Sankt Petersburgul secolului XIX, fusese transformat în capitală, în locul Moscovei, de țarul Petru I. Spre deosebire de fosta capitală, mai tradiționalistă, acest oraș avea un spirit mai occidental.

CLIPE PERSONALE

PASIUNI

Tolstoi a moștenit de la tatăl lui, Nikolai, pasiunea pentru vânătoare. Acestuia îi plăcea acest sport atât de mult încât avea doi profesori care locuiau cu ei în conac, la Iasnaia Poliana, și cu care mergea adesea la vânătoare. Cei trei obișnuiau să-și înșeueze caii, să-și adune ogarii și să se avânte în pădure. Odată ajunși la locul de vânătoare, când zăreau prada dădeau drumul ogarilor.

Încă din copilărie, lui Tolstoi îi plăcea la nebunie să vâneze cu câini. Chiar și când s-a înrolat în armată, lua armele cazacilor din tabără și încerca să meargă la vânătoare. Cazacii aveau chiar și câini pe care îi țineau ca animale de companie dar nu și pentru vânătoare, așa că Tolstoi se aventura de multe ori singur în pădure.

Chiar și când a devenit un autor renumit, tot nu a reușit să renunțe la această obsesie. În ultimii ani ai vieții, fiind acum un gânditor religios și umanist, teoretic se opunea vânătorii dar practic îi plăcea încă mult mai mult decât ar fi dorit să recunoască. Când îi ieșea un iepure în cale își murmura cuvinte de încurajare ca să se poată stăpâni.

▲ Tolstoi călare, împreună cu soția lui, Sofia. Îi plăcea mult să vâneze călare, însoțit de câini.

Soldatul pacifist

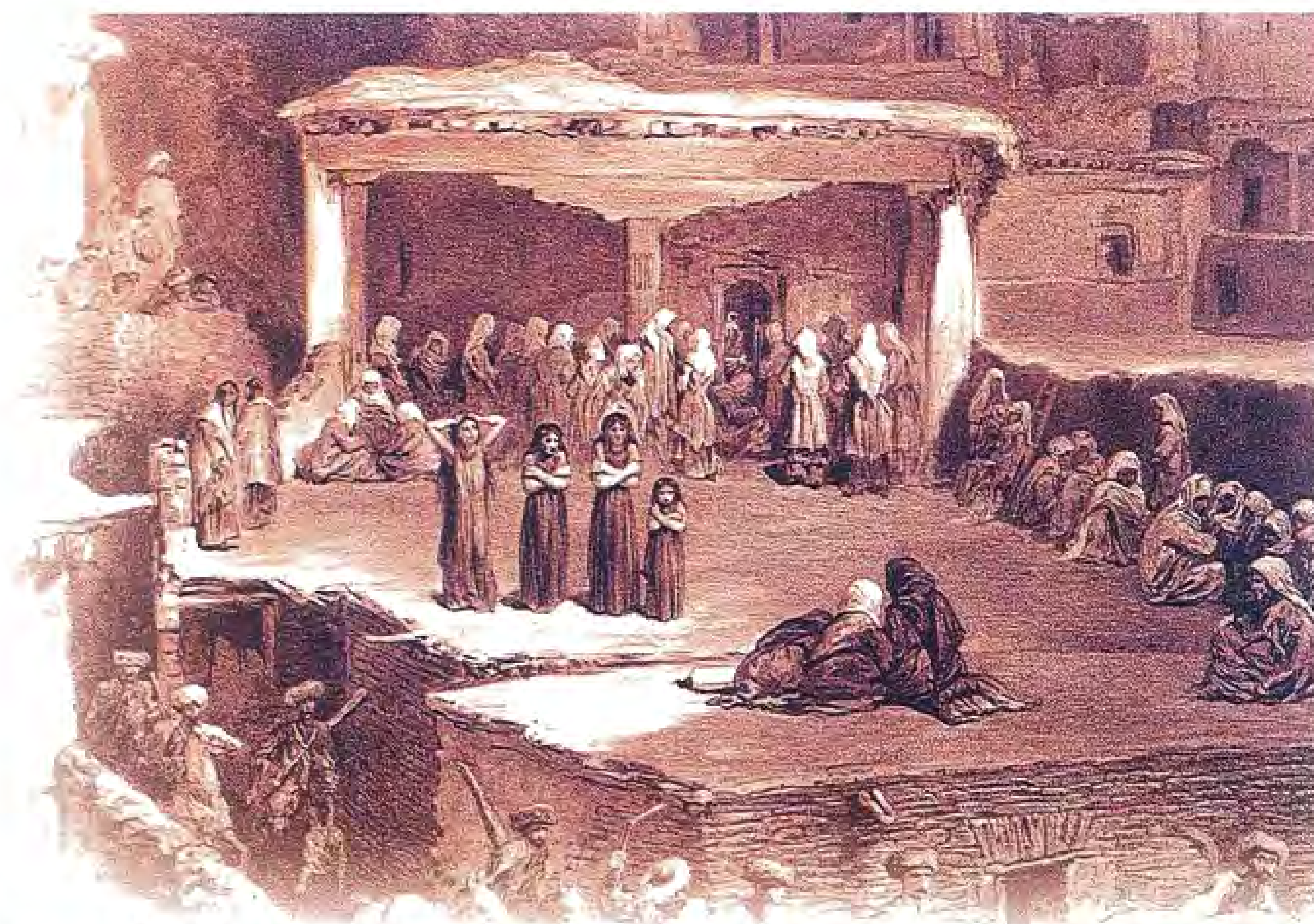
Ispitirea Demonului

În aprilie 1851, Tolstoi s-a încadrat ca ofițer în Caucaz, prins în mijlocul unei bătălii violente între armata rusă și cecenii care încercau să-și apere independența. Chemat la război de fratele său, care era ofițer în armata rusă, Tolstoi a plecat pe front.

Nu era câtuși de puțin interesat să aibă o slujbă de birou la prefectură, dar când s-a văzut soldat, a fost pus într-o situație neașteptată. Statutul său social nu conta în armata rusă, atâta doar că nu era pus la un loc cu soldații de rând. De obicei putea recurge la influența politică a rudelor sale dar armata nu era nici pe departe la fel de îngăduitoare cu el ca și cunoscuții.

Statutul social i-a permis lui Tolstoi să se bucure de și mai mult timp liber, așa că s-a întors la vechile sale pasiuni, vânătoarea, jocurile de noroc și femeile, în loc să fie trimis pe front. În loc să lupte în război alături de ceilalți soldați, a avut de luptat cu aceiași „demoni" care nu îi dădeau pace.

În acele zile, tânărul hedonist își nota în jurnal reflecțiile asupra vieții. „Să renunți la jocurile de noroc este atât de dificil, iar tentația este atât de greu de înfrânat."

▲ Iunie 1855, Sevastopolul perioadei Războiului din Crimeea și zona înconjurătoare, devenite teritorii rusești în secolul al XVIII-lea.

Succesul „Copilăriei"

În ianuarie 1852, Tolstoi a trecut în cele din urmă examenul de cadet pentru a deveni subofițer de artilerie, având astfel prilejul de a-și dovedi vitejia și a câștiga un renume glorios ca erou de război. Dar în loc să profite de această nouă oportunitate, a făcut dovadă de lenea lui obișnuită în exerciții ca și în studii, iar misiunile încredințate mai întâi lui erau acum date soldaților de rang inferior. Nu că nu și-ar fi dorit să devină ofițer și să primească decorații, dar avea alte aspirații.

▼ Sevastopol în anul 1855, în timpul Războiului Crimeei. Orașul a fost întemeiat de o colonie greacă. În secolul al XVIII-lea a devenit teritoriu rus.

Războiul Crimeei - Bătălia de la Alma

Așa că, în acest timp liber, Tolstoi a început să lucreze la primul său roman. „Copilăria", pe care îl schițase în linii mari cu un an înainte, era o povestire autobiografică a anilor copilăriei petrecuți la Iasnaia Poliana. Înconjurat de mirosul prafului de pușcă de la atacurile inamicilor, Tolstoi își punea pe hârtie zilele frumoase învăluite în căldura și siguranța unei familii fericite.

Odată terminat, Tolstoi l-a trimis să fie publicat în Sovremennik, o revistă de literatură editată de poetul Nikolai Nekrasov.

Poetul a recunoscut talentul și potențialul literar al lui Tolstoi, și i-a promis imediat să-i publice lucrările în revistă. Publicat pentru prima dată în septembrie 1852, „Copilăria lui Tolstoi" a captat imediat interesul și afecțiunea cititorilor.

În același timp, Tolstoi a regăsit avantajele traiului printre cazaci. În ciuda vieții lor simpl, cazacii aveau un cod etic militar și umanist la care țineau cu înverșunare, iar Tolstoi îi admira din tot sufletul. Îi vedea ca pe un model de urmat pentru toți rușii, și un exemplu către care să tindă toți țăranii și chiar și aristocrația. Așa că și-a propus să scrie despre experiențele petrecute în mijlocul lor; romanul s-a numit, cum era și de așteptat, „Cazacii", și s-a bucurat de succes imediat la publicarea sa, în 1863.

Bătălia de la Sevastopol

Când a plecat în cele din urmă din Caucaz, Tolstoi a fost trimis să lupte în Războiul Crimeei la fortăreața Sevastopolului. Această imensă fortăreață pe malurile Mării Negre s-a confruntat cu atacuri violente din partea trupelor engleze, franceze și turce. Deși armata rusă avea un moral foarte ridicat, ofițerii superiori erau incompetenți și de multe ori armele și muniția se vindeau în secret pe piața neagră, lăsând oamenii într-o situație cumplită, din care nu mulți reușeau să supraviețuiască. Nu mai aveau acum decât câteva arme vechi, așa că, prin comparație, erau mult mai slabi.

Tolstoi a continuat să creeze chiar și în haosul fortăreței asediate, scriind trei nuvele despre bătălia de la Sevastopol, publicate sub titlul Povestiri din Sevastopol. Într-una din aceste nuvele, „Sevastopol în mai", vorbea despre actele de eroism din timpul războiului și analiza obiectiv vanitatea din spatele acestor povești de glorie. În prima nuvelă, „Sevastopol în decembrie", descrisese războiul ca pe un act de aprig patriotism, dar și ca pe o încălcare a voinței lui Dumnezeu. Pe front, scriind aceste opere, tânărul autor a ajuns să disprețuiască războiul din tot sufletul.

În septembrie 1855, la aproape un an de la izbucnirea eroicei bătălii, fortăreața Sevastopol a căzut în cele din urmă în mâinile inamicului. În noiembrie, întorcându-se la Sankt Petersburg, Tolstoi a fost întâmpinat cu căldură, nu doar ca un erou care a luptat cu vitejie într-o teribilă bătălie, ci și ca un talentat scriitor. Întoarcerea îi era așteptată și de romancierii și poeții deja faimoși Turgheniev, Gonciarov, Nekrasov și Fet.

Din păcate, Tolstoi considera că schimbul de idei cu acești scriitori era în general lipsit de sens. La 27 de ani, tânărul conte era apreciat și câștigase sume importante prin munca lui ca autor, dar considera în continuare că prezența și ideile altor scriitori îl iritau. Considera că operele acestora sunt pedante, pline de teorie fără conținut, și prefera să se concentreze pe probleme mai practice, ca de exemplu obsesia lui de-o viață despre cum să-i elibereze pe iobagii legați de pământ.

▼ O fotografie din 1855 cu Tolstoi și alți intelectuali din Sankt Petersburg. Începând cu partea de sus, stânga, este Tolstoi și Gregorovici, iar în partea din față începând din stânga este Gonciarov, Turgheniev, Drujinin, Ostrovski.

Biblioteca de amintiri

DAVID COPPERFIELD

Atunci când își compunea prima capodoperă, „Copilăria", Tolstoi era puternic influențat de „David Copperfield", opera scriitorului englez Charles Dickens. De la paisprezece până la douăzeci și unu de ani, Tolstoi tot lăuda această carte în jurnalul lui, spunându-i romanul lui favorit, și o considera „sursa principală de inspirație" pentru propriile sale opere. Chiar și în timp ce lucra la „Copilărie", în Caucaz, tot mai citea din când în când această carte de referință.

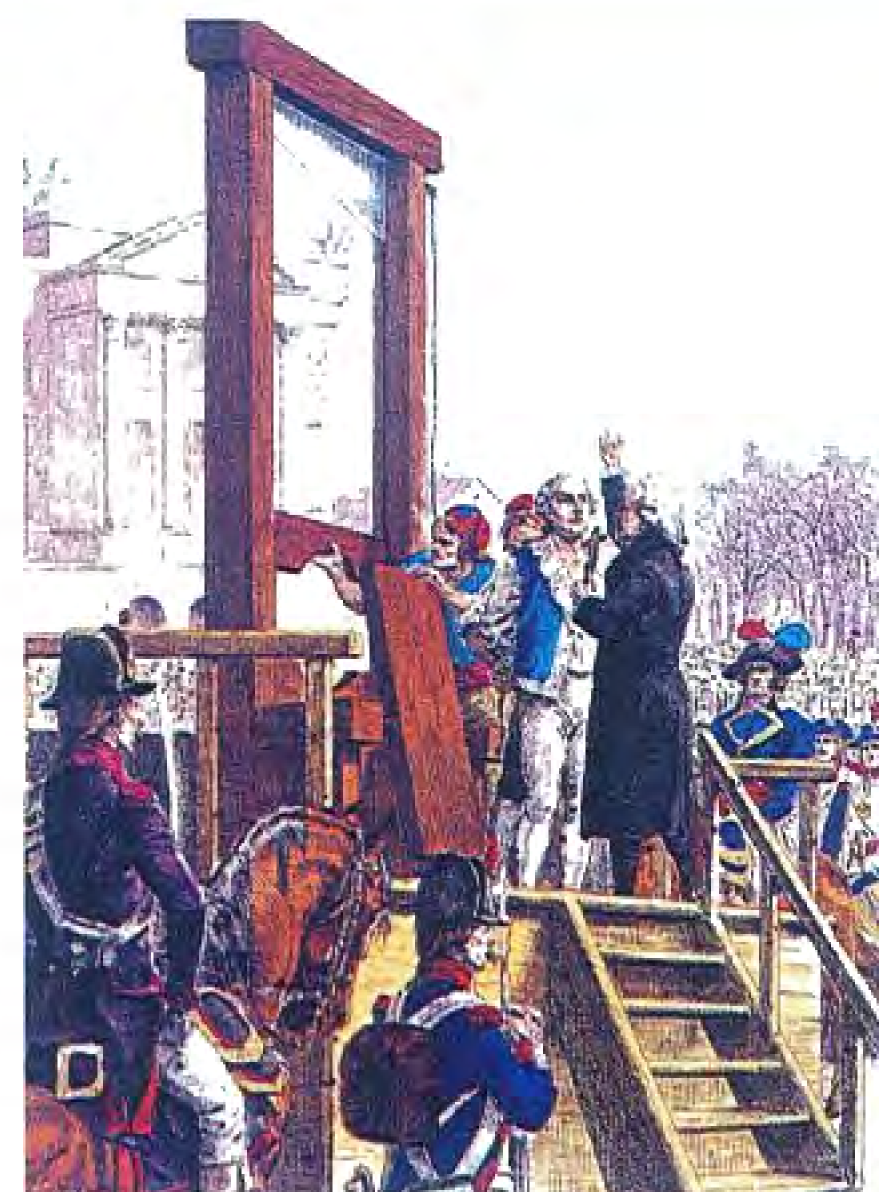
„David Copperfield" este capodopera cu elemente autobiografice a lui Dickens, în care era descrisă copilăria unui băiat sărac care a ajuns să aibă succes ca scriitor, și în cele din urmă bucuriile căsătoriei. Nenumăratele personaje de mică însemnătate din această carte zugrăveau o minunată imagine a vieții de zi cu zi și a naturii omenirii în sine. Profundele idei filozofice și umorul frivol care reieșea din numeroasele opere ale lui Dickens îl fascinau și îl încântau pe Tolstoi ca nimic altceva.

În ultimii ani ai vieții, Tolstoi își descria „Copilăria" ca pe „un fleac", dar este posibil să nu fi vrut să spună chiar asta. Era probabil o atitudine cinică la adresa capacității sale ca scriitor de a fascina cititorul în aceeași măsură ca și Dickens.

▲ Charles Dickens, care a avut cea mai mare influență asupra lui Tolstoi

Succesul romanului „Război și pace"

▲ O piață și o ghilotină din Franța. Așa a început ura lui Tolstoi pentru influențele vest-europene.

Preocupat de progresul națiunii

În 1857, Tolstoi a întreprins prima lui călătorie peste hotare. A călătorit mai întâi la Paris, unde a luat pentru prima dată contact cu o națiune liberă. El, care trăise într-o țară se afla încă sub autocrație, cu tehnologie și resurse slab dezvoltate, s-a îndrăgostit imediat de viața la Paris. Cu toate acestea, lucrurile s-au schimbat de cum a pus piciorul în piața centrală și a văzut o ghilotină. Acest instrument de decapitare „elegant și ingenios" îl dezgusta și părea o crimă împotriva esenței civilizației. Acest mecanism ucigaș l-a făcut să se îndoiască și chiar să urască tehnologia avansată, îngrijorându-l direcția în care avea să o ia propria lui națiune în curs de dezvoltare.

Din Franța a mers în Elveția, apoi în Germania, și în cele din urmă acasă în Rusia. Odată ajuns aici, în loc să se apuce din nou să scrie, și-a reluat încercările de reformă agricolă cu iobagii de pe moșia lui. În 1858, guvernul țarist a început în cele din urmă să facă pregătirile necesare pentru a pune capăt iobăgiei în Rusia, dar din câte vedea Tolstoi, era doar de fațadă. A început de atunci să critice cu fiecare ocazie încercările administrative ale țarului Alexandru II de a elibera iobagii.

Reîntors la Iasnaia Poliana, Tolstoi s-a străduit să înființeze o școală pentru copiii iobagilor de pe moșie. Încercând să vadă ce fel de educație ar fi mai bună pentru elevi, în 1860 s-a hotărât să plece iar din țară ca să facă cercetări. După nouă luni de călătorie în cinci țări, în care a studiat tot felul de sisteme de învățământ, Tolstoi a ajuns la concluzia că toate strădaniile în acest sens sunt într-un fel contrare scopului propus. Departe de programele guvernamentale de învățământ dedicate elitelor din aceste țări, ce dorea el era să le predea țăranilor și iobagilor, așa că avea nevoie de un sistem care să predea abilități practice și respect pentru oameni.

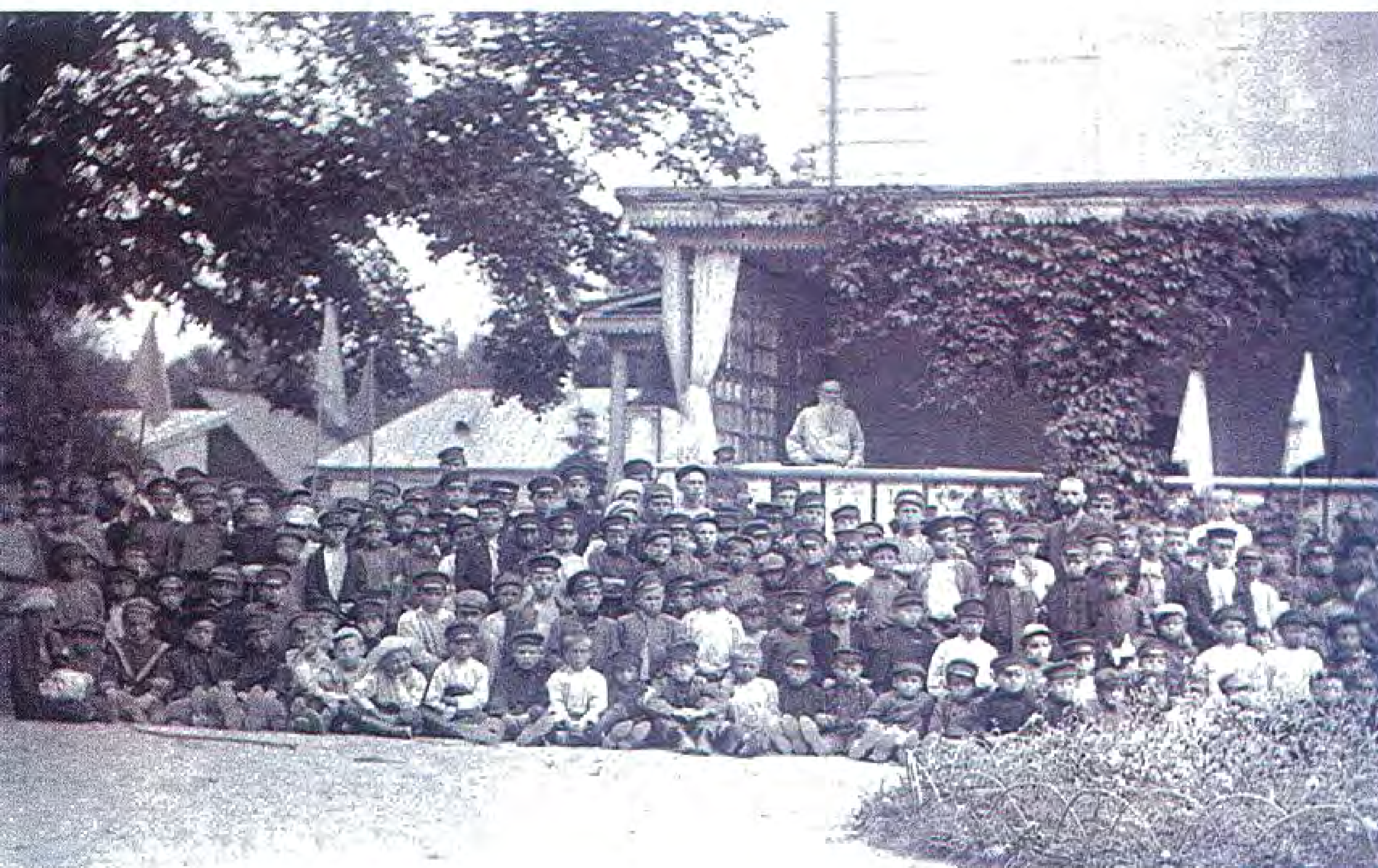
Când a deschis în cele din urmă școala de la Iasnaia Poliana, Tolstoi a invitat zece studenți de la Universitatea din Sankt Petersburg să predea. Dar grupul acesta includea și persoane fuseseră exmatriculate din cauza problemelor pe care le creaseră în timpul facultății. Adusese din greșeală un element periculos: un caracter ușuratic care se opunea nu numai guvernului țarist ci și lui Tolstoi însuși ca nobil moșier.

Cunoscut în întreaga lume

În august 1862, Tolstoi s-a căsătorit cu fiica unui doctor din Moscova, Sofia Bers. El avea 34 de ani iar ea doar 18. La început, îndrăgostit cu adevărat de tânăra femeie, au petrecut momente liniștite și plăcute, iar viața de familie era fericită.

În această perioadă minunată, pornind de la diverse fragmente pe care le avea de câțiva ani, Tolstoi a început să lucreze la Război și pace, dezvoltând povestea și personajul eroului principal, un tânăr decembrist. Păstrând doar frânturi din ideile inițiale despre

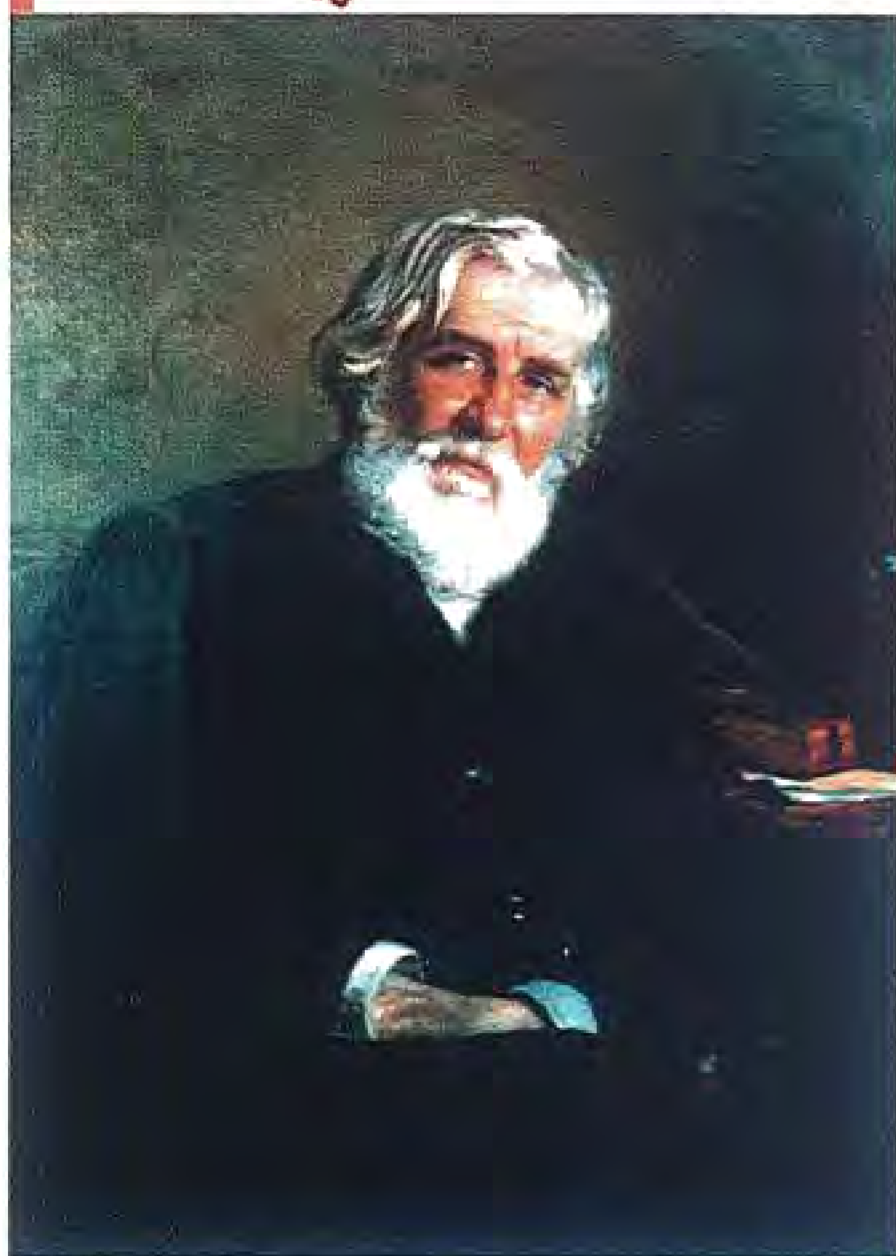
◄ Tolstoi și elevii școlii din Iasnaia Poliana.

Omul-cheie

O RELAȚIE ÎNTRE URĂ ȘI DRAGOSTE

Prima persoană care l-a vizitat pe Tolstoi la întoarcerea în Sankt Petersburg din Războiul Crimeii a fost Turgheniev. Faimos deja pentru propriile sale opere, Turgheniev era fascinat de stilul puternic al acestuia, și de descrierile bogate ale decorului, deși era doar prima dată când s-au văzut. Încă de la început, Turgheniev s-a înțeles bine cu mult mai tânărul scriitor.

De-a lungul timpului cei doi s-au tot certat. Unul dintre motive era sora mai mică a lui Tolstoi, Maria. Aceasta, care tocmai divorțase, se îndrăgostise de Turgheniev căruia din păcate îi era teribil de frică de căsătorie. Un alt motiv îl constituia diferențele de stil. Deși Turgheniev admira puternic stilul lui Tolstoi, sentimentul nu era în nici un caz reciproc. În 1861, Tolstoi și-a ieșit din fire și l-a provocat pe Turgheniev la duel. Nu și-au mai vorbit până când Tolstoi nu i-a scris o scrisoare prin care își cerea scuze, șaptesprezece ani mai târziu. Deși au avut certurile lor, indiferent care era situația între ei, Turgheniev era mereu dispus să îi ia apărarea încăpățânatului său amic.

▲ Prietenul lui Tolstoi, Turgheniev. Deși un vizitator obișnuit la moșia lui Tolstoi, cei doi au avut o prietenie tensionată.

intrigă și schimbând cadrul narativ la războaiele napoleoniene, a început să contureze o operă fantastică de ficțiune istorică. Aventurile lui Bolkonski, un biet pion al sorții în această poveste aproape absurdă a fost comparată cu Iliada lui Homer ca dimensiuni epice, și i-a adus lui Tolstoi popularitate și recunoaștere în întreaga lume.

Sofia, soția lui devotată, l-a ajutat cu transcrierea manuscrisului, și l-a susținut în orice făcea. Deși viața unui scriitor nu era pentru ea, și tânjea după stilul decadent al copilăriei, era totuși o femeie cu picioarele pe pământ, care înțelegea bine diferența dintre fantezie și realitate. Tolstoi era foarte implicat în procesul de creație artistică, iar soția lui, dorind nu doar să îl susțină în crearea unei capodopere, ci și în creșterea prestigiului, ci a încheiat cu el un acord. În toți cei șapte ani care i-au trebuit lui Tolstoi să își finalizeze romanul, Sofia a dat naștere primului lor fiu, Serghei, primei fiice, Tatiana, și altor doi băieți.

Teama de moarte

După ce, în cele din urmă, a reușit să pună punct romanului „Război și pace", pentru un timp, Tolstoi a revenit la vechiul său comportament apatic. Singurele momente în care Tolstoi era atent la ceea ce se petrecea în jurul lui erau cele în care trebuia să se concentreze asupra datoriei de educator. Își petrecea zilele lucrând la următorul proiect: un abecedar pentru copii.

În același timp, Tolstoi și-a reluat atribuțiile de moșier. Nevoit să-și plătească vechile datorii de la jocurile de noroc, a trebuit să-și vândă conacul și nu i-a mai rămas nici un ban. Familia, acum săracă, trebuia să o ia de la început pentru un trai mai bun. Încercând în continuare să obțină mai mult pământ și mai mulți bani, și predicând în același timp eliberarea iobagilor, Tolstoi nu reușea să sesizeze contradicția inerentă dintre aceste două aspecte. Mai târziu avea să regrete această perioadă.

În ciuda preocupărilor de ordin economic și de învățământ, Tolstoi mai era frământat și de teama din ce în ce mai mare de moarte. Încercând din răsputeri să scape de aceste griji, Tolstoi s-a scufundat cu trup și suflet în lectura clasicilor greci, până la epuizare. Apoi a pornit să caute diverse remedii care să-l protejeze, găsindu-și refugiul în Samara, lângă Munții Urali, unde a cumpărat o bucată mare de pământ.

Pe această moșie, în 1872, s-a născut cel de-al patrulea fiu, Petru. Din păcate acest moment marchează apariția unei fisuri între Tolstoi și soția lui, Sofia.

◄ O fotografie din 1866 înfățișând-o pe Sofia cu primul fiu, Serghei (în dreapta) și prima fiică, Tatiana (în stânga). Pe atunci Sofia și Tolstoi se înțelegeau încă bine.

▲ Bătălia de la Borodino, un punct crucial în timpul Războaielor Napoleoniene.

De la artist la idealist

Anna Karenina

În 1873, Tolstoi a început să lucreze la următorul lui roman de mari proporții, inspirat parțial din niște evenimente ce au avut loc la o moșie învecinată, unde amanta respinsă a unui nobil s-a sinucis aruncându-se în fața unui tren. Acest subiect, pe fundalul recitirii poeziilor lui Pușkin copiilor săi l-a inspirat să scrie despre o familie cu adevărat nefericită.

După câteva luni, la finalizarea manuscrisului, în loc să prezinte cartea în forma finală, Tolstoi a decis să dezvolte și elaboreze textul încă și mai mult. După corectarea și trimiterea acestui exemplar la tipărit, a decis să editeze și să dezvolte textul încă o dată. Stilul lui Tolstoi a fost mereu așa. Fiecare nouă idee îi părea mai strălucită și mai bună decât cea anterioară și trebuia să revină pe text și să-l corecteze. Într-o scrisoare adresată unui prieten, a comparat acest proces cu „desenatul cercurilor". Dacă desena un cerc imperfect, trebuia să revină și să-l corecteze. „Este singurul mod în care știu să desenez cercuri", a explicat Tolstoi.

Totuși, când forma finală a acestui roman ce descria istoria tragică a unei familii a ajuns să fie tipărit ă, aproape jumătate din text a fost tăiat, iar întârzierile de tipărire erau inevitabile. Chiar dacă i s-a oferit o funcție în comisia de învățământ după publicarea abecedarului, Tolstoi era tulburat din cauza numeroaselor tragedii din viața personală. Pe parcursul anului 1874, i-au murit și fiul de doi ani, Petia, și mătușa Tatiana, care i-a fost ca o a doua mamă. În 1875, i-a mai murit și fiul de zece luni, Nikolai, iar mai târziu cei doi soți au mai pierdut o fiică, născută prematur. În această perioadă a vieții, Tolstoi parcă era înconjurat de moarte. În 1877, romanul „Anna Karenina" a fost publicat în cele din urmă în întregime.

Predica de pe munte

„Toate familiile fericite seamănă între ele, fiecare familie nefericită este nefericită în felul ei." Astfel începe romanul, scris și editat cu minuțiozitate, reflectând modul în care percepea Tolstoi dragostea și tragedia. Prezentând nu doar o poveste de dragoste, ci și idei filozofice despre societate, romanul încerca să evidențieze aspecte umanitare și de relații sociale, tratând și subiecte precum eliberarea iobagilor. Cartea a fost primită bine și chiar foarte apreciată de Dostoevski.

Deși a înregistrat un mare succes, romanul „Anna Karenina" nu l-a ajutat pe Tolstoi în încercările sale de a fugi de frica morții. Totuși, chiar dacă îi era teamă de moarte, imensul gol sufletesc pe care îl resimțea în urma tragediilor întâmplate l-a făcut să se gândească în repetate rânduri la suicid. Mascându-și aceste sentimente cât de bine putea, a renunțat la pasiunea sa pentru vânătoare pentru a se feri de propriile arme.

Fugind de golul sufletesc și de teama de moarte, Tolstoi a ajuns la biserică. Nu îl atrăgea atât tradiția Bisericii Ortodoxe Ruse, cât credința ca atare. Refuza să creadă într-un Dumnezeu pe care nu-l înțelegea și care depășea înțelegerea umană. Considera că Buddha, Confucius și Hristos se reduceau la aceeași esență, predicând aceleași adevăruri universale. S-a dezis de doctrina bisericii și s-a inspirat direct din evanghelii în credința sa în pacifism. De fapt, singurul lucru din doctrina bisericii la care Tolstoi nu a renunțat a fost Predica de pe munte.

În 1879, lăsând deoparte literatura, Tolstoi a început să scrie filozofie creștină, printre operele sale numărându-se „Confesiunile", „Critica" teologiei dogmatice", Scurtă expunere a Evangheliei" și „ În ce constă credința mea?", în care își prezenta propriile inter-

▲ Un portret al lui Tolstoi, realizat în anul 1873 de Ivan Kramskoy. Lui Tolstoi nu-o plăcea să pozeze pentru portrete, dar îl simpatiza pe Kramskoy, așa că aceasta a fost pentru prima dată când a acceptat să pozeze.

▲ Războiul ruso-turc, bătălie pe Dunăre, 1877. Publicarea romanului Anna Karenina a fost refuzată de către periodice din cauza prezentării critice a Războiului ruso-turc.

◀ O scenă din ecranizarea romanului Anna Karenina, din anul 1935. În partea stângă se află actorul Basil Rathbone în rolul lui Alexei Karenin, iar lângă el este Greta Garbo în rolul Annei.

Versiune diferită

POVEŞTI POPULARE

Basmul popular „Ivan cel Prost" este binecunoscut, dar chiar şi erudiţilor le este dificil să îl identifice drept una dintre operele lui Tolstoi. Când ne gândim la scrierile acestuia, cel mai frecvent ne vin în minte lucrări dureros de realiste precum „Război şi pace", dar în realitate, acesta a scris o varietate de genuri, inclusiv poveşti populare.

În 1879, Iasnaia Poliana a fost vizitată de un povestitor, care a iniţiat locuitorii zonei în tainele basmelor populare. Făcând cunoscute vechile povestiri, povestitorul a captat cel mai intens atenţia lui Tolstoi. Dintre basmele ascultate, le-a ales pe acelea care se pretau cel mai bine la a fi adaptate şi reconcepute de către el. Totuşi, speranţa lui Tolstoi nu era atât de a crea o altă operă, cât de a scrie o poveste moralistă care să fie mai uşor înţeleasă şi savurată de către cei din jur. După cum avea să descopere, poveştile populare erau mult mai potrivite pentru astfel de scrieri decât lungile romane.

În realitate, aceste povestiri, având ca temă dragostea, şi-au cucerit renumele în întreaga lume, fiind traduse în multe limbi, punându-şi amprenta asupra multora în acest demers. Roman Rolland le descria drept nobile lucrări artistice, iar Elisabeta, întâia regină a României şi poetă în acelaşi timp sub pseudonimul Carmen Sylva, le vedea drept „splendide perle pe care Tolstoi le-a înşirat laolaltă". Tolstoi, romancier la bază, a fost de asemenea autorul unor povestiri cu adevărat remarcabile.

▲ Mânăstirea Sfintei Treimi din Serghiev Posad, în împrejurimile Moscovei. Aici şi-a scris Tolstoi povestirile, în speranţa educării oamenilor cu privire la natura vieţii şi a bisericii.

pretări religioase. În această perioadă a publicat şi „Cu ce trăiesc oamenii", o serie de poveşti populare, incluzând „Ivan cel prost".

În 1882, în urma participării la recensământul din Moscova, el a ajuns la concluzia că lucrul cel mai important pe care îl făceau oamenii era munca fizică precum cea a ţăranilor de pe moşie. Astfel de idei despre importanţa vieţii simple de subzistenţă au devenit mai târziu principiile de bază ale mişcării cunoscute sub numele de tolstoism.

Idealism, realism şi ce se află între ele

Din nefericire, credinţele religioase şi etica lui Tolstoi au început să dea naştere unor puncte de divergenţă în diferite zone ale vieţii sale. Guvernul ţarist, care se identifica cu biserica şi privea cu suspiciune ideile lui Tolstoi, a interzis în 1882 vânzarea revistei în care apăreau „Confesiunile", iar în 1884 a cenzurat articolul „În ce constă credinţa mea". Văzându-şi soţul complet absorbit de aceste lupte cu biserica şi cu conducerea politică a ţării, Sofia, departe de a-l susţine, n-a pregetat să îl critice cu orice ocazie.

În 1882, familia a revenit la Moscova, pentru a le oferi copiilor posibilitatea să urmeze şcoli bune. Acesta a fost momentul în care cei doi s-au văzut nevoiţi să se confrunte cu realităţile relaţiei dintre ei. Tolstoi i-a lăsat Sofiei casa şi mobila, spre a le administra după bunul plac, păstrându-şi pentru sine numai o cameră mică. Nu este vorba că şi-ar fi urât soţia, dimpotrivă, o iubea din adâncul sufletului. Dar toate întrebările şi filosofările sale o iritau peste măsură, iar el nu dorea altceva decât linişte în cămin. Deşi aspira către reformarea bisericii şi a religiei însăşi, s-a dovedit a fi aproape imposibil să obţină pacea în casă.

Dar în timp ce Tolstoi se confrunta cu acest tip de rezistenţă faţă de ideile sale în propriul cămin, numărul adepţilor săi creştea pe zi ce trece. Ideea de pacifism a lui Tolstoi a determinat în 1885 apariţia unei mişcări de refuz al serviciului militar. Tot în aceeaşi perioadă, împreună cu un fost ofiţer, Vladimir Certkov, a înfiinţat o editură cunoscută sub numele de „Intermediarul", având obiectivul de a lucra pentru educarea publicului.

▼ Noul cămin al lui Tolstoi de la Moscova. Tolstoi i-a dat Sofiei mână liberă în conducerea casei, şi în cea mai mare parte a timpului trăiau separaţi.

Tolstoismul practic

▲ Tolstoi în biroul său din Iasnaia Poliana. Din cauza miopiei, a tăiat picioarele scaunului, astfel ca fața sa să fie situată în apropierea suprafeței biroului.

Textele interzise

După prima sa încercare de a scrie proză religioasă, politică și moralistă, „Confesiunile", Tolstoi, pe atunci în vârstă de cincizeci și unu de ani, și-a investit toată energia în conceperea tezelor sale filozofice. În timp ce din rândul comunității academice se ridicau voci care îi chestionau integritatea facultăților mentale, scriitorul și-a făcut numeroși prieteni noi cu care să își discute ideile. Totuși, aceasta nu a implicat o ruptură de trecutul său de romancier.

În 1886, în încercarea de a obține o imagine reală asupra morții, Tolstoi a scris romanul „Moartea lui Ivan Ilici". În 1887, odată cu prezentarea „Sonatei Kreuzer", talentul său era încă viu. Mai puțin o operă literară și mai degrabă o poveste religioasă și moralistă, calitățile sale artistice erau în continuare remarcabile.

Nu doar ideile, ci și iscusința incredibilă cu care scria Tolstoi au înspăimântat guvernul țarist și biserica. În 1887, Tolstoi și-a publicat drama „Puterea întunericului". Dacă ar trebui să identificăm o lucrare anume pentru care Tolstoi nu a fost omagiat, este vorba despre aceasta. Deși țarul din acea vreme, Alexandru al III-lea, a comandat punerea în scenă a piesei, unul dintre consilierii săi a considerat ideile propovăduite drept excesiv de periculoase, astfel că s-a interzis montarea sa în sălile de teatru din Rusia. Aceeași soartă au avut-o „Discuțiile despre viață", „Sonata Kreuzer" și un calendar cu învățăturile sfinților și ale înțelepților de felurite credințe, cărora li s-a interzis publicarea.

Ajutorare în timpul foametei

În timp ce continua să scrie, Tolstoi a început să își pună în aplicare efectiv principiile. Își tăia singur iarba, își lucra propriile terenuri, își făcea singur pantofii, în încercarea de a obține autosuficiența. Renunțând chiar și la alcool și la tutun, Tolstoi și-a dat silința să trăiască viața complet stoică spre care tindea. Totuși, era singurul membru al întregii gospodării care a pus efectiv în practică aceste idei.

Nedumeriți de această nouă obsesie, soția și copiii săi au făcut tot posibilul să îl ajute în noua sa fascinație față de munca pământului, dar foarte curând s-au ridicat împotriva acestui mod de viață. Nu înțelegeau de ce, având în vedere statutul lor de proprietari cu mulți argați, trebuia să depună ei înșiși acest efort. Din păcate, nici chiar Tolstoi însuși nu a reușit să le dea un răspuns satisfăcător. Lucrurile au fost înrăutățite de interzicerea publicării manuscrisului, aflat în mâinile lui Certkov la editura „Intermediarul", fapt care i-a privat de o importantă sursă de venit a familiei.

În cele din urmă, în 1891, istovită de lupta asupra drepturilor de autor, Sofia a trimis spre publicare toate operele lui Tolstoi scrise începând cu 1881. Demersul nu a pornit însă din ură sau din lăcomie. Când soțul său a decis să plece într-o călătorie pentru ajutorarea celor care au suferit de pe urma foametei, Sofia nici nu s-a gândit să protesteze. În ciuda a ceea ce afirmă gurile rele, ea nu a cheltuit banii obținuți din vânzarea cărților în scopuri personale, ci pentru nevoile de zi cu zi ale gospodăriei.

Atunci când lui Tolstoi i s-a solicitat să se ofere voluntar în procesul de ajutorare a victimelor foametei, a acceptat cu dragă inimă, scriind chiar și un „Raport asupra foametei" în care descria situația reală a sinistraților. Cu toate acestea, încă temându-se de influența lui Tolstoi, guvernul țarist a oprit publicarea raportului. Acesta a apărut însă în presa din Anglia, Franța și Danemarca, trezind interesul și îngrijorarea comunității internaționale față de această situație. Curând, articolele negative din presa britanică au trebuit să fie combătute prin publicarea

▼ Desen din 1888 înfățișându-l pe Tolstoi lucrând câmpul. Îmbrăcat în veșminte lucrate în casă și depunând munca unui țăran, nici lui Tolstoi însuși nu îi era clar care sunt motivațiile sale.

◂ 1908 sau 1909. Certkov îl vizitează pe Tolstoi la Iasnaia Poliana.

▴ Statuia lui Tolstoi din Columbia Britanică, în Canada. Statuia a fost construită pentru a comemora ajutorul acordat de Tolstoi celor 20.000 de ducobori care au fugit din Rusia la sfârșitul secolului al XIX-lea.

unei replici în ziarele de la Moscova, care îl discredita pe Tolstoi, criticând citate din articolul său. Totul a fost în zadar, pentru că influența lui Tolstoi s-a făcut simțită, în ciuda eforturilor guvernului.

De la artă la desfrâu

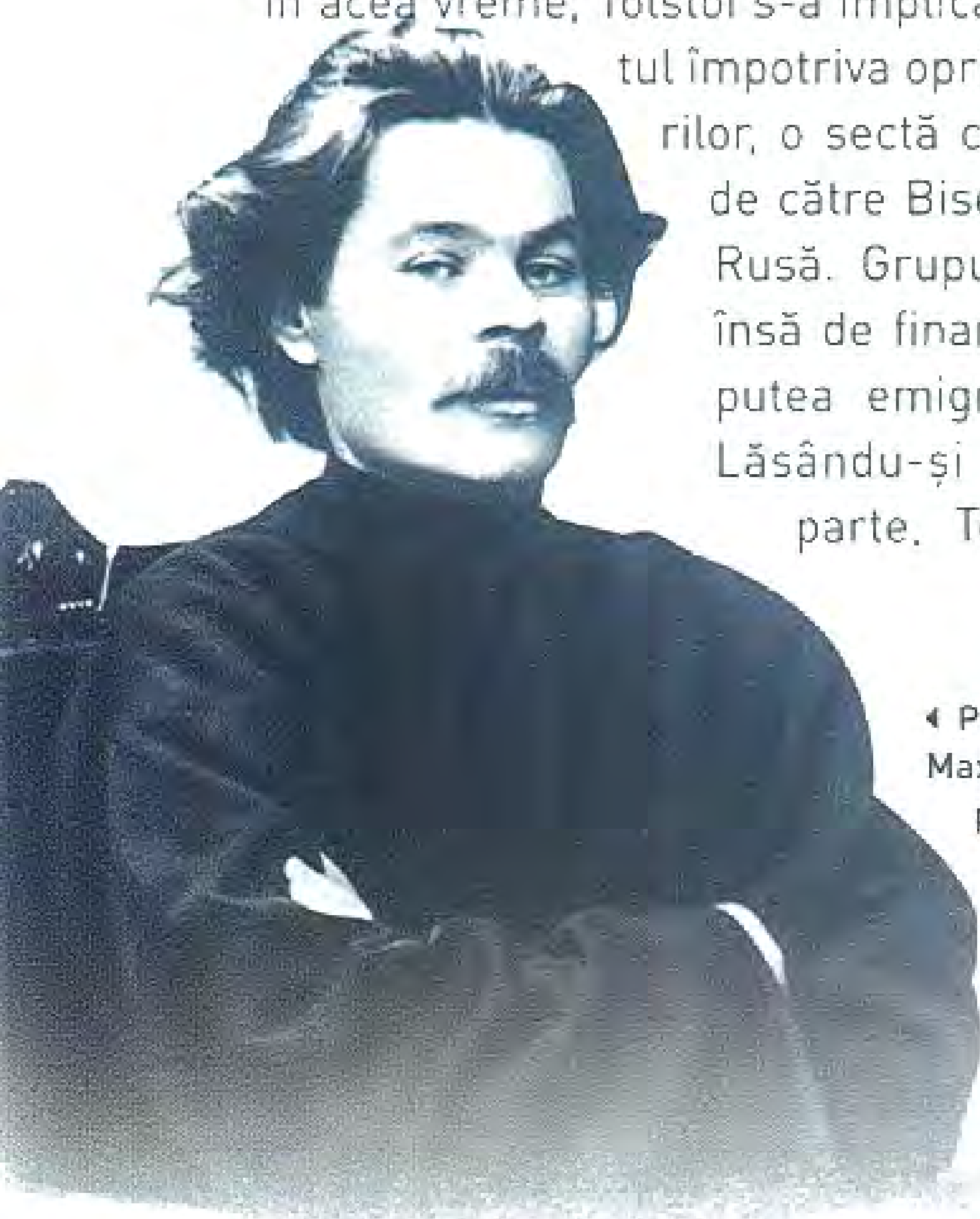
În 1889, Tolstoi a început să lucreze la următorul său roman de proporții. În dorința de a scrie o operă de dimensiuni mai mari pe tema rațiunii, a moralei și religiei, Tolstoi a făcut tot posibilul să își suprime spiritul creator în favoarea intelectului, nereușind însă acest lucru în totalitate.

Tolstoi a considerat dintotdeauna că „arta" și „rațiunea" sunt concepte care se exclud reciproc. Privea rațiunea ca pe „legea necesară", în timp ce arta era „esența" lucrurilor. Erau două noțiuni separate, fără nimic în comun. Prin urmare, Tolstoi afirma frecvent că nu există „artă logică".

Astfel stând lucrurile, un scriitor nu poate crea o lucrare bazată pe rațiune care în același timp să arate adevărata natură a lucrurilor. Ultimul roman al lui Tolstoi, intitulat „Învierea", care aduce în prim-plan circumstanțele coruperii unei femei pe nume Katiușa, încerca să exploreze esența iubirii. Totuși, Tolstoi nu a editat niciodată această lucrare. A fost publicată în 1899, pentru strângerea de fonduri pentru ajutorarea ducoborilor.

În acea vreme, Tolstoi s-a implicat și în protestul împotriva oprimării ducoborilor, o sectă creștină stoică, de către Biserica Ortodoxă Rusă. Grupul avea nevoie însă de finanțare pentru a putea emigra în Canada. Lăsându-și munca deoparte, Tolstoi a creat poate cel mai mare val de conștientizare din întreaga sa carieră, extins până în insula depărtată a Japoniei.

În ianuarie 1900, Tolstoi a fost vizitat de un autor nou, pe nume Maxim Gorki. Tolstoi a criticat fără milă lucrările tânărului, iar Gorki a primit criticile cu eleganță. La acel moment, Tolstoi rupsese legăturile cu majoritatea prietenilor săi din comunitatea academică, cu excepția lui Gorki și a lui Cehov.

◂ Poză din 1905 a lui Maxim Gorki. După prima sa vizită din 1900, a continuat să îl viziteze pe Tolstoi cu regularitate.

CĂLĂTORII ÎN TIMP

CEI 12 TOLSTOI

Tolstoi și soția sa Sofia au avut doisprezece copii. Ultimul copil, un fiu pe nume Ivan, s-a născut în același an cu primul lor nepot, pe când Tolstoi împlinise șaizeci de ani. Dintre toți acești copii, niciunul nu a împărtășit idealurile filozofice și morale atât de dragi tatălui lor.

Primul fiu, Serghei, a devenit funcționar public, spre disperarea tatălui. Al doilea, Ilia, în loc să muncească, și-a prăpădit timpul la vânătoare. Lev, cel de-al treilea, a devenit scriitor, fără însă să aibă și talentul necesar pentru aceasta. Al șaselea fiu a fost genul de om care ar fi împușcat un câine vagabond dacă s-ar fi aflat în piața publică. Toți fiii și toate fiicele au fost copii bogați, crescuți în puf, care nu au pus niciodată la îndoială status quo-ul, și nici nu le-a trecut prin cap că nu este drept să exploateze țăranii care le munceau pământul. Deja în 1892, toți copiii lui Tolstoi se răspândiseră în lume, cu excepția celei de-a doua fiice, Maria. Ulterior căsătoriei, și aceasta din urmă a părăsit căminul părintesc.

Înconjurat de haos, singura ființă care putea ajunge la sufletul lui Tolstoi era cea de-a treia fiică, Alexandra. Așteptând acasă întoarcerea copiilor săi, pe care de altfel nu i-a înțeles niciodată, Tolstoi a decis să-i primească înapoi cu brațele deschise.

▴ O imagine târzie a lui Tolstoi, cu prietenii, la moșia sa.

Anul nașterii	(Vârsta lui Tolstoi)	Nume	Ordinea nașterii
1863	35	Serghei	primul fiu
1864	36	Tatiana	prima fiică
1866	38	Ilya	al 2-lea fiu
1869	41	Lev	al 3-lea fiu
1871	43	Maria	a 2-a fiică
1872	44	Piotr*	al 4-lea fiu
1874	46	Nikolai*	al 5-lea fiu
1877	49	Andrei*	al 6-lea fiu
1879	51	Mihail	al 7-lea fiu
1881	53	Alexei*	al 8-lea fiu
1884	56	Alexandra	a 3-a fiică
1888	60	Ivan	al 9-lea fiu

*a murit la o vârstă fragedă

Tragedia finală

Excomunicarea

CU O INFLUENȚĂ RĂSUNĂTOARE în întreaga lume, romanul „Învierea" a reușit în cele din urmă să înfurie Biserica Ortodoxă. Această lucrare a determinat biserica să îi refuze lui Tolstoi toate sfintele taine, inclusiv împărtășania, pentru tot restul vieții. Astfel, Tolstoi a primit cu furie știrea cu privire la excomunicarea sa din sânul bisericii în februarie 1901.

Cu toate acestea, excomunicarea lui Tolstoi nu a făcut decât să evidențieze influența pe care o exercita asupra membrilor bisericii. Curând au început să sosească scrisori de încurajare și simpatie din partea membrilor bisericii, care credeau în filozofia sa. Atât guvernul țarist, cât și Biserica Ortodoxă, au trebuit să accepte că au pierdut controlul asupra minții oamenilor.

Desigur, nimic din cele petrecute nu l-a împiedicat pe Tolstoi să continue să acumuleze renume și prestigiu în lumea întreagă. Totuși, pe măsură ce îmbătrânea, arătând tot mai slăbit la cei șaptezeci și trei de ani ai săi, doctorii i-au recomandat să se menajeze și să muncească mai puțin. Cum lumea încă mai avea atâtea de oferit, Tolstoi a refuzat să se retragă. În luna septembrie a aceluiași an a vizitat Crimeea împreună cu familia, reușind cu acest prilej să-și distrugă și ultima brumă de sănătate.

Sănătatea sa era din ce în ce mai șubredă, dar Tolstoi era mai hotărât ca oricând să își extindă lupta împotriva guvernului țarist și a Bisericii Ortodoxe. În ianuarie 1902, pe măsură ce lucrurile începeau să se schimbe în Rusia, odată cu abolirea proprietății private și cu acumularea presiunilor asupra lui Nicolae al II-lea, Tolstoi s-a îmbolnăvit grav de pneumonie. Știind că viața lui Tolstoi se apropie sfârșit, Biserica Ortodoxă i-a acordat șansa să revină în sânul său, sub pretextul reconcilierii mutuale.

▲ Insula Crimeea, unde Tolstoi a revenit după mulți ani de la participarea la bătălia de la Sevastopol.

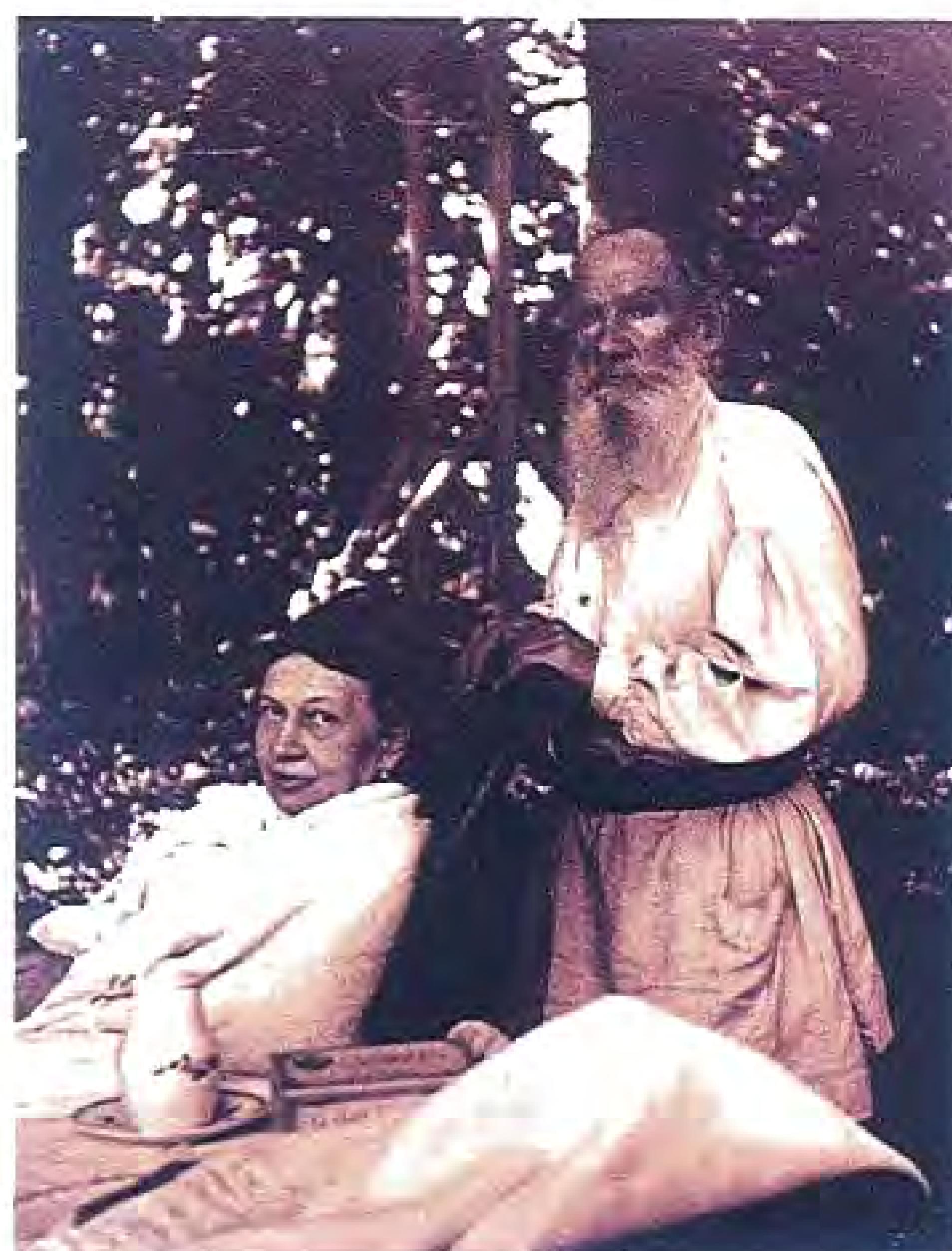
Prins într-o dilemă

Februarie 1904 a marcat începerea Războiului Ruso-Japonez, având ca miză supremația în Asia de Est, căruia Tolstoi i s-a opus cu tărie, ca întotdeauna. De această dată însă, Tolstoi nu mai era singurul de această părere. În ianuarie 1905, într-un incident cunoscut sub numele de „Duminica însângerată", la Sankt Petersburg au fost masacrați protestatarii pașnici care cereau printre altele, oprirea războiului. Mai mult, șase luni mai târziu, a izbucnit o revoltă pe cuirasatul Potemkin. Guvernul țarist a convocat o reuniune pentru a discuta cum să se procedeze în situația dată, soluția fiind instalarea lui Stolîpin în funcția de prim-ministru al Rusiei, în 1906.

Deși Tolstoi era extrem de acid la adresa guvernării despotice, el considera că revoluția poporului în Rusia era nu numai inutilă, dar și imposibilă. Dar pentru că era conștient de problemele imense pe care le prezenta guvernarea acelui timp, nu a investit cu legitimitate nici guvernul țarist nici pe cel revoluționar. În ambele situații, Tolstoi, „Anarhistul Creștin", era sceptic chiar și în privința ideii unei guvernări constituționale și presupus libere. Din cauza opiniilor sale nepopulare, Tolstoi s-a văzut izolat de restul lumii.

Încercând să se asigure că ideile sale nu sunt pervertite, Tolstoi a înțeles că ar trebui să rupă legăturile cu „poporul" și cu „adevărul".

Dar ca de fiecare dată, cum îi era imposibil pur și simplu să se detașeze și să ignore ce se petrecea în jurul lui, Tolstoi a hotărât să susțină o conferință. Părea că nu este nimic de făcut decât să continue să își prezinte propria viziune asupra vieții, cu speranța că și alții vor ajunge la aceeași înțelegere a celor care se petreceau în jur. După finalizarea primei etape a lucrului său cu oamenii, s-a întors în 1907 la Iasnaia Poliana pentru a-și continua munca de a educa populația.

▲ Tolstoi și Sofia în preajma anului 1906 în grădina din Iasnaia Poliana.

▼ 1905 Paradă organizată pentru soldații din Războiul Ruso-Japonez. Japonia sărbătorește victoria într-un război față de care Tolstoi s-a opus din răsputeri.

▲ Tolstoi pe patul de moarte

DIN CULISE

BISERICA ORTODOXĂ RUSĂ

Biserica Ortodoxă Rusă face parte din Biserica Ortodoxă de Răsărit, care s-a scindat de Biserica Catolică Romană în secolul al XI-lea. În dezacord cu doctrina Papei, capul Bisericii Catolice, Biserica Greacă și cea Rusă au decis, după căderea Imperiului Bizantin, să își creeze propria aripă. Pentru o lungă perioadă de timp, Biserica Ortodoxă Rusă și-a păstrat autonomia.

Biserica a intrat sub jurisdicția guvernului abia în secolul al XVIII-lea, sub conducerea Țarului Petru I. Pentru a reprima dizidența care se dezvoltase recent în sânul bisericii, dar și pentru a centraliza puterea exercitată, Petru a preluat controlul asupra bisericii și a inițiat o serie de reforme. Pentru prima oară a fost abolit sistemul ierarhic al episcopilor, instituind în locul acestuia un sistem organizațional de tipul unui consiliu bisericesc. Oficialii bisericii erau acum funcționari publici, iar Biserica Ortodoxă Rusă s-a transformat într-o extensie a însuși guvernului.

Dincolo de aparenta pierdere a independenței de către biserică, clericii au devenit nobili, având la dispoziție proprietăți și iobagi care să le lucreze pământul. Biserica atât de aspru criticată de Tolstoi era în realitate doar un instrument de control al statului, profund coruptă de puterea laică.

Ultimul drum

Pe măsură ce avansau pregătirile pentru sărbătorirea celei de-a optzecea zile de naștere a lui Tolstoi, guvernul și biserica au devenit mai indulgente față de intervențiile sale în viața publică a țării. Rusia era copleșită de scrisori, telegrame și vizite venite din toate colțurile lumii, mulțimi de scriitori și filozofi dorind să celebreze longevitatea marelui gânditor.

Chiar și în 1909, Tolstoi era în formă. Își continua clasicele proteste la adresa acțiunilor guvernului și ale bisericii, lucrând în același timp la un nou roman. Era implicat intens în tot ceea ce se petrecea în jurul lui. Tolstoi făcea eforturi susținute să compună și să își transfere manuscrisele către editura Intermediarul, spre nemulțumirea soției sale care nu era în relații bune cu Certkov. Disensiunile au continuat și în anul următor, iar Tolstoi a început să aibă în vedere părăsirea căminului pentru totdeauna.

Astfel, la 28 octombrie 1910, la ora șase dimineața, Tolstoi a plecat de acasă însoțit de secretara sa. Fiica Alexandra i s-a alăturat două zile mai târziu. De teamă să nu fie urmărit, Tolstoi a decis să se îndrepte către o mănăstire, însă la mijlocul drumului a abandonat drumul într-o stație de tren.

Grăbindu-se să i se alăture la auzul înrăutățirii stării sale de sănătate, copiii i-au stat la căpătâi până în zorii zilei de 7 noiembrie (20 noiembrie pe stil vechi), când pneumonia l-a doborât. Guvernul a interzis participarea la slujba de înmormântare a acestuia, trimițând forțele polițienești să urmărească situația, care însă nu au putut să împiedice accesul celor peste cinci mii de oameni veniți să îi fie alături pe ultimul drum.

Căminul lui Tolstoi, conacul de la Iasnaia Poliana.

Tolstoismul: pacea socială şi conflictele familiale

Insistenţa lui Tolstoi în promovarea pacifismului şi împotrivirea faţă de război au dus, în cele din urmă, la întemeierea şcolii de gândire tolstoiste. În realitate, Tolstoi a încercat să îşi trăiască filozofia, luptând pentru sprijinirea victimelor foametei, donând bani pentru protejarea celor oprimaţi, şi susţinând prin alte mijloace recucerirea păcii. Paradoxal, cea mai mare rezistenţă împotriva filozofiei acestuia a emanat din propria sa casă, astfel că Tolstoi, care nu a dorit altceva decât o viaţă universală paşnică, nu a reuşit niciodată să atingă el însuşi acest deziderat.

Interpretarea personală: ce înseamnă să fii creştin

CONVINGERILE FILANTROPICE au început să iasă la iveală în jurul vârstei de cincizeci de ani. În tinereţe, obişnuia să se îmbete cu plăcerile vieţii, scrisul era o distracţie, însă în intervalul 1873-1875 şi-a pierdut al cincilea şi al şaselea fiu, pruncul care i-ar fi fost a treia fiică, precum şi două mătuşi. Punându-i în pericol viaţa fericită, teama de moarte a pus stăpânire din ce în ce mai mult pe gândurile lui Tolstoi, ajungând să se gândească la sinucidere ca la singura modalitate de a avea control asupra propriei sorţi. Din acel moment, a început să caute răspunsuri în religie, însă nu în credinţa care i-a fost predicată din copilărie, cea a Bisericii Ortodoxe Ruse. Biserica pe care o cunoştea nu era altceva decât o proteză pentru Ţar, care sprijinea războiul şi promova validitatea pedepsei cu moartea. Pur şi simplu nu putea să creadă într-o biserică ce propovăduia iubirea şi milostenia Domnului la slujba de duminică, pentru ca în restul săptămânii să accepte crima.

Astfel, Tolstoi a întreprins propriile cercetări, şi a descoperit Scripturile, fără să creadă însă în învierea lui Iisus, în Sfânta Treime sau în profeţii. Din întreaga Evanghelie, singurul lucru pe care l-a găsit demn de reţinut a fost Predica de pe Munte, şi porunca lui Iisus Hristos de a ne împotrivi răului.

În urma cercetărilor, în 1879, Tolstoi a scris „Confesiunile" şi „În ce constă credinţa mea", precum şi „Evanghelia pe scurt", plasându-şi toate eforturile în analiza credinţei. Aceste idei radicale cu privire la biserică au stârnit confuzie în rândul prietenilor, şi iritarea soţiei sale, Sofia.

Începuturile tolstoismului

În fapt, problemele conjugale ale lui Tolstoi au început cu mult înaintea acestui moment, cu accese de gelozie faţă de o veche iubită. Dincolo de acestea, faptul că „viitorul omenirii" avea întotdeauna prioritate faţă de propria familii a dus la disensiuni nesfârşite.

Cu cât se afunda mai mult în studiul interpretării doctrinei creştine, cu atât era mai dezgustat Tolstoi de stilul de viaţă decadent al celor bogaţi şi de alte apucături similare specifice timpurilor sale, astfel că a început să acorde sprijin refugiaţilor şi să protesteze cu şi mai multă ardoare împotriva acţiunilor guvernului.

Urmărit de guvern pentru idealurile sale anarhice, Tolstoi şi-a făcut prieteni noi, care îi împărtăşeau viziunea; soţia sa însă, veşnic raţională, a ajuns să îi urască pe aceşti noi prieteni periculoşi. Simţea cu stringenţă nevoia de a-şi proteja copiii de ideile periculoase şi neortodoxe ale soţului său cu privire la viaţă şi moralitate. Inflexibilitatea filozofică a lui Tolstoi l-a determinat să îi cedeze soţiei sale administrarea gospodăriei, forţându-l să îşi susţină întrunirile şi evenimentele activiste în altă locaţie.

Cu dorinţa arzătoare de a îi elibera pe iobagi, a decis să renunţe la viaţa sa de moşier în favoarea celei de muncitor al pământului. În concepţia sa, în aceasta consta tolstoismul – nu în ritualuri de venerare şi de confesiune tipice religiilor, ci în traiul simplu şi cinstit, ca fermier sau muncitor. Un exemplu al acestei filozofii a fost detaliat în povestea populară „Doi bătrâni", foarte uşor de înţeles de oricine. Astfel, pentru a sluji din tot sufletul divinitatea, mai degrabă

Voi pleca, pentru ca nimeni să nu poată interveni

▲ Tolstoi și țăranii, în timpul acțiunii umanitare din timpul foametei din 1891.

decât a pleca în pelerinaj la Ierusalim, este mai important să îi hrănești pe cei flămânzi, să duci o viață simplă și onestă lucrând pământul.

Dar Sofia, crescută într-o familie bogată, netulburată de aceste idei, dorea o viață în huzur. În ciuda eforturilor lui Tolstoi de a trăi o viață liniștită și modestă, nu a reușit niciodată să ajungă la un compromis în privința soției și copiilor săi. Istovit de cicăleala soției, Tolstoi i-a poruncit odată să iasă afară, dar când aceasta a început să-și facă bagajele, a izbucnit în lacrimi și i-a cerut iertare. Deși se îndepărtase de Sofia, nu putea să trăiască fără ea. Aceste lucruri nu au făcut decât să se adune, făcând relația de cuplu din ce în ce mai dificilă, odată cu trecerea anilor.

„Intermediarul": evanghelismul filozofic

În ultimii ani, Tolstoi, în dorința de a aprofunda educația populației cu privire la filozofia sa, l-a ales ca partener pe Certkov. Foarte asemănător cu Tolstoi, Certkov se născuse într-o familie bună, luptase în armata rusă, iar acum dorea emanciparea iobagilor. Cei doi au pornit astfel un proces de educare atât a celor sărmani cât și a bogaților, în vederea demarării acelor schimbări pe care le doreau pentru națiunea lor. Pentru a promova viziunea tolstoistă, cei doi au înființat editura Intermediarul.

◂ În prag de trecere în neființă, Tolstoi își părăsește căminul.

În încercarea de a își trăi filozofia și de a renunța la averea pe care o acumulase din scris, decizia lui Tolstoi de a munci ca fermier nu a fost bine primită de soția și copiii săi, care i s-au opus cu tărie. Astfel, în conformitate cu dorințele familiei, în anul 1880 i-a transferat soției toate drepturile de autor pentru operele sale. Ulterior, în 1881, a început din nou să scrie, dar de această dată nu romane ci opere filosofice, în speranța de a îmbunătăți nu numai Rusia, ci și restul lumii. În lumina publică, Tolstoi a beneficiat întotdeauna de sprijinul soției sale, dar în particular și-a petrecut restul vieții luptându-se atât cu ea cât și cu Certkov.

Mai târziu, în 1891, cu binecuvântarea soției, Tolstoi a plecat să contribuie la eforturile de jutorare a celor afectați de foameta din Rusia, iar mai apoi i-a ajutat pe ducoborii persecutați religios, care refuzau să se înroleze în armată din motive morale. Cu toate acestea, având o percepție diferită asupra actelor filantropice ale bogaților, Sofia a devenit din ce în ce mai furioasă pe acțiunile soțului său, și ruptura dintre aceștia a continuat să se adâncească.

Prima adăugire la operele ale căror drepturi de autor fuseseră cedate a fost publicată și distribuită prin „Intermediarul". Cum era clar că, în 1909, viața sa se apropia de final, l-a desemnat pe Certkov drept executorul său testamentar, spre nemulțumirea Sofiei.

Evenimente marcante

Odată cu publicarea lucrării lui Tolstoi, prin care se opunea pedepsei cu moartea, aceasta a avut o influență internațională. Susținătorii tolstoismului de pretutindeni, din Europa până în îndepărtata insulă a Japoniei, au ieșit la lumină. Din păcate însă, familia sa era pe punctul destrămării.

La începutul lui 1910, Sofia a devenit de nestăpânit. Copiii se întorceau dintr-o vizită la tatăl lor, care tocmai hotărâse să își revoce testamentul. Această decizie dădea naștere posibilității ca ea și copiii să rămână într-o situație dificilă, lipsiți de sprijin. Singurul membru al familiei care i-a luat partea lui Tolstoi a fost, ca de obicei, fiica sa Alexandra.

După multe răfuieli cu soția sa, și după mulți ani în care a meditat la părăsirea familiei, Tolstoi și-a pus planul în aplicare la 28 octombrie. În jurul orei 6 dimineața, cu grijă să nu își trezească soția, care lăsase ușa dormitorului deschisă pentru a-l supraveghea, Tolstoi s-a furișat afară din casă, însoțit de secretara sa. Dar zilele de libertate i-au fost numărate. Înfrânt de boală într-o stație de tren de pe traseu, familia l-a prins din urmă pe 2 noiembrie.

„Nu voiam să se amestece nimeni, așa că am hotărât să plec. Și chiar asta am făcut."

Spunând acest lucru, în dimineața de șapte noiembrie (douăzeci noiembrie pe stil vechi), Tolstoi a trecut în neființă. În acel moment, sufletul marelui scriitor și gânditor și-a câștigat libertatea eternă.

▲ 1892 Alimente distribuite la țară în timpul foametei. Țăranii se aliniază ca să primească de mâncare.

▲ Fotografie târzie cu Tolstoi și Sofia. Certurile conjugale au determinat adâncirea rupturii dintre cei doi.

Tolstoi și adepții săi, care credeau că o viață simplă și cinstită reprezintă cel mai important mijloc de trai.

▲ Trupul lui Tolstoi este purtat de prietenii și copiii săi.

O ALTĂ STEA
DOSTOIEVSKI

Cea mai importantă literatură a Rusiei

Tolstoi și Dostoievski sunt cei mai mari exponenți ai literaturii ruse, în special a celei de secol XIX. Dostoievski îl idolatriza pe deja celebrul Tolstoi, iar Tolstoi nutrea un respect profund pentru opera lui Dostoievski. Chiar și așa, Dostoievski a avut tendința de a încerca să se distanțeze de asocierea cu Tolstoi.

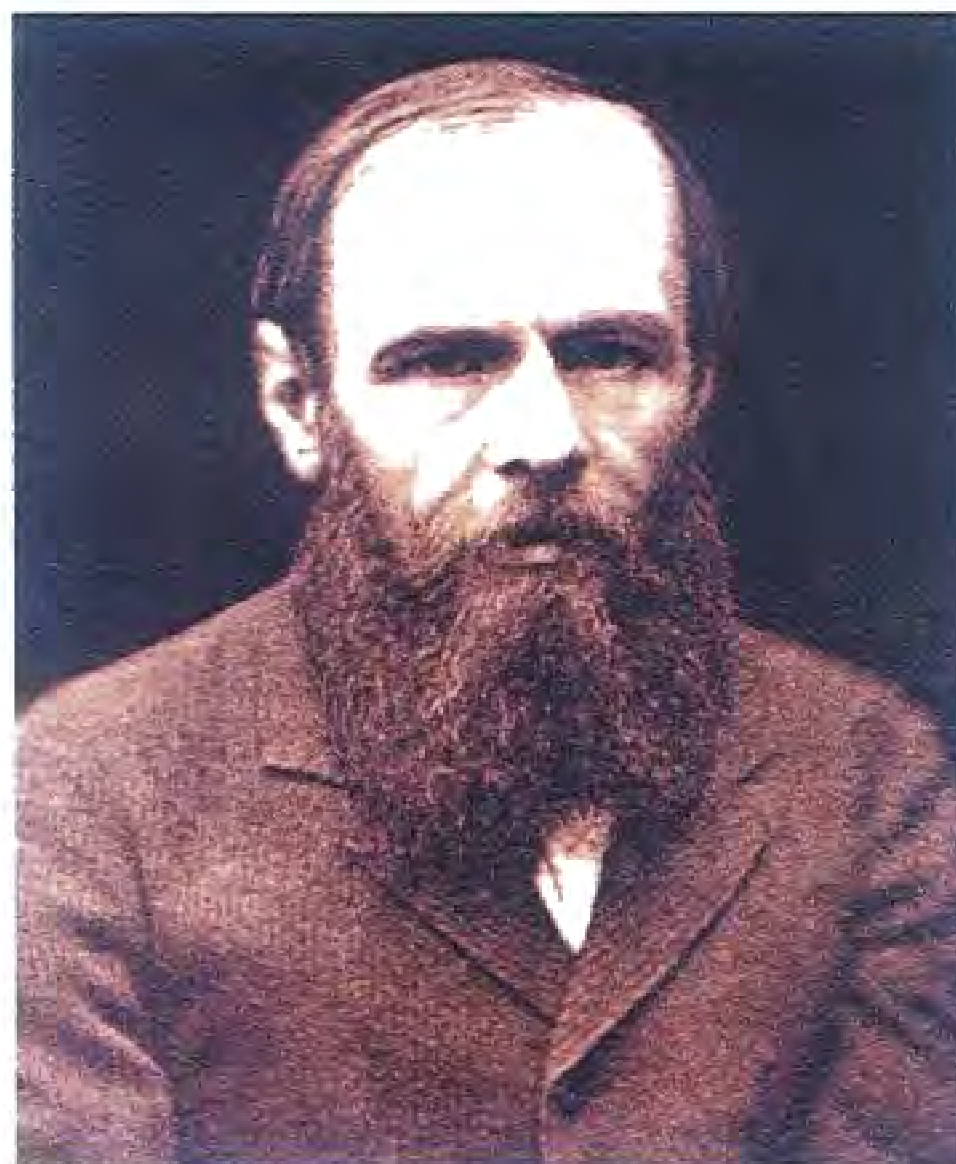
Chiar de la naștere, celor doi le-a fost dat să remarce și să înțeleagă măreția celuilalt. Este cunoscut faptul că Dostoievski a citit și a apreciat nespus romanul „Anna Karenina". „Jurnalul unui scriitor" era publicat foileton în revista „Cetățeanul". Dostoievski era deja un scriitor consacrat, cu mai multe romane publicate. La acel moment era considerat de mulți ca fiind romancierul lor favorit, atât pentru temele profunde cât și pentru stilul său. Privind în urmă, a declarat întotdeauna că „Anna Karenina" l-a influențat profund în conceperea „Fraților Karamazov".

Realismul fantastic

Dostoievski s-a născut la Moscova, cu șapte ani înaintea lui Tolstoi, fiind al doilea fiu al familiei. La șaptesprezece ani, a fost admis la școala de inginerie, unde s-a întânit pentru prima oară cu operele scriitorului occidental Shakespeare. La absolvire, s-a angajat într-o societate de profil ca inginer proiectant, dar a înțeles că nu poate renunța la fascinația sa pentru literatură. Demisionând de la slujba pentru care se pregătise, a urmat o carieră de scriitor. Primul său roman, „Oameni sărmani", nu a fost însă bine primit de public, ba chiar a fost aspru criticat.

▲ Biroul de lucru al lui Dostoievski, din Sankt Petersburg.

▲ Scriitorul Dostoievski. Chiar și în acest moment al istoriei, operele sale sunt cunoscute în toată lumea.

În această perioadă, Dostoievski s-a alăturat unei societăți filosofice utopice cunoscute sub numele Cercul Petrașevski. Guvernul, suspectând grupul de organizarea unei răscoale țărănești, a decis să îi monitorizeze, pentru ca în 1849 să aresteze întregul grup. Implicat în presupusul complot, Dostoievski a fost condamnat inițial la moarte, pedeapsa fiind apoi comutată la patru ani de închisoare în Siberia.

La eliberarea din închisoarea siberiană, Dostoievski și-a reluat creația literară, publicând foileton „Amintiri din casa morților". Tolstoi avea să îi laude cu căldură această operă. Începând cu anul 1864, a publicat succesiv romanele „Însemnări din subterană", „Crimă și pedeapsă" și „Jucătorul". Suflet chinuit care nu și-a găsit niciodată liniștea, Dostoievski exercita totuși o influență copleșitoare asupra lumii în care trăia.

Cu Dostoievski la căpătâi

Ulterior, Dostoievski a publicat „Idiotul", „Demonii" și „Frații Karamazov", fiindu-i recunoscut marele talent literar. În discursul susținut la inaugurarea monumentului lui Pușkin, Dostoievski a dobândit și mai multă notorietate, declarând că „a fi cu adevărat rus înseamnă a te înfrăți cu toată lumea". În fapt, discursul îi fusese solicitat lui Tolstoi, dar Dostoievski s-a propus, ca voluntar, să îl substituie, pentru a-l salva de la o asemenea corvoadă.

Dostoievski a murit anul următor, în 1881, la scurt timp după faimosul discurs. Continuând să recunoască valoarea rivalului, Tolstoi a deplâns profund pierderea unui om pe care nici măcar nu a ajuns să îl cunoască. Mai mult, după moartea sa, văduva lui Dostoievski, Anna, s-a împrietenit cu soția lui Tolstoi, Sofia. Când Sofia a preluat controlul asupra drepturilor de autor care îi reveneau soțului său, Anna i-a descifrat tainele hățișurile dreptului proprietății intelectuale.

Tolstoi a decedat în 1910, la mai mult de douăzeci de ani de la trecerea în neființă a lui Dostoievski. Pe noptiera de lângă patul de moarte al lui Tolstoi se odihnea un exemplar al romanului „Frații Karamazov", scris de Dostoievski.

▼ Mormântul lui Dostoievski.

Duşmanii şi influenţele unui mare scriitor

Tolstoi, mereu opunându-se preocupărilor lumeşti, a fost cel mai aspru cu sine însuşi. În întreaga sa viață și-a transformat mulți prieteni în duşmani, dar a avut parte şi de mulți adepți şi cititori care i-au susținut cu ardoare opera. An după an, scriitorul rebel a persiflat autoritățile, urând conducerea țării şi controlul exercitat de biserică. De aceea, şi-a ales asociații cu mare atenție.

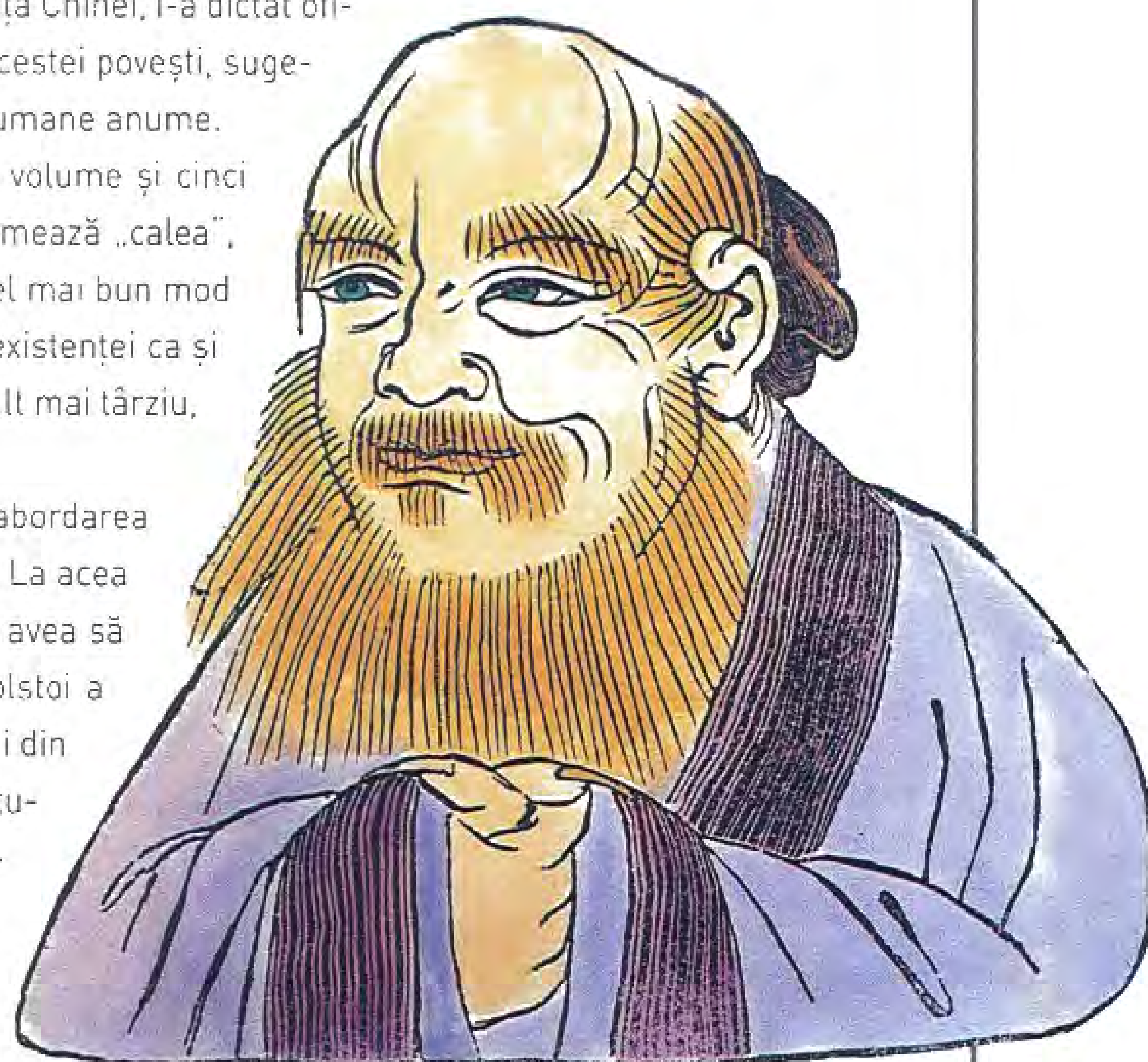
„Marele profesor al umanității" Respectul pentru înțelepții Antichității

Lao Zî (535?-?)

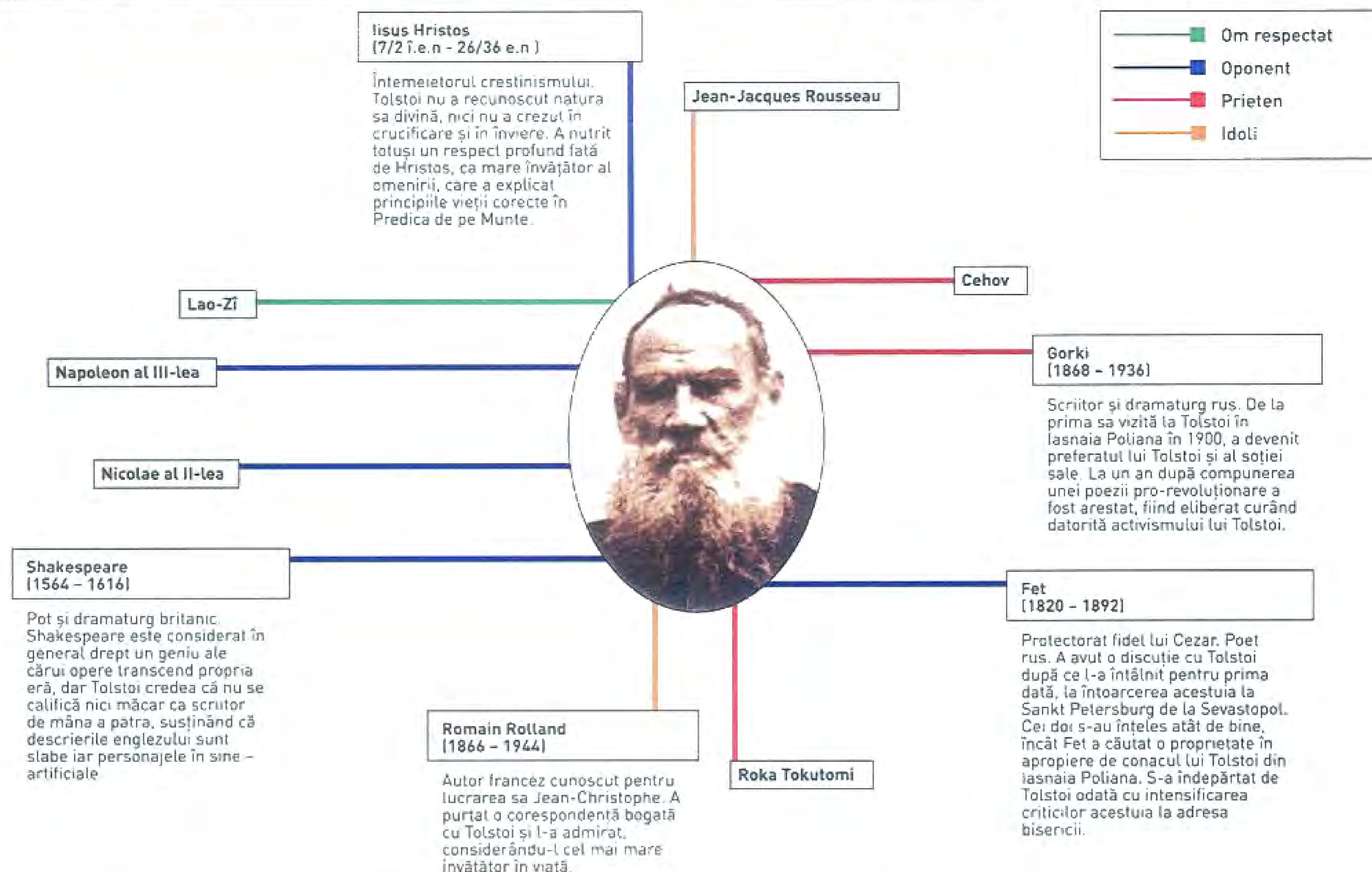
Există multe lucruri pe care nu le cunoaștem despre Lao Zi, Părintele Daoismului. Deși se crede în mod tradițional că a fost contemporanul lui Confucius, alte teorii susțin că a trăit cu 400 de ani mai devreme, sau dimpotrivă, că Lao Zî a fost un personaj fictiv care nu a existat niciodată. Cele mai timpurii documente care se referă la acest misterios profesor sunt „Shiki" și „Biografia lui Lao Zî". Conform acestor surse, prenumele său este Li, fiind născut în principatul Chu. Se spune că în perioada de studiu pentru examenele de titularizare ca funcționar guvernamental, a primit un vizitator care i-a propus o ghicitoare. „Te pregătești pentru înțelepciune", i-a spus acesta, „dar arăți ca un neghiob". Aspirând la o mai bună înțelegere și privind în urmă cu speranță prin prisma experienței, a descris acea ființă drept „asemănătoare unui dragon". Ulterior, Lao Zî s-a îndreptat către vest pentru continuarea studiului. Ajungând însă la granița Chinei, i-a dictat ofițerului vamal celebra carte Dao De Jing. Istoria se desprinde întrucâtva de firul acestei povești, sugerând că „părintele taoismului" nu a existat niciodată ca întruchipare a unei ființe umane anume.

Singurul lucru care ne-a rămas de la Lao Zî este cartea compusă din două volume și cinci mii de caractere chinezești, „Dao De Jing". Discutând conceptul că Universul urmează „calea", și că ființele trebuie să trăiască întru „non-acțiune", opera lui Lao Zî susține că cel mai bun mod de a trăi este prin non-interferență. Deși cartea dă suficientă greutate filozofică existenței ca și concept, informațiile netratate le depășesc ca număr cu mult pe cele furnizate. Mult mai târziu, Lao Zî a fost deificat de către religia taoistă.

Tolstoi și-a manifestat pentru prima oară interesul față de Lao Zî odată cu abordarea studiului religios și filozofic oriental, în 1884, la vârsta de cincizeci și șase de ani. La acea vreme se lupta cu Biserica Ortodoxă Rusă, în căutarea propriei credințe, pe care avea să și-o clarifice prin intermediul Învățăturilor Orientale. Într-o lucrare din 1887, Tolstoi a susținut că Lao Zî, Confucius și Buddha au fost cu toții „mari profesori", plasându-i din punct de vedere filozofic pe aceeași treaptă cu Iisus Hristos, și susținând că învățăturile acestora se reduc la aceeași esență. În 1893, Tolstoi și-a dedicat timpul traducerii scrierii lui Lao Zî, recunoscând în opera sa aceleași teme ale nonviolenței pe care le descoperise în Predica de pe Munte. Non-acțiunea lui Lao Zî corespundea perfect viziunii proprii despre filozofia creștină și credința morală.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Un mare gânditor

Jean-Jacques Rousseau (1712-1778)

Rousseau s-a născut în 1712 la Geneva, în Elveția. Tatăl său, un ceasornicar talentat, l-a crescut pe Rousseau după moartea mamei, curând după nașterea sa. Tatăl era în același timp membru al adunării generale a țării, și se spune că, în tinerețe, Rousseau a deprins de la părintele său atât mândria de a fi orășean cât și dragostea de țară. După părăsirea Genevei la vârsta de 16 ani, a dus o viață de pribegie și, în cele din urmă, s-a stabilit în orașul Champery din estul Franței.

Ceea ce l-a pus pe Rousseau pe harta marilor scriitori a fost „Discursul asupra științelor și artelor", pe care l-a trimis Academiei din Dijon în speranța câștigării unui concurs de eseuri. Fiind desemnat câștigător, Rousseau a profitat de șansa de a se întâlni cu intelectualii cunoscuți drept enciclopediști. Și-a câștigat renumele ca filozof, dar din cauza modului său de viață nestatornic, aproape că s-a înstrăinat de Voltaire, d'Alambert și de alți intelectuali de marcă ai epocii. După ce a refuzat pensia oferită de rege, a părăsit Parisul și s-a stabilit la țară. Aici a scris lucrarea Iulia sau noua Heloiză. Roman de dragoste scris sub formă epistolară, s-a numărat printre cele mai bune cărți ale secolului al XVIII-lea, având o mare influență asupra mișcării romantice ulterioare. A fost constrâns să fugă din țară în 1762 după ce teoria sa privind educația prezentată în romanul. „Émile sau despre educație", a fost condamnată de către biserică. După ce a călătorit prin Elveția și Anglia, s-a întors la Paris sub un alt nume în 1770, și a început să compună „Confesiunile lui Jean-Jacques Rousseau".

Tolstoi a citit toate cele douăzeci de volume de opere ale lui Jean-Jacques Rousseau încă de la vârsta de cincisprezece ani. L-a îmbrățișat pe Rousseau ca pe un spirit înfrățit și ca pe un om pe placul său. De altfel, se spune că a fost atât de fermecat de Rousseau încât, pe când era un student de nouăsprezece ani la Universitatea din Kazan, obișnuia să poarte la gât un medalion cu un chip similar celui al lui Rousseau. Rousseau credea că ființele umane sunt născute pentru a fi fericite, și trebuie să trăiască întru căutarea fericirii, concept similar filozofiei lui Tolstoi. După citirea operelor lui Rousseau, Tolstoi a descoperit în acesta o manieră de gândire similară. Raționamentele lui Rousseau au rezonat cu cele ale lui Tolstoi și i-au conferit ordine filozofiei scriitorului rus.

Rousseau și-a finalizat Confesiunile în 1770 și, înainte să își poată termina ultima operă, „Visările unui hoinar singuratic", a murit subit la periferia Parisului în 1778. În 1794, conform dorinței soției sale, a fost înhumat în Panteon, acolo unde se odihnesc și osemintele altor mari oameni ai istoriei.

Împăratul Franței care a cucerit fortăreața din „Povestiri din Sevastopol"

Napoleon al III-lea (1808-1873)

Napoleon al III-lea s-a născut la Paris, numele său complet fiind Charles Louis-Napoleon Bonaparte. Crescând ca nepot al lui Napoleon, împăratul Franței, viața sa s-a schimbat complet odată cu bătălia de la Waterloo. Înfrângerea definitivă, absolută, a unchiului său, geniul militar Napoleon I, l-a constrâns pe Napoleon al III-lea să trăiască în exil, departe de Franța.

A complotat în două rânduri împotriva Monarhiei din Iulie, în 1836 și în 1840, ambele ocazii fiind sortite eșecului. După Revoluția din februarie 1848, a fost în sfârșit liber să revină în Franța, fiind ales deputat în cadrul Adunării Naționale. În luna decembrie a aceluiași an a fost ales președinte al noii Republici Franceze, urmând să își consolideze baza de putere. În 1851 a pus la cale o lovitură de stat, înaintea terminării mandatului, a dizolvat adunarea, fiind ales împărat de către popor în luna decembrie a anului următor. În prima parte a exercitării funcției de împărat a instituit dictatura, suprimând legitimiștii (adepții dinastiei de Bourbon) și facțiunile democratice. A promovat de asemenea o nouă politică economică, începând cu reforma sistemului financiar. Pentru a câștiga popularitatea plebei, a participat activ la războaie, asemenea unchiului său. Primul război la care a luat parte a fost cel din Crimeea.

Acest război, izbucnit în 1853, avea ca miză controlul asupra Peninsulei Balcanice și a Orientului Apropiat. De o parte a conflictului s-a plasat alianța dintre Anglia, Franța, Sardinia și Turcii Otomani, iar de cealaltă parte, Rusia. Tânărul Lev Tolstoi participa de asemenea la bătălia ce avea să se dea pe viață și pe moarte, pentru fortăreața Sevastopolului. La finele unui asediu înverșunat care a durat un an, fortăreața a căzut în cele din urmă în mâinile armatei aliate. Tolstoi a folosit această experiență ca bază pentru cele trei povestiri grupate în „Povestiri din Sevastopol".

„Scumpul"

Anton Cehov (1860-1904)

Dramaturg iubit și respectat până în zilele noastre de către poporul său, ca demn reprezentant al Rusiei, Anton Cehov s-a născut într-un port la Marea Azov, în 1860.

Unchiul său și-a obținut eliberarea din iobăgie prin muncă, dar tatăl său nu a reușit să administreze un magazin universal și a dat faliment. Întreaga familie, cu excepția lui Anton, s-a refugiat la Moscova. Anton a fost singurul membru al familiei rămas în oraș, și a reușit să termine liceul trăind independent. Studiile absolvite i-au permis să urmeze facultatea de medicină din cadrul Universității de la Moscova. În cursul studiilor medicale, și-a susținut familia, scriind numeroase opere pe care avea să le publice în reviste și ziare.

Cehov a rămas puternic implicat în literatură după ce a devenit medic. La sfatul mai vârstnicului său partener în ale literaturii, Grigorovici, a abandonat cariera de doctor și a început să scrie. Orizonturile sale s-au lărgit cât timp a colaborat cu ziarul conservator Timpuri Noi.

La acea vreme, Cehov a aflat despre Tolstoi, și tolstoismul a găsit rezonanță în sufletul său. De altfel, Tolstoi a favorizat autori de origine sărmană precum Cehov și Gorki, mai degrabă decât autori precum Turgheniev care s-au ridicat din rândurile nobilimii. Cehov l-a vizitat pe Tolstoi în repetate rânduri la Iasnaia Poliana, și a mers chiar la casa sa din Crimeea să vadă cum se simte, după ce Tolstoi a decis să își petreacă acolo convalescența.

În 1892, Cehov și-a stabilit o reședință la Milikhovo, lângă Moscova. Aici și-a pus în practică tolstoismul, prin acțiuni precum construcția de școli sau participarea la eforturile de ajutorare a victimelor foametei. În acest timp a scris capodopere precum „Pescărușul„, "Unchiul Vanea", „Salonul numărul 6" și „Viața mea". Cehov a suferit o lungă perioadă de timp de tuberculoză, fiind nevoit să se mute la Yalta, în Crimeea, pentru îngrijiri. Starea sănătății l-a determinat să se mute încă o dată în 1904, la Badenwiler, în sudul Germaniei, acolo unde a și trecut în neființă în cursul aceluiași an.

Ultimul țar rus criticat de un scriitor bătrân care visa la eliberarea țărănimii

Nicolae al II-lea (1868-1916)

Nicolae al II-lea este cel mai mare fiu al țarului Alexandru al III-lea al Rusiei și al Reginei Maria. Deși imperfecte, reformele unchiului său, Alexandru al II-lea au redat libertatea iobagilor și au dat naștere unor legislaturi regionale în care țăranii aveau un cuvânt de spus. Ca și propriul său tată, Nicolae al II-lea era diferit de unchiul său prin faptul că a fost educat în spirit reacționar. În 1894, la vârsta de 26 de ani, a preluat sceptrul Imperiului, după moartea tatălui său. Tot în aceeași perioadă, s-a căsătorit cu Alexandra, fiica ducelui de Darmstadt, Hesse și Rin, nepoată a Reginei Victoria a Angliei.

Nicolae al II-lea avea a moștenit politicile tatălui său, dar ulterior a fost manipulat de cei din jur. Tolstoi i-a scris țarului Nicolae al II-lea o scrisoare, de la reședința sa din Crimeea, în care promova libertatea de mișcare, libera conștiință și accesul la educație, abolirea proprietății private asupra terenurilor și abandonarea guvernământului autocrat. Desigur, fiind reacționar, ca și tatăl său, și atașat autorității specifice țarilor, era improbabil ca Nicolae al II-lea să răspundă. Politica sa de aplanare a frământărilor interne prin invadarea altor țări a culminat cu războiul ruso-japonez din 1904. Imediat după izbucnirea Războiului, Tolstoi l-a criticat în scris.

Odată cu declanșarea Primei revoluții ruse după incidentul Duminicii sângeroase din 1905, Nicolae al II-lea a făcut o serie de concesii: le-a promis țăranilor aceleași libertăți ca și orășenii, precum și înființarea unui legislativ național. Cu toate acestea, când a văzut că nici măcar astfel de reforme nu pot stabiliza țara, a promulgat o constituție care păstra puterile dictatoriale ale Țarului, și Nicolae al II-lea a redevenit reacționar. În toiul acestor frământări, Țarina a căzut în mrejele misteriosului călugăr Rasputin. În Primul Război Mondial, Țarul a declarat război Germaniei la sfatul diplomaților și liderilor săi militari, dar după înfrângerea armatei sale de către germani în primăvara anului 1915, relațiile sale cu cabinetul au intrat într-un impas. Țarul fiind plecat pe front în toată această perioadă, problemele țării rămăseseră mai mult pe umerii Țarinei, nepopulară în rândul maselor din cauza originii sale germane și care era din ce în ce mai influențată de Rasputin.

În 1917 a izbucnit Revoluția din Februarie și, pe 2 martie a aceluiași an, Nicolae al II-lea a fost constrâns să abdice la Pskov. În august a fost exilat în Siberia, împreună cu soția și cei cinci copii ai săi. De teama unei posibile misiuni de salvare organizate de anti-revoluționari, a fost ucis, laolaltă cu familia sa, la 16 iulie 1918.

„Tolstoi-ul japonez" care a vizitat Iasnaia Poliana

Roka Tokutomi (1868-1927)

Roka Tokutomi (născut Kenjiro Tokutomi) a văzut lumina zilei în 1868, în localitatea Minamata din prefectura Kumamoto. Roka a studiat la Universitatea Doshisha din Kyoto. Revenit în Kumamoto, a fost botezat creștin, pentru ca apoi să se întoarcă la Doshisha pentru finalizarea studiilor. Cu toate acestea, opoziția față de relația sa amoroasă cu Nijima Jo l-a determinat să fugă pe ascuns cu aceasta. În 1889 a mers în capitală, unde s-a alăturat companiei administrate de fratele său. Acolo a deprins meșteșugul unui om de litere, scriind pentru Kokumin no Yuu, „Kokumin no Tomo" („Prietenul Națiunii"), „Kokumin Shinbun" („Ziarul Națiunii"), „Katei Zasshi" („Revista Acasă"), editate de fratele său, precum și pentru alte asemenea publicații.

În acest interval, în 1890 a scris „Rokoku no Taito Torusutoi Haku" („Marele om al Rusiei, contele Tolstoi"). Acest fapt a impulsionat realizarea primei întâlniri dintre un scriitor japonez și un mare autor rus. Aflat în vacanță în Europa în septembrie 1896, Soho l-a vizitat pe Tolstoi în Rusia. Aceasta l-a determinat pe mai tânărul său frate, Roka, să scrie biografia lui Tolstoi. Primind această sarcină de la fratele său, Roka a publicat lucrarea„ Torusutoi" („Tolstoi") în aprilie 1897.

Roka și-a făcut prima intrare semnificativă în lumea literară cu romanul Hototogisu („Cucul cel mic"), publicat foileton în ziarul Kokumin Shinbun. Romanul zugrăvea iubirea tragică a celei mai mari fiice a generalului Gan Oyama. În 1900, a fost publicată într-o ediție revizuită, sub formă monografică. Nu numai că a fost extrem de bine primită de public, dar a reușit să captiveze audiențe mari, fiind dramatizat ca shinhageki (o formă de teatru specifică erei Meiji, alternativă la kabuki).

În timp ce escalada muntele Fuji în 1905, s-a îmbolnăvit subit și a intrat în comă. În acest somn adânc a cunoscut o „revoluție psihologică". Ulterior, a devenit absorbit de citirea Evangheliilor și a operelor lui Tolstoi. S-a stins din viață în 1927 (al doilea al erei Showa), în mijlocul scrierii celor patru volume autobiografice, terminate mai târziu de soția sa.

Cu toate acestea, în 1918 Roka a declarat că se dezice de Tolstoi. Deși a continuat un regim de viață tolstoist, reverența aproape divină a lui Roka față de Tolstoi a luat sfârșit. Odată cu terminarea imensei sale autografii, Fuji, Roka s-a împăcat cu fratele său. S-a stins din viață în 1927 (al doilea al erei Showa).

Consecințe Revizuirea posibilității non-violenței

Tolstoi, autorul reprezentativ pentru realismul rusesc, și-a păstrat până în zilele noastre un loc special în literatura universală, prin intermediul operelor sale „Anna Karenina" și „Război și pace". Pe de altă parte, contribuțiile sale ca filozof păreau a fi apus. Însă pledoaria lui Tolstoi pentru non-violență l-a influențat pe Gandhi și, pe măsură ce lumea modernă continuă să fie zguduită de violențe, filozofia lui Tolstoi devine din în ce mai importantă.

Marea stea a literaturii rusești

În lumea literaturii rusești care a dat naștere la nenumărate mari talente, Tolstoi ocupă totuși un loc special. Prin comparație cu alți scriitori considerați „autori naționali" ai Rusiei precum Cehov sau Pușkin, Tolstoi pare a fi cu o treaptă mai sus. Chiar și un autor ca Dostoievski este cotat mai slab, prin alăturarea cu Tolstoi. Se spune că nu puțini sunt cei care afirmă că „Tolstoi reprezintă întreaga Rusie".

De aceea, muzeul dedicat lui Tolstoi de la Moscova continuă să primească numeroși vizitatori. Împreună cu casa memorială a lui Tolstoi (cea în care Tolstoi și-a petrecut mai mult de jumătate din viață), întreaga Iasnaia Poliana s-a transformat într-un muzeu care atrage publicul din întreaga lume.

Cu siguranță, reputația lui Tolstoi ca autor este de nezguduit. „Anna Karenina" și „Război și pace" încă își păstrează locul în literatura universală, drept cele mai valoroase produse ale realismului rusesc. Prin contrast cu acest loc strălucitor în literatură, opera sa ca filosof și om al credinței își găsește puțini adepți în ziua de azi. În timpul războiului ruso-japonez, care i-a permis Japoniei să se alăture Americii și marilor puteri ale Europei, acest autor de talie mondială denunța cu tărie războiul însuși. Totuși, aceste lucruri sunt deja uitate de cei aflați de cealaltă parte a baricadei, japonezii.

Conform biografiei scrise de Sklovski, în tinerețea sa, Tolstoi i-a spus mătușii sale Alexandra că, în situația în care cineva dorește să trăiască în spiritul credinței, este necesar să se chinuie, să sufere, să se neliniștească, să eșueze și să repete acest proces la nesfârșit, iar dacă cineva încearcă să treacă prin viață în liniște și siguranță, are o inimă vrednică de dispreț.

Tolstoi a ascultat de șoaptele demonului în căutarea plăcerilor estetice, și astfel au fost posibile numeroasele capodopere pe care le-a creat. Pe de altă parte, în spiritul învățăturilor unei divinități stoice și raționale, a devenit necesar să se opună permanent Bisericii Ortodoxe Ruse și guvernului țarist, să trăiască viața simplă a unui țăran și să promoveze eliberarea iobagilor și nonviolența.

Tolstoi - chiar și în Japonia

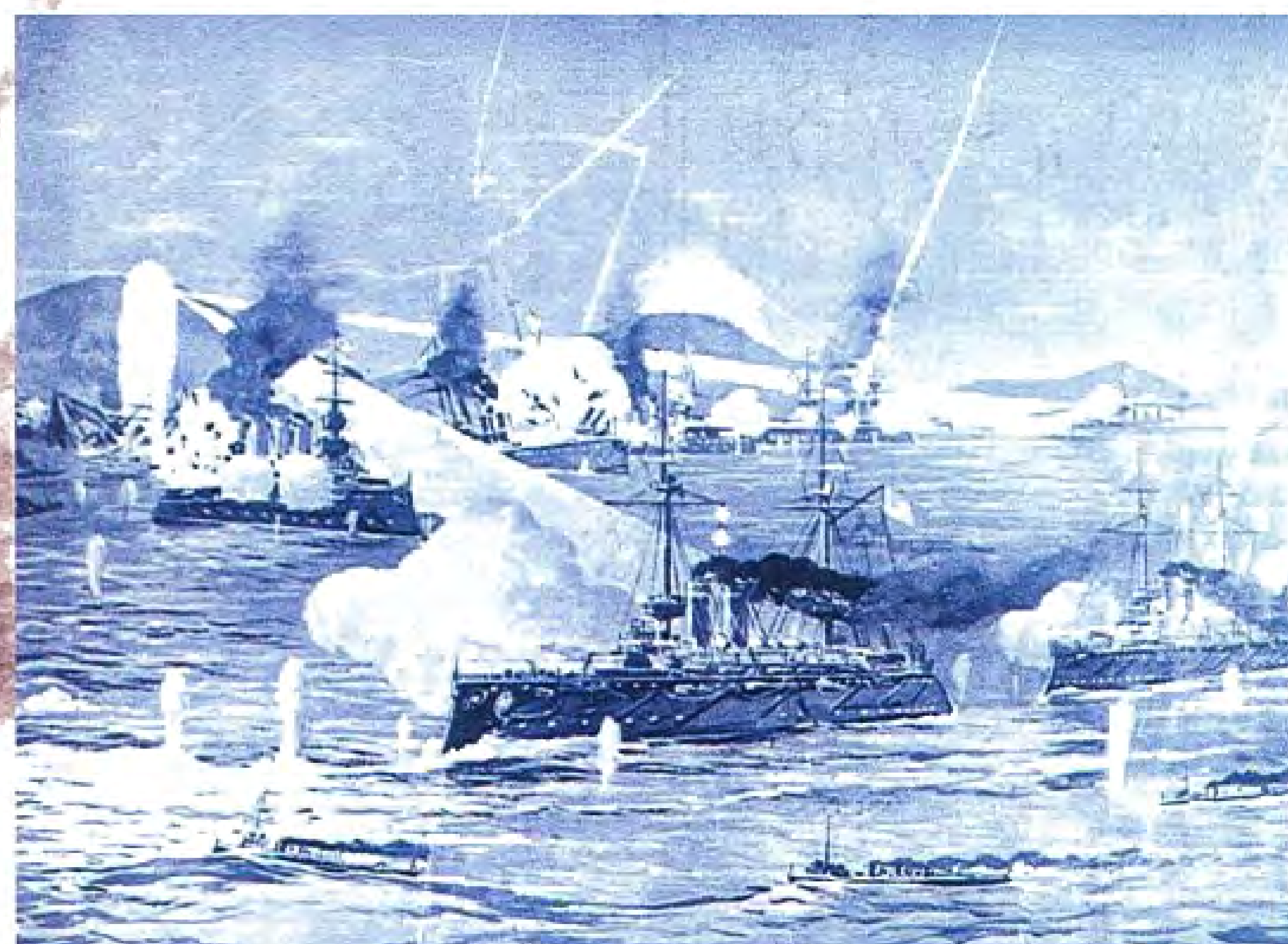
Japonezii erelor Meiji și Taisho înțeleg cum se cuvine și acceptă natura multifațetată a lui Tolstoi, ca scriitor, filosof, și om al credinței.

Conform lui Teishimei Futaba, Tolstoi este bine primit de publicul japonez peste măsură de riguros datorită modului exhaustiv în care a contemplat problemele vieții umane, și asemenea unui autor japonez, a examinat cu stăruință o gamă largă de problematici.

Influența lui Tolstoi asupra literaturii japoneze a început pe când era încă în viață. În 1910, acest autor a încercat să ilumineze lumea cu idealurile sale înalte, pentru a sfârși în mod dramatic, după ce a plecat hoinar în lume. În cercurile teatrale, punerea în scenă a „Învierii" realizată de Hogetsu Shimamura și de Sumako Matsui l-a făcut cunoscut pe marele scriitor în Japonia, iar „Cântecul Katiușei" din piesă a cucerit inimile unei generații întregi.

Dintre toți aceia care au fost influențați de Tolstoi în era Taisho, persoana care a depus cele mai mari eforturi să aplice filozofia lui Tolstoi a fost Saneatsu Mushakoji. Alături de Naoya Shiga

Pentru a trăi în spiritul credinței, trebuie să treci printr-un chin continuu; iar dacă vrei să treci prin viață în siguranță și în liniște, trebuie să ai o inimă demnă de dispreț.

▲ Mai 1905. O bătălie din Marea Japoniei încheiată cu o victorie decisivă pentru Japonia.

și alții a pus bazele revistei literare Shirakaba („Mesteacănul alb"), care a servit drept scenă de lansare pentru creațiile sale literare. Fiind captivați de ideile filosofice ale lui Tolstoi, le-au interpretat prin prisma propriei gândiri creând Atarshiki Mura („Noul sat"), în care au început să trăiască o viață simplă.

◄ Tolstoi în 1903. La bătrânețe a devenit bolnăvicios, dar conștiința sa față de reformele sociale a rămas neștirbită.

▲ Lenin (rândul din față, al doilea din dreapta) și alți revoluționari, în Sankt Petersburg, în 1915.

Influența lui Tolstoi nu s-a limitat însă la Saneatsu. Ca și umanist, a avut o influență majoră și a atras un larg public cititor.

Cu toate acestea, în era Meiji, Tolstoi s-a confruntat cu un rival redutabil – un mare gânditor marxist și un activist social, în persoana lui Dostoievski. De asemenea, odată cu publicarea jurnalului lui Tolstoi din 1935 și a operelor lui Vladimir Certkov, au ieșit la iveală tragediile vieții personale a acestui gânditor umanist. La acest moment, între Hideo Kobayashi și Hakucho Masamune era în plină desfășurare controversa cunoscută sub numele Shiso to Jisseikatsu („Gândire și viață reală"). Aceasta a izbucnit după ce au fost făcute publice detaliile plecării lui Tolstoi de acasă în preajma morții. Hakucho Masamune susținea teza conform căreia „chiar și marii gânditori, în viața de zi cu zi sunt oameni ca și noi. Adevărul este valoros." Pe de altă parte, Hideo Kobayashi afirma că „gândirea nu poate fi reconstituită pentru a da naștere vieții reale." Controversa a liniștit perioada scurtă, frenetică și lipsită de spirit critic de adulare a lui Tolstoi.

Contrarevoluționarul care a fost apărat de un revoluționar

Tolstoi și-a petrecut perioada de asfințit a vieții ca filosof în era revoluției ruse, fără însă a o sprijini. Cu toate acestea, acela care i-a luat apărarea lui Tolstoi a fost nimeni altul decât Lenin. Acel lider al revoluției rusești a scris o teză scurtă intitulată „Lev Tolstoi ca oglindă a Revoluției Ruse. La începutul tezei îi recunoaște meritele de mare artist ale lui Tolstoi și afirmă că Tolstoi a evitat revoluția. Tolstoi, care a închis ochii față de revoluția deja în curs de desfășurare, a reprezentat, în viziunea lui Lenin, „oglinda" revoluției. Aceasta pare să nu se susțină în fața cunoașterii comune, având în vedere poziția adoptată de Tolstoi. Totuși, Lenin a considerat aceasta problematică drept foarte importantă, contradicțiile din opera și gândirea lui Tolstoi oglindind contradicțiile vieții din Rusia ultimelor decenii ale secolului al XIX-lea.

Pentru Lenin era de natura evidenței faptul că Tolstoi nu a reușit să înțeleagă revoluția rusă din cauza obârșiei sale aristocratice. Paradoxal însă, Tolstoi a pledat pentru eliberarea țărănimii fără a își dori revoluția. Acest paradox era, în viziunea lui

Lenin, o manifestare specifică societății rusești a acelor vremuri. Țărănimea ignorantă ura moșierii și funcționarii statului care îi controlau și îi exploatau, dar nu cunoștea cele mai bune metode prin care să se împotrivească dușmanului și cu care ar fi trebuit să lupte.

Deși adevărata cale a libertății pentru distrugerea regimului țarist era folosirea forței, mulți țărani nu realizau aceasta. Conform lui Lenin, Tolstoi trebuia să scoată în evidență această situație a țărănimii rusești, tocmai pentru că era un mare artist.

Lenin a văzut în Tolstoi un artist extrem de valoros, și a recunoscut valoarea istorică a operelor sale filosofice. De aceea, a comandat transformarea casei lui Tolstoi din Moscova într-un muzeu. Mulțumită viziunii profunde a lui Lenin, generațiile viitoare au posibilitatea să observe materiale de mare valoare precum manuscrisul original al „Tinereții".

Puterea rezistenței nonviolente

Filozofia non-violentă respinsă de Lenin avea să înflorească pe meleaguri îndepărtate, în India. Protestul lui Tolstoi împotriva regimului rus care a oprimat țărănimea și a suprimat forțele revoluționare a fost auzit în întreaga lume, insuflând curaj activiștilor din rândul diferitelor popoare oprimate. Revoluționarii indieni au citit operele lui Tolstoi și, ca răspuns la cererile acestora, el a scris „Scrisoare către un hindus". În textul acesteia, susține: „Nu vă opuneți răului, dar nici nu participați în acțiunile răului... și nimeni nu va reuși să vă înlănțuiască".

Gandhi a fost profund mișcat la citirea acestor rânduri, și i-a transmis multe scrisori lui Tolstoi. I-a oferit de asemenea un exemplar al lucrării sale „Hind Swaraj" („Regulile casei indiene"). Gandhi a organizat o rezistență non-violentă pe care a folosit-o pentru a cuceri independența Indiei.

După începerea celui de-al Doilea Război Mondial, tolstoiștii japonezi au fost victimele represiunilor, dar și-au susținut cu tărie viziunea pacifistă. Cu toate acestea, nici un tolstoist nu pare a fi supraviețuit până în zilele noastre, probabil din cauza faptului că și-au pierdut poziția ocupată în societate.

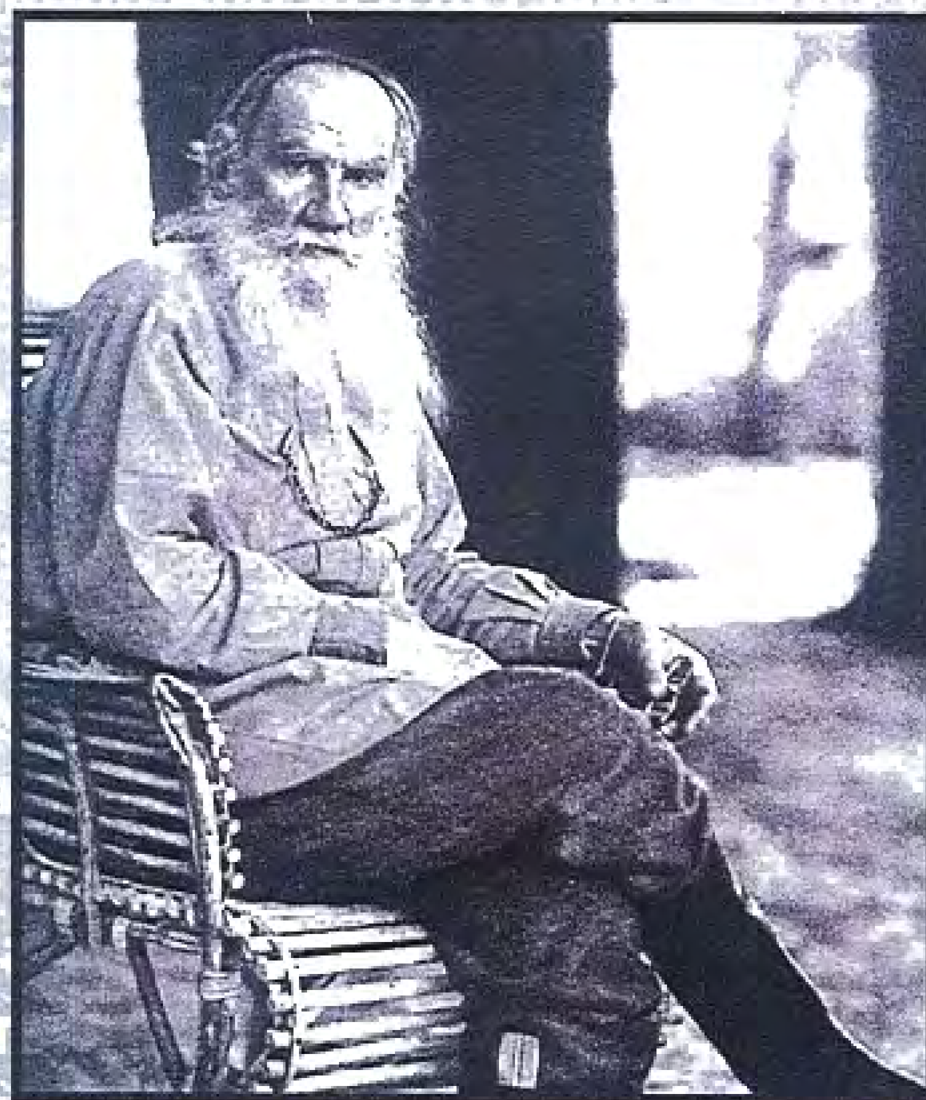
Gândirea tolstoistă continuă să fie importantă pentru umanitate și în prezent. Cum flagelul violenței continuă să se extindă în întreaga lume, acum, mai mult decât oricând, trebuie să readucem în discuție filozofia rațiunii, a umanismului, și căutarea armoniei.

▼ Gandhi, surâzător, înconjurat de nepoții săi, în jurul anului 1947.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

LEV TOLSTOI

ISSN 1791-0765

9 771791 076000 25

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

26

THE BEATLES

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

The Beatles
Numărul 26

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5,
sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

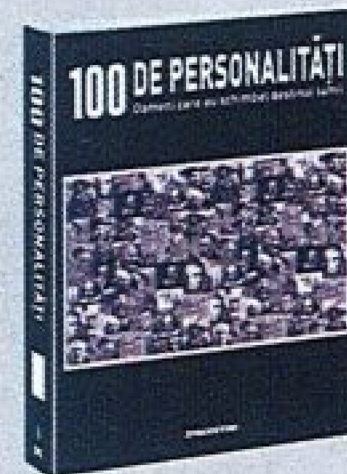
ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

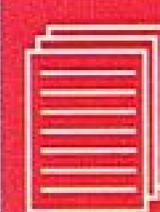
Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Biblioraft

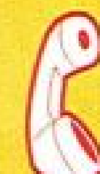
Nu ratați biblioraftuirile speciale în care puteți colecționa seria 100 de personalități!. Biblioraftuirile sunt disponibile la chioșcurile de ziare la prețul de 6,99 LEI/35 MDL. De Agostini va anunța datele de publicare a biblioraftuirilor în seria de reviste.

Editorul își rezervă dreptul de a schimba ordinea publicării personalităților sau de a le înlocui cu altele.

Pentru o mai bună deservire solicitați întotdeauna publicația de la același punct de vânzare și informați vânzătorul asupra intenției de a cumpăra și aparițiile următoare.

Pentru orice informație, lămurire sau comenzi de numere apărute anterior, sunați-ne la tel.

România: (021) 40 10 888

Moldova: (022) 21 07 98

ORAR DE SERVICIU Luni-Vineri, 10:00-18:00

The Beatles

(1960-1970)

Important cu-adevărat este nu numai să ai o viziune diferită asupra vieții, ci să o și împărtășești.

The Beatles

Vremurile în care au trăit membrii formației The Beatles

PROLOG

ANUL 1957; Liverpool, al doilea oraș-port ca mărime din Anglia (după Londra). John Lennon și Paul McCartney, doi tineri pasionați de muzică se întâlnesc întâmplător în acest mic oraș.

Câțiva ani mai târziu, cei doi prieteni devin nucleul unei formații de patru membri, care își câștigă fulgerător un renume în lumea sclipitoare a celebrității internaționale.

Cu fiecare hit lansat de Beatles, publicul era din ce în ce mai vrăjit de melodiile electrizante ale grupului, astfel că viața membrilor formației a devenit subiect de primă pagină. Beatleșii nu s-au limitat doar la viața muzicală, ci au influențat moda, arta, chiar și stilul de viață amețitor al secolului XX.

Deși au trecut mai mult de treizeci de ani de la despărțirea grupului, legenda și influența lor încă dăinuie. Și totuși, cum a fost lumea în care au trăit membrii formației Beatles?

TABEL CRONOLOGIC

1877	▯	Edison inventează fonograful
1910	▯	Este publicată Suita „Pasărea de foc" a lui Stravinski
1939	▯	Începe Cel de-al Doilea Război Mondial
1940	▯	Se nasc Ringo și John
1942	▯	Se naște Paul
1943	▯	Se naște George
1945	▯	Cel de-al Doilea Război Mondial ia sfârșit
1946	▯	Churchill ține discursul „Cortina de fier"
1947	▯	India își câștigă independența față de Anglia
1949	▯	Se fondează NATO
1950	▯	Începe Războiul Coreean
1952	▯	Este încoronată regina Elizabeta a II-a
1953	▯	Se înființează formația The Quarrymen
1955	▯	James Dean moare într-un accident de mașină
1956	▯	Melodia lui Elvis, „Heartbreak Hotel", devine hit
1959	▯	Revoluția cubaneză
1960	▯	Se înființează formația The Beatles
1961	▯	Kennedy este numit președinte al SUA Se construiește Zidul Berlinului
1962	▯	Trupa îl cooptează pe Ringo și își face debutul
1963	▯	Este asasinat Kennedy
1964	▯	Primul turneu prin America
1965	▯	Armata americană bombardează partea de nord a Vietnamului
1966	▯	Primul turneu prin Japonia
1967	▯	Formația The Beatles lansează Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band
1969	▯	Festivalul de muzică Woodstock
1970	▯	Paul își anunță retragerea din formație
1971	▯	John lansează Imagine
1972	▯	Scandalul Watergate
1975	▯	Războiul din Vietnam ia sfârșit
1977	▯	Elvis Presley moare
1980	▯	John este asasinat
1989	▯	Cade Zidul Berlinului
2001	▯	George moare

Povestea fascinantă a celor patru fantastici, celebri în întreaga lume

Patru tineri, John, Paul, George şi Ringo, s-au întâlnit în oraşul-port Liverpool din Anglia şi au înfiinţat o formaţie care, după câţiva ani, avea să devină cunoscută în întreaga lume. Cu fiecare hit de impact, Beatleşii plămădeau din nou nu numai stilul Rock 'n' Roll, ci şi cultura şi societatea.

▼ Casa mătușii Mimi, unde John și-a petrecut copilăria. Acesta a crescut în condiții de confort financiar, unchii săi trăind dintr-un salariu generos de îngrijitor de fermă.

Băieții din Liverpool

Viaţa în oraşul-port

Cei patru tineri care urmau să schimbe lumea s-au născut la Liverpool, un oraș-port din nord-vestul Angliei cu aproximativ 700.000 de locuitori.

În 1940, în mijlocul celui de-al doilea război mondial, s-a născut John Lennon, fiul cel mare al unui marinar concentrat în armată pe perioada războiului. Totuși, când John avea doi ani, familia nu a mai primit nicio veste de la tată, iar John a fost trimis să locuiască la o mătușă, deoarece mama sa avea o relație cu un alt bărbat. Frustrat de faptul că locuia în același oraș cu mama dar nu împreună cu aceasta, „tulburatul" John a devenit liderul unei găști de rebeli.

În 1942, se naște Paul McCartney, fiul cel mare al unui comis voiajor de la o companie de import bumbac. Deși situația sa școlară era una strălucită, moartea mamei, pe când Paul avea treisprezece ani, l-a făcut să se scufunde complet în studiul chitării.

În 1943, se naște George Harrison, cel de-al cincilea și ultimul fiu al unui șofer de autobuz. La vârsta de treisprezece ani, i s-a cumpărat prima chitară de care s-a îndrăgostit.

În 1940, se naște Richard Starkey, fiul cel mare al unui brutar, cel care avea să își ia numele de scenă Ringo Starr. În copilărie soarta nu îl favorizează prea mult. La vârsta de trei ani, Ringo și mama sa rămân singuri, fiind abandonați de tată, iar mama este nevoită să se angajeze pentru a-și întreține copilul. În plus, Ringo se dovedește a avea o natură bolnăvicioasă și este spitalizat timp de un an în timpul școlii primare și timp de doi ani în timpul gimnaziului. Devenise clar faptul că, în aceste condiții, nu va putea absolvi școala.

▲ Casa mătușii lui John, Mimi, unde artistul și-a petrecut copilăria. Pentru că mătușa era foarte ocupată cu ferma, John a putut să-și petreacă timpul așa cum și-a dorit.

1960 Liverpool. Oraș-port, centru industrial și de construcție vapoare, era al doilea port ca mărime din Anglia, după Londra.

O întâlnire sortită

În 1952, John a fost admis la Quarry Bank Grammar School. Inițial se afla printre primii din clasă, dar odată cu trecerea timpului atât notele cât și comportamentul său s-au deteriorat. Profesorii au încercat pe cât au putut să îl motiveze pe proaspătul adolescent rebel, încercând să-i inducă un comportament adecvat. John însă nu era interesat de școală. Încântat de muzica lui Bill Haley și a lui Elvis difuzată la radio, a rugat-o pe mătușa sa să îi ia o chitară. La scurt timp, împreună cu câțiva prieteni de la școală și-a format o trupă, The Quarrymen.

În vara anului 1956, The Quarrymen au cântat la o petrecere în aer liber, sponsorizată de Biserica Saint Peter. În pauza spectacolului, prietenii lui John i-au făcut cunoștință cu un adolescent bucălat, fan rock and roll: Paul McCartney, în vârstă de paisprezece ani. Acesta părea o caricatură plină de farmec a lui Little Richard, iar talentul de chitarist de care dădea dovadă l-a impresionat pe John, acesta propunându-i imediat să se alăture formației. Din acel moment, cei doi au exersat împreună la chitară în mod constant, fie la școală, fie acasă la Paul. Din când în când, Paul mai aducea și un alt băiat să exerseze împreună, era vorba de un adolescent pe atunci destul de timid, pe nume George. Interpretând solo-uri explozive în timp ce exersa cu cei doi, George a ajuns în curând să se alăture trupei, în calitate de chitarist solo.

În 1958, John, Paul și George, fiind în căutarea unui toboșar și a unui basist, au participat la un spectacol, pentru care singura plată a fost accesul la bufetul suedez. Unul dintre prietenii de la școala de arte a lui John, Stuart Sutcliff, s-a alăturat trupei ca basist, în momentul în care trupa susținea concerte regulate la Clubul Casbah Coffee. Totuși, când trupa începea să își consolideze poziția, s-a întâmplat o tragedie. Mătușa lui John a decedat într-un accident de mașină.

▲ Membrii inițiali ai trupei Beatles, începând de la stânga: Pete Best, George, John, Paul și Stuart Sutcliff. Toți poartă celebra jachetă de piele.

Biblioteca de amintiri

STRAWBERRY FIELDS FOREVER

În apropiere de casa unde a crescut John, se întindeau câmpuri de căpșuni unde obișnuia să se joace pe când era copil. De aici și numele melodiei. În mijlocul acestui câmp, în spatele unui zid de cărămidă, se afla un conac vechi în stil victorian, care a fost transformat în orfelinat de Armata Salvării. Aici John obișnuia să mai câștige ceva bani de buzunar vânzând limonadă la petrecerile în aer liber. Melodia sa Strawberry Fields Forever a fost inspirată din aceste experiențe. Încă de la lansarea melodiei, fanii percep acele câmpuri de căpșuni ca pe un pământ sfânt.

În mod curios, poarta de fier care străjuia aceste câmpuri a fost furată în mai 2000. Era o poartă roșie de fier lucrată în stil oriental, având dimensiuni de 2.4 pe 3 metri, care a dispărut pur și simplu. În ziua următoare, cum la locul faptei rămăseseră doar așchii de fier, hoții nu au putut fi arestați, iar motivul infracțiunii a rămas necunoscut. În cele din urmă, poarta a ieșit la iveală în momentul în care a fost scoasă la licitație de un fan obsedat, în cadrul petrecerii care comemora 60 de ani de la nașterea lui John.

Se pare că de-a lungul vieții, lui John i-a plăcut să fie înconjurat de câmpuri de căpșuni. O dovedește chiar și ultima reședință a lui John, clădirea Dakota House din Central Park, New York, care era de asemenea împrejmuită de câmpuri de căpșuni. Până în zilele noastre, fanii merg să pună flori la această casă memorială.

▲ Domeniul din mijlocul câmpurilor de căpșuni unde John obișnuia să se joace în copilărie. Fanii veneau din întreaga lume pentru a putea măcar arunca o privire înăuntru prin această poartă.

Concert live la Cabin Club, unde Beatleșii evoluau de obicei. De la turneul din Hamburg și până la ultimul concert live din 1963, Beatleșii au ținut 292 de spectacole acolo.

Locul în care a luat naștere primul hit

Se formează trupa Beatles!

De unde provine numele formației Beatles? Cel care a venit cu această idee a fost Stuart, în anul 1960. Numele a fost inspirat din denumirea formației lui Buddy Holly, Crickets (greierii). Păstrând conceptul de insectă (Beetle) și combinându-l cu conceptul muzical de bătaie a măsurii (beat), trupa s-a oprit la denumirea „Beatles" după un lung șir de schimbări. Au apărut prima dată în mod oficial cu acest nume la un concert din Hamburg, Germania.

Cu toate acestea încă nu aveau un toboșar. Fostul toboșar, fiul proprietarului Clubului Casbah, Pete Best, a rămas în formație până la susținerea concertului din Germania.

Turneul nu a avut succesul scontat. Din cauza clienților bețivi și recalcitranți care se manifestau în timpul concertelor, melodiile formației nici măcar nu se mai auzeau. Membrii trupei au fost nevoiți să recurgă la metode radicale pentru a capta atenția publicului, cum ar fi strigăte, iar John chiar și-a dat pantalonii jos pe scenă. În cele din urmă localul s-a umplut de clienți, astfel Beatleșii au învățat să cânte în fața unui public numeros.

Întâlnirea cu Epstein

Cu concertele lor spectaculoase și ironiile suculente, trupa Beatles a câștigat foarte mulți fani atât în Liverpool, cât și în Hamburg.

Cam în această perioadă a apărut tipica lor tunsoare mop-top. Totul a pornit de la o întâmplare comică. O nemțoaică (fotograf), pe care Stuart a întâlnit-o în timpul unui turneu susținut în Hamburg, a avut ideea de a-i schimba coafura, deoarece i se părea total anostă. L-a tuns pe Stuart chiar ea însăși și, deși inițial ceilalți membri ai trupei au râs de rezultat, în cele din urmă au adoptat ei înșiși noua tunsoare.

Din 1961, Cabin Club din Liverpool a devenit scena lor favorită.

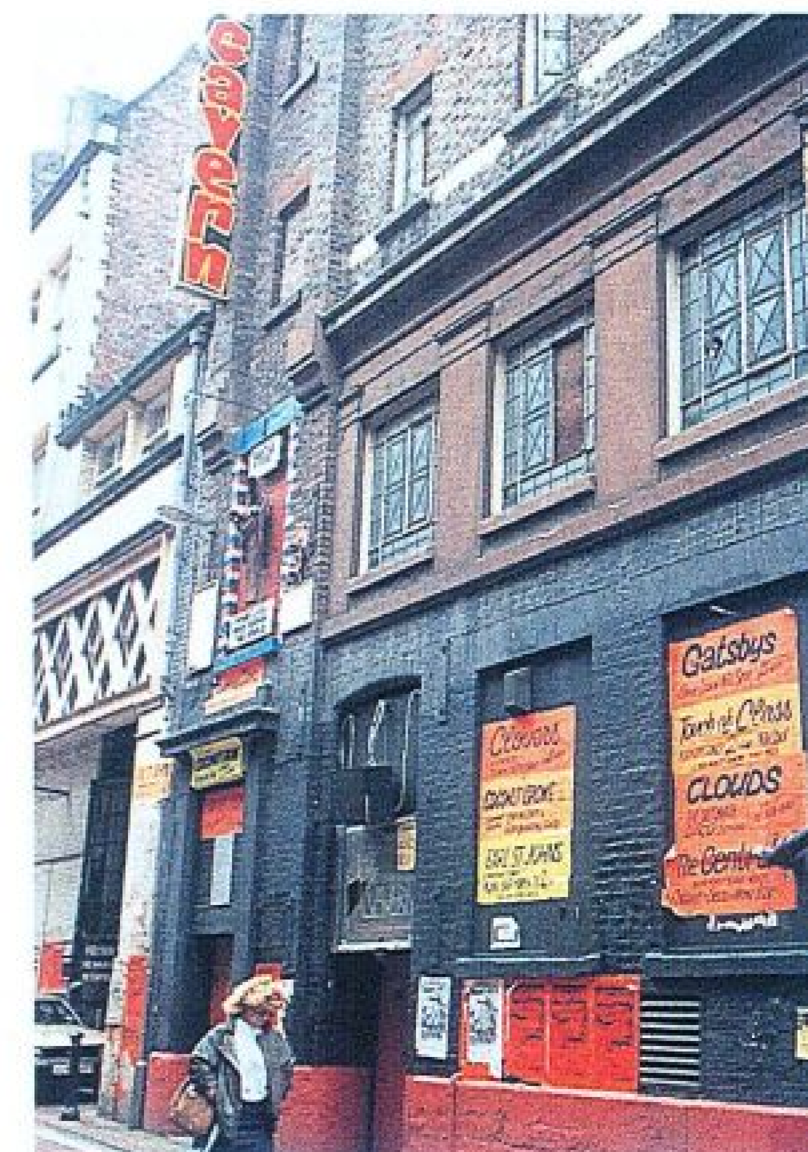
Ulterior, în mai 1961, a avut loc debutul lor exploziv. Faptul că au evoluat ca formație de acompaniament pentru Tony Sheridan le-a oferit ocazia să-și facă primele înregistrări într-un studio profesionist. Din păcate, tocmai atunci Stuart s-a hotărât să părăsească formația pentru a urma cursurile facultății de arte. În efortul de a păstra formația închegată, Paul a trecut la bas.

Tot în această perioadă în viața lor a apărut persoana care urma să schimbe destinul formației. În vârstă de 27 de ani, Brian Epstein era fiul cel mare al unei familii de evrei înstăriți. Epstein voia să facă rost de o înregistrare a Beatleșilor împreună cu Tony Sheridon, „My Bonnie". Pentru că nu a reușit, s-a hotărât să îi cunoască personal pe Beatleși la Cabin Club.

Ajuns la Cabin Club, Epstein a văzut cum o trupă de bufoni evolua în fața unui public recalcitrant.

▲ Brian Epstein, fiul cel mare al unei familii înstărite, a recunoscut talentul trupei Beatles și a devenit impresarul acesteia.

▲ Cabin Club este încă cel mai renumit local din Liverpool.

După cinci ani avea să comenteze în legătură cu lipsa de experiență de pe atunci a trupei, dar spunea că fusese atras de abilitatea acestora de a încânta audiența. Așa că Epstein i-a abordat și le-a devenit impresar.

Debutul mult aşteptat

Pentru a-i promova pe Beatleși, Epstein monitoriza fiecare detaliu al trupei. Încercând să-și pună în ordine programul destul de dezorganizat, membrii formației i-au dat mână liberă lui Epstein. Epstein era genul care cântărea cu atenție beneficiile pe termen lung ale oricărui angajament pe care și-l asuma. Le-a interzis tinerilor să fumeze și să mănânce pe scenă și le-a trasat un program foarte strict. Le-a schimbat stilul vestimentar, propunându-le sacouri în locul hainelor de piele.

„Înainte de a-l întâlni pe Epstein, trăiam într-o lume idilică" afirma John, descriind acest moment ca începutul real al formației Beatles.

Pentru a le asigura un debut de succes, Epstein a contactat toate companiile de discuri. În cele din urmă, oferta a venit din partea casei de discuri EMI Records, prin directorul acesteia George Martin, care i-a chemat pe membrii grupului la o probă.

Proba a durat mai multe ore, iar la sfârșit Martin părea nemulțumit. Neînțelegând de ce, John a întrebat:

„A fost ceva ce nu v-a plăcut?"

Privindu-i pe rând, Martin a replicat cu umor a replicat cu umor, "Nu-mi plac cravatele voastre."

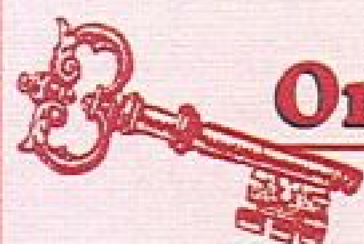
Cu aceste cuvinte atmosfera s-a destins, iar Martin a fost cucerit de farmecul tinerilor. „Ceea ce m-a impresionat cel mai mult a fost personalitatea lor. Eram convins că vor ajunge celebri."

Se pare că trupa reușise să treacă proba ca prin minune. Totuși, înainte de a putea încheia contractul, mai trebuia să rezolve o problemă: încă nu aveau un toboșar suficient de bun. Tinerii, care își dezvoltaseră un puternic simț al profesionalismului, s-au hotărât să-l concedieze pe Pete, care nu avea o tehnică prea bună. În consecință i-au propus lui Ringo, pe care îl cunoscuseră în Hamburg, să devină noul lor toboșar.

La 5 octombrie 1962, au lansat discul lor de debut, cu „Love Me Do" pe partea A și „P.S. I Love You" pe partea B.

Mai târziu, George avea să evoce momentul în care a auzit pentru prima oară cântecele formației la radio.

„Tremuram din tot corpul. Nu mi-a venit să cred când mi-am auzit propria voce. Unul dintre cele mai importante momente din viața noastră a fost prima săptămână în top 20."

Omul-cheie

OAMENI CARE NU AU APUCAT SĂ SE BUCURE DE SUCCESUL BEATLES

Prietenul lui John de la școala de arte, Stuart Sutcliff, care era genul foarte timid, s-a hotărât să urmeze cursurile facultății de arte. Apoi a cunoscut o fată care i-a cucerit inima. Din păcate, atunci când a reușit să pună deoparte șaizeci și cinci de lire din vânzarea unuia dintre tablourile sale, a fost convins de către John și Paul să îi pună la bătaie pentru cumpărarea unei chitări bas necesară formației. Se spune că Stuart era atât de timid, că, atunci când prietena sa l-a tuns mop-top, stârnind râsetele membrilor formației cu privire la coafura sa cea nouă, acesta a purtat ochelari de soare tot timpul.

La întoarcerea din turneul organizat în perioada aprilie – iunie 1961 în Hamburg, Stuart s-a hotărât să părăsească trupa. S-a stabilit în Hamburg împreună cu logodnica sa pentru a se dedica picturii. Din păcate, la scurt timp s-a îmbolnăvit și a murit la vârsta de numai douăzeci și unu de ani. John a fost atât de afectat de moartea prietenului său, încât a început să se comporte ciudat: începea din senin să râdă sau să plângă.

▲ O fotografie actuală a lui Pete Best, încă la tobe.

Pete Best, ca și Stuart, nu a ajuns să cunoască succesul trupei Beatles. Deși a făcut parte din trupă în timpul turneului din Hamburg și chiar își dorea să rămână unul dintre membrii acesteia, era de fapt un toboșar provizoriu, până la găsirea unuia mai bun. Totuși, când trupa începuse să aibă succes, lipsa de talent a lui Pete devenise o barieră serioasă în calea progresului trupei, așa că l-au schimbat cu Ringo. La sfatul lui Epstein că "Pete nu e de niciun folos", Paul s-a hotărât să se ocupe de această situație. Deși pe atunci Pete nu a comentat prea mult acest fapt, mama sa se plângea dezamăgită: „Mi-au abandonat fiul".

▼ Prietena lui Stuart a fost cea care a avut ideea costumelor fără guler și a tunsorii mop-top.

Un vis devenit realitate: Celebritate pe plan internațional

Please Please me!

DUPĂ ÎNREGISTRAREA celui de-al doilea disc, „Please Please me", George Martin le-a transmis Beatleșilor din cabina de regie tehnică, prin interfon:

„Băieți, tocmai ați înregistrat primul vostru disc de succes."

În februarie 1963, prezicerea lui Martin a devenit realitate. Cum magazinele din întreaga țară erau pline ochi de oameni care căutau discul, Beatleșii au început imediat să înregistreze albumul. Prin acest album cu ritmuri puternice de rock 'n' roll ca în „I Saw Her Standing There" și antrenanta melodie „Twist and Shout", trupa a intrat în istoria rock 'n' roll-ului. La lansarea albumului, trupa a rămas în topul clasamentelor timp de treizeci de săptămâni.

Urcarea în topurile americane şi premiile

Popularitatea formației Beatles a crescut atât de mult după lansarea următoarelor două hit-uri, „She Loves You" și „I Want To Hold Your Hand", încât costumele și coafurile lor mop-top erau cunoscute de toată lumea.

În noiembrie 1963, regina a participat la primul Royal Variety Show, în cadrul căruia formația Beatles a interpretat câteva melodii. John a urcat pe scenă și a afirmat: „Îi rog pe cei din spate să bată din palme!" și, după ce s-a întors cu o plecăciune spre loja regală, i s-a adresat pe un ton destul de sarcastic: „Iar pe restul dintre dumneavoastră, vă rog doar să vă zornăiți bijuteriile". În acel moment, întregul public a început să aplaude.

Ca proiect de dezvoltare ulterioară, formația Beatles viza America. La început, Capitol Records, asociatul companiei EMI din America, nu vedea cu ochi buni posibilitatea lansării trupei în State, însă, observând fenomenul social de masă stârnit de Beatleși, a hotărât să încheie un contract cu ei în decembrie.

Înainte de Turneul din America, membrii formației Beatles au primit o veste fantastică: melodia „I Want To Hold Your Hand" ajunsese pe primul loc în clasamentele din Statele Unite.

În februarie 1964, Beatleșii au aterizat pe aeroportul Kennedy din SUA, care era asaltat de o mulțime imensă de fani și jurnaliști, transformând totul în haos. Membrii formației au fost șocați de numărul reporterilor și al întrebărilor, totuși au reușit să se eschiveze destul de ușor.

Trupa Beatles a debutat în America fiind invitată la emisiunea Ed Sullivan Show, care a avut o audiență de 73.000.000 de telespectatori.

Cotele de audiență ale spectacolul din acea seară au atins 60% din audiența totală la nivel național. După ce au ținut concerte în trei orașe, au vândut tone de albume și au înregistrat un succes răsunător în America, Cei patru fantastici s-au întors triumfători acasă.

▲ Formația Beatles la emisiunea Ed Sullivan Show în februarie 1964. Acest program a fost urmărit de 60% dintre telespectatori.

▼ Turneul organizat în America în 1965. Concertul de la Shea Stadium din New York.

Fără a mai pierde timpul, membrii formației Beatles au început imediat filmările la primul lor film, „A Hard Day's Night" (Noaptea unei zile grele). Debutând cu imaginea Beatleșilor fugind de fanii înnebuniți, filmul e o comedie despre viețile lor și a fost devorat de fani încă de la lansare. Ringo, jucând în rolul principal, a ajuns brusc cel mai popular membru al formației.

Întrucât impresarul Epstein primea cereri de pretutindeni, reacția pozitivă a publicului din întreaga lume față de formație a favorizat primul lor turneu mondial.

Dintr-o dată trupa Beatles a început să concerteze în întreaga lume: America, Europa, Asia, Oceania... Deși aveau un program foarte încărcat și concerte istovitoare pe perioada turneului, Beatleșii au reușit să-și surprindă fanii cu noi melodii.

În noiembrie și-au lansat single-ul „I Feel Fine", al cărui refren deosebit cântat la chitară a devenit foarte cunoscut printre fani, iar în decembrie au lansat albumul Beatles For Sale.

Ulterior, în 12 iunie 1965, formației Beatles i s-a acordat decorația MBE pentru eroism de către Regina Angliei. Deși este cel mai mic grad care poate fi acordat în Imperiul Britanic, inițiativa fusese totuși șocantă, întrucât era prima oară când era acordat unei formații rock. Din punct de vedere social, atribuirea decorației a fost pusă pe seama popularității pe care o aveau în rândul monarhiei și guvernului. În această privință, John a afirmat cu o oarecare ironie:

„Mulți dintre cei care s-au plâns că noi am primit decorația MBE, au fost la rândul lor decorați pentru eroismul manifestat în război, ucigând oameni. În schimb, noi am fost decorați pentru că am făcut oamenii să se simtă bine. Aș spune că noi suntem cei care ne merităm mai mult medalia."

Revoltați de acordarea acestei onori formației Beatles, o parte dintre cei care primiseră anterior decorația s-au hotărât să o returneze în semn de protest, stârnind un scandal la nivel național. După patru ani, tot în semn de protest, dar față de politica guvernului, John și-a returnat și el medalia.

În iulie, a fost lansat cel de-al doilea film al lor, intitulat „Help!" (Ajutor!). Albumul „Yesterday", în care Paul a folosit în premieră un cvartet de coarde drept acompaniament, a fost produs în aceeași perioadă de timp. Paul a avut viziunea cântecului în timpul unui vis, iar când s-a trezit, s-a repezit asupra pianului și a transcris totul pe hârtie.

Prin fiecare gest, formația Beatles rescria istoria muzicii. Se pare că nimeni nu a mai lansat atât de multe hit-uri într-un interval atât de scurt ca Cei patru fantastici.

CĂLĂTORII ÎN TIMP

PROGRAMUL ÎNCĂRCAT DIN TIMPUL TURNEULUI

În ianuarie 1964, trupa Beatles și-a început turneul mondial pe scena Olympia din Paris. În decursul lunii februarie au ținut concerte în New York și Washington, apoi în Danemarca, Hong Kong, Australia și Noua Zeelandă până în iunie. Ulterior, din 19 august până în 20 septembrie, turneul a continuat în SUA și Canada, totalizând douăzeci și patru de concerte în două luni. Concertul din fiecare oraș a fost diferit. Din octombrie până în noiembrie, programul istovitor al turneului din Anglia a mai cuprins încă douăzeci și șapte de concerte. În anul următor au concertat în Franța, Italia, Elveția, America și Anglia, iar în 1966, și-au continuat interminabilul turneu mondial cu concerte în Germania, Japonia, insulele Philippine și în America.

Cu un program atât de încărcat, Beatleșii erau nevoiți să se deplaseze cu avionul, deși nu le plăcea acest mijloc de transport.

19 august	San Francisco
20 august	Las Vegas
21 august	Seattle
22 august	Vancouver
23 august	Los Angeles
26 august	Denver
27 august	Cincinnati
28 august	New York
30 august	Atlantic City
2 septembrie	Philadelphia
3 septembrie	Indianapolis
4 septembrie	Milwaukee
5 septembrie	Chicago
6 septembrie	Detroit
7 septembrie	Toronto
8 septembrie	Montreal
11 septembrie	Jacksonville
12 septembrie	Boston
13 septembrie	Baltimore
14 septembrie	Pittsburg
15 septembrie	Cleveland
16 septembrie	New Orleans
18 septembrie	Dallas
20 septembrie	New York

▲ Fani înlăturați de pe scenă în timpul turneului mondial.

◄ Formației Beatles i s-a acordat decorația MBE în anul 1965. Faptul a stârnit mare vâlvă printre cetățeni și a avut ca rezultat returnarea a opt sute șaizeci și trei de decorații.

Albumul de compilație înregistrat în urma turneului

▲ Producția de succes a filmului Help!, următorul film după „A Hard Day's Night", care i-a avut ca protagoniști pe membrii trupei Beatles. Epstein a contribuit la producerea unei combinații între thriller și comedie de mare succes.

Sfârşitul unui turneu solicitant

CÂȘTIGÂND ÎNCREDERE în urma succesului melodiei „Help!", trupa a hotărât să ia o pauză pentru a face din nou înregistrări.

Lansat în decembrie 1965, „Rubber Soul" a avut un succes imediat, cuprinzând melodia în franceză a lui Paul, „Michelle", și balada de senzație a lui John, „Girl". La o lună de la înregistrare, membrii trupei găsiseră deja un titlu pentru album și creaseră și design-ul copertei albumului.

La terminarea înregistrărilor, trupa a început un alt turneu mondial, dar treptat lucrurile aveau să se schimbe. În Hamburg, John își aducea aminte că obișnuia să cânte 8 ore pe noapte, dar în turneu lucrurile stăteau altfel.

De fiecare dată când călătoreau, erau asaltați de fani care țipau și era necesar să fie escortați de la concerte la hoteluri și înapoi de gărzi de corp și polițiști, dar de la turneul mondial început în iunie'66, lucrurile au început să se înrăutățească pentru formație.

În timpul turneului din Japonia, membrii Beatles au descoperit că un grup de extremă dreaptă începuse o mișcare anti-Beatles. În insulele Philippine, și-au atras fără să vrea antipatia guvernului deoarece au refuzat cererea soției împăratului de a concerta în timpul unui prânz

DIN CULISE

MEMBRII TRUPEI ȘI DROGURILE

◄ Bob Dylan, un alt muzician dependent de droguri.

În confuzia tot mai mare a anilor șaizeci, pesimismul punea stăpânire pe membrii noii generații. Adepții mișcării hippie au ajuns să apeleze la marijuana și LSD pentru a evada din realitate. Stilul de muzică psihedelic a fost creat de muzicieni care scriau despre amintirile din timpul experiențelor halucinogene provocate de droguri. Toți muzicienii renumiți ca de exemplu Beatles, Rolling Stones, Bob Dylan și Eric Clapton obișnuiau să consume droguri în această perioadă. Beatleșii au început destul de devreme să consume droguri, încă din timpul concertelor ținute la Hamburg. Lucrând cel puțin opt ore pe noapte, John a început să consume droguri pentru a putea rezista în timpul concertelor. Obișnuia să-și toarne stimulenți în bere, să o dea rapid pe gât și apoi să urce pe scenă.

Ulterior, în timpul extenuantului turneu american, Bob Dylan le oferă pentru prima dată marijuana celorlalți membri. La scurt timp, aceștia foloseau droguri mai puternice, ca de exemplu heroină, LSD sau mescalină. Pe parcursul următorilor ani, John a recurs la numeroase metode pentru a scăpa de dependență, inclusiv meditații indiene, posturi și alte experiențe spirituale, dar a resimțit simptomele încetării consumului de droguri pentru tot restul vieții.

Fără îndoială, Paul era la fel de dependent ca John. În 1967 a fost arestat de trei ori pentru consum de LSD. În 1980, în timpul călătoriei către un concert, a fost prins cu marijuana asupra sa de către un ofițer vamal, arestat și deportat.

Consumul de droguri a influențat și muzica formației Beatles, astfel apărând albumele „Revolver" și „Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club".

organizat de aceasta, și astfel, au ajuns să fie boicotați de trupele de securitate și disprețuiți de populație, întâmpinând probleme chiar și pe drumul spre aeroport, unde au fost urmăriți de mulțimea furioasă. Ulterior, la începutul turneului din America, mișcarea anti-Beatles s-a făcut simțită peste noapte în întreaga țară, ca urmare a declarației lui John cum că ei ar fi fost „mai renumiți decât Iisus". John a cerut scuze reporterilor fără tragere de inimă. Pe măsură ce țineau concert după concert, viața celor patru tineri a devenit tot mai periculoasă și mai complicată.

La 29 august, au ținut ultimul concert din turneul prin America, în San Francisco. De asemenea, acesta a fost ultimul lor concert.

Album de compilație înregistrat în urma turneului

După lansarea albumului „Revolver" din august 1966, Beatleșii nu au mai lansat piese noi și nici nu au mai anunțat vreun concert nou timp de șase luni, așa că fanii se așteptau la vești iminente despre o despărțire. Apoi, în februarie 1967, au lansat discul care conține piesele „Penny Lane" și „Strawberry Fields Forever", foarte apreciate de fani.

Ulterior, la 1 iunie, a avut loc lansarea celui de-al șaselea album, „Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club". Deși înregistrările au durat șapte sute de ore, albumul includea numai patru piese, obținute printr-o tehnică revoluționară de înregistrare.

În plus, au început să apară numeroase trupe care îi imitau pe Beatleși, susțineau concerte și produceau albume. Ei scoteau chiar albume pe a căror copertă apăreau celebrități.

Apoi, la 25 iunie Beatleșii au șocat publicul. Au apărut într-o emisiune numită Our World și au trimis lumii un mesaj simplu de iubire. A fost prima dată în istorie când un spectacol de televiziune a fost transmis prin satelit în mod simultan pe teritoriul a cinci continente și douăzeci și patru de țări. Pentru prima dată de la ultimul concert trupa a concertat din nou live și a ținut aproximativ 50.000.000 de telespectatori țintuiți în fața televizoarelor.

John a scris cântecul „All You Need is Love" în mod special pentru acest eveniment. Cu o orchestră de acompaniament și cântăreți renumiți ca de exemplu Mick Jagger, Keith Richards, Eric Clapton și Jane Asher care cântau refrenul, Beatleșii cântau cu patos despre iubire și pace. Țineau în mâini pancarte, decorate cu flori, pe care scria în mai multe limbi „Love Is All You Need" („Nu avem nevoie decât de dragoste"). Declarațiile interpreților despre pace și iubire au inspirat ideea de "flower power".

În 1967, trupa Beatles a lansat un album de compilație, conținând toate hiturile lor. A fost un an în care au rememorat linii melodice și versuri celebre.

▾ Trailer de prezentare pentru „Hello Goodbye" în noiembrie 1967. Look-ul milităresc psihedelic era o schimbare față de stilul tipic revoluționar al formației Beatles, deja consacrat.

Un nou val

Moartea lui Epstein

După succesul înregistrat cu „Sgt Pepper", dintr-o dată Paul a început să compună pentru formație numeroase piese senzaționale. Urmarea a fost înregistrarea albumului „Magical Mystery Tour", și lansarea filmului cu același nume, cu Paul în rolul principal.

Văzând că Paul se bucura brusc de o mare popularitate, John a devenit gelos și treptat a început să se distanțeze de restul formației. Apoi a apărut o tânără fată de care John a simțit o atracție imediată. Această femeie, ale cărei concepții despre viață și cultură îl intrigau, era de fapt artista japoneză avangardistă Yoko Ono.

Dornic să învețe să cânte la sitar și să se inițieze în tainele filosofiei indiene și amintindu-și că și George manifesta interes pentru aceste lucruri, John s-a cufundat în studiul lumii spirituale.

La 27 august 1967, trupa Beatles a aflat o veste șocantă. Impresarul lor, Epstein, a fost găsit mort în apartamentul său, moartea survenind probabil din cauza unei supradoze accidentale de somnifere. Epstein, care de la sfârșitul turneului nu prea se mai întâlnise cu membrii formației, căzuse într-o depresie profundă. Acesta lua somnifere și fuma marijuana în mod frecvent. Cea mai mare frică a sa era ca nu cumva Beatleșii să anuleze contractul încheiat cu el. Așa că a luat o supradoză de somnifere.

Când au primit vestea, Beatleșii se aflau într-un club, la subsolul unei clădiri, urmărind debutul unei formații de cover-uri. John a exclamat „Cred că de acum înainte vasul ăsta va trebui să își continue călătoria fără căpitan."

▲ Membrii formației învățând să cânte la Sitar. Sitar-ul a fost introdus pentru intro-urile din prima piesă, „Love You To" de pe albumul Revolver.

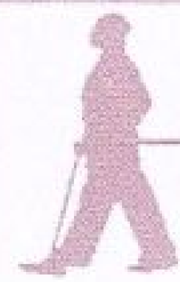
În căutarea unui nou mod de viață

La sfârșitul anilor '60, situația mondială era dezastruoasă. Statele Unite au intervenit în Războiul din Vietnam, iar armata americană fusese prinsă în capcana mlaștinilor din Asia de Sud-Est.

S-au organizat demonstrații împotriva războiului pe întreg teritoriul SUA. Mișcarea hippie a

▼ Statui ale mebrilor formației Beatles din Liverpool

DIN CULISE

ROCK-UL ŞI RĂZBOIUL DIN VIETNAM

La sfârşitul anilor '60 când SUA a intervenit în Războiul din Vietnam, toate cutumele morale tradiţionale de război au început să se schimbe. Iniţial, Statele Unite susţineau Sudul doar din punct de vedere logistic în războiul împotriva nordului, dar la sfârşitul anului, 540.000 de soldaţi au fost trimişi în luptă. Pe de altă parte era binecunoscut faptul că marea masă a populaţiei se opunea vehement continuării războiului.

Ca reacţie de răspuns, au izbucnit fel de fel de manifestări culturale împotriva războiului. Hippie militau folosind sloganuri despre „Iubire şi Pace" iar studenţii îşi lăsau părul lung şi se eschivau de la incorporare. Unii dintre ei, atunci când luau parte la mişcări de protest şi demonstraţii, purtau flori ca simbol al păcii, autointitulându-se „Flower Children"(Copiii florilor). În acelaşi timp, în întreaga Americă au apărut mişcări de protest împotriva războiului cum ar fi: mişcarea pentru drepturile civile, mişcarea de emancipare a femeilor şi mişcarea pentru drepturile homosexualilor.

În America conceptele şi valorile tradiţionale erau revoluţionate, lăsând spaţiu unui sistem mai progresist al valorilor morale. În contextul mai larg al acestei schimbări profunde, artiştii rock oglindeau aceste modificări în muzică.

În 1967, în parcul Golden Gate din San Francisco, la un concert gratuit frecventat de peste 200.000 de persoane, artiştii au brodat pe marginea acestei teme. A rămas în conştiinţa publică ca "Summer of Love" (vara dragostei), şi a fost precursorul concertului Woodstock din 1969, la care au luat parte între 300.000 şi 400.000 de persoane.

▲ "Flower Children" (copiii florilor) protestează şi oferă flori soldaţilor în semn de pace.

devenit din ce în ce mai cunoscută, reprezentând încercarea tinerilor de a evada din realitatea în care trăiau. Bărbaţii şi-au lăsat păr lung şi mustaţă şi militau pentru Iubire şi Pace, în timp ce consumau droguri ca LSD şi marijuana.

Muzica, arta şi moda psihedelice încercau să reconstituie experienţa stărilor halucinante induse de droguri şi, fie că publicului îi plăcea asta sau nu, era clar că Beatleşii începuseră să abordeze acest stil mai cu seamă după lansarea melodiei „Sgt Pepper".

George, care fusese întotdeauna pasionat de hinduism, l-a cunoscut pe Maharishi Mahesh, cel ce a popularizat în Occident Meditaţia Transcedentală, şi s-a declarat adept al hinduismului. În loc să consume droguri, a ales calea spirituală care conduce la revelaţie. Devenise dezamăgit de stilul de viaţă care includea consumul de droguri al generaţiei din respectiva perioadă.

În 1968, membrii Beatles, împreună cu cântăreţul de muzică folk Donovan, Mike Love de la Beach Boys şi actriţa Mia Farrow s-au întrunit pentru a frecventa academia de meditaţie transcedentală de la Rishikesh. În acest mod a fost stârnit interesul pentru hinduism în întreaga lume. În timpul experienţelor de meditaţie transcedentală, membrii grupului încercau fiecare să contureze piese muzicale noi.

La întoarcerea în Londra, membrii trupei au început înregistrarea unui nou disc. Acest disc a fost unul non-profit.

Paul avusese această idee. De când cu noua sa viziune asupra vieţii, acesta începuse să-i privească cu superioritate pe ceilalţi membri ai formaţiei.

În ciuda legăturii strânse de odinioară a membrilor trupei, aceştia au apucat-o pe căi diferite.

▼ O demonstraţie de protest din timpul războiului din Vietnam.

Ultima sesiune de înregistrări

Sfârşitul unei legende

ÎN IULIE 1968, formația Beatles a lansat filmul de animație „Yellow Submarine", iar în august au scos single-ul de mare succes „Hey Jude". Apoi, în noiembrie, și-au lansat cel de-al doilea album de compilație, „The Beatles". Fanii l-au considerat unul dintre cele mai bune albume ale formației și erau de părere că Cei patru fantastici, cu noi aspirații, se aflau în plin avânt. În realitate, albumul avea să marcheze începutul sfârșitului acestei formații renumite pe plan mondial.

După ce Paul a criticat stilul în care interpreta Ringo, acesta a plecat din formație timp de două săptămâni și nu s-a mai întors decât la rugămințile insistente ale celorlalți membri. În plus, Apple Corporation a început să aibă probleme, iar Paul și-a anulat brusc contractul ... lăsând multe probleme nerezolvate.

De asemenea, relația lui John cu Yoko Ono a început să afecteze modul în care lucrau împreună membrii grupului. Yoko lucra ca artist de avangardă în New York, iar relația sa cu John devenise din ce în ce mai serioasă. Acesta era motivul principal al divorțului iminent al lui John. Când cei doi au fost arestați ulterior pentru deținere ilegală de droguri, s-a iscat un scandal monstru.

Yoko era o persoană aparte. Până atunci, partenerele membrilor grupului nu participaseră la întâlnirile formației. De fapt, se considera tabu să îți aduci partenera la sesiunile de înregistrare. Dar Yoko obișnuia să aștepte calm în studio, fiind întotdeauna alături de John. Părea chiar că ar face parte ea însăși din peisaj. Din nefericire, prezența ei constantă începuse să îi enerveze pe ceilalți membri ai formației. Aceștia susțineau că se simt ca și cum ar avea mereu o mamă în preajma lor, iar în cele din urmă, toți erau de părere că John devenise mai degrabă un artist solo, în loc să fie membru al formației.

▲ Prezența constantă a lui Yoko Ono, chiar și în studio, îi irita pe ceilalți membri ai formației.

▲ Ultimul concert live ținut pe acoperișul clădirii Apple Corporation. În timpul concertului formația era întreruptă de diferite zgomote provenite de la activitatea companiei.

Ultimul concert ţinut pe acoperiş

Paul dorea să revină la stilul formației adoptat inițial. Credea că acest stil va avea încă priză la public. Totuși, ceilalți membri ai formației nu erau de această părere.

În ianuarie 1969, la sugestia lui Paul, s-a demarat proiectul „Get Back". Acesta nu presupunea doar pregătirea unui concert sau a unei sesiuni de înregistrări, ci însemna mai degrabă realizarea unui documentar.

Proiectul a condus în cele din urmă la crearea filmului și albumului „Let It Be", așa că nu a fost chiar un eșec. Totuși, John afirmase despre această perioadă că a fost „cea mai neplăcută sesiune de înregistrări." Membrii trupei s-au luat la harță chiar în fața camerei. Paul a criticat stilul lui George. La rândul său, George și-a declarat retragerea din grup, dar s-a răzgândit în urma rugăminților fierbinți ale celorlalți membri.

Ulterior, un moment de maximă atracție în cadrul proiectului a fost concertul susținut pe acoperișul clădirii companiei Apple Corporation.

Cu pletele fluturându-le în vânt, cei patru au cântat timp de 42 de minute, timp în care au repetat de trei ori cinci dintre piesele interpretate. De asemenea, concertul a inclus și melodia „One After 909", scrisă de John în urmă cu unsprezece ani, înainte de a-l cunoaște pe Paul.

Dintr-o dată, vedetele recunoscute internațional au fost înconjurate de oameni de afaceri care veniseră la concert.

„Get Back!" („Hai înapoi!"), strigase Paul. „Hai acasă, să mergem acasă împreună!"

▲ Studioul Abbey Road, devenit celebru prin albumul „Abbey Road", deși de fapt se numea EMI Recording Studio.

▲ Beatleșii se certau în studio în timpul înregistrărilor pentru „Let It Be".

Armonia creată de Paul și John era una simplă, dar puternică. Din când în când își aruncau priviri complice unul altuia. Concertul era distractiv și emoționant în același timp. Părea ca și cum John și Paul, adolescenții care își petreceau timpul exersând împreună la chitară, s-ar fi întors.

Împreună pentru ultima oară ...

În iulie 1969, Beatleșii s-au reunit pentru a înregistra albumul „Abbey Road", iar la 20 august a avut loc ultima lor sesiune de înregistrări. Precum o lumânare care arde mai tare înainte de a se stinge, albumul era perfect, o adevărată capodoperă.

Cu toate acestea, avea să fie ultimul lor succes. În octombrie, John și Paul au avut un conflict major în sala de ședințe a companiei Apple. Paul a insistat ca formația să înceapă un nou turneu, însă John, care dorea să se concentreze asupra propriei cariere solo, a refuzat această idee.

Astfel s-a destrămat formația Beatles, iar procesul a fost la fel de dureros ca și cum ar fi fost vorba de un divorț.

Versiune diferită

TEORIA „MORȚII LUI PAUL"

După lansarea albumului „Abbey Road" în septembrie 1969, în perioada de vârf a Beatlemaniei, a început să circule printre fani teoria "morții lui Paul". Conform acestei teorii Paul ar fi murit într-un accident de mașină în noiembrie 1966 și că ar fi fost înlocuit cu o sosie. De fapt, Paul se mutase în Scoția pentru a-și reveni după șocul plecării lui John din formație. Cu toate acestea, zvonul luase amploarea unui fenomen internațional.

Dovezi ale așa-zisei morți a lui Paul ...

Coperta albumului Abbey Road. Paul apare cu ochii închiși și este singurul înfățișat desculț. Peisajul evocă elemente care ar putea ține de înmormântarea lui Paul. Volkswagen-ul parcat în spate avea pe plăcuța de înmatriculare numărul 28IF, care ar fi putut fi interpretat ca "If Paul had lived, he would have been 28 when this record was released." ("Dacă Paul ar fi trăit, ar fi avut 28 de ani în momentul lansării acestui album."). În plus, versurile melodiei Come Together : "One and one and one is three" (unu plus unu plus unu fac trei), sugerează lipsa unuia dintre membrii formației (întrucât numărul real de membrii ai formației Beatles după presupusa moarte a lui Paul ar fi fost trei și nu patru ca la început).

Sergeant Peppers... coperta. Formația pare că se află într-un cimitir, iar pe spatele copertei, Paul este singurul care e cu fața spre cimitir. Mai mult, în melodia A Day In The Life, cuvintele „He blew his mind out in a car/he didn't notice that the lights had changed" (versurile fac referire la faptul că personajul și-a găsit sfârșitul într-un accident de mașină, deoarece nu observase culoarea roșie a semaforului) evocă presupusul accident de mașină în care ar fi murit Paul.

Se spune că John, la sfârșitul melodiei Strawberry Fields Forever, ar fi afirmat: „L-am îngropat pe Paul".

În plus, conform unei analize a amprentei vocale din melodiile Hey Jude și Yesterday, vocea înregistrată era a unei „alte persoane." Încercând să demonteze zvonurile care luaseră o amploare prea mare, Paul, care inițial hotărâse să aștepte ca zvonurile să se stingă de la sine, s-a văzut nevoit să demonstreze că este în viață. Nu se știe încă care au fost motivațiile celui care a lansat aceste zvonuri și teorii.

◄ Pe spatele copertei albumului „Sergeant Pepper" apare imaginea lui Paul, cu spatele.

▼ Coperta albumului „Abbey Road". Conform spuselor fotografului, ședința foto a durat treizeci de minute.

Moartea lui John și destrămarea trupei – cariere solo

▲ Cei patru după destrămarea formației. De la stânga la dreapta, John, George, Ringo, și Paul. Multe povești au fost brodate pe marginea destrămării formației, dar niciuna nu s-a dovedit a fi adevărată.

Despărțirea devine realitate

JOHN, CARE ÎȘI ANUNȚASE plecarea din cadrul formației Beatles, a invitat reporterii în luna sa de miere cu Yoko, pentru a fi martorii unei „scene de dormitor". Deși aceștia se așteptau la detalii picante, surpriza a fost că Yoko și John pur și simplu stăteau în patul nupțial, îmbrăcați și cu flori în mâini, militând astfel pentru pace. Era, de altfel, forma lor originală de protest împotriva războiului din Vietnam.

Paul, pe de altă parte, deși inițial fusese cel care încercase din răsputeri să mențină formația închegată, a anunțat public destrămarea formației Beatles. În aprilie 1970, el a luat legătura cu un ziar și a declarat că trupa Beatles nu va mai lansa niciun alt disc. Când vestea a fost făcută publică, fanii din întreaga lume au fost șocați și dezamăgiți. Din punct de vedere muzical, acest eveniment istoric a zdruncinat întreaga lume.

La o săptămână de la publicarea articolului prin care s-a anunțat destrămarea trupei, Paul și-a lansat primul album solo, „McCartney". Mai târziu s-a presupus că Paul a calculat momentul anunțului astfel încât lansarea albumului său să fie în centrul atenției publice – o dovadă a stilului întreprinzător pe care Paul avea să-l adopte mai târziu.

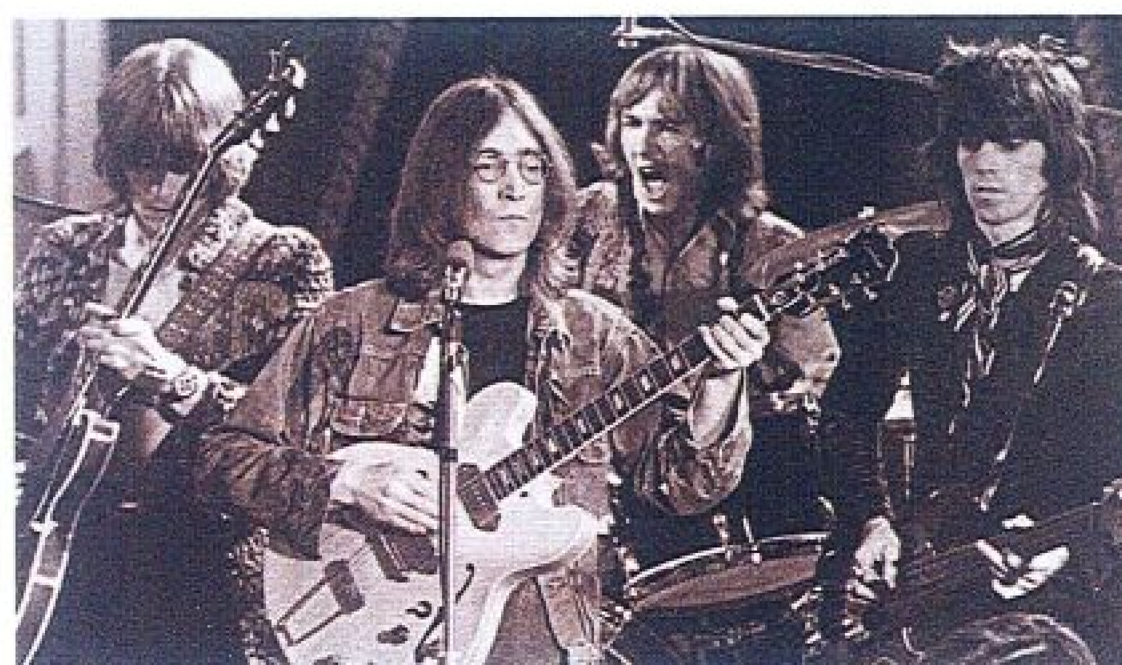
◄ Paul și Linda erau de asemenea cunoscuți ca fiind vegetarieni. Cei doi iubeau foarte mult animalele și aveau mulți cai. Linda a murit de cancer în 1998.

În mai, au fost lansate mult așteptatele album și film „Let It Be". Întrucât era vorba de ultimul lor album, până și numărul exemplarelor rezervate a fost unul spectaculos: 3.700.000 de rezervări.

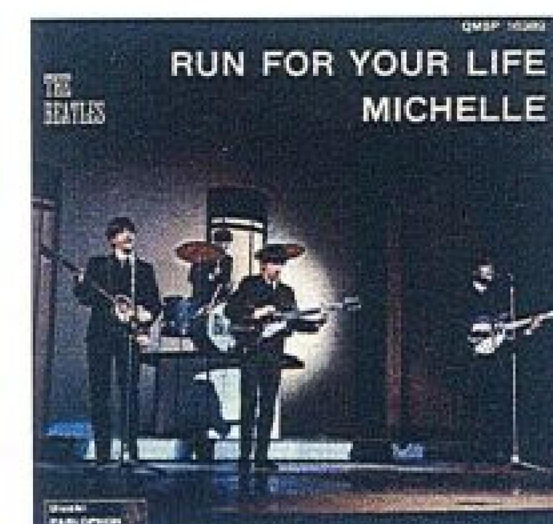
Dezamăgiri și noi începuturi

De fapt, destrămarea trupei i-a șocat până și pe membri înșiși, dar odată cu trecerea timpului, fiecare a luat-o pe drumul său.

John, care în 1969 se căsătorise cu Yoko Ono, în 1970 și-a lansat albumul solo „John Lennon/Plastic Ono Band". În melodia „God" de pe acest album, John declara: „Visul s-a sfârșit ... nu mai cred în Beatles." "Acum mai cred doar în Yoko și în mine", iar prin cântec a transmis publicului faptul că pentru el Beatles aparținea trecutului și că se îndrepta acum către o nouă viață. În 1971, a avut loc lansarea celui de-al doilea album al său, „Imagine", considerat o capodoperă a geniului.

◄ John cântând cu foștii rivali, renumiții Rolling Stones.

▲ Coperta albumului „Run for your life / Michelle"

▲ Coperta albului „Sergent Pepper"

În 1971, Paul a înființat formația Wings, împreună cu alți câțiva muzicieni și cu soția sa, Linda, iar în 1973, albumul lor, „Band On The Run", a câștigat premiul Grammy. În plus, turneul internațional al acestei formații din 1975-1976 a fost de mare succes, deși Paul rămăsese încă cu nostalgia perioadei Beatles.

George, care încerca și el să își creeze o imagine proprie, a lansat în noiembrie 1970, albumul său solo, „All Things Must Pass", titlul fiind inspirat de filozofia orientală, de care era atras. Mai mult, a început să țină discursuri în public despre imperialism, război, criza populației, puterea nucleară, criza refugiaților și protecția mediului, inclusiv „Concertul pentru Bangladesh" din Madison Square Garden, New York, revenind astfel la niște preocupări mai vechi. Concertul, care reunea un număr spectaculos de interpreți celebri veniți să sprijine o cauză internațională, a devenit precursorul concertelor moderne „Live Aid" și „Live 8".

Visuri de reîntregire destrămate

Ringo, membrul formației Beatles rămas în umbră, a lansat la rândul său câteva single-uri după destrămarea grupului, printre care hit-ul „Back Off Boogaloo". Primul său album solo, „Ringo", era în mare o compilație de melodii aparținând sesiunilor mai vechi ale fostei formații, obținut cu ajutorul foștilor membri ai trupei, care l-au ajutat să scrie și să interpreteze melodiile componente. Acest lucru a stârnit zvonuri despre o reîntregire a formației, dar acestea nu aveau să fie confirmate.

Data de 8 decembrie 1980 a pecetluit soarta formației.

John, în drum spre casa lui Dakota House din New York, la ora 22.50, a fost împușcat de aproape de cinci ori, patru gloanțe i-au străpuns spatele și umărul iar cel de-al cincilea glonț i-a perforat aorta, pierderea masivă de sânge dovedindu-se fatală. Criminalul a fost identificat ca fiind un fan obsedat de John, care nu avea cazier, iar motivația acestuia rămâne necunoscută.

Clipe personale

JOHN ȘI PASIUNEA SA SECRETĂ PENTRU MAȘINI

Deși pare ciudat, omul care își petrecea viața în turnee istovitoare, creând piese muzicale de excepție, cel care a avut chiar curajul de a-l îndepărta pe Ringo un timp din formație, avea de fapt o pasiune secretă pentru mașini. John le vorbea prietenilor săi în continuu despre tehnici de condus și despre specificații tehnice, îi plăcea să conducă diverse mașini scumpe cum ar fi, Jaguar, BMW, mașini clasa E, Austin, și altele asemănătoare. Cu toate acestea, membrii formației Beatles conduceau mini-uri, deoarece nu exista prea mult spațiu de parcare la studioul Abbey Road.

Dar John se deosebea de ceilalți în ceea ce privește obsesia sa pentru mașini. În 1964 a achiziționat un Mini Cooper alb și un Rolls Royce negru cu bordeaux. Însă nu avea carnet de șofer! Pentru a rezolva problema, a angajat un șofer profesionist. Când și-a luat în sfârșit carnetul de conducere în februarie anul următor, obsesia sa pentru mașini a atins cote maxime. Și-a mai achiziționat un Ferrari verde și încă un Rolls negru. Realizând că îi place mai mult culoarea neagră, și-a pictat ulterior Mini-ul și Ferrari-ul în negru. Apoi și-a mai cumpărat un nou Volkswagen.

Însă pasiunea lui John pentru culoarea neagră nu a durat prea mult. În mai 1967, s-a răzgândit și a revopsit Rolls-ul în culori vii, țipătoare. L-a pictat în galben cu un model floral roșu aprins, iar acoperișul în albastru și verde. Marea surpriză a fost că a pictat inclusiv cauciucurile în roșu! Probabil inspirată din cultura psihedelică, imaginea acestei mașini „de vacanță" a apărut pe coperta următorului lor album, „Sgt. Pepper".

În 1977, mașina a fost găzduită la muzeul Cooper Hewitt, iar după moartea lui John, i-a fost vândută prin licitație lui Jim Patterson de către Sotheby, pentru suma de 2.299.000 dolari americani. Anul următor, a fost pusă din nou într-o expoziție.

▲ Rolls Royce-ul în stil psihedelic al lui John.

Visul reîntregirii formației Beatles a luat sfârșit odată cu moartea lui John.

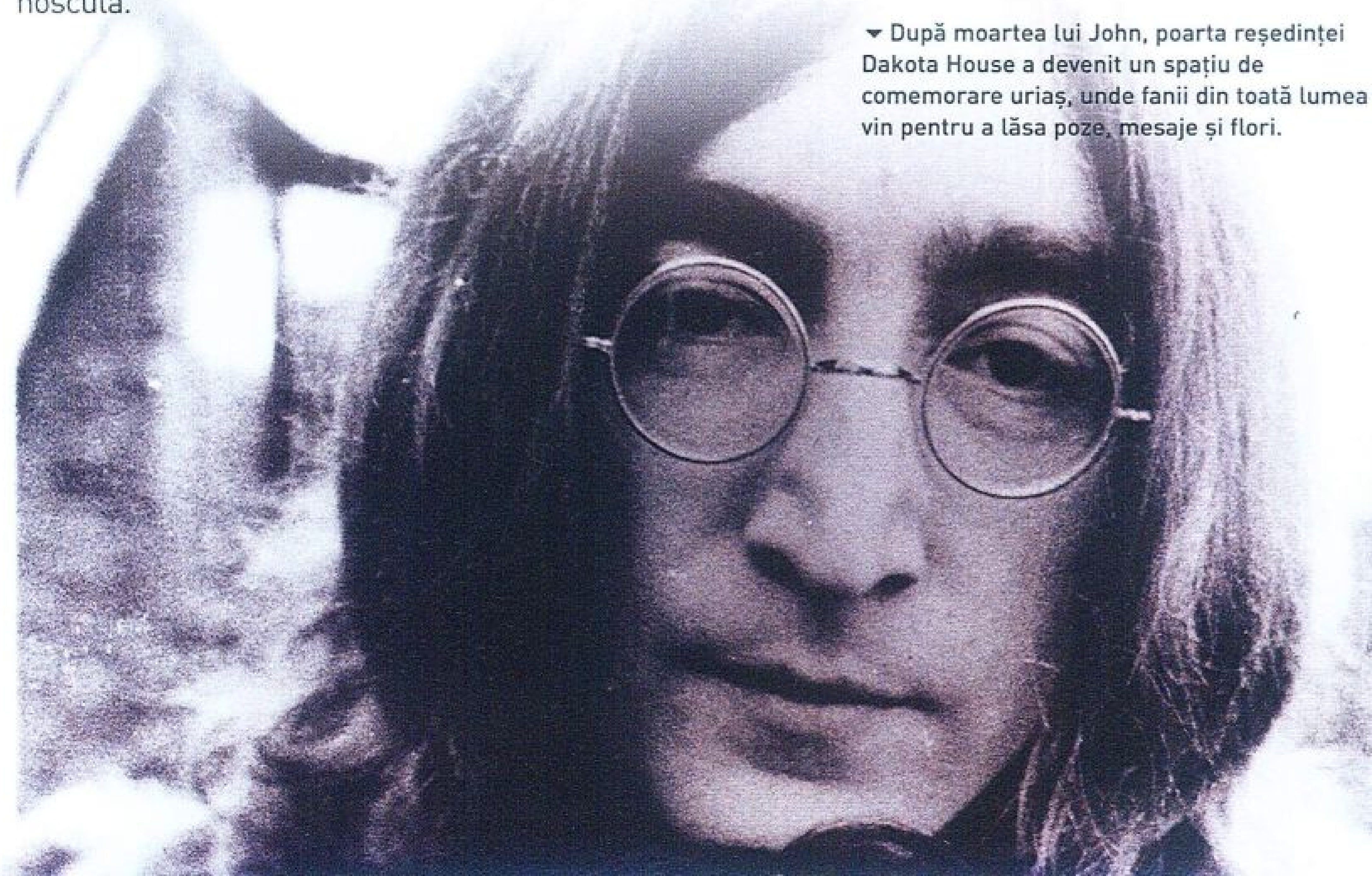
În 2002, în timp ce cariera sa era încă în plină dezvoltare, George a murit de cancer.

Povestea Celor patru fantastici din Liverpool merge mai departe. Lumea era fascinată de muzica lor, de ideile pe care le transmiteau și de stilul de viață pe care îl promovau, iar influența Beatleșilor asupra culturii s-a dovedit a fi una inconfundabilă. Legenda acestui fenomen al secolului XX va fi cu siguranță transmisă generațiilor următoare.

▲ Mark David Chapman, cel care l-a asasinat pe John Lennon la 8 decembrie 1980. După împușcarea vedetei, a rămas la locul faptei și a fost arestat imediat.

▼ După moartea lui John, poarta reședinței Dakota House a devenit un spațiu de comemorare uriaș, unde fanii din toată lumea vin pentru a lăsa poze, mesaje și flori.

▼ Reporterii și fanii au înconjurat reședința Dakota House după asasinarea lui John.

Cum a apărut un hit de mare succes?

În 1962 „Idolii epocii", Beatleşii, au primit primul lor Disc de aur, vânzând peste două sute de milioane de exemplare. De ce a avut discul lor aşa de mult succes? Muzica lor a avut o influenţă foarte mare asupra culturii şi filozofiei anilor '60. De ce s-a considerat atâta vreme că Lennon şi McCartney erau nişte genii incontestabile?

Cei mult aşteptaţi

ÎNCEPUTUL ANILOR '60, când a debutat formația Beatles, era o perioadă zbuciumată la nivel mondial: tensiuni mari între vestul capitalist și estul comunist, numeroasele scandaluri, Criza rachetelor cubaneze, construirea zidului Berlinului, asasinarea lui JFK, războiul din Vietnam sunt doar câteva dintre acestea.

Pe lângă toate presiunile din viața politică internațională și din viața de zi cu zi din această perioadă, muzicienii din Occident se confruntau cu un blocaj de inspirație. Elvis Presley, vedeta rock a anilor '50, se înrolase în armată în 1958, iar după eliberare, muzica sa parcă nu mai avea scânteia de altă dată. Popularitatea lui Chuck Berry a scăzut din cauza discriminării rasiale practicate la nivel instituțional în acea perioadă, iar lumea aștepta apariția unei noi vedete rock 'n' roll.

În această perioadă Cei patru fantastici din Liverpool, Anglia, au ajuns în centrul atenției lumii artistice.

Fenomenul Lennon şi McCartney

Beatleșii continuau să-și cânte melodiile lor calde de dragoste și ritmurile lor puternice. Prin melodiile lor pop, pline de vitalitate, tinerii artiști reușeau să-și exprime sentimentele de frică și revoltă față de situația mondială a momentului. Șlagăr după șlagăr, melodiile Beatleșilor prindeau atât de repede încât te trezeai oricând fredonându-le. De asemenea Beatleșii aveau în repertoriu și câteva balade rock, ca de exemplu „Michelle" și „Yesterday", precum și hit-uri exotice ca „Sgt. Pepper's...", făcându-te să te întrebi cum au reușit ca toate aceste genuri de muzică să fie atât de bine primite?

Secretul succesului acestei formații a constat probabil în stilul de creație care-i caracteriza pe John și Paul. Probabil că, ceea ce făcea ca fiecare melodie să fie deosebit de reușită era faptul că, în virtutea concurenței constructive dintre John și Lennon, cei doi își dădeau măsura talentului odată cu fiecare creație.

▲ Pe strada Mattews din Liverpool se vând o sumedenie de suveniruri cu Beatles.

◀ Un album cu două piese, emis într-o ediție limitată, de casa de discuri Parlophon din Italia. În prezent, acest dublu vinil este foarte căutat de colecționari.

◀ „Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band", lansat în 1960, era un album emblematic pentru muzica pop în general, iar punctual, introducea o nouă etapă în cariera formației Beatles.

▲ „Yellow Submarine" lansat în 1969 împreună cu filmul de animație cu același nume, conținea lucrări originale de-ale formației Beatles pe partea A și orchestrație de George Martin pe partea B.

De fapt majoritatea cântecelor celebre ale formației Beatles se datorează atât lui Lennon, cât și lui McCartney. Am putea chiar spune că nu s-ar putea delimita contribuția personală a lui John de cea a lui Paul în așa măsură încât, dacă i-ai fi întrebat, niciunul dintre ei nu ar fi putut spune care bucată de piesă este opera lui.

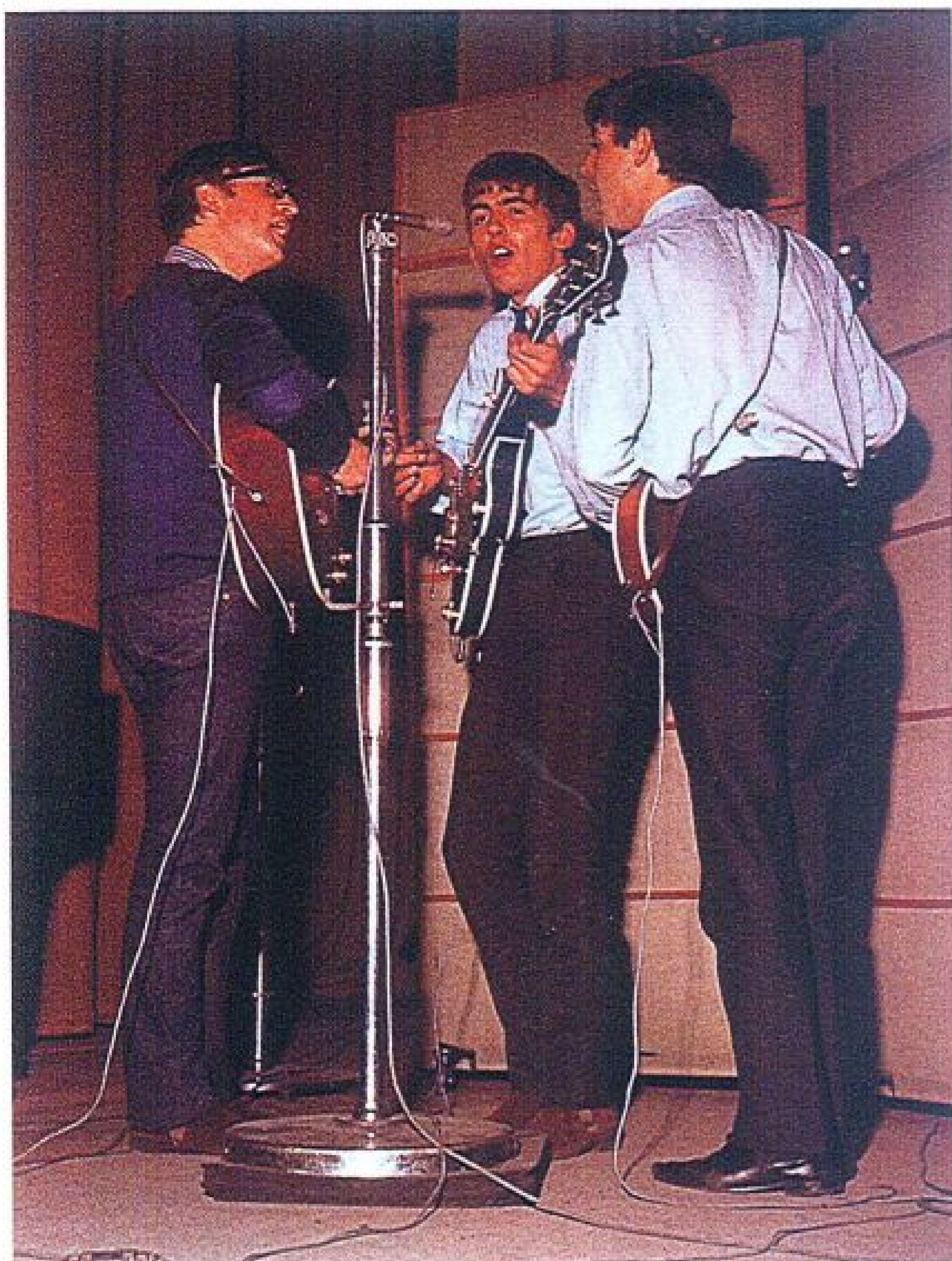
Acest sistem de colaborare aproape simbiotică provenea din timpul formației Quarrymen, când John și Paul obișnuiau să își corecteze și prelucreze compozițiile la infinit până când obțineau un rezultat aproape perfect. Amândoi erau apreciați pentru rezultatul final, iar satisfacția lor venea și din faptul că pe discurile înregistrate apărea emblema Lennon/McCartney.

Cu siguranță exista și un anumit grad de orgoliu în privința cântecelor cu un singur autor, fie John, fie Paul. Atunci când nu exista suficient spațiu pentru un album, se creau dispute cu privire la melodiile selectate. Aceste dispute apăreau nu numai în privința albumelor, dar și în privința priorității melodiilor fiecăruia, cum ar fi a cărui melodie urma să apară pe partea A. Niciunul dintre ei nu voia să cedeze, iar din acest parteneriat competitiv lua naștere muzică de calitate.

Conform spuselor lui George Martin, unicul producător al formației, cei doi erau în același timp prieteni și concurenți, fiecare dorindu-și să fie numărul unu.

Această relație de competiție și colaborare i-a ajutat nu numai să creeze unele dintre cele mai remarcabile piese din istoria muzicii contemporane, ci și să-și lărgească orizonturile muzicale. În dorința de a-și consolida poziția pe scena muzicală, cei doi creau piesă după piesă.

Caracterul distinct al muzicii Beatles se datorează chiar acestui efort combinat. Într-un interviu în cadrul unei reviste apărut imediat după debutul lor, John a vorbit în detaliu despre metodele de creație ale formației.

▲ Scena de la un documentar BBC din 1963, care a fost lansat odată cu single-ul „She Loves You".

Paul a preluat motive din povești, poezii pentru copii și povestiri, evocând astfel un univers vizual pentru ascultător din care acesta se putea hrăni; astfel s-a creat un stil care a devenit cunoscut întregii lumi ca stilul Beatles.

Trebuie însă de asemenea luată în considerare influența producătorului George Martin. El a fost cel care a armonizat lucrurile și a hotărât cum avea să apară „muzica Beatles" în fața publicului. Datoria lui era să creeze efectul de ansamblu combinând basul, chitara, tobele și vocea Beatles cu orchestrația, pentru a obține piese muzicale frumoase și melodioase. A fost ideea lui Martin să fie introduse coardele și alte instrumente și tot acesta ajusta linia melodică înainte de înregistrări. Mai mult, el a avut ideea înregistrărilor multi-piste, fapt pentru care era considerat un fel de magician.

Datorită influenței lui Martin, „culoarea" și stilul muzical al Beatleșilor a persistat de-a lungul carierei acestora. Talentul extraordinar de a scrie al membrilor formației și influența lui Martin asupra stilului lor muzical au creat miracolul Beatles.

Mult îndrăgiții eroi ai muzicii rock

Sfârșitul anilor '60 reprezenta o epocă rebelă pentru noua generație. Era vorba nu numai despre revolta tipică profilului de adolescent rebel fără cauză, cât și despre un protest deschis împotriva sistemului. Beatleșii și alte formații de rock au fost pionierii muzicii care avea să reprezinte mișcarea de revoltă.

Rock era prescurtarea termenului din anii '50, rock 'n' roll. Rock, spre deosebire de rock 'n' roll, este probabil cea mai reușită reprezentare muzicală a secolului XX privit în ansamblu, mai ales din punct de vedere cultural. Nu trecea o zi fără ca muzica rock să nu insufle tinerilor dorința de a schimba lumea.

Formația Beatles, apărută pe fundalul acestui val de liberă exprimare, a reușit să își transmită ideile tinerilor prin linii melodice proaspete, astfel încât muzica lor a prins foarte bine la public. Nerăbdători să afle următorul mesaj exploziv, oamenii se îngrămădeau în fața caselor de discuri chiar în ziua în care se lansa câte un album.

Chiar dacă fascinantele hit-uri ale Beatleșilor („miracle hits") erau remarcabile, fie și prin prisma frecvenței de lansare, mult mai importante sunt puterea și influența pe care muzica Beatleșilor a exercitat-o asupra publicului vremii și amprenta pe care aceștia au lăsat-o.

▸ Membrii formației, celebri nu numai pentru ideile lor inovatoare, dar și pentru forma în care le condensau.

BEATLEMANIA CUPRINDE JAPONIA
VÂNZĂRI UIMITOARE DUPĂ LANSARE

Beatlemania, care a luat naștere inițial în Anglia, a început să cuprindă și spațiul american încă din 1964. După debutul formației, la emisiunea moderată de Ed Sullivan din 9 februarie, trupa a concertat pe scena DC Coliseum la 11 februarie, și pe cea din Carnegie Hall la 12 februarie, cu o afluență extraordinară de spectatori, iar popularitatea trupei creștea pe zi ce trece. Albumul american „Meet The Beatles" lansat de Capital Records în ianuarie a urcat pe locul întâi în clasamentele Billboard, unde a rămas timp de 11 săptămâni, zece dintre melodiile formației apărând în primele 100 de poziții până la sfârșitul lui martie.

Beatlemania a cuprins Japonia în '64 odată cu lansarea albumului formației de către casa de discuri Toshiba. În clasamentele japoneze „European Music Charts", „Please, Please Me" a urcat în martie pe locul întâi, iar în aprilie, a coborât pe locul patru, în timp ce I„Want To Hold Your Hand" a urcat pe locul trei, iar „She Loves You" a ocupat locul opt în top ten. În ciuda diferențelor dintre industria muzicală americană și cea japoneză, melodiile Beatles figurau și în primele zece locuri ale topurilor japoneze și americane, iar Beatleșii ca formație au ieșit pe locul întâi în clasamente în acel an.

Nu puteți intra pe scena din Budoukan

În această perioadă Japonia era în plin avânt: punerea în funcțiune a trenului de mare viteză, faptul că devenea o putere mondială și accelerata creștere economică. Cu toate acestea salariul de bază al unui proaspăt absolvent de facultate era în jur de 20.000 yeni, așa că achiziționarea unui aparat stereo era încă un lux. În plus, un disc costa în jur de 300 yeni, iar un album aproximativ 1500, așa că muzica era accesibilă tineretului doar prin intermediul radio-ului.

Cu toate acestea, în jurul anului 1965, muzica occidentală a intrat pe scena Japoniei, încurajată de interesul tinerilor studenți pentru cântăreți folk cum ar fi Peter, Paul și Mary. Totuși, popularitatea Beatleșilor a avut un caracter aparte, cu fani obsedați, care se manifestau zgomotos la vederea formației. Acest fapt a dus la un val de critică, drept pentru care erau considerați „o influență proastă asupra tineretului", „ciudați cu părul lung" și „gălăgioși".

În jurul anului 1966, scandalul luase asemenea proporții încât proprietarii unor clădiri precum arena Budokan nu au mai vrut să găzduiască concertele formației. În plus, tulburările sociale luau o amploare din ce în ce mai mare, iar membrii formației au început să primească amenințări cu moartea. În cele din urmă, nemaiexistând alte spații adecvate pentru susținerea unui astfel de concert, administratorii arenei Budokan s-au răzgândit în cele din urmă, permițând formației să concerteze în sala cu o capacitate de zece mii de persoane. Acest aspect nu a modificat însă reacția societății la mișcarea generată de Beatleși. Cu toate că prezența lor în spațiul japonez s-a produs sporadic, formația Beatles a lăsat o amprentă puternică atât în cultura japoneză în general cât și în sfera muzicală, în particular.

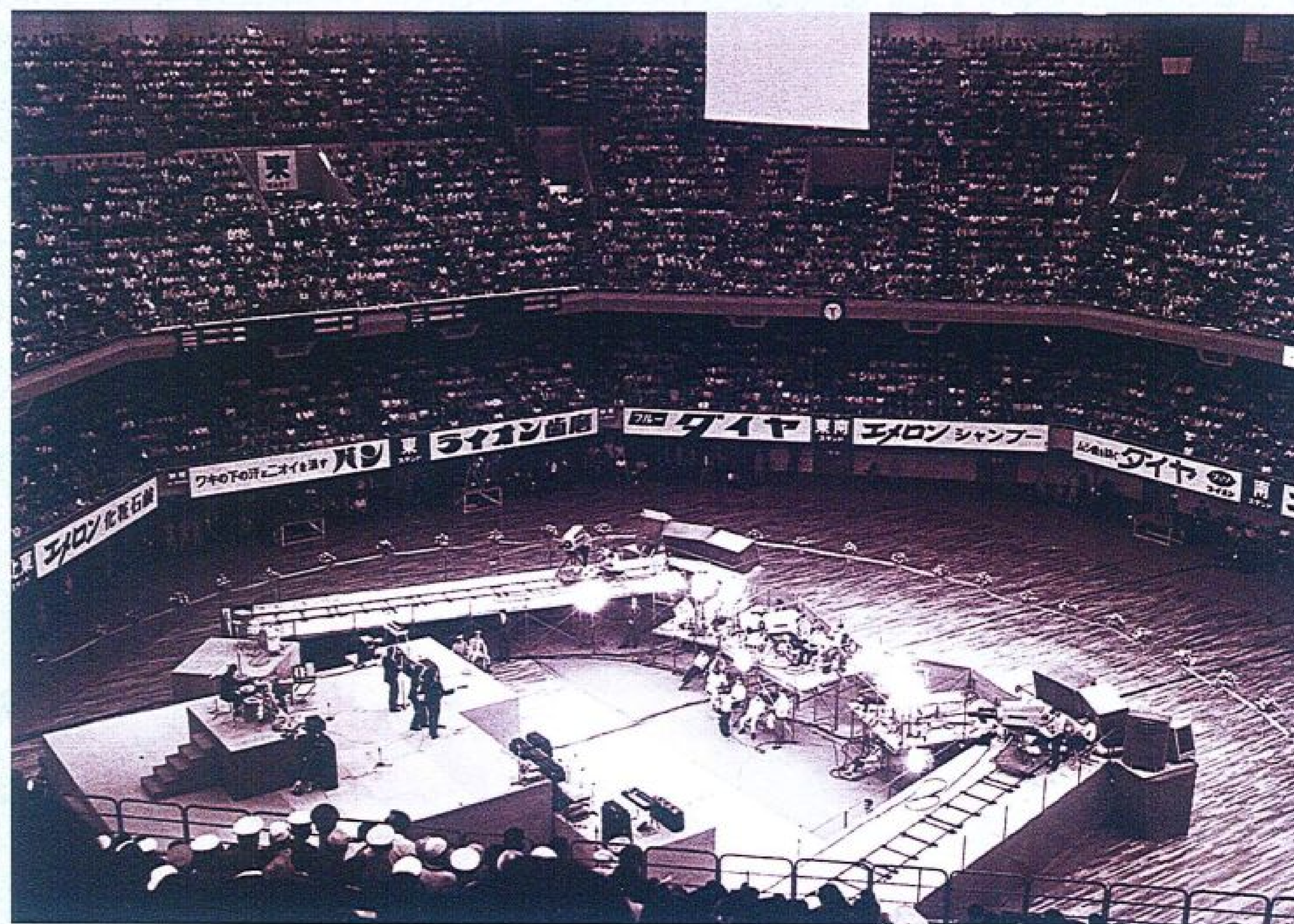
În a doua jumătate a anilor șaizeci, în Japonia au luat naștere mai multe formații rock cum ar fi The Tigers and GS, care au fost pregnant influențate de ansamblul creației Beatles.

43 de single-uri lansate: Dublu față de cele lansate în Anglia

În acest context, formația Beatles a lansat treisprezece single-uri în 1964 și două albume iar până în 1970 numărul acestora a crescut rapid până la patruzeci și trei, ceea ce reprezenta aproape dublul numărului de single-uri originale lansate în Anglia.

Numărul mare de single-uri lansate în Japonia se datorează unei strategii diferite de promovare. Deoarece în alte părți ale lumii tineretul nu își putea permite costul piperat al unui album, în Japonia, lansările pe piață au fost făcute cu o frecvență mai mare dar sub formă de single, ceea ce a permis publicului accesul la muzica Beatles. În plus, s-a mai luat măsura ca prețurile biletelor la concerte să fie reduse pentru ca oricine să poată veni la concerte atunci când formația era în turneu.

Chiar și după destrămarea formației, piesele formației Beatles au dominat topurile de muzică străină din Japonia. John și Paul și-au dezvoltat cariere solo de succes, lansând atât single-uri cât și albume care au înregistrat mari cote de piață. Succesul de vânzări s-a menținut și după apariția formatului digital iar muzica formației a creat un standard în Japonia.

▲ Arena Budokan din Tokyo a fost primul spațiu de desfășurare a concertelor de muzică occidentală.

Influența celor Patru Fantastici, Geniu, Miracol și aprecierea Reginei

Pe parcursul zbuciumaților ani '60, Beatleșii au exercitat influențe și au fost influențați la rândul lor de multe personalități ale timpului. Într-o perioadă în care imaginea conta foarte mult, formația Beatles lăsa o impresie deosebită oriunde ar fi mers.

Vedeta americană care i-a introdus pe cei patru în atmosfera Rock 'n' Roll

Elvis Presley (1935-1977)

Deși putem afirma că formația Beatles a fost una dintre formațiile fondatoare ale mișcării rock, rădăcinile sale provin din sfera genului rock 'n' roll. Cu părul lung și purtând jachete de piele, membrii formației s-au inspirat din imaginea vedetelor rock 'n' roll ale vremii și în special din stilul abordat de Elvis Presley.

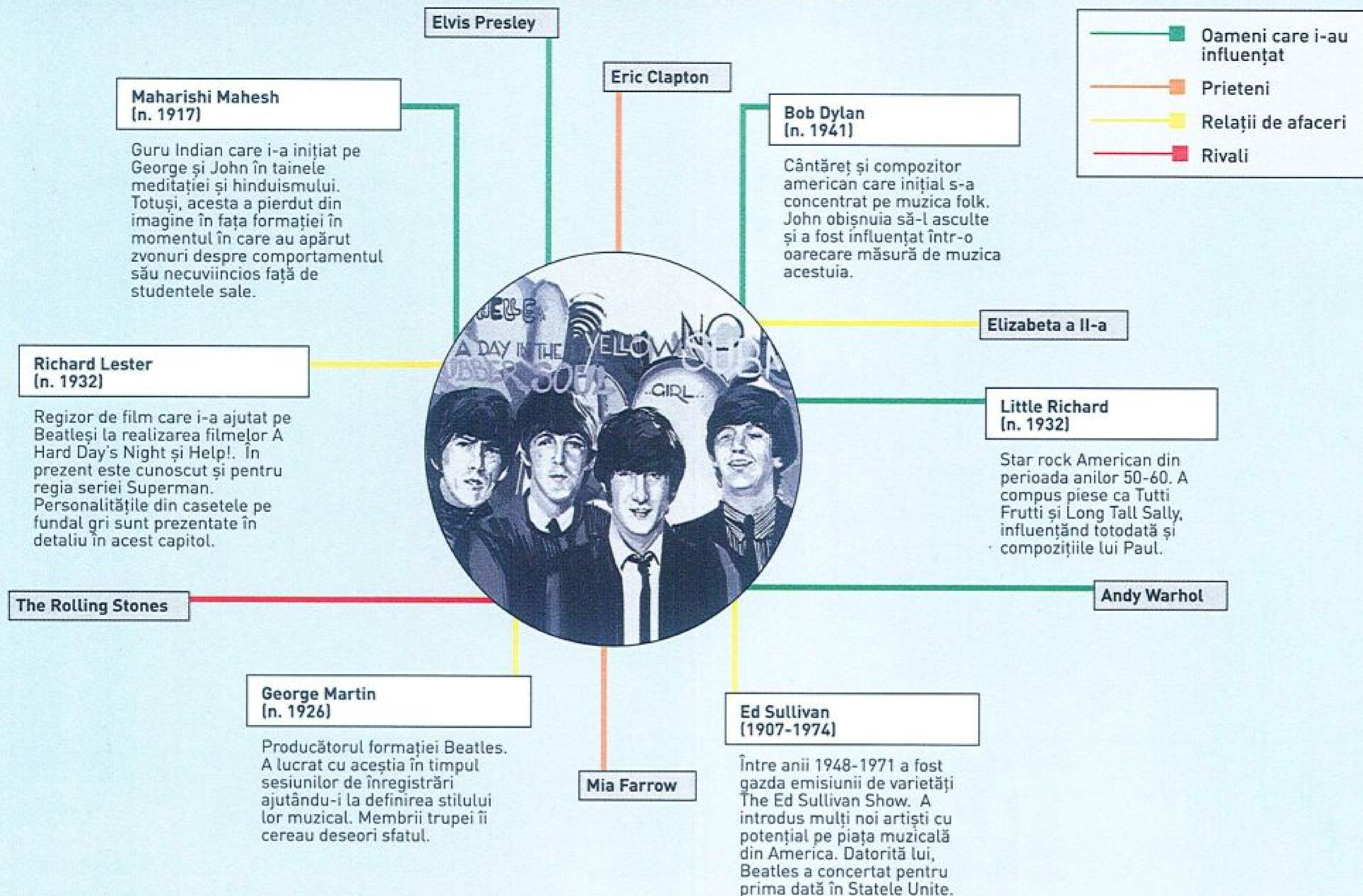
Devenind celebru în anul 1956 cu piesa „Heartbreak Hotel", Elvis a avut un impact major, în special asupra tinerilor care apreciau stilul său muzical incitant. Dintre cei patru, John a fost cel mai influențat de personajul Elvis. De fiecare dată când auzea o nouă înregistrare a lui Elvis, John își cumpăra imediat discul respectiv. Acestea erau primele discuri pe care John le cumpărase vreodată dar, cum nu avea niciun pick-up personal, era nevoit să le asculte pe la prieteni.

Și ceilalți Beatleși erau interesați de Elvis. Paul obișnuia să spună: „Îmi doream să cânt la fel ca el", iar Ringo își amintea că „Elvis a avut o mare influență asupra mea". George povestea la rândul său: „La școală toată lumea vorbea despre Elvis".

Cei Patru Fantastici au pus bazele formației sub influența vedetei americane. John chiar a declarat că stilul rock 'n' roll a fost singura influență resimțită de-a lungul vieții.

În 1965 au avut ocazia de a-l cunoaște pe Elvis în timpul turneului în Statele Unite. Acesta a realizat ulterior un cover după piesa „Get Back" a formației britanice, dar, cu toate acestea, Beatleșii au recunoscut că stilul lor muzical a fost într-o oarecare măsură influențat de Elvis.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Chitaristul de geniu

Eric Clapton (n. 1945)

Eric Clapton este unul dintre cei mai renumiți cântăreți rock ai timpului. Câteva grupuri în care a activat sunt: Yardbirds, Cream, Blind Faith, Derek and the Dominos. Dacă ne-am gândi la chitariști celebri rock, probabil că primele trei nume reprezentative care ne-ar vin în minte ar fi: Jimmy Page de la Led Zeppelin, Jeff Beck și Eric Clapton.

Liantul dintre Clapton și Beatles a fost indiscutabil George Harrison. În momentul în care Beatleșii au hotărât să realizeze albumul de compilație „The Beatles", George a insistat ca Eric Clapton să fie invitat la înregistrări. La început acesta i-a refuzat, considerând că nu avea rost să participe la înregistrările unui album de compilație realizat de un grup cu care nu mai colaborase anterior. Însă George era de părere că, atâta vreme cât John insista să o aducă pe Yoko Ono la înregistrări, și el e îndreptățit să aibă proprii săi colaboratori. Așa că Eric Clapton a fost convins să participe la realizarea albumului. Fiind acompaniați de cel mai mare chitarist englez al timpului, formația a trebuit să depună eforturi susținute la realizarea albumului. Tot atunci a luat naștere și piesa „While My Guitar Gently Weeps".

De asemenea, Clapton a interpretat și în cadrul formației fondate de John și Yoko, Plastic Ono Band. Apoi, în anul 1971, a cântat în concertul caritabil „Bangladesh Relief Concert" organizat de George. Mai târziu l-a acompaniat pe George în turneul său mondial.

Regina Marii Britanii, cea care i-a decorat

Regina Elisabeta a II-a (n. 1926)

Membrii trupei au cunoscut-o pentru prima oară pe Regina Marii Britanii cu ocazia spectacolului Royal Variety Show din 1963. La evenimentul organizat de familia regală au fost invitaţi o serie de cântăreţi pop. La început, Beatleşii au intenţionat să refuze invitaţia, dar impresarul acestora a insistat ca ei să participe la marele spectacol. Evenimentul a fost transmis în direct la televiziune, având o cotă de audienţă de 40%. Transmisia la nivel internaţional a demonstrat faptul că Beatleşii nu erau doar nişte cântăreţi cu popularitate ci şi reprezentanţi ai Marii Britanii la nivel mondial. Anul următor au primit din nou o invitaţie dar nu au onorat-o. În 1965 formaţia a primit decoraţia MBE din partea Reginei. MBE era acordată de obicei pentru merite militare deosebite, aşa că mulţi dintre cei decoraţi anterior au fost revoltaţi de faptul că nişte vedete au primit această distincţie, returnându-şi propriile medalii.

Dar, patru ani mai târziu, în 1969, John urma să returneze medalia primită ca gest de protest faţă de politica guvernamentală. A ataşat o notă prin care îi explica Reginei demersul său, motivat în mare parte de chestiuni de politică externă referitoare la războaiele purtate de Marea Britanie în acel moment.

O altă formaţie de succes pe scena rock

The Rolling Stones (Fondată 1962)

Chiar din anii '60, publicul obişnuia să compare muzica formaţiei Beatles cu cea a grupului Rolling Stones. Beatleşii erau renumiţi pentru muzica lor optimistă (upbeat) şi pentru sunetul pop-rock, în timp ce Rolling Stones s-au concentrat pe hard rock, producând o muzică mult mai dură.

Începând cu anul 1963 cele două formaţii au devenit destul de apropiate. Soundul cu tentă blues al formaţiei Stones i-a fascinat pe John şi Paul în aşa măsură încât la realizarea piesei „I Wanna Be Your Man" au conceput o linie melodică în stil Rolling Stones pentru cor.

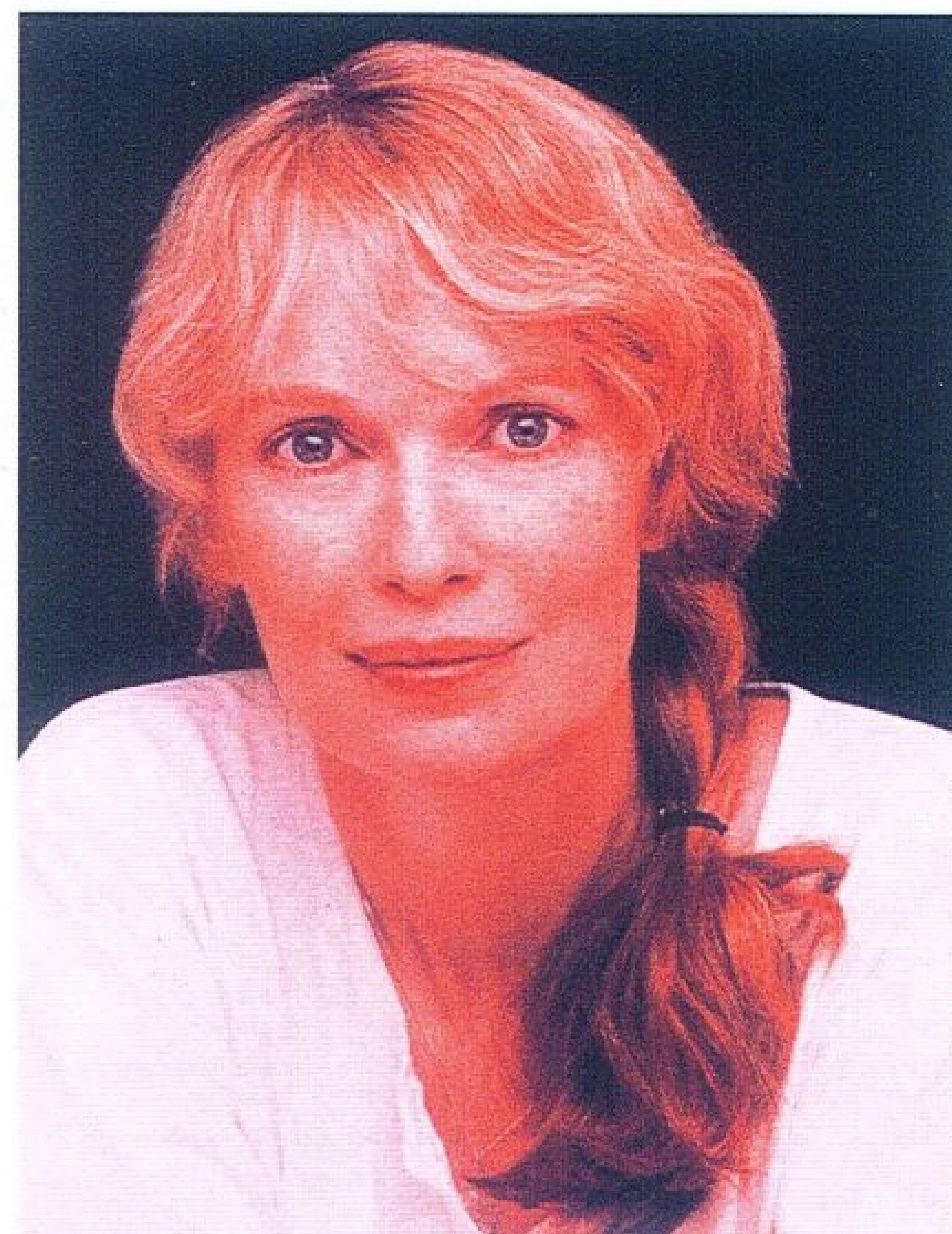
Din acel moment formaţiile Stones şi Beatles au ocupat împreună primele locuri ale clasamentelor. Atât în Marea Britanie ci şi în întreaga lume, publicul se împărţea în fani Stones şi fani Beatles.

Cu toate acestea, între membrii celor două trupe nu exista vreun sentiment de rivalitate iar relaţia dintre aceştia era una prietenoasă. Membrii formaţiei Beatles erau interesaţi îndeaproape de stilul cu influenţe blues al celor de la Rolling Stones. Ulterior, când Paul a aflat vestea morţii lui Brian Jones, a izbucnit în lacrimi.

În 1967, în timpul primei transmisii prin satelit la nivel internaţional „Our World", membrii trupei Stones, Mick Jagger şi Keith Richards s-au alăturat formaţiei Beatles pentru a cânta împreună „Love Is All You Need". În timp ce interpretau melodia, sentimentul care îi unea era unul de dragoste pe care doreau s-o transmită cetăţenilor lumii.

Un alt entuziast al hinduismului

Mia Farrow (n. 1945)

Actrița Mia Farrow s-a născut la Los Angeles în 1945. Mama sa, Maureen O'Sullivan, a interpretat rolul personajului Jane din filmul „Tarzan", iar tatăl actriței a fost regizorul John Farrow. Încă din copilărie era hotărât ca Mia să devină actriță iar după prima sa apariție în pelicula „Peyton Place", a fost distribuită în filme cum ar fi „Rosemary's Baby". Printre filmele de succes în care a mai apărut putem enumera: „John and Mary", „The Purple Rose of Cairo", „Death on the Nile" și „Hannah and her Sisters".

I-a cunoscut pentru prima oară pe membrii trupei Beatles prin Mahareshi Mahesh care i-a inițiat pe aceștia în tainele hinduismului. S-au întâlnit la academia lui Mahesh, situată în munți, unde Mia se afla la studiu împreună cu sora sa Prudence.

Mia se hotărâse să călătorească în India și să asculte conferințele ținute de Mahesh la îndemnul surorii sale Prudence. Aflată în centrul scandalului media iscat în urma divorțului său de Frank Sinatra, avea nevoie de un spațiu în care să evadeze.

A devenit apropiată de George, deși considera că John era adevăratul geniu creativ al trupei. Mia obișnuia să povestească despre sentimentul de bine pe care îl resimțea atunci când asculta muzica Beatles, viața părându-i mult mai ușoară.

Într-o noapte, Mahesh i-a făcut avansuri, iar aceasta l-a refuzat. Ulterior, deși Mia s-a purtat în continuare elegant cu Mahesh, acesta o evita pe cât putea, părăsind încăperea în momentul în care Mia își făcea apariția.

Mai târziu, în albumul „The Beatles", formația a interpretat o melodie numită „Dear Prudence" care descria momentele de meditație ale surorii lui Mia.

Artistul de geniu care i-a influențat pe cei Patru Fantastici

Andy Warhol (1928-1987)

Andy Warhol este cel mai reprezentativ artist pop-art al secolului XX. Muzica Beatleșilor și arta lui Warhol au revoluționat mentalitățile vremii.

Lucrările sale au avut un impact uriaș asupra picturii și ilustrației iar influența acestuia s-a răsfrânt asupra tuturor subdomeniilor artei. Beatleșii au fost și ei la rândul lor influențați de stilul pictorului, de exemplu, coperta albumului Sgt. Pepper's a fost inspirată de stilul Warhol.

Warhol i-a pictat pe cei patru folosind o tehnică destul de neobișnuită, serigrafia. Imaginea pictată a fost încadrată ulterior la „arta posterului" și este foarte apreciată de fanii din întreaga lume.

Dintre Beatleși, cel mai interesat de artă era John. De altfel, imaginea folosită de John pentru coperta albumului său „Menlove Ave" fusese comandată special lui Warhol. Albumul a fost o combinație reprezentativă pentru arta secolului XX a talentelor celor doi artiști de geniu.

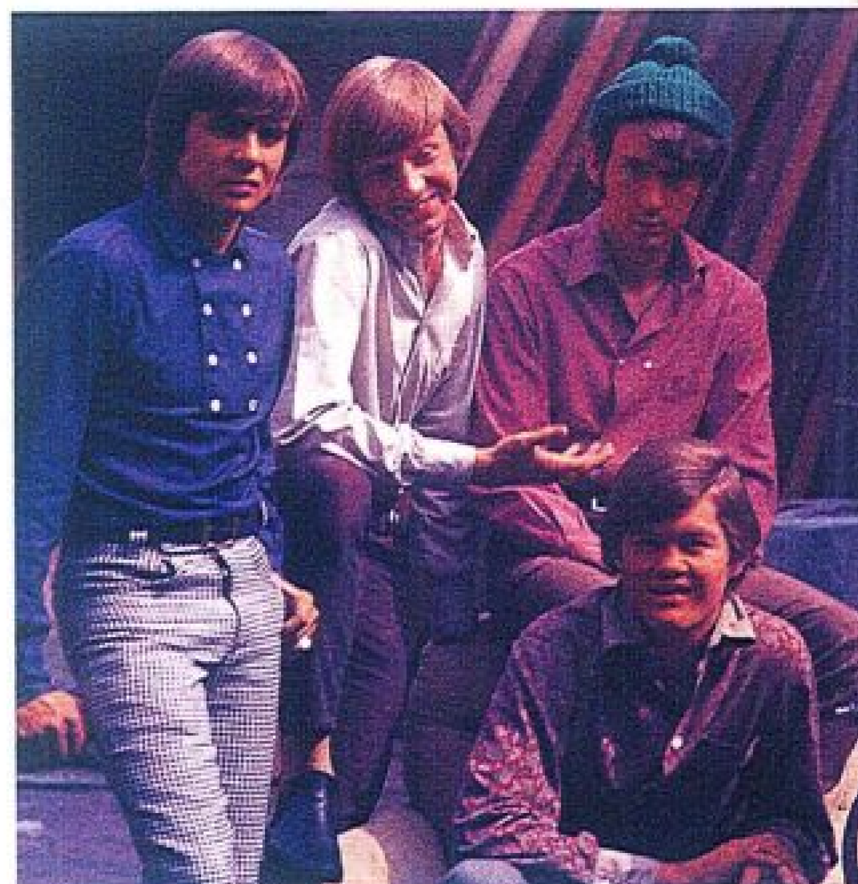
Legenda dăinuie

Putem afirma fără să exagerăm că secolul XX a fost influențat sub toate aspectele de muzica Beatles. Prin melodiile lor, au reușit să transmită mesaje directe de pace și fericire la nivel global. Tocmai aceasta este moștenirea Beatles: mesajul transmis. Filosofia lor avea să schimbe lumea.

Mesajul din cadrul melodiei

INTERVALUL DE TIMP în care putem vorbi în mod legitim despre o formație Beatles închegată este cuprins între anii 1963 și 1969. Dar trebuie să ținem cont că, în a doua jumătate a perioadei, formația nu a mai avut turnee, iar albumele au fost produse prin compilație, piesele rezultate fiind mai degrabă solouri. Într-o periodă relativ scurtă de timp, cei patru tineri au schimbat cursul istoriei muzicale.

În Anglia, țara lor de origine, au luat naștere multe formații care au încercat să le copieze stilul, iar în acest mod, curentul muzical inițiat de Beatleși a cuprins întreaga lume.

▲ The Monkeys, formație americană care s-a inspirit din muzica Beatles. Membrii trupei au fost puternic influențați de filmul „A Hard Day's Night".

▶ Fotografie din iulie 1968, apărută într-o revistă de modă. Influența formației a depășit granițele muzicale.

◀ Cei patru Fantastici, în fața unei catedrale, în timpul unui turneu din Milano.

„Nu avem nevoie decât de dragoste"

Moştenirea lăsată de formaţia britanică

Valul de influență al trupei a cuprins tot globul, din Japonia până în America. Influențate de sound-ul și stilul Beatles, noi și noi trupe la indigo luau naștere în toată lumea. Publicul și soliștii nou-apăruți încercau să copieze stilul Beatleșilor, astfel încât tunsoarea mop-top a devenit o condiție obligatorie pentru a fi la modă.

Alături de genul jazz și de cel clasic, deja consacrate, curentul Beatles va rămâne în istorie ca mișcare culturală de amploare, până în prezent melodiilor lor fiind preluate de numeroși artiști.

▲ Imaginea Beatleșilor coborând din avion la întoarcerea dintr-un turneu mondial.

▲ În 1989 studenții chinezi s-au reunit în piața Tiananmen și au cîntat împreună „Imagine".

Lumea showbiz-ului

Beatleșii au fost probabil prima formație de rock ce a întreprins un turneu mondial. Concertele lor erau impresionante. Prin spectacolul ținut în 1965 pe arena americană Shea Stadium au marcat începutul erei concertelor ținute pe stadion. Astfel a luat naștere o nouă lume a showbiz-ului.

Una dintre cele mai mari realizări Beatles a fost capacitatea acestora de a-și crea o imagine puternică. Organizau totul în cel mai mic detaliu, de la producția filmelor până la demersurile publicitare; cu ajutorul lui Epstein calculau întotdeauna cu abilitate momentul oportun în care să își lanseze producțiile.

Mai târziu Ringo a devenit chiar producător și vedetă TV, producând filmul Flying Circus al popularului grup britanic de comedie Monty Python. Realizările lui George din domeniul artei și colaborările sale cu artiști de notorietate au devenit, de asemenea, legendare. Ambii sunt considerați acum a fi niște repere solide nu neapărat pentru muzică în particular, cât pentru cultură în general.

Un simbol al mişcării pacifiste

În ultimii ani de existență a formației, Beatleșii au devenit reprezentanți ai mișcării pacifiste. După destrămarea grupului, George a inițiat mai multe concerte caritabile, inclusiv concerte de protest împotriva războiului, primul concert de caritate organizat fiind „Bangladesh Benefit Concert".

Paul, împreună cu soția sa Linda, au fost implicați la rândul lor în evenimente caritabile care vizau mișcarea pacifistă și drepturile animalelor. Prin activitățile sale, Paul și-a pus amprenta asupra mișcărilor sociale din lume. Împreună cu Stevie Wonder a realizat single-ul „Ebony and Ivory", piesă care a încurajat depășirea barierelor rasiale și realizarea păcii în lume.

▼ La 25 martie 1969, John și Yoko au invitat presa să ia parte la o „scenă de dormitor" care promova non-violența.

Paul a colaborat cu Michael Jackson la cântecul „Say Say Say", piesă care s-a dovedit de impact la nivel internațional.

Totuși, dintre cei patru, John a depus cea mai susținută activitate pentru promovarea păcii. În luna de miere, Yoko Ono și John au invitat mass-media timp de o săptămână în dormitorul lor conjugal. În loc de scene condimentate, cei doi au oferit presei o imagine inocentă: țineau flori în mână și interpretau cântece despre dragoste și pace. Melodia „Imagine" a luat naștere din această inițiativă. La mișcarea de protest din Piața Tiananmen din China, studenții au cântat melodia „Imagine" pentru a-și exprima reacția de revoltă împotriva războiului. În America, grupurile pacifise care descurajau riposta armată la atacurile teroriste se foloseau tot de tema Imagine.

Cea mai mare moștenire lăsată de John lumii a fost dorința sa de pace mondială.

Legendă fără sfârșit

La mai mult de treizeci de ani de la destrămarea grupului, Beatlemania continuă, căutându-se încă piese nepublicate. Lucrările din perioada târzie a grupului au fost cercetate continuu în căutarea atmosferei și idealismului Beatles.

Totul este pus sub lupă: starea de spirit a Beatleșilor, relația lor cu femeile, influența lui Epstein și a lui George Martin și chiar și asasinarea lui John.

▲ Scena 1 din serialul documentar „Beatles Anthology".

Paul și John rămân figuri marcante ale secolului XX, despre care se vorbește câteodată cu la fel de multă apreciere ca despre cei doi mari compozitori clasici Mozart și Bach. Chiar și acum la începutul secolului al XXI-lea, popularitatea lor nu a scăzut în intensitate. Încurajând progresul muzicii și al creației, au determinat efecte de lungă durată asupra societății.

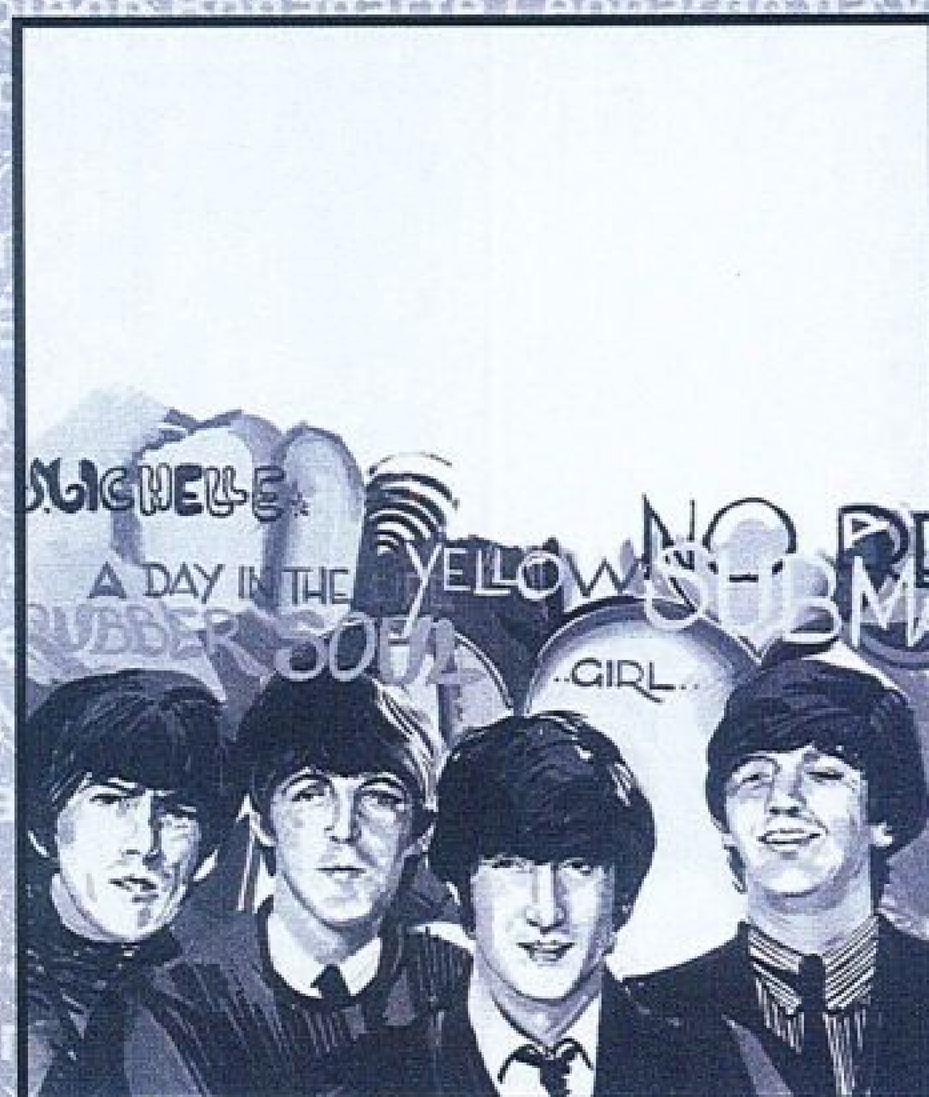
Probabil că, pentru o lungă perioadă de timp, oamenii vor mai fredona încă melodii Beatles și vor continua să mediteze la mesajele pline de curaj transmise de aceștia. Legenda lor va trece din generație în generație.

Povestea celor Patru Fantastici ale căror mesaje de pace și de dragoste au schimbat lumea...

▼ Afișul filmului „All You Need Is Cash" realizat de „The Rutles", grup care i-a parodiat pe Beatleși.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

THE BEATLES

ISSN 1791-0765
9 771791 076000 26

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

27

BUDDHA

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Buddha **Numărul 27**

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ
EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL
EDITOR: Petros Kapnistos
MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou
MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas
ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena
MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos
PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa
COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou
MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza
MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis
COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY
TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.
DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

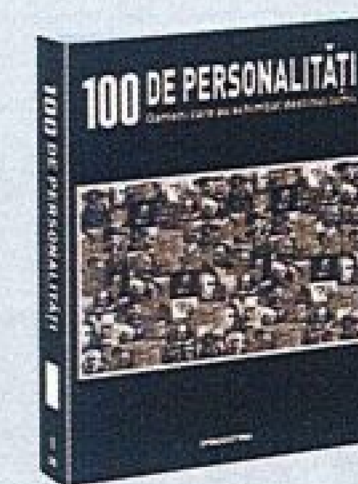
IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L
Country Manager: Mariana Mihălțan
Marketing Manager: Adina Bojică
Redactor: Gabriela Muntean
Distribution Manager: Dan Iordache
ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România

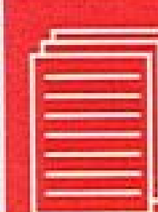
DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

ISSN: 1791-0765

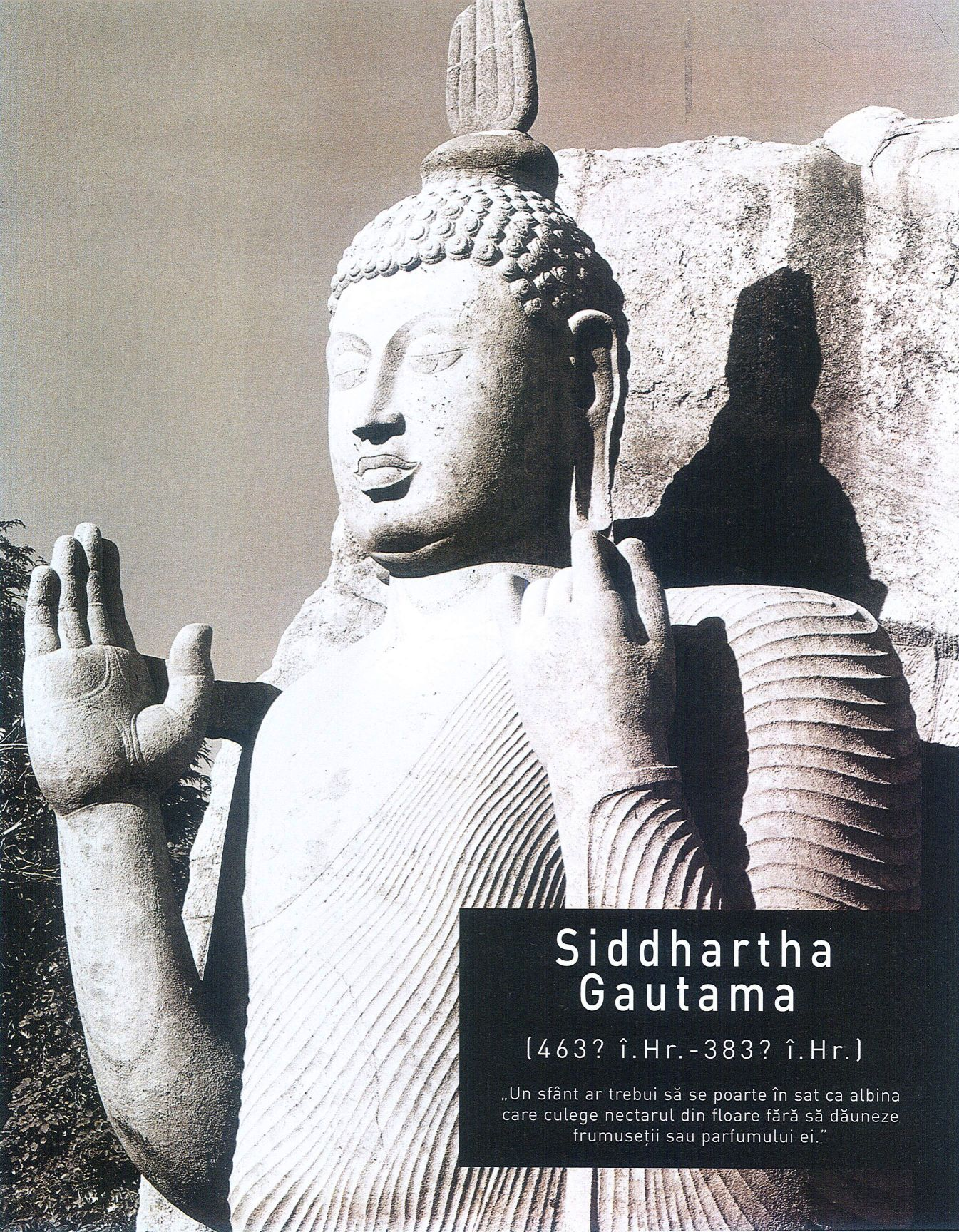
Fotografii: Uniphoto Press, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor
Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL
Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Siddhartha Gautama

(463? î.Hr.-383? î.Hr.)

„Un sfânt ar trebui să se poarte în sat ca albina care culege nectarul din floare fără să dăuneze frumuseții sau parfumului ei."

Buddha

Ce fel de viață a dus Buddha?

PROLOG

ÎNCĂ DIN VREMURI ANCESTRALE, oamenii au dezvoltat cele mai variate forme de religie. Fie că s-au închinat soarelui, focului, naturii sau animalelor, oamenii și-au umplut viața cu lucruri la care să se roage. Acest tip de comportament a ajuns să fie cunoscut drept „religie".

Cu aproximativ 2500 de ani în urmă, s-a născut Siddhartha Gautama, prințul unei regiuni din nordul Indiei, care a decis să își dedice viața descoperirii adevărului existenței și religiei.

Înțelegând durerea existenței și ciclul vieții pe care trebuie să îl parcurgă toate ființele, Gautama a devenit Buddha, cel care îi va învăța pe cei din jur cum să se ridice deasupra durerii existențiale. Dar cum arăta lumea în care a trăit Buddha, fondatorul budismului?

TABEL CRONOLOGIC

2500? î.Hr.	Se dezvoltă civilizația indiană
1760? î.Hr.	Este finalizat Codul lui Hammurabi
1600? î.Hr.	În China începe Dinastia Yin
1333 î.Hr.	Tutankamon urcă la putere în Egipt
1230? î.Hr.	Moise primește cele 10 Porunci
1000? î.Hr.	Poporul arian migrează către valea râului Gange
800? î.Hr.	Nașterea brahmanismului
753 î.Hr.	Întemeierea Romei
509 î.Hr.	Înființarea Senatului Roman
481 î.Hr.	Confucius finalizează cronica Primăvara și Toamna
475 î.Hr.	În China începe Perioada Regatelor Războinice
463? î.Hr.	Nașterea lui Buddha
450? î.Hr.	Sunt prezentate cele douăsprezece table ale dreptului roman
447? î.Hr.	Căsătoria cu prințesa Yasodhara
438 î.Hr.	Terminarea construcției Partenonului
434? î.Hr.	Nașterea fiului său, Rahula / Părăsirea căminului
431 î.Hr.	Izbucnește Războiul Peloponesiac
428? î.Hr.	Buddha ajunge la iluminare la Gaya.
413 î.Hr.	Civilizațiile se unesc lângă bazinul Gangelui
391? î.Hr.	Tentativă de asasinare a lui Buddha
387 î.Hr.	Înființarea Academiei lui Platon
383? î.Hr.	Atingerea Nirvanei la Kushinagar
335 î.Hr.	Alexandru cel Mare își începe campania
330 î.Hr.	Zorii elenismului persan
323 î.Hr.-283 î.Hr.	Vremea lui Ptolemeu I Soter
268? î.Hr.	Începerea domniei lui Ashoka cel Mare / răspândirea budismului
258? î.Hr.	Budismul se extinde către sud
221 î.Hr.	Începutul dinastiei Qin în China
196 î.Hr.	Sculptarea Pietrei din Rosetta în Egipt
168 î.Hr.	Roma cucerește Macedonia
160? î.Hr.	Prezentarea textelor sacre budiste timpurii
	Domnia lui Menander I / răspândirea budismului

Viața învolburată a înțeleptului care și-a salvat semenii

Născut prinț într-un mic regat din Nordul Indiei, se aștepta din partea sa să devină un rege fără seamăn. Dar văzând suferința poporului, copleșit de bătrânețe, boală și moarte, a căutat să se elibereze de vremelnicia vieții, dedicându-se astfel studiilor religioase. După o perioadă îndelungată de ascetism, Buddha a descoperit propria sa modalitate de a salva lumea.
Cum a reușit aceasta?

▲ Sculptură basorelief în templul dedicat Mayei, care redă nașterea lui Siddhartha. Copilul era predestinat să ducă o viață ieșită din comun.

Nașterea pruncului de aur

Grădina din Lumbini

ÎN JURUL ANULUI 500 Î.HR., la baza Munților Himalaya, într-o regiune care se situează în prezent la granița dintre India și Nepal, se întindea micul regat cunoscut drept Shakya. Regele uneia dintre provinciile Kosala, stăpânitorul acestei regiuni, se numea Suddhodana.

Când a venit timpul să nască, Regina Maha Maya a revenit în orașul sau natal, Kolyan, lăsându-și în urmă soțul măcinat de neliniște. În acea vreme, micile regate din nordul Indiei se războiau frecvent între ele, căutând să se distrugă reciproc. Iată lumea tumultuoasă în care avea să se nască pruncul nostru.

Într-o noapte, pășind sub lumina lunii, Regina Maya a poposit la mijlocul drumului, pentru a se odihni în frumoasa grădină din Lumbini. În acea grădină, frumoasele flori ashoka, despre care se spune că au darul de a vindeca orice tristețe, erau în plină floare. Odihnindu-se în penumbră, Reginei Maya i-a venit brusc sorocul și a dat naștere unui

prinț dolofan. L-au botezat Siddhartha, cel ce-și îndeplinește țelul.

Se spune că povestea nașterii lui Buddha, întemeietorul budismului, este profund încărcată de simbolism.

De-abia născut, pruncul rotofei, auriu, dintru început capabil să stea în picioare, a ațintit mâna spre ceruri spunând „Cer deasupra, cer dedesubt", parcă dorind să spună „Transcend atât cerurile cât și pământul". Dar cum însemnările și cronicile nu sunt foarte detaliate, nu ne este cunoscut nici măcar dacă pruncul sfânt, destinat să cunoască iluminarea, s-a născut cu adevărat în 463 î.Hr.

Biblioteca de amintiri

LUMBINI, PĂMÂNTUL SFÂNT

Siddhartha a văzut lumina zilei în micul oraș Lumbini din Nepal, situat la granița actuală cu India. Înălțimile munților Himalaya sunt irigate de un izvor natural de origine glaciară. Când l-a născut pe Siddhartha, Maya s-a adăpostit sub un arbore ashoka sacru și străvechi, făcător de minuni. De acest arbore ashoka se leagă multe credințe și tradiții budiste.

Această locație a fost descoperită ulterior drept locul nașterii lui Buddha de către arheologi, în special, prin urmărirea pelerinajului Regelui Ashoka. Regele a marcat locul cu un stâlp de piatră, gravat cu cuvintele „Aici s-a născut Buddha". De aici, se poate presupune că Buddha a existat în realitate, având în vedere evidențierea locului nașterii sale. În afară de asta, este un loc obișnuit, lipsit de strălucire, cu excepția unui mic altar în cinstea Reginei Maya, căreia femeile însărcinate i se roagă pentru o naștere ușoară.

Profeția asceților

Cum Regina Maya a născut în drum spre regatul natal, grupul a decis să facă cale întoarsă și să se îndrepte spre Kapilavastu. Încântat de nașterea primului său fiu, regele a invitat numeroși oaspeți la palat, pentru a sărbători noul membru al familiei. Se spune că, văzând ursita copilului, un pustnic a izbucnit în lacrimi. Când Regele l-a chestionat cu privire la comportamentul său ciudat, acesta i-a explicat.

„Micuțul va deveni un Buddha, dar cum sunt bătrân și mai am prea puțin timp pe lumea aceasta, nu voi ajunge să mă bucur de învățămintele sale."

Regele, îngrijorat cu privire la viitorul tânărului său fiu, a adunat în jurul său opt Brahmani pe care i-a rugat să îi explice ce se va întâmpla. Dintre aceștia, șapte au spus că fie se va apleca spre cele lumești și va deveni un Rege magnific, fie va renunța la cele lumești pentru a deveni un mare sfânt. Numai al optulea, un Brahman pe nume Kaundinya, a fost de altă părere. „Tânărul prinț va ajunge să cunoască cele patru suferințe: bătrânețea, boala, moartea și penitența, va transcede lumea și va deveni un mare Buddha."

După această profeție, alături de patru dintre însoțitorii săi, a hotărât să aștepte ziua în care Siddhartha își va împlini destinul.

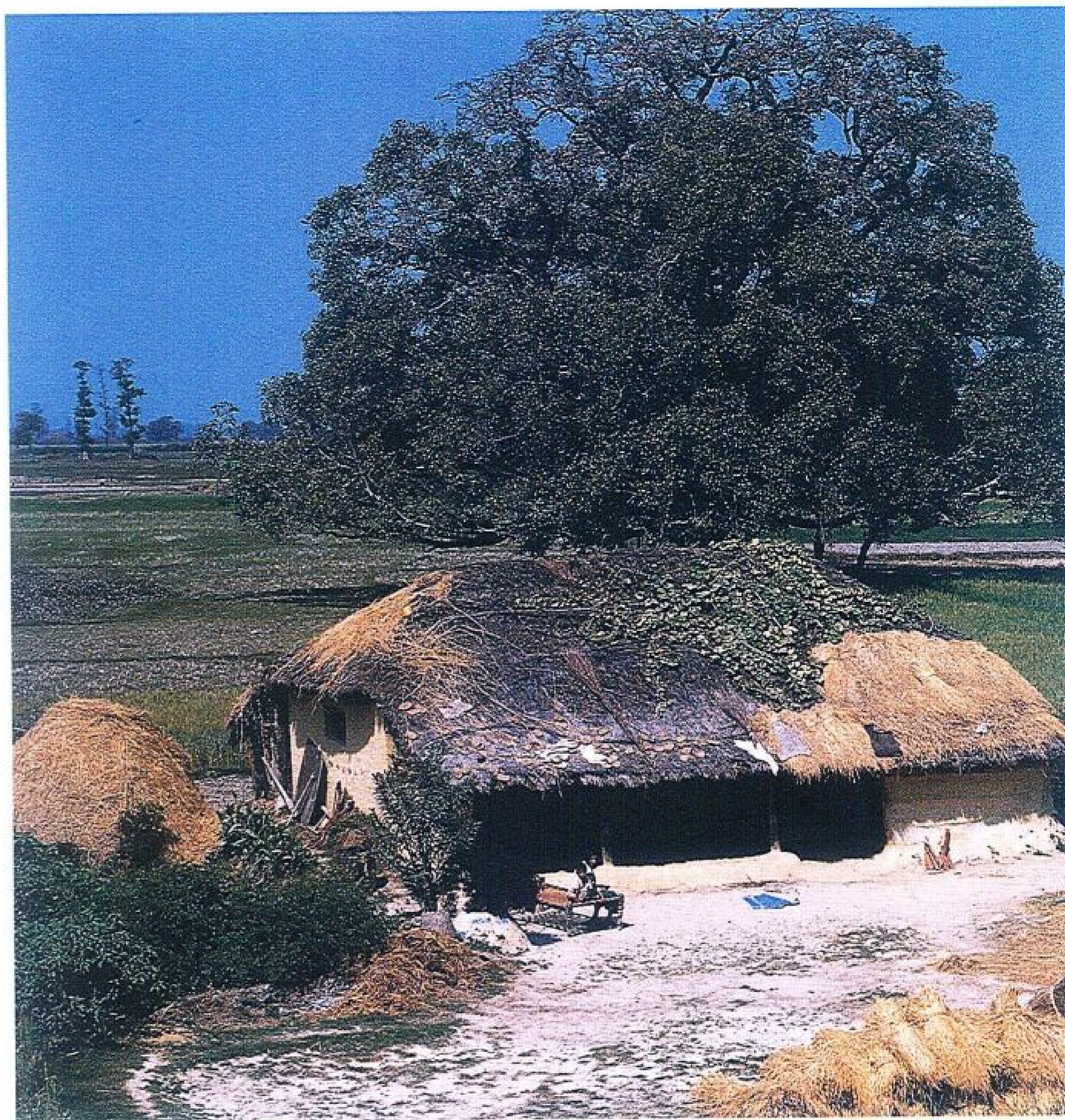
Cu toate acestea, profețiile asceților nu l-au lămurit pe rege. Ce voia să însemne că singurul său urmaș va cunoaște iluminarea? Pentru a înrăutăți și mai mult situația, soția sa a trecut în neființă la numai șapte zile după ce a dat naștere prințului. Temându-se ca nu cumva asceții să fi avut dreptate, Suddhodana a început să își urmărească fiul îndeaproape, de teamă ca acesta să nu își părăsească într-adevăr căminul, pentru a urma calea iluminării.

Peisaj din Nepal.

◂ Relief al conceperii lui Siddhartha, și visul pe care l-a avut mama sa. În țările budiste, acest moment este considerat sfânt, prevestind nașterea lui Buddha.

Tinerețea frământată a prințului

▲ Imagine din Lumbini

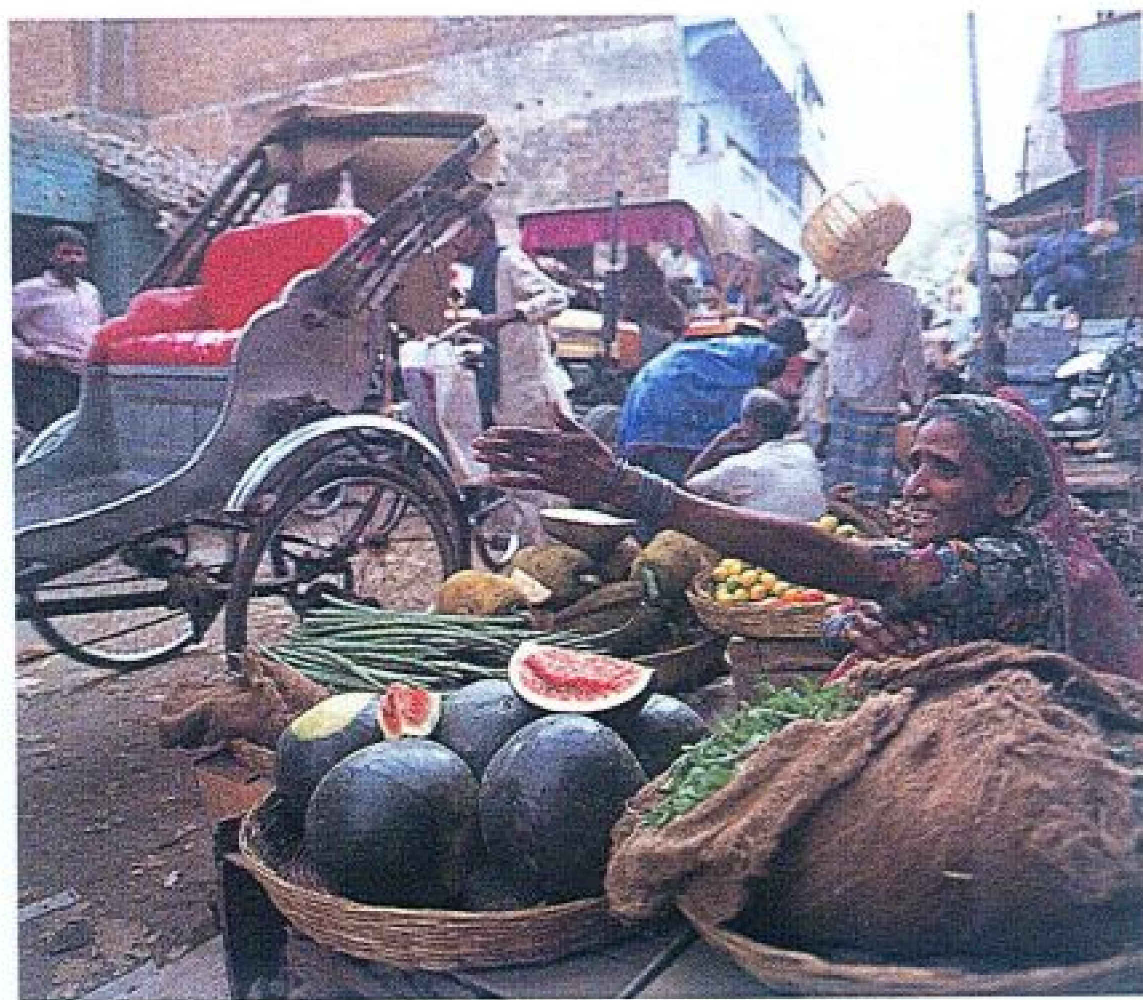
Deșertăciunea vieții de la curtea regală

SIDDHARTHA, a cărui mamă s-a stins din viață la șapte zile după ce l-a zămislit, a fost crescut de sora mamei sale, cea care avea să-i fie mamă vitregă, Maha Pajapati. La șase ani a început să meargă la școală, intrând pentru prima dată în contact cu copiii altor nobili. Siddhartha a fost un elev ca și ceilalți, studiind materii precum limbile străine și matematica, s-a jucat, s-a luptat, fiindu-i dragi sporturi precum trasul cu arcul. În toate îi depășea cu mult pe colegii săi.

Tatăl, remarcându-i talentele, era fericit la gândul că într-o zi, băiatul va ajunge să fie un rege măreț. Însă trebuia să se asigure că fiul său nu va deveni copilul pe care pustnicii l-au văzut cunoscând cele patru suferințe vremelnice, si astfel a conceput un plan – a interzis apropierea oricărui ascet la mai puțin de treizeci de metri de prinț și a înlăturat toate florile din parcuri și grădini.

În tot acest timp, Siddhartha s-a mutat din palat în palat, în funcție de sezon, bucurându-se de o viață de lux și plăceri. Apoi, la împlinirea vârstei de șaisprezece ani, toate tinerele bune de măritat au fost aduse la palat, astfel încât prințul să-și poată alege mireasa. A ales-o pe Yasodhara, o tânără de aceeași vârstă. Pe parcursul vieții a avut parte de trei soții.

În tot acest timp, Regele a început să se întrebe dacă nu cumva temerile sale au fost nefondate. Fiul său se înscrisese în mod evident pe calea spre ocuparea tronului. Dar doar pentru că Siddhartha trăia în huzur, nu însemna că era și fericit. Indiferent de plăcerile în care se cufunda, de luxul care îl înconjura pretutindeni, sau de ceea ce făceau soțiile pentru a-i fi pe plac, viața sa la palat era goală și lipsită de sens.

◄ Forfota orașului este și acum la fel de mare ca și cea din vremea lui Siddhartha. Această agitație trebuie să fi părut cu totul și cu totul stranie cuiva care a crescut într-un palat liniștit.

Decizia de a pleca

În jurul aniversării a douăzeci și nouă de ani a venit vremea ca Siddhartha să își împlinească destinul. Prima sa soția, Yasodhara, era însărcinată și avea să nască în curând. Siddhartha, de teamă că se va alege cu încă un lucru care să îl lege de curtea părintească, era din ce în ce mai deprimat. Însoțit de doar câțiva servitori, a plecat de la castel, îndreptându-se spre oraș. Tatăl său, încă îngrozit de ideea că fiul va cunoaște „cele patru suferințe" din ursită, îi interzisese să plece la oraș, dar de data aceasta Siddhartha a ignorat acest avertisment și a pornit la drum.

În prima zi, a plecat într-o trăsură trasă de cai, îndreptându-se spre răsărit. Apoi, pe drum, a văzut un bătrân sleit de puteri stând la o cotitură a drumului.

▼ Frescă din grota nr. 17 din Maharashtra Ajanta, India.

▲ Relief descoperit în Pakistan, înfățișându-l pe Siddhartha îndreptându-se spre școală într-o trăsură.

„Ce este aceasta?" a întrebat. „Pare a fi un om, dar e cu mult prea zdrențăros."

„Acela este un bătrân. Când înaintăm în vârstă, cu toții vom ajunge ca el", a venit răspunsul.

Peste măsură de șocat, și nedorind să continue călătoria, prințul a făcut cale întoarsă, revenind la palat. Totuși, când a ieșit pe poarta sudică a doua zi, a întâlnit un bolnav, iar a treia zi, ieșind pe poarte de apus, a dat peste un cadavru. În ciuda tuturor eforturilor depuse de tată, Siddhartha a fost năpădit pe neașteptate de suferințele acestei lumi.

Prin întâia sa experiență cu neplăcerile unei lumi pe care tatăl a făcut tot posibilul să i-o ascundă, Siddhartha a început să se întrebe dacă viața nu înseamnă mai mult decât o viață în huzur, lipsită de sens, la palat. Apoi, a patra zi, a plecat pe poarta nordică și a întâlnit un ascet, pe care l-a întrebat despre viață, pentru ca apoi să hotărască să aleagă la rândul său calea înțelepciunii. Aceste călătorii au dat naștere ideii de a deveni pustnic și de a căuta să evadeze din ghearele suferinței lumii, așteptând ocazia de a-și părăsi căminul pentru totdeauna.

Hotărât să se întâlnească cu un ascet, a plecat de acasă, dar imediat ce a plecat, a primit vești de la palat. Soția sa tocmai îi oferise un fiu. Întorcându-se fără tragere de inimă la castel, s-a găsit în imposibilitatea de a da curs dorinței de a urmări adevărul. Totuși, de teamă că la vederea pruncului, voința sa va ceda, a refuzat din răsputeri să își privească fiul. Tatăl său însă, nu a pregetat să cheme muzicanții și dansatorii, organizând o petrecere fastuoasă pentru a sărbători nașterea micuțului. Însă Siddhartha, după ce s-a îmbătat la petrecere, în loc să danseze sau să adoarmă ca și ceilalți, s-a convins și mai mult de nimicnicia și de vremelnicia vieții și a părăsit palatul din nou.

▲ Scenă din viața lui Buddha.

CLIPE PERSONALE

TRASUL CU ARCUL ȘI UCIDEREA

Încă de la o vârstă fragedă, Siddhartha a început să învețe atât materiile teoretice cât și artele militare. Dintre toate acestea, trasul cu arcul era considerat cel mai important. În acele vremuri, stăpânirea acestei „arte" însemna să fii un bărbat adevărat. Siddhartha se dovedise a fi cel mai bun, cu toate acestea nu îi făcea nicio plăcere să exerseze acest sport. Gândindu-se la arc ca la o armă mortală, pentru Siddhartha antrenamentele erau o tortură curată, deoarece le compara cu vânatul animalelor.

Într-o zi, Siddhartha se plimba prin pădure cu frățiorul său. Micuțul a tras într-o lebădă, dar Siddhartha, suferind pentru biata făptură, în loc să își laude fratele, a alergat într-un suflet să o salveze. Fratele s-a înfuriat, dar Siddhartha i-a spus: „Dacă murea, era a ta, dar acum că am salvat-o, îmi aparține", câștigând disputa în cele din urmă, după multe insistențe pe lângă cei mai vârstnici. Acesta a fost primul dintr-o lungă serie de episoade încărcate de compasiunea sa față de toate făpturile.

▲ Siddhartha practicând tragerea cu arcul.

Instrucție istovitoare

Despărțirea de la râul Anoma

Lăsând în urmă căminul său natal din Kapilvastu, Siddhartha a călărit până în zori. Încă nu se sesizase dispariția sa. Înainte de plecare s-a oprit în odaia soției sale. Aceasta ținea copilul în brațe, protejându-i prin somn fața cu mâna sa. Siddhartha s-a confruntat atunci cu o dilemă: dacă îi muta mâna ca să vadă fața copilului, risca să își trezească soția. A decis să nu își privească fiul, și a părăsit casa.

A decis că dacă avea să găsească în lume ceea ce căuta, se va întoarce să privească chipul propriului fiu.

În zori a ajuns la granița națiunii, pe râul Anoma. Scoțându-și hainele fine de mătase și bijuteriile și înmânându-le servitorului, alături de cal, i-a poruncit servitorului Channa să se întoarcă la palat.

Dar Channa voia să-și urmeze prințul și să îl servească în continuare, fapt refuzat cu tărie de acesta. Acceptând în cele din urmă să se întoarcă, servitorul a încălecat, îndreptându-se spre curtea regală.

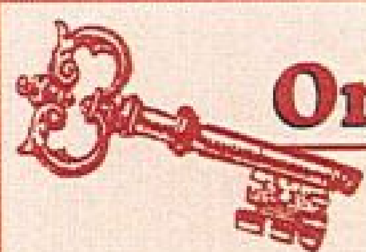
Din nefericire, calul extenuat nu a putut merge într-un ritm constant. Chiar și atunci când Channa a decis să descalece și să meargă alături de roib, chiar și trăgând animalul după sine, în cele din urmă calul nu a mai putut să continue, iar Channa a izbucnit în plâns.

Penitență și ezitare

În efortul de a se lepăda de constrângerile lumești și de a căuta adevărul, Siddhartha s-a ras în cap și și-a început viața de ascet. Curând și-a dat seama că acest mod de viață nu este din cale-afară de dificil. Rătăcind fără odihnă și cerșind mâncare, acest mod de viață nu îi părea ieșit din comun.

Statuie a ascetului Buddha, descoperită în Pakistan. După ce și-a părăsit căminul, Buddha și-a devotat viața privațiunilor și căutării iluminării.

Omul-cheie

MAEŞTRII LUI BUDDHA, ALARA ŞI UDAKA

Deşi Buddha a ajuns în cele din urmă la iluminare prin forțe proprii, la începutul drumului a căutat ajutorul a doi maeştri. Când Siddhartha şi-a părăsit căminul la vârsta de 29 de ani, prietenii l-au sfătuit să se îndrepte spre Rajagaha. Aceasta era capitala regatului prosper al Magadhei, şi în acelaşi timp centrul gândirii, filosofiei, literaturii şi culturii moderne. Cufundat în aceste noi concepte, a învățat pentru prima oară tehnici precum meditația. Deşi pe atunci erau la modă felurite tipuri de penitență, Siddhartha a ales să ajungă la iluminare prin meditație împreună cu un grup de asceți renumiți ai vremii. Primul a fost învățătorul Alara Kalama. Însă nu a hotărât acest lucru de capul lui. S-a oprit şi a vorbit pe drum cu mulți asceți, până când într-un sfârşit s-a trezit la porțile lui Alara Kalama, din Munții Vinhya. Alara era renumit în tot Nepalul drept cel mai bun învățător într-ale religiei. Când s-au întâlnit, înțeleptul avea 104 ani. L-a învățat pe Siddhartha să mediteze la ideea că, atunci când nu ai nimic, nu ai nici frământări. Siddhartha a atins această stare ideală cu extraordinară uşurință, iar Alara a ajuns să îl privească ca pe un maestru. Neatingând încă iluminarea, Siddhartha a plecat mai departe.

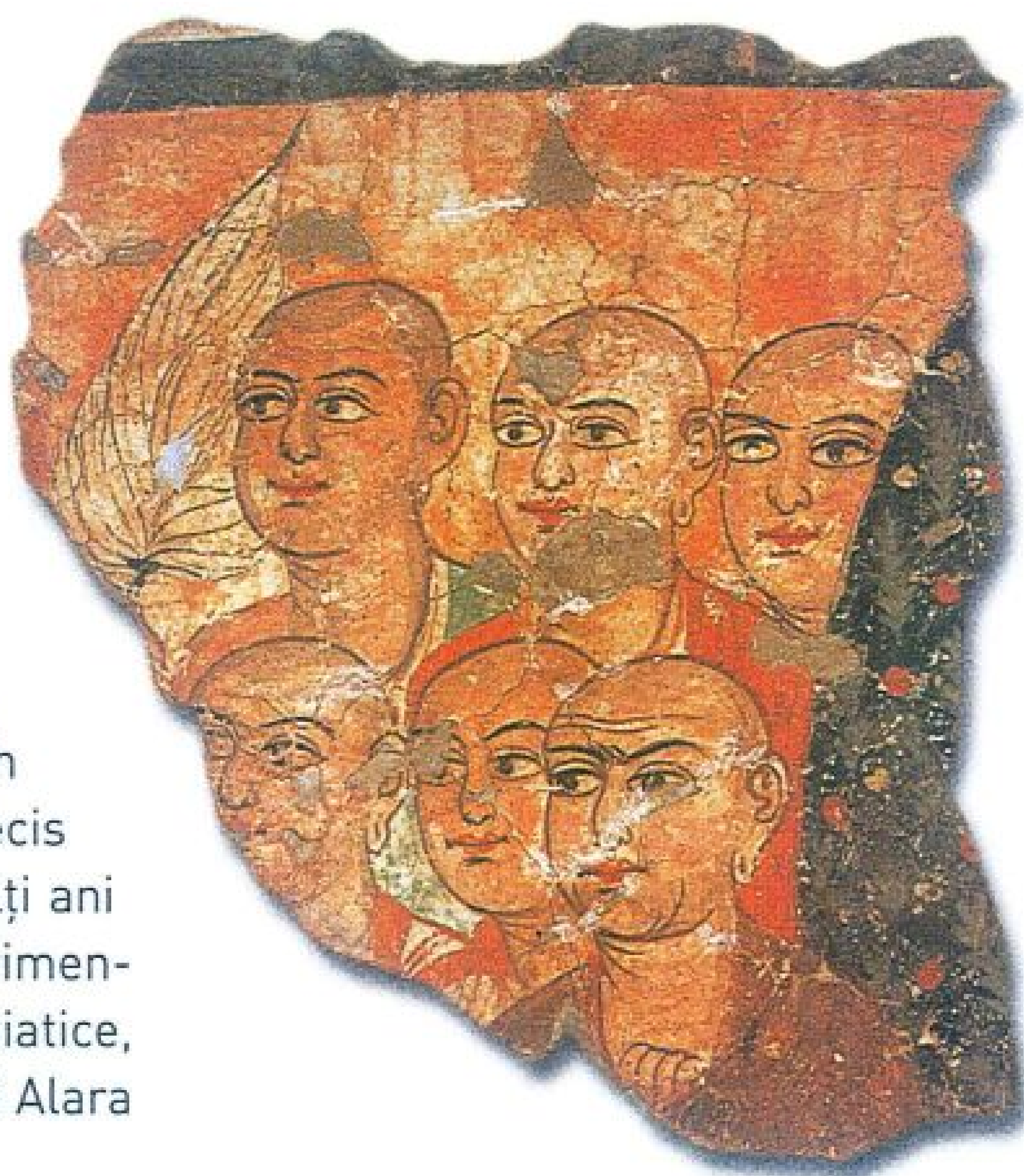
Mai apoi a învățat de la Udaka Ramaputta, un alt înțelept considerat un maestru al meditației. Tehnica sa a meditației presupunea că, dacă îți goleşti inima şi mintea, vei ajunge la revelație. Lui Siddhartha nu i-a fost dificil să-şi însuşească acest concept, fără însă a avea succes în atingerea Nirvanei. Udaka a ajuns la rândul său să-l considere un mare învățător, dar încă o dată, tânărul prinț a plecat în căutarea a mai mult. Ce a reuşit Siddhartha să învețe de la aceşti doi maeştri a fost nu doar arta meditației, dar şi adevărul cu privire la suferință, şi cum să o transcenzi.

Ideile acestor doi învățători i-au arătat lui Buddha că, odată ce ai atins iluminarea, este important să o propovăduieşti semenilor. La şapte ani după ce i-a lăsat în urmă, ambii profesori s-au stins din viață.

Pădurea din Uruvela, în care Buddha a mers în căutarea iluminării.

Aflând că prințul Shakyei s-a pierdut în lume în căutarea Iluminării, Kaundinya, Brahmanul care i-a ursit lui Siddhartha că va ajunge cu siguranță un mare Buddha, i-a ieșit în întimpinare. El și prietenii săi care se retrăseseră din societate pentru a învăța laolaltă cu Buddha au reușit în cele din urmă să intre în grupul Siddharthei. Și astfel, grupul, găsindu-și noul guru, a continuat să rătăcească. În ciuda diferențelor de educație, asceții au decis să îl urmeze pe liderul proorocit, după mulți ani petrecuți în căutarea acestui profesor experimentat și înțelept. În timpul călătoriei sale inițiatice, Siddhartha a depășit nivelul învățătorilor săi Alara și Udaka, trecând la un nivel superior.

Căutând adevărata iluminare, grupul a ajuns la Uruvela. Acolo au dat peste o pădure liniștită, ideală pentru meditație, un fir de apă în care s-au putut spăla, și un oraș în apropiere unde au putut cerși milostenia celorlalți: locul ideal pentru a învăța. Dar bărbații nu vroiau să se bazeze doar pe maestrul lor, și au decis să studieze pe cont propriu cum să atingă ei înșiși iluminarea.

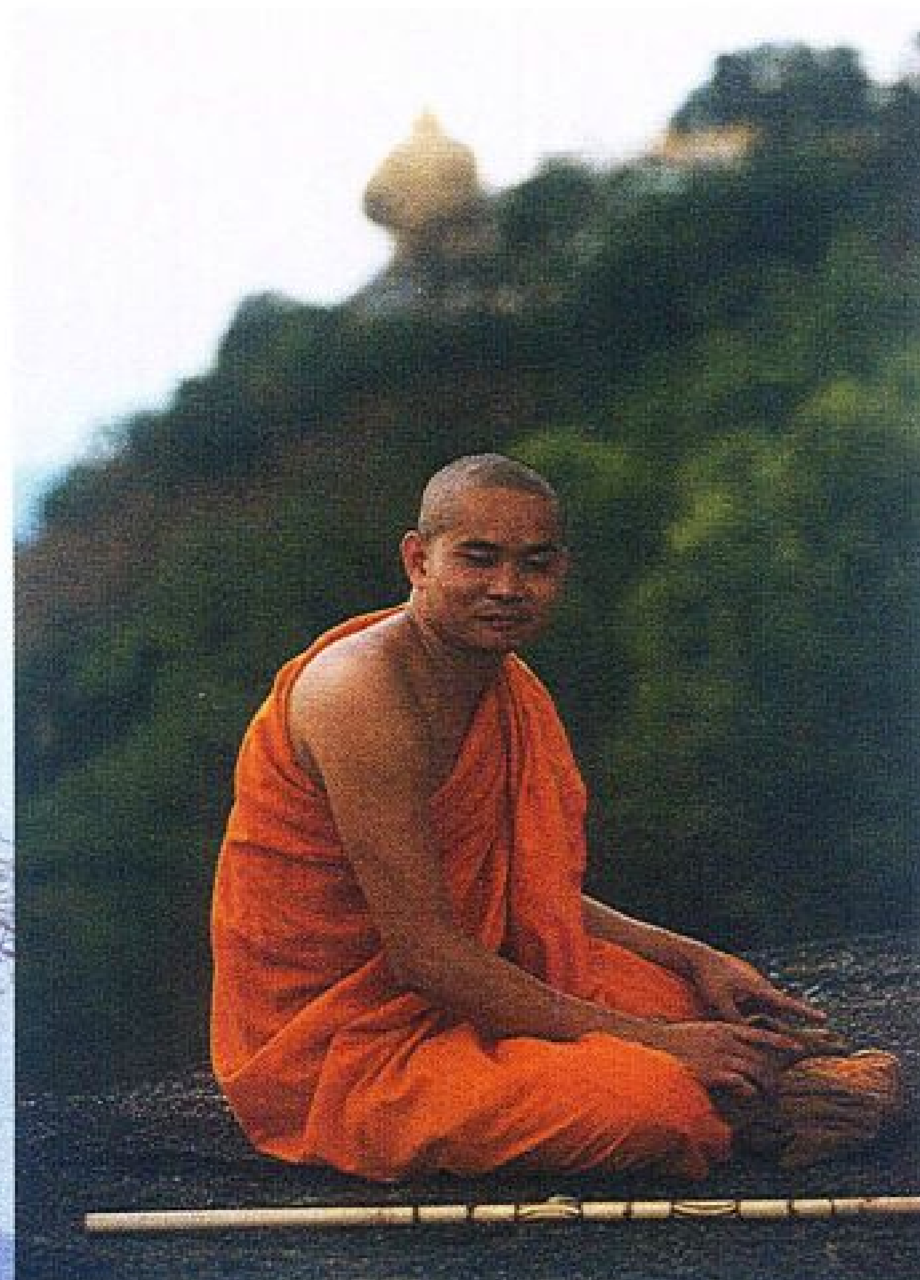
▲ Pictură înfățișându-i pe Siddhartha și însoțitorii săi în timpul celor șase ani de căutare ascetică a iluminării.

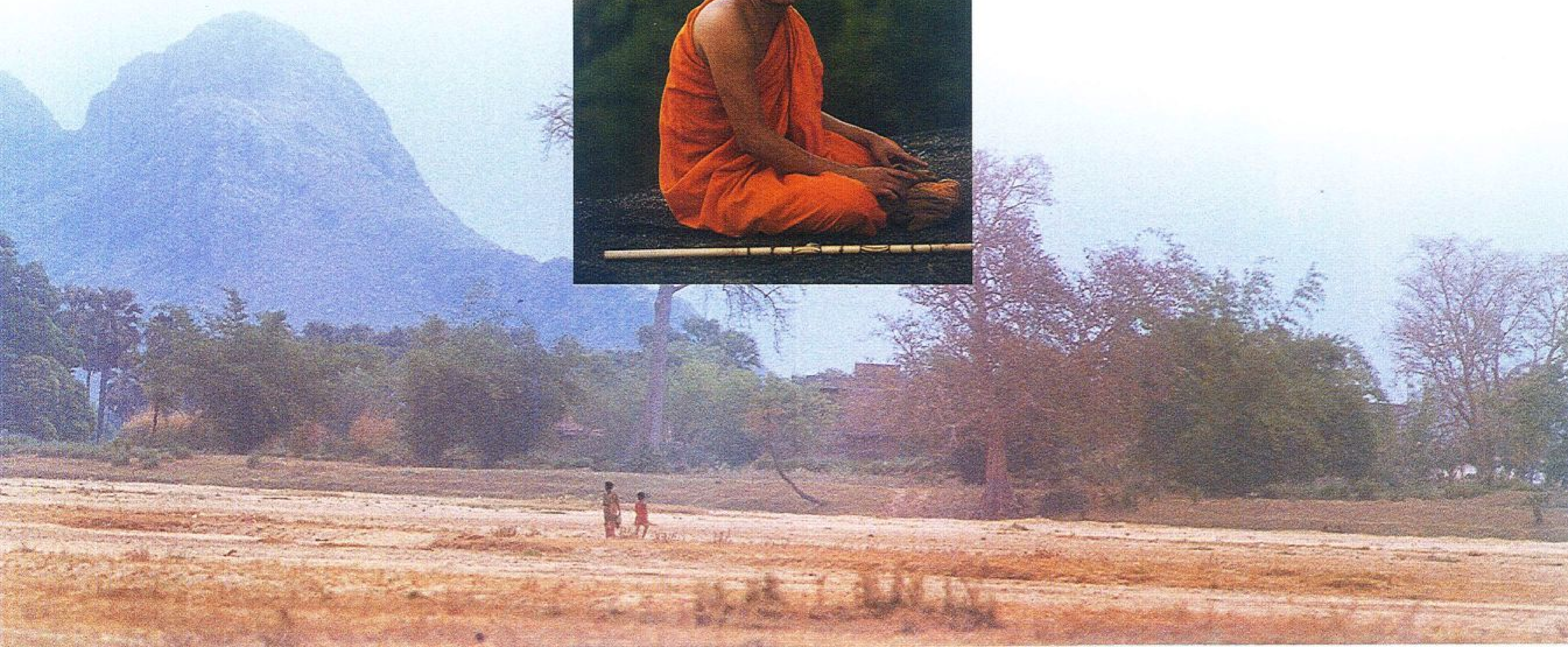
La acel moment, au hotărât să țină post. Curând după prima zi de post, au renunțat să mai cerșească mâncare, alegând mai degrabă să trăiască precum arborii și iarba, luându-și hrana exclusiv din natură. În cele din urmă, într-o zi, mâncând o singură iuiubă, au ajuns la stadiul de post în adevăratul sens al cuvântului. După un post îndelungat, trupul odată puternic al lui Siddhartha se asemăna acum unei mumii.

Dar chiar și după un post atât de lung și după stăpânirea cu măiestrie a meditației, tot nu a reușit să cunoască iluminarea. Îmbrăcat în haine luate de pe morți, în nopțile cu lună plină și cu lună nouă, când se spune că se petrec lucruri înfricoșătoare, obișnuia să stea într-un cimitir și să mediteze, iar toate acestea erau experiențe ale ascetismului.

În tot acest timp, a continuat să mediteze, fără însă a găsi ceea ce căuta. După șase ani de viață de acest fel, Siddhartha a ajuns la concluzia că învățăturile acumulate până atunci nu vor duce la iluminare, și nu ar trebui să fie predicate ca atare. Toată munca sa asiduă se dovedise a fi în van. Suspendat între viață și moarte, ascetul slăbit a primit un bol de lapte de la un trecător cioban. Neîntrevăzând sensul continuării acestor studii sterpe, Siddhartha a hotărât să însoțească o vreme ciobanul, reușind treptat să se întremeze. Dar când a revenit într-un târziu la cei cinci tovarăși ai săi, sănătos și în putere, aceștia au fost dezamăgiți. Crezând că și-a abandonat complet studiile, cei cinci l-au părăsit furioși. Singurul rămas în pădurea din Uruvela a fost Siddhartha însuși.

▸ Ascet în pădure, imagine amintind de timpul petrecut de Siddhartha în Uruvela.

Apariția unui Buddha

Bărbatul cu aură puternică

ÎN SATUL ALĂTURAT trăia fiica unei familii înstărite, Sujata. Tânăra femeie, care era însărcinată, s-a rugat zeului arborelui banyan să îi aducă un fiu, făgăduindu-i ca ofrandă un ospăț, dacă dorința îi va fi împlinită. Cu rădăcinile aeriene și trunchiul puternic, copacul era divinizat, ca loc sacru și străvechi.

Nu după mult timp, Sujata a născut un băiețel sănătos și, conform promisiunii, a început să gătească pentru spiritul arborelui. Apoi a aflat de la cei din jur că arborele căpătase o ciudată aură de culoare aurie. Grăbindu-se să termine pregătirile pentru ospăț, a alergat într-un suflet la copacul banyan. În acea dimineață, l-a întâlnit pe bărbatul a cărui aură radia în apropierea copacului. Gândindu-se că această ființă era întruchiparea spiritului copacului, a îngenuncheat în reverie. Femeia a simțit aura stranie emanând din străfundurile ființei care stătea în fața sa.

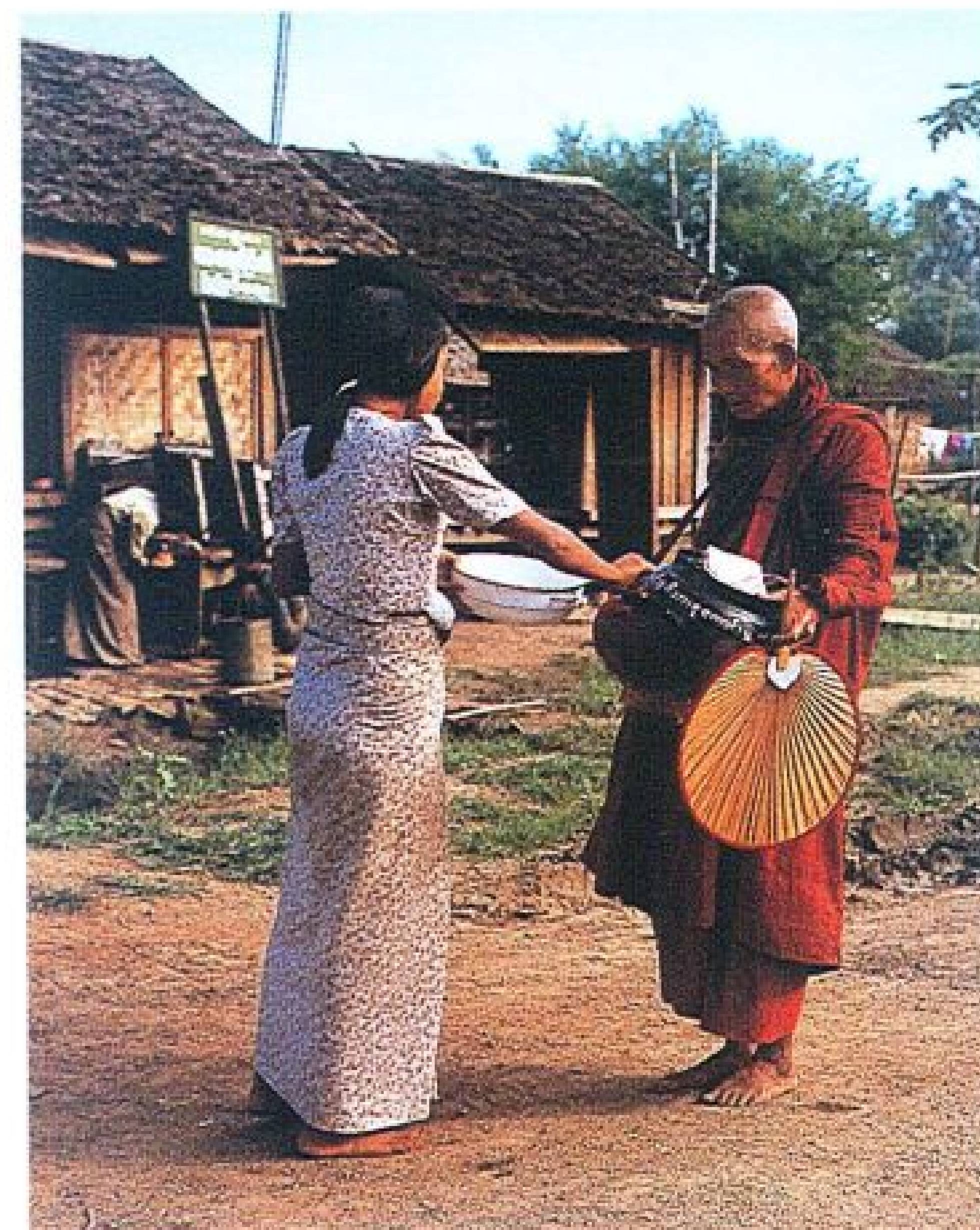
Sujata a rostit „ființă măreață, fie că ești om sau zeu, acceptă această ofrandă și folosește-o ca să îți duci planurile la bun sfârșit," apoi i-a oferit făpturii care stătea sub copac hrană și lapte matern.

Din momentul în care Siddhartha a înțeles că nu va putea afla adevărul, totul se pusese în mișcare. S-a îmbăiat, s-a reîntors la locul său, și și-a început ultima masă în postura celui aflat în căutarea iluminării.

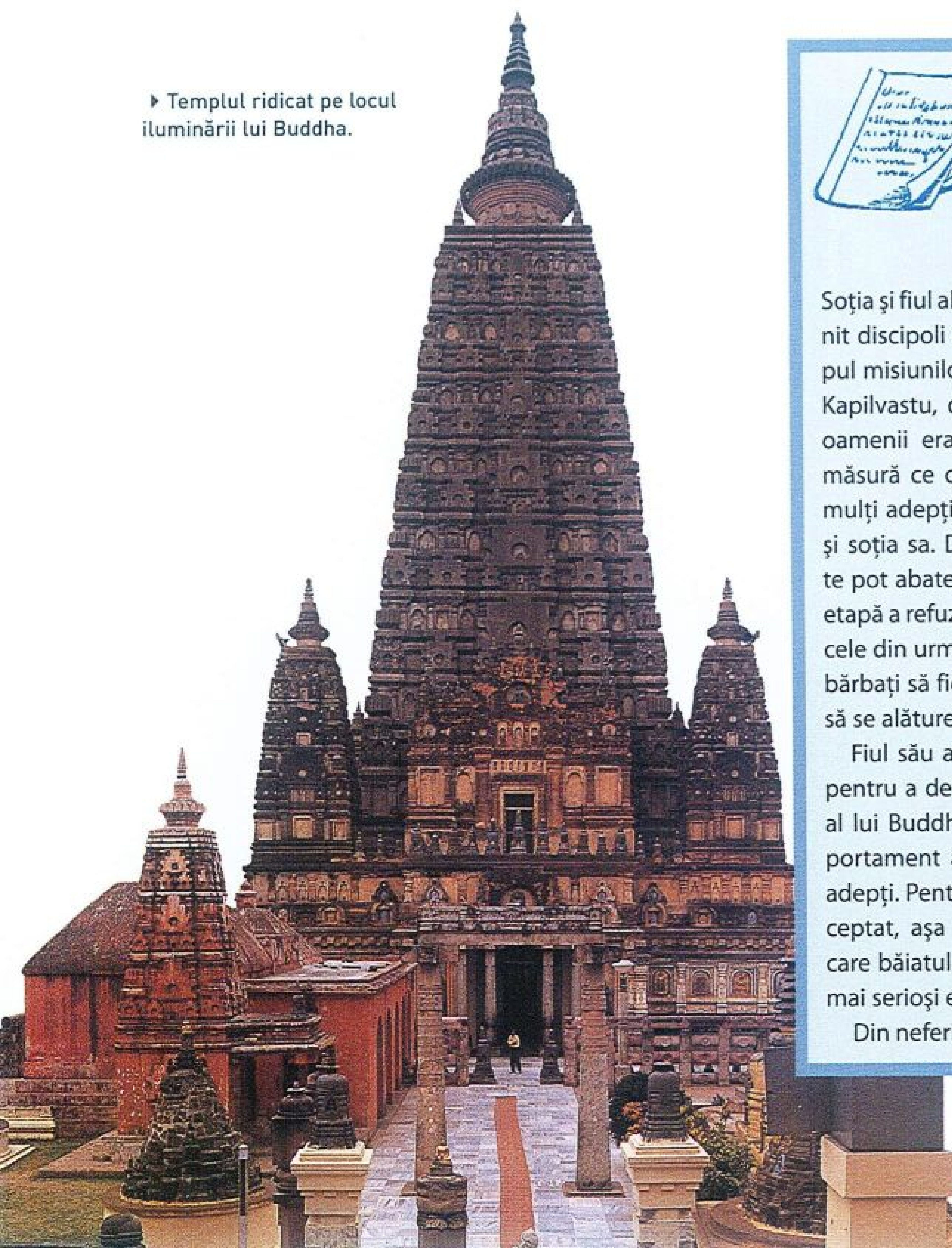
Iluminarea în sine reprezintă o luptă cu diferitele karme. Iluminarea poate fi atinsă de un discipol care a căutat-o cu sinceritate, și care dispune atât de forță spirituală cât și fizică. După ce a băut laptele, Siddhartha a plutit pe râu, spunând:

„Și de voi descoperi adevărul, voi fi asemenea unei nave care plutește împotriva cursului râului."

Când a spus aceste cuvinte, s-a petrecut ceva straniu; a început să plutească într-adevăr împotriva cursului râului. Odată cu lăsarea serii și a întunericului, Siddhartha s-a întors să se odihnească sub copacul iluminării. Și-a imaginat iarba blestemându-l pe cel care o cosește. A început să privească meditativ spre răsărit. Atunci a căzut într-o stare de depersonalizare.

▲ Tânără femeie dându-i o ofrandă unui călugăr budist. Cum Buddha a căpătat iluminarea la scurt timp după primirea darului Sujatei, procedura a devenit tradițională.

▶ Templul ridicat pe locul iluminării lui Buddha.

Versiune diferită

SHAKYA, ULTERIOR

Soția și fiul abandonați de Siddhartha i-au devenit discipoli după ce a devenit Buddha. În timpul misiunilor sale, s-a oprit în orașul său natal, Kapilvastu, de nenumărate ori, dar la început oamenii erau neîncrezători în ideile sale. Pe măsură ce cutreiera orașul, își câștiga tot mai mulți adepți, printre aceștia numărându-se fiul și soția sa. De altfel, cunoscut fiind că femeile te pot abate de la calea iluminării, într-o primă etapă a refuzat să accepte discipoli femei. Dar în cele din urmă a acceptat, cu condiția ca adepții bărbați să fie obedienți, și i-a permis soției sale să se alăture grupului.

Fiul său a părăsit căminul la vârsta de 9 ani pentru a deveni discipol. Fiind însă fiul natural al lui Buddha, se întâmpla să afișeze un comportament arogant și grosolan față de ceilalți adepți. Pentru Buddha, acest lucru era de neacceptat, așa că l-a avertizat cu asprime, după care băiatul s-a transformat într-unul dintre cei mai serioși elevi ai săi.

Din nefericire, în timpul vieții lui Buddha, țara sa natală a fost cotropită de o armată vecină, ca urmare a unui conflict mai vechi. La un moment dat, regatul Shakya ar fi trebuit să trimită o prințesă regatului vecin spre a fi încoronată regină, dar a trimis în schimb o sclavă deghizată, care apoi a dat naștere unui rege. Când și-a descoperit originile, regele s-a înfuriat atât de tare, încât a atacat întregul ținut cu gândul de a-i rade toată populația de pe fața pământului.

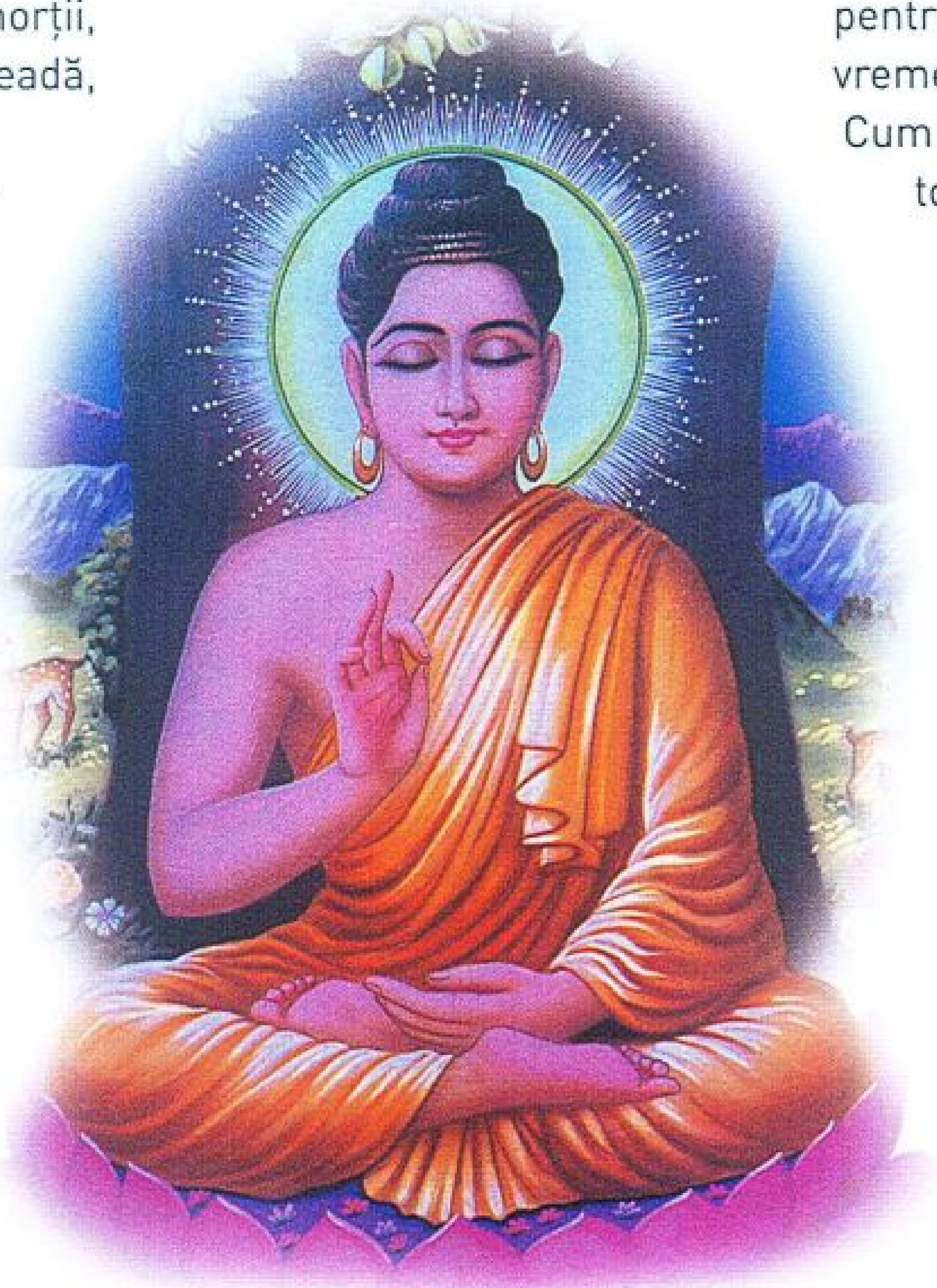

▲ Pictură într-un muzeu din Berlin care zugrăvește atacul asupra rămășițelor lui Buddha după moartea acestuia.

Conform legendei, demonul Mara i-a pus mai multe obstacole în calea iluminării la acel moment. I-a trimis Siddharthei multe tentații și dorințe, în speranța că acestea îl vor deturna de la destinul său. Mai apoi i s-a revelat lipsa de speranță a ciclului reîncarnării: este posibil să fii prins pentru totdeauna în ciclul impermanenței și al morții, și, așa cum și-ar fi dorit Mara să îl facă să creadă, ciclul era fără ieșire.

Mara a luat multe forme diferite încercând să-l tenteze, inclusiv în persoana unor femei frumoase. Dar indiferent de numărul tentațiilor care se perindau prin fața sa, Siddhartha continua să mediteze, depășind toate încercările. Dincolo de orice dorință pământească, depășind dorința față de cele lumești, curățat de toate pornirile carnale, după ani lungi de căutări, reușise în sfârșit să scape din ciclul vieții și al morții, atingând Nirvana, devenind în cele din urmă Buddha.

▼ Buddha meditează sub copacul iluminării. Există nenumărate picturi ale acestei scene, în stiluri diferite, înfățișând atingerea iluminării.

La acel moment, a realizat că a evadat din samsara (ciclul reîncarnării) și a înțeles că această lume nu mai avea nicio valoare.

Când Buddha s-a trezit din meditație, nu și-a părăsit imediat locul de sub copacul iluminării. Recunoscător față de spațiul în care a cunoscut pentru prima dată nirvana, a zăbovit acolo pentru o vreme, în loc să se întoarcă la viața sa precedentă. Cum pe acolo au trecut întâmplător doi negustori, le-a povestit imediat acestora experiența sa. Cei doi l-au crezut pe loc, devenind, în esență, primii budiști. Când s-a întors într-un târziu, așa cum își propusese, la soția și fiul său, la palat, Buddha, Siddhartha Gautama, avea 35 de ani.

Lucruri petrecute sub copacul iluminării

După primirea ofrandei, Buddha s-a întors la râu. Trupul său începuse să lumineze, și simțea că iluminarea se apropie.

Același tip de copac străvechi precum acela sub care a stat Buddha când a atins iluminarea.

Distrugerea Shakyei

Învățăturile florii de lotus

ÎN CIUDA EFORTURILOR LUI MARA, Buddha a fost capabil să atingă iluminarea poposind sub copacul Bodhi. Acum, se confrunta cu o nouă misiune: să le facă cunoscute înțelegerea iluminării și eliberarea de samsara tuturor celorlalte ființe conștiente ale acestui pământ, în speranța că și acestea la rândul lor vor atinge nirvana. Dar întrebarea era de unde să înceapă...

Buddha a poposit lângă un heleșteu și a meditat. A văzut florile de lotus care pluteau, și a înțeles că deși păreau că plutesc la suprafața apei, cea mai mare parte a acestora era scufundată în iaz. Privind, și-a dat seama că lumea era cu adevărat plină de oameni care aveau nevoie de aceste învățături privind realitatea. Florile luau ființă în adâncurile heleșteului, și se ridicau cu disperare pentru a înmuguri la suprafață. Oamenii aflați în căutarea căii se comportă similar. Dacă îi încurajezi câtuși de puțin, mugurele lor va ajunge la suprafață și va înflori minunat. Dar dacă din întâmplare mugurele se abate de la drumul său, se va descompune înainte să iasă din apă la lumina soarelui.

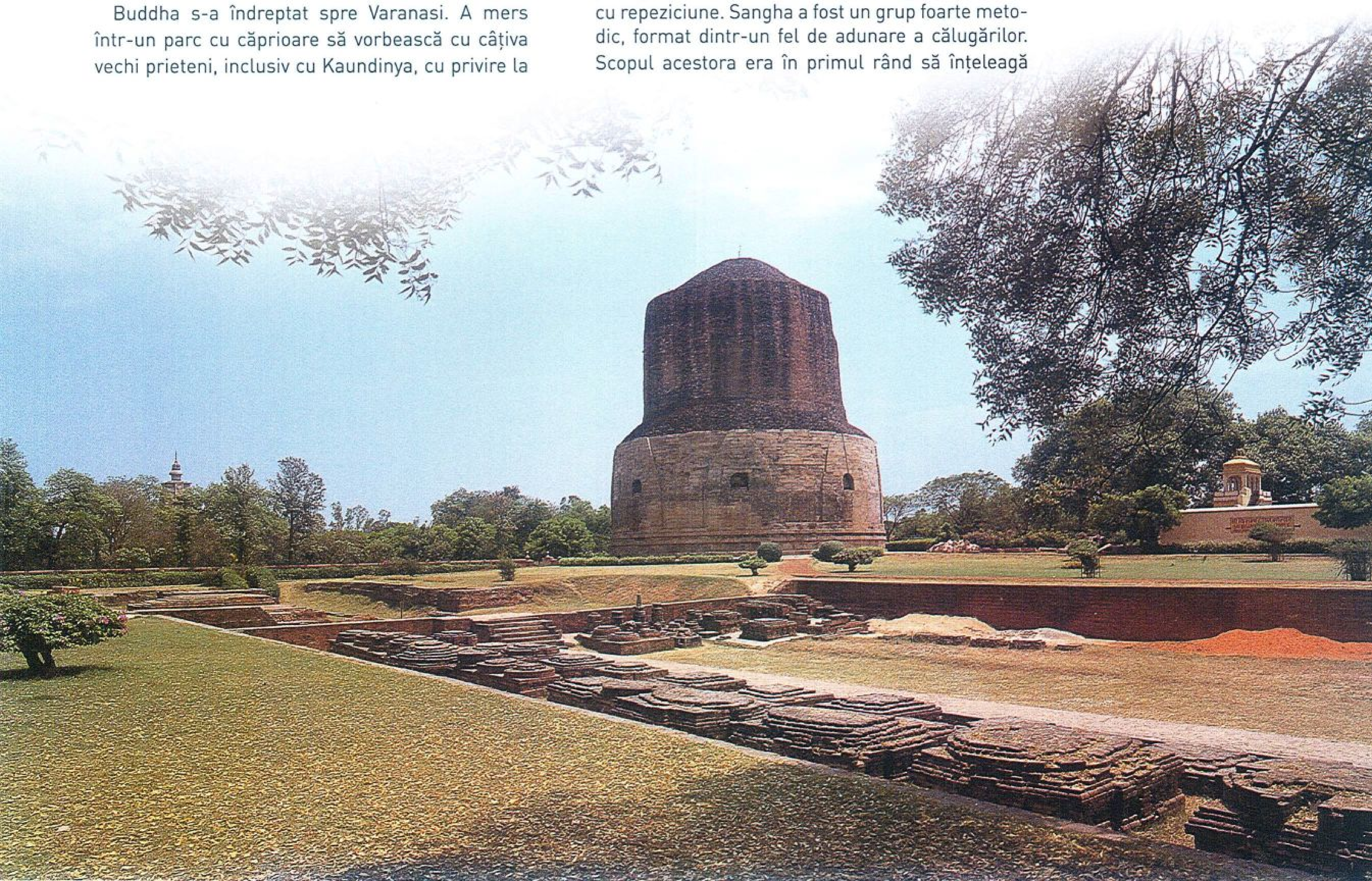
Buddha s-a îndreptat spre Varanasi. A mers într-un parc cu căprioare să vorbească cu câțiva vechi prieteni, inclusiv cu Kaundinya, cu privire la ceea ce a învățat. Dar aceștia au fost surprinși de felul cum arăta și s-au arătat, într-o primă etapă, disprețuitori.

„Nu ești cumva acel Gautama care se pretindea a fi ascet?"

Încă nu înțeleseseră de ce Siddhartha a decis să părăsească grupul în pădurea din Uruvela. Dar curând și-au dat seama că acesta, după ce s-a despărțit de ei, atinse un nivel de înțelegere neegalată de niciun alt membru al grupului. În fața lor nu mai stătea vechiul lor prieten, Gautama, pe care îl lăsaseră în urmă în pădure, ci un Buddha iluminat care descoperise adevărul. Căzând în genunchi, l-au rugat pe înțelept să le arate calea, și, pe măsură ce începeau să înțeleagă totul pas cu pas, membrii grupului i-au devenit discipoli. Metaforic vorbind, vechii prieteni nu erau altceva decât floarea de lotus care ajunsese la suprafața apei, înmugurind, odată ce văzuse lumina relevată de Buddha.

La Kapilvastu

După ce Kaundinya și ceilalți i-au devenit discipoli, grupul de călugări budiști (sangha) a crescut cu repeziciune. Sangha a fost un grup foarte metodic, format dintr-un fel de adunare a călugărilor. Scopul acestora era în primul rând să înțeleagă

▼ Locul unde și-a ținut Buddha prima predică. De aici a plecat însoțit de discipolii săi pentru a-și continua învățăturile cu privire la nou-descoperita iluminare.

învățăturile lui Buddha, apoi să plece la rândul lor în misiuni în care să propovăduiască ce au acumulat și, în final, să atingă iluminarea, asemenea întemeietorului credinței lor. Buddha era însoțit oriunde cu dragă inimă de acest grup. Aceștia predicau tuturor celor care nu aflaseră despre aceste învățături. De ziua sa, Regele Suddhodana a primit știre că fiul său devenise Buddha, așa cum i se ursise cu mult timp în urmă. La auzul acestei vești, regele a trimis un servitor spre Buddha, rugându-l să revină la Kapilvastu și să le predice oamenilor de acolo. Dar indiferent de câte ori a trimis servitori cu acest mesaj, aceștia se întorceau acasă cu mâinile goale. Problema era că, în loc să-și prezinte propunerea pe loc, servitorii se opreau o vreme să îi asculte predica, erau cuceriți și uitau de misiunea inițială!

Al zecelea delegat trimis a fost prietenul din copilărie al lui Buddha, Kaludayi, care în cele din urmă a reușit să îi și transmită mesajul. Buddha a acceptat să predice la Kapilvastu. Cu toate acestea, primirea din orașul natal l-a dezamăgit. Se adunase o gloată de dimensiuni mari, e adevărat, dar nu ca să îi asculte învățămintele, ci ca să îl vadă pe Buddha, cel care pornise din mijlocul lor. Încercând să le atragă atenția asupra motivului real pentru care se afla acolo, a făcut o minune, reușind să plutească în aer.

În acea seară, a reușit în sfârșit să facă ceea ce nu reușise cu șapte ani în urmă; și-a cunoscut fiul, pe Rahula. Dar acum, că depășise toate nevoile lumești, nu mai simțea nimic pentru copil. Nu l-a perceput ca pe fiul său, ci ca pe o ființă umană care avea nevoie de ajutor în găsirea căii. Multe dintre gospodăriile Regelui au fost transformate aproape instantaneu. Din păcate, acest lucru a slăbit puterea regatului în ansamblu, și curând aceasta a căzut pradă țării vecine. Dar pentru Buddha, prosperitatea fizică a țării era mai puțin importantă decât bunăstarea și iluminarea celor care trăiau acolo.

▲ Pictură cu scene din viața lui Buddha (Templul Wat Suwannram din Thailanda).

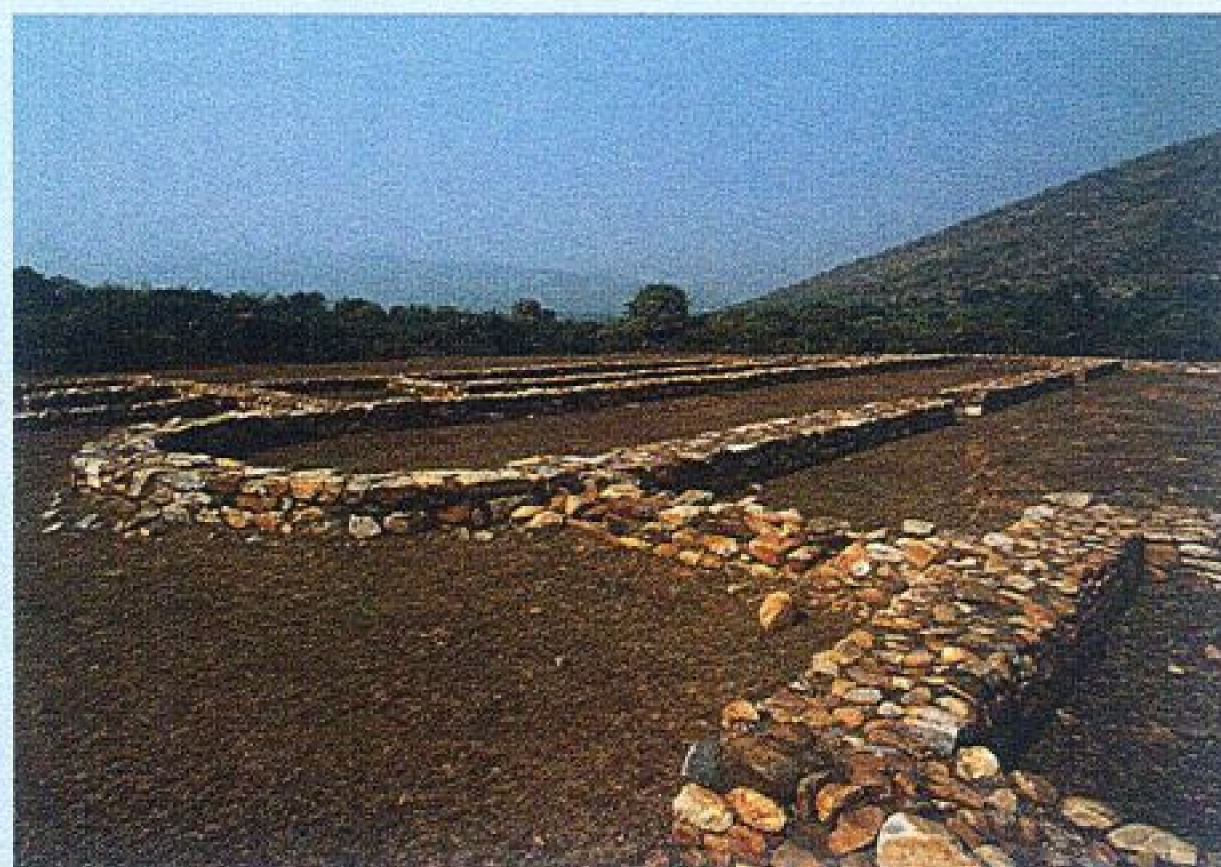

◄ Sculptură înfățișându-l pe Buddha încercuit de diferite alte divinități.

Versiune diferită

MUNCA DE MISIONAR: TRAIUL UȘOR

▲ Ruinele Mânăstirii Jivakamravana.

Buddha, care și-a petrecut 45 de ani din viață ca misionar pentru a le arăta oamenilor cum pot atinge Nirvana, a avut o influență majoră asupra celor pe care i-a întâlnit. În primul an de propovăduire, 2000 de oameni și-au părăsit căminele pentru a-l urma. Toți aceștia au devenit parte din Sangha.

Învățăturile lui Buddha i-au ajutat pe mulți să pornească pe calea iluminării. Dorința de a propovădui adevărul, l-a dus la distanțe uriașe de locul unde a atins iluminarea, Bodh Gaya. Dacă în timpurile moderne o distanță de 320 de kilometri ar putea fi parcursă în patru ore cu trenul, în acele vremuri, călătoria pe jos pentru a parcurge aceeași distanță dura până la zece zile. Încă de la prima călătorie, șaizeci de oameni, provenind din cele mai variate pături sociale, s-au alăturat celor cinci. Acesta a fost începutul primului pelerinaj.

În primele câteva luni ale anului, vremea a îngreunat foarte mult călătoriile, dar acest lucru nu i-a descurajat pe călători. Sangha a poposit în diferite locuri ajunse acum celebre, inclusiv într-o pădure de bambuși din Rajagaha, în Nord-Estul Indiei, și mulți s-au oprit să le asculte predica. Este un loc de importanță specială pentru Buddha însuși, unde grupul a revenit de nu mai puțin de douăzeci de ori, și unde s-au convertit foarte mulți oameni. Din întreaga doctrină și lucrare budistă, se pare că partea cea mai facilă este cea de misionariat!

Fondatorul unei noi credințe

Ignorarea ierarhiei

BUDDHA, ca întemeietor al unei noi religii, era preocupat în principal să împărtășească învățăturile sale cât mai multor oameni, însă adepții săi, văzând ierarhia strictă a Brahmanilor din cadrul bisericii, doreau să instituie ceva similar în credința budistă. Brahmanii își orânduiau membrii clerului de la marii preoți care conduceau lucrurile, până la cel mai mărunt nivel, aceia care trudeau la cele mai grele munci. Aceștia erau urmați de laici.

Cererea adepților nu era lipsită de importanță. Totuși, Buddha nu numai că nu era dispus să facă distincție între oameni, dar considera toate ființele vii drept având nevoie de ajutor în mod egal. Buddha considera că, de-a lungul timpului, orice încercare de a institui anumite delimitări la nivel de clase socio-economice, îi făcuse pe cei implicați să piardă din vedere adevărurile esențiale. Sistemul de castă nu le permitea oamenilor să se concentreze asupra valorilor spirituale. Acestea au fost motivele pentru care noua credință nu a sprijinit ideea de clasă.

Buddha și Sangha au făcut tot posibilul să își continue predicile, dar activitățile le-au fost reduse drastic de vremea potrivnică în sezonul ploios și vara, între mai și iulie. În aceste intervale, Buddha obișnuia pur și simplu să mediteze și să aștepte venirea vremii frumoase, în timp ce adepții îi aduceau ofrande.

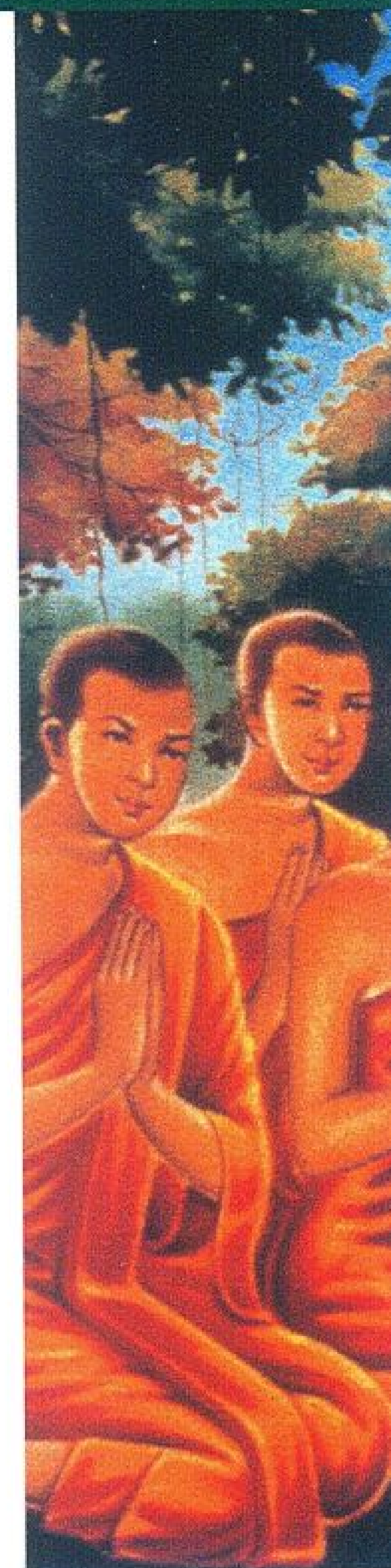
Au continuat să predice în păduri și în grădini. Este interesant de remarcat că, dacă budismul de astăzi ne duce cu gândul la imaginea unor mari temple, în vremea lui Buddha ideea era de neconceput. Nu exista altceva decât mici colibe clădite în păduri.

Pacea Nirvanei

Cele patru adevăruri nobile și calea cu opt brațe.

Dacă nu crezi că Dumnezeu, omul și chiar cerurile sunt nepersonale, atunci ești încorsetat de nume și de forme.

„Sunt prizonierii propriilor păreri și sunt întristați de mizeria lumii. Dorințele îi țintuiesc, sunt seduși de propriile vise, ce pot face oare acești

DIN CULISE

ISTORIA DE 4000 DE ANI A INDIEI: HINDUISMUL

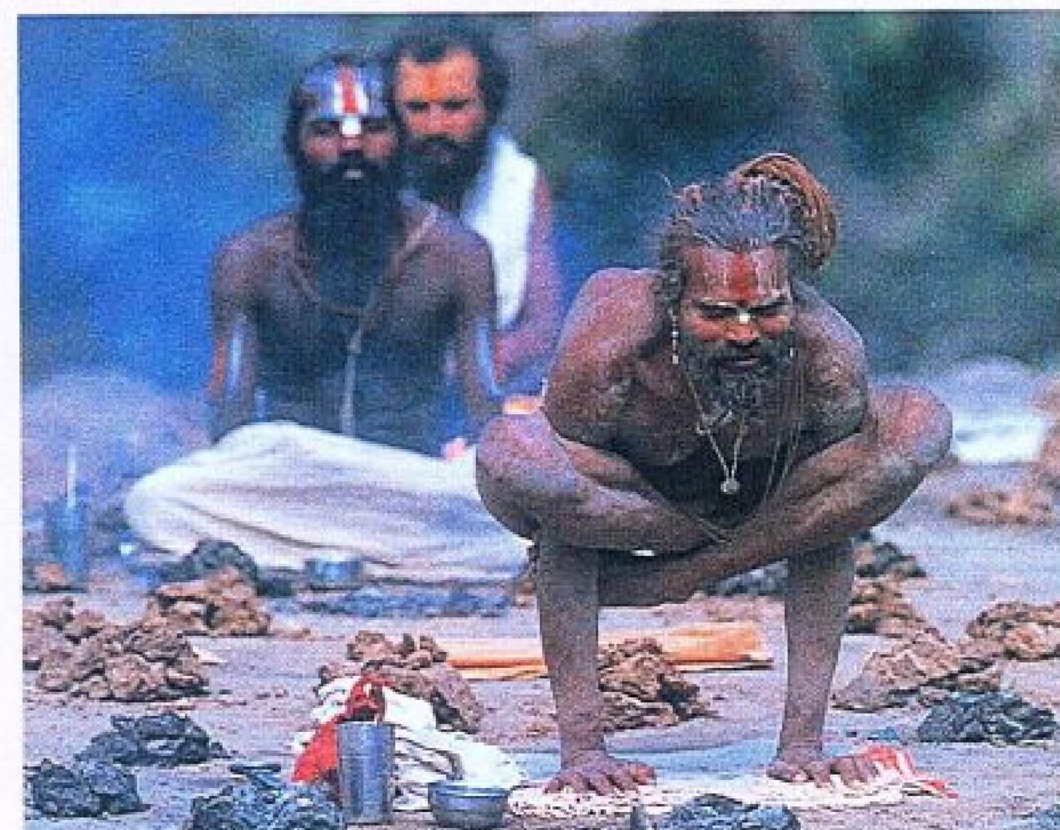
Religia inițială a Indiei, hinduismul vechi de 4000 de ani, este destul de diferită de budism. În vremurile moderne ne referim la această credință sub multe nume, dar denumirea de hinduism e cea mai des întâlnită.. Uneori i se mai spune și Religie Vedică, sau credința Brahmanilor.

Hinduismul se bazează pe o sumă mare de texte sacre. Împărțite în Śruti (revelate) și Smriti (rememorate) și dezvoltate de-a lungul mileniilor, aceste scripturi dezvoltă teme precum teologia, filosofia și mitologia, și asigură o mai bună cunoaștere spirituală și un ghid al practicii dharmei (legea vieții religioase). Din punct de vedere ortodox, dintre aceste texte sacre, cele mai importante și vechi sunt Vedele și Upanishadele.

Hinduismul este un sistem de gândire divers, cu credințe care variază de la monoteism la politeism, panenteism, panteism, monism și ateism. Uneori acesta este caracterizat drept henoteist (divinizarea unui singur Dumnezeu, acceptând în același timp existența altor zeități), dar orice astfel de termen implică o simplificare excesivă a complexităților și varietății din cadrul acestei religii.

Majoritatea hindușilor cred că spiritul sau sufletul – „sinele" adevărat al fiecărei persoane, denumit ātman, este etern. Conform teologiei moniste/panteiste a hinduismului (precum școala Advaita Vedanta), acest Atman este în esență diferit de Brahman, spiritul suprem. Brahmanul este descris drept „cel unic"; de aceea, aceste școli sunt „non-dualiste"". Scopul în viață, conform școlii Advaita, este de a înțelege că ātmanul cuiva este identic cu Brahmanul, sufletul suprem. Upanishadele arată că oricine devine complet conștient de ātman ca și esență a sinelui propriu, înțelege identitatea sa cu Brahmanul și astfel atinge Moksha (eliberarea).

Alte școli dualiste (de exemplu Dvaita și Bhakti) înțeleg prin Brahman Ființa Supremă care deține personalitate distinctă și o venerează în consecință, ca Vishnu, Brahma, Shiva sau Shakti, în funcție de sectă. Atmanul este dependent de Dumnezeu, în timp de Moksha depinde de dragostea de Dumnezeu și de mila Domnului. Când Dumnezeu este perceput ca o ființă supremă personală (mai degrabă decât ca un principiu infinit), acesta poartă numele de Ishvara („Stăpânul"), Bhagavan („Cel de bun augur"), sau Parameshwara („Stăpânul suprem"). Totuși, interpretările cu privire la Ishvara sunt variate, mergând de la lipsa credinței în Ishvara, așa cum e cazul adepților lui Mimamsakas, până la identificarea Brahmanului cu Ishvara în școala Advaita. Există de asemenea școli precum Samkhya care propovăduiesc învățături ateiste.

Hinduși în diverse poziții de meditație

oameni pentru a-și depăși planurile personale?"

Pe scurt, conform școlii de gândire a lui Buddha, a fi prins în propriile viziuni te face incapabil să atingi scopul final: adevărul „iluminării". În realitate, Buddha credea că adevărul obținut fără chin este inutil. El le spunea elevilor cât de dificilă ar trebui să fie această cale, prin conversații exemplificatoare.

„Un bărbat este străpuns, în mod dureros, de o săgeată înveninată. Dacă transformă găsirea făptașului care a tras în el în prioritatea numărul unu și dacă refuză să smulgă săgeata până îl găsește, otrava se va răspândi în organism și va muri cu siguranță."

Lumea este plină de durere și suferință. Buddha considera că, mai mult chiar decât căutarea esenței sau a cauzei suferinței, cel mai important lucru este găsirea unei metode de a o elimina. Brahmanii hinduși dezbăteau de sute de ani la curtea regală existența omului și ce își dorește umanitatea, fără însă a găsi un răspuns la această dilemă: ce trebuie făcut ca să alinăm durerea existenței? Buddha a descoperit răspunsul, și învățăturile sale s-au extins cu repeziciune, pe măsură ce erau acceptate de către public.

▲ O ilustrație cu Buddha realizată în secolul XX în India. În timpul vieții sale, nu existau încă texte budiste. Discipolii săi i-au înțeles însă învățăturile și le-au transmis mai departe.

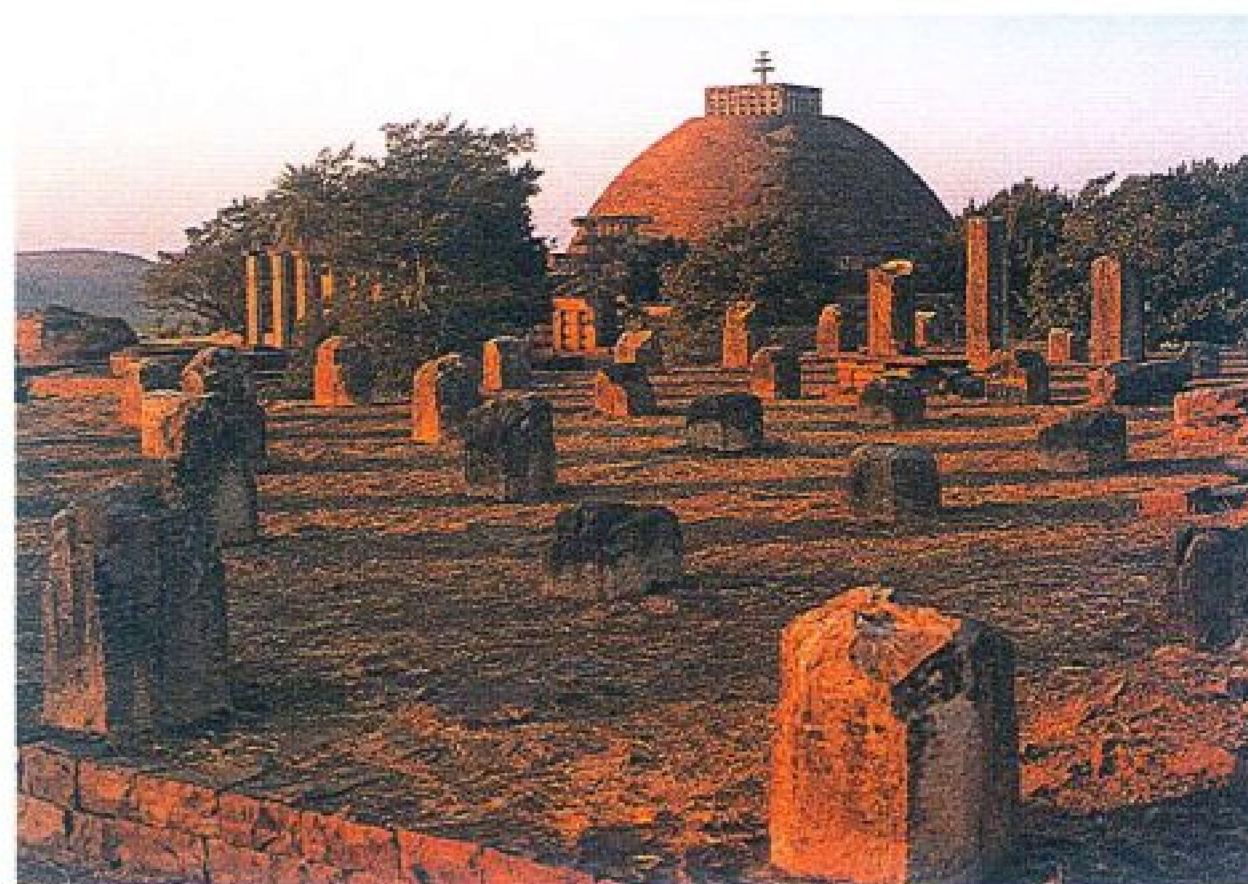
▼ Oameni veniți să fie ghidați de Buddha

▶ Fragment de sculptură reprezentându-l pe Buddha și pe adepții săi

Prim-plan

Ruinele unui templu din estul Japoniei.

Cele șase virtuți

Buddha ne învață că răspunsul privind iluminarea începe cu acceptarea faptului că în lume există multă tristețe și suferință. Acesta este conceptul „impermanenței" care stă la baza curentului de gândire budist. „Impermanența" reprezintă faptul că tot ceea ce trăiește va ajunge să moară, tot ceea ce are formă se va distruge; este înțelegerea faptului că niciun lucru de pe acest pământ nu va exista la nesfârșit și se reduce la faptul că „nimic nu durează o veșnicie". Aceste gânduri ale lui Buddha s-au considerat a fi de natură cvasi-științifică, mai degrabă decât religioasă, la acea vreme. El i-a învățat pe oameni că natura transformă tot ce există pe acest pământ, fără excepție.

În această viață, pe care o vei pierde cu siguranță, suferința se naște din atașamentul față de o obsesie sau o dorință. Pentru a preveni perpetuarea acestei suferințe, trebuie să acceptăm că lucrurile pot fi schimbate de providența divină și să ne abandonăm dorințele și dependențele. Această idee a „impermanenței" se potrivește de minune cu celelalte două idei, „non-sinele (totul se naște din relații)" și „Pacea Nirvanei (a urma o cale liniștită care îți alungă dubiile)". Toate aceste idei sunt fundamentale pentru modul de gândire budist. Aceste trei adevăruri sunt spuse prin „Cele trei peceți ale dharmei".

Starea de transcendare a conflictului

Caracterul practic al învățăturilor lui Buddha este bine exprimat de metoda de gândire a „căii de mijloc". A alege calea de mijloc nu înseamnă a fi nehotărât, ci mai degrabă a te plasa într-o postură care transcede conflictul.

„Mulți oameni sunt prea atașați de ideea că lucrurile fie există, fie nu. Dacă ai cunoștințele adecvate și poți simți adevărata viață a acestei lumi, atunci nu vei putea să crezi că lucrurile nu există. Și, în același fel, dacă știi că toate lucrurile merg spre pieire, îți vei da seama că de fapt nici nu pot exista. Pe scurt, cu privire la orice lucru, a spune că există sau nu, este o greșeală. A predica postura divină de a nu accepta niciuna dintre aceste căi constituie sistemul de gândire al căii de mijloc."

În viziunea lui Buddha, dacă ai acceptat ideea „non-sinelui", atunci ai putea să te plasezi pe calea de mijloc. Astfel, distincția zugrăvită în alb și negru conform căreia lucrurile există sau nu devine inutilă, și totul se leagă de prima învățătură.

Ce este cu acest „adevăr" la care a ajuns Buddha?

Totul e în mișcare

Învățăturile originale ale lui Buddha sunt reprezentate de cele Trei Peceți ale Dharmei (trei semne ale adevărului). Aceste adevăruri sunt cel mai bine exprimate de „non-sine", de „impermanență", și de „pacea Nirvanei".

Astfel, cum s-a născut această lume în primul rând? În India vremurilor lui Buddha, nu exista un zeu absolut care să fi creat cerurile și pământul. Se credea că toată creația a existat într-o stare de flux dintodeauna, și că viața și moartea se repetă la nesfârșit, fiecare aspect al existenței aducând după sine schimbarea.

„Nu există nimic pe lumea asta care va exista la nesfârșit."

Aceasta este una dintre învățăturile lui Buddha, care stă la baza religiei pe care a întemeiat-o. Faptul că orice pe lumea asta este într-o perpetuă mișcare și schimbare, acest sentiment al vremelniciei este cel mai bine exprimat prin termenul „impermanență". Acest adevăr ne arată că fiecare experiență se schimbă permanent, și că nimic nu rămâne niciodată la fel.

Versiune diferită

O RELIGIE CONTEMPLATIVĂ

Deși este a treia cea mai mare religie a lumii, budismul iese în evidență prin natura sa contemplativă. Călugării budiști nu încearcă atât să crească numărul adepților devotați, cât doresc să se dedice metodelor de a călăuzi gândurile oamenilor și de a servi un exemplu pentru ceilalți. În principiu, este vorba despre o religie preocupată de problemele indivizilor, care nu este nici exclusivă nici agresivă. Nu există un Creator absolut (un singur Dumnezeu), întrucât întemeietorul, Buddha, nu a căutat să creeze o legătură cu divinitatea, ci s-a aflat în căutarea gândurilor inovatoare care l-au ajutat să descopere adevărurile care să permită depășirea tristeții și suferinței lumii. Aceste învățături nu indică un dumnezeu sau un diavol absolut, ci un mod de gândire conform căreia toți oamenii duc o viață lipsită de oricare dintre cele două. În consecință, în budism, ideea agresiunii sau a războiului în numele Domnului este de neconceput. Budismul nu se referă la ducerea unei vieți ideale în numele lui Dumnezeu, ci este în schimb o religie blândă, contemplativă, care valorizează gândirea pentru binele celor din jur.

„Să nu mă venerați. Nu existența mea este importantă, ci metodele pe care le propovăduiesc."

Când a trecut în neființă și a atins nirvana, Buddha însuși a spus că, în vederea iluminării, cel mai important lucru este găsirea propriului adevăr. Această realitate este esențială în școala de gândire budistă

Xuanzang în timpul călătoriilor sale (din colecția Universității Tenri). Din scrierile lui Xuanzang s-a aflat despre Devadatta și discipolii acestuia.

Totul se naşte din relaţii

Al doilea adevăr al „non-sinelui" exprimă ideea că lucrurile nu există prin ele însele, ci rezultă din relațiile formate cu celelalte.

„Tot ce există nu este singur pe lume. Când ajung să vadă lucrurile după ce au fost iluminați de acest gând, oamenii se separă de suferința lor și pot să se îndrepte spre un drum lipsit de obstacole."

Prin aceasta, Buddha a vrut să spună că, dacă ai capacitatea să interpretezi lucrurile în această lumină, vei fi capabil să interpretezi corect ceea ce se află în jurul tău, iar apoi vei fi eliberat de suferința inutilă. El ne arată că totul depinde de modul de gândire al fiecărei persoane. În toate cazurile, chiar și lucrurile care se petrec din noroc sau semnele prevestitoare nu sunt libere de influența altor elemente. Buddha ne învață că nimic nu există în neant, că nimic nu are o substanță eternă. Cu alte cuvinte, conform filosofiei sale, gândurile negative aduc după sine întâmplări negative, iar gândurile pozitive aduc după sine întâmplări pozitive. Aici rezidă puterea de a evalua corect ce ne înconjoară și, în funcție de ceea ce credem despre evenimentele din jurul nostru, putem schimba regulile norocului.

Anularea stării de îndoială

Al treilea adevăr, cel referitor la „pacea Nirvanei", are semnificația mersului pe un drum liniștit, și exprimă starea care corespunde celor două învățături anterioare. Dacă totul face parte dintr-un ciclu, și nu există sine, ar părea că nicio persoană nu poate trăi în pace, și că lumea nu este altceva decât întruchiparea suferinței. Totuși, odată ce vom internaliza această învățătură, vom înțelege că lucrurile stau cu totul altfel.

„Renunțați la iubirea propriului ego. Abia atunci veți ajunge cu ușurință pe calea pe care trebuie să o urmați."

Această idee promovată de Buddha, privitoare la starea de „pace a Nirvanei", este calea tihnei netulburate pe care se îndreaptă sfinții. Nirvana despre care vorbim aici este cea a stării de bine în care ai renunțat la toate îndoielile, o Nirvana în care te-ai eliberat de toată suferința acestui pământ. Este paradisul, lumea ideală către care a vrut Buddha să își îndrepte omenirea pașii.

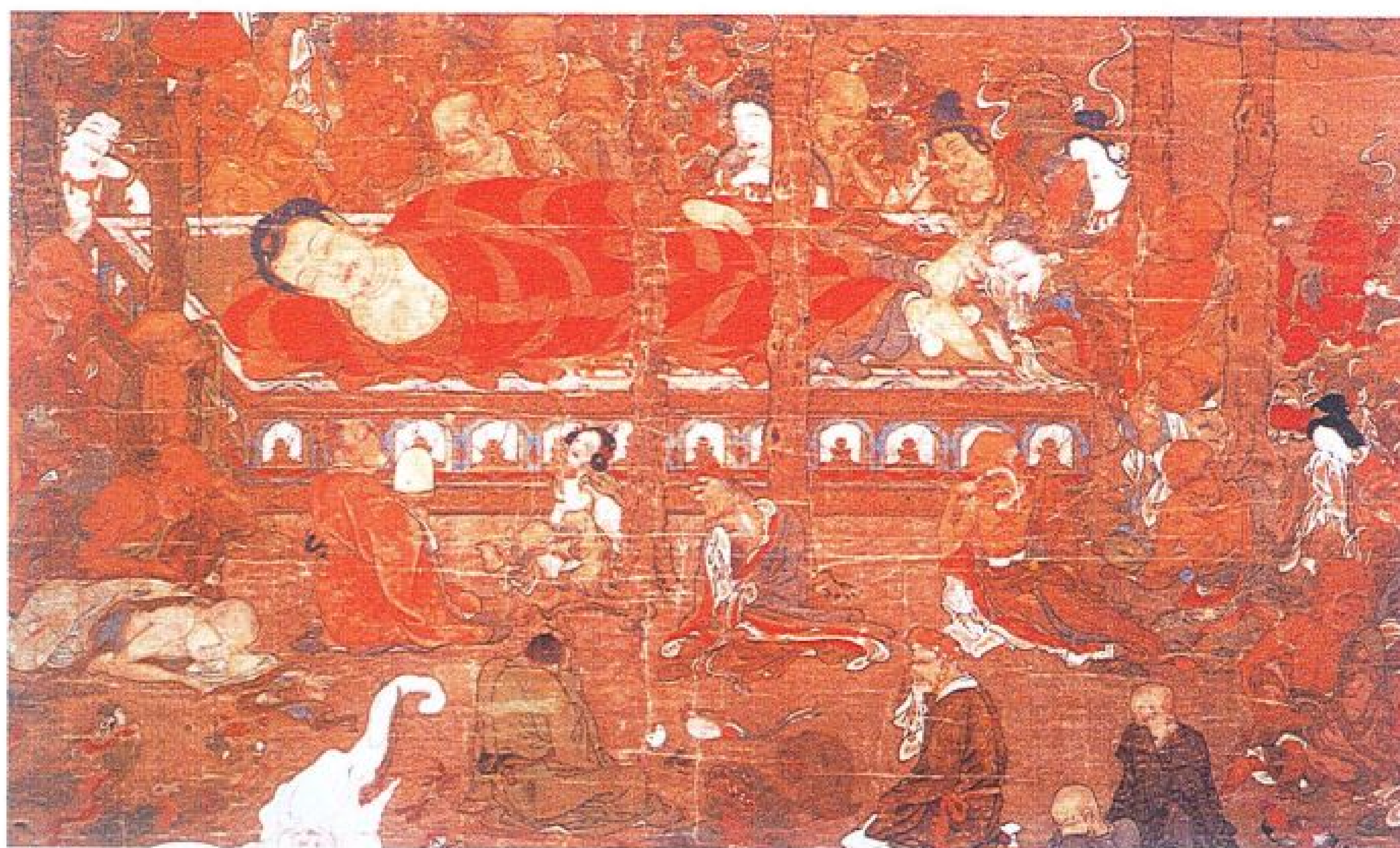
Astfel, „cele trei peceți ale dharmei" arată că, întrucât totul pe această lumea se află într-un flux continuu, dacă nu te înconjori de energii negative, și dacă renunți la îndoielile generate de dorințe sau atașamente, poți atinge starea de pace. Acestea sunt adevăruri care predică un mod de viață ideal. Prin aceste învățături, Buddha a dorit să elibereze lumea întreagă de suferința înconjurătoare.

Calea cu opt brațe și cele şase perfecţiuni

Următoarele lecții de bază pe care ni le oferă Buddha, după „cele trei peceți ale dharmei", sunt cele „patru adevăruri nobile și calea cu opt brațe". „Cele patru adevăruri nobile" ne arată patru procese prin care putem atinge iluminarea: Suferința, Originea Suferinței, Încetarea Suferinței și Calea care duce la încetarea suferinței (acceptă faptul că suferința există, simte-i sursa, elimină sursa și începe să te educi). „Calea cu opt brațe" reprezintă conținutul acestei educații și constă în opt învățături: a vedea lucrurile fără a fi constrâns de prejudecăți reprezintă „viziunea corectă", a te gândi la credințele tale în mod corect constituie „intenția corectă", a vorbi corect este „vorbirea corectă", a-ți corecta comportamentul reprezintă „acțiunea corectă", a trăi o viață bună este „modul de viață corect", a încerca să faci lucrurile cum trebuie constituie „efortul corect", a gândi corect cu privire la lucruri este „gândirea corectă", și unificarea gândirii se reduce la „concentrarea corectă".

După „cele trei peceți ale dharmei" și cele „patru adevăruri nobile și calea cu opt brațe" urmează învățătura „celor șase perfecțiuni". Cuvântul inițial folosit pentru perfecțiuni este „pāramitās" și semnifică finalizarea sau dobândirea. Pe scurt, cele șase perfecțiuni au legătură cu starea de a fi dobândit aceste șase elemente: a oferi fără regrete sau „generozitatea", a adera strict la perceptele budiste sau „disciplina etică", a fi tolerant sau „răbdarea", a depune eforturi corecte sau „efortul entuziast", pregătirea și unificarea scopului sau „concentrarea" și deschiderea ochilor pentru a vedea lucrurile cum trebuie sau „înțelepciunea". Dacă dai prioritate primei etape, generozitatea, atunci ultima etapă, înțelepciunea, va fi deja inclusă în celelalte în momentul când vei ajunge la ea. Buddha, care le-a dobândit pe toate cele șase, ne învață să eliminăm celelalte greutăți astfel ca tuturor ființelor vii să li se permită atingerea fericirii.

El ne-a învățat trei adevăruri ale acestei lumi prin intermediul „celor trei peceți ale dharmei", ne-a arătat calea celor „patru adevăruri nobile și calea cu opt brațe", și ne-a dezvăluit idealul prin „cele șase perfecțiuni". Iată adevărul cu privire la iluminarea pe care a trăit-o Buddha.

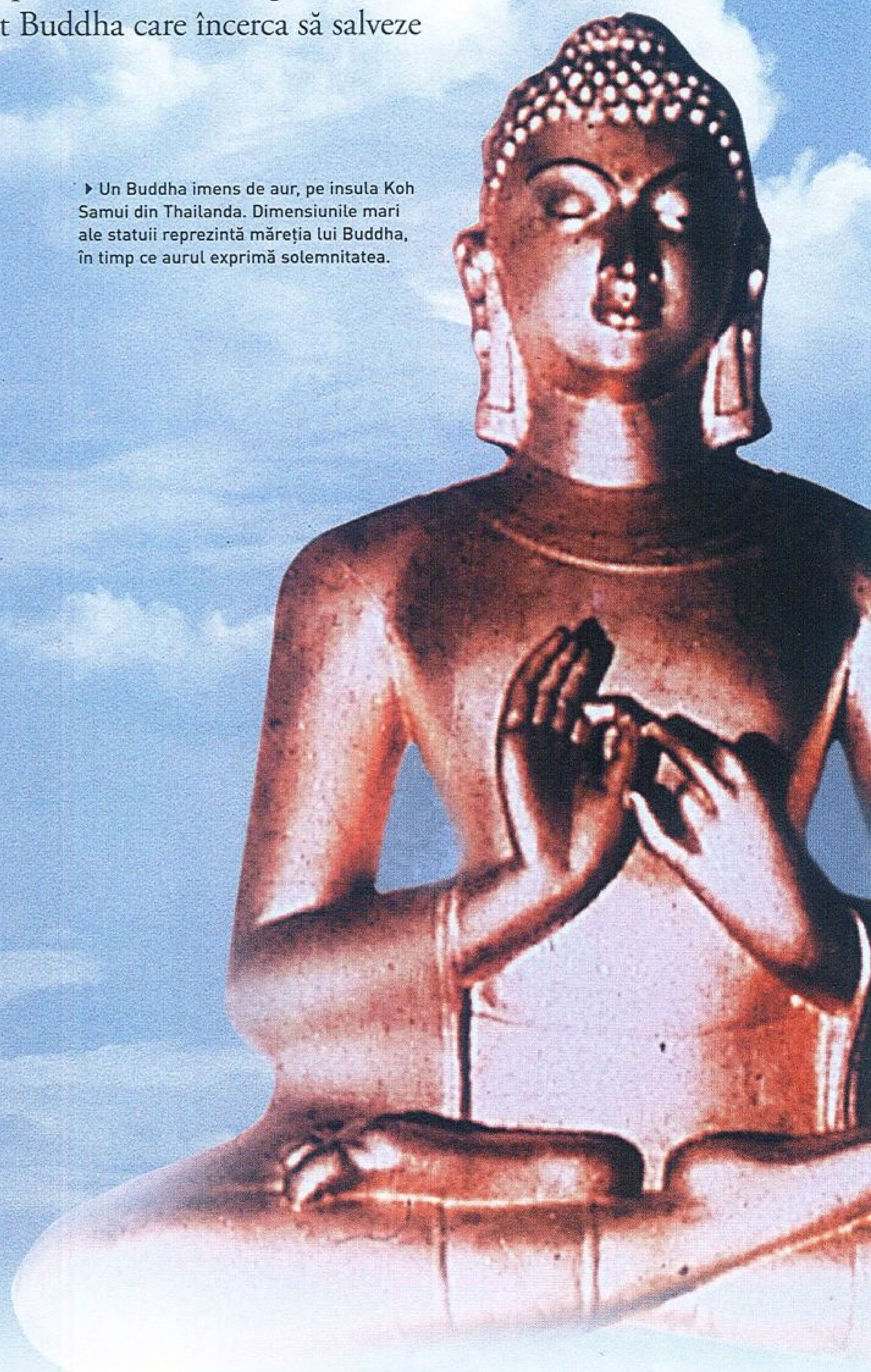

▲ Imagini și statui din numeroase țări, înfățișându-i pe discipolii lui Buddha atingând Nirvana. Deși au fost educați în spiritul impermanenței și povățuiți să accepte ideea morții, discipolii sunt surprinși lamentându-se, îndurerați.

Ideea de bază a Budismului. Cum să fii fericit în această lume

În urmă cu 2500 de ani, oamenii nu ştiau cum să scape de suferinţele acestei lumi. Dacă un ascet ar căuta o cale de a scăpa de suferinţele vieţii, aceasta ar fi prin iluminare. Aceasta a fost acceptată de oameni mai degrabă pe o bază reală şi sistematică, decât ca o religie în sine, având să se răspândească în întreaga lume. Care era adevărul descoperit şi propovăduit de acest Buddha care încerca să salveze lumea de la suferinţe?

EVENIMENTUL a avut loc în Saigon, la 11 iunie, într-un an aparent obişnuit, 1963. Preotul budist Quang Duc, în semn de protest pentru persecuţia budiştilor de către regimul Diem, a murit dându-şi foc într-o intersecţie importantă din oraş. Imaginea incidentului a făcut înconjurul lumii, care a rămas înmărmurită. Acesta stătea aşezat în poziţia lotus în mijlocul drumului, cu ochii închişi, cu mâinile în poziţia specifică şi afişa o expresie a feţei impenetrabilă. Apoi, călugării care îl însoţeau

Un Buddha imens de aur, pe insula Koh Samui din Thailanda. Dimensiunile mari ale statuii reprezintă măreţia lui Buddha, în timp ce aurul exprimă solemnitatea.

Reprezentarea timpului în viziunea lui Buddha

„Nici un rău nu egalează ura, si nici o practică spirituală nu egalează răbdarea. De aceea trebuie sa adâncim răbdarea prin diferite mijloace, cu mare trudă."

au turnat benzină peste el și au aprins focul. Nu era vorba doar de hotărârea unui individ, ci de consensul unui întreg templu care pleda pentru libertate. Poate că, dacă am fi avut de-a face cu călugări aparținând unei religii care promovează idei agresive, nu s-ar fi ars de viu în semn de protest, ci ar fi ales calea de a ataca sediul guvernului.

Influența învățăturilor pacifiste ale lui Buddha se desprinde și din corespondența trimisă în China de cel de-al paisprezecelea Dalai Lama, care a fost alungat din Tibet și trăiește în exil în India. Atitudinea exprimată în discursurile susținute cu privire la modul de soluționare a problemei arăta că, indiferent dacă ești agresat de un inamic, nu trebuie niciodată să recurgi la violență. Acestea sunt acțiunile specifice budismului, propovăduite de Buddha prin acceptarea „impermanenței".

Ideea pacifistă a budiștilor de a accepta totul a găsit teren fertil și s-a răspândit în întreg occidentul, începând cu secolul al XX-lea. Căutarea stării de spiritualitate elevată în care persoana se concentrează pe sine s-a răspândit în special în cadrul mișcării beat din Statele Unite de după al Doilea Război Mondial, iar budismul tibetan a continuat să fie acceptat. Caracteristicii de a fi mai contemplativă decât religiile occidentale i se adaugă caracterul misterios, curtoazia, șarmul psihologic... Toate aceste elemente i-au asigurat o mare popularitate.

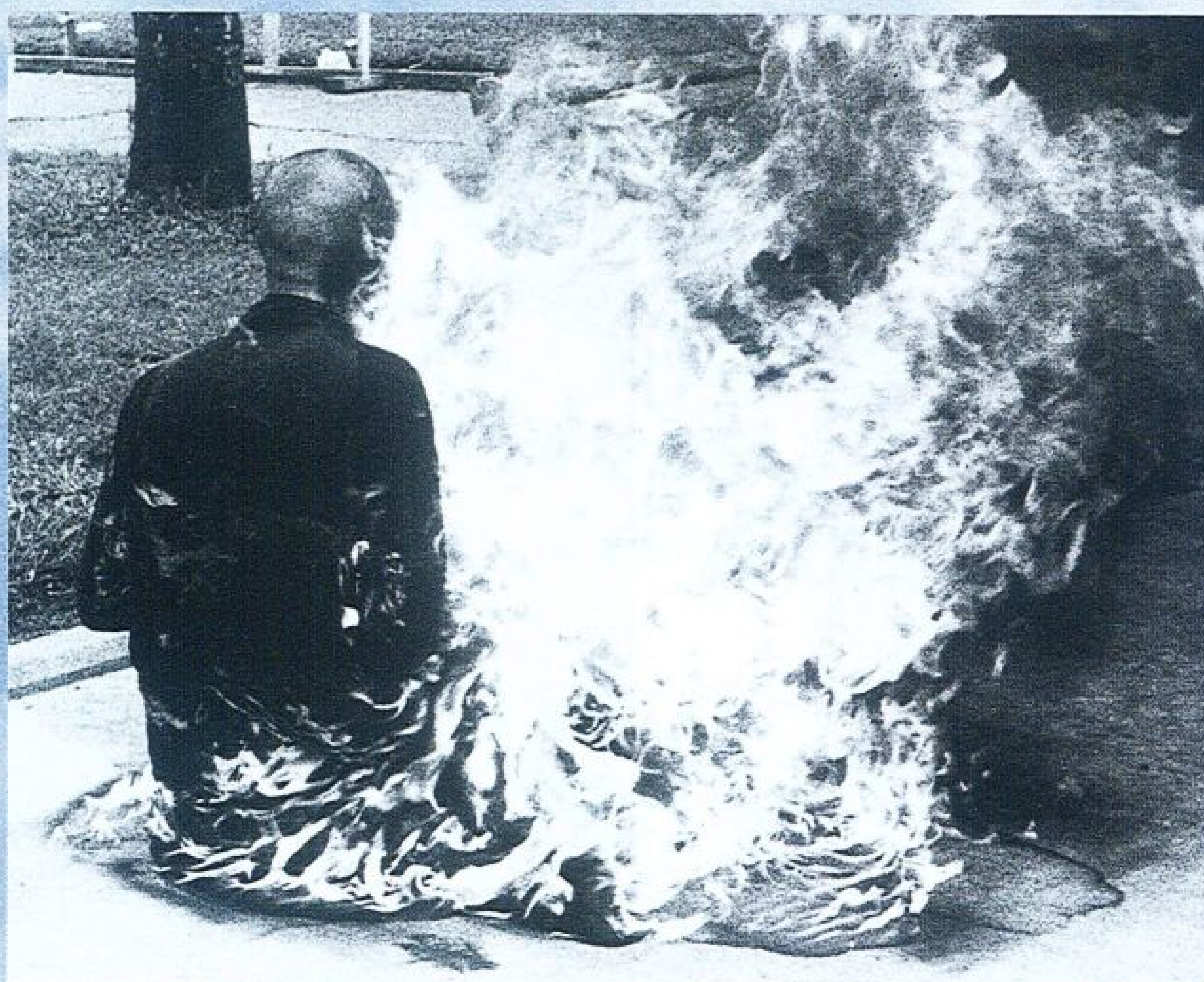
Scopul învățăturilor profund spirituale ale lui Buddha a fost de a aduce cu sine fericirea pe pământ, element acceptat de mulți oameni care în sfârșit au reușit să depășească încorsetările religiei.

Termenul Pali pentru „legea eternă" este dhamma, sau învățăturile budiste. Principiul budist al păcii și non-agresiunii se oglindește și în versurile din Dhammapada, care în același timp condamnă distincțiile de clasă și alte prejudecăți care dezbină oamenii.

Peste mai multe secole, renumitul poet al mișcării Mahayana din secolul al VIII-lea, Santideva, redă aproximativ aceleași idei. În opera sa Bodhicaryavatara găsim următoarele rânduri despre pericolele sentimentului de ură:

„Mintea nu poate să găsească liniște, nici să simtă bucurie ori plăcere, nici să se odihnească, nici să se simtă în siguranță atâta timp cât săgeata urii este înfiptă în inimă."

Învățăturile budiste ne transmit faptul că ura și aversiunea, precum și dorința și lăcomia derivă dintr-o ignoranță fundamentală. Această ignoranță este credința noastră greșită că am avea o existență independentă și permanentă. Din neștiință, ne vedem ca ființe independente de celelalte. Neștiința este cea care ne dezbină și ne face să nu observăm relația noastră de interdependență și interacționare. Doar practica în vederea depășirii acestei neștiințe ne va ajuta să ne eliberăm din închisorile pe care le clădim pentru noi și pentru ceilalți.

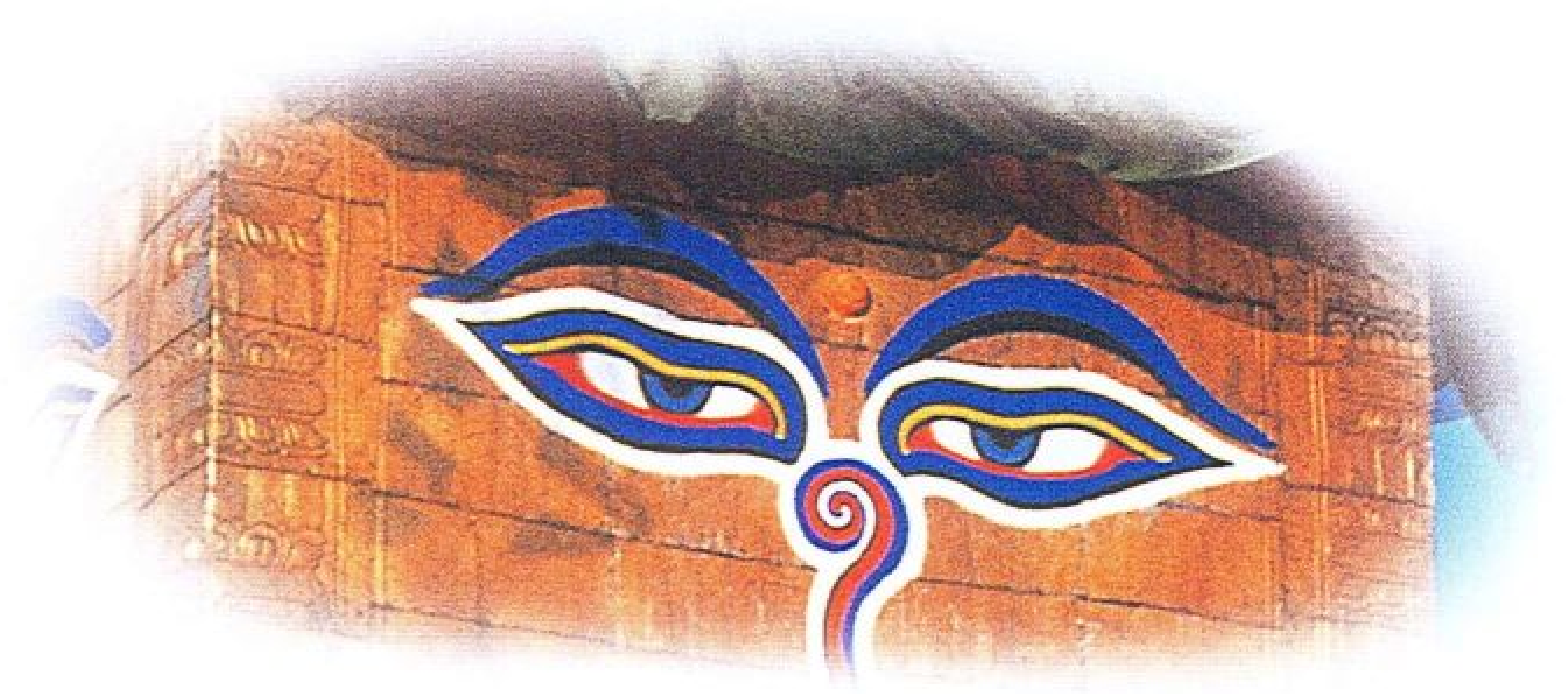

◂ Această imagine a călugărului Quang Duc care își dă foc de viu a făcut înconjurul lumii, creând o imagine intensă cu privire la principiile pacifiste ale budismului, și va avea mai târziu o influență importantă asupra mișcării împotriva Războiului din Vietnam.

Înțelepciune

Cu toții avem tot felul de prejudecăți. Nimeni nu face excepție de la această realitate. Niciun om nu e complet eliberat de atitudini părtinitoare. Ne displac anumite culori sau sunete; ne enervează anumite circumstanțe, comportamente sau stiluri de a face lucrurile. Ne criticăm aspru până și pe noi înșine. Ni se pare de la sine înțeles să ne placă unele lucruri și să ne displacă altele. Într-adevăr capacitatea de a discrimina face parte integrală din caracterul nostru uman. Până la urmă, ființele umane, comparativ cu alte ființe, au capacitatea de a face judecăți de valoare și de a face alegeri. Liberul arbitru și libertatea de a alege sunt recunoscute ca drepturi fundamentale. Si atunci ce este în neregulă?

Din păcate, problema este că ne consolidăm preferințele și aversiunile, astfel dându-le o forță concretă, atunci când ne formăm păreri inflexibile și le luăm drept adevăruri absolute, când emitem judecăți de valoare despre alte ființe umane și despre noi înșine, iar aceste judecăți devin pentru noi filtrul prin care ne percepem propriul sine și pe cei din jurul nostru.

▲ Pretutindeni pe pereții exteriori ai stupei Boudhanath din Kathmandu sunt desenate perechi de ochi reprezentând fața lui Buddha.

Acestea fiind spuse, intrăm în sfera prejudecăților celor mai periculoase, a celor care provoacă suferință și ne afectează profund pe noi și pe ceilalți. Fie că este vorba de relații personale de dragoste sau de prietenie distruse sau de războaie purtate în numele religiei sau pentru a cuceri teritorii, fie că este vorba de exercitarea dominației sau de restrângerea libertății de mișcare, toate acestea ne răpesc calitatea de om.

MUZEUL CELOR CARE SCRIU ISTORIA
BOLUL CU OREZ CU LAPTE

La sfârșitul celor șase ani de meditație, ce a readus forță în trupul slăbit al lui Siddhartha a fost bolul cu orez cu lapte pe care i l-a oferit Sujata, fiica conducătorului satului Senani. Peste orezul amestecat cu zahăr se toană lapte care a fiert cu ierburi precum frunze de dafin, apoi se fierbe până se leagă compoziția. Nu putem fi siguri de originile acestui fel de mâncare dulce, dar se spune că era foarte răspândit în întreaga Asie de Sud la acea vreme, nu numai în India. Astăzi este cunoscută în Occident ca desert, sub numele de budincă de orez. Face parte din felurile de mâncare tradiționale japoneze de Anul Nou, „ozoni", iar în India se obișnuiește să se mănânce în dimineața Anului Nou, precum și de alte sărbători.

În Pathamasambodhi se menționează că Sujata se rugase la zeul arborelui banyan să îi dea un soț cu același statut social, cu care să aibă un fiu. Înainte de ziua în care urma să pregătească orezul, Sujata a cerut câtorva servitori să ducă turma de 1000 de vaci într-o pădure cu lemn dulce, unde vacile să poată mânca cât le poftește inima. Apoi, le-a împărțit în două turme de câte 500 de cornute și le-a muls pe cele dintr-o turmă, iar cu laptele obținut le-a hrănit pe celelalte 500. A continuat să împartă respectiva turmă și să hrănească o jumătate de vaci cu laptele obținut de la cealaltă până au mai rămas doar 8 vaci. Apoi, a folosit laptele de la cele opt vaci pentru a pregăti orezul cu lapte.

„Există două ofrande care poartă mare noroc (orezul cu lapte al Sujatei și mâncarea preparată de fierarul Chunda care l-a îmbolnăvit pe Buddha)."

Așa este scris, conform spuselor lui Buddha, în textele sacre budiste "Mahapari Nirvana Sutras", înainte de atingerea Nirvanei. Poate că Buddha s-a simțit îndatorat față de Sujata, care i-a oferit șansa să facă primii pași spre iluminare. Ulterior, aceasta i-a devenit discipol.

▾ Roata vieții Sujatei

Călugăr la statuia lui Buddha din Sri Lanka

Influenţa unui suflet blând care transcende spaţiul şi timpul

După ce a înţeles că pentru rasa umană este importantă fericirea în această viaţă şi nu în următoarea, Buddha le-a explicat acest lucru maselor într-un mod uşor de înţeles. Învăţămintele şi credinţele sale au început să devină tot mai cunoscute, fiind adoptate de mulţi conducători şi intelectuali. Viziunea sa asupra lumii a găsit rezonanţă în adevărata natură a rasei umane şi continuă să sensibilizeze inimile multora, dincolo de era în care a trăit.

Maestrul celor trei învăţături inspirate din doctrina budistă

Xuanzang (602-664)

Xuanzang este bine-cunoscut pentru lucrarea „Călătorie în Occident" (o operă clasică a literaturii chineze), descriind aventura sa în India, în căutarea sutrelor. Se numără printre cei mai eminenţi călugări chinezi care au urmat învăţăturile lui Buddha. A visat întotdeauna să plece în pelerinaj în India, locul de naştere al lui Buddha. Totuşi, Imperiul Tang (fondat în anul 618) traversa o perioadă de frământări politice importante, ca urmare a schimbărilor frecvente de guvern, iar călugărilor le-a fost interzis să părăsească ţara. În ciuda acestei interdicţii, Xuanzang a decis să îşi înceapă călătoria în anul 629, pe atunci în vârstă de 27 de ani. S-a furişat singur afară din castelul în care locuia.

Îl aştepta o călătorie lungă şi anevoioasă. A străbătut în peregrinările sale munţi şi deserturi fără sfârşit, trecând prin momente în care părea că va fi ucis fie de tâlharii din munţi, fie de soldaţii altor ţări. Cu toate acestea, hotărârea marelui călugăr a fost de neclintit.

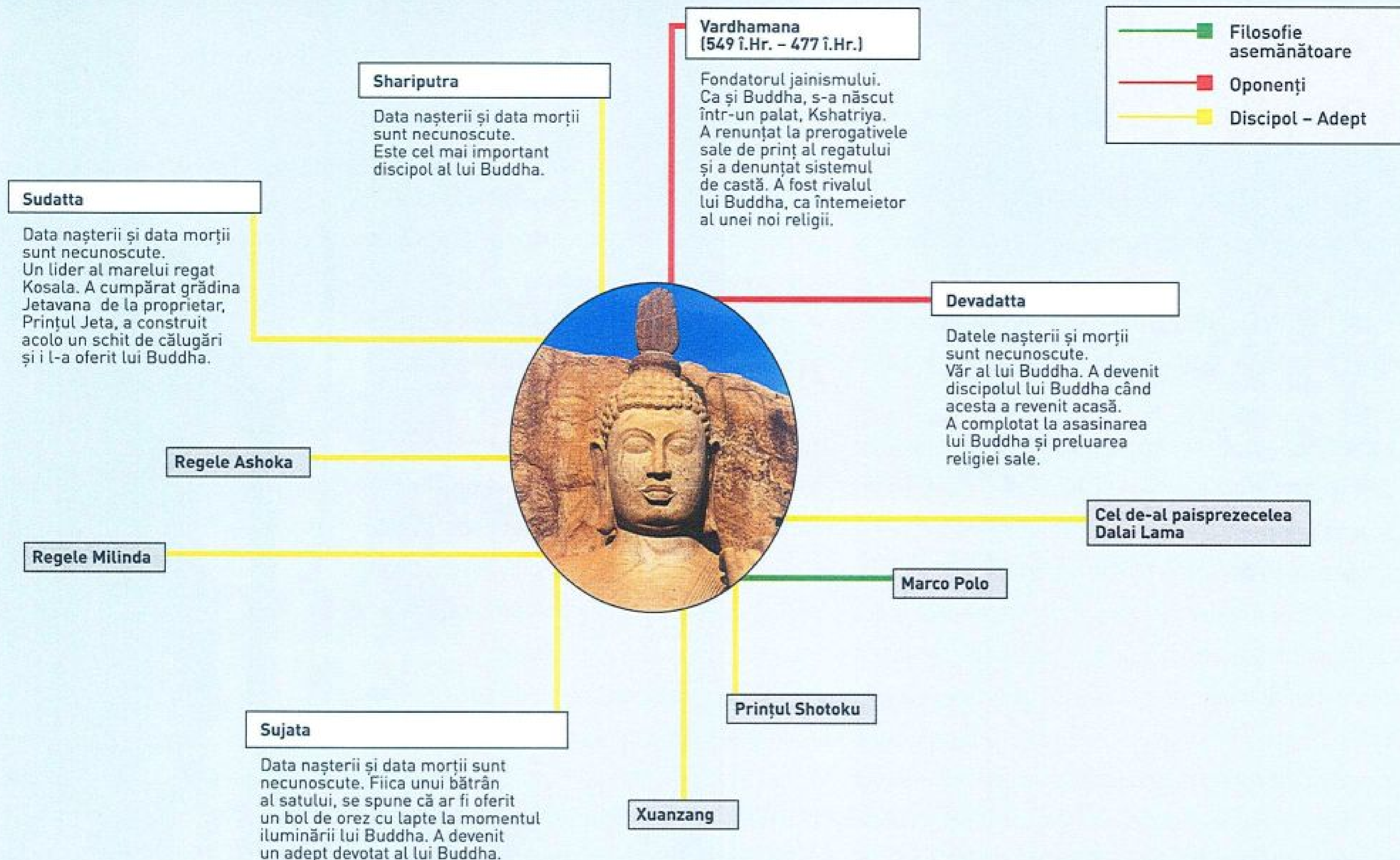
Când Xuanzang a ajuns în cele din urmă în India, a izbucnit în lacrimi la vederea copacului Bodhi sub care Buddha a atins iluminarea. S-a întrebat ce fel de viaţă ducea Buddha când a cunoscut această stare şi prin ce fel de suferinţe trebuie să fi trecut.

Nu avea nicio idee cine ar fi putut fi într-o viaţă anterioară, dar aceasta pentru că păcatele comise l-au predestinat să nu îl întâlnească niciodată pe Buddha. Dacă ar fi fost curat, cu siguranţă ar fi fost un discipol al lui Buddha, pierdut în meditaţie. Când a înţeles acest lucru, nu a putut decât să se ruşineze de propriile nereuşite.

În cursul următorilor cinci ani, Xunzang a citit textele budiste la Naranda, apoi a decis să se întoarcă în ţara sa natală. Poporul din Naranda nu îşi dorea pierderea unui călugăr atât de talentat, astfel că l-au împiedicat să plece. I-a dojenit, explicându-le că îşi doreşte să răspândească învăţăturile lui Buddha în lung şi în lat şi că nu poate ajunge la inimile altor oameni dacă rămâne în Naranda.

După şaisprezece ani petrecuţi peste hotare, a reuşit să se reîntoarcă în China. Aici a tradus textele sacre budiste aduse cu sine din India, propovăduind învăţăturile lui Buddha în întreaga China.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Conducătorul Indiei care a propovăduit budismul

Regele Ashoka (A domnit aproximativ între anii 268 î.Hr.-232 î.Hr.)

Buddha a murit cu dorința ca învățăturile sale să se răspândească cât mai mult. Acest lucru a fost înfăptuit de un rege care a domnit cam la un secol după trecerea în neființă a lui Buddha.

Prințul Ashoka din Dinastia Maurya a Indiei era un bărbat ambițios care dorea să extindă hotarele țării sale. A ajuns rege după ce și-a măcelărit toți frații cu pretenții la tron, apoi a invadat regatul vecin, Kalinga. Nu s-a limitat la uciderea trupelor inamice, ci a ucis și femei, copii și călugări.

Eforturile lui Ashoka au fost încununate cu succes. Totuși, a început să regrete că a masacrat atât de mulți oameni. La acea vreme, în fața lui Ashoka s-a prezentat un călugăr. Acesta i-a explicat că oamenii au fost aduși la viață prin bunăvoință, și că tot prin bunăvoință chiar și cei mârșavi pot fi iertați.

Ashoka s-a căit pentru masacrul comis, și s-a convertit la budism. După doi ani de asceză, și-a continuat efortul misionar, încercând să convertească întreaga lume la budism. Nu s-a oprit numai în India, extinzându-și eforturile în Siria, Egipt și Macedonia.

După ce a vizitat ținutul care servește în prezent ca punct de plecare pentru pelerinajele budiste, a avut numeroase inițiative precum ridicarea unui monument de piatră pe care să fie inscripționate învățăturile lui Buddha, a ridicat temple etc.

Ashoka a predicat credința virtuoasă de a nu se ierta luarea vreunei vieți omenești, și nu a renunțat la activitățile sale misionare până la moarte. În lipsa eforturilor lui Ashoka, budismul ar fi pierit fără să ajungă în toate colțurile lumii, așa cum este cunoscut astăzi.

Negustorul venețian care a făcut cunoscute marile opere în Europa

Marco Polo (1254-1324)

Deja în evul mediu, învățăturile lui Buddha ajunseseră să se răspândească din punctul originar din India, devenind cunoscute pe întregul continent asiatic, lăsându-și o puternică amprentă chiar și asupra lui Marco Polo.

Tatăl lui Marco Polo, negustor de meserie, străbătuse lumea în lung și-n lat. În 1278, Marco l-a însoțit într-o vizită la Împăratul Kublai Khan. Aici i-a câștigat încrederea împăratului, pe care avea să-l slujească timp de 16 ani.

Marco Polo a călătorit prin numeroase țări asiatice, având șansa să cunoască în mod direct multe lucruri rare, minunate. Hârtia, cărbunele, existența uimitoarei națiuni japoneze... toate acestea erau complet necunoscute pe acea vreme în Europa. Pe drumul de întoarcere spre țara natală, s-a întâlnit la Ceylon cu un călugăr budist. Când negustorul din țara îndepărtată a aflat de la acel călugăr despre Buddha, s-a arătat profund impresionat. A simțit imediat că, dacă o persoană care a dus o viață atât de evlavioasă precum Buddha ar fi fost botezată în credința creștină, ar fi ajuns să fie considerat sfânt, asemenea lui Iisus Hristos.

În realitate, Buddha fusese recunoscut ca un mare înțelept de către biserica catolică cu un secol în urmă, dar Marco Polo nu știa nimic despre acest lucru. Totuși, era ceva neobișnuit pentru acele vremuri ca un creștin să copleșească cu laude un sfânt aparținând unei alte religii.

În 1287, Marco Polo i-a descris călătoriile sale autorului Rustichello da Pisa, care le-a transpus în lucrarea „Il Milione" cunoscută și sub titlul „Călătoriile lui Marco Polo". Această carte conține, evident, și povestea întâlnirii sale întâmplătoare cu sfântul indian.

Omul remarcabil care a dus la răspândirea budismului în Japonia Erei Asuka

Prințul Shotoku (574-622)

Învățămintele lui Buddha au ajuns și în Japonia în anul 538. Împăratul Japoniei de la acea vreme, Soga no Umako, se simțea amenințat de nou întemeiata Dinastie Sui din China învecinată. A ajuns să absoarbă o mare parte din cultura Sui prin intermediul Coreei, când a îmbrățișat budismul. Copilul Prințului nobiliar, Shotoku, era încă foarte tânăr la acea vreme, dar dincolo de acest aspect, politicile lui Umako au avut o influență majoră asupra Prințului Shotoku, care s-a transformat într-un adept înfocat al învățăturilor lui Buddha.

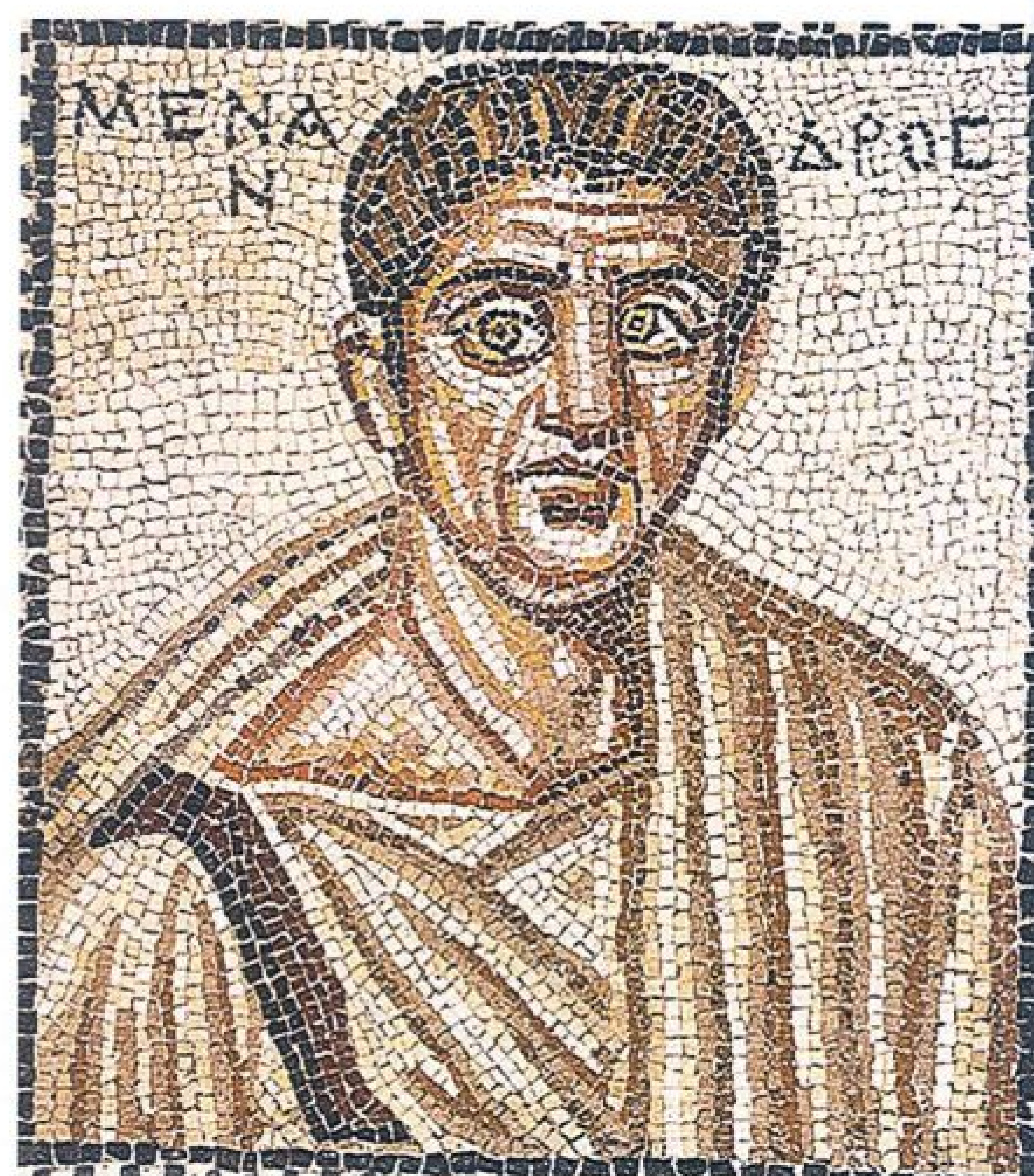
Încă de pe vremea când era foarte tânăr, Shotoku s-a dovedit a fi excepțional de inteligent. Foarte bun ascultător, nu întâmpina probleme în a înțelege conversațiile tuturor celor din jurul său. La vârsta de numai 20 de ani, în anul 593, când a ajuns la putere urmându-i Împărătesei Suiko, talentele sale au devenit evidente pentru toți. A instituit cele doisprezece ranguri la curte, a elaborat o constituție formată din șaptesprezece articole, conducând Japonia către statutul de stat-națiune. Pentru a afla cât mai multe despre budism, l-a trimis de nu mai puțin de șase ori pe Ono no Imoko să studieze în China, și a început construcția templelor budiste Horyu-ji și Ikarugadera.

Cu toate acestea, prințul era cuprins de neliniște observând starea de nesiguranță care plana asupra întregii lumi. Deși se înscrisese pe calea consolidării națiunii japoneze, a fost înveninat de multiplele tentative de asasinat și intrigi împotriva sa. Aceste evenimente l-au copleșit de durere.

Anterior morții sale în 622, a ordonat ridicarea unei statui a lui Buddha. Când a trecut în lumea celor drepți, cea mai mare speranță a sa a fost să atingă nirvana budistă. Venerația sa pentru Buddha a dus la înflorirea unei culturi budiste japoneze independente, care a inspirat mari călugări precum Kukai și Saicho.

Primul occidental care s-a convertit la budism

Regele Milinda (Menander I Soter) (A domnit aproximativ între anii 160 î.Hr. și 145 î.Hr.)

Regele Milinda este un descendent al marelui conducător grec Alexandru care a domnit peste o regiune din nord-vestul Indiei. În vremurile acestuia se afirma un bărbat pe nume Nagasena. Când Milinda a aflat de existența acestuia, a cerut imediat să se întâlnească cu venerabilul Nagasena.

Când Nagasena i-a vizitat palatul, Milinda l-a pus să-i descifreze, una câte una, enigme referitoare la sine, la rău, și la alte asemenea subiecte pe care Milinda nu le putea dezlega de unul singur. Treptat, pe măsură ce îi răspundea la întrebări, Nagasena i-a destăinuit învățămintele lui Buddha.

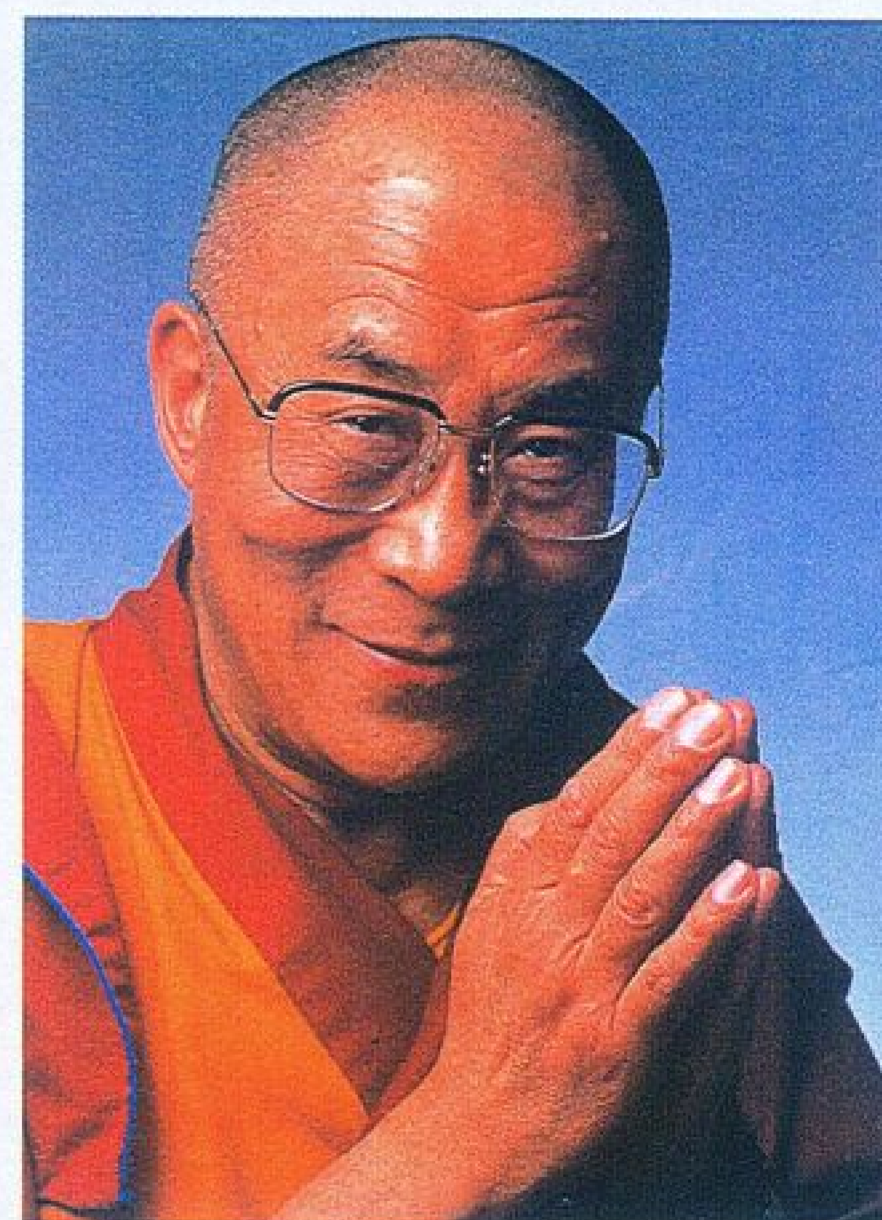
Milinda a întrebat atunci dacă Buddha a făcut posibil ca orice om să fie capabil să atingă Nirvana. Nagasena a dat însă din cap în semn negativ. Nu se punea problema dacă fiecare om ar putea atinge acest deziderat; numai aceia care urmează calea cea dreaptă, care cunosc legile pe care ar trebui să le știe, care se dezic de legile de care ar trebui să se lepede, și care învață legile pe care ar trebui să le deprindă, vor putea să atingă Nirvana.

Aceasta însemna că numai cei care au studiat budismul, care i-au urmat învățămintele și au urmat o pregătire ascetică se vor număra printre privilegiați. Milinda a fost peste măsură de satisfăcut de dialogul purtat cu înțeleptul și s-a convertit la budism. Întru-n timp extrem de scurt, religia care nu se răspândise până atunci decât în Asia reușise să pătrundă pe continentul european.

Detaliile sesiunii de întrebări și răspunsuri au fost transcrise de un subordonat al lui Milinda, având să ajungă unul dintre marile texte budiste, Întrebările Regelui Milinda. Convertirea acestuia la budism a dus la apariția culturii unice greco-budiste, renumita cultură Gandhara.

Un lider tibetan propovăduiește lumii întregi învățămintele lui Buddha

Cel de-al paisprezecelea Dalai Lama (n. 1935)

Anul 1950 a fost unul tragic pentru Tibet, regiunea din vestul Chinei zilelor noastre. Republica Populară Chineză, fondată în 1949, a invadat și a anexat Tibetul, constrângând poporul tibetan să adopte modul de viață și cultura chineză. Cel mai mare lider tibetan de la acea vreme, cel de-al paisprezecelea Dalai Lama, s-a opus din răsputeri împreună cu ceilalți călugări, însă majoritatea templelor au fost distruse și mulți oameni au fost uciși. Astfel, în 1959, cel de-al paisprezecelea Dalai Lama a fost forțat să se retragă în nordul Indiei, la Dharmsala, unde a organizat un guvern din exil.

Conceptul de Dalai Lama a fost descris într-o manieră originală de un bărbat cunoscut sub numele de Tsongkhapa, care a reinterpretat religia budismului, la vremea lui veche de mai mult de șaisprezece secole. Se spune că același spirit al lui Dalai Lama se va reîncarna permanent în trupul oamenilor. Cel de-al paisprezecelea Dalai Lama s-a născut la o fermă, într-un mic sătuc. La vârsta de doi ani, s-a stabilit că în el s-a reîncarnat cel de-al treisprezecelea Dalai Lama, astfel devenind al paisprezecelea.

Conform lui Dalai Lama, omul este o făptură cu adevărat pacifistă, această teză fiind îmbrățișată de însuși Buddha. Liderul din exil continuă să creadă în învățămintele lui Buddha, căutând negocierea unei soluționări non-violente a conflictului cu China, nutrind în tot acest timp speranța că într-o bună zi toate războaiele vor lua sfârșit și în lumea întreagă va domni pacea.

Acest Dalai Lama are o mentalitate de tip budist, prin faptul că este dispus să aplaneze conflictele cu reprezentanții tuturor celorlalte religii fără să recurgă la violență, prin puterea persuasiunii. Acest tip de activism a fost recunoscut prin decernarea Premiului Nobel pentru Pace în anul 1989. Chiar și astăzi, continuă să lucreze neobosit în spiritul obținerii păcii.

O stupa în Tibet. Se spune că a rezultat din sinteza budismului cu movilele construite din pământ specifice animismului. Prin acest tip de sinteză cu cultura indigenă, diferitele țări și-au dezvoltat culturi budiste distincte.

Cultura budistă răspândită în toate colțurile lumii

La începuturile sale, religia budistă nu punea preț decât pe învățămintele fondatorului său; nu existau texte, temple sau statui. Cu toate acestea, pe măsură ce tradițiile și învățămintele sale s-au extins pe întregul mapamond, găsind teren fertil în diferite țări, s-a transformat, ca reacție la relieful, natura și cultura acestora, dând naștere unei noi lumi a artei și culturii budiste. Pe de altă parte, ca urmare a filosofiei pacifiste a lui Buddha, cei care luptă împotriva războiului continuă să fie influențați de gândirea sa, chiar și în zilele noastre.

Diseminare și transfigurare

PE MĂSURĂ CE BUDISMUL s-a extins către diferite țări pe parcursul a 25 de secole, s-a transformat, ca reacție la stadiul societății și natura popoarelor acestora. Păstrând la bază învățămintele lui Buddha, au luat naștere versiuni cu totul particulare ale credinței budiste, precum este cazul budismului tibetan. Faptul că acesta este tolerat stă mărturie pentru caracterul pacifist și primitiv al budismului. Ceea ce a acționat drept catalizator pentru răspândirea la scară largă a budismului (care inițial se limita la nordul Indiei) la aproximativ un secol după moartea întemeietorului său a fost activismul Regelui Ashoka, care a condus India în secolul al III-lea î.Hr. Convertirea sa la budism și acțiunile sale misionare ulterioare care au determinat răspândirea acestei religii în întregul subcontinent indian a creat premisele diseminării budismului și în alte țări. Din nefericire, invazia musulmanilor în India, țara originară a budismului, a dus la distrugerea multor temple importante, astfel că secolul al treisprezecelea a adus cu sine un declin al religiei budiste.

În prezent, țările convertite aproape integral la budism sunt Thailanda și Vietnamul. În special Thailanda a fost dominată de budism încă de la convertirea regelui său la această credință și impunerea acesteia ca religie națională. Pe lângă Thailanda și Vietnam, există multe alte țări budiste în Sud-Estul Asiei, precum Myanmar, Laos și Cambodgia. Anterior infiltrării islamismului în Indonezia în secolele XIV-XV, budismul a fost susținut de liderii diferitelor regate de pe insulă, precum Dinastia Shailendra din Java, răspândindu-se în întreg arhipelagul. Din această perioadă ne-au rămas ruinele unor temple magnifice, precum Borobudur în Java și Angkor Wat în Cambodgia.

Sri Lanka a servit ca important punct de legătură pe ruta oceanică spre țările sud-estului Asiei și spre China.

Budismul a fost adus în Sri Lanka în secolul al III-lea î.Hr. de către fiul Regelui Ashoka, Mahindra. Chiar dacă budismul apunea în India, acesta a fost totuși păstrat de dinastia sa.

▲ Pagodă cu cinci etaje a templului Horyu-Ji. Templele japoneze sunt în general deosebit de solemne, în contrast cu templele impunătoare din Asia de Sud-Est.

▲ Pagoda Kouthodo din Mandalay, Birmania cuprinde una dintre cele 729 stele pe care sunt inscrise textele din Tripitaka, culegere canonica a scripturilor budiste Mahayana

Du-te, Bhikku! Răspândeşte adevărul către toate făpturile vii!

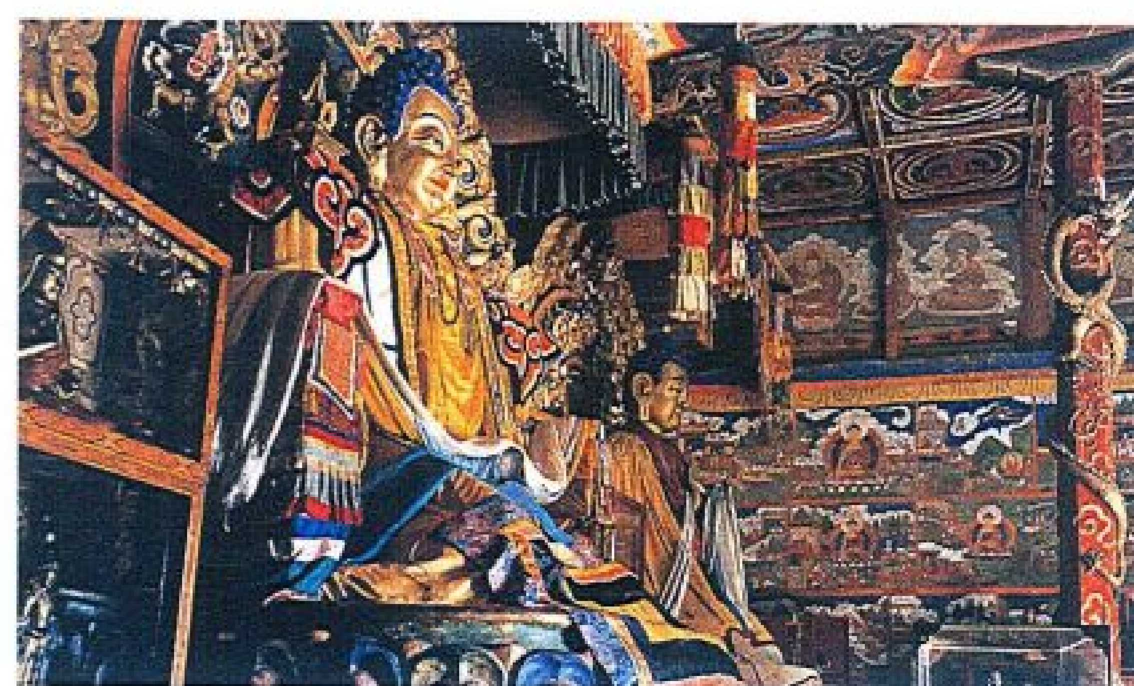
Se spune că prima imagine a lui Buddha a fost realizată la Gandhara, în jurul secolului I î.Hr. Modelul l-ar fi reprezentat o gravură în piatră cu forma piciorului lui Buddha, făcută la data morţii sale. Prezenţa lui Buddha putea fi simţită în amprenta piciorului, aceasta devenind obiect de veneraţie.

Ca regulă fundamentală, budismul din Sri Lanka şi din sud-estul Asiei nu recunoaşte niciun alt Buddha. În aceste ţări, Buddha este glorificat prin intermediul unor statui gigantice care îl reprezintă, strălucitoare ca aurul. Acestea se află în contrast evident cu credinţe precum Bodhisattva, Guan Yin, preponderente în China şi Japonia.

Sinteză a modului de gândire est-asiatic

Drumul Mătăsii, care străbătea Asia Centrală, a constituit o altă rută pentru diseminarea budismului în China. Deja în secolul al XIV-lea, întreaga regiune fusese convertită la islam, dar într-o vreme budismul prevala tocmai până la graniţa cu Iranul. Se crede că leagănul budismului l-a reprezentat regiunea Gandhara din nordul Pakistanului de astăzi. De asemenea, Bazinul Tarim din vestul Dunghaung-ului (în Regiunea Autonomă Xingjiang a zilelor noastre) şi vecinătatea sa imediată sunt cunoscute a deţine numeroase situri istorice budiste.

Budismul a pătruns în China în timpul dinastiei Han. China a fost marele centru al culturii est-asiatice şi a respins această religie din cauza ţării de origine, India.

▲ Buddha susţinea că nu trebuie să fie venerat, dar ca urmare a sintezei cu credinţele indigene, a devenit obişnuit ca statuile lui Buddha să fie decorate şi venerate, asemenea unei divinităţi (templu din Mongolia)

Spre exemplu, dacă se traducea un text budist în chineză, atunci versiunea chineză avea să fie valorizată mai presus de textul original. Cel mai frapant aspect al budismului est-asiatic rezidă în integrarea unor elemente precum teologia daoistă sau smerenia filială confuciană. Budismul zen a devenit atât de larg răspândit în China încât însuși termenul „Zen" a ajuns să semnifice budismul în general. De asemenea, în Japonia, budismul s-a contopit cu credința tradițională, și astfel s-a creat obiceiul Obon. Acesta a devenit un rit budist fundamental pe măsură ce această religie s-a extins în Japonia. Sutra lotus, budismul ezoteric, budismul tărâmului pur, credința în Guan Yin, în iad sau în Arhat demonstrează influența pe care a exercitat-o budismul chinez asupra ramurii japoneze a acestei religii.

Deși Tibetul se află imediat la nord de India, budismul s-a răspândit cu greutate în această zonă din cauza formațiunilor muntoase care o înconjoară. În cele din urmă, budismul a ajuns și în Tibet în secolul al VII-lea, când s-a unit sub Regele Sron-btsan Sgam-po. Tibetul a ajuns sub hegemonia lui Kublai Khan în secolul al XIII-lea, dar, întrucât conducătorii anteriori au transformat budismul în religia națională tibetană, budismul tibetan a supraviețuit și s-a ramificat către Mongolia și China. Budismul a ajuns în Japonia prin Paekche și Koguryo în Peninsula Coreeană, fără însă a găsi un teren deosebit de fertil în Coreea de Sud a zilelor noastre, din cauza tradiției seculare a supremației confucianismului. Regatul lui Silla, care a fost cucerit mai întâi de Paekche și de Koguryo înainte de a uni întreaga peninsulă Coreeană, va adopta la rândul său budismul ca religie națională, făcând din Silla căminul multor călugări budiști de seamă.

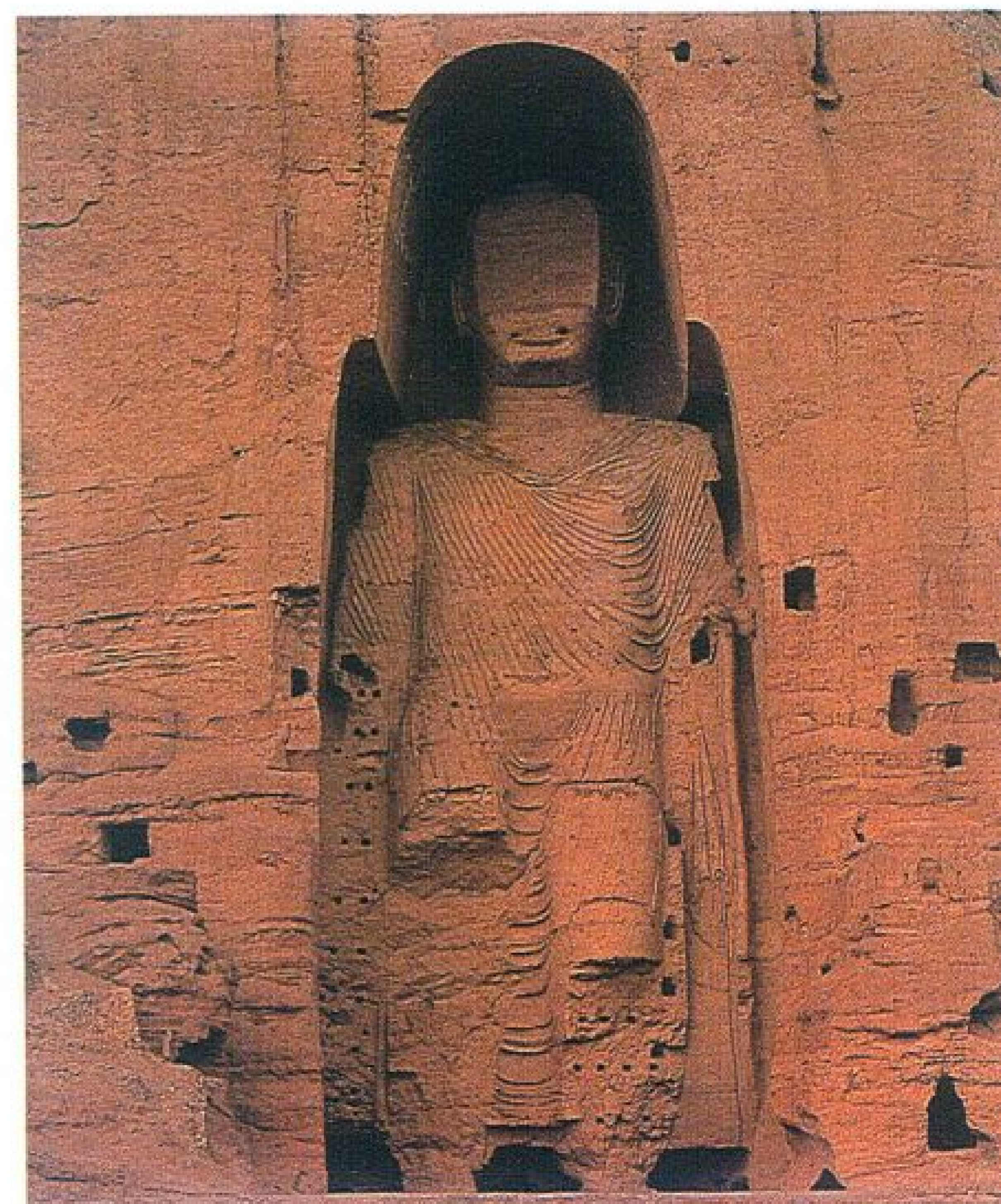
În Era Nara, budismul a câștigat popularitate în Japonia ca și manieră de protecție a țării, fiind acceptat drept ceva care ar putea aduce pacea. Budismul și religiile indigene ale Japoniei s-au contopit și diferitele zeități Shinto au fost recunoscute ca manifestări ale bodhisattva. Budismul ezoteric care presupunea adorarea munților sacri, păstrând legăturile cu vechile tradiții Shinto de venerare a naturii, a continuat să se dezvolte în perioada Nara. Mixtura dintre budism și munții sacri și-a găsit expresia în budismul Shingon înființat de Kukai pe Muntele Koya și în budismul Tendai fondat de Saicho pe Muntele Hiei.

▲ Pe măsură ce budismul se răspândea și se contopea cu obiceiurile locale, au luat naștere diferite ceremonii, astfel că în prezent, Buddha este portretizat în diferite moduri (templu din Rangoon, Myanmar).

◄ O stupa din templul Wat Phra That Haripunchai din Lamphun, Thailanda. Această țară care și-a desemnat budismul ca religie națională afișează frecvent turnuri decorate cu aur sclipitor.

▲ Budismul este privit frecvent cu dispreț de către religiile care interzic venerarea chipurilor cioplite. Marile statui ale lui Buddha din Bamiyan au fost distruse de extremiștii islamici.

Kukai și Saicho au jucat un rol esențial în adaptarea budismului la cultura japoneză. Învățămintele lui Saicho (un fost budist Mahayana) au creat bazele diseminării unui budism mirean informal în întreaga Japonie. Percepția că Buddha este omniprezent s-a consolidat, dând naștere astfel budismului mirean unic regiunilor japoneze. De asemenea, Japonia este unica țară în care călugărilor budiști le este permis să se căsătorească.

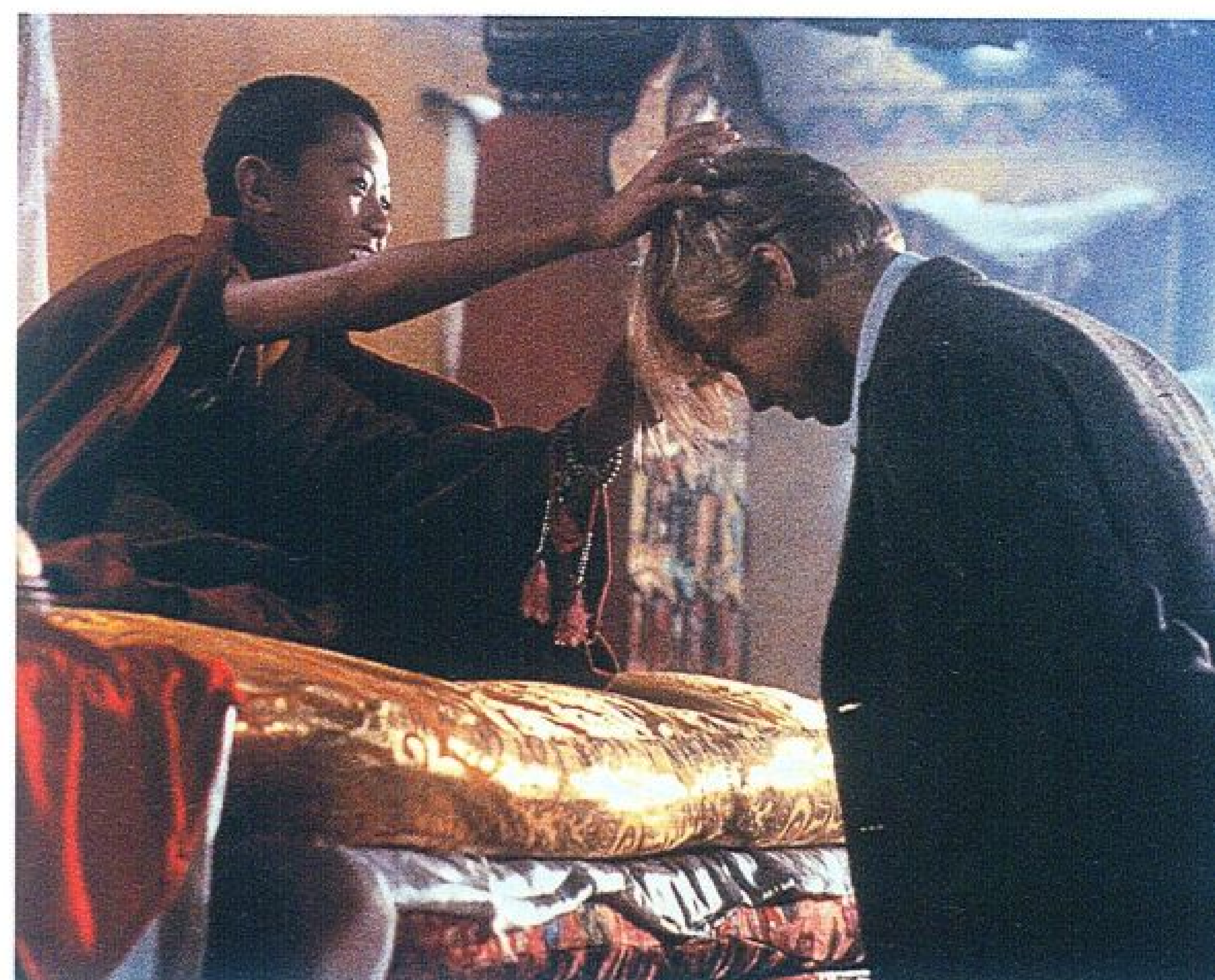
Astfel, de-a lungul timpului și în diferite țări ale lumii, natura budismului s-a aflat într-o perpetuă transformare. Cu toate acestea, idealul originar al lui Buddha conform căruia omenirea se va elibera de haosul acestei lumi a rămas neschimbat.

Budismul și activismul pentru pace

Blândețea și pacifismului lui Buddha pot fi deduse din propria sa repulsie față de dezbaterile lipsite de substanță, fapt care este relevat și de activitățile sale pentru oprirea războiului, îndreptate în sprijinul păcii.

Ca majoritatea religiilor lumii, religia budistă este una pacifistă. Colecția de versuri despre practica budistă de zi cu zi, Dhamapada, este relevantă din acest punct de vedere. Veți găsi mai jos, ca exemplu, versul cinci al textului (care conține, în total, 423 versuri):

„Ura nu poate fi stinsă prin ură, ci doar prin dragoste (sau prin lipsa oricărui sentiment de dușmănie). Aceasta este o lege universală."

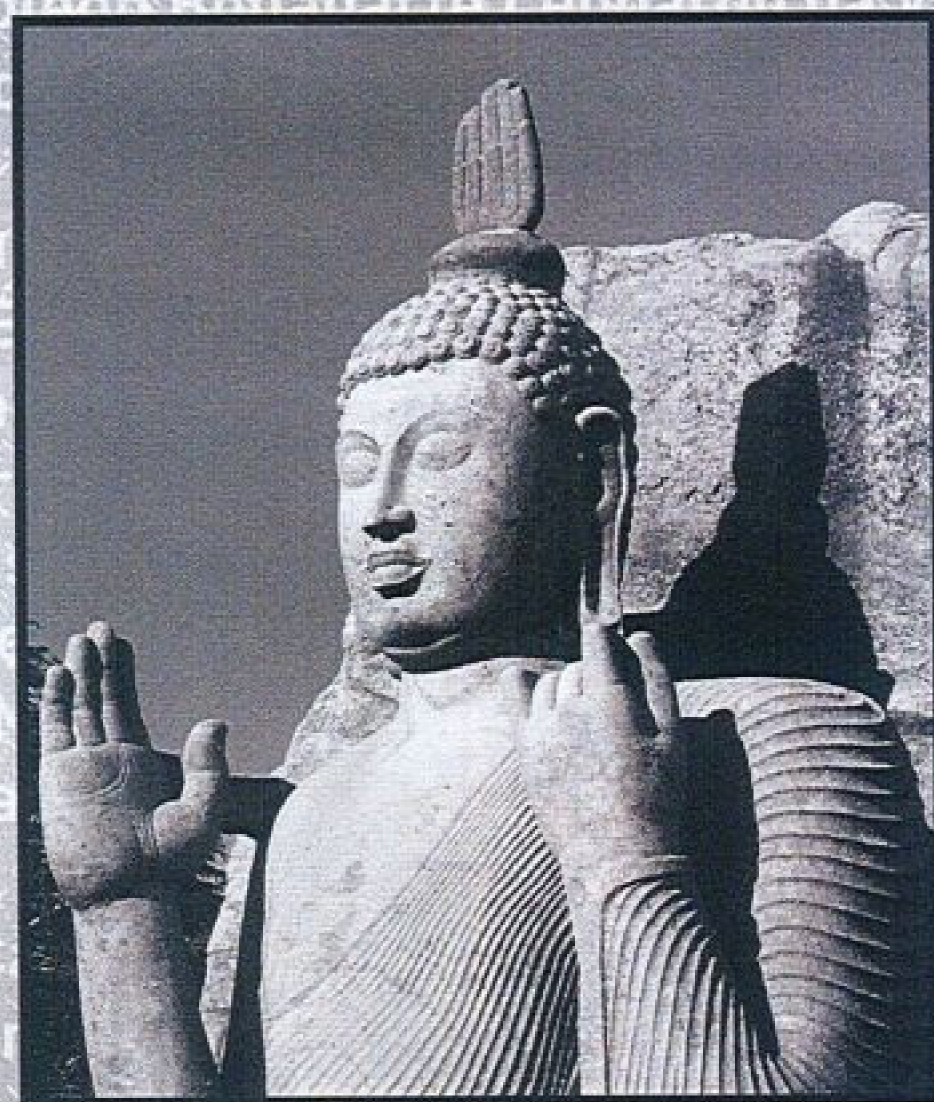

▸ Mulți occidentali se orientează acum spre budism pentru a-și regăsi pacea interioară.

Statuie supradimensionată a lui Buddha.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

BUDDHA

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

28

FRAȚII GRIMM

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Frații Grimm **Numărul 28**

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

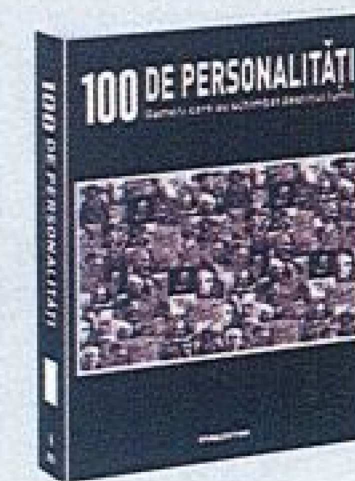
ISSN: 1791-0765

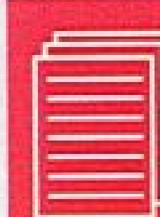
Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, American Photo, De Agostini Picture Library

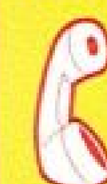
Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Frații Grimm

Jacob Grimm (1785-1863)
Wilhelm Grimm (1786-1859)

Basmele sunt spuse pentru a răsădi și dezvolta semințele gândirii și rațiunii.

Frații Grimm

Ce fel de viață au dus Frații Grimm?

PROLOG

REVOLUȚIA FRANCEZĂ DIN 1789 și apariția lui Napoleon pe scena mondială au dus la promovarea ideii statului-națiune. În acea vreme, Germania era divizată în state mici și mijlocii care își apărau cu înverșunare suveranitatea, perspectiva unui stat național german fiind proiectată într-un viitor îndepărtat. În fața ambițiilor lui Napoleon, Germania părea sortită să devină prada mișcărilor expansioniste franceze. Într-o zonă provincială mai îndepărtată a țării aflate în această stare de derivă, s-au afirmat doi frați pasionați de basmele tradiționale transmise din tată în fiu, din vremuri de demult: Frații Grimm.

Odată cu apariția statului național, basmele ar fi fost sortite uitării, dar cei doi frați au prezervat această moștenire, făcând-o să trăiască pentru veșnicie. În cele din urmă, poveștile au depășit granițele naționale și au cucerit inimile cititorilor din lumea întreagă, rămânând cunoscute până în zilele noastre. Prin poveștile lor culese din mijlocul oamenilor, transmise peste generații, frații Grimm s-au luptat să-și salveze patria din starea de criză a momentului.

Deci ce fel de viață au dus frații Grimm?

TABEL CRONOLOGIC

1697	Perrault publică „Istorisiri și povești din trecut"
1785	Se naște Jacob Grimm
1789	Izbucnește Revoluția Franceză
1796	Moare tatăl fraților Grimm
1798	Mutarea la Kassel
1802	Jacob intră la Universitatea din Marburg
1806	Germania intră sub ocupație franceză Frații Grimm încep să lucreze la culegerea de legende și basme
1807	Se formează Regatul Westfalia
1809	Wilhelm îl vizitează pe Goethe
1812	Se publică pentru prima dată „Basmele Fraților Grimm"
1813	Napoleon este înfrânt și se instaurează Electoratul de la Hessen
1814	Jacob participă la Congresul de la Viena
1816	Se publică „Legende germane"
1825	Wilhelm se căsătorește
1829	Jacob și Wilhelm se mută la Universitatea din Göttingen
1837	Are loc incidentul Göttingen 7 (v. pagina 13) Jacob este nevoit să plece la Kassel
1838	Încep să lucreze la „Dicționarul german"
1840	Jacob și Wilhelm sunt invitați la Universitatea din Berlin
1843	Jacob călătorește în Italia
1844	Are loc incidentul Fallersleben
1846	Frații participă la prima conferință despre personaje din literatura germană
1848	Izbucnește Revoluția din Martie Jacob participă la adunarea națională de la Frankfurt
1854	Se publică primul volum din „Dicționarul german"
1859	Wilhelm moare la Berlin
1863	Jacob moare la Berlin
1871	Se instaurează Imperiul German
1875	Hans Christian Andersen se stinge din viață
1893	Se descoperă manuscrisul Ehrenberg
1896	Este dezvelită statuia Fraților Grimm în Hanau
1961	„Dicționarul german" este finalizat

Călătoria întreprinsă pentru culegerea basmelor de către fondatorii studiului academic al folclorului

În contextul unei Germanii divizate, unde autoritatea se exercita la nivel local (a doua jumătate a secolului al XVIII-lea), cultura înflorea prin personalități ca Goethe sau Schiller. Născuți în micul oraş Hanau, frații Jacob şi Wilhelm Grimm, au fost la rândul lor influențați de acest spirit al timpului.

▲ Portret al Fraților Grimm desenat de fratele lor mai mic, Ludwig Grimm. A fost mai târziu folosit ca imagine pentru timbre

Hessen, locul de baștină și de suflet al fraților

Înconjurați de dragostea familiei

La sfârșitul secolului al XVIII-lea se crease ideea generală a unei națiuni germane, chiar dacă nu exista încă în mod real un stat german. Pe teritoriul aproximativ al Republicii Federale Germane de astăzi, puterea se concentra în jurul Regatului prusac, iar statele mai mici erau controlate de diverși conducători.

Frații Grimm s-au născut în orașul rural Hanau, în regiunea Landgraviate din Hessen-Kassel de lângă Frankfurt, cunoscută astăzi drept statul Hessen (unul din cele 16 state ale Germaniei moderne). Această zonă de deal cu vegetație bogată se aflase de generații sub stăpânirea nobilimii din Hessen.

Tatăl celor doi frați, Philip Wilhelm Grimm, era procuror și se afla în serviciul aceleiași nobilimi. Jacob, fratele mai mare, se naște în ianuarie 1875, iar fratele său Wilhelm, în februarie anul următor.

Jacob a primit educația tipică fratelui mai

▼ Frații locuiau la primul etaj al clădirii Tribunalului din Steinau, unde lucra tatăl lor. Clădirea a fost conservată și a fost transformată în muzeul memorial al Fraților Grimm.

▲ Mama, Dorothea Grimm. Casnică tipic germană; nu există nici o informație cu privire la o eventuală moștenire folclorică orală pe care ar fi putut-o oferi fiilor săi

▲ O imagine a tatălui, Philip Wilhelm Grimm. Acesta a deținut diverse slujbe în sistemul judiciar

Mătușa Fraților Grimm, Zimmer, care lucra ca doamnă de companie la curtea de la Kassel. A oferit suport financiar familiei Grimm, după moartea tatălui celor doi frați.

Autoportret Ludwig Grimm. Datorită acestuia, a rămas posterității un număr prețios de imagini ale Fraților Grimm. Se spune că era foarte blând și, de aceea, iubit de toată lumea.

DIN CULISE

LOCUL DE NAȘTERE AL UNEI POVEȘTI DRAMATICE

Regiunea Landgraviate din Hessen - Kassel nu era un loc bogat în resurse naturale și de aceea nu era foarte bine dezvoltat nici din punct de vedere industrial. În schimb, exista o sursă importantă de venit, și anume comerțul cu mercenari. Foarte mulți tineri erau antrenați ca soldați și vânduți în alte țări. Mercenarii nemți sunt renumiți pentru contribuția avută în cadrul Războiului american de Independență, unde au luptat de partea englezilor. Hessen, alături de Elveția, era un spațiu renumit în Europa pentru recrutarea de mercenari.

Imensul potențial financiar adus de afacerea cu mercenari a fost exploatat de familia Rothschild din Frankfurt, aducând prosperitate regiunii Landgraviate. Ulterior, aceasta a decăzut, dar familia Rothschild a continuat să își mențină influența în lumea întreagă. Membrii familiei Rothschild din zilele noastre sunt de fapt urmașii celor care au trăit în epoca mercenarilor din Hessen.

Așadar, familia Grimm a trăit un paradox al vieții de zi cu zi, liniștea și frumusețea peisajului bucolic, liniștit și plin de abundență, fiind umbrite de imaginea dramatică a activității concetățenilor săi..

O ilustrație a mercenarilor secolului al XVII-lea. Mercenarii erau ușor de recunoscut după hainele lor largi și pălăriile decorate cu pene.

mare din cadrul unei familii. Mama fraților, Dorothea, a născut nouă copii, dintre care numai șase au atins vârsta maturității.

Karl, fratele născut după Wilhelm, și Ferdinand, fratele născut după Karl, au dus vieți destul de obișnuite. Fratele cel mai mic, Ludwig, a fost pictor și a lăsat în urma sa mai multe lucrări care au fost ulterior corelate cu frații săi celebri. Singura fată, Lotte, mezina familiei, a jucat un rol deosebit în procesul de culegere a materialului folcloric folosit de cei doi frați povestitori, ajutându-i, de exemplu, să intre în contact cu oameni care aveau basme de povestit.

În momentul în care tatăl și-a schimbat slujba în 1791, familia s-a mutat în Steinhau. Pe atunci, Jacob avea șase ani, iar Wilhelm cinci. Se spune că acest mic oraș a fost prima lor sursă de materiale culese.

Familia Grimm ducea o viață lejeră din punct de vedere financiar, tatăl fiind angajat birocrat al regiunii Landgraviate din Hessen - Kassel. La acea vreme, nu exista încă un sistem de educație instituționalizată, iar copiii familiei au fost învățați să scrie și să citească de către sora cea mare a tatălui. Latină au învățat de la un bătrân meditator din Steinau, renumit pentru faptul că nu ezita să folosească nuiaua de câte ori considera necesar, atunci când era vorba de cultivarea minților tinere. Cei doi frați erau, în schimb, studenți eminenți și-și însușiseră cu ușurință materia, astfel că strictul profesor nu a fost nevoit să recurgă la metodele sale favorite.

Despărțirea de perioada adolescenței

Cele mai plăcute momente ale fraților Jacob si Wilhelm nu erau cele petrecute în camera de studiu. Deși făceau parte din nobilime, copiii aveau ocazia să intre în contact cu negustorii, fermierii și muncitorii din orășel. De asemenea, participau la târguri și festivaluri câmpenești și își petreceau timpul plimbându-se pe câmpiile bogate și prin pădurile dese de la marginea orașului. Stilul de viață fără griji dus în acea perioadă împreună cu frații mai mici a însemnat foarte mult pentru Frații Grimm, iar atmosfera de idilic transpare în poveștile lor.

Dar această viață paradiziacă s-a terminat brusc odată cu moartea tatălui. Acesta a murit în ianuarie 1796, la vârsta de numai patruzeci și patru de ani. Fiind unicul susținător financiar al familiei, aceasta a început treptat să se confrunte cu tot felul de greutăți; din fericire, sora mamei, Henrietta Zimmer, doamnă la curtea nobiliară din Kassel, le-a întins o mână de ajutor. În orășelul în care locuiau, Jacob și Wilhelm nu și-ar fi putut continua studiile, dar cu ajutorul mătușii lor, au reușit să se mute în toamna anului 1798 la Kassel, capitala regiunii Landgraviate.

Astfel, cei doi frați s-au înscris la liceul din Kassel. Acolo au aflat cu stupoare că educația primită în Steinau nu se ridica nici pe departe la standardele celei din capitala regiunii Landgraviate, așa că Jacob și Wilhelm au început un adevărat maraton de recuperare a timpului pierdut. Fratele cel mic, Wilhelm, avea o constituție destul de delicată și avea crize de astm. Cu toate că studiul intens i-a înrăutățit starea de sănătate, Wilhelm a reușit să facă față noului sistem educațional. În cele din urmă, cei doi frați și-au încheiat studiile necesare admiterii la facultate și au fost admiși ulterior la Universitatea din Marburg.

Casa în care frații au locuit în Hanau dădea înspre Freiheit Plaza (Piața Libertății) din centrul orașului. Era o locuință spațioasă și primitoare.

O inițiativă ambițioasă

Kassel, capitala regiunii Landgraviate din Hessen-Kassel. Palatul lui Landgrave Wilhelm poate fi văzut în partea de jos a imaginii. Biblioteca în care Frații Grimm au lucrat a fost la început localizată în vecinătatea palatului.

Întâlnirea cu mentorul Savigny

INIȚIAL, după înscrierea la facultate, Frații Grimm doreau să studieze Dreptul. Astfel, l-au întâlnit pe promițătorul cărturar Friedrich Karl von Savigny, care era interesat de istoria sistemelor juridice. Această întâlnire urma să se dovedească crucială pentru destinul lor ulterior. Savigny a studiat istoria dreptului dintr-o perspectivă folcloristică, iar talentul Fraților Grimm i-a atras atenția. Astfel, le-a oferit acces la colecția sa impresionantă de cărți, fapt ce le-a stârnit celor doi frați interesul pentru istorie și literatură orală.

În 1805 Jacob a fost invitat la Paris de Savigny, care studia acolo jurisprudență. Deși captivat de imensa colecție de cărți a Bibliotecii Naționale Franceze, Jacob avea sentimente contradictorii la adresa orașului Paris. Napoleon se autointitulase împărat și căuta metode de a cuceri întreaga Europă. Francezii acelor vremuri erau cuprinși de o fervoare patriotică care îl irita pe Grimm, întrucât îi amintea de criza naționalistă prin care trecuse și țara sa.

În 1803, regiunea Landgraviate din Hessen – Kassel a devenit Electoratul Hessen, iar Wilhelm IX, Electorul Wilhelm I. În toamna anului 1805, după absolvire, Jacob s-a întors la Kassel, unde s-a înrolat în armată. Întrucât fratele mai mare își găsise de lucru acolo, familia care încă locuia la Steinau, l-a urmat la Kassel. În anul următor li s-a alăturat și Wilhelm și astfel, după mult timp, familia s-a reunit.

Între timp, Germania era în pragul unei crize. În octombrie 1806 Napoleon a înfrânt Regatul Prusiei în Bătălia de la Jena, cucerind toată partea vestică germană, anexând și Electoratul Hessen. În iulie 1807, Napoleon a reorganizat toată partea de nord-vest a Germaniei, transformând-o în Regatul Westfalia, unde l-a încoronat pe fratele său Jerome Bonaparte. Electoratul Hessen a intrat în noul regat, iar departamentul unde lucra Jacob a devenit departamentul de achiziții al armatei franceze. Familia Grimm, aflată de generații în serviciul nobilimii din Hessen, a fost forțată să plece în exil.

▲ Savigny, mentorul Fraților Grimm. Se spune că Savigny a fost cel care i-a îndreptat pe cei doi către activitatea pe care urmau s-o desfășoare întreaga viață. Printre prietenii acestuia se numărau mai mulți poeți romantici germani, cu toate că Savigny studia istoria dreptului cu specializarea în jurisprudența romană.

Versiune diferită

BASMUL ORIGINAL CARE S-A PĂSTRAT ÎN MOD MIRACULOS

Prima ediție a „Basmelor Fraților Grimm" a fost publicată în 1812, dar se pare că a existat o versiune mai veche sub formă de manuscris, care se spune că a fost folosită de cei doi frați ca prototip. Nu se dorea a fi publicată, ci fusese gândită doar ca material de lucru pentru Clemens Brentano (poet romantic recunoscut în epocă și datorită culegerii „Cornul magic al tinereții" - „Des Knaben Wunderhorn" - o colecție de balade folclorice germane). Totuși, basmele oferite de cei doi frați nu s-au potrivit cu sensibilitatea artistică a lui Brentano și, astfel, acesta s-a arătat puțin interesat de material. La un moment dat, acest manuscris s-a pierdut și a fost uitat. Doi ani mai târziu, frații Grimm au publicat însă pe cont propriu „Basmele Fraților Grimm", iar manuscrisul pierdut le-a servit ulterior drept prototip.

După moartea Fraților Grimm, la sfârșitul secolului al XIX-lea, manuscrisul a fost regăsit. Pentru că a fost păstrat de către o mănăstire din Ehrenberg, i-a rămas numele de „manuscrisul Ehrenberg". Sunt incluse aici 53 de basme anterioare publicării „Basmelor Fraților Grimm" (8 dintre ele însă conțin doar titlul). Manuscrisul a reprezentat un instrument folositor în continuarea cercetării făcute asupra Fraților Grimm în secolul XX.

Se știe că Wilhelm preluase mare parte din efortul compilării edițiilor următoare ale „Basmelor". Însă, conform manuscrisului, 27 de povești erau culese de Jacob și 15 de Wilhelm, ceea ce înseamnă că, la început, fratele mai mare avea un rol mai activ în compilare.

Cei doi frați aveau obiceiul de a arunca manuscrisele folosite ca material de studiu, odată ce cărțile erau publicate. După prima ediție a Basmelor au urmat încă alte șapte, dar nici unul dintre manuscrisele originale nu a fost păstrat. Probabil că în situația în care Brentano s-ar fi folosit de materialul furnizat de Frații Grimm și ar fi publicat o lucrare, nici manuscrisul Ehrenberg n-ar mai fi fost găsit.

▼ Coperta culegerii „Cornul magic al tinereții" („Des Knaben Wunderhorn") de Brentano. Frații Grimm au colaborat la această colecție de balade folclorice.

Situația de criză a țării a contribuit la sporirea interesului Fraților Grimm față de basmele transmise pe cale orală de către poporul german. Mai târziu, Jacob descria atmosfera acelor ani: „Când cerul Germaniei avea culoarea gri a tiraniei, fratele meu și cu mine căutam confort și încurajare în limba și literatura germană".

Cercul de prieteni se lărgește

În timpul crizei din țara natală, lucrurile nu mergeau foarte bine nici pe plan personal. În anul 1808, mama celor doi a murit, iar starea de sănătate deja precară a lui Wilhelm s-a înrăutățit, impunând o perioadă lungă de convalescență. Între timp, fratele mai mare, Jacob, și-a găsit o slujbă de bibliotecar la Biblioteca Regală (construită de regele Jerome Bonaparte), deși, în acest mod, lucra cu cei care îi ocupaseră în mod abuziv pământurile strămoșești. Trebuia, însă, să își întrețină cumva familia așa că a acceptat slujba, luând în considerare și faptul că urma să aibă acces la o colecție impresionantă de cărți. Lucrurile au intrat pe un făgaș bun, Jacob câștiga suficient de bine pentru a-l putea întreține și pe Wilhelm, care, astfel, putea să se recupereze treptat În ceea ce-l privește pe Jacob, acesta se cufunda în studiul cărților din bogata colecție pe care o avea la dispoziție.

Se pare că cei doi frați au început să lucreze la colecția de basme în jurul anului 1806. Faptul că îl cunoscuseră pe Savigny nu le-a adus doar beneficiul deschiderii către cercetare etnologică ci și intrarea într-un grup de oameni cu interese și viziuni asemănătoare. Oameni precum cumnatul lui Savigny, Clemens Brentano, sora mai mică a lui Brentano, Bettina, și soțul acesteia, Ludwig Achim von Arnim, le-au fost alături în demersurile lor. Erau cu toții poeți romantici energici și puși pe fapte mari. Lucrul la prima culegere de basme a început în acest mediu efervescent.

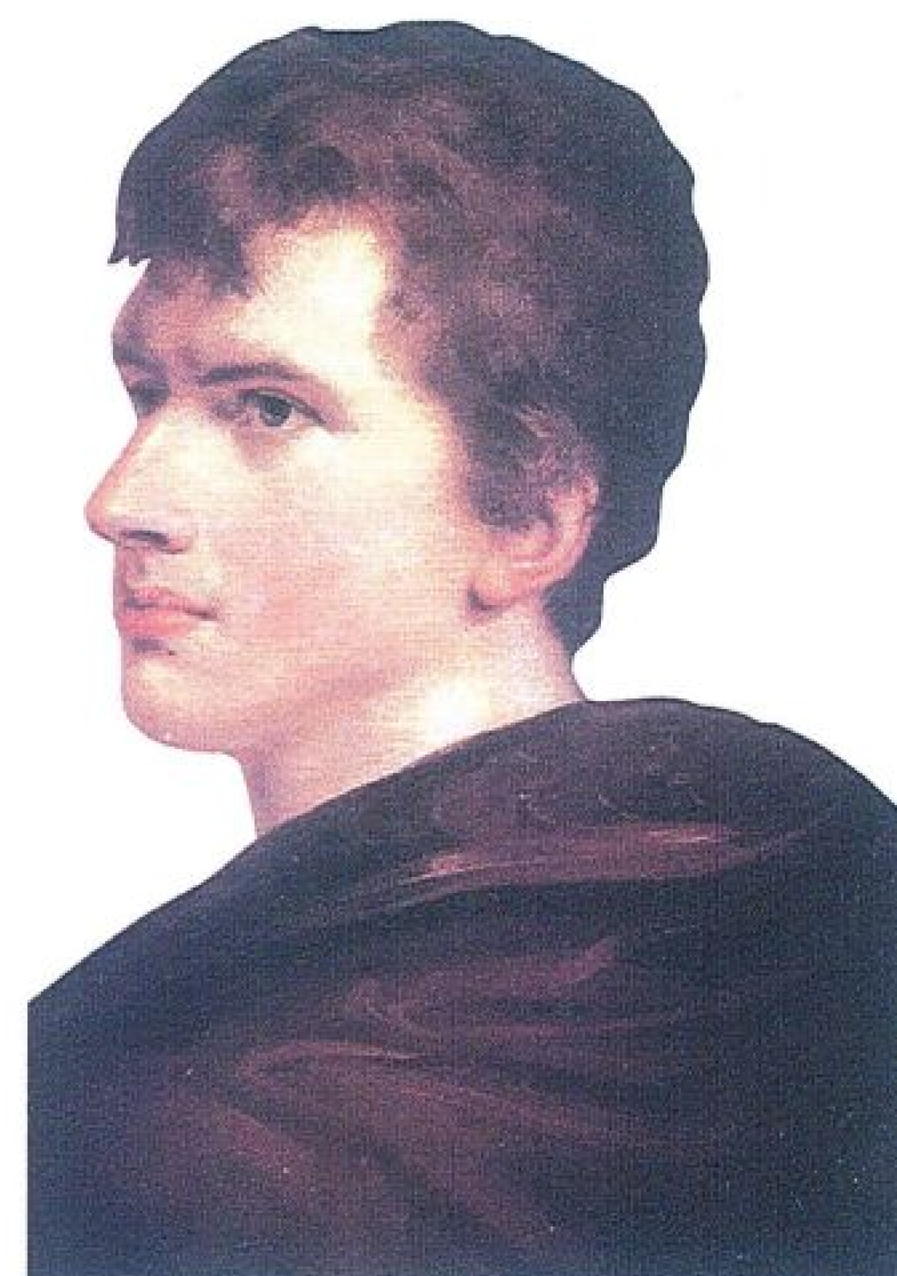
Culegerea de balade „Cornul magic al tinereții" („Des Knaben Wunderhorn") a lui von Arnim, în colaborare cu vărul său Brentano a inclus fragmente culese de Frații Grimm. Întâlnirea dintre Wilhelm si Goethe de la Weimer a fost posibilă de asemeni datorită eforturilor lui Ludwig von Arnim, soțul Bettinei. Marele maestru l-a primit cu căldura și i-a oferit oportunitatea de a avea acces la bibliotecile din Jena și Weimar.

Astfel, înconjurați de oameni capabili și cu inițiativă, Frații Grimm beneficiau de un mediu de lucru ideal.

Prima culegere a fost publicată sub numele de „Basmele Fraților Grimm" („Kinder und Hausmärchen" sau „Povești pentru copii și familii") în anul 1812, cu ajutorul însemnat a lui von Arnim, la editura Reimer în Berlin. La acea vreme Jacob avea 27 de ani și Wlihelm 26.

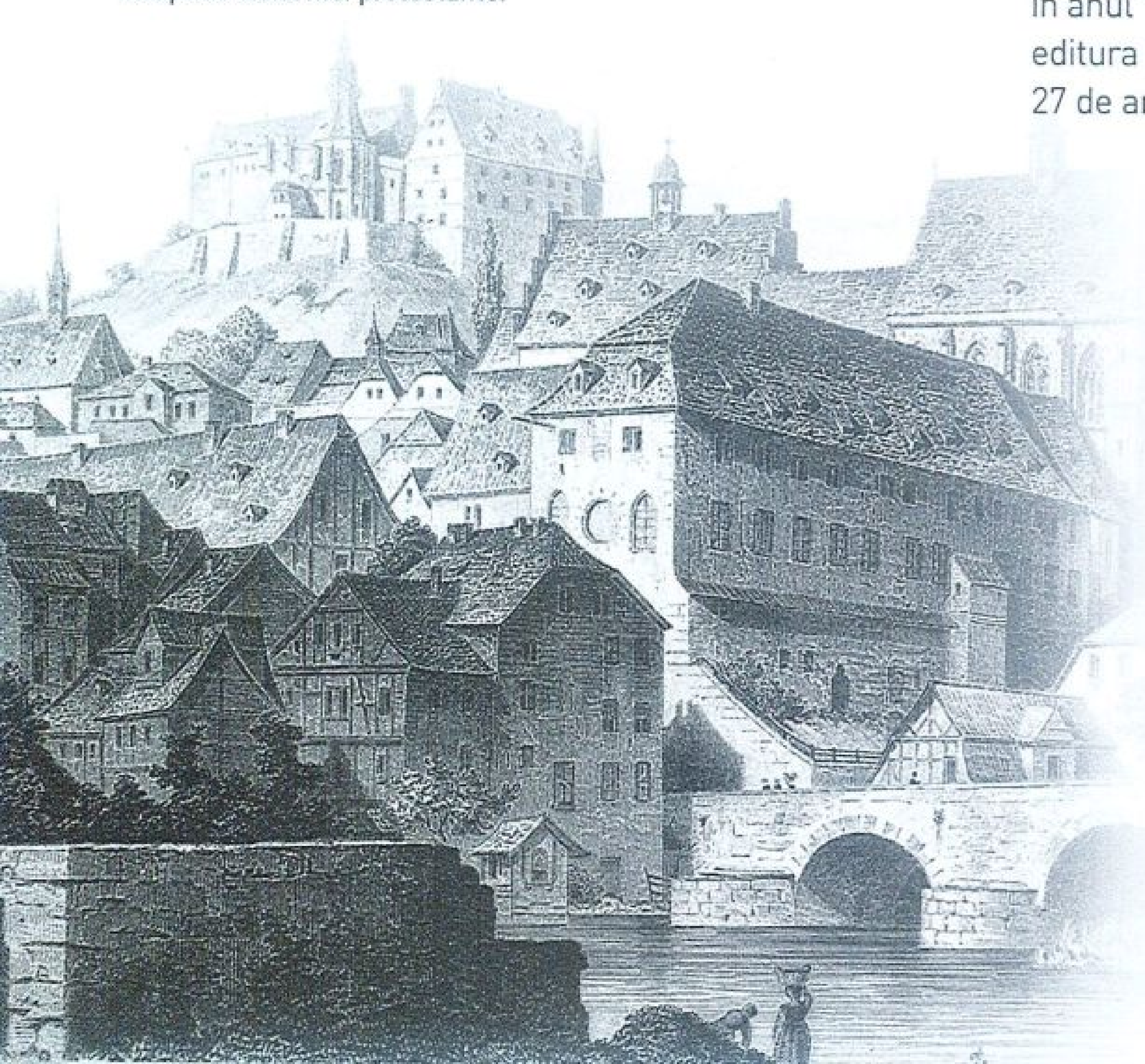

▲ Napoleon, în postură solemnă la ceremonia sa de încoronare din 1806 – tablou de François Gerard. Politica dusă de Napoleon a avut o influență puternică asupra Fraților Grimm

▲ O imagine a lui Ludwig Achim von Arnim – tablou pictat in jurul anului 1804. Era un cunoscut poet romantic și un spirit asemănător celor doi frați, motiv pentru care i-a înțeles cel mai bine și le-a fost alături.

▼ Imagine a Universității din Marburg la mijlocul secolului al XIX-lea. A fost o universitate protestantă construită în 1527 imediat după începutul Reformei protestante.

▼ Intrarea în palatul lui Landgrave Wilhelm din Kassel. Rezidența Fraților Grimm se poate observa în partea stângă a imaginii, în apropierea porții. Clădirea încă mai există în oraș.

Cei care au dezbătut basmele...

O contradicție inevitabilă

În prima ediție a „Basmelor Fraților Grimm", au fost incluse 86 de basme la care s-au adăugat încă 70 pentru cea de-a doua ediție. Aceste prime două ediții reprezintă nucleul în jurul căruia au fost lucrate și următoarele ediții.

Imediat după apariția primei ediții au început controversele. Unii au comentat limbajul în care erau scrise basmele, susținând că acesta conținea expresii vulgare și aluzii sexuale nepotrivite pentru copii. Din principiu, Frații Grimm respectau cuvintele și limbajul în care fusese povestit basmul și țineau să păstreze acuratețea acestora. Totuși, luând în considerare tocmai faptul ca basmele urmau să fie citite de către copii, limbajul a suferit, în transcriere, inevitabile modificări.

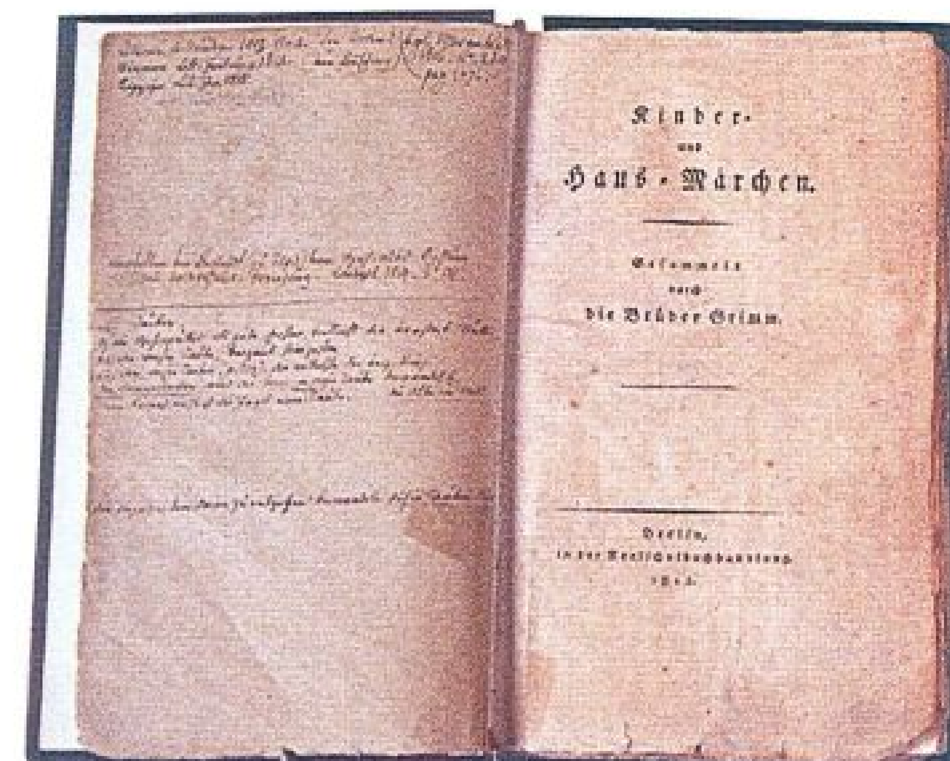
Tot la nivelul limbajului s-a ridicat problema transpunerii în scris a unor expresii din limba vorbită. A apărut dilema: să se păstreze cu fidelitate originalul pentru a mulțumi folcloriștii sau să se adopte întorsături de frază pe placul literaților?

De asemenea, a fost necesar să se introducă ilustrații care să ajute copiii în înțelegerea pasajelor cu un nivel mai ridicat de dificultate. În a doua ediție din 1819 au fost deja incluse ilustrații, iar, începând cu a treia ediție, au apărut și note explicative, într-un mic volum separat de culegere.

Diverşi povestitori

Ce fel de oameni au contribuit cu povești la culegere? Mama și surorile Wild, a căror familie administra o farmacie. Marie, Janet și Amarie, trei surori membre ale familiei Hassenpflug, familie de reprezentanți guvernamentali. Dorothea Viehmann, vânzătoare de unt și ouă, venită din împrejurimile orașului Kassel. Surorile Hachsthausen din Westfalia, regiune învecinată la nord-vest cu Hessen. Verișoarele acestora, surorile Jennz și Annete din familia Hulsthoff. Frații Grimm erau întotdeauna deschiși către oameni, „bucuroși de oaspeți și povești".

În 1812, anul publicării „Basmelor Fraților Grimm", Napoleon era înfrânt în timpul campaniei sale în Rusia. Profitând de slăbirea puterii Franței, Prusia a luat inițiativa în următorul an. S-a format o coaliție de state europene, iar Napoleon a fost învins în bătălia de la Leipzig, ulterior retră-

Kinder- und Haus-Märchen.

Gesammelt durch die Brüder Grimm.

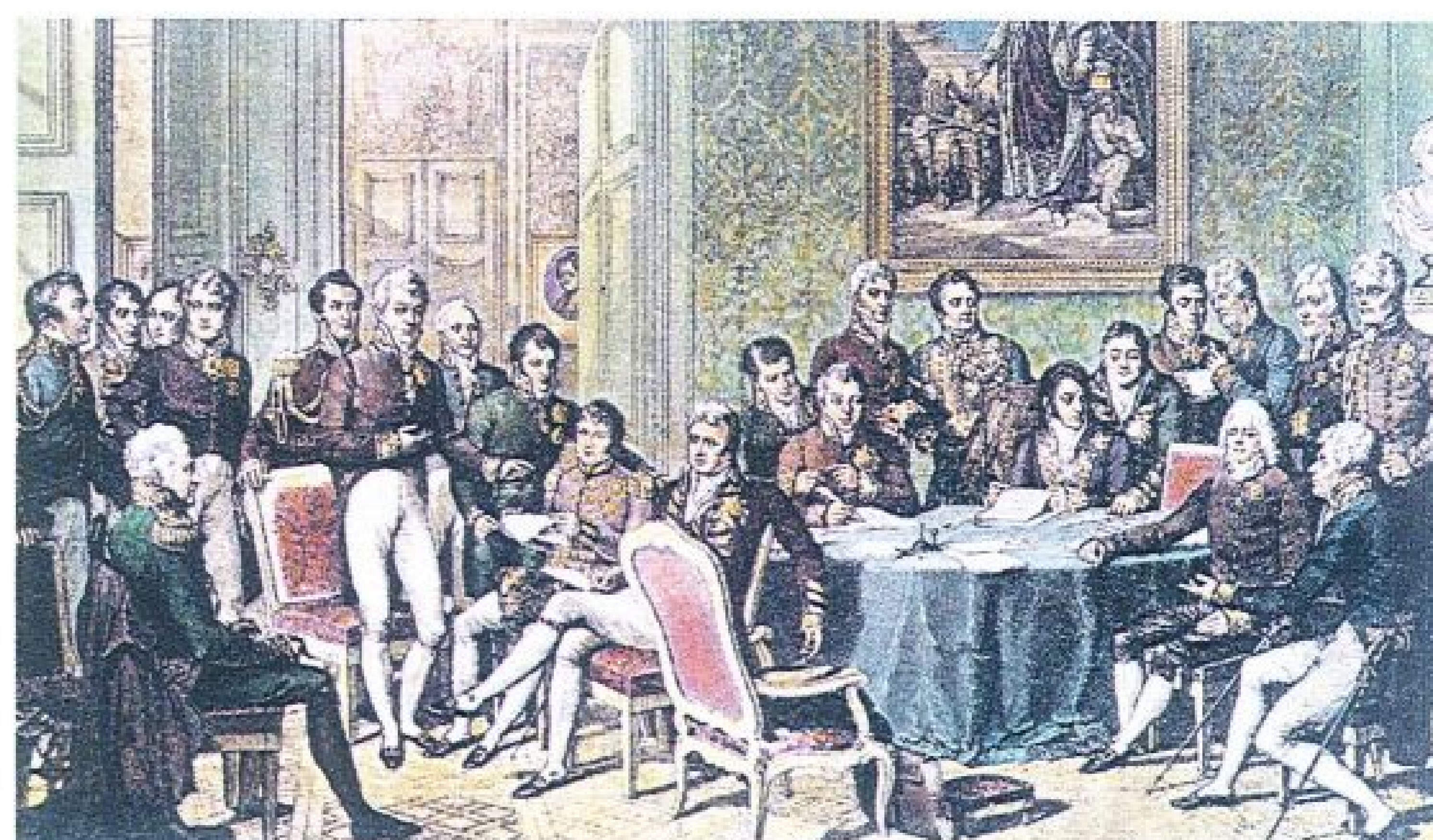
Berlin,

▲ Frontispiciul primei ediții a Basmelor Fraților Grimm, publicată in 1812.

▼ Cei doi frați ascultau basme în casa mătușii Dorothea Viehmann. Mai târziu, însă, s-a descoperit că, de fapt, Frații Grimm nu mergeau la rezidența Viehmann pentru a asculta direct povești și pentru a le culege.Se pare că această imagine este rodul imaginației cuiva dintr-o perioadă ulterioară.

O imagine de Ludwig Grimm a Dorotheei Viehmann, cea care a contribuit cu multe dintre basme la a doua ediție a Basmelor Fraților Grimm

Spectacol stradal cu cea mai cunoscută legendă germană: „Der Rattenfänger von Hameln" (Vânătorul de șobolani din Hameln).

Delegații diplomatice din diverse țări care au participat la Congresul de la Viena. Poate chiar Jacob se afla pe undeva pe acolo? Conferința a fost dominată de dispute datorate diferitelor interese ale țărilor participante și s-a soldat cu un eșec.

gându-se la Paris.

Electorul Wilhelm I, plecat din Kassel în exil, se întoarce și reinstaurează Electoratul din Hessen. Jacob se îndreaptă spre Franța ca reprezentant diplomatic, pentru a discuta noile realități politico-teritoriale de după război. Congresul de la Viena, care trasează Europa post-napoleoniană, este ținut în anul următor, în 1814. Jacob participă la conferință ca și membru al delegației diplomatice a Electoratului din Hessen. Aceasta se încheie fără rezultate palpabile, iar Jacob este detașat la Paris să investigheze și să negocieze returnarea mai multor cărți prusace luate în timpul ocupației franceze. Fratele mai mic îl așteaptă să se întoarcă în Kassel, lucru pe care acesta îl va face abia în ultima parte a anului 1815.

În timpul călătoriilor lui Jacob, Wilhelm este numit secretar al bibliotecii Electoratului din Hessen. Venitul era insuficient, dar această poziție îi convenea totuși de minune lui Wilhelm prin prisma stării sale precare de sănătate cât și a faptului că își putea urma nestingherit cercetările etnologice. La întoarcerea fratelui mai mare în Kassel, între 1816 și 1818, au fost publicate „Legende germane" (cunoscuta poveste „Fluierul fermecat" era inclusă în această culegere).

În 1822, Lotte, singura fiică a familiei Grimm, se mărită cu Ludwig Hassenpflug, care urma să devină înalt funcționar în Electoratul din Hessen. Acesta era cel mai mare dintre copiii familiei Hassenpflug și a contribuit semnificativ cu basme la culegerile celor doi frați.

Dorothea, una din cele cinci surori ale familiei Wild, care, de asemenea, a contribuit semnificativ la activitățile Fraților Grimm, a devenit soția lui Wilhelm în 1825. Cei doi aveau la vremea aceea 32, respectiv 39 de ani. Ea a preluat cu succes de la Lotte rolul de a-l susține pe Wilhelm în munca sa academică. Primul lor născut nu a supraviețuit, dar următorul, Herman, născut în 1828, nu a avut probleme de sănătate. Ulterior vor mai avea încă doi băieți.

Jacob va rămâne burlac toată viața, dedicându-și restul vieții activității academice.

Un portret făcut în 1815 de Ludwig Grimm Dorotheei Wild. Aceasta a devenit soția lui Wilhelm după zece ani.

Omul-cheie

ENIGMA CELOR DOUĂ MARII

În afară de sursele menționate mai sus, se cunoaște foarte puțin despre sursele de inspirație ale Fraților Grimm. O vagă informație derivă din adnotările făcute de frați pe marginile primei ediții a „Basmelor". O pătrime a cărții este atribuită unei anume Marie. Se presupune că este vorba de Marie cea angajată în casa părinților Dorotheei Wild, soția lui Wilhelm. Aceasta și Dorothea Viehmann, care călătorea la Kassel pentru vânzare de diverse alimente, au fost menționate pentru mult timp ca și dovezi că cei care au contribuit la „Basmele Fraților Grimm" sunt oameni simpli de la țară.

Această teorie a fost însă combătută de profesorul Heinz Rölleke în 1975. După cercetările acestuia s-a descoperit faptul că era vorba despre o altă „Marie", și anume fiica cea mai mare a puternicei familii Hassenpflug, birocrați din Hessen. Tatăl ei era german, iar mama, descendentă a unor francezi exilați în Hessen în secolul al XVI-lea. Această Marie care a avut o contribuție atât de mare la colecția de basme nu a fost de fapt cineva obscur ci o domnișoară foarte bine educată, crescută într-un mediu plin de rafinament francez. Mai mult decât atât, însăși Dorothea Viehmann era o descendentă a unor francezi exilați, deci convingerea că „Basmele Fraților Grimm" este o colecție de folclor pur german a fost din ce în ce mai contestată.

Totuși, nu trebuie uitat că tradițiile orale și folclorul sunt chestiuni care transcend granițele politice în procesul lor de diseminare, astfel încât, dincolo de aceste opinii pro și contra, valoarea „Basmelor" rămâne de necontestat, atât din punct de vedere folcloric cât și din punct de vedere literar.

Un portret al Mariei Hassenpflug făcut în jurul anului 1808. Acea „Marie" care a contribuit cu atât de multe basme la culegerea Fraților Grimm, fusese considerată a fi o femeie simplă de la țară, când în realitate era o reprezentantă a nobilimii vechi din zonă.

Rezistența împotriva celor puternici

▲ Jacob la primul curs la Universitatea din Göttingen în mai 1830, schiță făcută de fratele mai mic Ludwig.

Electorul cel ignorant

Șeful bibliotecii electoratului unde lucrau Frații Grimm a murit in 1829. Jacob se aștepta ca el să preia acest post, lăsând disponibil pentru fratele său Wilhelm slujba de bibiotecar, dar lucrurile nu au stat așa. Un birocrat fără experiență în domeniu a fost desemnat conducător al acestei instituții. Cei doi frați erau în continuare prost plătiți iar Electorul nu realiza faptul că aceștia, pe lângă experiență, aveau deja un nume in cercurile academice. Mai mult, acesta considera că cei doi Grimm își neglijau îndatoririle de serviciu și profitau de poziția lor profesională pentru a-și urmări interesele de cercetare personală. Când Jacob a prezentat Electorului materialul cules pentru Dicționarul german, un proiect de mare amploare, răspunsul acestuia a fost prompt: fără ocupații colaterale muncii pentru care este plătit.

La acea dată, Universitatea din Göttingen din Regatul Hanovra, la nord de Electoratul din Hessen, a propus Fraților Grimm să lucreze cu ei, în schimbul unei remunerații consistente. Aceștia erau foarte atașați de regiunea lor natală dar au cerut Electorului permisiunea de a demisiona, pe care acesta le-a acordat-o imediat, fără a încerca să îi oprească. După plecarea fraților, un diplomat străin a criticat lejeritatea cu care doi cărturari străluciți au fost lăsați să plece. Electorul și-a dat seama în cele din urmă de valoarea Fraților Grimm și a încercat să le ofere un salariu atrăgător, dar era prea târziu. Sfârșitul anului 1829 îi găsește pe frați departe de Hessen.

Regatul Hanovra se învecina cu Hessen, dar era alipit Angliei și condus de același monarh. Exista un schimb continuu între țări, iar atmosfera era una de libertate de mișcare din toate punctele de vedere. Monarhia în Franța, restabilită după căderea lui Napoleon, a fost încă odată răsturnată prin Revoluția din iulie 1830. Revoluții de acest gen, în care oamenii se ridicau împotriva opresiunii feudale erau frecvente în toate regiunile Europei de vest. Universitățile jucau un rol activ, cerând drepturi și libertăți.

Universitatea din Göttingen nu făcea excepție de la regulă. În contextul atmosferei liberale care cuprinsese Europa după Revoluția din iulie, a fost promulgată și o constituție liberală, în Hanovra anului 1833.

Jacob era bibliotecar și profesor, iar Wilhelm asistent universitar încă din 1831; cei doi frați lucrau într-un mediu efervescent care nu putea decât să priască cercetărilor lor academice. Jacob a publicat al patrulea volum al „Gramaticii germane" și capodopera „Mitologia germană". Cercetările lui Wilhelm au fost mult încetinite de starea lui de sănătate, în schimb citea foarte mult și îi făcea plăcere să vorbească cu studenții săi. În

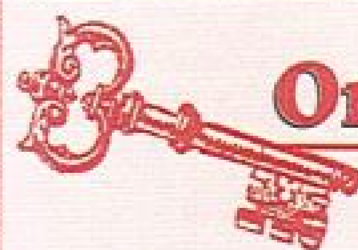

▲ Wilhelm purtând roba de profesor al Universității din Göttingen, într-o acuarelă realizată de fratele mai mic Ludwig.

O schiță din secolul al XVIII-lea a bibliotecii universitare din Göttingen, unde vor lucra mai târziu Frații Grimm.

▲ Sală de conferințe a Universității din Göttingen din zilele noastre. Un centru de studii folclorice a fost deschis în cadrul universității. De asemenea se întreprinde procesul de revizie a „Dicționarului german" al Fraților Grimm.

Omul-cheie

CUMNATUL DIN OPOZIȚIE

Lotte, singura soră din familia Grimm, a preluat, după moartea mamei, toate afacerile gospodăriei Grimm. Ea a devenit un real sprijin în munca de cercetare a fraților săi. În 1822 se mărită cu Ludwig Hassenpflug, fiu al unui reprezentant al guvernului din Hessen, pe care îl cunoscuse în anturajul tatălui său. Familia Hassenpflug fusese o sursă ideală pentru basmele celor doi frați, iar cele două familii erau în relații foarte bune. Ludwig, pe lângă funcția sa de înalt funcționar, era și un susținător fervent al literaturii, datorită influenței celor doi frați.

Timpurile deveneau reacționare după căderea lui Napoleon. Electoratul din Hessen, unde activa și Ludwig, nu făcea excepție. Capabilul Ludwig lucra atât în ministerul de justiție cât și în ministerul afacerilor interne și a început în mod firesc să ia poziție împotriva liberalismului, atitudine ce câștiga teren în Germania. Frații Grimm erau deja sensibili la anti-liberali așa ca Lotte s-a regăsit în situația ingrată de a se afla la mijloc. Se poate ca toată această tensiune să fi dus la îmbolnăvirea și, la 11 ani de la căsătorie, la moartea ei, la vârsta de 40 de ani. Ludwig s-a recăsătorit și a rupt orice legătură cu Frații Grimm. Ulterior, a căzut victimă diverselor rivalități politice și și-a pierdut poziția socială.

▲ Lotte, singura soră din familia Grimm. A suferit enorm de pe urma părerilor politice divergente ale soțului și fraților săi.

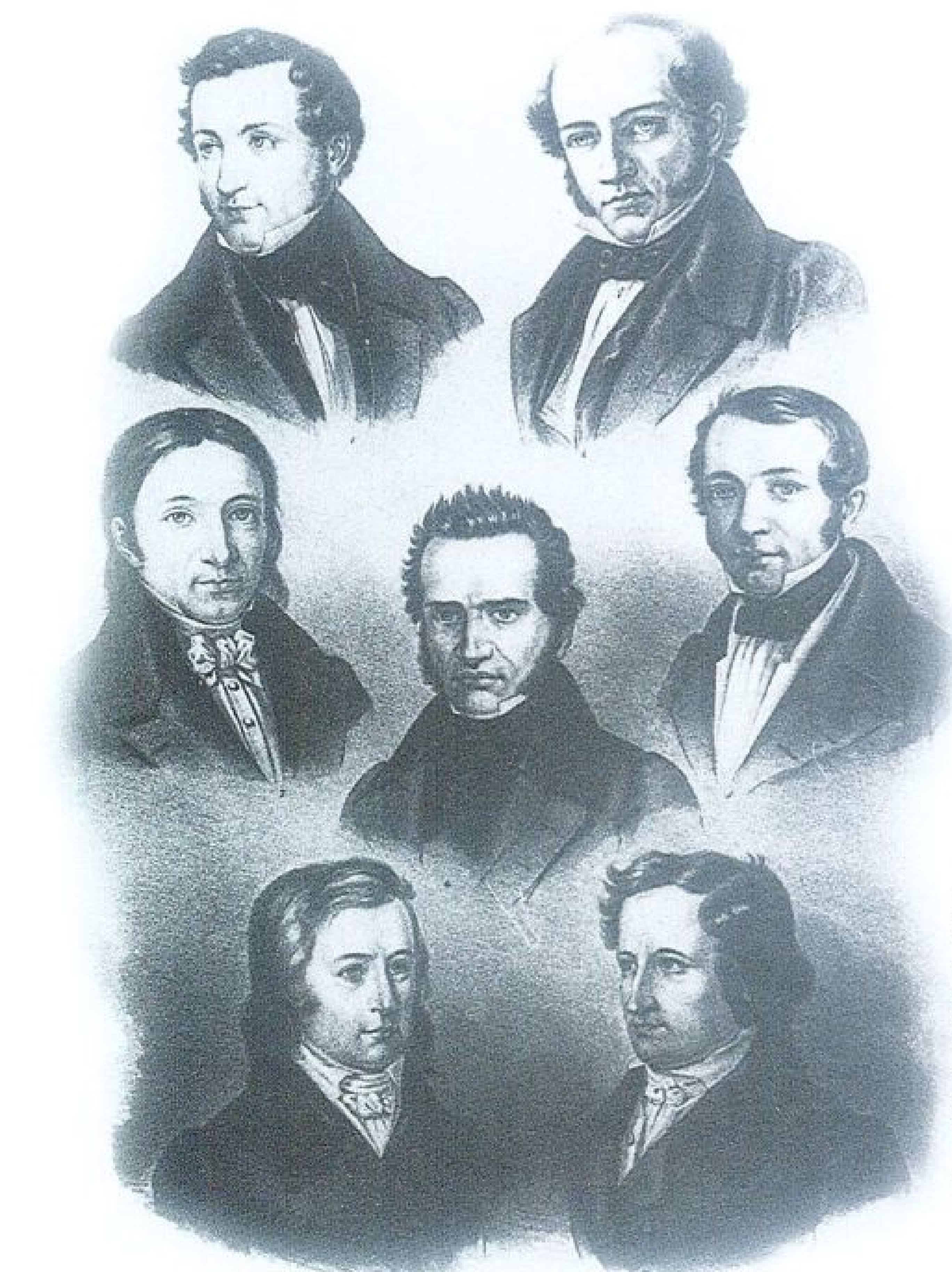
mod surprinzător, deși Jacob se bucura de o sănătate robustă, era genul care se adâncea în studiu la bibliotecă, în timp ce Wilhelm era mai sociabil și prefera schimbul de idei.

Incidentul Göttingen 7

Un nor negru se contura amenințător deasupra liberului Regat Hanovra. Odată cu moartea Regelui Wilhelm IV și destrămarea unirii Regatului Hanovra cu cel al Angliei, reacționarul rege Ernest Augustus a urcat pe tron, eliminând constituția liberală și încercând să centralizeze puterile în stat. Șapte profesori de la Universitatea din Göttingen, printre care și Frații Grimm, au trimis o scrisoare de protest regelui. Regele, om cu gândire militară, care luptase în războaiele napoleoniene, a reacționat violent, a exilat trei profesori, inclusiv pe Jacob, și i-a dat afară din universitate pe ceilalți patru. Această acțiune este cunoscută sub numele de Incidentul Göttingen 7.

Această represiune a indignat pe mulți, iar studenții au început protestele pentru a-și sprijini profesorii. Scrisoarea de protest a fost copiată și a circulat în toată țara, conștientizând opinia publică. Dar regele și-a păstrat decizia.

Cei doi frați, smulși pe neașteptate din mediul de lucru, au luat decizia de a se întoarce în orașul Kassel de unde plecaseră cu opt ani înainte. Odată ajunși acolo, au locuit împreună cu fratele mai mic Ludwig.

◄ O imagine a celor șapte profesori care au fost dați afară de la Universitatea din Göttingen. În partea stângă jos este Wilhelm iar la dreapta lui, Jacob. Această imagine este unul din materialele care au circulat prin țară imediat după incidentul Göttingen 7.

▼ O fântână arteziană în fața primăriei din Göttingen. Design-ul a fost inspirat din basmul „Păzitoarea de gâște" al Fraților Grimm.

Valuri de suport

Publicarea Dicționarului German

DUPĂ CE JACOB S-A ÎNTORS LA KASSEL, a devenit coautor la pamfletul „Jacob Grimm über seine Entlassung" („Jacob Grimm și exilarea lui") în ianuarie 1838. Pamfletul a fost revizuit și editat de fratele său Wilhelm și tipărit în Basel, Elveția. Ulterior, a început să circule în toată Germania, iar apoi, din cauza textului incisiv, incidentul Göttingen 7 s-a transformat într-un subiect de interes la nivel european. Au început acțiuni de suport pentru cei șapte profesori „concediați". La Universitatea din Leipzig din Regatul Saxoniei s-a organizat un comitet de susținere a profesorilor, iar cei șapte au beneficiat de suport financiar. Cu toate acestea nu puteau să se bazeze pe aceste resurse pe termen lung.

În acest context, Frații Grimm au primit o ofertă suplimentară care le-a oferit libertatea de mișcare de care aveau nevoie ca și cercetători. Profesorul Moritz Haupt de la Universitatea din Leipzig a susținut și a accelerat procesul de scriere și publicare a „Dicționarului german". Editura selectată pentru publicarea dicționarului a fost Editura Reimer, cea care a publicat și „Basmele Fraților Grimm". Proiectul era o adevărată binecuvântare pentru cei doi frați, atât din punct de vedere academic cât și financiar. Totuși, lucrarea a fost terminată în 1961, la aproape un secol după moartea fraților Grimm.

Centrul Berlinului pe la mijlocul secolului al XIX-lea. În dreapta este clădirea Teatrului (Schauspielhaus), terminată în 1822. Aici Wagner a dirijat opera „Der fliegende Holländer" („Olandezul zburător").

Deși lucrul la dicționar le-ar fi permis să rămână pentru totdeauna în Kassel, erau considerate persoane non-grata de conducătorii Germaniei de atunci, care îi condamnau pentru vederile lor liberale. Acest lucru era valabil și în Electoratul din Hessen, așa că cei doi s-au văzut nevoiți să se mute în Berlin, capitala Regatului prusac.

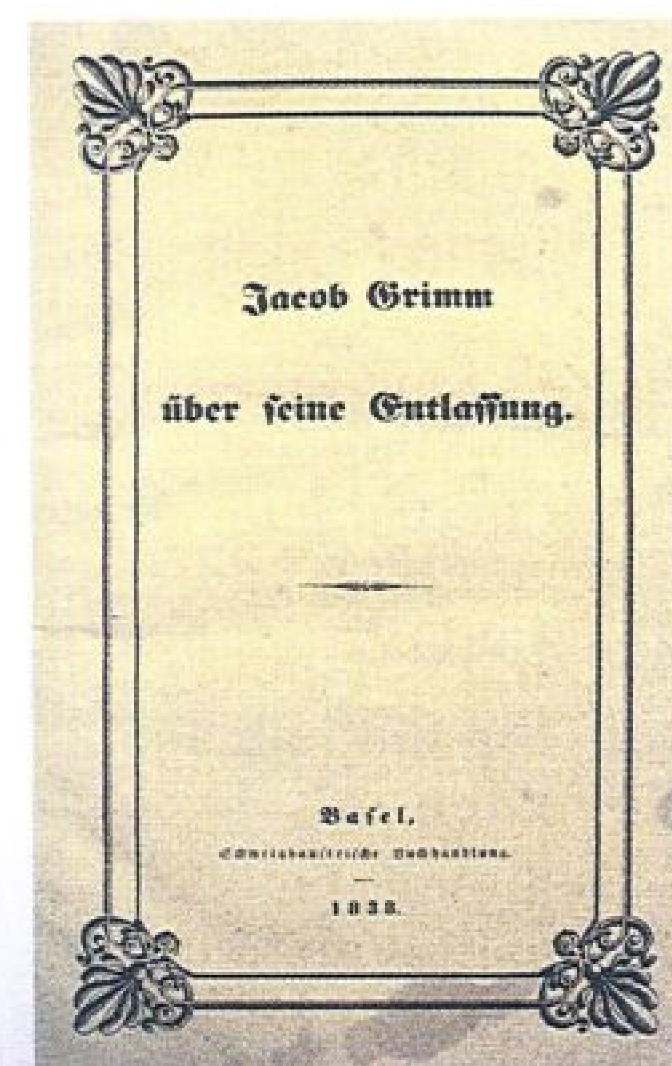
Regatul Prusac era unul dintre cele mai puternice state din Germania acelui timp. Austria avea o poziție de dominanță printre statele germanofone, dar regatul prusac era, totuși, o putere națională superioară Austriei. Și asta nu doar în virtutea puterii militare și politice deținute; se dezvoltaseră de asemenea și cultura și armata la un asemenea nivel încât regatul funcționa ca și centru al Germaniei. Capitala sa, Berlin nu mai era doar capitala Prusiei ci devenise, de facto, capitala întregii Germanii.

Ajutor din partea unor vechi prieteni

Una din persoanele care au ajutat familia Grimm să se mute la Berlin a fost Bettina. Aceasta a înaintat o cerere Academiei de Științe din Berlin (unde Jacob era deja membru), rugându-i să formuleze o invitație către Frații Grimm. Cumnatul acesteia, Savigny era și el membru al Academiei. Avusese tot felul de slujbe importante, fiind

▲ Portret al Bettinei von Arnim făcut de Ludwig Grimm. Soțul său, Ludwig Achim von Arnim a fost un puternic susținător al Fraților Grimm.

Jacob Grimm

über seine Entlassung.

Basel,

1838.

▲ Coperta pamfletului „Jacob Grimm über seine Entlassung" („Jacob Grimm și exilarea lui"). Se pare că tânărul Friedrich Engels, în vârstă de 18 ani, l-a citit și a fost foarte impresionat.

CĂLĂTORII ÎN TIMP

„BASMELE FRAȚILOR GRIMM" ȘI CELE 8 REVIZII

„Basmele Fraților Grimm" au suferit numeroase revizii de la publicarea inițială din 1812 până la cea de-a șaptea ediție din 1857. În 1825 a fost publicată o culegere de 50 de basme. Incluzând versiunea „manuscrisul Ehrenberg", se ajunge la un număr de 8 revizii ale lucrării. Prima ediție conține 86 de basme și este urmată de o ediție revizuită, publicată trei ani mai târziu, care include 156 de basme; ambele au note explicative. În ciuda titlului original destul de simplist, „Povești pentru copii și familii", în lucrare transpare stilul academic. Notele explicative vor fi chiar publicate într-un volum separat în 1822. La acel moment se poate vorbi de un cadru bine definit în care se va lucra ulterior. La a doua ediție, încă 5 povești sunt adăugate, crescând numărul basmelor la 161. Mai târziu, numărul basmelor va fluctua în funcție de adăugirile sau eliminările efectuate, ajungându-se la un total de 200 la ultima ediție.

De asemenea, s-a publicat lucrarea „Kinderlegenden" („Legendele copiilor").

Luând în calcul diferitele versiuni ale basmelor și volumul relativ mare de note explicative, o lectură globală a „Basmelor Fraților Grimm" nu e un demers facil.

Schimbări ale numărului de povești conținute în edițiile „Basmelor Fraților Grimm"

Anul publicării	Ediția	Numărul de povești din primul volum	Numărul de povești din cel de-al doilea volum	Numărul total de povești	Povești pentru copii
1812	prima ediție	86	-	86 + note	-
1815	vol. 2	-	70	70 + note	-
1819	ediția a doua	86	75	161 + note	9
1822	note	-	-	-	-
1825	Selecții	-	-	50	-
1837	a treia ediție	86	82	168	9
1840	a patra ediție	86	91	177	9
1843	a cincea ediție	86	108	194	9
1850	a șasea ediție	86	114	200	10
1856	note	-	-	-	-
1857	ediția a șaptea	86	114	200	10

◄ Un mic compendiu de selecții din al doilea volum al „Basmelor Fraților Grimm" a fost publicat în 1825. Această versiune a devenit mai familiară cititorilor decât lucrarea originală.

inclusiv consilier pe lângă Ministrul Justiției și profesor la Universitatea din Berlin. Din aceste cauze îi fusese imposibil să îi susțină pe cei implicați în incidentul Göttingen 7. Bettina l-a dojenit pentru această poziție de neimplicare, ceea ce l-a determinat să își ia revanșa, insistând pe lângă Academie pentru a le trimite o invitație celor doi frați. Singurul obstacol era reprezentat de reacționarul rege Friedrich Wilhelm III al Prusiei, dar acesta moare în 1840. Următorul rege, Friedrich Wilhelm IV, se arată mai indulgent față de ideile liberale, astfel că Frații Grimm s-au putut muta la Berlin în condiții speciale.

În ciuda transformărilor din această perioadă, Frații Grimm și-au continuat cercetările în același ritm. În anul întoarcerii la Kassel, Jacob a publicat mai multe lucrări și teze cum ar fi „Lateinische Gedichte des X. und XI. Jahrhunderts" („Poezie latină din secolele X și XI"). Wilhelm, deși își continua lupta cu starea de boală, a publicat „Rolandslied" („Cântecul lui Roland"), care avea ca temă perioada medievală. A patra ediție a „Basmelor Fraților Grimm" a fost publicată în 1840 și conținea nouă povești noi. Activitățile de cercetare au continuat și în această perioadă au ajuns la apogeu. Chiar dacă mediul academic nu era unul dintre cele mai propice, rezultatele talentului și ale eforturilor titanice întreprinse erau spectaculoase.

În prima parte a lunii decembrie, 1840, Jacob a plecat spre Berlin pentru a pregăti noua reședință și spațiul de lucru. A găsit o locuință lângă Tiergarten și, după o audiență la rege, s-a întors la Kassel. Întreaga familie Grimm s-a mutat la Berlin în martie anul următor. Astfel a început viața celor doi frați în „cel de-al doilea oraș de suflet".

▼ Imagine a Porții Brandenburg la începutul secolului al XIX-lea, surprinsă într-o zi noroasă. Poarta a fost terminată în 1791. Este reprezentativă pentru perioada de ascensiune a Prusiei.

Rolul de celebritate în Germania

▲ Hoffman von Fallersleben, cel care, fără să vrea, i-a pus pe Frații Grimm într-o postură delicată. Poemul său „Das Lied der Deutschen" („Cântecul germanilor") este în zilele noastre imnul național al Germaniei.

Berlinul, debordând de viață

În contextul în care Prusia își revenea după sfârșitul războaielor napoleniene, Berlinul era în plină ascensiune. Era clar că Regatul Prusac devenise nucleul lumii germane. Frații Grimm aveau deja peste 50 de ani și până la momentul acela nu se putea spune că trăiseră o viață lejeră. Orașul însuși abia își recăpătase liniștea. Frații au reînceput să țină conferințe la Universitatea din Berlin în primăvara anului 1842. Ca de obicei, Wilhelm excela la acest capitol comparativ cu fratele său mai puțin carismatic din acest punct de vedere. Jacob mai ținea conferințe specializate cercetătorilor de la Academia de Științe din Berlin. Lucrul la „Dicționarul german" a început cu toată seriozitatea. Viața Fraților Grimm la Berlin era într-adevăr foarte ocupată.

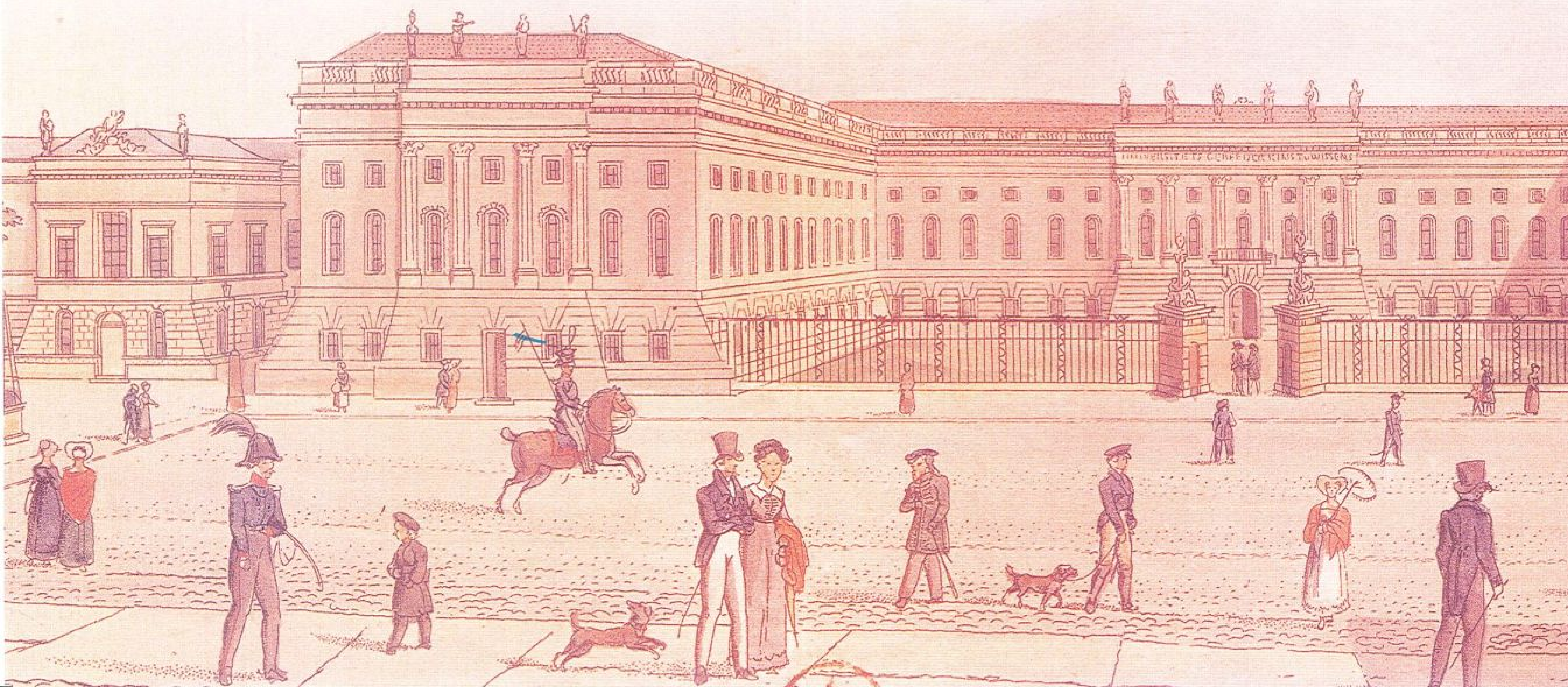
Totuși, viața în capitală nu era întru totul plăcută pentru cei doi, care nu se considerau neapărat niște persoane sociale. Existau tot felul de recepții, petreceri, baluri, întâlniri cu oficiali și, se pare, un număr nelimitat de vizitatori, cei mai mulți admiratori ai deja celebrilor Frați Grimm. În seara de dinaintea zilei de naștere a lui Wilhelm, câțiva studenți purtând torțe s-au adunat pentru a-i face urări de bine. Cei doi frați si un anume domn Hoffman von Fallersleben au ieșit la balcon să îi întâmpine. Când studenții i-au văzut, au strigat de bucurie. Dar acest tip de exprimare semăna foarte bine cu o manifestare liberală. Această „tulburare a liniștii publice" nu a putut fi trecută cu vederea de către autorități, care, în replică, i-au interzis lui Fallersleben să mai stea în capitală. Cei doi frați nu au avut nici o reacție și asta a semănat cu o aprobare tacită. Gestul a atras critica liberalilor și revolta Bettinei von Arnim, iar relația dintre aceasta și Frații Grimm s-a răcit pentru un timp. Se pare că Bettina a avut această atitudine nu din cauza unor convingeri liberale, ci pentru că ura impunerea în forță a autorității statale.

Tot în această perioadă, un admirator din Danemarca a venit în vizită la frații Grimm. La început, nu a existat vreo simpatie între acesta, pe nume Hans Christian Andersen, și cei doi frați, dar într-un final s-au plăcut și au devenit prieteni. A fost o întâlnire între niște oameni de geniu care au marcat semnificativ lumea poveștilor.

O reîntoarcere pe scena politică

Prima conferință despre personajele din literatura germană a avut loc la Frankfurt în septembrie 1846. Această conferință a reprezentat unul din efectele firești ale ideii din ce în ce mai bine conturate a unificării Germaniei și a contribuit la intensificarea sentimentului naționalist german. Jacob a avut onoarea de a fi primul președinte al acestei conferințe. Lui Wilhelm i-a revenit sarcina de a susține în fața celor prezenți o informare privind importanța „Dicționarului german".

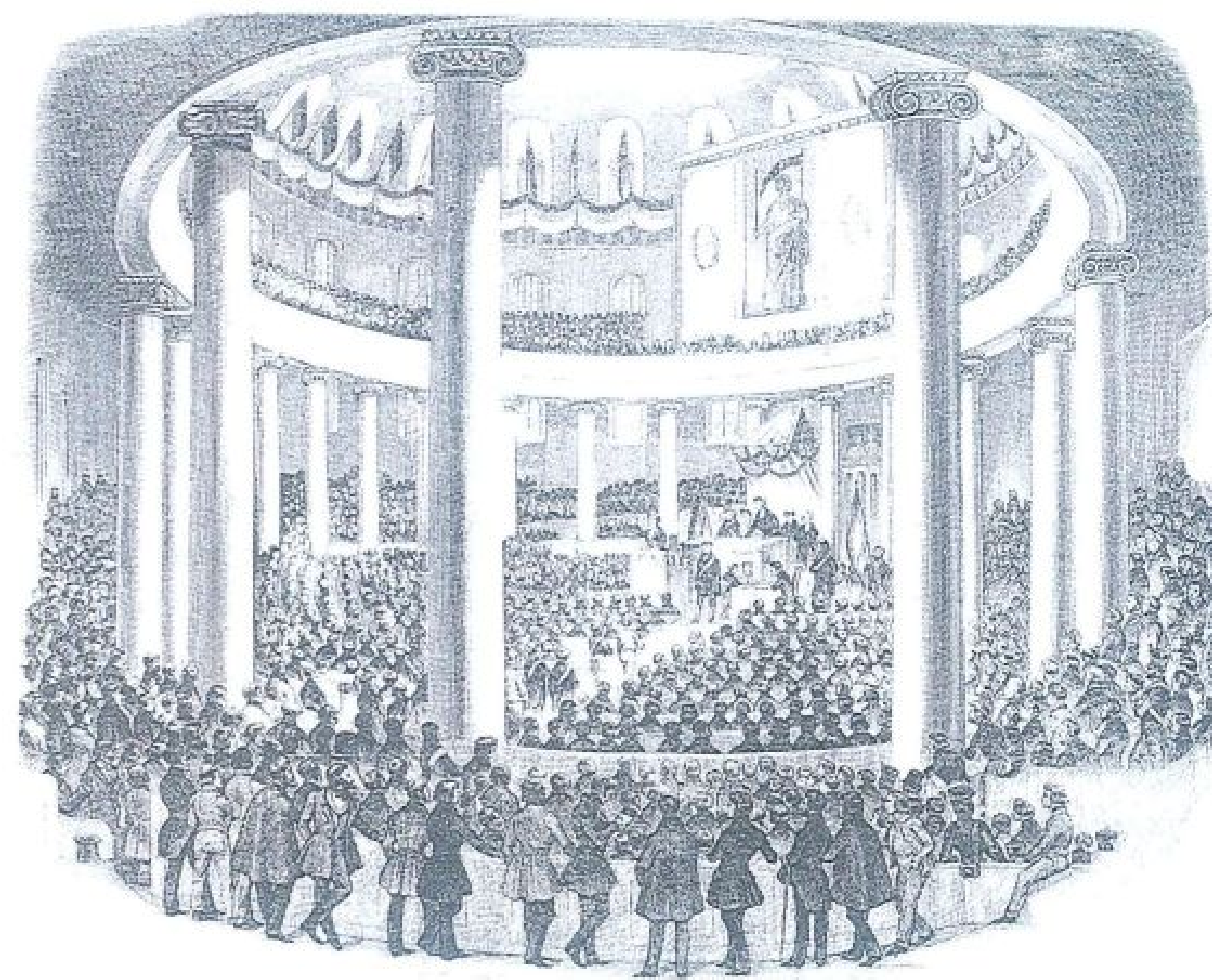
Munca celor doi frați nu mai ținea doar de domeniile literaturii și folclorului german. Trăiau vremuri tumultuoase. În acea vreme, Europa era încă o dată devastată de suflul revoluției. Monarhia regatului Franței, reinstaurată după revoluția din iulie 1830, a fost răsturnată în februarie de Revoluția de la 1848. Aceasta a avut un efect gen domino, în Germania izbucnind o mișcare similară în martie. Chiar și în

Universitatea din Berlin în secolul al XIX-lea. Fiind fondată în 1810 de Wilhelm von Humboldt, astăzi poartă numele acestuia.

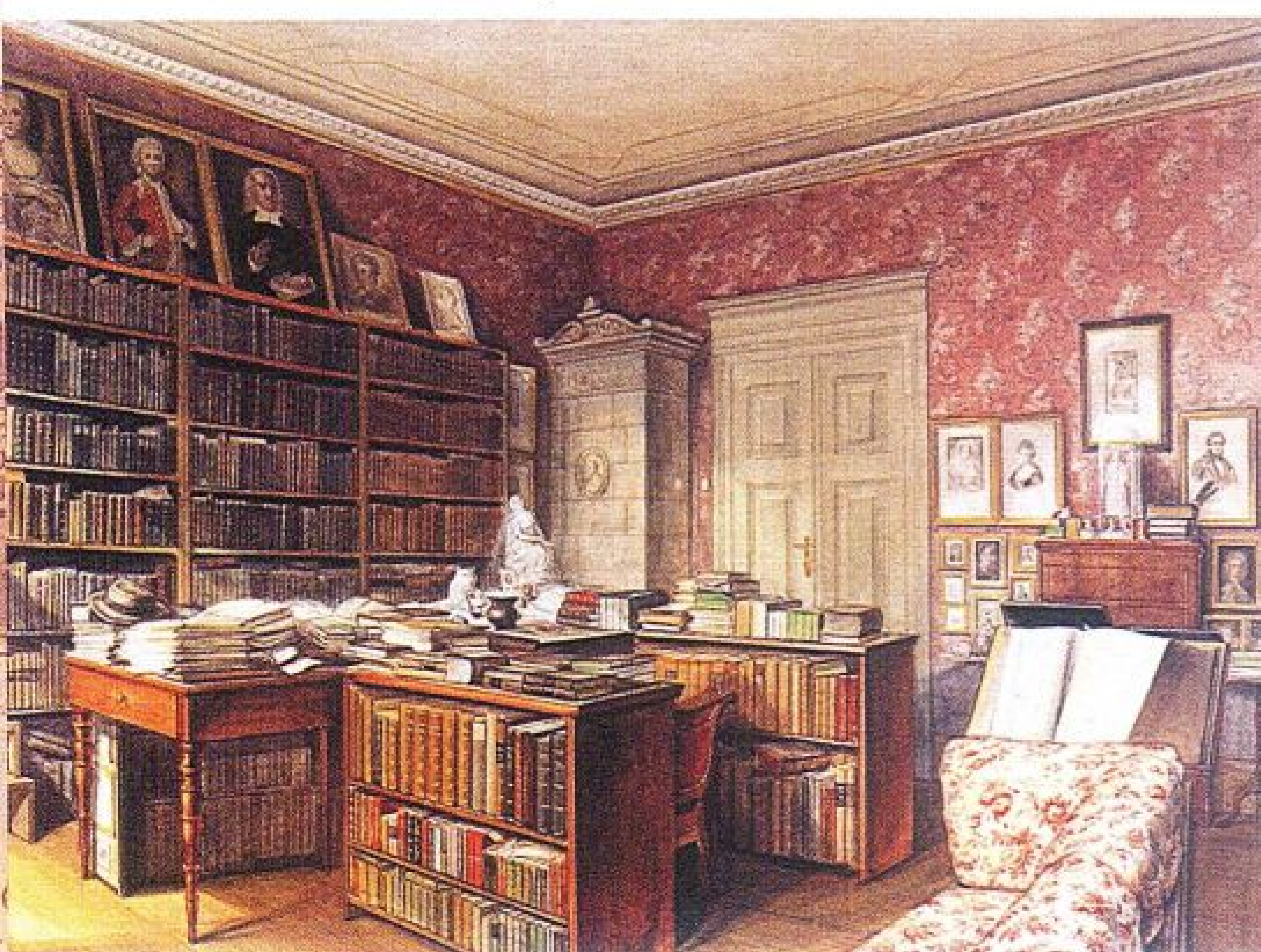
▲ Imagine din timpul Revoluției din Martie în Berlin. Prima reacție a regelui este de înăbușire prin forță; ulterior ajunge la o politică de compromis.

▲ Adunarea generală de la Frankfurt, unde Jacob a participat ca delegat. Congresul a avut pe agendă unificarea Germaniei și o nouă constituție, dar nu și-a îndeplinit obiectivele.

Berlin, capitala prusacă, a avut loc o revoltă violentă și s-a cerut libertate și elaborarea unei noi constituții. Inițial, regele Friedrich IV a vrut să înăbușe răscoala cu ajutorul forței armate, dar a aflat că mișcarea beneficia deja de un sprijin extins și a decis să ajungă la un compromis cu revoluționarii. Astfel, a dat permisiune legislativă să se ia în considerare o schimbare a constituției. În mai a avut loc Adunarea națională de la Frankfurt, unde Jacob a fost desemnat delegat al lumii academice. Au fost trasate noi concepte constituționale, care însă au fost respinse prin vot. Adunarea națională din Frankfurt s-a organizat în vederea unificării Germaniei, dar implicarea Angliei și a Rusiei a împiedicat realizarea acestui vis. Frații Grimm au dovedit că înțeleg rolul formelor de guvernământ, inclusiv liberalismul și monarhia. Cei doi frați nu erau revoluționari, dar înțelegeau filozofia liberală și nu își doreau nimic altceva decât să vadă Germania unificată. Însă existau interese politice mult prea puternice pentru ca unificarea Germaniei să fie lăsată pe mâinile unor scolastici. Așadar, frustrați în urma adunării de la Frankfurt, Frații Grimm s-au reîntors în lumea academică.

▼ O imagine în acuarelă de Michael Hoffman, reprezentând camera de studiu a lui Jacob din reședința Grimm de la Berlin. Fratele mai mic avea și el un cabinet alăturat.

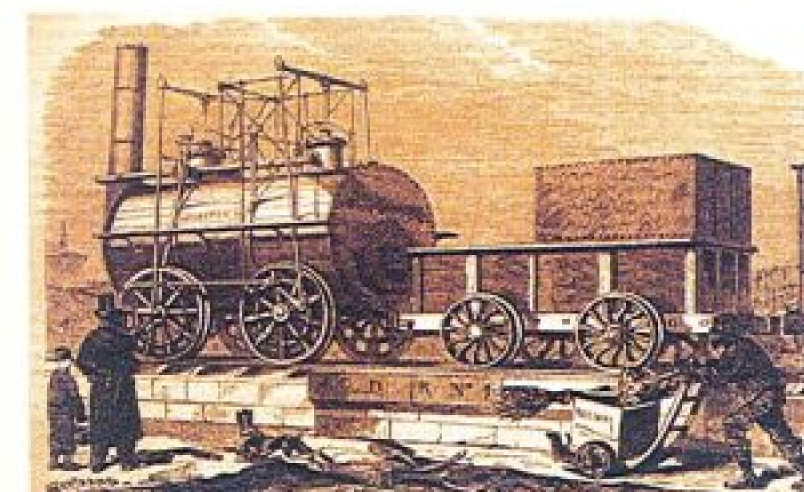

CLIPE PERSONALE

SECRETUL TINEREȚII: CĂLĂTORIILE

Viața academică a Fraților Grimm le aducea nenumărate satisfacții, dar era și foarte obositoare. Călătoriile reprezentau cea mai bună cale de odihnă, din nefericire însă constituția firavă a lui Wilhelm nu permitea deplasări lungi. Totuși, Jacob a mai întreprins trei călătorii pe timpul șederii lor în Berlin. Prima a fost în Italia, unde acesta nu „a pierdut" timpul cu plimbările, ci le-a transformat în incursiuni de cercetare a istoriei lingvistice a numelor italienești. Această țară, la fel ca și Germania, era divizată, iar curentul de opinie naționalist se făcea simțit din ce în ce mai mult. Jacob a fost puternic impresionat, pe lângă acest aspect, de bogăția moștenirii romane din acest spațiu. S-a întors în Germania, iar în toamna anului următor a călătorit prin Suedia și Danemarca. În Copenhaga a trecut pe la Hans Christian Andersen, care îi vizitase la Berlin cu câteva săptămâni înainte. Jacob se pare că se simțea mult mai confortabil în nordul Europei decât în Italia, poate datorită faptului că, spre deosebire de cea din urmă, țările scandinave erau protestante ca și orientare religioasă. Grimm lăuda demnitatea și postura oamenilor din nord, părându-i-se mai aproape de conștiința de sine germană și aprecia mai mult profunzimea acestora decât liberalul spirit italian. La sfârșitul acelui an, a ținut la Academia din Berlin o conferință în care și-a prezentat comparativ impresiile din Italia și Scandinavia. Toată luna februarie a anului 1853 a călătorit din Franța în nordul Italiei, Austria și Boemia. Călătoria i-a obosit trupul dar i-a întinerit mintea. Prima ediție a temerarei lucrări „Dicționarul german" a fost publicată anul următor.

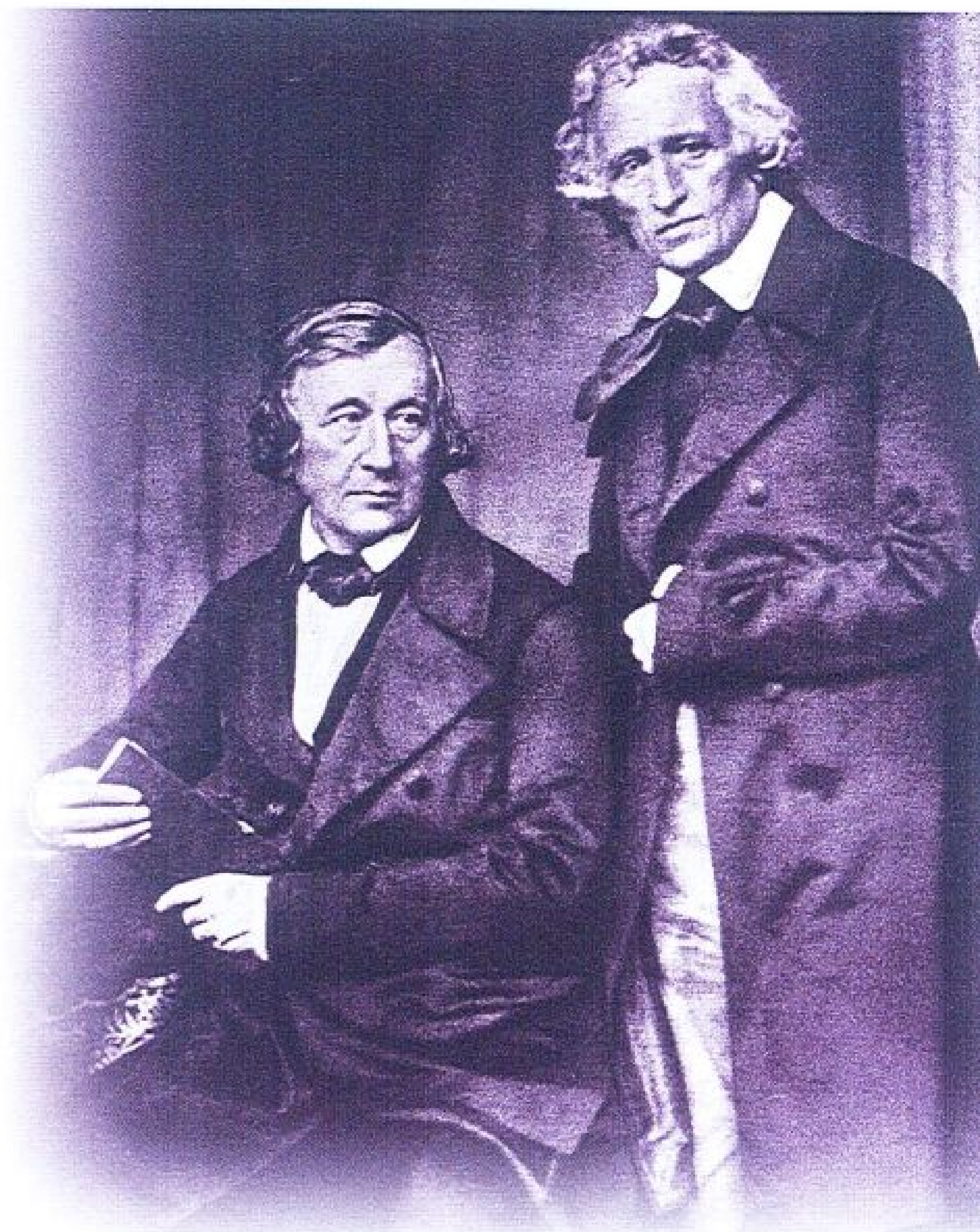
▲ O cale ferată englezească de la mijlocul secolului al XIX-lea. Epoca în care au trăit Frații Grimm a fost totodată și epoca în care s-a inventat și răspândit calea ferată. Eficacitatea acestui mod de călătorie s-a oglindit în călătoriile întreprinse de Frații Grimm.

Dominație incompletă

Patriotismul şi limba germană

CHIAR DE LA ÎNCEPUTUL ȘEDERII ÎN BERLIN, cercetările academice ale celor doi frați au continuat în ciuda eșecurilor lor în activismul politic. A cincea ediție a Basmelor Fraților Grimm, conținând 17 noi povești a fost publicată în 1843, iar cea de-a șasea, care mai includea încă șase povești, în 1850. Numărând și poveștile care au fost eliminate din această ediție, s-au înregistrat 225 de basme. Ediția finală a fost cea de-a șaptea și a fost lansată în 1857. Frații Grimm aveau peste 70 de ani. Se poate considera că această culegere reprezintă munca de o viață a celor doi frați.

Publicarea dicționarului a continuat, beneficiind de asistența mai multor colaboratori, dar s-a dovedit a fi un proiect de mult mai mare amploare decât se așteptaseră Frații Grimm. Se dădeau exemple atât din limba veche cât și din cea modernă, iar vârsta înaintată a Fraților Grimm își spunea cuvântul. Cu toate acestea, frații și-au continuat munca și asta dintr-un motiv simplu: patriotism. Unirea Germaniei a eșuat la nivel politic, așa că ei încercau să unifice țara măcar la nivel lingvistic. Deși germanii erau divizați teritorial, împărtășeau totuși o limbă comună. Această abordare naționalistă le-a fost imputată de cercetătorii de mai târziu, deși Frații Grimm nu au făcut decât să ia atitudine în fața unei realități și să dea curs unor viziuni, precum alți semeni de-ai lor: Goethe, Beethoven sau Schiller.

▸ Fotografie a Fraților Grimm din 1845. Wilhelm este în partea stângă iar Jacob în dreapta.

Au rămas la litera „F"

În 1854, s-a publicat primul volum al „Dicționarului german" (litera A). Trecuse o perioadă de aproape 16 ani de la inițierea proiectului, având în vedere că lucrul la acesta începuse la un an de la exilul lui Jacob, ca urmare a incidentului Göttingen 7. Wilhelm era complet dedicat, dar Jacob regreta în adâncul sufletului că și-a lăsat fratele să întreprindă un proiect atât de dificil. Într-o scrisoare către un cunoscut, Jacob își exprima teama că fratele său ar putea muri înaintea lui – ceea s-a și întâmplat.

În Decembrie 1859 starea de sănătate a lui Wilhelm s-a înrăutățit iar febra l-a făcut să delireze.

În timpul călătoriei spre Hamburg, Jacob a primit o telegramă și s-a întors pe 5 decembrie cu primul tren la Berlin. Pe 16 decembrie, la ora 3 după-amiază, înconjurat de Jacob, soția Dorothea, fiul Herman și noua soție a acestuia Gisela von

▲ Un portret al văduvei Dorothea în 1860, la un an de la moartea lui Wilhelm.

Biblioteca de amintiri

LOCUL DE PLIMBARE FAVORIT

Frații Grimm nu prea se potriveau cu tumultul metropolei, iar viața lor nu era una neapărat confortabilă. Cunoscând preferințele celor doi frați, Bettina le-a găsit locuința într-o zonă plăcută în Rein-Strasse învecinată cu Tiergarten.

▲ Agitație în Parcul Tiergarten la orele când cei doi frați își făceau plimbarea (separat).

Chiar și în zilele noastre, Tiergarten este parc public în centrul Berlinului. Pe partea estică a parcului este Poarta Brandenburg, care făcea parte din zidul despărțitor dintre fostele Germanii de Est și de Vest. Se întinde pe doi kilometri în partea de nord a stației Tiergarten și continuă un kilometru spre sud. Ocupă o suprafață foarte mare și este plin de copaci, așa ca titulatura de parc i-ar putea fi ridicată oricând și înlocuită cu cea de pădure. Pentru Frații Grimm, iubitori de liniște, Tiergarten a reprezentat o binecuvântare pentru suflet și minte. Se plimbau regulat prin pădure și, în ciuda faptului că erau mai tot timpul împreună, dintr-un oarecare motiv, aici preferau să se plimbe singuri. După moartea lui Wilhelm, Jacob vorbea deseori nostalgic de zilele când se întâmpla ca în plimbările singuratice ale fiecăruia să se întâlnească, să se salute cu o ușoară înclinare a capului și să treacă mai departe.

Majoritatea basmelor din această perioadă conțin ca element natural pădurea. Totuși, se pare că pădurea apare de foarte multe ori în poezia și muzica germană ca și cadru de referință. Germanii din ziua de astăzi țin în continuare la fel de mult la acest lucru așa că ariile metropolitane din Germania sunt pline de parcuri-păduri.

Arnim (fiica Bettinei von Arnim), Wilhelm și-a dat suflarea. Avea șaptezeci și trei de ani. În cabinetul de studiu lăsase un manuscris incomplet pentru Dicționarul german cu secțiunea literei „D".

Moartea fratelui său, suflet pereche și companion de o viață, îl devastase pe Jacob. Într-o scrisoare către un colaborator al „Dicționarului", el scrie că odată cu moartea lui Wilhelm jumătate din el a murit.

Pentru a putea trece peste această lovitură sufletească, Jacob s-a întors la rutina zilnică. A început să lucreze la „Dicționarul german", a terminat secțiunile literelor „B" și „C", pe care le-a combinat cu secțiunea literei „D" lăsată de fratele său și, în 1860, a publicat cel de-al doilea volum al lucrării. Aceasta a fost ultima lucrare comună a Fraților Grimm.

Era deja târziu ca „Dicționarul" să poată fi terminat în timpul vieții lui Jacob, dar acesta a continuat să lucreze și a publicat al treilea volum conținând secțiunea literei „E" și jumătate din cea a literei „F". În toată această perioadă, nu a încetat să scrie eseuri, teze și să țină conferințe.

Cimitirul familiei Grimm în Berlin. Pietrele funerare de la dreapta la stânga: Jacob, Wilhelm, al doilea fiu al lui Wilhelm - Rudolph și primul fiu Herman.

În 1863, cel mai tânăr frate Grimm, pictorul Ludwig, a părăsit această lume, iar în 19 septembrie a aceluiași an a survenit și colapsul lui Jacob. Acesta a avut un atac cerebral, i-a paralizat o parte a corpului, iar în ziua următoare și-a dat duhul la vârsta de 78 de ani. Se spune că ultimul cuvânt pe care l-a scris în „Dicționar" a fost „Frucht" („fruct").

O statuie a Fraților Grimm în fața primăriei din orașul natal Hanau. Jacob e în stânga, iar Wilhelm în dreapta. Statuia a fost înălțată în 1896 în memoria acestora; au fost folosite fonduri provenite exclusiv din donațiile cetățenilor germani.

Ghicitoarea basmului schimbat

Se spune că „Basmele Fraţilor Grimm" sunt citite aproape la fel de des ca şi Biblia. Totuşi, procesul de compilare a basmelor este unul mult mai complicat decât se poate crede a fi la prima vedere. Au avut loc revizuiri succesive înainte de prima publicare. Şi în prezent, materialele care ne stau la dispoziţie sunt analizate din mai multe perspective. Ce se adăuga şi ce se elimina din textul basmelor în procesul de revizie? Care era semnificaţia acestor intervenţii?

Transformarea în naraţiuni perfect conturate

O PROPOZIŢIE ÎNTR-UNA din scrisorile lui Jacob către Wilhelm, octombrie 1815, Paris: „Nu trebuie adusă nici o schimbare în structura miturilor şi basmelor". O afirmaţie similară poate fi găsită în materialul introductiv la colecţia de basme, dar cercetări ulterioare arată că această politică nu a fost întotdeauna respectată.

După cum se ştie, între prima publicare şi ediţia a şaptea, conţinutul „Basmelor Fraţilor Grimm" a suferit schimbări substanţiale. Se adăugau şi se eliminau anumite elemente în timpul acestor procese. Dacă luăm în calcul şi primul manuscris-prototip (manuscrisul Ehrenberg), rezultă că s-au efectuat chiar mai mult de şapte revizii. În cazul unor propoziţii lipsite de logică sau a unor paragrafe conţinând aluzii sexuale sau limbaj violent, au fost operate schimbări în textul original. Acest lucru le-a fost reproşat ulterior de către alţi scriitori.

Cea mai cunoscută versiune a lucrării este cea de-a şaptea şi ultima ediţie. Să examinăm puţin schimbările din interiorul poveştilor.

„Trandafirul sălbatic", o poveste asemănătoare cu „Frumoasa din pădurea adormită" a francezului Chales Perrault, care a devenit faimoasă în toată lumea datorită animaţiei Disney, a fost inclusă în Basmele Fraţilor Grimm. Aceştia au auzit povestea de la Marie Hassenpflug, a cărei mamă era descendentă dintr-o familie de nobili francezi exilaţi - deci originea basmului s-ar regăsi în folclorul francez şi nu în cel german. Mai există încă o teorie cum că Marie a spus povestea bazându-se pe versiunea originală a lui Charles Perrault. Versiunea poveştii în manuscrisul Ehrenberg constă în propoziţii scurte care dau doar ideea intrigii şi nu este deloc conturată ca şi o poveste. În prima ediţie, detaliile basmului au fost luate din alte resurse folclorice şi literare, pentru a da formă naraţiunii. De exemplu, în paragraful în care prinţul o trezeşte printr-un sărut pe „Trandafirul sălbatic", se arată cum toată lumea se trezeşte din somn şi cei doi se căsătoresc. Toată lumea însemna toate creaturile castelului (rege, regină, vite, păsări etc.) care fuseseră adormite până în acel moment. În cea de-a şaptea şi ultima ediţie, pasajul respectiv este extrem de elaborat, mai mult decât dublu ca lungime faţă de cel original.

În exemplul „Trandafirului sălbatic" schimbarea apare doar la nivelul elaborării textului, forma fundamentală a poveştii fiind păstrată. În alte poveşti se schimbă personajele sau chiar cadrul poveştii. Un exemplu clasic este „Albă ca Zăpada". Începând cu a doua ediţie, Mama Vitregă o trimite pe Albă ca Zăpada în pădure din invidie, pe când în manuscrisul Ehrenberg, mama ei naturală face acest lucru. Versiunea originală se presupune că provenea din folclorul landului Hessen. Au circulat mai multe versiuni, iar persoana care o trimite pe Albă ca Zăpada în pădure se schimbă: odată e mama naturală, odată e mama vitregă.

Un alt exemplu în care, după revizuiri succesive, personajul cel rău se schimbă din mama naturală în mama vitregă este „Hänsel şi Gretel".

Această înlocuire a mamei naturale cu mama vitregă are ca motivaţie grija Fraţilor Grimm pentru valoarea educativă a poveştilor. Totuşi, luând în considerare faptul că tratamentul aspru al copiilor vitregi era o temă des întâlnită în Europa, se poate spune că această schimbare survenea în mod firesc. În lumina faptului că personajul negativ este schimbat faţă de cel din poveştile originale, este totuşi imposibil de reproşat Fraţilor Grimm că ar fi făcut revizuiri nechibzuite.

Evitarea conţinutului sexual explicit

Modificarea pasajelor care conţineau aluzii sau scene cu conţinut sexual este extrem de frecventă.

Nu trebuie adusă nici o schimbare în structura miturilor și basmelor

Un exemplu cunoscut e cel al „Regelui Broască". În manuscrisul Ehrenberg se spune că imediat ce prințul și-a revenit la forma umană o împinge pe prințesă lângă un zid, se întinde, iar prințesa se întinde alături de el. În prima ediție, deja această situație se modifică în: cei doi dorm fericiți împreună. În a șaptea ediție, cei doi primesc permisiunea tatălui prințesei să se căsătorească și, după ce motivul transformării în broască e lămurit, cei doi dorm împreună. Folosind expresii precum „a se întinde lângă" sau „a dormi împreună", actul sexual este mascat prin însăși prezentarea lui extrem de vagă. Evenimentele care precedă actul propriu-zis devin din ce în ce mai complexe, ceea ce distrage atenția și diluează actul în sine.

În „Rapunzel", eroina eponimă este închisă de o vrăjitoare într-un castel. În scena în care ni se revelează că Rapunzel țesuse în secret o scară pentru prințul care venea să o viziteze pe ascuns, vrăjitoarea observă că rochia fetei devenise din ce în ce mai strâmtă în jurul taliei și descoperă secretul.

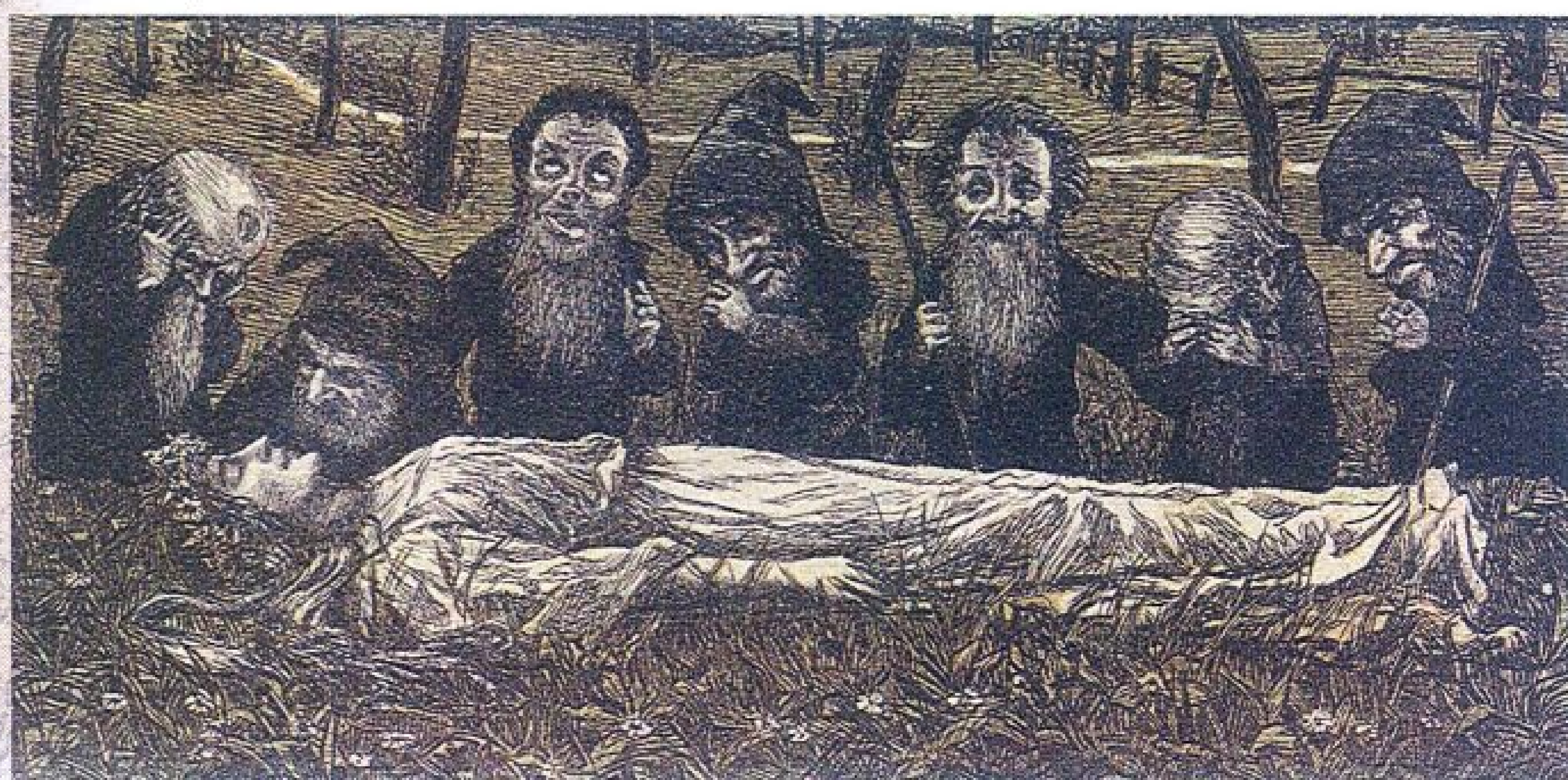
▲ O ilustrație „Hänsel și Gretel" făcută de englezul Arthur Rackham. Detaliile sale complicate i-au făcut desenele celebre și au dus la importarea acestora în Germania, țara de origine a poveștilor care îl inspirau.

◂ O imagine a lui Rapunzel din turn, desenată de faimosul ilustrator englez Arthur Rackham, secolul al XX-lea. Vrăjitoarea se folosește de părul lui Rapunzel ca să se urce în turn.

▲ O ilustrație „Frumoasa din pădurea adormită" a lui Perrault făcută de artistul englez Walter Crane. Basmul înrudit, Trandafirul sălbatic, a fost inclus în culegerea Basmele Fraților Grimm. Frații au făcut un studiu comparativ între lucrarea lui Perrault și povești folclorice similare.

▾ O ilustrație „ Albă ca Zăpada" făcută de Alfred Zimmermann, 1903, Germania. Cei șapte pitici plângând-o pe Albă ca Zăpada sunt desenați foarte realist.

▲ În „Cenușăreasa", tema copilului vitreg abuzat este subliniată și de acțiunile crudelor surori vitrege. Episodul salvării de către un prinț stă la baza conceptului de „poveste a Cenușăresei".

Această modalitate de a arăta ca fata rămăsese însărcinată în secret apărea doar la început, în edițiile următoare s-a schimbat în remarca inocentă a lui Rapunzel, într-un moment de neatenție, cum că vrăjitoarea este mai grea decât prințul, în momentul în care Rapunzel o ridica în turn. Prin această schimbare, episodul sarcinii rezultate din întâlnirile între prinț și Rapunzel a fost eliminat din poveste.

Diluția și dispariția conținutului sexual nu apărea doar în procesul de revizie; se spune că frații efectuau deja modificări imediat ce colectau poveștile. Știind că publicul lor țintă era reprezentat de copii, aceștia nu ezitau să modifice conținutul sexual.

Basme născute din contradicții

Conținutul, considerat violent în raport cu sensibilitatea cititorului zilelor noastre, predomină în toate „Basmele Fraților Grimm". Mama vitregă a Albei ca Zăpada poruncește vânătorului să omoare fata și să îi aducă ficatul și plămânii, surorile Cenușăresei își taie degetele și călcâiele pentru a putea intra în pantofii auriți aduși de prinț. Acesta era conținutul poveștilor folclorice care circulau pe atunci iar culegerea nu face decât să reflecte acest lucru. O poveste în care niște copii ucid animale a fost subiect de indignare și a fost eliminată din a doua ediție. În afară de acest exemplu izolat, conținutul violent a rămas ca în original până la a șaptea ediție.

Basmele, prin natura lor, conțin un anume tip de violență. Acest lucru se datorează perioadei de proveniență a acestora, din timpurile în care moartea era mult mai familiară oamenilor decât în zilele noastre. Când Frații Grimm au început culegerea basmelor la începutul secolului al XIX-lea, Europa experimenta o urbanizare intensă și se transforma într-o societate industrială. Oamenii au început să celebreze viața și n-au mai privit moartea ca pe un lucru firesc. După moartea Fraților Grimm, lucrarea vândută în librării a fost purificată și mai mult de aceste elemente violente. Oamenii care s-au obișnuit cu aceste variante „purificate" ale basmelor fraților Grimm sunt deseori contrariați de violența originalelor.

Din perspectiva unui folclorist, evitarea schimbării conținutului materialelor culese pe teren este o regulă fundamentală. Deși Basmele Fraților Grimm constituie o lucrare rezultată în urma unor cercetări folcloristice, titlul original, „Povești pentru copii și familii" indică faptul că era dedicată și copiilor. Cei doi frați au continuat să își revizuiască colecția de-a lungul întregii vieți dar se spune că au oscilat întotdeauna între cele două scopuri contradictorii. Problemele rescrierilor și eliminărilor sunt cel mai bine înțelese luând în considerare această contradicție. Se mai spune că tenta literară adăugată de Grimm la niște povești simple le-a asigurat acestora longevitatea și aprecierea din lumea întreagă.

◄ O ilustrație din „Muzicanții din Bremen", publicată în secolul al XIX-lea în Germania. Există teoria că cele patru animale personaje este o alegorie a oamenilor prinși fără scăpare în urbanizarea și modernizarea societății germane.

► Prima scenă din „Regele Broască", o ilustrație a lui Rackham. Broasca a găsit și returnează mingea de aur pe care prințesa o scăpase în izvor. Povestea are desigur finalul deja cunoscut cu broasca transformându-se într-un prinț.

MAEȘTRII BASMELOR
ANDERSEN ȘI FRAȚII GRIMM

O întâlnire ciudată

Hans Christian Andersen și-a notat discuția pe care a avut-o în 1844 cu Jacob Grimm, la Berlin. Andersen avea 39 de ani, Jacob 59, iar Wilhelm cu un an mai puțin. La prima întrevedere Andersen a fost primit doar de Jacob, Wilhelm fiind plecat. Lui Andersen îi lipseau ambiția și încrederea, dar presupunea că niște colecționari de folclor atât de vestiți erau la curent cu activitatea sa de autor publicat în țara învecinată, Danemarca. Andersen s-a prezentat iar Jacob, care nu era o persoană amabilă, i-a răspuns că nu a auzit niciodată de el. Andersen a dat numele uneia din lucrările sale reprezentative, dar Jacob a avut același răspuns. Apoi, acesta din urmă l-a întrebat dacă dorește să îl întâlnească pe fratele său Wilhelm dar Andersen, iritat de toata situația, a refuzat și a părăsit reședința Grimm.

Relația dintre Andersen și Grimm, începută sub auspicii atât de nefavorabile, s-a îmbunătățit ulterior. Poate fiindcă avea mustrări de conștiință, Jacob l-a vizitat pe Andersen în Copenhaga câteva săptămâni mai târziu, pe când călătorea în Scandinavia. După următoarea vizită de-a lui Andersen la Berlin în anul următor, relațiile de prietenie erau deja strânse. Andersen notează undeva în jurnalul său detaliile despre una din discuțiile cu Frații Grimm, la o întâlnire tematică unde se citeau basme.

Moduri contrastante de a trăi

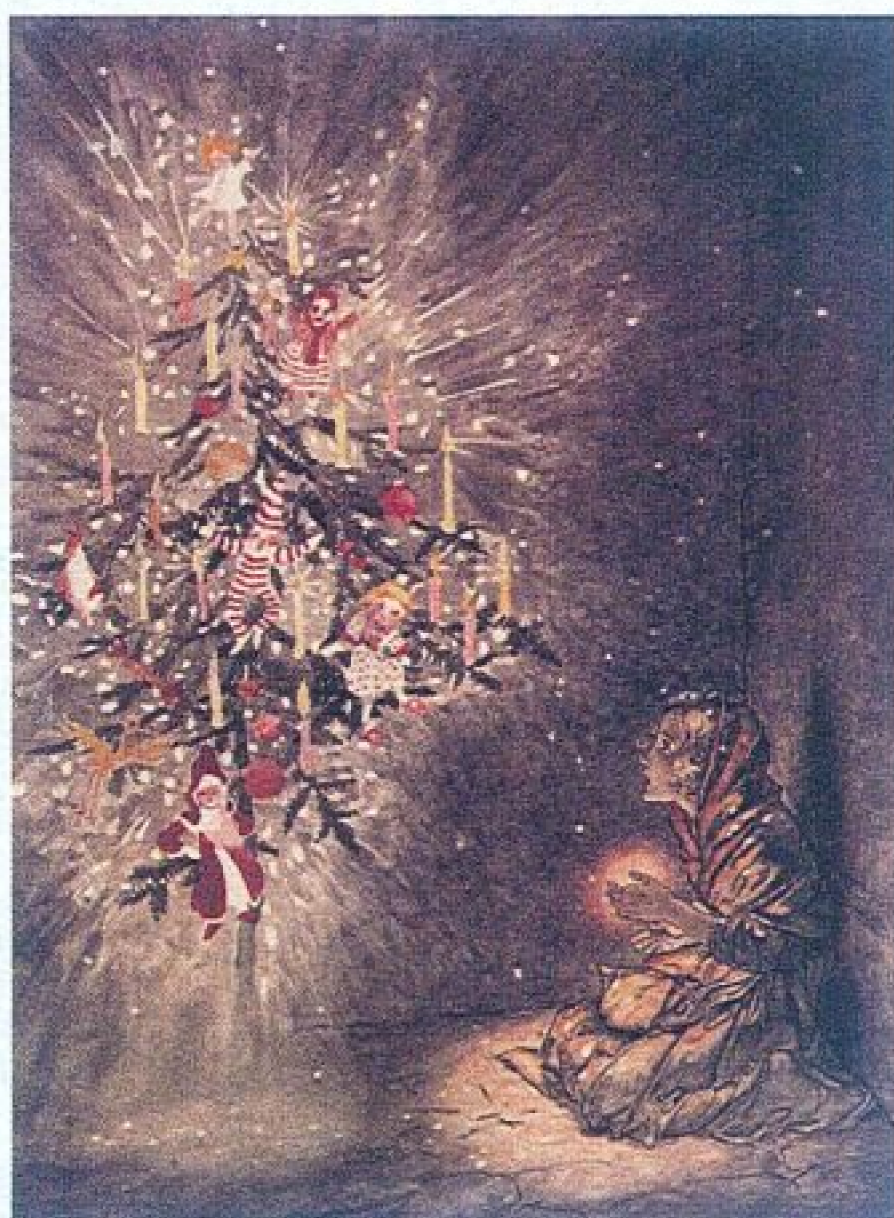
Andersen și Frații Grimm, foarte activi în studiul basmelor, duceau vieți foarte diferite. Andersen era impulsiv și direct, spre deosebire de cei doi frați profesioniști, care erau prudenți, calmi și respectabili.

Frații Grimm crescuseră în casa unui funcționar al guvernului din Hessen și au avut o copilărie lipsită de griji. Nu fuseseră extrem de bogați în timpul studenției și nici nu au devenit mai târziu ca și cercetători, dar nu întâmpinau problemele financiare ale oamenilor obișnuiți. La polul opus, Andersen era fiul unui cizmar din orașul Odense al anului 1800. Probabil că situația familială era complicată și datorită diferenței foarte mari de vârstă a părinților; mama avea 38 de ani, iar tatăl - doar 23. De fapt, mama născuse un copil conceput cu un alt bărbat. Se știu puține lucruri despre sora lui vitregă, dar se pare că aceasta a devenit prostituată iar Andersen, după ce a devenit faimos, era îngrijorat ca acest lucru să nu devină public. Mediul neprielnic în care a crescut e reflectat în poveștile „Rățușca cea urâtă" și „Fetița cu chibrituri". Andersen părăsește mediul familial sărac și își începe o viață itinerantă. Se întâlnește cu omul care va deveni binefăcătorul său, un consultant al familiei regale pe nume Jonas Colin. Își continuă studiile și începe să își publice lucrările. În iunie 1835, o lună de la lansarea „Improvizatorului", prima apariție care îl face cunoscut, publică prima parte din „Basme". Acestea au fost bine primite și urmau să fie citite nu numai de copii ci și de adulți. Andersen va continua să scrie basme până la sfârșitul vieții.

▲ Portret al lui Andersen în 1847, la trei ani după întâlnirea cu Jacob Grimm

Având o abordare diferită față de cea a Fraților Grimm, Andersen modifica basmele pe care le colecta, transformându-le în povești care îi reflectau experiențele și filozofia de viață. Dar în nici un caz nu se poate vorbi de o inferioritate în fața Fraților Grimm. Andersen a primit fel de fel de aprecieri de-a lungul vieții dar a rămas singur până la moartea sa pe 4 august 1875. A avut parte de funeralii naționale.

◄ O ilustrație a versiunii „Fetiței cu chibrituri" publicată în Anglia. Compasiunea lui Andersen pentru fetița săracă și fără noroc este legată indisolubil de copilăria sa nefericită.

▲ O pictură din 1928 de William Heaton Cooper a casei din Odense unde Andersen a crescut. Deși aspectul i s-a mai schimbat de atunci, aceasta a devenit casa memorială Andersen.

Intelectualii fac front comun cu basmele

Frații Grimm au fost pionieri în colectarea de basme dar demersurile lor nu erau singulare. Din dorința de a susține o cultură germană aflată într-un punct de cotitură, s-a creat o rețea de intelectuali. Această reacție naționalistă nu a fost unică în Europa. Visurile transcend naționalitățile și granițele.

Omul care a ridicat basmele la rang de literatură

Charles Perrault (1628-1703)

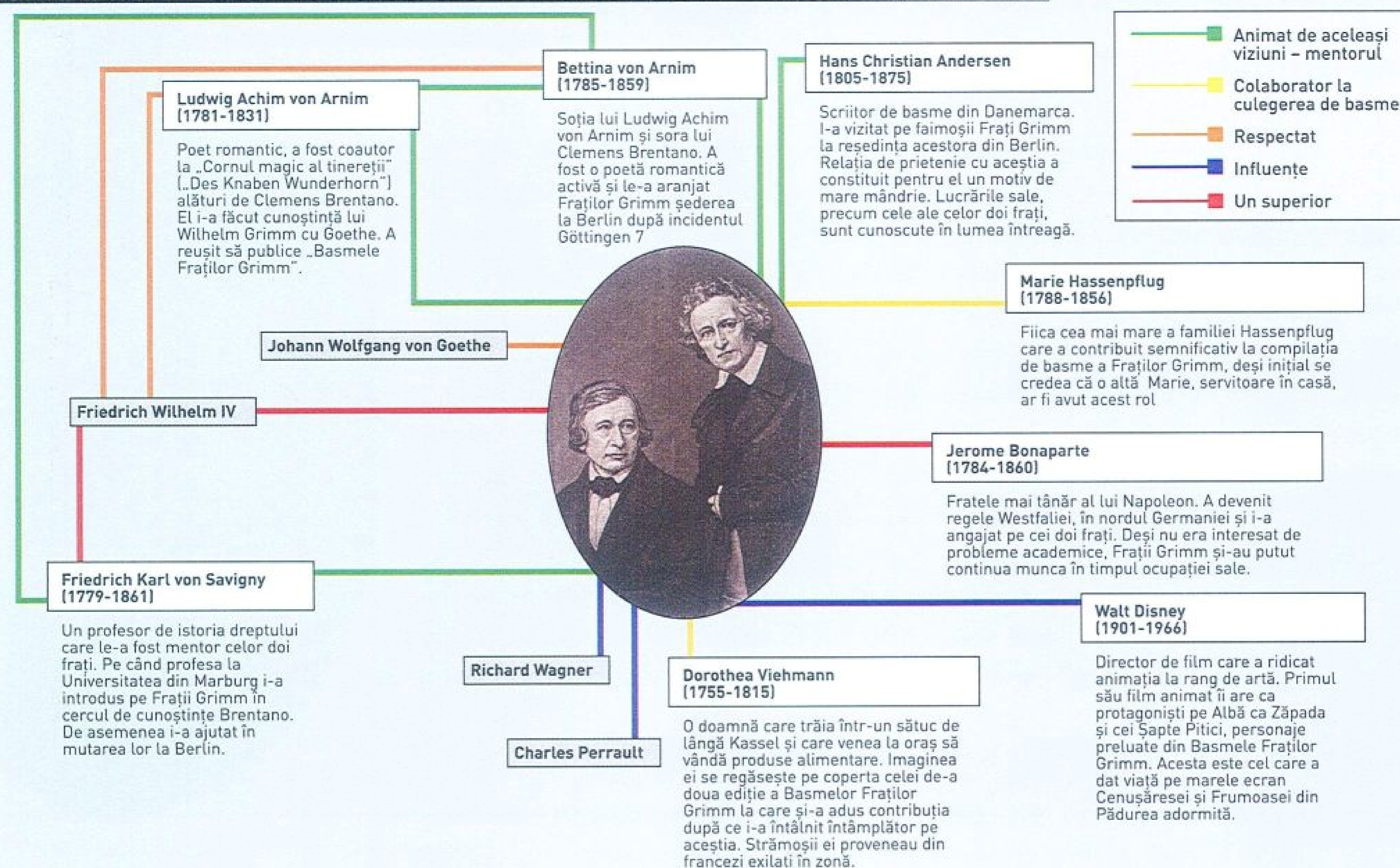
Charles Perrault este cunoscut ca autorul francez cel mai reprezentativ când vine vorba de basme. S-a născut în 1628. În timp ce lucra ca secretar la cabinetul ministrului de finanțe a lui Ludovic al XIV-lea, Jean Baptise Colbert, era foarte activ și ca poet. Totuși, astăzi este faimos pentru lucrarea sa din 1695 „Basme și povestiri din trecut cu morală". Cu un secol înaintea fenomenului Frații Grimm, se obișnuia ca în saloanele Curții franceze să fie povestite legende. Deci acestea erau culese și spuse pentru un public adult. Perrault a rescris și a publicat acest tip de legende, transformându-le în basme cu morală pentru copii.

Basmele lui Perrault erau lucrări creative, care foloseau poveștile folclorice ca punct de pornire. Din această perspectivă se poate spune că metoda de lucru se apropia de cea a lui Andersen mai mult decât cea a Fraților Grimm. Înfrumuseța descrierea scenelor, putând schimba complet locul de desfășurare a narațiunii. Se pare că această strălucire descriptivă i-a făcut pe cei de la Disney să preia Cenușăreasa pentru animație în varianta lui Perrault (preferând splendoarea saloanelor de bal și magiile fascinante precum transformarea dovleacului în caleașcă) și nu pe cea germană, mai simplă, care descria viețile lorzilor germani.

Sunt multe lucrări în compilația lui Perrault care au echivalent în „Basmele Fraților Grimm". De exemplu, „Trandafirul sălbatic" și „Frumoasa din pădurea adormită" sunt de fapt două versiuni ale aceluiași basm. „Motanul încălțat", poveste devenită renumită în urma includerii în opera lui Perrault, se regăsește și în prima ediție a Basmelor Fraților Grimm.

Perrault moare în 1703. Atmosfera strălucitoare de la curtea regelui Ludovic al XIV-lea, este reflectată în poveștile sale, conferindu-le o splendoare care nu se regăsește niciunde la Frații Grimm.

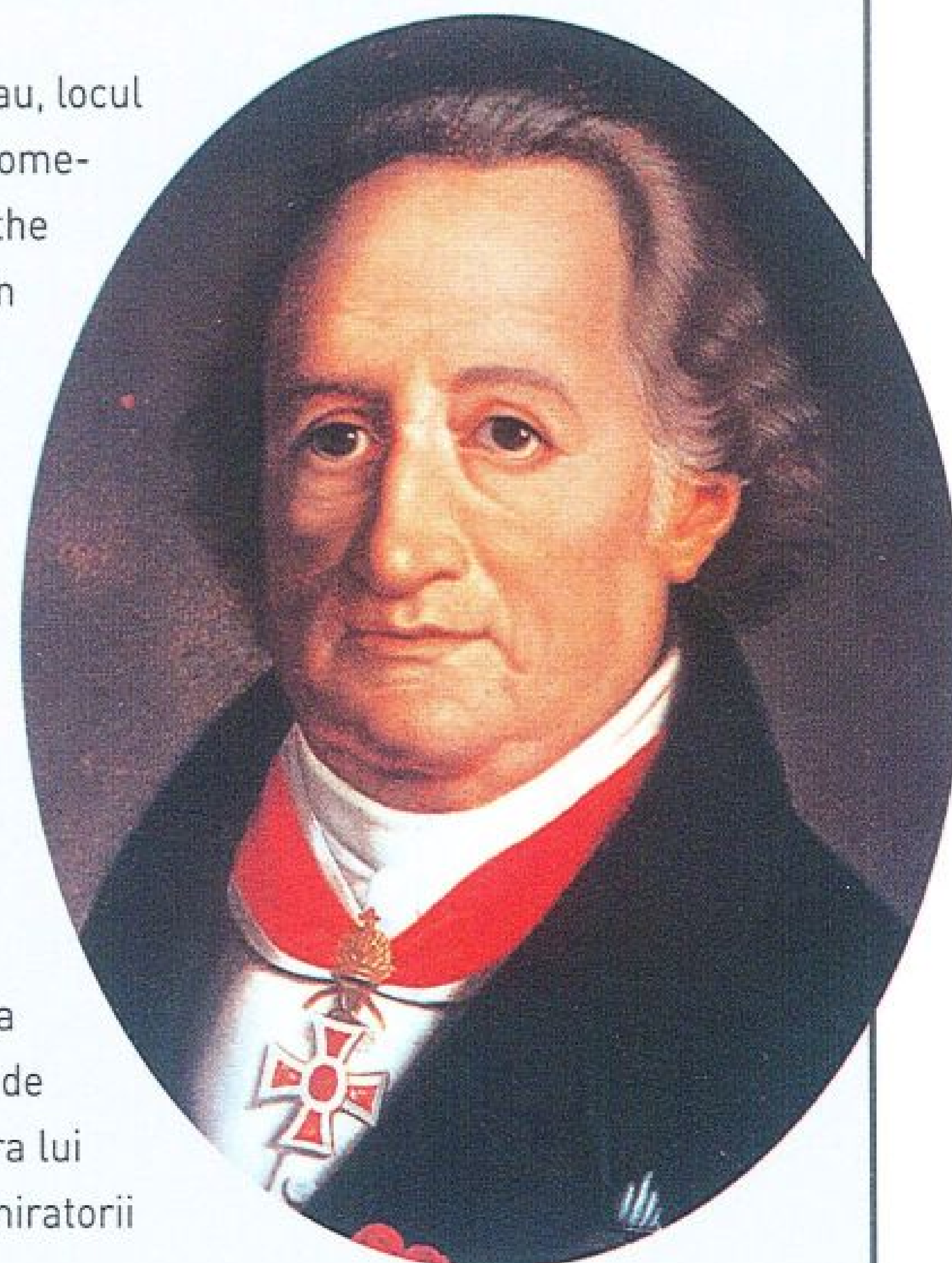
REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Persoane care au avut influențe puternice în viața celor doi frați

Marele clasic susținător al tinerelor talente

Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832)

Goethe s-a născut în Frankfurt, un oraș comercial localizat la aproximativ 20 de kilometri de Hanau, locul de baștină al Fraților Grimm. A dat dovadă de genialitate de la o vârstă fragedă, fiind pasionat de domenii diverse, precum politică, literatură și știință. La vremea când s-au născut Frații Grimm, Goethe trăia o pasiune fulgerătoare pentru Charlotte von Stein, soția unui înalt funcționar; o întâlnise în Weimar după ce lucrase aici ca funcționar al guvernului. Când a fost relocat în Italia, din cauza serviciului, a suferit, dar curând s-a reconcentrat pe activitățile creative și s-a întors liniștit la Weimar în 1788.

În 1809, Wilhelm Grimm avea 23 de ani, când l-a întâlnit la Weimar pentru prima dată pe Goethe prin prietenul său Ludwig Achim von Arnim. La vremea aceea, Wilhelm absolvise universitatea, dar sănătatea îl împiedica să își găsească de lucru. Goethe l-a întâmpinat călduros pe încă necunoscutul Grimm și le-a împrumutat celor doi frați un volum de poezie medievală de dragoste, pe care cei doi doreau să-l citească. Goethe se concentra pe cultura veche a Romei și Greciei și nu era foarte interesat de folclorul german. Cu toate acestea, a lăudat și susținut culegerile „Basmele Fraților Grimm" și „Cornul magic al tinereții" la apariția acestora.

Ulterior, Wilhelm s-a întâlnit mai des cu Goethe decât fratele său, Jacob. Cei doi frați lucrau la Universitatea din Göttingen în 1832 când Goethe a trecut în neființă. Într-o conferință susținută de Jacob în memoria lui Wilhelm, acesta a afirmat că fratele său fusese pasionat în special de opera lui Goethe, și chiar el însuși, inițial mare admirator al lui Schiller, a devenit ulterior unul dintre admiratorii lui Goethe.

Poetul romantic ce vorbea despre visurile tinereții sale

Clemens Brentano (1778-1842)

Faimosul poet romantic Clemens Brentano s-a născut în Ehrenbreitstein în Valea Rinului în 1778. Familia Brentano era o familie înstărită din Frankfurt, iar casa lor de vacanță de lângă Rin era și un salon unde se adunau mulți dintre poeții romantici. Prin Friedrich Karl von Savigny, soțul surorii lui Brentano și profesor la Universitatea din Marburg, i-a întâlnit pe Frații Grimm. Soțul celeilalte surori, poetul romantic Ludwig Achim von Arnim era și el un prieten apropiat al fraților. Aceștia i-au ajutat pe Arnim și pe Brentano cu o culegere de balade folclorice la care lucrau pe atunci. Această culegere a avut o mare influență asupra Basmelor Fraților Grimm dar exista o diferență fundamentală în abordarea de lucru a fiecăruia: pentru Brentano folclorul nu era ceva care să fie publicat în formă brută, ci era nevoie de o tehnică literară pentru a da o valoare reală lucrărilor. Pe de altă parte Frații Grimm considerau că forma originală trebuia păstrată cu orice preț. Acest lucru subliniază diferența dintre abordarea literaților și cea a folcloriștilor.

Se spune că 50 de basme ale Fraților Grimm au rămas nepublicate datorită unei opinii critice de-a lui Brentano. Ulterior, relațiile au început să se răcească. Sora acestuia, Bettina, și soțul ei au continuat să îi sprijine pe Grimm, dar când a apărut culegerea de „Basme", Brentano a afirmat că sunt vulgare și plictisitoare.

Brentano a murit în 1842, la un an după ce Frații Grimm s-au mutat la Berlin.

Regele care i-a invitat pe cei doi cercetători la Berlin în perioada lor de criză

Friedrich Wilhelm IV (1795-1861)

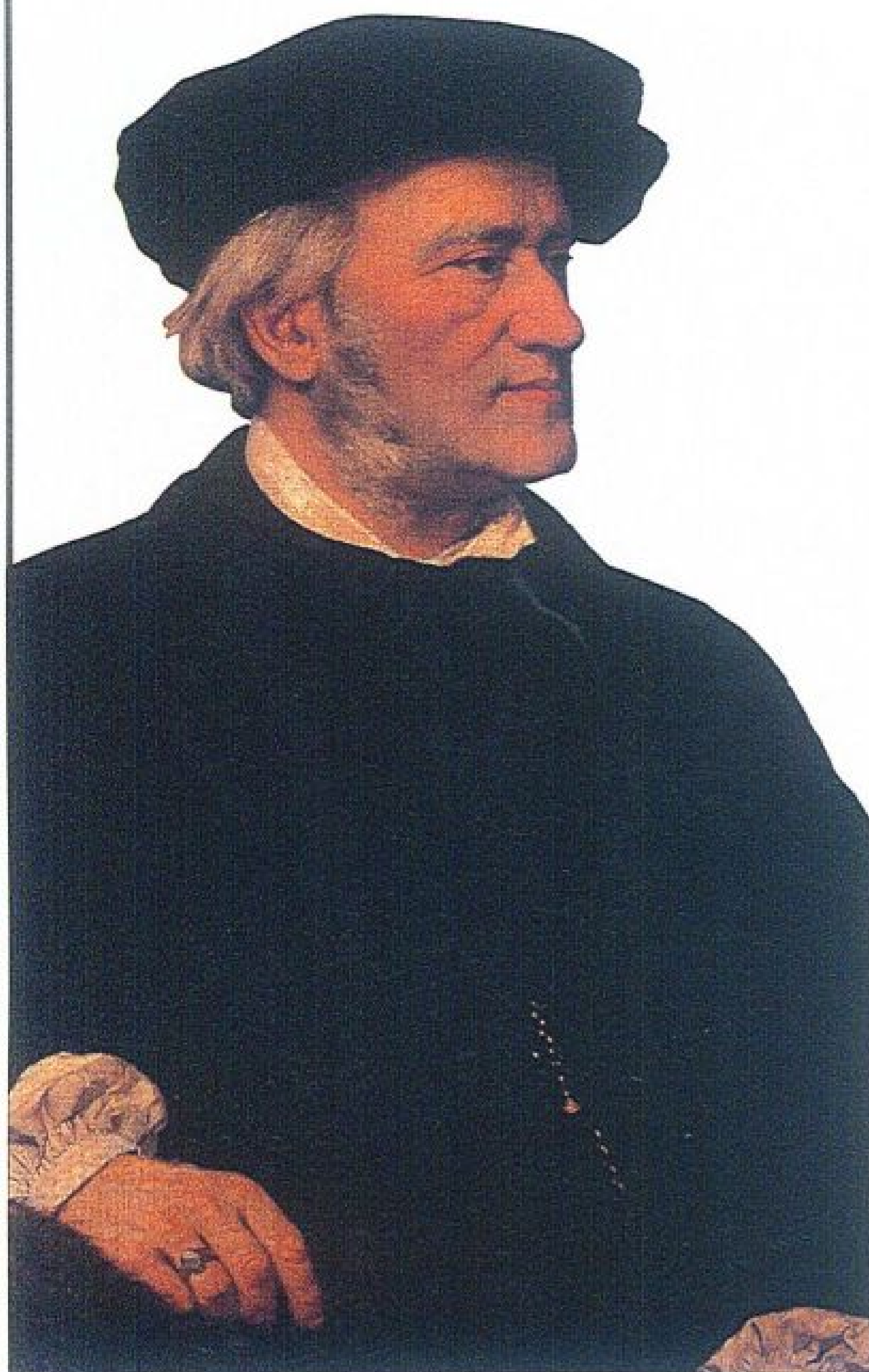
Regele Friedrich Wilhelm IV al Prusiei s-a născut în Berlin în estul Germaniei în 1795.

După incidentul Göttingen 7 din 1837, Frații Grimm se adăposteau la Kassel. Au fost făcute eforturi de către Bettina Arnim și mentorul Savingy de a-i aduce la Berlin. Din nefericire, regele Friedrich Wilhelm III avea legături cu Casa Hanovra, cei care luaseră măsuri punitive împotriva celor șapte, așa că efortul părea destinat eșecului.

Dar în 1840, acest rege a murit, iar la tron i-a urmat Friedrich Wilhelm IV. Acesta, într-o scrisoare adresată Bettinei a afirmat chiar că i-ar plăcea să îi numească pe Frații Grimm prietenii săi.

Regele ignoră deciziile Casei Hanovra și îi întâmpină pe cei doi frați la Academia din Berlin, dorind să le ofere catedre la Universitatea din Berlin. Ascensiunea noului rege cu vederi liberale i-a făcut pe germani să întrevadă unificarea țării. Dar acest „monarh luminat" și-a diminuat avântul mai târziu.

Când revoltele populare au ajuns și în Germania în martie 1848, regele a dorit inițial să reacționeze opresiv, dar când a realizat proporțiile revoluției, a făcut un compromis cu revoluționarii și a promis poporului o Adunare Națională la Frankfurt. La această întâlnire la care a participat și Jacob Grimm, se plănuia un Imperiu German condus de Friedrich Wilhelm. Acesta, în schimb, refuză ca și cum ar fi refuzat o încoronare venită din partea liberalilor. Ideea unei Germanii unificate, atât de aproape de materializare, era din nou amânată. Imperiul German se stabilește totuși în timpul domniei fiului și a succesorului acestui Wilhelm I care a îmbrăcat armura militarismului prusac.

Geniul pieselor de operă inspirate din basme

Richard Wagner (1813-1883)

Culegerea de basme a Fraților Grimm a fost folosită ca sursă pentru diverse lucrări de artă, inspirând chiar și lumea operei.

Richard Wagner, compozitor reprezentant al operei germane, a preluat concepte din legendele și basmele lucrărilor Grimm, lăsând posterității numeroase opere care includ elemente de basm. Wagner s-a născut în 1813, la un an de la publicarea primei ediții a „Basmelor" și a crescut în contextul mișcării romantice. Opera lui Schiller „Über die ästhetische Erziehung des Menschen in einer Reihe von Briefen" (Despre educația estetică a omului. Scrisori) era una din lecturile sale preferate, iar când a compus „Tannhäuser" s-a folosit pentru inspirație de lucrările lui Heinrich Heine (unul dintre cei mai semnificativi poeți germani). În mare parte, munca lui Wagner s-a bazat pe folclorul german și pe mitologia scandinavă. Bineînțeles că în acest punct s-a intersectat cu domeniul de interes al Fraților Grimm, care l-au influențat inevitabil.

Operele „Tannhäuser" și „Lohengrin" folosesc elemente care au fost colectate de Frații Grimm, iar opera epică „Der Ring der Nibelungen" („Inelul Nibelungilor") a avut două materiale ca sursă de inspirație: Mitologia germană a lui Jacob Grimm și studiul de cercetare despre mitologia nord-europeană, făcut de Wilhelm Grimm, „Cântecul bătrânei Edda". Se pare că după lectura acestor materiale, Wagner a devenit captivat de folclorul german și de mitologia scandinavă și a scris opera în patru părți „Inelul Nibelungilor".

Frații Grimm au murit fără a apuca să fie martorii unificării Germaniei, dar Wagner a prins nașterea Imperiului German care a urmat războiului franco-prusac. Totuși, era îngrijorat de faptul că Imperiul devenise autoritar sub conducere prusacă și a devenit activist în Regatul Bavariei, cel mai fierbinte punct anti-prusac din țară, unde a și murit în 1883.

Basmele românilor

Petre Ispirescu (1830-1887)

Cu aproape o jumătate de secol mai târziu față de epoca Fraților Grimm, în spațiul cultural românesc pot fi observate demersuri literare similare. Basmele populare românești relevă o uimitoare bogăție și originalitate, cercetătorii inventariind până acum peste cinci sute de tipuri, din care cam jumătate nu apar in clasificările internaționale.

Unele dintre cele mai cunoscute basme ale literaturii noastre populare au fost culese, repovestite si publicate de Petre Ispirescu, în volume care s-au numit „Legendele si basmele românilor" (primul a apărut în 1872), „Legendele sau basmele românilor" ori „Basmele românilor".

Ispirescu, culegător-tipograf, este autorul celei mai ample și valoroase colecții de basme românești: „Legende sau basmele românilor", „șirag de pietre scumpe din averea națională" (V. Alecsandri). Ispirescu a cules 70 de basme reprezentând 57 de tipuri. Colecția sa a întrecut în popularitate pe oricare alta similară, iar numele i-a fost pus adeseori alături de acelea ale lui I. Creangă și Anton. Cele mai multe basme – dintre care se disting prin originalitatea simbolurilor și expresia elevată „Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte", „Prâslea cel voinic și merele de aur", „Balaurul cel cu șapte capete", „Fiul vânătorului" ș. a. – sunt culese de la povestitori din București, în genere informatori de condiție modestă – mici meseriași , muncitori, soldați –, fapt care atestă originea folclorică a basmelor, numai câteva fiind povestite de studenți, farmaciști, ofițeri. Ispirescu nu-și notează textul în timpul povestirii, ci numai schema tematică, mizând pe memorie care, e drept, s-a dovedit excepțională.

Noi sisteme de lucru şi învăţare

Fraţii Grimm şi-au dedicat vieţile dezvoltării folclorului şi lingvisticii germane. Colecţia lor de „Basme" a avut o influenţa enormă în întreaga lume. Metodologia de cercetare folosită a rămas model pentru cercetătorii care au urmat, iar rezultatele lor academice au contribuit la dezvoltarea reprezentativă a folclorului şi folcloristicii.

Un patrimoniu cultural universal comun

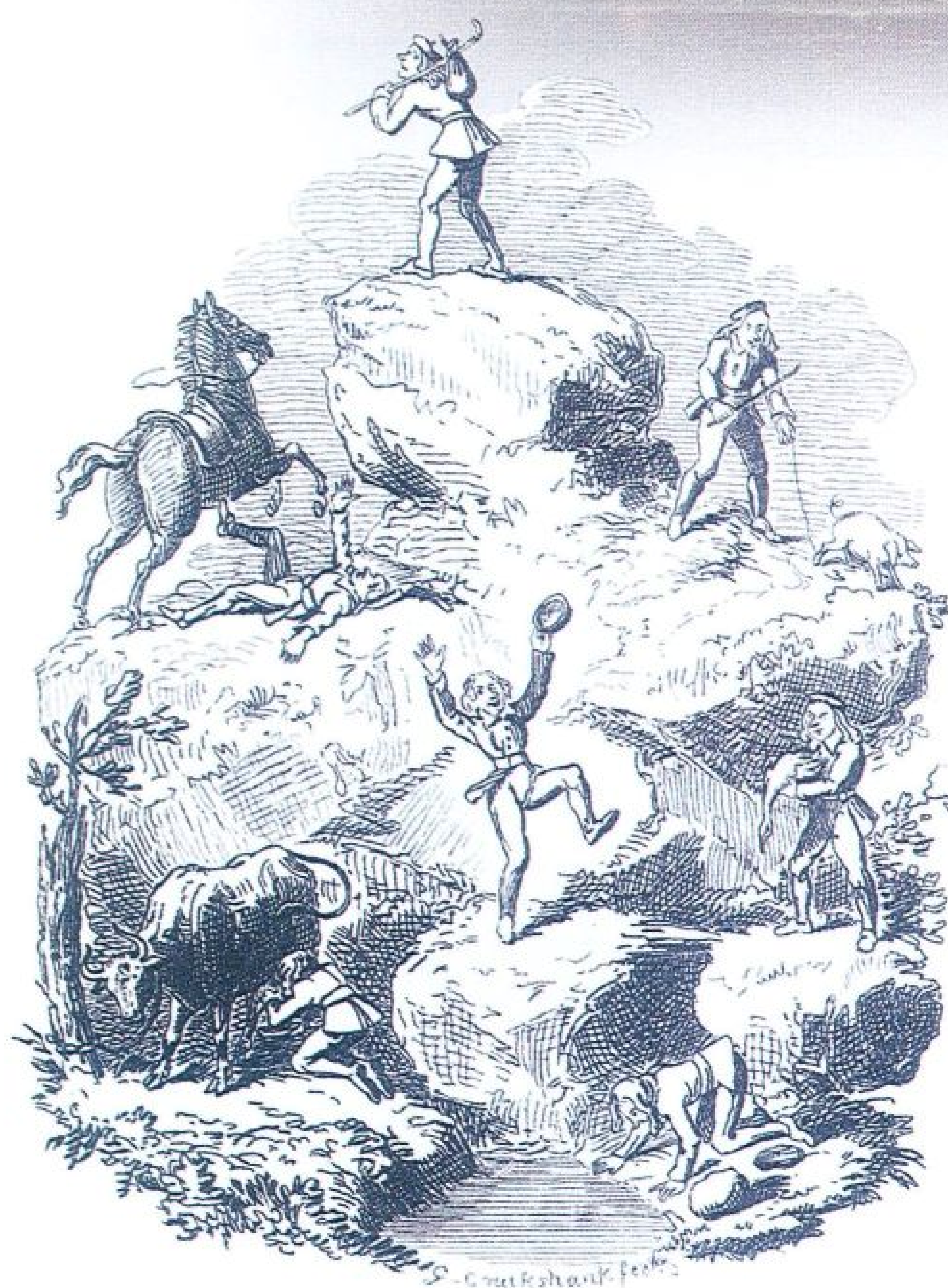
COLECȚIA FRAȚILOR GRIMM a fost tradusă în întreaga Europă încă din timpul vieții lor. Chiar dacă era formată doar din fragmente, traducerea daneză din 1816 a dat startul, urmând traducerile în olandeză și în engleză în 1820 și respectiv în 1823. Povestirile spuse de oameni obișnuiți si scrise de Frații Grimm ajungeau pe rafturile librăriilor din lumea întreagă. Toate acestea se petreceau în contextul dezvoltării societății urbane moderne.

Până în secolul al XVIII-lea, oamenii trăiau fie la sat, fie la oraș, după o ordine prestabilită. Basmele au fost răspândite de muncitorii și negustorii care călătoreau și erau povestite de părinți și bunici copiilor și nepoților. Dar, la începutul secolului al XIX-lea, când statul național începea să se contureze (după exemplul Revoluției Franceze și al Războiului de Independență ale Statelor Unite ale Americii), structurile sociale care asigurau circulația poveștilor începeau să se năruie. Dacă aceste povești, dintre care unele datau chiar din Evul Mediu, nu ar fi fost păstrate în scris, probabil că s-ar fi pierdut.

Pe măsură ce basmele se transformau în opere scrise, erau însoțite de ilustrații

◂ Un bătrân spune povești copiilor. Aceste scene dispăreau odată cu modernizarea și dispariția societății tradiționale, lucru care se întâmpla chiar în vremea Fraților Grimm.

▸ Ediția englezească a „Basmelor Fraților Grimm" a fost un catalizator pentru răspândirea poveștilor în lumea întreagă. Acesta este o ilustrație de George Crookshank numită „Hans cel fericit". Simplitatea ilustrației comunică atmosfera acelor timpuri.

Dacă vom ajunge renumiți după ce nu vom mai fi, acest lucru se va datora colecției noastre de legende.

drăguțe care completau povestea și, prin intermediul librăriilor, își croiau drum către cititori

Poveștile incluse în „Basmele Fraților Grimm" s-au răspândit la nivel mondial, iar la 24 de ani de la moartea acestora, basmele lor au fost traduse și în japoneză.

Ilustrațiile lor erau total modificate pentru a fi accesibile culturii si sensibilității altor spații culturale. Deseori când „Basmele Fraților Grimm" erau traduse în diverse limbi din lume, atmosfera si obiceiurile descrise erau adaptate la cele locale . Astfel au fost acceptate cu ușurință pretutindeni.

De la sfârșitul secolului al XIX-lea și în cursul secolului al XX-lea s-au dezvoltat și alte mijloace de comunicare pe lângă cel scris: cinematografie, radio și televiziune. Basmele au devenit surse principale de inspirație pentru filme și radio; la fel cum se întâmpla când erau transpuse în scris, poveștile se răspândeau în întreaga lume sub diferite forme de dramatizare. Animațiile strălucitoare și pline de viață create de Walt Disney, au dat un nou suflu „Basmelor Fraților Grimm" și le-au făcut cunoscute copiilor din toată lumea.

„Dacă vom ajunge renumiți după ce nu vom mai fi, acest lucru se va datora colecției noastre de legende", spunea Jacob în necrologul pentru Wilhelm.

▲ După moartea Fraților Grimm, în 1871 Prusia a înfrânt Franța, iar Wilhelm I a devenit împărat al Germaniei. În acel moment se putea vorbi de o Germanie unită și încoronarea marca începutul naționalismului german. „Basmele Fraților Grimm" au jucat un rol important în perioada turbulentă care a urmat.

◄ O imagine a Scufiței Roșii de Walter Crane, un ilustrator englez din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Decorul rustic al poveștii este ușor transformat pentru a face cartea mai accesibilă și palpabilă copiilor din zonele urbane.

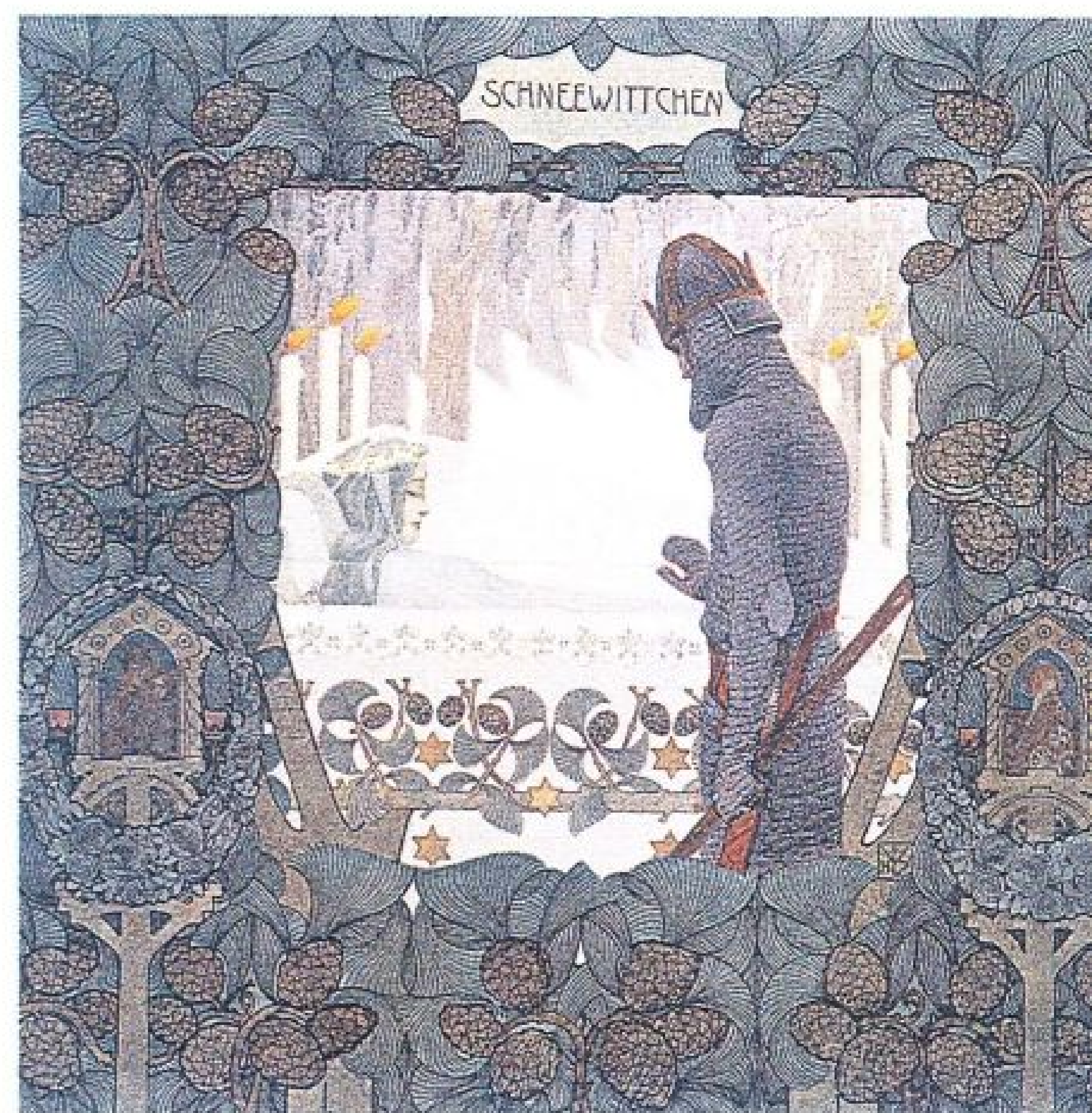
Totuși, se poate afirma că Frații Grimm au ajuns renumiți pentru munca lor, prin influența pe care au avut-o asupra generațiilor ulterioare.

Colecția de basme care a dus la dezvoltarea folcloristicii

„Basmele Fraților Grimm" continuă să influențeze lumea, fiind considerate un model pentru tehnica folcloristică. În Europa de est, unde, la fel ca și în Germania, schimbarea într-o societate urbană modernă a avut loc mai târziu, circulația basmelor a jucat un rol important în formarea identității etnice. La acea vreme, Serbia se afla sub dominația Imperiului Austro-Ungar. Acolo, un tânăr folclorist pe nume Vuk Stefanović Karadžić a început să adune basme, fiind influențat de munca lui Jacob Grimm. Au urmat alții în Ungaria, Cehia, Slovacia și regiunea Tirol; astfel de activități folcloristice se desfășurau și în întreaga regiune Austro-Ungară.

Culegerea de texte a început și în Polonia, Rusia și în țările din Europa de nord; toate aceste activități au avut ca punct de plecare munca Fraților Grimm. În Franța și Anglia, unde revoluția urbanizării a început cel mai repede, era dificilă o asemenea întreprindere. Tendința puternică de a evita poveștile ilogice a contribuit la scăderea interesului pentru folclor din cauza dezvoltării Raționalismului, iar Iluminismul a jucat un rol semnificativ. Cu toate acestea, și în aceste țări au fost culese legende, care au constituit materiale folclorice importante. Și acest fapt s-a datorat, bineînțeles, influenței Fraților Grimm.

La sfârșitul secolului XIX, au început activitățile de culegere a folclorului și în America și Japonia. În țările din toată lumea, culegerea de povești a devenit centrul de bază în dezvoltarea folcloristicii. Astăzi, folcloristica are, bineînțeles, un alt statut decât avea pe vremea Fraților Grimm, dar la început aceștia au avut o influență foarte mare asupra acestei discipline.

▲ Un desen al Albei-ca-Zăpada al unui pictor german de la începutul secolului XX. Este scena în care apare prințul. Atmosfera fantastică transpusă aici diferă semnificativ de cea surprinsă de ilustratorul Crookshank din aceeași perioadă.

▼ După ce filmul lui Disney „Albă-ca-Zăpada și cei șapte pitici" a fost lansat în decembrie 1937, a înregistrat un succes imens în toată America. Lumea basmelor căpătă o nouă formă în mediul vizual.

Critici moderne

„Basmele Fraților Grimm" au avut o influență puternică asupra lumii întregi și munca lor este apreciată și în zilele noastre. Totuși există multe voci care îi critică. Acestea vin din perspectiva feministă, și cea a activiștilor anti-discriminare și anti-nazism. Aceste critici au pornit mai ales din lumea academică americană.

Privite din perspectivă modernă, personajele feminine din Basmele Fraților Grimm au un rol pasiv. De exemplu în „Cei 12 frați" sora este obligată

DEUTSCHES

WÖRTERBUCH

VON

JACOB GRIMM UND WILHELM GRIMM.

ERSTER BAND.

LEIPZIG

VERLAG VON S. HIRZEL.

1854.

▲ Coperta primului volum al „Dicționarului German" publicat în 1854 de editura Hirzel din Leipzig. A fost primul pas în titanica muncă ce avea să dureze peste 100 de ani

Orașul Hannoversch Münden, un loc de naștere al basmelor. Atmosfera de vechi a orașului este încă păstrată de locuitorii săi. Povestea „Doctorul Eisenbarth" este o legendă a acestor locuri.

să nu vorbească pentru a-și salva frații de la moarte. În alte povești cum ar fi „Trandafirul sălbatic" sau „Albă-ca-Zăpada", femeia este salvată de apariția unui prinț fără a face nimic între timp. Această abordare a făcut ca poveștile să devină ținte pentru atacurile feministe.

Povești în care evreii sunt puși într-o lumină negativă au primit de asemenea reacții dezaprobatoare. Unul dintre exemple este povestea „Evreul printre ciulini". Deși are valoare testimonială privind anti-seminitismul în Europa, povestea a fost criticată și considerată nepotrivită ca lectură pentru copii.

Activiștii anti-nazism consideră că „Basmele Fraților Grimm" au ajutat începerea mișcării naziste de mai târziu. Este evident că cei doi frați au dorit să surprindă psihologia germană în colecțiile lor de basme și este adevărat că în era nazistă s-a încercat folosirea „Basmelor" pentru a demonstra superioritatea și puritatea rasei germane. Totuși, Frații Grimm erau liberali; patriotismul și liberalismul aveau teme comune cu naționalismul și acestea nu erau în mod obligatoriu ideologii contradictorii.

Drepturile teritoriale ale Germaniei erau încălcate de alte țări și unificarea era înăbușită, astfel ideologiile Fraților Grimm deveneau un efect inevitabil al epocii. Asemenea Germaniei, Rusia și Japonia s-au dezvoltat târziu ca societăți moderne; apariția totalitarismului în aceste țări, ca și în Germania, a fost un rezultat al mișcărilor istorice. A îi considera pe Frații Grimm responsabili pentru curentul nazist este prea mult.

Continuarea editării „Dicționarului German"

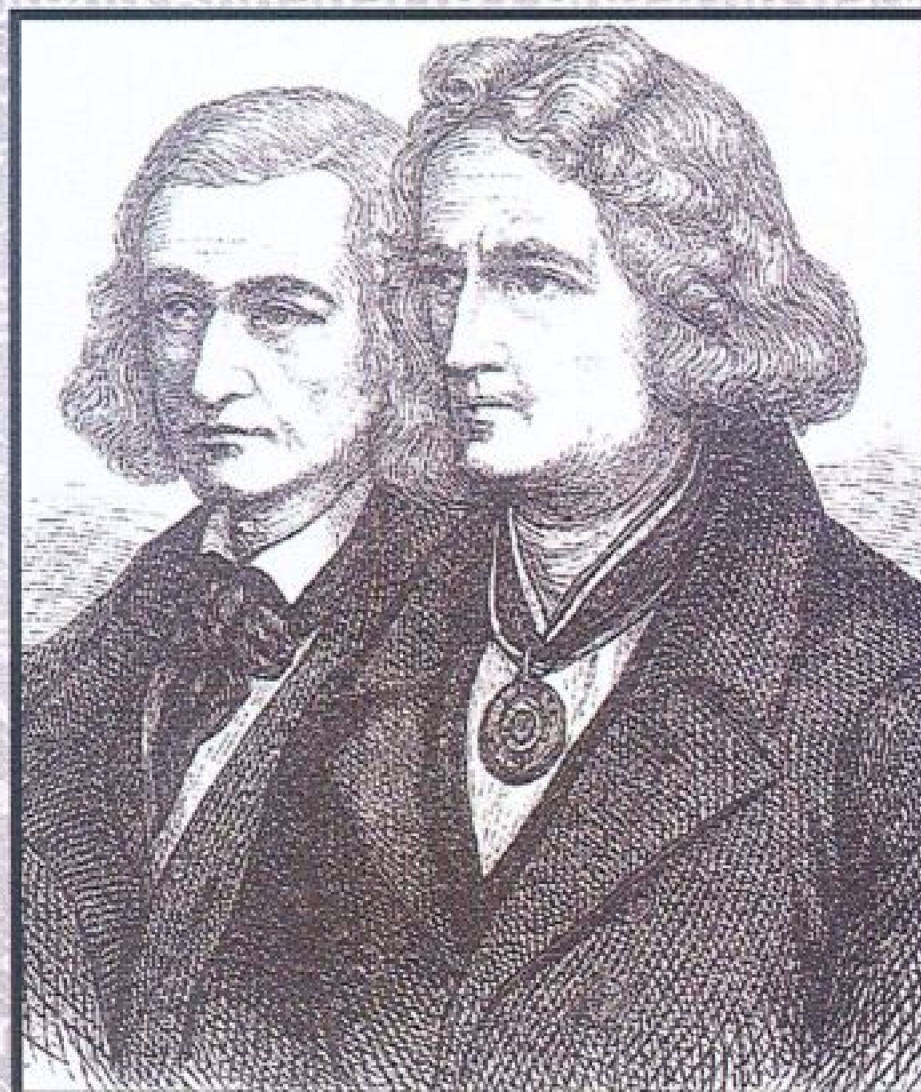
Frații Grimm nu au avut timp să termine colosalul proiect numit „Dicționarul german", această responsabilitate rămânând pe umerii posterității. Totuși, compilarea și editarea imensei lucrări au fost problematice. În 1871 Germania era unită sub Imperiul German, îndeplinind una din dorințele arzătoare ale celor doi frați: unirea țării. Dar, în mod ironic, formarea Imperiului a provocat dezastre în regiunile din jur. Filosofia liberală a Fraților Grimm dispărea, iar naționalismul devenea predominant. Acest lucru avea să dea naștere Primului și celui de-al Doilea Război Mondial. Germania a fost învinsă în ambele conflicte, ceea ce a aruncat-o într-o criză de mari proporții. Totuși, chiar și pe durata acestei crize, compilarea și editarea Dicționarului German continua. Deși Germania a fost împărțită după cel de-al Doilea Război în Germania de Est și Germania de Vest, proiectul a fost continuat. Acesta a fost finalizat în 1961, în mijlocul Războiului Rece. Trecuseră deja 123 de ani de când Frații Grimm începuseră acest proiect. În mod surprinzător, proiectul de compilare și editare a dicționarului nu a fost finalizat atunci, întrucât mai trebuia să fie revizuite secțiunile A-F. În 2004 a apărut versiunea în format digital a dicționarului, în care au fost corectate și greșelile existente în original.

Dicționarul are 32 de volume și include aproximativ 350 000 de cuvinte.

Când Jacob Grimm a trecut în neființă, lucra la definiția cuvântului „Frucht" (fruct). După 150 de ani, „Dicționarul german" avea să devină fructul viselor Fraților Grimm.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

FRAȚII GRIMM

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

29

HITCHCOCK

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Alfred Hitchcock

Numărul 29

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

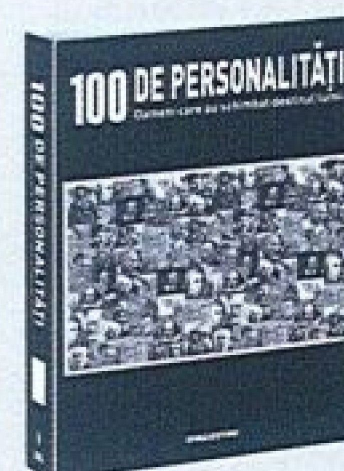
ISSN: 1791-0765

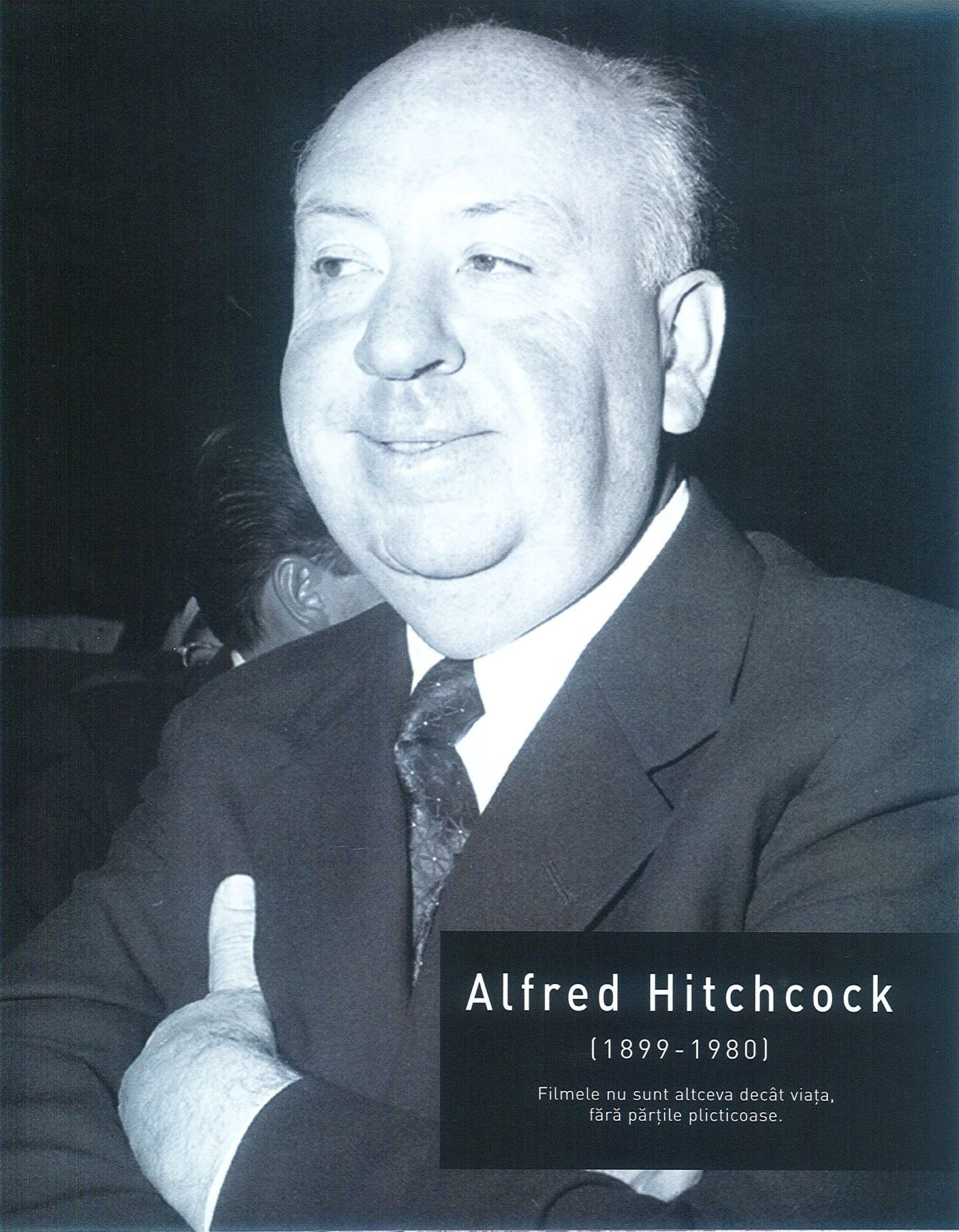
Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Alfred Hitchcock
(1899-1980)
Filmele nu sunt altceva decât viața,
fără părțile plicticoase.

Alfred Hitchcock

Ce fel de viață a dus Hitchcock?

PROLOG

ÎN SECOLUL XX, filmele au devenit principala formă de divertisment a populației. Hollywood-ul deținea supremația, ca și capitală mondială a industriei filmului. Anglia, pe de altă parte, rămăsese în urmă în producția de filme. Pe neașteptate, însă, a intrat în scenă un tânăr regizor: Alfred Hitchcock.

Hitchcock avea o pasiune specială pentru angoasele și neliniștea care sălășluiesc în sufletul fiecăruia dintre noi, și și-a concentrat toate eforturile în direcția transpunerii acestei senzații pe marele ecran. În cele din urmă, a atras atenția Hollywoodului, mutându-și cartierul general în America. Tehnica sa desăvârșită își va pune amprenta asupra cinematografiei ca formă de artă. Și-a dedicat viața realizării filmelor de suspans, care, alături de viziunea sa neobișnuită asupra vieții, îi vor atrage admirația publicului din întreaga lume.

Așadar, ce fel de viață a dus Alfred Hitchcock?

TABEL CRONOLOGIC

An	Eveniment
1894	Edison inventează kinetoscopul
1895	Are loc prima proiecție publică a unui film, cu aparatul fraților Lumière
1896	Încep să se proiecteze filme la Londra
1899	Se naște Hitchcock
1910	Hitchcock se înscrie la colegiul iezuit al Sfântului Ignațiu
1914	Prima bătălie din Primul Război Mondial
1915	Hitchcock începe să lucreze la o companie de telegrafie
1918	Se sfârșește Primul Război Mondial
1922	Hitchcock devine regizor secund
1925	Hitchcock creează prima sa operă, „Grădina plăcerii" („The Pleasure Garden")
1926	Hitchcock se căsătorește
1928	Se naște prima fiică a lui Hitchcock, Patricia
1929	Hitchcock creează primul său film sonor, „Șantajul" („Blackmail")
1934	Se lansează filmul „Omul care știa prea multe" („The Man Who Knew Too Much")
1938	Hitchcock se stabilește la Hollywood Se lansează filmul „Femeia dispărută" („The Lady Vanishes")
1940	Filmul său, Rebecca, câștigă Premiul Oscar pentru cel mai bun film
1944	Realizează filme anti-naziste în Anglia
1945	Se termină al Doilea Război Mondial
1948	Se lansează primul său film color, „Funia" („Rope")
1954	Apare în cinematografe filmul „Cu C de la crimă" („Dial M for Murder")
1955	Începe să se difuzeze „Alfred Hitchcock Prezintă" („Alfred Hitchcock Presents")
1958	Lui Hitchcock i se decernează Premiul Globul de Aur
1960	Se lansează „Psycho"
1962	Hitchcock îl întâlnește pe Francois Truffaut
1963	Apare pelicula „Păsările" („The Birds")
1971	Steven Spielberg regizează „Duelul" („Duel")
1974	Lui Hitchcock i se implantează un stimulator cardiac
1976	Se lansează ultimul său film, „Complot de familie" („Family Plot")
1979	Hitchcock câștigă premiul Institutului de Film American
1980	Hitchcock se stinge din viață la Hollywood
1999	Muzeul de Artă Modernă sărbătorește centenarul Hitchcock
2001	Este finalizat la Londra mozaicul realizat în cinstea centenarului lui Hitchcock

Maestrul care a consacrat tehnicile suspansului

Hitchcock s-a născut într-un cartier muncitoresc din Londra. Era un tânăr singuratic, deosebit de sensibil la psihologia fricii. După ce a început să activeze în lumea cinematografiei, a înfățișat pe marele ecran lumea terorii, făcând publicul de pe întregul mapamond să înmărmurească de spaimă. Așadar, cum a reușit acest regizor neegalat, creatorul unui nou gen de suspans, să introducă teroarea în filmele sale?

▲ Poză cu Hitchcock realizată în 1925, pe când regiza primul său film. Este a doua cea mai veche poză a sa, după cea făcută pe când era adolescent.

Deșteptarea fricii

O minoritate într-un cartier muncitoresc

CARTIERUL MUNCITORESC LONDONEZ West End este binecunoscut chiar și astăzi pentru numărul mare de imigranți și străini care locuiesc acolo ilegal. Are de asemenea reputația unei zone în care mulți merg pentru a-și câștiga un trai mai bun, datorită industriei prospere dezvoltate aici. Marele maestru al filmelor de suspans, Alfred Hitchcock, a venit pe lume într-un restaurant din West End pe 13 august 1899, al treilea fiu al lui William, un băcan care gestiona o piață de zarzavaturi. Mama lui era o imigrantă irlandeză, iar tatăl ei ofițer de poliție, în contextul în care polițiștii erau disprețuiți de locuitorii acestui cartier dur. Deși părinții lui Alfred nu erau săraci totuși, fiind catolici, o minoritate în Anglia, ei au avut statutului social scăzut specific membrilor minorităților.

Asemenea multor altor locuitori ai acestui cartier muncitoresc, tatăl lui Alfred se ocupa cu destoinicie de afacerea sa și, fără a fi bogat, a reușit să economisească suficienți bani pentru educația fiului său. Și-a trimis băiatul, pe atunci în vârstă de numai unsprezece ani, la Colegiul Sfântului Ignațiu, un internat iezuit particular.

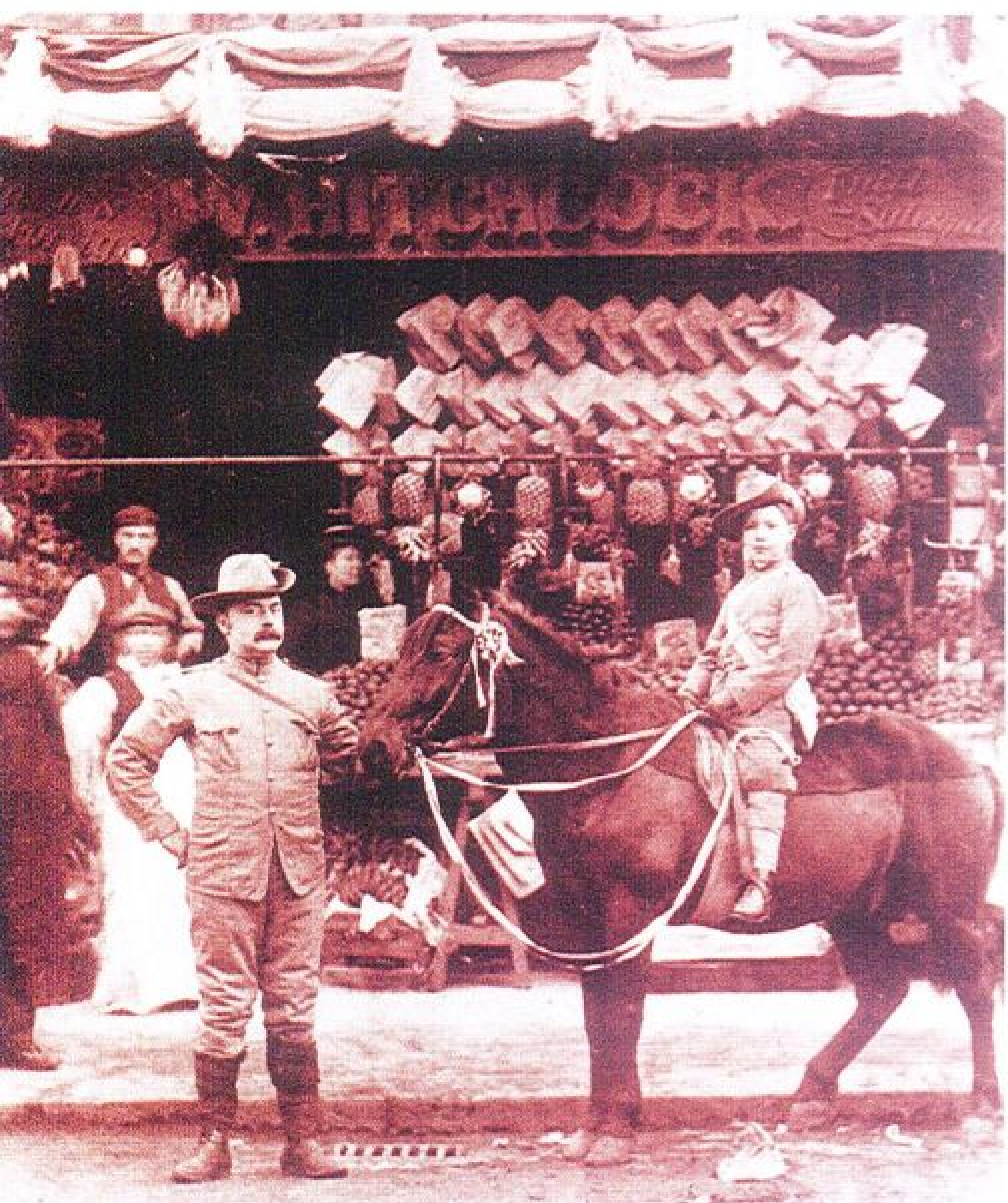

O scenă de început de secol XX, din cartierul muncitoresc londonez West End, unde Hitchcock și-a petrecut anii copilăriei.

Trei experiențe formative

Hitchcock a trecut prin trei experiențe formative care îi vor pecetlui viitorul ca regizor de filme de suspans. Este vorba despre trei întâmplări pe care Hitchcock însuși avea să le descrie mai târziu.

Prima a fost o pedeapsă pe care a primit-o în timp ce locuia la căminul Colegiului Sfântului Ignațiu. Iezuiții considerau că educația este importantă în propovăduirea cuvântului Domnului, fiind în același timp cunoscuți pentru severitate și strictețe.

▲ Hitchcock (călare), alături de tatăl său, William. Aceasta este una din puținele poze cu Hitchcock din copilăria sa și a fost făcută în fața prăvăliei tatălui.

Biblioteca de amintiri

PRIETENI BUNI: HĂRȚILE ȘI ORARELE

Tânărului Hitchcock nu îi plăcea nimic mai mult decât trenurile și călătoriile. Cum însă familia sa nu avea mijloacele financiare pentru a pleca în concedii, Hitchcock citea mersul trenurilor, memorând orarul sosirilor, și-și petrecea timpul admirând intrarea și plecarea trenurilor din gară. Se spune că nu învăța pe de rost numai mersul trenurilor, ci și pe al navelor care soseau și plecau din port.

Hitchcock era fascinat de locomotivele cu aburi. El susținea că singurele trenuri adevărate erau cele cu locomotive cu aburi și că, spre dezamăgirea sa, motorul diesel a privat omenirea de un anumit element dramatic. Mai mult decât atât, pentru Hitchcock, locomotivele cu aburi erau o manifestare dramatică a furiei și ferocității, pe când motoarele diesel erau întruchiparea calmului gentlemanului britanic, chiar și când zburau la viteze năucitoare. Căile ferate și locomotivele cu aburi, frecvente în filmele sale, probabil reprezintă o expresie a amintirilor și experiențelor prin care a trecut.

Hitchcock nu era interesat numai de trenuri, ci și de hărți, iar geografia a fost materia sa preferată. Se spune că putea să traseze rutele navelor care străbăteau oceanul pe o hartă imensă a Atlanticului pe care o atârnase în camera sa, fiind preocupat de ideea de a deveni căpitan de cursă lungă. Astfel, deși realitatea nu i-a permis să călătorească acolo unde și-ar fi dorit, micul Alfred a folosit orarele și hărțile pentru a fi purtat peste mări și țări de propria sa imaginație.

▲ Mersul trenurilor, editat de compania Thomas Cook la începutul secolului XX.

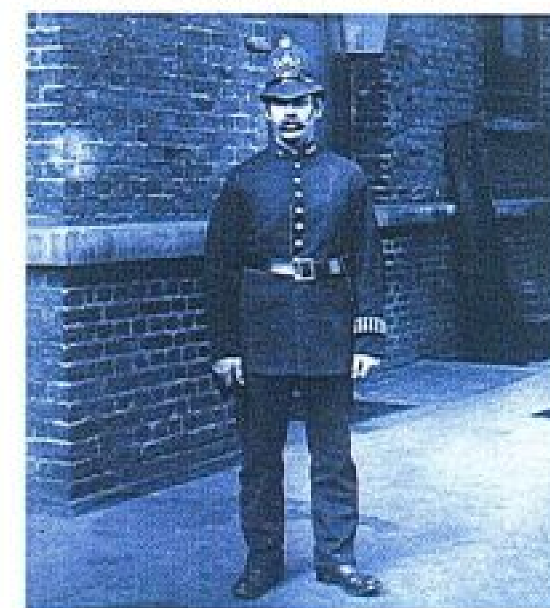
Dacă elevii Sfântului Ignațiu încălcau regulile instituției, directorul acesteia stabilea pedeapsa, care de cele mai multe ori consta în trei lovituri cu vergeaua pe dosul palmei. Studenții înșiși hotărau asupra momentului administrării pedepsei. Este în natura umană să îți dorești să amâni pe cât posibil producerea evenimentelor neplăcute, astfel că elevii tărăgănau la maximum ispășirea pedepsei, pentru ca mai apoi să își petreacă zilele tremurând la gândul durerii ce va urma. Această angoasă se va reflecta ulterior în filmele de suspans ale lui Alfred Hitchcock.

A doua experiență are legătură cu detenția pe care i-a pus-o la cale tatăl său. La vârsta de cinci ani, Hitchcock a fost trimis la șeful poliției, o cunoștință de-a părintelui său, cu un bilețel. Ofițerul care a primit scrisoarea l-a condus pe Hitchcock într-o celulă. L-a eliberat după doar cinci minute, amenințându-l că acolo va ajunge dacă face ceva rău. Această lecție de morală fusese pusă la cale de tatăl lui Hitchcock, dar chiar și așa, a arunca un copil de cinci ani într-o celulă de închisoare este cel puțin aspru. Frica nețărmurită a lui Hitchcock față de polițiști și de zăbrelele închisorilor îl va bântui tot restul vieții. Această experiență va reprezenta „prototipul" multor scene cu oameni inocenți aruncați în închisoare care vor apărea ocazional în filmele regizorului.

A treia întâmplare a fost o experiență singuratică, în negura nopții. Hitchcock a trecut prin aceste momente pe când avea patru-cinci ani. Micuțul Hitchcock s-a trezit brusc într-o noapte. A început să cutreiere casa în întunericul de nepătruns, în căutarea părinților, dar nu i-a găsit. Temerea indicibilă de a fi fost lăsat singur în casă și-a lăsat amprenta adânc asupra psihicului tânărului Hitchcock. De altfel, părinții nu făcuseră altceva decât să iasă în oraș, după ce l-au culcat pe Alfred.

Hitchcock înțelegea teama cu o mult mai mare profunzime decât oricare dintre noi. O altă temă de interes pentru el o constituia infracționalitatea. După finalizarea studiilor la Colegiul Sfântului Ignațiu, avea să urmărească procesele unor crime sau să viziteze muzeul crimei administrat de poliția londoneză, pentru a afla cât mai multe despre fenomenul infracțional. Desigur că nu și-a folosit cunoștințele acumulate în urma acestor activități pentru a comite la rândul său crime. Combinându-le însă cu înțelegerea profundă a terorii, a reușit să capteze atenția publicului cinefil, fără a se gândi nici măcar o secundă să aleagă o viață de criminal.

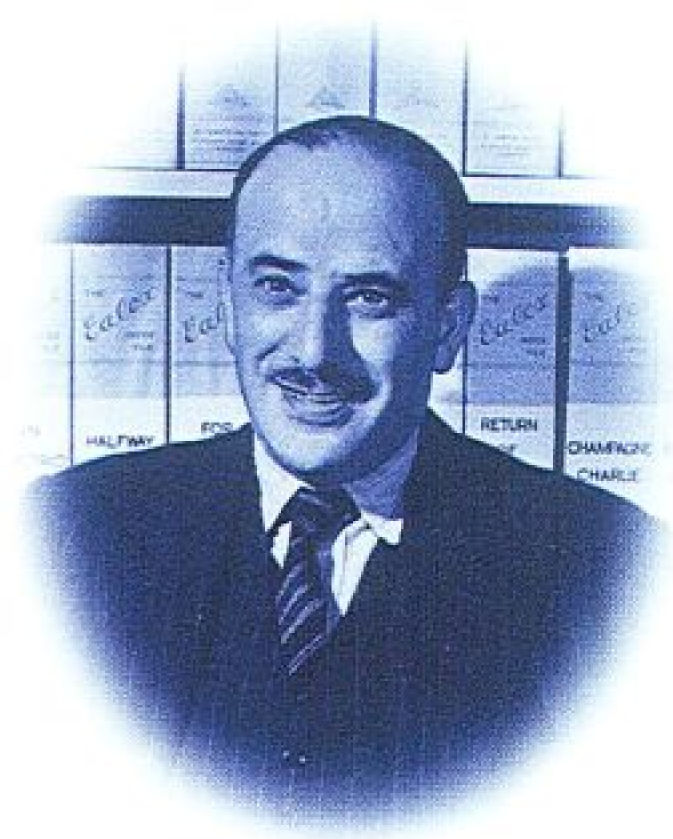
▼ Ofițer de poliție din Londra începutului de secol XX. La acea vreme, mulți polițiști erau de origine irlandeză.

▼ Hitchcock vorbea adesea de experiența sa din închisoare, de pe când era doar un copil. În această secvență din show-ul său de televiziune, Hitchcock a ales să arate un pat de copil într-o celulă.

Primii pași în lumea cinematografiei

▲ Michael Balcon a fost singurul om care a adus o undă de discernământ în cinematografia britanică. Se poate spune, de asemenea, că a jucat rolul unui fel de „tată adoptiv" pentru Alfred Hitchcock.

Mizantropul

SUNT MULTE PIESE LIPSĂ din puzzle-ul vieții lui Hitchcock, din momentul absolvirii Colegiului Sfântului Ignațiu în iulie 1913 până la intrarea sa în lumea filmului. Hitchcock s-a înscris la cursurile serale ale Universitatea din Londra, studiind o multitudine de materii precum navigație maritimă, dar nu pare a fi fost un student obișnuit.

La moartea tatălui său în decembrie 1914, tânărul Hitchcock s-a găsit la numai cincisprezece ani în postura de a își întreține mama. Poate ca urmare a penuriei de forță de muncă de după izbucnirea Primului Război Mondial, lui Hitchcock i-a fost ușor să își găsească o slujbă, angajându-se ca tehnician pentru o companie telegrafică. În timpul liber, s-a înscris la cursuri de artă, la Universitatea din Londra, unde și-a descoperit în cele din urmă pasiunea pentru expresionism. Angajatorul său, o companie telegrafică, i-a remarcat aplecarea spre creativitate și l-a transferat la divizia de marketing. Cu toate acestea, nu era adeptul interacțiunii cu cei din jur la locul de muncă, și mai mult decât atât, obișnuia să își petreacă timpul liber cufundat în lectură sau la cinematograf. La acea vreme, printre preferatele sale se numărau filmele americane, romanele de groază ale lui Edgar Allan Poe și romanele polițiste scrise de G.K. Chesterton. Tot în această perioadă a început să ia în greutate, apropiindu-se de dimensiunile impozante care aveau să îi marcheze anii maturității. Această trăsătură l-a împiedicat să își găsească o prietenă, astfel că majoritatea timpului său era ocupat cu cititul și vizionarea filmelor, ceea ce avea să îi fie deosebit de util mai târziu în viață.

Omul bun la toate de la studio

Lui Hitchcock i s-a oferit o șansă imensă de schimbare în 1920, la doi ani de la sfârșitul Primului Război Mondial. Compania americană de film Famous Players-Laskey și-a deschis Studiourile Islington la Londra și a început să facă angajări. Hitchcock și-a depus imediat candidatura și a fost încadrat ca designer de subtitrări. Lipsa de mână de lucru l-a obligat, însă, pe proaspătul angajat să îndeplinească tot felul de sarcini legate de producția filmelor. Hitchcock nu relaționa bine cu cei din jur, dar pasiunea sa pentru realizarea filmelor nu avea egal. Accepta cu dragă inimă orice sarcină, indiferent de natura acesteia, și era prețuit de cei de la studio, ca băiatul „aflat la îndemână" care putea să facă orice. Mulțumită acestei experiențe, Hitchcock a reușit să acumuleze cunoștințe importante privind producția filmelor.

Hitchcock s-a atașat de studio, dar curând după deschiderea acestuia a izbucnit o criză la nivelul conducerii, iar personalul american a început treptat să se întoarcă în SUA. Studioul aproape pustiu a fost abordat de un grup britanic condus de producătorul Michael Balcon. Balcon a cumpărat Studiourile Islington unde a și început producția masivă de filme.

▲ Ivor Novello, protagonistul din „Chiriașul: O poveste despre ceața londoneză" („The Lodger: A Story of the London Fog"), apare în dreptul unei intrări, într-o scenă care ilustrează simțul imagistic singular al lui Hitchcock.

DIN CULISE

LIPSURILE INDUSTRIEI BRITANICE DE FILM

Filmele britanice nu se bucurau de prea mult succes la vremea când Hitchcock a intrat în industria cinematografică. La început de secol XX, America deja cucerise industria mondială a filmului, în timp ce Germania producea la rândul său filme excelente care evidențiau frumusețea ascunsă a celei de-a șaptea arte. Această tendință a continuat și după sfârșitul Primului Război Mondial.

Hitchcock a explicat banalitatea în care se afunda cinematografia engleză prin tendința producătorilor britanici de a se limita la a folosi marele ecran drept substitut pentru scena teatrului. Influența marii tradiții teatrale britanice întruchipate de Shakespeare apăsa greu asupra cinematografiei. În Anglia, teatrul era perceput ca o artă fină, iar cinema-ul nu era perceput ca o formă de artă inferioară. În consecință, toți marii actori și regizori luau calea teatrului, mai degrabă decât a filmului. Se poate aprecia că în lumea cinematografiei britanice, numai Hitchcock s-a dedicat cu tărie producției de film. Stilul cinematografic german va fi unealta întrebuințată de Hitchcock pentru a elibera filmele de influența teatrului. Producătorii germani expresioniști începeau să folosească cu eficacitate luminile și umbrele. Hitchcock avea să viziteze frecvent studiourile de film germane pentru a se inspira, familiarizându-se cu metodologia avansată a realizării filmelor.

Conform lui Hitchcock, lipsurile industriei de film britanice nu se limitau la tehnica cinematografică. A evidențiat faptul că scenariile erau neinteresante, nu aveau nimic fascinant, și a explicat convingător ideea conform căreia contrastul nu era necesar numai pentru realizarea imaginii, ci și în cadrul poveștii zugrăvite. În filmele de suspans, introducerea elementelor comice va constitui astfel un contrast și va pune în valoare teroarea. Prin intermediul acestei tehnici, Hitchcock se va consacra ca un remarcabil creator de filme de suspans, iar realizatorii de film din întreaga lume vor călca pe urmele lui în întrebuințarea noii tehnici.

▶ Scenă din „Cabinetul doctorului Caligari" („The Cabinet of Doctor Caligari"), lucrare reprezentativă a școlii de film expresioniste germane. Expresia impresionantă obținută din combinația de lumini și umbre avea să îl influențeze pe Hitchcock.

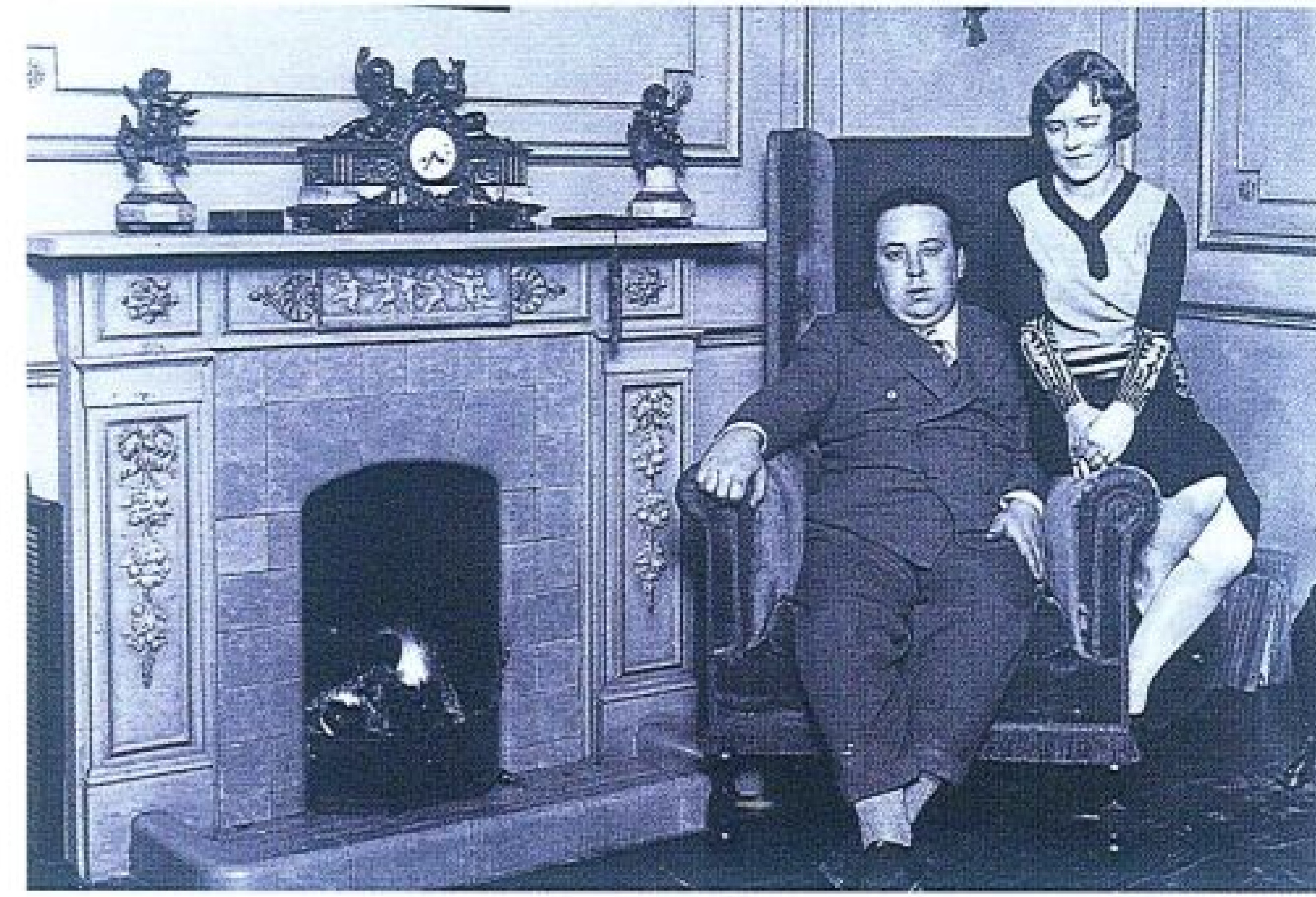
Hitchcock va rămâne fidel studioului și va lucra pentru grupul Balcon.

În acea perioadă lucra la studio, cot la cot cu Hitchcock, talentatul regizor de montaj, Alma Reville. Alma era de-o seamă cu Hitchcock, dar avea mult mai multă experiență în lumea filmului. Hitchcock își trăise viața până în acel moment fără a întreține vreo relație cu femeile, dar i-a propus cu mult curaj acesteia să devină soția sa. Hitchcock nu era atrăgător fizic, dar Alma a reușit să treacă peste aceasta, să aprecieze pasiunea sa fără egal pentru filme, și i-a acceptat cererea în căsătorie.

La vremea logodnei, Hitchcock își asumase deja rolul de regizor secund, pentru a ajuta studioul, aflat în criză de personal. De asemenea, obișnuia să călătorească în Germania, țară cu o industrie a filmului deosebit de dezvoltată, pentru a lucra ca fotograf și a învăța tehnicile de filmare sofisticate germane. În cele din urmă a dobândit calitățile necesare pentru a lucra ocazional ca regizor pentru grupul Balcon. Abilitățile pe care le acumulase treptat începeau dintr-o dată să dea roade.

În 1925 și-a îndeplinit visul de a crea prima sa operă ca regizor, semnând pelicula „Grădina plăcerii" („The Pleasure Garden") realizată în orașul german München. A început, în cursul aceluiași an, să lucreze ca regizor la alt film, intitulat „Vulturul de munte" („The Mountain Eagle"). Și această peliculă a fost turnată în Germania, iar soția sa, Alma, a colaborat la acest proiect, ca membru al echipei de producție. Dar ambele filme nu erau decât melodrame neînsemnate care nu au foarte multe în comun cu operele sale ulterioare. „Grădina plăcerii" a fost bine primită de critici, dar conducerea studioului nu a fost încântată, astfel că i-a amânat momentul lansării.

Balcon avea să îl ajute pe Hitchcock să depășească aceste nereușite. Înțelegând că regizorul novice era mai aplecat spre suspans decât spre melodramă, l-a desemnat pe Hitchcock să lucreze la transpunerea pe marele ecran a unui roman semnat de scriitoarea de romane polițiste Belloc Lowndes. În mai 1926 au început filmările la noul film de suspans „The Lodger" („Chiriașul"). Căsătoria sa cu Alma a trebuit să fie amânată până la finalizarea filmărilor pentru acest film.

▲ Alfred Hitchcock și Alma Reville în tinerețe. Au format o echipă de excepție, atât în studiourile de filmare cât și în viața privată.

▲ Scenă din prima operă regizată de Hitchcock, „Grădina plăcerii". În stânga este Karl Falkenberg, jucând rolul prințului rus, iar în dreapta o putem vedea pe Carmelita Geraghty în postura unei dansatoare.

Hitchcock (jos, la dreapta camerei) pe când era tânărul regizor al filmului „Vulturul de munte". Alma ia notițe, la dreapta lui Hitchcock.

Steaua cinematografiei britanice

▲ Hitchcock știa să folosească ca nimeni altul lumina și siluetele, precum în această scenă din „Downhill".

Primul succes răsunător

CHIRIAȘUL, opera care avea să îl înscrie pe Hitchcock în cartea regizorilor, l-a avut ca protagonist pe cunoscutul actor de teatru Ivor Novello. Filmul era o dramă plină de suspans care avea ca temă crimele în serie. Nimeni în cinematografia britanică nu a mai utilizat atât de priceput întunericul în conceptualizarea filmului, pentru a ține publicul în suspans până la ultima secvență din film.

Conducerea studioului nu a fost încântată de peliculă în timpul proiecției private a acesteia, în septembrie 1926. A fost însă primită extrem de călduros atât de mass-media, cât și de membrii industriei filmului. De aceea, managementul studioului și-a schimbat poziția și a programat debutul „Grădinii plăcerii" și a „Vulturului de munte" în 1927. „Chiriașul" a primit o reacție pozitivă copleșitoare după ce a fost lansat în februarie, făcându-l cunoscut pe Hitchcock în întreaga Anglie. Până atunci, în ochii publicului, notabilitatea filmelor era determinată numai de calibrul actorilor care jucau în ele și recunoașterea obținută de regizorul filmului „Chiriașul" a marcat un moment revoluționar în lumea filmului.

În același an în care „Chiriașul" ajungea un mare succes de casă, Hitchcock a părăsit studiourile conduse de Michael Balcon și a început să lucreze pentru o nouă companie, British International Pictures. Din acel an, Hitchcock va continua să toarne în medie două filme noi pe an, dar în 1927, începând cu Downhill, avea să realizeze nu mai puțin de patru. Dar acestea nu făceau parte din genul de suspans în care era deosebit de abil Hitchcock, ci comedii și filme de dragoste. În Anglia, în acea perioadă, producătorii și conducerea studiourilor aveau cel mai greu cuvânt de spus în realizarea unui film, fiind preferabil ca regizorii să facă filmele alese de aceștia și să regizeze filmul cu respectarea instrucțiunilor primite. Hitchcock a făcut cele mai bune filme care puteau fi obținute în condițiile date, dar mai târziu nu va rememora cu drag cele patru opere din 1927.

În iulie 1927 a venit pe lume Patricia, fiica lui Alfred și a Almei.

▼ Hitchcock și Alma, sunt felicitați la petrecerea de nuntă din 12 decembrie 1926. Ceremonia religioasă a fost de rit catolic.

▲ Actrița principală Anny Ondra (dreapta) și o cameră care filmează dintr-o cutie izolată fonic (stânga) în timpul producerii operei „Șantajul". În centru, Hitchcock ascultă în căști dublura vocii lui Ondra.

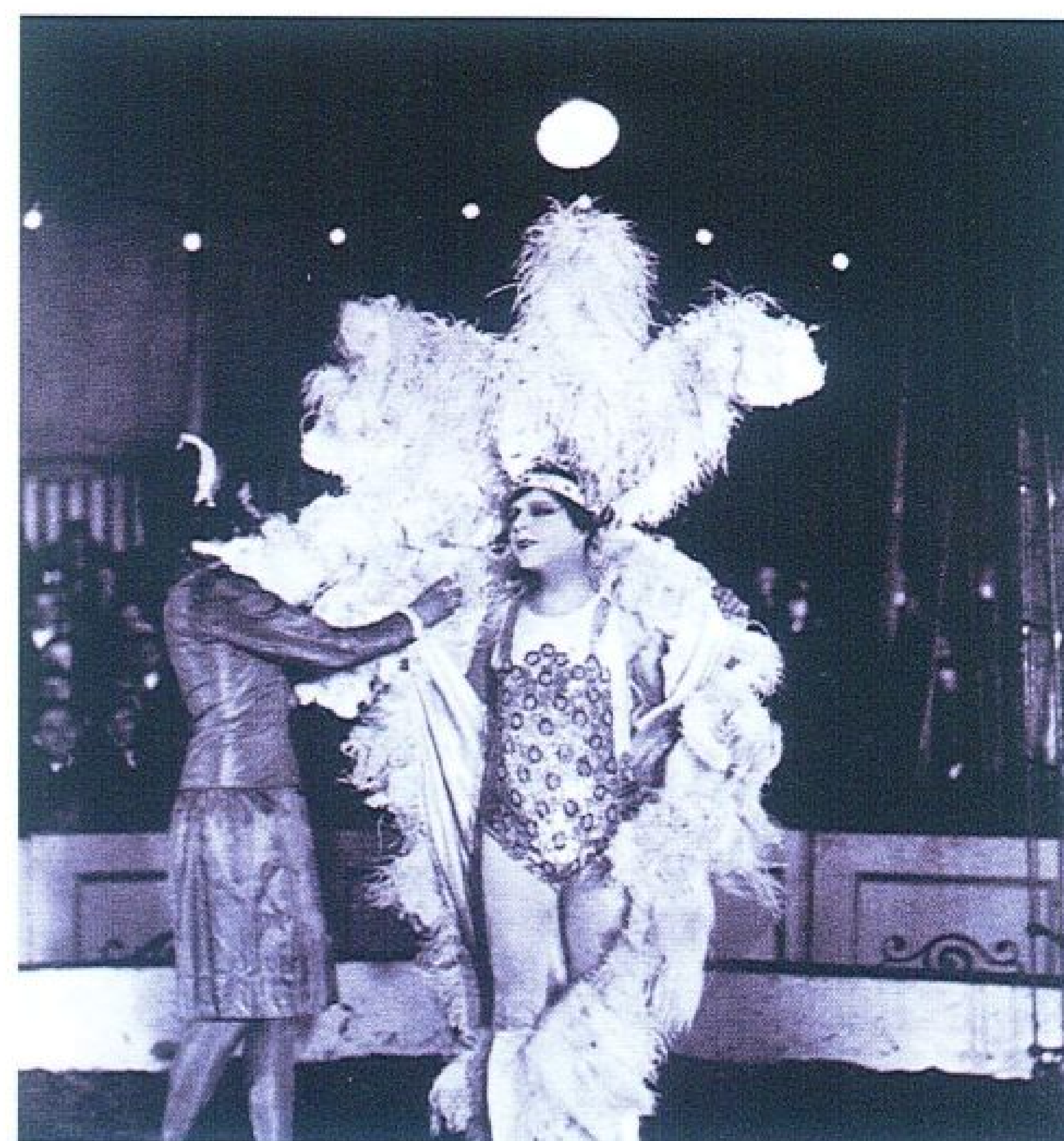
La acea vreme, Hitchcock nu dispunea de cele mai bune condiții de lucru, dar a fost binecuvântat cu un volum imens de producții. Acest fapt i-a permis să ducă o viață relativ luxoasă și să achiziționeze o casă impresionantă în suburbiile Londrei. Prin comparație cu traiul dulce de acasă, condițiile în care muncea Hitchcock în timpul primei sale capodopere păreau neprielnice.

Renaşterea, odată cu filmul sonor

În această perioadă, industria de film britanică și cea mondială, în ansamblul său, aveau să cunoască un moment de cotitură: apariția filmului „vorbit". Până atunci, naratorii ilustrau povestea în filmele „mute" ale epocii. În 1929, al zecelea film al lui Hitchcock, „Șantajul" („Blackmail"), a fost realizat ca film sonor. Cum acesta fusese gândit ca film mut, a apărut o problemă neașteptată: actrița germană Anny Ondra vorbea o limbă engleză sufocată de un accent german pronunțat. Cum încă nu se folosea post-sincronizarea, imaginea filmului și coloana sonoră erau înregistrate simultan. Nu se putea face altceva decât să se continue, ajungându-se la măsura disperată în care Ondra se prefăcea că vorbește mișcând buzele, în timp ce o actriță engleză vorbea din culise. În ciuda acestui impediment, filmul a fost un exemplu al genului de suspans în care Hitchcock se specializase, devenind primul mare succes de la „Chiriașul" și până atunci. Toate acestea au fost consemnate de presa acelor timpuri drept „renașterea lui Hitchcock".

Ulterior, însă, Hitchcock s-a confruntat cu încă o perioadă de stagnare. Va continua să producă un film sau două pe an, dar niciunul nu va ajunge să fie un succes răsunător. Aceste momente dificile aduceau cu ele posibilitatea sfârșitului carierei sale de regizor de film. În aceeași perioadă a lansat un film numit „Crimă!" („Murder!"). Nu va fi un mare hit la lansare în 1930, dar pelicula, care ilustrează povestea unui homosexual travestit care nu este sigur de sexul său este cunoscută și astăzi ca o expresie a curiozității unice a lui Hitchcock cu privire la sexualitate.

Proiecția în 1934 a peliculei „Omul care știa prea multe" („The Man Who Knew Too Much") va aduce un suflu nou carierei lui Hitchcock. Este vorba despre un film de suspans debordând de acțiune care ilustrează implicarea accidentală a unei familii aflate în vacanță la St. Moritz, într-o serie de activități teroriste. Deși conducerea conservatoare a studioului era pesimistă cu privire la vânzările pe care le va aduce pelicula, aceasta a înregistrat un mare succes încă de la lansare. De asemenea, a fost foarte bine primit peste hotare, făcând din film un hit chiar mai mare decât „Șantajul. Hitchcock" și-a consacrat reputația ca maestru al filmelor de suspans, și a devenit posibil pentru acesta să primească mână liberă în alegerea filmelor pe care avea să le producă, lăsând toate grijile pe seama conducerii studioului. Hitchcock își consolida renumele de regizor celebru nu doar în stagnanta cinematografie britanică , ci și în industria mondială de profil.

▲ „Crimă!" a fost un film de suspans bizar care ilustra povestea unui criminal homosexual îmbrăcat în femeie.

CLIPE PERSONALE

ORIGINEA MEDALIOANELOR

O caracteristică a filmelor lui Hitchcock o constituie proiecția ocazională neașteptată a chipului regizorului pe ecran. Apariția intr-o scenă a unui membru al echipei sau a unui actor care nu joacă efectiv în film, fără să rostească vreo replică, este cunoscută drept „medalion", iar Hitchcock a perfecționat această tehnică.

Prima apariție a lui Hitchcock într-un medalion a avut loc în primul său mare succes, „Chiriașul". I se poate vedea spatele, stând la un birou, în redacția unui ziar. Secvența ar putea să indice o încercare disperată a lui Hitchcock de a apărea în film ca figurant, urmare a numărului insuficient de persoane din echipă, mai degrabă decât un medalion autentic. Hitchcock apare în filmul său din 1929, „Șantajul," în rolul unui personaj care se retrage timid în fața șotiilor copiilor. Din acel moment, va continua să includă apariții medalion, mici glume regizorale, apărând în fiecare film pe care l-a realizat după producerea în 1942 a „Sabotorului" („Saboteur"). Aceste glume par a fi devenit apăsătoare pentru Hitchcock, și într-o discuție avută în 1965 cu Francois Truffaut, a susținut că era necesar să apară timp de câteva secunde în film, pentru a determina publicul să urmărească proiecția în liniște.

▲ Hitchcock (stânga extremă) în una dintre primele încercări de folosire a tehnicii „medalionului".

Se poate spune că înfățișarea unică a lui Hitchcock l-a făcut perfect potrivit pentru aparițiile medalion. Niciun actor, indiferent cât de frumos sau de celebru ar fi fost, nu putea să concureze cu așa ceva. Fanii filmelor lui Hitchcock au dezvoltat o pasiune secretă, aceea de a identifica fața inocentă a regizorului pe ecran.

O invitație de la Hollywood

Vacanță la New York

Hitchcock a devenit primul star al industriei cinematografice britanice, odată cu succesul operei sale „Omul care știa prea multe” („The Man Who Knew Too Much”), dar industria de film engleză în mod evident nu se ridica la nivelul celei americane. Majoritatea filmelor lui Hitchcock au fost produse de Gaumont British Picture Corporation. Compania a început treptat să se delimiteze de divizia costisitoare de producție, în încercarea de a se reprofila, ca și companie de distribuție. Hitchcock reușise să acumuleze în acel moment suficientă influență încât să își controleze pe deplin actorii și producătorii, și începea să simtă limitările pe care i le impunea filmatul în Anglia. Hollywood-ul american deja se consacrase ca „pământul făgăduinței” pentru realizatorii de film, dispunând de suficiente fonduri, de mână de lucru și de toate celelalte elemente necesare pentru producția de film. Hollywood-ul era de asemenea în căutare de regizori și actori din întreaga lume. Nu mai este nevoie să spunem că Hitchcock era o țintă de prim rang a acestor eforturi de recrutare.

Cam în acest timp, unica fiică a lui Hitchcock, Patricia, părăsise casa părintească, fiind înscrisă la pension. Cea mai plăcută activitate pentru Hitchcock și soția sa erau vizitele făcute fiicei lor în week-end-uri. Hitchcock reușea să uite de munca stresantă de creator de filme, pentru a își asuma rolul de tată bun. Familia dispunea de resursele necesare pentru a duce o viață relativ luxoasă, și obișnuiau să plece în concedii lungi peste hotare. În vara lui 1937, au ales ca destinație America. Dar acest concediu nu a fost gândit doar ca o alegere personală a familiei lui Hitchcock, întrucât în New York Hitchcock avea să primească vizite neîncetate de la oameni din industria de film hollywoodiană și din partea unor reporteri și jurnaliști. Printre aceștia se număra și un nou producător în căutarea faimei, David O. Selznick. Într-un sfârșit, Hollywood-ul își întindea antenele către Hitchcock.

▸ Decoruri impresionante din filmul „Sabotajul”

▾ Hollywood-ul anului 1939. Europa deja se implicase complet în al Doilea Război Mondial, dar pentru Hollywood, toate acestea se desfășurau într-o altă lume.

Debut spectaculos la Hollywood

După întoarcerea la Londra în septembrie, Hitchcock a început să lucreze la următoarea sa producție, „Femeia dispărută” („The Lady Vanishes”), pe care a finalizat-o în luna februarie a anului următor. Era vorba de un film de suspans în care apăreau un spion dintr-o țară balcanică, o spioană britanică mai în vârstă și o frumoasă englezoaică, călătorind într-un tren. Însă, în luna martie a aceluiași an, Germania a anexat

▴ Scenă dintr-un vagon restaurant din „Femeia dispărută”. Adesea, trenurile îi ofereau lui Hitchcock un cadru ideal pentru filmele sale.

Versiune diferită

TITANICUL

Contractul lui Hitchcock cu Selznick stipula că trebuia să realizeze cinci filme în șapte ani. Prima producție urma să aibă ca temă epava Titanicului. Nu se știe nici până în ziua de astăzi din ce motiv acest film nu a mai ajuns să vadă lumina zilei. În discuțiile sale cu Truffaut, Hitchcock nu a dat mai multe detalii, cu excepția faptului că Selznick s-a răzgândit. În locul acestuia, prima operă produsă de cei doi parteneri a fost „Rebecca". Convorbirea lui Hitchcock cu Truffaut a avut loc în 1962, la douăzeci și trei de ani de la debutul său la Hollywood, și nu se poate spune cu exactitate dacă a reflectat contextul real al anului 1939. În noiembrie 1938 (imediat anterior debutului său hollywoodian), Hitchcock a afirmat într-un interviu acordat unei reviste britanice că a dorit să folosească tragedia Titanicului ca subiect pentru primul său film, considerând că povestea se preta la o ecranizare.

În ciuda acestei intenții, problemele în a transpune istoria Titanicului pe peliculă începuseră deja să iasă la iveală, sub forma presiunilor din partea companiilor de nave. Acestea se temeau că o ilustrare grafică a violențelor și ororii care au mers mână în mână cu scufundarea Titanicului vor duce la o scădere a numărului pasagerilor pe nave, astfel că au început să completeze împotriva producerii acestui film, prin diferite metode. În discuția sa cu Truffaut, Hitchcock a afirmat că negocierile cu privire la „Rebecca" demaraseră deja, și că dorea să realizeze acel film în paralel cu sau în locul „Titanicului". Totuși, este evident faptul că eșecul realizării filmului „Titanic" nu i s-a datorat exclusiv nehotărârii lui Selznick.

Mai târziu, alți regizori vor folosi incidentul naval în centrul poveștilor care au stat la baza filmelor produse. Deși nu a ajuns niciodată pe ecrane, fantoma Titanicului gândită de Hitchcock poate fi considerată drept prima încercare de a crea un film bazat pe tragedia de pe Titanic.

▲ După eșecul eforturilor lui Hitchcock de a realiza filmul Titanic, prima creație pe aceeași temă care a cunoscut succesul a fost producția britanică din 1958, „SOS Titanic".

Austria, pentru ca în octombrie să invadeze regiunea sudetă a Cehoslovaciei.

Tensiunea de pe scena politică din lumea reală a contribuit la popularitatea filmului, care a fost un succes.

Hitchcock își trăia epoca de aur ca realizator de film britanic. Începând cu hitul din 1934, „Omul care știa prea multe", a continuat să regizeze succes după succes, inclusiv „Cele 39 de trepte" („The 39 Steps"), „Agentul secret" („Secret Agent"), „Sabotaj" („Sabotage") și „Tânăr și nevinovat" („Young and Innocent"). „Femeia dispărută" va constitui ultima capodoperă din această serie de succese.

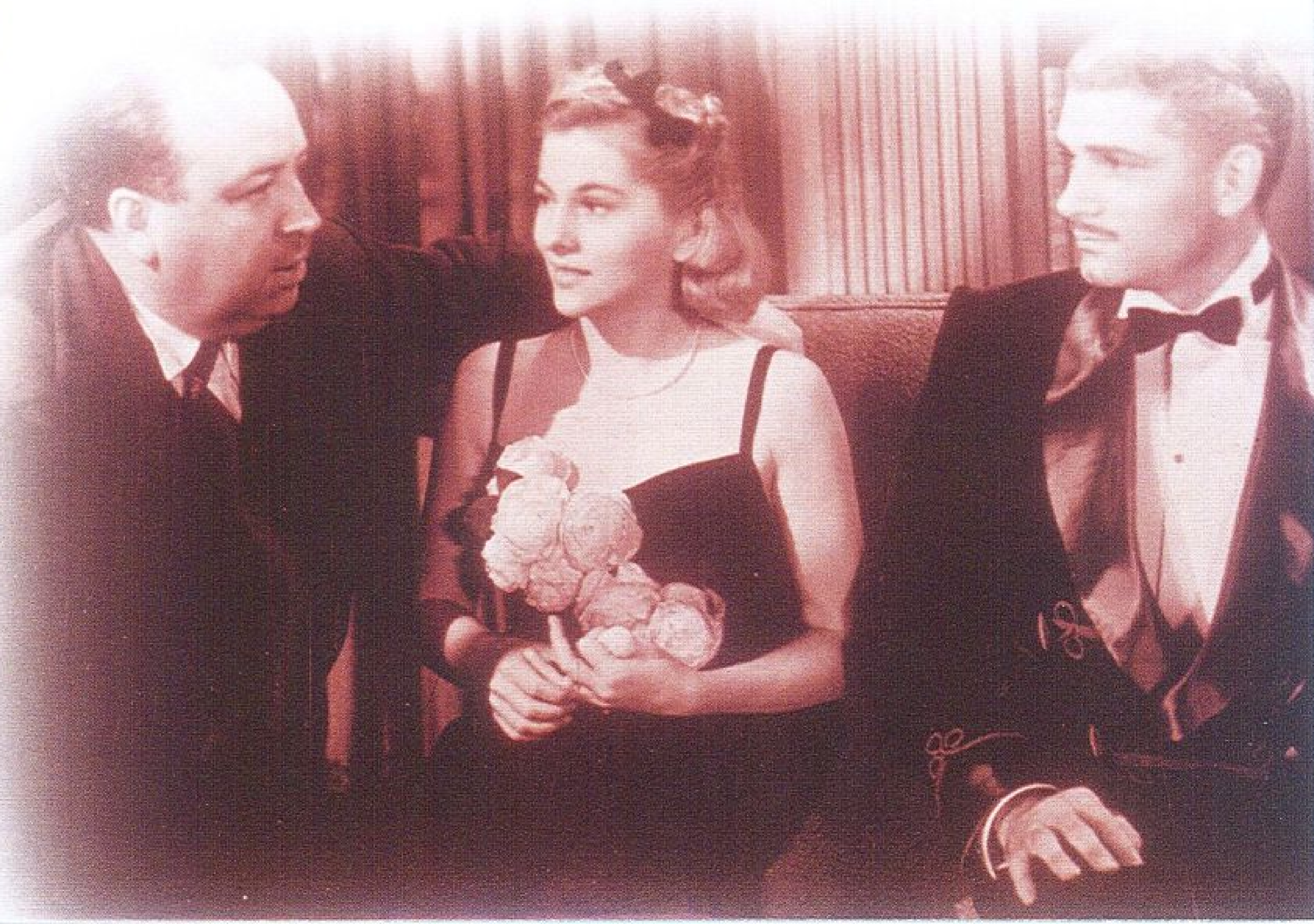
Hitchcock a semnat în mod formal un contract cu Selznick în iulie 1938. Debutul său la Hollywood nu fusese stabilit încă, dar „Femeia dispărută" a cunoscut un succes zdrobitor atât în Marea Britanie cât și în America, după ce a fost lansat în octombrie. Hitchcock a decis ca următoarea sa operă în acest nou context să fie „Rebecca", prezentându-i lui Selznick manuscrisul pregătit. În mod surprinzător, Selznick i-a indicat lui Hitchcock să îl rescrie integral. Hitchcock, obișnuit să acționeze ca un rege în Anglia, a fost șocat de această conduită, dar la Hollywood nu era decât un nou-venit. S-a grăbit să rescrie scenariul și a început filmările. Cu toate acestea, chiar și în această etapă, Hitchcock și Selznick aveau stiluri opuse. Hitchcock prefera să reducă la minimum necesitatea editării peliculei, filmând de-abia după ce-și calcula îndelung, la perfecție, unghiurile camerelor. Selznick era binecunoscut pentru pasiunea sa de a modifica producțiile și nu intenționa ca la încheierea filmărilor să primească un film definitivat, care să nu mai necesite editări. Dorea ca filmul final să reflecte într-un fel sau altul contribuția sa proprie.

În ciuda neînțelegerilor, Hitchcock a perseverat și a terminat filmul „Rebecca". Fără a fi în mod necesar mulțumit de ceea ce realizase, „Rebecca", născută din conflictul dintre stelele cinematografice britanic și american, a câștigat în 1940 premiul Oscar pentru cel mai bun film. A constituit un debut amețitor la Hollywood pentru Hitchcock, oferindu-i în același timp lui Selznick, care obținuse anterior premiul pentru cel mai bun film cu „Pe aripile vântului", al doilea Oscar.

▲ Familia Hitchcock ia masa în timpul concediului la New York în august 1937. Începând din stânga: Alma, specialistul scenarist Joan Harrison, Alfred Hitchcock, și cea mai mare fiică a sa, Patricia.

▼ Hitchcock (stânga), Joan Fontaine (centru) și Laurence Olivier (dreapta) în timpul filmărilor la debutul hollywoodian al lui Hitchcock, „Rebecca".

Depășirea dificultăților

▲ O scenă tensionată ilustrând o amerizare de urgență din filmul Foreign Correspondent. Se spune că acest film se număra printre preferatele ministrului nazist însărcinat cu propaganda, Joseph Goebbels.

Potrivnicia războiului

DUPĂ „REBECCA" URMEAZĂ, în 1940, a doua producție hollywoodiană a lui Hitchcock, „Foreign Correspondent", un film de suspans cu spioni, în Europa începutului celui de-al Doilea Război Mondial. Filmările au avut loc din martie până în mai 1940, dar la acea vreme, naziștii ocupaseră Belgia și Olanda, iar căderea Parisului era iminentă. Filmările au continuat, în paralel cu revizuirea permanentă a scenariului, pentru a reflecta schimbările care se petreceau în Europa măcinată de conflagrație.

După terminarea filmărilor, Hitchcock s-a întors pentru o perioadă în țara sa natală, Anglia. A încercat să-și convingă mama să se mute în America, unde ar fi fost în siguranță, dar aceasta a refuzat să își părăsească patria, insistând să se mute în suburbiile Londrei. După revenirea în America, de dragul reflectării pe marele ecran a negurii războiului care plana peste Londra, Hitchcock a reluat în grabă filmarea ultime scene din „Foreign Correspondent", la 5 iulie. Fiind adaptat din mers evenimentelor, filmul se sfârșea cu scena in care personajul principal descria Americii situația de criză din Europa, dintr-o stație radio londoneză. După numai cinci zile, forțele aeriene germane aveau să bombardeze Londra. Foreign Correspondent a fost un succes, la lansarea acestuia o lună mai târziu.

Al Doilea Război Mondial s-a intensificat odată cu implicarea Americii în 1941, dar atâta timp cât Hitchcock se afla la Hollywood, departe de teatrele de operații, putea să își continue în liniște munca regizorală. Totuși, un eveniment din Anglia i-a umplut sufletul de durere: mama sa a murit în septembrie 1942, iar fratele mai mare s-a stins la rândul său din viață în luna ianuarie a anului următor. Fratele mai mare moștenise afacerea tatălui, cei doi s-au distanțat unul de celălalt din momentul în care Hitchcock a început să-și câștige singur existența. Mai mult, Hitchcock era atât de ocupat cu munca de regizor, încât nu a trebuit niciodată să se confrunte direct cu decesul unui membru al familiei. Nu puține erau vocile din Anglia care îl acuzau pe Hitchcock de abandonarea țării natale pe timp de criză, și pentru indiferența față de tragedia familiei sale. Chiar și Michael Balcon, exponentul industriei cinematografice britanice care l-a înțeles cel mai bine, s-a exprimat critic la adresa lui Hitchcock. Alfred a continuat însă producția filmelor memorabile precum „Îndoiala" („Shadow of a Doubt"), „Suspiciune" („Suspicion") și „Sabotorul" („Saboteur"), în ciuda depresiei în care s-a scufundat în mod inevitabil.

Următorul film al lui Hitchcock, „Barca de salvare" („Lifeboat"), a fost lansat pe piață în 1944. Acesta era un thriller psihologic care prezenta pasagerii unei bărci de salvare care au reușit să părăsească o navă scufundată de un submarin german. În acest film, Hitchcock a introdus un personaj german care avea în mâinile sale soarta pasagerilor bărcii de salvare.

Audiența americană a început să emită critici la adresa acestei povești. Ideea că un marinar nazist (răul suprem) ar putea decide asupra sorții unei bărci

Străzile londoneze, după ce au fost distruse de raidurile aeriene. Ultima scenă din „Foreign Correspondent" ilustra bombardarea Londrei, care avea să se petreacă și în realitate la scurt timp după lansarea peliculei.

▲ O scenă cu pasagerii în derivă pe mare din Barca de salvare. Filmul este unul neconvențional, realizat în spațiul îngust al unei bărci de salvare.

▸ Pictură de fundal de Salvador Dali folosită în „Fascinație", având rolul de a evidenția atmosfera suprarealistă, deși pictura pare puțin exagerată.

de salvare pline cu cetățeni ai unor țări democrate era de nesuportat.

Muncă experimentală

În mijlocul tuturor acestor greutăți, Hitchcock a vizitat încă o dată Anglia. Deși puterile aliate începeau să câștige teren, călătoria în Europa brăzdată de război era totuși periculoasă. La Londra, Hitchcock a fost întâmpinat de Sidney Bernstein, producător de film și vechi prieten care lucrase anterior la Ministerul Justiției. Hitchcock a acceptat să realizeze două scurt-metraje anti-naziste. A mers de asemenea la mormintele rudelor sale, pentru ca în martie 1944 să revină în America.

Imediat după întoarcerea sa în State, Hitchcock a reluat parteneriatul cu Selznick, după o lungă perioadă de repaus. Următorul produs al colaborării acestora l-a constituit neobișnuitul thriller psihologic „Fascinație" („Spellbound"). Avându-i în distribuție pe Ingrid Bergman și pe Gregory Peck, filmul i-a oferit lui Hitchcock șansa de a-și împlini dorința de-o viață de a lucra cu maestrul artei suprarealiste, Salvador Dali. Totuși, structura filmului era excesiv de complicată, iar operei i-a lipsit cadența specifică filmelor lui Hitchcock.

Odată cu sfârșitul războiului a venit pacea, iar Hitchcock s-a confruntat cu o perioadă mai puțin fructuoasă în a doua jumătate a anilor '40. Contractul său cu Selznick a expirat în 1946. Hitchcock se săturase de intervențiile chinuitoare ale lui Selznick de pe platourile de filmare, și, după ce și-a obținut independența față de acesta, Hitchcock a întemeiat compania Transatlantic Pictures. Prima realizare a acesteia a constituit-o primul film color al lui Hitchcock, „Funia" („Rope"), în 1948, pentru ca anul următor să lanseze „Tropicul Capricornului" („Under Capricorn"). Ambele proiecte au produs pierderi, iar Transatlantic Pictures a dat faliment. Chiar și în situația în care cariera lui Hitchcock s-ar fi sfârșit în acest moment, probabil că și-ar fi păstrat reputația de regizor magistral al filmelor de suspans, dar ar fi ratat probabil titlul de „maestru al suspansului". Avea să dobândească această recunoaștere începând cu anii 1950.

▲ Hitchcock colaborează cu pictorul spaniol Salvador Dali.

Versiune diferită

RECLAMA LUI HITCHCOCK LA PRODUSE DE SLĂBIT

Hitchcock s-a confruntat încă de la naștere cu o tendință spre îngrășare. În singura fotografie rămasă din copilăria sa, chipul lui Hitchcock era deja umflat. De altfel, obezitatea a constituit unul din motivele pentru care Hitchcock a fost scutit de serviciul militar, la vârsta de nouăsprezece ani, în perioada Primului Război Mondial. Hitchcock avea să apară într-o reclamă la un medicament pentru slăbit, evident într-unul din filmele sale.

„Barca de salvare", este un film de suspans care a ilustrat antagonismul dintre persoanele de diferite naționalități și clase sociale, cu filosofii diferite asupra vieții, adunate la bordul unei bărci, cadru restrictiv care a făcut imposibilă apariția supraponderalului Hitchcock în clasicele sale medalioane. Apelând la ideile echipei sale, Alfred a ajuns la următoarea soluție:

Într-un ziar care este citit de pasagerii bărcii apare o reclamă la un medicament pentru slăbit. Hitchcock este modelul pentru pozele „înainte și după" publicate în reclamă. La acel moment, Hitchcock depunea eforturi disperate să slăbească, ajungând de la o sută cincizeci de kilograme la numai o sută. După cum avea să declare mai târziu, a decis să apară în reclama din film pentru a sărbători succesul său în acest demers. Bineînțeles, medicamentul pentru slăbit „Reduco" nu există în realitate, dar se spune că producătorul a fost bombardat cu întrebări referitoare la acesta după lansarea pe piață a filmului.

Hitchcock susține că inițial a intenționat să apară în film în ipostaza cadavrului unei victime înecate, dar a renunțat la idee de teamă să nu se înece în realitate, pentru ca apoi să i se prezinte ideea minunată a reclamei la produsul de slăbit. Scena avea să devină cel mai îndrăgit medalion al lui Hitchcock.

▸ Reclamă în ziar pentru produsul de slăbit "Reduco".

Revenirea maestrului

Prima operă la Hamburg

ÎN TIMPUL PERIOADEI de stagnare cu care se confrunta Hitchcock, el își umplea timpul cu ospețe copioase și băutură. A continuat în acest fel până când a ajuns obez, cauzând îngrijorarea celor din jur. Cu toate acestea, nu era complet delăsător în acest impas, petrecându-și mult timp căutând texte de calitate care puteau fi transformate în scenarii.

În aprilie 1950, Hitchcock a citit romanul de suspans „Străini în tren" („Strangers on a Train") scris de autoarea Patricia Highsmith. Simțind ca aceasta este povestea pe care o căuta, regizorul a cumpărat imediat drepturile asupra versiunii cinematografice. Raymond Chandler, care s-a consacrat ca autor de romane de suspans, a fost solicitat să scrie scenariul, dar se pare că nu a fost deloc încântat de intervențiile permanente ale lui Hitchcock asupra operei sale. În cele din urmă, scenariul a fost finalizat cu ajutorul unor modificări aduse de un alt scenarist. Chandler avea să declare ulterior că în manuscrisul final nu se mai regăsea nicio urmă din concepția sa. Hitchcock, pe de altă parte, susținea că atunci când scriitorii acestui gen colaborează, lucrurile nu vor evalua favorabil ca urmare a conflictelor care apar inevitabil.

Filmul în sine este povestea a doi bărbați care „fac schimb" de scenarii de crimă. Cadența specifică operelor lui Hitchcock, care îți taie respirația, alături de stilul vizual elaborat, au captivat audiențele, aducându-i un mare succes. Regizorul filmului a afirmat că sursa succesului a constituit-o regula sa fundamentală a organizării lucide. Se poate spune că pelicula i-a permis lui Hitchcock să iasă o dată pentru totdeauna din impasul în care se afla. Un alt element i-a adus bucuria în realizarea filmului: deși a avut doar un rol secundar, fiica sa, Patricia, și-a făcut cu această ocazie debutul ca actriță de cinema.

▲ Decorurile din „Fereastra din spate", construite în interiorul unui platou. Hitchcock a făcut dintr-o fereastră cadrul unei drame pline de suspans care îți taie respirația.

▲ Patricia Smith, autoarea romanului „Strangers on a Train", ecranizat de Hitchcock.

Debutul tubului catodic

După revenirea lui Hitchcock, acesta a realizat între 1953 și 1954 o serie de filme care au îmbinat magistral divertismentul și elementele experimentale, precum „Fereastra din spate" („Rear Window"), „Mărturisire" („I Confess") și „Cu C de la crimă" („Dial M for Murder").

▼ Hitchcock și un cameraman pun la punct imaginea sub un carusel care apare în filmul Rear Window.

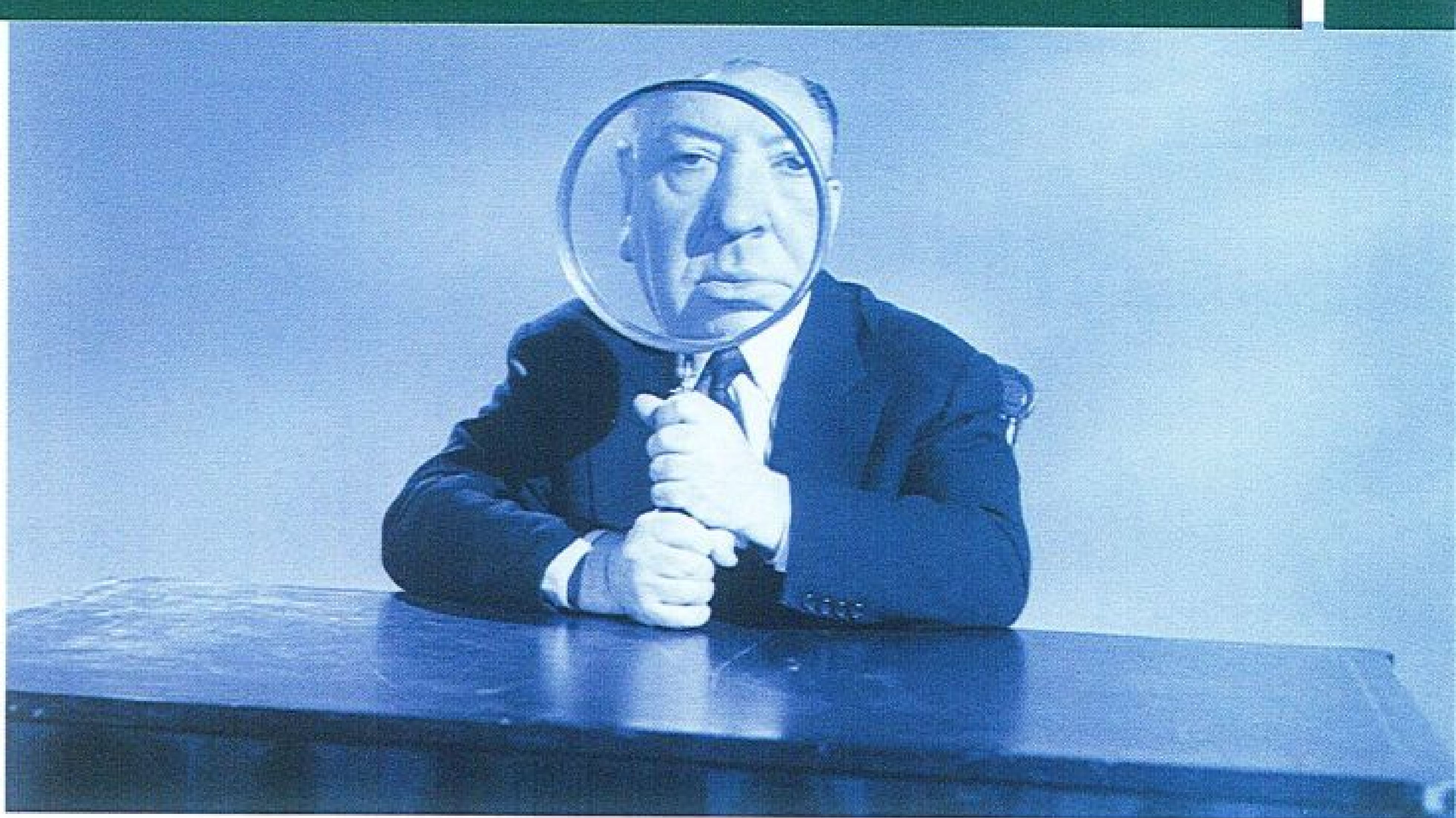

▲ Fiica lui Hitchcock, Patricia, a debutat în film în „Strangers on a Train". A apărut și în alte filme ale tatălui său, fără însă a se bucura de un mare succes în cariera actoricească.

▲ James Stewart, care a jucat rolul unui bărbat care folosește un aparat foto pentru a trage cu ochiul în apartamentele altora, în „Fereastra din spate".

▲ Hitchcock, ca gazdă a emisiunii Alfred Hitchcock Prezintă.

regizor de film, iar faptul că fața lui Hitchcock este cunoscută în întreaga lume se datorează emisiunii sale televizate.

Odată cu debutul din 1955, emisiunea a rulat timp de șapte ani, însumând 262 episoade, douăzeci dintre acestea fiind regizate de Hitchcock însuși. În deceniul de vârf al carierei sale, începând din 1955, Hitchcock a fost activ atât pe micul cât și pe marele ecran.

▸ Poster al filmului „Cu C de la crimă". Neobișnuit pentru producțiile lui Hitchcock, filmul s-a concentrat pe

„Cu C de la crimă" a marcat debutul actriței Grace Kelley în filmele lui Hitchcock. Această frumoasă actriță suedeză pare să fi devenit preferata lui Hitchcock. Pentru a arăta cât mai bine în fața camerei, Kelley a ținut o cură de slăbire, reușind să dea jos optsprezece kilograme.

Acest film s-a filmat atât pe peliculă, cât și într-o versiune tridimensională cu ajutorul unei lentile speciale, care însă nu a putut să ruleze decât într-un număr infim de cinematografe. Hitchcock însuși nu a manifestat un interes deosebit pentru filmele tridimensionale. Insistența studioului de film de a adăuga versiunea 3D s-a datorat panicii care se răspândea în lumea cinematografiei pe măsură ce televiziunea câștiga teren.

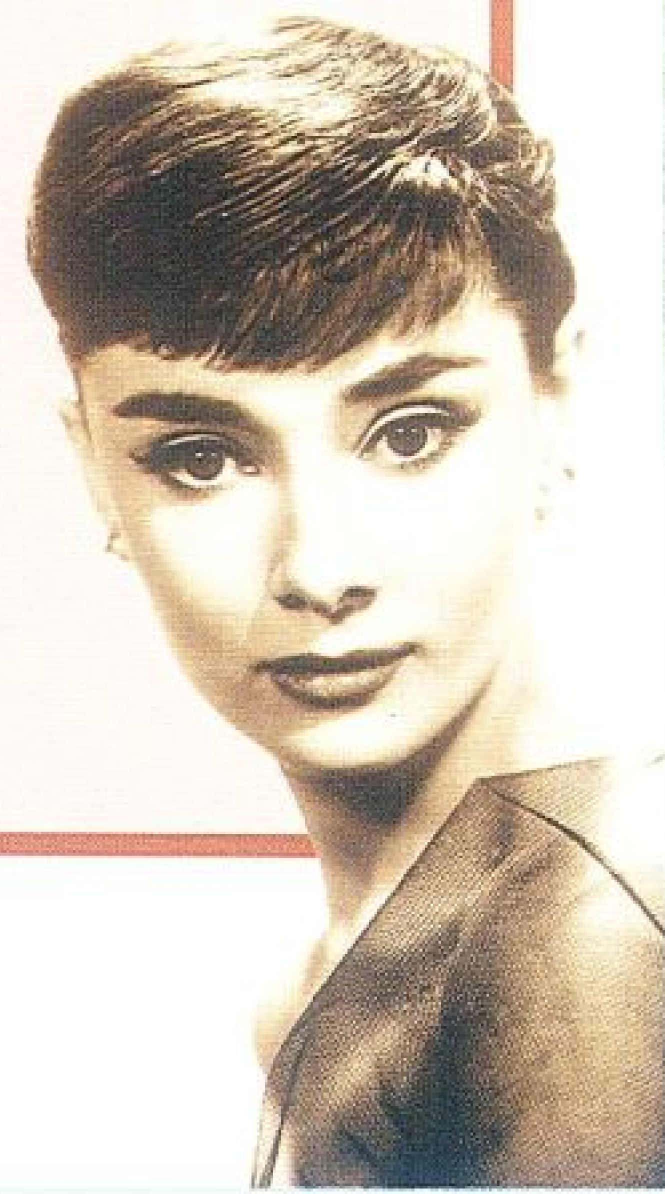
Părerea lui Hitchcock cu privire la filmele tridimensionale era negativă, în schimb a părut deosebit de interesat de televiziune. La acea vreme, programele TV erau inundate de filme de suspans. Prin urmare, directorii de televiziuni au început să îl curteze pe maestrul suspansului, Alfred Hitchcock, să lucreze și pentru micul ecran. Astfel a debutat emisiunea „Alfred Hitchcock prezintă" („Alfred Hitchcock Presents"), cu prevederea ieșită din comun că Hitchcock urma să fie plătit pentru fiecare episod de jumătate de oră. Spre deosebire de medalioanele din film, la televizor, Hitchcock apărea la începutul și la sfârșitul fiecărei emisiuni, ca gazdă. Maniera sa indiferentă, lipsită de expresie, conjugată cu discursurile umoristice pline de ironie i-au adus o mare popularitate, imposibil de obținut doar prin rolul de

Omul-cheie

FILMUL LIPSĂ AL LUI HEPBURN

Audrey Hepburn este o actriță legendară, care însă nu a jucat niciodată într-un film al lui Hitchcock. Aceasta nu se datorează numai faptului că Hitchcock prefera blondele. În realitate, Hitchcock a lucrat la o producție destinată acesteia până la scurt timp înaintea începerii programate a filmărilor, însă o serie de circumstanțe nefericite au dus la abandonarea proiectului.

Filmările la filmul „La nord prin nord-vest" s-au terminat în 1958, producția fiind un mare succes. Hitchcock a plănuit ca următorul film să se bazeze pe un roman scris de un judecător britanic, intitulat „No Bail for the Judge". Este vorba de povestea unui bărbat acuzat de o crimă pe care nu a comis-o, a avocatei care îl salvează, a bărbatului misterios care îi ajută, și a crizelor repetate cu care se confruntă. Exista o scenă în care avocata – interpretată de Audrey Hepburn – este răpită în Hyde Park. În timp ce filma o altă producție, Hepburn și-a aruncat ochii asupra manuscrisului și, de teamă ca scena să nu îi afecteze imaginea inocentă, s-a retras din proiect. Hitchcock, pe de altă parte, considera că scenariul este unul excelent, față de care nu avea nici o plângere. Producția a fost anulată, iar filmul nu a cunoscut niciodată lumina marelui ecran. Lucrurile evoluau pentru Hitchcock din rău în mai rău. Imediat după finalizarea peliculei „La nord prin nord-vest" a apărut și „Povestea unei călugărițe" („The Nun's Story"), având-o în distribuție pe Audrey Hepburn. Acest din urmă film a fost un succes imens, și rularea sa în cinematografe s-a prelungit, amânând lansarea producției lui Hitchcock. Alfred avea să se înfurie nespus la vederea posterelor cu Hepburn împânzind țara. Este inutil să menționăm că lui Hepburn nu i s-a mai oferit niciodată un rol într-un film al lui Hitchcock. Indignarea lui Hitchcock față de Audrey va continua să îi înnegureze sufletul o lungă perioadă de timp.

▸ Spiridușul Audrey Hepburn. Imaginea sa inocentă a fost mai importantă decât rolul oferit de Hitchcock.

Sentimente de onoare

Cei trei nemuritori

HITCHCOCK A CONTINUAT să producă activ filme în paralel cu emisiunile de televiziune. „Să prinzi un Hoț" („To Catch a Thief"), realizat în 1955, a beneficiat de prezența încântătoarei actrițe Grace Kelley; „Necazuri cu Harry" („The Trouble with Harry") este un film de suspans cu o tentă comică; „Omul care știa prea multe" („The Man Who Knew Too Much") – o reeditare a filmului din 1934 cu același nume, este un thriller generator de atacuri de cord, pe când filmul din 1956, „Luat drept altul" („The Wrong Man") ilustrează criza personajului principal într-un stil documentar neconvențional. În „Amețeala" („Vertigo"), realizat în 1958, Hitchcock istorisește povestea unui detectiv care își dă demisia din cauza fricii de înălțimi, într-o dramă psihologică plină de suspans.

Aceste opere lansate în a doua jumătate a anilor '50 s-au bucurat de un succes inegal, dar sunt cu toate bine realizate, privite drept rodul celor mai buni ani de regie ai lui Hitchcock. Filmul din 1959, „La nord prin nord-vest", reunește toate elementele pentru care Hitchcock este atât de îndrăgit.

Cary Grant a devenit actorul reprezentativ al operei lui Hitchcock. În „La nord prin nord-vest", personajul său este luat drept spion, iar tema frecventă a lui Hitchcock privind dubiile asupra lucrurilor despre care nu ne amintim nimic constituie subiectul central al acestui film intens. Scena mută în care se trage asupra lui Grant în lanurile nesfârșite de porumb dintr-un avion debordează de tensiune, și

▲ O imagine de la filmările operei reprezentative a lui Hitchcock, „Păsările" („The Birds"). În acest film, Hitchcock i-a cerut actriței principale, Tippi Hedren, să joace intens, considerând păsările ca partener de scenă.

▲ Se trage dintr-un avion asupra lui Cary Grant, în mijlocul unui lan imens de porumb, în cadrul peliculei „La nord prin nord-vest". Scena constituie punctul culminant al filmului.

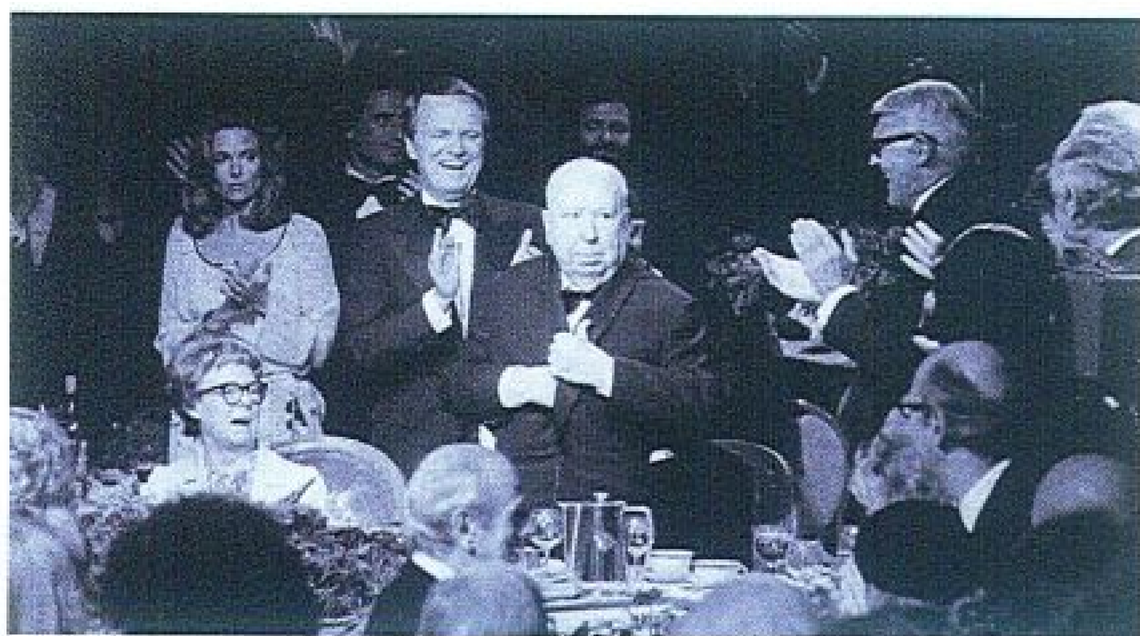
CĂLĂTORII ÎN TIMP

OSCARUL INACCESIBIL

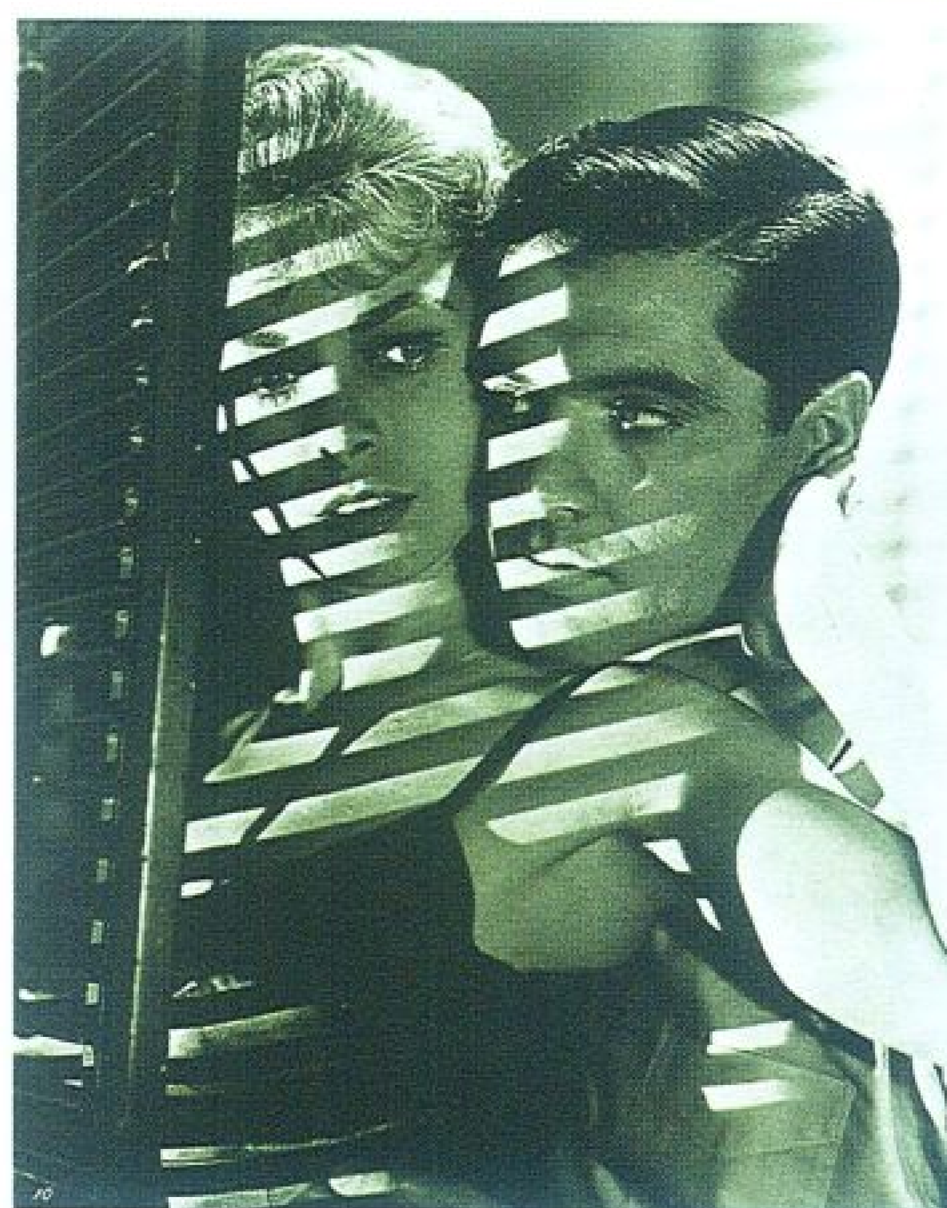
Opera lui Hitchcock nu a câștigat numai admirația fanilor obișnuiți, ci și pe cea a artiștilor avangardiști sau a personalităților din industria cinematografică, fără a primi vreodată un Oscar. Este adevărat că filmul său de debut la Hollywood, „Rebecca", a câștigat Premiul Academiei pentru cel mai bun film în 1940, dar Hitchcock a insistat întotdeauna că această distincție i-a fost decernată producătorului, Selznick. Hitchcock a fost nominalizat pentru cel mai bun regizor de cinci ori, fără însă a câștiga vreodată.

Se spune că este dificil pentru un comediant să joace o viață întreagă numai roluri de comedie. Chiar și actorii care își fac un nume cu roluri de bufoni tind să spere că vor obține și roluri serioase când se vor maturiza. Același lucru este adevărat și în lumea literaturii. Autorii romanelor polițiste sau științifico-fantastice încearcă la un moment dat să scrie literatură pură. Hitchcock nu s-a numărat printre aceștia. A continuat să realizeze filme de suspans fără să privească în dreapta sau în stânga, întreaga sa viață. Hitchcock a speculat că motivul pentru care nu a primit niciodată un Oscar este numărul mare de crime din filmele sale. Desigur, era o glumă, dar pentru mulți conținea un sâmbure de adevăr. Indiferent de cât de celebru a ajuns Hitchcock ca regizor de filme de suspans, nu a încercat niciodată să abordeze teme mai „elevate". Filmele care încearcă să zugrăvească natura umană sau concepții cu privire la societate captează cu ușurință atenția Academiei de film, dar Hitchcock și-a devotat întreaga măiestrie realizării divertismentului la nivel înalt, manipulând temerile și angoasele spectatorilor. Acest lucru era mai important pentru Hitchcock decât să câștige un Oscar. Afirmația conform căreia a ucis prea mulți oameni în filmele sale trebuie să fi fost o glumă la adresa vieții sale de regizor de film.

Anul nominalizării	Filmul	Premii (cele îngroșate au fost câștigate, cele scrise cu font normal indică nominalizările)
1940	Rebecca	**Cel mai bun film**, Cel mai bun regizor, Cel mai bun actor (Laurence Olivier), Cea mai bună actriță (Joan Fontaine)
1941	Suspiciune	**Cea mai bună actriță** (Joan Fontaine)
1944	Barca de salvare	Cel mai bun regizor
1945	Fascinație	Cel mai bun regizor
1954	Fereastra din spate	Cel mai bun regizor
1959	La nord prin nord-vest	Cel mai bun scenariu (Ernest Lehman)
1960	Psycho	Cel mai bun regizor
1967	(întreaga carieră)	**Premiul Memorial Irving G. Thalberg**

▲ Hitchcock la decernarea premiilor Institutului American de Film din 1979. Bărbatul care aplaudă în dreapta este Cary Grant.

▲ Imagistica umbrelor și a luminilor anticipează teama într-o scenă de la începutul thrillerului psihologic „Psycho".

▲ Hitchcock, în timpul filmărilor ultimei sale opere, „Complot de familie". Părerile cu privire la calitatea acestui film sunt împărțite.

este cunoscută drept scena care a marcat culmile măiestriei regizorale a lui Hitchcock.

„Psycho", lansat în anul următor, în 1960, este un thriller psihologic care urmează aceeași linie ca și „Amețeala" și „Fereastra din spate". În cadrul filmului, Hitchcock, în vârstă de șaizeci de ani, va accepta provocarea tehnicilor experimentale de realizare a filmelor, abordând în același timp o poveste care va surprinde publicul.

Aceste lucruri nu au fost făcute spre satisfacția proprie a lui Hitchcock, ci mai degrabă spre deliciul audienței. Din perspectiva industriei de divertisment, se poate spune că filmul a fost un succes fără egal, și a adus cele mai mari profituri, dintre toate operele lui Hitchcock.

Urmarea sa din 1963, „Păsările" („The Birds"), este un film despre panica resimțită față de regnul animal. Filmele care ilustrează astfel de angoase sunt clasificate ca un gen distinct în lumea filmelor de astăzi, iar „Păsările" a fost un pionier în această privință. În cadrul filmului, Hitchcock a adus la cote maxime senzația de teroare, folosind instrumente electronice pentru a produce efecte sonore. Dorința constantă a lui Hitchcock de autodepășire, în slujba spectatorilor, s-a manifestat prin provocarea sa ca regizor de a înfricoșa și de a captiva în același timp.

O distincție tardivă

După finalizarea producției celor trei opere magistrale ale sale, intervalele dintre lansările de noi filme au început să crească. Dacă până atunci producea cel puțin un film pe an, după „Păsările" a început să facă aproximativ cinci filme la doi-trei ani. Aceste filme ale maturității nu vor fi la fel de bine primite ca „La nord prin nord-vest", „Păsările" sau „Psycho", resimțindu-se un declin în calitatea operei maestrului. Paradoxal, i se vor decerna numeroase distincții începând cu finele anilor '60, odată cu acest declin al producției creative. A câștigat premiile franceze Chevalier de la Légion d'Honneur în 1973 și Comandor al Ordinului Artelor și Literelor în 1976. În 1974 i s-a implantat un stimulator cardiac și în anul următor a produs ultima sa operă, „Afacere de familie" („Family Affair"). Din fericire, și aceasta va deveni un mare succes, dar starea sa fizică și mentală era precară. În special consumul de alcool atinsese cote periculoase. Frustrarea față de incapacitatea de a mai lucra l-a condus pe drumul alcoolismului. Totuși, chiar și în acea stare dezolantă, a continuat să accepte noi provocări. A dorit să ecranizeze romanul „Noaptea scurtă" („The Short Night"), povestea unui spion sovietic care evadează din închisoare, lucrând la scenariu începând cu anul 1978. Pe măsură ce manuscrisul căpăta contur, în martie 1979, Hitchcock a primit Premiul pentru Întreaga Carieră de la Institutul de Film American. La petrecerea organizată pentru a sărbători evenimentul au participat și Ingrid Bergman și Francois Truffaut (care nutreau o admirație deosebită pentru opera lui Hitchcock). Totuși, starea de sănătate a lui Hitchcock s-a înrăutățit imediat după aceea, punându-l în imposibilitatea de a mai lucra. Echipa de producție a „Nopții scurte" s-a risipit, iar în mai, birourile lui Hitchcock s-au închis.

Deși starea sa de sănătate se deteriorase în așa măsură încât Hitchcock nu putea fi prezent la ceremonie, distincția finală a venit din țara sa natală, Anglia. În ianuarie 1980, Hitchcock a fost învestit Comandant al Ordinului Imperiului Britanic în grad de Cavaler. Deși nu a putut participa la învestirea organizată în Anglia, pentru a sărbători distincția, apropiații săi din lumea filmului precum Cary Grant au organizat un banchet fastuos. Însă inima lui Hitchcock a început să cedeze într-atât încât nu mai putea susține greutatea propriului corp. La 29 aprilie 1980, marele maestru care a înfățișat groaza și angoasa în operele sale s-a stins din viață în propriul cămin, în pace, înconjurat de cei dragi.

▼ Hitchcock pare pe deplin mulțumit de sine, stând în dreptul producțiilor sale, de la Grădina plăcerii la Complot de familie.

Magia uimitoare a cinematografiei

Marile genii ale industriei britanice de film sunt recrutate frecvent de Hollywood, în încercarea de a descoperi cele mai mari talente ale lumii. Talentele dezvoltate în Europa vor aduce Americii caracterul, abilităţile şi cunoştinţele lor. Hitchcock însuşi a inovat tehnicile de reprezentare a fricii şi neliniştii pe marele ecran.

Tehnica luminilor şi a umbrelor

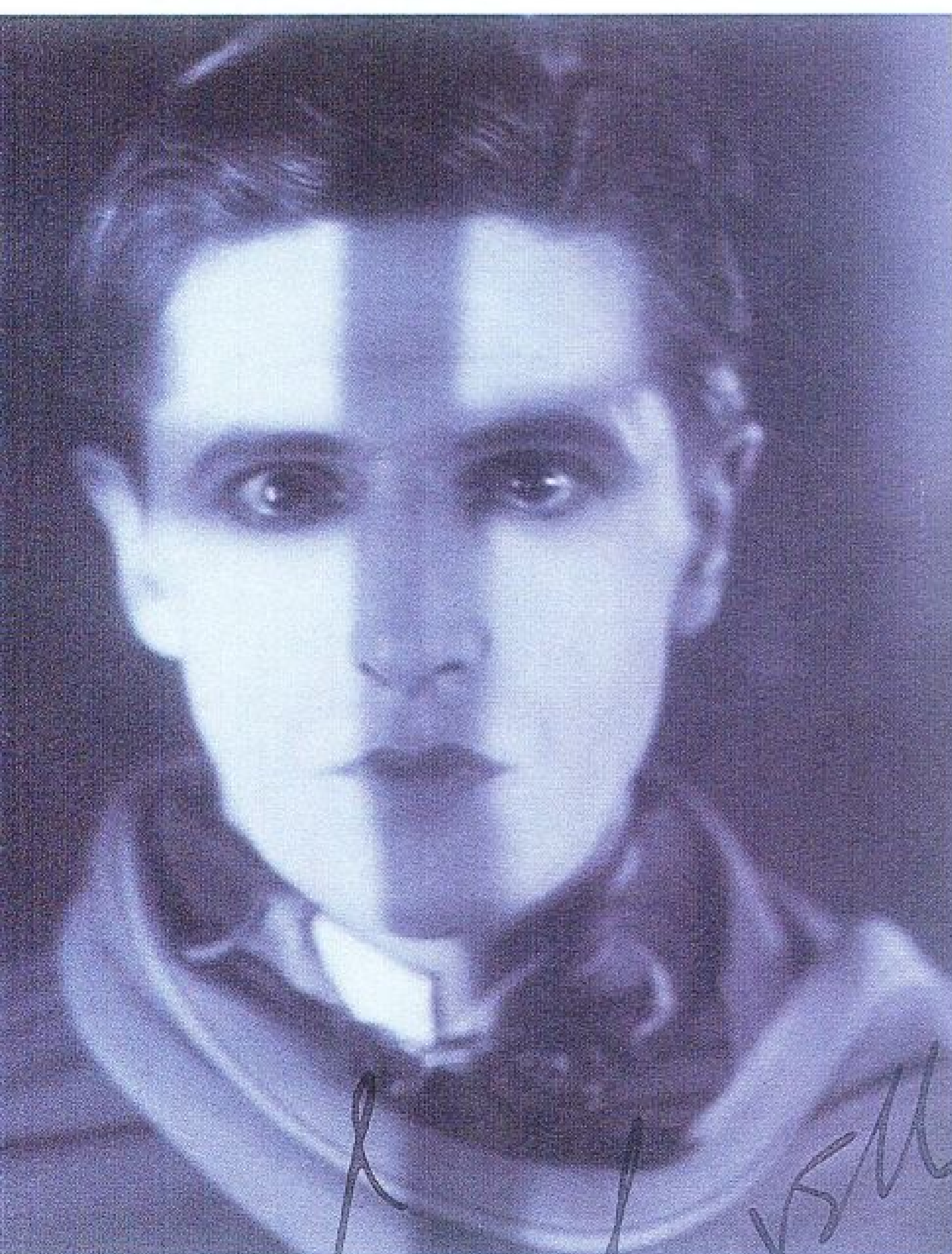
HITCHCOCK ERA RECUNOSCUT ca fiind un regizor înzestrat datorită priorității sale constante de a le oferi spectatorilor ceea ce își doreau. Cu toate acestea, nu a fost un sclav al publicului. Indiferent de tehnicile folosite în prezent pentru a distra audiențele, acestea își au originile în opera lui Hitchcock.

Povestea muncii depuse de Hitchcock ca om de film în Germania în primele etape ale carierei sale este bine-cunoscută. Germania Primului Război Mondial s-a bucurat de regizori precum Fritz Lang, care au activat în producerea de filme expresioniste. Tehnica cinematografică expresionistă valorifica folosirea eficientă luminii și umbrei, tehnică preluată și de Hitchcock, fapt care demonstrează influența covârșitoare a expresionismului german asupra sa. În primele sale filme răsunătoare, lansate în 1927, „The Lodger" și „Downhill", folosirea desăvârșită a luminilor și a umbrelor a fost apreciată de timpuriu. Într-un film din 1941 există o scenă în care unui personaj feminin care suspectează că soțul complotează să o ucidă i se oferă un pahar cu lapte, turnat de soț. Hitchcock a introdus o mică lumină în interiorul paharului, astfel că laptele părea să strălucească, atrăgând atenția publicului asupra paharului, și determinându-l să se întrebe dacă acesta nu este cumva otrăvit.

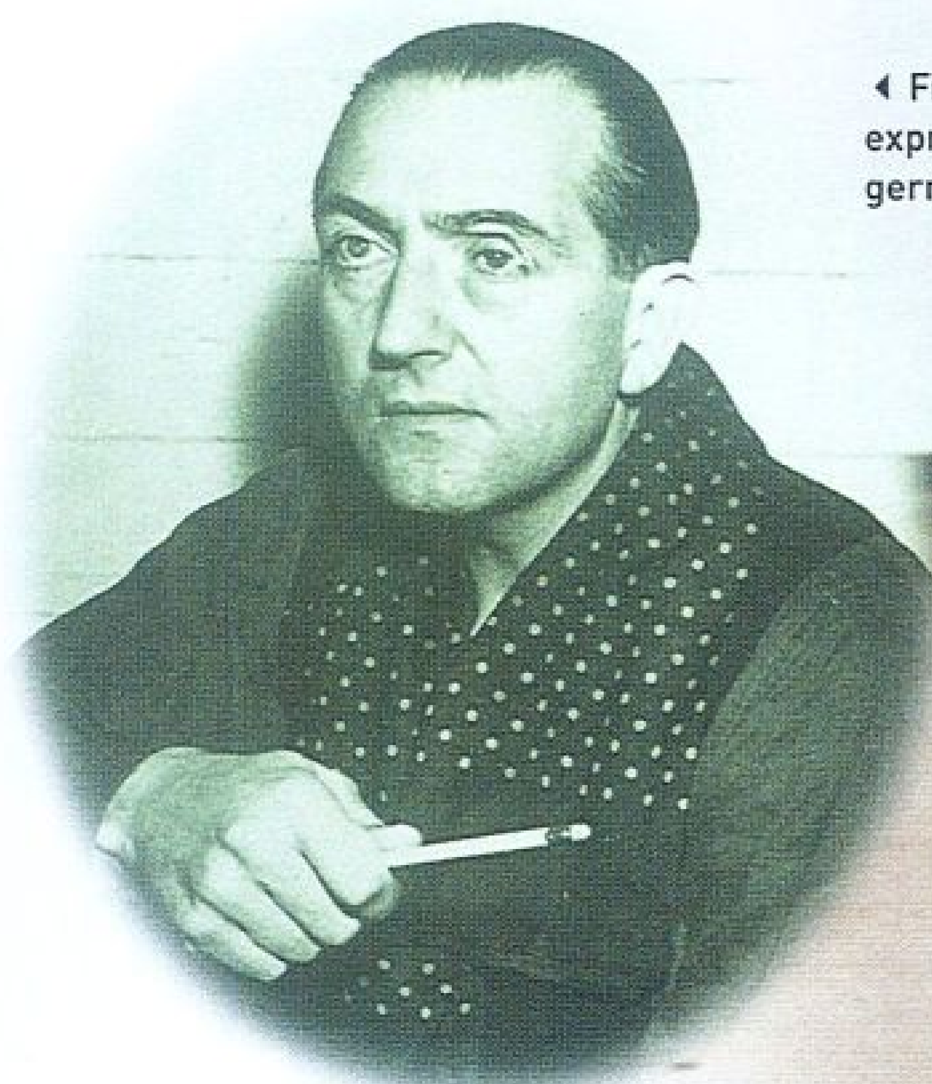
De asemenea, umbra balustradei și a bărbatului care ține în mână paharul în timp ce urcă scările a reușit să sporească și mai mult teama și tensiunea resimțite de public. Aceste efecte vor ajunge să fie cunoscute drept „umbrele lui Hitchcock", constituind tehnica sa specifică de expresie cinematografică.

Perfecțiunea structurii scenariului

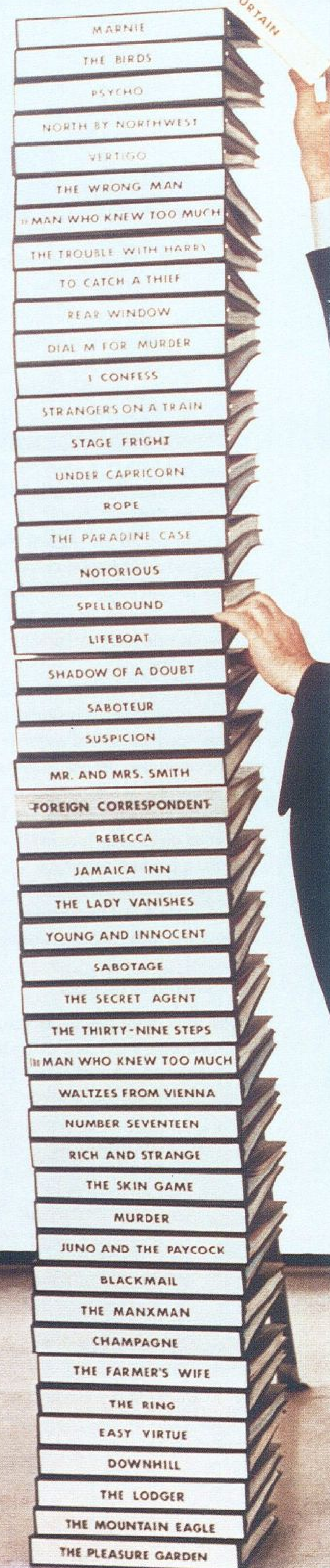
În dezvoltarea povestirilor lui Hitchcock, de cele mai multe ori apare tema „celui acuzat pe nedrept". În una din operele sale reprezentative, „La nord prin nord-vest", un bărbat dintr-un hotel este confundat cu un spion din cauza acțiunilor

Umbra unui crucifix este proiectată pe fața personajului principal din „Chiriașul".

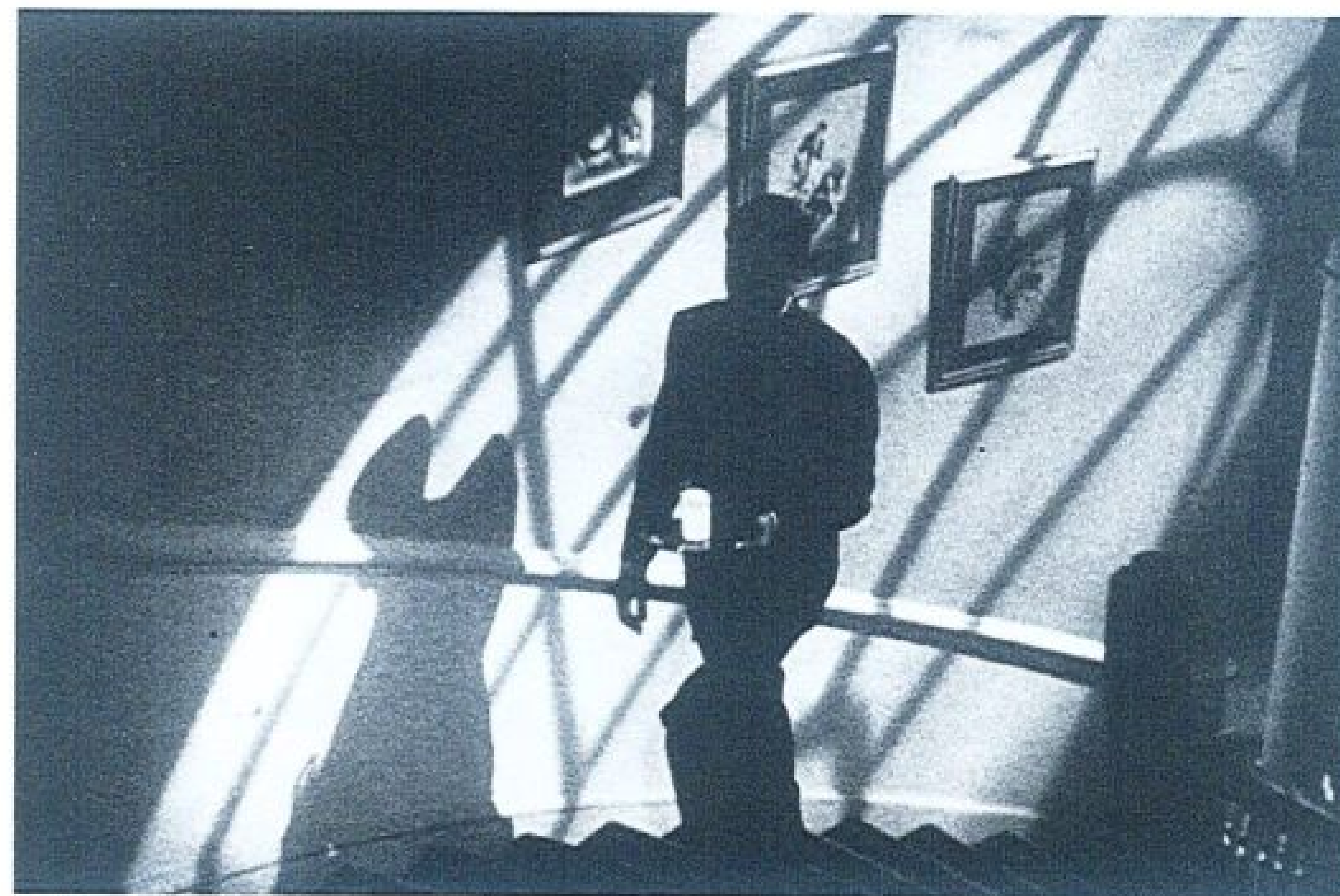

Fritz Lang, maestrul expresionismului german.

Sunt mulțumit dacă publicul în ansamblu beneficiază de o experiență terifiantă.

sale ambigue, fiind prins într-o luptă între agențiile de spionaj. În filmul denumit atât de inspirat „Luat drept altul" („The Wrong Man", 1956), un bărbat care încearcă să strângă suma necesară pentru tratamentul medical al soției este luat drept tâlhar de către recepționera unei companii de asigurări, și pare a fi condamnat să ispășească pedeapsa cu închisoarea pentru o crimă pe care nu a comis-o. Lucrurile nu fac decât să se înrăutățească pentru acesta pe măsură ce povestea evoluează. Tensiunea se acumulează, iar publicul este captivat de situația fără ieșire a bărbatului, și devine tot mai implica în finalul acesteia. Întrebarea asupra modului în care bărbatul va ieși la liman devine punctul central al întregului scenariu.

▲ Actorul Cary Grant ține în mână un pahar cu lapte în timp ce urcă o scară, în filmul „Suspiciune".

Episodul din copilăria lui Hitchcock în care este aruncat într-o celulă de închisoare, fiind traumatizat în asemenea măsură încât va ajunge să urască polițiștii este bine-cunoscut, iar poliția este, în opera sa, o instituție pe care nu te prea poți baza. În mod similar, serviciile secrete nu fac aproape niciodată vreun efort de a ajuta protagoniștii filmelor lui Hitchcock. Acest element deosebește opera lui Hitchcock de celelalte filme de acest gen. Un alt element care apare frecvent în filmele lui Hitchcock este cel reprezentat de bărbatul chipeș și femeia frumoasă care conlucrează pentru a depăși o criză. Eșecurile repetate ale poliției și ale serviciilor secrete de a se alia cu protagoniștii filmelor își are rădăcinile desigur în experiențele terifiante prin care a trecut în copilărie, care însă i-au permis să realizeze filme în care personajele principale reușesc să iasă din criză în alte moduri decât prin simpla colaborare cu autorități precum poliția.

Teama ca element de recuzită

Deși filmele lui Hitchcock nu fac excepție de la tradiția folosirii cuțitelor și a pistoalelor ca arme în filmele de suspans, acesta s-a folosit și de elemente de recuzită unice. Exemplele cele mai reprezentative le constituie ochelarii și cătușele.

În „Suspiciunea", eroina principală, Lina (Joan Fontaine) apare în scenă citind o carte despre psihologia copilului în timp ce călătorea cu trenul.

◀ O fotografie realizată în 1966 în cinstea celor cincizeci de filme ale lui Hitchcock și a celor patru decenii petrecute ca regizor. Scenariul celei mai noi opere, „Cortina sfâșiată" („Torn Curtain"), este așezat deasupra scenariilor celorlalte filme realizate de acesta.

▼ Personajul interpretat de Cary Grant (centru) este luat drept spion în „La nord prin nord-vest".

În tren se urcă un bărbat arătos, fermecător, pe nume Johnnie (Cary Grant). Johnnie nu se pricepe la administrarea finanţelor, dar cu toate acestea, Lina se îndrăgosteşte de el. În acest răstimp, Lina cea rece şi lipsită de romantism îşi scoate ochelarii şi se transformă brusc într-o femeie captivantă. Aşa cum o arată acest exemplu tipic, Hitchcock obişnuia să folosească ochelarii pentru a indica natura rece şi lipsită de emotivitate a personajelor, ca simbol al pasiunilor şi plăcerilor lor ascunse.

Cătuşele sunt un element care apare frecvent în filmele de suspans, dar mai degrabă în scenele cu infractori arestaţi decât aşa cum avea să o facă Hitchcock, pentru a simboliza suferinţa constrângerii şi bucuria eliberării. Cătuşele vor juca un rol important în capodopera sa timpurie, „Chiriaşul", fiind folosite de asemenea cu succes în „Sabotorul". Cu cât erau mai dure constrângerile aplicate personajului, cu atât mai mare era speranţa publicului ca acesta să fie în cele din urmă eliberat.

▾ Ingrid Bergman, îmbrăcată într-o ţinută provocatoare, în „Fascinaţie".

▸ Protagonistul fugar încătuşat din Sabotorul (Robert Cummings).

Această particularitate în folosirea cătuşelor şi a ochelarilor a fost percepută de unii ca un semn al interesului lui Hitchcock pentru sadism, masochism şi fetişism. Filmele de suspans, prin însăşi natura lor, transformă emoţiile iniţial neplăcute precum teama în ceva care poate delecta publicul, astfel sado-masochismul şi fetişismul devenind componente importante în opera lui Hitchcock.

Animatorul desăvârşit

Principala critică adusă lui Hitchcock este că filmele sale sunt lipsite de mesaj cu privire la societate şi la conştiinţa socială. Deşi critica este îndreptăţită, ea nu este bine direcţionată. Hitchcock nu a intenţionat niciodată să facă din filme un mediu prin care să influenţeze societatea. Acest fapt a fost evidenţiat frecvent de Hitchcock însuşi. Pentru Hitchcock, filmele nu sunt o metodă întrebuinţată de regizori pentru a îşi exprim opiniile; ei nu vor decât să distreze şi să captiveze publicul. Hitchcock îşi va menţine această opinie întreaga sa viaţă.

Alfred Hitchcock a avut permanent controlul integral asupra platourilor în timpul filmărilor, şi, indiferent de celebritatea actorilor, nu i-a linguşit niciodată, fapt care se pare că i-a atras antipatia multora. „Actorii sunt o turmă", este o vorbă celebră a lui Hitchcock. Mai târziu va adăuga impasibil: „Nu am afirmat niciodată că actorii ar fi o turmă , ci doar că ar trebui să fie trataţi ca atare." Pentru a exprima mai bine intenţia adevărată din spatele glumei sale, Hitchcock a susţinut de asemenea că nu jocul actoricesc sau mesajul filmului emoţionează audienţa, ci simpla expresie a imagisticii vizuale. Ce dorea să clarifice era faptul că jocul auto-gratulant al actorilor şi al regizorilor poate dăuna în ultimă instanţă scopului de a captiva publicul. Hitchcock, ca autor, se temea că pretenţiile actorilor pe platoul de filmare ar putea constitui obstacole în calea realizării celui mai bun film posibil. Hitchcock a fost un personaj cunoscut ca un singuratic, dar din această afirmaţie a sa se poate înţelege că izolarea sa se datorează credinţei puternice pe care a adus-o cu sine în procesul de realizarea a filmelor de suspans.

BĂRBAȚI CHIPEȘI ȘI BLONDE FRUMOASE
ACTORII CELEBRI CARE AU INSUFLAT VIAȚĂ OPEREI LUI HITCHCOCK

Actori principali și secundari

Cary Grant și James Stewart sunt actorii care au interpretat cel mai frecvent personajele principale în filmele lui Hitchcock. Stewart a fost protagonistul din „Vertigo", „Omul care știa prea multe", „Funia", „Fereastra din spate", în timp ce Grant a jucat în „La nord prin nord-vest", „Notorious", „Suspiciune și Să prinzi un hoț".

Grant era cunoscut pentru aerul său vesel, în timp ce Stewart era un dur, iar Hitchcock susține că a evaluat îndelung diferențele dintre aceștia înainte să îi distribuie în filmele sale. Astfel, l-a ales pe Stewart în rolurile care îi puneau în valoare sinceritatea și sensibilitatea, și pe Grant în rolurile care implicau voie bună și umor. Prin urmare, Grant a jucat în filmele de acțiune ale lui Hitchcock, pe când Stewart în filmele care pun accent pe elementul psihologic.

În celelalte filme ale sale a fost distribuită o adevărată pleiadă de celebrități precum Gregory Peck, Paul Newman și Henry Fonda, în timp ce rolurile secundare aveau să fie atribuite unor actori mai puțin proeminenți. Personajul negativ din „Sabotorul", jucat de Norman Lloyd, a fost adus la viață de un joc actoricesc evaluat drept superior celui demonstrat de actorii principali, Robert Cummings și Priscilla Lane. De asemenea, în „Notorious", personajul jucat de Claude Rains, care i se opune actorului principal, Cary Grant, pentru câștigarea dragostei eroinei interpretate de Ingrid Bergman, îi va aduce atât aplauzele regizorului cât și cele ale publicului, deși întruchipa personajul negativ. Acest tip de răufăcători atenuați au constituit un element important în filmele lui Hitchcock.

James Stewart (stânga) și Kim Novak (dreapta) joacă împreună în „Amețeala".

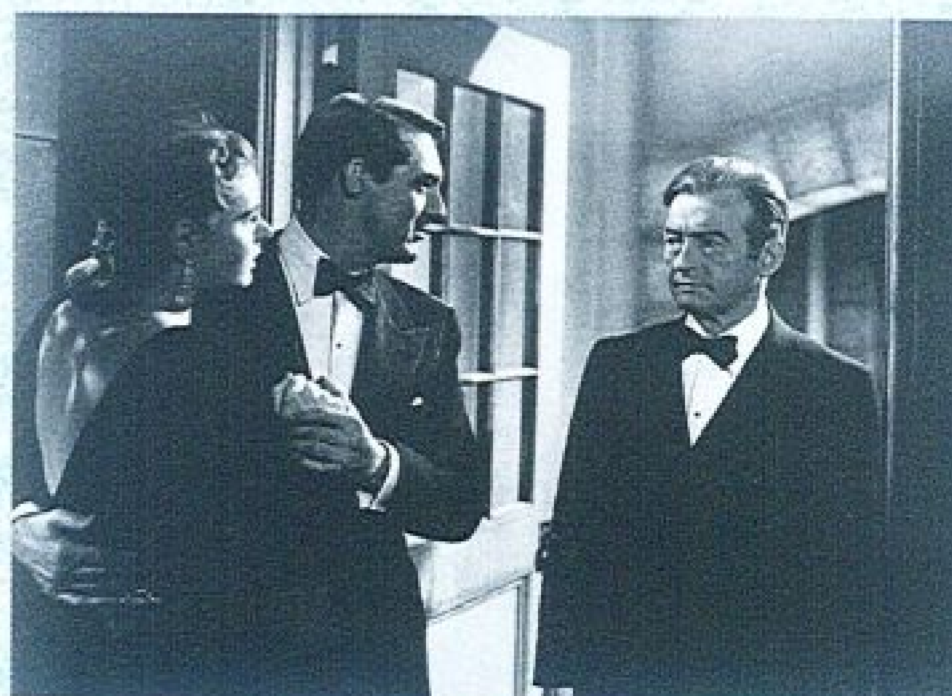
Viziunea lui Hitchcock asupra femeilor

Actrițele sunt florile marelui ecran. Hitchcock pare a-și fi urmat propriile gusturi în alegerea actrițelor din filmele sale, și numărul mare de blonde arată că prefera astfel de femei. Actrița blondă Tippi Hedren a fost distribuită în rolul principal din „Păsările" și în următorul film, „Marnie". Hedren nu ieșise în niciun fel în evidență până la acea producție, dar frumoasa blondă a reușit să își însușească rolul. Se spune că Hitchcock avea un anumit aer de sadism în timp ce continua să filmeze duble ale atacurilor păsărilor, folosind animale adevărate. Bătrânul regizor se pare că ar fi pus-o pe Hedren într-o situație dificilă, intervenind în viața ei personală. Deși Hitchcock era cunoscut pentru cumpătare în viața de zi cu zi, în această perioadă părea că vrea să își satisfacă dorințele și în afara platoului. Desigur, încercarea sa nu a fost încununată cu succes.

Mai mult decât oricine altcineva, Ingrid Bergman și Grace Kelly sunt citate ca actrițele reprezentative al filmelor lui Hitchcock. Ambele erau blonde, debordând inteligență și feminitate elegantă. Hitchcock nu a mers pe linia feminismului în filmele sale. De aceea, deși ambele pot fi considerate bombele sexy arhetipale, a preferat să nu recurgă la actrițe precum Brigitte Bardot sau Marilyn Monroe. Hitchcock susținea că orice actriță atât de sexy va ajunge să reprezinte un obstacol în producția unui film de suspans. De asemenea, obișnuia să afirme că, deși actrițele britanice aveau o expresie dură de învățătoare, aveau o îndrăzneală care le permitea să dezbrace un bărbat imediat ce s-ar fi urcat împreună într-un taxi. Cu această afirmație întrucâtva dură, și-a exprimat părerea conform căreia europenele inteligente britanice și nordice dădeau dovadă de mai mult farmec sexual decât pasionatele latine, scoțând la iveală faptul că în vinele acestui Hitchcock aparent rece și distant arde o anumită pasiune, când vine vorba de femeile care îi plăceau. În loc să își reprime aceste pasiuni, asemenea majorității bărbaților, Hitchcock și-a găsit un canal de refulare, exprimându-le direct în filmele pe care le realiza.

Hitchcock și una din actrițele sale blonde preferate, Tippi Hedren.

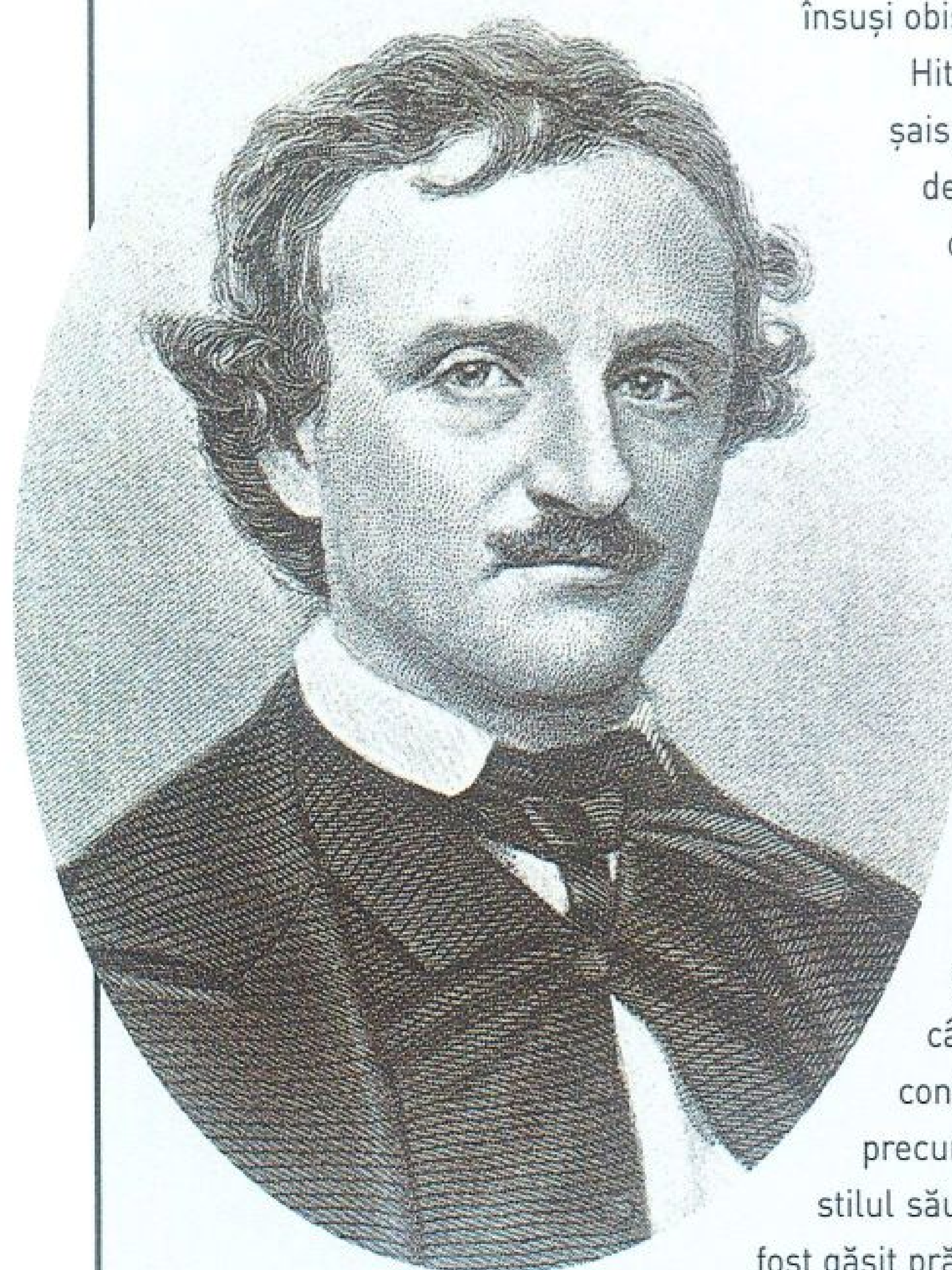
În „Notorious", Cary Grant (centru) se luptă cu actorul din rolul secundar, Claude Rains (dreapta) pentru dragostea lui Ingrid Bergman (stânga).

Oamenii din spatele autorului

Hitchcock a fost un pionier al filmelor de suspans, şi pare să fi realizat acest lucru de unul singur. Cu toate acestea, în jurul lui Hitchcock s-a țesut o mare pânză de relații între oamenii prin intermediul cărora Hitchcock a deprins tehnici, sau cei care i-au recunoscut talentul, sau cei care au fost fermecați de umanitatea sa. Este cunoscut faptul că nu au fost puțini cei care i-au influențat viața.

Un maestru timpuriu al fricii

Edgar Allan Poe (1809-1949)

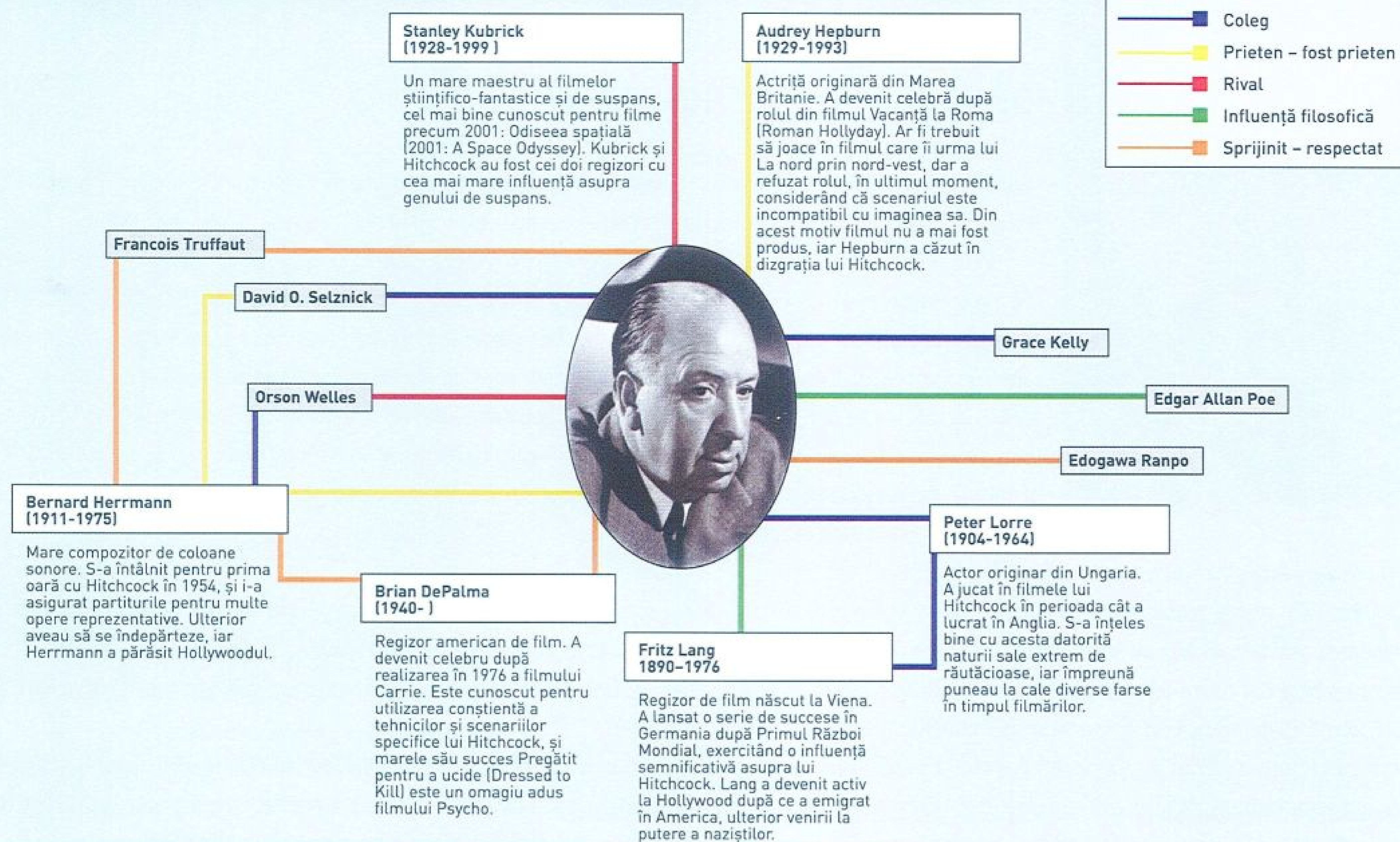

Hitchcock s-a inspirat intens din lumea literaturii, fiind în tinerețe un cititor avid. A fost influențat în mod deosebit de operele pline de suspans ale lui Edgar Allan Poe și ale britanicului G.K. Chesterton. Hitchcock însuși obișnuia să vorbească despre influența lui Poe asupra sa.

Hitchcock a luat contact pentru prima oară de operele lui Poe pe când avea aproximativ șaisprezece ani. Citind biografia acestuia, a empatizat cu viața sa tragică. Hitchcock a fost, de asemenea, captivat de teroarea pe care o inspirau lucrările lui Poe, și nu putea să lase cartea din mână până nu o citea din scoarță în scoarță. Hitchcock a mers până într-acolo încât să afirme că, dacă n-ar fi fost opera lui Poe, n-ar fi devenit niciodată un regizor de filme de suspans. Este evident că Poe a constituit o sursă importantă de inspirație pentru filmografia de suspans a lui Hitchcock.

Edgar Allan Poe s-a născut la Boston, în SUA, în 1809. Și-a petrecut viața agitată scriind multe povestiri și romane de groază, pline de suspans, fiind considerat un pionier al genului. Viața i-a răpit părinții la vârsta de doi ani, fiind adoptat de familia Allan. A preluat numele de familie al tatălui vitreg, Allan, păstrându-l de asemenea și pe cel al tatălui natural, Poe, combinându-le pentru a forma numele sub care avea să fie cunoscut, Edgar Allan Poe. Ca student a început să acumuleze datorii importante din cauza băuturii și a jocurilor de noroc, și, tot în această perioadă a avut o ceartă cu tatăl vitreg, în urma căreia a părăsit căminul. Neputându-se întreține, Poe s-a înrolat în armată. În curând a început să scrie poezii și nuvele. Mai târziu, a cunoscut succesul publicând în diverse reviste, și s-a căsătorit cu verișoara sa, Virginia Eliza Clemm, pe când aceasta avea numai treisprezece ani, fără însă a-și asigura stabilitatea în viață. Și-a continuat activitățile creatoare, plecând de la o editură la alta, și a scris opere reprezentative precum „Pisica Neagră", „Scarabeul de Aur" și „Crimele din Rue Morgue". După decesul soției, stilul său de viață a devenit din ce în ce mai dezordonat. În 1849 a călătorit la Baltimore, unde a fost găsit prăbușit pe jos, delirând. Patru zile mai târziu, s-a stins din viață.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

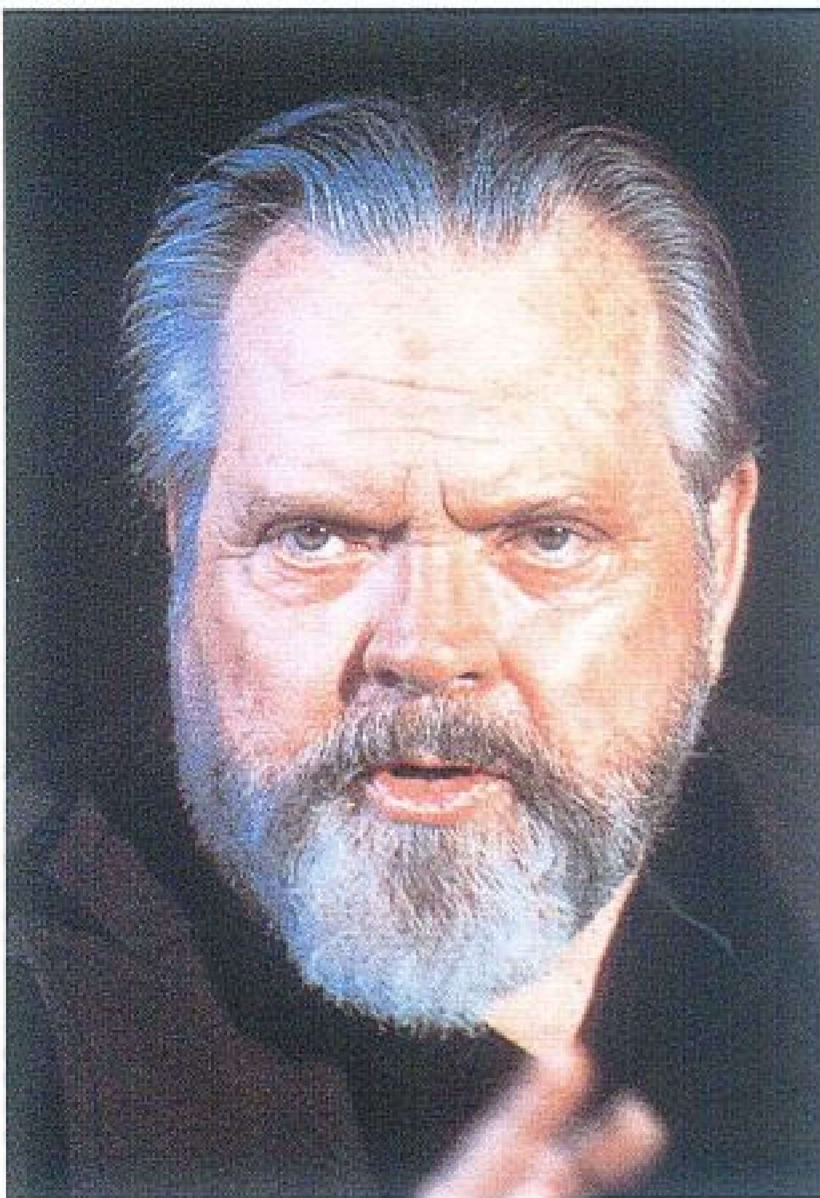
Producătorul care a adus maestrul la Hollywood

David O. Selznick (1902-1965)

David O. Selznick, care l-a invitat pe Hitchcock în America, era fiul și succesorul celebrului producător de la începuturile Hollywood-ului, Louis J. Selznick. A dobândit un nivel considerabil de succes cu opere precum „Motiv de divorț" („Bill of Divorcement") (1932) și „Fiicele doctorului March" („Little Women") (1933), dar și de pe urma unor filme cu monștri precum „King Kong". În 1936, a cumpărat drepturile asupra ecranizării romanului lui Margaret Mitchell, „Pe aripile vântului" („Gone with the Wind"). Și-a dat sufletul în realizarea filmului, care a devenit un succes răsunător, și a dominat Premiile Academiei, câștigând Oscarul la opt categorii, inclusiv pentru cel mai bun film.

De asemenea, urmărea industria cinematografică europeană, în căutare de actori și regizori talentați. Evident, Hitchcock era una dintre țintele eforturilor de recrutare ale lui Selznick. Când Hitchcock a vizitat New York-ul în 1937, a negociat în secret cu Selznick să renunțe la compania sa din Anglia, Selznick convingându-l anul următor pe Hitchcock să semneze un contract de exclusivitate.

Dintre cele trei filme realizate de Hitchcock avându-l ca producător pe Selznick, numai „Rebecca" (1940) avea să se bucure de apreciere. Selznick era celebru pentru spiritul său intruziv pe platourile de filmare. În 1946, în timpul filmărilor la „Duel în soare" („Duel in the Sun"), a aruncat cu o portavoce spre regizorul King Vidor, când acesta din urmă s-a plâns de amestecul lui Selznick în procesul de producție. Cu toate acestea, nu au existat niciodată confruntări deschise între Hitchcock și Selznick. Selznick era un om dificil în timpul turnării filmelor, dar, ulterior, Hitchcock avea să privească în urmă cu drag la această colaborare, deplângând tendința producătorilor de a aduce modificări scenariului și distribuției. Pe măsură ce rolul regizorului pe platou a devenit tot mai diferit de munca din spatele scenei depusă de producători, maniera de lucru a lui Selznick a căzut în dizgrație, îndepărtându-se tot mai mult de actori și regizori. Succesele din tinerețe nu s-au repetat în anii maturității, stingându-se din viață lipsit de glorie în 1965.

Un regizor de filme de suspans care i-a împărtăşit viziunea

Orson Welles (1915-1985)

Dacă Hitchcock a fost un pionier al filmelor de suspans, acelaşi lucru se poate afirma despre Orson Welles, iar Hitchcock avea speranţe mari pentru activităţile sale regizorale din domeniu.

Welles s-a născut în statul american Wisconsin în 1915. A devenit celebru odată cu dramatizarea radiofonică din 1938 a romanului lui H.G. Wells, „Războiul lumilor" („The War of the Worlds"). Buletinele de ştiri despre invazia marţienilor s-au dovedit puţin prea realiste, generând panică în rândul ascultătorilor care au crezut că acestea sunt reale. Celebritatea obţinută ca urmare a incidentului i-a purtat paşii până la Hollywood. Prima sa operă ca regizor de film, „Cetăţeanul Kane" („Citizen Kane"), a fost lansată în 1941 cu mare pompă, dar cel după asemănarea căruia a fost realizat personajul principal, magnatul William Randolph Hearst, s-a opus distribuţiei acestuia, împiedicând succesul financiar al producţiei. Deşi a fost nominalizat la nouă premii Oscar, l-a câştigat doar pe cel pentru cel mai bun scenariu.

În acea vreme, Welles a fost recomandat de către David Selznick pentru producerea filmului „Sabotorul", regizat de Hitchcock, fapt care nu s-a concretizat din cauza problemelor prin care trecea. Ulterior, filmele lui Welles au continuat să cauzeze nenumărate necazuri, însoţite permanent de complicaţii asociate costurilor de producţie. În lipsa unor proiecte regizorale serioase, s-a mutat în Europa, unde a regizat mai multe filme cărora nu le-a mers bine din cauza dificultăţilor financiare. A ajuns mai apoi să lucreze în filme pentru a-şi asigura finanţarea, sau şi-a oferit serviciile de actor vocal; acest tip de muncă i-a acaparat majoritatea timpului în a doua parte a vieţii.

În cadrul unei discuţii purtate în timpul vizitei sale în Japonia din 1955, Hitchcock a afirmat că Welles i-a fost un bun prieten, susţinând că eşecul acestuia se datorează faptului că nu a ştiut cum să-şi clădească propria viaţă. Hitchcock a deplâns cu această ocazie incapacitatea lui Welles de a da adevărata măsură a talentului său. Welles a ajuns în cele din urmă să îşi ducă tot restul vieţii exact aşa cum a descris-o Hitchcock.

Blonda care a furat inima regizorului

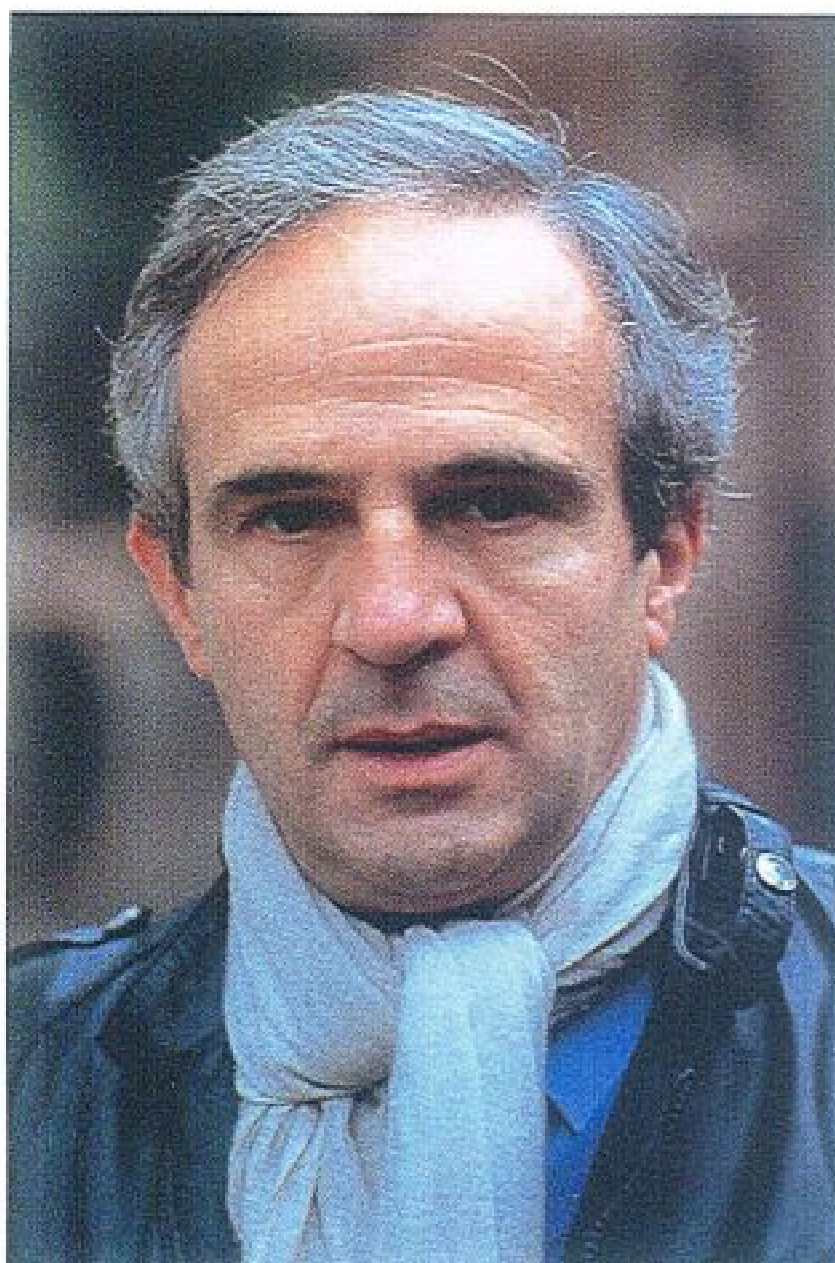
Grace Kelly (1929-1982)

Grace Kelly a fost actriţa blondă a cărei frumuseţe perfectă i-a câştigat locul printre preferatele lui Alfred Hitchcock. Aceasta s-a născut într-o familie de rang înalt în Philadelphia anului 1929. După ce a absolvit liceul, în ciuda opoziţiei tatălui, a încercat să-şi dezvolte o carieră ca actriţă de teatru, dar, la recomandarea agentului său, s-a reorientat către industria filmului. A debutat în filmul „La amiază" („High Noon") din 1952, regizat de David Zinnemann. Talentul de care a dat dovadă, jucând rolul tinerii soţii a şerifului, i-a adus aprecierea generală. Ulterior, a devenit o mare stea datorită imaginii sale desăvârşite.

Debutul său în filmele lui Hitchcock a avut loc în 1954, în „Cu C de la crimă". Nu numai că şi-a expus frumuseţea îngrijită, dar a reuşit să exprime pasiunea care mocnea înăuntru, extinzând gama de roluri pe care avea să le abordeze. Hitchcock a distribuit-o mai apoi în „Fereastra din spate" şi în „Să prinzi un hoţ". Contrastul dintre frumuseţea sa glacială şi dorinţele arzătoare şi-au găsit cea mai bună expresie pe marele ecran. Hitchcock, de-a dreptul maniac în preferinţa sa pentru actriţe blonde, a descris această dualitate ca pe un vulcan activ acoperit de nea. Hitchcock era foarte ataşat de actriţă şi a fost de-a dreptul şocat la aflarea veştii că aceasta a părăsit Hollywood-ul în favoarea căsniciei cu prinţul Rainier de Monaco. Mai târziu, Hitchcock va lucra cu actriţe blonde precum Tippi Hedren şi Kim Novak, dar niciuna nu a reuşit să ocupe golul lăsat în urmă de Grace Kelly.

După ce a devenit prinţesă de Monaco, aceasta a încercat să se integreze în familia regală, implicându-se în multe activităţi culturale în scopul de a promova Monaco-ul. Grace Kelly a murit în mod tragic, într-un accident rutier, în anul 1982.

Port-drapelul mișcării „Nouvelle Vague” („Noul Val”)

Francois Truffaut (1932-1984)

Alături de nume celebre precum Jean-Luc Godard și Claude Chabrol, Francois Truffaut a ajuns să fie cunoscut drept unul dintre exponenții mișcării cinematografice revoluționare franceze numite "Nouvelle Vague", sau "noul val francez". S-a născut la Paris în 1932. Și-a început cariera ca și critic de film la vârsta de cincisprezece ani, scriind la diverse reviste. În conservatoarea revistă cinematografică Cahiers du Cinema, a criticat industria franceză de film, ajungând să fie poreclit „groparul” filmului francez. Începând cu 1954 a început să creeze el însuși filme, iar filmul de lung metraj din 1959, „Cele patru sute de lovituri” („Les Quatre Cents Coups”) i-a adus premiul pentru cel mai bun regizor la Festivalul de Film de la Cannes. Truffaut era perfect concentrat, ca și regizor. Începând cu anii '60, în țările capitaliste mișcarea „Nouvelle Vague” avea să câștige inimile și să influențeze tinerii, îndemnându-i să se opună stării de fapt. Înclinațiile politice ale lui Truffaut vor evolua la rândul lor. Godard s-a aplecat spre marxism, iar Truffaut va ajunge să deplângă „decadența burgheză” a Festivalului de Film de la Cannes, depunând eforturi în sensul închiderii festivalului în 1968. Cu toate acestea, mișcarea a pierdut treptat teren, trăgând după sine și „Nouvelle Vague”. Truffaut va deveni mai puțin implicat în politică, axându-se tot mai mult pe producția cinematografică. Filmul său din 1972, „Noaptea americană” („La Nuit Américaine”) i-a adus un premiu Oscar pentru cel mai bun film străin. În 1980, pelicula „Ultimul metrou” („Le Dernier métro”) a fost un succes financiar uriaș, consolidând reputația lui Truffaut ca producător de filme se succes. Din nefericire, Truffaut a murit tânăr, fiind răpus de cancer în 1984, la numai cincizeci și doi de ani.

Odată cu implicarea în critica de film, Truffaut a ajuns să admire opera lui Alfred Hitchcock, pe care l-a întâlnit în cursul unui interviu pentru Cahiers du Cinema în 1955. Truffaut a mai avut o ocazie de a-l intervieva pe Hitchcock în 1962, rezultând un dialog de cincizeci de ore. Interviul a stat la baza cărții „Le Cinéma selon Alfred Hitchcock”, privită astăzi ca biblia celor care vor să știe totul despre Alfred Hitchcock. Truffaut a fost primul care a recunoscut din inimă talentul lui Hitchcock ca artist.

Un scriitor de romane polițiste

Edogawa Ranpo (1894-1965)

Edgar Allan Poe este renumit pentru influența remarcabilă pe care a exercitat-o asupra lui Alfred Hitchcock, însă el a avut o influență covârșitoare și asupra primilor scriitori de romane polițiste și de groază din Japonia. Unul dintre aceștia, Edogawa Ranpo, chiar a introdus grupul de litere "Poe" în pseudonimul lui. Edogawa Ranpo s-a născut în orașul Nabari, arondat prefecturii Mie, în anul 1894. După absolvirea Universităații Waseda, și-a deschis un anticariat în cartierul Dangozaka din Hongo și și-a început cariera de scriitor. Prin opera sa de debut „Ni-Sen Doka” („Cele două monezi Sen de cupru”), s-a remarcat ca scriitor de romane polițiste, iar lucrări ca „D-zaka no Satsujin Jiken” („Crima de pe dealul D”) și „Yane-ura no Sanposha” („Actorul rătăcitor”) i-au adus renume în Japonia ca autor de romane polițiste și de groază.

Ranpo a devenit editor la revista lui Alfred Hitchcock, „Alfred Hitchcock's Mystery Magazine”, când aceasta a fost lansată în Japonia în anul 1959.

Ranpo a participat de asemenea la două simpozioane organizate în cinstea lui Hitchcock, când acesta a vizitat Japonia. Ulterior, și-a redat în scris impresiile asupra primei vizite într-un eseu intitulat "caracterul horror-erotic al artei lui Hitchcock". În timpul simpozionului, Hitchcock se declarase mai degrabă un producător de filme de suspans, decât un regizor de filme polițiste, ceea ce-l făcea să pară că nu are multe lucruri în comun cu scriitorul de romane polițiste, Ranpo.

Ceea ce aveau cei doi artiști în comun era probabil interesul lor față de înclinațiile sexuale neobișnuite, ca sadismul, fetișismul și masochismul. Este cunoscut faptul că Hitchcock a păastrat întotdeauna aceste elemente sexuale ca teme ascunse pe fundalul psihologic al filmelor sale, dar acestea sunt exprimate mult mai clar în operele lui Edogawa Ranpo. Deși aveau acest element în comun, cei doi nu au purtat niciodată discuții pe marginea acestui subiect.

Ranpo, primul mare scriitor japonez de romane polițiste, a murit în anul 1965 la vârsta de șaptezeci de ani.

Strălucirea nemuritoare a lui Hitchcock

Cele peste cincizeci de pelicule realizate de Hitchcock au zguduit publicul și au stimulat tinerii realizatori de film. Și-a dedicat viața încântării audiențelor și perfecționării expresiei vizuale. Cunoștințele sale enciclopedice în domeniul tehnicilor cinematografice au marcat fiecare dintre filmele sale. Geniul său continuă să își pună amprenta asupra regizorilor de azi.

Recunoaștere din Europa

HITCHCOCK SUSȚINEA CĂ, atunci când spui o poveste, este important să nu te bazezi pe dialog atunci când nu este necesar, ci să încerci să te exprimi cu ajutorul elementelor vizuale. Sublinia importanța studierii filmelor mute. Având în vedere numărul capodoperelor de acest tip pe care le-a realizat, se bucura de legitimitate în recomandările propuse. După ce Hitchcock și-a perfecționat tehnica vizuală, își va pune amprenta asupra regizorilor, indiferent de genul abordat. Influența lui Hitchcock asupra filmelor de suspans, în special, a fost copleșitoare.

Totuși, pe când lucra activ, Hitchcock nu a fost privit cu ochi buni de criticii de film ai vremii.

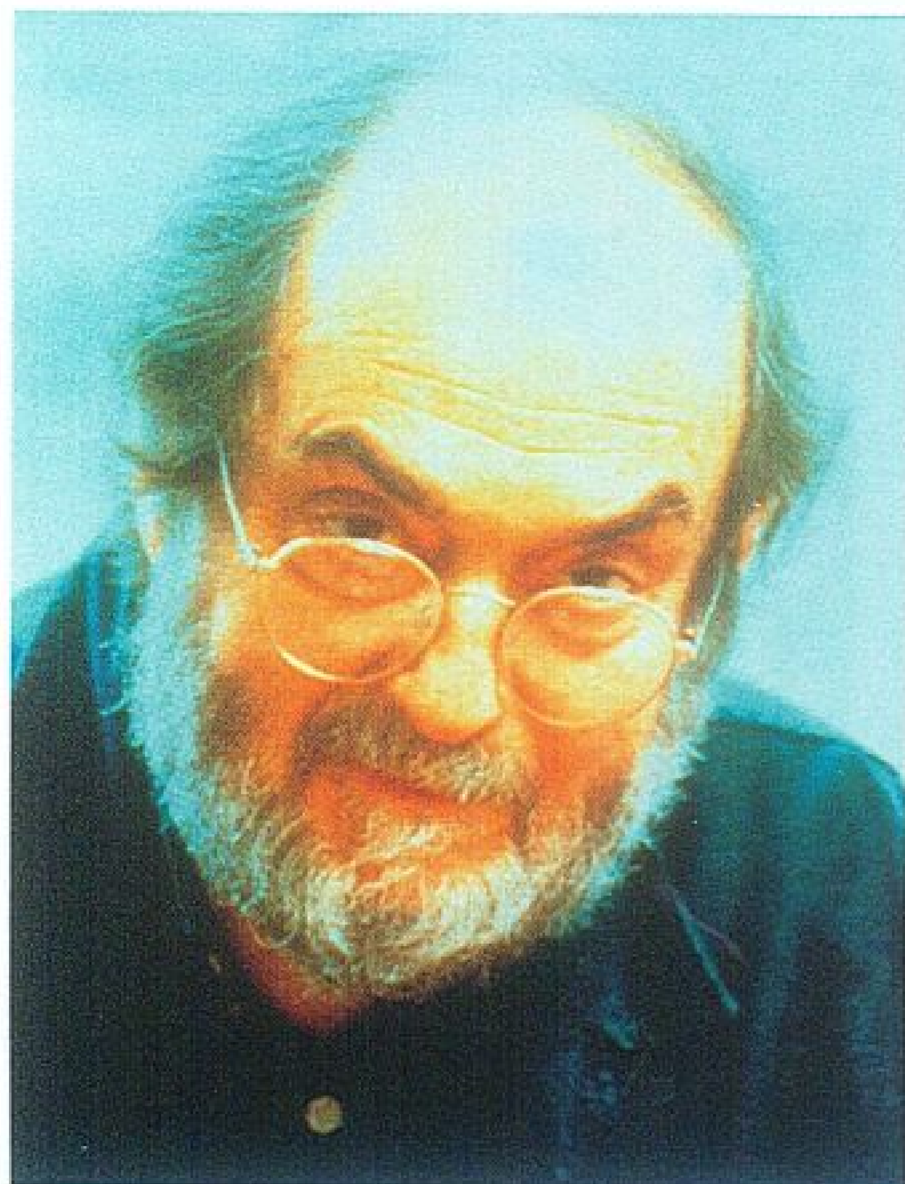
Deși respectat ca artizan al cinematografiei, nu a fost privit niciodată ca un artist. Acest fapt era evident prin prisma eșecului repetat în a câștiga un premiu Oscar pentru cel mai bun regizor.

▸ Hitchcock ține în mână o machetă a chipului său. Hitchcock nu și-a pierdut niciodată simțul umorului, nici în realizarea de filme de suspans.

▲ Truffaut (extrema dreaptă) și Hitchcock (la stânga lui Truffaut), la Festivalul de Film Hitchcock organizat în 1974 la Centrul Lincoln din New York. În centru se află Grace Kelly, devenită între timp prințesă de Monaco.

▲ Asemenea lui Hitchcock, Stanley Kubrick va lăsa posterității multe capodopere ale filmului de suspans.

▲ Se spune despre Steven Spielberg că a privit și studiat producția filmelor lui Hitchcock de pe platourile de filmare.

Primii care i-au recunoscut măiestria nu proveneau de la Hollywood, ci reprezentau mișcarea avangardistă „Nouvelle Vague" („noul val francez") de la sfârșitul anilor '50. Mișcarea s-a născut ca reacție la caracterul comercial al industriei cinematografice. Paradoxal, membrii mișcării precum Francois Truffaut și Claude Chabrol au apreciat sincer filmele deosebit de comerciale ale lui Hitchcock, descoperind în operele sale tehnici vizuale avansate pe care le-au transpus apoi în propriile filme de avangardă. Aceștia au fost primii realizatori profesioniști de film care au analizat și elogiat lucrările lui Hitchcock.

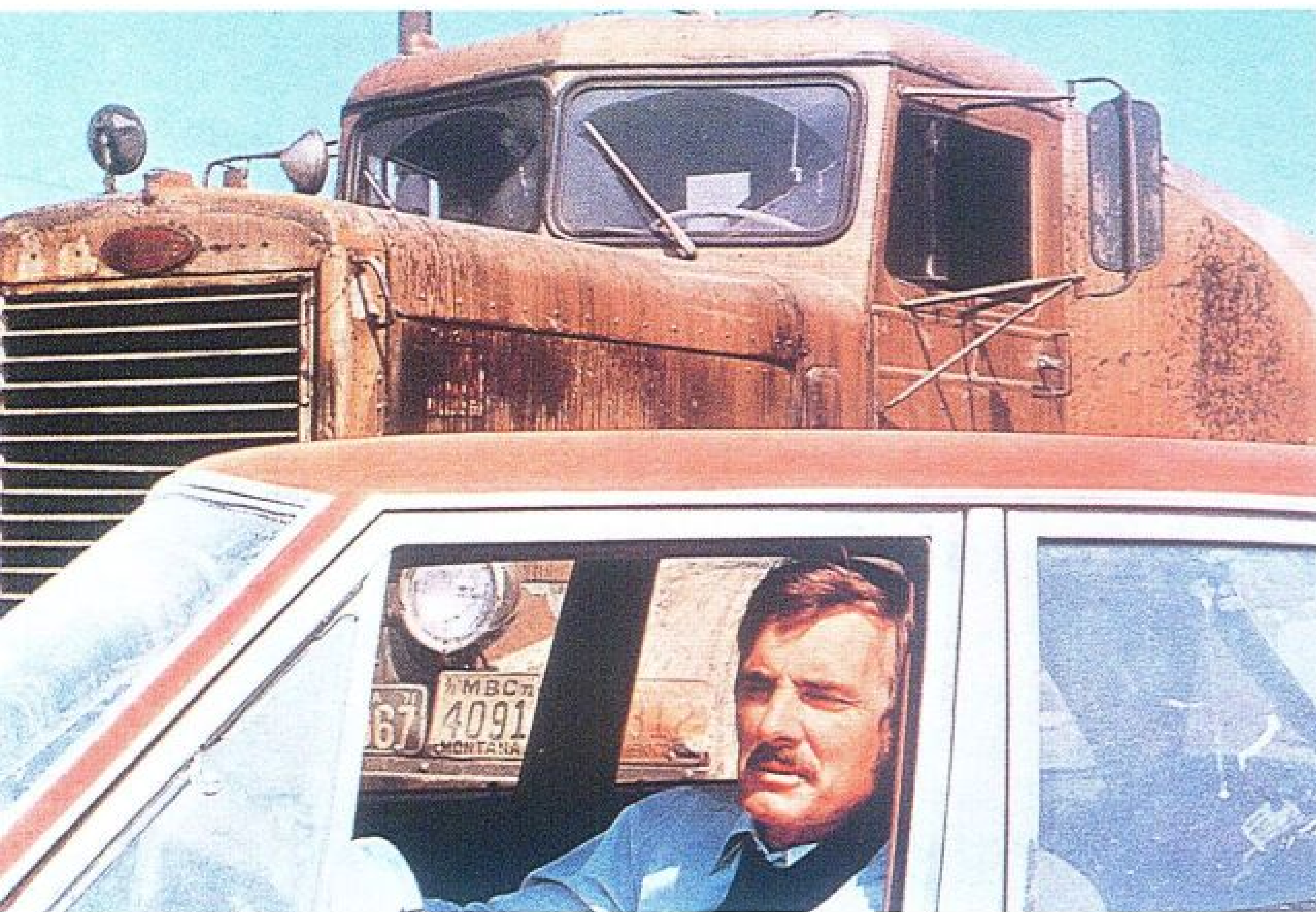
Regizorii care au pășit pe urmele lui Hitchcock în realizarea de filme de suspans i-au inclus pe Orson Welles (a cărui contribuție adusă dezvoltării acestui gen de filme include pelicula din 1947, „Doamna din Shanghai" („The Lady from Shanghai") și pe Stanley Kubrick (celebru în special datorită producției din 1968, „2001: Odiseea spațială" („2001: A Space Odyssey"). Utilizarea luminii și a umbrei denotă influența lui Hitchcock, iar filmele sale vor fi o sursă de inspirație atât din punct de vedere tehnic cât și prin aspectele psihologice abordate.

Arta lui Hitchcock persistă

Steven Spielberg este unul dintre regizorii hollywoodieni care este în continuare influențat de Hitchcock. Înainte să devină celebru, se spune că Spielberg obișnuia să viziteze platourile pe care Hitchcock își filma producțiile. Influența peliculelor lui Hitchcock precum „Păsările" și „Rebecca" este evidentă, prin tema fricii de lucrurile nevăzute, proeminentă în succesele timpurii ale lui Spielberg, cum sunt „Fălci" („Jaws") și „Duelul" („Duel"). Teama de necunoscut, în special, este un element cheie în filmul realizat pentru televiziune „Duelul", film despre care se spune că este moștenitorul esenței filmului hitchcockian.

După ce Spielberg și-a câștigat celebritatea, filmele sale au început să se diversifice tematic, renunțând la filmele de suspans pure. Totuși, în „Raport special" („Minority Report"), realizat în 2002, avându-l în distribuție pe Tom Cruise, Spielberg a revenit la numeroase elemente specifice operei lui Hitchcock, pentru prima oară după mulți ani. În filmul lui Hitchcock „La nord prin nord-vest" există o scenă celebră, eliminată la montaj, în care actorul principal, Cary Grant, vorbește cu directorul unei fabrici de automobile în fața unor linii de asamblare. Se deschide o ușă a unei mașini, din care se rostogolește un cadavru. Spielberg va reface această scenă, pentru a o include în propriul său film, „Raport special".

O scenă de pe Muntele Rushmore, din La nord prin nord-vest. Hitchcock dă în această scenă dovada măiestriei sale în realizarea suspansului.

▲ Filmul legendar de debut al lui Spielberg, „Duelul".

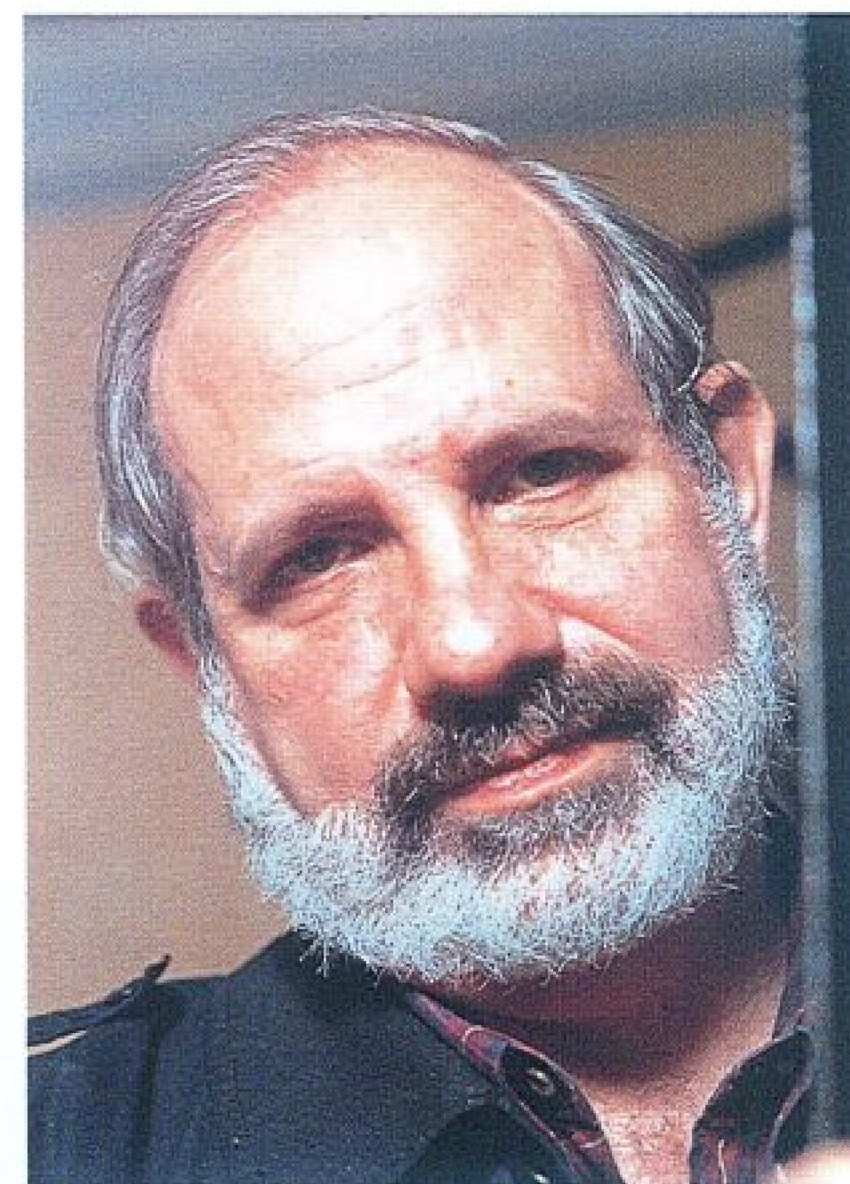
▲ Al doilea hit al lui Spielberg, „Fălci", este o capodoperă demnă de Hitchcock care a făcut publicul să tremure de spaimă din prima până în ultima secundă.

După terminarea producerii filmului, Spielberg a afirmat că acesta le este dedicat precursorilor săi din lumea cinematografiei de suspans americane.

Brian DePalma, celebru pentru filme precum „Misiune imposibilă" („Mission Impossible") din 1987 sau „Incoruptibilii" („The Untouchables") din 1987 (o adaptare a serialului de televiziune cu același nume) este de asemenea un fan pasionat al lui Hitchcock, încorporând intenționat tehnici specifice acestuia în peliculele sale de debut. Filmul „Pregătit să ucidă" („Dressed to Kill") din 1980 reprezintă un omagiu adus lui „Psycho". Faptul că Bernard Herrmann, care semnează coloana sonoră pentru multe dintre filmele lui Hitchcock, a fost cel care a compus muzica din filmele lui DePalma, constituie o dovadă a respectului lui DePalma față de marele regizor.

Admirația regizorului de origine olandeză Paul Verhoeven față de Hitchcock nu e cu nimic mai prejos. Acesta a debutat la Hollywood în 1985, devenind cunoscut pentru filme precum „Robocop" (1987) și „Total Recall" (1990). Acesta a declarat public că filmul său din 1992, „Instinct primar" ("Basic Instinct") a fost influențat de Vertigo al lui Hitchcock. Cu privire la alte filme ale sale, a recunoscut că studiul aprofundat al operei lui Hitchcock l-a influențat fie și la nivel subconștient, chiar și atunci când nu încerca în mod deliberat să calce pe urmele regelui suspansului.

„Misiune imposibilă" a lui Brian DePalma a dat naștere în 2002 unei continuări, „Misiune imposibilă 2„. A fost regizată de John Woo, originar din Hong Kong, care a susținut că în timp ce realiza continuarea avea în minte filmul lui Hitchcock, „Notorious".

▲ Brian DePalma s-a declarat a fi un fan îndârjit al lui Hitchcock din momentul vizionării peliculei Vertigo pe când avea optsprezece ani.

◄ Opera reprezentativă a lui DePalma, Misiune imposibilă. Tom Cruise a fost îndrăgit pentru prestația sa din acest film.

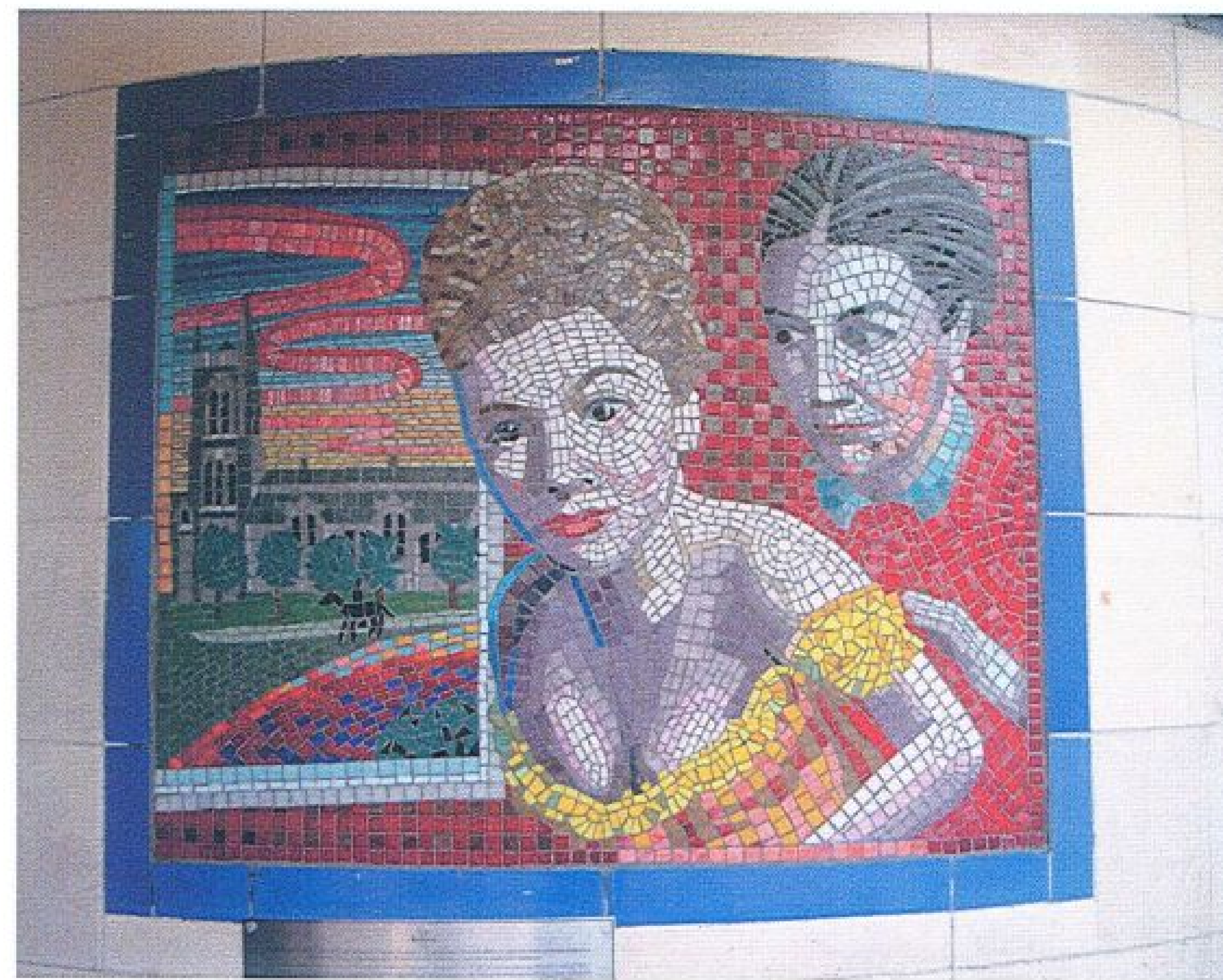
Există nenumărate alte exemple ale influenței lui Hitchcock asupra thrillerului și a filmului de suspans. Există dovezi incontestabile că popularitatea lui Hitchcock nu este în scădere nici până în ziua de astăzi.

Institutul American de Film a selectat în 1998 cele mai bune o sută de filme, pentru a comemora treizeci de ani de la înființare și un secol de producție cinematografică americană. Din lista de o sută cele mai bune thrilleruri, zece sunt semnate de Hitchcock. În mod evident, niciun alt regizor nu l-a egalat. După Hitchcock, Spielberg se poate lăuda că îi urmează, cu câte șase filme, în timp ce Brian DePalma ocupă locul al treilea, cu cinci selecții. În primele zece poziții dintre cele o sută, „Psycho" este câștigătorul, „La nord prin nord-vest" s-a clasat al patrulea, iar „Păsările" al șaptelea. Deși au trecut aproape trei decenii de la moartea sa, statutul lui Hitchcock în cadrul genului este neschimbat.

Influența avangardei

După moartea lui Hitchcock, acesta nu numai că a continuat să influențeze cinematografia, ci și multe alte forme de artă modernă. Pentru a comemora centenarul lui Hitchcock în 1999, Muzeul de Artă Modernă din Oxford a vernisat galeria „Notorious": Alfred Hitchcock și Arta Contemporană". Aici au fost expuse operele unor artiști moderni și avangardiști influențați de peliculele lui Alfred Hitchcock, alături de imagini din filmele acestuia. Expoziția s-a bucurat de un real succes și a făcut turul celor mai importante orașe din lume. Așa cum o sugerează folosirea picturilor lui Salvador Dali într-unul din filmele sale, Hitchcock era fascinat de arta modernă. Era de aemenea interesat de psihologia freudiană. Aceste elemente au stârnit atenția artiștilor moderni față de opera lui Hitchcock, pe care au analizat-o și au folosit-o ca inspirație pentru propriile producții.

Deși Hitchcock a fost activ mai degrabă ca regizor comercial hollywoodian, decât ca autor avangardist, influența sa depășește cu mult industria de divertisment, extinzându-se în lumea artei pure. De aici transpare puterea sa, ca maestru al producției de film.

▲ Mozaic inspirat de o scenă din filmul lui Hitchcock „Rebecca" decorează o stație de metrou din orașul natal al lui Hitchcock, Leytonstone (Anglia). A fost realizat pentru a comemora centenarul regizorului, fiind finalizat în 2001.

Tom Cruise iese dintr-o mașină pe o linie de asamblare în care se ascunsese, într-o scenă memorabilă din „Raport special". Scena a fost inspirată de una similară, eliminată din „La nord prin nord-vest".

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

HITCHCOCK

ISSN 1791-0765

9 771791 076000 29

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

30

AL CAPONE

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Al Capone

Numărul 30

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

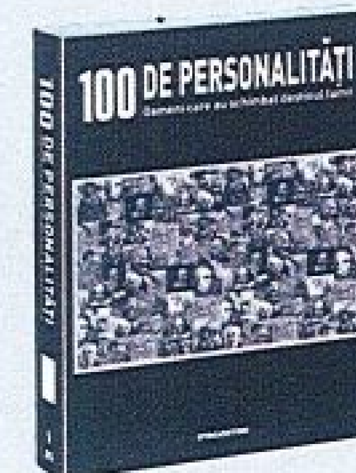
ISSN: 1791-0765

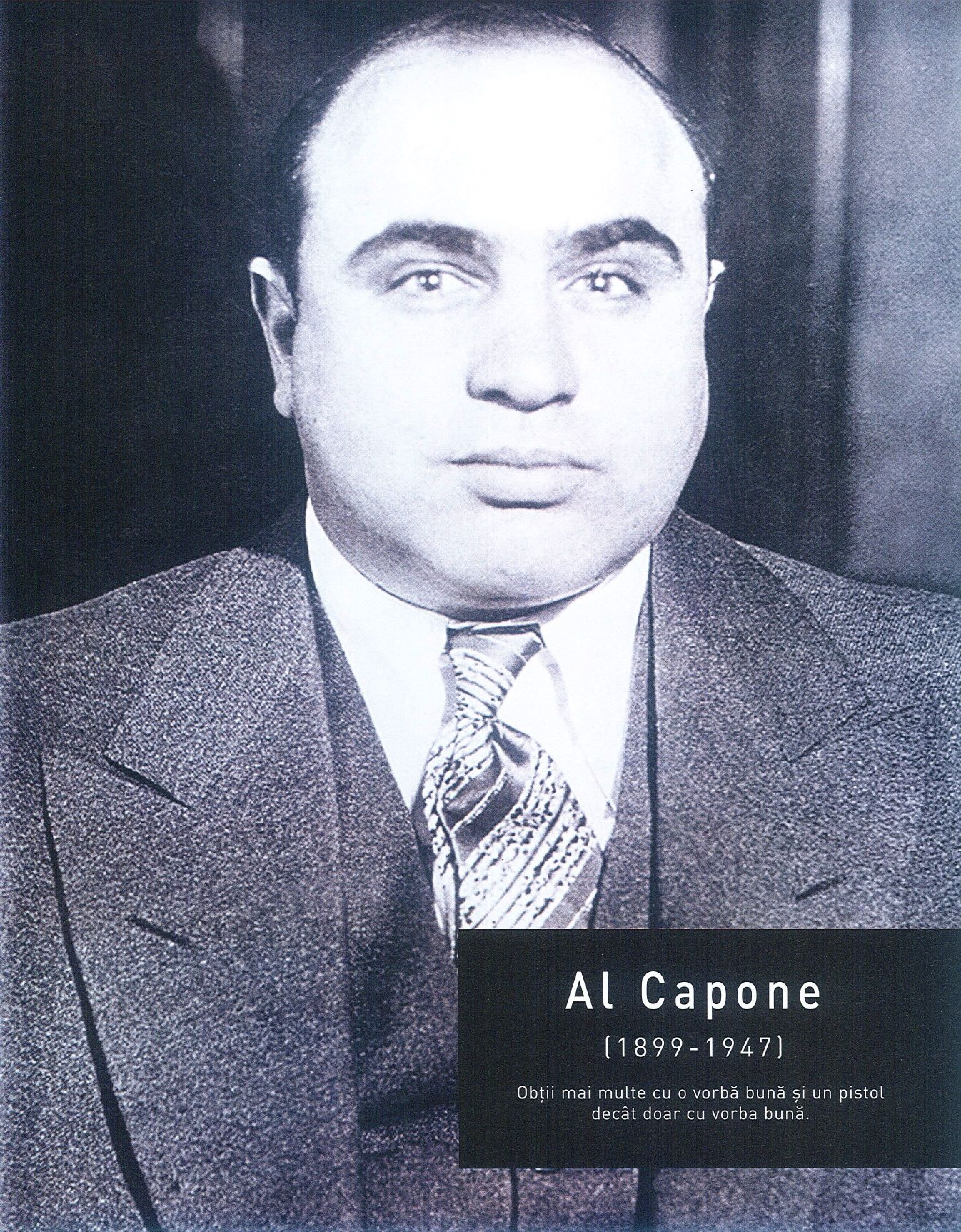
Fotografii: Uniphoto Press, American Photo, Corbis Japan, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Al Capone
(1899-1947)
Obții mai multe cu o vorbă bună și un pistol
decât doar cu vorba bună.

Al Capone

Ce fel de viață a dus Al Capone?

PROLOG

PROHIBIȚIA instituită în anul 1920 și-a pus puternic amprenta asupra societății americane. Noapte de noapte, bărbați și femei de toate vârstele obișnuiau să se întâlnească în baruri clandestine, eludând legea. Gangsterii, care au făcut din alcoolul de contrabandă o adevărată afacere, au ajuns să fie priviți de populație drept „un rău necesar". Dintre toți gangsterii care și-au câștigat faima de afaceriști ai crimei în frământatul secol XX, un singur om a tăiat fără milă în dreapta și în stânga, urcând în vârful ierarhiei lumii interlope: Al Capone.

Capone a văzut lumina zilei într-o familie săracă de imigranți italieni de generația a doua din Brooklyn. A scăpat de sărăcie luând calea unei vieți de infractor. Temut pentru maniera sa de a face legea în Chicago, gangsterul a fost admirat în același timp pentru stilul său unic, care îți lua ochii.

Ce fel de viață a dus așadar Al Capone?

TABEL CRONOLOGIC

1892	Se naște fratele lui Capone, James
1894	Familia Capone se mută de la Napoli la New York
1899	Se naște Al Capone
1904	Capone începe să meargă la școală
1908	Se înființează FBI
1913	Capone face cunoștință cu Johnny Torrio
1918	Capone se căsătorește cu May Coughlin
1919	Ia sfârșit Primul Război Mondial
1920	Moare tatăl lui Capone, Gabriel Este ucis James Colosimo Se decretează prohibiția
1921	Capone se mută la Chicago
1924	Intră în vigoare legea privind imigrația Preluarea controlului asupra orașului Cicero Capone îl ucide pe Joe Howard Este ucis Frank, fratele lui Capone
1925	Retragerea lui Johnny Torrio Se intensifică răfuielile dintre bande
1926	Se negociază un armistițiu între bandele concurente
1927	William H. Thompson este reales primar al orașului Chicago
1928	Frankie Yale este ucis Capone își achiziționează o proprietate în Palm Island, Florida
1929	Marea criză economică Conferința lumii interlope din Atlantic City Masacrul de Ziua Sf. Valentin
1930	Capone deschide cantine pentru săraci
1931	Capone este arestat și condamnat pentru evaziune fiscală
1932	Este lansat filmul „Scarface" Capone este închis în închisoarea din Atlanta
1933	Ia sfârșit prohibiția
1939	Capone este eliberat din închisoare
1947	Se înființează CIA Capone se stinge din viață în Palm Island
1972	Este lansat filmul „Nașul"
1987	Se lansează filmul „Incoruptibilii"

Viața și moartea gangsterului care a condus America

Al Capone a definit imaginea „gangsterului" în mințile a milioane de oameni, fiind sursă de inspirație pentru numeroase filme și romane. Modul de viață al lui Capone a ieșit în evidență în luptele sângeroase ale lumii interlope din America începutului de secol XX. Și-a trăit viața turbulentă și dramatică în așa fel încât este demn de numele de „Rege al Gangsterilor".

Sărăcia din Brooklyn

Din Italia în America

UN BĂRBAT ÎMBRĂCAT într-un costum negru are îndesată pe cap o pălărie fedora Borsalino. Din țigara aprinsă în colțul gurii se ițește o dâră de fum alb. Dintr-o dată, din mitraliera pe care o ține în mână țâșnește o rafală de gloanțe. Această scenă, parcă scoasă dintr-un film, era o realitate a începutului de secol XX în America. Al Capone a fost un arhetip al lumii gangsterilor americani, forțând întreaga lume interlopă să i se supună.

Capone s-a născut într-o familie tipică de imigranți italieni, bucurându-se de dragostea părinților și fraților săi. Cum a ajuns el oare să ducă o viață atât de cumplită? Probabil că unul dintre motive rezidă în realitatea societății americane a acelor vremuri.

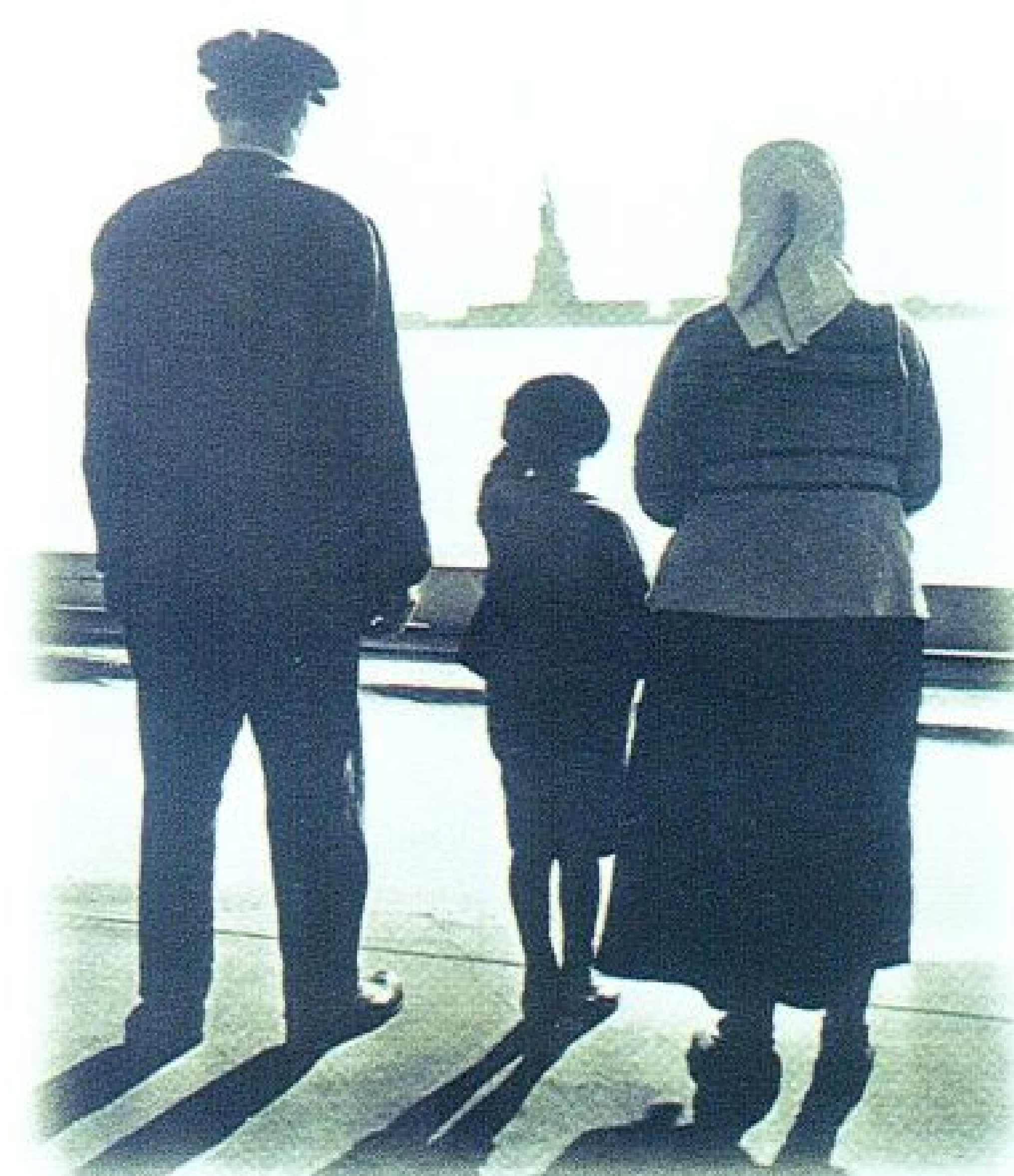
La sfârșitul secolului al XIX-lea, mulți europeni aflați la limita sărăciei s-au aventurat să traverseze Atlanticul spre America, în căutarea unei vieți mai bune. Printre cei mai numeroși se numărau imigranții italieni. Tatăl lui Capone, Gabriel, care avea o frizerie în Napoli, era unul dintre cei care visau să se îmbogățească în America. Însoțit de soția sa, Teresa, și de cei doi copii ai săi, a pornit spre America în 1884, cu cinci ani înaintea nașterii lui Al. A plecat pe acest nou drum cu multă speranță în suflet.

Cu toate acestea, realitatea era cu mult mai dură. Pe măsură ce imigranții împânzeau America, se confruntau cu valuri de prejudecăți și de discriminare; concepția despre italieni, în special, era aceea că sunt predispuși spre infracționalitate.

Famile de imigranți admirând Statuia Libertății de pe Insula Ellis, locul de intrare al emigranților în America. Asemenea acestei familii, părinții lui Capone au imigrat în America visând să-și croiască o nouă viață.

Un cartier de imigranți din New York-ul acelor vremuri. Părinții lui Capone au trecut prin Insula Ellis și au ajuns în New York, stabilindu-se în Brooklyn.

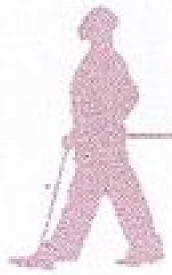
Familia lui Capone s-a instalat într-o enclavă de imigranți italieni din Brooklyn. La început au locuit într-un apartament nemobilat dintr-un bloc cu patru etaje de pe strada Navy, nr. 95, din cartierul

▲ Famile de imigranți admirând Statuia Libertății de pe Insula Ellis, locul de intrare al emigranților în America. Asemenea acestei familii, părinții lui Capone au imigrat în America visând să-și croiască o nouă viață.

▼ Un cartier de imigranți din New York-ul acelor vremuri. Părinții lui Capone au trecut prin Insula Ellis și au ajuns în New York, stabilindu-se în Brooklyn.

DIN CULISE

IMIGRANȚII ITALIENI DIN AMERICA

Spre sfârșitul secolului al XIX-lea, populația săracă a Italiei credea că o eventuală plecare în America, țară în care bunăstarea economică se datora industriei, le-ar permite să își croiască o viață mai bună. În 1880, 12.300 de italieni au luat calea Americii. De asemenea, în anii 1890 au imigrat în SUA în jur de 5.000 de oameni. Numărul imigranților italieni a crescut exponențial în următorii ani, însumând 100.000 de persoane în 1900, 230.000 în 1903 și 286.000 în 1907. Cu toate acestea, venirea în America nu le-a făcut viața cu mult mai ușoară.

În Brooklyn, New York, s-au stabilit mii de imigranți italieni. Aceștia nu numai că preferau să trăiască în comunități, împreună cu cei plecați din aceeași regiune, dar tindeau să opteze pentru afaceri conduse de confrații lor. Sentimentul de comuniune cu conaționalii lor era foarte puternic. Statutul lor social nu se ridica la nivelul germanilor sau irlandezilor, iar șansele de a găsi un loc de muncă bun erau mici. În consecință, majoritatea bărbaților trebuia să se mulțumească cu profesii manuale precum frizeria; fie erau liber profesioniști, fie se integrau în companii mici, unde cîștigau puțin. Femeile erau casnice și creșteau copiii. Deși chiriile nu erau mari, prețurile alimentelor și al cărbunelui pentru încălzit erau usturătoare, așa că traiul lor nu era tocmai ușor.

La acea vreme, în apropierea docurilor unde lucrau mulți dintre ei, au început să se deschidă bordeluri, localuri unde se practicau jocuri de noroc și cârciumi. Acestora li s-au adăugat, în zonele comerciale, localuri precum săli de dans și saloane de tatuaj, care le înghițeau imediat puținul venit. În rândul clasei muncitoare s-au înființat diferite găști, care au intrat într-o competiție acerbă pentru dominația teritoriilor.

▲ Biroul de control al imigrației, înființat de guvernul american pe Insula Ellis în 1892. I-au trecut pragul în jur de doisprezece milioane de imigranți, până la închiderea acestuia în 1954.

brooklynez Red Hook. Era un sălaș cu adevărat modest; baia, toaleta și bucătăria erau la comun cu alte apartamente, iar singura sursă de căldură era un godin. Chiria pentru aceste apartamente se situa între trei și patru dolari, media acestui cartier. Imediat după ce s-au mutat aici a venit pe lume cel de-al treilea fiu, dar Gabriel întâmpina dificultăți în a-și găsi un loc de muncă. În cele din urmă s-a angajat ca frizer și, în ciuda dezamăgirii pe care i-o cauzase America, a început să ducă o viață cinstită.

Primul pas către fărădelege

Deși era săracă, familia Capone trăia în armonie. În dimineața friguroasă a zilei de 17 ianuarie 1899 a venit pe lume și al patrulea fiu. O cunoscută a familiei Capone pe nume Sophia Milo a devenit nașa pruncului și l-a numit Alphonse, pentru ca mai târziu acesta să fie cunoscut drept Al Capone. În ciuda mortalității infantile extrem de ridicate cauzate de lipsa condițiilor medicale, copilul s-a bucurat de o sănătate de invidiat.

În 1904 a venit vremea ca puștiul de cinci ani să se înscrie la Școala Primară nr. 7 de pe strada Adams. A fost pentru prima oară când Al intra în contact cu societatea americană. La școală se vorbea doar engleza și Al trebuia să deprindă obiceiuri precum jurământul credinței drapelului american. Cultura americană părea fundamental diferită pentru copiii crescuți în enclava de imigranți italieni. Mai toți profesorii credeau că imigranții italieni nu erau interesați de învățătură, prejudecată care îi determina să trateze frecvent copiii ca pe niște mici delicvenți. Dascălii nu ezitau să le administreze elevilor pedepse corporale, pedepse de care nu a scăpat nici Capone.

La împlinirea vârstei de zece ani, voinicul Capone obișnuia să își petreacă timpul la docuri. În căutare de senzații tari, îi plăcea să urmărească instrucția ofițerilor din marina militară și se încăiera cu găștile irlandeze. În încercarea de a obține o poziție de lider printre aceste găști, curând a luat calea delincvenței, alăturându-se bandelor care tâlhăreau magazinele și furgonetele.

Capone a avut în total opt frați. Majoritatea au ales același parcurs delincvent ca și Capone, cu excepția lui James, cel mai vârstnic. James, nemulțumit de viața de imigrant italian sărman, și-a părăsit căminul, îndreptându-se către vest. S-a rupt complet de familie și și-a schimbat numele în Richard Joseph Hart. Ulterior, avea să își petreacă viața în slujba justiției, ca agent al prohibiției. După ce Al a urcat pe o poziție proeminentă în lumea interlopă, s-a străduit permanent să țină secretă relația de rudenie cu acesta.

Această fugă precoce a lui James din Brooklyn i-a oferit șansa să evite o viață de infractor. Totuși, Capone a ales să rămână și, asemenea multor alți tineri imigranți italieni, s-a lăsat corupt de mediul în care trăia.

▼ Copii într-un cartier de imigranți din New York, în jurul anului 1900.

Invitație la fărădelege

O întâlnire cu șeful

În tinerețea sa neliniștită, Capone nu mai prididea cu crimele și bătăile. În același timp, a început să lucreze la o fabrică de hârtie și la o fabrică militară, dându-i toate câștigurile mamei sale. Deși inițial lua note foarte bune, după ce s-a transferat la Școala Primară Publică nr. 133, acestea au scăzut treptat, iar copilul a început să chiulească. S-a încăierat cu un profesor, a fost exmatriculat și a abandonat școala la vârsta de paisprezece ani. A început să încolțească în sufletul său sentimentul că era rupt de cea mai mare parte a societății.

Aproximativ în aceeași perioadă, familia lui Capone s-a mutat din strada Navy în strada Garfield, la zece minute de mers pe jos de fosta reședință. Acesta a fost momentul care a decis drumul pe care avea să îl urmeze Capone în viață. A început să-și petreacă timpul la o sală de biliard din apropiere, unde obișnuia să joace biliard și să socializeze cu bărbați despre care se spunea că sunt gangsteri. Aici avea să se întâlnească pentru prima oară cu viitorul său partener și mentor, Johnny Torrio.

Torrio era o prezență importantă în Brooklyn. Mulți tineri de-ai locului s-au alăturat asociației pe care o administra Johnny Torrio. Torrio îi educa pe tineri punându-i să presteze mici servicii, și îi urmărea pentru a-i descoperi pe cei mai talentați. La un moment dat, Capone a fost trimis la sediul organizației. Acolo, într-o cameră, fusese lăsată la vedere o sumă mare de bani. Băiatul însă, spre deosebire de marea majoritate a tovarășilor săi, nu s-a atins de bani. A reușit astfel să treacă un test pus la cale de Torrio, pentru a evalua caracterul tinerilor. Capone a câștigat încrederea lui Torrio, primind sarcina să facă livrări și să colecteze datorii, câștigând ocazional câte cinci-zece dolari.

▲ Capone, într-o poză din tinerețe.

▲ Frankie Yale, cunoscut drept „Prințul întunecat" al lumii interlope, era temut de toți cei din anturajul său încă de pe când se apropia de treizeci de ani. Capone a început să lucreze la barul și sala de dans administrate de Yale, la recomandarea lui Johnny Torrio, pe când avea optsprezece ani.

Din punctul de vedere al lui Torrio, Capone era subalternul ideal. Lucrând pentru Torrio între vârstele de cincisprezece și optsprezece ani, Capone a urmărit atent câți bani sunt dispuși oamenii să cheltuie pe băutură, femei și jocuri de noroc. Alături de Torrio, Capone a învățat să trăiască asemenea unui gangster, deși a continuat să lucreze pe bani puțini la fabrică, punând preț pe munca fizică.

Capone și-a făcut intrarea în lumea interlopă sub tutela lui Johnny Torrio. În vârstă de optsprezece ani în 1917, i s-a comandat să meargă în enclava etnică din Noua Irlandă. Acolo s-a angajat ca barman într-un local condus de Frankie Yale, șeful unei bande, poreclit „Prințul întunecat al lumii interlope". Yale avea nevoie de un bodyguard și de un barman, și l-a rugat pe Torrio să îi recomande pe cineva. Se pare că Torrio avea așteptări înalte de la Capone.

Capone s-a înțeles bine cu Yale, care era cu paisprezece ani mai în vârstă. Capone întâmpina clienții și lua cursuri de dans. Avea un anume farmec care îi atrăgea simpatia celor din jur și în curând și-a câștigat popularitatea. Într-o zi, pe când lucra în localul lui Yale, Capone a fost implicat într-un incident. Când a intrat în bar un grup de tineri cam de vârsta lui, Capone i-a complimentat formele unei fete din grup, iar fratele acesteia, care o însoțea, a văzut în acea remarcă o insultă la adresa surorii sale și a sărit la bătaie.

Băiețașul intempestiv, pe numele său Frank Galluccio, era beat.

A scos din buzunar o lamă de zece centimetri, a crestat beregata și obrazul stâng a lui Capone, iar apoi a luat-o la fugă. Cele trei cicatrice lăsate în

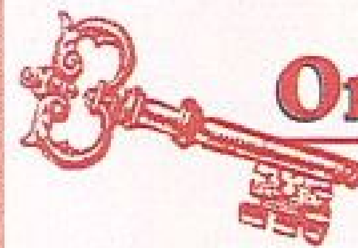

Capone se distra ostentativ în preajma docurilor din Brooklyn. În cele din urmă, avea să devină șeful lumii interlope.

urmă de incident aveau să semene teama în rândul celor care le priveau; în mod paradoxal, evenimentul a jucat un rol benefic în viața lui Capone. Acesta este și motivul pentru care Capone avea să fie poreclit „Scarface" (Cicatrice).

Capone a jurat să se răzbune pe Galluccio și a început să colinde străzile în căutarea acestuia. Totuși, Galluccio avea propriii gangsteri aliați, și incidentul s-a transformat într-un motiv de răfuială între organizațiile lumii interlope. În cele din urmă, insulta surorii bărbatului a fost considerată un pas greșit, Capone și-a cerut scuze și securea a fost îngropată. Capone a luat cunoștință cu puterea organizațiilor criminale și a învățat cât de important este să fii în stare să mergi mai departe, chiar și atunci când lucrurile nu evoluează cum ți-ai dori.

Capone a comis prima sa crimă când a mers să recupereze o datorie de la un bărbat pe nume Tony Perotta, la ordinul lui Yale. Bărbatul, care rămăsese în urmă cu plățile, nu a reușit să înapoieze banii, iar Capone l-a împușcat. Prin aceasta, a dus la îndeplinire ordinile primite de la Yale și a arătat de ce este în stare. Evident, Capone nu a lăsat niciun indiciu cu privire la crima comisă și nu s-a aflat pe lista de suspecți a poliției.

Omul-cheie

JOHNNY TORRIO

Ulterior, istoricii specializați în infracționalitate au susținut ideea că Johnny Torrio se apropie cel mai mult de arhetipul maestrului păpușar, întrucât părea a fi un cetățean cinstit, când de fapt controla din culise numeroase organizații criminale. Torrio a fost primul arhitect al criminalității organizate moderne. A avut grijă să îi transmită elevului său, Al Capone, toate tehnicile sale inovatoare. Capone avea să facă diverse comisioane pentru Torrio după ce a abandonat școala. În cele din urmă, în parteneriat cu Torrio, avea să pună mâna pe întregul Chicago.

Torrio l-a influențat semnificativ pe Capone. Deși conducea bordeluri, săli cu jocuri de noroc și baruri, soția și viața de familie erau deosebit de importante pentru Torrio. Probabil că Al Capone a dobândit propria viziune asupra importanței unei vieți de familie normale de la Torrio. Torrio însuși era un pacifist, dar nu se dădea în lături de la amenințări, mită și violență pentru a-și urmări interesele în afaceri. Capone a învățat și aceste lucruri de la Torrio. Având în vedere învățăturile insuflate de marele său mentor, Capone avea să pună mare preț pe viața privată, transformându-se în același timp în gangsterul capabil să comande crime de o sălbăticie nemaivăzută.

Johnny Torrio, mentorul lui Capone în ale crimei, cel care îi va face intrarea în lumea interlopă.

Nașterea fiului său

Capone s-a lăsat dus de valul vieții de infractor. La nouăsprezece ani a cunoscut-o pe Mae Coughlin, într-un club subteran. Mae, de origine irlandeză, era cu doi ani mai mare decât Capone. De cum a privit-o pentru prima oară pe frumoasa Mae, Capone s-a îndrăgostit. Mae a procedat în așa fel încât relația să avanseze rapid. În ciuda diferenței de etnie și de clasă, părinții fetei nu s-au opus idilei, iar cei doi s-au căsătorit. Chiar înainte de oficializare, Mae era deja însărcinată. La 4 decembrie 1918, Mae a dat naștere unui băiețel. Desigur, Torrio avea să fie nașul pruncului, pe care l-au numit Albert Francis Capone (deși în general aveau să îl strige „Sonny"). Sănătatea lui Sonny însă era precară și există voci care susțin că acest fapt se datorează sifilisului de care suferea Capone. Se presupune că Al Capone a luat sifilis de la o prostituată pe când avea cincisprezece sau șaisprezece ani. Capone nu numai că și-a expus soția și fiul la această boală, dar va avea de suferit nespus de pe urma virusului în cursul vieții sale.

Soția lui Capone, Mae Coughlin. Era cu doi ani mai în vârstă decât Capone. Provenea dintr-o familie mai înstărită decât a lui Capone, de origine irlandeză.

Către noul său regat din Chicago

O reabilitare efemeră

NUNTA LUI CAPONE și a lui Mae a avut loc la capela Sf. Maria, Steaua Mării, la 30 decembrie 1918. Capone a văzut în acest eveniment șansa de a-și schimba viața și s-a angajat contabil pentru firma de construcții Aiello. Capone părea satisfăcut cu viața sa liniștită alături de soția sa iubită și de copilul său, după ce a spus adio apucăturilor criminale. A câștigat încrederea anturajului, care avea așteptări mari de la el și se îndrepta spre serviciu în fiecare dimineață, îmbrăcat la costum și cravată. Dar Capone s-a confruntat curând cu o pierdere neașteptată: tatăl său, Gabriel, în vârstă de numai cincizeci și cinci de ani, s-a prăbușit și a murit în urma unui atac de cord, la 14 noiembrie 1920.

Capone a luat parte în New York la slujba de înmormântare a tatălui său, revăzându-și cu această ocazie familia. Nu era clar ce influență avea să aibă decesul tatălui asupra lui Capone. Poate că a simțit că nu mai era necesar să păstreze aparențele în ochii societății, sau poate a considerat că trebuie să își întrețină mama și frații, dar realitatea este că a renunțat la stilul de viață stabil și a reluat legăturile cu Torrio. În ianuarie 1921, în vârstă de douăzeci și doi de ani, Capone a demisionat de la firma de construcții. Dl. Aiello nu își dorea să se despartă de Capone, dar i-a urat succes și i-a împrumutat cinci sute de dolari. Capone nu a uitat de această obligație tot restul vieții și a avut grijă să se achite de datorie.

Torrio revine în prim-plan

În cursul ultimului ani, Torrio devenise mult mai puternic. Torrio a spus adio răfuielilor nesfârșite dintre bandele de pe străzile Brooklynului, și s-a îndreptat spre Chicago. Aici, a intrat

▾ Chicago, o mare metropolă din nord-vestul statului Illinois. Mulțumită activităților infractorilor precum Capone, Chicago avea să câștige faima unui oraș stăpânit de anarhie.

Biblioteca de amintiri

GREEN MILL

Green Mill s-a deschis în 1907, fiind primul bar de jazz din Chicago. În timpul prohibiției avea să devină un bar clandestin plin de viață. Capone era proprietarul localului. Se spune că ori de câte ori intra Capone în Green Mill, trupa se oprea din cântat pentru a interpreta piesa preferată a lui Capone, „Rhapsody in Blue" de George Gershwin.

Green Mill a fost scena multor muzicieni consacrați. Funcționează și astăzi, sub administrarea unui nou proprietar, în weekend-uri având atât de mulți clienți încât ar putea organiza de unii singuri o paradă. Când Capone se sătura de răfuielile dintre bande, obișnuia să vină la Green Mill să-și potolească setea și este posibil să se fi folosit de ieșirile lui secrete pentru a se ascunde de rivalii din bandele concurente.

în anturajul „Lordului viciului" din sudul orașului, James Colosimo. La 11 mai 1920, Colosimo a fost împușcat de vechiul patron al lui Capone, Frankie Yale, și a murit într-o baltă de sânge, pe pardoseala din biroul propriului hotel. Era evident că Yale l-a ucis pe Colosimo; poliția l-a arestat sub acuzația de crimă, dar acuzația a fost în cele din urmă retrasă. Aceasta pentru că singurii martori oculari se temeau pentru siguranța lor și au refuzat să depună mărturie. Mass-media a vuit o perioadă, speculând despre identitatea adevăratului creier din spatele crimei. Moartea șefului criminalilor avea să dea naștere unei lupte pentru supremație, în urma căruia a ieșit victorios Torrio.

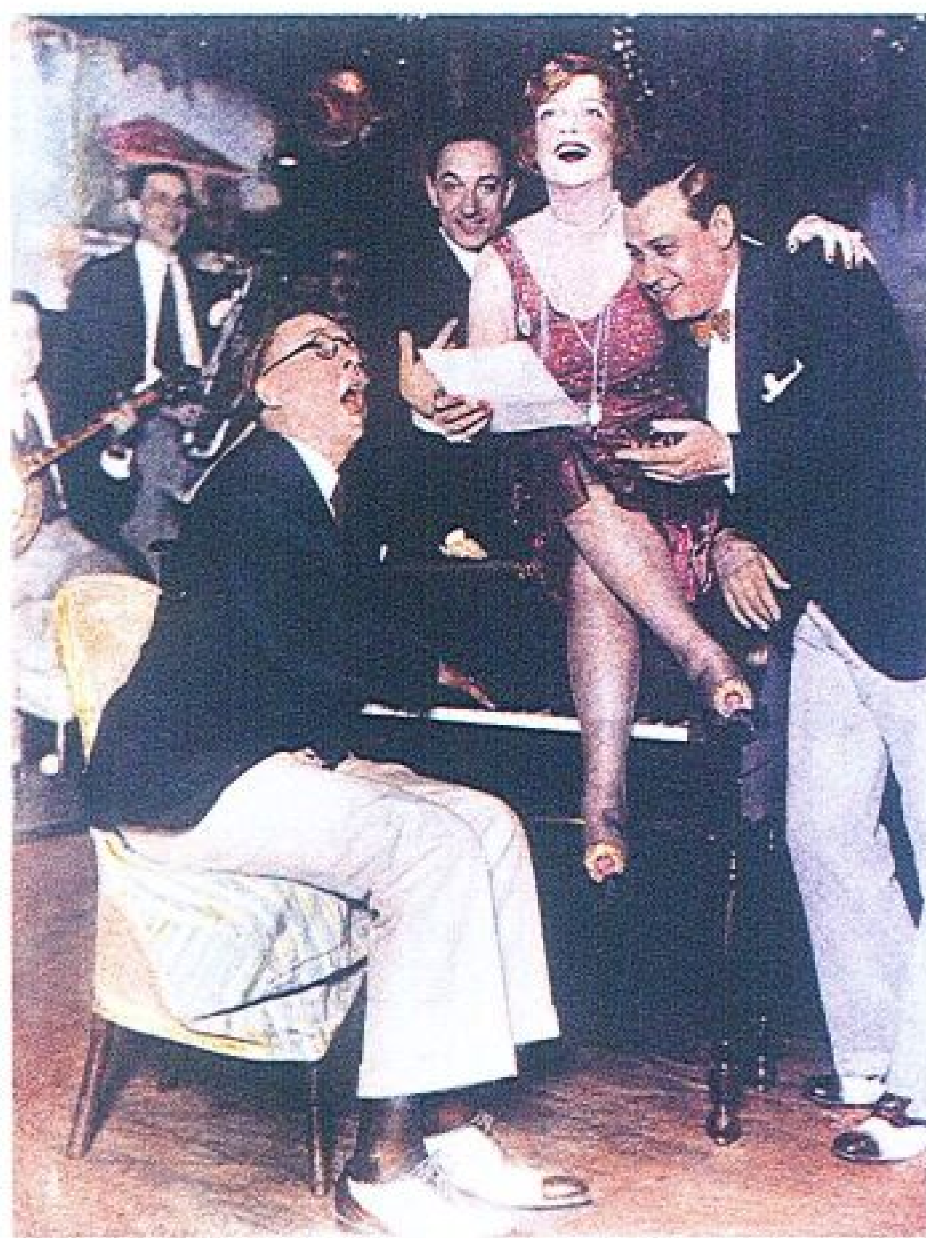
Torrio a căutat pe cineva care să-i fie mâna dreaptă. Capone învățase deja multe secrete ale lumii criminale de la Yale, precum și practica contabilă, de pe vremea lucrului la firma de construcții Aiello. Torrio i-a spus lui Capone că va face mult mai mulți bani decât ar fi visat vreodată pe căi legale și l-a invitat să vină să lucreze pentru el. La acea vreme, lumea interlopă nu se mai limita la activități precum jocurile de noroc și prostituția; instaurarea prohibiției a devenit o ocazie perfectă pentru a folosi producția și distribuția ilegală de alcool ca sursă de venit ilicit.

Torrio însuși s-a bucurat de mare succes în contrabanda cu alcool ilegal. Ulterior, Capone avea să-și scoată la iveală marele talent, câștigând o avere imensă din contrabanda cu băuturi spirtoase.

Administrarea unui bordel

Imediat după ce a împlinit douăzeci și doi de ani, lui Capone i s-a încredințat conducerea unui bordel de mâna a treia. Chiar și în mediul infracțional, serviciile prostituatelor erau privite cu dispreț, dar veniturile imense care rezultau din această afacere au transformat-o într-o scară de acces spre vârful ierarhiei pentru mulți gangsteri tineri. Un an mai târziu, fratele său Ralph (al doilea fiu al familiei Capone) avea să i se alăture. Cei doi vor ajunge să gestioneze mai multe bordeluri de calitate medie.

Capone s-a descurcat mult mai bine în munca sa decât și-ar fi închipuit vreodată Torrio. Întrucât a adus venituri atât de substanțiale organizației, Torrio l-a însărcinat pe Capone cu administrarea unui local numit „Careul de doiari". La primul etaj era un bar, la al doilea, un birou de pariuri la curse de cai, iar la al treilea, un salon cu jocuri de noroc. La ultimul etaj era un bordel. Faptul că a fost numit la conducerea acestui local nu putea fi interpretat decât ca recunoașterea sa drept partener de către Torrio. Capone nu mai trebuia să stea la intrare, în încercarea de a atrage clienți, nici în spatele barului; devenise un om de afaceri, cu un venit anual de aproape 25.000 de dolari. Când, ulterior, a început să fie urmărit de oamenii legii, a ieșit la iveală faptul că în acea perioadă genera profituri de trei milioane de dolari pentru organizație.

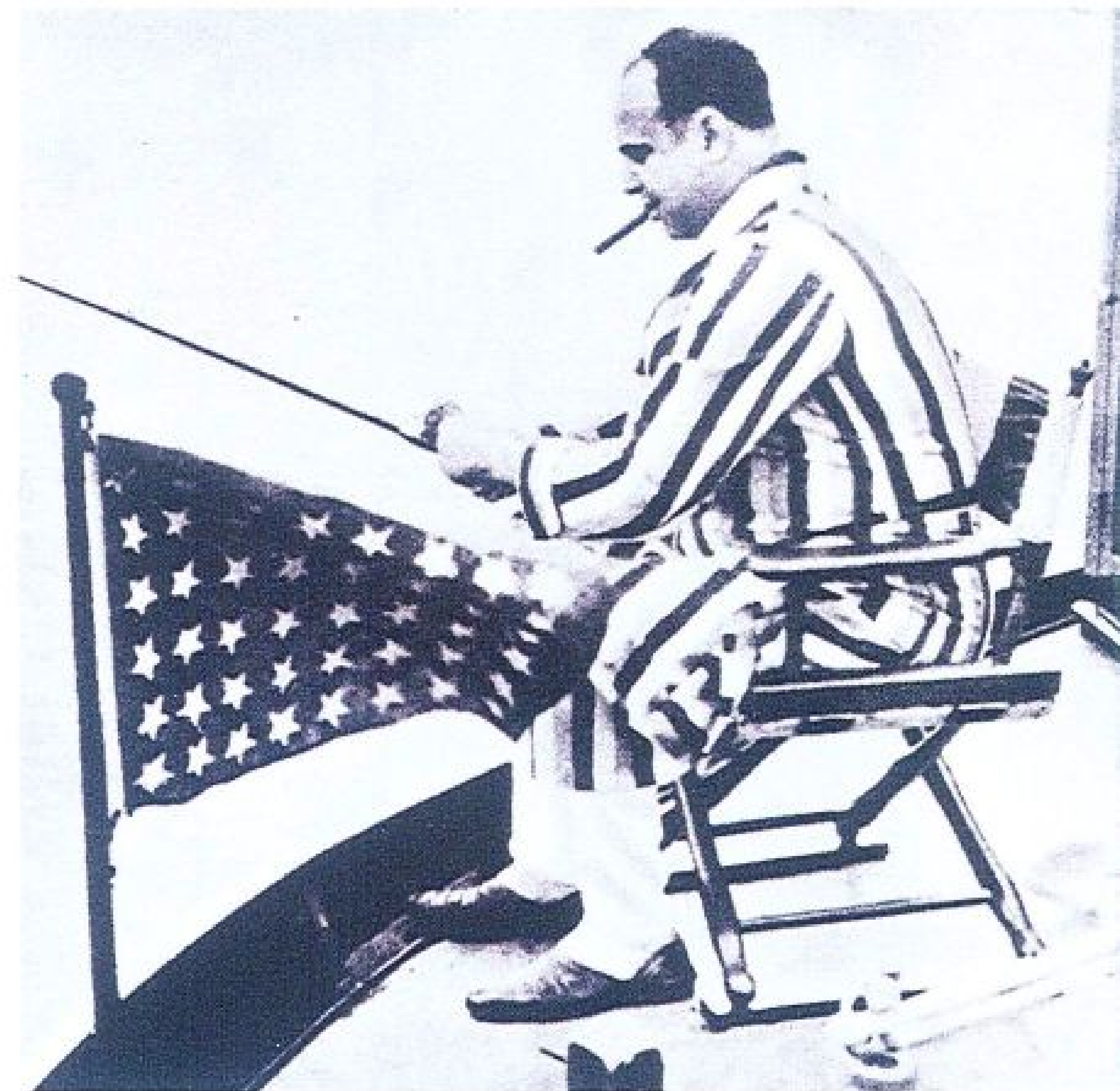

▲ Barurile clandestine au înflorit în anii 1920, era prohibiției. Oamenii se distrau exuberant bând și ascultând muzică.

Capone devenise mult mai priceput decât înainte. Pentru a-și masca activitățile criminale, a instalat firma unui magazin de mobilă la mâna a doua, pentru a da impresia de negustor cinstit. Totuși, în urma unui incident minor petrecut în august 1922, Al Capone, pe atunci în vârstă de douăzeci și trei de ani, a fost implicat într-un accident de mașină produs sub influența alcoolului. L-a amenințat pe șoferul taxiului de care s-a ciocnit cu un pistol și a fost arestat pentru prima oară de poliția din Chicago. În mod normal, ar fi trebuit să petreacă ceva timp închis. Dar poliția și ceilalți oficiali erau atât de corupți la acea vreme, încât Torrio a reușit cu o simplă mită să îl scoată pe Capone basma curată. Capone nu a fost nici măcar pus sub acuzare. Incidentele de acest gen aveau să se repete și cu alte ocazii, când Capone pierdea controlul sub influența alcoolului și avea răbufniri violente.

Capone nu a fost însoțit numai de soția și fiul său la Chicago; și-a adus după sine și mulți alți membri ai familiei. Strângând mulți bani de pe urma muncii în cadrul organizației lui Torrio, Capone și-a cumpărat propria casă pe strada South Prairie.

Setea de putere

Capone la pescuit de pe iahtul său.

Mutarea în orașul Cicero

MAJORITATEA OAMENILOR LEGII și a celorlalte autorități din Chicago-ul vremurilor lui Capone erau mituite pentru a acționa în cârdășie cu bandele. Unul din acești demnitari, primarul orașului Chicago, William Hale Thompson, era notoriu pentru aceste apucături. Relația dintre oficialități și gangster a dus la crearea unui climat care a permis răbufnirea a numeroase incidente violente dintre bande în care au fost folosite armament și bombe. Siguranța cetățenilor era periclitată, dar poliția nu a făcut niciun efort semnificativ pentru a reduce bandele la tăcere. Nemulțumirea generală rezultată a dus chiar la încercări de revocare a primarului. După ce Thompson a fost înfrânt în alegerile pentru postul de primar din cauza contribuției pe care a avut-o la transformarea orașului Chicago într-un cuib al infracționalității, locul său a fost luat de un bărbat aspru și serios, William E. Dever. Dever a sprijinit eforturile de punere în aplicare a legii prohibiției, dar prin asta nu a reușit decât să pună paie pe foc, iar crimele s-au înmulțit. Poliția era copleșită de situație.

Torrio a avut în vedere politica lui Dever și a decis să-și mute centrul operațiilor în orașul învecinat, Cicero. Cicero era un orășel cu numai 40.000 de locuitori. Amplasat la 30 de minute de mers cu mașina de Chicago, principala industrie a localității era producția de telefoane. Optzeci la sută din populația orașului o constituiau imigranții din Boemia (vestul Cehiei de astăzi), care iubeau berea și erau enervați de legea prohibiției.

Torrio a înființat un bordel în acest oraș liniștit în octombrie 1923. La început și-a dedicat mult timp gestionării reacțiilor poliției la desfășurarea operațiunilor ilegale, precum și negocierii cu alte organizații criminale a condițiilor de deschidere a unei afaceri pe un teritoriu nou. După stabilizarea situației în Cicero, Torrio a făcut o călătorie în Italia, lăsându-l la cârma afacerii pe Al Capone. Torrio avea să fie puterea din spatele scenei, lăsându-i lui Capone munca spinoasă a conducerii efective a operațiunilor. Capone și-a stabilit sediul central în hotelul vechi și părăginit Anton, apoi a început să deschidă baruri clandestine și cluburi de noapte. Printre acestea se numără Cotton Club (care nu are nicio legătură cu celebrul club cu același nume din New York).

O combinație de interese

La acea vreme, dintre frații Capone, cel mai mare susținător al organizației era cel de-al treilea fiu, Frank. Acesta era un bărbat înalt și zvelt, cel mai prezentabil dintre frați. Îi stătea bine îmbrăcat în costum, și purta negocierile cu sânge rece. Se remarca de asemenea prin eforturile active de a realiza legături între organizație și conducerea orașului Cicero. A realizat un pact

1917	Este ucis Tony Perotta
8 mai 1924	Este omorât Joe Howard
10 noiembrie 1924	Dion O'Banion este asasinat
25 decembrie 1925	Richard Lonergan este eliminat
11 octombrie 1926	Earl Weiss este omorât
1 iulie 1928	Frankie Yale este ucis
14 februarie 1929	Marele Masacru de Ziua Sf. Valentin
9 iunie 1930	Jake Lingle este omorât

CĂLĂTORII ÎN TIMP

ISTORICUL CRIMELOR LUI CAPONE

Pentru Capone, crima era cea mai bună metodă de a asigura buna desfășurare a afacerilor. Capone nu ucidea de dragul de a ucide. O făcea pentru a se apăra, pentru a asigura continuitatea organizației și pentru binele afacerii.

Frankie Yale după uciderea sa

Prima victimă a lui Capone a fost un bărbat care împrumutase bani de la Frankie Yale. Crima a avut loc în New York, pe când Capone avea numai optsprezece ani.

După ce s-a mutat la Chicago, Capone a omorât un bărbat care îl insultase, un escroc mărunt pe nume Joe Howard. În același an, șeful unei bande irlandeze, Dion O'Banion, a fost ucis după ce îl înșelase pe Johnny Torrio. Capone a mai ucis un șef al altei bande irlandeze, Richard Lonergan, care se implicase într-un război cu Frankie Yale asupra controlului Brooklyn-ului în 1925. În 1926 a omorât accidental într-o răfuială dintre bande un procuror cu care fusese în relații bune, pe nume McSwiggin. În cursul aceluiași an, Earl Weiss, cel care i-a urmat lui O'Banion, a încercat să îl răzbune atacându-l pe Torrio, dar a căzut el însuși victimă. Capone și-a asasinat de asemenea fostul șef, pe Frankie Yale, în 1928, după ce acesta din urmă a început să prăduiască transporturile lui Capone de alcool de contrabandă. După ce s-au intensificat luptele între bande au fost omorâți aliații lui Capone, Tony Lombardo și Pasqualino Lolordo. Renumitul Masacru de Ziua Sf. Valentin nu a fost altceva decât răzbunarea bandei lui Capone pentru moartea acestora.

Capone reușise să își elimine toți adversarii, preluând controlul întregului Chicago. Organizația sa criminală impresionantă aduna profituri uriașe din vânzarea de alcool de contrabandă. Îndepărtându-i pe toți cei care se puneau în calea afacerilor sale, a devenit stăpânul lumii interlope.

▲ Cicero, la vremea când Capone și-a mutat sediul central aici. Asemenea orașului Chicago, este amplasat în Cook County, în statul Illinois. Era cunoscut drept sediul fabricii Western Electric

▲ Hipodromul Arlington Park, înființat în afara orașului Chicago în 1927. Cursele de cai erau foarte populare la acea vreme, și chiar și Capone a deschis Hipodromul Hawthorne în Cicero. În mod evident, cursele erau aranjate.

cu primăria prin care, în schimbul voturilor la alegeri, banda căpăta dreptul să acționeze nestingherită. Era mult mai ușor pentru organizație să activeze cu cooperarea municipalității. Astfel, atât primăria cât și banda și-au îndeplinit scopurile.

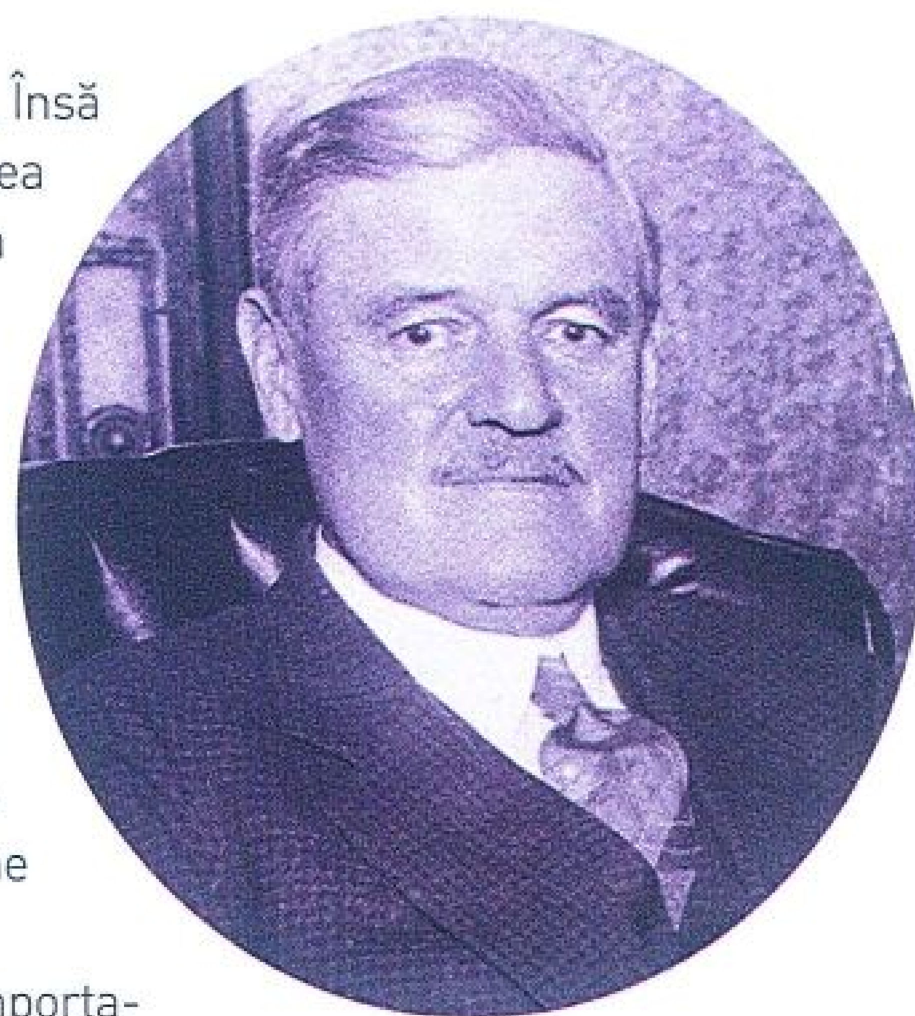
Organizația Torrio-Capone părea de neoprit. În timp ce Frank reorganiza conducerea orașului, al doilea fiu al familiei Capone, Ralph, înființa încă un bordel în apropiere de Cicero, în Forest Hills.

Forest Hills fusese recent înființat și nu dispunea de nicio organizare administrativă. Localul bandei lui Capone avea să funcționeze nu numai ca bordel, ci și ca bar, fabrică de armament și ascunzătoare pentru infractori. Capone conducea de asemenea un cazinou numit „The Ship" (Nava) și organiza curse aranjate la hipodromul Hawthorne. Prin aceasta și-a extins și mai mult influența.

Din 1923 până la sfârșitul lui 1924, nimeni nu era suficient de curajos încât să li se opună fraților Capone. Totuși, un tânăr necunoscut pe nume Robert St. John a publicat o serie de articole în săptămânalului The Cicero Tribune prin care demasca organizația Torrio-Capone. Capone nu și-a imaginat niciodată ce tragedie va decurge de aici.

Moartea fratelui său, Frank

The Cicero Tribune a inițiat o campanie de curățare a orașului de gangsteri, relatând cu privire la activitățile ilicite ale fraților Capone din timpul campaniei electorale din Cicero. Firul poveștii a fost urmat și de alte publicații și părea că aliații politici ai fraților Capone erau condamnați să piardă alegerile. Însă au continuat incidentele precum întemnițarea activiștilor partidului de opoziție. Poliția din Chicago a trimis o forță specială constituită din șaptezeci de ofițeri de poliție pentru a proteja electoratul de pericol, în ziua alegerilor. Trupele au văzut un bărbat apropiindu-se și, observând că acesta era Frank Capone, au deschis focul. Frank a murit pe loc. Capone și-a pierdut cumpătul la aflarea veștii uciderii lui Frank de către forțele polițienești, dar desigur că nu putea să se răzbune direct pe ofițerii implicați.

▲ William E. Dever, succesorul lui William Hale Thompson la primăria orașului Chicago. A încercat să aplice cu strictețe legea prohibiției, și a declarat că are încredere că această contrabandă cu alcool poate fi suprimată.

Incidentul a marcat o schimbare în comportamentul lui Capone. Până atunci își suprimase pornirile violente datorită influenței mentorului său pacifist, Torrio, dar organizația avea să se metamorfozeze în curând într-o bandă brutală. Un exemplu remarcabil în acest sens a fost uciderea lui Joe Howard de către Capone personal, la 8 mai 1924. Howard, un escroc mărunt, l-a insultat pe Capone, numindu-l proxenet. Capone a scos instinctiv un pistol din buzunar și l-a rănit mortal pe Howard. Au existat numeroși martori oculari, dar niciunul nu a fost dispus să depună mărturie, de teamă să nu-și piardă viața. Poliția nu a putut astfel să îl aresteze pe făptaș, din lipsă de probe.

După moartea lui Frank, Capone a susținut alegerea susținătorului bandei, Joseph Klenha, ca primar al orașului Cicero și chiar a cumpărat ziarul care i-a creat atâtea probleme, The Cicero Tribune. Reușise astfel să își apropieze întregul orășel.

▼ Convenția națională a Partidului Republican, ținută în iunie 1920. Atât Joseph Klenha, primarul orășelului Cicero controlat de Capone, cât și William Hale Thompson, primarul din Chicago, în cârdășie cu mafia lui Capone, erau membri ai Partidului Republican.

▲ Dion O'Banion, șeful contrabandei din zona de nord a orașului Chicago. Conducea și o florărie și s-a ocupat de aranjamentele florale la înmormântarea fratelui lui Capone, Frank

Întuneric și onoare în lumea interlopă

Stilul lui Capone

Capone și-a început viața de gangster lucrând ca proxenet și a continuat cu multe alte roluri, precum cel de contabil, cartofor, contrabandist și asasin. După câștigarea încrederii lui Johnny Torrio, la vârsta fragedă de douăzeci și cinci de ani, a reușit să acumuleze o avere vastă și să dețină o mare putere. Odată cucerit Cicero-ul, Capone și-a îndreptat atenția spre Chicago.

În acest moment, Capone a devenit interesat de modă. Avea cam 1,80 m înălțime. Deși era bine clădit, era destul de suplu. Obișnuia să poarte un inel cu diamant în valoare de zeci de mii de dolari pe degetul mic. Capone a fost omul care a popularizat imaginea gangsterului cu pălărie și trabuc. Aparițiile sale ostentative, stilate, au atras atenția multora și, în ciuda faptului că era temut, se bucura de popularitate. Stilul lui Capone i-a inspirat de asemenea pe regizorii filmelor cu gangsteri.

Trădarea lui O'Banion

▼ Capone în timp ce urmărea cu interes un meci de fotbal (dreapta). Dincolo de atenția acordată lumii interlope, Capone nu a uitat niciodată să se distreze în timpul liber.

Contrabanda cu whisky a reprezentat cea mai importantă sursă de venit ilicit a bandelor. Pacea obținută de Torrio s-a spulberat rapid. Războiul dintre bandele care se răfuiau pentru dreptul de a vinde alcool contrafăcut se extinsese deja la cele mai înalte niveluri ale conducerii municipale din Chicago. Conflictele au fost denumite în presă „Războaiele berii" și în fiecare zi apăreau știri cu privire la incidente violente. Existau lunar patru sau cinci victime ucise care aveau legătură cu piața neagră a alcoolului. Ori de câte ori avea loc un asasinat în lumea interlopă, numele lui Capone avea să fie citat de presă.

Capone nu a fost arestată niciodată din lipsă de probe, dar crimele au fost întotdeauna, într-un fel sau altul, în avantajul lui. Competitorii și cei care i se opuneau sfârșeau întotdeauna între patru scânduri, iar Capone urca scara spre vârful lumii interlope.

Totuși, a existat un om care nu a acceptat niciodată succesul lui Capone și al lui Torrio. Este vorba despre șeful unei bande irlandeze, Dion O'Banion, care controla contrabanda cu alcool în zona de nord a orașului Chicago. A părut să se alieze cu banda Capone-Torrio, dar în realitate se deda la jefuirea în secret a transporturilor cu băuturi alcoolice. Acest fapt a provocat furia gangsterilor sicilieni. Totuși, O'Banion le pregătea în secret o capcană. Și-a anunțat retragerea și s-a oferit să predea fabrica de bere Sieben, baza operațiunilor sale de contrabandă. O'Banion știa dinainte că Sieben avea să fie controlată de poliție. L-a invitat pe Torrio la fabrică pe 19 mai 1924. Așa cum și-a planificat, Torrio a fost arestat. Pedeapsa nu a fost pronunțată rapid, dar până la urmă Torrio a trebuit să plătească o amendă de 5000 de dolari și să petreacă nouă luni în închisoare.

O răzbunare sângeroasă

Capone a aflat de trădarea lui O'Banion și a pus la cale asasinarea acestuia. La un an după arestarea lui Torrio, la 10 decembrie 1924, O'Banion a încasat șase gloanțe de la mică distanță, ziua în amiaza mare, chiar în fața florăriei sale.

Era evident că în spatele acestei crime se afla Capone, dar polițiștii au părut ușurați de ieșirea din scenă a unui lider de bandă și nu au cercetat cazul în profunzime. Deși se credea că moartea lui O'Banion va aduce pacea în lumea interlopă, în realitate răfuielile dintre bande s-au intensificat și au dat naștere unor gânduri de răzbunare în rândul subalternilor lui O'Banion.

Capone a început să înțeleagă că faptul că îi mergea atât de bine implica amenințări sporite la adresa vieții sale. Facțiunea lui O'Banion complota pentru

asasinarea lui Capone și și-a pus planul în practică de nu mai puțin de zece ori. Capone avea întotdeauna la el o armă, era încadrat permanent de bodyguarzi și se deplasa numai cu mașina. La 12 ianuarie 1924, mașina lui Capone a fost ciuruită de o rafală de mitralieră. Pasagerul din față a fost rănit și noul șofer al lui Capone ucis. Capone însă se afla într-un restaurant și a scăpat nevătămat.

Torrio avea grijă la rândul său de propria viață, dar nu în aceeași măsură precum Capone. Obișnuia să plece din Chicago și să își încheie afacerile zilei în diferite locații. Își ținea astfel inamicii la distanță, însă la 24 ianuarie, la douăsprezece zile de la atacul asupra mașinii lui Capone, a fost victima unor focuri de pușcă și de pistol în fața casei sale. Cele două rafale l-au nimerit în gât și în piept și s-a prăbușit pe caldarâm. Unul dintre asasini s-a apropiat pentru a termina ce a început, dar începeau să se apropie potențiali martori iar pușca era descărcată. Printre cei care încercau să îl asasineze pe Capone se numărau Vincent Drucci, Earl Weiss și George Moran.

Retragerea lui Torrio

Torrio a fost transportat la un spital, unde a supraviețuit în mod miraculos. Ca urmare a incidentului, el a decis să se retragă. La 9 februarie 1924, a intrat la închisoare pentru a își ispăși pedeapsa primită în cazul fabricii de bere Seiben. Și-a petrecut cele nouă luni în închisoarea din Lake County, Illinois, predându-i întreaga autoritate asupra organizației pe care o conducea lui Capone. În primăvara lui 1925, Capone și-a mutat sediul central într-un apartament din hotelul de lux Metropole. A renunțat Metropole. A renunțat la politica sa anterioară de a se feri de lumina reflectoarelor, încercând cu orice preț să se facă remarcat.

Capone a fost cunoscut atât ca familist convins cât și ca spectator fervent al meciurilor de box și de baseball, dar a jucat în același timp un rol crucial în multe incidente sângeroase. Deși era evident că Al Capone se afla în spatele acestor violențe, nu a existat nicio dovadă care să îl lege de crimele produse.

La 27 aprilie 1926 l-a ucis în mod accidental pe Bill McSwiggin, un procuror cu care era în relații bune. McSwiggin se afla întâmplător în zona în care trăgea Capone în timpul unui schimb de focuri cu o bandă rivală. Moartea procurorului a stârnit panică în lumea interlopă. Capone a fost forțat să plece din Chicago înainte ca poliția să îl prindă. În urma cercetărilor s-a stabilit că a fost folosită o pușcă mitralieră Thompson M1921; incidentul a marcat momentul adoptării mitralierei Thompson ca arma principală a lumii gangsterilor.

▲ Fabrica de bere Seiben, condusă de Capone, O'Banion, Torrio. Aici se producea o cantitate însemnată de bere de contrabandă.

Versiune diferită

PROHIBIȚIA ȘI CURSELE CU MAȘINI DE SERIE

Cea mai populară ligă de curse cu automobile din America zilelor noastre este NASCAR (National Association for Stock Car Racing – Asociația Națională a Curselor Auto cu Mașini de Serie). Aceasta își are originea în vremea prohibiției. Mașinile de curse NASCAR arată la fel ca mașinile normale, dar în interior sunt mașini de serie construite special pentru curse. În America din perioada prohibiției, pentru transportul ilegal de băuturi spirtoase către baruri se foloseau automobile de serie care nu atrăgeau atenția. Șoferii erau deosebit de pricepuți să scape de urmărirea autorităților. Pentru a-și dezvolta talentul la condus, șoferii acestor mașini se întreceau pe drumurile ferite de ochii lumii, punând astfel bazele curselor moderne NASCAR.

Acest tip de curse a continuat și după revocarea prohibiției, iar în vara lui 1938, Bill France, tatăl unui viitor lider al NASCAR, a organizat o cursă pe dunele Plajei Daytona, oferind ca premiu o ladă de ulei de motor și o sticlă de rom. Mai târziu a instituit un set de reguli, împreună cu restul întemeietorilor acestui sport din întreaga Americă, și a creat NASCARUL zilelor noastre. În fiecare an se desfășoară în jur de 2300 de curse cu peste cinci milioane de spectatori. Premiile în bani câștigate de cei mai buni piloți cumulează mai multe milioane de dolari.

▸ John T. Thompson își expune nou-inventata pușcă mitralieră. Thompson a fost un militar care și-a înființat o companie în cadrul căreia a cercetat îmbunătățirea mitralierelor după trecerea în rezervă, reușind să perfecționeze modelul în 1921. Puterea sa letală copleșitoare a fost descoperită de gangsteri și folosită de aceștia în răfuielile dintre bande. Datorită sunetului distinctiv pe care îl producea, mitraliera a fost poreclită „mașina de scris din Chicago".

Război și trădare

Postura retragerii

VIAȚA ÎN CHICAGO a fost pentru Capone un permanent dans cu moartea. Întotdeauna în gardă, a luat toate măsurile necesare pentru a se proteja, blindându-și spre exemplu Cadillacul cu oțel și cu sticlă antiglonț. De asemenea, organizațiile nonguvernamentale și mass-media și-au continuat activitățile îndreptate împotriva bandelor și multe persoane din conducerea municipală au devenit dușmani ai lui Capone pe măsură ce adoptau o atitudine ostilă lumii interlope. Astfel, Capone a ajuns să fie supus unor presiuni substanțiale.

Capone a părăsit o perioadă orașul Chicago, dar nu pentru mult timp. Deși conștient de riscuri, a acceptat să fie anchetat în cele din urmă de poliție în cazul uciderii lui McSwiggin. Capone a recunoscut faptul că McSwiggin era un client regulat al cârciumilor sale și că accepta întotdeauna mita oferită. Capone a considerat că s-ar putea sustrage suspiciunilor sugerând că nu avea niciun motiv să îl ucidă pe McSwiggin. În consecință, mandatul de reținere emis pe numele lui Capone a fost revocat.

După revenirea în Chicago, străzile au fost încă o dată invadate de focuri de armă. Pentru a pune capăt luptelor, Capone a încercat să încheie un acord cu Earl Weiss, dușmanul principal al său după uciderea lui Dion O'Banion. Totuși, negocierile nu au fost încununate cu succes, și la 11 octombrie 1926, Weiss a fost ciuruit de zece gloanțe și a murit.

▲ Capone a decis că dorea să revină la perioada stabilă din vremea lui Johnny Torrio, distrusă de violențele dintre bande generate de lupta pentru controlul contrabandei. Dar violența dă naștere altor violențe, sub forma răzbunării pentru crimele comise, iar sângele curs nu avea decât să sporească.

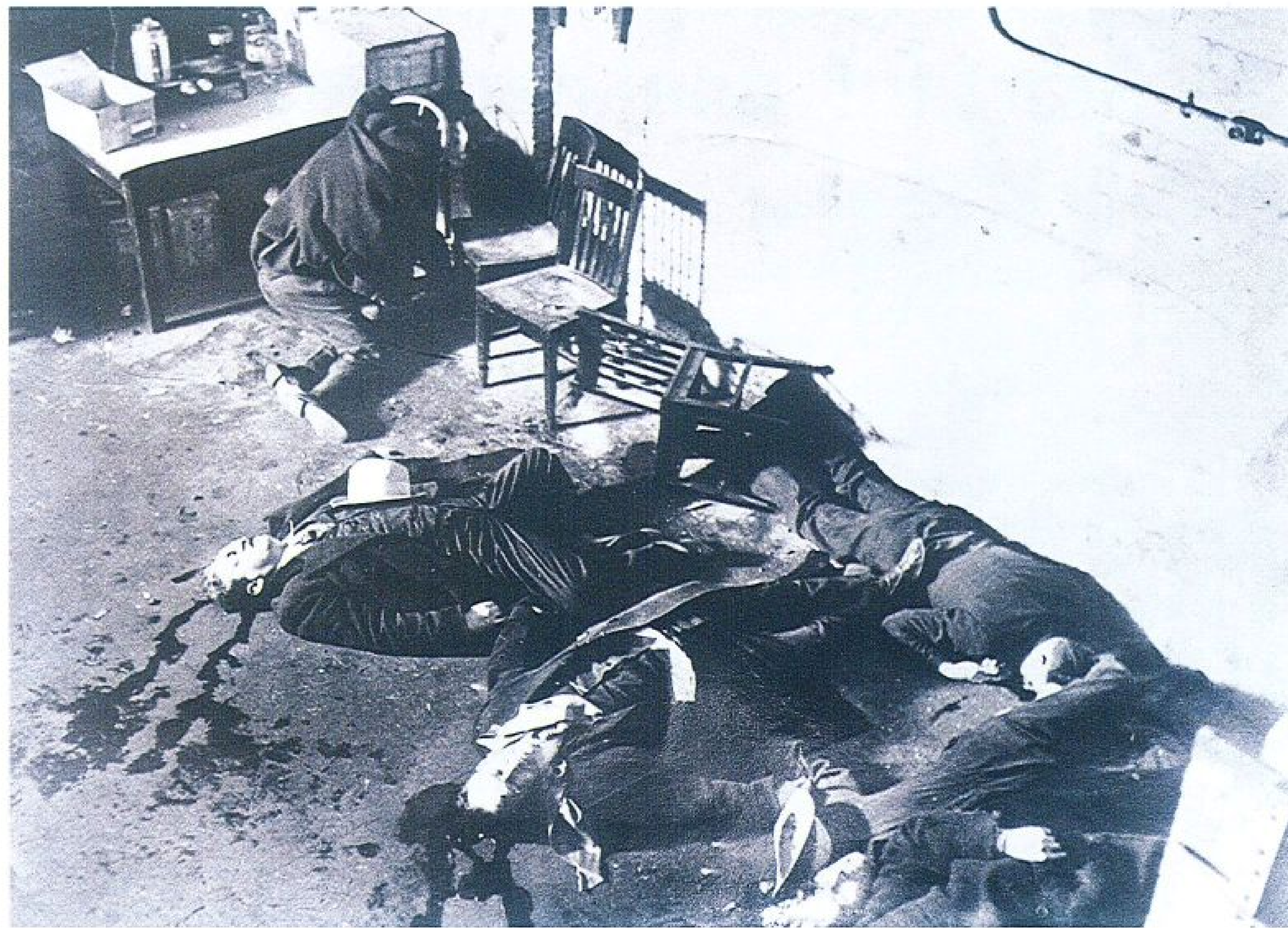
▼ Cadillacul blindat pe care Capone și l-a realizat după ce a început să se preocupe intens de propria siguranță.

După uciderea lui Weiss, Capone și-a anunțat retragerea din afacerile cu alcool de contrabandă și a organizat o conferință de pace. Bandele orașului au acceptat să uite trecutul și să pună punct răfuielilor. Situația nu a durat decât șaptezeci de zile, dar pentru scurt timp, în Chicago a domnit pacea. În această perioadă și-a făcut din nou apariția William Thompson. Renunțase la postul de primar cu câțiva ani în urmă, dar a fost reales pentru un nou mandat cu sprijinul lui Capone în aprilie 1927. Se pare că anunțul de retragere al lui Capone nu a fost decât o tactică de inducere în eroare a publicului.

Masacrul de Ziua Sf. Valentin

Asasinatele au fost sistate pentru scurt timp după organizarea conferinței de pace. Capone s-a purtat exemplar după ce a pledat pentru pace, dar Chicago a redevenit scena violențelor după întoarcerea primarului Thompson. Capone îl înlăturase pe rivalul acestuia, Joseph Aiello, cu sprijinul poliției. Mulțumită localurilor precum Cotton Club (singurul club de noapte din Cicero), veniturile sale anuale ajunseseră să însumeze aproximativ o sută de milioane de dolari. Activitățile sale și-au lăsat amprenta inclusiv asupra economiei de suprafață, arătând influența imensă pe care o avea din lumea sa subterană.

Luptele sângeroase și-au reintrat în drepturi. Fostul

şef al lui Capone, Frankie Yale, l-a trădat pe acesta în 1928, când a început să îi fure din transporturile de alcool de contrabandă.

Când Capone a aflat despre aceste lucruri, a comandat asasinarea lui Yale pe străzile New Yorkului, unde acesta a fost ucis de o rafală de mitralieră. Capone a onorat cu strictețe regulile lumii interlope; era loial prietenilor, și nemilos cu trădătorii. Gangsterii din New York care au încercat să răzbune moartea lui Yale s-au deplasat la Chicago și au prins în cursă pe unul dintre bodyguarzii lui Capone.

Răzbunările vor continua, culminând cu cea mai cumplită baie de sânge din istoria bandelor: Masacrul de Ziua Sf. Valentin. Șapte membri ai vechii bande a lui O'Banion au fost ademeniți în capcană cu ajutorul unui transport de alcool de contrabandă. Au fost apoi „arestați" de băieții lui Capone deghizați în polițiști, care au deschis focuri de mitralieră asupra celor șapte. Rafalele au fost deschise de la mică distanță, împrăștiind bucăți de creier și de carne pe pereți și pe tavan. Pardoseala s-a transformat într-o baltă de sânge. La comanda lui Capone s-a produs o scenă ruptă din infern.

O latură neașteptată

Capone trăia într-o lume sângeroasă, însă a pus preț pe viața de familie. Și-a cumpărat o proprietate în Palm Island, Florida, în martie 1928, unde și-a trimis soția și fiul, pentru a-i proteja de tumultul orașului Chicago. În mod ironic, această achiziție a constituit dovada veniturilor sale substanțiale și a condus în cele din urmă la arestarea lui Capone pentru evaziune fiscală.

La acea vreme, Capone și-a arătat o altă latură a caracterului, demonstrând bunătate față de copii și săraci. La un moment dat i-a îndemnat pe niște băieți sărmani care vindeau ziare pe stradă să meargă acasă, la mamele lor. Obișnuia să cumpere mai multe bilete la meciurile de box și să le împartă tinerilor fani ai acestui sport. Se spune că le dădea copiilor săraci bancnote de douăzeci de dolari ori de câte ori aceștia îi ieșeau în cale. În ediția din 5 decembrie 1930 a unui ziar din Chicago a apărut un articol în care se arăta că Al Capone asigura 120.000 de mese în cantine pentru săraci. Probabil încerca să câștige populația de partea sa și să își îmbunătățească imaginea; cu toate acestea, acțiunile sale caritabile indică faptul că în esență, nu era caracterizat de cruzime.

▲ În Masacrul de Ziua Sf. Valentin, șapte membri ai bandei lui O'Banion au fost secerați de focuri de mitralieră în mai puțin de zece secunde.

▲ Nu puțini au fost cei care s-au bucurat de cantinele pentru săraci deschise de Capone la finele anului 1930. Se împărțeau zeci de mese săptămânal, fapt care a îmbunătățit imaginea lui Capone în rândul cetățenilor.

CLIPE PERSONALE

UN ADEVĂRAT FAMILIST

Termenul „gangster" probabil dă naștere unor imagini de oameni fără milă care iau viața altora fără să clipească. În realitate, Al Capone, însăși personificarea „gangsterului", era un familist. Îi plăcea să bată mingea cu fiul său în curtea casei, aruncând mingea încetișor, astfel încât băiatul să o poată prinde. De Crăciun le oferea cadouri și dulciuri elevilor și profesorilor școlii de stat la care era înscrisă sora sa mai mică. Întâmpina întotdeauna cu bucurie oaspeții, indiferent de cine erau aceștia. Prepara spaghete în bucătărie, îmbrăcat cu șorț, fiind apreciat în cartier pentru modul în care gătea și pentru vinurile sale Chianti. Capone susținea că ar fi vânzător de mobilă, dar când se plimba pe moșie îmbrăcat în halat și papuci, pretențiile că ar avea o profesie de rând trebuie să fi părut suspecte chiar și vecinilor. Dar într-o primă fază, puțini vecini au reușit să intuiască adevărata sursă de venit a gangsterului.

Pe lângă importanța acordată vieții de familie, Capone a făcut tot posibilul să fie bine văzut de vecinii săi. Aceasta probabil pentru că detaliile meseriei sale erau temute de restul lumii. Este posibil ca Al Capone să fi încercat să își compenseze acțiunile criminale cu comportamentul din sânul căminului.

▲ Un Al Capone relaxat, îmbrăcat în costum de baie, pe gazonul proprietății sale.

Sfârțitul unei perioade de haos

▲ Capone iese din tribunalul federal, în 1931, după finalizarea depoziției. A fost anchetat sub acuzația de evaziune fiscală.

Panică la nivel mondial

LANSAREA ÎN 1987 a filmului „Incoruptibilii" („The Untouchables"), în care Robert DeNiro l-a jucat pe Al Capone și Kevin Costner pe tânărul agent al trezoreriei, Eliot Ness, a făcut cunoscută drama arestării lui Capone. Mai mult decât orice, activitățile lui Ness au fost reinterpretate dintr-o lumină dramatică. Bărbatul căruia i se datorează cu adevărat arestarea lui Capone a fost procurorul federal George E. Q. Johnson.

Guvernul federal dorea să îl condamne pe Capone pentru crimă, dar din lipsă de probe, a fost imposibil să fie pus sub acuzare. Și-au schimbat strategia și l-au urmărit pentru evaziune fiscală. 1929 a fost anul prăbușirii bursei pe Wall Street, moment care a marcat începutul crizei economice mondiale. Impactul Marii Crize s-a făcut resimțit și în lumea interlopă. În acest răstimp s-au intensificat criticile la adresa prohibiției și contrabanda cu alcool a început să piardă teren. Capone însuși simțea probabil că epoca de aur a gangsterilor se apropia de sfârșit. A început să petreacă tot mai mult timp la reședința sa din Florida.

Punerea sub rechizitoriu și arestarea

În imperiul aparent invincibil al lui Capone au început să apară fisuri. Guvernul federal l-a arestat mai întâi pe Ralph Capone sub acuzația de evaziune fiscală în 1930. Ceilalți prieteni ai lui Capone au fost de asemenea ținta cercetărilor, fiindu-le controlate registrele contabile ținute în ultimii câțiva ani. Cercul de apropiați ai lui Capone era hăituit.

În tot acest timp, Eliot Ness a organizat o echipă de anchetatori care au început să strângă rapid probe. Întrucât Ness și echipa sa au refuzat cei 2000 de dolari oferiți drept mită de Capone, au fost etichetați drept „Incoruptibilii". Mai mult, guvernul federal a finalizat urmărirea și l-a arestat pe Capone la 5 mai 1931. A fost acuzat de douăzeci și două de cazuri de evaziune fiscală petrecute între 1924 și 1929. La baza ferocității guvernului în urmărirea lui Capone a stat contabilul său, Leslie Shumway. Aceștia l-au asigurat pe Shumway că, în caz că va coopera, nu îl vor pune sub acuzare. Acesta a acceptat astfel să depună mărturie împotriva lui Capone.

Capone a încercat să cadă la pace cu procurorii federali, care însă au refuzat orice negociere. Apoi a pus la cale asasinarea agenților fiscului, dar a eșuat. Procesul s-a încheiat la 6 octombrie. Capone a făcut tot posibilul să mituiască jurații, dar și acest lucru a eșuat, întregul complet de judecată fiind înlocuit în ultima secundă. Condamnarea a fost pronunțată la 24 octombrie, urmând să ispășească unsprezece ani de închisoare (zece ani urmau să fie petrecuți într-o închisoare federală și un an într-o închisoare de stat), și să plătească o amendă în valoare de 80.000 de dolari. Apelul lui Capone a fost respins, și pedeapsa a rămas definitivă.

Spectrul bolii își intră în drepturi

La 24 octombrie 1921, Capone a fost închis în pușcăria din Cook County. Renumele său i-a adus un tratament special, îndeosebi sub forma celulei spațioase în care și-a petrecut timpul. În luna mai a anului următor a fost transferat într-o închisoare federală din Atlanta, iar la 22 august 1934 a fost trimis la închi-

▼ Închisoarea federală Alcatraz, amplasată pe o insulă izolată în Golful San Francisco. Astăzi este o atracție turistică, și se organizează tururi ale interiorului închisorii.

soarea Alcatraz. Se spune că era imposibil să evadezi din Alcatraz, aceasta numărându-se în prezent printre cele mai celebre atracții turistice. Aici erau trimiși de obicei infractorii notorii precum Capone. Gardianul din Alcatraz, James A. Johnston, l-a tratat la fel ca pe orice alt prizonier, adresându-i-se simplu cu numele de „deținutul optzeci și cinci". Pentru Capone, viața în Alcatraz a fost departe de a fi confortabilă. A încercat din răsputeri să își asigure un tratament preferențial, cum ar fi mai multe vizite din partea familiei, dar eforturile nu i-au fost încununate cu succes. Când restul deținuților au intrat în grevă, în semn de protest față de condițiile de detenție, Capone a refuzat să li se alăture, de teamă să nu i se prelungească sentința. Acest fapt i-a atras antipatia deținuților, fiind rănit grav la 23 iunie 1936, când a fost înjunghiat în spate de un tovarăș deținut.

Capone a revenit la traiul obișnuit după ce i s-a vindecat rana, dar la 5 februarie 1938 a avut o criză de delir. După o criză neașteptată de sifilis, boală de care suferea încă din adolescență, a intrat într-o stare paretică, problemele psihice continuând și după ce și-a revenit.

Capone a fost diagnosticat cu neurosifilis. A primit îngrijiri medicale în închisoare și a dat semne temporare de recuperare, dar prezenta recidive frecvente, momente în care obișnuia să arunce în jur cu propriile dejecții. Înaintea ispășirii pedepsei, a fost trimis la Terminal Island, în apropiere de Los Angeles.

O moarte liniștită

La 16 noiembrie 1939, Capone a fost eliberat din închisoare, fiind transferat la Spitalul Union Memorial, unde își va petrece încă patru luni. După externare, va duce o existență pașnică, alături de familie, în Palm Island.

A primit vizita multor prieteni vechi, dar se întâmpla des ca Al Capone să nu îi recunoască. Își petrecea uneori o zi întreagă privind spre mare, sau bolborosind incoerent. Nu mai rămăsese nicio urmă din împăratul crimei de altădată.

În ianuarie 1947, după sărbătorirea zile de naștere, Capone a suferit de un atac cerebral. În jurul orei 7:21, în dimineața zilei de 25 ianuarie, cel care a fost ani de-a rândul întruchiparea gangsterului s-a stins din viață, înconjurat de cei dragi, la vârsta de patruzeci și opt de ani.

Moartea temutului mafiot care a deținut odată puterea absolută asupra orașului Chicago a fost dulce-amăruie. Poate că a fost fericit, stingându-se în liniște. Familia a dorit să organizeze o înmormântare intimă, dar în final au participat 350 de persoane îndurerate.

A fost înhumat în după-amiaza de 4 februarie, la cimitirul Mount Olivet. Familia, care punea mare preț pe intimitate, a dispus în secret mutarea rămășițelor sale în imensul cimitir Mount Carmel. Moartea sa a fost consemnată de ziarele din întreaga America, marcând sfârșitul unei ere. Capone este atât un anti-erou, cât și un simbol al Americii din perioada prohibiției.

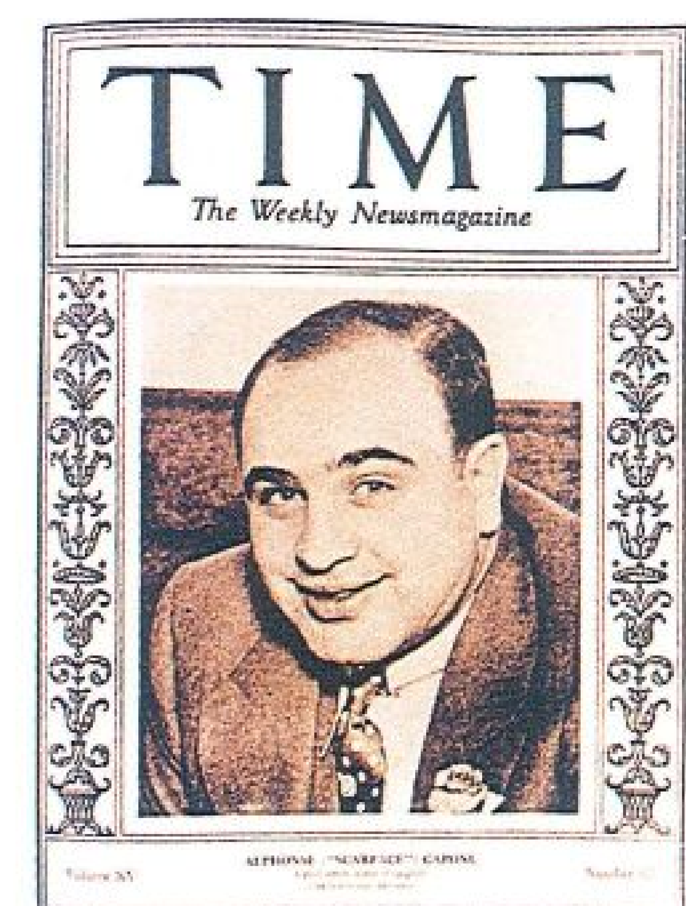
Capone și Hotelul California

Cântecul „Hotel California", un hit incontestabil al trupei rock americane The Eagles, este binecunoscut pentru versurile sale misterioase. În acest cântec, un bărbat epuizat de mersul prin deșert decide să poposească la Hotelul California, unde are parte de o experiență stranie. De fapt, Hotelul California există și în realitate, iar patronul său în vremea prohibiției a fost nimeni altul decât Al Capone. Când a fost arestat pentru evaziune fiscală, hotelul a fost confiscat de autorități. A fost utilizat mai târziu de către armată, iar astăzi servește drept închisoare, sub numele de Centrul de Reabilitare din California, sau CRC. Este folosit pentru a adăposti comercianții de droguri și consumatorii de narcotice care au primit condamnări de până la cinci ani. Făptașii sunt supuși unui proces de reabilitare, și se spune că instituția este mai degrabă un sanatoriu decât o închisoare.

Versurile pline de substrat „Poți să predai cheia oricând dorești, dar nu poți pleca niciodată" este o metaforă pentru destinul schimbător al acelora care părăsesc hotelul.

▲ Procurorul federal George E. Q. Johnson, care a lucrat neobosit la rechizitoriul lui Capone. Spre deosebire de colegii săi corupți, acesta detesta din tot sufletul abuzurile mafiei.

▲ Capone pe coperta revistei Time în 1930.

Versiune diferită

EPOCA ÎN CARE A TRĂIT AL CAPONE 1899-1947

„Nu trebuie să ne fie rușine cu nimic din viața noastră."
Înțeleptul perioadei Restaurării și a sfârșitului shogunatului, Katsu Kaishu moare

Pe când se năștea la New York Al Capone, „regele gangsterilor", în 1899, viața fostului căpitan eroic al Kanrin-maru, care a străbătut apele tulburi ale Oceanului Pacific pentru a debarca pe țărmurile Americii, se apropia de sfârșit. În copilărie a fost cunoscut drept Rintaro. Kaishu a fost un politician unic în felul său, care i-a considerat pe Sakato Ryoma și pe alți patrioți ai sfârșitului shogunatului drept înțelepți, și care a contribuit la capitularea pașnică a castelului Edo, conducând la nașterea unei noi ere. A fost fiul vasalului shogunatului, atât de sărac încât abia avea ce mânca, dar a studiat asiduu, învățând scrima și științele occidentului, reușind în cele din urmă să devină ofițer în marina shogunatului. În mod surprinzător, ura violențele sângeroase ale luptelor pentru putere specifice perioadei. Când a fost salvat de pericol de către gardieni și pus la adăpost de asasini, le-a mulțumit că i-au salvat viața, dar i-a învățat și că nu este bine să ucizi. La șaptezeci și șapte de ani a căzut cortina vieții sale tumultuoase, odată cu rostirea ultimelor sale cuvinte: „A venit sfârșitul".

Bandele şi prohibiţia Turbulenţa anilor douăzeci în America

În America, valorile şi stilul de viaţă al maselor s-a schimbat haotic. Legea prohibiţiei, în mod fundamental incompatibilă cu acele vremuri, a intrat în vigoare în anul 1920. Bandele erau acceptate de populaţie ca un rău necesar. Distracţia şi sporturile au dat naştere unei noi epoci, iar pe măsură ce Capone ajungea în vârful ierarhiei lumii interlope, avea să întoarcă lumea cu fundul în sus.

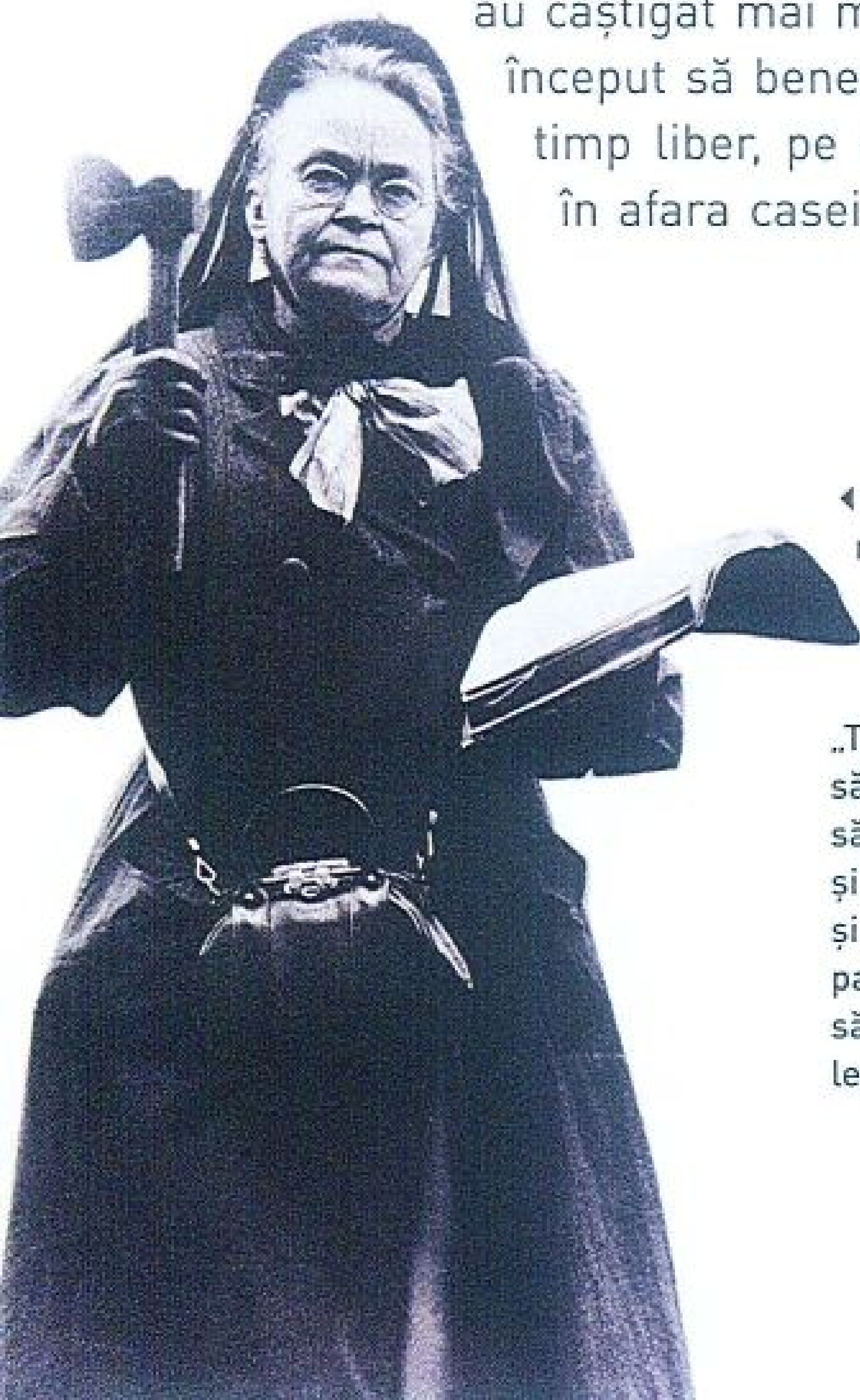
Deceniul furtunos

ÎN AMERICA ANILOR 1920, Capone deținea supremația ca împărat al crimei, iar valorile conservatoare ale trecutului se spulberau una câte una. În acea perioadă ieșeau la iveală noi valori, conștiințe și culturi, transformând profund mediul cultural.

Această stare de fapt a fost catalizată de Primul Război Mondial. America și-a adus o contribuție substanțială la puterile aliate, dar și-a atras și beneficiile rezultante. În vreme ce națiunile Europei treceau prin vremuri grele din punct de vedere economic, America s-a transformat subit din națiune debitoare în națiune creditoare. Economia țării se dezvolta într-un asemenea ritm încât a devenit centrul pieței mondiale. Această prosperitate s-a extins și la industria de automobile, atât de sensibilă la profit, dar și la sectorul imobiliar și în alte domenii. Producția și consumul în masă au fost implementate la scară largă. Automobilele precum Ford au ajuns să fie accesibile maselor largi și s-au răspândit cu repeziciune aparatele electronice precum radiourile. Femeile au câștigat mai multă libertate și au început să beneficieze de mai mult timp liber, pe care și-l petreceau în afara casei. Stilul urban american își are originile în mare parte în această perioadă, care va fi cunoscută ulterior sub numele de „deceniul furtunos".

▲ Bere îmbuteliată în butoaie vărsată în canal de agenții prohibiției.

◄ O femeie americană pe nume Carry Nation, care și-a câștigat notorietatea ca simbol al prohibiției. Cunoscută drept „Toporișca Carry", obișnuia să dea buzna în cârciumi și să spargă oglinzi, pahare și recipiente cu alcool, și să îi scuipe în față pe patronii barurilor. Curajul său nesăbuit avea să devină legendar.

Revoluția feminismului

Fundamentele democrației s-au extins odată cu obținerea de către femei a dreptului de vot, în 1920. Femeile își câștigau tot mai multă independență și expansiunea electrocasnicelor a condus la reducerea timpului necesar pentru treburile gospodărești. Femeile petreceau tot mai mult timp în afara casei, fapt care a dus la schimbări revoluționare în domeniul modei. Moda vremii presupunea un strat gros de ruj, machiaj strident, păr scurt și haine foarte transparente. Până atunci, moda feminină era caracterizată de obiecte vestimentare precum corsetul, iar scurtarea fustelor până la nivelul genunchilor era de-a dreptul șocantă prin comparație.

Femeile necăsătorite trebuia să iasă în lume pentru a cunoaște pe cineva. Populația feminină a început să bea în baruri, să fumeze și să danseze. Aceste femei, privite drept imorale,

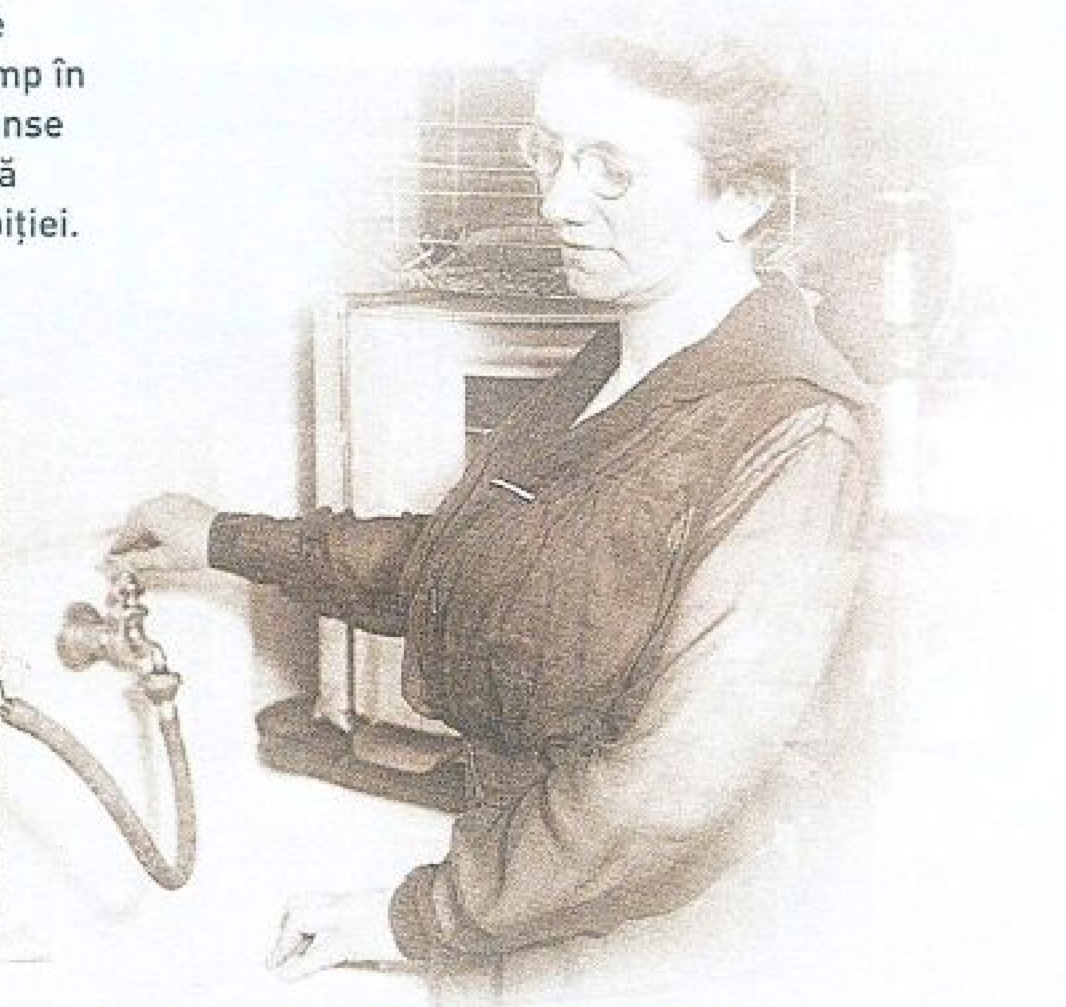

◂ Cântăreții de jazz din New Orleans care au făcut din muzică principala îndeletnicire au rămas pe drumuri odată cu închiderea cartierelor de distracții la începerea Primului Război Mondial. Mulți dintre aceștia s-au mutat la Chicago în timpul prohibiției, unde au găsit de lucru în barurile clandestine.

„Sunt un om de afaceri cinstit, care le oferă oamenilor ceea ce își doresc"

Înmulțirea electrocasnicelor a redus timpul necesar pentru muncile casnice. Femeile puteau în sfârșit să petreacă mai mult timp în afara casei, beneficiind de numeroase șanse de a juca un rol activ în societate. Această emancipare s-a legat de mișcarea prohibiției.

Femei care dansează charleston, un dans popular în America anilor 1920. În curând avea să se răspândească în lumea întreagă.

erau privite cu admirație de fetele foarte tinere. Nu mai participau la baluri dansante elegante, ci la dansuri pline de viață precum Charlestonul.

Prohibiția și apariția șefilor de bande

Romancierul american F. Scott Fitzgerald scria că oamenii dintr-o anumită clasă socială au început să caute plăcerea, îmbrățișând spiritul hedonismului. Deși populația întorsese spatele cumpătării, valorile tradiționale ale societății albe americane continuau să fie scoase în evidență de către politicieni. Simbolul acestui fenomen l-a constituit tocmai prohibiția.

Tradiția puritană care a pornit din regiunea americană New England, a fost extrem de influentă în SUA, iar ideea conform căreia alcoolul dăunează grav unei societăți stătea la baza acestei tradiții. Prohibiția a fost decretată pentru prima oară în statul Maine în 1851. Această mișcare avea să se extindă ulterior și în alte regiuni, câștigând adepți în rândul politicienilor. S-a transformat mai apoi într-o mișcare națională, dar și-a pierdut din putere odată cu izbucnirea Războiului de Secesiune între unioniști și confederați, desfășurat între 1861 și 1865.

Prohibiția a câștigat încă o dată teren odată cu mișcarea de eliberare a femeilor. Prohibiția le-a permis femeilor să se situeze în centrul dezbaterilor sociale. S-au creat nenumărate organizații ale prohibiției. „Liga împotriva Barurilor" înființată de un pastor protestant în 1893 a adunat tot mai mulți adepți, odată cu abolirea sloganelor din programul său oficial. Nu exista niciun amendament constituțional privind prohibiția în vremea alegerilor prezidențiale din 1912, dar organizațiile care promovau această mișcare au găsit teren fertil pentru cererile lor. Anterior, Carry Nation („Toporișca Carry") începuse să se facă cunoscută, devenind un subiect de discuții. Aceasta susținea că Dumnezeu i s-a arătat într-un vis dându-i o misiune și, agitând un topor, provoca stricăciuni prin cârciumi.

Activiștii prohibiției au schimbat cursul acestei mișcări, concentrându-se pe ratificarea unui amendament constituțional privind prohibiția.

George Herman Ruth, care a făcut din baseball sportul național al Americii, a devenit cunoscut sub numele Babe Ruth. Și-a câștigat popularitatea de pe urma meciurilor în care avea să declare că va face un tur complet al tuturor bazelor terenului, pentru ca apoi să indice unde va ajunge mingea.

Când America s-a implicat în Primul Război Mondial, au început să se răspândească zvonuri conform cărora spionii se întâlneau în baruri. De asemenea, s-a lansat o dezbatere pe marginea ideii că ingredientele folosite în producția alcoolului ar trebui să fie folosite mai degrabă pentru hrana soldaților care luptă în război. Cu sprijinul activiștilor, legea prohibiției a intrat în vigoare în 1920.

Odată cu apariția prohibiției, s-au interzis comercializarea, importul, exportul și producția de băuturi alcoolice. Cu toate acestea, masele nu puteau pur și simplu să renunțe pe loc la alcool. Din acest motiv, a început să circule băutura de contrabandă sau alcoolul importat din țări precum Canada, iar barurile clandestine au înflorit. În spatele cortinei, gangsterii și-au început activitățile secrete.

Al Capone susținea că este un om de afaceri cinstit care nu face decât să le ofere oamenilor ceea ce își doresc. De asemenea, publicul a acceptat bandele ca pe un rău necesar. În baza legii cererii și ofertei, interesele bandelor s-au pus de acord cu cele ale publicului. Abia mai târziu Capone a devenit un simbol al metodelor criminale, tendința inițială fiind totuși, aceea de a vedea în gangsterii flamboianți precum Capone niște eroi care aveau să îi ajute pe cei săraci. Mai mult, lumea politică trecea printr-o etapă în care oficialii au ales să lucreze mână în mână cu gangsterii în spatele scenelor. Prin urmare, puterea gangsterilor a crescut și în cele din urmă a dus la mai multe crime în lumea interlopă. Însă acțiunile gangsterilor în general și ale lui Capone în special, care au dus la înflorirea industriei spectacolului, nu aveau să fie uitate prea curând.

Capone elogiază epoca

În fiecare seară, în cluburile subterane ale gangsterilor se cânta jazz. Cel mai celebru în acest sens era Cotton Club din Cicero, deținut de Capone. Aici se adunau să cânte muzicieni celebri de jazz. Afro-americanii se întâlneau la rândul lor în Chicago pentru a asculta jazz și a visa la succes. Această perioadă va fi cunoscută și drept Epoca Jazz-ului. Capone avea să devină patronul basistului Milt Hinton, iar „elocvența" gangsterilor va determina casele de discuri să le permită cântăreților de jazz să își înregistreze operele. În acești ani au devenit celebri mulți cântăreți de jazz importanți, precum Duke Ellington, Louis Armstrong și Jelly Roll Morton.

Secvență din filmul bazat pe romanul lui F. Scott Fitzgerald, „The Great Gatsby" („Marele Gatsby").

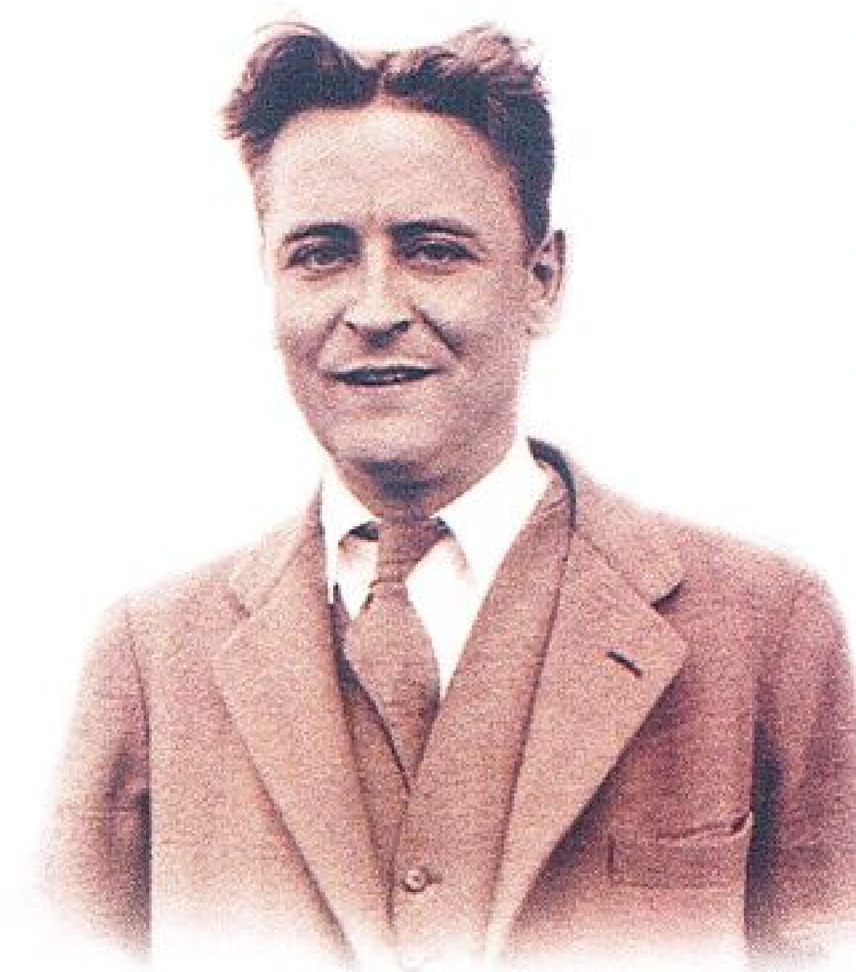
Prin contrast frapant cu violența și mintea diabolică de care dădeau dovadă, mulți gangsteri aveau gusturi destul de rafinate. Iată deci o altă caracteristică a deceniului furtunos.

Spre exemplu, Capone nu iubea numai jazz-ul; asemenea multor italieni, îndrăgea și opera. Printre spectacolele sale preferate se numărau „Paiațele", „Aida", „La Forza del Destino" („Puterea destinului") și „Les Vepres Siciliennes" („Vecerniile Siciliene"). „Les Vepres Siciliennes" făcea referire la o răscoală din Sicilia despre care se spune că are legătură cu începuturile mafiei. Capone era deosebit de emoționat de operă, mai ales în vremea în care era privit din ce în ce mai sever de oficialii municipalității.

Perioada prohibiției a reprezentat cu adevărat o epocă de aur în ce privește sporturile. Capone i-a sprijinit Chicago Cubs pe vremea când Babe Ruth făcea parte din echipă și se spune că nu a lipsit niciodată de la partidele jucate acasă. Jack Dempsey, un boxer binecunoscut pentru „lovitura Dempsey", a jucat de asemenea în această perioadă. Jocul de golf a înflorit și el în lumea interlopă. Capone, deși nu era deosebit de talentat la golf, a devenit de-a dreptul fascinat de acest sport.

Tot acum s-au răspândit și jocurile de noroc, o sursă importantă de venit pentru gangsteri. Pe lângă cazinoul „The Ship" condus de Capone în Cicero, banda organiza și curse de cai aranjate. Capone însuși a fost un parior înrăit, fără a avea însă rezultate deosebite.

Deceniul furtunos la notorietatea căruia a contribuit și Capone s-a sfârșit odată cu Marea Criză din 1929, iar apoi cu abrogarea prohibiției. Chiar și astăzi, vârstnicii americani își amintesc cu drag de tinerețe, referindu-se la acei ani drept „vremurile bune".

Romancierul american F. Scott Fitzgerald. Pe lângă opera sa reprezentativă „The Great Gatsby" („Marele Gatsby"), care ilustrează cu măiestrie obiceiurile și transformările deceniului furtunos, a scris de asemenea culegerile de povestiri „Flappers and Philosophers" și „Tales of the Jazz Age" („Epoca Jazz-ului"), dând astfel naștere expresiei „Epoca Jazz-ului".

EROI „MURDARI”! ISTORIA GANGSTERILOR AMERICANI

Camorra și Mafia

Termenul „gang” (bandă) semnifică „o adunare de indivizi”. Ulterior a căpătat și alte sensuri: în 1657 însemna „grup de animale”, pentru ca în 1823 să reprezinte un grup de politicieni corupți care și-au unit forțele. Sensul modern de „grup de criminali” a prins teren în jurul anilor 1870. De aici, membrii bandelor au devenit cunoscuți sub numele de „gangsteri”.

Este important să nu confundăm „bandele” cu „Mafia”. În ziua de azi, Mafia este un termen folosit pentru a indica un grup de criminali care lucrează împreună, dar în sens strict, termenul ar trebui să se aplice numai organizațiilor criminale înființate de sicilieni. Aceștia valorizează puternic legăturile regionale și de sânge și, așa cum se poate observa în filmul „Nașul” din 1972, există o relație de încredere nețărmurită între lideri și membrii simpli. Aceștia sunt legați indisolubil de Mafie prin intermediul riturilor inițiatice speciale și al regulilor stricte.

Organizațiile criminale italiene din vremea lui Capone aveau denumiri diferite în funcție de originea acestora. Putem enumera aici Mafia, formată din sicilieni, 'Ndrangheta, care își avea originea în Calabria, regiune din sudul peninsulei italice, și Camorra, centrată în jurul orașului Napoli. Majoritatea gangsterilor italieni sunt împărțiți între aceste trei grupuri.

În America, „banda” este doar un termen general pentru răufăcători. De aceea, este corect să afirmăm despre Al Capone că a fost „regele gangsterilor”, nu însă și că ar fi fost „regele mafiei”.

Aceste organizații criminale italiene obișnuiau să se răfuiască pe străzi pentru a-și apăra onoarea și respectul. În vremea lui Capone, Camorra era mai puternică decât Mafia. Odată cu trecerea timpului, Mafia a absorbit majoritatea celorlalte organizații, dar se spune că unele dintre tradițiile Camorrei au fost preluate de Mafie.

▸ Machine Gun Kelley în anii 1930. A cumpărat un automobil, pe care îl folosea pentru a comite crime și a putea dispărea rapid de la locul faptei.

▸ Jesse James, gangsterul reprezentativ pentru a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Capii lumii interlope

Chiar și înaintea lui Capone, în America activau numeroase bande. Jesse James, celebrul „Robin Hood american”, este poate cel mai reprezentativ dintre bandiții secolului al XIX-lea. A condus o grupare numeroasă de proscriși cunoscuți sub numele de „banda lui James”, care tâlhăreau trenurile și băncile din statul Missouri după Războiul de Secesiune, dispărând cu banii și bunurile de valoare. Întrucât ținta lor o constituiau băncile și căile ferate administrate de companiile nordice, erau temuți de aceștia, în schimb se bucurau de o imagine bună în rândul sudiștilor. Notorietatea lor a determinat realizarea a numeroase filme pe această temă, inclusiv „The Great Norhtfield”, „Minnesota Raid” din 1972 și „Long Riders” din 1980.

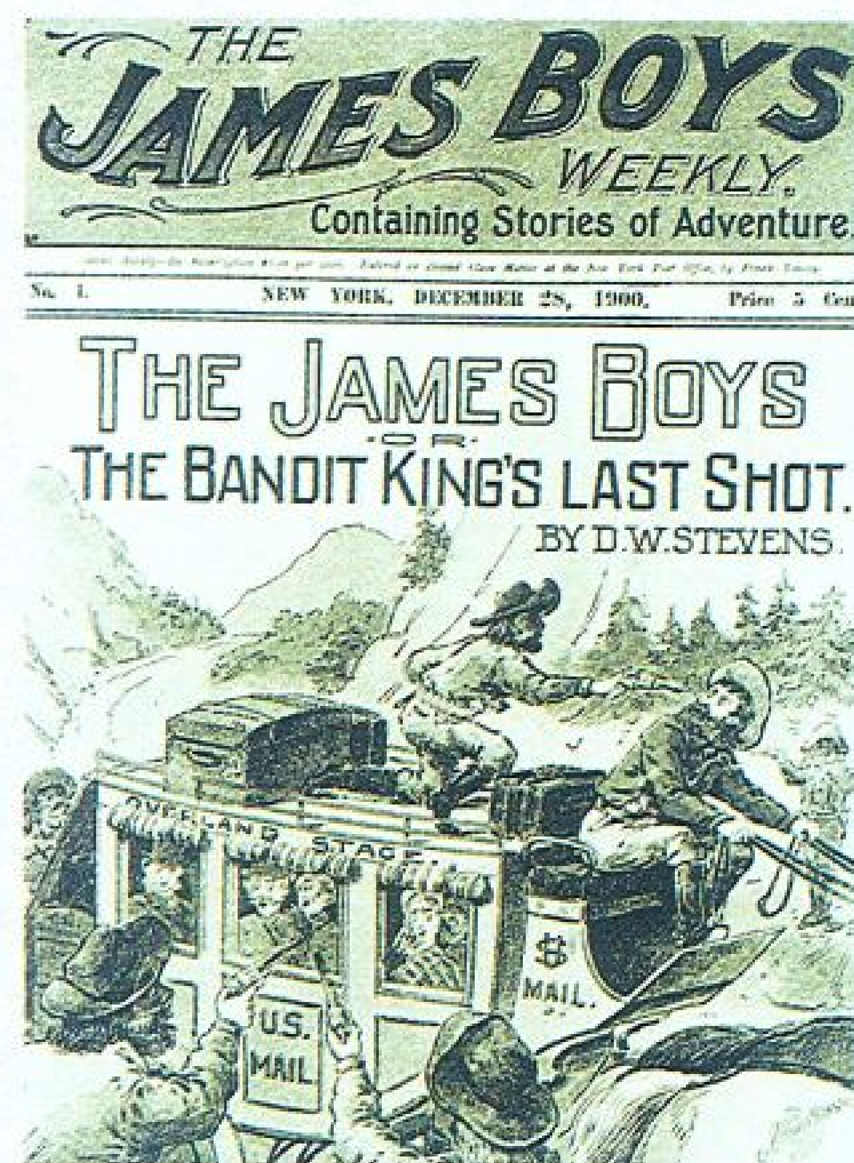
Pe lângă Jesse James, lista proscrișilor acelor vremuri îi includ pe Butch Cassidy și Sundance Kid, care devin cunoscuți publicului larg o dată cu filmul cu același nume datând din 1969, pe Sam Bass, care activa în statul Texas, și pe frații Younger, care se aliau frecvent cu Jesse James.

Acești răufăcători nu erau priviți neapărat cu ochi răi de către populație. Aceasta și pentru că Detectivii Pinkerton care urmăreau proscrișii precum Jesse James comiteau frecvent acte mult mai crude decât acțiunile bandiților, câștigându-le antipatia multora. Romanele de zece cenți care ilustrau răufăcătorii în postura de eroi au devenit la rândul lor foarte cunoscute.

Bandele urbane

Pe măsură ce America continua să se urbanizeze la trecerea în secolul XX, bandele care și-au făcut un nume cutreierând sălbăticia și-au mutat centrul de operațiuni la oraș. De asemenea, mulți dintre imigranții care nu vorbeau limba engleză au început să caute compania membrilor organizațiilor criminale. Baza economică a acestora o constituiau prostituția și jocurile de noroc, iar în perioada prohibiției și-au extins puterile cu ajutorul profiturilor substanțiale obținute de pe urma contrabandei cu alcool ilegal. Această perioadă a marcat zenitul deceniului furtunos simbolizat de Capone.

Mai târziu, Marea Criză mondială și abrogarea prohibiției au adus sfârșitul acestei epoci, dar bandele trecutului vor supraviețui, revenind cu noi personalități precum Machine Gun Kelley, Bonnie și Clyde și Baby Face Nelson. Aceste noi găști vor folosi din plin automobilele. Lupta acestora cu FBI-ul (Biroul Federal de Investigații al SUA, înființat în 1908 și investit cu un mandat extins în 1924) a fost relatată amplu în mass-media. Între timp, organizațiile gangsterilor italieni și-au continuat existența, luând naștere așa-numitele „familii”. După cel de-al Doilea Război Mondial, majoritatea profiturilor mafiei vor începe să provină din traficul cu heroină. Mai târziu, lumea interlopă se va diversifica, odată ce își fac apariția bandele afro-americane, asiatice și altele.

THE JAMES BOYS WEEKLY.
Containing Stories of Adventure.
NEW YORK, DECEMBER 28, 1900.
THE JAMES BOYS OR THE BANDIT KING'S LAST SHOT.
BY D.W. STEVENS.

▴ Revistele vremii și-au câștigat audiența publicând povești cu gangsteri.

Celebritățile și lumea interlopă

America a trecut prin schimbări radicale în anii 1920. Șeful de bandă Al Capone, fie el bun sau rău, a fost un simbol al epocii în care a condus lumea interlopă. Numele său va avea să devină sinonim cu crima. Capone a reprezentat obiectul interesului multora care au trăit în aceeași perioadă, acest interes fiind păstrat până în zilele noastre.

Actorul premiat cu Oscar care a început ca delincvent într-un cartier de imigranți

Robert DeNiro (n. 1943)

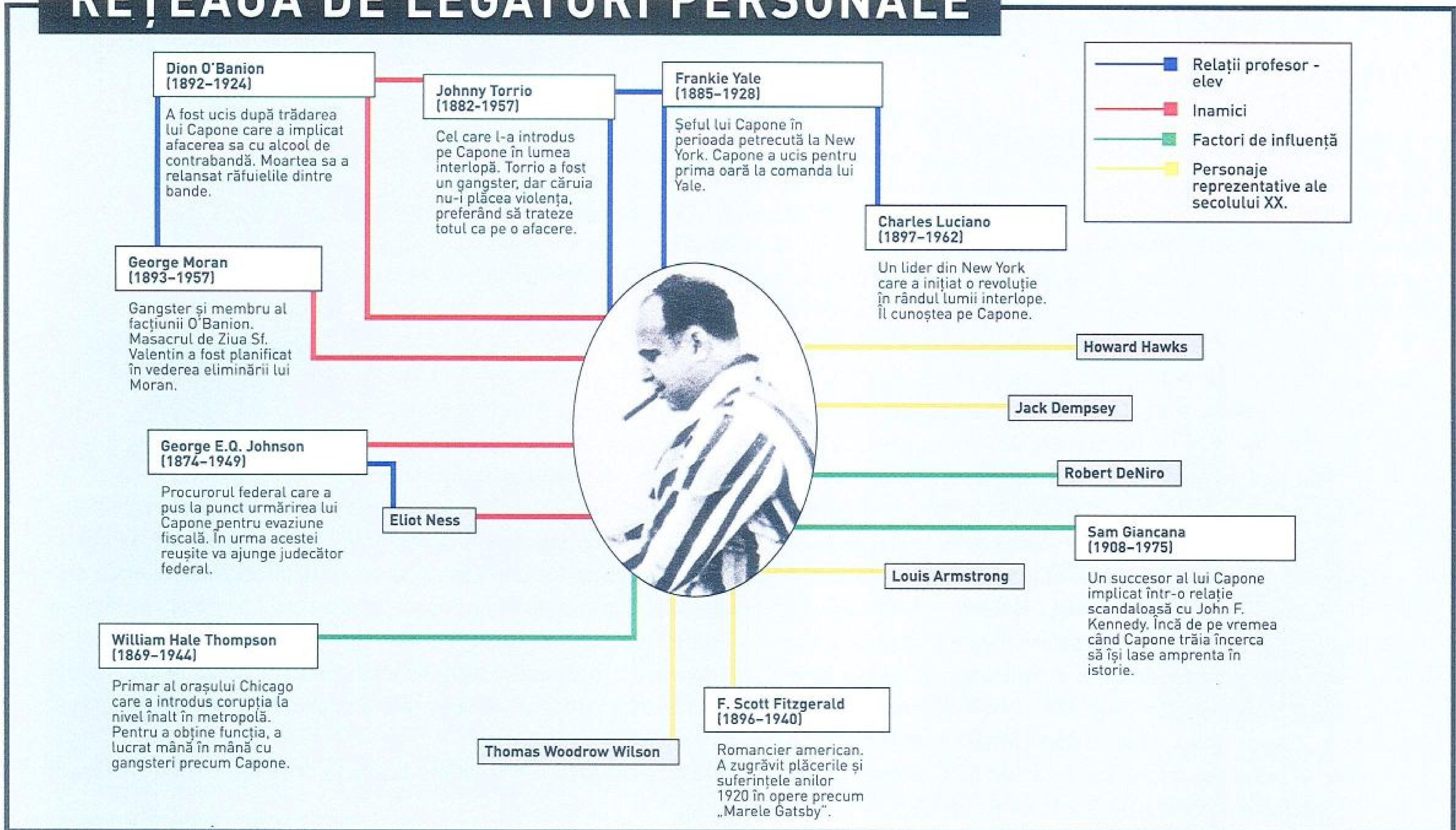

Când Robert DeNiro a primit rolul lui Al Capone în filmul „Incoruptibilii" din 1987, a călătorit în Italia pentru a se pregăti pentru acest rol. Membrii echipei sale au primit această decizie ca pe o curiozitate, ținând cont de faptul că existau o gamă largă de materiale pe acest subiect, dar s-a considerat că această manifestare constituie doar o nouă particularitate a marelui actor. Bărbatul care s-a întors din Mediterana nu mai era Robert DeNiro, ci veselul și în același timp temperamentalul Al Capone. În decurs de o lună, DeNiro s-a îngrășat paisprezece kilograme. Totuși, DeNiro nu era satisfăcut de creșterea în greutate, preferând să poarte un costum special pe sub îmbrăcăminte. Și-a smuls părul, fir cu fir, pentru a recrea linia capilară a lui Capone. Aceste eforturi deosebite au creat imaginea unui Capone diabolic, lăsând o impresie puternică asupra publicului, deși DeNiro nu apărea în foarte multe secvențe în film.

DeNiro era un imigrant de generația a treia, născut dintr-un tată italo-american și o mamă cu o descendență franco-germană. A crescut într-un cartier de imigranți din Manhattan, numit „Mica Italie", iar la treisprezece ani a abandonat școala pentru a se alătura undei mici bande mafiote din cartier. Din acest punct de vedere, copilăria sa a semănat foarte mult cu cea a lui Capone. Capone a reacționat la piedicile vieții alăturându-se unei bande, dar DeNiro, ai cărui părinți erau artiști, și-a dorit încă de la vârsta de zece ani să devină actor. După exmatriculare, a început să se pregătească la un institut special de actorie. Talentul său a fost evident încă din pelicula de debut, filmul „The Wedding Party" („Nunta") lansat în 1969. Mai târziu avea să câștige premiul Oscar pentru cel mai bun rol secundar pentru prestația din „„Nașul - partea a doua" datând din 1974, pentru ca în 1980 să își consolideze statutul de celebritate la Hollywood obținând premiul pentru cel mai bun actor pentru rolul din filmul „Raging Bull" („Taurul Fioros").

DeNiro a considerat experiența rolului jucat în „Incoruptibilii" drept una extrem de dificilă. A susținut că nu își mai dorește astfel de roluri, dar în același timp a lucrat la crearea altor două personaje, continuându-și munca asiduă. Se poate evidenția prin urmare natura pasională specifică italienilor, pe care DeNiro o împarte cu Capone.

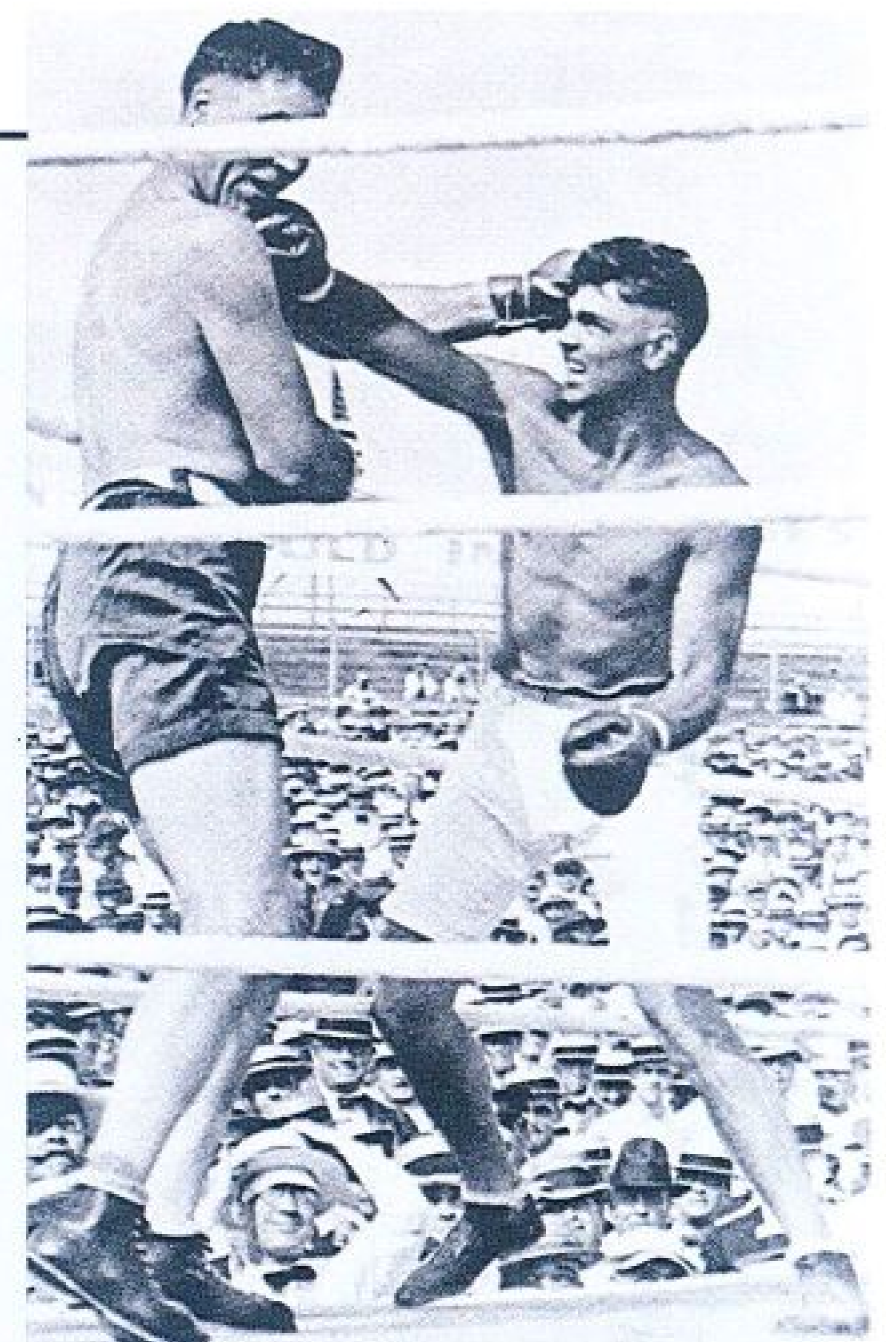
REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personajele din casetele pe fundal gri sunt prezentate detaliat în acest capitol.

Campionul mondial de neînfrânt folosit de către gangsteri

Jack Dempsey (1895-1983)

De Ziua Independenței Americii, în anul 1919, a luat naștere o nouă stea a lumii boxului. În această zi, Dempsey l-a zdrobit pe extrem de popularul Jess Willard, câștigând categoria grea a Campionatului Mondial.

La acea vreme, lumea boxului era frământată de controversa asupra meciurilor aranjate. Acest sport devenise foarte profitabil pentru gangsteri, care își câștigau veniturile din pariuri. Era astfel imposibil ca într-un astfel de mediu, Dempsey să nu îl cunoască pe cel care răspândea corupția în întregul Chicago, Al Capone. Cu toate acestea, relațiile dintre cei doi s-au rupt în 1927. Dempsey a decis să organizeze un meci de revenire în luna septembrie a aceluiași an, după ce cu un an în urmă pierduse titlul. Existau zvonuri neplăcute conform cărora Capone s-ar fi oferit să aranjeze meciul în favoarea lui Dempsey, dar acesta, de dragul sportivității, l-a rugat să păstreze distanța. Gangsterul s-a conformat, dar i-a trimis flori și un bilet în care își exprima regretul față de cele spuse de Dempsey cu privire la sportivitate. În cele din urmă, Dempsey va pierde meciul și va decide să se retragă, continuându-și cariera ca promotor de meciuri de box. Din ce în ce mai mult, Capone îi solicita să joace rolul de mediator în aranjarea meciurilor. Dempsey a început să dezvolte resentimente față de Capone, care avea puterea să hotărască cine va pierde și cine va ieși victorios, fiind capabil să decidă chiar și în ce rundă se va încheia jocul. Prin urmare, Dempsey a rupt integral relațiile cu Capone.

Pumnii dați de Dempsey îl ajutau să se elibereze de frustrările copilăriei. Acesta s-a născut în 1895 în Manassa, Colorado, dintr-o mamă bolnăvicioasă și un tată șomer. Simțindu-se rușinat de condiția sa modestă, Dempsey visa în adâncul sufletului să câștige foarte mulți bani, ajungând cel mai mare boxer al lumii. Așa cum sperase, Dempsey a urcat în vârful piramidei celor mai buni boxeri ai lumii. Reprezenta exponentul viu al „visului american" al omului sărac care atinge culmile succesului. Nu a pierdut niciodată în ringul vieții și a trăit o viață îndelungată, murind de bătrânețe la 87 de ani.

Un geniu al jazz-ului înflorește în haosul anilor 1920

Louis Armstrong (1900-1971)

Muzica de jazz a luat naștere în sânul comunităților americanilor de culoare, care au combinat muzica clasică cu ritmurile africane natale. Într-o vreme în care afro-americanii erau încă supuși unor discriminări majore, muzica era o sursă de consolare. Lois Armstrong s-a născut în New Orleans, leagănul jazz-ului. A iubit din tot sufletul muzica, aceasta reprezentând o rază ce reușea să lumineze peste întunericul sărăciei în care trăia.

Într-o zi, de Anul Nou, în tot orașul răsuna zgomotul artificiilor unei sărbători animate. Bătăușii se prefăceau că se împușcă unii pe alții, cu pistoalele de jucărie. Urmărind scena, tânărul Lois Armstrong a tras cu pistolul adevărat al tatălui său. A fost arestat și trimis la școala de corecție. Cu toate acestea, dintr-o ironie a sorții, tocmai acolo a învățat să cânte la cornet, instrument asemănător trompetei, care avea să devină instrumentul central al trupei sale. La câțiva ani după părăsirea școlii, Louis a plecat la Chicago, unde a luat decizia să urmeze o carieră de artist.

Istoria jazz-ului este strâns legată de istoria gangsterilor. Există teoria conform căreia jazz-ul s-a dezvoltat parțial din suflarea cornului care îi atrăgea pe clienți în bordeluri și în cartierele de distracții. New Orleans-ul a căzut în cele din urmă în dizgrație, iar cântăreții de jazz au ales calea Chicago-ului controlat de Al Capone. Capone a întâmpinat cu brațele deschise cântăreții autentici de jazz, și se spune că nu angaja în cluburile sale decât afro-americani. Louis Armstrong a fost activ și în Chicago-ul vremurilor sale. După arestarea lui Capone, greii jazz-ului au plecat spre Kansas City, datorită sprijinului gangsterilor puternici stabiliți acolo. Ca urmare a arestării mafioților, New York-ul s-a transformat la rândul său într-un bastion al jazz-ului. Jazz-ul de pe Broadway și din Harlem era lăudat fervent, transformându-se în muzica reprezentativă a Americii acelor timpuri. Totuși, Armstrong a refuzat să adere la această formulă, alegând să meargă oriunde îi spunea sufletul. Binecunoscut pentru porecla „Satchmo", a semănat bucurie în întreaga lume cu piese precum „What a Wonderful World".

Pentru a scăpa de sărăcie, Capone a ales să folosească pistolul, iar Armstrong trompeta. Deși efectele asupra lumii au fost diferite, ambii sunt personalități reprezentative ale acelor vremuri hedoniste din istoria Americii.

Marele artist al Hollywood-ului care a transpus lumea gangsterilor pe marele ecran

Howard Hawks (1896-1977)

Deja la mijlocul anilor 1920, filmele americane ajunseseră să domine nouăzeci la sută din cinematografia mondială. În acest val al cinematografului american din 1927 s-a încadrat un eveniment revoluționar care avea să schimbe lumea filmului: debutul primelor filme vorbite. Filmele însoțite de sunet au atras publicul în cinema, în special filmele cu gangsteri câștigând popularitate odată cu coloana sonoră. Țăcănitul mitralierelor și scârțâitul de cauciucuri învăluia publicul într-un vârtej de emoții.

În această perioadă, vărsările de sânge între bande atinseseră apogeul. Al Capone, deja reprezentativ pentru gangsterii zugrăviți la Hollywood, a servit drept model pentru criminalii ecranizați. Filmele inspirate de Capone se produceau necontenit. Marea capodoperă a peliculelor cu gangsteri avea să se producă în 1932: „Scarface" („Cicatrice"), un film regizat de Howard Hawks. În timp ce realiza acest film, Hawks a reușit cumva să îi folosească pe greii lumii interlope drept consilieri tehnici ai peliculei. S-au tras focuri reale de mitralieră, iar cicatricea lui Capone a fost replicată fidel pe personajul principal, pentru a se asigura o fidelitate cât mai mare. Hawks i-a glorificat pe gangsteri ca pe niște „oameni reali". Scenele excesiv de violente din film au constituit subiect de controversă odată cu lansarea pe piață a filmului, care însă a reușit să se numere printre cele mai profitabile producții ale anului.

Hawks, care lucrase în alte domenii, precum pilotarea mașinilor de curse și a avioanelor, a pătruns în lumea filmului lucrând cu decorurile companiei care avea să devină mai târziu Paramount Pictures. Și-a făcut debutul ca regizor de film în 1926 cu opera „The Road to Glory" („Drumul spre glorie"). Refuza cu îndârjire să se încline în fața autorității studiourilor, așa că obișnuia să se mute de la un studio la altul, pentru a putea să-și creeze viziunea fără compromisuri. Profesionalismul său a fost întrebuințat într-o gamă largă de genuri, cum ar fi dramele istorice, westernurile, comediile și musical-urile.

Deși Hawks s-a întâlnit cu gangsteri reali în timpul filmărilor la „Scarface" și a realizat o imagine fidelă a lumii acestora, interesul său nu depășea acest nivel profesional. De altfel, majoritatea celorlalte filme ale sale se bucură de un final fericit.

„Incoruptibilul" care s-a împotrivit corupției generalizate din Chicago

Eliot Ness (1903-1957)

Autobiografia lui Eliot Ness, „Incoruptibilii", a fost publicată în anul 1957. Lupta sa legendară și eroică cu lumea interlopă a câștigat admirația unei întregi generații, pentru ca doi ani mai târziu să fie ecranizată. În realitate însă, cartea a fost scrisă pentru a masca dezamăgirile trăite de Ness.

Eliot Ness s-a născut în Chicago-ul aflat într-un proces rapid de urbanizare al anului 1903. S-a bucurat de o copilărie fericită, în sânul unei familii obișnuite. Era deosebit de chipeș și de inteligent. Influențat de soțul surorii sale, care era agent FBI, a ajuns să viseze la o viață petrecută în căutarea justiției. La un moment dat a dorit să devină agent FBI, dar în cele din urmă a ales să fie agent al prohibiției, devenind membru al diviziei speciale. Chiar și după angajare, a continuat să trăiască împreună cu părinții, dependent de mama sa. În ciuda frumuseții sale și a altor trăsături eroice precum inteligența și ambiția, se spune că era un perfecționist care nu putea să suporte eșecurile.

Dușmanul său a fost, evident, marele gangster Al Capone. În această perioadă în care o mare parte a poliției și a oficialităților acționa în cârdășie cu mafioții, Ness era unul dintre incoruptibilii care nu puteau fi mituiți. Una câte una, a distrus distileriile lui Capone. Aceasta l-a ajutat să avanseze la locul de muncă. Cu toate că foarte mulți alții munceau din greu la arestarea lui Capone; Ness dorea ca el să fie cel responsabil pentru căderea acestuia, dar speranța lui nu s-a îndeplinit. Deși Ness a strâns probe care indicau încălcarea de către Capone a legii prohibiției, Capone a ajuns să fie arestat pentru evaziune fiscală. Visurile lui Ness s-au năruit și, când mișcarea de abolire a prohibiției a fost încununată cu succes, s-a trezit lipsit de obiectul muncii. Ulterior, s-a angajat ca director al siguranței publice în Cleveland. Nu a fost niciodată popular și nu și-a păstrat postul mult timp. Ratat, a căzut pradă alcoolismului. În starea de beție, obișnuia să rememoreze detaliile luptei sale cu Capone; aceste povești au stat la baza biografiei sale. Succesul cărții nu a reușit însă să îl reabiliteze pe Ness, acesta stingându-se din viață înaintea publicării cărții. Ness l-a escortat pe Capone la Atlanta când a fost încarcerat acolo, chipurile pentru a-l proteja de gloanțele asasinilor. Evazionistul condamnat i-a urat lui Ness succes la despărțire. Se zvonește că adevăratul motiv pentru care Ness a ținut neapărat să îl însoțească pe Capone la Chicago a fost pentru a-și îndeplini propriile vise eroice.

Al douăzeci și optulea președinte al Statelor Unite, care prin introducerea prohibiției a adus haosul în țara sa

Thomas Woodrow Wilson (1856-1924)

Woodrow Wilson, al douăzeci și optulea președinte al Statelor Unite, este reprezentat probabil cel mai bine de zicala sa conform căreia, dacă nu ești pasionat, nu poți reuși nimic pe lumea asta. Wilson a fost un om sincer, extrem de serios. De bine, de rău, caracterul său a condus America spre una dintre cele mai înfloritoare perioade ale țării.

Wilson a fost fiul unui pastor din Virginia, unul dintre statele americane originare. A ajuns un erudit de primă clasă după ce a studiat cu perseverență istoria și politica, devenind președintele Universității Princeton la vârsta de patruzeci și șase de ani. Din cauza divergențelor de opinie cu privire la oportunitățile proaspeților absolvenți, a demisionat din funcție, dar activitățile sale ca președinte al universității i-au conferit credibilitatea necesară pentru a fi ales guvernator al statului New Jersey. În timpul guvernării sale a introdus reforme semnificative, fiind desemnat în anul 1912 de partid drept candidat la alegerile prezidențiale, alegeri pe care le-a și câștigat un an mai târziu. În cele din urmă a fost răpus de boală, dar a reușit să ducă la capăt un mandat de opt ani.

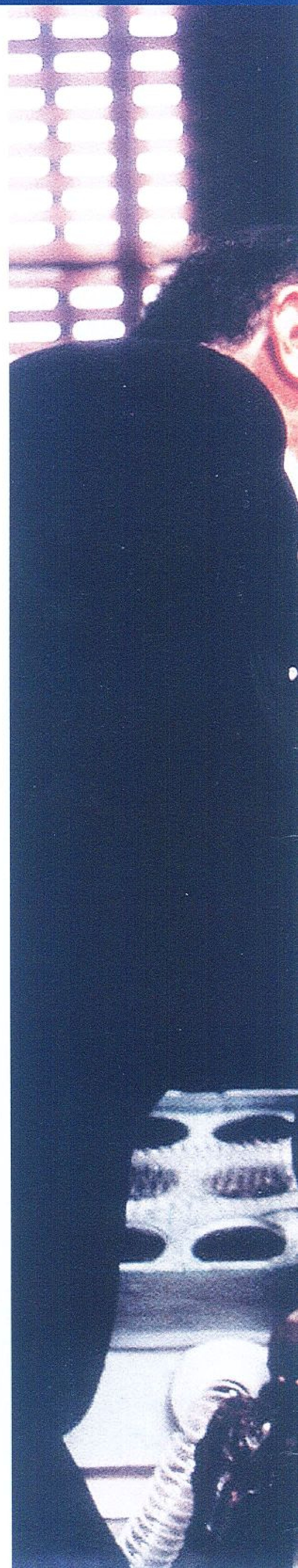

Cea mai mare realizare a lui Wilson a fost obținerea sfârșitului Primului Război Mondial prin intermediul dezarmării, al principiului auto-determinării, și al uniunii națiunilor. Va pleda pentru aceste idei în așa-numitele „Paisprezece Puncte". Aceste principii s-au bucurat de o reacție favorabilă în întreaga lume, însă tocmai America s-a opus înființării unei ligi mondiale a națiunilor. Există voci conform cărora încăpățânarea lui Wilson nu i-a câștigat sprijinul opozanților, astfel că i-a îndârjit să facă tot posibilul pentru a împiedica o astfel de uniune. Wilson era o persoană deosebit de conservatoare. Nu era de acord cu noul rol al femeii în societate și avea prejudecăți semnificative față de negri. Din nefericire, moralitatea sa exagerată a servit scopurilor adepților prohibiției. Cum acest lucru a îngropat America în haos, după moartea lui Wilson, s-a afirmat că ar fi înrăutățit războiul, rasismul și că a condus lumea către Marea Criză. Astfel, dintre Wilson și Capone, mai degrabă acesta din urmă era perceput ca un erou, datorită meselor pe care le împărțea săracilor.

Natura plină de pasiune a lui Wilson îi va aduce numai critici. Dar un personaj grandios este întotdeauna atât ținta laudelor cât și a criticilor. Cu siguranță, Wilson a pus bazele prosperității pe termen lung a Statelor Unite, iar idealurile sale de democrație și pace mondială sunt vii și în zilele noastre.

Lumea interlopă americană după dispariția împăratului său

Epoca deceniului furtunos a luat sfârșit odată cu revocarea prohibiției. De asemenea, Al Capone, principalul exponent al acelor vremuri, a ajuns să fie arestat pentru evaziune fiscală. Banda sa a făcut loc mafiei italiene/siciliene. Mafia s-a răspândit curând în întreaga țară, acționând mână în mână cu cei aflați la putere. Cum s-a schimbat lumea interlopă americană după moartea lui Capone?

Declinul imperiului lui Capone

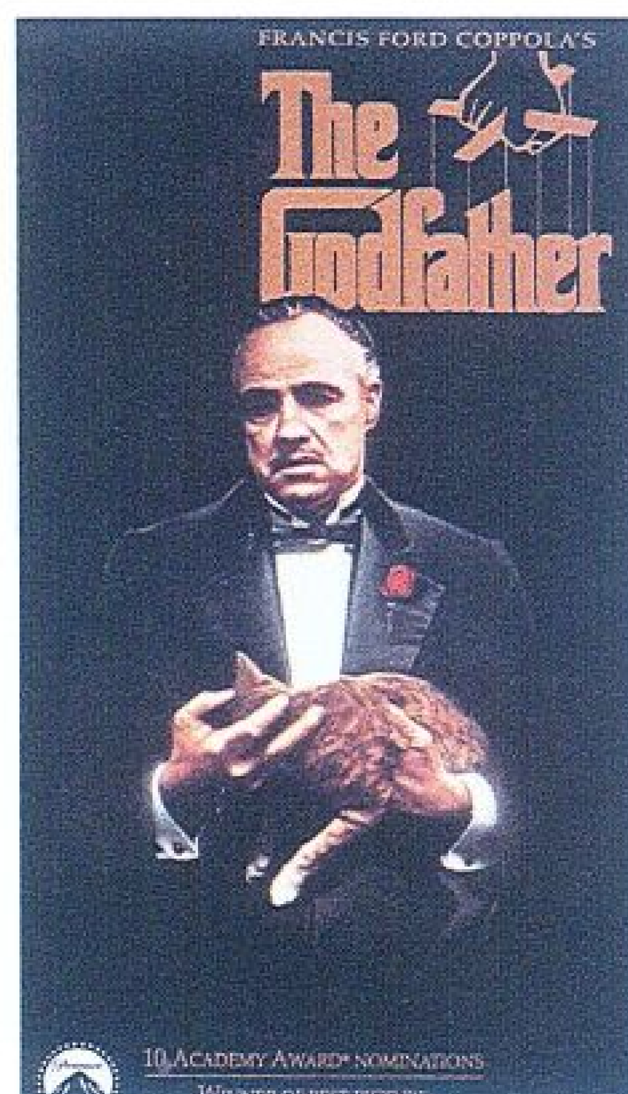
MULTE DINTRE BANDELE țării s-au adunat în New Jersey în mai 1929 pentru negocieri, odată cu intensificarea vărsării de sânge. Întâlnirea liderilor lumii interlope avea ca scop înființarea unei comisii care să pună capăt diferendelor fără violență, de o manieră protocolară. Însă, fără știrea lui Capone, pe agenda summit-ului s-a mai adăugat un punct.

Capone era într-o postură delicată la acea vreme. Se afla într-o poziție de putere absolută care îi permitea să forțeze eliminarea oricărui obstacol, dacă nu putea ajunge la o înțelegere cu acesta. Ceilalți infractori au considerat că, dacă Al Capone își păstrează poziția, societatea gangsterilor se va confrunta cu izbucnirea unei crize. Invidia față de profiturile imense câștigate de Capone nu făcea decât să înrăutățească situația. În orice caz, la un moment dat, Capone a devenit un personaj indezirabil în ochii celorlalte bande.

Chiar și Johnny Torrio, președintele summit-ului, și-a exprimat convingerea că a venit vremea retragerii lui Capone într-un con de umbră. Participanții la summit au găsit o soluție umilitoare la această problemă. Cele paisprezece puncte asupra cărora s-a obținut consensul erau foarte dificil de acceptat de către Capone, incluzând renunțarea la orice crimă, dizolvarea rețelei lui Capone, preluarea operațiunilor din Chicago de către dușmanul lui Capone, Joseph Aiello și predarea tuturor intereselor de participare în jocurile de noroc către participanții la summit. De asemenea, în cazul în care Capone ar fi încălcat regulile, viața sa era în pericol. Capone fusese împins în corzi. A aranjat în așa fel încât să fie arestat pentru un delict minor și să rămână în detenție până la expirarea sau modificarea celor hotărâte în cadrul summit-ului.

▲ Charles Luciano, exponent al noii generații de gangsteri activi la începutul anilor 1930. A fost prins și torturat de gangsterii rivali, dar a supraviețuit, fiind cunoscut ulterior drept "Lucky Luciano" („Norocosul Luciano").

▲ Un afiș al filmului The „Godfather" („Nașul").

În mod ironic, timpurile deja începuseră să se schimbe.

Capone însuși a recunoscut că, în absența prohibiției, nu ar fi ajuns niciodată gangster. „Deceniul furtunos" a permis nașterea acestui om care a intrat în istorie drept unul dintre cei mai mari infractori ai Americii. Această epocă s-a sfârșit odată cu crahul bursier de pe Wall Street, care a generat la rândul său Marea Criză.

Este momentul ca mafia să vină în prim-plan.

Puterea lui Capone a început să pălească, iar cele două facțiuni s-au aruncat în lupta pentru controlul lumii interlope new-yorkeze.

Din tot acest conflict a luat naștere noul gangster, în persoana

În absența prohibiției, nu aș fi ajuns niciodată gangster

O scenă din „The Godfather" („Nașul"), regizat de Francis Ford Coppola și avându-l în distribuție pe Marlon Brando. Este apreciat drept filmul suprem cu gangsteri, fiind urmat și de alte părți.

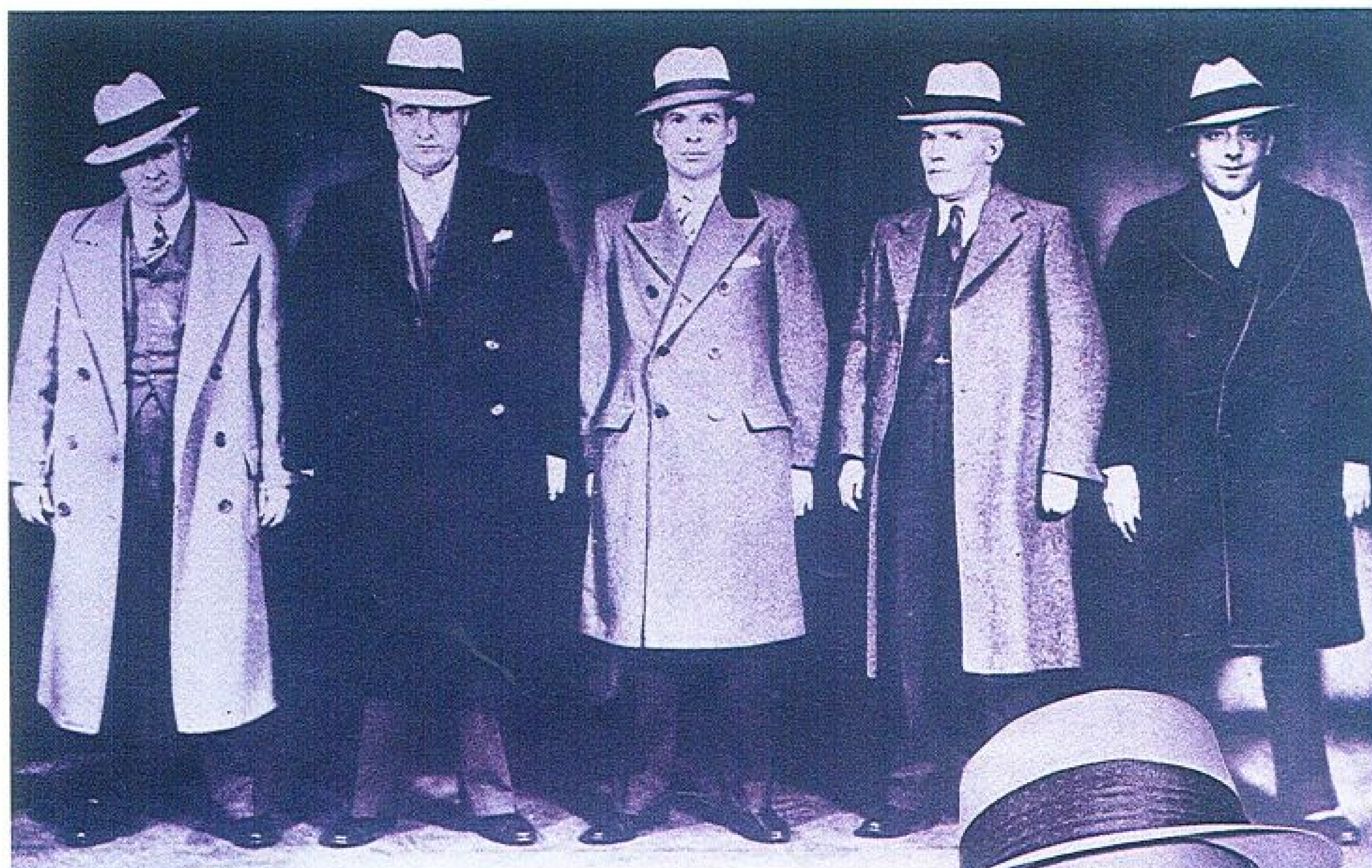
celor ca Lucky Luciano. Luciano a pus în aplicare o strategie machiavelică care a dus la uciderea reciprocă a principalilor exponenți ai bandelor. Înlăturând dintr-o dată toți liderii, a facilitat schimbarea gărzii în lumea interlopă. Uciderea senzațională a „patruzeci-cincizeci de gangsteri" într-o singură noapte a fost speculată puternic de media. În realitate, nu se știe dacă au murit atât de mulți mafioți, dar evenimentul a primit numele unei răscoale a țăranilor sicilieni, „Vecerniile Siciliene".

După câștigarea notorietății, Luciano a inițiat o serie de reforme majore. A renunțat la a promova regulile vechi, mult prea stricte, concentrându-se pe conducerea mafiei ca pe o afacere. A deschis porțile pentru accesul italienilor care nu erau de origine siciliană și a continuat reorganizarea lumii interlope. Tacticianul Luciano i-a propus apoi lui Capone organizarea unui summit al bandelor la Chicago. A organizat mafia astfel încât, de dragul evitării conflictelor sterile, deciziile finale ale mafiei să fie luate de un comitet executiv care avea să poarte numele de Comisie. Astfel a luat ființă o rețea infracțională la nivel național. Când Capone a fost închis, la 24 octombrie 1931, deja Comisia obținuse un mandat și mai solid.

Organizația lui Capone s-a integrat în mafie, iar mafiotul a luat locul lui Capone, ca exponent al gangsterului tipic american.

▲ Locuitorii orașului Chicago sărbătoresc abrogarea prohibiției în 1933.

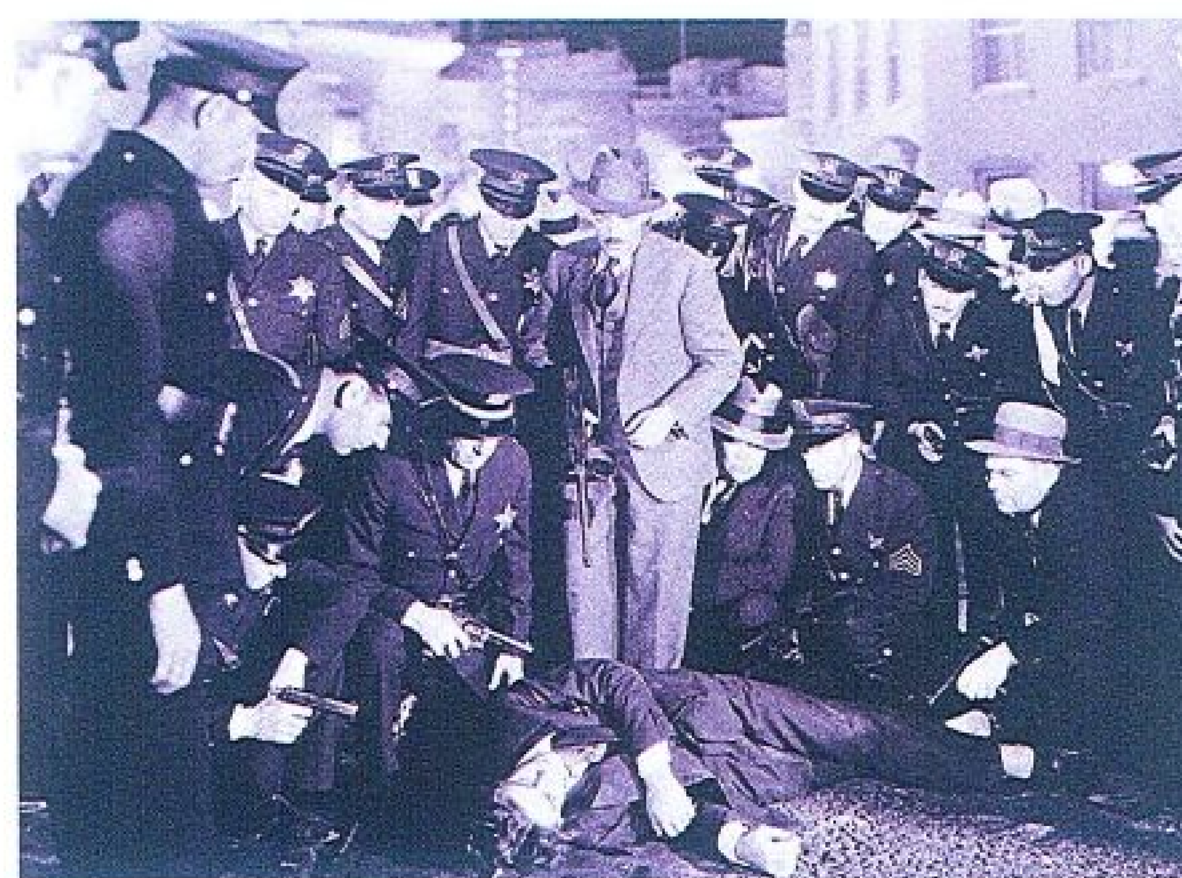
▲ O adunare a șefilor celor cinci mari „familii" mafiote din New York.

▲ Sam Giancana, lider al orașului Chicago în jurul anului 1960.

Reformarea într-o nouă organizație

Odată cu Marea Criză prin care a trecut America, președintele Franklin Roosevelt a început să promoveze o serie de noi politici administrative la nivel național cunoscute drept "New Deal". Legea prohibiției, promulgată ca un experiment social și economic în esență nobil, născut din idealuri înalte dar care a făcut posibile importantele surse de venit a bandelor, a fost abrogată în 1933. Jocurile de noroc din cazinouri au devenit noua sursă de câștig a mafiei, acestea fiind legalizate în statul Nevada. Mafia a invadat de asemenea Hollywood-ul și industria spectacolului, devenind forța din spatele scenei în Sindicatul șoferilor de autocamioane și în Sindicatul docherilor. Capone a promovat, ca și gangster, un stil ostentativ. Mafia, prin contrast, s-a ferit de acest lucru, retrăgându-se în subteran.

▲ O secvență din filmul Scarface (Cicatrice), regizat de Howard Hawks și lansat în 1932. Alături de Little Caesar (Micul Caesar) și de Public Enemy (Inamicul public), această peliculă se numără printre cele trei mari filme cu gangsteri inspirate din viața lui Capone.

Totuși, a existat un element de continuitate între mafie și stilul lui Capone. Spre exemplu, Capone obișnuia să mituiască cu abilitate funcționarii guvernamentali, obicei preluat și de succesorii săi. Aceasta a dus la consolidarea legăturilor dintre mafie și curentul oficial, fapt care le-a cauzat ulterior diferite probleme.

Lumea interlopă și guvernarea

Printre succesorii lui Capone din Chicago s-a numărat Sam Giancana, american de origine siciliană. În luna aprilie a anului 1961, i s-a solicitat de către CIA (Agenția Centrală de Informații a SUA) să îl elimine pe Fidel Castro. Complotul de asasinat a eșuat, iar incidentul a scos la iveală cârdășia dintre guvern și mafie, dând naștere unor controverse profunde.

Regimul care l-a precedat pe cel a lui Castro a avut o relație bună cu mafia, care însă a înregistrat pierderi importante odată cu închiderea cazinourilor din Havana, ca urmare a venirii la putere a lui Castro. Reacția mafiei a fost de a pregăti asasinarea lui Castro, punând o recompensă pe capul său, fapt remarcat și de CIA. Există o teorie conform căreia mafia nu dorea în realitate să îl ucidă pe Castru, dar s-a folosit de complot pentru a-și transforma CIA în aliat și pentru a ține la distanță Biroul Federal de Investigații.

De la înființarea sa în anul 1908, FBI nu a fost investit cu foarte multe puteri, dar odată cu venirea la conducere a lui J. Edgar Hoover în 1924, serviciul s-a modernizat, și-a extins activitățile, și a primit un mandat mult mai solid. Acesta a făcut eforturi deosebite să facă din mafie inamicul poporului, creând o listă a membrilor mafiei urmăriți cu precădere. Cu toate acestea, până la căderea mafiei în 1957, FBI nu a recunoscut existența unei rețele mafiote la nivel național, dând naștere unor zvonuri conform căreia existau unele acorduri secrete între cele două entități.

Ulterior, FBI a făcut tot posibilul să surprindă starea de fapt în cadrul mafiei, prin metode precum interceptarea telefoanelor. În 1962, un mafiot pe nume Joseph Valachi a rupt jurământul de tăcere și le-a permis ofițerilor să pătrundă în culisele afacerilor mafiei. Audierile în cadrul cărora s-au făcut dezvăluirile au fost televizate la nivel național, la comanda președintelui John F. Kennedy. Masele au fost efectiv șocate de adevărata față a mafiei, când totul a fost dat în vileag.

În vremea mandatului prezidențial al lui John F. Kennedy, fratele său mai mic, Robert Kennedy, a fost numit procuror general. Robert a transformat destrămarea mafiei în prioritatea numărul unu. Totuși, un scandal în legătură cu o presupusă amantă împărțită de John F. Kennedy și șeful mafiei din Chicago, San Giancana, a zădărnicit acest demers. Se spune că asasinarea lui John F. Kennedy la 22 noiembrie 1963 a fost rezultatul conspirației mafiei în a-l neutraliza indirect pe Robert Kennedy prin eliminarea fratelui său.

▸ Mașina blindată a lui Capone, în perioada în care a fost închis. După ce a fost utilizată în realizarea filmelor de acțiune, a fost vândută la licitație în septembrie 1989.

◄ Joseph Valachi îi dezvăluie FBI-ului starea de fapt din rândurile Mafiei, la 8 octombrie 1963. Confesiunile sale au început cu un an în urmă; pentru a-l proteja în fața amenințărilor, a fost izolat de restul lumii și păzit cu strășnicie. Dezvăluirile au continuat, în detaliu, și în perioada următoare.

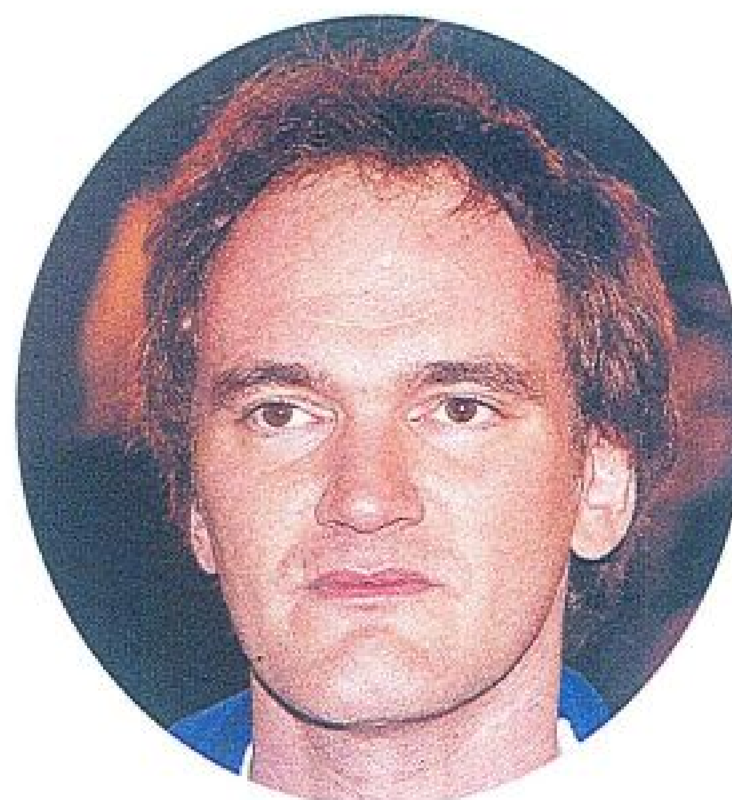

► Scenă din filmul lui Quentin Tarantino, „Reservoir Dogs„. Pelicula ilustrează povestea a șase bărbați care s-au adunat pentru a realiza un jaf; scenele puternice de violență au dat naștere unor dezbateri aprinse.

Detaliile nu sunt cunoscute, dar este adevărat că Robert Kennedy a renunțat ulterior la activitățile sale îndreptate împotriva mafiei. Legăturile existente la acea vreme între lumea interlopă și mediul politic rămân încă învăluite în mister.

Evoluția filmelor cu gangsteri

Supremația bandelor și a mafiei a avut ca produs secundar realizarea filmelor cu gangsteri. Stilul vestimentar al lui Capone, cu pălăriile, țigaretele și costumele ostentative a atras atenția la Hollywood, unde se turnau aceste filme, diferite prin cadrul lor urban de filmele western consacrate la acea vreme. Filmul cu gangsteri a atins apogeul în anii 1930, odată cu lansarea peliculelor precum „Scarface" („Cicatrice", 1932), „Public Enemy" („Inamicul public", 1931) și „Little Caesar (Micul Caesar", 1931).

▲ Regizorul și actorul american Quentin Tarantino s-a născut în 1963. Este cunoscut pentru ecranizări precum „Jackie Brown", „Kill Bill" și „Pulp Fiction", acesta din urmă aducându-i premiul Palm d'Or la Festivalul de Film de la Cannes.

În anii 1960-1970, „The Godfather" („Nașul", 1972) a devenit opera reprezentativă a perioadei supremației gangsterilor. Popularitatea peliculelor cu gangsteri și mafioți a fost menținută și de filme recente, precum „The Untouchables" („Incoruptibilii", 1987), „Reservoir Dogs" (1992), regizat de Quentin Tarantino, „Road to Perdition" („Drumul către pierzanie", 2002) și altele.

Al Capone a devenit, din șeful lumii interlope din Chicago, un model zugrăvit în filme și romane. Capone, care a fost în același timp un lord al criminalității dar și un erou popular, s-a transformat într-o imagine proeminentă a secolului XX. Violența și mașinațiunile lui Capone i-au permis să se ridice în fruntea lumii interlope, dar originea sa napolitană, și nu siciliană, a făcut ca stilul său să nu fie preluat de mafie. Cu toate acestea, a fost un șef de bandă unic în felul său și personalitatea lumii interlope cunoscută de o lume întreagă.

Las Vegas, Nevada, patria jocurilor de noroc. După abrogarea prohibiției, cazinourile au reprezentat cea mai importantă sursă de venit a mafiei.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

AL CAPONE

ISSN 1791-0765

9 771791 076000 30

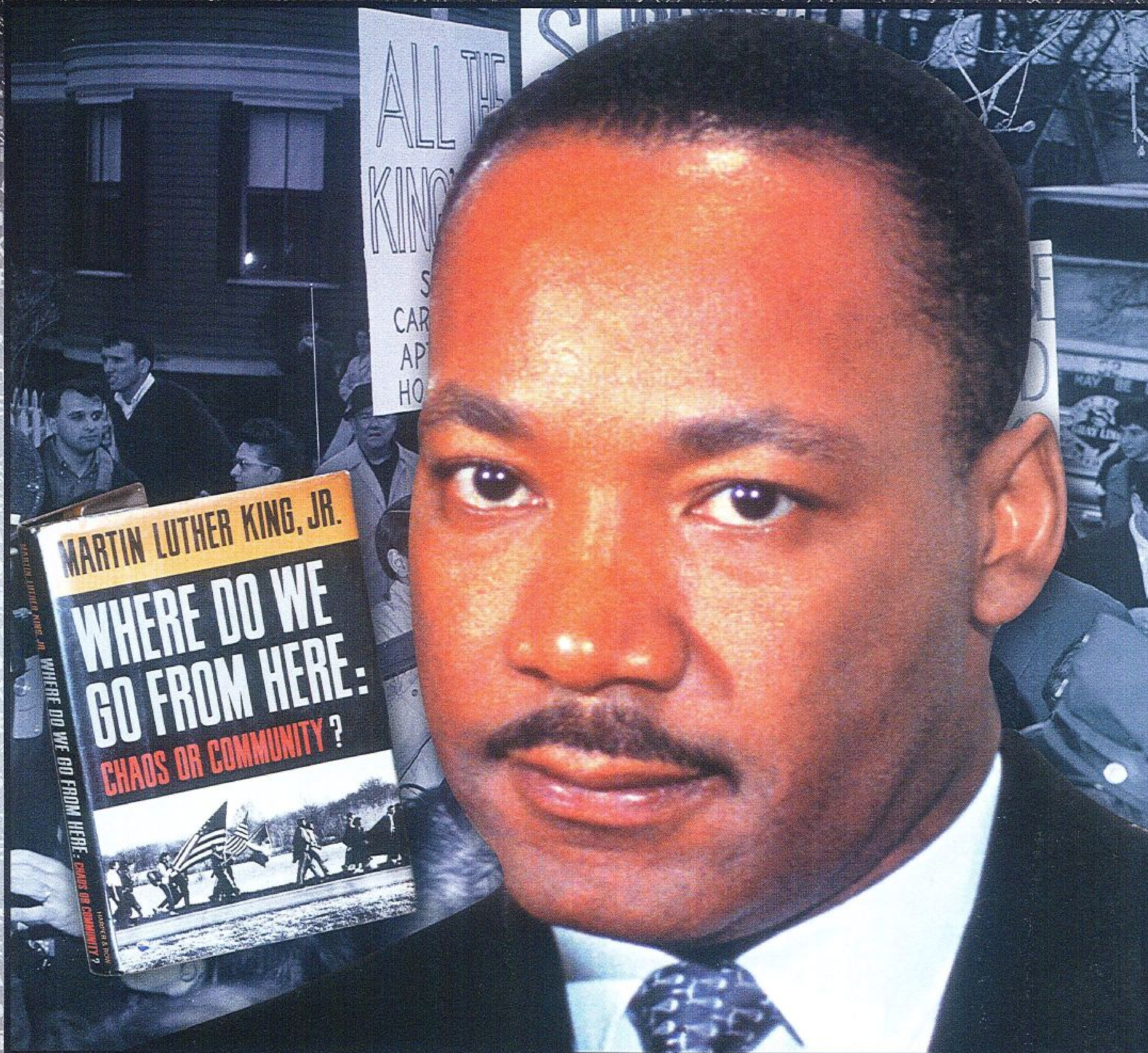
DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

31

MARTIN LUTHER KING

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Martin Luther King **Numărul 31**

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5,
sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

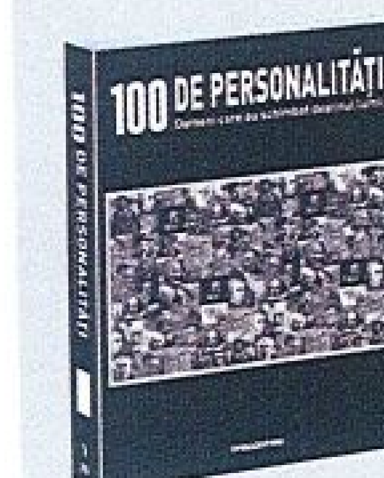
ISSN: 1791-0765

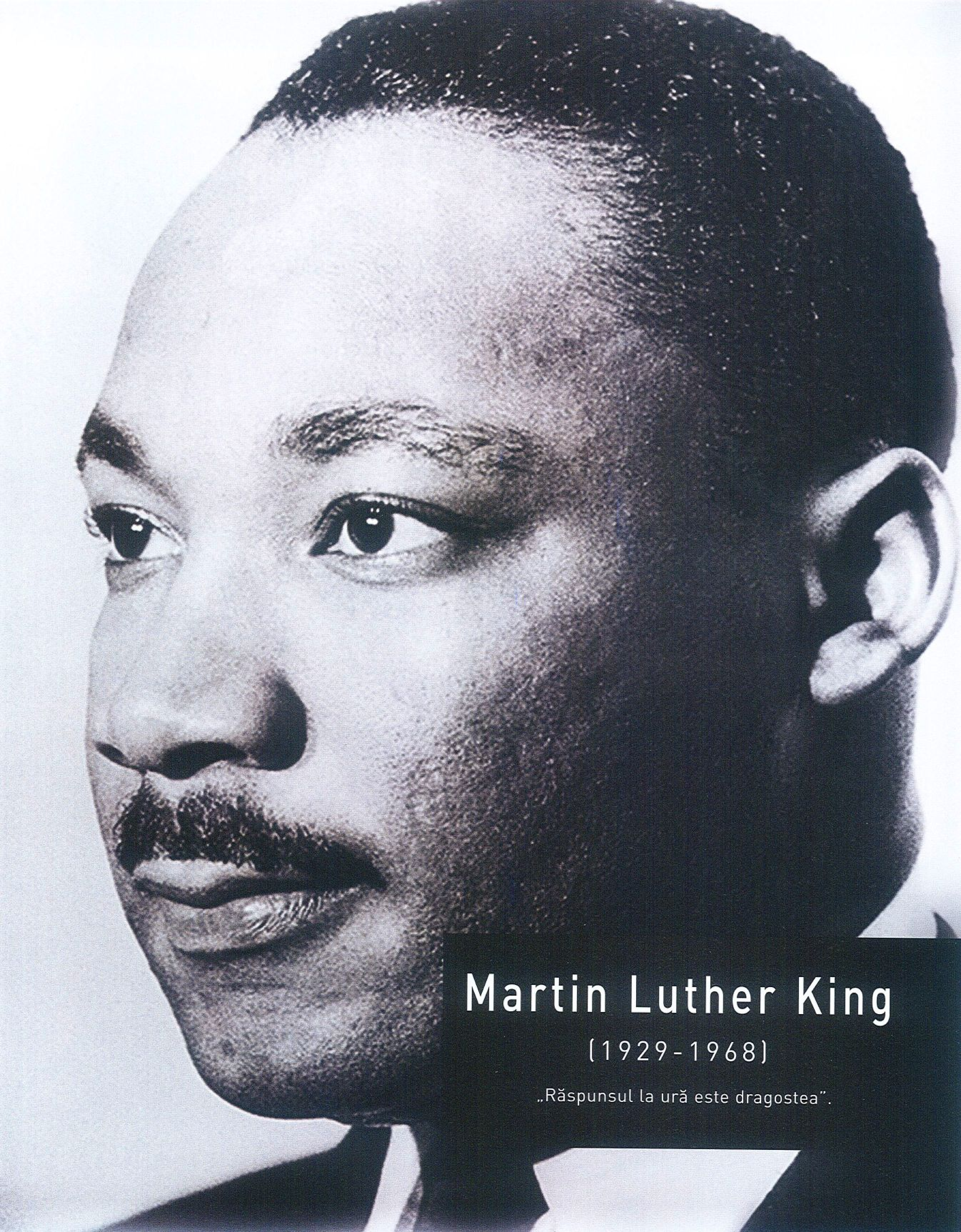
Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan,
De Agostini Picture Library

Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Martin Luther King
(1929-1968)
„Răspunsul la ură este dragostea”.

Martin Luther King

Ce fel de viață a dus King?

PROLOG

DUPĂ AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL, America era cea mai prosperă țară din lume. Cu toate acestea, în spatele fațadei de prosperitate, existau oameni care, din cauza culorii pielii, nu puteau nici măcar să-și aleagă după bunul plac locul în autobuz, ca să nu mai amintim de găsirea unei slujbe sau locuințe. Acești oameni, care suportau discriminarea, se vor coaliza sub conducerea unui lider și vor înfrunta direct această problemă. Numele liderului lor era Martin Luther King.

King era un pastor care credea în dragostea lui Hristos. El a luptat împotriva injustiției ce acaparase întreaga societate americană, folosind rezistența non-violentă. A trezit conștiința Americii și a avut o puternică influență asupra mișcării de adoptare a Actului Drepturilor Civile. King s-a expus în permanență intervenției poliției, amenințărilor rasiștilor și pericolului terorismului, fiind în cele din urmă asasinat la vârsta de doar treizeci și nouă de ani. Totuși, strigătul lui „Am un vis!" a lăsat o urmă adâncă în istorie și, chiar și astăzi, multă lume se zbate să îndeplinească visul lui King.

Așadar, ce fel de viață a dus King?

TABEL CRONOLOGIC

An	Eveniment
1863	Proclamația Emancipării
1865	Ia naștere Ku Klux Klan
1896	Curtea Supremă Federală hotărăște că segregarea rasială este constituțională
1920	Înfloresc jazzul și alte forme artistice afro-americane
1929	Marea Criză mondială Se naște Martin Luther King
1941	Izbucnește Marele Război din Pacific
1944	King se înscrie la Colegiul Morehouse
1948	King se înscrie la Seminarul Teologic Crozer
1951	King își începe studiile de doctorat la Universitatea Boston
1953	King se căsătorește cu Coretta Scott
1954	King începe să lucreze la o biserică din Montgomery
1955	Boicotul autobuzelor
1957	Studenții de culoare obțin intrarea la liceele din Little Rock
1959	King vizitează India
1960	Începutul protestelor „ocuparea locurilor"
1961	Activismul „călătoriilor libertății"
1963	Președintele J.F.Kennedy este asasinat Marele Marș spre Washington Protestul din Birmingham
1965	Începe bombardarea Vietnamului de Nord Protestul din Selma Malcolm X este asasinat
1966	King pune la Chicago bazele activităților sale
1967	King declară public că este împotriva războiului din Vietnam
1968	Numeroase revolte rasiste King este asasinat în Memphis
1983	Stabilirea Zilei Naționale „Martin Luther King", în memoria sa
1992	Revolte rasiste în Los Angeles
1998	James Earl Ray, asasinul lui King, moare bolnav
1999	Ray este rejudecat și găsit nevinovat de asasinat

Lupta unui tânăr preot negru împotriva rasismului

King a crescut în sudul Americii, unde rasismul era adânc înrădăcinat. Privind acest paradox al „pământului celor liberi", King a devenit preot ca și tatăl lui și a folosit protestul non-violent pentru a crea o nouă eră. Faptele lui vor zgudui întreaga țară, ducând la înlăturarea nedreptăților sociale, una câte una. Cu toate acestea, viața lui King a fost curmată la vârsta de numai treizeci și nouă de ani, de către cei care nu doreau aceste schimbări. King a fost iubit nu doar de afro-americani, ci de către întreaga omenire.

Născut în discriminare

Un mediu familial binecuvântat

ORAȘUL ATLANTA din statul Georgia este faimos ca decor al filmului „Pe aripile vântului". Viitorul lider era fiul cel mare al unui preot din Atlanta, născut pe 15 ianuarie 1929. Tatăl și-a botezat fiul ca pe sine, numindu-l „Junior". Băiatul, Martin Luther King Junior, va deveni cunoscut ca lider al mișcării drepturilor civile.

1929 a fost anul în care a început Marea Criză mondială. Totuși, în luna ianuarie a anului în care s-a născut King, nimeni nu putea prevedea brusca izbucnire a Crizei Mondiale. În contextul boom-ului economic de după cel de-al Doilea Război Mondial, muzicienii de jazz afro-americani din New York cântau Dixieland jazz.

Înflorirea culturii afro-americane în anii 1920 a fost cunoscută sub numele de Harlem Renaissance. Totuși, în acea perioadă, dezbinarea profundă dintre negri și albi în America a rămas în mare măsură neschimbată în cei cincizeci și mai bine de ani, de când au fost eliberați sclavii. Până și muzicieni de jazz celebri erau supuși discriminării de îndată ce părăseau scena, iar afro-americanii care încă lucrau pe câmp se resemnau cu o viață egală cu sclavia. Mai rău decât atât, Marea Criză din 1929 îi va afunda pe afro-americani și mai mult în sărăcie.

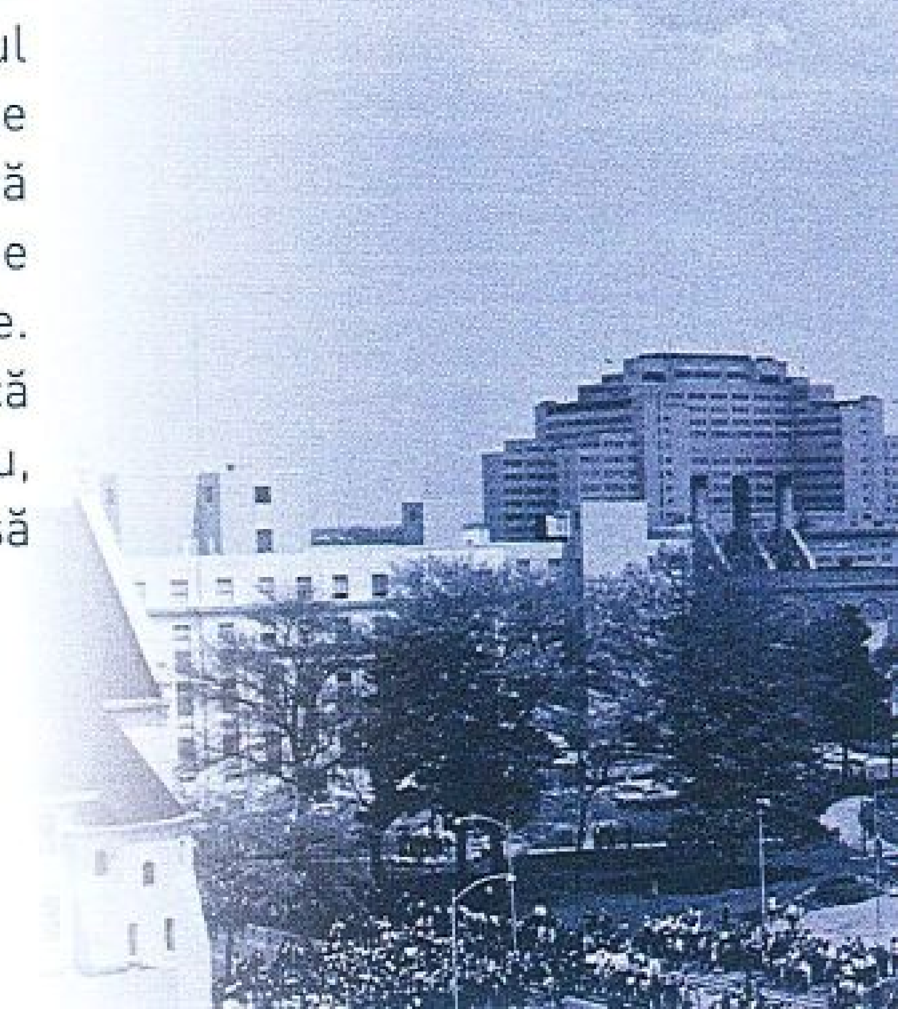
King a crescut în această epocă, dar el, sora lui mai mare, Christine, și fratele lui mai mic, Alfred, au putut duce o viață stabilă în timpul copilăriei lor. Acest lucru a fost posibil deoarece tatăl lor era preot. În acea vreme, pentru afro-americani, preoția era una din puținele profesii înalte la care se putea aspira. Faptul că locuința lui King se afla pe Auburn Avenue în Atlanta, arată cât de binecuvântată era familia lui. Auburn Avenue era într-o zonă rezidențială, locuită de negrii din clasa de mijloc. Casele aliniate la stradă reprezentau o altă lume în comparație cu cocioabele locuite de negrii care trudeau pe câmp.

Atâta timp cât rămâneau pe Auburn Avenue, negrii aproape că nu erau supuși discriminării; de fapt, cel mai apropiat prieten al lui King din copilărie era un băiat alb. Prietenul acesta era fiul proprietarului alb al unui magazin vizavi de locuința lui King. Cu toate acestea, când cei doi au intrat la școala primară, băiatul i-a spus lui King că mama lui i-a interzis să se mai joace cu el. Singurul motiv al acestei restricții era faptul că King era de culoare. Când King le-a povestit părinților la cină acest lucru, ei i-au pomenit pentru prima dată de rasism. King a fost surprins și cuprins de furie. Mama lui a încercat să-l calmeze, spunându-i că era un băiat cuminte care nu făcuse nimic rău, dar toate mamele afro-americane ajunseseră să le spună acest lucru copiilor.

▲ Tatăl lui King, Martin Luther King Sr. Acesta era foarte preocupat de reforma socială și l-a făcut conștient pe fiul său de noțiunea de nedreptate și rasism.

▼ Atlanta, capitala statului Georgia, în 1960. Orașul se va dezvolta rapid în a doua jumătate a anilor 1960, când King era în plină activitate.

▼ Organizația rasistă activă în jurul Atlantei în acea epocă, K.K.K. (Ku Klux Klan). Orașul Atlanta avea strânse legături cu K.K.K.

Devenind preot

Odată ce King a devenit conștient de existența rasismului, a început să observe numeroasele forme în care negrii și albii erau tratați diferit. De exemplu, la școală, King și prietenii lui albi frecventau școli diferite din cauza segregării școlarilor după culoarea pielii. Negrii nu puteau să intre în cinematografele și parcurile numai pentru albi, și nici să ia masa la restaurantele albilor.

Pentru a învinge nedreptățile rasismului, King s-a ocupat asiduu de educația sa. Avea note excelente, a absolvit repede gimnaziul și a intrat la liceu la treisprezece ani. La cincisprezece ani, a câștigat titlul de campion la un concurs de discursuri ținut de o organizație afro-americană din Georgia. Cu toate acestea, în aceeași zi cu fericitul eveniment, a fost supus unei umilințe pe care nu o va uita tot restul vieții, la bordul autobuzului care l-a dus înapoi în Atlanta. Șoferul le-a ordonat lui King și tatălui său să le cedeze locurile unor albi. Deoarece cedarea locurilor în favoarea albilor fusese stabilită prin legea statului Georgia, King și tatăl lui au fost obligați să stea în picioare aproape tot drumul de întoarcere de 140 de kilometri până în Atlanta.

În toamna acelui an, King a intrat la Colegiul Morehouse pentru negri și s-a alăturat unei organizații studențești care se ocupa de probleme sociale. Astfel a aflat că existau și mulți albi care erau împotriva rasismului. King a început să viseze la o societate fără rasism. Cei din jurul lui se așteptau să devină preot ca și tatăl său, dar King se gândea să devină doctor sau avocat. Și asta pentru că, încă din fragedă adolescență, începuse să pună sub semnul întrebării învățăturile Bisericii baptiste căreia îi era afiliat tatăl lui. La ce bun să urmezi cu strictețe cuvântul biblic și să interzici plăcerea? De ce cântau negrii în biserică? Aceste îndoieli se vor adânci și mai mult în timpul colegiului.

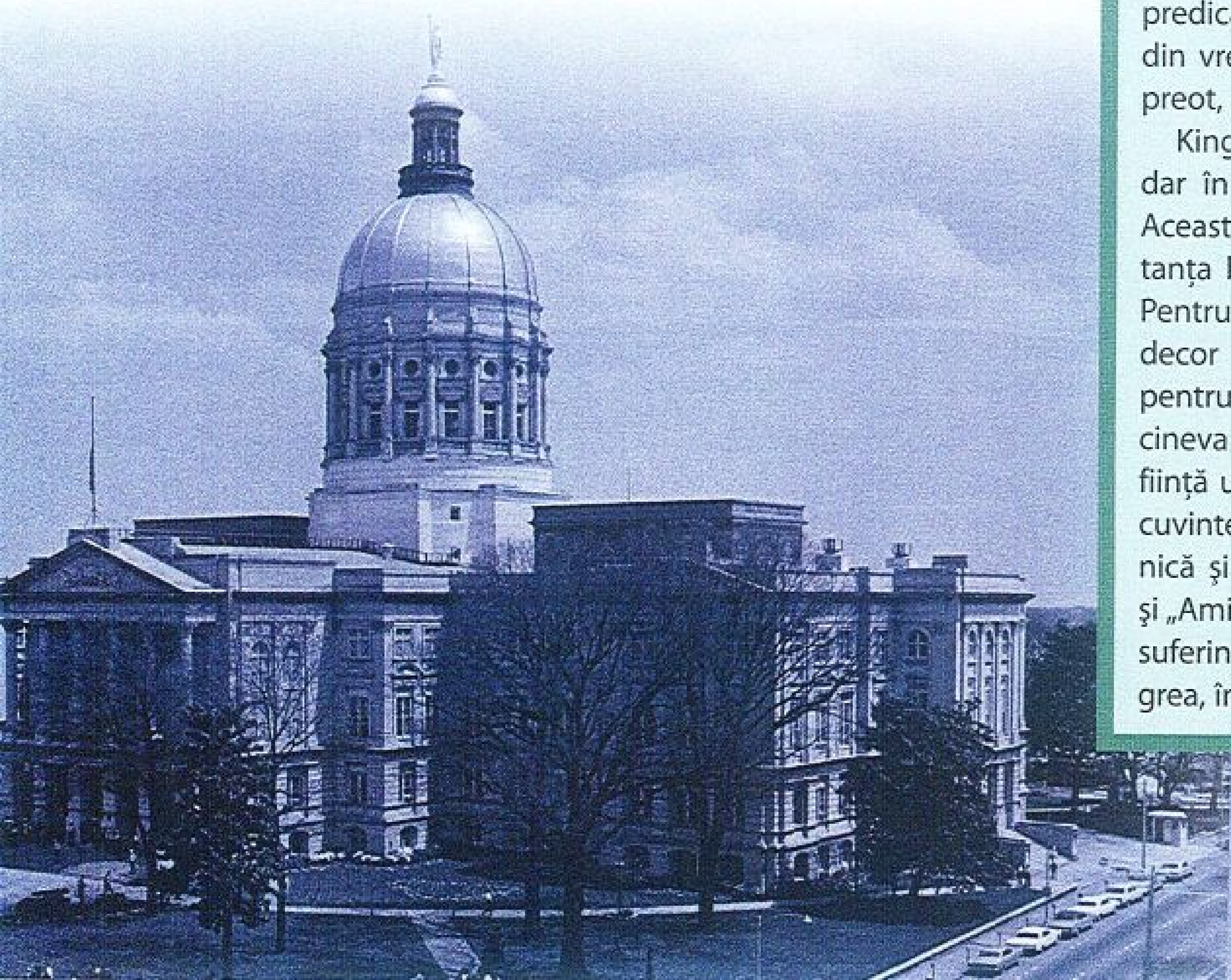
Benjamin Mays, președintele colegiului, și George Kelsey, profesor de studii de religie, i-au explicat lui King semnificația muncii preotului în epoca modernă. După părerea lor, preotul folosea gândirea modernă ca să facă studiul religiei și societății ușor de înțeles și îi ghida pe oameni, ca un compas, pe un drum bun în viață. Din acest punct de vedere, King a reevaluat munca tatălui său ca preot și a fost obligat încă o dată să o respecte, pentru contribuțiile însemnate la evoluția societății afro-americane, pe care cineva le putea aduce prin activități bisericești. După ce a ajuns la această concluzie, King nu a mai fost dezorientat.

▲ Familia lui King, fotografie din 1964

▸ Biserica în care tatăl lui King a fost preot.

Biblioteca de amintiri

BISERICA EBENEZER, O A DOUA CASĂ

Pentru King, fiul unui preot, Biserica Baptistă Ebenezer unde lucra tatăl lui, reprezenta o casă departe de casă.

Biserica este și astăzi intactă, pe locul unde se afla atunci. Era amplasată la doar câteva minute de mers de casa familiei King. King a fost botezat la această biserică în jurul vârstei de cinci ani. De atunci, a mers regulat la biserică, la școala de duminică, în fiecare săptămână, iar la optsprezece ani a ținut prima predică. De fapt, King a urcat în amvon încă din vremea când nu se hotărâse să devină preot, dar ca asistent al tatălui său.

King a ezitat la început să devină preot, dar în cele din urmă a ales această cale. Aceasta pentru că și-a dat seama de importanța bisericii în societatea afro-americană. Pentru mulți albi biserica nu era decât un decor formal unde se putea socializa, dar pentru negri era un loc absolut necesar unde cineva își putea redobândi demnitatea ca ființă umană. Inimile lor erau mângâiate de cuvintele rostite de preot în fiecare duminică și vocile lor strigau cu avânt „Aleluia!" și „Amin". În această fervoare se lepădau de suferință. Viața reală pentru negri era atât de grea, încât mulți dintre ei trăiau doar pentru a ști că vor fi mântuiți în împărăția lui Dumnezeu.

Începând cu King, activitatea preotului în rezolvarea problemelor sociale nu s-a rezumat la folosirea bisericilor doar ca loc de a pune capăt suferinței; bisericile au fost obligate să funcționeze ca locuri care încurajau vitejia. De aceea, bisericile vor deveni centrul mișcării pentru drepturile civile, pe măsură ce această mișcare lua amploare.

▼ Biserica Baptistă Ebenezer. King va schimba munca lui ca asistent la această biserică. Tatăl lui, preotul propriu-zis, își va continua predicile înflăcărate la această biserică și după moartea fiului său, până la propria moarte în 1975.

O întâlnire hotărâtoare

Luând aminte la protestul non-violent

KING LUASE HOTĂRÂREA fermă să devină preot. După absolvirea colegiului, s-a înscris la Seminarul Teologic Crozer din statul Pennsylvania pentru a-și continua studiile de specialitate. Seminarul se afla în orașul Chester, care se învecinează cu Philadelphia. Philadelphia a fost un punct de rezistență în mișcarea de abolire a sclaviei. În acest context istoric, Seminarul Teologic Crozer accepta bucuros studenți negri. Cu toate acestea, negrii constituiau doar zece la sută din numărul studenților, ceea ce-i făcea să iasă destul de ușor în evidență în campus. King nu a vrut să fie dat afară pentru că era negru și s-a străduit să păstreze o bună impresie și camera de cămin curată. În timpul colegiului, și-a alocat prea mult timp activităților extracurriculare și notele lui erau doar cu puțin peste medie, dar la seminar a obținut rezultate excelente.

În timp ce aborda studiile teologice, pe King a început să-l preocupe modul în care un preot ar trebui să facă față problemelor sociale. Pentru a afla răspunsul la această întrebare, a citit nenumărate cărți, de la cele ale filosofilor greci, la „Das Kapital" a lui Karl Marx. King nu putea accepta ideologia comunismului, dar a recunoscut că acesta a evidențiat deficiențele economiilor capitaliste tradiționale. King și-a dat toată osteneala să afle cum ar trebui conduși negrii care sufereau din cauza discriminării în America, societatea capitalistă supremă.

King a primit o sugestie pentru răspunsul la această întrebare, în cadrul unei conferințe ținute de Dr. Mordecai Johnson, președintele Universității Howard. Johnson tocmai se întorsese din India și a descris plin de însuflețire filosofia și viața lui Gandhi. King a fost profund marcat de această conferință. A cumpărat toate cărțile pe care le-a găsit despre Gandhi și le-a citit din scoarță-n scoarță. King era sigur că rezistența non-violentă a lui Gandhi era metoda potrivită de a face față problemelor sociale. Și-a dat seama că opoziția violentă dădea naștere doar la mai multă violență și dușmănie, în timp ce rezistența non-violentă înlocuia răul cu iubirea.

▲ Universitatea Boston din timpurile moderne. A intrat la această universitate și s-a alăturat unui grup de profesori liberali. King s-a simțit adesea incomod, deoarece negrii erau în minoritate.

▲ Ca și Gandhi, King a crezut în ideea că renunțarea la rezistența prin violența, folosind o formă nonviolentă, nu putea reuși numai în India, ci era posibilă și în America.

O femeie ideală

În iunie 1961, King a absolvit primul din clasă Seminarul Teologic Crozer și a obținut Diploma în Teologie. În luna septembrie a aceluiași an și-a început studiile universitare la departamentul de teologie de la Universitatea Boston. Primul obstacol întâmpinat de King în viața din Boston a fost să-și găsească o locuință. Proprietarii nu mai voiau să-i închirieze o cameră de îndată ce descopereau că era negru. În cele din urmă, a împărțit un apartament cu un coleg de facultate. În urma acestui incident, King și-a dat seama că până și în nordul relativ tolerant în privința rasismului, fenomenul discriminării rasiale persista adânc înrădăcinat.

În afară de asta, King a întâmpinat greutăți și în găsirea femeii potrivite, cu care să se căsătorească. King era un om foarte deschis și volubil, care fusese foarte popular în rândul fetelor în timpul colegiului, dar totuși nu a reușit să întâlnească persoana pe care o căuta. Familia îl logodise, fără acordul lui, cu o femeie și căsătoria se întrevedea la orizont.

În ianuarie 1952, după cinci luni în Boston, King a întrebat un prieten dacă-l putea prezenta unei femei potrivite.

King a aflat de la el numărul de telefon al unei studente la școala de muzică, pe nume Coretta Scott. A sunat-o imediat și i-a cerut o întâlnire. Coretta a fost

▼ Seminarul Teologic Crozer. Aici a trăit King, pentru prima dată, experiența conviețuirii cu alți oameni în afară de tovarășii lui afro-americani.

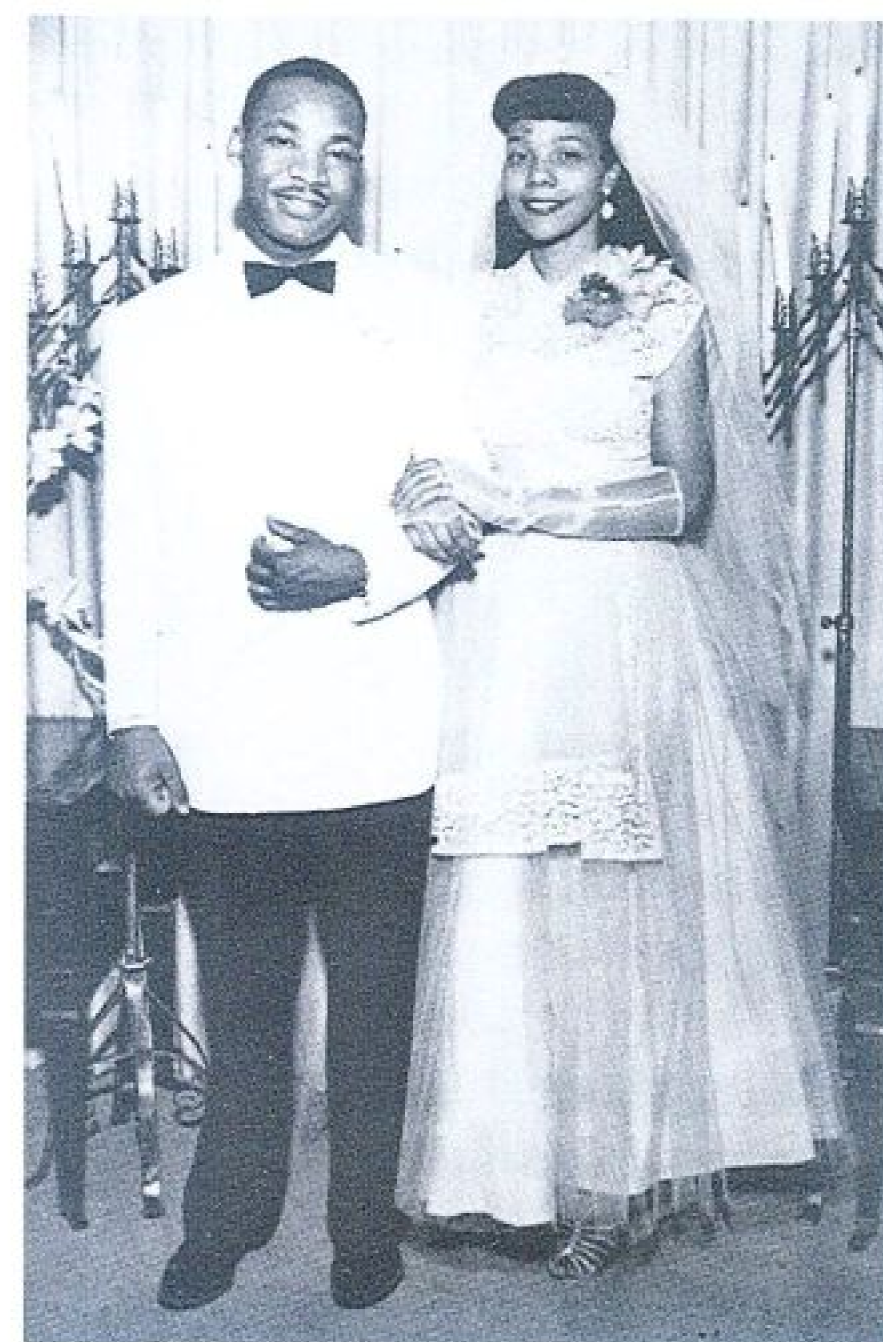
firește surprinsă, dar, deoarece King aflase de ea de la prietenul ei, a acceptat întâlnirea, cu condiția să dureze doar o oră, în timpul prânzului. După prima lor întâlnire, chiar de a doua zi, amândoi se atașaseră destul de mult unul de celălalt. King a fost încântat să afle că tânăra Coretta era deja implicată în mișcarea pentru drepturile civile și nu s-a putut stăpâni să nu-i spună înainte de a se despărți că ea avea tot ce căuta el la o soție: calități intelectuale, frumusețe, personalitate și individualitate. Coretta a rămas puțin uimită, deoarece nu avusese timp să se gândească la lucruri precum căsătoria, fiind absorbită de studiile ei muzicale, dar nu și-a putut stăpâni atracția față de fermecătorul King.

Ca semn că venise vremea să se căsătorească, King a invitat-o la el acasă în Atlanta, la numai o jumătate de an de când se cunoscuseră. Tatăl lui King nu renunțase însă la ideea de a-și căsători fiul cu femeia pe care o alesese el și a continuat să-și exprime nemulțumirea în acest sens. Coretta i-a cerut lui King să ia o decizie, iar King a deschis mai întâi subiectul căsătoriei cu Coretta de față cu mama sa. Mama și-a dat acordul, iar tatăl său a făcut la fel, însă fără tragere de inimă. Coretta încă mai nutrea ambiția de a deveni cântăreață. Confuzia i-a fost risipită de o scrisoare de la sora ei. În scrisoare, sora ei i-a spus că nu se căsătorea doar cu un pastor oarecare, ci că mariajul în sine va deveni cariera ei. Aceste cuvinte au prezis parcă viitorul strălucitor și tumultuos al Corettei.

Cei doi s-au căsătorit în iunie 1953. Și-au continuat studiile în Boston pentru încă un an, iar apoi s-au mutat în Montgomery, statul Alabama, unde avea să lucreze King. Predicile minunate ale lui King au cucerit rapid inimile negrilor care locuiau în zonă. Prima lor fiică s-a născut în noiembrie 1955. Viața tânărului preot cu noua familie a fost una ocupată, dar fericită. Era însă liniștea dinaintea furtunii.

▲ Martin Luther King, lider al mișcării pentru drepturile civile din America

▲ Nunta lui Martin Luther King cu Coretta Scott la 18 iunie 1953 .

Versiune diferită

CORETTA DEVINE UN LIDER

Ca soție a unui politician, Coretta și-a susținut soțul atât în public cât și în cadrul familiei. Când el era încă în viață, rareori și-a definit exact rolul de mamă sau de soție. După moartea soțului ei, a fost obligată să-și abandoneze rolul de soție și s-a dedicat în întregime celui de mamă. De asemenea, și-a impus să exprime în continuare dorința de pe patul de moarte a unui mare lider al poporului. Înflăcărarea mulțimilor care s-au adunat după asasinarea lui King au încurajat-o și au făcut-o să înțeleagă că și ea trebuie să lupte, ca și soțul ei, pentru oamenii asupriți de peste tot. Probabil că nu a avut un succes la fel de mare ca soțul ei dar, chiar și numai făcând lucrurile în felul ei, s-a bucurat de reușită. A fost ca și cum un nou lider al femeilor se născuse odată cu moartea soțului ei.

Coretta nu s-a mulțumit să trateze doar problemele de angajare sau sărăcie ca soțul ei; s-a implicat și în problemele femeilor. La începutul anilor 1970, ca și soțul ei înainte, a unit mai mulți activiști diferiți. La mijlocul anilor 1970, peste o sută de organizații (inclusiv muncitorești, de femei, religioase și grupuri umanitare) s-au unit pentru cauza comună de a promova oportunități egale de angajare. Coretta a activat ca vicepreședintă a acestei uniuni. În anii 1980, s-a străduit să facă lobby pentru crearea unei sărbători naționale pentru comemorarea soțului ei. În această perioadă, a călătorit în toată America și în lume, ținând prelegeri. Astăzi, Coretta este văzută ca una dintre femeile care au avut cea mai mare influență asupra societății moderne americane.

▼ Coretta a dus mesajul soțului ei în țări din toată lumea, așa cum reiese din activitățile sale de a promova abolirea apartheidului în Africa de Sud.

În linia întâi a activismului

▲ Martin Luther King alături de familia sa.

Boicotul autobuzelor

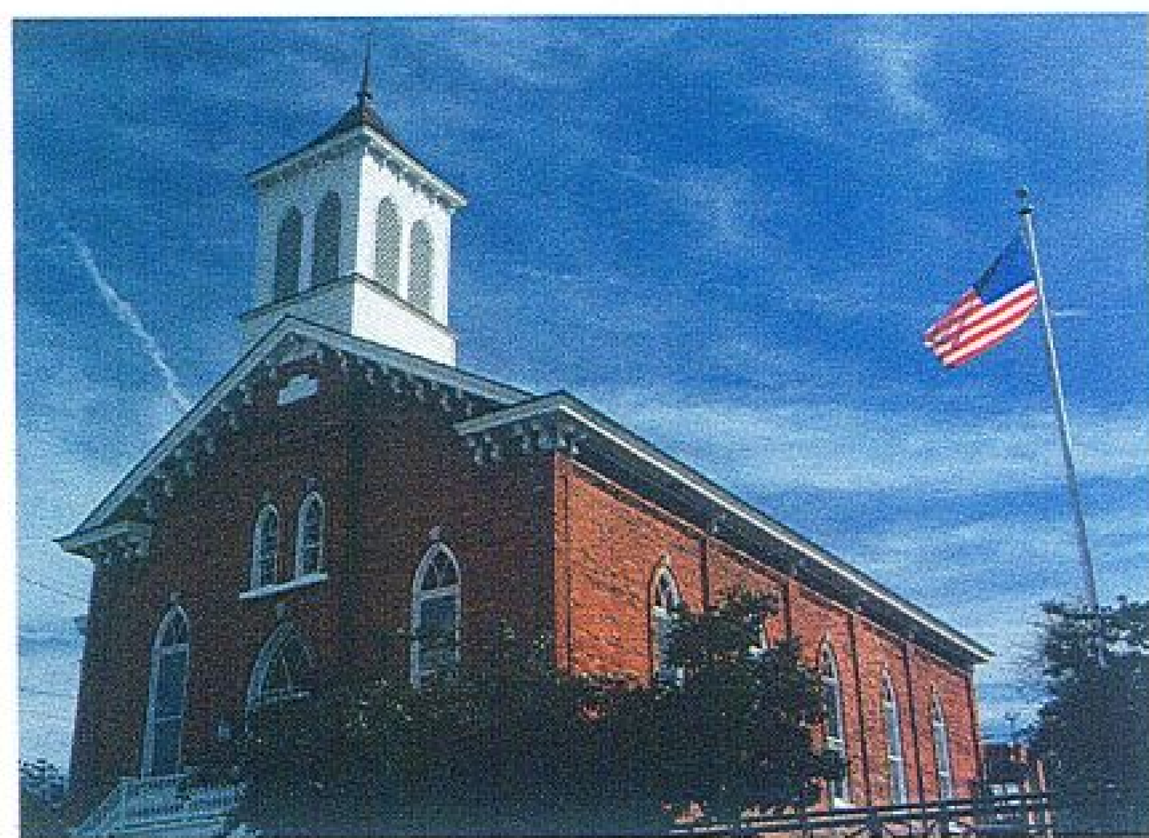
O FEMEIE DE CULOARE pe nume Rosa Parks a fost arestată joi, 1 decembrie 1955, în Montgomery, la o jumătate de lună după nașterea fiicei lui King. Motivul a fost că nu a vrut să cedeze locul unui pasager alb. Pe liniile de autobuze din sud, negrii se confruntau cu aceeași umilință pe care King o suportase în autobuz, în anii de liceu. Liderii negri s-au întâlnit la biserica lui King. Au hotărât să facă din incidentul Rosei Parks o șansă de a abroga legile care permiteau asemenea practici rasiste în autobuze. Au decis să înceapă boicotul autobuzelor de începând cu următoarea zi de luni.

Totuși, King și ceilalți membri ai grupului de protest erau neliniștiți. Oare câți oameni vor fi dispuși să facă efortul să meargă pe jos în loc să ia autobuzul, pentru a arăta că se împotrivesc rasismului? Luni, la ora șase dimineața, King a urmărit de la fereastră un autobuz care circula pe strada lui și a strigat: „E o minune!" Autobuzele, de obicei pline, erau acum complet goale.

În după-amiaza aceleiași zile, liderii afro-americani au creat o organizație a activismului, de genul boicotării autobuzelor, numită MIA - Montgomery Improvement Association (Asociația de Ameliorare Montgomery). Președintele ei avea să fie tânărul de douăzeci și șase de ani, King. Pentru a evita conflictul intern, a fost ales președinte un nou participant. La întâlnirea organizației din acea noapte, King și-a demonstrat din plin trăsăturile de lider într-un discurs captivant. King a devenit imediat un dușman în ochii grupurilor rasiste care, pe 30 ianuarie a anului următor, au aruncat o bombă în casa lui. Din fericire, familia lui nu a fost rănită, dar veranda casei a fost complet distrusă. King a fost înștiințat și s-a întors acasă. Bărbați de culoare cu răzbunarea în gând se adunaseră acolo cu arme și bâte. King le-a spus că, și dacă foloseau violența să se răzbune, problemele lor nu se vor rezolva și că urii trebuie să i se răspundă prin dragoste. Cuvintele lui au lăsat o impresie profundă asupra mulțimii și toți s-au întors la casele lor. A fost primul exemplu al filosofiei sale non-violente care a împiedicat violența. Întâmplarea a fost prezentată în toată America, iar King a primit statutul clar de lider al afro-americanilor.

Lupta în privința autobuzelor a continuat. În februarie, MIA a depus plângere la curțile federale de justiție deoarece legile municipale din Selma, care stăteau la baza discriminării rasiale din autobuze, erau neconstituționale. În iunie, a sosit decizia curții că legile erau într-adevăr neconstituționale dar orașul Selma trebuia să facă apel la Curtea Supremă. O hotărâre finală părea foarte îndepărtată. În acest timp, negrii făceau naveta folosind mașinile în comun. Era un sistem prin care voluntarii conduceau mașinile prin diferite puncte de plecare prestabilite, legându-le într-o rețea folosită de pasageri. Orașul Selma s-a gândit să întrerupă această rețea, obligând activiștii să renunțe, și a depus plângere la curtea de stat că folosirea mașinilor în comun era o inițiativă ilegală. Curtea de stat rasistă a luat, cum era de așteptat, partea administrației locale a orașului Selma.

Pe 13 noiembrie, King și ceilalți oameni prezenți la procesul curții de stat au fost șocați de veștile care

▲ Biserica Dexter din Montgomery. King fusese trimis să lucreze acolo. Liderii afro-americani adunați la această biserică vor conduce în cele din urmă societatea către o nouă epocă.

▼ King pledează pentru non-violență în fața susținătorilor de culoare, adunați plini de furie în fața casei sale avariate. Cuvintele lui vor întrerupe lanțul violenței, iar King renaște ca lider non-violent.

CĂLĂTORII ÎN TIMP

O PRIMĂ VICTORIE

Singurul lucru pe care King și compatrioții lui îl revendicau prin boicotul autobuzelor era ca negrii și albii să fie tratați la fel în transportul în comun. Cu toate acestea, administrația locală nu era dispusă să ajungă la un compromis și campania a durat un an întreg.

Baza lipsei de cooperare a administrației locale consta în convingerea că acțiunile lor nu contraveneau deloc legii. Dimpotrivă, acțiunile lui King și a celorlalți violau legea statului și erau considerate ilegale de către autoritățile orașului. Boicotul în sine era o încălcare a ordinii, ca și folosirea mașinilor private în locul autobuzelor. De asemenea, încă de la bun început, segregarea rasială în autobuze era recunoscută de autoritățile orașului și de legile statului. Credința că activitățile lui King și a celorlalți erau incorecte a marcat atitudinea neschimbată a administrației locale.

În ciuda acestui fapt, exista și un punct slab. Anume, superioritatea legii constituționale, care interzicea discriminarea rasială, mai presus de legea municipală și de stat. Afirmațiile lui King s-au dovedit corecte, când Curtea Supremă a hotărât că legile statului erau neconstituționale. King și ceilalți au mizat pe acest punct și au obținut o victorie, dar albii care criticau decizia Curții Supreme au continuat să se facă auziți. Se subînțelege că aceste critici își aveau sursa principală în eșecul politicienilor de a se angaja activ în eliminarea practicilor rasiste, creând un mediu în care discriminarea „a existat dintotdeauna".

1955	1 decembrie	Rosa Parks este arestată
	2 decembrie	King și ceilalți pun la cale boicotul autobuzelor
	5 decembrie	Încep activitățile de boicotare
		Se formează MIA, King devine președintele acestei organizații
1956	30 ianuarie	Atentatul asupra casei lui King
	1 februarie	MIA face apel la curtea federală afirmând că segregarea rasială este neconstituțională
		Marele juriu din Montgomery – MIA este inculpată pentru încălcarea restricției asupra boicotului autobuzelor
	4 iunie	Curtea Federală Districtuală hotărăște că segregarea este neconstituțională
	13 noiembrie	Curtea Federală Supremă susține decizia Curții Federale Districtuale
	20 decembrie	Curtea Federală Supremă le transmite statelor și orașelor decizia de a pune capăt legilor de segregare
	21 decembrie	MIA încheie boicotul autobuzelor
		King se urcă într-un autobuz

▲ King într-un autobuz, în mijlocul oamenilor, după ce decizia Curții Supreme i-a adus o victorie în campania de boicotare a autobuzelor.

au străbătut sala de judecată: Curtea Supremă hotărâse că legile statului erau neconstituționale. Curtea de stat nu putea trece peste verdictul Curții Supreme. Boicotul autobuzelor învinsese.

Un lider al negrilor

Victoria lui King în Montgomery a creat mai multe șanse pentru negrii care locuiau în sud. În anul următor s-a înființat SCLC - Southern Christian Leadership Conference (Adunarea Liderilor Creștini din Sud), o organizație care urmărea eradicarea rasismului. King a devenit președintele acestei organizații. În același an s-a născut și primul lui fiu dar King aproape că nu mai avea timp de petrecut cu familia. King a fost copleșit de cereri de a merge să țină discursuri prin toată America. Datorită activităților de boicotare a autobuzelor, numele lui King a devenit cunoscut în toată America. Oriunde vorbea, King era primit întotdeauna cu aplauze răsunătoare.

În ciuda acestui fapt, pe măsură ce activismul afro-american s-a accentuat, rezistența albilor dominanți s-a intensificat în egală măsură. Un exemplu extrem a fost evenimentul din septembrie 1957, din Little Rock, Arkansas, când niște liceeni negri au fost împiedicați să intre în școala prestigioasă în care fuseseră admiși. Forțele militare federale au fost chemate în ajutor să-i escorteze pe cei nouă elevi în școală. Eliminarea segregării rasiale ar fi fost imposibilă fără intervenția guvernului federal, dar guvernul nu a fost foarte activ în găsirea de soluții la problemele rasiale.

Lui King i s-a întâmplat o nenorocire care nu avea nicio legătură cu problemele rasiale. Pe 20 septembrie 1959, în timp ce dădea autografe pe prima sa carte publicată, King a fost înjunghiat în piept cu un cuțit de către o femeie de culoare, bolnavă mintal. Cuțitul a trecut ușor pe lângă inimă și viața lui King a fost cruțată, dar convalescența a durat mult timp.

Rana lui King s-a vindecat până în februarie anul următor, când acesta a pornit într-o călătorie în India. Fusese invitat în India de Primul Ministru Nehru, în urmă cu peste un an. În această călătorie, King a mers în pelerinaj pe urmele eroului său, Gandhi și a avut multe ocazii să vadă așa-numiții „intangibili", victime ale sistemului de caste din India. King a fost șocat de tragedia vieții lor. La o conferință a fost șocat din nou când el a fost prezentat ca „un prieten al „intangibililor" care a venit din America". King a fost la început jignit, apoi a reconsiderat repede problema. Și-a dat seama că negrii care sufereau de sărăcie în cea mai bogată națiune a lumii erau de fapt „intangibilii" Americii. Îi revenea așadar sarcina de a continua lupta așa cum făcuse Gandhi.

Conflictul se accentuează

O luptă cot la cot cu Kennedy

King a fost din nou în linia întâi a activismului după întoarcerea acasă din India. SCLC a devenit din ce în ce mai activă, iar lui King îi rămânea puțin timp pentru sarcinile lui inițiale de reverend la biserică. King a părăsit SCLC, după ce a afirmat că nu-i va mai deranja, în ianuarie 1960. S-a întors în Atlanta, orașul natal, și a devenit ajutor de pastor la Biserica Baptistă Ebenezer a tatălui său. În același timp, în sud, au început noi proteste privind „ocuparea locurilor".

Aceasta era o formă de protest ce consta în refuzul de a părăsi tejghelele rezervate albilor, în timp ce mâncarea era pusă pe tejghea. A fost o formă de protest care a existat și în trecut, dar protestele anilor 1960 s-au axat în jurul studenților și s-au răspândit repede în tot sudul. Cel puțin aceste două aspecte erau noi. King a participat la primul lui astfel de protest în octombrie, în Atlanta, la cererea studenților activiști.

Participanții care ocupau locurile erau adesea arestați sub pretextul comiterii unei fapte ilegale. Și King a fost arestat împreună cu câțiva studenți. Toți au fost eliberați

◄ John F. Kennedy (dreapta) și fratele lui, Robert. Voturile afro-americanilor câștigate după ce l-a sprijinit pe King îl vor ajuta să câștige o cursă prezidențială strânsă.

▲ Un protest al studenților prin „ocuparea locurilor". Clienții albi i-au hărțuit pe activiști pentru a împiedica protestul, dar majoritatea studenților și-au păstrat poziția non-violentă și au rămas așezați. La acest protest au participat și numeroși studenți albi.

după patru zile, mai puțin King. În urmă cu o jumătate de an, el fusese prins cu un permis de conducere expirat și fusese eliberat condiționat. Deoarece protestul prin ocuparea locurilor constituia un act ilegal efectuat în perioada de eliberare condiționată, trebuia să fie aspru pedepsit. Pentru acest protest a fost condamnat la șase luni de muncă silnică. A fost o pedeapsă neobișnuit de severă pentru o persoană care uitase să-și înnoiască permisul de conducere. Mai mult decât atât, Curtea nu i-a acceptat apelul. În închisoare, instigarea gardienilor la violență era ceva obișnuit. Se zvonea că nu avea să se mai întoarcă, iar Coretta însărcinată și cu trei copii s-a cutremurat de teamă.

Senatorul John F. Kennedy, candidatul democrat la președinție, l-a scos pe King din impas. Grație negocierilor purtate de Robert, fratele lui Kennedy, cu administrația locală și curțile de judecată, King a fost eliberat la două zile după ce a fost închis, fără niciun incident. Acest lucru le-a lăsat negrilor o impresie favorabilă despre Kennedy, ceea ce a avut o mare influență asupra victoriei lui la alegerile prezidențiale.

King a mai fost o dată ajutat de frații Kennedy, în anul următor. În luna mai 1961, King a ținut un discurs în sprijinul studenților care luaseră parte la „călătoriile libertății" în Montgomery. „Călătoriile libertății" erau curse cu autobuzul pentru a se asigura că activitățile de promovare a desegregării rasiale se desfășurau în conformitate cu legea dar participanții la aceste călătorii au fost victimele violenței atroce din sud. Huligani, care asaltaseră autobuzul în Montgomery, au încercuit biserica în care King și-a ținut discursul. În cadrul unei conversații telefonice, King i-a explicat această situație lui Robert Kennedy, care devenise

Din culise

ACTIVISMUL STUDENȚILOR PROSPERĂ

Incitați de protestele prin „ocuparea locurilor", studenții activiști au creat o organizație pentru a susține cauza mișcării pentru drepturile civile. Acest grup va deveni cunoscut drept „snick", de la acronimul SNCC - Student Nonviolent Coordinating Committee (Comitetul de Coordonare Nonviolentă a Studenților). King a avut o influență puternică asupra studenților activiști. Mulți au considerat că organizația studenților ar trebui inclusă în SCLC. În cele din urmă, SNCC a devenit o organizație independentă în legătură directă cu SCLC. Spre deosebire de SCLC, SNCC a inclus în rândurile ei mulți studenți albi din nord. Aceștia deveniseră conștienți de conflictele din societatea americană și veniseră din proprie inițiativă în sud , pentru a schimba situația.

O trăsătură definitorie a luptelor studenților este aceea că nu erau purtate în săli de judecată, ci pe stradă. Participanții lor erau extrem de tineri și, chiar dacă nu aveau bani, puteau constitui avangarda mișcării pentru drepturi civile, prin acțiuni directe precum demonstrația „ocuparea locurilor".

King însuși a simțit dorința de a lupta alături de albi împotriva injustiției și s-a bucurat văzând studenți albi și negri prinzându-se de mâini și protestând. SCLC plătea uneori cauțiunea membrilor SNCC care erau închiși. Cu toate acestea, de la Albany încoace, exista o diferență de opinie între King și SNCC și, în a doua jumătate a anilor 1960, studenții care evidențiau limitele protestului non-violent au început să se înmulțească. Din cauza respingerii non-violenței, studenții protestatari au reușit să-și sporească influența pe care o aveau asupra societății, ceea ce l-a îndurerat pe King.

▼ Studenții se ciocnesc de un detașament al poliției. Activismul studenților americani se va dezvolta de la mișcarea drepturilor civile la proteste împotriva războiului din Vietnam.

Procuror General. Revolta a fost reprimată de forțele militare federale trimise la locul acțiunii. King a simțit că se putea baza pe Kennedy mai mult decât pe președintele anterior, Dwight David Eisenhower și s-a bucurat de apropierea unei noi epoci.

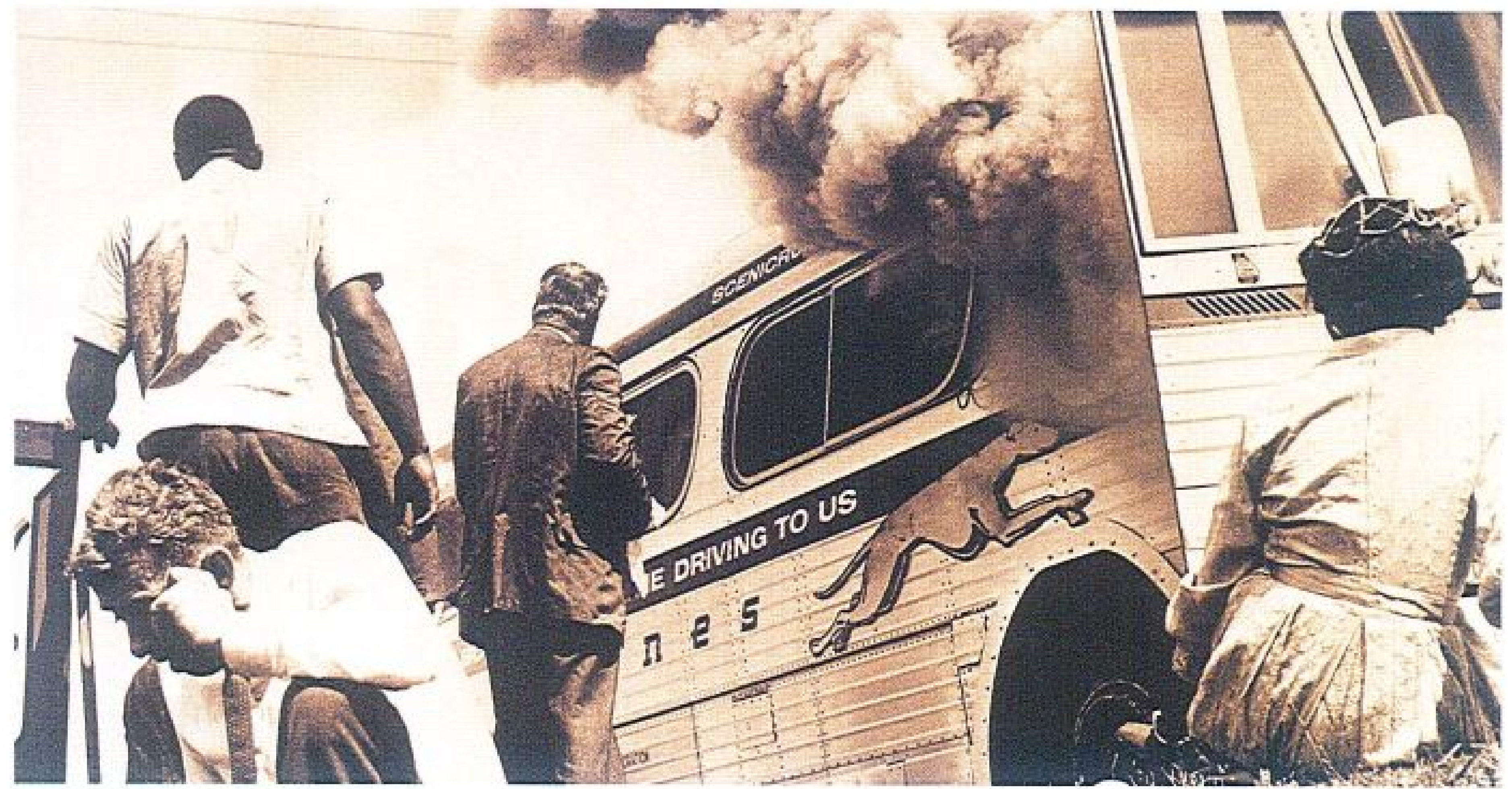
Prima dezamăgire

Când „călătoriile libertății" au ajuns în Albany, Georgia, în decembrie 1961, orășelul cu o populație de aproximativ 50.000 de locuitori a explodat. Activiștii existau deja acolo, dar în sistemul de segregare rasială din oraș nu se schimbase nimic. Deși mișcarea pentru drepturi civile a făcut vâlvă în toată țara, va mai dura până să cuprindă și orașele mici din sud. Activiștii din Albany au vrut să schimbe situația și l-au rugat pe King să țină un discurs acolo, în decembrie. King a ajuns în Albany cu intenția de a rosti un discurs, dar a fost surprins de entuziasmul oamenilor din oraș și a hotărât să participe și la o demonstrație. Însă acest lucru se va încheia cu un eșec.

King, împreună cu alți șapte sute de demonstranți, a fost arestat și închis. După două zile, King a auzit că administrația și negrii din oraș au ajuns la o înțelegere. Și-a plătit cauțiunea și a fost eliberat din închisoare. Însă, deși câțiva lideri ai demonstrației ajunseseră într-adevăr la un acord cu orașul, majoritatea negrilor nu a fost mulțumită de conținutul acordului. Acest lucru a apărut în ziare ca un „eșec" al lui King.

King a reconsiderat hotărârea lui nechibzuită de a participa la demonstrație. În anul următor, de la începutul primăverii până vara, și-a continuat munca de activist în Albany. Cu toate acestea, luând în considerare efortul pe care l-a depus în acest scop, nu a obținut niciun succes însemnat. Unul dintre motive era că, deși era evidentă segregarea rasială practicată în Albany, guvernul federal nu și-a prea adus contribuția la activismul lui King acolo. Asta pentru că primarul, șeful poliției și alte autorități din Albany nu l-au împiedicat pe King și erau prevenitori față de noile împrejurări. Cu alte cuvinte, au reacționat la non-violență cu non-violență. Guvernului i s-a părut greu să decidă cum să facă față situației din Albany.

În final, guvernul le-a propus liderilor negri și guvernului local să înceapă negocierile. Mișcarea a eșuat în Albany; după ce King a părăsit orașul, segregarea rasială a continuat ca și înainte. King nu era sigur dacă Kennedy a înțeles într-adevăr cât de gravă era situația. Dacă guvernul nu făcea ceva repede, negrii vor ajunge la capătul puterilor și vor începe să folosească violența în rezistența împotriva opresorilor. King știa că era doar o chestiune de timp până să se întâmple acest lucru.

▲ Un autobuz cu călători ai libertății ia foc. Participanții la campania „călătoriile libertății" s-au lovit adesea de violență atroce, în timp ce mergeau din oraș în oraș prin sudul Statelor Unite.

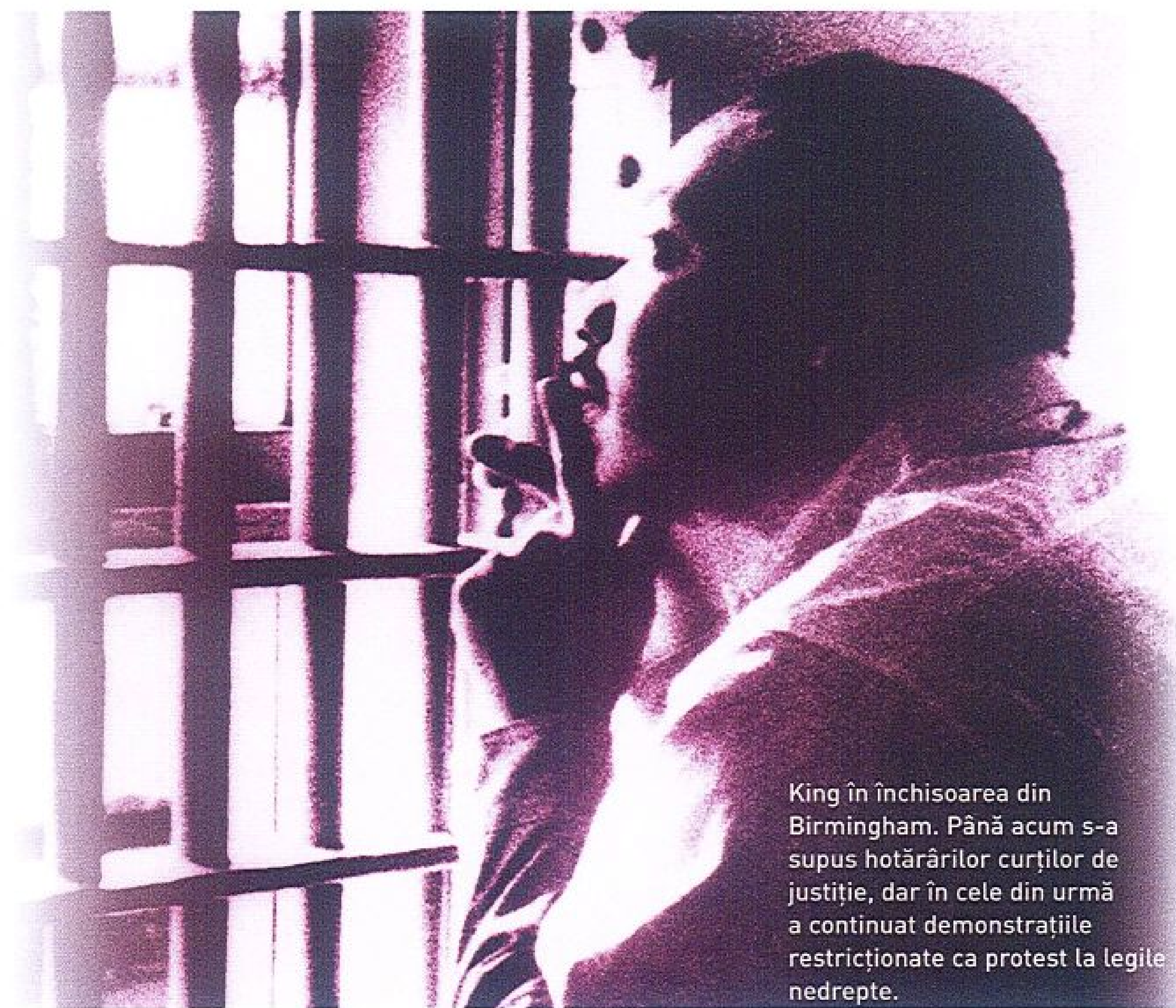
▲ King se joacă cu al treilea copil al său, Dexter Scott, care s-a născut în ianuarie 1961. Coretta era încă însărcinată cu copilul când tatăl lui a fost trimis la închisoare.

◄ King (fundal stânga) și șeful poliției din Albany, Laurie Pritchett. Pritchett nu a răspuns la protestele lui King cu violență și a reușit să păstreze modul de viață segregaționist din oraș.

Un marș demonstrativ în Albany. Deoarece autoritățile locale au tratat protestele de acolo într-un mod rezervat, care nu a determinat intervenția guvernului federal, mișcarea drepturilor civile a avut un impact slab în oraș.

Progres important spre visul lui

King în închisoarea din Birmingham. Până acum s-a supus hotărârilor curților de justiție, dar în cele din urmă a continuat demonstrațiile restricționate ca protest la legile nedrepte.

Violență peste tot în America

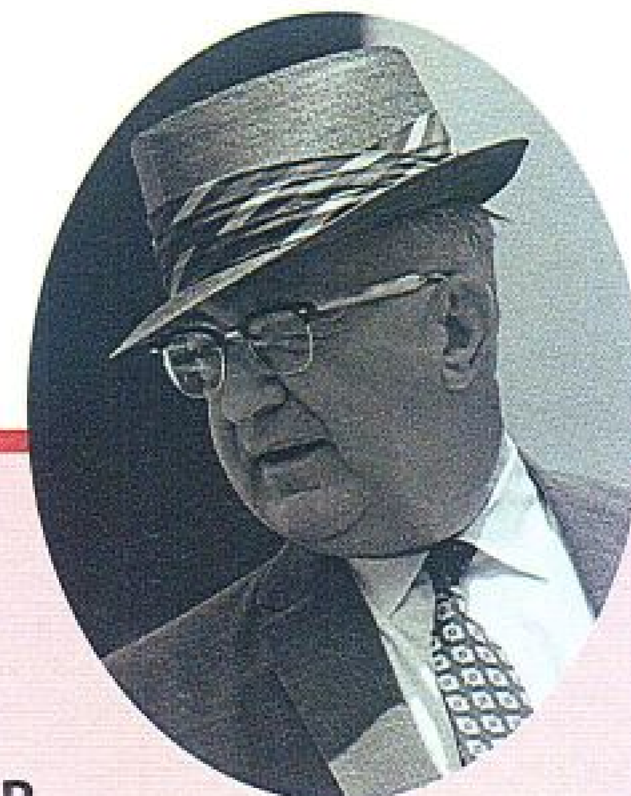
ÎN 1963, trecuse un secol de când Proclamația Emancipării îi eliberase pe sclavi. La începutul acestui an, SCLC a hotărât să facă cunoscut întregii lumi faptul că trecuseră o sută de ani de la Proclamația Emancipării. Aveau să facă acest lucru în orașul Birmingham, statul Alabama, care era celebru pentru industria de prelucrare a oțelului. Mai era cunoscut și pentru aspra lui segregare rasială. Un supremacist alb, pe nume Eugene Connor, era liderul forțelor poliției din oraș. Era poreclit „Bull" și îi avea în vizor continuu pe activiștii pentru drepturile civile. King a lăsat-o pe Coretta (care abia născuse al patrulea copil) în Atlanta și a pornit spre Birmingham pe 1 aprilie.

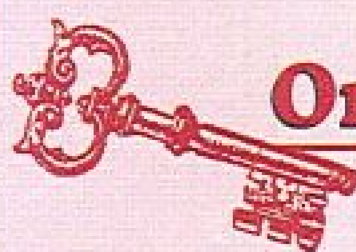
Curtea Supremă de Stat a emis pe 10 aprilie hotărârea ca King să înceteze demonstrațiile. King și-a continuat oricum demonstrația două zile mai târziu, împreună cu cincizeci de persoane care împărtășeau aceleași idei. Poliția îi aștepta; i-a băgat pe toți cincizeci la închisoare, iar pe King în arest solitar. Mai rău decât atât, a doua zi, clerici albi au criticat demonstrația în ziare. King a defăimat injustiția legii din celula sa de închisoare și a spus că, în calitate de creștin, tânjea la ziua în care prejudecata va dispărea. Scris în întunericul celulei pe bucățile de hârtie pe care le-a avut la dispoziție, contraargumentul lui a fost extrem de bine motivat și a înduioșat mulți oameni.

King și ceilalți au fost eliberați pe 19 aprilie. Deși activitățile lor păreau să fi fost anulate, ei plănuiau de fapt un marș la scară mare care-i includea pe elevii de gimnaziu și liceu. Chiar și elevi din clasele primare au participat la demonstrația de pe 2 mai, dar au fost încercuiți de poliție unul câte unul. În ziua următoare, poliția a folosit tunuri cu apă ca să-i alunge pe demonstranți, inclusiv pe copii. Cruzimea acestei măsuri de stăvilire a fost transmisă în toată America și critica împotriva autorităților s-a intensificat. După

▲ Un ofițer de poliție din Birmingham asmute un câine de serviciu asupra unui protestatar. Alte acte violente, precum lovirea demonstranților cu bâte, au fost executate la ordinele lui Connor.

▼ Connor - fotografie din 10 mai 1963. Născut în 1897, avea șaizeci și șase de ani în perioada confruntării cu demonstranții drepturilor civile.

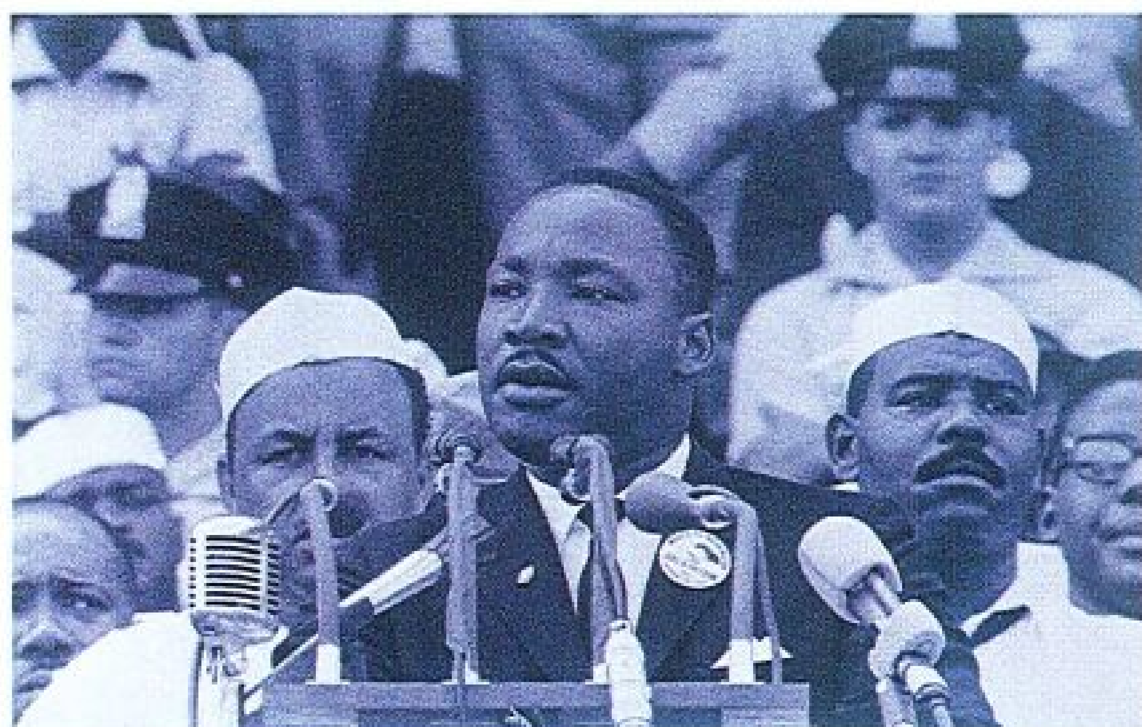
Omul-cheie

„BULL" CONNOR

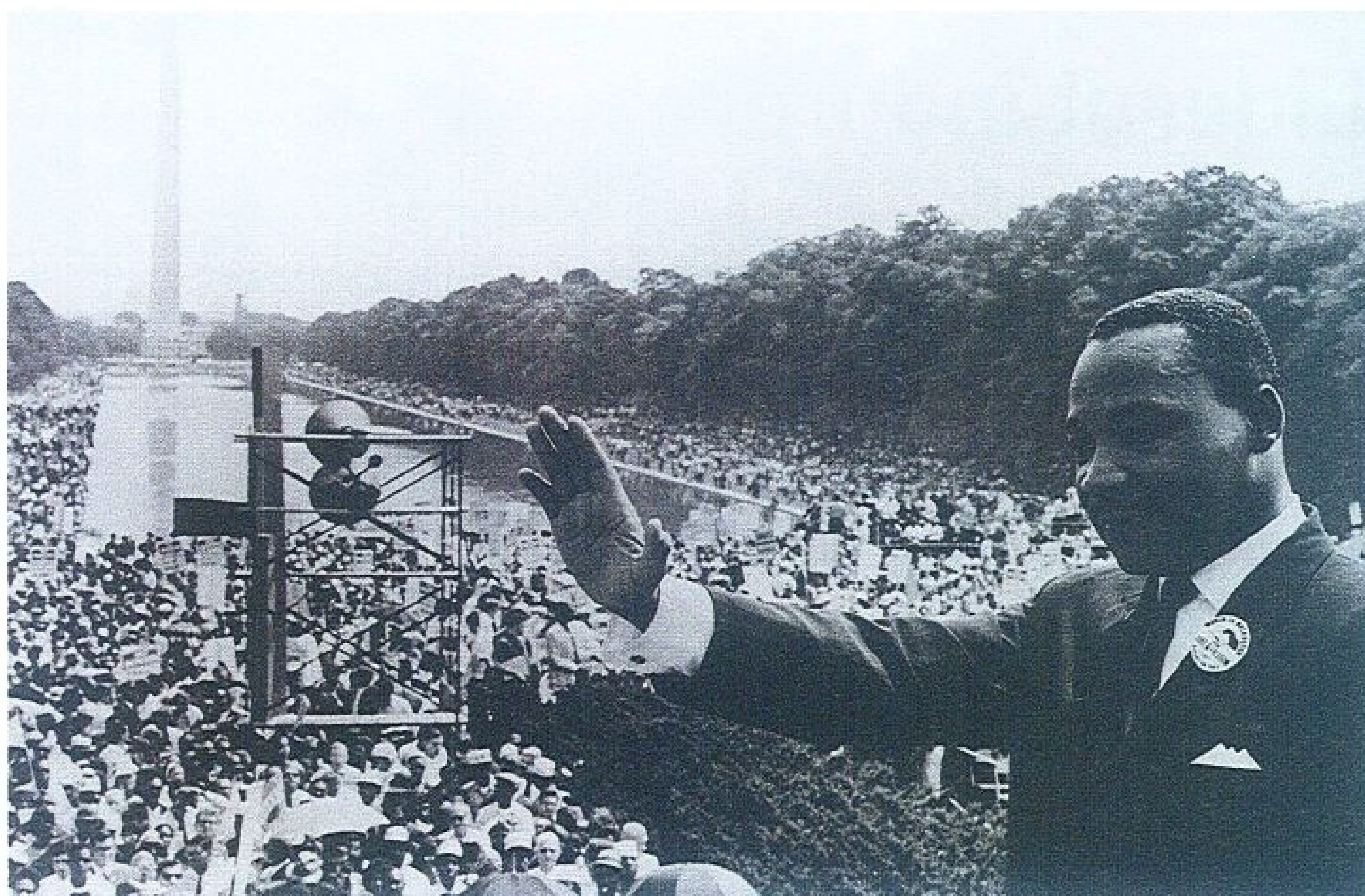
„Bull" Connor a avut rolul dușmanului mișcării pentru drepturi civile în lupta din Birmingham. A început să lucreze la întărirea legii în oraș încă din 1930. Nu era numit „Bull" numai din cauza staturii lui impunătoare; ci și pentru că violența de care făcea uz în încercările de a-i opri pe negri te ducea cu gândul la un taur.

În primăvara anului 1963, candidatura lui Connor la alegerile locale din Birmingham s-a încheiat cu o înfrângere. Connor ar fi trebuit să-și dea demisia de la conducerea departamentului de poliție din Birmingham, dar a refuzat categoric să facă asta. În aprilie, când a început lupta cu forțele lui King, Connor a acționat tot ca șef al poliției din Birmingham. La început, Connor nu a reacționat violent la protestele prin „ocuparea locurilor" și la adunările activiștilor la biserică. King și cei care-l urmau au crezut probabil că Connor era precum poliția din Albany, dar de fapt nu a avut răbdarea autorităților abilitate cu executarea legii de acolo. După ce copiii au început să ia parte la demonstrații, a atacat violent protestatarii folosind câini și tunuri de apă. Acest fapt a șocat America și se spune că acțiunile lui Connor au accelerat până la urmă realizarea obiectivelor mișcării pentru drepturile civile.

După încheierea conflictului, Connor a fost obligat de Curtea de Stat să demisioneze, dar în anul următor a fost ales director al Comisiei de Servicii Publice din Alabama. A rămas pe această poziție până în 1972 și a murit în anul următor la vârsta de șaptezeci și cinci de ani. Connor a fost aspru criticat pentru folosirea câinilor și a tunurilor de apă asupra demonstranților; faptul că un astfel de om a putut să rămână într-un post politic atâția ani stă drept mărturie a rasismului instituționalizat din lumea politică a sudului Statelor Unite.

King rostind discursul. La început a citit de pe hârtie, dar în a doua jumătate a discursului, King a vorbit direct din inimă.

Mulțimea s-a adunat pentru marele marș spre Washington. Marșul a fost proiectat de un membru în vârstă al mișcării pentru drepturile civile, A. Philip Randolpf. În timpul programării etapelor marșului, Kennedy a anunțat propunerea Actului Drepturilor Civile, iar oamenii care au participat la marș au cerut aprobarea proiectului de lege. King a rostit discursul de încheiere a marșului.

două zile, Connor le-a comandat polițiștilor să folosească iar tunurile cu apă asupra demonstranților. Însă poliția, ca și cum ar fi fost încătușată, nu a acționat. Conștiința i-a oprit din drum.

Haosul din Birmingham a continuat. Când s-a anunțat că cele două părți în conflict au ajuns la o înțelegere, KKK a detonat bombe atât în hotelul unde era cazat King, cât și în casa fratelui său. Negrii au fost grav jigniți și neînțelegerea s-a așternut asupra orașului Birmingham. Președintele John F. Kennedy a trimis forțele militare federale în oraș, într-o încercare de a controla situația.

Pe 20 mai, Curtea Supremă a declarat că legile de segregare din Birmingham sunt neconstituționale. Orașul a fost obligat să pună capăt segregării. Non-violența lui King și oamenii din Birmingham au învins violența folosită de autoritățile orașului.

„Am un vis"

Victoria din Birmingham a creat premisele abolirii segregării în toată țara. Pe 13 iunie, președintele Kennedy a anunțat într-un discurs televizat că va propune Congresului o nouă lege a drepturilor civile, care va aboli segregarea. Kennedy a înțeles că atâta timp cât această problemă va rămâne nerezolvată, situația internă va fi instabilă.

Un mare marș spre Washington a fost plănuit pentru a solicita guvernului revendicarea libertății și justiției. Lideri ai drepturilor civile, lideri ai mișcării muncitorești și membri ai clerului (inclusiv albi) au plănuit marșul, într-un act de supremă solidaritate. O sută de mii de oameni erau așteptați să participe la această acțiune.

Pe 28 august, participanții la marș au început să se adune în Washington, D.C. În cele din urmă, s-au adunat 250.000 de oameni, mult mai mult decât se preconiza.

La ora unu după-amiaza, mulțimea a început să mărșăluiască spre est de Monumentul Washington. Oameni de toate vârstele și din toate clasele sociale, negri, albi, tineri și bătrâni au mărșăluit împreună în soarele de vară al după-amiezii. Voci din mulțime strigau „Libertate acum!"; strigătele s-au răspândit în valuri însuflețite și au răsunat pe cerul Washington-ului.

Marșul trebuia să se încheie în piața din fața Monumentului Lincon. Marșul a început cu aplauzel entuziaste ale participanților. Însă, pe măsură ce oamenii înaintau în căldura verii, pe fețele lor deveneau tot mai vizibile semnele de oboseală. După ce și-au revenit la auzul vocii cântăreței de gospel Mahalia Jackson, King a apărut pe scenă. După ce mulțimea a încetat să mai aplaude, King a început să vorbească.

Procesiunea funerară a Președintelui Kennedy. Când King a auzit vestea asasinării, i-a spus soției lui că probabil nu va trăi până la patruzeci de ani.

King și-a început discursul istoric făcând referire la celebrele declarații ale lui Lincoln din Proclamația Emancipării. Vocea lui s-a înălțat după ce a încetat să-și citească discursul scris și a strigat „Am avut un vis că într-o bună zi, pe dealurile roșii din Georgia, fiii foștilor sclavi și fiii foștilor proprietari de sclavi vor putea să se așeze împreună la masa fraternității." Mulțimea a aplaudat și a strigat cuvinte de aprobare și un adevărat vulcan de cuvinte a continuat să curgă de pe buzele lui King. Și-a încheiat discursul citând dintr-un cântec al negrilor: „În sfârșit liberi, în sfârșit liberi, slavă lui Dumnezeu Atotputernic, suntem în sfârșit liberi!" Acest moment a marcat apogeul mișcării non-violente a lui King pentru drepturile civile. Cu toate acestea, trei luni mai târziu, pe 22 noiembrie, președintele Kennedy a fost asasinat înainte să adopte noul Act al Drepturilor Civile.

Liderul îndurerat

Actul Drepturilor Civile

LEGISLATORII DIN SUD S-AU OPUS cu fermitate Actului Drepturilor Civile propus de Kennedy. În ciuda acestui fapt, succesorul lui Kennedy, Lyndon B. Johnson a făcut presiuni pentru aprobarea documentului. În cele din urmă, acordul a fost semnat pe 2 iulie 1964.

Legea a luat imediat în considerare preocupările din trecut pentru drepturile civile, precum abolirea segregării în școlile publice. Orice formă de segregare publică din sud a fost declarată ilegală, dar nimeni nu se aștepta ca legea să schimbe într-adevăr mentalitatea supremaciștilor albi.

În acea vară, un activist SNCC a fost ucis de reacționarii albi din Mississippi, incitând negrii la violență împotriva albilor prosperi care nici măcar nu erau rasiști. Pe King l-a tulburat gândul că noul Act al Drepturilor Civile ar fi putut să adâncească rasismul din țară.

▲ King și ceremonia de decernare a Premiului Nobel. King a împărțit mare parte din banii din premiu diverselor organizații.

▲ Negrii se înregistrează la vot. Negrii fuseseră împiedicați să voteze din motive precum obligația de a recita Constituția.

▼ King dă mâna cu președintele Johnson după ce acesta semnează Actul Drepturilor Civile. Legea nu va marca sfârșitul rasismului împotriva negrilor.

Vestea neașteptată din octombrie l-a încurajat pe King: urma să fie laureat al Premiului Nobel pentru Pace. King a deschis ceremonia desfășurată în decembrie, dar, la nici două luni după aceea, a fost din nou arestat pentru organizarea unei demonstrații fără permisiunea autorităților.

Scopul protestului său din Selma a fost să asigure drepturi pentru înregistrarea votanților negri. În America, este imposibil să votezi la alegeri fără să te înregistrezi. Mulți negri erau împiedicați de către albi să se înregistreze la vot. Din aproximativ 15.000 de votanți negri eligibili din Selma și din împrejurimi, mai puțin de 350 au putut să se înregistreze pentru a vota.

King a fost eliberat la patru zile de la arestare. A anunțat că-și lărgește activitățile actuale la regiunea din jurul orașului Selma. Imediat după aceasta, tineri activiști negri din orașul Marion au fost împușcați și uciși de poliție. Pe 7 martie, activiștii au făcut un marș de protest din Selma în capitala statului Alabama, Montgomery. Însă poliția statală și municipală stăteau de pază pe podul Pettus, la periferia orașului Selma. Au făcut uz de forță ca să oprească marșul. Două zile mai târziu, într-o demonstrație, poliția a fost retrasă de pe pod după ce a fost făcută o propunere de conciliere. În ciuda acestui fapt, imediat după, un preot alb a fost urmărit și ucis de KKK. Din această cauză, președintele Johnson a promis că va propune Congresului un nou proiect al Drepturilor Civile care să protejeze dreptul la vot. O curte federală districtuală a recunoscut marșul de la Selma ca fiind legal. King și compatrioții lui au început marșul spre Montgomery pe 21 martie și l-au încheiat după cinci zile. Aceasta va fi ultima ieșire în evidență a activismului antirasist non-violent al lui King.

Puterea Neagră

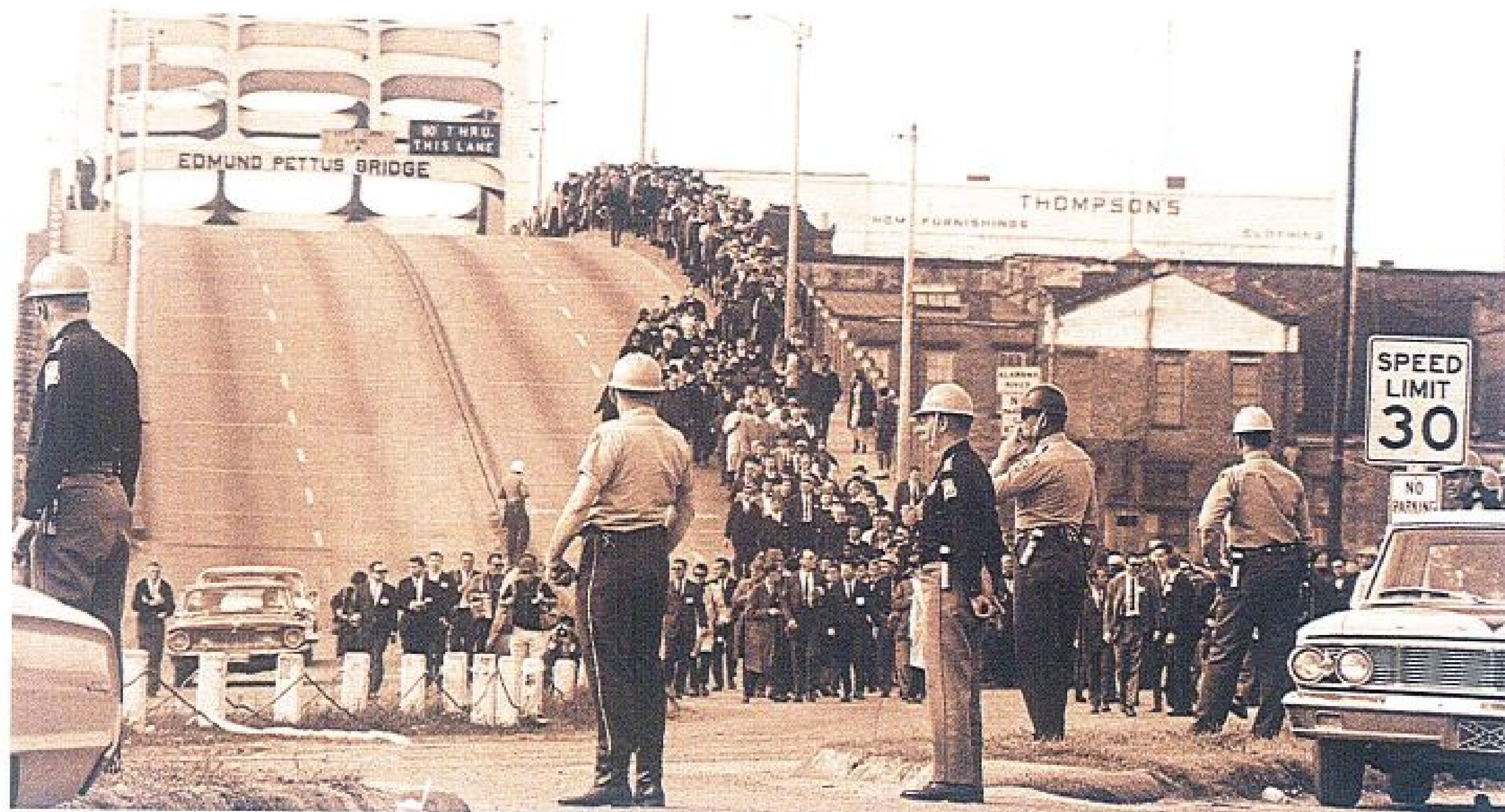
Noul Act al Drepturilor Civile, care proteja dreptul negrilor de a vota, a trecut fără piedici de Congres și a fost semnat de președinte pe 6 august 1965. Cu toate acestea, la doar cinci zile după promulgarea sa, în cartierul afro-american Watts din Los Angeles, au izbucnit cele mai mari revolte rasiste din istoria Statelor Unite. Revolta a început cu arestarea unui bărbat de culoare pentru că a condus beat și a continuat timp de șase zile. Treizeci și patru de oameni au fost uciși și 895 răniți.

Această revoltă a izbucnit chiar înainte ca King să participe la o conferință în Porto Rico, însă el s-a întors în America mai repede decât programase și a pornit spre Watts. Văzând dezastrul îngrozitor, s-a întrebat sincer dacă filosofia lui despre non-violență avusese vreo influență asupra negrilor din orașele din afara sudului. King a hotărât să elimine discriminarea manifestată față de negrii din nord în căutarea lor de locuințe și slujbe și, în luna februarie a anului următor, și-a început activitatea în acest scop în Chicago. Însă administrația locală și oamenii de afaceri erau evazivi la cerințele lui.

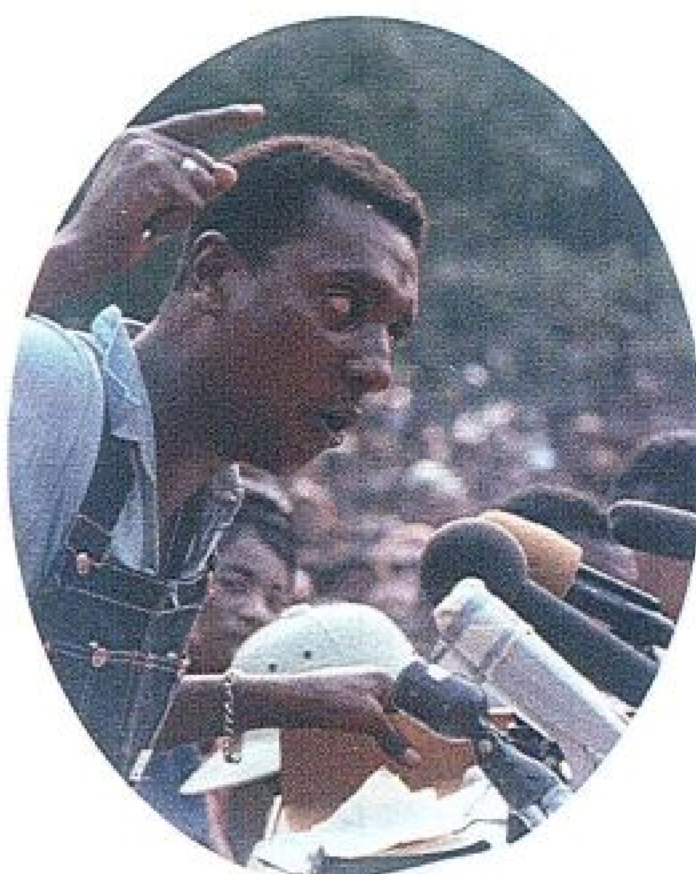
Între timp, în sud, a avut loc o altă întâmplare teribilă. Pe 6 iunie, activistul pentru dreptul la vot, James Meredith, a fost împușcat de un alb. Meredith tocmai își începuse „Marșul Împotriva Fricii" de aproximativ 340 de kilometri, din Memphis, Tennessee, spre Jackson, Mississippi. Alte cinci organizații, inclusiv SCLC, au încheiat marșul programat de Meredith. La mijlocul lui martie, reprezentantul SNCC a declarat într-un discurs că toți aveau de fapt nevoie de „puterea neagră". King și alți activiști moderați s-au neliniștit deoarece sintagma „puterea neagră" implica violență și reversul rasismului. Cuvintele au devenit simbolice pentru scindarea care se adâncea în cadrul mișcării pentru drepturile civile. Tineri negri au fost atrași de puterea acestor cuvinte și le-au răspândit în toată America.

În aceeași vară, violența rasială a izbucnit, frecvent, în America. De la adoptarea Actului Drepturilor Civile, același lucru se întâmpla în fiecare vară și a început să fie auzită fraza „vară lungă și fierbinte". Revoltele erau întotdeauna înăbușite de violența poliției, ceea ce a amplificat ura față de albi. De ce negrii erau pedepsiți pentru violență și albii nu? În octombrie, ca rezultat al nemulțumirii, s-a format Partidul Pantera Neagră în Oakland, California. Era o organizație paramilitară ce avea scopul de a-i apăra pe negri, intrând chiar în conflict violent cu poliția.

Deoarece tinerii erau influențați să considere violența ca fiind acceptabilă, King a înțeles că „puterea neagră" dădea voce celor fără speranță, dar a continuat să se frământe cum ar trebui să-și dezvolte mișcarea.

▲ Poliția aliniată îi așteaptă pe demonstranți pe podul Pettus. Aceasta va duce la un incident soldat cu șaptesprezece răniți care va fi cunoscut sub numele de „Duminica Însângerată".

▲ Părintele mișcării Pantera Neagră, Stokely Carmichael din SNCC. A criticat rezistența non-violentă.

▲ Partidul Pantera Neagră. S-a opus violent ofițerilor de poliție care i-au rănit pe negri, dar guvernul și autoritățile locale au luat măsuri asupra lui. Până în 1970 aproape că a fost desființat.

Din culise

GHETTOUL NEGRU

Spre deosebire de comunitățile din sud, orașele din nord nu aveau legi de segregare rasială clare, dar exista un fel de discriminare în separarea cartierelor după rasă. Locuințele publice se împărțiseră treptat între negri și albi. Evident, școlile publice reflectau aceeași separare rasială ca și cartierele. De asemenea, deoarece guvernul și administrația erau controlate de albi, bugetele erau orientate să verse fonduri în cartierele caucaziene, iar negrii erau neglijați. Locuințele publice și instalațiile folosite au început să se dărâme din cauza neglijenței.

Aceste cartiere afro-americane au început să fie cunoscute ca ghettouri negre. Mulți dintre locuitorii lor aveau venituri mici și mulți alții erau șomeri sau trăiau din asistența socială. Negrii erau discriminați la salarii, iar în perioadele de restructurări de personal erau primii care erau concediați.

Copiii care creșteau în acest mediu sărac deveneau majori fără o educație corespunzătoare și ajungeau, ca și părinții lor muncitori, fără niciun cuvânt de spus. Cei obligați să ucidă din cauza sărăciei nu erau puțini, iar poliția comitea uneori acte de violență împotriva negrilor care nu făcuseră nimic rău, sub pretextul „combaterii crimei".

Aceste probleme nu au fost rezolvate de Actul Drepturilor Civile din 1964, iar negrii din nord erau în continuare frustrați. Acest lucru izbucnea în violența sub forma „verilor lungi și fierbinți".

▼ Cartierul Watts din Los Angeles după ce a fost devastat de revolte. King a fost șocat de această violență care nu făcea nimic să-i ajute pe negri, în timp ce le atrăgea disprețul albilor.

La picioarele lui Dumnezeu

O nouă mișcare

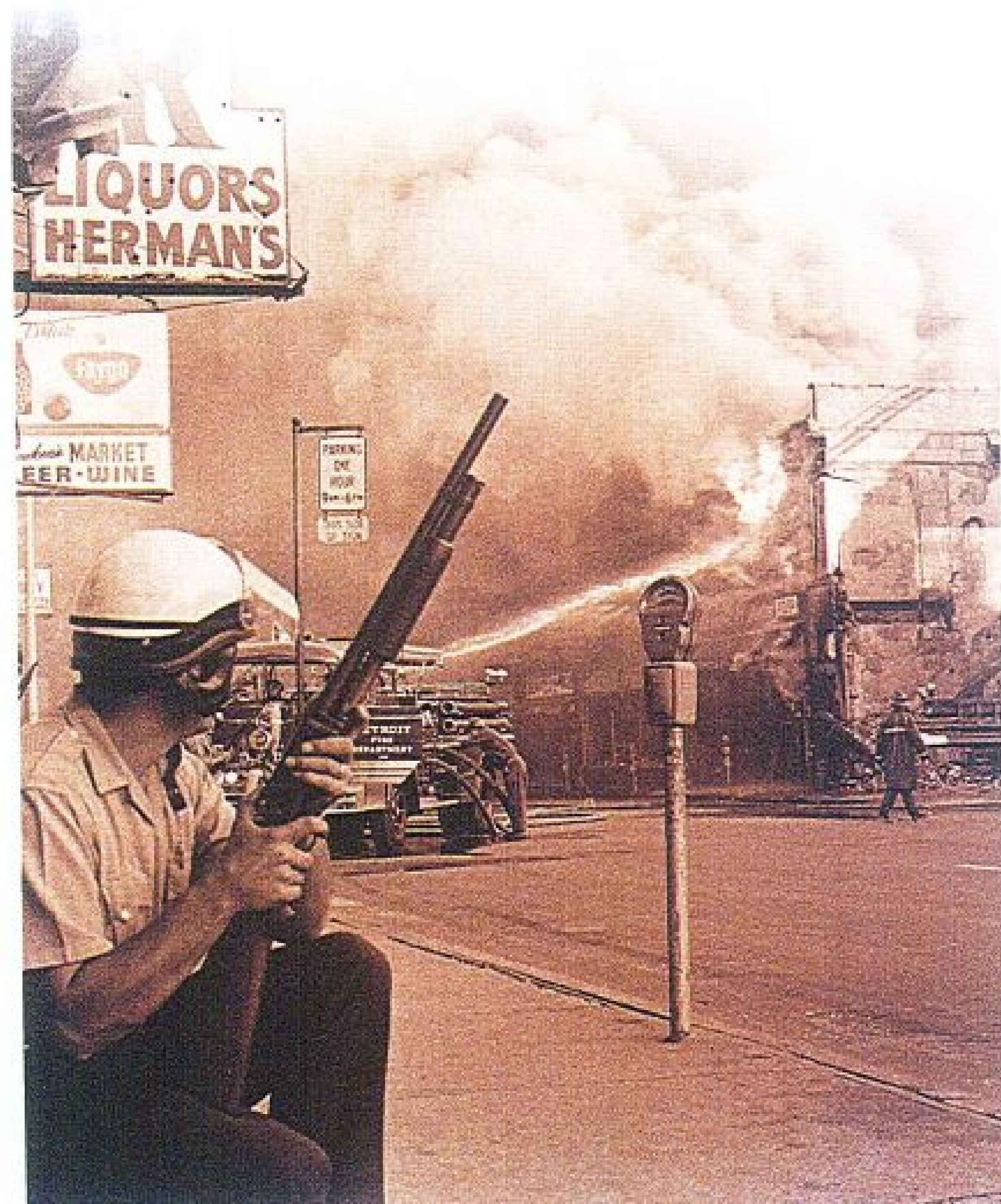
Deși mișcarea non-violentă a lui King ajunsese într-un impas, alte mișcări câștigau teren. Acestea includeau mișcarea liberală a femeilor, care urmărea să pună capăt discriminării sexuale; mișcarea consumatorului, care evidenția ilegalități ale întreprinderilor și mișcarea studențească. Dintre toate aceste mișcări, cea care va atrage cea mai mare atenție după 1965 a fost campania împotriva războiului din Vietnam. De când Vietnamul fusese împărțit în Nord și Sud în 1954, America sprijinise guvernul din Vietnamul de Sud. În 1964 America s-a implicat serios în războiul din zonă.

Când a analizat viitorul mișcării pentru drepturile civile, King și-a dat seama că nu va fi posibil să continue fără să ia în calcul războiul. Cheltuielile mari pentru război au determinat reducerea fondurilor pentru educație și asistență socială, iar săracii aveau de suferit de pe urma inflației și a șomajului. În plus, ca preot creștin, îi era imposibil să accepte războiul.

King s-a declarat pentru prima dată clar împotriva războiului în februarie 1967. Prin urmare, a fost suspectat că susține comunismul. Liderii negri erau și ei de părere că mișcarea împotriva războiul din Vietnam era un obstacol în calea mișcării pentru drepturile civile. Totuși, mulți alți negri l-au susținut pe King în timpul campaniei sale împotriva războiului; cu aceste diferențe de opinie în privința războiului, solidaritatea din rândul negrilor a slăbit.

A sosit o altă „vară lungă și fierbinte". În vara anului 1967, au avut loc aproape douăzeci de revolte la scară largă în orașele Americii. King și-a dat seama că violența născută din sărăcie nu putea fi înlăturată.

▾ O mare revoltă a izbucnit în Detroit în iulie 1967. A fost cea mai cumplită revoltă dintre toate evenimentele „verilor lungi și fierbinți". Peste treizeci de oameni au fost uciși.

▴ King participă la un miting anti-război. Când King a declarat fără echivoc că era împotriva războiului, a intrat în dezacord cu președintele Lyndon Johnson.

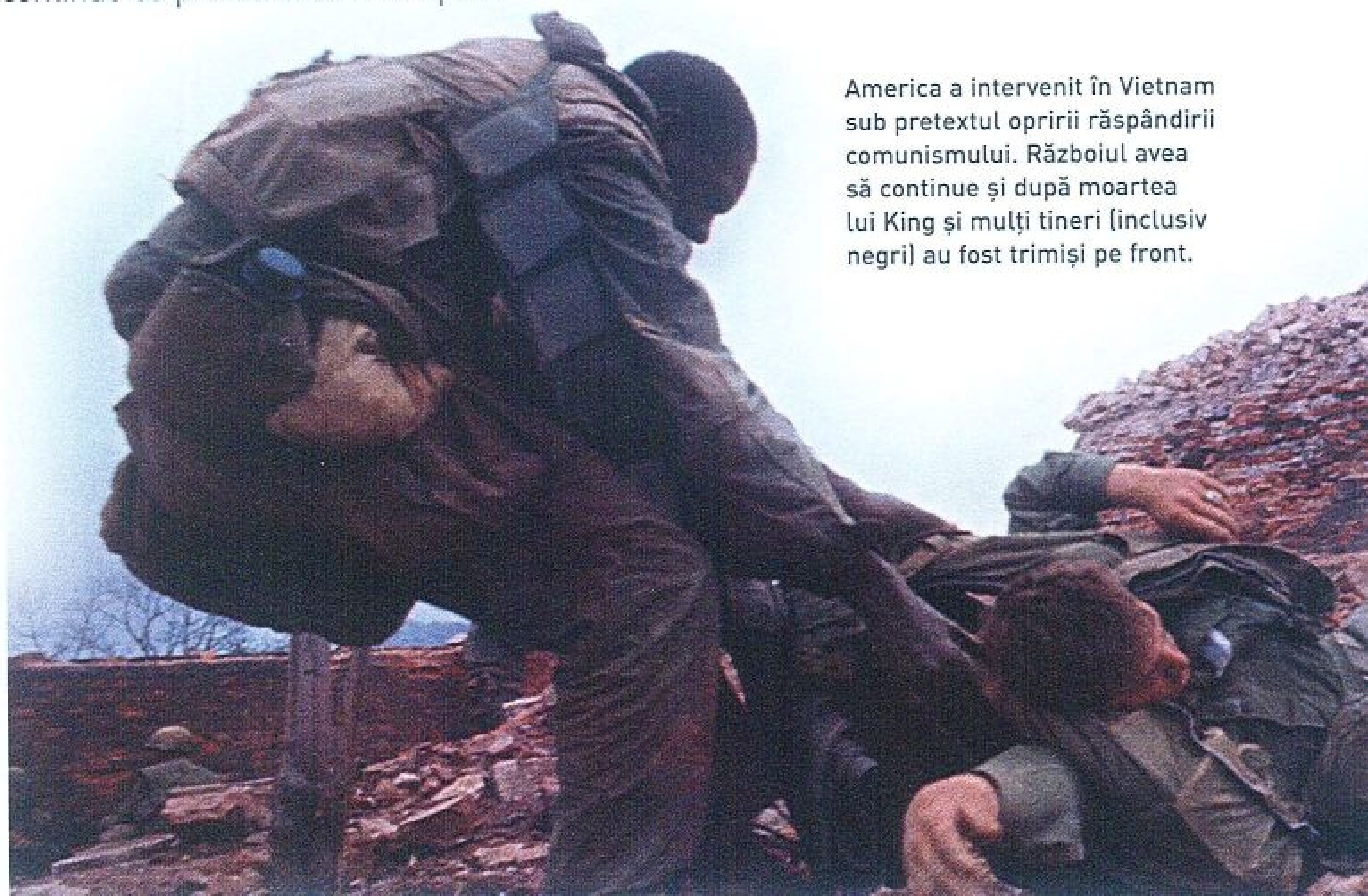
În acea iarnă, preocupat de problema sărăciei care stătea la baza violenței pe care o detesta, a plănuit un marș al săracilor. Era o idee revoluționară care nu ținea cont de barierele de rasă, naționalitate sau religie și care avea să unească victimele nedreptății economice într-un marș spre Washington. La o adunare ținută în luna martie a anului următor pentru pregătirea marșului, s-au strâns nații diferite, inclusiv mexicani, portoricani, negri, americani nativi și albi săraci. Se preconiza că participarea lui King la acest marș va deschide porțile către o nouă mișcare.

Soarta lui în Memphis

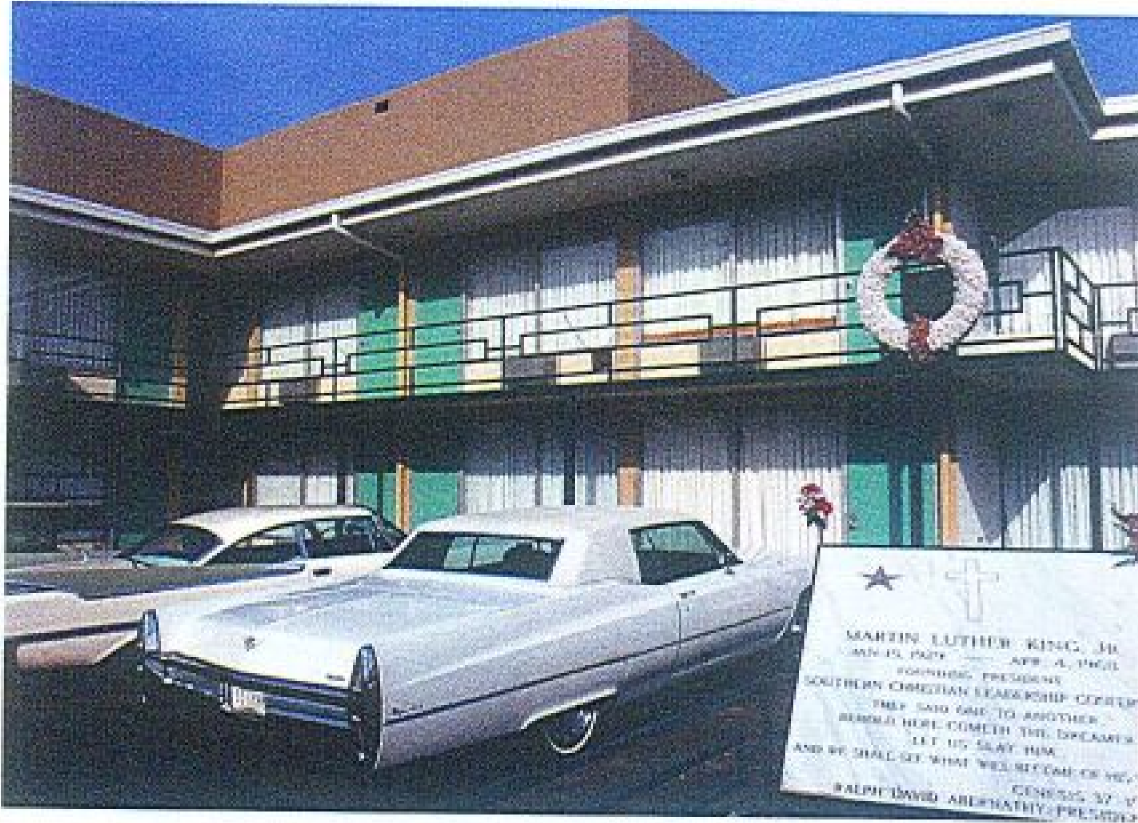
Pe 28 martie 1968, King se îndrepta spre Memphis, Tennessee. A plănuit să-i sprijine pe muncitorii afro-americani însărcinați cu paza care intraseră în grevă și luau parte la demonstrația lor. Însă la demonstrația din acea zi oamenii au început să arunce cu sticle și pietre și demonstrația a fost abandonată la jumătate. Mai mult decât atât, cei care au rămas în urmă la locul demonstrației s-au ciocnit de poliție, iscând o revoltă. King a fost șocat dar, de dragul de a face marșul săracilor o reușită, a decis că continue cu protestul din Memphis.

▴ King urcă în amvonul unei biserici din Memphis în noaptea dinaintea asasinării. Cuvintele pe care le-a rostit în discursul său lăsau de bănuit că era conștient de soarta lui.

America a intervenit în Vietnam sub pretextul opririi răspândirii comunismului. Războiul avea să continue și după moartea lui King și mulți tineri (inclusiv negri) au fost trimiși pe front.

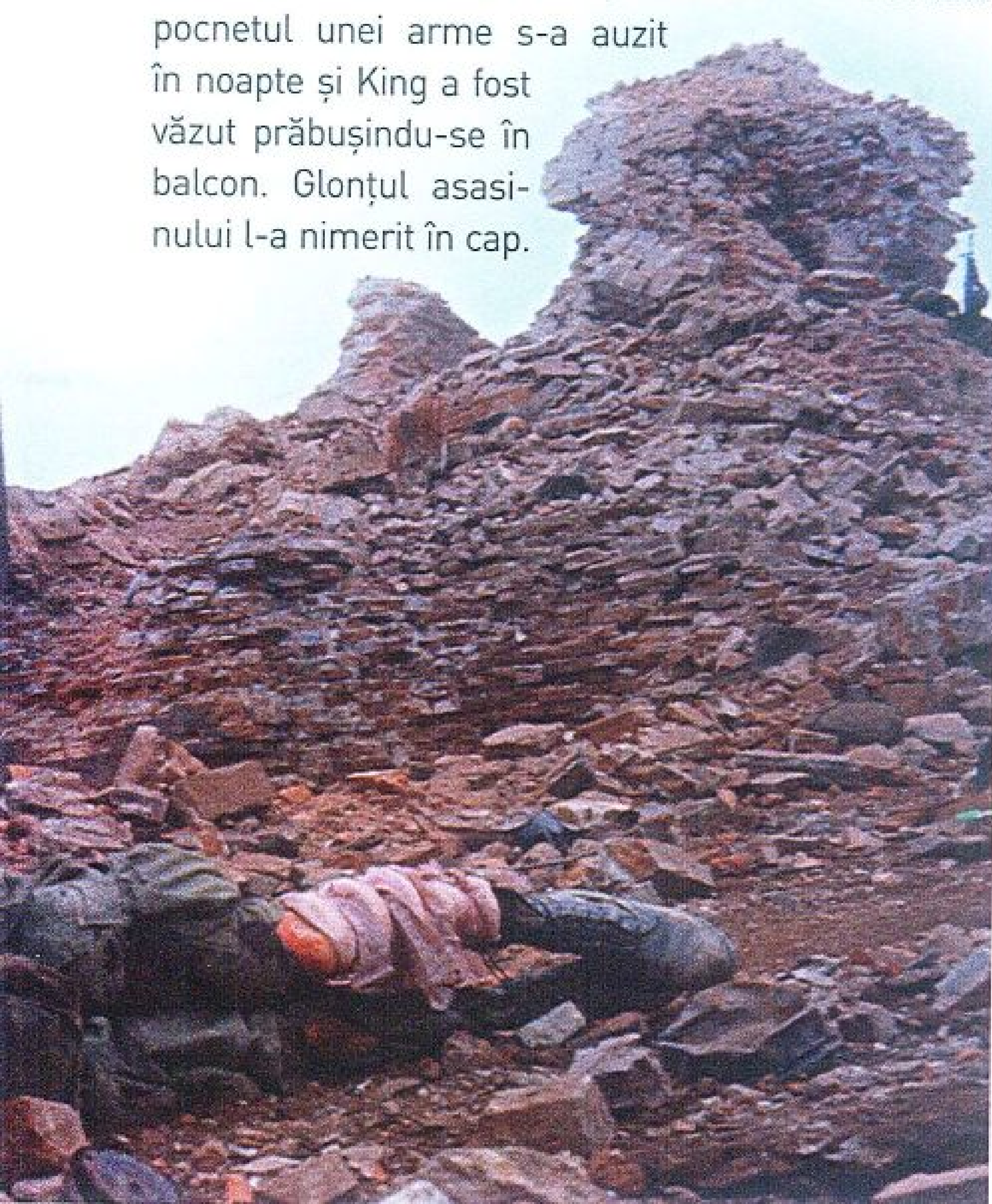
▲ Motelul Lorraine unde King a fost asasinat. King a fost împușcat în balconul decorat cu împletituri de la etajul doi. Astăzi clădirea a fost transformată în muzeu.

King s-a întors la Memphis pe 3 aprilie. După ce s-a întâlnit cu colegii lui activiști, King l-a rugat pe unul dintre ei, Ralph Abernathy, să-i țină locul la adunarea din acea noapte, pentru că nu se simțea bine.

Abernathy a crezut că din cauza vremii nefavorabile vor veni puțini oameni la miting dar a acceptat bucuros. Abernathy a fost surprins când a ajuns la locul mitingului. Cete de oameni stăteau îngrămădite și un rând de camere de filmat ale televiziunilor de știri erau aliniate în fața podiumului. Neliniștit, Abernathy l-a chemat pe King și, în timp ce furtuna s-a dezlănțuit, mitingul a început.

King a venit la miting și, ca și cum uitase complet de starea lui proastă de sănătate, a vorbit încontinuu o oră și jumătate fără să știe că acesta era ultimul lui discurs. King alesese în discurs cuvinte care ar fi fost potrivite de rămas-bun: „Am văzut pământul făgăduinței. S-ar putea să nu merg acolo cu voi. Dar vreau să știți în seara asta că noi, ca popor, vom ajunge pe pământul făgăduinței."

În ziua următoare (4 aprilie), King și-a petrecut timpul la hotel cu oamenii lui discutând despre următoarele etape ale mișcării. King fusese invitat la cină la prietenul său. În acea seară, l-a așteptat pe prietenul său în balconul camerei lui, citind reviste. Deodată, pocnetul unei arme s-a auzit în noapte și King a fost văzut prăbușindu-se în balcon. Glonțul asasinului l-a nimerit în cap.

CLIPE PERSONALE

ADEVĂRUL DESPRE ULTIMA NOAPTE A LUI KING

Ralph Abernathy fusese rugat de King să-l înlocuiască la ultimul său miting și a rămas în legătură cu King până la asasinarea acestuia. Abernathy era un prieten și un aliat al lui King, care fusese un colaborator permanent în activismul acestuia, începând de la boicotul autobuzelor. Se spune chiar că King și-a petrecut mai mult timp cu Abernathy decât cu soția lui.

Abernathy a dezvăluit adevărul scandalos al ultimei nopți a lui King în autobiografia lui din 1989. Noaptea a început cu vizita lui King, Abernathy și a unui alt prieten acasă la o femeie, după încheierea discursurilor de la miting. Femeia aștepta la ea acasă împreună cu alte două prietene. Cei trei bărbați și cele trei femei s-au relaxat luând cina împreună, dar Abernathy era epuizat și a adormit curând într-un fotoliu. Când s-a trezit la unu dimineața, a văzut că celălalt prieten era încă acolo, dar King nu era de găsit. Abernathy a stat acolo și a așteptat, iar King a ieșit dintr-un dormitor cu femeia care-l invitase la ea acasă.

Asta nu era tot. Când King și Abernathy s-au întors la hotel, fratele mai mic al lui King, Alfred, aștepta acolo cu alte două femei. Când Abernathy s-a întors în camera de hotel, abia i-a salutat pe toți cei de față și a adormit imediat. Dar a lăsat ușa descuiată, ca să poată intra King la întoarcere. La trei dimineața s-a auzit un zgomot. Abernathy a crezut că era King, dar spre mirarea lui era o altă femeie care-l căuta pe prietenul lui. Femeia și King s-au certat, iar Abernathy susține că a aplanat această ceartă.

Astfel de lucruri nu s-au întâmplat doar în acea zi. King era un bărbat fermecător, iubit de multe admiratoare înflăcărate din toată țara. Relațiile lui cu aceste femei nu erau un lucru de lăudat, dar ele nu l-au abătut deloc de la marile lui realizări.

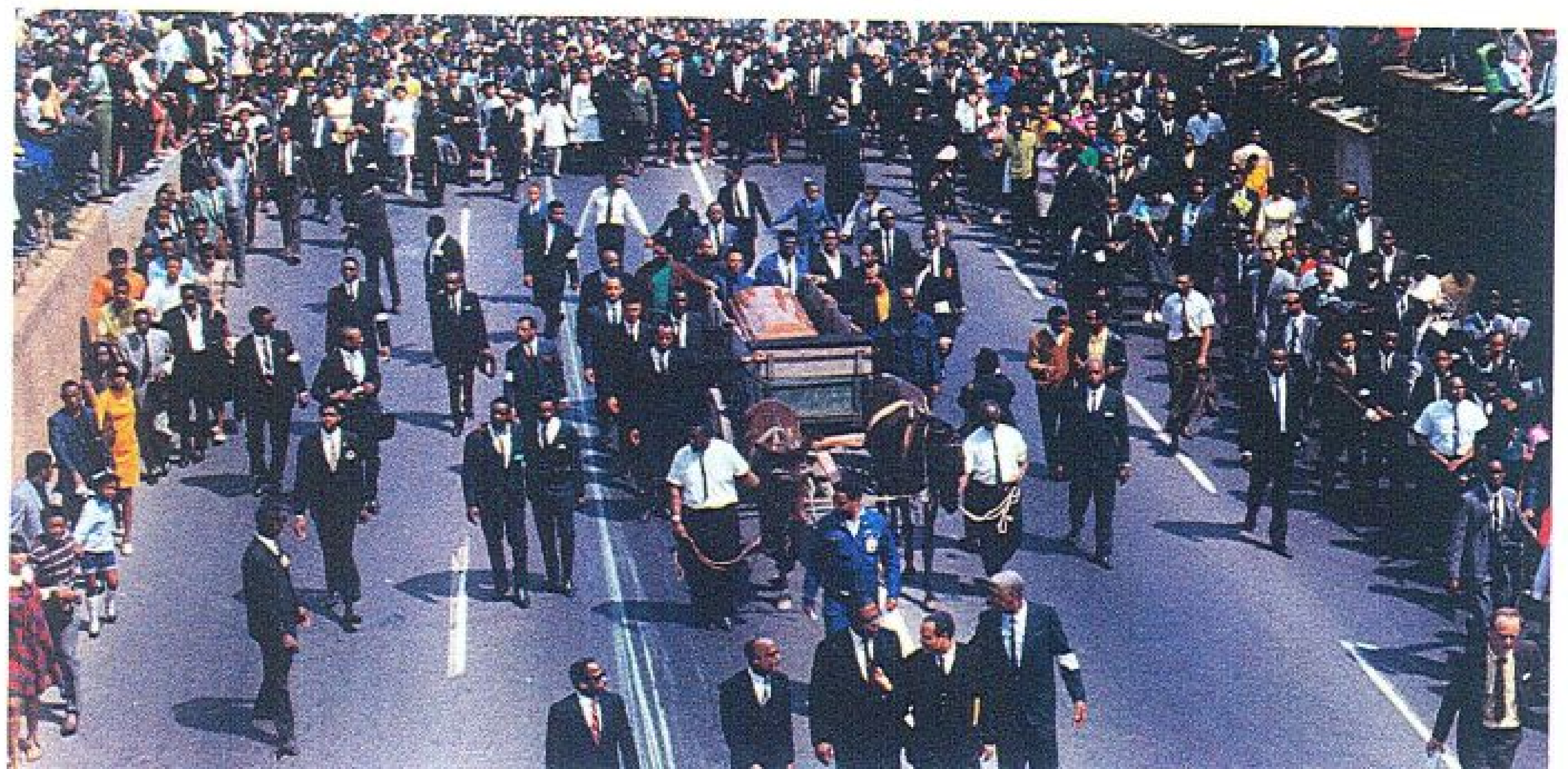
▲ Ralph Abernathy. A câștigat un mare succes ca mâna dreaptă a lui King, dar a fost criticat pentru dezvăluirea detaliilor ultimei nopți cu King.

King a fost dus de urgență la spital. Nu a mai spus niciun cuvânt, iar la ora șapte seara, la vârsta de treizeci și nouă de ani, viața lui prea scurtă a luat sfârșit.

King plănuise ca demonstrația de la Memphis să aibă loc patru zile mai târziu, pe data de 8 aprilie. 15.000 de oameni, inclusiv soța lui, Coretta, s-au adunat din toate colțurile Statelor Unite pentru demonstrația tăcută. Deși autoritățile orașului Memphis emiseseră un ordin de suspendare a demonstrației, nu au reușit să o împiedice.

În ziua următoare, aproape 10.000 de oameni s-au adunat la slujba de înmormântare oficiată pentru King la Biserica Baptistă Ebenezer din Atlanta. Sicriul lui King a fost așezat într-o trăsură trasă de cai. După ce trăsura a plecat de la biserică, mulțimea adunată în spate a început să cânte „Vom birui", un cântec al negrilor care a fost imnul mișcării pentru drepturile civile. Ultimul loc de odihnă al lui King a fost cimitirul House View. Cimitirul a fost folosit exclusiv de negri. Cu speranța că în cer nu va exista nicio discriminare, toată lumea s-a rugat pentru sufletul lui King.

▼ Trăsura cu sicriul lui King după funeralii. O mulțime de oameni l-a condus pe ultimul drum spre cimitirul unde avea să fie îngropat, trecând pe lângă Colegiul Morehouse, alma mater a lui King.

Cine a fost adevăratul asasin al lui King?

▲ Trupul neînsuflețit al lui King la Biserica Baptistă Ebenezer. Zeci de mii de oameni s-au adunat să-și ia un ultim rămas-bun de la King.

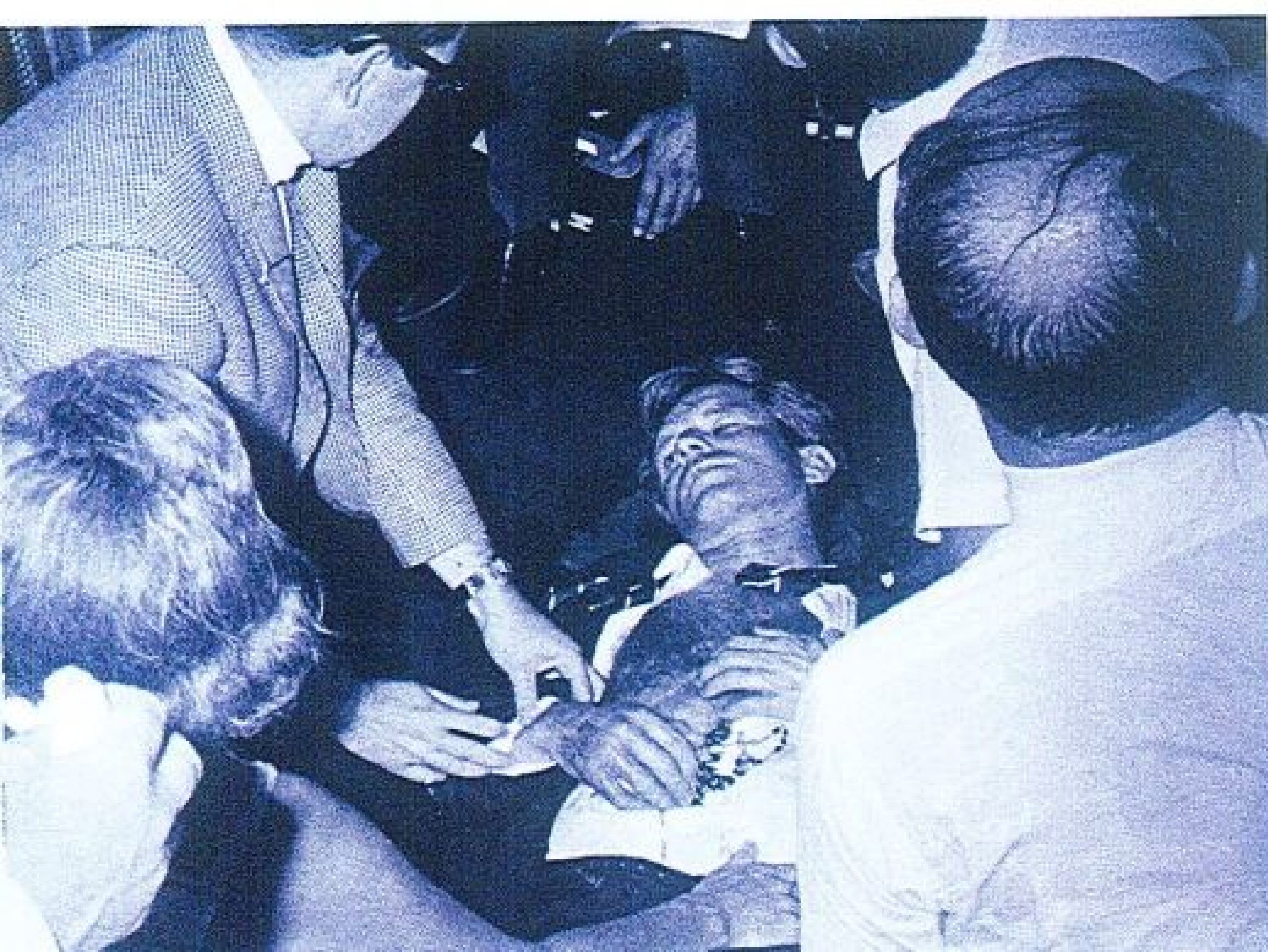
Din ziua în care reverendul Martin Luther King Jr. a început activismul antirasist prin boicotul autobuzelor, viața lui a fost încontinuu amenințată de supremaciștii albi. Deseori le-a împărtășit altora credința că nu va trăi foarte mult. Așa cum presimțise, King a fost împușcat într-un motel din Memphis, Tennessee, în jurul orei șase seara, 4 aprilie 1968. Un bărbat alb de patruzeci de ani a fost arestat pentru această crimă. Totuși, mulți cred că adevăratul făptaș al crimei era altcineva.

Martor ocular

PE 5 IUNIE, la două luni după asasinarea lui King, un alt american celebru a fost împușcat mortal. Bărbatul ucis a fost Robert Kennedy, care contribuise la adoptarea Actului Drepturilor Civile, fratele mai mic al președintelui John F. Kennedy. A fost o tragedie care s-a petrecut în timpul campaniei lui pentru a candida la funcția de președinte al Statelor Unite. Două zile mai târziu, un bărbat suspectat de asasinarea lui King a fost arestat în aeroportul Heathrow din Londra. După asasinat, bărbatul fugise prin Canada în Europa. Era un bărbat alb de patruzeci de ani, pe nume James Earl Ray.

Ray a fost demascat ca asasin al lui King când s-a descoperit că amprentele lui se potriveau cu cele găsite pe arma folosită la împușcarea lui King. Arma lui Ray a fost găsită pe o clădire care se înălța deasupra Motelului Lorraine unde era cazat King. O parte din clădire fusese transformată în pensiune iar amprentele bărbatului care fusese cazat acolo se potriveau cu cele de pe armă. FBI-ul a comparat amprentele cu cele din baza sa de date și a aflat că se potriveau cu cele ale lui Ray, care comisese mai multe infracțiuni în trecut. Nu se știa pe unde locuise

▼ Robert Kennedy după ce a fost împușcat. Dacă ar fi supraviețuit, ar fi putut să-l învingă pe reprezentantul Partidului Republican, Richard Nixon, la alegerile prezidențiale.

Ray de când evadase dintr-o închisoare din Missouri, în 1967. Crima lui a fost reconstituită de anchetatori și s-au aflat următoarele:

La sfârșitul lui martie 1968, Ray a sosit în Memphis și a închiriat o cameră. În jurul orei șase în seara de 4 aprilie, Ray stătea în fața geamului de la baie, cu o pușcă în mână. King stătea în picioare în balconul camerei lui de la motel. Ray l-a țintit pe King și a tras. Glonțul a spintecat obrazul drept al lui King până aproape de umăr. Atunci Ray a scăpat repede de armă în fața clădirii și s-a urcat într-o mașină care aștepta. Un bărbat cazat în aceeași pensiune, pe nume Charles Stephens, a raportat zgomotul de armă din baia vecinului său și l-a văzut pe bărbat fugind.

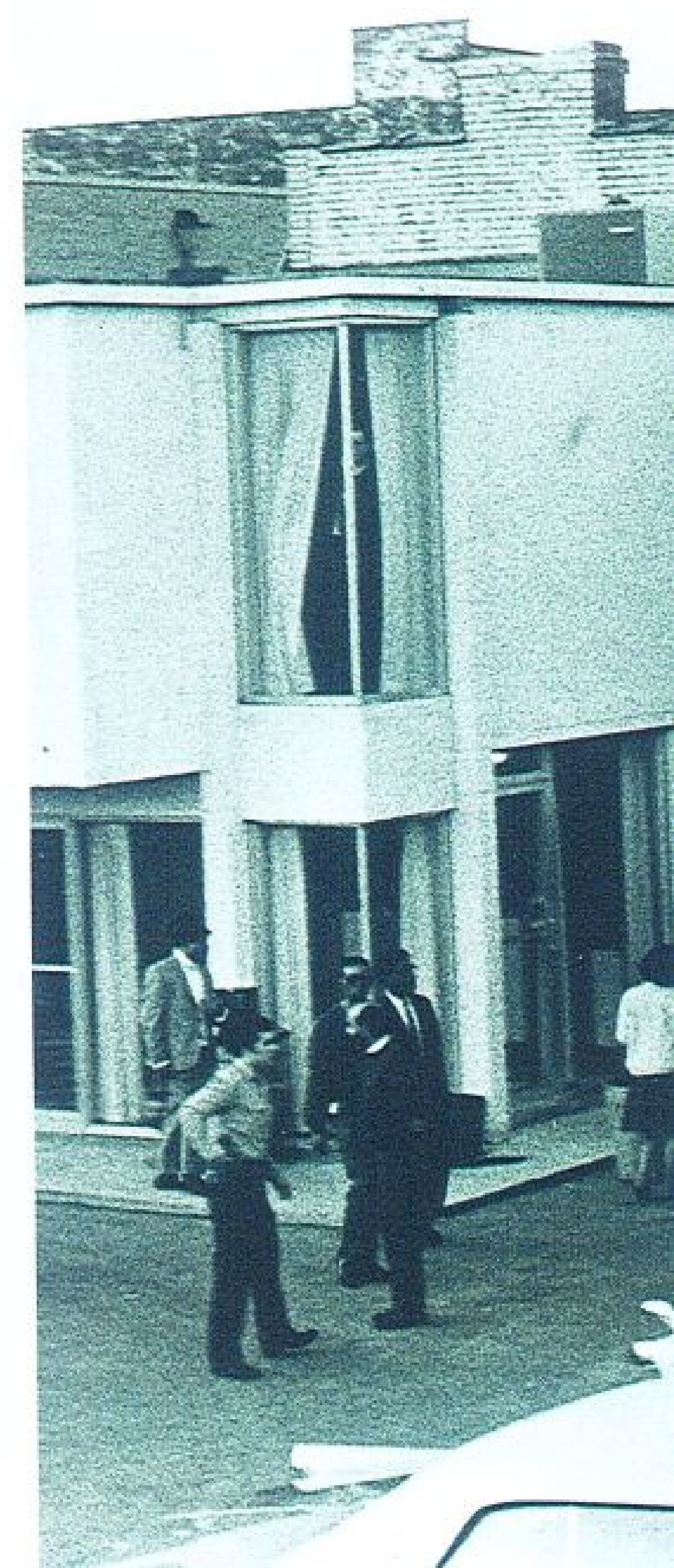
Investigația FBI a dezvăluit că gloanțele din pușcă și glonțul extras din corpul lui King erau identice. Din moment ce existau și probe materiale și un martor ocular, a fost evident că Ray este asasinul. Ray însuși a recunoscut crima și, pe 10 martie anul următor, a fost condamnat la nouăzeci și nouă de ani de închisoare.

Cu toate acestea, existau niște lucruri ciudate în culisele investigațiilor. Și Grace, soția singurului martor ocular, a fost chestionată de poliție, dar, când au apărut neconcordanțe între povestea ei și cea a soțului, a fost internată la o secție de boli psihice. Ea a afirmat că soțul ei, Charles, era un alcoolic cunoscut în cartier și că zăcea în pat beat la momentul asasinatului. I-ar fi fost imposibil să-l vadă din pat pe făptașul crimei fugind, chiar dacă ușa ar fi fost larg deschisă. Ea era în altă cameră când a auzit împușcătura, dar nu putea specifica locul de unde se trăsese.

De asemenea, a fost văzut un bărbat aplecându-se afară din clădire când s-a tras focul de armă, dar acesta a fost descris ca fiind scund, cu păr cărunt, ceea ce-l făcea complet diferit ca fizionomie de Ray.

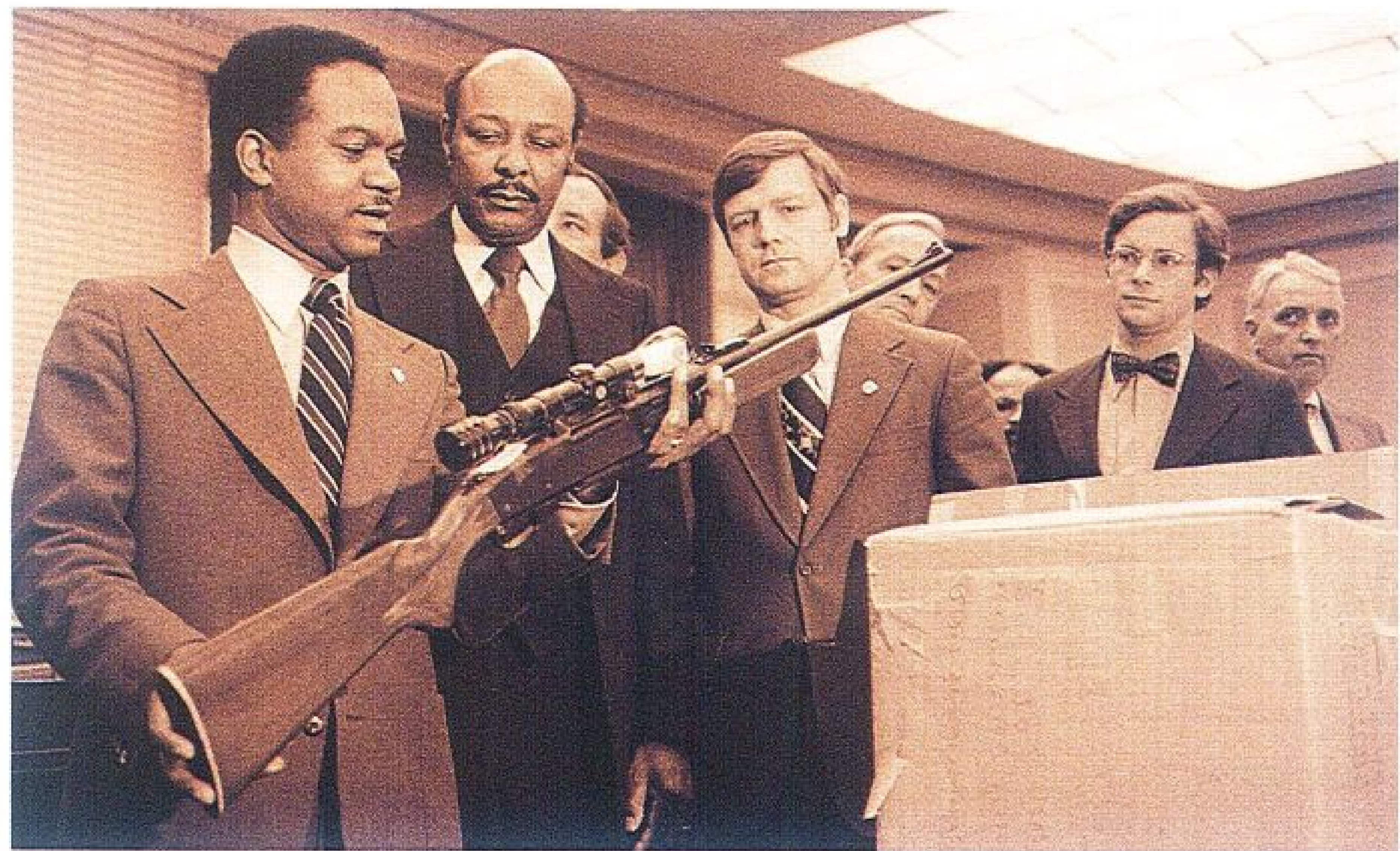
Mărturia ei a fost susținută de un lucrător de la o benzinărie care l-a văzut pe Ray la câteva străzi

▼ Cadrul asasinării lui King. Există mici discrepanțe între cum a putut Ray să-l țintească pe King din camera pensiunii și poziția în care stătea King când a fost împușcat.

distanță de locul crimei. Însă acesta a fost amenințat de mai mulți bărbați înarmați cu cuțite și și-a schimbat mărturia. La fel de ciudat a fost faptul că, imediat după crimă, cei câtiva copaci crescuți între Motelul Lorraine și pensiunea lui Ray au fost tăiați de administrația locală.

Publicul nu cunoștea aceste fapte, dar mulți oameni au considerat că anumite aspecte ale anchetei asasinatului erau stranii. Cei care știau de țintirea fără greș a lui Ray nu erau foarte convinși de rezultatele investigației. Ray nu era un țintaș suficient de bun ca să ochească cu pușca un bărbat de la distanță. Ray însuși, cel care deținea cheia misterului, și-a retractat mărturia și a înaintat apel, dar acesta a fost respins.

▲ Membri ai unui subcomitet al Camerei Reprezentanților analizează arma care ar fi fost folosită la asasinarea lui King. Pușca are destulă putere să doboare un elan, dar este greu de folosit de către un amator.

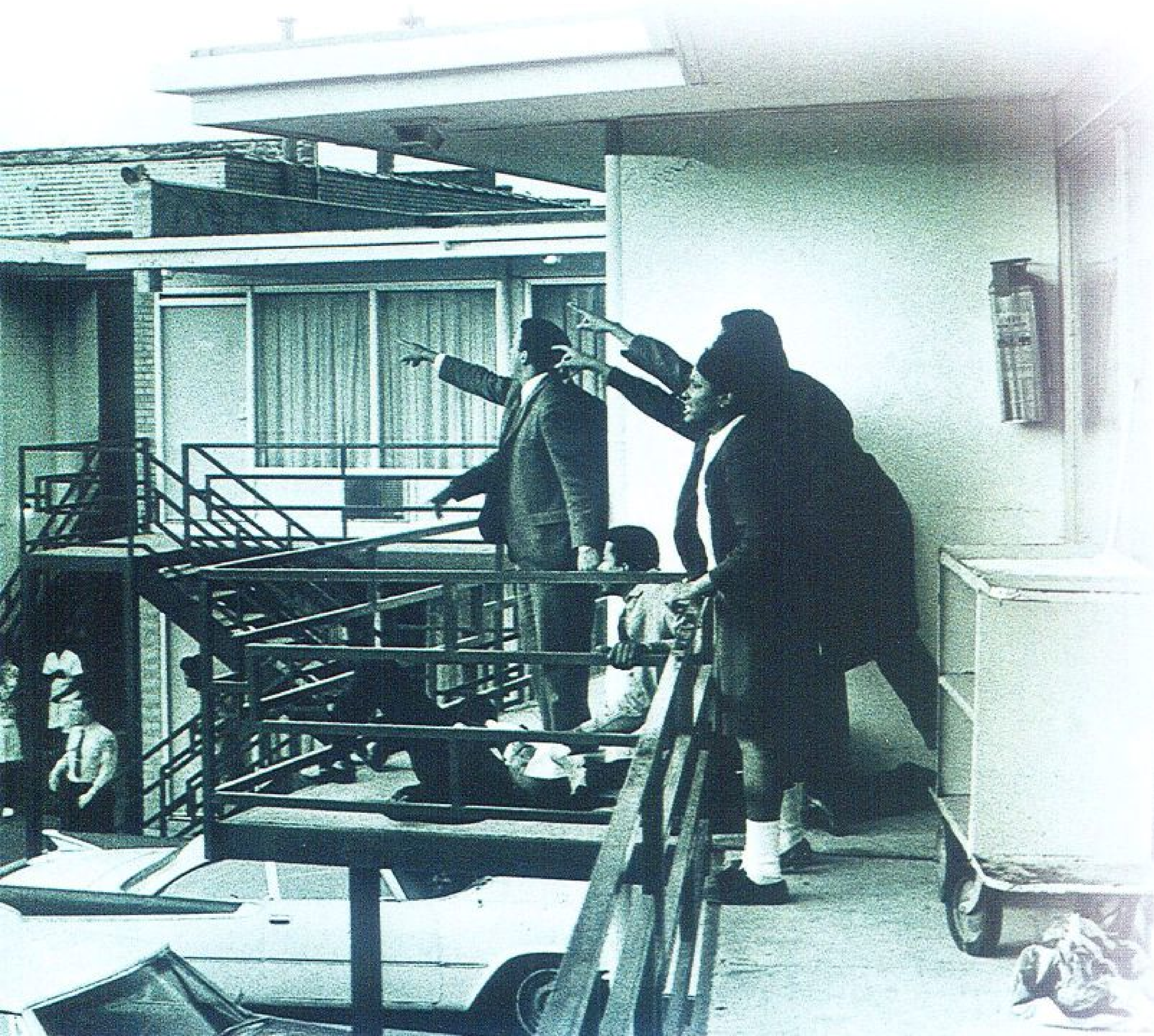
Ministrul detestat

Mai multe alte asasinate comise în anii 1960 au fost subiectul aceleiași investigații îndoielnice. Cel mai cunoscut dintre acestea a fost uciderea președintelui John F. Kennedy în 1963. Multă lume a crezut că Lee Harvey Oswald, bărbatul care a fost arestat pentru crimă, nu a acționat singur. Există o teorie că CIA a dat vina pentru eșecul invaziei din Cuba pe Kennedy, alta care învinovățește un grup anticomunist care a vrut să sporească intervenția militară din Vietnam, și alta care se axează pe ostilitatea lui Lyndon Johnson, vicepreședintele lui Kennedy.

Asasinarea lui Malcolm X din 1965 este și ea învăluită în mister. Versiunea oficială susține că asasinul era un membru al organizației Națiunea Islamului din care Malcolm X se retrăsese. Însă, limba ascuțită a lui Malcolm X rănise orgoliul albilor și era urât

▲ FBI-ul pune în circulație un afiș cu James Earl Ray dat în urmărire. Toate trăsăturile lui personale sunt enumerate, de la înălțime și greutate, la culoarea ochilor și a părului.

de supremaciștii albi. Era de asemenea ținta FBI-ului ca fiind un subversiv periculos. Se spune că Națiunea Islamului a fost folosită ca țap ispășitor pentru a ascunde conspirația asasinatului de către cei aflați la putere care îi detestau pe negri.

Însuși King a fost privit cu ostilitate de FBI. Încă de la sfârșitul anilor 1950, FBI a început să suspecteze că King era comunist. A început să-l supravegheze tot mai mult, pe măsură ce campania lui pentru drepturile civile avea succes și a instalat microfoane atât în locuința lui King, cât și la sediul SCLC. Ascultând convorbirile telefonice ale lui King, s-a descoperit că acesta avea relații cu mai multe femei. Un bărbat care și-a deghizat vocea l-a sunat pe King și l-a amenințat că divulgă aceste informații dacă King nu se sinucide. Înregistrarea telefonică a convorbirilor lui King a fost aprobată de procurorul general Robert Kennedy. Kennedy îl ajutase pe King în trecut, dar a ajuns să-l vadă și el ca pe un subversiv periculos.

Criticile din cadrul guvernului au dus la întreruperea ascultării convorbirilor telefonice ale lui King, la începutul anului 1966, dar FBI-ul nu l-a slăbit din vizor. Au susținut publicarea articolelor în ziare pentru a-l critica pe King, au introdus spioni în SCLC și multe altele.

Mai mult decât atât, King era în opoziție cu președintele Johnson cu privire la războiul din Vietnam. Când King s-a împotrivit războiului într-o perioadă în care acesta devenise problematic pentru Johnson, președintele a început să-l considere pe King un trădător care-și uitase obligația față de Johnson când acesta l-a ajutat în adoptarea Actului Drepturilor Civile. Directorul FBI a ațâțat nemulțumirea lui Johnson sugerând că King era simpatizant al comunismului. Luând toate acestea în considerare, nu pare de domeniul imposibilului ca cei aflați la putere în acea vreme să se fi amestecat în ancheta lui James Earl Ray și a asasinării lui King.

▲ Motelul Lorraine așa cum este văzut prin luneta unei puști din pensiunea de unde se presupune că a fost tras glonțul fatal. Este evident că de la această distanță de șaizeci de metri, ținta ar fi fost foarte mică.

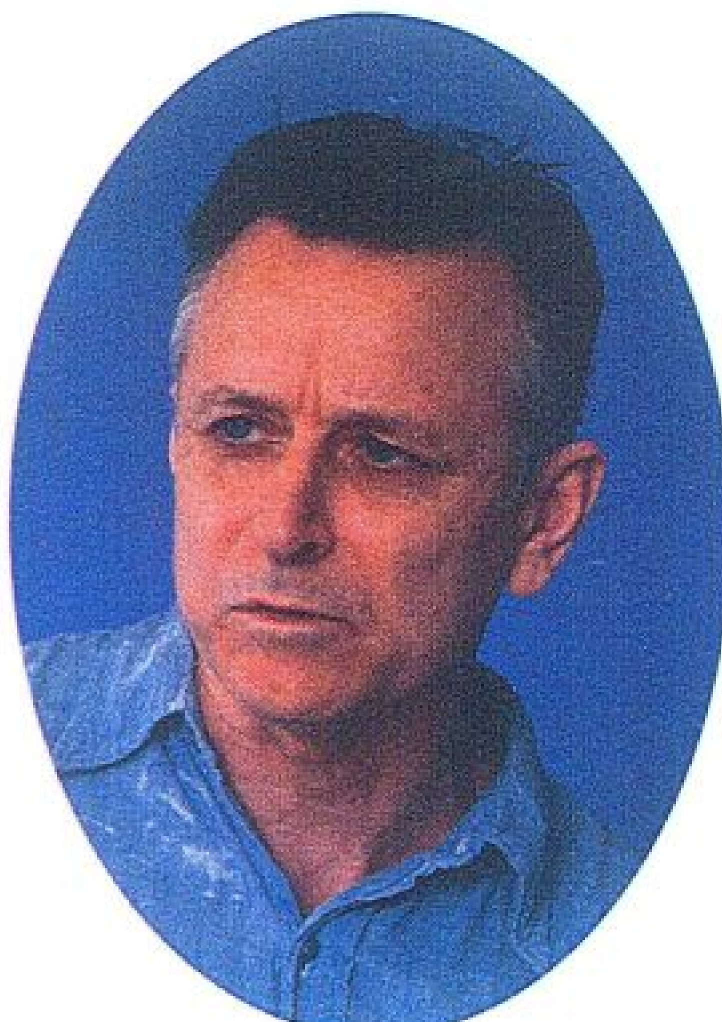
Pe 1 iulie 1969, fratele mai mic al lui King, Alfred, s-a alăturat listei celor care au murit în împrejurări misterioase. S-a înecat în piscina hotelului, deși era un înotător experimentat. Se bănuiește că a fost înecat de persoane apropiate lui, dar nu se poate dovedi acest lucru.

În căutarea adevărului

La zece ani de la evenimentul din 1968, guvernul începe din nou să caute adevărul asasinării lui King. Neîncrederea din guvern, stimulată de afacerea Watergate, a fost impulsul pentru cererea reanchetării asasinatelor din anii 1960. Comitetul s-a bazat pe materiale furnizate de FBI și a conchis că Ray a acționat în serviciul celor care au conspirat să-l asasineze pe King.

În ce-l privește pe Ray, acesta a început să dezvăluie lucruri care până atunci nu fuseseră clare. Nu se legase de ele până atunci pentru că se temuse pentru siguranța familiei lui. Varianta lui s-a potrivit perfect cu relatările martorilor oculari.

După spusele lui, devenise mesager al unei organizații criminale și s-a dus la pensiunea unde a avut loc asasinatul cu încă un bărbat, în după-amiaza zilei de 4 aprilie 1968. I se ceruse să facă acest lucru de către un bărbat pe care-l știa doar drept „Raoul". Ray s-a întâlnit cu Raoul în cameră și i-a arătat arma pe care Raoul îi ceruse s-o obțină. După aceea, Raoul i-a dat lui Ray alte sarcini, inclusiv să meargă la o benzinărie la câteva străzi depărtare și să-i umfle cauciucurile mașinii. La întoarcerea de la benzinărie, Ray a văzut pensiunea înconjurată de ofițeri de poliție. Ray a fost aproape sigur că li se întâmplase ceva prietenilor lui, a rămas în mașină și a plecat. A aflat apoi de moartea lui King la radio, în jurul orei șapte seara; abia atunci a conștientizat că King era în Memphis. Dacă această relatare este considerată ca atare, „Raoul" este adevăratul creier al asasinării lui King, pe care a vrut să i-o înscenează lui Ray. Însă nu există niciun mod de a afla adevărata identitate a misteriosului Raoul.

▲ Ray în amurgul vieții. A încercat de două ori să evadeze în cei treizeci de ani de închisoare. În 1981 a avut loc un incident în care a fost înjunghiat de un coleg negru.

În 1993, la douăzeci și cinci de ani de la asasinat, investigația efectuată pentru pregătirea unei producții de televiziune a scos la iveală că un patron de restaurant din Memphis, pe nume Lloyd Jowers, ar fi fost implicat în asasinarea lui King. El susține că l-a angajat pe asasin, dar neagă faptul că acesta a fost Ray.

Patru ani mai târziu, pentru a afla adevărul despre asasinat, familia lui King s-a alăturat mișcării de a-l rejudeca pe Ray. Dar era deja prea târziu. Ray suferea de o boală gravă de ficat și a murit în anul următor, în aprilie 1998, fără ca măcar să poată dezvălui adevărul în curtea de justiție. Avea șaptezeci de ani când a murit.

Cu toate acestea, familia lui King nu a renunțat. În 1999, au încercat să scoată la lumină adevărul complotului crimei, chemându-l pe Lloyd Jowers în justiție. Mulți martori nevăzuți până atunci au depus mărturie la acest proces. Multe fapte noi au ieșit la iveală, precum un bărbat suspect care a fost zărit fugind din copacii din fața Motelului Lorraine sau supravegherea hotelului de către autoritățile militare. De asemenea, la proces s-a pus sub semnul întrebării și potrivirea făcută de FBI între gloanțele din armă și cel extras din corpul lui King. Existau însă multe neconcordanțe în mărturia martorului cheie – Jowers, ceea ce a făcut imposibilă dezvăluirea adevărului despre complotul asasinatului.

În iunie 1966, Departamentul de Justiție a făcut publice concluziile anchetei asasinatului, susținând că nu exista nicio dovadă că guvernul a fost implicat în moartea lui King. Totuși, familia lui King încă mai crede că nu au fost făcute publice toate faptele referitoare la caz și încă mai caută adevărul.

▼ Pe 4 aprilie 1998, la cea de-a treizecea comemorare a morții lui King, a avut loc un marș în memoria lui, la locul unde a murit în Memphis. Primarul orașului pe vremea marșului era un negru care activase cândva în mișcarea pentru drepturile civile.

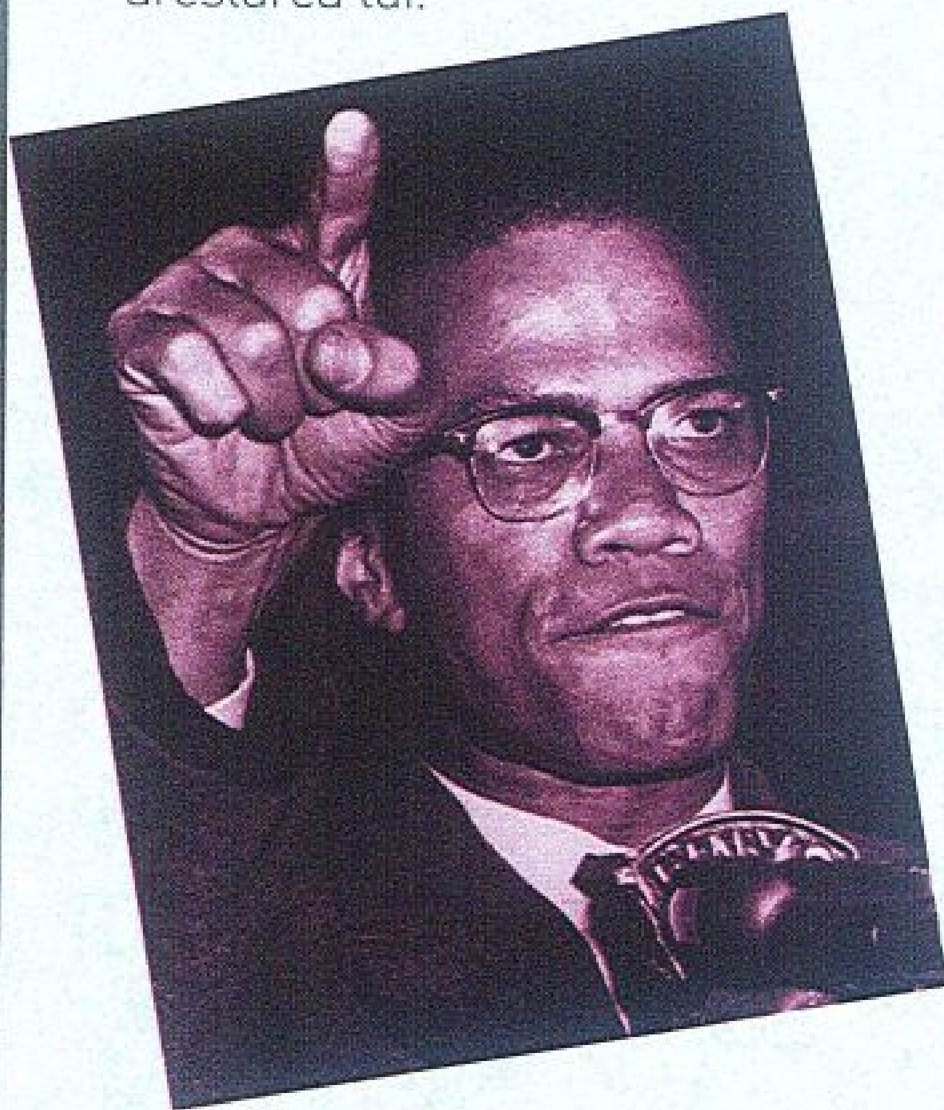

ASASINAREA UNUI ALT LIDER
VISUL ȘI COȘMARUL LUI MALCOLM X

Malcolm X a fost un negru carismatic care a câștigat susținerea înflăcărată a afro-americanilor din clasa socio-economică inferioară. Spre deosebire de non-violența reverendului Martin Luther King Junior, el este cunoscut ca activist violent și radical. Oare chiar a fost Malcolm X un astfel de om?

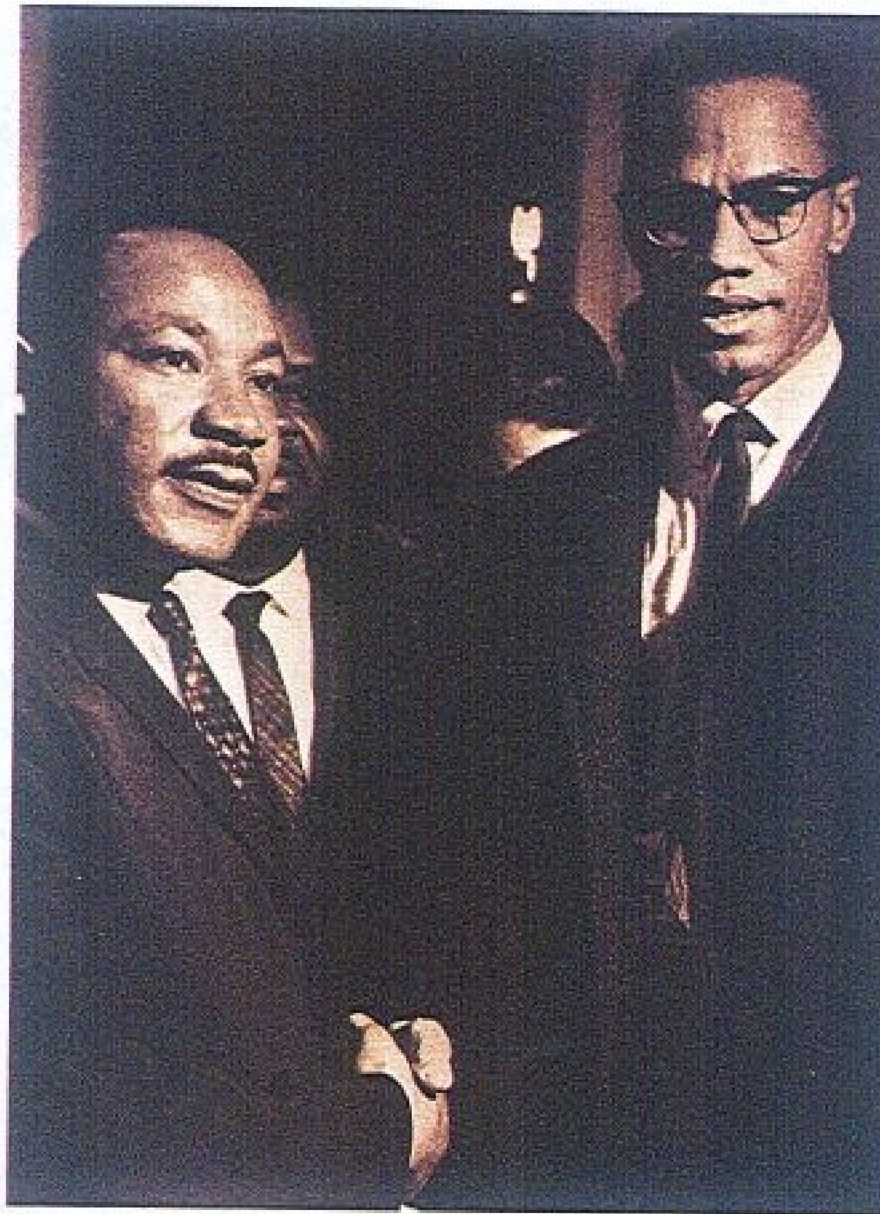
Malcolm X s-a născut în Omaha, Nebraska, în 1925. Există multe asemănări între copilăria lui King și cea a lui Malcolm X. Ambii au fost copiii unor pastori baptiști, s-au jucat cu prieteni albi, au învățat bine la școală. Cu toate acestea, mediile în care au crescut au fost foarte diferite.

King, care făcea parte din clasa de mijloc, a continuat să exceleze la școală, a mers la facultate și apoi și-a luat și doctoratul. Pe de altă parte, Malcolm a rămas orfan de tată la vârsta de cinci ani și a trăit în extremă sărăcie în timpul Marii Crize. Mai rău decât atât, mama sa era internată la un centru de boli mintale. Avea note bune, dar prin purtarea sa a fost exmatriculat din gimnaziu la vârsta de treisprezece ani. După ce s-a întors la gimnaziu, un profesor alb i-a spus că era puțin probabil ca un negru să devină avocat, ceea ce l-a făcut să-și piardă interesul pentru școală. A ieșit în stradă, în Harlem, după ce a terminat gimnaziul, și a devenit un escroc profesionist. A început să ia cocaină și să fure ca să și-o poată procura. Acest lucru va duce la arestarea lui.

▲ Malcolm X ținând un discurs. Discursurile lui severe, provocatoare îi atrăgeau pe negrii săraci, care trăiau în mahala.

Deși compatrioții lui albi au primit pedepse relativ ușoare, Malcolm X a fost condamnat la zece ani de închisoare. În timpul detenției, a studiat istoria discriminării și exploatarea afro-americanilor de către albi și s-a lăsat pradă învățăturii Națiunii Islamului, care-i caracteriza pe albi drept „diavoli". După ce a fost eliberat condiționat, Malcolm a devenit mâna dreaptă a șefului Națiunii Islamului, Elijah Mohammed, și s-a străduit să creeze o națiune a musulmanilor negri în Statele Unite. A considerat că numele său, „Malcolm Little", le-a fost impus strămoșilor lui de către proprietarii albi de sclavi, și a adoptat „X"-ul pentru a simboliza numele uitat al străbunilor lui africani.

▲ Malcolm X și King dau mâna când Actul Drepturilor Civile este adoptat de către Senatul Statelor Unite. Cei doi nu au reușit niciodată să se întâlnească oficial.

King a depus toate eforturile pentru o înțelegere cu albii prin mijloace non-violente, care să susțină cauza drepturilor civile, dar Malcolm X urmărea pe atunci separarea totală a negrilor și a albilor, accentuând superioritatea negrilor. El a spus că, deși King afirma că „are un vis" în discursul de la sfârșitul marșului spre Washington, negrii aveau de fapt „un coșmar". A făcut asta pentru a sublinia diferențele de opinie față de King și să accentueze „coșmarul" în care trăiau asupriții Americii.

Însă Malcolm X a avut oponenți și în cadrul Națiunii Islamului și a părăsit organizația. Și-a format propriile lui grupări, Moscheea Musulmană și Organizația Unității Afro-americanilor, și a început un activism independent. De atunci, filosofia lui a început să se schimbe drastic. În 1964, a mers într-un pelerinaj la Mecca și a aflat de învățăturile musulmane de fraternitate care transcende rasa. Și-a schimbat activismul astfel încât acum urmărea eliminarea rasismului, dobândirea de drepturi fundamentale ale omului și, ca și King, solidaritate cu albii. King și Malcolm X au început să împărtășească același vis.

King și Malcolm X s-au întâlnit o singură dată în viață. S-a întâmplat la Senatul Statelor Unite, când Actul Drepturilor Civile era examinat de puterea legislativă. Doar au glumit puțin înainte să se despartă, dar Malcolm X aproape că avea deja același vis ca și King. În 1965, Malcolm X a fost invitat de SNCC să țină un discurs în Selma. În discurs a subliniat că negrii ar trebui să folosească orice mijloace posibile ca să-și câștige libertatea. Deși nu susținea în totalitate non-violența, așa cum reiese din accentul asupra autoapărării negrilor, și-a temperat în mod simțitor retorica înflăcărată care instigase înainte la violență. Malcolm X nu s-a putut întâlni cu King în Selma, deoarece acesta era atunci în închisoare, așa că i-a lăsat Corettei un mesaj pentru soțul ei, și anume că-i cerea ajutor lui King în activitatea lui. Malcolm X a fost asasinat la nici două săptămâni după aceasta. Avea treizeci și nouă de ani, întâmplător aceeași vârstă la care va fi asasinat King trei ani mai târziu.

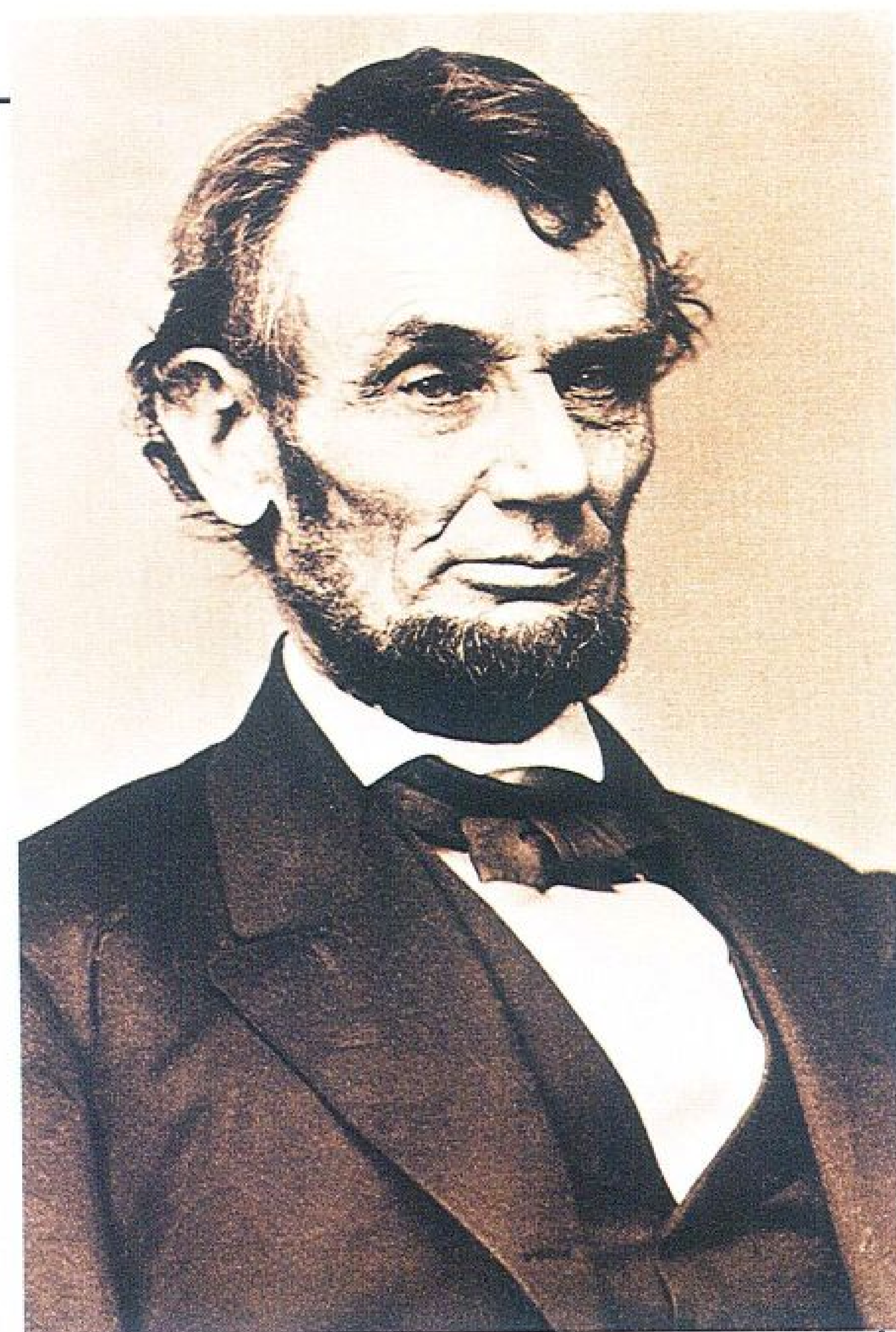
▲ Malcolm X este dus la spital. A fost împușcat cu o pușcă de vânătoare, în timp ce ținea un discurs la New York, pe 21 februarie 1965.

Oameni care au visat la o Americă mai bună

Reverendul Martin Luther King Jr. şi-a dedicat viaţa pentru a obţine drepturi civile, o poziţie socială mai bună pentru negri şi armonie între popoare, care să nu ţină seama de motivele rasiale. Prin atitudinea lui non-violentă, King nu i-a influenţat doar pe negrii care au vrut să pună capăt discriminării, ci şi pe membrii tuturor raselor şi claselor socio-economice. Cu toate acestea, au existat şi mulţi oameni care se temeau de influenţa lui puternică.

Omul care i-a eliberat pe sclavi

Abraham Lincoln (1809-1865)

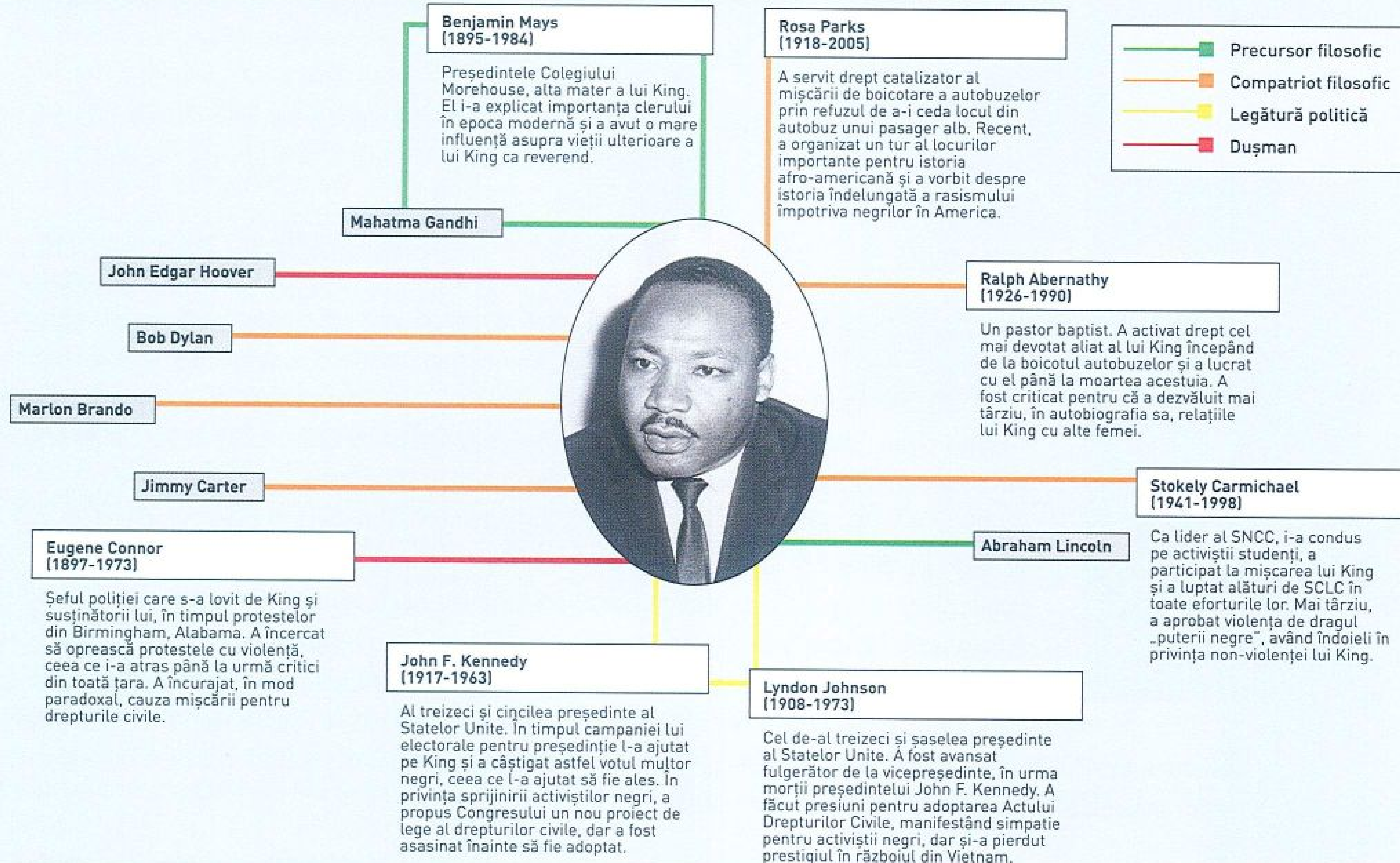

Discursul lui King de la marele marș spre Washington din data de 28 august 1963 a început cu cuvintele: „Acum o sută de ani, un mare american, în a cărui umbră ne-am adunat noi astăzi, semna Proclamația Emancipării." Discursul său se asemăna cu discursul lui Lincoln, ținut la Gettysburg, care a fost celebru pentru cuvintele „guvernare a poporului, pentru popor, de către popor". Acest discurs al lui Lincoln a început cu afirmația „Acum o sută șapte ani, strămoșii noștri au dat naștere pe acest continent unei noi națiuni, creată în Libertate și devotată declarației potrivit căreia toți oamenii sunt egali." Totuși, King și-a exprimat îndoiala față de acest lucru în discursul lui: „Cu toate acestea, nici după o sută de ani negrii nu sunt liberi. Și după o sută de ani, viața negrilor suferă încă de pe urma cătușelor segregării și a lanțurilor discriminării." Se poate spune că lupta lui King a fost o încercare de a realiza idealurile lui Lincoln. Se poate admite că negrii erau incluși în afirmația că „toți oamenii sunt egali" și că Lincoln protesta că egalitatea accentuată în declarație nu îi cuprindea încă și pe negri.

Lincoln s-a născut în 1809, în statul Kentucky, ca fiu al unor fermieri săraci. De când era mic, a trebuit să ajute la treburile casei și nu prea putea merge la școală, dar a reușit să devină avocat prin studiu individual. În cele din urmă, a devenit membru al puterii legislative în stat, iar mai târziu a fost ales în Senatul Statelor Unite. A devenit cunoscut ca însemnat aboliționist al sclaviei prin dezbaterile lui cu Stephen A. Douglas. Lincoln a devenit candidatul prezidențial al Partidului Republican în 1860. Discordanțele din Partidul Democrat aflat în opoziție l-au ajutat să fie ales președinte, dar poziția lui împotriva sclaviei i-a alarmat pe cei din sud. În anul următor a izbucnit Războiul Civil. În mijlocul acestui conflict intens de cinci ani, Lincoln a cerut eliberarea sclavilor prin Proclamația Emancipării. Nordul a câștigat Războiul Civil și uniunea Americii a fost păstrată.

Lincoln s-a opus sclaviei de la început, dar nu a fost radical, favorizând în schimb eliminarea treptată a sistemului sclaviei. Cu toate acestea, abordarea lui nu a funcționat în haosul războiului. Proclamația Emancipării a avut o mare importanță în păstrarea uniunii. După eliberarea sclavilor și încheierea războiului, Lincoln a fost asasinat, la vârsta de cincizeci și sase de ani.

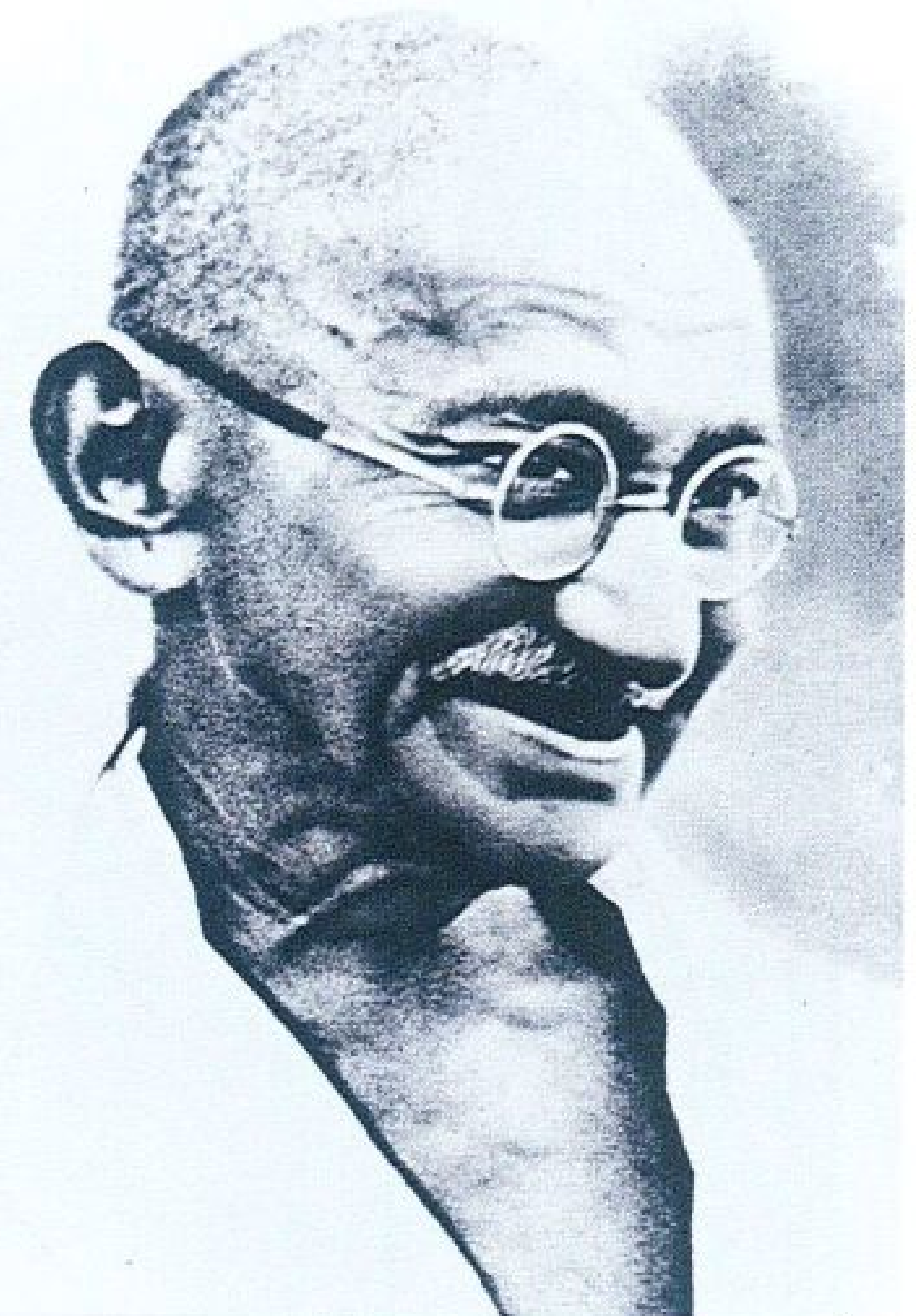
REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Marele activist non-violent

Mahatma Gandhi (1869-1948)

Marele lider indian, Mahatma Gandhi, a avut o uriașă influență asupra filosofiei non-violente a lui King. Gandhi s-a născut în vestul Indiei, în 1869. Gandhi a crescut sub influența covârșitoare a non-violenței și vegetarianismului adoptate de mama lui. S-a căsătorit la treisprezece ani, iar la nouăsprezece a plecat în Anglia să studieze dreptul. Și-a început activitatea ca avocat după ce s-a întors din Anglia. Însă nu se prea găseau slujbe în țara natală, așa că el și soția lui au fost trimiși în Africa de Sud, în 1893, cu un contract pe un an. Acolo, a fost martorul discriminării rasiale și a început o campanie antirasistă care urmărea păstrarea drepturilor omului în India. A rămas în Africa de Sud timp de douăzeci și doi de ani și, în timp ce s-a opus activ legilor nedrepte și rasiste care erau adoptate în Africa de Sud, a început să se contureze filosofia lui de non-violență și rezistență pasivă. A continuat să lupte cu convingere, chiar și arestat fiind. Activismul lui a atras atenția lumii și a realizat multe succese importante.

S-a întors în India în 1914, unde a condus un grup de naționaliști indieni și a început să lucreze la mișcarea de a dobândi eliberarea și autodeterminarea indiană. Swaraj (stăpânire de sine), swadeshi (independență), non-violență și nesupunere au fost principiile lui Gandhi, acesta dovedind o voință de nezdruncinat chiar și după ce a fost arestat și închis a treia oară. A continuat să depună eforturi pentru o viață mai bună și pentru castele inferioare din India și pentru înțelegerea dintre musulmani și hinduși dar a fost asasinat de un tânăr hindus nebun, în 1948, la New Delhi.

King a venit prima dată în contact cu filosofia lui Gandhi în perioada studenției la teologie. King a fost foarte atras de metoda lui Gandhi de a folosi rezistența non-violentă și dragostea pentru a lupta împotriva injustiției rasiale. În camera de zi a locuinței lui King se afla un portret al lui Gandhi.

Un cântăreț care luptă pentru libertate

Bob Dylan (n. 1941)

Când tânărul președinte Kennedy a fost ales în 1960, America a intrat într-o nouă „eră a tinereții". Tinerii și-au creat propria lor cultură prin filme, muzică, modă și activism politic. Bob Dylan a urcat pe scenă ca port-drapelul acestei culturi.

Pe 28 august 1963, Dylan a cântat în fața a 25.000 de oameni care mărșăluiau spre Washington. Participanții și cei care se uitau la televizor l-au perceput ca pe un lider al mișcărilor sociale. Însă, pe atunci, Dylan nu a arătat vreun interes special pentru politică sau activism social. Interpretarea lui la un concert pentru egalitate rasială și la o adunare pentru a susține drepturile de înregistrare la vot ale negrilor erau rezultatul influenței prietenei lui, care era profund preocupată de rasism, drepturi civile, pacifism și activism anti-război. Este adevărat că nu-l interesau diferențele rasiale dar a continuat să aprofundeze relația cu cântăreți afro-americani.

Dylan s-a născut în 1941, în Minnesota. A studiat singur muzica și a pornit spre New York unde, ca autor de cântece și solist, va renunța la muzica pop, produsă în masă pe acea vreme. A compus singur cântece bogate în mesaje de conștiință socială și a creat un stil de acompaniament al vocii cu chitara și muzicuța. Cântecele lui au atras spiritul epocii și au captivat tinerii, culminând cu celebra piesă „Blowin' in the Wind". Când „Blowin' in the Wind" a început să fie cântat la mitingurile și marșurile pentru drepturile civile, cântecele lui Dylan și-au găsit fani înflăcărați care le-au considerat „cântece de protest" solemne pentru cei care caută libertate și pace. A ajuns să influențeze artiști din toată lumea, precum Beatles, și a devenit celebru ca fondator al genului „folk rock". Își continuă activitatea muzicală și astăzi.

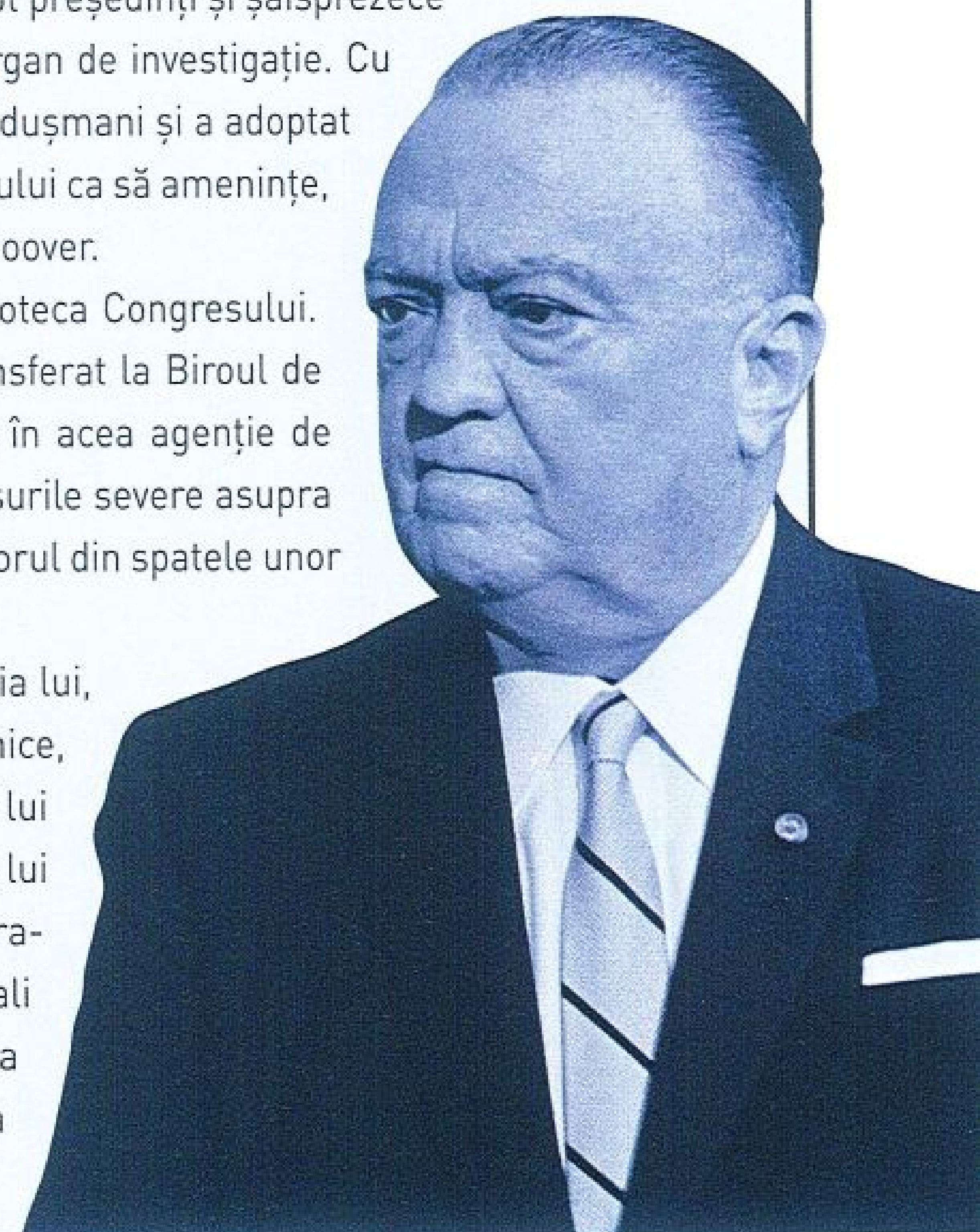
Directorul FBI versus mișcarea pentru drepturile civile

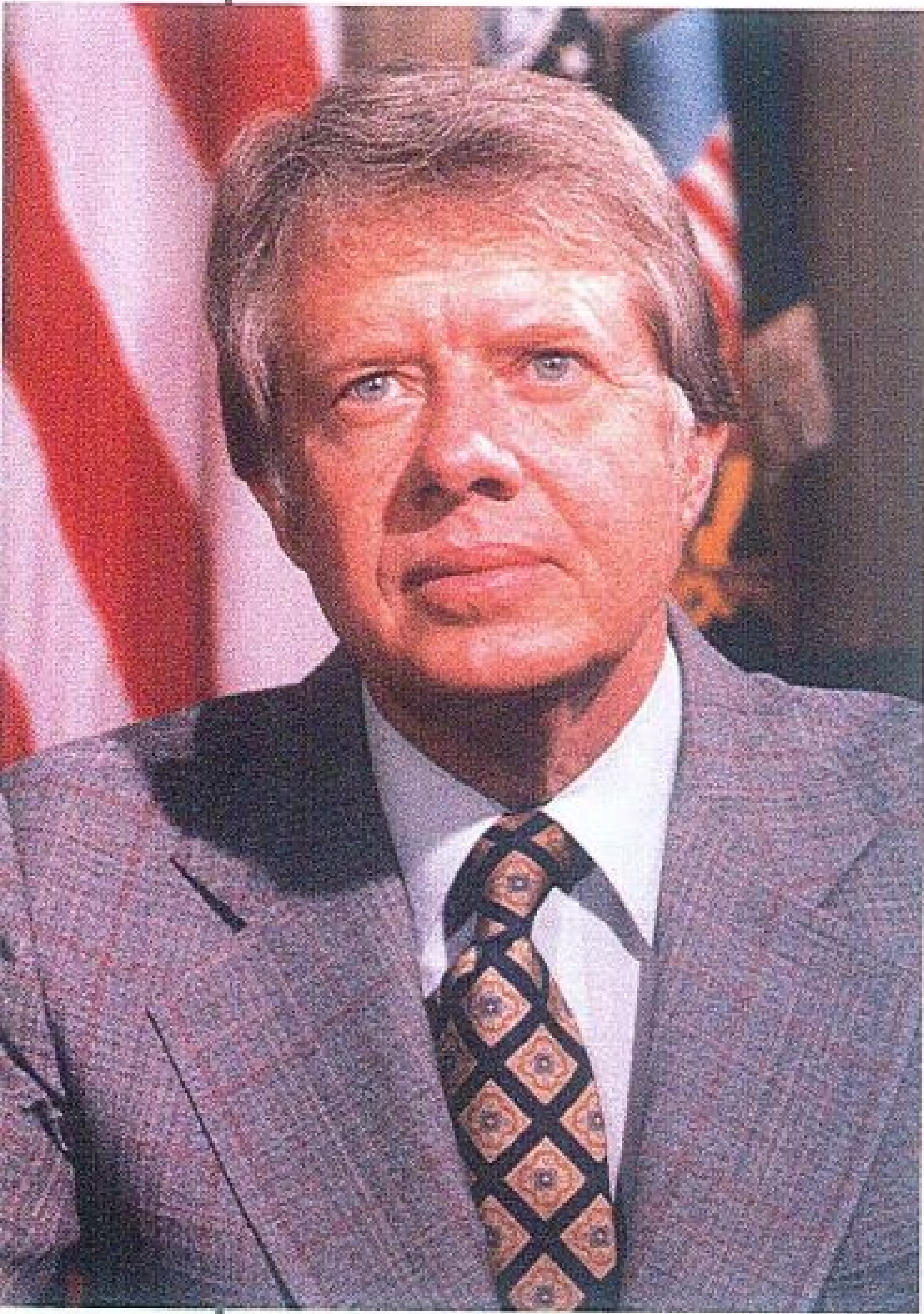
John Edgar Hoover (1895-1972)

Hoover a condus FBI-ul (Biroul Federal de Investigație al SUA) timp de patruzeci și opt de ani, începând cu avansarea în acest post în anul 1924 și până la moartea lui, la vârsta de șaptezeci și șapte de ani. În timpul ocupării acestui post, a slujit opt președinți și șaisprezece procurori generali. A devenit o întrupare a legii și ordinii, deoarece a făcut din FBI un puternic organ de investigație. Cu toate acestea, a avut tendința de a căuta puterea doar de dragul puterii. A văzut în comuniști niște dușmani și a adoptat o atitudine foarte aspră față de activiștii pentru drepturile civile și anti-război. A folosit puterea FBI-ului ca să amenințe, să intimideze și să spioneze oameni. Martin Luther King Jr. a devenit în mod special o țintă a lui Hoover.

Hoover s-a născut în Washington, în 1895. A studiat dreptul la seral în timp ce lucra la Biblioteca Congresului. După ce a absolvit studiile postuniversitare, a fost angajat la Departamentul de Justiție. S-a transferat la Biroul de Investigație al Departamentului de Justiție, care a devenit mai târziu FBI, începându-și cariera în acea agenție de investigație. În anii 1930, personalul FBI s-a înmulțit simțitor, iar Hoover a câștigat faimă prin măsurile severe asupra bandelor din perioada prohibiției. Avea controlul absolut, ca figura centrală a FBI-ului, și a fost motorul din spatele unor activități precum capturarea spionilor în anii 1940 și vânarea comuniștilor în anii 1950.

În anii 1960, Hoover a decis că King era comunist și, pentru a găsi probe care să susțină poziția lui, l-a supravegheat și înregistrat încontinuu. Prin monitorizarea și ascultarea convorbirilor telefonice, Hoover nu a putut să găsească niciun fel de probe pentru presupusele influențe comuniste ale lui King, dar a aflat detaliile din viața lui personală. Astfel, a aflat despre relațiile scandaloase ale lui King cu femei, iar această informație a fost folosită ca să-l amenințe pe King. Hoover a folosit supravegherea electronică pentru a obține secrete personale despre președinți, oficiali guvernamentali și celebrități, secrete care erau apoi scrise în dosarele FBI și folosite ca armă pentru a-și intimida dușmanii politici și a-și menține poziția la putere. Conducerea plină de teroare a lui Hoover va continua până la moartea sa, în propria casă, la Washington, în 1972.

Președintele a sprijinit familia lui King

Jimmy Carter (n. 1924)

Jimmy Carter a fost un membru al Partidului Democrat care a devenit cel de-al treizeci și nouălea președinte al Statelor Unite ale Americii, în 1977. Provenea din mediul rural, avea puțină experiență și era necunoscut. Unul dintre lucrurile care l-au ajutat să câștige alegerile prezidențiale în ciuda acestor dezavantaje a fost sprijinul comunității afro-americane, inclusiv Martin Luther King, tatăl liderului ucis al drepturilor civile.

Carter s-a născut în 1924, în Plains, Georgia. S-a instruit la Academia Navală Americană și a continuat să lucreze în marină până în 1953. Apoi, a lucrat într-o afacere de familie cu arahide, iar în 1970 a devenit guvernator al Georgiei. Chiar înainte de încheierea mandatului, și-a anunțat candidatura prezidențială, susținând că voia să recupereze ceea ce pierduse America.

Carter avea mari șanse să câștige. Președintele Republican Richard Nixon ar fi vrut să candideze din nou, dar și-a dat demisia în urma scandalului Watergate și a fost înlocuit de vicepreședintele Gerald Ford. Carter putea folosi neîncrederea politicienilor și dezgustul față de Partidul Republican în avantajul lui. Însă mai mult decât orice, l-a ajutat sprijinul femeilor și al negrilor pe care l-a câștigat dovedind simpatie față de mișcările pentru drepturile civile în politica purtată din timpul mandatului de guvernator. Printre susținătorii lui se numărau membri negri ai Congresului, Martin Luther King Sr. și Coretta Scott King. Bisericile negrilor l-au sprijinit pe Carter în campanie și, în cele din urmă, a câștigat nouăzeci la sută din voturile negrilor. Carter l-a învins pe Ford cu o mare diferență și a devenit președinte. Se poate spune probabil că a câștigat alegerile parțial datorită influenței târzii a lui Martin Luther King Jr.

În timpul mandatului său, a mijlocit un tratat de pace între Egipt și Israel și a adus multe contribuții la cauza eliminării rasismului atât în țară, cât și în lume. Cu toate acestea, a făcut greșeli grave pe frontul politic și diplomatic și nu a fost reales. Contribuția lui la pacea mondială este încă foarte apreciată, iar în 2002 a câștigat Premiul Nobel pentru Pace.

O vedetă Hollywood

Marlon Brando (1924-2004)

Nu doar negrii care voiau eradicarea rasismului au participat la marele marș spre Washington, din 28 august 1963. La manifestare au participat oameni de toate rasele și din toate clasele socio-economice. Vedeta de cinema Marlon Brando a fost printre cei care au răspuns chemării lui King și au participat la marș.

Brando a fost un actor care a atras și copleșit publicul prin rolurile lui. S-a născut în 1924 în Omaha, Nebraska. Tatăl lui a lucrat în industria insecticidelor și fertilizatorilor chimici, iar mama lui a fost actriță într-o trupă regională de teatru. Brando a fost un copil-problemă de la o vârstă fragedă. Tatăl lui i-a sugerat să intre în academia militară, dar a părăsit academia la scurtă vreme. Sora sa, actriță, l-a ajutat să se mute la New York, unde a început să studieze actoria la vârsta de nouăsprezece ani. A făcut primul pas spre lumea starurilor la douăzeci și trei de ani, cu rolul apreciat din filmul „A Streetcar Named Desire" („Un tramvai numit dorință"). Cu dicția sa nedeslușită și roluri de personaj sălbatic, și-a făcut mulți fani din generația rebelă. Și-a asigurat popularitatea câștigând Premiul Oscar pentru cel mai bun actor, cu rolul de fost boxer, în filmul din 1954 „On the Waterfront" („Pe chei").

Nu a avut multe roluri în anii 1960 și s-a implicat mult în mișcările politice, precum lupta americanilor nativi. În cele din urmă a participat la o audiție și a obținut un rol important în filmul din 1972, „The Godfather" („Nașul"), pentru care va câștiga un Premiul Oscar. Dar a refuzat premiul ca protest la modul în care Hollywood-ul îi înfățișează pe americanii nativi.

Brando a participat și la activismul SCLC, care a activat în mișcarea pentru drepturile civile. Mai târziu, în 1989, a apărut în filmul „A Dry White Season" („Un anotimp alb și uscat"), care critica apartheidul din Africa de Sud. La ultimul film, a lucrat fără să fie plătit. Astfel, și-a arătat interesul profund și participarea activă în mișcarea antirasistă. Se spune că la asasinarea lui King, Brando s-a oferit să se jertfească de dragul mișcării drepturilor civile.

În ciuda acestui fapt, viața personală a fost haotică. S-a căsătorit de trei ori, a avut constant relații cu femei, s-a certat cu studiourile de film de la Hollywood și a fost martor la încarcerarea fiului său, Christian, pentru omor, și la sinuciderea fiicei sale, Cheyenne. Cu Brando, scandalurile și nefericirea nu păreau să se sfârșească.

Visând la o lume fără rasism

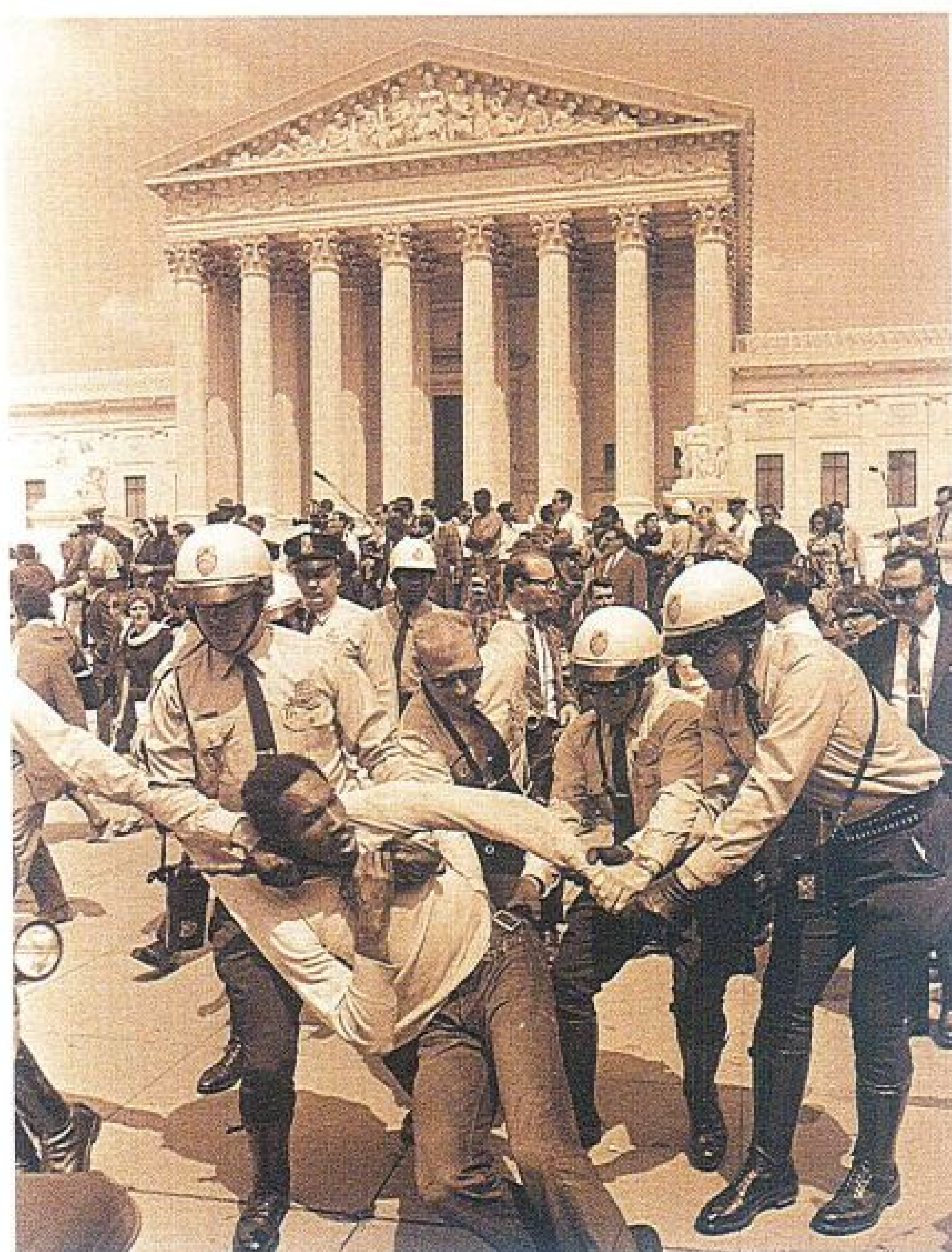
King a fost asasinat chiar în momentul în care mişcarea de eliberare a negrilor a început să influenţeze alte rase. Roadele mişcării sale s-au răspândit şi au prins rădăcini în toată America şi au fost suficient de convingătoare să schimbe lumea. Oameni din toată lumea încearcă cu îndrăzneală să realizeze visul lui King.

Sfârşitul „verilor lungi şi fierbinţi"

King a fost criticat pentru poziția lui împotriva războiului din Vietnam dinainte de a muri, dar acest lucru nu a avut niciun impact asupra figurii sale de reprezentant al comunității afro-americane. Asasinarea lui King a fost interpretată ca un atac asupra tuturor negrilor și, după anunțarea morții lui, au izbucnit revolte în peste o sută de locuri, inclusiv Washington, D.C.

Pentru a calma această neliniște, președintele Johnson a declarat duminica următoare (7 aprilie) zi națională de doliu și a cerut întregii țări să se roage pentru King. A fost un tratament special pentru un civil, mai ales în lumina faptului că King a fost negru. Congresul a încercat să arate atunci înțelegere pentru starea proastă a negrilor, și pe 11 aprilie a adoptat o lege a drepturilor civile, care avea ca scop eliminarea discriminării la acordarea locuințelor. Pare să fie garantare a unor drepturi ale negrilor, ca despăgubire pentru pierderea lui King.

▾ O revoltă care a izbucnit în Washington imediat după moartea lui King. Au avut loc peste o sută de revolte ale negrilor în doar o săptămână după ce King a fost ucis.

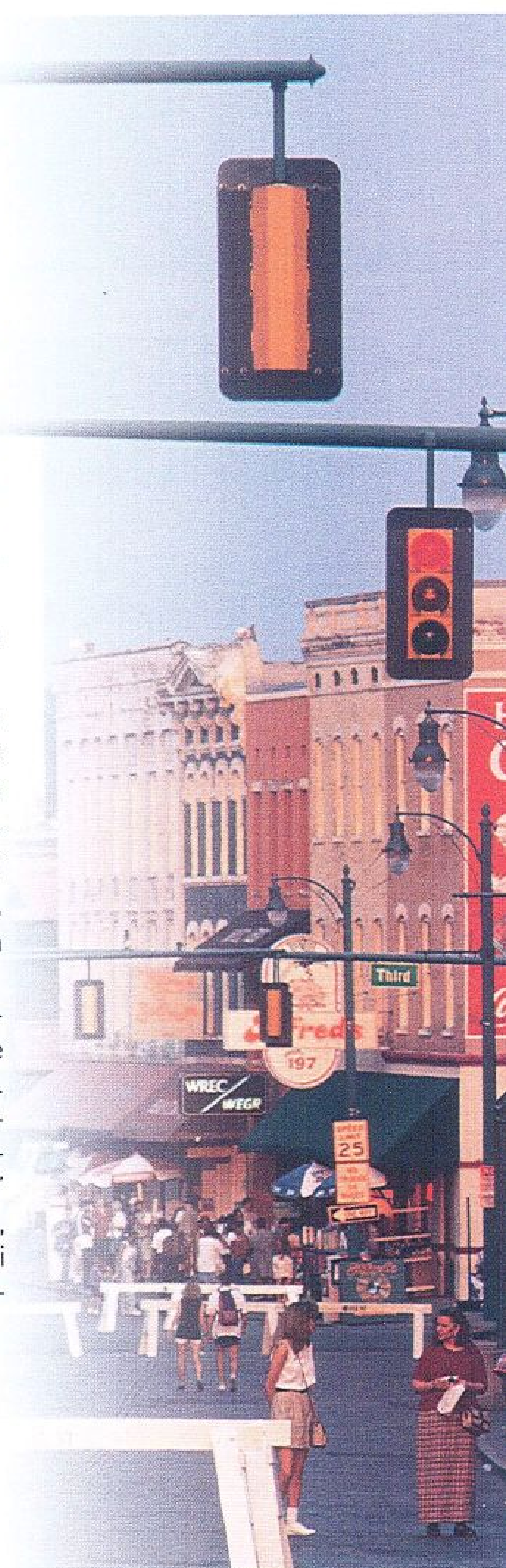
Însă revoltele „verii lungi și fierbinți" au izbucnit din nou în acel an. Revoltele au izbucnit de nenumărate ori în orașe din toată America. În timp ce plângeau moartea lui King, negrii se temeau că revoltele le vor da americanilor conservatori o scuză să-și mărească puterile.

O revenire a politicilor conservatoare începuse deja în jurul anului 1966 într-un fenomen la care se face referire cu numele „reacția albilor". Așa cum mulți s-au temut, Partidul Democrat, care era relativ înțelegător față de mișcarea pentru drepturile civile, a pierdut alegerile în favoarea Partidului Republican. Richard Nixon a devenit președinte. Pierduse în 1960 alegerile prezidențiale în fața lui John F. Kennedy, dar a continuat să caute cu multă perseverență prilejul de a deveni președinte. Nixon a cerut restabilirea ordinii la alegerile din 1968 și a obținut sprijinul așa-numitei „majorități tăcute" a Americii.

Nixon a intensificat măsurile de securitate din ghetourile negrilor pentru a controla revoltele.

De asemenea, a eliminat Partidul Pantera Neagră, care își folosise puterea paramilitară să se opună poliției. Pe de altă parte, pentru a tempera nemulțumirea negrilor, Nixon a promovat campaniile de angajare. Această politică a fost eficace și numărul revoltelor a scăzut simțitor. Într-un final, revoltele „verilor lungi și fierbinți" s-au încheiat în timpul guvernării lui Nixon.

În ciuda acestui fapt, asta nu însemna că problemele rasiale din America dispăruseră; de fapt, după anii 1960, s-au complicat și mai mult. Motivul era că, după moartea lui King, alte grupuri etnice începuseră să acționeze pentru eradicarea rasismului. America este un „creuzet" rasial și numeroasele ei mișcări minoritare, împreună cu dezvoltarea mișcării studențești antirăzboi, i-au dat dureri de cap serioase administrației lui Nixon.

▲ Președintele Johnson oferă explicații după moartea lui King. A declarat ziua de 7 aprilie zi de doliu național și în toate bisericile din America s-au înălțat rugăciuni.

Libertatea nu este niciodată oferită de bună voie de către asupritor.

Ascensiunea minorităților

Dintre toate mișcările minorităților, cu excepția celei a negrilor pentru drepturile civile, probabil cea care a atras cea mai mare atenție a fost aceea a americanilor nativi. De la descoperirea Americii de către Columb, populația nativă a Americii a suferit constant de discriminarea albilor, iar teritoriile ei au fost cotropite. Încurajați de mișcarea negrilor pentru drepturile civile, americanii nativi au început să ceară drepturi civile și despăgubiri pentru nedreptățile din trecut. Au făcut acest lucru pentru că, așa cum a spus King, „Libertatea nu este niciodată oferită de bună voie de către asupritor; ea trebuie să fie cerută de asuprit".

În 1968, mișcarea indiană americană s-a coalizat în jurul unei fraze („puterea roșie"), după modelul „puterea neagră", sintagma folosită de activiștii afro-americani. Această mișcare a puterii roșii a cunoscut o ascensiune rapidă, iar în 1969, aproximativ șaptezeci dintre membrii ei au ocupat Insula Alcatraz, din Golful San Francisco. Acest eveniment a zguduit întreaga societate americană.

◄ Memphis, orașul unde a fost ucis King, așa cum arată astăzi. Rămășițe ale îndelungatei segregări rasiale din trecut există și astăzi, de exemplu separarea cartierelor de negri și albi.

▼ Nixon (centru) vizitează un ghetou și verifică progresul unui plan de redezvoltare. Politicile lui au fost extrem de conservatoare și i-au îndepărtat pe negri din politică.

Mexicano-americanii au fost asupriți începând cu războiul Statelor Unite cu Mexicul. Erau cunoscuți sub numele de chicanos și se răsculau pe coasta de vest. Japonezo-americanii, care nu mai ieșiseră în evidență de la izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial, au început o campanie prin care cereau despăgubire pentru închiderea în lagăre în timpul războiului. Chiar și în rândul albilor, grupurile etnice cu statut social inferior, precum italienii sau irlandezii, au început să revendice drepturi, arătând că mișcările minoritare nu țin cont de culoarea pielii.

Problemele variau între diferitele grupuri rasiale și etnice, dar toate aveau în comun faptul că începuseră să trăiască viața cu mândrie față de culoarea pielii lor și cultura lor unică. Chemarea lui King de a trăi cu mândrie influențase profund modul lor de a gândi. Membri ai grupurilor au început să creeze opere muzicale și literare care le reflectau originea, îmbogățind astfel cultura americană.

Schimbarea petrecută în conștiința minorităților a determinat schimbări ale apelativelor grupurilor minoritare. Negrii au fost numiți „negrotei", dar astăzi se numesc „afro-americani". Popoarele indigene din America au fost cunoscute drept „piei roșii", dar acum sunt „americani nativi". Perioada de dominare PASA în America („protestanți anglo-saxoni albi") luase sfârșit. Istoriografia care se axase pe albi a fost modificată pentru a recunoaște faptul că prosperitatea Americii a fost creată de sacrificiile unei multitudini de rase și etnii. Declinul filmului western care-i înfățișa pe americanii nativi ca răufăcători a fost o manifestare a acestui fenomen.

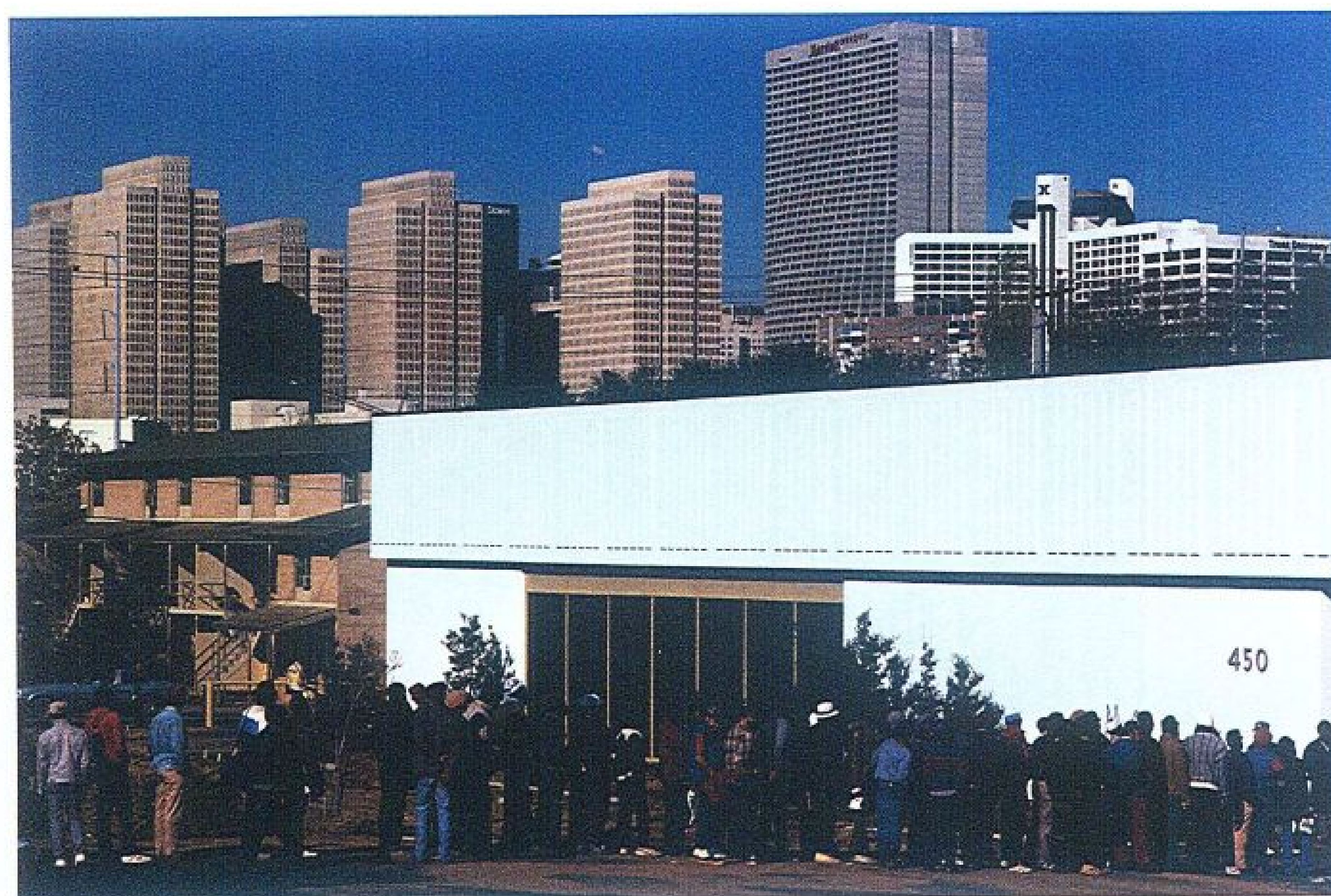
Mișcările minoritare americane au încurajat și popoarele asuprite din restul lumii. Ele au avut o influență deosebit de însemnată asupra mișcării de eradicare a apartheidului în Africa de Sud. Se poate spune că mișcarea pentru drepturile civile din America a fost un efort de a distruge versiunea americană a apartheidului. În Japonia, de exemplu, sistemul de segregare nu este numit apartheid, dar, din moment ce „apartheid" este un cuvânt danez care înseamnă „stare de separare", atunci orice sistem de segregare rasială ar putea fi numit „apartheid". Nelson Mandela a fost ales președinte în Africa de Sud și apartheidul a luat sfârșit în 1994. S-a întâmplat la exact treizeci de ani de la adoptarea Actului Drepturilor Civile în America, propus de președintele Kennedy.

▲ Americanii nativi demonstrează în New York. Mișcarea lor are ca scop restituirea unor drepturi răpite de albi și eradicarea discriminării.

▲ O mare revoltă în Los Angeles, aprilie 1992, care a fost provocată de un act de violență împotriva unui negru de către ofițerii de poliție. Acest fapt i-a arătat întregii lumi ce adânc e înrădăcinat rasismul în America.

▼ Oameni fără adăpost stau la coadă să primească haine gratis. Zgârie-norii din Atlanta care se ridică deasupra lor simbolizează realitatea diferențelor de clasă din America modernă

Moștenirea visului

Adoptarea Actului Drepturilor Civile care garanta drepturi negrilor și altor minorități a fost un pas important în eradicarea discriminării. Însă problema discrepanței dintre bogați și săraci în America a fost corectată substanțial. King a intuit

această problemă înainte de a muri și a făcut apel la rezolvarea ei. Diferența dintre bogați și săraci s-a înrăutățit în America zilelor noastre.

Diferențele de clasă au crescut și în rândul negrilor, ceea ce face să le fie greu să fie solidari și să-și susțină cauzele.

Cauza care stă la baza lărgirii discrepanței dintre bogați și săraci în America a fost încercarea administrației republicane din anii 1980 de a construi o „Americă puternică", scoțând țara din starea proastă în care se adâncise după războiul din Vietnam. Multă lume din clasa socială inferioară a fost lovită de expansiunea militară și reformele economice care au urmat. Această tendință de fisură între bogați și săraci va continua chiar și după căderea Uniunii Sovietice, în 1990. King a criticat aspru rolul Americii de „poliție mondială" în timpul războiului din Vietnam, dar mulți americani au sprijinit eforturile țării lor de „poliție mondială" în războaiele din Irak și din Golful Persic.

Cu toate acestea, America nu l-a dat cu totul uitării pe King. A fost creată o sărbătoare națională pentru a-l comemora și este una din puținele sărbători care onorează o anumită persoană. Discursurile lui King sunt folosite ca materiale educative în multe școli și chiar în rândul copiilor există puțini americani care să nu știe cine a fost King.

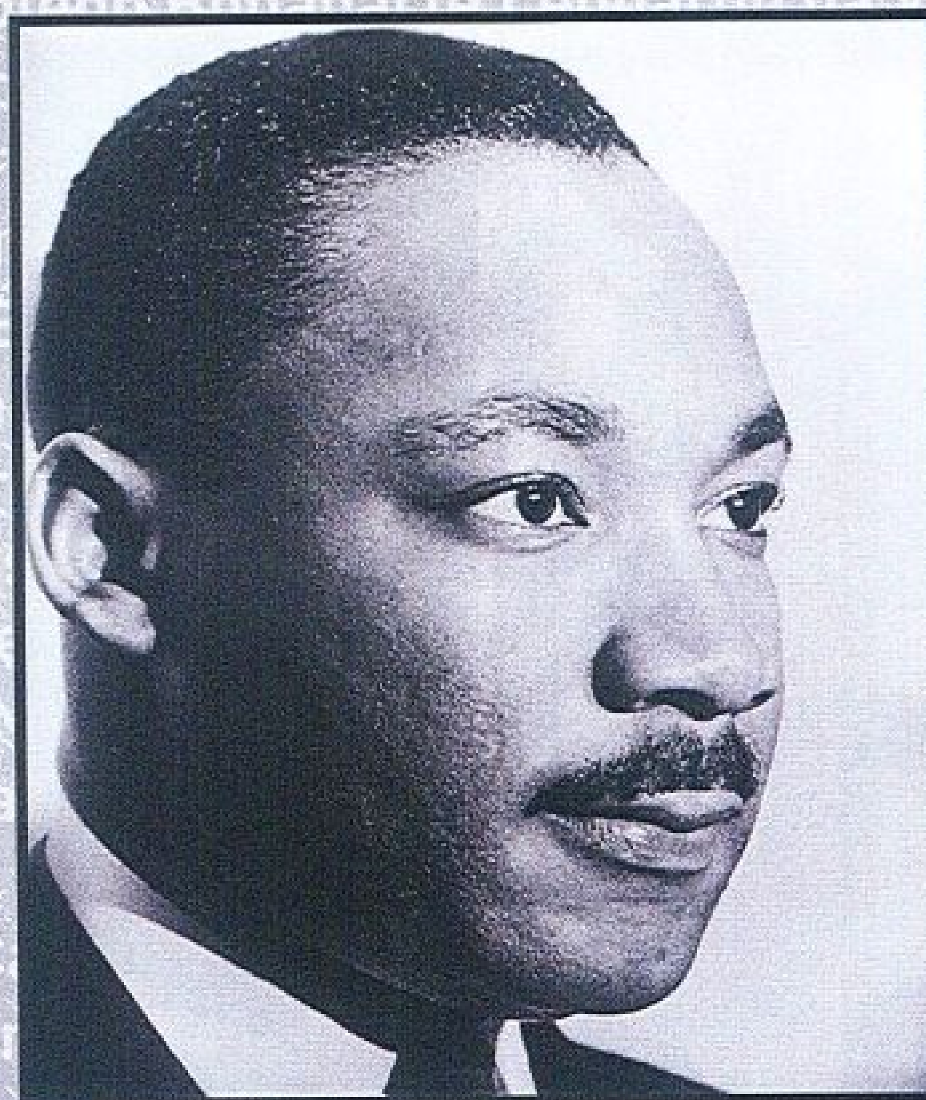
▲ Președintele Ronald Reagan discută cu omologul său rus Mihail Gorbaciov în 1987. Reagan a avut multe reușite spre sfârșitul mandatului, inclusiv încetarea Războiului Rece.

În august 2003, la patruzeci de ani de când King a rostit celebrul discurs „Am un vis", a avut loc o mare adunare în comemorarea acelui eveniment crucial. La adunare au fost susținute multe cauze, inclusiv pacea mondială, reforma condițiilor de muncă, toleranța religioasă și drepturile homosexualilor și ale persoanelor cu deficiențe. Mai sunt încă multe probleme sociale în America de astăzi. Însă negrii au urcat în vârful politicilor americane. Semințele sădite de King au fost culese de diverse popoare și cresc în rădăcinile Americii de astăzi.

Colin Powell, om politic american, în vizită în Africa de Sud.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

MARTIN LUTHER KING

ISSN 1791-0765

9 771791 076000 31

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

32

SCHLIEMANN

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Heinrich Schliemann **Numărul 32**

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5,
sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

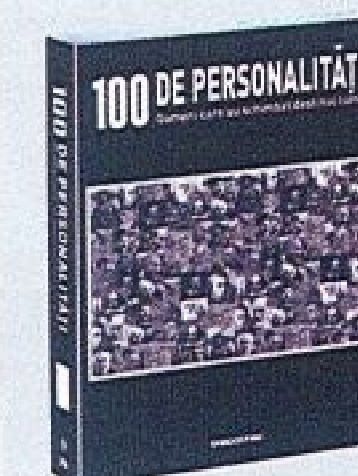
ISSN: 1791-0765

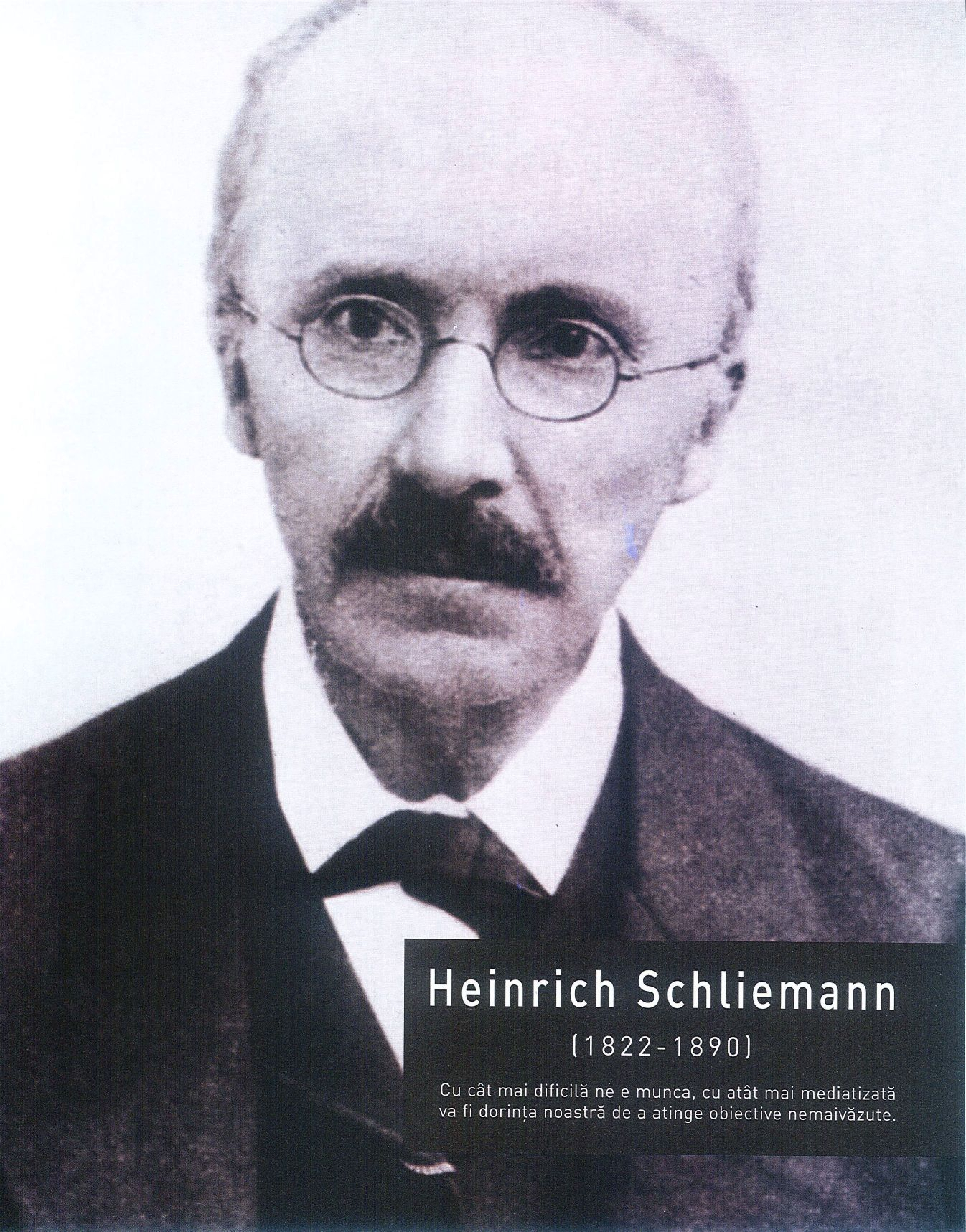
Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan,
De Agostini Picture Library

Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere:
5,99 LEI/29,99 MDL

Heinrich Schliemann
(1822-1890)
Cu cât mai dificilă ne e munca, cu atât mai mediatizată
va fi dorința noastră de a atinge obiective nemaivăzute.

Heinrich Schliemann

Ce fel de viață a dus Schliemann?

PROLOG

LA MIJLOC DE SECOL XIX, numeroasele națiuni europene erau angrenate într-un proces fervent de descoperire a originilor civilizațiilor din care își trag sevele. Curând, coasta Mării Egee a fost împânzită de campanii de cercetări arheologice. Cu toate acestea, singurele care au beneficiat de atenția arheologilor au fost ruinele civilizațiilor clasice, aflate în zone precum Atena sau Olimpia; locațiile descrise în poemele epice ale lui Homer au fost considerate drept fantastice, fără a constitui obiect de investigație. Acesta este contextul în care își face apariția un arheolog eminent, fost om de afaceri: Heinrich Schliemann.

Schliemann a început să se preocupe de arheologie abia după împlinirea vârstei de patruzeci de ani. Pentru a-și împlini visul din copilărie de a descoperi el însuși dovezi privind existența lumii poemelor epice zugrăvite de Homer, acesta a cercetat ruine ale Greciei antice datând din cele mai vechi timpuri. Fără a fi un expert, Heinrich a reușit de unul singur să descopere dovezile existenței miceniene.

Așadar, ce fel de viață a dus Schliemann?

TABEL CRONOLOGIC

Secolul VIII î.Hr.	Finalizarea poemelor epice ale lui Homer
1815	Căderea lui Napoleon
1820	Abolirea iobăgiei în Mecklenburg
1821	Mișcarea pentru independența Greciei prinde avânt
1822	Se naște Schliemann
1829	Schliemann visează să descopere Troia
1831	Mama lui Schliemann se stinge din viață, iar tatăl său se recăsătorește
1836	Schliemann își începe ucenicia la o băcănie
1841	Schliemann este implicat într-un naufragiu și se îndreaptă spre Olanda
1844	Schliemann începe să lucreze pentru societatea comercială B.H. Schröder
1846	Schliemann este trimis să lucreze în Rusia
1848	Începe goana după aur pe coasta de vest a Americii de Nord
1851	Schliemann călătorește în America
1852	Prima căsătorie a lui Schliemann
1853	Izbucnește Războiul Crimeii
1858	Călătoria lui Schliemann în Mediterana
1863	Schliemann începe să își lichideze afacerile
1864	Schliemann pleacă într-o călătorie în jurul lumii
1866	Schliemann începe să studieze arheologia
1868	Săpăturile din Itaca Vizita în Grecia Vizita în Italia
1869	Schliemann divorțează, apoi se recăsătorește
1871	Schliemann începe oficial săpăturile în vederea identificării Troiei
1873	Descoperirea comorii lui Priam
1876	Descoperirea ruinelor cetății Micene Descoperirea măștii lui Agamemnon
1879	Descoperirea Troiei
1880	Comoara lui Priam este prezentată Germaniei
	Publicarea raportului intitulat „Ilion"
1882	Participă la cercetarea arheologică a Troiei întreprinsă de Dörpfeld
1884	Descoperirea citadelei antice Tiryns
1890	Schliemann este supus unei operații la ureche Schliemann moare, la Napoli
1900	Evans începe o campanie amplă de cercetare arheologică a Cretei
1930s	Blegen efectuează noi săpături la Troia
1945	Rusia dobândește Comoara lui Priam
1953	Descifrarea sistemului de scriere Linear B
1996	Comoara lui Priam este expusă public la Moscova

Pasiunea pentru lumea clasică inspiră o călătorie destinată să probeze veridicitatea unor mituri

Într-o parohie din Ankershagen, un sătuc uitat de lume din nordul Germaniei, tânărul Heinrich Schliemann savura poveştile tatălui său despre eroii Greciei Antice. Aceste istorisiri vor da naştere în mentalul lui Schliemann unor visuri arzătoare. Schliemann a reuşit să depăşească greutăţile copilăriei, ajungând un important agent comercial internaţional, astfel că şi-a dedicat a doua jumătate a vieţii cercetării istoriei perioadei clasice. Ca arheolog amator, avea să rescrie istoria civilizaţiilor bazinului Mării Egee.

▲ Schliemann, pe când profesa ca și agent comercial în Rusia. Această fotografie este cea mai veche imagine de care dispunem a lui Schliemann, pe când avea treizeci și opt de ani.

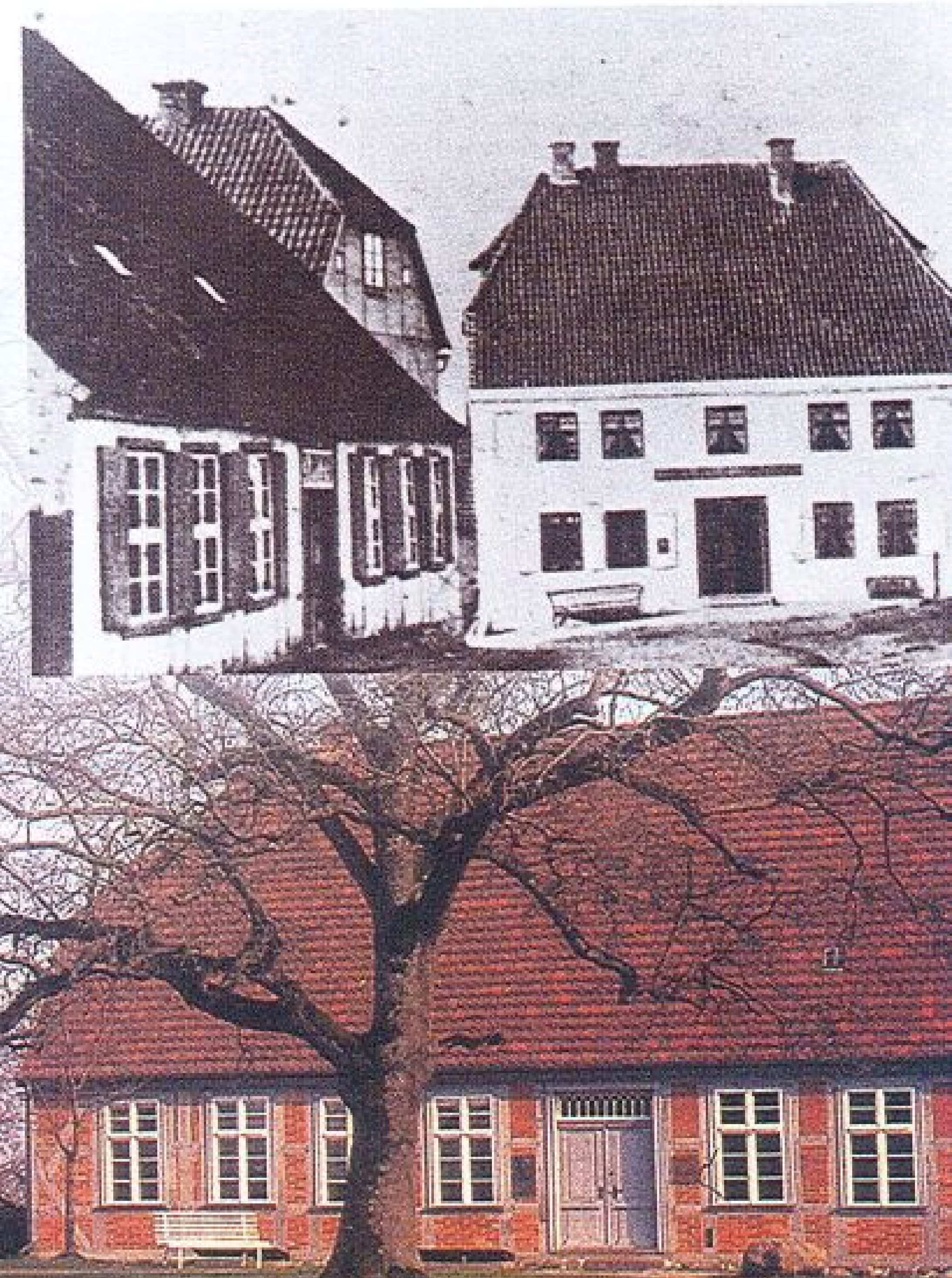
Seducția unei lumi îngropate

Castelul tâlharului

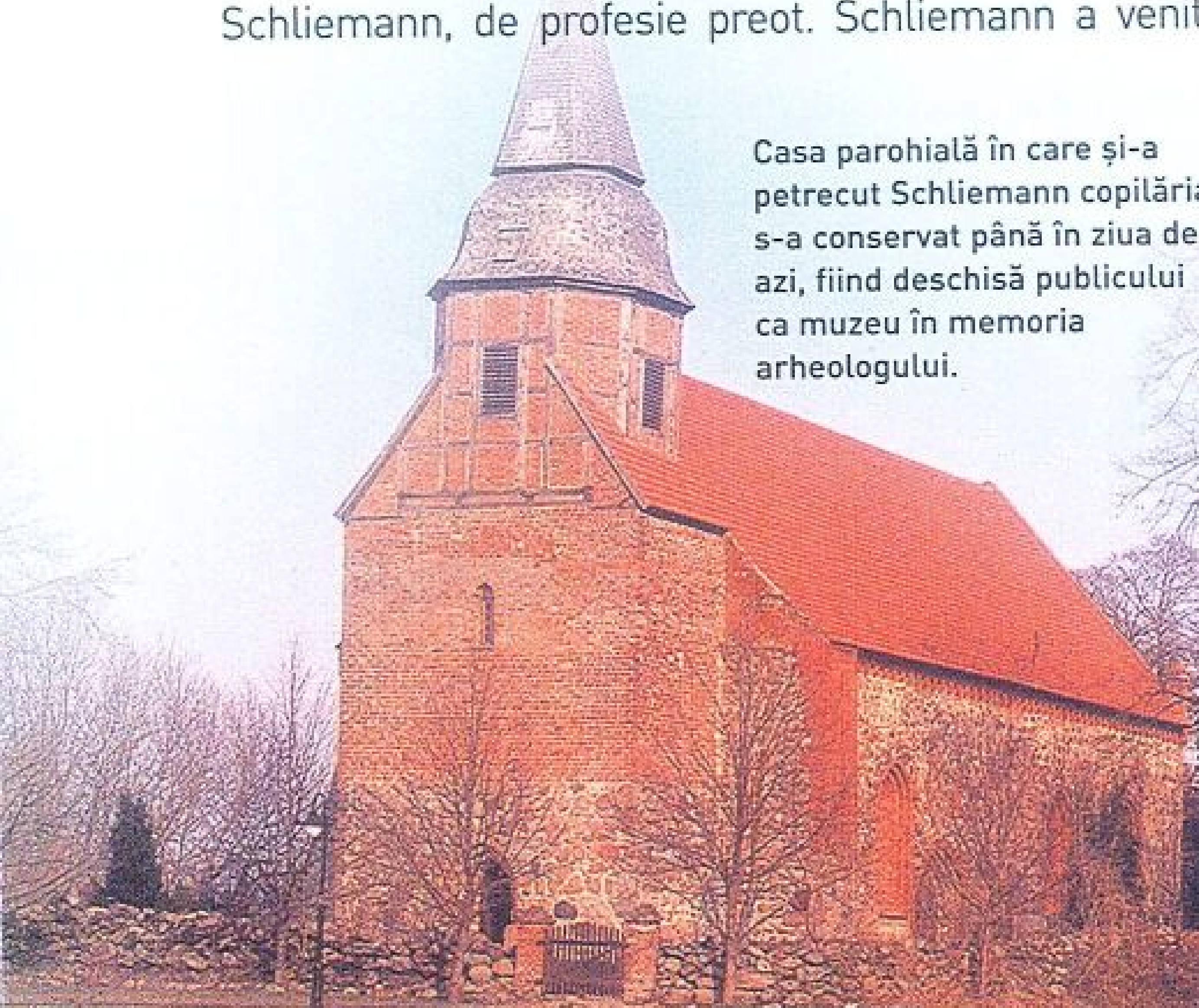
STATUL MECKLENBURG-VORPOMMERN din nordul Germaniei, localizat la Marea Nordului, este și în ziua de astăzi cea mai puțin populată regiune germană. Dacă avem în vedere și faptul că iobăgia a fost abolită abia în 1820, modernizarea sa a fost una dintre cele mai greoaie. Heinrich Schliemann s-a născut în ceea ce era cunoscut la acea vreme sub numele de Marele Ducat de Mecklenburg-Schwerin, în micul oraș Neubukow din apropiere de coasta Mării Nordului. Aici se afla parohia tatălui său, Ernst Schliemann, de profesie preot. Schliemann a venit pe lume la 6 ianuarie 1822, imediat după abolirea iobăgiei. În anul nașterii sale, tatăl s-a mutat la Ankershagen, într-o regiune cu o mare densitate de lacuri din inima Germaniei, în care Heinrich își va petrece copilăria.

Acel sat izolat avea o tradiție folclorică bogată. Casa parohială în care locuia Schliemann avea reputația de a fi bântuită de fantoma unui preot care trăise în ea cu generații în urmă, și se credea că un prunc așezat într-un pătuț de aur încă se mai odihnea într-o criptă din sat. La aceasta s-au mai adăugat ruinele unui castel care se spune că ar fi fost locuit în Evul Mediu de un cavaler tâlhar.

Rămășițele cuptorului în care cavalerul se zvonește că și-a gătit și apoi mâncat servitorul încă erau în castel,

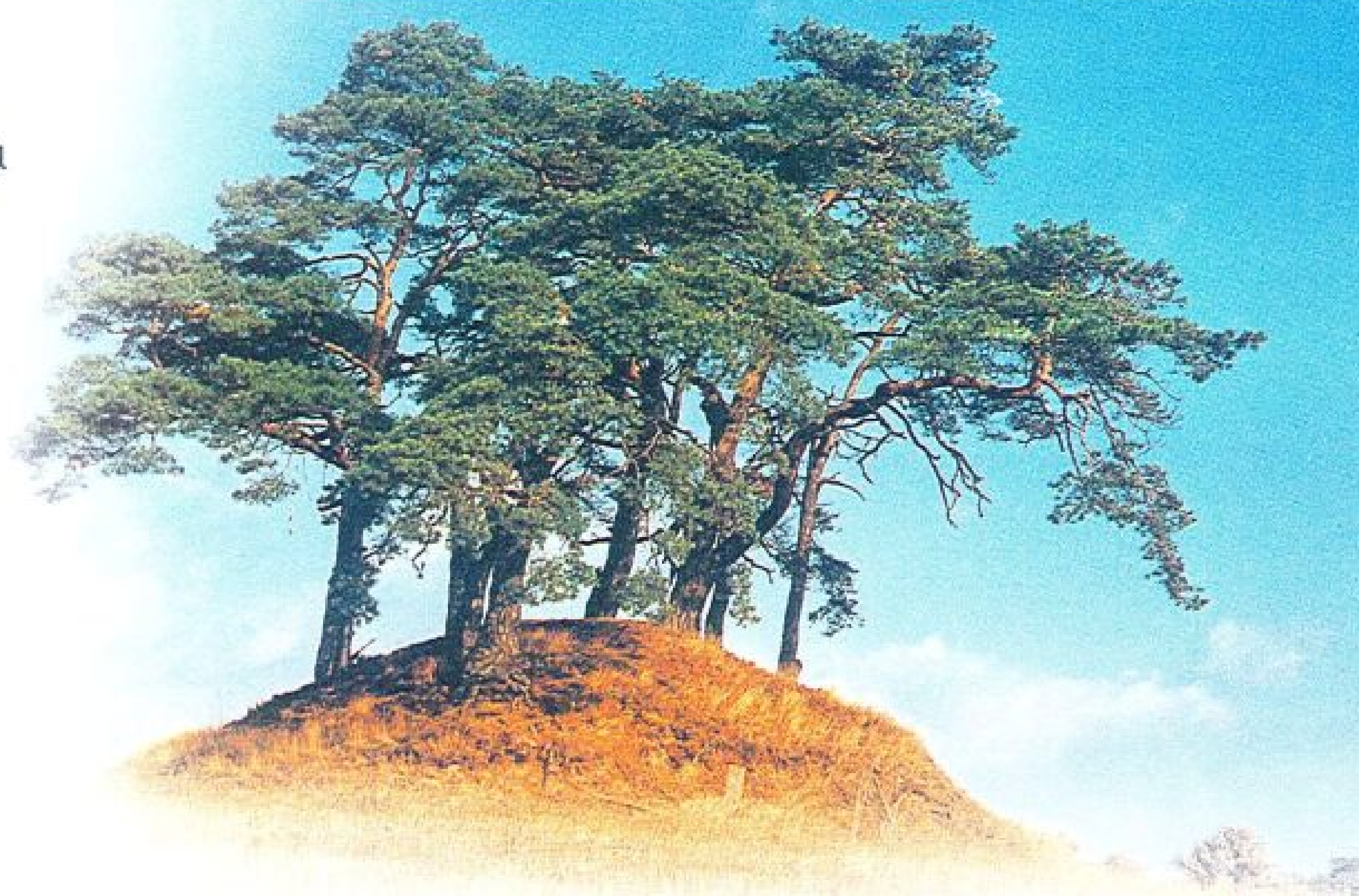

▼ Casa în care s-a născut Schliemann se află în orășelul Neubukow, localizat la zece kilometri distanță de țărmul Mării Nordului.

Casa parohială în care și-a petrecut Schliemann copilăria s-a conservat până în ziua de azi, fiind deschisă publicului ca muzeu în memoria arheologului.

iar picioarele cavalerului s-ar afla într-un cavou în cimitirul din sat. Auzind aceste povești supranaturale spuse de tatăl său, Schliemann nu s-a înfiorat, ci a hotărât fie să sape mormântul banditului, fie să cerceteze castelul în care acesta a trăit, în căutare de comori. Schliemann a mers până într-acolo încât să își întrebe tatăl, un biet preot de țară, sărac lipit pământului, de ce nu s-a îmbogățit pur și simplu descoperind leagănul de aur sau comoara cavalerului. Curiozitatea lui Schliemann pentru relicve ale istoriei de odinioară, îngropate sub pământ, deja își făcea simțită prezența la această vârstă fragedă.

Unul dintre multiplele morminte ale familiilor puternice din secolele trecute care marchează peisajul regiunii din jurul localității Ankershagen. Mormântul în care se spune că este îngropat leagănul de aur se numără la rândul său printre acestea.

Legenda Troiei

Schliemann a devenit profund pasionat de istorie mulțumită poveștilor de factură istorică spuse de tatăl său. Curiozitatea i-a fost răscolită de relatări ale tragediei îngropării orașului Pompei în urma unei erupții vulcanice sau ale Războiului Troian din Grecia Antică.

De Crăciun, în anul 1829, înainte ca Schliemann să sărbătorească a opta aniversare, tatăl i-a dăruit o carte. Este vorba de o lucrare ilustrată, „Istoria universală pentru copii" („Weltgeschichte für Kinder") de Georg Ludwig Jerrers. Cartea i-a ridicat lui Schliemann o serie de întrebări. Cu inocența specifică copilăriei, și-a exprimat convingerea că Jerrer trebuie să fi văzut Troia, căci cum altfel ar fi putut să deseneze ilustrația cărții. Replica tatălui a fost că imaginile sunt doar rodul imaginației celui care a realizat ilustrațiile. Schliemann a întrebat atunci dacă Troia a avut sistem de fortificație, la care tatăl a răspuns afirmativ. Apoi, Schliemann a afirmat că aceste bastioane trebuie să fie încă îngropate sub pământ și i-a promis părinetelui că într-o bună zi, chiar el va fi acela care să scoată Troia la lumină. Schliemann avea să scrie în autobiografia sa că această curiozitate inocentă a copilăriei îl va însoți tot restul vieții.

Copiii interesați de relicve istorice îngropate erau o raritate în târgurile mediului rural înverzit al nordului Germaniei. Cu toate acestea, Schliemann a reușit să întâlnească o parteneră care să îi înțeleagă hobby-ul. De aceeași vârstă cu Schliemann, Minna era fiica unei familii de fermieri, Meinckes, care locuia în afara Angkershagenului. Împreună, cei doi obișnuiau să exploreze ruinele castelului cavalerului bandit sau să asculte miturile și legendele povestite de unii săteni. Tânărul cuplu și-a mărturisit că, atunci când vor crește se vor căsători, pentru ca apoi să descopere comoara din castelul cavalerului bandit și ruinele Troiei.

Dar epoca idilică a acestui cuplu fraged se va sfârși brusc, având să capete o turnură nefericită pentru amândoi.

▲ Biserica în care tatăl lui Schliemann a lucrat ca preot, în Neubukow. La un an de la nașterea lui Schliemann, familia sa s-a mutat la Ankershagen.

Versiune diferită

ADEVĂRUL ȘI FICȚIUNEA DIN LEGENDE

Încă de la o vârstă fragedă, Schliemann tânjea după vremurile de mult apuse despre care îi povestea tatăl său. Schliemann a început să creadă cu tărie în ideea că poemele epice eroice compuse de Homer se bazau pe adevăruri istorice după ce a văzut ilustrațiile din „Istoria universală pentru copii" și și-a jurat ca într-o zi să descopere Troia. A învățat limbile a cinci țări cu o sârguință ieșită din comun, și a folosit acest lucru ca armă pentru a fi încununat de succes în activitățile sale din domeniul comerțului internațional. A investit mai apoi fondurile obținute de pe urma muncii sale în săpăturile pe care le-a realizat, și în cele din urmă a reușit să își transforme visul din copilărie în realitatea. Cu toate acestea, după moartea lui Schliemann au existat numeroase dubii cu privire la această descriere autobiografică, și chiar și în zilele noastre, multe dintre anecdotele sale sunt considerate a fi simple plăsmuiri.

Să luăm ca exemplu povestea spusă de Schliemann pentru prima oară în 1874, conform căreia a urmat acest drum în viață după ce a citit „Istoria universală pentru copii". Pe atunci avea deja cincizeci și doi de ani și deja finalizase săpăturile de mari dimensiuni la cetatea Troia. Anecdota lipsea din orice însemnare anterioară. Afirmația că a visat să descopere Troia încă din fragedă pruncie a fost astfel privită cu suspiciune. Schliemann și-a exprimat interesul de a cerceta ruinele troiene doar începând din 1868, pe când lucra ca negustor, și nu a susținut niciodată că de fapt strângea bani pentru ca ulterior să aibă cu ce să își finanțeze săpăturile. De asemenea, cu privire la influența tatălui, Schliemann avea să declare că părintele său nici nu l-a iubit, nici nu i-a asigurat educația corespunzătoare, iar legendele colorate din copilăria lui Schliemann erau copiate din cărțile altora, publicate după 1857.

Aceste episoade au fost repetate în lucrarea scrisă de Schliemann în 1880, „Ilion" și mai apoi în autobiografia sa. Din aceste cărți, poveștile s-au răspândit în toate colțurile lumii. Este posibil ca aceste istorisiri să se fi înfiripat în mintea sa odată cu obținerea succeselor sale arheologice.

Fuga de sărăcie

Scandalul tatălui său

Tatăl lui Schliemann a cultivat interesul fiului său pentru istorie, dar viața pe care o ducea nu îl recomanda pentru a fi un membru al clerului. Relațiile sale cu femeile erau laxe și a avut numeroase legături cu acestea, în ciuda faptului că era căsătorit. Îndurerată de infidelitatea soțului, mama lui Schliemann a decedat, după o lungă suferință, în 1831. Imediat după moartea soției, Ernst s-a căsătorit cu una dintre concubinele sale, atrăgându-și oprobiul țărănimii consătene. Pentru a înrăutăți și mai mult lucrurile, a ajuns să fie suspectat de deturnare a fondurilor parohiei, familia lui Schliemann fiind ostracizată de săteni. Minnei, prima dragoste a lui Heinrich și singura din sat care îl înțelegea, i s-a interzis de către familie să continue orice relație cu Schliemann. Acesta avea să susțină că acest amănunt avea să îl îndurereze infinit mai mult decât trecerea în neființă a propriei sale mame.

Scandalul în care a fost implicat tatăl a dezbinat familia Schliemann. Heinrich a ajuns să fie crescut de unchiul său, și a făcut primii pași în studiul limbii latine sub îndrumarea filologului Karl Andress. În ciuda dificultății acestui demers, Schliemann a scris în preajma Crăciunului acelui an un eseu în latină despre Războiul Troian, pe care apoi i l-a trimis tatălui său. Văzând cât de absorbit este Schliemann de studiile sale de latină, Andress a vrut să îl trimită pe Schliemann la liceu, dar faptele tatălui au constituit și de această dată un impediment. Tatăl fusese acționat în instanță în legătură cu deturnarea de fonduri de la locul de muncă. Astfel, banii care ar fi putut fi folosiți pentru a acoperi costul studiilor lui Schliemann s-au risipit, fiind necesari pentru a acoperi pagubele produse. Schliemann nu a reușit să petreacă decât trei luni pe băncile liceului. Interesul lui Schliemann în istorie și în operele clasicilor a cunoscut un impas și, de dragul învățării unei meserii pentru a se putea întreține, a fost transferat la o școală profesională.

Supraviețuirea între apele învolburate

În 1836, la vârsta de paisprezece ani, Schliemann a absolvit școala profesională și s-a angajat la o băcănie din Fürstenberg, o localitate amplasată pe drumul spre Berlin. Plecând spre acest nou oraș a reîntâlnit-o pe neașteptate pe iubita sa din copilărie, Minna. Deși era deja o domnișoară, presată de timp, Minna nu a reușit decât să îl îmbrățișeze pe Heinrich, cu ochii în lacrimi, înainte ca acesta să plece. Schliemann a fost obligat să lucreze la băcănie din zori până la căderea soarelui, astfel că a uitat complet latina pe care depusese atâtea eforturi să o învețe. Singurele elemente care îi mai îndulceau zilele erau dragostea pentru istorie, și posibilitatea de a o revedea într-o bună zi pe Minna.

Pe când avea nouăsprezece ani, lui Schliemann i s-a oferit o nouă șansă. Aproape că își distrusese trupul ca urmare a muncii fără odihnă depuse la băcănie, astfel că a fost obligat să își dea demisia.

Schliemann a plecat fără să aibă un plan anume în marele oraș Hamburg, unde a obținut o slujbă pe

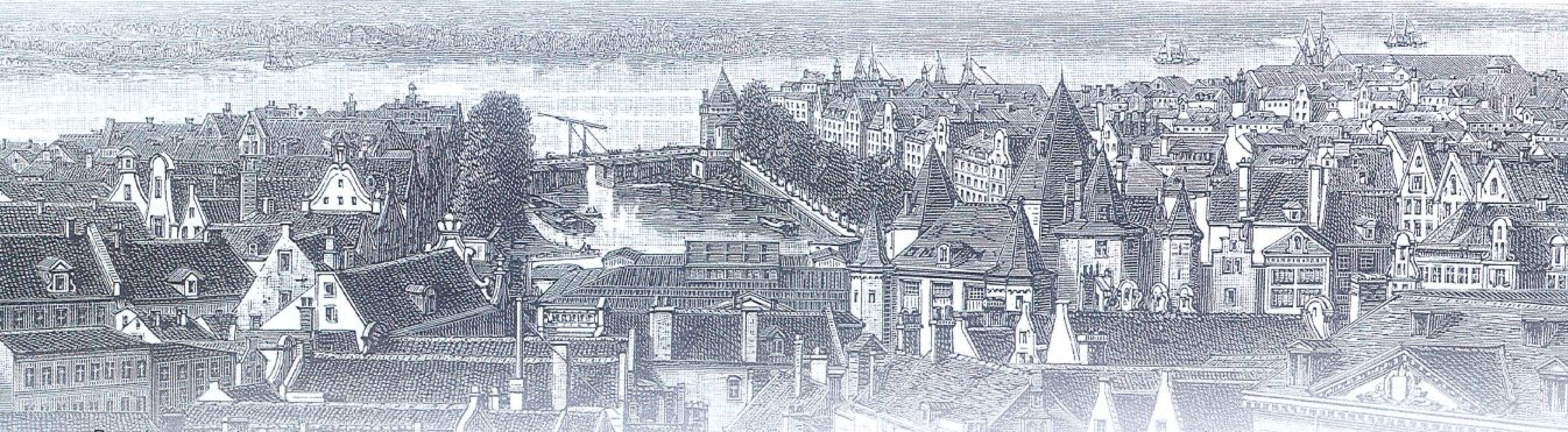

▲ Tatăl lui Heinrich Schliemann, Ernst Schliemann. Schliemann a avut o relație sinuoasă cu tatăl său, dar cu toate acestea nu a renunțat niciodată să îl sprijine sau să țină legătura cu acesta.

▲ Orașul Fürstenberg, unde Schliemann a început să lucreze la o băcănie, după ce a renunțat la viața academică.

Hamburgul secolului al XIX-lea. Acesta este portul de pe gurile râului Elba unde va ajunge Schliemann, aproape falit.

Dorothea, o ambarcațiune mixtă de pasageri și mărfuri, care a părăsit portul la 28 noiembrie 1841 cu destinația America de Sud. Schliemann pornea astfel în prima sa călătorie pe mare și, în același timp, prima în afara granițelor patriei. Din nefericire însă, nava a fost surprinsă de o furtună la scurt timp după plecare și a naufragiat. Schliemann, împreună cu restul echipajului, a scăpat cu o barcă de salvare, ajungând astfel pe coastele Olandei.

Indiferent de cât de dură ar fi putut părea această întâmplare, viața lui Schliemann s-a îmbunătățit sensibil ulterior. Personalul consulatului prusac din Amsterdam i-a ajutat pe nefericiții naufragiați care au văzut moartea cu ochii chiar de la prima călătorie pe mare să își găsească slujbe de funcționari la o societate comercială din Amsterdam. Munca era ușoară, existând chiar momente în care angajații nu aveau mai nimic de făcut, astfel că Schliemann a început să studieze asiduu, în speranța unui viitor mai bun. Dar în comerț nu istoria, ci studiul limbilor străine era de cel mai mare ajutor. Aceasta este perioada în care Schliemann a dat dovadă de un talent pentru limbi străine care depășea cu mult capacitățile elevului obișnuit. Învățând în podul în care locuia, a reușit să deprindă engleza, franceza, olandeza, italiana și portugheza în decurs de numai câteva săptămâni. Noile sale cunoștințe îl recomandau deja pentru o altă funcție decât cea pe care o deținea, astfel că în martie 1844 și-a găsit de lucru la societatea comercială B.H. Schröder, unde s-a remarcat de la bun început prin pasiunea sa pentru muncă. Schliemann s-a adaptat la condițiile noului său loc de muncă și a început să studieze limba rusă, având în vedere penuria de oameni cunoscători de rusă în cadrul companiei. Succesul lui Schliemann nu s-a datorat exclusiv învățării temeinice; avea în același timp un talent în a recunoaște oportunitățile, atunci când se iveau. Studiile lui Schliemann i-au permis să conceapă corespondență în limba rusă după numai șase săptămâni de cursuri. Compania i-a recunoscut talentele și entuziasmul tânărului Schliemann și l-a detașat în Sankt Petersburg, în Rusia, ca reprezentant al B.H. Schröder. Planul său de a-și folosi cunoștințele de rusă a dat roade imediat. În ianuarie 1846, Schliemann, pe atunci în vârstă de numai douăzeci și patru de ani, a pornit către Rusia.

▲ Imagine din Amsterdam, realizată la sfârșit de secol XIX. Schliemann a părăsit Germania și s-a angajat la o companie comercială având sediul în acest oraș olandez.

▲ Sankt Petersburgul mijlocului secolului al XIX-lea. Acest mare oraș cosmopolit al Rusiei va constitui baza activităților comerciale desfășurate de Schliemann.

CLIPE PERSONALE

METODA SA DE STUDIU AL LIMBILOR STRĂINE

Schliemann este faimos pentru numeroasele limbi pe care le cunoștea, iar metoda sa de studiu este citată frecvent în textele de pedagogia predării limbilor străine. Metoda de succes a lui Schliemann a fost sintetizată în autobiografia sa, în următoarele șase puncte:

Se va citi foarte mult cu voce tare
Se va evita cu orice preț să se traducă
Se va studia timp de o oră pe zi
Se vor scrie compuneri pe temele de interes ale elevului
Un profesor va corecta compunerile elevului
Se vor memora corecturile făcute și se vor recita în următoarea oră de studiu

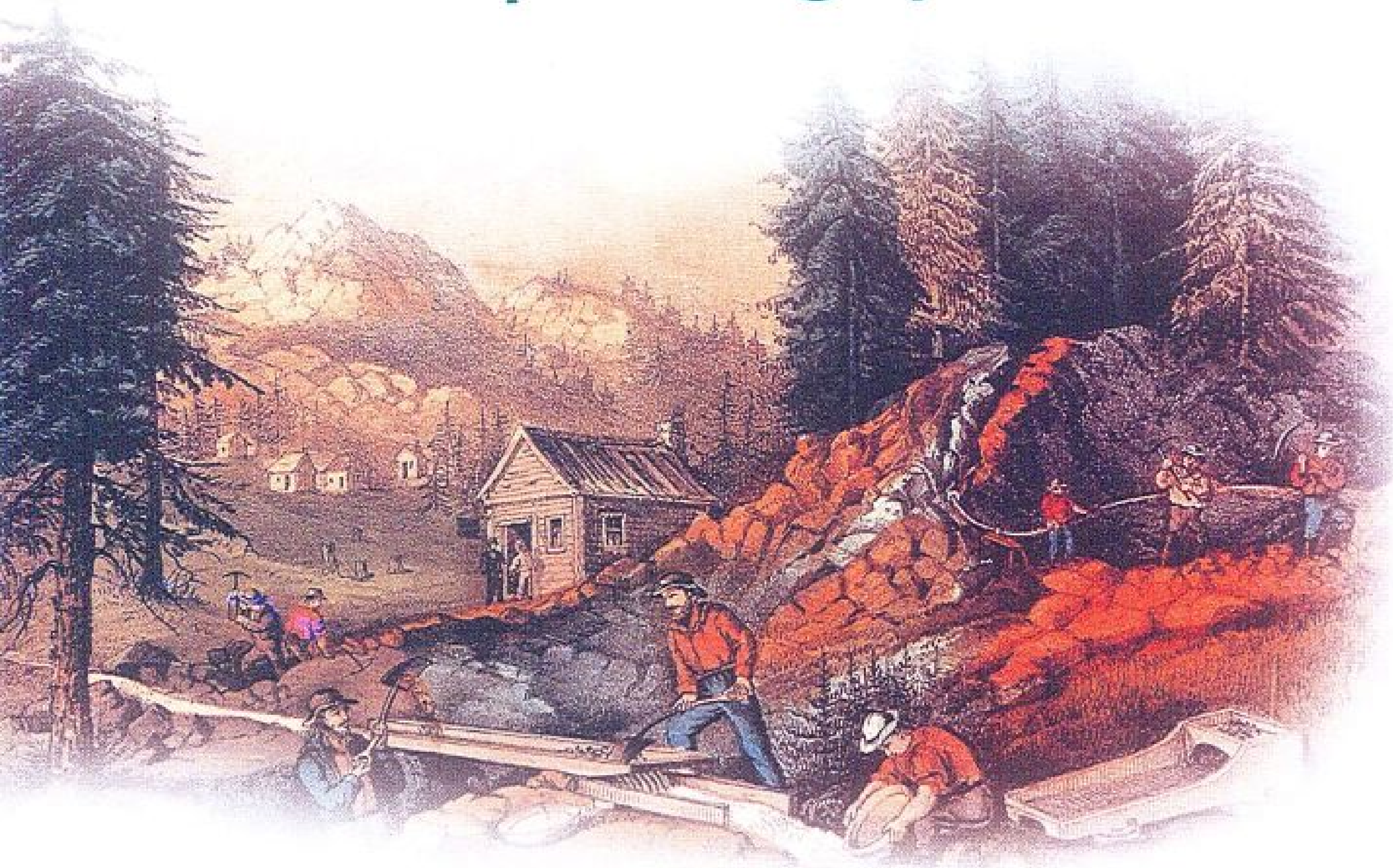
De asemenea, Schliemann recomandă să se acorde atenția cuvenită micilor semne gramaticale, studiului repetitiv exhaustiv și memorării. Dacă la prima vedere aceasta ar părea ineficient, în realitate eficiența depășea orice altă metodă de studiu. Faptul că a fost capabil să învețe cinci limbi străine în decurs de doi ani, în pauzele în care nu lucra, demonstrează cu prisosință eficacitatea metodei. În timp ce învăța engleza, era nelipsit de la slujbele de duminică ale bisericii anglicane de la Amsterdam și asculta ceremoniile oficiate în limba engleză. Prezența sa nu se datora vreunei convingeri religioase, ci era de dragul învățării limbii. Lui Schliemann nu îi plăcea să piardă timpul. Întotdeauna purta cu sine o carte scrisă în limba pe care o învăța în acel moment, și oricând beneficia de un moment liber, ca de exemplu când aștepta la coadă la oficiul poștal, obișnuia să citească din ea.

Unicul element care, mai mult decât orice altceva, a făcut posibil succesul său miraculos în deprinderea limbilor străine a fost determinarea de neînfrânt născută din dorința de a le folosi pentru a avea succes ca și comerciant. Motivul pentru care muncea din greu îl constituia convingerea că visul său de a relua relația cu prima sa iubire, Minna, de a se căsători cu ea și de a porni în căutarea relicvelor antice la care visau de mici, depinde în mod esențial de succesul în acest demers.

▲ B.H. Schröder, cel care a descoperit talentul de comerciant al lui Schliemann.

Calea spre bogăție

Litografie datând din 1871, ilustrând Goana după Aur. Visând la bogății, fratele lui Schliemann, Louis, a pornit spre tărâmul în care se petrecea această goană.

Portret fotografic al soției lui Schliemann, Ecaterina Lâșina, în ultima parte a vieții sale. Se spune că s-ar fi căsătorit cu Schliemann doar pentru a pune mâna pe averea sa.

Sfârşitul unui vis

La scurt timp după ce ajunge în Rusia, Schliemann devine reprezentantul comercial al multor companii, pe lângă B.H. Schröder, fiind practic agent liber. Încrederea în sine a lui Schliemann ca și comerciant a atins cote înalte. A început să ia tot mai mult în considerare posibilitatea de a-și transforma vechiul vis în realitate, acela de a-și uni destinul cu dragostea sa dintâi, Minna. Dar în replică la cererea în căsătorie pe care i-a trimis-o în orașul natal, Mecklenburg, a aflat că Minna s-a măritat cu numai câteva zile înainte de primirea scrisorii. Într-o scrisoare adresată surorii sale, Schliemann avea să susțină că șocul resimțit atunci a continuat să își producă efectele timp de nu mai puțin de doi ani.

Schliemann a continuat cu curaj pe drumul profesional pe care îl alesese, într-un efort de a uita amărăciunea care i-a cuprins sufletul. La serviciu se ocupa de tranzacționarea internațională a materiilor prime. Principala marfă astfel tranzacționată era indigoul, materia primă pentru vopselele albastre. De asemenea, tranzacționa materiale precum salpetrul de Chile (element care intră în compoziția prafului de pușcă), gumă și zahăr, iar clienții săi nu erau doar europeni, ci proveneau din întreaga lume. Afacerile îi vor purta pașii în principalele orașe ale Europei, printre acestea numărându-se Moscova, Paris, Londra și Amsterdam. Schliemann își câștiga treptat o notorietate din ce în ce mai mare în mediul de afaceri.

Schliemann avea doi frați mai mici, Louis și Paul. Paul a fost asistentul lui Schliemann la Sankt Petresburg. Louis s-a îndreptat spre America în timpul Goanei după Aur, cam pe la 1848, dar a murit de tifos pe coasta de vest în luna mai a

Millard Fillmore, al treisprezecelea președinte al Statelor Unite. Se spune că Fillmore a avut o întrevedere cu Schliemann. Totuși, unele voci susțin că între cei doi nu a existat niciodată o convorbire directă.

Din culise

DEZVOLTAREA AMERICII

Pe măsură ce Schliemann devenea un om de afaceri de succes, Statele Unite ale Americii parcurgeau un proces uluitor de dezvoltare economică. America a anexat California în 1848, după ce a câștigat un război cu Mexicul, iar descoperirea rezervelor de aur inestimabile cu care fusese hărăzită regiunea a dus la un aflux masiv de populație către coasta de vest. Numeroși imigranți europeni au lua calea Americii în aceeași perioadă. Printre aceștia se număra și fratele lui Heinrich Schliemann, Louis.

Statele Unite ale Americii intraseră deja pe firmamentul marilor puteri datorită economiei sale axate pe industrie în nord și pe agricultură în sud, iar dezvoltarea unei noi frontiere în vest a dus dezvoltarea economică pe noi culmi. În ciuda crizei disoluției uniunii cu care s-a confruntat America în timpul Războiului de Secesiune dintre nord și sud, țara a reușit să depășească momentul și să se dezvolte semnificativ în a doua jumătate a secolului, ajungând pe picior de egalitate cu marile puteri ale bătrânului continent. Schliemann a călătorit pentru prima oară în America în 1851, pentru a se ocupa de vânzarea proprietății fratelui său Louis după moartea acestuia. Pe când se afla acolo, Schliemann a studiat toate oportunitățile de afaceri existente în nou-dezvoltata țară și se spune că în timpul petrecut în SUA a reușit să își dubleze avuția. Chiar și după ce a început munca de arheolog, a continuat să investească în America. Fără îndoială, bogăția acumulată aici îi va sprijini substanțial cercetările arheologice.

Cu toate acestea, relația lui Schliemann cu America nu s-a bazat în exclusivitate pe căutarea profitului. Prima oară când a vizitat America, a avut o întrevedere cu Președintele Millard Fillmore. Schliemann a fost impresionat de faptul că președintele unei țări își poate rupe cu drag inimă din timpul prețios pentru a sta de vorbă cu lumea. Atmosfera din America, o țară în care oamenii nu erau preocupați de arborele genealogic al interlocutorului sau de statusul social al acestuia, părea să se apropie mai mult de caracterul lui Schliemann decât stilul autoritar adoptat de țara sa natală, Germania. Schliemann a făcut chiar predicția că America va reuși să obțină supremația, depășind chiar imperiile din trecut. Singurul lucru care l-a determinat pe Schliemann să rămână pe coasta de est a Atlanticului în ciuda predilecției sale pentru America a fost, evident, pasiunea sa pentru descoperirea dovezilor privind istoricitatea lumii lui Homer.

Natalia, cea mai mare fiică a lui Schliemann și a Ecaterinei. Viața sa va fi scurtă, stingându-se din viață la numai zece ani, în 1869.

Serghei, cel mai mare fiu al lui Schliemann și al Ecaterinei. Schliemann nu a neglijat să corespondeze cu copiii săi, nici chiar ulterior divorțului.

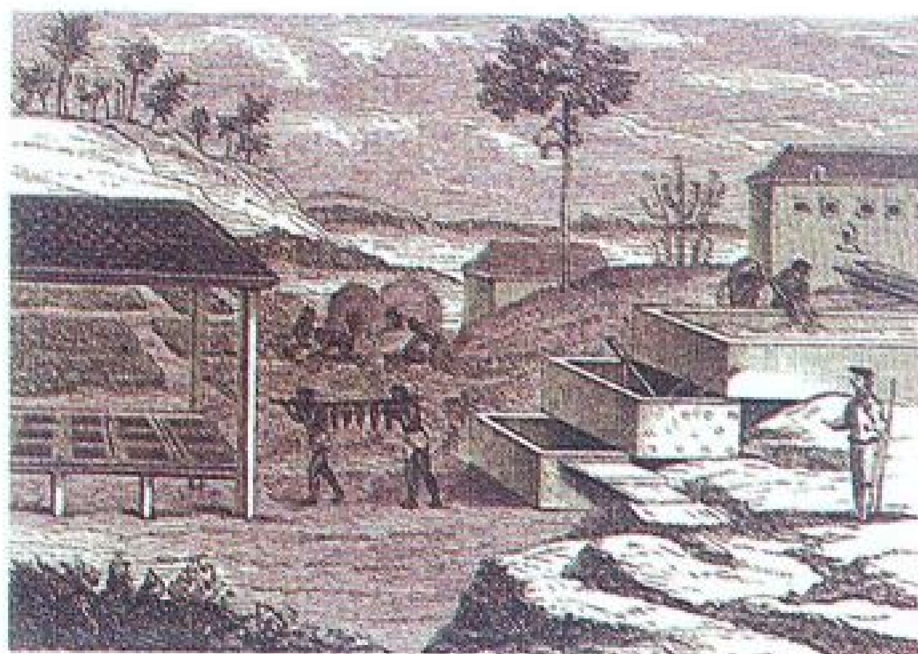
anului următor. Schliemann a fost înștiințat de faptul că fratele său defunct a lăsat în urmă o avere care depășea zeci de mii de dolari, putând să ajungă chiar la sute de mii de dolari. Schliemann a pornit spre America în 1851. Averile fratelui fuseseră deja risipite însă de prietenii acestuia, astfel că Schliemann nu a reușit să recupereze mai nimic. Schliemann a decis mai apoi să profite de oportunitățile oferite de Goana după Aur și s-a implicat în comerțul cu pulbere de aur și nu a durat mult până să acumuleze o mică avere. În august 1858, pe când avea treizeci și doi de ani, a decis să se reîntoarcă la Sankt Petersburg.

La scurt timp, Schliemann s-a însurat. Noua sa soție era o rusoaică pe nume Ecaterina Lâșina. Pe măsură ce Schliemann devenea tot mai priceput în afaceri, agresivitatea și egoismul au început să se facă simțite tot mai pregnant. Ecaterina era și ea motivată de urmărirea propriilor interese. Deși din acest mariaj au rezultat trei copii, Ecaterina nu și-a mai dorit alți urmași după ce l-a născut pe primul, fiind practic forțată să ducă la capăt următoarele două sarcini.

Evadarea în muncă

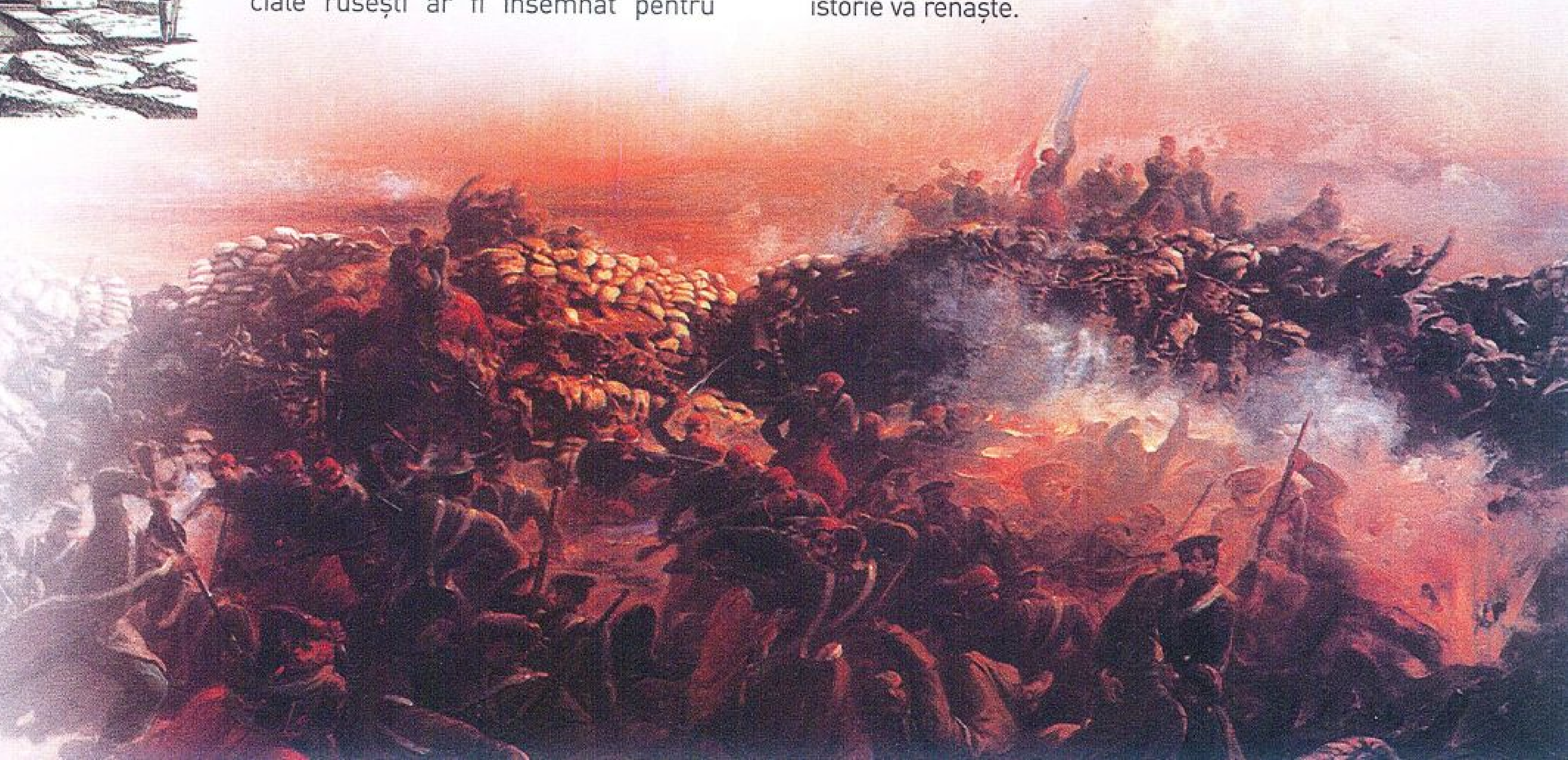
Pentru a fugi de constrângerile vieții sale de familie, Schliemann a ales să se cufunde în muncă. O propoziție din una dintre scrisorile sale relevă noua sa obsesie pentru muncă. Statul degeaba îl scotea din sărite, indiferent cât de multe activități plăcute îi erau la îndemână. Acest mod de viață centrat pe muncă i-a permis să își mărească și mai mult averea acumulată.

În 1853, sub pretextul ocrotirii credincioșilor Bisericii Ortodoxe Grecești supuși de turcii otomani, Rusia a trimis trupe în Peninsula Crimeii. Anglia și Franța au sprijinit fără întârziere turcii otomani, astfel izbucnind Războiul Crimeii. Pentru un comerciant internațional ca Schliemann, acest război era o șansă unică în viață. O posibilă penurie de bunuri cauzată de blocada britanicilor asupra porturilor comerciale rusești ar fi însemnat pentru Schliemann șansa de a transporta bunurile prin portul prusac Memel, întrucât Prusia era neutră la acea vreme (regiunea Klaipeda din Lituania zilelor noastre). Aducând aceste bunuri pe teritoriul Rusiei, a reușit să obțină profituri nesperate. Schliemann a investit mult în acest plan, dar când s-a deplasat la Memel pentru a supraveghea descărcarea bunurilor, a avut surpriza să nu găsească decât un morman de cenușă. După ce și-a pierdut aproape toată investiția ca urmare a incendiului, Schliemann a renunțat. Dar cum un transport de produse alimentare s-a aflat la distanță de sursa flăcărilor, numai acesta a scăpat nevătămat. Prețul alimentelor deja crescuse simțitor, iar oferta insuficientă rezultată în urma incendiului a crescut și mai mult prețurile, astfel că Schliemann a reușit să vândă produsele obținând dublul investiției făcute.

Procesarea indigoului, principala marfă tranzacționată de Schliemann, se făcea în arhipelagul dominican al Indiilor de Est. Indigoul cultivat aici ajungea în toate colțurile lumii.

Schliemann era un adept al acestui mod de a profita de oportunitățile de afaceri. Era mult mai bine pregătit să jongleze cu oportunitățile de investiții pe termen scurt decât cu cele mai stabile sau pe termen lung. Un exemplu îl oferă momentul în care Imperiul Rus a adoptat o nouă lege, astfel că avea nevoie de hârtie pe care să tipărească înștiințările privind legea nou promulgată și să informeze populația imperiului. Schliemann a adunat toată hârtia pe care a reușit să o găsească și a vândut-o rușilor în schimbul unui profit semnificativ. Principala sa marfă era indigoul, însă oferta sa era extrem de variată, astfel că avea capacitatea să furnizeze orice bun cu potențial lucrativ. După cum se poate remarca din modul său de a învăța limbile străine, nu suporta să petreacă mai mult timp decât era strict necesar pentru a realiza ceva și devenea agasat și nerăbdător dacă recompensa nu era imediată. Mai târziu, pe când avea să lucreze ca arheolog, nu se va da în lături de la a afișa atât aspectele pozitive cât și pe cele negative ale caracterului său.

În timp ce Schliemann era extrem de ocupat cu afacerile, viața de familie se dovedea complet nesatisfăcătoare. Nu după mult timp, interesul său pentru istorie va renaște.

Asediul fortăreței Sevastopolului în timpul Războiului Crimeii, de pe urma căruia Schliemann a obținut profituri imense.

O viziune asupra lumii

Dorința de a învăța greaca

Războiul Crimeii s-a terminat cu înfrângerea Rusiei, în anul 1856. Schliemann nu numai că a ieșit din acest conflict nevătămat, dar a reușit și să obțină un profit enorm de pe urma acestuia. A văzut în sfârșitul războiului șansa de a se dedica studiului unei noi limbi, lucru pe care nu-l mai făcuse de ceva vreme. În timp ce era absorbit de afacerile sale, a continuat să viseze la relicvele istorice ale Greciei antice care erau îngropate adânc sub sol. Visul a devenit atât de puternic încât îl urmărea pretutindeni. Schliemann a susținut în autobiografia sa că, dacă ar fi început să studieze fascinanta limbă greacă înainte de începerea Războiului Crimeii, probabil ar fi ajuns să își neglijeze munca. Greaca a fost prima limbă pe care a studiat-o metodic și care nu avea nimic de-a face cu comerțul pe care îl desfășura.

Prin contrast cu copilăria mizeră, Schliemann avea acum mai mulți bani decât ar fi putut cheltui vreodată. A angajat un profesor erudit să îl învețe greaca, dar stilul său fundamental de învățare a limbilor străine a rămas același: citea propoziții cu voce tare, iar apoi le repeta. A învățat greaca modernă în numai șase săptămâni, pentru ca apoi să continue provocarea oferită de greaca veche, o limbă dificil de stăpânit. Textele folosite erau, desigur, „Odiseea" și „Iliada" lui Homer. Curând va reuși să citească textele civilizației grecești clasice, inclusiv pe cele ale preferatului său, Homer. Acest studiu extrem de stimulant i-a permis lui Schliemann să deprindă limba în trei luni. De asemenea, a început să studieze latina. Latina era indispensabilă pentru studiul clasicilor vremii, dar Schliemann a fost forțat să o abandoneze din cauza sărăciei copilăriei. Prin comparație cu greaca modernă și veche pe care deja le stăpânea, latina era simplă. Apoi, avea să învețe limba arabă, care avea legături inseparabile cu civilizația europeană. În 1858 cunoștea deja la perfecție toate limbile necesare studiului civilizațiilor mediteraneene.

THE
ODYSSEY
OF
HOMER.

LONDON:
Printed for Bernard Lintot.
MDCCXXV.

▲ Coperta unui exemplar al „Odiseei" lui Homer, publicată în Anglia secolului XVIII. Este o lucrare cunoscută chiar și acum la toate nivelurilor societății europene.

Libertatea

În 1858, Schliemann călătorește în Ierusalim, Siria, Egipt, Turcia și Grecia. În paralel, dorința lui de a își lichida afacerile se intensifică. Cu toate acestea, în următorul an, unele probleme survenite în relația cu colegii din Sankt Petersburg duc la intentarea unei acțiuni împotriva lui Schliemann. Acest incident a continuat, împiedicând lichidarea mult dorită. Schliemann a profitat de această întârziere pentru a investi în bumbacul american în 1860, chiar înainte de Războiul de Secesiune care a zguduit țara.

◄ Relief descoperit în Turcia, ilustrând o scenă din „Odiseea". În această scenă, Odiseu descoperă pețitorii soției sale credincioase, Penelopa. Relieful datează din 410 î.Hr.

Biblioteca de amintiri

JURNAL DE CĂLĂTORIE ÎN CHINA ŞI JAPONIA

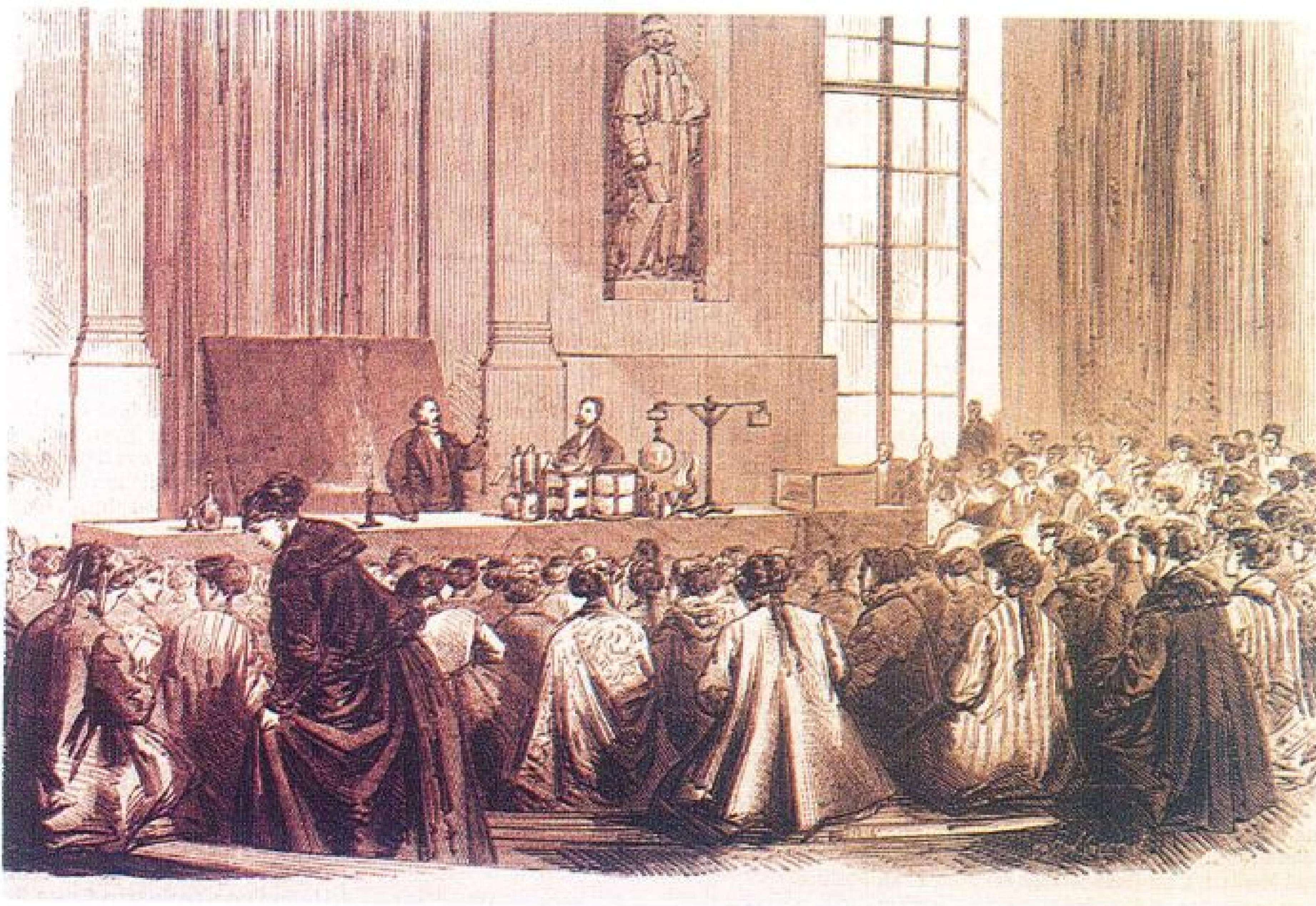
Prima operă scrisă de Schliemann nu este un text istoric sau arheologic, ci un jurnal de călătorie. „China şi Japonia astăzi" („La Chine et le Japon au temps présent") este un sinopsis al experienţelor trăite în China şi Japonia în timpul călătoriei din jurul lumii pe care a început-o în 1864.

Schliemann se aştepta ca întâlnirea sa cu grandoarea civilizaţiei chineze să înceapă cu vizitarea Marelui Zid. Stând în faţa bastionului, la poarta Beijingului, ştia că reuşise să calce pe urmele lui Marco Polo, care făcuse acelaşi lucru cu mult timp în urmă. Schliemann a trăit emoţia evenimentului, dar nu ştia că dincolo de aceste porţi aveau să îl întâmpine hoarde de vagabonzi şi munţi de gunoaie aruncate pe străzi. Tristeţea lui Schliemann a reuşit să îi egaleze aşteptările imense şi el a creionat starea deplorabilă a lucrurilor din China acelor vremuri, neprivind cu ochi buni poporul şi guvernul Dinastiei Manchu. Cu toate acestea, la vederea Marelui Zid a trebuit să recunoască faptul că este de o sută de ori mai maiestuos decât şi-ar fi imaginat vreodată.

A părăsit China prin Shanghai pe calea apei, îndreptându-se spre Japonia. A ajuns la Yokohama în zorii zilei de 4 iunie 1865. Totuşi, autoritatea shogunatului Edo era în declin, iar persoanele provenind din alte ţări deveniseră ţinta celor care voiau să expulzeze toţi străinii. Era prin urmare periculos să călătoreşti nestingherit în Japonia, iar Schliemann s-a dovedit atât curios cât şi extrem de curajos. A plecat din Yokohama şi a pătruns în Edo, a vizitat locurile celebre ale oraşului şi chiar a mers la spectacole. Japonia nu era deloc un loc prietenos cu occidentalii la acea vreme, dar Schliemann le-a dat o notă bună japonezilor pentru destoinicia şi curăţenia de care dădeau dovadă.

▲ Marele Zid Chinezesc, la începutul secolului XX. Stând în faţa ruinelor maiestuoase, Schliemann scria că Marele Zid reprezintă un protest tăcut contra corupţiei politice şi a depravării Imperiului Manchu.

▲ Universitatea Sorbonna în secolul al XIX-lea, acolo unde Schliemann a studiat arheologia. Şi-a început studiile în domeniul arheologiei şi istoriei antice, pe care nu le-a absolvit însă niciodată.

Schliemann va profita extrem de mult şi din această afacere. Mai mult, în 1863 câştigă disputa legală menţionată anterior, fapt care îi permite să îşi părăsească postul deţinut la Sankt Petersburg. Reuşeşte în final să îşi închidă afacerea în primăvara următorului an, pe când avea patruzeci şi doi de ani. Imediat după aceea a început să îşi pregătească misiunea de a descoperi istoria antică, dar nu înainte de a se îmbarca într-o călătorie în jurul lumii. În luna mai a aceluiaşi an, părăseşte Germania, traversează Marea Mediterana şi se îndreaptă spre Tunisia, în Africa. Acolo va vizita ruinele Cartaginei, pentru ca apoi să schimbe direcţia, plecând spre nord, spre Pompei, în Italia, despre care auzise atât de multe de la tatăl său. Apoi a străbătut Egiptul, mergând spre răsărit, spre India şi Ceylon (Sri Lanka de astăzi), pentru a admira ruinele hinduse şi budiste. Schliemann a mers apoi în China şi după ce şi-a satisfăcut dorinţa arzătoare de a vedea Marele Zid, s-a îndreptat spre Beijing, Tianjin şi Shanghai. Următoarea destinaţie a fost Japonia, care trecea printr-o perioadă turbulentă, la sfârşitul shogunatului. Acolo a urmărit cu plăcere kabuki. S-a îmbarcat pe o navă şi a traversat Pacificul, pentru a revedea America. După o scurtă vizită la mormântul fratelui său, în California, şi-a început incursiunea în Mexic, la ruinele civilizaţiei aztece.

La revenirea din această minunată călătorie care a durat mai mult de doi ani, Schliemann şi-a schimbat reşedinţa, pentru a începe în sfârşit procesul de îndeplinire a ambiţiei sale de-o viaţă de a lucra ca arheolog. A început studiul arheologiei şi al istoriei antice la Universitatea de la Sorbonna. A obţinut în cele din urmă libertatea pe care şi-o dorea, dar viaţa de familie continua să îi aducă insatisfacţii. În principiu se separase de soţia sa, Ecaterina, dar persistau probleme precum educaţia copiilor săi. Între Schliemann, aflat pe atunci la Paris, şi soţia sa, aflată încă în Sankt Petersburg, va persista o ură mocnită care le va învenina acţiunile. Pasiunea lui Schliemann pentru istoria antică nu va face decât să argumenteze nemulţumirile soţiei sale. Dar cu excepţia acestui motiv de perpetuă iritare, pentru Schliemann părea să înceapă în sfârşit viaţa pe care şi-o dorise dintotdeauna.

Descoperirea Troiei

Gorganul de la Isarlâk în timpul săpăturilor, descris în această ilustrație din „London Illustrated News". Culmea movilei este împânzită de cabine utilizate de echipa de săpături a lui Schliemann.

Debutul ca arheolog

SCHLIEMANN A STUDIAT cele mai recente dezvoltări din domeniul arheologiei la Sorbonna. În luna mai a anului 1868 a vizitat Italia, leagănul activității arheologice. Deși vizitase această țară în mai multe rânduri, cu acest prilej a fost nespus de emoționat la vederea ruinelor Romei antice (în special a sitului arheologic de la Pompei), în lumina nou-dobânditelor cunoștințe arheologice. A început lucrul în vederea îndeplinirii visului de a își conduce propriile săpături.

A pornit spre Grecia în iulie și a reușit să facă primii pași în noua sa carieră de arheolog. A efectuat primele sale săpături în insula Itaca, la est de Peninsula Greacă. Insula constituia cadrul în care se petrec evenimentele poemului epic „Odiseea" al lui Homer, astfel că a pornit în căutarea dovezilor autenticității poveștii. Cum nu a fost vorba decât de un demers experimental de numai două zile, Schliemann nu a obținut mare lucru, dar a declarat puținele relicve pe care le-a scos la lumină a fi legate de lumea „Odiseei". Această tendință de a lega forțat relicvele de mitologie îi va fi caracteristică lui Schliemann, transformându-l în ținta multor critici.

Movila Pinarbasi, așa cum rezultă dintr-o ilustrație datând din partea a doua a secolului al XIX-lea. Până la efectuarea de către Schliemann a săpăturilor de la Isarlâk, Troia se presupunea a fi localizată pe movila Pinarbasi.

Mai târziu a vizitat Micene, în căutarea mormântului eroului Războiului Troian, Agamemnon. Teoria acceptată la acea vreme era că acesta era localizat în afara structurii circulare descoperite în partea centrală a ruinelor miceniene. Totuși, Schliemann a conceput o nouă teorie care plasa situl chiar în mijlocul structurii circulare, prin analiză comparativă a peisajului contemporan cu ceea ce se spunea în „Odiseea" și în „Descrierea Greciei", lucrare scrisă de geograful grec Pausanias în vremea Imperiului Roman. După situl micenian, Schliemann a pornit în căutarea unei câmpii despre care se spunea că ar fi avut legătură cu Războiul Troian în vestul Asiei Minor, trecând prin Strâmtoarea Dardanele. La acea vreme exista o dezbatere vie asupra localizării ruinelor Troiei; conform celei mai convingătoare ipoteze, Troia se afla pe gorganul Pinarbasi (un deal artificial construit de-a lungul secolelor prin depunerea de reziduuri rezultate din construcțiile realizate de mâna omului) din câmpia vizitată de Schliemann, dar exista în paralel un curent minoritar care susținea că Troia s-ar găsi la Isarlâk, în apropiere de coastă. Schliemann a comparat cu sârguință cele două ipoteze privind amplasarea Troiei. A comparat și a verificat descoperirile cu ceea ce era scris în „Iliada" lui Homer, ajungând la convingerea că într-adevăr, ruinele Troiei se găseau la Isarlâk.

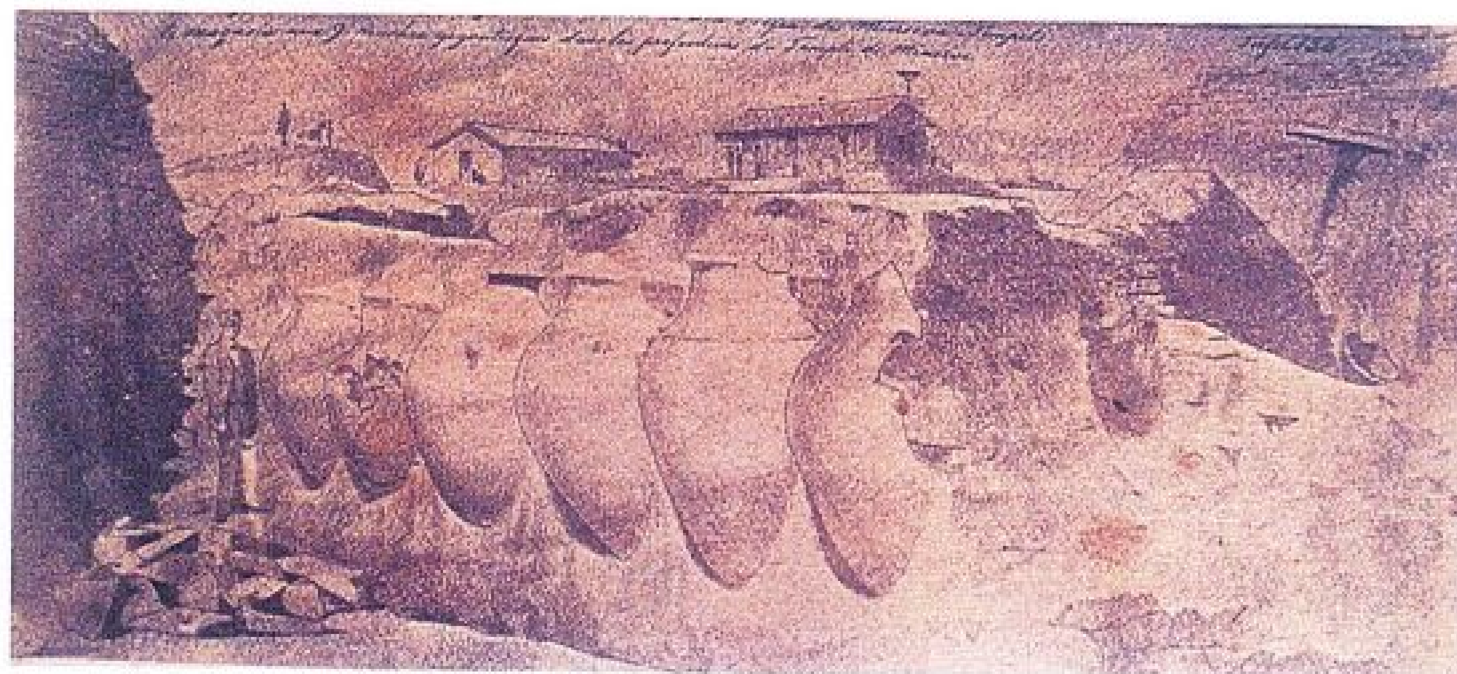
Rezultatele săpăturilor realizate în această vizită și a cercetărilor sale de la fața locului au fost publicate anul următor de către Schliemann în cartea sa „Itaca, Pelopones și Troia" („Ithaka, der Peloponnesus und Troja"), prima sa lucrare ca arheolog practicant. A fost prezentată în fața Universității din Rostock, cu scopul obținerii unui doctorat; noua sa teorie cu privire la Troia a fost receptată favorabil, aducându-i gradul științific dorit. Cu toate acestea, teza a fost aproape în totalitate ignorată de comunitatea arheologică europeană a vremii.

Săpăturile de la Pompei sunt în curs, așa cum rezultă din această imagine datând din secolul al XIX-lea. După realizarea desenului, au trecut aproape șaptezeci de ani până la descoperirea sitului, deși mulți oameni de știință cercetaseră deja ruinele.

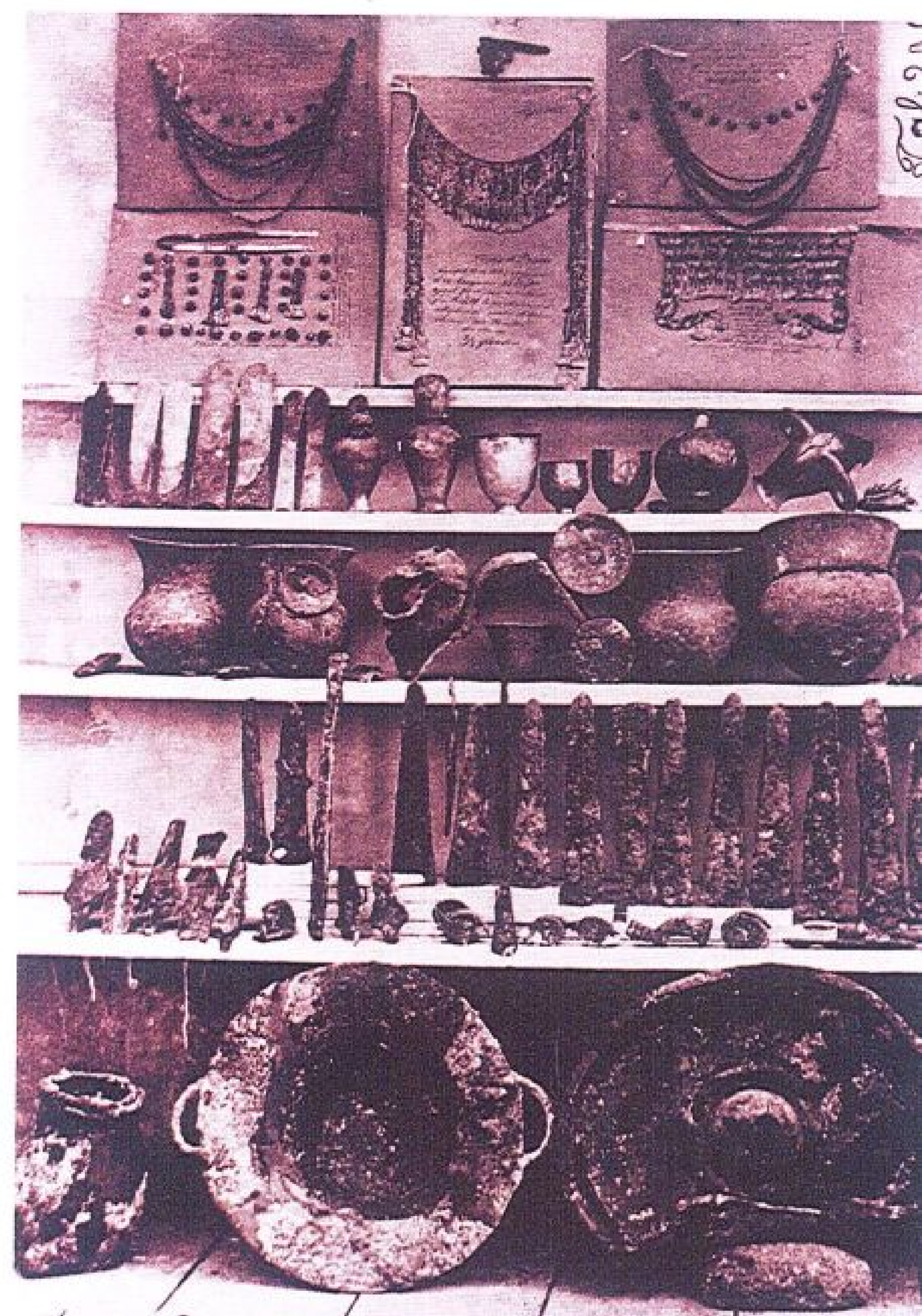
Lumea lui Homer, renăscută

Schliemann a decis că nu va reuși să își susțină propria teorie decât dacă va scoate la iveală pe cont propriu ruinele Troiei. A început să își planifice săpăturile de la Isarlâk, acolo unde considera că va descoperi Troia.

Au trecut mai mulți ani până să obțină autorizația din partea guvernului turc, dar a reușit să înceapă săpăturile în octombrie 1871. Schliemann încercase de fapt să își înceapă cercetările cu patru luni mai devreme, chiar și fără autorizație, dar această idee a

◄ O schiță a scenei săpăturilor din situl Troiei, desenată de un artist angajat la „London Illustrated News". Imaginea arată urnele folosite pentru depozitare, imediat după scoaterea lor la iveală.

▲ Comoara lui Priam, în totalitatea sa. Comoara include artefacte din bronz, relicve ale civilizației miceniene timpurii.

fost întâmpinată cu reticență de proprietarul terenului și a întârziat începerea lucrărilor.

Săpăturile au fost realizate între 1871 și 1873 dar, contrar așteptărilor lui Schliemann, proiectul a fost un succes răsunător. Sub stratul de ruine datând din epoca Greciei clasice, a fost scos la lumină un oraș fortificat măreț necunoscut până atunci, datând din Epoca Bronzului, care corespundea perioadei acoperite de poemele epice ale lui Homer. Acest fapt a marcat descoperirea civilizației miceniene, care a precedat civilizația greacă clasică.

Acest fapt a demonstrat și ipoteza lui Schliemann conform căreia Troia nu era amplasată pe colina Pinarbasi, ci la Isarlâk. Schliemann a fost încântat de obiectele de bronz și de podoabele aurite descoperite în mai 1873, identificându-le cu comoara îngropată de regele troian Priam. Această concluzie, potrivit căreia vestigiile datau din Epoca Bronzului timpurie care a precedat Războiul Troian, a fost atât susținută cât și contestată, dar nimeni nu neagă valoarea intrinsecă a relicvelor.

Rezultatele acestor săpături nu au fost trecute cu vederea de comunitatea arheologică, însă au fost acerb criticate. Ernst Curtius era supraveghetorul unei echipe de la un centru german de cercetări arheologice care avea să descopere ruinele de la Olimpia. Curtius a criticat metoda lui Schliemann de a realiza săpăturile cu brutalitate excesivă, doar de dragul de a găsi dovezi prin care să își susțină teoriile. În săpăturile realizate de Schliemann, multe straturi ale Troiei care nu datau din perioada Războiului Troian au fost considerate irelevante de acesta și distruse în urma săpăturilor.

Conexiunile forțate pe care le-a făcut Schliemann dintre toate artefactele pe care le-a scos la lumină și lumea lui Homer au fost la rândul lor ținta multor critici. Nu exista nici cea mai mică dovadă că podoabele aurite descoperite de Schliemann ar fi avut vreo legătură cu comoara lui Priam. Schliemann era iritat de aceste critici fără sfârșit. A concluzionat furios că, dacă sugestia că obiectele i-ar fi aparținut lui Priam este contestabilă, poate că lumea ar trebui să redenumească acea colecție drept „comoara lui Smith" sau „comoara lui John". Chiar și după ce a devenit arheolog, căutarea fervență a rezultatelor l-a caracterizat permanent, ca și pe vremea când era comerciant. Schliemann credea că una dintre cele mai bune metode de a răspunde criticilor exprimate de cercurile de arheologi o constituie săpăturile încununate cu succes. Următoarea sa țintă a fost Micene, cadrul de desfășurare a poemului epic „Odiseea" al lui Homer.

Versiune diferită

NOUA SOȚIE NEVROTICĂ

Schliemann își finalizează, în iunie 1869, divorțul de prima sa soție, Ecaterina, cu care nu a avut niciun moment de liniște. Trei luni mai târziu, în septembrie, Schliemann s-a recăsătorit cu o grecoaică în vârstă de numai șaptesprezece ani, pe nume Sofia Engastromenos. Cei doi s-au cunoscut prin intermediul Arhiepiscopului Atenei, profesorul de limba greacă al lui Heinrich.

Schliemann căuta în această nouă căsnicie ceea ce îi oferise prima sa iubire, Minna: compania cuiva care îi împărtășea pasiunea pentru istoria antică. Totuși, Sofia nu era deosebit de interesată de istoria Greciei și nici măcar nu știa prea bine ce este arheologia. Schliemann însă nu s-a lăsat descurajat; a început să își ducă noua soție la Luvru, să îi citească seara din Odiseea și a insistat ca ea să învețe franceza și germana. Sofia, incapabilă să se pună contra soțului, care îi era cu treizeci de ani mai în vârstă, a căzut într-o stare de nevroză.

Pe la acea vreme, pe măsură ce ruinele Troiei deveneau realitate, Schliemann și soția sa s-au mutat la Atena. Depresia Sofiei a început să se amelioreze, pe măsură ce aceasta simțea mutarea ca pe ceva pozitiv, care ar putea să îi cultive o pasiune pentru istoria antică. În luna mai a anului 1871 s-a născut prima lor fiică, Andromaca. Ulterior, în 1873, Sofia a făcut un efort eroic de a lucra la situl Troiei. Schliemann va încuraja demersurile acesteia, care a reușit de minune să acopere golul lăsat în urmă de Minna.

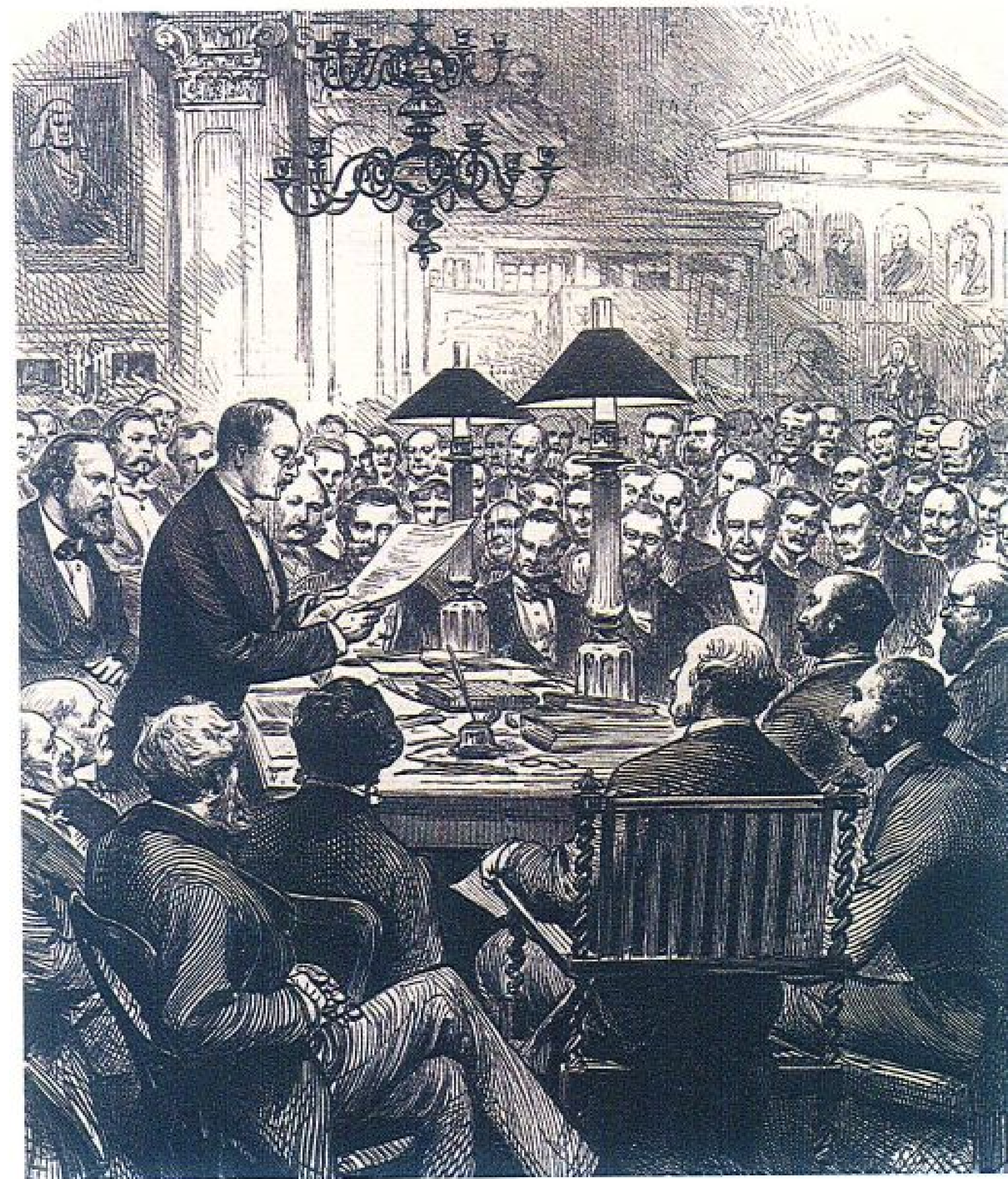
▲ Sofia, purtând o parte din „Comoara lui Priam" descoperită de Schliemann. Aceasta va deveni expert în domeniu, pentru ca în 1877 să țină o prelegere în fața unei societăți arheologice britanice.

Mitologia devine realitate

Pierderea independenței

MICENE ERA CUNOSCUTĂ drept căminul eroului Războiului Troian, Agamemnon, chiar dinainte ca Schliemann să își înceapă săpăturile. Obiectivul lui Schliemann, în ce privește săpăturile de la Micene, era de a încheia controversa cu privire la amplasarea mormântului lui Agamemnon. La acea vreme, Schliemann era singurul care credea că mormântul lui Agamemnon era localizat între întăriturile ruinelor de la Micene. Comunitatea arheologică europeană, centrată în jurul țării sale natale, Germania, îl criticase dur pe Schliemann, care spera să își reducă la tăcere oponenții și să le câștige respectul, odată cu descoperirea mormântului lui Agamemnon în ruinele cetății.

Schliemann era singur împotriva întregii comunități arheologice. Totuși, în acea vreme au intrat în scenă o serie de persoane care doreau să îi dea o mână de ajutor. Printre aceștia se numără cercetători recunoscuți precum Max Müller de la Universitatea din Oxford, sau Rudolph Virchow, un celebru antropolog și patolog din Berlin. De asemenea, William Gladstone, prim-ministrul Angliei, era un admirator al lui Homer și a devenit mai apoi un susținător fervent al lui Schliemann. Schliemann va reuși să se afirme ca arheolog și datorită apariției acestor susținători și simpatizanți.

▸ Schliemann își expune rezultatele săpăturilor de la Micene cu ocazia unei întruniri a Societății Anticarilor din Burlington House, Londra, în 1887.

▾ Ruinele de la Micene, așa cum arată astăzi. Ruinele au fost înregistrate în Patrimoniul Mondial. Dincolo de Poarta Leilor se poate vedea situl mormântului circular.

Masca de aur

Asemenea cercetării arheologice a Troiei de dinainte, proiectul dezvoltat de Schliemann la Micene se va confrunta cu obstacole. Nerăbdătorul Schliemann a trebuit încă o dată să se răfuiască cu guvernul grec pentru că dorea să înceapă săpăturile fără să fi primit autorizația. După negocieri care au durat peste doi ani, Schliemann a primit permisiunea formală să își înceapă săpăturile în august 1876. Lângă faimoasa Poartă a Leilor din colțul vestic al întăriturilor cetății Micene a fost descoperit un ansamblu funerar mare, rotund. Cincisprezece seturi de oseminte umane au fost găsite în cinci morminte, laolaltă cu o mare cantitate de obiecte de aur, precum brățări, coroane, și nu în ultimul rând o magnifică mască. Aceste elemente erau suficiente pentru a dovedi existența „Micene-ului bogat în aur" la care se face referire în versurile lui Homer. Știrile cu privire la descoperirea măștii de aur au ajuns curând în toate colțurile Europei.

Schliemann considera că mormintele aparțineau lui Agamemnon și familiei acestuia, dar a fost mult mai rezervat în exprimarea convingerii ca urmare a experiențelor anterioare pe care le-a avut cu comunitatea arheologică europeană în cazul Troiei. Masca va deveni celebră mai târziu, fiind recunoscută drept masca lui Agamemnon.

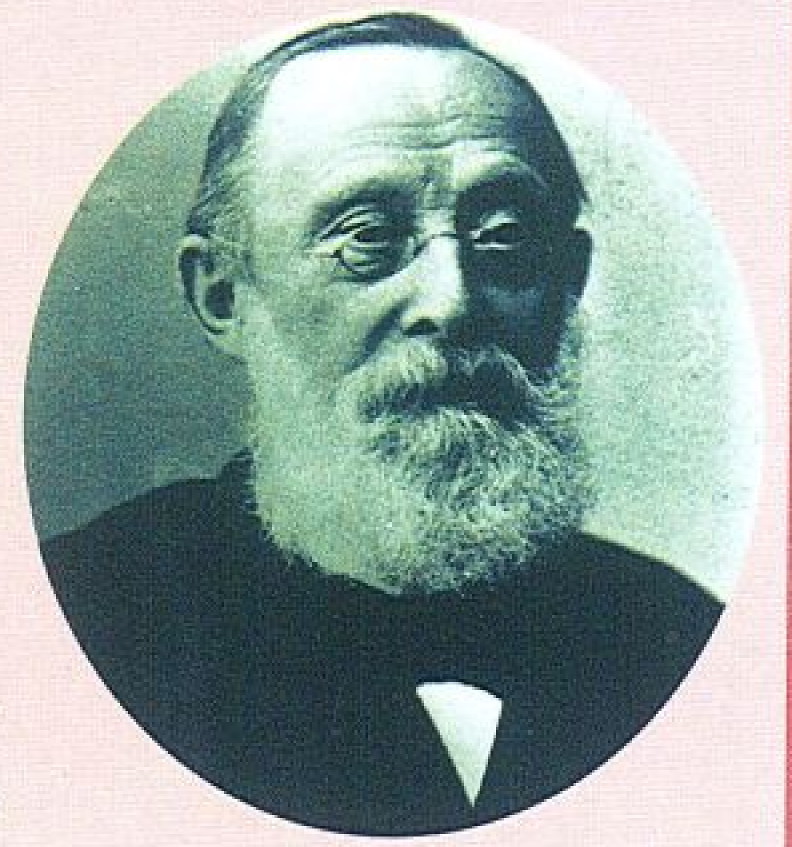
Omul-cheie

RUDOLPH VIRCHOW

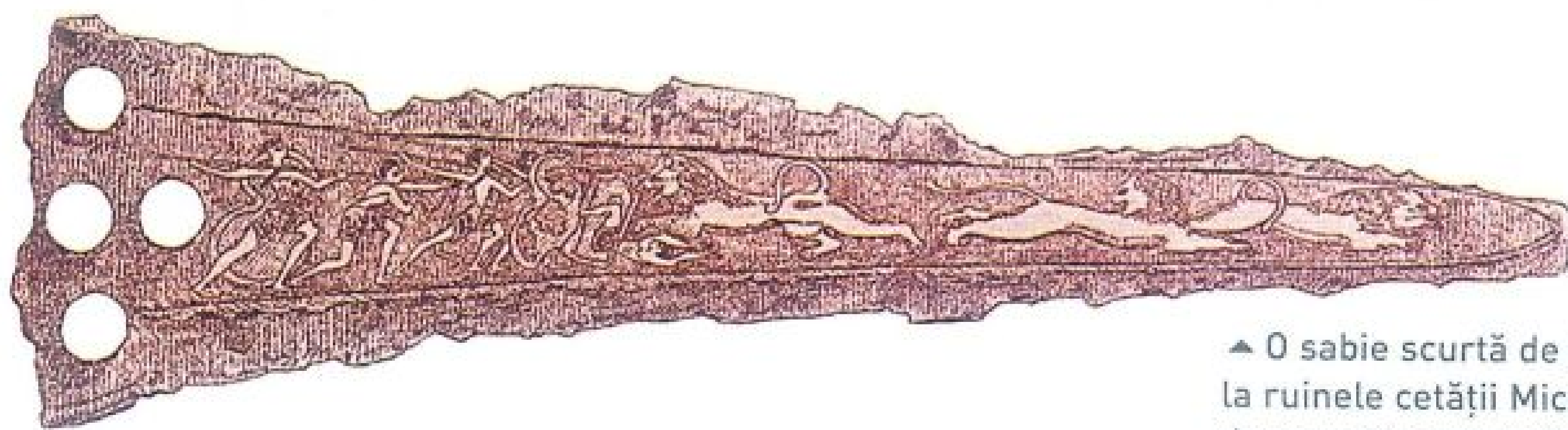
Rudolph Virchow a fost primul arheolog care i s-a aliat lui Schliemann, după ce acesta a început să investigheze de unul singur trecutul antic.

Virchow era cu un an mai în vârstă decât Schliemann, profesor de patologie la Universitatea din Berlin. Este celebru în istoria medicinii moderne ca autor al „Patologiei celulare" („Die Cellularpathologie"), dar era în același timp un politician liberal care i se opunea lui Bismarck. Schliemann era în principiu apolitic, dar activitățile sale ca arheolog și comerciant internațional l-au făcut să oscileze între granițele politice, fapt care l-a îndepărtat de naționalismul german. Acesta îl plasa în contrast cu rivalul său, Curtius, care a făcut săpături la Olimpia cu sprijinul autorităților statului german. Astfel, Virchow și Schliemann au ajuns să aibă ceva în comun. Virchow era de asemenea celebru prin munca sa de arheolog.

Virchow l-a sprijinit puternic pe Schliemann după ce acesta a fost aspru criticat de colegii săi cu privire la săpăturile Troiei. Virchow a participat și la a doua campanie de săpături din Troia, în 1879. Temperamentalul Schliemann se mai întâmpla să intre în conflict chiar și cu puținii săi aliați, dar Virchow avea un suflet mare și îl ierta. Când Schliemann a început să se simtă înstrăinat de țara sa natală, Germania, Virchow a reușit să-i reînvie patriotismul. Virchow l-a convins pe Schliemann să îi doneze Berlinului așa-zisa „Comoară a lui Priam" descoperită la Troia, mișcare care a făcut din Schliemann un cetățean de onoare al Berlinului.

▲ Afirmația lui Virchow, conform căreia celulele se nasc prin diviziune, este predată astăzi în cursurile de bază la școlile de profil, ca principiu axiomatic al științei medicale moderne.

▲ O sabie scurtă de bronz descoperită la ruinele cetății Micene. Imaginea de pe sabie prezintă trei lei vânați de patru tineri care agită sulițe. (dintr-o ilustrație inclusă într-un raport al săpăturilor).

Însă de această dată nu Schliemann a afirmat în mod formal că masca i-ar fi aparținut lui Agamemnon, deși și el credea acest lucru. Cercetările ulterioare au arătat că masca și celelalte artefacte nu datau din epoca lui Agamemnon, fiind mult mai vechi, datând se pare din secolul al XVI-lea î.Hr. Aceasta semnifică faptul că Schliemann a eșuat în încercarea sa de a scoate la lumină mormântul lui Agamemnon, dar descoperirea sa a confirmat existența civilizației miceniene anterioare lumii grecești clasice și a arătat că Micene cunoștea în Epoca de Bronz timpurie un obicei unic de a așeza măști ceremoniale de aur pe rămășițele trupești ale celor decedați.

Un nou val de critici

Ca urmare a unei relatări privind săpăturile publicat în anul următor, publicul larg a început să laude succesele repurtate de Schliemann, însă criticile provenind din cercurile arheologice au continuat ca și anterior. Așa cum s-a întâmplat în cazul săpăturilor de la Troia, reputatul arheolog german Curtius l-a criticat dur pe Schliemann pentru viziunea sa îngustă în hotărârea de a demonstra autenticitatea faptelor descrise în poemele epice ale lui Homer. Schliemann a început să înțeleagă neajunsurile propriei metode de efectuare a săpăturilor arheologice, dar s-a arătat iritat de evaluările acide la adresa muncii sale.

Este adevărat că, mulțumită săpăturilor de la Troia și Micene, a fost demonstrată existența unei civilizații în regiunea Mării Egee anterioare culturii polisurilor grecești clasice, fără a fi însă clarificată era din care datează aceste ruine și relicve nou descoperite. Nu este deloc sigur dacă structurile și relicvele au vreo legătură directă cu era descrisă în poemele homeriene. Deși se poate spune că obsesia lui Schliemann pentru Homer era izvorul energiei care i-a permis să descopere Micene și Troia, încadrarea descoperirilor sale arheologice în ordinea istorică necesita, mai mult decât oricât, un ochi calm și avizat al unui om de știință, iar pasiunea lui Schliemann pentru Homer îl împiedica să fie obiectiv. Elementele cu adevărat necesare într-un demers de săpături arheologice sunt metodele de excavație liniștite și precise, precum și cercetările istorice fidele. Schliemann va ajunge să înțeleagă acest lucru în amurgul vieții sale.

▼ Poarta Leilor, care a devenit simbol al ruinelor Miceniene, dintr-o ilustrație realizată înainte de finalizarea săpăturilor. Acest tip de întăritură formată din megaliți reprezintă un produs specific civilizației miceniene.

Un spirit investigativ neobosit

Transformarea într-un adevărat arheolog

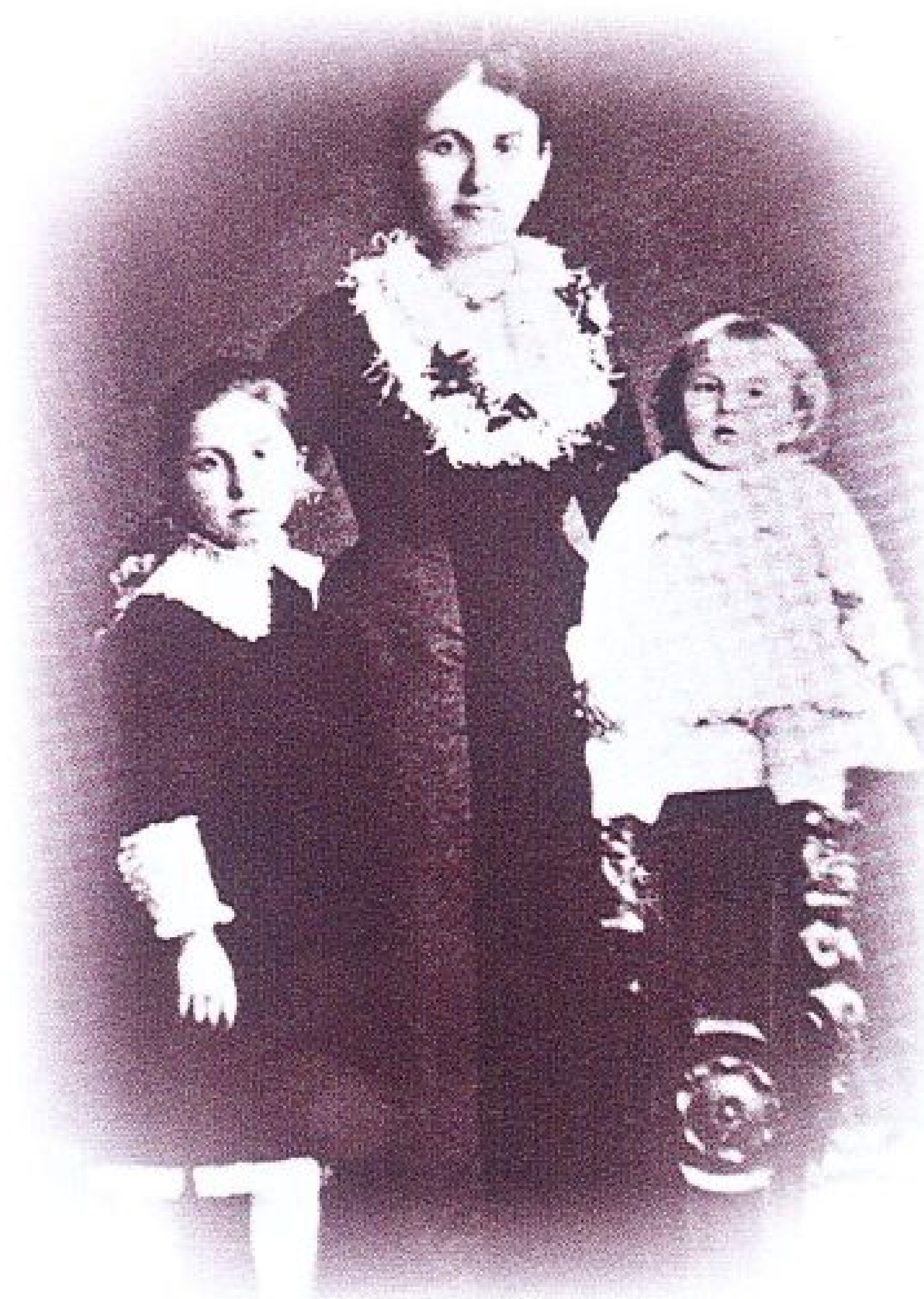
LA DOI ANI DUPĂ SĂPĂTURILE DE LA MICENE, Schliemann și soția sa au mai avut un fiu. Schliemann nu a ezitat să îl numească Agamemnon, după numele eroului Războiului Troian. Sora sa mai mare, Andromaca, a fost botezată astfel după soția rivalului lui Agamemnon, Hector, prințul Troiei. Schliemann avea deja cincizeci și șase de ani când a venit pe lume fiul său, Agamemnon. Schliemann suferea de dureri la ureche încă de pe când a împlinit cincizeci de ani, dureri care deveneau tot mai supărătoare odată cu înaintarea în vârstă.

▲ Reședința lui Schliemann de la Atena, proiect al unui arhitect german, prieten al lui Schliemann.

În 1879, Schliemann a reînceput săpăturile la Troia, de această dată beneficiind de ajutorul vechiului său prieten, antropologul Virchow. În anul următor a efectuat săpături la Orchomenos. Homer a descris Troia, Micene și Orchomenos ca pe trei orașe bogate în aur, generând astfel așteptări mari cu privire la rezultatul săpăturilor. Totuși, siturile fuseseră deja răscolite de hoți, iar relicvele de aur se lăsau așteptate.

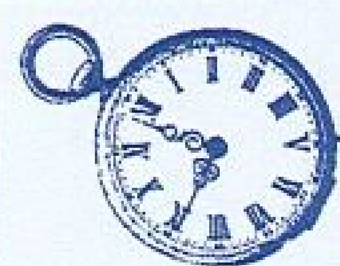
Cam în această perioadă, Schliemann a început să își revizuiască metoda de a săpa fără discernământ prin ceea ce îi stătea în calea spre obiectul căutat. Cauza primordială pentru această schimbare de viziune o constituie ajutorul oferit de prietenul său, Virchow și de arheologul și arhitectul german Wilhelm Dörpfeld. Impulsivul Schliemann va intra frecvent în conflict cu metoda de săpare excesiv de temeinică promovată de colaboratorii săi, dar a început treptat să încorporeze metodologia de cercetare arheologică a oamenilor de știință în propriul mod de a realiza lucrurile. Aria de acoperire a cercetărilor lui Schliemann se va extinde dincolo de Marea Egee, spre Egipt.

▲ Soția Sofia împreună cu și copiii (în stânga fiica cea mare, în dreapta fiul cel mare), fotografie realizată în anul 1880.

Civilizațiile grecești străvechi

Anul	Nivelul culturii	Era (Civilizația)	Evenimente
5000 î.Hr.	Epoca de piatră		
3000 î.Hr.	Epoca bronzului timpuriu	Civilizația cretană	Se ridică al doilea nivel al Troiei
2000 î.Hr.	Epoca bronzului mijlociu		La Micene se realizează morminte circulare
1500 î.Hr.	Epoca bronzului târziu	Civilizația miceniană	În această perioadă se realizează masca lui Agamemnon
1000 î.Hr.			Se ridică al șaselea nivel al Troiei Se pun bazele celui de-al șaptelea nivel al Troiei
750 î.Hr.	Epoca de fier timpuriu	Civilizația greacă clasică	Sunt finalizate poemele epice ale lui Homer
500 î.Hr.			Campania spre est a lui Alexandru cel Mare
250 î.Hr.	Epoca elenistică		Grecia este subjugată de Roma
0 d.Hr.	Epoca romană		Pausanias vizitează Micene și alte cetăți

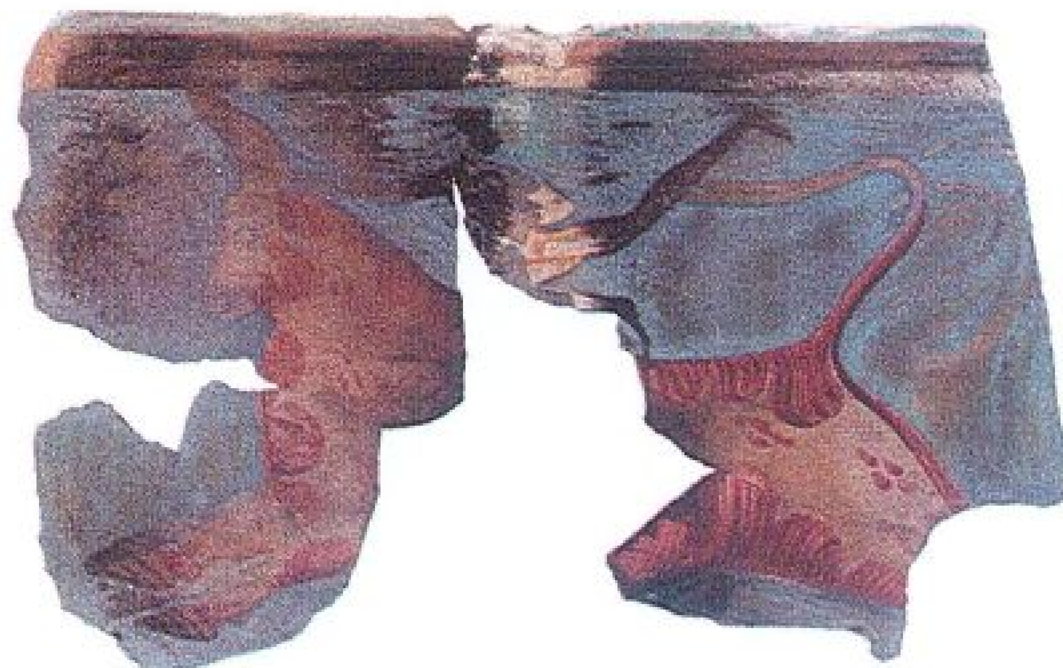
CĂLĂTORII ÎN TIMP

CIVILIZAȚIA PREELENICĂ DESCOPERITĂ DE UN AMATOR

Epoca greacă clasică, leagănul civilizației europene, este faimoasă pentru polisurile sale înfloritoare precum Sparta și Atena, și pentru activitățile unor înțelepți ca Platon și Socrate. Dar Schliemann a vrut să își folosească săpăturile pentru a dovedi existența lumii descrise de Homer în poemele sale epice, care au existat cu mult înaintea perioadei clasice grecești. La acea vreme, lumea lui Homer era considerată a fi o ficțiune, lipsită de bază istorică reală. Schliemann și-a dedicat jumătate din viață găsirii dovezilor cu privire la autenticitatea acestei epoci. Mulțumită descoperirii cetăților Troia și Micene, existența unei civilizații datând din Epoca Bronzului în arealul Mării Egee a ieșit la lumină.

Cercetările ulterioare vor diviza Epoca Bronzului în trei perioade distincte. Epoca Bronzului a fost precedată de Epoca de Fier. De asemenea, se pare că a existat un fel de Ev Mediu înnegurat al disoluției culturale între epoca greacă clasică și Epoca Bronzului, de care aparținea civilizația miceniană. În lumea zugrăvită de Homer în poemele sale epice, „Odiseea" și „Iliada", Troia a fost atacată și zdrobită de o alianță de forțe militare din Peninsula Greacă, eveniment urmat de prăbușirea Greciei într-o stare de război civil. Teoriile privind perioada exactă când se petrece acest lucru sunt împărțite între cei care pledează pentru secolul XIII î.Hr., la sfârșitul Epocii Bronzului Târziu și cei care promovează epoca întunecată de care vorbeam mai sus, ca urmând imediat evenimentelor descrise în opera lui Homer.

Pasiunea lui Schliemann pentru trecutul antic a dus la descoperirea dovezilor privind existența unei civilizații miceniene anterioare lumii grecești clasice, dar din nefericire nu există nicio dovadă arheologică privind istoricitatea lumii lui Homer, adevărata sursă a înflăcărării lui Schliemann. Mai târziu, arheologul britanic Arthur Evans, un om care poate fi privit drept succesorul ideologic al lui Schliemann, a descoperit dovezi pentru existența unei civilizații cretane anterioare celei miceniene. Civilizațiile cretană și miceniană au ajuns să fie cunoscute colectiv drept Civilizația Egeeană.

▲ Această frescă enigmatică găsită la situl ruinelor din Tiryns se crede a reprezenta lupte de tauri, dacă este să luăm ca reper alte materiale similare.

Cu toate acestea, dorința sa de a dovedi existența lumii ilustrate de Homer a rămas principala sa sursă de motivație pentru tot restul vieții.

Leagănul eroului Heracle și centrul de putere al legendarului rege Diomede – aici a scos la lumină rămășițele unui palat imens, precum și o mare cantitate de ceramică. Schliemann i-a încredințat lui Dörpfeld săpăturile din anul următor și a pornit într-o călătorie în Cuba. Un astfel de gest, de a încredința altcuiva efectuarea unei campanii de săpături arheologice, ar fi fost de neconceput pentru vechiul Schliemann. În Cuba, Schliemann renunță la toate acțiunile pe care le deținea într-o companie de cale ferată, punându-și tot restul averii în slujba familiei și a muncii de arheolog.

Schliemann continua să sufere de dureri la ureche, dar pasiunea arheologului în vârstă de șaizeci și cinci de ani pentru lumea antică era la fel de vie. Următoarele destinații care se vor bucura de interesul său vor fi Creta și, dincolo de Marea Egee, Egiptul. Lărgindu-și sfera de cuprindere a cercetărilor sale arheologice, acesta a comparat cu sârguință rezultatele săpăturilor sale, pentru a stabili era istorică din care provin. Schliemann a înțeles că doar această metodă îi va aduce respectul experților în arheologie. Cu toate acestea, metoda necesita o cantitate imensă de timp și efort, și, chiar și ținând cont de individualismul feroce al lui Schliemann și de energia sa supra-omenească, pur și simplu nu mai avea suficient timp la dispoziție pentru a mai realiza și alte descoperiri majore.

▲ Animale de ceramică descoperite la Tiryns. Schliemann presupune că ar fi vorba de vite.

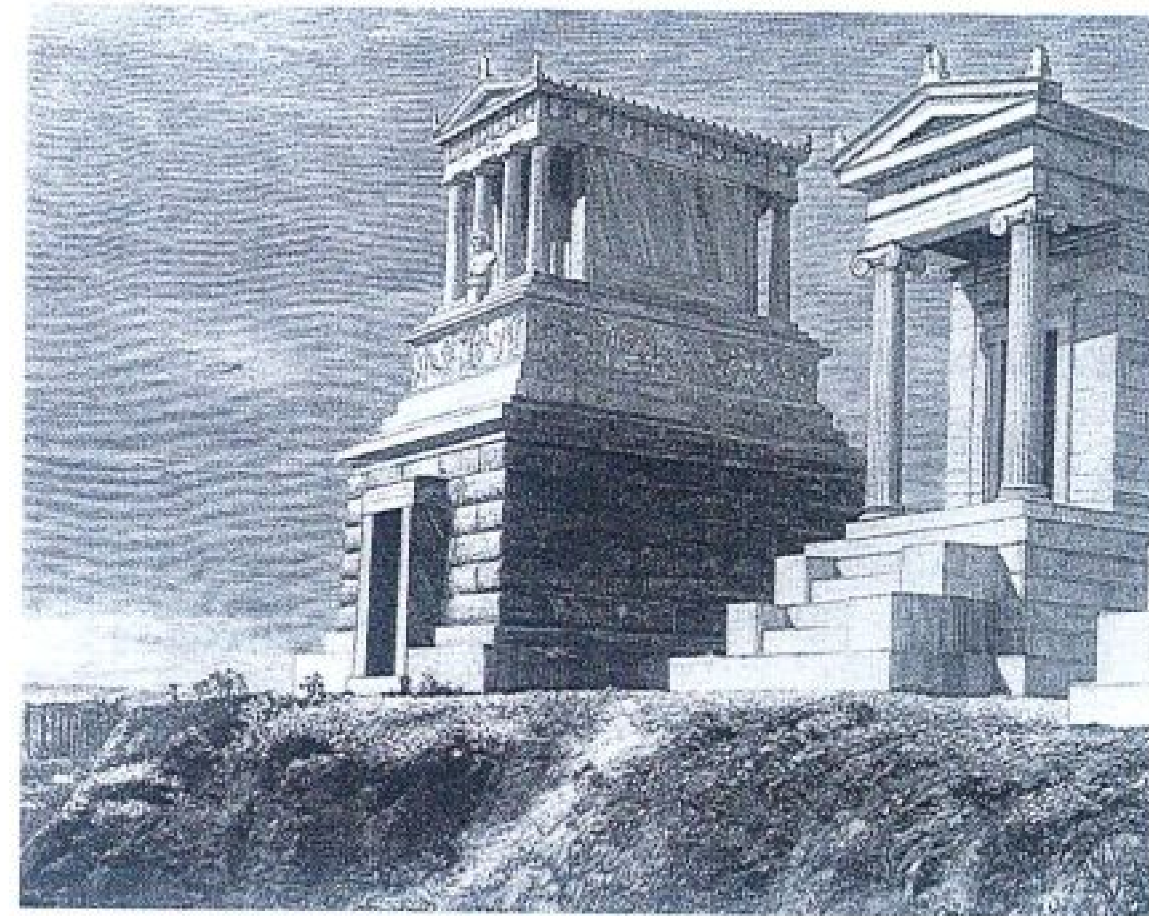
Moartea pe un tărâm îndepărtat

În 1890, Schliemann a început să lucreze cu Dörpfeld la ultima lor campanie de săpături de la Troia, dar boala sa s-a înrăutățit până la un nivel insuportabil, astfel că a sistat lucrul în timpul verii. A plecat singur de la Atena, pentru a se opera la 13 noiembrie la spitalul Universității Halle din Germania.

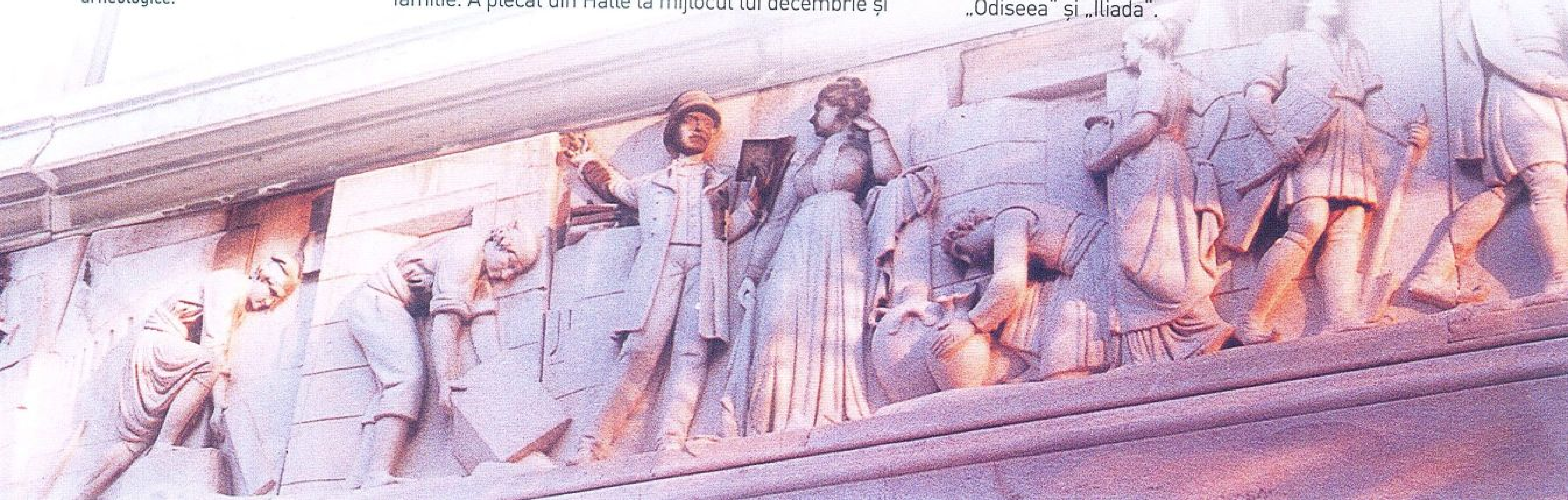
Rezultatul nu a fost cel scontat. Totuși, Schliemann dorea să își petreacă vacanța de Crăciun alături de familie. A plecat din Halle la mijlocul lui decembrie și a trecut prin Leipzig, Berlin și Paris, înainte să ajungă la Napoli. Imediat anterior îmbarcării spre Atena, starea sa de sănătate s-a deteriorat, fiind nevoit să își amâne călătoria și să mai petreacă câteva zile la Napoli, sub îngrijirile medicale ale unui otolaringolog. La plecarea lui Schliemann din Napoli, la 25 decembrie, și-a pierdut brusc cunoștința și s-a prăbușit în mijlocul străzii. Nimeni nu își dăduse seama că bărbatul pe care îl trimiteau de urgență la cel mai apropiat spital era un arheolog de talie mondială. Întrucât identitatea sa nu fusese făcută cunoscută, nu i s-a acordat tratamentul de urgență la spital, fiind trimis în schimb la poliție. Identitatea bărbatului a putut fi stabilită în cele din urmă cu ajutorul unei rețete care i-a căzut din buzunar. A fost cazat imediat la un hotel, și otolaringologii de primă mână din Napoli s-au grăbit să îi aline suferința.

În ziua următoare, în timp ce doctorii discutau în altă cameră despre cum îl vor trata pe bolnav, eminentul arheolog s-a stins din viață, înconjurat de străini. Familia a fost înștiințată imediat, iar soția lui Schliemann, Sofia, a pornit spre Napoli însoțită de Dörpfeld pentru a recupera trupul neînsuflețit.

Pe 4 aprilie, în anul următor, lumea întreagă și-a luat adio de la Schliemann, în cadrul unei ceremonii cu onoruri naționale la care au participat diplomați din diferite țări. În sicriu au fost introduse, pentru a-i fi veșnic alături, exemplare din operele lui Homer, „Odiseea” și „Iliada”.

▲ Trupul lui Schliemann se odihnește în mausoleul său. Ca și reședința din timpul vieții, acesta, a fost conceput de Enst Ziller. Alături de Schliemann sunt înmormântați soția, Sofia, fiica lor, soțul și cei trei copii ai acesteia.

▼ Relief din mausoleul lui Schliemann. Îi ilustrează pe Schliemann, soția sa și câțiva muncitori efectuând săpături arheologice.

Lumina şi întunericul descoperirilor arheologice ale lui Heinrich Schliemann

Schliemann şi-a dedicat a doua jumătate a vieţii muncii arheologice de dragul dovedirii autenticităţii miturilor homerice. La Troia şi Micene s-a putut lăuda cu succes după succes. Dar există oare vreo legătură între magnificele relicve pe care le-a scos la lumină şi eroii legendelor? Să vedem părţile luminoase şi cele întunecate ale succeselor repurtate de Schliemann, mânat de pasiunea sa pentru lumea antică.

Succesul şi paradoxurile Troiei

MUNCA DE O VIAŢĂ a lui Heinrich Schliemann s-a axat pe a furniza dovezi, cu ajutorul săpăturilor realizate, în susținerea ideii că evenimentele descrise în poemele lui Homer nu sunt fictive, ci constituie elemente istorice reale. Cum a făcut Schliemann legătura dintre ruinele și relicvele pe care le-a readus la lumină și lumea homerică?

Ruinele Troiei au fost descoperite în primele săpături de amploare realizate de către Schliemann în 1871. Troia a fost găsită pe colina Isarlâk, în apropiere de Strâmtoarea Dardanele, în nord-vestul Turciei. Scopul acestei campanii de săpături era de a descoperi castelul troian despre care tatăl său îi spunea că ar putea oferi dovezi privind existența lumii zugrăvite în „Iliada" lui Homer. Cel mai mare succes al acestor săpături a fost descoperirea unui set de obiecte de bronz și de aur care vor fi cunoscute drept „Comoara lui Priam". Schliemann credea că aceste artefacte sunt, indiscutabil, comori ascunse de regele troian Priam în castelul său.

Această campanie de săpături a fost prima care să dovedească existența unei civilizații datând din Epoca Bronzului care precede cultura greacă clasică, iar cercetările ulterioare au demonstrat că așa-zisa Comoară a lui Priam este produsul unei ere mult mai timpurii decât a crezut Schliemann.

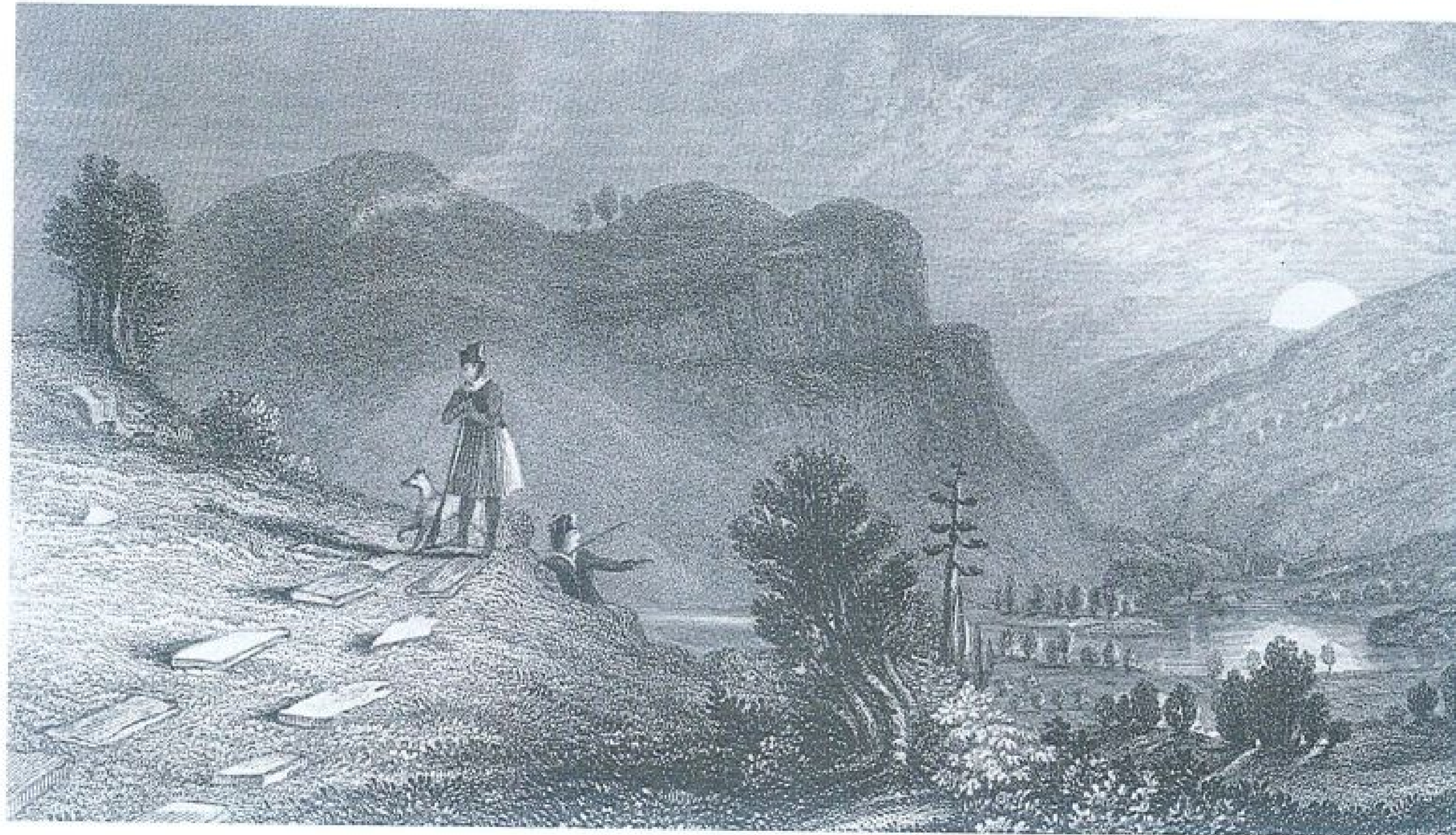
Epoca ilustrată în poemele epice ale lui Homer, în care castelul Regelui Priam al Troiei a fost înfrânt de o alianță greacă, a existat, potrivit teoriilor bazate pe literatura greacă clasică, în jurul anilor 1000-1300 î.Hr. La momentul primei sale campanii de săpături, Schliemann a presupus că ruinele din timpul Războiului Troian se aflau probabil spre baza celor șase straturi de ruine descoperite la situl arheologic, și a început să sape. A găsit splendidele obiecte care vor fi cunoscute drept „Comoara lui Priam" în al doilea strat de la bază și a emis ipoteza că acest strat datează din perioada 1000-1300 î.Hr., corespunzătoare miturilor homerice.

▲ Masca de aur cunoscută lumii drept „Masca lui Agamemnon.". Schliemann credea cu tărie că obiectul chiar i-a aparținut lui Agamemnon.

Dar precizia cercetărilor lui Schliemann va crește odată cu primirea în echipă a prietenului și colaboratorului său, arheologul german Dörpfeld. Săpăturile realizate în cooperare, începute în 1882, vor scoate la iveală faptul că ruinele aveau nu șase ci nouă straturi, și că stratul corespunzător perioadei 1000-1300 î.Hr. este de fapt al șaselea de la bază.

Poemele lui Homer nu sunt simple mituri. Vă voi demonstra cu sapa și târnăcopul că se bazează pe fapte reale.

▲ Tablou care zugrăvește colina de la Isarlâk, realizat la începutul secolului XIX. La momentul creării ilustrației Schliemann nu demarase încă săpăturile.

Astfel, a devenit evident că al doilea strat, care se credea a corespunde erei lui Priam, era cu câteva secole mai vechi, datând din jurul anilor 2000 î.Hr. De asemenea, astăzi se știe faptul că așa-zisa „Comoară a lui Priam" nu are nicio legătură cu Regele Priam sau cu castelul troian descris în „Iliada" lui Homer. A fost dovedită existența unei culturi anterioare celei grecești, datând din Epoca Bronzului, dar efortul de a scoate la iveală obiecte aparținând eroilor Războiului Troian a fost sortit eșecului. Așadar, cui i-au aparținut acele obiecte cu care și-a împodobit Schliemann soția iubită?

Eșecuri repetate

Săpăturile de la Micene din 1876, ulterioare celor din Troia, i-au adus lui Schliemann și mai multă notorietate. Acestea au fost întreprinse cu scopul de a furniza dovezi privind autenticitatea lumii descrise în „Odiseea" lui Homer. Micene era deja cunoscută ca și leagăn al eroului tragic, Agamemnon. Faptele lui Agamemnon au fost descrise în „Odiseea", care se spune reprezintă o relatare a Războiului Troian. Conform povestirii, acesta își conduce oamenii la victorie, și se întoarce triumfător la Micene unde este asasinat. Schliemann a dorit să descopere mormântul lui Agamemnon în săpăturile sale de la Micene, și a găsit într-adevăr cinci morminte într-un ansamblu funerar. Fețele celor înmormântați erau acoperite cu măști ceremoniale. Cea mai bine păstrată dintre acestea a ajuns să fie cunoscută drept „Masca lui Agamemnon", și astăzi face parte din colecția Muzeului Național de Arheologie de la Atena. În raportul oficial al săpăturilor, Schliemann însuși nu a legat direct masca de Agamemnon, dar a făcut presupunerea că seturile de oseminte pe care au fost puse măștile aparțineau lui Agamemnon și membrilor familiei regale miceniene. În raport, a afirmat cu mândrie că ar fi descoperit mormântul eroului ilustrat în „Odiseea". Totuși, majoritatea experților au dubii în privința acestei concluzii.

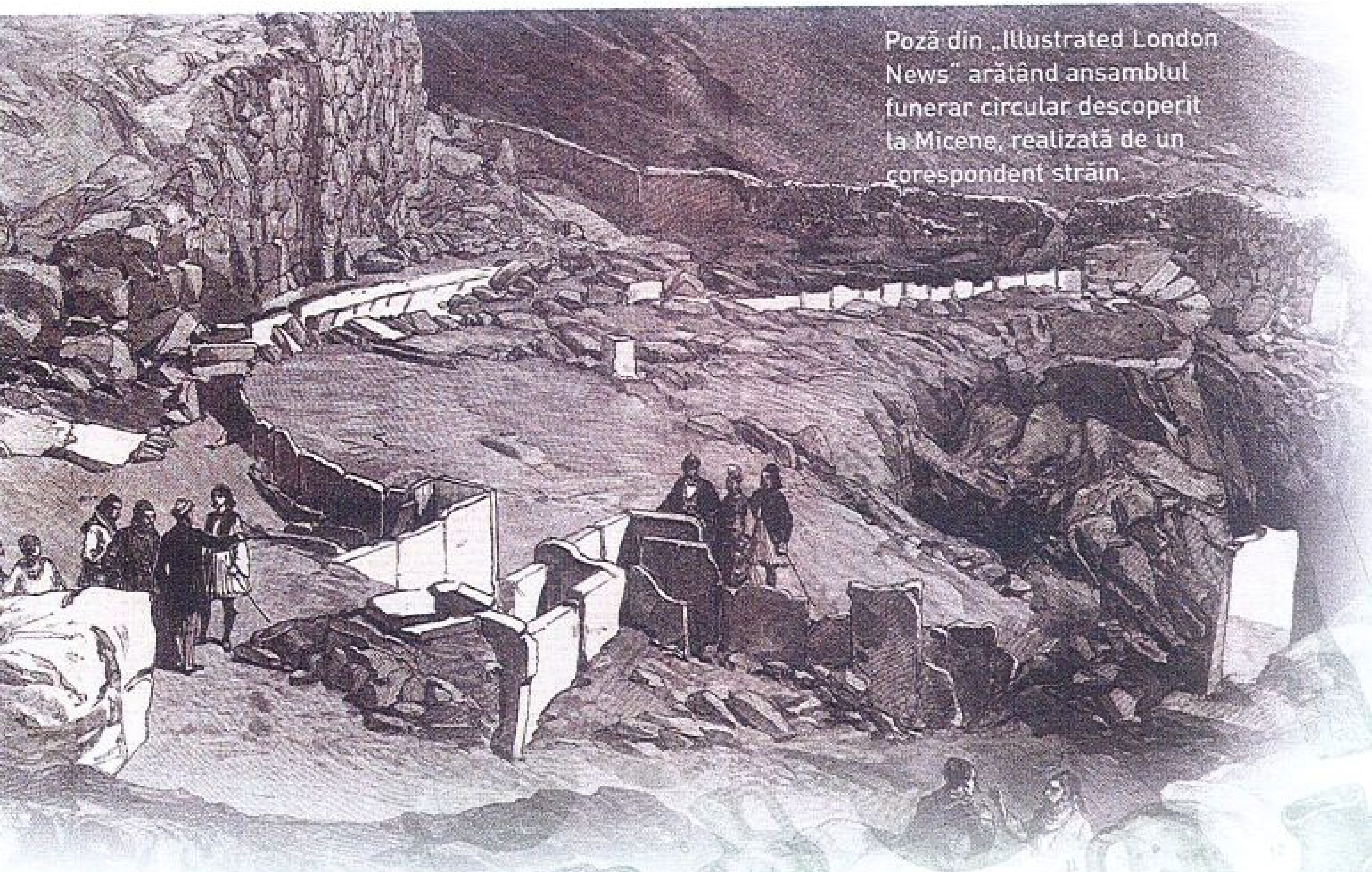
Cercetările ulterioare sugerează că acel cavou era de fapt mult mai vechi decât epoca Războiului Troian. Astăzi știm că mormintele aduse la suprafață de Schliemann sunt cu sute de ani mai vechi decât a presupus Schliemann și teoria prevalentă arată că acestea erau ocupate de familia regală care a condus Micene în jurul secolului XVI î.Hr..

Blestemul lui Homer

Haideți așadar să analizăm meritele și neajunsurile lui Schliemann. E de la sine înțeles că descoperirea civilizației miceniene a fost un lucru bun.

„Incendierea Troiei", de pictorul francez clasic Nicolas Poussin. Conform legendei, Aeneas a scăpat din Troia, pentru ca apoi să întemeieze Roma.

Poză din „Illustrated London News" arătând ansamblul funerar circular descoperit la Micene, realizată de un corespondent străin.

Eșecul său în determinarea corectă a erei din care provin artefactele descoperire constituie la prima vedere o lipsă, dar în realitate nu este una gravă. Arheologia însăși progresează prin intermediul repetiției și a corectării acestor erori, iar dacă arheologilor le-ar fi teamă să greșească prin presupunerile pe care le emit, progresul arheologiei ar fi stopat. Dacă Schliemann a avut un neajuns, acesta stă în metodologia sa de cercetare arheologică. Este adevărat că dorința lui Schliemann de a dovedi veridicitatea poemelor epice ale lui Homer prin intermediul săpăturilor a fost motorul căutărilor sale, dar viziunea îngustă nu era numai un defect, ci adevărata tragedie din povestea lui Schliemann. Predilecția sa pentru a realiza conexiuni între anumiți indivizi și obiectele descoperite care datează din epoci din care nu avem dovezi scrise, a fost de-a dreptul nesăbuită. Arheologii nu au descoperit nici până în ziua de azi relicve despre care să se poată afirma cu certitudine că ar avea vreo legătură cu personajele din operele lui Homer.

Schliemann a fost criticat de mulți experți pentru conexiunile făcute la întâmplare între magnificele artefacte descoperite și eroii operelor homeriene (în special Agamemnon și Priam). Altă cauză a criticilor a constituit-o faptul că săpa iresponsabil, distrugând straturi întregi de materiale, pentru a ajunge la acelea care conțineau relicvele și ruinele care îl interesau; și acesta a fost un efect pervers al obsesiei sale de a dovedi caracterul real al poveștilor lui Homer. Totuși, aceste defecte își vor pierde treptat din intensitate, pe măsură ce Schliemann a beneficiat de asistența lui Dörpfeld și a arheologului și antropologului german Virchow, care i-au insuflat abilitățile unui adevărat arheolog specialist în anii maturității sale.

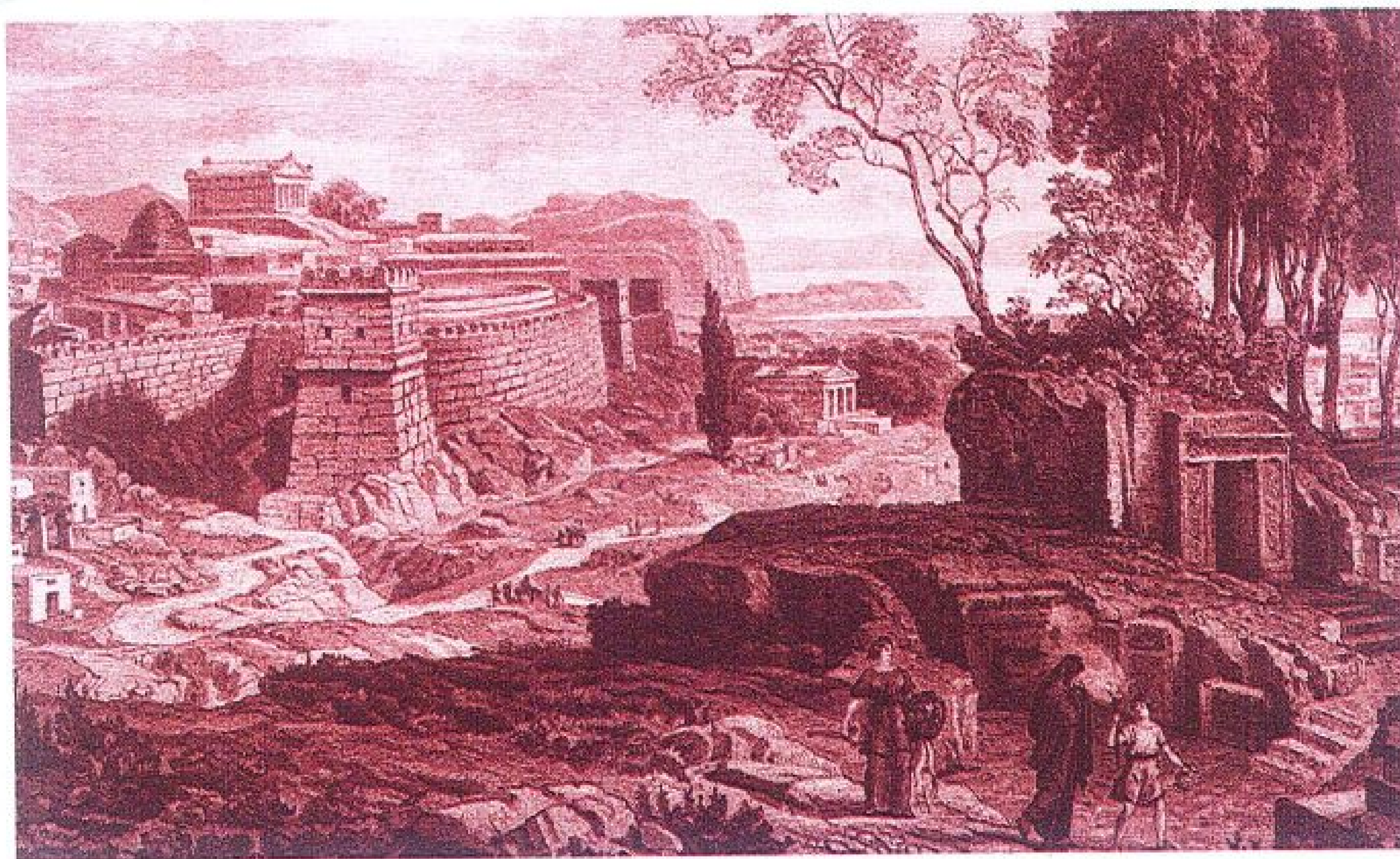
Adevăratul succes arheologic

Dörpfeld credea că stratul în care a fost descoperită „Comoara lui Priam" era în realitate mult mai vechi decât era Războiului Troian. Când i-a împărtășit presupunerea lui Schliemann, acesta a tăcut și apoi s-a închis în cortul său pentru următoarele patru zile. Când a ieșit, i-a mărturisit lui Dörpfeld că probabil are dreptate. Dörpfeld a reușit chiar să dovedească această teorie în anii următori. Din capacitatea sa de a dovedi faptele și din eșecul lui Schliemann de a îl urma, a devenit evident că Dörpfeld era un arheolog în adevăratul sens al cuvântului.

Scopul lui Schliemann ca arheolog era să dovedească, cu ajutorul sapei și târnăcopului, că poemele lui Homer nu erau simple mituri ci se bazau pe fapte reale. În cele din urmă, acest vis nu se va îndeplini. Este adevărat că a scos la lumină artefacte din perioada operelor lui Homer, dar nu a găsit niciodată vreo dovadă că există vreo legătură între acestea și eroii homerieni. Cu cât a muncit mai mult Schliemann, cu cât a descoperit mai multe artefacte, cu atât mai îndepărtată s-a dovedit a fi încununarea visului său.

Nu există însă niciun dubiu că pasiunea sa a dus arheologia într-o nouă etapă. Deși nu a reușit, cu ajutorul sapei și târnăcopului, să găsească dovezile necesare pentru existența eroilor lui Homer, nu trebuie să uităm că lui i se datorează descoperirea civilizației miceniene care datează din Epoca Bronzului, și care atinsese apogeul cu mult înaintea perioadei grecești clasice. Oare Schliemann ar mai fi repurtat acest succes răsunător dacă ar fi lucrat chiar de la început cu arheologi excesiv de rezervați și metodici precum Virchow și Dörpfeld? Schliemann a fost hulit și luat în râs de arheologii vremii, dar adevărul este că pasiunea sa de-a dreptul nesăbuită pentru lumea antică i-a permis să obțină asemenea realizări.

▼ O reconstrucție imaginară a cetății Micene, concepută în secolul al XIX-lea. Amplasarea ruinelor miceniene era binecunoscută înainte ca Schliemann să demareze săpăturile.

CINE DEȚINE DESCOPERIRILE ARHEOLOGICE?
DISPUTE INTERNAȚIONALE ASUPRA SĂPĂTURILOR

Ascunderea comorilor

Pentru Schliemann, cea mai dificilă parte a procesului de efectuare a cercetării arheologice o constituia obținerea autorizațiilor de a săpa. În spatele săpăturilor realizate de Schliemann la Troia și Micene se află negocieri aprinse între Schliemann și guvernele Turciei și Greciei.

Dintre toate săpăturile administrate de Schliemann, descoperirea Troiei, în nord-vestul Turciei, a durat cel mai mult. I s-a ordonat să întrerupă lucrările în 1870, întrucât îi lipsea autorizația în acest sens. Permisiunea oficială i-a fost acordată abia în anul următor, cu condiția să își împartă descoperirile cu guvernul turc. Au existat disensiuni în privința „Comorii lui Priam”, pe care a descoperit-o în faza finală a săpăturilor. Comoara a fost prima descoperire impresionantă a cercetărilor întreprinse de Schliemann, astfel că dorea să o păstreze. Un oficial al guvernului turc era prezent în permanență pentru a vedea cum decurge proiectul, dar Schliemann a reușit să sustragă comoara și să o cu sine la Atena. În mod evident, guvernul turc a protestat împotriva violării acordului, în momentul în care Schliemann a făcut publică descoperirea „Comorii lui Priam”.

Guvernul turc a apelat la Grecia pentru a recupera comoara ascunsă de Schliemann, dar Schliemann a refuzat să coopereze și a încercat să vândă „Comoara lui Priam” către muzeele din Europa. Desigur, această abordare i-a atras criticile arheologilor. Disputa s-a încheiat în momentul în care Muzeul Imperial de la Istanbul a acceptat de la Schliemann 50.000 de franci în schimbul drepturilor de proprietate asupra comorii. Totuși, Schliemann va continua să aibă relații deficitare cu guvernul turc pentru tot restul vieții.

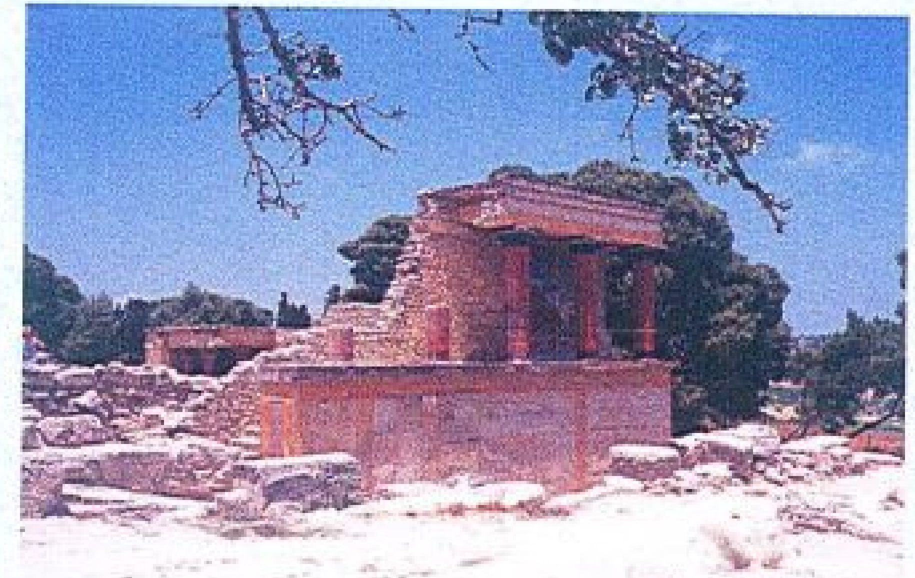
▲ Muzeul Național din Atena, care găzduiește majoritatea relicvelor găsite de Schliemann în Grecia, la Micene.

Săpături realizate sub observare

Schliemann nu a fost privit cu suspiciune numai de către guvernul turc, ci și de cel grec. Aceasta va avea impact asupra disputei sale cu echipa arheologică germană asupra săpăturilor pe care Schliemann și-ar fi dorit să le realizeze la Olimpia.

Săpăturile de la Micene se vor dovedi de asemenea extrem de problematice pentru Schliemann. Cu toate acestea, în procesul de negociere privind începerea lucrărilor, Schliemann a folosit presiunile puternicului său prieten, prim-ministrul britanic William Gladstone, astfel că în 1876, după doi ani de eforturi, Schliemann a primit permisiunea să demareze campania de săpături. Autorizația avea o clauză, conform căreia Schliemann era obligat să predea tot ce descoperă guvernului Greciei. Pentru a se asigura de acest lucru, un observator desemnat de guvern avea să monitorizeze permanent situl arheologic. Panagiotis Stamatakis, un astrolog specialist, a fost primul observator trimis la sit. Spre deosebire de observatorul turc, acesta a jucat un rol activ în toate aspectele lucrărilor. Stamatakis a intrat frecvent în conflict cu Schliemann cu privire la metodele de realizare a săpăturilor și, ocazional, a sistat lucrările. Când se întâmpla acest lucru, soția lui Schliemann, Sofia, prelua conducerea săpăturilor. În decursul proiectului, Schliemann a descoperit în cele cinci morminte numeroase comori de aur, inclusiv „Masca lui Agamemnon”, dar a respectat clauzele contractului și a predat toate artefactele, care astăzi fac parte din colecțiile unui muzeu atenian.

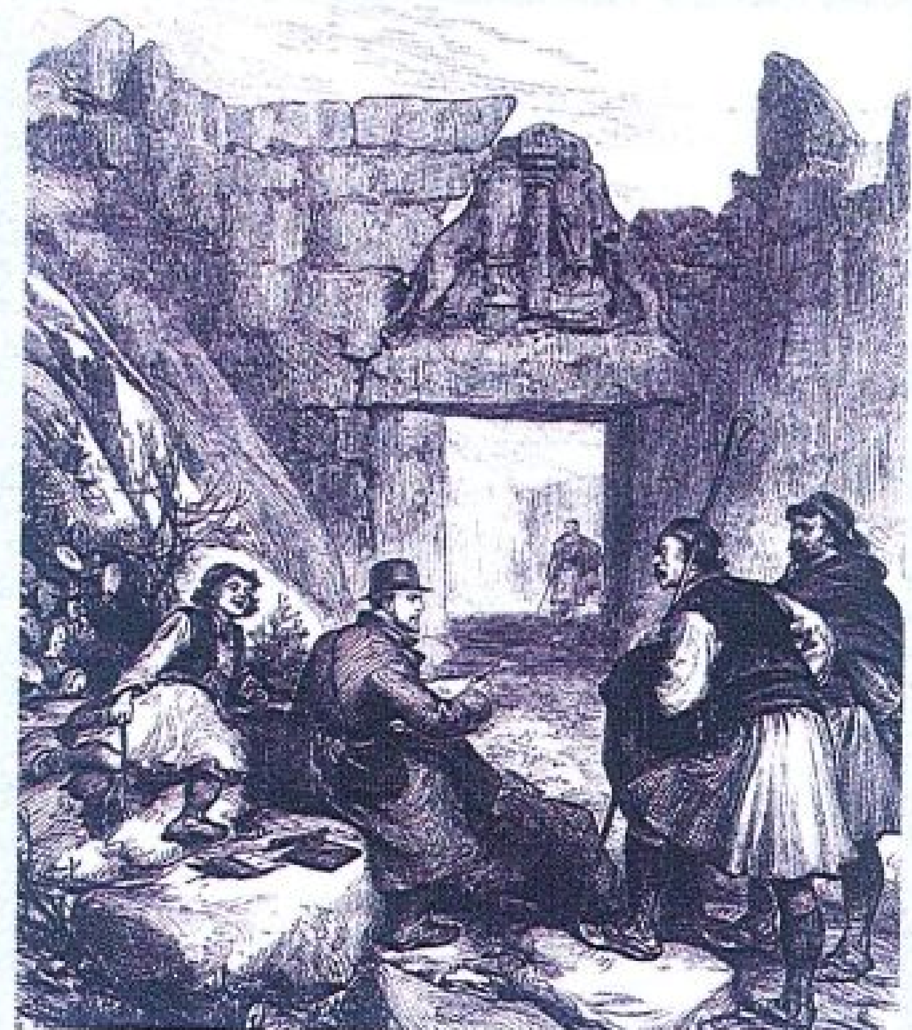
Schliemann a dorit să mai realizeze un set de săpături la Troia, dar nu a reușit să treacă de lipsa de încredere pe care o afișa guvernul turc, astfel că i-a fost extrem de dificil să obțină permisiunea. Presiunea din partea prim-ministrului britanic, William Gladstone, și a cancelarului german Chancellor Bismarck au înclinat în cele din urmă balanța în favoarea sa. Lui Schliemann i s-a permis să înceapă noile săpături la Troia în 1879, cu clauza de a preda două treimi din tot ce descoperă către guvernul turc. Totuși, acest fapt nu i-a asigurat o relație bună cu autoritățile turce. În ultimii ani din viață, Schliemann a planificat realizarea unor săpături pe insula Creta. Creta era la acea vreme sub autoritate turcească, dar populația locală începea să-și ceară drepturile de auto-determinare. Deși Schliemann a obținut acceptul guvernului turc să înceapă săpăturile, nu a reușit să-și apropie sprijinul populației locale, astfel că cercetarea arheologică nu s-a mai realizat.

▲ Schliemann a sperat să realizeze un proiect arheologic pe insula Creta, dar nu și-a pus niciodată planul în aplicare. Ulterior, marile ruine de la Knossos au fost cercetate de către Arthur Evans.

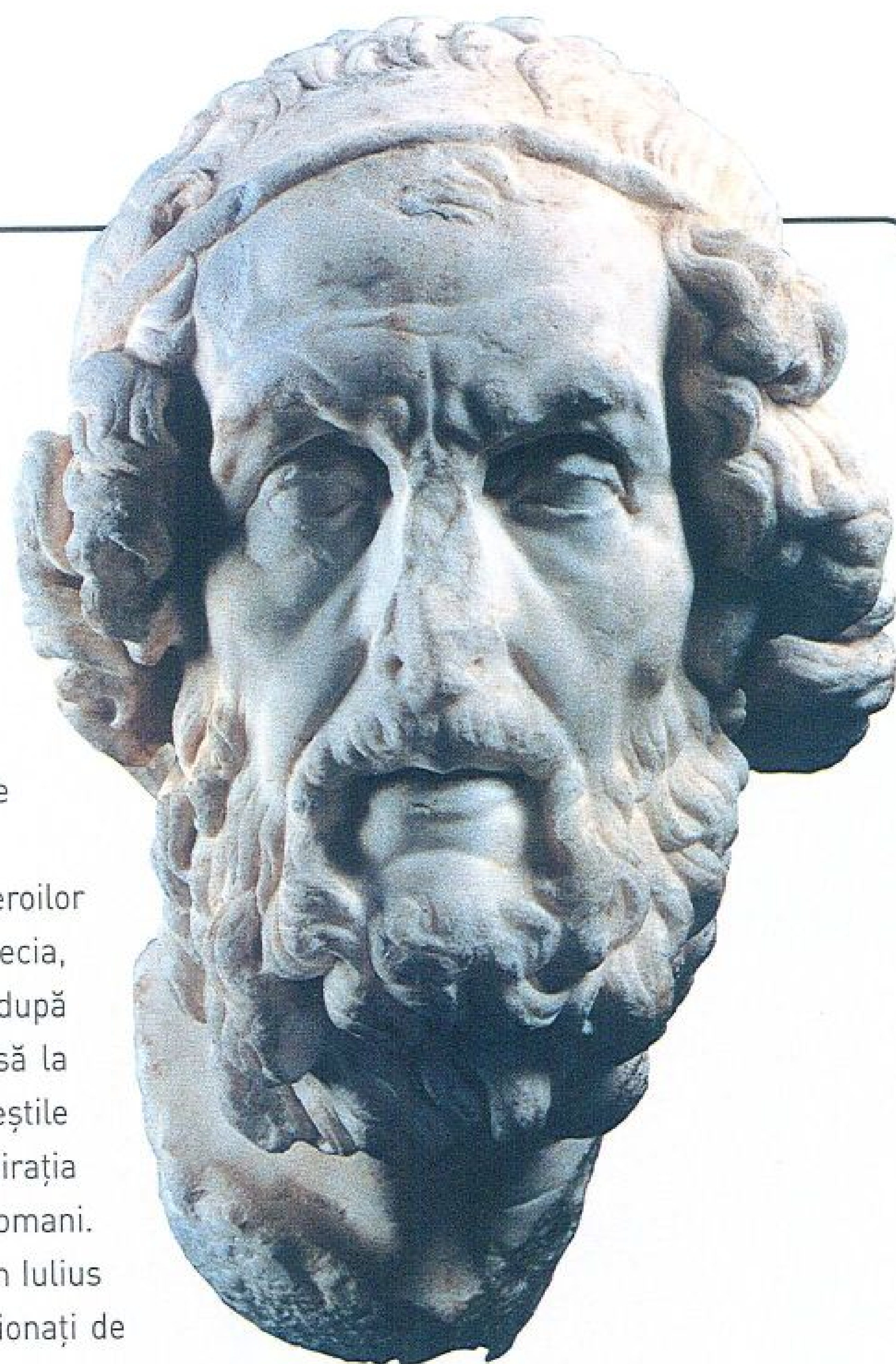
„Comoara lui Priam” și „Masca lui Agamemnon” constituie elementele de dispută. Cea de-a doua este încă parte din colecția Muzeului Național Arheologic din Atena. „Comoara lui Priam” a fost mai întâi donată Muzeului Imperial din Berlin, dar mai târziu a avut o soartă schimbătoare. Astăzi este păstrată la Muzeul Pușkin din Rusia.

▼ Un reporter al „Illustrated London News” aflat la situl de la Micene. Mass-media a recunoscut valoarea și interesul pe care îl prezintă mediatizarea descoperirilor arheologice.

Trecutul se îngemănează cu prezentul

Schliemann a studiat arheologia aproape independent, fără să aibă un profesor anume. A fost luat în derâdere de comunitatea arheologilor pentru hotărârea sa de a dovedi istoricitatea lumii lui Homer, dar succesul repurtat i-a adus mulți simpatizanți, suporteri şi succesori.

Marele poet al Greciei antice

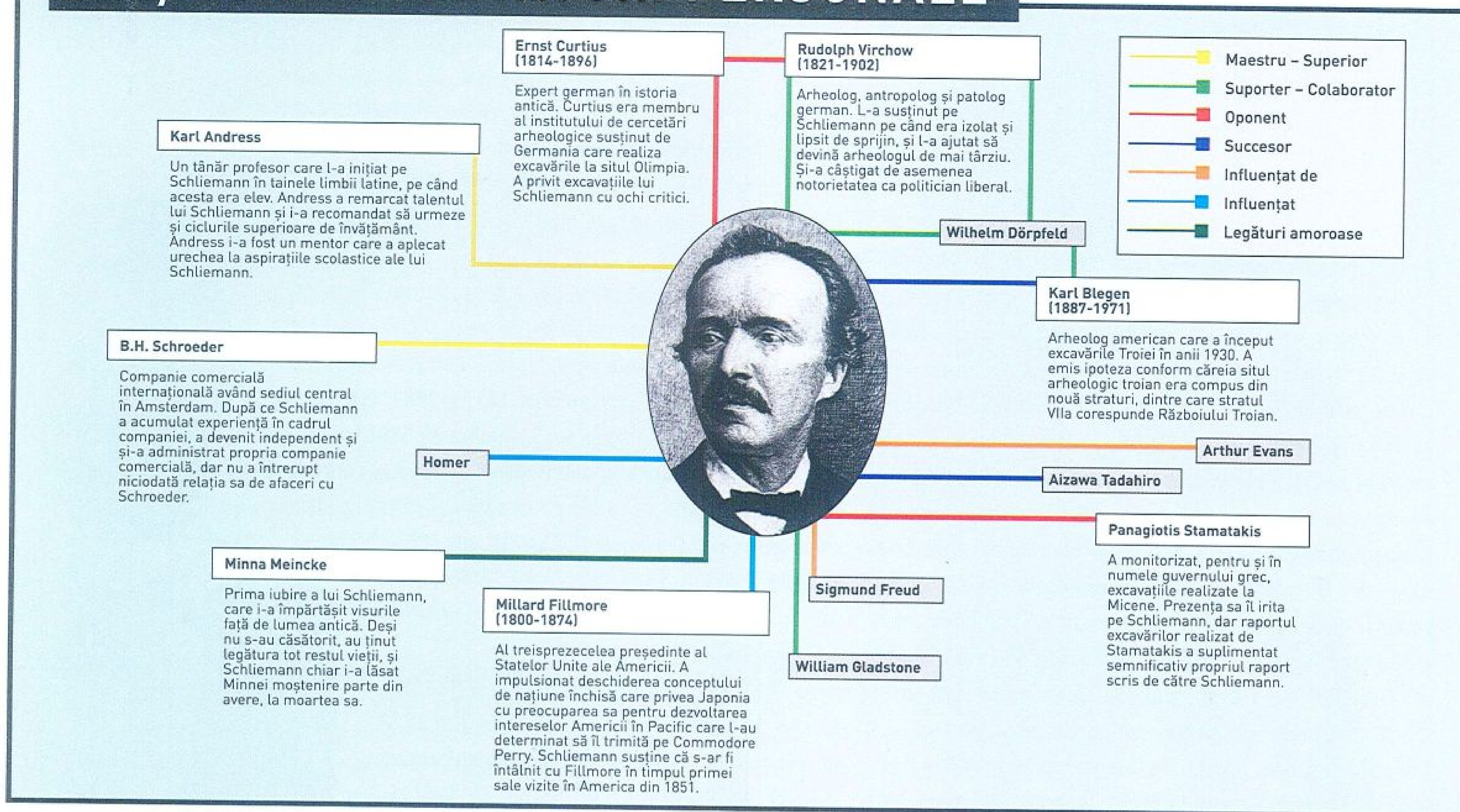
Homer

Lucrările marelui poet al Greciei antice, Homer, vor juca același rol pe întreg parcursul vieții lui Schliemann. Au existat la un moment dat teorii care puneau sub semnul întrebării existența lui Homer, propunând în schimb fie ideea mai multor poeți ale căror opere au fost reunite, fie a unui personaj complet mitic. Astăzi, se presupune că a existat cu adevărat, locuind în vestul Greciei, în apropiere de Insulele Ioniene, în secolul VIII î.Hr., fără însă a se ști mai multe cu privire la acesta.

Poemul epic al lui Homer, „Iliada", descrie povestea eroului troian Ahile, a eroilor și a femeilor frumoase de pe ambele baricade ale războiului dintre Troia și Grecia, incluzând chiar și acțiunile zeilor. Cealaltă mare operă a sa, „Odiseea", se petrece după război și zugrăvește peripețiile și aventurile eroului Ulise, care se întoarce acasă la soția sa, Penelopa. Doar aceste două opere ale lui Homer s-au păstrat, dar poveștile construite cu măiestrie și expresia ritmică pe care o degajă le-au câștigat admirația poporului Greciei clasice, exercitând o influență semnificativă începând cu poeții romani. Personajele literare ale Romei și chiar și politicienii sau oamenii de arme precum Iulius Cezar vor aminti despre dragostea lor pentru Homer, simțindu-se chiar impulsionați de operele acestuia să viziteze Grecia. Când Schliemann a efectuat săpături la Micene, a folosit atât operele lui Homer cât și jurnalul de călătorie al geografului roman Pausanias, citând din lucrările lui Homer pentru a prezenta lumii ruinele pe care le descoperise.

În operele sale, Homer va aduce omagii eroilor Greciei antice, în tot acest timp asigurând o asemenea frazare și structură a poveștii resimțită drept naturală până în zilele noastre. Odată cu trecerea timpului, lucrările sale s-au răspândit în toate colțurile Europei, continuând să fie admirate din Evul Mediu până în epoca modernă. Se spune că poeziile sale au avut o influență marcantă asupra literaturii occidentale.

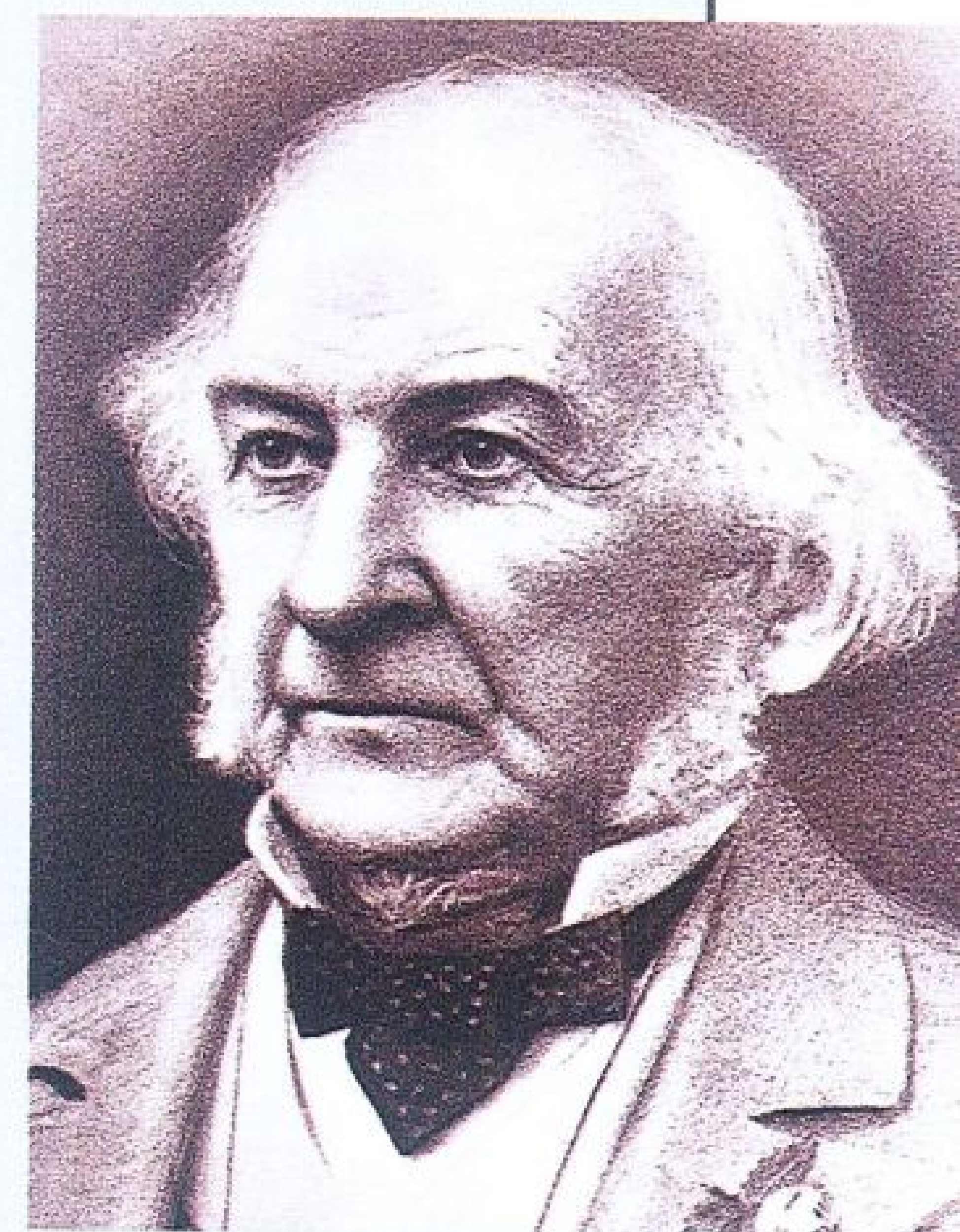
REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Un politician liberal, permanent suporter al lui Schliemann

William Gladstone (1809-1898)

William Gladstone a fost politicianul liberal reprezentativ pentru Anglia secolului al XIX-lea. A făcut primii pași în cariera de politician ca membru al Partidului Conservator, a devenit Președinte al Comisiei Comerciale în 1843 și apoi Secretar Colonial în 1845. A avut succes ca ministru al economiei, viziunile sale s-au reorientat către liberalism, apoi a trecut de partea Partidului Liberal în 1859. A promovat liberul schimb după ce a devenit Cancelar al Ministerului de Finanțe în 1859. În 1867 a ajuns la conducerea Partidului Liberal, apoi a fost de patru ori Prim Ministru, între 1868 și 1894. În cooperare cu liderul Partidului Conservator, Disraeli, a creat epoca de aur a bipartidismului britanic. A acordat mai multă autonomie Irlandei și a extins drepturile de vot, sprijinindu-și reputația de politician liberal.

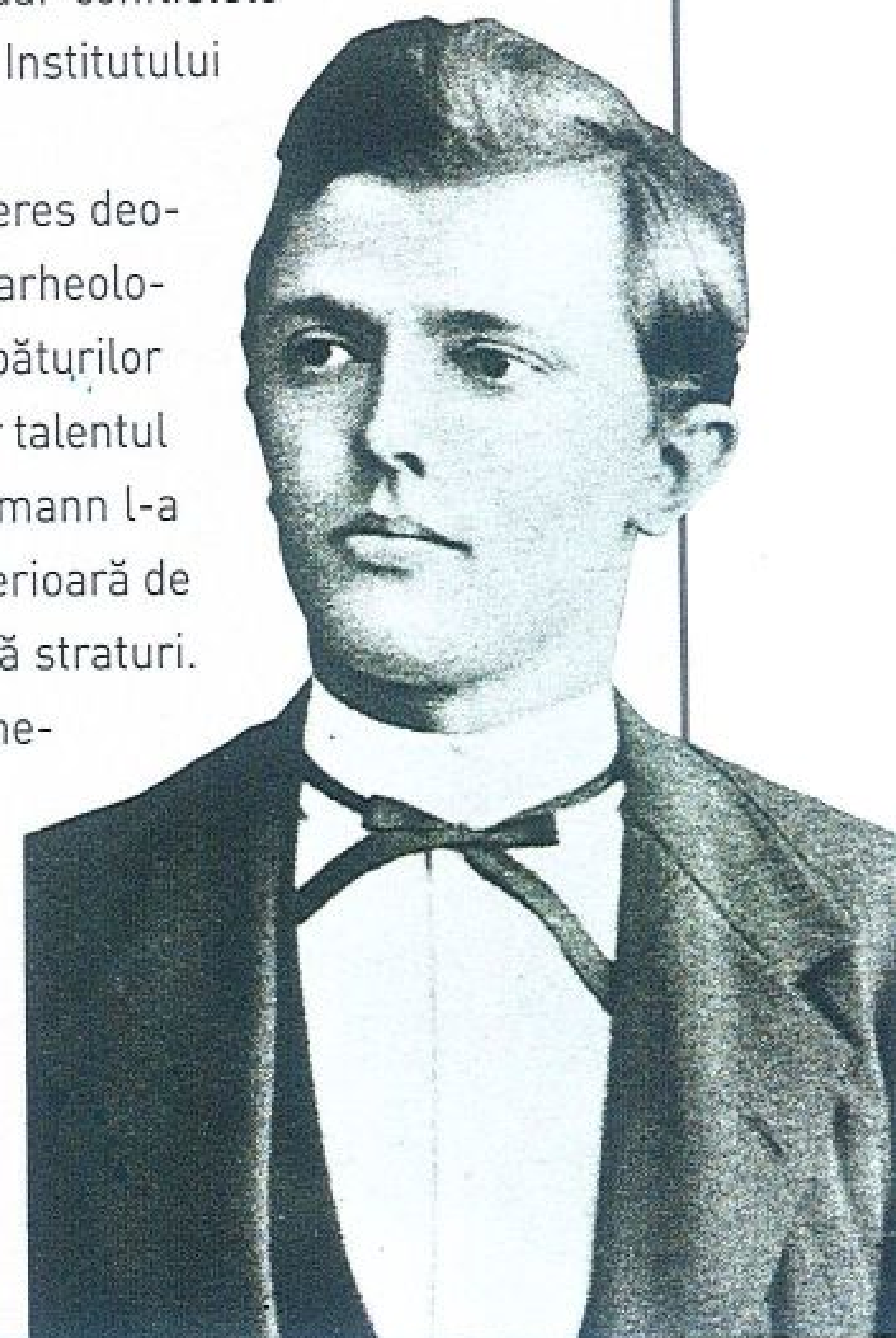
Gladstone a aflat pentru prima oară de Schliemann în 1873. Între arheolog și autoritățile turce izbucnise scandalul privind Comoara lui Priam, atunci când Schliemann a decis că nu vrea să îi predea Turciei comoara ci să i-o vândă unei alte țări. Muzeul britanic a fost unul dintre locurile în care a încercat Schliemann să își vândă comoara, scriindu-i personal lui Gladstone pentru a-și promova tranzacția. Conflictul cu Turcia s-a sfârșit atunci când Schliemann le-a trimis bani, dar în realitate Schliemann a reușit să cumpere tăcerea turcilor mulțumită relației sale cu Gladstone. Această relație s-a dovedit foarte utilă și în activitățile sale arheologice ulterioare.

Gladstone a fost cunoscut atât ca politician, cât și ca cercetător înfocat al lui Homer. Gladstone, asemenea lui Schliemann, era ferm convins că lumea descrisă de Homer nu era mitologică, bazându-se pe fapte istorice reale. Gladstone l-a introdus personal pe Schliemann la o prelegere susținută la Londra în 1876 și a scris prefața la raportul privind săpăturile de la Micene, publicat de Schliemann în 1877. Gladstone a elogiat munca de o viață a lui Schliemann după decesul acestuia într-un necrolog, prezentându-l ca pe un arheolog de o factură aparte, plin de energie și posesor al unei minți impresionante. Gladstone s-a stins din viață în 1898, la opt ani de la moartea lui Schliemann.

Succesorul lui Schliemann

Wilhelm Dörpfeld (1853-1940)

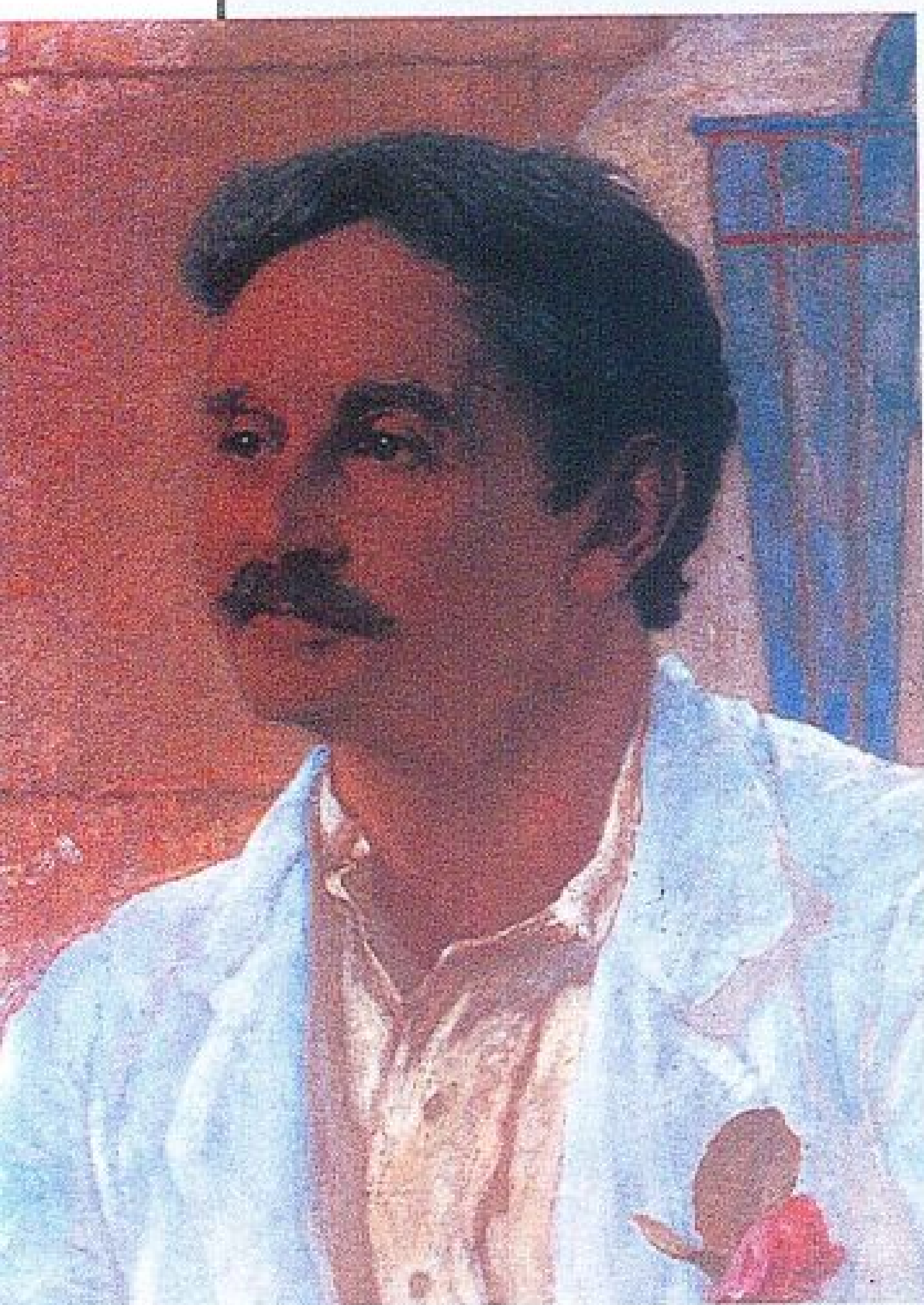
Alături de diferitele ruine și artefacte, se spune despre arhitectul și arheologul german Wilhelm Dörpfeld că este una dintre cele mai mari „descoperiri" ale lui Schliemann. După descoperirea Troiei, Schliemann și-a îndreptat atenția spre Olimpia, dar conflictele cu guvernul turc le-au ridicat suspiciuni și autorităților grecești, care au încredințat efectuarea săpăturilor Institutului Arheologic German. Tânărul arheolog Dörpfeld făcea parte și el din echipă.

Dörpfeld s-a născut în 1853 în Germania de Vest. A început prin a studia arhitectura, dar a dezvoltat un interes deosebit pentru arheologie după ce s-a familiarizat cu lumea descrisă de Homer, începând să participe la săpături arheologice. Ca arhitect, era talentat la desenarea planurilor, iar diagramele pe care le schița pe parcursul înaintării săpăturilor erau excelente. Dörpfeld a fost un membru activ al echipei Institutului Arheologic German între 1877 și 1881, dar talentul său pentru diagrame și metodologia precisă de realizare a cercetării i-au atras atenția lui Schliemann. Schliemann l-a recrutat pe Dörpfeld în propria echipă. Din momentul în care i s-a alăturat lui Schliemann în 1882, tehnica superioară de efectuare a săpăturilor pe care o stăpânea i-a permis să își dea seama că situl de la Troia era compus din nouă straturi. Schliemann avea oroare de eșec și avea reacții emoționale puternice la criticile venite din partea experților arheologi, dar Dörpfeld, care reprezenta un fel de „succesor" al lui Schliemann, pare să fi câștigat încrederea totală a lui Schliemann. De asemenea, cum Schliemann a studiat metodele precise ale lui Dörpfeld, a fost în măsură să renunțe la tehnica distructivă pe care o abordase el însuși în trecut.

Dörpfeld l-a transformat pe Schliemann într-un adevărat arheolog. După moartea lui Schlieman, Dörpfeld a continuat să lucreze ca succesor, efectuând săpăturile de la Troia și Tiryns. Între 1887 și 1912, Dörpfeld a ocupat funcția de director al Institutului Arheologic German din Atena. Și-a dedicat viața arheologiei grecești și a murit la Atena, în 1840, fără a mai reveni în patria sa, Germania.

O viziune mai clară asupra civilizațiilor de la Marea Egee

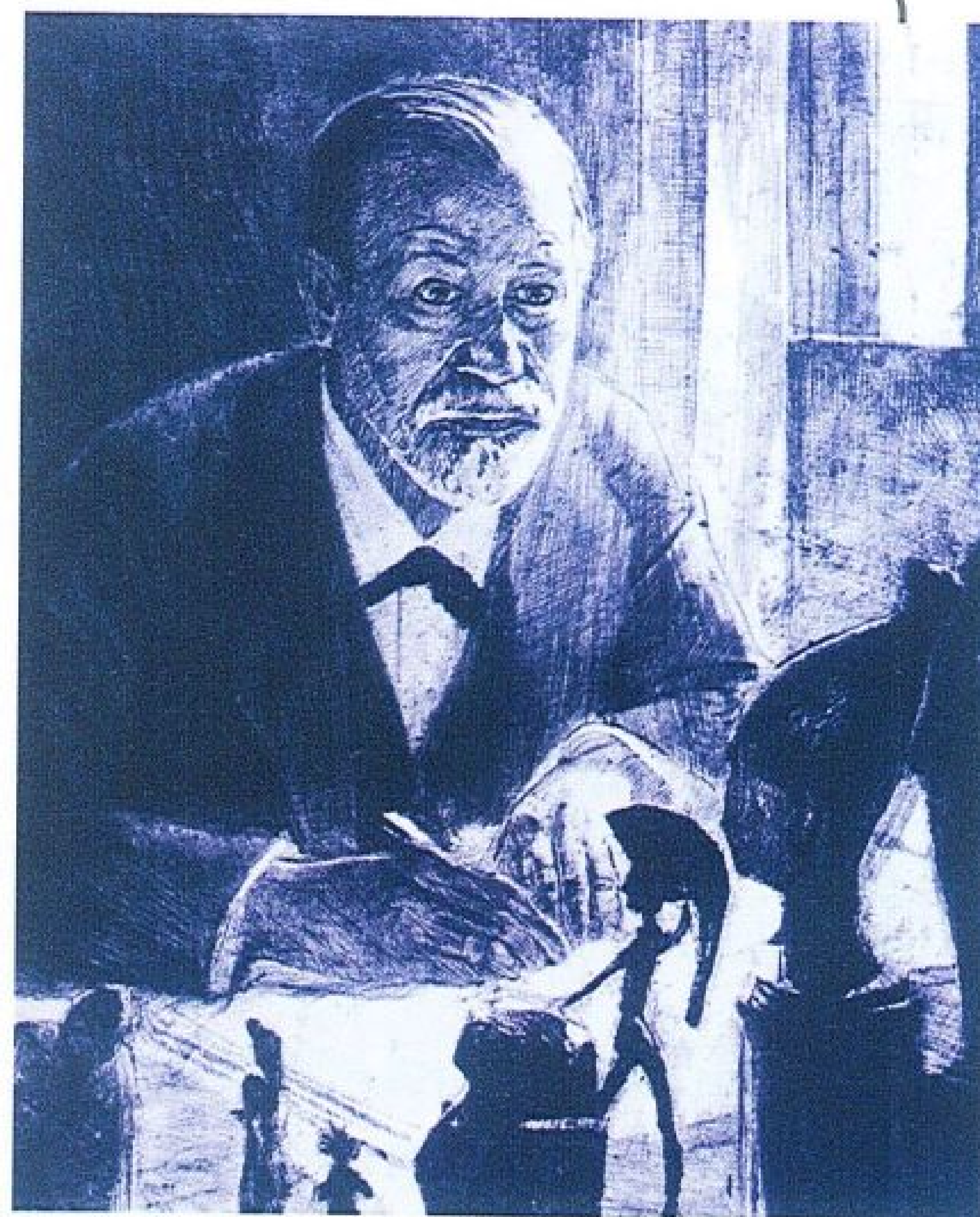
Arthur Evans IV (1851-1941)

Arthur Evans, fiul unui arheolog și antropolog de marcă, s-a născut în 1851. Familia Evans, notorie și înstărită, se poate lăuda cu mulți alți oameni de știință, pe lângă Arthur și tatăl său. Evans a studiat arheologia la Universitatea din Oxford, dar convingerile liberale l-au determinat să se dedice obținerii independenței națiunilor din Peninsula Balcanică. A participat la răscoala împotriva Austro-Ungariei din 1881, fiind arestat și trimis înapoi în Anglia. Apoi a revenit la eforturile sale de a deveni arheolog. Arheologii britanici ai acelor timpuri erau preocupați de o perioadă care se oprea la epoca greacă clasică, iar căutarea frumoaselor opere antice precum clădirile și sculpturile reprezentau obiectivul principal al săpăturilor. Pentru Evans, această abordare era deficitară. Mai mult decât Grecia clasică, Evans era fascinat de civilizațiile de la Marea Egee descoperite de Schliemann.

În 1883, Evans vede relicvele descoperite de Schliemann în Grecia și decide să continue cercetările privind Civilizația Egeeană. Atenția sa a fost captată de Insula Creta, situată între Grecia și Egipt. Și Schliemann a dorit să dezvolte proiecte în Creta, dar nu a reușit să finalizeze negocierile cu autoritățile insulei, fiind obligat să renunțe într-un final. În 1894, Evans a reușit să înceapă o campanie de săpături în Creta pe un mic teren din Knossos, acolo unde se spune ca ar fi fost amplasat palatul Regelui Minos. Creta s-a eliberat de sub suveranitatea turcească în 1898, iar Evans a putut să continue la scară largă săpăturile începând cu 1900. După a șasea campanie de săpături, efectuată în 1905, a ieșit la iveală un mare palat, căruia i s-a spus „Palatul din Minos". Existența unei civilizații cretane care o precedă pe cea egeeană a fost astfel dovedită. Un alt mare merit al acestor săpături l-a constituit descoperirea scripturilor lineare. Sistemul de scriere al civilizației cretane fusese denumit Linear A, iar sistemul civilizației egeene care i-a urmat a primit numele Linear B. Din nefericire, Evans s-a stins din viață în 1941, înainte să apuce să descifreze aceste modele de scriere. Linear B a fost descifrat abia în anii 1950 de către Michael Ventris.

Părintele psihanalizei

Sigmund Freud (1856-1939)

Psihanalistul Sigmund Freud, celebru pentru lucrări precum „Interpretarea viselor" („Die Traumdeutung"), s-a născut în 1856 în Moravia, în orășelul de provincie Příbor. A fost bine-cunoscut pentru interesul arătat față de arheologie, iar biroul îi era acoperit de artefacte descoperite de arheologi în situri din Grecia, Egipt, China și alte țări din întreaga lume. Avea peste o mie de astfel de obiecte, și majoritatea erau originale, nu replici. A pus bazele colecției odată cu moartea tatălui său, în 1896, pe când Sigmund avea patruzeci de ani.

Fascinația lui Freud pentru istoria antică nu a fost un simplu hobby sau o distracție oarecare; avea să devină parte integrantă din teoria psihanalizei pe care a dezvoltat-o. Freud punea mare accent pe subconștient – părțile necunoscute ale minții umane – și a înaintat ipoteza că erele istorice pot fi asemuite minții umane. Conform acestei teorii, istoria antică corespunde subconștientului. Pentru Freud, psihanaliza era similară săpăturilor arheologice, susținând că nu face decât să scoată la iveală comoara ascunsă în străfundurile minții, săpând în straturi tot mai profunde. De asemenea, mitul lui Oedip din mitologia clasică a stat la baza faimosului concept freudian al complexului lui Oedip.

Freud era mișcat de relatările privind experiențele din copilărie care i-au stârnit lui Schliemann interesul pentru istoria antică, și de viața de lup singuratic petrecută de Schliemann în munca sa arheologică. Asemenea lui Schliemann, Freud nu a găsit de la bun început un teren fertil pentru teoriile sale în comunitatea academică, dar a sfârșit prin a obține recunoașterea în secolul XX. În 1938, a fost obligat să părăsească Viena după anexarea Austriei de către naziști, petrecându-și tot restul vieții în exil în Anglia. A murit la Londra, un an mai târziu.

Un Schliemann japonez

Aizawa Tadahiro (1926-1989)

Mulți japonezi au fost supranumiți "Schliemann", dar cel mai renumit dintre toți a fost Aizawa Tadahiro. Aizawa s-a născut în 1926. A crescut într-o familie săracă și a renunțat la școală pentru a lucra într-un magazin; aceste elemente din biografia sa se regăsesc în mare măsură în experiențele trăite de Schliemann. Se spune că în timp ce lucra și trăia la un magazin din Asakusa, cea mai mare plăcere a lui Aizawa era să viziteze muzeul imperial din Ueno și să privească artefactele arheologice dispuse acolo. După înfrângerea Japoniei în război, a renunțat la cariera militară în cadrul forțelor marine și s-a mutat în orașul Kiryu arondat Prefecturii Gunma, unde a încercat să își câștige existența din comercializarea de „natto" (boabe de soia fermentate). Cu toate acestea, încă era fascinat de arheologie.

Într-o zi, în timpul unei călătorii de afaceri, a văzut ceva ce semăna cu niște unelte din piatră în pământul care a fost excavat dintr-un deal pentru construirea unei șosele. Dealul era format din straturi groase de sedimente de cenușă vulcanică cunoscute sub denumirea de „Kanto loam". Rocile sedimentare respective au început să se formeze în urmă cu zeci de mii de ani. Conform cunoștințelor generale ale arheologilor japonezi, Japonia nu era locuită de oameni în perioada Erei Paleolitice când s-a format „Kanto loam". Dacă prezența uneltelor de piatră în stratul stratigrafic, observată de Aizawa, ar putea fi dovedită din punct de vedere științific, ar reprezenta un progres arheologic de foarte mare importanță, dar acest fapt necesita întreprinderea unor lucrări de cercetare de amploare. Aceasta era aproape imposibil pentru un simplu comerciant de „natto" cum era Aizawa. Aizawa era din ce în ce mai convins de teoria sa, pe măsură ce descoperea prin stratigrafie tot mai multe obiecte ce semănau cu niște unelte de piatră și în alte dealuri. În anul 1949 a reușit în cele din urmă să meargă la Tokyo pentru a se întâlni cu numeroși arheologi. Serizawa Chosuke, care efectua un studiu de cercetare arheologică la Universitatea Meiji, s-a arătat interesat de investigarea lui Aizawa.

Aizawa a lucrat cu o echipă de la Universitatea Meiji. Aceștia au cercetat ruinele Iwajuku din satul Akahori al Prefecturii Gunma, unde au descoperit peste două sute de unelte din piatră care au fost fabricate în urmă cu aproximativ douăzeci de mii de ani. Explorarea lor a provocat căutările și descoperirile artefactelor din Paleoliticul Târziu în întreaga țară, demonstrând că Japonia a fost locuită încă de dinainte de Era Jomon. Aizawa a avut onoarea de a descoperi cultura neolitică a Japoniei. Până la moartea sa, care a survenit în anul 1989, s-a dedicat lucrărilor de cercetare de la poalele muntelui Akagi.

Goana către arheologia modernă

Schliemann şi-a început munca de arheolog ca amator, fapt care nu l-a împiedicat însă să îşi pună amprenta profund asupra arheologiei de mai târziu. A avut o influenţă copleşitoare în domeniul cercetării Civilizaţiei Egeene, care s-a dezvoltat în salturi datorită eforturilor succesorilor lui Schliemann. Modul de a gândi al lui Schliemann care sfida autorităţile şi abordarea aplicată au stârnit îngrijorarea arheologilor mai rigizi ai perioadei moderne.

După cercetarea Civilizaţiei Egee

Cercetarea arheologică a Troiei va continua și după moartea lui Schliemann, mulțumită eforturilor lui Wilhelm Dörpfeld. Săpăturile au rezolvat problema stabilirii cărui strat al Troiei îi corespunde perioada Războiului Troian – mai precis, mutarea locației presupuse de la al doilea strat la al șaselea. S-a stabilit că așa-numita „Comoară a lui Priam" provine din jurul anului 2000 î.Hr., în Epoca de Bronz Timpurie. Începând cu anii 1930, arheologul american Karl Blegen va continua să cerceteze și să realizeze săpături în Troia. Datorită lui știm astăzi că palatul care arde în Războiul Troian nu este localizat în al șaselea strat al sitului, ci chiar mai jos, în stratul al VII-lea. Această teorie aste acceptată în zilele noastre drept cea mai convingătoare.

În orice discuție pe tema Civilizației Mării Egee, este imposibil să ignorăm contribuțiile arheologului britanic Arthur Evans. Heinrich Schliemann a renunțat să cerceteze arheologic palatul de la Knossos din Creta, dar munca i-a fost continuată de Evans care a dovedit astfel existența Civilizației Cretane (cunoscută și drept Civilizația Minoică) care precede Civilizația Egeeană. Descoperirea sistemelor de scriere Linear A folosit de Civilizația Cretană și Linear B utilizat de Civilizația Miceniană au reprezentat evenimente epocale în cercetarea istoriei Civilizației Egee. În anii 1950, Linear B a fost descifrat de tânărul lingvist Michael Ventris. În anumite pasaje scrise pe tăblițe de argilă au fost identificate numele eroilor Ahile și Hector. Acestea erau scrise nu în contextul eroilor și zeilor homerieni, ci ca nume ale unor cetățeni obișnuiți.

Această descifrare a scrierii a demonstrat că populația miceniană vorbea o limbă strâns înrudită cu greaca. Din toate cercetările nu a rezultat decât un singur fir care leagă Civilizația Miceniană de operele lui Homer. Știrea că scrierea Linear B, pe care majoritatea oamenilor de știință o credeau de nepătruns, a fost descifrată, a făcut rapid înconjurul

▸ Frescă cu bărbați care transportă ulcioare de vin, descoperită în palatul din Knossos. Există o puternică asemănare cu frescele specifice Egiptului.

▴ Karl Blegen (extremă dreapta) alături de arheologi americani. Blegen a călcat pe urmele lui Schliemann și Dörpfeld și a continuat săpăturile la Troia.

Frescă ilustrând delfini din Palatul din Knossos. Cretanii par a fi fost o civilizație navigatoare, lăsând posterității numeroase imagini ale vieții marine înfățișând arici de mare, delfini sau caracatițe.

Tăbliță de argilă conținând înscrisuri în sistemul Linear B, datând din jurul anului 1450 î.Hr.

Michael Ventris, ingeniosul lingvist care a devenit notoriu pentru descifrarea codului Linear B. Din păcate, a murit tânăr.

Palatul din Knossos. Săpăturile la acesta au început în 1900, fiind conduse de Arthur Evans. Prin munca sa s-a putut dovedi existența Civilizației Cretane care o precedă pe cea Miceniană descoperită de Schliemann.

lumii. Totuși, viața acestui tânăr lingvist ingenios s-a sfârșit brusc, fiind ucis într-un accident de mașină în 1956, pe când avea numai treizeci și patru de ani. Sistemul de scriere Linear A a rămas nedescifrat până în zilele noastre.

După moartea lui Schliemann s-a putut forma o înțelegere mai completă a Civilizației Miceniene, deși încă nu este clar dacă Micene face parte din lumea zugrăvită în poemele epice ale lui Homer. În ciuda multiplelor cercetări realizate, nu avem nicio dovadă că „Odiseea" și „Iliada" se bazează pe fapte istorice. În mod similar, ideea că arheologii ar trebui să se abțină de la a căuta legături între lumea lui Homer și descoperirile arheologice a căpătat accepție universală. În mod ironic, cu cât se avansează mai mult în domeniul investigațiilor și cercetărilor arheologice, cu atât mai învăluită în mister rămâne lumea descrisă de Homer.

Vrăjit de arheologie

Domeniul arheologiei a progresat rapid în vremea lui Schliemann, devenind o parte importantă a cercetării istorice. Ar fi dificil ca un amator asemănător lui Schliemann să mai obțină vreun succes similar în ziua de astăzi. Totuși, cum descoperirea artefactelor este în sine o parte importantă a arheologiei, este posibil să se facă descoperiri importante chiar și în lipsa unor studii formale în domeniu.

Unde este aurul

Așa-numita Comoară a lui Priam descoperită de Schliemann care a dus la conflictul cu autoritățile turce a fost donată Muzeului Imperial din Berlin în 1881, dar a dispărut în haosul de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial.

Comoara fusese deja extrasă din muzeu în 1939, la începutul războiului. Aceasta a fost păstrată adânc în subteran, sub bateriile antiaeriene, odată cu intensificarea bombardamentelor Puterilor Aliate. Când armata roșie a intrat în Berlin în 1945, comoara părea pierdută. La acea vreme, totul în regiunile ocupate de forțele armate rusești – inclusiv facilitățile de producție, bunurile industriale și operele de artă – au devenit proprietatea sovieticilor. Numeroase opere de artă au fost trimise în Uniunea Sovietică, majoritatea fiind expuse în galeriile de artă și muzeele din Moscova și Leningrad (Sankt Petersburgul de astăzi). Totuși, Stalin nu era interesat de artă și a dispus depozitarea multor opere în subteran. Comoara lui Priam a fost și ea transportată la Moscova, alături de restul operelor de artă.

Acest lucru nu era cunoscut în Gemania și în celelalte țări din Vestul Europei, iar comoara s-a crezut pierdută. S-a aflat abia în anii 1980, după implementarea glasnost-ului de către premierul sovietic Mihail Gorbaciov. Faptul că sovieticii s-au dedat la astfel de fapte imediat după al Doilea Război Mondial a fost făcut public și multe opere care s-au crezut distruse în incendiile războiului s-au identificat ca fiind depozitate în subteranele muzeelor Uniunii Sovietice.

Lumea a început să suspecteze că însăși „Comoara lui Priam" este ascunsă pe undeva, dovedindu-se că era în posesia Muzeului Pușkin din Moscova. Autoritățile sovietice au refuzat să con-

Armata Roșie intră în Berlin, ca o armată de eliberare. S-a dovedit ulterior că sovieticii au jefuit bunurile culturale.

Muzeul Imperial din Berlin, care a găzduit „Comoara lui Priam" până înainte de începerea celui de-al Doilea Război Mondial.

firme acest lucru, fiind totuși nevoite să recunoască public în 1993 și, pentru prima oară după cinci decenii, comoara a fost expusă publicului larg la Muzeul Pușkin în 1996. Acum este expusă cu regularitate, dar nu există semnale de rezolvare a diferendelor privind retrocedarea acesteia Germaniei.

Noi evoluții în domeniul arheologiei

Prima campanie de săpături întreprinsă de Schliemann la Troia a fost o afacere deosebit de neglijentă, meritând mai degrabă numele de „distrugere" decât de „cercetare". Cu toate acestea, tehnica sa ca arheolog avea să se rafineze odată cu influența benefică a experților precum Virchow și Dörpfeld. După moartea lui Schliemann, investigațiile arheologice se vor răspândi în întreaga lume, cu excepția regiunilor polare, iar aria de acoperire a săpăturilor arheologice a depășit investigațiile primitive și epocile antice ale istoriei umane, incluzând toată paleta de la originea rasei umane până la secolul XX. În prezent este în curs informatizarea domeniului arheologiei; acest fapt a crescut semnificativ eficacitatea analizei relicvelor aduse la lumină și a procesării imaginilor.

Evoluția metodologiei săpăturilor le-a permis arheologilor să petreacă mai puțin timp la siturile arheologice, preferând confortul laboratoarelor de cercetare, realizând comparații și analize ale obiectelor descoperite în urma săpăturilor. Totuși, dacă arheologii s-ar limita la a analiza și a compara, am fi privați cu toții de progres în acest domeniu. Chiar și în prezent, sunt necesare ipoteze curajoase precum cele ale lui Schliemann, însoțite de pasiunea de a le demonstra și rezistența în fața obstacolelor. Arheologii se cultivă interacționând personal cu ruinele și artefactele. Această regulă fundamentală a evoluției ca arheolog profesionist continuă de pe vremea lui Schliemann, și nu se va schimba niciodată.

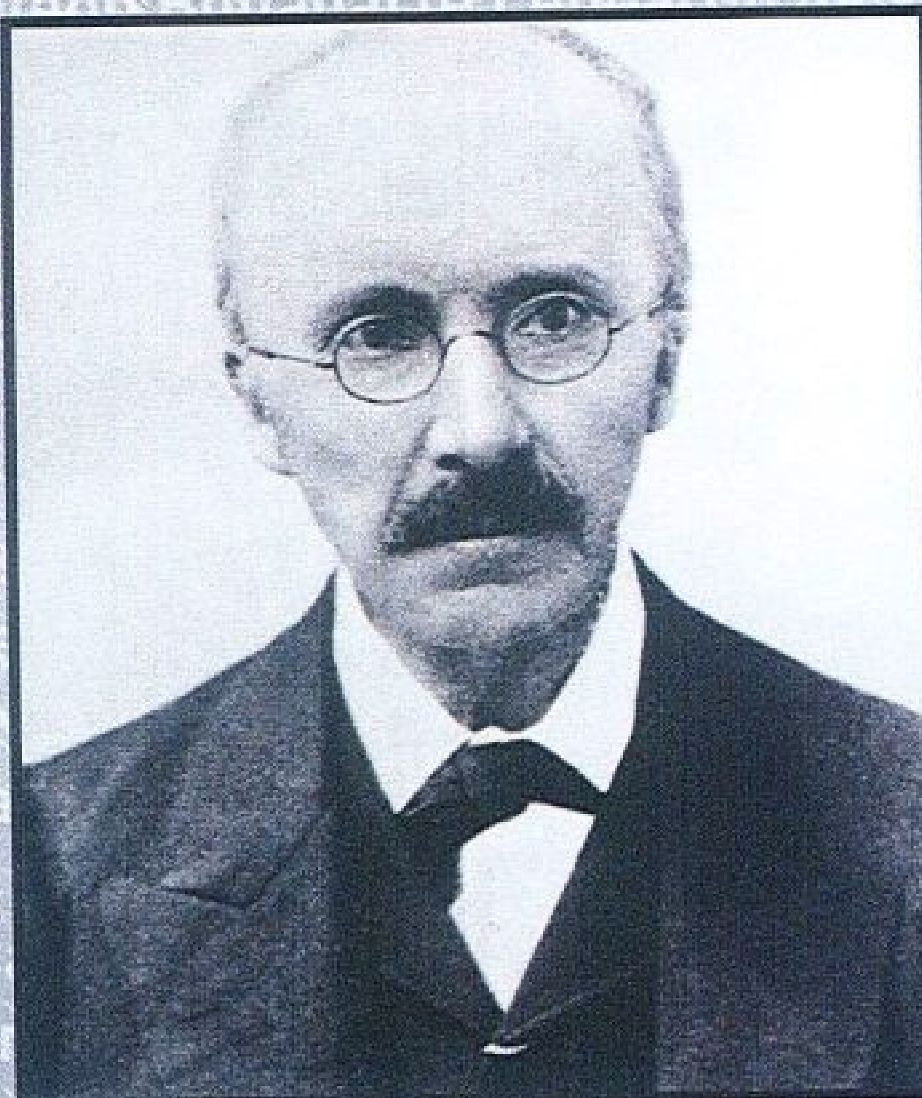

▲ Copie a unei părți din „Comoara lui Priam", realizată în Germania anterior celui de-al Doilea Război Mondial. Originalul a fost luat de sovietici în timpul ocupației.

▼ Muzeul Pușkin care găzduiește în prezent „Comoara lui Priam". Conflictul cu privire la posesia comorii nu a fost încă soluționat.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

SCHLIEMANN

ISSN 1791-0765

9 771791 076000 32

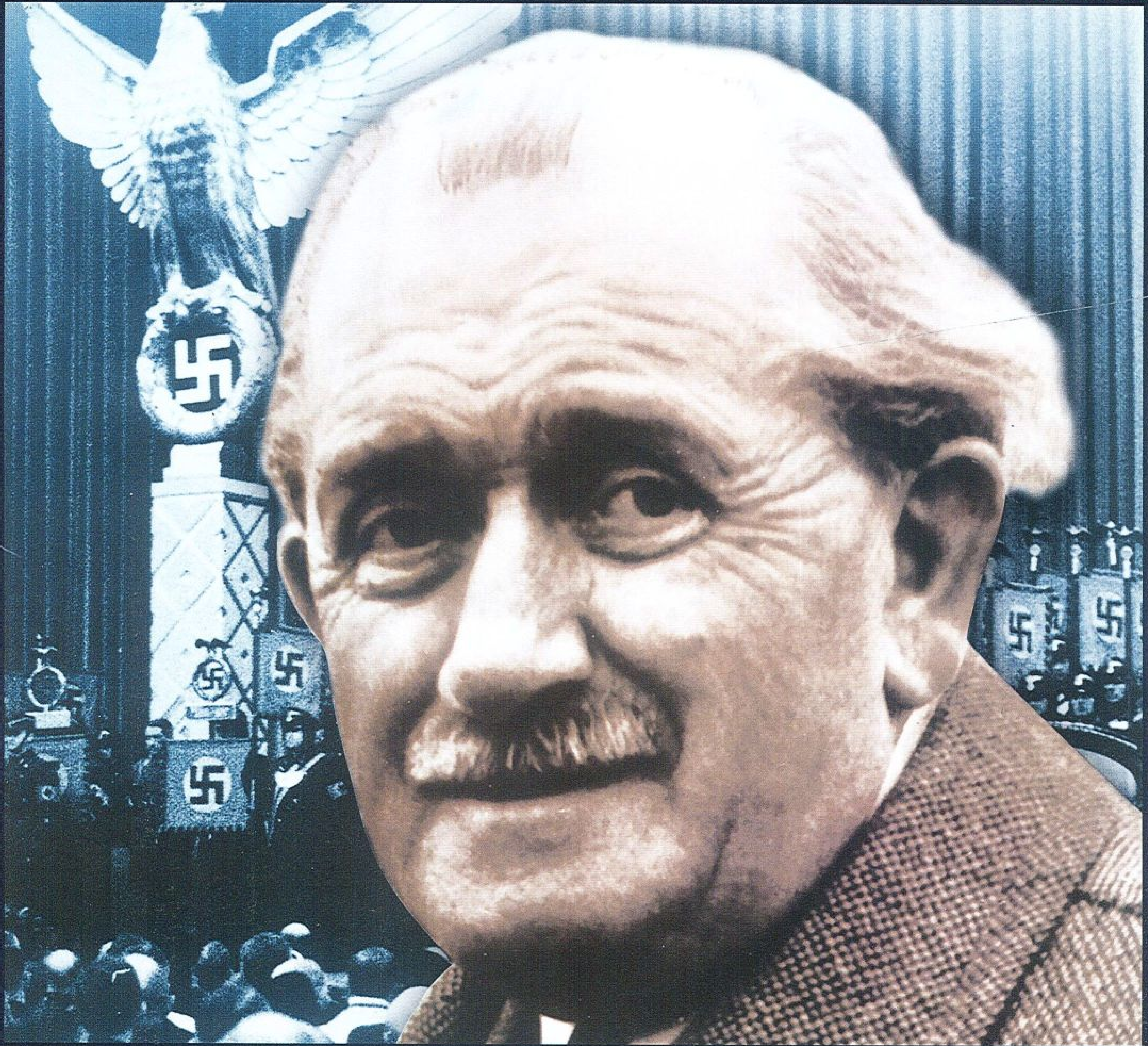
DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

33

PORSCHE

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Ferdinand Porsche

Numărul 33

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ: Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

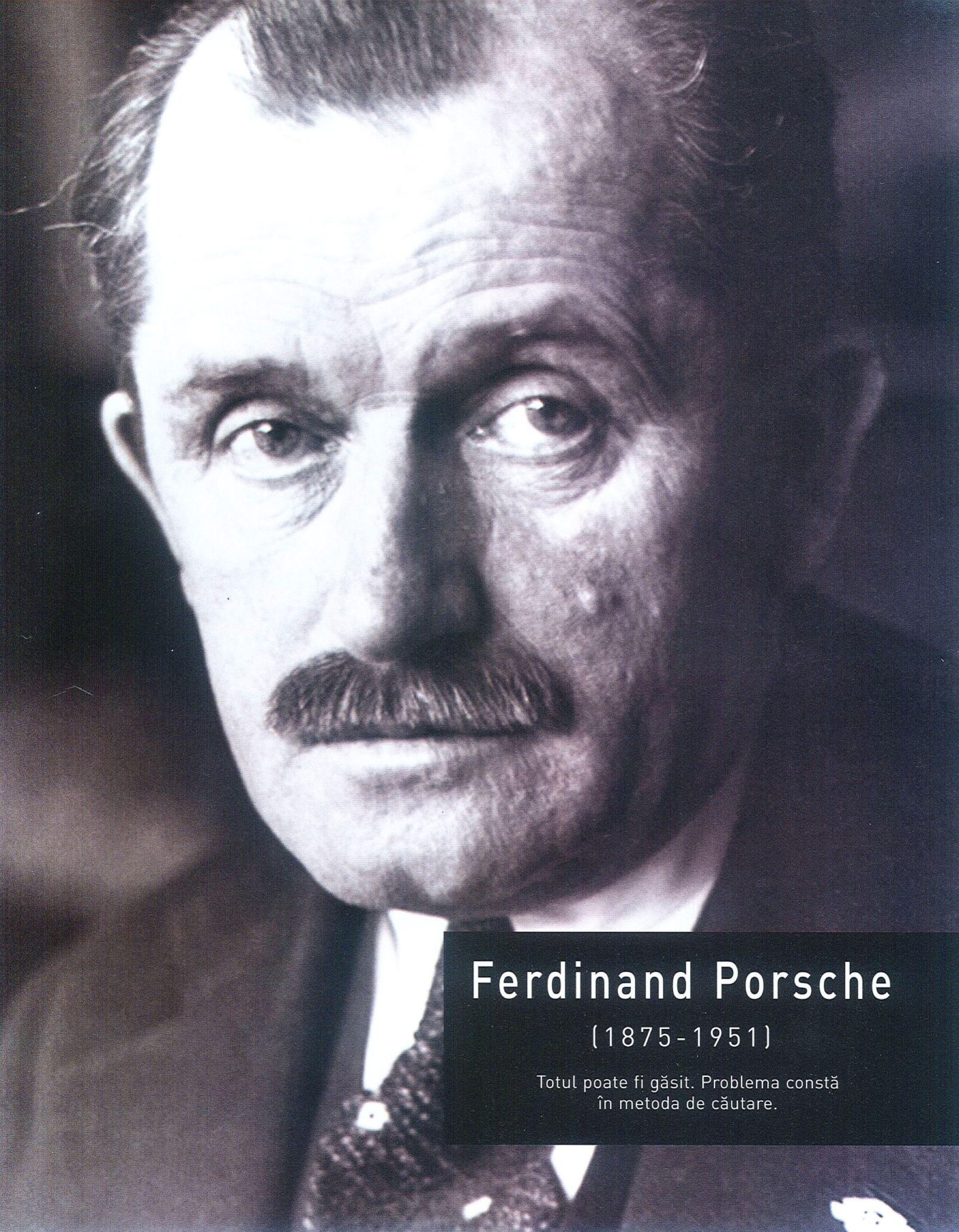
ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, American Photo, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Ferdinand Porsche
(1875-1951)
Totul poate fi găsit. Problema constă
în metoda de căutare.

Ferdinand Porsche

Ce fel de viață a dus Porsche?

PROLOG

ISTORIA AUTOMOBILULUI MODERN a început la sfârșitul secolului al XIX-lea, odată cu munca unor pionieri ai industriei precum Benz sau Daimler. Deja începutul secolului XX aducea cu sine o tranziție masivă de la trăsurile cu cai la automobile. Un rol important în acest demers l-a jucat un bărbat pe nume Ferdinand Porsche.

Porsche era fiul proprietarului unei firme de instalații sanitare. Visul său a fost să producă mașini compacte de primă mână accesibile maselor, dar, din păcate, îndeplinirea viziunii sale a fost condiționată de colaborarea cu Adolf Hitler. Pasiunea sa neabătută pentru mașini a dus la apariția faimoaselor mărci de automobile Volkswagen și Porsche care au creat premisele pentru viitorul industriei postbelice de automobile.

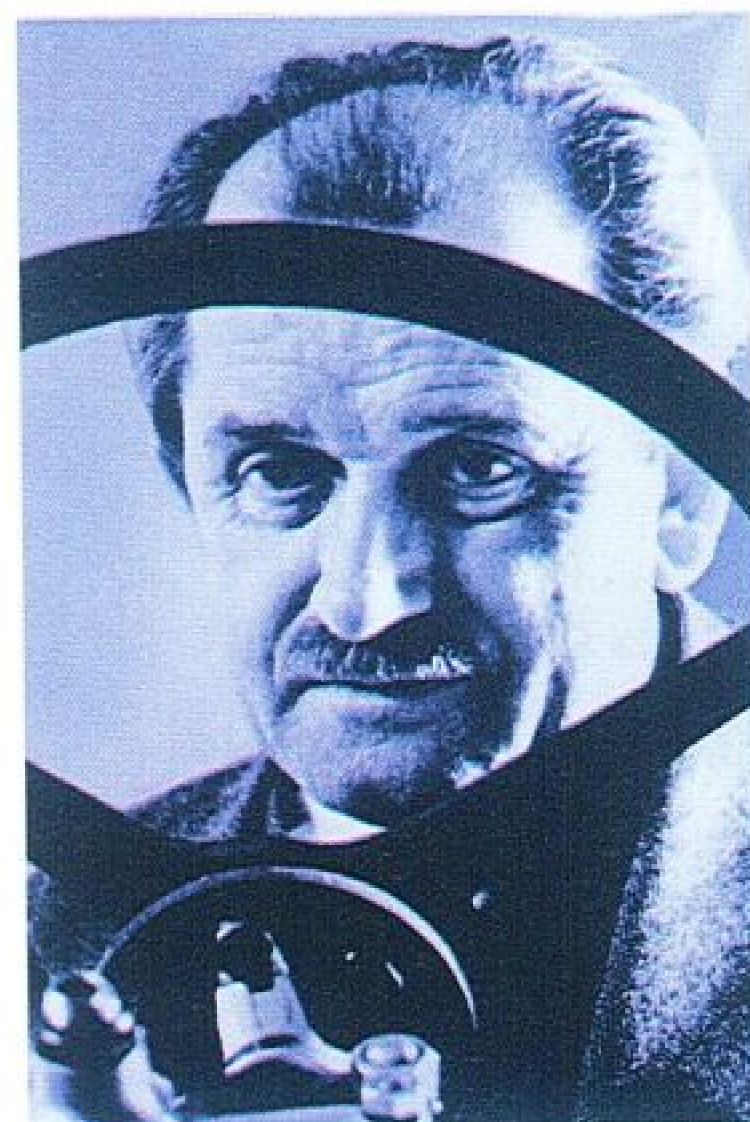
Așadar, ce fel de viață a dus Porsche?

TABEL CRONOLOGIC

Secolul al XVI-lea	Leonardo Da Vinci schițează un „automobil" acționat cu un motor de orologiu (cu arc spirală)
1875	Se naște Porsche Siegfried Marcus dezvoltă automobilul pe gaz
1885	Karl Benz creează automobilul cu trei roți
1894	Se organizează prima cursă de automobile
1898	Porsche se alătură companiei Jacob Lohner & Co.
1900	Sistemul Lohner-Porsche este expus la Expoziția Mondială de la Paris
1903	Porsche se căsătorește cu Aloisia Kaes
1902	Porsche este recrutat în armata austriacă
1906	Porsche se angajează la Austro-Daimler
1908	Ford începe producția de serie a Modelului T
1909	Se naște fiul lui Porsche, Ferry
1914	Izbucnește Primul Război Mondial
1916	Porsche devine Director General al Austro-Daimler
1918	Porsche obține cetățenia cehoslovacă
1926	Se înființează compania Mercedes Benz
1927	Mercedes-Benz lansează Seria S
1930	Porsche își înființează compania de proiectare
1933	Adolf Hitler este ales cancelar al Germaniei
1934	Guvernul german anunță planul său pentru Volkswagen
1936	Porsche vizitează fabrica de automobile Ford Finalizarea Volkswagen 3
1938	Hitler anunță apariția Kdf-Wagen (denumit ulterior Volkswagen Beetle)
1939	Izbucnește cel de-al Doilea Război Mondial
1944	Dezvoltarea lui Panzerkampfwagen Maus
1945	Se sfârșește al Doilea Război Mondial Porsche este arestat de agenții francezi
1947	Porsche este eliberat
1948	Se lansează Porsche 356 Heinrich Nordhoff preia Volkswagen
1951	Porsche se stinge din viață la Stuttgart Un automobil Porsche este folosit pentru prima oară la cursa de la Le Mans
1963	Se prezintă Porsche 911
1972	Volkswagen înregistrează o producție record de automobile
2003	Beetle este retras din producție

O viaţă dedicată conceperii maşinilor de calitate

Performanţele maşinilor produse de uzinele Porsche au fost dovedite de victoriile repurtate în nenumărate curse. Ferdinand Porsche, fondatorul companiei, a fost fascinat de maşini, dedicându-le întreaga viaţă. A dus o viaţă haotică, reuşind frecvent din calitatea sa de designer de maşini să intre în conflict cu companiile producătoare, pentru ca mai apoi să colaboreze cu Adolf Hitler.

▲ Porsche și-a dedicat viața conceperii de automobile, câștigându-și un loc în istorie datorită marilor succese repurtate.

Spiritul muncitorului boem

Campionul lumii sporturilor cu motor

ANUL 1982 A FOST MARCAT de un eveniment care a atras atenția lumii sporturilor cu motor. La cursa de anduranță de la Le Mans, primele trei poziții au fost ocupate integral de automobile Porsche. Mașinile Porsche vor continua să impresioneze prin puterea pe care o dezvoltă și în anul următor, câștigând primele opt locuri. Automobilele Porsche au intrat în istorie drept campioanele lumii sporturilor cu motor, cu șaisprezece victorii la Le Mans până în 2004 și trei la campionatele mondiale de Formula 1. La originea acestui succes stă precedentul stabilit de fondatorul companiei, Ferdinand Porsche, care a căutat permanent tehnologii din ce în ce mai bune pentru a îmbunătăți performanțele mașinilor în curse.

Porsche s-a născut într-un mic sat de numai 5000 de locuitori în districtul Maffersdorf din regiunea Boemia (Cehia de astăzi) a Imperiului Austro-Ungar. Într-o comunitate din inima munților în care aproape toți sătenii erau agricultori, tatăl lui Porsche, Anton, era proprietarul unei mici firme de instalații. Tatăl său era un nume în domeniu, bucurându-se prin urmare de un statut special. În plus, prin calitatea sa adițională de vice-primar al satului, Anton și-a transformat membrii familiei în niște mici vedete.

Un tânăr cercetător

Se spune că, pe când Porsche era foarte tânăr, orice lucru îi stârnea o curiozitate debordantă. Se întreba chiar și de ce apa curge în râuri sau de ce cade ploaia din cer.

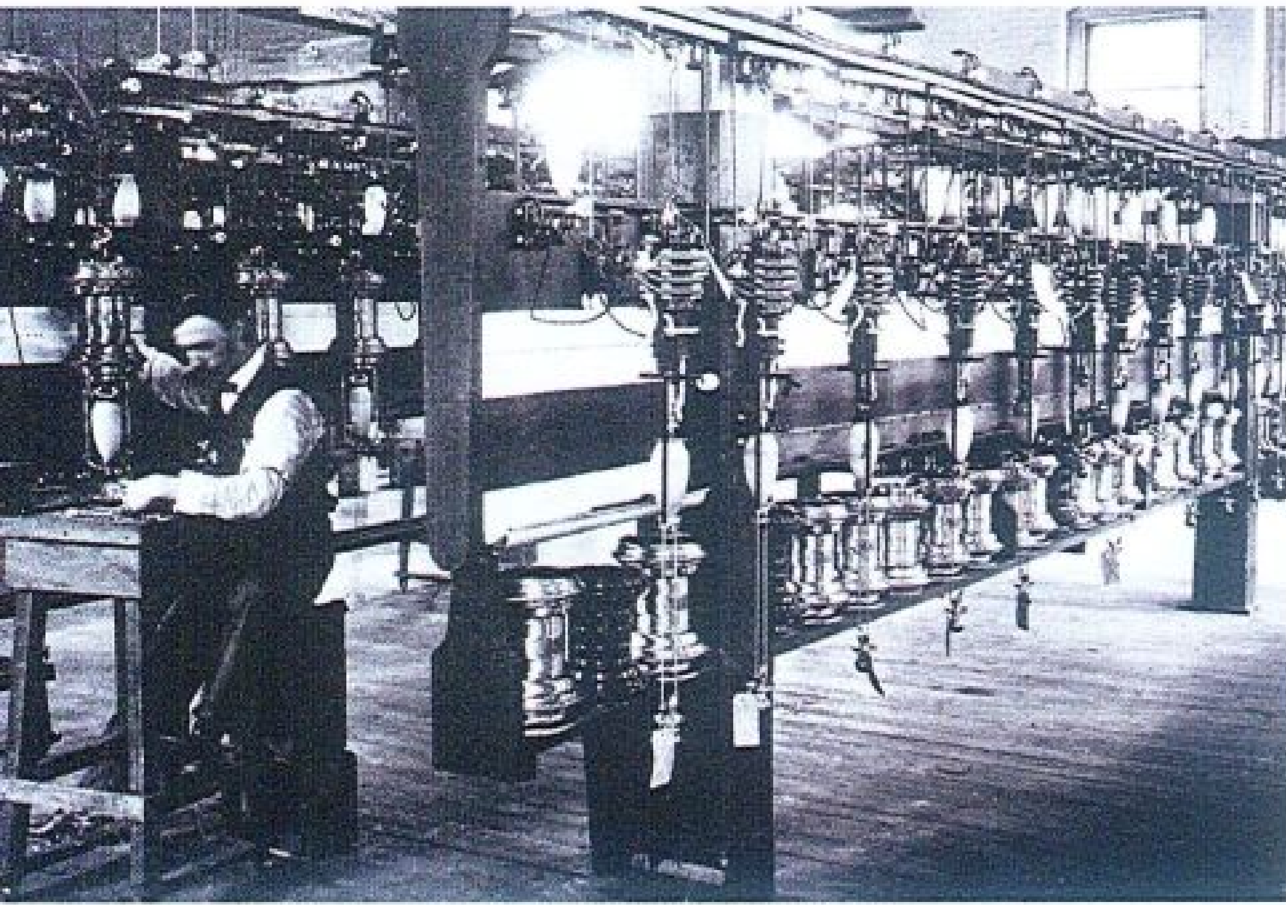
Când venea vorba despre detalii minuscule, Porsche era un perfecționist.

Familia Porsche a avut cinci copii: două fete și trei băieți. A mai avut un frate și o soră mai mari. Tatăl lui Porsche și-ar fi dorit ca fratele mai mare să îi succeadă, dar nenorocirea a făcut ca acesta să fie ucis într-un accident pe când își făcea ucenicia la magazin. De aceea, munca tatălui a trebuit să fie preluată în cele din urmă de Ferdinand, al doilea frate.

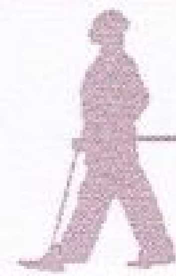
Un sat ceh pe râul Elba, în anii 1930. Satul Maffersdorf în care s-a născut Porsche este un astfel de tărâm fertil, înconjurat de munți și râuri.

▾ Becuri electrice, precum cele care l-au fascinat pe Porsche, fabricate în America. Lampa cu arc electric a fost inventată de chimistul britanic Humphrey Davy în 1808.

Porsche a început să lucreze la fabrica tatălui odată cu împlinirea vârstei de cincisprezece ani. La acea vreme, probabil că Porsche nu avea niciun dubiu că va călca pe urmele tatălui său, la firma acestuia. Totuși, în timpul unei vizite la o fabrică de covoare din sat, atenția i-a fost captată de prima lumină electrică pe care a văzut-o vreodată. Deși industria Boemiei era înfloritoare, satul nu fusese încă electrificat și, din cele mai vechi timpuri, sătenii începeau să muncească odată cu răsăritul, pentru a se mai opri doar la apus. Porsche s-a arătat uimit de faptul că, deși afară era noapte, fabrica de covoare era luminată la fel de puternic ca ziua. Porsche a dorit să afle cât mai multe despre această misterioasă lumină. În fiecare zi, după terminarea programului, Porsche se ducea la fabrica de covoare și îl iscodea pe maistru, Ginsky, vrute și nevrute despre funcționarea fabricii. Cu toate acestea, tatăl său, Anton, nu a fost încântat de acțiunile fiului, avertizându-l furios că fiul unui meșteșugar trebuie să se limiteze la a deprinde meșteșugul tatălui. Porsche a început să construiască circuite electrice pe furiș, în podul casei, folosind piese pe care le colecționa cu trudă, una câte una.

Muncitorii acelor vremuri obișnuiau să trudească timp de doisprezece ore pe zi, chiar dacă nu erau decât niște copii. Mama lui Porsche, Anna, a avut grijă să își protejeze fiul în demersul său secret care se desfășura în pod, până într-o zi, când Ferdinand a fost surprins în flagrant delict de Anton. Tatăl său a sfârșit prin a suferi o arsură minoră la picior ca urmare a unei scurgeri de acid sulfuric dintr-o baterie pe care a lovit-o furios în timp ce năvălea în încăpere. Dar acest incident avea să schimbe pe neașteptate soarta lui Porsche. Mama sa, care susținuse în secret proiectele fiului său, i-a sugerat să se înscrie la școală la Viena. Bineînțeles, tatăl s-a opus cu tărie la aflarea acestei idei, având în vedere cât de departe era Viena, dar a acceptat în cele din urmă ca fiul său să urmeze cursurile Școlii Tehnice Imperiale din Reichenberg. Prin aceasta, tatăl lui Porsche i-a dat fiului său girul pentru a-și continua studiile în domeniul electricității.

Din culise

PRIMELE AUTOMOBILE

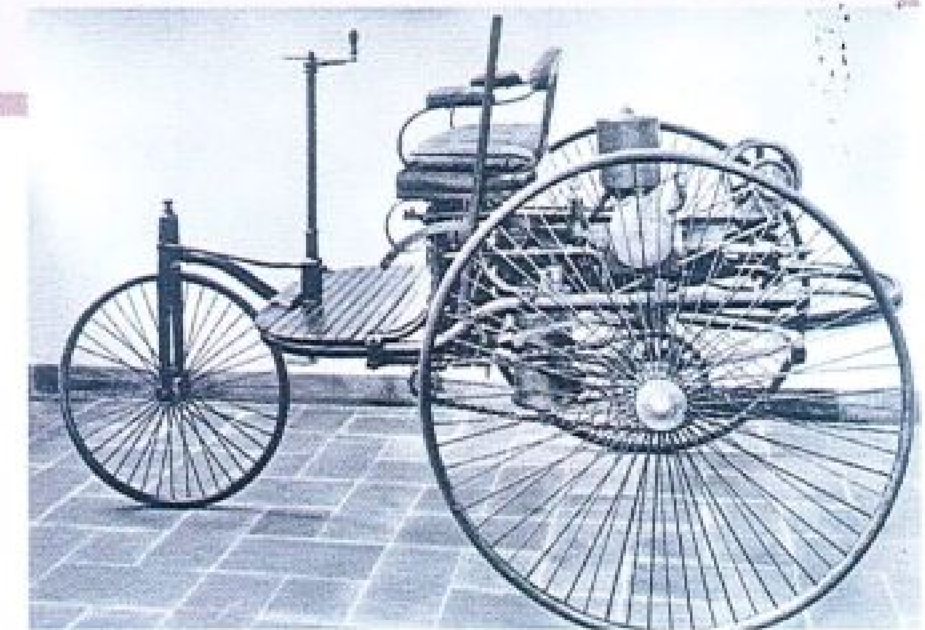
Dezvoltarea automobilelor își are originile în remorcile Mesopotamiei secolului al III-lea î.Hr. În secolul al XVI-lea, Leonardo da Vinci a inventat o mașină cu trei roți, auto-propulsată de un sistem ingenios de arcuri și roți dințate, dar a ascuns desenele, ca urmare a opoziției bisericii față de invențiile științifice. Ca urmare, da Vinci nu a încercat niciodată să construiască revoluționarul automobil. Cu toate acestea, Anglia secolului XVII a adus cu sine o revoluție populară, pe măsură ce diferențele dintre clase se spulberau. Oamenii au început să se bizuiască din ce în ce mai mult pe tehnică, iar Europa a cunoscut epoca Revoluției Industriale, care a dus la o evoluție rapidă a tehnologiei auto.

Mai întâi, un francez pe nume Nicolas-Joseph Cugnot a folosit motorul cu abur inventat de James Watt într-un automobil capabil să se deplaseze cu viteza de trei kilometri pe oră. Ulterior s-a trecut de la motoarele cu combustie externă pe aburi la cele cu combustie internă. Motoarele cu combustie internă folosite până în zilele noastre au fost transpuse în construcția automobilelor de către un alt francez, Alphonse Beau De Rochas, la sfârșitul secolului al XIX-lea. În 1875 (anul nașterii lui Porsche), Siegfried Marcus a inventat un automobil propulsat de un motor, fără însă a-l putea mișca din cauza puterii prea mici a motorului. De asemenea, aceeași perioadă a adus după sine o dezvoltare pregnantă a componentelor automobilelor. În 1888, John Dunlop a inventat anvelopa de cauciuc, iar rulmenții întrebuințați pentru a face mai lin parcursul mașinii au fost introduși în 1910.

În 1885, germanul Karl Benz și-a patentat automobilul triciclu, oferind lumii prima mașină din istorie. Gottlieb Daimler reușise cu numai un an în urmă să breveteze o motocicletă. Cam în aceeași perioadă, americanul Henry Ford a creat propria variantă de automobil. Modelul T, pus în vânzare în 1908, a fost vândut în 1.500.000 de unități în douăzeci de ani, astfel dând naștere erei în care mașinile au devenit accesibile maselor largi.

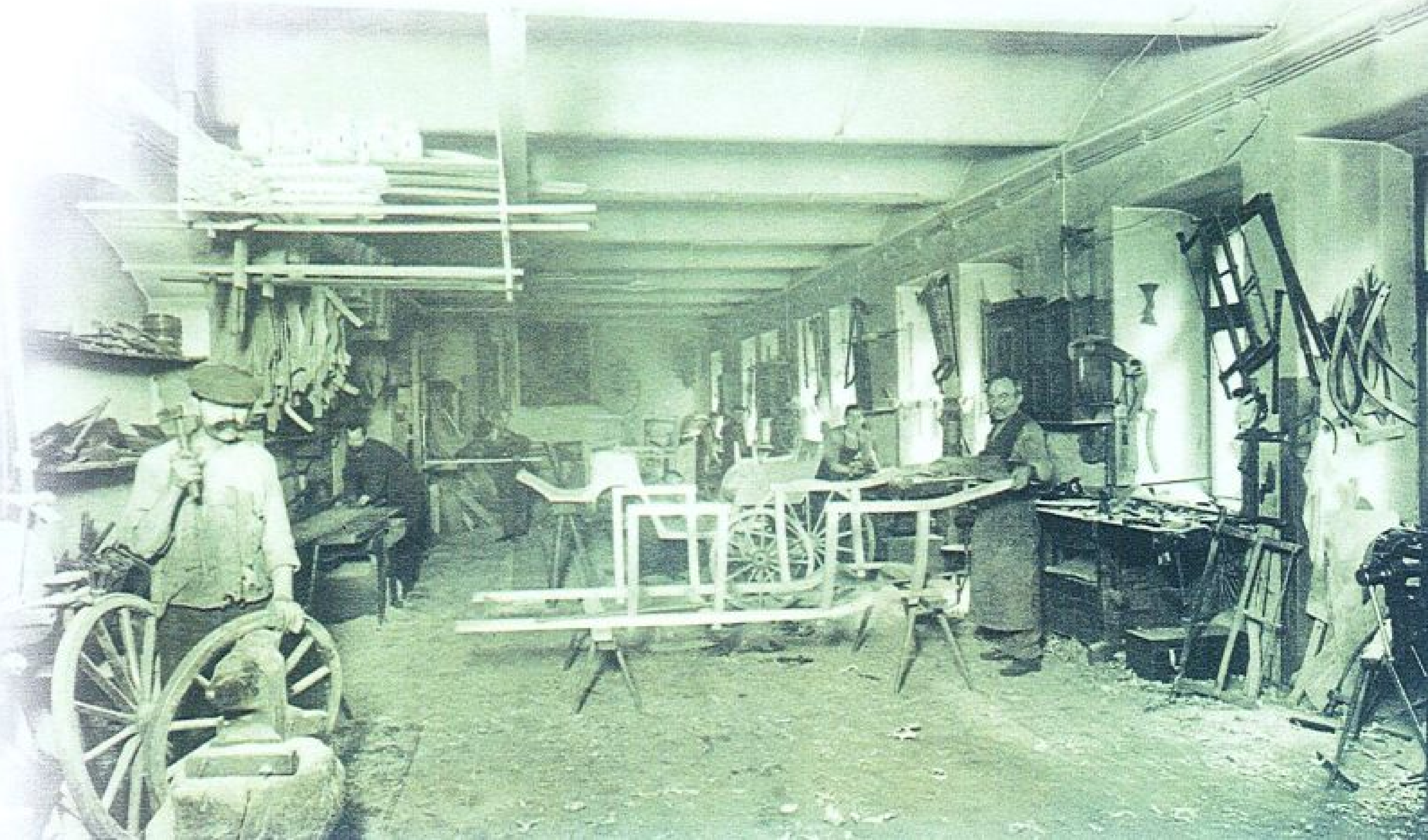
Dezvoltatorii de automobile au dat dovadă de o sârguință și perspicacitate fără margini. Talentele lui Ferdinand Porsche aveau să înflorească tocmai pe terenul fertil așternut de acești pionieri.

Deși în calitatea sa de patron al fiului, Anton era foarte sever, în calitatea de tată, a recunoscut talentul băiatului. Porsche și-a început așadar studiile, lucrând la atelierul tatălui în timpul zilei și făcând naveta până la școală, în fiecare seară, pe o distanță de opt kilometri. Se spune că tatăl avea grijă să nu îi atribuie băiatului un volum foarte mare de muncă, pentru a nu îl suprasolicita. Acest episod ne arată bunătatea din sufletul lui Anton Porsche.

▴ Primul automobil cu trei roți din lume, inventat de Karl Benz în 1885. Viteza maximă pe care o putea atinge era de 24 km pe oră.

▾ Constructori de trăsuri din Boemia. Chiar și în Boemia zilelor noastre, ucenicii care studiază sub îndrumarea meșterilor, precum tatăl lui Porsche, trebuie să urmeze o filieră de studiu vocațională pentru a obține calificarea în una dintre cele 125 de meserii înregistrate.

Porsche devine inginer

Plecarea la Viena

ÎNTORCÂNDU-SE ÎNTR-O SEARĂ acasă, tatăl lui Porsche, Anton, a avut surpriza să observe o lumină orbitoare emanând din casa sa. Porsche tocmai finalizase construcția propriului generator electric și instalase lumini electrice în toată casa. Cum satul era micuț, lumina generată de Porsche era vizibilă de la mare distanță. Câteva zile mai târziu, Ginsky, meșterul din fabrica de covoare din apropiere, l-a vizitat pe Porsche și le-a recomandat părinților să îl trimită la studii de inginerie la universitatea din Viena. La acest moment, Anton se convinsese deja de talentul cu care fusese dăruit băiatul și i-a îngăduit cu dragă inimă să pornească pe acest drum.

În vârstă de optsprezece ani, Porsche obține cu ajutorul lui Ginsky un loc de muncă la producătorul vienez de aparatură electrică Béla Egger. Tot atunci a început să studieze fizica, asistând la cursurile de profil ale universității locale. Porsche nu a absolvit niciodată mai mult decât gimnaziul, dar se spune că s-a implicat total în timpul cursurilor de facultate. A fost complet absorbit de studii, atât datorită setei sale de cunoaștere cât și din recunoștință pentru părinții săi și pentru Ginsky.

Viena acelor timpuri era o metropolă spectaculoasă, poate puțin copleșitoare pentru un băiat de la țară ca Porsche. Străzile pietruite erau încadrate de clădiri frumoase, cafenele pline și doamne care frecventau opera. Încă nu scăpase de accentul său boemian, astfel că se temea permanent să nu fie ridiculizat. La rândul lor, cursurile erau dificile și uneori cocheta cu ideea de a se întoarce în satul natal. Cu toate acestea, va primi încurajări din partea unei femei mai în vârstă, bibliotecara companiei unde era angajat, pe nume Aloisia Johanna Kaes.

Porsche obișnuia să frecventeze biblioteca angajatorilor săi pentru a împrumuta manuale de fizică și matematică. Curând s-a atașat de Aloisia, pentru că, întâmplător, tatăl acesteia era și el un meșteșugar din Boemia. În zilele libere, Aloisia îl invita pe Porsche să i se alăture în plimbările sale pe străzile Vienei, jucând pentru acesta un rol de ghid. Atât timp cât erau împreună, Porsche se simțea în largul său, deși încă nu conștientiza faptul că se îndrăgostise.

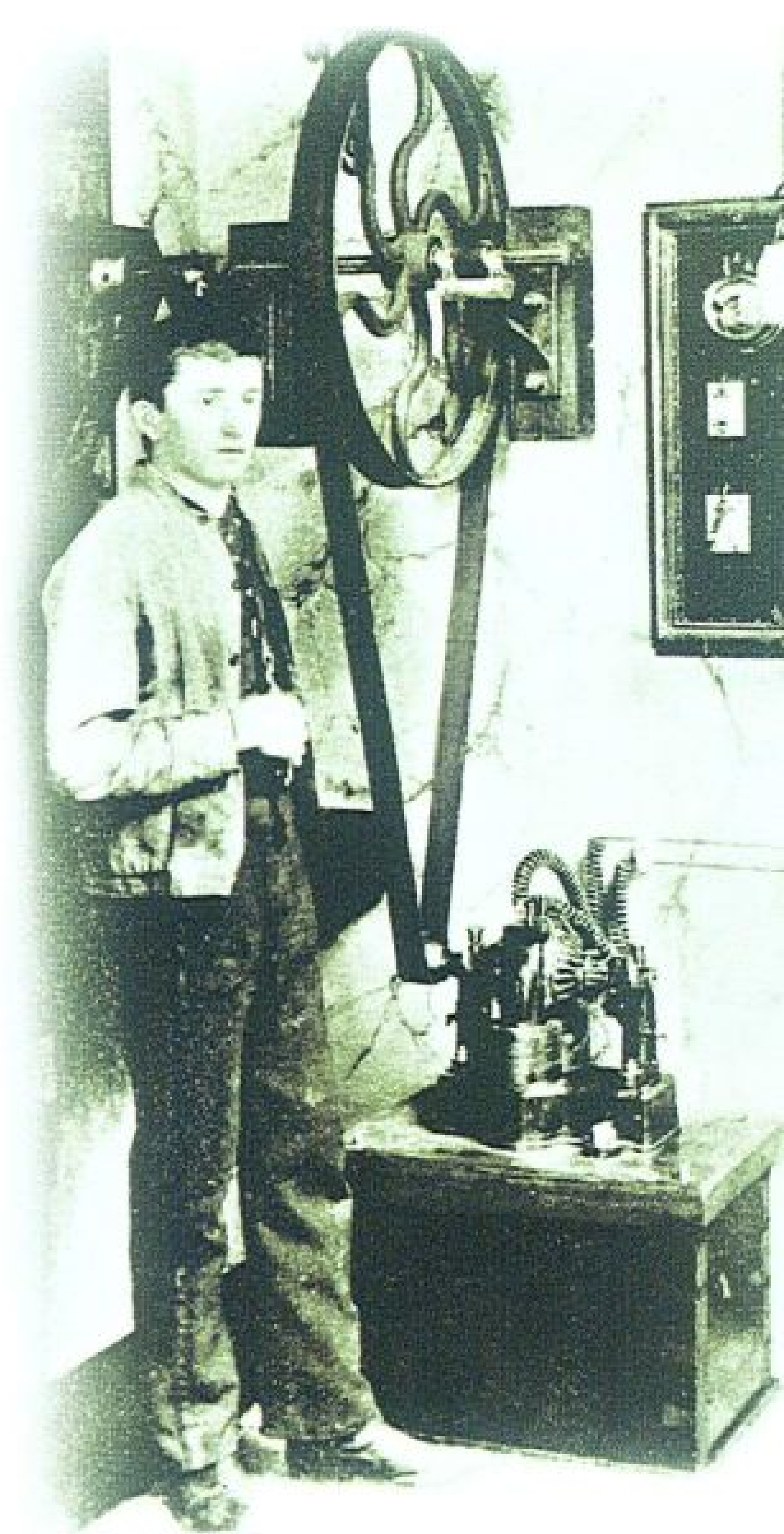
Iubirea și mașinile

Probabil că nimeni nu și-a închipuit la acea vreme ce efect vor avea întâlnirile cu Aloisia asupra viitorului său și, mai mult decât atât, asupra viitorului întregii industrii automobilistice. Într-o bună zi, pe când Aloisia îl ghida ca de obicei pe străzile Vienei, au mers împreună la un muzeu de artă industrială, unde erau expuse o mulțime de mașini nemaivăzute până atunci de Porsche. A analizat mașinile cu insistență, una câte una. Una anume l-a făcut să se oprească brusc și nu s-a mai lăsat dus din fața ei până la închiderea muzeului. În fața ochilor săi se afla un automobil. Plăcuța explicativă arăta că mașina fusese construită de Siegfried Marcus în anul 1875.

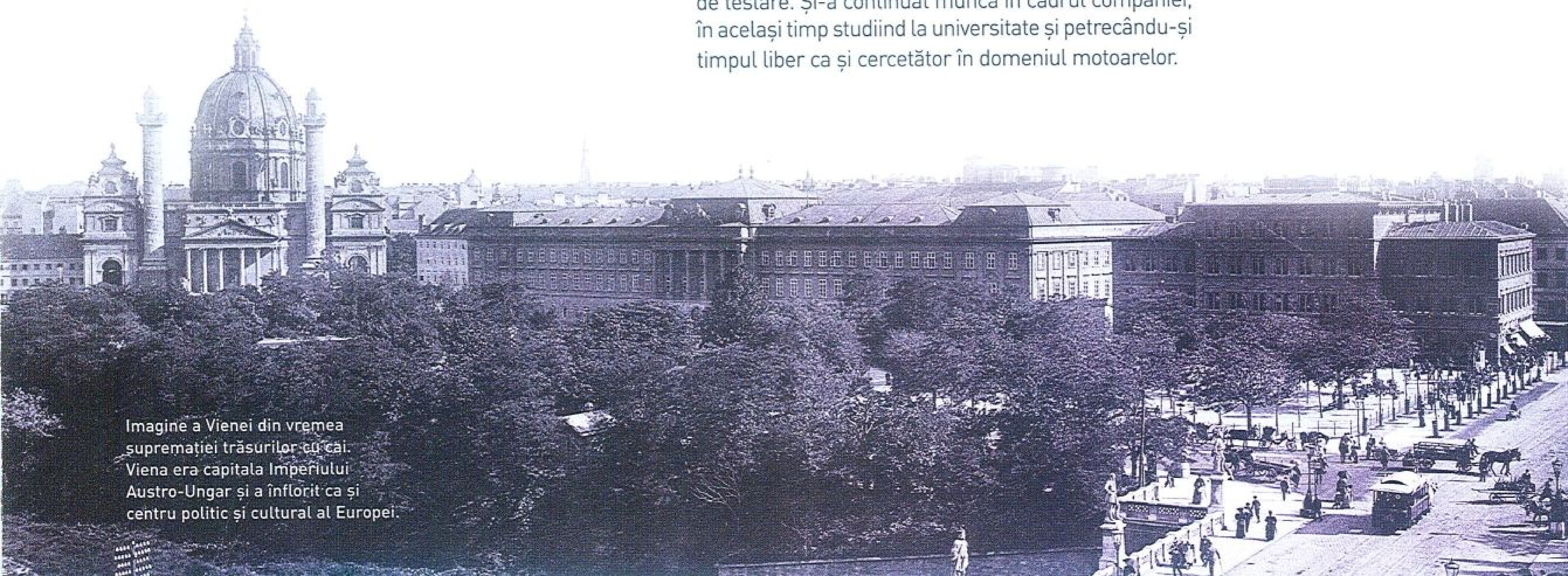
Porsche însuși se născuse în 1875. Inutil să spunem că Porsche a fost surprins de faptul că la momentul nașterii sale deja se foloseau vehicule care se mișcau precum trăsurile, fără a fi trase de cai. Motorul cu care dotase Marcus mașina era prea mic, astfel că vehiculul nu s-a putut mișca. Porsche a simțit atunci că cineva ar trebui să construiască un motor suficient de puternic pentru a putea pune în mișcare mașina. Începând din acel moment, va vizita muzeul cu regularitate, preocupându-se în același timp de cercetarea perspectivei producerii unui motor cu o putere echivalentă cu cea a unui cal de tracțiune.

În acea perioadă, Porsche a venit cu numeroase idei pe care compania la care era angajat avea să le folosească pentru a facilita exploatarea echipamentelor fabricii.

Talentul său a primit recunoașterea meritată în momentul în care lui Porsche i s-a oferit funcția importantă de șef al departamentului experimental și de testare. Și-a continuat munca în cadrul companiei, în același timp studiind la universitate și petrecându-și timpul liber ca și cercetător în domeniul motoarelor.

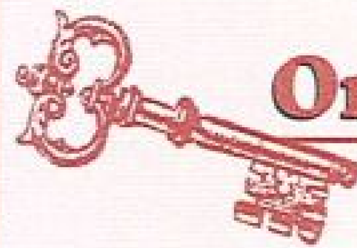
▲ Tânărul Porsche în jurul anului 1900, pe când lucra pentru Jakob Lohner & Co. Porsche nu avea practic nicio educație formală, dar talentul și pasiunea pentru mașini îi vor aduce recunoașterea celor din jur.

Imagine a Vienei din vremea supremației trăsurilor cu cai. Viena era capitala Imperiului Austro-Ungar și a înflorit ca și centru politic și cultural al Europei.

Universitatea Tehnologică de la Viena se spune că a fost înființată pentru a diminua regresul tehnologic austriac devenit evident după înfrângerea Austriei de către Napoleon. Este amplasată în centrul Vienei, lângă Opera de Stat.

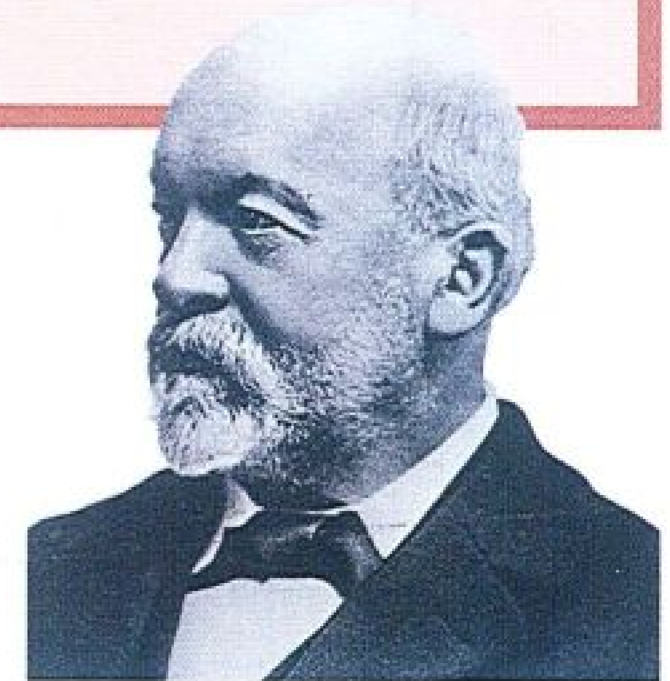

Omul-cheie

GOTTLIEB DAIMLER

Primul automobil din lume a fost patentat de Karl Benz la 29 ianuarie 1886. Printr-o coincidență, un alt bărbat reușea să realizeze la rândul său un automobil în aproximativ același timp, la două sute de kilometri distanță. Numele său era Gottlieb Daimler.

Daimler s-a născut în orașul Schorndorf din sudul Germaniei, în 1834. Asemenea majorității tehnicienilor, Daimler era captivat de mașinării. Își petrecea tot timpul concepând mașini în fabrica lui Nikolaus August Otto, celebru pentru inventarea motorului cu ardere internă. Daimler și-a înființat propriul laborator de cercetare în 1885, creând prototipul motorului pe benzină folosit până astăzi. L-a incorporat mașinilor cu patru roți, dar cum brevetul pentru mașinile cu trei roți fusese deja înregistrat de Benz, Daimler a ratat de puțin șansa de a fi cunoscut ca părintele automobilului. S-a stins din viață în 1900. Cu toate acestea, compania Daimler Motoren Gesselschaft pe care a fondat-o în 1890 a folosit cu mare succes motorul inventat de Daimler, repurtând numeroase victorii în dezvoltarea automobilelor. Daimler a creat o sucursală a companiei în Austria numită Austro-Daimler în 1899. Fiul său, Paul Daimler, va prelua controlul asupra companiei. Se poate afirma despre Porsche că este succesorul lui Daimler. Daimler nu l-a cunoscut niciodată pe Porsche, dar Mercedes-ul va sintetiza în mod magistral tehnologiile lui Daimler și ale lui Porsche și va aduce prosperitatea companiei înființate de Daimler.

Gottlieb Daimler (1834-1900). Daimler este cunoscut pentru obținerea aplicabilității practice a automobilului. Compania Benz l-a depășit pe Daimler în cursa pentru înregistrarea brevetelor, dar cele două companii vor fuziona ulterior.

Grand Prix-ul Expoziției Mondiale de la Paris

Într-o zi, compania Béla Egger, la care Porsche era angajat încă de la vârsta de 18 ani, a primit o solicitare de a repara un automobil electric. Porsche a avut astfel ocazia să intre pentru prima oară în contact cu automobilele electrice. În timp ce efectua reparația, și-a dorit să devină el însuși producător de astfel de mașini. Poate pentru că a recunoscut talentul lui Porsche și determinarea sa în ce privește mașinile, președintele companiei Jakob Lohner & Co l-a recrutat pe Porsche în 1898, pe când acesta avea douăzeci și trei de ani, invitându-l să se alăture organizației.

În această perioadă, automobilele cunoșteau o dezvoltare extrem de rapidă în Europa, devenind o alternativă viabilă la trăsurile cu cai. Jakob Lohner & Co, un producător de marcă de astfel de trăsuri, simțindu-se amenințat de evoluția înregistrată, și-a înființat propria divizie de automobile în 1896. Compania a început să producă o mașină propulsată de un motor electric. La acea vreme, Benz și Daimler dezvoltau motoare pe benzină, dar zgomotul și gazele de eșapament produse de aceste vehicule erau aproape insuportabile. Mașinile electrice nu aveau niciunul din aceste neajunsuri, astfel că au devenit populare printre nobilii vienezi preocupați de imaginea pe care o afișau când ieșeau în oraș.

După ce s-a mutat la Jakob Lohner, Porsche a devenit ajutor de proiectant și a început să studieze cu seriozitate construcția de automobile. Compania Columbia Electric Car reușise deja să producă în Statele Unite cinci sute de mașini electrice, care însă prezentau numeroase deficiențe. Porsche a folosit metoda aproximărilor succesive pentru a elimina neajunsurile mașinii sale. A introdus tracțiunea pe roțile din față, într-o epocă dominată de mașini cu tracțiunea pe spate, reușind să îmbunătățească viteza mașinilor electrice. În decurs de numai două luni, a conceput un vehicul denumit Lohner-Porsche, care a fost mai apoi expus la Expoziția Mondială de la Paris în 1900, câștigând marele premiu. Pe acest autovehicul se puteau monta motoare pe toate cele patru roți; prin urmare, poate fi considerat primul autovehicul cu tracțiune integrală din lume. Porsche avea pe atunci numai douăzeci și cinci de ani.

Porsche însuși a condus vehiculul expus la Expoziția Mondială, de la Viena la Paris. Viteza medie înregistrată a fost de 14,5 kilometri pe oră. Este adevărat că nici nu se compară cu vitezele amețitoare ale automobilelor de astăzi, dar la acea vreme era impresionant ca o mașină să mențină viteza respectivă pe o distanță atât de mare fără să se strice. Ulterior Expoziției Mondiale de la Paris, Porsche a repurtat o victorie spectaculoasă la cursa de viteză pe circuitul montan de la Semmering. Viteza sa medie în acea cursă a fost de patruzeci de kilometri pe oră. A finalizat cursa în aproape o zecime din timpul care le-a fost necesar tuturor câștigătorilor care l-au precedat.

Mașina inventată de Siegfried Marcus în 1864 este cel mai vechi automobil cu ardere internă existent.

Turnurile Gloriette (coridorul cu coloane din centru) din fața Palatului Schönbrunn al Casei Habsburgilor. Construcția acestora a fost comandată de Maria Tereza pentru a comemora victoria în războiul cu Prusia.

Un spirit iscoditor neobosit

▲ Porsche în uniforma militară pe care a folosit-o în slujba Arhiducelui Franz Ferdinand.

Căsătoria cu Aloisia

PORSCHE ERA COMPLET ABSORBIT de construcția de mașini la momentul în care și-a expus o creație proprie la Expoziția Mondială de la Paris și când s-a înscris la cursa de la Semmering. În fiecare zi studia planurile și se mânjea cu ulei în timp ce meșterea la motoare. În tot ceea ce făcea, beneficia de sprijinul unei femei. Aceasta era Aloisia, cea care l-a întâmpinat pe Porsche la Viena cu bunătate și l-a introdus în lumea automobilelor. Întotdeauna s-a îngrijit de Porsche și l-a încurajat cu chipul său senin. Porsche simțea că este imposibil ca un băiat de la țară ca el să aibă o relație cu o femeie frumoasă precum Aloisia, cu toate că se simțea cu fiecare zi mai îndrăgostit de aceasta. Într-o bună zi, și-a adunat tot curajul și a cerut-o în căsătorie. Cu ochii invadați de lacrimi, Aloisia a mărturisit că aștepta acest moment dintotdeauna.

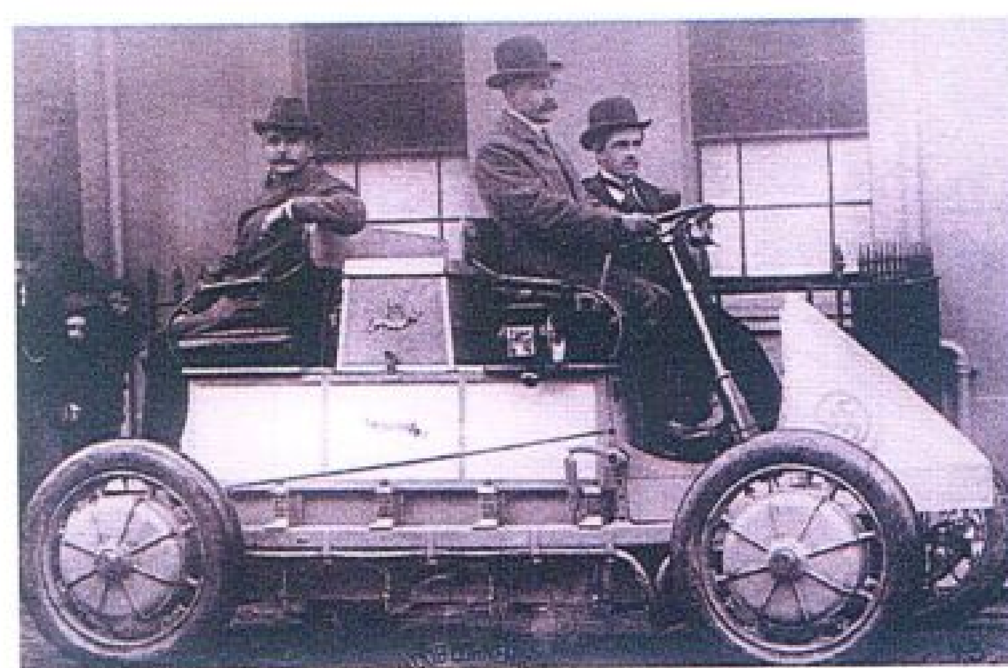
După câștigarea circuitului de la Semmering, Porsche s-a întors acasă în mașina sa Lohner-Porsche, având-o în dreapta sa pe Aloisia. S-au căsătorit când el avea vârsta de douăzeci și opt de ani. Cei doi și-au petrecut luna de miere pe înălțimile sudului Austriei, călătorind și de această dată în automobilul electric conceput de Porsche.

Sugerarea unui model hibrid

Modelul Lohner-Porsche l-a făcut celebru pe Porsche datorită recunoașterii venite din toate colțurile lumii, dar acesta nu era încă satisfăcut. Mașina electrică era încă plină de deficiențe. Pentru a crește numărul cailor-putere era necesară instalarea unei baterii mai mari, iar dacă bateria se termina, reîncărcarea acesteia dura foarte mult. Porsche a decis să soluționeze această problemă începând să lucreze la o mașină care să incorporeze avantajele atât ale unui motor electric, cât și pe ale celui cu ardere internă. În 1902, la doi ani de la Expoziția Mondială de la Paris, Porsche, în vârstă de douăzeci și șapte de ani, a finalizat concepția unei mașini care dispunea de un propulsor conectat la un dinam care asigura energia necesară motoarelor electrice integrate. Acest tip de mașină este cunoscut drept „hibrid". Porsche și-a denumit modelul Lohner-Porsche Mixte.

În același an, Porsche s-a înscris cu modelul Mixte în Raliul Exelberg și a câștigat categoria 1000 kilograme. În acea toamnă, Porsche a primit ordinul de recrutare în armata austriacă.

Porsche a acceptat cu bucurie avizul de recrutare. Avea să șofeze peste tot în Mixte-ul său, avându-l pe

▲ Modelul Lohner-Porsche din 1900.

1900	Lohner-Porsche
1902	Lohner-Porsche Mixte
1921	Sascha
1927-1928	Mercedes-Benz Seria S
1932	Volksauto
1933	NSU Porsche Type 32
1936	Prototipul Volkswagen 3
1938	Tractorul „model 110"
1939	Daimler-Benz T80
1940	Type 82 Kübelwagen Schwimmwagen
1942	Panzer Ferdinand
1944	Panzer Maus

CĂLĂTORII ÎN TIMP

DEZVOLTAREA AUTOMOBILELOR LUI PORSCHE

Dezvoltarea automobilelor lui Porsche poate fi urmărită de la începuturile secolului XX. Prima expunere publică a unei mașini concepute chiar de el a avut loc la Expoziția Mondială de la Paris, cu modelul Lohner-Porsche. Această mașină revoluționară cu tracțiune pe față a reprezentat un debut spectaculos, câștigând marele premiu decernat în timpul Expoziției. Hibridul Mixte, care a îmbunătățit viteza Lohner-Porsche-ului, a fost foarte bine primit de Arhiducele Austriei.

După producerea Mixte-ului, Porsche s-a transferat de la sediul central al companiei Daimler la subsidiara Austro-Daimler. Aici a conceput motoare de avioane și a propus folosirea unui astfel de motor și la automobile. Porsche a contribuit de asemenea la crearea liniei de modele a companiei Mercedes. Performanțele dovedite de mașinile sale la cursele din întreaga lume au marcat începutul celor mai buni ani ai lui Porsche ca și designer de mașini. Ulterior, Porsche se va concentra pe atingerea obiectivului său de a face mașinile compacte accesibile maselor.

Porsche și-a înființat propria companie de proiectare în 1931. În 1933 Porsche construiește pentru Auto Union mașinile de cursă, care, alături de cele de la Mercedes, vor fi numite „Săgeți argintii" („Silberpfeile"), echipate cu faimosul motor în 16 cilindri amplasat central, construcție ce avea sa devină o referință pentru timpul său și va sta la baza monoposturilor de Formula 1. Începând cu același an, Porsche a lucrat pentru a transforma conceptul Volkswagen într-o mașină reală. Cu toate acestea, izbucnirea războiului a făcut ca facilitățile de producție în masă pentru Volkswagen să fie deturnate spre producția de mașini de război. Însă Porsche nu s-a limitat la a îndeplini orbește ordinele guvernului. În 1938, gândindu-se la agricultorii localității sale natale, Porsche a conceput un nou model de tractor. Acest proiect era pentru Porsche al treilea ca importanță, după producerea de mașini mai rapide și popularizarea mașinilor în rândul maselor.

Porsche a ieșit din război epuizat, atât fizic cât și mintal. I-a încredințat totul fiului său, care moștenise talentul tatălui. Succesul Volkswagen-ului a marcat căderea cortinei asupra istoriei de cincizeci de ani în dezvoltarea de automobile de către Porsche. Inovațiile tehnologice pe care le-a adus dăinuie și astăzi în compania Porsche, continuând să fie extinse și îmbunătățite.

Arhiducele Franz Ferdinand ca pasager, fiind recompensat pentru serviciul său cu laude. Însuși faptul că un băiat dintr-o regiune rurală îndepărtată este elogiat de către Arhiducele Austriei era în sine o onoare ieșită din comun. Porsche era deosebit de mulțumit de realizările sale de până atunci.

În căutarea fondurilor necesare pentru cercetare - dezvoltare

Odată cu intrarea Europei în secolul XX, capitalismul prevala pe întregul continent, iar evoluțiile concomitente aduse de tehnologia industrială au condus Europa în epoca imperialistă. America, Japonia, Anglia, Franța, Rusia și multe alte țări își înființau colonii și se luptau pentru noi teritorii. Porsche era cel mai puțin interesat de aceste afaceri de stat; nu dorea decât să se concentreze pe crearea de mașini de înaltă performanță. Succesul lui Porsche a fost recunoscut în 1905, când a primit Premiul Poetting, cea mai înaltă distincție acordată celor mai buni ingineri ai Austriei. Încurajat de aceasta, Porsche și-a focalizat energia pe dezvoltare din ce în ce mai mult.

Totuși, talentul, tehnica și cunoștințele lui Porsche au devenit în curând o povară pentru compania sa. Motivul îl reprezenta cercetarea constantă a celor mai mici defecte ale mașinilor sale, pe care căuta permanent să le elimine. Acest fapt a generat cheltuieli exorbitante cu cercetarea și dezvoltarea, iar dacă acestea nu erau încorporate corespunzător, nu ar fi durat mult și compania devenea neprofitabilă. Ca urmare, lui Porsche i s-a restricționat accesul la fonduri pentru cercetare și dezvoltare. A început să creadă că, dacă ar face parte dintr-o companie mare, va avea libertatea să folosească banii pentru cercetare și dezvoltare după bunul plac.

Compania Austro-Daimler era finanțată de industriașul austriac Emil Jellinek. Acesta avea două fiice, Mercedes și Maya. Jellinek și-a botezat noul model de automobil al fabricii germane a companiei Daimler după cea mai mică fiică, Mercedes și al doilea model – produs la fabrica austriacă, după fiica mai mare, Maya. Mai târziu, linia de automobile Mercedes va deveni faimoasă, purtând același nume chiar și în ziua de azi, pe când Maya nu s-a bucurat niciodată de o asemenea recunoaștere. Porsche și-a devotat energia debordantă pentru retehnologizarea Mayei. În 1909, la patru ani după intrarea în companie, Porsche a finalizat noua versiune a Mayei, dotată cu un nou motor de treizeci și doi de cai putere. Acest automobil putea chiar să urce pante abrupte. Nu numai că a devenit port-drapelul companiei Austro-Daimler, ci a fost chiar folosit ca vehicul oficial al caselor regale din Austria și Bulgaria. Regina Bulgariei era atât de impresionată de performanțele noului model Maya încât a mers până într-acolo încât să îi ofere lui Porsche o medalie.

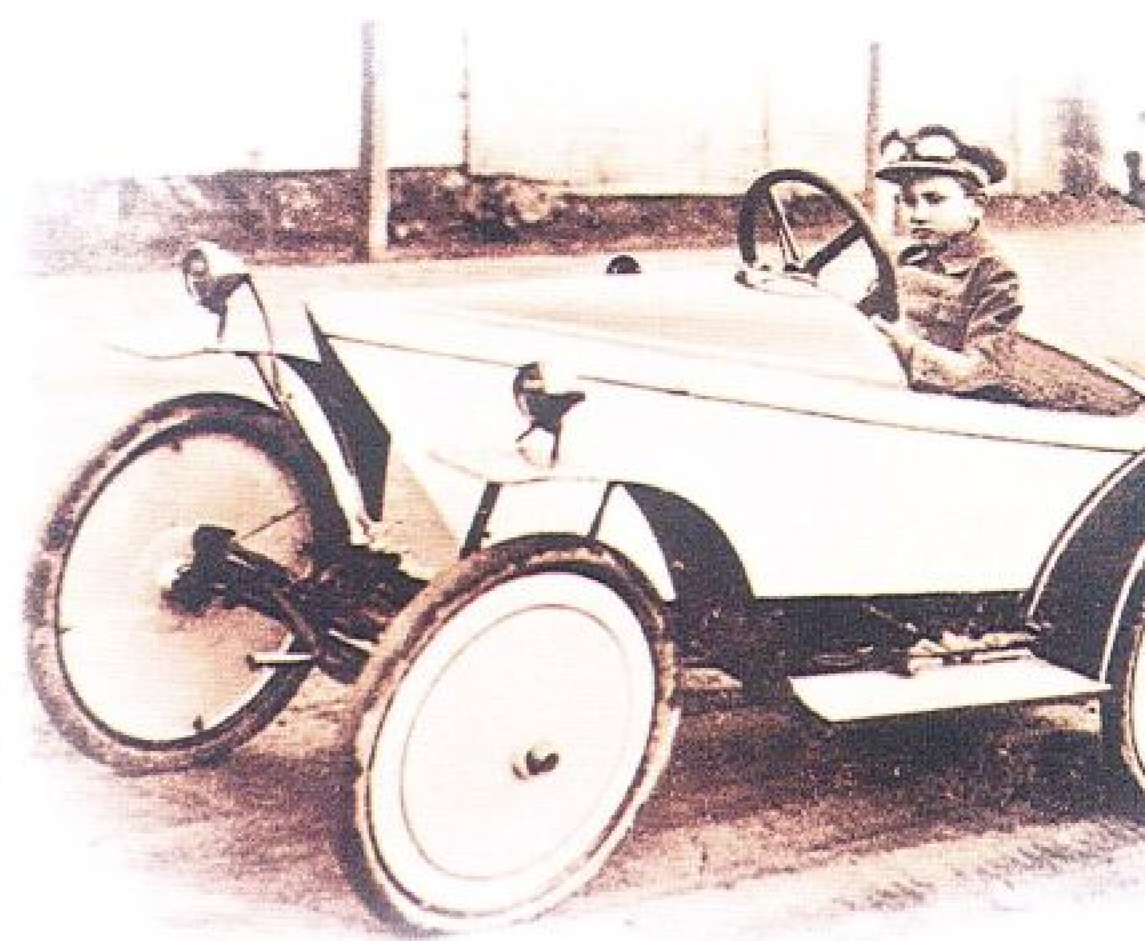
▲ Participanții la prima cursă de automobile a lumii, organizată la 22 iulie 1894. Cursa de 129 de kilometri a fost câștigată de un francez pe nume Peugeot.

▶ Arhiducele austriac Franz Ferdinand (1864-1914). Asasinarea sa de mai târziu a furnizat pretextul pentru izbucnirea Primului Război Mondial. La momentul incidentului, conducea o mașină de lux, un Gräf & Stift Rois De Blougne.

La Expoziția Mondială de la Paris din 1900 au fost expuse elemente precum Turnul Eiffel sau becul cu filament incandescent al lui Edison; astfel de tehnologii au fost precursoarele minunilor secolului XX.

Cursele și mașinile deosebit de performante

▲ Mașina dăruită de Porsche fiului său Ferry, cadou de Crăciun în anul 1920. Ferry a fost copleșit de bucurie și în curând a înșfăcat volanul, șofând plin de încântare în fața părinților săi.

Porsche: generația următoare

PORSCHE AVEA CONVINGEREA că dezvoltarea unui automobil care va putea câștiga cursele dificile constituia fundamentul pentru crearea mașinilor de înaltă performanță. După finalizarea noii versiuni a modelului Maya, a început să lucreze serios la realizarea unei mașini de curse dotate cu motorul hibridului Mixte. Porsche a participat cu trei mașini la cursa „Prințul Heinrich", cea mai mare cursă de mașini din Europa. Din nefericire, Porsche nu a câștigat, dar Mixte-ul i-a adus locul secund. Se spune că persoanele din conducerea Austro-Daimler nu își mai încăpeau în piele de bucurie.

Porsche a fost încântat de câștigarea unui premiu cu mașina sa, dar nu a participat la petrecerea de după cursă. Dezamăgirea pierderii premiului cel mare l-a făcut să se întoarcă pur și simplu în camera sa și, reflectând la motivele eșecului, a continuat să lucreze la schițele viitoarei sale mașini. Porsche a dat într-adevăr dovadă de cea mai pură etică a muncii.

Porsche a câștigat pentru a doua oară circuitul de la Semmering în luna septembrie a aceluiași an și, pe când revenea acasă fericit, avea să primească o veste minunată. Tocmai se născuse fiul care avea să îi calce pe urme, Ferdinand Porsche Jr. (poreclit „Ferry"). Ferry a fost al doilea copil al lui Porsche, după Luise, și va duce mai departe munca tatălui său, transformând marca Porsche într-o adevărată instituție.

Motorul ideal

Porsche continua să își reamintească de cursa „Prințul Heinrich" cu regret. A început să lucreze la retehnologizarea motorului mașinii sale, astfel încât data viitoare să poată câștiga. A conceput motorul în patru cilindri, o țeavă de eșapament pentru evacuarea dioxidului de carbon și a proiectat o caroserie ce i-a dat mașinii o formă aerodinamică. Eforturile sale nu vor fi în van: la următoarea cursă „Prințul Heinrich", dintre cele două sute de mașini înscrise, primele trei locuri au fost ocupate de mașinile lui Porsche. Dintre cele douăsprezece premii puse la bătaie, automobilele lui Porsche au câștigat nouă. În lumea curselor, Porsche devenise de neînvins.

La acea vreme, Porsche dezvoltase un interes nou în aeronautică, aproape egal cu entuziasmul de care dădea dovadă în ce privește motoarele. În 1903, Frații Wright au realizat în America primul zbor, pentru ca Europa să asiste în 1906 la prima expunere publică a unui avion cu elice. În 1910, Austria încă nu se putea lăuda cu niciun avion, dar în același an, Daimler a început să producă motoare de avion. Porsche a început de asemenea să conceapă independent aeronave. Eforturile lui Porsche și ale altora au făcut ca numai trei ani mai târziu să existe în Austria 102 avioane, ocupând locul șase în lume ca număr de avioane deținute

▼ Henry Ford (1863-1947), în 1924, privind cu nostalgie la prima sa mașină.

de o țară. Interesul lui Porsche în acest domeniu era de altfel o evoluție firească.

Pentru Porsche, ideea dezvoltării unui motor de automobil ușor dar cu aceeași putere ca a unui cal de tracțiune nu a dispărut niciodată. Motoarele de avion trebuiau să fie atât puternice cât și ușoare. Acesta a considerat așadar că, dacă se poate construi un motor ideal de avion, el poate fi transferat cu succes și la automobile. Porsche a finalizat un motor de avion în 1912. Era vorba despre un motor în patru cilindri răcit cu aer. Mai târziu, produsul său va parcurge un proces de retehnologizare, transformându-se în prototipul de motor pentru Volkswagen, mașina populară a lumii.

Visul unei mașini compacte pentru mase

În iunie 1914, Arhiducele austriac Franz Ferdinand care îl însoțise cândva în Porsche Mixte este asasinat la Sarajevo. Acest incident a constituit elementul catalizator pentru implicarea lui Porsche în marile evenimente ale istoriei. Compania Austro-Daimler la care lucra Porsche deja fuzionase în 1912 cu producătorul de muniție Skoda. Odată cu pretextul furnizat de asasinarea Arhiducelui izbucnește Primul Război Mondial și Porsche se vede implicat în mod inevitabil în conceperea de vehicule de război. Porsche nu avea sentimente de vină sau repulsie față de acest demers; atât timp cât primea suficiente fonduri și recunoaștere pentru meritele sale tehnice, era mulțumit. Porsche era interesat de ceea ce se petrecea în jurul său și va continua să lucreze discret la proiectele sale. În ce privește tehnologia, Porsche era un maniac. A ajuns să fie recunoscut pentru eforturile depuse, fiind numit Director General al Austro-Daimler în 1916. I s-a acordat de asemenea titlul de Doctor Honoris Causa al Universității Tehnice din Viena, la cursurile căreia a asistat. Nu mai este necesar să spunem cât de fericită a fost această perioadă în viața lui Porsche.

În noua funcție de conducere a Austro-Daimler, a contribuit la dezvoltarea vehiculelor cu tracțiune integrală utilizate pentru transportul artileriei. Ulterior, tracțiunea integrală se va implementa pe camioanele din întreaga lume. De asemenea, Porsche a construit un tractor pentru transportarea tunurilor imense care cântăreau cât zece elefanți și nu putuseră fi mutate decât cu trenul. A fost admirat pentru realizările sale chiar și de inamicii Germaniei, iar apoi a trecut la conceperea unui avion de înaltă performanță.

Odată cu sfârșitul Primului Război Mondial, în 1919, Germania și Austria s-au găsit divizate de grupurile etnice locale care doreau dreptul la auto-determinare, dând naștere unei explozii de noi state. Locul de naștere al lui Porsche va deveni parte dintr-un nou stat, Cehoslovacia. Porsche a protestat, pentru că, deși Maffersdorf era căminul său, nu putea să își schimbe naționalitatea ca pe o cămașă. În cele din urmă a acceptat cetățenia cehoslovacă. Au luat naștere noi țări, iar economiile țărilor înfrânte se aflau în postura de a plăti daune de război incomensurabile. Totuși, nu la fel stăteau lucrurile în cazul țărilor victorioase, care prosperau. Indiferent de țară, populația suferea de sărăcie. Porsche, convins că epoca mașinii compacte a sosit, a început să lucreze la dezvoltarea unei mașini mici pentru mase. Cu toate acestea, Austro-Daimler se axa pe producția de mașini de mari dimensiuni de înaltă clasă, rămânând surdă la propunerile lui Porsche. Porsche s-a arătat profund nemulțumit. A intrat de nenumărate ori în conflict cu superiorii săi pe această temă. Compania nu a reacționat bine la comportamentul lui Porsche, dar, având în vedere succesul de care se bucura, i-a permis să creeze micuța Sascha, dotată cu un motor de 1,1 litri. I-au permis de asemenea lui Porsche să înscrie această mașină la cursele auto. Din păcate, mașina lui Porsche s-a stricat în toiul cursei din 1922. Compania l-a învinovățit pe Porsche, aruncând toată responsabilitatea accidentului pe umerii săi. Porsche era deja dezgustat. A primit o ofertă de angajare la compania Daimler Motoren Gesellschaft pe care a acceptat-o. Era pentru a doua oară când Porsche trecea de la o companie la alta.

CLIPE PERSONALE

BEREA PILSNER

Berea Pilsner îi atrage pe toți cei care o văd, bucurându-se de reputația de a avea o aromă delicioasă. Porsche era un mare amator de bere Pilsner.

Procedeul de fabricare a berii Pilsner a fost conceput în 1842. Un berar din München tocmai identificase o nouă tulpină de drojdie. Fiind inventat la o fabrică de bere din Pilsen, din Cehia de astăzi, a văzut cum se sintetizează noua drojdie din hamei și malț. Berea, făcută până atunci cu apă dură, era închisă la culoare, dar berea Pilsner era produsă cu apă de o duritate scăzută, care permitea o colorare mai deschisă. Această nouă culoare se va bucura de un mare succes. Recipientele din sticlă se vor răspândi în întreaga Europă odată cu eliminarea taxei pe sticlă. Începe astfel o nouă eră în care nu numai berea în sine era importantă, ci și prezentarea. Prin efectul de trecere a luminii prin sticla sa translucidă, berea Pilsner auriu-strălucitoare arăta minunat, devenind pe loc preferata Europei Centrale.

Când Porsche a vizitat Rusia în 1932, în fiecare seară i s-au pregătit petreceri grandioase. Porsche le-a spus rușilor despre aversiunea sa față de votcă, astfel că i-au cumpărat începând cu următoarea zi bere Pilsner. Pentru Porsche, berea Pilsner era o binecuvântare oferită de patria sa. Este posibil chiar ca Porsche să fi ciocnit o sticlă de bere Pilsner în cinstea finalizării Volkswagen-ului.

▲ Produsul reprezentativ al berii Pilsner, Pilsner Urquell. Se spune că Republica Cehă înregistrează cel mai mare consum de bere pe cap de locuitor.

◂ Emblema companiei Skoda. Era cel mai mare grup național din Cehoslovacia.

▲ Anexarea de către Germania a regiunii sudete a Cehoslovaciei a implicat crearea unei noi granițe naționale. Soldații germani au amplasat un semn la trei sute de kilometri de la noua graniță în noiembrie 1938.

Depășirea numeroaselor obstacole

Voința unui străin

În 1923, la vârsta de patruzeci și opt de ani, Porsche s-a transferat la sediul central al Daimler Motoren Gesselschaft din Stuttgart, Germania, unde va lucra ca tehnician-șef. Germania nu își revenise din înfrângerea răsunătoare din Primul Război Mondial, iar inflația era galopantă. Poate că tocmai această stare deplorabilă l-a motivat pe Porsche să muncească din greu pentru a crea mașini foarte performante, arătând lumii întregi forța tehnologiei germane. Totuși, Porsche s-a confruntat cu o problemă la care nu se aștepta: discriminarea etnică.

Orașul Stuttgart reprezenta un bastion al conservatorismului, existând o tendință puternică de a respinge străinii. Fiind deosebit de mândri de patria lor – Germania, locuitorii orașului i-au întors spatele cehului Ferdinand Porsche. În acest nou mediu ostil, nici titlul de Doctor Honoris Causa oferit de Universitatea Tehnică din Viena, nici nenumăratele succese anterioare nu mai însemnau nimic. Probabil că a fost supus unei hărțuiri fățișe.

Totuși, indiferent cât de rău mergeau lucrurile, Porsche nu a disperat și nici nu a renunțat. Era convins că le poate câștiga recunoașterea dacă ar fi conceput un automobil suficient de impresionant. Automobilul Mercedes era „imaginea" companiei Daimler. În 1924, Porsche a retehnologizat Mercedes, dotând modelul cu un motor de 2 litri în patru cilindri, înscriind noua mașină în cursa „Targa Forio" din Sicilia. Printre competitori se numărau cele mai bune mașini italiene, printre care și Alfa Romeo și Fiat.Toată lumea se aștepta ca această cursă să fie dominată de Alfa Romeo, dar modelul Daimler condus de Porsche s-a instaurat în frunte după al doilea tur și și-a menținut poziția până la al patrulea și ultimul tur. Astfel, Porsche a reușit să câștige trofeul, spre bucuria nemților, mândri că o mașină germană poate câștiga într-o asemenea manieră.

La revenirea lui Porsche din Italia, a mai primit un titlu de doctor din partea Universității de Tehnologie din Stuttgart, solicitându-i-se să semneze un document care îi va schimba statutul de cetățean de onoare al orașului în cel de cetățean cu drepturi depline. Iată cum a reușit Porsche să își folosească talentul pentru a depăși prejudecățile etnice.

▲ Porsche și un prieten tehnician, spectatori la marele premiu al Circuitului Nürburgring în 1930.

Piața din fața Noului Castel (Neues Schloss) din Stuttgart.

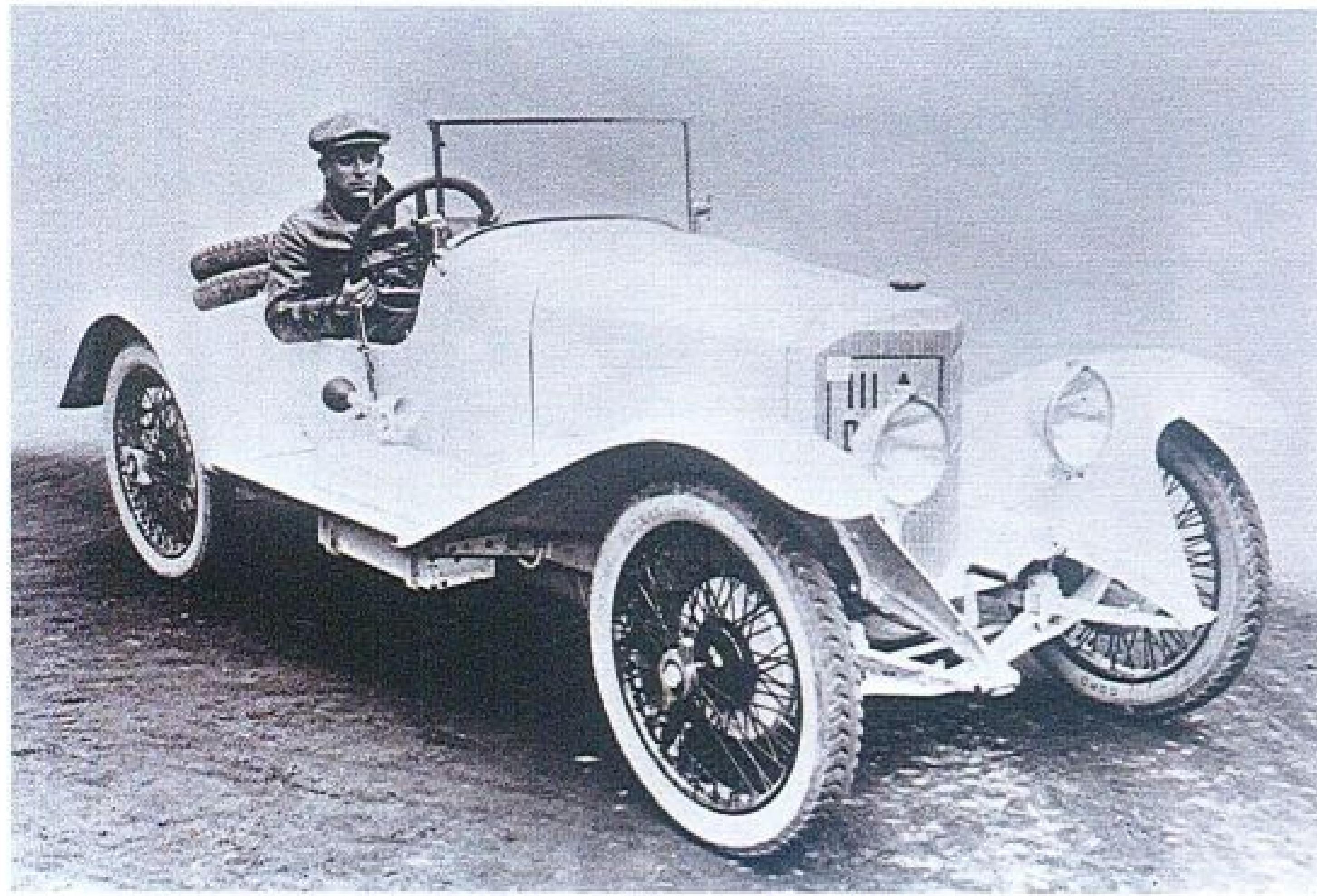
O epocă de aur

Porsche nu s-a culcat pe o ureche după victoria în cursa italiană. A continuat să cerceteze noi tehnologii. La acest moment, Porsche s-a întâlnit pentru prima oară cu cel care va juca un rol important în viața sa de mai târziu. În 1925, la un circuit de curse de la periferia orașului Stuttgart, Porsche, în vârstă de cincizeci de ani, a avut o conversație amicală cu tânărul Adolf Hitler de numai treizeci și șase de ani. Hitler abia începea să își facă simțită prezența în lumea politicii dar, cum lui Porsche nu îi păsa de politică, nici nu a dat prea mare importanță acestei întâlniri. Cei doi nu au mai păstrat legătura până când s-au întâlnit pentru a doua oară, opt ani mai târziu, moment în care Porsche nici măcar nu își mai amintea de prima întrevedere.

Starea financiară a Daimler Motoren Gesselschaft era destul de precară. În 1926 a fuzionat cu Benz, dând naștere concernului Daimler-Benz. Fuziunea a constituit o oportunitate de aur pentru Porsche. Porsche a creat motorul de 2 litri în opt cilindri, cu ajutorul căruia a câștigat pentru Germania primul Mare Premiu. Apoi s-a focalizat pe construcția de mașini sport mari și, începând din 1927, au luat naștere Mercedes S, SS, SSK rezultând așa-numita Serie S.

Dintre toate, SSK va ajunge să cucerească lumea în cursele organizate între 1928-1931. Momentul a marcat începerea unei epoci de aur pentru Porsche.

Pe lângă activitățile menționate anterior, Porsche a continuat să se concentreze pe proiectul său de suflet, de a concepe mașini compacte cu motor de 1000cc. A speculat că în

▲ Adolph Rosenberger, managerul firmei de proiectare a lui Porsche. Fiind evreu, a fugit de opresiunea lui Hitler în Statele Unite. A devenit reprezentantul de peste ocean al brevetelor lui Porsche.

▲ Un Daimler Mercedes „zboară" în Cursa Targa Florio organizată în Insula Sicilia în 1922. Porsche a câștigat categoria 1000cc, conducând o Sascha.

viitor, mașinile cu un consum mai redus de carburant, deci mai ieftin de exploatat, vor fi bine primite de public. Daimler-Benz însă nu a reacționat la sugestiile lui Porsche, fapt care l-a întristat pe acesta. Etica sa de lucru și spiritul său boem au avut de asemenea de suferit. Limba ascuțită a lui Porsche va da naștere multor conflicte cu managementul companiei pe marginea refuzului acestora din urmă de a recunoaște meritele ideilor sale. În cele din urmă au fost produse treizeci de astfel de mașini compacte, care nu au ieșit însă niciodată de pe poarta fabricii. Pentru a-l împiedica pe Porsche să acționeze în direcția dorită, compania l-a transferat pe un post de consultanță. În anul 1928, Porsche, în vârstă de cincizeci și trei de ani, își părăsește pentru a treia oară angajatorul.

Înființarea propriei companii

Înainte să își întemeieze propria firmă, Porsche se va angaja la Steyr, care încercau de mult timp să îl aducă în echipă. La Daimler-Benz, Porsche a conceput mașini sport mari, mașini compacte de 1000cc, motoare diesel și nu numai, lăsând în urmă nenumărate succese. Nici la Steyr nu a fost mai puțin activ. Aici a construit mașini frumoase capabile să găzduiască până la cinci pasageri, fapt care i-ar fi fost imposibil la Daimler-Benz. S-au înscris la Salonul Automobilistic de la Paris din 1928 și au devenit subiectul zilei, apărând pe prima pagină a ziarelor. Totuși, Steyr a dat faliment, fiind absorbită de aceeași companie Austro-Daimler pe care Porsche o părăsise anterior. Porsche s-a văzut încă o dată nevoit să amâne concretizarea visului său de a crea o mașină compactă pentru mase.

Apoi, Porsche s-a repus pe neașteptate în mișcare, dându-și seama că dacă dorește să creeze mașinile pe care și le dorește, este necesar să întemeieze propria companie. În 1930, Porsche înființează firma Dr. Ing. h.c. F. Porsche GmbH, Konstruktionen und Beratungen für Motoren und Fahrzeugbau. Porsche a dotat compania cu personal talentat, inclusiv pe talentatul tehnician Karl Rabe, pe care Porsche îl descoperise la Austro-Daimler, pe specialistul în management Adolph Rosenberger, precum și pe fiul său, Ferry, în vârstă de douăzeci de ani.

Biblioteca de amintiri

GARAJUL CASEI DIN STUTTGART

În 1934, lui Porsche i se comandă de către guvernul german să construiască un prototip pentru o mașină populară, dar compania de proiectare a lui Porsche nu dispunea și de uzinele de producție necesare pentru un asemenea proiect. Dacă ar fi avut fondurile necesare, putea externaliza producția către un concern, dar guvernul nu îi asigurase decât banii pentru partea de concepție. Angajații firmei nu au avut altă opțiune decât să construiască ei înșiși mașina. Casa din Stuttgart a lui Porsche avea o curte mare și un garaj, unde avea să fie asamblat prototipul. Deoarece făcuse același lucru și cu altă ocazie, dispunea deja de toate uneltele necesare. Cum însă toți cei doisprezece membri ai echipei trebuiau să se înghesuie în micuțul garaj în același timp, nu era chiar mediul ideal de producție a unei mașini.

▸ Prototipurile lui Volkswagen 3 (dreapta) și Volkswagen 30 (stânga), fabricate în garajul lui Porsche, sunt aliniate în fața casei sale din Stuttgart.

O reîntâlnire predestinată

▲ Hitler urmărește cu real interes dezvelirea Kübelwagen-ului de către Porsche.

Conducerea companiei face față necazurilor

ÎN STUTTGART, Germania, existau numeroși producători de automobile și de piese de schimb. Acesta este motivul pentru care Porsche și-a întemeiat aici firma de proiectare, dar afacerea sa nu a mers bine de la bun început. Ca tehnician, Porsche s-a gândit întotdeauna ce urmează să creeze, dar pur și simplu nu dispunea de suficienți bani pentru a-și pune în aplicare planurile grandioase. De asemenea, a înțeles că nu va reuși să dezvolte mașina compactă pentru mase dacă nu găsește pe cineva care să i-o și construiască. El însuși nu putea să o producă așa cum și-ar fi dorit, nici să își plătească așa cum se cuvine talentații angajați.

Primele realizări notabile în cadrul noii sale companii le-au constituit realizarea planurilor și dezvoltarea unei mașini medii de 2000cc pentru o altă companie. Porsche obișnuia să le adauge mașinilor produse un număr, dar, pentru a își determina clientul să creadă că firma sa era asaltată de cereri, nu i-a dat primei sale mașini numele „Porsche 1" ci „Porsche 7". Tactica pare să fi dat roade, întrucât biroul său a început să fie frecventat de numeroși potențiali clienți. O companie de motociclete din Nurnberg i-a solicitat să creeze o mașină mică, ieftină și robustă, Volksauto. Deși i-a îndeplinit dorința, Porsche avea îndoielile sale cu privire la aceasta, supunând-o la nenumărate teste. Înainte ca mașina să fie lansată pe piață, compania-client s-a retras din afacerea cu Porsche.

Talentul și succesele lui Porsche nu erau prețuite numai în statele Europei Occidentale. În 1932 a primit invitația de a vizita Rusia. Aici a fost întâmpinat grandios și i s-a oferit cazare și toate fondurile de care ar fi avut nevoie pentru a lucra de partea lor, ca tehnician. Porsche, confruntându-se cu probleme la propria companie, a fost emoționat de oferta rușilor, dar în cele din urmă a refuzat-o și s-a întors în Germania. Nu se știe dacă în anii care au urmat, Porsche a mai simțit că a făcut într-adevăr ceea ce trebuie.

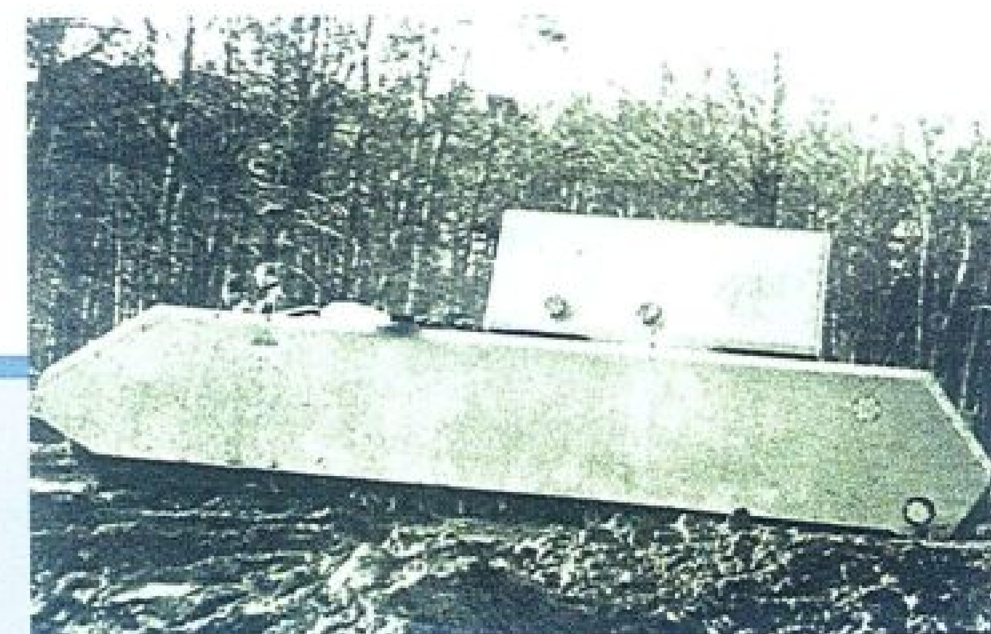
Pactul cu dictatorul

Adolf Hitler a devenit cancelarul Germaniei în 1933. Hitler a participat la un salon automobilistic organizat la Berlin în același an, și a promis că, de dragul dezvoltării industriei auto germane, va elimina impozitele pe mașini care împovărau populația și va construi autostrăzi. Pe măsură ce asculta discursul, pulsul lui Porsche a început să o ia la goană, simțind că a sosit vremea automobilului.

La scurt timp, Porsche a fost poftit la reședința Füherer-ului, unde a avut o întrevedere cu Hitler. Așa cum am menționat anterior, cei doi s-au mai întâlnit și cu altă ocazie, dar dacă Hitler își amintea în cel mai mic detaliu evenimentul, nu același lucru se poate spune despre Porsche. Porsche nu-și putea crede urechilor, când a auzit ce avea Hitler de spus.

Hitler i-a spus lui Porsche că dorește să creeze o mașină compactă, ieftină și rezistentă pentru poporul german: Volkswagen-ul.

▼ Tancul Maus realizat de Porsche

Versiune diferită

ARMELE LUI PORSCHE

Tocmai când visul său de a crea o mașină compactă pentru mase era pe punctul de a se realiza, lumea avea să cunoască cea mai mare tragedie din istoria umanității. Punctul central al industriei constructoare s-a mutat de la introducerea mașinii populare pe piață la producția de vehicule pentru câmpul de luptă.

Al Doilea Război Mondial l-a surprins pe Porsche admirând structura ușoară și manevrabilitatea Volkswagen-ului, pe care a încercat să-l modifice astfel încât să fie folosit în toată țara. Totuși, o cursă de probă implica solicitarea permisiunii din partea autorităților militare. Armata s-a arătat impresionată de noul vehicul creat de Porsche și l-a denumit Kübelwagen, care avea să fie folosit ca vehicul militar. Porsche îl dotase cu un motor răcit cu aer, astfel că a putut fi folosit în bune condiții atât în gerul Rusiei cât și în deșertul torid. Kübelwagen-ul a fost urmat de Schwimmwagen-ul ambifiu. În total au fost produse 70.000 de astfel de vehicule.

Porsche era de asemenea membru al comitetului german pentru mașini de război. A luat parte la conceperea tancurilor Panzer și Tiger, dezvoltând și un model propriu hibrid de Panzer. Din cauza insuficienței materialelor, instalația de cupru necesară pentru motoare nu a putut fi realizată, iar Tiger-ul a fost abandonat. Cele 90 de prototipuri produse au fost transformate în tancuri Panzer Ferdinand. Fără a învăța din acest eșec, Porsche a finalizat în continuare Panzer Maus-ul, cu o masă de 188 de tone. Hitler a fost încântat de acesta, dar nu a apucat să tragă nici măcar un singur glonț în luptă, fiind detonat de armata rusă.

Germania se va vedea înfrântă în război, dar înainte de prăbușire, Germania va transforma Europa într-o ruină în raidurile de bombardament aerian și în atacurile-fulger cu tancurile. Porsche nu se pricepea să evalueze mersul lucrurilor în lume și nu s-a gândit nicio secundă că produsele sale sunt folosite în scopuri criminale. Totuși, Porsche a reușit nu numai să își facă un nume în istoria automobilelor, ci și să își câștige un loc în istoria războiului.

Hitler avea o motivație politică pentru realizarea acestei mașini, dar Porsche nu a surprins acest aspect. Condițiile dezvoltării proiectului Volkswagen erau stricte: în fiecare lună va primi fonduri pentru dezvoltare în valoare de 20.000 de mărci, timp de zece luni. Porsche a văzut în acest proiect șansa de a își realiza visul de o viață și a acceptat.

La 17 ianuarie 1934, Porsche anunță conceptul Volkswagen-ului. În același timp, Porsche semnează un contract cu Federația Imperială a Industriei Automobilistice (Reichsverband der Automobilindustrie, sau RDA). Planul său implica o mașină cu un motor de 1250cc care consuma 8 litri de benzină la suta de kilometri, atingea viteza maximă de o sută de kilometri la oră și putea găzdui pe lângă șofer, soția și copiii acestuia. Porsche a ales să reducă din costuri pe măsură ce își îndeplinea visul de a crea mașina pentru mase. Și-a transformat propriul garaj din Stuttgart în fabrică, iar cei doisprezece angajați au început să lucreze la proiect.

Ulterior, a fost gata vehiculul - prototip Volkswagen 3. În toamna anului 1936 s-a finalizat o cursă de probă de 50.000 de kilometri.

Crearea Volkswagen-ului

În 1935, pe când lucra la dezvoltarea Volkswagen-ului, Porsche a obținut cetățenia germană. Acest fapt s-a datorat voinței lui Hitler, care știa că Porsche fusese cetățean cehoslovac. În 1936, Porsche pleacă în America. Aici vizitează fabricile Ford, General Motors și Chrysler din Detroit. La uzinele Ford a beneficiat de un tur oferit de entuziastul Henry Ford, fondatorul companiei și această experiență l-a mișcat profund pe Porsche. Mai târziu, în același an, au fost produse 30 de unități de Volkswagen 30, în cooperare cu Daimler-Benz. Porsche ducea o viață plină de împliniri.

Compania care avea să producă Volkswagen-ul a început să lucreze în 1937. Existau planuri de construcție a unei uzine în sălbăticie, în afara orașului Hanovra din nordul Germaniei. În 1938, Porsche finalizează modelul Volkswagen 38, care avea să fie ultimul prototip înaintea începerii producției în masă. Hitler, mulțumit, i-a acordat lui Porsche premiul național și un profesorat onorific, conferindu-i lui Porsche un statut special în societate.

▲ Imagine din Muzeul Henry Ford din Detroit.

Totuși, lumea începea să arate din ce în ce mai sumbră. Al Doilea Război Mondial a izbucnit odată cu invadarea Poloniei de către Hitler. Fabrica de producție a Volkswagen-ului a fost închisă, iar lui Porsche i s-a ordonat să renunțe la Volkswagen-uri și să treacă la vehiculul militar Kübelwagen. Deși începuse războiul și Volkswagen-urile nu se mai produceau, Porsche a continuat să conceapă automobile pe ascuns. Pe lângă Kübelwagen, Porsche a contribuit la dezvoltarea vehiculelor de pe câmpul de luptă, precum Panzerele de mari dimensiuni Maus și Ferdinand. Porsche însuși nu a avut nimic de-a face cu războiul în sine. Nu a vrut decât să producă vehicule. Cu toate acestea, faptul că a construit vehicule pentru naziști avea să îi aducă o soartă neașteptată.

▼ Hitler a schimbat numele Volkswagen-ului în KdF („Kraft durch Freud" sau „Putere prin bucurie"). A încercat în continuare să facă mașina sa mai bine primită de către mase.

Moștenirea talentului și a pasiunii

Sfârșitul războiului și arestarea lui Porsche

ÎN 1945, Japonia și Germania s-au predat, marcând sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. Porsche, care lucrase pentru Hitler, a fost bănuit de colaborare cu naziștii și supus unui interogatoriu dur de către țările victorioase, America și Franța. Planurile vehiculelor au fost confiscate, iar fabrica i-a fost preluată de câștigătorii războiului. În timpul interogatoriului susținut de britanici și de americani, a fost dovedit faptul că nu a fost membru al Partidului Nazist și că nu a purtat niciodată uniforma nazistă, iar suspiciunile s-au evaporat. Totuși, metodele francezilor au fost un pic mai dure, iar Porsche a fost arestat de agenții francezi.

Există o teorie conform căreia producătorul francez de mașini Peugeot, care a participat la producția Volkswagen-urilor pe când Franța era ocupată de naziști, se temea că va fi condamnat pentru colaborarea cu inamicul și l-a acuzat pe nedrept pe Porsche că l-ar fi obligat să coopereze cu nemții. Adevărul nu se cunoaște cu certitudine, dar septuagenarul Porsche a fost întemnițat într-o celulă friguroasă din Dijon, în sudul Franței, în 1946. La ce ar fi putut să se gândească Porsche pe când era închis în celula neîncălzită? Nu avusese nicio legătură directă cu războiul. Nu a făcut decât să construiască vehicule și iată-l totuși după gratii.

Compania lui Porsche a mers înainte și în lipsa sa. S-a extins cu o fabrică temporară în Austria, iar fiul lui Porsche, Ferry, abia trăia de pe o zi pe alta, câștigându-și veniturile reparând Kübelwagen-uri. Guvernul francez i-a cerut un milion de franci pentru eliberarea lui Porsche din închisoare, dar lui Ferry i-a fost imposibil să plătească suma exorbitantă. La acea vreme, o companie financiară italiană i-a solicitat lui Ferry să lucreze la dezvoltarea unui nou vehicul. Ferry a luat banii primiți pentru acest proiect și a achitat cauțiunea tatălui. În august 1947, Porsche a reușit în sfârșit să revină în sânul familiei.

O zi de naștere emoționantă

Porsche s-a întors la compania sa de proiectare și a analizat noile schițe realizate de fiul său, Ferry și de elevul preferat, Karl Rabe. S-a arătat peste măsură de fericit de evoluția celor doi. După război a fost întemeiată compania Volkswagen. În septembrie 1948, Porsche a semnat un contract cu Volkswagen. În schimbul asigurării tehnologiei, avea dreptul să folosească piesele și motoarele Volkswagen. Fiul său Ferry a folosit piesele de Volkswagen pentru a produce mașini sport, care aveau să fie cunoscute drept Porsche 356.

Producția acestor mașini a fost limitată la cinci unități pe lună. Cu toate acestea, mașinile se construiau în paralel și în garajul privat al lui Porsche. Deși 356 avea un motor de numai 1100cc, i-a surprins pe mulți cu viteza sa maximă de 140 kilometri pe oră, iar ingeniozitatea tehnologică a companiei lui Porsche a cucerit întreaga lume. Într-un an s-au realizat 410 Porsche-uri 356, majoritatea fiind exportate către alte țări.

Compania lui Porsche a continuat să se extindă, astfel că în 1950 a reușit să construiască încă o uzină în Stuttgart. Totuși, poate ca urmare a șederii îndelungate în închisoare, trupul îmbătrânit al lui Ferdinand devenea din ce în ce mai șubred. Ceva avea să îl emoționeze profund pe bătrânul Porsche la 3 septembrie 1950. Cu ocazia celei de-a șaptezeci și cincea aniversări, admiratorii mașinilor lui Porsche din întreaga Europă s-au adunat în fața „Castelului Singurătății" din Stuttgart pentru a-i ura „La mulți ani". Șoferii mașinilor Porsche și-au aprins farurile, salutându-se pe când treceau unul pe lângă celălalt, iar această tradiție de salut optic se spune că își are originea în petrecerea aniversară a lui Porsche.

Un geniu tehnic eminent

Trupul lui Porsche era deja slăbit, dar pasiunea sa pentru mașini era neschimbată. A participat la Expoziția Auto de la Paris din octombrie 1950, iar în luna următoare a vizitat o fabrică în care se produceau Volkswagen-uri. În drum spre fabrică a văzut nenumărate Volkswagen-uri, unul după celălalt. Se spune că în acel moment, Porsche a simțit cu adevărat că efortul său de a crea o mașină durabilă și accesibilă

▲ Porsche, jucându-se cu nepotul său. În aceste momente, chiar și industriașul Porsche afișa o mimică gentilă.

▲ Închisoarea din Dijon, din sudul Franței, unde Porsche a fost ținut prizonier. În aprilie 1994 a izbucnit o revoltă, 300 de prizonieri fiind îngrămădiți în închisoarea care avea o capacitate de numai 169 de pușcăriași. O parte din pod a fost mistuită de flăcări.

▸ Autostrăzile germane din preajma lui 1945. Principalul obiectiv al lui Hitler a fost să folosească rutele de transport în scopuri militare și a anunțat construcția a 14.000 de kilometri de autostradă. În 1932 s-a deschis primul tronson, de la Bonn la Köln, iar în prezent rețeaua germană de autostrăzi depășește 10.000 de kilometri. Există planuri pentru extinderea sa cu 2.237 de kilometri până în 2012.

▲ „Castelul Singurătății" de la periferia Stuttgart-ului. La 3 septembrie 1950, Porsche se spune că a dat mâna cu proprietarii de mașini Porsche din întreaga Europă veniți pentru a-l celebra.

maselor s-a îndeplinit și a vărsat lacrimi de bucurie.

Acesta avea să fie ultimul drum al lui Porsche. Pe 19 noiembrie, Porsche a suferit un atac cerebral care, deși nu l-a ucis, l-a lăsat hemiplegic. Forțat să își petreacă restul vieții la pat, a respirat în tăcere timp de alte două luni, stingându-se din viață la 30 ianuarie 1951, înconjurat de cei dragi.

Funeraliile au avut loc la Stuttgart, la 4 februarie, iar trupul neînsuflețit a fost îngropat la reședința sa din Austria. Fiul său, Ferry, i-a moștenit compania.

Porsche s-a născut în secolul al XIX-lea, odată cu zorii epocii automobilului. Și-a folosit talentul și geniul pentru da naștere la numeroase invenții, precum mașina-hibrid, mașina cu tracțiune integrală, motorul de avion de înaltă performanță și Seria S a Mercedes-Benz. A schimbat de multe ori locurile de muncă, confruntându-se permanent cu refuzul companiilor de a-l ajuta să își înfăptuiască visul realizării unei mașini compacte pentru mase. Este ironic că cel care i-a facilitat atingerea acestui obiectiv a fost tocmai dictatorul Adolf Hitler. A fost aruncat în închisoare iar mai apoi eliberat, după care s-a lăsat cortina asupra vieții sale. Mașina Volkswagen pentru mase pe care a conceput-o va deveni cunoscută tuturor drept una dintre cele mai populare mașini ale lumii, iar succesul Porsche-ului 356 creat din piese de Volkswagen va duce la extinderea companiei Porsche.

Versiune diferită

EMBLEMELE PORSCHE ȘI FERRARI

Porsche și Ferrari sunt rivali în lumea curselor auto. În mod surprinzător, emblemele ambelor companii includ același cal ridicat pe picioarele din spate. Același cal reprezintă emblema orașului Stuttgart. Stuttgart-ul este înțesat de automobile și companii producătoare de automobile.

Emblema lui Porsche este produsul unui vis de-al lui Ferry Porsche. Designul este o emblemă mică așezată peste una mai mare, cea mare reprezentând blazonul unei familii nobile germane, în timp ce cea mică ilustrează stema orașului Stuttgart în care își are sediul compania Porsche. Porsche a folosit pentru prima oară această emblemă în anii 1950. Intenția era de a le întipări în minte clienților marca Porsche, odată cu începerea exporturilor în America de Nord. S-ar putea ca folosirea emblemei Stuttgart-ului să indice și mândria faptului că mașinile sunt fabricate în Germania.

Originile calului din emblema Ferrari pot fi identificate în viața fondatorului companiei, Enzo Ferrari. Ferrari a avut un prieten în aviația italiană considerat a fi „regele" doborârii avioanelor inamice. Numele său era Francesco Baracca. Acesta a luat emblema Stuttgart-ului de pe un avion de război pe care îl doborâse, ca pradă de război, emblemă pe care o proteja ca pe o comoară neprețuită. Mai târziu a fost ucis în război, dar părinții au păstrat emblema cu căluțul în amintirea fiului lor. Ferrari a fost profund impresionat de această poveste și, mai târziu, a așezat emblema calului ridicat pe picioarele din spate pe propriile mașini, creând senzație în circuitele de curse din întreaga lume. Există diferite teorii și interpretări ale legendei lui Ferrari. Totuși, incorporarea stemei unui oraș sau a unui stat era o practică comună la acea vreme. Din fericire pentru Stuttgart, caii săi continuă să zburde pe Porsche-uri și Ferrari-uri până în zilele noastre.

▸ Calul negru al orașului Stuttgart este folosit atât de logo-ul companiei Ferrari cât și de Porsche.

▾ Prima mașină creată de compania Porsche a fost modelul Porsche 356 în anul 1948. Lângă aceasta sunt Porsche și fiul său Ferry. Conceperea lui 356 a marcat trecerea făcliei de la o generație Porsche la următoarea.

Volkswagen Conceptul lui Hitler al unei maşini pentru popor

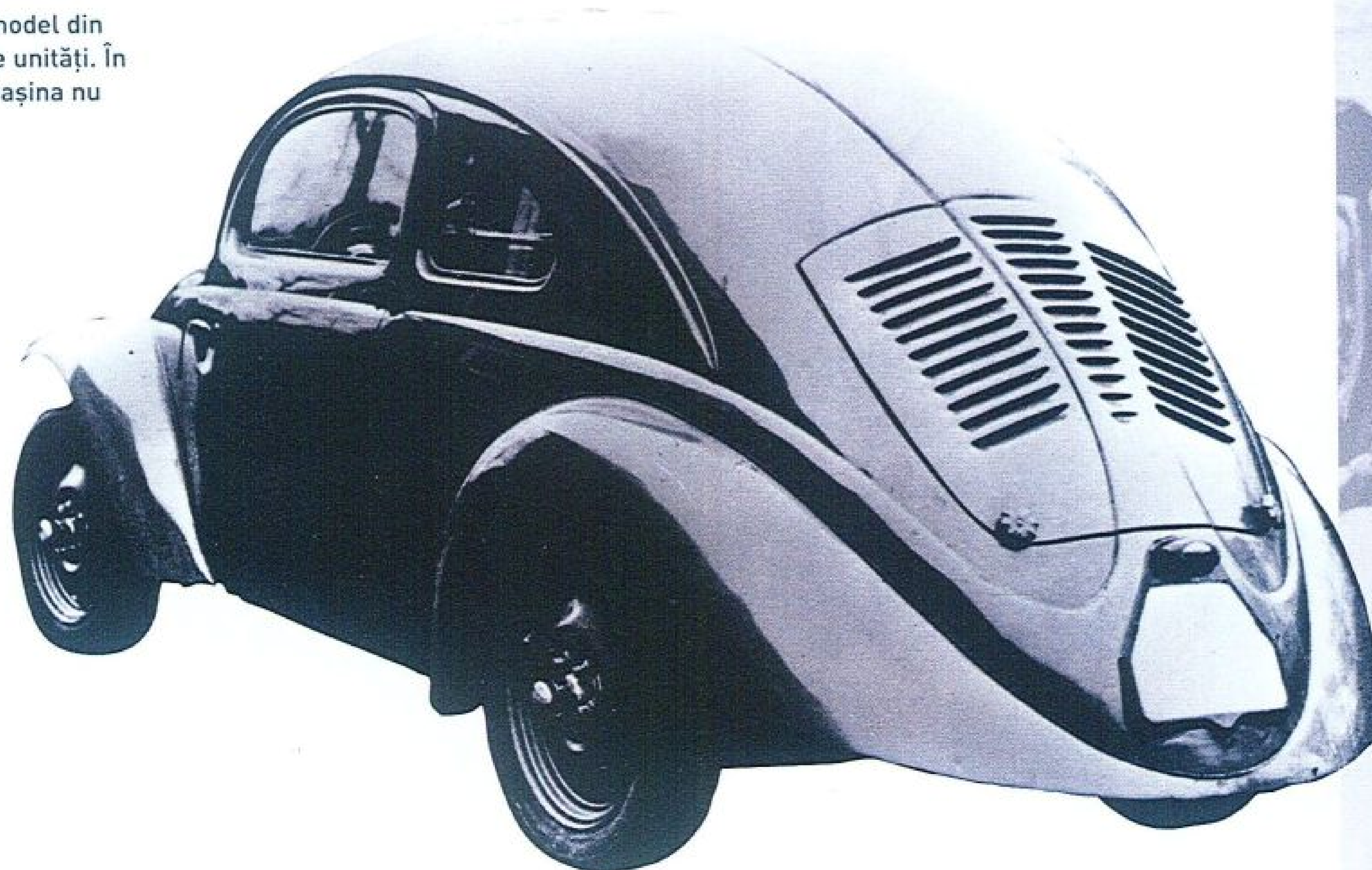
După ce Hitler a ajuns la cârma Germaniei, pentru a-şi transforma în realitate visul de a realiza o maşină naţională pentru întreaga populaţie, a solicitat ajutorul unui inginer ingenios care crease numeroase automobile faimoase: Ferdinand Porsche. Porsche însuşi avea propriile vise privind o maşină pentru mase, dar nu reuşise să le aducă la îndeplinire. A acceptat solicitarea lui Hitler fără să ia în calcul ramificaţiile politice ale gestului. Din această colaborare a rezultat celebra Volkswagen, dar înaintea realizării visului lui Porsche, a trebuit să urmeze o cărare sinuoasă şi dificilă.

Un vis nerealizat

PORSCHE ŞI-A DORIT CU ORICE preț să creeze trei tipuri de mașini: mașini de curse, tractoare foarte eficiente pentru agricultori și o mașină compactă pentru mase. Primele două au văzut lumina zilei, dar când venea vorba de atingerea ultimului obiectiv, realitatea crudă era de fiecare dată potrivnică. În acea vreme, majoritatea mașinilor erau modele de clasă superioară. În America, Modelul T al Ford, o mașină pentru mase, a fost un succes răsunător care s-a bucurat de o popularitate explozivă. În Europa însă, companiile de automobile considerau că și dacă ar produce o mașină pentru mase, nu se va vinde. Porsche a fost întâmpinat cu răceală ori de câte ori își exprima în public ideea unei mașini compacte special construite pentru mase.

Porsche a fost dezamăgit de viziunea îngustă a companiei cu care lucra, care se axa pe obținerea de profituri imediate și, după ce a schimbat mai multe locuri de muncă, a decis să își înființeze propria firmă de proiectare, fapt realizat în 1930. Totuși, afacerile nu au decurs atât de bine pe cât și-ar fi dorit și practic nu exista niciun producător căruia Porsche să îi poată încredința construcția unei mașini compacte pentru mase. Alte două companii l-au însărcinat pe Porsche cu proiectarea unor mașini compacte, dar timpul lung de execuție și costurile mari le-au determinat pe acestea să rezilieze contractul. Porsche era conștient de faptul că o mașină pentru mase nu va putea fi produsă la scară largă decât de o companie cu active impresionante. Părea să fie întâmpinat cu rezistență din toate direcțiile. Totuși, la un moment dat și-a făcut apariția persoana care putea să realizeze visul lui Porsche: Adolf Hitler.

▸ Prototip al Volkswagen 30, model din care au fost produse treizeci de unități. În această etapă de dezvoltare, mașina nu avea geamuri în spate.

„Conceptul meu de mașină pentru mase nu va fi în niciun fel inferior mașinilor aflate în prezent pe piață, și va avea o valoare mare, ca vehicul de pasageri."

O mașină pentru popor

După înfrângerea din Primul Război Mondial, economia Germaniei s-a prăbușit ca urmare a despăgubirilor de război exorbitante pe care a fost condamnată să le plătească, iar poporul era extrem de agitat și neliniștit. Hitler a manipulat cu succes sentimentele maselor. A creat în 1920 Partidul Nazist, devenind șeful său în următorul an. Și-a convins adepții prin intermediul discursurilor elocvente și a devenit o personalitate proeminentă la scară mondială. În 1933 a devenit cancelar al Germaniei. Ca urmare a recesiunii mondiale, economia germană era pe punctul colapsului definitiv.

Sentimentul propriei valori al poporului german era de asemenea la pământ. Pentru a câștiga popularitatea poporului german, Hitler a promis să reînvie țara. La Salonul Auto de la Berlin din 11 februarie 1933, Hitler a afirmat că atât timp cât numai bogații aveau mașini, automobilul nu va fi decât un instrument care să îi separe pe bogați de săraci; și pentru că automobilul era un instrument pe care masele îl pot folosi pentru a sprijini țara, a promis să le asigure germanilor un stil de viață superior, în care fiecare familie poate să dețină o mașină.

La auzul discursului înfocat al lui Hitler, Porsche a fost deosebit de încântat să afle că în curând va veni o nouă epocă a automobilelor. La scurt timp după salonul auto, Porsche a fost chemat la reședința cancelarului. Hitler i-a împărtășit lui Porsche visul său de a produce o mașină pentru mase, anunțându-l că își dorește să o conceapă chiar el. După cum am mai spus, Porsche era nepăsător la mișcările politice și nu dorea decât să construiască mașini. Astfel, a fost copleșit de bucurie aflând că a fost selectat pentru a pune în aplicare planul lui Hitler, care va transforma în realitate propriul său concept al mașinii pentru mase.

La 17 ianuarie 1934, Porsche i-a prezentat schița a ceea ce va implica o mașină pentru mase în următorii termeni:

Spațiu pentru soție și doi copii ca pasageri
Motor de 1250cc cu eșapament în partea din spate
Viteza maximă de 100 kilometri pe oră
Consum de 8 litri de combustibil la suta de kilometri.

Hitler a primit aceste specificații și a ținut un nou discurs la Salonul Auto de la Berlin din același an, susținând că germanii trebuie să aibă propria mașină națională, care avea să se numească Volkswagen (în traducere, „mașina poporului"). Este pentru prima oară când a fost făcută publică denumirea Volkswagen, pentru ca imediat după aceea să înceapă construcția autostrăzilor Autobahn, progresând în paralel cu noua Volkswagen.

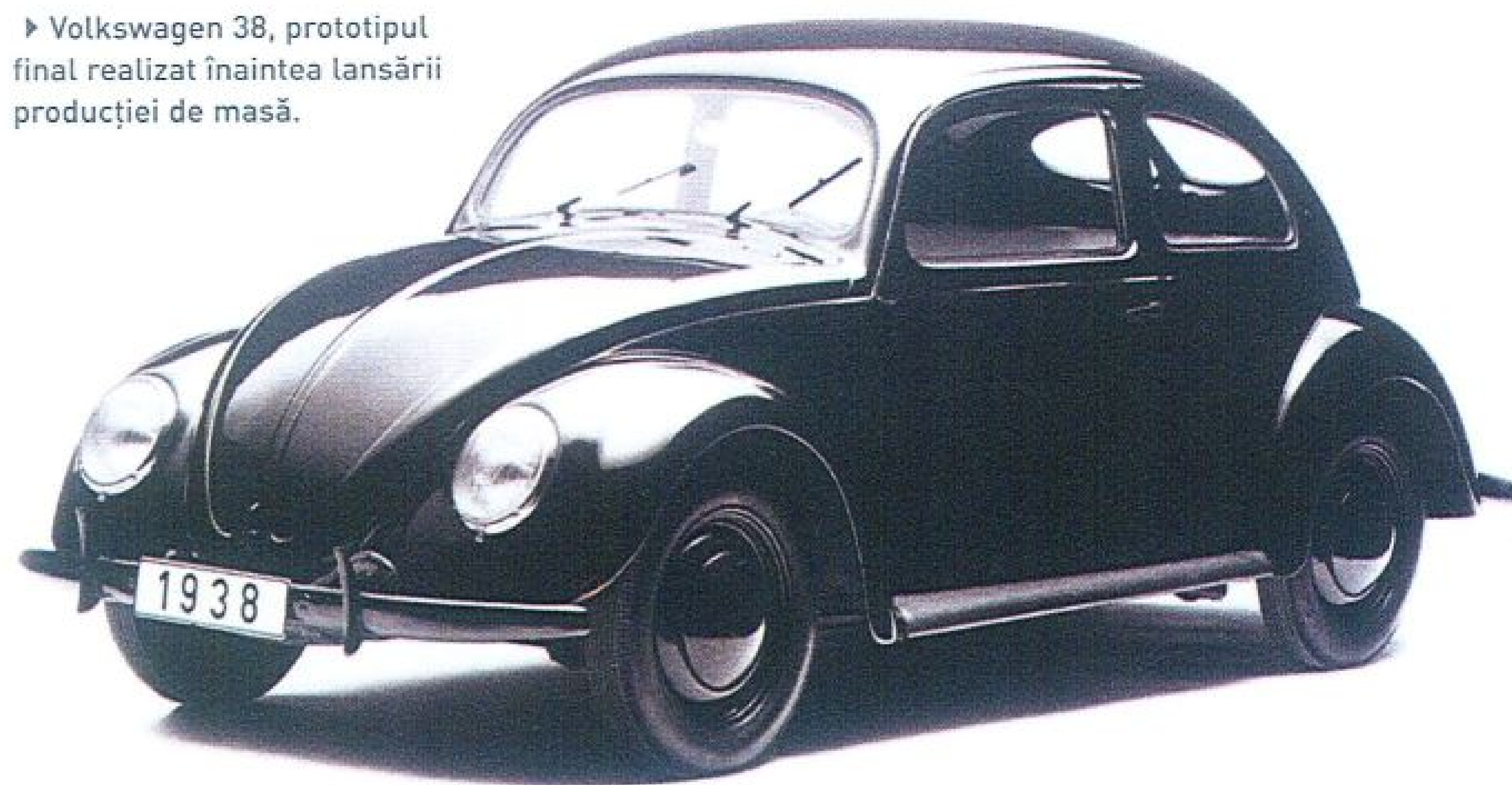
Mai apoi, în iunie 1936, s-a încheiat un acord formal privind dezvoltarea noului model de mașină a poporului. Acest acord prevedea niște condiții stricte: bugetul de dezvoltare era de 20.000 de mărci, iar timpul alocat pentru producția vehiculelor era de numai zece luni, prețul pe unitate fiind stabilit la o mie de mărci. Porsche nu a fost descurajat de aceste prevederi și a acceptat contractul.

Până la finalizarea Volkswagen-ului

Porsche a accentuat faptul că propriul concept de mașină pentru mase nu era inferior în niciun fel mașinilor scumpe existente deja pe piață și va fi extrem de valoros ca vehicul de pasageri. În timpul producerii Volkswagen, a încorporat cele mai recente tendințe și tehnologii. Spre exemplu, a folosit modelul RR (tracțiune spate și motor spate) care era preferat de producătorii europeni de automobile ai vremii și a introdus designul aerodinamic la modă în anii 1930 pentru a crea o formă rotunjită.

Au fost create două prototipuri pentru Volkswagen. Pe de o parte avem mașina compactă pentru mase pe care Porsche a creat-o singur în urma solicitării unei companii independente cu câțiva ani în urmă, Volksauto, care beneficia de modelul RR iar pe de altă parte designul aerodinamic care poate fi observat la Volkswagen-urile de mai târziu.

Ceremonia de deschidere care marchează începutul producerii unui Volkswagen în mai 1938. Hitler a anunțat noua denumire de KdF și a determinat poporul să creadă cu adevărat că epoca mașinii pentru mase a sosit.

▸ Volkswagen 38, prototipul final realizat înaintea lansării producției de masă.

Pe de altă parte, compania NSU a realizat un prototip mai avansat. Acesta era dotat cu un motor în patru cilindri răcit cu aer, precum și o suspensie integrală independentă inventată de Porsche însuși, care folosea axe oscilante pentru absorbția șocurilor. Toate aceste componente vor fi încorporate în Volkswagen-ul final.

Porsche și-a dorit întotdeauna să construiască o mașină compactă pentru mase, chiar înainte să fie abordat de Hitler. Pe măsură ce lucra la mașina dorită de Hitler, a făcut eforturi deosebite să mențină prețul sub nivelul specificat. Mai mult decât atât, a fost nevoit să dezvolte mașina folosind suma deosebit de mică pusă la dispoziție. În cele din urmă a reușit să îi prezinte lui Hitler Volkswagen-ul 3 în iunie 1936.

Volkswagen-ul 3 a trecut și printr-o cursă de probă. În baza rezultatelor respectivei curse de probă, compania Daimler-Benz a produs treizeci de bucăți din următorul prototip, Volkswagen 30. Cele treizeci de mașini au parcurs în timpul probelor un total de două milioane de kilometri. Prototipul realizat în baza datelor colectate din cursele de probă, Volkswagen 38, va intra în producția de masă, fiind asemănător mașinilor Volkswagen Beetle din ziua de azi.

Sistemul de achiziții și sfârșitul planificării

Pe măsură ce se realizau testele de drum, a apărut o problemă la nivelul facilităților de producție. La acea vreme, nu existau decât două companii germane ale căror fabrici puteau să gestioneze producția în masă planificată pentru Volkswagen-uri: Opel și Ford din Germania. Totuși, Opel deja anunțase producția unei mașini compacte pentru mase sub forma modelului P4 din 1935. Au încercat să abandoneze ideea externalizării producției de Volkswagen-uri către companii terțe, decizând să construiască propriile facilități de producție. Producția în masă a Volkswagen-urilor va începe în curând. În mai 1935 s-a înființat compania de producție a Volkswagen-ului în nordul Germaniei, la Hanovra, având capacitatea de a produce între 80 și 100 de mii de unități pe an.

Pentru a strânge fonduri în vederea construcției fabricilor, guvernul german a introdus un plan de rate lunare pentru achiziția Volkswagen-urilor. Prin acest sistem, urma să se plătească rate de până la cinci mărci pe lună, plătitorul devenind proprietar de Volkswagen după acumularea și plata a 990 de mărci. 335.000 de germani au participat la această schemă, guvernul încasând 280.000.000 de mărci. Pe măsură ce poporul german economisea pentru a putea să plătească Volkswagen-urile, prototipul final al Volkswagen-ului era gata: Volkswagen 38. La ceremonia de inaugurare a noii fabrici, în mai 1938, Hitler a redenumit noul model în Volkswagen KdF, prescurtarea de la sloganul „Kraft durch Freud" care semnifică „putere prin bucurie".

În 1939, pe când visurile lui Porsche se concretizau, Hitler invadează Polonia și izbucnește al Doilea Război Mondial. Producția de KdF se suspendă și banii plătiți de popor către guvern pentru achiziția de Volkswagen-uri sunt folosiți pentru plata cheltuielilor cauzate de război. Volkswagen-urile au fost transformate și reasamblate ca mașini militare. Rezultatul acestor eforturi l-au reprezentat Kübelwagen și Schwimmwagen.

La prima vedere, părea că visul lui Porsche de a construi o mașină pentru mase devenise realitate mulțumită puterii lui Adolf Hitler. Totuși, în cele din urmă, războiul generat de dictator a împiedicat poporul să devină proprietarul mașinii. Dezideratul lui Porsche nu avea să se îndeplinească decât după terminarea războiului.

▾ Kübelwagen. Porsche a condus vehiculul de-a lungul și de-a latul țării pentru a-l testa, dar în cele din urmă a fost folosit ca vehicul militar.

DESIGNERUL ELIMINAT DE HITLER
TRAGEDIA RIVALULUI LUI PORSCHE

Faimosul constructor ceh de automobile Tatra

Hitler este celebru pentru conceptul de mașină pentru mase, dar este bine-cunoscut și ca iubitor de mașini. Una dintre mărcile preferate a fost Tatra cehoslovacă. Designerul seriei Tatra, Hans Ledwinka (1878-1967), a fost un inginer ingenios care nu îi era în niciun fel inferior lui Ferdinand Porsche dacă vine vorba de ingeniozitate tehnică și ale cărui merite au fost recunoscute de industria automobilelor. Totuși, a fost practic șters din istorie de către Hitler și foarte puțini își mai amintesc de el astăzi. Așadar, ce era atât de deosebit la Ledwinka?

Ledwinka s-a născut într-un oraș la nord de Viena. Asemenea lui Porsche, îi plăcea să meșterească angrenajele de când era mic, iar în 1897 s-a angajat la compania Nesselsdorfer (compania Tatra de astăzi). În 1921 a produs Tatra 11, o mașină compactă pentru mase. Este un model foarte popular astăzi printre fanii mașinilor clasice.

Pe când Hitler analiza cine ar trebui să îi conceapă mașina pentru mase, a avut în vedere și a intervievat numeroși tehnicieni, inclusiv pe Porsche și Ledwinka. Hitler l-a întâlnit pe Ledwinka la Salonul Auto de la Berlin din 1933, unde au discutate despre sistemele de răcire cu aer și despre motoarele RR. Hitler i-a solicitat lui Ledwinka să deseneze o schiță aproximativă pentru prototipul mașinii Tatra 570V. Avea să fie o mașină compactă cu motor RR și design aerodinamic, asemenea imaginii preferate de Hitler. Totuși, în cele din urmă, Hitler a decis să meargă pe mâna lui Porsche. Se zvonește că Hitler ar fi luat planurile realizate de Ledwinka, i le-a înmânat lui Porsche și i-a ordonat să producă acea mașină.

Porsche a făcut cum i s-a spus, iar Volkswagen-ul a fost conceput după asemănarea Tatrei 570V. Porsche și Ledwinka se cunoșteau, și schimbaseră anterior idei cu privire la construcția motorului și alte asemenea subiecte. Astfel, Volkswagen-ul nu numai că a semănat cu Tatra la exterior, dar conținea de asemenea numeroase similarități structurale interne.

Ordinul de sistare a producției

Modelul Tatra T97 anunțat de Ledwinka în 1937 era practic identic cu Volkswagen. Deși este adevărat că Hitler i-a ordonat lui Porsche să copieze designul Tatrei la producția Volkswagen-ului, faptul că mai exista o mașină similară cu Volkswagen-ul era pentru Hitler un inconvenient. În martie 1938, Hitler a anexat regiunea sudetă din Cehoslovacia și armata germană a ocupat fabrica Tatra. Volkswagen-ul fusese inițial copiat după Tatra, dar Hitler a forțat sistarea producției Tatrei T97 sub pretextul bizar că mașina era o copie a Volkswagen-ului.

▲ Modelul Tatra Z97, a cărui producție a fost sistată din ordinul lui Hitler. Dacă această mașină nu ar fi fost ștearsă din istorie, Ledwinka ar fi astăzi egalul lui Porsche în povestea evoluției automobilului.

Există o teorie conform căreia Porsche a comis cu bună știință o crimă nechestionabilă folosind tehnologia patentată de Tatra din cauza bugetului limitat pe care îl avea la dispoziție precum și ca urmare a presiunilor lui Hitler. Adevărul este incert, dar realitatea este că Porsche și Hitler l-au privat pe Ledwinka de recunoașterea de care ar fi trebuit să se bucure datorită ingeniozității și talentului său.

Problematica furtului proprietății intelectuale va continua după război. Compania Tatra a dat în judecată Porsche pentru violarea brevetelor. Procesul a tărăgănat timp de ani de zile, pentru ca în cele din urmă, în 1961, Volkswagen să fie obligată să plătească Tatrei compensații în valoare de trei milioane de mărci. Unii susțin că eșecul lui Volkswagen în a modifica designul vehiculelor timp de atâția ani s-a datorat lipsei fondurilor pentru cercetare și dezvoltare, ca urmare a acestei plăți forțate a daunelor către Tatra.

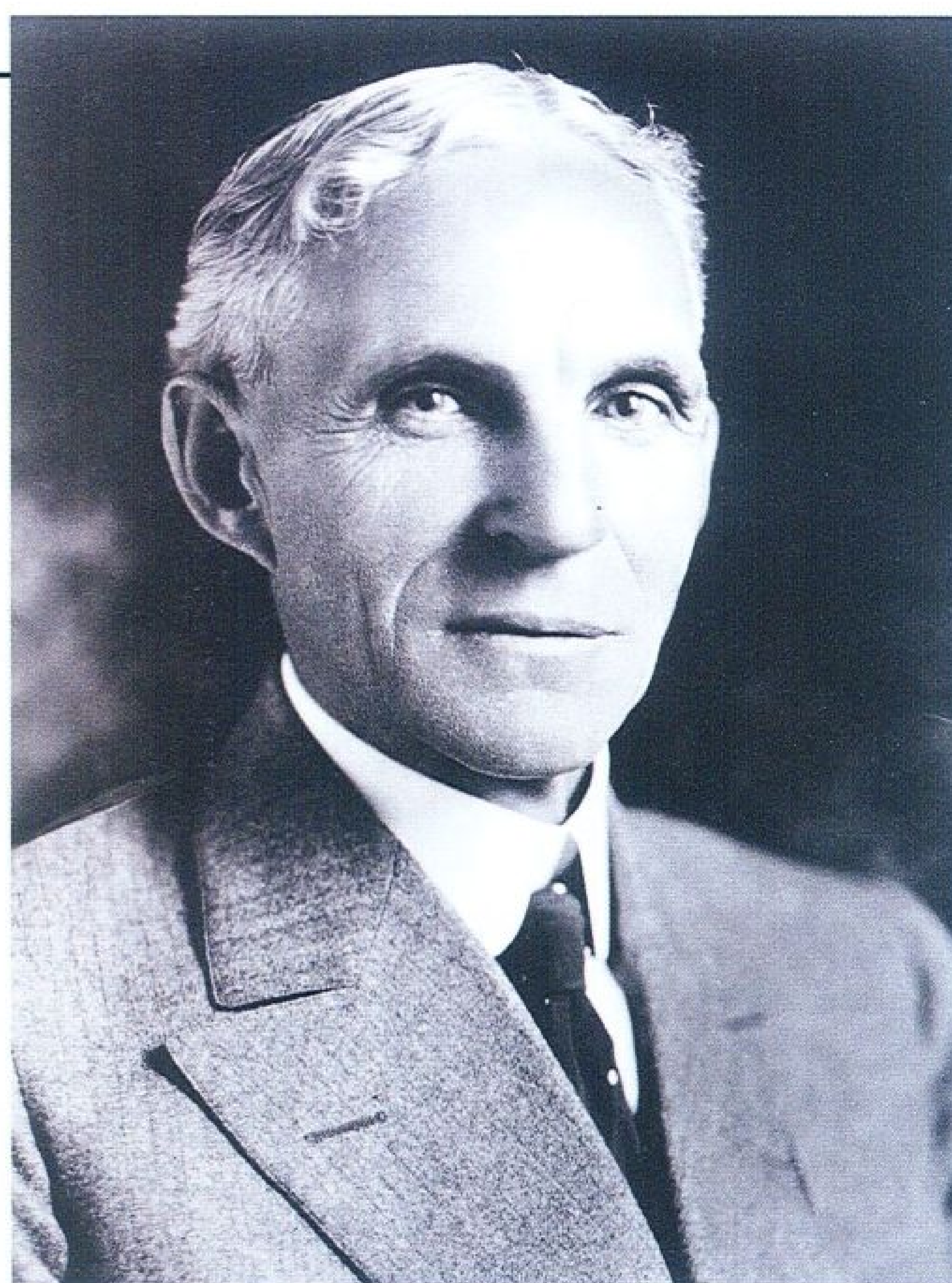
Indiferent cum stau lucrurile, atât Porsche cât și Ledwinka au avut ideea construcției unei mașini pentru mase, eforturile depuse fiind exploatate de dictatorul Adolf Hitler. Unul va ajunge să fie recunoscut drept producătorul faimoasei linii de automobile, pe când numele celuilalt a fost cu bună știință șters de pe scena istoriei.

▼ Pilotul german de curse Bernd Rosemeyer la volanul unei mașini Auto-Union de tip C Stromline din 1938, discutând cu Ferdinand Porsche.

Mari oameni şi legăturile acestora cu invențiile secolului douăzeci

Secolul XX este cunoscut drept secolul războiului, dar şi ca era invenției „regelui automobil". Pionierii din domeniul tehnologiei au pus bazele viitoare epoci a maşinilor, iar oamenii de stat le vor folosi talentele atât în război cât şi în lupta politică. Pe când industria automobilelor era doar la început, a ajutat la promovarea viitoare societăți de consum, precum şi la crearea unei lumi în care masele vor deține puterea.

Un pionier în dezvoltarea unei mașini pentru societatea de consum

Henry Ford (1863-1947)

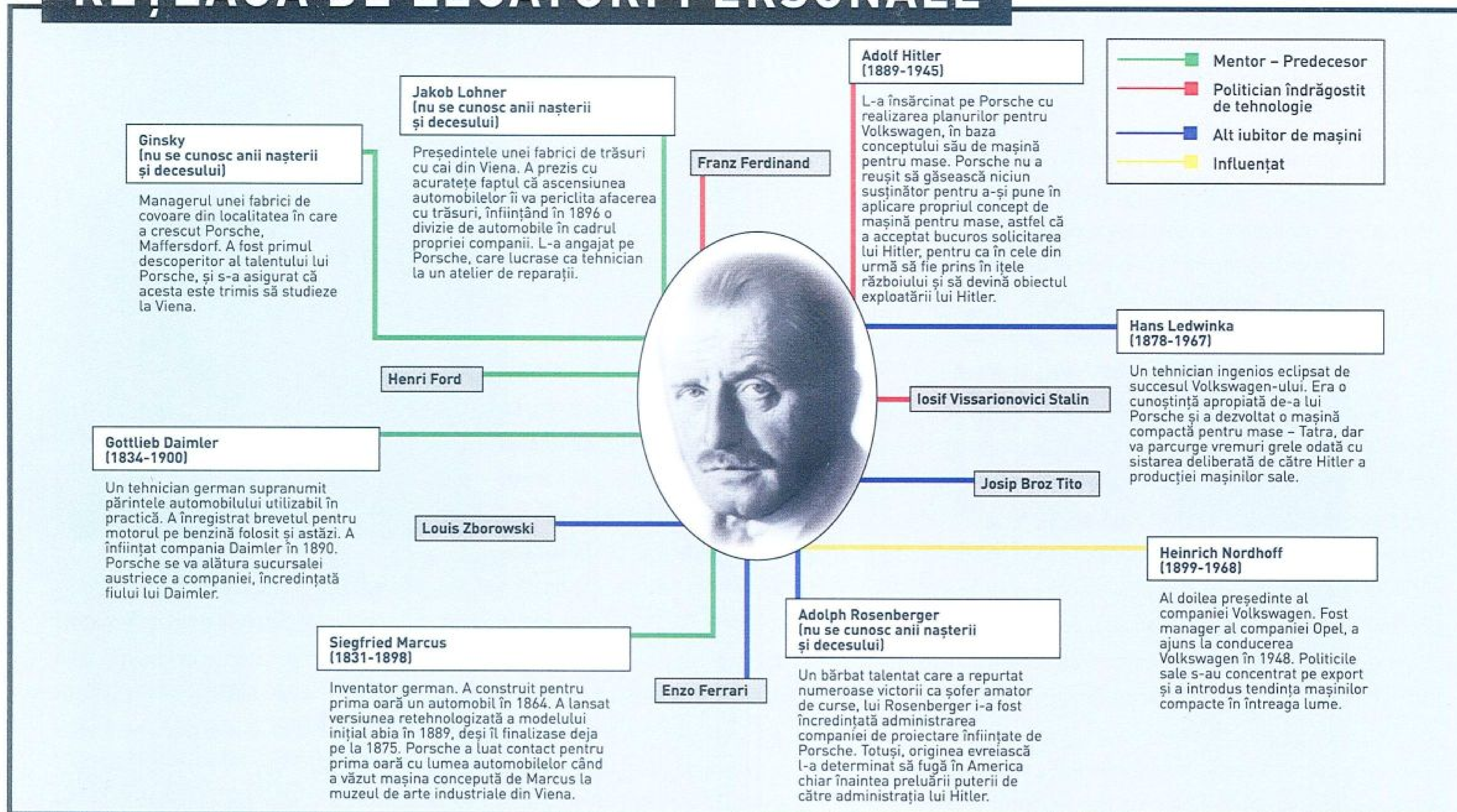
Marele imperiu automobilistic Ford își are originile în Detroit. În 2003 a pășit în al doilea secol de existență. Modelul T, rezultatul tangibil al viselor fondatorului companiei, Henry Ford, a fost lansat pe piață în 1908 și a ajuns să fie vândut în aproximativ cincisprezece milioane de unități în întreaga lume. Majoritatea este de părere că acest record al vânzărilor nu va mai fi niciodată doborât.

Ford a început prin a lucra la compania de electricitate a lui Thomas Edison. Edison, un fel de „rege al inventatorilor", l-a încurajat pe Ford, inspirându-l să își urmărească propria idee privind o mașină pentru mase. În 1903 a înființat în statul său natal, Michigan, compania Ford Motor. Ford nu a fost numai un inventator excelent, ci și un manager extrem de capabil. A organizat producția în masă a mașinilor folosind un sistem de linie de producție. Compania a pornit cu un personal minimal, dar Ford a transformat-o într-o întreprindere gigant cu peste 200.000 de angajați. Majoritatea membrilor personalului proveneau din alte regiuni sau erau imigranți din alte țări. Le-a plătit salarii, le-a oferit șansa de a-și continua educația și a introdus sistemul de opt ore de muncă pe zi. Muncitorii erau obișnuiți la acea vreme să lucreze de la răsărit până la apus, dar Ford le-a acordat oportunitatea de a beneficia de puțin timp liber după muncă. Venitul acordat de Ford angajaților săi, pe care îl foloseau pentru propria distracție, a adus după sine epoca consumerismului și chiar a promovat dezvoltarea economiei americane. Realizarea lui Ford a zguduit lumea de afaceri a acelei perioade, aducându-i admirația publicului. Totuși, Modelul T, care constituia produsul reprezentativ al companiei sale, va fi criticat drept simbol al relelor aduse de mecanizare secolului XX.

Ford susținea că pe lume există pionieri și oameni care pur și simplu se lasă duși de val. Cei din urmă îi vor critica pe cei dintâi, dar, dacă acești pionieri nu vor croi noi drumuri, nici cei din urmă nu vor ajunge nicăieri în viață.

Se spune că Porsche a fost profund impresionat de vizita la fabrica lui Ford din 1936, în care colegul industriaș i-a dezvăluit toată tehnologia de care dispunea, fără a ascunde nimic. Porsche l-a invitat la rândul său pe Ford în Europa, dar Ford a apreciat drept imposibilă deplasarea, din cauza războiului iminent. Predicția lui Ford privind războiul s-a dovedit a fi corectă. Ford avea o intuiție excelentă când venea vorba despre a prezice cum vor evolua lucrurile. Totuși, în acea perioadă nu exista niciun motiv să se presupună că Modelul T va fi în cele din urmă surclasat de Volkswagen.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Arhiducele austriac care s-a îndrăgostit de Mixte

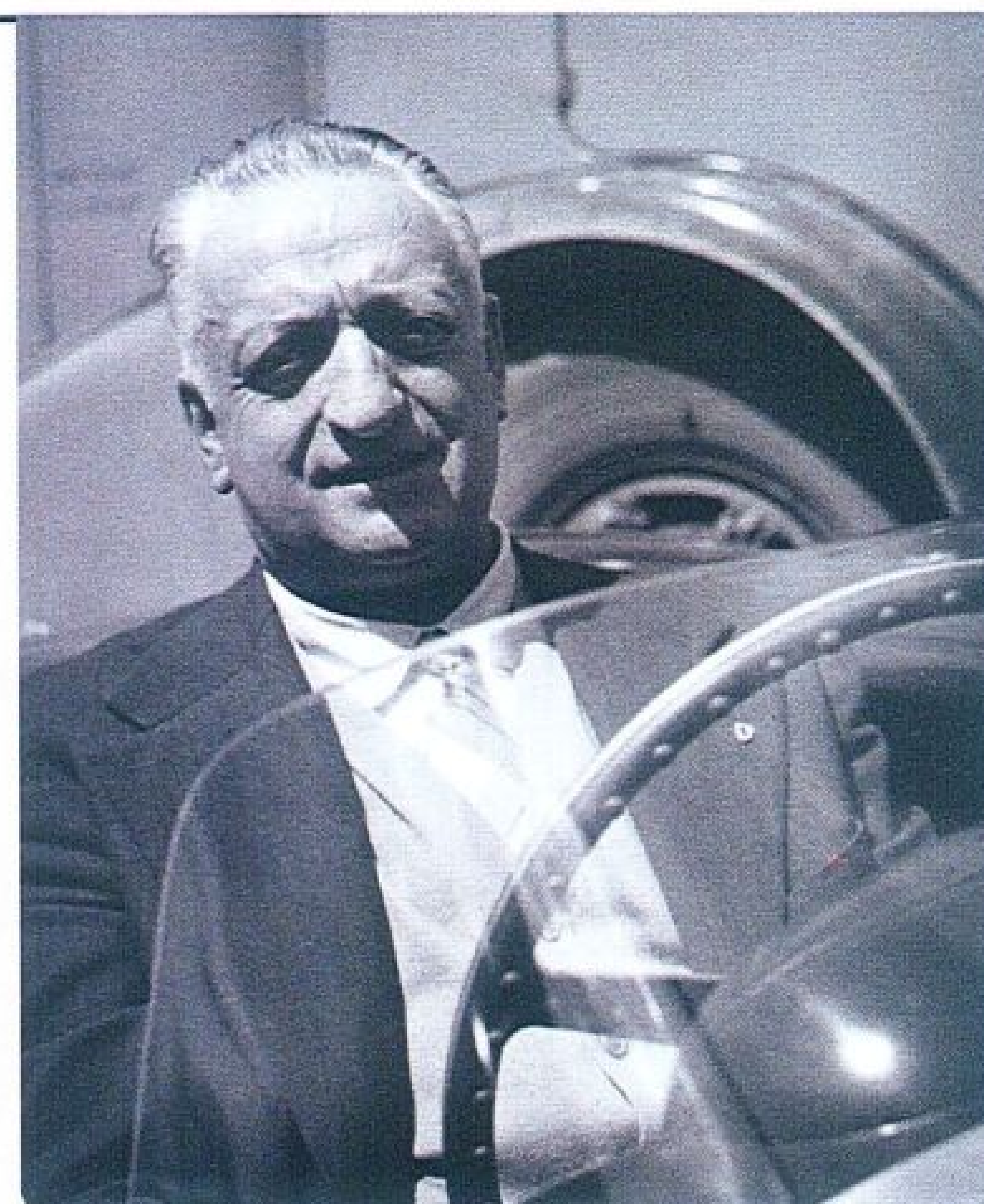
Franz Ferdinand (1863-1914)

Într-o bună zi, lui Porsche i s-a livrat o uniformă militară. A fost invitat să își prezinte automobilul în fața armatei austriece. Însăși ideea că un tehnician de provincie precum Porsche poate fi recunoscut de familia regală austriacă era remarcabilă. Lui Porsche i-a fost imposibil să își reprime emoțiile în timp ce îl conducea pe Arhiduce în mașină, arătându-i fiecare element al performanțelor acesteia. Apoliticul Porsche era desigur complet absorbit de concepe-rea automobilelor, fără a avea nicio legătură cu situația politică explozivă din Peninsula Balcanică de la acea vreme.

La începutul secolului XX, diferitele grupuri etnice ale Europei de Est au început să ceară dreptul la auto-determinare. Regiunile aflate sub hegemonia Imperiului Austro-Ungar erau un adevărat butoi de pulbere, pe punctul de a exploda, dând naștere unui război. Grupurile etnice doreau înființarea propriilor state independente, pe când puterile Europei erau hotărâte sau chiar să își păstreze teritoriile uriașe. În acest context, Arhiducele Franz Ferdinand a conceput un imperiu tripartit care includea Ungaria, Serbia și Slavii de Sud, fapt care nu era pe placul sârbilor. Antipatia acestora față de Franz Ferdinand a dat naștere uneia dintre cele mai îngrozitoare epoci din istoria umanității.

În 1914, Franz Ferdinand s-a îndreptat spre Sarajevo, capitala Bosniei (a cărei populație era în procent de peste cincizeci la sută sârbă), pentru a inspecta trupele. Auzise zvonuri cu privire la un complot de asasinare a sa. Totuși, i s-a permis să plece la Sarajevo. Iubita lui Franz, Sophie Chotek, nu era membră a nicuneia dintre casele care conduceau Europa, astfel că Habsburgii i-au interzis lui Franz să o ia de soție. Mai târziu au încuviințat, cu condiția ca, dacă Sophie se va căsători cu Franz, nu va avea dreptul să participe la funcție ca membru al familiei regale. Franz nu era în mod normal urmașul la tronul Imperiului. Dar în condițiile în care urmașul de facto s-a sinucis, Franz Ferdinand s-a văzut dintr-o dată în postura de viitor împărat. Deși unii se așteptau să aleagă între Sophie și tron, Franz Ferdinand a optat pentru ambele. Ferdinand era încântat de cum au ieșit lucrurile, astfel că nu acorda atenția necesară crizei iminente din Balcani. La 28 iunie 1914, la cea de-a paisprezecea aniversare a cununiei, Franz Ferdinand și Sophie au urcat într-o trăsură de lux și au plecat la plimbare prin Sarajevo. Brusc s-au auzit împușcături, Franz și soția căzând victime atacului. Focurile de armă aveau să declanșeze explozia butoiului de pulbere care va da naștere Primului Război Mondial.

Pilotul legendar de curse

Enzo Ferrari (1898-1988)

Un puști de nouă ani este dus de tatăl său la o cursă de mașini în 1907. Băiatul a fost fascinat de mașinile care treceau în trombă, de zgomotele grandioase pe care le generau și de alura lor masivă. Băiatul era complet captivat de curse, devenind redactor sportiv la numai șaisprezece ani. În ciuda greutăților cu care se va confrunta, nu va uita niciodată experiențele emoționante trăite la pista de curse pe când era doar un copil, devenind el însuși pilot în 1919. Este vorba de Enzo Ferrari, un bărbat care își va dedica întreaga viață curselor de mașini.

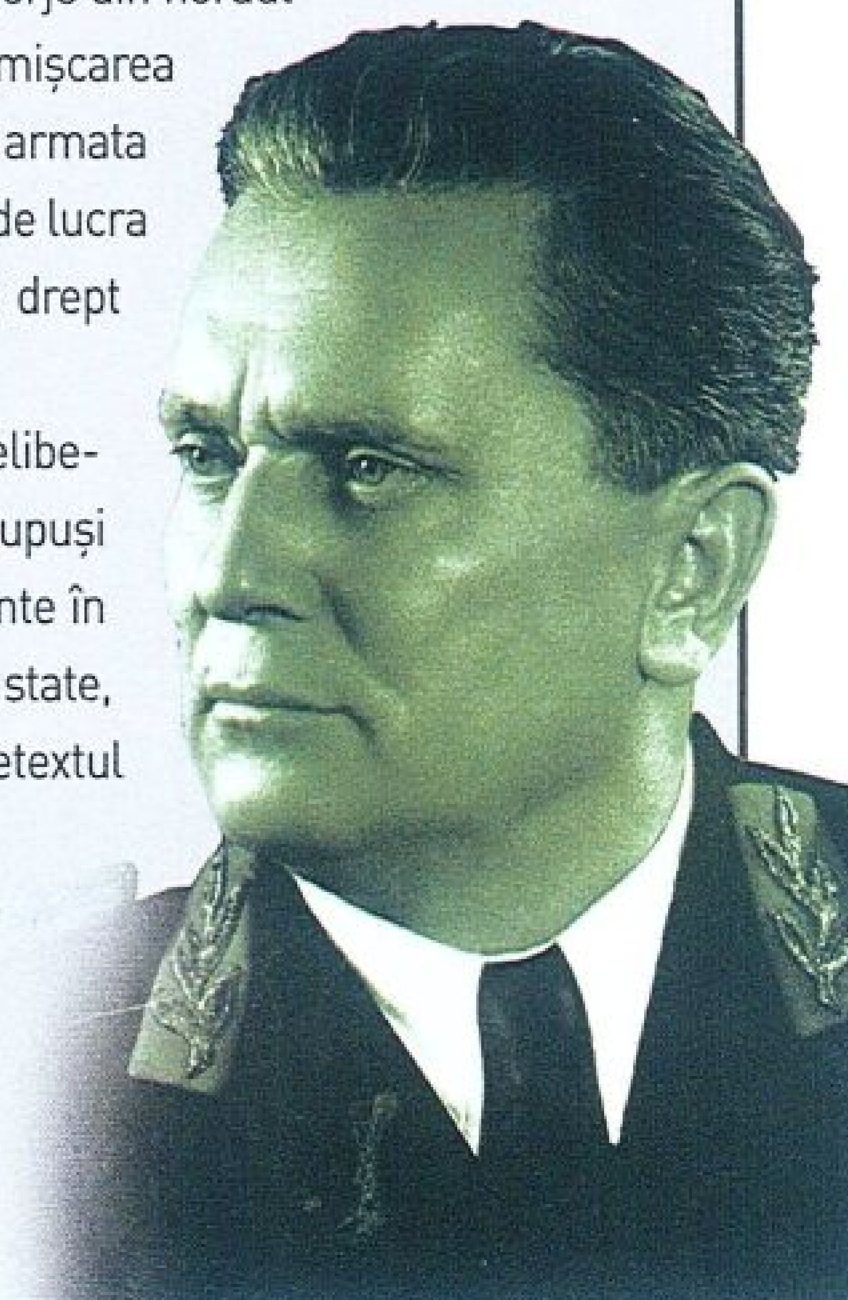
Porsche a dorit să lase moștenire posterității o mașină pentru mase, dar viața lui Ferrari s-a dedicat exclusiv curselor. Ferrari făcea parte din echipa de piloți a Alfa Romeo și a câștigat primul trofeu ca pilot de curse în 1923 la circuitul Savio. Succesul se va repeta și în anul următor. Ferrari începuse deja să fie recunoscut în domeniu, dar lumea curselor era dominată la acea vreme de Fiat S.p.A. Ferrari avea de gând să detroneze Fiatul din poziția sa dominantă; a renunțat la pilotarea în marile premii și a devenit manager. A recrutat, unul câte unul, tehnicienii capabili ai celorlalte companii și, pe măsură ce Alfa Romeo se consolida, Fiat a cunoscut o prăbușire rapidă. Talentul său va fi și mai evident odată cu înființarea propriei companii în 1929, Scuderia Ferrari. Scuderia Ferrari a început ca dealer Alfa Romeo, devenind independentă în 1951 și reușind să își întreacă predecesorul, Alfa Romeo, în curse. Ulterior, mașinile de curse dezvoltate de Ferrari vor cuceri inimile a numeroși fani, iar Ferrari va continua să strălucească în lumea curselor până la sfârșitul vieții. Eternele rivale ai lui Ferrari în curse erau echipele germane care se bazau pe tehnologia dezvoltată de Porsche. Talentul lui Porsche și a lui Ferrari vor face lumea curselor să strălucească, deși visele celor doi, pe de o parte de a crea o mașină pentru mase și pe de altă parte de a avea succes în curse, erau diametral opuse. Ferrari producea numai câteva mașini pe an; în decurs de patru decenii, începând din 1947, Ferrari va crea același număr de mașini pe care le-a construit Porsche într-un singur an. Din această cauză, iubitorii de mașini împărtășesc pasiunea completă și adâncă a lui Ferrari pentru automobile și admiră viața pe care a dus-o acesta.

Lider al unei națiuni și dezvoltator de mașini

Josip Broz Tito (1892-1980)

În 1912, un tânăr începe să lucreze la compania Austro-Daimler condusă de Porsche. Numele său era Josip Broz, având mai târziu să fie cunoscut drept Tito, președintele Iugoslaviei.

„Tito" era porecla adoptată în jur de 1934, pe când s-a implicat în activități clandestine. S-a născut în regiunea Zagorje din nordul Croației, în 1892, fiind fiul unui agricultor de condiție modestă. În jurul vârstei de cincisprezece ani, s-a implicat în mișcarea muncitorească. În 1910, la Zagreb, capitala Croației, a devenit membru al Partidului Socialist. Până la recrutarea în armata austro-ungară în 1913, Tito a călătorit prin Boemia, Germania, Austria, ajungând în cele din urmă la Austro-Daimler, unde lucra Porsche. Era pilot de încercări pentru vehiculele nou-concepute. În autobiografia lui Tito, a descris această perioadă drept extrem de fructuoasă, scriind despre Ferdinand Porsche cu respect.

Iugoslavia a fost ocupată de Germania nazistă în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, iar Tito a condus cauza eliberării iugoslave. Atât Porsche (care fusese implicat în efortul de război de către Hitler) cât și Tito se născuseră fără voie supuși ai Austro-Ungariei, în provinciile de frontieră ale imperiului. Mișcările naționaliste etnice au devenit tot mai proeminente în regiune. După dezintegrarea imperiului, auto-determinarea etnică a devenit principiul fundamental al întemeierii noilor state, dar aceste noi țări nu vor fi eliberate de ambițiile marilor puteri. Hitler a anexat regiunea sudetă a Cehoslovaciei sub pretextul eliberării germanilor care locuiau în această zonă, dar acțiunea sa va reuși să instige războiul. După al Doilea Război Mondial, Tito va prelua controlul asupra Iugoslaviei multietnice, reușind să iasă de sub sfera de influență a lui Stalin. A urmat o politică de nealiniere, atât cu blocul comunist cât și cu Europa Occidentală. A fost ales președinte pe viață în 1963, post pe care îl va păstra până se stinge din viață la optzeci și opt de ani, asigurându-și în tot acest timp sprijinul poporului iugoslav. Totuși, statul său multietnic aparent ideal va deveni încă o dată scena unor lupte etnice deschise după căderea comunismului. Această problemă încă nu a fost soluționată definitiv.

Un alt dictator care a alungat mințile briliante din țara sa

Iosif Vissarionovici Stalin (1879-1953)

Hitler nu a fost unicul lider național care dorea să pună mâna pe Porsche și talentele sale. Iosif Vissarionovici Stalin, care plănuia să aducă după sine industrializarea prin intermediul planurilor cincinale, a cochetat de asemenea cu ideea de a-l recruta pe Porsche pentru abilitățile sale deosebite.

Pe la începutul lui 1932, Porsche a primit un telefon la biroul său de proiectare. Persoana de la celălalt capăt al firului avea un accent rusesc și susținea că face parte dintr-o delegație de tehnicieni sovietici, solicitându-i lui Porsche o întrevedere în cursul zilei următoare. Apelantul s-a ținut de cuvânt, făcându-și a doua zi apariția la biroul lui Porsche. La început reprezentantul nu a spus exact ce dorește de la Porsche, dar după câteva zile i-a înmânat o scrisoare din partea lui Stalin. Stalin scria în mesaj că ar dori ca Porsche să vină să vadă posibilitățile oferite de resursele și terenurile nelimitate de care dispunea țara sa. Porsche, curios din fire, a pornit astfel spre Rusia.

În timp ce se afla în URSS, Porsche a vizitat tot felul de facilități, inclusiv fabrici, uzine metalurgice, uzine de fabricare a tancurilor și chiar baze secrete de producție. În fiecare zi se organiza în cinstea sa un banchet nemaivăzut. Porsche a început să suspecteze că în spatele acestei propuneri stau motive ascunse. După puțin timp, motivul real al invitației i-a fost dezvăluit. Pentru ca URSS să poată să prindă din urmă Occidentul din punct de vedere tehnologic, Stalin dorea să beneficieze de cunoștințele și înțelepciunea lui Porsche. Cu sprijinul URSS-ului, ar fi putut să dezvolte tehnologii după bunul plac, zugrăvind totul în roz, ca o șansă imensă pentru Porsche. Totuși, Porsche avea aproape șaizeci de ani, astfel că a simțit că nu mai este capabil să treacă printr-o asemenea separare lungă de familia și de colegii de acasă. A refuzat oferta lui Stalin. Dacă Porsche ar fi ales Rusia comunistă, mașina Volkswagen, atât de îndrăgită de proprietarii săi, nu ar mai fi văzut niciodată lumina zilei.

Nu este clar dacă Porsche a avut vreodată o întâlnire directă cu Stalin. Stalin se declarase succesorul lui Lenin. După ce a eșuat în demersul de a-l racola pe Porsche, a obținut încă o dată puterea totală prin purificarea masivă a oponenților. Va juca un rol important în politica internațională, fiind venerat de poporul său ca eroul care le-a salvat țara de Hitler. Cu toate acestea, statutul său se va diminua, odată cu criticile care i s-au adus după moarte.

Un accident fatal

Louis Zborowski (1895-1924)

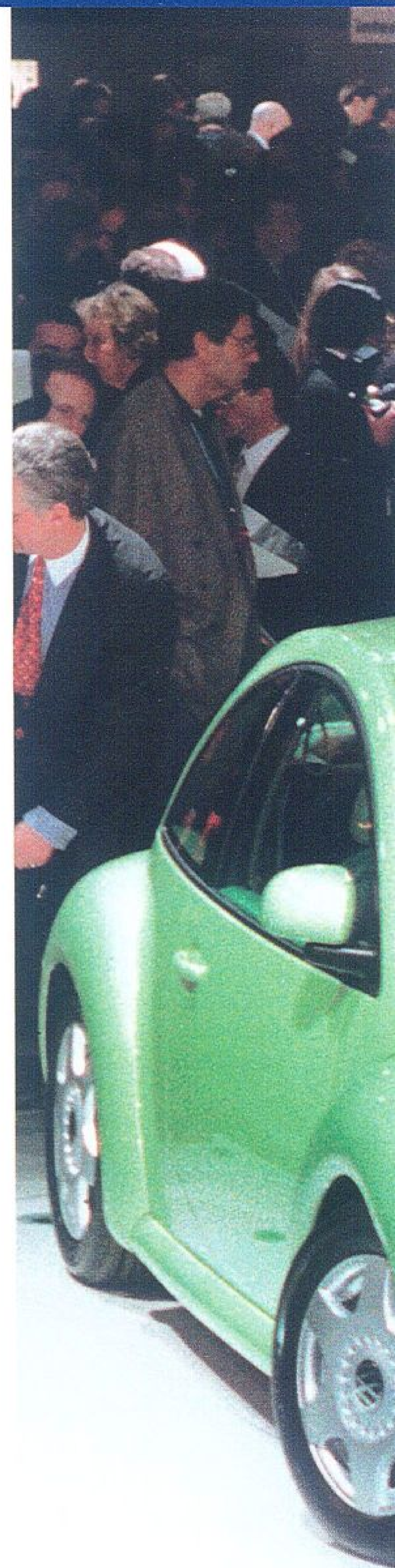
Chiar și Porsche, matematician genial, poate să greșească uneori. Nu a avut nicio posibilitate să prevină decesele celor care și-au pierdut în mod inevitabil viața în accidentele provocate de mașinile pe care le-a conceput. Contele Louis Zborowski a fost unul dintre șoferii care au murit într-o mașină realizată de Porsche.

Contele Louis Zborowski concepuse o mașină dotată cu un motor uriaș de avion pe care l-a denumit „Chitty Bang Bang". Cu această mașină va repurta un record de viteză care îi va aduce renumele. Era un capitalist înstărit care trăia pe lângă Canterbury, în Anglia, și deținea o multitudine de mașini de curse. Nefiind mulțumit de colecția sa, a creat el însuși încă patru vehicule. A stabilit un record de viteză de 113 kilometri pe oră în circuitul Brooklands. Faptele sale de vitejie au inspirat realizarea în 1968 a filmului „Chitty Chitty Bang Bang".

În anii 1920, Zborowski a participat ca pilot la o serie de curse din America și Europa, repurtând numeroase succese. Gloria obținută din astfel de evenimente a făcut să fie invitat să se alăture echipei de piloți Mercedes, mândria companiei Daimler. Chiar în acel moment Ferdinand Porsche lucra la realizarea unei mașini de curse de Grand Prix cu motor în opt cilindri, de 2000cc. Urma să fie folosită la Marele Premiu al Italiei care avea să se desfășoare la Monza, iar Zborowski a fost selectat să o conducă. Cu toate acestea, noul Mercedes atingea viteze puțin cam mari, în contextul unei mobilități imperfecte. În timp ce își pilota vehiculul, Zborowski a avut un accident în care și-a pierdut viața. Zborowski făcea parte de fapt din a doua generație de piloți de mașini de curse; tatăl său, contele William Eliot Morris Zborowski, fusese la rândul său ucis într-un accident de mașină, în 1903, în timp ce conducea un Mercedes. Accidentul tatălui s-a datorat butonilor de la manșetă care s-au prins în maneta de control al vitezei, dar dintr-un motiv sau altul și fiul a continuat să poarte butoni, ori de câte ori pilota. Să fie oare butonii cauza decesului a două generații de Zborowski? Scurta viață a lui Zborowski s-a sfârșit într-o mașină iubită atât de el cât și de restul lumii, mașină care fusese concepută de Ferdinand Porsche.

Maşini celebre din lumea întreagă care i-au urmat lui Porsche

Volkswagen va deveni cunoscut în întreaga lume după război, iar iubitorii de automobile de pretutindeni îşi doresc să conducă un Porsche fie şi numai pentru scurt timp. Ferdinand Porsche, ingeniosul tehnician care a trăit în zorii epocii automobilelor, poate fi considerat tatăl ambelor tipuri de maşini. Visurile lui Porsche au dat naştere o mulţime de maşini faimoase care au trecut prin evoluţii semnificative. Ce curs a luat moştenirea lăsată de acesta după terminarea războiului?

Volkswagen-ul postbelic

Porsche și-a dedicat viața exclusiv conceperii de automobile, dar apariția lui Hitler în viața sa a stricat cursul firesc al lucrurilor, astfel că a trebuit să își petreacă o perioadă de câtiva ani după terminarea războiului într-o închisoare din Franța. Ultimii ani din viață au fost nefericiți. În mod ironic, totuși, întâlnirea dintre geniul tehnician și dictatorul german a dus la nașterea faimoasei mărci de automobile Volkswagen.

În 1945, după înfrângerea germanilor în al Doilea Război Mondial, producătorii de automobile ai țării abia o duceau de pe o zi pe alta, continuând să construiască modelele antebelice. Fabrica KdF a fost devastată în timpul războiului, fiind ocupată de americani timp de o lună, transferată armatei britanice și apoi reconstruită rapid. Maiorul Ivan Hirst, care a fost însărcinat cu administrarea fabricii KdF, a înțeles curând calitatea automobilelor construite acolo, simțind că astfel de mașini germane sunt cheia reconstrucției țării și constituie viitorul industriei sale.

Armata britanică a curățat munții de moloz și a continuat să pună la punct instalațiile. În ciuda distrugerii catastrofice a facilităților de producție în timpul războiului, în 1945 s-au putut produce 1785 de KdF-uri (inclusiv noul Volkswagen 11 creat după război, precum și modelele construite în timpul conflagrației). Maiorul Hirst, în efortul de a rupe Germania de trecutul său nazist întunecat, a redat fabricii KdF numele inițial de Volkswagen.

Compania Volkswagen a renăscut sub jurisdicția armatei britanice. Aceștia au reluat fabricarea Volkswagen-ului 38, care fusese sistată în timpul războiului, crescând treptat numărul de unități produse. 1000 de Volkswagen-uri 11 au fost fabricate în martie 1946 și, în mod remarcabil, alte 10.000 au fost gata până în luna octombrie a aceluiași an. Majoritatea acestor mașini au fost distribuite Puterilor Aliate ca daune de război, dar în cele din urmă piața s-a saturat și maiorul Hirst a redirecționat producția către populația germană. Au fost pregătiți mecanici care puteau să asigure întreținerea mașinilor. Sistemul de service a devenit ulterior un concept fundamental în compania Volkswagen.

Exporturile de Volkswagen au început și ele la scurt timp. În 1947 au fost exportate 56 de Volkswagen-uri cu ajutorul importatorului olandez Ben Pon. În anul următor, în 1948, fostul director general al fabricii Opel, Heinrich Nordhoff, a fost încă o dată pus la conducerea fabricii Volkswagen, punând în practică o politică proactivă de export. Numărul țărilor în care a fost exportat Volkswagen a crescut, incluzând Belgia, Danemarca, Suedia și Luxemburg, pentru ca în 1948, 23% din întreaga producție de automobile Volkswagen să ia calea exportului.

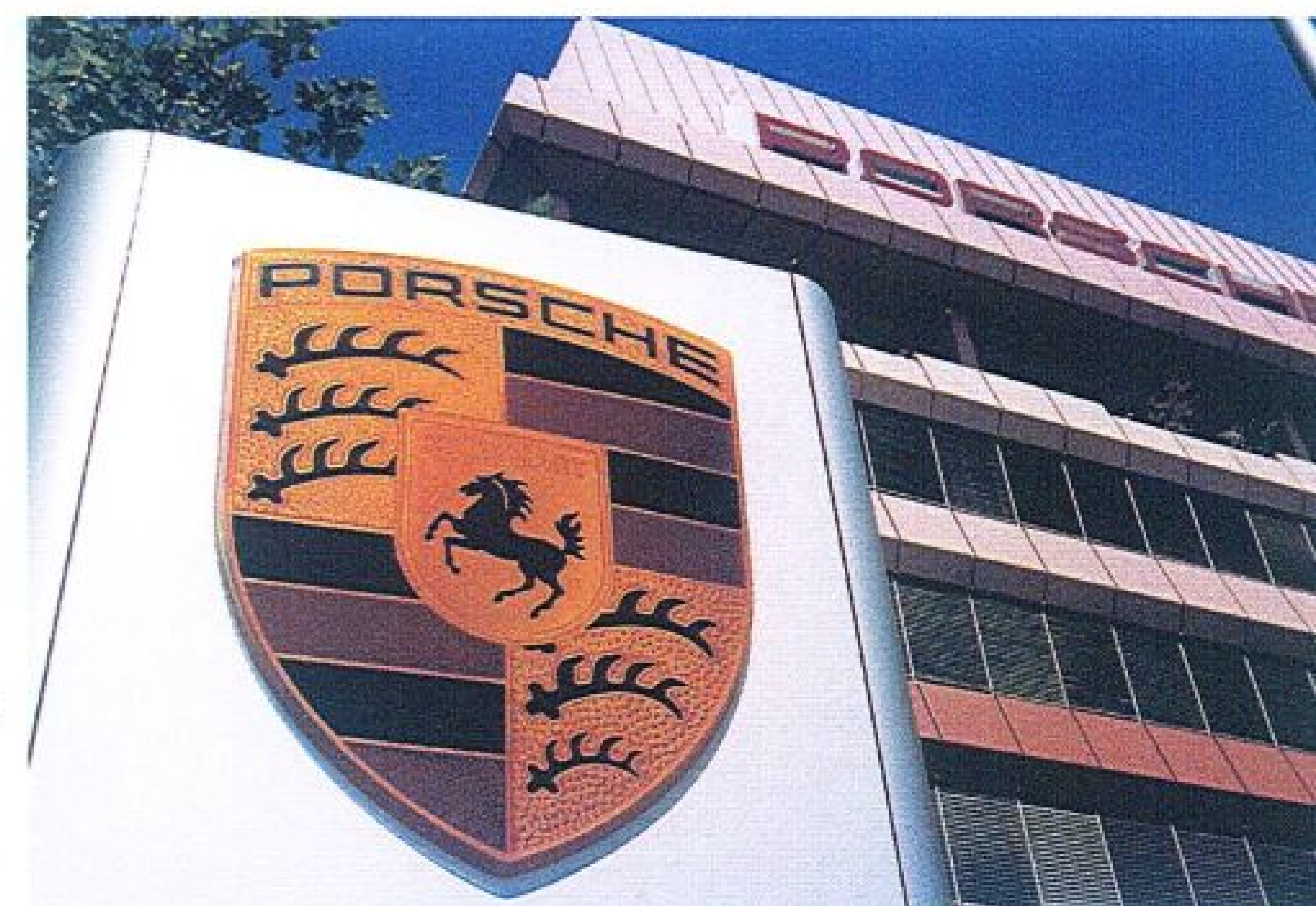
◂ Al doilea președinte al companiei Volkswagen, Heinrich Nordhoff. De naționalitate germană, a condus anterior o fabrică Opel. Sub conducerea sa, compania Volkswagen va deveni o întreprindere de talie mondială, datorită exporturilor masive.

Volkswagen este un produs dificil de realizat. Implică mult mai mult efort decât o mașină de curse nouă.

Începând din 1950, Volkswagen a început să se bucure de un mare succes în comparație cu competitorii. Volkswagen părea pregătit să cucerească lumea. Producătorii americani de mașini ai vremii nu păreau să pună prea mare preț pe mașinile compacte europene. Totuși, Porsche spusese odată că Volkswagen-ul era mult mai dificil de produs decât o mașină de curse nouă. Aceasta arată că Volkswagen este produsul sintezei dragostei sale pentru tehnologie și stăpânirii perfecte a acesteia, precum și al cunoașterii. Oamenii au început să cumpere Volkswagen creând niveluri de cerere atât de mari, încât și mașinile la mâna a doua puteau fi vândute în câștig. Într-o ediție a revistei Time din anii 1960 a fost remarcată asemănarea Volkswagen-ului cu un cărăbuș și, din acel moment, mașina va purta acest nume, Beetle (cărăbuș). De asemenea, tendința mașinilor compacte va acapara și piața americană.

Timp de mulți ani, compania Volkswagen a acționat ca o corporație particulară, deși de facto avea capital de stat, însă a obținut independența totală față de guvern în 1960. De asemenea, s-a transformat dintr-o societate cu răspundere limitată într-o companie cotată la bursă. Până în februarie 1971 fuseseră produse 15.007.034 de automobile Volkswagen, depășind recordul celui mai mare număr de mașini de același tip produse vreodată, deținut anterior de Modelul T al Ford. În timp ce compania continua să producă Beetle-ul, au fost introduse și alte modele de succes, precum Volkswagen Golf.

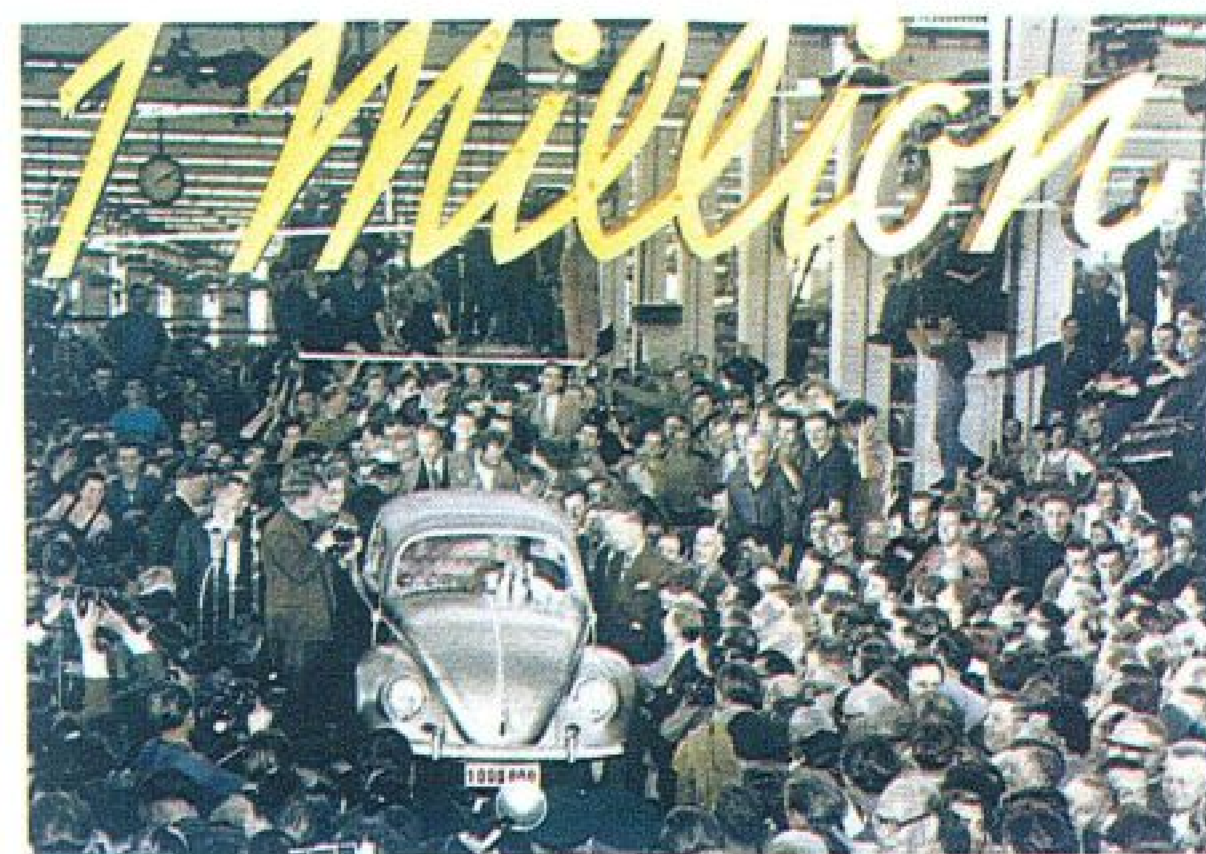
▲ Noul Volkswagen Beetle este expus la Salonul Auto de la Detroit. Va fi lansat pe piață în ianuarie 1998. A fost anunțat sub numele de „Concept 1" la vremea salonului din 1994, pentru a sugera evoluția produselor Volkswagen.

▶ Sediul central al companiei Porsche din Zuffenhausen, Stuttgart, Germania. Zona ocupată de acest complex este uriașă, și astăzi majoritatea mașinilor Porsche fiind produse aici.

Modelul Porsche 917

În 1955, Volkswagen a marcat producerea unității cu numărul un milion.

În 1988, Volkswagen va reveni actual, odată cu introducerea noii versiuni de Beetle. Totuși, ultima unitate din cea mai populară mașină a lumii va ieși de pe linia de asamblare a fabricii din Puebla, Mexic, la 30 iulie 2003. Este vorba despre a 21.529.464-a mașină Beetle produsă. Cu aceasta, s-a lăsat cortina peste istoria de șaizeci și opt de ani a Volkswagen-ului Beetle. Ultima mașină produsă este expusă la un muzeu al automobilelor din Wolfsburg, Germania.

Compania Porsche după război

În mijlocul celui de-al Doilea Război Mondial, compania Porsche a fost obligată să se mute de la Stuttgart la Gmünd. După război, Ferdinand Porsche a fost reținut de către francezi, astfel că administrarea companiei a fost preluată de fiul său, Ferry. Afacerile s-au limitat la repararea Kübelwagen-urilor. Compania Porsche plănuia de asemenea să conceapă mașini sport realizate din piesele de Volkswagen-uri, dar furnizarea acestor piese a fost sistată în 1948. La acea vreme a fost lansată o nouă propunere, venită din partea fabricii Volkswagen conduse de Nordhoff.

Inițial, compania Porsche producea Volkswagen-uri. Nordhoff a considerat că este important să aibă relații strânse cu noile companii Volkswagen, dar în același timp se temea de tehnologia avansată deținută de Porsche, astfel că Volkswagen va exploata această relație pentru a crea mașini de calibrul celor Porsche. De aici a decurs următorul acord:

Volkswagen va trebui să plătească Porsche o licență de cinci mărci pentru fiecare unitate produsă;

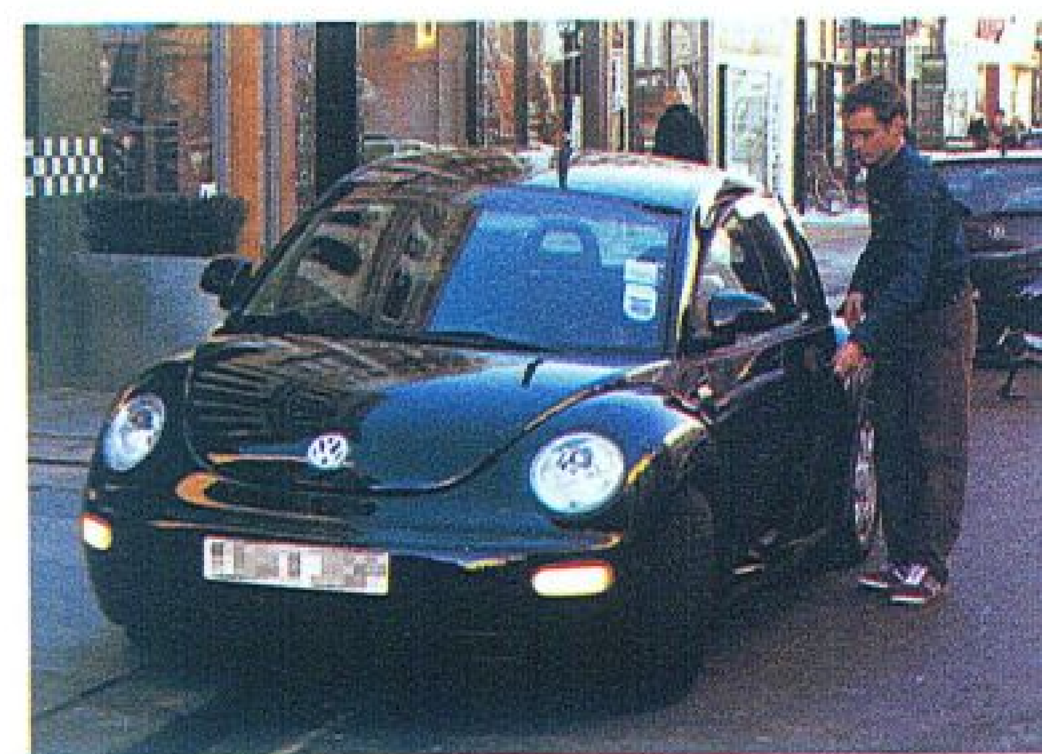
Compania Porsche va primi de la Volkswagen piesele necesare pentru producția de mașini sport;

Compania Porsche va avea dreptul să folosească rețeaua Volkswagen de centre de service, precum și să vândă mașini la dealerii Volkswagen;

Compania Porsche va fi responsabilă cu vânzările de automobile Volkswagen în Austria;

Compania Volkswagen nu va avea dreptul să dezvolte mașini care să intre în competiție directă cu produsele companiei Porsche.

Prin acest acord, compania Porsche își va pune la dispoziție expertiza tehnică în schimbul dreptului de a folosi piese și motoare primite de la Volkswagen. Ferry a început în această perioadă să lucreze la modelul 346. Compania Porsche era pe cale să devină un producător independent de automobile.

Actorul britanic Jude Law, cunoscut pentru reprezentația din filme precum „The Talented Mr. Ripley" (1999) și „Cold Mountain" (2003), a fost proprietarul unui Volkswagen Beetle nou.

Porsche 911 a fost lansat în 1963, iar dinamismul și inovația de care a dat dovadă s-au menținut timp de peste patru decenii. Dintre toate mașinile sport cu tracțiune pe spate, a stabilit recordul celui mai mare număr de unități produse.

Numele companiei a fost înscris pentru prima oară pe un vehicul odată cu Porsche 356. La început, limitările impuse de buget nu au permis decât producerea a cinci sute de unități. Prețul de început era de 9950 de mărci, un adevărat chilipir având în vedere performanțele excelente ale mașinii. La expoziția organizată la o fabrică Volkswagen în primăvara lui 1950, mașina lui Porsche a atras atenția dealerilor de mașini, fapt care a demarat negocierile între aceștia și producător. Cele 500 de Porsche 356 au fost produse până la 21 martie. Alte 1000 au fost construite în luna august a aceluiași an și alte 5000 în martie 1954. În acest răstimp a fost creată emblema Porsche și, începând cu 1953, aceasta a fost amplasată pe toate vehiculele Porsche. Porsche-ul 356 a fost exportat în masă, șaptezeci la sută din producție ajungând peste hotare, în special în America.

În toamna lui 1963 s-a organizat Salonul Auto de la Frankfurt.

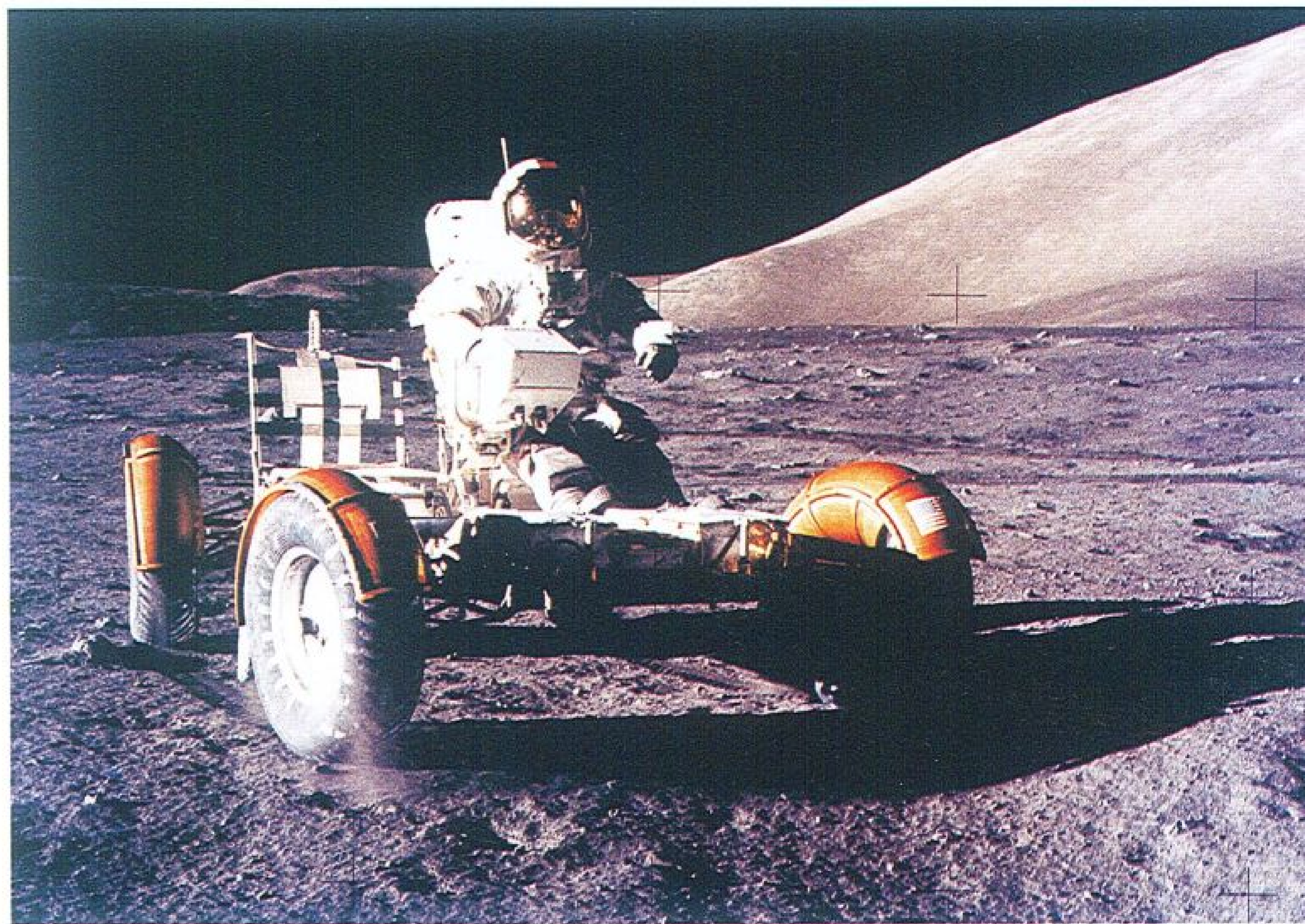
La salon a fost expus și un Porsche 914. Când a fost pus în vânzare în 1964, dealerii nu au fost deosebit de entuziaști. Cu toate acestea, treptat a devenit apreciată, transformându-se într-un succes nemaiîntâlnit. În 1969 a fost lansat Porsche 911, creat în cooperare cu Volkswagen. A devenit un succes imediat după ce a fost prezentat drept o mașină sport accesibilă, până la sistarea producției în 1974 fiind construite 118.976 unități.

Nordhoff moare în 1968. Relațiile dintre Porsche și Volkswagen ajung să se răcească, astfel că, în 1972, toți tehnicienii Porsche care lucrau la Volkswagen s-au reîntors la Porsche. Compania Porsche a fost reorganizată, fiind listată la bursă. Compania astfel redefinită se focaliza pe putere și pe viteză, pornind pe calea obținerii statutului de producător de primă mână de mașini sport.

Regele lumii sporturilor cu motor

Printre elementele care au sprijinit succesul companiei Porsche se numără și cele aproximativ 23.000 de victorii la cursele de mașini. Fondatorul companiei, Ferdinand Porsche, a fost foarte strict în ce privește dominarea curselor, succesorii la conducerea firmei moștenindu-i mentalitatea.

În iunie 1956, compania Porsche a concurat pentru prima oară la competiția de anduranță de la Le Mans cu modelul 356. La acea vreme, era cea mai lungă cursă din lume, captând atenția maselor. Participarea lui Porsche la cursă va servi ca o excelentă manevră de relații publice, dar se va transforma și într-o chestiune de viață și de moarte pentru companie, întrucât o înfrângere usturătoare în cursă ar fi o lovitură de imagine pentru Porsche. Totuși, compania Porsche a câștigat o victorie spectaculoasă la categoria 1100cc.

▲ Un vehicul selenar se deplasează pe suprafața Lunii într-una dintre misiunile Apollo. Aparatul a fost conceput de Boeing și compania sa subsidiară, General Motors, dar se spune că au preluat ideea de la o mașină electrică din perioada timpurie a lui Ferdinand Porsche.

Succesul a câștigat renumele companiei Porsche la nivel internațional. Porsche va continua să participe la această cursă, cu rezultate remarcabile în 1970 și în 1982, când a spulberat competitorii acaparând primele trei locuri.

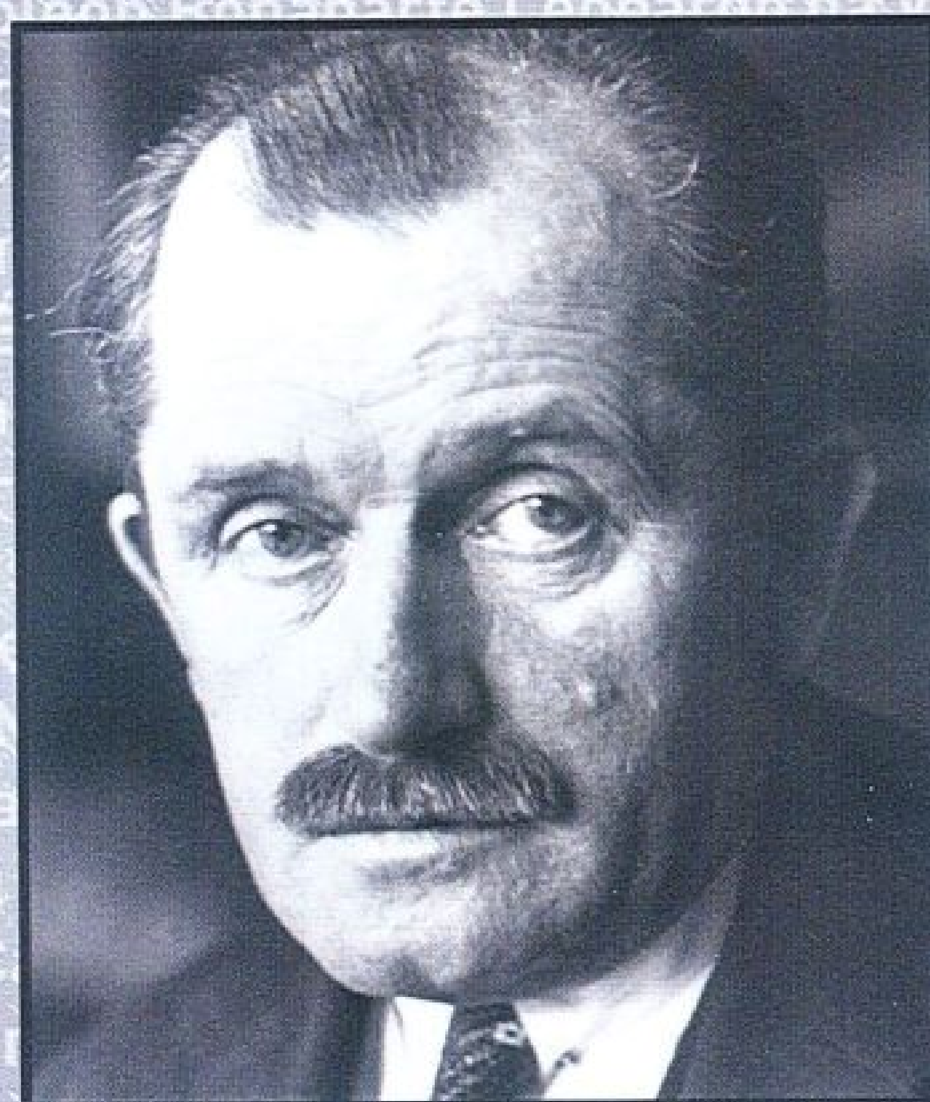
În cursa de douăzeci și patru de ore de la Daytona din 1967, compania Porsche a repurtat o victorie nesperată. În ultimii ani, motoarele și mașinile de curse fuseseră utilizate preponderent în Gran Turismo și în cursele de Formula 1. Compania Porsche este încă activă, ca un fel de rege al lumii curselor.

De asemenea, tehnologia avansată de care dispune Porsche nu este folosită numai în mașini celebre precum Seria S Mercedes-Benz sau în realizarea de motoare deosebit de puternice. Tehnologia lăsată moștenire de Porsche lumii întregi a fost utilizată în cele mai variate moduri. Spre exemplu, se spune că mașina Lohner-Porsche expusă la Expoziția Mondială de la Paris din 1900 a constituit modelul unui vehicul selenar folosit în misiunea Apollo 15. Se mai zvonește că tehnologia lui Porsche este o componentă fundamentală a mașinilor ecologice și a vehiculelor cu tracțiune integrală de sfârșit de secol XX. De asemenea, prin designul futurist al „Săgeții argintii" din 1938 a influențat în mod radical înfățișarea ulterioară a monopostului de Formula 1.

Pasiunea lui Porsche va înflori după război sub forma mașinilor compacte pentru mase Volkswagen, precum și sub forma seriei de mașini realizate de compania Porsche prin fiul său. Lumea nu trebuie să uite niciodată inovații precum mașinile hibride sau cele cu tracțiune integrală produse de geniul marelui tehnician Ferdinand Porsche.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

PORSCHE

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

34

LENIN

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Lenin **Numărul 34**

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5,
sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

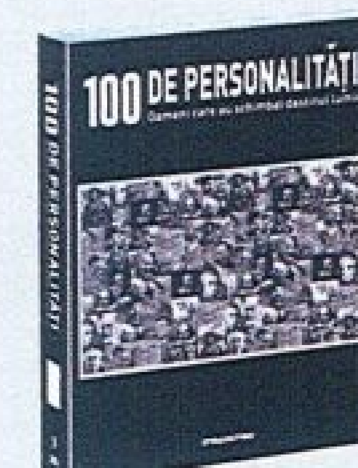
ISSN: 1791-0765

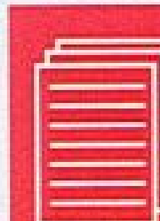
Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, De Agostini Picture Library

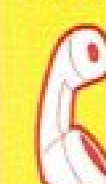
Prețul numerelor

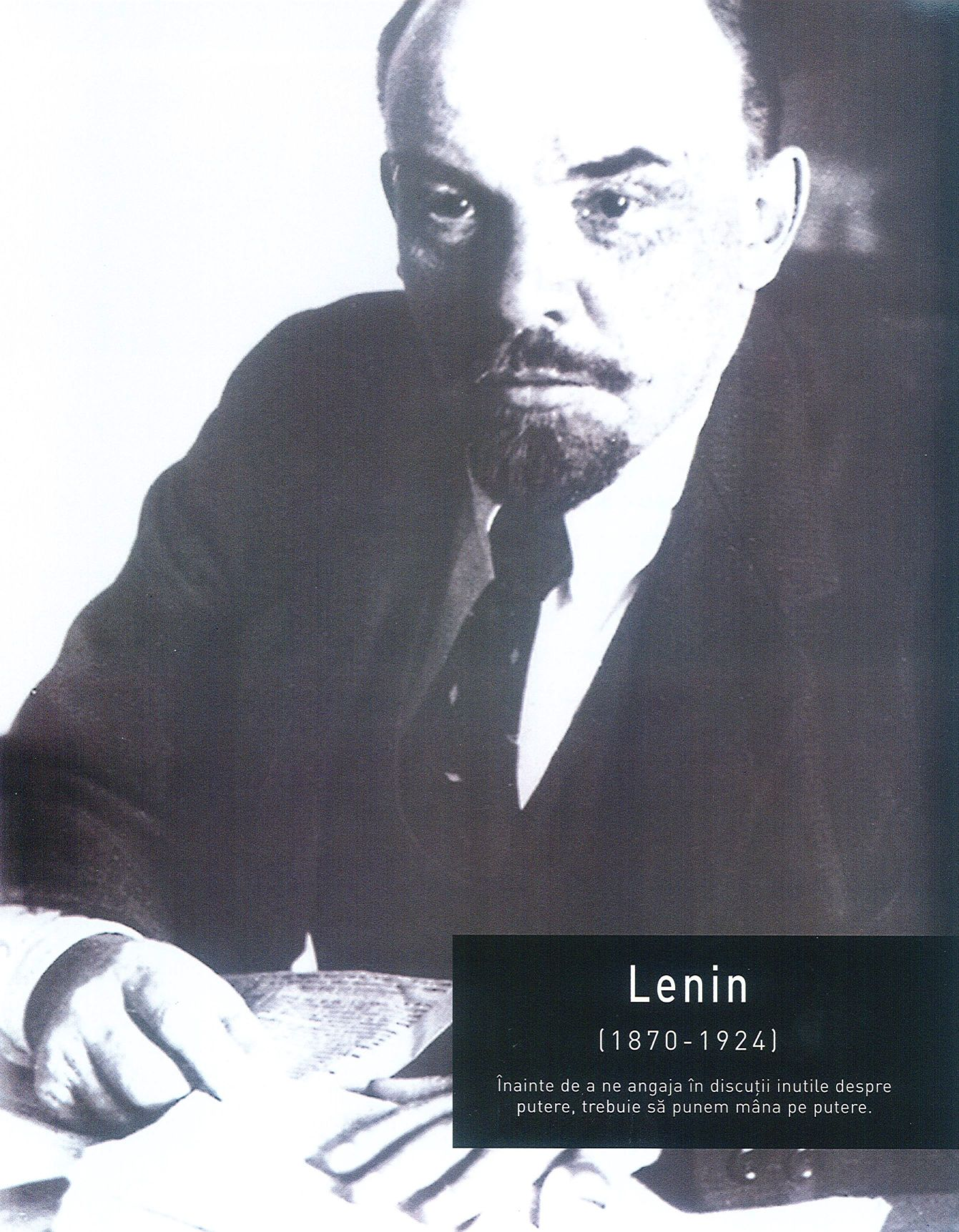
Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Lenin

(1870-1924)

Înainte de a ne angaja în discuții inutile despre putere, trebuie să punem mâna pe putere.

Lenin

Ce fel de viață a dus Lenin?

PROLOG

SUB DOMNIA LUI PETRU CEL MARE, Imperiul Rus a început să devină o putere comparabilă cu marile puteri din Europa occidentală, iar spre a doua jumătate a secolului al XIX-lea Rusia stăpânea o bună parte din Eurasia. Energia din spatele acestei întinse dominații era puterea poporului rus, răspândit de-a lungul unui imens teritoriu. Dar masele erau preocupate de alte lucruri. De-a lungul timpului, oprimarea poporului de către cei aflați la putere a dus la acumularea multor nemulțumiri și a unei furii mocnite. Se ajunsese la o situație potențial explozivă. Pe fundalul acestei stări de fapt a apărut un om care avea să câștige atenția oamenilor datorită carismei sale fascinante: Vladimir Lenin.

TABEL CRONOLOGIC

1712	Sankt Petersburg devine noua capitală a Rusiei
1861	Abolirea iobăgiei
1870	Se naște Lenin
1886	Moare tatăl lui Lenin, Ilia
1887	Fratele lui Lenin, Alexandru, este executat
1895	Se înființează Alianța luptei pentru eliberarea clasei muncitoare
1897	Lenin este exilat în Siberia, în satul Șușenscoe
1898	Lenin se căsătorește
1900	Apare revista „Iskra"
1902	Se publică pamfletul politic „Ce este de făcut?"
1903	Are loc al doilea congres al Partidului Social Democrat al Muncii din Rusia Se produce ruptura dintre bolșevici și menșevici
1904	Se publică „Un pas înainte, doi pași înapoi" Izbucnește războiul ruso-japonez
1905	Are loc incidentul „Duminica sângeroasă" Izbucnește Prima Revoluție Rusă Ia sfârșit războiul ruso-japonez
1906	Începe să se publice „Proletarul"
1912	Începe să se publice „Pravda"
1914	Izbucnește Primul Război Mondial
1916	Lenin scrie „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului"
1917	Are loc Revoluția din Februarie Lenin publică „Tezele din Aprilie" Are loc Revoluția din Octombrie Începe Războiul Civil Rus
1918	Lenin este împușcat și rănit grav Este semnat Tratatul de la Brest-Litovsk
1919	Are loc primul congres al Cominternului
1921	Este introdusă Noua Politică Economică
1922	Lenin ține un ultim discurs la o adunare a Cominternului
1923	Lenin își dictează testamentul
1924	Lenin moare la Gorki
1936	Stalin începe Marea Epurare
1941	Izbucnește războiul între Germania și Uniunea Sovietică
1947	Începe perioada Războiului Rece
1985	Gorbaciov devine Secretar General al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice
1991	Partidul Comunist al Uniunii Sovietice este desființat Uniunea Sovietică se dizolvă

O viață trăită în slujba revoluției și a creării Uniunii Sovietice

Vechiul Imperiu Rus era în urmă cu aproape un secol față de țările industrializate din Europa occidentală, dar într-un final a început să se modernizeze. În mijlocul acestei națiuni uriașe a trăit un om înflăcărat de spiritul revoluționar, care a transformat radical Rusia. Finalitatea acestei schimbări a fost oare eliberarea oamenilor de sub jugul capitalist? Sau tocmai acțiunile sale au fost cele care au împins Rusia spre dezastru?

▲ Vladimir Ulianov la șaisprezece ani. Asemenea fratelui său, a fost un elev remarcabil. Se spune că era un tânăr vesel și manierat.

O potecă marcată de fratele său

Familia ideală

FAMILIA ULIANOV S-A MUTAT ÎN ORAȘUL SIMBIRSK, pe malurile râului Volga, în toamna anului 1869. Capul familiei, Ilia Nicolaevici Ulianov și soția sa Maria aveau deja doi copii, când Maria a rămas însărcinată din nou. Copilul avea să se nască anul următor în aprilie, la sfârșitul geroasei ierni rusești. Părinții l-au numit Vladimir. Nimeni n-ar fi bănuit că nou-născutul avea să devină revoluționarul ce avea să pună capăt Imperiului Rus.

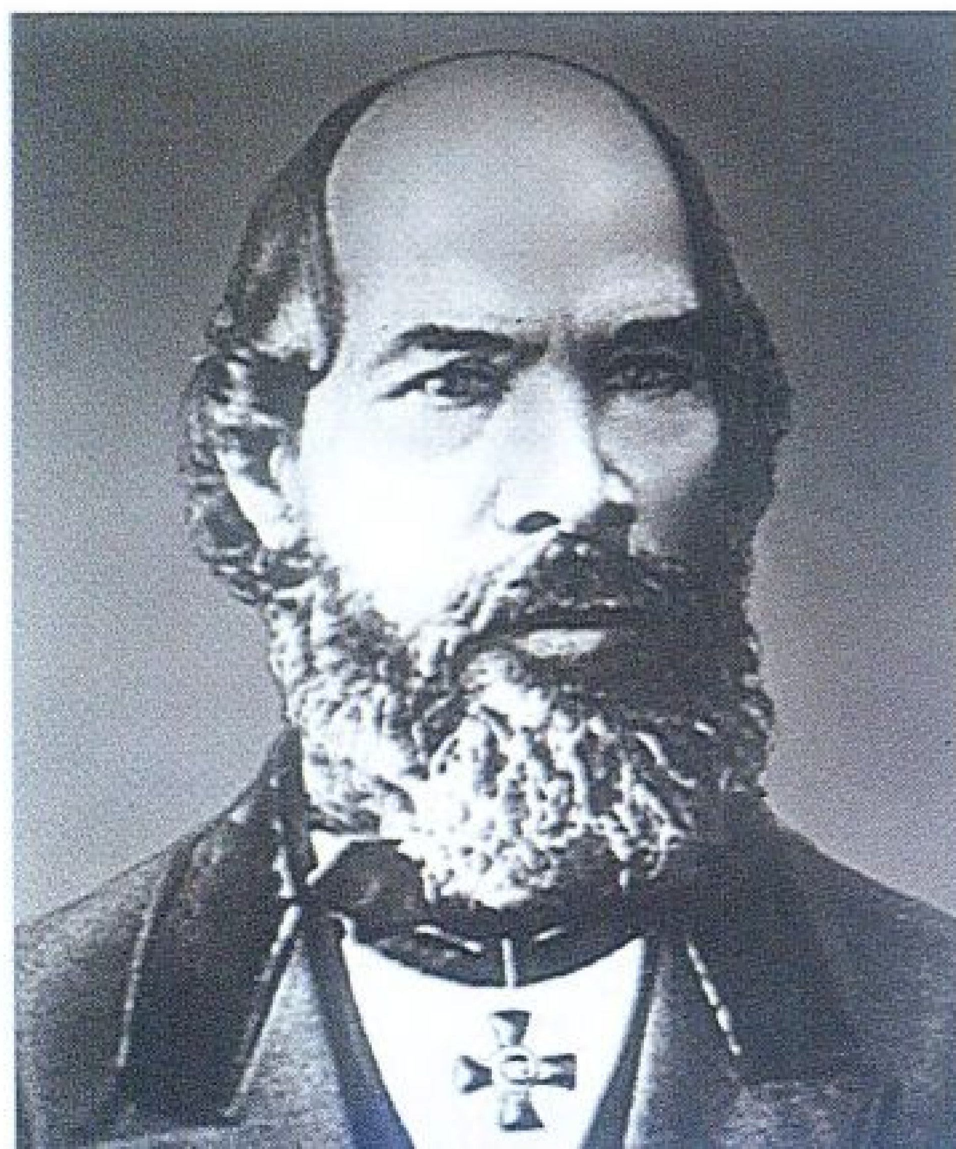
Ilia Nicolaevici lucra ca inspector al școlilor publice din regiune, și, datorită faptului că munca sa îl obliga să călătorească pe la toate școlile din zonă, devenind astfel o figură remarcabilă în domeniul învățământului public, în curând a devenit un membru important al comunității. Devotamentul exclusiv față de munca sa i-a adus apreciere și respect, astfel că în 1874 a fost promovat ca director al școlilor din regiunea Simbirsk. Ilia Nicolaevici și familia sa s-au mutat într-o casă mai mare.

După mutarea în noua locuință, familia Ulianov a câștigat și mai mult admirația localnicilor, aceștia considerându-i o familie ideală. Familia era respectată pentru munca tatălui, devotamentul soției sale și rezultatele excelente pe care copiii le aveau la școală, părinții lor punând mare preț pe educație. Dintre copii, băiatul cel mai mare, Alexandru, ieșea în mod special în evidență. Acesta a studiat la Colegiul din Simbirsk, cea mai bună școală din regiune.

În vara anului 1879, Vladimir a fost admis la aceeași școală prestigioasă la care studia și Alexandru, iar performanțele sale academice nu au fost inferioare celor ale fratelui său. Feodor Kerenski, directorul școlii, avea să consemneze personal în carnetul de note al lui Vladimir faptul că rezultatele acestuia erau excepționale. Cu toate acestea, Vladimir nu era genul care să stea închis în casă și să învețe toată ziua. Ieșea deseori la plimbare reușind, în același timp, să-și mențină statutul de elev remarcabil.

Râul Volga, o arteră importantă pentru societatea rusă. Simbirsk, orașul în care s-a născut Vladimir Ulianov, se afla la jumătatea cursului râului. Datorită pământului fertil de pe malurile Volgăi, agricultura este înfloritoare în regiune.

◄ Ilia Nicolaevici, capul familiei Ulianov. Munca sa îl obliga să călătorească de-a lungul unei regiuni întinse, astfel încât odată plecat de acasă nu se întorcea timp îndelungat. Se spune ca era foarte sever cu copiii săi.

Două morți

În luna ianuarie a anului 1886, în fericita familie Ulianov s-a petrecut brusc o tragedie: Ilia Nicolaevici a murit subit în urma unei hemoragii cerebrale. Când s-a petrecut aceasta, fiul cel mare, Alexandru, era departe de casă, studiind la Universitatea din Sankt Petersburg. Membrii familiei s-au găsit pe neașteptate într-o situație foarte precară.

Familia a reușit să o scoată la capăt datorită economiilor lui Ilia Nicolaevici și a pensiei primite de Maria. Dar moartea severului său părinte a marcat o schimbare în atitudinea lui Vladimir. Dispoziția sa veselă a dispărut și a căpătat o atitudine rebelă, vizibilă atât în vorbe cât și în acțiuni. Zguduit de moartea tatălui său, Vladimir a început să se închidă în propria lume.

Copiii Ulianov și-au continuat studiile și după moartea tatălui lor, dar asta avea să ducă la un alt eveniment dramatic. Când Alexandru era deja la universitate de câțiva ani, familia a primit o înștiințare că acesta fusese arestat, lucru care a adâncit suferința celor de acasă. În timpul studiilor, Alexandru se implicase în organizația Narodnaia Volia (Voința Poporului) și se credea că, împreună cu alți membri, punea la cale asasinarea țarului. Narodnicii erau o grupare radicală al cărei scop era să îl înlăture pe țar de la putere printr-o revoluție a țărănimii. Lui Vladimir, care nu era interesat de ideea revoluției, îi era greu să creadă că fratele său fusese implicat cu adevărat în asemenea activități, dar a fost forțat să recunoască aceasta când Alexandru a fost întemnițat și condamnat la moarte prin spânzurare. A fost executat pe 8 mai 1887.

Familia Ulianov a ajuns să fie considerată un cuib de teroriști, persecutată de societate. Furia lui Vladimir față de țara sa și față de țarul care i-a ucis fratele va deveni o parte integrantă a caracterului său.

Deșteptarea ideologică

Vladimir a absolvit liceul aproape în aceeași perioadă în care fratele său a fost închis și executat, dar, deși era primul din clasa sa, fiind fratele unui terorist, perspectivele sale erau nesigure. Universitatea cea mai prestigioasă din Rusia era cea din Sankt Petersburg, unde studiase fratele său, iar ca urmare a acțiunilor acestuia, Vladimir probabil nu ar fi fost admis. Luând acest lucru în considerare, Vladimir a ales să studieze la Universitatea Kazan.

Înainte de începerea studiilor la universitate, Vladimir și-a petrecut timpul cercetând cărțile rămase în urma fratelui său. Era fascinat în special de scrierile lui Nicolai Cernîșevski. Descrierea dedicării socialiștilor și atitudinea critică la adresa țarului în lucrarea lui Cernîșevski „Ce e de făcut?" au avut o influență puternică asupra lui Vladimir. A început astfel să adopte filozofia politică a fratelui său.

Vladimir s-a mutat la Kazan la sfârșitul lui august 1887, la începutul anului academic. Era gata să înceapă o viață nouă, dar în mai puțin de o jumătate de an un alt incident avea să o tulbure. Vladimir participă la o demonstrație studențească masivă și, ca urmare, este exmatriculat de la universitate. Pe atunci era deja implicat într-o mișcare revoluționară clandestină, care îi adâncise interesul pentru filozofia marxistă.

După ce a fost exmatriculat, Vladimir și-a continuat studiile independent, iar după un timp a putut urma cursurile Universității din Sankt Petersburg, unde și-a și dat examenul de licență în Drept. Dar Vladimir începuse deja să urmeze cărarea bătătorită de fratele său. Nu avea deloc intenția să-și petreacă întreaga viață ca avocat.

Universitatea din Sankt Petersburg, unde a studiat și Alexandru Ulianov, era un nucleu al mișcărilor politice studențești. Majoritatea activiștilor erau narodnici și susțineau folosirea violenței împotriva puterii țariste.

Alexandru Ulianov, obiectul admirației fratelui său, Vladimir. A fost un student eminent, specializându-se la universitate în Științele Naturii, dar a mai existat și un alt aspect al caracterului său: acela de activist politic.

Din culise

CE AU DORIT SĂ OBȚINĂ PRIN MARILE REFORME

Imperiul Rus în care s-a născut Vladimir Ulianov era condus de Țarul Alexandru al II-lea. Deoarece țarul era un reformist, domnia sa a constituit o perioadă de mari schimbări. Reforma sa cea mai importantă a fost cea privind emanciparea iobagilor, în 1861. De asemenea a implementat reforme în administrația locală. Au fost constituite guvernări locale, care purtau numele de „zemstvo", care erau responsabile pentru construirea de școli, spitale, drumuri, și altele. Ilia Nicolaevici, tatăl lui Vladimir, și-a construit cariera datorită acestor reforme. Rolul de inspector școlar a fost considerat necesar de Alexandru al II-lea în dorința sa de modernizare rapidă a sistemului de învățământ.

Cu toate acestea, reformele au adus și mari nemulțumiri. În special abolirea iobăgiei nu era direcționată în maniera dorită de țărani, aceștia fiind dezamăgiți de mersul lucrurilor. Nemulțumirea nu era numai a țăranilor; studenții și intelectualii reacționau de asemenea negativ la reformele lui Alexandru. Metoda sa de a conduce reformele a fost una dintre cauzele ce au dus la înființarea mișcării Narodnicilor, care favoriza țărănimea. În același timp, cele opt universități din Rusia, printre care și Universitatea din Sankt Petersburg, deveniseră nuclee ale mișcărilor activiștilor politici.

Narodnicii priveau terorismul ca pe un rău necesar. După câteva atentate eșuate, pe 1 martie 1881 narodnicii l-au asasinat pe Alexandru al II-lea. Dar așteptările lor ca puterea în Rusia să fie preluată de către mase nu au fost împlinite și mulți membrii ai mișcării au fost reprimați cu brutalitate de către succesorul la tron, Alexandru al III-lea. Deși acesta a părut să fie sfârșitul narodnicilor, mișcarea a revenit un deceniu mai târziu și a sădit semințele apariției partidelor politice revoluționare în Rusia (țară în care majoritatea populației era formată din țărani).

Un semn al lucrurilor ce aveau să vină

Spre capitala Sankt Petersburg

VLADIMIR ULIANOV ERA ACUM AVOCAT. Din ianuarie 1892, a început să lucreze într-un cabinet de avocatură din orașul Samara ca asistent al celorlalți avocați, parte a unui stagiu ce ar fi durat 5 ani. Nu-și petrecea totuși tot timpul ca om al legii; se dedica, în schimb, studiului sistematic al Imperiului Rus. Era pe cale de a deveni un revoluționar în toată puterea cuvântului.

Centrul activităților revoluționare era la acea vreme orașul Sankt Petersburg, acolo aflându-se deja câteva grupări de tineri scriitori marxiști. Vladimir credea că „noua Rusie" va lua naștere din Sankt Petersburg. Pe 20 august 1893, Vladimir a pornit spre Sankt Petersburg având cu el o scrisoare de recomandare din partea fostului patron. Acolo a fost angajat de un avocat vestit, Mihail Volkenstein. Comunitatea juridică era pe atunci protectoare față de tineretul revoluționar și Volkenstein nu era deranjat atunci când Vladimir își neglija îndatoririle de avocat pentru a se ocupa de celelalte interese ale sale.

Vladimir s-a adâncit în scrierea unor materiale care să facă cunoscute idealurile lui unui număr cât mai mare de oameni. Mai întâi însă, trebuia să găsească o editură care să vrea sa publice lucrările unui autor necunoscut. Între timp Vladimir își lărgise cercul de prieteni și aliați mergând frecvent la întâlnirile marxiștilor și alăturându-se discuțiilor lor.

În cele din urmă Vladimir și-a câștigat reputația de orator cu spirit polemic. Printr-un prieten comun, i-au fost prezentați doi marxiști de vază: Mihail Tugan-Baranovski și Piotr Struve. Vladimir i-a întâmpinat pe cei doi cu entuziasm și aplomb, dar când le-a spus că nu a părăsit niciodată țara, aceștia l-au sfătuit să plece într-o călătorie peste hotare, susținând că lipsa acestei experiențe îi îngustează orizonturile.

Lenin devine activ

Vladimir a pornit în călătorie prin Europa pe 24 aprilie 1895. Îi trebuise mai mult de un an ca să reușească să plece în această călătorie, deoarece, ca frate al unui terorist, era încă privit cu suspiciune și a avut dificultăți în obținerea unui pașaport. Pornind din Zürich, în Elveția, a străbătut toate marile orașe ale Europei, cuprinzând Parisul și Berlinul, în tot acest timp scriind scrisori și trimițându-le acasă, către mama sa. Aceasta la rândul ei l-a ajutat de fiecare dată când Vladimir a rămas fără bani de-a lungul călătoriei.

În Geneva, unul din orașele de pe traseul lui Vladimir, trăia în exil un om numit Gheorghi Plehanov, pe care Vladimir l-a întâlnit în luna mai. Plehanov fusese sprijinul principal al activiștilor marxiști din Sankt Petersburg și emoționantele sale scrieri evocative îl transformaseră într-un idol pentru Vladimir. Dialogul lor față-n față a accelerat transformarea lui Vladimir într-un marxist adevărat.

Pe 29 septembrie Vladimir a revenit în Rusia. La Sankt Petersburg, o nouă cunoștință aștepta să-l întâlnească: un evreu pe nume Iulius Martov. În acest marxist tânăr și plin de pasiune, Vladimir a întâlnit un spirit prietenos și o gândire care l-a surprins. Martov nu vorbea pe ocolite despre mișcările politice; spunea direct că revoluționarii trebuie să pună în practică ideile lor prin acțiune, nu numai prin niște simple cuvinte.

Vladimir credea că marxismul trebuia popularizat prin dezbateri și publicații, dar Martov considera ca acțiunile concrete precum grevele vor face ca marxismul să se răspândească în proletariat. Această diferență de opinie în grupul revoluționar, din care făceau parte amândoi, a dus la etichetarea lui Vladimir și a altor câtiva membri mai vechi ca „bătrâni". Vladimir avea doar douăzeci și cinci de ani, dar începutul timpuriu de chelie precum și caracterul său au făcut ca acest calificativ să pară îndreptățit. Cu toate acestea, în cele din urmă, Martov și Vladimir au hotărât să lucreze împreună, în ciuda tuturor diferențelor.

Viața în exil

Activismul lui Vladimir și al compatrioților săi a atras imediat atenția și intervenția autorităților. Poliția

▼ Nadejda Krupskaia în 1895. A fost arestată în urma apartenenței sale la mișcarea pentru eliberarea clasei muncitoare, dar mai târziu avea să obțină permisiunea de a se transfera pentru a-și ispăși pedeapsa alături de Vladimir, viitorul său soț.

▲ Peisajul urban al frumosului oraș Sankt Petersburg a rămas neschimbat până în ziua de azi. A fost construit la porunca lui Petru cel Mare, începând cu anul 1703. Acesta a făcut din Sankt Petersburg noua capitală a Rusiei și l-a conceput după modelul orașelor Europei occidentale.

Conducătorii alianței care lupta pentru eliberarea clasei muncitoare. Această fotografie a fost făcută după ce aceștia fuseseră eliberați din închisoare, înainte să fie exilați în Siberia. Vladimir se află în centru, iar în dreapta lui este Iulius Martov.

secretă guvernamentală a început să facă arestări. Pe 7 decembrie 1895, poliția s-a înfățișat la apartamentul lui Vladimir și acesta a fost arestat. Martov și ceilalți marxiști aveau să sufere aceeași soartă.

Dar, având o formație de avocat, Vladimir acumulase ceva experiență în sistemul juridic și nu se temea de interogatoriul poliției. A rezistat cu ușurință interogatoriilor și a început să scrie, aflându-se încă în arest. A conceput, de asemenea, o platformă pentru un partid marxist, folosind la maximum timpul până la pronunțarea sentinței.

Pe 29 ianuarie 1897, Vladimir împreună cu toți ceilalți activiști marxiști care fuseseră arestați au fost condamnați și exilați pentru trei ani într-un sat din Siberia. Deoarece teritoriul Rusiei era atât de vast, exilul în Siberia era o pedeapsă echivalentă cu deportarea pe o insulă izolată. Satul Șușenscoe se afla în sudul Siberiei, împrejurat de o natură frumoasă și era adeseori numit „Italia Siberiei". Pentru un exil, era un loc destul de plăcut.

În acest mediu favorabil, Vladimir a reușit să ducă o viață normală. Acest lucru avea să îl ajute să-și mențină în stare bună mintea și trupul și îi va permite să țină legătura cu tovarășii săi. Mai mult, Vladimir a trimis o scrisoare prin care cerea ca logodnicei sale să i se acorde permisiunea de a-l însoți în exil, cererea fiind acceptată. Relația lor se adâncise în timpul în care se implicaseră împreună în acțiuni politice. Logodnica sa, Nadejda Konstantinovna Krupskaia, preda la o școală serală pentru muncitori, care fusese de fapt înființată pentru promovarea cauzei eliberării proletariatului și Nadejda fusese unul dintre activiștii arestați odată cu Vladimir. În urma cererii, în luna mai a anului 1898, Krupskaia a fost transferată din gubernia Ufa, unde era ea însăși exilată, la Șușenscoe. Cei doi s-au căsătorit la scurt timp după aceea, iar la insistențele mamei Nadejdei au avut parte de o modestă ceremonie religioasă în biserica satului.

Alături de partenerul ideal, Vladimir avea posibilitatea să ducă o viață liniștită în exil, și a început să se dedice din ce în ce mai mult scrisului. Manuscrisul pe care îl începuse în timpul lungii detenții din Sankt Petersburg a fost publicat sub titlul „Dezvoltarea capitalismului în Rusia". Lucrarea avea forma unui tratat economic și propunea adaptarea principiilor marxiste la condițiile concrete ale imperialismului rus. Pentru ca aceasta să poată fi publicată, Vladimir a folosit pseudonimul „Vladimir Ilin". Începând cu acest moment, pentru a nu atrage atenția cenzorilor, avea să-și publice cărțile sub nenumărate alte pseudonime.

Versiune diferită

VERIGHETA DE CINCI COPEICI

Vladimir și Nadejda Krupskaia, logodnica sa, s-au căsătorit în exil. În mod normal, prizonierii aflați în exil aveau nevoie de permisiunea autorităților pentru a se căsători. Aceasta însă nu părea că avea să sosească și Vladimir a pus la cale un plan. Responsabilul pentru prizonierii exilați era destul de nepăsător față de atribuțiile sale și era extrem de lent în munca sa. Vladimir s-a folosit de această conjunctură precum și de experiența de avocat pentru a falsifica un permis de căsătorie. Responsabilul nu era un expert în drept, așa că lui Vladimir, având în spate pregătirea sa juridică, nu i-a fost deloc greu să-l convingă de validitatea actului.

Membrii îndepărtați ai familiei au trimis scrisori, dornici să fie invitați la nuntă, dar Vladimir le-a răspuns amar și sarcastic, sugerând ca nu-și dorea deloc prezența lor. Lui Vladimir îi displăceau ostentația și vulgaritatea și de aceea nu-și dorea o ceremonie plină de oameni înghesuiți să-l felicite. Chiar și după ce a devenit celebru ca autor și revoluționar, nu a fost interesat de o viață fastuoasă, și se spune că acest aspect l-a făcut în mod special apreciat de proletariat.

Verighetele au fost făcute de un țăran din sat, care a scos centrul a două monede de cinci copeici (o subunitate a monedei rusești, rubla), rămânând astfel două cercuri de cupru. După cum își dorise și Vladimir, nunta a avut o ceremonie simplă.

Monede din vremea Uniunii Sovietice. O sută de copeici sunt echivalentul unei ruble.

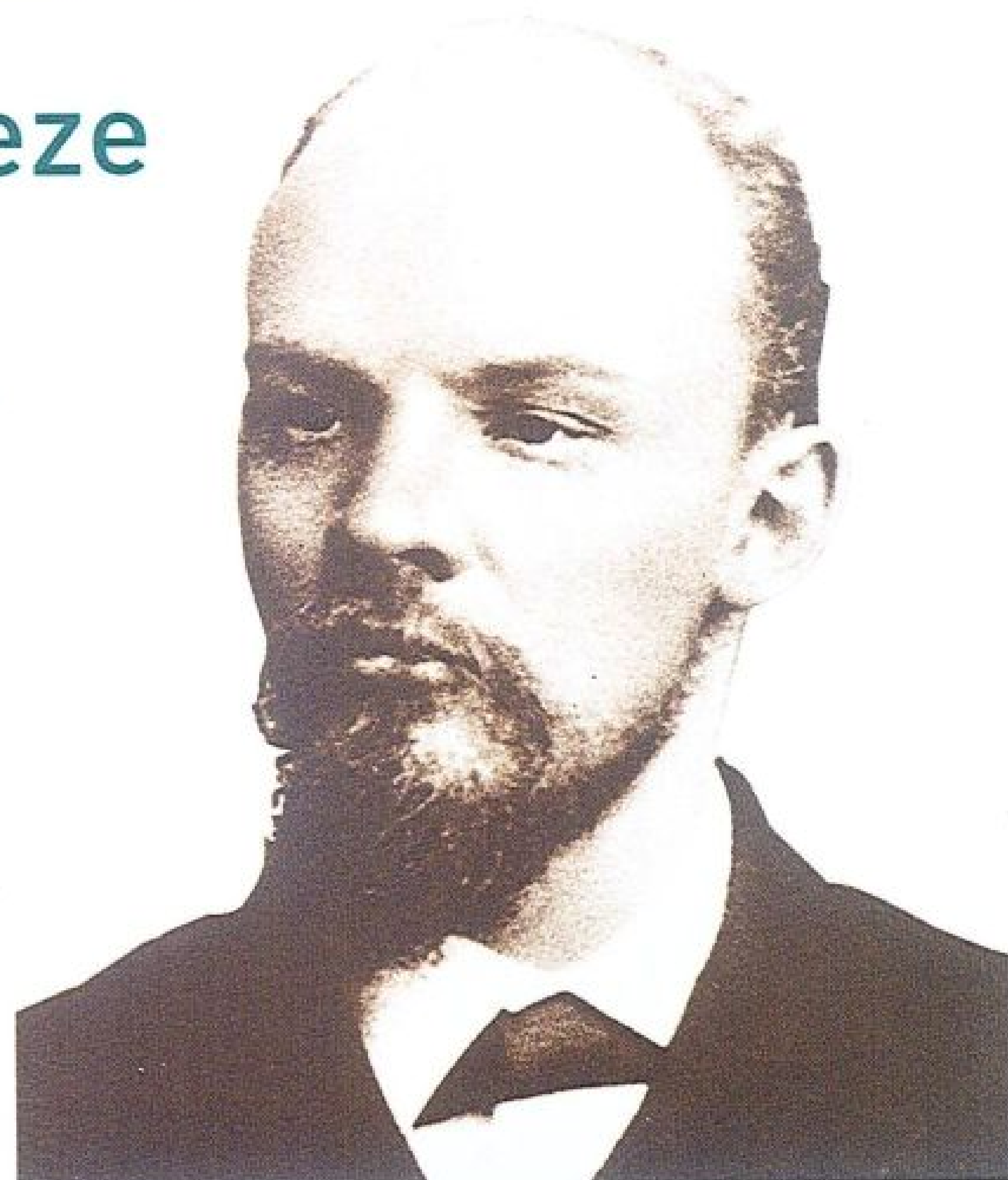
Revoluționarul începe să acționeze

Pierderea unui aliat politic

ÎN LUNA IANUARIE A ANULUI 1900, condamnarea lui Vladimir se terminase, dar soția sa urma să mai rămână în exil, trebuind să se întoarcă în regiunea Ufa. Având încă mult timp până la împlinirea termenului sentinței sale, Nadejda urma să fie separată de Vladimir și era îngrijorată pentru soarta lui, mai ales deoarece, cu câteva săptămâni înaintea plecării din exil, starea lui psihică devenise brusc foarte instabilă. Cauza acestei schimbări neașteptate fusese lectura unui text al reformiștilor ruși.

Reformismul, propagat de Eduard Bernstein, se opunea violenței revoluționare, susținând mai degrabă schimbarea obținută treptat, prin folosirea unor reforme pașnice. Vladimir, discipol al filozofiei marxiste, se opunea cu îndârjire acestui gen de reformă. De-abia ajuns acasă, bucuros de întâlnirea cu familia sa, după lunga perioada a exilului, a plecat totuși imediat într-o călătorie în Elveția. Era plin de furie față de cei pe care îi considera trădători ai marxismului.

Vladimir l-a vizitat la Geneva pe Gheorghi Plehanov și i-a împărtășit planul său; urmărea să organizeze marxiștii. Organizația care urma să servească drept nucleu al planului său era Partidul Social Democrat al Muncii din Rusia. Acesta încă nu funcționa ca partid politic în adevăratul sens al cuvântului, dar avusese deja un prim congres și avea nevoie de simpatizanți care să-i susțină lansarea pe scena politică. Vladimir îi mai spuse lui Plehanov că ziarele pe care reformiștii începuseră deja să le publice ar putea fi folosite ca platformă care să expună publicului larg opiniile marxiste.

▸ Odată cu publicarea lucrării „Ce este de făcut?", Vladimir Ulianov a devenit cunoscut lumii sub numele de Lenin

▴ Eduard Bernstein a fost un socialist german, născut la Berlin. Bernstein a fost îndrumat de către mai vârstnicul Friedrich Engels, dar avea să dezvolte o ramură personală a marxismului, numită reformism.

Dar Plehanov nu se simțea în largul său printre tinerii revoluționari marxiști. Și-a exprimat așadar dezaprobarea față de ideea ca Vladimir să supravegheze și să conducă publicarea unui ziar. Popularitatea lui Plehanov și faima lui de părinte al marxismului rus erau absolut necesare pentru asigurarea succesului unui asemenea ziar și Vladimir a fost complet demoralizat de refuzul lui Plehanov de a colabora. A reușit să obțină totuși o soluție de compromis; Plehanov și Martov urmau să dețină fiecare un rol important, ca editori ai ziarului și, de fiecare dată când urma să se decidă prin vot ce anume avea să se publice, votul lui Plehanov urma să conteze cât două. Această diferență de opinie avea să marcheze însă pierderea unui aliat politic important.

La sfârșitul lunii august, Vladimir pornește spre München, unde urma să se afle biroul editorial al ziarului. Ziarul avea să poarte numele „Iskra" (Scânteia) și în septembrie Vladimir a scris „Declarația Consiliului Editorial de la Iskra", care a fost trimisă în Rusia pentru a fi răspândită printre membrii organizațiilor social-democrate și printre muncitori. Primul număr al ziarului avea să apară pe 11 decembrie 1900, având ca editorial articolul lui Vladimir „Scopurile urgente ale mișcării noastre".

După terminarea perioadei de condamnare, în luna mai a anului 1901, Nadejda Krupskaia s-a alăturat soțului ei la München, unde va participa la publicarea ziarului. Se pare ca la sosirea ei în gara din München, Vladimir nu o aștepta. Nadejda l-a căutat timp îndelungat, iar când într-un final a reușit să dea de el, i-a reproșat înfuriată că nu o informase unde putea să îl găsească. Vladimir îi răspunse că îi scrisese, dar că probabil toate scrisorile fuseseră reținute de către autorități. Soția sa a acceptat explicația și scuzele, astfel fiind evitată o posibilă criză conjugală.

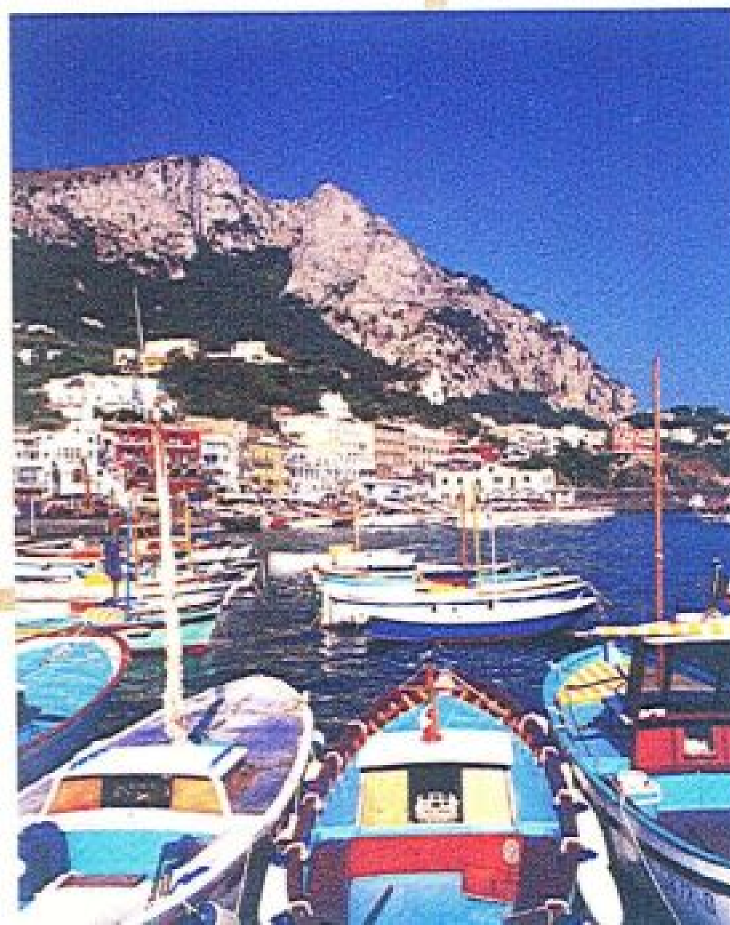

CLIPE PERSONALE

RÂSUL LUI LENIN

Felul lui Lenin de a râde a fost descris în diferite feluri de către mulți oameni. Când soția sa a fost întrebată despre râsul soțului ei, a spus că acesta râdea în hohote, aproape cu lacrimi în ochi. Râsul deosebit al lui Lenin îi fermeca pe toți cei care îl întâlneau.

Scriitorul rus Maxim Gorki, fondatorul realismului socialist în literatura rusă, a descris râsul lui Lenin ca fiind foarte cuceritor și i se părea ciudat că un revoluționar aprig ca Lenin putea totuși să râdă ca un copil. Gorki era un susținător al revoluționarilor și o bună cunoștință a lui Lenin. Uneori, Lenin lua o pauză de la activitățile sale intense pentru a-l vizita pe Gorki la reședința acestuia din insula Capri, în Italia. Acolo Lenin mergea la pescuit pe mare împreună cu pescarii locali. Aceștia l-au învățat pescuitul la undiță și de fiecare dată când prindea un pește, Lenin izbucnea în râsul sau caracteristic. Pescarii erau fermecați de entuziasmul și voioșia sa copilărească și, chiar după ce Lenin părăsea insula, îl întrebau adeseori pe Gorki despre soarta prietenului său.

▸ Insula Capri se află în sud-vestul Italiei, în marea Mediterană. În vremea Imperiului Roman numeroși împărați își stabileau acolo reședința de vară.

▸ Hyde Park, aflat în centrul Londrei. Prin apropiere se afla St Pancras, zona în care au locuit în perioada londoneză Lenin și soția sa, cei doi plimbându-se deseori prin parc împreună.

Luna următoare, soacra lui Vladimir a venit să locuiască cu cei doi și Nadejda era încântată de faptul că avea să fie eliberată de treburile gospodăriei. Soacra sa simpatiza cu demersurile fiicei sale și ale soțului ei, adeseori purtând lungi discuții cu Vladimir. În sfârșit, viața sa redevenise stabilă, și Vladimir s-a reapucat serios de scris. În martie 1902 a terminat lucrarea cu titlul împrumutat de la o carte a idolului său Cernîșevski: „Ce este de făcut?". Imediata publicare a acestei lucrări avea să marcheze o cotitură neașteptată în viața lui Vladimir.

Naşterea lui „Lenin"

În „Ce este de făcut?", descrierea organizării unui partid politic clandestin în Rusia includea tactici teroriste foarte asemănătoare celor folosite anterior de către narodnici, care fuseseră respinse cu hotărâre de marxiștii ruși. Acest lucru avea să stârnească printre cititori antipatie față de autorul lucrării. Se suspecta că așa numitul „Lenin", care scrisese controversatul pamflet politic, nu era decât un terorist, deghizat în marxist. „Ce este de făcut?" a stârnit mult mai multe dispute aprinse decât anticipase autorul.

Pseudonimul ales de Vladimir Ulianov avea să ajungă repede cunoscut de mulți oameni, și treptat „Lenin" avea să înlocuiască adevăratul său nume.

Ca răspuns la criticile aduse lucrării „Ce este de făcut?", Lenin a declarat că el, de fapt, se opunea narodnicilor. Dar a afirmat de asemenea că fără ridicarea la luptă a muncitorilor, revoluția nu avea șanse de izbândă. Lenin își dorea un partid național organizat, cu lideri regionali care să conducă proletariatul în formarea unei forțe folositoare revoluției. Prin aceste declarații, Lenin a încercat să justifice ideile susținute în „Ce este de făcut?".

Contrastând puternic cu reacțiile față de „Ce este de făcut?", ideile sale exprimate în editorialele din „Iskra" câștigau mulți adepți și susținători, iar noul partid politic era pe cale să devină deținătorul unui rol important în societate. La începutul anului 1902, consiliul editorial de la „Iskra" a redactat prima variantă a programului și misiunii noului partid. Lucrurile își urmau cursul cu repeziciune și peste numai un an se făceau deja pregătiri pentru cel de-al doilea congres al partidului, dar consiliul editor atrăsese deja atenția poliției din München. Precauți, editorii au hotărât să mute centrul activităților lor, cei tineri plecând astfel la Londra, în timp ce Plehanov rămânea la Geneva.

Capitala Marii Britanii era recunoscută pentru ușurința cu care accepta refugiații în exil. Editorii locuiau în apropierea Muzeului Britanic și Lenin era foarte mulțumit de mediul în care trăia, devenind astfel din ce în ce mai implicat în munca sa. Într-o zi, Lenin a fost vizitat de un tânăr care dorea să se alăture consiliului editorial. Tânărul se numea Lev Troțki și evadase în același an din Siberia. Talentul de scriitor al lui Troțki l-a impresionat pe Lenin, care a propus ca acesta să fie inclus printre editori. Propunerea sa s-a lovit de opoziția lui Plehanov, fiind respinsă, dar Troțki a continuat să participe la întâlnirile consiliului, ca membru colaborator.

ИСКРА

▲ Prima ediție a ziarului „Iskra", tipărită pe 11 decembrie 1900. Deoarece ziarul a fost interzis la München, a fost publicat la Leipzig. Primul număr a fost tipărit în câteva sute de exemplare, iar importanța ziarului în desfășurarea evenimentelor ulterioare avea să devină istorică.

Sala de lectură a Bibliotecii Muzeului Britanic, unde Lenin mergea adeseori după mutarea biroului editorial la Londra. Se spune că Lenin s-a atașat de Londra în special datorită acestui gen de confort cultural.

Peste un timp, editorii ziarului s-au confruntat din nou cu problema mutării nucleului editorial. De data aceasta motivul a fost opinia lui Martov, care susținea că distanța dintre editorii de la Londra și Plehanov, aflat la Geneva, nu era benefică mișcării. Lenin se opuse mutării ziarului, fiind deja dezamăgit de conservatorismul lui Plehanov, dar votul majoritar al colegilor săi a hotărât reapropierea ziarului de Plehanov, sub conducerea căruia avea să fie publicat până în 1905.

Lenin a rămas la Londra pentru organizarea următorului congres al partidului și s-a ocupat în așa fel încât congresul să se desfășoare în avantajul său. Pentru acest lucru, era important ca majoritatea participanților la congres să fie susținători ai ziarului pe care îl conducea.

Congresul partidului a început în iulie 1903. După cum plănuise Lenin, congresul se desfășura în beneficiul său și al liderilor ziarului „Iskra", astfel încât platforma propusă de editori pentru organizarea noului partid a fost adoptată. Cu toate acestea, chiar atunci înăuntrul consiliului editor al „Iskrei" au început să apară fisuri. Pornind de la o dispută între Lenin și Martov pe tema accesului la statutul de membru al partidului, s-a ajuns la formarea a două facțiuni în interiorul partidului.

În cele din urmă, cu ajutorul votului lui Plehanov, facțiunea lui Lenin a câștigat, devenind majoritară. De aici a pornit și denumirea de bolșevici („majoritari", în rusește), dată membrilor ei, în timp ce membrii facțiunii lui Martov au fost denumiți menșevici („minoritari"). Tumultuosul congres ajunsese la final și, deși existau disensiuni în interiorul organizației, Partidul Social Democrat al Muncii era acum gata de acțiune.

O luptă solitară

Intensificarea conflictelor între facțiuni

FACȚIUNEA BOLȘEVICILOR, majoritari în cadrul Partidului Social Democrat al Muncii, avea ca fundament alianța fragilă dintre Lenin și Plehanov. Totuși, în cele din urmă, Plehanov a devenit neîncrezător în ideile lui Lenin, considerându-le dictatoriale, și s-a aliat menșevicilor, facțiunea bolșevică pierzând astfel din putere.

Înfuriat de această întorsătură, Lenin și-a dat demisia din consiliul editorial al ziarului și a protestat vehement împotriva trădării lui Plehanov. În curând avea să regrete aceste acțiuni. Dar între timp pierduse toată puterea pe care o avusese asupra partidului.

În 1904, Lenin a publicat lucrarea „Un pas înainte, doi pași înapoi", în care sunt descrise luptele interne ale partidului din timpul celui de-al doilea congres. Interpretarea evenimentelor era totuși subiectivă, Lenin prezentând lucrurile doar din punctul său de vedere și punând accentul numai pe faptul că fusese trădat. Acest gen de incorectitudine avea să devină pe neașteptate o parte importantă a metodologiei lui Lenin ca politician. Lucrarea a provocat indignare, Comitetul Central al Partidului încercând chiar să oprească difuzarea ei, existând persoane care începuseră să pună la îndoială însăși sănătatea psihică a autorului. În realitate, manevrele politice ale lui Lenin, precum și criticile pe care acestea le-au declanșat, erau în măsură să aducă pe oricine într-o stare vecină cu nebunia.

Starea sănătății lui Lenin se înrăutățise brusc. Începând cu luna iunie a anului 1904, Lenin a plecat împreună cu soția sa în munții Elveției, într-o călătorie de odihnă ce avea să dureze câteva luni. Pierduse toată susținerea de care se bucurase până atunci și se scufunda în prăpastia disperării. Singurul lucru care îl mai motivau era sprijinul soției și al soacrei sale, precum și al câtorva rude și al unui grup restrâns de simpatizanți.

În timpul cât a fost plecat, în cadrul partidului a apărut o mișcare de unificare a celor două facțiuni, dar Lenin nu a vrut să dea curs unei soluții de compromis. A câștigat în schimb colaborarea cu doi scriitori marxiști, împreună cu care va începe publicarea ziarului „Înainte!". Pe 22 decembrie 1904 a fost publicat primul număr al ziarului, care avea mai târziu să-și schimbe numele în „Proletarul", câștigând mulți simpatizanți în Imperiul Rus.

„Duminica sângeroasă"

La începutul anului 1905, o duminică aparent banală avea să intre în istorie, devenind un eveniment marcant în destinului Rusiei. Pe 9 ianuarie, o mulțime de oameni simpli au pornit un marș spre palatul imperial din Sankt Petersburg. Deși manifestanții au fost în câteva rânduri somați să se oprească, aceștia au continuat să avanseze spre palat. Deși marșul era în continuare pașnic, gărzile palatului au intrat în panică, iar comandantul acestora a ordonat deschiderea focului. Au fost uciși sute de oameni neînarmați, care nu făcuseră nimic rău. Această zi tragică avea să rămână în istoria Rusiei sub numele de „Duminica sângeroasă".

▸ Incidentul „Duminicii sângeroase", când sute de civili ruși au fost masacrați. Scopul demonstrației a fost prezentarea unei petiții țarului. Această petiție cuprindea o listă de revendicări de o natură rezonabilă și deloc radicală. Lucrarea aceasta a fost pictată în 1907.

Vestea masacrului a ajuns repede la Geneva, unde se afla Lenin, dar depărtarea l-a împiedicat pe acesta să se implice, neputând decât să urmărească neputincios cursul evenimentelor. Dacă s-ar fi întors atunci în Rusia, exista pericolul să fie arestat, așa că Lenin a ezitat să pornească înspre țara sa natală.

Incidentul din capitala Sankt Petersburg a avut ca urmare declanșarea unor frecvente greve ale muncitorilor de pe tot cuprinsul țării. Pentru a putea ține piept furiei populației, guvernul țarist trebuia acum să înceapă să facă mai multe concesii.

În acel moment, guvernul imperial se afla într-o situație extrem de instabilă. După incidentul „Duminicii sângeroase", în orașele Rusiei au început să se declanșeze frecvent greve, iar activiștii, în special cei din clasa muncitoare, s-au unit în consilii numite „Soviete", acestea apărând pe neașteptate pe tot cuprinsul țării. Liberalii ruși au înființat Partidul Democrat Constituțional, ai cărui membri, pornind de la inițialele KD ale partidului, erau cunoscuți sub numele de Cadeți și și-au exprimat dezacordul față de guvernul aflat la putere. O înfrângere puternică a armatei rusești în războiul cu Japonia a înrăutățit și mai mult situația. Toate aceste evenimente prevesteau zile negre pentru Imperiul Rus.

Imediat ce a fost înștiințat că guvernul rus a început lucrul asupra unor reforme majore, atitudinea lui Lenin s-a schimbat. Pe 17 octombrie 1905, Țarul Nicolae al II-lea a proclamat public dreptul poporului la libertățile civile esențiale și a dat mai multă putere Dumei de Stat, organului legislativ. Această proclamație avea să fie cunoscută sub numele de Manifestul din Octombrie.

Lenin s-a grăbit să se întoarcă la Sankt Petersburg și, împreună cu alți compatrioți, a încercat să mențină aprinse flăcările violenței, dar efortul acesta venea prea târziu. Momentul favorabil revoluției trecuse.

Lenin a hotărât așadar să-și modifice tactica. Considera că prioritățile principale erau consolidarea partidului și răspândirea mesajului acestuia, și de aceea a început să susțină alegerea menșevicilor ca reprezentanți ai partidului în Duma. La congresul partidului de la Helsinki, Lenin nu a luat în considerare opoziția bolșevicilor, și și-a manifestat

Din culise

RĂZBOIUL RUSO-JAPONEZ GRĂBEŞTE REVOLUŢIA

În timp ce Lenin se afla împreună cu soţia sa în vacanţa elveţiană, în celălalt capăt al lumii se purta un război aprig între Rusia şi Japonia. Din cauza unei infrastructuri inadecvate, trupele Rusiei se împuţinau şi astfel a pierdut o serie de bătălii consecutive. Aceste înfrângeri au accentuat criza guvernului ţarist din Rusia.

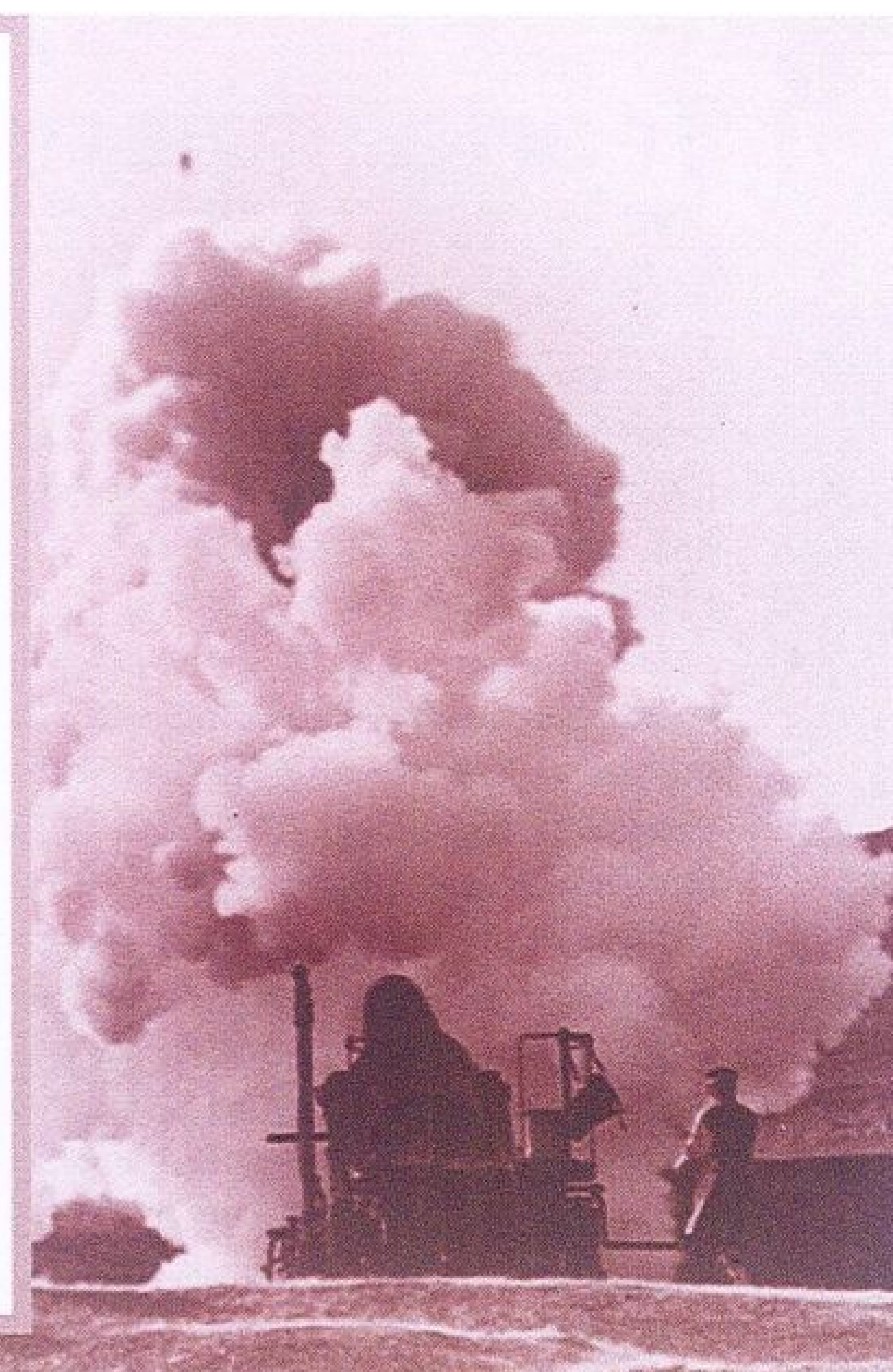
În iulie 1904 a fost asasinat Viaceslav von Plehve, ministrul de interne al Rusiei şi strategul războiului ruso-japonez. Pe măsura ce situaţia rusă în război continua să se deterioreze, puterea ţaristă a încercat să ducă o politică de liberalizare, dar tocmai acest lucru a făcut posibilă ascensiunea puternică a liberalilor. Masacrul din „Duminica sângeroasă" n-a făcut decât să zguduie şi mai mult autoritatea şubredă a guvernului ţarist.

Armata rusă a pierdut în faţa japonezilor în bătălia de la Liaoyang, iar flota rusească a fost distrusă în timpul bătăliei navale din Marea Galbenă. Aceste două înfrângeri au constituit nişte pierderi decisive pentru Rusia. Cele două ţări au semnat în 1905 Tratatul de la Portsmouth, în urma căruia Rusia a cedat jumătatea sudică a regiunii Sahalin şi a recunoscut peninsula Coreea ca parte a sferei de influenţă a Japoniei.

Ca urmare a înfrângerii Rusiei, haosul ce prevestea revoluţia s-a intensificat. Cadeţii organizaţi de liberali au început să devină de asemenea activi în intensificare situaţiei incendiare de pe scena politică. Rezultatul acestei stări de fapt a fost proclamarea de către Ţar a Manifestului din Octombrie.

Krieg zwischen Rußland und Japan 1904.

▸ Un ziar al vremii anunţă victoria Japoniei în bătălia din Marea Galbenă.

▲ Trupe japoneze lansând focuri de artilerie asupra forţelor militare ruseşti. Rusia a suferit înfrângere după înfrângere în războiul contra Japoniei, început în 1904. Acest lucru avea să accentueze criza guvernului ţarist, grăbind declanşarea revoluţiei în ţară.

susţinerea pentru propunerea ca membrii partidului să participe în alegerile legislative. Propunerea a fost adoptată de partid.

Lenin se întoarce în exil

Aceasta a fost singura ocazie când Lenin a căutat să obţină o favoare din partea menşevicilor. Din acel moment, avea să susţină întotdeauna numai candidaţi bolşevici ca reprezentanţi în Duma. Totuşi, în ciuda eforturilor acestuia, cei mai mulţi dintre bolşevici, printre care şi Bogdanov, se opuneau alegerilor pentru Duma şi îi erau încă ostili lui Lenin pentru acţiunile sale anterioare de susţinere a menşevicilor. În cele din urmă, bolşevicii nu au candidat la primele alegeri ale Dumei.

Primele alegeri pentru Duma, ţinute în 1906, au fost dominate de către Cadeţi, aceştia câştigând o treime din locurile executivului legislativ. Acest fapt exprima un puternic sentiment antiguvernamental. Îngrijorată, autoritatea guvernamentală a complotat pentru refacerea alegerilor pentru Duma, astfel încât acestea să fie în avantajul puterii. Piotr Stolîpin, Primul Ministru al vremii, răspunzând dorinţei Ţarului, a început un efort susţinut de schimbare a regulilor alegerilor şi de consolidare a poliţiei.

Lenin şi-a dat seama că se afla din nou într-o poziţie periculoasă. Întovărăşit de soţia sa, a plecat spre Elveţia, într-o stare de spirit mai degrabă sceptică. Odată ajuns în Elveţia, se pare că i-ar fi mărturisit soţiei sale că singurul motiv pentru care venise la Geneva era pentru a se îngropa acolo.

În 1908, Lenin şi bolşevicii au mutat din nou cartierul general al partidului, de data aceasta la Paris, şi încă o dată mediul de lucru le era favorabil. În timpul unei întâlniri a mai marilor partidului, s-a hotărât închiderea biroului politic bolşevic, acest lucru ducând la ruptura definitivă dintre Lenin şi Bogdanov. Lenin se găsea acum într-o situaţie de izolare totală.

Poate tocmai pentru a uşura sentimentul de izolare, Lenin a început o relaţie amoroasă cu Inessa Armand. Aceasta se alăturase bolşevicilor din Paris ca interpretă din engleză, franceză şi rusă şi acum ocupa o poziţie înaltă în rândurile lor. Soţia lui Lenin nu aproba relaţia strânsă dintre soţul ei şi Armand, dar se pare totuşi că nu a nutrit niciodată sentimente de antipatie faţă de rivala sa.

În această perioadă a vieţii sale, activitatea lui Lenin a fost modestă, dar în curând avea să apară brusc ocazia pe care o aşteptase timp îndelungat.

In cadrul unei întâlniri a conducătorilor partidului, ţinută la Paris în mai 1911, Lenin a primit însărcinarea de a organiza congresele partidului. Avea apoi să se folosească de această responsabilitate pentru a organiză congresele în avantajul său, şi în consecinţă congresul următor, ţinut la Praga, a fost dominat de facţiunea bolşevică. Selecţia reprezentanţilor partidului avea să fie făcută de acum înainte după voinţa lui Lenin, acesta având acum control absolut asupra Partidului Social Democrat al Muncii. Menşevicii au reacţionat puternic împotriva maşinaţiunilor lui Lenin şi, avându-l pe Troţki în frunte, au organizat un congres independent. Acest moment avea să marcheze ruptura definitivă dintre cele două facţiuni.

▲ Prim-ministrul Piotr Stolîpin, ales în funcţie ca urmare a unui joc politic al Ţarului. Stolîpin a reformat sistemul electoral pentru a favoriza menţinerea guvernului ţarist. Tot el a început lucrul la reforma în agricultură ce includea proprietatea privată.

Teoria imperialismului

Manevrele spionajului secret

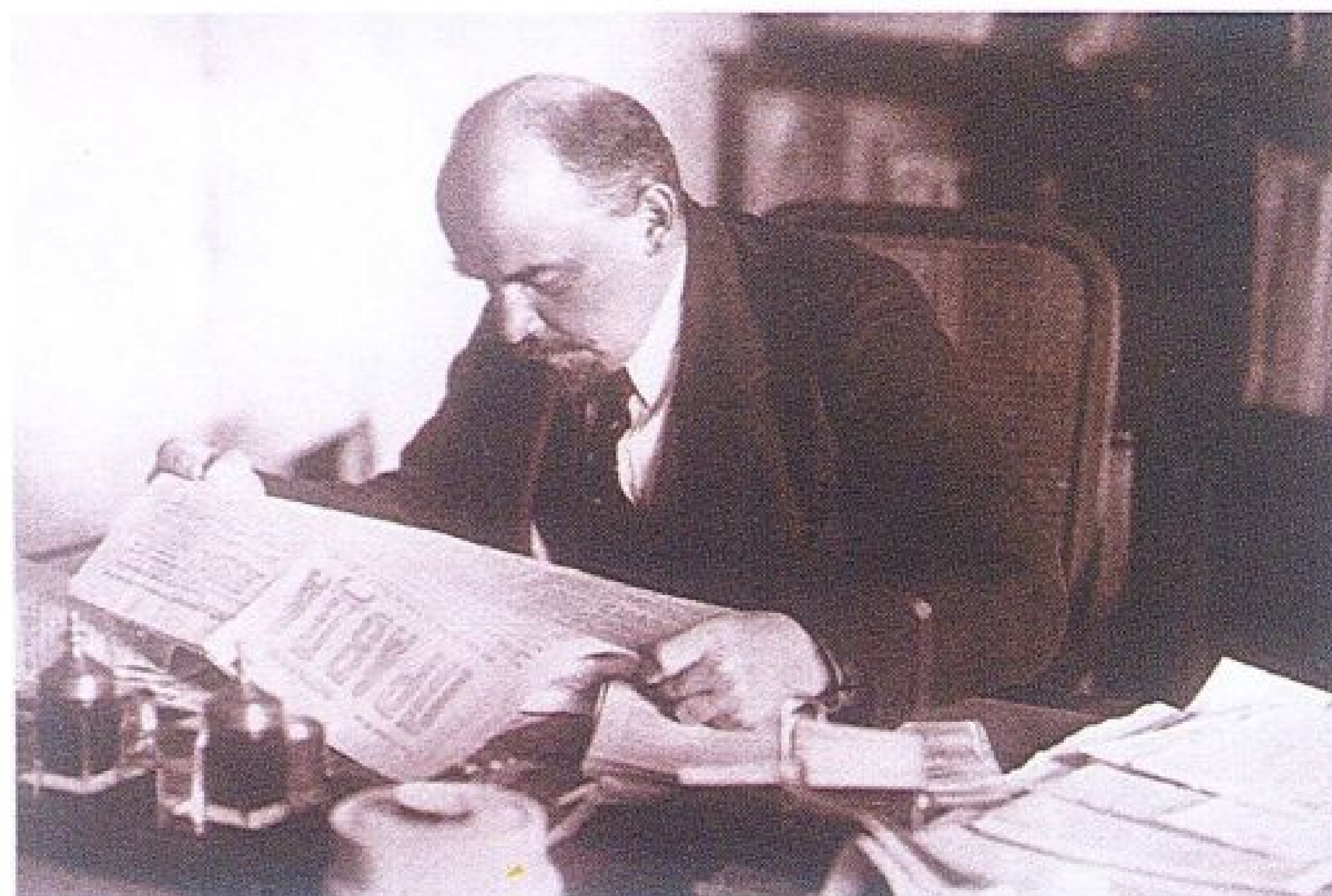
În aprilie 1912 a fost publicat primul număr al ziarului Partidului Social Democrat al Muncii, „Pravda" (Adevărul). În timpul acesta Lenin se afla departe de țară, la Paris, și nu putea participa în nici un fel la procesul editorial. A reușit în schimb să facă o mișcare care îi permitea totuși să-și mențină influența. Nu se putea întoarce în Rusia, unde risca să fie arestat, dar s-a stabilit la Cracovia, în Galiția, teritoriul ce corespunde Poloniei actuale, fiind astfel mult mai aproape de scena evenimentelor din Sankt Petersburg. De aici îi era mult mai ușor să țină legătura cu bolșevicii din Rusia.

Factorii principali care i-au permis lui Lenin să-și exercite influența asupra partidului în ciuda faptului că se afla în afara țării au fost activitățile de spionaj ale Ohranei, poliția secretă din timpul regimului țarist și infiltrarea membrilor acesteia printre bolșevici. El a oferit în secret informații despre membri ai partidului și editori de la „Pravda" care i se opuneau, informațiile ducând la arestarea acestora. Mai mult decât atât, pentru a provoca interzicerea publicării ziarului, Lenin a cultivat o relație cu editorii care îi permitea să publice adeseori articole, ele imprimând ziarului un ton editorial mult mai radical.

În 1913, Lenin și soția sa au închiriat o locuință într-un orășel de țară, la sud de Cracovia. Această mutare se datora sănătății șubrede a Nadejdei, care suferea de boala Basedow-Graves. Cuplul s-a bucurat pentru un timp de aerul curat, dar condiția soției nu s-a ameliorat și aceasta a trebuit să sufere o operație chirurgicală în Elveția.

După operația soției sale, Lenin s-a întors în Galiția și s-a concentrat asupra situației mariajului său. A hotărât să pună capăt aventurii amoroase cu Inessa Armand, dorind totuși să mențină o relație de prietenie cu aceasta. Inessa nu a fost încântată de schimbare și i-a scris implorându-l să revină asupra deciziei, dar se pare că hotărârea lui Lenin a rămas neschimbată. Vor rămâne prieteni până la moartea Inessei, lucrând de multe ori împreună.

Faptul că în această perioadă Lenin a fost preocupat mai degrabă de lucruri străine revoluției a permis apariția haosului printre bolșevici. La acest lucru a contribuit și ascensiunea lui Roman Malinovski care, la propunerea lui Lenin și susținut de acesta, avea să ajungă printre conducătorii bolșevicilor, în 1912 fiind ales reprezentant al acestora în Duma. Dar existau zvonuri că Malinovski ar fi fost un agent secret al Ohranei și, confruntat cu ostilitatea colegilor săi, acesta a demisionat din funcția sa. Lenin a fost foarte afectat de acest fapt, având încă încredere în onestitatea protejatului său. După Revoluția din Octombrie, odată cu accesul la arhivele Ohranei, avea să iasă la iveală faptul că Malinovski fusese într-adevăr agent al poliției secrete, fiind unul dintre cei mai importanți informatori cu privire la activitățile bolșevice.

Lenin citind „Pravda". La începuturile sale, ziarul era finanțat și de donațiile modeste ale muncitorilor, și majoritatea conținutului acestuia consta în comunicate către proletariat.

O fotografiei a mamei lui Lenin, Maria, spre sfârșitul vieții ei. A fost o femeie puternică care a reușit să-și întrețină familia după moartea soțului ei. A murit în iulie 1916, la 81 de ani.

Orașele în care a trăit Lenin în timpul lungului său exil	
1900	Zürich și München
1902	Londra
1903	Geneva
1905	Sankt Petersburg
1906	Kokkola (în Finlanda)
1908	Geneva, Londra și Paris
1912	Cracovia (în Polonia)
1914	Berna (în Elveția)
1916	Zürich

Călătorii în timp

O istorie a călătoriilor în exil de-a lungul Europei

Lenin a trăit în exil din 1900 până în 1917 și, cu excepția perioadei primei revoluții ruse, nu a pus piciorul pe pământ natal. În Rusia, poliția secretă țaristă, cunoscută sub numele de Ohrana, supraveghea atent activiștii antiguvernamentali, iar dacă Lenin rămânea în țară putea fi arestat sau chiar omorât. Pentru același motiv, mulți activiști ai timpului erau forțați să-și conducă activitățile din afara Rusiei. Deoarece corespondența venită din străinătate era controlată, capacitatea de a transmite mesaje prin articole de ziar semnate cu pseudonime era extrem de importantă.

Poate deprimat din cauză că nu putea fi mai activ în Rusia, Lenin s-a plâns odată unui prieten că el nu cunoștea cu adevărat țara sa natală, cunoscând numai câteva orașe ale ei - Sankt Petersburg, Simbirsk și Kazan.

De-a lungul vieții lui Lenin au fost mai multe momente când viața lui se afla în pericol. Odată, plecând de la o adresă conspirativă și îndreptându-se spre Geneva, Lenin a încercat să traverseze lacul pe gheață. Gheața a cedat la un moment dat și Lenin era cât pe ce să cadă în lac, unde cu siguranță ar fi murit. Se spune că ulterior Lenin ar fi spus că aceasta ar fi fost o moarte extrem de stupidă.

Dacă Lenin s-ar fi înecat atunci în apa înghețată, se poate ca revoluția rusă să nu se fi produs niciodată.

Un război ce trebuia pierdut

Lenin avea să se găsească în curând în fața unui alt moment decisiv. Totul a pornit de la un asasinat la Saraievo. Acest incident avea să devină catalizatorul unor schimbări bruște în cadrul relațiilor diplomatice dintre mai multe țări europene, și previziunile diplomaților conform cărora un conflict militar la scară largă ar putea să fie evitat, aveau să se dovedească false. Națiunile Europei erau împărțite în două tabere gata de luptă. Primul război mondial începuse.

În acea perioadă, Lenin locuia în Galiția, teritoriu aparținând unei țări implicate în război: Imperiul Austro-Ungar. Deoarece acesta era inamic al Rusiei în război, siguranța lui Lenin a devenit o prioritate mai mare ca niciodată. Suspectat de spionaj în favoarea Rusiei de către autoritățile austro-ungare, Lenin a fost nevoit să fugă împreună cu soția sa în Elveția.

După plecarea sa din Galiția, Lenin a putut să urmărească și să înțeleagă cu adevărat Marele Război. Deși o figură centrală în cadrul mișcării socialiste internaționale, Lenin criticase Partidul Social Democrat German pentru sprijinirea războiului. Acum înțelegea însă că, pentru ca în Rusia să izbucnească o revoluție capabilă să îl înlăture pe țar, era important ca țara sa să piardă acest război împotriva Puterilor Centrale, această înfrângere devenind în schimb catalizatorul unei victorii revoluționare. Lenin credea cu tărie că, odată întâmplat acest lucru în Rusia, revoluția se va răspândi cu repeziciune și în celelalte state ale Europei. Astfel Lenin a început să susțină ideea războiului civil pe tot cuprinsul Europei, subliniind faptul că transformarea războaielor dintre imperii în războaie civile era datoria cea mai importantă a mișcării socialiste. Se pare că Lenin a fost mai degrabă indiferent la imensa suferință provocată de război, justificând acest lucru prin convingerea sa fermă conform căreia deciziile politice nu trebuia să fie afectate de sentimentalism.

▲ Obosiți de viața urbană, Lenin și soția sa se retrăgeau pentru a se odihni într-o casă vacanță pe care o închiriaseră în Galiția.

Armata rusă avansează spre liniile de front germane. Dar, deoarece Rusia începuse războiul cu trupe insuficient mobilizate și organizate, armata rusă avea să sufere multe înfrângeri în luptele împotriva nemților. Incompetența conducătorilor militari avea să înfurie și mai mult poporul rus.

Conceperea planului pentru revoluție

Asertiunile lui Lenin aveau însă din ce în ce mai puțini adepți. Majoritatea liderilor bolșevicilor din Rusia fuseseră arestați, iar „Pravda" fusese interzis. Lenin le-a scris bolșevicilor rămași în libertate, încercând să-i convingă să-și continue activitățile, dar pentru ca cererea sa să aibă un rezultat favorabil era nevoie de mai mult decât o simplă scrisoare.

Afirmațiile lui Lenin conform cărora înfrângerea militară a Rusiei și declanșarea războaielor civile pe tot cuprinsul Europei erau necesare pentru izbucnirea revoluției au fost criticate de pe mai multe poziții, și astfel Lenin s-a înstrăinat încă o dată de camarazii săi. Singurii săi susținători erau din nou doar soția sa și un grup restrâns de bolșevici.

Incidente ulterioare aveau să continue să accentueze izolarea lui Lenin. Mama soției sale avea să moară în martie 1915. Aceasta fusese unul dintre puținii oameni cu care Lenin putea avea conversații libere și deschise și dispariția ei avea să îl afecteze profund. Moartea propriei sale mame, un an mai târziu, a înrăutățit și mai mult situația. Lenin nu a putut nici măcar să ia parte la înmormântarea acesteia, deoarece chiar sub motivul înmormântării unei rude apropiate, o întoarcere în Rusia putea deveni extrem de periculoasă, ducând la arestul sau chiar la moartea sa.

În această perioadă Lenin a simțit mai puternic decât oricând nevoia de a urgenta revoluția. Dacă Rusia ieșea victorioasă din Marele Război, flacăra revoluției s-ar fi stins. Lenin a analizat mai multe evoluții posibile ale acestui scenariu și a ajuns la concluzia că totuși ele vor putea fi subordonate revoluției începute deja de bolșevici. Cu toate acestea, rămânea preocupat de ideea formei pe care un guvernul socialist post-revoluționar avea să o ia.

Lenin, Nicolai Buharin și alți bolșevici din Elveția au început să proiecteze conceptul noii Rusii post-țariste. Au folosit ca sursă de inspirație mișcarea proletariatului rus de la 1905. Nu puteau oare sovietele, organizate asemenea muncitorilor de atunci, să fie folosite pentru răspândirea socialismului? Pornind de la aceasta idee, Lenin a început să se concentreze asupra lucrurilor care să evidențieze fezabilitatea conceptului său.

Această acțiune a început prin recitirea operelor lui Marx și Engels, urmată de cercetarea operelor filosofilor pe care cei doi îi influențaseră. Lenin însuși avea apoi să scrie o lucrare despre economiile capitaliste. Materialele necesare în etapa de cercetare urmau să sosească din toată lumea și Lenin avea să folosească drept surse 148 de cărți și 232 de eseuri. În cele din urmă, manuscrisul a fost terminat și publicat în 1917 sub titlul „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului". Lucrarea nu a fost însă publicată în Rusia țaristă, deoarece flacăra revoluției ce avea să îl înlăture pe țar ardea din ce în ce mai puternic.

Un nou conducător

Cele mai lungi opt luni

TOTUL A ÎNCEPUT LA SFÂRȘITUL lunii februarie a anului 1917, odată cu izbucnirea unor greve ale muncitorilor din Petrograd, noul nume al orașului Sankt Petersburg, ales pentru sonoritatea lui slavă. Muncitorii sufereau din cauza lipsei de alimente precum și a îngreunării condițiilor de muncă. Demonstrațiile s-au extins, și în curând mișcarea a devenit o forță scăpată de sub control. Chiar și oameni ce nu aparțineau clasei muncitoare participau la manifestații. Revoluția din Februarie începuse.

În martie, pierzând susținerea armatei, care se alăturase demonstranților, Țarul Nicolae al II-lea a fost nevoit să abdice, și acest lucru avea să însemne sfârșitul dinastiei ce condusese Rusia vreme de trei secole. Gheorghi Lvov, de la Partidul Constituțional Democratic și Alexandr Kerenski, de la Partidul Socialist Revoluționar, au organizat o coaliție, înființând un guvern provizoriu. Guvernul provizoriu avea rolul de a înlocui autoritatea țarului, iar Lvov avea funcția de prim-ministru.

Lenin și soția sa au fost copleșiți de bucurie la auzul veștii izbucnirii revoluției, împărtășind entuziasmul cu ceilalți tovarăși exilați. Lenin a trimis telegrame cu instrucțiuni pentru bolșevicii din țara, dar a simțit

▸ După ce Lenin s-a întors la Petrograd, s-a folosit de publicarea „Tezelor din aprilie" pentru a face cunoscută opoziția sa față de guvernul provizoriu. Odată ce i-a convins pe bolșevici de ideile sale, s-a concentrat apoi să-i aducă de partea revoluției pe soldați, țărani și muncitori.

▾ Pașaportul fals folosit de Lenin pentru a ajunge în Finlanda. Se deghizase cu ajutorul unei meșe de păr și a unei șepci și răzându-și barba. Unii susțin că cel care l-a bărbierit pe Lenin nu era altul decât celebrul Iosif Stalin.

că era necesar să se întoarcă în Rusia cât mai curând cu putință. Știa că greșelile comise în 1905 nu trebuia repetate. Primind din partea guvernului german permisiunea de a călători pe teritoriul țării, Lenin a pornit spre Rusia. Guvernul german îi acordase permisiunea de călătorie socotind că prezența revoluționarului în Rusia avea să slăbească de fapt puterea țării, Lenin promițând autorităților germane că se va ocupa să creeze astfel de condiții în Rusia încât aceasta să fie obligată să iasă din războiul împotriva Germaniei.

În seara zilei de 3 aprilie, după o lungă călătorie într-un tren de marfă, Lenin a ajuns în gara din Petrograd și în zilele următoare a publicat strategia revoluționară pe care o concepuse în timpul călătoriei, sub titlul „Tezele din aprilie". Esența acestei strategii consta în înlăturarea prin forță a guvernului provizoriu și negocierea păcii cu țările cu care Rusia se afla în război, punând astfel capăt acestuia.

Majoritatea bolșevicilor care au luat cunoștință de această strategie a lui Lenin au desființat-o, considerând-o un act insurecționist de pură brutalitate, dar într-un final, printr-un discurs elocvent, Lenin a reușit să-i convingă, câștigându-i de partea sa. Discursurile sale nu erau de fapt deloc extraordinare, dar prestanța sa de lider incoruptibil și consecvent cu idealurile sale de luptă în favoarea maselor atingea întotdeauna o coardă sensibilă în inima audienței. La finalul discursului a strigat de pe podium sloganul său revoluționar: „Toată puterea - sovietelor!"

Șarmul și atitudinea lui Lenin l-au propulsat încă o dată în fruntea bolșevicilor. Pe măsură ce condițiile de trai din Rusia se înrăutățeau, nemulțumirea maselor față de guvernul provizoriu se intensifica. Nimeni nu putea ști când avea să se sfârșească Marele Război și soldații dezertau de pe front în număr mare. Armata din jurul capitalei își îndrepta și ea nemulțumirea spre guvernul provizoriu, situația devenind astfel din ce în ce mai prielnică lui Lenin și bolșevicilor.

Pe 7 iulie, Kerenski a devenit prim ministru, prin înlăturarea lui Lvov și a ordonat arestul în masă al liderilor bolșevici, urmărind prin aceasta subminarea forțelor revoluționare. Lenin și-a ras barba, a făcut rost de o perucă, și deghizat astfel a fugit spre o ascunzătoare în Finlanda. Avea să rămână în Finlanda până la mijlocul lui septembrie, consacrându-și tot acest timp scrierii unei noi lucrări, „Statul și revoluția".

Lenin s-a întors pe ascuns la Petrograd la începutul lunii septmebrie, și a început să discute cu figurile centrale ale bolșevicilor despre punerea în

Omul-cheie

PRIM MINISTRUL KERENSKI

Alexandr Kerenski a fost al doilea și ultimul prim ministru al guvernului provizoriu din Rusia. El și Lenin aveau câteva lucruri în comun. Amândoi erau din Simbirsk, iar directorul școlii unde învățase Lenin, cel care scrisese personal în carnetul de note al lui Vladimir despre rezultatele sale extraordinare, era Feodor Kerenski, tatăl lui Alexandr Kerenski. Faptul că, deși având rădăcini comune, cei doi aveau să ajungă în taberele opuse ale revoluției este un amănunt istoric interesant.

La două luni de la Revoluția din Februarie, Kerenski a devenit ministru de război, autoinvestindu-se apoi și Conducător Suprem al Armatei. Deși și-a concentrat toată energia pentru consolidarea poziției Rusiei în război, armata rusă a suferit totuși numeroase înfrângeri, iar acest lucru a ușurat activitatea bolșevicilor, care instigau la revoluție în rândul soldaților și civililor nemulțumiți. Kerenski se temea de faptul că bolșevicii puteau primi mai multă susținere din partea maselor, și astfel a încercat să-i reprime pe liderii revoluționari în iulie 1917. Lenin a reușit să scape, fugind în Finlanda, dar Troțki și alte figuri importante ale bolșevicilor au fost arestați.

Cu tot zelul său belicos, Kerenski era mai degrabă un prim ministru slab, și la un moment dat a avut nevoie chiar de ajutorul bolșevicilor pentru a înăbuși o lovitură de stat inițiată de generalul Lavr Kornilov. Mai mult decât atât, cu acea ocazie Kerenski a înarmat gărzilor roșii bolșevice, pentru a se lupta cu oamenii lui Kornilov. Aceste arme aveau să rămână în posesia bolșevicilor, lucru care avea să îi ajute în izbânda revoluției. În primele zile ale Revoluției din Octombrie, Kerenski s-a închis în palatul de iarnă din Petrograd. A încercat să oprească avansul forțelor revoluționare prin ridicarea podurilor de acces spre palat, însă crucișătorul Aurora, echipajul căruia își declarase sprijinul față de bolșevici, a navigat pe râul Neva spre palat și și-a îndreptat tunurile către clădire. Kerenski a părăsit palatul deghizat în femeie. A reușit cu greu să iasă din Petersburg și a fugit la Paris. De aici a plecat în Statele Unite ale Americii unde a dus viața unui simplu emigrant.

◂ Kerenski în 1967. A trăit în exil în Statele Unite ale Americii până la moarte, în 1970, ocupându-se de scrierea memoriilor sale.

aplicare a planului său de răsturnare a guvernului provizoriu. În zilele de 24 și 25 octombrie conducătorii guvernului provizoriu au fost arestați și armata revoluționară a ocupat Petrogradul. Aceste evenimente aveau să devină cunoscute sub numele de Revoluția din Octombrie. Primul ministru Kerenski a reușit să fugă și, la conducerea unui mic batalion de soldați rămași fideli guvernului, a încercat să recucerească Petrogradul, dar a fost învins cu ușurință de armata revoluționară. Odată cu această victorie, forțele bolșevice au acaparat puterea în Rusia.

Revoluționarii devin ținte

După Revoluția din Octombrie, Lenin a devenit atât de absorbit de pregătirea decretelor sale istorice, încât abia mai avea timp să doarmă. Primul lucru pe care trebuia să îl expună era structura noii puteri a țării. Aceasta avea să fie adusă la cunoștință în sovietele care colaboraseră la succesul revoluției. A fost proclamată victoria revoluției socialiste și s-a înființat guvernului sovietic, iar Lenin a fost ales de către Consiliul Sovietelor președinte al Consiliului Comisarilor Poporului. Iosif Stalin a fost pus în funcția de Comisar al Poporului pentru Afacerile Naționalităților, iar Troțki, care se întorsese la aripa bolșevică, a devenit Comisar al Poporului pentru Afacerile Externe. Sistemul conducerii bolșevice fusese aproape definitivat.

Bolșevicii și figurile principale ale noului guvern, care acum avea denumirea de Soviet al Comisarilor Poporului, se întâlneau adesea la Institutul Smolnîi din Petrograd. Lenin și soția sa chiar aveau domiciliul în institut și pentru Lenin era așadar foarte convenabil să-și exercite influența asupra bolșevicilor și membrilor sovietelor chiar de acasă. Cu toate acestea, bolșevicii nu au obținut majoritatea voturilor în Adunarea Constituantă ținută în noiembrie 1917. Lenin i-a sfătuit pe membrii partidului său să ignore rezultatele alegerilor. Plănuise să se folosească de toate forțele pe care le avea la dispoziție pentru a desființa Adunarea Constituantă și a acapara puterea absolută. Totodată, cu scopul de a elimina opoziția politică, Lenin a emis pe 20 decembrie decretul prin care era înființată Ceka, abreviere de la Comisia Extraordinară pe întreaga Rusie pentru combaterea contrarevoluției și sabotajului.

În timpul acestei perioade instabile, Lenin a fost atacat de teroriști pe când se întorcea acasă dintr-o călătorie în străinătate. Din fericire pentru el, a scăpat nevătămat, dar acest incident prevestea că aceste acte de violență direcționată către Lenin se vor mai repeta. Lenin credea însă că era imposibil ca el să moară, având în vedere că revoluția abia începuse.

Violența se intensifică

Lenin devenise conducătorul de facto al Rusiei, și se confrunta cu problema poziției pe care Rusiei trebuia să o adopte în Marele Război, în care erau încă implicate marile puteri ale Europei. Deși prioritate avea bineînțeles apărarea țării, bolșevicii se opuneau totuși cu tărie începerii negocierilor de pace. Decizia

▲ Institutul Smolnîi, care a fost folosit ca sediu al cartierului general al bolșevicilor până la mutarea capitalei la Moscova. Înainte de a fi pus în aplicare, planul Revoluției din Octombrie a fost conceput aici. Lenin și soția sa au locuit pentru o vreme în clădirile institutului.

▲ Țarul Nicolae II și familia sa, care a avut o soartă crudă. Această fotografie a fost realizată înaintea Revoluției din 1917. Țarina Alexandra a fost nepoata Reginei Victoria a Angliei.

semnării unui tratat de pace a fost luată într-un final, chiar înainte ca armata germană să invadeze capitala Rusiei. Odată semnat tratatul de pace de la Brest-Litovsk, Rusia a fost forțată să accepte niște stipulații nefavorabile. Mai mult, pentru că în tratat nu se afla nici o garanție a faptului că Germania nu avea să mai atace Rusia, s-a decis imediat mutarea capitalei mai departe de linia frontului german, la Moscova.

În noua capitală, sistemul autocratic al lui Lenin s-a înăsprit și mai mult. Ceka și Armata Roșie erau răspândite pe tot cuprinsul teritoriului, urmărind reprimarea Cadeților, a membrilor Partidului Socialist Revoluționar, a menșevicilor, și a tuturor celor care nu se conformau liniei politice a bolșevicilor. Bolșevicii au dat partidului lor noul nume de Partidul Comunist Rus, și au făcut clară politica lor de implementare a noii societăți socialiste.

Dar proviziile insuficiente de hrană deveniseră o problemă majoră în orașe. Lenin a ordonat să li se dea arme muncitorilor și aceștia să meargă la proprietățile moșierilor și să ia proviziile pe care le găsesc, folosind forța dacă era necesar, fără îndurare față de oricine li s-ar împotrivi. Acest lucru i-a provocat și mai tare pe revoluționari, aceștia începând în curând să ceară execuția publică, prin spânzurare, a unor moșieri însemnați. Lenin simțea că era necesară terorizarea contrarevoluționarilor. Acum, pentru el, menținerea poziției sale în fruntea Consiliului Comisarilor Poporului devenise singura sa rațiune de a fi.

În zorii zilei de 17 iulie a anului 1918, a avut loc un eveniment cu valoare de simbol pentru schimbarea ce se petrecuse la conducerea Rusiei. Ultimul țar, Nicolae al II-lea, împreună cu toți membrii familiei sale, a fost împușcat. Dinastia Romanov, care condusese Rusia timp de secole, acum apusese. Metodologia politică a lui Lenin devenise cu adevărat plină de cruzime.

Violența politicii lui Lenin avea să sporească posibilitatea declanșării unui război civil în Rusia. Ofițerii fostei Armate Imperiale Ruse se aflau peste tot de-a lungul întinsului teritoriu, având în subordine trupe numeroase. Aceste forțe căpătaseră numele de Armata Albă, pe când forțele noii autorități erau cunoscute sub numele de Armata Roșie. Cele două tabere au purtat bătălii în fiecare regiune a Rusie, într-un război civil ce avea să dureze câțiva ani, dar într-un final Armata Roșie, organizată de Troțki, a învins și albii au fost zdrobiți.

Pe 30 august 1918, Lenin a fost încă o dată ținta unui atentat. De data aceasta a fost împușcat, gloanțele pricinuindu-i două răni grave. A reușit să supraviețuiască, dar se pare că din acest moment starea sănătății sale a început să se înrăutățească. Spre sfârșitul aceluiași an s-a încheiat Primul Război Mondial. Când a aflat aceasta, Lenin a informat autoritățile germane că Rusia denunță Tratatul de la Brest-Litovsk. Germania fusese învinsă în Marele Război, și Lenin era sigur că într-o bună zi va izbucni și acolo o revoluție socialistă, chiar dacă deocamdată nu existau semne de revoltă înăuntrul societății germane.

Către sfârșitul luptei

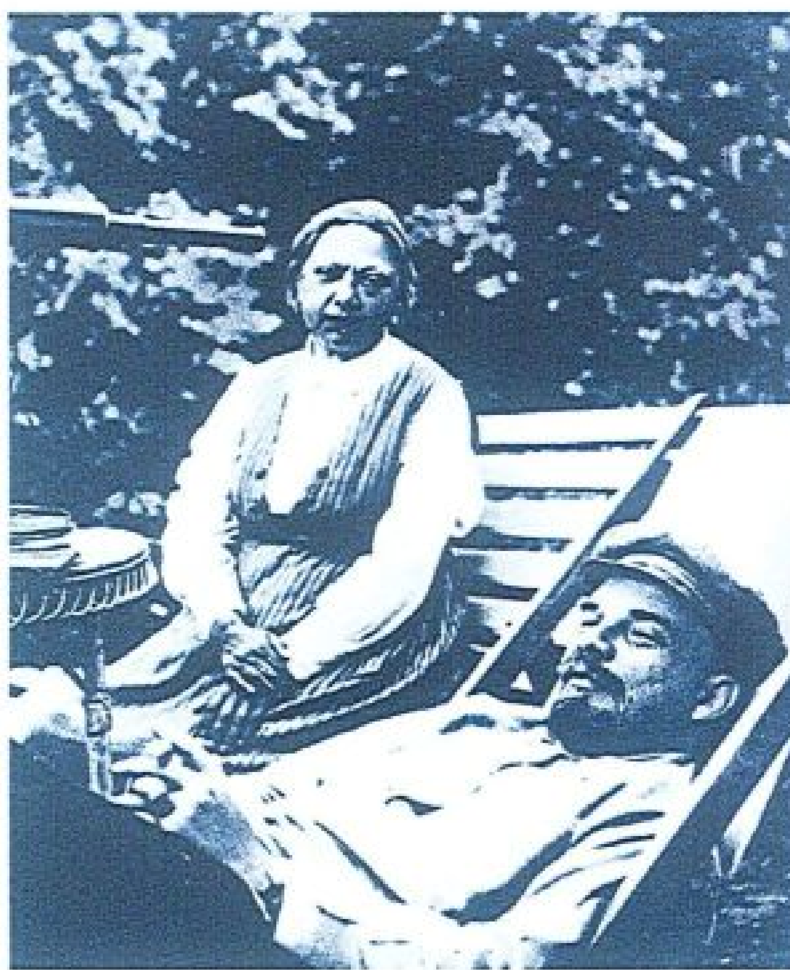
O nouă politică economică

Administrația partidului comunist rus care repurtase victoria în războiul civil a căpătat controlul complet asupra marilor orașe din Rusia. Lenin continua să se gândească la lupta revoluționară. El spera că succesul revoluției în Rusia avea să ducă la răspândirea socialismului pe tot cuprinsul Europei, apoi în întreaga lume. Pe 7 mai 1920, șeful statului polonez Józef Piłsudski a invadat orașul Kiev din Ucraina, un incident ce avea să ducă la un conflict armat între Rusia și Polonia.

Armata Roșie a invadat Polonia, dar a suferit o mare înfrângere în bătălia de la Varșovia. Lenin a fost șocat când a aflat de această înfrângere. Astfel se năruiau planurile lui de formare a unei federații socialiste cuprinzând Rusia și restul Europei. Lenin simțea că dacă ideea socialismului universal avea să izbândească în Europa, toate problemele socio-politice ale continentului ar fi fost rezolvate.

Lenin se vedea obligat să-și schimbe strategia. El se opunea introducerii unei noi politici economice (în limba rusă „Novaia Ekonomiceskaia Politika" sau prescurtat „NEP"). Această politică prevedea reformarea sistemului de colectare a recoltei de la țărani, înlocuind „comunismul de război" cu o abordare mai liberală, în care țăranii puteau să-și păstreze o parte din recoltă pentru a o vinde. Pentru bolșevici, care își doreau un control economic total asupra țării, caracteristicile de economie de piață ale NEP-ului erau extrem de iritante.

La următorul congres al partidului, însă, în loc să se dezbată NEP-ul, discuțiile s-au axat pe problema sindicatelor, noua politică economică nefiind analizată. Pe parcursul congresului s-a petrecut un incident care a distras atenția

Lenin împreună cu soția, în satul Gorki, într-o fotografie din 1922. De acum înainte, sănătatea lui Lenin avea să se înrăutățească continuu.

Bolșevicii și-au instalat primul guvern la Petrograd, dar în martie 1918, au decis să-l mute la Moscova. Petrogradul era mai dificil de apărat, fiind mai aproape de graniță și mai greu de aprovizionat.

delegaților. Pe insula Kronstadt, o bază militară fortificată a flotei ruse, a izbucnit o revoltă a marinarilor sovietici împotriva primului guvern bolșevic și armata roșie a fost trimisă pentru a înăbuși revolta. În tot acest haos, NEP-ul a trecut prin legislativ relativ ușor și a fost pus în aplicare din aprilie 1921. Mulțumită, în parte, acestei noi politici economice, Rusia începea să dea semne de normalizare.

O adunare internațională a comuniștilor de pe tot globul, Cominternul, s-a ținut la Moscova, pe 23 iunie 1921. Cu câteva zile înainte de sfârșitul congresului, un Lenin extenuat și-a dat seama că nu o să poată să participe la ceremonia de închidere a congresului, dezamăgind astfel masele de oameni care s-au adunat ca să-l vadă. Sănătatea lui Lenin începuse deja să se deterioreze.

O casă mare

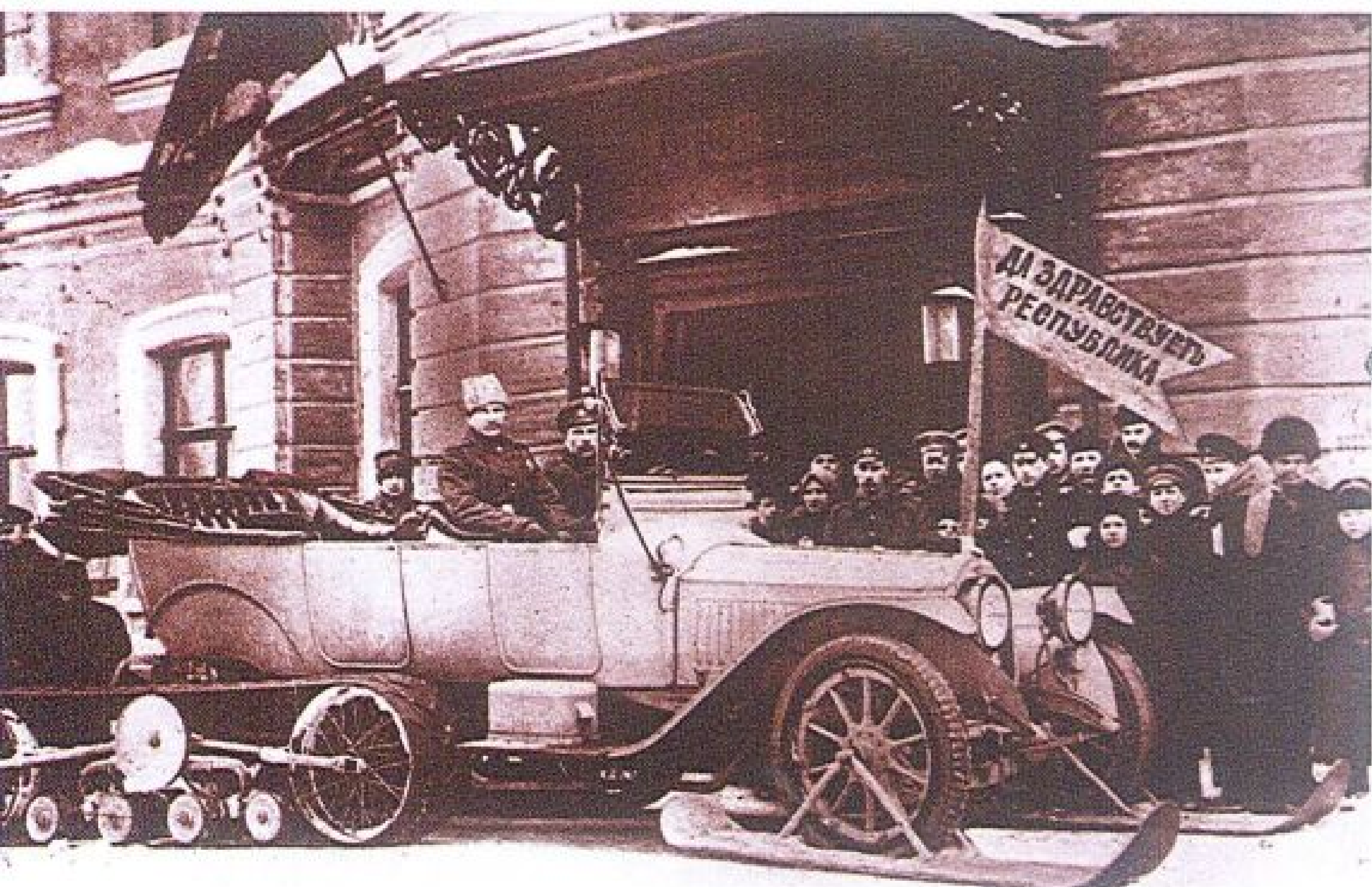
Lenin suferea de migrene cronice și de insomnie și, deoarece starea lui de sănătate se înrăutățea, Lenin nu mai reușea să lucreze în program normal. Doctorul său a insistat să ia un concediu prelungit. În această perioadă de convalescență, Lenin s-a mutat în satul Gorki, dar a continuat să conducă ședințe ale diverselor comitete și consilii. Politica devenise o parte integrantă a ființei lui Lenin și devenise deja imposibil să separi omul de politică.

În cele din urmă, Lenin s-a mutat într-o casă mare din satul Gorki, dar neliniștea lui nu l-a părăsit. Casa și vecinătățile ofereau un loc minunat pentru un bolnav în convalescență și Lenin avea la dispoziție și un automobil pe care putea să-l folosească pentru a se plimba. Însă boala care îi provoca suferința lui Lenin nu era de natură fizică. Îl deranja faptul că nu mai putea să lucreze la capacitate maximă.

Lenin a continuat să trăiască la Gorki, călătorind din când în când până la Moscova.

În interiorul partidului a existat o dezbatere dacă Lenin avea să fie trimis ca reprezentant al partidului la întâlnirile internaționalei socialiste. În final s-a ajuns la concluzia că riscul unui atentat la viața lui era mult prea mare ca să poată îndeplini acest rol. Sănătatea din ce în ce mai precară a lui Lenin îl făcea să-și piardă din influența sa în partid.

Pe 23 aprilie 1922, Lenin a primit un sfat din partea doctorului său despre cum să scape de durerile de cap. Doctorul recomandase de asemenea ca gloanțele din capul lui Lenin să fie extrase chirurgical, însă operația nu avea să fie eficientă. O lună mai târziu, Lenin a suferit primul său atac. Deși nu a murit, întreaga parte dreaptă a

◂ Rolls Royce-ul oficial folosit de Lenin. A fost modificat radical pentru a face față teribilelor ierni rusești. Obiectul care seamănă cu o omidă, este șenila unui tanc care a fost montată pe acest Rolls Royce.

corpului său era de acum paralizată și vorbea cu mare dificultate. Cu toate acestea, imediat ce a început să se simtă mai bine, Lenin s-a îndreptat către Kremlin, zicând că vrea să ia din nou hățurile puterii în mâinile sale. Lenin nu putea să suporte ideea că alți membri de partid foloseau puterea care îi aparținuse numai lui.

La al 11-lea mare congres, Lenin a trimis ordine din casa sa de la Gorki: membrii de rând ai comitetul central al partidului comunist trebuia înlocuiți. Figuri importante din partid vroiau să scape de comitetul central. Comitetul central a tras concluzia că Lenin își pierde simțul echilibrului politic.

▴ Liderii bolșevici. În stânga este Lenin, iar la dreapta sa – Troțki. La dreapta lui Troțki este Stalin. Lenin îi considera pe Stalin și Troțki drept cei mai puternici oameni din partid.

Unde se află puterea

Inițiativele politice expediate de Lenin din satul Gorki erau adesea în contradicție cu interesele conducerii partidului și până să-și dea seama, prietenul lui Lenin de nădejde, Stalin, devenise dușmanul lui ideologic. Se spune că la un moment dat Stalin și-ar fi dat jos masca de adjutant credincios și, aruncând-o departe, și-ar fi propus să pună mâna pe puterea deținută de Lenin.

În octombrie 1922, Lenin a ignorat complet sfaturile doctorului său și s-a întors hotărât la Kremlin. S-a folosit de toate resursele sale ca să devină președintele comitetului central și apoi a luat parte la congresul internațional al comuniștilor. Lenin însă nu mai reușea să-și ascundă starea fizică deplorabilă față de cei din jur.

Pe 13 iunie a aceluiași an Lenin suferise un nou atac cerebral și a fost obligat să urmeze tratamentul prescris de doctor – liniște absolută. Lenin vedea cum se apropie sfârșitul vieții sale și și-a dictat testamentul politic. Lenin se temea de o scindare la vârful partidului și de posibilele lupte interne. Lenin se gândea la Stalin și la Troțki ca la posibilii săi succesori, dar nu i-a numit niciodată ca atare. Asta se datora, fără îndoială credinței lui Lenin că pentru ca ideile cuiva să se realizeze, acele idei trebuie realizate chiar de persoana în cauză.

Pe 21 ianuarie 1924 Lenin a suferit al treilea atac, care l-a făcut să-și piardă aproape complet controlul asupra corpului său. Avea să își petreacă viața ca un invalid la Gorki. Dar în aceeași zi, a intrat în comă din cauza unui infarct. La ora 18.50, în prezența soției și a surorii sale Maria, Lenin a murit la vârsta de 53 de ani.

Conform dorințelor sale, autoritatea politică a lui Lenin nu a fost transferată nimănui. După cum a prezis în „testamentul politic", partidul s-a scindat și în cele din urmă, Iosif Stalin a obținut puterea absolută.

Biblioteca de amintiri

„ȘAHUL ESTE DOAR UN JOC"

Lenin a fost un iubitor al jocului de șah toată viața sa, dar în același timp el a crezut că șahul este doar un joc și nimic mai mult. A învățat să joace când era încă adolescent. După ce s-a mutat la Kazan, ca să meargă la facultate, devenise deja un pasionat al jocului. După spusele soției lui Lenin, în timpul vieții din exil, Lenin juca șah de la răsăritul până la apusul soarelui. Lenin era un entuziast prin natura sa, și deși credea că șahul nu e decât un joc, el și-a folosit ascuțimea minții în acest joc la fel cum ar fi făcut-o în rezolvarea unei probleme politice serioase.

Scopul lui Lenin în cursul jocului nu era victoria, ci plăcerea unui joc corect. Lenin era foarte strict în ceea ce privește regulile jocului. Când se confrunta cu un adversar mai puternic, îi cerea imperturbabil să joace cu handicap, iar când juca cu un adversar mai slab, se oferea voluntar să joace chiar el cu handicap. Asta crea un joc mai echilibrat. Daca partenerul său refuza să joace în conformitate cu aceste adăugiri, Lenin se plângea că o partidă între adversari de calibre diferite nu era deloc interesantă.

▸ Lenin jucând șah cu Bogdanov la reședința lui Gorki pe Insula Capri, în Italia.

Umbra violențelor se răsfrânge asupra revoluției maselor

1917 a fost anul de cotitură în istoria rusă. Puterea teribilă a revoluției clasei muncitoare a distrus dinastia care timp de trei secole stăpânise Rusia. Fusese înlăturată vechea putere astfel încât deciziile să revină poporului? Lupta revoluționarilor abia începea...

Sfârşitul perioadei țariste

REVOLUȚIA RUSĂ ESTE CONSIDERATĂ cel mai important eveniment istoric al secolului XX. Cu siguranță a reprezentat un șoc pentru rânduiala timpurilor, prin faptul că a zguduit pentru prima oară capitalismul dominant. Condițiile sociale din Rusia secolului al XIX-lea au favorizat într-un mod inegalabil izbucnirea revoluției.

În contextul în care economia tradițională agricolă lăsa de dorit în urma eliberării sclavilor și a industrializării târzii, condițiile sociale au creat mediul favorabil pentru ca liberalii din clasa de mijloc (denumiți Narodnik) și marxiștii gen Lenin să se afirme.

Primul val revoluționar, cel din 1905, a fost reprimat prin concesiile făcute de Duma (Camera Inferioară a Parlamentului Rus), dar revoluția a demonstrat că oamenii nu mai erau mulțumiți de traiul lor sub conducerea țarilor. Revoluția din februarie a reprezentat un catalizator pentru distrugerea, în cele din urmă, a Romanovilor. În spatele mișcărilor revoluționare, se ascundea un număr foarte mare de oameni, ceea ce dădea un plus de avânt revoluționar, care a culminat, în cele din urmă, cu varsare de sânge.

După ce revoluționarii au recreat Soviet-ul din Saint Petersburg, corpurile legislative regionale au decis să ia puterea și să se constituie într-un guvern provizoriu, cu sprijinul liberalilor. Odată cu recrearea Soviet-ului (Consiliu, organ de putere) din Saint Petersburg, revoluționarii care fuseseră exilați s-au întors în capitala rusă. Existau acum două forțe care concurau pentru a prelua controlul țării. În acest fel, s-a ajuns la o structură de putere dezechilibrată și divizată.

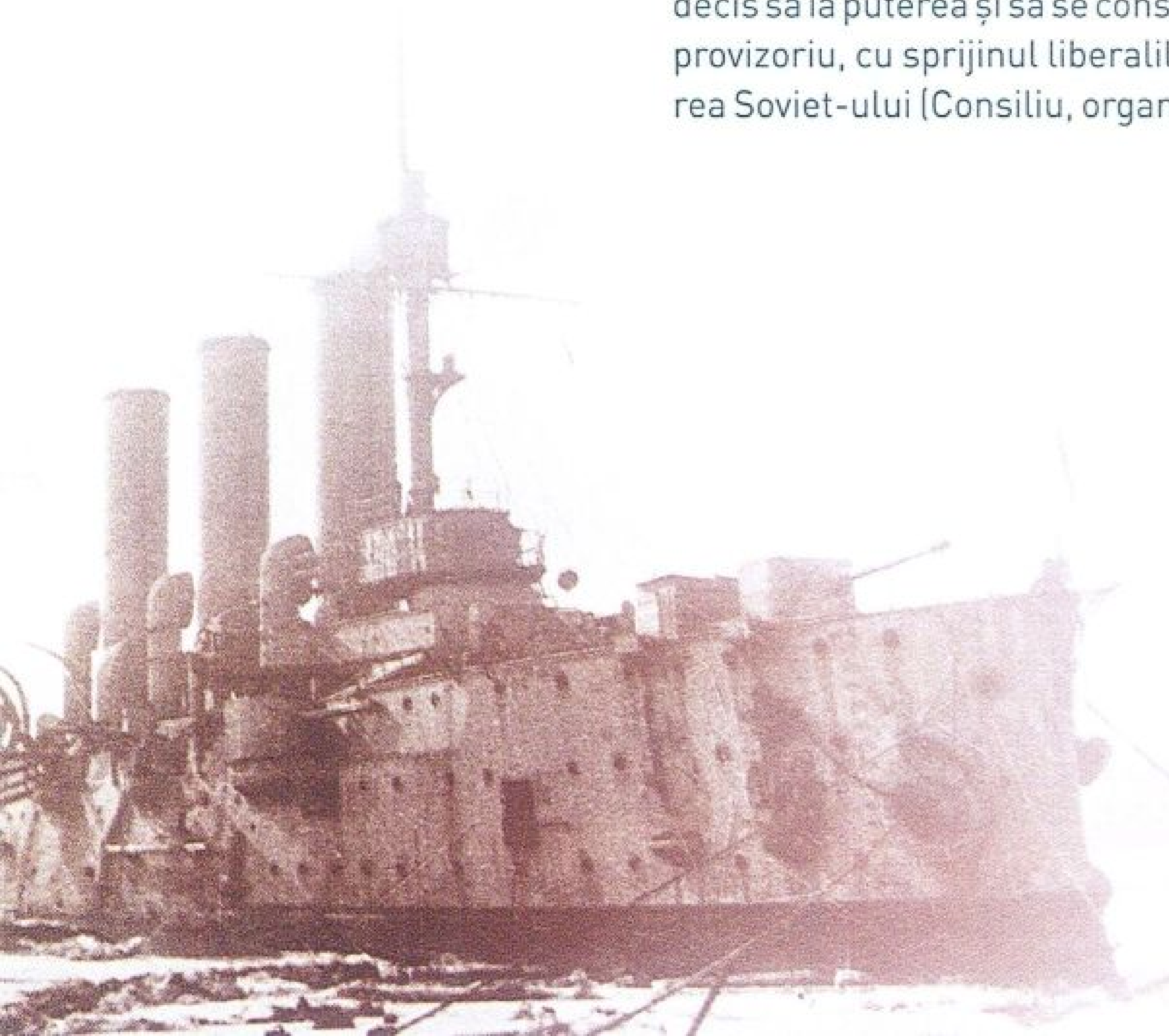

Afiș revoluționar din 1917.

Sovietele

Oportunistul Lenin s-a folosit de structura dezechilibrată a puterii pentru a-și alege momentul în care să se impună. Acesta a condus un atac hotărâtor asupra guvernului provizoriu și a susținătorilor săi. Astfel, Sovietele și guvernul provizoriu nu mai erau solidari în preluarea controlului, ci erau acum adversari care reprezentau clase opuse. Aceste consilii se împrăștiaseră în toate regiunile Rusiei, dar numai sub conducerea lui Lenin au ajuns să reprezinte o amenințare pentru guvernul provizoriu.

Influența bolșevicilor și a lui Lenin a continuat să crească în interiorul sovietelor, fapt ce a dus la „Revolta din iulie", când soldații și muncitorii pro-bolșevici s-au răsculat împotriva guvernului provizoriu. Kerenski a ordonat arestarea liderilor bolșevici, dar Lenin a reușit să fugă și să se ascundă în Finlanda, unde a terminat de scris cartea „Statul și Revoluția". În această lucrare, Lenin afirma că statul este un instrument de oprimare socială folosit de elite pentru a conduce și că o societate comunistă fără clase sociale nu

Crucișătorul Aurora

▾ Lenin se adresează unei mulțimi la o comemorare publică a lui Karl Marx. Fotografia a fost făcută în 1921 la Moscova.

Soldați, muncitori, și țărani! Vouă vi se încredințează realizările revoluției, democrației, și păcii!

poate coexista cu ideea de stat. Lenin a recunoscut potențialul imens pentru revoluție în rândul țăranilor și muncitorilor care reprezentau marea masă a societății. Cu alte cuvinte, el a intuit că aceștia așteptau doar o ocazie potrivită pentru a scăpa de sub jugul țarist. În „Statul și Revoluția" Lenin a realizat o sinteză între ideile marxiste și aspirațiile maselor oprimate.

La sfârșitul lunii august, proaspăt numitul în funcție comandant suprem al armatei ruse, generalul Kornilov, a decis să intervină în situația haotică din Rusia, după evenimentele din iulie. Kornilov a afirmat că „Lenin și spionii lui germani" ar trebui spânzurați, sovietele desființate, disciplina militară reinstaurată, iar guvernul provizoriu „restructurat". Kerenski, nefiind sigur de loialitatea față de guvern a generalilor săi, a apelat la ajutorul bolșevicilor și a formațiilor lor paramilitare, Gărzile Roșii. Rebeliunea lui Kornilov a fost suprimată, iar liderii bolșevici care au condus lupta împotriva acesteia au devenit și mai populari. În septembrie bolșevicii deveniseră gruparea majoritară în sovietele din Moscova și Petrograd, putând conta astfel pe un important sprijin politic. Ei au început pregătirile pentru formarea unui nou guvern ce urma să-l înlocuiască pe cel provizoriu cu ocazia celui de-al doilea Congres al Sovietelor din 25 Octombrie. Confruntarea cu guvernul provizoriu se apropia rapid.

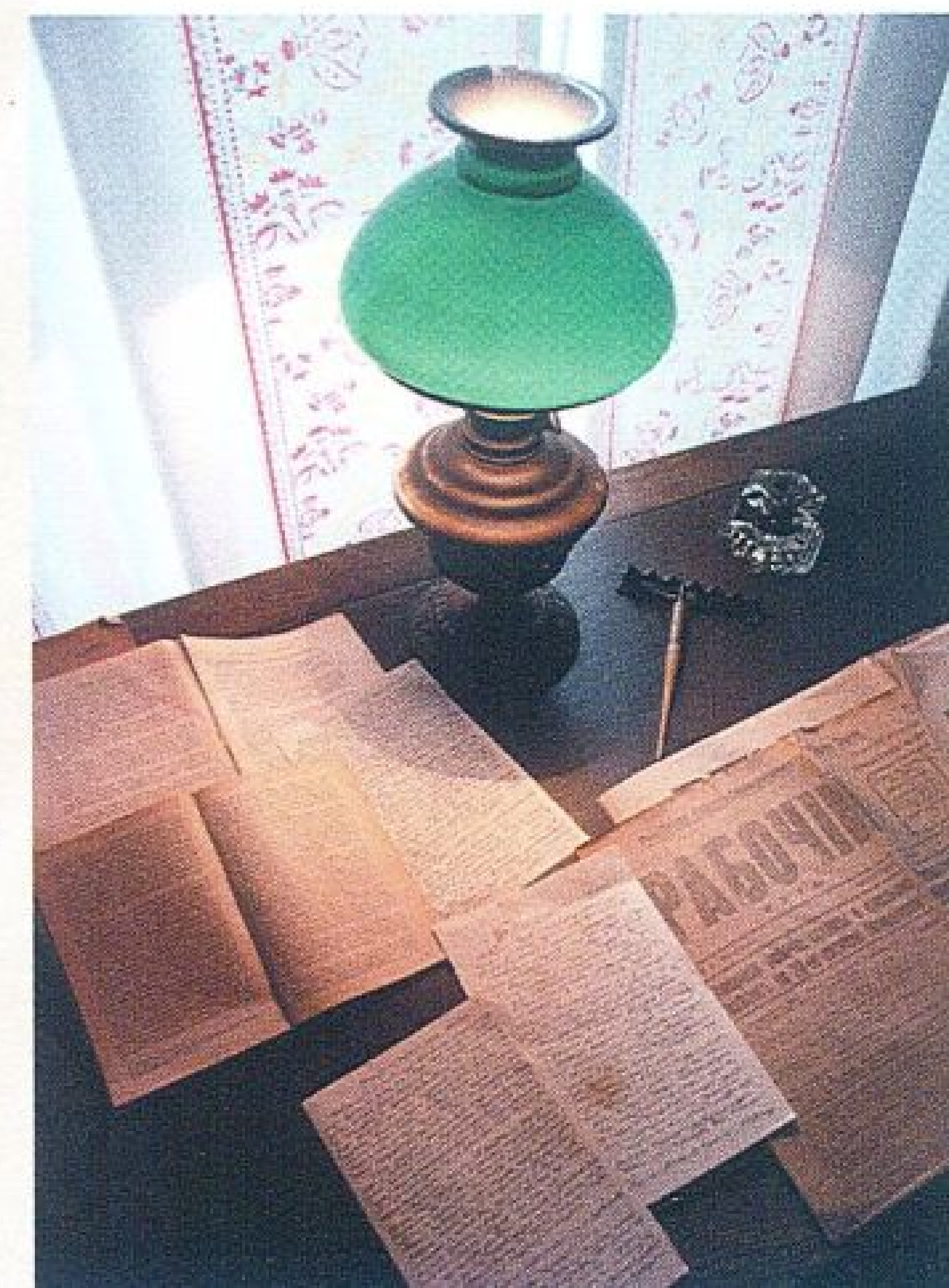
Garnizoanele din Petrograd și alte instituții importante luaseră deja decizia de a susține puterea sovietică. Un comitet militar revoluționar fusese înființat în cadrul Sovietului din Petrograd, în timp ce sub conducerea lui Troțki se punea la punct un plan pentru eliminarea forțelor guvernului provizoriu. In ziua Congresului Sovietelor, Armata Roșie (formată în principal din muncitorii de la uzine) s-a răsculat, conform planului, împotriva guvernului provizoriu, care n-a rezistat presiunii mulțimii și a căzut.

Planul Revoluției

Congresul al doilea al Sovietelor din întreaga Rusie a început la 22.40 pe 25 octombrie 1917. Către ora două noaptea a fost primit mesajul că guvernul provizoriu, care se închisese în Palatul de Iarnă, a căzut. La ora 3 noaptea Congresul s-a întrunit din nou și Lenin a prezentat planul general al noului guvern muncitorilor, țăranilor și soldaților, încredințându-le realizările revoluției, democrației și păcii. Lenin a prezentat pe scurt un plan de guvernare, care avea să soluționeze problemele ignorate de guvernul provizoriu.

Pe 26 octombrie Congresul a emis mai multe decrete, printre care deosebit de importante au fost decretul asupra păcii, care proclama sfârșitul războiului, și cel asupra pământului, care justifica acțiunile țăranilor pe întreg teritoriul Rusiei care-și împărțeau moșiile aristocraților. Bolșevicii și alte partide socialiste au intrat în conflict în privința compoziției Sovnarkomului (Sovietului Comisarilor Poporului), care avea să dețină puterea executivă și legislativă atunci când Congresul nu era în sesiune. Menșevicii și Partidul Socialist Revoluționar s-au retras din al doilea Congres al Sovietelor, cedându-le bolșevicilor controlul absolut asupra guvernului.

Interesant este faptul că în primele decrete ale lui Lenin nu apăreau proeminent noțiunile „socialism" și „țară". Asta se întâmpla pentru că în perioada aceea era încă foarte neclar cât de adânc în teritoriul Rusiei se întindea puterea noului guvern. Socialismul era încă un concept relativ nou și fusese doar vag menționat drept unul din scopurile revoluției.

▸ Biroul folosit de Lenin. Lucrarea „Statul și Revoluția" a fost scrisă în timpul scurtului exil din Finlanda, unde Lenin a fost obligat să se ascundă de represaliile Guvernului Provizoriu. În ea se afirmă că trecerea de la o națiune a burgheziei la una a proletariatului nu este posibilă fără violență revoluționară și fără dictatura proletariatului.

▲ Lenin (la mijloc) inspectând trupele care se aliniază în Piața Roșie pe 25 Mai 1919. Războiul civil se intensificase și masele sufereau din cauza necesității împovărătoare de a aproviziona armata.

Nici măcar Lenin nu-l inclusese în planul revoluționar.

Rezultatul acestei situații a devenit evident la scurt timp după Congresul Sovietelor, în timpul alegerilor în Adunarea Constituantă Rusă. Partidul Socialist Revoluționar, care obținuse sprijinul țăranilor a primit peste 40% din voturi, în timp ce bolșevicii lui Lenin nu au obținut decât 25% din sufragii. În timpul primei sesiuni a Adunării în ianuarie 1918, grupările antisovietice au cerut ca întreaga putere să fie acordată Adunării Constituante. Reacția lui Lenin a fost să dizolve adunarea constituantă, pretextând că mai importante erau țelurile revoluției și crearea unei noi republici Sovietice. Lenin anticipase înfrângerea în alegeri a bolșevicilor și a pregătit de la bun început dizolvarea Adunării Constituante. Aceasta a fost numai una din situațiile în care Lenin și-a încălcat principiile democratice.

De la persuasiune la forță

În Petrograd revoluția nu a dus la vărsare de sânge, dar pe 27 octombrie a izbucnit o puternică luptă de stradă între revoluționari și forțele guvernului provizoriu, care au continuat până la proclamarea unui guvern al sovietelor pe 3 noiembrie. Situația revoluționarilor a fost complicată de faptul că partidele politice care au părăsit al doilea Congres al Sovietelor s-au angajat într-o mișcare de rezistență față de autoritatea sovietică. Ei au încurajat muncitorii de la căile ferate să intre în grevă, fapt ce a dus la o blocare a serviciilor administrative. În această perioadă de anarhie violența domnea pe străzile orașului.

◂ Liderul Ceka, Felix Edmundovici Dzerjinski, a fost cel care a pus bazele principiilor de funcționare a instituției. În 1922 Ceka a fost reorganizată într-o poliție politică modernă care avea să devină precursoarea KGB-ului.

Lenin, însă, n-a dat înapoi. Răspunsul său la problemele perioadei de tranziție a fost, invariabil, „dictatura proletariatului". În decembrie 1917 Lenin înființează Comisia extraordinară pe întreaga Rusie pentru combaterea contrarevoluției și sabotajului, cunoscută mai bine cu abrevierile VeCeKa, sau pur și simplu Ceka. Inițial, scopul acestei instituții era limitat la efectuarea de investigații, fără a aplica pedepse, însă sub conducerea lui Felix Edmundovici Dzerjinski, ea a devenit o poliție secretă care aresta, încarcera și condamna fără judecată.

▲ Satele erau cuprinse de sărăcie și suferință din cauza politicii dure a „comunismului de război". Creșterea economică avea să vină abia cu introducerea Noii Politici Economice.

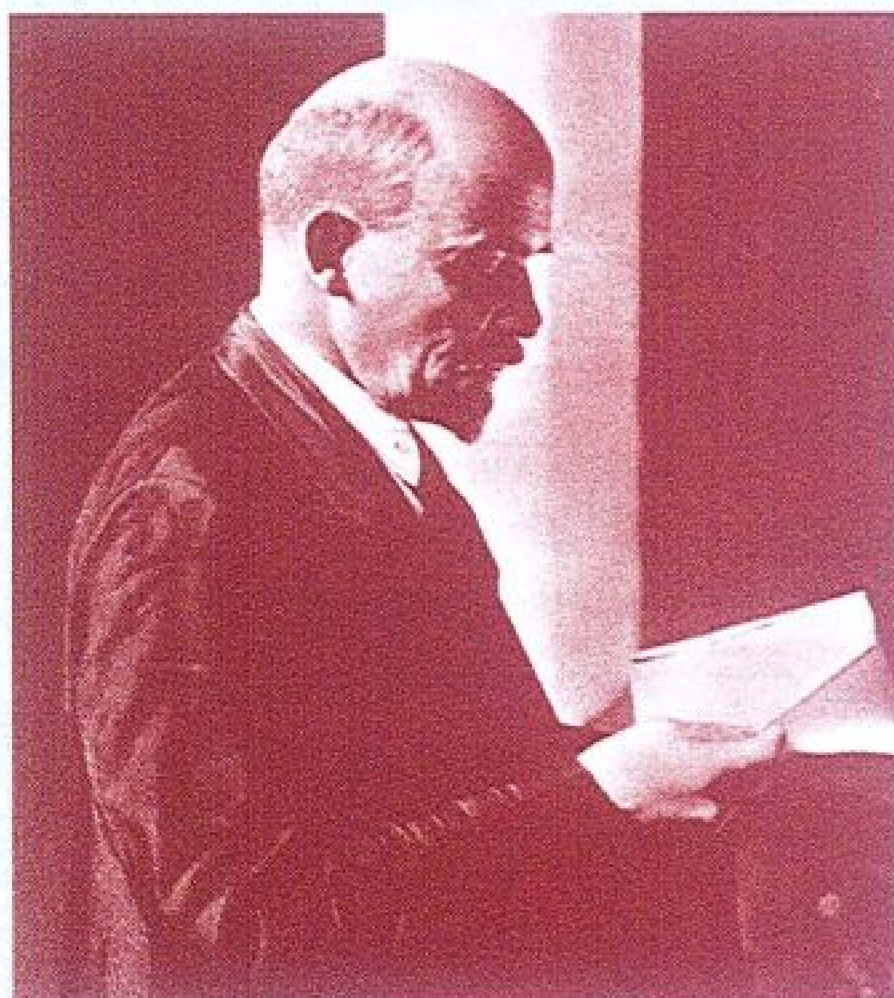
Ceka a fost produsul firesc al unei ideologii care aproba terorismul de stat. Confruntările violente dintre bolșevici și oponenții lor s-au extins la nivelul întregii țări, și în august 1918 Lenin a fost grav rănit într-un atentat asupra sa. Criza cauzată de războiul civil și de colapsul economic a dus la introducerea unei politici economice dure, cunoscute sub numele de „comunism de război". Această politică avea ca scop asigurarea aprovizionării orașelor și Armatei Roșii cu alimente, cu arme și cu muniții, în condițiile în care mecanismele și relațiile economice normale fuseseră distruse de război. Statul rechiziționa cu forța de la țărani surplusul de produse agricole pentru a hrăni populația orășenească și armata. Muncitorii înfometați lucrau în condiții de disciplină strictă, iar greviștii puteau fi împușcați fără judecată. Societatea ideală prefigurată de Lenin era zdruncinată de violență și începea să se metamorfozeze în Uniunea Sovietică condusă de un partid unic.

CAPITALISM ȘI COMUNISM DOUĂ LUMI OPUSE

Crearea Cominternului

Atât în Rusia Sovietică, cât și în Occident, a existat percepția faptului că după Revoluția din Octombrie globul pământesc a fost împărțit în două: de o parte - lumea capitalistă, și de cealaltă - cei care vroiau să dărâme capitalismul. Această percepție avea să fie întărită de revoluțiile socialiste care au izbucnit în alte țări europene. După înfrângerea Germaniei în primul război mondial, în noiembrie 1918 a izbucnit o revoluție în Berlin. Insurecții violente au avut loc în Ungaria și Bavaria, în timp ce Italia, Franța și Anglia s-au confruntat cu tulburări sporadice. Aceste incidente păreau să confirme profeția bolșevicilor despre răspândirea revoluțiilor în alte țări de pe continent. În același timp ele i-au făcut pe cei de la cârma puterii din Europa de Vest să se teamă și să urască revoluția, întărindu-le hotărârea de a o distruge.

Organizația cunoscută sub denumirea de A Doua Internațională, s-a dizolvat odată cu izbucnirea primului război mondial, însă Lenin a vrut să o refacă. Noua organizație a căpătat numele de Internaționala a Treia, sau Internaționala Comunistă, prescurtat – Comintern. În martie 1919, primul congres mondial al Cominternului s-a întrunit la Moscova. Comuniști din nouăsprezece state au participat la formarea Internaționalei a Treia. Acest eveniment marchează divizarea lumii în două tabere opuse.

▲ Lenin la o ședință a Cominternului. Crearea Cominternului a întruchipat ideologia antagonismului politic a lui Lenin.

▲ Reagan și Gorbaciov au pus punct războiului rece dintre Rusia și America care durase aproape o jumătate de secol.

Înfrângerea din Polonia

Fondatorii Cominternului credeau că oamenii care fuseseră obligați să se măcelărească în război în numele naționalismului, vor renunța la ideile acestuia și se vor uni sub stindardul Cominternului. Această idee a căpătat o importanță deosebită pentru reinstaurarea ordinii în Rusia Sovietică măcinată de un război civil. Speranțele Cominternului nu s-au materializat însă, obstacolul naționalismului fiind mult mai greu de depășit decât se credea la început.

Înfrângerea militară a Rusiei lângă Varșovia, în Polonia, avea să evidențieze această stare de fapt. Muncitorii polonezi se răsculaseră împotriva guvernului polonez, și Armata Roșie s-a folosit de acest prilej pentru a interveni și a instaura un guvern revoluționar în Polonia. Eșecul acestui plan poate fi atribuit naționalismului, predominant în rândul muncitorilor polonezi. În Comintern intraseră partide comuniste din multe țări, dar ele erau peste tot în minoritate, și nu erau percepute drept conducători de încredere ai mișcării muncitorești. Ruptura dintre minoritatea muncitorească pro-comunistă, și majoritatea muncitorească anti-comunistă avea să se adâncească cu trecerea timpului.

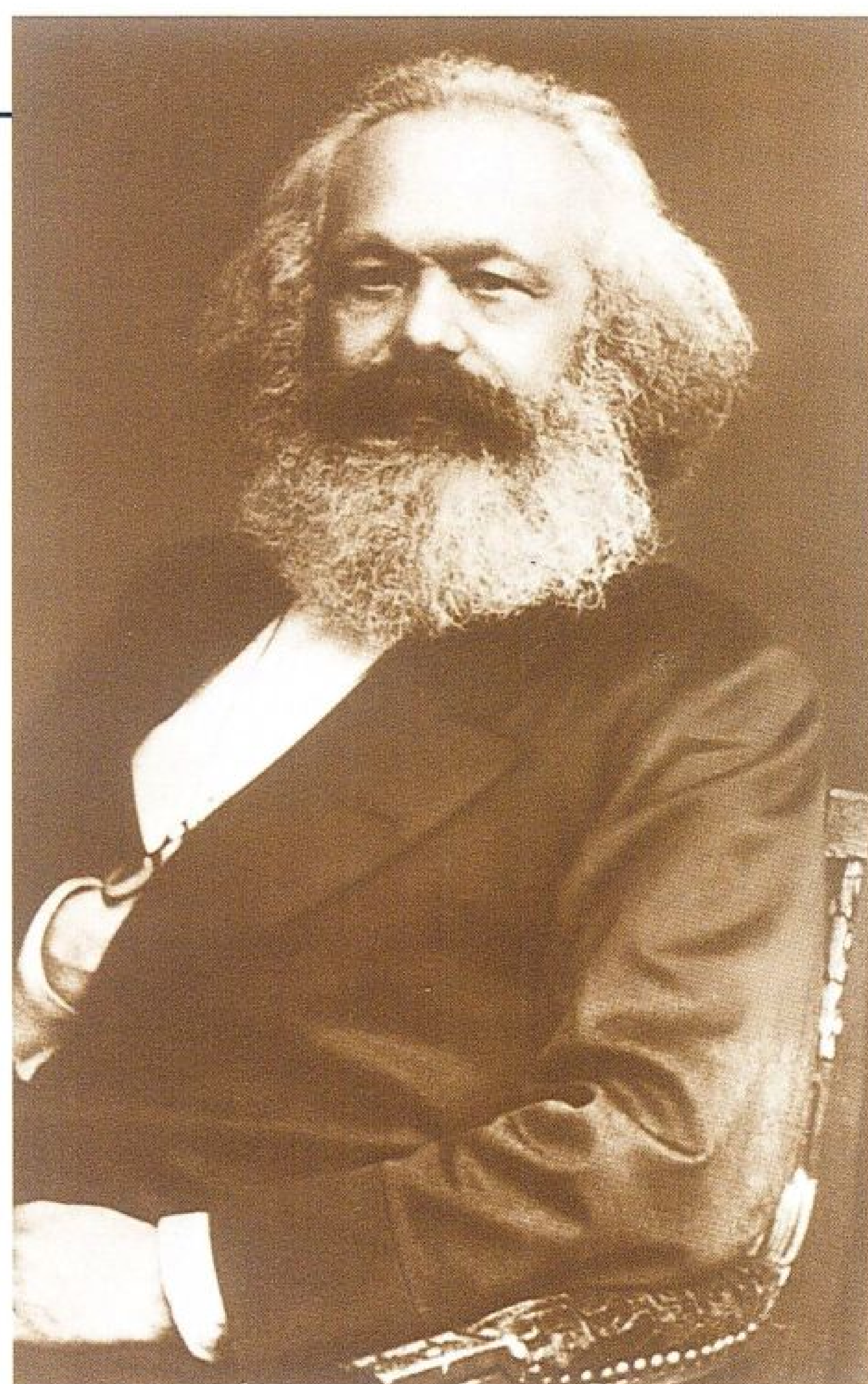
Eșecul revoluției în Europa

Lenin sperase că după înfrângerea Germaniei în primul război mondial, aceasta ar deveni focarul unei revoluții paneuropene, însă insurecția condusă de partidul comunist german în martie 1921 a eșuat. Visul lui Lenin de a vedea o Europă cuprinsă de revoluție nu s-a materializat. În curând, însă, Lenin a găsit o cale de a consolida puterea și relațiile internaționale ale Rusiei printr-o colaborare cu Germania. Războiul ruso-polonez contribuise la întărirea relațiilor dintre Rusia Sovietică și Germania vecină. În Aprilie 1922, cele două state au semnat Tratatul de la Rapallo, spre consternarea țărilor Europei occidentale. Deși Uniunea Sovietică s-a dovedit incapabilă să aprindă scânteia revoluției socialiste în Europa, ea s-a dovedit extrem de abilă în domeniul diplomației.

Ardoarea revoluției în rândul membrilor Cominternului avea să se diminueze după înfrângerea insurecției din Germania. Așteptările inițiale ale Cominternului fuseseră înșelate, și orânduirea Sovietică s-a văzut nevoită să lupte pentru supraviețuire într-o lume capitalistă. Când avântul revoluționar a început să se mai domolească, comuniștii din lumea întreagă s-au trezit în minoritate, într-o opoziție ireconciliabilă față de restul lumii. Această situație avea să dea naștere la numeroase conflicte naționale, și va duce până la urmă la declanșarea războiului rece dintre Statele Unite ale Americii și URSS.

Lideri şi mari gânditori

Lenin era serios şi încăpăţânat şi nu a avut parte de prieteni înţelegători. El nu suporta nici cele mai mici divergenţe ideologice, pe care le ataca cu înverşunare. Nu era mulţumit până nu reuşea să dovedească că dreptatea era de partea lui şi se pare că niciodată nu-şi recunoştea propriile erori. Încrederea lui absolută în propriile convingeri a fost adevăratul motor al revoluţiei sale.

Filosof german și precursor al revoluționarilor

Karl Marx (1818-1883)

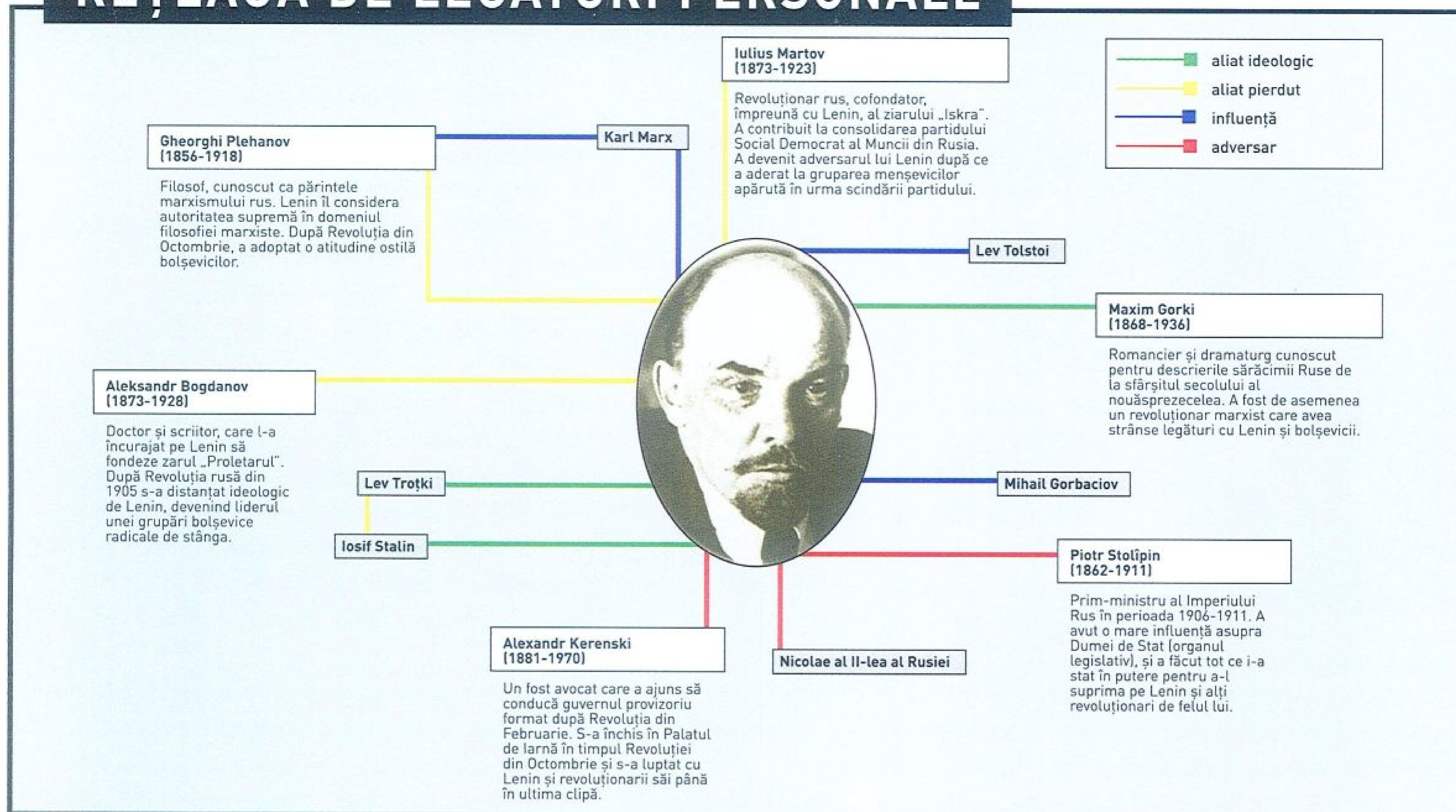
Lenin mărturisește într-una din scrierile sale că a devenit un adept al filosofiei lui Marx în ianuarie 1889. Faptul că Lenin a reținut cu atâta precizie momentul transformării sale ideologice arată ce impact au avut operele lui Marx asupra sa. La acea vreme Lenin citise „Capitalul" lui Marx, prin care a căpătat acces la ideile ce aveau să devină piatra de temelie a ideologiei sale revoluționare.

Marx s-a născut în familia unui avocat evreu în orașul Trier din Regatul Prusiei pe 5 mai 1818. La facultate a studiat filosofia și dreptul, iar după absolvire a devenit redactor la ziarul „Rheinische Zeitung", în paginile căruia a criticat politicile guvernului. Radicalismul său a provocat un conflict deschis cu guvernul vremii și Marx a fost obligat să-și dea demisia din postul de redactor. De aici Marx a plecat la Paris, unde l-a întâlnit pe Friedrich Engels, care avea să devină prietenul lui cel mai bun și împreună cu care a elaborat teoria comunismului. Un grup de comuniști nemți care trăiau în exil la Paris i-au însărcinat pe cei doi să scrie „Manifestul Comunist" în 1848. În acest document Marx și Engels își expuneau teoria conform căreia lupta dintre burghezie și proletariat avea să culmineze în apariția unei societăți fără clase sociale, construite de muncitorii întregii lumi. În lucrările sale „Capitalul" (1867) și „Critica programului de la Gotha" (1875), Marx a expus concepția sa asupra erei socialiste ce avea să urmeze după dispariția capitalismului. Aceste două lucrări au pus bazele filosofiei marxiste. Marx a jucat de asemenea un rol important în organizarea primei Asociații internaționale a muncitorilor, cunoscută și sub numele Prima Internațională și a exercitat o influență majoră asupra revoluționarilor din multe țări.

După moartea lui Marx la Londra în 1883, a fost descoperit un număr mare de texte sub formă de scrisori și însemnări. Acestea au fost compilate de Engels și apropiații lui Marx, Eduard Bernstein și Karl Kautsky. După moarta lui Marx, Bernstein a fost considerat de Lenin drept cea mai mare autoritate în domeniul lui Marx, dar când Bernstein a refuzat să adopte o atitudine activă în problema revoluției socialiste odată cu izbucnirea primului război mondial, el și-a atras critica lui Lenin. Această atitudine a lui Bernstein a fost unul dintre motivele care l-au determinat pe Lenin să scrie „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului" (1916).

Influența politică a Marxismului a suferit un declin după colapsul regimurilor comuniste de la sfârșitul secolului douăzeci, dar critica și avertismentele lui Marx la adresa lumii capitalismului nu și-au pierdut din însemnătate.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Spirit romantic și conducător îndrăgit

Lev Troțki (1879-1940)

Troțki s-a născut în Ucraina, care se afla la acea vreme sub controlul țarului. Însă sentimentele naționaliste aveau rădăcini adânci în conștiința ucrainienilor și în regiune exista o puternică mișcare anarhistă. La vârsta de șaptesprezece ani, Troțki s-a implicat în activitatea revoluționară și, deși inițial s-a opus marxismului, până la urmă a îmbrățișat această filosofie. Din 1900 a fost trimis în exil în Siberia, dar după doi ani a evadat și l-a vizitat pe Lenin la Londra. Când a izbucnit Revoluția de la 1905, Troțki s-a întors în Rusia înaintea lui Lenin și a stat în fruntea mișcării revoluționare după ce a devenit liderul Sovietului din Sankt Petersburg. După scindarea Partidului Social Democrat al Muncii din Rusia în 1911, Troțki a intrat în opoziție față de Lenin și a aderat la gruparea Menșevică, dar s-a realăturat bolșevicilor în vara anului 1917, jucând un rol important în conducerea și planificarea Revoluției din Octombrie.

După Revoluția din Octombrie, Troțki a luat parte la negocierile Tratatului de la Brest-Litovsk. Troțki nu era mulțumit de unele prevederi ale tratatului, care erau, în opinia sa, umilitoare pentru Rusia, și a anunțat retragerea Rusiei de la negocieri. Troțki spera că negocierile de pace aveau să mobilizeze muncitorimea din Europa în sprijinul Rusiei, dar după eșecul revoluției din Germania, el a început să se teamă de puterea militară a Germaniei. A învățat astfel o lecție despre importanța puterii militare și a început să lucreze la întărirea armatei sovietice. Prin eforturile sale Armata Roșie avea să atingă un efectiv de cinci milioane de soldați.

După victoria revoluției în Rusia, flacăra idealurilor revoluționare a început să se domolească și Troțki însuși a început să se îndoiască de adevărul acestor idealuri. Deși îl admira pentru talentele sale, Lenin nu l-a desemnat niciodată pe Troțki drept un posibil succesor la conducerea partidului. Troțki era un romantic și idealurile lui erau inadaptate la realitatea vieții politice. În cele din urmă, lupta pentru putere avea să fie câștigată de Stalin, care era mai realist. Troțki a fost deportat în 1928, și după multe peregrinări s-a dedicat scrisului, lăsând în urma sa lucrări precum „Istoria revoluției ruse" (1930), „Revoluția trădată" (1936) și autobiografia „Viața mea" (1930). Troțki se temea de atentate la viața sa și și-a transformat locuința într-o adevărată fortăreață. Cu toate astea el a fost omorât pe 20 august 1940 de un agent al poliției secrete sovietice.

Dictatorul și cultul personalității

Iosif Stalin (1879-1953)

Iosif Stalin s-a folosit de o violență de neimaginat pentru a prelua controlul asupra Uniunii Sovietice după moartea lui Lenin. Pentru stilul să autoritar de a conduce avea să devină cunoscut drept „Țarul Roșu".

Stalin s-a născut în 1878 într-un mic oraș din Georgia. S-a dedicat cauzei revoluționare de la optsprezece ani și s-a alăturat bolșevicilor după revoluția de la 1905. Supranumit de Lenin „Marele Georgian", Stalin a fost ales în conducerea mișcării în 1912, după congresul partidului de la Praga din același an. Nu a jucat un rol important în timpul revoluției, dar având de partea sa încrederea lui Lenin, a jucat un rol important în noul guvern post-revoluționar.

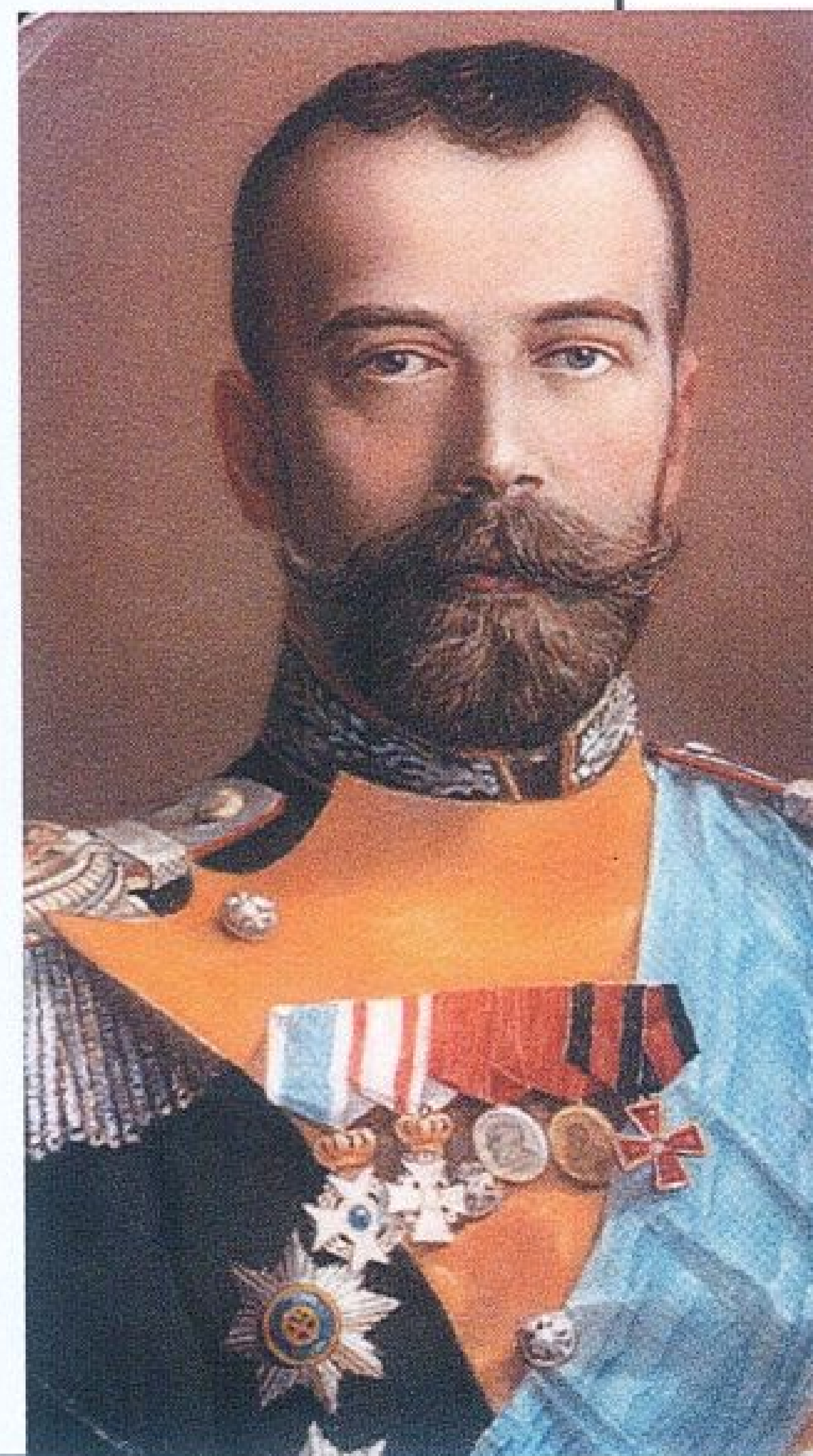
Stalin era un om ambițios. Devenind Secretar General al Partidului Comunist, Stalin a transformat acest post în cea mai puternică demnitate din țară. După ce Lenin a suferit primul său atac cerebral, Stalin a devenit omul său de legătură cu Politbiuro-ul (biroul politic al partidului), folosindu-se de acest rol în scopuri personale. Lenin a simțit ambiția nemăsurată a lui Stalin și în testamentul său, Lenin a cerut ca Stalin să fie îndepărtat din funcția de Secretar General al partidului. Se pare că Stalin ar fi aflat despre intențiile lui Lenin și și-ar fi îndreptat mânia asupra soției acestuia. Se spune că ar fi sunat-o și ar fi țipat la ea, folosind un limbaj vulgar și violent. Se pare că Lenin a aflat despre această conversație și i-a trimis o scrisoare lui Stalin prin care îl informa că întrerupea orice legătură cu el, dar Stalin nu mai avea motive să se îngrijoreze de eventualele repercusiuni. După al treilea atac cerebral Lenin a rămas paralizat, incapabil să mai vorbească.

Stalin l-a elogiat pe Lenin în discursul memorial de la moartea acestuia. Acest moment avea să devină începutul acaparării puterii totale de către Stalin. El a creat mitul infailibilității lui Lenin și, moștenindu-i puterea, și-a însușit toate calitățile predecesorului său, construind astfel un cult al personalității care avea să dăinuiască și după moartea lui în 1953.

Țarul omorât din răzbunare

Nicolae al II-lea (1868-1918)

Se spune că atunci când a fost informat despre moartea subită a tatălui său, Alexandru al III-lea, în 1894, Nicolae al II-lea s-ar fi întrebat ce avea să se întâmple cu Rusia dacă un neofit ca el va urca pe tronul țării. Nicolae era un om bun și serios, dar nu avea calitățile necesare pentru a fi un monarh absolutist.

În 1868, anul în care se născuse Nicolae, în Japonia începea era Meiji. Nicolae a vizitat Japonia în 1891 și a fost rănit în orașul Otsu, din prefectura Shiga, de către un asasin înarmat cu o sabie. Scuzele prezentate de partea japoneză au făcut ca atacul, care a devenit cunoscut sub numele de Incidentul Otsu, să nu se transforme într-un conflict internațional, dar cu toate acestea, Rusia și Japonia aveau să fie implicate într-un război zece ani mai târziu. Înfrângerea Rusiei în acest război împotriva Japoniei avea să submineze autoritatea lui Nicolae al II-lea. După Revoluția din 1905, acțiunile țarului Nicolae aveau să fie puternic influențate de călugărul Rasputin, care se insinuase în cercul intim al familiei regale, și căpătase favorul Țarinei Alexandra tratându-l pe Țareviciul Alexei, bolnav de hemofilie. Populația Rusiei devenea din ce în ce mai nemulțumită de Țar. Situația nu s-a schimbat după izbucnirea primului război mondial și mânia maselor a precipitat sfârșitul dinastiei Romanovilor.

Pe 17 iulie 1918, Nicolae împreună cu restul familiei sale întemnițate, au fost executați de bolșevici. Execuția a fost motivată de faptul că Armata Albă pregătea un atac pentru eliberarea familiei regale, și nu există dovezi concludente că ordinul ca ei să fie omorâți a fost dat de Lenin. Nu există însă nici o îndoială că moartea Țarului, al cărui regim a ordonat execuția fratelui lui Lenin și a adus multă suferință familiei Ulianov, ar fi fost un foarte bun prilej de răzbunare pentru Lenin.

Cadavrele membrilor familiei Romanov au fost ascunse și nu au fost redescoperite decât în 1978. Lipsa informațiilor despre soarta lor a dus la multiple speculații. În 1920, o femeie numită Anna Anderson a devenit celebră pretinzând că este Anastasia, fiica Țarului Nicolae. Un test ADN efectuat după moartea Annei Anderson a infirmat această ipoteză, dar au fost în continuare mulți oameni în întreaga lume care au pretins a fi supraviețuitorii familiei regale executate.

Liderul care a supravegheat destrămarea Uniunii Sovietice

Mihail Gorbaciov (n. 1931)

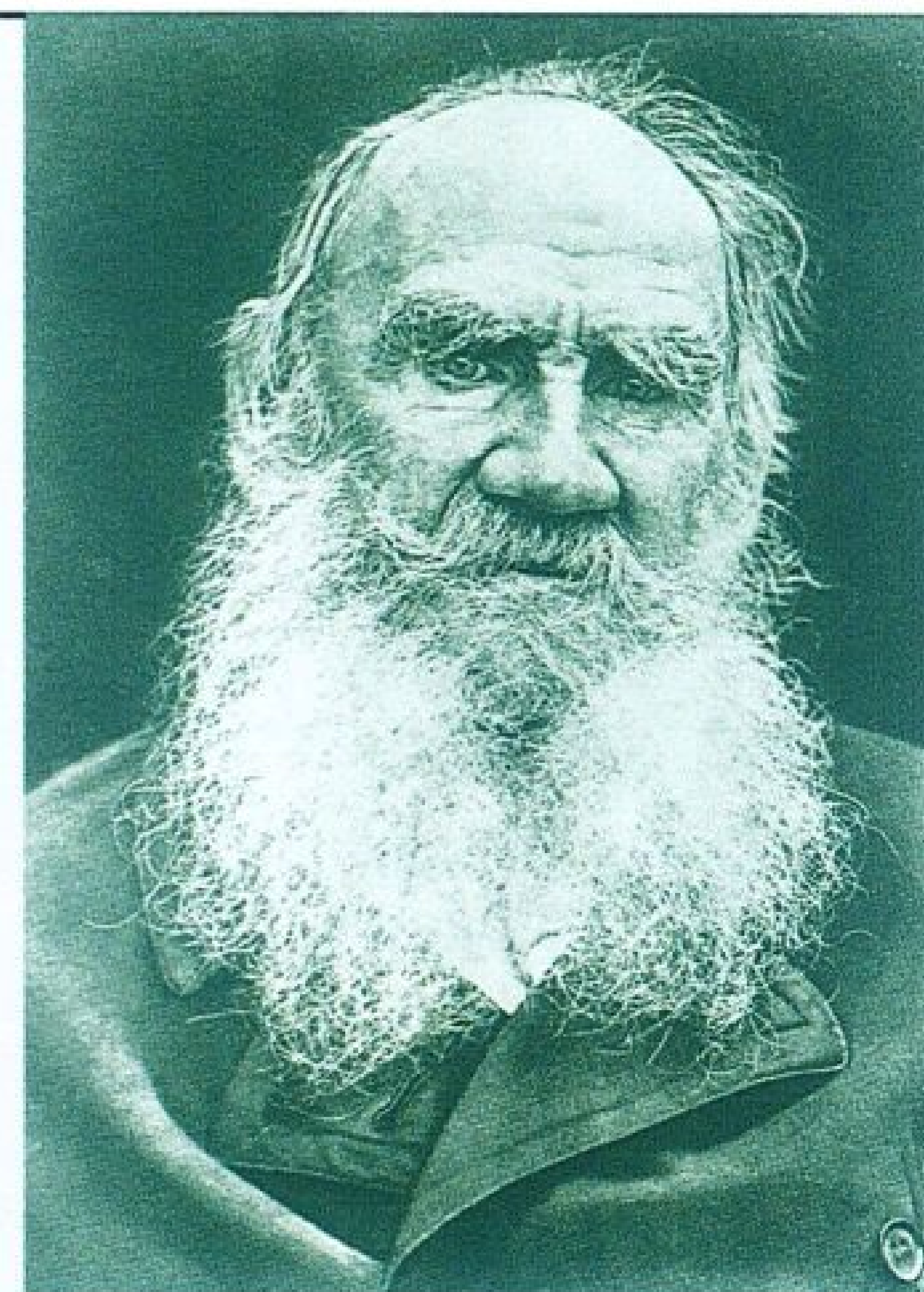
În 1985, când a devenit Secretarul General al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, nimeni nu se îndoia că Mihail Gorbaciov era un adept al marxism-leninismului. Gorbaciov era un reformator, care a slăbit controlul partidului comunist și care se credea un urmaș ideologic al lui Lenin ce avea să resusciteze Uniunea Sovietică. La fel ca și Lenin, pe care îl venera, Gorbaciov avea să aducă schimbări radicale în țara sa. Gorbaciov s-a născut într-o familie săracă de țărani, dar a perseverat în viață în pofida tuturor vicisitudinilor. În 1952 a intrat în partidul comunist în timpul studiilor sale de la Moscova și a urcat cu rapiditate în ierarhia birocratică a acestuia. La vârsta relativ tânără de cincizeci și patru de ani, devine Secretar General și inițiază o serie de reforme ce au zguduit din temelii Uniunea Sovietică. Politica sa, cunoscută sub numele „glasnost" (deschidere) a scos la iveală stagnarea și corupția administrației. Sub conducerea sa guvernul a implementat o serie de reforme economice. A inițiat o nouă politică diplomatică care avea să pună capăt Războiului Rece cu lumea occidentală.

Conflictul ce se adâncea între Gorbaciov și conducerea conservatoare a partidului a devenit public după dezastrul nuclear de la Cernobîl. Gorbaciov s-a hotărât să efectueze o restructurare radicală a Uniunii Sovietice cunoscută sub numele „perestroika". Odată cu declinul autorității partidului comunist, Gorbaciov a creat un sistem de guvernământ prezidențial și a devenit primul președinte al Uniunii Sovietice. Partidul Comunist începea să se dezintegreze și să piardă controlul puterii. „Perestroika" a întâmpinat reacții vehemente din partea reacționarilor care se temeau de destrămarea Uniunii Sovietice.

Pe 19 August 1991 o tentativă de lovitură de stat împotriva lui Gorbaciov a eșuat, însă când Gorbaciov s-a întors la Moscova, Uniunea Sovietică s-a destrămat. Puterea a fost preluată de Președintele Republicii Ruse, Boris Elțin, iar Gorbaciov și-a dat demisia din funcția de Secretar General al Partidului. Gorbaciov a anunțat dizolvarea Partidului Comunist și, astfel, a renunțat la rolul succesorului lui Lenin. Faptul că Uniunea Sovietică a fost distrusă de unul dintre admiratorii săi înflăcărați, rămâne unul din marile paradoxuri ale istoriei.

Scriitorul rus de geniu, îndrăgit de revoluționari

Lev Tolstoi (1828-1910)

Lev Tolstoi a fost singurul scriitor despre care Lenin a scris vreodată în lucrările sale. Începând cu eseul „Lev Tolstoi ca oglindă a revoluției ruse" (1905), Lenin avea să scrie mai multe lucrări despre marele romancier. Lenin avea să ajungă la concluzia că Tolstoi era o figură reprezentativă pentru milioanele de ruși care urau clasa conducătoare, dar care, până la urmă nu au făcut nimic pentru a se lupta cu ea. Lenin îl evalua pe Tolstoi de pe poziția critică a unui revoluționar, dar, în același timp, recunoștea faptul că scrierile acestuia erau niște capodopere care aveau să mai fie citite încă mult timp de către mase.

Tolstoi s-a născut într-o familie de aristocrați care stăpânea moșii întinse la sud de Moscova. Și-a pierdut părinții de tânăr și, de la vârsta de nouăsprezece ani, a început să conducă o parte din moșia pe care o moștenise împreună cu frații și surorile sale. Încercările sale de a îmbunătăți condițiile de viață a țăranilor au eșuat inițial, iar el a început să trăiască o viața aristocratică plină de huzur. A debutat literar în timpul serviciului militar, în 1852, cu romanul autobiografic „Copilăria", care s-a bucurat de o recepție critică favorabilă. A luptat în Războiul din Crimea. Înfrângerea Rusiei în acest război a provocat o și mai puternică campanie în favoarea eliberării iobagilor, mișcare susținută de Tolstoi.

Romanul „Război și pace", una dintre operele reprezentative ale lui Tolstoi, a fost publicat la câțiva ani după eliberarea iobagilor în 1861. Caracteristica remarcabilă a acestui roman, care l-a făcut să fie recunoscut drept una dintre cele mai mari capodopere ale literaturii universale a tuturor timpurilor, a fost faptul că includea descrieri ale tuturor claselor sociale din tulburata istorie a primei jumătăți a secolului nouăsprezece din Rusia. Tolstoi era conte, ceea ce însemna că făcea parte din nobilime, dar viața pe care a dus-o i-a permis să intre în contact cu toate clasele societății rusești, fapt remarcat și de Lenin. Către sfârșitul vieții sale Tolstoi ere tulburat de contradicția dintre filosofia „Tolstoistă" și averea mare pe care totuși o stăpânea. A murit departe de casă, într-o gară provincială.

Miturile create în timpul creşterii şi declinului socialismului

Rezultatul revoluției căreia Lenin şi-a dedicat întreaga viață a fost apariția unei noi ordini mondiale în care diferite ideologii se aflau într-un conflict permanent. Această nouă ordine mondială avea să afecteze primul război mondial şi să devină cauza principală a războiului rece. Acest conflict avea să cuprindă în cele din urmă întreaga lume. Uniunea Sovietică s-a destrămat la sfârşitul secolului XX, şi lumea este în continuare afectată de repercusiunile acestui colaps.

Stalin iese în față

După ce și-a dedicat întreaga viață cauzei revoluționare, Lenin nu a fost lăsat să se odihnească în pace.

Corpul lui Lenin a fost tratat chimic pentru a nu se descompune și a fost amplasat în mausoleul din Piața Roșie din Moscova, la nord-est de Kremlin. Văduva lui Lenin se opusese ideii conservării corpului acestuia, dar decizia Politbiuroului în această chestiune avea să rămână neschimbată. Conducerea partidului aveau de gând să-l folosească pe Lenin drept un simbol al revoluției. O ceremonie solemnă a fost ținută în amintirea lui Lenin. Petrograd a fost rebotezat Leningrad, iar lucrările scrise ale lui Lenin au fost compilate și publicate în tiraje masive. A fost creată o echipă editorială care nu se ocupă decât de operele lui Lenin și care cenzura din textele lui pasajele incomode pentru conducerea partidului. Testamentul lui Lenin a fost una dintre lucrările incluse în aceste compilații.

Astfel a fost creat mitul lui Lenin ca simbol al revoluției, care nu avea prea multe legături cu Lenin din realitate. Apariția conceptului „marxism-leninism" a accelerat transformarea lui Lenin într-un simbol ce trebuia venerat. Soția lui avea să contribuie la această percepție a lui Lenin afirmând despre el că era un gânditor revoluționar perfect. Ea a apelat la Iosif Stalin pentru ajutor în misiunea ei și acesta a ajutat-o punându-i la dispoziție mașina de propagandă a statului.

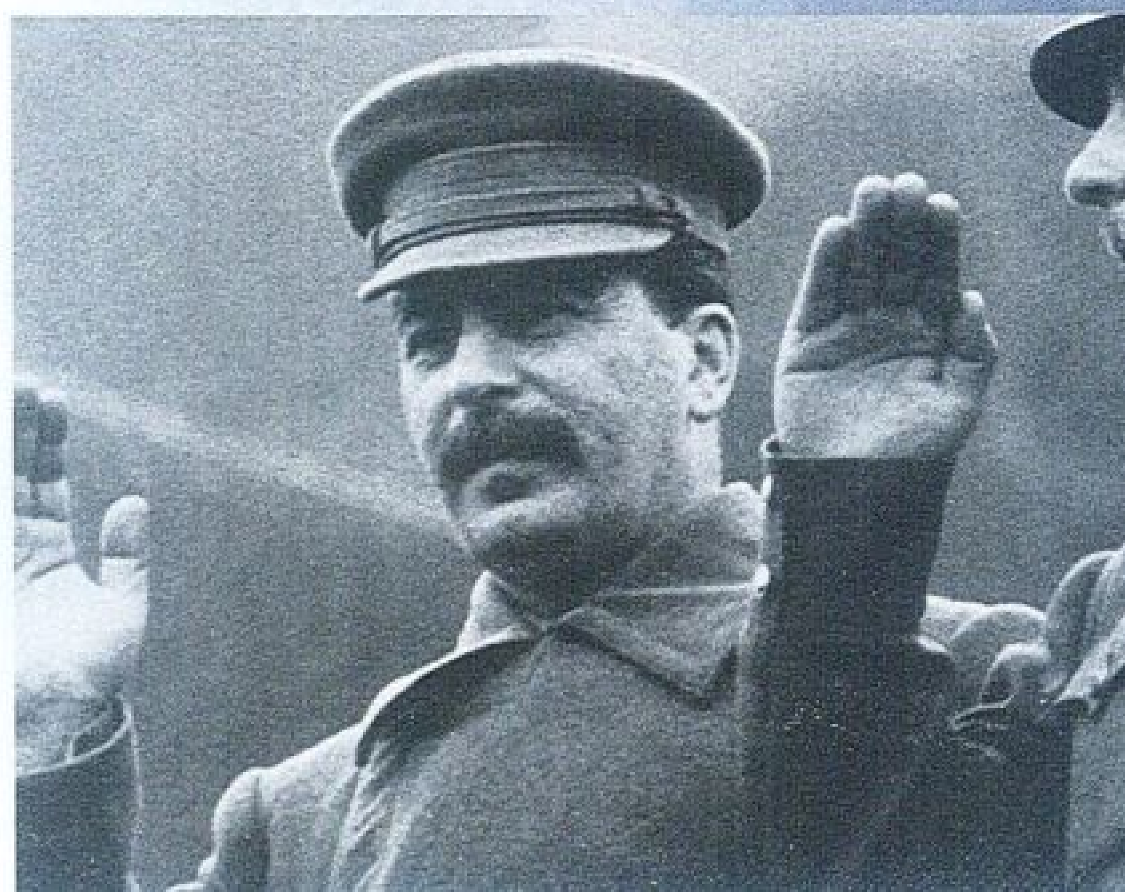
Nimeni nu a promovat mai puternic această idolatrizare a lui Lenin de către opinia publică decât Iosif Stalin, după ce acesta a ajuns să ocupe funcția de secretar general al partidului. Stalin a făcut mari eforturi pentru a-și crea imaginea unui discipol fidel al lui Lenin și a încercat să creeze o imagine publică a lui Lenin care să-l avantajeze pe el. Cu ocazia unei aniversări a revoluției, Stalin s-a urcat în tribuna mausoleului pentru a privi demn, de sus, la masele adunate. Stalin încerca să devină Lenin în ochii lor. Marxism-leninismul devenise marxism-leninism-stalinism.

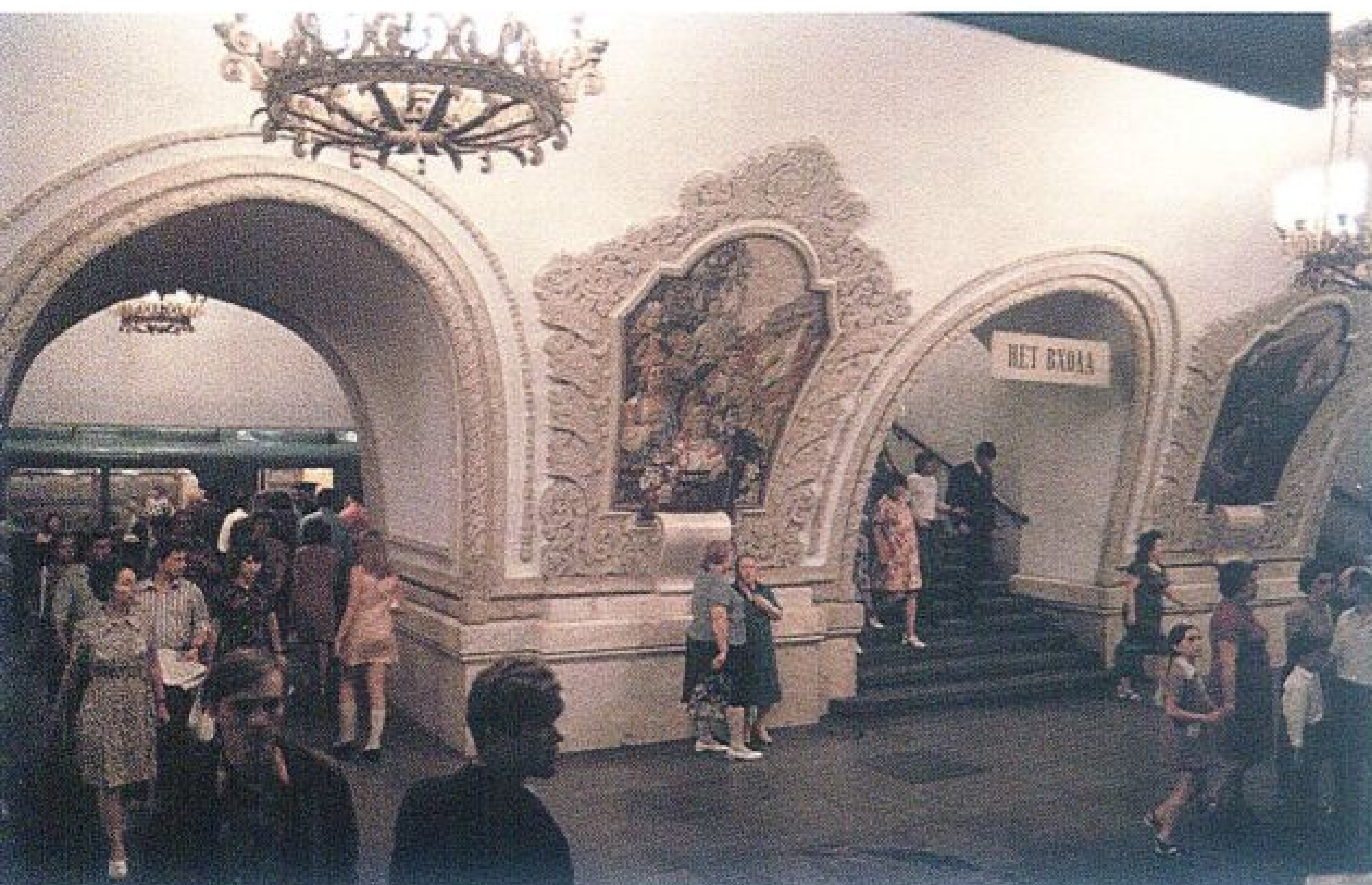
Când dictatura lui Stalin devenise atotputernică, poporul a devenit victima represiunilor și violenței sale autocratice. De aceea, occidentul care stagna și suferea de pe urma marii recesiuni a fost surprins de puterea industrială și militară pe care noua orânduire socialistă o acumulase într-un timp atât de scurt. Țara înapoiată care fusese Rusia, se transformase într-o putere mondială cunoscută sub numele de Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste.

Apariția unui conflict nedrept

Opoziția față de lumea comunistă creată de Lenin începea deja să se coaguleze către începutul anilor 1920. Benito Mussolini, unul dintre fondatorii fascismului, a acaparat puterea în Italia în 1922. Mussolini credea că Internaționala comunistă organizată de Lenin, Cominternul, reprezenta un pericol la adresa întregii lumi. Sub conducerea lui Adolf Hitler, Germania nazistă era și ea opusă Uniunii Sovietice, care era percepută drept un stat clădit pe ideologia marxistă, fapt ce agrava ura antisemită a lui Hitler.

▾ Stalin urmărește de la înălțime o defilare a muncitorilor. Nici o altă personalitate din istoria sovietică n-a făcut mai mult decât Iosif Stalin pentru a-și crea un „cult al personalității".

▲ Una dintre grandioasele stații de metrou din Moscova. Acest stil monumental era simbolic pentru construcțiile și dezvoltarea care s-au petrecut în timpul regimului Stalin.

Atâta timp cât există stat, nu există libertate. Când va exista libertate, nu va mai exista stat.

Mormântul lui Lenin din Piața Roșie, lângă Kremlin. Mausoleul a fost construit inițial din lemn, și refăcut din marmură în anii 1930. Înainte de destrămarea Uniunii Sovietice, la intrarea în mausoleu era în permanență o coadă de oameni.

În acest context a izbucnit al doilea război mondial. Cu o săptămână înainte de începutului războiului, Germania și Uniunea Sovietică au semnat un tratat de neagresiune, cunoscut sub numele de „Pactul Ribbentrop-Molotov", prin care cele două state își împărțeau sferele de influență în Europa. Hitler s-a folosit de puternica mașină de război germană pentru a cuceri o mare parte din Europa de Vest, după care s-a întors către Uniunea Sovietică. Hitler a încălcat tratatul de neagresiune și a invadat Uniunea Sovietică printr-un atac fulgerător care primise numele de cod „Operațiunea Barbarossa". Uniunea Sovietică a fost luată prin surprindere și a suferit o grea înfrângere. Leningradul a fost asediat aproape nouă sute de zile, iar Moscova a fost aproape ocupată, însă solidaritatea poporului sovietic i-a permis să blocheze înaintarea armatei germane. Cu prețul multor vieți omenești, Uniunea Sovietică a reușit să înfrângă în cele din urmă Germania.

Cu toate acestea, opoziția față de comunism avea să continue chiar și după război, dar într-o nouă formă. Statele Unite ale Americii și URSS deveniseră cele două supraputeri ale lumii, care aveau să intre într-un conflict prelungit pe fronturile economic, politic, diplomatic, militar și ideologic. Comunismul și-a continuat expansiunea după sfârșitul războiului. Guverne comuniste au fost create în țările din Europa de Est, care au fost ocupate de Sovietici, în timp ce forțele opoziției din aceste țări au fost zdrobite de armată și poliție. Astfel se punea în practică sistemul politic al partidului unic, conceput de Lenin în timpul revoluției. Istoria a arătat că acest aspect al Leninismului avea să fie util și marxiștilor din alte țări, precum China, Cuba sau Vietnam, astfel încât o treime din națiunile lumii aveau să aplice modelul leninist al Uniunii Sovietice. Se poate spune că responsabilitatea pentru crearea acestor state comuniste îi aparține lui Lenin.

Dispariția stalinismului

Stalin a murit de hemoragie cerebrală în 1953 și conducerea țării a trecut în mâinile unui grup compus din câțiva oameni. În februarie 1956, unul dintre liderii partidului, Nikita Hrușciov, avea să țină un discurs istoric. El a pus sub semnul întrebării politicile lui Stalin și a condamnat „cultul personalității" și crimele comise de acesta într-un discurs intitulat „Despre cultul personalității și consecințele sale". Hrușciov a încercat de asemenea să anuleze legătura lui Stalin cu mitul lui Lenin, legătură de care Stalin se folosise pentru a se impune în partid.

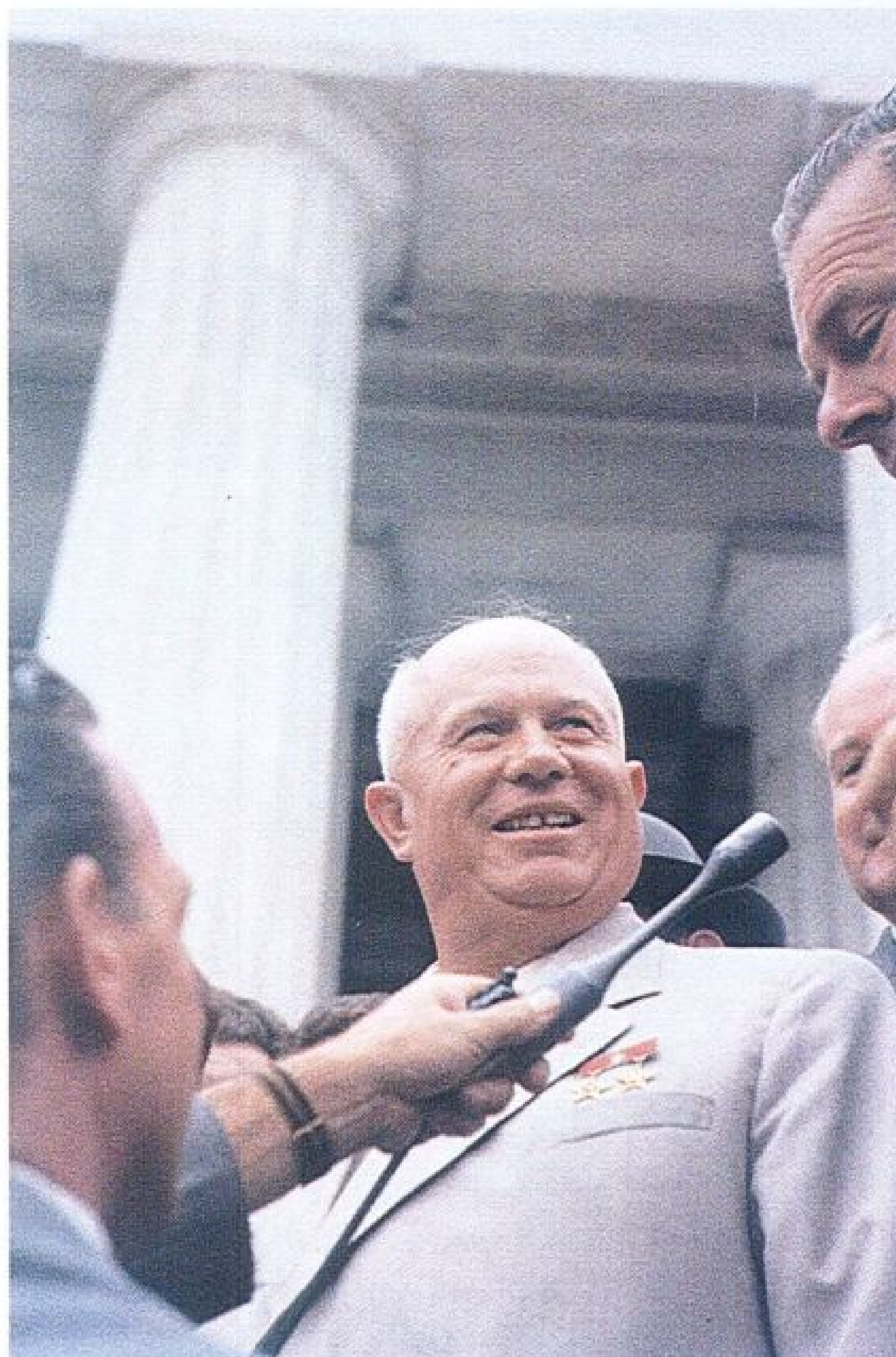
▼ Grup statuar reprezentând miliția civilă care a apărat Leningradul (Sankt Petersburg astăzi) de armata germană. Mulți au murit de foame și de frig în timpul asediului, dar armata germană a fost înfrântă în cele din urmă.

A fost comandată o ediție completă a operelor lui Lenin și o biografie oficială a acestuia, astfel încât antagonismul dintre Lenin și Stalin care fusese ținut secret era în sfârșit dezvăluit. Acest demers avea să aibă repercusiuni nu numai asupra Uniunii Sovietice, ci și asupra întregii lumi comuniste, stimulând interesul pentru Lenin și filosofia lui în lumea întreagă.

Politica anti-stalinistă a lui Hrușciov avea să ducă la un scurt „dezgheț" al războiului rece în a doua jumătate a anilor 1950. Atmosfera geopolitică a devenit mai puțin încordată, iar nivelul de trai al oamenilor a crescut. Tot în această perioadă au crescut realizările științifice ale Uniunii Sovietice, și America a fost șocată la auzul știrii că URSS a lansat primul satelit artificial „Sputnik" pe orbită în 1957. Aceasta avea să ducă la o „cursă în spațiu" pe lângă cursa înarmărilor care începuse deja între cele două state.

Influența Uniunii Sovietice în lume a crescut în ani 1950, dar Hrușciov a făcut mai multe gafe diplomatice. Cea mai gravă dintre acestea a fost „Criza rachetelor cubaneze" din 1962. Hrușciov a decis să trimită rachete cu încărcătură nucleară în Cuba, fapt ce a întâmpinat rezistența tenace a președintelui SUA, John F. Kennedy. Acest conflict a adus cele două state într-o situație potențial explozivă. Întreaga lume se temea de posibilitatea izbucnirii unui nou război mondial, însă, în cele din urmă, Hrușciov a dat înapoi, și criza a fost dezamorsată. În țară, însă, Hrușciov a fost considerat slab pentru faptul că a cedat în acest conflict și autoritatea lui s-a năruit. Uniunea Sovietică avea să fie împinsă într-o eră a stagnării de către liderii conservatori ai partidului, continuându-și în același timp expansiunea militară.

◂ Nikita Hrușciov, autorul discursului „Despre cultul personalității și consecințele sale". Și-a folosit asul din mânecă în competiția cu americanii prin lansarea satelitului Sputnik în 1957, dar calitățile sale diplomatice lăsau mult de dorit.

Sfârșitul Uniunii Sovietice

Războiul rece și cursa înarmărilor între cele două superputeri ale lumii au reprezentat o povară economică teribilă pentru Uniunea Sovietică, care au contribuit, alături de stagnarea și corupția regimului Brejnev, la o încetinire a dezvoltării economice. Uniunea Sovietică nu putea să rămână în acest stadiu înapoiat mult timp și apariția unui tânăr reformator, avea să zguduie URSS din temelii.

Mihail Gorbaciov a devenit secretarul general al partidului comunist al Uniunii Sovietice în 1985.

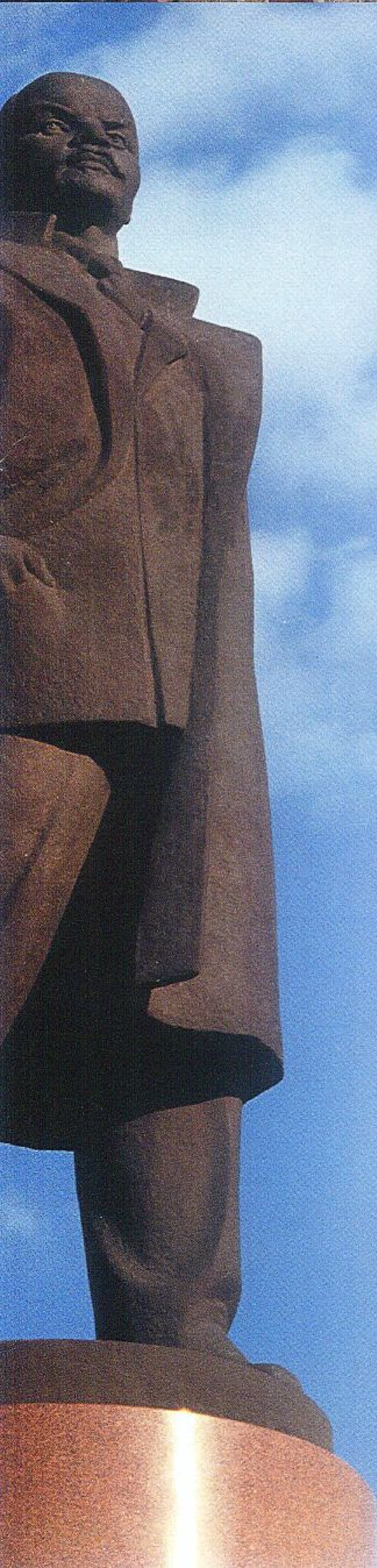
▾ Paradă la Moscova în 1967, cu ocazia sărbătoririi a cincizeci de ani de la marea revoluție. Uniunea Sovietică la acea vreme era condusă de guvernul lui Brejnev, care pretindea că încearcă să ridice nivelul de trai al cetățenilor sovietici.

O statuie a lui Lenin în Moscova. Statui ale lui Lenin au fost amplasate în țări din întreaga lume, simbolizând statul socialist, dar multe dintre ele au fost distruse după dispariția Uniunii Sovietice.

◄ În noiembrie 1989, guvernul Germaniei de Est a șters granița dintre Berlinul de Est și Berlinul de Vest, și Zidul Berlinului s-a prăbușit. Acest zid separase Estul de Vest și fusese un simbol al Războiului Rece.

Gorbaciov îl idealiza pe Lenin și a început reformele în URSS pentru a aduce țara mai aproape de societatea ideală concepută de idolul său. Planul său de reforme („perestroika") avea să pună punct războiului rece cu SUA și să promoveze democratizarea societății. Gorbaciov a încercat să prezinte perestroika lumii întregi ca pe o revoluție și, la fel ca și revoluția lui Lenin, aceasta avea să zguduie din temelii țara sa. Urmările acțiunilor sale, însă, aveau să meargă mult mai departe decât și-a dorit el inițial.

În a doua jumătate a anului 1989, regimurile comuniste din Europa de Est au început să cadă unul câte unul și Zidul Berlinului, simbolul războiului rece a fost dărâmat. Republicile unionale, inclusiv Rusia, au început să-și proclame independența în 1990, ridicând stindardul revoluției împotriva regimului lui Gorbaciov. Boris Elțin a fost ales președintele Republicii Ruse și a atins o cotă de popularitate mai mare decât Gorbaciov în rândul populației Ruse. Dintr-o dată Gorbaciov pierduse totul. În august 1991, partidul comunist al uniunii sovietice a fost desființat și în luna decembrie a aceluiași an Uniunea Sovietică a fost oficial dizolvată.

În căutarea unui nou model

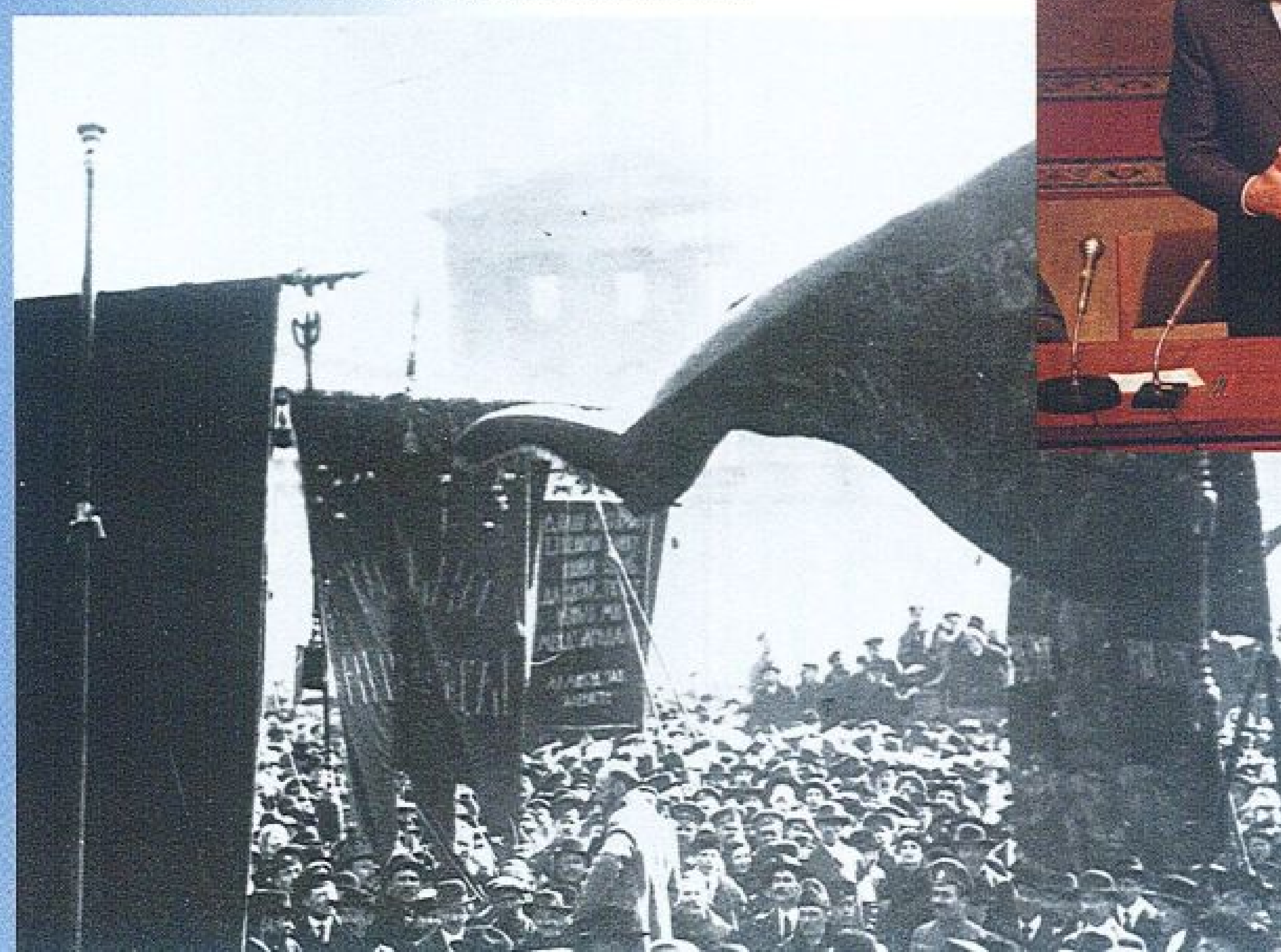
Frâiele puterii au fost preluate de la Gorbaciov de către președintele rus Boris Elțin. Acesta a încercat la rândul său să distrugă mitul perfecțiunii lui Lenin și să tempereze cultul său. Însă nu a mers până la a desființa mausoleul lui Lenin. Conducătorul revoluției este încă respectat de mari mase populare în Rusia.

Multe schimbări importante din istoria Rusiei și a întregii lumi nu ar fi avut loc dacă Lenin nu ar fi existat. Revoluția din octombrie, tratatul de la Brest-Litovsk și noua economie socialistă nu ar fi fost posibile fără el. Ar fi însă o greșeală ca într-o analiză critică a personalității istorice a lui Lenin, să-l considerăm un om infailibil, a cărui moștenire a fost pervertită de Stalin. Trebuie de asemenea să ținem cont de faptul că Revoluția Rusă a condus la apariția unui stat dictatorial periculos. Munca lui Lenin și apariția Uniunii Sovietice au dat posibilitatea capitalismului să își recunoască propriile greșeli și să se reformeze. Acesta este un fapt care nu trebuie uitat.

În operele sale, Lenin și-a exprimat viziunea utopică în afirmația: „Atâta timp cât există stat, nu există libertate. Când va exista libertate, nu va mai exista stat." Uniunea Sovietică nu a devenit o astfel de societate ideală, iar odată cu dispariția sa, a contribuit la distrugerea structurii întregii țări. Rusia post-sovietică a fost supranumită o „societate a nisipurilor mișcătoare", prin asta înțelegându-se că țara putea oricând să se dezintegreze dacă structura care o ținea unită era compromisă. Elțin nu a fost capabil să edifice această nouă structură și a renunțat la putere. În martie 2000, Vladimir Putin era ales președinte. În perioada mandatului său (2000-2008), a reușit păstrarea echilibrului strategic mondial, concomitent cu apropierea progresivă a granițelor statelor membre NATO. În prima jumătate a anului 2008, Putin va preda mandatul de președinte favoritului său deja confirmat, Dmitri Medvedev.

Rusia încă mai suferă de pe urma schimbărilor prin care trebuie să treacă orice societate tânără.

▼ Lenin și auditoriul său, după Revoluția din octombrie. Ardoarea revoluționară avea să se mai domolească cu trecerea timpului, dar semnificația istorică a revoluției rămâne imensă.

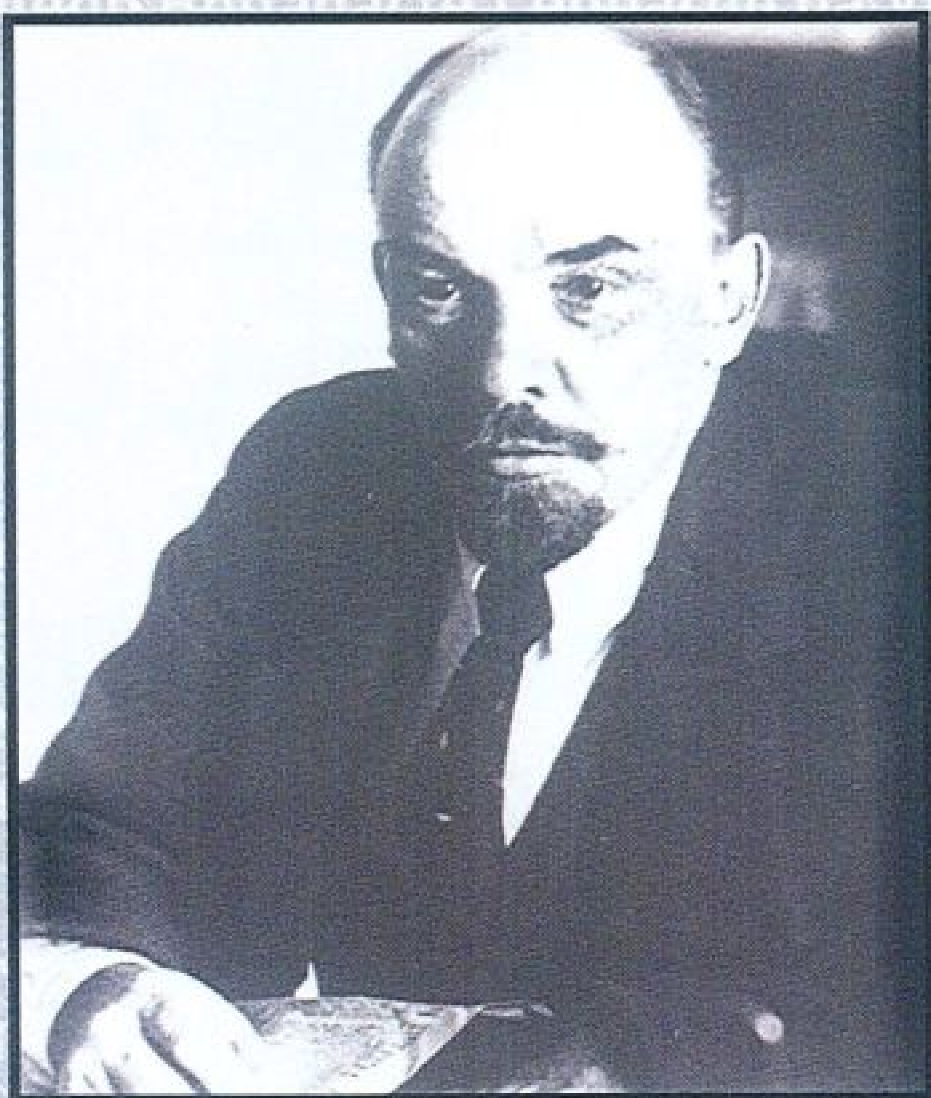

▲ Gorbaciov și Elțin. Cei doi au ajuns la o înțelegere amiabilă în aprilie 1991 și au decis să creeze o nouă republică rusă federativă. Această înțelegere avea să ducă la puciul împotriva lui Gorbaciov în vara aceluiași an.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

LENIN

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

35

GAUDÍ

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Antonio Gaudí

Numărul 35

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ
EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL
EDITOR: Petros Kapnistos
MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou
MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas
ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena
MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos
PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa
COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou
MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza
MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis
COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY
TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.
DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

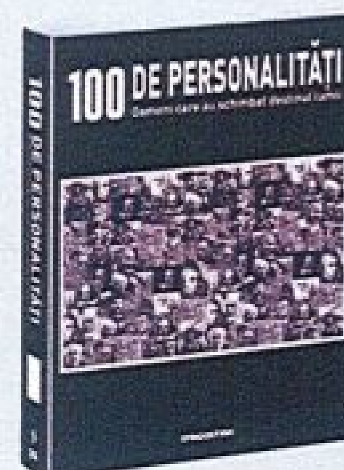
IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L
Country Manager: Mariana Mihălțan
Marketing Manager: Adina Bojică
Redactor: Gabriela Muntean
Distribution Manager: Dan Iordache
ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România

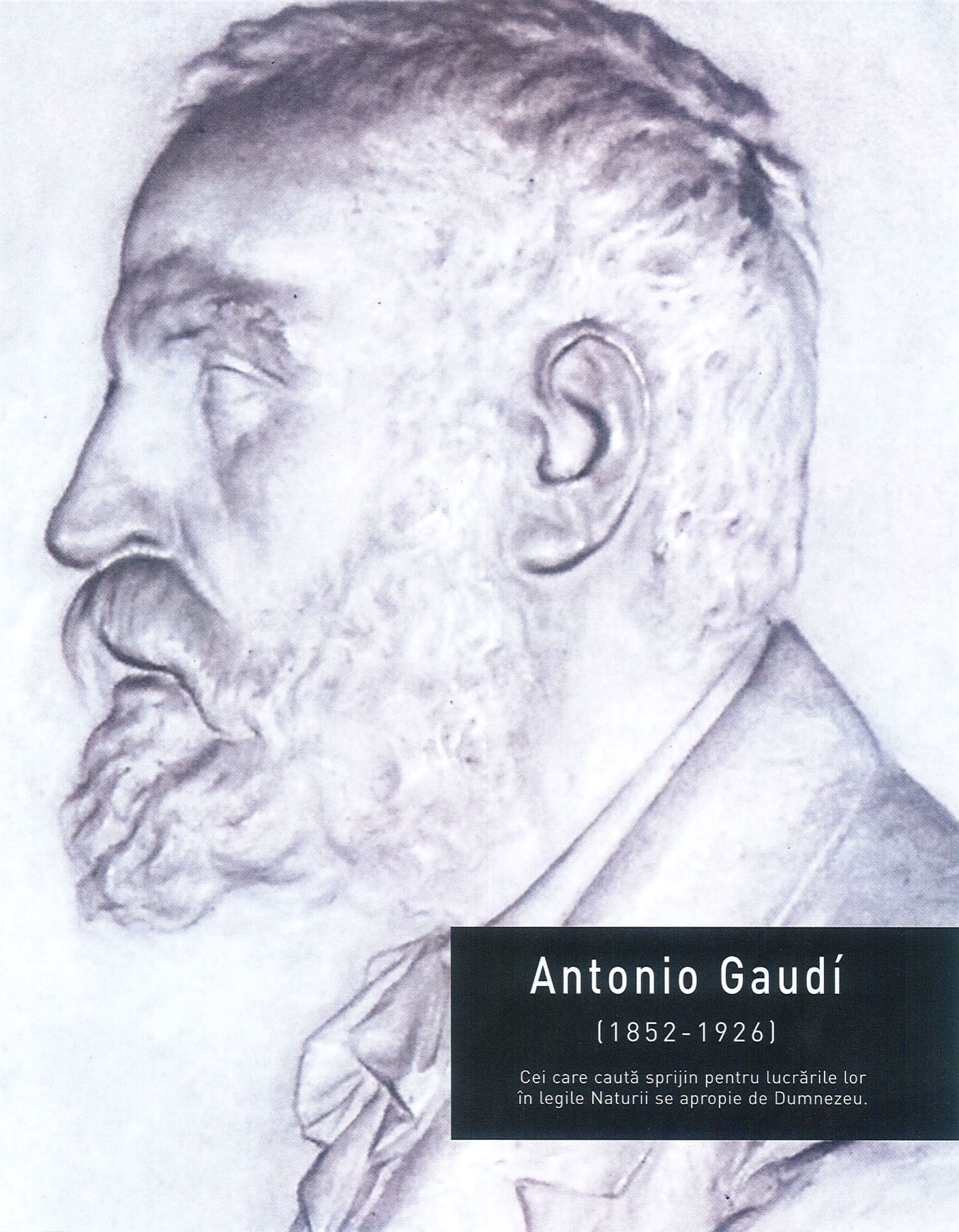
DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, American Photo, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor
Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL
Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Antonio Gaudí
(1852-1926)
Cei care caută sprijin pentru lucrările lor
în legile Naturii se apropie de Dumnezeu.

Antonio Gaudí

Ce viață a dus Gaudí?

PROLOG

La sfârșitul secolului al XIX-lea, industria textilă a cunoscut o înflorire semnificativă, antrenând și prosperitatea economică; în acest context, se dezvoltă și arta, creând premisele fenomenului numit „Renașterea Catalană". Pe măsură ce oamenii deveneau tot mai atrași de ideea „unei identități catalane", apare pe scenă un arhitect. Debordând de talent, el va atrage atenția întregii lumi asupra sa.

Antonio Gaudí

De îndată ce va avea posibilitatea să își exprime viziunile artistice, o va face cu îndrăzneală și va crea o succesiune de lucrări de arhitectură izbitoare, organice, aproape vii. Capodopera sa fundamentală va fi catedrala concepută ca un lăcaș al lui Dumnezeu – Sagrada Familia.

Nu este de ajuns să se spună despre Gaudí că a fost un geniu; încrederea și dragostea de Dumnezeu i-au călăuzit pașii.

Așadar, ce viață a dus Gaudí?

TABEL CRONOLOGIC

An	Eveniment
1837	Barcelona se unește cu Regatul Aragon Cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea Perioada de vârf a Renașterii Catalane
1852	Se naște Gaudí
1863	Gaudí intră la Colegio de los Padres Escolapios
1873	Gaudí intră la Școala Tehnică Superioară de Arhitectura din Barcelona Propunerea de construcție a catedralei Sagrada Familia
1876	Moartea mamei lui Gaudí, urmată la scurt timp, de moartea fratelui său
1878	Gaudí absolvă Școala Tehnică Superioară de Arhitectură din Barcelona
1879	Gaudí devine membru al Associació Catalanista d'Excursions Cientifiques
1882	Încep lucrările la Sagrada Familia
1883	Începe proiectarea casei Vicens Devine arhitect principal în proiectul Sagrada Familia
1884	Concepe Finca Güell
1885	Se desparte de iubirea vieții sale, Pepita Moreu
1886	Concepe Palau Güell
1888	Târgul Internațional din Barcelona Prima suspendare a lucrărilor de construcție a catedralei Sagrada Familia
1894	Perioada de post
1898	Concepe Casa Calvet Concepe cripta bisericii Colònia Güell
1900	Încep construcțiile parcului Güell
1903	Cea de-a doua perioadă de suspendare a lucrărilor de construcție a catedralei Sagrada Familia
1904	Concepe Casa Batlló
1906	Concepe Casa Milà Gaudí își mută domiciliul în șantierul de construcție al parcului Güell
1910	Expoziție la Paris dedicată lui Gaudí
1912	Cea de-a treia perioadă de suspendare a lucrărilor de construcție a catedralei Sagrada Familia
1914	Începe să se dedice total proiectului de construcție a catedralei Sagrada Familia
1925	Gaudí își mută reședința pe șantierul de construcție a catedralei Sagrada Familia
1926	Gaudí moare după ce este lovit de un tramvai
1936	Izbucnește Războiul Civil Spaniol
1960~	Apariția Postmodernismului în arhitectură
1979-	Renașterea mișcării de suveranitate a Cataluniei
1980~	Începe susținerea Principiului Designului Universal
1992	Se organizează în Barcelona Jocurile Olimpice
2002	Evenimentul de aniversare a 150 de ani de la nașterea lui Gaudí

Mozaicul vieții artistului care a descoperit arhitectura organică

▲ Antonio Gaudí Cornet (fotografie din colecția muzeului Gaudí). Lui Gaudí nu îi plăcea să fie fotografiat și, de aceea, foarte puține fotografii ale acestuia au fost păstrate.

Catedrala Sagrada Familia care se înalță deasupra orașului Barcelona deține un rol binemeritat în istoria arhitecturii. Designul neconvențional și tradiția creștină au fost împletite într-un poem arhitectonic creat de un geniu. Construcția acestui edificiu nu ar fi fost posibilă, fără dezvoltarea mișcării de renaștere culturală din acea vreme în Catalunia. Să urmărim în continuare drumul lui Antonio Gaudí și visele care l-au călăuzit.

Mândria catalană

Rezistență împotriva Castiliei

DEȘI AU TRECUT PESTE 120 DE ANI de la începerea lucrărilor de construcție, catedrala Sagrada Familia („familia sfântă") este încă nefinalizată. Inițial, această clădire din Barcelona trebuia să fie o catedrală obișnuită; în 1883, un tânăr arhitect avea să preia proiectul, modificându-i fundamental planurile de construcție. Arhitectul inovator nu era nimeni altul decât genialul și, în același timp, retrasul Antonio Gaudí.

Care este rețeta unui astfel de geniu? Trebuie să fi avut un talent înnăscut, dar, în egală măsură, însăși regiunea Catalunia trebuie să fi avut influența ei, mai precis perioada de înflorire a renașterii culturale în care Gaudí a trăit.

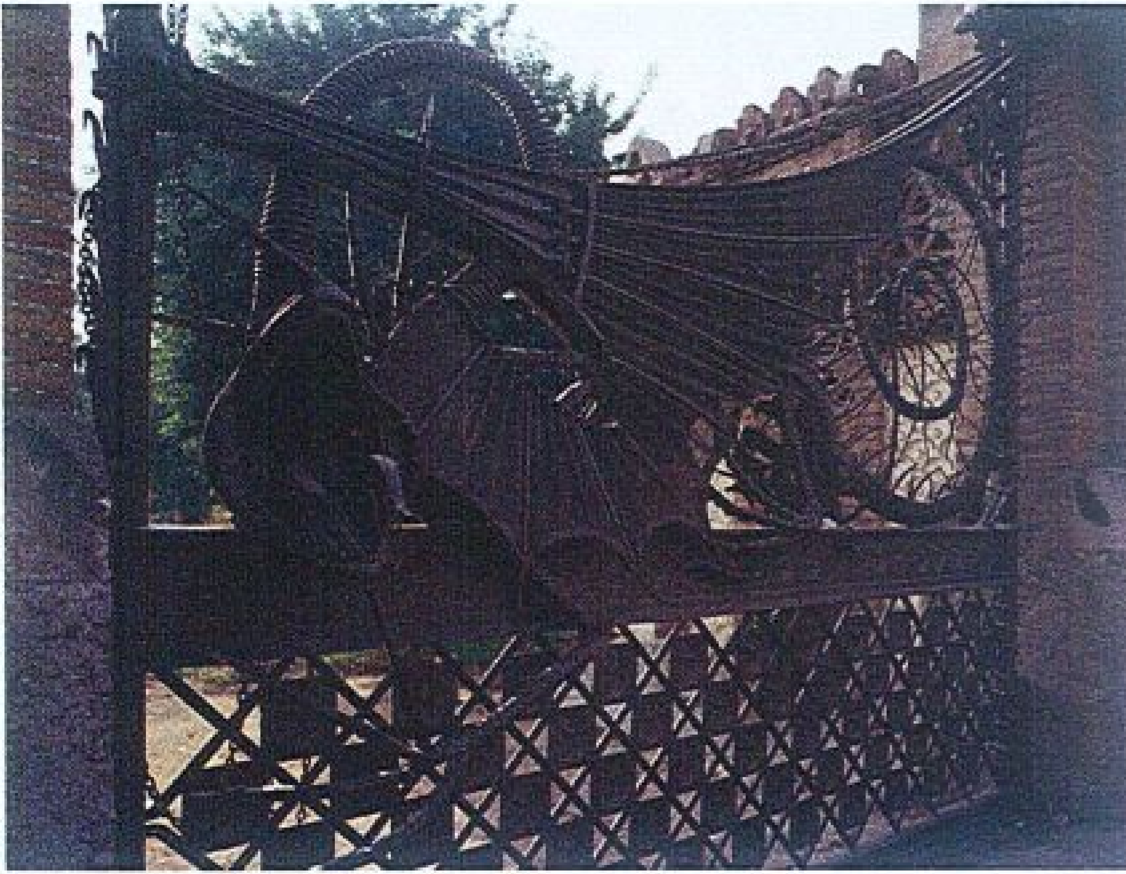
În sud, Peninsula Iberică se învecinează cu partea nordică a Africii, la est este mărginită de Marea Mediterană, iar la vest de Oceanul Atlantic. Spania a prosperat ca putere colonială în timpul Erei Explorărilor, iar poziția sa geografică i-a conferit șansa unei culturi europene unice. Regiunea Catalunia, situată în nord-estul Spaniei, la granița cu Franța, s-a dezvoltat ca națiune independentă, în special în Evul Mediu, cu posesiuni la fel de îndepărtate ca Atena și Napoli. Datorită istoriei sale, Catalunia are și în ziua de astăzi sentimente puternice de independență și suveranitate. Regiunea Catalunia a decăzut după unificarea Spaniei, însă la jumătatea secolului al VIII-lea, industria textilă a cunoscut un mare avânt economic, în timp ce la sfârșitul secolului, Revoluția Industrială a adus un suflu nou în Catalunia.

Localnicii din această regiune vorbesc limba catalană, o limbă diferită de cea spaniolă și nutresc sentimente de rivalitate față de locuitorii din regiunea Castilia.

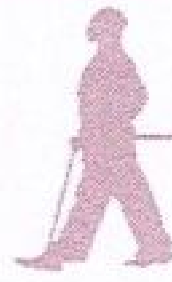
În cea de-a doua jumătate a anilor 1870, regiunea catalană a înregistrat o puternică renaștere a artei și a literaturii datorită concentrării acesteia în jurul Barcelonei.

▼ În secolul al XIX-lea, Barcelona s-a dezvoltat ca mare centru al industriei textile. Majoritatea susținătorilor lui Gaudí erau membri prosperi ai burgheziei, îmbogățiți ca urmare a avântului înregistrat de industria textilă; printre aceștia se număra și principalul său comanditar, Eusebi Güell.

▲ „Poarta Dragonului" la Finca Güell. Fiul unor arămari, Gaudí era înzestrat cu un deosebit simț al suprafețelor. Această construcție, alături de alte lucrări tridimensionale din fier, este o dovadă incontestabilă de măiestrie artistică.

Din culise

CATALANISMUL

În amurgul vieții sale, în timpul unei plimbări, Gaudí a fost oprit de poliție, aceștia crezând că au de-a face cu un vagabond. I-au adresat întrebări în limba castiliană, iar Gaudí a răspuns în catalană. Înfuriați, polițiștii i-au cerut să vorbească în castiliană, amenințându-l cu închisoarea. Când și-au dat seama că așa-zisul „vagabond" era chiar Gaudí, polițiștii au decis să treacă peste incident. Gaudí, însă, continua să vorbească în catalană, provocându-l pe ofițer să îl bage după gratii. În cele din urmă, Gaudí va petrece patru ore în închisoare, dar cărui motiv i se datorează înverșunarea sa de a vorbi în limba catalană?

Legenda spune că vechiul oraș Barcelona a fost fondat de eroul mitologic Hercule. Având acest oraș în centrul regiunii sale, Catalunia s-a unit cu Regatul Aragon pentru a forma Coroana Aragonului. Barcelona a cunoscut o dezvoltare înfloritoare, devenind cel mai mare port mediteranean dintre toate țările care formau Coroana. Limba catalană s-a format în secolul al XI-lea din latina vulgară; prosperitatea economică și politică a Cataluniei, înregistrată în Evul Mediu, a stimulat vârsta de aur a literaturii catalane. Cu toate acestea, după secolul al XVI-lea, hegemonia politică a fost transferată Regatului Castiliei, concentrat în jurul orașului Madrid, iar Catalunia a intrat într-o perioadă de declin. În Războiul Spaniol de Secesiune, la începutul secolului al XVIII-lea, regele Felipe al V-lea a promovat utilizarea limbii castiliene în administrația politică, financiară și juridică și a interzis folosirea limbii catalane. Reacția la această măsură s-a manifestat în fenomenul numit „Catalanism". Deși se afla într-o poziție de inferioritate din punct de vedere politic, succesul Revoluției Industriale și înflorirea industriei textile au condus la o puternică dezvoltare economică a regiunii. Catalanii începuseră să susțină faptul că sunt superiori din punct de vedere istoric și cultural. Acest lucru a reprezentat un imbold pentru mișcarea Renașterii Catalane al cărei scop era reînsuflețirea manifestărilor artistice și literare.

Gaudí a crescut în mijlocul acestor frământări și a fost influențat de stilul gotic catalan. Devenise un acerb susținător al Catalanismului. Spiritul vremii l-a determinat să contribuie la dezvoltarea artistică a Cataluniei. De aceea, realizările marilor artiști din această zonă, ca și cele ale lui Gaudí, se împletesc cu mândria și voința de neclintit ale poporului catalan.

O branșă de arămari

Antonio Gaudí se naște în această perioadă de reînsuflețire culturală, la 25 iunie 1852, în centrul comercial Reus, situat la aproximativ 110 kilometri de Barcelona. Provine dintr-o familie compusă exclusiv din arămari, tatăl său fiind ultimul membru al unei astfel de bresle, iar mama sa, Antonia Cornet I Bertran, era și ea fiica unui fierar. Se mândrea cu acest lucru și, în ultimii ani ai vieții sale, spunea că a fi fierar necesită un anumit simț al suprafeței, iar familia în care s-a născut i-a insuflat un excelent simț spațial.

Gaudí-tatăl s-a căsătorit în anul 1843 și a avut cinci copii. Doi dintre aceștia au murit la scurt timp după naștere. Antonio, cel de-al treilea dintre băieți și cel mai mic dintre frați, a suferit din cauza sănătății precare. Încă din primii ani ai vieții, a contactat o infecție pulmonară, iar mai apoi, în perioada copilăriei, s-a îmbolnăvit de reumatism articular. Când boala se acutiza, Gaudí se deplasa cu mare dificultate, astfel încât era nevoit să meargă la școală pe un măgar.

O casă „ciudată"

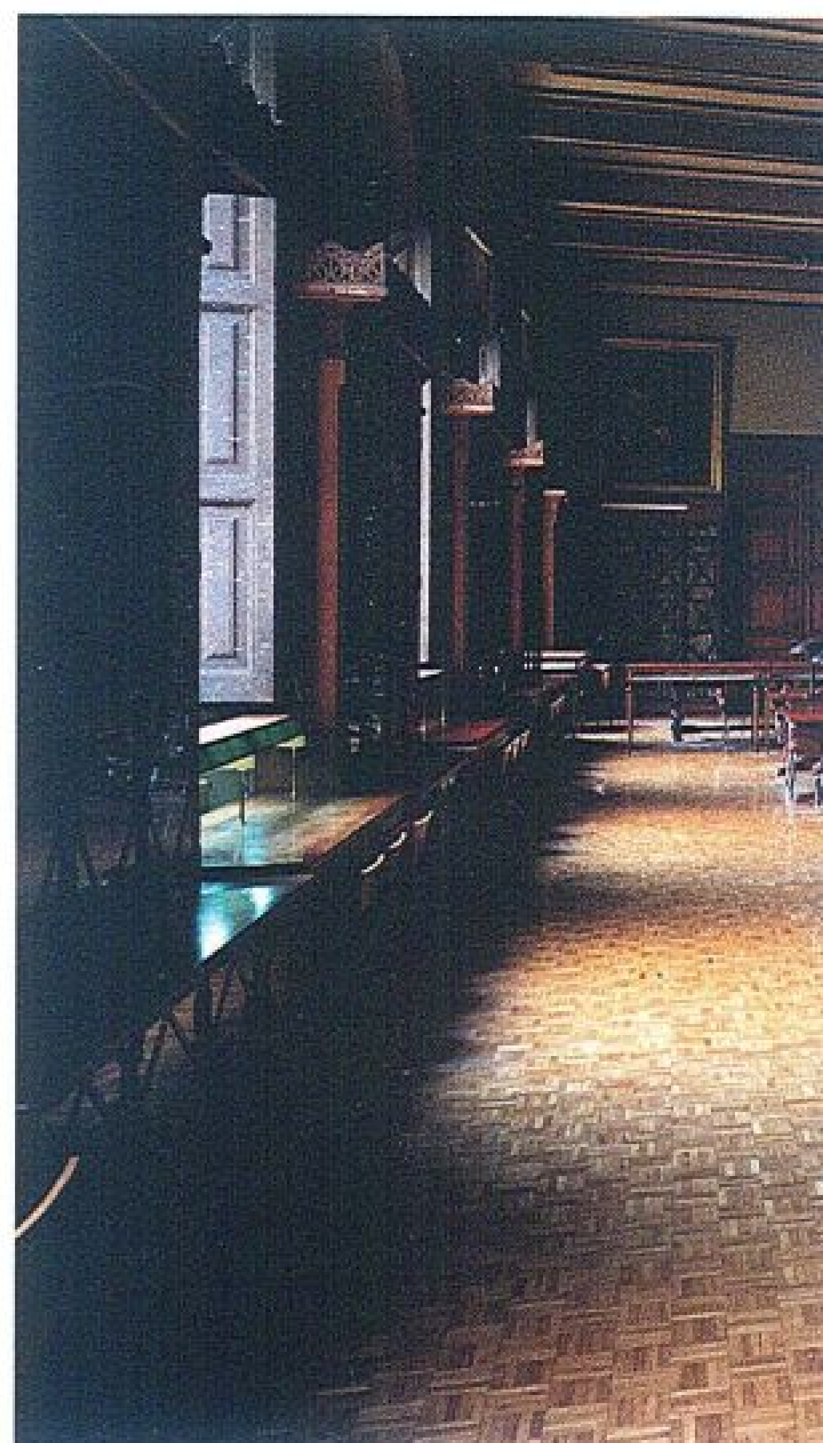
Când a ajuns la vârsta școlară, Gaudí s-a înscris la școala primară din Reus, dar la scurt timp s-a mutat la o școală particulară ale cărei cursuri se țineau într-o mansardă. Demonstrase până atunci un acut simț al percepției, iar o întâmplare din acea perioadă a scos la iveală geniul arhitectural care avea să devină. Gaudí a realizat o dioramă a orașului Bethleem din vremea nașterii lui Iisus Hristos, iar una dintre case a fost ridiculizată de o colegă de-a sa; aceasta a descris-o ca fiind „o casă ciudată". Se spune că cincizeci de ani mai târziu, Gaudí s-a întâlnit întâmplător cu fosta lui colegă și i-a spus că tot ceea ce face e să construiască, în continuare, case „ciudate".

Gaudí nu lua note spectaculoase la școală. În plus, din cauza reumatismului articular, nu putea alerga sau participa la orele de sport alături de colegii săi. Din acest motiv, Gaudí a devenit un băiat retras, care doar privea de departe la colegii săi puși pe giumbușlucuri. Cu toate acestea, poate și datorită moștenirii sale ereditare, avea, în schimb, mâini îndemânatice. Își găsea alinarea în timpul pe care îl petrecea, stăruind asupra unor lucruri pe lângă care majoritatea oamenilor trec indiferenți. Și-a dezvoltat intuiția și astfel a început să prindă contur stilul său de viață, căruia avea să i se dedice integral, atunci când era vorba despre lucruri care corespundeau dorințelor sale.

Barcelona, cel de-al doilea oraș ca mărime al Spaniei. Clădirile care datează din Evul Mediu din cartierul gotic, precum și creațiile lui Gaudí, sunt copleșitoare. Aici s-au născut și alți mari artiști, precum Dali și Miró.

Visele prind aripi

PE LÂNGĂ NOTELE SLABE, Gaudí absenta frecvent de la școală din cauza constituției firave și a bolii de care suferea. Astfel, a fost nevoit să repete primul an școlar. A reușit să încheie ciclul primar și să treacă la cel secundar; în 1863, s-a mutat la o școală nou-înființată, Colegio de los Padres Escolapios. Pe parcursul întregului an, notele sale au fost încă mai slabe decât cele anterioare. Nu se evidenția la școală și avea, în general, probleme de memorare; singura materie la care se descurca era geometria, pe care o va pune, mai târziu în practică în lucrările sale ca arhitect. Care este motivația principală pentru care Gaudí, fiu de muncitor, băiatul cu aversiune față de studiu, urma, totuși, cursurile unei școli? La acea vreme, prosperitatea Cataluniei, datorată muncii asidue a locuitorilor săi, a determinat și caracterul ambițios al acestora. Părinții lui Gaudí nu doreau ca fiul lor să moștenească doar meșteșugul obișnuit al familiei; intenționau să îi ofere acestuia orice oportunitate de care erau în stare. Nu se știe dacă și Gaudí era conștient de acest lucru, odată cu începerea celui de-al doilea an din ciclul secundar, întâlnirea cu Eduardo Toda și Jose Rivera, doi elevi dintr-o clasă superioară, avea să îi îndrepte cursul vieții spre drumul care îi era destinat.

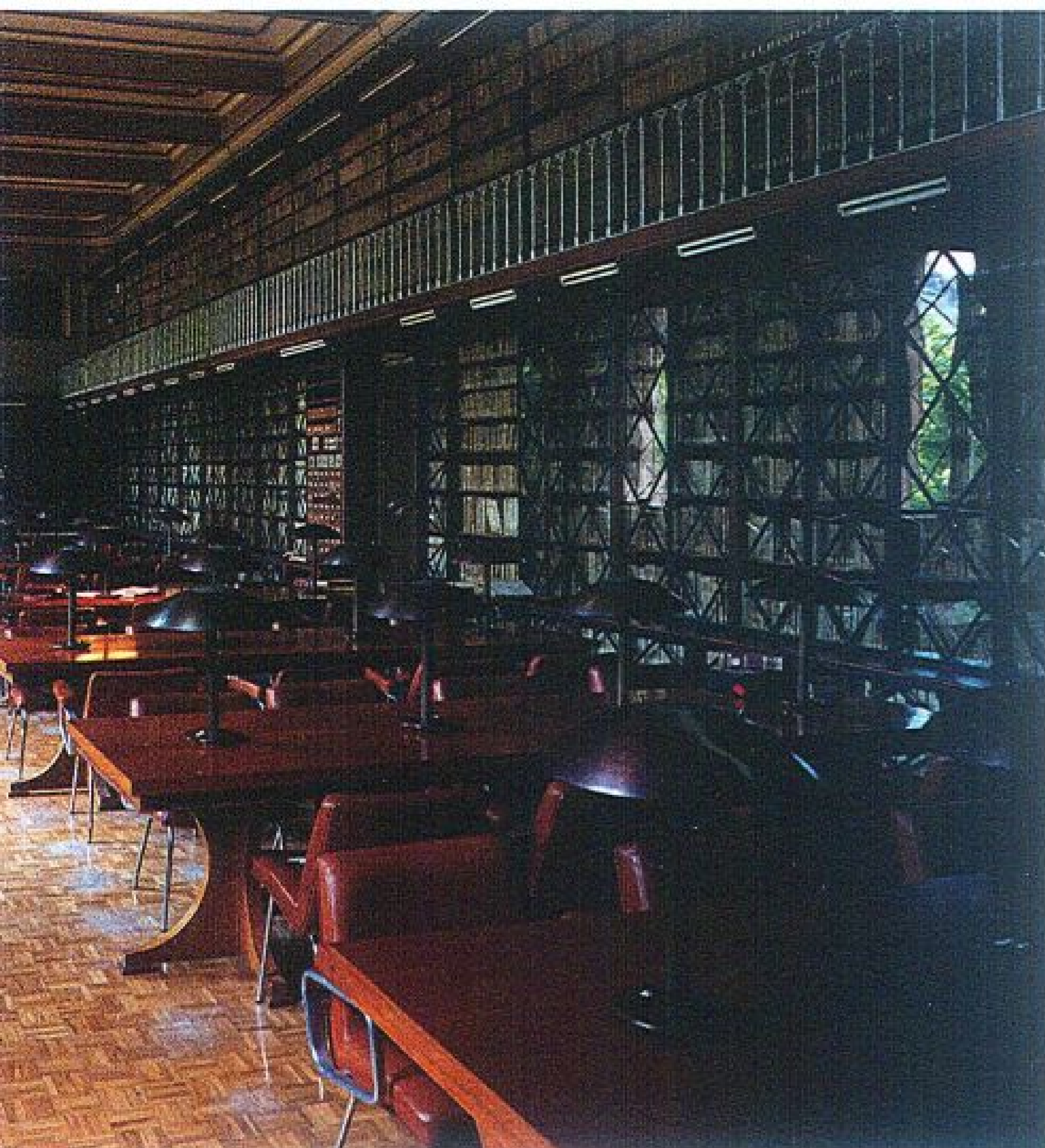
Gaudí se înțelegea foarte bine cu acești doi colegi și petreceau foarte mult timp împreună. Toda și Rivera erau doi tineri scriitori, influențați de romantism; le plăcea să cutreiere în natură și să admire ruinele istorice. Pe când se plimba împreună cu cei doi, cercetând ruinele, Gaudí a început să împărtășească interesul prietenilor săi față de acestea. Cei trei au redactat de mână, plini de entuziasm, propria lor publicație; astfel, au realizat 12 apariții săptămânale. Toda și Rivera scriau articolele, în timp ce Gaudí, căruia nu îi plăcea să scrie, se ocupa de ilustrarea publicației. Se poate spune că, într-un fel, Gaudí simțise care îi este vocația și s-a lăsat mânat de aceasta.

Erau trei tineri determinați și adunau laolaltă trupe de teatru, împreună cu alți prieteni. Se spune chiar că au transformat poduri și magazii în teatre improvizate, unde apoi își puneau piesele în scenă. Și Gaudí a avut un rol în aceste activități, mai mult unul secundar, fiind însărcinat cu realizarea stâlpilor de susținere ai scenei și a decorurilor. Avea o fire introvertită și nu se prea pricepea să dialogheze cu oamenii. Însă, fără îndoială, îl satisfăcea pe deplin rolul său activ din spatele scenei care îi solicita deosebita dexteritate manuală. Trebuia să facă lucruri simple, de pildă, să picteze ziare vechi, utilizate în decorul scenei; acestea însă au reprezentat o premisă pentru primii pași ai lui Gaudí în universul arhitecturii.

Sub înrâurirea acestei relații de prietenie, performanțele școlare ale lui Gaudí au început, treptat, să se îmbunătățească. Pur și simplu, detesta să scrie compuneri, dar influența pozitivă a prietenilor săi l-a determinat să obțină note bune la poezie și retorică. Mai târziu, Gaudí, Toda și Rivera au plănuit să renoveze clădirea abandonată a Mânăstirii Poblet (Monasterio de Poblet). Gaudí se mutase deja în Barcelona la acea dată, dar se va întâlni din nou cu prietenii săi de fiecare dată când se întorcea în orașul său natal.

Au conturat muchia acoperișului mănăstirii pe o schiță bidimensională, desenată fără prea multă pricepere de Toda. Nu se cunosc detalii cu privire la acest plan, dar influența pe care acesta a avut-o asupra lui Gaudí a fost semnificativă: visul lui Gaudí de a deveni arhitect începea să se contureze.

▼ Barcelona anilor 1880. În perioada 1868-1874, Spania a traversat o continuă perioadă de instabilitate și de schimbări revoluționare. Evenimente importante ale vremii, precum adoptarea unei noi constituții, votul universal, libertatea accesului la educație, religie și presă au pus bazele democrației și au produs transformări majore în spiritul barcelonez.

▲ Interiorul bibliotecii din cadrul Universității din Barcelona. Aceasta este cea mai importantă universitate din regiunea Catalunia și se poate mândri cu o istorie de peste cinci secole. Școala Tehnică Superioară de Arhitectură (Escola Tècnica Superior d'Arquitectura) din Barcelona, pe care a absolvit-o și Gaudí, a fost, inițial, fondată drept Cameră de Comerț și Industrie; ulterior, în 1874, a devenit parte a Universității din Barcelona, deschizându-și porțile pentru tinerii care aspirau să devină arhitecți.

Versiune diferită

PLANUL DE RENOVARE A MĂNĂSTIRII POBLET

Mănăstirea Poblet, reprezentativă pentru arhitectura catalană, se află la aproximativ 30 de kilometri la nord de Reus. Construcția a fost comandată în 1149 de Contele Barcelonei, Don Ramon Bereguer al IV-lea. Ulterior, în timpul războaielor napoleoniene și al guvernării spaniole, fundația a fost distrusă, iar apoi, în 1835, abandonată.

În perioada în care era student la Colegio de los Padres Escolapios, Gaudí, împreună cu cei doi prieteni ai săi, Eduardo Toda și Jose Rivera, vizita deseori mănăstirea abandonată. La vremea aceea, mănăstirea era în ruine, ca urmare a jafurilor din timpul războiului, iar cei tineri, îndemnați de firile lor pasionale și de încredere în forțele proprii, au elaborat un plan de restaurare a mănăstirii. Fiecare avea rolul său în acest proiect: Rivera trebuia să cerceteze istoria mănăstirii, Toda avea misiunea de a scrie o lucrare și de a găsi metode pentru a câștiga bani de pe urma restaurării, iar Gaudí trebuia să dirijeze procesul de restaurare propriu-zis. Plănuiseră nu doar să aducă mănăstirea în starea ei inițială, ci și să o transforme într-o comunitate ideală destinată artiștilor și muncitorilor care s-ar fi ocupat de agricultură și grădinărit pentru a-și asigura traiul. În cele din urmă, acest plan va rămâne doar pe hârtie, însă se pare că l-a impulsionat pe Gaudí să își urmeze visul, acela de a deveni arhitect, în adevăratul sens al cuvântului.

Ulterior, cei trei studenți din cadrul Colegio de los Padres Escolapios vor urma drumuri diferite în viață. Toda a devenit diplomat în Madrid, iar Rivera a studiat medicina în Granada și a devenit profesor. În timp ce se dedicau profesiilor pe care le-au ales, fără îndoială că gândul îi ducea, uneori, înapoi, la ruinele Mănăstirii Poblet. Mai târziu, Toda s-a retras din cariera de diplomat și s-a întors în orașul natal. A devenit președinte onorific al unei fundații care intenționa să restaureze mănăstirea. În cele din urmă, grație eforturilor întreprinse de această organizație, mănăstirea a fost restaurată.

La Barcelona

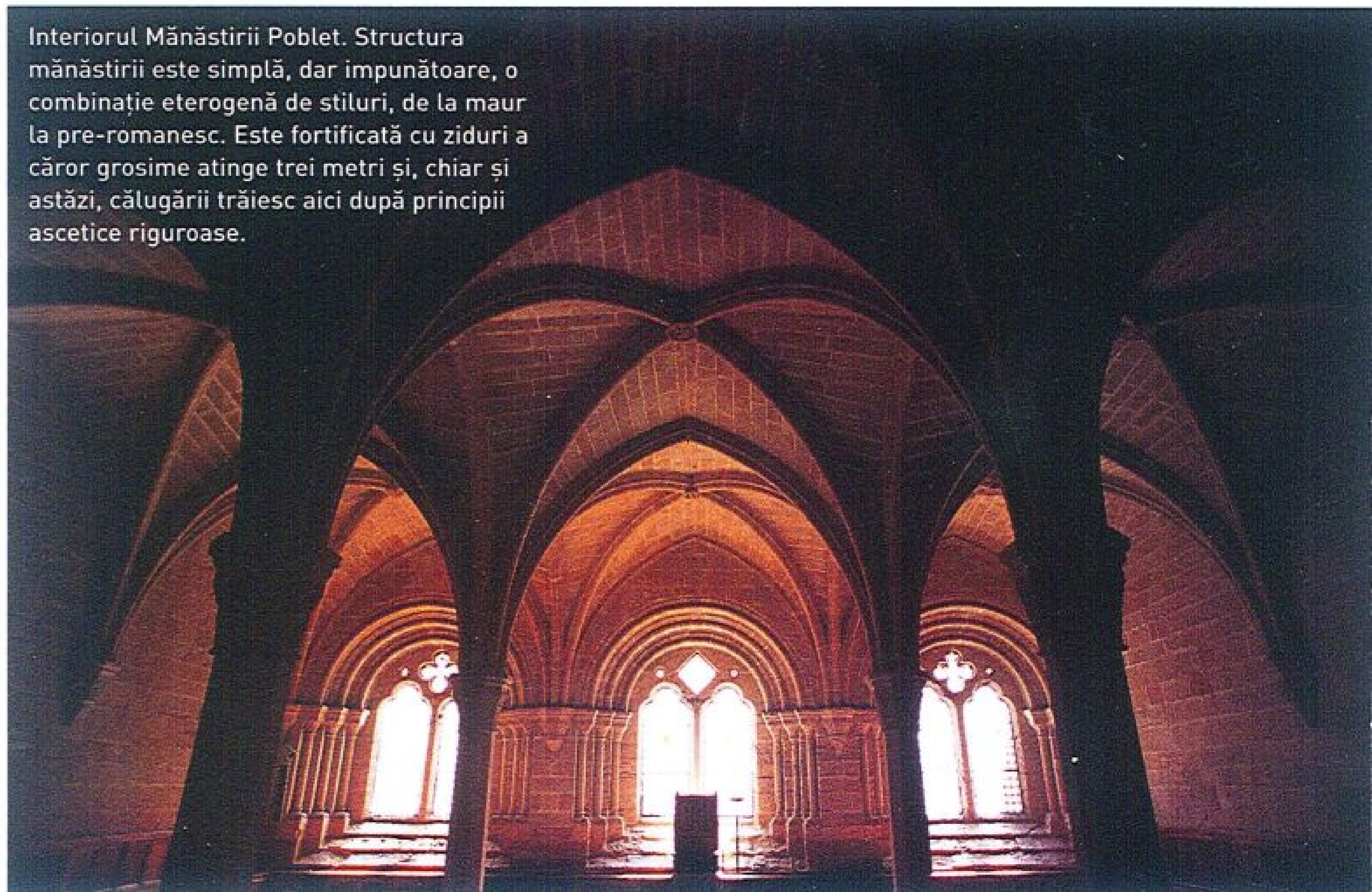
În perioada în care era student în anul al cincilea, Gaudí nu a reușit să promoveze la două materii și a fost nevoit să repete anul. Aceasta nu reprezenta o problemă financiară, iar Gaudí ar fi putut să frecventeze cursurile școlii încă un an, dar în luna septembrie a anului 1868, s-a mutat cu fratele său Francisco.

Spania trecea printr-o perioadă de instabilitate politică: revoluțiile și războaiele civile izbucneau frecvent. Orașele erau devastate și, pentru a le reconstrui, era nevoie de mulți arhitecți. Revoluția Industrială a stimulat această necesitate și s-a discutat posibilitatea înființării unei școli de arhitectură. Gaudí s-a mutat la Barcelona, la o săptămână după ce s-a emis solicitarea de construcție a unei noi școli. Află despre acest fapt și, în luna iunie a anului 1969, va reuși să promoveze în cadrul unei alte școli, Institutul Balmes din Barcelona, cursurile restante de la Colegio de los Padres Escolapios. În luna octombrie a aceluiași an, se înscrie în departamentul de științe al Universității din Barcelona. În mod cert, era o alegere menită să îl pregătească în vederea înscrierii la o școală de arhitectură. Dacă retrasul Gaudí nu ar fi făcut acest pas îndrăzneț, probabil că nu ar fi devenit niciodată un arhitect genial.

În acea vreme, notele lui Gaudí erau, se pare, îngrozitor de slabe, astfel încât nu a reușit să treacă la două dintre cele șase materii obligatorii. Trebuia să participe la multe examene suplimentare și a picat și testul pentru atestatul de proiectant. Încercarea sa de a continua școala de arhitectură părea a fi soldată eșecului. Cu toate acestea, hotărârea sa era de nezdruncinat. După încă un an pe muchie de cuțit, la data de 24 octombrie 1873, la vârsta de 21 de ani, este admis la Școala Tehnică Superioară de Arhitectură din Barcelona. Avea în continuare note slabe, dar treptat, se va remarca drept un geniu al arhitecturii.

▲ Mănăstirea Santa Maria de Poblet a fost construită din ordinul contelui Barcelonei, Don Ramon Bereguer al IV-lea. Este prima dintre cele trei mănăstiri cisterciane din Catalunia și este vestită în lumea creștină pentru austeritatea ei. Acum face parte din patrimoniul UNESCO.

Interiorul Mănăstirii Poblet. Structura mănăstirii este simplă, dar impunătoare, o combinație eterogenă de stiluri, de la maur la pre-romanesc. Este fortificată cu ziduri a căror grosime atinge trei metri și, chiar și astăzi, călugării trăiesc aici după principii ascetice riguroase.

O strălucire de geniu

Un proiect buclucaș

GAUDÍ A FOST ADMIS LA ȘCOALA de arhitectură pe care și-a ales-o, dar, ca de obicei, era mai mereu absent de la ore, iar notele sale continuau să lase de dorit. Motivul era acela că, pur și simplu, avea prea multe pe cap; după ce a fost admis, pentru o perioadă de timp, trebuia să îndeplinească stagiul militar și, în plus, era ținut în loc de slujba cu jumătate de normă pe care și-o păstrase în cadrul unui birou de arhitectură. Gaudí locuia cu fratele său care dorea să ajungă medic; când Gaudí împlinise 24 de ani, fratele său s-a îmbolnăvit și a murit. Mama lui avea să moară două luni mai târziu. Toată familia sa se mutase deja la Barcelona, astfel încât tatăl lui Gaudi, care avea peste 60 de ani și rămăsese singur, a venit să locuiască împreună cu fiul său, care era obligat nu numai să își plătească studiile, ci și să își întrețină familia. Nu exista nicio cale prin care să se dedice, în exclusivitate, studiilor de arhitectură, de aceea, frecvența redusă la cursuri și notele proaste erau inevitabile.

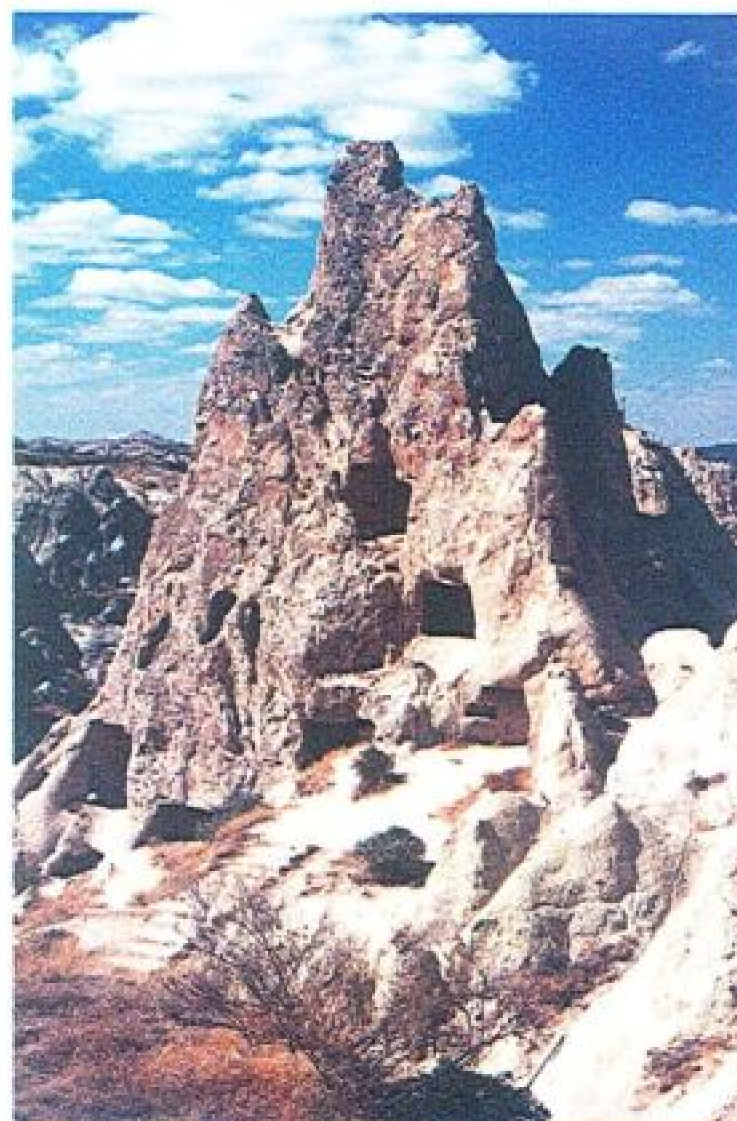
Reușise să își pună în valoare talentul și să se remarce în domeniul proiectării arhitectonice, dar firea sa rigidă și încăpățânată i-a creat numai necazuri și a atras furia profesorului său, cu ocazia unei teme pe care o primise, și anume, proiectul unui portal de cimitir. Gaudí a simțit nevoia să includă în proiectul portalului imaginea unui cimitir, așa că a început să deseneze o ceremonie funerară în note sumbre. Când i-a văzut desenul care nici măcar nu includea un portal, profesorul s-a înfuriat și i-a cerut lui Gaudí să nu mai continue în acest mod. Pierzându-și interesul pentru temă, Gaudí a părăsit clasa. A picat acel examen. Însă pe baza unor documente păstrate, putem deduce că a luat aceste examene mai târziu și că, pornind de la lucrările pe care le-a conceput ca temă, a fost proiectat un splendid portal.

Lucrurile nu au decurs mai ușor când a avut ca temă conceperea planurilor pentru un spital. Gaudí nu se prea simțea atras de proiect și, deși termenul-limită se apropia, nici măcar nu începuse să îl schițeze. În noaptea de dinaintea predării proiectului, în cele din urmă, l-a desenat în grabă. Instructorul cursului, profesorul Elias Rogent s-a arătat nemulțumit de lucrare, vizibil făcută la repezeală și astfel, Gaudi nu a promovat acel examen. Gaudí a rămas uimit de decizia profesorului său și a obiectat deschis asupra faptului că nu a fost apreciat pentru îndeplinirea atât de rapidă a unui proiect la care alți studenți au lucrat două luni. A avut șansa să dea un examen suplimentar mai târziu și a prezentat planurile pentru o senzațională fântână în Plaza Catalonia. Era o lucrare extraordinară, fiind lăudat îndeosebi de profesorul Francisco de Paula del Villar i Lozano; mai târziu, acesta avea să devină primul arhitect în cadrul proiectului Sagrada Familia. Chiar dacă notele lui Gaudí erau în continuare slabe, se pare că cei mai mulți dintre profesorii săi i-au recunoscut latura genială. Gaudí a obținut dreptul de a aplica pentru un titlu academic care era în mod normal rezervat studenților cu note mai mari. Cu toate acestea, Gaudí nu va obține acest titlu.

▲ O monedă gravată cu chipul lui Gaudí. Marele arhitect este încă idolatrizat drept un gigant al arhitecturii, după cum o demonstrează și emiterea, în anul 2002, a cinci monede comemorative, cu ocazia aniversării a 150 de ani de la nașterea sa.

▼ Faimoasele peșteri din Cappadocia. În vechime, activitatea vulcanică a muntelui Erciyes a dus la formarea de straturi de cenușă și lavă. În urma eroziunilor vântului și ale apei au rezultat formațiuni de rocă stranii. Începând din secolul al II-lea, zona era locuită de mulți creștini. Pentru a scăpa de opresiunea musulmanilor, ei s-au retras către peșteri și au construit acolo biserici.

Plan pentru parcul Ciutadella

Gaudí a lucrat în numeroase birouri de arhitectură. Unul dintre acestea aparținea lui José Fontserè, originar din același oraș cu Gaudí. Fontserè participase și câștigase o competiție internațională pentru drepturile de refacere a parcului Ciutadella și începuse deja lucrările. Pentru proiectarea unui astfel de obiectiv, era nevoie de mai mulți asistenți; deși era încă student, Gaudí a fost însărcinat cu proiectarea fântânii, a portalului de fier și a gardului care urma să împrejmuiască parcul.

Oportunitatea de a lucra la proiectul unui parc care avea să fie realmente construit a fost o experiență benefică pentru Gaudí. Proiectul avea nevoie nu numai de planuri, ci și de un buget pentru construcție.

▼ Parcul Ciutadella, locul de desfășurare a Târgului Internațional din Barcelona din 1888. Este înregistrat în Patrimoniul Mondial al UNESCO. Gaudí a proiectat fântâna din centrul parcului și gardul de fier care îl împrejmuiește, acestea fiind primele sale lucrări apreciate.

Biblioteca de amintiri

MODELUL SUSPENDAT

Mişcarea Art Nouveau a luat naştere în Franţa şi a ajuns până în Spania, unde a devenit cunoscută sub numele de „Modernisme". Principala caracteristică a acestui curent este utilizarea liberă a liniilor curbe. Gaudí este artistul reprezentativ pentru această mişcare. Era mândru de simţul pe care îl avea asupra spaţiului şi suprafeţelor, dar în cele din urmă, acesta va evolua în simţul armoniei cu natura, pus în practică prin metoda sa neobişnuită, „modelul suspendat".

În 1890, Gaudí a început să lucreze la capela din Colònia Güell. Aceasta făcea parte din proiectul de planificare urbană, Colònia Güell, creaţie a contelui Eusebi de Güell. Gaudí a realizat un model, folosindu-se de nişte săculeţi umpluţi cu bile de plumb şi de arcuri. A atârnat bilele de plumb de tavan, folosind arcurile, şi uitându-se într-o oglindă aşezată dedesubtul modelului, Gaudí putea să îşi dea seama cum va arăta acesta în realitate. Această imagine va deveni schiţa brută a proiectului unei minunate arcade.

Gaudí credea că dacă gravitaţia a fost creată de Dumnezeu, atunci oamenii nu au nici un motiv să se teamă de ea. A descoperit că luând un model creat de forţa gravitaţională şi întorcându-l cu susul în jos, se obţine un model ce nu se mai opune gravitaţiei, dând astfel impresia unui frumos natural. A decis să experimenteze acest lucru. Apoi l-a utilizat timp de zece ani, iar conceptul a fost aplicat şi în proiectul catedralei Sagrada Familia. Prin intermediul „modelului suspendat", Gaudí a creat o perfectă sinteză a arhitecturii cu natura.

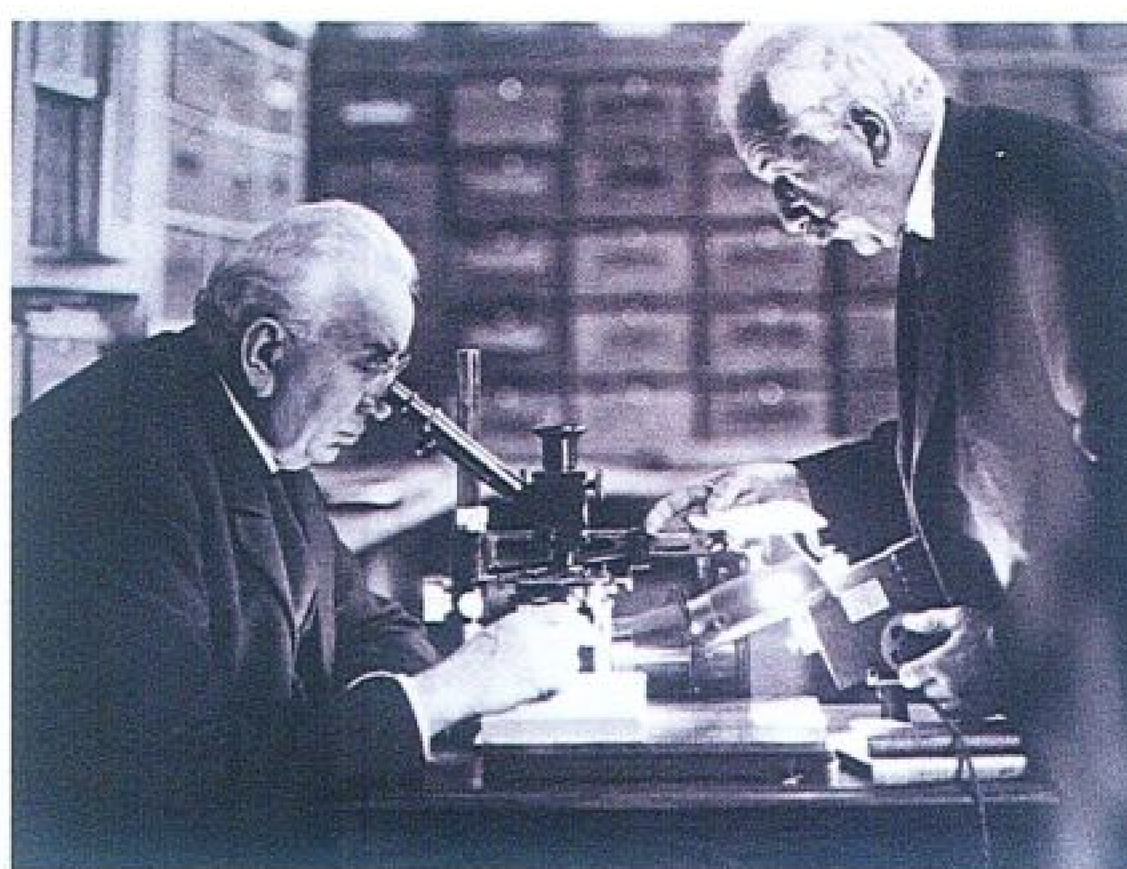
Când a conceput planurile pentru rezervorul de apă al parcului, Gaudí a prezentat și o evaluare bugetară exactă. Fontserè fusese îngrijorat de faptul că a încredințat planurile unui student fără experiență, dar neliniștile sale au fost, curând, spulberate.

Însă pentru a fi sigur, Fontserè i-a cerut prietenului său, profesorul Jose Guardiola, să verifice calculele contabile ale lui Gaudí. Guardiola era unul dintre profesorii lui Gaudí și, deși acesta din urmă nu se prezenta la cursuri prea des, Guardiola i-a recunoscut talentul, atât de evident în lucrări, l-a lăsat să dea examenul și i-a acordat credit pentru acel curs. În urma verificării sale, Guardiola a decis că referințele contabile ale lui Gaudí fuseseră calculate corect.

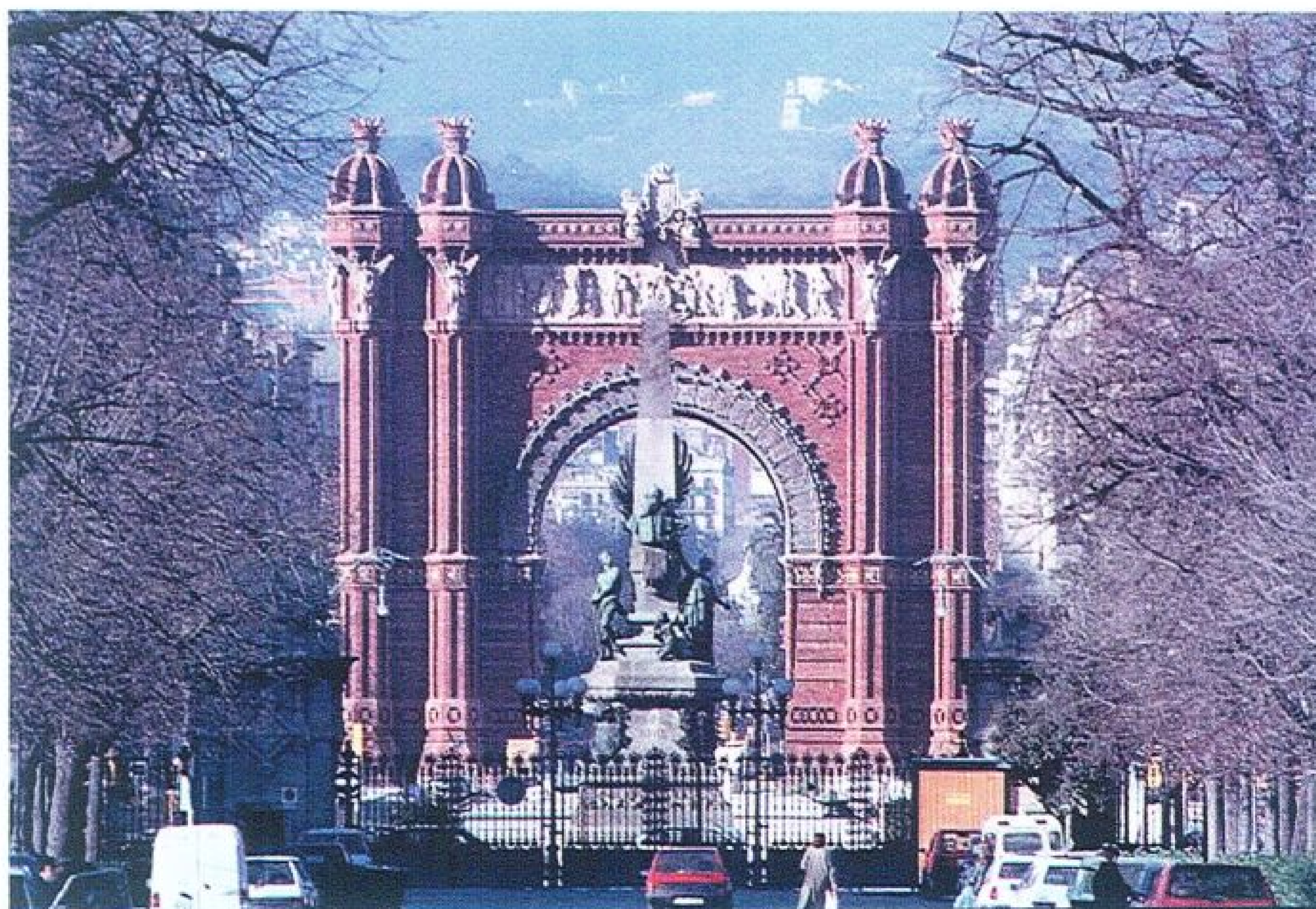
Pentru Gaudí, adevărata școală era munca. Aceasta este și perioada în care observă reacțiile celor din jurul său la inovația adusă de lucrările sale și tot acum începe să se simtă atras de procesul de creație. Părea să aibă acel gen de caracter care îi va permite să îndepărteze orice obstacole care îi stăteau în cale. Mergea la bibliotecă și studia creațiile arhitecților de dinaintea sa, urmărind să învețe din lucrările acestora.

La acea vreme, fusese dezvoltată arta fotografică, dar nu se descoperiseră încă tehnologiile necesare măririi sau micșorării imaginilor. Din această cauză, în biblioteci se găseau numai cărți cu planuri de mari dimensiuni. Bibliotecile dețineau și materiale despre clădiri istorice din lumea întreagă. De asemenea, tot aici puteau fi consultate și planurile unor clădiri obișnuite. Gaudí frecventa des biblioteca; era interesat, în special, de sălașele din zona peșterilor din regiunea Cappadocia, în Turcia. Într-o zi, în rafurile bibliotecii a fost introdusă o colecție de fotografii. Gaudí a luat-o și a rămas captivat de aceste imagini ale unor clădiri „reale", atât de diferite de simplele schițe!

În ciuda faptului că era foarte ocupat cu slujba și cu lucrările pentru școală, Gaudí a reușit, în cele din urmă, să își încheie studiile. Trecuse rar pe la cursuri și încălcase o serie de reguli, dar în semn de recunoaștere a realizării sale de la acea vreme, fântâna arteziană din parcul Ciutadella, i s-a permis să absolve în 1878. Cu această ocazie, se pare că directorul școlii ar fi afirmat: „Cine poate ști dacă această diplomă se acordă unui geniu sau unui nebun?".

◂ Dispozitivul pentru realizarea de fotografii a fost utilizat pentru prima dată în lumea arabă, în secolul al X-lea și al XI-lea. El a fost dezvoltat ca un instrument auxiliar pentru prelucrarea imaginilor. La mijlocul secolului al XIX-lea, fotografia a fost recunoscută ca fiind o formă de artă. În special, frații Lumière sunt cei care au contribuit la dezvoltarea tehnologiei fotografice. Ei au inventat filmul fotografic color, atât de obișnuit în zilele noastre.

▾ Arcada creată pentru Târgul Internațional din Barcelona din 1888. Este un portal executat în stilul Modernisme, la intrarea de nord în parcul Ciutadella. La acea vreme, acesta fusese un simbol al Târgului Internațional, dar, în prezent, este recunoscut ca Arcul de Triumf al Barcelonei.

Forța talentului

Se naște un arhitect

LA DATA DE 15 MARTIE 1878, pe când avea 24 de ani, Gaudí a absolvit cursurile școlii de arhitectură și a primit atestatul de arhitect. În general, arhitecții aveau o poziție înaltă în societate la acea vreme, aceasta fiind o profesie care aducea un venit substanțial. În acea perioadă, populația Barcelonei era de aproximativ 250.000 de locuitori; orașul avea însă numai trei absolvenți ai Școlii Tehnice Superioare de Arhitectură, în primul an de la înființare și alți nouă, din următorii ani. În acel an școala de arhitectură dăduse patru proaspeți absolvenți, inclusiv Gaudí. Cu toate acestea, nu se putea spune că de îndată ce deveneai arhitect, lucrările ar fi venit regulat și ai fi putut pune bazele unui trai sigur. Iar Gaudí, fiu de muncitor, nu avea rude sau cunoștințe bogate și, de fapt, niciun fel de legături. Pentru a-și asigura viitorul ca arhitect, Gaudí trebuia să se promoveze și să fie încrezător în forțele sale proprii. Astfel, a renunțat la firea sa introvertită și a început să devină mai sigur pe sine. Chiar și așa, imediat după absolvire va fi nevoit să continue să lucreze ca asistent, așa cum făcuse în vremea studenției.

Lucrările la parcul Ciutadella vor continua până în 1880. În această perioadă, și alte persoane i-au încredințat lui Gaudí mai multe mici proiecte; dar nu erau proiectele care să îi satisfacă avântul creator și nici nu erau îndeajuns de multe pentru a-i permite să se întrețină.

Câțiva oameni au recunoscut talentul lui Gaudí și îl vedeau ca pe un posibil rival. Printre ei se număra și Domenech i Montaner, profesor în cadrul Școlii Tehnice Superioare de Arhitectură. Ulterior, Montaner va deveni legiuitor național, o figură-cheie în mișcarea catalană. Se spune că el a obiectat împotriva permisiunii de a absolvi școala, acordate lui Gaudí. Talentul lui Gaudí i-a alarmat pe unii dintre cei care se aflau în jurul său.

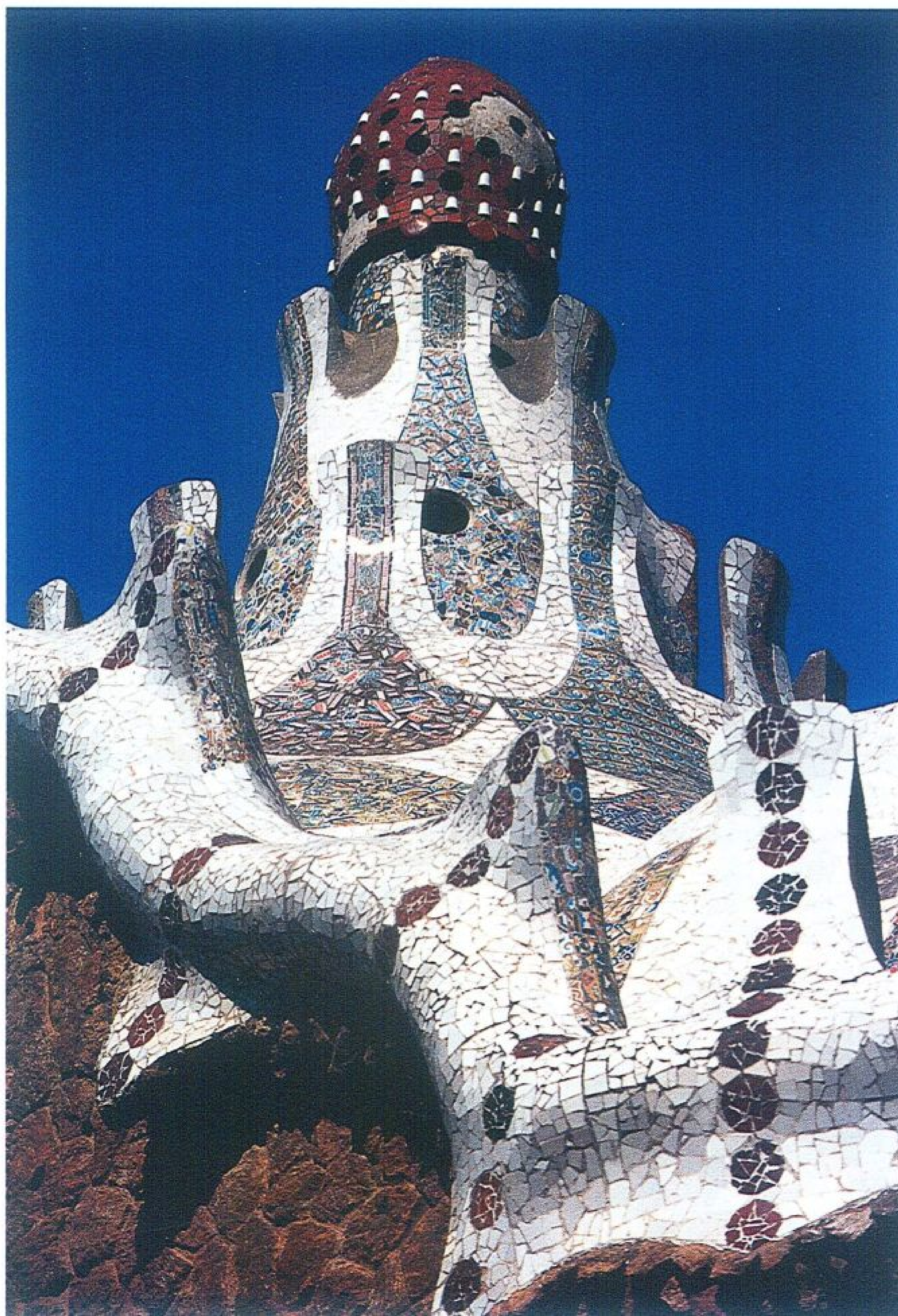
▲ După ce a absolvit colegiul de arhitectură, în 1878, tânărul Gaudí a continuat să transforme Barcelona.

Prima întâlnire cu Güell

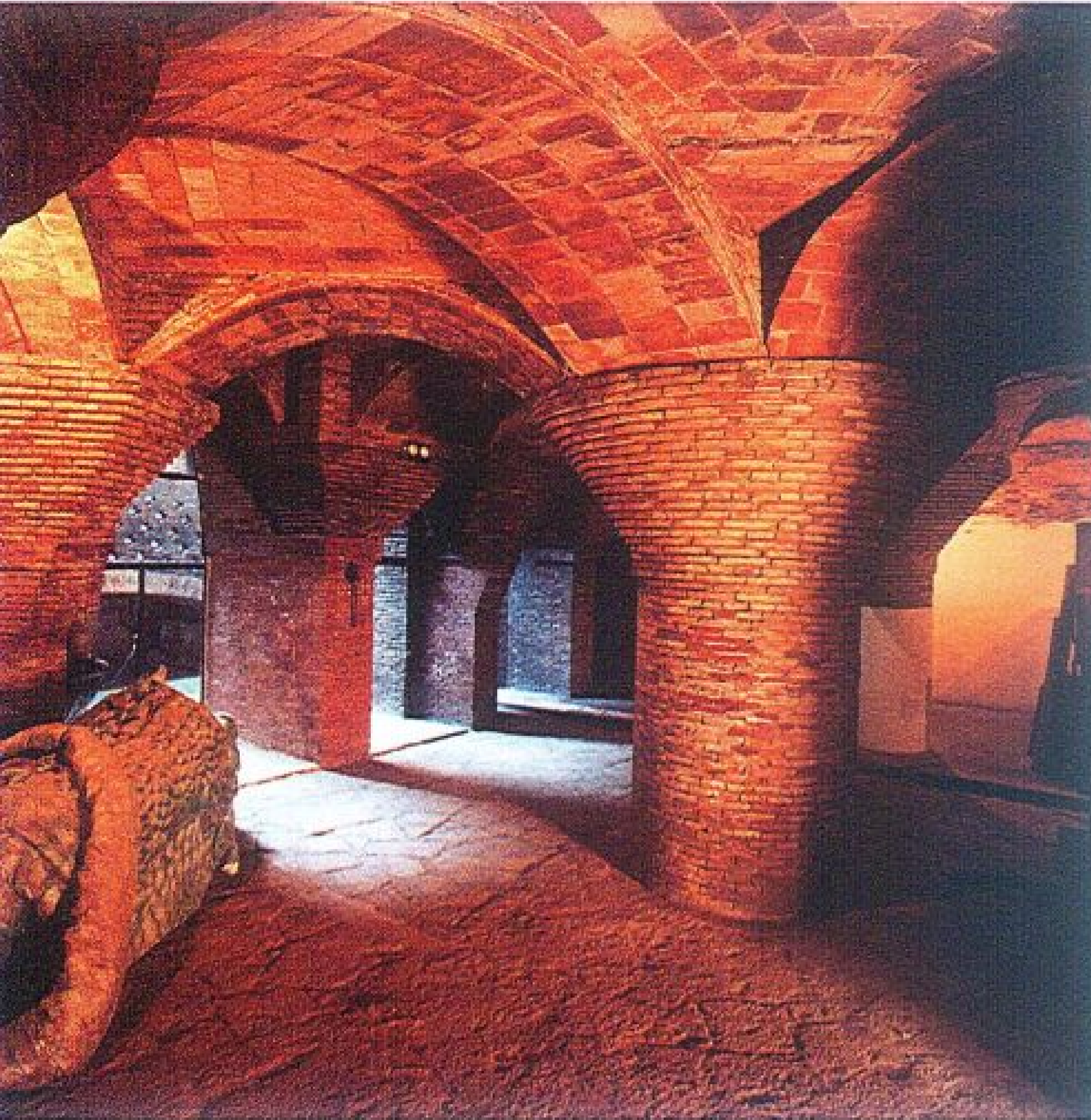
Gaudí a continuat să lucreze la Fontserè ca asistent, însă când l-a întâlnit pe Comella, patronul unui magazin de mănuși din piele, acesta i-a cerut să îi conceapă un design pentru vitrina care îi punea în valoare produsele la Târgul Internațional din Barcelona anului 1878. Dacă vitrina cu produsele lui Comella ar fi fost una obișnuită, oamenii ar fi trecut, pur și simplu.

Comella a cerut un design neconvențional, iar Gaudí s-a ridicat la înălțimea așteptărilor clientului său. Vitrina avea dimensiuni mici, comparativ cu cele ale marilor producători, dar, cu toate acestea, se pare că ea s-a bucurat de cea mai mare atenție la eveniment.

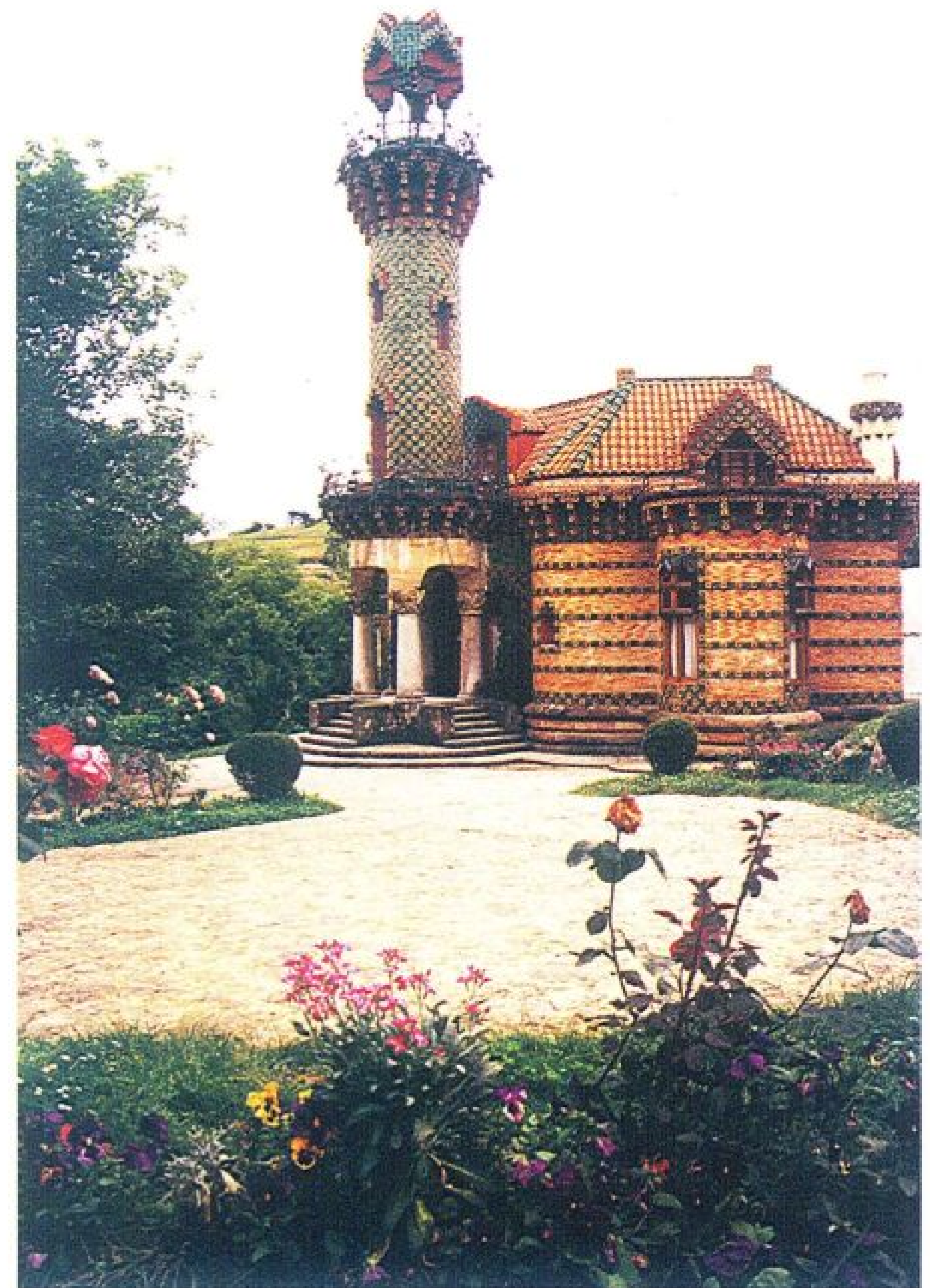
Despre acest lucru s-a scris în ziarul spaniol de mare circulație al vremii, într-un articol entuziast. Un alt om care era neprecupețit în a lăuda lucrările lui Gaudí a fost Eusebi de Güell, o figură pregnantă în industria textilă, cel mai important comanditar al lui Gaudí. Din prima clipă, a rămas impresionat de proiectele lui Gaudí și i-a îndemnat pe toți apropiații săi să le vadă. Așa a apărut dorința lui Güell de a ști mai multe despre arhitect. Avea 32 de ani când l-a vizitat pe Gaudí care avea, la acea dată, 24 de ani.

◄ Turn de pe acoperișul palatului Güell, construit din diverse materiale, inclusiv plăci ceramice. Este prima lucrare majoră pe care Gaudí a creat-o pentru comanditarul său, Eusebi de Güell.

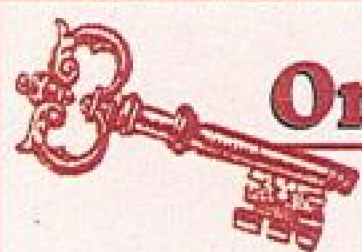
◄ Interiorul de la Finca Güell. La subsol s-a construit un grajd. La etajul întâi se află calea de acces cu capetele coloanelor în formă de ciupercă. La mezanin se află o cameră de studiu, iar la etajul al doilea o cameră de recepție; următorul etaj este rezervat unui dormitor, iar la cel de-al patrulea etaj se află un mic altar creștin și camerele servitorilor. Aceasta este o lucrare în stil neogotic.

▲ Fantastica „El Capricho" („Capriciul"), o lucrare efectuată la cererea lui Diaz de Quijano. Este lucrare de tinerețe a lui Gaudí, influențată de stilul neo-mudejar.

În acea perioadă, Gaudí nu mai era tânărul introvertit de odinioară. Prietenii săi îl considerau un gurmand nemaipomenit, un amator de distracții care frecventa saloanele de artă și avea tendințe ateiste. Gaudí fusese un student tipic care flămânzise în perioada în care frecventa școala de arhitectură, dar acum se îmbrăca după ultimele tendințe în modă și consuma cele mai rafinate vinuri la masă. Nu câștiga un venit exorbitant, dar deoarece era arhitect calificat, se putea amesteca printre cei din înalta societate, cu mare ușurință. A adoptat acest stil de viață la scurt timp după debutul său ca arhitect și va continua astfel, chiar și după ce va fi ales arhitect al proiectului Sagrada Familia.

Deși Gaudí părea fericit celor din jur, moartea surorii sale Rosa, l-a marcat și întristat. Avea apoi să aibă grijă de fata acesteia până la moartea sa.

Omul-cheie

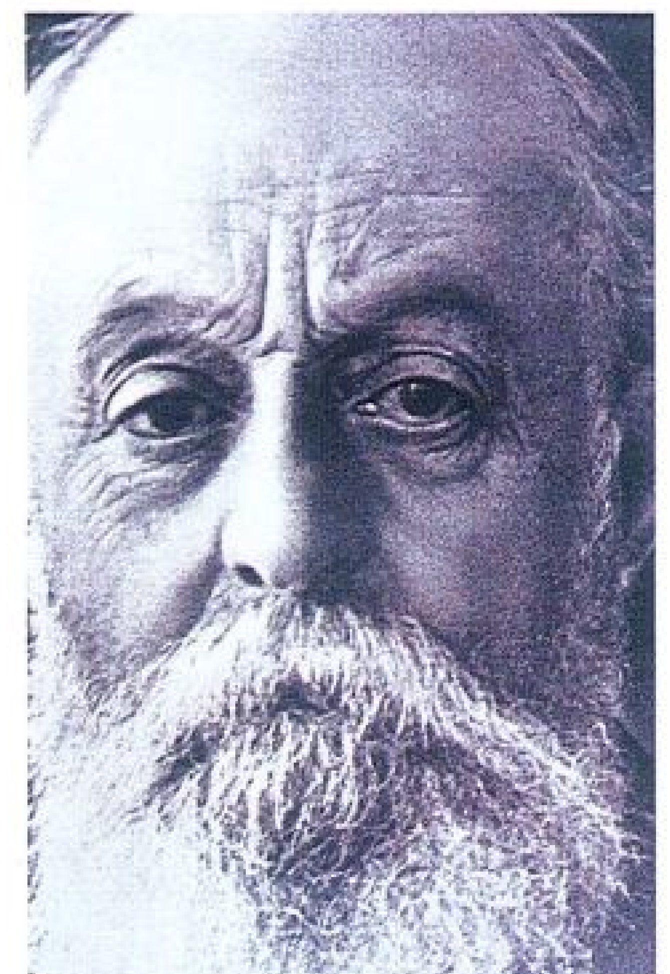
EUSEBI DE GÜELL

Eusebi de Güell s-a născut la Barcelona, în 1846. Tatăl său, Juan, a pornit în industria textilă de la anonimat și a ajuns o personalitate de vârf în domeniu, fiind unul dintre noii burghezi ai Cataluniei. Güell iubea arta, mai presus de orice, și era el însuși un pictor talentat, lucrările sale fiind publicate în revistele vremii. Această pasiune față de artă se manifesta în diferite feluri, ajungând până la a deveni comanditarul unui poet, angajându-l ca secretar.

La 26 de ani, Güell a moștenit compania tatălui său și a devenit responsabil cu managementul afacerilor deținute de familia soției sale. A jucat un rol important în bănci și companii miniere și a înființat, în 1901, propria sa companie, specializată în ciment. În 1910, a fost ridicat la gradul de Conte. Drumul lui Güell se intersectează cu cel al lui Gaudí pentru prima oară la Târgul Internațional din Barcelona în 1878. Güell a fost fermecat de vitrina producătorului de mănuși din piele și a dorit să afle cine a conceput-o. Designerul respectiv s-a dovedit a fi Gaudí. Ulterior, i-a cerut lui Gaudí să conceapă designul mobilei și al mărcii firmei sale. Cu toate acestea, Gaudí nu a arătat prea mult entuziasm în realizarea acestora și chiar dacă a reușit să le finalizeze, Güell nu îl va mai solicita pentru nicio lucrare. Cei doi vor reuși să se înțeleagă bine odată cu începerea proiectului Finca Güell, în 1884. Gaudí a fost aclamat pentru Poarta Dragonului, construită ca parte a proiectului. Lucrarea lui Gaudí a transformat locul în care Güell voia să se retragă la sfârșitul săptămânii într-un triumf al arhitecturii. După această realizare, cei doi au început să se bazeze unul pe celălalt din ce în ce mai mult, iar Gaudí a proiectat palatul Güell în Barcelona. Din acel moment și până la ultimul proiect pentru comanditarul său, Parcul Güell, aproape toate lucrările lui Gaudí au fost posibile datorită acestei relații.

Güell spunea că și-a dorit ca parcul care îi poarte numele să înfrumusețeze Barcelona. Era o persoană cu spirit civic care voia să utilizeze resursele pe care le acumulase pentru a-i permite lui Gaudí să realizeze lucrări de care să beneficieze toată lumea. Cu trei ani înainte de a muri, Güell a afirmat că a cheltuit toți banii necesari finalizării lucrărilor și că era vorba de o sumă enormă, dar ce alternativă ar fi avut?

▼ Eusebi de Güell. Parcul Güell era concepția acestuia, un proiect de design urban. Güell a dorit să îl vândă ca zonă rezidențială, cu o biserică, piață, alei de promenadă, dar a rămas neterminat din cauza morții lui Güell. Astăzi este un loc de relaxare și promenadă pentru locuitorii din Barcelona.

Către înalta societate

Rețeaua de legături se extinde

CHIAR DACĂ AVEA UN TALENT DEOSEBIT, Gaudí nu ar fi primit nicio lucrare dacă abilitățile sale nu ar fi fost recunoscute. Pentru a se face cunoscut, Gaudí a ales „Associació Catalanista d'Excursions Cientifiques". Aceasta reunea membri din diferite sfere de activitate, de la personalități culturale la oameni de afaceri prosperi și se bucura de o influență deosebită în conturarea opiniei publice.

Această asociație a întreprins o serie de cercetări cu privire la Catalunia privind istoria, natura, obiceiurile și tradițiile regiunii. A fost înființată în 1876. La 29 aprilie 1879, Gaudí se înscrie în asociație, iar numele său nu va fi șters niciodată din registrul de membri al acesteia. În ciuda faptului că nu îi plăcea să apară în fața mulțimilor, Gaudí a fost unul dintre directorii acestei asociații. Deși nu îi plăcea să scrie, tezele sale au fost publicate în reviste. Gaudí începuse să meargă în scurte vacanțe. Nu se limita la a călători în Catalunia, ci se perinda prin întreaga regiune mediteraneană; scopul acestor călătorii era acela de a cerceta clădirile și ruinele. Se îmbrăca șic atunci când se întâlnea cu artiștii, tehnicienii, preoții sau politicienii.

Începând din 1880, Gaudí a devenit asistentul lui Martorell. Acesta era un arhitect notabil, cu o generație mai mare decât Gaudí, catolic devotat care lucra deseori pentru biserică. Cei doi au lucrat împreună la construcția unei catedrale, însă Martorell este cel care se va bucura de apreciere pentru aceasta, fiind considerată lucrarea sa reprezentativă.

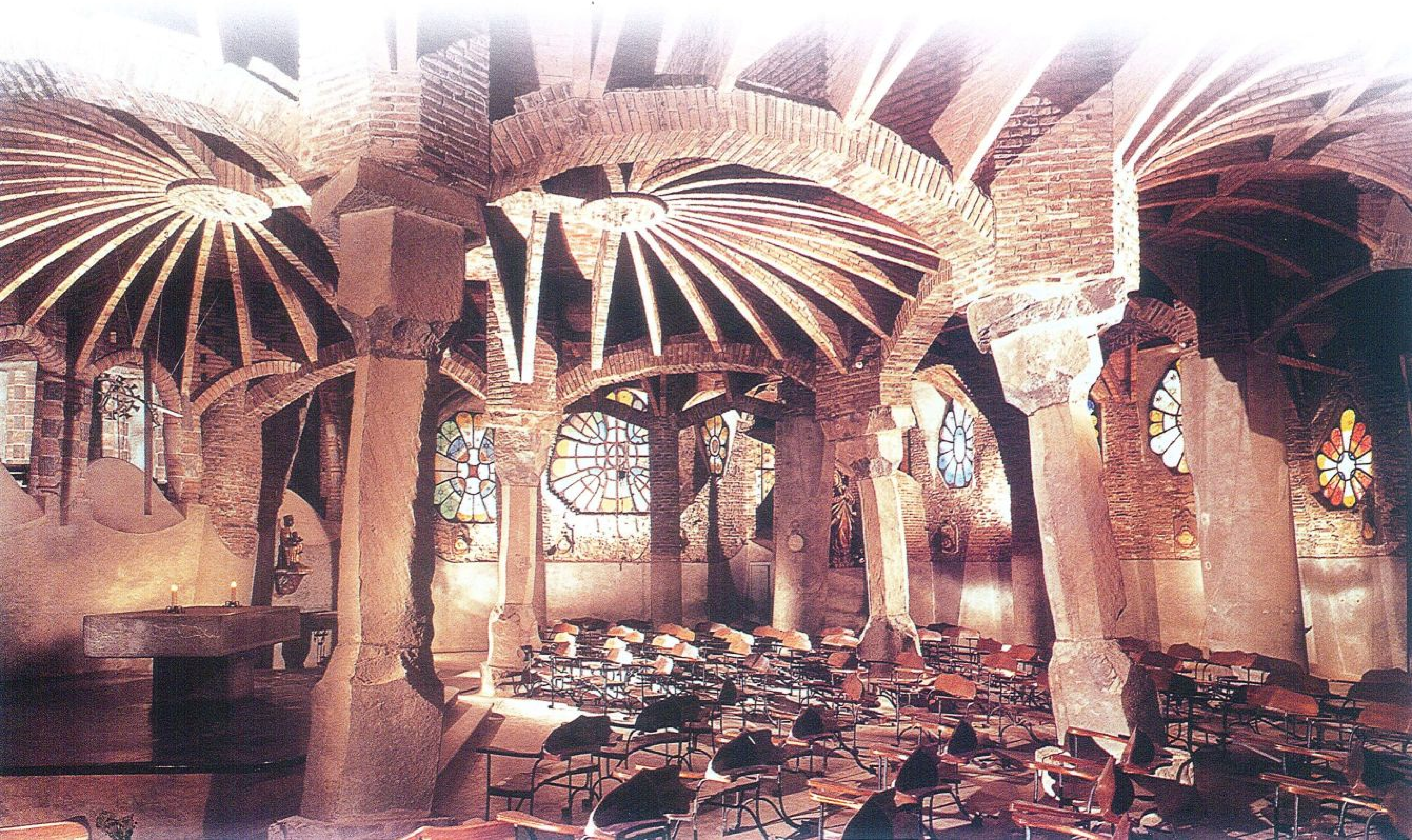
Gaudí era foarte activ în această perioadă și a elaborate planurile fațadei Marii Catedrale din Barcelona. Începând din 1881, Gaudí a lucrat pentru o uniune sindicalistă din Mataró și, astfel, a luat contact pentru prima dată cu ideile socialiste. Tot aici își va întâlni una dintre iubiri, pe Pepita Moreu, o profesoară afiliată uniunii sindicaliste. Cu toate acestea, era dificil pentru el să dea curs acestei aventuri deoarece era foarte ocupat cu activitățile sale cu Martorell și cu alții.

Dragoste pierdută, singurătate eternă

Gaudí nu s-a căsătorit niciodată.

Cu toate acestea, nu se poate spune că nu era interesat de femei sau că ar fi dus o viață de celibatar. Se cunosc trei povești de dragoste ale lui Gaudí.

Pepita Moreu este protagonista uneia dintre cele mai mari iubiri a lui Gaudí. Ea fusese repartizată în școala înființată de uniunea sindicală din

▼ Biserica subterană din Colonia Güell despre care se spune că ar fi prototipul catedralei Sagrada Familia. Inițial, aceasta trebuia să aibă turnuri imense, dar din cauza lipsei fondurilor, ea a rămas neterminată, cu doar o porțiune subterană finalizată. Chiar și la un secol de la construcția sa, această formă organică, aproape vie este considerată capodopera lui Gaudí.

Mataró pentru care Gaudí lucra. Gaudí era deseori invitat la ea acasă duminica la prânz. Pepita locuia cu mama, fratele și sora ei. Poate pentru că era foarte emoționat, se spune că odată Gaudí și-a prins șervetul foarte strâns la gât și era atât de încurcat încât a luat capacul ulciorului pentru apă și s-a jucat cu el, în timp ce stătea la masă cu Pepita și familia ei.

Dragostea lui Gaudí va dura încă patru ani, chiar și după ce Pepita nu va mai lucra pentru uniunea sindicală, dar, din timiditate, nu i-a împărtșit-o niciodată acesteia. Când s-a hotărât într-un final să îi ceară mâna, Pepita era deja logodită cu un alt bărbat. De atunci, Gaudí nu s-a mai întâlnit niciodată cu Pepita.

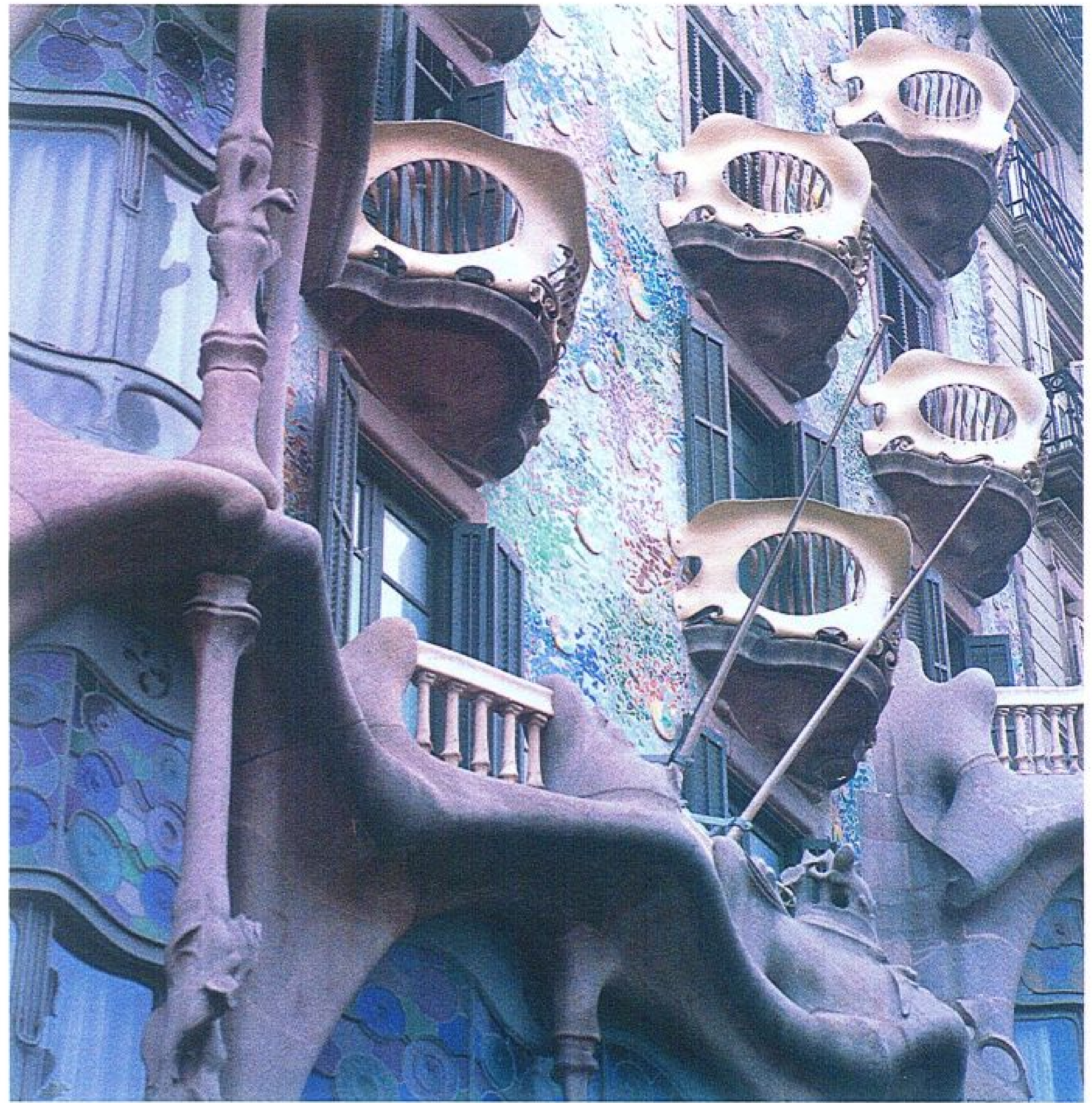
În același an, Gaudí, în vârstă de 33 de ani, s-a îndrăgostit de o femeie foarte religioasă. Din păcate, aceasta s-a retras la o mănăstire. Gaudí pierdea încă o dată șansa unei iubiri.

Despre ultima sa iubire a scris prietenul său, poetul Juan Malagar, într-o publicație din 1904.

În timp ce se afla la prietenul său, Gaudí întâlnește o femeie din străinătate. Intră în vorbă cu ea și începe să o placă; aceasta era, însă, căsătorită. În cele din urmă, ea se hotărăște să se întoarcă acasă. Gaudí a rămas împietrit la aflarea veștii și nici măcar nu a mai condus-o la plecare. Se pare însă că a continuat să o iubească încă patru ani (în perioada 1889-1893).

Se pare că ea era de naționalitate germană sau franceză, iar Gaudí a fost să o vadă pe furiș, la 3 ani după despărțire. Nu și-a putut lua inima în dinți să o întâlnească direct, așa că a privit-o de la distanță pentru câteva clipe pe când era deja în tren și părăsea țara.

Nu se știe în ce mod au influențat aceste trei iubiri pierdute viziunile romantice ale lui Gaudí. Oricum, nu a mai avut alte relații de dragoste și a murit fără să fi fost căsătorit.

▲ Casa Batlló a cărei reconstrucție i-a fost încredințată lui Gaudí. Are o temă nautică. Atunci când razele soarelui alunecă pe sticla colorată și plăcile curbe, casa strălucește fantasmagoric.

CLIPE PERSONALE

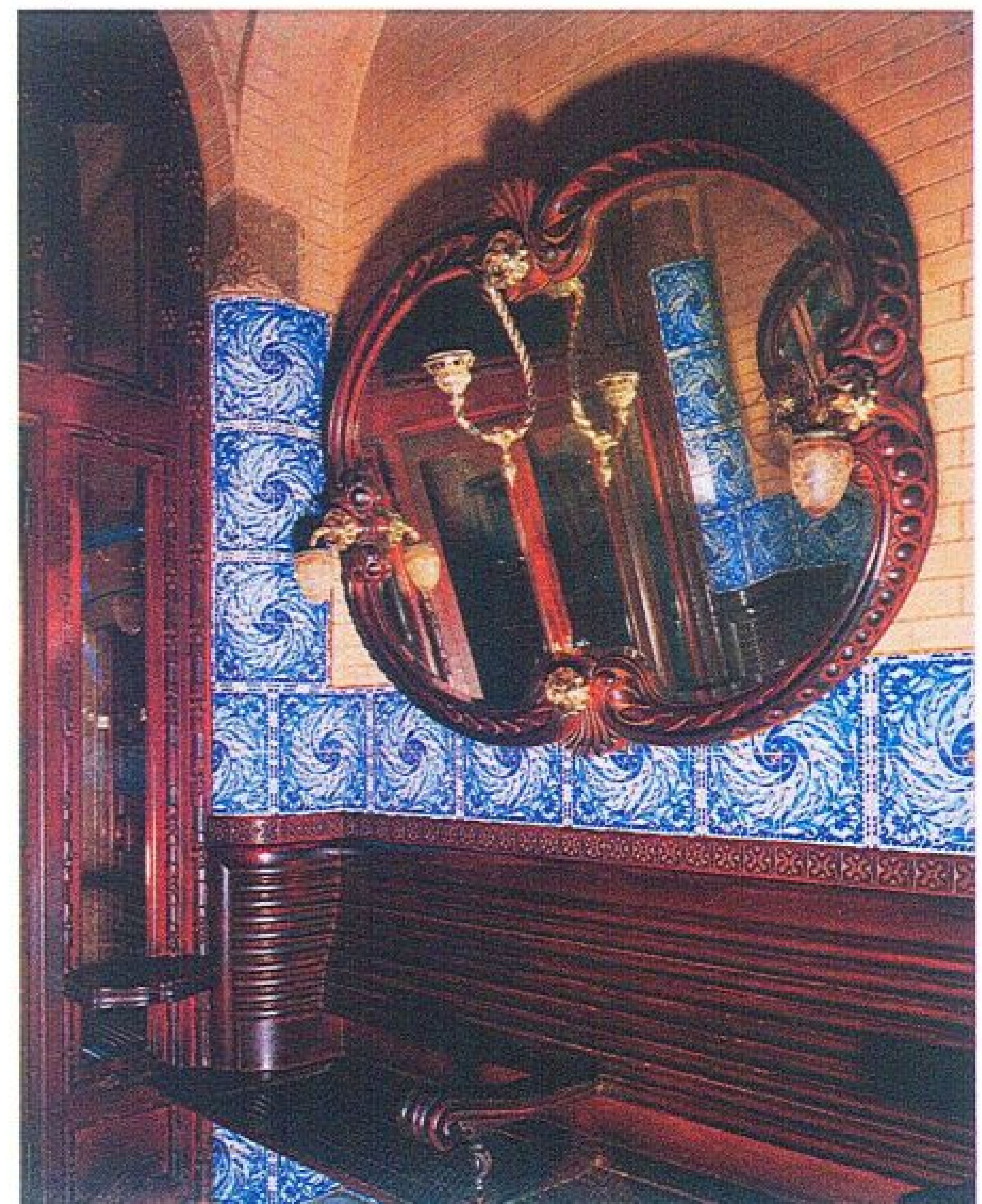
UN REGIM DE VIAȚĂ SĂNĂTOS

După ce absolvise cursurile școlii de arhitectură, Gaudí începuse să se îmbrace la modă și să petreacă mult timp în cafenele, fiind mare amator de vinuri, conversație și voie bună. În ultimii ani ai vieții sale însă punea preț pe simplitate și cumpătare, fiind atât de hotărât încât stilul său de viață va deveni aproape ascet.

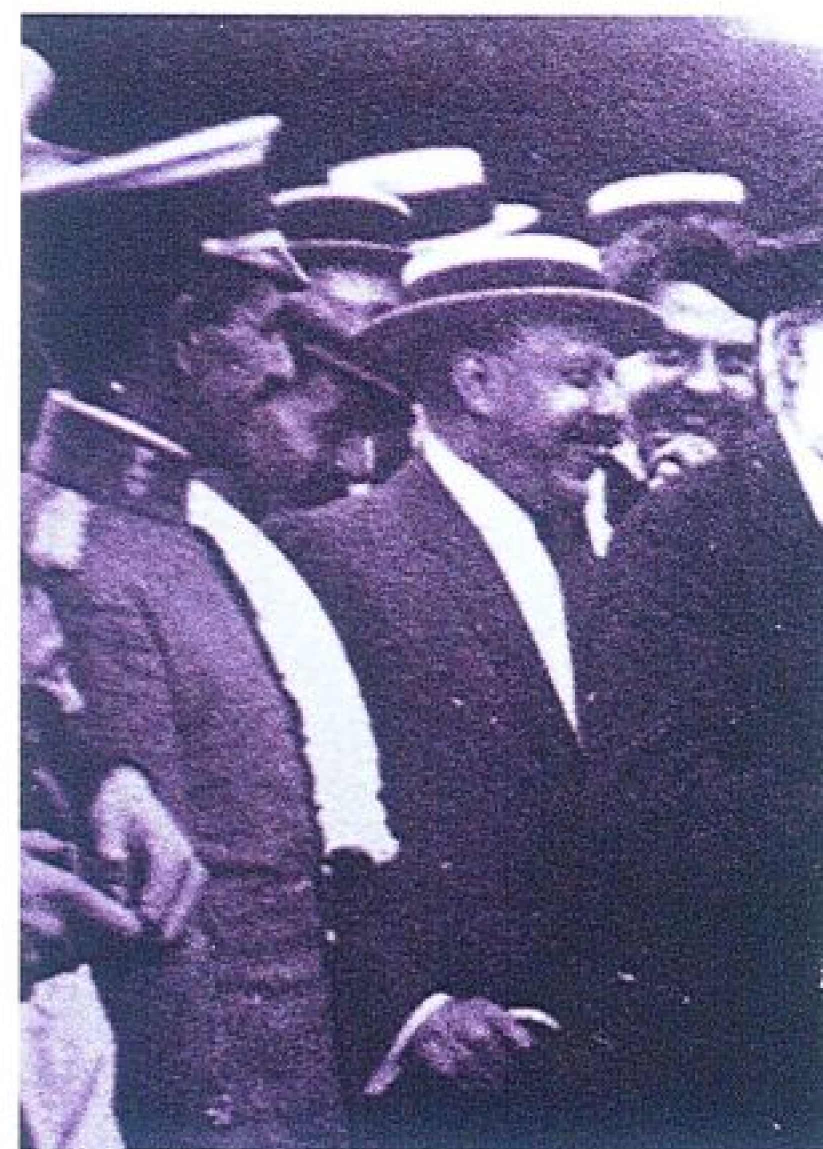
Astfel, și-a impus o dietă strictă. La prânz mânca legume și un pahar cu lapte, uneori și câteva fructe. Spunea „mănânc ca să trăiesc, nu trăiesc ca să mănânc"; avea mereu în buzunar câteva migdale pentru momentele în care foamea l-ar fi încolțit. A renunțat la fumat și la alcool și mergea cel puțin zece kilometri zilnic. Era, de asemenea, modest și în alegerea hainelor, astfel încât purta îmbrăcăminte de la un magazin cu produse de mâna a doua. În loc de șosete, își punea fibre uscate de dovleac; mai utiliza aceste fibre rigide pentru a umple pernele. Gaudí spunea că a ales acest stil de viață pentru a fi sănătos. Acesta nu era însă decât un pretext; un prieten de-al său afirma că, de fapt, voia să experimenteze regulile stricte de viață ale unui ascet.

Este îndoielnic faptul că Gaudí, care suferea de reumatism articular, ar fi putut să-și prelungească viață prin intermediul acestui regim. Boala i-a slăbit coapsele și gambele și se pare că aceasta a fost, de fapt, și cauza accidentului în urma căruia și-a pierdut viața, fiind lovit de un tramvai.

▼ Casa Calvet. Gaudí a conceput această casă pentru prietenului lui Güell, Calvet. Fațada barocă nu corespundea standardelor lui Gaudí. Casa a fost premiată în 1900 de municipalitatea barceloneză; în interiorul acesteia se află mobilier, oglinzi și alte elemente surprinzătoare.

Sagrada Familia

▲ Gaudí (centru) explică planurile catedralei Sagrada Familia cardinalului Ragonesi, nunțiului apostolic în Spania (centru dreapta) și episcopului Barcelonei (al treilea din dreapta), în timpul vizitei acestora pe șantierul de construcții.

Naşterea unei capodopere

DE FIECARE DATĂ CÂND ESTE MENȚIONAT NUMELE lui Gaudí, majoritatea oamenilor se gândesc, probabil, la Sagrada Familia. Inițiativa proiectului îi aparține librarului Jose Maria Bocabella care înființase în 1866 o asociație pusă sub protecția Sfântului Iosif („Asociación Espiritual de Devotos de San José").

Numărul membrilor acestei asociații a crescut rapid la 30.000 în 1869 și a ajuns la 600.000 în 1878, anul în care Bocabella a propus construcția catedralei Sagrada Familia. Deși organizația avea numeroși membri, mulți dintre aceștia erau săraci și, din acest motiv, fondurile nu s-au putut strânge atât de rapid, pe cât planificaseră. În consecință, lucrările de construcție vor începe abia pe 19 martie 1882.

Primul arhitect implicat în proiect a fost Francisco de Paula del Villar, profesor în cadrul Școlii Tehnice Superioare de Arhitectură. Era extrem de generos când venea vorba de aprecierea planurilor tânărului student Gaudí pe care le concepuse pentru fântâna din Plaza Catalonia. Del Villar știa că proiectul catedralei avea de suferit de pe urma lipsei fondurilor, așa că și-a oferit gratuit serviciile de arhitect.

La acea vreme, Gaudí experimenta stilul Mudejar. Acest stil se născuse în sânul unei școli de estetică creștină care a fost influențată de arta musulmană din secolele al XII-lea și al XVI-lea. Gaudí va utiliza cu succes acest stil în conceperea reședinței unui producător de țigle.

Într-o zi, în anul 1883, Bocabella și del Villar nu s-au înțeles cu privire la materialele care urmau să fie utilizate în proiect. În urma acestui dezacord, del Villar demisionează. Bocabella era pus în fața unei situații dificile, astfel încât îi va solicita ajutorul prietenului său, Juan Martorell Montells. Acesta refuză proiectul, însă îl recomandă pe arhitectul care i-a fost asistent timp de trei ani: Antonio Gaudí.

Pentru Gaudí, acum visele încep să devină realitate. Deoarece urma să fie angajat ca arhitect profesionist și nu ca voluntar, eforturile sale vor fi răsplătite. La data de 3 noiembrie 1883, Gaudí devenise cel de-al doilea arhitect al proiectului Sagrada Familia. Pe lângă faptul că primea un salariu fix, Gaudí se bucura și de o situație socială superioară datorată implicării în acest proiect, iar lucrările se derulau așa cum nu se mai întâmplase până atunci. Gaudí avea 31 de ani.

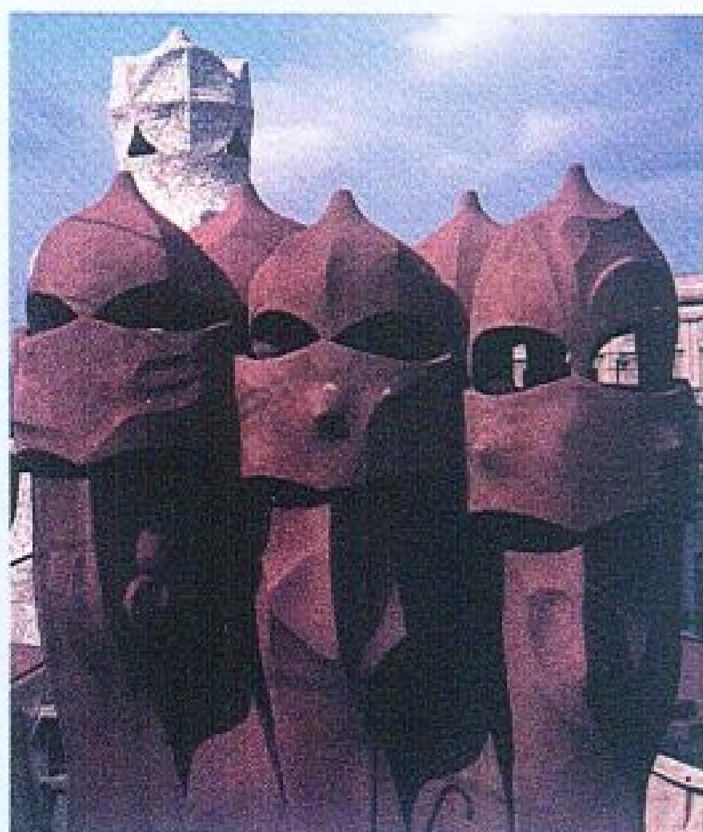
Conform planurilor lui del Villar, Sagrada Familia a fost concepută pe baza unei structuri neogotice obișnuite. Din momentul în care Gaudí a început să se ocupe de acesta, proiectul trece printr-o metamorfoză uriașă. Pe atunci, Gaudí nici

Perioadele de construcție a principalelor lucrări ale lui Gaudí	
1878-1879	felinarele din piatră și bronz din Piața Reial
1883-	clădirea uniunii sindicale din Mataró Sagrada Familia
1883-1885	Casa Vicens El Capricho
1884-1887	Finca Güell
1886-1890	Palatul Güell
1887-1893	Palatul Episcopal din Astroga (neterminat)
1888-1890	Colegul de Santa Teresa
1898-1900	Casa Calvet
1898-1914	Capela Colonia Güell (neterminat)
1900-1905	Turnul Bellesguard
1900-1914	Parcul Güell
1904-1906	Casa Batlló
1906-1910	Casa Milà
1908	Hotelul din New York (neconstruit) Școala de la Sagrada Familia

CĂLĂTORII ÎN TIMP

CRONOLOGIA PRINCIPALELOR OPERE ARHITECTONICE

▲ Hornurile de pe acoperișul casei Milà (construită în perioada 1905-1910). Formele acestora prefigurează siluetele unor războinici cu coifuri. Lipsa balustradelor de-a lungul acoperișului tulbură privitorul, creând o senzație de neliniște.

Gaudí a încercat dintotdeauna, în cariera sa de arhitect, să se perfecționeze. A explorat posibilitățile de construcție pe care le puteau oferi cărămizile și plăcile ceramice tradiționale, pe care le-a pus în aplicare în lucrările sale timpurii, influențate de stilul Mudejar, precum „Casa Vicens", „Finca Güell" și „El Capricho"; a combinat și aplicat tot ceea ce a învățat din experiența acestor proiecte, în palatul Güell („Palau Güell"). Pentru prima dată a utilizat arcele parabolice, mai întâi experimental, în structuri neînsemnate, dar apoi și la intrarea principală a palatului Güell; arcele parabolice vor deveni elemente distinctive ale creațiilor sale.

Gaudí a devenit arhitectul proiectului Sagrada Familia pe când era tânăr. Proiectul a fost afectat de întârzieri ale lucrărilor, cauzate de fondurile insuficiente, lucru care l-a determinat să lucreze și la alte proiecte, în timp ce principalul său proiect era blocat. Cu toate acestea, proiectele colaterale l-au ajutat să acumuleze o experiență pe care, apoi, o va aplica la Sagrada Familia. Utiliza arcuri și greutăți pentru a descoperi structura ideală pentru capela „Colonia Güell", iar apoi folosea rezultatele eforturilor sale în proiectarea interiorului catedralei Sagrada Familia.

Proiectele rezidențiale „Casa Calvet", „Casa Batlló" și „Casa Milà", sunt considerate lucrări reprezentative ale lui Gaudí, însă designul lor este atât de complex, încât cu greu pot fi privite ca fiind opera unui singur arhitect. „Casa Calvet" va primi premiul pentru arhitectură, acordat anual de municipalitatea barceloneză. Aceasta este o lucrare executată în stil tradițional baroc spaniol, dar Gaudí nu se va culca pe laurii gloriei, dovadă fiind încercarea lui de „a dinamita" stilul baroc, reinventându-l în Casa Batlló. Atunci când trebuia să realizeze noi forme pentru structuri, Gaudí nu cunoștea limite, ajungând până la a crea un stil complet nou în lucrarea sa, Casa Milà.

Toate tehnicile sale puse în aplicare în cadrul acestor experiențe de lucru vor fi îmbinate într-o manieră vizionară în Sagrada Familia, iar ideile sale vor dăinui chiar și după moartea sa.

nu bănuia că Sagrada Familia va ajunge să fie considerată una dintre cele mai de seamă minuni arhitectonice ale lumii.

Mai mult decât energic

Gaudí a fost avansat de la poziția de simplu asistent, iar acum era însărcinat cu proiecte de mare anvergură.

De asemenea, primea și un venit stabil și, astfel, ar fi putut duce o viață fără griji. În plus, șansa oferită de proiectul Sagrada Familia a făcut ca mulți oameni să-l solicite ca să lucreze pentru ei. În această perioadă, Gaudí s-a dedicat, în totalitate, muncii sale.

Deși îi fusese încredințată o lucrare majoră, avea o experiență limitată ca arhitect și nu se cunoștea măsura în care va avea capacitatea să deruleze acest proiect. Gaudí își testase deja abilitățile în timp și avea deplină încredere în acestea, iar în 1884, proiectase o vilă pe terenurile domeniului lui Güell. Este vorba despre clădirea care avea să devină recunoscută sub numele de „Finca Güell". Fără îndoială, Gaudí s-a străduit ca lucrarea să nu dea greș. A propus 25 de idei pentru proiectul fațadei acestei vile și a refăcut planurile finale de aproape 30 de ori. În cele din urmă, oscila între o intrare tradițională și una parabolică, neconvențională, așa încât l-a lăsat pe Güell să aleagă. Poate pentru că știa câte ceva despre caracterul lui Gaudí, Güell a ales intrarea parabolică spre care era limpede că marele arhitect înclina spre aceasta și se pare că i-a dat acestuia libertate totală în procesul de concepție.

Cheltuielile lucrării au fost imense, dar „Finca Güell" a fost finalizată în anul 1887. Despre ea s-a scris pe larg în publicațiile vremii, primind o serie de critici pozitive, atât în țară, cât și peste hotare. Simultan a fost construit în Barcelona și palatul Güell în perioada 1886-1890. Și această clădire a fost inclusă în Patrimoniul Mondial al UNESCO. Între timp, Gaudí a continuat să se ocupe de alte proiecte, precum Palatul Episcopal din Astorga și Colegiul Santa Teresa.

▸ Secțiunea subterană Sagrada Familia în timpul construcției, la vremea la care Gaudí a preluat proiectul. Pilaștrii fuseseră deja finalizați, dar Gaudí nu era mulțumit de modul în care lumina intra în clădire, așa că a hotărât să îi înalțe.

Perioada de post

Părea că totul decurge conform planului pentru Gaudí, dar când lucrările au ajuns în etapa construcției unei porțiuni subterane a catedralei Sagrada Familia, fondurile s-au dovedit a fi insuficiente. Proiectul se afla într-un deficit major și a fost suspendat până când situația sa financiară avea să se redreseze. În plus, poziția lui Gaudí de arhitect însemnat încă nu se consolidase încă, iar valoarea proiectului trebuia să fie recunoscută de către societate, în general.

În cele din urmă, în anul 1893, au fost reluate lucrările la fațada catedralei Sagrada Familia. Șantierul de construcții se afla într-o continuă agitație pe măsură ce proiectul se apropia de etapa de maximă intensitate. În anul următor, Gaudí, acum în vârstă de 42 de ani, a ajuns la limita fizică și psihică și a început să țină un post de patruzeci de zile. Se spune că pur și simplu s-a prăbușit în pat și a refuzat să se atingă de mâncare. Avea chipul livid, iar trupul îi rămăsese fără vlagă. Rugămințile rudelor și ale prietenilor au fost în van și, în cele din urmă, s-au resemnat cu toții în fața posibilei morți a arhitectului. Apropiații săi l-au rugat pe părintele Jose Valles, o personalitate marcantă a Renașterii Catalane, să îl salveze pe Gaudí de el însuși. Preotul l-a ajutat și, din acel moment, Gaudí și-a dedicate toate lucrările lui Dumnezeu.

▴ Gaudí (centru) explică detaliile proiectului Sagrada Familia, comanditarului său Güell (stânga) și părintelui Jose Valles (dreapta). Părintele Valles este omul care l-a convins pe Gaudí să nu mai țină post. (desen realizat de Ricardo Opisso).

▾ Casa Milà a fost construită ca omagiu adus Fecioarei Maria, la cererea industriașului Pedro Milà. O astfel de construcție cu structură rotunjită și suprafață străbătută de linii ondulate nu avea echivalent în lume la acea dată.

O succesiune de capodopere

Un artist neobosit

ÎN TIMP CE LUCRA LA SAGRADA FAMILIA, Gaudí era implicat și în multe ale proiecte. În 1898, el a conceput „Casa Calvet" care va câștiga primul premiu pentru arhitectură acordat de municipalitatea barceloneză în anul 1900. De asemenea, începuse lucrările la capela „Colonia Güell". Aceasta a rămas nefinalizată, din 1914, dar se pare că Güell avea încredere deplină în Gaudí în ceea ce privește acest proiect și l-a lăsat să lucreze în conformitate cu viziunea sa.

Următorul său mare proiect va fi parcul Güell, care a fost înscris, de asemenea, în Patrimoniul Mondial UNESCO. Lucrările au început în 1900 și s-au încheiat în 1914. Era prevăzută construcția unui oraș-grădină, împărțit în sectoare rezidențiale. Clădirile erau acoperite cu plăci colorate care creează un aspect halucinant, părând desprinse dintr-un basm. Gaudí creasе deja o serie de structuri neconvenționale, în proiectele sale anterioare, utilizând, de pildă, fragmente de plăci, iar Parcul Güell pare să fi înglobat toate aceste tehnici.

Chiar atunci când, spre mulțumirea sa, își putea manifesta talentul fără limite, proiectul Sagrada Familia a intrat din nou într-o perioadă de criză între anii 1903 și 1906. Poetul Juan Malagar a solicitat donații din partea populației Cataluniei prin intermediul unei publicații; în urma anunțului său au fost strânse suficiente fonduri pentru reluarea lucrărilor. Această dovadă de recunoaștere a valorii proiectului de către societate l-a făcut pe Gaudí și mai cunoscut.

Legile de construcție nu se aplică

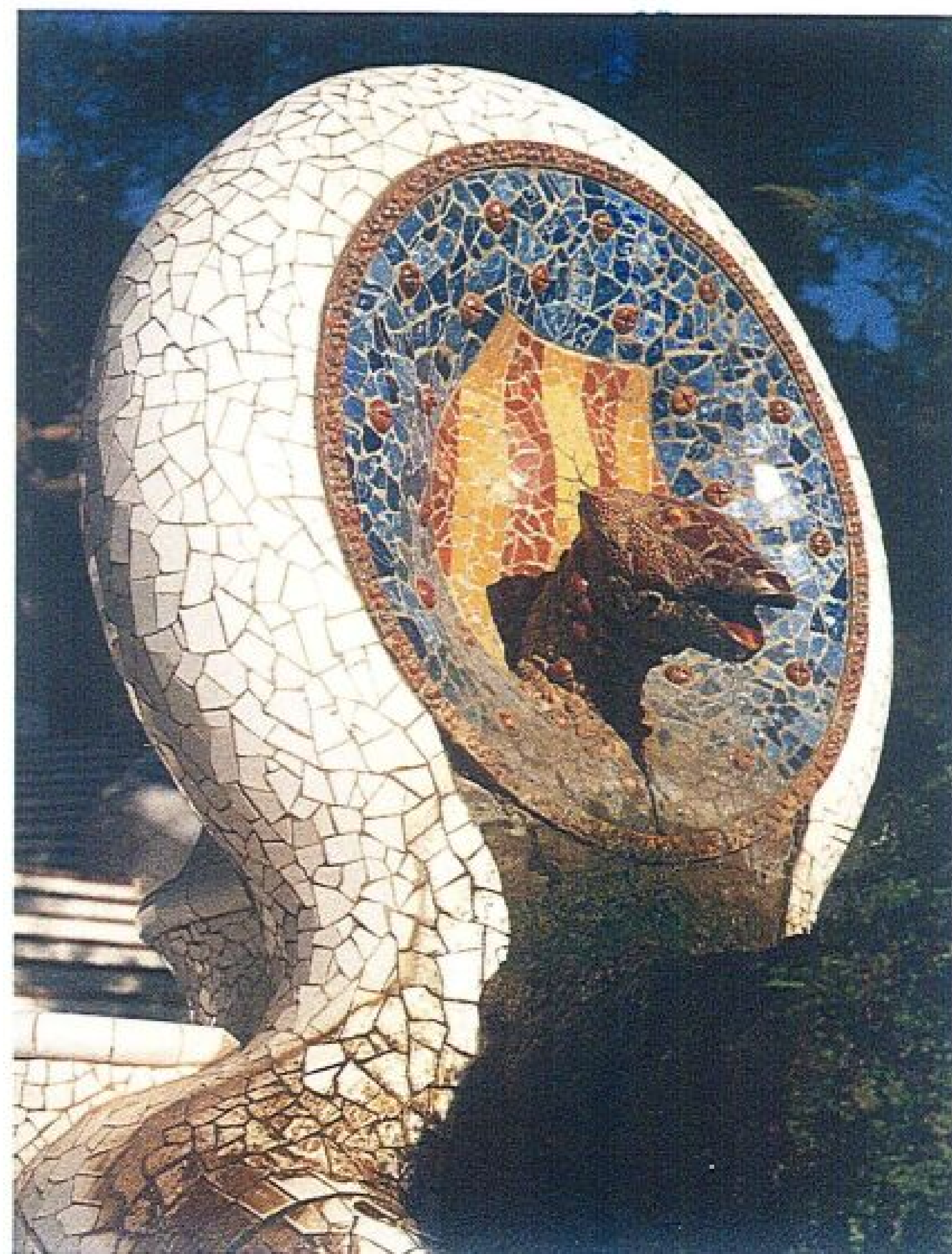
Erau și oameni care criticau arhitectura lui Gaudí. Regulile de construcție nu erau atât de stricte ca în prezent; erau în vigoare ordonanțe municipale a căror posibilă încălcare de către Gaudí a dat naștere unor frecvente comentarii ostile. Cu toate acestea, din punctul de vedere al unei personalități eminente în arhitectură, cum era Gaudí, regulile de construcție nu se aplicau.

Palatul Güell a primit mai multe obiecții, însă acestea au fost reduse la tăcere de însuși Güell. Și „Casa Calvet" încălcase limitele de înălțime impuse clădirilor la acea vreme, iar autoritățile municipale au solicitat modificarea planurilor de construcție. Gaudí a protestat, argumentând că în cazul în care face schimbările care i-au fost cerute, va rezulta o lucrare incompletă. În cele din urmă, proiectul a fost executat după cum a fost conceput de Gaudí și va primi premiul pentru arhitectură al municipalității barceloneze, chiar dacă, în conformitate cu regulile municipale, din punct de vedere tehnic, era o construcție ilegală. Construcția parcului Güell a fost, de asemenea, efectuată fără acordul autorităților; constructorii au solicitat, în cele din urmă, permisiunea pentru derularea lucrărilor în anul 1904, la patru ani după ce începuseră proiectul. Celebritatea lui Gaudí și influența comanditarului său în lumea afacerilor au fost principalele motive pentru care aceste încălcări ale regulilor de construcție municipale nu au reprezentat nicio problemă pentru aceștia. În plus, Gaudí a reușit să evite încălcarea oricăror legi în vigoare atunci când a construit parcul Güell.

Asigurându-și, astfel, statutul de arhitect, Gaudí a început să își facă griji în privința bătrânului său tată

Clădirea de la intrarea în parcul Güell. Acoperișul este decorat cu fragmente de plăci ceramice. Aflat în vizită în acest parc, pictorul Salvador Dali a asemănat clădirea cu o tartă presărată cu zahăr.

Imagine de la intrarea în parcul Güell

Versiune diferită

O PRIVIRE MAI ATENTĂ ASUPRA CATEDRALEI SAGRADA FAMILIA

Dintre toate clădirile de pe străzile din Barcelona, Sagrada Familia se distinge ca fiind o construcție covârșitoare, o apariție unică. Ea adăpostește o imagine realizată de Gaudí pentru proiectul unei clădiri dedicate lui Dumnezeu. Această clădire este însăși Sagrada Familia, înfățișată ca un imens instrument muzical.

Catedrala Sagrada Familia din zilele noastre are opt clopotnițe; planul inițial fiind acela de a construi optsprezece turnuri, reprezentând cei doisprezece discipoli, cei patru apostoli, Fecioara Maria și Iisus Hristos. Gaudí a întocmit un plan original pentru suspendarea clopotelor în interiorul turnurilor. Clopotele pe care le-a proiectat sunt tubulare și au o lungime de câțiva metri; în comparație cu cele realizate până atunci, aceste clopote erau mult mai ușor de acționat și se spune că ar fi rezonat magnific. Gaudí a realizat un prototip al acestor clopote ale căror armonii le asculta din locuința sa, situată în parcul Güell și le compara cu cele ale altor clopote din catedralele Barcelonei; făcea acest exercițiu pentru a fi sigur că ele au rezonanța pe care și-o dorea. După conceptul original al lui Gaudí, urmau să fie construite mai multe de opt clopote în cele optsprezece turnuri, precum și un dispozitiv electric de acționare. Arhitectul le-a conceput având în minte acustica lor, proiectând turnurile în așa fel încât să emită sunete armonioase și să limiteze ecoul. În prezent, se fac cercetări asupra lor, deseori îngreunate de aspecte fizice, precum dimensiunile acestora sau de faptul că trebuie luate măsuri pentru a evita deteriorarea lor.

Gaudí era un mare fan al muzicii lui Wagner și aprecia rolul pe care muzica îl are în toate. Astfel, a amenajat în catedrală peste două mii de locuri pentru cor. Când Sagrada Familia va fi, în cele din urmă, finalizată, corul și clopotele se vor auzi la unison pe străzile Barcelonei, întru slava lui Dumnezeu din catedrala care i-a fost închinată.

▲ Clopotnițele catedralei Sagrada Familia care într-o bună zi vor răsuna asemeni unui imens instrument muzical.

și a nepoatei sale, suspectă de tuberculoză. A decis să își mute domiciliul în parcul Güell; cu toate acestea, tatăl său a decedat în anul următor. Șase ani mai târziu, în 1912, moare și nepoata lui Gaudí, moment din care acesta rămâne singur, fără familie.

În 1906, anul în care a murit tatăl său, va întâlni un student talentat, în cadrul unui proiect de restaurare a unei clădiri. Numele său era Jose Maria Jujol și, asemeni lui Gaudí, fusese obligat să lucreze în timpul studenției. Talentul acestuia l-a impresionat pe marele arhitect, drept pentru care Gaudí i-a încredințat multe proiecte, inclusiv secțiuni din Sagrada Familia, balconul casei Milà și modelul mozaical al acoperișurilor din Parcul Güell.

Se consideră că cei doi au alcătuit cel mai important parteneriat în arhitectura din secolului XX.

Abnegație totală pentru Sagrada Familia

Până în acest moment, proiectul Sagrada Familia se confruntase cu două crize care au dus la suspendarea lucrărilor de construcție. Dificultățile cauzate de buget au continuat să apară, iar în 1912, proiectul a trecut printr-o a treia perioadă de criză. De această dată, chiar dacă personalitățile renumite ale vremii au solicitat fonduri, problemele financiare au rămas nerezolvate. Comisia proiectului de construcție a decis să suspende definitiv lucrările, în 1914, dar Gaudí a protestat, argumentând că, dacă se procedează astfel, lucrările vor fi afectate, iar costurile pentru reparații vor constitui iar o problemă. În plus, se vor pierde și lucrătorii sezonieri. Gaudí s-a dedicat cu abnegație acestui proiect: a renunțat la salariu și la alte proiecte și a solicitat donații, mergând din ușă în ușă la oamenii pe care îi cunoștea pentru a solicita fonduri.

Eforturile sale au fost răsplătite, iar lucrările au fost reluate în 1918. În același an, moare susținătorul și comanditarul său, Güell.

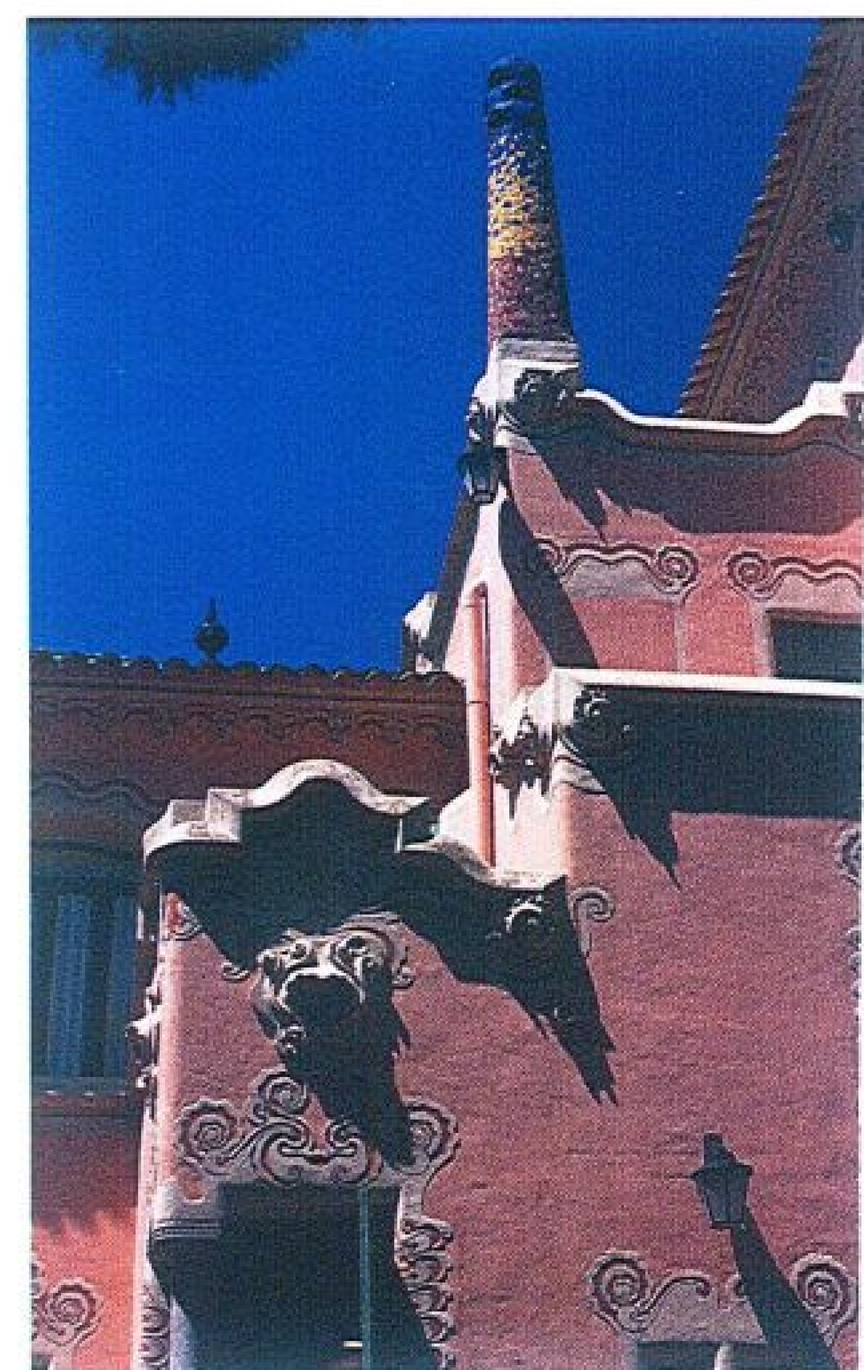
Din 1925, Gaudí s-a mutat pe șantierul din Sagrada Familia. Avea 73 de ani. În data de 7 iunie a anului următor, Gaudí este lovit de un tramvai. După ce își terminase lucrul pe ziua respectivă, se îndrepta spre biserica San Felipe Neri, așa cum făcea de obicei. Pe când se afla la o intersecție a fost lovit de un tramvai. A suferit o lovitură severă la craniu și fracturi ale coastelor. Și-a pierdut cunoștința. Din cauza faptului că arăta slăbit și era îmbrăcat în haine uzate, oamenii au crezut că este un vagabond. Patru taxiuri au refuzat să îl ia la bord pe Gaudí, mânjit de sânge cum era și, pentru multă vreme, a fost abandonat la locul accidentului. După ce, în cele din urmă, a fost dus la spital, medicii și asistentele nu l-au recunoscut pe marele arhitect în bărbatul slăbit, îmbrăcat în haine ponosite și l-au lăsat într-o stare critică într-un pat de spital.

Toți cei implicați în proiectul Sagrada Familia s-au grăbit să îl caute, dar era deja prea târziu. Din momentul în care s-a aflat identitatea bărbatului rănit, salonul spitalului în care se afla Gaudí a devenit neîncăpător pentru prieteni, cunoștințe și reprezentanți ai presei. Gaudí și-a dat ultima suflare la trei zile după accident, în data de 10 iunie 1926. Se rugase în continuu la Dumnezeu până în ultima clipă.

Trupul neînsuflețit al lui Gaudí a fost urmat până la locul de veci de un cortegiu funerar lung de câțiva kilometri. A fost înmormântat în cripta din Sagrada Familia.

▲ Tramvaie pe străzile Spaniei secolului al XIX-lea. Aici s-au produs multe accidente de circulație din cauza intersectării tramvaielor cu traficul pietonal. Chiar și Gaudí credea că pietonii trebuie să aibă dreptul la un drum al lor pentru deplasare.

▸ Reședința lui Gaudí în parcul Güell. Pentru o vreme, a locuit aici cu tatăl său și cu nepoata sa. Astăziu această clădire este transformată în muzeu.

Sagrada Familia Casa lui Dumnezeu – pentru totdeauna neterminată

Se pare că viața lui Gaudi a suferit o schimbare dramatică datorită implicării în proiectul Sagrada Familia. Când a început să lucreze la proiect, intenționa să dedice structura finalizată lui Dumnezeu. Cât a avut de câștigat Gaudi de pe urma acestui proiect și ce a câștigat proiectul datorită lui Gaudi? A fost oare dorința sa ca Sagrada Familia să nu se finalizeze niciodată, dar să fie mereu în construcție? Să aruncăm o privire acestei catedrale care va rămâne, poate, pentru totdeauna neterminată...

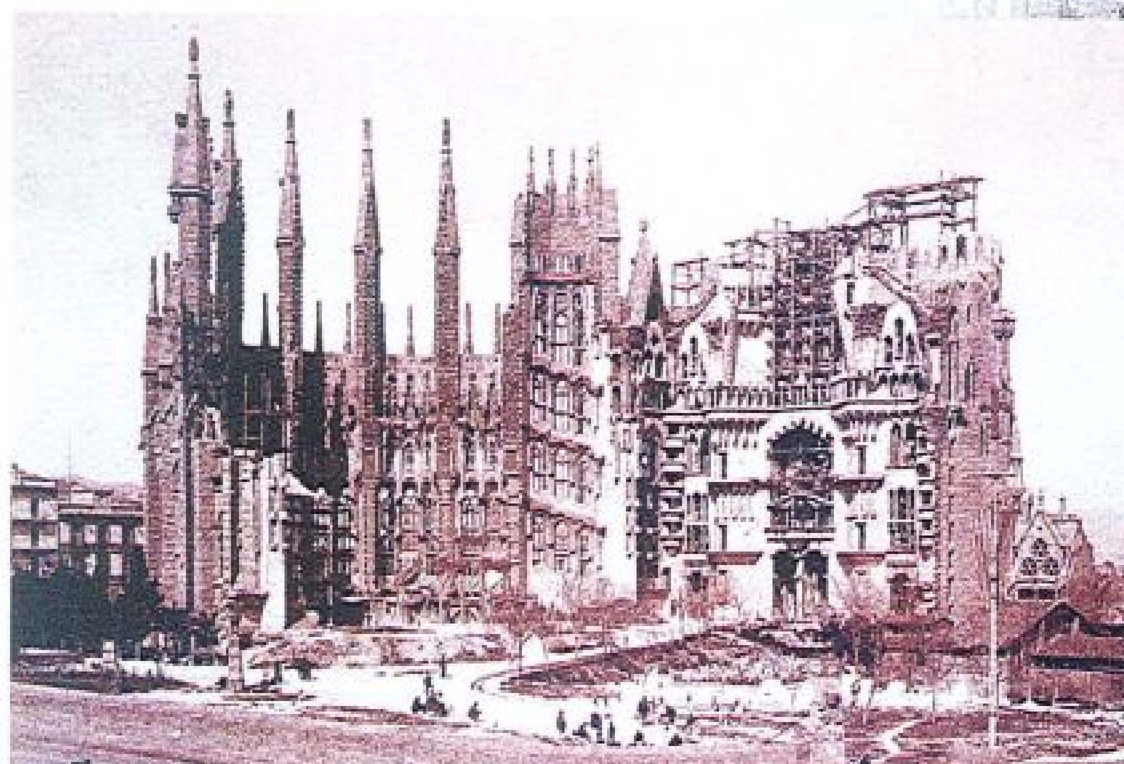
Construcția

Mai mult de un secol s-a scurs de când a început construcția catedralei Sagrada Familia și, totuși, se spune că va fi nevoie de încă un secol sau chiar două până când structura ei va fi finalizată. Catedrala este situată în inima Barcelonei și afișează o siluetă majestuoasă unică. Laturile de est, vest și sud sunt împodobite cu trei fațade distincte, fiecare cu câte patru turnuri. Planurile clădirii prevăd construirea în total a optsprezece turnuri. Opt dintre acestea au fost ridicate. Cel mai înalt turn a fost dedicat Sfintei Maria, mama lui Isus Christos, și are 170 metri înălțime.

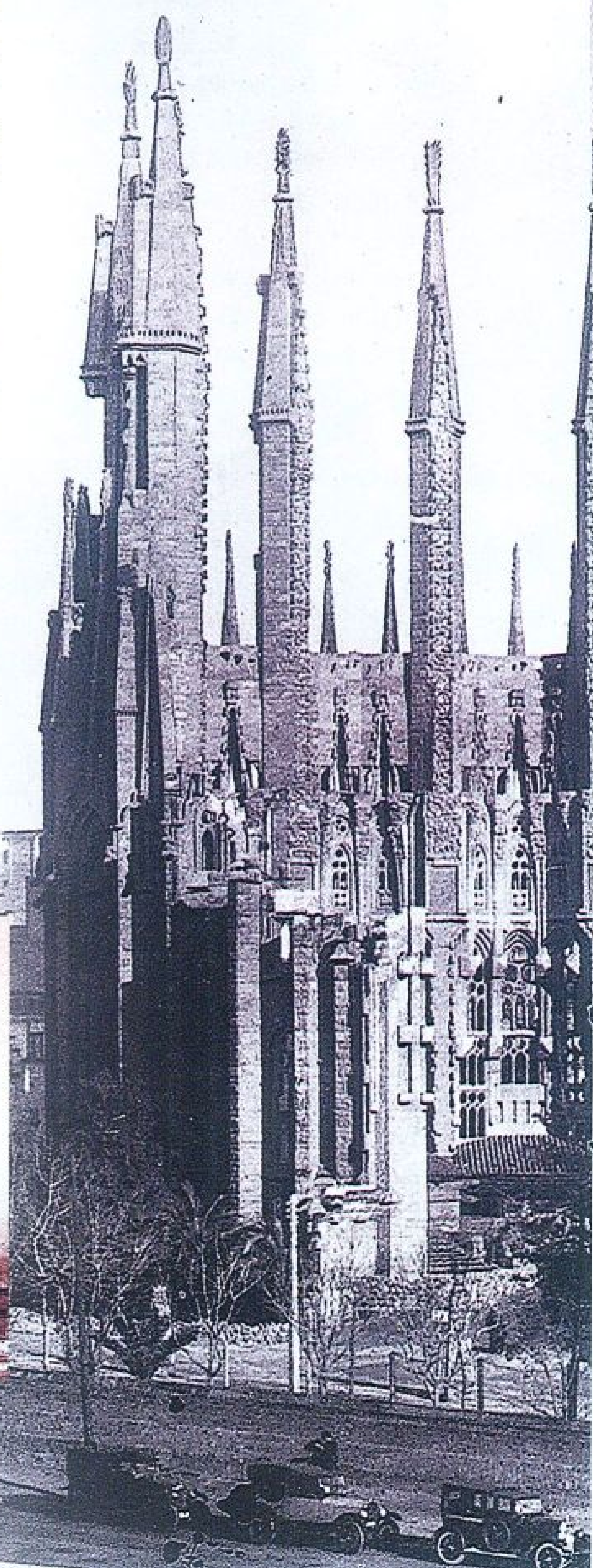
Jose Maria Bocabella (1815-1892) era un vânzător de cărți cu tematică religioasă. Bocabella. Acesta deplângea ceea ce considera a fi declinul Bisericii Romano-Catolice și o pierdere a sentimentului religios în rândul poporului spaniol. În 1866, el a fondat Catedrala San Jose. San Jose este versiunea spaniolă a Sfântului Iosif, tatăl lui Christos și soțul Sfintei Maria. Apoi, Bocabella s-a lansat într- o acțiune puternică de recrutare de noi membri pentru propria societate religioasă. Printre aceștia nu se numărau mari teologi, iar organizația nu era direct afiliată Bisericii Romano-Catolice. Exista doar o legătură filisofică cu biserica, ziarul societății servind drept mijloc de comunicare a acestei legături. Era, de fapt, un grup religios privat, fără autoritate reală. Cu toate acestea, în mod paradoxal, tocmai această lipsă a granițelor formale făcea organizația mai atrăgătoare și i-a adus foarte repede noi membri. La doisprezece ani de la fondare, grupul avea 60 000 adepți. În 1874, Bocabella a propus construirea unei catedrale în care să se poată ruga în același timp toți membrii organizației. Această propunere a stat la baza construirii Sagradei Familia.

Totuși, majoritatea membrilor fiind săraci, fondurile colectate erau insuficiente. Bocabella a crezut că putea obține banii, dar a fost dezamăgit. Nu a reușit să cumpere terenul decât șapte ani mai târziu, în anul 1881. Acesta era o fostă pistă pentru cursele de cai.

După ce a cumpărat pământul, a început să se răspândească vestea despre proiectul său ambițios de a construi o catedrală. În scurt timp, persoane generoase au făcut donații dezinteresate, pentru a susține proiectul lui Bocabella și a ocoli dificultățile financiare. Construcția catedralei a început pe 19 martie 1882 sub coordonarea profesorului de arhitectură Villar Lozano. Deși progresele construcției în zona subterană a catedralei erau promițătoare, între Lozano și Bocabella a apărut un conflict legat de folosirea materialelor de construcție în anul următor. Lozano voia să construiască toată catedrala din piatră, iar Bocabella, din cauza dificultăților economice, prefera folosirea cărămizilor.

Sagrada Familia în jurul anului 1900, la șapte ani după ce Gaudi fusese numit architect principal. Gaudi a lucrat la proiect de la vârsta de 31 ani până la moartea sa, la 73 ani.

Sagrada Familia în 1929. Fotografia a fost făcută la trei ani de la moartea lui Gaudi. Se poate observa că patru turnuri fuseseră deja ridicate.

Clientul meu nu se grăbește.

Însărcinat cu o misiune

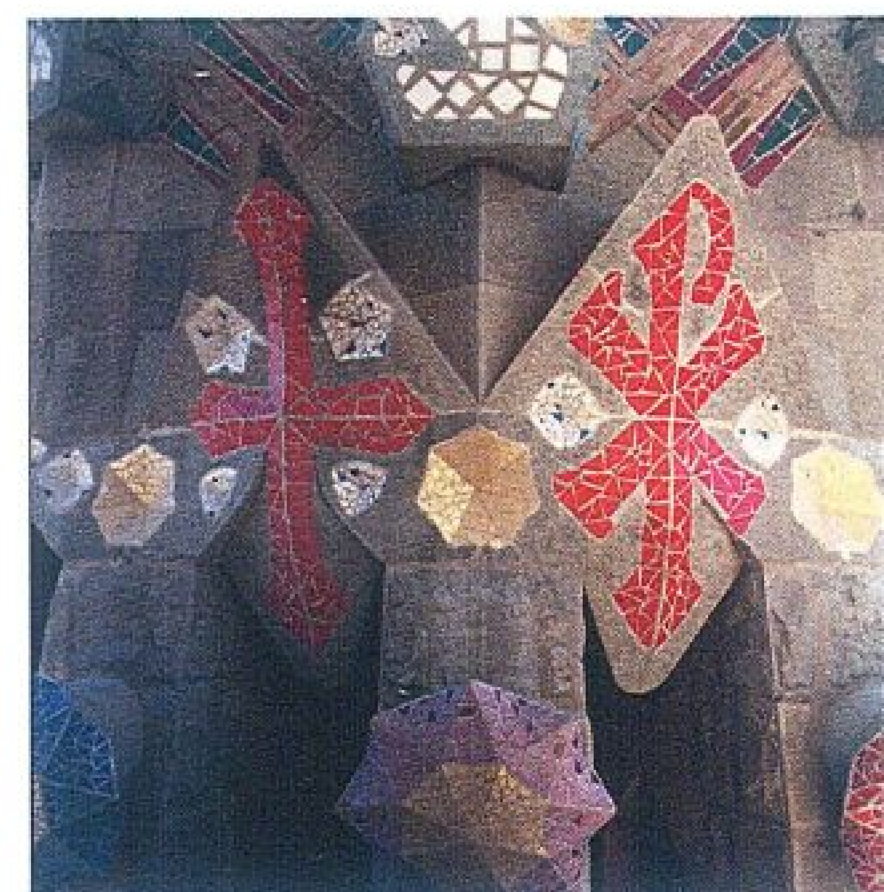
Când Gaudí a devenit cel de-al doilea arhitect însărcinat cu proiectul catedralei Sagrada Familia, considera că trebuie să se familiarizeze cu stilul arhitectonic al catedralelor pentru a-și putea îndeplini misiunea în mod corespunzător. La acea vreme, Revoluția Industrială era în plină desfășurare, iar oamenii începuseră să își piardă interesul pentru religie, odată cu răspândirea gândirii raționale și științifice. Gaudí fusese botezat la o zi de la naștere, dar există păreri conform cărora nu a fost întotdeauna un creștin devotat; unii spun că în jurul vârstei de 20 de ani exprima chiar convingeri ateiste.

Oricare ar fi fost situația, Gaudí simțea că are nevoie de cunoștințe legate de arhitectura catedralelor și era chinuit de propria ignoranță cu privire la acest lucru. La recomandarea unui prieten de-al său preot, a început să studieze istoria creștinismului și să meargă în fiecare seară la biserica San Felipe. Citea multe cărți despre creștinism și acumulase un bagaj de cunoștințe comparabil cu cel al unui preot. În plus, în această perioadă a devenit foarte evlavios în credința sa față de Dumnezeu.

Se transformase într-un credincios atât de înflăcărat, încât la un moment dat, în anul 1894, s-a aflat la un pas de moarte, din cauza încăpățânării de a ține un post sever; a fost salvat prin eforturile părintelui Jose Valles. După această experiență, Gaudí i-a spus preotului că acum, mai mult decât oricând, are misiunea de a finaliza Sagrada Familia. Era de-a dreptul neliniștit, gândindu-se la responsabilitatea sa de a termina lucrările de construcție a catedralei.

Criza de suspendare și vicisitudinile întâmpinate de proiectul de construcție

Proiectul Sagrada Familia se confruntase deja cu o perioadă de criză care a dus la suspendarea lucrărilor și, din acel moment, ritmul de construcție nu s-a redresat. Prima criză a avut loc între anii 1888 și 1889, când accelerarea construcțiilor la secțiunea subterană a proiectului a cauzat epuizarea fondurilor.

▸ Sagrada Familia - Portalul pasiunii (Patrimoniul Mondial Unesco, 1984).

Reputația lui Gaudí ca arhitect nu era încă pe deplin recunoscută și nimeni nu estima adevărata valoare a proiectului Sagrada Familia. Nu se știe cu certitudine cum au fost colectate, în cele din urmă, fondurile, dar eforturile lui Bocabella au făcut ca lucrările proiectului să continue.

Cea de-a doua criză de suspendare a proiectului a avut loc în perioada 1903-1906. Ea a fost cauzată de mari deficite bugetare; poetul Juan Malagar a făcut un apel înflăcărat într-o publicație pentru solicitare de fonduri și a reușit să colecteze suficiente donații pentru a face posibilă reluarea proiectului. Rezultatul acestui fapt a fost creșterea renumelui lui Gaudí ca arhitect valoros care construiește edificii valoroase.

Între anii 1912 și 1917, proiectul trece prin cea de-a treia criză de suspendare. De această dată, apelurile pentru donații, făcute de personalități celebre ale vremii, nu au mai dat rezultate, iar proiectul a fost suspendat de către comitetul de construcție. Gaudí era blocat. A reușit să strângă fondurile necesare, mergând din ușă în ușă și solicitând donații. Astfel, proiectul a putut fi continuat. Datorită acestui eveniment, Gaudí s-a decis să se dedice cu și mai multă abnegație proiectului.

Sagrada Familia a reușit cu greutate să evite dezastrul. Primul arhitect intenționase să finalizeze proiectul în secolul al XIX-lea și prevedea construcția unei catedrale obișnuite, în stil neogotic. Gaudí a preluat proiectul în momentul în care secțiunea subterană a catedralei era parțial construită. Începând din 1893, el a schimbat complet înfățișarea lucrării și a adăugat ornamente, într-un stil aproape excesiv. A realizat o sinteză între stilul gotic și cel de influență musulmană, neo-mudejar și, în cele din urmă, structura clădirii va reflecta, cu prisosință, caracterul arhitectului său.

▲ O statuie a lui Iisus Hristos străjuiește locul de veci al lui Jose Maria Bocabella în cripta catedralei Sagrada Familia. De asemenea, și Gaudí este înmormântat în catedrală.

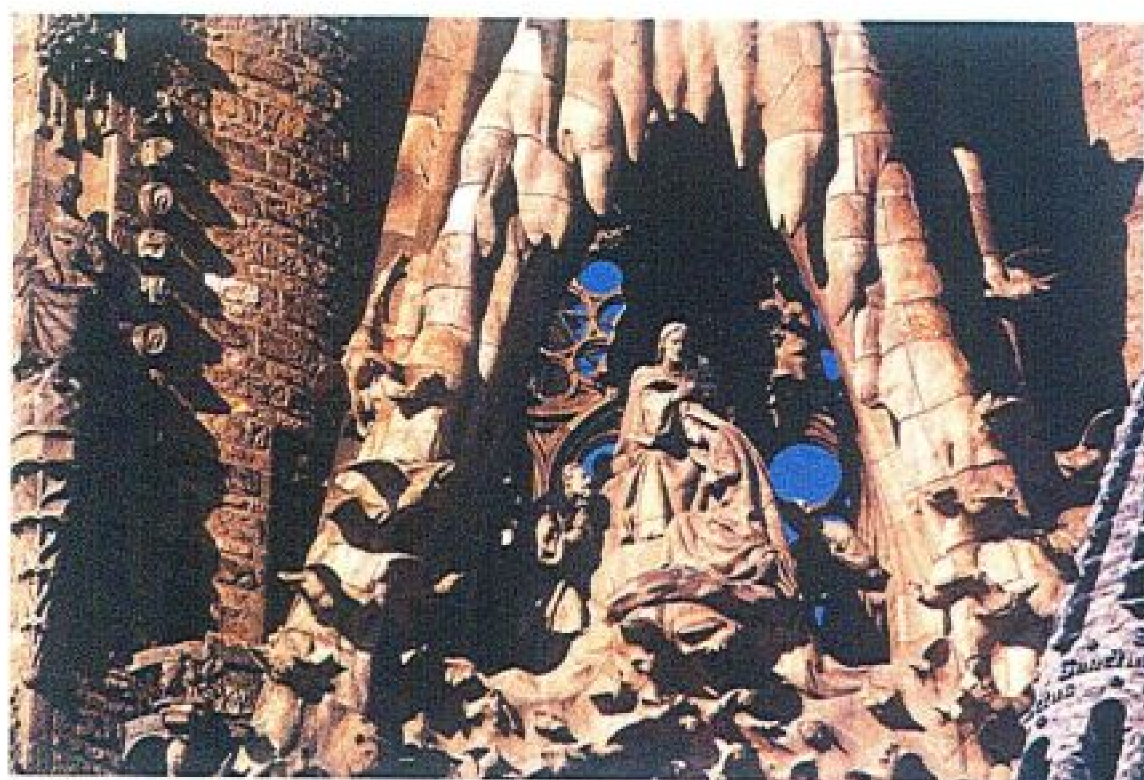
▲ Juan Malagar (1860-1911) a salvat proiectul Sagrada Familia din cea de-a doua criză de suspendare a lucrărilor. Într-o publicație din 1905, el a solicitat oamenilor din Barcelona să facă donații pentru Sagrada Familia.

Gaudí va elabora o teorie proprie de proiectare pentru construcția clopotnițelor care au devenit un simbol al catedralei Sagrada Familia în etapele următoare ale proiectului. Interiorul clădirii va fi și el metamorfozat, trecând de la un design neogotic la o structură alcătuită din arce parabolice și suprafețe hiperbolice. În Sagrada Familia, Gaudí și-a pus în aplicare întreaga sensibilitate, precum și toate tehnicile acumulate în proiectele anterioare.

Niciun motiv pentru accelerarea lucrărilor

Sagrada Familia are o structură imensă, cu detalii minuțioase. Gaudí a explicat că ea simbolizează Ierusalimul și împărăția cerurilor. Nu șovăia în exprimarea acestei interpretări simbolice a propriului său design; din perspectiva sa, era decis asupra acestui design încă de când studia mecanica structurală. Gaudí a creat Sagrada Familia, iar Sagrada Familia l-a creat pe Gaudí. Toată energia creatoare pe care Gaudí a investit-o în Sagrada Familia va face din aceasta o clădire celebră, iar percepția generală asupra ei ca fiind o capodoperă îl va face pe Gaudí un arhitect celebru. Această sinergie între Gaudí și capodopera sa nu a permis catedralei să devină o clădire obișnuită. Gaudí explica ritmul lent al lucrărilor, spunând: „Clientul meu (adică Dumnezeu) nu se grăbește". Pentru Gaudí, arhitectura și credința erau strâns legate. Influența credinței sale este ușor de recunoscut în proiect și, de asemenea, se manifesta în filozofia sa artistică. Credința și dorința realizării proiectului ideal l-au condus pe Gaudí la ideea că arta e frumoasă, iar această frumusețe este de-a dreptul strălucitoare. Ideea de a-i dedica proiectul catedralei Sagrada Familia lui Dumnezeu, l-a determinat să îi confere acesteia grandoare și măreție. Gaudí spera că lucrările de construcție vor continua chiar și după moartea sa.

Pentru a continua, succesorii lui Gaudí, în calitate de arhitecți principali ai proiectului au utilizat modelele și schițele lui Gaudí. Construcția acestei catedrale, închinate divinității, continuă și astăzi și nu se știe cu exactitate când va fi finalizată.

▲ O sculptură a încoronării Preasfintei Fecioare Maria ca Regină a cerurilor de către Iisus, sculptură din centrul fațadei „Nativității". Catedrala a fost construită ca omagiu adus Familiei Sfinte, familia lui Hristos. Sculptura îl înfățișează pe Hristos (centru) care o încoronează pe Fecioara Maria ca regină a cerurilor (dreapta), sub privirile lui Iosif (stânga).

◄ Fațada „Nativității" - una dintre cele trei fațade ale catedralei Sagrada Familia, la un secol de la începerea lucrărilor de construcție. Această fațadă a fost finalizată în anul 2000, de o echipă aflată sub conducerea sculptorului japonez Etsuro Sotoo.

ARHITECTURĂ CU INFLUENȚE MUSULMANE DE LA MUDEJAR LA „MODERNISME"

Influența culturii musulmane

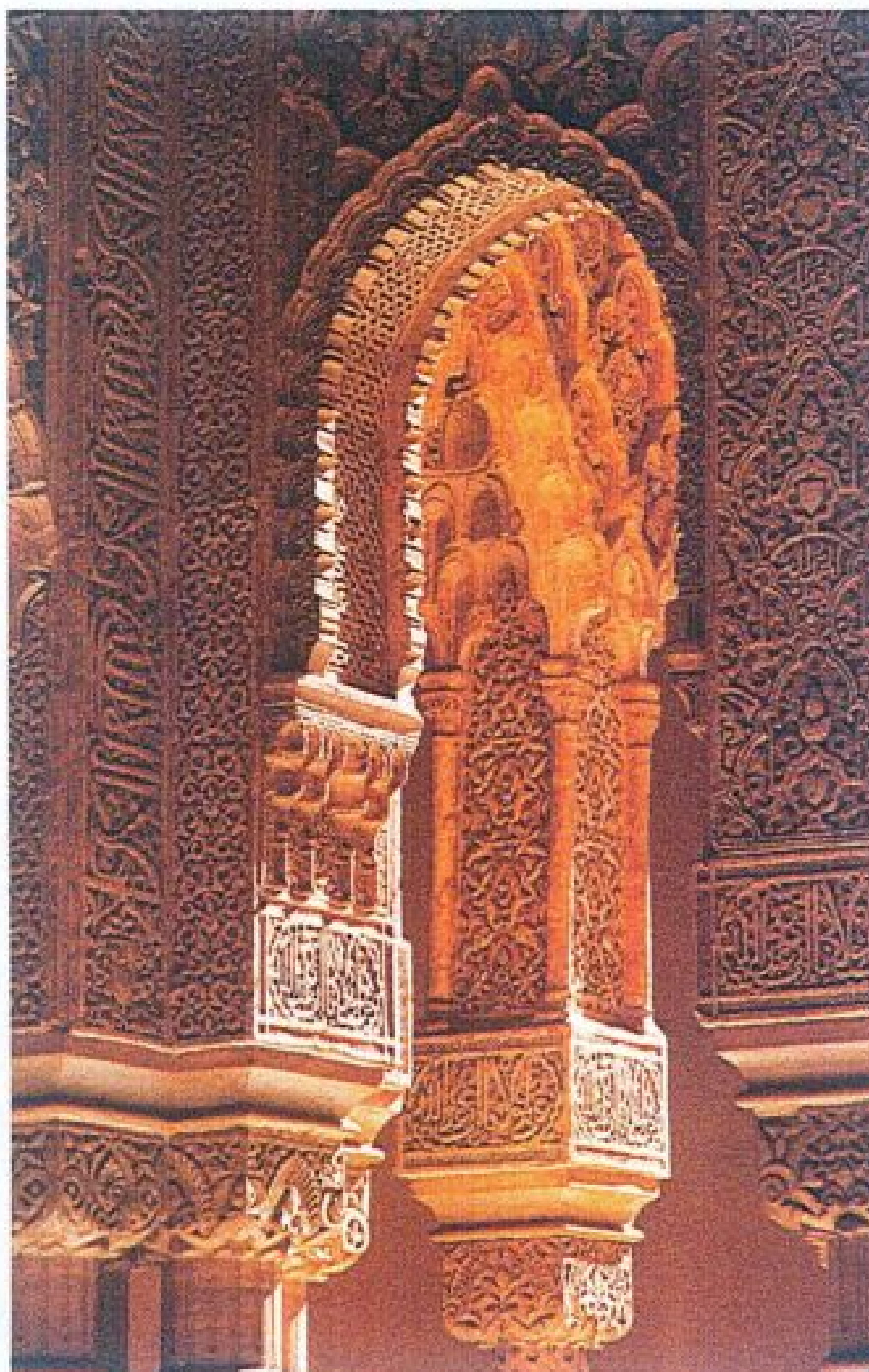
În contextul istoriei arhitecturii unice a Spaniei, Gaudí și-a dezvoltat stilul propriu inovativ. Spania a fost guvernată de musulmani și a suferit o mare influență culturală exercitată de cuceritorii ei. În anul 711 d.Hr., în jumătatea sudică a Spaniei au fost impuse legile dinastiei musulmane ale califilor umayyazi. Mai târziu, armata musulmană a plănuit să traverseze Pirineii și să invadeze Europa, dar înaintarea acestora a fost oprită de regele franc, Charles Martel; în anul 801, Barcelona a fost recuperată de sub stăpânirea musulmană. Până la dezintegrarea regatului musulman al Granadei, în 1492, Iberia era un teritoriu împărțit între creștini înnord și musulmani în sud; pentru o vreme, cele două culturi au coexistat.

Multe cuvinte din vocabularul spaniol au o etimologie arabă. De aici se poate deduce faptul că lumea islamică a surclasat-o pe cea creștină, atât din punct de vedere economic, cât și cultural, iar populația creștină din Iberia a împrumutat activ elemente din cultura musulmană. Chiar și după ce mișcarea de Reconquista a luat înapoi peninsula Iberică de la musulmani, muncitorilor musulmani li s-a dat permisiunea de a rămâne în țară, iar influența lor a creat, în continuare, sinteze ale culturii spaniole și musulmane. Astfel a luat naștere stilul de artă Mudejar, care a influențat toate aspectele artei spaniole, de la lucrările textile la prelucrarea metalelor. Spania, în special, îi datorează multe aspecte ale culturii sale acestui stil.

Multe capodopere reprezentative pentru arhitectura spaniolă au fost create în stilul Mudejar. Cel mai important exemplu care s-a păstrat este palatul Alhambra. În special Gaudí a fost impresionat de acest stil și i-a preluat tehnicile, utilizându-le în propriile creații.

Nașterea Modernismului

Lucrări în stilul modernist catalan pot fi văzute pretutindeni în Barcelona zilelor noastre. Modernismul, varianta catalană a stilului Art Nouveau, a fost puternic influențat de stilul Mudejar timpuriu. Ferestrele sale cu arcade și balcoane creează o puternică, profundă și consistentă impresie tridimensională. Se distinge, de asemenea, prin designul care încearcă să încorporeze modelele florale, colorate pe sticlă și țigle ondulate. Lucrări representative ale stilului sunt operele lui Gaudí, „Casa Milà", „Casa Batlló", „Hospital de Sant Pau" și „Palau de la Música Catalana".

▲ Palatul Alhambra a fost abandonat de conducătorii mauri ai ultimului regat musulman din Spania-Granada. În centrul palatului se află o curte cu doisprezece lei și 124 de coloane de marmură.

Pe când Gaudí făcea primii pași în cariera de arhitect, Catalunia traversa o perioadă de maximă dezvoltare economică. În același timp, în Barcelona, se derulau planuri de construcție în zonele periferice ale orașului și, cu această ocazie, atât Gaudí, cât și alți tineri arhitecți au avut posibilitatea de a lucra după pofta inimii. Aceasta era, de asemenea, și perioada înfloritoarei Renașteri Catalane, care a durat din 1888 până în 1911. Schimbările revoluționare din arta acelor timpuri au dat naștere și au dezvoltat Modernismul în comunitatea arhitecturală. Gaudí, alături de alți arhitecți, a creat multe capodopere ale stilului.

Se poate spune că Gaudí a fost norocos să se nască în perioada de maximă înflorire a mișcării catalane, care aprecia individualismul și îi permitea să acționeze după cum dorea. Modernismul a luat naștere ca o sinteză între arta maură și stilul Art Nouveau, iar Gaudí l-a utilizat pentru a renova și înfrumuseța străzile Barcelonei.

▼ „Palau de la Música Catalana" este o lucrare reprezentativă pentru Montaner, rivalul lui Gaudí, construcție finalizată în 1908. Mozaicul exterior și tavanele din sticlă pictată sunt impresionante.

Arhitectura revoluţionară şi oamenii pe care i-a influenţat

De fiecare dată când oamenii privesc impunătoarele lucrări ale lui Gaudí, ce se înalţă spre cerul catalan, fie îşi exprimă hotărât dezaprobarea faţă de acestea, fie sunt cuprinşi de uimire şi veneraţie. Se pare că nu există cale de mijloc.

Pictorul de geniu care a reevaluat lucrările marelui arhitect uitat

Salvador Dali (1904-1989)

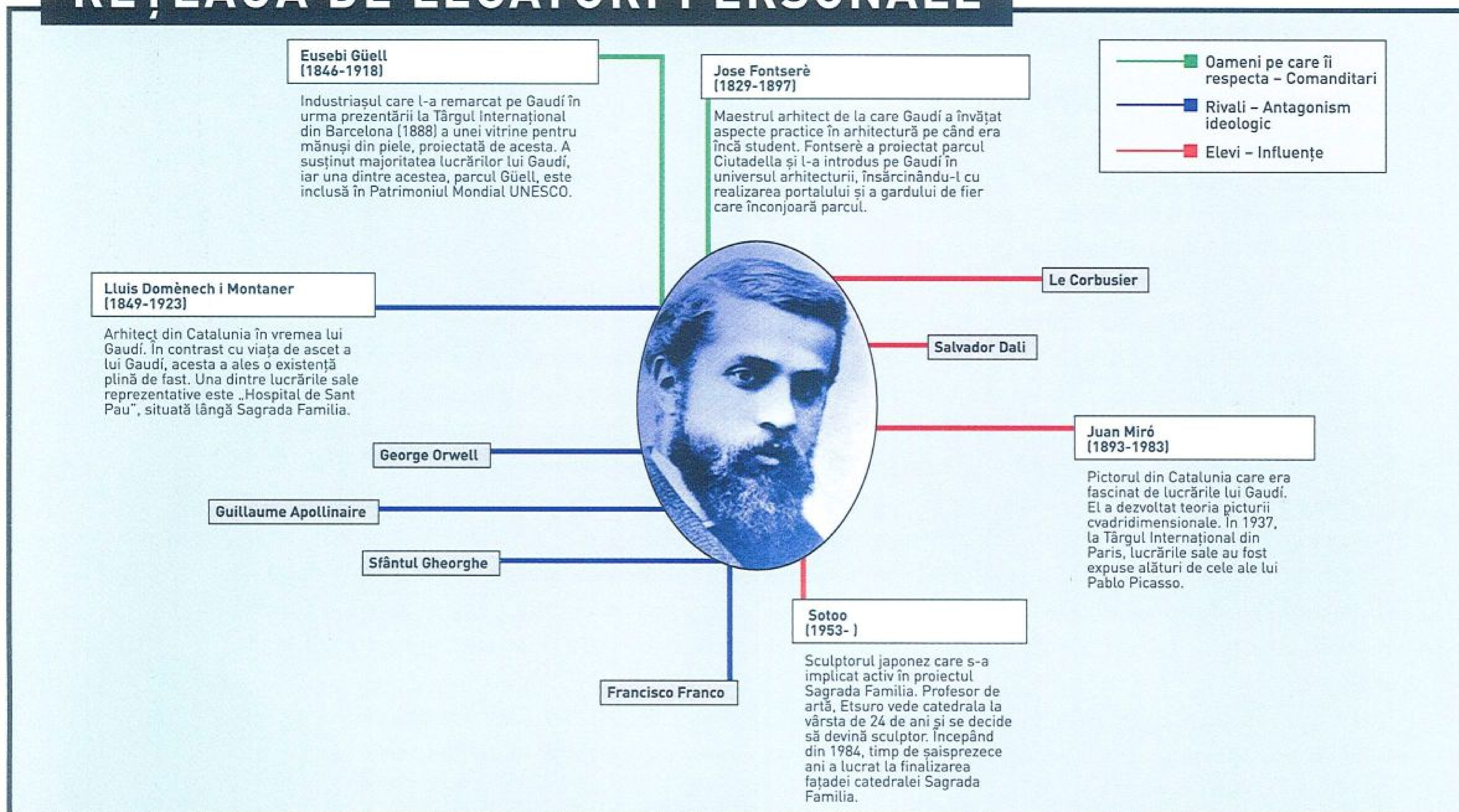
În preajma perioadei în care Gaudí s-a stins din viaţă, stilul Modernist se afla în declin în Catalunia și a fost înlocuit de nou-dominanta mișcare neoclasicistă. De asemenea, începând cu anii 1920, stilul arhitectural modern a revenit în prim plan. Gaudí fusese de mult timp uitat, dar pictorul catalan Salvador Dali va scrie un articol prin care va reînvia interesul pentru arhitect și lucrările sale.

Salvador Dali s-a născut în Figueres, în regiunea nord-vestică a Spaniei. A început să studieze pictura de mic copil și a fost admis la Școala de Arte a Academiei San Fernando. Curând, însă, temperamentul său provocator a dus la exmatricularea sa din școală. Apoi s-a mutat la Paris unde i-a cunoscut pe Picasso și Miró. Aici Dali s-a alăturat mișcării suprarealiste. Tablourile sale ce combinau detaliile precise cu concepte năucitoare provocau reacții puternice. Lucrările sale reprezentative includ Persistența memoriei și Metamorfoza lui Narcis ; pe lângă pictură, Dali s-a implicat într-o serie de alte domenii, inclusiv sculptura și cinematografia.

Dali i-a adus aprecieri călduroase lui Gaudí, prin intermediul unui articol pe care l-a scris pentru numărul din luna decembrie al revistei Minotaur. Spunea că lucrările lui Gaudí reprezintă cel mai neconvențional și original fenomen din istoria artei și utiliza metafore complexe pentru a vorbi despre asta. Dintre toate lucrările lui Gaudí, Dali a fost fascinat în special de „Casa Milà". A vizitat-o frecvent și a introdus anumite aspecte ale acesteia în lucrările proprii.

Din păcate, articolul său a influențat doar câțiva membri ai mișcării suprarealiste. Gaudí a devenit recunoscut în întreaga lume abia după anul 1960. Cu toate acestea, Dali a contribuit semnificativ la reevaluarea lui Gaudí, publicând lucrările de cercetare ale marelui arhitect în 1969.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Dictatorul care a suprimat cultura catalană

Francisco Franco (1892-1975)

Francisco Franco a impus Spaniei regimul său dictatorial timp de 40 de ani. S-a născut în regiunea Galicia în 1892. Provenea dintr-o familie pentru care reprezenta o tradiție să activezi în marina militară. Franco a dorit, de asemenea, să urmeze o carieră militară și s-a înscris la Academia de Infanterie a Spaniei din Toledo. După absolvire, a fost trimis în Maroc, teritoriu ce aparținea Spaniei, unde s-a evidențiat în reprimarea militară a revoltelor populației locale și a fost în cele din urmă promovat la rangul de mare general. Franco a fost unul dintre liderii facțiunii spaniole din Maroc care a organizat insurecția împotriva guvernării centrale din Spania; și-a debarcat forțele armate în peninsula Iberică. La început, Franco nu a fost un membru al consiliului de lideri ai insurecției, dar după ce a capturat orașul-cheie Toledo, Franco a fost numit „Generalissimo" al armatei naționale spaniole și „Jefe del Estado" (conducător al statului). Mișcarea de rebeliune a lui Franco era susținută de Germania și Italia, iar guvernul republican spaniol, împotriva căruia lupta, a solicitat sprijin din partea Uniunii Sovietice. Această ultimă acțiune a slăbit solidaritatea guvernului republican. Pe 1 aprilie 1939, Madridul a capitulat. Războiul civil care a făcut ravagii timp de aproape trei ani s-a încheiat cu victoria mișcării de rebeliune.

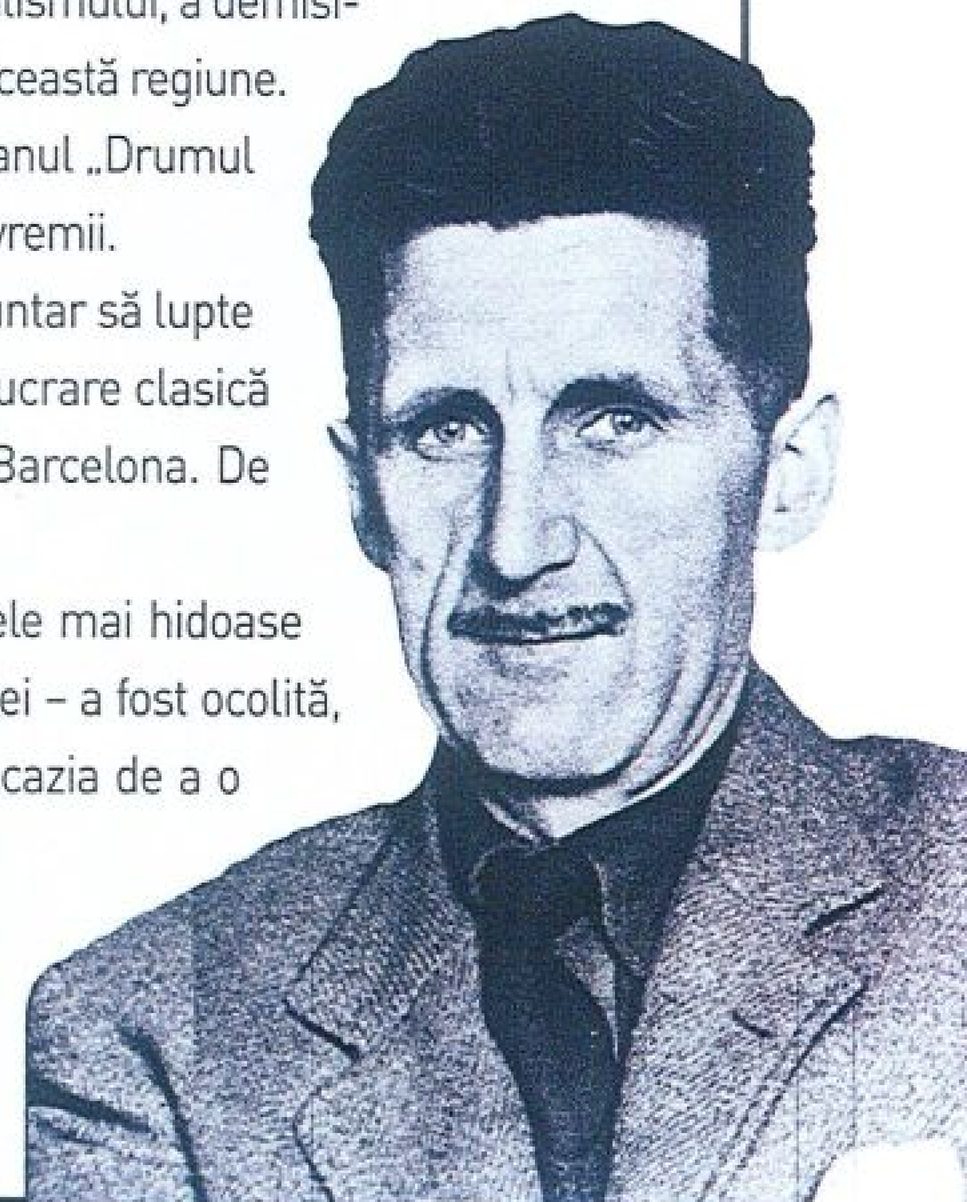
După război, Franco a pedepsit pe oricine avusese legătură cu guvernarea anterioară. Catalunia i s-a împotrivit lui Franco până în ultima clipă, iar el s-a răzbunat desființând suveranitatea regiunii. A încercat să nege istoria și cultura Cataluniei. Oamenii regiunii erau foarte mândri de limba lor (Gaudí însuși va folosi doar limba catalană, în decursul întâlnirilor sale cu regele Spaniei de la Sagrada Familia), iar administrația lui Franco a făcut tot ce a putut pentru a împiedica utilizarea limbii catalane. Nu numai folosirea ei, dar și publicarea de cărți și învățământul în limba catalană au fost interzise. Cultura catalană a fost reprimată, iar construcția catedralei Sagrada Familia a stagnat.

Franco a fost numit ultimul dictator din Europa Occidentală. A oprimat populația, dar se spune că a fost, de asemenea, un politician onest care nu s-a folosit de funcția sa în interes personal. Franco s-a îmbolnăvit și a murit la 20 noiembrie, 1975. În Spania s-a instalat monarhia constituțională, iar Catalunia și regiunea bască și-au recăpătat autonomia politică și culturală în cadrul noului sistem democratic.

Autorul englez care a criticat Sagrada Familia

George Orwell (1903-1950)

George Orwell a devenit celebru datorită romanului său cu influențe socio-politice, „Ferma animalelor" (1945). Numele său real este Eric Arthur Blair și s-a născut în provincia Bihar în administrația engleză din India. Tatăl său era funcționar public. Imediat după ce s-a născut, mama lui s-a întors cu el în Anglia, iar mai târziu Orwell a obținut o bursă la faimosul Eton College. Cu toate acestea, nu a fost admis la facultate dar, în schimb, a lucrat în cadrul Poliției Imperiale Indiene din Birmania. După ce a observat situația în care trăiau coloniștii, Orwell s-au ridicat împotriva imperialismului, a demisionat din poliție și a devenit scriitor. Lucrarea sa de debut, „Zile birmaneze", înfățișează experiențele pe care le-a trăit în această regiune. A devenit celebru cu romanul „Fluierând a pagubă prin Paris și Londra", o frescă a vieții din cartierele sărace. Prin romanul „Drumul către Wigan Pier" și-a stabilit poziția politică, aceea de democrat socialist și a protestat împotriva condițiilor sociale ale vremii.

Odată cu izbucnirea războiului civil spaniol, în 1936, Orwell s-a grăbit să ajungă la Barcelona, unde s-a înrolat voluntar să lupte de partea guvernului republican. Acest fapt este relatat în lucrarea sa din 1938, „Omagiu Cataloniei". Considerată o lucrare clasică de reportaje, cartea prezintă în culori vii tulburările provocate de războiul civil spaniol și de luptele de stradă din Barcelona. De asemenea, tot aici descrie și sentimentele sale la vederea catedralei Sagrada Familia:

„Prima dată când am ajuns în Barcelona am fost să văd Sagrada Familia – o catedrală modernă, una dintre cele mai hidoase clădiri din lume. Spre deosebire de majoritatea bisericilor din Barcelona, aceasta nu a fost distrusă în timpul revoluției – a fost ocolită, spune lumea, datorită «valorii sale artistice». Cred că anarhiștii au dat dovadă de prost gust atunci când au ratat ocazia de a o arunca în aer."

Orwell a fost împușcat în gât și rănit grav în timpul războiului. A fost urmărit de poliție din cauza discordiei din interiorul facțiunii republicane. Critica sa dură privind catedrala Sagrada Familia putea fi parțial cauzată de starea sa mentală, pricinuită de război.

Patronul spiritual al Cataluniei

Sfântul Gheorghe (263?-303?)

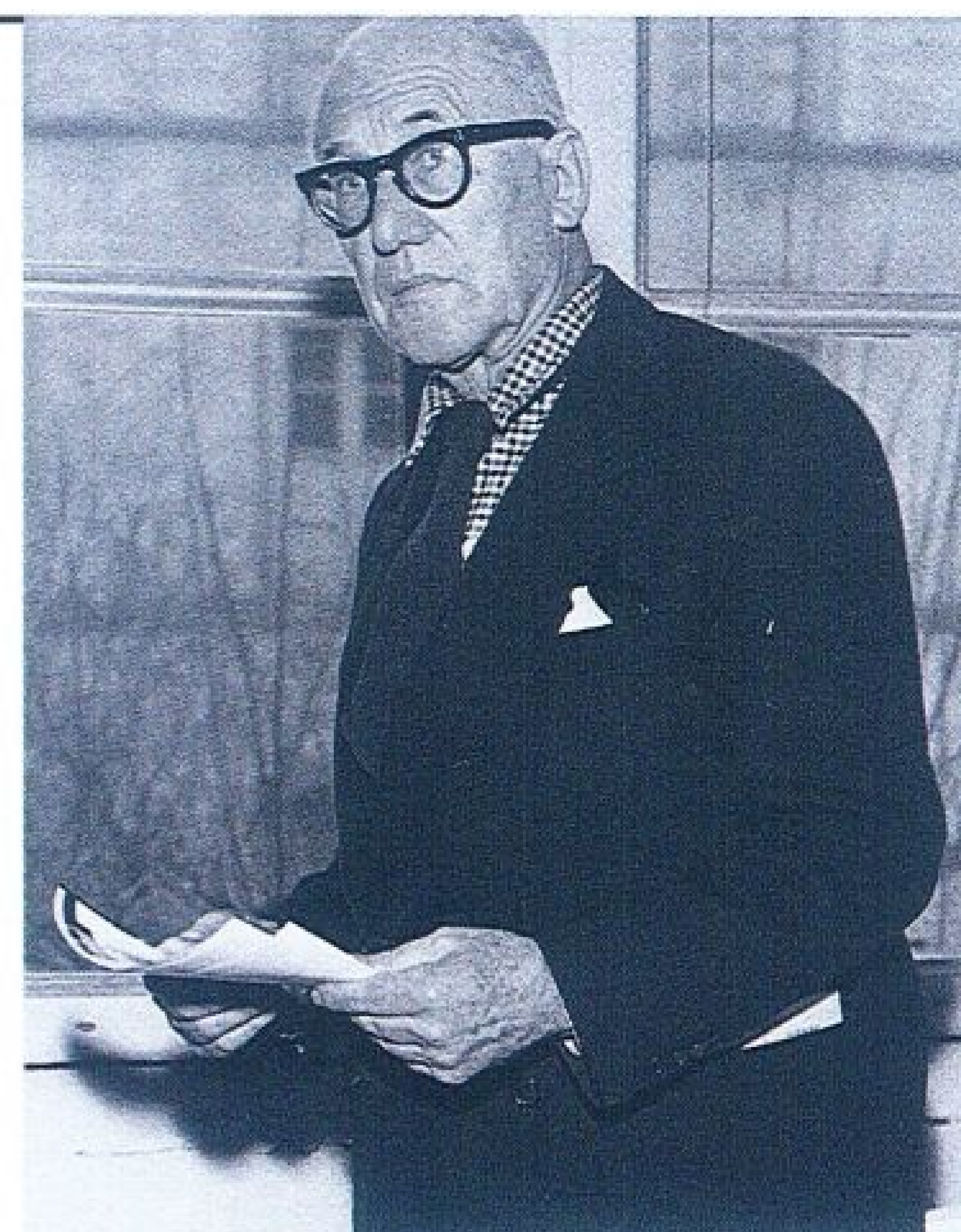
Despre viața Sfântului Gheorghe, figură legendară și martir al creștinătății, se cunosc puține detalii certe. Scrierile istorice spun că Sfântul Gheorghe s-a născut în 263 d.Hr. în Capadocia, astăzi Turcia centrală, din părinți creștini, de origine nobilă. S-a înrolat pe la 17 ani în armata împăratului roman Dioclețian. A fost obligat să renunțe la credință, în urma campaniei romane împotriva creștinilor. A refuzat să se supună și, în consecință, a fost executat. Exemplul de curaj dat de Sfântul Gheorghe i-a adus venerație, la început în Grecia, apoi în toată Europa Occidentală, în timpul cruciadelor.

Faima răspândită în Europa se datorează în mare parte și legendei apărută în secolul al XII-lea conform căreia Sfântul Gheorghe salvase o cetate numită Silena (provincia Libia), terorizată de un dragon, în secolul al IV-lea; Sfântul Gheorghe, pentru a evita ca fiica regelui să fie dată pradă monstrului, îl străpunge pe acesta cu sulița. Pentru creștini, dragonul este simbolul religiilor păgâne, iar Sfântul Gheorghe a devenit foarte venerat în timpul războaielor din Spania cu inamicii musulmani. A fost slăvit, în special în Catalunia, și este și astăzi patronul spiritual al regiunii. Se crede că martiriul său a avut loc în data de 23 aprilie, de aceea aceasta a devenit data celebrării sale de către creștini. UNESCO a declarat data de 23 de aprilie „Ziua internațională a cărții și a drepturilor de autor". În timpul dictaturii lui Franco s-a dezvoltat în Catalunia o tradiție conform căreia prietenii schimbau cărți între ei de ziua Sfântului Gheorghe. La acea dată, utilizarea limbii catalane fusese interzisă și, pe ascuns, oamenii făceau schimb de cărți în această zi, ca expresie a dragostei lor pentru tărâmurile natale. Astfel, curajul Sfântului Gheorghe dovedit în confruntarea cu dragonul a fost utilizat ca simbol al rezistenței catalanilor la măsurile impuse de Franco.

Și Gaudí îl venera pe Sfântul Gheorghe; există chiar o teorie conform căreia motivul pentru designul fațadei casei Batlló a fost inspirat chiar de lupta legendarului martir: plăcile folosite la pavarea fațadei reprezintă solzii dragonului, iar hornurile simbolizează lancea cu care Sfântul Gheorghe l-a ucis pe dragon.

Arhitectul modern care a lăudat Casa Milà

Le Corbusier (1887-1965)

Charles-Édouard Jeanneret-Gris, cunoscut drept „Le Corbusier", este unul dintre fondatorii arhitecturii moderne. S-a născut în 1887, în Elveția, ca fiu al unui producător de ceasuri; se spera că va moșteni afacerea familiei, însă Le Corbusier a plecat la o școală locală de artă și a devenit arhitect. A călătorit în toată Europa, studiind arhitectura cu renumiți profesori și în 1907 s-a mutat la Paris. Nega valorile arhitecturale tradiționale și a propus cele cinci principii ale arhitecturii moderne care încurajau utilizarea structurilor abstracte simple. Afirmația sa conform căreia „casa este o mașină pentru locuit" a fost pe deplin exprimată în lucrările sale, precum „Maison Citrohan" care a avut un puternic impact asupra lumii arhitecturii. În 1928 a pus bazele unei asociații internaționale de arhitecți denumită CIAM („Congrès International d'Architecture Moderne" - Congresul Internațional de Arhitectură Modernă). Aceasta va dirija tendințele arhitecturale ale lumii și va contribui la răspândirea arhitecturii moderne, al cărei nucleu era Le Corbusier, până la momentul dizolvării, în anul 1959.

În 1928, arhitecții spanioli din Madrid care erau intrigați de noua mișcare în arhitectură l-au invitat pe Le Corbusier în Spania. Corbusier a vizitat țara, trecând și prin Barcelona. Când a văzut pentru prima oară „Casa Milà" pe fereastra automobilului său, s-a oprit fascinat. Și-a dat seama că este vorba de lucrarea unui maestru. Fiind entuziasmat, a făcut un tur al celorlalte lucrări ale lui Gaudí. A fost profund impresionat de școala din cadrul bisericii „Colonia Güell" și a realizat o schiță după aceasta.

La acea vreme, existau unele păreri conform cărora Le Corbusier exagera puțin cu demersul său pentru designul concis și îi ridiculizau clădirile, asemănându-le cu cutiile de săpun. Cu toate acestea, ultima sa clădire, capela „Notre Dame du Haut" din Ronchamp are un design alcătuit din linii curbe care duc cu gândul la arhitectura lui Gaudí.

Unul dintre fondatorii poeziei moderne, critic al lui Gaudí

Guillaume Apollinaire (1880-1918)

În 1910, anul în care a fost finalizată Casa Milà, a fost organizată o expoziție Gaudí la Paris. Era o ocazie unică pentru prezentarea lucrărilor arhitectului sub formă de machete și a atras o mulțime de parizieni. Ca urmare a acestei expoziții, periodicele dedicate artei au lăudat opera lui Gaudí. Într-una dintre aceste publicații se regăsea și un articol de Apollinaire.

Appolinaire afirma că arhitecții Franței nu vor putea găsi inspirație în opera lui Gaudí, în primul rând din cauză că acesta dovedește prost gust în alegerea ornamentațiilor.

Apollinaire s-a născut nelegitim în Roma în 1880. Mama sa era membră a nobilimii poloneze, ducându-l, pe când era copil, în diverse parcuri de distracții. În 1910 s-a mutat la Paris unde va lucra mai întâi ca funcționar bancar și apoi ca profesor particular, devenind tot mai implicat în literatură. Lucrările sale reprezentative includ compilația de poeme „Alcools" („Alcool") și romanul „Les Onze Mille Verges" („Cele unsprăzece mii de vergi"). Deși continua tradiția poeziei lirice a secolului al XIX-lea, în același timp a revoluționat-o prin utilizarea liberă a cuvintelor. Este considerat precursor al suprarealismului. De asemenea, a scris critică de artă. Fiind apropiat de mulți pictori, a asistat la nașterea cubismului, transformându-se într-unul dintre animatorii și susținătorii curentului avangardist.

La patru ani după ce a scris articolul despre Gaudí, Apollinaire se va opri din nou asupra arhitectului, de data aceasta pentru a-i lăuda creațiile. Spunea că Gaudí a fost unul dintre cei mai individualiști arhitecți moderni și a reechilibrat vitalitatea în clădirile Barcelonei, un lucru pe care majoritatea arhitecților moderni îl pierduseră din vedere; considera „Casa Milà" ca având „tușeul" perfect. Odată cu izbucnirea Primului Război Mondial, Apollinaire s-a înrolat în armata franceză. Sănătatea îi va fi ruinată ca urmare a rănilor suferite în război și moare în 1918, victimă a marii epidemii de gripă din Spania.

Reevaluarea lucrărilor arhitecturale ale geniului

După moartea lui Gaudí, lucrările sale au ajuns să fie văzute ca fiind demodate, fiind înconjurate de ignoranță și dispreț. Cu toate acestea, în mijlocul noilor mișcări artistice, geniul său va fi reevaluat. A avut o mare influență asupra artelor, iar în zilele acestea, în care se pune accent pe confortul personal al unui spațiu de locuit, Gaudí adună tot mai mulți susținători.

Ignorându-l pe Gaudí

La data de 30 septembrie 2002, într-un cotidian local din Barcelona apare un articol în care se afirma că Sagrada Familia va fi finalizată în 2022. Anterior se anunțase că va fi nevoie de sute de ani pentru a termina lucrările, dar veniturile aduse anual de cele 2 milioane de turiști au crescut considerabil. În 2002, au fost organizate în Barcelona festivități pentru aniversarea a 150 de ani de la nașterea lui Gaudí, evenimente la care au participat aproximativ șase milioane de oameni. Popularitatea marelui arhitect nu a scăzut deloc în zilele noastre, deși a existat o perioadă, imediat după moartea sa, în care lucrările lui Gaudí au fost ignorate de comunitatea arhitecturală.

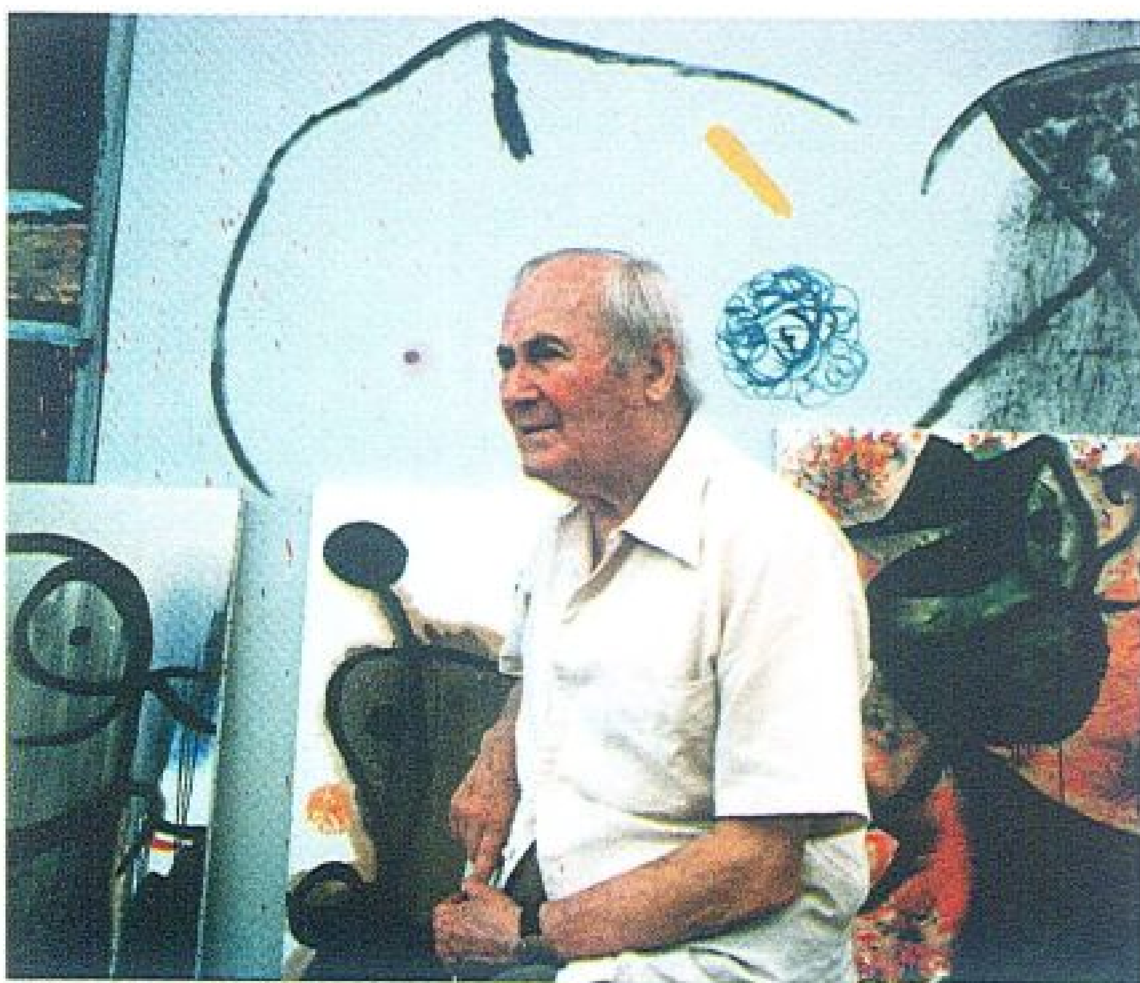
Stilul Modernismului Catalan, utilizat de Gaudí este considerat o ramură a mișcării Art Nouveau, o mișcare artistică ce s-a delimitat de stilurile arhitecturale clasice care și-au început evoluția încă din Grecia Antică. Art Nouveau a creat designuri noi și a cunoscut o perioadă de maximă înflorire la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX. Se evidențiază prin utilizarea liniilor curbe și a formelor organice, cu precădere cele vegetale. Deoarece mișcarea susținea ignorarea și negarea trecutului, adepții acesteia au afirmat că lucrările lui Gaudí sunt prea învechite.

Influențele acestui mod de gândire au făcut ca după moartea lui Gaudí, lucrările acestuia să nu fie apreciate la adevărata lor valoare.

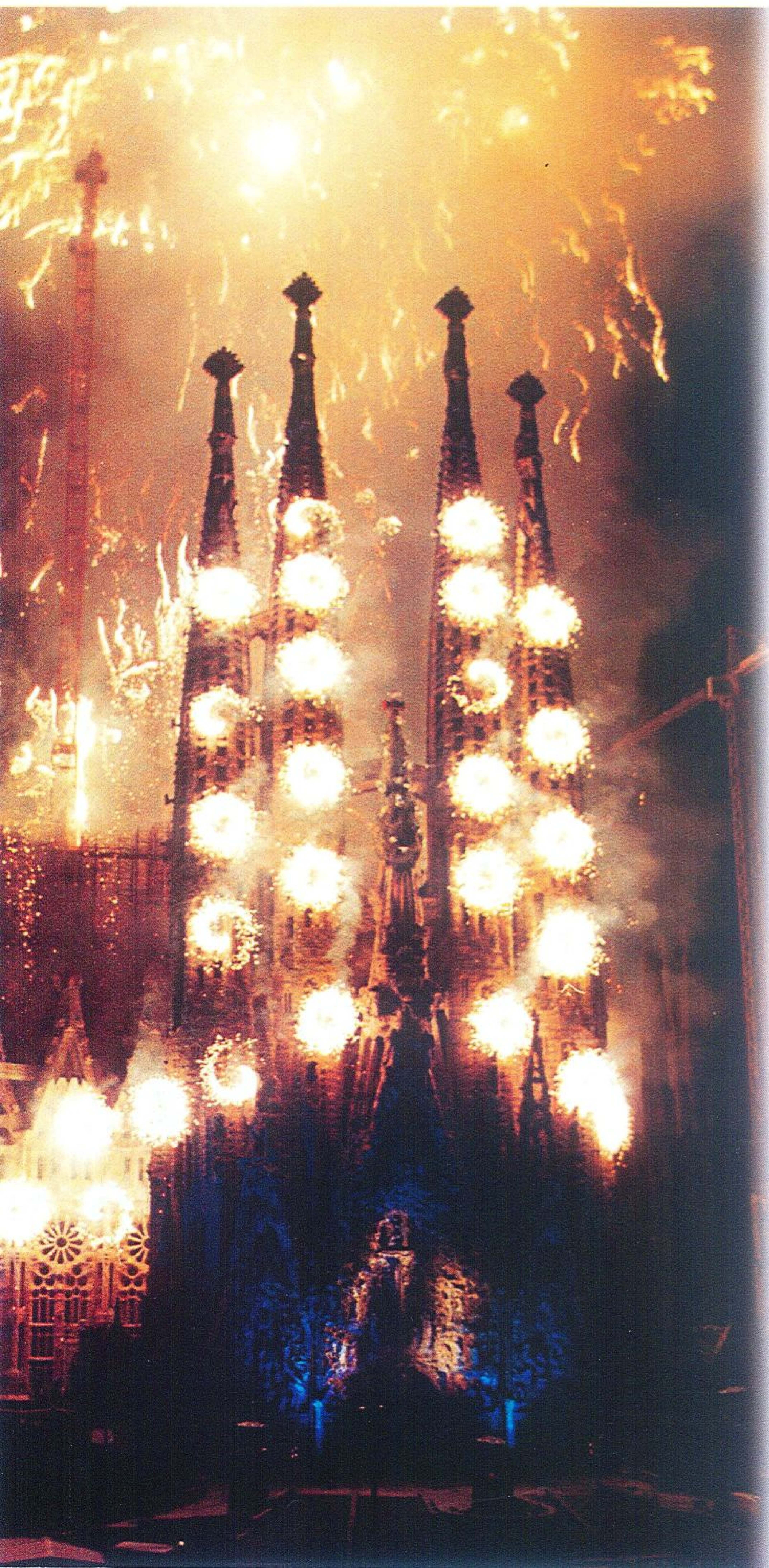
Au existat și motive politice care au dus la schimbarea percepției asupra operei lui Gaudí.

La data de 17 iulie 1936, o insurecție a unei

▾ Pictorul catalan Juan Miró avea un mare respect pentru Gaudí. În 1920 el s-a mutat la Paris și a devenit membru al mișcării suprarealiste, împreună cu Salvador Dali. În 1940, a început să lucreze la seria „Constellations", reprezentativă pentru opera sa.

Arhitectura creează structuri organice. Acestea trebuie să fie în simbioză cu legile naturii.

facțiuni a armatei spaniole din Maroc a dus la izbucnirea Războiului Civil din Spania. Armata revoluționară, condusă de Generalul Francisco Franco (1892-1975) a răsturnat guvernul republican în 1939. Franco a guvernat Spania cu puteri dictatoriale și a vrut să dea o nouă imagine țării, uniformizând-o. Astfel, el a negat unicitatea Cataluniei și a reprimat dur identitatea regiunii. Mișcarea de suveranitate catalană și utilizarea limbii catalane au fost total interzise. În aceste condiții, este limpede că guvernul a neglijat și lucrările strălucitului arhitect, Gaudí.

„Reabilitarea" lui Gaudí

Chiar în perioada în care lucrările lui Gaudí erau batjocorite, existau și oameni care credeau în talentul său. Aceștia erau, în special, suprarealiștii, printre care se afla și Salvador Dali.

◂ Sagrada Familia este iluminată de focuri de artificii, cu ocazia festivităților organizate în Barcelona în 2002 cu ocazia aniversării a 150 de ani de la nașterea lui Gaudí. Arhitectul catalan se bucură și astăzi de o mare popularitate și este considerat mândria Cataluniei.

La șapte ani de la moartea lui Gaudí, în decembrie 1933, revista de artă Minotaur a publicat un articol de critică în care lucrările lui Gaudí erau apreciate pozitiv.

Mai târziu, începând din anii 1960, apare pe scenă o mișcare reacționară față de școala modernistă dominantă. Această mișcare, intitulată Postmodernism, va integra stilurile și orientările din trecut. Lucrările Art Nouveau au fost reevaluate și cu această ocazie, opera lui Gaudí a fost adusă din nou în prim-plan.

În 1975, după moartea lui Franco, în Spania a fost adoptată o nouă constituție (în 1978) și diferite regiuni ale țării au primit dreptul la autonomie. Cultura, istoria și tradițiile puteau ieși din nou la lumină. La data de 25 octombrie 1979, toți catalanii au votat pentru independența regiunii lor. Era pentru prima dată în aproape patru decenii când se putea sărbători, în mod liber, cultura catalană. Lucrările lui Gaudí au fost apreciate și cu această ocazie, iar Jocurile Olimpice, organizate în Barcelona în 1992, au fost un nou prilej pentru a îndrepta atenția lumii asupra remarcabilului arhitect.

▲ Un scaun conceput de Gaudí din „Casa Calvet". Gaudí aprecia durabilitatea și ca urmare a acestui lucru alegea și asambla componentele și conectorii cu mare meticulozitate. Sticlăria de la etajul întâi al „Casei Calvet" a rezistat undelor de șoc produse de explozia unei bombe în timpul Războiului Civil din Spania.

Privire înainte

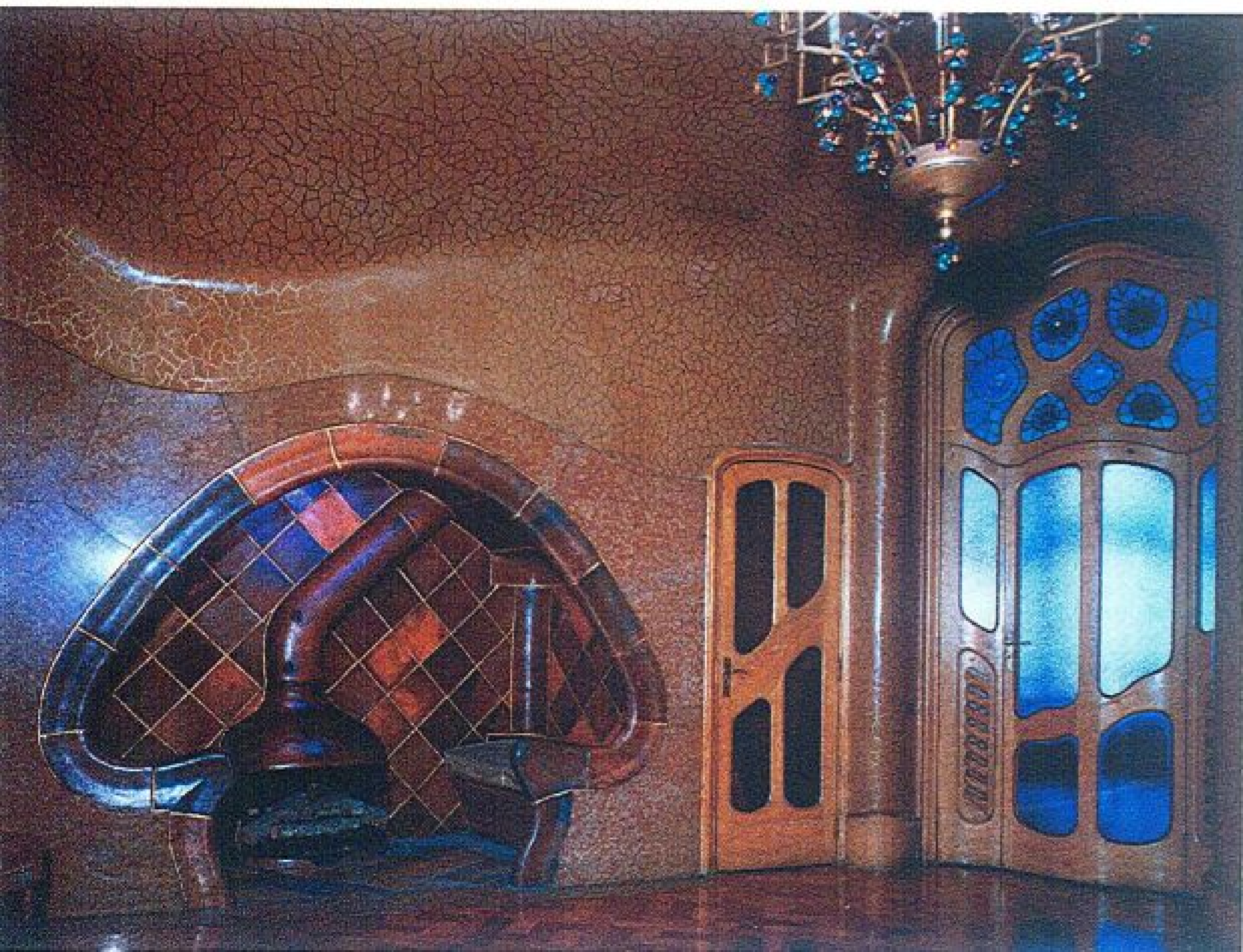
Pe măsură ce lucrările lui Gaudí au atras atenția întregii lumi, ele au continuat să fie analizate din nenumărate perspective. Oamenii s-au concentrat pe talentul de geniu sau pe ornamentele arhitecturale. În prezent, lucrările lui Gaudí pot fi analizate prin intermediul computerului. Rezultatele unor astfel de cercetări computerizate demonstrează incredibilele detalii asupra cărora s-a oprit Gaudí. De exemplu, iedera de pe turnurile catedralei Sagrada Familia nu reprezintă, pur și simplu, un ornament arhitectonic, ci și susținerea necesară turnurilor pentru a nu se prăbuși în punctele lor cele mai fragile. Pe lângă toate conceptele sale, aparent utilizate la voia întâmplării, se află un design logic, bine chibzuit. Proiectele lui Gaudí îngemănează ornamentația cu principiile mecanicii practice.

Gaudí credea în ideea că arhitectura creează structuri organice, iar acestea trebuie să se afle în simbioză cu natura.

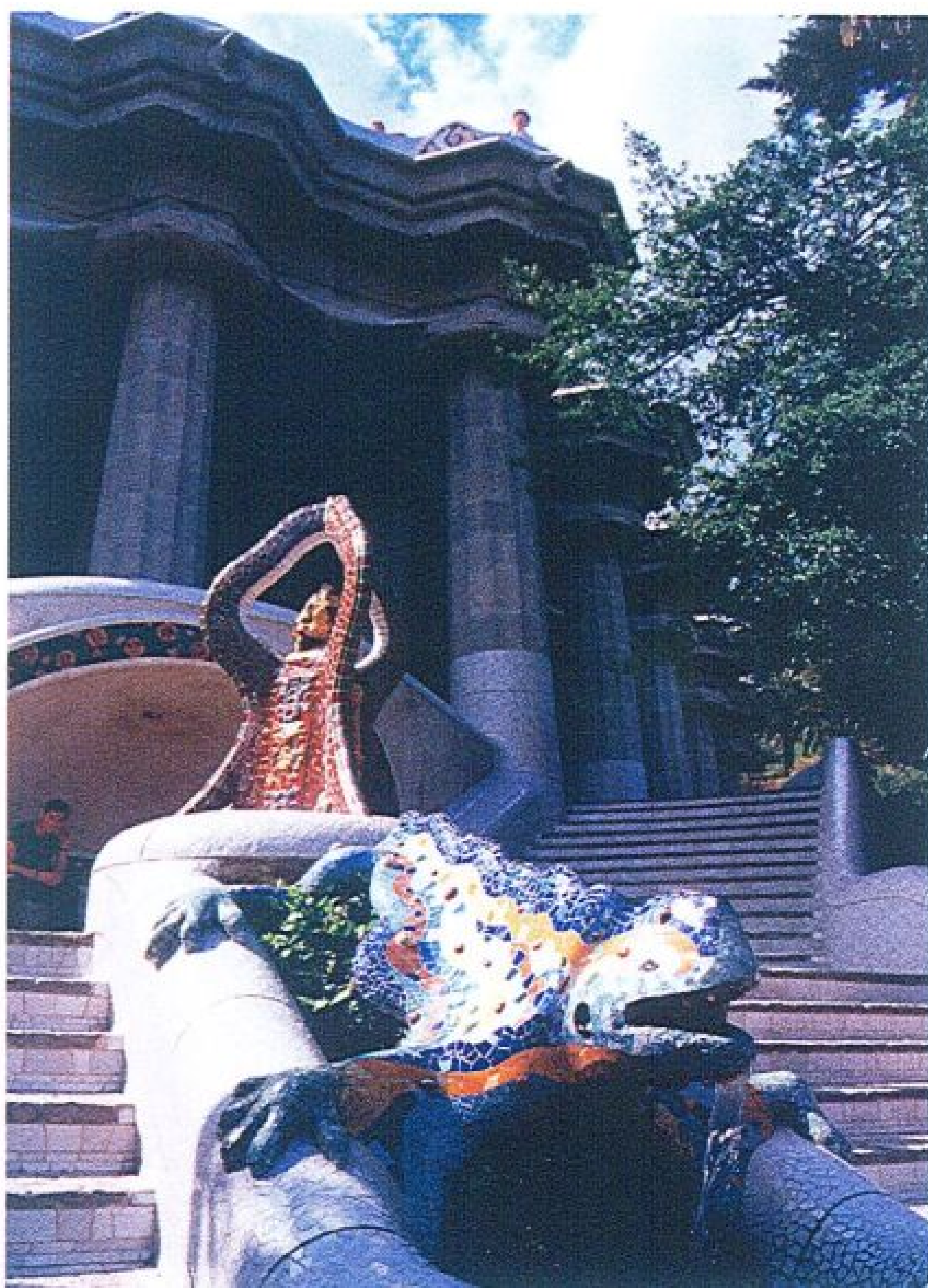
Clădirile nu sunt o simplă adunătură de materiale. Ele sunt construite din componente care trebuie să se afle în corelație, unele cu celelalte. Multe dintre lucrările sale urmăresc tema naturii sau sunt, în acest fel, încorporate în natură. Cu siguranță, acest motiv al naturii exista în lucrările stilului Art Nouveau, dar această caracteristică se întâlnește, în special, la Gaudí. Marele arhitect afirma că scopul său a fost să realizeze în parcul Güell o cale de acces folosindu-se numai de materialele existente pe șantier. A reușit să acopere stâlpii de susținere ai unui pod din pământ cu pietre din interiorul parcului. De asemenea, a utilizat resturi provenite din lucrările de construcție, cum este cazul capelei din „Colonia Güell". Gaudí iubea natura și o considera importantă, iar operele sale care demonstrează acest lucru se integrează perfect în lumea contemporană.

Analizând lucrările lui Gaudí se poate observa faptul că acesta avea cunoștințe în ceea ce privește tehnicile de ergonomie. De exemplu, atunci când realiza mânerul unei uși, verifica ergonomia acestuia și îl modifica, până când obținea forma ideală; deși aceasta părea ciudată la prima vedere, de îndată ce un om apuca mânerul, simțea modul în care acesta se potrivește formei mâinii. Se poate spune că, pe lângă eficiență, Gaudí acorda o mult mai mare atenție confortului oamenilor. Din acest punct de vedere, lucrările sale au multe lucruri în comun cu principiile designului universal și ale eco-designului.

▼ Un șemineu la primul etaj al „Casei Batlló". Gaudí le reproșa lucrărilor arhitecților clasiciști lipsa continuității structurilor. În schimb, este de remarcat modul în care părți ale „Casei Batlló" au fost armonizate într-un mod care aproape le face să-și piardă identitatea.

▶ Fântâna în formă de șopârlă, la intrarea în parcul Güell. Prezintă un mozaic din fragmente de plăci ceramice. Se crede că pentru acest design, Gaudí s-ar fi inspirat din mitologia greacă.

◂ Un arhitect își îmbunătățește planurile pentru reparațiile catedralei Sagrada Familia. Nu se știe când lucrările acesteia vor fi finalizate. De la începerea proiectului a trecut un secol și sunt vizibile secțiunile distruse în război sau deteriorate de trecerea timpului. În timp ce se continuă lucrările de construcție ale catedralei, sunt luate în calcul și reparațiile pentru secțiunile distruse.

Cu alte cuvinte, lucrurile pe care Gaudí le avea în minte sunt aceleași cu cele pe care le vizează arhitectura modernă de astăzi. Se poate spune, așadar, că Gaudí a fost un vizionar.

Mereu nou

În perioada în care lucrările lui Gaudí intraseră într-un con de umbră, Dali a publicat un articol care îl omagia, alături de alți artiști care i-au lăudat geniul; un număr covârșitor de oameni au fost influențați de lucrările marelui arhitect.

Pictorul barcelonez Joan Miró (1893-1983) a declarat public faptul că fusese influențat de Gaudí. Miró spunea că a fost impresionat de modul în care Gaudí utiliza culorile, punându-le eficient în valoare.

Niki de Saint Phalle (1930-2002), născută sub numele Cathérine Marie-Agnès Fal de Saint Phalle, pictoriță și sculptoriță franceză, a fost și ea influențată de Gaudí. Lucrarea acesteia din Italia, „Grădina de tarot" este rezultatul deciziei sale de a face o grădină ideală, idee care i-a venit după ce a vizitat parcul Güell.

Designerul de interior Carlo Molino (1905-1973), de origine italiană, a creat în 1949 un scaun pe care l-a botezat „Gaudí".

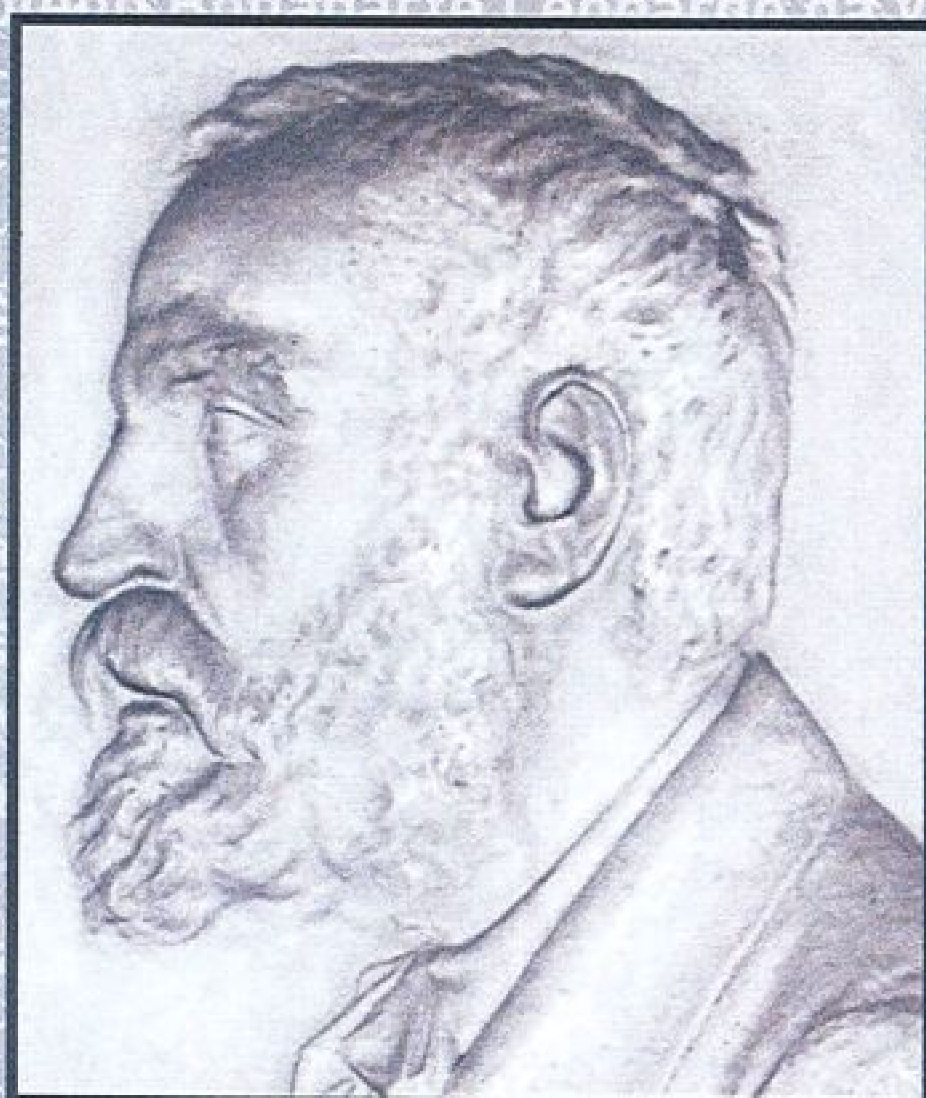
Recent, a fost adusă în discuție posibilitatea de a utiliza una dintre ideile lui Gaudí pentru a înlocui clădirea World Trade Centre. În cadrul unei competiții organizate în acest scop a fost propus unul dintre planurile nerealizate ale lui Gaudí, în vederea reconstrucției clădirii afectate de atacul terorist din 11 septembrie 2001. Era vorba despre planul unui hotel pe care un industriaș american i l-a solicitat arhitectului în 1908. Hotelul nu a fost construit niciodată, dar ideea de a construi zgârie-nori poate fi găsită în planurile lui Gaudí pentru Sagrada Familia.

Lucrările lui Gaudí continuă să adune aprecieri și admiratori. După reconfirmarea valorii acestuia în secolul XX, opera sa a fost considerată ca având valențe vizionare, avangardiste. Gaudí a fost cu un pas înaintea timpului său. Elementele umaniste și cele inspirate din natură sunt mult mai apreciate acum decât atunci când trăia. Aceasta poate însemna că, într-un final, timpul l-a prins din urmă pe Gaudí.

Sagrada Familia este încă în construcție. Gaudí veghează catedrala din cripta în care este înmormântat.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

GAUDÍ

ISSN 1791-0765
9 771791 076000 35

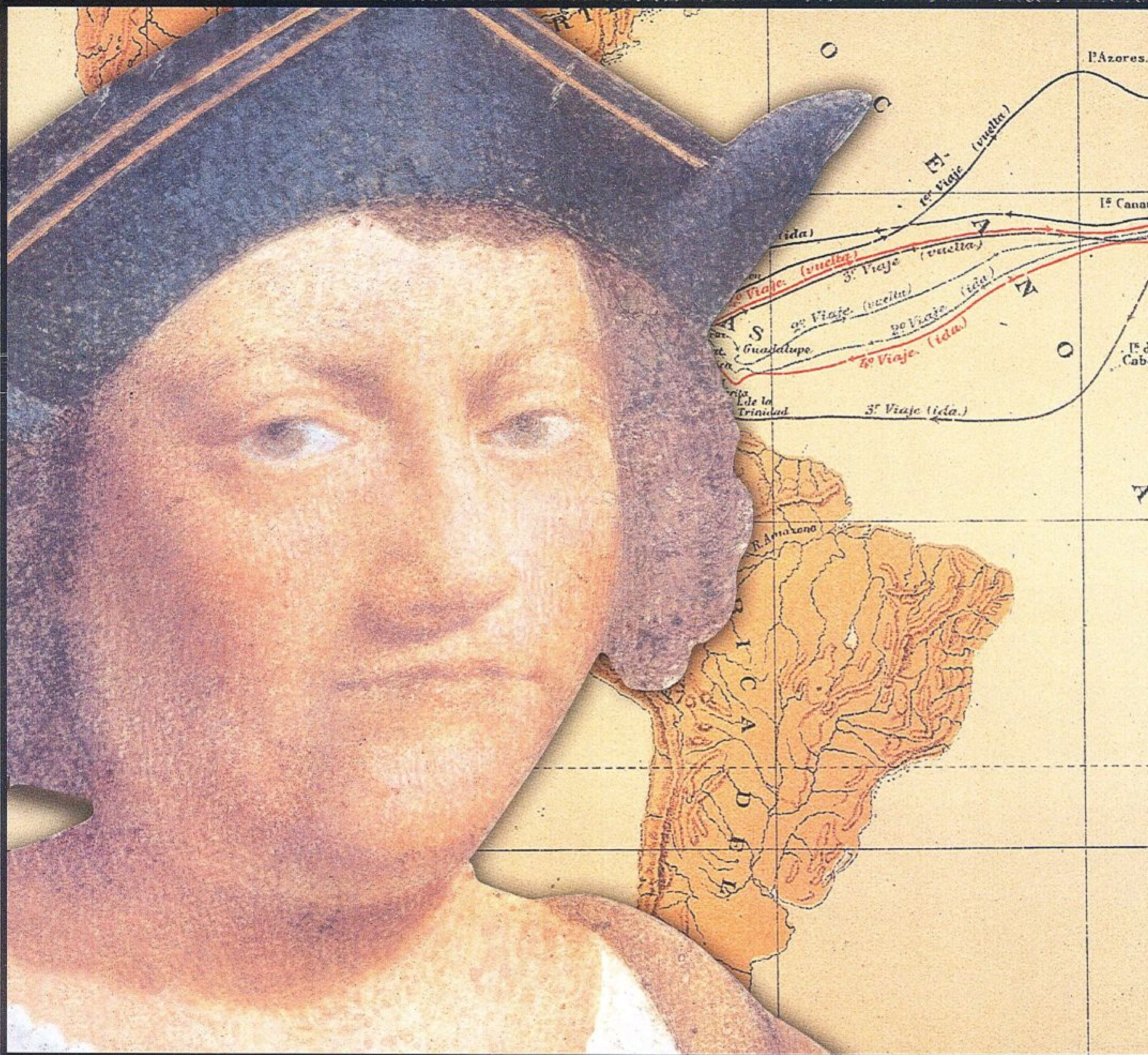
DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

36

CRISTOFOR COLUMB

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Cristofor Columb — Numărul 36

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

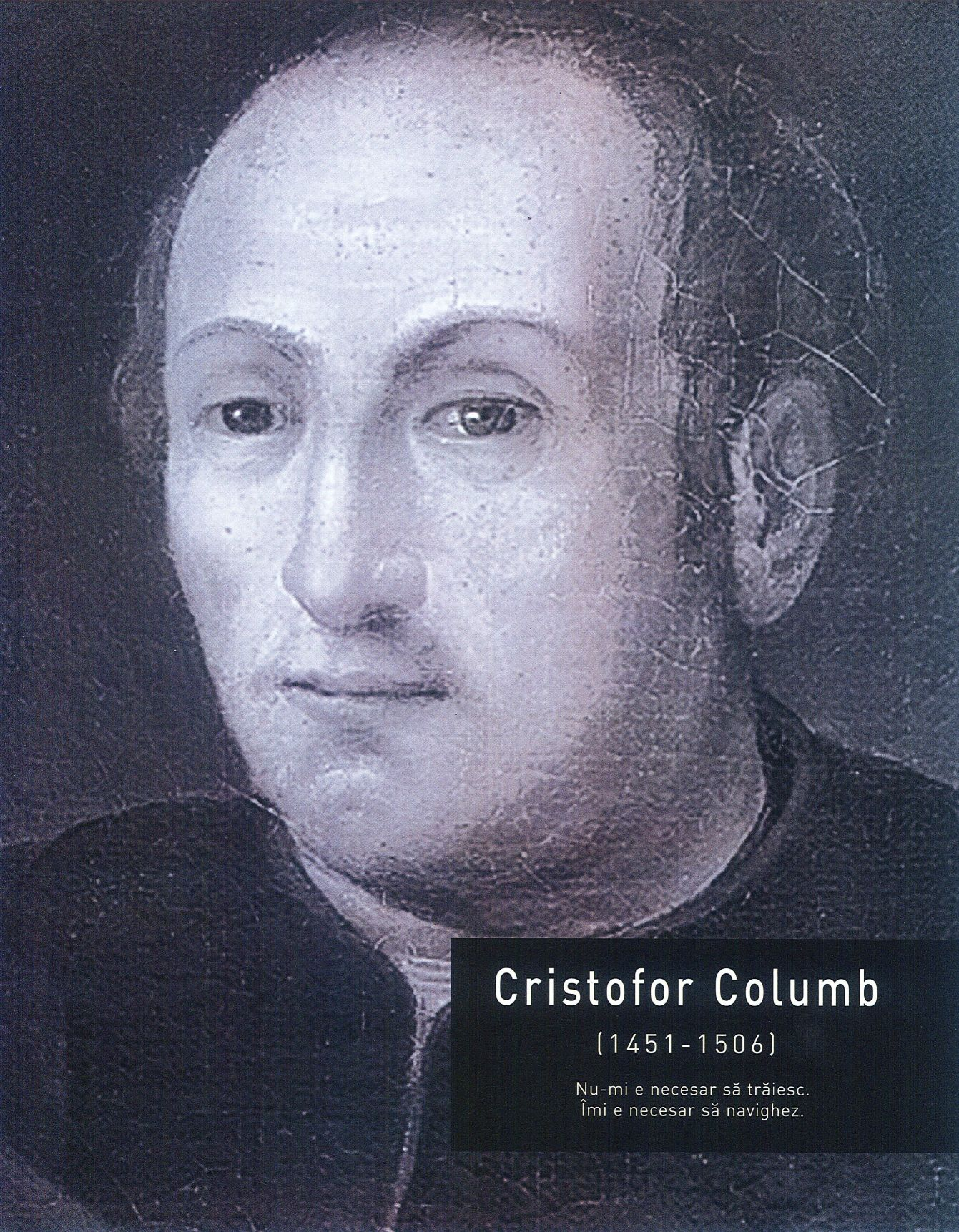
ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Cristofor Columb

(1451-1506)

Nu-mi e necesar să trăiesc.
Îmi e necesar să navighez.

Cristofor Columb

Ce fel de viață a dus Columb?

PROLOG

ÎN SECOLUL AL XV-LEA, Europa se afla la apogeul erei moderne – Renașterea și Reforma. Era marea epocă a explorărilor. Obținerea de corăbii de la regii teritoriilor iberice – Spania și Portugalia – și navigarea în căutarea bogățiilor devenise un fel de serviciu național. În acel timp, singurul mod de-a ajunge în Asia era navigarea spre est.

În acea vreme, un bărbat pe nume Cristofor Columb căuta o cale de-a naviga spre teritoriul „Zipangu", despre care circulau tot felul de povești. Acest marinar, născut la Genova, a călătorit în Spania ca să folosească acea țară drept „bază de operațiuni". În 1492, el ajungea pe un nou continent. Totuși, această „descoperire" mare, dar neprevăzută, a însemnat cu totul altceva pentru populația nativă. Columb a făcut patru asemenea importante călătorii de descoperiri și, cu toate acestea, a sfârșit prin a fi degradat din rangul de amiral și arestat, murind apoi în obscuritate.

Deci, ce fel de viață a dus Columb?

TABEL CRONOLOGIC

An	Eveniment
Circa 330 î.Hr.	Aristotel susține că Pământul este rotund
Circa 1100 d.Hr.	Apariția corăbiilor
Circa 1299	Marco Polo scrie I „l Milione"
1402	Supușii lui Henric al III-lea de Castilia descoperă Insulele Canare
1451	Se naște Cristofor Columb
1456	Insulele Capului Verde sunt descoperite de un explorator italian
	Un marinar portughez traversează Ecuatorul
1471	Paolo dal Pozzo Toscanelli termină de întocmit harta lumii
1476	Probleme la Capul San Vincente
1477	Este tipărită „Geographia" lui Ptolemeu
1481	Ioan al II-lea se urcă pe tronul portughez
1482	Diogo Cao explorează Congo
1485	Columb își face propunerea către regele și regina Portugaliei
1488	Audiența la regina Isabela
1888	Descoperirea Capului Bunei Speranțe de către Diaz
1492	Columb întreprinde prima călătorie
1494	Tratatul de la Tordesillas
1495	Prima revoltă colonială
1498	Vasco da Gama sosește în India
1500	Frații Columb sunt arestați
1501	Columb publică „Cartea profețiilor"
1502	Columb ridică pânzele, plecând în cea de-a patra călătorie
1504	Regina Isabela moare
1506	Columb moare la Valladolid
1507	Martin Waldseemüller numește noul continent „America"
1522	Magellan este primul explorator care reușește să facă înconjurul globului
1620	Coloniștii de la bordul navei Mayflower debarcă pe continentul nord-american
1783	Întemeierea Statelor Unite ale Americii

Pionierul care a deschis drumul spre un nou continent

Un tânăr născut în familia unui țesător de lână din Genova tânjea să navigheze pe ocean. La cincisprezece ani lucra deja pe o corabie şi avea să fie implicat într-un naufragiu la vârsta de douăzeci şi cinci. Mai târziu îşi va părăsi ţinutul natal şi va deveni marea celebritate a epocii descoperirilor, întreprinzând călătorii pentru Spania şi Portugalia. Acest om a fost Cristofor Columb. El a fost perseverent în urmărirea visului său de a găsi o rută spre Indii, prin vest. Dar cum a ajuns să descopere un nou continent?

▲ Gravură în lemn din secolul al XVI-lea, reprezentându-l pe Columb. Prima biografie a lui Columb a fost scrisă de fiul său Fernando și publicată în 1571 la Veneția.

Fiul unui țesător de lână

Tânjind după mare

CRISTOFOR COLUMB a fost fiul țesătorului de lână Domenico Colombo și al soției sale Susanna, ea însăși soția unui țesător de lână, și s-a născut la Genova, Italia, în 1451 (cu toate că unii spun că ar fi fost în 1456).

Tatăl său era un comerciant care tocmea alți muncitori și era membru al unei breslei țesătorilor. Era de fapt unul dintre conducătorii breslei, cunoscut pentru popularitatea de care se bucura printre membrii acesteia. El eșuase în întreprinderi precum comerțul cu brânzeturi și vin, care nu făceau parte din domeniul său de activitate și, drept urmare, familia sa era destul de strâmtorată. Columb făcea parte dintr-o familie cu mai mulți copii, printre care Bianchinetta, care mai târziu avea să se ocupe și ea de negoțul cu brânzeturi, și Bartolomeo, care avea să i se alăture fratelui său mai mare în ultimele sale călătorii faimoase.

Columb a renunțat la școală de la o vârstă fragedă, pentru a sprijini afacerea familiei, dar tânjea să lucreze pe o corabie care să cutreiere mările. Genova prospera în acea vreme ca nod comercial în regiunea Mării Mediterane. Negustorii care aveau profituri mari de pe urma comerțului exterior

Gravură în culori înfățișând înfloritorul port al Genovei în secolul al XVI-lea. În acea vreme, Genova era o adevărată capitală comercială, rivalizând cu Veneția.

cumpărau corăbii și, împreună, creaseră o veritabilă flotă. Drept urmare, marinarii erau foarte căutați.

Astfel existau tot felul de ocazii pentru cei care voiau să devină marinari la Genova. Era ceva obișnuit pentru genovezi să-și rotunjească veniturile lucrând ca matelоți sau pescari și este de la sine înțeles că tinerii orașului erau familiarizați cu marea. Columb a crescut privind corăbiile și marinarii din alte țări cum veneau și plecau din port, încărcând și descărcând mărfuri. Columb a ieșit pentru prima oară pe mare la vârsta de zece ani; și-a însoțit tatăl într-o călătorie lungă pe lângă coastă, la bordul unei corăbii cu o încărcătură de lână.

Naufragiul care avea să-i schimbe destinul

Columb a devenit în mod oficial matelot la vârsta de cincisprezece ani. La douăzeci și unu, era în serviciul lui René d'Anjou. Într-o misiune pentru acesta, a ajutat la capturarea unei corăbii spaniole. René I era nepotul lui Ludovic al II-lea și a fost cunoscut sub numele de „bunul rege René". A ajuns pe tronul Napolelui în anul 1435.

La vârsta de douăzeci și cinci de ani, Columb era agent comercial pentru flota puternicelor familii genoveze de negustori Di Negro și Spinola. Acestea aveau să obțină un permis din partea autorităților de a captura vasele altor țări într-o afacere violentă, sinonimă cu pirateria. Era vorba despre corăbii ce veneau din Anglia și Portugalia. Dar, la rândul lor, au fost atacați de o flotă militară franceză, în Strâmtoarea Gibraltar. Asta pentru că ei navigau sub pavilionul Burgundiei, care era în acea vreme inamicul Franței. Bătălia a fost feroce, cu focuri de armă și de tun, durând o zi întreagă, iar până la căderea serii trei nave genoveze fuseseră scufundate. Nici pentru francezi lucrurile nu au mers foarte bine, pierzând și ei patru nave. Corabia la bordul căreia se afla Columb s-a numărat printre cele scufundate, Columb însuși fiind rănit și aruncat peste bord. S-a prins de o vâslă și a înotat cu disperare, ajungând în cele din urmă pe plaja din Lagos, Portugalia, aflată la șase mile depărtare. Acolo a fost salvat de niște pescari de prin partea locului.

Columb a avut mare noroc că pescarii din Lagos erau apropiați de tovarășii lor genovezi de pe mare. Când ei au aflat că fratele lui Columb, Bartolomeo, trăia la Lisabona, l-au dus într-un cartier al Lisabonei locuit de expatriați genovezi. Columb și-a regăsit fratele. Această reîntâlnire avea să fie un punct de răscruce în viața sa.

CLIPE PERSONALE

RĂDĂCINILE LUI COLUMB

Se știe despre Columb că a fost un marinar născut la Genova, dar unii spun că era de fapt descendentul unor evrei spanioli. Învățatul spaniol Garcia de la Riega a fost primul care a propus teoria despre originea evreiască a lui Columb. El s-a aplecat asupra unor documente vechi din secolul al XIV-lea și-a descoperit că doi fii, pe nume Cristofor și Bartolomeo, s-au născut într-o familie de evrei al cărui cap era Domingo Colon din regiunea Galicia, Spania. Familia pare să fi dispărut din scriptele spaniole în 1444, iar de la Riega a avansat ipoteza că acest lucru s-a datorat unor neplăceri cauzate de credința evreiască a familiei. El a concluzionat că familia se mutase la Genova, își ascunsese originea evreiască și adoptase numele de „Colombo" (varianta italiană a numelui latinizat popular „Columb").

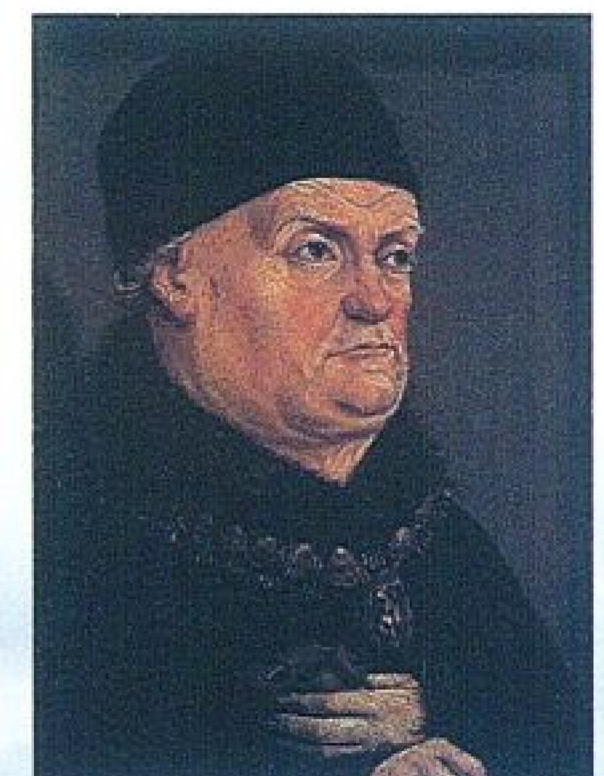
Salvador de Madariaga, autorul unei biografii despre Columb, a înaintat ideea că acesta era un evreu spaniol pe baza faptului că vorbea limba spaniolă când s-a mutat în Spania. La fel, biograful Sara Liebovich afirmă și ea că era evreu, pe baza faptului că a folosit ebraica în unele scrisori.

Pentru propria semnătură, Columb folosea un model ciudat de caractere, triunghiular. Linia de jos poate fi citită „Cristoforus", dar interpretarea caracterelor de deasupra ei rămâne învăluită în mister. Unii consideră că are o anumită legătură cu practica mistică evreiască a Kabalei, ceea ce ar fi o nouă dovadă a originii evreiești a lui Columb.

▲ Semnătura ciudată a lui Columb, cu modelul său triunghiular. Nimeni nu cunoaște semnificația sa nici până în prezent.

▲ În această pictură din secolul al XV-lea este înfățișat un țesător italian. Tatăl lui Columb era un țesător din Genova.

▲ Un portret al regelui René de Anjou de la Luvru. Se spune că Cristofor Columb a fost în slujba sa timp de aproape patru ani, începând de la vârsta de douăzeci și unu de ani.

Promontoriul din San Vicente. Faptul că a fost aruncat de valuri pe stâncile acestui cap după naufragiul său îi va schimba complet destinul lui Cristofor Columb.

Conducătorul unui birou de cartografiere maritimă

▲ Un portret al lui Bartolomeo, desenat în 1890. Împreună cu fratele său, Bartolomeo conducea un birou de desenare a hărților de navigație.

Prima sa întâlnire cu teoria unei rute vestice

FRATELE LUI COLUMB, Bartolomeo, făcea parte dintr-o organizație alcătuită din genovezii care trăiau la Lisabona și lucra într-un birou de cartografiere maritimă. El l-a inițiat pe fratele său Cristofor în arta realizării de hărți hidrografice. Columb nu fusese aproape deloc la școală, dar în anii lungi petrecuți pe mare, devenise priceput la întocmirea hărților maritime. În cele din urmă, el și fratele său aveau să ajungă să conducă împreună afacerea de cartografiere.

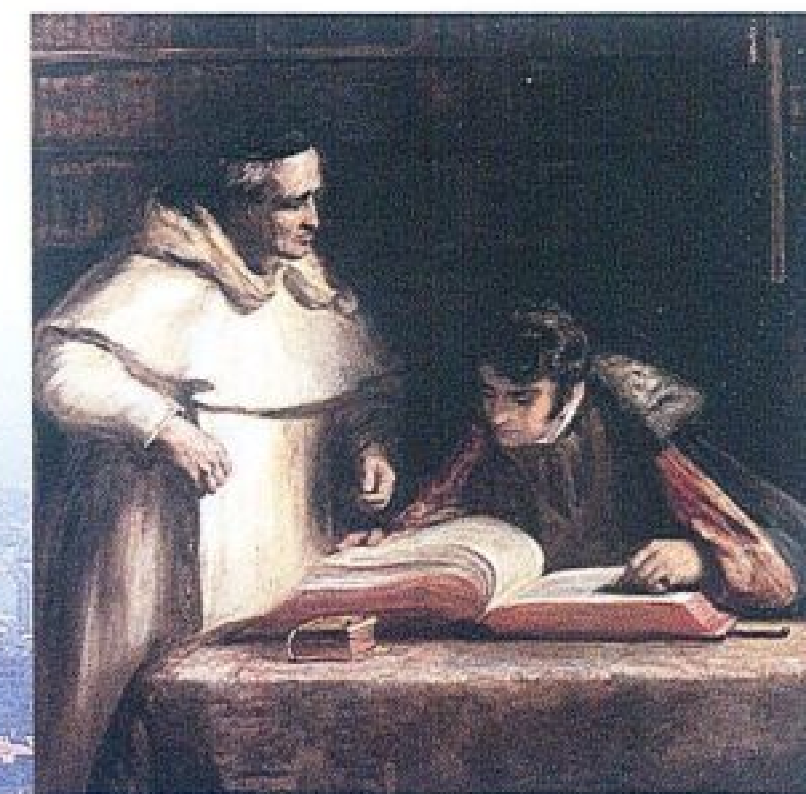
În acele timpuri, mulți marinari și negustori din regiunea Mării Mediterane aspirau să ajungă în Portugalia. La porunca prințului Henric Navigatorul, a fost construită o bază de servicii de informații marinei la Capul San Vicente; aceasta a fost de mare ajutor tuturor marinarilor și negustorilor care călătoreau din Oceanul Atlantic spre regiunea Mării Mediterane. Datorită politicii sale maritime, Portugalia a reușit să dobândească multe colonii, precum Insulele Azore și Madeira, împreună cu sume uriașe de bani, cantități mari de mirodenii și numeroși sclavi. Marinarii portughezi aveau o nouă țintă: să navigheze în jurul Africii până departe, în India. Regele Ioan al II-lea a adunat laolaltă astronomii și matematicienii, pentru a studia diverse teorii despre lume. S-a iscat o dezbatere însuflețită privind găsirea unei noi rute de călătorie spre Orient. În timp ce lucra în calitate de cartograf, Columb a început să studieze cele mai noi descoperiri din astronomie și navigație.

În anul 1474, pe lângă faptul că întocmise o hartă a lumii, italianul Toscanelli a avansat și teoria sa că s-ar putea ajunge mai repede în India navigând spre vest, în loc să se urmeze ruta estică. Această teorie era susținută de proclamațiile precedente ale lui Aristotel și ale altora, iar lui Columb i s-a părut interesantă. De asemenea, ținutul Zipangu, despre care Columb citise în scrierile lui Marco Polo, era de asemenea desenat pe harta lui Toscanelli. O rută către Indii prin vest însemna de asemenea o rută vestică spre Zipangu. Columb a început să-și perfecționeze abilitățile de navigator luând parte la diverse călătorii nautice în Atlanticul de nord și chiar la unele călătorii la sud de Ecuator.

Columb s-a căsătorit cu Filipa Moniz Perestrello când avea douăzeci și opt de ani. Filipa era fiica unui guvernator al Insulelor Madeira și nepoată a prințului Henric Navigatorul. La prima vedere, cei doi păreau să vină din două lumi complet diferite, dar în realitate, cartografii aveau în acea epocă o condiție socială foarte bună și un venit substanțial. După căsătoria lor, Columb a examinat unele hărți și jurnale de navigație care fuseseră transmise în familia soției de-a lungul generațiilor. Se crede că visul lui Columb de a găsi o nouă rută vestică a început să se contureze în acei ani.

Columb a devenit căpitanul unui vas comercial la vârsta de treizeci și doi de ani. Acumulase atâta experiență ca navigator, încât acum putea determina poziția corabiei observând corpurile cerești.

▼ Tablou din secolul al XIX-lea, înfățișându-l pe Columb studiind o nouă rută vestică. Interacțiunea sa cu diverși cărturari l-a făcut din ce în ce mai sigur în legătură cu șansele de succes ale planului său.

Lisabona zilelor noastre. Columb a trăit în acest oraș portuar timp de nouă ani, începând din 1476.

Experiențele sale de până atunci îl făcuseră să fie sigur că afirmațiile astronomului Farghani, din secolul al IX-lea, erau corecte. Totuși, Columb a subestimat suprafața Asiei și, când a încercat să calculeze dimensiunile Pământului, a greșit substanțial. Columb a calculat că Pământul era mult mai mic decât în realitate.

Columb nu și-a dat seama de greșeala sa. El era sigur că pe baza calculelor sale era pe deplin posibil să ajungă în Asia navigând spre vest. Columb a primit o scrisoare de susținere din partea lui Toscanelli însuși și s-a hotărât să-și îndeplinească în sfârșit planul.

În acea vreme, mulți credeau că India, pentru ei centrul Asiei, era un loc unde puteau fi găsite mari comori. În același timp, termenul „Indiile" desemna o regiune vastă, ce cuprindea nu doar statul indian din zilele noastre, ci și China și Siberia. Columb a considerat că aventura sa de-a găsi o rută vestică avea faciliteze navigarea spre „Indii". Planul său necesita mulți bani pentru a deveni realitate. Ca să obțină aceste fonduri, Columb a apelat la regele Ioan al II-lea de Portugalia.

Ioan al II-lea era nepotul prințului Henric Navigatorul și manifesta el însuși un interes extraordinar pentru călătoriile pe ocean, dar nu a avut încredere în Columb când acesta a afirmat că voia să ajungă în Zipangu. Henric a considerat că suma cerută de Columb era prea mare și a refuzat să-l ajute. Columb nu voia să renunțe, așa că a făcut o nouă solicitare, dar a fost refuzat încă o dată.

▲ Columb expunând la Mănăstirea La Rabida visul său privind o nouă rută vestică spre Asia. Acest vis a ajuns mult mai aproape de împlinire atunci când Columb l-a cunoscut pe Părintele Antonio de Marchena, starețul mănăstirii.

▶ Străzile Florenței cu frumoasele lor acoperișuri de ceramică roșie.

Noi legături

Când a murit soția sa Filipa, în 1485, Columb l-a luat pe unicul lor fiu, Diego, și a plecat să locuiască la cumnata sa în Huelva, Spania. Prin aceasta, Columb l-a cunoscut pe părintele Juan Perez de la Mănăstirea La Rabida, instituție căreia Columb i-a încredințat educația fiului său. Prin Perez, Columb a fost prezentat starețului mănăstirii, Părintele Antonio de Marchena. Mai târziu, a făcut cunoștință cu cei care conduceau regiunea, Ducele de Medina Sedonia și Ducele de Medina Celi, Don Luis de la Cerda. Columb a intrat repede în grațiile acestor noi cunoștințe. Ducele de Medina Celi avea corăbii pregătite pentru o călătorie prin vest spre India, dar acest plan a ajuns într-un impas. În cele din urmă, Columb și-a folosit noile legături pentru a ajunge unde voia. Relația sa cu ducii menționați i-a permis să-l cunoască pe Pedro Gonzales de Mendoza, Marele Cardinal al Spaniei, iar prin acesta a reușit să obțină o audiență la conducătorii Spaniei, Regina Isabela și Regele Ferdinand.

Din culise

RENAȘTEREA ȘI EPOCA EXPLORĂRILOR

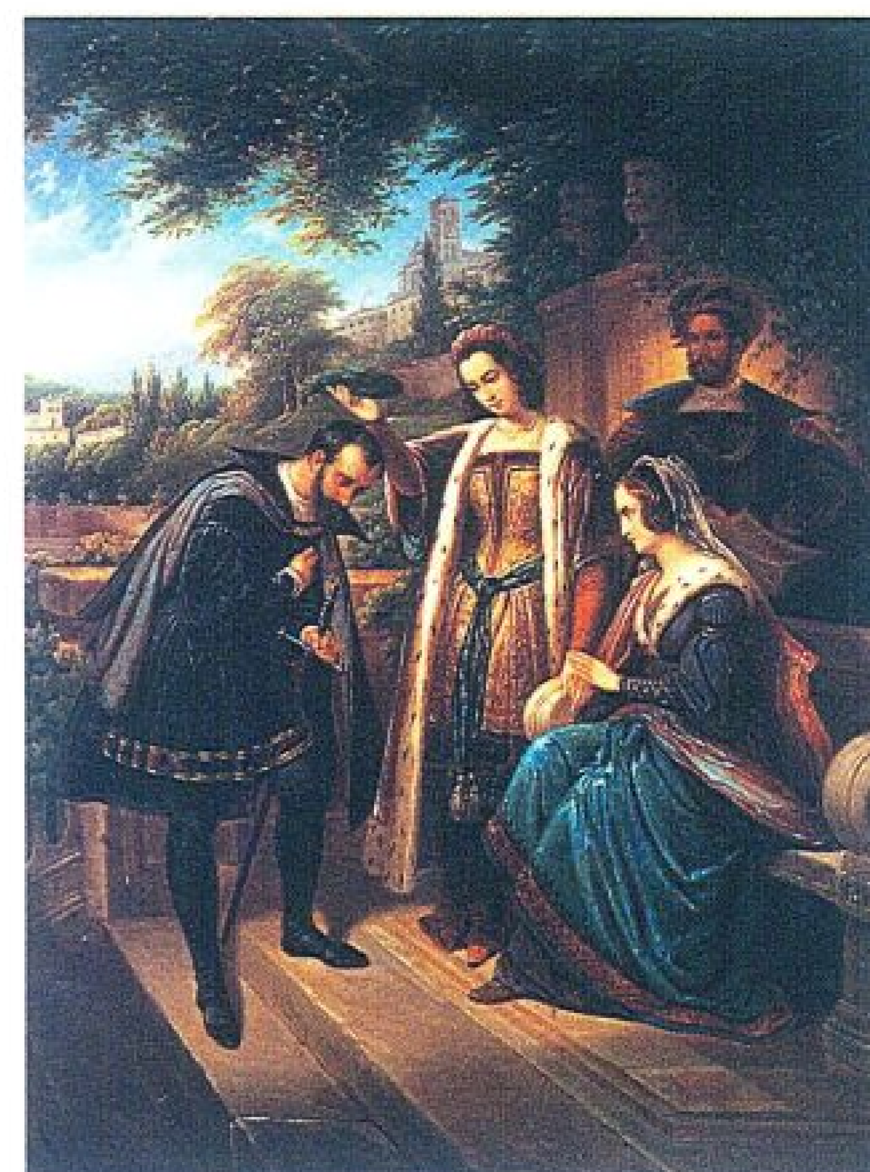
În secolul al XIII-lea, națiunile din Europa erau cuprinse de haosul războiului. În același timp, oameni de pe întreg continentul sufereau de pe urma ciumei negre și o treime din populația Europei avea să moară din cauza ei. Poate ca o reacție la toate acestea, oamenii au reînceput să-și manifeste interesul față de științele umaniste. Noua clasă dominantă din importantul centru comercial al Florenței, Italia, considera perioada clasică greco-romană, în care științele umaniste înfloriseră, ca o epocă ideală, și astfel a luat ființă un curent de redeșteptare a umanismului lumii clasice. Renașterea începuse.

Această mișcare a prosperat și s-a răspândit în toate orașele Italiei, extinzându-se, în cele din urmă, în Europa aflată la nord de Alpi. Au apărut mulți artiști mari, printre care Michelangelo, Rafael și Leonardo da Vinci, un om cu interese foarte diverse, de la pictură, arhitectură și muzică, la geometrie, inginerie și anatomie. Tehnicile fundamentale ale picturii moderne, precum perspectiva, au fost desăvârșite în acea vreme.

Datorită marelui patronaj financiar exercitat de familia de Medici din Florența, de Papa Iulius al II-lea și de alții asemenea, au fost înălțate numeroase clădiri construite în ceea ce acum este considerat a fi un stil de arhitectură distinct – cel renascentist. Avântul Renașterii s-a extins, de asemenea, în alte domenii: învățământ, astronomie, matematică și literatură, care au progresat foarte mult în acea epocă. Observarea aștrilor se practica din cele mai vechi timpuri, dar, odată cu noile descoperiri științifice din perioada Renașterii, astronomia a luat un avânt deosebit. Dezvoltarea instrumentelor folosite pentru observațiile astronomice a deschis calea explorărilor, dar și teoriei lui Copernic privind mișcarea corpurilor cerești.

Sfârșitul de secol XV marchează începutul epocii marilor descoperiri.

Realizarea călătoriei plănuite

▲ Pictură din secolul al XIX-lea de Henry Nelson, înfățișându-l pe Columb și audiența sa la Ferdinand și Isabela. Columb era elocvent și știa cum să-și scoată meritele în evidență.

O audiență la regele Spaniei

COLUMB A PRIMIT PERMISIUNEA unei audiențe la Regina Isabela și Regele Ferdinand ai Spaniei în 1486. Națiunile iberice ale Castiliei și Aragonului fuseseră unite prin căsătoria dintre Ferdinand, conducătorul Castiliei, și Isabela, cea de-a doua regină din Aragon. Când Columb i-a întâlnit, ei au arătat un anumit interes pentru călătoria acestuia spre vest, dar Ferdinand acordase prioritate supunerii ținutului Granada de la capătul de sud al Peninsulei Iberice, astfel încât Isabela a fost cea care s-a preocupat cel mai mult de propunerea lui Columb.

De la sfârșitul unui război între Spania și Portugalia, pentru drepturile de a face comerț pe coasta Africii, în 1486, Castilia se retrăsese din zona de coastă a Africii. În cazul în care Columb reușea să descopere o cale de a ajunge în Asia navigând spre vest fără a trebui să ocolească Africa, acesta ar fi fost un avantaj prețios pentru Castilia. De asemenea, creștin fervent, Columb i-a explicat Isabelei, care era în război cu musulmanii din Granada, că, în cazul în care descoperea o rută spre Asia, imensele bogății astfel dobândite aveau să ajute Spaniei să strângă o mare armată creștină, pentru a recuceri Ierusalimul de la musulmani.

Isabela și Ferdinand l-au luat pe Columb în slujba lor și au înaintat planul călătoriei sale unei comisii de sfătuitori, care să-l analizeze. Printre membrii comisiei se aflau astronomi, navigatori și geografi. Comisia s-a pronunțat împotriva planului lui Columb.

Existența ținutului Zipangu, descris doar în operele lui Marco Polo, era considerată îndoielnică, iar comisia a declarat calculele latitudinale ale lui Columb drept lipsite de credibilitate. Un membru al clerului din comisie a fost deosebit de critic la adresa lui Columb, afirmând că era un păcat să mergi dincolo de capătul Pământului, recomandând chiar ca navigatorul să fie judecat pentru erezie. Pretențiile lui Columb de a fi numit „Mare Amiral al oceanului", de a fi făcut guvernator al tuturor teritoriilor pe care urma să le descopere și de a primi o parte din câștigurile rezultate din aventura sa au fost considerate exorbitante.

◄ Ferdinand s-a căsătorit cu Isabela în 1469 și a urcat pe tronul Aragonului în 1479.

Norocul se schimbă

Planul lui Columb fusese respins de comisia de sfetnici a reginei, așa că a fost nevoit să se îndrepte spre alte personalități, încercând să le atragă de partea sa. Columb i-a cerut încă odată sprijinul lui Ioan al II-lea al Portugaliei, dar acesta a considerat din nou că o asemenea călătorie nu era necesară pentru Portugalia. Bartolomeo Diaz tocmai înconjurase cu succes Capul Bunei Speranțe, iar Ioan al II-lea considera că nu este nevoie să se găsească o altă rută spre Asia, când Portugalia deja avea una foarte bună care ocolea Africa.

În schimb, Regina Isabela încă mai era interesată de Columb și de ideea sa, pe care a supus-o încă o dată comisiei de sfătuitori în 1491. A fost din nou respinsă.

Între timp, Columb l-a trimis pe fratele său Bartolomeo la regele Carol al VIII-lea al Franței, pentru a-l convinge pe monarh să finanțeze călătoria propusă. Sora regelui se arătase interesată de ideea lansată de Columb, dar, în cele din urmă, a fost refuzat și de francezi.

▼ Isabela a urcat pe tronul Castiliei în 1474.

Omul-cheie

REGINA ISABELA

Când Columb a trimis vestea că descoperise ținutul San Salvador, nimeni nu s-a bucurat mai mult decât Regina Isabela. În Contractul de la Santa Fe din 1492, Isabela îi acordase lui Columb numeroase drepturi speciale și privilegii.

Isabela era fiica lui Ioan al II-lea (care domnise între anii 1406-1454). În 1469, ea s-a căsătorit cu Ferdinand, prințul de Aragon. A devenit Regina Isabela I de Castilia în 1474. După moartea tatălui soțului ei, în 1479, acesta a devenit Regele Ferdinand al V-lea de Aragon. Astfel s-a născut marea națiune a Spaniei, alcătuită din cele două regate - Castilia și Aragon, unite prin căsătorie. Cei doi soți erau amândoi catolici și, împreună, au zdrobit rezistența Granadei, ultima fortăreață maură din Iberia, în 1492, încheind campania cunoscută sub numele de „Reconquista" („Recucerirea").

Isabela era o susținătoare activă a descoperirii de noi colonii pentru Spania. Cu toate acestea, caracterul ei avea și o altă latură - cea liberală. De exemplu, ea s-a opus luării în sclavie a populației native din Lumea Nouă. De asemenea, a dat decrete prin care abolea munca forțată în Spania.

Isabela l-a susținut mereu pe Columb. El i-a răspuns în același mod, asigurându-se că gestionează cum se cuvine fondurile primite de la ea. Fără sprijinul Isabelei, Columb poate că nu și-ar fi putut împlini visele.

În 1492, regele Ferdinand a reușit, în sfârșit, să răstoarne cârmuirea Granadei. Spania era acum unită ca stat catolic sub domnia lui Ferdinand și a Isabelei. După căderea Granadei, Columb a obținut o altă audiență la cei doi monarhi și le-a explicat necesitatea de a-i finanța călătoria, dar comisia de sfătuitori i-a respins planul pentru a treia oară. Columb a părăsit din nou Spania.

Totuși, norocul său avea să se schimbe brusc. A găsit un aliat în persoana trezorierului regal, care a susținut că această călătorie ar aduce mari avantaje Spaniei. Acesta a promis să contribuie la finanțarea călătoriei. Ferdinand și Isabela au fost în sfârșit de acord să-l susțină pe Columb.

Așa cum ceruse Columb, încheierea cu succes a misiunii sale avea să-i aducă acordarea unui titlu nobiliar și numirea în funcția de guvernator al noilor teritorii descoperite. Conform contractului din Santa Fe, întocmit de Columb, Ferdinand și Isabela în 1492, el avea să devină stăpânul tuturor insulelor pe care urma să le descopere. Planurile lui Columb deveneau în sfârșit realitate.

Versiune diferită

IUBITA CARE N-AVEA SĂ DEVINĂ NICIODATĂ SOȚIA SA

Înainte de audiența regală din 1492, lui Columb i s-a născut un alt fiu, în 1488. Columb se îndrăgostise de o femeie din Cordoba, pe nume Beatrice Enriquez de Harana. A avut cu ea un fiu pe care l-a botezat Ferdinand. Cu toate acestea, Columb nu s-a căsătorit niciodată cu Beatrice. Se crede că diferența de clasă socială și economică a fost cel mai mare obstacol în calea căsătoriei lor, dar Columb a continuat să mențină relația cu familia ei; fratele ei, Pedro, și o altă rudă, Diego, aveau să ia parte la călătoriile sale.

▸ O ilustrație dintr-o carte din secolul al XIX-lea înfățișând-o pe Beatrice, iubita lui Columb.

◂ Ferdinand, fiul lui Beatrice Enriquez de Harana și al lui Columb, avea să scrie mai târziu o biografie a tatălui său.

Un trimis al regelui îi înmânează o scrisoare lui Columb când acesta pleacă din Spania, în această ilustrație din anii 1870.

Spre India

▸ Santa Maria părăsind portul Palos de la Frontera pe 3 august 1492.

Prima călătorie

Columb era acum amiral, cu binecuvântarea lui Ferdinand și a Isabelei. Pregătirile de călătorie au durat patru luni. Finanțarea călătoriei avea să cadă în mare măsură în sarcina trezorierului care susținuse atât de mult planul lui Columb. Ca să strângă marinarii de care avea nevoie pentru călătorie, Columb s-a bazat pe eforturile fraților Pinzon, care erau și căpitanii corăbiilor. Cei din familia Pinzon erau comercianți influenți din Palos de la Frontera, fapt care îi recomanda pentru această călătorie.

Columb a primit de la Isabela două corăbii, Nina și Pinta. Nava amiral a lui Columb avea să fie o a treia corabie, Santa Maria. Aceasta îi aparținea prietenului său, Juan de la Cosa. Totuși, nici una dintre aceste corăbii nu fusese construită pentru călătorii lungi pe ocean.

Columb avea acum toate fondurile, corăbiile și marinarii de care avea nevoie. A ridicat ancora din portul Palos de la Frontera pe 3 august 1492. Avea un echipaj de aproximativ o sută de oameni. Pe 9 august, corăbiile au făcut escală în Insulele Canare pentru reparații și provizii, până la data de 6 septembrie. Totul a decurs normal cât timp cele trei vase au fost purtate spre vest de alizeu.

Cu toate acestea, corăbiile s-au împotmolit în alge, în Marea Sargaselor. Marinarii erau îngrijorați. Mai târziu, pe 24 septembrie, unii dintre ei s-au entuziasmat, confundând niște nori de la orizont cu uscatul. Ceea ce înrăutățea și mai mult situația era faptul că marinarilor spanioli nu le plăcea ideea de a fi în subordinea unui căpitan genovez. Apoi, pe 6 octombrie, Columb s-a certat cu frații Pinzon, ceea ce a deteriorat relațiile dintre ei. Aceștia voiau să schimbe cursul și se considerau îndreptățiți datărită experienței lor pe mare, dar Columb nu voia să audă de așa ceva. În cele din urmă, Columb s-a răzgândit, după ce a observat direcția de zbor a unor păsări. Pe 12 octombrie, un marinar pe nume Rodrigo de Triana a strigat „Pământ!". Columb și oamenii lui ajunseseră pe insulele Bahamas, nedescoperite până atunci.

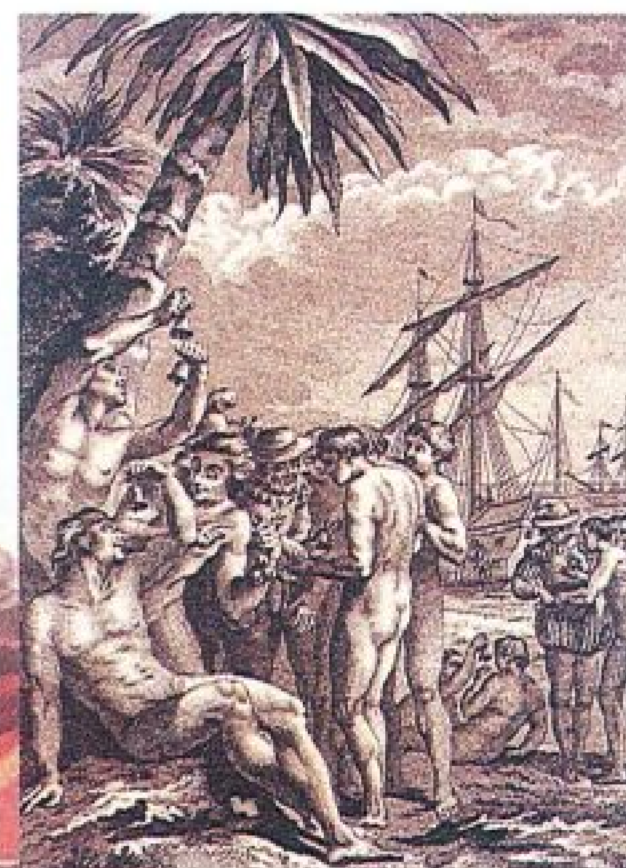
Descoperirea Lumii Noi

Columb a debarcat pe o insulă, denumită Guanahani de populația din partea locului. Băștinașii se adunaseră ca să privească spectacolul corăbiilor uriașe ce ancorau lângă insulă, ceva ce nu mai văzuseră niciodată. Columb i-a numit pe acești băștinași „indieni", și a crezut că insula era o parte izolată din Zipangu.

Oamenii pe care-i numise „indieni" erau din tribul Taino. Nu purtau haine și își pictau trupurile. Armele lor constau din bețe și sulițe. Totuși, ceea ce li s-a părut cel mai curios despre băștinași lui Columb și oamenilor săi a fost să vadă că aceștia purtau podoabe de aur. Columb a aflat de la băștinași că în acest ținut nou putea găsi și mai mult aur.

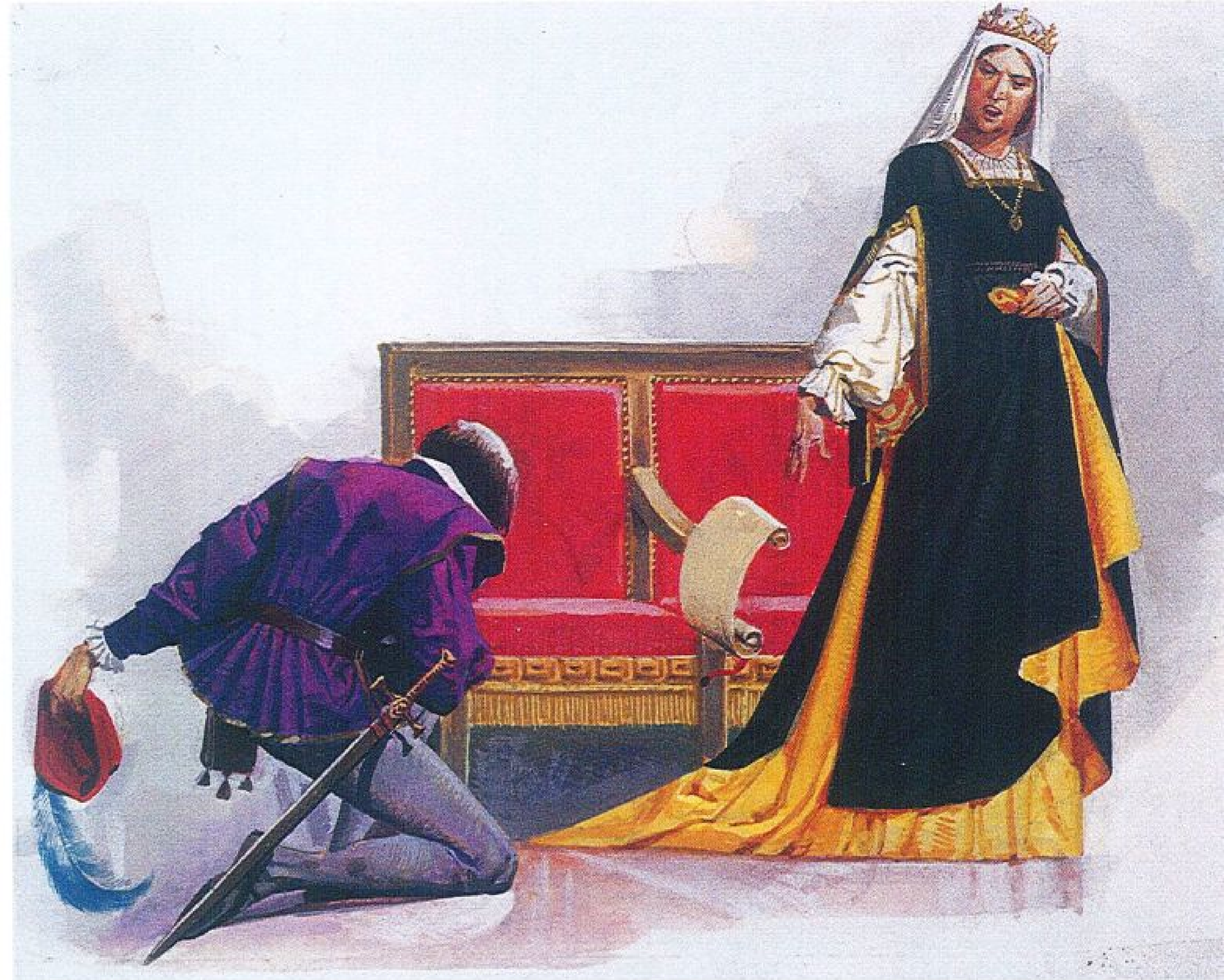
Columb a fost condus într-un tur al insulei de către șase băștinași. Totuși, n-a găsit nicăieri cantități mari de aur. Cei din tribul Taino îi spuseră că, dacă se va îndrepta spre sud, va putea găsi sursa aurului în ținutul numit Cuba. Columb a ajuns acolo pe 28 octombrie. Columb credea cu tărie că, de fapt, Cuba era Zipangu. El se gândea că, probabil, China

▾ O imagine a lui Columb și a primei sale întâlniri cu băștinașii. Tribul întâlnit, Taino, era alcătuit din oameni foarte ospitalieri, care nu purtau deloc haine.

▸ Columb ajunge în Bahamas pe 12 octombrie 1492. El a denumit insula pe care a debarcat San Salvador.

nu era prea departe și a trimis un grup să exploreze teritoriul. Unul dintre oameni știa mai multe limbi străine, ceea ce ar fi putut facilita comunicarea între ei și chinezi. Totuși, grupul n-a găsit niciun chinez. Singurul mare succes al efortului lor a fost descoperirea tutunului.

Columb a debarcat apoi pe insula Haiti. Guacanargi, șeful populației indigene, l-a primit pe Columb cu daruri. Printre acestea se aflau și podoabe de aur. Columb reușise, în sfârșit, să pună mâna pe o cantitate substanțială de aur.

Columb a avut parte de un Crăciun cumplit la două luni după ce descoperise noile teritorii. Pe 24 decembrie, corabia Santa Maria a eșuat și nu a mai putut fi repusă pe mare. Columb a fost nevoit să-și abandoneze corabia și să se întoarcă acasă cu oamenii săi la bordul celorlalte nave. A lăsat în urmă treizeci și nouă de oameni care urmau să întemeieze o colonie în noul teritoriu.

Columb s-a întors în Spania, plecând pe 4 ianuarie anul următor. Totuși, călătoria înapoi a fost una foarte dificilă, din cauza furtunilor. Columb a făcut escală la Lisabona, Portugalia, pentru a-și repara corăbiile avariate. Regele Ioan al II-lea al Portugaliei știa despre descoperirea lui Columb și l-a chemat la curte. Columb a fost dezamăgit de atitudinea regelui. Ioan al II-lea vedea descoperirile făcute de Columb ca pe un nou teritoriu portughez. Columb a părăsit Lisabona și și-a făcut intrarea triumfală în portul Palos de Frontera pe 15 martie.

Columb a simțit că trebuia să arate ceva care să demonstreze succesul călătoriei. S-a înfățișat înaintea regilor Ferdinand și Isabela la Barcelona, purtând podoabele de aur pe care le primise de la băștinașii noilor teritorii. Columb era însoțit de șase indieni care veniseră cu el în Europa. Ferdinand și Isabela l-au întâmpinat pe Columb cu mult fast, iar vestea succesului călătoriei sale s-a răspândit în toată Europa. Spania i-a comunicat răspicat Portugaliei că noile pământuri descoperite erau teritorii spaniole.

▲ Columb s-a prezentat în fața lui Ferdinand și a Isabelei pe 15 martie 1493, la întoarcerea în Spania.

Versiune diferită

COLUMB ȘI OUL

Nimeni nu-și imaginase că această călătorie spre vest va duce la descoperirea unui nou continent. Când Columb s-a întors din prima călătorie, unii l-au criticat că nu descoperise nimic remarcabil.

Columb i-a întrebat pe aceștia dacă ar putea face un ou să stea în echilibru pe verticală. Toți au replicat că era ușor, dar nimeni n-a reușit s-o facă.

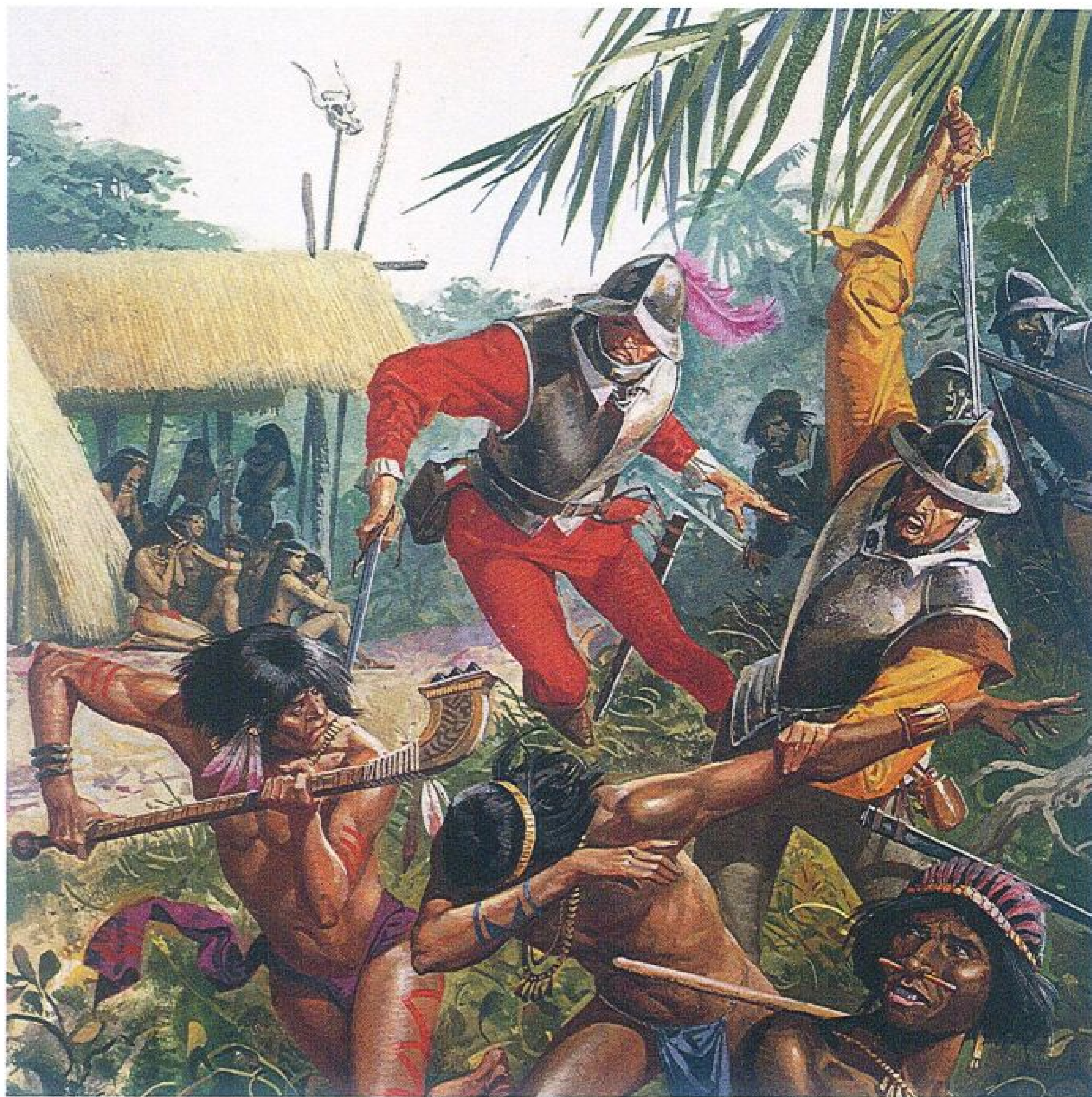
Columb a luat atunci un ou fiert tare și i-a lovit fundul de masă, făcându-l să stea drept. Ceilalți au obiectat că sarcina era simplă dacă asemenea rezolvare era permisă, la care Columb a replicat întrebându-i de ce nu găsiseră ei acea metodă. A adăugat și că diferența consta în faptul că el făcuse ceea ce alții ar fi putut de asemenea să facă, dar n-au încercat.

Acest episod este renumit ca un exemplu al modului în care Columb a arătat că oamenii erau orbiți de simțul realității. Unii consideră însă că povestea nu este autentică. Potrivit lui Voltaire, era de fapt o poveste mai veche, care i-a fost atribuită ulterior lui Columb.

▲ O ilustrație a incidentului cu Columb și oul. Povestea s-a răspândit după ce a apărut în „Istoria Lumii Noi", publicată de Girolamo Benzoni în 1565.

Descoperire sau invazie?

▲ O ilustrație dintr-o carte din secolul al XVI-lea, înfățișând indieni obligați să strângă aur pentru europeni.

Tulburări în Lumea Nouă

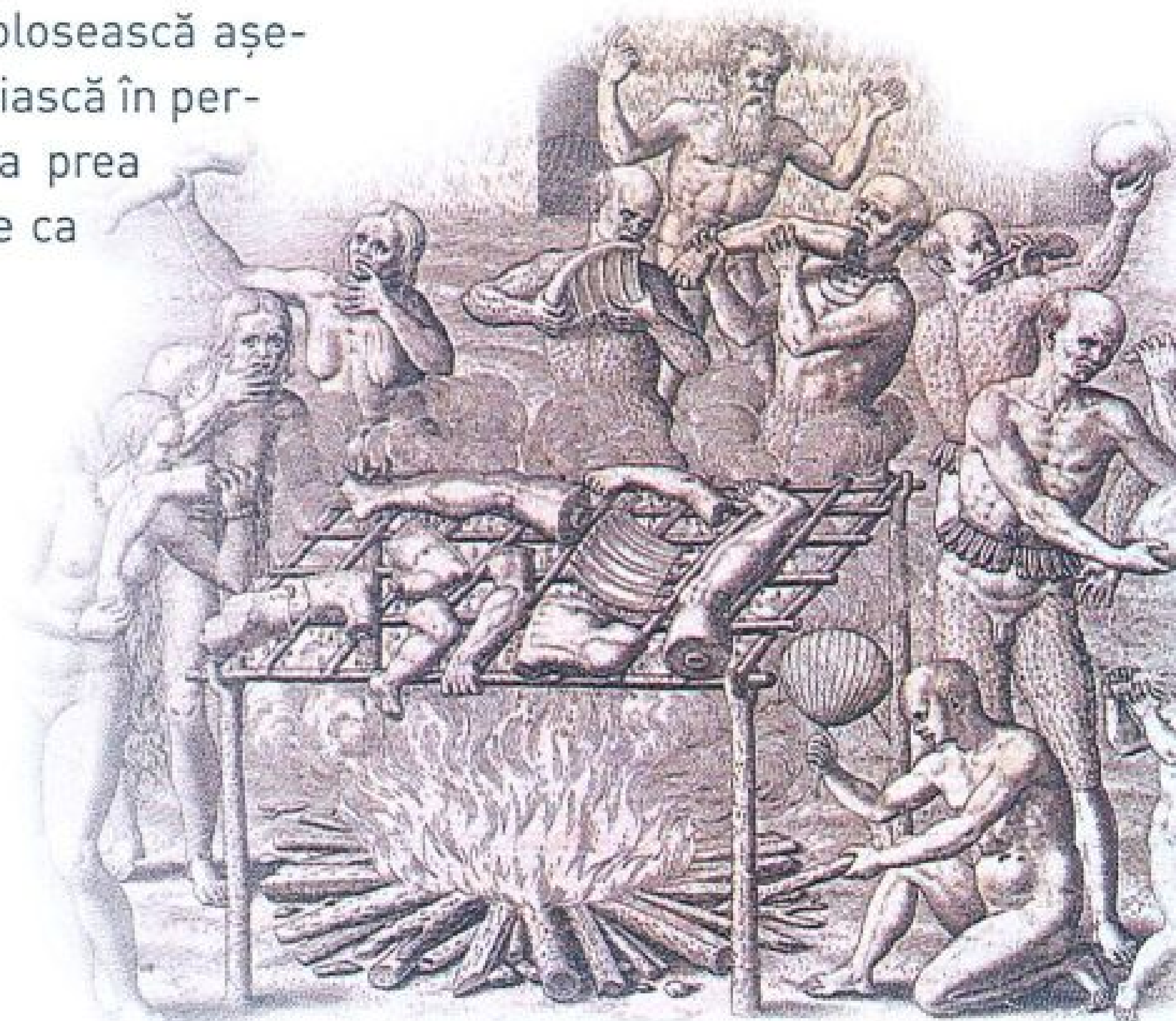
FERDINAND ȘI ISABELA au fost foarte impresionați de succesul călătoriei lui Columb și au făcut aranjamentele pentru o a doua călătorie. Aceasta trebuia făcută în grabă, înainte ca alte țări să trimită corăbii în Lumea Nouă. Era de asemenea necesar să ajungă forțe armate în noile teritorii, înainte ca Regele Ioan al II-lea al Portugaliei să le acapareze. Disputa dintre Spania și Portugalia a fost rezolvată prin Tratatul de la Tordesillas. Acest tratat împărțea Lumea Nouă între Spania și Portugalia de-a lungul unui meridian stabilit de ambele țări.

Datorită succesului primei călătorii, în cea de-a doua s-a investit mult mai mult. De data asta, aveau să plece șaptesprezece corăbii și două mii de marinari. Pe lângă hrana pentru marinari, corăbiile aveau să transporte vite și câini de vânătoare. Călătoria a decurs fără probleme și a fost nevoie de numai douăzeci de zile pentru ca vasele să ajungă în Bahamas, după ce au părăsit Insulele Canare. Columb a navigat pe lângă Antile și a dat teritoriilor pe care le descoperea denumiri occidentale.

Columb a ajuns în La Navidad, colonia pe care o lăsase în urmă, pe 27 noiembrie, însă numai pentru a descoperi că aceasta fusese distrusă. Coloniștii le ceruseră aur băștinașilor Taino, iar lupta care a urmat a dus la nimicirea coloniei.

Columb a navigat apoi spre Hispaniola și a întemeiat colonia La Isabela. Și-a pus oamenii să construiască un fort într-o vale din interiorul uscatului. Columb le-a lăsat oamenilor săi instrucțiuni să nu jefuiască.

Totuși, oamenii săi aveau să-și folosească așezarea ca pe o bază din care să-i jefuiască în permanență pe băștinași. Columb era prea preocupat de marea sa descoperire ca să-și țină oamenii sub control.

▲ O ilustrație dintr-o carte din secolul al XVI-lea, înfățișându-i pe indienii Carib practicând canibalismul. Spectacolul canibalismului avea să-i îngrozească pe europeni.

Versiune diferită

IADUL DE PE HISPANIOLA

Cârmuirea spaniolă a insulei Hispaniola a fost inumană. Spaniolii aveau să atace așezările băștinașilor, furându-le aurul și hrana. Trimisul spaniol Torres a luat prizonieri 1500 de băștinași și pe 500 dintre ei i-a forțat să muncească ca sclavi pe corăbiile lui. 200 dintre ei au murit cât timp corăbiile încă se mai aflau în larg. Restul s-au îmbolnăvit și au murit după întoarcerea corăbiilor în Spania.

Indienii au încheiat alianțe între ei ca să se apere de invadatorii spanioli. Băștinașii aliați au purtat prima luptă împotriva spaniolilor în martie 1495, dar au fost învinși și au suferit pierderi teribile.

Columb le-a ordonat băștinașilor să strângă aur pentru el. După ce băștinașii i-au dat tot aurul pe care-l strânseseră, li s-a spus să adune nisip aurifer. Când unii încercau să fugă, erau prinși cu ajutorul câinilor de vânătoare și forțați să se întoarcă la muncă. Mulți au murit din cauza suferințelor îndurate în acest mediu de lucru plin de cruzime. Unii s-au sinucis luând otravă.

În 1492, pe insula Hispaniola trăiau 250.000 de băștinași, dar până în 1508 numărul lor fusese redus la 60.000. Cincizeci de ani mai târziu, mai rămăseseră numai 500. Cârmuirea plină de cruzime din Hispaniola după descoperirea sa de către Columb avea să fie reprodusă de europeni peste tot în Lumea Nouă în anii ce aveau să vină.

◄ O gravură din secolul al XVI-lea înfățișându-i pe indienii care se revoltau. Populația indigenă a înfruntat conducerea crudă a cuceritorilor lor spanioli.

▲ O acuarelă zugrăvind jaful spaniolilor. Spaniolii îi tratau pe băştinaşi cu cruzime, prădându-i şi omorându-i peste tot în Lumea Nouă.

Columb a lăsat „La Isabela" sub controlul unei comisii ce-l includea pe fratele său Diego, şi a pornit cu trei corăbii într-o expediţie spre Cuba. A vizitat multe insule, printre care şi Jamaica. Columb credea cu tărie că Jamaica era o peninsulă, care avansa în mare din teritoriile de uscat ale Chinei şi că se putea ajunge în China îndreptându-se spre nord.

Columb s-a întors în „La Isabela" pe 29 septembrie. Fratele său Bartolomeo era în Franţa când a aflat vestea succesului primei călătorii. L-a căutat în Spania, dar Columb plecase deja în cea de-a doua călătorie. Fratele său s-a urcat la bordul unei corăbii care ducea provizii în „La Isabela" şi s-a reîntâlnit astfel cu fratele său.

Tragedia băştinaşilor

În timp ce Columb era preocupat de descoperirea sa, spaniolii continuau jafurile. Era deja prea târziu ca să-i oprească. Columb a fost nevoit să se afle în primele rânduri ale luptei împotriva indienilor, pentru ca oamenii săi să nu se revolte.

În martie 1495, Bartolomeo Columb şi alţi câţiva oameni înarmaţi cu arme de foc au luat prizonieri câteva sute de băştinaşi şi i-au forţat să devină sclavi. Indienii s-au unit şi au luptat împotriva spaniolilor în Bătălia de la Vega Real, dar au fost nimiciţi. Indienii care au scăpat au încercat să-i atace pe spanioli în ambuscade, făcând numeroase victime. Spaniolii au reacţionat tratându-i cu şi mai multă cruzime pe indienii transformaţi în sclavi.

Spaniolii voiau aur, dar au pus mâna pe foarte puţin. Columb le-a cerut aur şefilor de trib indieni, dar aceştia n-au reuşit să-i procure cantităţile necesare. Băştinaşii din Hispaniola nu puteau egala tehnologia superioară a spaniolilor. Situaţia era înrăutăţită şi de faptul că nu aveau niciun fel de imunitate la bolile purtate de spanioli. În doar doi ani, populaţia indigenă a fost redusă la o treime.

În timpul acestor necazuri, unii dintre subordonaţii lui Columb s-au întors în Spania. Ei s-au plâns regelui, care a trimis un investigator care să cerceteze situaţia.

În octombrie 1495, investigatorul a debarcat pe „La Isabela". Pentru a risipi orice îngrijorare pe care ar fi putut-o nutri Isabela şi Ferdinand, Columb s-a întors în Spania. Regii erau mulţumiţi de el, căci descoperise pentru ei noi teritorii şi i-au acordat un rang nobiliar şi multe privilegii speciale.

▲ Biroul administraţiei din Dominica într-o gravură din secolul al XVI-lea, executată la cererea guvernatorului insulei. Dominica a fost descoperită în a doua călătorie a lui Columb.

Eroul în declin

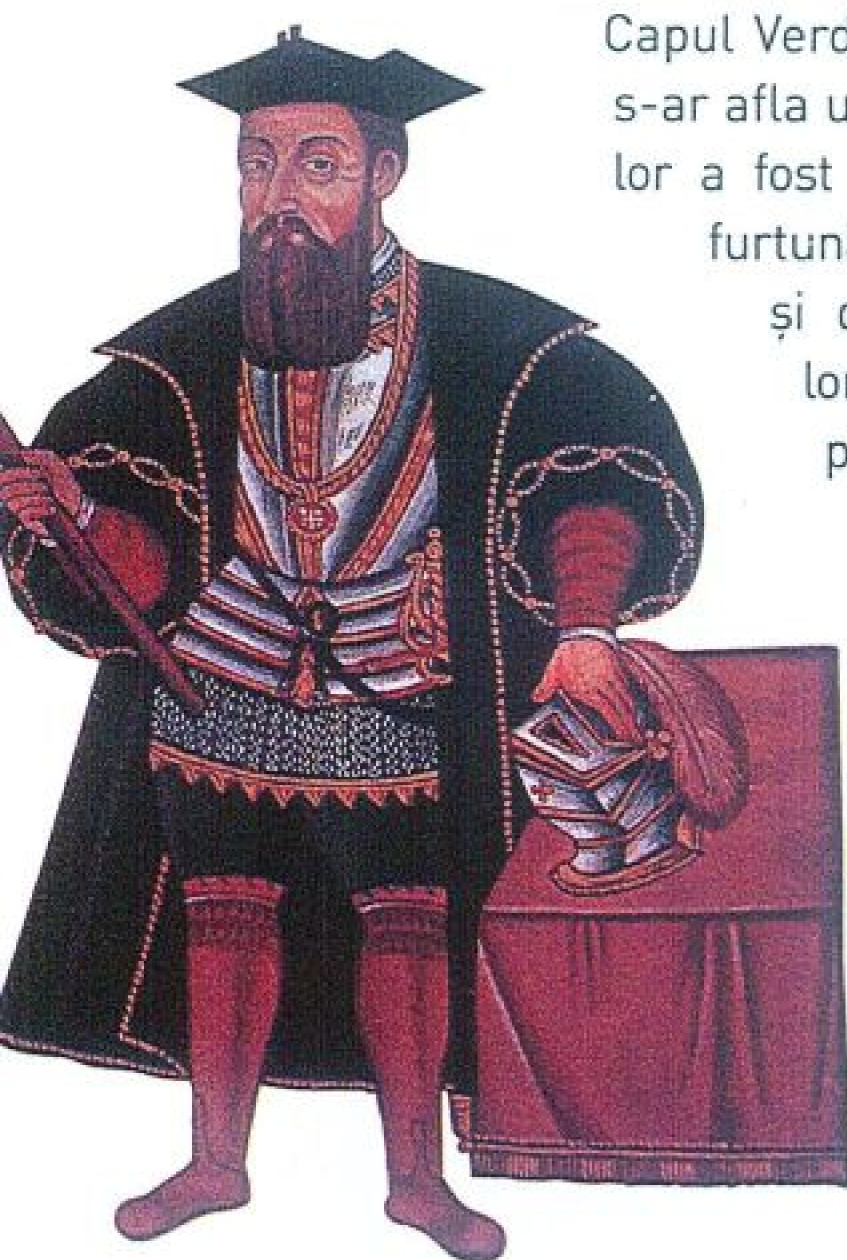

„Descoperirea” unui continent

PLANURILE LUI COLUMB pentru o a treia călătorie s-au împotmolit din cauza problemelor financiare pe care le avea Spania în acea vreme. De asemenea, mulți aveau îndoieli în privința succesului celei de-a doua călătorii.

Între timp, Portugalia îl trimisese pe Vasco Da Gama să navigheze spre India în 1497. Da Gama a navigat spre sud și a căutat o rută spre India urmând coasta Africii. El a trecut de Capul Bunei Speranțe și s-a îndreptat din nou spre nord de-a lungul coastei Africii, reușind să ajungă în Calcutta, India. S-a întors în Portugalia în 1499.

Columb avea un simț ascuțit al rivalității și a fost foarte supărat când a aflat de plecarea lui Da Gama spre India. Aranjamentele pentru o a treia călătorie au fost făcute în cele din urmă în 1498 și, cu o flotă de șase corăbii, Columb a ridicat din nou pânzele. Cele șase corăbii au urmat aceeași rută până la Insulele Canare, unde trei dintre ele, sub comanda lui Columb, s-au îndreptat spre vest de Capul Verde, unde se zvonea că s-ar afla un continent. Călătoria lor a fost însă îngreunată de o furtună de durată, precum și de putrezirea proviziilor din cauza căldurii tropicale. Columb nu s-a lăsat descurajat. A modificat cursul și s-a îndreptat spre nord. Dacă ar fi continuat în acea direcție, ar fi ajuns pe continentul nord-american. Pe drum, a descoperit o insulă pe care a denumit-o Trinidad.

▲ Un portret al lui Vasco da Gama. Columb a fost mânat în cea de-a treia călătorie a sa de plecarea lui da Gama.

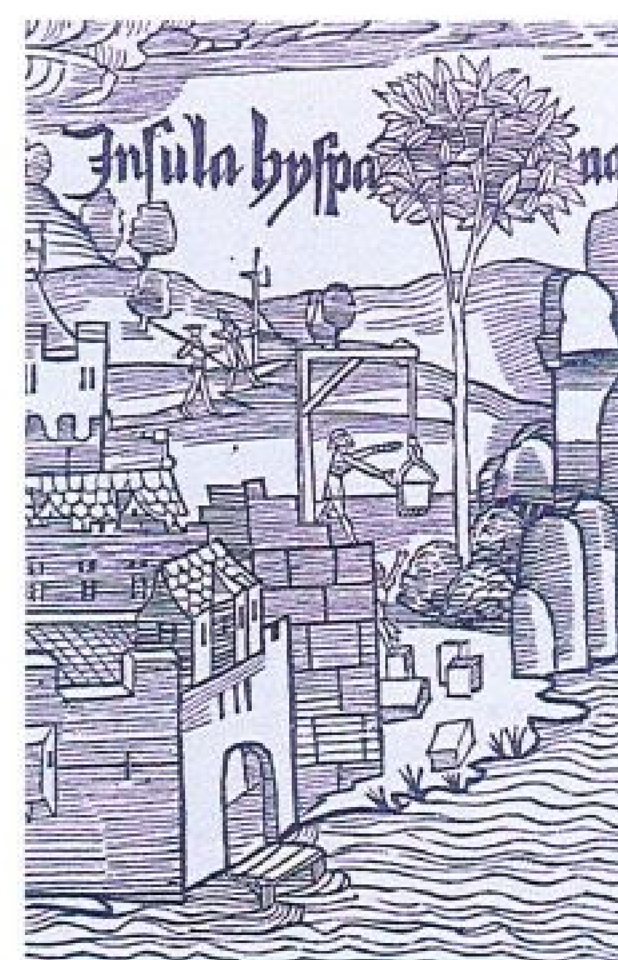
Băștinașii din Trinidad au reacționat cu ostilitate la apariția corăbiilor spaniole și le-au atacat cu arcuri și săgeți. Spaniolii au navigat prin apele dintre Trinidad și Venezuela, dar vasele lor au fost azvârlite de colo-colo de valurile turbulente ale strâmtorii. În cele din urmă, corăbiile lui Columb au ajuns la adăpost. Columb credea că ținutul care i se întindea acum înaintea ochilor nu era o insulă, ci un continent. Totuși, nu se știe din ce motiv, în loc să exploreze noul continent, Columb s-a întors spre Hispaniola.

Amiralul este arestat

Cât Columb era plecat, fratele său Bartolomeo s-a ocupat de construirea orașului Santo Domingo din sudul insulei Hispaniola. Bartolomeo se aliase cu șeful tribului indigen și percepea taxe. O revoltă a izbucnit însă în „La Isabela”, iar rebelii au atacat Santo Domingo. Aceasta era situația pe care a găsit-o Columb la revenirea pe Hispaniola.

Bartolomeo voia să continue războiul cu rebelii, dar Columb a decis să negocieze cu ei. Voia ca ei să se întoarcă în Spania dacă-i ierta pentru revoltă. Totuși, nici chiar după un an, negocierile nu dădeau rezultate.

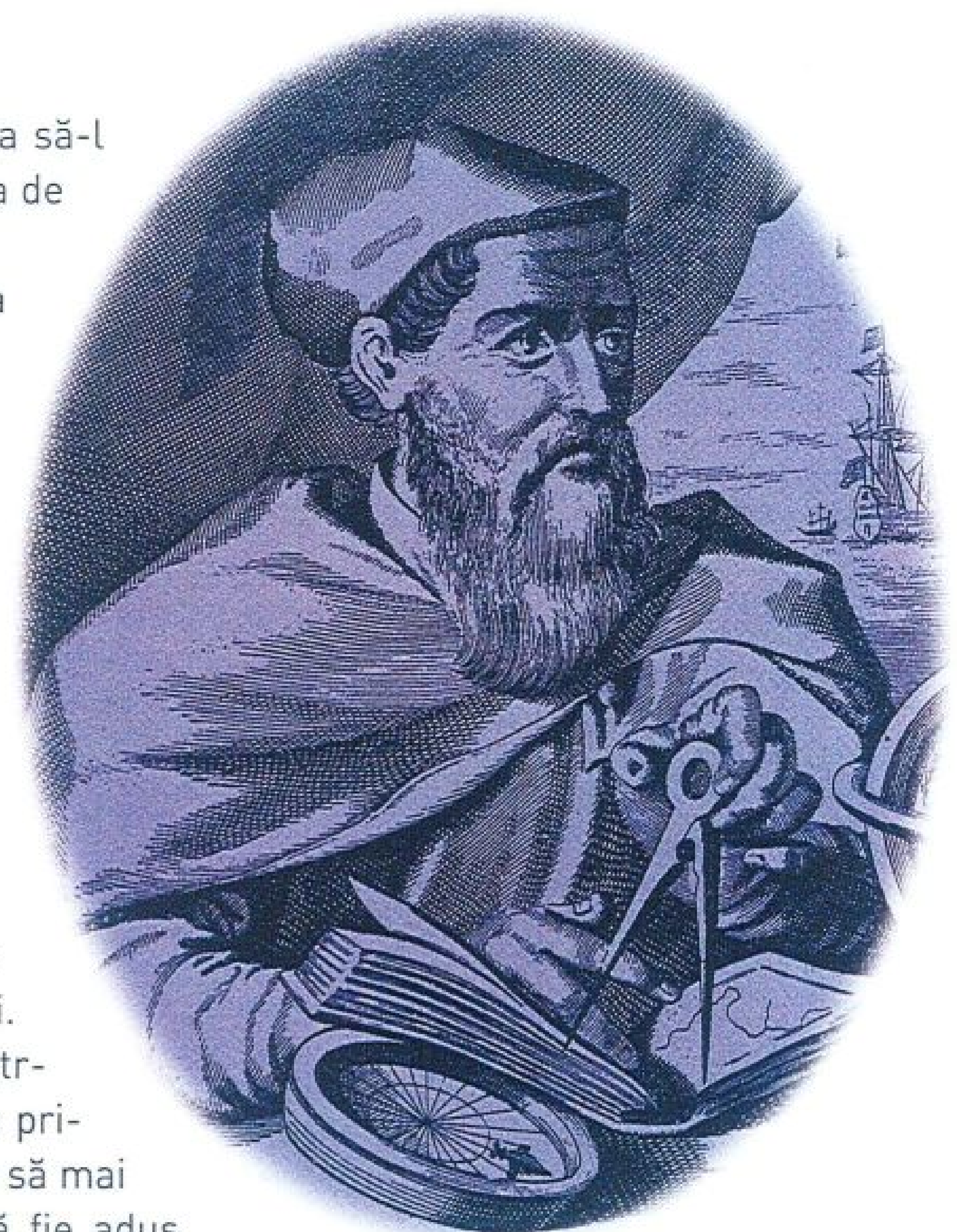
Aceasta a fost văzută ca o victorie pentru rebeli, iar autoritatea de amiral a lui Columb a fost subminată. Columb a trimis familiei regale o scrisoare însoțită de un raport privind situația.

▲ O imagine înfățișând Santo Domingo, dintr-un raport trimis regilor Ferdinand și Isabela de către Columb.

◄ O pictură înfățișându-l pe Columb în lanțuri fiind trimis înapoi în Spania, realizată în secolul al XIX-lea.

▲ Un portret al lui Amerigo Vespucci, desenat în anii 1880. Continentele Americii de Nord și Sud aveau să fie denumite după Vespucci, care era navigator în călătoria lui Alonso de Ojeda.

Episcopul Juan Fonseca, un dușman politic al lui Columb și sfetnic al regelui, finanța în acea perioadă alte călătorii spre Lumea Nouă. Unul dintre capii acestor expediții era Alonso de Ojeda. Țelul lui Ojeda nu era descoperirea, ci cucerirea. Când a ajuns în Lumea Nouă, el a strâns toate perlele pe care a reușit să le procure și, cu o corabie plină de băștinași pe care-i luase sclavi, s-a întors în Spania. Vânarea băștinașilor pentru a-i folosi ca sclavi, introdusă de Ojeda, avea să reducă rapid populația indigenă din Bahamas.

Coloniile erau în continuare dezorganizate. Francisco Roldan a condus o revoltă în „La Isabela". Columb a înăbușit cu asprime insurecția și a ordonat să fie executați capii acesteia. Când criticile la adresa acțiunii sale au ajuns la urechile lui Ferdinand și ale Isabelei, aceștia l-au trimis pe Francisco de Bobadilla să-l înlocuiască pe Columb în funcția de guvernator.

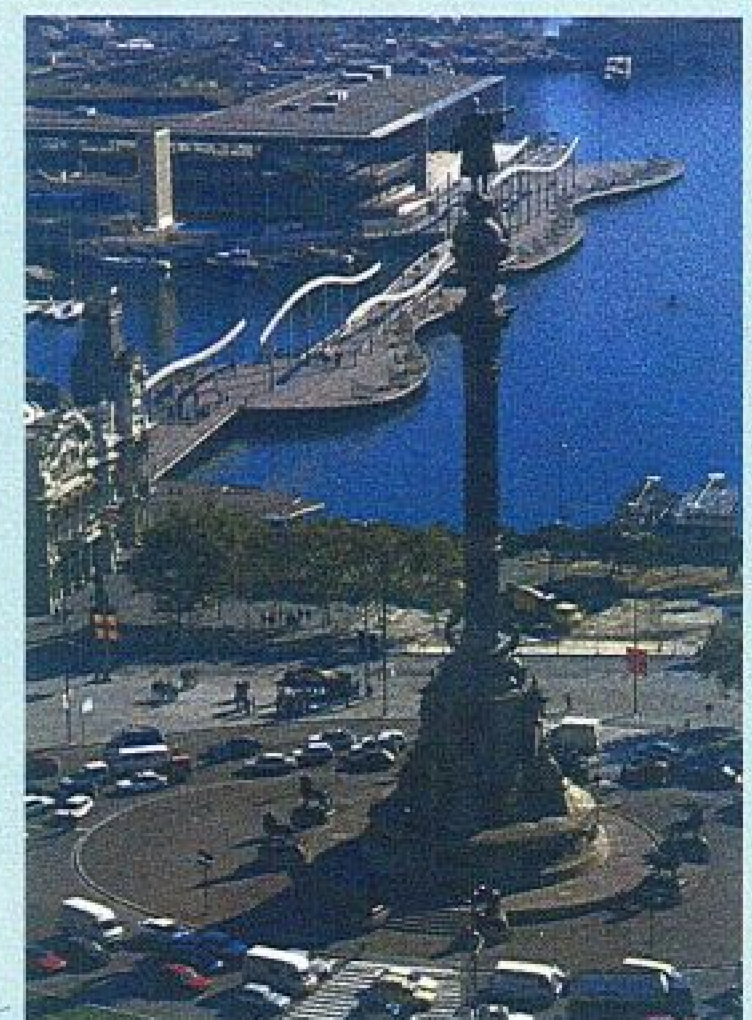
În august 1508, Bobadilla a ajuns în colonii, care se aflau într-un haos complet. El a profitat de ghinionul lui Columb ca să preia controlul total asupra coloniei. Columb a fost arestat și pus în lanțuri, fiind trimis împreună cu fratele său înapoi în Spania, unde au ajuns în noiembrie.

Ferdinand și Isabela nu au fost mulțumiți de măsurile luate de Bobadilla și l-au scos temporar pe Columb din lanțuri. Totuși, Spania era implicată într-o dispută diplomatică cu Franța privind Regatul Napolelui, și aveau să mai treacă șase săptămâni până să fie adus Columb înaintea lui Ferdinand și a Isabelei. Columb a izbucnit în plâns în fața Isabelei, dar fratele său Bartolomeo a cerut să le fie înapoiate averile care le fuseseră luate. Dorința i-a fost împlinită, dar Columb și-a pierdut autoritatea de guvernator al coloniilor și i s-a interzis să mai plece în alte călătorii. Columb nu mai era văzut ca eroul care descoperise noi ținuturi, ci ca un om căzut în dizgrație.

Biblioteca de amintiri

TURNUL LUI COLUMB

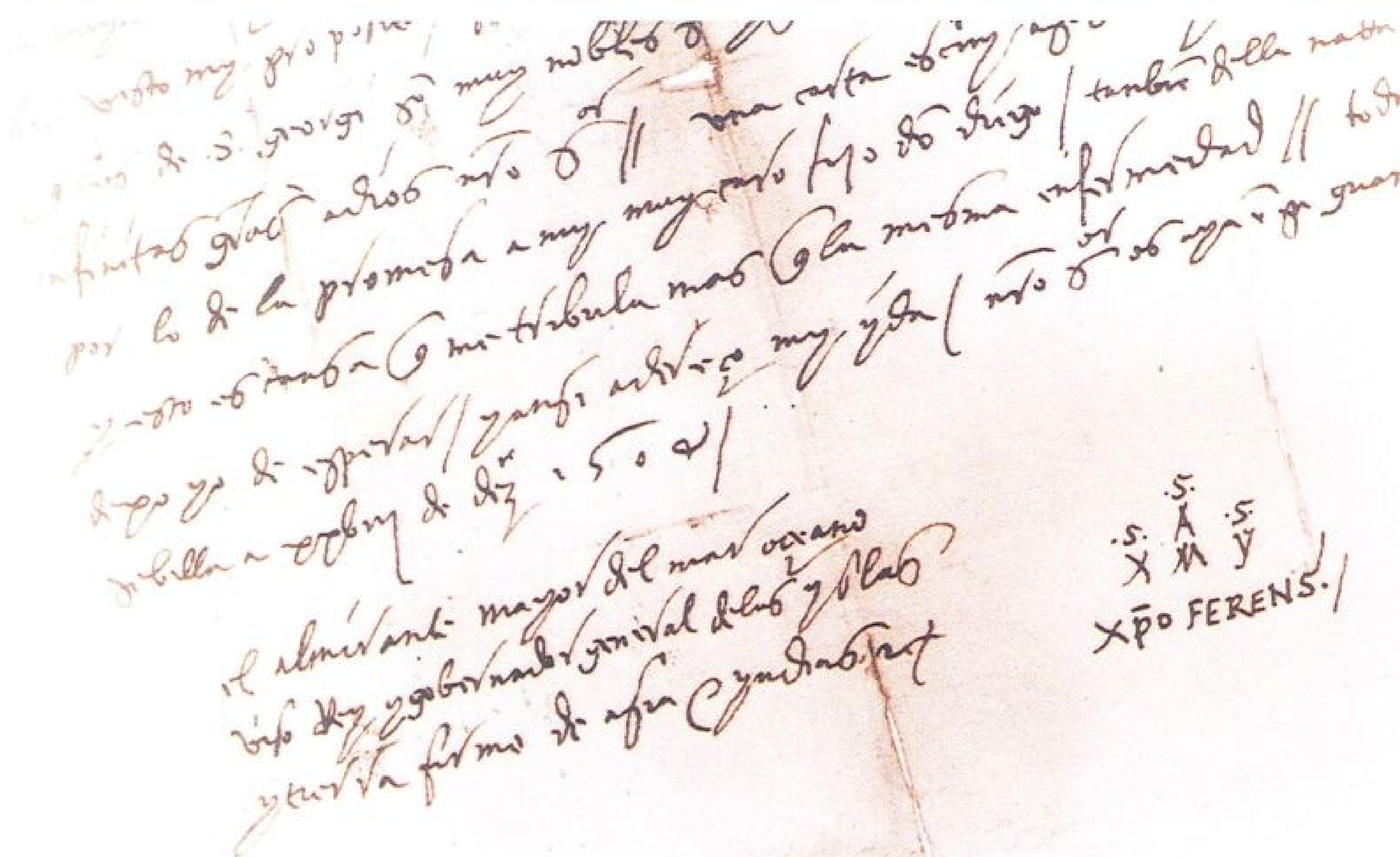

După întoarcerea din prima sa călătorie în 1492, Columb, purtând artefacte din ținuturile pe care le descoperise și însoțit de șase indieni, și-a prezentat succesul în fața familiei regale a Spaniei. În acea vreme, Ferdinand și Isabela se aflau la Barcelona. Turnul lui Columb a fost construit în timpul Expoziției Mondiale de la Barcelona din 1888, pentru a aminti de acest eveniment.

Turnul, la fel ca Sagrada Familia proiectată de Antonio Gaudi, este una dintre structurile reprezentative ale Barcelonei. Se înalță deasupra orașului în Plaza Columb. Are o înălțime de cincizeci de metri, și în vârful lui se află o statuie de 7,5 metri a lui Columb. Brațul drept al statuii este întins, degetele fiind îndreptate în direcția Lumii Noi.

► Un ascensor ajunge până în vârful Turnului lui Columb. De acolo poate fi văzută panorama orașului Barcelona.

Ultima călătorie

.S.
.S. A .S.
X M Y
Xpo FERENS./

▲ Scrisoare semnată de Columb

Pentru recâștigarea onoarei

Lui columb i se interzisese să mai navigheze pe mare. El avea nevoie de un nou proiect, așa că a început să se dedice scrierii „Cărții de Profeții". Acest proiect a fost inițiat în 1501 și i-a luat un an întreg. Columb încerca să prezică viitorul lumii pe baza experiențelor trăite de el și a perspectivelor sale de creștin pios.

Cu toate acestea, Columb voia să se întoarcă în Lumea Nouă și a continuat să facă presiuni și să pledeze ca să fie repus în drepturi. În ajunul călătoriei sale, mulți alți exploratori fuseseră trimiși să descopere noi teritorii. Pledoariile sale au fost în van, Ferdinand și Isabela trimițându-l pe Nicholas de Ovando cu o flotă de treizeci de corăbii ca să-l înlocuiască pe Columb în postul de guvernator.

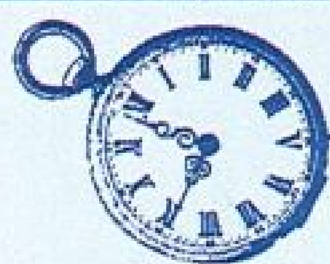
În cele din urmă, în 1502, Columb a primit permisiunea de a naviga din nou. Călătoria lui Vasco da Gama în jurul Capului Bunei Speranțe până în India a servit drept impuls pentru această

◂ Un portret al lui Columb desenat în secolul al XVII-lea.

▾ O imagine înfățișându-l pe Columb în timpul primei sale întâlniri cu indienii.

Călătorii în timp

Înșelătoarea rută vestică

1492	**Prima călătorie** Columb ajunge în Indiile de Est. Denumește insula San Salvador. Debarcă în Cuba și Haiti și le revendică drept teritorii spaniole.
1493	**A II-a călătorie** Columb ridică ancora cu șaptesprezece corăbii și două mii de oameni. Întemeiază colonia La Isabela. Izbucnesc conflicte între băștinași și spanioli.
1498	**A III-a călătorie** Columb pleacă cu șase corăbii. În cele din urmă, este forțat să se întoarcă în Spania din cauza unei rebeliuni care izbucnește în colonia sa.
1502	**A IV-a călătorie** Lui Columb i se interzice să mai plece în colonii. Este prins la mijloc într-o insurecție locală și se luptă cu indienii. Columb renunță apoi la explorări.

În total, Columb a făcut patru călătorii în Lumea Nouă. El a dat nume noi insulelor pe care le-a descoperit și le-a revendicat ca teritorii spaniole. Cu toate acestea, scopul său inițial era să găsească o rută spre ținuturile din India și Zipangu.

Columb a insistat întotdeauna că ruta pe care a călătorit el era într-adevăr o cale spre Orient. Totuși, el n-a ajuns niciodată în China sau Japonia; călătoriile sale aveau să se încheie după ce a întemeiat colonii în cele două Americi. Poate pentru că știa că cea de-a patra sa călătorie avea să fie și ultima, Columb o privea ca fiind extrem de importantă. În cele din urmă, ruta vestică spre India avea să se dovedească o fantezie, iar numirea insulelor pe care le-a descoperit „Indii" a fost rezultatul înțelegerii greșite a situației.

schimbare; Ferdinand și Isabela erau îngrijorați de ascensiunea Portugaliei ca putere maritimă. Totuși, ei i-au impus lui Columb restricții serioase. I s-a spus că principalul scop al călătoriei sale era obținerea de aur și mirodenii și că n-avea nimic de-a face cu întemeierea de noi colonii.

În pofida acestor restricții, Columb a plecat în cea de-a patra călătorie a sa, părăsind Spania cu patru corăbii pe 6 aprilie 1502. Îl însoțeau fratele său Bartolomeo și fiul său Fernando. Unii susțin că deja suferea de sifilis, boală pe care o căpătase în Lumea Nouă. Această boală venerică era originară din Americi și avea să se răspândească în Europa după descoperirea Lumii Noi.

Dezamăgit, Columb se întoarce acasă

Columb a ajuns în Lumea Nouă pe 12 septembrie, lângă granița dintre actualele state Honduras și Nicaragua. Începuse să încerce să o ia pe urmele lui Marco Polo, dar o furtună teribilă i-a îngreunat planurile. Indienii au atacat și i-au omorât pe mulți dintre oamenii lui Columb. După ce au ridicat ancora, vasul lui Columb a început să ia apă, nemaifiind în stare de a naviga. Lui Columb i s-a interzis să o ia spre Hispaniola, și a trebuit să debarce în Jamaica. A trimis oameni în canoe la guvernatorul Nicholas de Ovando, cu o scrisoare prin care cerea ajutor.

Coloniștii din Jamaica avuseseră relații bune cu băștinașii, dar acestea se deterioraseră și războiul a izbucnit încă odată. Columb și-a folosit cunoștințele de astronomie ca să prezică faptul că era iminentă o eclipsă de Lună. El i-a amenințat pe băștinași că, dacă nu încetau revolta, avea să ascundă Luna. Indienii au pus capăt luptelor când a avut loc eclipsa, exact așa cum prezisese Columb.

Columb era într-o situație nefavorabilă. Rămăsese blocat în Jamaica o lungă perioadă și nu avea nicio corabie. Nu putea decât să aștepte ajutor de la Nicholas de Ovando. În cele din urmă, un detașament militar trimis de Ovando l-a salvat pe Columb pe 28 iunie 1504.

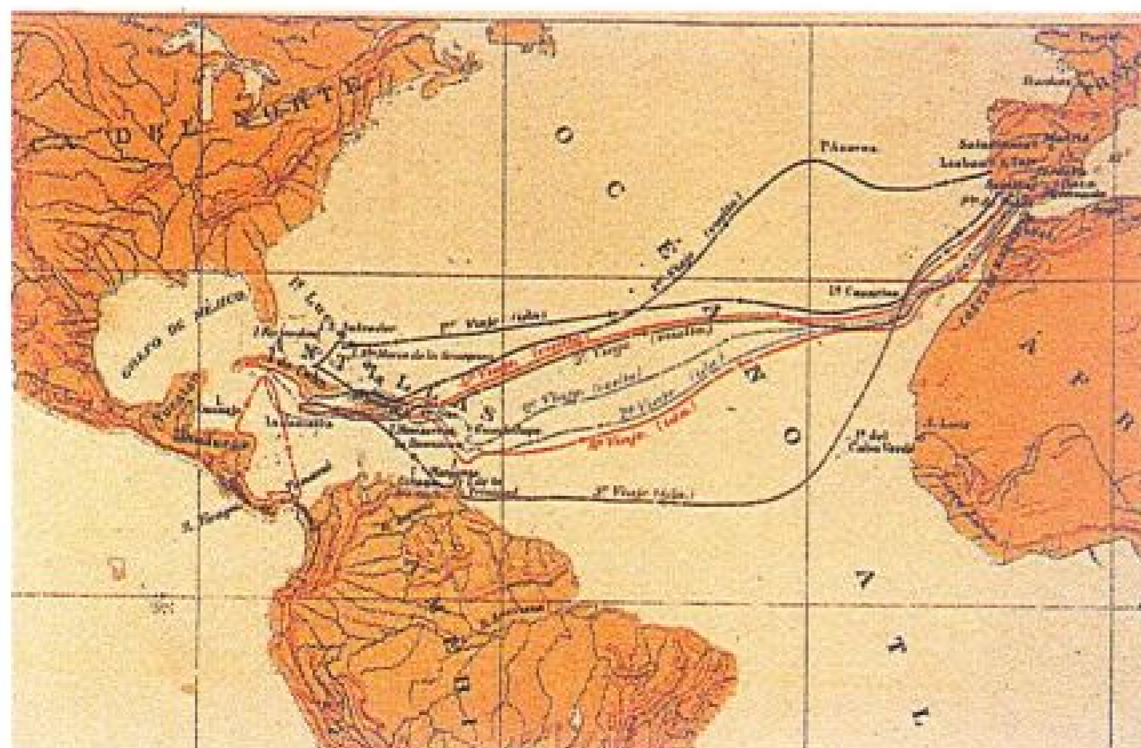
Pe 12 septembrie, Columb a plecat înapoi spre Spania, unde a ajuns pe 7 noiembrie. Avea cincizeci și trei de ani. Suferea de o boală de ochi, de artrită și de sifilis. Susținătoarea sa, regina Isabela, avea și ea sănătatea șubredă și avea să moară pe 26 noiembrie 1504.

În mai 1505, Columb a avut o audiență la regele Ferdinand. Acesta nu mai era interesat de Columb, care venise să-i solicite retrocedarea titlurilor și proprietăților sale. Lui Columb avea să i se îndeplinească dorința, dar abia după moartea sa.

Pe 20 mai 1506, Columb a murit la Valladolid, în Spania. Avea cincizeci și cinci de ani. Prin comparație cu gloria primelor sale descoperiri, ultimii ani i-a trăit în decepție.

▲ Fratele mai mic al lui Columb, Don Diego, a participat la călătoriile lui Columb, începând cu cea de-a doua.

▲ Carte din secolul al XVIII-lea cu harta rutelor parcurse de Columb în cele patru expediții spre Lumea Nouă.

O greşeală norocoasă – adevărul despre căutarea unei noi rute spre Asia

De ce era Columb atât de obsedat de găsirea unei rute vestice spre Orient? În spatele descoperirii unui nou continent se află o hartă a lumii şi o puternică voinţă creştină.

O imagine a lui Columb aflat în dezbateri cu savanți în științe fizice.

Harta lumii întocmită de Toscanelli

PRINCIPALUL MOTIV PENTRU OBSESIA lui Columb de a descoperi o rută vestică spre Asia a fost fascinația pe care a exercitat-o asupra sa geograful florentin Paolo Toscanelli. Toscanelli a insistat că Pământul este rotund și că se putea ajunge în Asia călătorind spre vest și menținând cursul. Deoarece distanța dintre Europa și Asia ocupa 260 de grade dintr-o suprafață rotundă ipotetică, atunci ar fi fost mai rapid să ajungi în Asia prin vest și traversând restul de 130 de grade, ca să ajungi pe cealaltă parte.

În 1474, Toscanelli a terminat de întocmit o hartă a lumii bazată pe această teorie. Distanța dintre Europa și Asia era desenată mult mai mică pe hartă decât era în realitate.

Unul dintre ținuturile desenate pe hartă era Zipangu, cel despre care scrisese Marco Polo. Acesta este prezentat ca fiind învecinat cu continentul asiatic.

Potrivit calculelor lui Toscanelli, Japonia era la 540 de kilometri distanță de Lisabona, iar India la aproximativ 900 de kilometri. Columb a crezut în această teorie. În acel timp, mulți europeni credeau în existența ținutului Zipangu, care era descris în cărțile de călătorie ale lui Marco Polo. De asemenea, mirodeniile din Orient care nu se găseau nicăieri în altă parte se vindeau foarte scump în Europa. Perspectiva de-a găsi bogății ce întreceau orice imaginație l-a făcut pe Columb să tânjească din ce în ce mai mult după o rută vestică spre Asia. Columb a continuat să afirme până în ziua morții sale că teritoriul descoperit de el era India, din cauza dorinței sale nestăvilite de-a dovedi teoria avansată de Toscanelli.

Iisus și Sfânta Fecioară Maria sunt de partea mea

O mare greşeală în legătură cu dimensiunea Pământului

Se poate spune că harta lumii întocmită de Ptolemeu a stat la baza hărții lui Toscanelli. Ptolemeu a fost un astronom și geograf care a trăit în secolul al II-lea î.Hr. în Grecia. El a realizat o hartă a lumii care proiecta întreaga suprafață a Pământului pe o coală plană. El a subestimat dimensiunile Europei și a supraestimat dimensiunile Eurasiei. Desigur, aceasta a făcut ca marea dintre Europa și Asia să pară mult mai mică decât este de fapt.

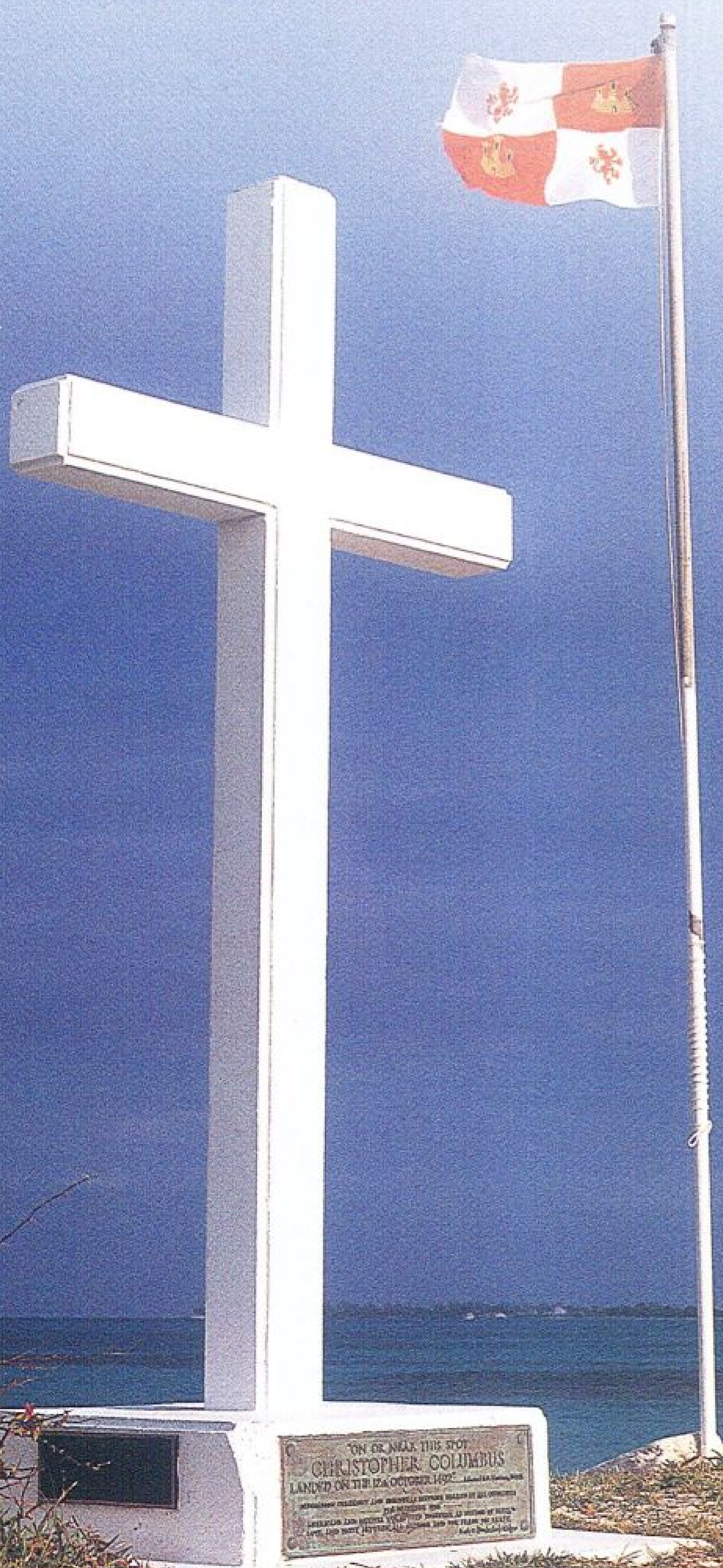
▲ Un portret al lui Columb desenat în secolul al XIX-lea, pe baza descrierilor făcute de fiul său Fernando. Nu există portrete ale lui Columb realizate cât el mai era încă în viață.

Faptul că Pământul este rotund era deja cunoscut în vremea lui Toscanelli. Aristotel, preceptorul lui Alexandru cel Mare, a studiat umbra Pământului în timpul unei eclipse de Lună și a dedus de aici că Pământul este rotund. Asta se întâmpla în secolul al IV-lea î.Hr. Totuși, în afara sferei navigatorilor și astronomilor, acest fapt nu era cunoscut de prea multă lume.

Columb n-a fost primul care să caute o rută vestică spre Asia. Cu toate acestea, nici una dintre celelalte corăbii care plecaseră pe mare cu intenția de a descoperi o asemenea rută vestică nu se mai întorsese. Din acest motiv, puțini credeau în ideea lui Toscanelli. Columb a calculat dimensiunea Pământului pe baza calculelor unui geograf arab care trăise înaintea lui. Totuși, Columb a interpretat greșit lucrarea învățatului din trecut, și a sfârșit prin a crede că Pământul era mult mai mic decât în realitate. Deoarece el credea și că suprafața terestră eurasiatică era mult mai mică decât în realitate, descoperirea unei rute vestice spre Asia i se părea cu atât mai avantajoasă lui Columb. Orice avea să se întâmple, Columb era hotărât să descopere ruta vestică spre Asia.

▲ Un tablou înfățișându-l pe Saint Cristofor trecând râul, pictat în 1423 în Germania.

Un monument înălțat pe San Salvador, prima insulă din Bahamas descoperită de Cristofor Columb.

Dumnezeu se arată prin nume

Un alt motiv pentru hotărârea lui Columb de a descoperi o rută vestică era puternica sa credință în Dumnezeu. Columb a folosit ideea de a extinde credința creștină când și-a expus ideea personajelor puternice ale Europei. Gândirea în acele vremuri era mult mai puternic influențată de Biblie decât este în prezent. Columb credea cu tărie că, într-o zi, întreaga lume va fi convertită la creștinism.

Columb a fost botezat după Sfântul Cristofor. Se povestește că acesta era un om care-i ajuta pe alții să treacă un râu. Într-o zi, unul dintre copiii pe care-i trecea de cealaltă parte a râului a devenit greu ca un bolovan. „M-ai pus într-un mare pericol. Dacă-mi puneai întreaga lume azi pe umeri, nu cred că ar fi fost atât de grea cum ai fost tu". Copilul i-a răspuns: „Tu ai purtat pe umeri nu doar întreaga lume, ci și pe cel care a zidit-o. Sunt Hristos, Împăratul tău, pe care-l slujești prin munca ta." Apoi copilul a dispărut. Cristofor a devenit mai târziu sfântul patron al călătorilor. Numele „Cristofor" înseamnă „purtătorul lui Hristos".

Columb a fost botezat după acest purtător al lui Hristos și, din acest motiv, a ajuns să creadă că era de datoria lui să răspândească creștinismul în întreaga lume. Simțea că ar fi o mare binecuvântare să aibă prilejul de a ajuta la răspândirea cuvântului Domnului găsind o rută vestică spre Asia. Columb era de asemenea expert în găsirea de citate din Biblie cu care să-și sprijine revendicările. El a folosit un verset din Cartea lui Ezra ca să susțină ideea că șase șeptimi din suprafața Pământului erau alcătuite din uscat, ceea ce a sporit credibilitatea concepției sale asupra geografiei lumii.

Columb credea deja cu tărie în învățăturile creștine. Datorită credinței sale avea să susțină teoria lui Toscanelli. Atunci când a descoperit prima insulă în călătoria sa din 1492, a numit-o San Salvador („Sfântul Mântuitor"), ca o expresie a recunoștinței pe care i-o purta lui Dumnezeu.

CE A ÎNSEMNAT MAREA EPOCĂ A EXPLORĂRILOR? NOI TERITORII ȘI NOI DISPUTE

Spania și Portugalia

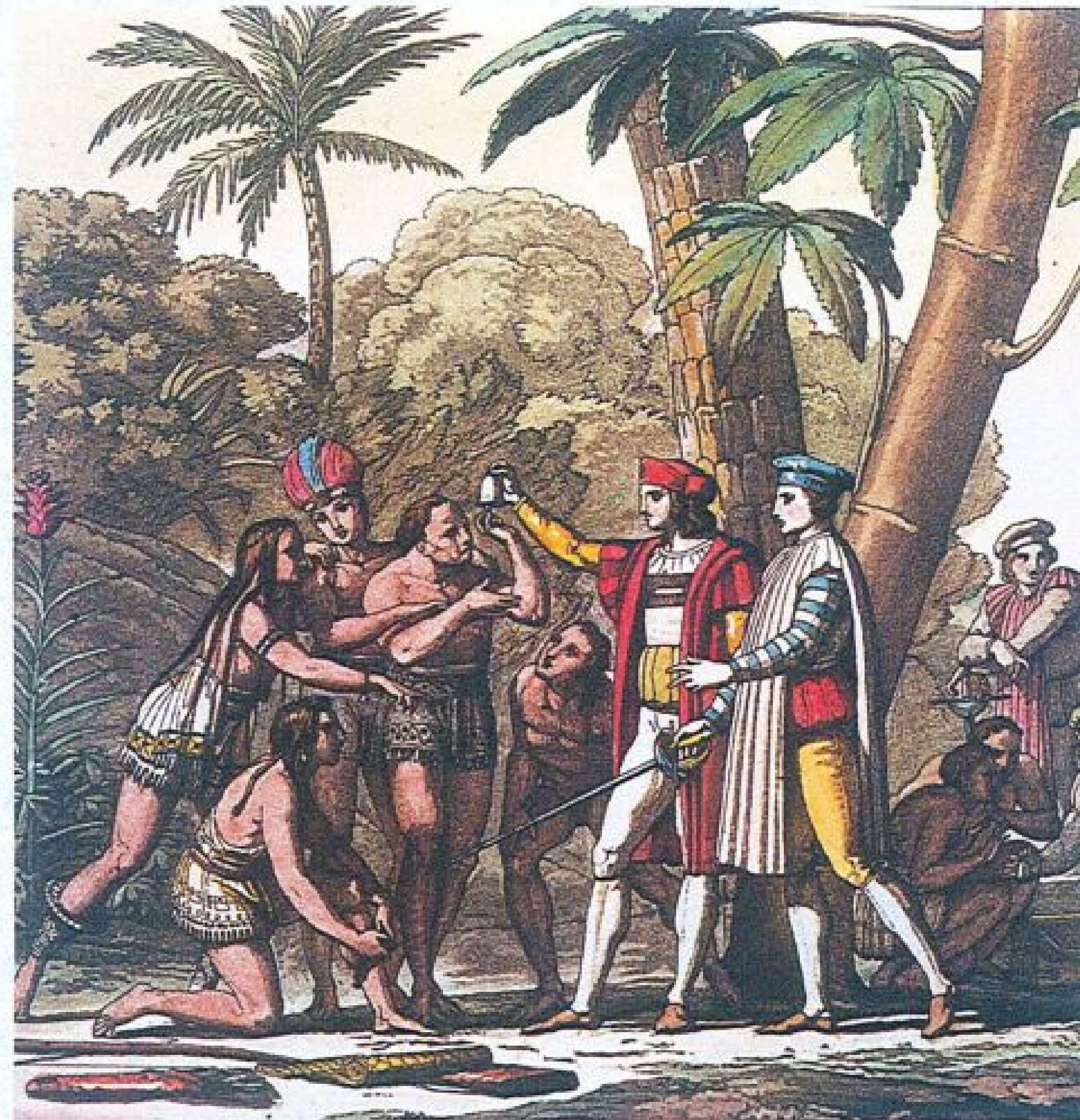
Marco Polo a realizat descrierea călătoriei sale în 1299. Poveștile uimitoare spuse de Polo, care a părăsit Genova în anul 1271, la vârsta de șaptesprezece ani, și și-a petrecut următorii douăzeci și patru călătorind prin ținuturile Orientului, au captivat Europa după publicarea lor. În cele din urmă, Spania și Portugalia, cele două mari puteri maritime ale Europei, aveau să înceapă să trimită exploratori în întreaga lume ca să caute noi teritorii. Acesta a fost începutul epocii explorărilor.

Epoca explorărilor a fost și o perioadă cu multe certuri între Spania și Portugalia, din cauza noilor descoperiri din acea vreme. În 1434, exploratorul Gil Eanes a descoperit o cale ce ocolea Capul Bojador. Eanes se bucura de sprijinul prințului Henric Navigatorul de Portugalia. Alte succese aveau să fie culese ulterior de exploratorii portughezi ai Africii, culminând cu sosirea lui Bartolomeo Diaz la Capul Bunei Speranțe.

Descoperirea Lumii Noi de către Cristofor Columb a transformat Spania în cea mai importantă țară din epoca explorărilor. Multe insule noi au fost revendicate ca teritorii spaniole după ce Columb le-a descoperit în călătoriile sale.

Tratatul de la Tordesillas împarte lumea

Tratatul de la Tordesillas, care împărțea lumea între Spania și Portugalia, a fost semnat în 1494. Prin acesta toate ținuturile situate la vest de un meridian aflat la 370 de leghe vest de insulele Capului Verde erau atribuite Spaniei, iar toate cele aflate la est de acel meridian erau ale Portugaliei. Astfel Brazilia i-a revenit Portugaliei, iar Spaniei tot restul teritoriilor din cele două Americi.

O ilustrație din secolul al XIX-lea înfățișându-l pe Columb întâlnindu-se cu indigenii americani. Acest gen de schimb zugrăvit aici avea să se transforme în dominația populației native de către europeni.

Cu toate acestea, disputele dintre cele două țări aveau să continue. Ocolirea cu succes a Capului Bunei Speranțe de către Vasco Da Gama în 1498 amenința să ofere Portugaliei monopolul asupra mirodeniilor care se găseau în India. Totuși, Oceanul Pacific avea să fie văzut pentru prima dată de europeni când exploratorul spaniol Vasco Nunes de Balboa l-a întrezărit privind în zare de pe un munte din Panama în 1513. Balboa a revendicat Pacificul și toate teritoriile învecinate pentru Spania.

Importanța lui Magellan

Ferdinand Magellan avea să reușească înconjurul globului în plină competiție între Portugalia și Spania. Magellan a respins sprijinul țării sale natale, Portugalia, în favoarea susținerii spaniolilor și a dus la bun sfârșit o călătorie în jurul lumii. O asemenea călătorie fusese de multă vreme visul navigatorilor, iar reușita lui Magellan a constituit unul dintre cele mai importante repere din epoca explorărilor.

Călătoria lui Magellan în jurul lumii a reprezentat demonstrația finală a teoriei că Pământul este rotund, susținută de Columb. Deși a fost o realizare remarcabilă pentru exploratorii europeni, așa-numita Epocă a Explorărilor n-a însemnat pentru popoarele native din cele două Americi decât un eufemism pentru invazie și începutul sclaviei și a genocidului.

1271	Marco Polo pleacă împreună cu tatăl său într-o călătorie în Orient (care va dura până în jurul anului 1295)
1415	Ioan I al Portugaliei ocupă Ceuta
1418	Insula Madeira descoperită de Portugalia
1427	Portugalia descoperă Insulele Azore
1434	Gil Eanes înconjoară Capul Bojador, partea cea mai de vest a Africii
1441	Nuno Tristoa ajunge la Cabo Blanco
1445	Dinis Diaz înconjoară peninsula Capului Verde
1469	Explorări portugheze ale Guineei (până în 1474)
1470	Diego Gomes ajunge pe Coasta de Aur
1488	Bartolomeo Diaz înconjoară Capul Bunei Speranțe
1492	Columb ajunge în San Salvador, Cuba și Hispaniola
1493	Columb ajunge în Dominica, Maria Grande și Puerto Rico
1494	Columb ajunge în Jamaica
1498	Vasco Da Gama își începe călătoria spre India (încheiată în 1499) Columb ajunge la gura fluviului Orinoco
1499	Alonso de Ojeda explorează America de Sud
1500	Pedro Alvares Cabral debarcă în Brazilia
1501	Călătoria lui Amerigo Vespucci în Lumea Nouă
1513	Vasco Nunes de Balboa ajunge la Oceanul Pacific
1517	Hernandez de Cordoba debarcă în peninsula Yucatán
1519	Magellan face înconjurul lumii (terminat în 1521)

Exploratorii şi aventurile care au dus la cartografierea unei lumi

Columb a fost un pionier, dar realizările lui n-ar fi fost posibile dacă el n-ar fi fost influențat de cunoştințele căpătate de astronomii, geografii şi navigatorii care l-au precedat. Multe personalități au contribuit la temelia operei ulterioare a lui Columb şi mulți aventurieri mari aveau să-i urmeze.

Marele călător care a scris o cronică a călătoriei sale

Marco Polo (1254-1324)

Când Cristofor Columb și-a conceput planul de a ajunge în Asia navigând spre vest, el era marcat de conținutul unei anumite cărți. Este vorba despre „Il Milione", cunoscută în alte limbi sub titlul „Călătoriile lui Marco Polo".

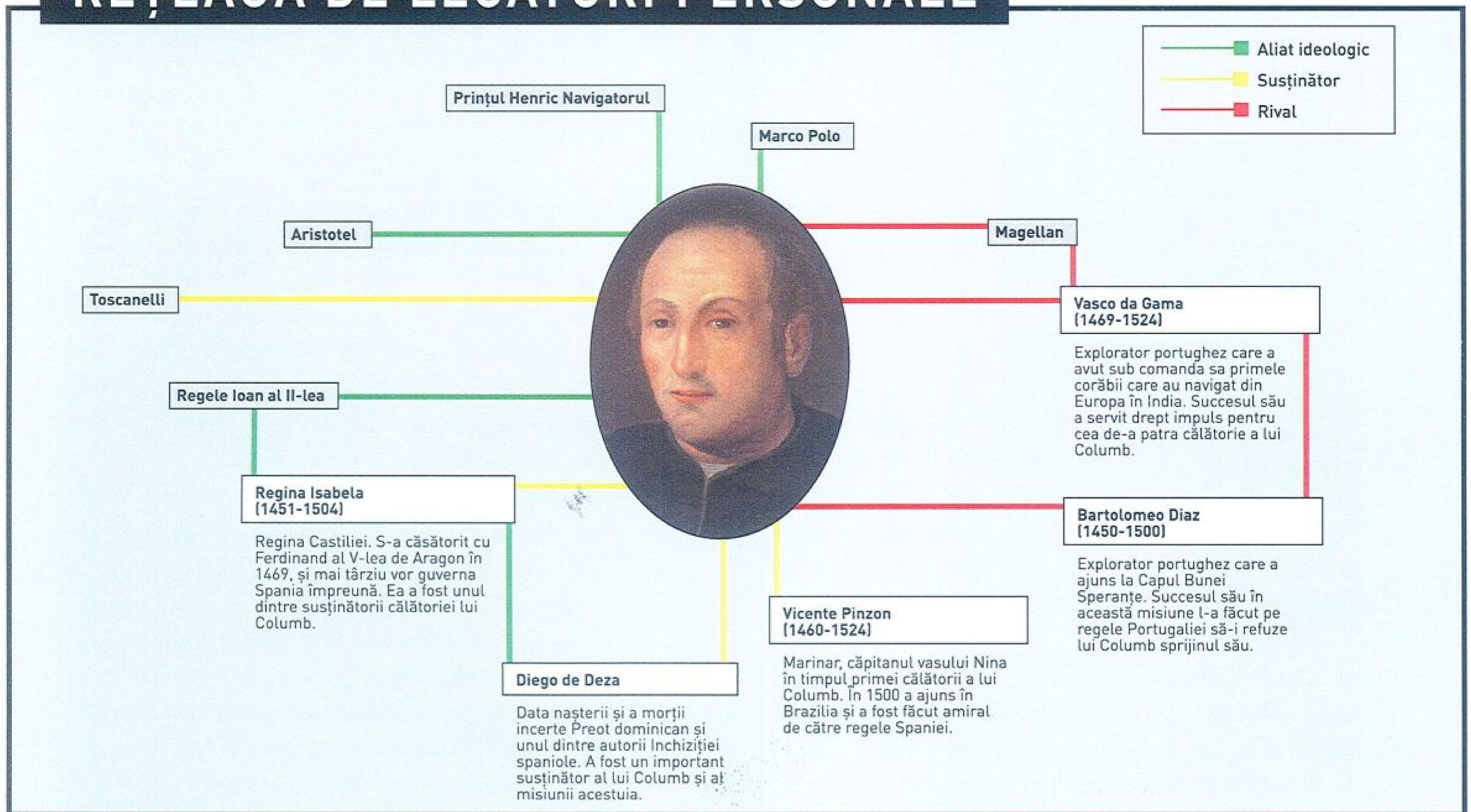
Marco Polo era fiul unui negustor venețian. El a pornit împreună cu tatăl său într-o mare călătorie în Orient, între anii 1271 și 1295 și a scris o cronică a tot ceea ce a văzut și a auzit acolo. Marco Polo și-a dictat memoriile scriitorului Rustichello da Pisa, cartea de călătorii fiind terminată în 1299.

„Il Milione" a fost întâmpinată cu suspiciune de mulți dintre cei care au citit-o. Poveștile incredibile spuse de Polo în „Il Milione" erau prea mult pentru puterea de înțelegere a oamenilor din vremea sa. Totuși, cartea a fost tradusă în alte limbi în secolele ce-au urmat, inspirând visuri de aventură în întreaga Europă. Aceasta a deschis calea epocii explorărilor, care a debutat în secolul al XV-lea.

Cristofor Columb era foarte interesat de ținutul „Zipangu", despre care a citit pentru prima dată în Il Milione. După descoperirea Insulelor Bahamas în 1492, Columb a fost copleșit de bucuria de a fi descoperit ceea ce el credea a fi ținutul Zipangu. El le-a transmis conducătorilor Spaniei că descoperise ruta vestică spre Zipangu și celelalte teritorii ale Orientului.

Se poate spune că „Il Milione" a fost un izvor la care s-a adăpat spiritul ce l-a motivat pe marele aventurier Cristofor Columb. Exemplarul din carte care i-a aparținut lui Columb se mai păstrează și astăzi într-un muzeu din Sevilia, Spania.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Prințul care a promovat epoca explorărilor

Prințul Henric Navigatorul (1394-1460)

Henric Navigatorul a fost fiul Regelui Ioan I, unchiul lui Ioan al II-lea și al Philippei de Lancaster, fiica lui Ioan de Gaunt. Pentru Henric, expansiunea Portugaliei în oceanul din vest era ceva firesc, din cauza faptului că dezvoltarea ei în est era stăvilită de Spania.

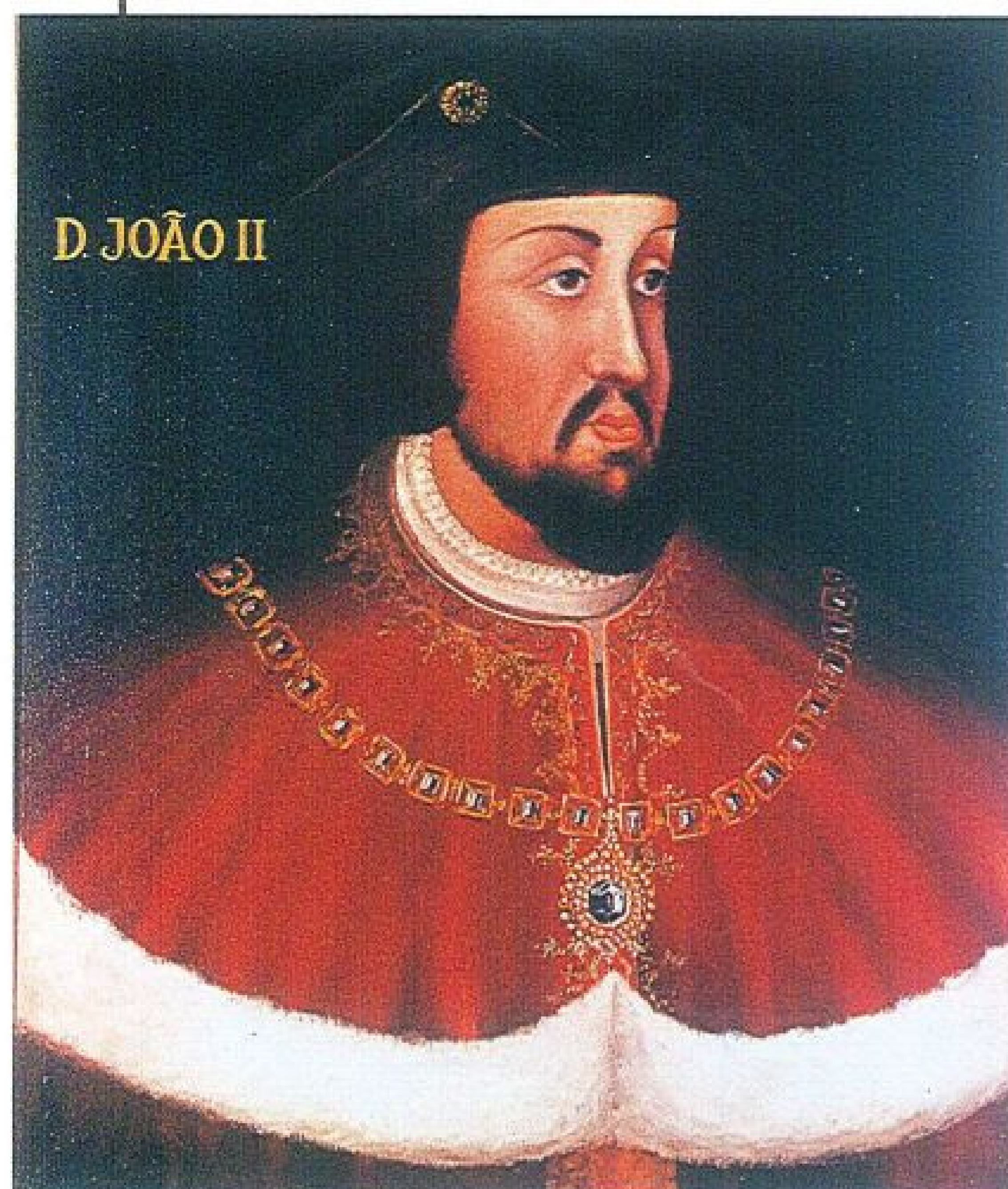
Henric avea ambiții mari, mai ales în ceea ce privește comerțul lucrativ cu mirodenii. El avea și obiective religioase. Voia să lupte împotriva păgânilor alături de legendarul Prester John, despre care se spunea că ar fi întemeiat un regat creștin undeva în Orient.

Henric în persoană nu avea deloc experiență de navigator, dar, asigurându-și cooperarea astronomilor, navigatorilor și a altor profesioniști, a înființat o școală pentru navigatori în sudul Portugaliei. Pe lângă faptul că a încurajat cercetările de navigație și geografie, a trimis și numeroase expediții să exploreze Africa.

Corăbiile trimise de Henric au ajuns la Insulele Azore, Madeira și Canare. În 1441, doi dintre căpitanii săi s-au întors cu băștinași pe care-i aduseseră din Africa. Acesta a constituit începutul comerțului cu sclavi din Africa.

În cele din urmă, mii și mii de indigeni africani au fost transformați în sclavi. Mulți indieni americani aveau să aibă aceeași crudă soartă. Sistemul sclaviei avea să constituie fundația pe care s-a întemeiat prezența europenilor în Lumea Nouă.

Contribuția lui Henric la epoca explorărilor a fost semnificativă. Cunoștințele adunate de el au fost studiate de Columb, da Gama și alți importanți aventurieri din epoca explorărilor. Cu toate acestea, Henric avea să moară în 1460, fără a mai apuca să vadă deschiderea unei rute maritime spre India.

Monarhul care i-a întors spatele lui Columb

Ioan al II-lea (1455-1495)

Regele Ioan al II-lea al Portugaliei a fost abordat de Columb cu propuneri entuziaste de găsire a unei rute vestice spre India, în 1483-1484. Cu toate acestea, el a considerat că aceste propuneri erau lipsite de siguranţă şi le-a respins.

În acea vreme, Portugalia era una dintre principalele puteri ale Europei. Predecesorul lui Ioan, Henric Navigatorul, promovase expediţii în Africa ce crescuseră considerabil renumele Portugaliei. Realizările lui Ioan aveau să rivalizeze cu cele ale predecesorului său. El a unificat ţara, a înăbuşit rezistenţa nobilimii, care obiecta modului în care el folosea trezoreria ţării, şi a ajuns renumit pentru că a pus bazele monarhiei absolute în Portugalia.

De fapt, Ioan simţea că propunerile lui Columb aveau anumite şanse de reuşită. El a trimis o expediţie să exploreze în căutarea unei rute vestice, dar aceasta a cunoscut eşecul în 1487. În anul următor, Ioan a primit o altă solicitare din partea lui Columb. Ioan aproape acceptase propunerea, dar şi-a pierdut interesul când Bartolomeo Diaz s-a întors încununat de succes dintr-o călătorie în jurul Capului Bunei Speranţe, în decembrie 1488. De fapt, Ioan al II-lea, cu aspiraţiile sale de a descoperi o rută spre India, a fost cel care a numit promontoriul „Capul Bunei Speranţe".

Columb a primit în cele din urmă sprijin pentru călătoria sa din partea Spaniei, rivala Portugaliei, şi a descoperit insula San Salvador în 1492. Pe drumul de întoarcere, Columb a fost prins de o furtună şi a trebuit să se adăpostească la Lisabona, Portugalia. În mod ironic, astfel Ioan al II-lea a aflat despre descoperirea Lumii Noi înaintea Reginei Isabela a Spaniei. Cu un an înainte de a muri, în 1494, Ioan a făurit Tratatul de la Tordesillas cu Spania, prin care a obţinut anumite teritorii în Lumea Nouă pentru ţara sa.

Aventurierul care a descoperit o rută vestică spre Asia

Ferdinand Magellan (1480-1581)

Pe lângă Columb, a mai existat cineva care a făcut o obsesie din găsirea unei rute vestice spre India. Acesta a fost Ferdinand Magellan. Magellan a fost fiul unor mici nobili din Portugalia. În 1505, el a fost trimis să-l instaleze pe Francisco de Almeida în funcţia de vicerege portughez în India. Magellan a luat parte la Bătălia de la Diu din 1509. În 1512 s-a întors în Portugalia, după ce acumulase şapte ani de experienţă pe mare. Apoi a plănuit o călătorie în vest spre insulele Moluce, traversând numai ape spaniole. A fost însă refuzat de regele Portugaliei, aşa că a căutat sprijin la spanioli. El a primit susţinerea regelui spaniol Carlos al V-lea şi a plecat din Sevilia cu o flotă de cinci corăbii la bordul cărora se aflau 265 de oameni, pe 9 septembrie 1519.

Călătoria a fost îngreunată de scorbut, foamete şi iminenţa izbucnirii unor revolte ale echipajului, dar peste mai mult de un an Magellan a reuşit, în sfârşit, să ajungă la strâmtoarea din punctul cel mai sudic al Americii de Sud, care avea să-i poarte numele din octombrie 1520. Cu toate acestea, îi mai rămăseseră încă peste o sută de zile de navigat în Oceanul Pacific, în care tocmai intrase. Magellan a ajuns în Filipine, foarte aproape de obiectivul său, insulele Moluce. Acolo însă, a murit atacat de localnici. Când ultima corabie ce mai rămăsese din flota lui s-a întors în Spania după o călătorie teribil de grea care durase trei ani, numai optsprezece membri din echipajul iniţial mai erau în viaţă. Columb susţinuse întotdeauna că pământul este rotund şi că, dacă cineva continua să călătorească mereu în aceeaşi direcţie, ar fi ajuns în cele din urmă în punctul din care plecase. Călătoria lui Magellan avea să dovedească afirmaţia lui Columb. Călătoria lui Magellan a înlăturat o mare parte a misterului care învăluia adevărata formă a Pământului şi a constituit punctul culminant al epocii explorărilor.

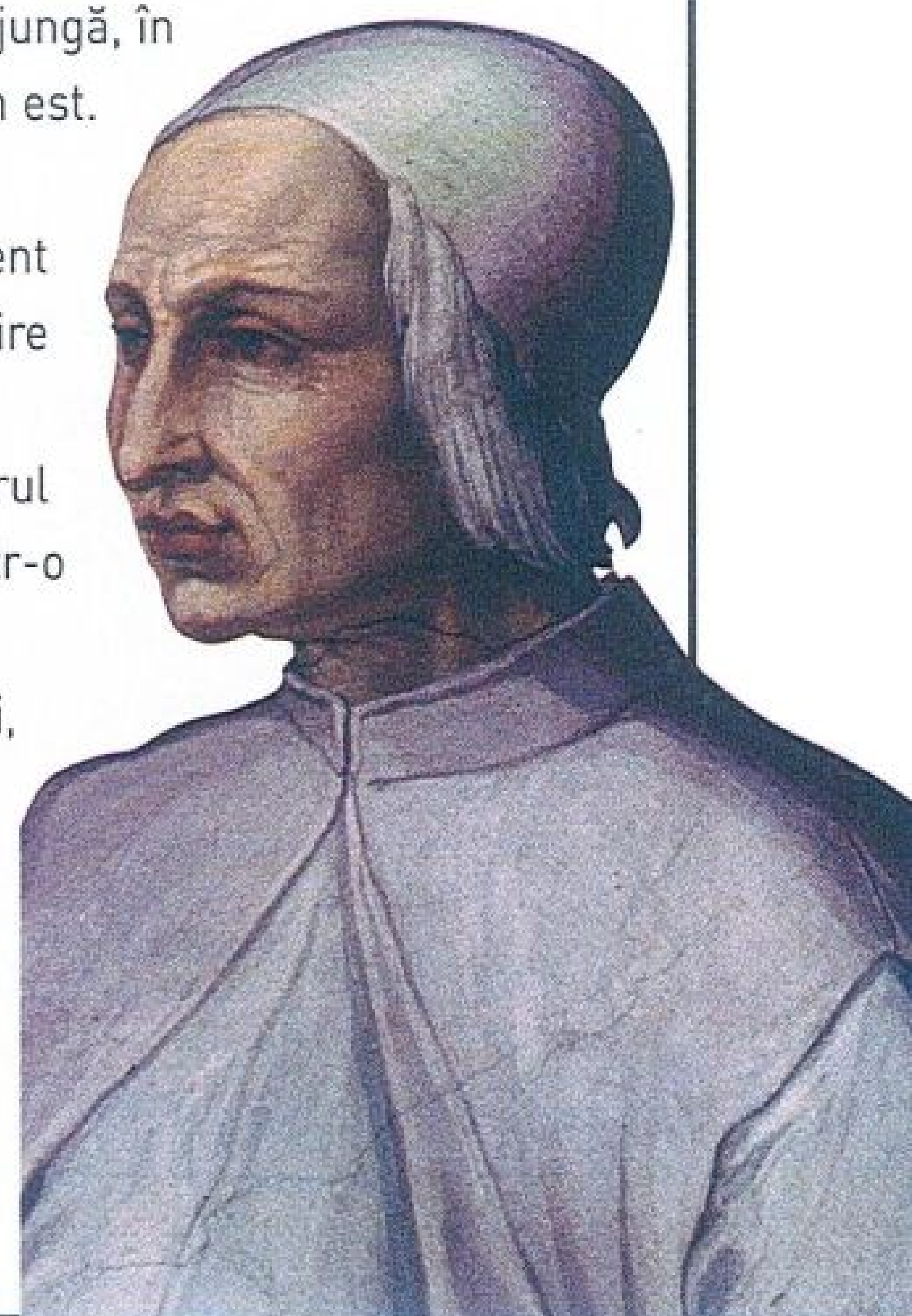
Învățatul care a furnizat baza teoretică a călătoriilor lui Columb

Paolo dal Pozzo Toscanelli (1397-1482)

Paolo Toscanelli a fost un învățat florentin, care a purtat o corespondență cu Columb în 1481 și 1482. El a trimis două răspunsuri la scrisorile lui Columb scrise la Lisabona.

Prima scrisoare a lui Toscanelli lăuda planul lui Columb de a descoperi o rută vestică spre Orient. Toscanelli însuși propusese o călătorie pentru descoperirea unei rute vestice spre Asia, într-o scrisoare adresată regelui Portugaliei, în 1474.

În scrisoare, el afirma că, Pământul fiind rotund, dacă cineva continua să navigheze spre răsărit, avea să ajungă, în cele din urmă, în India. El credea că, luând-o prin vest, s-ar fi putut ajunge în India chiar mai repede decât prin est. De asemenea, el i-a explicat regelui că India era un teritoriu bogat în aur, argint, marmură și mirodenii.

În cea de-a doua scrisoare a sa către Columb, Toscanelli susținea că era într-adevăr posibil să ajungi în Orient navigând spre vest și afirma că se aștepta ca sprijinul Portugaliei pentru executarea unei călătorii de descoperire a unei asemenea rute să fie curând disponibil.

Detaliile corespondenței dintre Columb și Toscanelli au fost clarificate într-o lucrare realizată de misionarul Bartolomeo de las Casas. Scrisorile originale ale lui Columb nu s-au păstrat, dar conținutul lor a fost inclus într-o compilație realizată de Bartolomeo de las Casas.

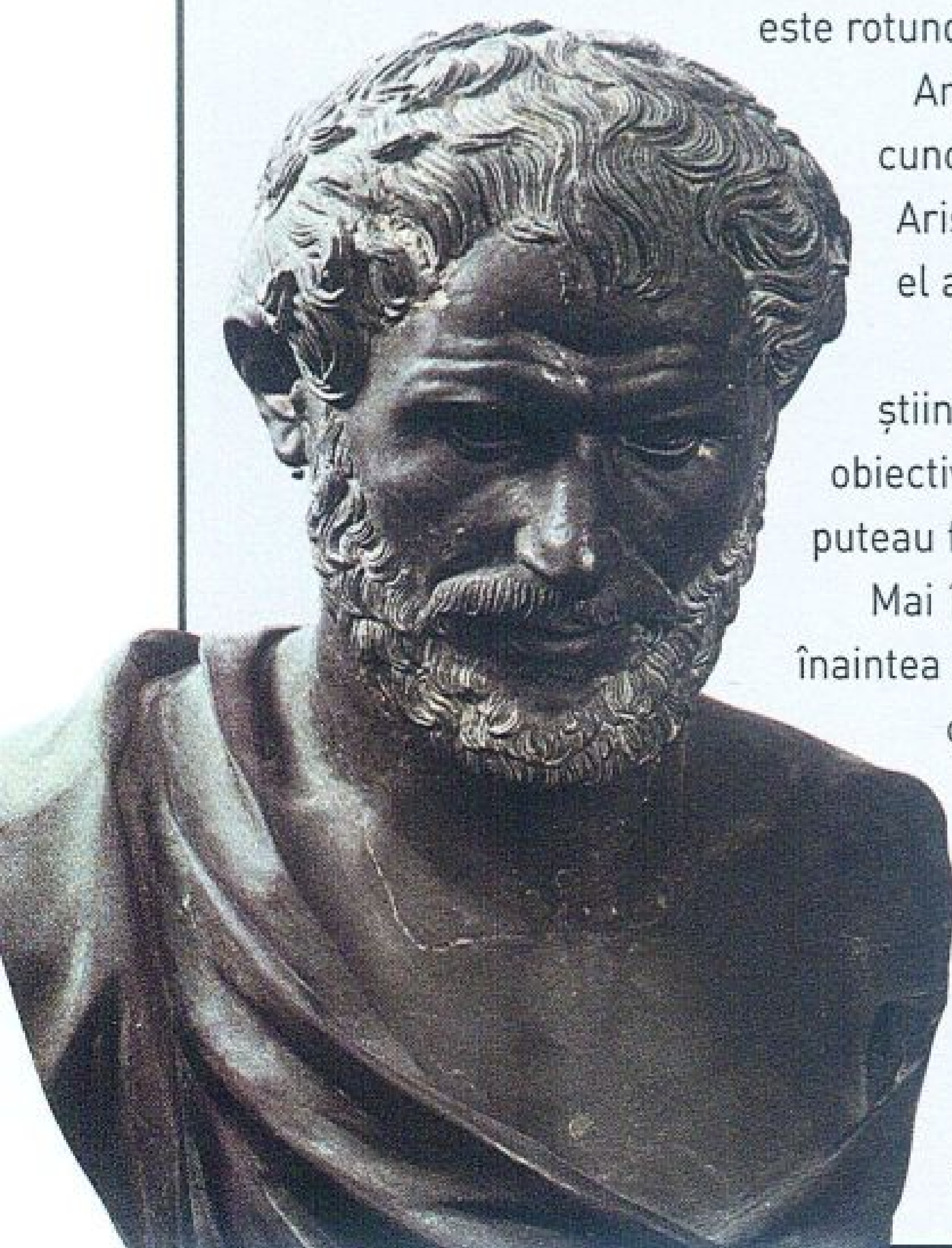
Multe detalii despre viața lui Toscanelli rămân învăluite în mister. Era doctor la Florența în timpul Renașterii, și era cunoscut și ca învățat astronom, geograf și matematician, dar detaliile despre realizările sale în acele domenii nu sunt pe deplin lămurite.

Motivul pentru care Toscanelli a rămas în istorie a fost harta lumii pe care a întocmit-o pentru regele Portugaliei în 1474. Această hartă a fost realizată în încercarea de a proiecta suprafața întregii planete pe o hartă plană. Columb se pare că a căpătat multă încredere în planul său privind o călătorie de descoperire a unei rute vestice spre Orient după ce a văzut harta lui Toscanelli, care sublinia natura sferică a pământului.

Filosoful grec care a sugerat posibilitatea unei rute vestice spre Orient

Aristotel (384 î.Hr.-322 î.Hr.)

Teoria avansată de Toscanelli conform căreia s-ar putea ajunge în Orient călătorind spre vest pornea de la ideea că Pământul este rotund.

Aristotel a fost primul care a susținut cu argumente logice teoria că Pământul este rotund. El este cunoscut mai ales ca filosof, dar a avut numeroase realizări în științele fizice și naturale. Se poate spune că Aristotel a fost inițiatorul teoriei că se putea ajunge în India călătorind spre vest; într-una din operele sale, el afirma că marea dintre Spania și India este mică și că poate fi traversată în câteva zile.

Caracteristica distinctă a filosofiei lui Aristotel este raționalizarea simplei intuiții. El considera că științele naturale puteau fi explicate prin legi simple și că se putea ajunge la concluzii cu ajutorul faptelor obiective. Dovezile pe care le-a folosit ca să-și demonstreze teoria că pământul este rotund erau simple și puteau fi înțelese de aproape oricine.

Mai întâi, când se îndrepta spre sud, a observat că stelele dispăreau la orizont și că „noi" stele apăreau înaintea sa. În același mod, corăbiile care părăseau portul aveau să dispară dincolo de linia orizontului, în timp ce corăbiile care intrau în port aveau să se „înalțe" din „spatele" liniei orizontului. El a observat de asemenea că umbra Pământului este rotundă în timpul unei eclipse de Lună.

Singurul mod de a explica aceste fenomene era că Pământul este rotund. Această concluzie simplă a fost acceptată de mulți și era larg răspândită printre oamenii educați din epoca lui Columb. Indiferent cât de fascinantă era ideea descoperirii unei rute vestice spre India, regina Isabela n-ar fi putut-o accepta dacă ar fi pornit de la niște principii îndoielnice. Faptul că Cristofor Columb a folosit ideea că Pământul este rotund pentru a-și promova planul de a naviga spre vest ca să ajungă în Orient arată cât de convingătoare este această idee.

Lumea Nouă – marea dramă a descoperirii

Descoperirile lui Columb aveau să schimbe radical viața europenilor, dar şi a oamenilor din întreaga lume. Călătoria sa avea să ducă la răspândirea civilizației occidentale în Africa, Asia şi în alte părți ale lumii. Cu toate acestea, pentru populațiile indigene din aceste regiuni, epoca explorărilor a fost începutul unei perioade de suferințe.

Importanța puterilor maritime

PESTE ȘASE ANI DUPĂ CE COLUMB a descoperit San Salvador, în 1492, Vasco da Gama din Portugalia a înconjurat Capul Bunei Speranțe și a ajuns în India. În curând, regiunea Goa din India a fost ocupată de portughezi. Goa a fost transformată într-un centru comercial și o bază militară. În urmărirea comerțului cu mirodenii, influența Portugaliei avea să se răspândească în Ceylon, Java și insulele Moluce. Portugalia și-a înființat ulterior o bază în Macau, în apropiere de Hong Kong, pentru a o folosi în comerțul său cu China. Portughezii au ajuns pentru prima dată în Tanegashima, Japonia, în 1453. Timp de aproape cinci decenii, Portugalia a devenit una dintre cele mai puternice țări din Europa, deoarece monopolizase comerțul cu Orientul.

Între timp, în urma descoperirilor lui Columb, Spania trimitea noi și noi valuri de coloniști pe continentul Americii de Sud. Spania își extinse posesiunile coloniale în prima jumătate a secolului al XVI-lea, ștergând orice urmă a civilizației Inca din Peru și a imperiului aztec din Mexic. Uriașe cantități de aur au fost importate din noile colonii, iar Spania s-a metamorfozat în cea mai bogată națiune din Europa. Centrul comerțului european s-a mutat din Italia și Flandra în Peninsula Iberică, provocând declinul Europei centrale.

Cantitățile uriașe de metale prețioase care inundau Europa prin Spania au provocat o schimbare în economia continentului, care a fost denumită „Revoluția Prețurilor". Libera circulație a acestor metale prețioase a provocat un vârf de inflație în Europa, așa că în secolul al XVI-lea, prețurile mărfurilor s-au triplat în Europa. Această schimbare economică a provocat o scădere treptată a puterii economice a nobilimii din Europa, din ce în ce mai mulți bani ajungând în mâinile negustorilor și ale fabricanților.

Această îmbogățire a ridicat statutul social al clasei comerciale. Metalele prețioase care ajungeau din abundență în Europa au fost de asemenea folosite

▸ O statuie a lui Columb arătând spre mare.

la schimb pentru mărfuri aduse din Orient, ceea ce a dus la creșterea prețurilor mărfurilor și în acea parte a lumii.

O revoluție alimentară a cuprins întreaga lume

Metalele prețioase n-au fost singurul lucru adus din Lumea Nouă. Au fost răspândite astfel și multe plante de cultură pe care europenii nu le mai văzuseră. Tutunul, dovlecii, roșiile și ananasul s-au numărat printre aceste alimente exotice. Prin comerț, aceste plante de cultură s-au răspândit în Africa și Asia, iar peisajul alimentar al lumii întregi s-a schimbat pentru totdeauna.

În special cartofii aveau să devină un aliment de bază în nordul Europei. Răspândirea cartofului a fost lentă prin comparație cu cea a altor legume. Cartofii erau cultivați numai în ținuturile înalte din Anzi, ceea ce a dus la o descoperire întârziată de către europeni și, chiar după ce a început importul lor în Lumea Veche, europenii nu au crezut inițial că sunt un aliment. Până la sfârșitul secolului al XVI-lea, planta de cartof era apreciată în esență pentru florile sale frumoase. Avea să treacă un secol înainte să fie cunoscuți cartofii drept aliment. Varietățile din Europa ale cartofului nu fuseseră niciodată folosite în acest scop, iar culoarea și forma cartofilor îi făcea puțin apetisanți.

Totuși, această prejudecată împotriva cartofului avea să se stingă treptat, deoarece foametea a devenit tot mai frecventă în secolul al XVII-lea. Popularitatea cartofului a crescut deoarece putea fi cultivat în regiunile reci sau sterpe care erau neprielnice altor legume. Astfel, cartoful a fost acceptat ca un aliment de bază în regiuni precum Germania și Irlanda.

Pe de altă parte, cultivarea tutunului, porumbului și a ardeiului iute s-a răspândit foarte repede în întreaga lume, prin comparație cu cea a cartofului.

Porumbul nu a fost folosit ca aliment de bază în Europa decât de oamenii săraci.

◂ Plantele de cultură din Lumea Nouă aveau să schimbe obiceiurile alimentare din Lumea Veche.

Totuși, porumbul creștea bine în regiuni calde, tropicale, iar cultivarea sa a înflorit în Africa și Asia. Porumbul avea să devină un aliment de bază în regiunile cu o cerere mare pentru recolte care creșteau rapid și dădeau un randament mare.

Când a fost introdus prima oară în Europa, ardeiul iute era considerat o mirodenie prețioasă. Gustul său picant i-a câștigat o mare popularitate în sudul Asiei și al Indiei, după ce a fost introdus acolo de portughezi. Acesta avea să devină un important ingredient al felului de mâncare coreean kimchi și în cele din urmă a ajuns și în Japonia.

Tutunul a fost o altă plantă de cultură din Lumea Nouă care s-a răspândit repede în restul lumii. A fost importat în cantități uriașe datorită popularității sale, și a devenit o marfă scumpă, precum aurul și argintul.

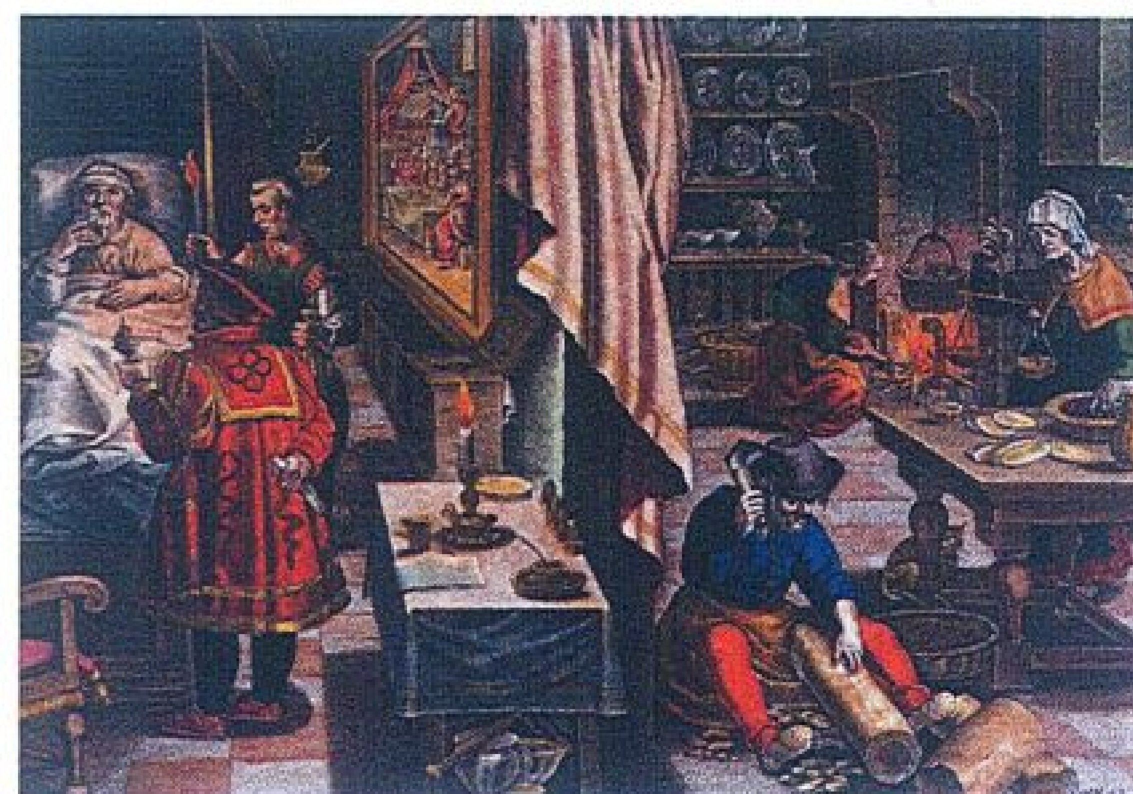
Tutunul a fost considerat la început o plantă medicinală care putea vindeca nenumărate afecțiuni. Tutunul a devenit familiar ca un articol de băcănie de lux în secolul al XVI-lea. Avea să fie importat și cultivat în Filipine de spanioli în a doua jumătate a acelui secol. Englezii și olandezii au început și ei să folosească tutunul ca o marfă bună de comercializat oriunde s-ar fi dus în lume. Tutunul se răspândise în toată lumea în mai puțin de un secol de la aducerea sa din Lumea Nouă.

Pe lângă aceste plante, cauciucul natural a fost și el adus din Lumea Nouă. Seva arborelui de cauciuc adusă în Europa avea o gamă limitată de utilizări, dar în anii 1800, un om de știință american avea să amestece cauciuc topit cu sulf, mărindu-i astfel elasticitatea. De atunci, cauciucul a fost folosit ca un important material industrial, iar cultivarea sa avea să se răspândească în Asia și Africa.

Agenții patogeni trec oceanul

Exploratorii din acele vremuri au adus însă din Lumea Nouă și boli noi. Membrii echipajului expediției lui Columb au fost expuși la sifilis, o boală necunoscută în Europa. Aceasta s-a răspândit cu repeziciune în rândurile populației Europei, care nu dezvoltase nici un fel de imunitate la această maladie. Se spune că însuși Columb a fost infectat cu această boală, simptomele sale devenind tot mai pronunțate în ultimii ani ai vieții.

▾ La tratarea sifilisului au fost folosite diverse plante medicinale, precum și mercur.

Cu ocazia celei de-a 500-a aniversări a călătoriei lui Columb, în 1992, a fost construită o reproducere a corăbiei Santa Maria. Aceasta a navigat până în „Zipangu" (adică Japonia).

Sifilisul a fost apoi răspândit de către europeni în India și în insulele Moluce.

Această boală ajunsese deja în China în anul 1504 și a apărut pentru prima dată în Japonia după numai un deceniu. În doar douăzeci și cinci de ani, sifilisul se răspândise pe întreaga planetă.

Moștenirea a cinci secole de exploatare

Descoperirea de către Columb a Lumii Noi a deschis calea colonizărilor în America de Nord și America de Sud. Când au început pregătirile de comemorare a celei de-a 500-a aniversări a călătoriei sale în 1992, indienii americani au declanșat mișcări de protest de mare anvergură. În spatele acestor mișcări se afla o schimbare de percepție care se petrecuse în ultimii cinci sute de ani.

Lui Columb i-a fost atribuită în mod firesc „descoperirea" Americii, dar în cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea au început să apară obiecții din ce în ce mai puternice la adresa acestei idei.

În timpul glaciațiunii, multe triburi au trecut din Eurasia în America de Nord. Nu ar fi drept ca meritul pentru descoperirea Lumii Noi să fie atribuit celor care au înfruntat ghețarii și frigul pentru a ajunge pe continentul nord-american în acele timpuri? Descoperirea Lumii Noi de către Columb nu a avut decât efecte dezastruoase pentru populația nativă care a trăit aici în pace până în secolul al XV-lea. Pentru băștinașii acestui continent, creștinismul nu a fost o religie a mântuirii, ci un crez diabolic, folosit ca să justifice masacrele și jafurile. Istoria Lumii Noi după descoperirea sa de către Columb este o istorie a jafurilor și omorurilor. Aceasta transformă ideea eurocentristă a „descoperirii" Americii de către Columb într-un blestem pentru activiștii pasionați din rândurile nativilor americani.

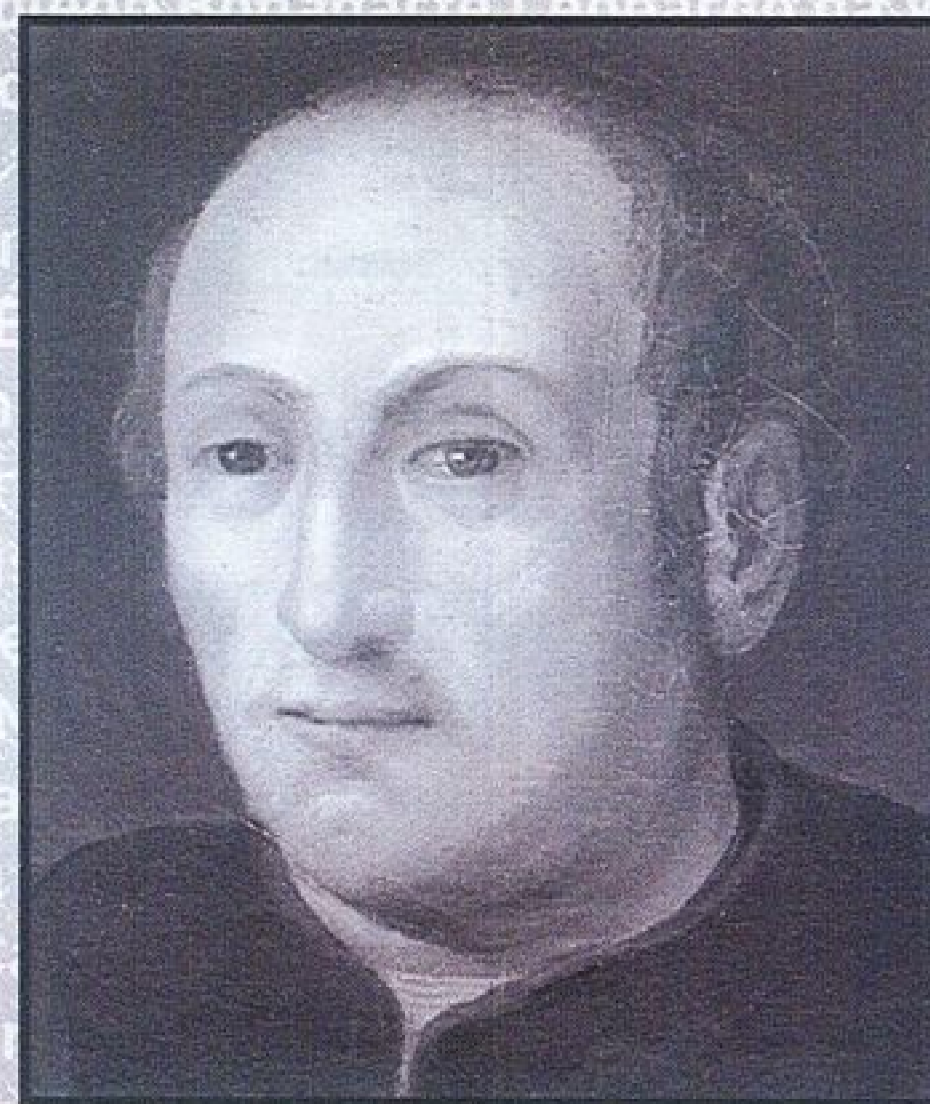
Pentru unii, descoperirea Lumii Noi are o latură întunecată. Cu toate acestea, este de asemenea adevărat că prin acțiunile lui Columb, ținuturi și oameni care le erau necunoscuți europenilor și asiaticilor au ieșit la lumină. Renumele lui Columb de brav aventurier al epocii explorărilor nu va dispărea probabil niciodată.

▲ Uriașa statuie a lui Iisus care domină orașul Rio de Janeiro arată că unul dintre țelurile lui Cristofor Columb, catolic devotat, a fost într-adevăr atins.

▲ O statuie a lui Columb din Nassau, capitala primului ținut descoperit de Columb, Bahamas.

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

CRISTOFOR COLUMB

ISSN 1791-0765
9 771791 076000 36

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

37

BENITO MUSSOLINI

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Benito Mussolini

Numărul 37

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

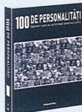
ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Benito Mussolini
(1883-1945)
Nu eu am creat fascismul: eu doar l-am extras din subconștientul italienilor.

Benito Mussolini

Ce viață a dus Mussolini?

PROLOG

În cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, Italia a reușit să iasă de sub influența națiunilor vecine, iar statele ei fărâmițate au fost unificate într-un singur stat-națiune italian. Cu toate acestea, naționalismul era lipsit de fermitate și toate regiunile Italiei continuau să funcționeze ca entități independente. Destinul Italiei avea să fie schimbat de apariția unui instigator al cărui vis era acela de a reînvia gloria Imperiului Roman: Benito Mussolini.

Începutul de activist politic al lui Mussolini a fost ca socialist. În miezul perioadei de transformări prin care trecea Italia, tendințele ideologice ale lui Mussolini se vor schimba progresiv și, în cele din urmă, va deveni fascist. Un dictator perfect care, prin absolutism și persecuții, a împins secolul XX în haos.

Așadar, ce viață a dus Mussolini?

TABEL CRONOLOGIC

1453	▯	Căderea Imperiului Bizantin
1848	▯	Mișcările revoluționare din 1848 sunt înăbușite în Italia
1861	▯	Unificarea Italiei
1883	▯	Se naște Mussolini
1892	▯	Mussolini este trimis la un liceu al călugărilor silezieni
1896	▯	Armata italiană este înfrântă în Etiopia
1899	▯	Este organizată prima Conferință Internațională de Pace (Haga)
1902	▯	Mussolini este arestat în Elveția pentru vagabondaj
1905	▯	În Rusia izbucnește mișcarea revoluționară
1909	▯	Mussolini este expulzat din Austria
1912	▯	Mussolini devine redactor la ziarul Partidului Socialist „L'Avvenire del Lavoratore" („Viitorul Muncitorului")
1914	▯	Izbucnește Primul Război Mondial Este creată „Fasci d'Azione rivoluzionaria internazionalista" („Asociația Revoluționară Fascistă Internațională")
1915	▯	Mussolini se căsătorește cu Rachele Guidi
1919	▯	Semnarea Tratatului de la Versailles Mussolini fondează „Fasci Italiani di Combattimento" (Liga Combatantă)
1920	▯	Crearea Ligii Națiunilor
1921	▯	Crearea Partidului Național Fascist
1929	▯	Marșul asupra Romei Mussolini preia puterea
1934	▯	Prima întrevedere a lui Mussolini cu Adolf Hitler
1935	▯	Războiul dintre Italia și Etiopia
1936	▯	Italia și Germania intervin în Războiul Civil Spaniol
1938	▯	Conferința de la München
1939	▯	Izbucnește cel de-al Doilea Război Mondial
1940	▯	Se formează alianța dintre Japonia, Germania și Italia denumită Axa
1941	▯	Izbucnește războiul dintre America și Japonia
1943	▯	Mussolini este înlăturat de la putere și trimis în închisoarea de la Campo Imperatore Mussolini este salvat din închisoare și devine conducătorul noii Republici Sociale Italiene (Repubblica Sociale Italiana)
1944	▯	Puterile Aliate ocupă Roma
1945	▯	Se încheie Al Doilea Război Mondial, iar Mussolini este executat
1946	▯	Italia este declarată republică
1992	▯	Nepoata lui Mussolini obține un loc în Parlamentul Italian

Creație și catastrofă: omul care a vrut să reînvie gloria Romei

▲ Mussolini adolescent. Este greu să-l întrezărești în această imagine din tinerețe pe cel care avea să devină propagandistul fascist.

Italia era centrul Imperiului Roman care a dominat vechea regiune a Mării Mediterane. După căderea imperiului, vastele sale teritorii au fost împărțite între statele vecine. În secolele următoare, romanii au dus dorul vremurilor strălucite ale vechiului imperiu. Benito Mussolini va răvăși lumea prin dorința sa de a reînvia această glorie apusă a Romei. Așadar, ce anume l-a determinat pe Mussolini să devină dictator?

La „baza" Italiei

Fiul unui socialist

PENINSULA ITALICĂ SE PRELUNGEȘTE în Marea Mediterană, având forma unei cizme. Un bărbat numit Alessandro lucra ca fierar în apropierea „tălpii" cizmei pe care o întruchipează teritoriul Italiei, în satul Dovia di Predappio, în provincia Forli, regiunea Emilia-Romagna. Nu prea îi plăcea munca, în schimb era cunoscut în zonă pentru activismul său socialist; era, de asemenea, un băutor înrăit.

Primul fiu al lui Alessandro s-a născut la sfârșitul lunii iulie 1883. Numele său va fi Benito. Se spune că tatăl său i-a ales acest nume după numele președintelui reformator al Mexicului, Benito Juarez, pe care, de altfel, îl admira.

Mulți dintre cei care locuiau în Dovia di Predappio erau fermieri săraci. Atât de săraci încât nu își puteau permite nici măcar să își ducă uneltele la reparat. Astfel, Alessandro nu câștiga prea mult ca fierar. În plus, era pasionat mai mult de socialism decât de muncă, iar banii pe care îi câștiga, îi cheltuia pe băutură. Familia Mussolini era compusă din cinci membri: Benito, fratele și sora acestuia, Alessandro și soția sa; mare parte din susținerea financiară a familiei era asigurată din salariul insuficient al mamei lui Benito, Rosa, care era învățătoare.

Pe când era copil, mama sa îl ducea în fiecare duminică la biserică. Era un băiețel inteligent, dar neastâmpărat; deseori întrerupea slujbele religioase și trebuia să fie scos din biserică. O astfel de pedeapsă nu îl intimida: se urca în copacul din curtea bisericii, iar apoi arunca fructe și pietre către enoriașii care ieșeau din biserică.

▼ Tatăl lui Mussolini, Alessandro. Nu avea o educație formală, dar a contribuit la ziarul local cu articole politice; era figura centrală a activiștilor politici din Dovia di Predappio.

Tatăl lui Mussolini era agnostic și niciodată nu s-a apropiat de biserică. Prefera să citească „Das Kapital" de Karl Marx în locul Bibliei. Le citea și copiilor după masă, explicându-le înțelesul ideilor lui Marx. Nu era o carte potrivită pentru copii, dar se pare că Benito îl asculta pe tatăl său cu seriozitatea de care nu era capabil în biserică. Filozofia socialistă adoptată de tatăl său a prins rădăcini în gândirea tânărului Mussolini care începuse să o considere necesară pentru crearea unei societăți ideale.

Tinerețe „pe muchie de cuțit"

După ce a terminat școala primară, Mussolini s-a înscris ca intern la un liceu al călugărilor silezieni. Mama acestuia sperase că mediul disciplinat al școlii va putea să îi îndrepte comportamentul fiului său.

Studenții erau împărțiți în trei categorii, în funcție de vârstă, iar Mussolini făcea parte din cea inferioară. Această diviziune era respectată strict, chiar și în sala de mese. Mussolini crescuse într-o sărăcie medie, fiind oarecum obișnuit cu mâncarea proastă, însă chiar și așa, era scârbit de ceea ce primea la masă în cadrul școlii sileziene. Împreună cu alți câțiva colegi care îi împărtășeau opiniile și-a exprimat dezgustul față de hrană, refuzând să

o mănânce, însă aceasta nu rezolva situația câtuși de puțin, primind în schimb o mustrare aspră din partea profesorilor.

Mussolini și-a menținut atitudinea rebelă față de fiecare aspect din viața liceului. Cu toate acestea, obținea note foarte bune. Reușita pe acest plan îl va face încă mai nemulțumit și înverșunat. Nu putea accepta faptul că un student care excelează la învățătură trebuie să îndure mâncarea proastă a internatului liceului. Considera că studenții mai mari primeau mâncare mai bună, tocmai datorită categoriei sociale căreia îi aparțineau. Această conceptualizare a lumii din jurul său, precum și comportamentul dur le moștenise de la tatăl său.

La vârsta de 11 ani, temperamentul său se va manifesta prin acte de violență. Mussolini a atacat cu cuțitul și a rănit un student dintr-un an mai mare. A fost pedepsit, atât pentru acest incident, cât și pentru multe altele, fiind în cele din urmă exmatriculat pentru un an. Mai avea doar un an până la absolvire. S-a transferat la o școală din apropierea orașului său natal și a absolvit fără să mai creeze probleme.

Părinții lui Mussolini aveau mari așteptări de la fiul lor, date fiind rezultatele sale școlare foarte bune. L-au înscris la o școală cu profil pedagogic, perioadă în care devine membru al Partidului Socialist. În cadrul acestei școli, specializată în formarea cadrelor didactice, atmosfera era total opusă celei sileziene. Viața lui Mussolini lua o turnură pozitivă. Cu toate acestea, Mussolini era la fel de pus pe harță ca și înainte, fiind pe punctul de a fi exmatriculat după ce a rănit din nou un student. Giuseppe Verdi, compozitorul reprezentativ al Italiei secolului al XIX-lea moare în această perioadă; Mussolini este ales pentru a prezenta un omagiu ca reprezentant al școlii sale în cadrul ceremoniei funerare. Conținutul discursului nu era un elogiu în sine; era mai degrabă un discurs politic care încerca să evidențieze latura naționalistă a lui Verdi. Directorul școlii a încercat să-l oprească, dar discursul era bine primit de audiență. A doua zi, ziarul „Avanti!" („Înainte") a publicat un articol laudativ la adresa lui Mussolini.

▲ Rosa Maltoni, mama lui Benito Mussolini. Părinții ei s-au opus căsătoriei cu activistul radical, Alessandro Mussolini. Rosa era foarte puțin interesată de politică, dar va continua să susțină activismul socialist pasionat al soțului ei pe întreaga durată a vieții acestuia.

◄ Giuseppe Verdi este compozitorul italian, cu viziuni puternic naționaliste, care a creat opere celebre, precum binecunoscuta „Aida". A fost foarte apreciat de naționaliștii care voiau să unifice Italia.

Bologna, capitala regiunii Emilia-Romagna. Încă din Evul Mediu, orașul s-a aflat sub conducerea Papei. Încercând să reacționeze la aceasta, Bologna a devenit un focar al socialismului.

CLIPE PERSONALE

NELINIȘTILE UNUI IUBITOR DE ANIMALE

În perioada adolescenței, Mussolini era cunoscut în Dovia di Predappio ca fiind un tânăr infractor. Era puternic și inteligent și începuse să își pună în evidență abilitățile de lider. A devenit șeful unei bande de tineri delincvenți din orașul său.

Mussolini nu era însă doar un tânăr de nestăvilit. Chiar și înainte de a merge la școală, interesul său pentru studiu era evident în entuziasmul pe care îl arăta față de cărțile pe care i le citea tatăl său.

Pe cât de violent și dur era cu oamenii, pe atât de afectuos era cu animalele. Îi plăceau, în special, bufnițele și caii. Petrecea mult timp călărind în jurul munților sau privind bufnițele, ochii lor mari strălucind în noapte. Se poate spune, așadar, că avea două laturi opuse: pe de o parte, infractorul de neoprit, pe de altă parte, studentul iubitor de animale.

▲ Mussolini ținându-și calul în hățuri. El este omul care va răspândi fascismul în lume.

Încă din copilărie, Mussolini avea înclinații spre filozofia politică socialistă, înclinații insuflate de tatăl său. În Evanghelia lui Ioan, calul roșu simbolizează războiul. Bufnițele, păsări care își încep activitatea noaptea, erau considerate un simbol al erei întunecate.

Este o coincidență ciudată faptul că aceste două ființe erau preferatele unui om care va împinge lumea în haosul războiului.

Zile fără direcție

Închis în Elveția

În luna iulie a anului 1901, la vârsta de 18 ani, Mussolini a absolvit primul din clasă, în cadrul liceului pedagogic. În același timp, a luat examenele de atestat, însă, chiar și așa, nu își putea găsi o slujbă în învățământ. A încercat să obțină un post în cadrul primăriei orașului, dar a fost refuzat. Tatăl său s-a înfuriat și i-a cerut primăriei explicații pentru faptul că fiul său, deși avea rezultate excelente, nu a primit postul.

Mussolini își va găsi de lucru abia în luna februarie a anului următor. Nici măcar nu era o slujbă în regiunea sa natală; postul pe care îl găsise era acela de profesor suplinitor la o școală din Gualtieri, în provincia Reggio Emilia.

Era considerat un bun profesor, dar latura întunecată a caracterului său a ieșit la iveală când s-a implicat într-o aventură cu soția unui soldat. Partidul Socialist din Gualiteri știa deja de Mussolini de la discursul ținut pentru ceremonia funerară a lui Verdi, astfel încât i s-a cerut să susțină câteva discursuri în numele său. Se poate spune că relațiile cu femeile și activismul politic îl făceau pe Mussolini să treacă drept un profesor unic în felul său.

Anul școlar s-a încheiat în acel iulie, iar Mussolini a demisionat și a pornit spre Elveția. Deși se crede că insatisfacția pe care o avea ca profesor suplinitor într-un mic sătuc ar fi jucat un rol deosebit în plecarea sa, motivul real a fost însă dorința de a evita înrolarea în armata italiană.

Soldați italieni la începutul secolului XX. Dat fiind faptul că era activist socialist, Mussolini ajunsese deja în vizorul poliției; în același timp însă s-a dovedit a fi un soldat cu abilități excelente în armată.

▲ Rachele Guidi, în perioada târzie a vieții sale. Avea temperamentul potrivit pentru soțul ei, temutul dictator.

Mussolini a găsit de lucru mai întâi pe un șantier de construcții din sudul Elveției. Era o slujbă prost plătită, astfel încât a renunțat după numai o săptămână. A pornit apoi spre Lausanne unde a găsit din nou de lucru ca muncitor. Salariul era la fel de mic ca cel anterior. Era sărac lipit pământului și abia își putea permite să mănânce. Locuia sub un pod și într-o zi a fost arestat de poliție, fiind luat drept vagabond. Aceasta va duce la prima experiență a lui Mussolini în închisoare.

Perioada de modelare filozofică

După ce a fost eliberat din închisoare, Mussolini își va folosi legăturile din cercurile socialiste pentru a deveni secretarul unei uniuni sindicale. Începe să scrie la ziarul Partidului Socialist, „L'Avvenire del Lavoratore". Discursurile erau punctul forte al lui Mussolini și le va prezenta în numele Partidului Socialist. Mussolini începe să atragă asupra sa atenția socialiștilor italieni care locuiau în Elveția.

În această perioadă o cunoaște pe Angelica Balabanoff. Împărtășește cu ea același spirit, aceeași inteligență și aceeași pasiune pentru cărți. Curiozitatea intelectuală a lui Mussolini va fi influențată de această legătură. Se familiarizează cu scrierile și teoriile sociologice ale economistului italian Vilfredo Pareto care au un impact deosebit asupra sa.

Omul-cheie

ANGELICA BALABANOFF

Angelica Balabanoff a avut un rol foarte important în dezvoltarea principiilor filozofice ale lui Mussolini. De origine rusă, Angelica Balabanoff a fost secretara lui Vladimir Lenin. Era o marxistă înflăcărată, membră a Partidului Socialist.

Angelica Balabanoff îl întâlnește pe Mussolini la vârsta de 26 de ani. Ea îl îndeamnă să citească „Manifestul Comunist" al lui Karl Marx, precum și filozofia lui Friedrich Nietzsche.

Mussolini i-a cerut ajutor Angelicăi Balabanoff pe când era redactor la ziarul „Avanti!". Avea deplină încredere în ea, dar relația dintre ei se va strica în momentul în care Mussolini își va elabora propria filozofie. Mussolini s-a desprins de filozofia socialistă și a început să-și contureze ideile care aveau să devină baza fascismului. Din punctul de vedere al Angelicăi Balabanoff, Mussolini punea prea mult accent pe marxism. În cele din urmă, ea demisionează din corpul editorial al ziarului.

Nu se știe cu siguranță dacă relația dintre cei doi mai avea și o altă natură, pe lângă împărtășirea credinței în socialism.

▶ Angelica Balabanoff a fost pentru Mussolini un adevărat mentor în perioada în care acesta a locuit în Elveția.

De asemenea, va fi în mare măsură influențat de conceptele enunțate de Georges Sorel în lucrarea sa „Reflecții asupra violenței".

Pe baza lecturii nestăvilite și dezorganizate a acestor lucrări de filozofie, Mussolini își va întemeia sistemul de gândire.

Amnistie şi întoarcere acasă

În 1903, Mussolini va fi expulzat din Elveția, din cauza poziției politice radicale și a activităților pe care le efectua în numele mișcării socialiste. A revenit în Italia, dar ordinul de încorporare a sosit din nou, iar Mussolini s-a întors în Elveția.

În această perioadă și-a conturat ideologia, transformându-se într-un socialist înflăcărat, având convingeri ateiste. În timpul unei dezbateri cu un ministru, i-a „acordat" cinci minute lui Dumnezeu pentru a-i lua viața, iar dacă nu va fi murit în acest răstimp, atunci dovada inexistenței lui Dumnezeu era clară. După cele cinci minute, Mussolini a părăsit locul dezbaterii. Acest stil simplu s-a dovedit a fi destul de convingător și reprezintă motivul pentru care abilitățile oratorice ale lui Mussolini au avut un impact atât de eficient asupra maselor.

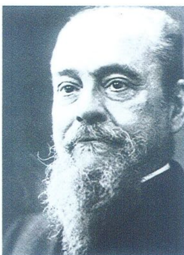
În aprilie 1904, Mussolini a fost din nou expulzat din Elveția, pentru infracțiunea de falsificare a pașaportului. În Italia era, de asemenea, cercetat pentru fals în acte și, deci, nu se putea întoarce acasă. Abia a reușit să iasă din această perioadă de criză și asta datorită ajutorului simpatizanților săi. În noiembrie, se întoarce brusc în Italia. Se născuse un prinț moștenitor, iar amnistia a fost prelungită asupra lui Mussolini. Era expert în identificarea celor mai bune oportunități și nu avea niciun motiv pentru a nu profita de acestea.

În luna ianuarie a anului următor, Mussolini a fost recrutat în armată ca trăgător de elită. La scurt timp după înrolare, mama lui Mussolini moare de meningită. I s-a permis să meargă acasă pentru o scurtă perioadă de timp, după care s-a întors pe front. Și-a încheiat stagiul militar, fiind un soldat model. Apoi a luat un examen de competențe în limba franceză. Își va găsi o slujbă ca profesor, dar nu va fi de lungă durată. În primăvara următoare s-a angajat pe postul de profesor de franceză, dar a renunțat după doar câteva luni.

Întors în orașul natal, Mussolini participă la mișcările activiste ale țăranilor. Devenise un om foarte diferit de cel care fusese în timpul școlii pedagogice. A fost arestat pentru acte de violență, dar, după ce a ieșit din închisoare, compatrioții săi îl priveau ca pe un erou.

În acest timp, tatăl lui Mussolini o cunoaște pe Anna Guidi, părăsește alături de ea orășelul și își deschid împreună un restaurant. Pentru o vreme Mussolini îl va ajuta în afaceri. Anna avea o fată în vârstă de 17 ani, pe nume Rachele. Curând, Rachele și Mussolini se îndrăgostesc.

În luna februarie a anului următor, Mussolini devine secretar în cadrul unei uniuni sindicale din orașul Trento care, la acea vreme, se afla sub controlul Austro-Ungariei. Înainte de a pleca spre Trento, Mussolini îi spune lui Rachele să îl aștepte, intenționând să se însoare cu ea.

▲ Vilfredo Pareto. Formulează teoria elitelor, conform căreia numai câțiva indivizi cu abilități superioare pot conduce masele, teorie care în cele din urmă va fi utilizată ca justificare a fascismului.

Lausanne, Elveția, în anii 1920. Aici Mussolini se va familiariza cu diverse sisteme filozofice și va alege să studieze franceza și germana.

▼ Karl Marx, filozoful față de care Angelica Balabanoff a nutrit un devotament nestăvilit. Ideile sale se află la baza socialismului și a comunismului.

Vremuri schimbătoare

Expulzare din Austria

LA TRENTO, Mussolini va avea două poziții principale: ca secretar al unei uniuni sindicale și ca redactor al publicației socialiste locale, „L'Avvenire del Lavoratore" („Viitorul Muncitorului").

În Trento locuiau mulți italieni; la acea vreme, orașul se afla sub stăpânire austriacă, dar era considerat de către italienii naționaliști unul dintre teritoriile care ar fi trebuit să fie unite cu Italia. Cesare Battisti era o figură centrală a partidului socialist, un italian patriot care milita pentru reunificarea orașului Trento cu Italia. Mussolini simpatiza cu Battisti și a scris pentru ziarul condus de acesta, „Il Popolo" („Poporul"), devenind, în cele din urmă, redactor al acestuia.

Stilul jurnalistic radical al lui Mussolini și discursurile sale susținute în diverse regiuni au atras atenția guvernului Austriei. Mussolini a fost arestat, iar publicarea ziarului a fost interzisă. Șase luni mai târziu, Mussolini a fost deportat din Austro-Ungaria.

Se va întoarce la tatăl său pentru a-l ajuta în administrarea restaurantului. Se zvonea că Mussolini se afla în plin proces de preluare a unui ziar local socialist. A devenit secretarul filialei Partidului Socialist și redactor al ziarului acestuia. De asemenea, tot în această perioadă

Trento, la acea vreme o țintă în vederea reunificării Italiei. Lucrarea în care Mussolini descrie impresiile sale cu privire la Trento va fi foarte apreciată.

▲ Cesare Battisti (al doilea din dreapta) în fruntea unui grup de soldați austrieci. Interacțiunile lui Mussolini cu acesta îi vor inspira noi direcții în viață.

își îndeplinește promisiunea făcută înainte de a pleca spre Trento, și anume aceea de a se căsători cu Rachele.

Ziarul socialist local își lărgește aria de difuzare, în timp ce în luna septembrie, Rachele naște o fată, Edda. Soția lui Mussolini va participa și ea la Convenția Națională a Partidului Socialist Italian, ca reprezentantă a regiunii Romagna. Părea că lucrurile decurg normal pentru Mussolini, atât în viața particulară, cât și în cea privată, dar un eveniment trist avea să îi înnegureze această perioadă. La vârsta de 57 de ani, moare tatăl său, Alessandro, omul care i-a stârnit interesul pentru politică. Mussolini va scrie un necrolog pentru tatăl său în care va vorbi despre moștenirea ideologică pe care a primit-o.

Redactor la „Avanti!"

Mussolini a intenționat să transforme rapid Partidul Socialist într-unul revoluționar. A încercat să înlăture membrii moderați, dar a fost refuzat de superiorii săi. Extrem de nemulțumit, Mussolini părăsește brusc Partidul Socialist și își formează propria sa grupare.

În luna septembrie, Italia a declarat război Turciei pentru recuperarea orașului Tripoli, una dintre regiunile cele mai revendicate de Italia. Pentru a recâștiga încrederea membrilor Partidului Socialist, Mussolini protestează împotriva războiului. Din cauza caracterului violent al acestor proteste, a fost arestat în luna octombrie.

Mussolini a fost condamnat la 1 an de închisoare.

A fost un prizonier model, iar sentința i-a fost redusă. Este eliberat în luna martie și, din acest moment, trece drept revoluționarul „Il Duce" („liderul"). Apelativul are același înțeles ca și „Der Führer" care a fost adoptat mai târziu de liderul nazist, Adolf Hitler.

Biblioteca de amintiri

VIOLONISTUL FASCIST

Mussolini a fost pasionat încă din copilărie de muzică. După ce a fost exmatriculat de la școala călugărilor silezieni a fost trimis la o altă școală cu internat; aici se va alătura formației școlii și va cânta la trombon.

După ce a devenit liderul Uniunii Sindicale din Austria, Mussolini a învățat să cânte la vioară. Chiar și în perioada în care se afla la conducerea Partidului Fascist, Mussolini cânta la vioară în fața familiei și a membrilor partidului.

Mussolini se înțelegea bine și cu Giacomo Puccini, compozitorul reprezentativ al Italiei, recunoscut pentru operele „Madama Butterfly" și „Tosca". Atunci când erau interpretate lucrările lui Puccini, Mussolini era nelipsit din public.

Arturo Toscanini a fost dirijor, un susținător neîntrerupt al fascismului. După moartea lui Puccini, Toscanini va dirija ultima lucrare, incompletă, a marelui compozitor italian, „Turandot", performanță pentru care va fi apreciat de însuși Mussolini. Mai târziu, Toscanini se va îndepărta de fascism și va refuza să dirijeze interpretări ale acestei opere pentru Partidul Fascist. Mussolini a fost nevoit să îi întoarcă spatele lui Toscanini.

Mussolini a adoptat o atitudine foarte severă față de sentimentele antifasciste și activiștii antifasciști. Considera însă că marile opere care nu susțin fascismul sunt, totuși, importante pentru cultura oamenilor și pentru dezvoltarea culturii italiene. Încuraja arta și era el însuși un iubitor de artă.

▸ Mussolini o acompania la vioară deseori pe amanta sa, Claretta Petacci.

Când a observat faptul că facțiunea radicală a Partidului Socialist devenise cea mai puternică, s-a întors la aceasta. La Convenția Națională din luna iulie, a propus din nou expulzarea membrilor moderați și a primit aprobarea din partea unei majorități covârșitoare. Mussolini a fost numit redactor executiv al ziarului „Avanti!" și s-a mutat la Milano. Devenise „Il Duce" în adevăratul sens al cuvântului.

O expulzare din partid

În 1913, Mussolini candidează în alegerile parlamentare din Italia. Va fi foarte dificil pentru el să fie ales, din cauza puterii deținute de Partidului Republican Conservator și, după cum se preconiza, Mussolini va pierde alegerile. Nu se oprește aici și așteaptă următoarea oportunitate.

Aceasta va apărea în luna iunie a anului următor. În 1914, Europa era pe punctul de a fi cuprinsă de haosul Primului Război Mondial. În orașul-port Ancona, polițiștii au tras în mulțime în încercarea de a înăbuși o demonstrație a susținătorilor stângii. Au fost uciși trei oameni. Acest incident a dus la izbucnirea altora, în alte regiuni, astfel încât Italia va intra într-o perioadă de teroare cunoscută în istorie drept „Săptămâna Roșie". Mussolini a încercat să profite de această oportunitate pentru a instiga la revoluție, prin intermediul discursurilor incendiare și prin articole de propagandă în „Avanti!". În cele din urmă, trupele guvernamentale reușesc să preia controlul într-o săptămână. Planurile lui Mussolini eșuaseră iar.

Pe când Italia se afla încă în dezordine, izbucnește Primul Război Mondial, în iunie 1914. Partidul Socialist și-a menținut politica de opoziție față de război pe care a avut-o și în timpul conflictului cu Turcia, afirmându-și neutralitatea. Mussolini deținea aceeași poziție la începutul războiului, dar a făcut o schimbare de 180 de grade la trei luni de la începerea acestuia, adoptând o poziție pro-război în paginile ziarului „Avanti!". Aceasta a fost considerată o acțiune îndreptată împotriva Partidului Socialist, astfel încât Mussolini a fost concediat de la ziar.

▲ Soldați italieni plecând spre Tripoli. Poporul italian dorea ca Tripoli să fie unit cu Italia.

După o lună, revine în prim plan, cu o nouă publicație, „Popolo d'Italia" („Poporul Italiei") în care apar articole și mai înflăcărate, susținând războiul. Această acțiune va duce la expulzarea sa din Partidul Socialist.

Reacția partidului nu se va bucura de răsunet, deoarece „Popolo d'Italia" câștiga teren în influențarea populației. Foarte rapid a ajuns la un număr de 80.000 de cititori. Scriitori pro-război se grupau în jurul publicației. La data de 1 decembrie, Mussolini a organizat Fasci d'Azione rivoluzionaria internazionalista („Asociația Revoluționară Fascistă Internațională"). „Fasci" înseamnă mănunchi, care la rândul său simbolizează puterea unității și a solidarității.

Mussolini este arestat în 1915 pentru activismul său pro-război.

„Dorința de putere"

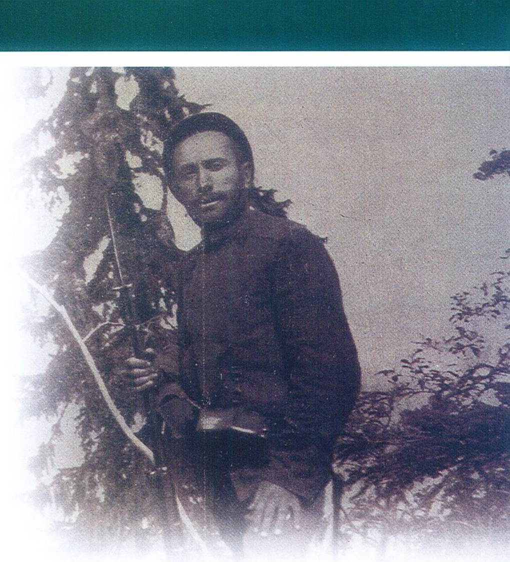
Rănit pe câmpul de luptă

După izbucnirea Primului Război Mondial, Italia a adoptat o atitudine expectativă. Prin intermediul unui pact secret încheiat la Londra, Italia și-a trădat aliații, Austria și Germania și a intrat în război de partea Rusiei și a Franței, în schimbul unor teritorii, precum Pensinsula Istria și regiunea Dalmația.

Războinicul Mussolini a fost recrutat de armata italiană și, în conformitate cu dorințele sale, a fost trimis în prima linie. Pentru o vreme s-a îmbolnăvit și a trebuit să se întoarcă acasă, dar a fost răsplătit mai apoi pentru eforturile sale în război și avansat în grad. În timpul unor trageri de artilerie, un obuz explodează și ucide cinci bărbați; Mussolini a fost rănit de aproape 40 de bucăți de șrapnel.

După o jumătate de an de spitalizare, Mussolini este scutit de îndatoririle militare și se întoarce la activitatea sa ca gazetar. A publicat articole în care își descria experiențele de război.

Războiul s-a încheiat în 1918, dar mult timp după aceea Italia s-a aflat într-o situație grea, atât din punct de vedere politic, cât și economic. Pentru a înrăutăți lucrurile, Italiei nu i-au fost date teritoriile promise; Istria și Dalmația au revenit Iugoslaviei. Deși Italia se afla de partea învingătorilor, a fost tratată asemenea unei țări învinse.

▲ Mussolini, în vremea Primului Război Mondial. În timpul spitalizării sale, a fost vizitat de regele Victor Emmanuel al III-lea care i-a spus că Italia „are nevoie" de el.

Crearea Partidului Național Fascist

Deși societatea italiană trecea printr-o perioadă dificilă după încheierea Primului Război Mondial, Mussolini nu era deloc pesimist. Haosul creat de război i-a dat lui Mussolini posibilitatea să organizeze mișcarea revoluționară la care spera de atâta timp.

▼ D'Annunzio (dreapta) și Mussolini. Mussolini a recunoscut popularitatea lui D'Anunnzio, dar, în același timp, simțea că acțiunile sale nechibzuite pot fi periculoase.

La data de 23 martie 1919, Mussolini reformează facțiunea milaneză în „Fasci Italiani di Combattimento" (Liga combatantă). După cum îi sugerează și numele, aceasta reprezenta un grup politic care susținea rezolvarea problemelor prin metode militare. În anul următor, fasciștii au atacat Partidul Socialist și au distrus sediul ziarului „Avanti!" la care lucrase Mussolini.

Fasciștii, conduși de Dino Grande, un apropiat al lui Mussolini, i-au terorizat pe comuniști, anarhiști și socialiști. Forțele naționaliste au ocupat orașul Fiume din Istria și l-au declarat oraș independent. Poporul italian aproba acțiunile fasciștilor și Mussolini credea că acest suport va fi susținut și în timpul alegerilor din noiembrie. Dar greșise; împreună cu alți candidați fasciști, a fost zdrobit în alegeri.

În luna noiembrie a anului următor, Istria a fost cedată Italiei; în schimb, Italia trebuia să renunțe la ideea de a primi Dalmația. Orașul eliberat, Fiume, a fost ocupat de forțe italiene și liderul acestuia, simpatizantul fascist, Gabriele D'Annunzio a pierdut puterea.

Între timp, Mussolini a continuat să își consolideze baza puterii prin stabilirea de contacte cu liderii fasciști locali. Partidul Socialist era aproape distrus din cauza opresiunii fasciștilor; în 1921 în Italia se aflau aproximativ 250.000 de fasciști. Au

Din culise

STRATEGIE ŞI POLITICĂ

Misiunea noii administraţii a lui Mussolini era aceea de a redobândi puterea naţională a Italiei, slăbită de Primul Război Mondial. O modalitate pentru a realiza acest lucru a fost creşterea producţiei agricole.

La acea vreme, Italia era un mare consumator de grâu, însă, în principal, de import. Mussolini a ordonat dezvoltarea regiunii din sudul Romei ca vastă zonă agricolă, care va acoperi 60.000 de hectare.

Odată stabilită suprafaţa agricolă, puteau fi implementate măsuri în vederea obţinerii unei creşteri masive a producţiei de grâu. Mussolini a comandat participarea pro-activă a membrilor Partidului Fascist în efortul de reformare a agriculturii. Aceştia au devenit o prezenţă permanentă pe terenurile agricole ale Italiei, lucrări la care a participat chiar şi Mussolini.

De asemenea, pentru a consolida viitorul ţării, Mussolini a încurajat creşterea ratei natalităţii. La fiecare naştere se oferea un fond de alocaţii, iar familiile cu mai mulţi copii primeau stipendii.

În baza acestei politici a fost consolidată bunăstarea naţională. Inflaţia a crescut şi ea, dar nu era niciun dubiu că Italia şi-a recâştigat vitalitatea.

Fascismul urmărea să-l oblige pe fiecare cetăţean să gândească şi să acţioneze într-un anumit mod. De fapt, fascismul pus în aplicare poate fi considerat o formă perfectă de dictatură.

▸ Mussolini participă la strânsul recoltei alături de ţărani. Încercările sale de a contura o astfel de imagine în conştiinţa publică anticipează strategiile politice ale lui Hitler şi ale naziştilor.

câştigat importante victorii în alegerile generale organizate în acel an; în cadrul unei convenţii naţionale a fasciştilor, Mussolini a declarat înfiinţarea Partidului Naţional Fascist.

Mussolini reuşeşte, în cele din urmă, să ajungă la adevărata putere politică. Prim-ministrul Luigi Facta a propus crearea unei guvern de coaliţie cu fasciştii; în timpul negocierilor, fasciştii au pus la cale premisele preluării totale a guvernării. În cadrul unei reuniuni a Partidului Fascist, Mussolini a impus organizarea unui marş al membrilor partidului asupra Romei.

S-au adunat fascişti din întreaga Italie, purtând uniformele caracteristice, cămăşile negre. Luigi Facta i-a cerut regelui Victor Emmanuel al III-lea să reacţioneze la acest marş, dar acesta refuză. În schimb, regele îl demite din funcţie pe Facta şi îl numeşte prim-ministru pe Mussolini.

▴ Giacomo Mateotti. Mussolini nu a fost niciodată acuzat că ar fi comandat asasinarea lui Mateotti, dar a fost mereu considerat suspect din cauza opoziţiei sale faţă de alte partide.

Noul cabinet nu era format numai din fascişti; în componenţa acestuia se mai aflau şi alte partide care încă deţineau anumite prerogative. Mussolini, în vârstă de 40 de ani, devine prim-ministru şi ministru de interne şi afaceri externe.

Primele alegeri au fost organizate în 1924 după ce Mussolini a reformat sistemul electoral. În baza acestui sistem, partidului care câştiga 25 de procente din voturi îi reveneau trei sferturi din locuri în parlament. Fasciştii au obţinut o victorie zdrobitoare, câştigând 275 de locuri. Ceva mai târziu a fost descoperit cadavrul lui Giacomo Mateotti, cel care solicitase anularea rezultatelor alegerilor din cauza neregularităţilor comise. În mod evident, era o crimă a fasciştilor; temându-se de violenţa acestora, regele nu l-a îndepărtat pe Mussolini de la putere, ocazie cu care acesta din urmă a dat ordine de întărire a securităţii şi a aplicat noi restricţii presei.

Marş fascist asupra Romei. Există păreri conform cărora viitorul Italiei ar fi fost total diferit dacă regele Victor Emmanuel al III-lea ar fi luat măsuri împotriva acestui marş.

Spre culmile puterii

Politicianul Mussolini

ÎN ANUL 1928 toate celelalte formațiuni politice au fost scoase în afara legii. Marele Consiliu Fascist va selecta candidați dintre membrii partidului. Partidul Fascist era acum autoritatea supremă a statului italian, iar regimul dictatorial era aproape instalat. Oricine ar fi fost împotriva partidului fascist urma să fie investigat și torturat de poliția secretă.

În ciuda acestor acte de brutalitate, poporul italian îi acorda din ce în ce mai multă încredere lui Mussolini. Prosperitatea generată de politicile agrare, industriale și economice ale lui Mussolini a făcut ca populația să ignore abuzurile regimului opresiv. Economia italiană a cunoscut o revenire miraculoasă după război. Mussolini însă nu s-a culcat pe lauri; a îmbunătățit drumurile, căile ferate, sistemul de învățământ și chiar a solicitat cercetarea arheologice a ruinelor antice. Politicile sale au ridicat standardul de viață al națiunii, dar ceea ce voia Mussolini cu adevărat era să readucă Italia cât mai aproape de zilele de glorie ale Imperiului Roman.

▸ Italia a cucerit Etiopia în 1935. Conflictul a fost considerat ultimul război colonial al secolului XX.

▴ Un afiș realizat în 1928, înfățișând autoritatea lui Mussolini în fața regelui.

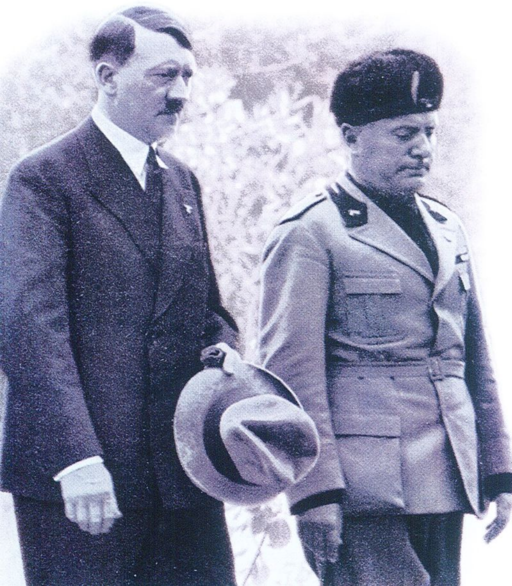
Populația majoritar catolică era mulțumită de acordul semnat de Mussolini cu Papa în 1929. Conform așa-numitor Tratate de la Lateran, Vaticanul devenea independent și, în schimb, acesta recunoștea noul stat-națiune italian, guvernat de Mussolini.

Negocierile purtate de Mussolini cu Vaticanul au îmbunătățit relațiile acestuia cu statul italian. Astfel, cele două state s-au recunoscut oficial reciproc. Între timp, în urma alegerilor generale care au avut loc după încheierea acordului cu Papa, fasciștii vor câștiga toate locurile din Parlament datorită faptului că celelalte formațiuni politice erau scoase în afara legii.

Cei doi dictatori

În 1933, Adolf Hitler ajunge la putere în Germania. După înfrângerea în Primul Război Mondial, Germania era paralizată de restricții militare și de pierderea coloniilor sale de peste ocean. Hitler a reușit să câștige încrederea poporului german, promițând că va schimba sistemul de restricții impus Germaniei după Primul Război Mondial, precum și că va reface poziția Germaniei, aceea de mare putere în Europa. Hitler a utilizat modelul fascist pentru crearea regimului nazist și l-a considerat pe Mussolini precursorul său.

Celelalte țări din Europa erau îngrijorate de ascensiunea nazismului în Germania. În iunie 1933, Anglia, Franța, Italia și Germania au semnat un tratat de pace. Cu toate acestea, Germania a părăsit Liga Națiunilor pentru a-și ușura eforturile de reînarmare.

◂ Hitler și Mussolini. La această întâlnire, Mussolini i s-a adresat lui Hitler direct în limba germană, fără a mai folosi un interpret.

În 1934, la Veneția, Hitler și Mussolini și-au făcut prima ieșire publică împreună în fața mulțimii. Hitler purta un costum negru și o pălărie, în timp ce Mussolini era o prezență impunătoare în uniforma sa fascistă.

Mulțimea l-a ignorat pe Hitler și a scandat în continuu numele lui Mussolini, lăsând astfel să se înțeleagă diferența de statut dintre cei doi la acea vreme.

Hitler i-a cerut lui Mussolini să recunoască anexarea Austriei de către Germania. Mussolini a refuzat. La puțin timp după întoarcerea lui Hitler în Germania, prim-ministrul Austriei a fost asasinat. Mussolini și-a mobilizat rapid forțele armate lângă granița cu Germania, aceasta fiind forțată să renunțe pentru moment la planurile de anexare a Austriei.

▲ Mussolini parafează acordul cu Papa. După această întâlnire, Papa Pius al XI-lea a declarat că întâlnirea cu Mussolini a fost predestinată.

Invadare și intervenție

În anul 1935 a izbucnit războiul dintre Etiopia și Somalia Italiană. Italia a văzut acest război ca o oportunitate de a deveni o putere colonială egală Franței și Angliei, astfel încât a invadat Etiopia.

Invadarea Etiopiei de către italieni a început în octombrie 1935. Războiul a devenit ținta unor proteste internaționale, iar Liga Națiunilor a decis să impună sancțiuni economice Italiei. Germania a susținut invazia Etiopiei, astfel că relațiile dintre cele două țări s-au intensificat. În luna mai a anului următor, Italia va câștiga războiul, folosind arme chimice și biologice. Etiopia a devenit teritoriu italian. Mussolini s-a folosit de această victorie pentru a anunța crearea noului imperiu italian.

Două luni mai târziu, a izbucnit războiul civil în Spania ca urmare a revoltei armate conduse de Francisco Franco. Mussolini și Hitler au intervenit, susținându-l pe Franco. Mussolini considera că preluarea conducerii Spaniei de către fascistul Franco va contrabalansa puterea Franței, adversara Italiei, în timp ce Hitler urmărea să obțină accesul la resursele naturale ale Spaniei.

Aceste acțiuni ale Italiei și Germaniei vor arunca societatea europeană într-o criză din care îi va fi foarte greu să se salveze.

▲ Mussolini conduce reconstrucția Romei. Țelul final al lui Mussolini era reconstrucția integrală a Italiei.

Versiune diferită

INTELECTUALI PE CÂMPUL DE LUPTĂ

Războiul civil din Spania s-a intensificat odată cu intervenția lui Hitler și a lui Mussolini. El a fost generat de scrutinul general din februarie 1936, când o alianță a facțiunilor de stânga a împiedicat extrema dreaptă să preia puterea. Spania a fost aruncată în haos de acțiunile extremiștilor care doreau o reformare rapidă a regimului politic.

În luna iulie a acelui an, un general din teritoriile spaniole din Maroc a condus o revoltă armată care avea să se transforme într-un război civil ce va dura 3 ani. În timp ce naziștii și fasciștii s-au implicat în război, voluntari din toată lumea au venit în Spania și au luptat pentru a-i împiedica pe extremiștii de dreapta să acceadă la putere.

Printre aceștia s-au aflat și scriitorii Ernest Hemingway și George Orwell. Ei vor scrie romane inspirate din experiențele lor de război care vor deveni celebre în istoria literaturii.

De asemenea, faimosul pictor Pablo Picasso care susținea vechiul guvern republican al Spaniei a acuzat atrocitățile comise împotriva civililor de către Franco prin intermediul tablourilor sale, de exemplu „Guernica".

Liderii guvernului republican au cedat în fața lui Franco și a aliaților acestuia. Ei au fost nevoiți să părăsească Spania în februarie 1939. În luna următoare, Franco a ocupat capitala Madrid. Dictatura lui Franco va mai rezista mult timp după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial.

▶ Scriitorul American Ernest Hemingway care va primi premiul Nobel pentru Literatură în 1954.

Semne ale decăderii

▲ Mussolini a fost purtătorul de cuvânt al lui Hitler la conferința din München.

Admirație pentru naziști

La data de 9 septembrie 1937, Mussolini vizitează Berlinul. Este uimit de aerul de autoritate al lui Hitler în timpul cuvântării acestuia în fața a zeci de mii de oameni, lângă steagul nazist fluturând. Hitler avea o cu totul altă atitudine față de momentul în care fusese refuzat de Mussolini, în timpul vizitei sale de la Veneția. Mussolini a rămas impresionat. Două luni mai târziu, a declarat că Italia și Germania formează o „axă" de putere mondială și, urmând exemplul Germaniei, a retras Italia din Liga Națiunilor.

În luna martie a anului următor, Mussolini este înștiințat asupra anexării Austriei de către Germania. Mussolini se opusese în trecut acestei unificări. A fost foarte nemulțumit de faptul că Hitler nu l-a consultat în această privință, dar nu a întreprins nicio acțiune. Mai târziu, în luna iulie, s-a arătat de acord cu politicile rasiste ale naziștilor, declarând că evreii nu sunt cetățeni italieni.

Hitler a pretins apoi Cehoslovaciei să-i cedeze regiunea sudetă, preponderent locuită de etnici germani. Cehoslovacia încheiase un pact defensiv cu Anglia și, dacă Hitler ar fi atacat-o, s-ar fi ajuns, cu siguranță, la război. Pentru a se rezolva această situație, a fost organizată o conferință la München. Printre participanți se aflau Hitler, aliatul acestuia, Mussolini și premierul Angliei, ministrul Neville Chamberlain. Fiind poliglot, Mussolini putea înțelege limbile engleză, germană și franceză, devenind astfel, principalul intermediar între negociatori. El a convins Franța și Anglia să accepte anexarea regiunii sudete de către Hitler. Prin această acțiune, el a atins apogeul prestigiului obținut în cariera sa.

O mare greșeală politică

În luna mai a anului 1935, Mussolini l-a trimis pe contele Galeazzo Ciano la Berlin pentru a forma o alianță militară cu Germania, așa-numitul Pact de Oțel. Acesta stipula că fiecare dintre țări trebuie

▼ În vremea în care a fost făcută această fotografie, Mussolini nu îl mai considera Adolf Hitler un simplu diletant politic.

Paradă organizată în onoarea lui Mussolini, cu ocazia vizitei sale la Berlin în anul 1937.

să acorde ajutor militar celeilalte în cazul în care ar fi izbucnit un război.

Mussolini credea că, mai devreme sau mai târziu, războiul va începe în Europa.

Pactul de Oțel reprezenta, de fapt, pregătirea pentru războiul pe care Mussolini îl considera inevitabil. Acest pact stabiliza Italia epuizată de războaiele din Etiopia și Spania. Cu toate acestea, Hitler a acționat mai repede decât se aștepta Mussolini. A semnat un pact secret de neagresiune cu Uniunea Sovietică și a invadat Polonia în 1939. Polonia semnase un acord defensiv cu Anglia, iar Anglia și Franța au declarat război Germaniei. Izbucnise Al Doilea Război Mondial.

În anul următor, Hitler a invadat Belgia și Olanda, urmărind să cucerească și Franța. Mussolini a ezitat să se implice în conflict, însă, în cele din urmă, a declarat război Franței și Angliei, în iunie 1940. Franța a fost nevoită să capituleze în fața Puterilor Axei.

După capitularea Franței, Mussolini a declarat război Greciei. Scopul acestei acțiuni a fost acela de a consolida poziția Italiei în regiunea mediteraneană, însă armata italiană era vlăguită de războiul care se desfășura în Africa. În 1941, Italia pierde Etiopia în fața trupelor invadatoare engleze. Mussolini a fost blamat pentru acest eșec tactic, atât de către Hitler, cât și de către poporul italian.

În luna iunie a anului următor, Germania rupe pactul de neagresiune și declară război Uniunii Sovietice. Italia a continuat să se implice în război, dar nu mai avea resurse pentru a lupta și împotriva Rusiei; cu toate acestea, Mussolini era nevoit să își susțină aliatul.

În august, fiul lui Mussolini, Bruno, moare într-un accident aviatic, iar relația lui Mussolini cu soția sa, Rachele, se înrăutățește. Mussolini se simte tot mai rău, fizic și psihic: suferă de gastrită cronică și de pe urma dezechilibrelor psihice. Singurul suport al lui Mussolini rămâne amanta sa, Claretta Petacci.

Înlăturat din funcția de prim-ministru

Odată cu atacul de la Pearl Harbour izbucnește războiul americano-japonez. Conflictul ia o amploare globală, pe de o parte aflându-se Puterile Axei – Japonia, Germania și Italia, iar de cealaltă parte, Puterile Aliate – America, Anglia și Franța. Italia însă continuă să se afle în declin, iar Mussolini nu mai primește susținerea poporului italian.

Prin înfrângerea suferită în Tunisia în luna mai a anului 1943, Italia pierde ultima colonie africană. Astfel, Puterile Aliate obțin o poziție strategică de unde puteau invada Italia. Bombardarea Italiei a început în iulie. Liderii Partidului Fascist și-au dat seama că Italia nu putea să capituleze și au început să urzească planuri pentru îndepărtarea lui Mussolini de la putere.

▲ Armata italiană a fost devastată de războiul din Etiopia și de intervenția în Războiul Civil Spaniol.

La Convenția Internațională a Partidului Fascist, membrii au votat înlăturarea lui Mussolini din funcția de prim-ministru. Mussolini a fost uluit de determinarea cu care a fost luată această decizie. A doua zi, regele Victor Emmanuel al III-lea l-a înlăturat pe Mussolini din funcție și l-a închis la Campo Imperatore.

◀ Edda Mussolini (1 septembrie 1910 – 9 aprilie 1995) a fost primul copil al lui Benito Mussolini. Fotografie de la ceremonia de nuntă , prin care ea a devenit Edda Ciano, contesă de Cortellazzo și Buccari..

CLIPE PERSONALE

MUSSOLINI CA PILOT

Mussolini era un bărbat cu o statură robustă căruia îi plăceau provocările. După ce a devenit prim-ministru, a continuat să călărească. Îi făcea să tresară pe cei cu care se întâlnea întâmplător când călărea în munți. Chiar și dacă avea probleme politice de rezolvat, Mussolini nu renunța la plăcerea de a călări.

De asemenea, îi plăcea să piloteze avioane, chiar mai mult decât să călărească. A devenit pilot la scurt timp după ce a organizat partidul fascist. D'Annunzio, simpatizantul fasciștilor, care a ocupat și eliberat orașul Fiume, avea atestat de zbor și a pilotat avioane în misiuni de luptă deasupra Austriei, teritoriu inamic în Primul Război Mondial. Mussolini simțea, într-un fel, că D'Annunzio este rivalul său în ceea ce privește pilotajul.

După ce Puterile Axei au declarat război Rusiei, în 1941, Mussolini a fost însărcinat să monitorizeze linia frontului din Ucraina. Când s-a întors de la conferința cu Hitler, a pilotat singur avionul.

Căderea fascismului

▸ În data de 20 iulie 1944 a avut loc o încercare de asasinat asupra lui Adolf Hitler. Bomba a fost detonată în cartierul general al naziștilor.

Încercare de revenire

ÎNLOCUITORUL LUI MUSSOLINI pentru postul de prim-ministru a fost Pietro Badoglio. El a ordonat dizolvarea Partidului Național Fascist și arestarea membrilor săi. Liderii Partidului Fascist au fost luați prin surprindere de această decizie, fiind obligați să părăsească țara.

Badoglio a încheiat un acord cu Puterile Aliate în luna septembrie. Germania a invadat Italia și a ocupat teritoriile din nordul Romei. Badoglio și regele Victor Emmanuel al III-lea au fost nevoiți să fugă în sudul Italiei.

Câteva zile mai târziu, Mussolini a fost eliberat din închisoarea situată în munți prin intervenția forțelor naziste și a zburat spre Germania.

Hitler a ordonat vechiului său aliat să creeze un nou stat fascist în partea nordică a Italiei, ocupată de Germania. Mussolini ar fi fost conducătorul noului stat, Republica Socială Italiană. Centrul ar fi urmat să fie Salo, un orășel pe malurile lacului Garda. Acesta urma să fie un guvern-marionetă al lui Adolf Hitler. Țara se afla sub control german și Mussolini nu avea prea multe de făcut.

▲ Mussolini și cel care îi va lua locul în funcția de prim-ministru, Pietro Badoglio (dreapta).

Un plan de pace care soseşte prea târziu

Războiul s-a intensificat în Pensinsula Italică. Puterile Aliate și regele Victor Emmanuel al III-lea au încercat să distrugă statul-marionetă fascist, Republica Socială Italiană.

Mussolini a încercat să îi elimine din Partidul Fascist pe acei membri care au susținut înlăturarea sa din funcția de prim-ministru. În cursul unei astfel de acțiuni de purificare a fost ucis și ginerele său, Galeazzo Ciano. Mussolini însuși a aprobat execuția lui Ciano.

În luna iunie 1944, Puterile Aliate reușesc să ocupe Roma. Două luni mai târziu are loc debarcarea din Normandia, iar Franța va fi eliberată

CĂLĂTORII ÎN TIMP

1919	3	Mussolini îi organizează pe fasciști
1919	9	Hitler intră în Partidul Muncitoresc Socialist German
1921	7	Hitler devine liderul Partidului Nazist
1921	11	Mussolini creează Partidul Național Fascist
1922	10	Mussolini devine prim-ministru
1933	10	Politicienii de dreapta preiau puterea după alegerile din Spania
1934	8	Hitler devine Cancelarul Germaniei
1936	9	Franco devine liderul Spaniei
1939	3	Războiul Civil Spaniol se încheie și Franco își instaurează dictatura absolută
1943	7	Mussolini este înlăturat de la putere și Partidul Național Fascist este dizolvat
1945	4	Mussolini este împușcat, Hitler se sinucide
1945	5	Naziștii sunt înfrânți de Puterile Aliate
1975	11	Franco moare din cauze naturale

▲ Francisco Franco, dictator al Spaniei. Deși a fost în continuare ținta unor critici severe din întreaga lume dupa cel de-al Doilea Război Mondial, a reușit să își mențină poziția de dictator până la sfârșitul vieții.

CEI TREI MARI DICTATORI AI LUMII

De fiecare dată când se vorbeşte despre dictatorii fascişti, numele lui Benito Mussolini şi al lui Adolf Hitler sunt, fără îndoială, menţionate. În Europa a mai existat însă un dictator fascist care nu trebuie trecut cu vederea: Francisco Franco, cel care a deţinut controlul Spaniei după Războiul Civil Spaniol.

În urma reuşitei revoltei sale militare din 1939, Franco a preluat controlul total asupra Spaniei. Hitler este recunoscut pentru utilizarea Partidului Fascist ca model pentru crearea regimului nazist, în timp ce guvernul lui Franco s-a inspirat din modelul nazist. Asemeni Führer-ului Hitler şi Il Duce Mussolini, Franco s-a autoproclamat conducător suprem. În acest fel, fascismul s-a transmis de la dictator la dictator.

Când Spania a devenit o ţară fascistă, situaţia politică a Europei era foarte complicată. Gibraltarul, poarta spre Marea Mediterană, se afla sub stăpânire britanică, în timp ce Marocul, situat pe partea cealaltă a strâmtorii, se afla sub stăpânirea Spaniei. Acest fapt a cauzat o relaţie tumultoasă între Spania şi Anglia. Spania a refuzat să intre în cel de-al Doilea Război Mondial de partea Puterilor Axei şi a rămas neutră, însă până şi simpla existenţă a Spaniei lui Franco era considerată o ameninţare de către Puterile Aliate. Această percepţie îşi are temeiul în intervenţia Italiei şi a Germaniei în Războiul Civil Spaniol.

Francisco Franco nu a participat la cel de-al Doilea Război Mondial şi, în consecinţă, a fost singurul dictator fascist care a supravieţuit conflagraţiei mondiale.

la scurt timp de sub ocupația germană. Între timp, armata Puterilor Aliate înaintase spre baza Pensinsulei Italice. Lucrurile luau o întorsătură negativă pentru Puterile Axei.

Mussolini știa că sfârșitul este aproape. În luna martie a anului 1945 cere un armistițiu Puterilor Aliate. Cu toate acestea, o facțiune anti-Mussolini, cunoscută drept „partizanii" hotărâse deja să îl ucidă.

Il Duce este spânzurat cu capul în jos în fața întregii lumi

Mussolini nu mai avea nicio intenție să negocieze. S-a hotărât să fugă în Elveția, cu ajutorul altor fasciști, împreună cu amanta sa, Claretta Petacci; plănuiseră să meargă separat din motive de siguranță.

A doua zi, pe malul lacului Como, Mussolini i-a scris o scrisoare soției sale, Rachele, în care îi mărturisea că este singura femeie pe care a iubit-o cu adevărat.

Mussolini a plecat cu un convoi de camioane ale naziștilor pe care l-a întâlnit întâmplător, dar au fost blocați de partizani în orășelul Dongo. Germanilor li s-a permis să treacă, Mussolini însă a fost reținut. Se deghizase în soldat german, dar a fost recunoscut și arestat. Claretta, care îl însoțea, a fost și ea arestată.

Au fost duși la Mezzegra, iar ultimele nopți le vor petrece împreună în casa familiei De Maria.

În dimineața următoare, forțele partizane au venit să îl întâmpine pe Mussolini, imediat după ce acesta și-a terminat micul dejun. Partizanii primiseră ordin să facă orice este necesar pentru ca Mussolini să nu devină din nou o amenințare. Mussolini, iubita acestuia și alți captivi, majoritatea miniștri ai Republicii Sociale Italiene au fost aliniați în afara satului și împușcați. Mussolini avea 61 de ani, iar Claretta, 33. Cortina căzuse peste viața omului care a adus fascismul în lume.

Trupurile neînsuflețite ale celor doi au fost duse la Milano. După ce au fost purtate prin mulțime, au fost atârnate de picioare la o stație de benzină.

A doua zi, Adolf Hitler s-a sinucis, împreună cu Eva Braun. Ulterior, Japonia și Germania s-au predat necondiționat, iar cel de-al Doilea Război Mondial s-a încheiat. Însă acesta a reprezentat începutul Războiului Rece între Statele Unite și Uniunea Sovietică.

▲ Debarcarea din Normandia a asigurat victoria Puterilor Aliate în cel de-Al Doilea Război Mondial. A fost amânată din cauza condițiilor atmosferice potrivnice.

▸ Mussolini și Claretta, spânzurați de picioare cu capul în jos, în fața unei stații de benzină, batjocoriți de mulțime.

Partizanii care s-au ridicat să elibereze Italia de influența nazistă. Au fost împărțiți în mai multe grupări, răspândite pe întreg teritoriul Italiei.

Absolutism şi opresiune

Fascismul are la bază o filozofie absolutistă care a creat dictaturi, în Italia şi în alte ţări din lume, negând individualismul atât de apreciat de civilizaţia modernă. Cu toate acestea, în secolul al XX-lea, filozofia care neagă valorile moderne a devenit o forţă politică de luat în seamă. Ce urmăreşte filozofia fascistă?

O deviere de la filozofia existentă

FILOZOFIA FASCISTĂ A APĂRUT în secolul al XX-lea cu rolul de a controla țara. Au existat diferite variante ale fascismului, în funcție de cel care l-a pus în aplicare. Însă toate formele fascismului au împărtășit același scop: subjugarea întregii țării în mâinile unui singur conducător.

Mussolini va deveni fascistul perfect. Au existat înaintea lui alți fasciști pe ale căror idei s-a bazat, dar ulterior și-a format propria filozofie.

După căderea Imperiului Roman, Italia a fost redusă, fărâmițată în zeci de state neînsemnate și orașe-state precum Florența. O mișcare a națio-naliștilor italieni a dus la unificarea Peninsulei Italice sub domnia lui Victor Emmanuel al II-lea din regatul Sardiniei. Italia începuse să fie dominată politic de naționaliști de aripă dreapta.

Cu toate acestea, chiar și după ce statul-națiune a fost unificat, Italia era încă măcinată de probleme. Decalajele mari între bogați și săraci chinuiau țara. Cu toate acestea, conservatorii de dreapta dominau încă guvernul și nu era încă loc pentru reformă.

Socialiștii și radicalii au început să reclame necesitatea unei revoluții depline pentru a putea realiza reformele.

Mussolini însuși era la acea dată socialist și era de acord cu asertiunile radicalilor. Cu toate acestea, începuse să se îndoiască de faptul că societatea italiană ar putea fi schimbată de o revoluție socialistă. Credea că și în cazul în care se va produce o schimbare, ea va cere mult prea mult timp.

Perfecţiunea fascismului

Alessandro Mussolini și-a influențat fiul de la o vârstă foarte fragedă să devină socialist. Pe când lucra ca redactor la ziarul partidului, ajunsese să creadă că situația socială din Europa acelei vremi nu va putea fi schimbată printr-o luptă care să ducă la răsturnarea claselor sociale.

La baza filozofiei lui Mussolini se afla, de asemenea, marxismul. Prima influență exercitată de gândirea marxistă asupra lui Mussolini a fost aceea de a-l face pe viitorul dictator să realizeze importanța revoluției în producerea de schimbări

▲ Mussolini (centru) în timpul Primului Război Mondial. Personal, a solicitat să fie trimis în prima linie.

majore în societate. În acest fel, Mussolini își va crea propria filozofie, selectând anumite idei din alte filozofii și încorporându-le în propriul său sistem de gândire.

Era fascinat de conceptul lui Friedrich Nietzsche de ființă ideală sau „Supraom". Această ființă ideală ar fi reușit să atingă limitele extreme absolute al posibilului uman și l-ar fi înlocuit pe Iisus Hristos, devenind conducătorul omenirii. Cu declarația „Dumnezeu a murit", Nietzsche își exprimase credința că Dumnezeu nu era un instrument care să poată rezolva realitățile societății moderne. Această idee a fost rapid acceptată și adaptată de către ateistul Mussolini.

Economistul Vilfredo Pareto va avea și el o influență deosebită asupra filozofiei lui Mussolini. Pe când locuia în Elveția, Mussolini a ascultat un discurs al lui Pareto care scotea în evidență teoria elitelor. Conform lui Pareto, societatea era condusă de o clasă a elitelor, un grup restrâns care urma să fie înlocuit în mod ciclic de o altă clasă a elitelor care, evident, să vizeze puterea. Astfel, Pareto considera că puterea a fost dintotdeauna transmisă de la o clasă de elite la alta.

Mussolini a combinat filozofia lui Nietzsche cu cea a lui Pareto și a elaborat un nou concept: noua elită va consta din omul superior nietzscheian care

Carisma și statura lui Mussolini sunt un simbol real al puterii fasciste.

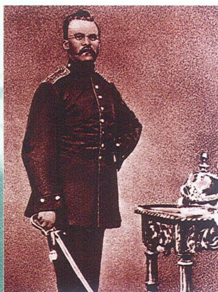
Lăsați-ne să mergem cu crucea între dinți, cu bomba în mâini și cu ură nemărginită în inimi.

▲ Mussolini înconjurat de colegii săi fasciști. Pe măsură ce își consolida influența la putere, Mussolini devenea tot mai izolat.

va conduce rasa umană. Această idee va reprezenta baza teoretică a dictaturii lui Mussolini.

Lucrarea „Reflecții asupra violenței" a lui Georges Sorel va fi utilizată de către Mussolini ca punct de referință în ceea ce privește modul în care trebuie organizată o instigare la revoluție și cum trebuie răsturnate vechile sisteme. În această lucrare, Sorel a pledat pentru utilizarea grevelor muncitorilor ca un act de violență necesar împotriva exploatatorilor capitaliști, într-un război de clasă. Considera că legile pot fi încălcate atâta timp cât urmezi un scop. În astfel de vremuri, principala armă va fi violența, iar violența se va transforma în virtute. Să nu uităm că Mussolini avea o definiție deosebită și singulară a „virtuții".

◂ Friedrich Nietzsche. Multe dintre teoriile lui Mussolini cu privire la putere sunt inspirate din conceptul supraomului al lui Nietzsche.

Totalitarismul

Pentru a-și pune în practică ideile politice, Mussolini credea că trebuie să determine masele să gândească asemenea lui. Însă guvernului său i-a lipsit în principal această abilitate.

Din experiența acumulată în Primul Război Mondial, Mussolini a ajuns la concluzia că succesul într-un conflict militar are la bază solidaritatea grupului. După ce se opusese activismului anti-război al Partidului Socialist, era firesc să gândească astfel. Trebuia luat în considerare cât de slabă era influența Italiei înainte de unificare. Acest fapt era evident pentru Mussolini. De aceea, solidaritatea constituia cheia pentru reușită.

La vremea când preluase puterea, Mussolini ajunsese la concluzia că luptele între clasele sociale nu mai erau posibile. Nu dorea o revoluție socială, ci unificarea capitaliștilor și a muncitorilor sub stindardul statului fascist. Egalitatea ar fi fost menținută printr-o dictatură totalitară. Astfel a fost desăvârșită metodologia politică a fascismului.

Marea criză economică din 1929 a evidențiat punctele slabe ale sistemului capitalist. Mussolini credea că aceasta ilustra superioritatea totalitarismului, în comparație cu socialismul și capitalismul. Mussolini a afirmat că sistemul fascist va fi pus în slujba poporului, prin transferul mecanismelor de producție către stat (de fapt, un concept de stânga) și venerarea statului mai presus de orice (un concept de dreapta).

Fascismul a accentuat rolul întregului asupra individului și considera sacrificarea unei părți a individului în beneficiul întregului ca având o importanță supremă. Cu toate acestea, pus în practică, sistemul fascist crea probleme de încălcare a drepturilor omului pentru cetățenii Italiei.

În sistemul de guvernare fascist, voința poporului nu se regăsește în acțiunile guvernului; voința arbitrară a dictatorului este forța motrice a administrației statului. Fericirea oamenilor era dependentă de dictator, iar cei care nu aveau încredere în acesta urmau să fie privați de orice drepturi. Cu alte cuvinte, dictatorul avea puterea absolută și acționa după cum considera a fi benefic pentru poporul său, prin puterea arbitrară.

Practic, acest lucru a dus la imposibilitatea exercitării vreunui control asupra măsurii în care voința dictatorului corespundea cu interesul populației. În cele din urmă, într-un sistem de guvernare totalitar nu pot exista noțiuni ca „bine" sau „rău", ci doar voința dictatorului. Cu siguranță, în perioada celui de-al Doilea Război Mondial, Italia s-a aflat sub controlul unui astfel de dictator totalitar. Mussolini era asemenea unei mașinării năvalnice care nu s-a putut opri în momentul coliziunii sale cu perioada de criză.

Totalitarismul determinat de filozofia fascistă a adus în prim plan naționalismul italian care i-a făcut pe italieni să se simtă egali cu celelalte mari puteri. Cu toate acestea, pe cât de repede a apărut, pe atât de ușor s-a prăbușit sub propriile excese.

▲ Țărani italieni la începutul secolului XX. Mulți dintre ei erau foarte săraci și nu dețineau pământuri.

Brigada de tineret a Partidului Național Fascist, în uniforme, aliniată în formație perfectă.

DICTATORUL ȘI IUBIRILE SALE: FEMEIA CARE L-A IUBIT PE IL DUCE

Deși Benito Mussolini trecea drept un individ discret, oarecum precaut și enigmatic, există însă și o altă latură a sa, diferită de aceasta: bărbatul căruia îi plăcea să fie observat, cunoscut, iubit și admirat. Mândru și original, Mussolini dorește să iasă în evidență, să fie cel mai bun, să fie recunoscut și apreciat pentru contribuțiile sale unice. Este foarte important pentru el să realizeze lucruri deosebite și să fie respectat pentru aceasta; nu poate tolera să fie călcat în picioare, să primească ordine sau să fie doar „un alt membru al echipei". Benito Mussolini trebuie să își imprime marca personală asupra acțiunilor sale și să își direcționeze singur cursul vieții. Benito Mussolini trebuie să aibă un loc în care să strălucească, în care să se exprime creativ și în care să fie conducătorul misiunii.

▲ Familia Mussolini. Mussolini considera important să își petreacă timpul cu familia sa. Îi plăcea să joace cărți cu membrii familiei sale după masă.

▲ Claretta este femeia care a rămas lângă Mussolini până în ultima clipă. Pentru ea, Mussolini nu a fost dictatorul violent, ci bărbatul iubit.

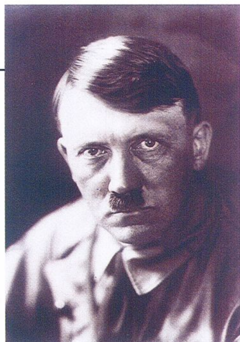
Benito avea vise mari și determinare, spirit, vitalitate și entuziasm pentru realizarea lor. De asemenea, era romantic și îi plăcea ca totul să fie dramatic, creionat în culori vii și extravagant. Pentru Musollini, într-adevăr „lumea este o scenă" și în secret (sau poate nu chiar atât de secret) își dorește să devină o stea, eroul piesei. Benito vrea să fie măreț și să primească dragostea și aplauzele audienței care îl adoră, chiar dacă „audiența" este doar o altă persoană. Are nevoie de cineva care să creadă în el și în visele lui. Deși Mussolini iradiază încredere în sine și independență, de fapt, el depinde de confirmarea, dragostea și recunoașterea celorlalți. Nu poate suporta să treacă neobservat sau să nu fie apreciat.

Benito Mussolini iubește din toată inima, este generos și știe cum să facă persoana pe care o iubește să se simtă specială. Benito Mussolini iubește magia de „a fi îndrăgostit" și știe cum să păstreze viu fiorul pasiunii. Este deosebit de loial, îi va apăra pe cei dragi și va rămâne lângă ei până la sfârșit – atât timp cât aceștia nu îi rănesc orgoliul sau atât timp cât nu îi înșeală încrederea. Lui Benito Mussolini îi place să fie cel puternic în relațiile sale și nu împarte cu ușurință acest rol.

Claretta Petacci a fost amanta lui Mussolini. Ea făcea parte din artistocrația italiană, tatăl ei fusese doctorul personal al Papei. Era cu 29 de ani mai tânără decât Mussolini. Deși Mussolini avea o familie numeroasă, ea este cea care a stat cu el până la final. La data de 27 aprilie 1945, când convoiul cu membri ai Republicii Sociale Italiene (inclusiv Mussolini) a fost capturat de partizani, Petacci a avut șansa de scăpa, dar a refuzat și, în plus, a încercat să îl protejeze pe Mussolini cu propriul său trup. La data de 28 aprilie, au fost duși amândoi la Mezzagra unde au fost împușcați. A doua zi, în data de 29 aprilie, corpurile neînsuflețite ale lui Mussolini și al amantei sale au fost duse în Piazzale Loreto din Milano și atârnate de picioare în fața unei stații de benzină. Momentul în care mulțimea își vărsa furia asupra lor a fost fotografiat.

Filozofia totalitarismului şi oamenii care i-au dat viaţă

Epoca neliniştii, a generaţiei pierdute a fost, de asemenea, epoca în care şi-au făcut apariţia pe scena istoriei fascismul modern şi totalitarismul. În 1939, democraţiile liberale din Marea Britanie, Franţa, Scandinavia şi Elveţia erau o realitate. Cu toate acestea, în alte părţi ale Europei, fel de fel de dictatori îşi înălţau viziunile întunecate. Dictatura părea să fie tendinţa viitorului. Dar şi a prezentului.

Dictatorul pe care îl admira Mussolini

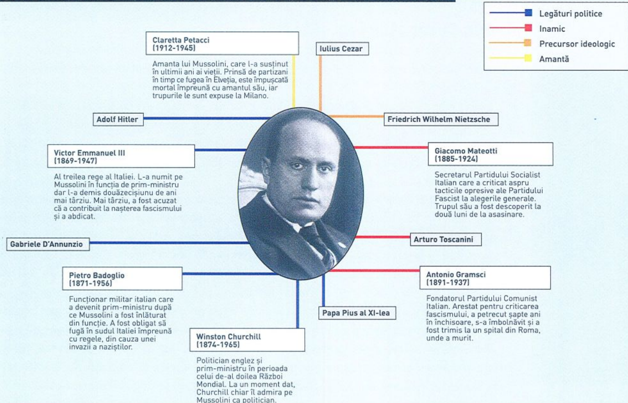
Adolf Hitler (1889-1945)

Hitler s-a născut în Austria, în anul 1889. A abandonat școala la vârsta de 14 ani și a vagabondat timp de patru ani, înainte să plece spre Viena pentru a încerca să devină artist. S-a înscris la Academia Superioară de Arte Frumoase, dar nu a fost admis. Ajuns din nou pe străzi, Hitler a început să adere la ideologia naționalistă. În Viena s-a convins de faptul că germanii sunt o rasă superioară, stăpânii naturali ai raselor inferioare din Europa. Când a izbucnit războiul din 1914, Hitler a considerat că a venit momentul izbăvirii. Lupta și disciplina din război i-au dat un sens în viață. Viața era o luptă și războiul, de asemenea. Era conjunctura ideală pentru ca sentimentele naționaliste și social-darwiniste ale lui Hitler să ia amploare. Dar odată cu înfrângerea din 1918, viziunea sa asupra lumii a fost puternic zdruncinată.

Întors acasă după încheierea războiului, Hitler a început să țină discursuri incendiare pe străzi, în fața unor grupuri neînsemnate de oameni. Nu îi păsa câți oameni îl ascultă până la capăt, ci doar faptul că putea să rostească în plină stradă mesajele sale antisemite și naționaliste. Dar oamenii chiar îl ascultau cu atenție pe Hitler. Și au început să îi ia în serios cuvintele, susținute de gesturi agresive. În 1921, Hitler a devenit liderul unui partid mic, aflat însă în plină ascensiune. Numărul de membri ai partidului începuse să crească. În 1923 Hitler a organizat un complot, plecând în marș spre Müchen, dar a eșuat, fiind trimis în închisoare pentru 5 ani. Până în 1928, Partidul Nazist avea 100.000 de membri, iar Hitler preluase controlul absolut al acestuia. Naziștii încă reprezentau un grup politic marginal, dar evenimentele din 1929 și 1930 au indus un nou fanatism în aderarea la programul politic al lui Hitler. Numărul șomerilor din Germania ajungea la 1,3 milioane în 1929. În anul următor, acest număr a crescut la 5 milioane, în timp ce producția industrială a scăzut cu mai mult de 50% în 1932. În același an, 43% dintre germani erau șomeri. În aceste condiții, Hitler a început să le promită germanilor refacerea economiei, precum și revizuirea militară și politică a clauzelor specificate în Tratatul de la Versailles. Discursul său s-a adresat mai ales clasei de mijloc – birocrați, funcționari publici și profesori. În data de 30 ianuarie 1933, Hitler devine, în mod oficial, Cancelarul Germaniei.

Redresarea economică și contextul favorabil au făcut ca Hitler să câștige mulți susținători. Nazismul se ghida după două idei principale: „Lebensraum" (spațiu vital) și rasă. Pe măsură ce Germania își recăpăta puterea economică și își refăcea forța militară, Hitler a început să încheie alianțe cu alți dictatori și să își extindă puterea. În tot acest timp, Europa Occidentală nu s-a implicat și i-a făcut concesii lui Hitler pentru a evita un nou război mondial. Însă războiul a izbucnit în 1939 dintr-un motiv anume – ambițiile lui Hitler nu aveau limite. Până la sfârșitul anului 1942, armatele naziste au obținut victorii impresionante. Agresivitatea forțelor hitleriste era atât de mare încât a fost nevoie de o coaliție puternică pentru a distruge imperiul nazist în plină creștere. Până în vara lui 1943, cursul evenimentelor s-a schimbat, iar doi ani mai târziu Germania era în ruine. Reich-ul de o mie de ani, visat de Hitler, a avut o viață cu mult mai scurtă.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol

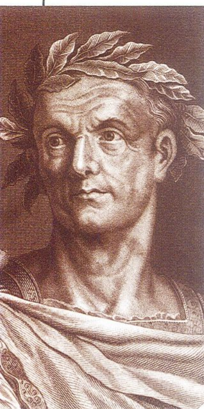
Autorul și activistul

Gabriele D'Annunzio (1863-1945)

Gabriele d'Annunzio, născut Gaetano Rapagnetta (1863-1938) a fost poetul, jurnalistul, romancierul, dramaturgul și temerarul care a avut un rol controversat în politică, și anume acela de figură onorifică a fascismului italian și de mentor al lui Benito Mussolini.

D'Annunzio este deseori considerat precursorul ideilor și tehnicilor fascismului Italian; idealurile sale politice clare au ieșit în evidență în Fiume unde, împreună cu sindicalistul Alceste de Ambris, a realizat o constituție, „Carta del Carnaro". De Ambris a redactat cadrul legal și politic la care d'Annunzio a adăugat abilitățile sale de poet. De Ambris era liderul unui grup de marinari italieni răsculați care și-au pus nava în serviciul lui d'Annunzio. Constituția punea bazele unui stat corporatist, cu nouă corporații care reprezentau diferite sectoare ale economiei (muncitori, angajați, profesioniști), iar cea de-a zecea reprezenta ființele umane „superioare" (eroi, poeți, profeți). Conform „Cartei", muzica era considerată principiul fundamental al statului.

Benito Mussolini a împrumutat și a imitat cultul dictatorial al lui d'Annunzio, metoda acestuia de a guverna în Fiume, economia statului corporatist, trucurile de scenă, ritualurile publice naționaliste emoționante în masă, salutul roman, întrebările retorice adresate mulțimii, discipolii în cămăși negre, Arditi, cu acțiunile lor disciplinare, reacțiile sălbatice și reprimările violente asupra dizidenților. Se pare că D'Annunzio îi forța pe oponenții săi să bea ulei de ricin pentru a-i umili sau pentru a-i ucide. Această practică a devenit un instrument comun și pentru „cămășile negre" ale lui Mussolini. D'Annunzio a sprijinit o politică externă expansionistă a Italiei și a salutat invazia din Etiopia.

Împăratul Romei Antice admirat de Il Duce

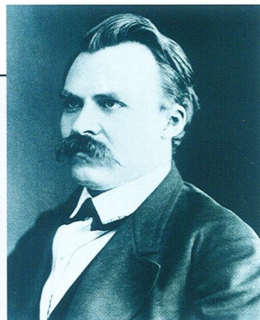
Iulius Cezar (100 î.Hr.-44 î.Hr.)

„Veni, vidi, vici". „Am venit, am văzut, am învins". Acestea sunt cuvintele omului care a schimbat cursul istoriei greco-romane.

Iulius Cezar s-a născut la Roma în anul 100 î.Hr. Familia sa făcea parte din aristocrația veritabilă a Romei, patricienii. Cu ajutorul unchiului său, Gaius Marius, în anul 86 î.Hr. a fost numit „flamen dialis" (înaltul preot al lui Jupiter), o funcție clericală arhaică, fără putere. Cu toate acestea, ea l-a făcut pe Cezar să se identifice cu o politică extremistă. A mai făcut un pas către radicalism atunci când s-a căsătorit cu fiica lui Lucius Cornelius Cinna, Cornelia în 84 î.Hr.

În anul 69 î.Hr., Cezar a fost ales „chestor". Soția lui a murit la scurt timp după aceea. Printr-o manevră pur politică, Cezar s-a folosit de această oportunitate pentru a-i elogia pe unchiul său, Caius Marius, și pe socrul său, Cinna, în timpul funeraliilor soției sale. Apoi s-a căsătorit cu Pompeia, rudă a lui Pompei. Cezar a fost ales chestor în 65 î.Hr. (funcție în care câștiga o mare popularitate prin organizarea de lupte de gladiatori), „pontifex maximus" („mare preot") în 63 î.Hr. și „praetor" („pretor") în 62 î.Hr. Până la această dată, Cezar își făcuse deja un renume de om politic. În urma unui scandal, a divorțat de Pompeia. Ulterior a fost numit guvernator al Hispaniei, în 61 î.Hr. Când s-a întors la Roma, în anul următor, și-a unit forțele cu cele ale lui Crassus și Pompei, formând primul triumvirat. Alianța dintre Pompei și Cezar a fost întărită de căsătoria lui Pompei cu Iulia, unicul copil al lui Cezar.

Următorul pas al lui Cezar pe scara politică a fost acela de a fi ales consul în anul 59 î.Hr. În acel an s-a căsătorit cu Calpurnia. În anul următor, a fost ales guvernator al provinciei romane Galia Narborensis. În 10-11 ianuarie 49 î.Hr., Cezar a traversat Rubiconul, un mic râu care separa Galia de Italia, ceea ce a dus la începerea războiului civil. Pompei a fugit și, în numai trei luni, preluase puterea asupra întregii Italii. Apoi a cucerit Spania și a continuat să îl urmărească pe Pompei până în Egipt. În 48 î.Hr., Pompei a fost ucis de un ofițer al regelui Ptolemeu. Cezar a rămas în Egipt peste iarnă, petrecându-și timpul cu regina Cleopatra.

Nihilistul care a inițiat teoria supraomului

Friedrich Nietzsche (1844-1900)

Friedrich Nietzsche a fost un filozof german de la sfârșitul secolului al XIX-lea care a zdruncinat fundamentele creștinismului și ale moralității tradiționale. Credea mai mult în viață, creativitate, sănătate și în realitățile lumii în care trăia decât în promisiunile unei vieți de după moarte. Nucleul filozofiei sale este reprezentat de ideea de „afirmare a vieții"; aceasta implica o analiză onestă a tuturor doctrinelor care epuizează energiile vieții, oricât de importante ar fi fost acestea din punct de vedere social. Adesea s-a vorbit despre Nietzsche ca fiind unul dintre primii filozofi existențialiști, ideile sale inspirând personalități proeminente ale vieții culturare, inclusiv dansatori, poeți, romancieri, pictori, filozofi, sociologi și revoluționari.

Gândirea lui Nietzsche a avut o influență deosebită în secolul XX, în special în Europa Continentală. În deceniul al treilea, unele dintre ideile lui Nietzsche au fost însușite de naziștii și fasciștii italieni. Exegeții nazismului au strâns diferite pasaje din scrierile lui Nietzsche, care, apoi, juxtapuse, justificau războiul, agresiunea și dominația, în numele naționalismului și al autoglorificării rasiale.

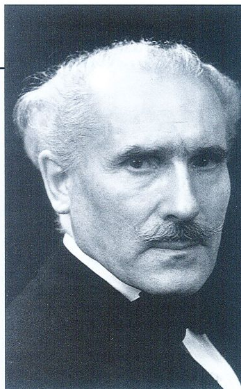
Papa care a cooperat cu Mussolini

Pius al XI-lea (1857-1939)

Papa Pius al XI-lea își începe pontificatul la data de 6 februarie 1922; a fost suveranul Vaticanului din 1929 și până la moartea sa, la 10 februarie 1939. Obiectivele lui Papa Pius al XI-lea au fost acelea de a micșora prăpastia dintre papalitate și guvernul italian, precum și de a obține, o dată în plus, recunoașterea suveranității Sfântului Scaun. Acest țel a dus la semnarea în 1929 a Tratatului de la Lateran cu guvernul italian și stabilirea independenței statului Vatican.

Pentru a-și susține noul regim, Mussolini era dispus să încheie un acord. După ani de negocieri, în 1929, Papa a supravegheat semnarea Tratatelor de pace de la Lateran cu guvernul italian. În conformitate cu termenii primului tratat, orașul-stat Vatican devine suveran (o enclavă în interiorul Romei), renunțând la pretențiile asupra fostelor teritorii ale statelor papale.

Relația Vaticanului cu guvernul lui Mussolini s-a deteriorat drastic în următorii ani, din cauza ambițiilor totalitariste ale lui Mussolini de a știrbi, tot mai mult, autonomia Bisericii. De exemplu, grupurile de tineri ai Bisericii au fost dizolvate în 1931, pentru a permite organizațiilor fasciste de tineret ale lui Mussolini să își instaureze dominația. În consecință, în 1931, Papa Pius al XI-lea a emis enciclicele „Non Abbiamo Bisogno" („Nu avem nevoie"), în care denunța statul totalitarist al lui Mussolini și tratamentul pe care acesta îl aplica Bisericii. Relațiile cu Mussolini au continuat să se înrăutățească.

Liderul italian care s-a opus fasciștilor

Arturo Toscanini (1867-1957)

Arturo Toscanini, fiu de croitor, s-a născut la Parma, în Italia, la 16 ianuarie 1867. A studiat la conservatoarele din Parma și Milano, înainte de a deveni violoncelist. Toscanini a cântat în compania unei trupe de operă din Italia, iar în 1886, în timp ce interpretau „Aida" în Rio de Janeiro, dirijorul a fost huiduit. Deși avea numai 19 ani, Toscanini a trecut la pupitru și a avut prima sa experiență ca dirijor.

Toscanini a continuat să dirijeze și în 1891 a deschis sezonul la Teatrul de operă „Carlo Felice"; până în 1898 a fost directorul muzical al operei La Scala din Milano. A devenit cel mai cunoscut dirijor al lumii și a fost angajat de celebra Operă Metropolitană din New York (1908-1915). Era renumit pentru intensitatea genială, perfecționismul neobosit, atenția fenomenală pentru detaliile de orchestrație și de sonoritate, memoria fotografică, atribute prin care oferea excelență interpretărilor lucrărilor orchestrale și de operă; deseori corecta erorile din anumite părți ale orchestrației care nu fuseseră observate decenii întregi de către colegii săi dirijori.

În Italia, Toscanini era un critic acerb al guvernului fascist al lui Benito Mussolini. A refuzat să includă imnul fascist, „Giovinezza", în concertele sale, iar în 1930, pe când se afla în Bologna a fost bătut de un grup de susținători ai lui Mussolini. Aceasta însă nu l-a împiedicat pe Toscanini să își exprime punctele de vedere cu privire la politică și a rămas în Italia până în momentul în care devenise clar faptul că fascismul nu va putea fi înlăturat printr-o dezbatere logică. În 1938, Toscanini s-a mutat în Statele Unite. În următorii 20 de ani, a dirijat Orchestra Filarmonică din New York și a înființat Orchestra Națională Radio a Americii. Arturo Toscanini a murit pe 16 ianuarie 1957 în New York.

Redresare miraculoasă și frământări nesfârșite

Fasciștii se opuneau politicilor financiare de neamestec sau de intervenție minimă care erau dominante în perioada de dinaintea Marii Crize. Oameni din diferite zone ale eșichierului politic afirmau că politicile non-intervenționiste, promovate de capitalism reprezintă cauza Marii Crize, iar fasciștii au promovat această ideologie, ca fiind „cea de-a treia cale", după capitalism și socialismul marxist.

Politica lor a constat într-o extensie radicală a controlului guvernamental asupra economiei, fără exproprierea în masă a mijloacelor de producție. Guvernele fasciste au naționalizat ramurile industriale principale, le-au controlat valoarea pe piață și au făcut investiții de stat masive. De asemenea, ei au introdus controlul prețurilor, al salariilor și alte măsuri de planificare economică. Guvernele fasciste au instituit alocarea controlată de stat a resurselor, în special a materiilor prime și a celor din sectorul financiar. Fascismul a adoptat, de asemenea, o viziune social-darwinistă asupra relațiilor interumane. Scopul lor era acela de a promova indivizii „superiori" și de a-i elimina pe cei slabi. În termeni economici, aceasta însemna promovarea intereselor celor mai importanți oameni de afaceri, în timp ce sindicatele și alte organizații ale clasei muncitoare erau distruse.

Politica economică adoptată în primii ani după instalarea la putere a fasciștilor italieni a fost, în mare măsură, una liberală; Ministerul Finanțelor era controlat de vechiul liberal Alberto De Stefani. Guvernul a adoptat un program economic non-intervenționist moderat – sistemul de plată a taxelor a fost restructurat, s-au făcut încercări de a atrage investițiile străine și de a încheia acorduri comerciale; au fost întreprinse eforturi în vederea echilibrării bugetare și s-a renunțat la subvenții. Taxa de 10% pe capitalul investit în sectorul bancar și industrial a fost anulată, în timp ce taxele plătite de directorii și administratorii companiilor mici au fost reduse la jumătate. Tot capitalul străin era scutit de taxe, iar taxa pe produsele de lux a fost, de asemenea, anulată. În plus, Mussolini s-a opus municipalizării întreprinderilor.

Prin legea din 19 aprilie 1923, companiile private aveau exclusivitate în ceea ce privește încheierea asigurărilor de viață, abrogându-se legea din 1912 care stipula înființarea unui Institut de stat pentru asigurări și care urmărea să creeze un monopol de stat zece ani mai târziu. Mai mult, un decret din 19 noiembrie 1922 a suprimat activitățile Comisiei Beneficiilor de Război, în timp ce la 20 august 1923 a fost eliminată taxa de succesiune în familie.

S-a pus un accent unanim pe așa numitul „productivism" – creșterea economică națională ca mijloc de regenerare națională și afirmare mai largă a importanței naționale. Până în 1925, țara s-a bucurat de o creștere economică modestă, dar slăbiciunile structurale au dus la creșterea inflației și deprecierea treptată a monedei naționale. În 1925 s-a produs o creștere semnificativă a speculațiilor bursiere și s-a ajuns la devalorizarea lirei. Nivelul migrărilor de capital devenise atât de ridicat, încât guvernul a încercat să intervină. De Stefani a fost concediat, programul său a fost abandonat, iar guvernul fascist a început să se implice tot mai mult în economie, proporțional cu creșterea accentuată a puterii acestuia.

Fasciștii s-au opus cu îndârjire finanțării capitalismului, dobânzilor negative și speculei. Unii fasciști, în special naziștii, considerau capitalismul financiar ca fiind „parazit", „o conspirație evreiască". Cu toate acestea, fasciștii erau și împotriva marxismului și a independenței sindicatelor.

De la capăt

Italia a ieșit din Primul Război Mondial slăbită. Un conflict nepopular și costisitor a fost inițiat de o țară subdezvoltată. Perioada de după război a fost caracterizată de creșterea inflației, datorii imense și depresiune economică generalizată. Până în 1920, economia a trecut prin convulsii masive – șomaj în masă, lipsa alimentelor, greve etc.

Mussolini a ajuns la putere în 1922 și a transformat economia țării conform ideologiei fasciste. Nu a fost adeptul intervențiilor economice radicale; în timp ce a reconstruit scena politică, nu a căutat să aibă controlul asupra economiei. Era pregătit să se alinieze grupărilor industriale și să se acomodeze cu principiile capitaliste. Pentru susținătorii primei viziuni, Mussolini a avut o agendă economică foarte clară, atât pe termen scurt, cât și pe termen lung, încă de la începutul guvernării sale. Guvernul avea două obiective principale: să modernizeze economia și să remedieze criza de resurse strategice.

Fotbalul este sportul favorit al italienilor. Liga de fotbal italiană se poate mândri cu unii dintre cei mai mari fotbaliști ai lumii.

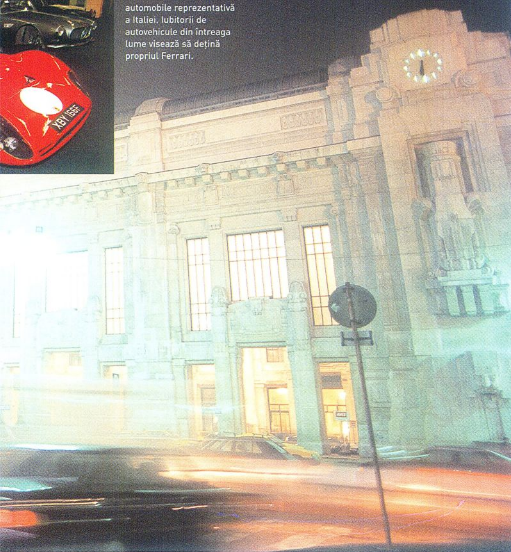
„Sunt satisfăcut. Nu râvnesc nici la revanșă, nici la reevaluare."

Criza resurselor industriale, în special a ingredientelor-cheie ale revoluției industriale, a fost contracarată de dezvoltarea intensivă a exploatării resurselor autohtone și de politici comerciale agresive, căutând piețe private de materie primă sau încercând colonizări strategice. Mussolini avea puține cunoștințe economice și nici nu îi păsa prea mult; nu a impus constrângeri industriei, iar eforturile guvernului se realizau mai degrabă conjuctural decât urmând o politică bine definită.

Pe o scară mai largă, se poate spune că economia fascistă a dus la crearea „statului corporatist" în Italia, o stare de fapt care s-a prelungit până la începerea războiului. S-a pornit de la ideea de a realiza o comunitate națională, reprezentând interesele tuturor părților implicate în viața economică și pe care să le integreze într-o unitate „trans-socială". În perioada 1925-1927 muncitorimea a fost pusă sub controlul statului. Inițial, sindicatele non-fasciste, iar, mai apoi, uniunile sindicale fasciste (mai slabe) au fost neutralizate. A fost o etapă dificilă – uniunile sindicale erau componente semnificative ale fascismului italian (cunoscute fiind rădăcinile sale sindicaliste) și constituiau, de asemenea, o forță majoră a industriei italiene.

Ferrari este marca de automobile reprezentativă a Italiei. Iubitorii de autovehicule din întreaga lume visează să dețină propriul Ferrari.

Gara centrală din Milano. Aceasta a fost construită din ordinul lui Mussolini în anul 1931.

Arcadă din Milano. Astfel de alei pietonale există în întreaga Italie.

Criza economică mondială de la începutul anilor '30 a lovit Italia, începând cu anul 1931. Pe măsură ce fabricile erau la un pas de faliment, au fost preluate de bănci, în tentativa iluzorie de salvare a lor - activele utilizate pentru a finanța achizițiile erau aproape nesemnificative. Aceasta a dus la o escaladare a crizei financiare care a culminat în 1932 și la o intervenție majoră din partea guvernului. După falimentul băncii Österreichische Credit-Anstalt für Handel und Gewerbe în luna mai a anului 1931, aceeași soartă au împărtășit-o și banca din Milano, Credito Italiano, și Banca Comercială. Pentru a le susține, statul a creat trei instituții finanțate de Trezoreria italiană: „Sofindit" în octombrie 1931 (cu un capital de 500 de milioane de lire) care a răscumpărat toate acțiunile industriale deținute de Banca Comercială și de alte întreprinderi aflate în impas. În noiembrie 1931 a fost înființat „Imi" (cu un capital de 500 de milioane de lire) care a emis obligațiuni de stat în valoare de 5 miliarde și jumătate de lire, sumă rambursabilă în 10 ani. Acest noi capital a fost împrumutat industriei private pentru o perioadă de maximum 10 ani.

În cele din urmă, în 1933 s-a înființat Institutul pentru Reconstrucție Industrială (IRI) care a preluat controlul companiilor deținute de bănci, transformând brusc Italia în țara cu cel mai important sector industrial din Europa cu societăți deținute de guvern (GLC). Aceasta a salvat în 1933 Compania Hidroelectrică din Piemont ale cărei acțiuni scăzuseră de la valoarea de 250 de lire la 20 de lire, în timp ce în septembrie 1934, trustul „Andaldo" a fost reînființat, sub autoritatea IRI, cu un capital de 750 de milioane de lire. În ciuda preluării controlului companiilor private prin intermediul GLC, statul fascist nu a naționalizat nicio companie.

IRI a făcut față cu succes noilor sale responsabilități: restructurând, modernizând și raționalizând cât de mult era posibil. A fost un factor semnificativ în dezvoltarea de după 1945. Dar abia în 1935, economia italiană a ajuns la nivelul din 1930 – nivel mai mare cu doar 60 % decât cel din 1913.

Colosseumul, simbolul Imperiului Roman. Mussolini a încercat să restaureze gloria Romei, ordonând deschiderea a numeroase șantiere arheologice.

▲ O piață italiană însuflețită.

Bucătăria italiană deține multe meniuri delicioase. Pastele și pizza sunt acum foarte populare în întreaga lume.

Moştenire politică

Din familia Mussolini au supraviețuit soția dictatorului fascist, Donna Rachele Mussolini, cei doi băieți, Vittorio și Romano Mussolini, precum și fiica sa Edda, văduva contelui Ciano, și Anna Maria. Cel de-al treilea fiu, Bruno, a murit într-un accident de aviație în timpul unui zbor-test cu un bombardier P108. Anna Maria Scicolone, sora actriței Sophia Loren, a fost căsătorită cu Romano Mussolini. Nepoata lui Mussolini este în prezent membră a Parlamentului European din partea Alternativei Sociale, un partid de extremă dreapta; alte rude ale Eddei (Castrianni) au emigrat în Marea Britanie, după cel de-al Doilea Război Mondial.

Partidul Național Fascist al lui Mussolini a fost scos în afara legii prin constituția postbelică a Italiei, dar s-au constituit mai multe partide neo-fasciste care i-au preluat moștenirea politică. Nepoata lui Mussolini, Alessandra Mussolini, conduce unul dintre cele mai importante partide neo-fasciste ale Italiei moderne, Azione Sociale. Din punct de vedere istoric, cel mai puternic partid neo-fascist a fost MSI (Movimento Sociale Italiano), dizolvat în 1995 și apoi înlocuit de Alianța Socială care s-a distanțat de fascism (liderul acestuia, Gianfranco Fini declarase la un moment dat că fascismul este „un rău absolut"). Aceste partide au fuzionat în coaliția „Casa Libertății" a lui Silvio Berlusconi; liderul Alianței Naționale, Gianfranco Fini a fost unul dintre cei mai de încredere consilieri ai lui Berlusconi. În 2006 coaliția „Casa Libertății" a fost învinsă la limită în alegeri de coaliția lui Romano Prodi, „L'Unione".

Problematica pusă în discuție de fascism

Au trecut două generații și jumătate de la înfăptuirea ororilor Germaniei naziste, dar amintirile încă tulbură conștiința oamenilor. Fascismul german și italian formează modelele istorice care definesc această viziune politică deformată asupra lumii și care se baza, în principal, pe următoarele aspecte:

Identificarea unor inamici/a unor „țapi ispășitori" ca motiv unificator. Cel mai important obiectiv comun al acestor regimuri a fost folosirea „țapilor ispășitori" pentru a abate atenția populației de la alte probleme, pentru a arunca asupra lor vina pentru eșecuri și pentru a canaliza frustrările în direcții controlate. Metodele alese — propaganda asiduă și dezinformarea — au avut, de obicei, efectul scontat. Adesea regimurile vor incita la acțiuni „spontane" de violență împotriva acestora, de obicei comuniști, socialiști, liberali, evrei, minorități etnice și rasiale, inamicii naționali tradiționali, membri ai altor religii, seculariști, homosexuali și „teroriști". Oponenții activi ai acestor regimuri au fost, inevitabil, etichetați drept teroriști și tratați în consecință.

Supremația armată/militarismul agresiv

Elitele conducătoare s-au identificat întotdeauna cu armata și cu infrastructura industrială care o susținea. O parte disproporționat de mare a resurselor naționale a fost alocată armatei, chiar și atunci când nevoile interne erau acute. Armata era considerată expresia naționalismului și a fost folosită oricând era posibil în vederea susținerii obiectivelor naționale, pentru a intimida alte națiuni și în scopul creșterii puterii și prestigiului elitei conducătoare.

Forța clasei muncitoare a fost diminuată sau de-a dreptul eliminată. Din momentul în care organizațiile muncitorilor au fost considerate ca un centru de putere care ar fi putut să concureze hegemonia politică a elitei conducătoare și a aliaților corporatiști ai acesteia, ele au fost inevitabil strivite sau transformate în organizații inofensive. Cei săraci făceau parte dintr-o categorie socială marginală, privită cu suspiciune sau cu dispreț fățiș. În anumite regimuri, a fi sărac era considerat aproape un defect.

Dispreț față de intelectuali și artă; acțiuni de persecutare. Intelectualii și libertatea intrinsecă a ideilor și a expresiei asociate nu erau priviți cu ochi buni de aceste regimuri. Libertatea intelectuală și academică a fost considerată subversivă pentru securitatea națională și idealurile patriotice. Universitățile erau strict controlate; facultățile care nu prezentau încredere din punct de vedere politic au fost hărțuite sau eliminate. Ideile neortodoxe și exprimarea unor păreri diferite au fost dur atacate, reduse la tăcere sau strivite. În accepțiunea acestor regimuri, arta și literatura ar fi trebuit să servească interesul național, altfel nu ar fi avut dreptul să existe.

Alessandra, nepoata lui Mussolini care a devenit un politician de succes prin propriile merite.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

BENITO MUSSOLINI

ISSN 1791-0765

9 771791 076000 37

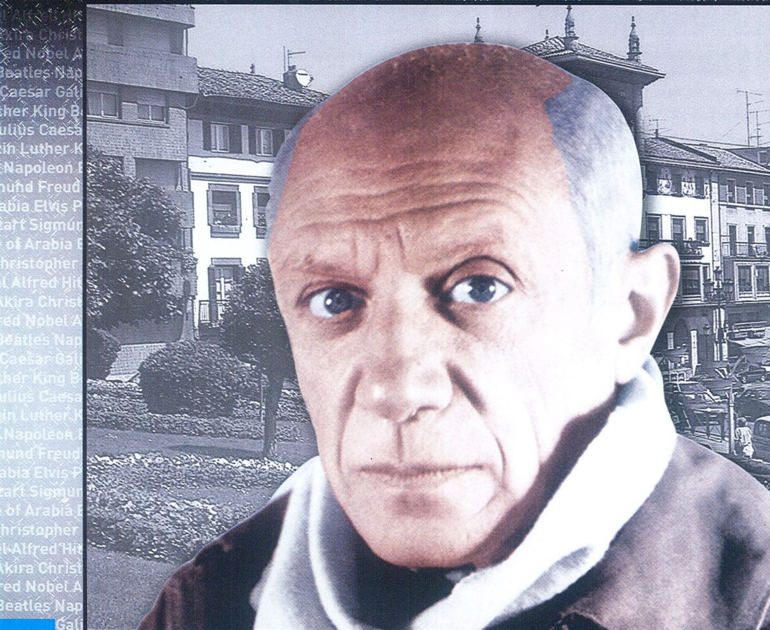
DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

38

PABLO PICASSO

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Pablo Picasso

Numărul 38

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ: Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

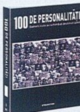
ISSN: 1791-0765

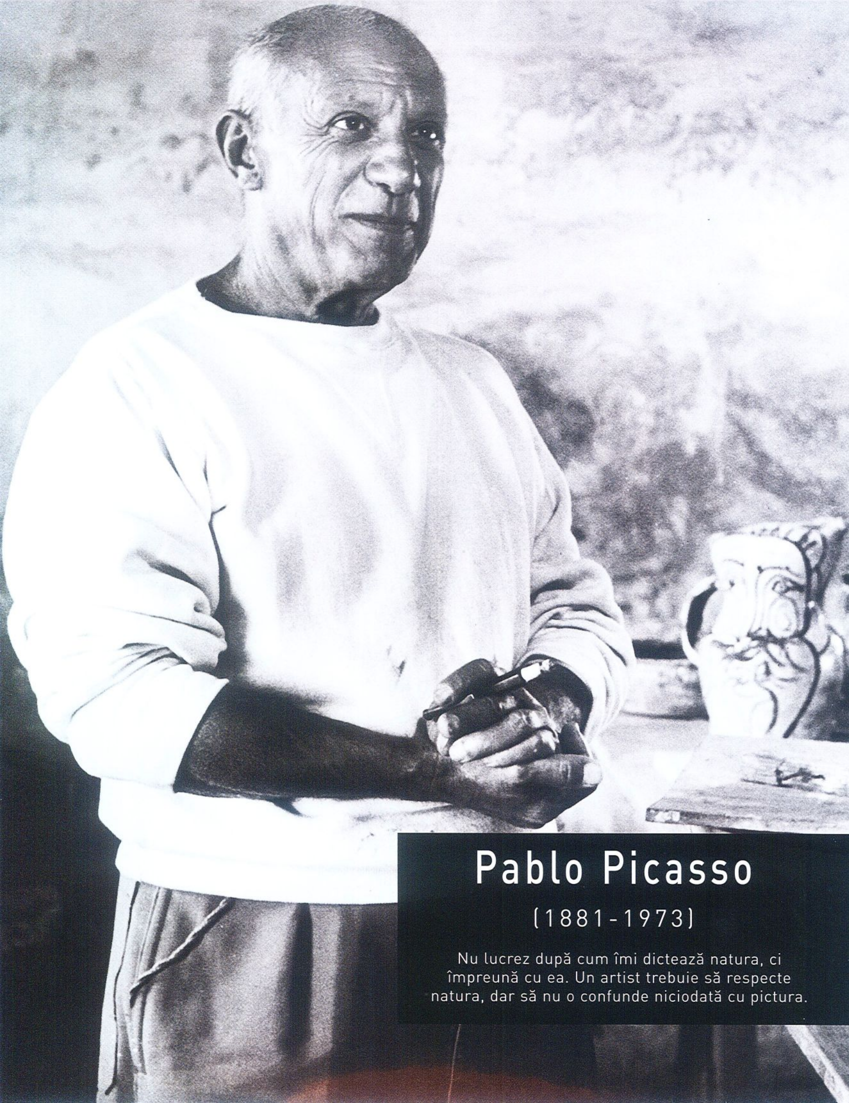
Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, American Photo, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Pablo Picasso
(1881-1973)
Nu lucrez după cum îmi dictează natura, ci
împreună cu ea. Un artist trebuie să respecte
natura, dar să nu o confunde niciodată cu pictura.

Pablo Picasso

Ce fel de viață a dus Picasso?

PROLOG

ÎN SECOLUL AL XIX-LEA, mișcarea impresionistă a creat noi perspective asupra lumii. Acestea au fost ridicate la un nivel fără precedent de către un singur om: Pablo Picasso.

Viața lui Pablo Picasso a fost o adevărată aventură, dedicată extinderii posibilităților artei; lucruri care nu mai fuseseră imaginate până atunci au fost redate pe pânză de Picasso. Este recunoscut pentru participarea, alături de George Braque, la fondarea cubismului, precum și pentru varietatea de stiluri înglobate în lucrările sale. Printre celebrele sale lucrări se numără „Domnișoarele din Avignon", realizată în perioada protocubistă și „Guernica", pictură ce înfățișează bombardamentele germane asupra orașului Guernica în timpul Războiului Civil Spaniol.

Picasso este un geniu al artei moderne, un amant pasional, creatorul unor tablouri intrate deja în istorie.

Așadar, ce viață a dus Pablo Picasso?

TABEL CRONOLOGIC

1839	▯	Se naște Cézanne
1874	▯	Prima expoziție impresionistă
1881	▯	Se naște Picasso
1895	▯	Picasso intră la Școala de Arte
1901	▯	Începutul perioadei albastre a lui Picasso
1904	▯	Picasso se mută la Paris
1906	▯	Moare Cézanne
1907	▯	Picasso finalizează „Domnișoarele din Avignon"
1909	▯	Dezvoltarea cubismului analitic Manifestul futurist
1914	▯	Izbucnește Primul Război Mondial
1916	▯	Nașterea dadaismului
1917	▯	Încep pregătirile pentru spectacolul de balet „Parade" Fondarea revistei de artă „De Stijle"
1918	▯	Picasso se căsătorește cu Olga
1919	▯	Înființarea școlii Bauhaus
1924	▯	Manifestul suprarealist
1925	▯	Finalizarea tabloului „Dans"
1928	▯	Se naște Andy Warhol
1932	▯	Picasso cumpără un castel la Boisgeloup
1936	▯	Izbucnește Războiul Civil Spaniol
1937	▯	Finalizarea tabloului „Guernica" Organizarea expoziției Artei Decadente
1944	▯	Eliberarea Parisului Picasso se înscrie în Partidul Comunist
1947	▯	Jackson Pollock pictează „Cathedral"
1949	▯	Picasso creează postere pentru Conferința Mondială de Pace
1955	▯	Realizarea filmului „Le Mystère Picasso"
1961	▯	Picasso se căsătorește cu Jacqueline Roque
1962	▯	Andy Warhol deschide atelierul-fabrică „Factory"
1966	▯	Retrospectiva „Marele Picasso" din Paris
1968	▯	Revoltele din mai în Franța
1970	▯	Târgul Internațional de la Osaka
1973	▯	Moare Picasso
1987	▯	Moare Andy Warhol

Viața artistului care a zguduit secolul XX

Evoluțiile din arta secolului al XX-lea au dus la crearea de noi modalități de expresie în pictură. Mai mult decât orice alt artist, Pablo Picasso este cel care a contribuit la dezvoltarea acestora. Pe parcursul întregii sale vieți a încercat să înlăture influențele artei tradiționale; pe plan personal, a avut o serie de relații cu femei unice. Să urmărim cursul vieții acestui geniu și să facem cunoștință cu remarcabilele sale creații.

▲ Picasso la vârsta de 7 ani (stânga) împreună cu sora sa. A mai avut o soră, care însă a decedat la o vârstă fragedă.

Fenomenul spaniol

Tinerețe în Andaluzia

ÎNCĂ DIN COPILĂRIE, Pablo Picasso a demonstrat că are talent artistic. Avea să realizeze mii de picturi. Lucrările sale au schimbat complet universul artistic și, chiar și astăzi, acestea se vând la prețuri fabuloase.

Picasso s-a născut în regiunea Andaluzia, în sudul Spaniei, la data de 25 octombrie 1881. Pentru că se credea că le aduc mult noroc, în Spania acelor vremuri părinții își botezau copiii cu nume foarte lungi. Însuși Pablo primise un astfel de nume: Pablo Diego José Francisco de Paula Juan Nepomuceno María de los Remedios Cipriano de la Santísima Trinidad Martyr Patricio Clito Ruiz y Picasso.

Tatăl lui Picasso, Jose Ruiz, provenea dintr-o familie înstărită, toți frații săi urmând cariere de succes în diplomație, preoție; numai Jose Ruiz alesese pictura. Tablourile sale erau renumite pentru realismul fotografic, majoritatea redând aspecte ale naturii sălbatice. Avea o personalitate artistică, fiind calm și temperat. Era roșcat, înalt și slab. Copil fiind, Picasso a fost atras de instrumentele pentru pictat ale tatălui său. Primele sale cuvinte au fost „piz, piz", o prescurtare a cuvântului „lápiz", care în spaniolă înseamnă „pensulă".

Mama lui Picasso, Maria Picasso y Lopez, era o femeie cu ochii negri, părul negru, mică de statură, dar cu o fire pătimașă. Picasso a moștenit temperamentul expansiv de la mama sa.

▲ Casa familiei Picasso, situată în Costa del Sol; casa s-a păstrat până în zilele noastre.

Fenomen al picturii

În luna septembrie a anului 1891, Jose Ruiz a obținut o slujbă ca profesor de pictură, iar întreaga familie s-a mutat în nord-vestul Spaniei, în orașul La Coruna. Spre deosebire de stațiunea balneară Malaga, La Coruna era o regiune friguroasă și ploioasă. Tatăl lui Picasso nu era prea încântat de noul loc de reședință, iar lucrurile se vor înrăutăți: bolnavă

Arena de coridă din Malaga. Prima pictură a lui Picasso care s-a păstrat înfățișează un matador.

▲ Picasso la vârsta de 15 ani. La momentul în care a fost realizat acest portret, el era deja absorbit de pasiunea pentru pictură.

de difterie, Conchita, fiica sa în vârstă de șapte ani, moare în 1895.

Școala de artă la care preda tatăl lui Picasso se afla exact lângă casă, iar micuțul Pablo participa la ore, fascinat de tehnicile picturii. La 11 ani, Picasso știa tehnicile de redare a umbrei și putea desena imagini tridimensionale convingătoare.

Părinții aveau mari speranțe în fiul lor, pe care îl considerau un artist în devenire, iar el se va ridica la înălțimea așteptărilor acestora. Tatăl lui Picasso era convins că fiul său este un mic geniu care îl întrecuse deja. Se pare că, după ce i-a dăruit instrumentele sale lui Pablo, tatăl lui Picasso nu a mai pictat niciodată.

Picasso nu a fost atras de matematică, lectură sau scris. Nu știa nici măcar să scrie alfabetul. Cu toate acestea, cu ajutorul unui supraveghetor binevoitor la examene, Picasso a reușit în cele din urmă să termine școala.

Mai târziu, întreaga familie s-a mutat la Barcelona, în regiunea Catalunia, iar Ruiz s-a transferat la Școala de Arte Frumoase. Totul a decurs foarte bine pentru Picasso aici, iar în momentele de tristețe și nostalgie considera Barcelona adevărata sa casă. Catalunia acelor vremuri dezvolta schimbul artistic și cultural cu Franța. Astfel, Picasso a beneficiat de un mediu prielnic începuturilor sale artistice. Deși nu avea vârsta necesară, Picasso a reușit să obțină permisiunea de a da examenele de admitere la o școală locală de artă. În general, un student avea nevoie de o lună pentru a susține aceste examene, însă Picasso le-a finalizat în numai o săptămână. I-a uimit pe directorii școlii cu talentul său și a impresionat comisia de admitere care l-a acceptat la vârsta de 13 ani; erau convinși că tânărul Picasso este un talent înnăscut. Nu era un elev disciplinat; în această perioadă a legat prietenii care îi vor schimba mai apoi cursul vieții. Tatăl său i-a închiriat o cameră în apropierea casei, în care Picasso putea lucra liniștit și îl vizita de mai multe ori pe zi, analizându-i desenele. Cei doi se contraziceau frecvent pe teme de pictură.

Din culise

MEDIUL ARTISTULUI

În anul 1895, tatăl lui Picasso și-a luat câteva zile libere de la școala din Barcelona și a călătorit cu fiul său la Malaga. Pe drum, Picasso a avut ocazia pentru prima dată să vadă un muzeu de artă. Acolo a rămas impresionat de lucrările unor mari pictori spanioli, precum De Goya.

În 1897, Picasso va avansa la Academia Regală San Fernando și își va petrece timpul frecventând muzeul de artă pe care îl văzuse cu doi ani în urmă. Era impresionat în special de lucrările lui El Greco. Așa cum o sugerează și numele său, El Greco era de origine greacă, dar lucrările sale au fost remarcate pentru prima dată în Spania. Imaginile dinamice, pline de viață din picturile lui El Greco reprezentau un adevărat stimulent pentru latura creativă a lui Picasso.

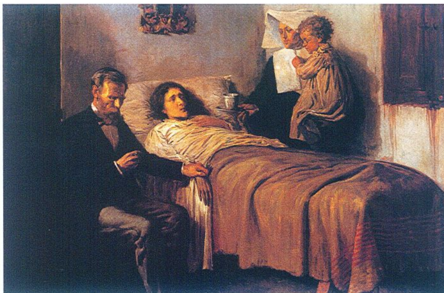
La vârsta de 19 ani, Picasso a plecat la Paris unde, de altfel, va și locui; va rămâne însă mândru de originea sa spaniolă pe toată durata vieții. De altfel, talentul său artistic a fost impulsionat și alimentat de mediul spaniol.

▲ Celebrul Muzeu Prado, o galerie de artă care prezintă lucrările celor mai mari artiști spanioli.

Tatăl și unchiul lui Picasso au decis să îl trimită pe tânărul artist la Academia Regală San Fernando din Madrid, cea mai importantă școală de artă din țară. În luna octombrie 1897, la numai 16 ani, Picasso s-a stabilit, pentru prima dată, pe cont propriu. Cu toate acestea, dificultățile sale de a accepta metodele formale de învățământ l-au făcut să renunțe la școală, la scurt timp de la înscriere. Madridul, însă, avea și alte puncte atractive: picturile casei Prado ale venerabilului Diego Velázquez, Francisco Goya și Francisco Zurbarán. Picasso admira, în special, picturile lui El Greco; caracteristicile acestora, precum brațele alungite, culorile frapante, chipurile mistice se regăsesc și în opera lui Picasso. S-a îmbolnăvit și în luna iunie a anului următor s-a întors în Barcelona.

▼ Tatăl lui Picasso a fost model pentru doctorul din această pictură; lucrarea a primit premiul pentru artă în Malaga, pe când Picasso avea 17 ani.

Picasso în Paris

Tinerețe barceloneză

În vara anului 1898, tânărul Picasso și-a petrecut timpul la țară cu un prieten. Această experiență și-a lăsat amprenta asupra sa; locuise în orașe mari, precum Barcelona, pe când zona rurală părea desprinsă din paginile unui roman. Astfel, aici a avut prilejul să picteze, în cea mai mare parte a timpului, scene inspirate din natură.

Reîntors în Barcelona, Picasso frecventa The Four Cats, o cafenea locală a artiștilor. Avea o apariție deosebită cu pălăria sa neagră, de firmă, cravata lată și jacheta neagră. Acest gen de vestimentație reprezenta un fel de uniformă pentru artiștii entuziaști care se adunau în cafenea. Astfel, Picasso a devenit o figură centrală printre obișnuiții localului și în 1899 chiar a desenat ilustrații pentru meniul acestuia. Lucrările sale erau așezate la vedere în această cafenea și tot aici Picasso îl întâlnește pe Jaime Sabartes, poetul care îi va deveni prieten pe viață.

Perioada tinereții

Picasso a reușit să își afirme identitatea independent de grupul de artiști din cafeneaua barceloneză. În luna octombrie a anului 1900 s-a urcat într-un tren ce mergea spre Paris. Palpita de emoția de a străbate Parisul pe jos, mai ales că acest oraș era capitala artistică a Europei. Nu numai că a asimilat stilul unor artiști occidentali, precum Toulouse Lautrec, dar a devenit tot mai interesat de arta altor țări ca, de pildă, Egipt și Japonia.

Cu toate acestea, nu se poate spune că această perioadă a fost cuprinsă mereu de veselie și voie bună. Un prieten de-al său care l-a însoțit la Paris, Carlos Casagemas se sinucide, disperat de pierderea unei iubiri. Acest eveniment tragic a declanșat ceea ce se numește „perioada albastră" în pictura lui Picasso. Cele mai multe dintre picturile din această perioadă, zugrăvite cu tristețe, în tonuri sumbre de albastru rece, erau portrete postume ale prietenului său.

În 1901, Picasso și-a mutat domiciliul din Paris pe o stradă cu multe biserici. Utiliza culoarea albastră mai mult decât oricare alta. În iunie 1901, într-un magazin parizian se organizează o expoziție cu picturile lui Picasso, picturi care anunțau debutul acestei perioade albastre. Poetul și criticul de artă Max Jacob a fost impresionat de lucrările expuse. La rândul său, Picasso a descoperit cu plăcere sensibilitățile artistice ale lui Jacob. Astfel, cei doi s-au împrietenit și la scurt timp s-au mutat împreună. Aveau un singur pat și dormeau în el pe rând. Max dormea noaptea, în timp ce Picasso dormea ziua și lucra noaptea. Erau foarte săraci, trăiau în frig și disperare; deseori erau nevoiți să ardă lucrările sau schițele pictorului pentru a încălzi cămăruța în care locuiau. Deși trăise într-o sărăcie lucie, se pare că, într-un fel, lui Picasso i-a fost de bun augur această perioadă. Într-o scrisoare către prietenul său, el rememorează cu nostalgie vremurile în care locuiseră împreună.

▲ Picasso a vizitat Parisul pentru prima dată în anul 1900. În anul următor a înființat un atelier care se va transforma într-un salon pentru tinerii artiști.

Picasso frecventa cafenelele pariziene în care și-a făcut noi prieteni aparținând comunității artiștilor din Paris.

Picasso își petrecea serile în societatea pariziană adunată în cafenele, împreună cu prietenii și amicii săi artiști. Totuși, în timpul perioadei albastre, Picasso nu a stat niciodată într-un singur loc.

În anul 1901, împreună cu prietenul său anarhist, Francisco de Asís Soler, Picasso fondează în Madrid revista „Arte Joven" („Artă tânără"), din care au apărut cinci numere. Soler se ocupa de articole, iar Picasso ilustra revista, în special cu desene macabre, redând imaginea celor săraci și simpatizând cu aceștia. Din acest moment, își va semna lucrările „Picasso", până atunci folosind „Pablo Ruiz y Picasso". În anul 1902 se întoarce la Barcelona și revine în Paris în 1903, pentru ca în 1904 să plece din nou la Barcelona. Nu era deloc o viață ușoară.

Omul-cheie

MAX JACOB

Max Jacob, poet evreu născut în regiunea Bretania din Franța, a fost cel mai bun prieten al lui Picasso în perioada în care a locuit în Paris. Alături de Jacob, Picasso a legat prietenii cu cele mai importante personalități ale scenei artistice pariziene. Jacob a trecut de la iudaism la creștinism în 1910, după ce a avut o viziune a lui Hristos. Acesta este și momentul în care își va orienta tematica poetică spre subiecte religioase.

Printre lucrările sale se numără romanul „Saint Matorel" (1911), volumul de versuri „Le laboratoire central" (1921) și „Le défense de Tartuffe" (1919), care subliniază credințele sale filozofice și religioase. În cele din urmă, va fi nevoit să se mute la Saint-Benoît-sur-Loire, în Loiret, unde s-a ascuns în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, pe perioada ocupației naziste. Fratele lui Jacob a fost deportat la Auschwitz; aceeași soartă au avut-o și sora acestuia, Mirthé-Léa și soțul ei; în cele din urmă, au fost uciși de naziști. La 24 februarie 1944, Gestapo-ul l-a arestat și pe Max Jacob, trimițându-l la închisoarea din Orléans. A fost transferat într-un lagăr de concentrare în Drancy, pentru a fi transportat apoi în Germania. Bolnav de bronhopneumonie, Max Jacob a murit în lagărul din Drancy la 5 martie.

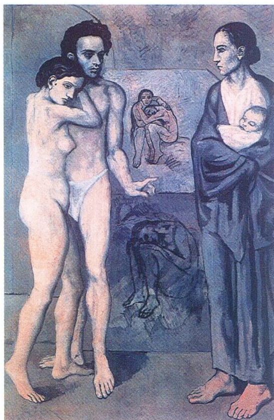

▲ Max Jacob (centru) a scris, de asemenea, cărți despre misticism și astrologie.

Viața la Bateau Lavoir

În aprilie 1904, Picasso pune capăt peregrinărilor și se stabilește definitiv la Paris, într-o casă veche, cunoscută sub numele de „Le Bateau-Lavoir" din Montmartre. Max Jacob o denumise așa, deoarece considera că seamănă cu o spălătorie. Era o locuință dărăpănată. Mulți dintre artiștii săraci au locuit acolo.

Într-o noapte, pe furtună, o femeie a intrat în clădire pentru a se adăposti. Întâmplarea a făcut ca Picasso să se afle pe același coridor de la intrare și aproape s-au lovit unul de celălat. Femeia i-a zâmbit, au început să vorbească și să se împrietenească. După scurt timp s-au mutat împreună. Era prima femeie care avea să-l influențeze pe Picasso și picturile sale; numele ei era Fernande Olivier.

▲ „Viața", lucrare reprezentativă pentru „perioada albastră" a lui Picasso.

Fernande a fost model pentru multe dintre picturile lui Picasso. Noaptea pictau la lumina unei lămpi de ulei, iar ziua dormeau împreună. Au dus o viață tipic boemă, cu toate cărțile și obiectele aruncate prin cameră, săraci, dar mulțumiți. Picasso avea mulți prieteni care locuiau la Bateau-Lavoir, printre care se număra și poetul Guillaume Apollinaire.

Viața lui Picasso împreună cu Fernande, precum și influența prietenilor săi au adus schimbări considerabile în lucrările sale. Temele depresive din perioada albastră au început să fie înlocuite cu aspecte mai luminoase ale vieții, întruchipând, de pildă, arlechini și acrobați. În locul nuanțelor de albastru mohorât, Picasso începe să utilizeze portocaliu și roz. Printre lucrările reprezentative ale acestei perioade se numără „Băiat cu pipă" și „Femeie în cămașă".

▼ Picasso, în perioada când locuia la Bateau Lavoir.

Susținătorul cubismului

▲ Picasso în 1912. Alături de pictorul Georges Braque, va crea o nouă formă de expresie artistică ce este cunoscută drept cubism.

Influențe

În iulie 1907, Picasso a vizionat numeroase lucrări de artă africană expuse într-un muzeu. Această experiență a avut un impact puternic asupra sa, iar influențele nu vor întârzia să apară. Cu toate acestea, prietenii lui Picasso erau foarte critici cu privire la noile sale tendințe artistice. Tabloul acesta însă va crea cea mai mare revoluție în artă de la Renaștere. Este vorba despre „Domnișoarele din Avignon" (numele a fost adăugat, de fapt, la câțiva ani după ce a fost pictat). Au existat, așadar, și oameni care i-au admirat lucrarea; acesta este începutul carierei lui Picasso ca artist reprezentativ al secolului XX.

Provocarea noilor forme de artă

Spre sfârșitul anului 1908, pictorul Georges Braque a prezentat în cadrul unei expoziții de artă din Paris șase mici peisaje, realizate din figuri geometrice. Picturile nu au fost bine primite; Braque a fost dezamăgit. Avea însă admiratorii săi, astfel încât, mai târziu lucrările i-au fost expuse într-o galerie de artă. Aceasta va fi prima expoziție cubistă.

Cubismul este o mișcare artistică, inițiată de Braque și Picasso. În lucrările de artă cubiste, obiectele sunt descompuse, analizate și reasamblate într-o formă abstractă – în locul unei perspective singulare, artistul are o perspectivă multi-focală asupra obiectului pentru a-l încadra într-un context mai larg. Deseori, suprafețele se intersectează în unghiuri aparent arbitrare, înlăturând senzația consecventă de spațiu. Fundalul și planurile obiectelor se întrepătrund, creând un plan ambiguu și superficial, aceasta fiind una dintre trăsăturile distincte ale cubismului. Mișcarea cubistă s-a manifestat între anii 1908 și 1915. În iulie 1909, Braque și Picasso au lucrat împreună la un proiect în care peisajele sunt redate în maniera realismului fotografic; elementul de noutate pe care îl introduceau cei doi era surprinderea caracteristicilor esențiale ale obiectelor. Este limpede că fuseseră influențați de ideile pictorului Paul Cézanne, care spunea că a intenționat să simplifice natura în sfere, cilindri și conuri.

Cubismul nu a fost, desigur, acceptat de toată lumea, de la bun început. Cu toate acestea, după ce lucrările lui Picasso au început să fie prezentate în galerii, mișcarea cubistă a câștigat teren, răspândindu-se peste tot în lume.

◄ Moise Kisling (stânga), pictor polonez, prieten apropiat al lui Picasso și al lui Braque. Era renumit pentru picturile sale florale.

CĂLĂTORII ÎN TIMP

Nume	Datele de naștere și deces	Perioada relației cu Picasso
Fernande Olivier	1881-1966	1905-1912
Marcelle Humbert	?-1915	1912-1915
Olga Khoklova	1891-1955	1917-1935
Marie-Therese Walter	1909-1997	1927-1936
Dora Maar	1907-1997	1936-1943
Francoise Gilot	1921-	1943-1953
Jacqueline Roque	1926-1985	1954-1973

FEMEILE DIN VIAȚA LUI PICASSO

Picasso a avut relații cu cel puțin șapte femei pe parcursul vieții sale, fiind influențat de fiecare dintre acestea. La 45 de ani s-a îndrăgostit de o adolescentă de 17 ani, Maria-Therese Walter, înfuriindu-și soția, pe Olga Khoklova. Pe Maria-Therese a plăcut-o din prima clipă, s-a apropiat de ea, i-a spus cine este și că ar dori să îi facă un portret. Trăsăturile izbitoare ale Mariei-Therese îl vor inspira pe Picasso pentru multe picturi.

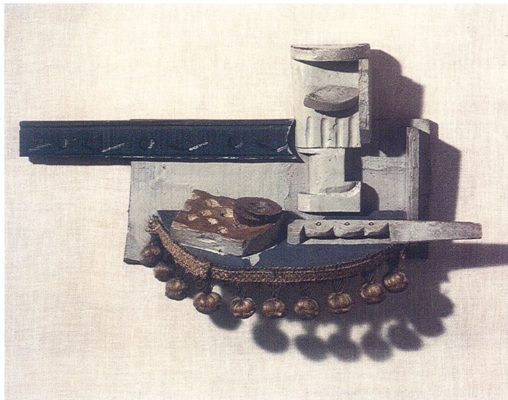
Legătura lor a fost secretă câțiva ani până când un prieten îi va spune Olgăi despre sarcina amantei lui Picasso. Olga s-a mutat imediat în sudul Franței, împreună cu fiul său, Paulo Picasso. Fiica lui Picasso și a Mariei-Therese s-a născut la 5 septembrie 1935, fiind botezată Maria de la Concepcion (Maya). Picasso și Olga nu au divorțat niciodată, deoarece artistul a vrut să evite împărțirea proprietății, reglementată de legea franceză; cei doi au trăit însă separat. Olga a murit în anul 1955. Marie a locuit cu Picasso la Juan-Les-Pins în sudul Franței, din 25 martie până pe 14 mai 1936, după care s-a mutat la Tremblay-sur-Mauldre, la 25 de kilometri de Versailles, unde Picasso o vizita, în special la sfârșitul săptămânii; îi plăcea să se joace cu fiica sa, care a devenit și ea model pentru unele dintre picturile sale.

Totuși, Picasso și-a găsit curând o altă iubită, pe Dora Maar, pictor și fotograf. A fost model pentru celebra pictură a lui Picasso „Femeie plângând"; era o fire foarte geloasă. Legătura lor a durat șapte ani, iar, atunci când Picasso și-a găsit o nouă iubită, pe Francoise Gilot, Dora a fost extrem de dezamăgită.

Picasso pretindea că prietenii și cunoștințele sunt inspirația sa. Se poate spune că a fost aproape iresponsabil în aventurile sale năvalnice, însă relațiile sale cu femeile i-au alimentat forța creatoare. Viața amoroasă a lui Picasso este una dintre trăsăturile fascinante ale personalității sale.

▼ Marcelle Humbert, căreia Picasso îi va spune Eva. Ea îl va inspira pentru multe dintre lucrările sale; Picasso a suferit foarte mult din pricina morții timpurii a acestei femei.

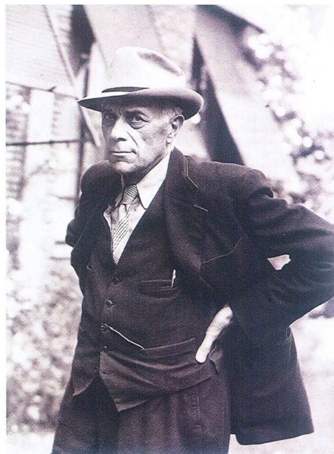

▲ Natură moartă, 1914

Eliberare de sub povara sărăciei

Picasso avea 27 de ani când cubismul i-a schimbat viața. Picturile sale au continuat să se vândă foarte bine, fapt care i-a adus o schimbare a statutului financiar. S-a mutat, împreună cu iubita sa, Fernande Olivier, din clădirea mizeră Bateau Valoir într-un apartament stilat, modern, cu vedere către un pâlc de copaci și cu o iluminare perfectă pentru un atelier de pictură. Picasso a ales un mobilier scump, din lemn de mahon și un pian mare. Într-adevăr, viața sa se schimbase considerabil.

În 1910, cei doi se vor muta într-un orășel din munții Pirinei. Treptat, Picasso devenea celebru. Prima expoziție a lucrărilor sale în America a fost organizată în anul 1910. Cu toate acestea, între Picasso și Fernande se va produce o ruptură: Picasso se îndrăgostise de Marcelle Humbert. A părăsit-o pe Fernande și s-a mutat într-o vilă din nordul Avignonului cu Marcelle, pe care o alinta cu numele de Eva.

◄ Alături de Pablo Picasso, Georges Braque a reprezentat forța motrice a mișcării cubiste.

După ce a întâlnit-o pe Eva, Picasso a simțit un nou fior creator pentru lucrările sale. Multe dintre picturi vor fi dedicate acestei femei. Relația lui Picasso cu Fernande se va încheia în 1913; durase aproape 10 ani.

Deși lucrările sale încă se vindeau foarte bine, Picasso și-a asumat riscul de a fi admirat numai de adepții cubismului. Experimental, Picasso s-a decis să dezvolte curentul care l-a făcut faimos, creând lucrări în stilul cubismului sintetic, care se bazează pe utilizarea colajelor.

Război și moartea Evei

Odată cu asasinarea prințului Franz Ferdinand și a soției sale la 28 iunie 1914, Europa a fost aruncată în Primul Război Mondial. Anul următor, Braque a fost înrolat în armata franceză și, treptat, mulți alți prieteni din Paris ai lui Picasso vor fi implicați în război. Singurul prieten care nu a plecat pe front a fost Max Jacob. Parisul devenise sumbru și mohorât odată cu pierderea atâtor talente artistice.

Picasso va suferi și o imensă pierdere personală în această perioadă; în iarna anului 1915, Eva moare de tuberculoză. Picasso a fost devastat și s-a mutat din casa pe care a împărțit-o cu Eva, într-o locuință modestă de la periferia Parisului.

Străluciri și umbre

▸ "Portrait d'adolescent en Pierrot," 1922

Jean Cocteau

UN ADMIRATOR CELEBRU al cubismului a fost Jean Maurice Eugène Clément Cocteau (5 iulie 1889 – 11 octombrie 1963), poet, romancier, dramaturg, desenator, impresar de box, scenarist și regizor. Sergei Diaghilev, maestrul rus al baletului, i-a cerut lui Cocteau să scrie un scenariu. La rândul său, Cocteau l-a solicitat pe Picasso ca designer al producției artistice ce avea să fie pusă în scenă sub numele de „Parada". Picasso a acceptat această propunere bucuros și a plecat spre Roma pentru a începe colaborarea cu baletul rus în februarie 1917.

Picasso trecea printr-o perioadă grea, din cauza pierderii Evei și a mai multor prieteni în război, dar, odată cu trecerea timpului, depresia sa se va diminua. La Roma a rămas impresionat de frumusețea artei romane clasice și de grația balerinelor pe care le-a cunoscut. Această experiență i-a adus un nou suflu creator.

Pianistul Erik Satie a compus muzica pentru spectacolul de balet „Parada" care a fost pus în scenă în data de 17 mai 1915, la Paris și a înregistrat un succes colosal. Câteva luni mai târziu, reprezentația artistică a avut loc în Barcelona; aici, Picasso a fost întâmpinat călduros de vechii săi prieteni.

Căsătoria cu Olga

Picasso s-a îndrăgostit de una dintre balerinele rusoaice, Olga Khoklova, care era fiica unui general rus. Nu era o balerină de renume, dar era foarte atrăgătoare. Spectacolul de balet a plecat în turneu în America de Sud, dar Olga nu s-a mai alăturat trupei, rămânând cu Picasso. La sfârșitul anului 1917, cei doi s-au mutat împreună în Paris. S-au căsătorit într-o biserică ortodoxă rusească, în decembrie 1918 – Jean Cocteau și Max Jacob au fost martorii acestei căsătorii – și s-au instalat într-o casă luxoasă cu două nivele.

▾ Picasso, lucrând la construcția scenei pentru spectacolul de balet „Parada", în anul 1915. Colaborarea cu baletul i-a adus lui Picasso o nouă satisfacție artistică, diferită de cea oferită de pictură.

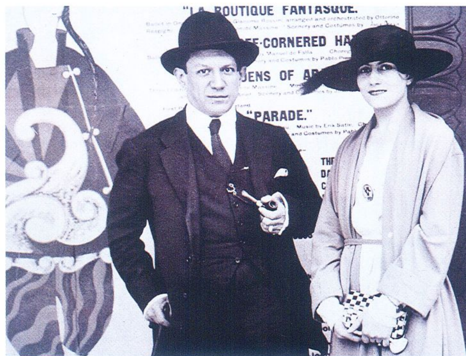

▲ Multitalentatul artist Jean Cocteau. Pornind de la prima lor colaborare în cadrul spectacolului de balet „Parade", Picasso și Cocteau vor rămâne prieteni pe viață.

Picasso avea 37 de ani, iar Olga 28.

Căsătoria lui Picasso cu Olga a reprezentat o schimbare totală în viața sa. Locuise și cu alte femei înainte, dar Olga a fost singura cu care s-a și căsătorit. Olga era obișnuită cu un stil de viață burghez pe care a încercat să îl imprime și soțului ei. Cumpărau haine scumpe și mobilier extravagant. Organizau petreceri la care participau foarte mulți invitați.

Acest nou stil de viață i-a oferit lui Picasso câteva noi oportunități de interacțiune cu vechii săi prieteni. Georges Braque fusese rănit în război și trimis acasă, dar a fost dezgustat de noile apucături burgheze ale lui Picasso. Treptat, vechii săi prieteni s-au înstrăinat de el.

▲ O fotografie a lui Picasso și a Olgăi, realizată după căsătorie. Aspectul personal al lui Picasso începuse să fie deja influențat de către soția sa, după gusturile ei burgheze.

▼ Sergei Diaghilev (stânga), figura centrală a baletului rus. Lucrarea acestuia va reprezenta o adevărată axă prin intermediul căreia mulți artiști ai secolului al XX-lea vor interacționa.

Cubism și realism

După experiențele sale în Roma, Picasso a realizat mai multe picturi într-un stil mai degrabă tradițional decât cubist. Mulți dintre susținătorii lui Picasso l-au acuzat de faptul că a abandonat cubismul; unii dintre ei l-au considerat chiar trădător al cauzei lor. Cu toate acestea, nu se putea spune că Picasso a renunțat la cubism; pur și simplu experimenta realismul în timp ce, în paralel, își continua lucrările cubiste.

Tablourile sale au continuat să se vândă la prețuri mari ceea ce i-a permis să trăiască în lux. La 21 februarie 1921 se naște fiul lui Picasso și al Olgăi, care se va numi Paolo. Picasso a realizat multe schițe care o înfățișează pe Olga alăptând copilul sau cântând la pian. Ele sunt o dovadă clară a iubirii pe care Picasso o purta soției și fiului său. Cu toate acestea, nu se putea adapta stilului de viață burghez pe care soția sa îl adopta. Treptat, intensitatea pasiunii sale pentru Olga a început să scadă.

Versiune diferită

DRAGOSTE PENTRU MEDITERANA

Picasso era obișnuit cu zilele însorite din regiunea Mării Mediterane. Parisul era un oraș extrem de stimulant pentru un artist, dar clima din această zonă nu era îi era deloc prielnică. Încă din luna de miere, în anul 1918, Picasso a început să meargă frecvent în vacanțe pe coasta mediteraneană.

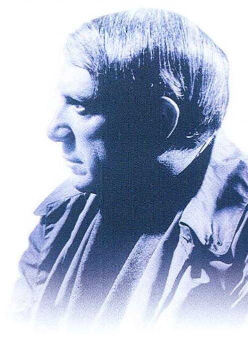
În prima jumătate a anilor '20, Picasso realizase mai multe lucrări al căror motiv era marea. Imaginea oamenilor în aceste picturi va trece printr-o metamorfoză majoră, datorată influenței suprarealismului; oamenii sunt reprezentanți în forme nemaivăzute până atunci.

Deși talentul lui Picasso s-a dezvoltat mai întâi în Paris, sensibilitatea sa creativă s-a conturat liber la Marea Mediterană. Marea a fost un izvor nesecat de inspirație pentru impulsul creator al lui Picasso.

▲ Picasso și prietenii săi pe malul mării în anii '20.

Șoc și suferință

▲ Portretul lui Picasso executat de fotograful Man Ray. Man Ray a fost unul dintre inițiatorii dadaismului care a influențat mișcarea suprarealistă târzie.

Suprarealism

PICASSO DEVENISE tot mai nemulțumit de sensibilitățile burgheze ale soției sale și de incapacitatea acesteia de a vedea în arta lui altceva decât o sursă de venit. La rândul ei, Olga era mâhnită de stilul libertin al soțului ei, în special în ceea ce privește femeile. Treptat, relația lor s-a răcit, iar pentru Picasso situația era apăsătoare. Nu se mai putea simți în largul său, nici măcar în atelier.

Pornind de la această stare de fapt, Picasso a pictat „Dans", tablou finalizat în iunie 1925, pe când avea 43 de ani. Asemeni picturii „Domnișoarele din Avignon", care a reprezentat startul mișcării cubiste, „Dans" a șocat lumea artistică. Lucrarea este realizată în culori vii, iar cele trei apariții omenești par să „atace" privitorul. Stresul și furia din viața personală a lui Picasso sunt captate și apoi redate prin această lucrare.

Caracterul exploziv al lucrării intitulate „Dans" nu deriva numai din insatisfacția din viața personală a lui Picasso. Se poate spune că lucrarea a fost, de asemenea, influențată de mișcarea suprarealistă, care va apărea pe scena artistică în 1924. Cu siguranță, nevoia lui Picasso de noi forme de expresie a fost împlinită de inovațiile aduse de suprarealism. Indiferent care ar fi motivele, stilul artistic al lui Picasso se transforma din nou.

Versiune diferită

SUPRAREALISMUL

Mișcarea culturală suprarealistă a fost inițiată la începutul anilor '20 și este recunoscută pentru lucrările artistice vizuale și pentru scrierile membrilor acesteia. Lucrările se caracterizează prin prezența unui element surprinzător, juxtapuneri neașteptate și argumente non sequitur; cu toate acestea, artiștii și scriitorii suprarealiști considerau operele lor ca fiind o expresie a mișcării filozofice; liderul mișcării suprarealiste, André Breton afirmase clar că suprealismul este, înainte de orice, o mișcare revoluționară. În prima jumătate a secolului XX, suprarealismul a avut o puternică influență asupra artiștilor europeni. Mișcarea culturală a fost inițiată ca o provocare la tendințele artistice tradiționale; printre figurile centrale ale acesteia se numărau și pictori manieriști, precum Max Ernst și Salvador Dali. Nucleul mișcării era reprezentat de Breton, Paul Eluard și Louis Aragon.

Însuși Picasso a fost absorbit de mișcarea suprarealistă; în anii '30 scria diverse lucrări suprarealiste. În plus, sarcina Mariei-Therese și despărțirea de soția sa Olga l-au îndemnat să se implice în mișcarea suprarealistă. Picasso va face însemnări vii, dinamice, fără semne de punctuație și care îi veneau în minte atât în limba franceză, cât și în spaniolă. De asemenea, tot în această perioadă, a încercat să scrie și piese de teatru: în anul 1941 a scris „Dorința prinsă de coadă", iar după război, în 1951, „Cele patru fetițe". Nu se poate spune că exprimarea lui Picasso prin intermediul altor forme de artă este la fel de apreciată precum picturile sale. Cu toate acestea, scrierile sale prezintă un fascinant traseu al influenței exercitate de suprarealism asupra lui Pablo Picasso.

▲ Poetul André Breton, fondatorul suprarealismului. Mișcarea a avut un impact mai puternic decât orice alt curent pentru arta secolului XX.

▼ „Dans", lucrarea din 1925 a lui Picasso. Breton vorbește despre aceasta în opera sa intitulată „Suprarealism", oferind-o ca exemplu al mișcării.

Cea mai grea perioadă din viața lui Picasso

În ianuarie 1947, Picasso, în vârstă de 47 de ani, a întâlnit întâmplător pe stradă o tânără de 17 ani. Numele ei era Marie-Therese. Picasso era deja celebru, însă Marie-Therese nu auzise de el.

Marie-Therese i-a fost model lui Picasso pentru picturile sale. O iubea din toată inima; tinerețea, trăsăturile sale amețitoare și sensibilitatea vulcanică constituiau pentru Picasso tot atâtea motive de inspirație. Au închiriat o cameră în apropierea casei lui Picasso, dar acest lucru a fost ținut secret pentru mai mulți ani.

În 1931, Picasso a cumpărat un conac construit în secolul al VII-lea situat la periferia Parisului, în care a locuit cu Marie-Therese. S-a adâncit în pasiunea și lucrările sale și a încercat să realizeze gravuri și sculpturi.

Frumusețea Mariei-Therese l-a inspirat foarte mult în această perioadă. Încă de prima dată când a întâlnit-o, Picasso i-a spus că ei vor reuși să se împlinească împreună, iar vorbele sale s-au adeverit. Marie-Therese l-a eliberat din viața posomorâtă de familie pe care o avusese cu Olga și i-a creat premisele pentru a urca noi culmi artistice.

▲ Străzile orașului Guernica, astăzi. A fost reconstruit în totalitate după atacul german.

▸ Francisco Franco. Revolta lui Franco a dus la izbucnirea unui război civil de durată în Spania.

▲ Dora Maar (stânga) și Lee Miller. Amândouă se ocupau cu fotografia, iar Maar și picta. Dora Maar a realizat o cronică fotografică a creării tabloului „Guernica" și a fost model pentru pictura „Femeie plângând".

Vremuri tumultoase

Era războiului

PICASSO ȘI-A PETRECUT vara anului 1939 cu noua sa iubită, Dora Maar. Europa era cuprinsă de haos. Germania și Italia interveniseră în Războiul Civil Spaniol și părea că războiul se poate extinde pe întreg continentul, în orice moment. Când Picasso s-a întors la Paris în luna august, orașul era cuprins de rumoare, preconizându-se intrarea în război. La 1 septembrie, germanii au invadat Polonia și Anglia, iar Franța a răspuns declarând război Germaniei. Începuse cel de-al Doilea Război Mondial.

Picasso voia să dispară din calea războiului. Împreună cu Dora a plecat spre o stațiune. A închiriat etajul superior al unei clădiri cu priveliște către ocean. Era dificil să câștige din pictură în această perioadă în care arta nu era o prioritate. Cu toate acestea, Picasso a continuat să lucreze.

A stat pentru multă vreme departe de tumultul războiului. În iunie, naziștii au atacat zona în care locuia. Mulți oameni erau îngrijorați de siguranța artistului celebru și i-au oferit adăpost peste hotare, dar Picasso a refuzat. S-a reîntors la Paris unde și-a stabilit atelierul de lucru.

Viața lui Picasso la Paris a fost dificilă, însă artistul a continuat să se dedice activității sale. Își vizita soția și fiica săptămânal și socializa cu membrii comunității artistice ai cafenelelor pariziene.

În timp ce Parisul se afla sub ocupație nazistă, Gestapo-ul a năvălit în casa lui Picasso. Hitler considera că Picasso este un artist radical care exprima atitudini anti-fasciste în lucrările sale. Unul dintre membrii Gestapo-ului l-a întrebat dacă el este cel care a pictat „Guernica". Picasso a răspuns că fasciștii sunt responsabili pentru această creație. Era hotărât să nu se umilească în fața naziștilor.

În această perioadă Picasso o întâlnește pe Francoise Gilot, pictorița de care îl va lega o altă iubire.

Aceasta a început să îl viziteze pe Picasso la atelierul său în 1943 pe când acesta avea 62 de ani și, în același an, au început să locuiască împreună. Ca și în cazul celorlalte iubite ale lui Picasso, imaginea ei va apărea frecvent în lucrările artistului.

Eliberarea Parisului

Războiul a așternut peste lucrările lui Picasso un văl înnegurat. Picturile sale din prima jumătate a anilor '40 sunt zugrăvite în nuanțe sobre și transmit o atmosferă amenințătoare. Utiliza des minotaurul ca motiv al picturilor sale. Începuse chiar să folosească deșeuri în lucrările sale. Una dintre acestea, „Capul minotaurului" (1943), este realizată din ghidonul și șaua unei biciclete.

▸ Pentru Picasso, vitregiile războiului au făcut inevitabilă apariția unei adevărate crize artistice.

▲ Picasso, în atelierul său, în preajma anului 1940.

Omul-cheie

ADOLF HITLER

Adolf Hitler a fost unul dintre cele mai odioase personaje din istorie. El a condus Europa în al Doilea Război Mondial și a încercat să îi extermine pe evrei. Inițial, Hitler și-a dorit să devină pictor. De două ori a încercat să intre la o școală de arte din Viena, dar nu a reușit. Unele dintre picturile lui Hitler se mai păstrează și astăzi. Sunt reușite din punct de vedere tehnic, însă lipsite de originalitate. A renunțat la artă și a intrat în politică. Era carismatic și a reușit să devină Cancelarul Germaniei în 1934. L-a susținut pe fascistul Francisco Franco în Războiul Civil Spaniol și a bombardat orașul Guernica.

În 1937, Hitler a organizat o expoziție a ceea ce el considera a fi artă „decadentă". A denunțat diferitele mișcări artistice ale secolului al XX-lea ca fiind corupte moral și cu potențial de a distruge ordinea naturală a lucrurilor. Suprarealiștii, Școala Bauhaus și lucrările expresioniste ale lui Oscar Kokoschka au fost date ca exemplu în acest sens. Hitler a comandat și raidul Gestapo-ului în casa lui Picasso, părând a vrea să se răzbune pe artiștii la ale căror abilități el însuși nu reușise să ajungă.

▲ Naziștii considerau arta erei clasice superioară lucrărilor moderne „decadente".

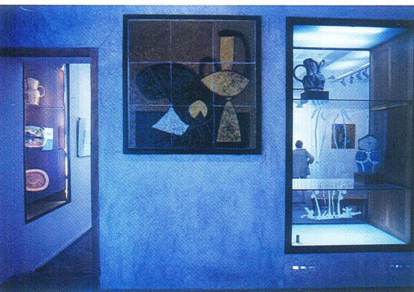
Pe măsură ce războiul lua amploare, Picasso va avea parte și de alte evenimente tragice. Vechiul său prieten, Max Jacob a fost trimis într-un lagăr de concentrare pentru că era evreu; a murit în primăvara anului 1944. Picasso ieșea rar din casă în această perioadă, dar a participat la ceremonia funerară a vechiului său prieten.

În cele din urmă, lucrurile vor lua o întorsătură pozitivă, atât pentru Picasso, cât și pentru Franța, în general. Deși sub ocupația nazistă s-a aflat într-o perioadă extrem de grea, Parisul s-a eliberat, în cele din urmă, în anul 1944. Eliberarea a fost favorizată de o revoltă a Rezistenței Franceze împotriva garnizoanei germane din Paris. Pe 24 și 25 august, membrii rezistenței FFI (Forțele Franceze din Interior) au primit susținerea Armatei Franceze pentru Eliberare; revolta s-a transformat într-un război civil, cu baricade, mitraliere și tancuri, îndreptate împotriva naziștilor și a Miliției franceze, forță paramilitară creată de Germania nazistă. În ziua eliberării Parisului (25 august 1944), prietenii și cunoștințele lui Picasso l-au vizitat în atelierul său, fiind îngrijorați pentru starea lui; voiau să verifice dacă totul este în regulă cu acesta. Zeci de persoane au trecut prin atelierul său în aceea zi, iar Picasso a fost profund impresionat de acest gest.

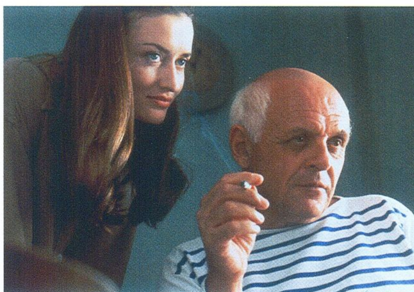
În octombrie, Picasso s-a înscris în Partidul Comunist. A explicat faptul că lucrările sale nu au fost făcute pentru plăcerea proprie și că a învățat că fiecare om trebuie să lupte pentru credințele sale. Intrarea lui Picasso în Partidul Comunist a reprezentat, de fapt, o reacție extremă față de nazism. Mulți alți artiști i-au călcat pe urme, înscriindu-se în partid la scurt timp după eliberarea Parisului.

▲ Parisul a fost eliberat de Forțele Aliate la 25 august 1944.

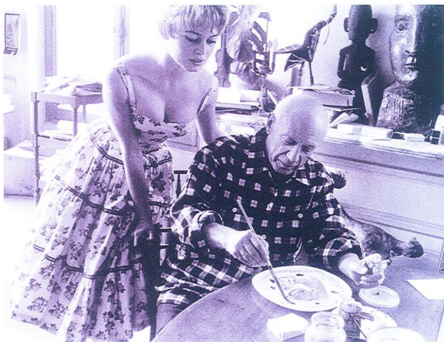

▲ Picasso a primit castelul Grimaldi din Antibes în 1946. Îl utiliza ca atelier de pictură. Astăzi a devenit muzeul Picasso.

▲ Picasso și Francoise Gilot, iubita acestuia, care i-a fost alături în toată perioada de haos cauzată de război - captură din filmul „Picasso, artist si demon" (1996).

Un vulcan în erupție

▲ Actrița Brigitte Bardot l-a vizitat pe Picasso la Vauvenargues, în 1956. Între Picasso și industria cinematografică s-a creat o strânsă legătură, odată cu realizarea unui documentar, în 1955, privind creația sa.

Reluarea activității

În septembrie 1946, muzeul din Antibes (o regiune balneară din Franța) i-a concesionat un castel. A fost încântat de această nouă achiziție. A locuit acolo cu Francoise și a realizat numeroase planuri și schițe.

Fiul lui Picasso și al lui Francoise, Claude, se naște în mai 1947. Întreaga familie se va muta în orașul Vaullaris în 1949, iar în luna aprilie a aceluiași an se naște fiica sa, Paloma. Picasso începe să lucreze cu ceramică. Deseori, în timpul liber, Picasso se relaxa înotând. Avea aproape 70 de ani, dar era la fel de activ, în ciuda vârstei înaintate. Într-un singur an a realizat peste 600 de lucrări în ceramică; prietenul său, Jaime Sabartes l-a descris ca fiind un vulcan în continuă erupție.

Relația dintre Picasso și copiii săi era foarte bună, însă se pare că Francoise acumulase în timp multe insatisfacții. În cele din urmă ea se va muta la Paris împreună cu copiii. Este momentul în care Picasso va începe o relație cu Jacqueline Roque, o femeie care i-a fost prezentată de către o cunoștință. Jacqueline avea 29 de ani și divorțase de curând.

Picasso era deja celebru la această dată, făcând obiectul atenției mass-media. Pentru a scăpa de gura presei, în 1955 și-a cumpărat o vilă retrasă în Cannes. În același an, Henri-George Clouzot a regizat filmul „Misterul Picasso". În film apare însuși Picasso. Astfel, procesul creației sale a fost prezentat într-un film de care Picasso a fost mulțumit.

Ultimii ani petrecuți în lux

În anii săi de glorie, Picasso a dus o viață de lux. În 1958 a cumpărat un castel în Vauvenargues, în apropierea orașului natal al idolului său, Cézanne. Și-a mutat în castel colecția de picturi ale marilor artiști, precum Cézanne și Van Gogh. Soția sa, Olga, moare în 1955; Picasso se căsătorește cu Jacqueline în 1961. Avea 79 de ani.

Castelul din Vauvenargues avea o construcție impresionantă care l-a inspirat pe Picasso, fiind un loc ideal pentru artist. În iulie 1961 s-a mutat în orășelul Mougins .

La data de 1 mai 1970 a fost organizată o expoziție impresionantă a lucrărilor de succes ale lui Picasso. Deși avea 89 de ani, oamenii au fost uimiți de vitalitatea lucrărilor sale.

Chiar și după vârsta de 90 de ani, energia creativă a lui Picasso nu a fost diminuată.

În data de 8 aprilie 1973, deși era ora prânzului, Picasso nu ieșise din dormitor. Nu se simțea bine de câteva zile. La ora 11:40, soția i-a dus micul dejun și ziarul, dar Picasso nu mai respira.

Clipe personale

MOTIVUL PORUMBEILOR

În piața centrală din Malaga, orașul natal al lui Picasso se adunau mulți porumbei. O lucrare timpurie a lui Picasso redă imaginea aripilor întinse ale porumbeilor, evocând încântarea sa copilărească față de frumusețea păsărilor.

Porumbeii vor deveni un motiv important în opera lui Picasso, prezent în numeroase lucrări. În plus, după înscrierea în Partidul Comunist, a avut și mai multe oportunități pentru a-l pune în practică, date fiind solicitările partidului pentru tablouri care să simbolizeze pacea și libertatea.

La o conferință internațională din 1949, picturile înfățișând porumbei au fost văzute de mulți oameni. Unii spun că picturile sale au făcut ca porumbelul să devină simbol al păcii. Gingașele păsări pe care Picasso le admirase în copilărie deveniseră astfel, prin picturile sale, o emblemă a păcii.

▲ Castelul din Vauvenargues avea o construcție impresionantă care l-a inspirat pe Picasso.

◄ Ultima iubită a lui Picasso, Jacqueline Roque. S-au căsătorit în 1961; ea avea 37 de ani, iar Picasso, 79.

▲ Picasso, dându-le indicații fiilor săi privind pictura. Claude este în stânga, iar Paolo în dreapta sa. Picasso era destul de în vârstă pentru a putea fi bunicul fiiilor săi.

Cortina căzuse peste viața turbulentă a maestrului. A murit liniștit și fără suferință. Conform dorinței sale, la ceremonia funerară au participat numai apropiați. Picasso a fost înmormântat în Vauvenargues, iar lucrarea acestuia, „Femeie cu vază", a fost folosită ca monument la locul său de veci.

Astfel s-a încheiat viața maestrului care a revoluționat arta secolului XX. De unde această putere aproape supraomenească și această forță conceptuală? Pe ultima pagină a unui dosar cu schițe, cu 10 ani înaintea morții sale, Picasso nota: „Pictura este mai puternică decât mine, întotdeauna mă determină să fac după cum vrea ea."

Picasso (în centru, cu pălărie) și Jean Cocteau la o coridă, în anul 1955.

Drama care a creat „Guernica”

Realismul fotografic nu este posibil în pictură. Cu toate acestea, capodopera lui Picasso, „Guernica” reuşeşte să redea intensitatea şi ororile războiului, cu o fidelitate mult mai mare decât orice altă lucrare în orice altă formulă artistică. De ce este considerată o capodoperă această pictură pe care Picasso a realizat-o în numai o lună?

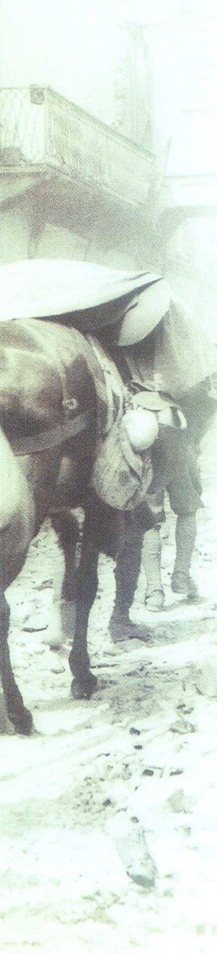
Rezistenţă la fascism

GUVERNUL REPUBLICAN SPANIOL îi comandase deja lui Picasso realizarea unei picturi murale imense pentru decorarea pavilionului spaniol la Expoziția Internațională de la Paris (în cadrul Târgului Internațional din Paris din 1937). Situația politică haotică din Spania l-a inspirat pe Picasso să picteze „Guernica”. Depresia economică din Spania a aruncat țara într-o situație de instabilitate politică. Lovitura de stat a generalului Rivera a avut loc în 1923. Rivera a creat o dictatură militară în timpul lui Alphonse al XIII-lea. Bombardarea orașului Guernica l-a inspirat pe Picasso pentru pictura murală. Fotografiile șocante în alb și negru care au apărut în ziare după bombardament au avut un impact atât de zguduitor, încât, în 15 zile, Picasso lucra deja la elementele finale ale picturii murale. După ce a făcut înconjurul lumii, sensibilizând opinia publică cu privire la războiul civil din Spania, „Guernica” a devenit o lucrare de referință. În plus, lucrarea a prevestit și ororile care aveau să urmeze, peste numai câțiva ani, în cel de-al Doilea Război Mondial. Pictura reprezintă

▲ Adolf Hitler și Francisco Franco. Orașul Guernica a fost bombardat ca urmare a alianței între cei doi dictatori.

Războiul civil din Spania a agitat întreaga Europă, îngrijorată de perspectiva unui alt război mondial.

Sper că lucrările mele vor contribui în viitor la prevenirea izbucnirii altor războaie.

suferințele victimelor de război și amintește de îngrozitoarele aspecte prin care acești oameni au trecut. Astfel, „Guernica" a depășit limitele evenimentului care a inspirat realizarea sa, devenind un simbol etern asupra căruia pot reflecta următoarele generații.

„Guernica" este o pictură masivă. Pânza ei măsoară 3,28 metri în înălțime și 6,8 metri în lățime. Descrie chipurile oamenilor chinuiți de suferință în încercarea lor de a se salva. Structura monotonă a compoziției exprimă deznădejde și tristețe. Este în același timp una dintre cele mai mari capodopere ale lui Picasso și una dintre picturile reprezentative ale secolului XX.

Cu toate acestea, sentimentele anti-monarhiste și anti-dictatoriale erau puternice în țară, iar facțiunea republicană a câștigat o victorie răsunătoare în districtele urbane în 1931. Regele a fugit în exil, iar monarhia s-a prăbușit.

A fost înființat un nou cabinet, republicanii progresând în reformele lor democratice; cu toate acestea, părea că haosul politic în care se afla țara nu se va încheia niciodată. Conservatorii s-au adunat în jurul generalului Francisco Franco și s-au revoltat în 1936; războiul civil a izbucnit în luna iulie.

La acea vreme Picasso locuia în Paris. Era foarte îngrijorat de soarta Spaniei. A susținut cu fermitate republicanii democrați. La rândul lor, aceștia l-au recompensat pe Picasso, numindu-l director onorific al muzeului de artă Prado, distincție pe care a acceptat-o în septembrie 1936.

În luna ianuarie a anului 1937 a fost bombardat orașul Malaga, locul natal al lui Picasso. Acesta și-a exprimat indignarea față de eveniment în lucrarea din 1937, intitulată „Visul și minciuna lui Franco", în care critica fascismul și Războiul Civil Spaniol.

Vechea capitală bască este distrusă

Războiul Civil Spaniol devenea tot mai extins și intens; republicanii democrați făceau eforturi pentru a promova lucrările lui Picasso și ale altor artiști spanioli. Astfel, Picasso a fost însărcinat cu realizarea unei picturi care avea să decoreze pavilionul spaniol la Târgul Internațional din Paris organizat în anul 1937. Picasso a acceptat bucuros această misiune și s-a mutat într-un atelier spațios pentru a începe lucrul la proiect. Aceasta este perioada în care află de evenimentele înfiorătoare din Spania: orașul Guernica din regiunea bască fusese în totalitate distrus.

La data de 26 aprilie 1937, armata germană a bombardat Guernica la ordinul lui Francisco Franco. Populația orașului era total nepregătită pentru acest bombardament care nu a făcut niciun fel de distincție între civili și țintele militare. A durat peste trei ore; aproximativ 3000 de bombe au fost lansate asupra orașului. Localitatea a fost făcută una cu pământul: circa 1700 de oameni au fost uciși.

Armata germană afirma că orașul Guernica a fost distrus pentru că era înțesat de rețele de gherilă, dar nu acesta era adevărul. Motivul real era faptul că Guernica reprezenta vechea capitală bască, un simbol al naționalismului și al separatismului basc. Franco intenționa să îi elimine, pur și simplu, pe cei care i se opuneau.

▲ Picasso a combinat mai multe tehnici artistice într-o manieră absolut unică și inovatoare în capodopera sa „Guernica".

Dezastrul provocat de atacul asupra orașului Guernica l-a inspirat pe Picasso să creeze pictura murală pentru Târgul Internațional de la Paris. Prin această lucrare, artistul își va exprima dezgustul și furia față de îngrozitorul eveniment.

Pictura care simbolizează ororile secolului XX

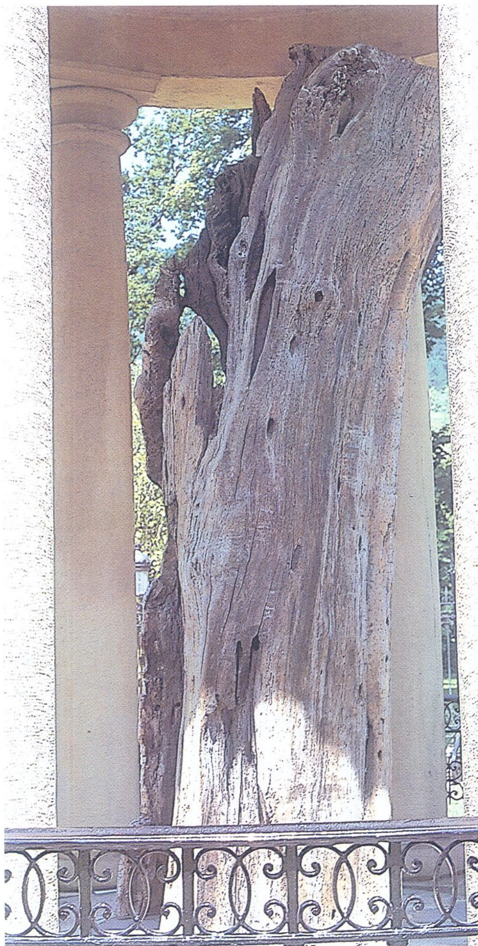
Picasso spera că lucrările sale vor avea forța de preveni izbucnirea altor războaie. Când a auzit de tragedia din Guernica, pur și simplu s-a retras în pictură; tabloul va reaminti lumii despre nenorocirile provocate de acest eveniment.

„Guernica" prezintă oameni, animale și clădiri devastate de atacul german. Lângă o femeie care își jelește pruncul ucis în bombardament stă un taur. Un cal este spintecat de o lance. Pictura abundă de imagini îngrozitoare. Picasso a combinat toate tehnicile artistice pe care le studiase până atunci, inclusiv pe cele suprarealiste și cubiste, într-o manieră absolut unică și inovatoare. Lucrarea a avut un succes răsunător.

Din punct de vedere al compoziției, ea reprezintă o „abdicare" de la eforturile anterioare ale lui Picasso prin utilizarea, în exclusivitate, a negrului, albului și a nuanțelor de gri. La început a folosit experimental culorile, dar apoi a considerat că acestea nu sunt necesare. Reprezentările rigide, sobre, în alb și negru, au contribuit la impactul deosebit asupra privitorilor.

„Guernica" a fost finalizată și expusă la pavilionul spaniol din cadrul Târgului Internațional din Paris din în 1937. Ea ilustrează demonii fascismului și îi face pe privitori să înțeleagă importanța democrației pentru bunăstarea lumii. Au existat păreri conform cărora pictura este prea șocantă, dar cei mai mulți au considerat că aceasta exprimă fidel criza căreia Spania a trebuit să-i facă față în perioada dominației fasciste. Evident, naziștii au denunțat pictura. Cu toate acestea, numărul celor care au criticat-o a fost întotdeauna întrecut de numărul celor care au apreciat-o. Simbolistica picturii s-a bucurat de multe interpretări, însă cea unanim acceptată este aceea de conștientizare a tragediilor care aveau loc în lume în perioada în care Picasso a realizat-o.

„Guernica" a fost prezentată în diferite expoziții și a devenit foarte rapid un simbol al convingerilor antifasciste. Nu a fost expusă, desigur, în Spania lui Franco. În cele din urmă a fost încredințată Muzeului Artei Moderne din New York, după indicațiile lui Picasso, unde a fost păstrată până în 1981, după care a fost readusă în Spania, tot ca urmare a dorinței lui Picasso. În prezent, tabloul se află în muzeul Reina Sofia din Madrid.

▲ Stejarul din Guernica, copacul-simbol al orașului, a scăpat neatins în urma bombardamentului.

SPIRITUL SPANIEI!
PICASSO ȘI CORIDA

Legătura strânsă dintre Picasso și coride

Corida, asemeni dansului flamenco, este una dintre cele mai importante ocazii de divertisment în Spania. Nu se știe cu siguranță care sunt începuturile coridei, însă se pare că a fost organizată pentru prima dată în regiunea Andaluzia din Spania. Coridele se desfășoară duminica în toate orașele importante din Spania, dar iubitorii de animale o consideră o metodă de distracție dură și militează împotriva ei.

Picasso a crescut în Andaluzia, fiind frecvent „expus" frumuseții și violenței pătimașe a coridelor. Una dintre lucrările sale, „Picador", prezintă un toreador. Este un desen pe care l-a realizat la vârsta de 8 ani și al cărui simbol l-a urmărit toată viața.

Mulți alți artiști spanioli au fost fascinați de coride. De exemplu, Francisco De Goya (1746-1828) era atât de înflăcărat în această pasiune, încât a participat el însuși într-o coridă. De Goya a realizat o serie de lucrări care înfățișează istoria coridelor în Spania, tehnicile sale străvechi și picadori celebri.

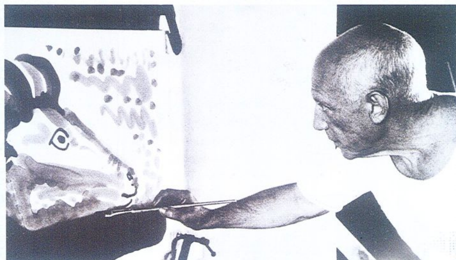
Imaginea toreadorului

În anul 1933, Picasso a pornit într-o călătorie spre Barcelona, împreună cu prima lui soție, Olga și cu fiul Paulo, pentru a viziona un spectacol de coridă. Experiența îl va determina pe Picasso să utilizeze coridele ca temă pentru lucrările sale; se concentra mai mult pe trăsăturile picadorilor decât pe cele ale taurilor. Deseori, Picasso a pictat toreadori-femei, în încercarea de a portretiza erotismul sălbatic al femeilor. La toate acestea adăuga uneori și imagini din mitologia greacă. Din 1933, minotaurul apare tot mai des în lucrările lui Picasso.

De asemenea, avea și prieteni toreadori. Ei spuneau despre Picasso că are „spiritul unui toreador". Indiferent unde s-ar fi mutat în lume, Picasso a continuat să poarte Spania în suflet, cu tradițiile și istoria ei, iar furia și patima caracteristice coridelor au reprezentat o sursă majoră de inspirație pentru el.

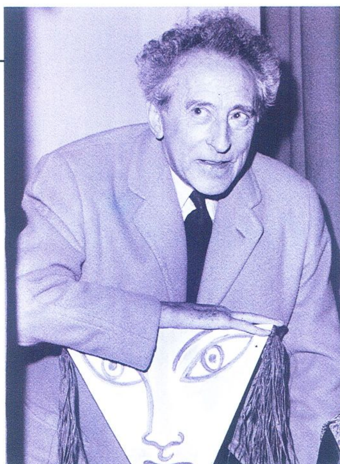
▲ Pentru Picasso, arena de coridă era un loc în care identitatea poporului spaniol putea fi exprimată.

▲ Picasso avea entuziasmul și pasiunea unui copil în zugrăvirea coridelor.

Alţi reformişti ai artei secolului XX

Cu o forţă fără limite, aducea întotdeauna în prim planul creaţiilor sale noi forme de expresie. Cele mai multe dintre operele sale au fost realizate concomitent cu lucrările altor mari artişti ai vremii. Într-o epocă a distrugerii şi a creaţiei, ei au fost preocupaţi de sensul artei şi au păşit pe teritorii artistice neexplorate până atunci.

Geniul pasional care a rămas prietenul de o viață al lui Picasso

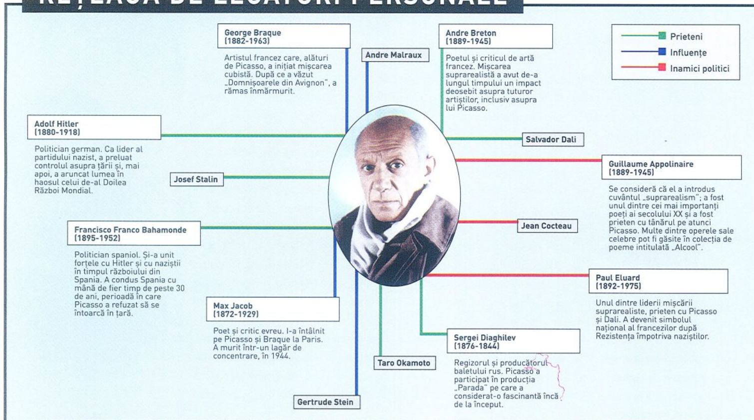
Jean Cocteau (1889-1963)

Cocteau s-a născut într-o familie distinsă din Maisons-Laffitte, un orășel mic de lângă Paris. Tatăl său, Georges Cocteau era avocat și pictor amator; s-a sinucis când Cocteau avea 9 ani. La vârsta de 15 ani, Cocteau a plecat de acasă. În ciuda realizărilor sale din domeniul literar și artistic, Cocteau insista cel mai mult asupra poeziei. De fapt, Cocteau era poet, prozator, dar lucrase și în domeniul baletului, în cel cinematografic, făcuse recenzii, dar și desene. I se spunea deseori „omul cu 20 de fețe". Povestirea „Copiii teribili", precum și filmele sale, „Frumoasa și bestia" și „Orfeu" au devenit foarte cunoscute în lumea întreagă.

Cocteau și Picasso s-au întâlnit în cadrul proiectului spectacolului de balet al lui Sergei Diaghilev, intitulat „Parada". După ce a vizionat unul dintre spectacolele lui Diaghilev în anul 1909, Cocteau a fost fascinat și s-a împrietenit cu regizorul rus, făcându-și apoi debutul în lumea baletului. După prima reprezentație cu „Parada" la Paris, Cocteau și-a dat seama că atât pentru el, cât și pentru Picasso, baletul are o semnificație deosebită și din acel moment cei doi au fost legați de o prietenie pe viață. Cei doi împărtășeau și aceeași atitudine față de artă, și anume aceea de a nu se limita numai la o singură expresie artistică, ci mai degrabă de a încerca să exploreze cât mai multe cu putință. Cu toate acestea, uneori, Picasso îl considera pe Cocteau un critic prea dur la adresa artei sale.

Geniul pasional Picasso și multitalentatul Cocteau. Chiar și în prezent, după un secol, prin creațiile lor, acești doi bărbați domină lumea artistică.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Prozatoarea care a pozat pentru Picasso

Gertrude Stein (1874-1946)

Gertrude Stein (3 februarie 1874 – 27 iulie 1946), poetă și prozatoare americană care a trăit în Franța și care a fost un adevărat catalizator în dezvoltarea artei și literaturii moderne. Viața sa a fost marcată de două relații principale, prima cu fratele său, Leo Stein, în perioada 1874-1914, și cea de-a doua cu Alice B. Toklas, din 1907 și până în ultima clipă a vieții lui Gertude, în 1946. Stein a împărțit salonul său din Paris cu Leo și apoi cu Alice. Pe toată durata vieții sale, Stein a cultivat relații deosebite cu binecunoscuți membri ai mișcării artistice și literare de avangardă din lume.

Încă de la începuturile carierei lui Picasso, Stein a văzut în lucrările sale strălucirile de talent și geniu. Picasso i-a invitat în atelierul său de lucru pe poetul și criticul Max Jacob, sculptorul Vaco Dulio, artistul Canals și sculptorul Manolo Huguet, unde au petrecut zile și nopți, făcând analize asupra artei. Cu toții credeau în stilul artistic al lui Picasso și au făcut tot ce le-a stat în putință pentru a-l ajuta pe pictor să își vândă unele dintre lucrări. În anul 1905, Leo și Gertrude Stein au venit la atelierul de lucru al lui Picasso și au plătit exorbitanta sumă de 800 de franci pentru unul dintre tablourile sale.

Gertrude a locuit în Paris între 1902 și 1932 unde i-a cunoscut pe Picasso, Matisse, Hemingway și Cocteau. În autobiografia sa, Stein povestește despre experiența sa ca model pentru Picasso în iarna anului 1905. Conform spuselor sale, a pozat în 80-90 de ipostaze diferite. Cu toate acestea, Picasso nu a reușit să termine desenarea chipului ei până când s-a întors în Spania; în cele din urmă, în iarna anului 1906 a finalizat portretele fără Gertude Stein. Mai târziu, alături de Ezra Pound și T.S. Elliot, Gertude Stein s-a înscris în seria celor mai importanți autori ai literaturii moderne. Era cunoscută drept reprezentanta cubismului literar, iar numele său a rămas în analele literaturii secolului XX.

Cele mai cunoscute opere ale sale sunt „Trei vieți”, „Autobiografia lui Alice B. Toklas” și „Doctor Faustus aprinde luminile”.

Faimosul politician rus, căruia Picasso i-a făcut portretul

Iosif Visarionovici Stalin (1879-1953)

„Stalin" a fost un pseudonim literar utilizat de Iosif Visarionovici Djugașvili, care, în limba georgiană se traduce prin „bărbat de fier". S-a născut în Munții Caucaz, în Georgia, iar după Revoluția din octombrie 1917, a devenit una dintre figurile centrale ale Partidului Comunist, condus în acea perioadă de Vladimir Ilici Lenin. Când Lenin s-a îmbolnăvit, Stalin i-a luat locul în conducerea partidului. După moartea lui Lenin, în 1924, Stalin i-a înlăturat pe rivalii săi, Troțki, Zinoviev, Buharin și a exercitat un control total asupra partidului și a țării. Între 1936 și 1938, în perioada Marii Epurări, Stalin s-a angajat într-o serie întreagă de acțiuni de represiune.

Între Picasso și Stalin nu a existat niciun fel de legătură. Singurul lucru care îi apropie într-un fel este faptul că Picasso, împreună cu mulți alți artiști, a decis să se înscrie în Partidul Comunist Francez după ce Parisul a fost eliberat de sub ocupația germană. În octombrie 1944, vestea înscrierii artiștilor în Partidul Comunist a șocat opinia publică, însă Picasso și-a motivat decizia în fața jurnaliștilor, astfel: „Decizia de a mă înscrie în Partidul Comunist are logică din perspectiva artistică personală. În Franța, Rusia sau în patria mea natală, Spania, cei mai curajoși au făcut deja acest lucru." Înscrierea în Partidul Comunist reprezenta în acele vremuri o reacție împotriva naziștilor și, de asemenea, simboliza susținerea lui Stalin. În cadrul Marii Conferințe de pace din 1949, Picasso a fost însărcinat să realizeze afișele partidului.

În anul 1953, Picasso a fost solicitat să picteze portretul lui Stalin pentru revista „Literatura franceză". Portretul nu îl prezenta pe Stalin ca marele lider al Partidului Comunist ale cărui idei și acțiuni au influențat milioane de oameni de pe continent, ci mai degrabă ca pe un om slab, sensibil. Acest fapt a cauzat o dezbatere aprinsă în cadrul partidului, iar Picasso și-a atras o serie de antipatii ca urmare a acestei lucrări considerate „nerealiste".

Marele scriitor care a organizat o expoziție a picturilor lui Picasso

Andre Malraux (1901-1976)

Malraux este unul dintre cei mai importanți prozatori ai secolului al XX-lea; de asemenea, a activat ca politician și critic de artă. Era cunoscut drept „activist literar".

Malraux a fost trimis în Indochina și, la scurt timp, a început să critice acțiunile imperialiste franceze. În 1925, s-a mutat în China unde a scris „Calea regală" și „Ispita occidentului". Principala sa operă care a dobândit recunoaștere internațională este „Condiția umană" (1933). Odată cu izbucnirea Războiului Civil Spaniol, în 1936, s-a înrolat voluntar în armată. Picasso îl admira pe Malraux și îi aprecia scrierile. Într-una din cărțile sale, Malraux menționează deosebita prietenie care l-a legat de Picasso în acele vremuri.

Malraux avea vaste cunoștințe de artă orientală și occidentală, mai veche sau mai nouă; își făcuse planuri pentru înființarea unui muzeu în aer liber.

După încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, a câștigat încrederea lui Charles De Gaulle și a lucrat sub comanda acestuia ca ministru al culturii, începând cu anul 1959, poziție care i-a permis promovarea evenimentelor artistice și istorice pe întreg teritoriul țării. În 1966, cu ocazia celei de-a optzeci și cincea aniversări a lui Picasso a găzduit o expoziție de mare amploare la Paris în onoarea realizărilor marelui pictor.

Omul a cărui operă artistică s-a bucurat de o popularitate însemnată în Spania

Salvador Dali (1904-1989)

Salvador Dali, cu personalitatea sa excentrică și limbajul unic, este, alături de Picasso, unul dintre cei mai renumiți artiști din toate timpurile. Imaginile ceasurilor lichefiate sau ale corpurilor deformate (tehnica „morphing") demonstrează creativitatea sa nestăvilită, reușind să rămână imprimate în memoria privitorului pentru mult timp.

Dali s-a născut în 1904, într-un mic orășel din Catalunia, în Spania. A frecventat cursurile Academiei de Artă San Fernando din Madrid, dar a fost dezamăgit de calitatea acestora; astfel, și-a găsit o slujbă în cadrul muzeului de artă Prado și a studiat arta singur.

Mai târziu s-a mutat în Paris; aici André Breton i-a prezentat mișcarea suprarealistă al cărei membru va deveni în scurt timp. A fost însă îndepărtat de ceilalți membri ai grupului deoarece nu voia să abandoneze propriul său stil artistic.

Dali l-a întâlnit pe Picasso pentru prima dată în aprilie 1926 în Paris. Dali a adus cu el una dintre picturile sale pentru a i-o arăta lui Picasso, care era cu 20 de ani mai în vârstă decât el și căruia îi purta un profund respect.

Cei doi artiști aveau personalități foarte puternice, dar diferite, mai ales în relațiile lor cu femeile. Picasso trecea cu mare ușurință de la o relație la alta, având pasiuni scurte, dar înflăcărate, fapt reflectat și în izbucnirile violente ale tușelor, vizibile în picturile sale. Spre deosebire de Picasso, Dali a iubit o singură femeie, lucru vizibil în operele sale care, sunt mult mai line și mai liniștite decât cele ale lui Picasso, demonstrând o viață emoțională mult mai stabilă.

Artistul japonez care a fost influențat de geniul lui Picasso

Okamoto Taro (1911-1996)

În 1970, expoziția artistică din Osaka găzduia o lucrare-simbol denumită „Turnul soarelui"; aceasta aparținea artistului japonez Okamoto Taro, cel care a devenit celebru pentru cuvintele „Arta este un chin". Okamoto s-a născut în anul 1911, într-o familie de artiști; tatăl său, Ippei, desena manga, iar mama sa, Kanoko, era prozatoare. A început să studieze pictura în ulei la Academia de Artă din Tokyo, iar în 1930 s-a mutat cu familia sa în Europa, rămânând în cele din urmă în Paris. A studiat filozofia, psihologia și etnologia la departamentul de filozofie al Universității din Paris; și-a prezentat lucrările într-o faimoasă expoziție de artă franceză. Mai târziu se înscrie în asociația „Abstracție și creație". În anul 1940, înainte de a se întoarce acasă, a legat prietenii cu artiști precum Hans Arp, Robert Droney, Pierre Mondrian, Vasili Kandinsky și filozoful George Bataille.

Când Okamoto Taro a ajuns în Europa, Picasso devenise deja centrul avangardismului și era cunoscut ca un revoluționar al artei moderne. În 1932, când a luat contact pentru prima dată cu lucrările lui Picasso, Okamoto a fost șocat. S-a îndrăgostit imediat de arta abstractă. Okamoto afirma: „Arta era pasiunea mea; mai apoi a devenit destinul meu."

După război, când a vizitat atelierul de olărit Baliros a avut oportunitatea de a vorbi cu Picasso despre lucrările sale. Pe când se pregăteau să se despartă, și-au strâns mâinile; Okamoto povestește: „era atât de puternic încât am simțit că-mi zdrobește mâna". Această întâlnire i-a provocat lui Okamoto, după cum el însuși spunea, „o senzație imposibil de exprimat în cuvinte". Acesta a fost momentul în care a descoperit nucleul artei lui Picasso.

Fiind specializat în cultura universală, Okamoto a avut misiunea de a explica societății japoneze de după război principiile avangardismului; a fost acceptat de mass-media drept un artist remarcabil al erei televiziunii. Pe măsură ce înainta în vârstă, pasiunea și forța lui Okamoto nu se vor diminua și, asemenea lui Picasso, a continuat să lucreze până în ultimele zile ale vieții sale. Moare în 1996, în urma unui atac de cord. În 1999 s-a deschis Muzeul de artă „Okamoto Taro" în districtul Kanagawa.

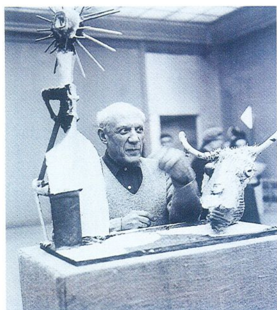
Distrugerea şi creaţia care au dat naştere artei moderne

Secolul XX a marcat o epocă de schimbări în lumea artei. Fără spiritul aventuros al lui Picasso, arta modernă probabil că nu ar fi existat. Aproape singur a înlăturat vechile teorii ale artei şi, cu geniul şi curajul său, a pavat drumul către un nou univers artistic. Aşadar, ce traseu a urmat arta modernă după Picasso?

Răspândirea noţiunii de artă

NOȚIUNEA COMUNĂ DE „ARTĂ" semnifica portretizarea oamenilor și a lucrurilor într-o manieră cât mai realistă. Paul Cézanne și mișcarea impresionistă au modificat într-o oarecare măsură această idee, dându-i un contur mai suplu, moment care a marcat punctul de start al artei moderne. Tabloul „Domnișoarele din Avignon" a lui Picasso demonstrează o trecere mult mai vizibilă de la real la abstract.

Până la mijlocul secolului XX, Picasso a pictat, uneori, în stil realist. Totuși, în timp ce „Domnișoarele din Avignon" înfățișează o scenă foarte asemănătoare celor pe care le pictau deseori artiștii post-renascentiști, Picasso adaugă elemente abstracte, precum un nas văzut din profil pe un chip care privește din față. Reacțiile publicului au fost puternice și până și cei care i-au apreciat picturile nu puteau înțelege pe deplin noul stil.

▲ Picasso a utilizat diferite stiluri și modele pentru picturile sale.

Picasso le-a răspuns: „Intenționat am pictat nasul atât de neobișnuit. În acest fel, am concentrat atenția privitorilor asupra nasului". Deși recunoscuse că lucrarea sa arată ciudat, Picasso a subliniat faptul că ea utilizează totuși destule elemente specifice realismului.

Înaintea lui Picasso, unul dintre cei mai mari artiști plastici ai Franței, Dominique Ingres, un admirator înfocat al stilului tradițional al pictorilor romani și greci a fost criticat pentru nuduri. De asemenea, și Cézanne, care a avut o deosebită influență asupra mișcării cubiste, a șocat comunitatea artistică prin lucrările sale. Cu toate acestea, niciunul dintre acești pionieri ai artei nu a deviat total de la principiul portretizării realiste a oamenilor sau a scenelor.

Într-una dintre principalele sale picturi, „Femeie plângând", Picasso a schimbat culorile și formele subiectului, utilizând unghiuri ascuțite, rigide. Rezultatul este o femeie care exprimă astfel emoții mult mai puternice, simbolizând, probabil, suferința și furia lui Picasso față de războiul prin care trecea țara sa.

De la arta primitivă

Contrar predecesorilor săi, Cézanne și Ingres, Picasso putea realiza o pictură, precum „Domnișoarele din Avignon", exagerând trăsături specifice artei primitive.

Așa cum impresioniștii au „descoperit" stampele japoneze și au fost puternic influențați de acestea, cubiștii și suprarealiștii s-au inspirat din arta africană și sud-asiatică și au descoperit o nouă viziune, atât asupra realității, cât și asupra surprinderii ei în pictură.

La începutul secolului XX, studiul antropologiei s-a răspândit în Europa și acest lucru a generat efecte asupra societății. Filozoful George Bataille a cercetat picturile preistorice de pe pereții peșterilor din Lascaux din Franța. Henri Matisse și Paul Gauguin începuseră să folosească și ei această

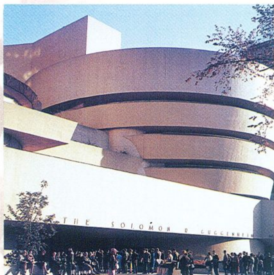

„Creez pentru mine însumi; nu am nevoie de recunoașterea sau de acordul celorlalți și nici de celebritate sau popularitate."

formă de „artă primitivă" în lucrările lor, dar niciunul nu a mers atât de departe precum Picasso.

Prin intermediul artei primitive, Picasso a putut să demonteze prejudecățile occidentale conform cărora arta trebuie să reprezinte fidel realitatea și să pună accent pe utilizarea imaginației în exprimarea ideilor, și nu a obiectelor.

◂ Amplă expoziție a picturilor lui Picasso prilejuită de cea de-a optzeci și cincea aniversare a artistului.

▴ Muzeul de artă Guggenheim din New York City deține una dintre cele mai mare colecții de artă modernă din lume.

◀ Jackson Pollock a introdus tehnica „action painting" (pictură gestuală) pentru a ilustra mișcarea în tablourile sale.

▲ Piața centrală din Guernica

Cu alte cuvinte, Picasso considera că indiferent câtă precizie și tehnică se află într-o pictură, aceasta nu va dobândi o semnificație decât în momentul în care artistul va introduce și un anumit element de imaginație. Picasso credea atât de puternic în această idee încât a încercat singur să revoluționeze conceptul tradițional în artă. Mai târziu, mulți dintre urmașii săi au adoptat acest stil și, la rândul lor, s-au revoltat împotriva artei tradiționale.

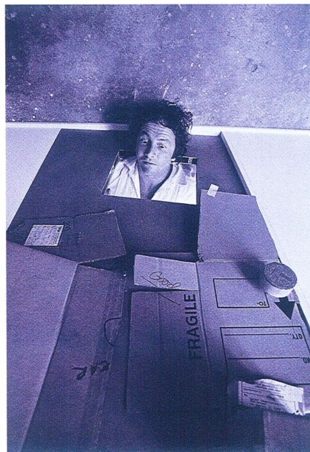
De exemplu, artistul American Jackson Pollock este considerat unul dintre cei mai de seamă artiști ai stilului abstract, fiind influențat de lucrările lui Picasso din perioada africană a acestuia. Inițial, utiliza și el pensule tradiționale, dar, treptat, a trecut la materiale mult mai moderne. În anul 1942 a fost apreciat la scară internațională pentru picturile sale care par, în mod considerabil, inspirate din cele ale lui Picasso, din perioada cubistă.

Arta modernă îi aduce popularitate în America

După perioada albastră și cea roz, Picasso a experimentat negrul și cubismul, apoi arta tradițională și, în cele din urmă, suprarealismul. Stilul său s-a schimbat în funcție de atmosfera artistică a vremii. Cu privire la aceasta, Picasso spunea: „Creez pentru mine însumi; nu am nevoie de recunoaștere sau de consimțământ, și nici de celebritate sau popularitate."

▲ Muzeul de artă „Pompidou" din Paris. Clădirea muzeului este construită în stil post-modernist și găzduiește numeroase lucrări de artă tradițională și contemporană.

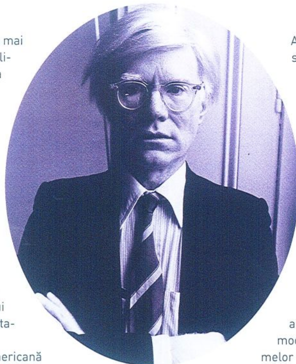

▼ Spre sfârșitul anilor '50, Robert Rauschenberg, reprezentat al modernismului, s-a implicat și în dans.

Unii artiști (precum Antoni Clave) au dus mai departe flacăra pasiunii lui Picasso, în calitate de succesori ai acestuia. Atitudinea lui Picasso de respingere a artei tradiționale s-a bucurat de un mai mare ecou în America decât în Europa. De pildă, Gertrude Stein, cea care a cumpărat tablourile lui Picasso pe când acesta nu era încă celebru, era americancă.

A fost dificil pentru colecționarii americani de artă să se alăture comunității celor care colecționau artă tradițională, astfel încât și-au îndreptat atenția spre suprarealism, mult mai repede decât europenii. Muzeul de artă Guggenheim și Muzeul de Artă Modernă au devenit un adevărat nucleu al acestui stil. Americanilor li se datorează popularitatea pe care modernismul a dobândit-o.

Astfel a luat naștere arta modernă americană care continuă direcția insuflată de spiritul îndrăzneț al lui Picasso, cu un avânt încă mai puternic decât în Europa.

▲ Andy Warhol, simbolul „pop art"-ului american, a utilizat deseori în lucrările sale mijloacele media.

Andy Warhol, cel care a transformat conservele de supă Campbell în opera de artă, este un susținător al mișcării artei moderne americane. Împreună cu Jasper Jones, Warhol și-a impus stilul artistic în secolul XX. Chiar dacă cei doi nu au utilizat direct metodele lui Picasso, unele dintre teme sunt similare. Warhol s-a concentrat pe aspecte mărunte, cotidiene, pe lângă care majoritatea oamenilor trec fără a le observa. Pe de altă parte, Jones i-a creat pe Batman și Superman, alături de alți eroi americani. Ei au adoptat și tehnicile moderne de serigrafie.

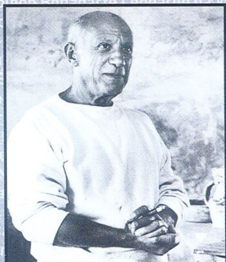
Datorită unor artiști ca Warhol și Jones a luat naștere „revoluția pop art", iar arta modernă a devenit standardul artistic al ultimelor două decenii.

Ei au fost pionierii mișcărilor artistice din America, însă aceasta se datorează în mare parte stilului și principiilor predecesorului lor, Picasso.

Mujean, în sudul Franței, unde Picasso și-a petrecut ultimii 12 ani din viață. Picasso a murit în anul 1973, dar influența sa în artă va dăinui veșnic.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

PABLO PICASSO

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

39

ALFRED NOBEL

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Alfred Nobel

Numărul 39

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

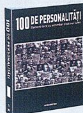
ISSN: 1791-0765

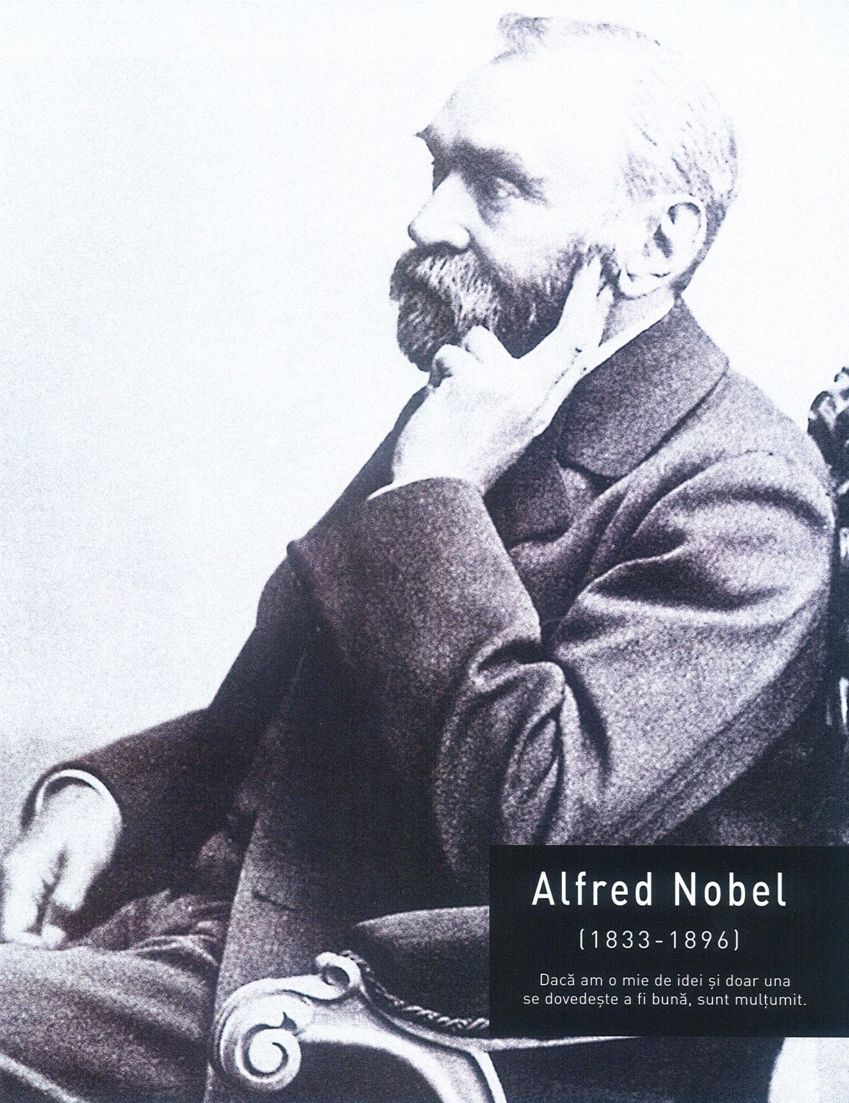
Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Alfred Nobel
(1833-1896)
Dacă am o mie de idei și doar una
se dovedește a fi bună, sunt mulțumit.

Alfred Nobel

Ce fel de viață a dus Nobel?

PROLOG

REVOLUȚIA INDUSTRIALĂ a luat amploare în Anglia secolului al XVIII-lea și s-a răspândit în țările din întreaga lume. Tehnologia industrială a continuat să se înnoiască, iar automobilul, telegraful, motorul cu abur, lumina electrică și alte invenții importante, care au stat la baza civilizației moderne, au fost dezvoltate. Dinamita va juca un rol mult mai important comparativ cu orice altă invenție în dezvoltarea activă a industriei miniere. Acest nou exploziv a fost inventat de către un chimist suedez, Alfred Nobel și a avut un potențial distructiv mult mai mare decât toate materialele explozive care l-au precedat. Potențialul distructiv al dinamitei a sporit randamentul minelor și a permis crearea tunelurilor care se vor dovedi, mai târziu, extrem de importante în extinderea rețelelor de transport.

Nobel a fost unul dintre cei mai mari industriași europeni ai acelei perioade; acesta a deschis aproape o sută de fabrici în întreaga lume, dar materialul exploziv pe care l-a inventat a fost folosit de armată și astfel mii de soldați au pierit în conflicte armate în care s-a utilizat dinamita. Nobel, a fost luat prin surprindere de aplicațiile invenției sale îndreptate împotriva păcii universale. Drept urmare, a instituit Premiul Nobel pentru a fi acordat celor care promovează cauza păcii.

TABEL CRONOLOGIC

1825	Primul motor cu aburi este utilizat în Anglia
1833	Se naște Nobel
1835	Samuel Morse inventează telegraful
1842	Familia Nobel se mută în Rusia
1849	Nobel studiază în străinătate
1851	Nobel se întoarce în Rusia Înființarea companiei Nobel & Sons (Nobel și Fiii)
1853	Izbucnirea Războiului Crimeei
1857	Acordarea primului brevet de invenție
1859	Tatăl lui Nobel, Immanuel, dă faliment
1863	Nobel primește brevetul pentru nitroglicerină
1864	Fratele lui Nobel, Emil, este ucis într-o explozie
1865	Înființarea companiei Alfred Nobel & Co.
1866	Nobel inventează dinamita
1867	Acordarea brevetului pentru dinamită
1869	Înființarea de fabrici pentru producerea nitroglicerinei în mai multe țări din lume
1870	Dinamita este utilizată la fabricarea unei bombe
1872	Moare Immanuel Nobel
1873	Nobel se mută la Paris
1875	Nobel inventează gelatina explozivă
1876	Nobel o întâlnește pe Bertha Kinsky von Chinic und Tettau Nobel începe o relație cu Sophie Hess
1879	Edison inventează becul cu incandescență Frații Nobel înființează compania „Naphtha"
1886	Prin fuziunea cu alte companii se înființează compania Nobel Dynamite Trust, specializată în producția de dinamită
1887	Descoperirea balistitei
1889	Scandalul legat de Canalul Panama
1890	Nobel se mută în San Remo
1892	Nobel participă la Conferința Internațională pentru Pace în Berna
1895	Nobel începe să își redacteze testamentul
1896	Nobel scrie drama „Nemesis" Nobel moare în San Remo
1900	Se formează Comitetul Nobel
1901	Este decernat primul Premiu Nobel

Viața inventatorului dinamitei

▲ Nobel, la vârsta de 17 ani. Visa să ajungă un adevărat scriitor și petrecea mult timp scriind poeme.

Alfred Nobel este chimistul suedez care a inventat dinamita. Descoperirile sale au schimbat cursul istoric al științei. Acesta a reprezentat prototipul capitalistului de succes, tipic pentru secolul al XIX-lea și, ca inițiator al Premiului Nobel, cea mai importantă distincție din lumea științei, a devenit o figură legendară. Totuși, viața acestuia este demnă de un asemenea elogiu? Amănuntele vieții lui Alfred Nobel precum și frământările sale lăuntrice alcătuiesc o poveste interesantă și, cu siguranță, demnă de urmărit.

Zodia unei familii de inventatori

Tinerețe bolnăvicioasă

În centrul orașului Stockholm, capitala Suediei, se află un monument, ridicat în cinstea „unui inventator, o forță motrice a culturii și un iubitor al păcii". Orașul Stockholm este locul copilăriei lui Alfred Nobel, marele om de știință care va deveni un prosper capitalist al secolului al XIX-lea, ca urmare a invenției dinamitei. El este cel care a lăsat o moștenire extraordinară sub forma Premiului Nobel, decernat de la moartea sa și până în prezent.

Stockholm, Suedia, casa în care a crescut Nobel.

Nobel s-a născut la Stockholm, pe 21 octombrie 1833.

Tatăl său se numea Immanuel Nobel, iar mama sa Andriette. A avut doi frați, pe numele lor, Robert și Ludwig.

Tatăl său, Immanuel Nobel, era un arhitect înzestrat, dar avea personalitatea unui cartofor, astfel încât a ajuns să investească averea familiei în invențiile sale ipotetice. De altfel, majoritatea dintre acestea nu aveau însă aplicabilitate industrială, iar Immanuel nu a reușit să acumuleze decât datorii. În cele din urmă, ajuns falit, a fost obligat să caute succesul în altă parte. Pe când Alfred avea doar 4 ani, Immanuel a decis să plece din țară, și anume în Rusia, cu gândul de a-și împlini visul, părăsindu-și astfel familia.

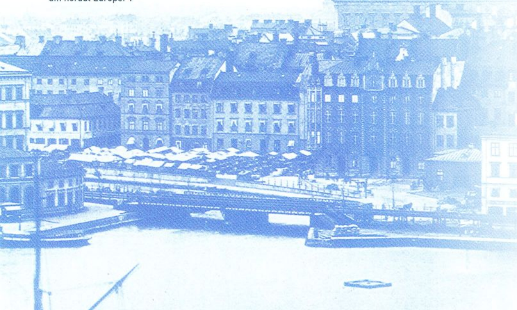
Familia lui Nobel, rămasă acasă, a fost nevoită să trăiască în condiții extrem de grele. Mama lui Nobel, Andriette, și-a deschis chiar o mică băcănie în Stockholm, în care vindea lapte și legume, iar frații lui Alfred, Robert și Ludwig, își ajutau familia cum puteau, lucrând după cursuri în diferite magazine. Alfred, un copil născut prematur, era mai tot timpul bolnăvicios. Ar fi vrut să-și ajute și el mama, însă avea migrene, răcea des și suferea de dureri de coloană.

Andriette a înțeles sentimentele fiului ei și l-a înconjurat cu afecțiune.

În semn de considerație față de grija pe care i-o purta mama sa, Alfred s-a concentrat asupra studiilor sale. În școala primară obținea note foarte bune la toate materiile legate de știință. Astfel, mama sa era cu atât mai mândră de notele excelente ale fiului ei, dar și de disciplina și rigurozitatea studiului de care dădea dovadă. Era o femeie

▼ O ilustrație din biografia lui Nobel care prezintă un experiment realizat de tatăl inventator.

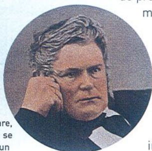

Străzile din Stockholm în secolul al XIX-lea. Este un splendid oraș al apelor, întins pe o multitudine de insule, fiind supranumit „Veneția din nordul Europei".

care prețuia valorile morale, precum sârguința și sinceritatea și încerca să insufle aceste valori și copiilor săi. Atitudinea etică a lui Nobel ca om de știință față de lucrările sale se datorează, fără doar și poate, educației oferite de mama sa.

◂ Andriette, mama lui Nobel. A avut o puternică influență asupra dezvoltării valorilor etice ale fiului său.

▸ Tatăl lui Nobel, Immanuel, a avut o serie de idei inovatoare, ca om de știință. Nu se poate spune că era un om de succes din punct de vedere financiar; dar experiența din Rusia i-a adus cei mai mulți bani.

Înflorește talentul unui geniu

În anul 1842, tocmai în momentele în care deasupra orașului Stockholm se abăteau nori grei, familia Nobel a primit, în final, vești bune. Immanuel, care părăsise Suedia cu cinci ani înainte, a trimis o scrisoare în care a inclus suficienți bani care să permită familiei sale abandonate cu ceva timp în urmă să-l urmeze în Rusia. Astfel, Andriette și cei trei băieți ai cuplului Nobel au pornit spre înfloritorul oraș Sankt Petersburg din Rusia.

În acest loc, Immanuel se bucura de un succes considerabil. Știind că Rusia trebuia să se înarmeze pentru a putea concura, în plan militar, marile puteri ale Europei, a profitat de acest lucru, vânzând armatei țariste mine terestre și marine, pe care le concepuse încă pe când se afla în Suedia. Armata țaristă era foarte mulțumită de performanțele minelor lui Immanuel Nobel și le-a inclus în arsenalul său militar. Din profitul pe care l-a acumulat, Immanuel a pus pe picioare o afacere, înființând fabrici pentru producția de armament.

Immanuel Nobel efectua în fabricile sale diferite experimente, cu toate tipurile de noi explozibili. Tânărul Alfred devenise interesat de acestea și, deseori, vizita fabricile tatălui său. Acolo a învățat noțiunile de bază privind echipamentele de producție de armament și proprietățile chimice ale prafului de pușcă.

Immanuel era impresionat de receptivitatea fiului său. A angajat un tutore și un profesor de chimie pentru a-i oferi lui Alfred o educație specială potrivită talentului său. Acesta nu și-a dezamăgit tatăl. În foarte scurt timp a învățat limba rusă, franceza și alte limbi străine. De asemenea, foarte rapid și-a însușit cunoștințele fundamentale din domeniul chimiei, informații pe care Nobel avea să le aplice mai târziu, ca inventator.

Din culise

O FAMILIE DE CĂRTURARI ȘI SAVANȚI

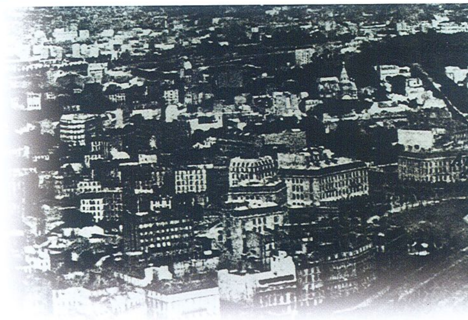

▴ Strămoșul lui Alfred Nobel, Olaf Rudbeck.

Alfred Nobel a moștenit înclinațiile științifice și artistice care s-au manifestat în rândul mai multor membri ai familiei tatălui său. Olaf Rudbeck a fost unul dintre aceștia. El a trăit în secolul al XVII-lea, cu cinci generații înaintea lui Alfred Nobel. Rudbeck a fost un savant care a devenit președinte al Universității din Uppsala. Fondată în anul 1477, aceasta este cea mai veche universitate din Scandinavia. Mulți ani mai târziu, Universitatea din Uppsala îi va acorda lui Alfred Nobel un titlu onorific de doctor. De asemenea, acesta este locul în care au fost susținute mai multe discursuri ale laureaților Premiului Nobel, înainte de ceremonia propriu-zisă de decernare.

Vendela Rudbeck, fiica lui Olaf, s-a căsătorit cu judecătorul Petras Olfson, absolvent al Universității din Upsalla. Fiul lor, Olaf Nobelius, a devenit un celebru grafician. La rândul său, Olaf Nobelius a avut un fiu, Immanuel Nobelius, bunicul lui Alfred Nobel. Immanuel a devenit medic. Acesta este cel care a modificat pronunția numelui familiei sale, din latinescul „Nobelius" în „Nobel", mult mai apropiat de sonoritatea limbii suedeze. Immanuel Nobel, tatăl lui Alfred, asemenea multora dintre predecesorii săi, va fi un deschizător de drumuri în știință și va da naștere multor invenții. Cu toate acestea, cu excepția minelor terestre și marine, doar câteva dintre invențiile sale îi vor aduce succese financiare relative.

Primii pași ai viitorului industriaș

▲ Străzile din Paris în secolul al XIX-lea. Nobel și-a petrecut o mare parte din experiența sa de studiu din străinătate, în acest oraș.

Studii în străinătate

DUPĂ OPT ANI PETRECUȚI de familia Nobel la Sankt Petersburg, în anul 1849, Immanuel și-a anunțat fiul că dorește să îl trimită la studii în străinătate, pentru a putea lua contact cu cele mai noi tehnologii din Europa și America, care vor fi implementate în lumea industrială modernă. Deși Alfred avea numai 17 ani, tatăl său a intuit talentul lui în chimie și abilitatea sa de a citi și de a scrie în cinci limbi străine. Mai avea încă un motiv pentru care dorea ca fiul său să studieze în străinătate: Alfred Nobel era absorbit de interesele sale literare, în special de poezie, iar tatăl său intenționa să îi îndrepte atenția spre domeniul industriei.

Din iarna acelui an, Alfred a părăsit Rusia și a început să călătorească prin Danemarca, Germania, Italia, Franța și America. A întâlnit cercetători de la care a preluat o sumedenie de tehnologii și noi cunoștințe. De exemplu, în laboratorul de cercetări al faimosului chimist francez T. J. Pelouze, a asistat la experimentele de detonare a nitrocelulozei. Descoperită de chimistul german, Christian Schönbein, în anul 1845, nitroceluloza avea o putere explozivă mai mare decât pulberea neagră și a captat atenția lumii științifice.

▸ Alfred Nobel în jurul vârstei de 20 de ani, după ce s-a întors din experiența sa de studiu în străinătate și a reușit să devină un industriaș.

De asemenea, Nobel l-a vizitat în orașul New York pe John Ericsson, care efectua cercetări asupra motoarelor cu aburi. Immanuel a solicitat în mod expres ca fiul său să primească permisiunea de a-l vizita pe Ericsson. Ericsson era un susținător acerb al utilizării motorului cu aer cald ca înlocuitor al motorului cu abur; acesta își avea sursa de energie în aerul cald, nu în aburul utilizat de motoarele mai vechi. Immanuel considera că noua varietate de motoare ar putea avea anumite aplicații militare. Nobel a menționat doar în câteva scrisori aspecte legate de întâlnirea cu Ericsson; aceasta, se pare, din cauză că era într-un anume fel suficient de invidios pe faptul că un alt suedez avea deja succes ca om de știință în America.

▲ John Ericsson. La data la care Nobel l-a întâlnit, Ericsson era deja considerat în America, un genial inventator.

În orice caz, această experiență de studiu în străinătate i-a extins orizontul lui Nobel și l-a pregătit pentru a deveni un mare inventator. În același timp, Nobel a renunțat la ambițiile sale literare și s-a axat pe domeniul industriei.

Compania Nobel şi Fiii

Alfred Nobel și-a încheiat experiența de studiu în străinătate după aproximativ doi ani. Ulterior, a devenit interesat de activitatea fabricilor familiei care erau asaltate de comenzi din partea armatei ruse. Țarul Nicolae I promovase o politică privind expansiunea teritorială activă și, în acest sens, era nevoie de comandarea unui arsenal militar de ultimă generație. Industriași, ca Immanuel Nobel, s-au grăbit să onoreze această comandă. Fabricile acestuia au continuat să se dezvolte, Astfel, în scurt timp, în fabricile lui Immanuel Nobel lucrau peste o mie de muncitori.

Immanuel spera ca, în cele din urmă, să conducă compania împreună cu talentatul său fiu. A achiziționat toate acțiunile companiei deținute de alte către alte persoane și i-a schimbat numele în „Nobel și Fiii". Managerii companiei au devenit Alfred și frații săi. Dintre cei trei însă, Alfred, în special, a ajuns să joace rolul unui adevărat industriaș. Băiețelul bolnăvicios de odinioară se transformase într-un potențial mare om de afaceri.

Prosperitatea companiei lui Nobel a fost impulsionată de izbucnirea Războiului Crimeei, în anul 1853. De această dată, armata țaristă a înaintat comenzi masive companiei lui Nobel, inclusiv producția în masă de tunuri cu tragere succesivă, precum și primele nave cu propulsoare atașate din flota rusească.

Minele create de Immanuel au fost utilizate în acest război cu un succes relativ. De altfel, ca inventator, Immanuel s-a bucurat de o notorietate mai mare, în comparație cu succesul minelor sale în timpul războiului. Alfred Nobel era însă nemulțumit de rolul pe care îl avea compania sa în complexul militar-industrial. Mai târziu, Alfred va deveni celebru ca inventator al dinamitei, care a fost intens utilizată în Războiul Franco-Prusac. S-a dovedit că marea invenție aducea prejudicii cauzei păcii. Implicațiile distructive ale invențiilor sale începeau să atârne greu în conștiința tânărului Alfred.

În același timp, nimeni din familia Nobel nu avea vreun motiv să se gândească la faptul că de pe culmile prosperității în care se aflau vor fi zdruncinați de un incident tragic.

Clipe personale

TÂNĂRUL CARE VOIA SĂ DEVINĂ SCRIITOR

În adolescență, Alfred Nobel visa să devină om de litere. Fiind mai tot timpul bolnăvicios, nu se putea juca împreună cu prietenii și își petrecea cea mai mare parte a timpului citind sau scriind poezii. Ulterior însă, va arde aproape toate poemele pe care le-a scris în tinerețe. Abandonase visul de a deveni un scriitor de succes.

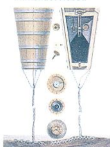
Și asta din mai multe motive. Unul dintre acestea era faptul că, odată cu încheierea Războiului Crimeei, comenzile lansate către fabricile familiei Nobel au scăzut într-o așa măsură, încât afacerea a ajuns în pericol de faliment. În acea perioadă, în Rusia, insolvenții și falimentarii erau trimiși la închisoare. Dacă Alfred nu s-ar fi implicat acerb în redresarea afacerii, compania ar fi ajuns în colaps. Astfel, nu a mai avut timp, pur și simplu, de experimente literare. Un alt motiv pentru care a abandonat literatura a fost moartea fulgerătoare a unei prietene. La 17 ani, aflat în vizită la Paris, Alfred s-a îndrăgostit de o tânără suedeză care lucra într-o farmacie. La scurt timp, tânăra a murit de tuberculoză. Acest trist eveniment l-a tulburat într-atât, încât a renunțat la ceea ce își dorea cu adevărat și s-a dedicat în întregime afacerilor familiei.

Cu toate acestea, nu se poate spune că Alfred a abandonat în întregime literatura. Mai târziu, având asigurat succesul în afaceri, Nobel a scris drama „Nemesis". Își împlinea, astfel, parțial, visul de a deveni scriitor.

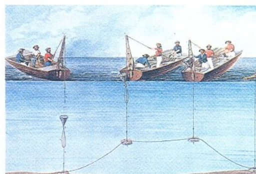
▾ Percy Bysshe Shelley, un poet romantic englez celebru, pe care Alfred Nobel îl admira.

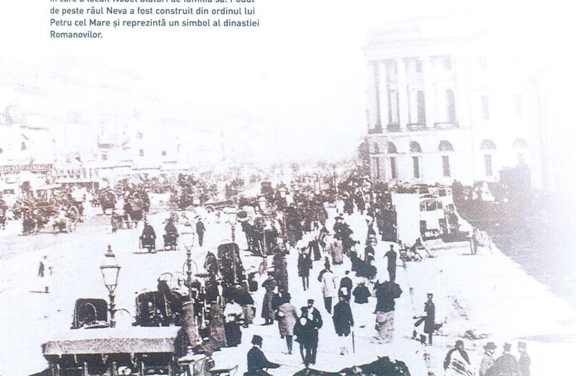
▾ Ilustrație a minelor proiectate de însuși Immanuel Nobel.

▾ O imagine a facilităților pentru amplasarea de mine create de Immanuel Nobel în golful Finlandei. Minele au fost utilizate în timpul Războiului Crimeei.

Sankt Petersburg, vechea capitală a Rusiei țariste, în care a locuit Nobel alături de familia sa. Podul de peste râul Neva a fost construit din ordinul lui Petru cel Mare și reprezintă un simbol al dinastiei Romanovilor.

▲ O pictură din secolul al XIX-lea care înfățișează asediul Sevastopolului (1855) în timpul Războiului Crimeei. După ce a fost înfrântă zdrobitor în această bătălie, în anul următor, Rusia a fost obligată să semneze un tratat de pace la Paris.

Descoperirea nitroglicerinei

Cel de-al doilea faliment

COMPANIA FAMILIEI NOBEL a dezvoltat numeroase oportunități de afaceri în timpul Războiului Crimeei. Pe măsură ce războiul se prelungea, în anul 1855 era tot mai evident faptul că Rusia va fi învinsă. Țarul Nicolae I a încercat să inițieze negocieri de pace, dar a murit la scurt timp după aceea. De altfel, în anul 1856, războiul s-a încheiat.

Sfârșitul Războiului Crimeei a găsit compania Nobel întâmpinând situații extrem de dificile. Astfel, armata țaristă, cel mai mare client al companiei, a transmis notificarea că nu va mai efectua noi comenzi și, în plus, a întrerupt în mod unilateral plățile pentru produsele militare deja livrate de către companie. Immanuel a protestat, dar decizia țarului în Rusia acelei perioade era literă de lege. Veniturile provenite de la guvern au fost suspendate în totalitate, iar compania Nobel a intrat într-o perioadă extrem de dificilă.

Pentru a menține compania pe linia de plutire, Alfred a solicitat asistența a numeroși bancheri, dar negocierile cu aceștia au eșuat întotdeauna. Băncile nu aveau niciun interes să investească în fabricile producătoare de muniții, acum când războiul se încheiase. Epuizând toate opțiunile, în anul 1859, Immanuel nu a putut evita falimentul. Nu mai avea niciun motiv să rămână în Rusia, astfel încât s-a întors în orașul natal, Stockholm, împreună cu soția sa.

Immanuel avea însă mari speranțe pentru copiii săi, în special pentru Alfred. A plecat spre Stockolm, încredințând fiilor săi misiunea de a administra ultimele chestiuni legate de afacerea din Sankt Petersburg.

▲ Robert Nobel, fratele mai mare al lui Alfred. Poate și pentru că nu avea abilități de industriaș, asemenea fraților săi, cariera sa a însemnat un întreg lanț de eșecuri. Mai târziu, a cumpărat terenurile petroliere din apropierea orașului Baku, din Azerbaidjan.

▲ Ludwig Nobel, cel de-al doilea frate al lui Alfred. După falimentul companiei tatălui lor, Ludwig și frații săi au încercat să redreseze afacerea familiei. Se pare că Ludwig demonstra un deosebit simț al afacerilor. Va deveni un industriaș de succes.

Provocarea de a descoperi un nou exploziv

În perioada în care afacerea lui Immanuel se bucura încă de succes, Alfred era absorbit de cercetările de laborator efectuate în fabricile tatălui său. Într-o zi, tutorele lui Alfred, care devenise profesor la Universitatea din Sankt Petersburg, l-a vizitat la laborator împreună cu un alt profesor.

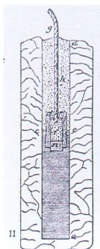
Cei doi l-au întrebat pe Alfred dacă este familiarizat cu utilizarea nitroglicerinei. Vizita acestora la compania Nobel avea scopul de a demonstra capacitatea și forța distructivă a acestui produs chimic. Alfred studiase chimia în străinătate, dar nu avea nicio experiență directă care să implice nitroglicerina. Cei doi au așezat o picătură din gelatina incoloră și transparentă pe o tablă de oțel și au detonat-o. Explozia rezultată a produs un sunet asurzitor în total contrast cu infima cantitate de substanță utilizată pentru a o produce. Alfred a rămas mut de uimire în fața acestui experiment.

Nitroglicerina a fost descoperită în anul 1846 de către chimistul italian Ascanio Sobrero. Acest compus sintetic se prezenta extrem de instabil și astfel, se impunea descoperirea unor noi modalități de control ale acestei substanțe cu un extraordinar potențial exploziv.

▲ Țarul Nicolae I, monarhul absolut care preconiza extinderea teritorială a posesiunilor rusești prin intermediul războiului. Moare în timpul Războiului Crimeei. După moartea sa, Rusia va fi constrânsă să-și diminueze eforturile de expansiune către sud.

▲ O ilustrație a detonatorului propus de Alfred Nobel. A reprezentat o invenție epocală, care va schimba cursul istoriei explozibililor.

▼ Nitroglicerina este utilizată și astăzi datorită teribilei sale puteri de distrugere.

Alfred presimțea că întâlnirea sa cu acest explozibil avea să îi marcheze viața.

La scurt timp după falimentul lui Immanuel, fiul cel mai mare al acestuia, Ludwig a fost însărcinat cu refacerea afacerii familiei. Frații săi, Alfred și Robert, aveau misiunea de a dezvolta noi explozibili. În acest sens, tatăl lor, Immanuel, le trimite o scrisoare prin care le propune fiilor săi să utilizeze nitroglicerina în dezvoltarea unui nou tip de exploziv. Întâmplător, Immanuel derula aceeași cercetare ca și fiii săi.

Nitroglicerina devine utilizabilă

Pentru a putea transforma nitroglicerina într-un material exploziv utilizabil trebuia depășit un obstacol major. Atâta timp cât nu exista o metodă de control al puterii explozive violente a nitroglicerinei și de manevrare în siguranță a substanței, materialul nu putea fi întrebuințat pe scară largă. Immanuel era de părere că prin combinarea nitroglicerinei cu pudra neagră se obține un explozibil mult mai ușor de utilizat. Inițial, Alfred a fost de acord cu tatăl său și a urmat aceeași direcție în cercetare, însă experimentele nu au avut rezultate notabile. Ulterior însă, Alfred are o nouă idee: va aprinde mai întâi pulberea neagră și se va folosi de acest lucru pentru a detona nitroglicerina.

Nobel concepuse deja un dispozitiv care să faciliteze procesul: un recipient care conținea nitroglicerină și în care a introdus pachete cu pudră neagră ce urmau să fie detonate printr-un fitil. Acest dispozitiv era prototipul dispozitivului ce va sta la baza viitorului „detonator".

Primele experimente cu acest dispozitiv născocit de Alfred Nobel au fost efectuate în apropierea casei tatălui său, pe un șantier de construcții din Suedia. Experimentul s-a bucurat de un succes izbitor: un bolovan de pe șantierul de construcții a fost transformat în praf și pulbere în urma exploziei. Alfred Nobel avea pe atunci 30 de ani; pe moment însă nici nu bănuia ce urmări va avea descoperirea care va marca istoria ulterioară a umanității. De fapt, Nobel deschidea drumul pentru formularea principiilor care au stat la baza dezvoltării explozibililor moderni.

DIN CULISE

ISTORIA PRAFULUI DE PUȘCĂ

Până la descoperirea nitroglicerinei, pentru obținerea prafului de pușcă se utiliza salpetrul (nitratul de potasiu), în proporție de 75%. Salpetrul era combinat cu sulf și cărbune pentru a crea „pulberea neagră". Salpetrul a fost descoperit în secolul III î.Hr. în China. Arderea acestuia și emisia mare de oxigen au făcut ca salpetrul să fie utilizat în balize. Nu se cunoaște cu exactitate momentul în care acest amestec a fost transformat în pulbere neagră. Se știe însă că fusese deja creat înainte de anul 1274, când a fost utilizat de armata mongolă în prima tentativă a acesteia de invadare a Japoniei. Între timp, pulberea neagră a fost folosită și în Europa, pentru prima dată în bătălia de la Crecy, la începutul Războiului de 100 de ani, dintre Anglia și Franța.

Ulterior, pulberea neagră va fi utilizată, în special, drept combustibil pentru ghiulele, gloanțe de pușcă și alte proiectile. Acest material exploziv a schimbat total înfățișarea războiului, găsindu-și întrebuințare și în industria extractivă. De asemenea, în secolul al XIV-lea, în Florența (Italia) au fost perfecționate focurile de artificii, utilizate în scopuri estetice pentru delectarea publică , răspândindu-se apoi cu repeziciune în întreaga lume. Există chiar o dovadă istorică din anul 1589, a primului spectacol public cu focuri de artificii în Japonia șogunului Massamune.

Depășirea obstacolelor

Nitroglicerina intră în acțiune

ÎNCERCAREA LUI NOBEL de a detona nitroglicerina în condiții propice de siguranță a fost un succes. A început să caute aplicații industriale pentru noul explozibil devenit utilizabil. A solicitat și un brevet pentru noua sa invenție. Pentru a-și face cunoscută descoperirea, zile întregi făcea demonstrații publice și prezentări, explicând modul în care aceasta funcționează. Din ce în ce mai mulți oameni deveneau interesați de dispozitivul său inovator.

Despre experimentul său extraordinar s-a scris în ziare și reviste de specialitate. În scurt timp era asaltat de solicitări din lumea întreagă pentru a derula experimente, pentru a se angaja în cercetări sau pentru a susține prelegeri.

O tragedie bruscă și neașteptată îl dezechilibrează: la data de 3 septembrie 1864, una dintre fabricile sale din Suedia este zguduită de o explozie atât de intensă, încât a transformat întreaga construcție într-o grămadă de cărămizi și moloz. Emil, fratele său mai mic, a fost una dintre victime. La scurt timp, poliția a emis restricții în ceea ce privește utilizarea explozibililor în procesele de producție din fabricile situate în zonele de locuit. În urma incidentului din 1864, oamenii au devenit ostili față de familia Nobel. Poate și din cauza tensiunii psihice pe care a acumulat-o în această perioadă, Immanuel a suferit o hemoragie cerebrală.

Totuși, Alfred Nobel nu avea nicio intenție de a renunța la experimentele sale cu explozibili. Spunea că știința și pericolul merg mână în mână și atunci când înfrunți pericolul, poți contribui la dezvoltarea cunoștințelor științifice ale umanității.

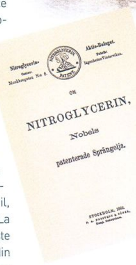
Nobel și-a luat inima în dinți și a mers înainte. Deși fusese amendat de societate și, în același timp, îndoliat de pierderea fratelui său, el nu va renunța.

Lucrurile au luat o întorsătură pozitivă după o lună de la dezastrul provocat de explozia de la fabrică. Căile Ferate Suedeze au hotărât să adapteze explozibilii creați de Alfred Nobel nevoilor proprii. O astfel de cerere masivă era însă problematică pentru Nobel. Fabricile sale, la care se adăugau alte instalații de producție, erau insuficiente pentru a putea face față marii cereri din partea Căilor Ferate Suedeze. În plus, legea îi interzicea să își reconstruiască fabrica după incidentul petrecut cu o lună înainte. Nici nu deținea, însă, fonduri suficiente cu care să achiziționeze teren pe care să construiască fabrici noi.

Ingenios, Nobel va reuși să treacă, în cele din urmă, peste această perioadă dificilă. A construit o fabrică temporară pe o barjă de pe un lac din apropierea orașului Stockholm. Descoperirea barjei și ideea că aceasta ar putea fi transformată într-o fabrică provizorie au adus o îmbunătățire considerabilă a veniturilor inventatorului. Nobel a demonstrat că, în numai o lună de zile, poate să rezolve o situație care părea fără ieșire cu câtva timp în urmă.

▼ O ilustrație care înfățișează barja pe care Nobel a construit o fabrică după incidentul în care propria sa unitate de producție a fost distrusă de o explozie. Acest incident a marcat debutul lui Nobel ca un industriaș performant.

Nitroglycerin-
Aktie-Bolaget.

OM

NITROGLYCERIN,

Nobels

patenterade Sprängolja.

STOCKHOLM,

▲ Brevetul lui Nobel de invenție a nitroglicerinei detonante. Această invenție s-a bucurat de un real succes: combinată cu un detonator, nitroglicerina crea o putere explozivă fără precedent.

O ilustrație a fabricii lui Nobel după ce a fost distrusă în explozie. Anvergura incidentului se poate deduce din faptul că fabrica a fost, pur și simplu, făcută una cu pământul.

▼ Fratele lui Nobel, Emil, care a murit în explozia din fabrica sa. Alfred Nobel a fost rănit, de asemenea, în acest incident, dar i-a displăcut întotdeauna să vorbească despre acest lucru.

Tragedia continuă

După ce a reușit să treacă prin incidentul exploziei de la fabrica sa, Nobel a avut parte din nou de o perioadă de liniște și prosperitate. Johann Wilhelm Smitt, un capitalist suedez care locuia în America de Sud, s-a oferit să îi asigure lui Nobel asistență financiară. Nobel a acceptat și, în anul 1864, a apărut pe piață prima companie de producție a nitroglicerinei. În cele din urmă, nitroglicerina putea fi utilizată la scară industrială.

Comenzile veneau din toată lumea, datorită popularității crescute de care se bucura noul explozibil. Nobel a considerat necesar să obțină brevete și în alte țări, ceea ce a și făcut în Norvegia, Anglia, Finlanda, dar și în alte state; astfel, influența afacerii sale se va face simțită în întreaga lume. Numele său devenise cunoscut pe întreg mapamondul.

Cu toate acestea, perioada de liniște nu va fi constantă. Nobel nu va putea uita incidentul prin care și-a pierdut fratele, deoarece astfel de explozii cauzate de invențiile sale aveau loc peste tot în lume. Primul dintre acestea, soldat cu moartea unor muncitori, s-a petrecut în cadrul unui proiect de dezvoltare a căilor ferate siberiene. Mai apoi, în Australia a explodat un depozit, iar în largul coastei panameze, explozia de la bordul unei nave a cauzat moartea a 74 de persoane. Cauza acestor incidente a constituit-o, fără doar și poate, utilizarea necorespunzătoare a nitroglicerinei; din nou, Nobel era ținta criticilor dure din partea opiniei publice.

Provocarea dinamitei

Pentru a schimba această nefastă stare de lucruri, Nobel a considerat necesară implementarea unor modificări radicale în metodele de utilizare a nitroglicerinei, dar încropirea unor soluții temporare și superficiale nu va rezolva problema cu care se confrunta. Spiritul său de inventator impunea descoperirea unui nou explozibil, mai sigur. Singura modalitate pentru a realiza acest lucru va fi sinteza nitroglicerinei cu o altă substanță. În plus, noua descoperire nu trebuia să compromită în niciun fel capacitatea distructivă a nitroglicerinei.

Planul era stabilit. Nobel a experimentat fără încetare. În cele din urmă, după ce a încercat o multitudine de substanțe, a descoperit diatomitul. Solul diatomaceu se găsea pe fundul lacurilor, sub forma unor roci sedimentare silicioase, formate în cea mai mare parte din resturile cochiliilor de diatomee. O parte de diatomit poate absorbi un volum de nitroglicerină de trei ori mai mare decât volumul propriu. După numeroase experimente, Nobel a descoperit, în cele din urmă, o metodă pentru a utiliza diatomitul împreună cu nitroglicerina. După ce a reușit să detoneze acest amestec, a fost, în sfârșit, mulțumit de rezultat. Potențialul exploziv al noii substanței era de cinci ori mai mare decât cel al nitroglicerinei clasice. Era momentul nașterii unui nou tip de explozibil. Nobel și-a denumit invenția „dinamită", un cuvânt derivat din cuvântul grecesc care înseamnă „putere".

CĂLĂTORII ÎN TIMP

EXPERIMENT ȘI EROARE: DESCOPERIREA DINAMITEI

Nobel a înregistrat primul său succes cu detonarea nitroglicerinei în anul 1860. Cu toate acestea, se pierdea însă din vedere faptul că era o substanță extrem de periculoasă și dificil de manevrat. Doi ani mai târziu, lui Nobel i-a venit ideea de a combina nitroglicerina cu pulberea neagră și de a o detona cu un fitil, tocmai pentru a face întregul proces mai sigur; experimentul a avut loc în Canalul Sankt Petersburg. Deși amestecul era mai puternic decât pulberea neagră, era mult mai slab decât nitroglicerina pură. Nobel va veni cu o concepție complet nouă. Acesta va detona nitroglicerina pură cu pulberea neagră aflată în capsule, scufundând compusul sub apă.

Totuși, noul dispozitiv creat prezenta două probleme. Mai întâi, dacă pulberea neagră și nitroglicerina erau separate, aceasta din urmă devenea extrem de instabilă. În al doilea rând, puterea distructivă a acesteia era mai redusă decât cea a nitroglicerinei pure. Pulberea neagră era insuficientă pentru a putea genera unda de detonare necesară cantităților mari de nitroglicerină.

Pentru a soluționa aceste probleme, Nobel a inventat un detonator care utiliza cartușe umplute cu o altă substanță care înlocuia pulberea neagră, experiment care s-a bucurat de succes. A încercat apoi să utilizeze diferite substanțe ca recipiente de absorbție a nitroglicerinei, inclusiv cărămidă, ciment și cărbune. Cea mai bună variantă pe care a putut-o descoperi a fost însă cea cu diatomit. Trecuseră cinci ani de la primul său experiment exploziv cu nitroglicerină.

1860	Primul experiment reușit cu nitroglicerină al lui Nobel
1862	Nobel propune un amestec de nitroglicerină și pulbere neagră pentru a obține o substanță mai stabilă. Reușește să detoneze această combinație sub apă.
1863	Nobel reușește să detoneze separat pulbere neagră și nitroglicerină. De asemenea, dezvoltă prototipul detonatoarelor implementate ulterior.
1864	Nobel înaintează prima cerere de brevetare pentru nitroglicerina detonantă, o combinație de nitroglicerină și substanțe de absorbție. În același an, fratele său Emil moare într-o explozie din propria sa fabrică.
1865	Nobel inventează cartușele detonatoare. Acestea contribuie la o adevărată revoluție în industria explozibililor.
1866	Nobel reușește absorbția nitroglicerinei în diatomit pe care apoi îl împachetează în suluri de hârtie. Invenția dinamitei fusese desăvârșită.

◂ Exploziile cu dinamită în timpul construcției Canalului Panama. Și astăzi dinamita este utilizată, în același mod ca acum 130 de ani, lucru care atestă, o dată în plus, genialitatea invenției lui Nobel.

O instalație pentru producția nitroglicerinei, construită de Nobel în afara orașului Hamburg, în Germania, în anul 1865.

Glorie și singurătate

Nobel devine milionar

În scurt timp, Nobel obține brevete pentru dinamită în Germania, Anglia, Suedia și în America de Nord. După construirea noilor fabrici, primește tot mai multe comenzi pentru produsele sale explozive. Noi canale, tunele, străzi – în locurile în care nu se puteau construi până atunci, și alte noi proiecte de anvergură, au fost posibile datorită dinamitei.

Lucrurile vor merge chiar mai departe decât își imaginase Nobel vreodată. În anul 1870 a izbucnit Războiul Franco-Prusac. În timpul războiului, armata prusacă a utilizat dinamita în bombe care, la rândul lor, constituiau principala strategie de atac asupra francezilor. Nu există nicio mărturie care să ateste că Nobel s-ar fi gândit în mod special la această utilizare a dinamitei. Însă faptul că invenția sa va fi folosită pentru arme de distrugere în masă va avea un impact semnificativ asupra vieții sale.

Ani de zile s-a concentrat pe descoperirea de modalități care să permită dinamitei să fie utilizată în aplicații industriale. Nobel plănuia ca utilizarea dinamitei să devină un fenomen global, dar acest plan necesita o organizare de proporții. A înființat companii, fabrici și magazine pentru producerea și comercializarea produselor sale în lumea întreagă. În cazul în care această acțiune ar fi fost încununată de succes, ar fi beneficiat probabil, de profituri nelimitate. Prima țară în care a dat lovitura a fost Franța. Talentul lui Nobel, nu numai ca inventator, dar și ca industriaș, începuse să înflorească.

Nobel inițiază negocieri cu o companie de oțeluri din Franța, deținută de Paul Barbe. Barbe va deveni personajul pe care Nobel se va baza mai mult decât pe oricine altcineva în afacerile sale. Acesta a recunoscut valoarea explozibililor pe care Nobel îi descoperise și l-a încurajat pe tatăl său să intre în afaceri cu compania acestuia. Întâlnirea celor doi protagoniști a fost un eveniment foarte norocos, mai ales că avea loc în timpul campaniei susținute a lui Nobel de a deveni un industriaș recunoscut internațional. Personalitățile celor doi erau diametral opuse, dar îndeajuns de neobișnuite pentru a se atrage reciproc. Nobel își descoperise cel mai bun partener de afaceri.

Cei doi au făcut călătorii în America și Europa; până în anul 1871 au înființat zece companii și fabrici în nouă țări diferite. Acestea s-au bucurat de un succes care a depășit imaginația fondatorilor lor. Ca acționar principal al corporației, Alfred Nobel avea partea leului din profiturile exorbitante înregistrate.

Nobel a utilizat capitalul acumulat prin producția de dinamită pentru a crea o nouă companie în Rusia, pe care o va administra împreună cu frații săi, Robert și Ludwig. Nobel era acum implicat în industria petrolieră.

Milionarul singuratic

Deși inventarea dinamitei l-a făcut celebru și prosper, în mod paradoxal, Nobel a continuat să trăiască

▲ Bazine petrolifere controlate de Nobel în Baku. Tehnologiile superioare de extracție și de rafinare dezvoltate de către fratele său Ludwig, i-au permis lui Alfred Nobel să producă petrol de înaltă calitate și să se bucure de reușită în industria petrolieră.

▲ O explozie de dinamită prezentată de ilustrația unei reviste din secolul al XIX-lea. Dinamita a creat un nou avânt în industria construcțiilor.

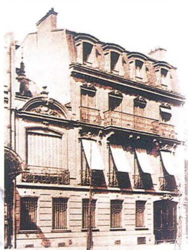

▼ O pictură din secolul al XIX-lea, înfățișând Războiul Franco-Prusac. Era primul război în care a fost utilizată invenția lui Nobel, dinamita

◂ Bertha Kinsky (viitoarea contesă Bertha von Suttner), secretara lui Alfred Nobel. Făcea parte dintr-o familie nobilă austriacă și se spune că era singura femeie cu care Nobel s-ar fi gândit să se căsătorească.

foarte retras și singuratic, în ciuda înaltului său statut social. În anul 1872, a murit tatăl lui Nobel, Immanuel. După moartea fiului său Emil, Immanuel a locuit împreună cu soția sa în Suedia. Suferise o hemoragie cerebrală cu câțiva ani înainte, dar se pare că nu și-a pierdut nicio clipă interesul de a dezvolta noi invenții. După moartea tatălui său, Nobel a cumpărat o reședință luxoasă în Paris, în apropierea Arcului de Triumf. Nobel visase la o viață liniștită într-un orășel cochet. Deși avea o viață socială foarte activă pe scena pariziană, în plan personal nu era deloc împlinit.

▾ Reședința lui Nobel din Paris. Nobel era activ pe scena socială pariziană și organiza des petreceri în această casă.

În 1876, Nobel va întâlni două femei care îi vor schimba complet viața. Una dintre acestea era Bertha Kinsky care a răspuns unui anunț al lui Nobel de angajare a unei secretare. Mai târziu va deveni celebră în calitate de soție a contelui von Suttner, dar când l-a întâlnit pe Nobel pentru prima dată era singură și avea 33 de ani. Nobel avea 43 de ani și era într-o formă excelentă. Bertha era o femeie bine proporționată, cu studii în literatură, muzică și istorie; părea a fi femeia ideală pentru Nobel. La rândul său, și Bertha avea o impresie foarte bună despre introvertitul și politicosul Nobel. Totuși, la acea dată era deja logodită cu Arthur von Suttner. Bertha simțea că, lucrând pentru Nobel, sentimentele sale față de el vor deveni mult mai puternice; astfel, a renunțat la slujbă, în perioada în care Nobel se afla într-o călătorie de afaceri. Lucrase numai câteva săptămâni ca secretară a lui Nobel.

Nobel rămânea din nou singur. La scurt timp însă va întâlni o tânără femeie care lucra într-un magazin de flori, Sophie Hess. Era începutul unei relații care va dura 18 ani.

Versiune diferită

DRAGOSTEA LUI NOBEL, SOPHIE

În vara anului 1876, Alfred Nobel întâlnește în Viena o femeie de 20 de ani. Numele ei este Sophie Hess și lucrează într-un magazin de flori în care Nobel a intrat întâmplător. La acea vreme, Nobel avea 43 de ani. În ciuda diferenței de vârstă dintre cei doi, relația lor va dura 18 ani.

Probabil că acest episod reflectă imaginea unui ridicol personaj bogat prins în mreje de o tânără femeie seducătoare. Între anii 1878 și 1895, Nobel a trimis 218 scrisori către Sophie, în timp ce se afla în diferite călătorii prin lume. Erau scrisori de dragoste, dar întotdeauna o sfătuia pe Sophie, prin intermediul acestora, să își găsească împlinirea personală prin educație. Cu toate acestea, Sophie era prea puțin interesată de auto-perfecționare. Tot ceea ce o interesa erau, de fapt, banii, iar Nobel îi putea satisface pe deplin această dorință.

Fratele lui Nobel, Ludwig nu o privea cu prea multă încredere. Simțea că Sophie intenționa să îl facă pe Nobel să o ia de soție pentru ca aceasta să pună mâna pe impresionanta lui avere. Totuși, pe Nobel nu l-a interesat niciodată căsătoria. Relația dintre cei doi se va încheia brusc printr-o scrisoare, în anul 1891, cu cinci ani înaintea morții lui Nobel. Sophie a primit din partea lui Nobel o sumă considerabilă de bani și s-a căsătorit în 1895. Cu toate acestea, nu se știe dacă Nobel încetase cu adevărat să o iubească pe Sophie.

După moartea lui Nobel, Sophie a scos la vânzare cele 218 scrisori pe care le-a primit de la acesta. Pentru a evita orice scandal, executorii averii lui Nobel au fost nevoiți să cumpere scrisorile de la Sophie pentru o sumă însemnată de bani. Astfel, suspiciunile lui Ludwig Nobel se dovediseră a fi întemeiate.

Ultimii ani de suferință

Explozibili fără fum

În anul 1886, Nobel și-a reorganizat uriașele holdinguri de afaceri într-o nouă entitate, denumită „Grupul Alfred Nobel", un trust având sediile principale în Paris și Londra. În cele din urmă, Nobel se va ocupa mai puțin de acesta și își va petrece timpul încercând să dezvolte un explozibil care nu genera fum. Fumul cauza probleme artileriștilor, deoarece indica forțelor inamice poziția artileriei de fiecare dată când se executau trageri. Din acest motiv, în acea perioadă, chimiști din întreaga lume încercau să dezvolte un exploziv care să nu genereze fum.

Nobel a petrecut zile întregi în laborator, combinând nitroglicerina și nitroceluloza cu diferite substanțe și comparând rezultatele. Un an mai târziu, Nobel descoperea un nou material exploziv. L-a denumit „balistită" și la scurt timp acesta se afla în vizorul întregii lumi. Mulți militari prevedeau că acest material va schimba fața războiului.

▲ O imagine a armelor care sunt descărcate utilizând material exploziv „fără fum".

Expulzare din Franța

La scurt timp după ce a inventat balistita, industriașul Nobel va intra din nou în încurcătură. Într-o dimineață deschide un cotidian franțuzesc care titra cu litere mari: „Alfred Nobel - suspectat de spionaj!".

Articolul afirma faptul că Nobel ar fi furat cele mai importante secrete pentru rețeta materialului exploziv fără fum de la o companie franceză, producătoare în domeniu.

La acea vreme, în Franța exista deja un material exploziv care se apropia de modelul celui fără fum. Inventatorul acestuia era un om cu abilități politice și care se folosise de legăturile politice pentru a deține control monopolist asupra piețelor. De asemenea, a încercat să se folosească de poziția sa politică tactică, pentru a verifica evoluția acțiunilor lui Alfred Nobel în Franța. Prin încheierea de acorduri de vânzare și cumpărare cu autoritățile italiene, Nobel și-a atras și antipatia guvernului francez. Astfel, acesta a început să critice activitatea lui Nobel, iar zvonurile privind posibila activitate de spionaj a inventatorului au apărut în ziarele franceze ca o completare a eforturilor guvernului francez în acest sens.

Situația lui Nobel se înrăutățea tot mai mult. Nu numai că producția de balistită a fost interzisă în Paris, dar a intrat și în vizorul poliției. Nu se pot cuantifica beneficiile pe care Nobel le-a adus Franței prin activitatea sa. Totuși, după conflictele sale cu guvernul și presa, nimeni nu s-a oferit să-l ajute de-a lungul acestei perioade de criză, nici măcar cei care erau conștienți de contribuțiile lui Nobel. În anul 1890, Nobel a fost nevoit să părăsească Franța, complet dezamăgit.

▲ O fabrică de dinamită în Italia anului 1890.

▲ Ca urmare a persecuției exercitate asupra sa de către guvernul francez, Nobel a fost nevoit să renunțe la viața sa din Franța.

Un laborator construit de Nobel la periferia Parisului. Acesta este locul în care a descoperit noul material exploziv, balistita.

Omul-cheie

SITUAȚIA DEPLORABILĂ A LUI PAUL BARBE

Paul François Barbe a fost un important partener de afaceri al lui Alfred Nobel. Parteneriatul acestora a durat din anul 1867 și până în ziua în care Barbe s-a sinucis, în anul 1890. Ca industriaș, Barbe era diametral opus lui Nobel. Acesta din urmă era cinstit față de angajați și întotdeauna lua în considerare ce este mai bine pentru aceștia, în timp ce Barbe urmărea numai să profite de pe urma oricui, în orice circumstanță. Într-o scrisoare adresată fratelui său Robert, Nobel spunea că Barbe este un excelent industriaș, finanțator și coordonator, dar că nu puteai avea încredere în el, iar acesta este cel mai slab punct al său.

Pe măsură ce obținea succes după succes în afaceri, Barbe nu mai cunoștea oprelişti. Vindea şi cumpăra fără să îl mai anunțe pe partenerul său, Nobel și se implicase chiar și în comerțul ilegal. Nobel nu era deloc mulțumit de aceste practici ale partenerului său și a început să se distanțeze de acesta. Barbe, în schimb, ignora sfaturile prietenului său și continua să își satisfacă ambițiile; în cele din urmă, în anul 1887, a devenit ministru al agriculturii în Franța.

În 1889, Barbe este nevoit să facă față unei căderi bruște. Se descoperise că fusese implicat în scandalul de corupție legat de Canalul Panama, iar activitățile sale comerciale ilegale fuseseră făcute publice. Încolțit, Barbe a considerat că nu mai are nicio soluție decât aceea de a-și lua viața. El va deveni exemplul ideal pentru Nobel și pentru alții în ceea ce privește modalitățile în care nu trebuie să acționezi ca om de afaceri.

Scandalul legat de Canalul Panama

Cu un an înainte ca Nobel să fie forțat să părăsească Parisul, a izbucnit un scandal legat de proiectul de construcție a Canalului Panama. Prima pagină a cotidianului „New York Times" anunța că obiectivele acestui proiect nu au fost îndeplinite.

În conflict erau implicați administratorii companiei franceze de producție a dinamitei, care se angajaseră în speculații ilegale privind proiectul de dezvoltare a canalului. Unul dintre acești speculanți, prinși în mijlocul scandalului, era prietenul lui Nobel, Paul Barbe. La acea vreme, Barbe devenise ministrul francez al agriculturii și se descoperise că fusese implicat în primirea de foloase necuvenite și alte forme de corupție. Nobel nu era informat deloc cu privire la implicarea vechiului său prieten în astfel de activități ilicite. În luna august, la un an după izbucnirea scandalului, Barbe se sinucide.

Nobel s-a grăbit să salveze situația. A auditat toate companiile care făceau parte din imperiul său comercial și a derulat un adevărat proces de epurare și de înlocuire a personalului de conducere. În urma acestor eforturi, lucrurile păreau că intră pe o linie normală. Cu toate acestea, înainte de a-și putea lua un moment de respiro, alte vești proaste aveau să-l copleșească. Fusese informat de faptul că prietenul său Frederick Abel și profesorul de fizică James Dewar au primit un brevet pentru un exploziv fără fum în Anglia. Acest lucru se întâmpla în anul 1890, la un an după ce izbucnise scandalul la Canalul Panama.

▲ Partenerul de afaceri al lui Alfred Nobel, Paul Barbe.

▲ Sir Frederick Abel, chimistul renumit pentru descoperirea nitrocelulozei.

Canalul Panama a fost deschis în anul 1914, la 24 de ani după scandalul de corupție în care Nobel fusese implicat. Acest canal leagă oceanele Atlantic și Pacific.

Invenția lui Nobel, balistita, fusese deja brevetată în Anglia. Cu alte cuvinte, asemenea lui Dewar și Abel, primise dreptul asupra unui anumit tip de exploziv fără fum în Anglia. Era în mod clar o încălcare a drepturilor de proprietate intelectuală și un act de trădare. A încercat să ajungă la o înțelegere pe cale amiabilă, dar managementul companiei sale a insistat ca această problemă să fie deferită justiției. Cazul va fi purtat prin tribunale timp de trei ani, iar compania lui Nobel va pierde în cele din urmă în fața lui Abel și a lui Dewar. Plângerile lui Nobel găseau uși închise, iar Abel și Dewar erau liberi să dispună de invenție după propria lor voință.

Pornind de la acest incident, Nobel a început treptat să devină tot mai suspicios cu privire la lumea politică și economică. Care mai era sensul extinderii intereselor sale de afaceri? Nobel va continua să caute răspunsul la această întrebare până în ultimele clipe ale vieții sale.

Dorința de pace

▲ Casa lui Nobel din San Remo pe care a botezat-o „Vila Nobel".

Perioada petrecută la San Remo

În anul 1891, Nobel a cumpărat o proprietate în San Remo, în Italia, unde a construit un laborator. În zilele senine, valurile spumoase ale Mării Mediterane îi linișteau sufletul, iar vântul răcoritor din sud îi alinau inima afectată. Mai avea încă destule probleme de rezolvat, precum procesul intentat în Anglia, dar simțea că este, în sfârșit, capabil să se reîntoarcă la activitatea de cercetare și de investigare pentru care era cel mai bine pregătit.

Cu cinci ani înainte de a se muta în San Remo, în anul 1886, o reîntâlnește pe Bertha Kinsky. Aceasta era acum căsătorită cu contele Arthur von Suttner, noul său nume fiind contesa Bertha von Suttner. Bertha devenise, de asemenea, faimoasă pentru romanul său „Jos armele!", fiind prima femeie celebră militantă pentru pace.

Această reîntâlnire le-a permis celor doi să poarte conversații privind problematica păcii în lume. Nobel contribuise generos la această cauză și participa pe ascuns la conferințe internaționale pentru pace. Mărturisea în scrisorile sale faptul că mișcările militanților pentru pace l-au făcut să renunțe la interesele sale personale egoiste. Cu toate acestea, nu putea renunța la îndoielile pe care le avea cu privire la cei care solicitau ca țările lumii să renunțe la arme. Aceasta pentru că Nobel știa că până și cel mai impresionant discurs susținut în numele păcii poate fi eclipsat de pocnetul unui foc de armă. Mai mult decât atât, toți asociații săi erau afaceriști și oameni politici feroce, fără scrupule sau sentimente.

Deși împlinise vârsta de 60 de ani, în anul 1890, Nobel nu renunță deloc la preocupările sale din domeniul cercetării. În această perioadă va angaja un tânăr în vârstă de 23 de ani pentru a-l asista în aceste cercetări. Acesta va deveni mai târziu executorul testamentar al averii lui Nobel. Numele său era Ragnar Sohlman. Nobel avea o simpatie deosebită față de acest tânăr. În laboratorul din San Remo, cei doi au creat altceva decât arme, și anume, lacuri și vopseluri, folosind ca bază nitroceluloza. Au descoperit cauciucul sintetic, pielea sintetică, precum și sisteme de conducte pentru transportul petrolului. În acest moment, interesele lui Nobel depășiseră aria chimiei, intrând în domenii precum biologia și fizica. Începuse totuși să se plângă de starea nu prea bună a sănătății sale.

▼ Nobel a ales orașul San Remo ca loc de reședință, după ce a fost expulzat din Franța. San Remo este un mic orășel situat pe coasta Italiei în nordul Mării Mediterane.

▲ Laboratorul lui Nobel de pe proprietatea sa din San Remo. Aici a pus bazele mai multor invenții noi, împreună cu asistentul său, Ragnar Sohlman.

Vise împlinite

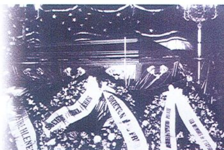
În anul 1894, Nobel și-a mutat centrul de cercetare din orășelul San Remo pe tărâmurile natale din Suedia. După atâtea peregrinari prin lume, devenise nostalgic față de locurile în care s-a născut. Traiul de acasă, din Suedia, s-a dovedit a fi confortabil pentru Nobel, ajuns acum la vârsta de 61 de ani. Încă de când împlinise 9 ani, Nobel considera că se va simți acasă în oricare loc din lume care îl va ajuta să progreseze în muncă, dar, după ce s-a întors în Suedia s-a putut bucura de o atmosferă relaxantă pe care, probabil, nu o putea găsi în altă țară.

Nobel înființase aproximativ o sută de fabrici în douăzeci de țări, fabrici care au produs 66.500 de tone de dinamită. Această sumă era de 6.045 de ori mai mare decât valoarea rezultată în primul său an în afacerea cu dinamită, adică aproximativ o producție de unsprezece tone. Din punctul de vedere al afacerilor, Nobel nu avea absolut niciun motiv de îngrijorare.

În anul 1895, sănătatea sa devine din ce în ce mai șubredă. Medicul său îl diagnostichează cu angină pectorală. Cu toate acestea, Nobel ignoră starea sa de sănătate și se dedică tot mai mult scrierii de piese de teatru. Rezultatul acestor eforturi este „Nemesis", tragedia care are ca punct de pornire lucrările poetului Shelley, unul din scriitorii săi preferați.

La data de 7 decembrie 1896, Nobel se prăbușește în urma unei comoții cerebrale. Trei zile mai târziu își dă ultima suflare, în jurul orei 2:00, după-amiaza. Avea 63 de ani la data decesului. În ultimele clipe a fost înconjurat doar de membrii familiei și de câțiva prieteni.

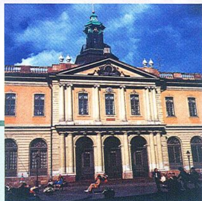
Prietenul lui Nobel din vremurile de glorie, Ragnar Sohlman și Rudolf Lilljequist, administrator al uneia dintre companiile sale, au fost numiți executorii testamentari ai lui Nobel. Ei sunt personajele care au înființat Premiul Nobel ce se va decerna celor care au militat pentru cauza păcii, cauză căreia Nobel i-a dedicat aproape întreaga sa viață.

▲ Sicriul lui Nobel. A fost înmormântat în Suedia.

▲ Ultima fotografie a lui Nobel, din anul 1895. Fotografiile cu Nobel sunt foarte rare, ceea ce face ca aceasta, datând din anii săi de glorie, să fie extrem de valoroasă.

▶ Muzeul Nobel. Este localizat în aceeași clădire cu Academia Suedeză și Biblioteca Nobel.

Biblioteca de amintiri

MUZEUL NOBEL

În anul 2001, la un secol de la decernarea primului Premiu Nobel, o clădire a bursei din centrul vechi Gamla din Stockholm a fost transformată într-un muzeu dedicat memoriei lui Alfred Nobel.

Interiorul acestuia este împărțit în trei secțiuni spațioase. Prima dintre acestea prezintă laureații premiului Nobel și realizările lor. Sunt astfel enumerați peste 700 de laureați ai Premiului Nobel. Realizările lor pot fi cercetate printr-un sistem computerizat, prin filme, expoziții și alte astfel de mijloace. Expunerile sunt împărțite în decade, iar cu ajutorul articolelor decupate din ziare, precum și al altor obiecte specifice vremii, vizitatorul se poate transpune în atmosfera acelei epoci.

Următoarea secțiune prezintă procesul de selecție pentru decernarea Premiului Nobel. Când auzi expresia „Premiul Nobel" gândul te poartă spre imaginea unei ceremonii grandioase, organizate în săli imense de concerte, dar acesta reprezintă doar un pas din procesul de decernare a premiilor. Prin intermediul expozițiilor care prezintă interviuri cu membrii comitetului de selecție, precum și exemple ale locațiilor în care se desfășoară procesul de selecție, vizitatorul își poate forma o părere generală cu privire la procesul de selectare, care este unul complicat și de durată. De asemenea, în Muzeul Nobel sunt expuse și copii ale medaliilor primite de laureații Premiului Nobel, precum și o expoziție unică ce reproduce banchetul organizat după ceremonia de decernare.

Ultima secțiune îi este dedicată lui Alfred Nobel. Aceasta cuprinde fotografii, instrumente folosite de acesta, biblioteca și portretele sale. Prin intermediul expoziției, pot fi descoperite aspecte diferite ale personalității lui Nobel: industriașul, idealistul, inventatorul sau cosmopolitul.

Suferințele inventatorului care a creat Premiul Nobel

A trecut mai mult de un secol de când a fost organizată prima ceremonie de decernare a Premiului Nobel, la 10 decembrie 1901. Cu toate acestea, punctele luminoase şi cele întunecate ale complicatei vieţi ale lui Nobel pot fi analizate în spectrul mai extins al creării acestui premiu. Ce anume l-a determinat pe Nobel, industriaş şi om de ştiinţă deopotrivă, să creeze această distincţie?

„Negustorul morții"

ODATĂ CU INVENȚIA ȘI FABRICAREA DINAMITEI, Nobel a devenit cunoscut lumii sub numele de „Negustor al morții". Acest renume de fabricant al armelor de distrugere în masă a întunecat viața lui Nobel. Personal, marele inventator considera că dinamita trebuie utilizată în scopuri pacifiste, dar existau câteva voci care îl acuzau că a înlesnit activitatea teroristă și alte activități de acest gen. Țarul Alexandru al II-lea al Rusiei își va pierde viața într-un atentat terorist cu dinamită în Sankt Petersburg în anul 1881. În cele din urmă, se părea că invențiile lui Nobel vor deveni mult mai utilizate ca arme de distrugere în masă și de teroare decât în scopuri pacifiste. Nobel a câștigat sume fabuloase de bani din vânzarea dinamitei și acest fapt i-a atras eticheta de „Negustor al morții".

◂ Țarul Alexandru al II-lea a fost asasinat într-un atentat cu o bombă confecționată din dinamită.

În anul 1888, un accident tragic avea să îi zguduie viața. Fratele său, Ludwig moare; un ziar francez îl confundă pe Ludwig cu Alfred Nobel, titrând într-un necrolog: „A murit negustorul morții, Alfred Nobel". Cu toate că articolul s-a bazat pe o confuzie, Nobel a resimțit fondul critic din acel material de presă într-un mod personal, care l-a afectat. Din acel moment, Nobel și-a dedicat viața cauzei păcii prin orice mijloace a reușit să întreprindă. Și-a rescris testamentul, incluzând dorința de fondare a Premiului pentru Pace. În concluzie, mulți consideră că acest episod în care a fost implicat ziarul francez a reprezentat catalizatorul care a dus la crearea Premiului Nobel.

Neobosit militant pentru pace

Pentru se elibera de sub povara carierei sale de industriaș, în ultimii ani ai vieții sale, Nobel s-a implicat în mișcările care militau pentru pace.

Cu toate acestea, ideile sale privind pacea erau oarecum diferite de cele ale militanților vremii. Nobel a participat la cel de-al patrulea Congres Internațional pentru Pace, organizat la Berna, Elveția, în anul 1892, unde a făcut câteva comentarii lipsite de tact politic. Nobel spunea că este nevoie

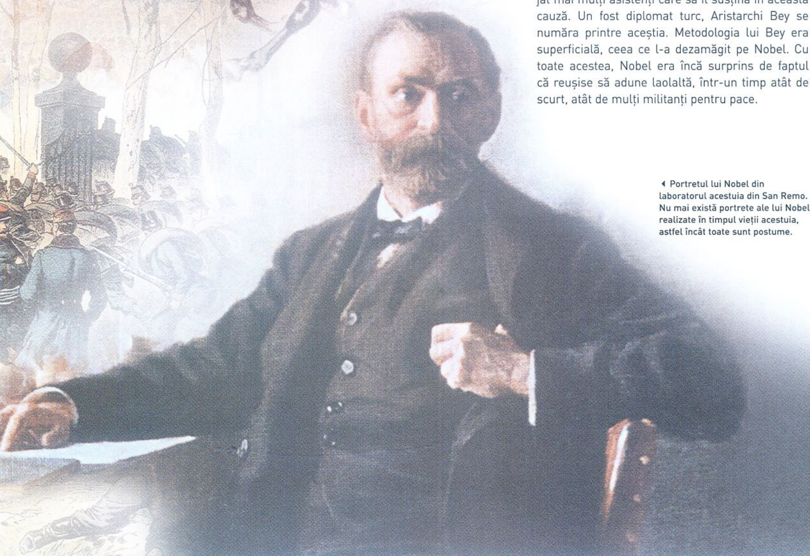
O imagine din secolul al XIX-lea a Războiului Franco-Prusac, un conflict în care s-a utilizat dinamita ca materie primă pentru producția de bombe.

Este nevoie de un plan realist. Numai dorința puternică de a înfăptui pacea nu este suficientă pentru a atinge acest obiectiv.

de un plan realist și că numai dorința puternică de a înfăptui pacea nu este suficientă pentru a atinge acest obiectiv. Nici marile partide sau discursurile lungi nu vor putea aduce pacea. Se impunea ca toate autoritățile guvernamentale ale națiunilor lumii să elaboreze un plan de pace convingător.

Se pare că unul dintre lucrurile care l-au determinat pe Nobel să devină militant pentru pace a fost relația acestuia cu Bertha von Suttner. Totuși, demilitarizarea la care făcea apel Suttner și aliații acesteia în manifestările pentru pace ale vremii nu era decât o fantezie ideologică. Nu putea rezulta nimic palpabil din acest demers. Nobel era de părere că acțiunea guvernului și activitățile legislative vor reprezenta o componentă cheie în crearea unei adevărate păci mondiale.

Comentariile lui Nobel au șocat participanții la conferința despre pace. Dar acestea nu erau numai simple cuvinte. După conferință, Nobel a angajat mai mulți asistenți care să îl susțină în această cauză. Un fost diplomat turc, Aristarchi Bey se număra printre aceștia. Metodologia lui Bey era superficială, ceea ce l-a dezamăgit pe Nobel. Cu toate acestea, Nobel era încă surprins de faptul că reușise să adune laolaltă, într-un timp atât de scurt, atât de mulți militanți pentru pace.

◂ Portretul lui Nobel din laboratorul acestuia din San Remo. Nu mai există portrete ale lui Nobel realizate în timpul vieții acestuia, astfel încât toate sunt postume.

Cu aceste comentarii sarcastice la adresa a aceea ce el considera a fi eforturile zadarnice ale activiștilor pentru pace contemporani, Nobel nu va atrage de partea sa prea mulți prieteni. Insistența sa în a găsi un plan realist pentru pace reprezenta punctul forte care îl distingea de ceilalți militanți.

Teoria de pace a lui Nobel

Au fost mulți cei care au criticat activismul pentru pace al lui Nobel ca fiind o încercare de a ieși cu fața curată de sub povara suferințelor și a violenței pe care le-a creat indirect, ca industriaș, încasând profituri de pe urma producerii de arme de distrugere în masă. Adevărul este că în timp ce milita pentru pace, Nobel a continuat să investească în dezvoltarea explozibililor. La prima vedere, acest lucru poate părea paradoxal. Însă Nobel spera să inspire și realizarea unui comerț pacifist între țări, prin construcția fabricilor sale de dinamită în toate țările din lume.

Prin intermediul unei felicitări de an nou, trimisă către Bertha în anul 1893, Nobel și-a exprimat dorința de a pune deoparte o anumită valoare din averea sa într-un fond care să fie decernat o dată la cinci ani, bărbatului sau femeii din Europa care a făcut cel mai important pas pentru cauza păcii. Aceste cuvinte păreau a fi un fel de „balon de încercare" pentru ideea creării Premiului Nobel.

În aceeași scrisoare, Nobel i-a împărtășit Berthei și teoria sa cu privire la pace. Considera că trebuie înființate tribunale internaționale pentru a soluționa divergențele ivite între cei care ar amenința pacea. Nobel considera că aceasta ar face imposibilă izbucnirea războaielor și că tribunalele ar putea pune capăt practicilor barbare și regimurilor iraționale care erau deja la putere. Nobel considera că atâta timp cât toate țările lumii se implică, pacea ar putea fi menținută secole întregi.

Conform planului lui Nobel, țările lumii ar fi intrat într-o alianță pentru a salva orice altă națiune

▲ O ilustrație dintr-o carte, înfățișând activitatea la o fabrică de dinamită. Femeile introduc pulberea de pușcă în cartușele detonatoare.

▼ Mormântul lui Nobel din Stockholm. Nobel a părăsit Suedia la vârsta de 9 ani, petrecându-și tot restul vieții în alte țări din lume, dar, în prezent se odihnește în pace în pământul natal.

care se afla în pericol de a fi invadată de o alta. În acest caz, demilitarizarea ar fi fost posibilă.

Deseori, Nobel reflecta asupra posibilității de a inventa un dispoziv sau o nouă substanță care să pună capăt pentru totdeauna războiului. Este o ironie faptul că utilizarea forței pentru a determina schimbarea pentru care pleda Nobel va avea ca rezultat cele mai mari crime împotriva umanității în secolul XX.

Militanții pentru pace considerau că eforturile lor își vor găsi în cele din urmă justificarea, iar aceasta va fi pacea mondială, scopul final pentru care militau. Cu toate acestea, Nobel simțea că acest proces necesită prea mult timp de implementare.

În testamentul său final, redactat în data de 14 martie a anului 1893, Nobel solicita ca întreaga sa avere să fie împărțită în felul următor: „Capitalul, investit în titluri de proprietate de către executorii mei testamentari, va constitui un fond din care se vor acorda premii celor care, în timpul anului precedent, au adus cele mai mari beneficii omenirii. Sus-menționatul venit va fi împărțit în cinci părți egale care vor fi distribuite, după cum urmează: o parte persoanei care a făcut cea mai importantă descoperire sau invenție în domeniul fizicii, o parte persoanei care a făcut cea mai mare descoperire sau invenție în domeniul chimiei, o parte persoanei care a făcut cea mai mare descoperire în domeniul fiziologiei sau al medicinei, o parte persoanei care a elaborat o lucrare remarcabilă de tendință idealistică în domeniul literaturii și o parte persoanei care a depus cele mai mari eforturi pentru a aduce pacea între națiuni, pentru abolirea sau reducerea armatelor și pentru organizarea și promovarea congreselor de pace".

Acest pasaj reflectă cele două aspecte conflictuale ale caracterului lui Nobel: idealismul, pe de o parte și, pe de altă parte, metodele sale realiste, puse în practică în activitatea sa de industriaș.

▲ Casa lui Nobel, situată în apropierea uneia dintre fabricile sale din Suedia. Aici și-a petrecut Nobel ultimele zile ale vieții sale.

RESCRIEREA TESTAMENTULUI
TREI ULTIME DORINȚE ȘI TREI TESTAMENTE

Nobel a redactat trei versiuni ale testamentului său, în timpul vieții. Primul a fost redactat în anul 1888, după moartea fratelui său Ludwig. Al doilea a fost redactat în anul 1893. Ultimul testament a fost redactat cu un an înaintea morții sale, în data de 27 noiembrie a anului 1894. Acesta fusese nevoit să îl modifice de atât de multe ori datorită evoluției continue a viziunilor sale asupra păcii mondiale, influențate, la rândul lor, de interacțiunea sa cu alte personalități luminate ale vremii sale.

Nobel a lăsat în urmă o avere impresionantă. În mod firesc, rudele și prietenii o râvneau. Solicitările lor cu privire la cât trebuia să primească fiecare, adresate în mod direct lui Nobel, încă din timpul vieții acestuia, l-au făcut pe acesta să își dea seama de caracterul trecător al vieții umane.

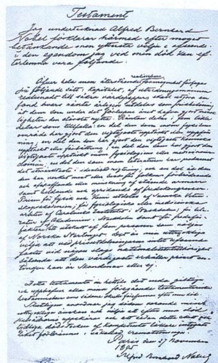
Atunci când Nobel a redactat primul său testament, se pare că nu avea nicio intenție să transforme averea sa într-un fond destinat cauzei păcii mondiale. Nobel era mulțumit de idealismul și de filozofia sa, abia înțelese de câțiva apropiați. În prima versiune a testamentului său, banii nu reprezentau un obiect în sine.

▲ Ragnar Sohlman, ales de către Nobel, executorul său testamentar. Sohlman a fost cel mai bun prieten al lui Nobel în ultimii ani ai vieții sale. Chiar și după moartea lui Nobel, Sohlman a făcut eforturi deosebite pentru a asigura respectarea dorințelor testamentare ale lui Nobel, precum și pentru a iniția decernarea Premiilor Nobel.

Chiar și în varianta finală a testamentului său, Nobel afișează indiferență și desconsiderare față de elementele de bază ale distribuției averii sale impresionante, după moarte. Acest fapt le-a dat serioase bătăi de cap executorilor săi testamentari, Ragnar Sohlman și Rudolf Lilljequist.

În anul 1889, Nobel a încercat să își calculeze veniturile nete și să le împartă. Dorea să efectueze aceste calcule fără ajutorul unor contabili sau juriști. Eșecul său în această chestiune va cauza probleme ulterioare în execuția testamentară.

Testament

Jag undertecknad Alfred Bernhard Nobel förklarar härmed efter moget betänkande min yttersta vilja i afseende å den egendom jag vid min död kan efterlemna vara följande:

Paris den 27 November 1895

Alfred Bernhard Nobel

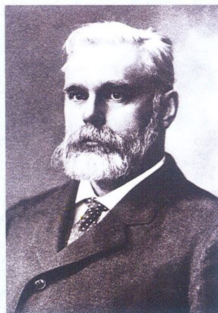
▲ Ultima variantă a testamentului lui Alfred Nobel. Acesta a deschis drumul pentru înființarea Premiului Nobel, dar faptul că Nobel nu a solicitat asistența experților în redactarea acestuia, a cauzat ulterior probleme de natură juridică.

Ideologie versus realitate

În vara anului 1896, versiunea finală a testamentului lui Nobel a fost încredințată unei bănci. Conform acestei versiuni, Nobel lăsa „Vila Nobel" nepotului său, Emmanuel, iar clădirea pe care o deținea în Paris era încredințată nepoatelor sale din partea fratelui Robert. De asemenea, conform primelor versiuni ale testamentului, lăsa sute de mii de lire, în lichidități și acțiuni, rudelor sale. Această sumă a fost considerabil redusă în versiunea finală a testamentului.

Publicarea conținutului testamentului lui Nobel într-un ziar suedez, la data de 2 ianuarie a anului 1895, a provocat o mare agitație. Cei mai mulți erau de acord cu modul în care Nobel a ales să își împartă averea, dar erau și păreri foarte critice la adresa acestuia. Regele Oscar al II-lea al Suediei a declarat că unele dintre aspectele prezentate în testamentul lui Nobel nu sunt patriotice. Această declarație însă a fost contrazisă de nepotul lui Nobel, Emmanuel. Mulți dintre cei care se așteptau să aibă cota lor din averea lui Nobel au fost foarte nemulțumiți de testament. Astfel, acesta a fost puternic contestat, în special de către copiii fratelui său Robert care, fără rezerve, s-au adresat justiției.

Alături de alți executori, Sohlman s-a străduit să găsească o soluție rapidă acestei probleme testamentare. Negocierile erau intense, dar în cele din urmă s-a ajuns la o înțelegere amiabilă, în data de 5 iunie a anului 1898, la doi ani de la moartea lui Alfred Nobel.

▲ Emmanuel Nobel, nepotul lui Alfred Nobel, fiul fratelui său, Ludwig. Acesta a respectat dorința unchiului său și a susținut înființarea Premiilor Nobel.

Prietenii milionarului retras

Odată cu invenția dinamitei, Alfred Nobel s-a bucurat de faimă şi de prosperitate. În ciuda succesului său ca industriaş, va duce o viață singuratică. Nobel nu şi-a deschis inima decât în fața rudelor, a câtorva prieteni şi a unei singure femei cu care a întreținut o relație destul de intensă.

Activista pentru pace care l-a înțeles pe Alfred Nobel

Bertha von Suttner (1843-1914)

Sunt foarte puțini oameni care pot fi considerați în mod real ca prieteni adevărați ai lui Alfred Nobel. De-a lungul vieții sale, el s-a apropiat de foarte puține persoane și față de foarte puțini oameni putea vorbi liber. Unul dintre aceștia a fost Bertha von Suttner.

Bertha l-a întâlnit pe Nobel în primăvara anului 1876, când avea 33 de ani. Răspunsese anunțului acestuia de angajare a unei secretare particulare. La acea vreme, Bertha era necăsătorită și era cunoscută drept Bertha Kinsky. Manierele și eleganța acesteia erau semnele unei educații tipic aristocrate, dar ea era, de fapt, fiica unui mareșal de câmp austriac sărac. Și-a găsit de lucru ca meditator pentru prospera familie von Suttner. S-a îndrăgostit de Arthur, fiul cel mare al familiei. Mama acestuia s-a opus însă căsătoriei. Bertha a renunțat și a devenit secretara lui Nobel.

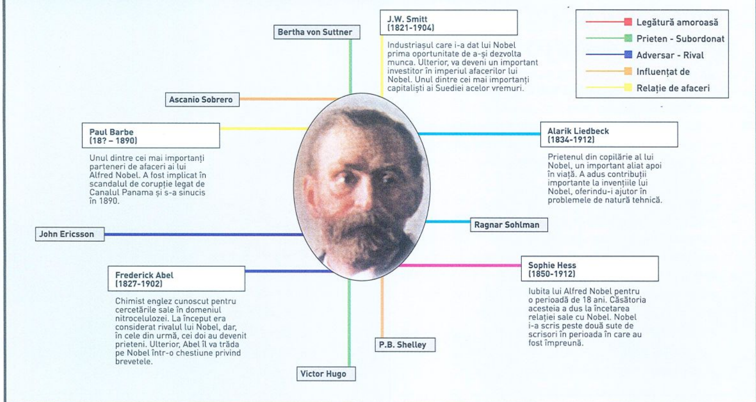
În scurt timp, Nobel se îndrăgostește de Bertha. Era o secretară excelentă și avea deosebite abilități lingvistice, o persoană rafinată și educată în artă și muzică; pentru Nobel părea a fi femeia ideală. Totuși, când Bertha și-a dat seama de sentimentele lui Nobel, a decis să îl părăsească și s-a căsătorit cu Arthur von Suttner.

Cei doi s-au reîntâlnit 11 ani mai târziu, în anul 1887. Până la acea dată, ea devenise cunoscută în lume ca activist de pace și scriitor. Romanul „Jos armele!", povestea de dragoste împiedicată de tragedia războiului, este cea mai cunoscută lucrare a sa. Romanul a devenit best-seller internațional. Bertha von Suttner și Nobel au continuat să fie prieteni și să se susțină reciproc. Se crede că influența Berthei a fost unul dintre cele mai importante motive pentru care Nobel a dorit înființarea premiilor Nobel. Conform Berthei, aceasta nu aducea în discuție tema păcii în întâlnirile acestora din anul 1887, însă, se pare că Nobel era cel care insista în a vorbi despre acest subiect.

Bertha prevăzuse teribilul carnagiu al războaielor ce aveau să urmeze în secolul XX și a prezentat avertismente cu privire la utilizarea armelor de distrugere în masă. A solicitat fondarea unui organism similar Națiunilor Unite. Eforturile sale în mișcarea de susținere a păcii în lume au fost recunoscute în anul 1905, când i-a fost decernat Premiul Nobel pentru Pace.

Bertha moare în anul 1914, la vârsta de 71 de ani. Visul ei de realizare a păcii mondiale va rămâne neîmplinit; Primul Război Mondial avea să izbucnească la numai o săptămână de la moartea sa.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Prietenul care a pus bazele Premiului Nobel

Ragnar Sohlman (1870-1948)

După ce a încheiat relația cu Sophie Hess, Alfred Nobel a intrat într-o perioadă prelungită de izolare. Este perioada în care îl întâlnește pe Ragnar Sohlman. La acea vreme, Nobel căuta un secretar personal. La recomandarea nepotului său, l-a intervievat pe Sohlman în anul 1893. Sohlman avea 23 de ani, iar Nobel aproape 60.

Sohlman absolvise Universitatea din Stockholm și aspira să devină inginer. Caracterul onest și de încredere al lui Sohlman l-a convins pe Nobel care, în cele din urmă, l-a angajat ca secretar. Identificând talentul lui Sohlman, Nobel l-a însărcinat cu misiunea de a-i fi asistent de laborator. Astfel, Sohlman se va dovedi un personaj indispensabil pentru Nobel.

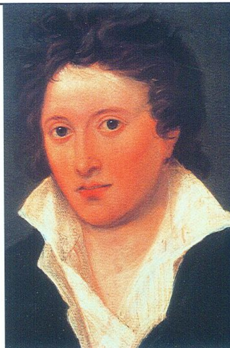
Fără îndoială că Sohlman îi amintea lui Nobel de el însuși când era tânăr. La rândul său, Sohlman nu se purta ca și cum Nobel ar fi fost angajatorul său, ci mai degrabă, un prieten. Se poate înțelege, așadar, măsura în care Nobel ajunsese să aibă încredere în Sohlman prin faptul că l-a ales executorul său testamentar. Sohlman a reușit să rezolve disputele care s-au ivit în legătură cu averea lui Nobel, precum și să inițieze Premiile Nobel. În plus, Sohlman a avut abilitatea de a soluționa amenințarea Sophiei Hess de a vinde cele peste două sute de scrisori pe care Nobel i le trimisese.

Nobel credea că pe măsură ce îmbătrânești devine tot mai greu să îți găsești prieteni pe viață. Totuși, relația sa cu Ragnar Sohlman a demonstrat exact contrariul.

În anul 1929, Sohlman a devenit director al uneia dintre întreprinderile lui Alfred Nobel. Și-a menținut această poziție până în anul 1946, cu doi ani înainte de a muri. Se poate spune că și-a dedicat întreaga viață memoriei lui Alfred Nobel și, pe lângă activitățile amintite, a mai scris și o biografie a prietenului său.

Poetul romantic englez pe care Nobel l-a admirat în tinerețe

Percy Bysshe Shelley (1792-1822)

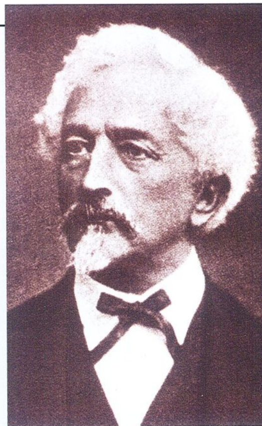
Alfred Nobel și-a petrecut tinerețea bolnăvicioasă citind. Era absorbit de dorința de a deveni scriitor; ore întregi citea și scria poezii. Se simțea atras, în special, de lucrările poetului romantic englez, Percy Bysshe Shelley.

Shelley era fiul unui proprietar de terenuri prosper din Sussex, în sudul Angliei. Era un tânăr înzestrat cu o sensibilitate deosebită și încă de la o vârstă fragedă s-a arătat interesat de lucrurile neobișnuite și misterioase. Cu toate acestea, era împotriva oricărui tip de autoritate și sistem tradițional și, în consecință, avea o serie de probleme la școală.

În timpul studiilor sale la Universitatea Oxford, a fost puternic influențat de filozofia liberalului englez, William Godwin; a fost expulzat din școală după ce a publicat pamflete radicale care criticau religia. S-a îndrăgostit de una dintre prietenele surorii sale și a fugit în Scoția pentru a se căsători cu ea. În anul 1813, a scris „Regina Mab: un poem filozofic". Mai târziu s-a împrietenit cu William Godwin și familia acestuia și a călătorit în întreaga Europă cu fiicele acestuia Mary și Claire, timp în care a scris mai multe poeme. Mary va deveni ulterior cea de-a doua soție a lui Shelley și o celebră scriitoare, autoarea celebrului roman „Frankenstein". După ce prima sa soție s-a sinucis, Shelley s-a căsătorit cu Mary. În urma unei dispute cu tatăl său privind averea bunicului a părăsit Anglia, în anul 1818. A călătorit în Europa, scriind poeme care vor intra în istorie; vasul pe care se afla a fost prins într-o furtună, iar Shelley a murit pe mare. Era foarte atras de ambarcațiuni și de apă, în ciuda faptului că nu știa să înoate. Rămășițele sale au fost îngropate în afara Romei, lângă locul de veci al prietenului său, poetul Keats.

Inventatorul nitroglicerinei

Ascanio Sobrero (1812-1888)

Ascanio Sobrero este chimistul italian, născut în Casale Monferrato, care a descoperit compusul exploziv, nitroglicerina, în anul 1847, în timp ce lucra la Universitatea din Torino. Inițial, acesta a dorit să devină medic, însă tezele sale nu au fost acceptate; astfel, a început să studieze chimia.

A studiat medicina la Torino și Paris, iar apoi chimia, la Universitatea Gießen. Și-a luat doctoratul în filozofie în anul 1832. În anul 1845 a devenit profesor în cadrul Universității din Torino.

Denumirea inițială a descoperirii sale a fost „piroglicerină"; în scrisorile sale private, precum și într-un articol, avertiza cu privire la utilizarea acestei substanțe, afirmând că este deosebit de periculoasă și dificil de manevrat. De fapt, era atât de înspăimântat de propria sa creație încât a menținut-o secretă mai mult de un an de zile.

Unul dintre studenții lui Sobrero era tânărul Alfred Nobel care s-a întors la fabrica de armament a familiei, scoasă din uz și, folosindu-se de cunoștințele acumulate, în jurul anului 1860, a început să realizeze diferite experimente. În toată această perioadă, Nobel a primit mai multe brevete internaționale pentru diferiți compuși, dispozitive și metode de fabricație, bazate pe puterea explozivă a nitroglicerinei care, în cele din urmă, au dus la invenția dinamitei.

Nobel i-a recunoscut mereu meritele și l-a respectat pe Sobrero, inventatorul nitroglicerinei. Cu toate acestea, Sobrero era îngrozit, atât de scopurile în care era utilizată nitroglicerina, cât și de faima și averea pe care Nobel le obținuse datorită acesteia.

Marele scriitor și prieten al industriașului milionar

Victor Hugo (1802-1885)

Victor Hugo este dramaturgul, romancierul și poetul care a devenit figura reprezentativă a secolului al XIX-lea în literatura franceză. Cel mai cunoscut roman al său este „Mizerabilii". A devenit prieten apropiat al lui Alfred Nobel în ultimii ani ai vieții acestuia.

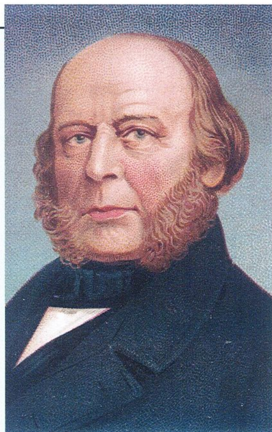
Hugo s-a născut în anul 1802. Talentul său literar s-a remarcat de la o vârstă fragedă; a scris prima compilație de poeme când avea doar 19 ani. Mai târziu, a devenit un susținător acerb al discursului anti-clasicist, fiind considerat un reprezentat tipic al mișcării romantice. A devenit apoi liberal, încercând să îmbunătățească situația celor săraci.

În anul 1848, Hugo a început să critice vehement dictatura lui Napoleon al III-lea în timpul Revoluției din Februarie. A organizat rezistența față de lovitura de stat a lui Napoleon al III-lea din 1851, dar eforturile sale au fost sortite eșecului. A fost expulzat din țară și va trăi următorii 19 ani în exil; cele mai cunoscute lucrări ale sale au fost scrise în această perioadă.

S-a întors în Franța după căderea celui de-al doilea imperiu și izbucnirea Războiului Franco-Prusac în anul 1870. A fost primit cu foarte multă căldură, ca un adevărat erou național. Trei ani mai târziu, Alfred Nobel își stabilea reședința în Paris. Nobel era pasionat de literatură și ajunge să îl cunoască pe Hugo. Se pare că Hugo îl simpatiza pe Nobel; au devenit destul de apropiați, astfel încât luau frecvent prânzul împreună. Cu toate acestea, prietenia lor va lua sfârșit din cauza morții lui Hugo, în anul 1885, la vârsta de 83 de ani. La procesiunea funerară au participat două milioane de oameni, dar nimeni dintre cei prezenți nu era atât de trist pe cât era Alfred Nobel.

Ingeniosul om de știință, rival al lui Nobel

John Ericsson (1803-1889)

Asemeni lui Nobel, John Ericsson este inventator suedez. A fost un adevărat pionier în dezvoltarea unui motor cu aburi, ca sursă alternativă de energie. În anul 1838 a traversat Atlanticul la bordul ambarcațiunii sale care era echipată cu noua invenție, elicele propulsoare. Invenția lui Ericsson s-a bucurat de un deosebit succes în New York.

În anul 1850, tânărul Alfred Nobel devine elevul lui Ericsson. Acesta din urmă era o cunoștință veche a tatălui lui Nobel, Immanuel, care dorise în mod deosebit ca fiul său să studieze cu Ericsson. Relația lui Nobel cu Ericsson era încordată și se pare că acest lucru îi afecta motivația pentru învățătură. Mai târziu, Nobel avea să declare că perioada de studii în America nu a fost deloc plăcută.

Ericsson a proiectat o navă de război blindată pentru Uniune în timpul Războiului Civil American: „Monitorul". A ieșit învingătoare în fața navei „Merrimack", nava blindată a Confederației și a ajutat Nordul să obțină victoria totală în războiul dintre state. Astfel, Ericsson a devenit celebru în întreaga Americă.

Ericsson și-a dedicat întreaga viață cercetărilor; moare în anul 1889. În ultimii ani ai vieții sale s-a implicat în cercetarea energiei solare ca sursă alternativă de energie. Considera că sursele de petrol și cărbune se vor epuiza la un moment dat, în timp ce razele solare ar putea fi o sursă de energie inepuizabilă. Aceste noi preocupări, în sursele alternative de energie, au atras atenția, o dată în plus, asupra lucrărilor lui Ericsson.

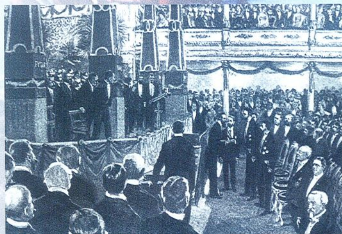
„Negustorul morții" și mesajul său pentru viitor

În secolul al XIX-lea, Nobel a influențat atât războiul, cât și pacea. Dinamita a fost folosită în războaie ca armă de distrugere în masă, dar, pe de altă parte, premiile pe care le-a înființat se decernează celor care susțin cauza păcii și bunăstarea omenirii, în general.

Averea impresionantă a lui Nobel

ALFRED NOBEL A ÎNCREDINȚAT executarea averii sale celui mai bun prieten și asistent al său din ultima perioadă a vieții sale, Ragnar Sohlman, și președintelui uneia dintre companiile sale, Rudolf Lilljequist. În vederea instituirii Premiilor Nobel, cei doi au primit următoarele instrucțiuni testamentare:

„Întreaga mea avere va trebui să fie împărțită astfel: Capitalul, investit în titluri de proprietate de către executorii mei testamentari, va constitui un fond din care se vor acorda premii celor care, în timpul anului precedent, au adus cele mai mari beneficii omenirii. Sus-menționatul venit va fi împărțit în cinci părți egale care vor fi distribuite, după cum urmează: o parte persoanei care a făcut cea mai importantă descoperire sau invenție în domeniul fizicii, o parte persoanei care a făcut cea mai mare descoperire sau invenție în domeniul chimiei, o parte persoanei care a făcut cea mai mare descoperire în domeniul fiziologiei sau al medicinei, o parte persoanei care a elaborat o lucrare remarcabilă de tendință idealistică în domeniul literaturii și o parte persoanei care a depus cele mai mari eforturi pentru a aduce pacea între națiuni, pentru abolirea sau reducerea armatelor și pentru organizarea și promovarea congreselor de pace. Premiile pentru fizică și chimie vor fi atribuite de către Academia Suedeză de Științe, cele pentru lucrările de fiziologie și medicină de către Institutul Karolinska din Stockholm; premiile pentru literatură vor fi acordate de Academia din Stockholm, iar cele pentru pace de către un comitet alcătuit din cinci persoane, alese de către Parlamentul norvegian. Este dorința mea expresă ca premiile să se acorde fără considerații privind naționalitatea candidaților, astfel încât cel mai

▸ O imagine de la ceremonia de decernare a primului Premiu Nobel, organizată în anul 1901. Dorința lui Nobel s-a împlinit la cinci ani de la moartea sa.

Ceremonia de decernare a Premiilor Nobel, organizată în Stockholm.

merituos individ să primească acest premiu, indiferent că este scandinav sau nu."

Finanțarea și procedura de atribuire a celor cinci premii Nobel fuseseră stabilite. Cu toate acestea, strângerea fondurilor pentru laureații premiului cerea foarte multă abilitate. Aceasta deoarece averea lui Nobel era răspândită în diferite țări, inclusiv în Suedia, Germania, Franța, Anglia, Rusia, Norvegia, Italia și Austria. Trebuia ca aceste conturi să fie lichidate și returnate în Suedia. De asemenea, din cauza discrepanței între suma acordată înființării premiilor și suma lăsată moștenire familiei sale, multe dintre rudele lui Nobel și-au exprimat nemulțumirea față de testamentul acestuia. Îm plus, încredințarea procesului de selecție a laureaților Premiului pentru Pace către legislativul norvegian i-a iritat pe suedezi. Aceste lucruri vor încetini procesul de instituire a Premiului Nobel și acordarea acestuia; prima ceremonie va avea loc abia în 1901, la cinci ani de la moartea lui Alfred Nobel. Omul care, mai mult decât oricine altcineva, a avut un rol semnificativ în strângerea averii lui Nobel și în aplanarea disputelor care au apărut după moartea acestuia a fost Ragnar Sohlman. Premiul Nobel nu ar fi devenit realitate fără contribuția acestui bun prieten al lui Nobel. În semn de recunoștință față de eforturile sale, Sohlman a fost numit director al Fundației Nobel în anul 1900.

Cel mai prestigios premiu din lume

Primul Premiu Nobel pentru fizică a fost acordat fizicianului german W.C. Roentgen pentru descoperirea razelor X. Tot în anul 1901, la prima ediție, fizicianul german Emil von Behring, primește premiul Nobel pentru medicină, pentru tratamentul cu ser specific împotriva difteriei și pentru contribuția sa la elaborarea teoriei hormonale a imunității. Chimistul olandez Jacobus Henricus van't Hoff este laureatul Premiului Nobel pentru chimie în același an, fiind recompensat pentru contribuția sa privind legile dinamicilor chimice și presiunea osmotică în soluții. Premiul pentru literatură a fost acordat poetului francez Sully Prudhomme. Cel mai important premiu pentru Alfred Nobel, Premiul pentru Pace, a fost acordat fondatorilor Crucii Roșii, Henry Dunant din Elveția și colaboratorului său, Frederic Passy.

Avea să urmeze un secol în care Premiile Nobel au fost acordate anual, cu excepția perioadei celui de-al Doilea Război Mondial.

◂ W.C. Roentgen a obținut primul Premiu Nobel pentru fizică în semn de apreciere pentru descoperirea razelor X.

În anul 1969, a fost introdus un nou premiu, pentru economie; acum erau în total șase premii anuale. Au fost premiate peste șapte sute de persoane și organizații. Printre acestea se numără fizicianul Albert Einstein (Premiul pentru fizică, 1921); Marie și Pierre Curie, pentru descoperirile în domeniul radioactivității (Premiul pentru fizică, 1903; Marie Curie a primit și Premiul Nobel pentru chimie, în anul 1911); scriitorul Ernest Hemingway (Premiul pentru literatură, 1954); activistul politic nord-american, cunoscut ca luptător pentru drepturile civile ale persoanelor de culoare, Martin Luther King, Jr. (Premiul pentru pace, 1964). Premiul Nobel a devenit cea mai prestigioasă distincție din lume.

Cu toate acestea, mulți dintre cei distinși cu Premiul Nobel au participat la cercetarea și dezvoltarea armamentului. Acest fapt este similar experienței de viață a lui Alfred Nobel a cărui invenție, dinamita, a fost utilizată ca armă de distrugere în masă.

▲ Laureații Premiului Nobel în anul 2002, în cadrul ceremoniei de decernare, organizate în Stockholm.

▼ Adolf Hitler a emis un ordin de interzicere a acordării Premiilor Nobel. Pe măsură ce Premiul Nobel devenea tot mai recunoscut, era inevitabilă interferența sa cu politica.

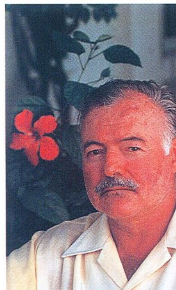

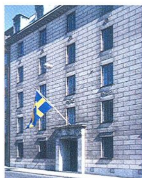
Valurile războiului

Dictatorul german Adolf Hitler a contestat atribuirea diferitelor premii Nobel. În anul 1936, a emis un ordin de încetare a acordării distincțiilor Nobel. Această încercare a lui Hitler a fost stimulată de acordarea Premiului pentru pace în anul 1935 lui Carl von Ossietzky. Von Ossietzky era un jurnalist german, susținător al pacifismului și al demilitarizării, care s-a opus vehement fascismului nazist. Hitler a fost foarte iritat de acordarea Premiului Nobel pentru pace unui om care era ca un ghimpe în coasta naziștilor. În plus, Hitler era enervat și de faptul că evreul Albert Einstein primise anterior un Premiu Nobel. În acel an, precum și în anii următori, numărul laureaților germani a scăzut izbitor de mult.

Mulți oameni de știință au părăsit Germania în timpul războiului, astfel încât edictul lui Hitler împotriva Premiilor Nobel a avut un impact semnificativ asupra comunității științifice din țară. Pe măsură ce câștiga prestigiu, Premiul Nobel interfera cu lumea politică.

▼ Scriitorul American Ernest Hemingway a primit Premiul Nobel pentru literatură. A scris numeroase lucrări remarcabile, fiind scriitorul reprezentativ al „generației pierdute”.

▲ Clădirea Institutului Nobel din Stockholm.

Moştenirea lui Nobel

Pe de altă parte, în ciuda tuturor eforturilor întreprinse de Nobel pentru cauza păcii, invențiile sale au pus bazele dezvoltării ulterioare a unor dispozitive pe care omul le-a utilizat împotriva omului. Nitroglicerina și dinamita sunt predecesoarele armelor moderne de distrugere în masă, precum bomba atomică.

Nobel a fost un mare inventator, dar și un industriaș de succes. El a vândut dinamita ambelor forțe implicate în Războiul Franco-Prusac, câștigând profituri exorbitante. De asemenea, a fondat companii în domeniul petrolului, al produselor chimice și al altor tipuri de mărfuri, în peste 15 țări din întreaga lume. A primit peste 350 de brevete care i-au garantat profiturile aduse de dinamită și de alte invenții ale sale. Imperiul afacerilor sale a fost precursorul marilor corporații multinaționale care domină lumea afacerilor de astăzi.

De asemenea, a mai avut încă o preocupare majoră în domeniul afacerilor și care a rivalizat cu dinamita: dezvoltarea bazinelor petrolifere din Marea Caspică, în apropiere de Baku. Se poate spune că frații Nobel au pregătit scena pentru industria modernă petrolieră. Ei au implementat o infrastructură impresionantă care a permis companiei să concureze cu firmele care aveau tradiții în acest domeniu, în întreaga lume. Totuși, acestea au devenit proprietatea statului în urma Revoluției din Rusia (1917) și s-au dezvoltat, având rolul de piatră de temelie a forței industriale a Uniunii Sovietice.

Nobel a fost chinuit de remușcări; invenția sa, dinamita, a fost utilizată pentru a lua vieți omenești. Pentru a atenua distrugerile pe care considera că el însuși le-a cauzat și pentru a se simți mai puțin vinovat, a creat Premiul Nobel. Dinamita a permis crearea armelor de distrugere în masă care amenință întreaga omenire, în timp ce Premiile Nobel îi susțin pe cei care contribuie la viitorul mai bun al lumii. Dubla moștenire a lui Nobel acționează și în zilele noastre.

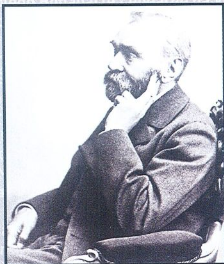

▲ Un medalion al Premiului Nobel pentru Pace, simbolizând prietenia și înfrățirea.

▼ Nelson Mandela - câștigătorul premiului Nobel pentru pace în anul 1993.

100 DE PERSONALITĂŢI

Oameni care au schimbat destinul lumii

ALFRED NOBEL

ISSN 1791-0765

9 771791 076000 39

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

40

CAROL CEL MARE

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Carol cel Mare

Numărul 40

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

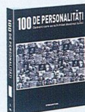
ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan

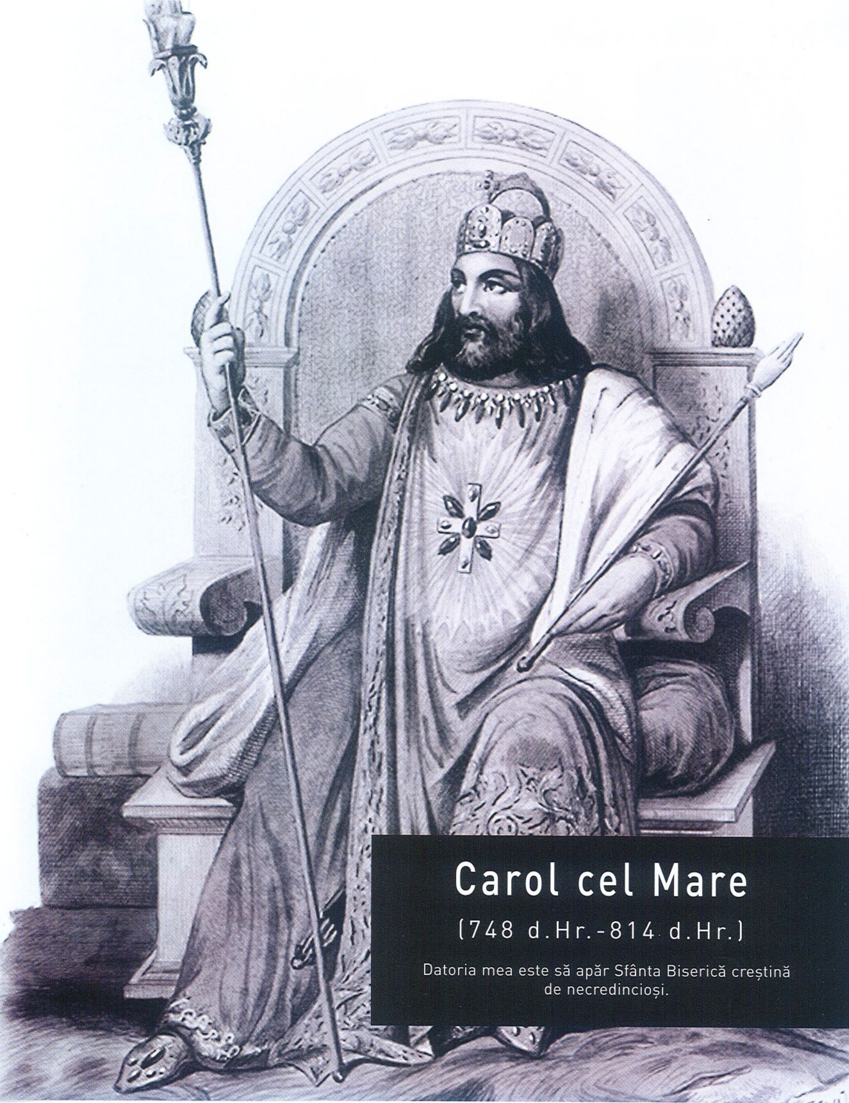
Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Editorul își rezervă dreptul de a schimba ordinea publicării personalităților sau de a le înlocui cu altele.

Carol cel Mare

(748 d.Hr.-814 d.Hr.)

Datoria mea este să apăr Sfânta Biserică creștină de necredincioși.

Carol cel Mare

Ce fel de viață a dus Carol cel Mare?

PROLOG

SE SCURSESERĂ DEJA CÂTEVA SECOLE, de la timpurile de glorie ale Imperiului Roman în Europa Occidentală. Civilizația strălucită a Romei fusese înlocuită de cultura barbarilor germanici. Regatul franc al dinastiei merovingiene domnise în această parte a Europei începând cu sfârșitul secolului al patrulea, dar dinastia a fost uzurpată de către carolingieni. În anul 768 d.Hr. a urcat pe tron al doilea rege carolingian: Carol cel Mare.

După ce a moștenit teritoriile controlate de tatăl său, Carol cel Mare a făcut din creștinism filosofia fundamentală a regatului său. El a inițiat și o campanie militară care s-a extins cu îndrăzneală în toate direcțiile, pentru a răspândi influența acestui regat creștin. Rezultatul acesteia a fost acapararea unor teritorii uriașe, ce cuprindeau Germania, Franța și Italia. Carol cel Mare avea să devină o mare personalitate a Europei medievale, care a reînviat gloria Greciei și Romei antice, păstrând totodată un distinct caracter germanic asupra realizărilor sale.

Deci, ce fel de viață a dus Carol cel Mare?

TABEL CRONOLOGIC

An	Eveniment
476	Căderea Imperiului Roman de Apus
481	Ascensiunea regatelor france
748	Se naște Carol cel Mare
761	Campania din Aquitania
768	Carol urcă pe tron împreună cu Carloman
772	Declanșarea războaielor cu saxonii
774	Audiența la Papă Invazia Regatului longobarzilor
778	Invazia Hispaniei
781	Sunt puse bazele sistemului de succesiune la tron
785	Conducătorul saxon Widukind se predă
787	Invazia sudului Italiei
788	Anexarea Bayern-ului
789	Carol cel Mare dă culegerea de ordonanțe „Admonitio Generalis"
799	Papa Leon al III-lea este prins într-o ambuscadă
800	Carol cel Mare este uns împărat la Roma
804	Supunerea saxonilor este dusă la capăt
	Declanșarea războiului cu danezii
805	Supunerea Regatului avarilor
806	Carol cel Mare dispune împărțirea regatului la moartea sa Conflicte cu Islamul și Bizanțul
810	Moartea Regelui Pepin al Italiei Moartea lui Karl, fiu nelegitim
811	Carol cel Mare își finalizează testamentul
813	Ludovic cel Pios este uns împărat alături de tatăl său
814	Carol cel Mare moare la Aachen (Aix-la-Chapelle)
816	Încoronarea regelui Ludovic cel Pios
843	Împărțirea Imperiului franc
862	Întemeierea Sfântului Imperiu Roman
1165	Canonizarea lui Carol cel Mare
1993	Înființarea Uniunii Europene

Cuceririle şi evanghelismul unui împărat european

Carol cel Mare a fost al doilea rege din dinastia Carolingiană a francilor. El şi-a extins rapid teritoriile prin cuceriri sprijinite de Papă şi, după spusele sale, de voința divină. Ulterior a fost încoronat de către Papă, fiind proclamat împărat. După căderea Romei, odată cu trecerea timpului, regatele france s-au îndepărtat din ce în ce mai mult de binefacerile civilizației clasice, dar, sub domnia lui Carol cel Mare această regiunea aceasta va trece printr-o revigorare culturală. Să reconstituim viața împăratului care a inaugurat o nouă eră din istoria europeană.

▲ O imagine a lui Carol cel Mare la o vârstă relativ tânără, realizată în secolul al XIX-lea. Deși nu mai există nici un fel de imagini ale lui Carol cel Mare care să fi fost create în timpul vieții sale, el a devenit un subiect frecvent abordat de artiștii din epoca modernă.

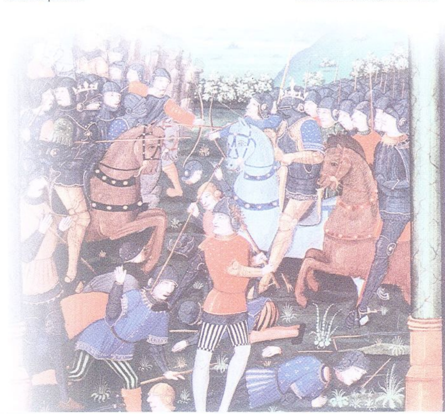
Instabilitate în țară și peste hotare

Moştenirea tatălui său

REGATUL FRANC A FOST creat la finele secolului al cincilea, de către conducătorul merovingian Clovis. Se crede că leagănul Regatului franc a fost bazinul Rinului Inferior. Carol cel Mare (în franceză „Charlemagne"; cunoscut drept Carolus în latină și Karl în germană) s-a născut ca moștenitor al lui Pepin cel Scurt, majordomul palatului regal al francilor. Există multe teorii despre anul nașterii lui Carol cel Mare, care avea să transforme, mai târziu, Regatul franc moștenit de el în cea mai mare putere din Europa Occidentală. Cea mai convingătoare teorie propune anul 748 d.Hr. pentru nașterea sa, dar nu este deloc o dată sigură. Nu există niciun fel de izvoare istorice contemporane de luat în seamă, despre primii ani de viață ai lui Carol cel Mare. Einhard, cronicarul care îi fusese apropiat lui Carol cel Mare în timpul tinereții, și care a scris biografia Viața lui Carol cel Mare, nota următoarele: „Ar fi o nesăbuință, cred, să scriu măcar un cuvânt despre nașterea lui Carol, sau chiar despre copilăria sa, pentru că nu s-a scris nimic vreodată despre acest subiect și nu mai este nimeni în viață care să ne poată da asemenea informații. Prin urmare, am hotărât să trec peste aceste vremuri necunoscute și să încep imediat a vorbi despre caracterul și faptele sale, precum și despre alte asemenea lucruri legate de viața sa, care merită povestite și puse dinaintea domniilor voastre; mai întâi voi zugrăvi faptele sale în țară și peste hotare, apoi caracterul și îndeletnicirile sale, și în cele din urmă administrația și moartea sa, nelăsând deoparte nimic din ceea ce merită a fi știut sau trebuie cunoscut."

Pepin al II-lea (cunoscut și ca Pepin cel Mijlociu) a fost străbunicul lui Carol cel Mare. El a pus bazele a ceea ce urma să devină apogeul puterii carolingiene. Fiul său, Carol Martel, a oprit expansiunea Islamului în Europa, învingându-i pe cuceritorii musulmani ai Iberiei în bătălia de la Tours (cunoscută și sub numele de bătălia de la Poitiers) în anul 732 d.Hr. Carol Martel a folosit această victorie ca pe o oportunitate de a prelua frâiele puterii de la dinastia merovingiană. În timpul domniei lui Pepin al III-lea (supranumit Pepin cel Scurt), fiul lui Carol Martel și tatăl lui Carol cel Mare, controlul asupra regatului fusese preluat deja în totalitate de la merovingieni. Pepin și-a asigurat susținerea papalității pentru a-și legitima ascensiunea la putere.

▼ O ilustrație a bătăliei de la Tours-Poitiers, desenată în secolul al XV-lea. Prin această victorie, Carol Martel a oprit expansiunea spre nord a puterii musulmane în Europa și în același timp a preluat controlul asupra Regatului franc.

▸ O imagine a tatălui lui Carol cel Mare, Pepin al III-lea (cel Scurt), realizată în secolul al XIX-lea. Spre deosebire de fiul său, care avea un aspect impunător, Pepin era scund și, prin urmare, a rămas cunoscut sub numele de Pepin cel Scurt.

◂ O imagine a mamei lui Carol cel Mare, Bertrada de Laon. Carol cel Mare a moștenit probabil statura robustă de la mama sa.

În acea vreme, teritoriul papal era supus presiunilor din partea Regatului longobarzilor, care fusese înființat în nordul Italiei de către invadatorii germanici.

Papa și-a dat seama că puterea Regatului franc avea să-i fie necesară pentru a-și proteja teritoriul de această amenințare și a considerat că va găsi aliați mai buni în carolingieni, cu abilitățile lor de conducere deosebite, decât în merovingieni, a căror putere decăzuse. Carolingienii erau și ei conștienți de faptul că sprijinul Papei avea să le legitimeze preluarea puterii de la merovingieni. Astfel, atât carolingienii cât și Papa aveau de profitat de pe urma acestei alianțe. Cu susținerea Papei Zaharia, Pepin al III-lea a reușit să preia controlul asupra regatului de la Childeric al III-lea, ultimul dintre merovingieni, care era complet slăbit. Dinastia carolingiană era acum la putere. În acel moment, Carol cel Mare avea în jur de trei ani. Din fiul majordomului palatului regal ajunsese moștenitorul tronului Regatului franc.

Alianța cu papalitatea

Succesorul Papei Zaharia a fost Ștefan al II-lea. Ștefan al II-lea a trecut Alpii și a vizitat Regatul franc în anul 754 d.Hr. Ștefan l-a uns din nou pe Pepin rege și în schimb a primit promisiunea conducătorului francilor de a-i oferi ajutor împotriva longobarzilor. Pepin a recucerit teritoriul dintre Roma și Ravenna și i l-a cedat Papei. Această așa-numită donație a lui Pepin a marcat începutul existenței teritoriilor cunoscute ulterior sub denumirea de Statele Papale.

Aproximativ în această perioadă au izbucnit revolte repetate împotriva stăpânirii francilor în regiunea Aquitania – în nord-vestul Franței zilelor noastre. Carol cel Mare a avut prima sa experiență pe câmpul de luptă la vârsta de treisprezece ani, într-o campanie împotriva insurecției din Aquitania din anul 761 d.Hr. Avea să pornească la o nouă luptă împotriva revoltei în anul următor, dar fără ca francii să obțină o victorie decisivă. Aquitania se va preda armatei francilor abia peste șapte ani. Odată duse la bun sfârșit eforturile sale din Aquitania, tatăl lui Carol cel Mare, Pepin al III-lea (cel Scurt), moare în anul 768 d.Hr.

Omul-cheie

REGELE JOSUA DIN IUDEEA

Deși tatăl său folosise creștinismul în scopuri pur politice, Carol cel Mare a fost un credincios devotat credinței creștine. Cea mai mare influență asupra credinței lui Carol cel Mare a avut-o regele Josua din Iudeea.

Josua a fost conducătorul regatului Iudeei în cea de-a doua jumătate a secolului al șaptelea î.Hr. În timpul domniei sale a fost descoperit un vechi manuscris despre care s-a crezut că ar fi Cartea Deuteronomului din Vechiul Testament. Josua a implementat reforme religioase pe baza conținutului acelui manuscris. El a eradicat venerarea idolilor, a restaurat o separație aproape uitată între justiție și puterea executivă, și a susținut importanța credinței într-un singur Dumnezeu.

Faimoasa culegere de ordonanțe Admonitio Generalis dată de Carol cel Mare în anul 789 d.Hr. explica limpede politica administrativă a conducătorului. În aceasta, Carol își declara hotărârea de-a face din Regatul franc o țară care să-l venereze cum se cuvine pe Dumnezeu, așa cum făcuse Josua în Iudeea cu secole înainte.

Este posibil ca această asemănare a lui Carol cel Mare cu Josua să fi fost o stratagemă a sa sau a bisericii. Se mai făcuseră paralele și înainte între personalități ale Vechiului Testament, precum Moise, și înaintașii carolingieni ai lui Carol cel Mare, Carol Martel și Pepin al III-lea. Aceasta le conferea conducătorilor carolingieni aura că îl slujeau cu cinste pe Dumnezeu și apărau biserica slăbită. Comparația lui Carol cel Mare cu Josua a întărit și mai mult ideea că regii carolingieni erau slujitorii și apărătorii credinței creștine.

▸ Regele Josua, care a câștigat independența regatului său, Iudeea, față de Asiria. Josua a înfăptuit reformereligioase și a fost un susținător al monoteismului.

Acțiunile mamei sale

La moartea lui Pepin al III-lea, în anul 768 d.Hr., Regatul franc a fost divizat prin domnia comună a lui Carol cel Mare și a fratelui său, Carloman. Totuși, avea să existe discordie între frați, iar semnele incapacității lor de a se înțelege urmau să apară repede, la doar un an de la moartea tatălui lor. Carol cel Mare voia să trimită o armată care să înlăture ultimele forțe ce opuneau rezistență francilor în Aquitania dar Carloman a refuzat să accepte acest plan. Carol cel Mare și-a asumat un mare risc hotărând să continue atacul asupra Aquitaniei, și a reușit până la urmă să subjuge această regiune greu de supus. Neîncrederea dintre cei doi frați s-a accentuat și mai mult.

Mama lui Carol cel Mare, Bertrada de Laon, se temea că neînțelegerile interne din Regatul franc amenințau să răspândească haosul în întreaga Europă Occidentală. Aceasta l-a convins pe Carol cel Mare să divorțeze de soția sa bolnăvicioasă și să se căsătorească cu Desiderata, fiica regelui longobard Desiderius. Acest lucru a adus pace între franci și longobarzi. Uniunea a trezit pe moment suspiciunea Papei, dar negocierile diplomatice abile ale Bertradei au reușit să instaureze pacea între franci, longobarzi și papă. Această realizare constituia ceva ce soțul ei, Pepin al III-lea, nu reușise niciodată să înfăptuiască. Totuși, situația avea să se schimbe repede la moartea subită a lui Carloman în luna decembrie a anului 771 d.Hr. Când acesta a murit, fratele său a acaparat imediat teritoriile ce reveneau moștenitorilor lui Carloman și le-a luat acestora dreptul de succesiune la tron. Carol cel Mare era acum singurul conducător al Regatului franc. El avea să pună capăt păcii create de mama sa și să pornească o îndrăzneață campanie de expansiune teritorială prin forța armelor.

▴ Pepin al III-lea primește coroana din mâinile Sfântului Bonifaciu, cel mai mare sfânt creștin din Regatul franc. La încoronare, controlul asupra monarhiei a trecut de la merovingieni la carolingieni.

▾ Lanuri de grâu lângă Paris, în inima Regatului franc.

Expansiunea Regatului franc

Deznodământul compromisului

ÎNȚELEGEREA AMIABILĂ aranjată de mama lui Carol cel Mare, Bertrada de Laon, între Regatul franc, Regatul longobarzilor și Papă n-avea să dureze mult. Carol cel Mare și-a dat seama că, în cele din urmă, coexistența pașnică dintre franci și longobarzi avea să ia sfârșit, așa că a anulat căsătoria cu soția sa longobardă. Respingerea fiicei sale de către Carol cel Mare a fost o lovitură teribilă pentru onoarea tatălui ei, Desiderius. El l-a târât și pe Papă în dispută, și a încercat să-l convingă să-i încoroneze pe moștenitorii fratelui lui Carol cel Mare, Carloman, pe tronul Regatului franc.

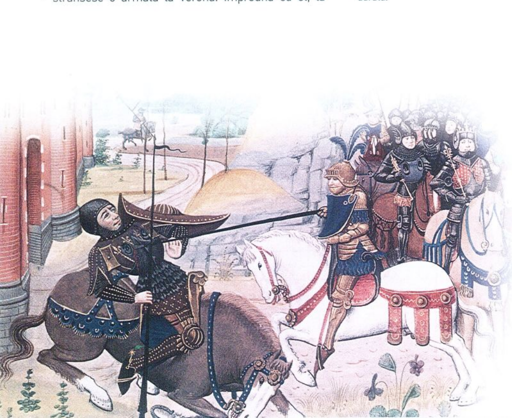
Adrian I, care devenise papă în anul 772 d.Hr., a fost obligat să aleagă între tabăra lui Carol cel Mare și cea a lui Desiderius. În cele din urmă l-a excomunicat pe Desiderius și i-a luat partea lui Carol cel Mare, al cărui Regat franc îi fusese loial din vremea lui Pepin al III-lea. În anul 773 d.Hr., papa Adrian i-a cerut lui Carol cel Mare să trimită trupe la Roma și să cucerească Regatul longobarzilor. Confruntarea dintre Carol cel Mare și Desiderius devenea acum inevitabilă.

Calea spre Războiul Sfânt

În anul 773 d.Hr., Carol cel Mare a ordonat marii sale armate să mărșăluiască spre Italia și să invadeze Regatul longobarzilor prin nordul regiunii. Longobarzii au opus rezistență în capitala lor, Ticinum (Pavia zilelor noastre). Între timp, Adelchis, fiul lui Desiderius, strânsese o armată la Verona. Împreună cu el, la Verona, erau și văduva și moștenitorii lui Carloman. Ambele cetăți fortificate opuneau o rezistență serioasă forțelor lui Carol cel Mare.

▸ O ilustrație înfățișându-l pe Papa Adrian I (în centru) întâmpinându-l pe Carol cel Mare, (stânga). După ce a trecut Alpii și a invadat Italia în anul 773 d.Hr., Carol cel Mare a avut o întrevedere cu Papa, în anul următor.

▾ O ilustrație detaliată a cuceririi Regatului longobarzilor. În dreapta se vede armata francilor asediind un castel lombard. Nu este sigur dacă această imagine înfățișează Verona sau Ticinum, dar asediile ambelor cetăți aveau să se dovedească de lungă durată.

În anul următor, 774 d. Hr., Carol cel Mare și-a lăsat armata să asedieze Verona și Ticinum și s-a îndreptat spre Roma să-i ceară Papei o audiență. Carol cel Mare a fost șocat de uriașa cetate a Romei. Prin comparație cu acea metropolă, principalele „orașe" ale Regatului franc păreau aproape niște sate pitorești. Carol cel Mare s-a simțit cu atât mai plin de reverență față de creștinism și de reprezentantul său, Papa.

După întrevederea cu Papa, Carol cel Mare s-a întors la cucerirea Regatului longobarzilor. În acel iunie, Carol cel Mare a reușit să-l captureze și să-l întemnițeze pe Desiderius, după ce a atacat Ticinum și a supus Verona. Adelchis a fugit în Bizanț, dar văduva și moștenitorii lui Carloman au căzut prizonieri. Regatul longobarzilor, care dăduse ani îndelungați atâta bătaie de cap Papei și Regatului franc, fusese în cele din urmă învins de către Carol cel Mare.

Longobarzii nu au fost singurii dușmani ai lui Carol cel Mare în primii ani ai domniei sale. Saxonii, un trib păgân din pădurile din valea Rinului, care respingeau creștinismul, au devenit și ei ținta lui Carol cel Mare. Campania acestuia împotriva saxonilor a început în anul 772 d.Hr., chiar înainte de invazia Regatului longobarzilor.

Credința saxonilor avea ca zeitate supremă pe Irmin, un copac sacru, despre care se spunea că susține Universul. Când războiul era în toi, Carol cel Mare a tăiat copacul care-l simboliza pe zeul Irmin. Acesta nu era doar sprijinul universului în mitologia saxonă, ci și un "stâlp" de susținere psihologică pentru poporul saxon. Evident, saxonii au fost indignați de această faptă, dar pentru Carol cel Mare ea a simbolizat începutul unui război sfânt de stârpire a idolatriei și de răspândire a credinței creștine. Războaiele cu saxonii n-au constituit un simplu act de expansionism teritorial pentru Carol cel Mare.

Acestea au făcut, de asemenea, parte dintr-un conflict cu profunde semnificații religioase.

Războaiele saxone au fost suspendate temporar, astfel încât Carol cel Mare să se poată concentra asupra cuceririi longobarzilor, dar au fost reluate în anul 775 d.Hr. Carol cel Mare a trimis un masiv contingent militar și i-a făcut pe saxoni să se predea în anul 776 d.Hr. El a stabilit o bază de operațiuni la Paderborn, în centrul teritoriului Saxoniei și de acolo a desfășurat în mod susținut o campanie de convertire a saxonilor la creștinism. Totuși, mulți saxoni au refuzat să treacă la creștinism. Saxonii anti-creștini s-au raliat în jurul unui conducător războinic pe nume Widukind. Avea să treacă ceva timp până când întreaga Saxonie să fie subjugată.

Înfrângere în Hispania

În timp ce Carol cel Mare continua să facă progrese în supunerea saxonilor, un mesager din Hispania (Spania zilelor noastre) a sosit la Paderborn, unde se afla Carol cel Mare. De la începutul secolului al șaptelea, Peninsula Iberică se aflase sub hegemonia dinastiei Omeiazilor, invadatori arabi musulmani din Africa de Nord. Totuși, partea nord-estică a Iberiei era condusă de prinți musulmani neafiliați Omeiazilor. În cea de-a doua jumătate a secolului al optulea, emirul omeiad Abd ar-Rahman I a început să atace statele musulmane mai mici. În disperarea lor, statele islamice mai mici au căutat ajutorul lui Carol cel Mare, un conducător care nu era câtuși de puțin musulman, ci creștin.

Carol cel Mare a fost de acord să-i ajute pe prinții musulmani. În anul 778 d.Hr., a trecut Munții Pirinei și a invadat Peninsula Iberică. După ce a înfrânt armata Omeiazilor la Zaragoza, în sudul regiunii Pirineilor, Carol cel Mare a hotărât să renunțe la misiune și să se retragă dincolo de munți. Ariergarda armatei lui Carol cel Mare a fost prinsă într-o ambuscadă de către basci, un popor care trăia în Munții Pirinei, și a fost masacrată. Acest episod avea să devină baza poemului epic din secolul al XII-lea, „Cântecul lui Roland". În cele din urmă, campania lui Carol cel Mare în Peninsula Iberică avea să se încheie cu puțin succes și nu s-a transformat niciodată într-o încleștare de mare anvergură cu forțele Islamului.

Clipe personale

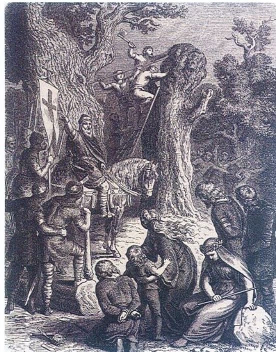
MODUL DE TRAI AL LUI CAROL CEL MARE

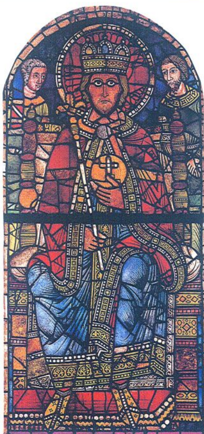
Despre înfățișarea personală a lui Carol cel Mare au fost scrise multe lucruri în biografia sa realizată de cronicarul Einhard. Acesta îl descrie pe Carol cel Mare ca fiind un bărbat foarte înalt, robust, care trecea de un metru nouăzeci și avea un ușor exces de greutate, însă bine distribuit. Se pare că era o figură impunătoare. Avea o voce ușor înaltă, și vorbea clar, dar nu tare. Printre trăsăturile sale distinctive se numără ochii mari, scânteietori și părul bogat, blond. Trăsăturile descrise de Einhard sunt reflectate și în vitraliul cu portretul lui Carol cel Mare din catedrala de la Strasbourg, realizat în secolul al XII-lea.

Carol cel Mare era un bărbat civilizat, care a adoptat cultura Romei antice, dar care era totodată mândru și atașat de cultura unică a propriului său popor germanic. Nu-i plăceau veșmintele împodobite din tradiția romană, preferându niște haine care să-i permită să se miște cu vioiciune. Aceasta, precum și marele său entuziasm pentru vânătoare arată că de fapt Carol cel Mare nu și-a pierdut niciodată tradiționalul spirit germanic. Chiar și după ce a început să dea semne de slăbiciune în anii bătrâneții, și-a petrecut câteva luni vânând în pădurile Saxoniei – asta după ce lăsase instrucțiuni ca, la moartea sa, copiii săi să-i succeadă la tron.

Lui Carol cel Mare îi plăcea să mănânce carne. Deși medicul său i-a spus că ar fi mai sănătos să mănânce carne moale, fiartă, Carol cel Mare n-u a ținut deloc cont de acest sfat și a continuat să consume carne tare, friptă. Totuși, Carol cel Mare acorda multă atenție sănătății. Nu mânca niciodată în exces, și când bea, nu consuma atât de mult alcool încât să se îmbete. Carol cel Mare îi disprețuia de fapt pe cei care beau prea mult, considerându-i niște oameni incapabili să-și întrețină starea de sănătate.

În această imagine dintr-o istorie ilustrată a lumii publicată în Germania în anul 1880, Carol cel Mare reprezentat călare privește cum Irmin, copacul sacru din centrul păgânismului saxon, este retezat. Poporul saxon îngenunchează în fața lui.

Un vitraliu-portret al lui Carol cel Mare realizat în secolul al XII-lea, din marea catedrală din Strasbourg. Imaginea lui Carol cel Mare cu părul bogat și ochi mari era deja bine înrădăcinată când a fost creat acest portret.

Armata francă înaintează în Hispania. Un incident din campania iberică avea să devină sursa de inspirație pentru poemul epic ulterior „Cântecul lui Roland".

Apogeul puterii lui Carol cel Mare

▲ Hildegard, a treia soție a lui Carol cel Mare. Înainte de moartea sa în anul 783 d.Hr., i-a dăruit lui Carol cel Mare patru fii și mai multe fiice.

Predarea lui Widukind

Regatul franc nu era o stat cu o puternică autoritate centralizată. Conducătorii clanurilor locale puternice și cu rădăcini familiale adânci au fost făcuți conți, stăpânind peste regiunile lor sub autoritatea supremă a regelui. Astfel, Regatul franc era în esență un imperiu cu administrație descentralizată. Conții regionali puteau să se concentreze asupra conducerii propriilor teritorii mărunte, care se aflau sub controlul lor individual. Cu toate acestea, în Saxonia încă nu existau conți, în pofida faptului că teritoriul căzuse sub stăpânirea lui Carol cel Mare în anul 777 d.Hr., și aveau loc revolte ale forțelor anti-creștine care se strânseseră în jurul războinicului conducător Widukind. În anul 778 d.Hr., în timp ce Carol cel Mare era departe, în campania sa din Hispania, a izbucnit o altă revoltă a saxonilor. După această tulburare aveau să izbucnească revolte ale saxonilor în fiecare an. Sistemul de guvernare prin intermediul conților a fost introdus în Saxonia în anul 782 d.Hr.. După introducerea sa, credințele păgâne ale saxonilor au fost strict interzise. Pentru Carol cel Mare, cucerirea Saxoniei era o cale de-a creștina populația sa păgână.

Widukind a fugit în teritoriile slave de la hotarul de răsărit al Saxoniei și de acolo a continuat să lupte împotriva francilor. Din cauza rezistenței continue a acestuia, Carol cel Mare a trebuit să-și petreacă mai mult timp decât ar fi dorit înăbușind rezistența saxonă. Widukind s-a predat în cele din urmă în anul 785 d.Hr.; viața i-a fost cruțată atunci când a fost de acord să treacă la creștinism. Carol cel Mare l-a înștiințat pe Papă cu mare emfază despre vestea botezului lui Widukind. Totuși, numai pentru că Widukind acceptase, asta n-a însemnat că problemele lui Carol cel Mare cu saxonii se încheiaseră. Revoltele din Saxonia aveau să continue să-l tulbure pe Carol mulți ani de atunci înainte.

Alegerea unui moştenitor

Deși era ocupat cu războaiele, Carol cel Mare a reușit totuși să găsească timpul de a se căsători de trei ori. A început să se gândească la necesitatea de a avea un moștenitor. În prima sa căsătorie cu o femeie pe nume Himiltrude, a fost binecuvântat cu un fiu, Pepin. Mai târziu s-a despărțit de Himiltrude. A doua căsătorie cu prințesa longobardă Desiderata nu i-a adus copii. Patru fii, printre care și doi gemeni, i s-au născut din cea de-a treia căsătorie cu Hildegard. În afara unui fiu slab, bolnăvicios, trei dintre aceștia, împreună cu primul băiat, Pepin, aveau să devină moștenitorii lui Carol cel Mare. Cu toate acestea, Pepin avea și el o constituție slabă și a fost dezmoștenit în anul 781 d.Hr. Carol cel Mare l-a făcut pe cel de-al doilea fiu al său, Karl, moștenitorul său, al treilea fiu, Carloman, urmând să devină regele Italiei; alt fiu, Ludovic, a fost desemnat să devină regele Aquitaniei. Carloman, care urma să devină conducătorul Italiei, a fost rebotezat Pepin, la fel cu primul fiu care fusese dezmoștenit.

Carol cel Mare a trebuit să ia în considerare și căsătoria fiicelor sale. Imperiul Roman de Răsărit, cunoscut și sub numele de Imperiul Bizantin, era singura țară care moștenise gloria fostului Imperiu Roman. Bizanțul controla regiunea răsăriteană din Marea Mediterană. În anul 781 d.Hr., Carol cel Mare a căsătorit-o pe fiica sa, Rotrude (în alte izvoare, Hruodrud), cu împăratul Bizanțului, Constantin al VI-lea.

▼ O ilustrație modernă a predării lui Widukind. Călare în dreapta spre exterior se află Carol cel Mare; bărbatul care îngenunchează înaintea sa, implorând îndurare, este Widukind.

În acea perioadă, puterea în Bizanț era deținută de fapt de Irina, văduva împăratului Leon al IV-lea și mama împăratului aflat pe tron, Constantin al VI-lea. Bizanțul avea influență și asupra părții sudice a Peninsulei italiene și se simțea amenințat de puterea Regatului franc din nord. Împărăteasa-mamă Irina spera că Bizanțul și francii ar putea ajunge la o înțelegere pentru a păstra pacea.

Ca și cum nu i-ar fi păsat câtuși de puțin de voința Irinei, Carol cel Mare a ordonat armatei sale să înainteze în nordul Italiei în anul 786 d.Hr. Rămășițele teritoriilor din Regatul longobarzilor, pe care-l zdrobise Carol cel Mare, se regrupau, și îl priveau pe Carol cel Mare ca pe dușmanul lor. Carol cel Mare a reușit să le zdrobească prin forța armelor, în anul următor. Aceste teritorii erau susținute de Bizanț și campania lui Carol cel Mare le-a arătat bizantinilor că avea intenții serioase. Asta însemna desigur că aranjamentul de căsătorie dintre fiica sa și împăratul bizantin era anulat.

Neînțelegeri cu Bavaria

După victoria sa din Italia, Carol cel Mare și-a îndreptat atenția asupra ducatului Bavariei, care se învecina cu regatul său la răsărit. Ducele de Bavaria, Tassilo al III-lea, fusese ostil față de Regatul franc de când încheiase o alianță cu Regatul longobarzilor în timpul domniei lui Pepin al III-lea, tatăl lui Carol cel Mare. Carol cel Mare știa că, acum, odată învinși longobarzii, bavarezii nu mai aveau nici un aliat care să-i sprijine în apărarea propriului stat. Își începu atacul asupra vecinului său în vara anului 787 d.Hr. Tassilo al III-lea și fiii săi au fost prinși și luați ostatici și au fost forțați să-i jure loialitate lui Carol cel Mare. Bavaria era acum anexată la Regatul franc.

Anul următor, Tassilo al III-lea a încheiat un pact secret cu avarii, un trib asiatic ce trăia la răsărit de Bavaria și s-a ridicat împotriva lui Carol cel Mare, dar această revoltă a fost repede înăbușită. Carol cel Mare a profitat de ocazie pentru a-l instala pe Gerold de Vinzgouw ca duce al Bavariei, trecând astfel regiunea sub deplinul său control. Apoi a lansat o cruciadă împotriva avarilor și a reușit să-i convertească pe aproape toți la creștinism până în anul 797 d.Hr.

Până la sfârșitul secolului al optulea, Carol cel Mare avea sub control teritoriile de astăzi ale Franței, ale celor trei țări care constituie azi Benelux, ale întregii Germanii cu excepția părții nord-estice, ale Austriei, Boemiei (Cehiei de azi) și partea de nord a Italiei. El a făcut din Regatul franc una dintre cele mai mari puteri din Europa.

▲ O catedrală despre care se spune că a fost construită de Carol cel Mare în Regensburg, vechea capitală a Bavariei. Tassilo al III-lea a făcut din Regensburg capitala sa până când a fost înlăturat de Carol cel Mare.

▲ O ilustrație dintr-o carte din secolul al XV-lea, înfățișându-i pe Carol cel Mare și cei trei moștenitori ai săi. Carol cel Mare este în dreapta, spre exterior; în picioare, cu fața spre el, sunt – de la dreapta la stânga – Karl, Ludovic, și Pepin.

DIN CULISE

SECRETUL FORȚEI ARMATEI FRANCE

Despre armata lui Carol cel Mare rămân necunoscute mai multe aspecte decât s-ar putea crede. Se știe doar, datorită descoperirilor arheologice, că armata nu purta armuri și nu folosea lanțuri. Oștenii aveau ca arme lănci și săbii, dar forțele france nu au purtat armură până în secolul al nouălea. Tehnologia armatei france era mult mai înapoiată decât a avarilor și a musulmanilor din Hispania. Carol cel Mare a avut probabil câte ceva de învățat despre tehnologia militară în luptele purtate cu aceste culturi mai avansate.

Cu toate acestea, celelalte triburi germanice cucerite de Carol cel Mare, precum bavarezii și saxonii, nu aveau nici măcar cine știe ce cavalerie; forțele lor erau alcătuite în primul rând din soldați pedeștri. Mai exista și o forță de cavalerie grea în regiunea bretonă din nord-vestul Franței, aflată sub controlul lui Carol cel Mare. Această cavalerie grea avea să devină o parte importantă din armata Regatului franc.

Astfel, se poate deduce că, cel puțin la început, armata lui Carol cel Mare nu era remarcabilă prin comparație cu forțele armate ale țărilor din jur. Deci, care era secretul puterii sale? În primul rând, gradul înalt de dezvoltare și organizare al agriculturii în Regatul franc a încurajat organizarea forțelor militare. Acest lucru ar fi fost imposibil pentru societăți precum slavii și musulmanii, care depindeau în mare măsură de pășunat. Marea productivitate a agriculturii france sistematizate furniza armatei lui Carol cel Mare suficiente provizii, făcând posibile campaniile militare de durată. Marea parte a aventurilor militare ale lui Carol cel Mare au fost pe termen lung. De asemenea, faptul că francii nu aveau o cultură urbană prea avansată avea să se dovedească în avantajul lor. Decadența ultimelor zile ale orașelor din Imperiul roman nu s-a înrădăcinat câtuși de puțin printre franci, permițându-le să strângă o armată și mai puternică.

▼ Carol cel Mare și armata sa, zugrăviți într-o ilustrație dintr-o carte din secolul al XIV-lea. Carul din dreapta transportă provizii pentru armata lui Carol cel Mare. Capacitatea francilor de a-și aproviziona armata a făcut posibile campaniile militare de durată.

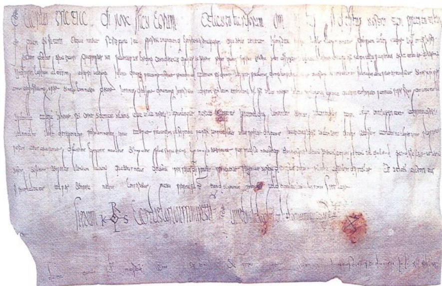

Renașterea Imperiului de Apus

Crearea unei noi civilizații

ÎN ANUL 789 D.HR., în culegerea sa de ordonanțe „Admonitio Generalis", Carol cel Mare declara că datoria sa era să conducă numeroși oameni care să răspândească slava lui Hristos. Deja Regatul franc ajunsese să ocupe un vast teritoriu, iar Carol cel Mare a afirmat răspicat că principiile creștinismului reprezentau și principiul fundamental al țării sale.

Regatul franc nu deținea o capitală fixă. Familiile nobile locale conducătoare aveau o mare putere, iar autoritatea avea o largă descentralizare. De asemenea, i-ar fi fost imposibil lui Carol cel Mare să rămână într-o capitală centrală fixă, din cauza campaniilor sale constante împotriva statelor vecine. Totuși, la sfârșitul secolului al optulea, Carol cel Mare s-a atașat de orașul Aachen (Aix-la-Chapelle), din partea de nord-vest a Germaniei actuale, lângă granița cu Belgia. Orașul avea să devină în cele din urmă capitala sa. Aceasta era totodată o cale pentru Carol cel Mare de a-și exprima rezistența față de Bizanț, care își stabilise propria capitală magnifică la Constantinopole. Carol cel Mare, în calitatea sa de apărător al creștinismului în Europa, voia să întemeieze o capitală a Regatului franc care să rivalizeze cu Constantinopol.

▲ Un edict dat de Carol cel Mare în anul 799 d.Hr., cu un an înainte de a fi încoronat de Papă. Prin el i se înapoiază teritoriul unui conte care fusese suspectat de trădare, dar își dovedise nevinovăția. Documentul arată cum Carol cel Mare avea puterea de-a confisca pământurile nobilimii.

▼ Marea catedrală din Aachen, un simbol al realizărilor mărețe de conducător ale lui Carol cel Mare. Domul din mijloc adăpostește altarul regal personal de rugăciune al lui Carol cel Mare.

Totuși, se pare că nu s-a gândit niciodată să se instaleze la Roma, reședința Papei încă din vremea Imperiului Roman. Carol cel Mare respecta cultura Romei, dar era atașat de cultura teritoriilor sale natale germanice. Carol cel Mare nu a aspirat să devină roman; în schimb voia să creeze o nouă civilizație bazată pe cultura germanică, cu unele elemente creștine și romane adăugate. Sentimentele lui Carol cel Mare în această privință pot fi deduse și din faptul că respingea stilul de îmbrăcăminte roman, în favoarea veșmintelor tradiționale germanice.

Izgonirea Papei

Carol cel Mare a petrecut primăvara anului 799 d.Hr. într-o campanie prelungită împotriva unei revolte saxone și n-a prevăzut situația apărută simultan la Roma. În timp ce Papa lua parte la o paradă de celebrare a Zilei Sfântului Marcu, pe 25 aprilie, câțiva bărbați s-au repezit la el și l-au răpit. Leon al III-lea devenise papă după moartea lui Adrian I în anul 795 d.Hr. și se ridicase din clasa plebeiană. Ascensiunea sa la putere i-a atras antipatia rudelor lui Adrian I, care acordau o mare importanță statutului social. În anul precedent ieșise la suprafață un complot de înlăturare a lui Leon al III-lea, iar Roma se găsea într-o stare de neliniște. Răpirea lui Leon al III-lea era desigur opera unei facțiuni a rudelor lui Adrian I. Cei care l-au luat prizonier i-au tăiat lui Leon al III-lea o ureche, pentru a arăta, în mod simbolic, că fusese înlăturat din funcție.

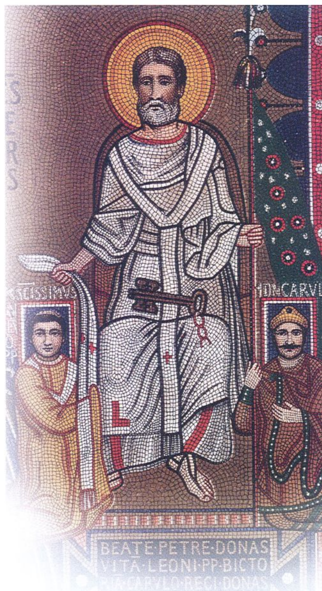
Cu toate acestea, aliații lui Leon al III-lea au reușit să ia cu asalt mănăstirea unde era ținut prizonier și l-au salvat pe papă, care era plin de sânge. Leon al III-lea a fugit departe de intrigile de

la Roma și s-a dus la Carol cel Mare, în Saxonia.

Carol cel Mare nu prea știa ce să facă cu Papa. El s-a consultat cu Alcuin de York, un învățat și profesor al curții carolingiene. Alcuin a susținut că Bizanțul, Papa și regele francilor erau cei trei stâlpi care susțineau creștinismul în Europa, dar că dintre cei trei, Carol cel Mare era cel mai puternic și că era datoria sa față de Dumnezeu să-i pedepsească pe cei care acționaseră împotriva lui Leon al III-lea. Carol cel Mare a acceptat acest sfat și a început să ia măsuri pentru a-l repune în drepturile sale de papă pe Leon al III-lea. El a trimis o forță militară ca să-l însoțească pe Leon al III-lea înapoi la Roma, a interogat personajele principale ale conspirației împotriva Papei și le-a aruncat în închisoare.

Leon al III-lea a hotărât să-i acorde lui Carol cel Mare titlul de împărat, pentru a reface gloria Imperiului Roman de Apus. Aceasta avea să servească drept exemplu de manifestare importantă de putere pentru cei care-l amenințau pe Papă. Nu există documente doveditoare ale vreunei negocieri în această privință între Leon al III-lea și Carol cel Mare. Cu toate acestea, se pare că Leon al III-lea a fost de fapt cel care a făcut eforturi active pentru a-l unge împărat pe Carol cel Mare. Deși cucerise regiunile din jurul țării sale, Carol cel Mare încă se mai confrunta cu rebeliuni în teritoriile sale. De asemenea, ascensiunea sa la statutul imperial nu putea decât să instige la o relație de adversitate cu Bizanțul. Carol cel Mare nu era sigur dacă faptul de a deveni împărat avea să fie sau nu în avantajul său.

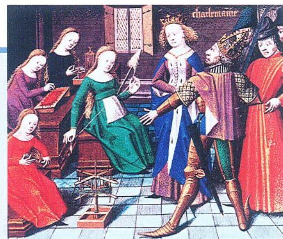
În anul ce a urmat fugii lui Leon al III-lea în Saxonia, Carol cel Mare s-a îndreptat spre Roma pentru prima dată în treisprezece ani.

▸ O imagine în mozaic, comandată de Leon al III-lea în jurul anului 797 d.Hr. În centru se află Sfântul Petru, cu Carol cel Mare la dreapta și Leon al III-lea la stânga. Imaginea este semnificativă, deoarece este printre puținele care-l înfățișează pe Carol cel Mare cât timp acesta mai era în viață. Lucrarea originală a fost distrusă în secolul al XVIII-lea, dar a fost refăcută imediat. Singurele fire de păr vizibile la Carol cel Mare sunt cele din mustață.

◂ O ilustrație dintr-o carte din secolul al XIX-lea înfățișându-l pe Leon al III-lea sub protecția francilor, în timp ce se întoarce la Roma. Bărbații care cad înaintea soldaților sunt membri ai facțiunii care a încercat să-l răstoarne pe Leon al III-lea.

▾ O ilustrație dintr-o istorie din secolul al XIII-lea înfățișându-i pe Carol cel Mare (al doilea din dreapta) și soția sa (a treia din dreapta). Fiicele sale, care nu l-au părăsit deloc în timpul vieții, se ocupă cu torsul.

Versiune diferită

CAROL CEL MARE ȘI FIICELE SALE

Istoria a înregistrat patru căsătorii ale lui Carol cel Mare, care a fost tatăl a opt fii și zece fiice. În afară de succesorul său, Karl, ceilalți fii ai săi au devenit conducătorii diverselor regiuni din imperiul tatălui lor, imediat ce au împlinit vârsta potrivită. Fiul său pe care-l dezmoștenise a fost nevoit să-și petreacă tot restul vieții trăind în liniștea unei mănăstiri. Cu toate acestea, Carol cel Mare și-a crescut și și-a ținut aproape fiicele. Unii pretind că fiicele sale și-au petrecut toate viața trăind alături de tatăl lor. În biografia sa despre Carol cel Mare, Einhard susține că lui Carol cel Mare i-ar fi fost imposibil să renunțe la traiul alături de fiicele lui. Einhard scrie că soarta i-a cerut lui Carol cel Mare un preț scump pentru autoritatea cu care a hotărât viața fiicelor sale. Einhard se referă aici la copiii nelegitimi pe care i-au născut fiicele lui Carol cel Mare, în urma legăturilor pasagere cu bărbații cu care tatăl lor le interzisese să se căsătorească.

Totuși, nu există nici un document care să ateste pedepsirea de către Carol cel Mare a fiicelor sale pentru că au avut copii nelegitimi cu bărbații cu care le interzisese să se căsătorească. Deși Carol cel Mare era sever cu fiicele sale când era vorba de aspectul căsătoriei, se pare că le-a trecut cu vederea alte indiscreții.

De la rege la împărat

Încoronarea din ziua Crăciunului

CAROL CEL MARE S-A HOTĂRÂT în cele din urmă să accepte invitația lui Leon al III-lea și s-a îndreptat spre Roma în luna august a anului 800 d.Hr. A plecat din Aachen și, însoțit de armata sa, a făcut o călătorie de plăcere până la Roma. A ajuns la marginea orașului spre sfârșitul lunii noiembrie a aceluiași an. Leon al III-lea era acolo să-l întâmpine. În ziua de Crăciun, în Catedrala Sfântul Petru de la Vatican, Leon al III-lea l-a uns împărat pe Carol cel Mare. Din acel moment, Carol cel Mare a devenit, din regele francilor, împărat roman.

Nu este clar cum privea Carol cel Mare noua sa poziție de împărat roman. Totuși, unele idei despre natura acestui nou imperiu pot fi desprinse din scrierile lăsate de Alcuin, sfetnicul lui Carol cel Mare. Se presupunea că noul imperiu nu era o simplă reîncarnare a Romei, ci ceva mult mai măreț: un imperiu creștin.

Bizanțul, fostul Imperiu Roman de Răsărit, rămăsese bazat pe civilizația latină chiar și după separarea de Imperiul Roman de Apus, produsă cu secole în urmă. Prin contrast, Carol cel Mare dorea să creeze un imperiu creștin uriaș, care avea să includă tot felul de culturi și grupuri etnice (Carol cel Mare însuși fiind germanic, și nu un descendent al romanilor). Carol cel Mare a primit titlul de împărat pentru a putea deveni conducătorul acestui vast nou teritoriu creștin. Acest devotament neabătut față de creștinism era o ideologie care avea să-i inspire pe franci, făcându-i să dorească să convertească popoarele păgâne care-i înconjurau și să-i alunge pe musulmani din Iberia. Carol cel Mare a acceptat creștinismul și civilizația romană, dar obiectivul său nu era reînvierea fostului Imperiu Roman, ci crearea unui imperiu nou în Europa.

▲ Vaticanul, reședința Papei de la Roma, așa cum arată astăzi. Această clădire impunătoare nu era construită în vremea lui Carol cel Mare, dar pe atunci Roma era singurul oraș din Europa Occidentală care putea rivaliza cu gloria Constantinopolelui, capitala bizantină.

▼ Încoronarea lui Carol cel Mare. Această ilustrație din secolul al XV-lea redă exact momentul în care Leon al III-lea a pus coroana de împărat pe capul lui Carol cel Mare.

Împărăteasa Irina

După încoronare, Carol cel Mare a petrecut în jur de un an la Roma. S-a întors la Aachen în vara anului 801 d.Hr. Un lucru care avea să se dovedească problematic pentru Carol cel Mare după încoronare a fost relația sa cu Imperiul Bizantin.

Relația amiabilă dintre Bizanț și Regatul franc se prăbușise odată cu revolta orașului Benevento din sudul Italiei în anul 786 d.Hr. Rotrude, fiica lui Carol cel Mare care fusese trimisă în Bizanț pentru a se căsători cu Constantin al VI-lea, a fost nevoită să se întoarcă în țara sa. În anul 797 d.Hr., Irina, mama lui Constantin al VI-lea, și-a înlăturat propriul fiu de pe tron, l-a orbit și a luat puterea. În acea perioadă, acte precum orbirea sau tăierea urechii unui împărat sau papă simbolizau îndepărtarea de la putere a conducătorului.

◀ O reproducere plină de imaginație a Constantinopolelui în timp ce mai era încă un oraș creștin, desenată în secolul al XV-lea. Acesta a devenit un oraș în întregime musulman după cucerirea de către forțele islamice în anul 1453.

Irina s-a autoproclamat împărăteasa Bizanțului și avea să conducă acest imperiu. Ea a făcut cunoscută adversitatea dintre Imperiul Bizantin și Regatul franc. Ignorând voința Bizanțului și trecând la ungerea lui Carol cel Mare ca împărat, Leon al III-lea părea să facă inevitabilă o înfruntare între moștenitorii Imperiului Roman de Răsărit și de Apus.

Trimișii împărătesei bizantine Irina au sosit la Roma în anul 802 d.Hr. Situația avea să ia o turnură neașteptată: trimișii veniseră cu o propunere de pace de la Irina. Circumstanțele dificile din Bizanț erau principala cauză care o făcuseră pe Irina să ia decizia de a cere pacea.

În acea perioadă, dinastia Abbasizilor și califatul său de la Bagdad reprezentau cea mai mare putere în Orientul Mijlociu. Aceasta era o țară musulmană care se afla într-un conflict perpetuu cu vecinul său de la nord-vest, Imperiul Bizantin. În anul 797 d.Hr., Carol cel Mare trimisese emisari la califul Harun al-Rashid din Bagdad. Drept răspuns, reprezentanții califatului trimiseseră și ei emisari la Roma. Acolo, îi oferiseră în dar elefanți lui Carol cel Mare. Se puneau bazele unei relații de prietenie între califat și regatul franc. O alianță declarată între franci și califat avea să se dovedească fără îndoială catastrofală pentru Imperiul Bizantin. Irina și-a dat seama că, recunoscând ungerea lui Carol cel Mare ca împărat, ar putea ameliora relația dintre Bizanț și Regatul franc.

Au existat discuții în această perioadă despre posibilitatea unei uniuni maritale între Bizanț și Regatul franc, adică despre o căsătorie între Carol cel Mare și Irina, deși nu se știe dacă aceste informații sunt adevărate. Chiar dacă zvonurile ar fi fost adevărate, ar fi fost probabil imposibil ca cei doi să se fi căsătorit efectiv, deoarece Irina a pierdut puterea în același an. Totuși, politica pe care aceasta a implementat-o avea să rămână neschimbată chiar și după ce a dispărut; următorul conducător bizantin, Nicefor I, avea să semneze un tratat de pace cu Carol cel Mare. Cele două țări au reușit să evite conflictul și să mențină relația amiabilă.

▼ Carol cel Mare îi primește pe trimișii califului Harun al-Rashid, în acest tablou din secolul al XVII-lea. Se spune că trimișii i-au adus în dar elefanți lui Carol cel Mare.

Versiune diferită

CĂSĂTORIA ÎMPĂRATULUI LA VÂRSTA A DOUA

▶ O imagine în mozaic a împărătesei Irina, care și-a orbit propriul fiu și l-a înlăturat de la putere când a preluat controlul asupra Bizanțului.

Povestea despre discuțiile referitoare la căsătoria dintre Carol cel Mare și Irina este consemnată în scrierile cronicarului bizantin Teofan. Deși este adevărat că Teofan a fost contemporanul lui Carol cel Mare, nu se poate spune cu certitudine că relatarea sa se bazează pe fapte reale.

Potrivit lui Teofan, căsătoria a fost propusă de Carol cel Mare, în încercarea de a pune capăt conflictului care se produsese între Regatul franc și Bizanț la încoronarea sa. În acea perioadă, Carol cel Mare avea în jur de 54 de ani. Cea de-a patra soție îi murise în anul 800 d.Hr. și acum era văduv. Irina avea aproape cincizeci de ani și fusese văduvă de când murise soțul ei, Leon al IV-lea, în anul 780 d.Hr. Deoarece erau amândoi singuri, nu era imposibil să se căsătorească, dar puțini istorici cred că uniunea a fost vreodată luată cu adevărat în considerare. Aachen și Constantinopol erau la două mii de kilometri distanță. Unul dintre cei doi avea să fie nevoit să-și părăsească țara pentru ca acea căsătorie să funcționeze. Carol cel Mare și Irina erau, de asemenea, preocupați de problemele interne și externe, și probabil nu ar fi putut concepe ideea de a-și lăsa țara în urmă. De aceea, se crede că Teofan n-a făcut decât să aștearnă pe hârtie niște zvonuri care circulau în acea perioadă.

O altă posibilitate este următoarea: Rotrude, fiica lui Carol cel Mare, chiar fusese logodită cu fiul Irinei, Constantin al VI-lea, dar circumstanțele politice au făcut ca uniunea să fie anulată. Se poate ca cetățenilor iubitori de bârfe ai Bizanțului să le fi plăcut atât de mult povestea adevărată a Rotrudei și a lui Constantin al VI-lea, încât să o fi aplicat cu fantezie și în cazul lui Carol cel Mare și al Irinei , pentru propriul lor amuzament.

O țară ecleziastică

Domnia lui Carol cel Mare ca împărat

UNUL DINTRE PRIMELE LUCRURI pe care le-a făcut Carol cel Mare ca împărat a fost să consolideze autoritatea centrală în teritoriile sale, numind funcționari care să-i supravegheze pe conducătorii locali. Acest sistem, implementat în anul 802 d.Hr., i-a permis în plus lui Carol cel Mare să le dea ordine directe conducătorilor regionali prin intermediul funcționarilor menționați. Acest aspect va deveni elementul central al controlului exercitat de Carol cel Mare asupra regatului franc. Acești reprezentanți ai regelui includeau în rândurile lor atât clerici cât și nobili, ceea ce îi făcea să fie un amestec de religios și laic. Se poate spune că numirea de către Carol cel Mare a membrilor clerului în calitate de reprezentanți ai săi a făcut parte din campania sa generală de creare a imperiului creștin.

Nobilii care lucrau alături de cler în acest nou corp administrativ erau toți membri ai clanurilor puternice pe plan regional. Deși erau vasalii lui Carol cel Mare, dețineau și un control autonom destul de mare asupra domeniilor lor. Ei își păstrau o anumită independență chiar și atunci când își îndeplineau îndatoririle către împărat. Spre deosebire de aceștia, membrii clerului care lucrau cu ei nu aveau pământuri ereditare și nu își moșteneau nici funcțiile. Ei erau numiți atât în funcțiile lor ecleziastice, cât și în cele de trimiși, de către însuși Carol cel Mare și astfel aveau față de el o mai mare loialitate decât nobilii. Noul sistem de administrație nu era doar o bună combinație între religios și laic, ci îi și menținea sub control pe conducătorii regionali, sporind astfel puterea curții și armatei imperiale.

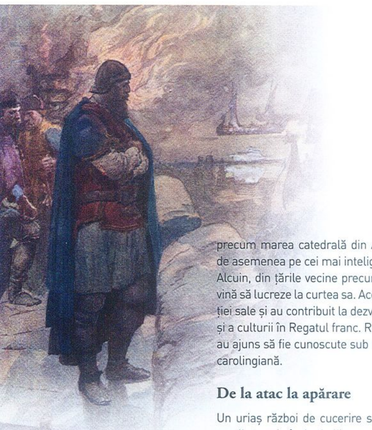
▲ Carol cel Mare a utilizat principiile creștinismului ca și concepte fundamentale pentru crearea noului său imperiu. Această imagine a lui Carol cel Mare a fost desenată în secolul al XVI-lea și îl înfățișează ca împărat.

▼ O ilustrație din secolul al XIX-lea a lui Carol cel Mare dând edicte imperiale. Carol cel Mare era comandantul suprem al armatelor france și conducea atât elementele laice, cât și pe cele religioase din societatea sa.

O altă reformă implementată de Carol cel Mare după ce a devenit împărat a fost consolidarea sistemului său de jurăminte de loialitate, obținute de la supușii săi. Acesta a fost de fapt introdus înainte de încoronare, dar inițial supușii nu trebuia decât să îi jure loialitate regelui. În anul 800 d.Hr., Carol cel Mare a început să-și pună supușii să-i jure loialitate și lui Dumnezeu și să recunoască autoritatea lui Carol cel Mare ca fiind impusă prin voința divină. Cu ajutorul ambelor reforme prezentate mai sus, Carol cel Mare a făcut progrese substanțiale în atingerea obiectivului său de a crea un nou imperiu creștin.

Desigur, Carol cel Mare nu a fost un simplu politician; el a lăsat în urmă și numeroase realizări culturale. A reformat sistemul de scriere, creând o scriere standardizată, și a contribuit la dezvoltarea tehnologiei arhitecturale și din alte domenii, comandând construirea de clădiri

▲ Carol cel Mare urmărește o incursiune a danezilor pe coasta de nord a teritoriului său. Această ilustrație a fost realizată la începutul secolului XX, dar atât veșmintele epocii, cât și înfățișarea de bărbat vârstnic a lui Carol cel Mare sunt redate cu acuratețe.

▲ Monede de aramă care se aflau în circulație în perioada domniei lui Carol cel Mare. O efigie a lui Carol cel Mare este ștanțată pe aversul monedei, iar pe reversul ei este imprimată o corabie comercială.

precum marea catedrală din Aachen. El i-a chemat de asemenea pe cei mai inteligenți cărturari, precum Alcuin, din țările vecine precum Anglia și Irlanda, să vină să lucreze la curtea sa. Aceștia au dat curs invitației sale și au contribuit la dezvoltarea învățământului și a culturii în Regatul franc. Roadele acestor eforturi au ajuns să fie cunoscute sub numele de Renașterea carolingiană.

De la atac la apărare

Un uriaș război de cucerire s-a încheiat în cele din urmă atunci când rebelii saxoni s-au predat în sfârșit în anul 804 d.Hr. Din acest moment, războaiele purtate de Carol cel Mare au încetat a mai fi invazii ale altor țări și au devenit acțiuni defensive, menite să-i apere țara de atacurile altor forțe.

Cel mai faimos război din ultimii ani ai vieții lui Carol cel Mare a fost cel cu danezii. Aceștia erau vikingi din Scandinavia care ocupaseră multe teritorii din Europa de Nord, având drept bază centrală peninsula daneză. Godfred era numele regelui lor. Asemenea altor vikingi, danezii navigau liber pe mări și jefuiau comunitățile de pe coasta țărilor pe care le atacau. Coasta regatului franc avea să fie supusă frecvent incursiunilor lor. Carol cel Mare a organizat o flotă militară, dar germanicii, care erau obișnuiți să lupte pe uscat, nu erau eficienți în războaie maritime. Carol cel Mare a hotărât să pună capăt atacurilor daneze trimițându-și armata direct în Danemarca în anul 804 d.Hr. Godfred, de asemenea, a condus și el o forță militară spre sud ca să le iasă în întâmpinare francilor. Cele două tabere s-au înfruntat față în față mult timp, dar nici una nu a pornit atacul asupra celeilalte. În cele din urmă, ambele armate s-au retras. Luptele împotriva incursiunilor daneze aveau să continue până în anul 810 d.Hr., când Godfred a fost ucis într-o răscoală a propriilor săi supuși.

În timp ce continuau să fie atacați de danezi, francii erau asaltați și de flote trimise de puterile musulmane din Hispania și Africa de Nord. Carol cel Mare voia să își intensifice slaba prezență navală și a ordonat construirea unei noi flote. Aceasta a fost terminată în portul Bologna în anul 810 d.Hr., iar Carol cel Mare a vizitat personal flota, pentru a o inspecta. În acest moment avea șaizeci și opt de ani. Din faptul că nu a invadat Danemarca, după omorârea lui Godfred, se poate deduce că ferocitatea manifestată de Carol cel Mare în trecut se diminuase cu timpul.

Biblioteca de amintiri

CATEDRALA REGALĂ DIN AACHEN

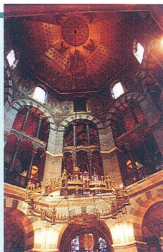
Carol cel Mare adora orașul Aachen (Aix-la-Chapelle). Acesta nu a fost niciodată capitala oficială a imperiului său, dar cu siguranță Carol cel Mare a preferat ca împărat acest oraș oricărui altul din noul său imperiu creștin.

Carol cel Mare a dispus construirea unui nou palat în locul ruinelor unei catedrale construite de tatăl său, Pepin al III-lea. Construcția a durat din anul 786 d.Hr. până în anul 800 d.Hr. Complexul includea o catedrală regală, o piață adiacentă și un palat unit cu ele, în care avea să locuiască Carol cel Mare. Catedrala se mai păstrează și în prezent și a fost desemnată monument aflat în patrimoniul UNESCO.

În anii ce au urmat, construcția avea să fie renovată de multe ori și aspectul său avea să treacă prin schimbări considerabile, dar structura octogonală a catedralei inițiale va rămâne intactă. Antice coloane de marmură au fost aduse de la Roma și Ravenna pentru a susține structura și se spune că prin acest gest Carol cel Mare a vrut să-și afirme statutul de moștenitor al Imperiului Roman.

După ce Regatul franc a devenit Sfântul Imperiu Roman (de Națiune Germană), construcția a fost prețuită ca o parte importantă a moștenirii lui Carol cel Mare. De la Otto I în anul 936 d.Hr. la Ferdinand I în anul 1531 d.Hr., ceremoniile de încoronare a treizeci de împărați germani au avut loc în catedrală. Tronul lui Carol cel Mare se mai află încă în clădire, iar Carol cel Mare însuși, precum și sfântul împărat roman Otto al III-lea sunt îngropați în ea.

Pare foarte grăitor faptul că sediul central al Uniunii Europene, de la care se așteaptă să reînvie visul lui Carol cel Mare de a unifica Europa, este amplasat la doar douăzeci și cinci de kilometri de această construcție, din care Carol cel Mare a făcut veriga centrală a imperiului său.

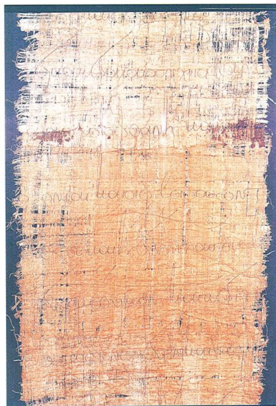

▸ Interiorul catedralei octogonale din Aachen. Arcada de la etaj este făcută cu materiale aduse din locuri precum Roma și Ravenna.

Odihnindu-se în pace la Aachen

Încheierea păcii cu Bizanțul

NICEFOR I, succesorul împărătesei Irina a Bizanțului, a fost ucis într-o bătălie cu bulgarii, care se ridicaseră brusc ca putere politică și militară în Peninsula Balcanică. În anul 811 d.Hr., un nou împărat, Mihail I, a urmat la tron. Procesul de încheiere a păcii între Bizanț și franci avea să înregistreze noi progrese sub domnia lui Mihail I și a lui Carol cel Mare. Din documentele scrise utilizate în negocierile sale cu Mihail I, Carol cel Mare a omis formula „Împărat al romanilor" din lungul său titlu și a afirmat că îl iubea și-l respecta pe Mihail I ca pe un frate. Relația dintre Bizanț și franci, care fusese probabil cea mai presantă problemă cu care s-a confruntat Carol cel Mare în timpul domniei sale, era în sfârșit ameliorată până la punctul în care s-au născut sentimente fraterne între împărații celor două țări.

▸ Un document pe papirus trimis lui Carol cel Mare de către Mihail I imediat după ce acesta a urcat pe tronul Bizanțului. A fost scris în anul 811 d.Hr. și anunța refacerea relației dintre Bizanț și franci, după moartea împărătesei Irina.

▲ Ludovic, unul dintre fiii și succesorii lui Carol cel Mare. Îi lipseau calitățile de conducător, dar a fost și mai credincios decât tatăl său, așa că a rămas în istorie sub numele de Ludovic cel Pios.

◂ Ludovic cel Pios este încoronat de Papa Ștefan al IV-lea după moartea lui Carol cel Mare. El fusese deja desemnat co-imperator, cât tatăl său mai era încă în viață.

Succesorii lui Carol cel Mare

La vârsta de cincizeci și opt de ani, Carol cel Mare a dat un edict în care stabilea împărțirea imperiului după moartea sa. Viitorii conducători ai diverselor regiuni ale țării au fost nominalizați în acest document. Fiul său, Karl, avea să devină regele francilor, Pepin avea să devină regele Italiei, iar Ludovic a fost desemnat ca regele Aquitaniei.

CĂLĂTORII ÎN TIMP

ISTORIA RĂZBOAIELOR LUI CAROL CEL MARE

Aveau să treacă aproape cincizeci de ani între prima experiență militară a lui Carol cel Mare în campania împotriva Aquitaniei, din anul 761 d.Hr., și ultima sa confruntare cu danezii în anul 810 d.Hr. În acest timp, Carol cel Mare se va pune adesea în fruntea armatei france și o va conduce personal.

Carol cel Mare n-a vrut niciodată de fapt să-și anihileze dușmanii. În conformitate cu principiile de bază ale domniei sale, dacă un general inamic accepta creștinismul după ce era învins, Carol cel Mare îi cruța viața, chiar dacă respectivul le opusese francilor o rezistență furioasă și îndelungată. Până și viața lui Widukind, conducătorul saxon care a luptat împotriva lui Carol cel Mare timp de treisprezece ani, a fost cruțată după ce el s-a convertit la creștinism. Desiderius, regele longobarzilor, și Tassilo al III-lea de Bavaria și-au pierdut teritoriile după ce au fost înfrânți de Carol cel Mare, dar nu și-au pierdut și viața.

Un aspect important al războaielor purtate de Carol cel Mare este durata mare a multora. Mai ales campaniile împotriva avarilor și a saxonilor au durat mulți ani. Acestea nu erau simple războaie de expansiune teritorială, ci și eforturi de convertire a păgânilor la creștinism, iar luptele cu ei nu erau ușoare tocmai din cauza acestei complicații. Acest fenomen se poate observa în luptele dintre practicanții unor religii diferite care continuă și astăzi în lume.

Istoria războaielor lui Carol cel Mare

Anul	Războiul
761	Campania din Aquitania (prima sa experiență militară)
772	Încep atacurile împotriva saxonilor
773	Prima campanie italică
774	Supunerea Regatului longobarzilor
776	A doua campanie italică
778	Campania din Hispania (înfrângere la Roncesvalles - Ronceveaux)
785	Widukind este forțat să se predea
786	Campania împotriva orașului Benevento
788	Anexarea Bavariei
791	Încep atacurile împotriva avarilor
795	A doua campanie din Hispania
797	Supunerea avarilor
800	Carol cel Mare se duce la Roma
804	Supunerea definitivă și deplină a saxonilor Primul conflict cu danezii
810	Ultimul conflict cu danezii

Totuși, proclamația dată de Carol cel Mare nu avea să confere o soluție completă pentru problema succesiunii după moartea sa.

În luna iunie a anului 810 d.Hr., Rotrude, fiica lui Carol cel Mare, care trăise alături de tatăl ei de la anularea căsătoriei sale cu împăratul bizantin, a murit. Luna următoare, Pepin, regele Italiei, a murit și el. O tragedie și mai mare avea să-l lovească pe Carol cel Mare în acel decembrie: Karl, fiul și moștenitorul său desemnat, murea fără să lase un succesor. Anul următor, celălalt fiu pe nume Pepin, al lui Carol cel Mare, băiatul bolnăvicios care fusese dezmoștenit de tatăl său, s-a îmbolnăvit și el și a murit la mănăstirea unde ducea un trai liniștit. Singurul moștenitor al lui Carol cel Mare rămas în viață era Ludovic, regele Aquitaniei.

Carol cel Mare și-a scris testamentul în anul 811 d.Hr. și a dat instrucțiuni detaliate despre modul în care avea să se dispună de averea sa considerabilă. Marea parte a bunurilor sale au fost împărțite între episcopii celor douăzeci și una de mari municipalități din imperiul său, orașe precum Viena, Milano, Roma și Lyon. Restul averii sale a fost lăsată copiilor, nepoților și supușilor săi credincioși. O parte a fost împărțită săracilor, sub formă de pomeni.

▲ O ilustrație dintr-o carte din secolul al XV-lea, care-l înfățișează pe Carol cel Mare pe patul de moarte. Carol cel Mare nu a lăsat nici un fel de instrucțiuni privind înmormântarea sau locul său de veci.

Carol cel Mare l-a desemnat pe Bernard, fiul decedatului Pepin de Italia și nepotul său, drept conducătorul Italiei. Restul teritoriilor sale aveau să-i revină celui de-al patrulea său fiu, Ludovic, regele Aquitaniei și ultimul său fiu în viață. Ludovic avea să-i succeadă lui Carol cel Mare ca împărat, și a fost desemnat co-imperator de către tatăl său în anul 813 d.Hr. Carol cel Mare a așezat el însuși coroana pe capul lui Ludovic la ceremonie. Papa nu a luat parte la această încoronare. Noul împărat nu a fost încoronat la Roma, ci la Aachen. Aceasta a marcat un pas important în procesul de creare a unei Europe noi, independente, care nu se afla complet sub influența Papei.

Carol cel Mare și-a instalat succesorii fără nici un fel de incident. L-a trimis pe Ludovic înapoi în Aquitania și s-a dedicat sportului său preferat – vânătoarea, în jurul orașului Aachen. Avea să fie ultima sa vânătoare. Carol cel Mare a fost lovit de febră în luna ianuarie a anului 814 d.Hr. și a intrat în comă. Și-a dat ultima suflare pe 28 ianuarie în același an. Nu a fost îngropat împreună cu majoritatea celorlalți regi franci la Paris; în schimb, ultimul său loc de odihnă avea să fie în catedrala regală din iubitul său oraș Aachen.

Expansiunea teritoriilor france înfăptuită de Carol cel Mare, durata domniei și credința sa sunt menționate în inscripția de pe mormântul său.

◂ Bustul lui Carol cel Mare din Catedrala din Aachen. Această lucrare detaliată în bronz a fost realizată în secolul al XIV-lea.

Renaşterea carolingiană înfloreşte în Evul Mediu

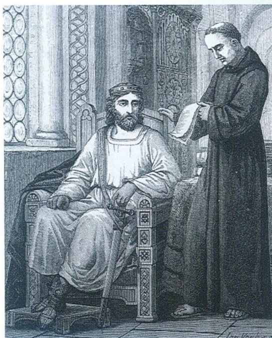
Epoca medievală a lui Carol cel Mare, o vreme în care creştinismul era religia dominantă, iar feudalismul era structura fundamentală a societăţii, a ajuns să fie cunoscută sub denumirea de Evul Mediu Întunecat, după ce a început Renaşterea în Europa Occidentală, în secolul al treisprezecelea. Cu toate acestea, marile minţi ale Europei au fost adunate de Carol cel Mare în regatul său, iar înţelepciunea lor colectivă avea să dea naştere unei noi înfloriri a învăţăturii şi artelor. Cutezanţa simplă a popoarelor germanice avea să fie încorporată în cultura precisă şi erudită a romanilor. Aceasta a fost Renaşterea carolingiană.

Roma şi germanicii

CIVILIZAŢIA ROMANĂ A INTRAT într-un declin de la prăbușirea Imperiului Roman de Apus, la sfârșitul secolului al IV-lea. Singurii care au păstrat cultura romană și creștină în locuri precum Regatul longobarzilor și Regatul goților au fost membrii clerului. În Regatul franc, latina era folosită ca limba documentelor administrative; totuși, aceasta se întâmpla doar în scris, iar limba latină nu era cea utilizată de poporul sau de cârmuirea Regatului franc. Creștinismul se răspândise în rândul francilor, dar era doar o credință individuală, iar principiile sale nu aveau nici o influență în politică.

Cauza acestui declin al culturii romane în Europa Occidentală poate fi găsită în structura societății germanicilor, care le-au luat locul romanilor, devenind conducătorii regiunii. Comerțul activ pe rutele din Marea Mediterană le-a adus romanilor mari bogății și a determinat apariția unei clase consumatoare urbane. Această clasă urbană constituia principalul susținător al culturii romane.

Pe de altă parte, germanicii aveau o societate fundamental agrară, fără o clasă consumatoare urbană care să sprijine cultura de tip roman. Statul german al Regatului franc, care controla regiunea Galiei (Franța, Germania, și părți din nordul Italiei zilelor noastre) nu făcea excepție de la această situație. Carol cel Mare poate fi numit, pe drept cuvânt, revoluționar, pentru că a încercat să întemeieze

▼ O ilustrație dintr-o carte de istorie scrisă în secolul al XVIII-lea, înfățișându-i pe Carol cel Mare (stânga) și pe Alcuin. Carol cel Mare înțelegea limba latină, dar nu putea să o citească, așa că îl punea pe Alcuin să-i citească literatură cu voce tare.

Faimoasa statuie ecvestră a lui Carol cel Mare. Se spune că a fost realizată în secolul al nouălea. Mâna stângă ține niște bijuterii. Mâna dreaptă s-a pierdut, dar ținea odinioară o sabie. Este una dintre puținele lucrări în bronz din timpul dinastiei carolingiene.

Dreapta acțiune este mai bună decât cunoașterea; dar pentru a putea face ceea ce e drept, trebuie să știm ce este drept.

într-un asemenea spațiu, o țară condusă pe baza principiilor creștinismului.

Educația membrilor clerului

Renașterea dintre secolele al XIII-lea și al XV-lea, care a înlăturat orânduirea medievală, a fost în primul rând o mișcare artistică. Cu toate acestea, prin contrast, Renașterea carolingiană al cărui autor a fost Carol cel Mare poate fi numită o mișcare politică ce a generat o reînsuflețire a culturii clasice.

Când Carol cel Mare a luat conducerea la moartea tatălui său, Pepin al III-lea, se zice că nivelul intelectual al membrilor clerului și al reprezentanților laici din Regatul franc era destul de scăzut. Carol cel Mare credea că, pentru a putea servi interesele regatului său, va trebui să determine repede o creștere a nivelului de educație a reprezentanților laici și clericilor. Mai întâi trebuia să abordeze problema înființării unui sistem educațional pentru clericii din regat. Tinerii aveau să fie educați în școli, iar elevii remarcabili aveau să fie aleși pentru a deveni membri ai clerului, indiferent de statutul lor social. Carol cel Mare a declarat că nu li se va arăta îngăduință elevilor slabi, chiar dacă se întâmpla să fie rudele unor nobili importanți.

Pasiunea lui Carol cel Mare pentru educația clericilor săi poate fi văzută în „Admonitio Generalis", culegerea de ordonanțe apărută în anul 789 d.Hr., precum și în frecventele sale proclamații și ordine date ulterior. Carol cel Mare adresa critici deosebit de aspre clericilor care nu știau să explice credincioșilor conținutul Bibliei.

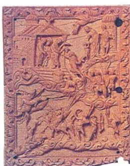
Rețeaua de cunoaștere

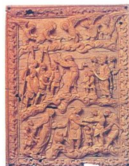
Carol cel Mare considera de asemenea că aducerea laolaltă de profesori competenți în țara sa pentru a cultiva oameni talentați era o altă îndatorire importantă. Acțiunile sale de atragere a acestor învățați s-au extins și în Britania (Anglia zilelor noastre) și Italia, și unii dintre cei mai buni profesori din aceste regiuni au răspuns chemării sale. Cel mai remarcabil dintre acești învățați era un călugăr din Northumbria, Alcuin de York. Cel mai bun elev al său se va dovedi a fi însuși Carol cel Mare.

▲ O portretizare plină de imaginație a lui Carol cel Mare anunțând deschiderea școlii sale, desenată la câteva secole după acest moment. În academie avea să domnească o atmosferă intelectuală liberă, reamintind de cea din lumea Greciei clasice.

Alcuin era un cleric în slujba lui Dumnezeu, dar era de asemenea bine instruit și în civilizația latină care a precedat ascensiunea creștinismului. De asemenea, academia înființată de Carol cel Mare, în care își desfășura activitatea Alcuin, era dominată de o atmosferă de liberalism. Statutul și clasele sociale erau date uitării, studenții de acolo discutând liber între ei chestiuni legate de cunoaștere.

▲ Excelența gravurilor carolingiene poate fi constatată cu ajutorul acestor reliefuri de fildeș de pe coperta unei cărți de rugăciuni. Copertele din fildeș erau folosite adesea la legarea cărților în această epocă.

În academie erau adesea folosite porecle. De exemplu, Carol cel Mare devenea David, Alcuin era cunoscut drept Flaccus (de la numele de Quintus Horatius Flaccus, poetul liric roman cunoscut în lume drept Horațiu), iar prințului Pepin i se spunea Iulius. În Regatul franc fusese creat un mediu de învățătură liber, într-adevăr demn de numele de „Renaștere".

Absolvenții acestei academii aveau să devină preoți și episcopi, fiind apoi, la rândul lor, responsabili de educarea și cultivarea oamenilor talentați din regiunile în care erau trimiși. Urmarea acestui sistem a fost crearea în Regatul franc a unei rețele de oameni cultivați și talentați. Aceasta va deveni una dintre cele mai mari moșteniri lăsate de Carol cel Mare, precum și o sursă de putere pentru națiunea sa. Existența acestui „fond de inteligență" a fost și unul dintre motivele pentru care Regatul franc a reușit să construiască cu succes un imperiu care a dominat Europa Occidentală.

▲ O imagine dintr-o istorie a Franței, înfățișând construirea catedralei din Aachen. Aceasta a fost prima structură din piatră de mari dimensiuni construită în Germania, care, în acea perioadă era încă dominată de clădiri din lemn.

Realizări culturale

Desigur, Renașterea carolingiană n-a fost o simplă succesiune de realizări religioase și politice. Au existat de asemenea numeroase progrese culturale importante care au apărut ca roade ale acestei mișcări intelectuale.

În domeniul literaturii, s-a produs în timpul Renașterii carolingiene o nouă înflorire a folosirii limbii latine în opere noi, scrise după modelul clasicilor. În acea perioadă, limba latină începuse să nu mai fie utilizată corect, și exista pericolul ca opera clasicilor să devină de neînțeles pentru generațiile ulterioare. Totuși, Carol cel Mare a introdus reforma scrierii, iar aceasta a avut ca rezultat transcrierea cu succes a multor opere ale literaturii latine. Faptul că oamenii din ziua de azi mai sunt capabili să-i citească pe clasicii Romei antice se datorează într-o bună măsură și reformei scrierii, precum și transcrierii de cărți care s-au produs în Renașterea carolingiană.

Ca și cum ar fi fost încurajat de această atmosferă de renaștere culturală, Einhard, un elev al lui Alcuin, a scris cea mai veche cronică fidelă despre viața lui Carol cel Mare. Această biografie se va intitula „Vita Karoli Magni" („Viața lui Carol cel Mare").

Literatura nu a fost singurul domeniu care a profitat de pe urma Renașterii carolingiene; lumea artistică a cunoscut de asemenea multe succese demne de atenție. De exemplu, după moartea lui Carol cel Mare, a fost realizată o frumoasă sculptură în bronz, care-l înfățișa călare pe cal. În această capodoperă, influența artei clasice se poate observa în redarea realistă a lui Carol cel Mare și a armăsarului său. Acea epocă a cunoscut și realizarea multor lucrări frumoase și ingenioase din aur, ce vor servi drept mărturie a talentului artiștilor Renașterii carolingiene.

◄ O sabie (stânga) din secolul al IX-lea, despre care tradiția spune că ar fi fost folosită de Carol cel Mare și un accesoriu de aur (sus) despre care se spune că a fost purtat de el. Folosirea generoasă a aurului și nestematelor la confecționarea unor asemenea obiecte vorbește de la sine despre bogăția Regatului franc.

Când vine vorba despre arhitectura Renașterii carolingiene, lucrarea reprezentativă este, fără îndoială, catedrala din Aachen, a cărei construire a fost comandată de Carol cel Mare. Imaginile din mozaic și tavanul rotund sunt printre cele mai minunate vestigii ale acestei lucrări arhitectonice, care încă mai există. Catedrala este construită într-un stil care nu a existat nicăieri în Regatul franc în acea perioadă, iar rădăcinile sale ar putea fi găsite de fapt în Italia. Când Carol cel Mare a atacat orașul Benevento din Italia, el a văzut și a fost puternic mișcat de clădirile octogonale din alte orașe italiene, precum Ravenna. Se spune că și catedrala din Aachen a fost desenată după clădirile octogonale văzute de Carol cel Mare în Italia.

Această renaștere a civilizației clasice inițiată de Carol cel Mare și-a meritat cu adevărat numele. El este considerat „cel Mare" nu numai pentru că a reușit să cucerească o bună parte din Europa Occidentală, ci și pentru că a reînviat tradițiile culturii romane. Conducătorii acesteia au fost cunoscuți sub numele de împărați, și la fel va fi și Carol cel Mare. „Renașterea" înseamnă o nouă viață, iar Renașterea carolingiană a fost o reînviere a culturii de inspirație clasică.

Cea mai importantă diferență dintre Renașterea carolingiană și Renașterea propriu-zisă, care a început în secolul al XIII-lea, a fost importanța acordată religiei, în cazul primeia. După moartea lui Carol cel Mare, membrii clerului, care aveau să întrețină Renașterea carolingiană, vor ajunge să acorde prioritate autorității Bisericii Catolice în fața oricărui alt lucru, ceea ce va face să pălească atmosfera liberală simbolizată de academia lui Carol cel Mare. Epoca medievală avea să fie văzută ca o perioadă aflată sub tirania bisericii, iar lumea post-renascentistă din secolele ulterioare avea să primească numele de Evul Mediu Întunecat. Desigur, această evoluție a fost ceva ce Carol cel Mare n-ar fi anticipat niciodată când a pus bazele Renașterii sale carolingiene.

UN POEM ÎN CINSTEA UNUI EROU ÎNFRÂNT
LUMEA DIN CÂNTECUL LUI ROLAND

Modelul pentru Roland

Carol cel Mare și-a petrecut aproape toată viața în războaie. Viața sa va deveni subiect și sursă de inspirație pentru opere de literatură în secolele ce vor urma. Cea mai reprezentativă lucrare dintre aceste compoziții inspirate de Carol cel Mare este „Cântecul lui Roland", despre care se crede că a fost scris în Franța în jurul anului 1100 d.Hr.

Acest lung poem epic este alcătuit din 291 de strofe. Cadrul poemului îl constituie înfrângerea din bătălia dată în trecătoarea Roncevaux, în anul 778 d.Hr., la sfârșitul campaniei lui Carol cel Mare în Hispania. Roland este în poveste nepotul lui Carol cel Mare, dar modelul său din viața reală se pare că ar fi fost Hruodland, prefectul mărcii Bretaniei (Hruodlandus Brittanici limitis Praefectus) – regiune din nord-vestul Franței de azi. Acest personaj și-a pierdut într-adevăr viața în bătălia de la Roncevaux, iar Einhard relatează despre el în biografia lui Carol cel Mare. Astfel, se poate spune că poemul „Cântecul lui Roland" are la bază evenimente istorice. Totuși, detaliile legendei sunt destul de îndepărtate de evenimentele istorice reale.

Un vitraliu din catedrala din Chartres, înfățișând o scenă din „Cântecul lui Roland".

Tragedia de la Roncevaux

În legendă, Carol cel Mare invadează și cucerește teritoriul Spaniei, care căzuse sub stăpânirea musulmană. Cu toate acestea, în dreptul orașului Sarragossa (Zaragoza din zilele noastre), Carol cel Mare întâmpină o rezistență aprigă și neîncetată din partea regelui sarazin local, Marsile (sau Marsilion). Marsile promite să se convertească la creștinism în schimbul păcii și al întoarcerii lui Carol cel Mare în Francia. (Franța de azi). Totuși, pacea a fost o înșelăciune, pusă la cale de tatăl vitreg al lui Roland, Ganelon. Ganelon complota de fapt să scape de Roland și de prietenul său Oliver. Roland ajunge să conducă ariergarda armatei în retragere a lui Carol cel Mare, iar în trecătoarea Roncevaux, acesta și douăzeci de mii de soldați creștini sunt prinși într-o ambuscadă de o forță armată musulmană net superioară. Roland, Oliver și ceilalți sunt masacrați în timp ce Carol cel Mare și restul armatei au trecut deja Munții Pirinei și au lăsat ariergarda în urmă. Când Carol cel Mare află ce s-a întâmplat, se întoarce și-i masacrează pe musulmani. Trădătorul Ganelon este apoi ucis, iar trupul îi este dezmembrat în patru.

▲ Un monument închinat lui Carol cel Mare, amplasat pe locul străvechii bătălii din trecătoarea Roncevaux. Copii ale unor arme din acea vreme sunt încastrate în piatra monumentului.

Importanța contextului istoric pentru tradiție

Carol cel Mare nu este personajul principal din „Cântecul lui Roland" și nu apare prea mult în text. Adevărații eroi ai poveștii sunt Roland, Oliver și ceilalți doisprezece pairi (cei mai loiali vasali nobili ai lui Carol cel Mare). Așadar, de ce a fost Hruodland, prefectul mărcii Bretaniei, readus la viață două secole mai târziu în „Cântecul lui Roland", ca personaj titular? În pofida unor mari eforturi din partea cercetătorilor, răspunsul la această întrebare rămâne neclar. Totuși, „Cântecul lui Roland" n-a apărut în jurul anului 1100 d.Hr.; povestea tragediei de la Roncevaux a început mai curând să circule oral în rândul populației și al clericilor din Regatul franc imediat după ce aceasta a avut loc. A intrat în tradiția orală a menestrelilor și a suferit multe înflorituri și modificări în decursul următoarelor două secole.

În afară de „Cântecul lui Roland", care este astăzi binecunoscut, mai există multe alte legende care-l prezintă pe Roland ca personaj principal, în tradiția unor țări precum Germania și Italia. În multe dintre aceste versiuni, Roland este înfățișat ca fiind fiul nelegitim al lui Carol cel Mare. Mai există o tradiție care-l descrie pe Roland ca fiind fiul nelegitim al soției lui Carol cel Mare cu un nobil. Cu toate acestea, după ce Carol cel Mare a fost sanctificat în cea de-a doua jumătate a secolului al XII-lea, aceste povestiri cu caracter imoral au dispărut din tradiția orală. Deși nu sunt bazate pe fapte istorice, aceste variante ale legendei sunt interesante prin modul în care prezintă diverse aspecte ale personajului lui Carol cel Mare așa cum era el perceput înainte de a deveni o figură sfântă.

▲ O ilustrație dintr-o carte de la începutul secolului al XIX-lea, înfățișându-l pe Roland (dreapta) în timp ce moare. Cornul său de vânătoare și sabia zac aruncate pe pământ, lângă el.

Cei care au visat la o unificare care să transceadă regiunile şi epocile istorice

Carol cel Mare visa să creeze un vast imperiu creştin. Credinţa şi aparent nesfârşitele campanii împotriva ţărilor vecine au fost metode le pe care le-a folosit pentru a-şi realiza visul. În timpul vieţii zbuciumate a lui Carol cel Mare au fost stabilite geografia politică a Europei Occidentale şi structura societăţii medievale, iar aceste progrese încă mai au influenţă asupra Europei de astăzi.

Papa care s-a aliat cu Carol cel Mare

Adrian I (772 d.Hr.-795 d.Hr.)

Carol cel Mare a avut multe raporturi importante cu câţiva papi succesivi. Dintre toţi, probabil cel mai important pentru domnia lui Carol cel Mare este Adrian I.

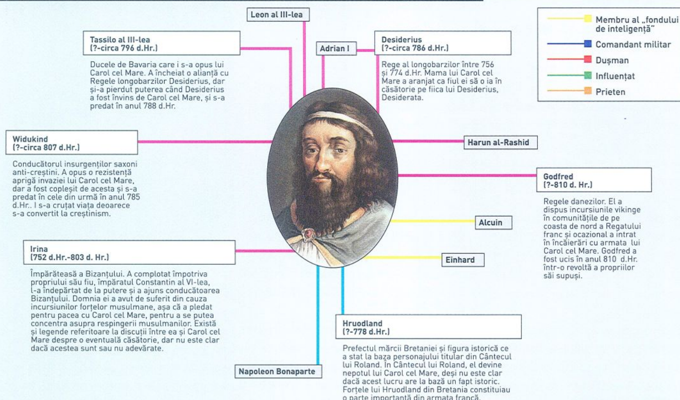
Adrian I s-a născut într-o familie de nobili romani. El a fost ales papă ca succesor al lui Ştefan al III-lea, în anul 772 d.Hr. Cam în această perioadă, Carol cel Mare a rupt pacea fragilă care fusese aranjată între Roma, Regatul longobarzilor şi Regatul franc. Papa s-a aliat cu Carol cel Mare şi a ales să şi-i facă duşmani pe longobarzi. Desiderius, regele longobarzilor, i-a sprijinit pe moştenitorii rivalului şi fratelui decedat al lui Carol cel Mare, Carloman. Papa Adrian nu voia să aibă nimic de-a face cu longobarzii şi i-a cerut lui Carol cel Mare să-i distrugă după ce au început să întreprindă incursiuni pe teritoriul papal.

Adrian a trecut Alpii şi s-a întâlnit cu Carol cel Mare pentru prima oară în anul 774 d.Hr.. El l-a numit pe Carol cel Mare apărătorul romanilor. După aceea, relaţia dintre Roma şi Regatul franc avea să evolueze în jurul axei legăturilor strânse create între Carol cel Mare şi Adrian.

Pe măsură ce aceste legături dintre Carol cel Mare şi Adrian deveneau mai strânse, relaţia dintre Papă şi Imperiul Bizantin avea să se schimbe în mod gradual. În acea perioadă existau multe teritorii în Peninsula italică, care se aflau sub hegemonie bizantină. Regatul longobarzilor era sub influenţă bizantină, ca şi oraşul Benevento, în sudul Italiei. Adrian nu a ridicat nici un fel de obiecţii la incursiunile lui Carol cel Mare în sfera de influenţă bizantină, ci chiar le-a încurajat. Era clar că Papa îşi schimbase loialitatea – dinspre Bizanţ spre Regatul franc. Cu toate acestea, Adrian I a murit în anul 795 d.Hr., iar Carol cel Mare a trebuit să aştepte să fie uns împărat de următorul papă, Leon al III-lea.

Când Carol cel Mare a aflat de moartea lui Adrian, se spune că a plâns ca şi cum şi-ar fi pierdut un frate sau un fiu. Carol cel Mare dorea influenţa spirituală a lui Adrian, iar Adrian râvnea la puterea militară a lui Carol cel Mare. Este uşor să credem că au format o alianţă numai din pur interes personal, dar este posibil şi să fi avut asemenea relaţii strânse datorită credinţei ambilor în Dumnezeu.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Călugărul care a făcut un om al culturii din Carol cel Mare

Alcuin (735? d.Hr.-804 d.Hr.)

Pe lângă faptul că a extins teritoriul Regatului franc, Carol cel Mare este cunoscut și pentru o altă realizare măreață: Renașterea carolingiană. Cea mai mare personalitate a Renașterii carolingiene a fost un călugăr născut în Britania (Anglia zilelor noastre) în jurul anului 735 d.Hr.: Alcuin.

Alcuin era profesor în York, dar în anul 782 d.Hr. a vizitat Italia. Acolo l-a întâlnit pe Carol cel Mare, care l-a invitat să vină în Regatul franc și să-l spijine să înființeze noul sistem educațional. El a devenit conducătorul academiei lui Carol cel Mare de la Aachen în același an. Cu sprijinul lui Carol cel Mare, a implementat multe politici educaționale noi. El a depus de asemenea multe eforturi de cultivare a noilor membri ai clerului. În anul 796 d.Hr. a devenit starețul abației Saint Martin din Tours. Deși se afla acolo, era de la sine înțeles că Alcuin va continua să-i slujească lui Carol cel Mare drept sfetnic, ori de câte ori acesta avea să aibă nevoie de sfatul său.

Carol cel Mare a studiat personal domenii precum matematica, astronomia și logica, sub îndrumarea lui Alcuin. Încă se mai păstrează consemnări ale discuțiilor despre retorică purtate de Alcuin și Carol cel Mare. Alcuin a fost un mare profesor, atât individual, pentru Carol cel Mare, cât și pentru Regatul franc în ansamblul său.

Probabil cea mai mare realizare a lui Alcuin în cadrul Renașterii carolingiene a fost reforma sa privind scrierea. Alfabetul utilizat haotic a primit forme standardizate datorită eforturilor lui Alcuin. O altă realizare importantă a lui Alcuin a fost să-l îndrume pe Carol cel Mare spre a transforma ideologia creștină în temelia pe care avea să-și construiască regatul. Influența lui Alcuin asupra lui Carol cel Mare a fost astfel nu doar de ordin cultural, ci și religios și politic.

Alcuin a fost profesorul mai multor elevi importanți, printre care Einhard, care va scrie mai târziu prima biografie a lui Carol cel Mare. Alcuin, care a condus Regatul franc spre Renașterea carolingiană și i-a servit drept profesor lui Carol cel Mare însuși, a murit în anul 804 d.Hr., același an în care saxonii au fost în cele din urmă supuși.

Papa care l-a încoronat pe Carol cel Mare

Leon al III-lea (?-816 d.Hr.)

Leon al III-lea a fost ales să devină papă după moartea lui Adrian I în anul 795 d.Hr. Totuși, pentru că se născuse într-o familie de origine inferioară, el a stârnit antipatia apropiaților predecesorului său, care fusese de viță nobilă. Această facțiune a acționat împotriva lui Leon în anul 799 d.Hr. După ce a fost capturat de aceștia, el a reușit să scape și a fugit să caute ajutor la Carol cel Mare. S-a întors la Roma anul următor sub protecția oștenilor franci și a început să se gândească la o modalitate de a-l răsplăti pe Carol cel Mare pentru ajutorul dat. El a hotărât să-l ungă pe Carol cel Mare împărat al romanilor.

Adrian, cel care fusese papă anterior, și Carol cel Mare acționaseră de pe poziții egale, dar Carol cel Mare va ajunge să ocupe o poziție superioară în timpul pontificatului lui Leon al III-lea. Carol cel Mare nu a fost foarte receptiv în a accepta oferta lui Leon al III-lea de a-l încorona. Situația politică din acea perioadă avea să devină mult mai complicată în cazul în care Carol cel Mare ar fi ajuns la statutul imperial, așa că ezita întrucâtva să accepte această onoare.

Este ușor de crezut că Leon al III-lea a intenționat să-l flateze pe Carol cel Mare pentru a-și vedea satisfăcute propriile sale interese. Totuși, realizările lui Leon al III-lea în calitate de papă nu au fost deloc nesemnificative. El a soluționat disputa privind partajarea puterii între autoritățile laice și biserică, ce constituia o problemă în Italia în acea vreme și s-a implicat activ în reprimarea activităților ereticilor. Alianța sa cu Carol cel Mare i-a permis de asemenea să apere teritoriile papale, punându-le la adăpost de atacurile din exterior și a sporit reputația Bisericii Catolice prin comparație cu cea a Bisericii Ortodoxe Răsăritene a Bizanțului. Leon al III-lea a murit la doi ani după Carol cel Mare, în anul 816 d.Hr. și a fost sanctificat ulterior datorită realizărilor înfăptuite în timpul vieții.

Marele calif care admira Imperiul creștin al lui Carol cel Mare

Harun al-Rashid (766 d.Hr.-809 d.Hr.)

Harun al-Rashid a fost un calif din cea de-a doua mare dinastie a Imperiului arab, cea Abbasidă, care a înlăturat de pe tron dinastia predecesoare – Omeiazii. El a avut adesea altercații cu vecinul său din nord-vest, Bizanțul, și a înfrânt armata acestuia în anul 797 d.Hr. și 806 d.Hr.. În timpul luptelor cu Bizanțul din anul 801 d.Hr., Harun al-Rashid a trimis emisari să se întâlnească cu proaspăt încoronatul împărat Carol cel Mare, pentru a pune bazele unei relații de prietenie cu conducătorul francilor. O asemenea alianță avea să-i ofere mari avantaje în lupta sa cu Bizanțul. Se spune că Harun al-Rashid vorbea adesea cu un mare respect despre Carol cel Mare.

Harun al-Rashid s-a născut în anul 766 d.Hr., fiind fiul celui de-al treilea calif, al-Mahdi. Fratele său i-a urmat tatălui lor pe tronul de calif, dar a murit otrăvit. Harun al-Rashid i-a luat locul fratelui său și a devenit cel de-al cincilea calif în anul 786 d.Hr. El a transformat Bagdadul în capitala sa. Domnia lui a fost o epocă de aur pentru teritoriul său, ale cărui granițe s-au întins până la fluviul Indus în est și până în Africa de Nord în vest.

Harun al-Rashid a sporit importanța puternicei familii Barmakide, până acolo încât membrii acelui clan au ajuns aproape să monopolizeze funcțiile politice importante din imperiul său. Barmakizii erau puternic interesați de literatură și mulți dintre ei aveau să devină poeții de curte ai califatului. Datorită eforturilor lor, literatura a înflorit sub conducerea lui Harun al-Rashid. Faimoasa poveste a celor 1001 de nopți se petrece în lumea arabă a acestei epoci și Harun al-Rashid însuși apare frecvent în poveste.

În anul 803 d.Hr., Barmakizii au căzut în dizgrația lui Harun al-Rashid. După aceea au continuat să izbucnească revolte regionale împotriva lui Harun al-Rashid și a califatului său. Harun al-Rashid a condus chiar el campanii de înăbușire a acestor tulburări, dar în timpul participării la una dintre ele, desfășurată în Iran în anul 809 d.Hr., s-a îmbolnăvit și a murit.

Cărturarul care a scris o biografie a lui Carol cel Mare

Einhard (770? d.Hr.-840 d.Hr.)

Einhard a fost autorul primei relatări credibile a vieții lui Carol cel Mare, „Vita Karoli Magni" („Viața lui Carol cel Mare"). El s-a născut în partea de răsărit a Regatului franc, în jurul anului 770 d.Hr. Se spune că provenea dintr-o familie de nobili înstăriți, dar de la o vârstă fragedă a aspirat să devină membru al clerului și a fost educat la Fulda, un centru de învățământ din Regatul franc.

Carol cel Mare a strâns talente din întreaga Europă, care să-l ajute să-și dezvolte regatul. Einhard a fost unul dintre acești bărbați talentați aleși de Carol cel Mare și care s-a îndreptat spre palatul din Aachen în anul 791 d.Hr. Acolo avea să studieze în continuare sub îndrumarea marelui Alcuin și să-și manifeste frecvent marele său talent. Alcuin nu cunoștea doar limba latină, ci și greaca, o limbă pe care în acea perioadă o înțelegeau foarte puțini oameni din Regatul franc. Alcuin l-a considerat pe Einhard unul dintre cei mai străluciți elevi ai săi.

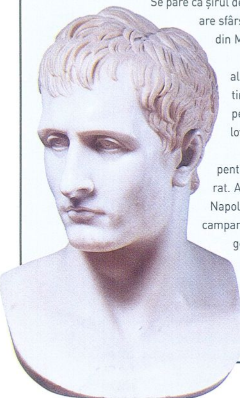
Einhard nu a fost doar o personalitate culturală. El a manifestat talent și pentru afaceri politice atunci când a luat parte la o misiune diplomatică trimisă de Carol cel Mare să-l viziteze pe papă în anul 806 d.Hr.. Einhard avea să slujească în multe catedrale și biserici, dar nu va ocupa niciodată o funcție importantă în administrația francilor.

Există multe teorii despre perioada pe care Einhard a petrecut-o scriind „Vita Karoli". Cea mai răspândită opinie este că a început să o scrie după Carol cel Mare a murit și a terminat-o între anii 830 d.Hr. și 836 d.Hr. Se poate deduce că el a idealizat cultura Imperiului Roman, modelându-și propria proză după stilul scriitoricesc al marilor autori romani, precum juristul Cicero.

După moartea lui Carol cel Mare, Einhard a rămas în slujba lui Ludovic cel Pios, dar nu a putut suferi disputele privind succesorul lui Carol cel Mare. S-a folosit de boală ca pretext pentru a se muta într-un orășel mic de la țară, din împrejurimile Aachen-ului, unde a dus un trai liniștit într-o biserică construită de el. Dedicându-și restul vieții scrisului și slujirii lui Dumnezeu, va continua să trăiască acolo până la moarte, în luna martie a anului 840 d.Hr.

Împăratul Franței, cel care a cucerit o mare parte din Europa

Napoleon Bonaparte (1769-1821)

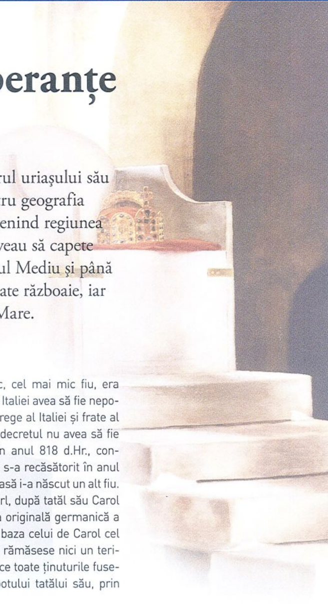
Se pare că șirul de personalități care afirmau, asemenea lui Carol cel Mare, că vor aduce ordine în Europa Occidentală, nu are sfârșit. Probabil cel mai faimos dintre aceștia a fost Napoleon Bonaparte, care s-a născut pe insula Corsica din Marea Mediterană în anul 1769.

În timpul Revoluției Franceze, ca ofițer de armată, a arătat mult discernământ în calitate de conducător al unor campanii împotriva țărilor care au încercat să se amestece în treburile interne ale francezilor În timpul haosului care a urmat după Revoluție, Napoleon va continua să câștige pentru Franța multe victorii peste hotare. În anul 1799, el a intervenit în Republica Franceză și a preluat controlul asupra țării printr-o lovitură de stat.

Napoleon și-a continuat expedițiile de cucerire a Europei. El l-a folosit pe Carol cel Mare drept model pentru campaniile sale de cucerire. În anul 1804, Napoleon l-a chemat pe Papă la Paris ca să-l ungă împărat. Aceasta se voia un echivalent al încoronării lui Carol cel Mare de către Leon al III-lea în anul 800 d.Hr. Napoleon a realizat acest artificiu ca să capete statutul de succesor al lui Carol cel Mare și ca să-și legitimeze campania de unificare a Europei. Doi ani mai târziu, Napoleon a distrus Sfântul Imperiu Roman (de națiune germană), care se considera moștenitorul de drept al lui Carol cel Mare. Teritoriul fostului Regat franc al lui Carol cel Mare se afla acum sub controlul lui Napoleon. Totuși, hegemonia lui Napoleon peste Europa nu avea să dureze prea mult. El a eșuat într-un atac asupra Angliei și a fost forțat să abdice din postura de împărat după o dezastruoasă invazie a Rusiei în anul 1814. A reușit să redevină temporar împărat în anul următor, dar a fost repede înlăturat încă o dată de pe tron. A murit în exil pe insula Sfânta Elena, în anul 1821.

Douăsprezece secole de speranțe pentru o Europă unită

Moartea lui Carol cel Mare a dus, de asemenea, la diviziuni în cadrul uriaşului său imperiu, dar aceste diviziuni aveau să creeze un fel de prototip pentru geografia politică a Europei moderne. De asemenea, Europa Occidentală devenind regiunea de unde era condusă întreaga lume, realizările lui Carol cel Mare aveau să capete importanță pentru istoria lumii întregi, şi nu doar a Europei. Din Evul Mediu şi până în timpurile moderne, Europa avea să supraviețuiască unor nenumărate războaie, iar în prezent se îndreaptă spre genul de uniune la care visa Carol cel Mare.

Europa născută din divizarea imperiului

După ce a murit Carol cel Mare, succesorul său pe tronul de împărat, Ludovic cel Pios, precum și Pepin, regele Italiei, aveau să preia controlul asupra vastului său imperiu. Așa cum o sugerează și numele său – cel Pios, Ludovic a fost un împărat pașnic și un credincios evlavios. Deși se părea că sub domnia lui Ludovic cel Pios idealul lui Carol cel Mare referitor la un imperiu creștin care să aibă la temelie cuvântul Domnului avea să se apropie și mai mult de îndeplinire, de fapt imperiul a început să facă primii pași spre dizolvare.

În anul 817 d.Hr., Ludovic a dat decretul imperial Ordinatio Imperii, în care își expunea planurile unei succesiuni bine puse la punct. Fiul său cel mai mare, Lothar, avea să-i succeadă la tronul de împărat, cel de-al doilea fiu al său, Pepin, era desemnat drept regele Aquitaniei, iar Ludovic, cel mai mic fiu, era numit regele Bavariei. Regele Italiei avea să fie nepotul său, Bernard, fiul fostului rege al Italiei și frate al său Pepin. Cu toate acestea, decretul nu avea să fie executat conform planului. În anul 818 d.Hr., consoarta lui Ludovic a murit. El s-a recăsătorit în anul următor, iar noua sa împărăteasă i-a născut un alt fiu. Ludovic i-a dat numele de Karl, după tatăl său Carol cel Mare (Karl fiind versiunea originală germanică a numelui Carol, care a stat la baza celui de Carol cel Mare). Lui Karl însă nu-i mai rămăsese nici un teritoriu drept moștenire, deoarece toate ținuturile fuseseră date celorlalți fii și nepotului tatălui său, prin Ordinatio Imperii.

Mama lui Karl a început să-i ceară lui Ludovic un teritoriu care să-i rămână ca moștenire fiului ei. Ludovic a fost de acord și a aranjat lucrurile astfel încât Karl să preia regiunea centrală a Regatului franc. Această situație a avut rolul unui catalizator pentru izbucnirea luptelor teritoriale între fiii săi.

Disputele teritoriale își aveau originea în însăși existența fiului cel mai mic al lui Ludovic, Karl, precum și în faptul că Ludovic s-a lăsat mânat de instinctul său patern de a acorda teritorii tuturor fiilor săi, inclusiv lui Karl. Primul care a protestat a fost Lothar, care se așteptase să primească drept moștenire cel mai mare teritoriu, așa cum fusese indicat în Ordinatio Imperii. După aceea aveau să se facă și să se desfacă tot felul de alianțe între Ludovic și fiii săi, dat fiind că toți se luptau pentru putere, iar țara a căzut într-o stare de haos și de război civil. Lui Ludovic îi era imposibil să fie obiectiv în modul de a trata aceste dispute cu fiii săi; instinctele sale paterne făceau să fie astfel. El a murit în anul 840 d.Hr., lăsând conflictul nerezolvat.

Lupta dintre copiii săi avea să se prelungească până în anul 843 d.Hr., când a fost în sfârșit aplanată

▲ Un tablou înfățișându-l pe Napoleon stând în picioare în fața tronului lui Carol cel Mare, realizat de artistul francez Henri-Paul Motte. Coroana lui Carol cel Mare este așezată în partea superioarăa a tronului.

▼ Fiul lui Ludovic, Karl, cunoscut în popor sub numele de Carol cel Pleșuv, a devenit regele Franciei de Vest. Nașterea sa ca ultimul dintre fiii lui Ludovic cel Pios a acționat ca un catalizator pentru dizolvarea Regatului franc al lui Carol cel Mare.

▸ Un sicriu splendid din aur, realizat pentru comemorarea canonizării lui Carol cel Mare, în timpul domniei sfântului împărat roman Frederic I, în secolul al XII-lea. Au fost necesari cincisprezece ani ca să fie terminat, și este păstrat în prezent în Catedrala din Aachen.

▾ Jurământul de la Strasbourg a constituit o alianță împotriva lui Lothar, semnată în anul 842 d.Hr. între Ludovic al II-lea și Carol cel Pleșuv. Se spune că este cel mai vechi document scris în franceză, care s-a păstrat până în zilele noastre. Anul următor, Ludovic al II-lea, Carol cel Pleșuv și Lothar aveau să se strângă laolaltă pentru a semna Tratatul de la Verdun.

prin Tratatul de la Verdun. Lothar a primit titlul de împărat, partea centrală a Regatului franc și regatul Italiei. Acest domeniu avea să poarte denumirea de Francia centrală. Ludovic, cel de-al treilea fiu, a căpătat un domeniu ce se întindea în est din Bavaria până în Saxonia, corespunzând în linii mari Germaniei occidentale din zilele noastre. Acesta avea să fie cunoscut sub numele de Francia de Răsărit. Pepin, al doilea fiu și regele Aquitaniei, a murit în anul 838 d.Hr. iar teritoriul său i-a fost cedat lui Karl, cel mai mic fiu al lui Ludovic cel Pios. Acesta avea să poarte numele de Francia de Apus. După ce Karl a devenit rege, a ajuns să fie cunoscut în popor sub numele de Carol cel Pleșuv. Lothar a murit în anul 855 d.Hr., iar succesorul său, Ludovic al II-lea, s-a dedicat guvernării Italiei. Tratatul de la Meerssen l-a înlocuit pe cel de la Verdun în anul 870 d.Hr.. Imperiul Carolingian a fost împărțit între fiii lui Ludovic cel Pios care rămăseseră în viață: Carol cel Pleșuv și Ludovic al II-lea. Conturul celor trei mari puteri central-europene – Italia, Germania și Franța – poate fi deja întrevăzut începând cu această împărțire din anul 870 d.Hr.

Se spune adesea că Europa așa cum o cunoaștem astăzi a fost „făurită" de Carol cel Mare. Cu toate acestea, adevăratul „prototip" al Europei moderne a prins contur după moartea sa. Se poate afirma că dizolvarea Imperiului Carolingian pe care îl crease el a trasat conturul de bază pentru geografia politică de mai târziu a Europei.

Calea spre sfințenie

Sângele carolingian avea să fie diluat treptat după moartea lui Carol cel Mare. Când Ludovic al II-lea a murit în Italia în anul 875 d.Hr., dinastia carolingiană a fost întreruptă brusc în acea regiune. Carolingienii s-au stins și în Francia de Răsărit după moartea lui Ludovic al IV-lea, la începutul secolului al zecelea. Sfârșitul lui Ludovic al V-lea în cea de-a doua parte a secolului al zecelea avea să marcheze dispariția carolingienilor și din Francia de Apus.

În Francia de Răsărit o dinastie saxonă s-a ridicat să-i înlocuiască pe carolingieni și Otto I a fost uns Împărat al romanilor de către Papă. Acest moment istoric este considerat nașterea Sfântului Imperiu Roman de Națiune Germană; Austria și Germania aveau să fie două puteri apărute ulterior din Sfântul Imperiu Roman. Între timp, în Francia de Apus, deși carolingienii au rămas pe tron o perioadă mai îndelungată, puterea aparținea de fapt din ce în ce mai mult conților regionali. Din rândul acestor nobili s-au ridicat Robertienii, predecesorii renumiților regi Capețieni de mai târziu. Aceștia s-au angajat într-o luptă pentru putere cu dinastia carolingiană și au copleșit-o în cea de-a doua jumătate a secolului al zecelea. Regatul Franței avea să fie creat în urma acestei preluări a puterii, Hugo Capet fiind desemnat ulterior atât prin denumirea „ultimul rege franc", cât și prin cea de „primul rege al Franței".

Totuși, nu era ultima oară când lumea auzea de Carolingieni. Ludovic al VII-lea, un membru al dinastiei capețiene care-i înlăturase pe Carolingieni, a devenit regele Franței în anul 1137 d.Hr. și și-a luat o soție care avea sânge carolingian. Fiul lor, regele Filip al II-lea, avea să se căsătorească la rândul lui cu o femeie cu descendență carolingiană. Fiul acestora avea să fie bine primit de poporul francez, care vedea în băiat un succesor al lui Carol cel Mare, prin faptul că moștenise sângele carolingian atât de la mama, cât și de la tatăl său.

După cum se poate deduce din popularitatea „Cântecului lui Roland", Carol cel Mare continua să fie iubit și respectat de poporul francez. Când Carolingienii s-au unit prin căsătorie cu dinastia capețiană, aceasta din urmă a căpătat legitimitate, în calitate de succesoare a lui Carol cel Mare și și-a pierdut stigmatul de uzurpatoare a Carolingienilor.

Se pare că a existat o procesiune nesfârșită de conducători germani care s-au considerat moștenitorii lui Carol cel Mare și au dorit să unească întreaga Europă. Când Otto I a fost încoronat drept primul sfânt împărat roman în anul 962 d.Hr., el aspira să reînvie imperiul creștin al lui Carol cel Mare și se considera de fapt adevăratul destinatar legitim al moștenirii lui Carol cel Mare. Carol cel Mare pare să fi avut o însemnătate specială pentru sfinții împărați romani. Curând a apărut o mișcare de canonizare a lui Carol cel Mare pentru eforturile sale de a apăra creștinătatea de incursiunile celor de alte credințe, precum și pentru succesele sale de convertire a popoarelor vecine la creștinism. Carol cel Mare a fost canonizat în cele din urmă în anul 1165 d.Hr., sub domnia sfântului împărat roman Frederic I. Cam în această perioadă „Cântecul lui Roland" a început să devină popular în Germania.

Din cele expuse mai sus se poate înțelege următorul lucru: Carol cel Mare a pus temelia pentru întemeierea ulterioară a regatului Franței, precum și a Sfântului Imperiu Roman, care la rândul său avea să se transforme în cele două mari puteri germane – Austria și Germania.

▲ „Napoleon traversând Alpii", lucrarea reprezentativă a pictorului francez Jacques-Louis David. Numele lui Bonaparte, Alexandru și Carol cel Mare sunt înscrise în stâncile vizibile în pictură.

▼ Mormântul lui Carol cel Mare din Catedrala din Aachen a fost deschis de Otto al III-lea în anul 1000 d.Hr.. Se spune că cei prezenți la fața locului au fost șocați de faptul că trupul lui Carol cel Mare încă mai stătea drept în jilțul său, neschimbat față de modul în care arăta în timpul vieții.

Evul Mediu Întunecat și epoca modernă

După apariția Renașterii în secolele ce au urmat, era medievală avea să fie cunoscută sub denumirea de Evul Mediu Întunecat, o perioadă în care libertatea era reprimată de dominația bisericii creștine. Din această perspectivă, Carol cel Mare a fost cel care a desăvârșit societatea medievală ulterior denumită Evul Mediu Întunecat. El a introdus principiile creștinismului ca idealuri fundamentale pe baza cărora avea să fie construit imperiul său și i-a făcut pe clerici supraveghetorii administrației acestui imperiu. Astfel a fost diminuată puterea conducătorilor laici, o parte din ea fiind pusă în mâinile oamenilor bisericii. Aceștia

aveau să devină absolutiști în interpretarea pe care o dădeau creștinismului și aveau să înceapă reprimarea libertăților. Astfel, se va ajunge la o stare de fapt diametral opusă atmosferei liberale create de Carol cel Mare și de Alcuin.

Cu toate acestea, nu există nici o îndoială că politica lui Carol cel Mare nu ar fi dus indirect la epoca numită Evul Mediu Întunecat. Totuși, în politica sa sunt și multe elemente mai specifice lumii moderne decât celei din Evul Mediu Întunecat.

Când Regatul franc, care deja avea un specific agricol, a anexat teritoriile învecinate – Saxonia și Bavaria, influența francilor a dus la înmulțirea fermelor din aceste regiuni. Carol cel Mare nu a răspândit doar creștinismul în întreaga Europă, ci și practici agricole extrem de productive. Această agricultură productivă avea să asigure sprijinul necesar pentru dezvoltarea unor orașe mari, precum și pentru apariția unei clase urbane de consum. Centrele urbane vor deveni la rândul lor focare ale liberalismului și ale altor ideologii asociate cu societatea modernă. Carol cel Mare poate că a determinat în mod involuntar apariția Evului Mediu Întunecat, dar a pus și bazele orașelor moderne.

Așa-ziși succesori ai lui Carol cel Mare aveau să își facă apariția și în epoca modernă, care a urmat după Evul Mediu Întunecat. Dintre ei, Napoleon este cea mai remarcabilă personalitate. Nu este greu să ne imaginăm că Napoleon și-a modelat personalitatea după Carol cel Mare, deoarece el visa să cucerească întreaga Europă. De fapt, după ce Napoleon a devenit împărat, a vizitat mormântul lui Carol cel Mare. În faimoasa pictură a lui Jacques-Louis David „Napoleon traversând Alpii", numele lui Carol cel Mare și al celuilalt cuceritor faimos, Alexandru cel Mare, sunt înscrise în stâncile de la picioarele calului lui Napoleon. Era clar că celebritatea de cuceritor a lui Carol cel Mare nu se stinsese în Evul Mediu, continuând să existe și în epoca modernă, până în zilele lui Napoleon.

O uniune a Europei devine realitate

După ce dominarea Europei de către Napoleon a luat sfârșit dezamăgitor de repede, Europa avea să intre în mod frecvent în război, cu prețul a extrem de multe victime umane, precum și al distrugerilor fizice. Se părea că ideea unei uniuni a Europei era ceva foarte îndepărtat de situația reală. Totuși, la sfârșitul Războiului Rece, a părut iarăși că Europa ar putea fi în cele din urmă unită. Comunitatea economică europeană a fost restructurată și transformată într-un organism numit Uniunea Europeană în anul 1993. Aceasta nu era o simplă organizație economică, precum comunitatea care o precedase; o monedă unică avea să intre în folosință în aproape toate țările din Uniunea Europeană, iar granițele dintre națiuni aveau să se deschidă mai liber. De asemenea, țările din Uniune intenționează să coopereze pentru a aduce pacea și stabilitatea în regiune. În prezent, o veritabilă uniune a statelor europene devine realitate. Vechile monede precum francul francez și marca germană au fost abolite iar noua monedă unică, euro, a fost introdusă în ianuarie 2002. Unificarea Europei, pe care Carol cel Mare nu a putut s-o realizeze prin metode marțiale, devine acum realitate printr-un proces pașnic.

Maastricht, Olanda, locul în care s-a semnat Tratatul prin care a fost înființată Uniunea Europeană în anul 1992. Orașul se află la mică distanță de străvechiul oraș central al lui Carol cel Mare, Aachen.

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

CAROL CEL MARE

ISSN 1791-0765

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

41

AKIRA KUROSAWA

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Akira Kurosawa

Numărul 41

Call center pentru colecțiile tale De Agostini!

Îți recomandăm să suni acum la **021.40.10.888** sau să ne trimiți un e-mail la **info@deagostini.ro** dacă vrei să afli mai multe informații despre colecțiile noastre. Cu plăcere îți vom răspunde la toate întrebările legate de această colecție sau de oricare alta de la De Agostini.

Sună la **021.40.10.888** de luni până vineri între orele **10:00-18:00**.

Pentru comandarea numerelor din urmă sau pentru înlocuirea exemplarelor deteriorate cumpărate de la chioșcul de ziare, sună de asemenea la **021.40.10.888**.

În plus, pentru a nu pierde următoarele numere ale colecției, informează vânzătorul că vei reveni și săptămâna viitoare pentru a le cumpăra.

Pentru informații și comenzi de numere anterioare, cititorii din Republica Moldova pot suna la **(022) 21.07.98** - Paramedia, Chișinău.

Vizitați site-ul nostru la adresa

www.deagostini.ro

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

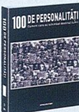
ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Mediafax Foto / Associated Press, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Biblioraft

Nu ratați biblioraftutile speciale în care puteți colecționa seria 100 de personalități!. Biblioraftutile sunt disponibile la chioșcurile de ziare la prețul de 8,99 LEI/40 MDL. De Agostini va anunța datele de publicare a bibliorafturilor în seria de reviste.

Editorul își rezervă dreptul de a schimba ordinea publicării personalităților sau de a le înlocui cu altele.

Pentru o mai bună deservire solicitați întotdeauna publicația de la același punct de vânzare și informați vânzătorul asupra intenției de a cumpăra și aparițiile următoare.

Pentru orice informație, lămurire sau comenzi de numere apărute anterior, sunați-ne la tel.

România: (021) 40 10 888

Moldova: (022) 21 07 98

ORAR DE SERVICIU Luni-Vineri, 10:00-18:00

Akira Kurosawa

(1910-1998)

Atunci când continuă să viseze, omul este un geniu.

Akira Kurosawa

Ce viață a dus Akira Kurosawa?

PROLOG

ÎNCĂ DE LA APARIȚIA CINEMATOGRAFULUI, la începutul secolului al XX-lea, filmele au captivat atenția maselor. Acesta avea să devină cel mai important mijloc de distracție. În perioada în care lumea urma să fie zguduită de cel de-al Doilea Război Mondial, au fost realizate mai multe filme, inclusiv în Japonia, exercitând cea mai mare influență asupra societății japoneze. Cel care avea să devină cel mai renumit regizor japonez de film al acestei ere este Akira Kurosawa.

Indiscutabil, Kurosawa este cel mai cunoscut regizor japonez de film în Occident. Aceasta deoarece el nu este atât un regizor de film japonez sau occidental, cât un regizor „modern". Asemeni Japoniei postbelice, el combină tradiția cu tendințele occidentale, moderne. În timpul războiului, Kurosawa debutează ca regizor cu filmul „Sanshiro Sugata". Ulterior, va introduce realismul și alte tehnici noi pe care le-a preluat din cinematografia americană, în propriile sale lucrări; capodopera sa „Rashomon" va câștiga Leul de Aur la Festivalul de Film de la Veneția. Acest succes îi va aduce lui Kurosawa celebritatea mondială.

Așadar, ce viață a dus Akira Kurosawa?

TABEL CRONOLOGIC

Circa 1600	Este creată „lanterna magică"
1833	Se inventează phenakistoscopul
1889	Edison inventează kinetoscopul
1895	Frații Lumiére inventează primul aparat de filmat și de proiecție cinematografică
1897	Este construit primul cinematograf în Paris
1902	Georges Méliès produce filmul „Voiajul în lună"
1910	Se naște Akira Kurosawa
1923	Marele cutremur Kanto
1925	Eisenstein realizează filmul „Crucișătorul Potemkin"
1933	Fratele lui Kurosawa, Heigo se sinucide
1936	Kurosawa începe să lucreze pentru studioul de film P.C.L. ca asistent de regie
1937	Se înființează Toho Company Ltd.
1938	John Ford produce filmul „Stagecoach" („Diligența")
1940	Charlie Chaplin regizează și joacă în „Marele dictator"
1943	Kurosawa debutează cu regia filmului „Sanshiro Sugata"
1945	Se încheie cel de-al Doilea Război Mondial
1951	„Rashomon" este premiat cu Leul de Aur la Festivalul de Film de la Veneția
1952	„Rashomon" primește premiul Academiei Americane de Film pentru cel mai bun film străin
1953	„Ugetsu Monogatari" („Povestirile lunii palide după ploaie") este realizat de Kenji Mizoguchi
1955	Satyajit Ray regizează „Panther Panchali"
1959	Se înființează studioul Kurosawa Productions
1962	Yasujiro Ozu realizează „Sanma no Aji" („Seară de toamnă")
1969	Kurosawa devine total independent
1971	Kurosawa încearcă să se sinucidă
1972	Francis Ford Coppola produce „The Godfather" („Nașul")
1975	Spielberg produce „Jaws" („Fălci")
1976	„Dersu Uzala" primește premiul Academiei Americane de Film pentru cel mai bun film străin
1977	George Lucas produce „Star Wars" („Războiul stelelor")
1980	„Kagemusha" primește marele premiu la Festivalul de Film de la Cannes
1990	Kurosawa primește premiul pentru întreaga carieră din partea Academiei Americane de Film
1997	„Hana Bi" obține Leul de Aur la Festivalul de Film de la Veneția
1998	Kurosawa moare în Tokio
2003	„Sen to Chihiro no Kamikakushi" („Misterioasa dispariție a lui Chihiro") obține premiul Academiei Americane de Film pentru cea mai bună producție de animație

Primii paşi spre un nou univers de posibilităţi regizorale

În tinereţe, Kurosawa era pasionat de realizarea de fotografii, demonstrând totodată şi un talent deosebit pentru scris. S-a dedicat total intereselor culturale. Mai târziu, va deveni celebru pe plan mondial în domeniul cinematografiei. Înainte de a-şi face fulminantul debut, Kurosawa va rămâne ani întregi în obscuritate. Aşadar, ce viaţă a dus Kurosawa?

Tinerețea genialului regizor

Poreclit „Plângăciosul Konbeto"

KUROSAWA ÎȘI VA AMINTI MEREU una dintre întâmplările sale din fragedă copilărie, când avea abia un an. A intrat dezbrăcat într-un bazin cu apă. A clătinat bazinul atât de puternic încât acesta s-a răsturnat, aruncându-l pe micul Akira pe podea. Zdruncinat și speriat, a început să plângă; senzația de atunci la atingerea podelei și imaginea strălucitoare a luminii lămpii care se răspândea asupra lui aveau să îi rămână adânc întipărite în memorie. Se spune că memoria și imaginația sunt strâns legate, iar la vremea acestui incident, Kurosawa își dezvoltase deja o memorie deosebită.

Akira Kurosawa s-a născut la data de 23 martie 1910, fiind cel mai mic dintre cei opt copii (patru băieți și patru fete) ai familiei. Cu un an înainte, Ito Harubumi (fondatorul Rikken Seiyukai – Partidul Liberal Constituțional) fusese asasinat,

Omul-cheie

KEINOSUKE UEKUSA

Keinosuke Uekusa a fost colegul lui Akira Kurosawa în şcoala primară. Mai târziu, Uekusa va deveni scenarist şi va participa la activităţile regizorale ale lui Kurosawa.

La şcoala primară, Uekusa era mai emotiv chiar decât Kurosawa. Aveau firi asemănătoare şi, astfel, au devenit foarte buni prieteni. Uekusa era un copil sensibil şi fragil, însă prietenia celor doi l-a făcut să treacă peste acest obstacol. În anul al treilea, din cauza unor circumstanţe familiale, cei doi au fost nevoiţi să se despartă, însă se vor reîntâlni mai târziu; din întâmplare se vor lovi unul de celălalt la un colţ de stradă în Ginza; mai apoi se vor întâlni la studiourile de film Toho. Uekusa va scrie, mai târziu, o carte despre experienţele sale cu prietenul său, Kurosawa. Cartea prezintă, în detalii minuţioase, modul în care cei doi au lucrat împreună la realizarea de filme. Erau de nedespărţit, fiind îndeajuns de înzestraţi cu talente extraordinare şi perfect compatibile pentru a se putea considera norocoşi. Această prietenie din copilărie a fost cea care a pus bazele dezvoltării talentului lui Akira Kurosawa. La rândul său, în autobiografia sa, Kurosawa pune dezvoltarea sa din copilărie pe seama influenţei a trei oameni: fratele său Heigo, profesorul Keiji Tachikawa şi prietenul său, Keinosuke Uekusa.

Kurosawa scrie în autobiografia sa despre faptul că atunci când s-a reîntâlnit cu Uekusa, cei doi au rememorat cu nostalgie clipele copilăriei. Conform vechii lor „reputaţii" de tineri sensibili, emoţia i-a cotropit şi de această dată, fiind cât pe ce să izbucnească în lacrimi. Uekusa a murit în anul 1993, cu cinci ani înaintea morţii prietenului său, Kurosawa.

iar Japonia se afla într-o gravă situație de criză și nesiguranță. Kurosawa s-a născut în această eră, într-o familie de descendenți ai samurailor; el era însă un copil firav și bolnăvicios, foarte sensibil și care plângea frecvent. Pe când era doar un băiețel, sora lui l-a dus la un film în care se derula o scenă cu un câine care moare. După ce a vizionat această scenă tristă, a plâns pe tot drumul spre casă. Episodul demonstrează cât de sensibil emoțional era Kurosawa.

La școala elementară nu va avea parte de o perioadă prea plăcută. Fiind mereu comparat cu fratele său mai mare și rezultatele excelente ale acestuia, Kurosawa nu reușea să fie decât un elev lent și care rămânea mai mereu în urma colegilor săi la învățătură. Deseori era bruscat, după care plângea încontinuu. Din acest motiv și-a atras porecla „nakimushi Konbeto" („plângăciosul Konbeto"), „Smiorcăitul", după numele unui personaj dintr-un cântec la modă. Mai târziu, Kurosawa va descrie experiența sa la școală ca fiind una de coșmar.

Oportunitatea unei metamorfoze

În perioada celui de-al treilea an la școala elementară, Korosawa a început să se transforme într-un tânăr energic și bine făcut. Viața sa avea să se schimbe radical sub influența fratelui său mai mare, Heigo, a colegului său Keinosuke Uekusa, precum și a profesorului Keiji Tachikawa.

Prima dată îl va întâlni pe Tachikawa la cursul de arte; acest profesor își îndemna elevii să redea lucrurile așa cum își doresc, într-o manieră liberă, mai degrabă decât să deseneze într-un mod realist. Văzându-i picturile, Tachikawa descoperă talentul lui Kurosawa și își exprimă aprecierea în fața clasei. Până atunci, Kurosawa fusese convins că este lipsit de talent, dar gestul profesorului său i-a dat aripi și încredere în sine. Din acest moment, Kurosawa nu a mai urât școala și a început chiar să ia note tot mai bune și la celelalte materii.

Pe lângă orele obișnuite, în anul al cincilea, Kurosawa a învățat și arte marțiale, Kendo („calea sabiei"). Zilnic mergea o oră pe jos către locul său de antrenament („dojo" sau „locul iluminării"). Într-o zi, câțiva băieți de la o altă școală l-au așteptat și l-au atacat, însă Kurosawa devenise atât de abil în tehnicile de autoapărare încât a reușit să îi pună la punct pe agresori.

La ceremonia de absolvire a școlii, Kurosawa a fost însărcinat să prezinte un discurs ca reprezentant al absolvenților. Este momentul în care a încheiat un ciclu de viață.

Ape învolburate se izbesc de mal

Extinderea orizonturilor

În perioada de început a gimnaziului, evenimentele din exterior erau pentru Kurosawa, după cum el însuși spunea, asemeni vuietului vântului și ploii în afara unei sere. Totuși, în această perioadă, ochii săi se vor deschide treptat asupra lumii din jurul său, reușind să-și creeze propria viziune asupra vieții.

Kurosawa a fost nevoit să meargă la o școală diferită decât cea pe care a ales-o inițial, după ce a fost respins la examenul de admitere. Deși nu era școala pe care și-o dorise, aceasta avea câțiva profesori foarte buni și sub îndrumarea lor, Kurosawa a început să își contureze o imagine a ceea ce își dorea să facă în viață. În această perioadă, a citit lucrările lui Doppo Kunikuda și Ivan Turgheniev; în zilele libere viziona filme.

Două evenimente aveau să îi ofere o altă perspectivă asupra lumii. Primul a fost marele cutremur Kanto, iar cel de-al doilea a avut loc în vara pe care și-a petrecut-o pe tărâmurile strămoșești ale familiei Kurosawa, în prefectura Akita. Familia Kurosawa nu a fost afectată de cutremur, însă împrejurimile au fost total distruse, făcându-i pe oameni tot mai conștienți asupra forței dezlănțuite a naturii. Este momentul în care descoperă o imagine pe care nu o știa, cea a disperării umane: oameni îngroziți alergau care încotro, încercând să se salveze de sub furia dezastrului abătut asupra lor.

Kurosawa iubea natura, iar perioada petrecută în Akita va deveni una dintre experiențele sale definitorii. Era impresionat de modul în care lumea naturii era străbătută de un flux continuu, dar, cu toate acestea, părea neschimbătoare. Timpul petrecut alături de țăranii care locuiau în mijlocul naturii a reprezentat pentru el o experiență suprinzătoare și emoționantă, în același timp.

Vara petrecută în Akita va semnifica, de fapt, sfârșitul unui capitol al vieții lui Kurosawa. Lucrurile se vor schimba considerabil pentru Kurosawa. La scurt timp după ce a absolvit gimnaziul, a început să depună eforturile necesare pentru a deveni pictor.

Kurosawa a început să participe la cursurile școlii de pictură. Cu toate acestea, nu a reușit să ia examenele de admitere la Academia de Arte din Tokio. Anul următor a câștigat un concurs de artă,

dar presiunile unui nou mediu, mult prea agitat pentru Kurosawa, îl vor sufoca și dezorienta.

Labirintul greutăților

La vârsta de 18 ani, Kurosawa s-a angajat la compania P.C.L. (astăzi, Toho). A descris această perioadă a vieții sale ca fiind cea în care a fost prins în labirintul dificultăților. Blocat în lumea clocotitoare din jurul său, Kurosawa a început să își piardă propria identitate și direcție în viață.

Japonia se afla la un pas de a intra în cel de-al Doilea Război Mondial. Kurosawa nu reușise încă să își pună la punct o carieră în domeniul picturii. Lumea fusese măcinată de Marea Criză Economică, iar prețurile pentru produsele destinate artei erau, în consecință, foarte mari; Kurosawa nu își putea permite aceste costuri. Devenise pasionat de film, literatură, muzică și teatru. Și fratele său, Heigo, era interesat de film; sub influența acestuia, Kurosawa a vizionat o serie de capodopere cinematografice.

În ciuda circumstanțelor vremii, Kurosawa a reușit să realizeze câteva tablouri, dar în foarte scurt timp va fi nemulțumit de viața încremenită și de peisajele pe care le reda pe pânză. Va deveni membru al unei asociații artistice proletare japoneze, dar nici acest lucru îl mulțumea. Se implicase în activități ilegale ale mișcării proletare, lucru pe care nu îl făcea din motive filozofice, ci , mai degrabă, de dragul senzației; va face toate acestea timp de doi ani de zile. Își pierduse deja și dorința de a picta. Se mutase cu fratele său; acesta lucra ca „setsumeisha" (narator pentru filmele mute). Doi ani mai târziu, o tragedie avea să îl zguduie pe Kurosawa: Heigo s-a sinucis. Se poate spune că dezvoltarea interesului lui Kurosawa pentru cinematografie s-a datorat, aproape în totalitate, influenței fratelui său. Heigo îl ducea pe Kurosawa la filme când erau mici, iar acesta din urmă nu pierdea niciun film pe care i-l recomanda fratele său. Întors la familia sa, pentru Kurosawa au urmat trei ani fără direcție și fără dorința de a găsi vreuna.

O nouă oportunitate avea să se ivească însă. Kurosawa aplicase pentru un post de asistent de regie pentru P.C.L și, în mod surprinzător, va primi un răspuns pozitiv. Deși nemotivat, Kurosawa devine asistent de regie, moment care reprezintă începutul carierei sale în cinematografie. Avea 26 de ani. Poarta succesului se deschisese pentru Kurosawa.

Din culise

ALIANȚA ARTISTICĂ PROLETARĂ JAPONEZĂ

La vârsta de 19 ani, Kurosawa a devenit membru al unei alianțe a artiștilor proletari. Aceasta era doar una dintre nenumăratele mişcări care apăruseră în comunitatea artistică în timpul perioadei Taisho, o perioadă plină de tulburări politice şi sociale. Noile mişcări artistice din Europa, precum dadaismul, suprarealismul, Bauhaus şi arta abstractă ajunseseră şi în Japonia, alături de filozofia socio-politică marxistă. Toate acestea se vor combina sub forma Alianței Artistice Proletare Japoneze care va revoluționa universul artistic al vremii. Mişcarea a fost puternic influențată şi de constructivismul rus şi se remarca prin accentul pe eroism şi pe monumente.

În anul 1920 a fost organizată o convenție dedicată primei alianțe artistice proletare din Japonia. Mai multe facțiuni se vor impune şi vor cunoaşte declinul, într-o fluctuație continuă de dominație. Din acest haos ia naştere Liga Nihon Musansha Bijutsu (Liga artistică proletară din Japonia), care se mai numea şi Nappu. Sub conducerea acesteia a fost înființată Alianța Artistică Proletară din Japonia.

Această alianță nu era interesată numai de pictură, ci avea influențe considerabile şi asupra literaturii şi teatrului. De asemenea, îşi creionase un caracter politic şi ideologic care era în vogă. Kurosawa însă nu era foarte influențat de aceste aspecte politice şi filozofice.

În anul 1929, Nappu şi Alianța Artistică Proletară din Japonia au organizat o expoziție a artei proletare. Şi Kurosawa a prezentat cinci lucrări, inclusiv picturi în ulei, în acuarelă şi chiar şi un afiş. Lucrarea sa în acuarelă, cu dimensiuni de trei metri lungime, se va bucura de aprecieri deosebite.

Totuşi, acesta este singurul an în care Kurosawa participă la o expoziție. După acest moment, Alianța Artistică Proletară din Japonia va deveni mai degrabă un grup politic decât unul artistic; membrii alianței se considerau artişti care aduceau contribuții la activismul politic. Poate din acest motiv, Kurosawa, care iubea arta pentru artă, nu putea fi de acord cu această schimbare ideologică în organizația din care făcea parte.

◂ Școala gimnazială a lui Kurosawa, înainte de a fi distrusă de marele cutremur Kanto. Pentru a ajunge la școală, folosea tramvaiul.

Începuturile în cinematografie

Perioada P.C.L.

În aprilie 1936, Kurosawa și-a luat în primire noul post. Era bucuros de faptul că lucra cu regizorul Kajiro Yamamoto despre care va spune mai târziu că i-a fost cel mai prețuit instructor. Cu ajutorul marelui regizor Yamamoto, care se afla în punctul culminant al realizărilor sale cinematografice, Kurosawa va avea oportunitatea de a dobândi cunoștințe importante cu privire la regie, dar și învățăminte pentru viață.

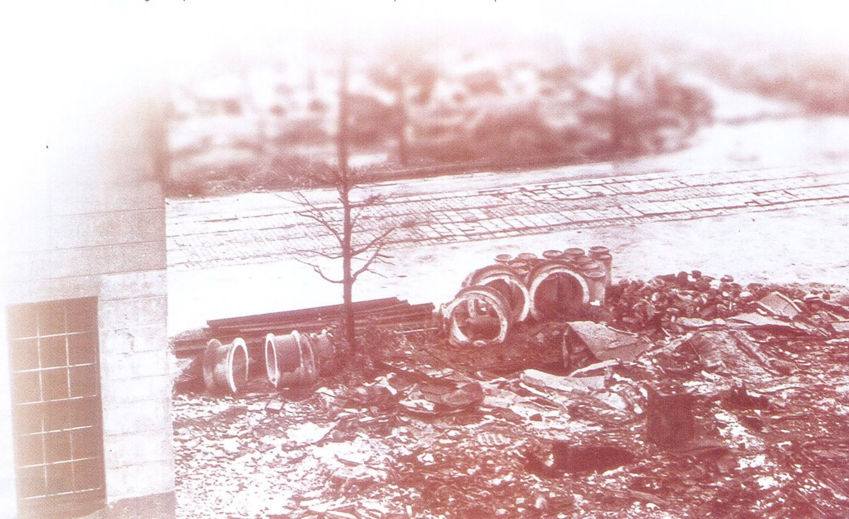
Se pare că s-a realizat o conexiunune misterioasă între Kurosawa și Yamamoto, încă din momentul în care Kurosawa a intrat la interviul de angajare. Yamamoto nu l-a întrebat pe Kurosawa despre filme, vorbind, în schimb despre muzică și pictură. Discuția entuziastă cu privire la artiștii preferați i-a făcut să uite de trecerea timpului. Chiar dacă și alți candidați își așteptau intrarea la interviu, cei doi au continuat să discute până seara. Acest interviu destul de neobișnuit i-a permis lui Kurosawa să obțină postul fără probleme.

Yamamoto a făcut tot ceea ce a putut pentru a dezvolta noua generație de regizori. Îi va încredința asistentului său o serie de sarcini regizorale și nu îl deranja utilizarea proprieri sale munci drept catalizator pentru cultivarea noilor talente.

Astfel, tânăra generație se bucura de o activitate relaxată la P.C.L.; Kurosawa s-a folosit de această ocazie pentru a deveni, în foarte scurt timp, regizor. Voia să se dedice atât de mult studiului activității regizorale încât ajunsese să urască faptul că trebuia să doarmă. Deoarece Kurosawa a devenit regizor în perioada în care era încă asistent, inevitabil au apărut anumite fricțiuni între el și colegii săi de la P.C.L. Yamamoto i-a cerut lui Kurosawa să-i promită că nu va face niciun compromis ca regizor, indiferent de părerea celorlalți. Kurosawa își va păstra cu sfințenie promisiunea, până în ultima zi a vieții sale.

În această perioadă, Kurosawa va mai avea parte de o întâlnire deosebită. Nagaharu Yodogawa lucra în departamentul de publicitate al P.C.L., iar mai apoi va fi un apreciat critic de film. Prietenia lui Kurosawa și Yodogawa se va prelungi pe tot restul vieții celor doi. În această perioadă, Kurosawa a început să o admire în secret pe actrița Hideko Takamine.

Pe când lucra ca asistent de regie, Yamamoto i-a dat o serie de sfaturi lui Kurosawa. Yamamoto i-a spus ucenicului său că un regizor trebuie să fie capabil să creeze un scenariu. În caz contrar, filmul va fi un eșec. Kurosawa și-a asumat acest sfat și a început să lucreze asupra scenariilor.

Atunci când nu avea de lucru pe platou, noaptea târziu, Kurosawa realiza scenarii. Știa că dacă scrie, fie doar și numai o pagină pe zi, într-un an va aduna suficient material pentru un scenariu destul de consistent. Deseori lucra la scenariile sale până în zori. În cele din urmă, aceste materiale aveau să fie transformate în filme. În anul 1942, Kurosawa a avut ocazia de a lucra ca regizor. Filmul pe care l-a realizat este „Sanshiro Sugata", lansat în anul 1943. Filmările începuseră în luna decembrie a anului 1942.

Kurosawa a mărturisit, mai târziu, că a fost destul de tensionat atunci când a lucrat pentru prima dată ca regizor.

Se întrezărește un maestru

Filmul „Sanshiro Sugata" a fost criticat de Ministerul Afacerilor Interne pentru indezirabilele scene de dragoste în stil „western", după examinarea acestuia de către cenzură. Regizorul Yasujiro Ozu l-a susținut pe Kurosawa, iar, în cele din urmă, filmul a primit avizul autorităților. Beneficiind de un mare succes de casă, precum și de recunoașterea marelui regizor Ozu, filmul „Sanshiro Sugata" s-a dovedit a fi un debut excelent pentru Kurosawa.

Trăsăturile distinctive ale filmelor lui Kurosawa, în timpul războiului și după încheierea acestuia, reprezintă spiritul umanist al celor născuți în perioada Meiji, precum și o sinteză între comedie și elementele de acțiune/divertisment. Totuși, cea de-a doua lucrare a sa, „Ichiban Utsukushiku" („Cel mai frumos") pune accent pe trăsăturile umaniste ale personajelor sale, dintr-o perspectivă realistă. Filmul prezintă viața unor femei care lucrează într-o fabrică de produse optice. În vederea pregătirii actrițelor pentru roluri, Kurosawa le-a supus experienței de a lucra într-o astfel de fabrică și chiar de a dormi acolo, conferind astfel filmului un aer realist, documentar. În anul 1945, Kurosawa s-a căsătorit cu actrița principală a acestui film, Yoko Yaguchi.

Kurosawa era cunoscut în această perioadă și pentru stilul regizoral foarte strict și care nu admitea niciun fel de compromisuri. Filmul din anul 1945, „Tora no O wo Fumu Otokotachi" („Bărbații care calcă pe coada tigrului") este, de asemenea, produsul stilului său regizoral. Unul dintre actorii care joacă în acest film va mărturisi mai târziu că regizorul Kurosawa era destul de sever. Stilul său rigid îi va atrage renumele de „Kurosawa Tenko" („Împăratul Kurosawa").

Deși Japonia era în ruine după încheierea războiului, oamenii continuau să aibă aspirații și încercau să scape de suferințe, refugiindu-se în film. „Subarashiki Nichiyobi" („O duminică minunată"), filmul său din 1947, este povestea întâlnirii unui cuplu de oameni săraci, o poveste sensibilă care a adus din nou în prim-plan viziunea umanistă a lui Kurosawa. Cu toate acestea, în perioada de maturitate regizorală a lui Kurasawa, în anii '50-'60, producțiile sale vor deveni mult mai radicale.

◂ Tokio, în urma bombardamentelor. În ultimul an al celui de-al Doilea Război în Japonia au fost lansate numai douăsprezece filme.

Biblioteca de amintiri

„POVESTEA LUI HEIKE"

Filmul „Heike Monogatari" („Povestea lui Heike") este o lucrare epică a literaturii japoneze care prezintă istoria clanurilor Taira și Minamoto, precum și lupta lor, celebrul Război Genpei. Kurasawa intenționa de mult timp să ecranizeze această povestire. Motivul principal era faptul că în povestire erau implicate foarte multe personaje asupra cărora trebuia concentrată o atenție deosebită. Emoțiile și firile tuturor personajelor sunt redate în detaliu prin intermediul acțiunilor lor; Kurosawa ținea, în mod deosebit, ca fiecare scenă să fie exprimată cu intensitate.

În mai multe interviuri acordate, Kurosawa spunea că oricine s-a născut în Japonia trebuie să citească „Heike Monogatari", deoarece aceasta este o lucrare reprezentativă a literaturii japoneze; doarece voia ca întreaga lume să o cunoască, a decis să o transpună într-un film.

Un astfel de proiect solicita însă o sumă foarte mare de bani. În plus, era foarte dificil de realizat o reproducere după armura lui Heike. Se iveau tot felul de astfel de complicații care, în cele din urmă, vor afecta integritatea povestirii. De aceea, „Heike Monogatari" nu ajunge să fie proiectat pe ecran.

Activ peste graniță

Atingerea limitelor cinematografiei

ACTORUL TOSHIRO MIFUNE va fi protagonistul filmului „Yoidore Tenshi" („Înger beat"), realizat în anul 1949, și va apărea în mai multe filme ale lui Kurosawa. Fumio Hayasaka, pe care Kurosawa îl considera un geniu artistic, va realiza coloana sonoră. Hayasaka este cel care va compune muzica tuturor filmelor lui Kurosawa, devenind, în același timp, un prieten de nădejde al regizorului.

La acea vreme, Kurosawa experimentase deja noile tehnici cinematografice. De exemplu, în „Nora Inu" („Câine vagabond"), lansat pentru public în anul 1949, Kurosawa a utilizat teleobiectivul.

În anul 1950, Kurosawa a început filmările la „Rashomon". Actorul principal urma să fie Toshiro Mifune, Fumio Hayasaka era însărcinat cu realizarea coloanei sonore, iar Kazuo Miyagawa avea să fie operatorul de imagine. Kurosawa considera că acești oameni alcătuiau ansamblul perfect pentru realizarea filmului. Acțiunea filmului avea loc într-o zonă de pădure, iar platoul era prevăzut cu o imensă poartă de templu.

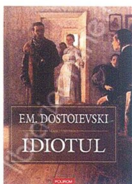
Pentru prima dată, Kurosawa se aventura într-o pădure cu camera de filmat.

În timpul filmărilor din pădure au existat diverse întâmplări interesante; o ploaie torențială avea să se reverse peste întreaga echipă de producție. Tot acum Kurosawa experimentează cu îndrăzneală focalizarea camerei direct pe soare, un lucru care era considerat la acea vreme un tabu. Kurosawa voia realism și frumusețe în filmul său, iar actorul principal, Miyagawa i-a depășit așteptările. Este momentul în care Kurosawa este pe deplin mulțumit de realizările sale cinematografice.

Cartea lui Ryunosuke Akutagawa, „Yabu no Naka" („În mormânt") a reprezentat materialul-sursă pentru filmul „Rashomon", considerat capodopera cinematografică a lui Kurosawa; aceasta prezintă aspectele întunecate ale sufletului uman. La vremea lansării sale, filmul nu a fost foarte bine primit. Directorul de studio considera că filmul nu este inteligibil. Nu va deveni

▲ „Rashomon", filmul care a obținut Leul de Aur la cea de-a douăsprezecea ediție a Festivalului de Film de la Veneția. În această producție au fost utilizate foarte puține lumini; în schimb, s-a folosit lumina naturală, reflectată de oglinzi, tehnică ce a evidențiat personajele.

◄ Kurosawa era un mare admirator al scriitorului rus Feodor Dostoievski, încă de tânăr. Îi plăcea cel mai mult romanul „Idiotul". Kurosawa rezona cu acele demonstrații de generozitate în mijlocul unor situații fără ieșire, descrise de Dostoievski în romanele sale.

Anul	Numele filmului	Materialul-sursă și/sau autorul
1945	„Bărbații care calcă pe coada tigrului"(„Tora no O wo Fum Otokotachi")	„Kanjincho", piesă de teatru „Kabuki"; „Ataka", piesă de teatru „Noh"
1949	„Duel tăcut" („Shizukanaru ketto")	Piesa de teatru a lui Kazuo Kikuta
1950	„Rashomon"	„Yabu no naka", Ryunosuke Akutagawa,
1951	„Idiotul"(„Hakuchi")	„Idiotul", F. M. Dostoievski
1952	„A trăi"(„Ikiru")	„Moartea lui Ivan Ilici", Lev Tolstoi
1957	„Hăul" („Donzoko")	„Din adâncuri", Maxim Gorki
1961	„Garda de corp („Yojimbo")	„Recolta roșie", Samuel Dashiell Hammett
1962	„Tsubaki Sanjuro"	„Zile liniștite", Shugoro Yamamoto
1963	„Paradis și infern "(„Tengoku to Jigoku")	„A King's Ransom", Ed McBain
1965	„Barbă Roșie" („Akahige")	„Akahige", Shugoro Yamamoto
1970	„Dodesukaden"	„Kisetu no Nai Machi Shugoro", Shugoro Yamamoto
1975	„Dersu Uzala"	„Dersu Uzala", Vladimir Arseniev
1985	„Ran"	„Regele Lear", William Shakespeare
1991	„Rapsodie de august"	(„Hachigatsu no „Nabe no Naka", Kiyoko Murata
1993	„Încă nu!" („Mădadayo")	Eseuri și autobiografie, Hyakken Uchida

CĂLĂTORII ÎN TIMP

RĂDĂCINILE FILMOGRAFIEI LUI KUROSAWA

Kurosawa era un cititor pasionat, vădind un mare apetit pentru literatură. Este recunoscut pentru utilizarea elementelor specifice operei literare a lui Dostoievski și a lui Shakespeare, ca motive ale scenariilor sau producțiilor sale.

Kurosawa a citit „Idiotul" de Dostoievski de șapte ori, tocmai pentru a reda fidel pe ecran trăsăturile romanului. Devenise, astfel, specialist în acest roman, mărturisind că opera scriitorului rus l-a marcat și l-a urmărit multă vreme.

Deși pornește de la opera dramatică „Regele Lear" a lui Shakespeare, acțiunea filmului „Ran" se desfășoară în lumea samurailor războinici ai Japoniei. Romanul lui Ed McBain „King's Ransom", a stat la baza filmului „Tengoku to Jigoku" („Paradis și infern"), a cărui acțiune se petrece în Japonia modernă. Lucrările pe baza cărora au fost realizate filmele sale reprezintă tot atâtea indicii cu privire la mesajele subtile pe care le-a inclus în lucrările sale cinematografice.

un succes de casă. Următorul său film, „Hakuchi" („Idiotul") va fi, de asemenea, un eșec, din punct de vedere al încasărilor, iar următorul film pe care Kurosawa îl planificase va fi anulat. Era prima mare perioadă de eșec din cariera regizorală a lui Kurosawa. Această perioadă se va dovedi a fi însă scurtă.

Provocare internațională

Eșecurile sale recente îl îngrijorau, însă un eveniment fericit avea să îi însenineze cariera: „Rashomon" va câștiga premiul Leul de Aur la Festivalul Internațional de la Veneția din septembrie 1951. Cariera regizorală a lui Kurosawa, era acum străbătută de un suflu de viață nou.

Guiliana Stramigioli, o personalitate marcantă a cinematografiei italiene a propulsat filmul lui Kurosawa către recunoașterea pe care acesta o merita. La recomandarea ei, filmul a intrat în concurs; datorită eforturilor sale, lumea cinematografică a devenit conștientă de calitatea cinematografiei japoneze.

În ziua decernării premiului, Kurosawa fusese la pescuit; se întorcea spre casă dezamăgit deoarece își stricase undița. Când a intrat în casă, soția sa i-a sărit în brațe, dându-i vestea cea bună și felicitându-l.

Kurosawa uitase total de faptul că filmul său intrase în competiția organizată de festivalul de film. Japonezii erau demoralizați de pierderea suferită în cel de-al Doilea Război Mondial, însă primul succes al unui regizor japonez pe scena internațională a consolidat într-un fel încrederea națiunii în potențialul său artistic. În acel decembrie, „Rashomon" a fost lansat la New York; în anul 1952, filmul va câștiga Premiul Academiei Americane de Film pentru cel mai bun film străin. Filmul a fost apreciat în Europa pentru valoarea estetică, iar în America, pentru acțiune. Scriitorul și regizorul Norman Mailer i-a trimis o scrisoare lui Kurosawa în care își exprima aprecierile pentru renașterea adusă regiei japoneze. Filmul va influența lumea cinematografică, în special cinematografia asiatică, și îi va inspira pe tinerii care visau să devină regizori.

„Ikiru" („A trăi") este primul film realizat de Kurosawa după ce a câștigat Leul de Aur. Filmările au început în luna martie a anului 1952, perioadă în care era supranumit „Împăratul Kurosawa". Era foarte sever și de temut; deseori țipa la asistenții săi, așa cum însuși mentorul său Yamamoto o făcuse; cu toate acestea, a depus eforturi deosebite pentru a-i instrui pe aceștia.

„Ikiru" este povestea unui om bolnav de cancer care mai are doar trei luni de trăit. Filmul debutează cu imaginea estompată a unei radiografii care prezintă boala. Povestea filmului este redată sub forma secvențelor retrospective (flashback-uri). Această structură narativă extraordinară va impresiona publicul din întreaga lume; la sfârșitul filmului, spectatorii izbucneau în aplauze furtunoase, o reacție des întâlnită în sălile de cinema după vizionarea lui „Ikiru".

Una dintre cele mai apreciate scene din film este cea în care actorul principal se dă în leagăn și începe să cânte, un moment care înglobează semnificații ale morții și ale vieții, deopotrivă. Dacă „Rashomon" este o cristalizare a realismului și a dinamismului, în schimb „Ikiru" reprezintă desăvârșirea modului de exprimare a umanismului lui Kurosawa. Înfățișând fidel viziunea lui Kurosawa asupra vieții, aceste două filme îi vor aduce regizorului japonez celebritatea internațională.

▼ Kurosawa l-a îndrumat pe actorul principal să cânte într-o manieră neobișnuită, aproape nepământeană, lucru care, de altfel, va face celebră această scenă emoționantă din „Ikiru" („A trăi").

Pe culmile succesului

Luptă şi viață

Kurosawa era considerat acum maestrul regiei cinematografice japoneze. Următorul său film, „Shichijin no Samurai" („Cei șapte samurai"), lansat în anul 1954, reprezintă încercarea acestuia de a combina frumusețea, realismul și povestea. Filmul avea să devină mai renumit decât „Rashomon".

Așa cum făcea de obicei, Kurosawa monitoriza cinematografia americană. Aprecia, în special, producțiile lui John Ford. Intenționa să realizeze o scenă pe care marii regizori occidentali ca Ford nu au făcut-o niciodată și care ar fi fost foarte greu de copiat. A realizat acest lucru, filmând în ploaie o scenă a punctului culminant al unei bătălii din „Cei șapte samurai". Pentru a imprima acestei scene un caracter cât mai realist cu putință, erau necesare tehnici noi.

Omul-cheie

JOHN FORD

John Ford este unul dintre cei mai reprezentativi regizori ai genului „western". Kurosawa îl respecta în mod deosebit. Utilizarea secvențelor dinamice, de acțiune este marca lui Ford, însă este recunoscut şi pentru portretizarea oamenilor săraci, dar curajoşi. Idealul umanist şi scenele de acțiune ale lui Ford îl vor influența pe Kurosawa, influență demonstrată de filmele sale.

În anul 1945, pe când se filma la „Tora no O wo Fumu Otokotachi" („Bărbații care calcă pe coada tigrului"), Ford se afla într-o călătorie în Japonia şi decide să viziteze studioul lui Kurosawa; regizorul japonez însă nu ştia acest lucru. În momentul în care Ford a auzit numele regizorului a cărui producție o urmărea, a lăsat un bilet, prin care îi transmitea lui Kurosawa salutările sale. Cei doi se vor întâlni mai târziu la Londra, ocazie cu care Kurosawa îi va mărturisi regizorului american părerile sale de rău cu privire la faptul că nu se întâlniseră pe platourile sale de filmare.

Ford a realizat 130 de filme, iar în anul 1973 a primit o distincție specială din partea preşedintelui Richard Nixon, pentru contribuțiile sale aduse cinematografiei. Pe parcursul întregii sale cariere, a ales pentru filmele sale actori precum Henry Fonda. Kurosawa avea obiceiul de a spune că i-ar plăcea să devină un regizor asemeni lui John Ford.

▸ John Ford este, de asemenea, celebru pentru introducerea nativilor americani în filmele sale; aceştia primeau compensații financiare considerabile.

▾ Scenă din filmul „Ikiru"

◂ Scena culminantă a duelului din filmul „Tsubaki Sanjuro". În rolurile principale - Toshiro Mifune și Tatsuya Nakadai.

Kurosawa era mereu în căutare de astfel de noi tehnici de filmare și va introduce mereu cel puțin două inovații de acest gen în fiecare film al său. Tehnica sa multifocalizată, conform căreia acțiunea era filmată simultan de mai multe camere, va deveni o obișnuință pentru împătimiții filmelor.

Ultima scenă de mare impact din „Cei șapte samurai" a fost filmată în mijlocul iernii; în timpul filmărilor, actorii au fost stropiți cu apă printr-un furtun. În ciuda acestor scene foarte grele, actorii s-au descurcat de minune. Visul lui Kurosawa de a crea imagini care să prezinte limitele tragediei umane a fost împlinit prin realizarea acestei secvențe de luptă crâncenă care, la rândul ei, va avea mai târziu o influență deosebită asupra tuturor regizorilor din lume (inclusiv George Lucas).

În anul 1955, Kurosawa a început filmările la filmul „Ikimono no Kiroku" („Trăiesc cu teamă" sau, într-o traducere mai literală, „Cronica unei viețăți"). Este cea mai minuțioasă regie a sa din punct de vedere al accentuării trăsăturilor sociale, înfățișând izolarea și teroarea prin care trec oamenii amenințați de o bombă cu hidrogen. Este, de asemenea, primul film profitabil al lui Kurosawa.

Prietenul apropiat al lui Kurosawa, Fumio Hayasaka, unul dintre scenariștii filmului, se îmbolnăvește și moare brusc, în timpul filmărilor. Acest eveniment neașteptat va influența următoarele filme ale lui Kurosawa, pierzându-și acel simț al inocenței pe care îl păstrase până atunci în toate filmele sale.

Filme şi detalii

După producția „Ikimono no Kiroku" („Cronica unei viețăți"), filmele lui Kurosawa își vor pierde apectul filozofic care reprezenta o trăsătură distinctivă în filmele anterioare; în schimb, Kurosawa se va concentra pe realizarea de filme pentru amuzamentul maselor.

Cu toate acestea, Kurosawa a continuat să fie obsedat de realism și sa acorde o atenție deosebită detaliilor. În filmul din 1961, „Yojimbo" („Garda de corp") va utiliza pentru prima dată un efect sonor care imita sunetul produs de sfârtecarea unui om. Se pare că acest sunet a fost produs prin tăierea unei bucăți de carne cu un cuțit. Kurosawa și-a menținut cele două principii: filmele au succes datorită detaliilor pe care le conțin și trebuie să fie plăcute. Subiectul filmului din anul 1963, „Tengoku to Jigoku" („Paradis și infern") este o răpire; în acest film, Kurosawa face referire constantă la planurile pentru trenul japonez de mare viteză, făcând atât de multe apeluri la autoritățile feroviare încât se pare că acestea începuseră să fie neîncrezătoare în privința lui.

În anul 1965, a fost lansat filmul „Akahige" („Barbă Roșie") care este considerat lucrarea reprezentativă pentru viziunea umanistă a lui Kurosawa. Este povestea oamenilor săraci de la sfârșitul perioadei Edo și a unui medic care îi tratează. Detalii, realism și umanism – toate acestea au fost combinate în „Akahige", evidențiind talentul marelui regizor de a descrie condiția umană. Filmul a primit multe premii, iar actorul Toshiro Mifune a fost apreciat pentru rolul său în cadrul Festivalului de Film de la Veneția.

Kurosawa a fost expus continuu la sursele de iluminat de pe platouri, acest lucru periclitându-i sănătatea. De aceea, în această perioadă începe să poarte ochelari de soare de care apoi părea că nu se desparte niciodată. După ce încheia producția unui film, Kurosawa era extrem de extenuat, aproape incapabil de a mai face alte lucruri. Se spune că această stare dura uneori luni întregi. Avea 55 de ani. Trecuse de vârful carierei sale și începuse să intre în declin.

▴ „Shichijin no Samurai" („Cei șapte samurai") (1954) a fost unul dintre cele mai costisitoare filme din istoria studiourilor Toho, costurile de producție depășind bugetul companiei pentru anul 1954.

Depășirea obstacolelor

Vise spulberate

ÎN ANUL 1964 au fost organizate la Tokio Jocurile Olimpice; până la această dată, Japonia se afla deja pe drumul dezvoltării sale într-o superputere economică. Dezvoltarea televiziunii amenința industria cinematografică. Kurosawa investise enorm în producția filmelor sale, atât timp, cât și bani, deseori lovindu-se de aspecte practice ale gestionării studioului. Între timp, actorul său favorit, Toshiro Mifune îl părăsește pe Kurosawa și își deschide propria companie de producție.

În anul 1966, Kurosawa Productions devine independentă față de studiorile Toho; deoarece odată cu dezvoltarea televiziunii, filmele sale nu se mai bucurau de atât de multă popularitate în Japonia, Kurosawa a început să se axeze pe promovarea acestora în afara granițelor. În data de 30 iunie 1966 se anunță producția unui film care se va intitula „Runaway Train", o coproducție a Kurosawa Productions și a companiei americane de film, Embassy Pictures. Distribuția ar fi trebuit să fie compusă în totalitate din americani, iar Kurosawa ar fi trebuit să regizeze acest film. Din păcate, problemele bugetare și cele privind scenariul, au dus la suspendarea proiectului.

La data de 28 aprilie 1968 se anunța faptul că studiourile Kurosawa Productions și Twentieth Century Fox vor crea împreună un film despre conflictul dintre flotele americane și japoneze în cel de-al Doilea Război Mondial. Filmul avea să se numească „Tora! Tora! Tora!". Kurosawa urma să fie regizorul principal și să coordoneze secvențele japoneze ale filmului; a întreprins cercetări asiduee pentru a elabora scenariul pe baza căruia să se realizeze producția. Printr-un anunț în presă a fost anunțată organizarea de audiții pentru roluri. Prin alegerea unor actori din marele public în locul starurilor de film consacrate, Kurosawa urmărea și introducerea unor figuranți care să semene cu soldații reali. De asemenea, Kurosawa și-a exprimat dorința de a utiliza cât mai puțin cu putință actori profesioniști.

Filmările au debutat în luna decembrie a anului următor, în orașul Kyoto. Producția filmului a fost continuu întreruptă și reluată. Studiourile Twentieth Century Fox și Kurosawa Productions au organizat o conferință de presă în care anunțau faptul că, din motive de sănătate, Kurosawa nu va mai fi regizorul acestei producții. Presa japoneză a anunțat că marele regizor suferea de nevroză. În urma unui control, medicul a declarat că acum Kurosawa este în afara oricărui pericol de natură medicală și că se poate întoarce la lucru, însă președintele studioului Twentieth Century Fox a refuzat să îi mai încredințeze acestuia regia filmului. Șansele lui Kurosawa de a deveni un regizor de succes în străinătate păreau pierdute. De fapt, motivul real al refuzului casei de producție Twentieth Century Fox era o divergență contractuală. Din păcate, Kurosawa nu negociase personal acest contract, ci prin intermediul unui reprezentant. Mai târziu, Kurosawa avea să declare că maniera japoneză și cea americană de realizare a unui film sunt incompatibile. „Tora! Tora! Tora!" va fi finalizat de alți regizori și lansat în anul 1970.

▲ „Dodesukaden" este povestea unui băiețel ciudat care hoinărește pe străzile orășelului său, imaginându-și că se află într-un tren. Este prima producție color a lui Kurosawa.

Recuperare după o tentativă de sinucidere

Deși filmele color erau acum destul de populare în întreaga lume, Kurosawa considera că aceste culori erau artificiale și nerealiste, astfel încât a continuat să realizeze filme alb-negru; în viziunea lui Kurosawa acestea din urmă reușeau să redea mult mai bine realitatea. Cu toate acestea, în anul 1970 se decide să realizeze un film color, „Dodesukaden". Este primul film realizat după „Akahige" („Barbă Roșie"), care fusese lansat cu cinci ani înainte.

◂ Timbru tematic al Olimpiadei de la Tokio.

Ideea filmului pornea de la Shugoro Yamamoto („Kisetu no Nai Machi") și reda viața oamenilor care locuiau în cartierele sărace din orașele Japoniei. A fost finalizat în numai 28 de zile, un ritm neobișnuit pentru producțiile lui Kurosawa. Filmul color a reprezentat un nou început.

La data de 22 decembrie 1971, în mod neașteptat, Kurosawa va încerca să se sinucidă. Starea deplorabilă a industriei cinematografice japoneze, eșecul lui Kurosawa de a realiza o coproducție în străinătate și alte circumstanțe nefavorabile l-au adus pe Kurosawa într-o stare atât de disperată încât a hotărât să își pună capăt zilelor. Din fericire, a scăpat cu doar câteva leziuni. În opinia unora, după ce își dedicase întreaga viață filmului, Kurosawa era împiedicat să se mai exprime artistic, iar această nemulțumire l-ar fi mânat spre sinucidere.

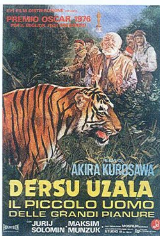
Deși este foarte dificil de știut care a fost cu adevărat motivul care a dus la această tentativă de sinucidere, apropiații lui Kurosawa afirmau că acesta ajunsese să se disprețuiască. Totuși, Kurosawa și-a cerut iertare pentru acest gest și a promis că va continua să realizeze alte filme și că va persevera în acest demers, întrucât asta era tot ceea ce putea face.

Nu a reușit să realizeze filme în Japonia, așa cum de fapt își dorea; în schimb, s-a decis să colaboreze cu regizorii sovietici pentru un film care avea să se intituleze „Dersu Uzala". Filmul se baza pe scrierile de călătorie ale exploratorului militar rus, Vladimir Arseniev pe care Kurosawa îl citise pe când era asistent de regie. La acea vreme, știa să exercite un control complet asupra filmului. Aceasta va fi prima sa producție pe bandă de 70 de milimetri. Filmările au durat doi ani, beneficiind de asistența rusă ce număra 200 de oameni; s-au făcut filmări la temperaturi de sub zero grade Celsius, un aspect dificil, atât pentru actori, cât și pentru echipa de filmare.

În această perioadă, moare mentorul lui Kurosawa, regizorul Kajiro Yamamoto. Kurosawa a continuat filmările în friguroasa Siberie, în numele omului care l-a introdus în lumea cinematografiei. Echipa a simțit că acesta era și motivul pentru care Kurosawa se transformase din nou în regizorul exigent din perioada de vârf a carierei sale. „Dersu Uzala" a fost lansat pentru public în anul 1975. Anul următor, în cadrul ceremoniei de decernare a premiilor Academiei Americane de Film, acest film a primit premiul pentru cel mai bun film străin. Comunitatea cinematografică internațională a fost impresionată de această revenire a lui Kurosawa.

▲ Scenă din filmul „Dersu Uzala". Cea de-a opta lună de filmări în sălbăticia glacială a Siberiei a fost o experiență extremă pentru toți cei implicați. În timpul acestei producții, moare mentorul lui Kurosawa, regizorul Kajiro Yamamoto.

◄ Afișul filmului „Dersu Uzala". Kurosawa ar fi vrut ca rolul principal să îi fie acordat lui Toshiro Mifune, dar producția a stagnat timp de doi ani, iar Mifune nu a mai putut apărea în film. În cele din urmă, rolul a fost distribuit actorului rus, Maxim Munzuk.

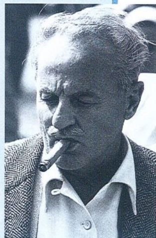

Versiune diferită

FILMELE-FANTOMĂ „RUNAWAY TRAIN ȘI „TORA! TORA! TORA!"

După ce a finalizat scenariul pentru „Runaway Train", Kurosawa avea deja în minte schema acestui film. Era o tragedie umanistă, stimulată de emoția și tensiunea create de o locomotivă. Kurosawa considera filmul o nouă provocare, prin care încerca să facă publicul să se simtă într-un tren care gonește pe șine, și nu într-o sală de cinema. Negocierile sale cu colaboratorii americani vor fi însă anulate. Filmul va fi realizat și lansat în Statele Unite în anul 1985, în regia lui Andrei Sergeievici Konchalovsky, avându-i ca protagoniști pe Eric Roberts și John Voight. Kurosawa a fost apreciat pentru scenariul original al filmului.

Același lucru se va întâmpla atunci când Kurosawa va încerca să realizeze „Tora! Tora! Tora!". Regia pentru secțiunile japoneze va fi preluată de Kinji Fukusaku și Toshio Masuda. Kurosawa reușise să regizeze câteva scene în etapa de început a producției, dar problemele bugetare l-au măcinat într-o așa de mare măsură încât deseori avea conflicte cu personalul de producție. În plus, reprezentantul care negociase contractul în numele său se dovedise destul de nepriceput. Kurosawa era acum total izolat și, în cele din urmă, degrevat de misiunea regizorală. Mai târziu, Toshiro Mifune va primi o ofertă din partea studiourilor de producție Twentieth Century Fox pentru realizarea unui film, însă va insista ca această poziție să îi fie atribuită lui Kurosawa, motiv pentru care oferta i-a fost retrasă.

► Darryl F. Zanuck, marele producător de la Hollywood, fondatorul studiourilor de producție Twentieth Century Fox. Peste zece dintre producțiile sale au fost nominalizate pentru premiile Academiei Americane de Film.

Punctul culminant al carierei lui Kurosawa

Ce l-a îndemnat pe Kurosawa să continue

„KAGEMUSHA", realizat în 1980, a fost primul film al lui Kurosawa despre universul războinic al samurailor de după „Tora no O wo Fumu Otokotachi" („Bărbații care calcă pe coada tigrului"). Frumusețea Japoniei feudale, ororile războiului și estetica distrugerii vor fi înglobate în acest film care va fi nominalizat la Festivalul de Film de la Cannes, primind premiul cel mare al festivalului, Palm d'Or. În discursul din cadrul ceremoniei de decernare a premiilor, Kurosawa și-a exprimat recunoștința față de profesionalismul de care tehnicienii din industria cinematografică japoneză au dat dovadă în permanență. Se spune că marele regizor avea o personalitate egocentrică și era încă temut pentru atitudinea sa, de „Împăratul Kurosawa", însă acesta știa mai bine decât oricine altcineva faptul că succesul său se datora oamenilor din jurul său care l-au încurajat și l-au îndemnat să continue. Astfel, după cum el însuși menționa la ceremonia de la Cannes, tehnicienii și echipa de filmări au fost elementele cruciale în activitatea sa și i-au determinat succesul.

În luna septembrie a anului 1982, a fost organizată o ceremonie de aniversare a 50 de ani ai Festivalului de Film de la Veneția. Cu această ocazie, Kurosawa a primit Leul de Aur pentru întreaga sa carieră, în semn de recunoaștere a realizărilor sale în domeniul regiei de film.

După „Kagemusha", Kurosawa a început să lucreze la filmul „Ran", o adevărată epopee istorică, producție ce va fi lansată în anul 1985. Deși costurile pentru „Kagemusha" fuseseră foarte mari, Kurosawa a reușit să depășească bugetul acestuia cu „Ran", cel mai costisitor film din istoria cinematografiei japoneze. Punctul culminant al filmului este prăbușirea unui castel, construit special pentru această producție, la un preț exorbitant. În anul 1986, „Ran" a fost nominalizat la premiile Academiei Americane de Film, pentru opt categorii, inclusiv cea pentru cel mai bun regizor; alături de regizorii John Huston și Billy Wilder, Kurosawa a participat la această ceremonie de decernare a premiilor și în calitate de prezentator.

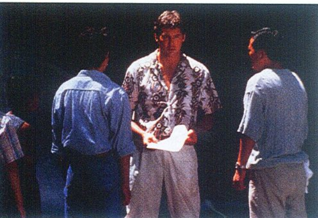
▲ O scenă din filmul „Kagemusha".

În timpul filmărilor la „Ran" din anul 1985, moare soția lui Kurosawa, Yoko. Kurosawa era cunoscut pentru ospitalitatea sa; deseori, îi invita pe membrii echipei sale la casa lui de vacanță unde organiza un adevărat banchet, cu mâncăruri alese și „sake". Soția și fiica sa erau cele care pregăteau aceste mese. Cu aceste ocazii, Kurosawa discuta relaxat despre film cu echipa sa. Astfel, Yoko devenise un important sprijin pentru Kurosawa. După moartea soției sale, fiica lui Kurosawa va continua acest obicei și va pregăti aceste mese pentru invitații lui Kurosawa.

▼ Tragedia „Regele Lear" a lui Shakespeare a fost adaptată de către Kurosawa la marele ecran, într-un nou decor, cel al Japoniei feudale, în filmul „Ran". Kurosawa afirma că își dorise de mai mult de zece ani să realizeze acest film. Producția a durat 237 de zile, beneficiind de o distribuție fără precedent: 12.000 de actori și 15.000 de cai.

Energie creativă nestăvilită

Ulterior, Kurosawa va primi susținerea regizorului Steven Spielberg în realizarea filmului său din anul 1990, „Yume" („Vise") care va primi o distincție speci-

▲ Starul hollywoodian Richard Gere a jucat în rolul principal din ultimul film al lui Kurosawa, „Rapsodie de august"(„Hachigatsu no Kyoshikyoku"). Scenariul este bazat pe lucrarea lui Kiyoko Murata „Nabe no Naka" care a primit Premiul Akutagawa. Kurosawa a scris scenariul pentru acest film în numai 17 zile, la scurt timp după încheierea filmărilor la „Yume".

CLIPE PERSONALE

CASA DE VACANȚĂ A LUI KUROSAWA DIN GOTEMBA ȘI CAMERA SA DE LUCRU

Multe dintre filmele lui Kurosawa au fost realizate în orașul Gotemba. Kurosawa era încântat de peisajul din împrejurimile orașului situat pe versantul sud-vestic al muntelui Fuji. A construit chiar și o casă de vacanță acolo, cu vedere spre munte. Deasupra sobei se află o impresionantă colecție de căpestre. Întreaga construcție păstra o atmosferă măreață, demnă.

De fiecare dată când Kurosawa se retrăgea în această locuință își petrecea timpul citind, scriind scenarii și elaborând structura următorului său film. Neatenția fiicei lui Kurosawa și a câtorva prieteni la stingerea focului din casă a dus la incendierea completă a structurii construcției. Kurosawa nu s-a frământat prea mult din cauza acestui incident, afirmând că este doar o casă care arde ușor. Acest incident și reacția lui Kurosawa față de el, demonstrează faptul că avea o fire mărinimoasă.

Casa de vacanță a fost reconstruită; cu această ocazie, Kurosawa a invitat echipa implicată în producția filmului „Ran" pentru a sta de vorbă. Ideile exprimate atunci au fost utilizate de regizor în filmele sale. Unele dintre aceste întâlniri erau uneori filmate și transmise prin intermediul televiziunii. În cadrul acestor întâlniri, Takeshi Kitano și Hayao Miyazaki vor avea ocazia să îl cunoască pe Kurosawa; cei doi sunt succesorii lui Kurosawa, aducând contribuții importante cinematografiei japoneze a secolului XXI.

ală de onoare la premiile Academiei Americane de Film din acel an. Până la acea dată, o astfel de distincție mai fusese acordată numai actorilor Charlie Chaplin și Mickey Rooney.

Prezentarea premiului a fost făcută de George Lucas și Steven Spielberg, doi regizori care au fost considerabil influențați de Kurosawa. Următorul său film, „Hachigatsu no Kyoshikyoku" („Rapsodie de august"), realizat în 1991, se concentrează pe subiectul atacului cu bomba atomică asupra Japoniei, avându-l în distribuție pe Richard Gere, în rolul unui reprezentant al celei de-a doua generații de japonezi americani. Filmul a fost foarte bine primit la Festivalul de Film de la Cannes, fiind apreciat de regizori precum Sidney Lumet.

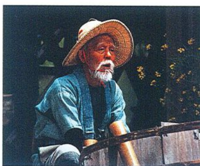
La opt luni după lansarea filmului „Rapsodie de august", a fost anunțată producția următorului film al lui Kurosawa, „Madadayo" („Încă nu!"). Acesta din urmă a fost lansat în anul 1993. Kurosawa fusese implicat în regia de film de peste cinci decenii, iar „Madadayo" era cel de-al treizecilea film al său. Îl considera una dintre cele mai bune producții ale sale. În luna decembrie a anului 1997, partenerul de lucru al lui Kurosawa, actorul Toshiro Mifune, se stinge din viață. Kurosawa era extrem de slăbit și nu a putut participa la ceremonia de înmormântare a prietenului său; a trimis însă un mesaj în care elogia realizările marelui actor.

În luna martie a anului 1998, Kurosawa dădea semne că sănătatea sa este tot mai șubredă. La data de 6 septembrie a aceluiași an, Kurosawa moare în urma unei hemoragii cerebrale, în casa sa din Tokio. Avea 88 de ani. Până în ultima clipă a vieții sale, Kurosawa a reprezentat o adevărată chintesență în regia filmului japonez.

Este minunat să trăiești!

Akira Kurosawa a introdus cinematografia japoneză într-o adevărată eră de aur și a continuat să o susțină cât timp a trăit. Îi plăcea să se afle pe platou și, înainte de a începe o producție, era nerăbdător asemeni unui copil. În zilele în care nu regiza i se părea că nu trăiește. Atunci când era aproape de dezastru în carieră, a reușit să o ia de la capăt, cu o nouă inspirație și strălucire. În ultimii ani ai vieții a suferit pierderea mai multor apropiați. În ultimele zile, Kurosawa mărturisea că dintre toți apropiații săi, nu a mai rămas niciunul; se simțea extrem de singur. În ciuda acestor necazuri, nu și-a pierdut nicio clipă pasiunea pentru regie sau forța creativă. Un personaj din ultimul său film, „Yume", spune că este minunat să trăiești, pentru că viața omului este plină de lucruri interesante și de multe bucurii. Notițele pentru un scenariu pe care Kurosawa îl compunea în ultimele zile ale vieții sale conțin un pasaj în care afirmă că, deși nu poți fi mereu tânăr, este minunat să trăiești, indiferent ce s-ar întâmpla.

Viața sa a fost o sumă de momente de faimă și de tragedie. Succesul său în lumea filmului se datorează energiei sale creative, talentului, entuziasmului aproape copilăresc, pasiunii pentru film și forței imaginației. Capodoperele care i-au adus celebritatea și l-au transformat într-un dintre cei mai mari regizori din lume păstrează vie amintirea spiritului și energiei creative a lui Kurosawa. Filmele sale vor reprezenta premisele inspiraționale pentru următorii regizori care se vor afirma în cinematografia secolului XXI.

▲ Filmul din 1990 al lui Kurosawa, intitulat „Yume" („Vise") este alcătuit din opt secvențe scurte care au ca motiv visele lui Kurosawa.

▶ „Madadayo" este cel de-al treizecilea film în regia lui Kurosawa; acesta redă căldura și seninătatea unei legături speciale între un profesor și elevii săi. Kurosawa a afirmat că atunci când a realizat acest film avea în minte imaginea profesorului său, Keiji Tachikawa.

Capodopere ale esteticii şi tenacităţii

Abilitatea sa de a realiza filme care să fie pe placul militariştilor japonezi sau, mai târziu, al ocupanţilor americani nu trebuie considerată semnul unei „schizofrenii" culturale sau al unei neutralităţi politice, deoarece filmele sale au cel puţin o minimă valoare propagandistică; ele vor constitui premisele unor subiecte care vor deveni teme majore ale filmelor sale. Stilul său, de asemenea, este un amalgam: o dialectică abilă a marilor tradiţii în materie de imagine ale filmului mut, dinamismul cinematografiei sovietice (oarecum întruchipate în prietenia japonezo-rusă, dramatizată în filmul său „Dersu Uzala" din anul 1975) şi regia epocii de aur hollywoodiene (care explică uşurinţa cu care regizorii americani realizează remake-uri după opera sa). Multe dintre filmele lui Kurosawa vor primi premii la festivalurile internaţionale de film. Sensibilitatea artistică desăvârşită a lui Kurosawa – cultivată prin tenacitatea şi neobositul său spirit însetat de cunoaştere – a fost recunoscută de experţii în cinematografie din întreaga lume.

Filmele care au uimit lumea

DESPRE IMENSA POARTĂ pe care a creat-o pentru scena introductivă din filmul „Rashomon", Kurosawa spunea că, în mintea sa, aceasta părea că se măreşte treptat, zi de zi. A prezentat studioului planurile concepute pentru acest film, dar se pare că specialiştii nu au înţeles prea bine ce intenţiona Kurosawa şi au ezitat să îi finanţeze producţia. Între timp, poarta pe care Kurosawa o concepuse în minte creştea tot mai mare. În film a fost utilizată o poartă cu o faţadă de aproximativ 33 de metri, cu o lăţime de 22 de metri şi 20 de metri înălţime. Cu toate acestea, nu există scene care să redea impactul vizual al mărimii impresionante a acestei porţi; numai anumite porţiuni ale acesteia apar în film. Chiar dacă nu era necesar, Kurosawa a insistat ca poarta să fie construită integral.

Dintotdeauna Kurosawa a considerat că filmele reprezintă suma detaliilor pe care le conţin. Această minuţiozitate se reflectă în realismul filmelor pe care le-a regizat. Însă pe Kurosawa nu îl caracteriza numai atenţia asupra detaliilor: nu făcea niciun compromis atunci când era vorba de a reda frumosul pe peliculă. Astfel, Kurosawa era în stare de orice pentru a obţine imaginea pe care o dorea. A folosit furtunuri de incendiu pentru a crea iluzia unor averse torenţiale de ploaie şi a focalizat camerele pe soare, chiar dacă această tehnică era un tabu la acea vreme, din cauza pericolului de a arde filmul. „Rashomon" a fost primul film al lui Kurosawa care a fost recunoscut de comunitatea internaţională cinematografică; pasiunea şi devotamentul său în captarea imaginilor pe care le dorea au dus la obţinerea acestui renume internaţional.

Kurosawa şi-a urmat visul până la capăt

Motto-ul lui Kurosawa era „Fii brav ca un înger şi vigilent ca un demon". La patru ani după debutul său internaţional cu „Rashomon", a regizat „Shichijin no Samurai" („Cei şapte samurai"). Un episod al acestuia îi este dedicat lui Kurosawa şi abnegaţiei sale în realizarea propriei viziuni estetice.

Costurile ridicate de producţie pentru „Cei şapte samurai" nu aveau precedent în cinematografia japoneză. Practic, acest film a costat de mult mai multe ori decât o producţie tipică a studiourilor Toho. Mai mult decât atât, producţia acestui film a durat peste un an. Kurosawa ştia că este posibil ca studioul să se amestece în lucrările sale; în consecinţă, aproape că a finalizat filmul, lăsând la urmă cea mai importantă scenă, cea a bătăliei.

Cu toate acestea, Kurosawa îşi promisese că va crea o scenă de bătălie pe care nici

▲ Scenă din filmul „Rashomon"

▲ O scenă din „Rashomon" ai cărei protagonişti sunt actorii Toshiro Mifune şi Machiko Kyo.

„Nu știu încă nimic despre filme."

▲ Scenă din filmul „Dersu Uzala".

măcar marele John Ford nu ar fi putut să o introducă în „western"-urile sale; deși studioul a încercat să intervină, nu era însă nicio cale pentru ca marele regizor să fie deturnat de la planurile sale. Se poate spune că lui Kurosawa i s-a ivit șansa de a avea succes. Într-o zi, cei de la studio i-au cerut să îi prezinte ce reușise să finalizeze până în acel moment, iar Kurosawa le-a arătat numai secvențele care erau deja editate. Când au văzut secvențele în care actorul Mifune era implicat în bătălie, știau că nu mai există niciun mijloc prin care să poată opri filmările scenei culminante, indiferent cât de costisitoare s-ar fi dovedit a fi aceasta.

Prin natura lor, studiourile încearcă să mențină costurile de producție cât mai mici pentru a maximiza profiturile. Cu toate acestea, regizorii de film nu au gândit niciodată așa. De aceea, uneori este nevoie ca autorul unui film să se lupte cu studiourile pentru ca producția să fie realizată în conformitate cu viziunea sa. Kurosawa considera că regizorul nu trebuie să își neglijeze atribuțiile de autor. Astfel, Kurosawa își îndruma echipa, ud până la piele, în principala scenă de bătălie din „Rashomon", concepută a se desfășura în mijlocul iernii. Cu ghetele pline de noroi și tocurile rupte, Kurosawa demonstra, o dată în plus, dăruirea excepțională față de meseria sa.

▼ Scenă din filmul „Cei șapte samurai"

Îndemnuri către cai şi tigri

„Dersu Uzala" este ecranizarea poveștii unui vânător care trăiește în friguroasa sălbăticie siberiană. Tigrii au un rol important în film. Kurosawa a insistat să se utilizeze tigri adevărați și, în opinia sa, cei care fuseseră crescuți în astfel de scopuri nu erau îndeajuns de buni. A cerut să fie prins un tigru sălbatic. În cele din urmă, au ales un tigru sălbatic și unul dresat. Tigrul sălbatic nu urma însă instrucțiunile așa cum o făcea cel dresat și nici măcar nu se uita la cameră. Atunci, Kurosawa a început să urle la el: „Hei, tigrule, uită-te la mine!".

Cu alte cuvinte, Kurosawa încerca să îi dea indicații regizorale unui tigru, așa cum făcea cu oricare alt actor. Pasiunea lui Kurosawa pentru regie și firea sa care nu accepta compromisuri l-au determinat să ducă la bun sfârșit și comunicarea pe platou cu animalele.

Kurosawa a inclus și mulți cai în scenele sale de bătălie. Se spune că la un moment dat a țipat la un cal, îndemnându-l să fie mai expresiv. Acesta era regizorul Kurosawa. Era captivat de munca sa. Tenacitatea și consecvența firii sale sunt relevate și de faptul că, pe când era asistent de regie, visa să transpună materialul-sursă din „Dersu Uzala" într-un film, lucru pe care l-a realizat, în cele din urmă, chiar dacă 30 de ani mai târziu.

Este cunoscut și pentru realizarea de storyboard-uri (desene care înfățișează secvențe din film) în etapa de pre-producție, înainte de începerea filmărilor. Avusese probleme cu finanțarea pentru „Kagemusha"; în fiecare zi în care procesul de colectare de fonduri se prelungea, el continua să deseneze secvențele de filmare. Aceste storyboard-uri erau realizate într-o așa manieră, încât personalul tehnic și actorii să aibă apoi o imagine mai clară a viziunii lui Kurosawa asupra filmului.

Pe când era adolescent, Kurosawa visase să devină un pictor renumit, care să fie apreciat de comunitatea artistică pariziană. Talentul artistic asupra căruia s-a concentrat în această perioadă i-a fost cum nu se poate mai util mai târziu, ca regizor, când realiza desenele cu secvențele ce urmau să fie incluse în film.

Tenacitatea a costat 400 de milioane de yeni

Adaptată după tragedia „Regele Lear", scrisă de William Shakespeare, la care s-au adăugat elemente specifice folclorului japonez, „Ran" este o epopee cinematografică despre ambiție, mândrie și bătrânețe. În contrast cu scenele de luptă din „Cei șapte samurai", „Ran" prezintă o viziune grafică senzorială a violenței instinctive din sufletul omenesc. Prin procedeul „sfumato", împrumutat din pictură, culorile în care este redată armata vrăjmașă au fost înecate în atmosfera cromatică din jur, pierzându-și conturul; astfel, Kurosawa reușește să imprime unui peisaj senin, luminos, anumite tonuri arficiale și nepământești care semnifică tragedia umană și absurditatea distrugerilor. Pe măsură ce conflictul se intensifică, aceste imagini se contopesc într-o cronică halucinantă și sfâșietoare a revelației și decăderii lui Hidetora. În cele din urmă, înlăturat de familia sa și umilit de consecințele propriilor sale acțiuni, Hidetora se reîntoarce la o stare de inocență pură și cutreieră ținutul – departe de nebunia violenței –, regăsindu-și o efemeră pace interioară.

▲ Scenă din filmul „Kagemusha" din anul 1980, care a înregistrat un nou record, fiind la acea vreme cel mai scump film japonez realizat vreodată.

Pentru acest film, Kurosawa a construit un castel pe versantul muntelui Fuji. Echipei tehnice, formate din patru sute de oameni, i-au fost necesare 127 de zile pentru a construi castelul. Era mai degrabă o construcție similară unei clădiri cu șase etaje din zilele noastre decât un decor de fațadă tradițională. Ulterior, decorul a fost ars într-o scenă de incendiu care apare în film. Întrebat la o conferință de presă dacă regretă faptul că un castel atât de scump a fost ars, Kurosawa a răspuns că nu regretă nimic, deoarece construise castelul special pentru a fi ars. Kurosawa a considerat că arderea castelului a fost necesară pentru a surprinde nota realistă pe care dorea să o imprime acestei scene. În timp ce se filma momentul culminant, locul de filmare a fost cuprins de un taifun devastator; Kurosawa a filmat scena și a adăugat-o în film; părea că el însuși a invocat furtuna pentru a obține imaginea pe care o dorea.

▲ Scenă din filmul „Ran", lansat în anul 1985. Kurosawa susținea faptul că acest film a fost, de fapt o etapă în procesul de producție al filmului „Ran", realizat ulterior.

În cariera sa de regizor, Kurosawa a fost întotdeauna propulsat de visele sale și de tenacitatea sa de a le da viață prin imaginea de pe marele ecran. Acorda atenție celor mai mici detalii și nu făcea niciun compromis în determinarea sa de a crea filmele pe care le dorea. Astfel, niciodată nu a regretat niciunul dintre eforturile depuse pe parcursul întregii sale vieți. Într-un discurs ocazionat de primirea unui premiu acordat de Academia Americană de Film, Kurosawa afirma că nu știe încă nimic despre cinematografie. Kurosawa nu a făcut rabat de la niciun fel de cheltuieli necesare în vederea surprinderii imaginilor, așa cum acestea se desfășurau în viziunea sa, iar acest lucru ducea deseori la costuri de producție considerabile. Recunoașterea internațională ca regizor va justifica eforturile și costurile implicate de activitatea sa.

KUROSAWA ȘI SUCCESUL INTERNAȚIONAL AL CINEMATOGRAFIEI JAPONEZE

Meritele lui Kurosawa au fost recunoscute și în afara Japoniei; a primit numeroase distincții la festivalurile de film și alte astfel de evenimente internaționale.

Filmele lui Kurosawa, în special, și cinematografia japoneză, în general, au devenit cunoscute întregii lumii prin intermediul Festivalului de Film de la Veneția, care are cea mai îndelungată tradiție și este unul dintre primele trei mari festivaluri internaționale de film, alături de cele organizate la Berlin și Cannes. În anul 1951, filmul „Rashomon" a primit premiul festivalului Leul de Aur, un eveniment monumental, care marca prima victorie a cinematografiei japoneze într-o competiție internațională. În anii ce au urmat, multe alte filme japoneze vor fi premiate în cadrul acestui festival, dar Kurosawa este cel care a deschis drumul spre aceste succese. Filmele lui Takeshi Kitano, în special, vor fi foarte apreciate în ultimii ani.

Festivalul de Film de la Cannes, cel mai mare festival de film din lume, a fost organizat pentru prima dată la câțiva ani după cel din Veneția; din cauza celui de-al Doilea Război Mondial, primul festival a fost organizat abia în anul 1946. Primul film japonez care a fost premiat la Festivalul de Film de la Cannes a fost adaptarea cinematografică din 1952 a povestirii „Genji Monogatari" („Povestea lui Genji"). Kurosawa va primi în anul 1980 marele premiu (trofeul Leul de Aur) al Festivalului de Film de la Cannes pentru filmul „Kagemusha".

Festivalul Internațional de Film de la Berlin a fost organizat pentru prima dată în anul 1951 și, deși este cel mai nou dintre cele trei mai festivaluri de film ale lumii, el ocupă al doilea loc ca prestigiu după cel de la Cannes. Filmele japoneze au fost premiate în cadrul acestui festival pentru prima dată în anul 1953, iar Kurosawa va primi marele premiu al festivalului (trofeul Ursul de Argint) în anul 1954 pentru „Ikiru" („A trăi"). Ulterior, vor fi premiate și alte filme japoneze, culminând cu marele premiu acordat în anul 2002 regizorului Hayao Miyazaki pentru filmul de animație „Sen to Chihiro no Kamikakushi" („Misterioasa dispariție a lui Chihiro").

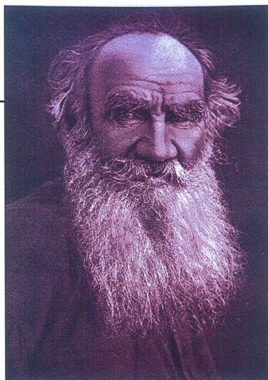
Poate cea mai renumită distincție pe care o poate primi un film este cea conferită de Academia Americană de Film din Statele Unite (trofeul Oscar). Ceremonia de decernare a acestor premii este puternic mediatizată în întreaga lume. Deși cele trei festivaluri de film menționate anterior tind să se concentreze pe așa-numitele filme „de artă", Academia Americană de Film aduce în prim-plan producțiile care corespund gustului marelui public. Deoarece premiile Oscar se concentrează pe producțiile de la Hollywood, actorii și filmele japoneze primesc destul de rar distincții din partea Academiei Americane de Film. Cu toate acestea, producțiile japoneze au primit în câteva rânduri premiul pentru cel mai bun film străin. Filmul lui Kurosawa „Rashomon" a primit un astfel de premiu în anul 1952. „Dersu Uzala" a primit același premiu în anul 1976. „Ran" a primit premiul pentru cel mai bun design de costume la ceremonia din 1986, iar în anul 1990, Kurosawa va primi o distincție de onoare, după realizarea filmului „Yume", distincție care nu mai fusese atribuită până atunci decât lui Charlie Chaplin și lui Mickey Rooney.. Succesorii lui Kurosawa din domeniul cinematografiei japoneze au avut succes și la Oscar; Hayao Miyazaki a primit Oscarul în anul 2003 pentru cel mai bun film de animație, „Sen to Chihiro no Kamikakushi" („Misterioasa dispariție a lui Chihiro").

Filmografia și premiile

Anul	Titlul filmului	Cel mai important premiu / Festivalul
1943	„Sugata Sanjiro"	
1944	„Cel mai frumos" („Ichiban Utsukushiku")	
1945	„Sugata Sanjiro 2"	
1946	„Nu-mi regret tinerețea" („Waga Seishun ni Kuinashi")	
1947	„Subarashiki Nichiyobi"	
1948	„Înger beat" („Yoidore Tenshi")	
1949	„Câine vagabond" („Nora Inu")	
1949	„Duel tăcut („Shizukanaru Ketto")	
1950	"Rashomon" „Scandal"(„Shubun")	Leul de Aur, Festivalul de Film de la Veneția
1951	„Idiotul"(„Hakuchi")	
1952	„A trăi"(„Ikiru")	Ursul de Argint, Festivalul de Film de la Berlin
1954	Cei șapte samurai" („Shichijin no Samurai")	Leul de Aur, Festivalul de Film de la Veneția
1955	„Cronica unei vietăți" („Ikimono no Kiroku")	
1957	„Castelul păianjenului" („Kumonosu-Jo") „Hăul"(„Donzoko")	Premii la festivalurile din Londra și Lisabona
1958	„Fortăreața ascunsă" („Kakushi Toride no San Akunin")	Distincție specială, Festivalul de Film de la Berlin
1960	„Ticăloșii dorm bine" („Warui Yatsu Hodo Yoku Nemuru")	
1961	„Garda de corp"(„Yojimbo")	
1962	„Tsubaki Sanjuro"	
1963	„Paradis și infern"(„Tengoku to Jigoku")	
1965	„Barbă Roșie"(„Akahige") („Waga Seishun ni Kuinashi")	Premiul San Giorgio, Festivalul de Film de la Veneția
1970	„Dodesukaden"	
1975	„Dersu Uzala"	Premiul Academiei Americane de Film pentru cel mai bun film străin Premiul San Giorgio, Festivalul de Film de la Veneția
1980	„Kagemusha"	Palm d'Or, Festivalul de Film de la Cannes Premiul Cesar pentru cel mai bun film străin
1985	„Ran"	Premiul Academiei Americane de Film pentru cel mai bun costum Cel mai bun film într-o limbă străină, Academia Britanică de Film și Arte Televizate (BAFTA)
1990	„Vis"(„Yume")	Distincție specială, Academia Americană de Film
1991	„Rapsodie de august" („Hachigatsu no Kyoshikyoku")	
1993	„Încă nu!"(„Madadayo")	

Legăturile lui Kurosawa cu marii artişti

Imaginația lui Kurosawa a fost stimulată de cărțile pe care le-a citit şi de filmele pe care le-a vizionat în copilărie. Pornind la drum cu acest bagaj inspirațional, Kurosawa va realiza filme care vor impresiona şi încânta publicul din întreaga lume, dar care, în aceeaşi măsură, vor stimula noua generație de realizatori de film pentru a-i păşi pe urme. Influența sa continuă să se propage în lucrările artiştilor din întreaga lume, chiar şi după moartea sa.

Marele scriitor rus care a reprezentat sursa de inspirație pentru energia creativă a lui Kurosawa

Lev Tolstoi (1828-1910)

Kurosawa susținea ideea că cele mai bune cărți devin și mai interesante de fiecare dată când le recitești. O astfel de carte pe care, Kurosawa o va reciti de peste treizeci de ori de-a lungul vieții sale, este romanul „Război și pace" al scriitorului rus Lev Tolstoi.

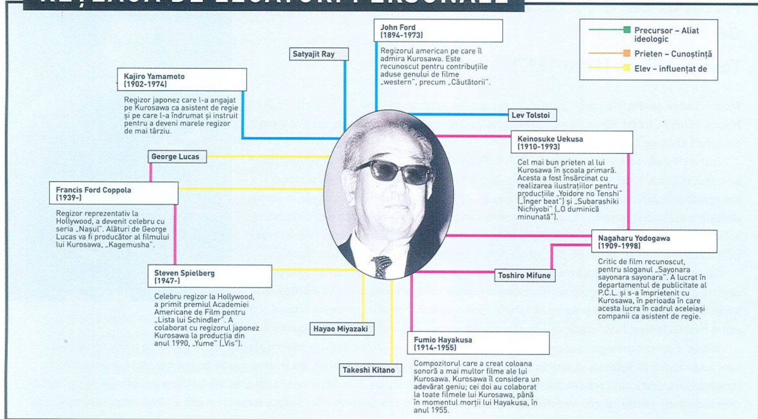
Lev Tolstoi a fost unul dintre cei mai prolifici scriitori ruși – romancier, eseist, dramaturg și filozof, anarhist creștin pacifist și reformator în domeniul educației. El a fost cel mai influent membru al familiei aristocrate Tolstoi.

Născut la 28 august, 1828, în Iasnaia Poliana, gubernia Tula, în Rusia, Lev Tolstoi făcea parte dintr-o familie binecunoscută de vechi nobili ruși; familia Tolstoi avea legături cu cele mai importante familii din artistocrația rusă. Lev Tolstoi era văr cu Alexandr Pușkin. A rămas întotdeauna nobilul cu conștiință de clasă, care prețuia impecabila sa pronunție franțuzească și care se ținea departe de cercurile intelectualilor.

La începutul secolul al XVIII-lea, Petru cel Mare îi conferă străbunului lui Tolstoi, Petre Andreevici Tolstoi, titlul de conte. Părinții lui Lev Tolstoi au murit pe când acesta era copil și a fost crescut de rude. În anul 1844, Lev Tolstoi începe să studieze dreptul și limbile orientale la Universitatea din Kazan, însă nu și-a luat niciodată diploma. Nemulțumit de standardele din învățământ, a abandonat studiile și s-a întors în Iasnia Poliana, după care a petrecut mai mult timp în Moscova și Sankt Petersburg.

Tolstoi este recunoscut ca unul dintre cei mai mari romancieri, în special pentru capodoperele sale „Război și pace" și „Anna Karenina". Aceste două romane, care înfățișează în mod realist și elocvent viața în Rusia secolului al XIX-lea, reprezintă apogeul prozei realiste. Susținător al eticii filozofice, Lev Tolstoi era cunoscut pentru ideile sale de rezistență prin non-violență care, la rândul lor, au influențat personalități al secolului XX, precum Mahatma K. Gandhi și Martin Luther King Jr.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Geniul contemporan cu viziune unică asupra lumii

Takeshi Kitano (1947-)

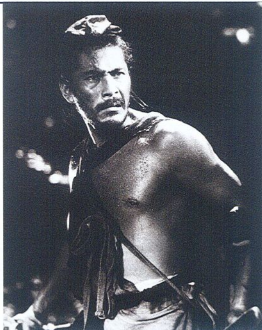
Takeshi Kitano, născut la 18 ianuarie 1947, în Umejima, Adachi, în apropiere de Tokio, este comediant, actor, prezentator, scriitor, poet, pictor, designer de jocuri video, editor de film și regizor; a primit aprecieri critice, atât în Japonia, cât și în străinătate, pentru lucrările sale cinematografice, caracterizate prin manierism. Pentru anul 1993, Takeshi Kitano și Akira Kurosawa planificaseră lansarea filmului „Sonatine", respectiv „Madadayo". Cei doi s-au întâlnit la casa de vacanță a lui Kurosawa din apropierea muntelui Fuji. În glumă, Kitano i-a spus lui Kurosawa că și-a luat libertatea de a-i „fura" multe tehnici de regie.

Kitano a înregistrat un mare success ca și comediant cu personajul său „Beat Takeshi". Debutul său în regie a avut loc în anul 1989, cu filmul „Violent Cop". Deși se aștepta ca el să dețină, pur și simplu, rolul principal în film, Kitano a jucat și rolul regizorului acestuia. Prezentarea violenței grafice în acest film a fost un adevărat șoc pentru industria de film japoneză. În anul 1993, va lansa „Sonatine" care se va bucura de răsunet internațional.

Kitano a fost implicat într-un înfiorător accident de motocicletă în anul 1994. A suferit leziuni care îi puteau afecta viața, însă, într-un mod aproape miraculous, a reușit să se recupereze. Va continua cu filmul „Hana-Bi" („Focuri de artificii") care va primi premiul Leul de Aur la Festivalul de Film de la Veneția, după lansarea acestuia din anul 1997. Sensibilitatea estetică a lui Kitano a fost recunoscută pe plan internațional și i-a adus în anul 1999 o distincție specială acordată de către guvernul francez.

Actorul care va lucra mereu alături de Kurosawa

Toshiro Mifune (1920-1997)

Atunci când te gândești la opera lui Akira Kurosawa, un actor îți vine imediat în minte: Toshiro Mifune. Mifune a lucrat alături de Kurosawa în multe dintre producțiile acestuia, ceea ce a creat o legătură statornică între cei doi.

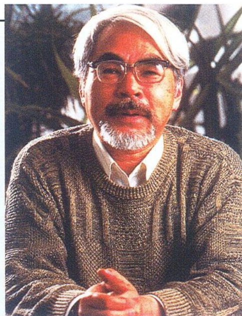
Toshiro Mifune s-a născut la 1 aprilie 1920, în Tsingtao, China; părinții săi erau japonezi. Deși a crescut în China, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial s-a înrolat în armata japoneză și a fost repatriat în Japonia după încheierea războiului. Tatăl său avea un atelier fotografic în China; atmosfera acestuia îl îndeamnă să candideze pentru un post de cameraman asistent la studiourile Toho. Deși primise slujba, i-a atras atenția un concurs pentru descoperirea de noi talente, organizat de către studio și, alături de alți câțiva actori, a fost ales din peste 4.000 de participanți.

Cea mai importantă colaborare a lui Mifune în întreaga sa carieră a fost cea cu Akira Kurosawa, care l-a distribuit în rolul de gangster în „Yoidore no Tenshi" („Înger beat") în anul 1948. Regizorul a fost atât de încântat de interpretarea lui Mifune, încât a schimbat complet conceptul original și a extins rolul lui Mifune, fiind hotărât să îl transforme într-o nouă stea a cinematografiei japoneze.

Mifune a devenit protagonistul preferat al filmelor lui Kurosawa, jucând în toate rolurile posibile, de la polițist la medic; predominante sunt însă rolurile de samurai. A jucat în „Rashomon", povestea unei crime relatate din diverse puncte de vedere, care l-a făcut celebru în întreaga lume, odată cu acordarea premiului Leul de Aur la Festivalul de Film de la Veneția din anul 1951. Mifune a continuat să primească diferite distincții pentru rolurile sale din „Cei șapte samurai", „Tronul însângerat", „Fortăreața ascunsă" și „Hăul". De asemenea, a mai lucrat și cu alți regizori proeminenți, de pildă cu Kenji Mizoguchi, în producția sa din anul 1952, „Viața lui Oharu" și în trilogia samurailor, regizată de Hiroshi Inagaki. Totuși, cele mai de succes roluri ale sale au fost cele realizate în regia lui Kurosawa. Mifune s-a stins din viață în anul 1997, după o lungă și productivă carieră.

Marele regizor de animație și succesorul lui Kurosawa

Hayao Miyazaki (1941-)

Deseori se spune că Hayao Miyazaki este succesorul de drept al lui Akira Kurosawa. Atenția obsesivă pentru detalii a lui Kurosawa poate fi remarcată în filmele lui Miyazaki. Asemeni lui Takeshi Kitano, Miyazaki îl va întâlni pe Kurosawa la casa de vacanță a acestuia din apropierea muntelui Fuji. Miyazaki era de părere că opera lui Kurosawa nu a fost recreată în măsura pe care o merită de către tinerii regizori din industria filmului japonez; pentru a compensa aceasta, a realizat filmul său de animație „Mononoke Hime" („Prințesa Mononoke").

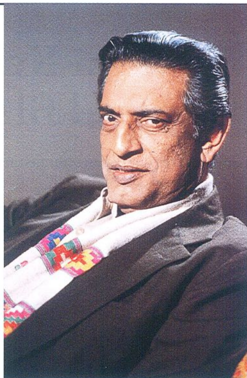
Exceptând comunitățile iubitorilor de producții de animație, Miyazaki era total necunoscut în Occident, până în momentul lansării fillmului „Prințesa Mononoke" în 1997. Până la acea dată, filmele sale se bucuraseră deja de success comercial și critic în Japonia și în Asia de Est. De exemplu, în Japonia, „Prințesa Mononoke" era filmul cu cele mai mari încasări din toate timpurile.

Filmele lui Miyazaki tratează, în general, teme comune, precum relația omului cu natura și tehnologia, și dificultatea de a păstra o etică pacifistă. Protagoniștii filmelor sale sunt deseori femei tinere sau fete, puternice și independente; personajele negative sunt deseori ambiguee din punct de vedere moral și care reușesc să se reabiliteze în final.

Filmele lui Miyazaki au înregistrat, în general, succese financiare, iar acest lucru a condus la compararea acestuia cu animatorul american, Walt Disney. Totuși, Miyazaki nu s-a considerat niciodată creatorul unui imperiu al animației, ci doar un animator îndeajuns de norocos pentru a fi realizat filme cu o forță creativă totală. În anul 2006, revista „Time Magazine" l-a declarat pe Miyazaki unul dintre cei mai influenți asiatici din ultimii 60 de ani.

Regizorul indian care l-a admirat pe Kurosawa

Satyajit Ray (1921-1992)

Satyajit Ray este un celebru regizor indian. Când a fost întrebat care este regizorul său străin favorit, Ray a răspuns că un astfel de autor este Akira Kurosawa. Filmele lui Satyajit Ray nu au avut niciodată succes în Japonia, lucru de care Ray a fost dezamăgit.

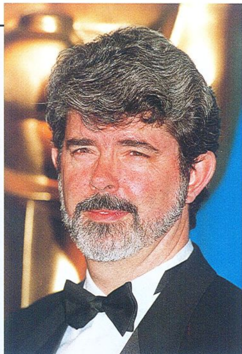
Născut în orașul Calcutta, într-o familie bengaleză, proeminentă în lumea artelor și a literelor, Ray a studiat la Presideny College și la Universitatea Visva-Bharati. Inițial creator de reclame, Ray a fost introdus în cinematografie după ce a vizionat filmul neorealist „Hoțul de biciclete", în timpul unei vizite în Londra, de către regizorul Jean Renoir.

Ray a regizat 37 de filme, inclusiv filme de ficțiune, documentare și scurt-metraje. Primul său film, „Pather Panchali" a primit 11 premii internaționale, inclusiv distincția „Best Human Document" la Festivalul de Film de la Cannes. Împreună cu „Aparajito" și „Apur Sansar", filmul alcătuiește „Apu trilogy". Ray s-a ocupat inclusiv de scrierea de scenarii, actorie, coloană sonoră, cinematografie, regie artistică, editare și concepere grafică a titlurilor genericelor și a materialelor de publicitate. Ray era și scriitor, editor, ilustrator, designer și critic de film. A primit multe premii semnificative în cariera sa, inclusiv Premiul de Onoare al Academiei Americane de Film în anul 1992.

Împreună cu soția sa, Yoko, Kurosawa l-a vizitat o dată pe Ray. Yoko mărturisea că nu mai întâlnise un bărbat atât de deosebit ca Ray. Ray s-a stins din viață în anul 1992.

Tânărul star hollywoodian influențat de Kurosawa

George Lucas (1944-)

Filmul lui Kurosawa „Kakushi Toride no San Akunin" („Fortăreața ascunsă") este celebru deoarece a reprezentat materialul-sursă din care s-a inspirat George Lucas pentru lucrarea sa reprezentativă „Star Wars" („Războiul stelelor"). Personajele din filmul lui Kurosawa se vor „reîncarna" în „Războiul stelelor". Cei doi protagoniști din „Fortăreața ascunsă" devin roboții R2D2 și C3P0, iar rolul lui Toshiro Mifune va fi reprezentat de Luke Skywalker.

Sunt nenumărați regizorii care au vizionat filmele lui Kurosawa în adolescență; aceste filme le-au insuflat dorința de a deveni regizori de film. George Lucas însă a afirmat că influența lui Kurosawa l-a făcut să se privească pe sine însuși drept un fel de „fiu" al marelui creator japonez.

Când George Lucas a debutat ca regizor, în anii '70, era considerat de către cei din studiourile de la Hollywood un fel de „copil teribil". Se spune că universul regiei hollywoodiene era total schimbat după succesul lui Lucas cu „Războiul stelelor". Unii afirmă ca succesul acestui film a creat ideea de „box office" în industria cinematografică, cu accent pe efectele speciale și elementele de umor și amuzament, vizând înregistrarea de profituri substanțiale.

George Lucas îi va oferi mai târziu asistență lui Akira Kurosawa. Când Kurosawa a întâmpinat dificultăți financiare în realizarea filmului „Kagemusha", Lucas a intervenit și a finalizat filmul, împreună cu Francis Ford Coppola, Kurosawa și Tomoyuki Tanaka. Era modul prin care Lucas își exprima gratitudinea față de maestrul de regie care l-a inspirat în alegerea unei cariere în cinematografie.

Visele lui Kurosawa dăinuie în universul filmelor

Kurosawa era ovaționat oriunde mergea, de la Festivalul de Film de la Cannes la ceremonia premiilor Academiei Americane de Film. Au fost create versiuni noi ale filmelor sale, într-o formă sau alta; renumitul regizor Francis Ford Coppola se consideră un discipol al lui Kurosawa. Pasiunea sa pentru film repezintă un model inspirațional pentru regizorii secolului XX.

Succesorii lui Kurosawa

CÂND ÎN ANUL 1997 a fost lansat filmul lui Hayao Miyazaki „Mononoke Hime" („Prințesa Mononoke"), cei care erau familiarizați cu lucrările lui Kurosawa au afirmat că filmul lui Miyazaki demonstrează că acesta este adevăratul succesor al marelui regizor. Totuși, aceasta era o producție de animație, îndepărtată de realismul operei lui Kurosawa. De asemenea, Miyazaki avea propria sa filozofie cu privire la regie. Umanismul și spiritul tragic din filmele lui Kurosawa se regăsesc însă în filmul lui Miyazaki.

Se spune că imaginația omului este diminuată de dezvoltarea tehnologiei. Acest fenomen poate fi observat în industria cinematografică care seamănă cu producția de masă a unei linii de asamblare. Totuși, minuțiozitatea și reliefarea umanului în filmele lui Kurosawa furnizează un real suport tinerilor regizori și îi ajută la păstrarea calităților imaginative ale lucrărilor lor, mai ales că acestea sunt cele care le fac mai interesante. Atenția pentru detalii și tehnică l-au făcut pe Kurosawa o figură legendară. Știa mult mai multe despre obiectivul camerei de filmat chiar decât operatorii săi și era mai priceput în tehnicile de iluminare decât profesioniștii din echipa sa. Acest înalt nivel de competență tehnică va fi mai târziu demonstrat de regizori precum Steven Spielberg și James Cameron.

◂ O scenă din filmul de animație al lui Hayao Miyazaki, „Mononoke Hime" („Prințesa Mononoke").

▾ Individualitatea tuturor personajelor principale din „Cei șapte samurai" este clar definită. În special personajul întruchipat de Toshiro Mifune va avea un impact deosebit asupra publicului.

▲ „Cei şapte magnifici" a fost regizat de John Sturges şi lansat în anul 1960. Filmul este un remake după producţia lui Kurosawa „Shichijin no Samurai" („Cei şapte samurai"). Este considerată o capodoperă a genului „western" şi îi datorează existenţa, geniului lui Akira Kurosawa.

▲ Kurosawa primeşte un premiu special pentru întreaga sa carieră, la premiera Oscarurilor din anul 1990. Cu această ocazie, conaţionalii lui Kurosawa au evocat statutul acestuia, şi anume regizorul japonez cu cea mai mare recunoaştere internaţională.

Toţi aceşti regizori pot fi consideraţi succesorii lui Kurosawa. Dacă nu ar fi existat producţiile sale epice, nu s-ar fi creat precedentul şi premisele pentru producţiile pe scară largă ale regizorilor de astăzi, iar filmele la care ei le-au realizat, ar fi apărut pe marile ecrane mult mai târziu.

Lumea îl imită pe maestrul Kurosawa

Este ştiut faptul că maniera lui Kurosawa de a realiza filme a necesitat foarte mult timp şi sume exorbitante de bani. Ultimul său film, „Kagemusha" devenise atât de costisitor încât s-a confruntat cu dificultăţi în finanţarea proiectului şi risca să fie nevoit să îl abandoneze. Francis Ford Coppola şi George Lucas, regizorii care au fost puternic influenţaţi de Kurosawa, i-au sărit în ajutor. Au fost de acord să susţină finanţarea filmului şi să pregătească terenul pentru distribuţia internaţională a acestuia. Producătorul filmului „Ran" va fi francezul Serge Silberman, iar la producţia lui „Yume" („Vis"), în 1990, va participa şi regizorul Steven Spielberg. Astfel, activităţile regizorale ale lui Kurosawa erau susţinute de chiar unii dintre oamenii pe care îi influenţase sau cărora le insuflase visul de a deveni regizori. Cât de puternică este influenţa lui Kurosawa se poate deduce şi din filmele realizate după moartea sa. De exemplu, în producţia lui Martin Scorsese din 2001, „The Gangs of New York" („Bandele din New York") sunt prezentate scene de luptă care urmează tiparul bătăliilor din filmul lui Kurosawa, „Rashomon". Scorsese afirma că a învăţat totul despre dinamism, pasiune şi viteză din filmele lui Kurosawa.

Au fost realizate multe remake-uri după filmele lui Kurosawa, într-o formă sau alta. Filmul „Cei şapte magnifici" din anul 1960 este, de fapt, o versiune nouă a producţiei lui Kurosawa, „Shichijin no Samurai" („Cei şapte samurai"), probabil unul dintre cele mai cunoscute remake-uri după un film al maestrului japonez. Acest film, la rândul său, va avea o influenţă semnificativă asupra aşa-numitelor „westernuri-spaghetti" care i-au urmat. Clint Eastwood a devenit un actor celebru tocmai datorită acestui tip de „westernuri" şi se poate presupune că dacă Kurosawa nu ar fi făcut „Cei şapte samurai", Eastwood nu ar fi devenit niciodată celebru.

Filmul lui Kurosawa „Kakushi Toride no San Akunin" („Fortăreaţa ascunsă") se va renaşte prin „Războiul stelelor", regizat de George Lucas în 1977. În timp ce „Războiul stelelor" nu este un remake în adevăratul sens, „Fortăreaţa ascunsă" este, în mod evident, materialul-sursă pentru povestirea science-fiction al lui Lucas. Cei doi protagonişti ai filmului regizorului japonez au fost sursa de inspiraţie pentru roboţii R2D2 şi C3PO care vor apărea în toate producţiile „Războiul stelelor". În plus, personajul pe care îl interpretează Toshiro Mifune va primi un suflu de viaţă nou prin eroul filmului lui Lucas, Luke Skywalker.

Steven Spielberg este regizorul despre care se poate spune că a preluat ambiţia regizorală a lui Akira Kurosawa. În cadrul diferitelor scene din producţia lui Spielberg, „Saving Private Ryan" („Salvaţi soldatul Ryan"), influenţa lui Kurosawa poate fi observată în mod evident.

▲ Extrem de cunoscut, filmul lui George Lucas „Războiul stelelor" nu ar fi fost realizat dacă Kurosawa nu ar fi regizat „Fortăreaţa ascunsă".

Premiu Nobel pentru Kurosawa

Coppola i-a mărturisit lui Kurosawa într-o discuție faptul că prietenul său, George Lucas și el însuși sunt „fiii" lui Kurosawa în regie, datorită influenței puternice pe care regizorul japonez a exercitat-o asupra lor. Coppola afirmase la un moment dat că Premiul Nobel pentru literatură trebuie acordat unui autor de film și că cea mai bună alegere ar fi fost Kurosawa. Mai mult decât atât, el și-a exprimat această idee într-o telegramă adresată comitetului Nobel.

Kurosawa este mult mai apreciat în lume decât în Japonia. Numele său este acum cunoscut de către orice pasionat de cinematografie din lume. Acest fenomen nu se limitează însă numai la film; oamenii de pe întreg globul care sunt interesați de cultura japoneză cunosc, fără îndoială, numele lui Akira Kurosawa. Astfel, Kurosawa are acum nu numai rolul unui regizor de film, ci și cel de reprezentant al culturii japoneze care a răspândit cultura națiunii sale în întreaga lume.

În ultimii ani ai vieții, Kurosawa va continua să respecte sfatul mentorului său, Kajiro Yamamoto, care i-a spus că un regizor trebuie să își scrie singur scenariile. Deși nu se poate ști dacă acest sfat al lui Yamamoto a ajuns și la tinerii regizori, se pare că tot mai mulți dintre aceștia își concep singuri scenariile.

Iată paradisul şi infernul, deopotrivă!

Recunoașterea lui Kurosawa continuă să ia forme diferite în filmele lansate în ultimii ani. Filmul din 1998, „Odoru Daisosasen" cuprinde o secvență în care un personaj strigă: „Tengoku to Jigoku da!" („Iată paradisul și raiul!").

Personajul privrea în zare fumul roșiatic ridicându-se dintr-un horn. Replica făcea referire, cu siguranță, la filmul lui Kurosawa „Paradis și infern". Este un detaliu infim, însă demonstrează faptul că filmele lui Kurosawa persistă în mintea regizorilor de astăzi.

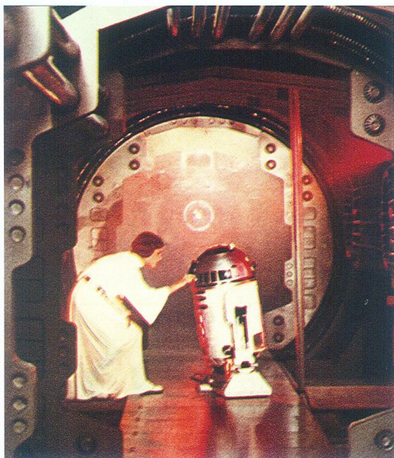
Kurosawa însă moare înainte de a vedea versiunea finală a filmului „Odoru Daisosasen".

Conform producătorului artistic al filmului, acesta nu numai că face referire la „Paradis și infern", însă, în același timp, împrumută motive din „Dodesukaden" și „Tsubaki Sanjuro". Responsabilii cu recuzita care au lucrat pe platou cu maestrul japonez, au lucrat și pe platoul de filmare la „Odoru Daisosasen", care a fost realizat la studioul Toho, cel care a produs multe dintre filmele lui Kurosawa.

▾ Kurosawa pe platoul de filmare al producției „Kagemusha", primind vizita lui Francis Ford Coppola (centru) și George Lucas (dreapta).

▲ ▶ Influența lui Akira Kurosawa este evidentă în „Războiul stelelor", regizat de George Lucas, fapt recunoscut, de altfel, chiar de acesta. Cavalerii Jedi, Obi Wan Kenobi păstrează o asemănare evidentă cu samuraii mânuitori de katane (săbii tradiționale japoneze) din filmele lui Kurosawa.

Moștenirea vie a lui Kurosawa

Un adevărat gigant al cinematografiei secolului XX, Akira Kurosawa deține un loc unic între cei mai de seamă creatori de film, fiind singurul din afara Occidentului care se poate raporta la acest statut. Kurosawa a murit în anul 1998, însă capodoperele lui sunt vii și vor continua să influențeze lumea cinematografică. Creațiile sale vor fi eterne: frumusețea culturii și a esteticii japoneze și dinamismul și acțiunea vor impresiona în continuare publicul. După vizionarea filmelor sale, un mare număr de tineri vor fi impulsionați să devină regizori, producători, actori, scenariști, compozitori de muzică de film.

Influența lui Kurosawa asupra creatorilor de film din zilele noastre este la fel de covârșitoare ca întotdeauna. Moștenirea sa sunt succesorii săi, o comoară pe care o binecuvântează toți cineaștii de astăzi.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

AKIRA KUROSAWA

ISSN 1791-0765

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

42

PETRU CEL MARE

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Petru cel Mare — Numărul 42

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL
EDITOR: Petros Kapnistos
MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou
MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas
ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena
MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos
PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa
COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou
MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza
MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis
COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL
DTP: RAY
TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.
DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

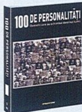
IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L
Country Manager: Mariana Mihălțan
Marketing Manager: Adina Bojică
Redactor: Gabriela Muntean
Distribution Manager: Dan Iordache
ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5,
sector 5, București, România

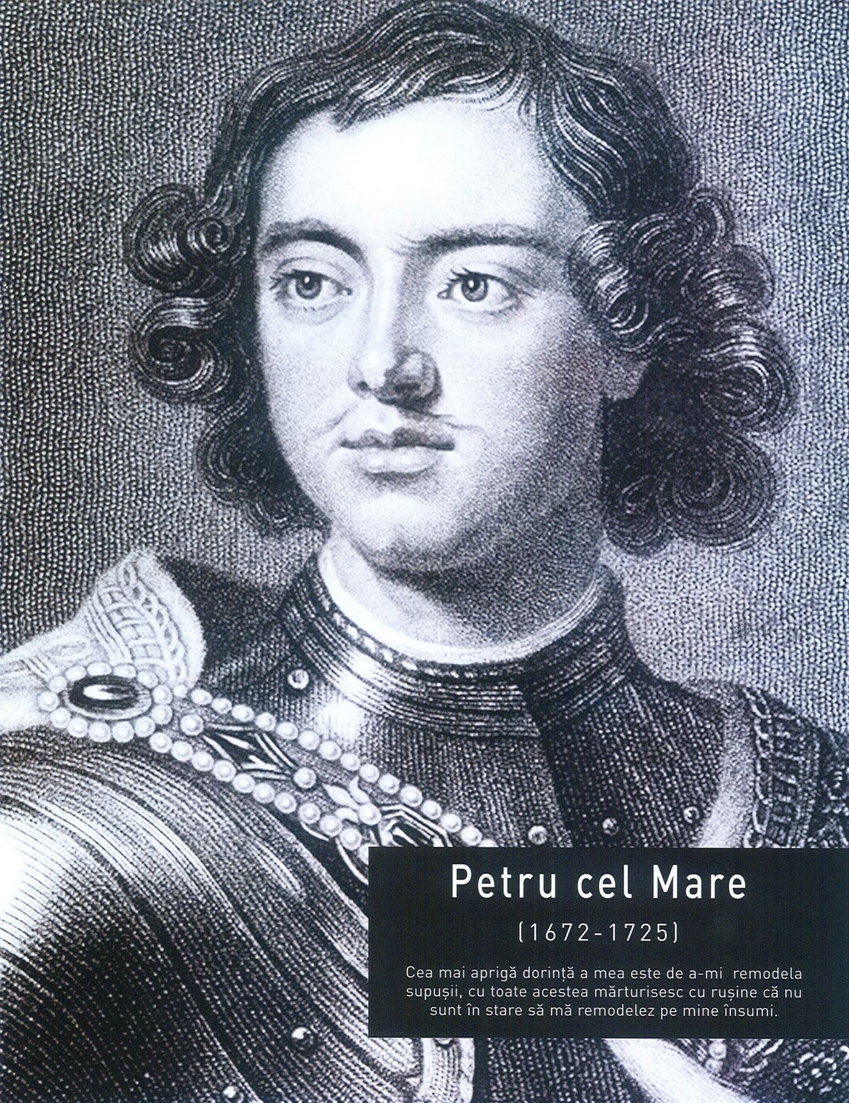
DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan,

Prețul numerelor
Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL
Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Petru cel Mare
(1672-1725)
Cea mai aprigă dorință a mea este de a-mi remodela supușii, cu toate acestea mărturisesc cu rușine că nu sunt în stare să mă remodelez pe mine însumi.

Petru cel Mare

Ce fel de viață a trăit Petru cel Mare?

PROLOG

RUSIA A LUAT ÎN STĂPÂNIRE cea mai mare parte din Europa Răsăriteană și Asia. După cucerirea independenței de sub ocupația mongolă (Hanatul Hoardei de Aur), noul imperiu european al Rusiei, moștenitor al cuceritorilor tătari, va fi guvernat de suverani cunoscuți sub denumirea de țari. Totuși, în timp ce Europa Apuseană continuă să se dezvolte în mod accelerat pe parcursul secolului al XVII-lea, Rusia va rămâne în urma realizărilor civilizației occidentale. Un singur om avea să schimbe această stare de lucruri, la începutul secolului al XVIII-lea: țarul Petru cel Mare.

Petru cel Mare va purta războaie cu regatul Suediei, măreața putere a vremii de la Marea Baltică. De asemenea, Petru se va îngriji de dezvoltarea culturii și manufacturilor industriale pe teritoriul statului rus, printr-o serie întreagă de reforme majore. Țarul Petru va transforma Rusia dintr-o țară relativ înapoiată într-o mare putere europeană.

Din nefericire, Petru cel Mare va duce la bun sfârșit reformele sale într-o manieră arbitrară, autocratică (caracteristică unui regim de monarhie absolutistă). Ca o consecință a acestor reforme radicale, mulți locuitori au fost împovărați cu impozite covârșitoare și vor fi nevoiți să trudească mai mult ca niciodată până atunci, iar unii dintre aceștia vor deveni chiar victime ale torturii (practicată ca metodă de persuasiune). Noua sa capitală, orașul Sankt Petersburg, va fi cunoscută ca o metropolă construită pe oasele celor care și-au pierdut viața sub stăpânirea sa autoritară.

Așadar, ce fel de viață a trăit Petru cel Mare?

TABEL CRONOLOGIC

Secolul al XV-lea	▯	Rusia este unificată sub Marele Cnezat (în cronicile apusene - ducat) al Moscovei
Secolul al XVI-lea	▯	Ivan al IV-lea cel Groaznic, primul conducător al Rusiei care își va atribui oficial titulatura de „țar" (de la „caesar", lb. lat.)
1672	▯	Se naște Petru cel Mare
1676	▯	Feodor al III-lea, fratele vitreg al lui Petru, este încoronat țar
1682	▯	Țarevna Sofia, sora vitregă a lui Petru, a preluat puterea ca regentă
1689	▯	Petru se căsătorește cu Evdochia Lopuhina (prima căsătorie la vârsta de numai 17 ani)
1694	▯	Petru devine un monarh suveran
1696	▯	Victoria asupra turcilor la Azov (cucerirea portului Azov)
1697	▯	Petru începe călătoriile prin Europa Apuseană
1698	▯	Înăbușirea rebeliunii streliților (corp de elită din armata țaristă susținător al regentei Sofia)
1699	▯	Adoptarea calendarului Iulian
1700	▯	Începuturile Marelui Război Nordic Înfrângerea dezastruoasă a rușilor de către Suedia, în asediul portului Narva (port la golful Finic)
1702	▯	Prima întâlnire cu Ecaterina
1703	▯	Începerea lucrărilor pentru construcția capitalei Sankt Petersburg
1706	▯	Negocieri de pace cu regatul Poloniei
1709	▯	Victoria asupra armatei suedeze în bătălia de la Poltava
1710	▯	Țareviciul (fiul țarului) Alexei studiază peste hotare la Dresda
		Petru se căsătorește cu Ecaterina
1711	▯	Înfrângerea teribilă suferită în fața turcilor în bătălia de la Stănilești, pe râul Prut (Dimitrie Cantemir, domnul Moldovei a fost aliatul rușilor)
1716	▯	Alexei se autoexilează la Viena
1717	▯	Întâlnirea lui Petru cu regele Ludovic al XV-lea în Franța Înființarea Senatului, ca organism suprem al statului rus, controlat însă de țar
1718	▯	Alexei este asasinat în închisoare (din ordinul tatălui său, Petru) Carol al XII-lea, regele Suediei își dă sfârșitul
1721	▯	Se încheie Marele Război Nordic Petru dobândește apelativul de "cel Mare"
1722	▯	Se stabilește Lista Rangurilor
1723	▯	Tratative de pace cu Persia (Iranul de azi)
1724	▯	Descoperirea infidelității țarinei Ecaterina
1725	▯	Petru cel Mare se stinge din viață
1727	▯	Petru al II-lea, nepotul lui Petru cel Mare urcă pe tron
1762	▯	Ecaterina a II-a (cea Mare) accede la tronul țarilor
1917	▯	Revoluția Rusă aruncă în colaps sistemul monarhic țarist

Aventuroasa viață a țarului care a reformat întreaga Rusie

În secolul al XVII-lea, Rusia era încă tributară tradițiilor străvechi, medievale. În acest mediu se va naște Petru cel Mare, fiul de țar care a trăit o viață plină de evenimente. Petru aspira să realizeze în Rusia un climat de civilizație asemănător Europei Occidentale. Țarul Petru era cunoscut ca un iubitor al vinului, un admirator al femeilor și un petrecăreț desăvârșit. Ca despot luminat, acesta nu s-a ferit să utilizeze forța pentru a reforma Rusia și a o conduce într-o nouă epocă. Totuși, multe dintre reformele introduse s-au clădit cu sângele, sudoarea și lacrimile supușilor săi. Însuși Petru, un conducător fascinant dar aspru, a demonstrat un caracter asemănător întinderilor sălbatice rusești, frumoase dar crude.

▲ O mulțime de oameni sărbătorind nașterea lui Petru. Toți frații vitregi ai lui Petru născuți din prima căsătorie a tatălui său, Alexei Mihailovici, au avut o constituție fragilă, dar Petru s-a dovedit a avea o sănătate de fier. Datorită acestui fapt, au existat speculații că Petru nu ar fi fost fiul legitim al lui Alexei Mihailovici. Chiar și Petru și-a petrecut tot restul vieții întrebându-se dacă acest lucru nu era cumva adevărat.

Lupta pentru tron

Moartea fratelui vitreg

În ziua de 30 mai a anului 1672, s-a născut fiul țarului Alexei Mihailovici (cunoscut ca Alexei I) și al celei de-a doua soții, țarina Natalia. Acest fiu va deveni cel ce se va numi țarul Petru cel Mare. Alexei I va avea, de asemenea, două fiice cu țarina Natalia. La numai patru ani de la nașterea fiului său, în anul 1676, țarul Alexei Mihailovici moare.

Feodor, fiul lui Alexei cu prima sa soție, este desemnat succesor la tron după moartea tatălui său. Acesta avea numai cincisprezece ani, dar era cel mai mare dintre cei patru fii ai țarului, astfel fiind cea mai potrivită alegere pentru succesiunea la tron. În data de 21 iunie 1676, Feodor a fost încoronat sub numele de țarul Feodor al III-lea. Familia boierească Miloslavskaia, din care făcea parte prima soție a defunctului țar Alexei Mihailovici, i-a izgonit atât pe micul Petru, pe mama sa Natalia și familia acesteia, Narîșkina, cât și pe cele două surori ale lui Petru din palatul țarist. În Rusia acelei perioade, familia consorților țarului deținea, conform tradiției, o putere importantă, ceea ce i-a permis familiei Miloslavskaia să îl îndepărteze pe Petru și pe apropiații săi din palat. Petru a fost exilat într-un sat, Preobrajenskoe, în apropierea Moscovei. Totuși, se credea că va exista posibilitatea ca acesta să devină țar într-o bună zi. Această credință se datora faptului că Feodor al III-lea era un om cu o constituție firavă, iar copiii rezultați din căsătoria sa au murit de tineri, lăsându-l fără moștenitori legitimi.

◄ Tatăl lui Petru, Alexei Mihailovici. În timpul domniei sale feudalismul din Rusia a ajuns la apogeu. De asemenea, acesta a extins teritoriul Rusiei prin anexarea Ucrainei. Realizările sale au constituit un fundament pentru reformele întreprinse de fiul său, Petru cel Mare.

Ivan, fratele după mamă al lui Feodor, era considerat cel mai probabil succesor la tronul țarist, în situația în care țarul ar fi decedat. Totuși, Ivan suferea de o maladie psihică și însuși țarul Feodor al III-lea luase în calcul posibilitatea de a-l desemna pe Petru drept succesorul său la tron. Țarul moare la 27 aprilie 1682, la doar douăzeci de ani, fără a alege un urmaș la tronul țarist.

Masacrul de la palat

Deoarece Feodor al III-lea a decedat fără a desemna un moștenitor, nobilii (boierii) și clericii de rang înalt s-au întrunit pentru a dezbate problema succesiunii la tron. După o serie întreagă de dispute între grupările boierești, aceștia au hotărât, așa cum era de așteptat, ca Petru să preia moștenirea fratelui său vitreg. Însă Sofia, sora lui Feodor al III-lea, care complotase din umbră, manipulase în favoarea sa interesele politice într-un mod arbitrar în timpul domniei fratelui său.

Imediat după încoronarea lui Petru, au început să fie răspândite zvonuri false despre o posibilă otrăvire a lui Feodor al III-lea de către familia Narîșkina care ar fi plănuit să îl asasineze și pe Ivan. Streliții, un corp militar rus de elită, care în acea perioadă era alcătuit în mare parte din tot felul de nelegiuiți, s-au revoltat folosind ca pretext aceste zvonuri și au luat cu asalt palatul țarist.

Țarevna Sofia Alexeievna și amantul acesteia, prințul Vasili Galîțin au tras sforile din umbră în timpul insurecției streliților.

Natalia a încercat să convingă căpeteniile streliților să renunțe la rebeliune și să revină la îndatoririle militare oficiale, dar acest demers a eșuat. Streliții au început să asasineze, una câte una, persoanele al căror nume se regăsea pe o listă și care trebuiau eliminate, multe dintre acestea fiind membri ai familiei Narîșkina, ai vasalilor și aliaților săi din alte grupări boierești. Lista fusese încredințată streliților de nimeni

▼ În această imagine realizată câteva secole mai târziu este înfățișată țarina Natalia protejându-l pe micul Petru în timpul rebeliunii din 1682. Natalia nu a fost desemnată oficial regentă a lui Petru, fiind privată de acest rol prin uneltirile Sofiei Alexeievna.

▲ Regenta Sofia Alexeievna. Era inteligentă și foarte dinamică. Ambițioasa Sofia a condus Rusia împreună cu amantul său, prințul Galițin.

alta decât țarevna Sofia Alexeievna. Înfricoșată, Natalia l-a cuprins în brațele sale pe micul Petru care avea numai zece ani, uitându-se plină de groază la scenele brutale comise de streliții care intraseră în palat, fiind șocată de priveliștea carnagiului care se petrecea în fața lor.

Execuțiile au continuat de-a lungul mai multor zile și, în sfârșit, în ziua de 23 mai, o adunare a boierilor s-a întrunit și a căzut de acord să ia în considerare revendicările streliților (care coincideau cu dorințele ascunse ale Sofiei Alexeievna) și au statuat un sistem având doi țari la conducerea Rusiei: Ivan și Petru; Ivan deținea prerogativele cele mai importante în cadrul sistemului. La data de 29 mai 1862, Sofia este numită regentă, din cauza sănătății șubrede a lui Ivan. La 25 iunie, Ivan și Petru au fost încoronați co-țari în Catedrala Adormirea Maicii Domnului din Moscova.

Astfel, Sofia și-a dus la îndeplinire planurile, prin violență și teroare. Și totuși, în toamna acelui an, streliții s-au răsculat din nou, de data aceasta chiar împotriva Sofiei, fosta lor aliată. Sofia a supraviețuit acelei încercări grele și tot în această perioadă i-a izgonit pe Petru și pe mama sa într-un sătuc din apropierea Moscovei. Sofia devenea astfel adevăratul conducător al Rusiei.

Din culise

ȚARII ȘI BISERICA ORTODOXĂ RUSĂ

În acel timp, în Rusia, religia era dominată de credința creștin-ortodoxă. Rusia fusese convertită la creștinism în secolul al X-lea. În acea perioadă istorică, statul medieval rus, a fost cunoscut sub numele de Cnezatul Rusiei Kievene (deoarece centrul politic și economic se găsea în Kiev, actuala capitală a Ucrainei), iar apogeul puterii acestei organizări statale se regăsește în anii de aur ai domniei cneazului Vladimir Sviatoslav cel Mare (945 d.Hr.-972d.Hr.). După căderea Imperiului Roman, creștinătatea s-a divizat în două confesiuni: Biserica Apostolică Romano-Catolică (având centrul la Roma) și Biserica Ortodoxă Răsăriteană (având centrul la Constantinopol). Imperiul Bizantin a fost considerat inima spiritualității creștin-ortodoxe. Vladimir cel Mare a dorit să-și consolideze controlul asupra teritoriilor rusești, adâncind totodată relațiile sale cu Imperiul Bizantin. Astfel, acesta a introdus creștinismul ortodox în spațiul rus împreună cu alte elemente culturale și spirituale de influență bizantină ca: muzica, arhitectura și scrierea. Aceste elemente noi s-au contopit cu elementele culturale existente în cnezatul său, marcând începutul dezvoltării culturii ruse din zilele noastre.

Rusia a fost cucerită de tătari (triburi de mongoli) în secolul al XIII-lea, dar în mod paradoxal, cuceritorii nomazi au fost destul de toleranți din punct de vedere religios și astfel, Biserica Ortodoxă Rusă a continuat să se dezvolte nestingherită. Biserica Ortodoxă Rusă a devenit cu adevărat autocefală (de sine stătătoare) față de Biserica Ortodoxă Răsăriteană din Constantinopol, în momentul în care Imperiul Bizantin a căzut sub dominația turcilor otomani, începând cu anul 1453. Biserica Ortodoxă Rusă a dezvoltat legături strânse cu Marele Cnezat al Moscovei (stat succesor al Rusiei Kievene, având acum capitala la Moscova), care a devenit din ce în ce mai influent în regiune. În perioada în care Rusia și-a recâștigat independența de sub ocupație tătară, în anul 1480, au izbucnit și conflictele pentru hegemonia politică internă, din care Ivan al III-lea supranumit cel Mare (1462-1503), cneazul de Moscova, a ieșit învingător. Ivan al III-lea a izgonit ierarhii Bisericii Ortodoxe Ruse și s-a autointitulat cap al bisericii. Aspectele religioase și seculare (laice) ale guvernării teritoriilor rusești se aflau acum în mâinile unui singur om. Ivan se considera moștenitorul împăraților bizantini și s-a autoproclamat țar, un titlu derivat din latinescul „caesar". Începând cu succesorul său Ivan al IV-lea (1547-1584), „țar" va deveni titlul oficial al suveranilor ruși. Petru cel Mare va modifica titulatura sa oficială în cea de „împărat", dar titlul de „țar" va continua să fie utilizat în mod neoficial pentru monarhii Rusiei.

▲ Ivan al IV-lea a fost cunoscut sub numele de Ivan cel Groaznic. A lăsat în urmă multe realizări culturale și economice mărețe, dar, în timpul domniei sale, s-a remarcat prin politici crude la adresa adversarilor săi.

Tânărul țar cu părul vâlvoi

Într-o casă dărăpănată, în satul în care fuseseră exilați, mama lui Petru și curtenii din anturajul lor își petreceau timpul deplângând soarta care îi aruncase în această situație, iar în acest timp, Petru era ocupat cu jocurile copilăriei, devenind pe zi ce trecea un tânăr viguros. Jocul său preferat era să-și imagineze că se luptă în războaie. Având o constituție fizică de uriaș și un păr vâlvoi, era departe de înfățișarea unui țar atunci când se juca cu copiii din sat.

Petru a fost, de asemenea, un băiat extrem de curios și dornic să studieze alături de tutorele său. În acea zonă locuiau câteva familii de străini, iar Petru a acumulat de la aceștia o serie întreagă de cunoștințe despre științe. Petru nu a dus niciodată lipsă de profesori pentru că acolo era o regiune locuită de străini, mulți dintre ei meșteri în diferite îndeletniciri. Petru era fascinat în special de construcția de nave. La acea vreme, Rusia nu deținea facilități portuare semnificative, dar acest lucru nu l-a împiedicat pe Petru să viseze la construirea unei flote mărețe a Rusiei.

Pe lângă studiile sale, Petru lua în serios jocurile de război pe care le practica mereu astfel încât, de-a lungul timpului, chiar și adulții din preajma lui Petru s-au alăturat acestor jocuri. Sofia era convinsă că aceste jocuri erau aparent nevinovate, dar Petru și prietenii săi începuseră să folosească arme reale și se echipau în uniforme de război. Drept urmare, prin aceste jocuri deprindeau îndemânare de luptători autentici, demnă de soldați adevărați.

În aceeași măsură ca și Sofia, mama lui Petru nu reușea să înțeleagă cu adevărat pasiunea fiului său pentru război. De asemenea, Natalia nu putea pricepe de ce Petru își dorea atât de mult să se joace împreună cu tineri proveniți din clasele sociale inferioare. Simțea că tânărul Petru renunță la preocupările sale de căpătâi și se gândea că, dacă acesta se căsătorește, va reuși să se maturizeze. Astfel a luat decizia să îl logodească pe fiul ei de șaptesprezece ani cu o tânără atrăgătoare, cu trei ani mai în vârstă, provenită din boierimea mijlocie, care se numea Evdochia Lopuhina. Dar măsura drastică luată nu l-a împiedicat pe Petru să-și continue joaca de-a războiul. Acest lucru o deranja la culme pe mama sa, dar curând avea să aibă loc un incident care a făcut-o să fie recunoscătoare faptului că fiul său și prietenii acestuia se antrenau în bătălii aparent reale.

▼ O ilustrație reprezentându-l pe Petru (călare) împreună cu prietenii jucându-se de-a războiul în perioada tinereții sale. Se spune că în timpul jocurilor, Petru insista să experimenteze toate gradele militare de la simpli soldați la generali.

Trezirea interesului pentru politică

Sfârşitul perioadei de regenţă

REGENTA SOFIA ALEXEIEVNA a avut o prezență slabă în exercitarea puterii sale politice. Amantul său, prințul Vasili Galîțin, a încercat să întărească poziția diplomației ruse prin dislocarea trupelor în Crimeea în anul 1686 și, din nou, în 1689, dar aceste eforturi nu au avut succesul scontat. Sofia a continuat să joace un rol de facto în conducerea statului, dar din momentul în care Petru a început să se maturizeze, din ce în ce mai mulți dregători au cerut venirea la putere a acestuia ca un conducător legitim al Rusiei.

Deoarece, pe măsură ce creștea, Petru devenea din ce în ce mai conștient de locul său în societatea rusă, poziția Sofiei era din ce în ce mai amenințată. Acest lucru era inevitabil. Pentru a preîntâmpina această situație, Sofia a trimis în vara anului 1689, trupele de streliți într-un raid de noapte în satul în care Petru fusese exilat. Așa cum se întâmplase cu șapte ani în urmă, Sofia se aștepta ca incursiunea streliților să se transforme într-o baie de sânge. Totuși, în seara zilei de 6 august, chiar înaintea raidului, planurile au fost dejucate de către doi streliți care l-au avertizat în secret pe Petru despre complotul regentei Sofia.

Petru cel Mare s-a refugiat într-o mănăstire fortificată de lângă Troitski. Petru avea un caracter nevrotic, era o persoană timidă și a fost zguduit profund de această turnură a evenimentelor. Totuși, partenerii săi de jocuri și o facțiune a corpului de streliți loiali lui s-au adunat la Troitski și astfel Petru și-a refăcut moralul încă de a doua zi. În același timp, au avut loc disensiuni printre comandanții de streliți și în următoarele zile, Petru a ajuns să fie susținut de majoritatea acestor trupe. Patriarhul Ioachim al Bisericii Ortodoxe Ruse susținea de asemenea tabăra lui Petru. Sofia a fost în cele din urmă abandonată de toți streliții care îi rămăseseră loiali în palatul țarist și astfel a devenit conștientă că nu mai avea niciun control asupra puterii.

Petru și-a organizat o intrare triumfală la întoarcerea sa în Moscova în data de 6 octombrie 1689. Din porunca lui Petru, Sofia a fost trimisă la mânăstirea Novodevicie. Nu exista niciun motiv de îngrijorare pentru Petru să ia în considerare faptul că fratele său vitreg, co-țarul Ivan al IV-lea, care era retardat mintal, ar putea să i se împotrivească.

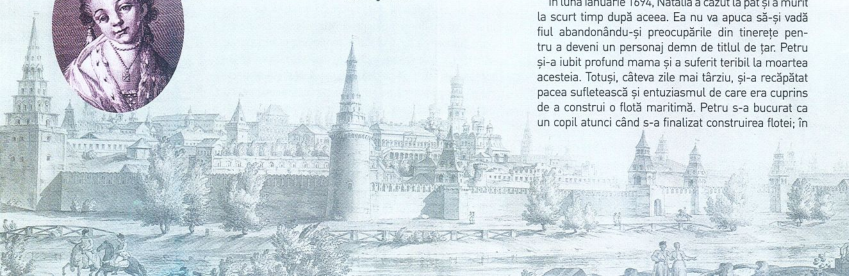
▲ Orașul port Arhanghelsk, situat în nordul îndepărtat al Rusiei este reprezentat în această pictură din secolul al XVII-lea. În acea perioadă, portul Arhanghelsk era singura ieșire la ocean a Rusiei.

▲ Fratele vitreg al lui Petru, Ivan al V-lea. A fost manipulat de interesele politice ale Sofiei Alexeievna, dar a fost, de asemenea, un partener de joacă din copilărie al lui Petru, iar țarul a fost afectat de moartea timpurie a acestuia.

◄ Prima soție a lui Petru, Evdochia. Evlavia și superstițiile sale au avut o influență considerabilă asupra fiului său Alexei.

Moscova în secolul al XVII-lea. Chiar și după izgonirea din palatul țarist, Petru se va întoarce în capitală și va asista la ceremoniile oficiale atunci când acestea erau organizate.

Un ţar surprinzător

Mulți oameni se așteptau ca, după preluarea puterii în calitate de țar, Petru să guverneze după voința sa absolută, ignorând opiniile celor din jurul său. Totuși, așteptările susținătorilor săi au fost înșelate. Acesta a lăsat chestiunile legate de administrarea statului în sarcina mamei sale, Natalia, și a unor apropiați ai săi. Jocurile de-a războiul s-au transformat în exerciții serioase de pregătire militară în care va fi implicată marea armată rusă. Unii participanți au fost chiar uciși în timpul unor astfel de exerciții de război. Petru nu a acordat soției sale niciodată o mare atenție și nu își petrecea timpul împreună cu ea. Deseori apărea în public însoțit de amanta sa, Anna Mons. Relația cu propria soție nu s-a îmbunătățit nici după nașterea fiului său, prințul moștenitor Alexei, în 1690. În ultimul său testament, patriarhul Ioachim a încercat să pună capăt relației extraconjugale a lui Petru cu Anna Mons interzicând legăturile ortodocșilor cu străinii (Mons era de naționalitate olandeză și credință protestantă), dar eforturile sale vor ricoșa, singurul efect fiind acela că l-a determinat pe Petru să disprețuiască din ce în ce mai mult autoritățile religioase.

Țarul Petru era impresionat de atmosfera liberală din interiorul comunităților de străini din orașele rusești ori de câte ori le vizita. A început să întrețină relații sociale cu diverși străini, inclusiv cu meșteri care lucrau pentru armata rusă, dar și cu negustori și comercianți. Își petrecea frecvent nopțile în compania unor femei de origine străină, neglijându-și în continuare soția.

Petru era din ce în ce mai interesat de corăbii, o pasiune pe care a dezvoltat-o cu entuziasm încă din copilărie. În luna iulie 1693, s-a îmbarcat pe un vas în orașul port Arhanghelsk și a plecat pentru prima dată în viață într-o călătorie pe mare.

Petru era atașat de mare și a hotărât construirea unei mari flote rusești.

În luna ianuarie 1694, Natalia a căzut la pat și a murit la scurt timp după aceea. Ea nu va apuca să-și vadă fiul abandonându-și preocupările din tinerețe pentru a deveni un personaj demn de titlul de țar. Petru și-a iubit profund mama și a suferit teribil la moartea acesteia. Totuși, câteva zile mai târziu, și-a recăpătat pacea sufletească și entuziasmul de care era cuprins de a construi o flotă maritimă. Petru s-a bucurat ca un copil atunci când s-a finalizat construirea flotei; în

Clipe personale

PETRECERILE ȚARULUI PETRU

Încă din adolescență, lui Petru îi plăceau ospețele desfrânate, unde vinul și rachiul curgeau în valuri. După ce a fost înscăunat țar, acesta a început să organizeze petreceri publice uriașe, cu băutură din abundență. Ironic, pentru a justifica stările de beție publică, în mod simbolic, dezmățurile erau oferite în cinstea lui Bahus, zeul roman al vinului. Desfrâul pus la cale de curtea țarului se dorea a fi o parodiere a ceremoniilor religioase ale bisericii; Petru începuse să aibă o antipatie nereținută față de clerul ortodox. Astfel, din rândul petrecăreților erau numiți așa-ziși „popi" (ironizând titulatura preoților ortodocși), care, bineînțeles, nu erau membrii ai clerului. Aceia care participau la astfel de petreceri erau curteni, ofițeri, dar și circari și măscărici.

Întotdeauna, înaintea ospețelor, se ținea o ceremonie fastuoasă. „Popa", însărcinat să conducă petrecerea, îi apostrofa pe noii participanți la eveniment, dacă aceștia se făceau „vinovați" de beție. Aceasta era o parodie la ceremonialele bisericești în care noii convertiți erau întrebați dacă au credință în Dumnezeu.

Aceste ospețe erau într-un anumit fel o adevărată corvoadă pentru petrecăreți. Erau nevoiți să servească băutura oferită de țar trei zile și trei nopți la rând și totodată obligați să continue să bea pe toată perioada bacanalelor (petreceri oferite, în Antichitate, în cinstea zeului Bahus). Bineînțeles, excesele de băutură cauzau majorității participanților stări de mahmureală sau furie, dar Petru ținea la băutură și se spune chiar că reușea să-și păstreze calmul întotdeauna, indiferent de cantitatea de băutură consumată. În perioada Crăciunului și a altor sărbători, petrecăreții se deghizau în clerici și mărșăluiau pe străzile orașului oferind o imagine grotescă pentru credincioșii ortodocși.

Astfel, aceste petreceri făceau referire cu siguranță la aspecte și semnificații politice. Parodierea ceremonialelor religioase submina autoritatea Bisericii Ortodoxe, iar petrecerile îi ofereau țarului Petru posibilitatea să identifice nemulțumirile curtenilor din jurul său. Petrecăreții își pierdeau controlul după ce consumau prea multă băutură și începeau să-și dea drumul la gură, spunând tot felul de lucruri nechibzuite, făcându-l pe țar să le cunoască adevăratele gânduri și intenții.

▸ Clerul ortodox rus în secolul al XVII-lea. În Rusia, creștinismul s-a divizat între Biserica Ortodoxă Rusă care era de partea țarului și Secta Credincioșilor de Rit Vechi, care s-a desprins din Biserica Ortodoxă Rusă ca protest împotriva reformelor.

iulie 1694 prima flotă de corăbii pe care o comandase a sosit tocmai din Olanda. Petru avea pe atunci 22 de ani. Totuși, ziua în care se va maturiza complet și va deveni un bărbat în toată puterea cuvântului era aproape.

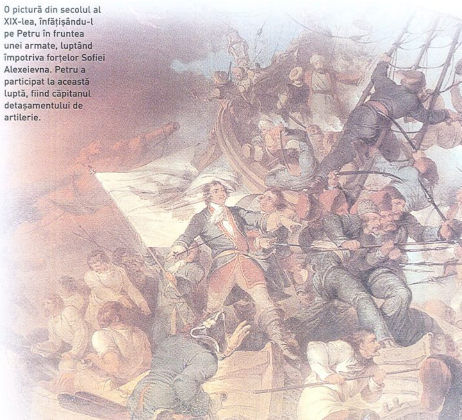
Trezirea bruscă la realitate

Tot în această perioadă, starea de lucruri se înrăutățise în Rusia. Administrația internă era în colaps, iar amenințările din partea unor puteri străine erau din ce în ce mai provocatoare. Petru lăsase responsabilitatea conducerii statului în mâinile unor sfetnici ai săi, dar la 25 ianuarie 1695, surprinzător, Petru a ordonat mobilizarea trupelor pentru a ataca pozițiile otomane de la Marea Azov. Se părea că Petru s-a maturizat dintr-o dată și a devenit conștient de importanța poziției sale de țar. Petru nu trăise nicio experiență reală de război, ci doar se antrenase temeinic împreună cu prietenii săi în acele jocuri de-a războiul. Cu toate acestea, a atacat primul, în încercarea de a captura importantul și strategicul port de pe coasta Mării Negre, cetatea Azov, în apropierea gurii de vărsare a fluviului Don. Anexarea Azovului putea oferi Rusiei deschiderea necesară la Marea Neagră, iar acest port putea constitui un corespondent al portului Arhanghelsk, situat la Oceanul Arctic.

Totuși, spre consternarea lui Petru, garnizoana turcească din fortăreața Azovului nu a putut fi înfrântă. Armata otomană deținea un echipament militar superior, iar soldații turci aveau un moral și un spirit de luptă mult mai ridicate decât cele ale rușilor. În ciuda asediului prelungit, care a durat aproape două sute de zile, trupele țariste au progresat extrem de puțin împotriva pozițiilor turcești din Azov. Pentru a salva situația, lui Petru nu îi rămânea decât să afișeze o victorie relativă împotriva otomanilor și astfel să revină la Moscova. Însă, Petru s-a dovedit capabil, spre deosebire de sora sa vitregă, Sofia, să-și analizeze propriile greșeli comise și să înțeleagă de ce nu a reușit să obțină o victorie categorică.

Petru a ajuns la concluzia că asediul pe care l-a întreprins asupra unei fortărețe inexpugnabile avusese un punct slab major: atacase fortificațiile de pe uscat. Bazându-se pe acest fapt, Petru a decis să ia în serios construirea unei flote navale rusești puternice chiar în acea toamnă. A avansat rapid în planul de construire a flotei și a reușit să desăvârșească această operă folosind lucrători adunați de pe întregul teritoriu al Rusiei. În luna ianuarie 1696, fratele său vitreg, Ivan al V-lea, a căzut bolnav și a murit la scurt timp. În ciuda acestui fapt, Petru nu și-a întrerupt pregătirile de război. Adesea trecea personal pe la șantierele navale și mânuia câte un ciocan, ajutând la construcția vaselor. În luna mai, un număr de douăzeci și trei de galere și alte patru corăbii de război erau deja isprăvite și lansate la apă.

Noua flotă rusească a izgonit vasele turcești și a blocat estuarul fluviului Don. În acel moment, fortăreața otomană de la Azov a fost izolată de restul forțelor militare turcești și curând avea să rămână fără provizii și echipamente. Ceea ce a vlăguit cel mai mult forțele otomane din Azov, a fost atacul surprinzător al trupelor de cazaci care au profitat de slăbiciunea otomanilor și au pătruns în fortăreață. În cele din urmă, fortăreața otomană a fost cucerită în luna iulie a anului următor. Petru s-a întors la Moscova la sfârșitul lui septembrie și a fost primit ca un erou; pentru a sărbători prima sa victorie importantă a fost ridicat un arc de triumf, iar locuitorii orașului l-au ovaționat îndelung.

O pictură din secolul al XIX-lea, înfățișându-l pe Petru în fruntea unei armate, luptând împotriva forțelor Sofiei Alexeievna. Petru a participat la această luptă, fiind căpitanul detașamentului de artilerie.

Reforme profunde

Marea Ambasadă

La cinci ani după victoria asupra Sofiei Alexeievna, Petru și-a făcut cunoscută intenția de a conduce o delegație diplomatică care să facă o călătorie în Europa Apuseană. Această călătorie s-a bazat pe propunerea unui general elvețian, făcută lui Petru cu doi ani în urmă. Călătoria avea să îi lărgească țarului orizonturile de cunoaștere asupra civilizației apusene. Petru s-a arătat interesat de această propunere și cu toate că era implicat în războiul împotriva turcilor de la Azov, a simțit că poate folosi călătoria ca pe o oportunitate de a se face cunoscut în vest.

Totuși, Rusia respingea tot ceea ce însemna schimbare. Călătoria membrilor familiei țariste în alte țări era interzisă, un singur cneaz îndrăznind să treacă granițele statului în 1075 (marele cneaz al Kievului, Iziaslav). Nobilimea și clerul au fost luați prin surprindere de planurile de călătorie ale lui Petru, dar țarul i-a redus la tăcere argumentând că este nevoie de tehnica militară a lumii apusene pentru a susține cu succes un război pentru apărarea creștinătății de atacurile necredincioșilor otomani din sud.

În rândurile delegației diplomatice se regăseau trei ambasadori, 36 de învățăcei al căror rol era să strângă informații și să dobândească cunoștințe de la națiunile apusene, 70 de grenadieri și alți aproximativ 250 de însoțitori, inclusiv interpreți, medici, bucătari și șambelani.

Petru cel Mare și-a ascuns identitatea sub un nume din rândul învățăceilor, Piotr Mihailov, care dorea să dobândească cunoștințe apusene. Simțea că în acest mod va fi în siguranță față de cei care îl priveau ca pe un țar și nu ca pe un om de rând dornic să învețe și astfel i se oferea mai multă libertate de mișcare în observațiile și studiile sale asupra progresului tehnic occidental.

▲ O pictură din secolul al XVII-lea înfățișând orașul Amsterdam. Ori de câte ori Petru ajungea într-un oraș vest-european, cu activitate comercială, se îndrepta către porturi pentru a observa felul în care lucrează constructorii de nave.

▼ Femei în secolul al XVIII-lea târguind corsete. Corsetul a fost introdus în Franța secolului al XVI-lea și s-a răspândit în rândul femeilor din clasele superioare ale societății vest-europene. În perioada secolului al XVIII-lea, corsetul a fost folosit chiar și de femeile din clasa de mijloc (burgheze).

În timpul pregătirilor pentru călătorie, țarul a fost pus la curent despre o conspirație împotriva sa, pusă la cale de un grup de streliți, care îl considerau pe Petru un conducător anti-creștin. Streliții își propuseseră să îl asasineze și să o readucă la putere pe Sofia Alexeievna. Petru a poruncit uciderea prin înec a capilor complotului, apoi a dispus sfârtecarea și decapitarea corpurilor acestora, dar aceste măsuri dure nu i-au îmblânzit setea de răzbunare. A reușit totuși să își domolească furia resimțită, dezgropând și împrăștiind rămășițele pământești ale căpeteniilor insurecției streliților din 1682.

Petru a reușit să-și refacă autoritatea prin înăbușirea în sânge a insurecției. La data de 10 martie 1697, țarul a părăsit Moscova pentru a porni în călătoria către Europa Apuseană. Diplomații statelor apusene cunoșteau faptul că țarul călătorea incognito.

Un călător avid de cunoaștere

Delegația diplomatică a călătorit prin statele germane către Țările de Jos (Olanda din zilele noastre) și de acolo a pornit spre Anglia. Din Anglia, Petru și însoțitorii săi s-au întors în Țările de Jos, iar apoi au vizitat Viena. După aceea s-au îndreptat către Veneția.

Biblioteca de amintiri

PETRU ȘI DELEGAȚIA SA RĂMÂN FASCINAȚI DE... CORSET

În timp ce se afla la Hanovra, un oraș din Germania, Petru a fost invitat să ia cina cu Sofia, prințesa consort a electorului de Hanovra și cu fiica acesteia, Sofia-Charlotta, prințesa consort a electorului de Brandenburg (mai târziu rege al Prusiei, sub numele de Frederic I). Petru nu a fost primit peste tot la fel de favorabil în locurile în care a călătorit. A fost întâmpinat cu răceală în Suedia; mai exact în orașul Riga, aflat atunci sub dominație suedeză (în zilele noastre fiind capitala Letoniei), unde nu a fost organizată o ceremonie de primire în cinstea lui. Petru s-a simțit jignit de primirea făcută la Riga și a folosit ca pretext acest incident, pe care l-a considerat o insultă personală, pentru a motiva declarația de război de mai târziu împotriva Suediei.

La cina oferită în Germania, prințesele Sofia și Sofia-Charlotta au fost surprinse de manierele rudimentare ale țarului. În ciuda faptului că era domnitorul unui stat, a mâncat cu mâinile, nu a știut la ce slujește șervetul de masă și s-a murdărit cu sos pe veșminte. Însă Petru era familiar cu limba germană și gazdele au fost fermecate și impresionate de istețimea sa în timp ce purta conversația în limba lor maternă.

După cină, a fost organizată o serată dansantă. Bineînțeles că era pentru prima dată când Petru participa la un bal în prezența celor mai rafinate personaje ale înaltei societăți nobiliare din Europa acelei vremi. În momentul în care a înconjurat cu mâinile partenera de dans, a rămas surprins de rigiditatea veșmintelor purtate. Aceste veșminte aveau de fapt corsete confecționate din materiale relativ rigide, iar în Rusia acelor timpuri nu exista obiceiul de a purta astfel de accesorii. Se spune că Petru a reacționat la senzația stranie pe care a simțit-o la atingerea rigidelor corsete, remarcând cu glas tare că femeile germane au o structură osoasă nemaipomenit de dură.

O ilustrație din secolul al XIX-lea înfățișându-l pe Petru cel Mare vizitând un șantier naval în Londra. Petru a acumulat cunoștințe bogate despre construcția de nave nu numai prin participarea directă la construirea vaselor, dar și prin multitudinea de întrebări legate de construcția de corăbii și navigație adresate meșterilor constructori și marinarilor.

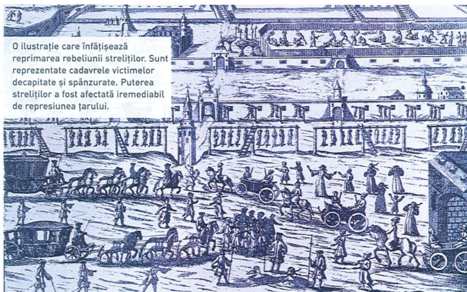
La scurt timp după sosirea la Veneția, Petru a fost informat de o altă rebeliune a streliților. Țarul a fost forțat de împrejurări să-și suspende călătoria prin Europa, care dura deja de un an și jumătate.

Între timp, când avea ocazia, se costuma în uniformă de marinar (total nepotrivită unui monarh) și făcea cercetări asupra tehnicilor de construcție a navelor, artileriei navale și altor activități specifice. De asemenea, pentru ca statul rus să-și însușească tehnologia Europei Apusene și să devină o țară modernă, Petru a invitat în vestul Rusiei 600 de specialiști, medici și ofițeri din cele mai avansate nații. A studiat până și tehnicile dentare cu unii dintre acești specialiști, ceea ce va avea consecințe dureroase pentru apropiații săi. Era atât de meticulos, încât le făcea un control amănunțit al gurii și devenea entuziast ori de câte ori descoperea un dinte cariat pe care îl extrăgea folosindu-și forța impresionantă.

Atitudinea lui caraghioasă trezea consternare în rândul capetelor încoronate și diplomaților din țările pe care le vizita. Manierele țarului rus erau aproape vulgare în comparație cu cele ale aristocraților europeni, iar pofta nestăvilită de a bea și de a petrece era o povară greu de suportat pentru gazdele sale.

După reprimarea rebeliunii streliților în urma întoarcerii sale la Moscova, Petru a avut ocazia să îl întâlnească și să poarte o discuție cu August al II-lea, noul rege al Poloniei. Cei doi monarhi au avut aceleași puncte de vedere și au convenit să formeze o alianță împotriva adversarului comun, regatul Suediei. Petru și-a schimbat opinia asupra inamicului real în perioada petrecută peste hotare. A observat interesul scăzut al monarhilor europeni pentru campania sa militară împotriva otomanilor necredincioși și astfel, s-a hotărât să-și îndrepte atenția către regiunea Mării Baltice, dominată de suedezi.

O ilustrație care înfățișează reprimarea rebeliunii streliților. Sunt reprezentate cadavrele victimelor decapitate și spânzurate. Puterea streliților a fost afectată iremediabil de represiunea țarului.

▾ Sofia-Charlotta, prințesa consort a electorului de Brandenburg care l-a găzduit pe Petru cel Mare în timpul călătoriei sale. În ciuda manierelor necioplite manifestate în timpul cinei, nobilele doamne ale Europei l-au găsit fermecător și inteligent.

▴ O stampă înfățișând tăierea bărbilor boierilor. La întoarcerea din călătoria în Europa Apuseană, Petru a poruncit interzicerea bărbilor pentru a moderniza țara. (Avea convingerea că bărbile simbolizează înapoierea Rusiei). Aceia care încălcau ucazul bărbii, erau amendați.

Tăind bărbi și retezând capete

În data de 25 august 1698, Petru s-a întors din călătoria sa de peste hotare și s-a așezat din nou la Moscova. A doua zi, când boierii (nobilii) au venit să se închine țarului, acesta a înșfăcat o pereche de foarfeci și a început să taie bărbile boierilor prezenți. Petru a ajuns la concluzia că tradiționalele bărbi lungi ale boierilor, a căror tăiere era interzisă de învățăturile Bisericii Ortodoxe, erau un simbol al înapoierii Rusiei. Este inutil să menționăm că pierderea bruscă a prețioaselor lor bărbi a constituit o adevărată traumă pentru boieri.

Tăierea bărbilor a fost primul pas spre consolidarea puterii politice a țarului. Următorul pas pe care l-a făcut a fost execuția celor care se ridicaseră împotriva sa. Din septembrie 1698 până în ianuarie anul următor, peste o mie de persoane fuseseră decapitate după ce fuseseră condamnate la moarte. Corpurile victimelor erau atârnate la vedere pe locul execuției mai multe luni, stârnind o duhoare greu de suportat în vecinătatea zidurilor Kremlinului. Petru a suspectat-o pe Sofia Alexeievna ca fiind în spatele ultimei răscoale a streliților, dar nu a putut face dovada unor probe solide împotriva acesteia, așa că s-a mulțumit s-o închidă la mânăstire. În același timp, Petru a scăpat și de soția nedorită, Evdochia, pe care a trimis-o, de asemenea, la mânăstire. Fiul lor, Alexei, a fost încredințat spre a fi îngrijit de sora lui mai mare, Natalia.

După ce a isprăvit asasinatele împotriva adversarilor săi, țarul s-a dedicat modernizării Rusiei. A poruncit tuturor, cu excepția clericilor și țăranilor, să-și radă bărbile și, în luna decembrie a anului 1699, a impus adoptarea calendarului Iulian în Rusia. În luna ianuarie a anului următor, a poruncit printr-un ucaz boierilor să poarte veșminte după moda maghiară și germană, înlocuind vestimentația tradițională rusă. Temându-se de repercusiuni, boierii s-au supus fără nicio tragere de inimă poruncilor lui Petru, dar, în secret, au început să dezvolte o antipatie tot mai mare față de țarul care se opunea voinței Bisericii Ortodoxe Ruse și tradiției. Totuși, Petru s-a arătat de neînduplecat în acțiunile sale. Credea cu sinceritate că Rusia avea nevoie de o transformare majoră a societății.

Zile petrecute în ținutul Mării Baltice

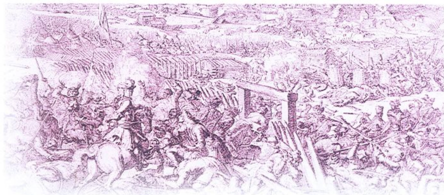
Nori negri se apropie. Marele Război Nordic

LUPTA DINTRE RUSIA și Imperiul Otoman a continuat chiar și după victoria obținută de ruși la cetatea Azovului. În luna august a anului 1700 s-au finalizat tratativele de pace dintre cele două puteri. Totuși, pacea cu Rusia nu va fi de durată. Următorul inamic declarat al Rusiei va fi de data aceasta marea putere nordică, regatul Suediei. Imperiul țarist împreună cu aliații săi, Danemarca și Polonia, deschiseseră ostilitățile împotriva Suediei. Însă regatul Danemarcei a capitulat și a fost nevoit să iasă din alianța cu celelalte puteri, retrăgându-se din tratat. Astfel, Polonia s-a văzut în situația de a face față, de una singură, trupelor suedeze.

În acea perioadă, Carol al XII-lea era regele Suediei și avea aproape optsprezece ani. Datorită vârstei lui Carol, Petru se credea superior, fapt pe care avea să îl regrete puțin mai târziu, atunci când va suferi o grea înfrângere din partea suedezilor în bătălia de la Narva, imediat după începerea ostilităților în Marele Război Nordic. Această înfrângere va avea un răsunet devastator pentru onoarea și reputația mândrului țar și pentru ca situația creată să fie din ce în ce mai dificilă, Petru a fost pus în imposibilitatea faptului de a găsi un stat mediator european care să asiste la umilitoarele negocieri de pace cu Suedia.

Petru a fost pus într-o situație extrem de ridicolă după dezastrul militar suferit, dar curând a venit cu o idee interesantă care să-l scoată din impas. În timp ce adversarul său, Suedia, va reuși să obțină victoria în multe bătălii de acum încolo, va fi imposibil pentru regatul baltic să zdrobească uriașa putere a Rusiei și să epuizeze abundentele sale resurse naturale și astfel să câștige întreg războiul. Pentru refacerea forțelor distruse în timpul bătăliei de la Narva, Petru a dispus o mobilizare masivă pe întreg teritoriul Rusiei, pentru a se pregăti în vederea viitoarelor campanii militare cu suedezii. În acest sens, a reînviat alianța cu Polonia și Danemarca. Armatele reunite ale Poloniei și Rusiei vor fi aruncate pripit în multe confruntări anevoioase, dar vor câștiga prima bătălie abia în iarna anului 1701. Această victorie a schimbat sorții războiului în favoarea adversarilor Suediei. Din 1702 până în 1703, armata țaristă și-a întărit pozițiile de-a lungul râului Neva. În luna august a anului 1704, trupele rusești au atacat Narva. Totuși, în această perioadă, armata suedeză și-a schimbat tactica militară concentrându-și atacul pe pozițiile aliatului Rusiei, Polonia, și în ianuarie 1707, suedezii îl forțează pe regele August al II-lea al Poloniei să abdice.

În acel an, Carol al XII-lea s-a decis să atace Moscova. Însă perioada propice a anului pentru a desfășura o astfel de campanie se apropia de sfârșit. Armata suedeză era epuizată de marșul forțat întreprins în vastele întinderi rusești, neavând surse de aprovizionare, și astfel la data de 8 iulie 1709 suferă o înfrângere decisivă la Poltava, în partea centrală a Ucrainei de azi. Carol al XII-lea a fost rănit în bătălie și a fost nevoit să se refugieze în Imperiul Otoman. Petru a făcut din această victorie un titlu de glorie și a considerat că astfel și-a recăpătat onoarea pierdută. Dar Marele Război Nordic nu se va încheia cu glorioasa victorie de la Poltava.

▲ Carol al XII-lea (călare) comandându-și trupele în bătălia de la Narva. Carol a fost un conducător militar talentat și, deși forțele sale erau depășite numeric de trupele țariste, în proporție de doi soldați ruși pentru un soldat suedez, a reușit să-i înfrângă în bătălie. Această victorie a suedezilor a însemnat o înfrângere umilitoare pentru moralul rușilor și pentru onoarea lui Petru.

▲ August al II-lea. Polonia a suferit o serie întreagă de înfrângeri în timpul invaziei teritoriului său de către trupele suedeze. Astfel, în timp ce suedezii erau ocupați cu invadarea Poloniei, armata țaristă a reușit să se regrupeze pentru a lupta din nou.

O femeie a destinului

În timp ce purta războiul cu Carol al XII-lea al Suediei, Petru a făcut o adevărată pasiune pentru o femeie din popor. Numele acesteia era Marfa Samuilovna Skavronskaia. Va deveni ulterior împărăteasa Ecaterina I, soția lui Petru cel Mare.

Marfa Skavronskaia era fiica unor țărani săraci din regiunea suedeză Livonia. După moartea părinților, a plecat să lucreze ca servitoare în casa unui episcop. În anul 1702, Livonia a fost ocupată de armata țaristă și se spune că tânăra Marfa ar fi devenit amanta mai multor ofițeri ruși. În perioada în care Petru a întâlnit-o, era amanta prințului Aleksandr Danilovici Menșikov. Un timp, a fost implicată în relații sentimentale cu ambii bărbați, dar curând, Petru avea să-i impună să renunțe la relația cu prințul Menșikov, oferindu-i o locuință. În anul 1705, Marfa s-a convertit la confesiunea ortodoxă și a luat numele de Ecaterina.

Țarul se folosea de femei doar pentru a-și satisface dorințele fizice. Dar veselia și bunătatea maternă manifestate de Ecaterina au reușit să îi schimbe caracterul.

◀ Ecaterina. Părul său fusese la origine blond, dar aceasta l-a vopsit în negru. În cele din urmă, Petru a început să aibă sentimente sincere pentru această tânără delicată și bună.

▲ Sankt-Petersburg în secolul al XVII-lea. Denumirea orașului înseamnă „Orașul Sfântului Petru", dar este de asemenea cunoscut ca o capitală ridicată pe oase umane deoarece un număr mare de oameni de pe tot cuprinsul imperiului rus au sfârșit acolo în timpul lucrărilor de construcție.

A început să trăiască o frumoasă poveste de dragoste așa cum nu mai avusese până în acel moment. Petru începuse să-i ceară sfatul în multe privințe în legătură cu îndatoririle sale de țar și se gândea chiar să ia în considerare posibilitatea de a o lua în căsătorie. În această perioadă, Ecaterina a dat naștere la doi copii din relația sa cu țarul, dar, din nefericire, amândoi au murit la o vârstă fragedă.

Resentimente adânci în rândul poporului

Concomitent cu războiul împotriva Suediei și relația sa amoroasă cu Ecaterina, de-a lungul acestei perioade, Petru s-a concentrat foarte mult pe o anumită preocupare a sa mai veche. Această preocupare de căpătâi era construcția unei noi capitale, care să rivalizeze cu marile capitale apusene. Teritoriul pe care îl alesese cu grijă pentru construcția noii sale capitale se găsea la gura de vărsare a râului Neva în Golful Finic (sau Golful Finlandei), într-o regiune mlăștinoasă, sălbatică și foarte puțin populată. În luna mai a anului 1703, a fost pusă piatra de temelie a noii capitale prin demararea în această zonă a construcției unei mici fortărețe, inițial de lemn, denumită Petru și Pavel (Petropavlovskaia Krepost, lb. rusă). Vechea capitală, Moscova, era considerată un focar de intrigi și obiceiuri învechite, iar Petru ajunsese să deteste aproape tot ceea ce însemna tradiție. Își dorea asiduu să rupă legăturile Rusiei cu trecutul și să dezvolte o nouă civilizație rusă, comparabilă cu cele apusene și astfel a hotărât ridicarea unei noi capitale, care să simbolizeze despărțirea de vechile racile și tradiții. Aceasta urma să fie Sankt Petersburg.

Construcția la scară largă a noii capitale a început în luna februarie a anului 1704. Petru a adus un arhitect italian, Domenigo Trezzini, pentru a întocmi planurile de construcție. Însă era extrem de dificil să construiești un oraș într-o zonă plină de mlaștini și turbării. Lucrătorii erau aduși cu forța din toate colțurile Rusiei pentru a ridica orașul, dar duceau lipsă de unelte adecvate și provizii suficiente de hrană. Mulți dintre aceștia au început să moară de foame și din cauza frecventelor epidemii declanșate de condițiile precare de trai. Aceeași soartă o aveau aproape toți oamenii aduși la porunca țarului să-i înlocuiască pe cei dispăruți și se spune că, pentru construcția grandioasei capitale Sankt Petersburg, au fost sacrificate între 100.000 și 200.000 de vieți omenești. Petru iubea locația aleasă pentru noua capitală și o considera „raiul pe pământ", dar pentru cei care au lucrat la ridicarea acesteia era considerată „iadul pe pământ"

Regimul infernal instaurat de Petru, mai ales pentru oamenii de rând, nu se limita la construcția capitalei Sankt Peterburg; concomitent cu obligarea poporului de a lucra în condiții inumane pentru realizarea ambițiosului proiect citadin, Petru cel Mare a silit mulți supuși să se sacrifice în numele său în aventuroasele războaie pe care le-a purtat. Țarul a impus o fiscalitate covârșitoare (dări pentru aproape orice lucru imaginabil), iar această situație i-a afectat în egală măsură pe bogați și pe săraci. Încorporarea silită a soldaților pentru armata sa și recrutarea forțată a oamenilor de pe întreg întinsul Rusiei ca lucrători pentru construcția capitalei Sankt Petersburg a aruncat o umbră întunecată peste viețile locuitorilor imperiului său. Între timp, occidentalizarea Rusiei a continuat în ritm alert. În anul 1703, a fost publicat primul jurnal de limbă rusă, Știri din Moscova (Moskov-skie-novosti, lb. rusă), care cuprindea în patru pagini o mulțime de noutăți scurte despre ceea ce se petrecea în Rusia și în Europa și, de asemenea, o nouă școală de navigație își deschidea porțile. Poporul Rusiei se arăta puțin preocupat de aceste măsuri de înnoire. În anul 1705, a izbucnit o răscoală în regiunea Astrahanului. Pentru a înăbuși răzmerița și a-i pedepsi pe instigatori, Petru a înrolat cu sila circa 4.000 de răsculați în serviciul activ al armatei sale.

Suferințele poporului rus, cauzate de domnia autoritară a lui Petru cel Mare, vor continua și de acum încolo. Războiul cu Suedia părea fără sfârșit și finalizarea capitalei țariste nu putea fi prevăzută în viitorul apropiat.

Versiune diferită

ZVONURI DESPRE UN ȚAR IMPOSTOR

Odată cu trecerea anilor, reputația lui Petru în rândul poporului Rusiei se deteriora pe zi ce trecea. Unul dintre cele mai însemnate motive era îndepărtarea tot mai vădită a țarului de tradițiile Bisericii Ortodoxe Ruse.

Petru cel Mare nu acorda respectul cuvenit ierarhilor bisericii, numind în mod arbitrar arhierei ortodocși. A construit noi mănăstiri și a transferat cu timpul întreaga autoritate religioasă ortodoxă sub controlul său. A abolit chiar instituția patriarhatului, înlocuind-o cu un consiliu colectiv de conducere, având în frunte un dregător al statului. A adus o insultă gravă bisericii tradiționaliste prin ucazul (porunca) de tundere a bărbilor boierești, un pas pe care Petru, de altfel, l-a considerat necesar în campania de occidentalizare și desprindere de trecut a țării sale. Bunul și evlaviosul popor rus, a început să-l considere pe Petru un fel de Antihrist pe pământ. În mulțime au început să circule din ce în ce mai multe zvonuri despre faptul că Petru nu ar fi un adevărat descendent al țarilor și nu ar fi altceva decât un impostor care a uzurpat tronul. Ciudatul său comportament nu a făcut decât să întărească aceste zvonuri, care au devenit din ce în ce mai plauzibile în ochii poporului. Unii susțineau că adevăratul țar a murit și că a fost înlocuit de către un uzurpator chiar în perioada marii călătorii prin Europa Apuseană, alții pretindeau că paternitatea lui Petru ar fi discutabilă, făcând nulă legitimitatea sa ca țar. Zvonurile de mai târziu se bazau pe faptul că dintre toți frații săi vitregi, numai Petru era o persoană sănătoasă și zdravănă, ceea ce întărea credința că era rodul unei relații extraconjugale a mamei sale. După cum s-ar fi putut presupune, adevărata odraslă a țarului Alexei Mihailovici ar fi trebuit să fie bolnăvicioasă ca toți ceilalți frați.

Acest tip de zvonuri s-a răspândit mai ales în momentul în care Petru a transformat traiul supușilor săi într-un adevărat iad prin impunerea unor dări uriașe, luarea la oaste cu arcanul și silirea locuitorilor să lucreze în condiții inumane pentru înălțarea visului său, orașul Sankt Petersburg. În spatele acestor nemulțumiri populare stăteau credințele iluzorii înrădăcinate cum că țarul este chemat să fie un eliberator, nu un opresor al propriului popor. Se credea că, într-o zi, adevăratul țar va apărea pentru a-și scoate norodul din starea josnică în care se găsea și că intențiile bune ale acestuia au fost deformate de un impostor sprijinit de boieri. Bineînțeles că Petru a fost un conducător legitim, dar a fost urât de poporul său până la moarte.

▲ Emilian Pugaciov, care la sfârșitul secolului al XVIII-lea a pretins că este adevăratul țar declanșând o puternică răscoală. Mitul țarului impostor va continua să existe chiar și după moartea lui Petru cel Mare.

O pictură din secolul al XVIII-lea care îl înfățișează pe țarul Petru cel Mare conducând lucrările de construcție a capitalei Sankt Petersburg. Petru a fost foarte preocupat de accesul la mare și a poruncit ca noua capitală să fie înălțată pe coasta Golfului Finic.

Transformarea Rusiei într-o mare putere europeană

Evadarea din anonimat

Cu toate că abia a reușit să scape cu fuga în Imperiul Otoman, după bătălia de la Poltava, Carol al XII-lea al Suediei nu a renunțat niciodată la o eventuală victorie în lupta sa cu Petru cel Mare. A început să uneltească pentru a-i determina pe turci să pornească un război împotriva Imperiului Țarist. Imperiul Otoman se temea de creșterea puterii militare a Rusiei influențată de reformele întreprinse de Petru cel Mare și astfel a căzut la înțelegere cu Carol al XII-lea să pornească ostilitățile din partea de nord a teritoriilor țariste. În 20 noiembrie 1710, Imperiul Otoman a declarat război Rusiei. Încă o dată, Petru fusese târât în război.

În data de 19 februarie a anului următor, Petru se căsătorește cu Ecaterina, cu care avusese o legătură romantică de peste opt ani. După ce a devenit țarină, în următoarea lună Ecaterina l-a însoțit pe Petru la Moscova. Aceasta trebuia să-l însoțească o bucată din drumul spre câmpul de bătălie, aflat în sud, dar, înainte să-și ia rămas bun, la scurt timp după ce au părăsit Moscova, Petru a căzut bolnav. Astfel, Ecaterina a fost nevoită să-i rămână alături pe tot parcursul călătoriei până la locul desfășurării bătăliei. Ecaterina dorea să se asigure că Petru se va recupera cu bine, iar prezența ei avea să-l salveze dintr-o situație care i-ar fi putut periclita viața.

Armata țaristă condusă de Petru împreună cu forțele aliatului său domnul Moldovei, Dimitrie Cantemir (1710-1711), s-a îndreptat spre sud, în direcția Mării Negre, iar în ziua de 7 iulie 1711 s-a ciocnit cu forțele otomane pe râul Prut, într-un mic sat moldav, numit Stănilești. Trupele rusești nu erau obișnuite să lupte în astfel de regiuni aride și erau destul de epuizate în momentul în care a avut loc încleștarea cu turcii, care aveau și superioritate numerică în proporție de cinci la unu. Rușii au suferit o înfrângere umilitoare. Împresurați complet de turci, Petru a încercat să-și abandoneze trupele și să dea bir cu fugiții, dar Ecaterina l-a sfătuit să negocieze cu otomanii și să le ofere monede de aur și bijuterii în schimbul libertății. Așa cum aceasta anticipase, bijuteriile au fost un mijloc de negociere eficient și turcii au căzut de acord să semneze un tratat de pace. Surprinzător, otomanii au impus condiții moderate rușilor în tratatul de pace – una dintre acestea a fost că le-au permis rușilor să-și retragă forțele rămase de pe câmpul de bătălie – lucru pe care l-au regretat din plin ulterior.

▲ Orașul Istanbul în zilele noastre. A fost capitala Imperiului Otoman fiind cunoscut și sub numele de Constantinopol. Ambasadorul rus le-a solicitat otomanilor să-l întemnițeze pe Carol al XII-lea, dar singurul răspuns pe care l-a primit a fost o declarație de război împotriva țării sale, pe care însuși regele Carol a sugerat-o turcilor.

Fiul nedorit

Scăpând cu bine din această întâmplare nefericită, Petru a asistat la căsătoria fiului său Alexei, în ziua de 14 octombrie a anului 1711, în orașul Torgau de pe fluviul Elba. Charlotta-Christina de Brunswick-Wolfenbuttel, tânăra care avea să îi devină soție era fiica unei nobile familii germane. Însă nu era o femeie frumoasă și nu practica aceeași confesiune ca țareviciul Alexei. Din această cauză, Alexei, care spre deosebire de Petru era un habotnic credincios ortodox, nu dorea să se căsătorească cu aceasta. Totuși, prințul nu era în măsură să refuze mireasa aleasă de tatăl său.

După ce a fost separat de mama sa, Evdochia, și a fost lăsat singur între zidurile palatului, a crescut urându-l pe tatăl său, sub influența călugărilor din jur. Bineînțeles că relația dintre tată și fiu s-a dovedit a fi una extrem de anevoioasă, mai ales că Petru disprețuia vizibila slăbiciune fizică și psihică a fiului său. Pe de altă parte, Alexei îi purta ranchiună tatălui său pentru că o izgonise pe mama sa din palatul imperial. Cu toate acestea, Petru intenționa să-l numească pe Alexei succesorul său.

Când Alexei avea paisprezece ani, Petru i-a impus să cunoască îndatoririle militare și, mai apoi, l-a numit guvernator al Moscovei la numai șaptesprezece ani. Dar, în acel moment, Alexei nu se arăta interesat decât de religie și nu a fost deloc entuziasmat de noua sa poziție. Petru își dorea ca fiul său să aibă o educație exemplară, așa că l-a trimis să studieze peste hotare la Dresda, în Germania. Nevolnicul fiu nu a fost capabil să profite de această oportunitate pentru a se îndrepta spre calea cea bună, dezamăgindu-și încă o dată tatăl. Nici căsătoria nu-l va face pe Alexei

▲ Ahmed al III-lea, sultan al Imperiului Otoman. A pornit un război victorios împotriva Rusiei la cererea lui Carol al XII-lea, dar tratatul de pace semnat pripit cu Petru cel Mare s-a dovedit a fi o greșeală amarnică.

O gravură care înfățișează căsătoria lui Petru cu Ecaterina. Au fost organizate un somptuos banchet și un bal magnific, iar mai târziu au fost trase focuri de artificii pentru a-i celebra pe miri.

Clipe personale

FASCINAȚIA GROTESCULUI

La întoarcerea din Franța, Petru a petrecut o perioadă de timp în Berlin. În timp ce vizita un muzeu, s-a arătat interesat de o statuetă expusă, reprezentând un straniu idol păgân, și l-a convins pe regele Frederic Wilhelm I al Prusiei să i-o dăruiască. Țarul a fost întotdeauna fermecat de obiecte ciudate și grotești. A construit un muzeu (Cabinet de Curiozități) în Sankt Petersburg, care găzduia o colecție de ciudățenii, inclusiv corpuri umane diforme (pitici) păstrate în formol sau rămășițe ale unor animale bizare.

Petru nu arăta nicio aversiune vizibilă față de aceste bizarerii și lucruri ciudate și simțea o plăcere deosebită să efectueze proceduri chirurgicale și dentare. A studiat practicile chirurgicale și dentare ale vremii în timpul călătoriei prin Europa Apuseană și a devenit chiar îndemânatic, dar pentru adevărații medici și pentru pacienții care încăpeau pe mâinile sale era o adevărată pacoste. A luat parte cu interes la torturi și execuții, biciuind personal prizonierii cu cravașa și tăind capetele condamnaților cu securea. Aceasta nu se datora neapărat urii sale față de prizonieri, ci se părea că această „joacă" era o adevărată plăcere pentru țar. Petru nu considera că poate fi acuzat că participă cu drag la torturile și uciderile prizonierilor și opozanților săi.

Acest tip de personalitate era considerat inadecvat unui credincios creștin practicant, dar Petru nu accepta o astfel de caracterizare. Credea mai degrabă că a fost ales de Dumnezeu să devină țar al tuturor Rusiilor și considera că acuzele aduse faptelor sale erau echivalentul unor acuze aduse voinței lui Dumnezeu.

▲ O pictură din secolul al XVII-lea reprezentând palatul Luvru din Paris în care țarul Petru a locuit foarte puțin în timpul șederii sale în Franța. Lui Petru i-a displăcut să locuiască în apartamentele luxoase și s-a mutat într-un hotel unde a fost pregătit un pat special pentru el.

să își revină. În cele din urmă, Alexei va fi atras în conspirațiile puse la cale de cei care se opuneau reformelor tatălui său.

Vizita în Franța

Petru nu-și putea petrece tot timpul supraveghind faptele fiului său și îndreptându-i greșelile. Încerca astfel să compenseze umilitoarea înfrângere din conflictul cu otomanii. În 1714, Petru atacă teritoriul suedez al Finlandei, o campanie în care flota sa va obține o victorie strategică asupra flotei suedeze. Această biruință navală a constituit o surpriză pentru puterile Europei. Țările de Jos, Anglia și Danemarca au decis să intre în grațiile Rusiei și și-au dislocat forțele pentru a o sprijini în conflictul împotriva Suediei. Dar au existat divergențe de opinii în interiorul acestei alianțe și campania împotriva Suediei a fost amânată. Carol al XII-lea a profitat de oportunitatea de a părăsi teritoriul turcesc și s-a întors fulgerător în Suedia, prin nordul Germaniei. Astfel, Carol al XII-lea a reapărut în joc.

Țarul a bănuit că Anglia se va retrage curând din alianță și a început să negocieze pe ascuns cu Franța pentru a o determina să se retragă din alianța cu Suedia și să o atragă în tabăra sa. Vârstnicul rege Ludovic al XIV-lea s-a folosit de starea precară de sănătate pentru a evita o întâlnire directă cu Petru, dar țarului i se oferă o altă șansă de a negocia cu Franța după ce „Regele soare" va muri în anul 1715. După negocieri dure, regatul francez a intrat în alianță și, în luna mai a anului 1717, Petru își face apariția în Paris.

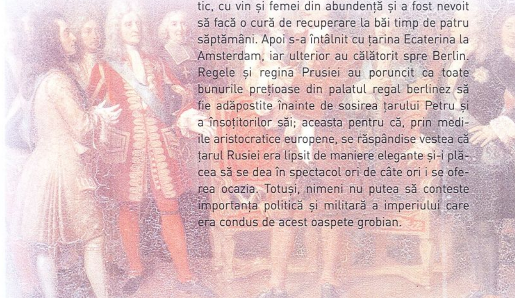

▲ Frederic Wilhelm I. Prusia era aliatul Rusiei, dar regele prusac disprețuia comportamentul crud și barbar al țarului și al însoțitorilor săi.

▼ O pictură din secolul al XIX-lea reprezentând întâlnirea dintre Petru cel Mare și Ludovic al XV-lea. Petru l-a ridicat în brațe pe micul rege Ludovic și l-a sărutat ca și când ar fi fost un băiețel obișnuit.

Petru s-a simțit onorat să primească vizita personală a noului rege francez, Ludovic al XV-lea la doar trei zile de la sosirea sa în Franța. Regele avea numai șapte ani și la finalul întrevederii lor, țarul l-a ridicat în brațe pe micul monarh și l-a sărutat. Ludovic al XV-lea nu a părut deranjat de această manifestare de simpatie, dar se spune că dregătorii din jurul său au fost iritați de acest gest. În ziua următoare, Petru și însoțitorii săi i-au întors vizita lui Ludovic al XV-lea ca un gest pentru favoarea făcută. După ce acest eveniment s-a produs fără niciun incident, Petru a profitat de ocazia de a colinda pe străzile Parisului și de a studia în detaliu orașul. Afacerile politice care au constituit motivul real al călătoriei în Franța au fost în centrul dezbaterilor dintre diplomații ambelor părți; în data de 15 august, în timp ce Petru familiariza cu Parisul, a fost semnat Tratatul de la Amsterdam între Rusia, Franța și Prusia. Ar fi fost de-a dreptul imposibil pentru Franța să taie legăturile cu Suedia și Anglia, dar Petru a repurtat un mare succes în această vizită, convingând Franța să intervină în favoarea Rusiei, dacă ar fi izbucnit un conflict.

Petru a întrecut măsura la petrecerile organizate în cinstea sa la Paris, în felul lui caracteristic, cu vin și femei din abundență și a fost nevoit să facă o cură de recuperare la băi timp de patru săptămâni. Apoi s-a întâlnit cu țarina Ecaterina la Amsterdam, iar ulterior au călătorit spre Berlin. Regele și regina Prusiei au poruncit ca toate bunurile prețioase din palatul regal berlinez să fie adăpostite înainte de sosirea țarului Petru și a însoțitorilor săi; aceasta pentru că, prin mediile aristocratice europene, se răspândise vestea că țarul Rusiei era lipsit de maniere elegante și-i plăcea să se dea în spectacol ori de câte ori i se oferea ocazia. Totuși, nimeni nu putea să conteste importanța politică și militară a imperiului care era condus de acest oaspete grobian.

Sfârșitul unui conflict de durată

▲ Împăratul Carol al VI-lea de Habsburg. A fost de acord să-i ofere o ascunzătoare și să-l protejeze pe cumnatul său Alexei, pe care totuși l-a trimis la Neapole de teamă că Petru cel Mare va invada Viena.

Alexei fuge în exil

În timp ce Petru era preocupat de tratativele sale diplomatice, relația cu fiul său avea să se deterioreze din ce în ce mai mult. Prăpastia dintre ei s-a adâncit începând cu toamna anului 1715. În luna octombrie a acelui an, soția lui Alexei a dat naștere unui fiu și tot în aceeași lună țarina Ecaterina a adus pe lume un băiat. Se întrezărea posibilitatea ca Alexei, care se dovedise un fiu nedemn și-i provocase tatălui său multe neplăceri, să fie deposedat de drepturile sale succesorale de către noul frate vitreg, potențial uzurpator. Așa cum Alexei se temuse, în luna ianuarie a anului 1716, tatăl său a anunțat că în următoarele șase luni va da o proclamație prin care va clarifica problema succesiunii la tron. Și totuși, țareviciul a petrecut acest interval de timp într-o stare de lâncezeală, provocându-l și mai mult pe țar. Cu toate acestea, Alexei era îngrozit de tatăl său și, la sfârșitul lunii septembrie 1716, a luat decizia să fugă în exil la Viena. A fost însoțit de amanta nemțoaică care luase locul soției sale, Charlotta, ce murise la nașterea fiului său. Împăratul german Carol al VI-lea de Habsburg, cumnatul lui Alexei, a fost se acord să-l ascundă și să îi ofere protecția sa.

Carol al VI-lea a consimțit să-i ofere o ascunzătoare cumnatului său până în momentul în care situația se va liniști, dar Petru a aflat despre acest lucru și nu avea de gând să renunțe. A scris o epistolă fiului său poruncindu-i să se întoarcă. Carol al VI-lea s-a prefăcut că nu cunoaște situația, deoarece dorea să evite o dispută cu Rusia. Alexei s-a întâlnit cu un trimis al tatălui său și a fost de acord să se întoarcă acasă cu condiția să fie iertat și să i se permită căsătoria cu amanta sa. Petru a replicat că nu dorea ca situația să degenereze, dar acest lucru era o minciună sfruntată.

Uciderea propriului copil

Alexei s-a întors la Moscova la sfârșitul lui ianuarie 1718. Petru se găsea deja acolo, după revenirea din călătoriile în Europa Apuseană și i-a poruncit să se înfățișeze înaintea sa la Kremlin. În prezența miniștrilor, a prelaților și a altor dregători, Petru i-a spus fiului său că îi va acorda iertarea dacă va da în vileag cine l-a sprijinit în fuga sa peste hotare și în refuzul de a-și asuma rolul de succesor la tron. Alexei nu a oferit niciun răspuns și în clipa imediat următoare s-a anunțat solemn că Petru, fiul lui Petru cel Mare și al Ecaterinei va deveni succesorul legitim al tatălui său, în locul lui Alexei.

Alexei se temea pentru viața sa și a dat în vileag numele tuturor celor care ar fi putut fi considerați conspiratori și care i-ar fi adus ofense țarului, printre care doi episcopi. În rândurile conspiratorilor se afla și mama lui Alexei, Evdochia. Unul câte unul au fost torturați, bătuți și executați în diferite feluri, inclusiv prin tragerea în țeapă. Însuși Alexei a fost aruncat în temnița din Sankt Petersburg. Iubita lui, Eufrosina, care rămăsese la Berlin s-a bucurat la vestea că Alexei este încă în viață. Acesta a cerut să îi fie permis să o revadă în temniță, dar Eufrosina se temea pentru propria ei viață. S-au revăzut într-un final la sfârșitul lui aprilie 1718, când aceasta a fost adusă la Sankt Petersburg pentru a depune mărturie împotriva fostului său iubit.

29 de ani de relație între tată și fiu	
1690	Se naște Alexei
1699	Mama lui Alexei, Evdochia, este trimisă la mănăstire
1704	Alexei intră în armată ca ofițer
1708	Alexei este numit guvernatorul Moscovei
1709	Alexei este obligat să studieze peste hotare la Dresda
1711	Alexei se căsătorește
1714	Se naște prima fiică a lui Alexei, Natașa
1715	Se naște primul fiu al lui Alexei, Petru; soția sa, Charlotta, moare la naștere și se naște, de asemenea, fratele său vitreg, botezat tot Petru
1716	Alexei fuge în exil la Viena
1717	Alexei promite că se va întoarce acasă din Neapole
1718	**3 februarie:** Alexei își pierde statutul de țarevici (prinț moștenitor) **26 iunie:** Alexei moare sub tortură

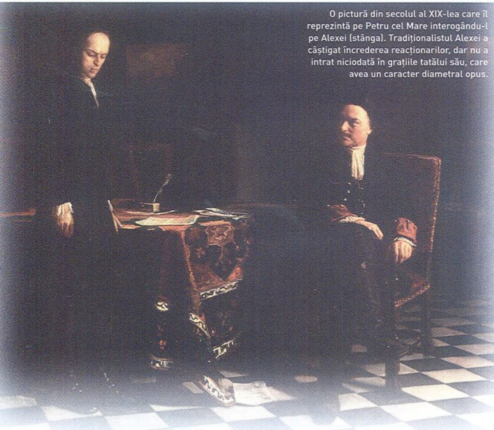

CĂLĂTORII ÎN TIMP

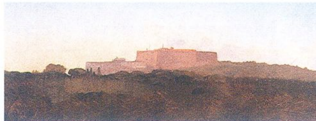
DISENSIUNI ÎNTRE TATĂ ȘI FIU

Alexei avea un caracter diametral opus tatălui său, Petru cel Mare, și aceasta datorită mediului în care a fost crescut. Mama sa, Evdochia, prețuia tradițiile rusești și, încă din copilărie, Alexei a fost îndrumat să respecte cu sfințenie tot ceea ce spunea și făcea aceasta. Totuși, mama sa a fost alungată din preajma țareviciului, fiind trimisă la o mănăstire, când Alexei avea numai nouă ani, iar acesta a crescut sub atenta supraveghere a prietenului tatălui său, prințul Aleksandr Menșikov. Alexei era într-o continuă stare de neliniște din cauza fricii aproape cronice de un tată extrem de sever. Și-a găsit refugiul în credință, dar a pierdut interesul pentru toate activitățile în care Petru dorea să îl inițieze precum politica, diplomația și îndatoririle militare. De fapt, a acumulat un dispreț profund pentru astfel de preocupări și implicit pentru tatăl său. Din această cauză, retrograzii din societatea rusă, care nu erau de acord cu reformele întreprinse de Petru, au strâns rândurile în jurul lui Alexei. În cele din urmă, Petru avea să-l considere pe fiul său un potențial pericol, cu toate că Alexei nu s-a implicat niciodată direct în conspirații. Din când în când, Petru încerca să-i ofere o educație demnă de un succesor la tron, dar aceste strădanii nu făceau decât să îl îndepărteze și mai mult de ambițiile tatălui său. Dacă ar fi să căutăm acul în carul cu fân și să găsim asemănări între Alexei și Petru, acestea s-ar rezuma la predilecția pentru risipă și petreceri, nesupunerea față de părinți și dragostea pentru femei din clase inferioare.

Alexei a iubit-o într-adevăr pe Eufrosina, dar aceasta nu va permite legăturii lor de dragoste să îi determine soarta. După ce a fost adusă la Sankt Petersburg pentru a-l întâlni pe Alexei, a divulgat toate secretele pe care le cunoștea judecătorilor lui Petru. După acest act mârșav de trădare, Alexei va fi supus unor torturi teribile (la care se spune că ar fi participat și tatăl său) în timpul cărora moare la vârsta de 29 de ani. Alexei a dus o viață dezordonată, neprofitând cu adevărat de faptul că se născuse fiu de țar.

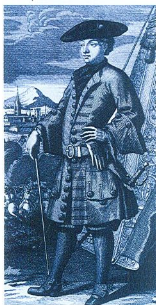

O pictură din secolul al XIX-lea care îl reprezintă pe Petru cel Mare interogându-l pe Alexei (stânga). Tradiționalistul Alexei a câștigat încrederea reacționarilor, dar nu a intrat niciodată în grațiile tatălui său, care avea un caracter diametral opus.

▲ O imagine pictată în secolul al XIX-lea reprezentând un castel privit de sus în care Alexei a locuit în Neapole după ce a fost trimis acolo de către împăratul Carol al VI-lea, care se temea de represaliile Rusiei pentru că îi oferise adăpost lui Alexei.

▼ Carol al XII-lea pe câmpul de luptă, în uniforma militară regală. După moartea acestuia, Suedia a pierdut hegemonia asupra regiunii Mării Baltice și nu va mai fi considerată niciodată o mare putere a Europei.

Petru a fost nevoit să ia o decizie în privința pedepsirii exemplare a fiului său. A cerut sfatul înalților prelați, dar aceștia i-au sugerat să respecte voința lui Dumnezeu și să aplice pedeapsa potrivită. Bineînțeles că prelații se temeau de puterea lui Petru și nu îndrăzneau să vorbească deschis despre părerile lor în această chestiune delicată și să îi provoace furia. În final, Petru a încredințat soarta fiului său deciziei Curții. Judecătorii erau conștienți de sentința pe care o aștepta țarul și astfel au fost nevoiți să îl condamne pe Alexei la moarte.

Totuși, șovăielnicul țar nu va porunci personal execuția fiului său. Nici nu va fi nevoit să facă acest lucru, deoarece, în ziua de 26 iunie, Alexei își dă ultima suflare după ce trupul său a fost devastat de chinurile torturii în timpul încarcerării în temnița din Sankt Petersburg. Varianta oficială susținută de Petru a fost că fiul său s-a sfârșit în urma unei hemoragii cerebrale, dar bineînțeles că nimeni nu a crezut. În ziua următoare, a fost celebrată victoria de la Poltava și, odată ce scăpase de fiul său, Petru s-a distrat copios la eveniment, participând la ceremonii și delectându-se cu focurile de artificii. În același timp, circulau zvonuri precum că însuși țarul și-ar fi torturat fiul până la ultima suflare.

Moartea unui inamic

În anul 1718, un alt adversar de temut, care l-a urmărit toată viața pe Petru, a murit pe neașteptate: Carol al XII-lea, regele Suediei. Era de neimaginat ca acest monarh neîmblânzit, care supraviețuise unor încercări grele, să moară atât de brusc. În timp ce făcea observații asupra inamicului într-o bătălie cu norvegienii, un plumb i-a străpuns craniul. Suedia va suferi enorm de pe urma pierderii regelui luptător, tocmai în momentul în care dorea să-și reafirme autoritatea în regiunea Mării Baltice. Fără un conducător precum Carol al XII-lea, acest lucru va deveni mult mai dificil.

Ulrika Eleonora, sora lui Carol, a devenit noul monarh al Suediei. În anul următor, a purtat tratative cu Rusia, care solicitase pacea, în sensul că Suedia nu va face nicio concesie dacă nu va fi semnat un tratat de pace. Temperamentalul Petru s-a înfuriat și cu toate că negocierile de pace erau avansate, a atacat Suedia în luna iulie a acelui an. Este de prisos să amintim că negocierile au eșuat.

Anglia și Sfântul Imperiu Roman de Națiune Germană (Austria) se temeau de expansiunea puterii rusești și au făcut o alianță cu Suedia, dar era prea târziu pentru a-l mai stăvili pe Petru cel Mare. Țarul avea încă o înțelegere cu Franța și acest aspect a constituit o măsură de echilibru între puterile Europei, cu Anglia, Sfântul Imperiu Roman de Națiune Germană și Suedia pe de o parte, și Franța și Rusia pe de altă parte. Petru a cerut sprijinul unui diplomat francez în momentul în care a fost pus față în față cu o alianță formată din trei mari puteri europene coalizate împotriva sa.

Eforturile depuse de diplomatul francez s-au concretizat în tratativele de pace de la Nystadt, în Finlanda, în aprilie 1721. Tratatul de la Nystadt semnat la conferința din data de 10 septembrie 1721 a pus capăt Marelui Război Nordic care s-a întins pe o perioadă de 21 de ani. Rusia va ocupa locul Suediei ca putere dominantă în regiunea Mării Baltice. După aflarea veștilor, Petru a fost în culmea fericirii, și a organizat un banchet care să celebreze afirmarea noului rol al Imperiului Rusiei de mare putere a Europei.

▸ Riga în zilele noastre, capitala Letoniei, care a devenit parte a teritoriului rus după victoria imperiului țarist în Marele Război Nordic. Economia înfloritoare a orașului a constituit un mare avantaj pentru dezvoltarea întregii economii a Rusiei.

Moartea unui tiran

Reforme anterioare

DUPĂ ÎNCHEIEREA MARELUI RĂZBOI NORDIC, Petru primește din partea Senatului, prin vocea cancelarului Golovkin, apelativul de „cel Mare" („Senatul găsește de cuviință s-o roage pe Majestatea Voastră, cu cea mai adâncă umilință, să primească numele de Petru cel Mare, părinte al patriei, împărat a toate Rusiile..."n.r.), și titlurile de „împărat al tuturor Rusiilor", și „părinte al patriei" care să urmeze titulaturii sale tradiționale de țar. Acum, pentru că războiul luase sfârșit, și-a concentrat atenția către administrarea internă a statului. Reușise să introducă foarte multe schimbări importante în Rusia și transformase țara într-o mare putere militară. A conceput un sistem de recrutare eficient, care să-i permită să furnizeze suficienți ostași armatei sale, a impus o serie întreagă de dări împovărătoare și a introdus, în anul 1718, primul registru național de statistică al tuturor supușilor săi. A modificat baza fiscalității de la dările percepute pe gospodărie la dările individuale și a introdus un impozit pe cap de om („capitație"), pentru toți bărbații cu excepția clerului și aristocraților. Prin aceasta, mujicii sau șerbii (țăranii aserviți) nu mai erau legați de pământ, ci de boier (moșier).

În timp ce era preocupat cu expansiunile sale militare, țarul nu a neglijat nici dezvoltarea industriei manufacturiere. Odată cu înființarea de manufacturi grele în Munții Urali, industria a început să progreseze pe întreg cuprinsul Rusiei, fiind protejată prin tarifele aplicate bunurilor importate. Valoarea comerțului în portul Sankt Petersburg a crescut după instaurarea păcii și stabilității în regiunea Mării Baltice și Rusia va deveni curând pentru prima dată o mare putere comercială.

Petru s-a preocupat, de asemenea, de adaptarea la specificul rusesc a sistemului parlamentar care era deja în funcție în multe state europene (înființează Senatul) și înlocuiește vechea Dumă a boierilor cu un consiliu de miniștri restrâns. În anul 1707, Petru împarte Rusia în opt provincii numite gubernii. În luna ianuarie a anului 1722 Petru introduce Lista Rangurilor care are ca scop să determine statutul social al unei persoane în conformitate cu meritele personale și serviciile puse în slujba țarului și nu prin noblețea ereditară.

Datorită reformelor lui Petru, administrația statului rus a început să semene tot mai mult cu administrațiile țărilor europene, dar răspândirea culturii și învățăturii apusene nu a fost cea scontată. De asemenea, existau foarte puțini supuși ruși ce apreciau reformele arbitrare întreprinse de un monarh despotic.

▼ O imagine din secolul al XVIII-lea reprezentând deschiderea unei școli în Sankt Petersburg. Petru a chemat mulți cărturari din alte țări să se așeze în Rusia și a încercat să forțeze odraslele nobilimii autohtone să se familiarizeze cu învățăturile apusene și să dobândească o bună educație.

▲ O zonă industrială din zilele noastre în regiunea Munților Urali. Regiunea este renumită pentru exploatarea zăcămintelor de cărbune. În vremea lui Petru, regiunea Munților Urali a constituit centrul topitoriilor de metale pentru manufacturile de armament și va juca un rol important ca centru industrial chiar și în perioada celui de-al Doilea Război Mondial.

Trădarea soției

Cu toate reformele sale moderne, Petru era dezamăgit că nu reușea să stârpească corupția înrădăcinată în rândul dregătorilor săi. Ticăloșia omului său de încredere, prințul Aleksandr Menșikov era proverbială, dar în 1723, țarul - la eliminat din dregătoria cu care era însărcinat. În orice caz, soția sa Ecaterina se făcea vinovată de o serie întreagă de fărădelegi mult mai mari decât cele săvârșite de prințul Menșikov, dar acest fapt era trecut sub tăcere.

În luna mai a anului 1724, Petru a organizat o grandioasă ceremonie de încoronare a Ecaterinei ca împărătească a Rusiei, ca o recunoaștere publică a serviciilor puse în slujba țarului. Încoronarea unei femei constituia un act fără precedent în istoria Rusiei. Totuși, o jumătate de an mai târziu, după ceremonia de încoronare, un denunțător divulgă secretul pe care țarina încerca să-l ascundă și anume că făcuse o adevărată pasiune pentru arătosul ei șambelan, Willem Mons. În mod straniu, Willem

▼ Aleksandr Menșikov a primit nenumărate dojeni din partea lui Petru pentru acțiunile sale nelegiuite și a riscat să-și piardă privilegiile și poziția socială, dar întotdeauna a reușit cu abilitate să găsească calea spre iertarea țarului și să-și mențină statutul.

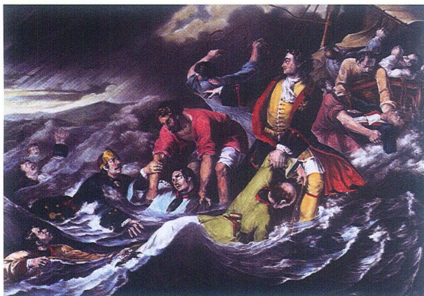
Omul-cheie

MENȘIKOV, DREGĂTORUL

Curteanul favorit al țarului a fost Aleksandr Menșikov. Menșikov era de condiție umilă și se ocupase cu negoțul de veșminte pe ulițele Moscovei. Nu este cunoscută cu certitudine împrejurarea în care a intrat în grațiile lui Petru, dar se pare că țarul îl onora cu prietenia sa încă din perioada în care obținuse victoria asupra Sofiei Alexeievna. Menșikov era un om lipsit de educație, dar avea o fire descurcăreață și era ager la minte. Avea o înfățișare plăcută și era un băutor învederat ca și țarul. Petru ajunsese să-l considere pe Menșikov un fel de fiu adoptiv, care îl însoțea oriunde mergea. Aceștia erau nedespărțiți, astfel că s-au răspândit zvonuri cum că ar fi pederaști. Curtenii din anturajul său șopteau pe la colțuri că nu iubea doar femeile, ci și pe cei de același sex.

După ce a ajuns sfetnicul cel mai apropiat al lui Petru, Menșikov a devenit mâna dreaptă a țarului în afacerile de politică administrativă și militară și i s-a încredințat chiar educația țarevicului Alexei. Era cunoscut ca un mare petrecăreț și desfrânat; chiar și țarina Ecaterina căzuse în mrejele sale și se spune că Petru și Menșikov împărțiseră între ei de-a lungul vremii farmecele mai multor femei.

Menșikov era un om extrem de talentat, dar în schimb era cunoscut ca un om lacom și aplecat către tot ceea ce era luxos. Și-a umplut propriile buzunare, profitând de poziția în care se afla, fiind în final scos din dregătorie în anul 1723. A fost deposedat de vastele sale moșii și de cei peste 15.000 de mujici. A așteptat momentul potrivit pentru a se întoarce la putere, iar după moartea lui Petru a devenit omul din umbră al curții sub domnia noii împărătese, dar în final a căzut din grațiile acesteia, a fost deposedat de titlu și surghiunit în Siberia. Trimis în acele pustietăți, a căzut în patima băuturii și la scurtă vreme a murit.

▲ O imagine realizată câteva secole după întâmplarea petrecută, reprezentându-l pe țar salvând niște marinari. Se spune că Petru i-a salvat fără dificultate pe acei oameni din apele înghețate ale lacului, dovedind o vigoare la care nu te-ai fi așteptat din partea unui om în vârstă de cincizeci și doi de ani.

era fratele Annei Mons cu care Petru avusese o relație sentimentală în tinerețe. Sub acoperirea doamnelor de onoare din suita țarinei, cei doi petreceau o frumoasă poveste de dragoste. În ziua de 16 noiembrie, Petru a poruncit execuția lui Willem Mons pentru acuzația de corupție, dar pentru a-și proteja propria onoare și cinstea fiicelor sale, nu a dezvăluit secretul țarinei.

O ultimă însemnare

Relația dintre Petru și soția sa a început să se deterioreze cu timpul. Petru a fost ispitit să-i provoace suferință țarinei, confiscându-i bunurile și poruncind să fie expus capul mumificat al amantului ei chiar în fața apartamentelor Ecaterinei, dar aceasta s-a remarcat printr-o stăpânire de sine remarcabilă și a refuzat să plângă și să implore iertare. A afișat o stare aparentă de bună-dispoziție la ceremonia celebrării logodnei fiicei lui Petru din legătura cu Ana, zâmbind pe tot parcursul evenimentului.

Cei doi soți vor purta câteva discuții de împăcare și vor stabili o înțelegere amiabilă de conviețuire, dar Petru nu va reuși niciodată să ierte fapta țarinei. După un timp, Petru va resimți efectul singurătății de care nu mai fusese pătruns până în acel moment și se va refugia în treburile administrative ale țării, continuând să mănânce în exces și să se înece în băutură.

În luna decembrie a anului 1724, în timp ce se întorcea din inspecția pe care o făcuse la fața locului la lucrările de construcție a canalului de la Ladozhskoye Ozero (lacul Ladoga), a observat un vas care naufragiase pe un banc de nisip datorită vremii nefavorabile. Petru nu avea nicio reținere față de munca manuală grea și a intrat în apa înghețată pentru a sprijini eforturile de salvare a vasului și echipajului. Însă aceste strădanii au fost prea greu de suportat de trupul istovit al unui bărbat de cincizeci și doi de ani. A căzut la pat răpus de febră, iar suferința i-a fost accentuată de afecțiunea venerică pe care o contractase de-a lungul vieții sale dezordonate. Starea de sănătate a țarului s-a agravat tot mai mult și din cauza litiazei renale de care suferea.

Pe 25 ianuarie 1725, Petru a fost supus unor intervenții chirurgicale, dar era prea târziu pentru a-l mai salva. Țarul a fost conștient că i se apropie sfârșitul, iar la 27 ianuarie a dat câteva ucazuri care făceau referire la guvernarea imperiului după moartea sa. Se spune că soția sa a plâns, în timp ce veghea împreună cu câțiva curteni la căpătâiul țarului muribund. Fără să caute să ascundă acest lucru, aceștia erau interesați de numele persoanei care avea să fie desemnată succesor la tron. Petru a încercat să scrie un testament în care să menționeze numele succesorului său. În câteva rânduri, încredința toată moștenirea sa succesorului la tron, dar înainte de a scrie numele aceluia, pana i-a căzut din mână. Durerile deveniseră insuportabile și și-a pierdut cunoștința. Nu va mai avea putere nici să țină o pană între degete și în dimineața de 28 ianuarie 1725 Petru cel Mare și-a dat ultima suflare.

Corpul său a fost expus într-un sicriu în piața din apropierea palatului imperial și mulți supuși au venit la catafalcul celui dispărut să-i aducă un ultim omagiu. Nimeni nu a petrecut mai mult timp alături de rămășițele pământești ale lui Petru decât soția sa Ecaterina. Din moment ce nu exista un succesor legitim desemnat, Ecaterina, sprijinită de o puternică tabără aristocratică, a fost proclamată împărăteasă a tuturor Rusiilor și astfel, planurile sale au fost încununate de succes. Imaginea trupului neînsuflețit al lui Petru cel Mare a făcut-o pe Ecaterina, care stătea neconsolată la căpătâiul lui, să verse multe lacrimi.

◄ O gravură satirică din secolul al XVIII-lea ce prezintă un șoarece trăgând din mormânt o pisică moartă. Pisica îl simbolizează pe Petru cel Mare, iar șoarecele îi reprezintă pe cei care se temeau de țar în timpul vieții sale.

▼ O pictură de epocă a lui Petru cel Mare înfățișat pe patul de moarte. A murit înainte de a-și desemna oficial succesorul la tron.

Naşterea Imperiului Rus Victoria în Marele Război Nordic

▲ Carol al XII-lea a devenit rege al Suediei la frageda vârstă de cincisprezece ani. Imediat ce Marele Război Nordic a izbucnit, regele s-a așezat în fruntea trupelor sale, conducându-le în bătălie.

Suedia era considerată cea mai importantă putere a Europei Nordice, iar hegemonia sa se întindea peste întreaga regiune a Mării Baltice. Monarhii Rusiei, Poloniei şi Danemarcei au încercat să conteste autoritatea tânărului rege Carol al XII-lea asupra regiunii, dar acesta se va dovedi un adversar formidabil pentru inamicii săi. Petru cel Mare va suferi o grea înfrângere în bătălia de la Narva, în prima parte a conflictului său cu Suedia, prin urmare, cum a putut fi capabil ca, în final, să smulgă victoria din ghearele înfrângerii?

O gravă eroare de strategie

Încă de la jumătatea secolului al XVII-lea, regatul Suediei controla un teritoriu care se întindea până în nordul Germaniei și reușise să creeze un imperiu în jurul Mării Baltice. În acea vreme, era considerată cea mai mare putere din nordul Europei. Rusia a fost privată de ieșirea la mare atunci când a pierdut teritoriile Ingriei și Kareliei. Astfel, Petru, care dorea să extindă teritoriul rusesc către Marea Baltică, a realizat că mai devreme sau mai târziu va trebui să aibă o confruntare directă cu suedezii.

În anul 1698, în timp ce se întorcea din călătoria făcută în Europa Apuseană, a avut o întrevedere cu regele August al II-lea al Poloniei și a decis să pornească războiul împotriva Suediei. Polonia fusese învinsă într-un conflict militar cu Suedia și a fost obligată să cedeze Livonia, singura ieșire a acestui regat la Marea Baltică. Polonia căuta să se răzbune pentru înfrângerea suferită formând o alianță cu noua putere militară, Rusia.

Petru a văzut alianța sa cu Polonia ca pe o șansă de a-i oferi Rusiei un sprijin în regiunea Mării Baltice. Cele două monarhii îl vor târî și pe regele Frederic al IV-lea al Danemarcei în cadrul acestei alianțe. Această situație era până la urmă inevitabilă, deoarece Danemarcei îi fuseseră smulse câteva teritorii de către Suedia.

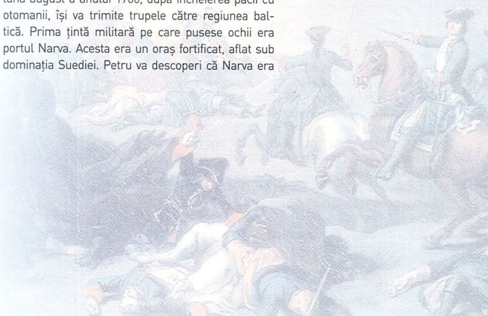
▼ Copenhaga, capitala Danemarcei, așa cum se vede în zilele noastre.

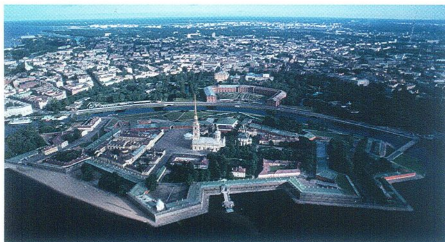

În anul 1699, Rusia, Polonia și Danemarca au format o alianță oficială împotriva Suediei. Prin urmare, se adeverea faptul că Suedia era considerată, pe drept cuvânt, o mare putere a acelor vremuri, dar, în schimb, regele Carol era un tânăr fără experiență și alianța celor trei mari monarhii lăsa impresia că înfrângerea Suediei era iminentă.

Totuși, Carol al XII-lea se va dovedi a fi un iscusit conducător militar și bun strateg. Imediat după izbucnirea Marelui Război Nordic, acesta a lansat un atac surpriză asupra capitalei daneze Copenhaga. Inima regatului danez a fost lovită în plin, iar Danemarca a fost obligată să ceară pace și să se retragă din coaliție. Danezii ieșiseră în acest fel din alianța cu Rusia și Polonia. După ce a cucerit Dunamunde, Polonia va suferi o înfrângere usturătoare la porțile Rigăi și sorții războiului vor începe să se încline în favoarea Suediei, în ciuda triplei alianțe cu care fusese nevoită să se confrunte.

Chiar și în această situație dificilă, încrezător de sine, Petru nu se temea de inamicul său, Carol al XII-lea. În luna august a anului 1700, după încheierea păcii cu otomanii, își va trimite trupele către regiunea baltică. Prima țintă militară pe care pusese ochii era portul Narva. Acesta era un oraș fortificat, aflat sub dominația Suediei. Petru va descoperi că Narva era

O imagine de epocă înfățișându-l pe Petru cel Mare conducându-și personal trupele în bătălie. Rusia a pierdut mai multe bătălii în prima jumătate a Marelui Război Nordic, dar mai târziu a reușit să iasă victorioasă dintr-un conflict militar anevoios și de durată.

▲ Sankt Petersburg a fost construit ca o nouă capitală de către Petru cel Mare în perioada Marelui Război Nordic.

o nucă greu de sfărâmat pentru dinții săi. 35.000 de soldați ruși nu au fost capabili să înfrângă rezistența fortăreței Narva, în ciuda faptului că era apărată de doar 1.000 de trupe suedeze. Carol al XII-lea a ajuns împreună cu armata sa la locul asediului și a obținut, în data de 19 noiembrie, o victorie decisivă împotriva rușilor. În mijlocul unei furtuni, trupele țariste au fost împrăștiate de tânărul rege și de cei 18.000 de ostași suedezi. Petru a reușit să scape cu viață și să evite să fie luat prizonier, strecurându-se de pe câmpul de luptă cu o noapte înaintea biruinței decisive a suedezilor. Diferența reală dintre talentul militar al lui Petru și cel al adversarului său, Carol al XII-lea, a fost dureros de evidentă pentru țar.

Petru și-a pierdut încrederea în capacitatea sa de strateg și, în consecință, a fost nevoit să ceară pacea cu Suedia. Dacă Suedia ar fi acceptat tratativele cu Petru, viitorul celor două state s-ar fi desfășurat sub alte auspicii. Însă Carol al XII-lea își dorea o victorie totală asupra Rusiei și a refuzat tratativele de pace propuse. Suedia se sprijinea, de asemenea, pe susținerea mai multor puteri europene, care nu vedeau cu ochi buni rapida ascensiune a Rusiei.

În cea de-a doua iarnă de la începutul războiului, la Șeremetiev, armata rusă a repurtat prima sa victorie împotriva Suediei, dar nu era cazul să se considere că această biruință va schimba major sorții războiului în favoarea Rusiei. În anul 1702, Carol și-a concentrat atenția pe slăbirea forței de atac a armatei poloneze, repurtând victorie după victorie asupra acesteia. În cele din urmă, a forțat semnarea unui tratat de pace cu Polonia și l-a obligat pe August al II-lea să abdice, impunându-l ca rege Dietei poloneze, în locul acestuia, pe Stanislaw Leszczynski. În 1706, Polonia va fi scoasă efectiv din război. Suedia, ca și alte puteri europene, au prevăzut că Rusia nu va fi capabilă să susțină de una singură conflictul, fără sprijinul aliaților săi. Totuși, aceste așteptări se vor dovedi grav înșelate în anul 1709.

O întorsătură majoră

Victoria de la Poltava, care va schimba major cursul Marelui Război Nordic nu s-a produs la voia întâmplării. În timp ce Carol al XII-lea a fost ocupat cu aventurile sale militare din Polonia, Petru a profitat de ocazia care i se oferea de a-și întări armata prin încorporări masive și înzestrări cu arme pentru soldații săi. Învățând din propriile greșeli, Petru începuse să se transforme într-un tactician militar redutabil. În toamna anului 1702 și-a concentrat trupele în regiunea râului Neva, iar în mai 1703 și-a asigurat o ieșire spre Finlanda. Astfel, a dat posibilitatea corăbiilor rusești să dețină un rol activ în conflict. În anul următor, Petru a atacat din nou Narva și a reușit, în sfârșit, să cucerească fortăreața.

Întinderile uriașe ale Rusiei se vor dovedi un aliat prețios al lui Petru. Ar fi fost dificil pentru un inamic care ar fi invadat Rusia să-și mențină deschise liniile de aprovizionare în timp ce ar fi parcurs vastele sale teritorii. Carol al XII-lea trăia cu impresia că se va putea aproviziona pur și simplu confiscând și rechiziționând bunurile locuitorilor ruși când își va croi drum spre Moscova, dar Petru i-a zădărnicit aceste planuri. Țarul a adoptat tactica pământului pârjolit, arzând sau ducând din calea armatei suedeze invadatoare toate bunurile și cerealele. Această stare de lucruri a făcut imposibilă aprovizionarea armatelor suedeze. În timpul marșului spre Moscova, armata suedeză nu a fost capabilă să lupte eficace, datorită foametei instaurate în rândul soldaților.

Carol al XII-lea a renunțat să cucerească Moscova și și-a îndreptat atenția către bogatul teritoriu al Ucrainei, din partea sudică. Ivan Ștefanovici Mazepa, hatmanul cazacilor ucraineni și aliat al lui Petru, a încheiat în secret o alianță cu Carol al XII-lea și l-a trădat pe țar. Acesta se obliga să asigure sprijin militar lui Carol al XII-lea pe teritoriul Ucrainei. În orice caz, trebuia să contribuie cu 30.000 de cazaci, dar hatmanul nu a reușit să strângă decât 2.000 de călăreți. Cazacii nu au urmat poruncile lui Mazepa și nu l-au trădat pe țar.

▼ Sankt Petersburg în epoca Marelui Război Nordic. Flota rusească baltică, construită într-un timp record va înfrânge flota suedeză în anul 1714 și va stabili astfel controlul Rusiei în regiunea Mării Baltice.

În schimb, s-au întors împotriva suedezilor și i-au atacat.

Armata suedeză a îndurat iarna grea fără a avea posibilitatea de a-și reface proviziile și trupele. În aprilie 1709, suedezii decid să atace Poltava, un târg aflat în Ucraina centrală, dar lucrurile au luat o turnură nefavorabilă pentru Carol al XII-lea. Acesta va fi rănit în picior de un plumb rătăcit. Armata de 24.000 de ostași a suedezilor, înfometată și slăbită, se va afla în fața a 50.000 de soldați ruși în frunte cu țarul. În ziua de 27 iunie, Carol al XII-lea ignoră sfaturile generalilor săi de a se retrage și poruncește atacul.

Bătălia a fost decisă în câteva ore. Armata suedeză a fost obligată să se retragă, iar Carol al XII-lea, purtat pe o targă a fost salvat de aliatul său, Mazepa, și scos de pe câmpul de bătălie. În aceste momente grele, 13.000 de soldați suedezi au fost puși în situația de a alege să fie luați prizonieri sau să își curme viața.

Zece zile mai târziu, țarul poruncește flotei rusești din Golful Finic să atace coasta de est a Suediei. Trupele suedeze opun o rezistență feroce, dar numai faptul că teritoriul regatului fusese asaltat direct de soldații țarului constituia o adevărată catastrofă pentru locuitorii Suediei. Rusia reface alianța cu Polonia și Danemarca, ceea ce i-a permis lui August al II-lea să se întoarcă pe tronul polonez. Noua putere militară, Prusia, își manifestă dorința să se alăture coaliției. Odată cu biruința de la Poltava, Rusia, și-a afirmat rolul de mare putere europeană. Echilibrul puterilor în bătrâna Europă era în pericol să se destrame, iar această situație aducea o îngrijorare mare Franței, încât francezii s-au străduit să convingă Suedia să renunțe la război.

Intronarea hegemoniei rusești

Pentru generațiile de mai târziu, se va crea impresia că hegemonia rusă asupra regiunii Mării Baltice fusese pecetluită de victoria de la Poltava, dar atunci Petru nu era întru totul liniștit în privința controlului pe care îl exercita în regiune. Și aceasta pentru că războiul a continuat și după bătălia de la Poltava iar Carol al XII-lea își găsise adăpost în Imperiul Otoman, vechiul inamic al rușilor. Turcia a fost convinsă de Carol al XII-lea să declare război Rusiei, astfel că, în anul 1711, otomanii i-au înfrânt pe ruși în bătălia de la Stănilești, pe râul Prut. Rusia a fost obligată să negocieze un tratat de pace prin care era obligată să înapoieze turcilor cetatea Azov, dar se poate spune că Rusia a avut puțin de pierdut în urma tratativelor purtate. Cu toate că Rusia rămăsese fără ieșire la Marea Neagră, tratatul de pace i-a permis țarului să își concentreze forțele militare în nord. Carol a fost cuprins de furie pentru că pierduse ocazia să îl îngenuncheze pe Petru prin intermediul tratatului de pace cu turcii, dar, cu toate uneltirile sale, nu a mai putut schimba nimic.

▲ O ilustrație din secolul al XIX-lea înfățișând corpul neînsuflețit al lui Carol al XII-lea. Unele ipoteze susțin că regele nu a fost omorât de un plumb rătăcit, ci a fost asasinat în mod deliberat de un rival.

▲ Ivan Ștefanovici Mazepa a fost un erou legendar din istoria Ucrainei. La origine era un nobil polonez. A continuat să-i fie fidel lui Carol alXII-lea, chiar și după bătălia de la Poltava și a murit în Imperiul Otoman după ce l-a urmat pe regele suedez în pribegie.

▼ Un arhipelag de mici insule pe coasta de est a Suediei. Suedezii au fost capabili să respingă invazia flotei rusești, în parte și datorită faptului că uriașele corăbii țariste nu erau adaptate pentru a naviga printre canalele înguste dintre insulițele ce se găseau de-a lungul coastei suedeze, cum ar fi cele din imaginea de mai jos.

În anul 1714, Carol s-a întors în secret în Suedia și a preluat inițiativa ostilităților în Marele Război Nordic. În următorul an, Prusia și Hanovra au declarat război Suediei, dar Anglia, care se temea de expansiunea Rusiei, a ales alianța cu Suedia. Marele Război Nordic devenise o chestiune politică europeană căreia nu i se întrevedea rezolvarea. Flota rusească deținea supremația în Marea Baltică în dauna flotei suedeze, dar sfârșitul războiului va avea de așteptat până în momentul în care se va produce un eveniment surprinzător: moartea neașteptată a lui Carol al XII-lea. În timpul bătăliei cu trupele norvegiene, un plumb a străpuns craniul lui Carol, răpunându-l pe loc. A fost un șoc pentru toată lumea. Fără îndoială, Petru a fost sigur că, în final, victoria va fi de partea sa în Marele Război Nordic.

Succesoarea lui Carol al XII-lea la tronul Suediei a fost sora acestuia, Ulrika Eleonora, care a încercat zadarnic să izoleze diplomatic Rusia. În cele din urmă, în anul 1721 un diplomat francez a intervenit și a făcut aranjamentele pentru organizarea unei conferințe de pace la Nystadt, în Finlanda. Tratatul semnat a oferit satisfacție Rusiei, Suedia cedând o serie întreagă de teritorii adversarului său, printre care: Karelia, Estonia, Ingria și Livonia. Prusia a primit o parte din Pomerania și Hanovra a dobândit orașul Bremen cu împrejurimile. Aceasta a reprezentat căderea imperiului baltic al Suediei.

Marele Război Nordic a schimbat complet harta Europei. Suedia nu-și va mai recăpăta niciodată supremația asupra regiunii Mării Baltice, spre deosebire de Rusia, care-și va extinde imperiul către nord, vest și, în cele din urmă, către sud. Petru a sărbătorit izbânda de la Nystadt arogându-și titlurile de „cel Mare", „împărat al tuturor Rusiilor" și „părinte al patriei", care să urmeze titulaturii tradiționale de țar. Victoria sa în Marele Război Nordic a dat naștere noului imperiu rus și a adus Rusiei statutul de mare putere europeană.

CAPITALA NĂSCUTĂ SUB AUSPICIILE MARELUI RĂZBOI NORDIC SANKT PETERSBURG

Scandaloasa mutare a capitalei

Orașul Sankt Petersburg a fost botezat, bineînțeles, după numele Sfântului Apostol Petru, dar, de asemenea, se făcea referire la numele lui Petru cel Mare. Strict vorbind, originea numelui de botez al lui Petru cel Mare trebuie căutată în numele Sfântului Petru, deci țarul a primit numele acestui important discipol al lui Hristos.

În luna mai a anului 1703, Petru a poruncit începerea lucrărilor de construcție la noua capitală, care urma să aibă ieșire la Marea Baltică prin estuarul râului Neva. Această capitală va avea o poziție atent aleasă, încât să constituie centrul de conducere a viitorului imperiu rus occidentalizat. Petru nu dorea ca noua capitală să fie doar sediul guvernării sale, ci să devină un mare oraș european, pentru o Rusie cu veleități de putere a lumii.

Sankt Petersburg a devenit centrul administrativ al Rusiei, la numai zece ani după începerea lucrărilor de construcție. Pentru a construi noul oraș, țarul a adus peste 20.000 de lucrători de pe întreg cuprinsul Rusiei și, de asemenea, grupuri de meșteri din Europa Apuseană. Atunci când capitala a fost transferată din vechea Moscovă, mulți dregători, prelați, negustori și alte categorii sociale au fost constrânși să-și mute îndeletnicirile în Sankt Petersburg. Populația orașului a explodat demografic de la un număr de 34.000 de locuitori în 1714 la peste 100.000 de locuitori în perioada în care Petru a căzut la pat și a murit.

Însă mulți dintre noii locuitori ai orașului mutați silit la Sankt Petersburg nu erau mulțumiți de condițiile de trai oferite de noua capitală. Rețeaua de drumuri era slab dezvoltată și crea probleme majore; drumul care lega Sankt Petersburg de restul teritoriului țării nu fusese dat realmente în folosință. Acest aspect s-a dovedit a fi un obstacol major pentru aprovizionarea cu mărfuri a orașului, care a făcut să crească prețurile bucatelor, dând naștere unei foamete cumplite și făcându-i pe locuitorii Sankt Petersburgului să sufere privațiuni economice uriașe.

Securea pe care Petru a folosit-o la fasonarea primei pietre de temelie ce va fi utilizată la construcția capitalei Sankt Petersburg. Mulți oameni și-au pierdut viața în timp ce lucrau la ridicarea noii capitale.

Palatul de Vară reprezintă una dintre cele mai cunoscute destinații turistice din Sankt Petersburg. Petru cel Mare a construit acest palat pentru a aminti de victoria de la Poltava

Inundațiile creau o problemă serioasă în ținutul unui oraș de coastă. Orașul era devastat frecvent de furtuni, mai ales în perioada de toamnă a fiecărui an și râul Neva se revărsa peste maluri în mod inevitabil. Casele se umpleau de ape nămoloase, clădirile se prăbușeau, iar oamenii asistau în general neputincioși la o atare stare de lucruri și aveau de suferit, indiferent de statutul lor social. Petru era singura persoană care nu părea să vadă în inundații o problemă de neînlăturat. În realitate, țarul considera Sankt Petersburgul un fel de paradis pământesc și, în momentul în care inundațiile au devastat orașul, a poruncit să fie reconstruite zonele afectate.

Un fundament pentru occidentalizarea Rusiei

Unul dintre motivele afecțiunii exagerate a lui Petru față de Sankt Petersburg a fost acela că străzile și clădirile orașului nu au fost ridicate în stil tradițional rusesc. Aceasta se datora, bineînțeles, faptului că poruncise ca noul oraș să fie construit sub influența stilurilor europene. Petru privea cultura tradițională rusă ca un obstacol în occidentalizarea și modernizarea statului său. Prin urmare, atunci când a construit Sankt Petersburgul, s-a asigurat că nu va avea aspectul unui oraș tradițional rusesc. Aspectul apusean era conferit de liniile drepte, străzile sistematizate și palatele construite în stilul baroc al palatului de la Versailles, de lângă Paris. Pentru ca să păstreze atmosfera apuseană a orașului, cetățenilor Sankt Petersburgului le era strict interzis să ridice la voia întâmplării clădiri și case. Dimensiunile unei case și ale unei proprietăți particulare erau determinate de rangul social al persoanei în cauză, la fel și bunurile de pe acestea. De asemenea, pentru a nu altera peisajul magnific, casele înălțate de-a lungul cheiului Nevei trebuiau să fie construite și decorate într-un anumit stil stabilit (baroc).

Petru cel Mare nu și-a petrecut timpul în Sankt Petersburg doar supraveghind măsurile de occidentalizare luate. În anul 1718 a poruncit organizarea în oraș a unui mare bal. La început, singurele femei acceptate la baluri au fost doamnele din înalta societate europeană, dar, după încheierea Marelui Război Nordic, boieroaicele ruse au început, de asemenea, să fie invitate să participe la baluri. În această perioadă, era la modă în Rusia un tratat de maniere elegante, pe care Petru dăduse dispoziție să fie tradus din limba germană. Acest tratat va constitui cartea de căpătâi pentru societatea aristocratică a Sankt Petersburgului, care va fi nevoită să țină pasul cu noile tendințe de occidentalizare a țării.

Pușkin scria într-unul din poemele sale că Sankt Petersburgul era un fel de fereastră deschisă către Europa pentru Rusia. Petru a poruncit, de asemenea, să fie construite în Sankt Petersburg tiparnițe, școli și nenumărate alte lăcașe de cultură, care să asigure imperiului său o concentrare de învățătură și cultură importate din Europa Apuseană. Sankt Petersburgul va deveni curând capitala culturală a Rusiei. Dacă Moscova era considerată „inima" Rusiei, atunci Sankt Petersburgul era considerat „capul". În anul 1918, Sankt Petersburgul va intra în declin și își va pierde statutul de capitală după perioada Marii Revoluții Ruse. În anul 1924, va primi numele de Leningrad, după moartea liderului bolșevic Vladimir Ilici Lenin, dar va reveni la vechea titulatură din perioada țaristă după căderea, în anul 1991, a Uniunii Sovietice și a regimului comunist. În anul 2003, a fost organizat un mare festival, care va celebra aniversarea a 300 de ani de la înființarea orașului Sankt Petersburg.

Personalități care au contribuit la modernizarea slavilor

Petru cel Mare a fost preocupat să preia elemente din civilizația apuseană pentru a moderniza Rusia. Prin eforturile sale de modernizare a făcut ca o țară subdezvoltată ca Rusia să înainteze în prim-planul civilizației europene și să devină o forță recunoscută. Această modalitate deosebită de guvernare va avea o influență covârșitoare asupra contemporanilor săi, dar și asupra monarhilor care se vor succeda după el.

Tânărul rege suedez, cel mai mare rival al lui Petru

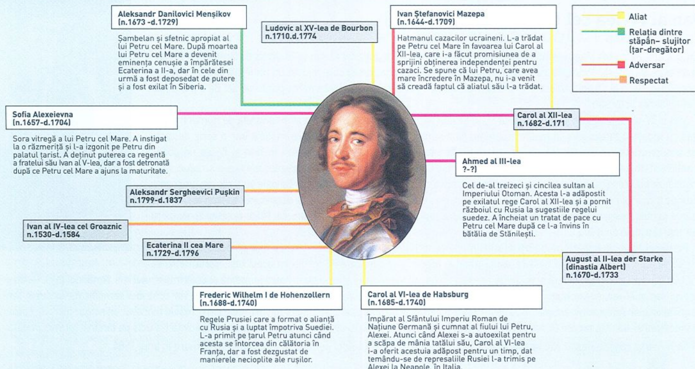
Carol al XII-lea (1682-1718)

În luna iunie a anului 1682 s-a născut la Stockholm un băiețel care va deține o autoritate absolută asupra destinului țării sale, Suedia, în deceniile ce vor urma. Acest băiat va fi Carol al XII-lea. Încă din copilărie a dovedit un caracter puternic și va deveni rege la fragedа vârstă de cincisprezece ani, după moartea tatălui său, Carol al XI-lea. În acea vreme, Suedia deținea supremația absolută asupra regiunii Mării Baltice, care era supranumită de către unii, pe bună dreptate, drept „lac suedez". Totuși, regatul nordic era înconjurat de adversari care doreau decăderea influenței sale, iar cel mai amenințător dintre acești inamici părea a fi Rusia. În anul 1700 va izbucni Marele Război Nordic între Rusia și Suedia.

În momentul în care au început ostilitățile, Carol al XII-lea avea vârsta de optsprezece ani. Petru îl privea de sus pe tânărul rege, dar nu numai datorită vârstei sale. Carol al XII-lea era, de asemenea, un tânăr sălbatic și generos din fire, care bea mult, era în căutare de aventuri amoroase și se distra călărindu-și armăsarul în împrejurimile orașului. Însă, atunci când a izbucnit războiul, a dovedit că era un rege binecuvântat cu o mare abilitate de conducător, în ciuda vârstei sale fragede. În realitate, Carol al XII-lea a fost întruchiparea geniului militar, care nu și-a trimis trupele în luptă, ci le-a condus personal din prima linie și a luptat umăr la umăr cu soldații săi.

După înfrângerea de la Poltava, Carol al XII-lea a fugit în exil în Imperiul Otoman, unde sultanul l-a reținut oarecum în captivitate. În luna noiembrie a anului 1714, a evadat în mod miraculos, a traversat călare Europa într-un timp scurt, de numai două săptămâni, pentru a reveni în Suedia. Totuși, situația Suediei în teatrele de operațiuni ale războiului nu s-a îmbunătățit. În 1718, în timp ce asedia cetatea Fredriksten, unde se adăpostiseră forțele norvegiene, un plumb rătăcit i-a străpuns craniul și l-a omorât pe loc. Încă nu este dovedit cu precizie dacă a fost împușcat de un dușman sau a fost asasinat în mod deliberat de către un ofițer din garda regală, care dorea să pună capăt aventurilor militare în care fusese târâtă Suedia de către rege. Când Petru a fost înștiințat de moartea lui Carol al XII-lea, se spune că l-a elogiat pe puternicul său inamic ca pe un mare războinic și un adevărat erou și apoi a căzut într-o tăcere adâncă.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Regele polonez, aliat al lui Petru cel Mare

August al II-lea (1670-1733)

Petru cel Mare nu a purtat de unul singur război împotriva suedezilor. A fost nevoit să încheie alianțe cu alte state în funcție de situația de pe câmpurile de bătălie. Unul dintre cei mai importanți aliați ai săi a fost Polonia. Polonia pierduse teritorii în favoarea Suediei și căuta un prilej să-și ia revanșa, iar țarul a profitat de situația Poloniei pentru a o atrage ca aliat în campania sa împotriva Suediei.

Friedrich August s-a născut la Dresda în anul 1670, fiind cel de-al doilea fiu al prințului-elector de Saxonia, Johann Georg al III-lea și al Annei Sofia de Danemarca și Norvegia. La data de 20 ianuarie 1693, în Bayreuth, August se căsătorea cu Christiane Eberhardine de Brandenburg-Bayreuth. Cuplul princiar a avut un fiu, Frederic Augustus al II-lea (1696 - 1763), care i-a succedat tatălui său ca elector de Saxonia și rege al Poloniei sub numele August al III-lea.

Pentru a fi eligibil la tronul uniunii dinastice polono-lituaniene, August a fost nevoit să se convertească la catolicism. După ce a trecut peste acest obstacol a fost în măsură să se urce pe tronul Poloniei. În 1697, după moartea regelui polon Ian al III-lea Sobieski și după ce s-a convertit la confesiunea romano-catolică, August a fost ales de Dieta poloneză rege al Uniunii Polono-Lituaniene, având sprijinul Rusiei imperiale și al Austriei.

Acesta a format o alianță cu Danemarca regelui Frederic al IV-lea și cu Rusia țarului Petru cel Mare pentru a-l deposeda pe tânărul rege al Suediei de posesiunile sale. Răsplata pe care o aștepta Polonia în urma acestui război era teritoriul suedez al Livoniei. Carol al XII-lea s-a dovedit a fi un conducător capabil de oști care a reușit rapid să-i forțeze pe danezi să iasă din război, iar mai apoi s-a întors împotriva rușilor, câștigând bătălia de la Narva, acest lucru permițându-i, mai apoi, să se concentreze asupra unei încleștări cu forțele lui August al II-lea. Ultima decizie a lui Carol al XII-lea s-a dovedit a fi un dezastru atât pentru Suedia, cât și pentru Polonia. Petru cel Mare a reușit să profite de campania dusă de regele suedez împotriva Poloniei și și-a regrupat forțele, permițându-și astfel să contraatace.

În timp ce Carol al XII-lea începuse să piardă tot mai multe bătălii în Marele Război Nordic, August a reușit să se întoarcă pe tronul Poloniei (de care-l deposedase regele suedez), cu ajutorul lui Petru cel Mare. În acel moment, a fost refăcută alianța dintre Polonia și Rusia. Va continua să conducă peste regatul Poloniei și după încheierea ostilităților în Marele Război Nordic până la moartea sa în Varșovia, în anul 1733.

Un alt țar al Rusiei care și-a ucis propriul fiu

Ivan al IV-lea cel Groaznic (1530-1584)

În anul 1718, Petru cel Mare l-a întemnițat și l-a supus la torturi pe fiul său Alexei și, în urma tratamentului barbar, acesta avea să moară. Totuși, Petru nu a fost singurul țar din istoria Rusiei care a jucat un rol important în moartea propriului fiu. Ivan al IV-lea, cunoscut și sub numele de Ivan cel Groaznic, se va remarca printr-un act de o mare josnicie: uciderea fiului său.

Ivan al IV-lea s-a născut în anul 1530 ca fiu al țarului Vasili al III-lea. Va accede la tron la vârsta de numai trei ani, odată cu moartea tatălui său, în realitate puterea fiind în mâinile mamei sale care s-a implicat într-o serie de lupte pentru supremație cu diverse tabere ale boierimii. Aceste lupte pentru putere au trezit în Ivan al IV-lea un adânc resentiment împotriva boierilor de la curte. A luat frâiele domniei la vârsta de șaptesprezece ani și s-a străduit să-și consolideze puterea și să întărească autoritatea centrală a statului. A început să poarte războaie cu țările din jur pentru a extinde teritoriul rusesc. Puternica rezistență pe care i-au opus-o Polonia și Suedia l-a determinat pe Ivan al IV-lea să renunțe pentru moment la preluarea controlului asupra regiunii Mării Baltice, dar Petru cel Mare va reuși acest lucru mult mai târziu, în anul 1721.

Petru cel Mare va împărți multe trăsături comune cu Ivan cel Groaznic. Ivan al IV-lea a fost primul domnitor rus care se va autointitula țar, dând naștere astfel tradiției monarhilor ruși care își vor aroga acest titlu. Țarul Petru va continua această tradiție seculară și va utiliza această titulatură pentru a-și afirma autoritatea supremă asupra imperiului rus. Amândoi țarii, Petru cel Mare și Ivan al IV-lea, se vor îngriji de aducerea în Rusia a unor învățați și meșteri din toate colțurile lumii și vor contribui semnificativ la dezvoltarea culturii și artelor. Ambii vor înăbuși în mod brutal toate încercările de a se opune ambițiilor lor. Și în cele din urmă au mai avut un singur lucru în comun: amândoi țarii și-au ucis proprii fii. Ivan al IV-lea a fost încredințat că fiul său complota împotriva sa, în consecință l-a ucis pe tânărul țarevici în bătaie. Ivan al IV-lea va regreta gestul său nesăbuit și se va ruga până la sfârșitul vieții pentru sufletul fiului său. A murit în anul 1584.

Împărăteasa care va continua reformele lui Petru cel Mare

Ecaterina a II-a (1729-1796)

Ecaterina I a fost succesoarea lui Petru cel Mare la conducerea Imperiului Rus. A murit la numai doi ani după ce luase frâiele puterii și a fost succedată de Petru al II-lea. După domnia acestui monarh, Ana Ivanova, nepoata lui Petru cel Mare și fiica lui Ivan al V-lea a devenit împărăteasă. Aceasta a fost urmată de Ivan al VI-lea, apoi de Elisabeta și în final de țarul Petru al III-lea. Succesoarea lui Petru al III-lea va fi Ecaterina a II-a, care va fi cunoscută și sub numele de Ecaterina cea Mare.

După decesul împărătesei Elisabeta, Petru al III-lea a succedat la tron și a mutat capitala din Sankt Petersburg la Moscova; soția sa Ecaterina va deveni astfel împărăteasă-consort a Rusiei. Totuși, politicile și excentricitățile noului țar, inclusiv marea admirație pe care o resimțea pentru regele Prusiei, Frederic al II-lea, i-a îndepărtat pe apropiații familiei imperiale. Încurcând ițele politicii, Petru intervine într-o dispută dintre ducatul Holstein și Danemarca pentru supremația asupra provinciei Schleswig. Petru al III-lea va insista să susțină militar ducatul Holstein, din care se trăgea o parte a familiei imperiale, într-un război nepopular care va eroda mult sprijinul de care se bucura în rândul nobilimii. În iulie 1762, Petru al III-lea comite o gravă eroare politică: se retrage în Oranienbaum (în Saxonia) în compania curtenilor și rudelor sale originare din Holstein, părăsindu-și soția în Sankt Petersburg. În zilele de 13 și 14 iulie, regimentele gărzii imperiale ruse s-au revoltat și au proclamat-o pe Ecaterina a II-a prin glasul contelui Kiril Razumovski, împărăteasă a Rusiei. Lovitura de palat a reușit fără vărsare de sânge și Petru al III-lea a părut chiar mulțumit să fie eliberat de îndatoririle sale de împărat.

Ecaterina a II-a va deveni unul din cei mai faimoși așa-numiți despoți luminați din istoria Europei. În această privință a avut câteva similitudini cu predecesorul său, Petru cel Mare. S-a asigurat că Rusia va putea ține pasul cu progresul civilizației Europei Apusene și nu va cădea în umbra trecutului, așa cum Petru reușise să facă. Asemenea lui Petru a fost o înfocată susținătoare a războiului împotriva altor state, impunând puterea Rusiei pe scena politică europeană. A purtat un război de durată cu vechiul inamic al lui Petru, cel Mare, Suedia, și a obținut multe victorii împotriva acestui regat. Suedezii au fost obligați să încheie un tratat de pace care va liniști apele dintre cele două puteri pentru aproape două decenii. Măreața flotă rusească de la Marea Baltică, a cărei construcție fusese inițiată de Petru cel Mare, va juca un rol cheie în ultima victorie a Rusiei asupra vechiului adversar, Suedia. Însă, cea mai cunoscută campanie de expansiune teritorială a Ecaterinei cea Mare a fost tragica împărțire a Poloniei. La sfârșitul secolului al XVIII-lea, Prusia, Rusia și Austria vor participa la destrămarea Poloniei care va fi împărțită în trei rânduri între aceste puteri. După această adevărată catastrofă pentru poporul polonez, Polonia va fi ștearsă complet de pe harta Europei. Aceasta va constitui o modalitate extremă de împărțire a sferelor de influență între marile puteri ale Europei. Ecaterina a II-a va continua să domnească ca un „despot luminat" peste Rusia, până la moartea sa din anul 1796.

Micul rege francez sărutat de uriașul țar

Ludovic al XV-lea (1710-1774)

Petru cel Mare a călătorit frecvent după bătălia de la Poltava din 1709. În situația în care Suedia rămânea aliată cu Franța, Anglia și Țările de Jos, atunci ar fi fost extrem de dificil pentru Petru cel Mare să învingă decisiv în fața inamicului său din nord. A încercat să negocieze o alianță cu vârstnicul rege Ludovic al XIV-lea, dar suveranul francez s-a scuzat că este suferind și a refuzat o întrevedere cu țarul. Însă, în următorul an, 1715, Ludovic al XIV-lea își dă obștescul sfârșit iar la tronul Bourbonilor va succeda Ludovic al XV-lea. Petru cel Mare va încerca din nou să solicite sprijinul monarhului francez, iar Ludovic al XV-lea va accepta să aibă o întâlnire oficială cu acesta. Din moment ce Ludovic al XV-lea avea numai cinci ani atunci când a moștenit tronul Franței, Filip al II-lea, duce de Orleans, va fi desemnat ca regent.

La data de 7 mai 1717 Petru a sosit la Paris. I s-a făcut oferta de a locui pe perioada șederii în bătrânul palat Luvru, dar acestuia îi displăcea profund o reședință atât de luxoasă și a refuzat această ofertă atât de generoasă. În atare situație, i-a fost propus să fie cazat într-un loc mult mai apropiat de gusturile sale simple, hotelul Lesdiguieres și la câteva zile a primit vizita de curtoazie a regelui-copil Ludovic al XV-lea. În prealabil primise vizita regentului Filip de Orleans, dar se arătase jignit că nu fusese întâmpinat chiar de regele Franței. Copil fiind, regele era însoțit de o numeroasă escortă, printre care miniștri și tot felul de curteni. La încheierea vizitei, Petru l-a ridicat pe micul Ludovic și l-a sărutat ca și cum ar fi fost un băiețel obișnuit, nu un puternic monarh. Această întâlnire va conduce la încheierea cu succes a tratativelor de pace de la Amsterdam care vor da naștere unei alianțe între Franța, Prusia și Rusia îndreptată împotriva Suediei. Totuși, acest tratat de alianță nu va avea efectul scontat în perspectiva separării intereselor Franței de cele ale Suediei; mai degrabă, în tot acest timp, monarhia franceză se va comporta ca un mediator benevol al conflictelor în război.

În anul 1726, Ludovic al XV-lea a ieșit oficial de sub tutela regenței ducelui de Orleans, dar se va dovedi că îi displăceau afacerile politice și va încredința astfel miniștrilor și curtenilor săi treburile administrației regatului. Va neglija toate interesele politicii externe în chestiunile legate de pierderea coloniilor franceze din America și India. A încercat, începând cu 1771, să introducă o serie întreagă de reforme, dar nu a fost suficient de capabil să stăvilească calea pe care se îndreptase societatea franceză spre marea revoluție ce avea să ducă la căderea monarhiei. În anul 1774, Ludovic al XVI-lea, nepotul său, va urca pe tron după moartea lui și la scurtă vreme se va confrunta față în față cu transformările sociale uriașe ale Revoluției Franceze, al cărei semnal a fost dat de căderea fortăreței-închisori Bastilia la data de 4 iulie 1789, simbol al absolutismului monarhic francez.

Marele poet național al Rusiei

Aleksandr Sergheievici Pușkin (1799-1837)

Născut în Moscova, Pușkin a publicat primul său poem la vârsta de 14 ani. În perioada în care a absolvit primul an în cadrul prestigiosului Liceu Imperial din Țsarskoe Selo (azi orașul Pușkin) în apropiere de Sankt Petersburg, talentul său de scriitor era deja recunoscut pe scena literaturii. După terminarea școlii, Pușkin s-a introdus în mediile culturale vibrante și aspre ale tineretului intelectual din Sankt Petersburg. În 1820 a publicat primul său poem de dimensiuni mari, Ruslan și Ludmila, provocând în rândul opiniei publice multe controverse legate de subiectul ales și de stilul abordat.

Treptat, Pușkin a început să militeze pentru reforme sociale în societatea rusă și s-a remarcat ca un reprezentant de seamă al mișcării literare radicale. Această implicare a iritat mediile guvernamentale și a condus la îndepărtarea lui din capitală în anul 1820. Pentru a evita deportarea în Siberia, a călătorit în regiunea caucaziană și apoi în Crimeea, după care s-a dus în Camenița și Chișinău unde fost introdus în masonerie. Aici a intrat în cadrul Filiki Eteria (Societatea prietenilor, tr. din lb. gr.), o organizație secretă al cărei scop era să elibereze Grecia de sub dominația Imperiului Otoman și crearea unui stat grec independent. A fost inspirat de Revoluția Greacă și în momentul în care războiul împotriva turcilor otomani a izbucnit, a început să țină un jurnal în care descria toate evenimentele marii răscoale naționale. Până în 1823, în perioada șederii sale în Chișinău, a scris două poeme romantice, foarte apreciate la acea vreme, Prizonierul din Caucaz și Fântâna din Bahcisarai. În 1823 Pușkin se mută la Odessa, unde are din nou conflicte cu guvernul țarist, care îl va exila între anii 1824 și 1826 cu domiciliu forțat la proprietatea de la țară a mamei sale aflată în nordul Rusiei. Însă, unele autorități i-au permis să aibă o întrevedere cu însuși țarul Nicolae I pentru a-i înainta o petiție de eliberare. Dar o parte din insurgenții Revoltei Decembriștilor din Sankt Petersburg (o răscoală a ofițerilor ruși îndreptată împotriva țarului Nicolae) au inclus câteva dintre poeziile sale de început în publicațiile lor și curând Pușkin s-a văzut pus în situația de a fi sub atenta observație a cenzurii țariste, fiindu-i interzise călătoriile și publicarea scrierilor.

După ce a parcurs nuvelele lui Gogol apărute în anii 1831-1832, Pușkin l-a sprijinit în recenzii critice și mai târziu în 1836, după ce a fondat gazeta Contemporanul, i-a publicat lui Gogol unele dintre cele mai cunoscute nuvele ale sale. În anul 1831, Pușkin și Natalia Goncharova au decis să se căsătorească, devenind apropiați ai societății de la curtea imperială. În momentul în care țarul i-a acordat lui Pușkin cel mai umil titlu nobiliar, poetul a reacționat cu furie și indignare: simțea că acest lucru se întâmpla, nu numai pentru ca soția sa, care avea mulți admiratori – inclusiv pe țar – să poată fi acceptată la balurile curții, dar și ca pe o umilință personală. În anul 1837, înglodat în tot mai multe datorii și fiind afectat de zvonurile din ce în ce mai numeroase care circulau despre o posibilă legătură scandaloasă a soției sale, Pușkin l-a provocat la duel pe un aventurier francez, Georges d'Anthès, duel care s-a soldat cu rănirea ambilor rivali, dar care i-a provocat poetului o rană mortală. A decedat două zile mai târziu.

Noua ordine europeană instaurată de Petru cel Mare

Aceia care dispreţuiau reformele întreprinse de Petru cel Mare credeau că vor avea posibilitatea să refacă după moartea ţarului vechile tradiţii statale ale Rusiei. În orice caz, nu va exista cale de întoarcere pentru Rusia după ce fusese transformată de reformele majore de occidentalizare din perioada domniei lui Petru cel Mare. Deşi prima revoluţie comunistă din istoria lumii va distruge imperiul ţarilor, moştenirea lui Petru cel Mare nu va putea fi compromisă şi va continua să supravieţuiască chiar până în zilele noastre.

Dezvoltarea culturii ruse

În perioada anterioară domniei lui Petru cel Mare existau foarte puține oportunități de legătură între ținuturile rusești și Europa Apuseană. Această situație nu se datora numai distanțelor apreciabile dintre aceste teritorii, ci și diferențelor religioase dintre locuitorii lor. Se creaseră mari animozități între catolici, protestanți și credincioșii Bisericii Ortodoxe Ruse.

Biserica Ortodoxă Rusă nutrea o mare antipatie pentru căile pe care apucaseră să se dezvolte confesiunile protestante și catolicismul care dominau apusul și încerca să facă cât mai puțin pentru a încuraja schimburile culturale între Rusia și Europa Occidentală. Introducerea elementelor de civilizație apuseană începuse să se producă înaintea lui Petru cel Mare, dar adoptarea hainelor vest-europene și raderea bărbilor tradiționale ale boierilor se vor petrece în timpul domniei acestuia. Aceste schimbări nu s-au petrecut dintr-o dată, ci au fost rezultatul unor ucazuri autocratice inițiate personal de Petru cel Mare. Dacă Petru ar fi fost un domnitor slab care ar fi urmat voința Bisericii Ortodoxe, occidentalizarea și reformarea Rusiei ar fi înaintat probabil mult mai încet și anevoios.

Faptele lui Petru au fost analizate de istorici din mai multe puncte de vedere, dar nu se poate nega faptul că schimburile și inițiativele culturale cu Apusul, pe care le-a patronat, vor fi continuate și după moartea sa. Domniile Ecaterinei I, succesoarea lui Petru, și a lui Petru al III-lea vor fi relativ de scurtă durată, fără să se remarce prin realizări culturale importante. De asemenea, Sankt Petersburg, „fereastra către Europa Apuseană" a lui Petru cel Mare, va fi abandonată de nepotul său, Petru al III-lea, în favoarea Moscovei. Ultimul său succesor, Ecaterina a II-a, cunoscută și ca Ecaterina cea Mare, se va bucura de o reușită importantă în inițiativa de a importa tehnologii noi și cunoștințe științifice din Europa Apuseană în marea tradiție a predecesorului său, Petru cel Mare.

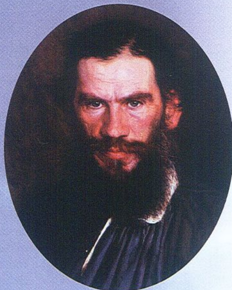
Existența culturii tradiționale ruse laolaltă cu pătrunderea elementelor de civilizație apuseană

▾ O biserică de lemn construită în perioada domniei lui Petru cel Mare. Deşi a fost considerat un gropar al tradiţiilor ortodoxe ruse, Petru cel Mare a fost în realitate un adevărat credincios creştin.

Palatul de Iarnă din Sankt Petersburg, care va deveni reședința tradițională a țarilor.

◂ Lev Nicolaevici Tolstoi a privit societatea rusă printr-o ascuțită viziune critică. Va deveni cel mai mare scriitor rus din secolul al XIX-lea și va fi perceput ca un personaj periculos pentru guvernul țarist de la acea vreme.

vor da naștere în secolul al XVIII-lea unei adevărate sinteze din care se vor dezvolta mai târziu nenumărate domenii ale învățăturii, artelor și științelor. Acest fenomen va înflori amețitor în perioada domniei Ecaterinei a II-a. Împărăteasa va purta o corespondență intensă, timp de 15 ani, cu cel mai mare gânditor al epocii sale, nimeni altul decât Voltaire și va forța chiar dezvoltarea culturii și învățăturii ruse. Acest fapt a încurajat în Rusia apariția multor muzicieni, scriitori, pictori, sculptori și arhitecți talentați. Aceste talente nu se vor limita să imite cultura apuseană, ci se vor concentra să ofere o nouă expresie culturii tradiționale ruse.

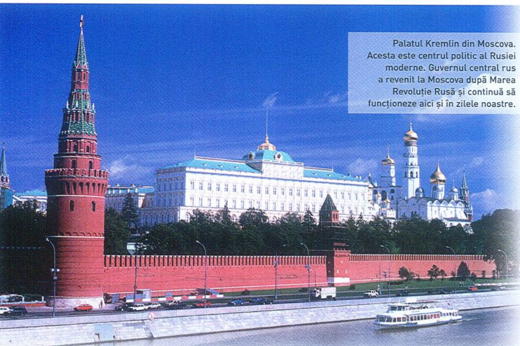
Proletariatul

Petru cel Mare va suferi multe înfrângeri usturătoare de-a lungul domniei sale. Rapida dezvoltare economică și militară a Rusiei din perioada sa a necesitat și facilitat exploatarea marilor resurse ale țării, atât cele naturale cât și cele umane.

Exploatarea masivă a resurselor minerale ale imperiului rus și-a găsit motivația în susținerea Marelui Război Nordic.

▾ O regiune industrială în Siberia zilelor noastre. Petru a fost conștient de potențialul uriaș al resurselor naturale exploatabile, aflate dincolo de Munții Urali.

Palatul Kremlin din Moscova. Acesta este centrul politic al Rusiei moderne. Guvernul central rus a revenit la Moscova după Marea Revoluție Rusă și continuă să funcționeze aici și în zilele noastre.

Această acțiune se datora faptului că Petru cel Mare era încredințat că este necesar să exploateze resursele minerale care nu erau folosite în Rusia, pentru a produce bunuri care urmau să fie folosite în efortul de război. Interesul său real pentru cunoaștere științifică și industrie va constitui un impuls serios în dorința nestăvilită de a exploata resursele naturale ale Rusiei. De-a lungul domniei lui Petru cel Mare a fost inițiată dezvoltarea ținuturilor manufacturiere în locuri ca Munții Urali și, de asemenea, prospectarea potențialului resurselor naturale din Siberia.

În perioada Marelui Război Nordic, Petru cel Mare va exploata resursele umane de pe teritoriul imperiului rus prin încorporări masive de soldați practicate în scopul întăririi armatei sale. Țarul Petru a fost primul monarh european care a utilizat la scară largă procedeul încorporărilor militare forțate, cu ceva vreme înaintea acțiunilor asemănătoare ale Angliei și Franței. Petru cel Mare a fost într-un fel un pionier în Europa, în momentul în care a inițiat sistemul modern al recrutărilor militare.

Reformele dure și încorporările masive îi vor obliga pe mujici (șerbi) să suporte nenumărate sacrificii teribile. Țăranii aserviți (mujicii) își duceau traiul în bordeie și le era permis să păstreze o parte din recoltele pe care le lucrau pentru moșier având un anumit statut de libertate în comparație cu sclavii africani din Statele Unite ale Americii. Însă, dările sporite puse pe spinarea mujicilor în timpul domniei lui Petru cel Mare îi vor constrânge pe mulți dintre aceștia să părăsească moșiile pe care lucrau. În momentul în care erau prinși, acești șerbi fugari sfârșeau, de obicei, muncind în manufacturi și mine. Din moment ce aceste industrii erau sprijinite de bucatele provenite din munca câmpului, fluxul de șerbi fugari de pe moșii a determinat un surplus de lucrători în manufacturi, dar a micșorat numărul celor care lucrau pământurile agricole pentru a oferi recoltele necesare hranei muncitorilor din industrie.

▲ Țarul Alexandru al II-lea a dat decretul de eliberare a șerbilor în anul 1861. Această așa-zisă „eliberare" i-a obligat în fapt pe aceștia să-și cumpere propriile pământuri.

După creșterea rapidă a numărului lucrătorilor din manufacturi, Petru cel Mare nu a făcut nimic să domolească valul celor care părăseau moșiile boierești. Multă vreme de acum încolo, țarii vor proceda la fel. În mod cu totul paradoxal, starea socială a șerbilor s-a agravat, ceea ce era favorabil nobililor pe moșiile cărora trudeau șerbii. Unii dintre țari, cum a fost cazul Ecaterinei cea Mare, au dat dovadă de înțelegere față de soarta șerbilor, dar nu au întreprins nimic pentru a le ușura traiul. Soluționarea acestei spinoase probleme nu va fi luată serios în calcul decât abia în secolul al XIX-lea. În anul 1861, țarul Alexandru al II-lea a dat decretul pentru eliberarea șerbilor, dar lipsa unor măsuri active pentru a preîntâmpina dificultățile cu care avea să se confrunte mulțimea proaspeților eliberați, va arunca societatea rusă în haos, iar acest haos va conduce la căderea monarhiei țariste în epoca Marii Revoluții Ruse. Șerbii eliberați care se mutau în orașe erau contaminați de ideile revoluționare, pe care le răspândeau apoi în satele lor natale.

O mare putere europeană

În epoca lui Petru cel Mare, societatea europeană gravita în jurul unor mari puteri ca Franța și Anglia. Petru cel Mare spera că imperiul său va avea parte de recunoaștere ca mare putere și în acest sens a întreprins o puternică activitate diplomatică pentru a strânge relațiile cu monarhiile Europei Apusene. Venise vremea ca națiunile europene să țină cont de părerea Rusiei în chestiunile diplomatice internaționale.

O mare realizare în această privință a constituit-o deschiderea de consulate și ambasade rusești în întreaga Europă. Nu este cazul să menționăm faptul că nu existaseră prea multe legături diplomatice între Imperiul Rus și Occident, cu precădere înaintea domniei lui Petru cel Mare, acestea fiind limitate doar la câteva misiuni temporare ale unor soli din Rusia. Nu vor exista relații diplomatice strânse între Rusia și Occident până când Marele Război Nordic nu se va transforma într-un conflict cu ramificații europene. Petru va marca legăturile sale cu Europa căsătorindu-și fii și fiicele cu aristocrați apuseni.

În perioada domniei lui Petru cel Mare, Rusia nu a jucat doar un rol activ în stabilirea de legături diplo-

▼ Mulțimi de oameni în Letonia în momentul în care țara lor și-a declarat independența în anul 1991, după căderea Uniunii Sovietice. Statul leton are în componență teritoriul Livoniei, care a fost cucerit de Petru cel Mare de la suedezi cu câteva secole înainte.

▲ Reformele lui Petru cel Mare vor suferi multe schimbări și îmbunătățiri după moartea sa, dar Rusia a urmat calea spre modernizare pe care acesta a inițiat-o. O statuie de bronz reprezentându-l pe țarul Petru cel Mare continuă să străjuiască Moscova zilelor noastre.

▼ Vladimir Putin a inițiat în anul 2004 un important parteneriat strategic cu națiunile Europei de Vest și în aceeași măsură ca și Petru cel Mare a căutat să promoveze strângerea legăturilor diplomatice cu Europa.

matice cu Apusul, ci totodată a reușit să răpească Suediei statutul de cel mai puternic stat din nordul Europei. Polonia, slăbită de atacurile de peste granițe și de luptele interne va cădea, de asemenea, sub influența puternicului imperiu al țarilor.

Succesorii lui Petru cel Mare au sperat să sporească influența Rusiei pe scena politică europeană și au făcut tot ce le-a stat în putere pentru a extinde teritoriile rusești, dincolo de hotarele lăsate de Petru cel Mare. Înainte de ascensiunea imperiului lui Napoleon Bonaparte, nu exista nicio monarhie care să revendice puternica sa poziție în Europa. Suedia va încerca să conteste încă odată supremația Rusiei într-un război care a izbucnit în anul 1741, dar regatul nordic nu mai deținea forța militară de altădată și va pierde acest conflict. Rusia a profitat de victorie pentru a anexa o parte din Finlanda. Uriașa putere militară a Rusiei va fi demonstrată din nou în Războiul de Șapte Ani care a zguduit Europa începând cu 1756. În acel conflict, Rusia a împins Prusia, inamicul său, în pragul capitulării. Mai târziu, în epoca Ecaterinei a II-a, Rusia a anexat Azovul, peninsula Crimeea și coasta de nord a Mării Negre de la Imperiul Otoman. Corăbiile rusești erau acum libere să navigheze dinspre Marea Azov către Marea Neagră. A luat parte, de asemenea, la împărțirea Poloniei, ștergând regatul polon de pe harta Europei.

Către sfârșitul secolului al XVIII-lea, Rusia a devenit într-adevăr o mare putere. Datorită întinderii teritoriilor sale a început să se confrunte cu o serie de dificultăți inevitabile de natură etnică. În epoca lui Petru cel Mare, minorități ca ucrainenii și estonienii făceau parte deja din spectrul etnic al Rusiei, dar odată cu expansiunile teritoriale ale imperiului, multe populații asiatice și alte grupuri etnice se vor trezi sub dominație rusă. Disensiunile etnice se vor transforma în adevărate conflicte și Rusia nu se va da înapoi să utilizeze forța militară pentru a suprima rezistența acestor minorități. Acest lucru nu se va schimba nici după Marea Revoluție Rusă și apariția Uniunii Sovietice. Odată cu prăbușirea URSS, multe grupuri etnice își vor declara independența față de Rusia. În orice caz, aceste minorități etnice continuă să creeze serioase probleme în Rusia chiar și în secolul al XXI-lea. Războiul recent izbucnit în republica separatistă Cecenia se va dovedi imprevizibil pentru liderii Federației Ruse, care nu au reușit încă să pacifice complet această regiune.

Puternica revoluție reformatoare a lui Petru cel Mare va situa Rusia pe un curs de pe care nu va mai fi deviată în următoarele trei secole. În Rusia nu va mai exista cale de întoarcere la vechile practici și obiceiuri. Petru cel Mare a rămas popular chiar și astăzi printre cetățenii Rusiei. În anul 2003, într-un sondaj de opinie realizat printre cetățenii ruși, aceștia au fost întrebați care a fost, în opinia lor, cea mai mare personalitate rusă din istorie iar pe primul loc a fost nominalizat Petru cel Mare, care a avut de două ori mai multe voturi decât personalitatea situată pe poziția a doua. Președintele rus, Vladimir Putin este văzut de unii cetățeni ruși ca având un caracter asemănător lui Petru cel Mare. Se spune că Putin are în birou un portret al țarului Petru cel Mare și atitudinea sa de angrenare diplomatică activă a statelor din Europa de Vest este în acord cu tradiția și moștenirea lui Petru cel Mare.

Petru cel Mare scria într-o epistolă că se considera doar un om și că va trebui să moară într-o zi ca toți ceilalți oameni, dar viziunea sa continuă să dăinuiască și azi în intențiile și aspirațiile liderilor politici ai Rusiei de azi.

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

PETRU CEL MARE

ISSN 1791-0765

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

43

ERNEST HEMINGWAY

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Ernest Hemingway — Numărul 43

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ
EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL
EDITOR: Petros Kapnistos
MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou
MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas
ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena
MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos
PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa
COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou
MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza
MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis
COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY
TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.
DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

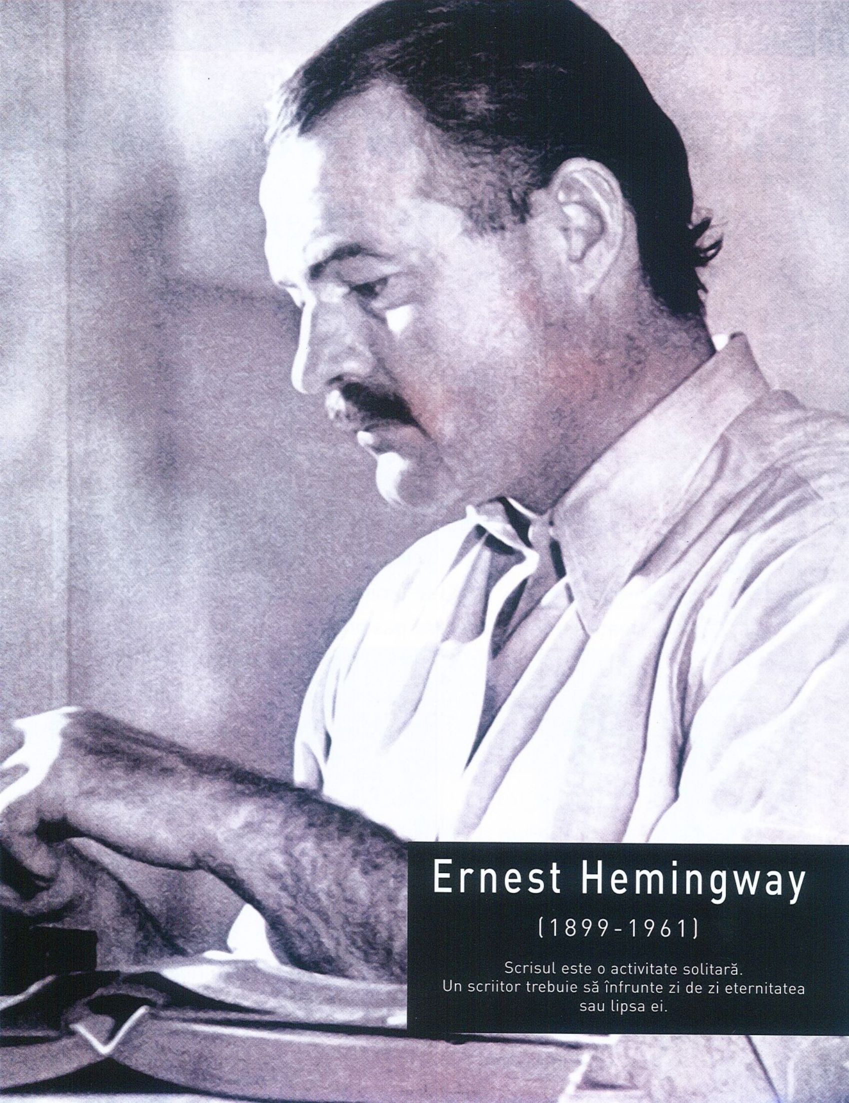
IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L
Country Manager: Mariana Mihălțan
Marketing Manager: Adina Bojică
Redactor: Gabriela Muntean
Distribution Manager: Dan Iordache
ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5,
sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, American Photo
De Agostini Picture Library

Prețul numerelor
Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL
Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Ernest Hemingway
(1899-1961)
Scrisul este o activitate solitară.
Un scriitor trebuie să înfrunte zi de zi eternitatea
sau lipsa ei.

Ernest Hemingway

Ce fel de viață a dus Hemingway?

PROLOG

SECOLUL XX A FOST SUPRANUMIT secolul conflictelor, în principal din cauza celor două războaie mondiale și a disputelor teritoriale care au izbucnit între națiuni, înainte și după cele două mari conflagrații mondiale. Un bărbat își va risca viața pe linia frontului, iar în calitate de scriitor și jurnalist el va reda cu talent tragedia războiului și curajul celor care au luptat: acest om este Ernest Hemingway.

Hemingway nu și-a limitat acțiunile doar la a străbate teatrele de război; era pasionat de pescuit, de coride și de safari. Hemingway și-a dorit mereu să trăiască la intensitate maximă. Realismul operei sale a fost susținut de stilul scriitoricesc unic, incisiv și concis. Influența operei sale se va extinde dincolo de universul literaturii, cu efecte asupra stilului de viață al bărbaților de pretutindeni, o influență care continuă să fie puternică și în zilele noastre. Cu toate acestea, așa-zisul său stil „macho" ascundea și o latură întunecată, iar invidia și dorința sa de control îl vor îndepărta de mulți prieteni.

Așadar, ce fel de viață a dus Ernest Hemingway?

TABEL CRONOLOGIC

1884	▯	Este publicat romanul „The Adventures of Huckleberry Finn" („Aventurile lui Huckleberry Finn")
1894	▯	Este publicat romanul „Jungle Book" („Cartea junglei")
1899	▯	Se naște Ernest Hemingway
1906	▯	Moare Paul Cézanne
1913	▯	Hemingway începe cursurile liceale
1914	▯	Izbucnește Primul Război Mondial
1917	▯	Hemingway devine reporter al ziarului „Kansas City Star" America intră în Primul Război Mondial
1918	▯	Hemingway este rănit pe frontul din Italia Se încheie Primul Război Mondial
1921	▯	Hemingway se căsătorește Hemingway devine corespondent special în Paris pentru o revistă
1923	▯	Sunt publicate primele povestiri ale lui Hemingway „Three Stories and Ten Poems" („Trei povestiri și zece poeme")
1926	▯	Este publicat romanul „The Sun Also Rises" („Fiesta")
1927	▯	Hemingway se căsătorește pentru a doua oară
1928	▯	Hemingway se mută în Key West, Florida
1929	▯	Este publicat romanul „A Farewell to Arms" („Adio, arme")
1932	▯	Romanul „A Farewell to Arms" („Adio, arme") este ecranizat
1936	▯	Izbucnește Războiul Civil Spaniol
1939	▯	Izbucnește cel de-al Doilea Război Mondial
1940	▯	Este publicat romanul „For Whom the Bells Toll" („Pentru cine bat clopotele") Hemingway se căsătorește pentru a treia oară
1941	▯	Hemingway se mută în Havana Marina imperială japoneză declanșează un atac-surpriză la Pearl Harbor, în Hawai
1944	▯	Hemingway adună informații de pe teatrele de război ale Europei
1945	▯	Se încheie cel de-al Doilea Război Mondial
1946	▯	Hemingway se căsătorește pentru a patra oară
1952	▯	Este publicat romanul „The Old Man and the Sea" („Bătrânul și marea") Hemingway primește Premiul Pulitzer
1954	▯	Hemingway este rănit într-un accident de avion în Africa Hemingway primește Premiul Nobel pentru Literatură Moare Robert Capa
1955	▯	Se naște nepoata lui Ernest Hemingway, Margo Hemingway
1961	▯	John F. Kennedy devine președinte al Statelor Unite ale Americii Hemingway se sinucide în casa lui din Idaho
1964	▯	Este publicat volumul de memorii „A Moveable Feast"
1970	▯	Este publicat romanul „Islands in the Stream" („Insule în derivă")

Trăind la limită
Viața unui scriitor îndărătnic

▲ Ernest Hemingway, înainte de a împlini un an. Se pare că până să împlinească patru ani, mama sa îl îmbrăca în haine care se potriveau mai degrabă fetițelor, cu dantelă și pălării cu motive florale.

Caracterul lui Ernest Hemingway avea două trăsături distincte: amabilitatea, care i-a cucerit pe toți cei care l-au cunoscut, dar și capacitatea de a întrerupe orice relație cu cei cărora le-a găsit motive de ceartă, chiar și cu oamenii cărora le purta o mare recunoștință. Pe întreg parcursul vieții sale, Hemingway „a cochetat" cu moartea, a trecut prin multe accidente, având o adevărată predilecție spre diverse conflicte; în cele din urmă, s-a sinucis. Știa cum să își anime viața și cum să se bucure de ea, îi plăceau femeile și băutura. Așadar, care era adevăratul caracter al acestui reprezentant de marcă al literaturii secolului XX?

Două orașe natale

Artă și știință

OAK PARK, ILLINOIS, este o suburbie a metropolei americane Chicago. În contrast cu Chicago, un oraș al gangsterilor (precum Al Capone), Oak Park era locuit de creștini devotați și evlavioși, fiind un oraș pașnic și liniștit. În acest oraș, la data de 21 iulie 1899, se naște Ernest Hemingway.

Era cel de-al doilea copil al cuplului Clarence Edmonds Hemingway (cunoscut drept „Doc Ed") și Grace Hemingway.

Familia Hemingway locuia în casa tatălui lui Grace, Ernest Miller Hall. Clarence era medic (de aceea era supranumit „Doc Ed") și avea un cabinet particular. Fiului său i s-a dat numele „Ernest" după bunicul mamei sale, Ernest Hall. Casa tatălui lui Ed, Anson Tyler Hemingway, era situată în partea cealaltă a străzii pe care se afla casa lui Hall. Ambele erau locuințe tipice Vestului Mijlociu și clasei de mijloc.

Familia Hemingway a mai avut și alți copii, după nașterea lui Ernest: trei fete, Madelaine, Ursula și Carol, și doi băieți, Lester și Clarence. Ernest se afla în concurență cu sora lui mai mare, Marcelline, care se născuse cu un an înaintea lui. Grace își dorise ca al doilea copil al său să fie tot o fată, dar pentru că nu a fost așa, și-a îndreptat întreaga afecțiune spre sora mai mare a lui Ernest, Marcelline. Mai târziu, Ernest Hemingway își amintește faptul că, pentru a atrage atenția mamei sale, începuse încă de mic să folosească un limbaj necuviincios și jignitor.

Pe când avea doi ani, într-o vară, tatăl său îl ia pentru prima oară la pescuit în regiunea Walloon Lake, unde avea o casă de vacanță. Micuțul Ernest prinde cel mai mare pește și reușește chiar să îl tragă singur la mal. După acest episod, pescuitul va rămâne pasiunea lui Ernest Hemingway pentru tot restul vieții.

„Doc Ed" era un bărbat solid, cu pieptul lat și brațele vânjoase. Îi plăceau activitățile în aer liber, precum pescuitul și vânătoarea. Soția acestuia, Grace, visase de tânără să devină cântăreață; a debutat ca solistă a Orchestrei Filarmonice din New York.

Încă de la debut, talentul ei a fost recunoscut. Ernest Hemingway a intuit esența artei, atât datorită mamei sale, cât și mediului din Oak Park; informațiile din știință și cele privind interacțiunea cu natura le-a asimilat de la tatăl său și de la cei din Lake Walloon.

Deși „Doc Ed" și Grace aveau o atitudine devotată creștină, existau și multe aspecte ale personalității lor care îi făceau, pesemne, incompatibili. Grace detesta treburile gospodăriei și, deseori, aceste sarcini îi reveneau soțului ei, chiar dacă era deja destul de ocupat cu activitatea sa de medic. Nu punea prea mare preț pe sentimentele soțului ei, iar relația dintre cei doi avea să se răcească treptat. Imaginea mamei sale dând foc cărților preferate ale tatălui său, odată cu mutarea familiei într-o casă nouă, îl va urmări pe Ernest Hemingway, chiar și la maturitate.

Ernest își respecta foarte mult tatăl pentru priceperea acestuia în ceea ce privește activitățile în aer liber. În timp, va deveni din ce în ce mai conștient de

faptul că mama sa o aprecia mai mult pe Marcelline, sora sa mai mare. Relația lui Ernest cu mama sa va deveni din ce în ce mai tensionată.

Reporterul popular al ziarului școlii

La sfârșitul anului 1913, Hemingway începe cursurile liceale pentru clasa a XI-a și a XII-a în cadrul liceului din Oak Park („senior high-school").

Înălțimea și construcția fizică ale lui Hemingway nu îl avantajau în fața colegilor săi, dar odată ajuns la vârsta de 16 ani, a avut un puseu de creștere, iar pieptul i s-a lățit. În timpul verilor muncea la o fermă, dezvoltând o constituție atletică și solidă. Adolescentul viguros putea acum să participe la competiții de „cross-country" (curse de alergări pe teren accidentat), înot, polo pe apă, box și alte astfel de activități sportive.

Cu toate acestea, Hemingway nu va avea mari succese cu sporturile pe care le practica, cu excepția baschetului. Reușea să fie inclus în echipe, dar nu se făcea remarcat. Nefiind un om de echipă, îi lipsea spiritul de cooperare și, de asemenea, se pare că era și destul de stângaci.

Cele mai importante rezultate le-a obținut ca trăgător la țintă. Când a împlinit zece ani, a primit o pușcă de vânătoare din partea bunicului său Anson și, din acel moment, și-a petrecut fiecare vară exersând tragerea la țintă în Lake Walloon. Este firesc faptul că Hemingway avea să devină un bun trăgător.

În adolescență, Hemingway și-a petrecut tot timpul liber practicând astfel de activități sportive. Cu toate acestea, devenea tot mai interesat de literatură. Hemingway a contribuit la scrierea unor scurte materiale pentru revista literară a școlii, „Tabula". A fost și reporter al ziarului școlii, iar articolele pe care le-a scris, i-au adus popularitate. Stilul gazetăresc, atât al lui Hemingway, cât și al colegilor care scriau pentru ziarul școlii, se baza pe cel al editorialistului publicației „Chicago Tribune", Ring Lardner.

Pe lângă Lardner, scriitura lui Hemingway va fi influențată și de alți scriitori ale căror opere îi plăcea să le citească: Jack London, Mark Twain, O. Henry și Rudyard Kipling. În special povestirile și poezia lui Kipling vor continua să îl influențeze, chiar și la maturitate.

▲ O fotografie realizată de „Doc Ed" Hemingway, înfățișând familia sa, la casa de vacanță din Lake Walloon, Michigan.

▲ Hemingway, la vârsta de 5 ani, la pescuit în Horton Creek, statul Michigan. Ținând hotărât undița, Hemingway este îmbrăcat în stilul tipic nativilor americani, cu haine fistichii și pălărie de paie.

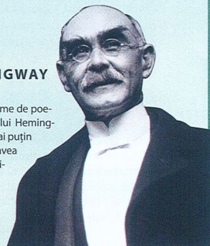
Biblioteca de amintiri

RUDYARD KIPLING, UNUL DINTRE AUTORII PREFERAȚI AI LUI HEMINGWAY

Pe când era elev al școlii primare, Hemingway citea cu plăcere „The Jungle Book" („Cartea junglei"), romanul lui Rudyard Kipling.

„Cartea junglei" este cea mai cunoscută lucrare a lui Rudyard Kipling. Publicată în anul 1894, cartea este povestea animalelor din junglă, prezentată din perspectiva acestora. Încă din copilărie, Hemingway a dezvoltat o pasiune pentru cărțile despre ornitologie și alte astfel de subiecte. Acest lucru se datora influenței ieșirilor în natură ale tatălui său, precum și romanul lui Kipling cu personajele sale din lumea animalelor, roman de care Hemingway era fascinat.

Kipling a fost poet și prozator de originie engleză, născut în anul 1865, în Bombay (Mumbai), India. După terminarea studiilor în Anglia, s-a întors în India pentru a lucra ca jurnalist. Va folosi această experiență pentru a scrie „Cartea Junglei". Acest roman a dus la formarea unei percepții nefericite asupra lui Kipling ca fiind doar un autor de literatură pentru copii; pe lângă acesta, Kipling a mai scris și alte romane, precum și volume de poezie. La începerea studiilor liceale, lui Hemingway îi plăcea să citească și scrieri mai puțin cunoscute ale lui Kipling, care vor avea o influență pregnantă asupra scriiturii sale. Lecturile repetate ale cărților lui Kipling îi vor conferi lui Hemingway suport psihologic în perioadele tensionate de mai târziu din cariera sa de scriitor profesionist. În plus, se spune că Hemingway le citea copiilor săi din cărțile lui Kipling.

▲ Rudyard Kipling, renumitul autor al „Cărții junglei"

Dragostea și câmpul de luptă

Primii pași spre meseria de jurnalist

DUPĂ ABSOLVIREA LICEULUI, Hemingway avea două opțiuni pentru viitor. Prima dintre ele era aceea de a se înrola și de a lupta în Primul Război Mondial, iar cealaltă era aceea de a deveni jurnalist. Părinții săi l-au încurajat să își continue studiile la colegiu, însă se pare că Hemingway nu avea nicio tragere de inimă pentru a urma cursuri superioare de învățământ.

În luna aprilie a anului 1917, Statele Unite au intrat în Primul Război Mondial. Hemingway a dorit să fie trimis în prima linie a frontului de război din Europa. Considerând că Hemingway era prea tânăr pentru a lua responsabil o astfel de decizie, tatăl său nu și-a dat acordul pentru plecarea acestuia pe front.

Singura opțiune era aceea de a deveni jurnalist. La sfârșitul anului 1917, unchiul pe linie paternă, Tyler, îl prezintă redacției ziarului local „Kansas City Star", unde se și angajează ca reporter debutant. Primise slujba la patru luni după absolvirea liceului.

În ziua în care Hemingway a lăsat în urmă casa și familia, tatăl său l-a însoțit la gară; nu s-a mișcat de pe peron decât atunci când trenul în care se afla fiul său a părăsit gara. Sentimentele din acele momente vor fi exprimate indirect prin intermediul lui Robert Jordan, personajul principal din „For Whom the Bell Tolls" („Pentru cine bat clopotele"). Acesta își exprimă compasiunea față de tatăl său care era mâhnit de despărțire.

Hemingway va trăi o nouă experiență, aceea de a locui singur pentru prima dată, în Kansas City. Acesta era un oraș mare și într-o oarecare măsură diferit de zona rurală din Oak Park. Tânărul Hemingway se simțea sufocat în Oak Park, iar atracțiile oferite de Kansas City îi vor crea un deosebit sentiment de libertate. Mai mult decât atât, faptul că avea posibilitatea de a deprinde meșteșugul scrisului la prestigiosul ziar local „Kansas City Star" reprezenta pentru Hemingway un vis devenit realitate.

La slujbă Hemingway va învăța două lucruri importante care vor pune bazele scriiturii sale de mai târziu: importanța observării la fața locului a lucrurilor despre care intenționează să scrie și utilizarea propozițiilor scurte și concise. Astfel, va evita să exprime sentimentalismul, va elimina adjectivele în exces și va urmări să construiască propoziții care să atragă atenția cititorului. În această perioadă, în care a lucrat ca reporter, a reușit să creeze un cadru stilistic pe care se vor baza scrierile sale de mai târziu.

Onoare rănită și o iubită

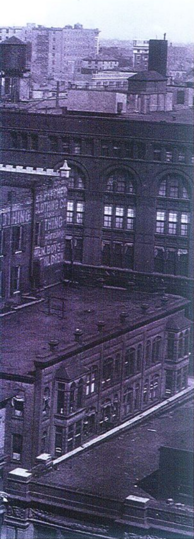
Hemingway va avea, în cele din urmă, posibilitatea de a se înrola în armată în anul 1918. S-a înscris ca voluntar pentru Crucea Roșie, pe linia de front din Italia. Deoarece rolul său nu presupunea implicarea efectivă în luptă, tatăl său, în ciuda convingerilor sale, va fi de acord cu această alegere.

▲ Hemingway, în perioada în care se afla la spitalul Crucii Roșii din Milano, după ce a suferit răni severe pe linia frontului din Italia. La acea vreme, Hemingway era copleșit de sentimentele pe care i le purta iubitei sale, Agnes von Kurowsky.

Hemingway a sosit la Milano în luna iunie a anului 1918. Și-a petrecut trei săptămâni în regiunea munților Dolomiți din Alpi, într-o stare de plictiseală cauzată de faptul că nu avea nimic de făcut în mod deosebit. În cele din urmă, în data de 8 iulie s-a ivit oportunitatea de a experimenta din plin războiul. Hemingway distribuia ciocolată, țigări și alte astfel de articole de lux soldaților italieni din Fossalta, de-a lungul râului Piave, când inamicii au lansat un proiectil de artilerie care a explodat chiar în fața sa. Hemingway a comparat zgomotul și lumina rezultate din explozia proiectilului cu cele produse de deschiderea ușii unui cuptor de topit. Explozia a izbucnit mai întâi într-o lumină albă care a devenit roșie, fiind extrem de intensă și cu un impact devastator în jur. Acest moment va fi folosit mai târziu, ca sursă de inspirație pentru descrierea unei astfel de explozii în romanul „A Farewell to Arms" („Adio, arme").

Explozia proiectilelor i-a produs răni severe la ambele picioare. Ignorând faptul că este el însuși rănit și înfruntând focul de mitralieră al trupelor inamice,

▲ Străzile din Kansas City în anul 1906. Orașul s-a dezvoltat datorită poziției sale geografice, la confluența râurilor Missouri și Kansas.

Hemingway a ajutat un camarad căzut, ducându-l la adăpost. Pentru acest act de curaj, armata italiană i-a acordat lui Hemingway o medalie.

Hemingway a fost trimis la un spital al Crucii Roșii din Milano.

Infirmiera care avea grijă de el se numea Agnes von Kurowsky, născută în Statele Unite. Hemingway s-a îndrăgostit nebunește de Agnes, care era cu șapte ani mai mare decât el.

Această iubire se va reflecta în romanul „A Farewell to Arms" („Adio, arme"), prin protagoniștii Henry și Catherine; deși în roman personajele ajung să doarmă în același pat de spital, nu se știe dacă acest lucru s-a întâmplat în realitate. Cu toate acestea, cu siguranță erau destul de apropiați și Hemingway, cel puțin, avea intenții serioase, astfel că a cerut-o pe Agnes în căsătorie. Din păcate, motivând că este mult mai în vârstă decât el, Agnes a refuzat propunerea lui Hemingway.

Întoarcerea soldatului

După ce a părăsit spitalul din Milano, Hemingway a revenit pe linia frontului, însă, datorită faptului că în acel noiembrie s-a semnat armistițiul, în luna ianuarie a anului 1919 a fost nevoit să se întoarcă în America.

La acea vreme, soldații americani care fuseseră răniți în război erau primiți călduros de către cei rămași acasă. Cu toate acestea, societatea americană și-a pierdut destul de repede interesul față de Primul Război Mondial; pentru a-și menține mândria și poziția de notorietate, veteranii s-au străduit să capteze atenția maselor, ajungând chiar până la a exagera actele lor de curaj din timpul războiului.

Hemingway va avea o viață dezechilibrată, cea de veteran de război întors acasă. La un an după armistițiu, a plecat la Toronto, Canada, unde va încerca să își revitalizeze cariera de reporter în presa scrisă.

▲ O scenă din adaptarea ecranizată a romanului „Adio, arme". Nu se știe dacă Hemingway și Agnes au avut o relație intimă de genul celei prezentate în film, precum și în romanul pe baza căruia filmul a fost realizat.

Odată întors în Oak Park, Hemingway avea să se îndepărteze și să se separe pentru totdeauna de mama sa, Grace. Hemingway făcea deseori ieșiri, precum picnicuri nocturne, împreună cu surorile lui și prietenele acestora, acțiuni pe care mama sa le considera ca fiind necuviincioase. Acesta va constitui impulsul pentru îndepărtarea unuia de celălalt. Grace a concluzionat că fiul său are un caracter insuportabil și nici măcar o fărâmă de credință religioasă, interzicându-i să mai vină la casa de vacanță a familiei de la Lake Walloon. Cei doi nu vor reuși să soluționeze conflictul niciodată.

În luna octombrie a anului 1920, Hemingway s-a îndreptat abătut spre Chicago. Aici a întâlnit doi oameni care aveau să îi traseze o nouă cale în viață: Hadley Richardson, o femeie cu opt ani mai în vârstă decât el, și Sherwood Anderson, prozatorul și poetul care reprezenta o figură marcantă a scenei literare din Chicago.

Sherwood Anderson i-a sugerat lui Hemingway să plece la Paris, dacă intenționează să studieze literatura franceză. Hemingway s-a îndrăgostit la prima vedere de Hadley și s-au căsătorit în luna septembrie a anului 1921; în decembrie, tinerii căsătoriți au călătorit la Paris.

▲ Sherwood Anderson este cel care i-a insuflat lui Hemingway ideea de a deveni scriitor. Urmând sfatul acestuia, Hemingway a călătorit la Paris pentru a studia literatura.

CLIPE PERSONALE

HEMINGWAY, PASIONATUL DE PORECLE

Cea mai cunoscută poreclă a lui Ernest Hemingway era „Papa". Nu și-a ales singur această poreclă, ci în preajma celui de-al Doilea Război Mondial, oamenii au început să o folosească atunci când se refereau la el. De fapt, lui Hemingway îi plăcea să i se spună „Papa" și să joace un fel de rol patern.

Încă de când era copil, Hemingway avea o repulsie față de numele său „Ernest". Se pare că în adolescență a avut mai mult pseudonime, inclusiv „Hemingstein".

În plus, nu se mulțumea numai cu poreclele pentru el însuși, ci îi plăcea să le găsească și celorlalți porecle. De exemplu, fratelui său, Lester Clarence, îi spunea, deloc măgulitor, „Lester the Pest" („Pacostea Lester"). Hemingway își va păstra simțul umorului și această mică plăcere de a tachina prin porecle chiar și la maturitate, inventând multe astfel de apelative pentru oamenii pe care i-a cunoscut și cu care a lucrat.

▸ În dreapta, în plan îndepărtat se află Lester Clarence care a avut nenorocul de a fi fost poreclit de către fratele său, Hemingway, „Lester the Pest" („Pacostea Lester").

Generația pierdută

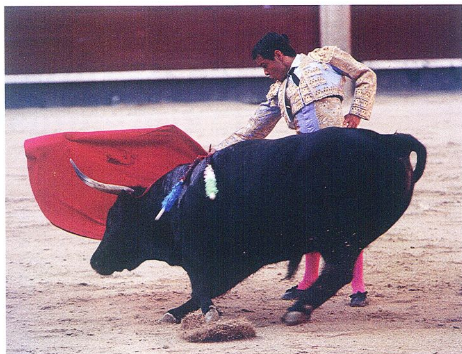
Un american la Paris

INIȚIAL, Hemingway și Hadley s-au stabilit într-un apartament dintr-o clădire cu patru etaje din Paris, într-o zonă locuită de oameni obișnuiți, nici bogați, nici săraci. Au plecat apoi într-o excursie în Elveția, care a însemnat atât luna de miere, cât și o ocazie pentru Hemingway să adune material pentru scris. Deși Hadley primea o rentă din averea pe care mama sa i-o lăsase moștenire, aceasta nu era suficientă pentru a susține stilul de viață al celor doi. Astfel, Hemingway a început să lucreze la publicațiile „Toronto Daily Star" și „Toronto Star Weekly", în calitate de corespondent special în Europa.

Sherwood Anderson pregătise pentru Hemingway o scrisoare de recomandare, înainte ca acesta să plece la Paris, iar Hemingway a putut să o folosească pentru a face cunoștință cu scriitoarea Gertrude Stein, pe care a vizitat-o în luna martie a anului 1923. Hemingway spunea că locuința ei era asemeni unei săli de muzeu de prim rang, singurele diferențe fiind date de prezența unei sobe care încălzea casa și îi conferea o atmosferă plăcută, precum și abundența de mâncăruri și băuturi alese care fuseseră pregătite pentru oaspeți.

Se pare că, în dormitorul său, Stein așezase pe pereți tablouri semnate de Picasso și Cézanne; în această cameră, Hemingway i-a arătat multe dintre scrierile sale. Gertrude Stein a apreciat poemele lui Hemingway, scrise după stilul lui Kipling, dar i-a criticat exprimarea excesiv descriptivă din proză.

Cu ajutorul recomandării pe care Anderson i-a scris-o, Hemingway a făcut cunoștință cu poetul Ezra Pound, precum și cu Sylvia Beach de la editura „Shakespeare and Company", devenind prieten apropiat al amândurora. Hemingway avea abilitatea de a stabili foarte ușor raporturi cu oamenii de prima dată când îi întâlnea.

▲ Hemingway este cel care a făcut lupta cu tauri celebră în lume; până atunci, aceasta era cunoscută numai în Spania. Se poate spune că Hemingway a „redescoperit" lupta cu tauri pentru restul lumii.

Festivalul San Fermin și luptele cu tauri

Urmând sfatul lui Stein, Hemingway a continuat să scrie proză, dar nu și-a abandonat activitatea de jurnalist. În perioada în care se va afla în Franța, va aduna material pentru articole.

La sfârșitul anului 1922, Hemingway va călători în Europa pentru a aduna informații despre războiul dintre Grecia și Turcia; a fost prezent inclusiv la conferința de la Laussane prin care s-a ajuns la o înțelegere privind acest conflict. Soția sa dorea să petreacă sărbătorile de Crăciun și de Anul nou cu Hemingway, astfel încât a plecat spre Lausanne; la gara din Lyon însă, valiza acesteia a dispă-

◀ Locuința scriitoarei Gertrude Stein se transformase într-un fel de salon în care se întâlneau autorii și artiștii avangardiști. Stein a lansat expresia „Generația pierdută" pentru a descrie grupul lui Hemingway și al camarazilor săi.

▲ Parisul în perioada în care era centrul cultural al lumii, găzduind expatriați precum americanul Ernest Hemingway.

rut brusc. În valiză se aflau manuscrisele romanelor și poemelor lui Hemingway. După cum era și firesc, Hemingway a fost devastat la aflarea veștii, dar nu mai era nimic de făcut.

În luna iulie a anului 1923, Hemingway, Hadley și câțiva prieteni au plecat în Spania. Intenționau să participe la festivalul San Fermin din orașul Pamplona, situat în regiunea bască a Spaniei.

Punctele de atracție ale festivalului erau luptele cu tauri și cursa taurilor; aceștia erau lăsați să alerge pe străzi înguste unde încercau să îi prindă pe tinerii bărbați care fugeau în fața lor.

Hemingway era fascinat de luptele cu tauri pe care le-a văzut cu această ocazie. Toreadorii, cărora li se mai spune și matadori, reprezentau pentru Hemingway însăși întruchiparea curajului. Era atât de captivat de matadori încât, din acel moment, va călători în fiecare an la Barcelona pentru a asista la luptele cu tauri organizate în acest oraș.

În septembrie, Hemingway și Hadley s-au întors în Canada. Ziarul „Toronto Star" îi ceruse lui Hemingway să se întoarcă în Toronto pentru a lucra acolo ca reporter și scriitor. Dar Hemingway mai avea un motiv pentru a se întoarce: Hadley era însărcinată și dorea să nască în țara ei natală.

În octombrie se va naște fiul celor doi, John, poreclit „Bambi".

„The Sun Also Rises" („Fiesta"): romanul de debut al lui Hemingway

În această perioadă, Hemingway începuse să simtă tot mai puternic faptul că activitatea sa ca reporter era un mare obstacol în cariera sa de scriitor. În luna ianuarie a anului 1924, a plecat de la ziarul „Toronto Star" și s-a întors la Paris; reușise să devină un romancier în adevăratul sens al cuvântului. În luna martie a publicat cea de-a doua sa carte, o colecție de povestiri, intitulată „In Our Time" („În timpul nostru"). Ediția americană a cărții a fost lansată în luna octombrie a anului următor și a captat, în cele din urmă, atenția mass-media, Hemingway fiind considerat un autor în ascensiune.

La acea vreme, Hemingway a început să scrie romanul „Fiesta", primul său roman de mari dimensiuni, care va fi apoi intitulat „The Sun Also Rises". Cartea portretizează aspecte ale „Generației pierdute", atât ca iubitoare de plăceri, cât și nihilistă. Modelele pentru roman au fost însuși Hemingway și alți tineri care, asemeni lui, au fost deziluzionați de urmările războiului, precum și cercul de cunoștințe ale scriitorului de la Paris.

Romanul „The Sun Also Rises" („Fiesta"), lansat în luna octombrie a anului 1926, va doborî recordurile cu 7.000 de exemplare vândute în doar două luni. În ciuda faptului că personajele romanului nu erau în mod special agreate, romanul a fost foarte apreciat datorită stilului realist și prozei de mare forță.

Reacția cititorilor a fost mai hotărâtă decât cea din partea criticii. Femeile din New York vor ajunge chiar să o imite pe eroina romanului, iar tinerii bărbați care preluaseră modelul dur și concis din roman puteau fi văzuți peste tot.

Cu toate acestea, primul roman complet al lui Hemingway va duce la neînțelegeri între el și soția sa. Hemingway avea o amantă, Pauline Pfeiffer, reporter al revistei „Vogue". Pfeiffer îl însoțea pe Hemingway chiar și în călătoriile pe care acesta le făcea cu soția sa, Hadley. În cele din urmă, Hemingway și Hadley vor divorța în luna ianuarie a anului 1927.

▲ Hemingway, împreună cu prietenii săi, la festivalul San Fermin din Pamplona.

DIN CULISE

AMERICANUL LA PARIS ȘI LEGEA PROHIBIȚIEI

După Primul Război Mondial, mulți americani s-au mutat la Paris. Două dintre motivele pentru care americanii au fost impulsionați să se mute la Paris erau lunga și intriganta istorie a orașului și cultura unică și captivantă a capitalei franceze. Totuși, mai era un motiv de atracție a orașului: legea prohibiției din Statele Unite.

Societatea americană a fost, încă de la început, puternic influențată de Puritanism. Mișcarea puritanistă fusese influentă în țară pentru multă vreme. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, impulsul moralist a fost reînsuflețit, lucru care a dus la emiterea de legi care să interzică băuturile alcoolice. Prohibiția era stipulată prin Constituția Statelor Unite ale Americii și aplicată prin intermediul Actului Volstead. A fost ratificată prin Congres în luna octombrie a anului 1919 și a intrat în vigoare în luna ianuarie a anului următor.

Cu toate acestea, sentimentele de renaștere morală se vor atenua odată cu încheierea războiului, iar sistemul de prohibiție va eșua în următoarea decadă. Reprezentanții lumii interlope, precum Al Capone, erau implicați în activități masive de contrabandă cu alcool pentru a satisface cererea pieței, iar cultura americană a băuturii a fost adusă la Paris de către expatriați precum Hemingway, fotograful Man Ray, compozitorul Gershwin și alții care se bucurau în capitala franceză de eliberarea de sub restricțiile impuse de legea prohibiției.

▲ Butoaie cu bere sparte de agenți însărcinați cu punerea în aplicare a legii prohibiției în Philadelphia, Pennsylvania, în luna decembrie a anului 1924.

Un autor dur și totuși sensibil

Moartea tatălui său

HEMINGWAY S-A CĂSĂTORIT cu Pauline Pfeiffer în luna mai a anului 1927. Avea să cedeze toate drepturile sale de autor pentru „The Sun Also Rises" („Fiesta") către Hadley și fiul său, John. La acea vreme, Hemingway nu se putea întreține numai din scrierea de romane și astfel, drepturile de autor pentru povestirile scrise anterior erau destul de importante pentru situația sa financiară. Totuși, lucrurile nu erau chiar atât de sumbre, deoarece familia noii sale soții era destul de înstărită.

În anul 1928, Hemingway a decis să se întoarcă în America. Petrecuse deja șapte ani în Paris, cu scurte vizite în Canada, și începuse să simtă nostalgia tărâmurilor natale. În plus, Pauline era însărcinată și își dorea să nască în America.

Inițial, cei doi s-au stabilit în Key West, Florida. Le plăcuse amândurora la Paris, însă deveniseră oarecum deprimați acolo. Clima subtropicală din Key West i-a ajutat să își revigoreze spiritele.

În luna iunie s-a născut cel de-al doilea fiu al lui Hemingway, Patrick. O tragedie avea să lovească însă în plin familia Hemingway. Tatăl lui Hemingway se îmbolnăvise de diabet și era măcinat de eșecurile investițiilor sale, astfel încât s-a împușcat. Din momentul în care relația cu mama sa a început să se deterioreze, Hemingway și-a apreciat tatăl cu atât mai mult. Hemingway i-a spus fratelui său Lester că el și familia sa nu trebuie să plângă la înmormântare. Este în regulă dacă alții doresc să plângă, dar familia Hemingway nu trebuie să facă acest lucru.

Succesul romanului „Adio, arme"

Când tatăl său a murit, Hemingway aproape terminase cel de-al doilea roman. I-a prezentat manuscrisul lui Maxwell Perkins, redactor la editura „Charles Scribner and Sons", precum și unor prieteni.

▲ Casa familiei Hemingway din Key West, care există și astăzi. Hemingway va locui aici până în anul 1938.

▼ În luna mai a anului 1928, geamul unei ferestre din tavanul apartamentului lui Hemingway s-a spart și a căzut peste el, provocându-i răni grave la cap. Această fotografie este realizată la scurt timp după ce a suferit incidentul. Femeia care stă lângă el este Sylvia Beach de la editura „Shakespeare and Company".

▲ Hemingway și Pauline, relaxându-se pe coasta San Sebastian în timpul lunii de miere în Spania.

Le-a cerut atât prietenilor săi, cât și lui Perkins, păreri critice.

Aceștia i-au adus laude neprecupețite cu privire la roman. Acesta a fost publicat în etape în „Scriber's Magazine", promițându-i-se o sumă extraordinară: 16.000 de dolari.

Totuși, reacțiile față de romanul „A Farewell to Arms" („Adio, arme") erau contradictorii. Mulți critici apreciau originalitatea autorului și faptul că a utilizat propriile sale experiențe de război ca sursă de inspirație a romanului, însă romanul a fost interzis în Boston, din cauza discursului realist și a descrierilor războiului ca un eveniment senzațional mediatic.

Din fericire pentru Hemingway, toată această publicitate, pozitivă sau negativă, nu va face decât să crească vânzările romanului său, odată cu publicarea într-un singur volum-compilație a tuturor părților acestuia. Imediat ce romanul „A Farewell to Arms" („Adio, arme") a fost pus în vânzare în septembrie, sub forma unui volum complet, toate cele 31.000 de exemplare ale primei ediții s-au vândut într-o săptămână. Vânzările nu au scăzut nici în următoarele două luni, când au apărut edițiile a doua și a treia ale romanului. Romanul de succes a atras atenția Hollywood-ului, iar studiourile Paramount Pictures i-au plătit lui Hemingway 24.000 de dolari pentru drepturile de a realiza adaptarea ecranizată a cărții.

Recenziile din întregul spectru media erau favorabile și utilizau diferite superlative pentru a descrie romanul. Fusese considerat perfecțiunea noului romantism, un roman emoționant și apoteoza modernismului.

▲ Un pește-spadă prins de Hemingway în apropiere de Cuba, în luna august a anului 1933. Captura, măsurând 3,87 de metri lungime și cântărind 212 kilograme, reprezenta un nou record pentru un pește-spadă prins.

▲ Hemingway zâmbește plin de sine alături de leul pe care l-a vânat în safari.

Hemingway era acum unul dintre cei mai bine vânduți romancieri, fiind considerat purtătorul de cuvânt al generației sale.

Zile de pescuit și safari

Începând cu anul 1931, Hemingway va deveni proprietarul primei sale case, situată în Key West. Banii necesari achiziției unei case din piatră cu balcon i-au fost oferiți cu generozitate de unchiul soției sale, Pauline.

În această casă, Hemingway își petrecea primele ore ale zilei scriind, iar serile la pescuit cu prietenii. Pentru o bună bucată de vreme aceasta a fost rutina sa zilnică. Deseori participa la cocktailuri organizate într-o clădire administrată de prietenul său, Joe Russell.

Din punct de vedere fizic, Hemingway era un bărbat robust; era omul acțiunii, asemeni eroilor din filmele de gen. Stilul scriitoricesc incisiv se potrivea cu imaginea sa, însă narațiunea cuprindea și accente de sensibilitate și de generozitate care i-au conferit lui Hemingway, ca scriitor, o personalitate deosebit de fermecătoare.

Cel de-al treilea fiu al lui Hemingway, Gregory, se va naște în anul 1932. Romanul „Death in the Afternoon" („Moartea după-amiaza"), pe care Hemingway l-a finalizat în anul 1932, susține imaginea autorului ca pasionat de luptele cu tauri. Începuse, de asemenea, să participe la safari în Africa.

În luna noiembrie a anului 1933, Hemingway împreună cu soția sa, Pauline, pleacă în Africa pentru prima dată. Este o ocazie în care Hemingway își etalează calitățile de trăgător la vânătoarea de antilope și gazele, folosind o pușcă moștenită de la tatăl său. De asemenea, a ucis un leu în Tanzania.

Omul-cheie

EDITORUL MAXWELL PERKINS

După publicarea povestirilor „In Our Time" („În timpul nostru"), Hemingway a primit o scrisoare din partea editorului Maxwell Perkins de la „Charles Scribner and Sons". Această editură se ocupase și de lucrările unor autori ca Thomas Wolfe și F. Scott Fitzgerald.

Perkins era un bărbat talentat; studiase managementul afacerilor la Universitatea Harvard. Era recunoscut pentru eticheta și înțelepciunea sa și, deși acestea erau calități apreciate, nu sunt cele care l-au făcut celebru. Dintre abilitățile sale au fost remarcate în special două: recunoștea o scriere bună oriunde și avea grijă de scriitori așa cum puțini editori de carte o făceau.

Perkins era cu 15 ani mai în vârstă decât Hemingway. Maxwell l-a contactat după ce a aflat din conversațiile cu F. Scott Fitzgerald de autenticitatea lui Hemingway. În mod deliberat, Hemingway a întrerupt relațiile cu editorul său anterior, trimițându-i un manuscris cu un conținut radical. Apoi a negociat un contract nou cu Maxwell Perkins, care va continua să supravegheze lucrările lui Hemingway până în anul 1947, an în care se va stinge din viață. Pe parcursul relației lor profesionale, îl va influența în permanență pe Hemingway.

▸ Gary Cooper, citind romanul „A Farewell to Arms" („Adio, arme") pe parcursul realizării adaptării ecranizate a romanului lui Hemingway, în care joacă și el. Filmul a fost realizat în anul 1932.

▲ În luna martie a anului 1937, Hemingway a plecat cu armata republicană spaniolă către Guadalajara. Bătălia de la Guadalajara a fost un adevărat masacru în timpul Războiului Civil.

Două războaie

Războiul Civil Spaniol

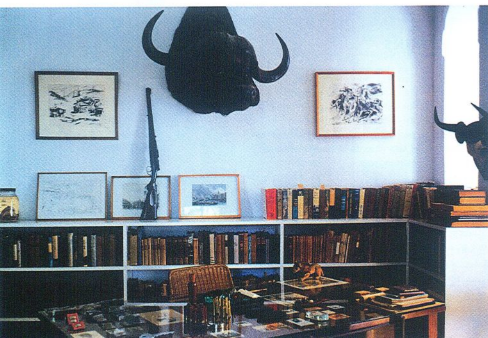
RĂZBOIUL CIVIL A IZBUCNIT în Spania în luna iulie a anului 1936. Hemingway nu era comunist, dar disprețuia forțele fasciste insurecționale ale lui Franco care au fost susținute de Hitler și Mussolini. Astfel, Hemingway a devenit susținătorul guvernului republican de stânga.

În această perioadă, Hemingway va pierde doi prieteni. Unul dintre aceștia era Carlos Gutierrez, un vechi camarad de pescuit. Agresându-l verbal, Hemingway aproape că l-a făcut pe Gutierrez să plângă. Bătrânul pescar nu îl va mai însoți din acel moment pe Hemingway la pescuit. F. Scott Fitzgerald, celebrul scriitor și cunoștință a lui Hemingway din perioada în care se afla la Paris, se va îndepărta de acesta după ce a fost ofensat de conținutul romanului lui Hemingway din 1936, „The Snows of Kilimanjaro" („Zăpezile de pe Kilimajaro").

În iarna anului 1936, Hemingway va avea ocazia unei întâlniri decisive. Este vorba de întâlnirea cu frumoasa scriitoare Martha Gellhorn; cei doi s-au întâlnt la Sloppy Joe' s, un bar administrat de un amic al lui Hemingway. Cei doi au făcut un tur al insulei Key West, iar Hemingway chiar a invitat-o la el acasă. Martha a rămas în Key West, chiar și după ce cunoștințele care o însoțeau s-au întors acasă și îl va vizita pe Hemingway aproape în fiecare zi.

În luna februarie a anului 1937, Hemingway a fost trimis în Spania, în calitate de corespondent special al Asociației Presei Scrise din America de Nord (North American Newspaper Association, NANA). Hemingway a sfidat luptele crâncene desfășurate în preajma sa pentru a intra în Madrid, unde va scrie articole cu privire la guvernul republican spaniol și pe care le va trimite în America. Martha scria și ea pentru o revistă și, în această calitate, a fost trimisă și ea la Madrid. Aceasta a reprezentat oportunitatea pentru cei doi de a se apropia unul de celălalt și de a locui împreună, pe acele tărâmuri străine, fără a-și face griji că ar putea fi văzuți. Relația de dragoste a celor doi s-a aprofundat pe măsură ce scriau articole cu privire la guvernul republican. Totuși, războiul civil se va încheia la sfârșitul lunii martie a anului 1939: forțele lui Franco atacaseră și organizaseră un marș spre capitala Madridului.

▼ Casa lui Hemingway din Havana, Cuba, în care s-a mutat împreună cu Martha, după ce s-a despărțit de Pauline. După numărul impresionant de cărți din locuința sa, se poate deduce faptul că Hemingway era un cititor împătimit.

„Pentru cine bat clopotele"

Repercusiunile Războiului Civil Spaniol aveau încă impact în momentul în care, în luna septembrie a anului 1939, a izbucnit cel de-al Doilea Război Mondial. Hemingway prevăzuse acest lucru într-o scrisoare trimisă familiei și prietenilor săi. Considera că întreaga lume trebuie să ia atitudine împotriva ascensiunii fasciștilor ca Mussolini și Hitler. Istoria va dovedi că Hemingway avusese dreptate.

Odată cu începerea războiului, Hemingway va avea din nou probleme în plan personal. Nu mai trebuie menționat faptul că acestea își aveau rădăcinile în relația sa cu Martha. Spre deosebire de prima soție a lui Hemingway, Hadley, Pauline va încerca orice îi stătea în putere pentru a-și păstra relația cu soțul ei, însă eforturile sale au fost în zadar. În luna aprilie a anului 1939, imediat după încheierea Războiului Civil Spaniol, Hemingway și Martha se vor muta împreună la Havana, Cuba, într-o nouă locuință, departe de vechiul său domiciliu din Key West și de fosta sa soție.

Chiar în timp ce mariajul său cu Pauline se degrada treptat, Hemingway a continuat să lucreze la cel de-al treilea roman complet al său. Acesta se axa pe Războiul Civil Spaniol, a cărui amintire Hemingway o avea încă proaspătă în memorie la acea dată. Romanul a fost publicat de către editura „Scribner and Son", în luna octombrie a anului 1940; se intitula „For Whom the Bell Tolls" („Pentru cine bat clopotele") și a înregistrat un succes răsunător, vânzându-se în 50.000 de exemplare până în luna aprilie a anului 1941.

Divorțul lui Hemingway de Pauline s-a finalizat în luna noiembrie a anului 1940, iar Martha i-a luat imediat locul fostei sale soții.

Adevărate câmpuri de luptă și activitățile de spionaj

Cu toate că lumea era înghițită de flăcările celui de-al Doilea Război Mondial, activitățile

lui Hemingway deveniseră tot mai restrânse în această perioadă. Această atitudine era diferită de cea din timpul războaielor anterioare. În anul 1941, în luna de miere, cei doi au vizitat China care se afla în toiul războiului cu Japonia. Ulterior însă, Hemingway s-a retras în Havana, unde și-a petrecut timpul cu băutura și pescuitul.

Martha era nemulțumită de stilul de viață al soțului ei. Deși era implicat în activități precum înființarea unei rețele de spionaj anti-Axă, denumită „Crook Factory" („Fabrica de cârlige") și supraveghea submarinele nemțești, Martha nu se putea gândi decât la faptul că aceste lucruri erau copilărești și fanteziste.

În luna octombrie a anului 1943, Martha se va deplasa singură la Londra în calitate de reporter pe linia frontului din Europa. Spre deosebire de Hadley și Pauline, Martha nu se mulțumea numai cu rolul ei de soție; își dorea să obțină recunoașterea ca autor independent, asemeni soțului ei, Hemingway.

În cele din urmă, în luna mai a anului următor, Hemingway va intra în acțiune. Trecuse jumătate de an de când soția sa plecase spre Europa, însă Hemingway va fi extraordinar de activ pe continent. Probabil că este mult mai corect să se spună că Hemingway devenise mai degrabă un luptător decât jurnalist și autor.

Nu i s-a permis să participe la celebra debarcare din Normandia, deoarece membrii personalului armatei considerau că este prea periculos pentru un scriitor să se afle acolo și i s-a dat voie să privească de la depărtare. Totuși, Hemingway a devenit ofițer neoficial de legătură și a format mai târziu un grup de partizani francezi despre care scriitorul spune că ar fi contribuit la eliberarea Parisului. Astfel, avea în cele din urmă posibilitatea de a participa la experiența de luptă care îi fusese refuzată în Normandia.

Pe parcursul acestui război, ruptura dintre Hemingway și Martha va deveni și mai clară. Marthei i s-a permis să intre în Franța la vremea debarcării în Normandia, ceea ce a făcut ca ea să ajungă, practic, înaintea lui Hemingway pe pământ francez. Acest fapt l-a făcut pe Hemingway să fie invidios pe soția lui și pe succesul acesteia; însă motivul principal al răcirii relației dintre cei doi erau flirturile lui Hemingway.

Cei doi s-au implicat separat în activitatea jurnalistică, iar ruptura dintre ei devenea tot mai evidentă. Ocazional, se mai întâlneau pe teren atunci când culegeau informații, însă își încheiau întâlnirile, de obicei, țipând unul la celălalt. În luna august a anului 1945, cel de-al Doilea Război Mondial a luat sfârșit prin capitularea necondiționată a Japoniei. Anul următor, în luna martie, Hemingway s-a întors în America și, la cererea Marthei, a divorțat în luna decembrie.

Versiune diferită

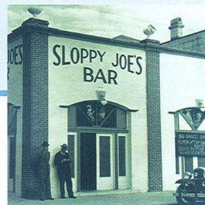
„CROOK FACTORY" („FABRICA DE CÂRLIGE")

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, în Cuba se aflau mai mulți susținători ai dictatorului fascist Franco. Aceștia favorizau și intrarea în țară a agenților de spionaj naziști. Astfel, Hemingway avea toate motivele pentru a considera necesar să acționeze în ceea ce privește activitățile de spionaj care se derulau în Havana. De asemenea, guvernul Statelor Unite ale Americii părea să fi înțeles necesitatea adoptării unor măsuri împotriva agenților fasciști din Havana.

Hemingway a făcut apel la ambasada americană, menționând că, deoarece cunoștea limba spaniolă și avea mulți prieteni în Havana, nimeni altcineva nu era mai potrivit decât el însuși pentru a se implica în activități de contraspionaj. Ambasada a fost de acord, oferindu-i binecuvântarea oficială pentru demersurile sale împotriva fasciștilor. Este momentul în care ia naștere organizația de spionaj a lui Hemingway, „Crook Factory" („Fabrica de cârlige").

Nu se știe cu certitudine cât de serios era Hemingway în ceea ce privește acest proiect. Totuși, este adevărat faptul că și-a mobilizat mai mulți prieteni și alte persoane din Havana pentru a culege informații, iar acest lucru l-a făcut cu un entuziasm aproape copilăresc. Singura problemă cu care se confrunta era însăși culegerea de informații de înaltă calitate și importanță.

În cele din urmă, „Crook Factory" nu va avea niciun succes semnificativ, iar activitățile de spionaj din Havana au fost preluate de Biroul Federal de Investigații.

▲ Membrii rețelei „Crook Factory" erau prieteni care se întâlneau la barul lui Sloppy Joe. Din această organizație făceau parte oameni din toate categoriile profesionale și cu diferite nivele de pregătire.

▼ Ziua debarcării în Normandia a primit numele de cod „Ziua Z" („D-Day"). Această violentă confruntare va decide cursul celui de-al Doilea Război Mondial, precum și învingătorii acestuia.

▲ Se zvonea că submarinele germane au scufundat aproximativ 30 de nave ale aliaților în Caraibe. Hemingway obișnuia să își utilizeze propria ambarcațiune pentru a urmări navele germane, ca parte a activităților sale de contraspionaj.

Stagnare și renaștere

Autorul care nu putea să scrie

ÎNTRE HEMINGWAY ȘI MARTHA AVEA să intervină o a treia persoană. Născută în Minessota, Mary Welsh era fiica unui cherestegiu. La vârsta de 32 de ani, s-a mutat la Chicago unde și-a luat o slujbă la „Chicago Daily News". În timpul unei călătorii de vacanță i se ivește șansa unei noi slujbe, și anume în cadrul „London Daily Expres". Noua poziție o însărcina să lucreze în Paris, înainte de izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial. După căderea Franței, Welsh s-a întors la Londra pentru a relata despre evenimentele războiului și a participat la conferințele lui Winston Churchill.

În anul 1944 l-a întâlnit pe Ernest Hemingway în Londra și au devenit prieteni intimi. Deși căsătoria ei era ca și încheiată, din punct de vedere legal Mary era căsătorită. Din acest motiv și ezitarea sa de a se mărita cu Hemingway. În plus, manifestările personalității explozive a lui Hemingway o nelinișteau. În cele din urmă, reușește să treacă peste mustrările de conștiință și divorțează în luna martie a anului 1945, după care se îndreaptă spre Cuba, unde o aștepta Hemingway. În luna martie a anului următor, Mary se căsătorește cu Ernest Hemingway, ceremonia nunții având loc în Cuba.

Au început prin a avea o viață liniștită împreună. Ca de obicei, Hemingway își petrecea diminețile scriind, după-amiezile pescuind, iar serile frecventând barurile și restaurantele sale favorite. Făcea aceste lucruri cu prietenii săi, atunci când aceștia veneau în vizită sau cu amicii săi care locuiau în Havana. Acest stil de viață îi permitea să se distreze într-un mod deosebit. Totuși, nu progresa în scris așa cum și-ar fi dorit. Încă din timpul căsniciilor sale anterioare, începuse să lucreze la un nou roman, intitulat „The Garden of Eden" („Grădina Paradisului"). Avea deja o mie de pagini și nu întrezărea niciun final. În cele din urmă, Hemingway va abandona această lucrare învălmășită. Ea va fi publicată postum cu titlul „Islands in the Stream" („Insule în derivă"). Singura lucrare pe care Hemingway va reuși să o finalizeze în această perioadă de stagnare a fost romanul „Across the River and into the Trees" („Dincolo de râu și între copaci"). Cu toate acestea, când a fost publicat, în anul 1950, romanul a fost ocolit, atât de cititori, cât și de critici.

Gloria romanului „The Old Man and the Sea" („Bătrânul şi marea")

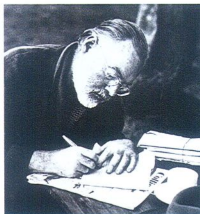
În perioada de stagnare, Hemingway a reușit să creeze cadrul pentru mai multe romane noi, însă acestea nu s-au transformat niciodată în lucrări complete. A lăsat deoparte aceste lucrări nereușite și a început să scrie povestea unui bătrân pescar din Cuba.

Punctul de pornire al narațiunii l-a constituit povestea pe care i-o împărtășise, cu 15 ani în urmă, prietenul său pescar, Carlos Gutierrez. Hemingway era acum, în sfârșit, pregătit să scrie cu seriozitate. A lucrat la roman cu o viteză uimitoare, începând din luna ianuarie a anului 1951. Inițial, Hemingway plănuise ca această poveste să facă parte din „Across the River and into the Trees" („Dincolo de râu și între copaci"), astfel încât avea deja un manuscris ca punct de plecare.

La scurt timp după aceasta, Hemingway va fi asal-

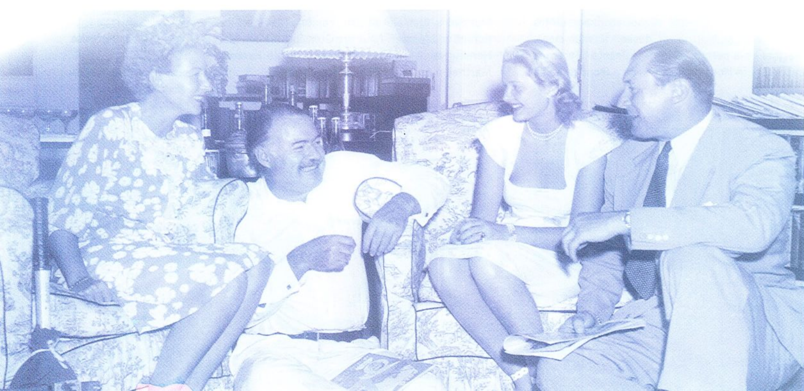

▲ Mary și Hemingway la bordul unei ambarcațiuni care se îndreaptă spre New York, în luna martie a anului 1950. Începând cu luna noiembrie a anului 1949, cei doi călătoriseră în Franța și Italia.

▲ Hemingway, notându-și ideile în timpul unui safari în Guineea, în anul 1953.

▼ Winston Guest (în dreapta, în plan îndepărtat), celebrul jucător de polo și Hemingway, în anul 1947. În această perioadă, Hemingway începuse să întrerupă legăturile cu mulți dintre vechii săi prieteni, însă noii prieteni încă îl vizitau.

CĂLĂTORII ÎN TIMP

ECRANIZAREA ROMANELOR LUI HEMINGWAY

În anul 1932 a fost ecranizat pentru prima dată un roman al lui Hemingway; acesta era „A Farewell to Arms" („Adio, arme"). Pentru rolul principal, Hemingway l-a recomandat pe prietenul său Gary Cooper, care a fost acceptat.

Cu toate acestea, Hemingway a fost total nemulțumit de rezultat, deoarece finalul a fost transformat într-unul cu deznodământ fericit, lucru care imprima întregului film un aer de melodramă siropoasă.

Următorul roman ecranizat al lui Hemingway va fi „For Whom the Bell Tolls" („Pentru cine bat clopotele"). Ingrid Bergman va juca alături de Gary Cooper, acesta din urmă fiind la cea de-a doua apariție într-un film bazat pe un roman al lui Hemingway. Filmul a fost lansat, în mod nefiresc, în perioada de maximă intensitate a celui de-al Doilea Război Mondial, în anul 1943. Când Maxwell Perkins a văzut filmul, a trimis o scrisoare în care își exprima impresiile cu privire la film, raportându-și analiza critică și la actori. Se pare că Hemingway nu a vizionat niciodată varianta finală a filmului.

Pentru ecranizarea romanului „The Old Man and the Sea" („Bătrânul și marea"), Hemingway a jucat rolul consultantului tehnic. În ciuda acestui fapt, el va fi nemulțumit de film, considerând că actorul principal, Spencer Tracy, nu era potrivit din punct de vedere fizic pentru rolul de pescar, fiind supraponderal în viziunea lui Hemingway.

În cele din urmă, va fi satisfăcut doar de o singură ecranizare după o lucrare de-a sa, și anume „The Killers" („Ucigașii"), în anul 1946. În ciuda faptului că nu avea încredere în Hollywood, ca o ironie a sorții, după moartea sa vor fi realizate mai multe ecranizări având la bază romanele sale.

Anul lansării	Titlul filmului	Actori
1932	„A Farewell to Arms" („Adio, arme")	Gary Cooper, Helen Hayes
1943	„For Whom the Bell Tolls" („Pentru cine bat clopotele")	Gary Cooper, Ingrid Bergman
1944	„To Have and to Have Not" („A avea sau a nu avea")	Humphrey Bogart, Lauren Bacall
1946	„The Killers" („Ucigașii")	Burt Lancaster, Eva Gardner
1952	„The Snows of Kilimanjaro" („Zăpezile de pe Kilimajaro")	Gregory Peck, Susan Hayward
1958	„The Sun Also Rises" („Fiesta")	Tyrone Power, Eva Gardner
	„The Old Man and the Sea" („Bătrânul și marea")	Spencer Tracy

tat de o serie de evenimente neplăcute. Primul dintre acestea este moartea mamei sale, Grace, în anul 1951. Hemingway nu reușise să găsească o cale de înțelegere cu mama sa. A dat câteva telefoane și a trimis telegrame pentru organizarea ceremoniei funerare, dar, în cele din urmă, nu va participa. Apoi, Pauline, cea de-a doua soție a sa și mama a doi dintre băieții săi, se stinge din viață în anul următor, în luna octombrie.

Hemingway avea în continuare inexplicabilul obicei de a vorbi urât despre prietenii și mentorii săi. Una dintre țintele acestor răbufniri era autorul John Dos Passos, unul dintre prietenii săi.

Modul insultător în care Hemingway i s-a adresat a fost de o cruzime de neiertat.

Versiunea completă a poveștii lui Hemingway care îl are ca protagonist pe bătrânul pescar va vedea lumina zilei în anul 1952. Toți cei care au văzut manuscrisul au rămas impresionați. Romanul a primit titlul „The Old Man and the Sea" („Bătrânul și marea") și s-au făcut pregătiri pentru publicarea acestuia. Revista „Life" va începe publicarea în foileton a romanului în luna septembrie. Hemingway a fost plătit cu suma fără precedent de 40.000 de dolari. Era estimată vânzarea a 50.000 de exemplare ale versiunii complete care urma să fie publicată de editura „Scribner and Sons". Cartea s-a vândut într-un ritm record, cu 3.000 de exemplare pe săptămână. Hemingway va câștiga și mai mult de pe urma vânzării drepturilor pentru versiunea ecranizată a noului său roman. Cartea va primi Premiul Pulitzer.

Chiar atunci când părea că activitatea lui Hemingway ca scriitor s-a încheiat, acesta a reușit o revenire miraculoasă. În acest moment, Hemingway devenise un scriitor celebru în lume.

La un pas de moarte în Africa

Marie și Hemingway au vizitat Spania în luna iunie a anului 1953. Principalul lor scop era acela de a merge la Pamplona, un oraș pe care Hemingway nu îl mai vizitase de mulți ani, precum și de a participa la festivalul San Fermin. Acest festival care îl fermecase pe Hemingway va deveni mai târziu cunoscut în întreaga lume.

Ulterior, Hemingway a pornit spre Guineea pentru a participa la un safari, o altă pasiune de-a sa pe care nu o pusese în practică de multă vreme. Excursia a decurs cu succes; Hemingway reușise să vâneze un leu și să obțină un alt trofeu valoros. Însă incidentele nu aveau să îl ocolească: micul avion în care se afla împreună cu soția sa a rămas prins în liniile de înaltă tensiune, fiind nevoiți să aterizeze în tufișuri.

Mary a suferit o fractură, iar Hemingway și pilotul au scăpat nevătămați. Cu toate acestea, stația radio a fost distrusă. În consecință, pentru o vreme au fost dați dispăruți și în toată lumea circulau știri conform cărora celebrul scriitor Hemingway ar fi murit într-un accident.

La scurt timp, fără niciun alt incident, au fost salvați, dar acesta nu va fi sfârșitul evenimentelor nefaste pentru Hemingway. Avionul care trebuia să îl ducă la destinație nu a decolat corespunzător și s-a prăbușit la scurt timp, izbucnind în flăcări. Hemingway a suferit arsuri și leziuni ale ficatului, ale splinei și ale rinichilor, fracturi ale craniului și aproape că nu mai auzea cu urechea stângă.

▲ Spencer Tracy, în rolul lui Santiago și Hemingway, în timpul filmărilor la „Bătrânul și marea".

▼ Hemingway, împreună cu soția sa Mary, după recuperarea de pe urma rănilor suferite în incident, întorși în Havana. În această fotografie sunt vizibile semnele de bătrânețe ale lui Hemingway și faptul că era slăbit.

Glorie și moarte

Premiul Nobel pentru Literatură

La întoarcerea în Havana, Hemingway avea să primească o veste extraordinară. În luna octombrie a anului 1954 a primit Premiul Nobel pentru Literatură. Hemingway se simțea slăbit și, în consecință, se afla în incapacitatea de a participa la ceremonia de decernare a premiilor; un diplomat american din Suedia va fi prezent la această ceremonie în numele lui Hemingway. Textul discursului de primire pe care diplomatul american l-a citit în numele său era acesta:

„Stimați membri ai Academiei Suedeze, Doamnelor și Domnilor:

Neavând priceperea și dezinvoltura pentru a susține un discurs, nici cunoștințe de oratorie sau de retorică necesare, doresc să mulțumesc organizatorilor pentru generozitatea lui Alfred Nobel de a oferi acest premiu. Niciun autor care îi cunoaște pe marii scriitori ce nu au primit acest premiu nu îl poate accepta decât cu modestie. Nu este necesar să îi menționez pe acești scriitori. Fiecare dintre cei prezenți aici își poate contura propria sa listă, după cunoștințele și conștiința sa.

Îmi este imposibil să îl rog pe ambasadorul țării mele să citească un discurs în care un scriitor vrea să exprime tot ceea ce se află în inima sa. Într-o scriere, lucrurile nu pot fi deslușite imediat, și autorul este norocos dacă se întâmplă așa; în cele din urmă însă, ele devin destul de clare, atât prin ele însele, cât și datorită gradului de alchimie pe care autorul îl deține, îl va fi suferit sau îl va fi uitat. Scrisul presupune o viață solitară. Organizațiile scriitorilor sunt un paliativ pentru singurătatea acestora, dar mă îndoiesc că le îmbunătățesc scrisul. Pe măsură ce crește în atenția publicului, scriitorul se adâncește tot mai mult în singurătatea sa și, de cele mai multe ori, calitatea lucrărilor sale se deteriorează. Pentru că el scrie în singurătate și, dacă este un scriitor îndeajuns de bun, el trebuie să înfrunte zi de zi eternitatea sau lipsa acesteia. Pentru un scriitor adevărat, fiecare carte trebuie să însemne un nou început în care încearcă să atingă ceea ce este de neatins. El trebuie să se străduiască întotdeauna să realizeze ceea ce nu a mai fost realizat sau ceea ce alții au încercat și nu au reușit. Astfel, uneori, cu un mare noroc, va reuși.

Cât de simplu ar fi dacă ar trebui doar să rescrii într-un alt mod ceea ce a fost scris bine înainte. Deoarece au existat astfel de mari autori în trecut, un scriitor este împins dincolo de trecutul pe care îl poate atinge, acolo unde nimeni nu îl mai poate ajuta. Am vorbit prea mult pentru un scriitor. Un scriitor trebuie să scrie ceea ce vrea să spună și nu să vorbească despre asta. Încă o dată, vă mulțumesc."

În ciuda faptului că a câștigat Premiul Nobel, Hemingway va continua să ducă o viață mai degrabă solitară după ce i-a îndepărtat pe majoritatea vechilor săi prieteni. Pentru a face lucrurile și mai complicate, situația politică a devenit instabilă în Cuba, iar poliția a început să fie mult mai vigilentă pentru a-i supraveghea pe rebeli. În încercarea de a se elibera de sub presiunea exercitată asupra lui de însăși existența sa haotică și totuși solitară, Hemingway a început să bea, așa cum nu o mai făcuse niciodată.

▲ Hemingway primește vizita reporterilor în urma anunțului că va primi Premiul Nobel pentru Literatură. Era bucuros să primească acest premiu, dar, mai târziu, a menționat că nimeni nu a mai scris o lucrare valoroasă după ce a primit un astfel de premiu.

Amurgul unei „Sărbători a vieții"

La sfârșitul anului 1956, Hemingway a plecat la Paris împreună cu soția sa Mary și câțiva prieteni. La hotelul Ritz în care au stat s-au găsit într-o valiză la subsolul hotelului câteva materiale mai vechi pe care le lăsase acolo cu 30 de ani în urmă. Valiza era îndesată cu un mănunchi de manuscrise. Hemingway avea să folosească aceste materiale ca bază pentru memoriile sale. Publicate postum sub titlul „A Moveable Feast" („O sărbătoare a vieții"), memoriile sale vor exprima nostalgia și afecțiunea față de vechii săi prieteni

▼ Hemingway avea o anumită antipatie față de regimul Castro și a afirmat că se aștepta ca la un moment dat un revoluționar asemeni lui Castro să preia controlul.

din perioada în care s-a aflat la Paris, dar, în același timp, și criticile aduse acestora. Personalitatea lui Hemingway avea două laturi contradictorii: era, pe de o parte, bărbatul plăcut care îi fermeca pe toți cei care îl întâlneau și, pe de altă parte, omul care îi ataca dur pe cei pe care era invidios sau care îl criticau. Din cauza acestei laturi negative a caracterului său, Hemingway a pierdut mulți prieteni.

În acest volum de memorii sunt portretizate cu îndemânare depresia pe care a simțit-o în adolescență, înainte de a deveni scriitor, precum și atmosfera Parisului la acea vreme; se poate spune însă că, în aceeași măsură, acest volum reprezintă o „compilație" a trăsăturilor sale negative.

În luna ianuarie a anului 1959, armata lui Fidel Castro, condusă de Che Guevara, a cucerit Havana, iar regimul Batista, care guvernase Cuba, s-a prăbușit. Hemingway a ignorat această schimbare politică din Cuba și și-a cumpărat o casă în Ketchum, Idaho.

Până în anul 1960, Hemingway se adaptase schimbării centrului vieții sale din Cuba în Ketchum.

Vreme frumoasă în data de 2 iulie 1961

Hemingway a plecat într-o nouă călătorie în Spania în anul 1960. Intenționa să adune material pentru un reportaj care avea să fie publicat în etape în revista „Life"; însă în această perioadă era evident, pentru oricine l-ar fi privit, că Hemingway intrase într-o perioadă de declin, atât din punct de vedere fizic, cât și psihic.

După ce s-a întors în America, Mary l-a rugat insistent să consulte un medic. Hemingway s-a internat la spitalul Saint Mary din Rochester, Minnesota, sub un nume fals, astfel încât putea primi îngrijiri medicale la secția de psihiatrie a clinicii Mayo din apropiere. Aici a primit tratament pentru depresie, hipertensiune arterială și alte afecțiuni fizice. A stat internat în spital două luni și, după ce a dat semne de însănătoșire, în luna ianuarie a anului 1961 a fost externat.

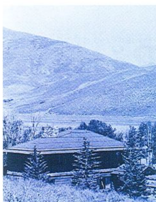
Recuperarea sa consta în faptul că îi revenise dorința de a scrie, dar starea sa nu va fi stabilă pentru mult timp. În scurt timp avea să sufere din pricina incapacității de a scrie și își făcea griji pentru faptul că oamenii pe care îi menționase în memoriile sale, „A Movable Feast", ar putea să îl dea în judecată pentru conținutul acestora. Într-o dimineață, Mary l-a găsit pe Hemingway la ușa de la intrare cu o pușcă de vânătoare îndreptată spre tâmplă. L-a convins să așeze arma deoparte, iar un medic care sosise pentru a-l consulta, a ajutat-o să îndepărteze arma de el.

În cele din urmă, Hemingway a fost internat din nou la clinica Mayo pentru alte două luni. Mary a ascuns toate armele lui Hemingway în subsol și le-a încuiat.

Hemingway s-a întors la Ketchum în data de 30 iunie a anului 1961. În prima zi din iulie, împreună cu soția sa și câțiva prieteni, a luat prânzul la un restaurant. Când s-au întors acasă, Mary și-a amintit un cântec italian care îi plăcea foarte mult soțului ei și a început să i-l fredoneze. La un moment dat, Hemingway a început să cânte și el cu soția sa.

Ziua de 2 iulie avea să fie frumoasă și cu cerul senin. În zori, Mary a auzit două bubuituri puternice, într-o succesiune rapidă, dinspre parter. A coborât în fugă scările: Hemingway își pusese capăt zilelor, împușcându-se în cap.

Hemingway era un om al acțiunii și al cuvintelor. Acțiunile și cuvintele sale au influențat și și-au pus amprenta asupra literaturii și a lumii. Sinuciderea lui avea să îi șocheze pe toți. Astfel, până și ultimele sale clipe au avut un impact tulburător asupra lumii.

▲ Casa lui Hemingway din Ketchum, Idaho. Aici și-a petrecut Hemingway ultimii săi ani din viață.

▲ Mormântul lui Hemingway în cimitirul din Ketchum. Piatra de mormânt este simplă, gravată cu numele său, data nașterii și cea a decesului.

Versiune diferită

SUICID SAU ACCIDENT?

▲ Funeraliile lui Hemingway, în ziua de 5 iulie 1961, la care au participat Mary, câțiva prieteni, cei trei fii ai lui Hemingway, trei dintre cele patru surori ale sale și medicul său.

Moartea lui Hemingway este, în general, considerată ca fiind un suicid, însă niciodată nu a fost anunțată o cauză oficială. Aceasta deoarece, conform legii statului Idaho, în cazul în care nu există niciun motiv pentru a suspecta o crimă, nu se derulează alte investigații pentru a stabili cauza morții. În plus, aceasta era evidentă: Hemingway s-a sinucis, împușcându-se în cap. Totuși, niciodată nu s-a stabilit dacă a fost un suicid deliberat sau un accident. La acea vreme, Mary declara că soțul ei s-a împușcat accidental în timp ce își curăța armele.

Mary a îngropat armele lui Hemingway, iar serviciile funerare au fost organizate la o catedrală catolică. Suicidul este interzis de morala catolică; de aceea, pentru cazurile de suicid nu se țin slujbe. Acesta este și motivul pentru care Mary a îngropat armele: eliminând dovada suicidului, moartea lui Hemingway putea fi oficiată religios, așa cum se cuvine. În plus, ea a ținut ascuns fapul că soțul ei mai trecuse printr-o tentativă de sinucidere. Cu toate acestea, presa a suspectat întotdeauna faptul că moartea lui Hemingway a fost cauzată de suicid. Din momentul în care au devenit cunoscute circumstanțele care au precedat moartea lui Hemingway, precum și depresia clinică, teoria suicidului a devenit opinia majoritară.

De asemenea, mărturiile oamenilor care au vorbit cu Mary imediat după moartea lui Hemingway par să susțină aceeași teorie, care este, în prezent, acceptată în unanimitate.

Războiul Civil Spaniol şi „Pentru cine bat clopotele"

Romanul „For Whom the Bell Tolls" („Pentru cine bat clopotele") este „best-seller" ul care l-a făcut pe Hemingway celebru în întreaga lume. Acţiunea este plasată în timpul Războiului Civil Spaniol, un război la care Hemingway a participat în calitate de reporter corespondent. Hemingway era de părere că acesta anunţă izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial şi, prin activitatea sa de reporter, s-a străduit să se opună fascismului.

Armata rebelă şi fascismul

PE TERITORIUL SPANIOL AL MAROCULUI, în Africa de Nord, o armată rebelă s-a ridicat la luptă în data de 17 iulie 1963. Acesta era începutul Războiului Civil Spaniol. Hemingway avea din timp informaţii conform cărora războiul urma să izbucnească.

Cea de-a Doua Republică Spaniolă anti-monarhistă era o entitate extrem de complexă şi foarte instabilă care cuprindea atât elemente de extremă dreapta, cât şi de stânga. Ceea ce a dezechilibrat balanţa puterii a fost victoria extremiştilor de stânga în alegerile generale din luna februarie a anului 1936. Reprezentanţii de dreapta nu au recunoscut rezultatele alegerilor, iar legislatura a încetat să funcţioneze. Violenţa şi haosul au izbucnit în diferite regiuni şi peste 250 de oameni au fost ucişi.

Monarhiştii şi extremiştii de dreapta se vor alia şi vor plănui o lovitură de stat. Guvernul republican, cu sprijinul Uniunii Sovietice, implementa politici tipic comuniste, precum colectivizarea, iar extremiştii republicani au ajuns până la a distruge biserici. Extremiştii de dreapta care se aliaseră susţineau că ei sunt cei care luptă acum pentru libertate.

De îndată ce vestea privind revolta din Maroc a fost răspândită prin intermediul radioului, în multe dintre principalele oraşe din Spania au izbucnit rebeliuni. Ţările vecine erau îngrijorate de pericolul propagării războiului şi, pentru a menţine conflictul doar în interiorul Spaniei, au refuzat să intervină. Excepţie au făcut Germania şi Italia, ţări cu regimuri fasciste care se temeau de răspândirea comunismului şi erau mai mult decât bucuroase să ofere suport rebelilor din Spania.

Susţinerea republicii

Hemingway detesta fascismul şi anticipa faptul că, în cazul în care acesta nu este controlat, el poate duce la izbucnirea unui nou război mondial. După cum era de aşteptat, şi-a exprimat intenţia de a susţine guvernul republican. Hemingway nu era nicidecum comunist, însă, de dragul poporului spaniol, nu va face niciun compromis în atitudinea sa de opoziţie faţă de fascişti şi faţă de proprietarii de terenuri care au exploatat ţărănimea şi care erau reprezentaţi de armata rebelă.

Hemingway va lăsa la o parte romanul la care lucra la acea vreme şi se va concentra asupra problemei Războiului Civil Spaniol, până la sfârşitul anului 1936. Conducătorul rebelilor, Generalul Franco trecuse deja strâmtoarea Gibraltar şi invadase oraşul Toledo.

Până în luna octombrie, Franco a adunat toate forţele de dreapta şi a devenit conducătorul („Generalissimo") rebelilor. A înaintat spre nord şi în luna noiembrie a ajuns la periferiile Madridului.

La acea vreme, Hemingway primise solicitarea de a fi corespondentul special al NANA, astfel încât, în luna februarie a anului 1937, s-a îmbarcat la bordul unei nave cu destinaţia Paris.

Hemingway a ajuns în Madrid în data de 20 martie şi s-a cazat la Hotel Florida unde se aflau jurnalişti din alte ţări care veniseră în Spania pentru a culege informaţii despre război şi despre acţiunile guvernului republican. Printre aceştia se aflau şi prietenul lui Hemingway, Dos Passos, şi fotograful Robert Capa.

Hemingway a vizitat mai întâi Guadalajara, unde armata republicană a obţinut o mare victorie împotriva armatei italiene. Ploaia cădea peste tancurile distruse şi trupurile măcelărite ale soldaţilor italieni, risipite peste întreg câmpul de luptă. Această victorie a armatei republicane a fost primul subiect despre care Hemingway a relatat în calitatea sa de corespondent special. La întoarcerea sa la Madrid, iubita sa Martha va sosi şi ea

▲ Extremişti de stânga demonstrează împotriva susţinătorilor de dreapta pe străzile din Madrid, în data de 14 iulie 1936, în perioada în care izbucnirea Războiului Civil Spaniol era iminentă. Armata rebelă se va ridica la luptă, iar războiul va izbucni peste doar trei zile în Maroc.

▲ Generalul Franco s-a distanțat de extremiștii de dreapta și a fost exilat în Insulele Canare de către guvernul republican. A așteptat o oportunitate pentru a prelua puterea, iar aceasta i s-a ivit odată cu izbucnirea Războiului Civil Spaniol în anul 1936.

„Niciun om pe lume nu este doar o insulă, stingheră și de sine stătătoare; fiece om este o bucată din continent, o părticică din întregul cel de căpetenie; dacă marea îi smulge cu valurile un bulgăre, Europa e împuținată, așa cum ar fi orice limbă de pământ sau moșia ta ori a prietenilor tăi; moartea oricărui om mă va vătăma, fiindcă mă aflu cuprins în omenire, și de aceea să nu întrebi niciodată pentru cine bat clopotele; pentru tine bat."

▲ Gary Cooper (în rolul lui Robert Jordan) și Ingrid Bergman (în rolul Mariei) în adaptarea ecranizată a romanului „For Whom the Bell Tolls" („Pentru cine bat clopotele").

▲ Francisco Franco. Revolta lui Franco a dus la izbucnirea unui război civil de durată în Spania.

în oraș, cei doi lucrând separat, continuându-și aventura sentimentală.

Bătălia de la Rio Ebro

Mai târziu, în America, Hemingway va continua să susțină discursuri anti-fasciste și să scrie pentru ziare despre războiul din Spania. Totuși, războiul nu se va derula în favoarea forțelor republicane pe care Hemingway le susținea. Madridul căzuse în ghearele forțelor militare ale lui Franco. Regiunile nordice ale Spaniei vor cădea și ele pradă armatei lui Franco, una câte una. Disensiunile care vor izbucni în sânul forțelor republicane vor evidenția inferioritatea acestora în comparație cu armata lui Franco.

În luna septembrie a anului 1938, Hemingway s-a deplasat în zona periferiei Barcelonei, pe malul râului Ebro (Rio Ebro). Nucleul luptelor se mutase în această zonă. Forțele republicane au fost atacate violent de rebeli și s-au retras spre râu, astfel încât aceștia din urmă au ocupat întreaga zonă de pe malul opus. Hemingway, Martha, Capa și ceilalți jurnaliști au trecut râul pentru a-l întâlni pe generalul republican, o mai veche cunoștință a lui Hemingway. Aveau să găsească forțele republicane într-o situație deplorabilă, astfel încât generalul ordonase deja soldaților săi să se retragă.

Bătălia de la Rio Ebro va fi ultima confruntare armată majoră a Războiului Civil Spaniol.

Astfel, se poate spune că îi era probabil extrem de greu să vadă Spania, țara pe care o iubea, prinsă în chingile Războiului Civil Spaniol.

Hemingway prevedea faptul că Războiul Civil Spaniol anunța un conflict de proporții mai mari care urma să cuprindă Europa și restul lumii. Astfel, Hemingway avea presimțiri urâte cu privire la ceea ce va aduce fascismul în Europa. Simțea că fascismul va distruge societatea europeană și spera într-o victorie a guvernului republican spaniol asupra forțelor lui Franco.

În cele din urmă, războiul s-a încheiat, însă cu victoria lui Franco. Hemingway a reușit să treacă peste acest eveniment și a folosit războiul ca sursă de inspirație pentru unul dintre cele mai cunoscute romane ale sale, „For Whom the Bell Tolls" („Pentru cine bat clopotele"). Clopotul care îi jelea pe cei răpuși în războiul civil va deveni, prin intermediul lui Hemingway, un clopot care va bate, în mod simbolic, pentru tragedia întregii omeniri.

▲ Hemingway și Capa (în dreapta, în plan îndepărtat). Cei doi s-au întâlnit pe când transmiteau informații în calitate de corespondenți speciali în timpul Războiului Civil Spaniol și au devenit prieteni.

Era evident că războiul se va încheia cu înfrângerea guvernului republican.

Bate un clopot de doliu pentru întreaga omenire

Începutul romanului „For Whom the Bell Tolls" („Pentru cine bat clopotele") include un poem de John Donne:

„Niciun om pe lume nu este doar o insulă,
stin - gheră și de sine stătătoare; fiece om este
o bucată din continent, o părticică din întregul
cel de căpetenie. Dacă marea îi smulge
cu valurile un bulgăre, Europa e împuținată,
așa cum ar fi orice limbă de pământ sau moșia
ta ori a prietenilor tăi: moartea oricărui om
mă va vătăma, fiindcă mă aflu cuprins
în omenire, și de aceea să nu întrebi niciodată
pentru cine bat clopetele; pentru tine bat."

„No man is an island, entire of itself; every
man is a piece of the continent, a part of the
main. If a clod be washed away by the sea,
Europe is the less, as well as if a promontory
were, as well as if a manor of thy friend's or
of thine own were: any man's death diminishes
me, because I am involved in mankind, and
therefore never send to know for whom the bells
tolls; it tolls for thee."

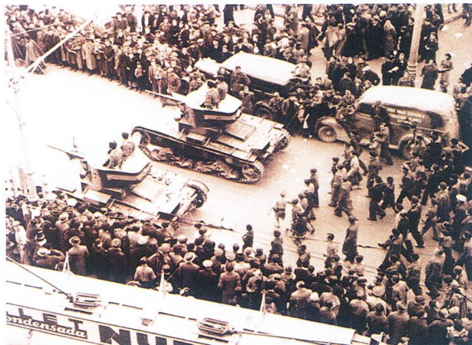
Hemingway a preluat din acest poem titlul pentru celebrul său roman. Aceasta deoarece temele principale ale romanului, solidaritatea umană și tragicul morții, sunt excelent simbolizate prin acest poem.

Nimeni nu mai iubea Spania și cultura ei așa cum o făcea Ernest Hemingway. Descoperise farmecul și fascinația culturii spaniole cu ocazia participării la festivalul San Fermin din Pamplona.

▸ Hemingway discută cu o femeie și câțiva copii care și-au pierdut casele în Războiul Civil Spaniol, devenind refugiați.

▾ Tancurilor forțelor armate ale lui Franco intră în Barcelona în luna ianuarie a anului 1939. Fasciștii vor continua să atace forțele republicane și vor obține o victorie decisivă.

SEMNIFICAȚIA ROMANULUI „THE OLD MAN AND THE SEA" („BĂTRÂNUL ȘI MAREA")

Îmbrățișând deșertăciunea

Vânătoarea și pescuitul reprezentau două activități indispensabile din viața lui Hemingway încă de când era copil. Dacă se consideră că vânatul și pescuitul reprezintă o luptă cu natura, atunci firea dezlănțuită a unui om se manifestă în această luptă, iar pentru Hemingway acesta era probabil un mod de a se depărta de oameni și de a interacționa cu lumea naturii.

De exemplu, în volumul de povestiri „In Our Time" („În timpul nostru"), Nick Adams, un personaj care poate fi considerat un alter-ego al autorului, înaintează cu greu pe un râu străbătut de curenți, într-un loc prin care nu trecea picior de om. Deși acest lucru nu se poate spune cu certitudine, se pare că sursa de inspirație pentru această imagine ar fi fost senzația de vid sufletesc pe care Hemingway a avut-o după ce s-a întors ca un erou din Primul Război Mondial. Nick Adams construiește un cort pe malul râului și este absorbit de pescuit. El experimentează relația sa cu natura atunci când își simte picioarele străbătute de fiorul rece al apei pe măsură ce înaintează; în cele din urmă, reușește să se împace cu lumea de care se înstrăinase. Este cunoscut faptul că Hemingway mergea des la pescuit în perioada de ucenicie din Paris.

„Tipul dur" al mării

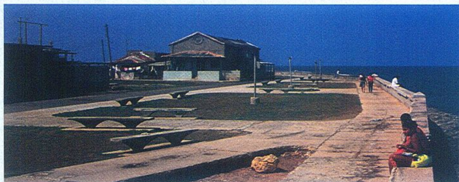
Hemingway a început să pescuiască la mare în perioada în care a locuit în Key West. Se mutase acolo în anul 1928; a închiriat o barcă și a început, cu toată seriozitatea, să pescuiască la mare.

◂ Spencer Tracy a jucat rolul lui Santiago în versiunea ecranizată a romanului „The Old Man and the Sea" („Bătrânul și marea"). Lui Hemingway nu i-a plăcut filmul, dar acesta a devenit unul dintre rolurile reprezentative din cariera lui Tracy.

Mai târziu, după ce s-a mutat în Cuba, avea să descopere plăcerea de a pescui pește-spadă. Un pescar cubanez, Carlos Gutierrez, l-a instruit în acest sens. Acesta pescuia pește-spadă de când avea numai șase ani și cunoștea, mai bine decât oricine altcineva, detalii despre această specie de pești.

În anul 1934, Hemingway și-a cumpărat o ambarcațiune și în timpul sezonului mergea la pescuit de pește-spadă, aproape în fiecare zi. Echipajul său se schimba constant, însă Carlos era mereu prezent alături de el, cu aceste ocazii. Carlos îl numea pe Hemingway după versiunea spaniolă a numelui său, „Ernesto". Uneori, când erau pe mare, Carlos rămânea uimit de acțiunile de „tip dur" ale lui Hemingway. Toate aceste experiențe vor fi folosite cu mare succes pentru a sugera realismul în romanul „The Old Man and the Sea".

▴ În largul malurilor Cubei, locul desfășurării acțiunii romanului „The Old Man and the Sea" („Bătrânul și marea").

Suferința personajului Santiago

De obicei, Hemingway lucra într-un ritm relaxat, scriind aproximativ cinci sute de cuvinte pe zi. Aceasta însă se va schimba considerabil atunci când va lucra la „Bătrânul și marea", roman pe care l-a scris într-un ritm de două ori mai alert decât cel obișnuit. Cartea va înregistra recorduri de vânzare incredibile și va fi atât de apreciată de către critică încât, în cele din urmă, Hemingway va primi Premiul Nobel pentru Literatură.

▴ Un jurnal la pescuit, scris de însuși Hemingway. În prezent, acesta se află în muzeul Hemingway.

Cu toate acestea, Hemingway era de părere că multe dintre criticile aduse romanului erau fanteziste. Astfel, unele sugerau faptul că personajul principal, Santiago, ar fi un prototip pentru imaginea lui Iisus și că lupta sa cu marea și nenorocirile care se abăteau asupra sa erau, de asemenea, un simbol al suferințelor lui Iisus. Mulți dintre cititori simțeau la fel, iar pastorii și preoții vor menționa acest lucru în slujbele lor. Însă un astfel de simbolism nu s-a aflat niciodată în intenția lui Hemingway; pentru acesta, „Bătrânul și marea" era nici mai mult, nici mai puțin, decât o povestire despre un bătrân pescar, povestire pe care Carlos Gutierrez a auzit-o, la rândul lui, când era copil. Ca autor, Hemingway nu era deloc tentat de a conferi un anumit simbolism textelor sale.

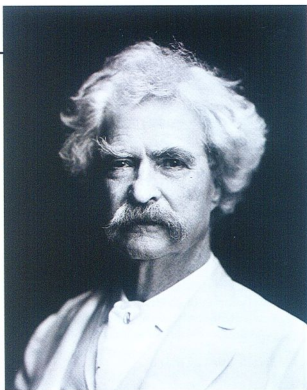
Se poate spune că personajul Santiago din „The Old Man and the Sea" („Bătrânul și marea") este însuși Hemingway; bătrânul pescar afirmă, la un moment dat în roman, că un om poate fi distrus, dar nu poate fi învins niciodată. Poate că suicidul lui Hemingway a fost o alegere auto-distructivă pentru a nu ajunge în situația de a fi învins.

Complicatele legături cu oamenii ale lui Ernest Hemingway

Mulți oameni care l-au întâlnit pe Ernest Hemingway l-au plăcut și au fost fascinați de individualitatea aprigă și de cordialitatea sa. Unele trăsături ale caracterului său, precum invidia sau sensibilitatea excesivă, vor duce la întreruperea relațiilor de prietenie cu mulți dintre oamenii pe care îi cunoștea. Cu toate acestea, carisma și talentul său vor avea o influență deosebită asupra lumii literare.

Marele scriitor american care i-a inspirat copilăria lui Hemingway

Mark Twain (1835-1910)

Hemingway îl considera pe Mark Twain unul dintre cei mai de seamă scriitori ai literaturii americane. Mai mult decât atât, Hemingway considera că întreaga literatură americană modernă își are rădăcinile în romanul „The Adventures of Huckleberry Finn" („Aventurile lui Huckleberry Finn") .

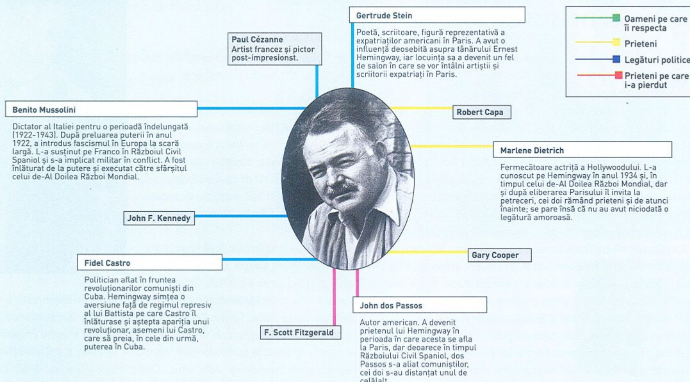
Samuel Langhorne Clemens, cunoscut sub pseudonimul literar Mark Twain, s-a născut în Florida, Missouri la data de 30 noiembrie 1835, fiul unui negustor din Tennessee, John Marshall Clemens și al lui Jane Lampton Clemens. Când Twain avea patru ani, familia acestuia s-a mutat în Hannibal, un oraș portuar care mai târziu a servit ca inspirație pentru orașul fictiv St. Petersburg din „Aventurile lui Tom Sawyer" și „Huckleberry Finn". Missouri s-a numărat printre statele americane în care sclavia a fost legală din 1821 și de la o vârstă fragedă Twain a fost expus sclaviei, temă pe care a explorat-o mai târziu în operele sale.

Mai târziu, Twain și-a găsit de lucru la un ziar din Virginia City, „Territorial Enterprise". Twain a călătorit apoi în San Francisco, California, unde și-a continuat activitatea de jurnalist și a început să susțină conferințe. Prima lucrare majoră a lui Mark Twain a fost „The Adventures of Tom Sawyer" („Aventurile lui Tom Sawyer") care zugrăvește perioada copilăriei sale în Hannibal. Personajul Tom Sawyer a fost creionat pornind de la însăși copilăria lui Twain, cu amintiri legate de doi colegi de școală, John Briggs și Will Bowen. Prietenul său din copilărie, Tom Blankenship, este introdus în roman prin personajul Huckleberry Finn.

Următoarea lucrare majoră a lui Twain, „Adventures of Huckleberry Finn" („Aventurile lui Huckleberry Finn") l-a consacrat drept un scriitor american remarcabil. Conform unor păreri, acesta este cel mai important roman american. Finn reprezintă o „prelungire" a personajului Tom Sawyer și s-a dovedit a avea un ton mai serios decât predecesorul său. Principala premisă care susține imaginea lui Huckleberry Finn este credința băiețelului în a face ceea ce este corect, chiar și atunci când majoritatea societății consideră că este greșit. Cartea a fost solicitată pentru a fi citită în multe școli din Statele Unite deoarece Huck ignoră regulile și comportamentele specifice vremii pentru a împlini ceea ce el consideră a fi drept.

Twain a murit în anul 1910, primind însă un loc binemeritat în canoanele literaturii americane. Într-un interviu acordat după primirea Premiului Nobel în anul 1954, Hemingway a fost întrebat căror scriitori americani din trecut le-ar oferi Premiul Nobel. Răspunsul său i-a inclus pe Henry James și Mark Twain.

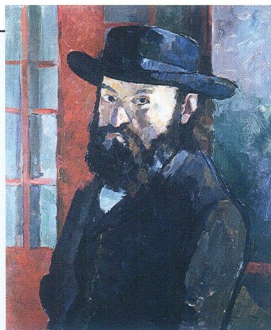
REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal albastru sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Pictorul impresionist care l-a influențat pe Hemingway

Paul Cézanne (1839-1906)

În perioada în care a locuit la Paris, Hemingway vizita deseori un muzeu de artă. Motivul era acela de a vedea picturile lui Paul Cézanne. Conform lui Hemingway, proza sa are un caracter concis datorită încercării de a îngloba în proză simplitatea artei lui Paul Cézanne.

Paul Cézanne era un artist francez post-impresionist, care a pus bazele tranziției de la concepția artistică a secolului al XIX-lea către un univers artistic nou și radical diferit în secolul XX. Se poate spune, așadar, că Cézanne reprezintă puntea între impresionismul sfârșitului de secol XIX și o nouă necesitate artistică la începutul secolului XX, și anume cubismul. Afirmația lui Matisse și Picasso, conform căreia Cézanne este „părintele nostru, al tuturor" nu poate fi trecută cu vederea. Operele lui Cézanne atestă măiestria acestuia la nivelul concepției, al culorii, al compoziției și al proiectării. Astfel, caracteristicile lucrărilor sale, ușor de identificat sunt tușeurile, deseori repetitive, fine și cu caracter explorator. A utilizat planuri de culoare și mici tușeuri care concurează pentru a forma cadre complexe, reprezentând, în același timp, o expresie directă a senzațiilor observabile cu ochiul liber, cât și o formulă abstractă a naturii analizate. Din picturile sale reiese studiul atent asupra modelelor, o profunzime exploratoare și o luptă stăruitoare orientată spre complexitatea percepției vizuale umane.

Explorările lui Cézanne privind simplificarea geometrică și fenomenele optice i-au inspirat pe Picasso, Braque, Gris și alți pictori în vederea experimentării aceluiași subiect din multiple unghiuri și, în cele din urmă, pentru fracturarea formei. Cézanne a creat astfel premisele uneia dintre cele mai revoluționare formule artistice ale secolului XX și care avea să influențeze puternic dezvoltarea artei moderne.

Eroul de film al lui Hemingway

Gary Cooper (1898-1988)

Gary Cooper va juca în adaptările ecranizate ale romanelor lui Hemingway, „For Whom the Bell Tolls" („Pentru cine bat clopotele") și „A Farewell to Arms" („Adio, arme"). A fost considerat drept actorul perfect pentru portretizarea eroilor lui Hemingway, fiind, de altfel, bun prieten al acestuia.

Frank James „Gary" Cooper este actorul american care a jucat în filme ce au câștigat două premii Oscar ale Academiei Americane de Film. De-a lungul carierei sale, cuprinse între anii 1924 și 1961 (anul morții sale), a jucat în peste o sută de filme. Era renumit pentru stilul său actoricesc liniștit și modest, precum și pentru imaginea stoică, individualistă, moderată emoțional, dar și intensă uneori, a personajelor pe care le întruchipa, trăsături care se încadrau perfect în scenariul mai multor western-uri în care a jucat. Gary Cooper a fost nominalizat de cinci ori la Oscar la categoria „Cel mai bun actor" și a primit de două ori acest premiu. De asemenea, i-a fost atribuit și un titlu de onoare din partea Academiei Americane de Film în anul 1961. În anul 1999, Institutul American de Film l-a desemnat pe Gary Cooper al unsprezecelea dintre cei mai mari actori ai tuturor timpurilor.

Gary Cooper, născut Frank James Cooper, în Helena, Montana, era cel de-al doilea fiu al unui fermier din Bedfordshire, Anglia, care, mai apoi, a devenit avocat și judecător american, Charles Henry Cooper. Inițial, Cooper a urmat cursurile liceale la Montana Wesleyan în Helena, transferându-se apoi la colegiul Grinnell din Iowa, unde a încercat, fără succes, să intre în clubul de teatru. A urmat cursurile acestei școli până în primăvara anului 1924, fără să le absolve însă. Mai apoi, s-a întors în Helena, unde s-a ocupat de administrarea fermei și de realizarea de desene pentru reclame, destinate ziarului local. Treptat, Cooper și-a construit calea spre Hollywood și a devenit un actor celebru. Este cunoscut pentru filme precum „High Noon" și „Mister Deeds goes to town". Pe parcursul carierei sale a legat o prietenie deosebită cu Ernest Hemingway. Acesta din urmă l-a recomandat pe Cooper pentru ecranizările romanelor sale, lucru care, de altfel, s-a și întâmplat. Cooper a jucat în rolul principal în ecranizările romanelor lui Hemingway „Pentru cine bat clopotele" și „Adio, arme". Calitățile sale stoice l-au recomandat pentru rolurile eroilor masculini din operele lui Hemingway. A murit în anul 1961 după o carieră îndelungată și plină de succese.

Fotograful din vreme de război, prieten al lui Hemingway

Robert Capa (1913-1954)

În perioada în care Hemingway lucra în calitate de corespondent al evenimentelor Războiului Civil Spaniol, a avut ocazia de a întâlni și alți jurnaliști, însărcinați cu aceeași misiune. Nu toți dintre aceștia erau reporteri; printre ei se afla și celebrul fotograf Robert Capa care va deveni prietenul lui Hemingway. Capa surprindea războiul prin imagini, iar Hemingway făcea cronica evenimentelor în proză.

Născut Endre Ernő Friedmann, în Budapesta, Austro-Ungaria, în anul 1913, Capa va pleca din țară în anul 1932, după ce fusese arestat pentru implicația sa politică în mișcările celor care protestau împotriva guvernului (părinții săi au fost cei care l-au încurajat să plece din țară).

Inițial, Capa și-a dorit să devină scriitor; își găsește însă o slujbă în Berlin ca fotograf și treptat începe să dezvolte o pasiune pentru arta fotografică. În anul 1933, s-a mutat din Germania în Franța din cauza ascensiunii naziste (Capa era evreu), însă nu își găsește de lucru ca jurnalist liber-profesionist. În această perioadă adoptă numele de „Robert Capa", considerându-l un nume ușor de recunoscut și cu rezonanță americană datorită asemănării cu cel al regizorului Frank Capra.

Între anii 1936 și 1939, s-a aflat în Spania fotografiind ororile Războiului Civil Spaniol. În anul 1936 a devenit celebru în întreaga lume pentru o fotografie realizată pe frontul din Cordoba, înfățișând momentul în care, secerat de gloanțe, un soldat republican își dă viața. Din cauza gradului de proximitate față de victimă și a celui de sincronizare cu moartea acesteia, a existat o îndelungată controversă cu privire la autenticitatea acestei fotografii. Un istoric spaniol l-a identificat pe soldatul ucis ca fiind Federico Borrell García, din Alcoi (Valencia). Există și o a doua fotografie care prezintă un alt soldat căzând la datorie în aceeași zonă.

La începutul anilor 1950, Capa a călătorit în Japonia pentru a participa la o expoziție organizată de agenția Magnum Photos. Cu această ocazie, revista „Life" îi propune misiunea de a merge în Asia de sud-est unde armatele franceze luptau de opt ani în Primul Război din Indochina. În ciuda faptului că își promisese, cu câțiva ani înainte, că nu va mai fotografia un alt război, Capa a acceptat și a însoțit regimentul francez, împreună cu alți doi jurnaliști ai „Time-Life", John Mecklin și Jim Lucas. În data de 25 mai 1954, la ora 2:55 p.m., regimentul traversa o zonă care se afla sub tirul armatelor inamice; Capa decide să iasă din mașină pentru a surprinde evenimentele. Cinci minute mai târziu, Mecklin și Lucas vor auzi o puternică explozie. Capa pășise pe o mină antipersonal. Când au ajuns lângă el, Capa era încă în viață, însă piciorul său stâng era sfârtecat de explozie și avea o rană severă la piept. Mecklin a strigat după medic, iar trupul lui Capa a fost transportat la un mic spital de campanie, însă, odată ajuns acolo, Capa își va da ultima suflare. Murise ținând în mână aparatul de fotografiat.

Președintele

John Fitzgerald Kennedy (1917-1963)

În luna noiembrie a anului 1960, Hemingway se internează la spitalul din Rochester, Minnesota, pentru a fi tratat la clinica Mayo, situată în apropierea acestuia. Internarea sa în clinică viza tratarea depresiei, a hipertensiunii și a altor afecțiuni. Deoarece folosise un nume fals, la început nimeni nu l-a recunoscut pe celebrul scriitor.

Aveau să treacă șase săptămâni ca presa să afle de acest lucru. După ce s-a aflat că este internat în spital, Hemingway a primit o sumedenie de scrisori și ilustrate cu urări de însănătoșire. Una dintre acestea era din partea lui John F. Kennedy, care fusese recent ales președinte al Statelor Unite. Mesajul președintelui includea și o invitație la inaugurarea noii sale funcții. Hemingway a fost bucuros să primească mesajul președintelui, însă starea sănătății sale nu i-a permis să călătorească până la Washington D.C.

Kennedy s-a născut în anul 1917, fiind fiul industriașului de origine irlandezo-americană, Joseph P. Kennedy. După îndeplinirea stagiului militar, în calitate de comandant al USS PT-109 în cel de-al Doilea Război Mondial pe frontul din Pacificul de Sud, aspirațiile sale s-au îndreptat spre politică, susținute fiind și de încurajările și protecția tatălui său. Kennedy a reprezentat statul Massachusetts în Camera Reprezentanților a Statelor Unite, între anii 1947 și 1953, ca democrat și în perioada 1953 și 1961 în Senatul Statelor Unite. În anul 1960, Kennedy l-a învins în alegerile prezidențiale din Statele Unite pe vice-președintele și candidatul republican, Richard Nixon. Era cel mai tânăr bărbat și singurul romano-catolic care fusese ales președinte. El este, de asemenea, singurul președinte care a primit un Premiu Pulitzer. În perioada în care s-a aflat la conducerea Statelor Unite au avut loc evenimente precum invazia din Golful Porcilor (Cuba), criza rachetelor cubaneze, construirea zidului Berlinului, cursa spațială, mișcarea pentru drepturile civile din America și primele evenimente ale războiului din Vietnam.

Kennedy a fost asasinat la data de 22 noiembrie, 1963, în Dallas, Texas. Crima i-a fost atribuită lui Lee Harvey Oswald, care însă este ucis două zile mai târziu de către Jack Ruby, înainte de a fi judecat. Comisia Warren a concluzionat că Oswald a acționat singur; cu toate acestea, în anul 1979, Comisia specială pentru studierea asasinatelor din Camera Reprezentanților a declarat că a fost vorba, mai degrabă, de o conspirație din care Oswald făcea parte. Subiectul naște încă destule controverse și încă se dezbat o serie de teorii referitoare la asasinat. Incidentul s-a dovedit a fi un important moment în istoria Statelor Unite, așa cum o dovedesc impactul acestuia asupra națiunii și măsurile politice ulterioare. Astăzi, în opinia publică, președintele Kennedy continuă să ocupe primele locuri în topul preferințelor privind clasamentul foștilor președinți ai Statelor Unite.

Marele scriitor contemporan cu Hemingway

Francis Scott Key Fitzgerald (1896-1940)

F. Scott Fitzgerald l-a întâlnit pentru prima dată pe Ernest Hemingway la Paris în anul 1925, anul în care a fost publicat romanul „The Great Gatsby" („Marele Gatsby"). Cei doi vor rămâne prieteni pentru o lungă perioadă de timp, însă, în cele din urmă, se vor distanța unul de celălalt. Această îndepărtare a prietenilor săi va deveni, mai târziu, o trăsătură obișnuită în viața lui Hemingway.

Francis Scott Key Fitzgerald era prozator american, scriitor de romane și povestiri, care evocau „era jazz-ului", un termen pe care el însuși l-a inventat. Este considerat unul dintre cei mai mari scriitori ai secolului XX, membru al „Generației pierdute", cea a americanilor născuți în anii 1890 și care au ajuns la maturitate în timpul Primului Război Mondial. A terminat patru romane, al cincilea a rămas neterminat și a scris numeroase nuvele care abordează teme ca tinerețea și perspectiva, disperarea și epoca. Fitzgerald este celebru și pentru expresia „În viețile americanilor nu există roluri secundare".

Anii 1920 s-au dovedit a fi cei mai puternic influențați de realizările lui Fitzgerald. Romanul „The Great Gatsby" („Marele Gatsby"), capodopera sa, a fost publicat în anul 1925. Fitzgerald a efectuat mai multe excursii în Europa, în special în Paris și pe riviera franceză, împrietenindu-se cu mai mulți membri ai comunității americanilor expatriați la Paris, și în special cu Ernest Hemingway.

Hemingway îi apreciase cu mare căldură romanul „The Great Gatsby" („Marele Gatsby"), menționând în volumul său „A Moveable Feast": „Dacă a putut scrie o carte atât de bună, precum «Marele Gatsby », eram sigur că putea scrie una și mai bună". Hemingway și-a exprimat adânca admirație pentru Fitzgerald și firea sa slabă și autodistructivă în prefața capitolului dedicat lui Fitzgerald în „A Moveable Feast": „Talentul său este la fel de natural precum textura pe care o formează pulberea de pe aripile fluturilor. La un moment dat, a înțeles faptul că el însuși a realizat-o și nu a știut când a fost ștearsă sau distrusă. Mai târziu, a devenit conștient de aripile sale distruse și de textura lor și a învățat să gândească și nu a mai putut zbura niciodată pentru că dragostea sa pentru zbor dispăruse și nu mai putea decât să își amintească faptul că fusese un lucru foarte ușor."

Prietenia celor doi a fost tumultoasă, asemeni multora dintre relațiile lui Hemingway. Hemingway nu s-a înțeles bine nici cu soția lui Fitzgerald, Zelda, afirmând că aceasta „și-a determinat soțul să bea pentru a-i abate atenția de la adevărata preocupare, cea pentru romanul său", concentrându-se asupra povestirilor vândute revistelor. Această formă de „prostituție", după cum numeau, atât Fitzgerald, cât și Hemingway, vânzarea nuvelelor, a fost un punct chinuitor în prietenia celor doi scriitori. Fitzgerald afirmase inițial că va scrie aceste nuvele într-o manieră autentică, însă, de fapt, „le-a dat o anumită formă pentru a le transforma în nuvele care să fie vândute revistelor".

Fitzgerald a suferit două atacuri de cord spre sfârșitul anilor 1940. După primul, în laboratoarele Schwab, medicul său i-a recomandat să evite eforturile și să obțină un apartament la primul etaj. S-a mutat cu Sheilah Graham. În noaptea de 20 decembrie 1940, Fitzgerald va suferi cel de-al doilea atac de cord, iar a doua zi s-a prăbușit și a murit. Avea 44 de ani.

Învolburata lume a lui Hemingway

Hemingway a creat şi a descoperit multe lucruri noi. Stilul său scriitoricesc a fost denumit de unii „incisiv" („hardboiled") şi va avea o influenţă deosebită asupra romanelor tip „mystery" şi a altor forme literare. Hemingway a reuşit, de asemenea, să stimuleze lumea literară spre a descoperi plăcerea unor activităţi, precum expediţiile safari sau luptele cu tauri. Cu toate acestea, dincolo de personalitatea sa aspră şi profund masculină se afla un spirit sensibil şi complicat.

Descoperirea şi crearea unei culturi

LOCALITATEA PAMPLONA DIN SPANIA este cunoscută și astăzi în lume pentru cursa taurilor pe străzile orașului și festivalul San Fermin. Hemingway a vizitat pentru prima dată acest oraș în anul 1923, după care va participa la festivalul San Fermin de șapte ori pe parcursul vieții sale. Acest festival l-a inspirat pentru anumite părți din romanul „The Sun Also Rises" („Fiesta"), în timp ce în alte romane va aduce deseori în prim-plan luptele cu tauri. Influența acestor lucrări în atragerea turiștilor la festivalul San Fermin a fost hotărâtoare.

Înainte ca Hemingway să schimbe percepția oamenilor, luptele cu tauri erau considerate un obicei crud și barbar de către mulți oameni din America și Europa Occidentală. Din perspectivă creștină, utilizarea în scopuri de amuzament a taurilor, care fac parte din creația lui Dumnezeu, era de neacceptat.

Cu toate acestea, Hemingway nu s-a raliat acestui mod de gândire. Asistase deja la cruzimea de care oamenii au dat dovadă în Primul Război Mondial, iar luptele cu tauri păleau în comparație cu aceasta. Din perspectiva sa morală, Hemingway considera corida un ritual în care sunt celebrate mândria și frumusețea, atât ale omului, cât și ale taurului. Hemingway i-a îndemnat astfel pe oameni să reanalizeze corida și să o privească din perspectivă culturală și estetică.

De asemenea, atragerea atenției publicului asupra plăcerilor vânătorii în safari și ale pescuitului poate fi considerată un nou mare succes al lui Hemingway.

Autorii de dinaintea lui Hemingway aveau imaginea de nezdruncinat a scriitorului care stă la biroul său de mahon în camere sumbre, înconjurat de mormane de cărți. Puțini erau cei care erau interesați de viețile private ale scriitorilor și se poate spune că nu exista, de fapt, o „piață" a informațiilor despre lumile scriitorilor, în afara celor conținute în cărțile lor.

Totuși, în momentul în care Hemingway a debutat, în anul 1920, mediul s-a schimbat radical pentru scriitori. Revistele se bucurau de o deosebită popularitate în America, iar viețile scriitorilor cunoscuți deveniseră tot atâtea subiecte de materiale pentru articolele din astfel de periodice. Hemingway era un subiect preferat pentru reviste. Era un autor foarte sociabil care interacționa frecvent cu oamenii din mediul său de activitate. Întotdeauna se putea conta pe el pentru comentarii cu privire la probleme sociale și politice ale actualității și deseori se regăsea în rolul celui care va împărtăși publicului pasiunile sale, precum pescuitul și expedițiile de tip safari.

Pescuitul de pește-spadă și vânătoarea de lei în Africa au devenit foarte cunoscute datorită fotografiilor realizate la fața locului și publicate în revistele vremii. Aceste pasiuni ale sale au fost transmise astfel publicului larg care dorea să îl imite pe celebrul scriitor. De asemenea, Hemingway avea tendința de a exagera într-un fel imaginea sa de „tip dur", lucru care a alimentat mai apoi transformarea sa într-un idol.

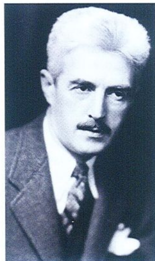
Reformatorul literaturii americane

Influența literară a lui Hemingway asupra generațiilor următoare a fost, fără dubiu, substanțială.

În general, Hemingway este cunoscut ca părintele fondator al literaturii „incisive" („hardboiled").

Cuvântul „hardboiled" cuprinde două sensuri: unul este acela al genului „hardboiled" („romanul negru"), iar celălalt al stilului de scris „hardboiled", puternic, incisiv și cinic.

▾ Dashiell Hammett, considerat a fi creatorul genului de roman polițist realist denumit „hardboiled". Personajul său, Sam Spade, din romanul „The Maltese Falcon" („Șoimul maltez") a conturat în ochii publicului imaginea detectivului american.

▲ Hemingway, lucrând în fața unei oglinzi.

„Nu ți-a mai rămas nimic de scris. Tot ceea ce poți face este să stai în fața mașinii de scris și să sângerezi."

Aceste două elemente sunt evidente în nuvela „Ucigașii" din perioada de început a carierei lui Hemingway, reprezentând, de altfel, una dintre primele lucrări scrise în acest gen și stil. Literal, cuvântul „hardboiled" se referă la un ou răscopt, dar, ca adjectiv, cuvântul desemnează o persoană insensibilă, cinică și care nu se lasă pradă sentimentelor. Din punct de vedere al stilului de scriitură, proza „hardboiled" este caracterizată de ritmul alert și umorul sec.

▼ ADIO, ARME (A FAREWELL TO ARMS), 1957, REGIA CHARLES VIDOR, CU ROCK HUDSON, JENNIFER JONES

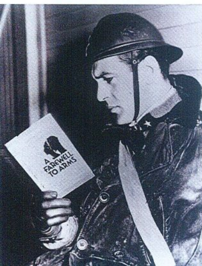

▼ Raymond Chandler, care a devenit celebru prin Philip Marlowe, protagonistul romanului său polițist.

▲ Cursa taurilor pe străzi la festivalul San Fermin. Acest festival atrage și astăzi o multitudine de turiști datorită faptului că a fost făcut cunoscut lumii de către Ernest Hemingway.

▼ ADIO, ARME (A FAREWELL TO ARMS), 1932, REGIA FRANK BORZAGE, CU GARY COOPER

Ucigașii din nuvela lui Hemingway și detectivii particulari sunt, desigur, forțe aflate în opoziție, însă „The Killers"(„Ucigașii") și romanul polițist „The Maltese Falcon" („Șoimul maltez") semnat de Dashiell Hammett vor deveni lucrări de referință ale beletristicii „hardboiled".

În comparație cu ucigașii din nuvela lui Hemingway, personajului Philip Marlowe, creat de Raymond Chandler, îi lipsesc calitățile tipice genului „hardboiled". Punctul atractiv al scrierii lui Chandler rezidă în sentimentalismul operei sale, caracteristică ce nu se întâlnește, la un astfel de nivel, în lucrările lui Hemingway.

Proza „hardboiled" trebuie să fie concisă și riguroasă pentru a-și merita această categorisire. Exprimările trebuie să fie foarte obiective, fără sentințe morale. Pornind de la aceste caracteristici consacrate, necesare pentru ca respectiva scriere să fie considerată ca aparținând genului „hardboiled", se poate deduce faptul că nuvela lui Hemingway „The Killers" („Ucigașii") a fost o lucrare de pionierat în acest stil.

Se consideră că stilul concis și riguros al prozei lui Hemingway nu numai că a influențat genul literar „hardboiled", dar, prin faptul că acesta este prezent și în celelalte capodopere ale sale, precum „The Old Man and the Sea" („Bătrânul și marea"), întreaga literatură americană se va afla sub influența acestui stil. Mulți alți autori de mai târziu îi vor aduce omagii lui Hemingway, adoptând stilul său narativ.

Stilul lui Hemingway

Hemingway este recunoscut și astăzi ca un scriitor de succes. Aceasta nu numai datorită literaturii deosebite pe care a creat-o, ci și stilului său în proză; imaginea sa de „tip dur" este, de asemenea, un factor-cheie în popularitatea sa continuă.

Această tendință de întrepătrundere a experiențelor trăite de Hemingway cu scrierile sale era deja încetățenită încă din timpul vieții sale.

În revistele vremii, Hemingway era descris în mod exagerat, ca un boxer profesionist și toreador, creându-i-se, astfel, o imagine de „superman". Această imagine va face ca multă lume să adopte, mai târziu, o concepție greșită despre Hemingway ca autor de romane în stilul „tipului dur".

În anii '70, ideologia șovinismului masculin care avea tendința de a considera femeile inferioare a

fost atacată de mișcarea feministă. Este posibil ca Hemingway să fi fost caracterizat de astfel de concepții, dar poate fi el descris ca fiind șovin?

Cercetări ulterioare, precum și publicarea memoriilor sale, „A Movable Feast", și-au concentrat atenția asupra aspectelor privind caracterul lui Hemingway, care nu pare a fi acela al unui șovin „macho". În special, sensibilitatea sa ascunsă în spatele imaginii de „tip dur" a captat interesul entuziaștilor pasionați de Hemingway. De asemenea, datorită faptului că unele dintre lucrările sale de început au ca protagoniști femeile, se poate concluziona faptul că marele scriitor era capabil de a vedea lucrurile și din perspectivă feminină.

Astfel, nu se poate spune că opera lui Hemingway este doar o colecție de clișee „macho"; aceasta păstrează și o anumită sensibilitate ascunsă în spatele fațadei „tipului dur". Lucrările care sunt scrise doar dintr-o unică perspectivă, cea a tipului „macho" au prea puține șanse să fie considerate lucrări clasice ale literaturii și să fie citite în continuare de generații întregi.

Bărbații care sunt doar duri sau „macho" sunt astăzi ridiculizați datorită influenței feminismului și a altor mișcări de gen. Cu toate acestea, adevăratele lucrări reprezentative ale stilului lui Hemingway, în formula descrisă mai sus, nu vor fi ridiculizate, ci apreciate.

▲ DRAGOSTE ȘI RĂZBOI (IN LOVE AND WAR), 1998, REGIA RICHARD ATTENBOROUGH, CU SANDRA BULLOCK, CHRIS O'DONNEL

▲ Un bust al lui Hemingway în Cuba, locul de desfășurare a acțiunii în romanul „The Old Man and the Sea" („Bătrânul și marea").

▶ „Hemingway Marina" în Havana. Fanii lui Hemingway vin chiar și în zilele noastre aici pentru a vizita portul de ambarcațiuni.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

ERNEST HEMINGWAY

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

44

MARIE CURIE

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Marie Curie — Numărul 44

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

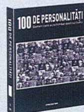
ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan,

Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Marie Curie

(1867-1934)

Am fost învățată să nu mă aștept ca drumul spre progres să fie rapid sau ușor.

Marie Curie

Ce fel de viață a dus Marie Curie?

PROLOG

ÎNCĂ DIN VREMEA GRECIEI ANTICE, atomul a fost considerat cea mai mică unitate elementară a materiei. Această teorie va rămâne neschimbată, chiar și după ce a încetat să mai reprezinte doar o chestiune filozofică și a obținut recunoașterea oamenilor de știință. Comunitatea științifică de la sfârșitul secolului al XIX-lea nu prevedea faptul că, odată cu descoperirea radiațiilor X va lua naștere o nouă eră în fizică. Totuși, o tânără cercetătoare în domeniul științei avea să afle, pornind de la descoperirea radiațiilor X, multe lucruri necunoscute până atunci despre modul în care funcționează lumea fizicii. Această cercetătoare a fost Marie Curie.

Marie Curie s-a născut în Polonia, într-o perioadă în care țara se afla sub opresiunea țaristă. O întâlnire hotărâtoare la Paris avea să îi deschidă porțile către o nouă lume de oportunități și de noi orizonturi. Curie va descoperi radiul și va inventa termenul de „radiație". Lucrările sale vor avea un impact deosebit și în afara conceptualizării universului fizicii; ea va deschide calea către mai multe posibilități pentru femei de a se implica în societate. Așadar, ce fel de viață a dus această femeie care va crea un liant între fizica clasică și cea modernă?

TABEL CRONOLOGIC

1789	▯	Martin Klaproth descoperă uraniul
1795	▯	Ultima împărțire a Poloniei Polonia este ștearsă de pe harta Europei
1832	▯	Polonia este anexată Rusiei
1867	▯	Se naște Marie Curie
1883	▯	Marie Curie încheie studiile secundare
1891	▯	Marie Curie este admisă la Universitatea din Paris
1895	▯	Marie Curie se căsătorește Wilhelm Conrad Roentgen descoperă radiațiile X
1896	▯	Antoine Henri Becquerel descoperă radiațiile care îi vor purta numele
1898	▯	Se descoperă poloniul și radiul
1889	▯	Ernest Rutherford descoperă trei varietăți de unde radioactive
1902	▯	Marie Curie obține clorura de radiu
1903	▯	Niels Bohr elucidează structura atomului Marie Curie primește Premiul Nobel pentru Fizică
1906	▯	Moare Pierre Curie
1910	▯	Marie Curie izolează radiul metalic
1911	▯	Marie Curie primește cel de-al doilea Premiu Nobel
1914	▯	Înființarea institutului de cercetare a radiului Izbucnirea Primului Război Mondial
1918	▯	Încheierea Primului Război Mondial Proclamarea Republicii Poloneze independente
1920	▯	Înființarea Institutului „Curie"
1921	▯	Marie Curie merge în America pentru a achiziționa radiu
1922	▯	Marie Curie devine membră a Comitetului pentru Cooperare al Ligii Națiunilor
1934	▯	Descoperirea radiației artificiale de către fiica cea mare a Mariei Curie, Irene Joliot-Curie și de soțul acesteia, Frederic-Joliot Curie Marie Curie moare la Paris
1935	▯	Irene Joliot-Curie și soțul acesteia, Frederic Joliot-Curie, primesc Premiul Nobel
1937	▯	Fiica cea mică a Mariei Curie, Eve, scrie biografia „Doamna Curie" („Madame Curie")
1939	▯	Izbucnește cel de-al Doilea Război Mondial
1945	▯	Sunt lansate bombe atomice asupra localităților Hiroshima și Nagasaki
1986	▯	Are loc accidentul de la Centrala Atomoelectrică Cernobâl

Viața şi cercetările unui savant care a schimbat concepția generală privind natura materiei

Deseori, multe descoperiri au fost doar rezultatele unui mare noroc. Oricum, chiar şi când se întâmplă aşa, nu se poate spune că ele au un caracter inevitabil; pentru a crea un mediu în care să devină posibile astfel de descoperiri sunt necesare o conceptualizare liberă şi o minte ascuțită şi introspectivă. Marie Curie, laureată a două Premii Nobel pentru ştiință este dovada vie a acestui principiu. Însă, indiferent cât de talentat ar fi omul de ştiință, nu toate aceste descoperiri întâmplătoare pot fi transformate în descoperiri favorabile. Marie Curie îşi va continua cercetările fără ezitare, chiar dacă, în acelaşi timp, a fost supusă vitregiilor sorții.

▲ Maria Sklodowska, cunoscută mai târziu drept Marie Curie, pe când avea aproximativ 16 ani. Îi plăcea să citească de când era mică și se spune că își petrecea mai tot timpul cu nasul în carte, cu degetele în urechi pentru ca niciun sunet să nu îi distragă atenția.

Sub un regim opresiv

◄ Tatăl Mariei, Vladislav Sklodowski. A studiat la Universitatea din Sankt Petersburg. Era un bărbat inteligent care excela în aproape orice domeniu de studiu, inclusiv lingvistică și istorie.

Speranțele unui pedagog

SPRE SFÂRȘITUL SECOLULUI AL XVIII-LEA, Polonia a fost împărțită între trei țări: Austria, Prusia și Rusia. De fapt, Polonia exista numai ca denumire. Varșovia, cândva capitala unui regat măreț, se afla acum sub brutala autoritate opresivă a Rusiei.

În anul 1830, polonezii se vor revolta împotriva tiraniei exercitată de opresorii ruși. Frederic Chopin, compozitor născut la Varșovia, locuia la acea vreme în Viena și nu a putut participa la revolta din Polonia; de aceea, el și-a exprimat sentimentele revoluționare prin compozițiile sale muzicale. Trei decenii mai târziu, în anul 1860, spiritul revoluționar avea să răbufnească din nou în Polonia. Vladislav Sklodowski, profesor de matematică și fizică la liceu, cel care avea să devină tatăl Mariei Curie, s-a căsătorit cu Bronislawa Bugoska, instructoare la un pension de fete. În acel an, Bronislawa devenise directoarea pensionului și se va muta, împreună cu soțul său, într-o clădire de locuințe destinate profesorilor care predau la acest pension. Bronislawa era o catolică fervență. Fratele său vitreg, care era bolnav, se va muta cu ea și soțul ei, astfel încât Bronislawa va fi extrem de ocupată, atât cu îndatoririle de soție, cât și cu cele de îngrijire ale unui om bolnav.

Familia Sklodowski considera că, într-o bună zi, emanciparea și independența Poloniei vor fi susținute prin educație. Totuși, revolta împotriva asupririi rusești, care a izbucnit în anul 1863 în Polonia, va eșua și va duce la sporirea controlului opresiv al Rusiei. În anul 1866, a fost interzisă utilizarea limbii polone în școli, iar învățământul se va desfășura în limba rusă.

Cu toate acestea, familia Sklodowski nu va renunța la speranțele de viitor. Știau că eforturile lor nu vor rămâne fără rezultat și au continuat să se dedice educației. Înflăcărarea lor va da naștere unor sentimente adânci de patriotism care vor fi transmise și copiilor lor. În ziua de 7 noiembrie a anului 1867 s-a născut fiica lor cea mai mică, Maria Sklodowska.

Copila maturizată încă de timpuriu

După ce s-a născut Maria, mama acesteia, Bronislawa, trebuia să facă față unor activități destul de apăsătoare. Trebuia să se ocupe de cei cinci copii și să își mențină poziția de director al școlii. Soțul ei, Vladislav, devenise administrator în cadrul unei școli din apropiere și trebuia să se mute în locuința ofi-

▼ Varșovia secolului al XIX-lea. În plan îndepărtat în stânga se poate vedea casa în care s-a născut Maria Sklodowska. În prezent, clădirea găzduiește muzeul Curie.

▲ Maria și frații săi pe când erau foarte mici. De la stânga la dreapta: Zofia, Helena, Maria, Jozef și Bronislawa.

▲ Revolta din anul 1830 din Polonia împotriva Rusiei va dura nouă luni și se va încheia cu înfrângerea părții poloneze. După acest eșec, a luat naștere o nouă mișcare pentru afirmarea independenței Poloniei prin alte metode, precum educația.

cială primită odată cu noua sa funcție. Bronislawa a considerat aceasta o oportunitate de a demisiona din funcția sa de director al pensionului de fete.

Copiii – Maria, alături de surorile Zofia, Helena și Bronislawa și fratele Jozef – au crescut repede. Bronislawa era cu doi ani mai mare decât Maria și avea grijă de aceasta. Deseori, cele două surori se jucau și făceau pozne împreună. Se spune că, atunci când Bronislawa a început să învețe pentru prima dată să scrie, a luat-o pe Maria alături de ea pentru ca sora ei mai mică să poată observa și ea cum se scrie. Aceasta se petrecea într-o vară pe care cele două surori au petrecut-o în casa unei rude de la țară. Cu greutate, Bronislawa reușea să citească unele cărți pe care i le dăduse mama sa. Când obosea, Maria, care se afla în camera cealaltă, intra și, fără dificultăți, începea să citească. Nu numai părinții și rudele sale au fost luați prin surprindere de ea; Maria însăși era uimită de acest fapt. Când a observat că sora sa, Bronislawa, o privește dezaprobator, Maria și-a cerut scuze și a mărturisit că nu a vrut în mod deliberat să citească atât de bine și atât de repede; pur și simplu, se întâmplase. Maria o întrecuse pe sora sa mai mare la citit, nefăcând altceva decât să o analizeze cu atenție pe când aceasta studia.

Părinții observau că Maria își dezvolta intelectul, dar pierdea din vedere alte activități și au încercat să o îndrume și spre alte îndeletniciri decât lectura. Cu toate acestea, Maria se strecura în cabinetul de lucru al tatălui său și își satisfăcea curiozitatea intelectuală, privind cu atenție instrumentele pentru experimente și analize științifice.

Se poate spune cu o oarecare siguranță faptul că familia Sklodowski trecea printr-o perioadă fericită în acea vreme. Totuși, această perioadă avea să ia sfârșit în momentul în care sănătatea mamei Mariei a început să se deterioreze. Bronislawa s-a îmbolnăvit de tuberculoză, o boală pentru care nu exista un tratament eficient la acea dată. De aceeași boală suferise și fratele ei, iar ea, imediat după ce s-a căsătorit, a avut grijă de el.

Două despărțiri

Mama Mariei s-a internat la un sanatoriu, luând-o cu ea și pe fiica cea mai mare, Zofia. Însă starea sa fizică nu se va îmbunătăți. Ca și cum n-ar fi fost de ajuns, Vladislav l-a înfuriat pe directorul școlii sale prin atitudinea sa antirusească, ceea ce a dus la înlăturarea sa din funcție. A rămas un dascăl obișnuit, cu salariul redus la jumătate. Pentru a-și mări veniturile, Vladislav a început să dea meditații la zece elevi în apartamentul în care fusese forțat să se mute după ce a pierdut dreptul de a mai locui în locuința rezervată celui ce ocupa funcția de administrator.

Pe când Maria avea numai opt ani, unul dintre acești elevi s-a îmbolnăvit de tifos exantematic. Fiind o boală foarte contagioasă, Bronislawa și Zofia s-au îmbolnăvit curând. Zofia a murit după ce s-a luptat cu boala timp de mai multe săptămâni. Bronislawa și-a revenit oarecum, însă moartea Zofiei avea să o afecteze foarte tare.

Lucrurile vor continua să se agraveze: doi ani mai târziu, în 1878, Vladislav va pierde jumătate din banii pe care îi investise, alături de frații săi, într-un plan de afaceri, în încercarea de a obține fondurile necesare pentru tratamentul soției sale. În luna mai a acelui an, soția sa i-a chemat pe toți membrii familiei în jurul patului său. Le-a spus tuturor că îi iubește și și-a dat ultima suflare, răpusă de tuberculoză. Maria avea numai zece ani.

CLIPE PERSONALE

DE LA RELIGIE LA ȘTIINȚĂ

Majoritatea polonezilor sunt catolici. Ei cred în puterea Sfintei Maria despre care se spune că protejează țara de inamicii din afara granițelor.

Tatăl Mariei, Vladislav, nu era deosebit de evlavios, însă mama ei, Bronislawa, era o catolică fervență. Se spune că își ducea copiii la biserică în fiecare dimineață. În momentul în care tratamentele medicale tradiționale pentru tuberculoză au eșuat, Bronislawa credea că Sfânta Maria va înfăptui un miracol și îi va reda sănătatea. Privea boala ca pe un fel de încercare la care o supunea Dumnezeu.

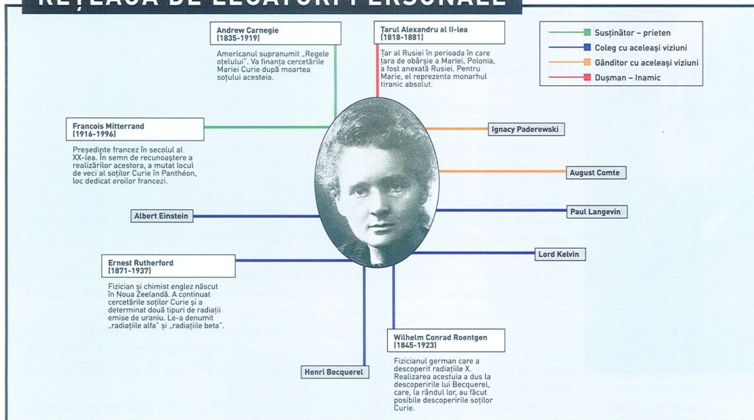
Deseori, Bronislawa trebuia să plece de acasă în locuri în care ar fi putut încerca să se vindece, iar în astfel de situații, sora sa avea grijă de copii în locul ei. Aceasta va duce copiii la biserică unde se rugau din toată inima pentru ca mama lor să se însănătoșească. Rugăciunile lor nu au primit însă răspuns.

Maria se gândea la faptul că, deși mama sa era credincioasă, Dumnezeu nu a vindecat-o. Acest fapt i-a slăbit credința în Dumnezeu. A început să creadă din ce în ce mai puțin în divinitate și din ce în ce mai mult în știință. Se spune că, deși continua să se roage în cadrul slujbelor oficiale din biserică, ea ar fi fost mereu revoltată împotriva lui Dumnezeu pentru faptul că a luat-o pe mama sa de lângă ea. Deși fusese botezată chiar după Sfânta Maria, în cele din urmă, ea va abandona religia.

▸ Mama Mariei, Bronislawa avea două reguli de căpetenie pentru a-i feri pe copii de boala sa: niciodată nu împărțea aceeași veselă cu ei și niciodată nu îi săruta.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal albastru sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Teoreticianul care credea în puterea metodei științifice

Auguste Comte (1798-1857)

Marie Curie a absolvit studiile gimnaziale în anul 1883 cu cele mai bune rezultate, după care, date fiind restricțiile epocii, s-a asociat cu organizația subversivă, clandestină și feministă Universitatea Ambulantă. Din cauza circumstanțelor financiare a fost nevoită să lucreze ca guvernantă. În această perioadă, dragostea sa față de cunoaștere a fost susținută de o nouă filozofie, denumită pozitivism. Ca urmare a condițiilor vremii care interziceau femeilor să urmeze cursuri universitare, cetățenii polonezi care fuseseră influențați de pozitivismul adoptat de către gânditorul francez Auguste Comte au înființat Universitatea Ambulantă.

Auguste Comte a fost un sociolog și filozof francez care a introdus noțiunea de „sociologie". (din latinescul: socius, „tovarăș", „asociat" și grecescul lógos, „cunoaștere").

Comte s-a născut în Montpellier, în sud-vestul Franței. A urmat cursurile Universității din Montpellier, iar apoi a fost admis la École Polytechnique (Școala Politehnică) din Paris. Școala s-a închis în anul 1816 pentru reorganizare, ceea ce îl va face pe Comte să își continue studiile la o școală medicală din Montpellier. Când École Polytechnique s-a redeschis, Comte nu a mai solicitat reînscrierea la cursurile acesteia. După întoarcerea sa în Montpellier, Comte și-a dat seama în scurt timp de diferențele de netrecut dintre ideile care îl animau și convingerile catolice și monarhiste ale familiei sale, astfel încât s-a întors la Paris, unde și-a câștigat existența din slujbe mărunte.

Comte știa acum ce vrea să facă – să elaboreze filozofia pozitivistă. Și-a publicat acest plan sub denumirea „Plan de travaux scientifiques nécessaires pour réorganiser la société" („Plan de studii științifice necesare pentru reorganizarea societății"). A eșuat însă să obțină o poziție academică. Viața sa de zi cu zi depindea de binefăcători și de ajutorul financiar din partea prietenilor săi.

Comte este considerat, în general, primul „occidental". Importanța pe care acesta o acorda interconexiunii elementelor sociale a reprezentat premisa creării funcționalismului modern. Cu toate acestea, anumite elemente ale lucrărilor sale, așa cum s-a întâmplat și cu alte lucrări din vremea sa, sunt considerate acum ca fiind excentrice sau situate în afara științei, iar marea sa viziune, conform căreia sociologia reprezintă nucleul tuturor științelor, nu a dat roade. Accentul pus pe componenta cantitativă, matematică în luarea deciziilor este prezent și astăzi, reprezentând fundamentul noțiunii moderne de „pozitivism".

Auguste Comte a murit la Paris în data de 5 septembrie 1857 și a fost înmormântat în celebrul „Cimetière du Père Lachaise" (Cimitirul Père Lachaise).

Maria s-a cufundat în studiile sale, poate și pentru a „exorciza” într-un fel demonii morții care se abătuseră asupra familiei sale; însă, în casa de la țară, pentru prima dată după foarte mult timp, a reușit să se relaxeze și să se bucure de zilele însorite. Maria le scria celor de acasă că în preajma ei nu se află nici urmă de algebră sau geometrie, dar, cu toate acestea, se simte fericită. Aceasta fusese și intenția tatălui său, și anume să îi permită să se relaxeze după perioada asiduă de studiu. Anul petrecut la țară a trecut în zbor și Maria s-a întors la Varșovia într-o formă excelentă.

În această perioadă, fratele său Jozef studia medicina la Universitatea din Varșovia. Sora Mariei, Bronislawa luase locul mamei în gospodărie. Bronislawa își dorea să devină medic, iar Maria voia și ea să-și continue studiile; însă în Polonia acelor vremuri, femeile nu aveau dreptul de a urma cursuri universitare. Singura soluție în acest sens erau studiile în străinătate. Familia Sklodowski însă nu își putea permite acest lucru, mai ales că tatăl ei pierduse foarte mult investind într-o afacere care eșuase.

Maria s-a înscris la cursuri la care puteau participa și femei, iar mai târziu a lucrat ca guvernantă. Astfel, i-a făcut o propunere majoră surorii sale Bronislawa: Maria va lucra ca guvernantă pentru a finanța studiile de medicină la Paris ale surorii sale și după ce aceasta va deveni medic, la rândul ei, va folosi banii pe care îi va câștiga pentru a finanța studiile Mariei în străinătate. După ce au pus la punct această înțelegere, Bronislawa a pornit spre Paris în luna ianuarie a anului 1886.

▲ Maria (stânga) și sora ei, Bronislawa. Dintre toți frații săi, Maria s-a înțeles cel mai bine cu Bronislawa și avea foarte mare încredere în ea.

Guvernantă la vârsta de 17 ani

Maria a lucrat pentru o vreme ca guvernantă în Varșovia, dar nu s-a înțeles foarte bine cu proprietarul casei în care lucra, astfel că nu a rămas aici prea mult timp. A încercat să se angajeze la o altă familie cu care nu avusese până atunci nicio legătură. La numai 17 ani, Mariei nu îi era nicidecum ușor să își întâlnească noii angajatori.

Din fericire, nu avea motiv de îngrijorare. A fost primită călduros. Zilnic, preda patru ore fiicei celei mari a familiei și trei ore celei mici. Se înțelegea destul de bine cu fiica cea mare și împreună au început să îi adune pe copiii din localitate și să îi învețe pe ascuns să citească și să scrie în limba polonă.

La acea vreme, guvernantele nu numai că predau copiilor familiilor înstărite, dar, în același timp, ajutau și la treburile gospodărești. Maria trebuia și să se joace cu copiii, jocuri precum cele de cărți sau șah. Astfel, îi mai rămânea puțin timp pentru studiul personal. Când însă avea timp liber, și-l petrecea citind. Pentru a se înviora atunci când era obosită, rezolva probleme de matematică. Se pare că în această perioadă Maria a decis să își concentreze studiile pe știință.

Astfel a trecut un an din viața Mariei. De Crăciun, Cazimir, fiul cel mare al familiei care o angajase, își vizitează familia; el studia matematica la Universitatea din Varșovia. Cazimir a fost încântat de tânăra inteligentă care devenise guvernanta surorilor sale. Cei doi au purtat discuții intelectuale, genul de dialog de care Maria nu avea parte în localitatea în care lucra. În scurt timp, Maria și Cazimir s-au îndrăgostit unul de celălalt.

▼ Varșovia a devenit capitala Poloniei în anul 1611. În mod ironic, nu va deveni marele oraș care este astăzi decât după ce a fost preluat de ruși în anul 1815.

Libertate și studiu asiduu

▸ Gabriel Lippmann, profesorul îndrumător al Mariei. El a realizat prima fotografie color în anul 1881 și va primi Premiul Nobel pentru Fizică în anul 1908.

Străzile din Paris, într-o fotografie din anul 1900. Se pot observa mulțimile adunate la Expoziția Internațională de la Paris, precum și Turnul Eiffel, care fusese recent construit.

MARIA ȘI BRONISLAWA își făcuseră planuri mari în ceea ce privește viitorul lor, dar au pierdut din vedere perioada de timp care le era necesară pentru aceasta. Maria se înțelegea foarte bine cu angajatorii ei, însă, în momentul în care, cu inocență, Cazimir a menționat posibilitatea de a se căsători cu guvernanta familiei, relația amicală a fetei cu familia s-a încheiat. Aceasta deoarece, pentru familia lui Cazimir, Maria era o fată sărmană dintr-o familie umilă și nu era deloc potrivită ca viitoare soție a fiului lor cel mare. După ce a întâmpinat rezistența neclintită a familiei sale, Cazimir a renunțat să mai amintească de intențiile sale de a se căsători cu Maria.

Pentru Maria, acesta a fost un moment de ruptură; relația cordială dintre Maria și această familie dispăruse. Începuse chiar să își piardă speranța că într-o bună zi își va continua studiile la Paris. În plus, era necăjită deoarece Cazimir nu arătase niciun fel de rezistență reală la atitudinile elitiste ale părinților săi. Era cuprinsă de amărăciune și nu era foarte încântată când afla vești despre prietenele ei vechi de acasă, care reușiseră să își găsească bărbați cu care să se logodească și apoi să se căsătorească.

Copiii familiei la care lucra creșteau, iar Maria era aproape de finalul perioadei sale ca guvernantă. În luna aprilie a anului 1888 a primit vestea că tatăl său își găsise o slujbă mai bine plătită și urma să preia rolul Mariei în finanțarea studiilor surorii sale mai mari, Bronislawa. Maria putea acum să economisească bani pentru ea însăși. S-a întors la Varșovia și a găsit de lucru ca guvernantă la o altă familie. Putea astfel să își continue studiile în timpul liber și chiar a reușit să achiziționeze echipamente cu care putea derula experimente științifice.

În această perioadă, Bronislawa s-a logodit cu un medic cu zece ani mai mare decât ea. I-a trimis o scrisoare Mariei în care o invita la Paris. În mod surprinzător, Maria nu s-a arătat încântată de astfel de vești. Se obișnuise să locuiască împreună cu familia ei la Varșovia și nu voia să se despartă de aceasta. Mai exista însă și un alt motiv pentru care Maria ezita să plece la Paris: încă nu renunțase la Cazimir. În cele din urmă, a reușit să îl reîntâlnească, dar reacția lui Cazimir a fost destul de confuză, lucru care a lămurit-o pe Maria în privința sentimentelor acestuia.

Imediat i-a trimis o scrisoare surorii sale în care îi spunea că acceptă propunerea sa de a veni la Paris; în scurt timp părăsea Varșovia. La gara din Paris, Maria era așteptată de către sora sa mai mare și de către cumnat, care, printr-o coincidență, se numea tot Cazimir, asemeni vechiului său iubit.

Viața în capitala Franței

Parisul era cuprins de o atmosferă degajată și plină de libertate, în totală opoziție cu cea cu care era obișnuită Maria. Nu îi era la îndemână ideea de a locui într-un oraș în care nu ești arestat doar pentru că spui anumite lucruri nechibzuite. În cele din urmă, Maria va adopta numele de „Marie", după modelul franțuzesc. Avea încredere în capacitățile sale academice, însă nu s-a simțit în apele ei chiar de la început, odată cu participarea la cursurile Universității din Paris. Acest lucru era din cauza faptului că nu înțelegea prea bine limba franceză în care se preda. În plus, avea deja 24 de ani, fiind cu câțiva ani mai în vârstă decât studenții din jurul său. Pentru a-i ajunge din urmă, Marie își dedica fiecare oră din zi studiilor.

În tot acest timp, în casa în care locuia Marie, cea a surorii sale, se întâmplau tot felul de lucruri. Cumnatul său, Cazimir, era polonez, însă îi fusese interzis să se întoarcă în țara natală din pricina activităților sale îndreptate împotriva guvernului. De asemenea, acesta primea des vizite, de obicei oameni din aceeași regiune a Poloniei din care provenea și el și care locuiau la Paris, deseori fiind invitat la petrecerile organizate de aceștia. Ignacy Ian Paderewski, muzician care va deveni conducătorul Poloniei după obținerea independenței țării, era unul dintre cei care făceau parte din cercul de cunoștințe al lui Cazimir. Totul era atât de plin de viață în acea casă, încât Maria, cuprinsă de consternare, nu se putea concentra asupra studiilor

Universitatea din Paris, astăzi.

an a șederii sale îi va oferi Mariei mai mult decât încă o diplomă.

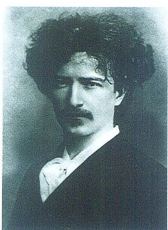
Josef Kovalsky, un profesor de fizică pe care Marie îl cunoștea de mult timp, vizita Parisul. Lucra ca profesor la Universitatea din Freiburg și a călătorit la Paris, atât pentru a susține o conferință, cât și pentru a-și petrece luna de miere cu soția sa. Gabriel Lippmann, profesorul îndrumător al Mariei la Universitatea din Paris, îi încredințase acesteia anumite cercetări în domeniul proprietăților magnetice ale oțelului. Marie întâmpina greutăți în această cercetare, iar Kovalsky i-a promis că o va prezenta unui fizician care obținuse rezultate deosebite și care o putea ajuta în cercetările sale. Numele acestuia era Pierre Curie.

sale. Un an mai târziu se va muta în propriul său apartament, situat în apropiere de universitate.

În fiecare zi după cursuri, mergea la bibliotecă, unde studia până la încheierea programului și continua apoi acasă. Locuia într-un mic și ieftin apartament de mansardă al unei clădiri cu șapte etaje. Nu era locuința ideală, însă ea a reușit să scoată ce era mai bun din acel loc, mobilându-l cu articole pe care le adusese cu ea de acasă. În perioadele în care nu prea avea bani, mânca asemeni unui ascet, o bucățică de pâine, un fruct și ceai negru. A continuat cu acest stil de viață pentru o perioadă, însă într-o zi a cedat. Cazimir, căruia tatăl Mariei îi ceruse să aibă grijă de ea, a găsit-o prăbușită în casă. Cazimir a dus-o acasă la el și a hrănit-o cum se cuvine, ajutând-o să se redreseze. Ea i-a promis cumnatului său că va încerca să evite să mai ajungă în această stare, însă, în momentul în care s-a întors în apartamentul său și-a reluat stilul de viață. În anul 1893 a absolvit cursurile superioare cu magna cum laude, devenind licențiată în fizică.

Un dar neașteptat

Până la încheierea studiilor, Marie cheltuise toate economiile. Acest lucru însemna că trebuia să se întoarcă în Polonia. Salvatoarea sa în această perioadă de criză avea să fie vechea sa prietenă, Jadwiga Sikorska. Sikorska s-a străduit prin toate mijloacele pe care le avea să îi obțină Mariei o bursă din partea guvernului Poloniei. Datorită acestui lucru, Marie putea să își continue studiile la Universitatea din Paris, în loc să se întoarcă în Polonia. Un an mai târziu, Marie a obținut licența în matematică. Totuși, această prelungire de un

Ignacy Paderewski era un pianist de rând atunci când a întâlnit-o pe Marie, dar, mai târziu, va obține succese în muzică și în politică, devenind conducătorul Poloniei după declararea independenței acesteia, în anul 1918.

Clipe personale

PRIETENA APROPIATĂ PE POST DE „GARDĂ DE CORP"

În Franța, spre deosebire de Polonia, femeile aveau dreptul de a urma cursuri universitare. Cu toate acestea, numărul femeilor care participau la forme superioare de învățământ era destul de mic. Pentru prima dată femeile au început să participe la cursurile Universității din Paris în 1867, anul în care s-a născut Marie. De atunci, dintre cei 9000 de studenți care trecuseră pragul Universității din Paris, Marie și o colegă a sa erau singurele femei.

Din moment ce era una dintre puținele fete prezente la cursurile universitare, în mod natural Marie atrăgea atenția tinerilor studenți. Dar ea considera că era o pierdere din timpul de studiu dacă se întâlnea cu vreunul dintre aceștia. Îi refuza pe tineri, dar propunerile nu conteneau să apară. Marie era în mod clar deranjată de atențiile acestora, iar Jadwiga Sikorska, prietena ei apropiată, a pus la cale un plan pentru a o proteja de avansurile lor.

Jadwiga îi îndepărta pe băieții care se apropiau de Marie și se spune că cei care nu luau aminte la amenințările sale erau în cele din urmă alungați de Jadwiga cu o umbrelă pe care o folosea drept armă. Cu Jadwiga exercitându-și cu succes rolul de „gardă de corp", Marie era mai liniștită și se putea dedica în totalitate studiilor sale.

Jadwiga credea din toată inima că prietena sa se va remarca în domeniul științei în viitor. Sentimentele deosebite pe care i le purta Mariei au determinat-o chiar să se întoarcă la Varșovia, unde va reuși să obțină o bursă pentru aceasta.

O întâlnire hotărâtoare

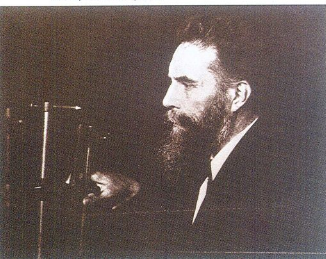
Două suflete pereche

Fizicianul pe care Kovalsky i l-a prezentat Mariei era un tânăr înalt și tăcut. Numele său era Pierre Curie și, la cei 35 de ani ai săi, fiind încă destul de tânăr, devenise deja cunoscut în cercurile academice pentru lucrările sale cu privire la natura magnetismului. Nu își dorea nici renume, nici avere, fiind mulțumit cu faptul că putea preda la universitate. Nici măcar nu deținea un titlu de doctor.

Cei doi au început cu o conversație uzuală, după care au ajuns la discuții intelectuale privind teoriile științifice. Pierre a fost total surprins de această femeie uimitoare, care era capabilă să discute coerent despre cercetările lui complexe și care îi adresa întrebări pertinente cu privire la acest subiect. Se spune că Marie i-a reținut atenția pe parcursul întregii nopți și au continuat să discute în acest fel până în zori. Marie îi mărturisea că, de îndată ce își va lua diploma în matematică, se va întoarce în Polonia în acea vară și se va dedica mișcării de obținere a independenței țării sale. Pierre detesta ideea ca o astfel de minte strălucitoare să se întoarcă acasă pentru a se lupta cu asupritorii ruși ai Poloniei. A încercat să o convingă să rămână în Paris pentru a-și continua studiile alături de el.

Pierre îi trimitea Mariei scrisori neîncetat, scrisori prin care încerca să o convingă să rămână în Paris. Într-o zi, Pierre i-a dăruit o copie a uneia dintre tezele sale, care purta o dedicație pentru Marie. Pentru ea, aceasta era formula maximă în care se putea prezenta o scrisoare de dragoste și a fost profund impresionată de aceasta. Totuși, din cauza amintirilor neplăcute ale relației sale cu Cazimir, Mariei îi era teamă să se îndrăgostească din nou.

În scurt timp, Marie va primi licența în matematică. Era încă oarecum tulburată de spusele lui Pierre, conform cărora ea „nu avea dreptul" să își abandoneze continuarea studiilor. Cu toate acestea, s-a întors în Polonia pentru o scurtă perioadă de timp. În luna octombrie se va întoarce în Paris, dar nu a renunțat niciodată la dragostea pentru Polonia și își dorea să se întoarcă într-o bună zi acasă. Marie i-a mărturisit lui Pierre că în Polonia a simțit că ar fi vrut să fie și el acolo, unde ar fi învățat-o limba franceză și și-ar fi continuat cercetările împreună. Având în vedere viitorul său cu Marie, Pierre, care nu fusese deloc interesat anterior de titluri academice înalte, a finalizat un doctorat în fizică. Marie le-a scris într-o scrisoare prietenilor săi că nu mai este „Maria Sklodowski"; devenise cunoscută drept „Madame Curie" („Doamna Curie").

Fizicianul Wilhelm Roentgen. Va deveni celebru pentru descoperirea radiațiilor X.

Căsnicie şi cercetare

La data de 26 iulie 1895, Marie și Pierre s-au căsătorit în casa părinților lui Pierre, la periferia Parisului. Mirele avea 36 de ani, iar mireasa 27. A fost o ceremonie foarte simplă, fără inele de aur sau rochii de gală, însă dragostea celor doi a strălucit pe parcursul întregii ceremonii.

În toamna acelui an, Pierre a devenit profesor universitar. Tinerii căsătoriți și-au asigurat un loc din partea universității în care să deruleze experimente legate de magnetism. De asemenea, Marie a început pregătirile pentru un examen în vederea obținerii doctoratului; în plus, trebuia să caute și un subiect pentru disertația de la finalul studiilor de doctorat.

În această perioadă, fizicianul german Wilhelm Roentgen zdruncina comunitatea științifică prin lucrarea sa asupra radiațiilor X, misterioasele unde radioactive care puteau străbate materia. Deși principiile fundamentale ale acestora nu erau prea clar înțelese, radiațiile X puteau fi folosite pentru fotografierea structurilor din interiorul corpului uman; mulți oameni de știință implicați în domeniul medicinii și-au îndreptat atenția către studierea acestor unde radioactive. Între timp, Marie a reușit să ia examenul pentru a deveni asistent universitar în anul următor. În acel an, omul de știință francez Henri Becquerel a descoperit undele radioactive emise de uraniu. S-a considerat însă, că aceste unde au o utilitate practică prea restrânsă.

Astfel, descoperirea sa nu a primit atenția care fusese acordată radiațiilor X, descoperite de Roentgen.

În luna septembrie a anului 1897, Marie a născut prima fetiță, Irene. Încă nu își găsise o

Henri Becquerel, cel care a descoperit radiațiile care îi poartă numele. Descoperirea sa, ignorată inițial, va avea în scurt timp un impact colosal asupra lumii.

temă pentru lucrarea de doctorat. Treptat, interesele sale începuseră să își schimbe traiectoria. Radiațiile X fuseseră produse artificial, iar radiațiile Becquerel erau emise natural din uraniu. Ce componentă a uraniului a făcut posibil acest lucru? Marie era fascinată de această enigmă și a decis ca tema sa de doctorat să fie dedicată radiațiilor Becquerel.

O descoperire captivantă

Electrometrul construit de soțul său, Pierre Curie, se va dovedi a-i fi de mare ajutor Mariei în lucrările sale de cercetare. Instrumentul fusese foarte apreciat și de comunitatea științifică. În timp ce lucra cu diferite componente care includeau uraniul, Marie a descoperit faptul că toriul, element chimic descoperit de Berzelius în anul 1829, emite unde radioactive chiar mai puternice decât uraniul. Cu mult mai puternice decât undele emise de toriu erau cele emise de pehblendă (uraninit), un minereu bogat în uraniu. Acest gen de radioactivitate nu fusese observată în niciunul dintre elementele deja cunoscute. Deși colegii ei i-au sugerat că este posibil să fi făcut o greșeală în procesul de cercetare, Marie era sigură de faptul că se afla pe punctul de a descoperi un nou element.

Pierre și-a suspendat cercetările pentru a colabora cu soția lui în lucrările acesteia. În luna aprilie a anului 1898, Marie și Pierre au prezentat Academiei de Științe o teză privind radioactivitatea uraniului și a toriului. Deoarece nu erau membri ai Academiei, prezentarea descoperirii a fost făcută de către Lippmann.

Veștile cu privire la aceasta s-au răspândit și în afara Franței. În vederea extragerii elementelor pentru care lucrau, soții Curie au separat eșantioane de pehblendă și de substanțe izolate care emiteau unde radioactive și mai puternice. Astfel, au ajuns la concluzia că pehblenda conține două elemente care sunt responsabile de emiterea puternicelor unde radioactive. În luna iulie au reușit în cele din urmă să izoleze unul dintre aceste elemente într-o manieră care le permitea să își prezinte rezultatul în fața Academiei de Științe. Acest nou element se va numi „poloniu", după numele țării de origine a Mariei, Polonia. Cuvântul „radioactivitate" a fost folosit pentru prima dată în cadrul tezei lor care analiza noul element descoperit, poloniul.

Această importantă descoperire nu a reprezentat, evident, sfârșitul cercetărilor soților Curie. Ei au izolat un alt element descoperit în pehblendă care emitea unde radioactive mai puternice decât poloniul. L-au numit „radiu"; pentru a demonstra existența acestui element, soții Curie vor folosi un procedeu mult mai exact pentru a-l extrage. Se preconiza că va fi o operațiune dificilă deoarece credeau că radiul reprezintă numai un procent al compusului din care este extras. Cu toate acestea, procesul s-a dovedit a fi mult mai ușor decât anticipaseră.

Biblioteca de amintiri

BICICLETĂ TANDEM

Marie și Pierre au cheltuit foarte puțini bani pentru ceremonia nunții lor. Nu și-au cumpărat haine scumpe și nici nu au organizat un festin. Aceasta, bineînțeles, din pricina faptului că cei doi aveau prea puțini bani; însă un motiv cu mult mai important era faptul că doreau o ceremonie de nuntă care să fie unică pentru ei.

Singurul lucru pe care Marie și Pierre l-au achiziționat cu ocazia căsătoriei lor au fost două biciclete identice pe care le-au cumpărat cu ajutorul darurilor bănești pe care le-au primit înaintea ceremoniei de căsătorie. Cei doi au plecat în luna de miere pe aceste biciclete, străbătând tărâmurile rustice ale Franței. Nu aveau o anumită destinație în minte, ci doar se lăsau purtați, pedalând către locurile spre care inimile îi conduceau. Când se înnopta, se opreau la orice han sau orice alt loc din apropiere, unde puteau obține cazare și se întâmpla să aibă locuri libere. Deseori, încredințau bicicletele fermierilor pe care îi întâlneau, timp în care cutreierau pădurile.

Această lună de miere simplă și intimă i-a apropiat pe cei doi și mai mult. Chiar și după luna de miere, Marie și Pierre Curie puteau fi văzuți în timpul liber pedalând împreună.

▸ Marie și Pierre Curie pornesc în luna de miere pe noile lor biciclete.

▾ Marie și Pierre Curie cu prima lor fiică, Irene. După nașterea lui Irene, Marie se va îmbolnăvi și va petrece câteva luni în convalescență.

Onoare și decădere

Clădirea în care soții Curie și-au derulat cercetările științifice. Sub acoperișul acestei clădiri dărăpănate vor reuși să facă marile descoperiri care vor transforma universul științei.

Vești bune și vești proaste

La scurt timp după ce au inițiat cercetările pentru a extrage radiul, soții Curie au realizat faptul că vor avea nevoie de cantități mari de pehblendă și că instalațiile pe care le aveau nu vor face față experimentului. Își îndreptaseră atenția asupra unor reziduuri de la o mină din apropiere. Deși uraniul fusese deja extras din reziduurile de pehblendă, nu era nicio îndoială că anumite cantități de radiu mai puteau fi găsite. După ce au încheiat anumite înțelegeri, soții Curie și-au asigurat o tonă de astfel de reziduuri, fără a plăti pentru ele, iar dacă ar mai fi avut nevoie, ar fi putut obține reziduuri la un preț foarte mic.

A urmat o perioadă în care, zilnic, cei doi înaintau cu greu printre reziduurile de pehblendă, căutând radiu. Marie amesteca în continuu pehblenda în containere create special în acest scop în laboratorul său și care erau încălzite la temperaturi foarte înalte. Cea mai mică neatenție ar fi putut afecta obținerea rezultatelor pe care le doreau. Astfel, Marie și Pierre au petrecut fiecare zi absorbiți total de cercetarea lor; luau mese simple, fără să părăsească laboratorul. În anul 1900, Marie va începe să predea cursuri de fizică la o școală de fizică pentru a-și ajuta financiar familia. Marie se așteptase să devină atât de ocupată într-o bună zi, însă atenția pe care i-o solicita fiica ei îi făcea viața și mai agitată decât ar fi putut anticipa vreodată. Pe lângă notele sale de cercetare, Marie a realizat o cronică a creșterii fetiței sale, în care ținea evidența cu privire la primii dinți și la primii pași ai acesteia.

▲ Marie Curie și fiicele sale într-o fotografie din anul 1905. În brațe este fiica nou-născută, Eve.

Cercetarea s-a derulat într-un ritm lejer, însă progresa fără piedici; în anul 1901 s-a descoperit că radiul putea fi folosit pentru a trata, de exemplu, afecțiunile dermatologice. În primăvara următoare, soții Curie au reușit să extragă 1 decigram de clorură de radiu pur dintr-o grămadă de pehblendă cu care lucrau. Cei patru ani de cercetări neîntrerupte dădeau roade.

Marie l-a anunțat pe tatăl său, aflat în Varșovia, despre succesul său. Tatăl său i-a trimis o scrisoare prin care o felicita pentru rezultatele sale excelente, însă brusc, la doar câteva zile mai târziu, a decedat. Marie s-a autoînvinovățit pentru faptul că a rămas în Paris în loc să se întoarcă la familia sa. Totuși, de vreme ce însuși tatăl ei era profesor de fizică, succesul fiicei sale în Paris în acest domeniu nu putea decât să fie un motiv de bucurie pentru el.

Un premiu pentru amândoi

În anul 1903, Marie împlinise 35 de ani și lucra la teza de doctorat când a primit o scrisoare prin care era întrebată despre metoda de purificare a radiului; scrisoarea era semnată de un industriaș american. Elementul nou descoperit suscitase atenția întregii lumii și oricine ar fi putut dezvolta și breveta o tehnică pentru purificarea radiului ar fi beneficiat, fără îndoială, de profituri imense. Cu toate acestea, Marie considera că astfel de profituri se află, de fapt, într-o totală opoziție cu obiectivele oamenilor de știință, iar soțul ei a fost de acord cu ea. Astfel, purificarea radiului avea să fie derulată în sectorul public, într-un context nonprofit. Soții Curie aleseseră știința pură în schimbul atragerii de profituri de pe urma unui brevet pentru purificarea radiului.

▸ O pictură a vremii care înfățișează descoperirea radiului. Soții Curie își petreceau foarte mult timp cu privirea pierdută asupra elementului luminescent.

Versiune diferită

O ALTĂ RELATARE

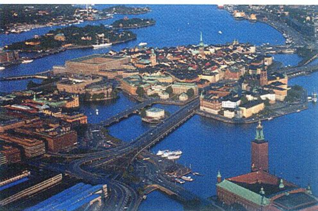
În domeniul științei nu este un lucru neobișnuit ca oamenii de știință care lucrează în cercetări similare să ajungă la aceeași concluzie în același timp, chiar dacă utilizează metode diferite. Astfel, perioada de timp necesară finalizării cercetărilor, precum și precizia lucrărilor lor determină măsura în care aceștia vor primi sau nu recunoașterea pentru descoperirea făcută în aproape același timp cu alții. Acesta era și cazul descoperirii poloniului de către soții Curie.

Willy Marckwald, profesor la Universitatea din Berlin, derula cercetări ale elementelor radioactive în același timp cu soții Curie. Marckwald utiliza chiar același tip de reziduuri de pehblendă pe care și soții Curie îl foloseau în cercetările lor.

Marckwald a publicat o teză prin care își evidenția descoperirea și căreia i-a dat și un nume nou. Marie a citit această teză și și-a dat seama că practic teza prezenta poloniul, elementul pe care ea însăși îl descoperise. În consecință, a făcut eforturi speciale pentru a publica o teză despre propria sa descoperire în limba germană. Muncise din greu alături de soțul ei pentru a descoperi poloniul, element pe care l-a denumit după numele țării sale de origine și, astfel, nu era deloc dispusă să renunțe atât de ușor la drepturile pe care le avea asupra acestei descoperiri.

Marckwald nu intenționa să le umbrească soților Curie gloria propriei lor descoperiri; insista însă asupra faptului că poloniul și substanța pe care o descoperise el erau, de fapt, două elemente diferite. Totuși, în momentul în care a fost pus în fața dovezii că poloniul și substanța pe care o descoperise erau unul și același lucru, Marckwald a fost nevoit să cedeze. În momentul în care a trebuit să se recunoască învins de teză, a citat un vers din piesa de teatru „Romeo și Julieta" a lui Shakespeare:

„Un trandafir, oricum i-ai spune, degajă același scump parfum".

◀ Stockholm, Suedia, locul în care se organizează ceremoniile de acordare a Premiului Nobel. Prima parte a lunii decembrie, cea în care se organizează ceremonia în fiecare an, este supranumită „Săptămâna Nobel".

▼ Alfred Nobel, savantul care a descoperit dinamita. Prin testamentul său, el solicită utilizarea averii sale în vederea stabilirii unui premiu acordat pentru realizări deosebite în știință, literatură, fizică și, în general, dedicat celor care au adus mari servicii umanității.

O relație deosebită îi leagă pe Marie și Pierre Curie, alcătuind un cuplu atât în viața personală, cât și în cea profesională. În momentul în care au primit Premiul Nobel, Marie i-a scris fratelui său că ea și soțul ei au primit „câte o jumătate de premiu".

În luna iunie a acelui an, Marie Curie a primit titlul de doctor în științe din partea Universității din Paris pentru teza sa de doctorat care cuprindea cercetarea asupra radioactivității. La acea vreme, Marie era însărcinată cu cel de-al doilea copil, o sarcină pe care însă o va pierde, două luni mai târziu.

Fusese o lovitură sfâșietoare pentru soții Curie; în luna noiembrie vor primi vești bune. Comitetul Nobel din Suedia decisese să îi confere Mariei, soțului acesteia și lui Henri Becquerel, Premiul Nobel pentru Fizică.

Faptul că o femeie de origine poloneză primise premiul pe teritoriul Franței a stârnit vâlvă în țară. Cu toate acestea, publicitatea pe care o primeau soții Curie, care detestau să se afle în centrul atenției, nu a reprezentat pentru ei decât un impediment în procesul de cercetare. Laureații premiului hotărâseră că vor participa la ceremonia de decernare unde își vor susține discursurile, lucru care va fi însă amânat din cauza gradului ridicat de oboseală și de epuizare la care ajunseseră cei doi prin munca excesivă pe care o depuneau zilnic.

Anul următor, Pierre va deveni profesor la Universitatea din Paris, iar Mariei i-a fost încredințată misiunea de a continua cercetarea la care participaseră amândoi. Mai târziu, în acel an, Marie va da naștere celei de-a doua fetițe, care a primit numele de Eve. Marie și-a petrecut acea primăvară relaxându-se, în urma eforturilor depuse în muncă, precum și celor de la naștere, iar Pierre, în aceeași perioadă, de asemenea se odihnea. În luna iunie au plecat spre Stockholm unde au susținut discursurile de primire a Premiului Nobel. Pierre a fost însărcinat cu prezentarea discursului, însă a menționat realizările soției sale mai mult decât pe cele proprii.

O despărțire bruscă

După ce s-a întors la Paris, Pierre a devenit membru al Academiei de Științe. Soții Curie au continuat să fie extrem de ocupați în acel an, dar erau mulțumiți. Într-o vacanță, în luna aprilie, soții Curie au ales să se relaxeze într-o zonă rurală. Se spune că, în timp ce o priveau pe fetița lor de un an jucându-se în iarbă, Pierre ar fi atins ușor părul soției sale și i-ar fi spus că era fericit că sunt împreună.

Într-o zi ploioasă de 19 aprilie, la câteva zile după ce s-au întors din vacanța lor de la țară, Pierre participa la un banchet dedicat profesorilor de științe de la Universitatea din Paris. În timpul banchetului, s-a arătat nemulțumit de faptul că tinerii profesori au foarte puține posibilități pentru a avansa. Prietenii au observat că Pierre părea a fi mult mai plin de vitalitate decât de obicei. La același banchet, Pierre l-a întâlnit pe Kovalsky care, cu câțiva ani în urmă, i-o prezentase pe cea care avea să-i devină soție. Soții Curie vor lua cina la locuința lui Kovalsky în acea seară.

După cină, Pierre s-a îndreptat spre o editură pentru a-și publica manuscrisul. Din cauza unei greve, editura era închisă, astfel încât Pierre a pornit-o pe jos spre universitate. A fost nevoit să străbată o intersecție foarte aglomerată. Vizitiul unui atelaj nu l-a văzut pe Pierre care i-a apărut în cale din spatele unui alt vehicul, încercând să traverseze strada. Pierre a fost lovit în plin de atelajul care avea o încărcătură de șase tone. Craniul i-a fost zdrobit.

Când Marie s-a întors acasă în acea seară, l-a găsit pe tatăl lui Pierre, însoțit de doi profesori care erau colegi de-ai soțului ei. Se spune că, inițial, Marie nu a putut înțelege ce încercau să îi spună cei care se aflau în casa ei. După o tăcere lungă și dureroasă, Marie a început să repete cuvintele unuia dintre bărbați: soțul ei, Pierre, era mort.

element unic, descoperire pe care o făcuse împreună cu soțul ei.

Un obstacol dificil de trecut

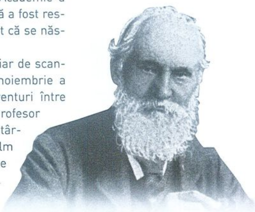
Eforturile Mariei nu vor rămâne fără rezultat. A reușit să izoleze radiul metalic, iar descoperirile sale au fost publicate într-o carte în anul 1910. Fuseseră necesari mai mulți ani pentru a reuși acest lucru. În plus, Marie era însărcinată cu pregătirea unei mostre de radiu pentru o conferință internațională pe teme științifice, organizată la Bruxelles în acel an. În cadrul acestei conferințe s-a propus ca unitatea de măsură a radioactivității să fie unitatea „Curie".

Mulți considerau că Marie ar trebui să devină membru al Academiei de Științe. Date fiind realizările sale, era cel puțin ciudat faptul că încă nu era membră a Academiei. Totuși, la acea vreme, sexismul era un puternic obstacol pentru afirmarea unei femei. Includerea ei în Academie a fost supusă unui vot în anul 1911, însă a fost respinsă, lucru justificat prin simplul fapt că se născuse femeie.

Un titlu de primă pagină dintr-un ziar de scandal din Paris, apărut în data de 4 noiembrie a acelui an, anunța existența unei aventuri între Marie Curie și Paul Langevin, un profesor care era căsătorit. Câteva zile mai târziu, Marie a primit vești de la Stockholm prin care era informată că urma să i se acorde Premiul Nobel pentru Chimie. Langevin și Marie locuiseră împreună într-un apartament din apropierea Universității din Paris cu câțiva ani înainte. Ziarele începuseră treptat să publice articole prin care criticau relația sa cu Langevin, lucru care a condus la o adevărată isterie publică orientată împotriva celor doi. Borel și Perrin erau intrigați de aceste articole, însă alți membri ai comunității științifice o considerau pe Marie drept „fascinanta poloneză". Unii chiar i-au cerut să renunțe la Premiul Nobel pe care avea să îl primească în curând, dar Marie a avut o poziție fermă, afirmând că cercetările sale nu aveau nicio legătură cu viața sa personală; Marie s-a prezentat apoi la Stockholm pentru a-și primi distincția.

După câteva săptămâni, Langevin a soluționat problema cu soția sa în afara tribunalului, iar controversa pe marginea aventurii sale cu Marie s-a stins treptat. Marie s-a comportat ca și cum ar fi fost într-o condiție excelentă, însă, după ce s-a întors la Paris de la ceremonia de decernare a Premiului Nobel, toată munca depusă și toate controversele pe care a trebuit să le îndure în ultimii ani și-au spus cuvântul și a căzut la pat.

▲ Marie Curie ținând un curs la Universitatea din Paris. Se spune că, înainte de a se îndrepta spre universitate unde avea să susțină primul ei curs, Marie a fost la mormântul soțului ei.

◄ William Thomson, primul baron (lord) de Kelvin din 1892, a fost un fizician britanic care a scris o teză conform căreia radiul nu era un element chimic. După moartea soțului ei, Marie a transformat demonstrarea contrariului acestei teorii într-un adevărat țel.

CĂLĂTORII ÎN TIMP

DENUMIREA ELEMENTELOR

Până în acest moment, este confirmată existența a peste o sută de elemente chimice. Există un număr impresionant de surse pentru numele pe care le-au primit acestea.

Uraniul a fost descoperit în anul 1789. Numele său a fost dat după planeta Uranus care a fost descoperită cu opt luni înaintea sa. Numărul atomic al uraniului este 92; 93 și 94 sunt numerele atomice ale neptuniului și plutoniului. Aceste elemente au fost denumite după planetele situate dincolo de Uranus pe orbita soarelui, Neptun și Pluto.

În secolul XX, multe elemente vor fi denumite după oameni sau locuri, cum este cazul poloniului. Alte elemente denumite după țări sunt americiul și franciul. Elemente care au fost botezate după nume de oameni sunt curiul, nobeliul și einsteiniul. Totuși, aceste elemente nu au nicio legătură cu oamenii de știință după care au fost denumite.

Elementele cu un număr atomic mai mare decât uraniul sunt create artificial de către om și sunt cunoscute ca elemente transuraniene. Cei care au descoperit aceste elemente le-au dat numele lor, iar aceasta a condus uneori la controverse internaționale. În anul 1980, IUPAC (Uniunea Internațională de Chimie Pură și Aplicată) a decis ca toate elementele care au numărul atomic 104 sau mai mare decât acesta să fie denumite prin utilizarea numeralelor latinești. Aceasta a dus la crearea de denumiri precum „unnilquadium". În anul 1997, elementele de până la numărul atomic 109 au primit oficial nume proprii.

În procesul de denumire a elementelor, prejudecățile individuale, precum și uzanțele perioadei în care s-au descoperit respectivele elemente pot constitui un factor esențial în selectarea unui nume.

Descoperirea și denumirea elementelor	
1789	Chimistul german Martin Klaproth descoperă uraniul (denumit după planeta Uranus)
1898	Soții Curie descoperă poloniul (denumit după Polonia)
1940	Chimistul american Glenn Seaborg descoperă plutoniul (denumit după planeta Pluto)
1944	Seaborg sintetizează curiul din plutoniu (denumit după numele soților Curie)
1980	IUPAC decide ca toate elementele cu numărul atomic 104 sau mai mare decât acesta să fie denumite utilizând numerale latinești
1997	Elementele de până la numărul atomic 109 primesc oficial nume proprii
2003	Cel de-al 110-lea element este denumit „darmstadtium" (denumit după orașul Darmstadt din Germania)

Depășind suferința

Ultimele cuvinte, primul curs

VESTEA MORȚII LUI PIERRE CURIE, la numai 46 de ani, s-a răspândit în ziua următoare în întreaga Europă. A fost organizată o ceremonie funerară simplă, așa cum i-ar fi plăcut lui Pierre Curie. Marie și-a sărutat pentru ultima dată soțul, așezându-i în sicriu fotografia preferată care o întruchipa pe soția sa.

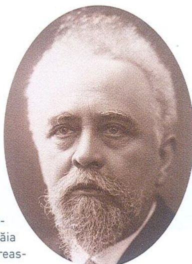
Cei care au văzut-o pe Marie la funeralii spuneau că atitudinea ei ar fi fost rezervată, fără să afișeze suferința. Când a rămas singură, Marie a început să scrie într-un jurnal adresat soțului ei. Sentimentele sale la acea vreme erau exprimate în cuvinte sfâșietoare adresate prietenului, colegului și partenerului său de neînlocuit.

La nici o lună de la moartea soțului său, Mariei i s-a propus să preia atribuțiile acestuia la catedra Universității din Paris. Imaginea unei femei la catedra universității era fără precedent în istoria academică a Franței. A ezitat, dar a acceptat în cele din urmă această provocare.

Primul curs la Universitatea din Paris avea să fie într-o zi de noiembrie. Studenții și cei care se mai adunaseră în amfiteatru păreau a fi interesați mai degrabă de statutul ei de văduvă decât de conținutul propriu-zis al cursului. Marie și-a început discursul folosind cuvintele pe care le-a rostit soțul său la ultimul curs.

Vremuri pline

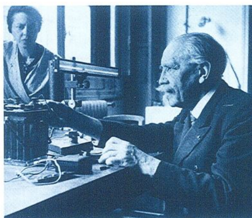
Suferința Mariei pricinuită de moartea soțului său nu va dispărea niciodată, dar cu ajutorul unor prieteni, precum Jean Perrin și matematicianul Emil Borel, ea a reușit să redobândească bucuria de a trăi. În anul 1907, împreună cu erudiții săi colegi, a creat o școală specială. Cursurile acestei școli se derulau în casele părinților respectivilor copii și reprezentau un fel de amintiri ale școlilor clandestine de fete, la cursurile cărora Marie participase în Polonia. Marie era foarte strictă și exigentă în ceea ce privește educația propriilor săi copii, în același fel în care, de altfel, și părinții ei o educaseră. De fiecare dată când fiica sa mai moțăia la ore, Marie îi lua caietul și i-l azvârlea pe fereastră, tocmai pentru a-i atrage atenția.

▲ Omul de știință Jean Perrin, bun prieten al Mariei. După ce a lucrat ca lector în cadrul Universității din Paris a devenit profesor titular în anul 1910.

În acel an, Marie a angajat mai mulți oameni pentru a o asista în laboratorul său de cercetare, lucru care a fost posibil datorită unei donații generoase din partea prosperului om de afaceri american, Andrew Carnegie.

În această perioadă, Marie era impulsionată spre un nou obiectiv de către o teză care fusese publicată și prin care se afirma că radiul nu era un element nou, ci doar un compus al heliului și al plumbului. Pentru a demonstra că radiul este un element nou, Marie a început să lucreze la izolarea radiului pur în locul unei simple cloruri de radiu. Oricum, aceasta nu era o operațiune facilă; extragerea radiului solicita foarte multă îndemânare. Anul următor Marie a devenit profesor la Universitatea din Paris și a început să se dedice misiunii de a demonstra că radiul este un element. În tot acest timp, în mod firesc, Mariei îi mai rămânea foarte puțin timp pentru copiii săi. Nu își dorea să fie așa, dar considera de o importanță majoră să apere descoperirea radiului ca

▲ Paul Langevin, cel despre care s-a spus că ar fi avut o relație cu Marie. Langevin a fost atât de înfuriat de articolul care a făcut ca acest zvon să devină un adevărat scandal încât l-a provocat la duel pe autorul respectivului articol.

Conferința internațională organizată la Bruxelles în anul 1911. În primul rând, a doua din dreapta este Marie Curie. Albert Einstein poate fi văzut în rândul din spate, al doilea din dreapta.

În așteptarea luminii

O scurtă perioadă de repaus

O EXAMINARE MEDICALĂ a scos la iveală faptul că Marie Curie suferea de inflamarea pelvisului renal. Simptomele sale erau mai puternice decât și-ar fi imaginat cineva. În luna martie, va suferi o operație în vederea îndepărtării țesuturilor afectate. Unele articole ale ziarelor de scandal ale vremii titrau că motivul real al spitalizării sale ar fi fost faptul că era însărcinată cu copilul lui Langevin. Pentru a scăpa de astfel de zvonuri indecente și de disputa din jurul acestora, Marie a închiriat o casă într-o localitate din afara Parisului, sub un nume fals. Mai târziu, va petrece câteva luni în convalescență în Anglia. Își va reveni într-o atât de mare măsură încât va putea porni în excursii în Suedia, împreună cu colegul și amicul său, Albert Einstein.

În anul 1914, fiica Mariei, Irene, va fi admisă la universitate. În același an a fost înființat, cu ajutorul Universității din Paris, un institut de cercetare a radiului. Și Irene va urma cursurile Universității din Paris unde va studia științele, asemeni mamei sale. Spre sfârșitul acestui an avea să izbucnească Primul Război Mondial.

Familia Curie în timpul războiului

În momentul în care Germania a declarat război Franței, Eve și Irene erau într-o localitate de pe coastă, unde își petreceau vacanța de vară. Veneau aici în fiecare vară și se așteptau ca în anul 1914 Marie să le însoțească; aceasta însă a decis să rămână la noul institut de cercetare a radiului. Irene i-a trimis mamei sale numeroase scrisori în care îi cerea permisiunea de a veni la institut să o asiste, dar Marie refuza de fiecare dată. Îi spunea fiicei sale că va avea nevoie de ea în viitor, dar pentru a pregăti acel viitor, Irene trebuia să studieze, cât de mult cu putință, fizica și matematica.

▾ Irene Curie, care a ales să devină om de știință asemeni mamei sale, Marie Curie. În 1932, Irene va da naștere unui băiețel pe care îl va boteza Pierre.

La aproximativ o lună de la începerea războiului, Parisul părea a fi în primejdie. Guvernul Franței a luat măsuri în vederea protejării rezervelor sale valoroase de radiu. Marie a susținut acest efort, ajutând la transportul cutiilor cu radiu, pentru o mai mare siguranță, la Bordeaux. Marie dorea să facă tot ceea ce îi stătea în putință pentru a susține Franța. Atunci când a aflat despre insuficiența ajutorului medical acordat soldaților răniți, a susținut utilizarea radiațiilor X de către medicii militari. Alături de alți numeroși voluntari, Marie a pornit spre fronturile Primului Război Mondial, cu opt vehicule echipate cu instalații care utilizau radiațiile X. Zeci de mii de soldați aveau să fie tratați prin intermediul acestor dispozitive, datorită Mariei Curie.

Sfârșitul Primului Război Mondial va aduce cu sine un eveniment care îi va umple inima de bucurie: Tratatul de la Versailles. prin care se încheia conflictul, va statua și independența Poloniei.

Omul-cheie

MARIE MALONEY

Marie Maloney a depus eforturi deosebite pentru a procura radiul necesar institutului de cercetări înființat în anul 1914. Maloney spunea că, atunci când i-a întâlnit prima dată pe soții Curie, Marie părea să aibă o privire foarte tristă.

Marie Maloney avea copii și lucra, iată două lucruri pe care Marie Curie considera că le are în comun cu aceasta, motiv pentru care cele două femei se respectau reciproc. Maloney a rămas impresionată de modul în care Marie Curie luptase, în ciuda pierderii soțului său, Pierre, într-un tragic și neprevăzut accident. A utilizat această imagine idealizată a Mariei Curie în eforturile sale de a aduna contribuții necesare institutului de cercetare a radiului.

Marie era epuizată de munca neîntreruptă, iar starea sa de sănătate era foarte precară (despre care se credea că ar fi fost și rezultatul expunerii sale la radiații), astfel încât nu se putea deplasa în America pentru a încerca să achiziționeze radiu. A fost impresionată de eforturile Mariei Maloney și a decis să străbată Atlanticul și să pornească, în cele din urmă, spre Statele Unite ale Americii. Maloney a fost unul dintre puținii oamenii care au reușit să o sustragă activităților sale de laborator. Se poate spune că, dacă nu ar fi fost Maloney, Marie nu și-ar fi părăsit nicio clipă alambicurile și flacoanele din laborator. Maloney și Marie au continuat să fie legate de o frumoasă prietenie și după aceea.

Pe parcursul campaniei sale, Maloney va creiona imaginea omului de știință care era Marie Curie, drept cea a unei femei cu privirea tristă, înveșmântată în haine negre. Ulterior, această înfățișare a Mariei Curie va dăinui în imaginația populară. De fapt, nu tristețea era cea care conferea privirii Mariei o expresie distinctă; de fapt, ea suferea de cataractă, chiar în perioada în care a întâlnit-o pentru prima dată pe Maloney.

Sufletele pereche se reîntâlnesc pe lumea cealaltă

În anul 1920, datorită actelor de caritate ale familiei Rothschild și ale altora, a fost înființat Institutul Curie. Acesta va diminua instabilitatea financiară a cercetătorilor din domeniul radiațiilor. Între timp, Irene, sub îndrumarea mamei sale, devenea om de știință, în timp ce Eve se transforma într-un muzician talentat. Marie era chinuită în această perioadă de atacuri dureroase și intense, iar auzul și văzul i se deterioraseră considerabil. Marie nu se proteja mai deloc de undele radioactive pe care le cerceta.

În această perioadă, Marie Maloney îi solicită o audiență. Maloney era ziaristă și strângea material pentru o revistă americană destinată femeilor. Marie Curie fusese tratată destul de nedrept de presa de scandal, dar, în mod surprinzător, a fost de acord să o întâlnească pe Maloney. Aceasta din urmă a fost impresionată de Marie Curie și se întreba dacă există lucruri pe care le-ar putea face pentru celebra savantă. Acest gând a marcat momentul inițierii campaniei sale de a achiziționa un gram de radiu pentru Marie Curie, o substanță care era extrem de costisitoare. Pentru a primi radiul, Marie Curie a călătorit în America, însoțită de cele două fiice ale sale, la aproximativ un an după ce Maloney a inițiat această campanie. Maria Curie a primit la Casa Albă cheia cutiei cu radiu din partea președintelui american de la acea vreme, Warren Harding.

Marie era epuizată de toate discursurile și recepțiile la care trebuia să participe și pe parcursul călătoriei sale în America nu a putut ajunge la toate evenimentele. Totuși, această călătorie o va face conștientă, odată în plus, de faptul că era capabilă să contribuie la universul științei, pe lângă cercetările pe care le efectua în mod obișnuit. În anul 1922 a devenit membră a Comitetului de Cooperare al Ligii Națiunilor și, în cele din urmă, va deveni vicepreședintele acestuia. Astfel, timpul care îi rămăsese pentru cercetare devenea din ce în ce mai limitat. În această perioadă, în comunitatea științifică atenția se concentrase pe cercetarea atomului în defavoarea elementelor, iar preocupările Mariei păreau, într-un fel, demodate. Cei mai de seamă fizicieni erau acum personalități precum Niels Bohr. Cu toate acestea, nu se putea spune că cercetările Mariei nu aveau niciun sens. Ea a continuat să conducă institutul de cercetare și să contribuie la cele mai importante dezbateri științifice ale vremii.

În anul 1926, Irene s-a căsătorit cu Frederic Joliot, un tânăr inginer chimist. În același an, Marie a participat la ceremonia de deschidere a institutului de cercetare a radiului care fusese înființat în Varșovia. Se spune că pe parcursul acestei călătorii rămânea cu privirea pierdută, admirând cu drag peisajele țării sale de obârșie, Polonia.

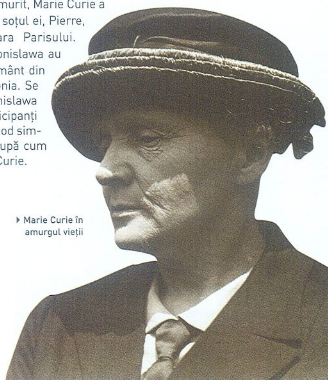
Marie va avea parte de o ultimă mare bucurie ocazionată de descoperirea, în anul 1934, a radiației artificiale, realizare aparținând fiicei sale Irene și soțului acesteia, Joliot. În luna mai a aceluiași an, într-o zi senină de primăvară, Marie a fost cuprinsă de febră și a plecat de la institutul de cercetare mai devreme decât de obicei. Din acel moment, starea sa de sănătate a continuat să se deterioreze extrem de rapid. Tot ceea ce medicii au putut face pentru ea a fost să îi spună că suferea de anemie aplastică, boală atribuită radiațiilor. Marie a pornit spre un azil în munți pentru a se trata, însă, la momentul în care a ajuns acolo, erau deja prea puține șanse de a se recupera. Pe când se afla în îngrijirea medicilor, în dimineața zilei de 3 iulie, Marie și-a dat ultima suflare. Avea 66 de ani și trăise cu douăzeci de ani mai mult decât soțul ei.

Moartea acestei mari savante care a deschis noi porți în lumea științei a fost regretată în întreaga lume. La două zile după ce a murit, Marie Curie a fost înmormântată alături de soțul ei, Pierre, într-o zonă rurală din afara Parisului. Fratele său Josef și sora Bronislawa au aruncat peste sicriul său pământ din tărâmul natal al Mariei, Polonia. Se pare că nici Josef, nici Bronislawa nu au știut că și ceilalți participanți la ceremonie aduseseră, în mod simbolic, pământ din Polonia, după cum știau că i-ar fi plăcut Mariei Curie.

▲ Marie Curie cu Warren Harding, cel de-al douăzeci și nouălea președinte al Statelor Unite ale Americii. Gramul de radiu pe care îl va primi în vizita sa în America va fi utilizat în cadrul institutului său de cercetare din Paris.

◄ Vehicul utilizat de Marie Curie pe front în Primul Război Mondial. Odată cu declararea armistițiului, Marie s-a alăturat oamenilor care au ieșit în stradă pentru a sărbători acest eveniment.

► Marie Curie în amurgul vieții

Radiul deschide porțile către o nouă eră

Mecanismul radioactivității, cercetat de soții Curie, a spart convențiile științifice ale vremii. Totuși, pentru a putea deschide un drum pe un teritoriu neexploatat, este necesară o nouă conceptualizare a lucrurilor care nu sunt împărtășite, în mod normal, de către ceilalți. Astfel, în ciuda faptului că sunt expuși ridiculizării și disprețului colegilor de breaslă, cei care înaintează cu greu, impulsionați de spiritul lor însetat de cunoaștere, sunt primii care vor trasa direcțiile în vederea descoperirii unor noi universuri captivante.

Elementul necunoscut

Radiațiile misterioase sunt emise de uraniu. Radiațiile nu sunt un fenomen artificial, creat de către om, ci au, mai degrabă, o origine absolut naturală. Convențiile științifice de dinaintea soților Curie considerau că nu se întâmplă de fapt nimic în interiorul atomului, dar prezența radiației sugera activitate la nivel atomic și subatomic. Era această radiație produsul naturii fundamentale a atomului? Se poate afirma că intuiția care le-a permis soților Curie să facă lumină în problema structurii atomului (care era necunoscută la acea vreme) era, într-adevăr, o realizare uluitoare.

Marie Curie însă nu a intenționat să avanseze teorii cu privire la structura atomului; ea s-a concentrat, până în ultimele zile ale vieții sale, pe cercetarea radiației. Din acest punct de vedere, se poate spune că Marie Curie era, în esență, mai degrabă chimistul care încerca să înțeleagă natura și structura lucrurilor decât fizicianul care voia să descopere legile naturii universale ale materiei. Cu toate acestea, este interesant faptul că abordarea sa în studiul radiației a fost utilizată ca bază pentru investigațiile asupra structurii atomului care vor fi lansate în secolul XX.

Pe când cerceta diferite tipuri de minereu, Marie a descoperit unul care emitea o radiație mai puternică decât uraniul pur. Cu alte cuvinte, ea a descoperit faptul că emisia radiațiilor nu era un domeniu exclusiv al uraniului. Fără nicio îndoială, trebuie că existau și alte elemente care, asemeni uraniului, puteau emite radiații.

În cele din urmă, Marie a observat faptul că un minereu care conține toriu și uraniu emite cantități relativ mari de radiații. Dacă ar fi fost vorba de un volum de radiații similar emisiilor radioactive cunoscute ale celor două elemente, nu ar fi fost nicio problemă. Însă volumul de radiații emis de minereu era mult mai mare decât s-ar fi putut anticipa, pornind de la elementele sale constitutive. Acest fapt a făcut-o pe Marie Curie să ajungă la o singură concluzie: pe lângă uraniu și toriu, minereul mai conține un element care emite radiații mai puternice decât cele ale celorlalte două elemente cunoscute deja.

În momentul în care a izolat elementul misterios la acea vreme, radiația emisă de acesta

◂ Extragerea radiului a fost un proces extenuant care a durat patru ani, dar soții Curie, fără să își piardă măcar o clipă speranța, visau la ziua în care vor reuși să izoleze acest element.

„Cei mai frumoși ani din viața mea au fost cei pe care i-am petrecut efectuând cercetări în laboratorul meu."

a devenit tot mai puternică, direct proporțională cu creșterea concentrației acestuia. Astfel, soții Curie au putut determina prezența celor două elemente, radiul și poloniul.

În laborator

După descoperirea soților Curie, opiniile care circulau în cadrul comunității științifice erau împărțite: este radiul un nou element sau, mai degrabă, un compus al unor elemente care sunt deja cunoscute în lumea științei?

În cazul în care radiul ar fi fost doar un compus, volumul semnificativ de radiații produs de acesta ar fi fost, fără îndoială, rezultatul unor reacții chimice. Pentru ca radiul să fie considerat un nou element care nu poate fi descompus, era necesară dezvoltarea unei noi modalități de gândire cu privire la lumea fizică. În Anglia, Lordul Kelvin a refuzat să recunoască radiul ca fiind un nou element; în schimb, acesta considera că este mai degrabă un compus din plumb și heliu.

O problemă majoră pe care o prezenta ideea conform căreia radiul este un element separat era aceea că exista în cantități mult mai mici decât s-ar putea prevedea. Instrumentele obișnuite de măsură nu ar putea detecta acest element. Pentru detectarea radiului, Marie a utilizat electrometrul construit de către soțul său. Acest nou instrument i-a permis să detecteze undele radioactive emise de radiu în aer, lucru care demonstra însăși prezența radiului ca element.

Marie Curie va folosi metoda de cristalizare fracționată pentru a izola radiul. Cristalizarea fracționată utilizează diferența dintre temperaturile de topire ale substanțelor pentru a le izola. În acest scop, Marie va topi ani întregi pehblendă în recipientele concepute în acest scop.

Cristalizarea fracționată nu este un procedeu dificil, atât timp cât se cunosc temperaturile de topire ale diferitelor substanțe care trebuie separate. Cu toate acestea, nimeni nu știa de existența radiului, implicit despre temperatura sa de topire, deoarece era un element necunoscut, care nu mai fusese studiat de nimeni până atunci. Marie

Datorită curiozității sale intelectuale arzătoare față de necunoscut, Marie Curie deschide drumul comunității științifice spre un nou univers de descoperiri.

▲ Un tânăr este tratat cu radiu pentru o afecțiune oculară, în jurul anului 1925. Utilizarea radiului în tratamentele medicale se va dezvolta rapid în următorii ani.

va utiliza procedeul „încercare și eroare" pentru a determina temperatura corespunzătoare pe care trebuia să o utilizeze. Bineînțeles că aceasta avea să necesite foarte mult timp, însă era crucial pentru a putea izola noul element.

De asemenea, mai exista și posibilitatea ca cea mai mică neatenție în procesul cristalizării fracționate să cauzeze pierderea întregii activități de cercetare depuse până atunci. Soții Curie au dedicat foarte puțin timp altor activități decât cercetării, tocmai din cauza acestui lucru. Mâncau în grabă și se întorceau degrabă la recipientele cu minereu de uraniu, încălzit la temperaturi de sute de grade.

Erau și situații în care experimentele nu se derulau după cum plănuiseră, iar soții Curie erau dezamăgiți, însă această luptă pentru și întru cercetare reprezenta pentru Marie o sursă de mari satisfacții. Mai târziu, Marie a afirmat că cei mai frumoși ani din viața sa au fost cei petrecuți în laboratorul său de cercetare.

După mai mulți ani de experimente istovitoare, desfășurate aproape monoton, soții Curie au reușit, în cele din urmă, să izoleze un decigram de clorură de radiu, o cantitate infinitezimală în comparație cu volumul imens de minereu cu care lucrau.

▲ O parte dintre notițele Mariei Curie în care sunt descrise detaliat experimentele sale.

Cu toate acestea, era o cantitate suficientă pentru a demonstra existența uraniului. Descoperirea acestei substanțe va avea un impact incomensurabil în lumea fizicii.

Modul în care înțelegem astăzi structura atomului a fost în totalitate determinat de descoperirea radiației și a cercetărilor ulterioare. Dacă radiul ar fi emis un element distinct, nefiind el însuși un compus, atunci atomul ar fi putut fi împărțit în părți mai mici. Astfel, descoperirea radiului a făcut lumină și în problema structurii atomului, reprezentând primul pas într-un nou tip de teoretizare în domeniul fizicii subatomice (fizica particulelor elementare).

Cel mai important partener

Au fost aduse critici deciziei de acordare a Premiului Nobel Mariei Curie; conform acestor critici, tot ceea ce a făcut ea a fost cercetare practică, precum încălzirea și amestecarea pehblendei, în timp ce soțul acesteia este cel căruia i-a revenit întreaga teoretizare științifică principală, precum și conducerea în sine a activității.

După atribuirea premiului în anul 1902, Henri Becquerel și Pierre Curie au fost nominalizați pentru premiul ce avea să fie acordat anul următor. Marie nu a fost nominalizată, deși în anul precedent fuseseră nominalizați împreună. Unul dintre cei care au semnat scrisoarea de recomandare pentru cei nominalizați și care o excludea pe Marie era însăși profesorul îndrumător al acesteia, Gabriel Lippmann. Lippmann nu avea niciun motiv pentru a nu-i recunoaște Mariei realizările, mai ales că o cunoștea atât de bine. După cum s-a întâmplat și în momentul în care s-a propus ca Marie Curie să devină membră a Academiei de Științe, iar apoi această propunere a fost refuzată, este limpede că în comunitatea științifică a acelei epoci erau adânc înrădăcinate, atât ideile sexiste, cât și tendința de a exclude în mod arbitrar femeile.

De fapt, Marie a fost cea care a înțeles natura radiațiilor lui Becquerel și a început să efectueze cercetări în acea direcție. Pe măsură ce ea avansa în procesul de cercetare, Pierre și-a dat seama că investigația privind natura radiațiilor va putea conduce știința înspre o cu totul altă direcție și chiar și-a abandonat propriile proiecte de cercetare pentru a-și putea susține soția și ideile sale inovatoare.

Cu siguranță, Marie este cea care a efectuat cea mai mare parte din cercetările practice în cadrul experimentelor soților Curie. Totuși, a-i recunoaște acesteia numai aceste merite reprezintă un adevărat furt al recunoașterii pe care o merită în virtutea realizărilor sale. Date fiind intuiția ei pătrunzătoare și excelentele raționamente, ar fi absurd ca lucrarea soților Curie să fie apreciată în această manieră.

În comparație cu soția sa, Pierre era cercetătorul deplin care își desfășura activitatea cu prudență și logică, bazându-se, în același timp, pe principiile consacrate. Pierre gândea prin deducție, în timp ce Marie se baza pe inducție. Astfel, se poate spune că Pierre era fizicianul, iar Marie – chimistul. Aceste firi, aparent contrarii, vor lucra și se vor completa pentru a ajunge la rezultate inovatoare. Datorită acestei colaborări, au putut extrage un decigram de radiu dintr-o tonă de minereu de uraniu.

Soții Curie au considerat întotdeauna că mai existau și alte elemente care puteau fi descoperite. Susținerea acestei idei a reprezentat credința lor nețărmurită, precum și susținerea reciprocă în activitatea lor ca oameni de știință.

Interiorul laboratorului pe care Marie Curie l-a utilizat în cercetarea sa. Era localizat într-o zonă cu umiditate crescută și cu schimbări bruște de temperatură, nefiind cel mai potrivit loc pentru derularea unor cercetări atât de minuțioase.

SOȚUL MARIEI CURIE
TIMIDUL ȘI GENIALUL PIERRE CURIE

Un tânăr visător

De fiecare dată când vine vorba de numele „Curie", probabil că prima persoană la care oamenii se gândesc, în mod obișnuit, este Marie Curie, celebra cercetătoare a radiațiilor și a altor fenomene fizice științifice. Să nu uităm însă, că ea a primit acest nume de la soțul ei, oarecum mai puțin celebru. Astfel, „Curie" a ajuns să fie asociat mai degrabă cu Marie în conștiința populară, iar numele ei de fată, Sklodowska este probabil cunoscut doar de către istorici sau de către cei pasionați de biografii.

Cu toate acestea, în timpul vieții sale, Pierre s-a bucurat de mult mai multă celebritate decât soția sa, considerată doar un simplu cercetător care își finalizase de curând teza de doctorat. Invenția electrometrului, cu mulți ani înainte de a o cunoaște pe Marie, îl făcuse deja pe Pierre Curie celebru în cercurile științifice. Dispozitivul, care se va dovedi de o importanță crucială în descoperirea radiului, fusese inventat de Pierre pe când avea numai 21 de ani. De aici se poate deduce faptul că Pierre Curie era un inovator.

Totuși, încă de la o vârstă fragedă, Pierre nu se considera inteligent. Aceasta deoarece avea un frate mai mare care excela academic. În schimb, petrecea mult timp plimbându-se pe făgașe de munte, bucurându-se de splendorile naturii.

▲ Marie și Pierre Curie la lucru. Se crede că cea de-a doua fiică a lor, Eve, a moștenit toate trăsăturile pentru care părinții săi erau recunoscuți.

Pierre fusese norocos să aibă părinți care i-au recunoscut înclinațiile spre lumea științei și care i-au asigurat un profesor privat în loc să îl trimită la o școală obișnuită. La vârsta de 14 ani, putea primi instrucțiuni individualizate în domeniul matematicii, vârstă de la care talentul său începe să înflorească. Doi ani mai târziu va intra la Universitatea din Paris și va absolvi în jurul vârstei de 18 ani.

O decizie

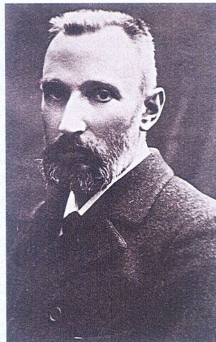
Pierre părea să fi fost absorbit total de studiu și dădea prea puțină importanță aspectelor sufletești. Din câte se pare, considera că o relație cu o femeie este un obstacol în cercetările sale. În jurnalul său de la 20 de ani scria că erau prea puține femei geniale care să fi meritat să îi stea alături.

Apoi, într-o zi, Pierre o va întâlni pe Marie Sklodowska. Deși nu se știe cu siguranță dacă întâlnirea lui Pierre cu Marie l-a făcut pe acesta să își schimbe în totalitate părerea despre sexul opus, cel puțin a devenit conștient de faptul că există genii feminine în știință și că, în plus, exista o femeie care ar putea deveni partenera sa, fără a se transforma într-un obstacol în cercetările sale științifice.

Mai târziu, Pierre afirma că decizia de a-i cere Mariei să se întâlnească din nou a fost cea mai ușoară decizie pe care a trebuit să o ia vreodată.

Pierre a depus toate eforturile de care era în stare pentru a-și înțelege soția cât mai bine cu putință. A studiat limba polonă și i-a scris Mariei scrisori în această limbă, exprimându-și dragostea față de ea, în perioada de vară în care era plecată.

De fapt, de fiecare dată când se aflau departe unul de celălalt, Pierre îi scria soției sale scrisori, indiferent cât de scurtă era această perioadă. O mare parte din conținutul acestor scrisori era dedicat cercetărilor științifice, însă nu lipseau nici expresiile specifice celor îndrăgostiți care

▲ Pierre Curie, distinsul om de știință, soțul Mariei Curie. După moartea acestuia, Marie a scris o biografie care evocă viața și activitatea lui Pierre.

doresc să îl facă pe celălalt conștient de afecțiunea pe care o nutresc față de acesta.

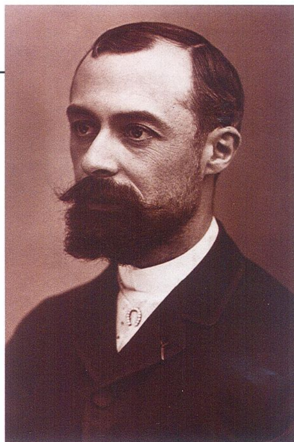
Cercetările soților Curie

Este dificil să se determine care erau rolurile individuale ale soților Curie în procesul descoperirii radiului. Pierre i-a oferit soției sale întreaga sa susținere, ca soț și coleg. În momentul în care Marie a conștientizat posibilitățile care pot fi atinse prin cercetarea pehblendei, Pierre și-a abandonat propriile cercetări, pentru a se putea concentra asupra ajutorului pe care voia să îl acorde soției sale.

Deși aceasta este doar o pură speculație, se poate spune că, dacă Pierre Curie nu ar fi murit în acel accident nefericit, probabil astăzi numele „Curie" ar fi evocat imaginea cuplului Marie și Pierre Curie, și nu în principal a Mariei, cum se întâmplă în prezent.

Intelectualii care au stimulat explorările științifice

Marie Curie visa mereu la renaşterea ţării sale de origine, Polonia, în fiecare zi în care se dedica cercetării ştiinţifice. Lumea îi va oferi o serie de oportunităţi pentru a-i testa avântul. Determinarea şi energia sa vor fi întotdeauna susţinute de talentul său incomparabil. Există mulţi alţi mari oameni de ştiinţă, cu temperamente asemănătoare Mariei Curie care o vor influenţa şi care vor fi influenţaţi de ea.

Descoperitorul undelor radioactive

Henri Becquerel (1852-1903)

Henri Becquerel este cel care a pus bazele cercetărilor de mai târziu ale soților Curie și descoperirii radiului și poloniului efectuate de aceștia. Alături de cuplul Curie, Becquerel va fi recunoscut de către comunitatea științifică, primind Premiul Nobel pentru Fizică.

Antoine Henri Becquerel, fizician francez, laureat al Premiului Nobel, este unul dintre descoperitorii radioactivității. S-a născut la Paris într-o familie renumită pentru cele patru generații de oamenii de știință, inclusiv Antoine Henri Becquerel și fiul acestuia, Jean. A studiat științele la École Polytechnique (Școala Politehnică) și ingineria la École des Ponts et Chaussées (Școala de poduri și șosele). În anul 1890 s-a căsătorit cu Louise Désirée Lorieux.

În anul 1892, a devenit cel de-al treilea membru al familiei sale care preia funcția de fizician în cadrul Muzeului Național de Istorie Naturală. În anul 1894, devine inginer-șef în cadrul Departamentului Drumuri și Poduri.

În anul 1896, în timp ce studia fosforescența sărurilor de uraniu, Becquerel a descoperit accidental radioactivitatea. Cercetând lucrările lui Wilhelm Conrad Roentgen, Becquerel a învelit o substanță fluorescentă, sulfat de uraniu și potasiu, cu plăci fotografice și material negru pentru a o pregăti în vederea unui experiment care solicita lumina puternică a soarelui. Înainte însă de a-și pune experimentul în aplicare, Becquerel a observat că plăcile fotografice au fost imprimate de radiațiile probelor de uraniu, înnegrindu-se complet. Această descoperire l-a determinat pe Becquerel să analizeze emisia naturală de radiații nucleare.

În anul 1903, va primi Premiul Nobel pentru Fizică, pe care îl va împărți cu Pierre și Marie Curie; premiul a fost acordat în semn de recunoaștere pentru contribuția extraordinară pe care a adus-o la descoperirea radioactivității naturale. În anul 1908, anul morții sale, Becquerel a fost ales secretar permanent al Academiei de Științe. S-a stins din viață la vârsta de 55 de ani.

De dragul învățăturii

O școală dură, dar o învățătură plăcută

MARIA A AVUT NOTE EXCELENTE LA ȘCOALĂ. La vârsta de zece ani, studia în aceeași clasă cu sora ei mai mare, Helena, în vârstă de 12 ani. Directoarea acelei școli introdusese pe ascuns o materie în planul de învățământ al elevilor săi. În locul orelor de limbă și istorie rusă, impuse de stat, a introdus studiul culturii poloneze. Predarea de ore de cultură poloneză fusese interzisă. Limba utilizată la aceste ore era, desigur, polona. Autoritățile din învățământ efectuau investigații periodice în școli pentru a se asigura de faptul că nu aveau loc astfel de activități subversive.

Atunci când vedeau inspectorii venind în școală, elevii își ascundeau manualele și se prefăceau a fi implicați într-o activitate școlară nevinovată, precum lucrul de mână. Maria se temea de acești inspectori mai mult decât de oricine altcineva și anume pentru că inspectorii le adresau elevilor întrebări pentru a se asigura de faptul că învățământul și educația rusă erau bine organizate; întotdeauna profesorii o alegeau pe Maria pentru a răspunde la aceste întrebări, deoarece puteau avea încredere în ea că oferea răspunsurile perfecte.

Maria recita o litanie privind diverse evenimente istorice rusești sau numele țarilor, într-o limbă rusă perfectă. Acest lucru era, desigur, umilitor pentru ea, însă trebuia să îl facă. Cu toate acestea, când a fost întrebată cine se află la conducerea Varșoviei, nu a putut răspunde într-o manieră satisfăcătoare pentru inspector; în ciuda faptului că era doar o fetiță de zece ani, Maria credea cu hotărâre că Varșovia era a polonezilor. În momentul în care instructorul i-a repetat întrebarea pe un ton mai aspru, cu greu Maria a răspuns că Varșovia era sub autoritatea țarului Alexandru al II-lea al Rusiei. De îndată ce inspectorul, satisfăcut de acest răspuns, a părăsit sala de clasă, Maria a izbucnit în lacrimi.

▲ Armata rusă, în vremea revoltei poloneze din anul 1863. Eșecul acestei revolte va face ca Rusia să adopte o atitudine mai severă, inclusiv prin suprimarea limbii polone și a culturii poloneze.

Astfel de lucruri se întâmplau în mod regulat, însă Maria iubea în continuare școala. Din momentul în care și-a pierdut mama și sora, răpuse de boală, Maria a descoperit că pentru ea cea mai mare bucurie era cunoașterea. Și-a menținut antipatia față de Rusia și se spune că s-a bucurat nespus când a aflat că țarul Alexandru al II-lea a fost asasinat. La doi ani după asasinat, Maria va absolvi școala cu cele mai bune rezultate din clasa sa, la vârsta de 15 ani. A fost cel de-al treilea copil al familiei Sklodowski care a reușit să absolve cursurile gimnaziale.

▲ Țarul Alexandru al II-lea al Rusiei. A fost asasinat în 1881 printr-un atac cu bombă.

Formidabila idee a unei surori

Tatăl Mariei era foarte mândru de faptul că fiica sa a absolvit școala gimnazială fiind prima din clasă. În semn de recunoștință, a lăsat-o pe Maria în grija unor rude de la țară timp de un an, pentru a se odihni și recupera după toți anii de studiu temeinic. În această perioadă, Maria își va petrece timpul făcând plimbări în pădure, înotând și bucurându-se la maximum de absolut orice avea de oferit viața la țară.

▼ Universitatea din Varșovia. Studiile universitare erau interzise femeilor la acea vreme și Maria a fost obligată să renunțe la ideea de a-și continua studiile în țara natală.

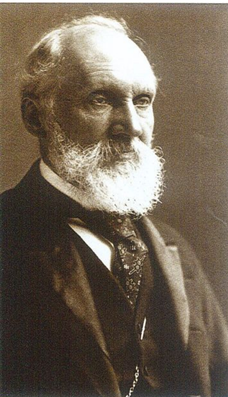

DIN CULISE

LIMBA MATERNĂ REPRIMATĂ

În Varșovia acelei vremi, fusese ridicat un monument într-o piață publică, iar pe acesta se afla o inscripție care menționa că este dedicat „oamenilor de credință ai Poloniei". Monumentul fusese oferit polonezilor de către țarul Rusiei. Se spune că patrioții Varșoviei loveau, în mod regulat, monumentul, considerat un simbol al imperialismului rusesc. Ca reacție la revolta poloneză din anul 1863, conducătorii ruși au urmărit să distrugă complet orice vestigiu care aparținea în mod clar culturii poloneze. Unul dintre rezultatele acestei politici a fost utilizarea forțată a limbii ruse în școlile poloneze.

Directorul școlii în care lucra tatăl Mariei, Vladislav, era un șovin rus tipic și îi mustra aspru pe elevi, dacă din neatenție ar fi spus ceva în limba polonă. Vladislav va încerca să îi protejeze pe elevi, spunând că aceștia folosesc uneori limba polonă neintenționat. Acest gen de atitudini ale lui Vladislav vor conduce la o serie de fricțiuni între el și directorul liceului și în cele din urmă la înlăturarea lui Vladislav din funcție și din locuința de serviciu. Într-adevăr, pentru elevii școlii, care se obișnuiseră ani întregi să vorbească acasă în limba polonă, faptul că erau forțați să vorbească în limba rusă trebuie să fi fost o experiență foarte grea. Aceste circumstanțe vor duce la scăderea nivelului de instruire în rândurile elevilor din Polonia.

Nobilul și fizicianul pe care îl admira Marie Curie

Lord Kelvin (1824-1907)

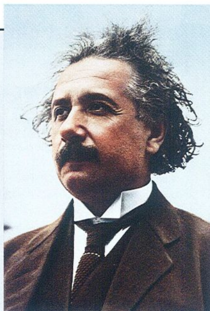
Cel care avea să devină Lord Kelvin s-a născut în Belfast, Irlanda de Nord, în anul 1824. Numele său era William Thomson. Tatăl său era matematician la Universitatea din Glasgow. El însuși a fost admis la această universitate încă de la vârsta de 10 ani și a studiat fizica la Universitatea Cambridge. La vârsta de 22 de ani a devenit profesor de fizică în cadrul Universității din Glasgow. Cercetările sale au adus fizica în era modernă. În semn de recunoaștere a realizărilor sale, i-a fost acordat un rang nobiliar, primind titlul de lord Kelvin.

În funcție de fiecare țară, temperaturile sunt exprimate, fie în grade Fahrenheit, fie în grade Celsius, însă noțiunea de „zero absolut" face parte din convenția internațională. Această noțiune a fost dezvoltată de către lordul Kelvin, iar unitatea de măsură care are la bază conceptul temperaturii de zero absolut a fost denumită „Kelvin".

În perioada în care Marie l-a cunoscut pe Pierre Curie, acesta nu era un om de știință celebru la nivel național, însă lucrările sale erau recunoscute în străinătate. Lordul Kelvin era unul dintre cei care îi recunoscuseră talentul lui Pierre Curie, iar în 1893, când a vizitat Parisul, cei doi au petrecut multe ore împreună, conversând pe teme de interes reciproc. În momentul în care soții Curie au primit recunoașterea Academiei Regale de Științe, se spune că lordul Kelvin a primit vestea cu o așa de mare bucurie ca și cum el însuși ar fi primit respectiva recunoaștere. Într-una dintre întâlnirile pe care le-au avut, soții Curie i-au dăruit lui Kelvin o particulă de radiu drept suvenir.

Lordul Kelvin a locuit în incinta Universității din Glasgow și și-a petrecut cea mai mare parte din viață acolo. A murit la vârsta de 84 de ani; a fost organizată o ceremonie funerară națională, fiind înmormântat la Westminster Abbey, alături de Newton și Darwin.

Marele geniu al fizicii care iubea știința și pacea

Albert Einstein (1879-1955)

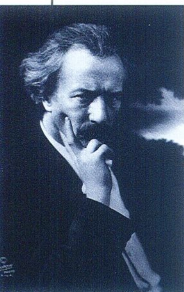
Albert Einstein, fiul unui comerciant evreu, s-a născut în Germania în anul 1879. Încă de la o vârstă fragedă a acumulat o serie de cunoștințe prin studiu individual. A fost admis la universitate, însă nu era cel mai bun student. După ce a absolvit studiile superioare s-a angajat pe postul de inspector în cadrul unui oficiu de brevete și în același timp a început să se implice în cercetări din domeniul fizicii. A scris o serie de lucrări remarcabile și pentru o perioadă a fost profesor în cadrul Universității din Praga. În anul 1912 a devenit profesor al universității pe care o absolvise în Elveția. Marie Curie l-a recomandat pentru această poziție, aducând ca argument lucrările sale excelente, recunoscute de aproape orice membru al comunității științifice. Susținerea acesteia i-a dat lui Einstein încredere și l-a făcut să strălucească și mai puternic în universul științei.

După ce a primit cel de-al doilea Premiu Nobel, Marie Curie se afla într-o stare fizică deplorabilă, cauzată de eforturile excesive depuse în activitatea sa de cercetare. S-a înzdrăvenit însă într-o așa măsură încât în anul 1913 a pornit într-o excursie, însoțită de fiicele sale și de Albert Einstein. Marie Curie era unul dintre puținii oameni care, la acea vreme, au înțeles pe deplin teoriile dificile ale lui Einstein și, discutând pe teme legate de fizică, cei doi vor petrece clipe plăcute împreună în această călătorie.

Einstein a lansat teoria relativității în anul 1915. Descoperirile sale privind efectele fotoelectrice i-au adus Premiul Nobel în anul 1921. În anul 1933, a pornit spre America din pricina represiunii exercitate asupra evreilor de către naziști în Germania. Einstein a regretat profund faptul că descoperirea sa a fost ulterior utilizată în crearea bombei atomice și, după război, s-a implicat în mișcarea pentru pace. A murit în anul 1955 și, conform dorinței sale, a fost incinerat, iar cenușa sa a fost risipită peste un râu.

Pianistul care a luptat pentru renașterea țării sale

Ignacy Jan Paderewski (1860-1941)

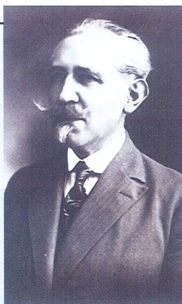

Ignacy Jan Paderewski a fost un cunoscut pianist, compozitor, diplomat și politician polonez care a deținut funcția de prim-ministru al Poloniei. Încă din fragedă copilărie, Paderewski a fost atras de muzică. Inițial, a luat lecții particulare de pian. La vârsta de 12 ani, în anul 1872, a plecat spre Varșovia, unde a fost admis la Conservator. După absolvire, în anul 1878, a primit propunerea de a deveni profesor de pian alma mater și a acceptat. În anul 1880, Paderewski s-a căsătorit cu Antonina Korsakówna, iar la scurt timp, s-a născut primul lor copil care, la doar un an de la naștere, a dat semnele unui handicap; la scurt timp, Antonina a murit. Paderewski s-a decis să se dedice muzicii și, în anul 1881, s-a îndreptat spre Berlin pentru a studia compoziția cu Friedrich Kiel și Heinrich Urban. În anul 1884 s-a mutat la Viena unde a fost elevul lui Teodor Leszetycki. Tot aici, în anul 1887, și-a făcut și debutul muzical. În scurt timp a devenit foarte cunoscut, iar aparițiile sale (la Paris în anul 1889 și la Londra în anul 1890) au fost pline de succes. Maniera sa interpretativă a creat un mare entuziasm care a atins culmi aproape extravagante de admirație; triumful său a fost reiterat și în Statele Unite în anul 1891. Foarte rapid, numele său a devenit sinonim cu cele mai înalte niveluri de virtuozitate.

În timpul Primului Război Mondial, Paderewski a devenit membru activ al Comitetului Național Polonez din Paris, care a fost în scurt timp acceptat de Antantă ca organismul reprezentativ în exil al Poloniei. Paderewski a devenit purtătorul de cuvânt al acestei organizații; în scurt timp a format alte organizații sociale și politice, printre care și Fondul Polonez pentru Întrajutorare din Londra. În anul 1919, într-o Polonie independentă, Paderewski devine prim-ministru și ministru al afacerilor externe (ianuarie 1919 - decembrie 1919), reprezentând astfel Polonia la Conferința de Pace de la Paris. În vara acelui an, a semnat Tratatul de la Versailles prin care majoritatea teritoriilor din Marea Polonie medievală și estul regiunii Pomerania (în jurul orașului Gdańsk) erau restituite noii republici poloneze. Deși era mai puțin în comparație cu ceea ce solicitaseră delegații polonezi, aceste teritorii au constituit nucleul statului polonez restaurat. Paderewski își va continua cariera politică și cea muzicală pentru tot restul vieții. A murit la vârsta de 80 de ani, în anul 1941.

Fizicianul care a fost acuzat că ar fi fost iubitul Mariei Curie

Paul Langevin (1872-1946)

Paul Langevin a fost un fizician francez de renume care a rămas în istoria științei prin dinamica și ecuația care îi poartă numele. A fost unul dintre fondatorii „Comité de vigilance des intellectuels antifascists" („Comitetul de vigilență al intelectualilor antifasciști"), o organizație antifascistă, creată la data de 6 februarie 1934 ca reacție la violențele antiparlamentare care au avut loc la această dată. Langevin a fost, de asemenea, președintele Ligii Drepturilor Omului (LDH) între anii 1944 și 1946 — devenise recent membru al Partidului Comunist Francez. A fost înmormântat la Panthéon.

Langevin s-a născut la Paris și a studiat la École de Physique et Chimie (Școala de fizică și chimie) și la École Normale Supérieure (Școala normală superioară). Apoi s-a înscris la Universitatea Cambridge și a studiat în laboratorul Cavendish, sub conducerea lui Sir Joseph John Thomson. Langevin s-a întors la Sorbona și și-a obținut doctoratul de la Pierre Curie în anul 1902. În anul 1904 a devenit profesor de fizică la Collège de France. În anul 1926 a devenit director al École de Physique et Chimie unde, de altfel, el însuși studiase. În anul 1934 a fost ales membru al Academiei de Științe.

Langevin s-a remarcat prin lucrările sale cu privire la paramagnetism și diamagnetism și a conceput interpretarea modernă a acestor fenomene din punct de vedere al sarcinilor electrice ale electronilor în atomi. Cea mai cunoscută lucrare a sa este cea referitoare la utilizarea ultrasunetelor, folosind efectul piezoelectric, descoperit de Pierre Curie. În timpul Primului Război Mondial, a început să utilizeze ultrasunetele pentru a detecta submarinele prin localizarea ecoului. Până în momentul în care studiile sale au putut deveni aplicabile, războiul s-a încheiat. Pe parcursul carierei sale, Paul Langevin a fost preocupat și de răspândirea teoriei relativității în Franța.

În anul 1910 au circulat zvonuri conform cărora ar fi avut o aventură amoroasă cu Marie Curie; astăzi, nepoata Mariei Curie și nepotul lui Langevin sunt căsătoriți: Hélène Langevin-Joliot și Michel Langevin. Paul Langevin era cunoscut drept un oponent fervent al nazismului și a fost înlăturat din funcție de către guvernul de la Vichy, în urma ocupării țării de către Germania nazistă. A fost repus în funcție în anul 1944. A murit în anul 1946, la doi ani după ce a putut vedea el însuși eliberarea Parisului.

Calea către înțelegerea nelimitată a fizicii

Isaac Newton, părintele științei moderne spunea: „Dacă am văzut mai departe decât alții, asta este pentru că stăteam pe umerii unor giganți". Nicio descoperire științifică nu este independentă de predecesorii săi sau de contextul istoric. Oamenii de știință ai vremurilor noastre continuă să își dezvolte cercetările pe baza succeselor din trecut ale unor „giganți" de genul celor la care Newton face referire. Marie Curie a fost un astfel de gigant al științei.

În urma Mariei Curie

PRIMA FIICĂ A MARIEI CURIE, Irene, s-a născut în anul în care mama sa își alesese tema pentru doctorat. Irene a demonstrat un interes deosebit față de știință încă de la o vârstă fragedă, asemeni mamei sale. În cele din urmă, va îmbrățișa aceeași carieră cu cea a părinților săi. La momentul în care a luat această decizie, tatăl său, Pierre Curie, murise, iar fiicei sale îi lipsea îndrumarea acestuia. Totuși, mama sa, și ea laureată a Premiului Nobel, va fi alături de fiica sa pentru a o ghida în comunitatea științifică. În plus, Irene era înconjurată de mulți alți oameni de știință eminenți care își vor aduce aportul la dezvoltarea talentelor sale.

Irene s-a căsătorit cu cercetătorul Frederic Joliot, care era cu trei ani mai mic decât ea. Amândoi au adoptat numele Joliot-Curie după căsătorie. Cei doi vor întreprinde cercetări în domeniul fizicii. Astfel, în anul 1931 au separat poloniul de radon și au publicat un raport cu privire la aceasta în anul următor, raport care a fost primit cu scepticism de către comunitatea științifică; Ernest Rutherford și studenții săi au analizat însă raportul Joliot-Curie și au utilizat rezultatele acestora în descoperirea neutronilor.

La sfârșitul anului 1933, cuplul Joliot-Curie a participat la o conferință internațională științifică, prilej cu care au declarat că descoperiseră deja cu un an în urmă pozitronii despre care se spunea că ar fi fost descoperiți în America. Această revendicare a primit tot reacții sceptice. Erau dezamăgiți, însă au primit încurajările unor colegi de seamă, precum Niels Bohr. S-au întors în Franța unde și-au continuat cercetările. În anul următor, cei doi au reușit să creeze artificial, pentru prima dată în istorie, o substanță care să poată emită radiații. Pentru aceasta au primit Premiul Nobel în anul 1935; era cel de-al treilea Premiu Nobel care era acordat unor membri ai familiei Curie. Succesul celor doi i-a produs Mariei Curie o mare bucurie, însă la scurt timp ea va deceda, fără să o poată vedea pe Irene primind Premiul Nobel.

Marie sperase ca fiicele sale să aleagă o carieră în știință, însă Eve nu s-a arătat deloc pasionată de activitatea de cercetare a mamei ei. Era mai degrabă interesată de mama sa ca om și, în general, avea preocupări umaniste, precum muzica și literatura. La trei ani de la moartea mamei sale, în anul 1937, Eve a publicat o biografie a mamei sale, intitulată „Madame Curie". Cartea se mai citește și astăzi, fiind considerată cea mai bună biografie a Mariei Curie din toate timpurile. Eve a scris-o destul de rapid și aceasta deoarece voia să ajungă în mâinile cititorilor înainte ca altcineva să scrie lucruri nedrepte sau neadevărate despre viața mamei sale. De asemenea, această biografie va consolida imaginea Mariei Curie ca figură istorică.

Marie Curie nu a trăit doar pentru a-și urma ferm cercetările, așa cum unii și-o imaginează. Era o femeie foarte sensibilă și afectuoasă care

O tomografie computerizată utilizează radiații X pentru a realiza fotografii detaliate ale structurilor din interiorul corpului uman. Utilizarea radiațiilor pentru desfășurarea acestei proceduri implică și anumite riscuri.

◂ Fiica Mariei Curie, Eve, se va căsători cu președintele UNICEF. În anul 1965, când UNICEF-ul a primit Premiul Nobel pentru Pace, Eve Curie și-a însoțit soțul la ceremonia de decernare.

„Mă număr printre cei care cred că știința are o frumusețe aparte. Un om de știință în laboratorul său nu este numai un tehnician: el este asemeni unui copil aflat în fața unor fenomene naturale care îl impresionează ca și cum s-ar afla într-un basm."

▾ Irene și soțul acesteia, Frederic. După moartea mamei sale, Irene i-a preluat locul la Universitatea din Paris.

își iubea familia și care era îndrăgostită de lumea naturii. Realizările sale ca om de știință sunt uluitoare, așa cum sunt însă și trăsăturile sale de personalitate.

Tărâmul fără margini

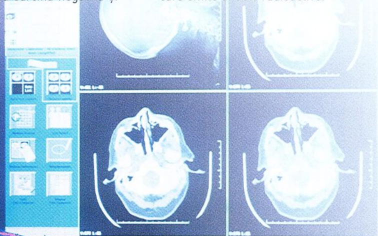
În ultimul an al secolului al XIX-lea, lordul Kelvin și-a prezentat conceptul „norii negri". Acesta viza explicațiile nesatisfăcătoare pe care fizica acelei vremi le oferea cu privire la două fenomene: experimentul Michelson-Morley și radiația totală. Cu toate acestea, dacă aceste două experimente puteau fi explicate într-un mod corespunzător, era necesară descoperirea unor noi principii ale fizicii. A fost nevoie de mai mulți ani până ce acest obiectiv a fost atins.

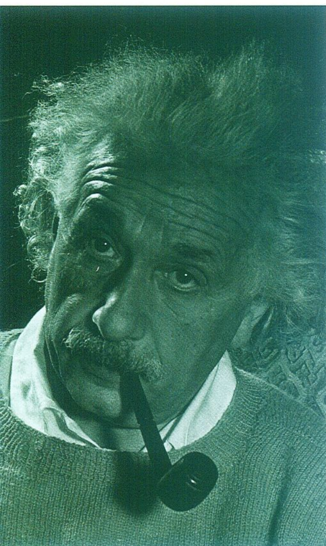
Caracteristicile procesului de radioactivitate vor fi acoperite de mister pentru o bună perioadă de timp de la descoperirea radiației. De ce radiația ar fi fost emisă de atomi dacă nu exista nimic în interiorul acestora? Principiile care stăteau la baza acestui fenomen vor ieși treptat la lumină prin cercetările unor oameni de știință, precum familia Curie și Rutherford.

Este cunoscut faptul că există trei tipuri de unde electromagnetice în radiații: undele alfa, cu sarcină pozitivă, undele beta, cu sarcină negativă și undele gama, fără sarcină electrică. Emisia unor astfel de unde este legată de ideea că atomul nu este cea mai mică unitate de materie. Au fost propuse mai multe modele pentru structura atomului și s-a emis teoria că atomul este format dintr-un nucleu și un înveliș de electroni, nucleul fiind cel care emite undele radioactive.

▴ Niels Bohr, un bun prieten al Irenei. În anul 1957 a primit Premiul Nobel pentru Fizică („Atomii pentru pace").

◄ Albert Einstein a avertizat cu privire la pericolele pe care le prezintă armele nucleare, care au fost dezvoltate în baza teoriilor unor fizicieni asemeni lui însuși.

Progresele înregistrate de cercetători vor releva faptul că nucleul atomului este format din protoni și neutroni, înconjurat de un înveliș de electroni. Cercetările publicate ulterior vor avansa ideea conform căreia protonii și neutronii sunt compuși din particule și mai mici, denumite „quarci" (particule elementare).

Cu cât particulele analizate de fizicieni sunt mai mici, cu atât mai complexe au devenit instrumentele prin intermediul cărora se derulează astfel de cercetări. Instrumentele precum acceleratoarele, care sunt utilizate pentru emiterea undelor electromagnetice, sunt rotunde și au o circumferință de până la douăzeci și șapte de kilometri. Acestea nu pot fi construite decât în cadrul unor proiecte susținute de către stat. Este o lume complet diferită de cea în care Marie Curie muncea din greu în micuțul și înghesuitul ei laborator.

„Cei doi nori negri" despre care vorbea lordul Kelvin vor fi îndepărtați de mecanica cuantică și de teoria relativității a lui Einstein. Cu toate acestea, contrar previziunilor lui Kelvin, acestea nu vor da răspunsuri tuturor întrebărilor rămase nesoluționate în domeniul fizicii. Într-adevăr, se poate spune că a ridicat mai multe întrebări decât a răspuns.

Găsirea adevărului

Valoarea unei cercetări nu este determinată de premiile primite de cercetător. Unele dintre descoperiri sunt înaintea timpului lor și, de aceea, nu sunt înțelese de către contemporani, urmând să primească aprecierea generațiilor următoare. De exemplu, deși Einstein a primit Premiul Nobel, aceasta nu a fost pentru teoria relativității, cea mai mare descoperire a fizicii secolului al XX-lea. În acea perioadă, Comitetul Nobel nu putea înțelege pe deplin ce propunea Einstein, astfel încât nu i-au mai acordat premiul pe care îl merita cu prisosință.

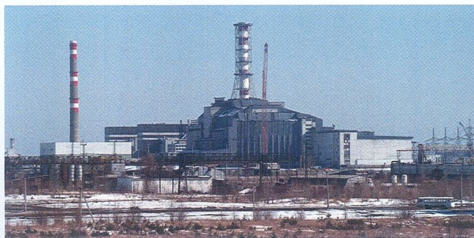
Pentru a obține o deosebită recunoaștere, descoperirile științifice trebuie să iasă în întâmpinarea nevoilor oamenilor care urmăresc astfel de inovări. Cu alte cuvinte, se poate spune că norocul este un factor important în determinarea felului în care o cercetare de ordin științific va fi primită de marele public. Din fericire pentru membrii familiei Curie, aceștia au fost îndeajuns de norocoși pentru ca trei dintre realizările lor să apară exact în momentul potrivit și să se bucure de recunoașterea care să le aducă mai apoi Premiul Nobel.

Cu câteva luni după căsătoria Mariei cu Pierre Curie, germanul Wilhelm Roentgen va face o descoperire fabuloasă, cea a radiațiilor X, în timp ce analiza fenomene ale descărcărilor electrice. Datorită faptului că puteau fi folosite pentru a capta imagini ale structurilor interne ale organismului uman, radiațiile X au o deosebit de importantă utilitate practică și mulți oameni de știință au întreprins activități de cercetare a principiilor care stăteau la baza acestora. Poate că, dacă nu ar fi existat această componentă de ordin practic a potențialelor radiații, oamenii de știință nu ar mai fi arătat atât de mult entuziasm față de această descoperire.

Aplicația practică a cercetărilor științifice pentru întreaga societate este, evident, unul dintre cele mai importante motive pe care inițial se bazează cercetarea. Totuși, în spatele cercetării științifice nu se află numai pragmatismul. Principalul motiv este curiozitatea intelectuală fără astâmpăr a oamenilor de știință, măcinați de aflarea modului în care funcționează lumea din jurul lor.

Este dificil ca marele public să înțeleagă aplicațiile practice ale instrumentelor imense (și extrem de scumpe) care se construiesc în prezent pentru cercetarea în domeniul fizicii. Probabil că Marie Curie nu intuia modul în care cercetarea sa poate primi utilitate practică, atunci când a început să întreprindă propriile cercetări, pornind de

Un test cu bombă atomică din anii 1950. America a lansat bombe atomice asupra orașelor Hiroshima și Nagasaki din Japonia în cel de-al Doilea Război Mondial și va continua să testeze bombe după război, în locuri precum atolul Bikini.

▲ O explozie a zguduit centrala nucleară de la Cernobâl din Republica Socialistă Sovietică Ucraineană, în anul 1986. 3430000 de oameni vor fi afectați de radiațiile emise în timpul accidentului.

la lucrările oamenilor de știință de dinaintea ei. Astfel, s-a descoperit că radiul poate fi folosit în distrugerea celulelor, lucru care a dus la dezvoltarea terapiei cu radiu în tratamentul cancerului.

Astfel de descoperiri ale utilității practice, care poate fi acordată rezultatelor cercetării, sunt, într-un fel, anticipate, încă de la începutul cercetării. Însă singurul lucru asupra căruia Marie Curie s-a concentrat atunci când și-a început cercetarea a fost acela de a aduce lumină asupra misterelor lumii fizice din preajma ei, lume care nu era mai deloc înțeleasă. Marie exprima în mod elocvent ceea ce reprezintă, în general, motivațiile oamenilor de știință atunci când explorează lumea naturală, spunând: „Mă număr printre cei care cred că știința are o frumusețe aparte. Un om de știință în laboratorul său nu este numai un tehnician: el este asemeni unui copil aflat în fața unor fenomene naturale care îl impresionează ca și cum s-ar afla într-un basm."

Oamenii de știință sunt motivați de dorința de a atinge un nivel de cunoaștere pură. Această dorință este cea care îi și legitimează în a aduce lumină asupra lucrurilor inexplicabile.

Viitorul

Dezvoltarea fizicii a dus la utilizarea radiațiilor în domeniul științei medicale și, în consecință, multe vieți au fost salvate. Apariția tehnologiilor la nivel atomic au conferit rasei umane un control și mai puternic asupra unităților fundamentale ale materiei, dezlănțuind incredibilele energii conținute în aceasta. Odată cu această mare putere a apărut și o mare responsabilitate pentru rasa umană.

Pe întreaga suprafață a pământului sunt distribuite îndeajuns de multe arme nucleare care pot mătura omenirea de câteva ori. În același timp, centralele nucleare produc deșeuri care vor emite radiații pentru mii de ani de acum încolo. O cât de mică neatenție în interiorul unei astfel de centrale poate duce la accidente care ar anula viața în zonele înconjurătoare ei. Acest lucru a fost deja demonstrat în anii 1980 prin accidentul de la centrala nucleară Cernobâl din Uniunea Sovietică.

Este adevărat că viețile noastre, ale tuturor, au fost îmbunătățite prin progresele științei și că nu mai există o cale de întoarcere la perioada mult mai simplă în care nu dețineam astfel de puternice cunoștințe științifice. Poate rasa umană să prevină derapajul către instinctele negative, dezlănțuind puterea distructivă închisă în atom?

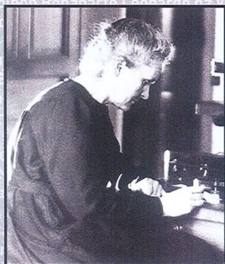
După izbucnirea Primului Război Mondial, Marie Curie a pornit spre câmpul de luptă și a depus eforturi extraordinare pentru a utiliza tehnologia radiațiilor X în vederea salvării de vieți omenești. Marie ne-a oferit o indicație prețioasă prin intermediul acțiunilor pe care ea însăși le-a întreprins în război cu privire la modul în care trebuie să ne folosim de uimitoarele noi tehnologii care se dezvoltă în prezent. Știința trebuie să progreseze, dar să fie în același timp secondată de rațiune și înțelepciune. Aceasta este datoria oricărui om a cărui viață a fost facilitată prin dezvoltarea științei.

◀ Imaginea creierului uman obținută printr-o scanare IRM (imagistică prin rezonanță magnetică). Nu se folosesc radiații X, ci mai degrabă magnetismul și undele electrice, pentru a realiza imaginile structurilor din interiorul corpului uman.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

MARIE CURIE

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

45

NICHITA HRUȘCIOV

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Nichita Hrușciov

Numărul 45

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5,
sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

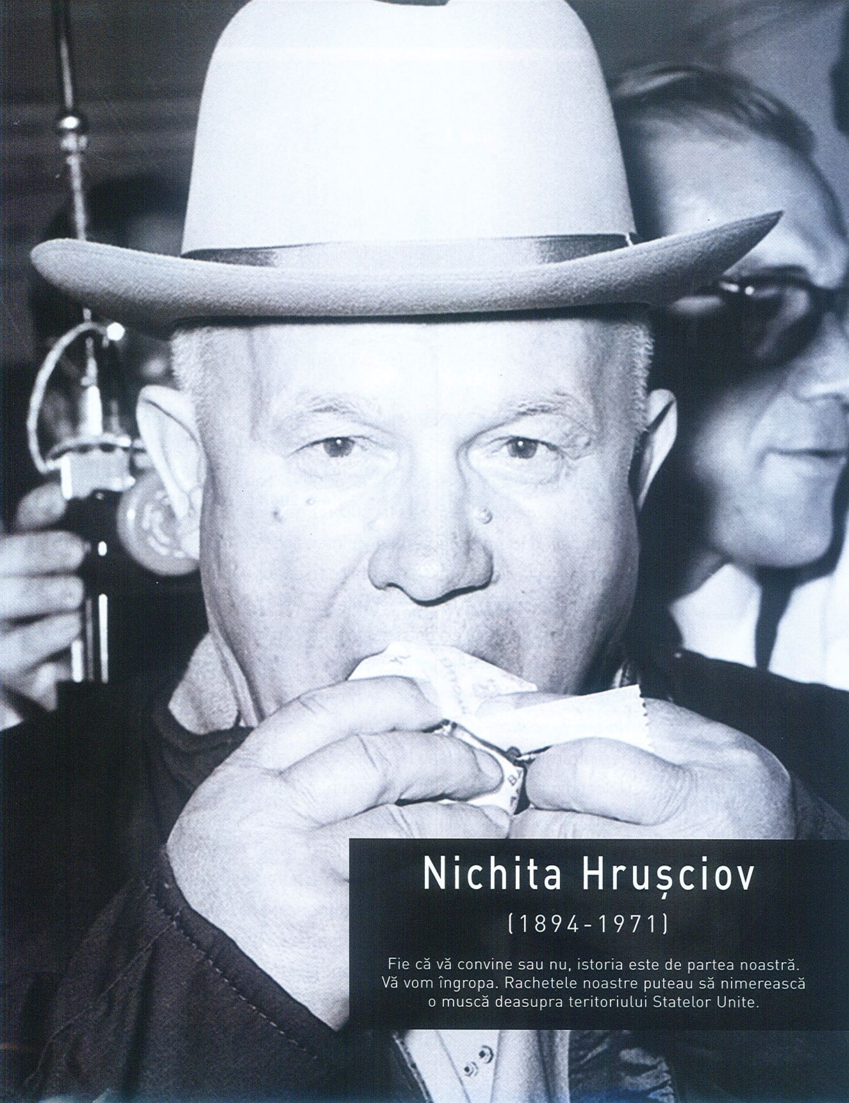
ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, De Agostini Picture Library, Mediafax/Associated Press

Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Nichita Hrușciov

(1894-1971)

Fie că vă convine sau nu, istoria este de partea noastră. Vă vom îngropa. Rachetele noastre puteau să nimerească o muscă deasupra teritoriului Statelor Unite.

Nichita Hrușciov

Ce fel de viață a trăit Nichita Hrușciov?

PROLOG

ÎN PERIOADA CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL au fost sacrificate milioane de vieți omenești pe altarul zeului Marte. După încheierea acestei conflagrații teribile, scena politică mondială a fost divizată între cele două superputeri, SUA și URSS, care au menținut un echilibru fragil al supremației printr-o confruntare tacită, la limita conflictului deschis, cunoscută sub numele de Războiul Rece. Disputa dintre cele două mari puteri se va intensifica și națiunile lumii, neavând puterea să stăvilească escaladarea conflictului, vor ajunge să îmbrățișeze o viziune sumbră și fără speranță pentru perspectivele de viitor ale umanității. Aparent, cele două superputeri nu vor întreprinde nimic altceva decât să perpetueze un conflict în dauna păcii și stabilității mondiale.

Totuși, după câtiva ani de la moartea lui Stalin, marele dictator al Uniunii Sovietice, în mod cu totul neașteptat, un personaj cu multe nemulțumiri acumulate în legătură cu situația politică internațională s-a ridicat din rândurile partidului comunist: Nichita Hrușciov.

Cu toate că a sprijinit cauza unui tip de concurență de natură pașnică între cele două superputeri ale lumii, tot acest personaj politic a fost cel care a plănuit instalarea bazelor de rachete nucleare sovietice în Cuba (îndreptate spre teritoriul Statelor Unite), fapt ce i-a determinat pe mulți să-și piardă speranța și a menținut teama că sfârșitul civilizației noastre, așa cum o cunoaștem, ar putea fi aproape.

Așadar, ce fel de viață a trăit Nichita Hrușciov?

TABEL CRONOLOGIC

1613	▯	Dinastia Romanov urcă pe tronul Rusiei
1894	▯	Se naște Hrușciov
1914	▯	Izbucnește Primul Război Mondial
1915	▯	Hrușciov se căsătorește
1917	▯	Revoluția din Februarie / Revoluția din Octombrie (etape ale Marii Revoluții Ruse)
1918	▯	Hrușciov devine membru al Partidului Bolșevic Războiul Civil Rus se apropie de sfârșit
1922	▯	Înființarea Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice (URSS)
1924	▯	Hrușciov se recăsătorește Moartea lui Vladimir Ilici Lenin
1925	▯	Hrușciov îl întâlnește pe Stalin
1928	▯	Lansarea primului Plan Cincinal
1929	▯	Hrușciov se înscrie la Academia Industrială din Moscova
1935	▯	Începe Marea Epurare
1938	▯	Hrușciov devine prim-secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist din Ucraina
1939	▯	Izbucnește cel de-al Doilea Război Mondial Se semnează Pactul Mutual de Neagresiune între Germania și Uniunea Sovietică (Pactul Ribbentrop-Molotov)
1941	▯	Stalin devine președinte al Consiliului Comisarilor Poporului Izbucnește războiul între Germania și Uniunea Sovietică (Marele Război pentru Apărarea Patriei - în istoriografia sovietică)
1948	▯	Uniunea Sovietică dezvoltă bomba atomică
1949	▯	Înființarea NATO (Alianța Tratatului Atlanticului de Nord)
1952	▯	Testarea cu succes a primei bombe cu hidrogen de către Statele Unite ale Americii
1953	▯	Stalin moare Hrușciov devine secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice
1955	▯	La Varșovia se semnează Tratatul de Prietenie, Cooperare și Asistență Mutuală (cunoscut ca Pactul de la Varșovia)
1956	▯	Hrușciov se lansează în marile lui critici la adresa lui Stalin în discursul secret ținut în fața congresului PCUS: Despre cultul personalității și consecințele sale Se declanșează Revoluția din Ungaria
1960	▯	Criza avionului de spionaj U2 (incidentul privind doborârea unui avion de recunoaștere american pe teritoriul sovietic)
1961	▯	Uniunea Sovietică reușește să efectueze primul zbor spațial prin cosmonautul Iuri Gagarin.
1962	▯	Criza Rachetelor Cubaneze
1963	▯	Semnarea Tratatului pentru Interzicerea Testelor cu Armament Nuclear în Atmosferă, în Mediul Subacvatic sau în Spațiu (Tratat asupra interzicerii parțiale a testelor cu armament nuclear – The Partial Test Ban Treaty)
1964	▯	Hrușciov este înlăturat de la putere
1970	▯	Publicarea Memoriilor lui Hrușciov
1971	▯	Hrușciov moare la Moscova
1985	▯	Gorbaciov devine secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice
1989	▯	Căderea Zidului Berlinului
1991	▯	Prăbușirea Uniunii Sovietice

Viața unui reformator irascibil

Hrușciov s-a născut într-un mic sat din gubernia Kursk, Kalinovca, în momentul în care cortina începuse să se prăbușească peste vechea Rusie țaristă. În perioada tinereții sale va trăi experiența Marii Revoluții Ruse. Hrușciov își va dedica viața înfăptuirii idealurilor revoluționare, nefiind oprit de nimic în drumul pe care apucase. Acesta nu va deveni o victimă pe scena sângeroasă a intrigilor sovietice și va reuși în cele din urmă să se ridice într-o sferă de putere care-i va conferi autoritatea de a putea contribui la schimbarea destinului omenirii. Ce l-a motivat pe acest om să înfăptuiască ceea ce a înfăptuit?

▲ Nichita Hrușciov se va face cunoscut lumii prin intermediul activității sale ca politician, dar, în ceea ce privește întreaga sa viață, foarte puține informații vor fi făcute cunoscute publicului larg despre universul său particular. Își va dicta amintirile intitulate „Memoriile lui Hrușciov", dar chiar și în acea lucrare retrospectivă va face referiri minore despre viața sa privată.

În mijlocul revoluției

Un băiețel voios și neastâmpărat

Pe 17 aprilie 1894, s-a născut în Rusia țaristă Nichita Sergheevici Hrușciov în satul Kalinovca din gubernia Kursk, în apropiere de granița cu Ucraina. Familia sa provenea din rândul țăranilor cu o stare materială precară; cu toate că stăpâneau un mic teren agricol și o cireadă de vite, acestea nu erau suficiente pentru a întreține această familie și tatăl lui Hrușciov, Serghei, va fi nevoit să meargă să muncească în mine, în bazinele carbonifere Donbass, stabilindu-se în orașul Donețk la o depărtare de câteva sute de kilometri de localitatea natală, Kalinovca. În timp ce Serghei lucra departe, în minele de cărbuni, soția sa și mama lui Nichita, Acsinia se îngrijea de cultivarea terenurilor agricole ale familiei. Micul Nichita va ajuta la creșterea vitelor și va fi preocupat să meargă la pescuit pe râul din apropiere și să instaleze capcane pentru mistreți în pădure. Își va petrece copilăria meșterind la astfel de curse și capcane.

În momentul în care Hrușciov avea doar 10 ani a izbucnit războiul dintre Rusia și Japonia (1904-1905). Poporul Rusiei va fi nevoit să ducă povara cheltuielilor de război, ceea ce va conduce la creșterea nemulțumirilor maselor populare în legătură cu conducerea țaristă. În ziua de 22 ianuarie a anului 1905, se va produce masacrul din Duminica Însângerată, care va produce scânteia care va aprinde Prima Revoluție Rusă (1905), ceea ce va conduce la crearea unui organism legislativ național, dar se va rezuma la un eșec în încercarea de a zgâlțâi opresiunea regimului țarist.

Tensiunile vor continua să se acumuleze în imperiul țarist după Prima Revoluție Rusă, dar aceste aspecte nu vor constitui deocamdată un motiv de preocupare

▲ Nicolae al II-lea, ultimul țar al Rusiei. A fost exilat în Siberia, după ce a fost înlăturat de la putere și ulterior, în data de 16 iulie 1918, a fost executat prin împușcare de către bolșevici împreună cu țarina Alexandra și cei cinci copii ai săi.

sau de îngrijorare pentru copilul Nichita Hrușciov; acesta era izolat de toate aceste evenimente în micul său sat, departe de tumultul unei metropole ca Sankt Petersburg. Micul Nichita își va vinde îndemânarea pe care o deprinsese în păduri și va cheltui aceste mici sume de bani obținute astfel, în cumpărarea de diverse lucruri, printre care și un fluier de jucărie la care va cânta spre încântarea prietenilor săi. A fost un împătimit practicant al tradiționalelor dansuri populare ale cazacilor, iar ca o măsură a acestei pasiuni se spunea despre el că devenise un fel de celebritate locală în sat datorită acestui talent.

În acest chip, Nichita a devenit un tânăr popular în satul său. Totuși, profesorii săi se foloseau frecvent de pedepsele corporale administrate elevilor, iar Hrușciov, în rarele momente când trecea pe la școală, se angaja în bătăi și tot felul de năzbâtii pentru care era cunoscut în afara clasei.

Tânărul negociator

Hrușciov ura școala, dar performanțele sale școlare la orele de matematică nu erau deloc de neglijat. Era genul de persoană care se lăsa absorbit total de un lucru, în momentul în care era interesat de ceea ce făcea. Tânărul Nichita a făcut o adevărată pasiune pentru una dintre profesoarele sale, cu numele de Lidia ce era adânc pătrunsă de ideile revoluționare și care i-a oferit lui Hrușciov câteva pamflete despre filozofia revoluționară. Publicarea acestui tip de pamflete era strict interzisă sub domnia țaristă. Parcurgerea acestor pamflete ideologice va marca începutul educației sale politice. Lidia le-a recoman-

CLIPE PERSONALE

ÎN TIMP CE PESCUIA ÎNTR-O DIMINEAȚĂ

Nichita Hrușciov a iubit întotdeauna pescuitul; a fost o pasiune care l-a marcat toată viața. Chiar și în perioada când a început să lucreze în fabrică, se ducea la pescuit pentru a se relaxa în timpul său liber. Într-o dimineață, s-a urcat la bordul unei canoe care-i aparținea și a vâslit în aval pe râu către un heleșteu aflat în proprietatea unui nobil. Pescuitul era interzis în acele locuri, dar țăranii știau faptul că este cel mai bun loc de pescuit din împrejurimi și că era plin cu cele mai frumoase exemplare de pește. Dacă un țăran ar fi avut voie să pescuiască în acele ape, ar fi putut satisface ușor apetitul gurilor înfometate care-l așteptau acasă. Pasiunea pentru pescuit a lui Hrușciov era în realitate o modalitate eficientă pentru a-și hrăni familia.

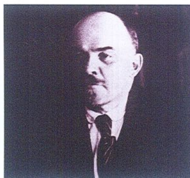
În momentul în care a ajuns la heleșteu a aruncat un năvod în apele limpezi. Acest năvod îi putea aduce o mulțime de pești, mult mai mulți decât ar fi putut să-i aducă o simplă undiță de pescuit. Când au auzit zgomotul produs de aruncarea năvodului în apă, paznicii ascunși în tufișurile din apropiere au ieșit năvalnic și l-au târât pe Hrușciov la poliție sub acuzația că ar fi violat prohibiția la pește în vigoare pentru acel iaz. Polițiștii l-au supus unor bătăi crunte în repetate rânduri, dar l-au lăsat totuși să plece acasă avertizându-l că nu vor fi mai fi atât de îngăduitori data viitoare. Hrușciov a vrut să se întoarcă la canoe, dar poliția l-a informat că ambarcațiunea sa a fost confiscată.

Hrușciov și-a pierdut dintr-o singură lovitură principalele unelte utilizate în pasiunea sa pentru pescuit. Pescuitul a fost una din puținele plăceri de care s-a bucurat în viață Nichita Hrușciov. Această manieră arbitrară și fățarnică de intervenție din partea funcționarilor poliției și altora asemenea lor era un lucru obișnuit și acceptat ca o stare de lucruri firească în viața de zi cu zi a poporului rus, la acea vreme. Astfel, acest incident va servi la sporirea resentimentelor lui Hrușciov față de țar și de autoritățile Rusiei imperiale.

dat părinților săi ca Nichita să își continue studiile, dar circumstanțele economice nu vor permite materializarea acestor eforturi. Hrușciov a fost nevoit să renunțe astfel să continue următorul stadiu de pregătire din educația sa formală. La vârsta de 15 ani, s-a folosit în alegerea sa de faptul că tatăl său era miner și s-a avântat curajos în lumea acestei meserii grele și periculoase în calitate de mecanic în abataj.

Doi ani mai târziu, în anul 1912, Hrușciov și-a găsit de lucru ca muncitor într-o uzină electrică. Deși era încă foarte tânăr se remarca printr-un talent oratoric deosebit. În cele din urmă i-a fost încredințată sarcina de a reprezenta muncitorii din fabrică în activități sindicale precum negocierea îmbunătățirii condițiilor de muncă. Ulterior, va continua să își schimbe locul de muncă lărgindu-și orizontul de calificare. Cu toate că era încă un adolescent, a început să fie cunoscut deja ca un activist sindical competent care se implica în rezolvarea dificultăților cu care se confruntau muncitorii.

În anul 1914, în momentul în care a izbucnit Primul Război Mondial, guvernul țarist a devenit mult mai restrictiv, impunând măsuri drastice de interzicere a demonstrațiilor și grevelor muncitorești. În toiul acestor măsuri restrictive, Hrușciov împreună cu câțiva compatrioți cu care lucra la o cale ferată plănuiau să declanșeze o grevă. Însă, câteva informații despre acest plan secret au ajuns la urechile autorităților datorită unui informator strecurat în rândurile muncitorilor implicați. Dacă aceștia ar fi fost arestați, nu exista nici o cale de a evita să fie deportați în Siberia. Hrușciov a scăpat cu fuga și s-a refugiat sub o identitate falsă în orașul Lugansk, angajându-se într-o fabrică de motoare cu aburi. În acest moment avea 20 de ani și astfel se afla în postura legală de a fi încorporat, dar a reușit să obțină o derogare pe toată perioada Primului Război Mondial de la serviciul militar obligatoriu, datorită nevoii acute de muncitori calificați pe care o resimțeau fabricile ce erau angrenate efortului de război. Hrușciov s-a folosit de aceasta în avantajul său, petrecându-și timpul liber la bibliotecă sau la cursurile serale unde s-a lansat profund în

▲ Vladimir Ilici Lenin, cel care va marca profund cursul vieții lui Nichita Hrușciov. În anul 1887, fratele său mai mare a fost condamnat la moarte prin spânzurare, pentru că a făcut parte dintr-un complot pus la cale pentru asasinarea țarului Alexandru al III-lea. Acest incident îl va determina pe Lenin să trăiască viața unui revoluționar.

Sankt Petersburg în zilele noastre. Acest oraș a înflorit ca o capitală a Rusiei timp de peste două secole, până în momentul în care capitala țării a fost mutată la Moscova, în anul 1918. Va suferi câteva schimbări de nume cum ar fi Petrograd (în perioada Primului Război Mondial), mai apoi Leningrad (în perioada sovietică), dar va reveni în anul 1991, la numele său inițial din momentul în care a fost fondat și anume Sankt Petersburg.

studiul unor vaste categorii de preocupări academice, inclusiv geografia, istoria și științele. Există o dovadă a faptului că Hrușciov s-a căsătorit pentru prima dată în anul 1915, dar în afară de această informație se știu foarte puține aspecte legate de această primă legătură matrimonială.

Apariția Uniunii Sovietice

În luna februarie a anului 1917, mase înfometate de oameni s-au strâns în capitala Petrograd (noua denumire dată Sankt Petersburg-ului în timpul războiului) pentru a cere hrană, dar au fost întâmpinați cu focuri de armă de către un batalion de soldați. Acest incident va marca începutul a ceea ce se va numi în Rusia, Revoluția din Februarie. Hrușciov era deja pătruns de idealismul social reformator și nu-și va putea reprima emoția stârnită de revoluție. A părăsit Lugansk și s-a îndreptat către Harkov, capitala Ucrainei la acea vreme.

Hrușciov a fost impresionat să vadă masele populare din Harkov, cuprinse practic de înflăcărare și debordând de ardoare revoluționară. În mai multe rânduri, în piața orașului au fost ținute discursuri aprinse și Nichita Hrușciov va fi unul din cei care vor sta pe acel podium pentru a mobiliza poporul. A afirmat răspicat că numai conducătorii țării vor avea de beneficiat de pe urma continuării războiului și s-a întrebat ce se va întâmpla cu soarta țăranilor și muncitorilor. În acele momente, soldații și-au făcut apariția și au încercat să stăvilească tiradele oratorice nebunești ale lui Hrușciov. Masele adunate în piață au fost cuprinse de haos și Hrușciov a fost salvat de câțiva muncitori prezenți acolo care au reușit să-i faciliteze fuga de pe scena improvizată.

Unul câte unul, soldații din Petrograd au început să se alăture muncitorilor demonstranți și au preluat controlul asupra capitalei. Colaborând împreună în atingerea țelului comun, soldații și muncitorii au înființat Sovietul din Petrograd, un organism creat pentru a le reprezenta interesele.

Alături de bolșevici

În Armata Roșie

GUVERNUL PROVIZORIU A MARȘAT împotriva voinței populare și a declarat că va continua să susțină războiul. În luna iunie, armata rusă a atacat pozițiile germane de pe front. Însă această operațiune militară s-a dovedit a fi un eșec, iar masele populare, care erau nemulțumite de politica Guvernului Provizoriu, au ieșit pe străzi pentru a protesta. Guvernul și-a intensificat tentativele de a reprima revoluția în rândul populației, dar acest lucru nu va face decât să ațâțe și mai puternic spiritul revoluționar. În data de 25 octombrie după calendarul iulian, (7 noiembrie în calendarul gregorian), bolșevicii, conduși de Lenin și-au unit forțele cu Partidul Socialist Revoluționar și au răsturnat Guvernul Provizoriu printr-o lovitură de stat militară petrecută aproape fără vărsare de sânge. Revoluția din Octombrie va pune bazele în mod ferm regimului bolșevic având-l la cârma guvernului pe Vladimir Ilici Lenin. Măsura de urgență pe care și-a asumat-o noul guvern, Sovietul Comisarilor Poporului, a fost să încheie pace cu Puterile Centrale și să retragă țara din război prin promulgarea Decretului asupra păcii, iar mai apoi a întreprins o serie întreagă de acțiuni menite să restabilească ordinea într-un stat afectat de haos și anarhie.

În timpul negocierilor de pace care au început la sfârșitul anului 1917, germanii au făcut o serie întreagă de revendicări. Aceste cereri au fost puțin cam greu de digerat pentru statul sovietelor. Guvernul bolșevic a început pregătirile pentru un eventual atac german, recrutând mase impresionante de voluntari ca soldați.

Sovietele acționau în Ucraina în aceeași măsură în care acționau în restul teritoriilor rusești. În orașul Lugansk, localitatea unde Hrușciov își găsise în trecut adăpost, se găsea un reprezentant al bolșevicilor care fusese trimis acolo pentru a face propagandă cu privire la necesitatea ideologiei bolșevice în Rusia: Climent Efremovici Voroșilov. El va deveni comisar al afacerilor interne în Guvernul Provizoriu Ucrainean. Voroșilov l-a desemnat pe Hrușciov să devină vicepreședinte al unui comitet care dirija chestiunile militare în regiune. Îndatorirea sa principală în noua funcție se axa pe recrutarea în masă a noilor soldați. S-a dovedit a fi un expert în îndeplinirea funcției sale dovedind reale calități, prin urmare a fost primit oficial ca membru în rândul bolșevicilor. În calitate de comandant de regiment în Armata Roșie va lua parte la mai multe bătălii de-a lungul teritoriului Ucrainei.

În data de 3 martie 1918, Sovietele au reușit î să se retragă din războiul mondial prin acceptarea Tratatului de Pace de la Brest-Litovsk. Însă divergențele de opinie cu privire la înțelegerile cuprinse în tratativele de pace, dar și trucarea rezultatului scrutinului desfășurat în noiembrie 1917 pentru Adunarea Constituantă. Sovietele au fost divizate între Partidul Bolșevic, sprijinit de Armata Roșie, și forțele menșevicilor și ale Partidului Socialist Revoluționar, sprijinite de foștii lor adversari țariști, Armata Albă. Țara s-a scufundat pentru o lungă perioadă de timp într-un război civil. Pentru a complica și mai mult situația creată, națiunile aliate (care formau Antanta) și care căutau, de asemenea, să încheie războiul cu Germania și Austro-Ungaria s-au folosit de revolta Legiunii Cehe (o unitate a armatei ruse) și a Armatei Voluntare de pe Don care luptau împotriva Sovietelor ca pretext pentru a lansa un război de intervenție, în sprijinul rușilor albi, pe teritoriul rusesc. Aceste ostilități nu se vor încheia nici după capitularea Germaniei în luna noiembrie a anului 1918, fapt care va marca sfârșitul marelui conflict militar al Primului Război Mondial; în realitate, Războiul Civil Rus va continua până în 1920. Pentru a recupera unele teritorii pe care le pierduse în trecut, Polonia s-a implicat în conflict și a invadat Kievul, în Ucraina. Sovietele au suferit o înfrângere din partea polonezilor la Varșovia au fost nevoiți să accepte condițiile de pace impuse de Tratatul de la Riga din 18 martie 1921, prin care vor fi cedate Poloniei câteva teritorii în partea de vest a Ucrainei, printre care și Galiția.

În această confruntare, Hrușciov a fost însărcinat cu comanda diviziei a IX-a de pușcași ai Armatei Roșii. Pentru actele sale de bravură, a fost recompensat cu medalia de onoare, ordinul Steagul Roșu. Personajul politic care-i va înmâna decorația a fost nimeni altul decât Leon Troțki.

▲ Corpul mumificat al lui Lenin, fondatorul Uniunii Sovietice. Încă din perioada când avusese primul atac de apoplexie în anul 1922, Lenin a rămas cu o paralizie parțială a corpului și în următorul an se spune că a devenit realmente un invalid.

Bolșevici în marș pe străzile Moscovei în anul 1917. Pentru că dețineau pozițiile cheie de putere în guvern, aceștia vor fi cunoscuți sub numele de bolșevici (care înseamnă „majoritari"), dar în comparație cu menșevicii și cu socialiștii-revoluționari erau puțin numeroși ca număr de adepți, acest fapt făcând din termenul de „bolșevic" un fel de eroare de denumire.

Proaspătul student

Începând cu primăvara anului 1921, după încheierea ostilităților în Războiul Civil, Lenin a început să acționeze pentru refacerea țării. Soluțiile lui Lenin pentru refacerea Rusiei se regăseau în Noua Politică Economică (NPE). Acest plan va înlocui colectivizarea agriculturii (reînființând mica proprietate privată) și naționalizarea industriei (autonomia industriilor de stat) așa cum erau percepute prin politica dusă pe perioada războiului, așa-numitul „comunism de război" și va introduce valuta și „socialismul de piață", un fel de capitalism de conjunctură pentru economia sovietică. În realitate, bântuia o foamete teribilă în toate regiunile țării și chiar soția lui Hrușciov și-a găsit sfârșitul în chinurile foamei.

În anul 1923, Hrușciov s-a întors din serviciul militar pe care-l efectuase în Armata Roșie, în rândul bolșevicilor și a fost desemnat director de mină la Iuzovca (Donețk). În acel an fusese înființată o școală pentru muncitori în regiune. Hrușciov a fost solicitat să preia în calitate de director diferite mine din bazinul carboni-

fer, dar acesta își dorea să intre la școala pentru muncitori. A devenit conștient de educația sa precară, în momentul în care a interacționat cu alți directori de mină, membri de partid, dorindu-și astfel să își continue studiile. Va remarca, totodată faptul că directorii, membri de partid, aveau toți o educație universitară.

Nichita se va muta într-un cămin studențesc din Iuzovca. Era trecut puțin peste 30 de ani și cei mai mulți dintre studenți erau cu aproape un deceniu mai tineri decât el. Totuși, s-a adaptat curajos la noile realități, fiind preocupat cu cercetarea problemelor care priveau agricultura. Experiența de viață a lui Hrușciov i-a creat în mod natural o poziție de lider în cadrul grupului studențesc și toți au întrezărit capacitățile sale de bun organizator.

În anul 1924, Hrușciov se va recăsători cu Nina Petrovna. Pasiunea de care dădea dovadă pentru științele agricole, i-a determinat pe colegii și profesorii săi să aibă convingerea că se va implica în agricultură după absolvirea școlii. Însă, moartea lui Lenin, liderul comunist îi va deschide calea implicării în politică.

O întâlnire fatală

În timp ce liderul bolșevic era încă în viață s-a creat o dispută generată de desemnarea succesorului acestuia. Leon Troțki, marele revoluționar de succes, era privit ca aflându-se în poziția politică cea mai puternică, fiind considerat un succesor firesc al lui Lenin. În momentul în care Lenin s-a prăbușit, secretarul general al partidului, Iosif Visarionovici Stalin a format o alianță cu Lev Borisovici Camenev și cu Grigori Evseevici Zinoviev, cunoscută sub numele de Troika („Cei Trei" sau „Triumviratul") care se va opune acaparării puterii de către Troțki. Dorința lui Lenin se centra pe extinderea puterii în stat a instituției secretariatului general, dar în același timp, liderul muribund

▲ De la stânga la dreapta: Iosif Stalin, Alexei Ricov, Lev Camenev și Grigori Zinoviev

▼ Hrușciov în ultima perioadă a vieții împreună cu soția sa Nina. Nina a fost a doua soție a lui Hrușciov, dar, în legătură cu prima sa soție au rămas foarte puține informații.

dorea îndepărtarea din funcția de secretar general al partidului a lui Stalin, care încerca să pună sub autoritatea structurilor controlate de el Administrația Politică de Stat (GPU/OGPU-poliția secretă, fostă CEKA). Dorința lui Lenin nu se va îndeplini niciodată. Stalin a exploatat la maxim decesul lui Lenin, ținând un discurs elogios în onoarea marelui dispărut, ceea ce a făcut din acesta un succesor adecvat și firesc al liderului bolșevic.

Ucraina era considerată grânarul care hrănea Uniunea Sovietică - o imensă exploatație agricolă de cereale – dar era totodată și fieful susținătorilor lui Troțki. Pentru a prelua controlul asupra regiunii, Stalin l-a trimis pe subalternul său, Lazăr Caganovici pentru a prelua funcția de prim secretar al Partidului Comunist al Republicii Socialiste Sovietice Ucrainene. Adunarea legislativă din Ucraina era dominată de troțkiști care apărau în discursurile lor ideea „revoluției permanente", a „revoluției proletare universale"; un singur om s-a făcut remarcat pentru opoziția sa fățișă la ideologia troțkiștilor. Un personaj care nu se da îndărăt de la a huidui și batjocori în plenul adunării legislative, continuând să susțină că Troțki era un politician antirevoluționar. Caganovici ar fi fost impresionat de acest tânăr și l-ar fi întrebat cum se numește, iar tânărul i-ar fi răspuns că este student și numele său este Nichita Hrușciov.

A doua zi, Caganovici l-ar fi convocat pe Hrușciov la el la birou și i-ar fi propus să fie numit comisar cu propaganda al Comitetului Central al Partidului Comunist Ucrainean. Hrușciov se afundase deja în studiul necondiționat al teoriilor doctrinei leniniste și era acum în postura de a juca un rol mai activ în activitatea partidului. Și-a petrecut o zi ținând discursuri ideologice în diferite cartiere ale orașului. În următorul an a fost promovat ca șef al comitetului de propagandă.

Omul-cheie

LAZĂR CAGANOVICI

Lazăr Caganovici a fost personajul care i-a deschis lui Nichita Hrușciov ușa către universul puterii politice. Cei doi vor continua să mențină o strânsă legătură și în timp ce Hrușciov va urca în ierarhia partidului și statului, se va afla de fiecare dată într-o funcție subordonată direct lui Caganovici. Totuși, Caganovici nu era decât cu un an mai în vârstă decât Hrușciov. Diferența ierarhică în partid se trăgea din faptul că își începuseră activitatea în partidul comunist în perioade și situații diferite din viață. Caganovici devenise un fervent activist bolșevic, în timp ce Hrușciov trecea prin experiența de muncitor în fabrică.

Însuși Hrușciov va susține că datorită faptului că era familiarizat cu viața lui Stalin, acest aspect a contribuit semnificativ la notorietatea sa în lumea politică, dar este cunoscut faptul că în timpul ascensiunii sale la putere, puternicul Caganovici îl va sprijini, identificându-l ca pe o persoană promițătoare din punct de vedere politic.

În realitate, Hrușciov și Caganovici nu s-au întâlnit pentru prima dată în adunarea legislativă a Ucrainei. Caganovici a fost prezent la o adunare a muncitorilor, unde Hrușciov era reprezentantul minerilor; Caganovici se afla acolo în calitatea sa de membru al Partidului Bolșevic. În momentul în care l-a revăzut câțiva ani mai târziu, Hrușciov și-a amintit de Caganovici, dar, atunci îl cunoscuse sub un alt nume deoarece activistul bolșevic se folosise de o identitate falsă pentru a scăpa de represiunea declanșată de opresivul regim țarist.

Înainte ca Stalin să preia în cele din urmă puterea supremă în Partidul Comunist, Caganovici era considerat umbra sa, acționând prin toate mijloacele pentru a-l sprijini pe Stalin în realizarea planurilor sale dictatoriale. În perioada când Hrușciov a avut ocazia să-l întâlnească pe Stalin se așezaseră deja bazele regimului său dictatorial. Caganovici și Hrușciov au petrecut perioade lungi de timp în preajma lui Stalin și nu există nicio urmă de îndoială că acest fapt le-a modificat diferit percepțiile pe care le aveau despre caracterul viitorului dictator sovietic. Astfel, Caganovici va rămâne mereu un adept loial al lui Stalin, în timp ce Hrușciov va deveni unul din cei mai acerbi critici ai dictatorului.

▲ Lazăr Caganovici, cel care i-a deschis pentru prima dată lui Hrușciov porțile către politica la nivel înalt.

Începuturile notorietății lui Hrușciov

▲ Nicolai Bulganin, Robert Anthony Eden, Nikita Kruscev și Selwyn Lloyd într-o întâlnire desfășurată la Londra în anul 1956. Hrușciov și Bulganin s-au înțeles bine atât pe scena publică cât și în viața privată, dar relația lor va evolua în funcție de transformările din țară și străinătate.

Un subaltern loial

LOCALITATEA IUZOVCA A FOST ÎN CURÂND rebotezată Stalino și Hrușciov a fost numit responsabil al regiunii din jurul orașului. Va participa în calitate de delegat la al XV-lea Congres al PCUS (Partidul Comunist al Uniunii Sovietice). De această dată, în comparație cu congresul anterior la care participase, Hrușciov a avut drept de vot și nu va asista ca simplu spectator. În această perioadă avuseseră loc unele răsturnări de situație în luptele pentru putere din interiorul partidului. Acestea se datorau faptului că Troțki și Zinoviev, care erau exponenți ai aripii de stânga, fuseseră excluși din partid de către Stalin și noul său aliat, Nicolai Ivanovici Buharin, exponent al dreptei.

În acel moment, Stalin reușise să îndepărteze din calea sa spre acapararea puterii totale pe cei mai importanți adversari politici. Prin Noua Politică Economică (NPE) s-a reușit să se întreprindă câteva măsuri de succes care să conducă la revigorarea economiei sovietice, dar Stalin a renunțat la această strategie, iar în anul 1928 a implementat Primul Plan Cincinal, care va pune accentul pe dezvoltarea industriei grele și pe colectivizarea agriculturii. Cei care fuseseră închiși în gulaguri (lagăre și închisori pentru deținuți politici) ca inamici ai revoluției, au fost eliberați și au fost forțați să lucreze ca muncitori în industrie. Țăranii care și-au exprimat nemulțumirea în legătură cu aplicarea Planului Cincinal au fost aruncați în închisoare. Stalin și-a pus în practică politicile dure fără să încerce să se bizuie pe sprijinul influenților lideri ai facțiunilor din opoziție. S-a înconjurat de apropiați ca Viaceslav Molotov, Climent Voroșilov și tânărul Gheorghi Maximilianovici Malencov. Nu se poate spune că Lazăr Caganovici nu ar fi fost unul din acești protejați.

Hrușciov a devenit omul de încredere al lui Caganovici și va continua să avanseze sub oblăduirea mentorului său. În cele din urmă a fost desemnat lider al Partidului Comunist din Ucraina. În urma planurilor absurde întreprinse de Stalin au început să se întrevadă semnele unei prăbușiri social-economice iminente, dar în acea vreme, Hrușciov nu avea dubii că politica dusă de Stalin nu ar fi fost justificată. S-a implicat în înăbușirea revoltelor țăranilor și i-a trimis pe liderii insurecțiilor în gulagurile siberiene.

Caganovici a fost în cele din urmă mutat la Moscova, iar Hrușciov, loial acestuia, îl va urma acolo. Acest lucru îi va permite lui Hrușciov să se înscrie la Academia Industrială din Moscova. Acesta se bucurase deja de o poziție de putere importantă în Ucraina, dar, se pare că a luat decizia de a redeveni student la vârsta de 35 de ani, decizie motivată de ordinele superiorilor săi ierarhici din Partidul Comunist.

Academia Industrială din Moscova

Troțki a fost exclus din Partidul Comunist, iar apoi a fost expulzat din Uniunea Sovietică. Aceasta a condus la o diminuare a neliniștilor legate de influența deținută de aripa de stânga a Partidului Comunist.

▼ Piața Roșie, simbolul Moscovei. Cuvântul din limba rusă pentru „roșu", se traduce prin „frumusețe" în vechea limbă slavonă. Clădirea care se zărește în față este Catedrala Sfântul Vasile (Vasili Blajenîi, în lb. rs.).

Versiune diferită

HRUȘCIOV ȘI SOȚIA UNUI DICTATOR

După ascensiunea la putere a lui Stalin, nu va mai exista niciun cetățean al sovietelor care să îndrăznească să i se opună în mod direct sau deschis. A existat, totuși, o excepție de la regulă: cea de-a doua sa soție, Nadejda Aliluieva.

Nadejda era o studentă care studia fabricarea fibrelor sintetice la Universitatea din Moscova. Acolo l-a întâlnit pe Nichita Hrușciov a cărui sociabilitate înnăscută l-a determinat să o abordeze fără rezerve. Însă, înclinațiile politice ale acesteia se vor dovedi o sursă de mâhnire pentru Hrușciov.

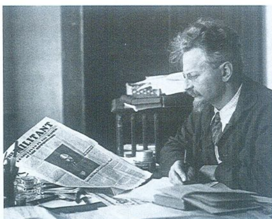
Pe de altă parte, Nadejda vorbea destul de entuziasmată despre activitățile devotate ale lui Hrușciov puse în slujba partidului. Hrușciov a aflat despre aceste lucruri datorită faptului că era invitat frecvent la dineurile oferite la reședința lui Stalin, unde era informat despre aprecierile frumoase făcute la adresa sa. În anul 1931 Hrușciov a devenit secretar raional al unui comitet de partid în Moscova, aceasta și datorită elogiilor generoase ale Nadejdei la adresa sa, care au ajuns în final la urechile lui Stalin.

După moartea Nadejdei, Stalin s-a recăsătorit rapid demonstrând că decesul celei de-a doua soții nu l-a impresionat deloc (se spune că Stalin n-ar fi fost chiar străin de acest lucru). Noua sa mireasă, Roza Caganovici, era nimeni alta decât fiica lui Lazăr Caganovici.

▶ Soția lui Stalin, Nadejda. În anul 1932 această femeie introvertită și-a pus capăt zilelor cu un revolver.

▲ Troțki a fost expulzat din Uniunea Sovietică de către Stalin și forțat să trăiască peste hotare. În anul 1932, i-a fost retrasă cetățenia sovietică. Chiar și în perioada exilului în străinătate va continua acțiunile sale anti-staliniste, dar opt ani mai târziu va fi asasinat în Mexic, la ordinul lui Stalin.

▼ Malencov s-a înscris în Partidul Comunist al Uniunii Sovietice în anul 1920 și a devenit șase ani mai târziu secretarul personal al lui Stalin. În perioada următoare, va lucra alături de liderul partidului din Moscova, Caganovici, în calitate de director însărcinat cu activitatea organizatorică.

În același timp, Alexei Ricov, președintele Consiliului Comisarilor Poporului s-a coalizat cu Nicolai Buharin și alți membri ai Biroului Politic care își exprimau opoziția în legătură cu politica de colectivizare a agriculturii întreprinsă de Stalin. Aceștia erau membri ai așa-zisei aripi de dreapta din partid și vor fi cunoscuți sub numele de „opoziția de dreapta" în perioada conflictului cu Stalin. Pentru a-și consolida controlul asupra capitalei, Stalin și-a plasat un aliat, pe Caganovici, care a fost numit prim-secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist din Moscova. Acesta era mulțumit de perspectiva de avea alături un om talentat ca Hrușciov, considerându-l mâna lui dreaptă. L-a prezentat pe Hrușciov unor potentați ai vremii, cum erau Molotov, Malencov sau Anastas Micoian.

Mai târziu, Buharin a fost înlocuit din poziția sa din cadrul Comitetului Central al Partidului Comunist, iar Ricov a fost eliberat din funcția de președinte al Consiliului Comisarilor Poporului. Molotov îi va lua locul lui Ricov.

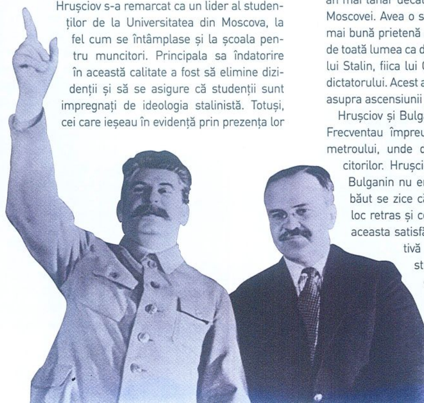
Hrușciov s-a remarcat ca un lider al studenților de la Universitatea din Moscova, la fel cum se întâmplase și la școala pentru muncitori. Principala sa îndatorire în această calitate a fost să elimine dizidenții și să se asigure că studenții sunt impregnați de ideologia stalinistă. Totuși, cei care ieșeau în evidență prin prezența lor la întrunirile studențești erau susținători și adepți ai ideologiei lui Buharin. În rândurile acestei facțiuni se găsea nimeni alta decât soția lui Stalin, Nadejda.

Hrușciov s-a dovedit a fi un propagandist stalinist eficient în cadrul universității, pe care o va părăsi totuși înainte de a absolvi. În anul 1931, a fost numit secretar adjunct al Comitetului Central al Partidului Comunist din Moscova, fiind subordonat lui Caganovici. Între timp, situația agriculturii în Uniunea Sovietică începuse să se deterioreze datorită efectelor nocive ale politicii de colectivizare. Aceasta va conduce la declanșarea unei foamete teribile de-a lungul teritoriului țării. Mai degrabă decât de a ușura condițiile de muncă ale țăranilor, cât mai ales pentru a atenua efectele colectivizării sălbatice, liderii sovietici au început să întreprindă câteva măsuri urgente. În ziua de 9 noiembrie, a aceluiași an, Nadejda și-a pus capăt zilelor. Au existat numeroase teorii cu privire la moartea acesteia, una dintre ele fiind aceea că a fost un act de suicid produs în semn de protest față de politica dusă de soțul ei, iar altă teorie susține că moartea acesteia a survenit în urma unui asasinat aranjat în așa fel încât să pară o sinucidere.

În umbra victoriei

În 1933 începe construcția la scară largă a sistemului de metrou din Moscova. Pentru Stalin, partizanul industrializării, această măreață întreprindere va constitui o dovadă permanentă a eforturilor de mecanizare și modernizare a statului. Caganovici a fost însărcinat cu coordonarea lucrărilor la construcția metroului, iar Hrușciov va fi desemnat să-l asiste în calitatea lui de secretar adjunct. În perioada derulării acestui proiect, Hrușciov va avea prima sa întâlnire cu Nicolai Bulganin, directorul general al proiectului de construcție a metroului. Bulganin era cu un an mai tânăr decât Hrușciov, dar era deja primar al Moscovei. Avea o soră pe nume Nadia, care era cea mai bună prietenă a fiicei lui Caganovici, fiind văzute de toată lumea ca două gemene. După moartea soției lui Stalin, fiica lui Caganovici a devenit noua soție a dictatorului. Acest aspect va avea o oarecare influență asupra ascensiunii politice a lui Bulganin.

Hrușciov și Bulganin aveau relații destul de bune. Frecventau împreună șantierul pentru construcția metroului, unde dădeau personal dispoziții muncitorilor. Hrușciov era un băutor înrăit, dar nici Bulganin nu era mai prejos; când era vorba de băut se zice că în zilele libere mergeau într-un loc retras și consumau împreună votcă. Relația aceasta satisfăcătoare va avea o influență pozitivă asupra proiectului pentru construcția metroului, care, în ciuda dificultăților legate de calitatea solului în care se lucra va progresa rapid și fără piedici majore.

▶ Dictatorul Iosif Stalin (stânga) împreună cu Molotov, numărul doi în regimul său. Stalin va deține controlul total al Uniunii Sovietice, o „realizare" a sa importantă fiind aceea că a reușit să-și elimine toți inamicii.

Vărsarea de sânge (Marea Epurare)

Aspirații în Ucraina

Asasinarea lui Chirov a fost folosită ca pretext pentru Marea Epurare declanșată asupra lui Zinoviev și a altor dizidenți care au fost înlăturați din pozițiile de putere, începând cu anul 1935. În momentul în care un fervent stalinist, pe numele său Nicolai Ivanovici Ejov, a preluat conducerea NKVD (Narodnîi Komissariat Vnutrennih Del sau Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne), o poliție secretă responsabilă cu represiunea politică în Uniunea Sovietică, această structură polițienească a devenit mult mai feroce în acțiunile sale.

Odată cu apusul carierei lui Caganovici, Hrușciov devine noul lider al organizației din Moscova a Partidului Comunist, înlocuindu-l pe mentorul său la conducere. Zinoviev și Camenev au fost condamnați la moarte și executați, iar Buharin și Ricov au fost împușcați din ordinul lui Stalin. Curând după ce vechea gardă a Partidului Comunist a fost înlăturată, Ejov, omul din spatele Marii Epurări a fost eliberat din funcție. Iezov a fost arestat de către Lavrenti Pavlovici Beria, brutalul său succesor. În urma acestui act, Beria a fost supranumit „epuratorul epuratorului".

În anul 1938, Hrușciov a fost trimis înapoi în Ucraina, fiind desemnat prim-secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist Ucrainean. La scurtă vreme i-a adunat pe toți liderii politici ucraineni și i-a aruncat în spatele gratiilor. După finalizarea epurărilor politice din Ucraina, Hrușciov se găsea acum față în față cu criza provocată de colectivizarea forțată. Printr-o serie de măsuri întreprinse, avea să revigoreze agricultura din Ucraina. La acea vreme, l-a însărcinat pe Leonid Brejnev cu responsabilitatea reducerii la tăcere a dizidenților din Ucraina care complotau în ascuns, personajul care, mai târziu, îi va răpi poziția de conducător al Uniunii Sovietice.

În mod fundamental, Hrușciov nu se remarca printr-o prestație elitistă, intelectualistă, caracteristică altor lideri sovietici, cum era cazul secretarului personal al lui Stalin, Malencov. Aceasta i-a permis să poarte dialoguri deschise și naturale, de la om la om cu țăranii care lucrau în cadrul cooperativelor agricole din Ucraina. După doar un an de la preluarea funcției sale, agricultura s-a îmbunătățit considerabil în Ucraina, iar Hrușciov a început să fie considerat un lider de onoare al țăranilor. Totuși, Hrușciov era frământat de un țel mult mai înalt: revendicarea teritoriului de vest al Ucrainei, care fusese cedat Poloniei în urma Tratatului de la Riga din anul 1921.

▲ O fotografie din anul 1938 reprezentându-l pe Hrușciov (stânga). Deși mai târziu va deveni unul din cei mai acerbi critici ai lui Stalin, în perioada când a fost făcută această fotografie Hrușciov îl adula pe Stalin, dar, la fel ca și alți lideri ai Partidului Comunist avea mâinile pătate de sângele victimelor supuse Marii Epurări.

Decembrie 1942 - soldați ruși asediind orașul Stalingrad, ocupat de nemți. Armata germană din Stalingrad a capitulat în luna februarie a anului următor și trupele sovietice au capturat 91.000 de soldați nemți.

În timpul perioadei când Hrușciov era însărcinat cu responsabilitatea guvernării Ucrainei, Wehrmacht-ul (armata germană), din ordinul lui Adolf Hitler a ocupat în întregime teritoriul Cehoslovaciei. Hitler a întreprins acest act pentru a-și securiza frontierele estice, în vederea efectuării pregătirilor pentru un război iminent cu statele vestice, Anglia și Franța. Se spune că Hrușciov, în acel moment fiind membru cu drepturi depline al Biroului Politic, a vrut să profite de această criză europeană și i-a recomandat lui Stalin să încheie un tratat cu Germania, care să-i permită Uniunii Sovietice să revendice teritoriile pierdute din Ucraina. În luna mai a aceluiași an, armata japoneză a provocat câteva ciocniri cu trupele sovietice în apropierea granițelor Republicii Populare Mongolia, determinând Uniunea Sovietică să-și dorească strângerea legăturilor cu germanii. În data de 23 august 1939, Germania și Uniunea Sovietică au semnat un pact mutual de neagresiune. Pe 1 septembrie 1939, Germania a invadat Polonia și astfel, a izbucnit Al Doilea Război Mondial. Uniunea Sovietică a profitat imediat de situația dificilă în care se găsea Polonia și a atacat frontierele poloneze în data de 17 septembrie. În luna următoare, Polonia a capitulat și Rusia și-a recăpătat teritoriile pierdute din Ucraina de Vest.

Ucraina era acum reunificată sub conducerea lui Hrușciov. S-a îndreptat către teritoriile vestice ale Ucrainei pentru a supraveghea personal sovietizarea regiunilor recucerite. În anul următor, Beria a întreprins o vizită pentru a observa la fața locului transformările Ucrainei Occidentale. Influența lui Beria, care se datora funcției sale de șef al NKVD – Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne – creștea pe zi ce trecea și datorită faptului că era însărcinat să supravegheze un număr considerabil de acte de epurare politică. Beria a criticat dur modul în care Hrușciov administra regiunile vestice ale Ucrainei, reclamând faptul că sovietizarea nu progresa într-un ritm mulțumitor. Deși Ucraina era acum reunificată, existau încă mulți oameni care nutreau o vădită antipatie pentru Uniunea Sovietică și pentru liderii săi politici care se amestecau după bunul plac în viețile oamenilor.

◀ Liderii puterilor aliate la Conferința de la Ialta. De la stânga la dreapta: premierul britanic sir Winston Churchill, președintele american Franklin Delano Roosevelt și dictatorul sovietic Iosif Stalin.

Marele Război pentru Apărarea Patriei

În ziua de 22 iunie 1941, Germania a încălcat pactul mutual de neagresiune cu Uniunea Sovietică și a atacat concomitent teritoriul rus dinspre regiunea baltică și Marea Neagră. Armata sovietică va suferi grave înfrângeri în mai multe bătălii și va pierde orașele cheie, Kiev și Leningrad care vor fi capturate naziști. Sovieticii au reușit până la urmă să stabilizeze linia frontului și să oprească atacul fulger al germanilor, încercând să-și blocheze inamicii în tranșee, până la venirea teribilei ierni rusești. Germanii previzionaseră o victorie rapidă și decisivă și nu au întreprins pregătiri adecvate pentru a duce un război pe perioada iernii; „blitzkriegul" („războiul fulger") pe care se bizuiseră, se va transforma într-o încleștare sângeroasă și de lungă durată. Între timp, Hrușciov era preocupat de coordonarea acțiunilor de gherilă în Kiev, care se afla sub ocupație germană. În aceeași vreme, a primit ordine de la Moscova pentru a recuceri orașul Harkov.

Aceasta, în ciuda faptului că forțele de care dispunea Hrușciov erau slăbite și aveau puține șanse să îndeplinească cu succes misiunea de a recuceri Harkovul. Hrușciov a încercat să ia direct legătura cu Stalin pentru a-l convinge să anuleze ordinul de atac asupra Harkovului, dar nu a reușit să vorbească la telefon decât cu Malencov, care l-a informat că nu mai exista cale de întoarcere din momentul în care ordinul fusese inițiat. Se spune că Stalin era prezent chiar lângă Malencov în momentul în care a telefonat Hrușciov și nu a schițat niciun gest că ar fi vrut să vorbească cu Hrușciov. Prin urmare, Hrușciov a fost forțat să urmeze ordinele date și astfel, zeci de mii de soldați sovietici își vor pierde viața în luptă.

În luna mai a anului 1945, după capitularea armatei germane, liderii politici din Marea Britanie, Statele Unite ale Americii și Uniunea Sovietică se vor întâlni în cadrul Conferinței de la Ialta. În cadrul acelei conferințe, Uniunea Sovietică a fost de acord să declare nul și neavenit pactul mutual de neagresiune pe care-l semnase anterior cu Japonia. Sovietele au declarat război Japoniei în data de 8 august, cu o zi înainte ca Statele Unite să arunce cea de-a doua bombă asupra orașului Nagasaki. O lună mai târziu, se sfârșea Al Doilea Război Mondial, iar Uniunea Sovietică reușea să recucerească peninsula Sahalin și arhipelagul Kurilelor, care fuseseră cedate Imperiului Nipon, în urma Războiului Ruso-Japonez.

Refacerea Ucrainei după război progresa lent, iar recoltele slabe din anul 1946 vor duce la propagarea foametei în rândul populației. Caganovici a fost trimis în Ucraina pentru a încerca să restabilească situația, fiind numit prim-secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist Ucrainean. Hrușciov a fost nevoit să se mulțumească cu funcția de președinte al Consiliului Comisarilor Poporului din Ucraina, doar ca o recunoaștere a statutului său în cadrul Partidului Comunist. Munca dificilă din ultimii ani începuse să-și pună amprenta pe umerii lui Hrușciov. S-a îmbolnăvit de o formă gravă de pneumonie, care-i va pune serios viața în pericol.

Moartea lui Stalin

În anul 1948, Hrușciov și-a revenit în cele din urmă și a revenit la vechea lui funcție de prim-secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist Ucrainean.

În această perioadă, Hrușciov a devenit convins că Stalin plănuia să-i asasineze pe foștii membrii ai Politburo. Pe 1 martie 1953, tocmai în momentul în care se părea că Stalin va încerca să reia acțiunile de represiune din timpul Marii Epurări din anii '30, acesta a suferit un atac cerebral care i-a paralizat partea dreaptă a corpului. Patru zile mai târziu, în momentul în care cei care se simțeau vizați de paranoia sangvinică a tiranului așteptau să vadă ce se va întâmpla, Stalin și-a dat obștescul sfârșit.

▲ Corpul răposatului dictator Iosif Stalin. În perioada în care Stalin era încă în viață se spune că ar fi făcut cu sânge rece următoarea afirmație: „Moartea unui om este o tragedie; dar moartea a milioane de oameni este doar o statistică."

▼ Adolf Hitler în anul 1933, după ce a devenit cancelar al Germaniei.

DIN CULISE

IRONIZÂND „NAŞTEREA" UNUI „GENIU MILITAR"

Stalin a fost adulat de către poporul sovietic ca fiind un conducător infailibil. Hrușciov însuși fusese unul din cei care-l urmaseră orbește pe Stalin, dar, după Al Doilea Război Mondial a început să aibă nenumărate dubii cu privire la infailibilitatea dictatorului sovietic.

În luna martie a anului 1938, Germania sub conducerea lui Adolf Hitler a anexat Austria (Anschluss, în lb. gr.) și a pretins Cehoslovaciei, cedarea regiunii sudete. Prin semnarea Tratatului de la Munchen, Franța, Marea Britanie și Italia au încuviințat rapturile teritoriale inițiate de Hitler, atâta timp cât Germania se angaja că nu va mai avea nicio altă pretenție teritorială asupra altui stat. Uniunea Sovietică a semnat un tratat de asistență mutuală cu Ceholovacia și a propus să fie organizată o conferință internațională, dar Marea Britanie s-a opus inițiativei și astfel, Uniunea Sovietică a fost pusă în situația periculoasă de a accepta perspectiva izolării de celelalte națiuni europene. Aceasta a determinat Uniunea Sovietică să încheie un pact mutual de neagresiune cu Germania. Scopul principal al acestui tratat era de a evita izolarea celor două state pe scena internațională; atâta timp cât respectau acordul, Germania și Uniunea Sovietică erau în măsură să-și susțină reciproc pozițiile de putere. Totuși, nici Hitler, dar nici Stalin nu vor considera că pot avea încredere unul într-altul. Încă de la început, Stalin l-a suspectat mereu pe Hitler că încearcă să încalce pactul, camuflându-și intențiile războinice și anticipa că acesta dorește să lanseze în 1942 un atac asupra Uniunii Sovietice. Un an mai devreme decât anticipase Stalin, Hitler a aruncat mănușa războiului, lansând, la 22 iunie 1941, Operațiunea Barbarossa împotriva Uniunii Sovietice.

Stalin a botezat Frontul de Est al celui de-al Doilea Război Mondial, unde se purtau lupte între Germania și Uniunea Sovietică, Marele Război pentru Apărarea Patriei, în încercarea de a face apel la patriotismul rușilor și de a le crește moralul, dar armata sovietică nu era deloc pregătită să susțină un război. Nu fuseseră întreprinse suficiente măsuri pentru a preîntâmpina un eventual război și parcă pentru a înrăutăți situația, cei mai competenți comandanți militari căzuseră victime ale Marii Epurări staliniste. Se poate spune că iminentele înfrângeri dezastruoase ale armatei sovietice în fața forțelor naziste invadatoare se datorau în mare măsură epurărilor ordonate de Stalin. Hrușciov îl va ironiza mai târziu pe dictator (cu referire la epurarea comandanților militari) afirmând că această acțiune este o mărturie în plus a „geniului militar" al lui Stalin.

Luptele secrete pentru putere

Arestarea responsabilului cu epurările

DECESUL LUI STALIN A ZGUDUIT din temelii întregul mapamond. În mai au izbucnit câteva revolte în imensul gulag sovietic, iar în luna următoare s-au produs dezordini anti-regim în Germania de Est. După moartea lui Stalin era necesar să fie ales neîntârziat un nou lider la Kremlin, dar nimeni nu se întrezărea capabil să mențină sub control puternica nomenclatură sovietică de partid. După mai multe etape de negocieri, Malencov a fost desemnat președinte al Consiliului de Miniștri sau prim-ministru al Uniunii Sovietice și secretar general al CC al PCUS. În subordinea sa se găsea un consiliu politic format din Beria, Molotov, Bulganin, Caganovici și Micoian. Deoarece era considerat un relativ un nou venit, Hrușciov nu a primit nicio însărcinare în proaspătul consiliu de conducere; în schimb, a fost numit secretar al Comitetului Central al PCUS. În luna aprilie, în scopul de a promova noul sistem politic și economic, Hrușciov însoțit de Malencov a plecat într-o serie de vizite oficiale de-a lungul țării.

În timpul acestor deplasări, ambițiosul Beria a sesizat oportunitatea care i se ivea de a prelua controlul puterii ca succesor al lui Stalin. A acționat în scopul unificării celor două ministere MVD (Ministerstvo Vnutrennikh Del, Ministerul Afacerilor Interne) și MGB (Ministerstvo Gosudarstvennoi Bezopasnosti, Ministerul Securității de Stat). În acest moment Beria controla tot aparatul polițienesc al statului și ministerele de interne ale diferitelor republici socialiste, preluând practic puterea în interiorul granițelor Uniunii

▲ Un articol de ziar care face referire la decesul lui Iosif Stalin. Liderii Uniunii Sovietice de la acea vreme aliniați în fața rămășițelor pământești ale dictatorului. Hrușciov este al treilea din stânga.

▲ În iulie 1955 s-au ținut lucrările Conferinței de la Geneva între liderii Statelor Unite, Franței, Marii Britanii pe de o parte și Uniunea Sovietică pe de altă parte. A fost prima întâlnire oficială după aproape un deceniu de la Conferința de la Potsdam din 1945, dintre liderii blocului sovietic și liderii blocului occidental.

Sovietice. Beria s-a străduit, de asemenea, să obțină suportul maselor populare. A dezavuat public așa-zisul complot al doctorilor evrei inculpați la finele guvernării lui Stalin și a recunoscut că acesta nu fusese decât o înscenare a regimului; a anunțat amnistierea generală pentru 500.000 de prizonieri care comiseseră infracțiuni minore. În momentul acela a luat inițiativa închiderii unor gulaguri, în locuri precum Magadan.

În momentul în care Hrușciov s-a întors la Moscova, ministrul apărării, Bulganin, în calitate de reprezentant al premierului Malencov a declarat public că începând de atunci, poliția moscovită va fi trecută sub comanda armatei sovietice. Bulganin nu avusese niciodată o relație amiabilă cu Beria, dar în acel moment între cei doi se crease o ruptură evidentă. Hrușciov a purtat tratative în secret cu membrii consiliului politic de conducere care se temeau de acțiunile lui Beria. S-a decis ca Beria să fie debarcat din toate funcțiile. Membrii cabinetului s-au întrunit într-o ședință și au căzut de acord cu propunerile lui Hrușciov. În acel moment, Malencov a acționat un buton amplasat în spatele scaunului său și brusc, un număr de soldați sub comanda mareșalului Gheorghi Jucov au năvălit în sala consiliului și l-au arestat pe Beria. Mai târziu, în acel an a fost executat.

Învingător în jocurile de interese pentru controlul asupra puterii, Hrușciov a fost numit prim-secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice.

DIN CULISE

ORGANIZAȚIILE DEFENSIVE EUROPENE

Pactul de la Varșovia, o alianță de opt state din Europa Răsăriteană, având Uniunea Sovietică pe o poziție dominantă fusese semnat în anul 1955. A fost creat ca răspuns la înființarea NATO (Alianța Tratatului Atlanticului de Nord) în anul 1948. Blocada impusă de sovietici asupra Berlinului în anul 1948 a constituit o cauză fundamentală a înființării Alianței Nord-Atlantice, dar crearea acestei organizații a fost determinată și de existența Cominform-ului (Biroul Comunist de Informații), forul oficial al mișcării comuniste internaționale care avea în componență nouă state, inclusiv Uniunea Sovietică

NATO a fost fondată de către doisprezece state vest-europene; Grecia și Turcia vor adera la această organizație în anul 1952, iar Germania Federală va fi acceptată în anul 1955. Existența a două state germane în est și în vest va funcționa ca un simbol al divizării internaționale în epoca Războiului Rece. Nu a existat nicio coincidență în faptul că Pactul de la Varșovia a luat ființă în urma aderării Germaniei Federale la NATO. Pactul estic era menit să susțină poziția intransigentă a regimurilor comuniste europene față de lumea occidentală.

În mod surprinzător, în cadrul Conferinței de la Geneva din 1955, Hrușciov a venit cu propunerea ca Uniunea Sovietică să fie acceptată ca membru cu drepturi depline în NATO. Chiar dacă propunerea făcută nu reprezenta decât un joc politic al liderului de la Kremlin, totuși numai ideea în sine a unei astfel de concesii privind aderarea Uniunii Sovietice la NATO părea de neconceput.

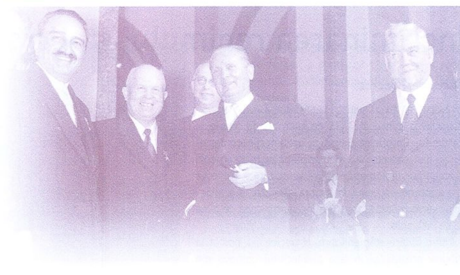
Între timp, Hrușciov tatona terenul pentru a atrage prin orice mijloace Iugoslavia în sfera de influență a blocului estic. Președintele iugoslav, Tito, a refuzat să se alăture atât NATO cât și Pactului de la Varșovia, menținându-și până la sfârșit poziția de neutralitate între est și vest. În anul 1961, Tito a organizat în Belgrad o conferință internațională cu liderii a douăzeci și cinci de state, inclusiv țări ca India, Egipt și Ghana. Acest eveniment va fi doar începutul a ceea ce se va numi Mișcarea de Nealiniere, o organizație internațională a statelor neutre care nu se considerau aliniate nici unuia din cele două mari blocuri politice: Blocul Estic susținut de statele Pactului de la Varșovia și Blocul Vestic sprijinit pe țările aliate NATO. Mișcarea de Nealiniere va milita pentru detensionarea raporturilor de forțe din perioada Războiului Rece.

Intențiile diferitelor state care au format astfel de coaliții și intersectarea relațiilor dintre aceste națiuni vor face mult mai mult decât să complice situația politică internațională prin alianțe militare precum NATO sau Pactul de la Varșovia care încercau să-și extindă sferele de influență.

Confruntarea cu elita

În perioada în care s-a aflat la putere, Stalin a deținut simultan cele două funcții supreme în partid și stat: secretar general al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și președinte al Consiliului Comisarilor Poporului. După decesul său, partidul și Guvernul deveneau două entități separate; Hrușciov, în calitate de prim secretar, va prelua cârma Partidului Comunist, iar Malencov, în calitate de prim-ministru, va conduce guvernul sovietic. Pentru a revigora situația economiei, Malencov a inițiat o nouă politică de dezvoltare în care era promovată industria ușoară axată pe bunuri de consum. Prin această inițiativă, Malencov ajunsese atât de popular, încât devenise o amenințare pentru poziția de putere a lui Hrușciov. Hrușciov începuse să susțină răspicat importanța dezvoltării industriei grele; scopul acestei poziții era de a se opune politic lui Malencov. În plus, a anunțat un plan de măsuri pentru rezolvarea crizei din ce în mai accentuate de alimente din Uniunea Sovietică, una dintre măsuri fiind și cultivarea vastelor câmpuri neexploatate din Kazahstan. Acest plan nu a fost prea bine primit, fiind luat în derâdere ca un vis utopic de către susținătorii lui Malencov.

Totuși, Hrușciov nu se arăta foarte afectat de acest lucru. Cu toate că nu avea de partea sa toată conducerea sovietică, deținea în schimb controlul strict asupra prim-secretarilor de partid ai diferitelor regiuni și republici sovietice prin autoritatea cu care era investit. În anul 1954, după întoarcerea dintr-o vizită de prietenie pe care o efectuase la Beijing în Republica Populară Chineză, procedează la instalarea unui membru al facțiunii lui Malencov în poziția de prim-secretar al Partidului Comunist al Republicii Socialiste Sovietice Kazahe. Această evidentă măsură de autoapărare a fost luată pentru un simplu motiv: dacă planurile sale de a dezvolta agricultura în Kazahstan vor fi încununate de succes, Hrușciov își va asuma tot creditul popular, iar dacă această măsură se va dovedi un fiasco, va avea posibilitatea să arunce vina asupra susținătorului lui Malencov, personajul pe care-l numise prim-secretar al acelei republici sovietice. În anul 1955, Malencov a propus un buget pentru dezvoltarea industriei ușoare și grele. Însă noul buget nu venea în sprijinul atingerii obiectivelor planului de asistență industrială oferită chinezilor în timpul vizitei la Beijing și nici nu oferea suficiente garanții pentru producția de armament nuclear, care să facă în această privință din Uniuniea Sovietică un stat competitiv în raport cu puterile occidentale. Planul de buget înaintat de Malencov a fost respins, iar acesta a fost convins de către Micoian să facă un pas înapoi și să se retragă din funcția de premier. Succesorul său a fost Bulganin, care era un apropiat al lui Hrușciov încă de când lucrau împreună în proiectul metropolitan pentru construcția metroului moscovit.

▲ Hrușciov (al doilea din stânga) și președintele iugoslav, Tito (al doilea din dreapta). Unul din motivele denunțării crimelor comise de Stalin din anul 1956 a fost refacerea legăturilor diplomatice dintre Iugoslavia și Uniunea Sovietică.

Aceste promovări în serie ale aliaților lui Hrușciov au făcut din acesta cel mai puternic și influent personaj din Uniunea Sovietică. Însă, spre deosebire de predecesorul său Stalin, nu și-a consolidat puterea folosindu-se de epurarea adversarilor săi.

Activitatea diplomatică a noului lider sovietic

Hrușciov, fiind acum liderul de facto al statului sovietic, dorea să scape de imaginea „închisă" pe care o avea țara sa în rândul opiniei publice internaționale, imagine moștenită din epoca stalinistă. A redus presiunile politico-economice pe care Stalin le menținuse asupra statelor satelite Uniunii Sovietice și a promovat câteva măsuri active în sprijinul diplomației. În scopul atragerii Uniunii Sovietice spre cauza menținerii păcii mondiale, a fost organizată o conferință la care au participat liderii celor patru națiuni care avuseseră trupe de ocupație în Austria. Chestiunea spinoasă legată de suveranitatea austriacă implica menținerea echilibrului de putere dintre blocul comunist și blocul occidental, de aceea bunăvoința manifestată de liderul moscovit de a se așeza la masa negocierilor a fost privită ca o mare schimbare a atitudinii diplomației sovietice.

Printre temele importante ale Conferinței de la Geneva ținute în luna iulie a aceluiași an, se regăseau chestiuni legate de reunificarea Germaniei, prezervarea păcii printre națiunile europene și reducerea armamentului din dotarea marilor puteri militare. Înainte ca lucrările conferinței să se închidă, nu se căzuse de acord asupra niciunei rezoluții favorabile rezolvării acestor probleme. Cu toate acestea, Conferința de la Geneva a fost considerată ca un mare succes de către marile puteri ale lumii care au fost convinse de necesitatea menținerii păcii și cooperării internaționale.

Incriminarea regimului stalinist

Discursul Secret

În noaptea de 24 spre 25 februarie a anului 1956, Hrușciov a convocat 1436 de membri de frunte ai Partidului Comunist Sovietic. Dezbaterile conferinței au fost secrete, iar reprezentanților mass-media și atașaților diplomatici străini acreditați la Moscova li s-a interzis accesul în incinta sălii. Nu s-a întreprins nicio măsură pentru a înregistra ceea ce avea să se întâmple.

Într-o tăcere stânjenitoare, Hrușciov s-a postat la tribuna prezidiului în fața auditoriului compus din membri de partid și a ținut un discurs bazat pe un raport întocmit anterior intitulat „Despre cultul personalității și consecințele sale". Discursul denunța actele intolerabile și atrocitățile brutale săvârșite pentru menținerea la putere a regimului stalinist, numărul mare de erori politice grosolane determinate de supraaprecierea abilităților de conducător ale lui Stalin și sacrificarea uriașă de vieți omenești pe altarul guvernării staliniste. Hrușciov a declarat că toate aceste acte tragice și regretabile au fost comise sub imperiul orgoliului nemăsurat al unui singur om, Stalin, iar cultul personalității sale va trebui consemnat la groapa de gunoi a istoriei. Cuvântarea a ținut aproximativ șase ore. Prin acest discurs dur și neașteptat, cultul personalității lui Stalin, supranumit „tătucul" poporului sovietic, a fost complet desființat.

Această cuvântare va fi cunoscută sub numele de Discursul Secret al lui Hrușciov, dar însuși acesta se va arăta sceptic în legătură cu secretizarea documentului pentru o lungă perioadă de timp. În ziua de 4 iunie a aceluiași an, Departamentul de Stat American (Ministerul de Externe) a anunțat că a intrat în posesia unei variante integrale a Discursului Secret. Cu toate că începuse să se producă dezghețul în relațiile dintre Uniunea Sovietică și Blocul Occidental, conținutul Discursului Secret a constituit un adevărat șoc pentru opinia publică internațională.

Schimbarea de atitudine, promovată de Hrușciov, produsă în relațiile diplomatice ale Uniunii Sovietice cu celelalte state a avut o influență considerabilă și asupra țărilor satelite din interiorul blocului comunist. La sfârșitul lunii iunie a anului 1956 s-a produs revolta muncitorilor din orașul polonez Poznan. Vladislav Gomulka, liderul polonez ce fusese închis încă din perioada lui Stalin a fost pus în libertate și desemnat prim-secretar al Partidului Unit Muncitoresc Polonez. Capacitatea sa de lider politic i-a permis să liniștească fără dificultate tulburările sociale care izbucniseră în Poznan. Însă incidentul din Polonia va aprinde, în luna octombrie a aceluiași an, scânteia unei revolte similare în Ungaria, dar, de data aceasta, Uniunea Sovietică va utiliza forța militară, ocupând teritoriul ungar și înăbușind în sânge insurecția.

▲ Mii de oameni au fost uciși în urma intervenției armate sovietice asupra Revoluției Maghiare din anul 1956.

▼ În 1959, în perioada vizitei sale în Statele Unite ale Americii, Hrușciov a făcut o propunere îndrăzneață în fața Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, aducând în discuție necesitatea unei dezarmări mondiale pe scară largă, deoarece, motiva liderul sovietic, existența armamentului ar amenința menținerea păcii în lume. Totuși, aceasta nu era o propunere prea realistă și a fost primită cu răceală de către statele lumii

Exilarea facțiunii anti-Hrușciov

Intervenția militară sovietică din Ungaria a devenit obiectul unor critici dure internaționale, iar Hrușciov a fost nevoit să facă față unor atacuri din interiorul Uniunii Sovietice. În mod clar, tulburările din satelitul sovietic se produseseră ca urmare a denunțării oficiale a stalinismului inițiată de Hrușciov. Malencov a format un grup de opozanți împotriva lui Hrușciov, printre aceștia aflându-se veteranii Molotov și Caganovici. Aceștia au început să comploteze pentru a-l înlătura pe Hrușciov.

În luna mai a anului 1957, Hrușciov a anunțat un plan concomitent de împărțire a industriei și agriculturii puternic centralizate în organizații regionale locale autonome (sovnarhozuri) și ferme de stat (sovhozuri), în felul acesta încurajând descentralizarea economico-administrativă. A inițiat o adunare economică populară pentru a facilita comunicarea și administrarea noului sistem. Potrivit lui Hrușciov, noul plan urma să conducă în câțiva ani la creșterea producției sovietice de lapte, carne, unt și alte bunuri de consum care să depășească producția pe aceleași segmente a Statelor Unite.

În luna următoare, în cadrul unui congres al liderilor partidului, planul a fost respins cu fermitate. Malencov și Caganovici au criticat punerea în aplicare a planului care ar fi dus, în opinia lor, la distrugerea industriei din Uniunea Sovietică. Majoritatea liderilor sovietici prezenți s-au opus reformelor propuse de Hrușciov. Aliatul de nădejde al lui Hrușciov, Micoian părăsise Moscova, în timp ce Bulganin, un alt susținător devotat a menținut o tăcere suspectă. Liderii partidului adunați la congres au propus ca Hrușciov să fie debarcat de la putere, dar acesta a respins moțiunea de cenzură motivând că numai Comitetul Central al Partidului Comunist ar fi avut autoritatea să-l înlăture din funcția pe care o deținea.

La întrunirea Comitetului Central al Partidului Comunist ținută în luna iunie, Hrușciov, care avea de partea sa armata și o parte a liderilor politici a ieșit victorios din confruntarea cu facțiunea opozantă. Membrii „grupului antipartinic", cum fuseseră numiți au fost excluși din Comitetul Central. Hrușciov a continuat eforturile pentru îndepărtarea de stalinism, refuzând totuși să-și aresteze opozanții ca dizidenți anti-guvernamentali așa cum procedase în trecut Stalin. În schimb, i-a plasat pe linie moartă numindu-i în diferite funcții departe de activitatea Comitetului Central din Moscova.

În contrast cu Malencov și clica sa, capitalul de imagine al lui Jucov ca lider politic a continuat să crească în angrenajul acestor confruntări politice. Jucov a fost un susținător fidel al lui Hrușciov dar va refuza să permită ca Partidul Comunist să exercite controlul asupra armatei sovietice. Temându-se de

faptul că într-o bună zi, armata se va revolta și-l va înlătura de la putere, Hrușciov l-a concediat pe Jucov din funcția de ministru al apărării.

Ceva extraordinar avea să se întâmple în aceeași lună în care Hrușciov l-a demis pe eroul din al Doilea Război Mondial: Sputnik, primul satelit artificial sovietic a fost lansat pe orbită, uimind toată lumea. Lansarea lui Sputnik va umbri total incidentul legat de mazilirea lui Jucov.

Bulganin nu-și arătase public susținerea în timpul derulării congresului unde se pusese în discuție poziția de lider a lui Hrușciov. În luna martie a anului 1958 a fost debarcat din funcția de prim-ministru pe care o ocupa, fiind numit președinte al Băncii Naționale a Uniunii Sovietice. Hrușciov și-a asumat poziția de premier în timp ce deținea și funcția de prim-secretar al partidului. Devenise acum, mai mult ca oricând, cel mai puternic personaj din ierarhia sovietică.

◂ Mao Tzedong (stânga) și Hrușciov. Încă de la Revoluția Maghiară din 1956, încep să se facă simțite semnele unei aparente democratizări a regimurilor comuniste europene, dar Mao Tzedong care avansase în implementarea „reformelor" staliniste în China nu vedea cu ochi buni schimbările survenite în Europa Răsăriteană.

Calea coexistenței pașnice

În anul 1957, Uniunea Sovietică a reușit să dezvolte programul nuclear ICBM (rachetele balistice intercontinentale). Hrușciov a folosit imaginea de succes de care se bucura complexul militar tehnologic al țării sale ca pe o oportunitate de a relua presiunile legate de coexistența pașnică în lume, tema de predilecție a diplomației sovietice, sprijinind ideea organizării unei conferințe a liderilor marilor puteri.

În momentul în care se părea că Uniunea Sovietică va domina dezbaterile în cadrul unei conferințe internaționale, în maniera propusă de Hrușciov, Statele Unite au ezitat să participe la eveniment. În acea perioadă, America a reușit să lanseze cu succes pe orbita terestră un satelit artificial, iar președintele american, Dwight Eisenhower, a continuat să susțină o poziție fermă împotriva semnării unui tratat de neproliferare a armelor nucleare.

În octombrie 1959, Hrușciov a fost într-o vizită oficială în China - aliatul sovietic din sfera de influență comunistă - unde l-a întâlnit pe Mao Tzedong. Relațiile bilaterale dintre China și URSS nu se găseau în cea mai fastă perioadă, încă de pe vremea când Hrușciov denunțase regimul stalinist. Mao Tzedong a criticat deschis inițiativa Moscovei de a acorda sprijin Indiei în disputa transfrontalieră cu China și a catalogat politica de coexistență pașnică cu Occidentul, promovată de Hrușciov, ca o formă de revizionism care deviase mult de la principiile originale ale ideologiei marxist-leniniste. Cu un an înainte, Uniunea Sovietică reacționase nefavorabil la politica Marelui Salt Înainte (Great Leap Forward), inițiată de Mao și astfel, între Uniunea Sovietică și China s-a creat o ruptură evidentă.

Reducerea efectivelor armatei sovietice cu 1.200.000 de soldați, anunțată de Hrușciov în ianuarie 1960 a oferit dovada faptului că propunerea de demilitarizare făcută în Adunarea Generală a Națiunilor Unite nu fusese doar vorbărie goală. Totuși, în timp ce comunitatea internațională înainta cu pași repezi pe cale păcii, în data de 1 mai, un incident nefericit avea să spulbere aceste speranțe: un avion american de recunoaștere de tip U2 a fost doborât pe teritoriul sovietic.

Cursa spațială și calea către un război nuclear	
1939	În America începe dezvoltarea proiectului Manhattan ca răspuns la temerile legate de cercetările întreprinse de germani pentru producerea de arme nucleare
1942	Wernher von Braun a reușit să testeze cu succes lansarea primei rachete de tip V2
1948	Uniunea Sovietică dezvoltă bomba atomică
1954	America detonează cu succes în atolul Bikini prima bombă cu hidrogen
1957	Uniunea Sovietică lansează pe orbită satelitul artificial Sputnik I
1958	America lansează satelitul Explorer I
1961	Iuri Gagarin din Uniunea Sovietică finalizează cu succes primul zbor spațial uman
1963	Se semnează Tratatul asupra interzicerii parțiale a testelor cu armament nuclear, între SUA, Marea Britanie și URSS
1969	Neal Armstrong din Statele Unite este primul om care a pășit pe suprafața Lunii

CĂLĂTORII ÎN TIMP

CURSA SPAȚIALĂ

Lansarea cu succes pe orbită a satelitului Sputnik nu a însemnat numai faptul că tehnologia de explorare spațială a Uniunii Sovietice va surclasa realizările americane în domeniu. S-a pus de asemenea problema, că Uniunea Sovietică va avea posibilitatea să atașeze un focos nuclear la o rachetă similară celei care lansase satelitul Sputnik în spațiu și să expedieze astfel o încărcătură mortală în orice colț al lumii.

Echipa de cercetare care lucrase la dezvoltarea programului rachetelor V2 în Germania, în perioada celui de-al Doilea Război Mondial a avut cea mai însemnată contribuție în cadrul competiției pentru explorarea spațială dintre Statele Unite și Uniunea Sovietică. Litera „V" reprezintă prescurtarea de la cuvântul german „vergeltungswaffe", care înseamnă „arme de represalii" sau „arme de răzbunare". „Părintele cosmonauticii sovietice", Serghei Coroliov a utilizat cercetările echipei care s-a ocupat de dezvoltarea rachetelor V2 în realizarea satelitului Sputnik. Wernher von Braun, nazistul care a dezvoltat tehnologia rachetelor V2 a coordonat eforturile pentru realizarea rachetelor americane după război. La câteva luni după lansarea lui Sputnik, America a realizat cu succes lansarea satelitului artificial, Explorer I.

◂ Hrușciov dă mâna cu liderii Germaniei Răsăritene în fața unei machete a satelitului Sputnik I.

Armele nucleare posedă o putere distructivă monstruoasă și emit cantități uriașe de radiații în atmosferă. Dacă cele două superputeri adversare și-ar fi lansat arsenalul nuclear, una împotriva alteia, exista temerea pe deplin întemeiată că această acțiune va conduce la sfârșitul lumii. Din fericire, armele nucleare nu au fost niciodată utilizate în perioada Războiului Rece. Cei doi principali protagoniști au stocat pur și simplu cantități uriașe de arme nucleare, provocându-se reciproc, fără a duce la bun sfârșit aceste amenințări. Cursa spațială dintre SUA și URSS va duce în ultimă instanță la sfârșitul cursei înarmărilor dintre cele două superputeri, decât să conducă la izbucnirea unui nou război mondial.

Criza rachetelor cubaneze și înlăturarea lui Hrușciov

Operațiunea Anadîr

Ca răspuns la solicitările sovieticilor de a li se oferi scuze publice pentru survolarea spațiului aerian de către un avion spion, americanii au susținut teoria că aeronava făcea pur și simplu observații ale fenomenelor atmosferice. Totuși, chiar pilotul avionului doborât, Gary Powers, a recunoscut că efectua un zbor de spionaj, iar Statele Unite s-au aflat în postura stânjenitoare de a justifica acest incident care punea în pericol pacea mondială. În luna mai, la Conferința Celor Patru Mari Puteri, organizată la Paris, Hrușciov a solicitat încă odată scuze din partea americanilor, dar Eisenhower a refuzat să-i satisfacă cererea. Lucrările conferinței au fost întrerupte și încă odată s-au intensificat tensiunile între cele două superputeri din perioada Războiului Rece.

Pe 12 aprilie 1961, sovieticii vor face un pas înainte prin lansarea cu succes în spațiu a primei navete cosmice pilotată de om, Vostok I. Cam în aceeași perioadă, Fidel Castro, președintele cubanez, sprijinea cauza socialismului în emisfera vestică. În același an, noul președinte american, John Fitzgerald Kennedy a ordonat invazia Cubei care fusese plănuită de ceva vreme împreună cu forțele anti-castriste. Mica aventură militară va forța Cuba să-și strângă și mai mult legăturile cu Uniunea Sovietică. În luna iunie, după eliberarea pilotului avionului U2, americanii și sovieticii s-au întâlnit în cadrul unei conferințe, dar relațiile dintre cei doi coloși militari nu s-au îmbunătățit.

În perioada aceasta, rapoartele spionilor occidentali făceau referire la faptul că Uniunea Sovietică nu ar fi avut în dotare un arsenal nuclear atât de numeros, așa cum lăsaseră liderii de la Kremlin să se înțeleagă. Spionajul susținea că rachetele sovietice ICBM nu erau capabile să lovească ținte de pe teritoriul american. Politica de coexistență pașnică, promovată de Hrușciov se baza pe fundamentul superiorității militare sovietice, dar în acel moment era necesar să se creeze un nou tip de amenințare care să mențină jocul făcut de sovietici. Hrușciov a venit cu o idee genială care să conducă la intimidarea americanilor: va instala rachete balistice cu rază medie de acțiune pe teritoriul Cubei, aliatul său communist. Acest plan va fi numit „Operațiunea Anadîr".

Americanii au avut informații despre „Operațiunea Anadîr" în data de 14 octombrie 1962. Fotografiile luate din spațiul aerian al Cubei de către avioane de spionaj U2, au relevat baze de lansare a rachetelor balistice aflate în construcție. A fost confirmat și faptul că nave militare încărcate cu rachete balistice sovietice se îndreptau spre Cuba. În timpul negocierilor dintre Hrușciov și Kennedy, americanii au cerut stoparea transporturilor speciale de rachete în Cuba, dar sovieticii au declinat solicitarea. Nu s-a reușit să se ajungă la un compromis și se credea că izbucnirea unui război era inevitabilă.

Câteva ore după ce Hrușciov dăduse undă verde acțiunilor defensive împotriva incursiunilor americane în spațiul aerian cubanez, armata sovietică din Cuba a doborât un avion de recunoaștere U2. Tensiunile crescuseră la un nivel extrem. Departamentul American al Apărării (Pentagonul) a solicitat un contra-atac imediat, dar Kennedy a refuzat să dea curs acestei solicitări; în schimb, le-a transmis sovieticilor o propunere: dacă bazele sovietice de rachete vor fi demontate, SUA se angaja să nu treacă la invadarea statului insular comunist. În data de 28 noiembrie, Hrușciov a transmis un mesaj radiofonic prin care asigura că rachetele balistice din Cuba se vor întoarce în silozurile din Uniunea Sovietică. Opinia publică internațională a respirat ușurată la gândul că fusese doar la un pas de calea anihilării totale, dar cetățenii sovietici au aflat de acest incident abia după ce au ascultat mesajul lui Hrușciov de la radio.

Un dictator adept al reformelor

Demontarea bazelor de rachete din Cuba pentru a evita o criză majoră, a fost catalogată de China drept o slăbiciune diplomatică, iar Fidel Castro, care nu fusese consultat în timpul negocierilor dintre Kennedy și Hrușciov, a fost extrem de furios. Nomenclatura sovietică a considerat situația creată ca pe o jignire națională, numai Hrușciov nu s-a simțit deloc umilit. Din contră a avut mereu convingerea că a protejat Cuba de intruziunile imperialiștilor americani. Imediat după îndepărtarea efectelor crizei cubaneze, Hrușciov i-a acordat lui Aleksandr Soljenițîn permisiunea de a publica romanul „O zi din viața lui Ivan Denisovici". Această lucrare descria viața din gulaguri în perioada regimului stalinist, provocând dispute aprinse în rândurile partidului comunist asupra oportunității publicării acestui roman.

Hrușciov a început să piardă sprijinul în cadrul Partidului Comunist, singurul fundament pe care se baza în interiorul societății sovietice. La Congresul din anul 1962, partidul a fost împărțit în sectoare industriale și agricole. Fiecare organizație regională a Partidului Comunist trebuia să aibă acum două funcții de secretari, una pentru sectorul industrial și alta pentru cel agricol. Organismele administrative de partid ale Uniunii Sovietice, care prin tradiție erau

▲ Soldați ruși înconjurând un avion american de recunoaștere U2 care fusese doborât. Hrușciov a provocat iritarea liderilor sovietici, în momentul în care, în mijlocul dezbaterilor Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, ținută la patru luni după incidentul avionului U2, și-a scos un pantof din picior făcând o mișcare ca și cum ar fi bătut cu el în masă ca urmare a unor acuze pe care i le aduseseă președintele filipinez.

▼ O ceremonie organizată în onoarea primului zbor spațial realizat de cosmonautul Iuri Gagarin (al doilea din dreapta pe rândul din față). În centrul rândului din față se zărește Nichita Hrușciov.

Baze de rachete instalate în Cuba. Pentru a acoperi manevrele secrete sovietice în Cuba, instalarea rachetelor balistice a fost denumită „Operațiunea Anadîr", în încercarea de a risipi suspiciunile ("Anadîr" este numele unui râu în regiunea arctică din Extremul Orient Rus).

Biblioteca de amintiri

MEMORIILE LUI HRUȘCIOV

În momentul de față, memoriile lui Hrușciov sunt adunate în trei volume. „Memoriile lui Hrușciov", versiunea publicată încă din timpul vieții cuprinde doar unul din cele trei volume apărute ulterior. Acest volum a fost publicat de către o editură americană, dar nu se cunosc detalii suficiente privind felul în care aceste amintiri au ajuns în vest. Sunt mai multe teorii, printre care una ce susține că a făcut unele înțelegeri pentru a trimite memoriile unor persoane de încredere cunoscute din spațiul occidental și alta care încearcă să acrediteze ideea că totul s-a petrecut fără cunoștința lui Hrușciov.

Ca om ajuns la asfințitul vieții, Hrușciov redă în memoriile sale într-o manieră sinceră și directă momentele și evenimentele trăite, dezvăluind chiar câteva aspecte inedite și surprinzătoare, ce nu fuseseră cunoscute până la apariția acestei cărți. A dorit să ofere o mărturie istorică pentru generațiile viitoare, descriind în detaliu evenimente și întâmplări reale din viața sa tumultuoasă. Povestirile sale au fost împănate cu aspecte numeroase pe care guvernul sovietic ar fi preferat să le țină sub tăcere. Liderii sovietici l-au somat să vină în fața lor și să ofere explicații în legătură cu publicarea memoriilor. Se spune că în acele momente, Hrușciov și-a provocat interlocutorii să procedeze cum vor considera de cuviință, chiar condamnându-l la moarte sau orice alte măsuri vor dori să întreprindă în legătură cu persoana sa.

În cele din urmă a fost forțat să semneze un document prin care nu recunoștea autenticitatea memoriilor și le considera un fals. După acest incident, nu va mai încerca niciodată să continue dictarea amintirilor sale.

obișnuite cu controlul exercitat de un singur prim-secretar, vor cădea curând în haos.

Pentru a împiedica căderea diplomației sovietice în fanta creată de criza rachetelor cubaneze, au fost încheiate acorduri privind întârzierea proliferării armelor nucleare de distrugere în masă, dar acest lucru s-a dovedit insuficient pentru a repara prestigiul afectat al lui Hrușciov. Pentru a înrăutăți și mai mult situația, în numeroase regiuni ale țării a început să se resimtă criza acută de alimente. Ca să rezolve această criză a anunțat înființarea unor comitete naționale care să gestioneze coordonarea separată a agriculturii Uniunii Sovietice. Uniunea Sovietică părea să se afle într-o situație de derută, în care nimeni nu răspundea de nimic.

În luna octombrie a anului 1964, aflându-se într-o stațiune de odihnă, Hrușciov a primit un telefon de la Moscova. La capătul celălalt al liniei telefonice se afla omul politic sovietic, Mihail Suslov, care i-a cerut lui Hrușciov să se întoarcă imediat la Moscova pentru o chestiune urgentă.

Numai doi oameni au venit să-l întâmpine pe Hrușciov la Moscova: șeful KGB însoțit de un soldat. Hrușciov a fost condus la o întrunire de urgență a liderilor Partidului Comunist unde a fost împroșcat de critici din partea majorității celor prezenți, în legătură cu planurile sale absurde și stilul arbitrar de conducere. Așa cum se plănuise înainte de sosirea lui Hrușciov, liderii politici prezenți au propus revocarea din funcție a acestuia. Protestele lui Hrușciov au fost întâmpinate de indiferența tăcută a celor din sală. În ziua următoare, pe data de 14 octombrie, a fost obligat să semneze o cerere de demisie care fusese pregătită anterior de conducerea partidului, fiind eliberat din toate funcțiile de lider al Uniunii Sovietice.

▲ John F. Kennedy a fost copleșit de elogii pentru că a reușit să găsească o soluție pașnică în criza rachetelor cubaneze. Dacă izbucnea un război nuclear între Uniunea Sovietică și Statele Unite, sute de milioane de oameni ar fi putut să-și piardă viețile.

▲ O fotografie a lui Hrușciov realizată în anul 1970, cu un an înainte de a muri.

Viața de pensionar a lui Hrușciov

Hrușciov a fost succedat în funcția de secretar general al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice de către Leonid Brejnev, iar în poziția de premier de Alexei Kosîghin. În această perioadă, Hrușciov a fost cazat în vila de vacanță a lui Molotov. A fost pus în temă despre noua conducere sovietică de către Micoian, care l-a informat că primise și permisiunea să-și petreacă restul vieții în reședința sa din Moscova. În momentul în care Hrușciov a replicat cu blândețe că va locui în locurile indicate de oficialități, nu-l mai recunoșteai în acest om pe reformatorul puternic care existase odată.

Hrușciov își va petrece restul zilelor în postura de pensionar. A început să fie preocupat de cultivarea roșiilor și practicarea artei fotografice, o pasiune a sa mai veche. Noul stil de viață nu-i va aduce împlinirea pe care o trăise ca actor important pe scena politicii mondiale. Se părea că rămăsese ancorat în anii de glorie ai trecutului. În 1966 a început să-și dicteze memoriile, de-a lungul câtorva ani fiind înregistrate mari cantități de benzi magnetice. Aceste mărturii inestimabile despre anii de început ai Uniunii Sovietice au ajuns, nu se știe prin ce mijloace, în Europa Occidentală și au fost publicate în anul 1971 sub titlul „Memoriile lui Hrușciov". În acel an, Hrușciov împlinea 77 de ani. Suferea de o maladie cardiacă, afecțiune care-i va cauza moartea. Și-a dat ultima suflare în ziua de 11 septembrie a anului 1977 într-un salon al Spitalului Central din Kremlin, Moscova. Va fi înmormântat în cimitirul Novodevichi din Moscova, departe de mausoleul lui Vladimir Ilici Lenin, idolul său de-o viață.

Oficiosul Partidului Comunist, Pravda, a relatat scurt și concis știrea privind trecerea în neființă a fostului lider, luând totuși în considerare realizările semnificative întreprinse în sprijinul reformării societății sovietice. Sub noua conducere a lui Leonid Brejnev, Uniunea Sovietică se va întoarce la vechile metehne ale regimului stalinist de tristă amintire. Semințele libertății „sădite" de Nichita Hrușciov nu vor răsări mai devreme de un sfert de secol.

Denunțarea atrocităților regimului stalinist

Hruşciov a acuzat regimul lui Stalin că afectase grav fundamentul Uniunii Sovietice şi periclitase pacea şi stabilitatea în întreaga lume. Un membru al Partidului Comunist din Italia reitera faptul că numai un geniu literar ca Dante Alighieri, autorul Divinei Comedii, ar fi avut abilitatea de a descrie cu acuratețe situația după ce Hruşciov a surprins întreaga lume prin denunțarea regimului stalinist. Care a fost contextul şi ce a susținut motivația din spatele Discursului Secret care va zgudui atât blocul răsăritean cât şi spațiul occidental?

Comisia Pospelov

În data de 14 februarie 1956 a fost organizat Congresul al XX-lea al Partidului Comunist Sovietic. Înainte de congresul din acel an, nimeni nu îndrăznea măcar să-l considere pe Stalin un simplu membru de partid care ar fi putut fi criticat ca oricare altul în cadrul structurilor politice. Hrușciov era conștient de acest lucru și asta l-a motivat și mai mult să ia decizia de a susține discursul împotriva lui Stalin. Discursul său nu a fost unul spontan; pentru această cuvântare în fața congresului s-a pregătit meticulos.

La sfârșitul anului 1955, la o ședință de pregătire a lucrărilor Congresului al XX-lea al partidului, a propus înființarea unei comisii pentru investigarea acțiunilor lui Stalin. Această inițiativă a fost întâmpinată de o opoziție aproape isterică din partea unor lideri ca Molotov sau Caganovici. Aceștia au susținut că punerea în discuție a oportunității actelor întreprinse de Stalin, succesorul lui Lenin va contesta legitimitatea liderilor Uniunii Sovietice care îi fuseseră colaboratori apropiați. Hrușciov a reușit să obțină aprobarea formală a liderilor sovietici convingându-i să arunce pe umerii lui Beria întreaga responsabilitate a crimelor comise în epoca stalinistă, dar chiar și în aceste condiții toți cei prezenți erau conștienți de faptul că fostul șef al serviciilor secrete nu putea acționa de unul singur fără aprobarea lui Stalin. Pasul următor a fost instituirea unui organism de investigare și cercetare a crimelor din epoca stalinistă condus de Piotr Pospelov. Pospelov a fost numit șef al acestei comisii, care-i va purta numele, fiind considerat un investigator destul de imparțial. Hrușciov a ordonat Comisiei Pospelov să reconsidere opresiunea și despotismul arbitrar practicat în timpul regimului stalinist printr-o analiză detaliată și exhaustivă.

Raportul complet bazat pe cercetările Comisiei Pospelov a fost considerat de Hrușciov mai mult decât satisfăcător. Raportul făcea referire la faptul că indiferent de geniul de lider al lui Lenin și de capacitatea sa de a implementa un sistem politic strălucit, opresiunea și teroarea care s-au instaurat după moartea acestuia au fost rezultatul inevitabil al cultului personalității promovat de Iosif Stalin.

În mod natural, liderii Partidului Comunist au fost consternați și indignați când au parcurs paginile raportului. În cele din urmă, Congresul al XX-lea al Partidului Comunist va fi organizat înainte de a se putea lua o decizie cu privire la oportunitatea publicării conținutului raportului.

Adunarea de la miezul nopții

În discursul susținut în fața membrilor Partidului Comunist, Hrușciov a vrut să se asigure că cei prezenți vor înțelege cât de periculoasă poate deveni venerarea dusă la extrem a unei singure persoane și că era necesar să se întoarcă la vechile valori ale leninismului; în acest sens a promovat importanța unei conduceri colective a țării pentru a evita crearea unui cult al personalității. Prin urmare, la început nu a făcut referiri clare, dar toți cei prezenți în auditoriu cunoșteau identitatea celui descris cu lux de amănunte - figura centrală a cultului personalității.

În acțiunea de repudiere a regimului lui Stalin, Hrușciov nu se afla de unul singur în fața celorlalte personalități ale partidului care se opuneau acestei inițiative. Unul dintre susținătorii săi era Micoian, ministrul economiei de la acea vreme.

▸ Hrușciov agitându-și pumnul în aer pentru a-și susține discursul făcut în fața Adunării Generale a Națiunilor Unite din anul 1960.

◂ Lavrenti Beria, temutul călău-șef din perioada Marii Epurări inițiată de regimul stalinist. La trei luni după decesul lui Stalin a fost arestat și mai târziu a fost executat.

„Când eram sub conducerea lui Stalin, nu aveam idee dacă locul în care eram trimis era o casă sau o închisoare."

◂ Stalin (stânga) și Hrușciov. În acea vreme Hrușciov îl urma orbește pe Stalin, fără să pună în discuție deciziile acestuia.

Micoian susținea că pentru a se întoarce la valorile ideologiei leniniste era necesară o recunoaștere a crimelor comise de Stalin. În cea de-a treia zi a congresului, Micoian a venit la tribuna prezidiului și a denunțat personajul care se aflase în centrul cultului personalității într-un mod mult mai dur decât o făcuse chiar Hrușciov. Micoian era expert în economie și a inclus în asertiunile sale critice, teoriile economice dezastruoase pe care le promovase Stalin. Discursul său a stârnit ovații, iar cei prezenți s-au ridicat în picioare aplaudând, lucru neobișnuit pentru întrunirile Partidului Comunist.

Nu se știe dacă Hrușciov a simțit puțină invidie pe discursul lui Micoian care-i furase ropotele de aplauze ce i se cuveneau pentru că inițiase denunțarea crimelor staliniste. Câteva zile mai târziu, în cadrul ceremoniei de închidere a lucrărilor congresului, Hrușciov i-a întrebat pe liderii partidului adunați în sală ce trebuie întreprins în legătură cu cercetările Comisiei Pospelov. A primit același răspuns din partea acestora ca și în perioada în care încercase să-i convingă de necesitatea investigațiilor Comisiei Pospelov. Însă, în momentul în care le-a propus să audieze raportul Comisiei Pospelov, în sală s-a așternut liniștea. În noaptea de 24 februarie, Hrușciov i-a adunat pe liderii partidului pentru a susține Discursul Secret. Conform memoriilor lui Hrușciov, pe măsură ce citea Discursul Secret, asistența din sală era atât de amuțită încât se auzeau chiar bătăile din aripi ale unui fluture. În orice caz, membri de partid prezenți cunoșteau foarte bine crimele pe care le comisese Stalin. Însă, considerau că acțiunile lui erau justificate în măsura în care fuseseră întreprinse spre binele Uniunii Sovietice. Au fost numite adevăratele personaje de care se folosise Stalin în acțiunile sale mârșave pentru a rămâne la putere. Afirmația lui Hrușciov că nu știa dacă Stalin îl conducea către casă sau spre un tip de închisoare, a creat o vie impresie în rândul ascultătorilor. Hrușciov a fost singurul personaj suficient de curajos care să facă apel la o schimbare de atitudine și mentalitate în Uniunea Sovietică, care să marcheze o întoarcere sigură de la stalinism la o societate bazată pe adevărata doctrină leninistă.

Pentru prima dată, membrii partidului au înțeles adevărata natură a regimului lui Iosif Visarionovici Stalin. Trăiau cu convingerea că Stalin făcea parte din fundamentul pe care se clădise Uniunea Sovietică, dar acum începuseră să realizeze că acest personaj fusese în realitate un demolator al fundațiilor statului sovietic. Membrii de partid nu luaseră niciodată în calcul posibilitatea ca orgoliul dictatorului sovietic să-i conducă la dezastre precum înfrângerile suferite de Uniunea Sovietică în prima parte a războiului cu Germania.

Scopul denunțării lui Stalin

Perioada imediat următoare desfășurării Congresului al XX-lea al Partidului Comunist în care fusese susținut Discursul Secret este considerată momentul în care Uniunea Sovietică începe să se elibereze de sub influența stalinismului. În orice caz, nu exista o mișcare antistalinistă anterioară Discursului Secret.

Imediat după decesul lui Stalin, Beria a inițiat o măsură pentru amnistierea în masă a prizonierilor din gulaguri, condamnați pe nedrept. De asemenea, Malencov a promovat dezvoltarea industriei ușoare și a inițiat un plan de măsuri pentru a reduce lipsa acută a bunurilor de consum de care suferea populația Uniunii Sovietice; aceste măsuri au dus la o recunoaștere tacită a eșecului strategiei prioritare de dezvoltare a industriei grele, marca de aur a economiei staliniste. Acțiunile întreprinse de conducerea sovietică erau semnul unei îndepărtări graduale de politicile staliniste.

Din stânga spre dreapta: Micoian, Voroșilov și Stalin. Micoian a fost un adept fidel al lui Stalin, dar mai târziu îl va dezavua, continuându-și activitatea politică până în anul 1974.

Însă, ultima țintă a lui Hrușciov era Stalin însuși și nu doar regimul stalinist. Probabil că repudierea lui Stalin îl va împinge pe Hrușciov în confruntări politice din care va ieși învingător. Astfel, a fost nevoit să-l înlăture pe Malencov de la putere, dar facțiunea conservatoare avea încă o recunoaștere politică importantă de care era bine să se țină seama. Motivul controversei era interesul șovăielnic în prestigiul și moștenirea lui Stalin. Pentru a le zdrobi influența trebuia să trimită imaginea lui Stalin în mormânt. Personajul din istoria Uniunii Sovietice care ar fi avut o mai mare autoritate decât Stalinar fi fost Vladimir Ilici Lenin. Cultul personalității lui Stalin a continuat să reprezinte un element important în ideologia sovietică, motiv pentru care Hrușciov a început să susțină că este succesorul lui Lenin și nu al lui Stalin. Problema era din ce perspectivă această idee putea fi pusă în practică.

Este adevărat că și Hrușciov și Micoian îl criticaseră public pe Stalin, făcând referiri la regimul de opresiune din era stalinistă, dar exista o diferență majoră de statut între experimentatul specialist în politici economice și liderul PC. Până în acel moment Hrușciov îl criticase pe Stalinla fel cum o făcuseră Molotov sau Caganovici. În ce măsură îl criticau pe Stalin fără să se includă pe ei înșiși în aceste critici? Au rezolvat această dilemă, făcând din anul 1934 punctul forte al criticilor la adresa lui Stalin.

Acesta a fost anul în care s-a ținut al XVII-lea Congres al Partidului Comunist Sovietic și a fost asasinat Chirov. Concomitent cu declanșarea Marii Epurări din era stalinistă a crescut și autoritatea totalitară. Astfel în scopul acaparării puterii absolute s-a instaurat un regim de teroare, iar venerarea și cultul unei singure persoane pot fi considerate cauze a ceea ce avea să se întâmple. Dacă „cultul personalității" putea fi distrus, vina asupra crimelor regimului pe care-l instaurase îi aparținea lui Stalin, iar Partidul Comunist nu putea fi acuzat că ar fi participat activ la represiune.

Din cauza încrederii ferme în trăinicia acestui concept, va continua să fie împotriva cultului personalității și până la un anumit punct a reușit acest lucru. Repudierea lui Stalin a dus la dezghețul relațiilor dintre Uniunea Sovietică și Blocul Occidental, iar sub conducerea lui aveau să se deschidă căile către o coexistență pașnică între lumea vestică și spațiul sovietic.

Influență și erori

În timp ce-și consolida, poziția Hrușciov a subestimat dificultatea reformării Uniunii Sovietice după regimul stalinist, situație care avea să se schimbe datorită intențiilor de a destaliniza statul exprimate în cadrul congresului. Discursul său, va fi cunoscut sub numele de Discursul Secret, dar nu va rămâne așa pentru mult timp, conținutul său fiind răspândit și cunoscut gradual de către opinia publică. Fiecare membru de partid prezent trebuia să întocmească un raport al luărilor de poziție din cadrul congresului și nu a existat niciun mijloc rezonabil de a-i constrânge pe cei care audiaseră Discursul Secret să continue să păstreze confidențialitatea asupra conținutului său. O mare cantitate de copii ale discursului au circulat în Polonia și una din teorii susține că CIA va pune mâna pe o copie în acest mod. La început, nu toți membrii partidelor comuniste din diferite țări au crezut că discursul era autentic, dar, în cele din urmă au acceptat autenticitatea materialului datorită poziției oficiale și explicațiilor furnizate de conducerea Uniunii Sovietice.

▲ În anul 1936, cetățenii Uniunii Sovietice continuau să-l venereze pe Stalin chiar dacă acesta era considerat arhitectul-șef al epurărilor sângeroase din acele vremuri.

Sentimentele opiniei publice și opiniile nucleului de conducere al partidului comunist în legătură cu Stalin se traduceau în mod diferit. Se poate spune că fostul dictator sovietic era respectat de populație datorită spaimei cronice pe care o sădise în sufletele oamenilor, în schimb corifeii partidului se temeau de acesta, fiind constrânși să-l respecte. Este o realitate faptul că inițiativele lui Hrușciov au contribuit la destabilizarea diferitelor regimuri comuniste din lume. Dezavuarea lui Stalin de către liderii sovietici ca Nichita Hrușciov va duce la zdruncinarea fundamentului acestei stabilități.

Ca o consecință a acestor inițiative au izbucnit mai multe revolte și confruntări în Europa Răsăriteană cum ar fi Revoluția Maghiară din 1956 și a fost provocată criza în relațiile diplomatice dintre Uniunea Sovietică și China, conflict ce a mocnit o perioadă de timp. În viziunea lui Hrușciov realizarea unei societăți comuniste ideale eliberate din ghearele tiraniei nu mai putea fi pusă în practică datorită acestor evenimente, iar ca situația să se înrăutățească și mai mult criticile aduse regimului stalinist au fost îngrădite după căderea acestuia de la putere.

Cu toate acestea, în mod cert cortina căzută peste gargantuelicul stat cunoscut sub numele de Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice a fost înălțată prin eforturile unei singure figuri politice: Nichita Hrușciov. Curajoasa provocare asumată de Hrușciov, în contradicție cu intențiile sale, va deveni una din cauzele pe termen lung ale unui potențial colaps al spațiului comunist; se poate spune că avem de-a face cu cea mai mare ironie a istoriei.

Hrușciov (al doilea din dreapta) și alți membri ai conducerii sovietice stând în fața mausoleului lui Lenin în anul 1956. Șase ani mai târziu, după demontarea cultului lui Stalin, corpul dictatorului a fost mutat din mausoleu.

SFÂRȘITUL LUMII AȘA CUM ÎL ȘTIM? CRIZA RACHETELOR CUBANEZE

Declarații contrastante

Hrușciov continua să-și mențină credința că o eventuală dispariție a capitalismului ar fi necesară pentru realizarea unei societăți ideale. Pledoaria acestuia pentru coexistență pașnică în lume sugera că problemele internaționale pot fi soluționate fără recurgerea la intervenția armată. Mai exact, Hrușciov se referea la o competiție pașnică între capitalism și comunism care va decide care dintre ideologii va ieși învingătoare în final.

La început poate părea paradoxal, dar menținerea unei forțe militare competitive era în realitate necesară pentru a gira continuarea doctrinei coexistenței pașnice promovată de Hrușciov. Dacă balanța potențialului militar va înclina în favoarea unei puteri sau a alteia, atunci superioritatea forței militare va deveni resortul inevitabil care va anima relațiile și negocierile de orice natură dintre cele două puteri implicate.

Cu toate acestea vor exista discuții bilaterale privind reducerea producției de armament și a arsenalelor militare, dar va fi imposibil pentru Statele Unite și Uniunea Sovietică să înceteze asistența militară acordată statelor aliate. SUA instalase deja rachete nucleare pe teritoriul Turciei și Italiei care aveau capacitatea să lovească Moscova. Uniunea Sovietică nu poseda proiectile nucleare capabile să lovească direct ținte de pe teritoriul Statelor Unite, în consecință era necesar pentru aceștia să găsească soluții pentru a contracara supremația americană. Între timp, un incident în Cuba va face această inițiativă fezabilă: înlăturarea în anul 1959 a regimului Batista de către comunistul Fidel Castro.

Tactici născute din nerăbdare

Administrația înlăturată de Castro își continuase existența prin sprijinul masiv al Statelor Unite. Proclamarea guvernului revoluționar a constituit o expresie vie a poziției antiamericane din Cuba iar relațiile dintre America și insula vecină s-au înăsprit rapid. În ianuarie 1961 au fost rupte relațiile diplomatice între cele două părți. Cuba a stabilit relații strânse cu Uniunea Sovietică, veșnicul inamic al Americii, iar în luna aprilie a celui an, cele două țări au format o alianță pentru răspândirea revoluției socialiste internaționale.

Decizia pentru instalarea rachetelor în Cuba a fost luată de către conducerea sovietică în luna mai a anului 1962. Pentru a securiza informațiile împotriva celei mai mici posibilități de deconspirare a secretului operațiunii, guvernul sovietic i-a dat o denumire fără rezonanță, Operațiunea Anadîr – după un râu din regiunea arctică a Extremului Orient Rus. Numai câțiva ofițeri au fost puși la curent cu detaliile complete ale operațiunii. La mijlocul lunii iulie, una câte una, nave având la bord peste 40.000 de soldați sovietici și șaizeci de rachete încep să se îndepărteze de apele teritoriale sovietice. Pentru a camufla încărcătura navelor, rachetele au fost mascate printre utilaje agricole.

În momentul în care, în data de 14 octombrie, un avion de recunoaștere american de tip U2 a filmat capacități de lansare a rachetelor nucleare în Cuba, mai mult de jumătate din cantitatea de rachete pe care sovieticii intenționau să le trimită în insulă fusese deja transportată.

Liderii celor două părți ajung la un compromis

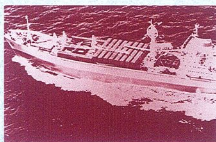
În momentul în care prezența rachetelor sovietice în Cuba a fost confirmată, Pentagonul a insistat că era necesar un atac imediat pentru a rezolva situația. Nu exista niciun motiv să se aștepte la o eventuală prăbușire militară sovietică sub imperiul unui atac masiv direct; în schimb izbucnirea unui război nuclear pe scară largă devenea iminentă. Președintele Statelor Unite ale Americii, considerat cel mai puternic personaj politic al planetei, purta pe umerii săi în acele clipe responsabilitatea luării unei decizii care să nu conducă la anihilarea totală a rasei umane.

Pe 22 octombrie, într-o alocuțiune televizată președintele John F. Kennedy a anunțat că se va institui blocada asupra apelor teritoriale cubaneze pentru a controla incursiunile navelor sovietice, iar personal i-a solicitat lui Hrușciov printr-o scrisoare, retragerea rachetelor din insulă. Ca răspuns la această solicitare, Hrușciov a pretins inocent că încărcăturile navelor nu conțin rachete, ci mai degrabă bunuri care vor fi folosite în scopuri pașnice.

Teritoriul maritim în care fusese declarat interzis accesul navelor sovietice de către Kennedy a fost extins la 800 de mile de la coastele Cubei. În realitate, nave de război și bombardiere americane încărcate cu proiectile nucleare erau deja poziționate și așteptau ordine de atac în afara ariei de restricție pentru navele sovietice. Kennedy urma să dea ordinul de atac și Al Treilea Război Mondial avea să se declanșeze.

Instalarea rachetelor în Cuba de către Uniunea Sovietică a fost o încercare de a menține balanța militară a puterii; nu este cazul să menționăm că Hrușciov nu dorea izbucnirea unui război nuclear la scară largă între SUA și URSS. În consecință, în mesajul de răspuns adresat lui Kennedy, a promis retragerea rachetelor din Cuba sub condiția ca SUA să se abțină de la atacarea insulei. Date fiind aceste aspecte negociate, se părea că sovieticii nu fuseseră forțați în mod unilateral de către americani să se retragă, iar Uniunea Sovietică își putea prezerva onoarea militară susținând protecția unui stat aliat aflat sub amenințarea unui atac american iminent.

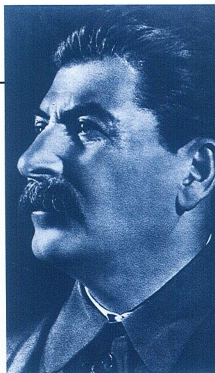
În ziua de duminică, 28 octombrie într-un mesaj radiofonic transmis din Moscova, Hrușciov a anunțat retragerea rachetelor din Cuba, iar tensiunile care învăluiseră planeta au dispărut dintr-o dată. Totuși, în acest mesaj cuvântul „rachetă" nu a fost pronunțat nici măcar o dată. Până la sfârșit, Hrușciov a refuzat cu încăpățânare să admită că rachetele au fost implicate în criză.

▲ O fotografie din 1962, înfățișând un cargou sovietic. La bord erau încărcate rachete ce trebuiau să fie trimise către bazele aflate în construcție din Cuba.

Momente tensionate şi destinse în viaţa lui Nichita Hruşciov

De-a lungul istoriei, liderii sovietici aveau tendinţa să afişeze o ţinută solemnă şi protocolară în prezenţa celor care intrau în contact cu ei. Hruşciov avea însă o fire voioasă şi vorbăreaţă şi o inimă deschisă care lăsa în mod vădit o impresie diferită faţă de oricare din colegii săi de partid. Cu toate că era pătruns de o dispoziţie radioasă nu putem spune că deborda de blândeţe şi gentileţe sufletească. Întâlnirile cu liderii diferitelor state nu se sfârşeau decât în momentul în care îi fermeca pe oamenii din jur cu reprezentaţiile în care interpreta dansuri tradiţionale căzăceşti.

Dictatorul care a fost îngropat de Hrușciov

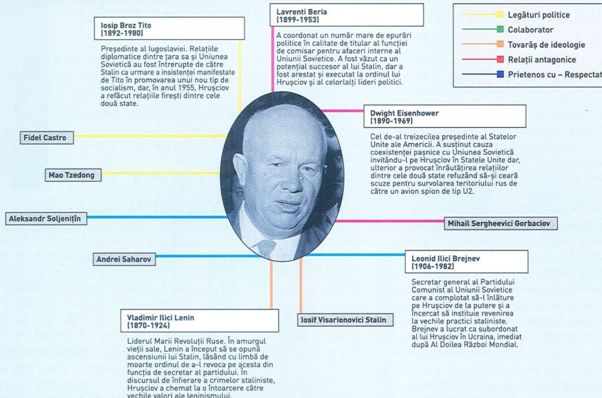
Iosif Stalin (1879-1953)

Ori de câte ori se aduce în discuție un eventual clasament al primilor trei mari dictatori ai secolului al XX-lea, oamenii îi vor numi inevitabil pe doi dintre aceștia: Iosif Stalin din URSS și Adolf Hitler din Germania. În momentul în care, la sfârșitul războiului Hitler s-a simțit încolțit a luat decizia să-și curme propria viață, în schimb, Stalin și-a dat ultima suflare în data de 5 martie a anului 1953 înconjurat de ochii vigilenți ai familiei sale. Chiar și în felul în care au sfârșit poate fi constatată o diferență între cei doi dictatori, dar în ultimii ani de viață aceștia au avut un punct important în comun: ambii erau afectați de formă neobișnuită de paranoia.

Stalin își strângea des subalternii într-un cinematograf pentru ca aceștia să vizioneze filme produse în vest. Surprinzător, dar filmele sale favorite erau acele producții americane gen „western", fiind în căutare mereu de filme noi. Când se termina vizionarea filmului, Stalin rostea cuvinte neînțelese care-i înfiorau pe subordonații săi, ca de exemplu: „De ce nu avem ceva să mâncăm?". Hrușciov răspundea întotdeauna instinctiv că și lui îi este foame. Bineînțeles că nu se găsea niciun bărbat sincer în sală care să admită deschis că nu-i era foame. Banchetele începeau în jurul orei unu dimineața. Stalin se temea să nu fie otrăvit și nu începea să mănânce decât în momentul în care toți cei prezenți gustau din preparatele gătite. Chiar și când comanda meniul lui favorit, îl punea pe Hrușciov să deguste o mostră din propria farfurie, înainte de a se apuca de mâncat.

Stalin s-a născut în Georgia în anul 1879. Toată lumea cunoștea acest aspect, dar în timp ce bea vin produs în orașul său natal, Stalin vorbea deschis destul de frecvent despre rădăcinile sale georgiene, despre tatăl său bețiv, despre exilarea lui în Siberia dar și despre zilele pe care le petrecuse în timpul revoluției în preajma lui Lenin. Aceste banchete continuau până la orele la care cei mai mulți dintre oameni servesc micul dejun și se părea că erau un chin pentru apropiații lui Stalin. În perioada în care era student al Academiei Industriale din Moscova, Hrușciov a fost invitat să participe la aceste banchete târzii din noapte; considera că i se face o mare onoare de care nu era vrednic. Hrușciov a fost plăcut surprins și încântat la culme de râsetele și ștrengăriile la care se deda Stalin împreună cu oamenii din jurul său. Ca și alți lideri ai partidului, Hrușciov își va schimba repede opinia în legătură cu aceste banchete odată cu amplificarea stărilor capricioase provocate de paranoia de care Stalin era vizibil afectat dar și datorită declanșării în acea vreme a marii epurări politice. Când Stalin se afla în vacanță, Hrușciov era solicitat deseori să se alăture dictatorului la refugiul său de odihnă. Se spune că Stalin îl chema pentru că nu-l considera o amenințare în ciuda paranoiei de care suferea. Nu se știe prea bine cum ajunsese Stalin să-l aprecieze pe Hrușciov și cum acest aspect va influența destinul lui sau dacă Hrușciov ar fi putut fi promovat mai devreme și mai repede în sferele puterii comuniste.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personajele din casetele pe fundal gri sunt prezentate pe larg în acest text.

Succesorul lui Hrușciov care a învățat din greșelile acestuia și a eliberat Uniunea Sovietică

Mihail Sergheevici Gorbaciov (1931-)

Ultimul secretar general al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice a fost Mihail Gorbaciov. El și-a început activitatea politică în aceeași perioadă în care se puneau rapid în aplicare măsurile de destalinizare inițiate de Hrușciov și nu este greu de imaginat faptul că aceste transformări vor avea o influență hotărâtoare în decizia tânărului Gorbaciov de a se înscrie în partid. Gorbaciov a fost cel mai educat lider sovietic din istorie; faimoasa „doamnă de fier", prim-ministru al Marii Britanii, Margaret Thatcher ar fi spus că atâta timp cât interlocutorul ei este Gorbaciov va putea avea un dialog cu Uniunea Sovietică.

Gorbaciov a lansat trei inițiative revoluționare menite să elimine structurile rigide ale națiunii sale: perestroika („reorganizarea"), o reformă drastică a economiei și politicii interne; glasnost („deschiderea"), o deschidere publică transparentă spre realități și probleme legate de politică, istorie și cultură națională; și „noua gândire" diplomatică prin intermediul căreia demilitarizarea și sfârșitul Războiului Rece vor putea fi abordate fără reținere cu Statele Unite și cu celelalte puteri ale Blocului Occidental. Aceste politici vor duce la căderea „cortinei de fier" și la sfârșitul Războiului Rece care au venit ca o continuare a guvernării lui Nichita Hrușciov. Pentru realizările înfăptuite în slujba păcii, Gorbaciov a fost onorat cu decernarea Premiului Nobel pentru Pace în anul 1990.

Politica lui Gorbaciov a avut multe puncte în comun cu politica dusă de Hrușciov. Perestroika a reflectat împărțirea puterilor regionale în sectoare industriale și agricole, "noua gândire" diplomatică a fost apropiată politicii de coexistență pașnică cu Vestul inițiată de Hrușciov, iar glasnostul amintea de denunțarea crimelor erei staliniste. În baza acestor fapte, se poate spune că Mihail Gorbaciov a fost succesorul legitim al moștenirii lui Hrușciov.

În anul 1990, Gorbaciov va deveni primul președinte al Uniunii Sovietice, dar, ironia sorții a fost surprins în mijlocul puciului pe care l-au organizat câțiva lideri conservatori comuniști strânși în jurul vicepreședintelui Ghenadi Ianaev. Puciul a eșuat datorită eforturilor lui Boris Elțîn și ale cetățenilor Moscovei, dar capacitatea lui Gorbaciov de a asigura unitatea în interiorul Uniunii Sovietice va intra rapid în declin. La sfârșitul anului 1991, odată cu prăbușirea Uniunii Sovietice, Gorbaciov va renunța la poziția sa de președinte. Numai Gorbaciov și Hrușciov au fost înlăturați din funcțiile de secretari generali ai partidului încă din timpul vieții.

Gorbaciov a demisionat în anul 2004 din funcția de președinte al Partidului Social-Democrat din Rusia punând efectiv capăt carierei sale politice. Omul care a fost primul și ultimul președinte al Uniunii Sovietice este în prezent reprezentantul

Prim-președintele Partidului Comunist din China care l-a criticat pe Hrușciov pentru denunțarea regimului stalinist

Mao Tzedong (1893-1976)

În timp ce Mao Tzedong conducea un război împotriva forțelor naționaliste ale lui Chiang Kai Shek, liderul Gomindanului, Iosif Stalin l-a susținut pe acesta din urmă. În anul 1950 a fost semnat un tratat de prietenie și asistență mutuală între Republica Populară Chineză și Uniunea Sovietică, dar Mao Tzedong nu a fost capabil să-și trădeze propria ideologie și treptat a început să obiecteze față de politica dusă de sovietici.

Mao Tzedong s-a născut în anul 1893 în provincia Hunan. Încă din 1935, anul în care s-a produs asasinarea lui Chirov, folosită ca pretext pentru declanșarea Marii Epurări în Uniunea Sovietică, Mao Tzedong a purtat bătălii cu numeroși inamici din Partidul Comunist Chinez; în cele din urmă a reușit să învingă și să fie desemnat președinte al partidului. În anul 1958 a întreprins „Marele Salt Înainte", un plan de măsuri care prefigura o politică caracteristică și distinctă a socialismului chinez. Acest lucru a fost posibil datorită autorității uriașe pe care o acumulase în calitate de lider al Partidului Comunist Chinez. Cetățenii erau chemați să încerce și să vadă cât de departe erau dispuși să se sacrifice în numele marelui lider Mao Tzedong. În aceeași perioadă, Hrușciov denunța așa-numitul cult al personalității. Liderii chinezi nu au agreat măsurile întreprinse de Hrușciov împotriva adulației extreme pentru o anumită persoană. În anul 1958, întâlnindu-se cu Hrușciov la Beijing, Mao Tzedong a afirmat că este adevărat faptul că Stalin făcuse câteva greșeli în politică, dar acest lucru nu-i compromite mai mult de 30% din întreaga activitate dusă în slujba poporului său.

În timpul unei pauze din cadrul întâlnirii oficiale, Hrușciov și Mao Tzedong au tratat chestiunea relațiilor pașnice dintre ambele state în timp ce se relaxau înotând într-o piscină. În acele momente, o afirmație a lui Mao Tzedong i-a înghețat sângele în vine lui Hrușciov. Mao a afirmat că dacă se va declanșa un război nuclear și 300.000.000 de oameni ar fi uciși, ar rămâne totuși 300.000.000 de chinezi care la rândul lor vor spori natalitatea și astfel victoria comunistă ar fi asigurată. Hrușciov a încercat să-l convingă pe Mao Tzedong de faptul că arsenalul nuclear deja existent avea capacitatea să șteargă de pe suprafața Terrei orice urmă a rasei umane, dar liderul chinez nu a dat importanță explicațiilor sale. Hrușciov se temea de o confruntare directă cu Statele Unite și considera postura belicoasă a liderului chinez ca fiind periculoasă; câțiva ani mai târziu a luat măsura repatrierii specialiștilor în arme nucleare care fuseseră detașați în China în cadrul unui program de pregătire. Relațiile antagonice dintre China și Uniunea Sovietică deveniseră acum o chestiune spinoasă.

Mai târziu, politica „Marelui Salt Înainte" va sucomba; în anul 1976, Mao Tzedong va trece la cele veșnice în timp ce încerca să implementeze măsurile Revoluției Culturale. Revoluția sa își trăia ultimele clipe.

Revoluționarul mânios că liderii marilor puteri îl folosiseră ca pe un paravan

Fidel Castro (1926-)

În 1992, în cadrul unei conferințe internaționale de comemorare a celei de-a XXX-a aniversări a Crizei Rachetelor Cubaneze, președintele cubanez Fidel Castro a declarat că țara sa nu a avut inițiativa instalării rachetelor pe teritoriul insulei.

Regimul dictatorial al lui Fulgencio Batista a fost răsturnat în anul 1959 printr-o revoluție condusă de Fidel Castro. Batista era considerat o marionetă a Statelor Unite, pe care marea putere îl manipula în funcție de interesele sale, iar debarcarea acestuia de la guvernare a ofensat administrația americană. America a anulat relațiile diplomatice cu Cuba și a impus sancțiuni economice dure vecinului său din sud. În aceste condiții, nu era considerată o exagerare din partea Cubei să solicite asistența din partea Uniunii Sovietice. Încheierea unei alianțe cu un stat care era poziționat în imediata vecinătate a Statelor Unite putea reprezenta un succes major al intereselor strategice ale Uniunii Sovietice. Interesele Uniunii Sovietice și ale Cubei se vor întrepătrunde, iar relațiile dintre cele două state se vor adânci. Castro nu a avut altă opțiune decât să fie de acord, în momentul în care Hrușciov i-a solicitat să accepte instalarea în Cuba a rachetelor nucleare sovietice.

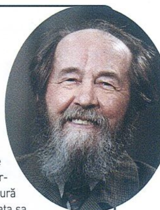

Fidel Castro s-a născut în anul 1926, în partea de est a Havanei. După absolvirea universității, Castro a activat ca avocat. Mai târziu, din cauza implicării sale în luptele declanșate împotriva guvernului Batista, a fost expulzat din Cuba, dar s-a reîntors și a activat în cadrul mișcării de gherilă care a dus la victoria revoluționarilor.

Hrușciov nu a fost preocupat să mențină un contact direct cu liderii de la Havana din momentul în care a început să-și instaleze bazele de rachete pe insulă. Cuba a fost folosită doar ca un pion oarecare în jocul de șah al diplomației internaționale. Resentimentele lui Castro au fost profunde; se spune că a spart o oglindă din apropiere și a proferat injurii la adresa lui Hrușciov. Castro a insistat pentru o sfidare totală a manevrelor militare americane și pentru se reconcilia cu Hrușciov i-a trimis o scrisoare în care îl avertiza că, odată cu izbucnirea unui eventual război nuclear, Cuba va fi primul teritoriu care va fi distrus în totalitate. În atare condiții, Castro nu-și putea stăpâni furia.

În sfârșit, relațiile dintre Uniunea Sovietică și Cuba se vor reface. Castro a continuat să sprijine activități revoluționare în diferite țări ale lumii și continuă și azi să fie considerat un simbol al revoluționarilor de pretutindeni. A renunțat la prerogativele guvernamentale la începutul anului 2008.

Scriitorul laureat al Premiului Nobel care a debutat mulțumită deciziei prim-secretarului de partid, Nichita Hrușciov

Aleksandr Soljenițîn (1918-)

Numărul 854 era singurul lucru care indica faptul că personajul principal - un prizonier al gulagurilor sovietice - din romanul de debut al lui Aleksandr Soljenițîn, „O zi din viața lui Ivan Denisovici", ar fi fost o persoană. Romanul începe în momentul în care personajul principal este trezit de sunetul provocat de trenurile scrâșnind pe șine la ora cinci, într-o dimineață geroasă cu temperatură de sub 30 de grade sub zero și se sfârșește cu o scenă în care personajul adoarme simțind că trăise cea mai norocoasă zi din viața sa. În această accepțiune, romanul descrie o zi din viața unui pensionar al gulagului. Personajul principal simte că a trăit o zi norocoasă (în ciuda recluziunii din gulag) pentru că nu fusese obligat să muncească din greu, dar nici nu căzuse bolnav.

Condițiile mizerabile din gulag au provocat reacții și sensibilități copleșitoare. Faptele erau descrise cu precizie, deoarece chiar Soljenițîn experimentase personal viața în gulaguri, stilul abordat fiind rece și aparent dezvoltat într-o manieră detașată.

Soljenițîn s-a născut în anul 1918, în localitatea Kislodovsc din regiunea Stavropol. A studiat matematica la Universitatea de Stat din Rostov. A fost încorporat să servească în armata sovietică în perioada celui de-al Doilea Război Mondial. În anul 1945, a fost condamnat la opt ani de detenție în gulagurile siberiene pentru că scrisese câteva rânduri puțin măgulitoare la adresa conducerii lui Iosif Stalin, faptă ce a fost considerată subversivă. A fost eliberat din gulag după moartea dictatorului.

În anul 1961, în perioada în care erau încurajate criticile la adresa defunctului regim stalinist, romanul „O zi din viața lui Ivan Denisovici" a fost propus spre publicare unei reviste literare. Permisiunea de a publica lucrarea a venit în 1962 și a devenit repede una dintre cele mai bine vândute cărți din lume. Aprobarea publicării acordată de Hrușciov a stârnit reacții negative printre vechii exponenți ai stalinismului din cadrul Partidului Comunist. Inoportun pentru Hrușciov aceste reacții au început să se manifeste exact în perioada Crizei Rachetelor Cubaneze. Tabăra anti-Hrușciov a reușit să-și creeze unele avantaje de pe urma situației dificile în care se afla liderul sovietic, consolidându-și pozițiile în vederea unei eventuale înlăturări a acestuia de la putere.

În anul 1968, și-a expus gândirea anti-stalinistă în lucrarea „Pavilionul canceroșilor" care a fost publicată în Germania Federală. În anul 1974 a fost expulzat pentru lucrarea considerată subversivă, „Arhipeleagul Gulag", care apăruse în 1973, iar ulterior toate activitățile sale literare se vor muta în Statele Unite. Soljenițîn se va reîntoarce în cele din urmă în țara sa natală și va solicita redarea cetățeniei ruse în anul 1994.

Părintele bombei cu hidrogen care a cerut încetarea testelor cu armament nuclear

Andrei Saharov (1921-1989)

Se spune că Andrei Saharov, fizicianul sovietic care a dezvoltat bomba cu hidrogen, a rămas uluit în fața puterii distructive a creației sale, în momentul în care a fost testată cu succes pentru prima dată. În luna august a anului 1953, cu câteva săptămâni înaintea testelor programate, a devenit limpede că populația care trăia în apropierea zonei de testare din Kazahstan va fi afectată de precipitațiile radioactive primare, rezultate în urma deflagrației. Numărul estimat al locuitorilor care trebuiau evacuați se ridica la câteva zeci de mii.

Responsabilii militari care primiseră avertismentele lui Saharov au trecut la mutarea rapidă a civililor aflați în zona de risc și au dispus ca bomba cu hidrogen să fie testată conform planului stabilit inițial. Militarii i-au transmis lui Saharov că nu mai exista niciun motiv de îngrijorare. Mai târziu, testele efectuate în zonă au iradiat peste 100.000 de oameni.

În luna martie a anului 1968, Hrușciov a anunțat suspendarea testelor nucleare ca parte a politicii de coexistență pașnică cu Vestul, dar SUA și Marea Britanie nu au dat niciun semn de acceptare a procesului privind oprirea testelor cu arme nucleare. Câteva luni mai târziu, Hrușciov a ordonat reluarea testelor. Saharov a făcut un apel la Hrușciov să stopeze testele nucleare. Însă apelul său a fost respins pe motivul că, dacă America nu-și va stopa programul de testare a rachetelor nucleare, nu se putea găsi o soluție de compromis, iar Uniunea Sovietică era nevoită să continue testele.

Saharov s-a născut la Moscova, în anul 1921. A absolvit Universitatea din Moscova și a devenit membru al Academiei de Științe la vârsta de doar 34 de ani. La jumătatea anului 1960 și-a schimbat preocupările direcționate către cercetarea științifică în activități depuse în slujba păcii; în 1975 i-a fost decernat Premiul Nobel pentru Pace. Pentru că făcuse câteva afirmații considerate inoportune în legătură cu autoritățile sovietice, în perioada implicării sale în activismul pentru pace, nu trebuia să se aștepte la o atitudine prietenoasă deși fusese distins cu Premiul Nobel; în realitate, guvernul i-a interzis să participe la ceremonia de decernare a Premiilor Nobel. În anul 1980, Saharov a fost pus sub o strictă supraveghere de către autoritățile sovietice. Și-a manifestat opoziția față de invazia sovietică din Afganistan, fiind trimis într-un exil forțat în orașul Gorki. În timp ce se afla în exil, a intrat în greva foamei ca măsură de protest și nu a renunțat la criticile aduse autorităților guvernamentale.

Saharov a reușit să se întoarcă la Moscova după inițierea politicii de perestroika promovată de noul secretar general al Partidului Comunist, Mihail Gorbaciov. A continuat să-și dedice viața activismului pentru pace până la moartea sa, survenită în luna decembrie a anului 1989.

Prăbuşirea planului sovietic: însemnătatea unei lumi care a ales libertatea

În cadrul unei conferinţe desfăşurate în Statele Unite, Hruşciov a previzionat că mai devreme sau mai târziu, copiii din întreaga lume vor creşte într-o societate comunistă. În cele din urmă, Uniunea Sovietică a încetat să mai existe iar valurile democraţiei continuă să izbească ţărmurile lumii. Idealurile înfiripate în gândurile lui Hruşciov nu vor triumfa niciodată. Ce a însemnat marele experiment al comunismului pentru supravieţuirea rasei umane?

O posibilă stagnare

Pentru a capta interesul în legătură cu sistemul propriu de guvernare, în mod frecvent, noii lideri politici pretind că politica pe care vor s-o implementeze va reprezenta o nouă eră în viața publică autohtonă, diferită substanțial de cea a predecesorilor. Aceasta este o modalitate specială prin care sunt îndepărtați predecesorii din conștiința publică. În momentul în care Hrușciov a preluat frâiele puterii, deși Stalin, predecesorul său decedase, a întreprins aceleași măsuri pentru a-și consolida puterea. Pentru a simboliza desprinderea de trecut, a mutat corpul lui Stalin din mausoleul lui Lenin și ulterior a depus toate eforturile pentru îngroparea definitivă a moștenirii politice a predecesorului său și denunțarea crimelor înfăptuite de acesta.

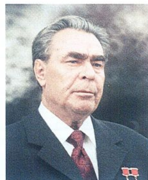
Brejnev, personajul care l-a înlăturat pe Hrușciov de la putere va întreprinde aproape aceleași acțiuni. Motivele principale pentru debarcarea lui Hrușciov au fost acțiunile arbitrare și eșecul politicilor sale. Majoritatea reformelor inițiate de Hrușciov au fost întreprinse sub stindardul destalinizării, declanșând senzații și emoții profunde de libertate în rândul poporului sovietic. Toate reformele îndrăznețe necesită o perioadă îndelungată de implementare pentru a avea efectul scontat. Nerăbdător din fire, Hrușciov nu era persoana care să aștepte mult apariția unor rezultate și în momentul în care era conștient că nu va avea parte de satisfacție imediată, încerca să dibuiască o nouă politică care promitea să dea rezultatele scontate. Această stare de lucruri a condus la haos și a constituit unul din motivele îndepărtării lui de la putere. Brejnev a reunificat organismele administrative pe care Hrușciov le divizase și a revigorat aparatul de partid, refăcând piramida ierarhiei politice care dusese Partidul Comunist la apogeul influenței sale. A desființat popularele forumuri economice care fuseseră create pentru a sprijini administrarea regională. Pentru a evita deciziile nesăbuite caracteristice perioadei lui Hrușciov, s-a instituit o conducere colectivă de tip triumvirat formată din Brejnev, în calitate de secretar general al partidului, Alexei Cosîghin, premier și Nicolai Podgorni, președinte al Prezidiului Suprem al Uniunii Sovietice.

Brejnev a transformat politica de destalinizare în politică de dehrușciovizare. Din cauza destalinizării din timpul lui Hrușciov, politica promovată de Brejnev a fost văzută ca o încercare de a reînvia stalinismul. Este o realitate faptul că Brejnev a interzis criticile la adresa lui Stalin și a revenit în anul 1966, la vechea denumire stalinistă de secretar general, în locul celei de prim-secretar, readucând în prim plan un simbol apus al dictaturii lui Stalin. A crescut, de asemenea, prerogativele poliției secrete (KGB), condusă la acea vreme de Iuri Andropov.

Totuși, în această perioadă situația din Uniunea Sovietică s-a manifestat destul de diferit în comparație cu era stalinistă. Brejnev dorea să continue politica de colectivizare a agriculturii, dar este cert faptul că gradul de autonomie al întreprinderilor a devenit mult mai ridicat în această perioadă, iar Uniunea Sovietică își va găsi stabilitatea de pe vremea lui Stalin.

În comparație cu administrația lui Hrușciov, care a încercat să implementeze o politică de progres și dezvoltare economică haotică astfel încât Uniunea Sovietică să ajungă din urmă Statele Unite, măsurile întreprinse de Brejnev s-au axat pe o dezvoltare durabilă și stabilă.

Privind dintr-o altă perspectivă, se poate spune că stilul de conducere al lui Brejnev a fost mai degrabă inert decât solid, iar sprijinirea birocrației administrative și încercarea de a prelungi timpul petrecut de funcționari la birou au iritat și înjosit autoritățile guvernamentale. Din acest motiv, regimul lui Brejnev va fi cunoscut ca o „eră a stagnării".

▲ Brejnev, succesorul lui Hrușciov, după înlăturarea acestuia de la putere. A interzis criticile la adresa lui Stalin și a luat măsuri drastice împotriva mișcării pentru democratizare centrată în jurul intelectualilor și aflată în curs de cristalizare.

▼ Zidul Berlinului, care a constituit simbolul Războiului Rece. Zidul a fost demolat de cetățenii Berlinului în anul 1989.

„Teoria marxist-leninistă care susține că războiul este inevitabil atâta vreme cât imperialismul continuă să existe nu poate fi pusă în aplicare în noua realitate a zilelor noastre."

▲ Mihail Gorbaciov îi întinde mâna lui George Herbert Walker Bush, cel de-al patruzeci și unulea președinte al Statelor Unite, în timpul unui summit organizat la Washington, DC în anul 1990.

Meritele și deficiențele perestroikăi

Iuri Andropov, succesorul lui Brejnev a inițiat un alt tip de abordare administrativă. A zdruncinat birocrația instaurată și instituțiile administrative printr-o serie de măsuri care nu admiteau sub nicio formă lenea și nepăsarea manifestate în rândul funcționarilor. Acest fost șef al KGB a fost capabil să-și construiască declarațiile cu multă intensitate și înțeles. S-a dedicat revigorării creșterii economice care înainta lent și neabătut de pe vremea lui Brejnev. Omul pe care l-a pus în fruntea agriculturii a fost unul dintre subalternii săi din perioada când era șeful KGB-ului, nimeni altul decât Mihail Gorbaciov. Succesorul lui Andropov va fi Constantin Chernenko, care va muri la scurt timp, iar cel care-i va lua locul acestuia în funcția de secretar general al Partidului Comunist va fi Mihail Gorbaciov.

Într-un discurs susținut la scurt timp după ce a preluat puterea, Gorbaciov a declarat că va fi necesară mai multă deschidere în reformarea diferitelor aspecte ale societății sovietice. Această deschidere va fi cunoscută în Uniunea Sovietică și în întreaga lume prin cuvântul rusesc care definește conceptul - glasnost. Noua politică va înlătura ceața care învăluia Uniunea Sovietică și va fi elogiată atât de poporul sovietic cât și de liderii spațiului occidental.

Ulterior, Gorbaciov și-a exprimat dorința de a aborda reformele, în cadrul primului congres național al partidului organizat după preluarea funcției de secretar general. Congresul s-a ținut la scurtă vreme după producerea incidentului de la centrala atomoelectrică de la Cernobîl din Ucraina. Deși ar fi putut afecta întreaga populație a Europei, dezastrul nu a fost niciodată menționat în declarațiile oficiale ale autorităților sovietice și nu va ajunge la cunoștința publică până în momentul în care știrea a fost dezvăluită de o agenție mass media din Suedia. Gorbaciov a început să conștientizeze necesitatea introducerii de urgență a glasnostului.

În anul următor, Gorbaciov a introdus politica de perestroika („reorganizare"), care va deveni punctul de cotitură al administrației sale. Perestroika forța introducerea pieței libere, dezvoltarea independentă a întreprinderilor fără amestecul statului, consolidarea unui sistem de democrație reprezentativă și separația Partidului Comunist de sistemul național de guvernare. „Noua gândire" diplomatică punea accent pe cooperarea strânsă cu Statele Unite ca pe o cale de a determina sfârșitul Războiului Rece. Prin aceste strategii politice, Gorbaciov a fost recunoscut ca un mare lider reformator.

▼ Primul restaurant McDonald's deschis la Moscova în luna iulie a anului 1990. Lumea a primit cu surprindere apariția în Rusia a unui lanț de restaurante de tip fast food, ce poate fi considerat un simbol al visului american.

▲ Primul președinte al Republicii Ruse independente, Boris Elțîn. În ziua de 31 decembrie a anului 1999, în mod neașteptat, Elțîn și-a anunțat demisia, înainte de expirarea mandatului de președinte. Cu glasul tremurând de emoție a cerut cetățenilor să-l ierte, pretinzând că lucrurile care păreau a fi ușor de îndeplinit s-au dovedit a fi extrem de dificile.

Era de așteptat ca politicile introduse de Gorbaciov să ducă la dezghețul rapid al relațiilor dintre Uniunea Sovietică și Occident, dezgheț care începuse odată cu denunțarea lui Stalin întreprinsă de Hrușciov.

Reformele nu vor fi implementate în ritmul pe care-l anticipase Gorbaciov. La fel ca și în cazul experienței avute de Hrușciov atunci când lansase criticile la adresa lui Stalin, Gorbaciov se va lovi de rezistența aripii conservatoare a partidului.

De la dezbaterile energizante despre politică de tip glasnost din Uniunea Sovietică, prin natura acestora, se va crea un climat favorabil dezvoltării democrației. Adevărata natură a guvernului sovietic din trecut dezvăluită prin politica de glasnost va crea unele nemulțumiri în rândurile cetățenilor sovietici. La finele anului 1989, s-a instituit în Polonia, primul guvern non-comunist de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. Acest eveniment politic a fost interpretat ca un recul major pentru Uniunea Sovietică, care se va amplifica foarte rapid de-a lungul Europei Răsăritene. În luna noiembrie a acelui an Zidul Berlinului s-a prăbușit sub imperiul entuziasmului maselor.

În anul 1990, Gorbaciov a devenit primul președinte al Uniunii Sovietice, dar, în anul următor, în urma unui puci organizat împotriva sa a fost reținut în stare de arest la domiciliu. Gorbaciov a fost salvat la intervenția lui Boris Elțîn, președintele Republicii Ruse, dar, de acum înainte Gorbaciov nu va mai avea autoritatea politică din trecut. Elțîn a întrerupt activitatea Partidului Comunist și a anunțat desființarea Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice și crearea concomitent a CSI - Comunității Statelor Independente care să preia succesiunea fostei Uniunii Sovietice. Odată cu demisia lui Gorbaciov din funcția de președinte, Uniunea Sovietică a dispărut de pe harta internațională.

Bate vântul schimbării

În ultimele zile ale regimului lui Hrușciov, Uniunea Sovietică oferea asistență de diferite tipuri statelor din Asia și Europa în scopul de a-și crește influența și numărul de sateliți. Afghanistan era unul din aceste state. În anul 1978, în momentul în care, în urma unei revoluții, SUA au susținut instalarea la putere a unui regim cu vederi pro-americane, Uniunea Sovietică a evaluat situația ca pe o criză și a invadat Afghanistanul în tentativa de a impune un guvern-marionetă, controlat de Moscova. Astfel s-a deschis calea războiului civil care va dura peste un deceniu între forțele guvernamentale sprijinite de Pakistan și SUA și trupele regimului marionetă controlat de sovietici. Luptătorii islamiști se găseau în centrul forțelor care luptau împotriva guvernului-marionetă susținut de sovietici, dar după război, sub numele de talibani sprijiniți de organizația musulmană Al-Qaeda, vor întoarce armele împotriva hegemoniei americane în regiune.

Competiția pentru supremație cu America a aruncat o povară imensă pe umerii economiei Uniunii Sovietice. Politica de glasnost a lui Gorbaciov a amplificat sentimentele anti-război, în consecință, în anul 1989, Uniunea Sovietică a fost obligată să se retragă din Afganistan.

Stagnarea economică a Uniunii Sovietice se va răsfrânge și asupra țărilor din Europa de Est care se aflau în sfera de influență sovietică, urmare a politicii de răspândire a comunismului. Astfel se vor crea implicații majore în controlul asupra echilibrului militar dintre statele Europei Occidentale și statele Blocului Răsăritean care era menținut prin eficiența economică a celor două blocuri.

Încă din 1960, începuseră să apară fisuri vizibile în structura sistemului economic sovietic. La sfârșitul anilor '60 o amplă mișcare de democratizare începuse să promoveze ideea introducerii economiei de piață în blocul comunist. Aceasta a creat senzația unei crize în spațiul sovietic. Brejnev a stopat această situație de declin proferând amenințări cu intervenția militară; a utilizat trupele Pactului de la Varșovia pentru a invada Cehoslovacia în scopul înăbușirii manifestațiilor Primăverii de la Praga. Această intervenție va fi ținta oprobiului internațional. Germania Federală se temea că invazia asupra statul cehoslovac vecin se va răsfrânge și asupra teritoriului său. Situația creată a condus la încheierea, în anul 1970 a unui acord bilateral între RFG și URSS în scopul prevenirii utilizării forței militare între cele două țări.

La acea vreme, China a atacat vehement acțiunea Uniunii Sovietice din Cehoslovacia. Relațiile antagonice dintre China și Rusia au

▼ Explorarea spațiului a constituit atât pentru Statele Unite cât și pentru Uniunea Sovietică o cale de a-și afirma mândria națională și încrederea în capacitățile proprii. După prăbușirea Uniunii Sovietice, principalele motivații ale explorării spațiale au fost transformate în obiective pașnice ca de exemplu cercetarea științifică.

▲ În anul 1968 a ajuns la apogeu în Cehoslovacia, mișcarea politică pentru democratizarea societății. Uniunea Sovietică a mobilizat trupele Pactului de la Varșovia pentru a ocupa teritoriul cehoslovac și a pune capăt mișcărilor de stradă prin intermediul forței militare.

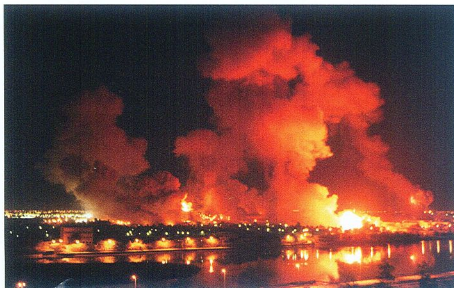
▲ Un conflict militar cauzat de forțe opozante președintelui Federației Ruse, Boris Elțîn, care a izbucnit în clădirea guvernului în 1993.

început să se înrăutățească din ce în ce mai mult, ajungându-se la demonstrații de forță în zone ca regiunea autonomă Xinxiang. Ulterior, China se va apropia de Statele Unite, iar în luna februarie a anului 1972, președintele american Richard Nixon va efectua o vizită oficială la Beijing. Această situație a determinat guvernul sovietic să îmbunătățească relațiile cu SUA; normalizarea relațiilor diplomatice a dus la semnarea, între cele două state, în anul 1969 a SALT-ului 1 (Strategic Arms Limitation Treaty -Tratatul pentru limitarea armelor strategice). Acest eveniment simbolizează detensionarea relațiilor dintre Est și Vest.

În anii '80, China și Uniunea Sovietică vor încerca să-și amelioreze relațiile ca urmare a opoziției reciproce manifestată față de recunoașterea de către Statele Unite a provinciei separatiste a Taiwanului ca stat independent. Pozițiile antagonice ale celor două superputeri nu vor afecta doar relațiile bilaterale, ci vor avea repercusiuni serioase pentru întreaga lume. Situația creată era inevitabilă atâta timp cât Războiul Rece continua să fie un fenomen născut din lupta pentru supremație politică și militară dintre Uniunea Sovietică și Statele Unite. Mișcările de democratizare izbucnite în Europa Răsăriteană de-a lungul ultimilor ani ai Uniunii Sovietice s-au declanșat ca urmare a unei schimbări majore în echilibrul de putere dintre SUA și URSS. Aceste mișcări politice și sociale au fost prevăzute și nu au constituit o surpriză pentru analiștii politici.

Reformatori ca Hrușciov și Gorbaciov au încercat să aducă schimbări în politica internă a țării, în timp ce făceau eforturi pentru a menține balanța de putere cu Statele Unite. Se poate spune că ideologia leninistă la care se raportau nu era altceva decât un anacronism politic și îmbrățișarea acestei ideologii i-a dus la pierderea suportului popular.

▼ Orașul Bagdad lăsat pradă flăcărilor după ce a fost bombardat. În anul 1993, atunci când președintele american George W. Bush a declarat război Irakului a pretins că acest conflict era menit să răspândească libertatea în lume.

Efecte și contradicții

Una din remarcile critice la adresa socialismului se referă la faptul că această doctrină susține că, indiferent cât de mult muncește un individ, va avea parte de aceleași beneficii, iar această situație îi va determina în mod firesc pe muncitori să-și piardă motivația de a face un efort eficient în îndeplinirea muncii. Socialismul reprezintă ultima treaptă înaintea comunismului; dacă s-ar realiza cu adevărat egalitatea între clasele sociale, atunci existența proprietății private nu s-ar mai justifica, iar oamenii ar avea parte doar de ceea ce le este necesar. Proprietatea publică a statului este doar o etapă de tranziție și ceea ce Lenin a enunțat ca fiind necesar pentru realizarea unei societăți comuniste reale nu este nimic altceva decât dictatura proletariatului.

Hrușciov l-a criticat pe Stalin pentru că s-ar fi îndepărtat de la principiile leniniste ale dictaturii proletariatului. Stalin a fost considerat responsabil pentru cele mai multe dintre eșecurile politicii sovietice.

Singura regulă de partid susținută de Lenin a înlesnit cultul personalității care s-a dezvoltat în jurul lui Stalin. Ascensiunea la putere a lui Stalin nu poate fi considerată ca o repudiere a leninismului ci mai degrabă o exacerbare a idealurilor leniniste. Ca o ironie a sorții, Hrușciov a căutat să distrugă stalinismul încercând să se întoarcă la adevărata filozofie din care se născuse stalinismul – leninismul.

Cu siguranță sfârșitul Războiului Rece nu ar fi fost aproape dacă Hrușciov nu ar fi întreprins dezavuarea lui Stalin. În perioada Războiului Rece nu a existat nicio garanție că în eventualitatea unui război nuclear s-ar fi ajuns la extincția rasei umane. Nu s-a ajuns la declanșarea unui război mondial datorită și abilității de necontestat a lui Nichita Hrușciov.

Tendințele generale ale politicii internaționale din zilele noastre se îndreaptă către liberalizare și democratizare socială. Prăbușirea Uniunii Sovietice este dovada perfectă a dispariției inerente a comunismului? Resursele naturale ale lumii sunt acumulate în cantități care să permită exploatarea liberă, confirmată prin suprimarea restricțiilor asupra libertății – aceasta este amprenta liberalismului. Încă nu a fost descoperită calea pentru a depăși această dilemă odată ce atingem limitele resurselor naturale disponibile.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

NICHITA HRUȘCIOV

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

46

CHARLES LINDBERGH

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Charles Lindbergh

Numărul 46

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

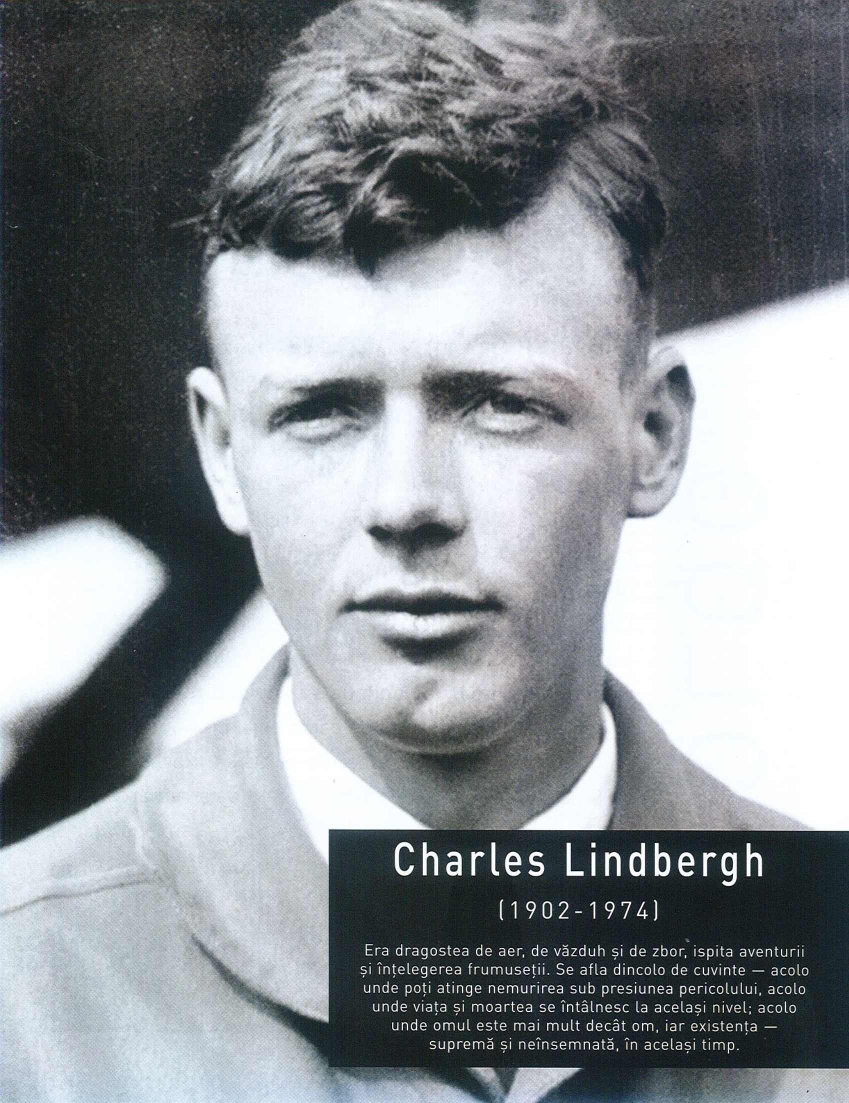
ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Charles Lindbergh

(1902-1974)

Era dragostea de aer, de văzduh și de zbor, ispita aventurii și înțelegerea frumuseții. Se afla dincolo de cuvinte — acolo unde poți atinge nemurirea sub presiunea pericolului, acolo unde viața și moartea se întâlnesc la același nivel; acolo unde omul este mai mult decât om, iar existența — supremă și neînsemnată, în același timp.

Charles Lindbergh

Ce fel de viață a dus Lindbergh?

PROLOG

ÎN ANUL 1927, în zorii zilei de 20 mai, la 24 de ani de la efectuarea primului zbor, cel al fraților Wright, un tânăr singuratic la bordul unui mic aparat de zbor va porni de pe un aerodrom din New York cu scopul de a străbate întreaga distanță până în Europa. Va ateriza mai târziu în fața unei mulțimi extaziate de parizieni. A devenit instantaneu erou național și astăzi i se atribuie rolul celui care a invitat umanitatea să scruteze cerul. Numele său este Charles Lindbergh. Acest răsfățat al presei din epoca jazzului va trece, mai târziu, prin tragedia răpirii fiului său, dar nu se va pierde cu firea. Va continua să aducă diverse contribuții la dezvoltarea călătoriilor pe calea aerului. Opoziția sa față de implicarea Americii în cel de-al Doilea Război Mondial va fi aspru criticată, însă cunoștințele sale remarcabile în domeniul tehnologiei aviației îi vor permite să susțină victoria Statelor Unite în război, reînviind apoi, asemeni păsării Phoenix, din propria cenușă. Aventurile sale nu vor pierde nimic din savoarea lor originală, nici măcar în timpurile prezente, în care zborul în spațiu a devenit o certitudine.

Așadar, ce fel de viață a trăit Charles Lindbergh?

TABEL CRONOLOGIC

1783	▯	Frații Montgolfier reușesc să efectueze primul zbor de succes cu un balon cu aer cald.
1902	▯	Se naște Charles Lindbergh.
1903	▯	Frații Wright reușesc să efectueze primul zbor dirijat cu un aparat cu motor.
1907	▯	Familia lui Lindbergh se mută în apropiere de Washington DC.
1912	▯	Lindbergh învață să manevreze automobilul. Izbucnește Primul Război Mondial.
1919	▯	Alcock și Brown realizează primul zbor transatlantic fără escală.
1920	▯	Lindbergh intră la Universitatea Wisconsin.
1922	▯	Lindbergh abandonează studiile și se înscrie la școala de pilotaj.
1923	▯	Lindbergh își achiziționează un aparat de zbor.
1924	▯	Se înscrie la o academie de aviație militară.
1926	▯	Își găsește de lucru ca pilot pe un avion poștal.
1927	▯	Lindbergh realizează primul zbor transatlantic, singur și fără escală.
1929	▯	Lindbergh se căsătorește.
1931	▯	Alături de soția sa, Lindbergh călătorește în Japonia pentru prima dată.
1932	▯	Primul fiu al lui Lindbergh este răpit.
1935	▯	Lindbergh se mută în Europa.
1937	▯	Construcția avionului cu reacție în Germania.
1939	▯	Izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial. Lindbergh participă în activități împotriva războiului.
1941	▯	Armata japoneză atacă Pearl Harbor.
		America se implică în război.
1944	▯	Lindbergh participă la luptă în Pacificul de Sud.
1952	▯	Avioanele cu reacție destinate transportului de pasageri își fac debutul.
1954	▯	Lindbergh primește Premiul Pulitzer.
1955	▯	Cartea Annei, soția lui Lindbergh, devine bestseller.
1964	▯	Lindbergh se implică în activismul pentru conservarea naturii.
1969	▯	Primul pas pe Lună al omenirii.
1972	▯	Lindbergh vizitează populația Tasaday.
1974	▯	Lindbergh moare în Hawaii.
1977	▯	Este înființată Fundația Lindbergh.
2001	▯	Moare Anne, soția lui Lindbergh.
2002	▯	Nepotul lui Lindbergh, Eric, traversează Atlanticul pe calea aerului.

Traiectoria maiestuoasă a noului Icar

Charles Lindbergh a crescut într-un mediu familial complicat şi dificil. Şi-a dedicat întreaga existenţă dezvoltării avionului, un aparat de zbor care devenise recent utilizabil. După ce a reuşit să efectueze primul zbor transatlantic, singur şi fără escală, a adus contribuţii semnificative la dezvoltarea aviaţiei. Universul său de preocupări era însă mult mai larg, fiind pasionat şi de arheologie şi ştiinţa medicală. Mai târziu, va fi fascinat de lumea naturii.

Dragostea pentru înălțimi

Visul unui băiețel singuratic

CHARLES AUGUSTUS LINDBERGH s-a născut la 4 februarie 1902, cu un an și zece luni înaintea zborului de succes al fraților Wright. Semăna cu tatăl său, cu părul blond și ochi albaștri.

Va primi numele tatălui său: Charles Augustus, căruia i se spunea „C.A.", după inițialele numelui. C.A. era considerat cel mai demn de încredere avocat din Little Falls, Minnesota. Realizase totul prin forțele proprii, depunând eforturi neprecupețite în acest sens. Cea de-a doua soție a lui C.A. și mama celui ce avea să devină un celebru aviator se numea Evangeline. Era fiica unui dentist din Detroit și lucrase ca profesoară. Deși familia părea să fie prosperă și fericită, relația dintre C.A. și Evangeline nu era una dintre cele mai bune. Cei doi s-au îndrăgostit la prima vedere și s-au căsătorit în pripă, fără să ia în considerație diferențele fundamentale dintre ei. C.A. provenea din mediul rural, iar Evangeline era o fată de la oraș. Fisura care avea să ducă la o adevărată ruptură între ei exista deja înainte să se căsătorească și se anunța dificil de soluționat. În plus, C.A. avea două fete din căsătoria anterioară, Eva și Lilian, lucru care va complica și mai mult lucrurile în casa Lindbergh.

Pe când Charles avea numai trei ani, izbucnirea unui incendiu la casa familiei Lindbergh avea să adâncească și mai mult ruptura dintre părinții săi.

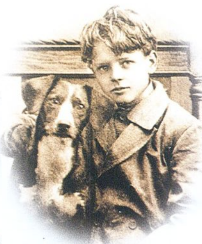
▾ Casa familiei Lindbergh din orașul Little Falls, reconstruită în urma distrugerii într-un incendiu. A rămas neterminată din cauza lipsei fondurilor, însă lui Lindbergh îi plăcea așa cum era, deoarece avea o priveliște plăcută și acces la natură.

Incidentul a fost un simbol al faptului că tânărul cuplu nu va reuși niciodată să închege o familie fericită. În această perioadă, situația dificilă a afacerilor familiei era o realitate, pe care C.A. încerca să o ascundă, deși devenea tot mai evidentă. Uneori, Evangeline își lua băiețelul și mergea la părinții săi, episoade a căror durată devenea din ce în ce mai mare. C.A. devenise interesat de activismul politic și nu prea îi mai stătea gândul la familie. Fiicele lui C.A. voiau să termine școala cât mai repede, pentru a putea pleca din căminul nefericit în care se aflau.

Cu toate acestea, micuțul Charles se simțea împlinit atunci când privea fluviul Mississippi sau stelele de pe cer, de pe veranda casei sale. Unchiul Evangelinei era inventator și, cu ocazia episoadelor în care mama sa se retrăgea în casa părinților ei, Charles avea șansa de a vedea lucrurile pe care le inventase, precum și unele instrumente de laborator pe care acesta le deținea. Aceste obiecte au stârnit curiozitatea băiețelului. Nu avea prieteni de vârsta lui cu care să se joace, dar nu se simțea singur, atâta timp cât avea acces la natură, la echipamentul științific experimental, iar în preajmă se afla mereu câinele său drag.

În anul 1906, familia Lindbergh avea să treacă printr-o schimbare majoră. C.A. fusese ales membru al Camerei Reprezentanților din partea Partidului Republican și trebuia să meargă la Washington. La acea vreme, pentru imaginea unui „congressman", problemele în căsnicie nu erau bine privite, astfel încât, în anul 1907, membrii familiei Lindbergh se vor muta din nou împreună. Fetele lui C.A. însă nu erau prea entuziasmate de această hotărâre din cauza complicațiilor care se iveau prin prezența mamei vitrege, Evangeline. C.A. și Evangeline s-au despărțit din nou, iar micuțul Charles va locui din acest moment numai cu mama sa. Se vor muta dintr-un apartament în altul; în acest timp, Charles începuse deja să meargă la școală.

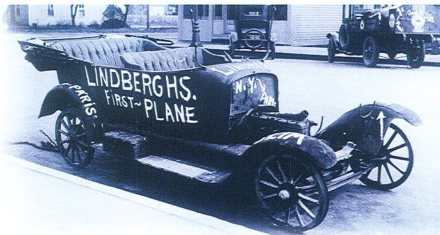

▴ Micuțul Charles Lindbergh și câinele său, Dingo. Lui Charles îi plăceau foarte mult câinii, însă a fost nevoit să renunțe la Dingo, odată cu mutarea familiei în Washington.

O fotografie a fluviului Mississippi, străbătând statul Minnesota, realizată la începutul secolului XX. Casa familiei Lindbergh era situată în apropierea acestui fluviu.

▸ Automobilul Saxon Light Six, utilizat în campaniile electorale ale tatălui lui Charles Lindbergh. C.A. nu știa să manevreze corespunzător un automobil, însă fiul său era foarte priceput.

◂ Mama lui Charles Lindbergh, Evangeline. Era absolventă de colegiu și lucrase ca profesoară. După ce s-a căsătorit cu tatăl lui Charles Lindbergh, și-a dat seama că personalitatea sa era incompatibilă cu cea a soțului.

Charles a urât școala din prima zi. Era o adevărată povară pentru el să interacționeze cu colegii de clasă și nu s-a străduit să se integreze. Evangeline îl lua pe fiul său cel solitar în vizite la muzee, în încercarea de a-l mai înveseli. Unul dintre aceste locuri, care a lăsat asupra sa o impresie puternică, a fost baza militară de la Fort Myer, pe care a vizitat-o în anul 1910. Aici a văzut pentru prima dată un avion decolând; micuțul de atunci simțise că într-o bună zi avea să facă același lucru.

Mama și fiul în călătorie

În anul 1916, la vârsta de 14 ani, Charles străbate drumul până în Minessota cu mașina, la tatăl său, pentru a-l ajuta în campania electorală. Charles avea numai patru ani când tatăl său își cumpărase un automobil; încă de atunci a fost fascinat de acesta și, mai târziu, a învățat singur să conducă și să repare automobilul, dezvoltându-și aceste abilități.

Evangeline și fiul său s-au întors în Little Falls, iar Charles a început școala. La numai o lună de la începerea școlii, Evangeline și Charles vor pleca din nou, de data aceasta cu mașina, spre West Coast (Coasta de Vest) pentru a o vizita pe Lillian; aceasta suferea de tuberculoză și era internată într-un sanatoriu din California. Evangeline o anunțase de intenția de a o vizita, însă Lillian nu-i dăduse niciun răspuns; murise fără să își revadă mama vitregă.

S-a stabilit pe Coasta de Vest și l-a înscris pe Charles la un liceu local, însă nici aici nu vor rămâne pentru multă vreme. Evangeline trebuie să se întoarcă în Little Falls pentru a avea grijă de bunica lui Charles, bolnavă de cancer. Pentru că acum era însărcinat cu administrarea fermei, Charles ajungea foarte rar la școală. În vreme de pace ar fi fost imposibil să absolve cursurile liceului. Însă Primul Război Mondial făcea ravagii și erau necesare tot mai multe alimente. Astfel, tinerii precum Charles primeau note în timp ce lucrau în ferme în loc să frecventeze cursurile. Charles a absolvit fără dificultăți în luna iunie a anului 1918. La sfârșitul anului 1920, Charles se înscrie la secția de Inginerie a Universității Wisconsin din Madison. Evangeline se mută și ea în Madison unde își începe cariera în învățământ, ca profesoară. Era, într-adevăr, un nou început, atât pentru mamă, cât și pentru fiul ei.

▾ Charles Augustus Lindbergh, tatăl lui Charles Lindbergh. Era cunoscut drept cel mai bun avocat din Minnesota; și-a dedicat întreaga viață împlinirii aspirațiilor sale.

Versiune diferită

BUNICI EXTRAORDINARI

Charles Lindbergh va avea parte de o serie de întâmplări dramatice pe parcursul vieții, lucru la care și bunicii săi „excelaseră". Tatăl lui Lindbergh s-a mutat din Suedia în Statele Unite în anul 1859. Numele real al bunicului din partea tatălui era, de fapt, Ola Mansson, un nume pe care a continuat să îl folosească până a ajuns în America. Pe când avea 40 de ani, Mansson a fost membru al Parlamentului suedez, fiind reprezentant pe probleme de agricultură. Era confidentul prințului Karl al Suediei, mai apoi cunoscut drept regele Karl al XV-lea. Motivul pentru care un om care se bucura de încrederea regelui a fost forțat să devină imigrant în Statele Unite a fost acela că era suspect de delapidare. A reușit să scape de această acuzație, plecând într-o lume nouă, împreună cu tânăra sa iubită, în vârstă de numai 20 de ani; va începe o nouă viață alături de ea și de cei trei fii pe care aceasta avea să-i aducă pe lume. Unul dintre aceștia va fi tatăl lui Charles Lindbergh, C.A. Mansson; când a ajuns în America avea în jur de 50 de ani, a devenit un deschizător de drumuri, și-a schimbat numele în Lindbergh și s-a mutat în statul Minnesota. Îi plăcea America, libertatea și simțul aventurii pe care aceasta le insufla. Viața sa tumultoasă se va încheia în 1893, cu aproape zece ani înainte de nașterea nepotului său care avea să devină un celebru aviator.

Bunicul lui Charles Lindbergh pe linie maternă, Charles Land, era și el un personaj unic. Împreună cu familia sa, Land a părăsit Anglia, a trecut prin Canada și a ajuns în America. În adolescență, a devenit asistent în medicină dentară în Chicago. A început prin a studia foarte serios medicina dentară, cu o atât de aprinsă febrilitate încât, în doar doi ani de zile, a reușit să își deschidă propriul cabinet. El este cel care a conceput coroana ceramică, ceea ce l-a pus în opoziție cu ceilalți dentiști și cu practica predominantă la acea vreme, respectiv aceea de a se utiliza coroane metalice. Land și-a menținut poziția de „lup singuratic" în medicină dentară. Cabinetul său din Detroit a devenit cunoscut ca aparținând unui dentist excentric, dar remarcabil. Avea multe pasiuni și dintre cele mai bizare, precum colecționarea de insecte, împăierea păsărilor și cultivarea ciupercilor. Casa sa era plină ochi de lucrurile ciudate pe care le colecționase ca urmare a pasiunilor sale excentrice.

Asemeni bunicilor săi, Charles Lindbergh va avea un spirit neînfricat care nu se va lăsa doborât niciodată de adversități. În plus, moștenise această curiozitate intelectuală și aventuroasă. Din nefericire, moștenise și trăsăturile mai puțin plăcute, precum încăpățânarea, incapacitatea de a coopera, egoismul și autosuficiența.

Se întrezărește o nouă cale

Sfârşitul studenţiei

CHARLES LINDBERGH s-a înscris la universitate, dar și-a dat imediat seama că firea sa nu era deloc compatibilă cu viața de student. Singurul aspect al vieții de student care îl interesa cu adevărat era ROTC („Reserve Officers Training Corp" – „Corpul de instruire al ofițerilor în rezervă"). Inițial, Lindbergh nu se descurcase prea bine în activitățile de grup, însă, destul de ciudat, se integra în cele ale detașamentelor militare din cadrul ROTC. Nu era interesat de caraghioslâcurile colegilor săi și, de aceea, interacțiunile lui cu aceștia se limitau la a participa împreună la curse de motocicletă.

La un moment dat, Lindbergh a observat că între colegii lui circula o broșură de prezentare a unei școli de antrenamente pentru piloți și și-a dat seama că pasiunea sa din trecut putea deveni realitate. Notele pe care le obținuse până în acel moment aveau să îi permită să promoveze, iar cheltuielile școlare erau puse pe seama familiei. La acea vreme, C.A. își pierduse poziția în lumea politică și devenise dezvoltator pe piața imobiliară în Florida. Din cauza acestor schimbări, era înglodat în datorii.

Lindbergh a abandonat colegiul în iarna celui de-al doilea an de studii. Nu îl interesau absolut deloc studiile universitare și începuse să se pregătească pentru înscrierea la școala de pilotaj. Evangeline s-a dovedit a avea viziuni extrem de progresiste pentru o femeie din acea vreme și a înțeles setea de aventură a fiului său. I-a permis acestuia să se înscrie la școala de pilotaj, cu condiția ca într-o bună zi să se întoarcă la universitate. Și tatăl său era un om care respecta alegerile fiului său, astfel încât a fost de acord cu faptul că acesta trebuia să își urmeze visul.

Școală fictivă de pilotaj

În primăvara anului 1922, Lindbergh s-a înscris la o școală de pilotaj aparținând companiei Lincoln Standard Aircraft în Lincoln, Nebraska. Îi plăcea această școală pentru că îi dădea ocazia de a vedea de aproape aparate de zbor adevărate. S-a simțit extrem de norocos atunci când i s-a permis să urce pentru prima dată la bordul unui avion. Era o senzație pe care o cursă cu motocicleta nu o putea egala. Frumusețea priveliștii de la înălțime l-a lăsat fără cuvinte; nu trăise nimic asemănător înainte.

▲ Lindbergh (stânga) la școala de pilotaj. La acea vreme nu existau brevete și tot ceea ce trebuia să faci pentru a deveni pilot era pur și simplu să înveți să pilotezi. Nu era nevoie de alte calificări.

▼ Universitatea Wisconsin ale cărei cursuri le-a frecventat Charles Lindbergh. Unul dintre motivele pentru care a ales această universitate a fost amplasarea ei în apropierea unui lac.

Un aerodrom din anii 1920. Când ploua, pistele nepavate ale aerodromurilor deveneau mlăștinoase, iar avioanele rămâneau deseori blocate în noroi.

În această perioadă, Lindbergh a primit porecla de „Slim" („Subțirelul"). Era o poreclă potrivită, pentru că Lindbergh era un tânăr înalt și slab. Învățase o serie de lucruri noi de la mecanicul-șef al unei fabrici, astfel încât pasionatul Slim a reușit să deprindă asamblarea și repararea avioanelor în doar două luni de zile. Însă studiile sale s-au încheiat brusc după ce adunase opt ore de zbor de antrenament, și aceasta deoarece singurul aparat de zbor pe care școala îl deținea fusese vândut. Îi mai rămânea alternativa de a plăti pentru utilizarea unui avion, însă prețul era destul de ridicat. Lindbergh s-a simțit de-a dreptul escrocat, după ce aruncase cinci sute de dolari pentru școala de pilotaj, bani pe care îi primise de la tatăl său. Cu toate acestea, știa acum cu certitudine că destinul său era acela de a zbura și nici măcar o clipă nu s-a gândit să se întoarcă la universitate.

Simpatizatul pilot de acrobații aeriene

Avionul de antrenament al școlii de pilotaj fusese cumpărat de un celebru pilot de acrobații aeriene, E.G. Bahl. Lindbergh își dorea mai mult decât orice să se urce din nou la bordul unui avion, astfel încât

Zbor cu parașuta în anii 1920. Lindbergh era un pionier în acest domeniu, iar reclamele pentru turneele de acrobații aeriene la care a participat atrăgeau clienții datorită cutezanței pe care o demonstra în fața morții.

a devenit asistentul acestui pilot, însoțindu-l într-un turneu deasupra zonelor rurale ale Americii. Atâta timp cât între el și public exista un aparat de zbor, introvertitul Lindbergh se simțea în largul său și a început să îi placă tot mai mult să călătorească și să fie mereu pregătit pentru o altă destinație.

La început, Lindbergh făcea lucruri minore: îi îndemna pe spectatorii adunați pe aerodrom să se așeze la locurile lor, dar mai târziu a ajuns să execute acrobații aeriene, cum ar fi să meargă pe aripa unui avion aflat în zbor.

În cele din urmă, Lindbergh va reuși să efectueze singur primul său zbor, din Souther Field în Georgia, în luna aprilie a anului 1923. De cum s-a așezat pe scaunul pilotului, Lindbergh a devenit agitat. Deoarece avea practic numai opt ore de experiență de zbor la școala de pilotaj, era firesc ca prima sa decolare să nu se desfășoare prea bine. Însă datorită unui tânăr pilot care îl ajutase la antrenamente, a reușit să piloteze cu succes până la apus în acea zi de aprilie. La doar un an după ce se înscrisese la școala de pilotaj, Lindbergh reușise să își împlinească visul dintotdeauna: acela de a deveni pilot.

Din culise

EPOCA JAZZULUI ȘI EPOCA MAȘINILOR

În America anilor 1920, datorită expansiunii economice aflate în plină desfășurare la acea vreme, aveau să se dezvolte diferite forme de cultură, precum jazzul, de unde și denumirea acestei perioade, „Epoca jazzului". Lindbergh trata cu indiferență ce se întâmpla în jurul său și nu era deloc atras de distracțiile ostentative ale celor de vârsta sa; aceasta nu înseamnă că schimbările survenite în acea perioadă nu îl vor afecta în niciun fel. Această societate prosperă se bucura de mult timp liber, ceea ce i-a permis lui Lindbergh să înceapă să se concentreze asupra mașinilor. În general, aventurierul american al acelei perioade considera viteza o sursă de distracție, astfel încât una dintre plăcerile tinerilor era aceea de a participa la cursele de mașini și motociclete. Însuși Lindbergh adora motocicletele pe când era student. Epoca jazzului s-a îmbinat cu epoca mașinilor, cea din urmă caracterizată de faptul că mașinile și viteza erau la mare căutare.

La acea vreme, avioanele erau încă periculoase, iar măsura în care erau utilizate ca mijloace de transport de persoane sau mărfuri era necunoscută. Cu toate acestea, cei care dispuneau de resurse financiare își cumpăraseră până atunci avioane private pe care le utilizau pentru călătorii de agrement. Însă chiar și cei care nu aveau posibilitatea de a-și cumpăra un avion puteau admira spectacolele aeriene când performerii ajungeau în orașele lor. Tocmai pentru că erau atât de mulți oameni prosperi în anii 1920, dispuși să plătească pentru a vedea aceste acrobații aeriene, Lindbergh a putut să își asigure traiul de pe urma activității sale de pilot acrobat.

Viteza și știința erau două dintre tendințele benefice ale epocii și pe care Lindbergh le viza, ignorând, în același timp, schimbările la nivel moral din societate, care au fost considerate de unii ca fiind negative. Astfel, Lindbergh va deveni una dintre personalitățile al căror nume va fi sinonim cu tot ceea ce se întâmpla în acea perioadă la nivelul societății.

▲ Lindbergh pe o motocicletă, la vârsta de 19 ani. În loc să își piardă timpul alergând după fete, tânărul Lindbergh prefera să se murdărească de ulei, reparându-și motocicleta.

Lindbergh a reușit să achiziționeze propriul său aparat de zbor și l-a folosit pentru a-și ajuta tatăl în alegeri. Când tatăl său a încercat să se urce la bordul avionului pentru un al doilea zbor, roata avionului s-a desprins, dispărând în pustiu și punând astfel capăt campaniei politice desfășurate pe calea aerului.

În același an, Lindbergh a început să își dorească să devină pilot militar. Nu se putea spune că era nemulțumit de cursele aeriene acrobatice. Cu toate acestea, se gândea că, dacă ar fi intrat în armată, ar fi avut acces la cele mai noi avioane care fuseseră create de către tehnicienii din industria aeronautică și le-ar fi putut pilota; în plus, intenționa să devină mult mai mult decât un pilot de acrobații.

Piloți de acrobații aeriene în anii 1920. Avionul din imagine este același model cu cel achiziționat de Lindbergh, un Curtis JN-4D „Jenny". Avioanele încă erau un lucru rar la acea vreme, iar oamenii din regiunile rurale pe deasupra cărora acestea zburau se adunau să le admire.

Planând pe cer

Locotenent al Corpului de Rezervă al Serviciilor Aeriene

Pe data de 15 martie a anului 1924, Lindbergh se afla printre cei 104 cadeți care veniseră din întreaga Americă pentru a se antrena timp de un an la Academia Serviciilor Aeriene Militare (Army Air Service) din San Antonio, Texas. Cadeților li s-a spus că vor primi grade pe baza performanțelor lor, fără indulgență față de cei incompetenți, și că, în plus, obținerea a două note sub nota de trecere va duce automat la descalificare. Lindbergh era absolut sigur că avea să reușească. A început să studieze cu râvnă, și urmele celui care fusese un student leneș dispăruseră. În acea primăvară, tatăl lui Lindbergh s-a stins din viață, moment care a dus la o dispută cu mama și cu surorile lui cu privire la averea acestuia; în ciuda acestor evenimente, gândurile lui Lindbergh erau concentrate pe examene.

Un an mai târziu, în anul 1925, Lindbergh va absolvi șef de promoție. Doar 19 dintre cei 104 cadeți au reușit să încheie cursurile, iar tot ceea ce armata avea să le ofere absolvenților era gradul de locotenent în Corpul de Rezervă al Serviciilor Aeriene. Primul Război Mondial se încheiase și se prefigura o eră de diminuare a importanței armatei. Nicio divizie a armatei nu era interesată să recruteze noi piloți. Grație antrenamentelor riguroase, Lindbergh era acum mai pregătit decât un instructor de zbor. Cu toate acestea, nu era angajat nicăieri, așa că a pornit spre orașul Saint Louis în statul Missouri. Saint Louis era un loc în care erau atrași piloții civili și, înainte să intre în armată, Lindbergh locuise acolo pentru o vreme.

Cineva acolo sus îl iubește

Lindbergh considera că dacă își croia drum înspre centrul preocupărilor aviatice din Saint Louis, avea să reușească într-un fel sau altul să își folosească experiența pentru a găsi o slujbă. După cum prevăzuse, Robertson Aircraft Corporation era interesată de el pentru serviciul de poștă aeriană. În acea perioadă, rutele de poștă aeriană erau încă în dezvoltare, nefiind încă delimitate clar; compania Robertson Aircraft aștepta noutăți de la guvern privind autorizația de a desfășura servicii de poștă aeriană pe ruta Chicago-Saint Louis. În tot acest timp, Lindbergh a lucrat ca instructor de zbor și ca pilot de acrobații aeriene. Problemele care apăreau la fuzelaj l-au împiedicat să își execute acrobațiile la adevărata valoare pe parcursul testului de zbor și a fost nevoit să sară cu parașuta. Odată cu această săritură, și-a dislocat umărul. Datorită caracterului urgent al acestei activități, un nou aparat de zbor a fost pus la dispoziție, astfel încât munca lui Lindbergh nu a fost întreruptă nici măcar o zi.

▲ Un afiș care anunță organizarea unei întreceri aeriene în Saint Louis în anii 1920. La acea vreme, regiunea Saint Louis era un loc foarte important pentru pasionații de aviație.

Lindbergh pregătește prima încărcătură a anului pentru zbor. A lucrat ca pilot-șef în perioada de început a dezvoltării poștei aeriene.

Va începe să lucreze la serviciul de poștă aeriană începând cu data de 15 mai. Lindbergh a decolat cu prima încărcătură poștală din acel an, în timp ce asupra sa erau ațintite privirile și camerele de luat vederi ale oamenilor care veniseră să îl vadă decolând în această primă călătorie. Cu toate acestea, la vremea respectivă, oamenii nu prea agreau conceptul de „poștă aeriană". Se prăbușiseră prea multe avioane, iar serviciile erau mult mai scumpe decât cele din poșta tradițională. În plus, exista riscul ca articolele trimise prin poșta aeriană să nu mai ajungă niciodată la destinație. Însuși Lindbergh s-a aflat în situații de criză de nenumărate ori. La șapte luni după primul său zbor în cadrul companiei Robertson Aircraft Corporation, Lindbergh primise un titlu oarecum dezonorant, și anume „americanul care făcuse cele mai multe aterizări cu parașuta".

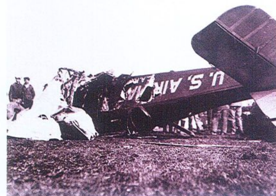
Visul unui zbor transatlantic

Lindbergh nu intenționa să lucreze la poșta aeriană pentru foarte mult timp. De fapt, nu voia să lucreze pe aceeași rută, în mod repetat; el avea nevoie de aventură. Poșta aeriană nu îi putea oferi acest lucru. În consecință, a început să caute noi provocări.

Un nou scop care ar fi putut reprezenta o provocare pentru el era un premiu de 25 000 de dolari, oferit celui care reușea să efectueze un zbor fără întrerupere de la New York la Paris. Raymond Orteig, celebrul om de afaceri din industria hotelieră a New Yorkului oferise acest premiu pentru a sărbători încheierea Primului Război Mondial, însă, până în 1926, nimeni nu reușise să finalizeze această rută.

Pentru a câștiga premiul pus în joc, singura problemă a lui Lindbergh era aceea de a face rost de un aparat de zbor decent. A strâns o sumă de cincisprezece mii de dolari din contribuțiile industriașilor locali și ale altor oameni care reacționaseră favorabil la campania lui Lindbergh de strângere de fonduri,

▾ Un avion prăbușit, având-l pe Lindbergh la bord. Se spune că, de îndată ce a fost găsit, întreaga corespondență a fost transportată la destinație cu trenul, fără alte incidente.

▴ Avionul „The Spirit of Saint Louis" decolează. Excesul de combustibil a îngreunat aparatul de zbor și nu i-a permis o ridicare prea lină, însă în cele din urmă s-a desprins de sol spre capătul pistei.

în care afirmase că o călătorie peste Atlantic va ajuta industria aeronautică aflată la început de drum și va aduce renume orașului Saint Louis.

Prin comanda trimisă companiei Ryan Aeronautical, Lindbergh specificase că voia doar strictul necesar în construcția unui avion, cu o singură excepție: cel mai mare rezervor de combustibil cu putință. Avionul a fost finalizat în doar două luni, iar Lindbergh și susținătorii săi l-au botezat „The Spirit of Saint Louis" („Spiritul orașului Saint Louis").

În dimineața zilei de 20 mai, la ora 7:54 AM, Lindbergh s-a urcat în avion și a decolat spre Paris. Nu dormise deloc în noaptea precedentă. Durata estimată a acestui zbor era de 30 de ore. Era începutul unei călătorii lungi, riscante și solitare.

CLIPE PERSONALE

NEASTÂMPĂRATUL PUS PE FARSE

Lindbergh nu studiase numai tehnicile de aviație la școala forțelor aeriene; învățase, de asemenea, să facă și multe trăsnăi. Desigur, nu învățase aceste năzbâtii de la instructorii săi; educația „extracuriculară" avea să o primească în cazarmă.

În timp ce dormeau în cazarmele lor, îi împroșca pe colegii săi cu apă printr-un furtun, iar celor care dormeau cu gura deschisă le turna spumă de bărbierit pe gură. Se spune că, atunci când îi găsea dormind în pielea goală pe cadeții care se făleau cu vizitele lor frecvente la bordeluri, Lindbergh le vopsea „jucărelele" în verde și le lega cu o sfoară lungă, de care un alt cadet, plasat în fața cazarmei, avea misiunea să tragă din când în când.

◂ Chipul zâmbitor al lui Charles Lindbergh, un împătimit al farselor.

Colegilor îngâmfați și plini de ei le va da laxative, spunându-le că, de fapt, sunt bomboane, iar pe alții îi va păcăli și, în loc de apă, le va da să bea petrol lampant. De asemenea, chiar înainte de zborul transatlantic care avea să îl facă celebru, se spune că i-a trezit pe toți membrii personalului hotelului în care locuia, stropindu-i cu apă.

Au circulat atât de multe astfel de istorisiri despre farsele sale încât unii pot spune că Lindbergh ar fi fost, într-un fel, de-a dreptul sadic. Acest lucru nu se poate spune cu siguranță atunci când vorbim numai despre farsele lui; însă din faptul că râdea cu poftă atunci când, în ultimii ani ai vieții sale, își amintea de aceste farse din tinerețe, se poate deduce că Lindbergh deținea un simț al umorului fără prea mari pretenții intelectuale.

Eroul aterizează dansând

La căderea nopții, Lindbergh se afla deasupra Oceanului Atlantic; trecuseră treisprezece ore de la decolarea sa din New York. Ca și cum n-ar fi fost suficient, a intrat într-o pătură groasă de nori și, timp de două ore, a fost învăluit într-o beznă totală, neștiind dacă urcă sau coboară. Și-a folosit întreaga lui capacitate, dezvoltată încă din copilărie, de a depăși situațiile și de a da lucrurilor o notă pozitivă în aceste două ore, până s-a luminat de ziuă. Înainte să se însereze, Lindbergh putea zări deja tărâmul Franței.

La ora 10:24 PM, ora Franței, în data de 21 mai, Lindbergh a aterizat, după un zbor de 33 de ore, 29 de minute și 30 de secunde. De îndată ce a atins pământul, a fost scos din avion și luat în brațe de cei care se adunaseră să îl vadă aterizând. Mii de parizieni s-au înghesuit la aeroport ca să îl vadă pe Lindbergh. Veștile privind aterizarea sa în siguranță s-au răspândit rapid în lume, și oameni de pretutindeni i-au lăudat triumful.

În după-amiaza zilei următoare, la reședința ambasadorului american din Paris, Lindbergh a dormit pentru prima dată în trei zile, apoi s-a trezit, și-a luat primul dejun decent după atâta timp și a primit telefoane de felicitare din partea președintelui Statelor Unite și a altor personalități. Era surprins de reacția oamenilor la victoria sa și a participat la evenimente publice, conferințe de presă și întâlniri cu personalități ale vremii. Stilul său rezervat și înfățișarea agreabilă erau pe placul tuturor și, peste noapte, a fost ridicat la statutul de idol.

Acest extaz general privind reușita lui Lindbergh avea să se stingă în cele din urmă în Europa, după ce Lindbergh a petrecut două săptămâni pe continent, însă, la întoarcerea în Statele Unite, pe data de 11 iunie, avea să îl aștepte o isterie similară. Președintele Statelor Unite i-a acordat ordinul „Distinguished Flying Cross" („Crucea pentru virtuți aeronautice"), prima distincție de acest fel acordată vreodată; următoarele trei săptămâni le va petrece participând la evenimente care îi sărbătoreau reușita.

Acum Lindbergh înțelegea potențialul puterii sale de influență, drept pentru care a început să se gândească la a activa în vederea dezvoltării industriei aeronautice. În luna august a zburat în toate cele 50 de state, la propunerea Fundației Guggenheim. După aceea, până în luna octombrie a aceluiași an, la bordul avionului The Spirit of Saint Louis a făcut vizite în 82 de orașe, unde s-a întâlnit cu mulțimi imense de oameni. Se estimează că, în total, aproximativ o pătrime din populația Americii la acea vreme a venit să-i admire diversele parade aeriene. Tot în această perioadă, este publicat volumul său de memorii „We" („Noi") care avea să devină bestseller și să îl facă și

▲ O mulțime de oameni așteaptă sosirea lui Lindbergh la aerodromul din Paris. Mulțimea de oameni care doreau să ajungă la aerodrom a creat o mare congestie a traficului în oraș.

SIMPLICISSIMUS

▲ Statuia Libertății ținându-l pe Lindbergh în palmă, imagine de pe coperta unei reviste. Imaginea lui Lindbergh apărea deseori în presa vremii.

Călătorii în timp

EVOLUȚIA DISTANȚELOR ȘI A DURATELOR DE ZBOR

Când, în anul 1903, frații Wright au efectuat primul lor zbor, acesta s-a desfășurat pe o distanță de numai 36 de metri, distanță pe care au depășit-o în aceeași zi, reușind un zbor de 260 de metri. Mai târziu, mulți alții vor încerca să realizeze zboruri mai lungi și cu o durată mai mare.

Primul zbor transatlantic a fost efectuat circular, înconjurând oceanul, prin alternări de decolări, zbor și aterizări. Odată cu dezvoltarea performanțelor aeroplanelor, oamenii au început să se întrebe cât de departe se poate ajunge într-un singur zbor, fără oprire, și astfel au început să aprecieze o astfel de posibilă realizare. Primul zbor transatlantic efectuat de unul singur și fără escală, realizat de Lindbergh, era un exemplu al acestui imbold de a atinge noi recorduri cu privire la distanțele de zbor.

În zorii aviației, capacitatea unui avion de a parcurge distanțe mari și de a rămâne în aer pe durate îndelungate de timp erau două criterii apreciate. Totuși, pe măsură ce performanțele tehnice ale avioanelor s-au dezvoltat, oamenii au început să aprecieze nu numai distanța parcursă. Acum viteza era mult mai importantă și au început să se organizeze competiții în care se încerca străbaterea aceleiași distanțe în perioade din ce în ce mai scurte de timp. Astfel, proiectanții avioanelor au început să aibă în vedere nu prelungirea distanțelor de zbor, ci creșterea vitezei acestora.

Recorduri de zbor în primul sfert de secol XX	
1903	Primul zbor din istoria aeronauticii, efectuat de frații Wright. Cea mai mare distanță parcursă este de 260 de metri.
1905	Americanul Orville Wright zboară pe o distanță de 38 de metri.
1907	Francezul Gabriel Voisin parcurge o distanță de 500 de metri.
1908	Americanul Wilbur Wright zboară pe o durată de două ore și 20 de minute.
1909	Louis Blériot traversează Canalul Mânecii.
1919	Englezii Alcock și Brown realizează primul zbor transatlantic fără escală, pe o distanță de 3 040 kilometri în 26 de ore și 50 de minute.
1923	Americanii Kelly și Macready realizează primul zbor fără escală, străbătând transversal America pe o distanță de 4 055 kilometri în 26 de ore și 50 de minute.
1924	Marin și alți americani zboară în jurul lumii.
1926	Americanii Byrd și Bennett zboară la Polul Nord.
	Francezii Costes și Rinot zboară din Paris în Jask, Iran, fără escală (5 396 kilometri).
1927	Lindbergh realizează primul zbor transatlantic, efectuat de unul singur și fără escală, de la New York la Paris (5 089 kilometri, 33 de ore și 30 de minute de zbor).
1929	Francezii Costes și Bellonte ating un nou record mondial de distanță, 7 509 kilometri.

mai cunoscut în lume. Această adevărată agitație din jurul lui Lindbergh a condus la o creștere a producției aparatelor de zbor și la dezvoltarea utilizării poștei aeriene. Așadar, apariția lui Charles Lindbergh pe scena istoriei a reprezentat un eveniment de o importanță crucială pentru dezvoltarea aviației.

▲ Avionul The Spirit of Saint Louis, după ce a aterizat în Paris. Avionul a fost ascuns într-un hangar, însă, cu toate acestea, a suferit câteva pagube după ce a fost asaltat de mulțime.

O întâlnire în Mexic

Lindbergh își încheiase călătoria în jurul Americii și fusese invitat de către Dwight Morrow, recent numitul ambasador al Statelor Unite în Mexic, să viziteze această țară.

Morrow era foarte hotărât să stabilească relații de prietenie între Statele Unite și Mexic și a preluat controlul finanțării unui comitet de susținere a lui Lindbergh. Recunoscător, la sfârșitul anului, Lindbergh a realizat un zbor fără escală între Mexic și capitalele statelor Americii. În această călătorie, Lindbergh o va cunoaște pe viitoarea lui soție, Anne.

În ceea ce privește femeile, Lindbergh era destul de timid și nu avea niciun fel de experiență privind interacțiunea socială cu acestea. Avea însă 25 de ani și se gândea la ideea de a se căsători într-o bună zi. Pentru el, soția ideală era o femeie viguroasă, interesată de aspecte științifice. Fiica lui Morrow, în vârstă de 24 de ani, se încadra perfect în această descriere. Cu toate acestea, Lindbergh petrecuse mai mult timp vorbind cu surorile Annei, care locuiau la ambasada Americii din Ciudad de Mexico, Elizabeth (24 de ani) și Constance (14 ani). În schimb, Anne nu făcea altceva decât să îl privească fix pe Lindbergh. Elizabeth intenționa să se implice în activități literare și nu era interesată de strădania lui Lindbergh, însă, în momentul în care l-a întâlnit, s-a îndrăgostit de el la prima vedere.

▲ Fiica lui Morrow, Anne. Credea că Lindbergh este atras de frumoasa ei soră mai mare și nici nu se gândea că ar putea avea șansa unei relații cu Lindbergh, până când acesta a invitat-o la prima lor întâlnire.

Idolul se căsătorește

În această perioadă, Lindbergh viza să stabilească un serviciu aerian de transport de pasageri de la New York în California, devenind astfel tehnician-șef în cadrul unei companii numite TAT (Transcontinental Air Transport). La începutul anului, Lindbergh se întoarce dintr-o călătorie în America Centrală și de Sud și zboară deasupra Americii în vederea identificării celor mai bune rute și a celor mai potrivite aeroporturi pentru întreprinderea respectivă. Deși era extrem de ocupat, Lindbergh îl va vizita în acea vară pe Morrow la reședința acestuia situată la periferia New Yorkului. Anne nu era acasă în acel moment, iar Lindbergh a fost primit de către mama și surorile ei. Toată lumea, inclusiv Anne, credea că Lindbergh venise să o viziteze pe Elizabeth. În realitate, Lindbergh încerca să se apropie mai mult de Anne.

În luna octombrie, Lindbergh a început să își urmărească acest obiectiv cu multă seriozitate. În mod intenționat a trecut pe la reședința Marrow când acasă nu era decât Anne, și a întrebat-o dacă ar vrea să vină să îl vadă pilotând un aparat de zbor. Cu ocazia acestei prime întâlniri, cei doi au descoperit că aveau aceleași sentimente unul față de celălalt și, în următoarea săptămână, când Anne se pregătea să plece în Mexic, cei doi și-au propus să se căsătorească. În luna noiembrie, Lindbergh a fost invitat în Mexic, unde i-a surprins pe ambasador și pe soția acestuia, îndrăznind să le ceară mâna fiicei lor. Părinții i-au spus că, deși este celebru, el nu este decât un simplu pilot care nu și-a încheiat studiile superioare. Această replică aspră nu a schimbat câtuși de puțin intenția Annei de a se căsători cu Lindbergh, astfel încât ambasadorul și soția acestuia au admis că cei doi se iubesc cu adevărat. Morrow a anunțat logodna acestora în luna februarie a anului 1929. Întreaga lume o invidia pe Anne Morrow.

Lindbergh participă la o paradă în New York. Cu această ocazie, s-a înregistrat un nou record privind volumul de confetti împrăștiate în mulțime: 2 000 de tone, fiind confecționate din cărți de telefon și alte astfel de materiale.

Bucuriile și necazurile unui cuplu care a străbătut cerul

Un cuplu afectuos

ÎN DUPĂ-AMIAZA ZILEI DE 27 MAI 1929, a avut loc o ceremonie secretă, cea a căsătoriei lui Lindbergh și a Annei, la reședința tatălui miresei. Au pornit apoi într-o croazieră pe o insulă și și-au petrecut luna de miere în mijlocul naturii. Imediat după aceea, au efectuat un zbor de probă deasupra Americii. Cei doi inspectau aerodromurile pentru TAT și întotdeauna erau bine primiți, oriunde ar fi ajuns. În luna iulie, Lindbergh a devenit pilotul primului zbor de pasageri de-a lungul țării; unul dintre acești pasageri era însăși Anne. Tânărul cuplu încerca să adauge un element de atracție călătoriei aeriene, demonstrându-i siguranța.

Imediat după căsătorie, Anne s-a gândit cu seriozitate să învețe să piloteze singură și în acea vară a reușit acest lucru, într-o călătorie spre America Centrală și de Sud. În timpul acestui zbor, Lindbergh va fotografia ruinele așa cum se vedeau din avion, fotografii care aveau să șocheze comunitatea arheologică, moment care a însemnat nașterea arheologiei aeronautice. Oamenii au rămas uimiți de abilitatea Annei de a pilota un avion și de a face fotografii în același timp.

În același an, Lindbergh va începe să lucreze ca asistent al cercetătorului Robert Goddard. Acesta intenționa să construiască o rachetă care să poată zbura către lună. Activitățile lui Lindbergh vor influența în mod deosebit cercetările care aveau să pună bazele explorării spațiului în ultimele decade ale secolului XX.

Se naște Charles Lindbergh Jr.

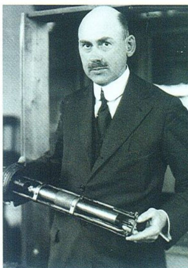
Căsnicia soților Lindbergh a început cu un zbor pe cer, iar aceste călătorii păreau că nu se vor sfârși niciodată. În luna aprilie a anului 1930, noul model de monoplan la care lucrase Lindbergh, denumit „Lockheed Sirius”, este finalizat și, împreună cu Anne, Lindbergh îl va utiliza pentru a stabili un nou record de zbor deasupra continentului american. Anne era însărcinată în acea perioadă și, la data de 22 iunie 1922, îl va aduce pe lume pe micuțul Charles (căruia i se spunea „Charlie”). În acea vară, și-au cumpărat un lot de pământ pe care intenționau să își ridice o nouă casă; astfel, cuplul era pregătit să înceapă o viață de familie.

Anne era extrem de încântată de noul ei rol, acela de mamă. Între timp, Lindbergh se împrietenise cu medicul Alexis Carrel de la Institutul de Cercetări Rockefeller din New York; sub comanda lui Carrel, a început din nou să cerceteze. Cu toate acestea, nu putea uita pasiunea sa pentru aventură și, în timp ce lucra cu Alexis Carrel, făcea pregătiri pentru următorul său zbor. Destinația acestuia avea să fie Tokyo, în Japonia.

La data de 27 iulie 1931, tânărul cuplu l-a încredințat pe micuțul Charlie unei bone și au plecat spre Long Island. Din Alaska au traversat Marea Bering și, la data de 24 august, au ajuns la Nemuro, în Japonia. La sosirea în Tokyo, Lindbergh a decis că voia să meargă mai departe în interiorul continentului asiatic, astfel încât, la sfârșitul lunii septembrie, a călătorit în China, împreună cu Anne. Lindbergh și soția acestuia erau primii oameni care ajungeau în China după ce plecaseră din America cu avionul. În Nanjing a participat la eforturile de salvare a oamenilor care fuseseră afectați de inundații.

▲ Charles Augustus Lindbergh jr. Pe parcursul călătoriei sale în Asia, Anne se gândea foarte des la fiul ei și îi era dor de casă.

▲ Dr. Robert Goddard, părintele rachetelor moderne. Datorită eforturilor lui Lindbergh, acesta și-a putut finaliza cercetările costisitoare chiar și în timpul Marii Crize Economice.

Soții Lindbergh în fața avionului lor favorit The Spirit of Saint Louis. După ce avionul a fost finalizat, i s-au adus diferite îmbunătățiri, precum instalarea unui dispozitiv de flotabilitate, în cazul amerizărilor. Cuplul a utilizat acest aparat de zbor pentru a călători în lume.

Din nefericire, în luna octombrie, va trebui ca soții Lindbergh să își întrerupă călătoria, din cauza morții tatălului Annei. La întoarcerea sa în America, Lindbergh a rămas impresionat de cât de mult crescuse fiul său într-o perioadă de timp atât de scurtă.

Băiețelul îndrăgit de toată lumea este răpit

În ultimul weekend din luna februarie a anului 1932, familia Lindbergh se îndrepta, așa cum făcea de obicei, spre noua lor reședință, construită în regiunea deluroasă din apropiere de Hopewell, New Jersey. Fuseseră nevoiți să se mute în noua locuință din cauză că Anne era însărcinată din nou. Lindbergh avea acum 30 de ani și putea profita din plin de bucuriile vieții de familie. Le plăcea însă să locuiască în reședința din New Jersey, care era situată la mare depărtare de aglomeratele așezări urbane. Totuși, în această perioadă, atât mama, cât și micuțul Charlie dădeau semne că ar fi răcit, astfel încât au rămas mai mult timp în noua casă. Acesta va fi începutul unei tragedii.

În ziua de 1 martie, la ora 10:00 PM, bona a intrat în camera micuțului Charlie. Se aștepta să îl găsească dormind, însă micuțul Charlie nu era acolo. Fereastra camerei era întredeschisă și înăuntru fusese strecurată, într-un plic alb, o scrisoare de răscumpărare. Dându-și seama că fiul său fusese răpit, Lindbergh a sunat la poliție care a ajuns la fața locului și a descoperit o scară despre care se bănuia că ar fi fost folosită de către răpitori. Cu toate acestea, pe fereastră nu au descoperit amprente și nici în bilet nu au găsit indicii despre răpitorul care cerea o răscumpărare de 50 000 de dolari.

▲ Un anunț prin care se solicitau orice fel de informații cu privire la Charlie Lindbergh. După acest incident, reședința lui Lindbergh a devenit un fel de punct de atracție pentru curioși și au existat chiar și standuri care vindeau gustări celor care se adunau acolo.

Un grup de voluntari, estimat la 100 000 de oameni, a cooperat în vederea recuperării micuțului Charlie. În data de 5 martie, Lindbergh și soția sa, în mod firesc panicați, au primit un nou bilet în care li se spunea că răpirea fusese planificată cu mare prudență și că era imposibil să deducă numai din scrisoare cine este răpitorul. Chiar și publicul devenise neliniștit cu privire la acest incident, aproape în egală măsură cu Lindbergh. Un anumit John F. Condon s-a oferit să fie intermediar și să îi livreze banii răpitorului. Făcea parte dintre acele persoane îngrijorate și și-a exprimat dorința de a-l ajuta pe Lindbergh, scriind aceasta redacției unui ziar. Cu puțin timp înainte ca zorii să se ivească, în ziua de 10 martie, Condon primește un alt bilet de răscumpărare, cu același scris.

Lindbergh a încercat să îl folosească pe Condon ca intermediar pentru a lua legătura cu răpitorul și, deși trimisese răpitorului cei 50 000 de dolari la exact o lună de la dispariția băiețelului, micuțul Charlie nu a fost adus acasă. Pe data de 12 mai, trupul neînsuflețit al lui Charlie a fost găsit într-o pădure la periferia orașului Hopewell. S-a decis că moartea micuțului Charlie a survenit în urma unor fracturi craniene; cel mai probabil, fusese scăpat de pe scară în momentul răpirii.

La trei luni după ce Charlie fusese descoperit, în data de 15 august, Lindbergh se urca din nou în avion. Era pentru prima dată când zbura de când își pierduse fiul. A zburat peste Oceanul Atlantic, risipind cenușa băiețelului. A doua zi, se năștea cel de-al doilea fiu al lui Lindbergh.

Omul-cheie

ALEXIS CARREL

Omul din afara familiei lui Charles Lindbergh care a avut o influență mai mare decât aceasta a fost Alexis Carrel. Carrel s-a născut la Lyon, Franța, în anul 1873. Dând dovadă de o deosebită dexteritate, el s-a gândit să o fructifice studiind chirurgia. În anul 1906 a fost invitat la Institutul Rockefeller pentru Cercetări Medicale din New York, iar în anul 1912 a devenit primul chirurg care a primit Premiul Nobel pentru reușita sa în ceea ce privește transplantul de organe și alte operații de acest fel. Ca om de știință, era înaintea timpului său. Era catolic și avea credință în Dumnezeu, lucru pentru care Lindbergh îi purta un deosebit respect.

Carrel a utilizat teoria supraviețuirii celui mai puternic în competiția pentru viață pentru a-și susține ideea conform căreia statul modern exista datorită faptului că dăduse naștere unor lideri puternici. Această afirmație a dus la interpretări eronate, fiind caracterizat drept un simpatizant nazist. De fapt, Carrel detesta atât nazismul, cât și comunismul, dar, după ce Franța s-a predat Germaniei în cel de-al Doilea Război Mondial, a fost și mai aspru criticat de rezistența franceză pentru capitularea sa și pentru cooperarea cu Guvernul Vichy. Uneori, mergea la Ambasada Germaniei și încerca să obțină ajutor pentru a hrăni copiii flămânzi. Din nefericire, a ajuns la ambasadă în momentul în care era organizată o petrecere, ceea ce a dus apoi la nașterea unor zvonuri abuzive conform cărora Carrel ar fi primit alimente de la naziști. De asemenea, asocierea lui Lindbergh cu Carrel va duce la speculații legate de faptul că însuși Lindbergh ar fi simpatizat cu naziștii.

Carrel a murit la data de 5 noiembrie 1944, sărac și singur. Lindbergh avusese o deosebită considerație pentru Carrel, care era ca un tată pentru el. Mai târziu a făcut eforturi pentru a reabilita numele lui Carrel.

Frământări în Europa

Un dar din partea naziștilor

MASS-MEDIA VA DEVENI DUȘMANUL lui Lindbergh, care încerca să își reconstruiască viața după nașterea celui de-al doilea fiu al său, John. Lindbergh era de părere că, dacă nu ar fi fost prezentate în presă detalii cu privire la viața sa privată, atunci fiul său, Charlie, nu ar fi fost răpit și ucis. Camerele și aparatele de fotografiat ale presei o așteptau pe soția sa, la întoarcerea dintr-o călătorie de cinci luni de zile, în decembrie 1933. Când în luna septembrie a anului următor Bruno Richard Hauptmann a fost arestat, fiind suspectat de răpire, în presă a izbucnit din nou o competiție acerbă pentru a acoperi subiectul. Hauptmann a primit pedeapsa cu moartea, lucru care a dus la o nouă isterie mediatică legată de familia Lindbergh, precum și la amenințări din partea celor care se opuneau pedepsei cu moartea. În cele din urmă, familia Lindbergh a reușit să scape de toată această agitație a presei, părăsind Statele Unite.

Familia Lindbergh a plecat spre Anglia cu vaporul și, pe la începutul anului 1935, pentru ei lucrurile păreau că se liniștesc. După ce își făcuse mâna scriind câteva reportaje de călătorie, Anne a început o nouă lucrare. Lindbergh avea foarte mult succes în cercetările sale alături de Carrel și dorea să analizeze starea aviației în Europa, informații care să fie apoi utile cercetătorilor americani din domeniul aeronauticii. Dintre toate țările europene, Germania avea să îl impresioneze cel mai mult pe Lindbergh, datorită nivelului tehnologiei aeronautice la care se afla. Lindbergh a început să îi respecte pe naziști pentru eforturile lor de accelerare a dezvoltării industriei aeronautice.

În anul 1938, Germania și-a făcut clare intențiile expansioniste, ceea ce a dus Europa într-o stare de deosebită tensiune. Cam în aceeași perioadă, Lindbergh a început să călătorească în Europa și să stea de vorbă cu aceia care dețineau poziții înalte, din dorința de a-i convinge să ia măsuri pentru a evita războiul. În luna august, a vizitat Uniunea Sovietică și în momentul în care a văzut condițiile teribile de sărăcie în care trăiau oamenii de acolo, a început să creadă cu tot mai multă îndârjire că Germania ar putea servi drept stavilă împotriva răspândirii demonilor comunismului. În cadrul unei petreceri organizate la ambasada americană din Berlin, în luna octombrie a acelui an, Lindbergh a primit un cadou neașteptat: Ordinul „Vulturul German" („Verdienstorden vom

▾ Lindbergh (stânga, plan îndepărtat) este primit cu căldură în Berlin, în luna iulie a anului 1936, și pentru prima dată discută cu Hermann Goering. Această întâlnire se va dovedi mai târziu foarte riscantă pentru Lindbergh.

Hauptmann (dreapta), suspect în răpirea fiului lui Lindbergh, și avocatul acestuia. Hauptmann a pledat nevinovat și și-a exprimat nemulțumirea față de incompetența avocatului său.

▾ Pompa cardiacă a lui Lindbergh. Nimeni nu a știut că Lindbergh era implicat în astfel de cercetări până în momentul în care a anunțat succesul experimentelor sale.

Biblioteca de amintiri

POMPA LUI LINDBERG

Încercarea fizică la care a fost supus în timpul zborului său transatlantic i-a trezit lui Lindbergh interesul pentru psihologia omului, drept pentru care a început să studieze cărți de anatomie și biologie. Interesul său față de aceste lucruri va fi sporit și de deteriorarea sănătății surorii Annei, Elizabeth. Aceasta suferea de o afecțiune cardiacă, iar medicii considerau că o intervenție chirurgicală nu i-ar fi prelungit viața. Lindbergh a început să se gândească la posibilitatea conceperii unei mașini care să pompeze sângele în locul inimii și, sub îndrumarea lui Carrel, a început să cerceteze aceste lucruri.

Carrel începuse deja dezvoltarea unui alt gen de dispozitiv care să poată ține în viață organele umane, furnizându-le nutrienți, însă acesta avea un mare neajuns: dezvolta infecții. Din cauza acestui fapt, cercetările au fost suspendate. Când Lindbergh a văzut dispozitivul, a simțit că, dacă acesta ar fi reconceput, problemele pe care le întâmpinase în prima încercare ar putea fi depășite. Cu ajutorul lui Carrel, a început să aducă îmbunătățiri acestei pompe și, la sfârșitul anului 1935, a reușit să mențină în viață glanda tiroidă a unei pisici într-un recipient de sticlă. Era pentru prima dată în istoria omenirii când se reușea o astfel de performanță asupra unui organ viu al unui animal. Rezultatele cercetărilor lor au condus la ideea capacității de a menține organele vii în mod artificial și la descoperirea conform căreia funcțiile și structurile țesuturilor pot fi modificate prin introducerea de noi ingrediente în fluidul în care sunt conservate. Efectele pe care aceste descoperiri le vor avea mai târziu asupra cercetărilor medicale a fost incomensurabil. De asemenea, se poate spune că cercetările privind transplantul de organe au luat naștere grație activității de pionierat a celor doi.

Avioanele militare F4U Corsair, la perfecționarea cărora a participat Lindbergh.

Deutschen Adler"), înmânat personal de către numărul doi în ierarhia nazistă, comandantul Luftwaffe, Hermann Goering.

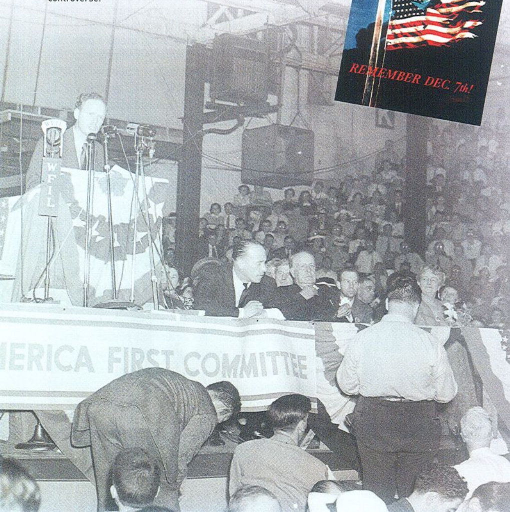
În luna următoare, în noiembrie, are loc „Noaptea de cristal" („Kristallnacht"), pogromul împotriva evreilor din Germania nazistă. Acest eveniment a făcut ca distincția pe care o primise de la naziști să reprezinte o problemă pentru Lindbergh. În ziare și reviste apăreau articole în care se spunea că cei care primiseră distincții din partea naziștilor nu erau adevărați americani. Era așadar șansa presei să se răzbune pe Lindbergh pentru refuzul său de a le da apă la moară cu ceva timp în urmă. Popularitatea lui Lindbergh a scăzut rapid, însă în apropierea momentului izbucnirii războiului, în primăvara anului 1939, Lindbergh s-a întors în Statele Unite. Guvernul i-a conferit gradul de colonel în Corpul Forțelor Aeriene și l-a însărcinat cu misiuni de investigație.

Și Anne s-a întors în America împreună cu cel de-al treilea fiu al familiei Lindbergh, Land. În luna septembrie a acelui an, Germania a invadat Polonia: izbucnise cel de-al Doilea Război Mondial.

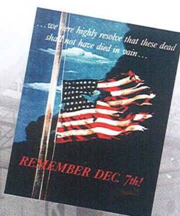
Eroul devine inamic public

La scurt timp după izbucnirea războiului, din patriotism, Lindbergh a făcut un anunț radiofonic în care afirma faptul că America nu ar trebui să se implice în

Lindbergh ține un discurs în luna aprilie a anului 1941 înaintea Comitetului America First, discurs care va da naștere unei mari controverse.

▼ Un anunț de propagandă cu privire la război, realizat în anul 1942, pentru comemorarea bombardamentului asupra flotei americane de la Pearl Harbor. Declarația de război a Japoniei era exact ceea ce aștepta Roosevelt care, până atunci, primise din partea izolaționiștilor, printre care se afla și Lindbergh, reacții vehemente care condamnau intervenția Americii în conflict.

război. Repercusiunile acestui anunț nu au întârziat să apară, iar opiniile erau împărțite. În special anglofilii erau cei uluiți de insistența lui Lindbergh privind neimplicarea Americii în război de partea Puterilor Aliate. În luna mai a anului următor, Germania a invadat Franța, Belgia și Țările de Jos (Olanda) și, pe măsură ce dezbaterea privind implicarea Americii în război devenea tot mai aprinsă, Lindbergh a făcut un nou anunț. Pleda în favoarea neutralității Americii, atitudine care amintea de cea a tatălui său, avocatul Lindbergh, care se opusese intervenției Americii în Primul Război Mondial. Administrația Roosevelt avea însă în vedere implicarea în război, iar Lindbergh privea cu asprime acțiunile lui Roosevelt.

La începutul anului 1941, nici Germania și nici Anglia nu dețineau o poziție de superioritate în acest conflict. Controversa privind posibila intervenție a Americii în război s-a intensificat; după ce poziția lui a fost dezaprobată de Roosevelt, Lindbergh a renunțat la gradul de colonel și a devenit un adevărat polemist, după înscrierea într-o organizație care milita pentru neimplicarea Americii în război, America First Committee (Comitetul „America înainte de toate"). Lindbergh a ținut un discurs prin care sugera că evreii sunt responsabili pentru intenția de a implica poporul american în război, discurs pentru care a fost criticat chiar și de către camarazii săi izolaționiști. Lindbergh a fost catalogat drept antisemit și a fost transformat, într-o clipă, din erou în inamic al societății.

Lupta unui vultur singuratic

America a intrat în cele din urmă în război în luna decembrie a anului 1941, odată cu bombardamentul japonez asupra flotei americane de la Pearl Harbour. Deoarece teritoriul american fusese atacat, se considera că nu mai era nicio altă soluție în afara implicării în război. Chiar și Lindbergh ajunsese să fie de aceeași părere. A solicitat să îi fie permisă întoarcerea în armată pentru a putea susține efortul americanilor în război, însă Roosevelt a refuzat categoric acest lucru.

Zbor în rai

Redobândirea popularității

ÎN LUNA OCTOMBRIE A ANULUI 1945, în familia Lindbergh se naște o fetiță. Numele ei va fi Reeve. În timpul războiului, în anul 1940 s-au născut Anne, iar Scott în anul 1942. Acum familia avea șapte membri, astfel încât au cumpărat o casă cu trei etaje în regiunea de coastă a statului Connecticut. Cu toate acestea, Lindbergh era la fel de ocupat ca întotdeauna și avea să petreacă puțin timp în noua casă.

Participa la dezvoltarea de aparate militare și preda tehnici de zbor; pentru o lungă perioadă de timp, s-a implicat în cercetări privind dezvoltarea rachetelor. În semn de recunoștință față de toate aceste contribuții, după încheierea războiului a fost numit consultant național pe probleme de apărare și a devenit mai ocupat ca niciodată. A participat la cercetări privind conceperea de arme secrete la Universitatea din Chicago. A cooperat cu Strategic Arms Committee (Comitetul pentru Arme Strategice) al nou-înființatelor Forțe Aeriene ale Statelor Unite (United States Air Force). În era Războiului Rece dintre America și Uniunea Sovietică, o eră măcinată de tensiuni, opiniile lui Lindbergh cu privire la apărarea armelor nucleare ale Americii erau clare: Linbergh considera că America trebuia să posede armament superior celui deținut de inamic. Cu toate acestea, nu nega potențialul cercetărilor științifice din domeniul armamentului de a distruge civilizația.

În anul 1948, Linbergh a publicat lucrarea „Of Flight and Life" („Despre zbor și viață"), o carte în care afirma că puterea științei trebuie să forțeze omul modern să recunoască adevărul despre existența lui Dumnezeu. Publicată în mijlocul frământărilor Războiului Rece, cartea a fost mult mai bine primită decât anticipase editorul acesteia. Lindbergh începea să fie din nou respectat și apreciat de către public. Cu ocazia aniversării a 25 de ani de la zborul său transatlantic din anul 1953, Lindbergh a anunțat publicarea unor cronici ale experiențelor sale, intitulate „The Spirit of Saint Louis". Cartea s-a bucurat de un succes răsunător, care i-a adus inclusiv Premiul Pulitzer. Se poate spune că Lindbergh își recâștigase pe deplin popularitatea.

▲ Lindbergh (dreapta) și regele din Tonga, în timpul vizitei efectuate în anul 1972 în țara acestuia din urmă. Indiferent unde ar fi mers, plin de vitalitate, Lindbergh adopta obiceiurile localnicilor și se simțea apropiat și acceptat de aceștia.

▼ Lindbergh (în rândul din spate, în stânga, în plan îndepărtat) a fost invitat de către președintele american Lyndon Johnson (în rândul din spate, al treilea din stânga) la o întrunire a astronauților care urmau să participe la misiunea Appolo. Lindbergh s-a implicat în campania de promovare a misiunii Appolo, dar nu va avea un rol activ în misiunea propriu-zisă.

În umbra acestor evenimente însă, relația cu soția sa începuse să se degradeze. Anne devenise din nou activă ca scriitor cu eseul său „Gift from the Sea" („Darul mării"). Renunțase să mai depună eforturi pentru a-l susține personal pe dinamicul său soț în activitățile sale. Deși nu au divorțat, după ce copiii au crescut, s-au îndepărtat tot mai mult unul de celălalt.

Conflictul dintre știință și natură

Dragostea lui Lindbergh pentru aventură nu s-a schimbat nici măcar când a ajuns la vârsta de 60 de ani. În contrast cu perioada tinereții, noua scenă a aventurilor sale va fi lumea îndepărtată de civilizația occidentală. În anul 1962, a fost invitat să participe la activitățile nou-înființatei organizații WWF (World Wildlife Fund). Lindbergh era îngrijorat de faptul că viitorul ar putea fi schimbat odată cu dezvoltarea științei și a început să adune informații cu privire la speciile care erau pe cale de dispariție. De asemenea, a fost puternic influențat de prima sa vizită în Kenya de la sfârșitul acelui an. A învățat o sumedenie de lucruri despre el însuși și despre natura fundamentală a omului, observând triburile primitive. În articolul său, publicat în anul 1964, cu titlul „Is Civilization Progress?" („Înseamnă oare civilizația într-adevăr progres?"), a tras semnalul de alarmă pentru o civilizație care devenise izolată de natură și care uitase grandoarea acesteia. În același an, a început să se implice în activități privind protecția balenelor. Mai târziu, se va implica în activități privind conservarea habitatelor speciilor de animale pe cale de dispariție și, în general, în protejarea ființelor vii astfel încât, la sfârșitul anilor 1960, era total dedicat lucrărilor de conservare.

A călătorit în lumea întreagă, bucurându-se de măreția naturii, dar singurul loc care l-a încântat cu adevărat a fost Insula Maui din Hawaii. După ce a vizi-

tat această insulă, în anul 1968, s-a hotărât că vrea să rămână acolo.

Și-a construit o casă acolo, dar, de fapt, numai Anne avea să locuiască în ea. În timp ce rămânea singură pe insulă, Anne începuse să se gândească la faptul că, dacă îl iubește cu adevărat, nu trebuie să aibă mari așteptări în privința lucrurilor pe care el ar trebui să le facă pentru ea. Cel puțin la suprafață, relația dintre cei doi se stabilizase.

La sfârșitul anilor 1960, Lindbergh a devenit foarte interesat de Insulele Filipine. A participat la eforturile de a lua contact cu populația Tasaday care fusese izolată total de restul lumii. În anul 1972, Lindbergh împlinea 70 de ani. Anne a aflat despre preocupările soțului ei din știrile difuzate la radioul din Hawaii și a fost uimită de faptul că, deși era în vârstă, soțul său nu își irosise încă nici pe departe toată energia.

Cu toate acestea, nu era nici el nemuritor. În luna octombrie a anului 1972, un examen medical de rutină avea să scoată la iveală existența unei tumori; Charles Lindbergh va începe un tratament la începutul anului următor. Era tot mai slăbit, iar tratamentele deveneau tot mai puternice. Și-a cumpărat un loc de veci în Insula Maui. În cele din urmă, starea sa de sănătate s-a stabilizat. În luna iunie a anului 1974, pe când se afla pe coasta de est a Americii, răpus de febră, Lindbergh avea să fie internat în spital. Acolo s-a descoperit faptul că tumoarea cancerigenă se răspândise în măduva osoasă. Lindbergh a început să înțeleagă faptul că perspectivele de însănătoșire erau aproape nule. Își dorea din tot sufletul să se întoarcă în Hawaii; nu voia să moară în marele oraș, ci înconjurat de natură. Medicii l-au avertizat că o călătorie cu avionul era prea periculoasă pentru un om atât de grav bolnav și că ar fi fost posibil ca inima să-i cedeze. Cu toate acestea, decizia lui Lindbergh nu mai putea fi schimbată, astfel încât a zburat spre Hawaii. Va fi ultimul zbor din viața marelui aviator Charles Lindbergh.

După întoarcerea în Maui, Lindbergh a oferit instrucțiuni detaliate privind înmormântarea și ceremonia funerară și modul în care presa să fie ținută la distanță. Lindbergh a intrat în comă în seara zilei de 25 august. A doua zi dimineață, inima i-a cedat, iar procesiunea funerară a fost organizată chiar în acea după-amiază. După cum dorise, sicriul său era deja înmormântat când reprezentanții presei și-au făcut apariția. Lindbergh era acum pregătit să zboare din nou spre ceruri, acolo unde fiul său, Charlie, îl aștepta.

Versiune diferită

POVESTEA UNEI MAME ȘI A UNUI FIU

Cartea lui Lindbergh intitulată „The Spirit of Saint Louis" cuprinde multe elemente autobiografice, inclusiv amintiri din copilărie. Oamenii care l-au cunoscut au rămas uimiți de portretul pe care i l-a făcut mamei sale, Evangeline, și anume acela al unei soții casnice obișnuite. Evangeline era în realitate o persoană cu viziuni progresiste și extrem de inteligentă, iar pentru o femeie din acea perioadă, a dus o viață unică în cea de-a doua jumătate a vieții sale.

Când fiul ei Charles a devenit student, ea s-a întors la catedră, profesie pe care o desfășurase înainte să se căsătorească. Atunci când fiul ei s-a înscris la școala de pilotaj, ea s-a întors la studiile universitare și, în cele din urmă, și-a găsit o slujbă ca profesor de științe în orașul natal, Detroit. Evangeline nu a renunțat niciodată la profesia de pedagog. Când a fost pentru prima dată invitată la reședința familiei Morrow, în perioada în care fiul său se afla în Mexic, a cunoscut o femeie care dorea să devină profesoară de engleză la o școală pentru femei din Turcia. Aceasta a invitat-o pe Evangeline în Turcia, iar ea a acceptat, locuind acolo timp de un an. La acea vreme, avea 40 de ani. S-a întors în Detroit și a rămas în învățământ până la bătrânețe. Astfel, nu se poate spune că era o gospodină casnică și comună, așa cum a descris-o fiul său în volumul de memorii.

Experiențele din copilărie ale lui Lindbergh sunt prezentate în această carte ca aparținând unor vremuri idilice, dar, în realitate, el și-a petrecut mai mult timp făcând înconjurul lumii decât cu mama sa, Evangeline. Aceasta a fost, în mare parte, și vina tatălui său, însă Lindbergh lega amintirile acestuia de mama sa și sugerează că este posibil ca, în taină, să-i fi fost antipatică.

Suferind de Parkinson, Evangeline a murit în data de 7 septembrie a anului 1954, la vârsta de 78 de ani.

▲ Mama lui Lindbergh, Evangeline, era profesoară de științe și înțelegea câte ceva despre avioane. A mers în turnee cu fiul său, în perioada în care acesta efectua acrobații aeriene, și chiar s-a urcat în avion și a zburat alături de Lindbergh.

Mormântul lui Lindbergh din Insula Maui în Hawaii. Lindbergh a planificat fiecare aspect al locului său de veci de când era în viață.

O aventură care a tulburat lumea. Zborul transatlantic al lui Charles Lindbergh

Încă din anul 1919, când s-a anunțat premiul de 25 000 de dolari pentru un zbor fără escală din New York la Paris, mulți piloți au încercat să facă față acestei provocări. Unii dintre ei își vor pierde viața în aceste încercări. Deși numele lui era cunoscut printre piloții din Saint Louis, Charles Lindbergh nu era nici pe departe celebru la nivel național. Care a fost secretul succesului său? Să aflăm în continuare cum a reușit Lindbergh acolo unde atâția alții au dat greș.

În culisele construcției avionului The Spirit of Saint Louis

Avionul The Spirit of Saint Louis cu care Lindbergh a efectuat primul zbor transatlantic a fost conceput de către o firmă obscură de construcții de aparate de zbor din San Diego, compania Ryan Aeronautical. Inițial, Lindbergh plănuise să zboare cu un aparat Bellanca, construit de compania Wright Aeronautical. În timpul unui zbor cu poșta aeriană, la sfârșitul lunii septembrie a anului 1926, Lindbergh a tras concluzia că, dacă va folosi un aparat de zbor Bellanca, va reuși să traverseze Atlanticul. Era primul pas pe care Lindbergh îl făcea în interesul său față de provocarea transatlantică. La acea vreme, avioanele concepute de Giuseppe Bellanca erau cele mai eficiente din lume din punctul de vedere al consumului de combustibil și aveau capacitatea de a rămâne în aer pentru o durată mai mare decât orice alte aparate de zbor.

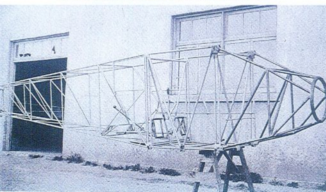
În toamna acelui an, Lindbergh va începe să adune fonduri, cu intenția de a achiziționa un avion Bellanca. În luna decembrie, va avea o întâlnire cu Charles Levine, președintele companiei Columbia Aircraft. Levine avea un avion Bellanca. Din moment ce doar un singur avion Bellanca fusese construit până atunci, Lindbergh nu a avut altă posibilitate decât să îl cumpere pe cel al lui Levine. Lindbergh a fost încântat să afle că Levine îi va vinde aparatul de zbor Bellanca la un preț mai mic, și anume 15 000 de dolari. Cu toate acestea, în ultimele etape ale negocierilor de achiziție, Levine a afirmat că îi va da lui Lindbergh avionul pentru competiția transatlantică, cu condiția ca el să selecteze pilotul. Levine însuși ajunsese să își dorească să câștige provocarea pentru premiul Orteig.

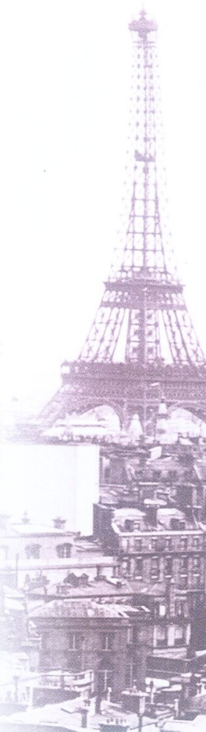
Înfuriat, Lindbergh a renunțat la Bellanca și a mers la compania Ryan. A solicitat construcția unui avion asemănător cu Bellanca. Cei de la compania Ryan i-au promis că vor construi un aparat de zbor după cerințele lui Lindbergh, asemănător cu Bellanca, cu excepția unui motor, în termen de 60 de zile și pentru suma de 6 000 de dolari. De asemenea, i-au oferit un motor și alte instrumente la preț scăzut, totul pentru suma de 10 580 de dolari. Producția a început odată cu semnarea contractului, la data de 25 februarie.

Lindbergh era de părere că principalul motiv al eșecului celor care încercaseră să efectueze un zbor transatlantic înaintea lui a fost excesul de încărcătură și numărul prea mare de membri ai echipajului la bord. Astfel, el le-a spus proiectanților să realizeze doar un scaun, pentru pilot, și a cerut ca în corpul aparatului de zbor, lângă carlingă, să fie amplasat un rezervor imens de combustibil. Probabil că acest design neconvențional nu ar fi fost aprobat în cazul în care Lindbergh ar fi făcut această comandă unui producător mai mare, și nu companiei Ryan.

Lindbergh a acordat cea mai mare importanță reducerii greutății avionului și sporirii eficienței sale din punctul de vedere al combustibilului. În momentul în care și-a dat seama că aparatele de radiorecepție nu își vor găsi rostul în mijlocul Pacificului, a decis să se renunțe și la sistemul radio de la bord. De asemenea, era conștient de faptul că, dacă s-ar fi prăbușit, nu ar fi avut nicio șansă să fie salvat, de aceea nu a luat cu el barcă de salvare sau echipamente similare. Personalul

▾ Scheletul avionului The Spirit of Saint Louis, avion care a fost finalizat la puțin timp după conceperea proiectului.

de la fabrica Ryan era mai mult decât uimit de planurile de nezdruncinat ale lui Lindbergh.

Cu toate acestea, spritul de aventură al lui Lindbergh era molipsitor, și personalul a fost prins în vârtejul lucrărilor. Lucrau de dimineața devreme până seara târziu, cu multă voie bună și plăcere. Grație acestei atmosfere de aventură și amuzament, The Spirit of Saint Louis a fost finalizat în 60 de zile, după cum promisese compania Ryan.

Pierderea rivalilor

În ziua de 8 mai, în timp ce se efectuau ultimele pregătiri la The Spirit of Saint Louis, știrile anunțau zborul cu un avion biplan efectuat de doi francezi din Paris spre New York. Lindbergh se temea că era deja prea târziu pentru a mai participa la competiție, însă la scurt timp s-a pierdut legătura cu cei doi. Lindbergh știa faptul că nu are prea mult timp la dispoziție dacă voia să fie primul pilot care duce la bun sfârșit provocarea transatlantică. În data de 10 mai, avionul The Spirit of Saint Louis a decolat din San Diego, a trecut prin Saint Louis și a ajuns la aerodromul Curtis Airfield din New York. Străbătuse ruta California – New York în mai puțin de 22 de ore, stabilind un nou record pentru cel mai rapid zbor transcontinental.

The Spirit of Saint Louis pe cerul Parisului. După ce a aterizat în oraș, Lindbergh a devenit un erou legendar.

O mulțime de reporteri așteptau sosirea avionului The Spirit of Saint Louis la aerodromul Curtis. Cu toate acestea, reprezentanții presei erau convinși că, fie contramiralul Richard Byrd, fie Clarence Chamberlain aveau să câștige premiul. Și aceasta deoarece acești doi piloți erau celebri, iar aparatele lor de zbor erau construite de mari producători. În plus, ei începuseră pregătirile pentru zborul transatlantic înaintea lui Lindbergh. Odată ajuns pe aerodrom, Lindbergh a salutat mulțimea cu zâmbetul său adolescentin, dar, hotărât lucru, era un rival cu abilități ascunse.

▲ Carlinga pilotului din interiorul avionului The Spirit of Saint Louis. Poziția rezervorului de combustibil era considerată mai sigură în cazul prăbușirii avionului, dar, în același timp, ea limita vizibilitatea pilotului, în acest sens fiind adăugat un periscop.

În acea seară, pe întreaga rută a zborului transatlantic, vremea a fost deosebit de rea, drept pentru care decolarea s-a amânat. Desigur, nici unul dintre piloții rivali nu se afla pe poziția de decolare. Se simțeau bine, adâncindu-și cunoștințele și discutând pe teme legate de avioane. Lindbergh și-a dat seama că rivalii săi nu erau neapărat mai bine echipați decât el. De fapt, cel mai puțin pregătit părea a fi Chamberlain, care urma să zboare cu cel mai rafinat aparat de zbor: un Bellanca pe care îl achiziționase în urma unei înțelegeri cu Charles Levine. O dispută între cei doi a făcut să nu le mai rămână timp pentru teste de zbor înainte de a porni în aventura transatlantică. Și Byrd avea probleme, după ce își lovise costisitorul avion Fokker într-un zbor de test.

Cu toate acestea, experții din domeniul aviației îl considerau pe Lindbergh pilotul cu cele mai mici șanse de reușită dintre toți cei care participau în competiție. Se spune că Harry Guggenheim, o personalitate în domeniul aeronauticii la acea vreme, și-ar fi exprimat dezgustul față de autoritățile care îi permisese avionului The Spirit of Saint Louis să participe la această competiție, după ce a văzut ceea ce el considera a fi echipamente și instrumente neadecvate unui astfel de zbor. În ciuda criticilor, Lindbergh era foarte entuziasmat de noul său avion. De fiecare dată când vorbea despre acesta și despre el însuși, folosea persoana întâi plural, „noi", ca și cum avionul ar fi fost o altă persoană care l-ar fi însoțit în călătorie. Această utilizare neobișnuită a pluralului „noi" a avut o impresie deosebită asupra celor care l-au auzit, astfel încât, editura care a publicat memoriile lui Lindbergh a ales titlul „Noi" („We") pentru acest volum.

În timp ce aștepta îmbunătățirea condițiilor atmosferice, Lindbergh a făcut o vizită la fabrica aparținând companiei Wright, în data de 19 mai. Intenționa să meargă în Manhattan pentru a vedea un spectacol pe Broadway, însă a primit vești că în curând se vor crea condițiile atmosferice pentru zbor. A pornit imediat spre aerodrom. Pregătirile pentru zbor au început la scurt timp după sosirea lui Lindbergh. S-a îndreptat spre hotel pentru a prinde o noapte de somn înaintea zborului.

The Spirit of Saint Louis trece printr-o ultimă etapă de verificări, la data de 10 mai a anului 1927. Avionul s-a comportat mai bine decât se preconizase în etapele de construcție.

The New York Times.

"All the News That's Fit to Print."

NEW YORK, SUNDAY, MAY 22, 1927.

LINDBERGH DOES IT! TO PARIS IN 33½ HOURS; FLIES 1,000 MILES THROUGH SNOW AND SLEET; CHEERING FRENCH CARRY HIM OFF FIELD

COULD HAVE GONE 500 MILES FARTHER

Gasoline for at Least That Much More—Flew at Times From 10 Feet to 10,000 Feet Above Water

ATE ONLY ONE AND A HALF OF HIS FIVE SANDWICHES

Fell Asleep at Times but Quickly Awoke—Glimpses of His Adventure in Brief Interview at the Embassy.

LINDBERGH'S OWN STORY TOMORROW.

MAP OF LINDBERGH'S TRANSATLANTIC ROUTE, SHOWING THE SPEED OF HIS TRIP.

LEVINE ABANDONS BELLANCA FLIGHT

LINDBERGH TRIUMPH THRILLS COOLIDGE

CAPTAIN CHARLES A. LINDBERGH.

New York Stages Big Celebration After Hours of Anxious Waiting

▲ Articolele de primă pagină din „New York Times" care preamăresc succesul lui Lindbergh. De îndată ce a decolat, oamenii au devenit foarte îngrijorați și se întrebau dacă va reuși sau nu.

De îndată ce a adormit, l-a trezit o bătaie în ușă. Era un tânăr din comitetul său de susținere care l-a întrebat cu ce i-ar putea fi de folos după ce decolează. Lindbergh nu a mai reușit să adoarmă. În preajma orei 2:30 AM, a părăsit hotelul.

La ora 7:51 AM, Lindbergh a deschis clapeta de accelerație a avionului The Spirit of Saint Louis. Rivalii săi nu puteau face altceva decât să îl privească decolând.

La limita rezistenței

Lindbergh se temea de singurătatea din timpul zborului. Cu toate acestea, în copilărie fusese nevoit să stea mult timp singur și întotdeauna îi surâsese alternativa de a zbura de unul singur. În plus, avea obiceiul de a-și derula în minte mici dialoguri. Atâta timp cât reușea să întrețină aceste „conversații" interioare, nu mai avea niciun motiv să se teamă de singurătate.

Cu toate acestea, zborul de unul singur deasupra Atlanticului s-a dovedit a fi o experiență mai dură decât se așteptase. Putea vedea stelele, dar era extrem de obosit din cauza faptului că nu reușise să închidă un ochi în noaptea precedentă. Deși somnul i-a fost alungat de îndată ce a trecut printr-o înfricoșătoare furtună electrică din mijlocul unor nori denși, după ce pericolul a trecut, a fost cuprins din nou de somnolență. Trei ore mai târziu, a început să aibă gânduri negre și a uitat să mai opereze în înregistratorul rutei de zbor. Își luase cu el sendvișuri, dar nu avea poftă de mâncare. Când a fost întrebat de ce a luat atât de puțină mâncare cu el, a replicat că, odată ajuns la Paris, ar fi putut mânca în voie, iar dacă s-ar fi prăbușit, nu ar mai avut deloc nevoie de mâncare.

După 29 de ore de zbor, cerul începea să se lumineze încet. Lindbergh s-a luptat să rămână treaz. După 24 de ore pe cer, începuse să aibă gânduri ciudate. Simțise prezența unei umbre în spatele său. O prezență fantomatică ar fi trecut atunci prin cabină și i-ar fi dat anumite sfaturi, spunea Lindbergh mai târziu. Nici măcar această experiență aproape supranaturală nu l-a năucit pe Lindbergh, care era și așa deja destul de extenuat de riscanta călătorie. Mai apoi, a văzut o insulă care nu era prezentă pe hărțile sale și, pe măsură ce se apropia, aceasta a dispărut brusc. Deși mintea îi juca feste, Lindbergh a continuat să zboare, grație deosebitei sale experiențe în pilotaj.

După 29 de ore de zbor, a văzut bărci de pescuit și a coborât spre acestea, întrebând dacă era aproape de Irlanda. Nu a primit niciun răspuns. Lindbergh a urmărit uscatul. Conform hărții sale, acela trebuia să fie teritoriul Irlandei și, într-adevăr, când s-a mai apropiat, oamenii de la sol îi făceau bucuroși semne cu mâna. Deși în acest moment Lindbergh era pe jumătate inconștient, el se afla încă pe direcție.

După ce a ajuns să zboare deasupra pământului, a știut că depășise marile primejdii. După 33 de ore și jumătate de zbor de la plecarea sa din New York, Lindbergh ajungea în cele din urmă în aeroportul din Paris.

Atinsese limitele extenuării pe care corpul uman le poate îndura. Când mulțimea adunată la aeroport să-l întâmpine l-a luat pe sus din avion, se spune că prima întrebare care i-a fost adresată cineva a fost: „Nu aveți copilot?" Oricine cunoștea care era experiența în pilotaj a lui Lindbergh știa că în acest tip de călătorie nu era nevoie de un copilot.

New York, June 17th, 1927

Bryant Park Bank

Pay to the Order of Charles A. Lindbergh

Twenty-five Thousand $^{no}/_{100}$ Dollars

$25,000.$^{no}/_{00}$

Raymond Orteig

▲ Cecul în valoare de 25 000 de dolari, oferit lui Lindbergh, în calitate de câștigător al Premiului Orteig. Ceremonia de decernare a fost organizată după ce Lindbergh s-a întors în America, în luna iunie.

▼ Ruta transatlantică a lui Lindbergh. Mulți dintre piloții care au încercat să zboare pe această rută înaintea lui Lindbergh și-au pierdut viața în această încercare.

LINDBERGH FLIGHT

START 7:52 AM FRIDAY 5-20-27

ST. JOHN'S 7:15 PM FRIDAY

LANDS 5:24 PM (N.Y. TIME) 5-21-27

3600 miles

NEW YORK

WASHINGTON

LONDON

PARIS

ROME

MADRID

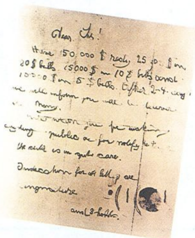
ATLANTIC OCEAN

MISTERUL RĂPIRII FIULUI LUI LINDBERGH. ARESTAREA FĂPTAȘULUI

Lindbergh a intrat în vizorul atenției presei după ce zborul său transatlantic, efectuat de unul singur și fără escală, l-a transformat într-un erou național. A depus eforturi pentru a-și proteja viața privată. După căsătorie, familia sa era deseori asaltată de fotografi. Mai târziu, Lindbergh a considerat că această excesivă atenție pe care i-o acorda presa a fost una dintre cauzele răpirii fiului său.

La trei ani după răpirea micuțului Charlie, tâmplarul Bruno Richard Hauptmann a fost arestat pentru infracțiunea comisă în luna septembrie a anului 1934. Faptul că a folosit un „certificat de aur" din cele care îi fuseseră date pentru răscumpărarea micuțului a dus la arestarea sa. Acești bani, cu seriile numerice înregistrate de către detectivi, circulaseră în zona orașului New York în primăvara anului 1933. Oamenii care primiseră acești bani spuneau că îi aveau de la un bărbat de înălțime medie și care vorbea cu accent german. Această descriere i se potrivea perfect lui Hauptmann și, în plus, o mare parte din bani a fost găsită în locuința sa. A încercat să explice că primise banii de la un cunoscut german, care însă murise în luna martie a acelui an; suspectul nu mai avea cum să demonstreze că s-a întâmplat astfel, fapt care a dus la arestarea sa.

Hauptmann nu avea niciun alibi solid, dar a refuzat să recunoască faptul că este vinovat de răpirea fiului lui Lindbergh. În prima săptămână a procesului, Lindbergh a confirmat faptul că vocea lui Hauptmann era aceeași cu cea pe care o auzise atunci când înmânase banii, iar opinia publică era acum sigură că Hauptmann fusese autorul infracțiunii. Judecătorul, jurații și martorii erau decişi încă înainte de începerea procesului, astfel încât Hauptmann nu mai putea face nimic pentru a le schimba hotărârea. Faptul că probele de lemn din podul lui Hauptmann erau aceleași cu lemnul scării pe care o folosise răpitorul a fost o dovadă care i-a semnat acestuia sentința. Pentru a înrăutăți lucrurile, era un imigrant străin, care săvârșise și alte infracțiuni în trecut,

Dear Sir!
Have 50.000 $ redy 25 000 $ in
20 $ bills 15000 $ in 10 $ bills and
10000 $ in 5 $ bills. After 2–4 days
we will inform you were to deliver
the mony.
We warn you for making
anyding public or for notify the police
the child is in gut care.
Indication for all letters are
singnature
and 3 holes.

▲ Scrisoarea de răscumpărare. Din greșelile de ortografiere și din caligrafie reiese posibilitatea ca răpitorul să fi fost german sau de origine scandinavă.

mințise pentru a-și ascunde originile, astfel încât nimeni nu mai putea avea încredere în cuvântul acestuia.

Îndoieli nesfârșite

Cu toate acestea, Hauptmann continua să pretindă că este nevinovat, iar soția acestuia, Anna, l-a susținut și l-a crezut pe întreaga durată a procesului. În luna februarie a anului 1935, a fost condamnat la moarte, decizie susținută de doisprezece membri ai juraților; Hauptmann a fost executat pe scaunul electric la data de 3 aprilie 1936. Unii au susținut că nu trebuia să fie executat singurul om care deținea cheia misterelor referitoare la caz. Nu existau dovezi fizice, de exemplu amprente, care să facă legătura între Hauptmann și locul crimei și mulți oameni au considerat că era o greșeală ca acest om să fie pedepsit cu moartea doar în baza unor dovezi de circumstanță. În întreaga lume, erau oameni care credeau că este rușinos pentru Statele Unite ale Americii ca procesul să se încheie astfel.

Nu se știe cât de duplicitar a fost Hauptmann în exprimarea adevărului în cadrul procesului. Este însă o certitudine faptul că au rămas nerezolvate o serie de suspiciuni cu privire la incidentul răpirii fiului lui Lindbergh. De exemplu, la locul incidentului nu s-a găsit nici măcar o singură amprentă a lui Hauptmann; în plus, mulți se întrebau cum anume a știut răpitorul că familia Lindbergh avea să fie acasă în ziua răpirii, din moment ce era o zi din

▲ Hauptmann, bărbatul condamnat pentru infracțiunea de răpire a fiului lui Lindbergh. În varianta pe care a susținut-o erau multe contradicții care i-au diminuat credibilitatea și i-au pecetluit soarta.

timpul săptămânii și, de obicei, familia stătea acolo doar în weekenduri. Dacă răpirea ar fi fost plănuită din timp, atunci infractorul ar fi trebuit să comită fapta într-o zi de weekend.

Mulți aveau tendința să fie de acord cu Hauptmann, care spunea că a fost condamnat la moarte din cauza faptului că nu a avut parte de un proces drept. Drept urmare, mulți dintre cei care au cercetat cazul au încercat să îl demaște pe răpitorul „real". Una dintre teorii susținea faptul că cineva ar fi încercat să îi facă o farsă familiei, ascunzându-l pe copil, dar, din neatenție, l-ar fi scăpat pe scară și, astfel, ar fi decis să inventeze scenariul unei răpiri. Mai există multe alte asemenea teorii, dar ele rămân doar atât: teorii, fără dovezi reale care să le susțină. În prezent, deoarece toți cei implicați în caz au murit, adevăratele detalii ale răpirii fiului lui Lindbergh vor rămâne pentru totdeauna învăluite în mister.

▲ Lindbergh (dreapta, plan îndepărtat) depune jurământul la proces. Curtea tribunalului a fost înconjurată de o mulțime de oameni pe întreaga durată a procesului, devenind aproape o atracție turistică.

Marile personalităţi ale epocii în care a trăit eroul aviaţiei

Lindbergh a fost primul om în istorie care a efectuat un zbor transatlantic de unul singur şi fără escală. Curajul şi spiritul său de aventură au uimit lumea; a fost aclamat drept eroul cerului. Lindbergh însă nu era singura persoană care aspira să se aventureze spre înaltul cerului; mulţi alţii se vor folosi de gloria sa pentru propriul interes.

Romancierul fermecat de soția aventurierului

Antoine de Saint-Exupéry (1900-1944)

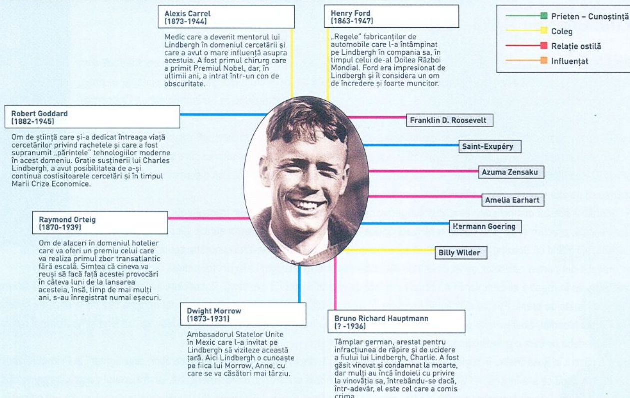

Antoine de Saint-Exupéry este autorul celebrei povestiri „Micul Prinț", dar activitatea sa nu s-a limitat numai la scris; era și el aviator, contemporan cu Lindbergh. S-a născut la data de 29 iunie 1900 în Lyon, Franța. A fost captivat de primul aparat de zbor, la bordul căruia s-a urcat când avea numai 12 ani. A devenit pilot și a zburat din Franța în locuri precum Africa și Saigon (Indochina); debutul său literar s-a produs în anul 1929 când, în cartea sa „Curierul de Sud", a descris experiențele sale ca pilot și perioada în care a lucrat în deșertul Sahara. A obținut un premiu literar pentru cartea sa din anul 1931, „Zbor de noapte", și și-a consolidat poziția ca scriitor pasionat de aviație. În Primul Război Mondial, s-a înrolat în armata franceză, dar s-a îndreptat către Statele Unite când Franța a fost ocupată de naziști. În America, i-a cunoscut pe Lindbergh și pe soția acestuia, Anne.

Saint-Exupéry a fost însărcinat cu scrierea prefaței pentru o carte a Annei pe care aceasta o publica într-o ediție în limba franceză. A promis că va scrie o pagină, însă i-a trimis Annei un manuscris de nouă pagini care a impresionat-o. Anne l-a invitat pe Exupéry la reședința din New York în luna august a anului 1939. Scriitor, asemeni ei, Saint-Exupéry o putea înțelege pe Anne într-o manieră în care Charles Lindbergh nu ar fi reușit niciodată și, din acel moment, aceasta i-a purtat un deosebit respect lui Saint-Exupéry. Chiar și lui Lindbergh i-a plăcut săptămâna pe care a petrecut-o cu Saint-Exupéry. Acesta din urmă nu înțelegea limba engleză, iar Anne a jucat rolul de interpret. Lindbergh și autorul francez și-au petrecut multe ore din zi discutând despre aviație și despre actualitățile vremii.

În anul 1944, anul în care a fost publicat „Micul Prinț", s-a întors în armată. La data de 31 iulie, a decolat din Corsica într-un zbor de recunoaștere și nu s-a mai știut nimic de el. În luna aprilie a anului 2004, au fost găsite rămășițele unui aparat de zbor care s-a dovedit a fi avionul lui Saint-Exupéry.

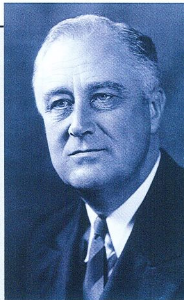
REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Președintele care i-a tăiat aripile eroului aviației

Franklin Delano Roosevelt (1882-1945)

Neînțelegerile dintre Franklin Roosevelt și Charles Lindbergh au început în anul 1934. Când Roosevelt a ordonat brusc ca poșta aeriană să fie transferată din sectorul privat și să fie încorporată în Armată, s-a lovit de o poziție dură din partea lui Lindbergh, care avea experiență în poșta aeriană și deținea capital într-o companie de profil. Lindbergh a fost criticat pentru această atitudine ca fiind una egoistă, însă în momentul în care mai mulți piloți militari au fost omorâți în timp ce derulau o misiune de poștă aeriană, acest serviciu a fost transferat din nou în sectorul privat. A fost prima mare eroare politică a lui Roosevelt și îi va purta pică lui Lindbergh pentru atitudinea sa critică.

După izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial, Roosevelt a susținut intervenția și susținerea Americii față de Puterile Aliate, dar Lindbergh a apărut din nou pe scenă și a insistat asupra ideii că America trebuie să rămână neutră. El afirma că, dacă America se amestecă în acest conflict, războiul se va prelungi și că, în schimb, ar trebui derulate negocieri pentru încheierea acestuia. Răfuiala lor publică va continua timp de unsprezece luni, însă, în cele din urmă, America se va implica în război, odată cu atacul asupra Pearl Harbor, din anul 1941. Lindbergh intenționa să se înroleze ca pilot militar pentru a-și ajuta țara în război, dar Roosevelt a refuzat acest lucru, trimițându-l să lucreze într-o fabrică specializată în industria aeronautică.

Franklin Roosevelt s-a născut în anul 1882 în statul New York. S-a implicat în politica Partidului Democrat și a fost numit candidat pentru funcția de vicepreședinte din partea Partidului Democrat, în anul 1920, fără însă a fi ales. Mai târziu, s-a îmbolnăvit de poliomielită și, după o recuperare îndelungată și dificilă, a început să își planifice reîntoarcerea pe scena politică. În anul 1928, a fost ales guvernator al statului New York și și-a anunțat candidatura pentru președinție în anul 1932. Le-a promis americanilor promovarea unei noi politici, intitulate „New Deal" („Noua ordine") și a fost ales într-un singur tur. Eforturile sale de atenuare a efectelor Marii Crize Economice i-au adus susținerea poporului american. Va fi primul președinte din istoria Statelor Unite ale Americii care a fost ales pentru un al patrulea mandat, în anul 1944; moare în urma unei hemoragii cerebrale la data de 12 aprilie 1945, cu puțin timp înaintea încheierii războiului.

Naziștii care i-au acordat lui Lindbergh o medalie

Hermann Goering (1893-1946)

În luna iulie a anului 1936, Lindbergh a vizitat Germania pentru a aduna informații cu privire la industria aeronautică din această țară. Astfel, avea ocazia de a vedea pe viu cât de avansate erau tehnologia aeronautică germană și unitățile de producție ale aparatelor de zbor. La acea dată, Hitler era deja la putere, însă demnitarul nazist care l-a întâmpinat pe Lindbergh a fost Herman Goering.

Doi ani mai târziu, în anul 1938, Lindbergh a vizitat din nou Germania. A participat la un banchet organizat de Ambasada Americii la Berlin. Erau prezenți mulți militari, diplomați și alte personalități ale armatei, iar ultimul care și-a făcut apariția a fost liderul nazist Hermann Goering. Toată lumea a fost surprinsă când a început să rostească un discurs în limba germană. Goering spunea că se afla acolo pentru a-i înmâna lui Lindbergh Ordinul „Vulturul German".

Motivul acordării acestei distincții de către oficialul german a fost reușita primului zbor transatlantic, efectuat de unul singur și fără escală, precum și pentru marile contribuții aduse dezvoltării tehnologiei aeronautice. Lindbergh a primit cu bucurie medalia, afirmând că Goering nu face decât să-i înmâneze un premiu, fără vreo altă conotație politică. Totuși, faptul că a primit medalia din partea naziștilor, se va dovedi de rău augur pentru Lindbergh. La scurt timp după aceea, naziștii au început exterminarea în masă a evreilor, iar în America furia față de naziști a devenit explozivă. Consecința acestui fapt au fost criticile severe asupra lui Lindbergh exprimate de presă. Pentru a înrăutăți lucrurile, în momentul în care Lindbergh și-a exprimat opoziția față de implicarea Americii în cel de-al Doilea Război Mondial, existau deja motive pentru a susține acuzații defăimătoare la adresa lui Lindebergh, ca fiind simpatizantul nazist care se ținea strâns de medalia pe care o primise din partea celui de-al treilea Reich.

Goering s-a născut în Rosenheim, în regiunea bavareză a Germaniei, în anul 1883. Pilotase aparate de zbor „star fighter" în Primul Război Mondial și a ajuns la putere după ce s-a înscris în Partidul Nazist. După război, a fost prins de armata americană, iar tribunalul pentru crime de război de la Nürnberg, din anul 1946, l-a condamnat la moarte pentru crimele săvârșite ca nazist. La data de 15 octombrie a aceluiași an, cu puțin timp înainte de execuție, se sinucide cu otravă.

Regizorul evreu care a realizat un film despre viața lui Lindbergh

Billy Wilder (1906-2002)

La data de 11 aprilie, cu ocazia celei de-a treizecea aniversări de la efectuarea primului zbor transatlantic fără escală, își va face debutul public la Hollywood filmul „The Spirit of Saint Louis". Regizorul și scenaristul acestui film a fost Billy Wilder. În rolul lui Charles Lindbergh a jucat actorul hollywoodian Jimmy Stewart. Asemeni lui Lindbergh, personajul lui Stewart era un pilot care primise un premiu pentru realizările sale în domeniul aviației.

Wilder s-a născut în anul 1906 în Austria. A renunțat la cursurile Universității din Viena și a lucrat ca reporter al unui ziar, în tot acest timp aspirând să devină scriitor. Cu toate acestea, devine fascinat de filme și decide să scrie scenarii. Lindbergh era un admirator al lucrărilor lui Wilder și i-a vândut bucuros acestuia drepturile cinematografice asupra biografiei sale.

Pe parcursul filmărilor, Wilder îi trimitea lui Lindbergh scrisoare după scrisoare, adresându-i întrebări, astfel încât biografia sa să reflecte realitatea cu cât mai multă acuratețe posibil. Povestea zborului istoric al lui Lindbergh nu a fost realizată cu o licență creativă excesivă sau superfluă. În ciuda unei campanii mediatice de proporții, filmul a fost un eșec de box office. Se pare că atunci când Lindbergh și familia sa au urmărit varianta finală a filmului, marele erou al aviației ar fi considerat că filmul reușea să redea ceea ce se întâmplase cu adevărat pe durata aventurii sale pe cer.

Wilder va câștiga șase premii ale Academiei Americane de Film în întreaga sa carieră, devenind un maestru hollywoodian al regiei. Moare la data de 27 martie 2002, la vârsa de 95 de ani.

Femeia-pilot poreclită „Lady Lindy"

Amelia Earhart (1897-1937)

În ziua de 18 iunie a anului 1968, un hidroavion denumit Friendship („Prietenia") amerizează în Burry Port, Wales, în Regatul Unit. Avionul decolase din Canada, și la bordul acestuia se afla o femeie-pilot: Amelia Earhart. Zborul durase 29 de ore și 40 de minute. Ea a traversat Atlanticul la un an după succesul lui Lindbergh, fiind prima femeie care a reușit acest lucru. Aceasta a transformat-o într-un fel de „versiune feminină" a lui Lindbergh, lucru care i-a atras porecla „Lady Lindy"; Amelia Earhart devenise celebră peste noapte.

Lindbergh a salutat succesul Ameliei Earhart, considerându-l o victorie care avea să sporească interesul publicului față de aviație și să accelereze dezvoltarea tehnologiei aeronautice; a arătat bunăvoință față de ea, în calitate de camarad în călătoriile pe cer, dar părea că nu pune prea mare preț pe abilitățile sale ca pilot. Amelia Earhart se va întâlni cu Lindbergh și cu soția acestuia în Los Angeles în anul 1928 și, după ce a fost martoră la un episod în care Lindbergh o stropește cu apă pe soția sa pentru a o face atentă, Earhart ajunge la concluzia că Lindbergh este cam sărit de pe fix. Earhart era feministă și considera neplăcute atitudinile lipsite de respect ale lui Lindbergh față de femei. Mai târziu, i-a spus Annei că nu era deloc încântată de porecla „Lady Lindbergh".

Earhart și-a obținut brevetul de pilot în anii 1920 și avea o experiență de 500 de ore de zbor. Cu toate acestea, atunci când a traversat Atlanticul, pilotul care deținea controlul asupra avionului era un bărbat. În anul 1931, se căsătorește cu George P. Putnam, președintele unei edituri, iar în ziua de 23 mai a anului 1932, Earhart reușește un zbor transatlantic, singură și fără escală. De această dată, era meritul absolut al Ameliei Earhart. Soțul său, un bărbat cu simț practic, a îndemnat-o să aleagă ziua de 21 mai pentru finalul călătoriei sale deoarece era aceeași zi în care Lindbergh își încheiase zborul istoric, cu șapte ani înainte. Tot soțul ei se afla în spatele înfățișării sale unice. Amelia Earhart avea părul scurt și purta o haină de piele, o eșarfă de mătase și pantaloni largi bărbătești, atrăgând atenția asupra sa ca fiind o femeie aflată în ton cu moda. În anul 1937, Earhart a pornit într-o călătorie în jurul lumii, însă în data de 2 iulie s-a pierdut contactul cu ea deasupra Oceanului Pacific. Ultimul său zbor este învăluit în mister, existând chiar și teorii conform cărora avionul în care se afla ar fi fost doborât din cauza faptului că ar fi fost suspectă de spionaj.

Pilotul japonez – un aventurier care îl admira pe Lindbergh

Azuma Zensaku (1893-1967)

După mai bine de trei ani după ce Lindbergh reușește să efectueze zborul transatlantic fără escală, în ziua de 22 iunie a anului 1930 un avion biplan de mici dimensiuni decolează din Los Angeles. Aventurierul de la bordul biplanului intenționa să străbată trei continente: America de Nord, Asia și Europa. Pilotul nu era altul decât japonezul Azuma Zensaku.

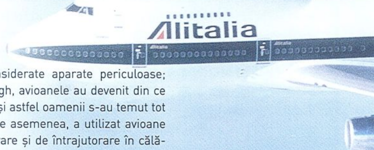
Azuma s-a născut în anul 1893 în prefectura Ishikawa din Japonia. Visa să aibă succes în afara granițelor țării și a pornit spre Peninsula Coreeană; în jumătate de an, s-a întors în Japonia. Își dorea să urmeze niște cursuri universitare și, pentru a face rost de banii necesari studiilor, s-a angajat la un ziar. Ca reporter, a tratat evenimentele care îl includeau pe celebrul pilot american de acrobații, Art Smith. Azuma a rămas impresionat de demonstrațiile acrobatice ale acestuia și, astfel, Smith l-a inspirat pe Azuma să devină el însuși pilot.

Azuma a călătorit singur în America anului 1916. Avea puțini bani și s-a lovit de puternice sentimente antijaponeze, lucruri care însă nu îi putea schimba hotărârea. Se înscrisese la cursurile unei școli de pilotaj în timp ce obținea pregătirea necesară lucrând din greu. A devenit membru al Corpului Forțelor Aeriene și a studiat tehnologia aviației. Azuma va obține brevetul de pilot în anul 1922 și va înființa un club de aviație. Ziua lucra ca pilot pentru zboruri de agrement, iar noaptea era șeful unui restaurant „chop suey" („preparatul culinar"). Vorbea deseori cu camarazii săi piloți despre aspirațiile sale privind aventura aviatică.

În anul 1929, unul dintre prietenii săi imigranți a încercat să zboare spre Japonia pentru a face o vizită, dar a dispărut din cauza unor condiții atmosferice nefavorabile. În timp ce încerca să facă față acestei pierderi, Azuma a reușit să strângă fonduri în vederea finanțării aventurii sale de a parcurge în zbor trei continente și, după ce a mai făcut și câteva împrumuturi, a obținut suma necesară, 15 000 de dolari. Și-a cumpărat un avion biplan la mâna a doua denumit The City of Tokyo („Orașul Tokyo") și l-a utilizat în combinație cu o barcă pentru a-și finaliza călătoria cu o serie de escale (repetate decolări și aterizări). A zburat pe o distanță de 16 000 de kilometri și, în cele din urmă, a ajuns pe aerodromul Tachikawa la data de 31 august 1929. Aventura sa a fascinat lumea și a fost supranumit „Lindbergh al Japoniei". După ce s-a întors în Japonia, va deveni celebru și datorită faptului că a fost primul om care a descoperit un filon de uraniu în această țară. A murit în somn în anul 1967 și, conform dorinței sale, o parte din cenușa sa a fost împrăștiată deasupra Mării Japoniei.

Lindbergh inaugurează o nouă eră în prețuirea, la adevărata valoare, a naturii şi a ştiinței.

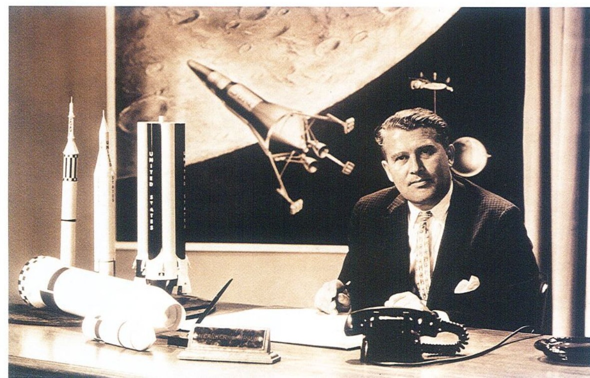
Charles Lindbergh a atras atenția întregii lumii cu zborul său transatlantic, efectuat de unul singur şi fără escală. Prin aventurile şi cercetările sale, el a prezentat lumii posibilitățile care s-ar deschide în viitor. În acelaşi timp, a fost victima caracterului omniprezent al presei în societatea acelei perioade. Viața sa a fost un amestec complicat de aspecte bune şi rele ale secolului al XX-lea şi mulți oameni au găsit în viața lui Charles Lindbergh indicii pentru modul în care poate fi deschisă poarta unei noi ere într-o societate.

Ce ne-a dăruit cerul

Prin zborul său transatlantic, efectuat singur și fără escală, Lindbergh a încercat să demonstreze lumii posibilitățile extraordinare ale aparatelor de zbor. Desigur, nu se poate spune că era lipsit de ambiție și că nu era interesat de a arăta lumii de ce era în stare, dar fundamentul motivației sale era dorința de a aduce contribuții reale aviației. Niciodată nu a pierdut din vedere acest lucru și va contribui în mod esențial la universul aviației prin dezvoltarea unor noi tipuri de aparate de zbor și prin deschiderea de noi rute.

Probabil că industria aeronautică s-ar fi dezvoltat și fără ca Lindbergh să fi existat, dar este o certitudine faptul că influența sa a grăbit dezvoltarea serviciilor de poștă aeriană, la sfârșitul anilor 1920 și începutul anilor 1930. În plus, în conștiința oamenilor, avioanele erau considerate aparate periculoase; datorită lui Lindbergh, avioanele au devenit din ce în ce mai familiare și astfel oamenii s-au temut tot mai puțin de ele. De asemenea, a utilizat avioane în eforturile de salvare și de întrajutorare în călătoriile sale în China, unde a susținut victimele dezastrelor naturale; a creat premisele înființării unui nou subdomeniu, arheologia aeriană, cu fotografiile aeriene ale ruinelor din America de Sud. Astfel, aventurile sale au lărgit domeniul aplicațiilor practice ale avioanelor. În zilele noastre, avioanele s-au dovedit extrem de eficiente din punctul de vedere al siguranței pasagerilor, fiind utilizate în incendii de mari proporții, precum și pentru transportul rapid al bolnavilor la spitale. Se poate spune, așadar, că Lindbergh a contribuit semnificativ la crearea în

◂ Wernher von Braun, care s-a îndreptat spre Stalele Unite după înfrângerea Germaniei naziste, aducând contribuții importate programului Appolo, prin care omul a pășit pentru prima dată pe lună.

◂ Un afiș din anul 1930 pentru o linie aeriană TWA pentru care Lindbergh a lucrat în calitate de consultant tehnic. Lindbergh a dovedit că zborul cu avionul poate fi efectuat rapid și în siguranță.

Lindbergh și-a riscat viața în zborul transatlantic, dar astăzi această rută este una dintre nenumăratele căi aeriene utilizate de piloți.

▾ Agentul pentru stingerea incendiilor este pulverizat dintr-un avion peste o pădure. Utilizarea avioanelor în misiuni de întrajutorare în caz de dezastre a devenit o practică uzuală.

mintea omului a imaginii cerului drept un spațiu care poate fi utilizat practic.

Călătoria în spațiu reprezenta, așadar, o extindere a dezvoltării industriei aeronautice. Din culise, Lindbergh va aduce și el contribuții noului domeniu, cel al călătoriilor spațiale. Cercetătorul în domeniul rachetelor, Robert Goddard, era asistat de Lindbergh, Goddard devenind cunoscut drept „părintele" științei moderne în domeniul rachetelor. Cu toate acestea, în anii 1920, fusese privind ca un fel de „om de știință nebun". Și aceasta deoarece simțul comun al vremii făcuse ca ideea călătoriei pe lună prin intermediul rachetelor să pară oarecum ridicolă. Lindbergh însă va învăța o serie de lucruri noi din această experiență, utilizând motoare cu reacție; credea din toată inima că se va descoperi o modalitate de a pătrunde în atmosfera Pământului, în afară de utilizarea rachetelor. De îndată ce a aflat de lucrările de cercetare ale lui Goddard, Lindbergh îi va furniza acestuia suport financiar continuu.

Publicul american va deveni pe deplin conștient de importanța lucrărilor lui Goddard abia în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, la un deceniu după ce Lindbergh începuse să îl susțină pe Goddard. În mod ironic, America va aștepta până în momentul în care inamicul său, Germania, va derula cercetări pentru a dezvolta racheta V2, pentru a deveni conștientă pe deplin de importanța lucrărilor lui Goddard. Acesta din urmă se va îmbolnăvi și va muri la scurt timp după ce va primi recunoașterea pe care o merita, în luna august a anului 1945. Cercetările sale au fost continuate de următoarea generație de oameni de știință, în special de către Wernher von Braun, iar omenirea va pune piciorul pe lună pentru prima dată în anul 1969.

Intimitate și dreptul la informație

Pe Lindbergh nu îl pasionau numai avioanele; era interesat și de alte aspecte ale științei. Invenția sa și a lui Carrel, perfuzia cu nutrienți, este aproape uitată în ziua de astăzi, dar, la acea vreme, a făcut mare vâlvă. Faptul că Lindbergh participa la cercetări medicale era un subiect deosebit în sine, iar detaliile cu privire la această cercetare au fost suficiente pentru a-i lua pe toți prin surprindere. Nu mulți erau conștienți de faptul că medicii făceau cercetări în vederea creării unui aparat care să pompeze artificial sângele uman. În perioada celui de-al Doilea Război Mondial, cercetătorii au îmbunătățit dispozitivul cu nutrienți, iar produsul acestei cercetări este utilizat și astăzi în procedurile chirurgicale. Celebritatea lui Lindbergh i-a permis să îi facă pe oameni conștienți de existența unui pionier în medicină, și anume medicul Carrel.

Prezentarea cu succes de către Charles Lindbergh a lucrărilor lui Carrel oamenilor care, altfel, nu ar fi fost interesați în știința medicală a fost posibilă datorită faptului că Lindbergh era un răsfățat al presei vremii, într-o perioadă în care aceasta devenise o forță dominantă și omniprezentă în societate. Știrile privind zborul său transatlantic s-au difuzat rapid în lume, grație răspândirii telegrafului, ceea ce a făcut ca aventura sa să dea naștere unei reacții internaționale fără precedent în istorie. Lindbergh a devenit erou peste noapte și evenimentele de mai târziu din viața sa, precum căsătoria cu fiica unui ambasador și răpirea fiului său, vor atrage atenția întregii lumii. Lindbergh nu ar fi vrut să fie astfel, însă el oferea constant presei material, și numai existența lui era un lucru foarte avantajos pentru aceasta.

Acest statut, de alintat al presei, va duce la violarea intimității sale. În cele din urmă, el va încerca să evite ochii curioși ai oamenilor de fiecare dată când făcea câte ceva. Era o atitudine care îl agasa atât de tare pe Lindbergh încât s-a gândit să se mute temporar în Europa. Când s-a întors acasă, statutul său de star al presei va fi reiterat, concomitent cu exprimarea opiniilor sale politice, în general neagreate și care s-au propagat cu repeziciune, asmuțind publicul împotriva lui. În urma acțiunilor sale eroice din cel de-al Doilea Război Mondial, statutul său public a fost restabilit, însă niciodată nu va mai putea șterge imaginea de simpatizant nazist.

Viața lui Charles Lindbergh este un exemplu pentru inerentele dificultăți care apar în relația dintre presă și individ. Colectarea de materiale pentru știri îi poate transforma pe oameni în eroi sau le poate aduce disprețul celorlalți. De asemenea, odată ce în mâinile presei ajung aspecte intime, pe care un om intenționează să le păstreze private, sau informații total greșite, acele informații vor fi aproape instantaneu răspândite în lume. Astăzi, acest proces continuă, iar apariția internetului a făcut ca răspândirea informațiilor false sau cu efecte lezante să devină o problemă serioasă.

▸ Realizarea unei inimi artificiale. Transplantul de organe și realizarea de organe artificiale la care aspirase Charles Lindbergh au devenit o realitate în lumea modernă.

Linia de demarcație trebuie căutată în conceptele precum „dreptul la informație" și „libertatea de expresie", o linie care nici astăzi nu este trasată clar. În același mod în care și Lindbergh a suferit când a fost asediat de presă, celebritățile de astăzi sunt „vânate" de paparazzii, iar camerele lor le urmăresc chiar și în cele mai intime momente.

▾ Prințesa Diana a Marii Britanii, urmărită și înconjurată de fotografi. Se spune că accidentul în care și-a pierdut viața a fost cauzat de încercarea șoferului său de a scăpa de un paparazzo care o urmărea.

Valoarea științei și a naturii

În cel de-al Doilea Război Mondial, progresul științific a ajuns la răscruce. Până atunci se considera că numai știința va face lumea mai bună, dar dezvoltarea armelor nucleare a demonstrat oamenilor de știință că lucrarea lor are puterea de a distruge lumea. Și Lindbergh realizase pericolul pe care îl reprezintă armele nucleare. La câtiva ani după război spunea: „Am văzut știința pe care am venerat-o și avionul pe care îl iubesc distrugând civilizația căreia mă așteptam să le fie de folos".

Cu toate acestea, Lindbergh s-a opus abandonării armelor nucleare de către Statele Unite. Disprețuia în mod absolut comunismul și considera că este nevoie de crearea de arme mai puternice decât cele pe care le dețin sovieticii pentru a putea preveni un război nuclear. Nu era o opinie rezervată americanilor. Cei care nu concepeau care era adevărata putere a armelor nucleare le lăudau utilitatea, în special în lumina dovezilor aduse să susțină acest mod de gândire, prin capitularea japonezilor în cel de-al Doilea Război Mondial și după lansarea celor două bombe atomice asupra orașelor nipone Hiroshima și Nagasaki. După război, America a afirmat că posesia de arme nucleare era necesară și indispensabilă pentru menținerea poziției de putere a

„Am văzut știința pe care am venerat-o și avionul pe care l-am iubit, distrugând civilizația căreia mă așteptam să le fie de folos".

▲ Personalul WWF (World Wildlife Fund) analizează rezultatele defrișărilor din Africa. În ciuda eforturilor lor zilnice, natura, care nu poate fi înlocuită, continuă să fie distrusă.

Statelor Unite asupra societății internaționale. În timpul războiului, Lindbergh era îngrozit de efectele forței militare americane asupra japonezilor, însă sentimentele sale cu privire la armele nucleare păreau să fie ceva mai complicate.

În timpul Războiului Rece, Guvernul american a utilizat în mod activ arme nucleare ca o măsură de intimidare, împotriva războiului. În ciuda răspândirii armelor nucleare, fenomenul războiului nu a dispărut și există mari îndoieli cu privire la eficiența armelor nucleare în împiedicarea războiului.

În ultimii ani, distrugerea planetei de către rasa umană a devenit posibilă fără utilizarea armelor nucleare. Realizările științifice au condus la fenomene de distrugere a mediului înconjurător la scară mondială, precum încălzirea globală sau ploile acide. Deși din ce în ce mai mulți oameni fac apel la reanalizarea lucrărilor naturii în vederea conservării mediului.

America a luat o poziție mai degrabă pasivă în ceea ce privește adoptarea de norme pentru a limita emisiile de dioxid de carbon. Cu toate acestea, când vine vorba de protecția naturii, America nu este în totalitate pasivă.

America a luat în special inițiativa de protejare a speciilor sălbatice. În ultimii ani ai vieții sale, în anii 1960, Lindbergh a devenit membru al mișcării de protecție a speciilor rare sau pe cale de dispariție. Până în anii 1960, Lindbergh ajunsese la concluzia că nu știința aduce fericire umanității, ci însăși natura.

Cu toate acestea, urmașii lui Lindbergh ne dau motive să credem că știința ne va oferi un viitor strălucit. Cu ocazia sărbătoririi celei de-a șaptezeci și cincea aniversări de la zborul transatlantic, efectuat singur și fără escală de către bunicul său, Eric Lindbergh a repetat fapta eroică a lui Charles Lindbergh, pe data de 2 martie 2002. Acest gest a fost făcut nu numai pentru a aniversa reușita bunicului său, ci și pentru a-i încuraja pe toți cei care suferă de reumatism. Eric Lindbergh însuși suferea de reumatism și uneori avea dureri atât de puternice încât nu mai putea merge deloc. Cu toate acestea, progresul biomedicinei a permis însănătoșirea sa și a făcut ca visul său de a deveni pilot să se împlinească.

Pe măsură ce zbura pe cerul secolului al XXI-lea, Eric Lindbergh a inspirat milioane de alți oameni să țintească spre noi înălțimi. Însuși numele lui Lindbergh inspiră și astăzi credința într-un viitor mai bun care poate rezulta din aventură și îndrăzneală.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

CHARLES LINDBERGH

ISSN 1791-0765

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

47

JEAN HENRI FABRE

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Jean Henri Fabre

Numărul 47

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ: Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

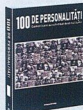
ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan

Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Jean Henri Fabre

(1823-1915)

Dar care este sensul acestei istorii, care este sensul acestor cercetări minuțioase? Știu foarte bine că toate acestea nu vor duce la scăderea prețului piperului, la creșterea numărului de lăzi cu varză stricată și la niciun alt eveniment grav care atrage după sine organizarea flotelor militare și aduce oamenii față în față, pentru a se distruge unul pe celălalt. Insecta nu reclamă o atât de strălucitoare glorie. Ea se limitează la a ne arăta viața, într-o varietate inepuizabilă de manifestări; ne ajută să descifrăm la scară mică cea mai de neînțeles carte dintre toate, cartea sinelui.

Jean Henri Fabre

Ce fel de viață a dus Fabre?

PROLOG

ÎN SECOLUL AL XIX-LEA, la scurt timp după debutul revoluției industriale, într-o regiune rurală din Franța, trăia un bărbat, pe numele său Henri Fabre. El va străbate dealurile și văile Franței provinciale și va acorda o atenție deosebită vieții ființelor mărunte pe care le descoperea în drumul său.

Fabre era un învățător foarte popular în rândurile copiilor. Nimeni altcineva nu demonstrase o pasiune similară pentru viața insectelor, însă el a cercetat mediul de viață al acestora și a formulat o serie de teorii importante. Comunitatea academică l-a primit cu reținere în rândurile ei, considerându-l un profesor „necioplit" de la țară. Astfel, Fabre a decis să abandoneze universul academic și a reușit să scrie o carte despre lumea insectelor, pe înțelesul tuturor, într-un stil ușor accesibil; în același timp, cartea avea un conținut de o calitate științifică superioară, ceea ce o făcea să nu fie cu nimic mai prejos decât lucrările scolastice. „Souvenirs Entomologique" („Amintiri entomologice") era un nou tip de lucrare și, ca autor al acesteia, Fabre a devenit scriitorul supranumit „poetul insectelor". Cercetările sale asupra lumii organismelor mărunte au dus la importante noi descoperiri. Așadar, ce fel de viață a dus Fabre?

TABEL CRONOLOGIC

1789	Revoluția Franceză
1814	Napoleon este exilat în insula Elba
1815	Domnia de 100 de zile a lui Napoleon Bonaparte
1823	Se naște Jean Henri Fabre în Saint-Léons, Franța
Circa 1830	Începe revoluția industrială în Franța
1838	Fabre intră la o școală pentru învățători din Avignon
1842	Fabre devine învățător la o școală primară din orășelul Carpentras
1844	Henri Fabre se căsătorește cu Marie Villard
1848	Henri Fabre obține diplome în fizică și matematică
1849	Henri Fabre pleacă în Corsica Henri Fabre devine învățător la o școală gimnazială din orașul Ajaccio
1852	Napoleon al III-lea devine împăratul Franței
1853	Henri Fabre devine învățător la școala gimnazială din Avignon
1854	Izbucnește Războiul Crimeii
1856	Henri Fabre obține premiul pentru fiziologie experimentală pentru tezele și cercetările sale asupra insectelor
1859	Este publicată lucrarea „Originea speciilor" a lui Charles Darwin
1860	Fabre obține brevet pentru coloranții pe bază de alizarină
1867	Se organizează Expoziția Internațională de la Paris
1868	Fabre primește cea mai importantă distincție din Franța, „Ordre National de la Légion d'Honneur" (Ordinul Național al Legiunii de Onoare) Fabre este primit în audiență la Napoleon al III-lea
1870	Izbucnește Războiul franco-prusac Napoleon al III-lea abdică
1877	Moare fiul lui Fabre, Jules
1879	Este publicat primul volum al „Amintirilor entomologice" Fabre se mută în Harmas de Sérignan
1885	Louis Pasteur testează cu succes vaccinul antirabic
1889	Este finalizat Turnul Eiffel
1901	Este organizată prima ceremonie de decernare a Premiului Nobel
1907	Sunt finalizate toate cele zece volume ale „Amintirilor entomologice"
1911	Fabre devine candidat la Premiul Nobel
1914	Izbucnește Primul Război Mondial
1915	Fabre moare la Harmas de Sérignan
1973	În Washington este adoptat „Actul privind speciile amenințate cu extincția"

Viața modestă, dar strălucitoare a „poetului insectelor"

Fabre a crescut înconjurat de natură. După ce a devenit învățător şi a început să lucreze cu copiii, şi-a dat seama cât de importantă este dezvoltarea curiozității native a acestora. A scos la iveală aspecte din viața insectelor şi a scris o carte accesibilă oricui, dar care, în acelaşi timp, putea concura cu cele mai importante lucrări ale savanților din comunitatea academică: „Amintiri entomologice" („Souvenirs Entomologique"). A trăit 91 de ani şi şi-a dedicat întreaga viață cercetărilor acerbe, întreprinse în sărăcie şi fiind supus ponegririlor din partea celor din jurul său. Să urmărim traseul vieții acestui entomolog care este îndrăgit şi astăzi de copiii din lumea întreagă.

Tinerețe petrecută în mijlocul animalelor

Fiul unui aprod sărac

JEAN-HENRI CASIMIR FABRE S-A NĂSCUT la data de 22 decembrie 1823, în satul Saint-Léons din departamentul Aveyron, în sudul Franței, care se bucura de priveliști extraordinare și era localizat printre niște coline vălurite. Un defileu adânc pe care râul Meuse îl săpase trecea prin mijlocul sătucului. Pentru a-și asigura traiul, majoritatea localnicilor se îndeletniceau cu agricultura și creșterea animalelor, având mici parcele de pământ pe care le lucrau.

Casa în care a crescut Fabre era o locuință simplă și modestă, cu o singură cameră. Tatăl său Antoine spunea că era aprod, însă este îndoielnic faptul că ar fi fost calificat pentru această slujbă sau că ar fi exercitat într-adevăr o astfel de profesie. Marele său talent era acela de a citi și de a scrie. Numărul celor care știau carte la acea vreme era redus și cei mai mulți cultivatori de pământ și crescători de vite abia dacă puteau scrie și citi. Tatăl lui Fabre avea aceste aptitudini datorită faptului că, în copilărie, mersese o vreme la școală, dar nu se distingea prin alte talente în afară de acestea. În plus, știința de carte nu l-a ajutat în viață prea mult, deoarece într-un sat de munte nu era nevoie de oameni care să știe să citească. Antoine nici măcar nu avea o bucată de pământ pe care să o poată cultiva. Mama lui Fabre se născuse în familia unui jurist din Saint-Léons. Pentru a-și întreține familia, ea lucra acasă, confecționând mănuși. Toți membrii familiei făceau orice pentru a putea supraviețui.

În mijlocul unor peisaje minunate

În anul 1825, în familia Fabre vine pe lume un al doilea copil, Frederic, care era cu doi ani mai mic decât Henri. Cei doi băieți reprezentau o răspundere în plus în gospodăria și așa săracă. Părinții s-au sfătuit și au decis să îl dea pe Henri spre adopție părinților lui Antoine. Henri și tatăl său au parcurs un drum de mai multe zile, străbătând munții până la Maraval, unde se afla casa copilăriei lui Antoine.

Regiunea Maraval era situată pe un teren pietros, la aproximativ o mie de metri deasupra nivelului mării. Era o zonă înconjurată de natură, iar cât vedeai cu ochii nu exista vreun semn al prezenței omului, cea mai apropiată casă aflându-se la peste un

▲ Un portret al lui Fabre din tinerețe. Nu există fotografii ale lui Fabre din timpul copilăriei sale modeste. Singurele fotografii care s-au păstrat sunt cele din perioada maturității timpurii.

Peisaj pastoral francez. Viața în Maraval i-a oferit lui Henri neprețuita oportunitate de a intra în contact cu natura și cu bogățiile ei.

▲ Saint-Léons văzut de la distanță. Se spune că, în perioada în care s-a născut Henri Fabre, în sat locuiau 400 de oameni.

kilometru depărtare. Maraval era un loc de-a dreptul neobișnuit. Rudele lui Antoine și copiii acestora duceau o viață aproape primitivă, îndeletnicindu-se cu creșterea animalelor. Henri va copilări aici, departe de părinții săi. Deoarece locuința era situată pe un platou, clima era foarte aspră. În special iernile erau grele, când vântul sufla rece, iar oamenii nu puteau face altceva decât să stea închiși în case, hrănindu-se cu ceea ce agonisiseră din recoltele toamnei trecute.

Pentru micuțul Henri, viața la Maraval era însă foarte plăcută. Îi era greu să stea departe de părinții săi, însă, în cele din urmă, s-a obișnuit cu viața sa în vârful platoului. Ziua alerga desculț printre turmele de oi, iar noaptea dormea cuibărit sub o pătură. Era încă prea mic pentru a i se da sarcini în gospodărie, astfel încât nu făcea decât să se bucure de splendorile naturii.

Înapoi pe tărâmurile natale

Henri fusese lăsat de către părinții săi în grija bunicilor, dar aceștia nu intenționaseră niciodată să renunțe la el. De îndată ce Frederic a mai crescut și a început să se descurce singur, părinții s-au dus să îl viziteze pe Henri la Maraval. Henri avea acum șapte ani și se va întoarce să trăiască alături de părinții săi, în locuința înghesuită de odinioară. Părinții săi se certau frecvent în perioadele în care traiul devenea tot mai greu, de aceea nu se poate spune că întoarcerea acasă a fost de bun augur pentru micuțul Henri. La recomandarea directorului singurei școli particulare din Saint-Léons, tatăl lui Henri l-a înscris pe fiul său la școală. Desigur, ne putem întreba care este motivul pentru care părinții lui Henri, care erau destul de săraci, au decis să îl înscrie pe acesta la o școală privată.

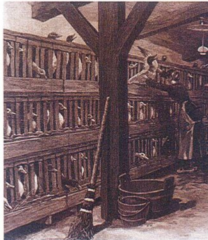
În Franța acelei perioade, nu era implementat niciun sistem de educație obligatoriu, iar cea mai mare parte dintre copii nu mergeau deloc la școală. Mai mult decât atât, în locurile precum sătucul în care locuia Henri, mulți părinți considerau că educația formală nu va avea nicio importanță în viețile odraslelor lor; de exemplu, erau de părere că studierea cărților nu are niciun fel de aplicație practică. De îndată ce copiii lor creșteau, părinții îi trimiteau la câmp pentru a le da o mână de ajutor. Cu toate acestea, Antoine Fabre avea altă mentalitate. Era mândru de capacitatea sa de a scrie și de a citi și simțea că este necesar să le ofere copiilor săi cel puțin șansa unei educații formale de bază.

Se spune că Henri era un elev obișnuit, fără să se remarce prin calități deosebite. Nu lua în seamă dorințele tatălui său și devenise delăsător la școală, consumându-și în schimb toată energia la joacă. Cei mai buni parteneri de joacă ai săi erau micile viețăți din zona rurală. Prindea melci și păsări mai mici și încerca să crească scarabei pe care îi păstra în cutii. În această perioadă, Henri are prima experiență legată de creșterea animalelor. Părinții îi dăduseră această sarcină pentru a participa și el la întreținerea gospodăriei. Tânărul Henri s-a bucurat nespus și a sărit în sus de fericire atunci când i s-au dat în grijă 24 de boboci de rață.

▲ O gospodărie mare din Franța, în vremea lui Fabre.

▼ Cuști cu rațe domestice în Franța secolului al XIX-lea. La acea vreme, era o obișnuință ca în gospodăriile din satele franceze să se crească rațe domestice.

Versiune diferită

O EXPERIENȚĂ SUPERFICIALĂ LA ȘCOALA PRIMARĂ

Directorul școlii particulare la care mergea Henri Fabre era cel mai în vârstă locuitor al satului. Cu siguranță, școala pe care o conducea percepea taxe modeste și era, în general, o afacere neobișnuită. Directorul era un fel de om bun la toate și avea câteva talente pe care și le punea în aplicare. El era cel care strângea șuruburile mașinăriei pe baza căreia funcționa ceasul din turnul orașului, media disputele dintre localnici în calitate de notar public sau instala clopote în clopotnițele bisericilor. Uneori lucra chiar ca frizer. Cu toate acestea, îndeletnicirea lui de bază era aceeași cu a tuturor locuitorilor satului: cultivarea pământului.

Directorul era cunoscut drept „înțeleptul" satului. Cu toate acestea, deoarece era singurul învățător din sat, nu avea timp să predea altceva decât cititul, scrisul și aritmetica. Se poate spune că școala sa nu era o școală în adevăratul sens al cuvântului, ci, mai degrabă, un fel de loc pentru meditații particulare. În plus, clădirea școlii era însăși locuința directorului. Deoarece în gospodăria sa trăiau rațe domestice și găini, de multe ori ele zburătăceau prin încăperea în care se preda. Întotdeauna, pe soba din așa-zisa sală de clasă, se afla un vas în care sfârâiau cartofii puși la copt. Era imposibil să faci liniște printre elevii înfometați și burțile lor goale atunci când cartofii se coceau sub ochii lor. Se spune că distracția preferată a elevilor era aceea de a șterpeli pe ascuns cartofi de pe sobă în timp ce directorul nu era atent la ei. Însuși Henri Fabre spunea că făcea acest lucru în timpul orelor și acorda prea puțină atenție materiilor care se predau. După ce mâncau pe săturate, elevii, printre care și Henri, se amuzau jucându-se cu rățuștele și cu puii de găină.

Într-o astfel de atmosferă, elevii nu aveau cum să învețe să citească și să scrie. Cu toate acestea, Antoine nu a renunțat. I-a cumpărat lui Henri un afiș cu toate literele și cu elemente de vocabular pe care fiul său să le memoreze; grație acestui afiș, Henri a făcut primii pași pentru a deveni un copil cu știință de carte.

Mutări și studiu acerb

▲ O scenă dintr-o cafenea, apărută într-o revistă de la mijlocul secolului al XIX-lea. Atunci când se adunau în cafenea, localnicii discutau jovial despre diferite lucruri. Din păcate, cafenelele administrate de părinții lui Fabre nu s-au bucurat de prea mult succes.

O familie în continuă mişcare

HENRI FABRE nu va locui în casa părinților în satul Saint-Léons decât pentru trei ani. Chiar dacă familia era mai nevoiașă ca niciodată, Antoine a hotărât să se mute în altă parte. Era genul de om care pur și simplu nu se putea adapta într-un sătuc sărac. În tinerețe, și-a dorit să ajungă într-un oraș mare: a părăsit Maravalul, dar s-a stabilit până la urmă în Saint-Léons. Cu toate acestea, nu era deloc mulțumit de viața sa în Saint-Léons. Acesta nu era nimic altceva decât un cătun uitat de lume, iar Antoine nu putea rămâne acolo pentru tot restul vieții. Întotdeauna simțise acest lucru.

În anul 1833, când Henri avea nouă ani, familia și-a vândut terenul și casa din Saint-Léons și s-a mutat în orașul Rodez, din centrul departamentului Maraval. Deși era tot un oraș de provincie, spre deosebire de Saint-Léons, Rodez era dinamic și animat. Henri s-a înscris la o școală primară de stat, însă familia nu a putut să-i plătească taxele de studiu necesare pentru a fi admis. Antoine a primit din partea școlii o scutire în acest sens, urmând ca, în schimb, Henri să participe la slujbele de liturghie. Într-una din zilele de slujbă, lui Henri i se va da o tocă roșie și un veșmânt roșu preoțesc cu o capă albă, urmând a cânta imnuri bisericești alături de cor. Henri era oarecum copleșit de această experiență de a se fi transferat de la o mică școală dintr-un cătun într-o școală mare, de stat, într-un oraș de provincie. Cu toate acestea, contrar așteptărilor, Henri s-a adaptat rapid și a devenit un elev eminent. Activitatea sa școlară era concentrată pe orele de limbi străine, un domeniu de care Henri nu era foarte atras, însă pasiunea sa pentru poetul și naturalistul roman Virgil l-a făcut să studieze sârguincios și să obțină note bune la cursurile de limbi clasice.

Familia sa însă a decis să se mute din nou, așa că nu va sta foarte mult timp în Rodez. Afacerile nu mergeau foarte bine la cafeneaua deschisă de tatăl său, Antoine. Era genul de cafenea în care se întâlneau intelectualii și personalitățile cochete din mediile sociale înstărite. Acesta era genul de clientelă pe care Antoine o avusese în minte atunci când deschisese cafeneaua, însă și el, și soția sa erau niște oameni simpli, de la țară, cărora le lipseau cunoștințele în afaceri și un anumit grad de sociabilitate pentru a-și îndeplini planul. Se vor muta în Aurillac, un oraș situat la aproximativ 100 de kilometri depărtare în nord, în departamentul învecinat. Aici, Antoine va deschide o nouă cafenea, care va avea însă aceeași soartă. Antoine se va muta cu familia mai întâi în marele oraș Toulouse, în sud-vest, apoi în Montpelier, în apropierea Mării Mediterane. Încerca să se stabilească într-un loc care să fie propice funcționării cafenelei pe care voia să o deschidă.

De fiecare dată când se muta într-un alt oraș, Antoine depunea toate eforturile pentru a convinge conducerea școlii să îl scutească de la plata taxelor școlare pentru fiul său, după care îl înscria pe Henri pentru a urma cursurile acesteia. Grație acestor eforturi, Antoine a reușit să își trimită fiul la școală până spre încheierea cursurilor școlii secundare pe care, de altfel, a și absolvit-o. Totuși, din cauza acestor mutări constante, Henri nu a reușit niciodată să își facă prieteni apropiați, iar notele sale excelente de

▲ Orașul Toulouse, în perioada în care Fabre s-a mutat aici. Toulouse era considerat capitala provinciilor din sudul Franței, în apropiere de granița cu Spania

CLIPE PERSONALE

COLECȚIA DE POEZII A LUI HENRI FABRE

Tânărul Henri Fabre prețuia o serie de cărți. În perioada adolescenței, tratatele de cercetare ale lui Dufour care i-au trezit interesul pentru entomologie și colecțiile de poezii ale lui Virgil s-au numărat printre favoritele sale. Totuși, cartea asupra căreia Fabre va reflecta mai târziu și pe care o îndrăgea cel mai mult era colecția de poezii a poetului Reboul, intitulată „Raiul și copiii", o carte deosebită care pentru mult timp a fost de neatins pentru sărmanul Fabre.

Reboul era proprietarul unei brutării dintr-un orășel situat în sudul Franței, însă talentul său poetic era binecunoscut în întreaga țară: însuși marele poet al acelei perioade, Alphonse Marie Louis de Prat de Lamartine, a călătorit de departe pentru a-l vizita pe Reboul. Zilnic, Henri Fabre se oprea la o librărie și răsfoia fascinat și cu mare atenție colecția de poeme ale lui Reboul. La doar o zi după ce a fost plătit pentru munca pe care o depunea în acea vreme, Fabre s-a oprit la librărie și, cu banii câștigați, a cumpărat volumul de poezie care era destul de costisitor. De fapt, se poate spune că a fost o decizie financiară majoră pentru Fabre, deoarece suma mare de bani de care a avut nevoie pentru această achiziție îl va aduce la sapă de lemn pentru o bună perioadă de timp, astfel încât abia dacă a mai avut bani de mâncare. Totuși, pentru Fabre, colecția de poeme merita acest sacrificiu. În perioada respectivă, în singurătatea sa, Fabre scria poeme, astfel încât volumul de poezii al lui Reboul simboliza pentru el întâlnirea cu un bun prieten.

În volum se găseau multe poezii dedicate frumuseții peisajelor, iar poetul utiliza expresii bine alese, care îl făceau pe Fabre, crescut în mijlocul naturii, să își amintească înduioșat de vremurile de odinioară. În fiecare noapte, se gândea cu nostalgie la acea perioadă, citind poemele lui Reboul sub clar de lună, lucru care îi dădea puterea de a continua și de a stărui în eforturile sale de a face față vieții dificile din acel moment.

▲ Poetul roman Virgil (70 î.Hr. – 19 d.Hr.). În poemele lui Virgil, sunt preamărite peisajele zonelor rurale, frumusețea naturii și bucuria de a munci.

odinioară aveau de suferit. La acea vreme, Henri visa să devină medic și spera să fie admis la Facultatea de Medicină a Universității din Montpelier.

Cu toate acestea, visele sale nu se vor împlini. Familia sa se afla la mare strâmtoare din cauza mutărilor dese, iar părinții săi abia dacă făceau rost de hrană de pe o zi pe alta, așa încât o educație superioară pentru fiul lor era imposibilă.

Cea mai grea perioadă din viața lui Henri Fabre

Părinții lui Fabre sufereau din pricina condițiilor aspre de sărăcie în care trăiau și s-au decis să reducă toate cheltuielile. Henri a fost cel care i-a ajutat pe părinții săi să își atingă acest scop. Din perspectiva acestora, studiile pe care le urmase Henri erau suficiente, astfel încât putea să renunțe la ele. La scurt timp după ce a absolvit gimnaziul, Henri a fost nevoit să plece de acasă. La numai 14 ani, Fabre nu avea nici experiență, nici pregătire. În plus, orașul Montpelier în care se mutase familia sa era un tărâm total necunoscut. Nu avea pe nimeni pe care să se bazeze la nevoie. Nu a avut altă opțiune decât aceea de a trăi pe străzi. Nu avea unde să doarmă și trăia de pe o zi pe alta. O vreme, a vândut lămâi într-un parc de distracții, o slujbă cu jumătate de normă, după care, cu ceva experiență acumulată astfel, avea să lucreze ca hamal pe șantiere de construcții de cale ferată. Deși era o slujbă grea și extrem de obositoare, cu banii primiți abia își putea asigura hrana. Chiar dacă lucra până la epuizare, din zori și până în noapte, viața sa nu va deveni deloc mai ușoară. Seara mânca, de obicei, câtiva cartofi și rareori în cantități care să fie îndestulătoare. În mod firesc, un adolescent în creștere nu se putea sătura cu o astfel de alimentație. Uneori, pentru a-și învinge foamea, se furișa în vii și mânca pe ascuns struguri.

Mai târziu, Henri a ajuns la concluzia că viața sa este asemănătoare cu cea a unui naufragiat care încearcă disperat să se mențină la suprafață, agățându-se de un ciot. În mijlocul acestei situații fără ieșire, Henri visa să devină poet.

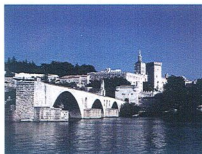
Înscrierea la o școală pedagogică

În anul 1838, pe când avea 15 ani, Henri află că un institut pedagogic din orașul Avignon recrutează studenți cărora li se acordă o scutire a taxei sub forma unei burse în cazul în care reușesc să treacă un examen de admitere. Era o șansă unică în viață pentru Henri. Dacă devenea student bursier, nu ar mai fi dus grija mâncării, a îmbrăcămintei și a locuinței și ar fi putut deveni învățător. Nu a stat pe gânduri și s-a înscris la examenul de admitere. Avea de trecut o probă dificilă, dar a reușit să fie admis cu brio și se spune chiar că a obținut cea mai bună notă dintre toți cei care au participat.

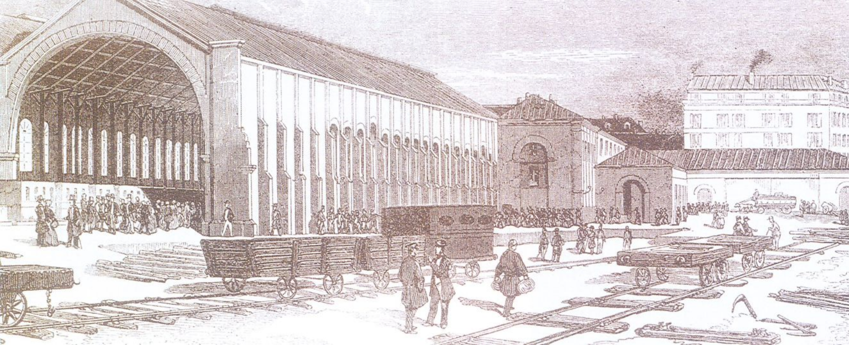
Totuși, după ce a început cursurile, atitudinea lui Henri s-a transformat în cea a unui „pierde-vară" care nu depunea niciun efort pentru studiile sale. În plus, cursurile școlii pedagogice erau concentrate pe materii precum limbile străine și matematica, domenii care nu îl interesau absolut deloc, astfel încât nu a găsit nicio motivație pentru studiu. Totuși, în timpul acestor cursuri pe care le considera plictisitoare, era preocupat să își schițeze propriul plan de studiu. Citea cu atenție cărți despre insecte sau despre semințele plantelor și se adâncea cu seriozitate în cercetări privind aceste subiecte care îl pasionau.

▲ O imagine de la începutul secolului al XIX-lea înfățișând studenți la medicină, participând la un curs. Pe când era în gimnaziu, Henri Fabre visa să urmeze o specializare medicală în cadrul unei universități.

▼ Orașul Avignon în epoca modernă. Orașul a devenit celebru în secolul al XIV-lea, când papalitatea s-a mutat de la Roma aici. Avignon se dezvoltase încă din secolul al V-lea î.Hr. drept orașul central din sistemului roman de apeducte.

O imagine realizată în anii 1850, înfățișând o gară din Franța. În acea perioadă, Franța se afla în toiul revoluției industriale și, chiar dacă provinciile din sudul Franței rămăseseră în urmă din punctul de vedere al tehnologiei, construcția de căi ferate avusese deja un impact deosebit asupra regiunii.

Un învățător celebru care a spart șabloanele

Perioada lui Fabre ca învățător de școală primară

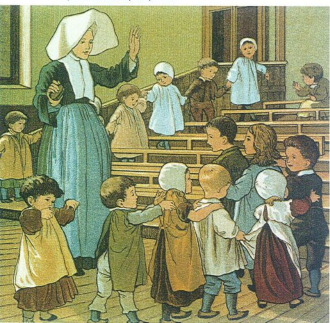
ÎN ANUL 1842, la vârsta de 19 ani, Fabre a reușit să absolve fără prea mare dificultate cursurile colegiului pedagogic. A fost trimis să lucreze ca învățător în orașul Carpentras. În cele din urmă, Fabre își găsise o slujbă serioasă și integră. Însă, în comparație cu perioada studenției, viața sa se complicase; el însuși o considera inferioară celei a unui șofer sau a unui căruțaș. Locuia într-un dormitor comun cu colegii săi învățători din cadrul aceleiași școli, ceea ce presupunea o existență destul de înghesuită. Deseori lua cina la reședința directorului școlii. Școala în care preda fusese construită în urmă cu mult timp, fiind puternic afectată de igrasie. Se spune că zidul înalt care înconjura curtea școlii făcea ca întreg campusul să semene cu o închisoare.

La școală se predau numai limbile străine și matematica. Fabre își petrecea întreaga zi predând elevilor săi materii precum latina clasică și formulele matematice; nu era sigur că aceste lucruri le vor fi de folos într-o bună zi elevilor săi. Aceștia păreau mai tot timpul amărâți și participau la ore doar pentru că erau obligați să facă acest lucru. Din cauza faptului că subiectele erau atât de plictisitoare pentru ei, mulți dintre elevi nu erau deloc atenți la lecțiile pe care le preda, astfel încât Fabre aproape că nu mai știa ce să facă pentru a le capta interesul. Nici lui nu îi plăcea să predea și, de aceea, în mod paradoxal, îi înțelegea pe elevii săi plictisiți și neatenți. Fabre începuse să se gândească la o modalitate de a face orele mai interesante pentru elevii săi. În cele din urmă, i-a venit ideea de a le arăta copiilor experimentele științifice pe care el însuși le efectuase. După ce a primit permisiunea directorului școlii, Fabre a început să prezinte aceste experimente în clasă o dată pe săptămână. În plus, și elevii puteau participa direct la aceste experimente. S-a dovedit că cei mici erau deosebit de încântați de acest tip de studiu practic și, din acel moment, la orele lui Fabre nu vor mai exista elevi care să țipe din pură plictiseală.

Chiar și în afara acestor experimente, prin toate lucrurile pe care le-a făcut, Fabre a reușit pur și simplu să spargă șabloanele ca învățător, reușind să păstreze viu interesul elevilor săi la ore. Îi va scoate pe cei mici în afara clasei pentru a aduna mierea de la albine și pentru a studia natura, lăsându-i să alerge în voie pe dealuri și văi. Astfel, vestea orelor neobișnuite ale lui Fabre s-a răspândit și, cu toate că se aflau la depărtare, mulți părinți voiau să își înscrie copiii la școala la care preda Fabre. Acest lucru a sporit reputația școlii în general, iar directorul acesteia l-a lăudat pe Fabre pentru metodele sale ingenioase de predare.

▲ Orașul Carpentras în era modernă. Situat la sud-est de orașul Orange, el va reprezenta un loc de neuitat pentru Fabre, deoarece aici și-a găsit pentru prima dată o slujbă adevărată, aceea de învățător.

▼ O imagine a unei școli din învățământul primar din Franța, în perioada în care trăia Fabre. Era cu mult timp înainte de stabilirea unui sistem oficial de educație în Franța, și nu toți copiii erau înscriși la școală.

Fuga de realitate în universul studiului

La un an după ce a devenit învățător, Fabre s-a îndrăgostit de o colegă a sa, Marie Villard. Marie era fiica unui croitor și, asemeni lui Fabre, nu se poate spune că se trăgea dintr-o familie înstărită, dar, din punctul de vedere al lui Fabre, era o femeie încântătoare, pe care a plăcut-o din prima clipă. Cei doi s-au căsătorit în luna octombrie a anului 1844 și s-au mutat într-un apartament pe care l-au închiriat în orășelul Carpentras. În anul următor, cei doi vor fi binecuvântați cu nașterea unei fetițe. Henri Fabre era, în sfârșit, fericit. Însă fiica lor avea să moară la nici un an de zile. Următorul copil al familiei Fabre, un fiu, va muri și el înainte de prima aniversare. Fabre era extrem de mâhnit din pricina acestor pierderi; într-o scrisoare

▲ Renumitul om de știință englez, sir Isaac Newton. Inițial, interesul lui Fabre nu viza studiile matematice și filozofia logică a unor cercetători precum Newton, însă mai apoi a încercat să uite durerea cauzată de moartea copiilor săi, adâncindu-se în studierea fizicii, a gravitației și chiar a astronomiei newtoniene.

Biblioteca de amintiri

O PASIUNE SURPRINZĂTOARE

Atunci când Fabre nu mai avea bani, ducea o viață modestă, dar plăcută, urmărindu-și neobosit pasiunile. De exemplu, una dintre pasiunile sale era cățăratul pe munte. A început să își pună în practică această pasiune după ce s-a mutat în Corsica, dar locul său preferat de recreere era muntele Ventoux („Vântosul"), care străjuia regiunea rurală din apropierea orășelului Carpentras. Fabre era încântat de vârful abrupt cu o înălțime de aproape două mii de metri; se spune că a escaladat acest munte de 25 de ori pe parcursul întregii sale vieți.

Lui Fabre îi plăceau activitățile în aer liber și chiar să meargă să vâneze ciocârlii de câmp, dar maniera în care făcea acest lucru era cel puțin ciudată. Dimineața devreme sau uneori chiar înainte să răsară soarele, pornea spre pajiști și alegea un loc în care ciocârliile veneau și se hrăneau. Așeza în mijlocul unui astfel de loc o pasăre de noapte cu aripile tăiate, pentru a nu putea zbura, alături de o oglindă. De îndată ce răsărea soarele, primul stol de ciocârlii de câmp se ivea la orizont. Lumina reflectată de oglindă atrăgea atenția păsărilor, iar pasărea de noapte era orbită de lumina soarelui de dimineață cu care nu era obișnuită. Aceasta începea atunci să se miște cu greutate și împiedicat, ceea ce atrăgea încă o dată atenția ciocârliilor de câmp. Când ajungeau aproape de locul în care se afla pasărea de noapte, Fabre le împușca. Îi plăcea la nebunie să vâneze în această manieră și, în fiecare an, toamna, când ciocârliile de câmp începeau să își facă simțită prezența, Fabre pornea spre pajiști, cu pușca de vânătoare în mână. Bineînțeles că apoi gătea ciocârliile și le mânca. Se spune că Fabre avea o privire foarte agilă și că nu rata niciodată ținta atunci când mergea la vânătoare.

Totuși, cel mai ciudat obicei al lui Fabre se pare că era acela de a mânca insecte. Din punctul său de vedere, relația unei persoane cu insectele nu trebuia să se oprească la studierea acestora. Curiozitatea sa a fost impulsionată atunci când a aflat că cetățenii Romei antice mâncau uneori larvele insectelor sau râme și, împreună cu fiul său, mergea și scotea din pământ mari cantități de râme pe care le lua acasă, presăra sare deasupra lor, le gătea și le mânca împreună cu familia sa. Fabre considera că, aromate cu migdale, râmele erau o delicatesă culinară. Era acum deschis tuturor posibilităților oferite de entomofagie (consumul de insecte) și va continua să mănânce larvele de greieri și de cerambicide-nasicorni și rădaște. Va merge atât de departe încât va mânca larvele insectelor din ordinul Diptera (muște, țânțari). Reflecțiile sale cu privire la acest aspect sunt înregistrate în lucrarea sa „Amintiri entomologice".

trimisă fratelui său Frederic, Fabre mărturisea că ar fi vrut să îi transmită cunoștințele pe care le acumulase fiului său, însă viața îi răpise această șansă.

Transmiterea cunoștințelor sale copiilor se pare că era una dintre cele mai mari plăceri ale lui Fabre în acea perioadă.

Deși era în doliu, Fabre a decis că trebuia să încerce să uite această teribil de dureroasă experiență a morții copiilor săi, dedicându-se cu abnegație studiului. În clipa în care un tânăr l-a abordat cu rugămintea de a-l învăța matematică, Fabre a considerat aceasta o excelentă oportunitate pentru a se ocupa și de domenii mai avansate de studiu, care îi erau total necunoscute în acea perioadă. A studiat algebra, geometria, fizica și legile stabilite de Newton și de Johannes Kepler; în plus, și-a extins domeniul de interes către astronomie. Acumula cu lăcomie toate noile cunoștințe din aceste domenii, după care exprima toate aceste informații într-un limbaj accesibil, prin intermediul căruia le preda tinerilor săi elevi. Datorită lui Fabre, elevii acestuia reușeau mai apoi să se înscrie la orice școală își doreau; astfel, Fabre era copleșit de mulțumirile exprimate de elevii săi. Această experiență a impulsionat curiozitatea intelectuală a lui Fabre într-o așa manieră încât niciodată nu acumula îndeajuns de multe informații pentru a-și satisface nevoia de cunoaștere. Fabre a început să cerceteze totul și orice din lumea înconjurătoare, în efortul de a descoperi adevărul despre cât mai multe fenomene. A devenit interesat de istorie și de folclor și chiar a adunat monede din perioada Imperiului Roman. De asemenea, era pasionat de clasificarea diferitelor tipuri de roci și de habitatul viețuitoarelor. Desigur, nu avea cum să ocolească universul insectelor, care îl fascinaseră încă din copilărie. În acest mod, Fabre a putut trece peste durerea provocată de pierderea copiilor săi. În câțiva ani, acumulase deja un volum impresionant de cunoștințe și, înainte ca oamenii să își dea seama, învățătorul „necioplit" de la țară se putea lăuda cu o educație corespunzătoare abilităților sale.

Fabre începe să își croiască drum în lume

Fabre nu era deloc un bărbat lipsit de ambiție. Deși nu se poate merge atât de departe încât să se afirme că era avar, totuși Fabre, asemeni multor altor oameni, visa la celebritate și la bunuri materiale. Pur și simplu, nu era mulțumit cu poziția pe care viața i-o rezervase. Nu se poate spune că a fi învățător în societatea acelei vremi reprezenta un statut superior și, în plus, din salariul modest pe care îl câștiga trebuia să-și întrețină familia . Trecea printr-o perioadă de criză financiară și, deși muncea foarte mult, abia îi mai ajungeau banii. Nu se putea compara cu perioada în care lucrase ca hamal pe șantierele de construcții de căi ferate, însă Fabre dorea să aibă un venit care să îi permită să și economisească puțin. Astfel, s-a decis să obțină calificările care să îi permită să fie admis la universitate și să obțină o licență. În cazul în care s-ar fi întâmplat acest lucru, și-ar fi găsit de lucru la o școală mai bună și ar fi câștigat un salariu mai mare, în conformitate cu o astfel de poziție.

În anul 1846, Fabre a reușit să treacă examenele de știință și literatură, lucru care i-a adus înscrierea la Universitatea din Montpelier, devenind licențiat în fizică și matematică. Era nespus de fericit. Pentru Fabre, care absolvise o școală absolut obișnuită, obținerea acestor calificative, datorată într-o mare măsură spiritului său autodidact, era o realizare remarcabilă. Aceasta va face ca Fabre să urce pe scara socială și se părea că i se dă șansa unui prim pas pe drumul obținerii stabilității în viață.

▲ Toamna este sezonul vânătorii de ciocârlii de câmp în sudul Franței. Se spune că Fabre era extrem de încântat atunci când începea sezonul vânătorii de ciocârlii de câmp.

▼ Henri Fabre, alături de fiicele sale, în amurgul vieții. Fabre va avea 7 copii (inclusiv cei doi pe care i-a avut cu soția sa Maria și care au murit la scurt timp de la naștere). Fabre va avea 3 soții, lucru care va deveni un alt motiv care a dus la situația sa financiară precară.

O revelație într-o insulă din sud

Corsica, insula paradisiacă

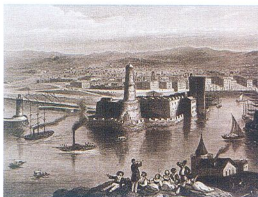
În anul 1849, Fabre a fost trimis să lucreze la o școală gimnazială din Ajaccio, cel mai mare oraș din insula Corsica. Această insulă era renumită ca fiind locul nașterii lui Napoleon Bonaparte, dar era, de fapt, o insulă izolată din mijlocul Mării Mediterane, departe de tărâmul francez. Această mutare nu era deloc o dovadă de promovare pentru Fabre, însă el s-a bucurat la aflarea veștii. Și asta deoarece învățătorii care erau trimiși în astfel de zone îndepărtate, precum insula Corsica, erau compensați pentru acest inconvenient. De fapt, Fabre își dublase deja salariul datorită faptului că acum era licențiat. La vârsta de 26 de ani, Fabre și soția acestuia s-au îmbarcat pe un vapor din portul Marsilia care pleca spre Corsica. Fabre era încântat de priveliștea oceanului pe care nu îl văzuse niciodată până atunci.

Corsica era binecuvântată cu minunate daruri ale naturii. Piscul unui munte cu o înălțime de 2 000 de metri străjuia insula, încununat cu o coroană de zăpadă. În văile munților se formaseră ghețari. În contrast cu aceste imagini, malurile insulei erau luminate de soarele specific regiunii Mării Mediterane, iar plantele subtropicale creșteau aici în voie. Deseori, Fabre era captivat de aceste misterioase plante. În zilele libere, se plimba prin diferite zone ale insulei și aduna tot felul de lucruri pe care le păstra drept eșantioane pentru cercetările sale. Partea sudică a Franței în care Fabre se născuse și crescuse era, de asemenea, plină de frumuseți naturale, dar, cu toate acestea, diferită de flora și fauna din Corsica. Cu cât se adâncea mai mult în observațiile asupra vietăților de pe insulă, cu atât descoperea specii mai bizare și mai fascinante. Unele dintre acestea erau melcii, care trăiau în înălțimile muntoase și mai ales o specie rară de gasteropode, care creștea în adâncimile grotelor. Fabre s-a folosit de timpul său liber pentru a cerceta viața sălbatică a insulei Corsica și fauna acesteia. În plus, Fabre era foarte interesat de plantele care creșteau pe insulă.

Zile de odihnă și de repaos

Mutarea în Corsica a adus stabilitate financiară familiei Fabre și, cu toate că nu erau neapărat foarte bogați, duceau un trai fără griji și fără prea multă muncă. Casa lor avea să fie binecuvântată cu încă un motiv de bucurie și de bun augur: nașterea celei de-a doua fiice, Antonia. Spre deosebire de cei doi copii născuți înaintea sa, Antonia va fi un copil puternic și sănătos, care va bucura inimile părinților săi.

Cu toate acestea, cele mai importante evenimente din viața lui Fabre pe insulă vor fi ocazionate de întâlnirea cu doi bărbați care vor deveni un fel de mentori pentru acesta. Unul dintre ei era Esprit Requien, care venise în Corsica din Avignon. Celălalt era Moquin-Tandon, din Toulouse. Ambii erau experți în istorie naturală și veniseră pe insulă pentru a strânge eșantioane de plante; la foarte scurt timp după ce l-au întâlnit, cei doi s-au împrietenit cu Fabre. Requien era „o enciclopedie ambulantă", care l-a învățat pe Fabre să facă distincția între diferite specii de plante și să le clasifice. Tandon avea foarte multe cunoștințe despre plante, dar și despre animale; de la el, Fabre a deprins principiile vivisecției – disecare a unui animal viu în

▲ Marsilia, în anii 1940. De aici, Fabre s-a urcat la bordul unui vapor către Corsica. Și atunci, ca și acum, Marsilia era cel mai mare oraș-port la Marea Mediterană al Franței.

▲ Corsica este binecunoscută ca fiind locul nașterii lui Napoleon Bonaparte, celebra figură istorică a Franței, însă cultura și tradițiile din această insulă sunt mai apropiate de Italia decât de Franța.

Din culise

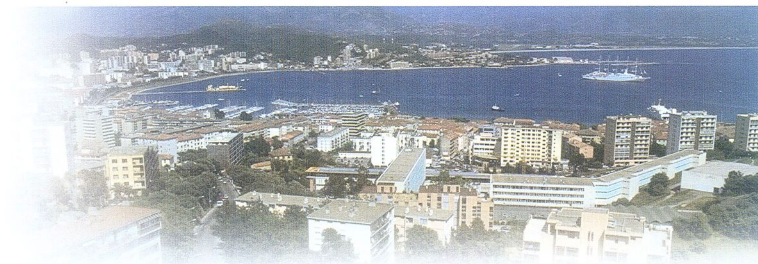
SPECIALIZAREA LUI FABRE SE ÎNCADRA LA „STUDII DIVERSE"?

Henri Fabre a fost naturalist, însă acest termen nu mai este foarte utilizat. Termenul „istorie naturală" se referă la studiul sistematic al oricărei categorii de obiecte sau organisme naturale și, astfel, acoperă o mare varietate de domenii, nefiind foarte precis, atât ca înțeles, cât și ca termen în sine. Domeniul istoriei naturale cuprinde zoologia, botanica, mineralogia și geologia. Toate domeniile științelor naturale sunt incluse în istoria naturală. Deoarece este un domeniu atât de vast, este imposibil pentru un om de știință să se „specializeze" în istoria naturală, iar o cercetare de o viață dedicată studiilor istoriei naturale va avea ca rezultat un volum de cunoștințe destul de vast, însă nu foarte aprofundat. De aceea, principalul aspect al istoriei naturale în vremea lui Fabre era reprezentat de clasificări și de înregistrarea acestora. Cu alte cuvinte, scopul istoriei naturale era acela de a crea muzee și a redacta enciclopedii; în domeniul istoriei naturale, nu erau practic derulate cercetări amănunțite în nici una dintre ramurile acesteia. Aceasta este o dovadă în plus a faptului că întregul proces de cercetare la acea vreme era concentrat în domenii precum studiile lingvistice, matematica și teologia. Chiar dacă în școli existau ore de științe naturale și educație fizică, acestea nu se țineau decât de două ori pe lună; în cea mai mare parte a timpului, elevii studiau materii precum poezia latină, ecuațiile matematice sau conjugările gramaticale.

Exista și un motiv pentru această atitudine de dispreț față de științele naturale. Foarte puțini erau cei care aspirau să devină specialiști în domeniile istoriei naturale. Pentru a deveni medic, funcționar sau membru al clerului era necesar studiul medicinii, al dreptului și al teologiei. Aceste profesii erau destul de populare la acea vreme, deoarece garantau o poziție socială înaltă și stabilă, precum și un salariu satisfăcător. Pe de altă parte, chiar dacă cineva ar fi învățat absolut tot ceea ce era de învățat despre domeniul științelor naturale, aplicabilitatea acestor cunoștințe era totuși limitată. Din acest motiv, științele naturale erau considerate „studii diverse", îndepărtate de principalele domenii de studiu.

▲ În această ilustrație este înfățișat un muzeu din secolul al XIX-lea. Diverse articole, incluzând lucrări de artă, erau expuse într-o manieră dezordonată, iar imaginea este grăitoare pentru situația critică din domeniul „istoriei naturale".

scopuri experimentale. Mai târziu, Fabre afirma într-un articol al unei reviste că a primit o prelegere formală cu privire la istoria naturală, dar că această prelegere îi va trezi interesul în disecția animalelor. Când a disecat organismele insectelor și ale crustaceelor, Fabre a devenit interesat de organele și de structurile interne ale acestor viețăți, un aspect al vieții sălbatice care nu îl pasionase până atunci în mod deosebit.

Tandon i-a făcut lui Fabre o propunere: l-a întrebat dacă i-ar plăcea ca, în loc să continue să facă cercetări într-o sumedenie de domenii, să își concentreze toate eforturile asupra viețuitoarelor.

Tandon descoperise în acest învățător de provincie un talent extraordinar și simțea că este posibil ca Fabre să nu ajungă să atingă succesul pe care îl merită tocmai din cauza irosirii abilităților sale în mai multe direcții de studiu. Ideea sa s-a dovedit a fi revelatoare pentru Fabre, astfel încât acesta a luat în serios sfatul prietenului său Tandon, căruia îi purta un deosebit respect. Din acel moment, nu își va mai pierde timpul în alte domenii de studiu, ci se va concentra doar asupra lucrurilor de care avea nevoie pentru profesia sa.

Întoarcerea la Avignon

Pentru Fabre, Corsica era un adevărat paradis, însă, în anul 1853, va fi nevoit să părăsească brusc insula și să se întoarcă la Avignon. Aceasta deoarece nu reușise să se acomodeze cu climatul Mării Mediterane și, în consecință, sănătatea sa începuse să se deterioreze. Un alt motiv al plecării sale din insulă era acela că salariul său fusese redus ca urmare a unei proaste administrări a fondurilor publice de către Guvernul corsican. Astfel, Fabre s-a întors în Avignon, unde și-a găsit de lucru ca învățător la un lycée local (școală secundară în sistemul educațional din Franța). Cu toate acestea, acum nu mai primea acel bonus acordat celor care lucrau la distanță, astfel încât Fabre se afla din nou la strâmtoare. Nu mai avea posibilitatea să își continue cercetările minuțioase, așa cum făcuse în perioada lipsită de griji din Corsica; de aceea, s-a decis să obțină încă o calificare superioară. Considera că o nouă diplomă îl va ajuta să își găsească o slujbă mai bună și să își stabilizeze situația financiară. În acest sens, obiectivul său devenise acela de a obține o diplomă în istoria naturală. După cum subliniase și Tandon, istoria naturală includea zoologia și botanica, iar pentru Fabre acestea erau cele mai interesante domenii. Va scrie o teză despre abiogeneză (concepție materialist-naivă depășită care explica nașterea vieții din materie anorganică), o teorie mult vehiculată care zguduia lumea academică a acelei vremi. Conform acestei teorii, viața a apărut dintr-odată în locuri în care nu fusese descoperită înainte, aproape în același mod în care apăreau viermii într-o cloacă. Fusese o teorie susținută mult timp, dar biologii englezi o negaseră, astfel încât în toată Europa se lansase o dezbatere privind veridicitatea acesteia. Fabre era de părere că teoria abiogenezei era greșită, organizând logic concluziile sale cu privire la cele mai importante aspecte ale acesteia într-o teză pe care a prezentat-o lumii academice.

Teza a fost foarte bine primită, iar Fabre a obținut o diplomă în domeniul istoriei naturale din partea lumii academice. Putea acum să transforme studiul ființelor vii, care era pasiunea sa de o viață, în principala sa profesie. Cu toate acestea, nu era mulțumit. Scopul său fusese acela de a deveni celebru în lume. Deținea deja diplome în fizică și matematică. Pentru a obține un salariu mai mare și o poziție socială înaltă, tot ceea ce mai putea face era acela de a dobândi titlul de doctor în filozofie. Desigur, nu era un lucru la îndemâna oricui. Rezultatele sale academice modeste, în special, erau un obstacol pentru finalizarea unui doctorat. Mai mult decât atât, nu se putea gândi la un subiect care să fie pe măsura unui doctorat în filozofie. Fabre era pasionat de o sumedenie de lucruri, dar, pentru ca cercetarea sa să aibă valoare în fața comunității academice, trebuia să descopere ceva absolut nou.

▲ **Orașul Ajaccio, în zilele noastre. În Corsica, între munți și mare, se întind câmpiile, ceea ce face ca această insulă să fie renumită pentru topografia sa diversificată.**

▲ **O ilustrație dintr-o enciclopedie a plantelor realizată de un autor necunoscut. În perioada în care a locuit în Corsica, Fabre a devenit interesat de studiul plantelor de pe insulă, fiind, în același timp, captivat de plantele ciudate și minunate pe care le văzuse în ilustrațiile cărților de gen.**

Începutul cercetării entomologice a lui Fabre

O teză despre viespi

În timp ce continua să lucreze ca învățător, Fabre căuta subiecte potrivite pentru teza sa. Citise în întregime toate tezele naturaliștilor, teze pe care le utiliza ca referințe în propria sa lucrare. Într-o zi, a descoperit un tratat de cercetare semnat de Leon Dufour. Teza acestuia se referea la modul de viață al diferitelor specii de viespi. Fabre a rămas uluit de această teză recent descoperită. Era vorba despre viespile din regiunea vestului Franței și care aveau o „relație" fascinantă cu gândacii din familia Buprestidae (cunoscuți drept „gândacii metalici").

Conform acestei teze, atunci când viespile reperau gândacii metalici, zburau spre aceștia și îi înțepau. Gândacii erau apoi paralizați total, moment în care viespile îi luau și îi duceau în viespar, unde deveneau hrană pentru larvele acestora. Până în acest punct, descrierea modului de hrănire a larvelor viespilor era un aspect destul de familiar pentru Fabre. Cu toate acestea, Dufour descoperise că gândacii nu erau niciodată disecați sau descompuși în viespar, în schimb le era menținută „prospețimea". Dufour a tras concluzia că, în momentul în care înțepau gândacii, viespile i-ar fi injectat cu un anumit conservant biologic.

Fabre fusese pasionat dintotdeauna de insecte. În adolescență, cheltuise salariul său pe o lună, și așa destul de mic, pe o carte cu imagini despre artropode. Era impresionat, în special, de descrierea viespilor din familiile Sphecidae sau Crabronidae, care foloseau noroiul pentru a-și construi viesparul. Totuși, teza scrisă de Dufour era mult mai avansată și mai amănunțită decât cartea cu imagini pe care o cumpărase în adolescență.

Această teză prezenta două aspecte care îl captivau pe Fabre. Primul era acela că teza folosise informații adunate prin examinarea insectelor. Dintre toate viețuitoarele, Fabre era pasionat de insecte, iar entomologia era cel mai interesant domeniu pentru el. Insectele erau un fel de prieteni, încă din copilărie. În ciuda acestui fapt, nu știuse niciodată cum să transforme pasiunea sa pentru insecte într-o temă de cercetare. Mai târziu, Fabre se va autoincrimina pentru aceasta în meditațiile sale cu privire la eșecul de a realiza mai devreme cât de minunată era o temă de cercetare care avea ca subiect central insectele. Până în acel moment, lucrarea sa cu privire la insecte se limitase la strângerea și clasificarea speciilor, fără a realiza vreo analiză minuțioasă asupra insectelor.

Celălalt aspect al tezei lui Dufour pe care Fabre îl considera captivant era faptul că cercetarea lui Dufour se încheiase într-o manieră nesatisfăcătoare. Dufour nu făcuse altceva decât să adreseze noi întrebări, iar subiectele analizate prin cercetarea sa nu primiseră o rezolvare reală.

Fabre nu considera toate aceste subiecte închise. De ce aceste specii de viespe atacau numai gândacii metalici? Cum reușeau viespile să înțepe cu acul lor crusta gândacilor? Care era compoziția chimică a conservantului biologic pe care viespile îl injectau în gândaci? Nici

Una dintre viespile din familia Sphecidae, specie studiată de Fabre. Spre deosebire de viespile obișnuite și de furnici, acestea trăiesc singure și își construiesc viesparul în pământ.

▲ O specie de gândaci din familia Buprestidae. Viespile analizate de lucrarea lui Dufour capturau gândacii din specia Buprestidae, cunoscuți și sub denumirea de „gândaci metalici" și îi duceau în viesparul lor. Acolo își depuneau ouăle în organismul gândacului, din care mai apoi ieșeau larvele care se hrăneau din acesta, folosindu-l așadar ca sursă de alimentație pe parcursul creșterii și dezvoltării lor.

Henri Fabre, în vârstă, privește într-o cutie în care sunt crescute insectele sale. Încă din copilărie îi plăcuse să adune diferite lucruri și se spune că încerca să găsească locuri liniștite, fără conversație sau muzică, în care să se poată concentra pe deplin asupra studiilor sale.

unul dintre aceste aspecte nu fusese elucidat de teza lui Dufour. Fabre a decis că trebuie să finalizeze cercetarea lui Dufour și să o prezinte lumii academice.

Prima teză a lui Fabre privind insectele

Tema tezei lui Fabre va viza o varietate de viespi înrudite cu cele descrise în lucrarea lui Dufour. Fabre intenționase ca cercetarea sa să se refere la aceeași specie de viespi despre care scrisese și Dufour.

Cu toate acestea, diferența majoră dintre viespile studiate de Fabre și cele analizate de Dufour este aceea că primele capturau coleoptere, și nu gândaci metalici. În afara acestui fapt, comportamentul insectelor era același. În zilele în care nu lucra, Fabre mergea în Carpentras, unde lucrase odinioară, și se plimba pe câmpii și văi, în căutarea viesparelor.

A ales orașul Carpentras deoarece, în regiunea din jurul orașului, viețuiau exact viespile pe care le cerceta. A făcut observație după observație. Captura coleoptere și le ducea viespilor, apoi lua înapoi coleopterele devastate de viespi și uneori aplica artropodelor șocuri electrice. A realizat orice tip de experiment la care visase. Considera că orice mistere nedescoperite privind viespile fuseseră clarificate și, în anul 1855, a prezentat lumii academice prima sa teză, bazată pe observațiile asupra insectelor.

Doctoratul la care visa cu ardoare

Teza lui Fabre a avut un impact deosebit. Dufour era un entomolog eminent al acelei perioade, iar Fabre a prezentat o teză care acoperea același domeniu cu al acestuia, diferența fiind că Fabre era total necunoscut lumii academice; era astfel surprinzător faptul că reușise să dezvolte atât de mult lucrarea lui Dufour. Fabre a scos la lumină multe aspecte noi, pe care Dufour le ocolise. De exemplu, coleopterele capturate de viespile lui Fabre nu mureau, ci intrau într-o stare de paralizie. Viespile atacau sistemul nervos central al gândacilor și îl distrugeau dintr-o singură înțepătură rapidă în exoscheletul acestora. Cu alte cuvinte, conservantul biologic din ipoteza lui Dufour nu exista; în schimb, prada era pur și simplu paralizată, fără să moară.

Majoritatea oamenilor de știință au susținut teza lui Fabre și, în anul următor, Fabre a primit cea mai înaltă distincție oferită de Academia Franceză de Științe pentru lucrarea sa despre insecte. Lucrarea se bucurase de recunoaștere, însă nu și Fabre însuși. Mulți dintre oamenii de știință îl priveau cu dispreț, ca pe un învățător „necioplit" care efectuase o cercetare independentă. Discuțiile academice au dus la redactarea unui volum impresionant de lucrări în universități, considerând teza lui Fabre ca o realizare norocoasă a unui bărbat excentric. Unii răspândiseră zvonul că Fabre falsificase unele dintre observațiile sale. Din cauza acestor atitudini meschine, Fabre nu a primit doctoratul pe care și-l dorea.

A publicat apoi mai multe teze de doctorat. Era destul de agitat cu privire la acest aspect. Iar asta deoarece acum avea patru copii în grijă. Era presat de nevoia de a-și întreține familia. Dacă ar fi continuat să lucreze ca învățător în cadrul unei școli secundare, cursul vieții sale nu ar fi putut decât să se înrăutățească. Nu primea niciun semn că i se va acorda doctoratul, iar timpul trecea în defavoarea sa.

În același timp, existau oameni de știință, precum Charles Darwin, care priveau lucrările sale cu foarte multă considerație. Cu toate acestea, Fabre, posibil înrăit de situația în care se afla, s-a întors împotriva susținătorului său, Darwin, și i-a denunțat teoriile. În această perioadă, Fabre își urmărea încă scopul privind acreditarea, și această atitudine față de Darwin se explica prin faptul că acesta din urmă era considerat un fel de copil teribil al comunității academice.

Omul-cheie

LEON DUFOUR

Leon Dufour (1780 – 1865) este omul care i-a trezit lui Fabre interesul pentru entomologie; se poate considera faptul că lucrarea sa se află la baza „Amintirilor entomologice" ale lui Fabre. Dufour lucrase ca medic militar în campaniile lui Napoleon Bonaparte. După ce a părăsit această poziție, s-a mutat pe coasta de vest a Franței și și-a petrecut restul vieții asemeni unui om de știință solitar, studiind lucrurile care îl interesau. În perioada în care Fabre devenea major, Dufour era deja recunoscut drept un cercetător și taxonomist al insectelor, fiind supranumit „Carl Linnaeus al Franței". Linnaeus a fost un naturalist suedez, considerat un pionier în domeniul taxonomiei, susținător al creării „denumirilor științifice" pentru speciile de viețuitoare, pentru a putea fi înțelese de către toți oamenii de știință din lumea întreagă.

Nu se cunoaște cu siguranță momentul în care Fabre a descoperit lucrarea lui Dufour, însă se știe că citise despre acesta într-o revistă, în perioada în care era învățător al școlii primare din Carpentras. Dufour și-a concentrat studiul asupra unei specii de viespe care își construia viesparul în pământ, adunându-și toate observațiile într-o teză care a fost publicată într-un număr al unei reviste din anul 1841, dedicată științelor naturii. Fabre a citit această revistă în anul 1854, la 13 ani după ce a fost publicată. Nu aflase despre Dufour până atunci, deoarece principalele discuții academice acordau prea puțină atenție lucrării acestuia.

Se spune că în momentul în care a descoperit teza scrisă de Dufour, Fabre ar fi avut o experiență similară cu cea în care ar fi primit o scrisoare de la un mentor eminent.

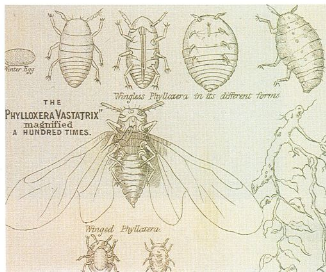

▸ Un peisaj din Aquitania, în perioada modernă. Aceasta este regiunea în care a trăit Dufour.

▲ O coleopteră. Viespile din familia Sphecidae pe care le studiase Fabre se hrăneau doar cu acest tip de gândaci.

▼ O pagină dintr-o carte cu ilustrații ale insectelor, publicată în perioada în care a trăit Fabre. Acest tip de cărți se limitau, de obicei, la descrieri scurte și la imagini care descriau fiziologia insectelor, iar explicațiile privind modul de viață al micilor viețăți erau foarte rare.

Apogeul carierei și apoi perioada de regres

O invitație din partea unui ministru

FABRE A CONTINUAT SĂ AȘTEPTE un semn din partea comunității academice cu privire la lucrarea sa, însă nu se prefigura niciun fel de reacție. A renunțat să mai scrie teze și următorul său pas a fost acela de a obține un brevet. Era un viraj abrupt, dar calculat. Fabre descoperise că din rădăcina unei plante denumite „garantă" se poate extrage un colorant roșu. A aplicat pentru un brevet în anul 1859 și l-a primit în anul următor. La acea vreme, deținerea unui astfel de brevet aducea cu sine sume importante de bani, iar Fabre avea, în sfârșit, buzunarele pline.

În plus, datorită acestui brevet, Fabre va deveni cunoscut în anumite cercuri, având astfel posibilitatea să ajungă să îl cunoască chiar și pe renumitul microbiolog Louis Pasteur. Cu toate acestea, din cauza pozițiilor sociale și a stilurilor de viață diferite, cei doi nu s-au înțeles prea bine, iar această întâlnire nu a făcut decât să creeze premisele unui conflict între ei. În această perioadă, Fabre începuse să își piardă interesul pentru obținerea certificatelor, în schimb îi plăcea să vorbească și să acționeze împotriva interesului academiei.

În această perioadă, Fabre a primit o scrisoare din partea ministrului francez al educației la acea vreme, Jean Victor Duruy. Prin această scrisoare, Fabre era întrebat dacă este interesat să viziteze Parisul. Duruy și Fabre se cunoșteau de mai mulți ani. Când Fabre era învățător la școala din Avignon, Duruy fusese trimis din partea ministerului educației pentru a inspecta școala în care acesta preda. Când l-a întâlnit pe Fabre, s-a simțit jenat de faptul că un astfel de om de știință este blocat pe un post de învățător într-un oraș de provincie. Mai târziu, Duruy s-a bucurat de succes și a fost în cele din urmă promovat în poziția de ministru al educației în Franța. Când prietenii lui Duruy l-au vizitat în Paris, acesta i-a primit cu generozitate și au sărbătorit împreună. După ce Fabre a ajuns la Paris, Duruy i-a oferit Ordinul Național al Legiunii de Onoare (Ordre national de la Légion d'Honneur), cea mai înaltă distincție pe care o putea primi în Franța. Însă aceasta nu a fost tot. A doua zi, lui Fabre i-a fost acordată o audiență la împăratul Napoleon al III-lea al Franței, după care s-a organizat un banchet somptuos, la care au participat unii dintre cei mai importanți academicieni ai Franței. Pentru Fabre, această călătorie de numai două zile fusese o experiență extraordinară.

▸ O imagine a unui soldat din Franța secolului al XIX-lea. La acea vreme, soldații purtau haine de culoare roșie, lucru care se va dovedi de bun augur pentru Fabre după descoperirea procesului de extracție a coloranților de acest tip.

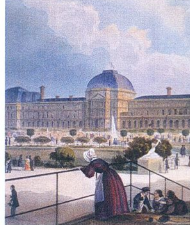
▴ O imagine a Parisului publicată într-o revistă din anul 1870. În acea perioadă, Parisul era considerat cel mai important centru cultural al lumii.

Fabre nu mai este învățător

După evenimentele din Paris, Fabre a primit invitații repetate pentru a lucra ca profesor universitar. Firește că era mai mult decât încântat de acest lucru. Și asta deoarece își dorise de mult să devină profesor în cadrul unei universități. Totuși, a fost surprins să afle că salariile acestor profesori erau neînsemnate și, în termeni pur financiari, era mai avantajos să lucreze în continuare ca învățător la școala secundară. În acea perioadă, cercetările erau derulate ca un fel de activitate colaterală de către personaje din aristocrație, iar profesorii universitari, de obicei, nu primeau remunerații considerabile. Din aceste motive, Fabre a fost nevoit să refuze toate invitațiile.

Astfel, situația financiară a familiei Fabre a început să devină din nou precară. Brevetul său pentru coloranții naturali fusese considerat depășit de noile procese prin care erau extrași coloranți sintetici din petrol, iar brevetul său nu mai era pur și simplu profitabil, fiind depășit științific. Astfel, a fost nevoit să țină cursuri pentru fetele din oraș care plăteau pentru acestea. Aceste cursuri erau organizate duminica. Situația sa însă devenise delicată. Fabre se bâlbâia atunci când le vorbea elevelor sale despre reproducerea sexuală, un subiect tabu pentru femei la acea vreme. Chiar dacă explica reproducerea sexuală la plante, comunitatea academică și societatea vremii îl criticau aspru pentru faptul că prezenta astfel de subiecte în cursurile sale pe care le susținea în fața tinerelor fete. Cele mai vehemente atacuri împotriva lui

▾ Întâlnirea dintre Napoleon al III-lea și Henri Fabre a avut loc la Palais des Tuileries (Palatul Tuileries), înfățișat mai jos.

Versiune diferită

FABRE ŞI RĂZBOIUL FRANCO-PRUSAC

Războiul dintre Franţa şi Prusia a izbucnit în anul 1870, an în care Fabre împlinise 45 de ani. Genialele manevre tehnice ale forţelor prusace au nimicit armata franceză. Împăratul Napoleon al III-lea se bazase pe formaţiunile militare tradiţionale, deşi acestea erau depăşite, lucru dovedit în faţa atacurilor puternice ale forţelor prusace ale feldmareşalului Helmuth von Moltke. În scurt timp, Parisul a fost încercuit de invadatorii prusaci.

Acest război se va dovedi problematic pentru Fabre. La acea vreme, Fabre trăia din compensaţiile pe care le primise de la edituri ca urmare a publicării cărţilor sale. Toate aceste edituri aveau sediul în Paris, iar, cum în acel moment capitala era împresurată de prusaci, aceştia erau şi cei care acordau permisiunea pentru a intra în oraş. Singura modalitate prin care Fabre putea să obţină plata din partea editurilor era aceea de a se deplasa la Paris. Cum acest lucru era imposibil, rămas fără bani, Fabre a ajuns în situaţia de a nu-şi putea plăti nici măcar chiria. Rece şi nepăsător, proprietarul locuinţei în care trăia l-a ameninţat cu evacuarea, iar Fabre se gândea dacă nu cumva va ajunge iar în situaţia de a sta pe străzi. În plus, acum avea o întreagă familie de întreţinut. Va primi ajutor de acolo de unde nu se aştepta: prietenul său, John Stewart Mill, va fi cel care îl va scoate pe Fabre din această situaţie disperată.

Mill era economist şi vizitase Franţa pentru a derula cercetări botanice, o pasiune de-a lui. Se înţelesese bine cu Fabre şi deveniseră prieteni apropiaţi. Pentru a-l ajuta, Mill i-a oferit lui Fabre o sumă impresionantă la acea vreme: 3 000 de franci. Fabre a încercat să îşi manifeste recunoştinţa, scriindu-i o „Notă de promisiune" prin care să îşi arate mulţumirea şi faptul că îi era dator, însă Mill a refuzat acest lucru. Datorită generozităţii lui John Stewart Mill, Fabre a putut să supravieţuiască acestei perioade dificile din viaţa sa.

▲ Soldaţi prusaci sărbătorind Crăciunul împreună cu cetăţenii Parisului. Războiul franco-prusac i-a forţat pe francezi să semneze un tratat umilitor, prin care se obligau să cedeze prusacilor regiunile Alsacia şi Lorena.

Fabre veneau mai ales din partea femeilor de vârstă medie „cu gura mare".

Acest tip de nonsens l-a făcut pe Fabre să deteste să lucreze ca profesor. După ce s-a chinuit cu aceste gânduri o perioadă de timp, și-a înaintat demisia și s-a mutat într-o nouă locuință. Va lucra o perioadă ca director de muzeu, dar în scurt timp va renunța și la această poziție. Fabre era acum practic privat de tot ceea ce construise până la vârsta de 47 de ani.

Mai apoi a cochetat cu ideea de a deveni scriitor. Încă din copilărie visase să devină poet, iar a deveni scriitor era următorul său vis. Pentru o perioadă se va adânci în scris. Multe dintre cărțile sale erau volume de învățături destinate copiilor. Deși nu mai era învățător, Fabre nu renuntase la visul său de a transfera cunoștințele acumulate următoarei generații. Cărțile sale acopereau o mare varietate de domenii, incluzând matematica, istoria și chimia. Cu toate acestea, oricâte cărți ar fi scris, Fabre tot nu era mulțumit. Atunci, a avut o altă idee: poate că tezele sale privind insectele ar fi trebuit adunate într-o carte. Era pasionat de insecte și nu ar fi avut dificultăți în a redacta un astfel de material. Astfel, a scris despre toate tipurile de viețăți, inclusiv despre viespi care reprezentau piesa centrală a ultimelor sale cercetări. Se poate spune că acesta a fost un proiect ambițios. Și aceasta deoarece proiectul său alcătuia o sinteză între literatură și teorie științifică. Fabre nu dorise doar să ofere informații cititorului său; urmărea și să îi stârnească interesul. Astfel, s-a străduit ca proza sa să fie ușor de citit și, în același timp, plăcută.

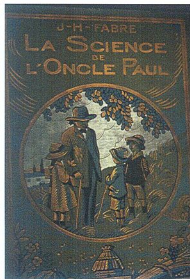
Publicarea „Amintirilor entomologice"

În această perioadă, marea bucurie a lui Fabre era aceea de a-și petrece timpul liber împreună cu fiul său, Jules. Deoarece primul său fiu murise la foarte scurt timp după naștere, Fabre și-a concentrat întreaga sa dragoste și toate așteptările asupra micuțului Jules. Datorită influenței tatălui său, Jules a devenit și el captivat de universul fascinant al entomologiei. Nimic nu îl putea face pe tatăl lui Jules mai fericit.

Necazurile însă nu aveau să-l ocolească pe Fabre: fiul său Jules va muri în anul 1877. Mâhnit, Fabre va reacționa așa cum făcea întotdeauna atunci când trebuia să țină piept unei tragedii: își va concentra toate eforturile în munca sa, pentru a uita amărăciunea.

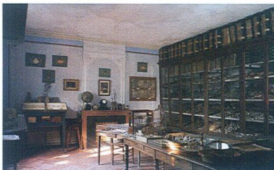
La doi ani după moartea lui Jules, a fost publicată lucrarea „Amintiri entomologice" („Souvenirs Entomologique"), care l-a făcut pe Fabre celebru. Acest volum era diferit de scrierile vremii prin faptul că furniza informații sub forma unei povestiri. În plus, lucrarea se baza pe o metodă științifică și cuprindea îndeajuns de multă informație pentru a putea rivaliza cu un raport de cercetare. Primul volum al „Amintirilor entomologice" a fost publicat în anul 1879 și acoperea doar o mică parte a cercetărilor pe care Fabre le derulase de-a lungul anilor. Fabre intenționa să continue să scrie despre insecte în această manieră pentru tot restul vieții sale.

▼ O umbră de destindere pe chipul lui Fabre, în perioada de amurg în vieții sale, lângă o copie a cărții „La Science de L'Oncle Paul", într-un muzeu dedicat acestuia.

Celebritate pe patul de moarte

Zile liniştite la Harmas de Sérignan

„Amintirile entomologice" erau publicate volum după volum, într-un ritm lejer, dar constant, iar lumea insectelor lui Henri Fabre se extindea tot mai mult. În tot acest timp, viața lui Fabre se va schimba considerabil. Își va cumpăra o casă în afara orașului Orange, în apropiere de râul Rhône (Ron). Din punctul de vedere al lui Fabre, casa fusese construită într-un mediu ideal. Era localizată pe un teren care „mustea" de insecte, iar în depărtare se puteau vedea munții din sudul Franței. În plus, în zonă se găsea o largă varietate de plante. Fabre și-a botezat noua locuință „Harmas de Sérignan". Pe parcursul vieții, Fabre se mutase de nenumărate ori și chiar locuise pe străzi, astfel încât a deține o casă a lui era un vis pe care îl avusese de mult timp. În „Amintiri entomologice", Fabre descrie locația ca fiind ideală pentru cercetarea entomologică, un loc pe care îl considera un adevărat paradis.

La vârsta de 61 de ani, va rămâne văduv, urmând să se căsătorească în scurt timp cu o femeie cu 40 de ani mai tânără, Marie Josephine Daudel. Daudel fusese angajată ca menajeră în casa sa. Acest lucru a dus la bârfe răutăcioase, dar, în ciuda diferenței considerabile de vârstă dintre cei doi, relația lor va fi una armonioasă și vor avea împreună trei copii.

Un fost elev de-al său, Favier, care trăise mai mult în natură și care nu fusese lipsit de educație, întors de pe front și transformat de experiența războiului într-un bărbat puternic, îl va ajuta pe Fabre în colectarea eșantioanelor necesare cercetărilor sale. Fabre își făcuse prieteni și printre cadrele didactice alături de care lucrase în școala primară. De fiecare dată când aceștia aveau timp liber, îl vizitau pe Fabre, care le citea din manuscrisele sale ultimele părți ale „Amintirilor entomologice".

„Amintirile entomologice" eşuează

Fabre își va continua cercetările entomologice. Viața la Harmas de Sérignan decurgea fără probleme și într-un mod plăcut. Fabre se trezea în zori, mânca un colț de pâine la micul dejun, ieșea în grădină și studia insectele care mișunau dintr-un loc în altul. Acesta era începutul unei zile tipice pentru Fabre. Dimineața îi plăcea să își petreacă timpul derulând experimente în laborator. După prânz, se reîntorcea în laborator sau pornea să adune eșantioane. Lucrurile pe care le descoperea în cercetările și în timpul ieșirilor sale în natură vor fi cuprinse în următoarele capitole ale „Amintirilor entomologice". Cel de-al zecelea și ultimul volum al cărții va fi publicat în anul 1907. Trecuseră trei decenii de la apariția primului volum.

Cu toate acestea, cifrele de vânzări ale cărții erau mult mai scăzute decât anticipase Fabre. Se credea că principalul motiv al lipsei de popularitate a cărții ar fi fost lipsa ilustrațiilor, precum și a unei aprecieri și susțineri din partea comunității academice. În acea perioadă, achiziționarea unei cărți nu era un lucru obișnuit pentru mulți oameni, iar o carte de știință fără susținerea lumii academice nu avea cum să atragă mari vânzări.

Nu exista nicio posibilitate conform căreia comunitatea oamenilor de știință să îi recunoască meritele unui cercetător din afară, asemeni lui Fabre.

▲ Medalia Legiunea de Onoare. Această distincție a fost emisă de Napoleon Bonaparte, iar lui Fabre i s-a înmânat de două ori.

▼ Casa „Harmas de Sérignan", în care Fabre a realizat ultimele cercetări.

Cronologia mutărilor lui Henri Fabre	
1826	Maraval
1830	Saint-Léons
1833	Rodez
1836–1938	Toulouse, Montpelier
1838	Fabre trăiește pe străzi
1839	Avignon
1842	Carpentras
1849	Ajaccio
1853	Avignon
1870	Orange
1879	Harmas de Sérignan

Călătorii în timp

SĂRAC FIIND, FABRE SE MUTĂ DINTR-UN LOC ÎN ALTUL

Cu excepția perioadei de amurg a vieții sale, Henri Fabre a dus o existență instabilă. Istoricul mutărilor sale sporește ideea lipsei de stabilitate în viața sa. Exceptând ultima sa locuință, Fabre nu a stat într-un loc mai mult de zece ani. În tinerețe s-a mutat atât de des încât un calendar al acestor mutări ale sale pare, mai degrabă, un itinerar de călătorie. De cele mai multe ori, motivul acestor mutări l-a reprezentat oportunitatea oferită de o nouă slujbă. Dar înseși cheltuielile de mutare vor face ca viața lui Fabre să fie mai dificilă din punct de vedere financiar.

Dar Fabre s-a mutat și dintr-o locuință în alta, în același oraș fiind. În perioada în care locuia în Orange, s-a mutat de trei ori în alte părți ale orașului, iar când se afla în Carpentras, a făcut același lucru de două ori. Și-a dorit în mod deosebit să locuiască într-o casă cu grădină. Și asta deoarece grădina i-ar fi oferit posibilitatea de a putea observa viețuitoarele, după cum îi era obiceiul. Considera perspectiva de a trăi departe de natură ca fiind pur și simplu de nesuportat.

Până în momentul în care și-a găsit locuința ideală, la Harmas de Sérignan, viața lui Henri Fabre avea să fie un continuu itinerar de schimbări de locuințe.

◂ Laboratorul din „Harmas de Sérignan”. Astăzi, „Harmas de Sérignan” este muzeu dedicat memoriei lui Henri Fabre.

▸ O imagine înfățișându-l pe Fabre, dintr-un ziar datat 9 aprilie 1910. Către sfârșitul vieții sale, Fabre va primi susținerea publicului, însă nu și recunoașterea comunității academice.

În „Amintiri entomologice”, Fabre a făcut anumite referiri disprețuitoare la adresa comunității științifice care l-a renegat. Faber afirma că membrii acesteia studiau organismele moarte, în timp ce el studia organismele atâta timp cât ele erau încă vii. Intențiile lui Fabre nu au putut fi fructificate din cauza obstacolelor reprezentate de lipsa certificărilor. Fabre sublinia faptul că membrii comunității academice studiau doar acele lucruri care erau în mod deliberat de neînțeles și fără sens.

Divergențele lui Fabre cu principalele direcții științifice îl vor determina să recurgă la acțiuni precum acelea de a critica teoria evoluționistă, expusă de Charles Darwin, care câștiga teren în comunitatea academică, sau să desființeze cercetările microorganismelor întreprinse de Louis Pasteur. Aceste acțiuni ale lui Fabre aveau mai degrabă o justificare emoțională și vor deveni deseori chinuitoare pentru el însuși.

Distincție acordată în amurgul vieții lui Fabre

Lucrarea „Amintiri entomologice” nu era un „bestseller”, dar nici un eșec total. Conținutul extraordinar al acesteia va atrage treptat o serie de susținători și, în cele din urmă, Fabre va primi recunoașterea binemeritată. Astfel, s-a născut mișcarea de susținere a lui Fabre. Catalizatorul acesteia a fost doctorul C.V. Legros, cel care i-a descoperit lucrarea și care în anul 1910 a înființat o societate pentru susținerea lui Fabre. Grupul milita pentru susținerea financiară a lui Fabre, dar și pentru a face cunoscută lucrarea sa în întreaga lume. Datorită eforturilor grupului lui Legros, lucrurile începuseră să ia o întorsătură fericită pentru Fabre. Astfel, Guvernul Suediei i-a acordat Premiul Linnaeus pentru activitatea științifică. A fost nominalizat la Premiul Nobel, a primit o a doua distincție Ordinul Legiunii de Onoare (Ordre National de la Légion d'Honneur) și primea vizite din partea demnitarilor din țări străine. Comunitatea academică franceză nu și-a schimbat însă părerea cu privire la evaluarea lucrărilor sale, însă numele lui Fabre a devenit cunoscut într-un ritm exploziv marelui public din afara turnurilor de fildeș ale universităților, în Franța și în întreaga lume.

Fabre va muri în anul 1915, la vârsta de 91 de ani. Era o zi plăcută și senină de mai. Se spune că și-a dat duhul în liniște, în timp ce asculta bâzâitul albinelor din grădină. A fost îngropat într-un cimitir din apropierea Harmas de Sérignan.

Multitudinea de lucrări și imagini pe care Henri Fabre le-a lăsat în urma sa.

Secretul popularității „Amintirilor entomologice"

În ultimii ani ai vieții sale, Henri Fabre a scris mai multe cărți și teze. Cea mai importantă lucrare a sa este „Amintiri entomologice": Fabre era atât cercetător, cât și un bun narator. El însuși era personajul principal, iar insectele erau cele care îi susțineau istorisirea. Stilul scrierilor sale era cu totul deosebit, lucru care a contribuit la popularitatea acestora.

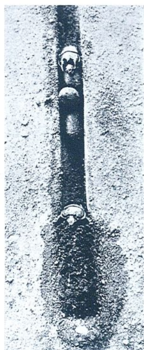
Publicul-țintă: oamenii obișnuiți

Multe dintre dorințele lui Fabre s-au împlinit după publicarea „Amintirilor entomologice". Înainte de toate, aprecierea pozitivă a lucrării reprezenta recunoașterea activității sale de către categorii foarte diferite de oameni. Din cauza faptului că lumea academică nu îi acorda recunoașterea pe care o merita, el va inversa total lucrurile și va căuta recunoașterea oferită de public. De asemenea, Fabre dorea să primească compensații decente pentru activitatea sa. Cărțile specialiștilor nu erau citite de prea mulți oameni la acea vreme, astfel încât publicarea acestora nu aducea venituri deosebite; însă Fabre s-a gândit că, dacă ar scrie o carte pe placul oamenilor obișnuiți, atunci ar fi putut dobândi profituri neașteptate. Totuși, principalul său motiv era acela că își dorea să provoace curiozitatea celor care de obicei ezitau să cumpere cărți din cauza stilului academic, dificil de deslușit, a oamenilor care nu erau interesați de cărți de știință, deoarece nu erau conștienți de cât de plăcute pot fi acestea, oameni care fuseseră îmbuibați cu o plictisitoare educație formală. Astfel, Fabre a scris „Amintiri entomologice", încercând să combine cele mai importante aspecte ale stilului științific cu cele mai importante aspecte ale stilului literar.

Cu toate acestea, comunitatea academică franceză nu a luat în considerație această nouă lucrare. Fabre nu deținea certificările pe care autorii lucrărilor științifice trebuia să le dețină, iar lucrarea sa nu cuprindea acele note elevate care pentru aceștia reprezentau marca literaturii de calitate. Totuși, considera că nu scrisese lucrarea pentru ca ea să fie analizată de către critici, ci pentru ca marele public să se bucure de ea.

◂ Un naturalist din secolul al XIX-lea, îmbrăcat în conformitate cu profesia sa.

▸ Un viespar subteran, fotografiat de însuși Henri Fabre. Se pare că unele dintre aceste viespare au 1,5 metri adâncime.

Fabre la lucru în locuința sa din Harmas de Sérignan. Dragostea sa pentru insecte l-a făcut să se adâncească în cercetare.

Motivul pentru care Fabre a putut câștiga de partea sa atât de mulți admiratori prin intermediul acestei lucrări este stilul scrierii sale. Cărțile aveau un stil familiar, aproape conversațional, care încânta cititorii și făceau ca discursul științific să fie mult mai accesibil.

Stilul scriitoricesc al lui Fabre le oferă cititorilor impresia unui profesor în vârstă care se află în fața lor și le predă, într-o manieră jucăușă, lecții privind universul insectelor. Fără să își dea seama, cititorul devine pur și simplu captivat de scrierea lui Fabre. În tinerețe, Fabre visase să ajungă poet, însă nu a avut niciodată succes în această direcție. Cu toate acestea, atunci când a lucrat la scrierea „Amintirilor entomologice", nu a luat în seamă criticile pe care le primise în trecut cu privire la stilul său scriitoricesc și a conceput lucrarea în maniera în care ar fi vrut să o citească. Mai mult decât orice altceva, Fabre voia ca stilul său să fie accesibil, lucru care considera că lipsește cărților oamenilor de știință recunoscuți.

Folosirea stilului colocvial, aproape conversațional, va transforma „Amintirile entomologice" într-un mare succes. Personalitățile literare din întreaga lume, printre care și celebrul poet Romain Rolland, au găsit motive de apreciere în lucrarea lui Fabre și au lăudat-o. Și aceasta nu pentru că volumele „Amintirilor entomologice" erau o mare operă a literaturii, ci pentru că erau scrise într-un stil accesibil și plăcut. Măiestria lucrării ca formă de relaxare și proza informală pe care lucrarea le folosește pentru a transmite cititorului informația într-un stil familiar și plăcut i-au adus lui Fabre recenzii fulminante din partea oamenilor de litere de pretutindeni.

Antropomorfism

Cea mai importantă caracteristică a lucrării „Amintiri entomologice" este antropomorfismul. Fabre oferă detalii despre ceea ce ar fi putut fi în mintea insectelor, de parcă ar fi reușit să le audă cumva. De exemplu, el descrie strigătul disperat al unei lăcuste care fusese capturată.

Un alt exemplu care să evidențieze acest tip de scriitură este descrierea scarabeilor (cărăbușilor). Fabre scrie că scarabeul, prin rotire, realizează din excrementele animalelor o biluță pe care o împinge până la adăpostul său. Din nefericire, la un moment dat în drumul său, are de urcat o pantă înclinată. În acest punct, Fabre naratorul îl încurajează pe scarabeu pe măsură ce acesta se luptă să urce panta respectivă. Fabre pare asemeni unui părinte care își susține copiii care participă la o întrecere sportivă.

Farmecul „Amintirilor entomologice" nu se limitează însă numai la descrierea insectelor.

Cartea conținea și multe alte elemente derivate din diversele studii ale lui Fabre. Titlurile capitolelor erau de multe ori extrase din cercetările sale în alte domenii și nu aveau practic nicio legătură cu entomologia. Deseori Fabre va introduce în aceste titluri, elemente din cercetările sale în domeniul zoologiei.

Această ingenioasă utilizare a cunoștințelor sale din diferite domenii demonstrează faptul că Fabre era un adevărat naturalist și deținea o multitudine de cunoștințe în diferite domenii. Pe măsură ce cititorul este atras în aceste fascinante pietre prețioase cu informație, treptat acesta continuă să dea pagină după pagină și să avanseze fără să își dea seama în lectura acestei cărți. Probabil că acest lucru nu era necesar pentru a menține interesul cititorilor, care erau deja fascinați de entomologie, dar marele public, care era ținta acestei lucrări, a apreciat încercarea lui Fabre de a oferi informații cât mai accesibile. Fabre știa faptul că lucrările dificil de citit ale membrilor comunității academice îndepărtau, practic, publicul larg de lumea științifică.

Nu mai este necesar să se menționeze faptul că stilul comic și jucăuș în care este scrisă lucrarea „Amintiri entomologice" demonstrează faptul că aceasta nu este o scriere scolastică, ci că mai degrabă Fabre a intenționat ca ea să inspire discuții între prieteni în locul dezbaterilor academice greoaie. Stilul accesibil al lucrării scoate în evidență mintea pătrunzătoare a lui Fabre. Descrierea modului în care a descoperit instinctele viețuitoarelor este o dovadă în acest sens. Prin intermediul experimentelor repetate și al observațiilor, Fabre a descoperit existența instinctului la animale. A descoperit faptul că insectele nu gândesc, dar acționează în conformitate cu impulsurile înnăscute. Această informație face parte astăzi din cultura generală a oricui, însă la acea vreme s-a dovedit a fi o observație care demonstra un grad superior de observație și de profunzime.

▲ Fabre analizează insectele din grădina sa, la Harmas de Sérignan.

▲ Imaginea unui scarabeu, realizată de către Fabre.

O concluzie nefavorabilă

„Amintirile entomologice" i-au adus lui Fabre renumele. Cu toate acestea, Fabre nu va primi recunoașterea în forma în care și-a imaginat acest lucru. Susținerea din partea publicului, lucru pe care și-l dorea în mod special, nu s-a realizat în timpul vieții sale. În „Amintiri entomologice", Fabre a scris că sărăcia nu i-a permis să își cumpere cărțile pe care și le dorea și că lipsa referințelor a făcut imposibilă găsirea unui interlocutor pentru dialogurile pe temele sale preferat, astfel încât singurul lucru care îi mai rămăsese de făcut era acela de a lucra cu insectele. Fabre a dorit să dedice „Amintirile entomologice" tuturor celor care erau blocați în situații asemănătoare celor prin care el însuși trecuse. Din păcate, dorințele sale se vor împlini abia după moartea sa. Și aceasta se va întâmpla atât în Franța, cât și în afara granițelor sale.

▲ Doi scarabei care înfășoară un excrement animal într-o biluță. Viața micilor viețăți este descrisă detaliat în „Amintiri entomologice".

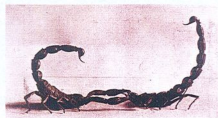
PRIVIND INSECTELE DE APROAPE
O PRIVIRE ASUPRA CELOR NECLASIFICATE

În încercarea sa de a descoperi noi caracteristici ale insectelor, Fabre analiza cu atenție micile corpuri ale acestora. Totuși, nu beneficiase de o educație formală în entomologie, iar instrumentele sale de lucru nu erau dintre cele mai bune. Cu toate acestea, cei care îl cunoșteau spuneau despre Fabre că avea un simț al observației aproape supraomenesc. Aceasta va reprezenta cea mai importantă armă a lui Fabre. Privirea pătrunzătoare va fi cea care îi va susține analizele asupra viespilor care, la rândul lor, vor furniza materialul de bază pentru teza care l-a făcut cunoscut comunității științifice.

Atunci când viespile pe care Faber le examina capturau gândaci, aceștia din urmă se luptau din răsputeri pentru a scăpa, însă viespile îi țineau în strânsoare cu cele șase picioare ale lor și apoi îi înțepau. Toate acestea se întâmplau dintr-o clipire. Totuși, privirea ageră a lui Fabre era capabilă să distingă care parte a corpului gândacului va fi înțepată de acul viespei. După ce a făcut această observație, Fabre a disecat gândacii. Astfel, el a putut afla motivul pentru care viespea alegea o anumită parte a corpului gândacului atunci când îl înțepa. Viespile atacau sistemul nervos central al gândacilor și îi paralizau. Repetiția acestor experimente și observații i-a permis să vadă lucruri pe care majoritatea oamenilor nu le pot vedea. Privirea sa pătrunzătoare i-a permis să observe insectele în aceeași manieră în care o cameră de securitate supraveghează un anumit loc. Nici cel mai mic detaliu al vieții insectelor nu îi scăpa ochiului său ager.

Experimente complete

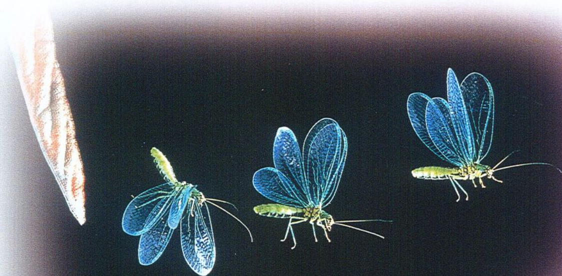
De fiecare dată când avea îndoieli cu privire la un anumit lucru, Fabre derula experimente din orice unghi posibil, pentru a ajunge la miezul subiectului respectiv. Totuși, aceste experimente scoteau la iveală, de obicei, lucruri cunoscute deja, care nu făceau decât să adâncească misterul. Fabre nu a renunțat, ci și-a continuat cercetările.

▲ Scorpioni fotografiați de Henri Fabre.

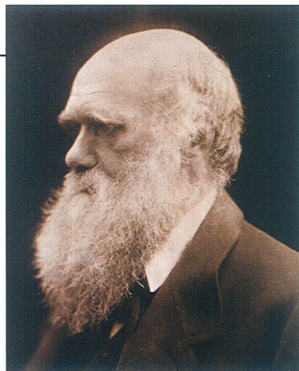
Experimentele sale erau întotdeauna informale. Nu respecta strictețea academică; în schimb, cerceta absolut orice îl interesa la un moment dat. Avea o idee în minte și încerca apoi să ajungă la nucleul acesteia prin experimente repetate. Va analiza apoi rezultatele experimentelor și va extrage concluzii bazate pe raționament. Această manieră avea temei în metoda științifică și era foarte importantă pentru Fabre și cercetarea sa de o viață.

▼ Privirea ageră a lui Henri Fabre putea surprinde mișcările insectelor asemeni unei camere care rulează cu încetinitorul.

Stele strălucitoare ale lumii ştiinţifice

Henri Fabre nu era deloc o persoană populară. Din acest motiv, relațiile sale cu cei din jur nu decurgeau întotdeauna amiabil. Totuşi, meritul literar al „Amintirilor entomologice" a reuşit să învingă deficienţele lui Fabre la nivel social. Datorită studiilor asupra insectelor, Fabre a reuşit să intre în legătură cu alţi oameni de ştiinţă, depăşind chiar şi diferenţele de gândire dintre generaţii.

Părintele teoriei evoluționiste

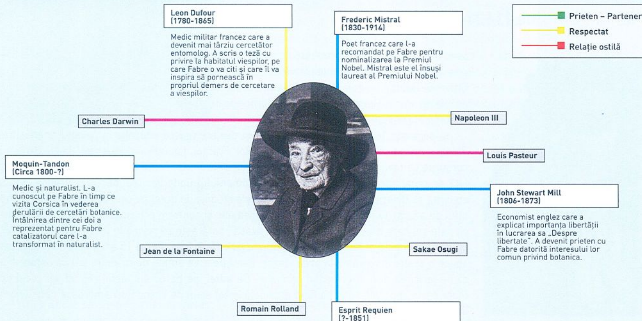
Charles Darwin (1809-1882)

Charles Darwin a devenit celebru datorită teoriei evoluționiste pe care a enunțat-o. Legăturile sale cu Fabre erau strânse. Darwin era fiul unui medic. Pe când naviga în jurul lumii pe nava Beagle, s-a gândit că animalele au evoluat din forme de viață predecesoare acestora. A prezentat această teorie comunității științifice, teorie care continuă să zguduie lumea și astăzi. Teoria sa a afectat nu numai cercurile științifice, ci și societatea, în general. Se spune că Darwin îl respecta pe Henri Fabre pentru activitatea pe care o depunea într-un domeniu similar celui de care el însuși era interesat.

Relația celor doi a început practic în momentul în care Fabre a citat lucrarea lui Darwin într-o teză pe care a scris-o în vremea în care era instructor la școala generală din Avignon, teză care se referea la viespi. După ce a citit această teză, Darwin a devenit un mare adept al lui Fabre, numindu-l pe acesta „naturalistul Europei" care merită cel mai mare respect. Fabre însă nu îi va întoarce aceleași cuvinte de laudă; de fapt, lui Fabre nu prea îi plăcea Darwin, ba chiar făcuse comentarii ostile la adresa lucrării acestuia, menționând că el renunțase să mai citească „Originea speciilor" înainte de a o termina. De ce îl detesta Fabre atât de mult pe Darwin? Motivul e acela că Fabre fusese influențat de acordarea de diplome și recunoașterea academică la care aspira. Atunci când a fost publicată lucrarea „Originea speciei", Darwin a fost atacat vehement de către comunitatea academică engleză. Fabre era un om fără diplome și nu intenționa să fie susținător al unui om de știință asupra căruia alți oameni de știință îndreptaseră armele. Cu toate acestea, sentimentele lui Fabre față de Darwin se vor transforma în invidie în momentul în care Darwin a câștigat de partea sa câțiva susținători și a șocat lumea științei cu radicala sa teorie evoluționistă. Darwin va obține poziția înaltă pe care și-o dorise Fabre, iar acest lucru îl va face să fie invidios pe Darwin. În plus, după ce Darwin a primit recunoaștere pentru lucrarea sa, devenind o personalitate respectată, invidia lui Fabre va deveni de nesuportat.

În schimb, Darwin va continua să aprecieze lucrările lui Fabre până la capăt. Deși acesta din urmă îl criticase în nenumărate rânduri, Darwin a continuat să își exprime laudativ aprecierile față de marele naturalist până în momentul morții sale, în anul 1882.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Genialul pionier din domeniul microbiologiei

Louis Pasteur (1822-1895)

Chimistul și biologul francez Louis Pasteur este renumit pentru teoria sa privitoare la germeni și la dezvoltarea vaccinurilor. Contribuțiile sale majore vor fi în domeniile chimiei, al medicinii și al industriei. Descoperirea sa conform căreia bolile sunt răspândite de microbi, care sunt organisme vii – bacterii și virusuri – invizibile ochiului omenesc, au salvat nenumărate vieți din întreaga lume.

După școala primară (École Primaire), în anul 1831 Pasteur a intrat la Collège d'Arboix. Era considerat un elev mediocru care însă avea anumite talente artistice. Directorul școlii l-a încurajat pe Pasteur să se pregătească pentru Școala Normală Superioară (École Normale Supérieure), un colegiu pedagogic din Paris. Cu această încurajare, Pasteur și-a continuat studiile. A obținut premii în perioada anului școlar 1837–1838.

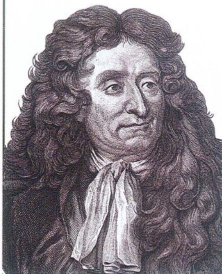
În anul 1838, la vârsta de 16 ani, Pasteur s-a mutat la Paris. Scopul său era acela de a studia și de a se pregăti pentru a intra la Școala Normală. Însă după numai o lună, se va întoarce acasă deoarece nu avea unde să locuiască. În luna august a anului 1840, a obținut diploma de filolog de la Collège Royal de Besançon (Colegiul Regal din Besançon) și a fost angajat ca asistent în cadrul colegiului. În anul 1842, la vârsta de 20 de ani, a obținut diploma în științe. S-a întors la Paris și a fost admis la Școala Normală Superioară în toamna anului 1843. Teza sa doctorală (un eseu de mari dimensiuni, realizat ca urmare a activității sale din colegiu) era dedicată cercetării cristalografiei, studiul formelor și al structurilor cristalelor.

Pasteur văzuse trenurile cu bărbați răniți în Războiul franco-prusac (1870–1871; război purtat pentru a împiedica dominația expansionistă a Germaniei în Europa). A îndemnat cadrele medicale militare să adopte teoria sa conform căreia boala și infecția erau cauzate de microbi. Fără prea mare tragere de inimă, cadrele medicale militare au fost de acord să sterilizeze instrumentele și bandajele, astfel încât prin fierbere microbii să fie uciși. Rezultatele au fost spectaculoase și, în anul 1873, Pasteur a fost ales membru al Academiei Franceze de Medicină – o realizare deosebită pentru un om care nu avea o educație oficială în medicină.

Între anii 1876 și 1877 a izbucnit o epidemie devastatoare cauzată de antrax, care afecta vitele și oile. Bacilul antraxului (o specie de microb aerob, sporulat, sub formă de bastonașe) fusese deja identificat de către Robert Koch (1843–1910) în anul 1876. Se enunțase deja teoria că bacilul nu este purtător al bolii, ci că substanța toxică asociată ar fi transmis boala. Pasteur însă a dovedit că bacilul este agentul patogen. În anul 1888, Franța va fonda, în semn de recunoaștere, Institutul Pasteur. Acesta avea să devină unul dintre cele mai productive centre destinate studiilor biologice din lume.

Fabulistul care se regăsea în lumea necuvântătoarelor

Jean de la Fontaine (1621-1695)

Jean de La Fontaine, autorul care a ridicat la rang de artă proza satirică și fabula, s-a născut în ziua de 8 iulie 1621 în regiunea franceză Champagne, patria vinurilor spumante, în mica localitate Chateau-Thierry, pe domeniul ducilor cu același nume. Tatăl său, Charles de La Fontaine, deținea poziția de administrator al apelor și pădurilor pe domeniul Chateau-Thierry, slujbă pe care avea să o încredințeze mai târziu fiului său.

În perioada 1636-1641, este trimis să-și desăvârșească educația la colegiul mănăstiresc din Reims, vechea cetate de încoronare a regilor Franței, iar ulterior, între anii 1641-1642, a urmat cursurile seminarului teologic Sainte- Magloire din Paris. Familia sa avea un puternic atașament față de regalitate și stăpânii seniorali ai domeniului unde locuiau, dar și o strânsă legătură de credință cu Biserica Catolică. Își desăvârșește studiile de drept pe care le începuse, obținând chiar titlul de avocat, fapt ce nu-l va mulțumi îndeajuns și conform principiului enunțat mai târziu „fericit este cel care trăiește cumpătat la el acasă" hotărăște să revină în localitatea natală. Aici, sub puternicul imbold al familiei se căsătorește cu o tânără de numai 15 ani, Marie Héricart, care-i va aduce o zestre însemnată la acea vreme, dar care îl va umple de mâhnire și-l va determina să-și caute fericirea prin intermediul scrisului. De altfel, pe parcursul vieții, cei doi vor locui cea mai mare parte separați, soția sa fiind implicată în tot soiul de scandaluri amoroase care îl vor afecta în mod nemijlocit.

În anul 1654, debutează cu piesa satirică „Eunucul", inspirată din opera lui Terențiu, marele autor latin. De altfel, toată activitatea sa literară se va sprijini pe operele nemuritoare ale lui Esop sau Barbios, Vergiliu sau Horațiu, autori magnifici ai antichității elene sau latine. Începe să caute prietenia unor literați ai vremii printre care Corneille, Doamna de Sevigne, Moliere, Racine sau Boileau, figuri care aveau să domine peisajul literar al secolului al XVII-lea.

Își uimește contemporanii în momentul în care, în anul 1668, reușește să publice primul volum de fabule „Fabule alese", lucrări care sunt extrem de apreciate de cercurile literare ale vremii dar și de publicul larg. Se spunea la acea vreme că „dacă cineva n-are în casă decât două cărți, una dintre acestea trebuie să fie neapărat a lui La Fontaine." Încearcă să abordeze mai multe genuri literare (povestiri, librete, poeme), dar recunoașterea sa vine ca urmare a celor peste 100 de fabule pe care le-a scris.

Nemuritoarele transpuneri ale defectelor umane în lumea necuvântătoarelor au atins un rafinament desăvârșit în satire ca „Dreptatea leului", „Corbul și vulpea" sau „Vulpea și strugurii". Autorul urmărește îndreptarea apucăturilor și netezirea caracterelor, operează la adăpostul conferit de lumea dobitoacelor.

În ziua de 13 aprilie 1695, cel mai mare fabulist al tuturor timpurilor își desăvârșește opera bufă, trecând în neființă după ce lăsase posterității lucrări care aveau sa-l consacre ca un reprezentant de seamă al literaturii universale.

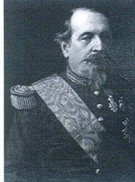
Anarhistul care a tradus lucrarea lui Fabre în limba japoneză

Sakae Ōsugi (1885-1923)

Sakae Ōsugi era un anarhist radical japonez. A publicat diferite periodice anarhiste, este primul care a ajutat la traducerea mai multor eseuri anarhiste occidentale în limba japoneză și a creat prima școală specializată în studiul limbii esperanto în Japonia, în anul 1906.

În primii ani ai vieții sale, Ōsugi s-a înscris la școala de cadeți, dar era prea puțin motivat și avea o atitudine rebelă. Deseori era mustrat, fiind amenințat nu doar o dată cu exmatricularea. La un moment dat, s-a insinuat faptul că ar fi avut o relație homosexuală cu un cadet mai tânăr – fapt dezavuat de legea vremii, motiv pentru care a fost închis într-o estacadă a școlii timp de 10 zile, primind și 3 zile de detenție. Mai târziu, s-a implicat într-o luptă cu cuțite (deși el a luptat neînarmat, de teamă să nu își rănească oponentul), fiind rănit și apoi internat în spital pentru două săptămâni. După acest incident, a fost, în cele din urmă, exmatriculat din școală. Ōsugi avea încă aspirații militare, ca o soluție practică, lipsindu-i alte ambiții privind cariera. În anul 1906, a fost arestat în timpul unei demonstrații anarhiste, după care îi era practic imposibil să mai aibă acces la o carieră militară. În timp ce se afla în închisoare, a studiat socialismul și doctrinele acestuia, finalizându-și astfel tranziția către gândirea socialistă. Interesul său pentru știință a reprezentat baza tranziției sale finale la socialism. Tot în închisoare a învățat mai multe limbi străine, printre care italiana, esperanto, rusa, engleza, franceza și germana. Mai târziu, se va folosi aceste cunoștințe pentru a traduce „Amintirile entomologice" în limba japoneză. Va fi ucis de poliție în haosul creat de Marele Cutremur Kanto.

Președintele-împărat

Carol Ludovic-Napoleon Bonaparte (1808-1873)

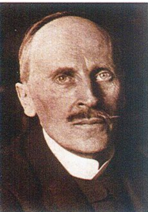
Carol Ludovic-Napoleon Bonaparte, care avea să fie cunoscut în istorie drept Napoleon al III-lea a devenit primul președinte al celei de-a Doua Republici Franceze, iar mai târziu printr-o lovitură de stat surprinzătoare se va autoproclama împărat al celui de-al Doilea Imperiu Francez, succedându-i astfel la tron unchiului său, Napoleon I.

La 22 iulie 1832, fiul lui Napoleon I, ducele de Reichstadt moare la Viena, iar Ludovic-Napoleon se proclamă moștenitor al drepturilor succesorale la tronul imperial al familiei Bonaparte.

Sub influența unor ofițeri bonapartiști din exil, Ludovic-Napoleon a încercat, la 31 octombrie 1836, să dea o lovitură de stat în Franța pentru a înlătura dinastia de Orleans, contând pe sprijinul garnizoanei din Strasbourg, dar care a eșuat lamentabil, autorul acesteia fiind exilat în S.U.A. După aproape un an încearcă o nouă lovitură de stat. Nici de data aceasta nu are mai mult succes, iar garda națională îi arestează pe complotiști. Guvernul francez renunță la clemență și-l întemnițează pe Ludovic în fortăreața Ham, unde va avea parte, timp de șase ani, de un regim de captivitate mai mult decât cordială. Evadează în urma refuzului autorităților de a-i permite să-și viziteze la Florența tatăl care se afla pe patul de moarte.

În februarie 1840, monarhia de Orleans este răsturnată de la putere printr-o revoluție de sorginte burgheză, care proclamă Republica Franceză. Ludovic-Napoleon revine la Paris, pretinzând că îmbrățișează cauza republicană, dar șederea sa în capitala franceză este considerată încă inoportună de guvernul provizoriu. La alegerile pentru Adunarea Constituantă i se depune candidatura pentru un loc de deputat, aparent fără știrea lui. La alegerile prezidențiale din 10 decembrie, Ludovic-Napoleon este ales cu 74,5% din sufragiile exprimate. După o serie întreagă de manevre politice menite să reducă opoziția republicană și să îngrădească capacitatea acesteia de acțiune, printr-o lovitură de stat abil orchestrată, în zorii zilei de 2 decembrie 1851, cu sprijinul armatei Ludovic-Napoleon a dizolvat Adunarea Constituantă, ulterior proclamându-se împărat al Franței în urma unui plebiscit regizat desfășurat între 21-22 noiembrie 1852. Republicanii nu l-au iertat niciodată. Sub domnia lui Napoleon al III-lea, Franța a cunoscut două decenii de avânt economic.

Republicanii nu l-au iertat niciodată. Sub domnia lui Napoleon al III-lea, Franța a cunoscut două decenii de avânt economic. Deși făcuse promisiunea că „imperiul va însemna pacea", a angajat Franța în mai multe conflicte armate, inclusiv Războiul Franco-Prusac din 1870, care a însemnat căderea celui de-al Doilea Imperiu. Poporul francez nu l-a iertat niciodată pentru vina de a fi „asasinat într-o noapte libertatea". A murit la 9 ianuarie 1873, în Anglia, după ce fusese eliberat din captivitatea germană, sub care căzuse în urma înfrângerii de la Sedan.

Scriitorul care a parcurs cu plăcere scrierile lui Fabre

Romain Rolland (1866-1944)

Scriitor, dramaturg și publicist, creator de tipologii și caractere umane profund remarcabile, autorul bildungsromanului „Jean Christophe", Romain Rolland se înscrie în categoria autorilor de mare elevație și conștiință progresivă.

Romain Rolland s-a născut la 29 ianuarie 1866 la Clamecy într-o familie franceză cu puternice tradiții republicane și s-a format în perioada de răsunătoare scandaluri politice și financiare din prejma anului 1880.

Adolescentul a absolvit în anul 1884 liceul. În anul 1889 s-a înscris la cursurile Școlii Normale Superioare din Paris, unde va studia filosofia. Puțin mai târziu va deveni bursier al Școlii de Arte Frumoase din Roma. Participă ca și o mare parte a intelectualității franceze la revizuirea procesului Dreyfus, un scandal răsunător care dezvăluia chipul justiției și armatei franceze de la acea vreme. Începe să aibă contacte cu liderii socialismului reformist, contacte ce-l vor împiedica să caute mai departe adevăratele forțe revoluționare și progresiste, de care se simțea atras. Debutează în anul 1895 cu piesa „Saint-Louis".

În anul 1903, în lucrarea „Viața lui Beethoven", Rolland cere „să se deschidă ferestrele", ca să pătrundă suflul eroilor, al personalităților. În Europa imperiilor acest strigăt suna a revoltă. O astfel de înțelegere se simte și în volumele dedicate lui Michelangelo (1905), Häendel (1910) sau Tolstoi (1911), dar și în lucrarea de mai târziu dedicată lui Mahatma Gandhi (1923).

Începuturile lui literare au avut ca scop crearea unui teatru al revoluției. Avansează spre ideea scrierii „unui teatru al poporului", într-o perioadă de avânt a literaturii burgheze, un teatru cu un limbaj accesibil care să comunice cât mai larg mesajul operei.

Între anii 1904-1912 a reușit să aștearnă pe hârtie vastul roman în zece volume, „Jean Christophe", o capodoperă literară care va traduce căutările și certitudinile de care era pătruns în perioada începutului de secol XX.

A rostit condamnarea războiului prin seria de articole „Au-dessus de la mêlée" (Deasupra învălmășelii) (1915), fără să se lase intimidat de calomniile care l-au împroșcat.

În anul 1916 i se decernează Premiul Nobel pentru Literatură „ca un omagiu adus înaltului idealism al creației lui literare și dragostei de adevăr cu care a descris diferite tipuri umane"; de altfel donează banii obținuți din premiere Crucii Roșii Internaționale.

După 1918, se simte atras de ideologia socialistă, dar în același timp este un antifascist declarat; în anul 1932 participă la Congresul internațional de la Amsterdam care se întrunise pentru a protesta împotriva unui război iminent. Și-a intitulat un volum din anul 1936, „Cincisprezece ani de luptă", afirmându-și prin acele rânduri crezul de luptă.

Cu două zile înainte de sfârșitul anului 1944, inima lui Rolland a încetat să mai bată. Scriitorul a apucat să vadă zdrobirea militară a fasciștilor, dar n-a apucat ziua de 9 mai 1945, Ziua Victoriei.

Ecologia arată calea spre o relație ideală între oameni şi animale

Fabre nu a primit recunoaştere din partea comunității academice franceze în timpul vieții sale. Aceasta are încă prea puțină considerație față de lucrările sale. Dintotdeauna au existat inițiative prea neînsemnate pentru a-i lăuda opera şi pentru a-i oferi recunoaşterea pe care o merită. În „Amintiri entomologice", Fabre descrie modul în care se poate construi o relație ideală între oameni şi natură.

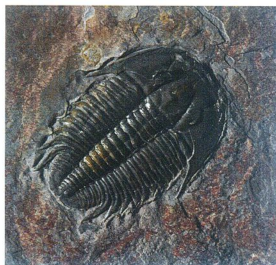
Ultima mare personalitate în domeniul istorie naturale

DOMENIUL ISTORIEI NATURALE s-a dezvoltat frenetic în secolul al XIX-lea. Ecologia intrase în atenția oamenilor, care începeau astfel să descopere natura reală a animalelor. Cu toate acestea, realizările lui Fabre au fost neglijate. Aceasta, în principal, din cauza conservatorismului și a certificărilor solicitate de comunitatea academică; nu se poate spune însă că nici Fabre însuși nu a avut partea sa de vină pentru situația proastă în care se afla. Și asta deoarece făcuse multe remarci nepoliticoase la adresa colegilor săi, oameni de știință, motiv pentru care le-a pierdut încrederea.

Reacția lui Fabre care i-a înfuriat cel mai mult pe membrii comunității academice a fost cea de critică la adresa teoriei evoluționiste a lui Darwin. Darwinismul primise o considerabilă susținere din partea comunității academice, iar a respinge darwinismul era sinonim cu a respinge opiniile multor altor oameni de știință. În plus, Fabre a atras furia comunității științifice atunci când a denunțat lucrarea lui Louis Pasteur, nefăcând decât să înrăutățească poziția sa ca om de știință.

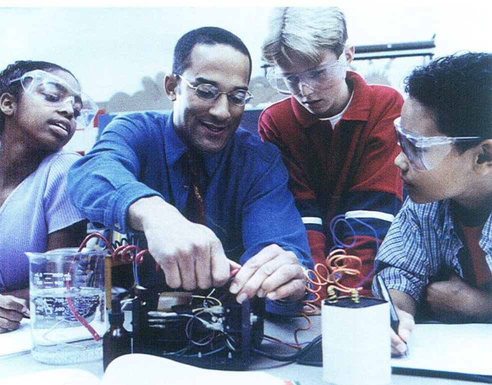
În secolul al XX-lea, domeniul istoriei naturale a fost împărțit în mai multe subdomenii, iar oamenii de știință nu mai erau atât de apropiați unii de ceilalți. Principala direcție în cercetarea biologică va căuta să răspundă întrebărilor privind ființele vii în special, precum originile vieții și trăsăturile comune împărtășite de către toate viețuitoarele. Era perioada biologiei moderne și a științelor naturale moderne. Astfel, pentru mulți oameni de știință, lucrarea unui cercetător ca Fabre, care a acordat o atenție deosebită insectelor pentru a descoperi o multitudine de trăsături legate de acestea, părea într-un fel neimportantă. Fabre căuta fapte exacte și nu încerca să

Expresia lui Fabre, „deschiderea orizonturilor inimii", se referea la depășirea barierelor cunoașterii umane. Pentru Fabre, cărțile erau calea care putea conduce către orizonturile inimii.

◂ O fosilă de trilobit. Darwin a utilizat în susținerea teoriei sale evoluționiste lucrând și cu astfel de fosile.

„De fiecare dată când citeam anumite cărți era ca și cum orizonturile inimii mele s-ar fi deschis."

▲ Fabre a fost primul care a realizat cu elevii experimente în școală. Acestea incită curiozitatea copiilor, astfel încât orele devin mult mai atrăgătoare, oferindu-le copiilor posibilitatea de a dobândi cunoștințe într-un mod mult mai plăcut.

răspundă „marilor întrebări". Aceasta va conduce la ignorarea sa de către comunitatea științifică, chiar și după moartea sa.

Această tendință a rămas neschimbată chiar și în zilele noastre. Lumea academică spune despre Fabre astfel: „A fost ultimul mare naturalist, iar realizările sale au fost impresionante pentru perioada de început a științei moderne".

Cu toate acestea, există o mișcare pentru reevaluarea lucrărilor lui Fabre. Există o tendință printre biologii de astăzi de a acorda o importanță deosebită activităților practice în care oamenii de știință pot obține o experiență directă. Acesta este exact genul de experiență pe care s-a bazat cercetarea lui Fabre. Acvariile și grădinile zoologice nu mai sunt doar locuri în care se înfățișează viața sălbatică, ci și locuri în care oamenii de știință pot analiza și derula cercetări asupra animalelor. Cu alte cuvinte, activități similare celor întreprinse de Jean Henri Fabre continuă să fie efectuate și astăzi.

Fabre, un mare gânditor

Fabre nu a putut obține un statut în lumea academică, însă există mulți oameni care îl respectă și îl admiră. De asemenea, lucrarea sa „Amintiri entomologice" încă mai este citită în multe țări din lume. Nu foarte mulți alți biologi se bucură de același nivel de recunoaștere asemeni lui Henri Fabre.

În perioada în care era învățător la școala primară, Fabre a încercat să îi facă pe elevii săi să fie interesați de ore, implicându-i în analize directe pe teren și în experimente de laborator; prin cărțile pe care le-a scris, continuă să fie un pedagog desăvârșit. Încă din copilărie, curiozitatea l-a însoțit la tot pasul. La un moment dat, Fabre a afirmat că, atunci când citea anumite cărți, era ca și cum orizonturile inimii sale s-ar fi deschis. Cărțile au, într-adevăr, o mare influență asupra caracterului și a personalității celor care le citesc. Viața lui Fabre s-a schimbat considerabil prin lectura tezelor lui Dufour. Dacă Fabre nu ar fi descoperit niciodată aceste teze, viața sa ar fi fost probabil diferită. În aceeași manieră, „Amintirile entomologice" schimbă, fără îndoială, viețile celor care o citesc.

▲ Cărți despre activitatea lui Fabre publicate pentru copiii din Japonia. Spre deosebire de alte țări, Fabre este destul de popular în Japonia și în Rusia.

Un bărbat îndrăgostit de natură

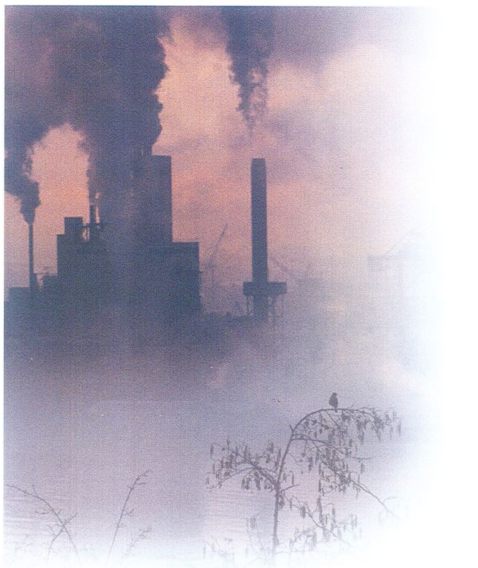
Rasa umană s-a folosit de insecte din timpuri imemoriale. Creștem albine și viermi de mătase. În plus, am fost nevoiți să învățăm să ne ferim de gândacii veninoși și de paraziții precum termitele, care pot distruge ceea ce am construit. Rasa umană a învins această luptă și reprezintă acum puterea supremă a planetei. În prezent, oamenii continuă să se mute în regiuni noi, pe măsură ce populația continuă să crească. Activitățile umane invadează de multe ori mediul viețuitoarelor. La aproape un secol de la moartea lui Fabre, rasa umană a dus la dispariția a nenumărate specii. Am otrăvit plantele și animalele de pretutindeni cu poluarea și pesticidele rezultate din activitățile industriale. Toate viețuitoarele acestei planete sunt astăzi influențate de rasa umană, într-un fel sau altul. Dacă natura este definită ca fiind „ceea ce a rămas neatins de mâna omului", atunci putem spune că natura a încetat efectiv să existe.

Lumea academică care l-a ignorat pe Fabre are o strânsă legătură cu această distrugere a mediului. Darwinismul a fost adaptat la domeniul științei politice, iar ideea de „darwinism social" se aplică principiul supraviețuirii celui mai bine pregătit să facă față societății umane. Principul „supraviețuiește cel mai puternic" poate fi, de asemenea, aplicat și relației dintre oameni și natură. Cu alte cuvinte, unii consideră că, dacă rasa umană a evoluat către cea mai înaltă treaptă de inteligență dintre toate speciile de pe planetă, atunci aceasta are, implicit, dreptul de a o conduce. Repercusiunile acestui fapt sunt grăitoare prin faptul că nenumărate specii sunt pe cale de dispariție. Insectele nu fac excepție de la această realitate, multe specii de insecte fiind deja nimicite.

Ecologia este un domeniu care nu ar avea niciun rost dacă oamenii nu ar avea capacitatea de a realiza că există o strânsă legătură între mediu și ceea ce face parte din acesta. De exemplu, dacă o pădure este transformată brusc într-un deșert, viețile animalelor din pădure vor fi considerabil schimbate. Insectele nu pot rezista marilor schimbări din mediul lor. Viețuitoarele nu au

◀ Viermi de mătase, revărsându-și pânza. Mătasea produsă de viermii de mătase va avea un mare impact în decursul istoriei.

▲ Nori de fum, emiși de furnalele unei fabrici americane. Există anumite forme de viață care se pot adapta acestui tip de mediu, însă ele sunt puține la număr, cele mai multe ființe vii fiind grav amenințate de o astfel de poluare.

▲ O imagine din Războiul ruso - japonez din anul 1905. Darwinismul era folosit pentru a justifica tendințele colonialiste de la începutul secolului al XX-lea.

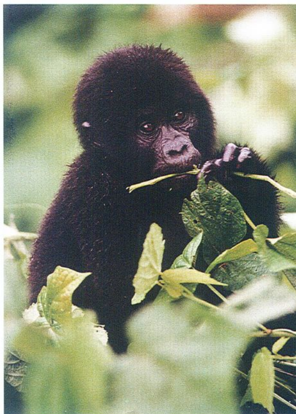
decât două opțiuni atunci când mediul acestora este transformat: să se adapteze sau să moară.

Atunci când forma unei ființe vii este modificată de evoluție, vechea sa formă dispare, iar acest lucru este echivalent cu distrugerea. Atunci când natura este sfâșiată în mod constant de factori externi, semnificația informațiilor acumulate cu privire la speciile care vor fi, pur și simplu, nimicite devine cu atât mai meschină.

Cu toate acestea, în ultimii ani a avut loc o mișcare în rândurile anumitor membri ai comunității academice pentru readucerea în prim-plan a istoriei naturale. Acești oameni au considerat că îndepărtarea de conștiința naturalistului, conform căreia putem învăța o sumedenie de lucruri de la natură, este cea care ne-a adus în regretabila stare de lucruri prezentă. Însuși Fabre se ghida în activitatea sa de aceleași principii naturaliste.

Fabre iubea natura din toată inima sa. A părăsit Franța o singură dată în viață, dar era fascinat de micile ființe care locuiau în colțișorul său de lume și, pentru a îmbunătăți rezultatele cercetărilor sale, s-a mutat la Harmas de Sérignan, tocmai pentru a fi mai aproape de natură. Toate energiile sale în cercetare s-au concentrat asupra insectelor. Se spune că insectele alcătuiesc o treime din toate speciile de organisme multicelulare de pe planetă. Așadar, nu este neobișnuit să întâlnești cincizeci de specii de insecte, conviețuind în același copac. Se poate spune chiar că Pământul este planeta „asaltată" practic de insecte. În fiecare an, sunt descoperite noi specii. Studiul acestora este la fel de complex precum studiul astrelor, de exemplu.

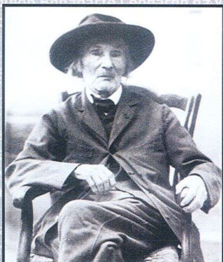
Reședințele de la Harmas de Sérignan și Saint-Léons au fost transformate în muzee memoriale dedicate lui Fabre. Cunoștințele sale continuă să se regăsească în copiile „Amintirilor entomologice". Modul său de gândire reprezintă dragostea pentru lumea naturii pe care rasa umană trebuie să încerce să nu o piardă în secolul al XXI-lea.

▲ Un pui de gorilă. În rezervații, este păstrat habitatul natural al animalelor.

O statuie a lui Fabre, lângă casa în care acesta a crescut, în Saint-Léons. Aici există și un mic muzeu care atrage atenția unui număr restrâns de vizitatori, și aceasta destul de rar. Însă modul de gândire al lui Fabre continuă să dăinuie în mintea iubitorilor de natură de pretutindeni.

100 DE PERSONALITĂŢI
Oameni care au schimbat destinul lumii

JEAN HENRI FABRE

ISSN 1791-0765
9 771791 076000 47

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

48

J.R.R. TOLKIEN

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

J.R.R. Tolkien

Numărul 48

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5,
sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

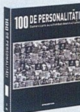
ISSN: 1791-0765

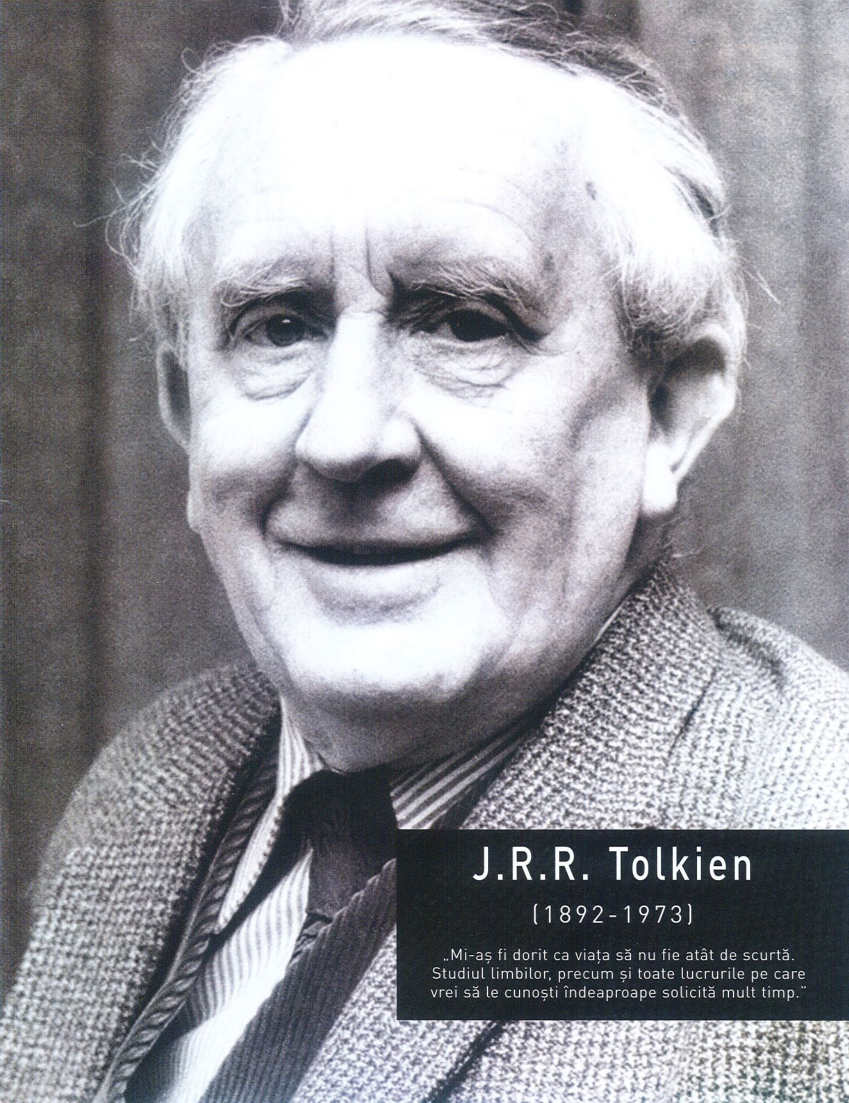
Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

J.R.R. Tolkien
(1892-1973)
„Mi-aș fi dorit ca viața să nu fie atât de scurtă.
Studiul limbilor, precum și toate lucrurile pe care
vrei să le cunoști îndeaproape solicită mult timp."

J.R.R. Tolkien

Ce fel de viață a dus Tolkien?

PROLOG

LA MIJLOCUL SECOLULUI AL XIX-LEA, basmele scrise de profesorii particulari pentru a-i amuza pe copii se vor transforma în literatură fantastică. Una după alta, scrieri celebre precum „Peter Pan" sau „Aventurile lui Alice în Țara Minunilor" se vor adresa cititorilor de pretutindeni, dar, în fond, acestea nu erau nimic altceva decât povestiri pentru copii. Cu toate acestea, un lingvist va doborî barierele genului fantastic cu o lucrare de răscruce. Numele acestuia era J.R.R. Tolkien. Romanul său „Stăpânul inelelor" va fi elaborat pe parcursul a doisprezece ani, intenția sa fiind aceea de a depăși limitele genului fantastic pentru a atinge statutul de legendă, având în cele din urmă o influență considerabilă asupra întregii lumi. Cine a fost acest eminent lingvist care și-a dedicat întreaga viață scrierii de povestiri despre o lume imaginară, în care cititorii se lasă ușor absorbiți pentru a scăpa de necazurile realității? Ce fel de viață a dus Tolkien?

TABEL CRONOLOGIC

1744	▯	Se deschide prima librărie din lume cu cărți pentru copii
1885	▯	Este publicată cartea „Alice în Țara Minunilor" („Alice in Wonderland") de Lewis Carroll
1892	▯	Se naște J.R.R. Tolkien
1896	▯	Moare tatăl lui Tolkien, Arthur Tolkien se mută în Sarehole Mill
1898	▯	Se naște C.S. Lewis
Circa 1899	▯	Tolkien începe să lucreze la prima sa povestire
1900	▯	Tolkien se înscrie la King Edward's School
1904	▯	Moare mama lui Tolkien, Mabel Prima punere în scenă a piesei „Peter Pan" a lui J.M. Barry
1908	▯	Tolkien o întâlnește pentru prima dată pe Edith Mary Bratt
1911	▯	Tolkien și prietenii săi înființează „Tea Club and Barrovian Society" Tolkien se înscrie la Universitatea Oxford
1914	▯	Izbucnește Primul Război Mondial
1915	▯	Tolkien se apropie de finalizarea invenției sale, limba quenya Tolkien devine locotenent secund în regimentul de infanterie Lancashire Fusiliers
1916	▯	Tolkien se căsătorește cu Edith Bratt Tolkien participă la bătălia de pe Somme Tolkien începe să scrie o primă versiune a colecției de mituri „Silmarillion" („The Silmarillion")
1918	▯	Se încheie Primul Război Mondial Tolkien se întoarce în Oxford
1919	▯	Tolkien participă la compilarea Dicționarului Oxford al Limbii Engleze (Oxford English Dictionary)
1924	▯	Tolkien devine profesor de limba engleză la Universitatea din Leeds
1925	▯	Tolkien realizează o ediție definitivă a poemului epic „Sir Gawain și Cavalerul Verde"(„Sir Gawain and the Green Knight") Tolkien devine profesor la Universitatea Oxford
1926	▯	Tolkien îl întâlnește pentru prima dată pe C.S. Lewis
1937	▯	Este publicat volumul lui Tolkien, „Hobbitul" („The Hobbit")
1950	▯	Este publicat volumul lui C.S. Lewis, „Cronicile din Narnia" („Chronicles of Narnia")
1954	▯	Sunt publicate primele două volume din „Stăpânul Inelelor" („Lord of the Rings")
1955	▯	Este publicat cel de-al treilea volum din „Stăpânul Inelelor" („Lord of the Rings")
1959	▯	Tolkien demisionează din funcția de profesor al Universității Oxford
1971	▯	Moare soția lui Tolkien, Edith
1973	▯	Tolkien moare, în stațiunea Bournemouth
1977	▯	Este publicat volumul „Silmarillion" („The Silmarillion")
1999	▯	Este publicat volumul „Harry Potter și Piatra Filozofală" („Harry Potter and the Philosopher's Stone") al scriitoarei J.K. Rowling
2001	▯	Este lansată versiunea cinematografică a primului volum al „Stăpânului Inelelor"

Un lingvist care şi-a dedicat viaţa creării de poveşti

▲ J.R.R. Tolkien la vârsta maturității.

J.R.R. Tolkien a devenit celebru ca autor al bestsellerului internaţional, trilogia „Stăpânul Inelelor" („The Lord of the Rings"). Tolkien a fost fascinat de limbile străine şi şi-a dedicat întreaga viaţă studiului lor. Lumea fantastică pe care a descris-o în această trilogie a fost prezentată într-o manieră fără precedent, astfel încât a reuşit să impresioneze şi să captiveze cititorii din întreaga lume. Personalitatea lui Tolkien a fost una duală: pe de o parte, era profesorul universitar, pe de altă parte, lingvistul. Să urmărim, aşadar, paşii acestui om pentru care limbajul a jucat un rol fundamental.

Răspunsul la rugăciunile lumii literare

Departe de locurile natale

În cadrul celei de-a 76 ceremonii de decernare a Premiilor Oscar ale Academiei Americane de Film, în anul 2004, filmul „Stăpânul inelelor: Întoarcerea Regelui" se va bucura de un succes răsunător, pe care niciun film nu îl mai avusese înainte, fiind nominalizat la 11 categorii. De asemenea, cele două filme care l-au precedat în această serie au primit și ele Premiul Oscar. Într-adevăr, această trilogie a fost un adevărat fenomen mondial, care a adus o audiență de peste 600 de milioane de persoane. Filmul este o adaptare după romanul „Stăpânul inelelor", publicat pentru prima dată în anul 1954 și care a devenit un bestseller la nivel internațional, cu o întreagă ariergardă de fani înflăcărați. Lucrarea este un fenomen în sine, mai presus de autorul acesteia; de fapt, Tolkien a fost mai degrabă cercetător decât autor.

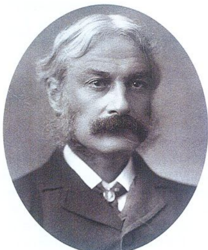
Familia tatălui lui Tolkien era alcătuită din englezi de origine germană și s-a îmbogățit de pe urma unei afaceri specializate în producția de piane, afacere care însă a fost dată uitării odată cu generația lui Arthur, tatăl lui Tolkien. Acesta a pornit spre Africa de Sud, visând să se îmbogățească după ce descoperirea diamantelor și a aurului au atras atenția asupra acestei regiuni. În anul 1890, și-a găsit de lucru ca manager al unei sucursale a Băncii Africii de Sud, în orașul Bloemfontein, capitala Statului Liber Orange (care astăzi face parte din Republica Africii de Sud).

În anul 1891, Arthur Tolkien se căsătorește cu o femeie cu 13 ani mai tânără, Mabel Suffield. Inițial, tatăl acesteia s-a opus căsătoriei fiicei sale, adolescentă la acea vreme; în cele din urmă, acesta i-a dat binecuvântarea și, de îndată ce a împlinit 21 de ani, Mabel a părăsit Anglia pentru a se muta în Africa de Sud, unde avea să trăiască alături de soțul ei pe un teritoriu aflat la frontieră. Mabel nu a reușit niciodată să se acomodeze cu climatul Africii, însă clipele petrecute alături de soțul ei, jucând tenis, golf sau, pur și simplu, conducând mașina erau extrem de plăcute. La data de 3 ianuarie 1892, un băiețel blond, cu urechile cam mari și cu degete lungi avea să vină pe lume în familia Tolkien. Părinții l-au botezat John Ronald Reuel Tolkien.

Pasiunea pentru lingvistică

Cel de-al doilea fiu al familiei Tolkien avea să se nască la data de 17 februarie 1894. Numele său va fi Hilary Arthur Reuel Tolkien. Cei doi fii au fost crescuți cu multă iubire, bucurându-se de atenție maximă din partea părinților. Spre deosebire de fratele său Hilary, John se îmbolnăvea foarte des. Din cauza unei febre aparent neînsemnate, însă cronice, părinții săi chemau de multe ori medicul. Mabel începuse să creadă că starea proastă a fiului ei este cauzată de clima din Africa de Sud și, după ce s-a sfătuit cu soțul ei, au decis să se întoarcă în Anglia. Fiind reținut de activitatea sa profesională, Arthur nu a putut pleca din Africa de Sud, astfel încât în luna aprilie a anului 1895 Mabel și fiii săi vor fi nevoiți să se întoarcă în Anglia fără acesta.

În scrisorile sale, Arthur mărturisea mereu că și-ar dori să fie din nou împreună cu familia sa. În luna noiembrie a anului 1895, s-a îmbolnăvit

▲ Andrew Lang (1844–1912), personalitate literară scoțiană. A fost pionier în domeniul cercetării mitologice, iar „Cartea albastră a basmelor" („The Blue Fairy Book") a fost prima din colecția de mituri și legende care cuprinde 12 cărți, fiecare dintre ele având câte o culoare diferită pe copertă. Preferata lui Tolkien era cel de-al doilea volum, „Cartea roșie a basmelor".

Biblioteca de amintiri

SAREHOLE MILL

Pe când John avea 4 ani, mama acestuia, Mabel, a găsit un loc în care familia ei putea trăi în tihnă și s-au mutat cu toții acolo. Acest loc era sătucul Sarehole, situat la periferia orașului Birmingham. Amintirea peisajelor aride din Africa de Sud și a răposatului său tată persista în memoria micuțului John, însă, în scurt timp, locul acesteia va fi luat de noi amintiri din Sarehole.

Sarehole era o adevărată comoară plină de frumusețe și o minunăție a naturii. În fiecare zi, John și fratele său Hilary se aventurau pe dealurile și pe colinele din acea regiune. Locul preferat al lui John era moara de apă. Se uita îndelung printre șipcile gardului care înconjurau clădirea și se mira la vederea roții care se învârtea. Într-o bună zi, pe când se afla la moară, John a îndrăznit să sară gardul în spațiul rezervat acesteia. Bărbatul care se ocupa de măcinat îl descoperă și țipă furios la el. Deoarece hainele sale erau mai mereu acoperite de făină, John și alți băieți erau îngroziți de acest bărbat și îl numeau „diavolul alb". Însă, deși le era frică de acest personaj, băieții considerau o provocare deosebită să se furișeze în preajma morii în timp ce „diavolul alb" nu era atent și apoi să o ia la sănătoasa de îndată ce erau descoperiți.

Pe lângă „diavolul alb", în vremurile copilăriei ștrengărești a lui John a mai existat un personaj, poreclit „diavolul negru". Acesta era un muncitor de la o fermă, care obișnuia să îi fugărească pe băieți de fiecare dată când îi prindea la cules de ciuperci într-un câmp pe care ei îl găsiseră. Această perioadă în care se juca în Sarehole l-a ajutat să își dezvolte imaginația. Zona poate fi descrisă ca un izvor nesecat de inspirație pentru lumile fantastice pe care le va crea mai târziu.

▲ Sarehole Mill, una dintre cele 50 de mori de apă care încă mai există în regiunea Birmingham. Începând din anul 1999, aici a fost organizat un eveniment pentru evocarea copilăriei lui J.R.R. Tolkien.

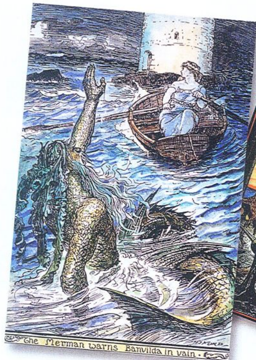
de reumatism articular acut și nu s-a mai putut deplasa în Anglia pentru a petrece sărbătorile de Crăciun alături de familie. Starea de sănătate a micuțului John părea să se amelioreze, însă boala lui Arthur se agrava. În luna februarie a anului următor, Arthur a murit, fără să mă aibă șansa de a se întoarce pe tărâmurile natale. A fost înmormântat în Bloemfontein.

Prevăzător, Arthur își investise economiile în mine, dar dividendele aferente acestei investiții nu vor fi suficiente pentru ca familia să poată duce un trai decent. Pentru a mai scuti din cheltuieli, Mabel s-a mutat împreună cu fiii săi în Sarehole (la acea vreme, un mic sătuc din Worcestershire), la perifieria orașului Birmingham. Satul se afla la 1,5 kilometri de sudul orașului Birmingham și era un cătun în care se afla o veche moară de apă, construită din cărămidă. Conform biografilor lui Tolkien, Sarehole a avut o influență deosebită asupra băiețelului de 4 ani și i-a fost sursă de inspirație pentru peisajele lumii fantastice pe care avea să le descrie în operele sale de mai târziu.

Fiind un copil de la oraș, John nu se putea obișnui nicidecum cu apucăturile grosolane și cu limbajul necioplit al copiilor din Sarehole; în schimb, a adoptat dialectul provincial. Mama celor doi, Mabel, s-a străduit să le ofere fiilor săi o bună educație. John era extrem de pasionat de limbaj; datorită acestui fapt, precum și educației oferite de mama sa, John știa să scrie și să citească încă de la vârsta de 4 ani.

Pasiunea lui John pentru limbaj era arzătoare și, de îndată ce mama sa a început să îl învețe latina, a arătat un interes tot mai mare pentru ortografia și fonologia limbii; în cele din urmă, a învățat să citească și să scrie în latină, precum și să recite din memorie pasaje în aceeași limbă. În timpul liber, îi plăcea să citească „Alice în Țara Minunilor" și nenumărate alte povestiri și se spune că îi plăcea în special cartea lui Andrew Lang, „Cartea roșie a basmelor" („The Red Fairy Book"). Tolkien nu doar citea cărți, ci începuse să scrie și povești. De cele mai multe ori, aceste basme aveau ca personaj central un dragon verde. La vârsta de 7 ani, Tolkien dădea semne că avea să devină un mare scriitor.

▼ Ilustrații din colecția de basme a lui Andrew Lang, „The Book of Romances" („Cartea aventurilor"), în dreapta, și „Arabian Nights" („Nopți arabe"), în stânga. Copiii de pretutindeni erau fascinați de aceste compilații de povești ale lui Lang.

O mamă și un fiu ghinioniști

Scrierea misterioasă

DUPĂ MOARTEA SOȚULUI EI, Mabel și-a crescut cei doi fii singură; însă, începând cu vârsta de 8 ani, John a început să se schimbe. La origine, atât familia lui Arthur Tolkien, cât și cea a soției sale era compusă din adepți ai Bisericii Anglicane; într-o zi, Mabel a intrat din greșeală într-o biserică catolică, i-a plăcut ceea ce a descoperit acolo și s-a convertit la catolicism. Bineînțeles că ceilalți membri ai familiei nu au fost de acord cu decizia ei, ceea ce a dus la pierderea susținerii financiare din partea acestora. Mabel reușise să depășească problemele financiare cu ajutorul familiei sale și al soțului său, iar întreruperea furnizării acestui sprijin reprezenta o problemă serioasă.

Credința ei era însă puternică și neclintită, indiferent cât de tare ar fi încercat cineva să o determine să se răzgândească. În plus, oricât de săraci ar fi fost, pentru ea problema referitoare la educația fiilor săi reprezenta o prioritate. Intenționa să îl înscrie pe John la celebra școală King Edward's College ale cărei cursuri le urmase și Arthur Tolkien, pentru ca apoi fiul ei să reușească să treacă de examenul de admitere. Deși la prima încercare, acesta a eșuat, el va reuși să ia examenul în toamna anului 1900. În cele din urmă, un unchi va arăta înțelegere față de situația lui Mabel și îi va oferi 12 lire, sumă solicitată pentru înscrierea la cursuri.

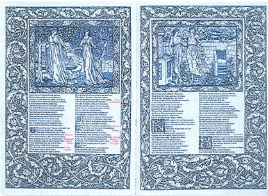
Deoarece școala era situată departe de casă, la o distanță de 6 kilometri, mama sa îl va însoți pe John la cursuri. Îi părea rău că fiul său trebuia să străbată o distanță atât de mare, de aceea a găsit un apartament ieftin de închiriat în Moseley, în apropierea centrului orașului Birmingham. Obișnuit cu liniștea zonei rurale în care crescuse, pe John l-a exasperat noul mediu, caracterizat de zgomotul tramvaielor și de poluarea produsă de fabrici. Din cauza construcției unei noi remize de pompieri, au fost nevoiți să părăsească această locuință și să se mute din nou, de data aceasta într-o suburbie a orașului Birmingham, în King's Heath. Nici acesta nu era un loc foarte plăcut, un tramvai trecea chiar pe lângă noua lor locuință; John a descoperit însă cu bucurie că în preajma șinelor creșteau flori, fapt care i-a mai alinat dorul de tărâmurile copilăriei. În această zonă se organiza un eveniment care urma să aibă o influență semnificativă asupra viitorului lui John Tolkien și care reprezenta șansa intrării în contact cu o limbă misterioasă.

În apropierea noii locuințe a familiei Tolkien se afla un depozit de cărbune, care a devenit unul dintre locurile de joacă ale lui John. Într-o zi, a descoperit pe un cărbune câteva cuvinte într-o limbă pe care nu o văzuse până atunci. Aceste cuvinte erau scrise în limba galeză, o limbă celtică. Mai târziu, John va asculta un cor cântând în limba galeză într-o biserică și va simți că această limbă este cea mai frumoasă din lume; va utiliza ulterior limba galeză ca fundament pentru limba elfă Sindarin.

▲ Un elev al școlii King Edward, aranjând litere. Școala întemeiată de regele Edward VI este renumită pentru programele de limbi străine. Tot aici a început și fascinația lui Tolkien pentru cuvinte.

Peisaj liniștit din Worcestershire, în jurul orașului Birmingham. Este locul natal al familiei mamei lui Tolkien, familia Suffield. De fiecare dată când se afla în Worcestershire, Tolkien simțea că aparține acestui loc.

▲ Câteva pagini dintr-o ediție a „Povestirilor din Canterbury" a lui Geoffrey Chaucer. Este vorba despre o colecție de 24 de povestiri și poeme spuse de pelerini care călătoreau înspre și dinspre catedrala din Canterbury, fiind cea mai reprezentativă lucrare scrisă în limba engleză medievală.

Clipe personale

LEGENDELE FAMILIEI TOLKIEN

În familia Tolkien exista un povestitor aparte în persoana mătușii lui John, Grace, sora mai mică a lui Arthur Tolkien, căreia îi plăcea să spună povești legate de istoria familiei sale. Avea încredere în talentul ei de povestitoare și împărtășea cu plăcere următoarea poveste. Strămoșii familiei Tolkien erau din provincia Hohenzollern, din Imperiul Romano-German, iar numele de familie al acestora era „von Hohenzollern". În perioada asediului, în anul 1529, strămoșul lui Tolkien, Georg von Hohenzollern, a luptat de partea Austriei împotriva forțelor otomane. În această perioadă, Georg a primit porecla „Tollkiehn", un derivat din cuvântul german care înseamnă „cutezanță". Mai târziu, prin căsătorie, familia și-a creat legături cu nobilimea franceză, iar numele care însemna „cutezanță" a fost galicizat. În această familie a străbunilor lui Tolkien, era și un cântăreț la harpsicord (un fel de clavecin). Pentru a scăpa de ghilotina care amenința capetele tuturor membrilor nobilimii de pe întreg teritoriul Franței, acest cântăreț a trecut strâmtoarea Dover în Anglia. Se spune că acesta a transformat numele „Tollkiehn" în „Tolkien", tocmai pentru a avea o sonoritate anglo-saxonă.

Sunt puține dovezile care să susțină aceste povești ale mătușii Grace, dar nu mai există alți membri ai familiei Tolkien care să dețină informații mai certe cu privire la originile familiei. Deoarece bunicul lui Tolkien administra o afacere specializată în producția de piane, părea să existe o anumită afinitate care să confirme astfel varianta mătușii Grace cu privire la străbunul care cânta la harpiscord. Indiferent cum ar fi fost, se pare că personalitățile membrilor familiei Tolkien făcea u ca poveștile pe care aceștia le spuneau să aibă un aer romantic. Acest lucru a devenit cu atât mai clar cu cât acest fler al povestirii s-a remarcat în talentul lui J.R.R. Tolkien de a crea povești fantastice.

Moartea bunicii lui Tolkien, imediat după moartea tatălui său, Arthur Tolkien, îl va distanța pe acesta de rudele dinspre tată. Rolul mătușii Grace se va diminua, iar John va fi tot mai influențat de familia Suffield, rudele din partea mamei sale.

Moartea preotului său și a mamei sale

John și-a petrecut copilăria mutându-se dintr-o locuință în alta și nu de puține ori a locuit la rude. Pe măsură ce s-a obișnuit cu viața de elev, școala a devenit mai mult decât un loc de studiu, un adevărat simbol al stabilității, un loc în care mintea sa putea zburda în voie.

Mama lui John însă nu se putea acomoda cu biserica din King's Heath. A început să caute o alta și astfel a descoperit biserica Birmingham Oratorio, situată la periferia orașului Birmingham. În circumscripția acesteia, taxa de școlarizare era mai scăzută comparativ cu cea de la King Edward's School și, în plus, fiul ei putea primi o educație catolică la școala de băieți pentru învățământ gimnazial, Saint Phillip's Grammar School. La începutul anului 1902, familia a închiriat o nouă casă în apropierea acestei școli la cursurile căreia John Tolkien, acum în vârstă de 10 ani, a fost înscris.

La biserică, John a avut ocazia de a-l întâlni pe părintele iezuit Francis Xavier Morgan, care va deveni mai târziu protectorul său. Părintele Morgan era un om inteligent și plin de viață, cu simțul umorului, cald și de o deosebită blândețe. Familia Tolkinen a simțit că, în sfârșit, și-a găsit un loc în care să trăiască în pace și stabilitate. Totuși, Mabel considera că nivelul educațional al școlii era prea scăzut, lucru care ar fi putut reprezenta o piedică în dezvoltarea abilităților fiului său; astfel, în anul 1903, îl va retrage de la școală și se va ocupa singură de educația lui. Câteva luni mai târziu, John va primi o bursă din partea King Edward's School și se va întoarce la școala pe care o urmase înainte.

Această schimbare va fi de bun augur pentru Tolkien. Profesorului lui John îi plăcea să îi pună pe elevi să vorbească în engleza veche. De asemenea, ei citeau cu voce tare „Povestirile din Canterbury" ale lui Geoffrey Chaucer (1343–1400) în limba engleză medievală (limba engleză vorbită în perioada 1150–1475). Se spune că această activitate școlară a reprezentat un catalizator pentru decizia tânărului John de a studia în profunzime istoria limbii engleze.

Însă necazurile nu aveau să ocolească familia Tolkien. În luna aprilie a anului 1904, mama lui John a început să aibă probleme de sănătate cauzate de diabet. Cei doi fii ai acesteia au fost încredințați unor rude, iar Mabel a fost nevoită să își canalizeze eforturile spre a se vindeca. În vara acelui an, a început să dea semne de însănătoșire, astfel încât și-a luat fiii înapoi în Rednal. Vor duce un trai similar celui din Sarehole, însă starea de sănătate a lui Mabel se va înrăutăți. Mabel și-a dat ultima suflare în data de 14 decembrie 1904. La numai 14 ani, John era orfan.

▲ În anul 1529, Imperiul Otoman a asediat Viena cu intenția de a-și extinde autoritatea asupra Europei Centrale. Se spune că trupele Imperiului Otoman au fost înfrânte cu ajutorul membrilor unei anumite familii de nobili; poate că era vorba chiar despre clanul von Hohenzollern despre care relata mătușa Grace în povestea cu privire la străbunii familiei sale.

▶ Cel mai lung nume al unei gări poate fi văzut pe acest indicator în această gară din Țara Galilor (Wales). Trenul cu cărbune reperat de Tolkien avea și el inscripționată o astfel de denumire celtică. Nantyglo și Tredegar sunt cuvinte din limba galeză pe care Tolkien le-a putut citi pe o laterală a trenului. Limba galeză a rezistat intruziunilor elementelor de vocabular anglo-saxone și latine timp de mai multe secole și continuă să își mențină trăsăturile distincte, fiind utilizată și în zilele noastre.

Tolkien descoperă poemele epice

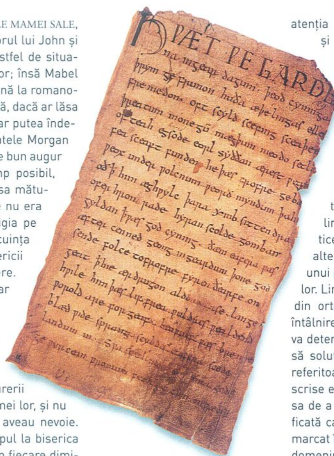
Adevăratul cămin

CONFORM ULTIMELOR DORINȚE ALE MAMEI SALE, părintele Morgan a devenit protectorul lui John și al fratelui acestuia. De obicei, în astfel de situații, orfanii erau lăsați în grija rudelor; însă Mabel se convertise de la Biserica Anglicană la romano-catolicism și îi era teamă de faptul că, dacă ar lăsa băieții în grija unei rude, aceasta i-ar putea îndepărta de Biserica Catolică. Și părintele Morgan gândea la fel, considerând că ar fi de bun augur să găsească, în cel mai scurt timp posibil, un cămin pentru cei doi. A ales casa mătușii acestora, Beatrice Suffield, care nu era interesată în mod deosebit de religia pe care o îmbrățișau cei doi băieți. Locuința acesteia se afla în apropierea Bisericii Oratorio și avea destule camere. Locuia singură, nu avea copii, iar casa era primitoare.

Totuși, se poate spune că această femeie era cam nechibzuită. Deși le oferea băieților lucrurile esențiale de care aveau nevoie, nu dădea nicio atenție mâhnirii și durerii acestora, cauzate de pierderea mamei lor, și nu le oferea alinarea de care aceștia aveau nevoie. Băieții preferau să își petreacă timpul la biserica Oratorio decât în casa mătușii lor. În fiecare dimineață, după ce se trezeau, frații Tolkien porneau spre biserică și participau la slujbă, iar apoi se îndreptau spre școală. După cursuri se întorceau la biserică și își petreceau majoritatea timpului acolo. Pentru frații Tolkien, biserica Oratorio era adevăratul lor cămin.

Tainele limbajului

Tolkien se simțea bine la școală și începuse să-și facă mulți prieteni. Dovedise încă din copilărie o curiozitate debordantă cu privire la studiul limbilor, iar King Edward School era, de altfel, mediul ideal pentru ca talentul său să se dezvolte. Robert Gilson, directorul școlii, îi încuraja pe elevi să studieze limbile clasice, iar fostul său profesor îi dăduse diferite cărți pentru studiu. Printre acestea se afla un curs de inițiere din care Tolkien va acumula cunoștințe privind limba engleză veche (limba engleză vorbită în perioada 450–1150). Această carte va trezi în Tolkien pasiunea pentru limba engleză veche. În cele din urmă, John a avut posibilitatea de a citi „Beowulf", cel mai vechi poem epic scris în limba engleză veche (în secolul al VIII-lea de către un autor necunoscut). Încântat de această realizare, John și-a îndreptat atenția asupra povestirii medievale „Sir Gawain și cavalerul verde" („Sir Gawain and the Green Knight"), care era scrisă în limba engleză medievală din secolul al XIV-lea și al cărei autor nu se cunoștea cu certitudine. Această povestire va trezi și mai mult interesul său pentru domeniul lingvistic. În anul 1908, la vârsta de 16 ani, John, ajuns în ultimul an de studii, va începe primul său demers important în lingvistică. Inițial, va încerca să inventeze o nouă limbă care să aibă la bază modele lingvistice din latină, greacă, germană, franceză și alte limbi. Într-o bună zi, a primit din partea unui prieten un studiu introductiv în limba goților. Limba goților dispăruse, dar unele elemente din ortografia acesteia se păstraseră. Această întâlnire cu un studiu introductiv în limba goților îl va determina pe Tolkien să ia decizia de a încerca să soluționeze neajunsurile privind cunoștințele referitoare la limba goților, pe baza materialelor scrise existente la acea dată. Această strădanie a sa de a reconstrui o limbă moartă putea fi clasificată ca un proiect de lingvistică comparată și a marcat începutul activității lui Tolkien de o viață în domeniul lingvisticii.

▲ Manuscris al lui „Beowulf", un poem epic cu autor necunoscut (din colecția bibliotecii British Museum). Analizând textul acestui manuscris, se poate observa faptul că limba engleză veche era destul de diferită de limba engleză modernă.

Pe de altă parte, Hilary Tolkien nu era deloc interesat să învețe atât de mult precum fratele său. După ce și-a încheiat stagiul militar în Armata britanică, va administra câteva culturi de orhidee și de legume în regiunea rurală a Angliei.

Prima iubire a lui Tolkien

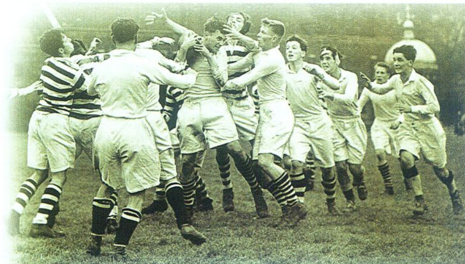
Părintele Morgan a înțeles că viața fraților Tolkien alături de mătușa Beatrice nu era deloc plăcută pentru aceștia. Așadar, a căutat un alt cămin pentru cei doi. Astfel, a găsit în cele din urmă un cămin potrivit în casa doamnei Faulkner, situată pe o stradă dosnică, în imediata apropiere a bisericii Oratorio.

În anul 1908, frații Tolkien au fost găzduiți la reședința Faulkner. În acea casă mai locuia un orfan, o tânără pe nume Edith Mary Bratt. Era o fată frumoasă, subțirică, cu o constituție firavă, cu păr cenușiu și trăsături bine definite. Avea 19 ani și era cu trei ani mai mare decât John Tolkien. Fiind un copil nelegitim, nu cunoștea numele tatălui său, care murise cu cinci ani în urmă. În cele din urmă, John se va îndrăgosti de această fată pe care a întâlnit-o datorită unor circumstanțe nefericite, asemeni celor în care el însuși se afla.

◂ Goții au emigrat din Peninsula Scandinavă și au ocupat teritoriul de la nordul Mării Negre, până la mijlocul secolului al II-lea d.Hr. După aceea, s-au împărțit în goții orientali și goții occidentali. Ei au reprezentat o amenințare pentru Imperiul Roman de Apus din secolul al V-lea până în secolul al VIII-lea și au reușit să își stabilească un regat al lor în Peninsula Iberică. Cu toate acestea, regatul goților orientali a fost distrus de Imperiul Bizantin, în timp ce regatul goților occidentali a fost distrus de expansiunea arabă în Europa, care s-a soldat cu ocuparea Peninsulei Iberice. Consecința a fost dispariția limbii goților. Portretele înfățișate aici aparțin regilor goților occidentali Athaulf (sus, a domnit între anii 410–415 d.Hr.) și Athanagild (jos, a domnit între anii 555–567 d.Hr.).

În această perioadă, Tolkien se simțea foarte bine la școală și își trăia din plin viața de elev. Era cu totul implicat în realizarea discursurilor pentru o competiție pe teme juridice, iar în timpul liber îi plăcea foarte mult să joace rugby. Nu se poate spune că avea constituția care să îl facă potrivit pentru un astfel de sport, dar se pregătise în acest sens cu mare elan și prin antrenamente dârze. La un moment dat, și-a spart nasul, însă s-a bucurat de îndeajuns de mult succes pentru a fi selectat în echipa școlii. De asemenea, a fost apreciat și recunoscut de către conducerea școlii pentru abilitățile sale lingvistice, care îl recomandau pentru o bursă la Universitatea Oxford. Cu toate acestea, Tolkien era mai degrabă preocupat de pasiunea lui de a crea limbi noi și de dragostea nebună pentru Edith.

◂ În Anglia acelei vremi, a urma cursurile unei școli particulare de băieți în care toți elevii dormeau în dormitoare comune (pension) era un semn de bună condiție socială. Se spune că acest sport a fost creat în cadrul uneia dintre aceste școli, Școala de Rugby (The Rugby School), când, în timpul unui meci de fotbal, unul dintre jucători a luat mingea în brațe și a început să alerge cu ea. J.R.R. Tolkien era pasionat de astfel de sporturi masculine în perioada în care a fost elev.

▸ O scenă din „Alice în Țara Minunilor" a lui Lewis Carroll în care eroina bea Ceaiul Nebunilor, alături de Pălărier și de Iepurele de Martie. Aceasta era una dintre cărțile preferate ale lui Tolkien.

DIN CULISE

ISTORIA TIMPURIE A LITERATURII ENGLEZE FANTASTICE

Tolkien deplângea starea literaturii engleze pentru copii, afirmând că nu existau decât manuale elementare și mici broșuri de creații populare care nu meritau să fie luate în considerație. Cu toate acestea, cea mai mare parte a literaturii pentru copii citite astăzi în lume este reprezentată de povești care au fost create în Anglia.

Manualele elementare erau cărticele de o palmă, apărute în secolul al XVII-lea, în care erau prezentate alfabetul, numerele și câteva poeme scurte. Broșurile cu creații literare erau de dimensiuni mici, comercializate la prețuri de nimic de vânzători ambulanți. Erau publicații realizate într-un mod foarte rudimentar și de o calitate îndoielnică, după cum, de altfel, afirma Tolkien. În anul 1744, va avea loc un eveniment epocal. În fața catedralei Saint Paul din Londra, s-a deschis prima librărie cu cărți pentru copii. John Newberry, un fost vânzător ambulant de medicamente, începuse să vândă acolo cărți de o calitate superioară. Una dintre acestea era compilația „Mother Goose Nursery Rhymes".

Aceste cărți pentru copii din perioada timpurie au fost scrise de femei care erau meditatori ai copiilor membrilor burgheziei. Ele au creat povești, una după alta, în scopuri educative. Cu toate acestea, începând cu cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, s-a conturat un nou gen care nu intenționa nici să educe, nici să facă prozelitism, ci să îi atragă pe copii într-o lume imaginară. Acesta era genul fantastic (cunoscut și drept fantasy). Cei mai recunoscuți autori ai acestei mișcări literare erau „cei trei mari" ai literaturii engleze fantastice: Lewis Carroll („Alice în Țara Minunilor" – „Alice's Adventures in Wonderland"), Charles Kingsley („Copiii apelor" – „The Water Babies") și George MacDonald („Prințesa și spiridușul" – „The Princess and the Goblin"). De asemenea, tot în zorii acestei mișcări au fost create și lucrările de larg consum ale literaturii pentru copii, precum „Iepurașul Peter" („Peter Rabbit") a lui Beatrix Potter și „Ursulețul Winnie" („Winnie the Pooh") a lui A.A. Milne. Această perioadă a fost denumită „perioada de aur a literaturii engleze pentru copii". J.R.R. Tolkien s-a născut în această epocă și va crește citind operele acestor autori.

Perioada debutului strălucitor al vieții lui Tolkien

Organizația semi-secretă „Tea Club and Barrovian Society"

TOLKIEN SE GÂNDEA TOT TIMPUL LA EDITH; cei doi s-au îndrăgostit destul de repede unul de celălalt, însă părintele Morgan a aflat despre idila lor. El era acum ca un fel de tată pentru Tolkien și era dezamăgit de faptul că acesta își neglijase studiile după ce se îndrăgostise de fata cu care împărțea aceeași locuință. Astfel, i-a spus lui Tolkien să se despartă de Edith și să se mute într-o nouă locuință. A încercat să o întâlnească pe Edith în secret, însă nu putea scăpa de privirea aprigă a părintelui Morgan; în cele din urmă, nu i s-a mai permis nici măcar să îi scrie scrisori lui Edith, nici să se întâlnească singur cu ea, și toate acestea deoarece părintele Morgan era acum protectorul său. Mama lui Tolkien îi ceruse acestuia să aibă grijă de fiul său până când va împlini 21 de ani. Tolkien a ascultat de îndemnurile părintelui Morgan, însă acest fapt a răcit relația dintre ei; astfel, Tolkien a încetat să mai viziteze biserica Oratorio cu aceeași frecvență cu care o făcea înainte. Nemaiavând o direcție spre care să își canalizeze energiile, s-a aplecat cu perseverență asupra activității școlare.

Biblioteca din cadrul King Edward's School era administrată de câtiva reprezentanți ai aristocrației. În anul 1911, acest rol a fost preluat de Tolkien, alături de alți câtiva studenți, printre care și Christopher Wiseman, care era un bun cunoscător al științelor naturale și al muzicii, precum și Robert Gilson, ale cărui domenii preferate erau pictura și desenul. În afară de ei, mai erau trei sau patru studenți. Băieții aveau timp liber la dispoziție și au început să organizeze întâlniri „la ceai" (*tea parties*), în care discutau cu înflăcărare despre artă și literatură. Acest cerc de colegi a fost denumit „Tea Club", iar primele întâlniri au fost organizate în biblioteca școlii, mai apoi ele desfășurându-se într-o cafenea din Barrow's Department Store. Aceasta a dus la schimbarea denumirii clubului în „Barrovian Society", barrovian fiind un derivat al cuvântului barrow. Numărul membrilor a fluctuat, deoarece aceștia veneau și plecau, însă Wiseman, Tolkien și Gilson au reprezentat mereu nucleul constant al organizației, cunoscută drept „T.C.B.S.", acronimul pentru „Tea Club and Barrow Society". Membrii organizației semi-secrete se adunau, uniți fiind de sentimente de camaraderie, și făceau schimb de opinii, într-o atmosferă de efervescență intelectuală.

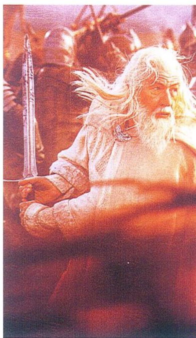
Acumularea de cunoștințe

Toți membrii clubului cunoșteau literatura clasică greco-romană; pe lângă aceasta, fiecare dintre ei era specializat într-un domeniu anume. Se crea astfel un echilibru care a făcut ca întâlnirile T.C.B.S să aibă o semnificație deosebită pentru cei trei camarazi, pe măsură ce legăturile dintre ei se solidificau. Mai târziu, clubul avea să primească un nou membru: Geoffrey Smith. Era o prezență oarecum „periferică" în grup și participa ocazional la întâlniri, pentru a discuta despre literatura modernă, literatura engleză și, specializarea sa, poezia. Cu toate acestea, grație influenței sale, Tolkien și-a descoperit o nouă înclinație, cea față de aprecierea reală a semnificației poeziei. În această perioadă înfloritoare din punct de vedere intelectual, Tolkien era preocupat și de pregătirile pentru provocarea căreia trebuia să îi facă față, și anume aceea de a acumula calificările necesare pentru o bursă la Universitatea Oxford. În data de 17 decembrie 1910, în cadrul Exeter College, Universitatea Oxford, Tolkien a luat examenul de admitere pentru studii specializate în limbile clasice. De asemenea, părintele Morgan l-a ajutat și acum, iar ușa către lumea literaturii se deschidea încă mai larg și mai sigur pentru Tolkien.

Din moment ce admiterea la universitate era o problemă rezolvată, Tolkien își putea petrece timpul liber după voia inimii, fără ca acest lucru să interfereze în vreun fel cu activitatea sa la cursuri. Devenise absorbit de mitologia Europei de nord, iar aceste studii vor avea o semnificativă influență în activitățile sale creative de mai târziu.

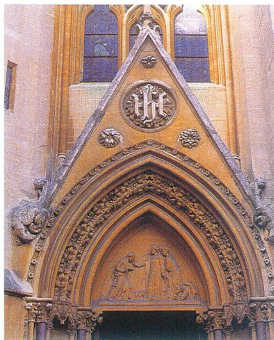
„Kalevala", o importantă compilație a mitologiei finlandeze, era preferata lui Tolkien. Cu privire la aceasta, Tolkien afirma că, cu cât citea mai mult, cu atât se liniștea, iar lectura devenea tot mai plăcută. Înainte de absolvire, tradiția era să se joace o piesă din literatura greacă; Tolkien va avea rolul lui Hermes în producția școlii bazată pe piesa lui Aristofan, „Pacea". După acest moment, cortina a căzut peste anii de tinerețe petrecuți de Tolkien la King Edward's College.

Tolkien a profitat de timpul liber pe care l-a avut după ce a absolvit cursurile din cadrul King Edward's College și, înainte de a începe cursurile la universitate, a pornit spre Elveția împreună cu fratele său Hilary și cu alți camarazi ai acestuia. În această perioadă, Tolkien a cumpărat diverse cărți cu peisaje de toamnă; dintre acestea, a pus deoparte o ilustrație cu un om care stătea pe niște pietre lângă trunchiul unui copac. Era un bătrânel cu barbă albă, care purta o pălărie albă cu boruri largi și o manta lungă. Bătrânelul avea o expresie veselă pe chip. Mai târziu, Tolkien va pune „originea lui Gandalf" pe seama

▲ Vrăjitorul Gandalf, într-o secvență din filmul „Stăpânul inelelor". Deși conform descrierilor din romanele lui Tolkien vrăjitorii aveau o înfățișare umană, ei erau, de fapt, spirite trimise pe Pământul de Mijloc pentru a-i ajuta pe cei care se luptau cu Stăpânul Întunericului, Sauron. Semnul distinctiv al acestora era reprezentat de toiagul magic, un simbol al acestei misiuni. „Gandalf" este un cuvânt derivat din alte cuvinte care aparțin limbii islandeze și care înseamnă „elf care folosește magia".

Vedere exterioară a clădirii Exeter College din cadrul Universității Oxford. Colegiul a fost fondat în anul 1312 și a dat lumii mulți artiști și scriitori. J.R.R. Tolkien a fost unul dintre aceștia; Exeter College era pentru Tolkien un loc în care se putea bucura din plin de tinerețea sa.

▲ Decorațiunile care împodobesc intrarea în capela aparținând Exeter College. George Gilbert Scott, arhitectul reprezentativ al mișcării victoriene gotice, a proiectat această capelă după modelul uneia din Paris; Tolkien considera însă că este o construcție de prost gust.

Versiune diferită

O CĂLĂTORIE ÎN FRANȚA ȘI UN INCIDENT NEPREVĂZUT

Tolkien era total absorbit de cercetările sale la universitate, dar nu se poate spune că nu mai avea nicio altă preocupare în afara studiului. Într-o vacanță, în anul 1913, a plecat la Paris, unde avea să lucreze ca meditator pentru doi copii mexicani. Cu toate acestea, călătoria s-a dovedit a fi atât de dezastruoasă încât probabil că își dorea să aibă orice altă slujbă decât aceea de profesor.

După sosirea la Paris, s-a întâlnit cu mătușa celor doi copii. Tolkien își dorise de mult să vadă Parisul și și-a rezervat puțin timp liber pentru a hoinări pe străzile capitalei. Era fascinat de toate lucrurile noi și neobișnuite pe care le întâlnea. După ce a stat în această zonă pentru câteva zile, au pornit spre Bretania, mai ales că băieții pe care îi avea în grijă sperau să viziteze această regiune. Și el intenționa să se relaxeze într-o astfel de regiune, dar când a ajuns acolo și a privit în jur, nu a văzut „decât gunoaie și turiști". Acesta este modul în care Tolkien își exprima dezamăgirea, într-o scrisoare către Edith. Pentru a înrăutăți lucrurile, un incident avea să transforme această călătorie într-o experiență îngrozitoare. Într-o zi, Tolkien a ieșit cu unul dintre elevii săi și cu mătușa acestuia la o plimbare. O mașină s-a urcat pe trotuar și a lovit-o pe tânăra mătușă a băiatului. Viața femeii era pe muchie de cuțit, iar Tolkien a dus-o în grabă înapoi la hotel. Cu câteva ore mai târziu, femeia a murit. Vacanța lui Tolkien s-a transformat într-o experiență neplăcută; a trebuit să se ocupe de cele necesare pentru a trimite corpul neînsuflețit al femeii în Mexic. Acest incident va rămâne în amintirea lui Tolkien ca unul dintre cele mai groaznice experiențe din viața sa. Apoi, Tolkien nu a mai acceptat nicio slujbă în afara granițelor țării, atâta timp cât încă avea cu ce să se întrețină.

▲ Dinard, locul tragicei amintiri a lui J.R.R. Tolkien. Era cea mai cunoscută destinație de agrement din regiunea Bretaniei. Imaginea bicicliștilor străbătând orașul Dinard este emblematică pentru acesta.

acestei colecții de imagini autumnale. Prin diversele sale activități, Tolkien va descoperi acele cunoștințe care vor funcționa asemeni unui izvor de idei pentru eforturile sale creative de mai târziu și le va acumula în mod constant.

Viața de student

În anul 1911, Tolkien, în vârstă de 19 ani, va intra la Universitatea Oxford. La acea vreme, cei mai mulți studenți proveneau din rândurile aristocrației, însă la Exeter College nu existase niciun fel de discriminare de această natură, de aceea Tolkien a putut, în scurt timp, să se adapteze noului stil de viață. Nu era neapărat interesat de cursurile corespunzătoare specializării sale, și anume limbile clasice; de îndată ce a descoperit lingvistica comparată, a devenit fascinat de aceasta. Profesorul Joseph Wright era specialist în lingvistica comparată și, în același timp, autorul manualului de limbă a goților care a reprezentat o revelație pentru Tolkien. Lingvistica comparată nu se ocupă doar de structura limbilor; ea folosește limbajul pentru a descoperi rădăcinile popoarelor. Totodată, le permite lingviștilor să lucreze asemeni unor arheologi ai limbii, utilizând rămășițele limbilor dispărute pentru a reconstrui istoria civilizațiilor apuse. Lingvistica va reprezenta astfel o bază care va susține strădania lui Tolkien de a reînvia mitologia.

Încă din copilărie, Tolkien fusese interesat de limba galeză și a început să o studieze la Universitatea Oxford. Acest lucru a fost posibil grație recomandărilor profesorului Wright. Între timp, la King Edward's College, organizația semi-secretă T.C.B.S. continua să activeze deoarece cei doi camarazi de odinioară ai lui Tolkien, Wiseman și Wright, erau încă la școală și nu se înscriseseră la universitate. Deseori, ei îl invitau pe Tolkien la întâlnirile organizației.

Odată ajuns la vârsta de 21 ani, Tolkien ieșea de sub tutoratul părintelui Morgan. La câteva zile după aniversarea acestei vârste, Tolkien a și plecat să o întâlnească pe Edith. Aceasta însă simțise că Tolkien o va uita în cei trei ani de zile cât avuseseră de așteptat pentru a se putea întâlni iar, așa că acceptase o cerere în căsătorie. Când a aflat că sentimentele sincere ale lui Tolkien față de ea nu se schimbaseră, Edith a anulat logodna cu respectivul bărbat. Dragostea ei pentru Tolkien este dovedită inclusiv de faptul că a trecut de la Biserica Anglicană la credința romano-catolică; în anul 1914, cei doi s-au logodit.

Barrow's Department Store, locul favorit de întâlnire al membrilor organizației T.C.B.S.

O lume fantastică

Începuturile mitologiei

ÎNTR-UNA DIN ZILELE din perioada studenției sale, Tolkien a descoperit un poem intitulat „Christ", aparținând poetului mistic Cynewulf. Era scris în limba engleză veche, iar lui Tolkien i-a plăcut mult. Simțea că acest text reprezintă mitologia antică a poporului englez. După lectura acestuia, Tolkien a afirmat că a simțit ca și cum acel ceva care stagnase până atunci în forul său interior se trezise brusc. Astfel, Tolkien s-a decis să se apuce de treabă, folosindu-și imaginația în scopul reînvierii acestei mitologii pierdute. Și-a petrecut întreaga vară a anului 1914 în extremitatea de sud-vest a Angliei. Pe parcursul acestei vacanțe, a scris poemul narativ „Călătoria lui Eärendel, luceafărul de seară" („The Voyage of Eärendel the Evening Star"). Lucrările lui Tolkien în calitatea sa de creator de mitologii erau acum în plină desfășurare.

Experiență de război

Tolkien își petrecea mult timp alături de prietenii săi din cadrul organizației T.C.B.S. și se pare că influența acestora asupra sa a fost covârșitoare. Pentru a-și arăta mulțumirea față de grupul de la care învățase atât de multe lucruri, Tolkien a început să scrie poezie. În această perioadă a izbucnit Primul Război Mondial. Anglia a intrat în război împotriva Germaniei, și întreaga Europă se afla într-o stare generală de haos. În timp ce majoritatea tinerilor de pretutindeni doreau să se înroleze în armată pentru a participa la eforturile de luptă de pe front, Tolkien persevera în dorința sa de a-și finaliza studiile universitare. La acea vreme, se implementa un sistem conform căruia înrolarea în armată putea fi amânată până la încheierea studiilor, iar Tolkien a profitat de acest lucru. A participat la instruirea militară în timp ce își continua studiile universitare.

În luna iunie a anului 1915, Tolkien și-a luat bacalaureatul fără probleme. Cu toate acestea, venise vremea să răspundă ordinului de încorporare. A fost repartizat la un batalion de infanterie, Lancashire Fusiliers. La începutul anului următor, a început să fie interesat de utilizarea codurilor și a cifrurilor și a reușit să devină ofițer la Transmisiuni. A fost înaintat la acest grad imediat după ce s-a hotărât că-și dorea acest lucru.

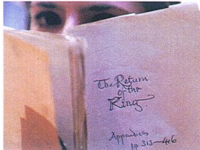
În timp ce războiul se extindea, Tolkien a început să se gândească la căsătoria sa cu Edith, înainte să fie trimis pe frontul de luptă. De asemenea, pentru a lăsa în urma lui un oarecare capital, s-a decis să își vândă poeziile. A câștigat încredere în sine în momentul în care libraria Blackwell i-a cumpărat poemul „Goblin Feet", dar toate celelalte poeme pe care le trimisese editurilor au fost refuzate și returnate. La data de 22 martie 1916, are loc ceremonia de căsătorie dintre Tolkien și Edith, într-o catedrală catolică din Warwick. Se spune că la această ceremonie părintele Morgan, cel care îi despărțise pe cei doi cu ceva timp în urmă, a avut pentru ei numai urări de bine.

În data de 4 iunie, la aproximativ două luni după căsătorie, Tolkien ajunge în tabăra militară din Etaples, în Franța. Mai târziu, Tolkien va participa ca ofițer de transmisiuni în bătălia de pe Somme. Numai

▲ Primul Război Mondial - bătălia de pe Somme, 1916

▼ O parte din manuscrisul celui de-al treilea volum al trilogiei „Stăpânul Inelelor – Întoarcerea Regelui" („The Return of the King"), așa cum a fost scris de mâna lui Tolkien. Multe dintre scrisorile și manuscrisele lui Tolkien au fost frecvent scoase la licitație în ultimii ani.

Lista lucrărilor lui Tolkien și anii în care acestea au fost publicate	
1925	„Sir Gawain și Cavalerul Verde" („Sir Gawain and the Green Knight")
1937	„Hobbitul" („The Hobbit")
1949	„Farmer Giles of Ham"
1954	„Stăpânul inelelor", volumele 1 („Frăția Inelului" - „The Fellowship of the Ring") și 2 („Cele două turnuri" - „The Two Towers")
1955	„Stăpânul Inelelor" („The Lord of the Rings"), volumul 3 („Întoarcerea Regelui" - „The Return of the King")
1962	„Aventurile lui Tom Bombadil" („The Adventures of Tom Bombadil")
1964	„Copac și frunză" („Tree and Leaf")
1967	„Smith of Wotton Major"
1976	„Scrisori de la Moș Crăciun" („The Father Christmas Letters")
1977	„Silmarillion" („The Silmarillion")
1982	„Dl Bliss" („Mr. Bliss")
1998	„Roverandom"

CĂLĂTORII ÎN TIMP

MITOLOGIA LUI TOLKIEN DE-A LUNGUL VREMII

Eforturile creative ale lui Tolkien au început odată cu poeziile pe care le-a scris. Poemele vor fi incluse în lucrările sale târzii, iar volumul acestora a fost rezultatul procesului de creare a unei istorii a limbilor pe care le inventase. Toate acestea vor începe să fie adunate în „Silmarillion" („The Silmarillion"). Tolkien intenționase să creeze o nouă mitologie, dar i-a stat în cale propriul perfecționism, astfel încât eforturile sale creative au luat o direcție total neprevăzută.

Deoarece scrierea la „Silmarillion" stagna, Tolkien are o nouă idee. De fiecare dată când își va pregăti copiii pentru culcare, le va spune povești, astfel încât va putea scrie povești simple și ușor de înțeles în loc să creeze o povestire complicată, precum cea începută în „Silmarillion". A doua zi, Tolkien va scrie o poveste pentru fiul său, John, care își pierduse cățelușul de pluș. Povestea s-a intitulat „Roverandom"; era povestea unui câine care reușise să îl supere pe un vrăjitor răutăcios care îl transformă într-un cățeluș de pluș. În cele din urmă, băiețelul își pierde cățelușul de pluș. Tolkien a observat că poveștile pe care le scria erau pe placul copiilor și acest lucru l-a făcut să scrie alte și alte povești și să creeze personaje care să fie îndrăgite de copii, precum Tom Bombadil. Imaginația sa debordantă va atinge punctul culminant în „Hobbitul" („The Hobbit") și în „Stăpântul Inelelor" („The Lord of the Rings").

Tolkien a lăsat lucrarea „Silmarillion" neterminată. Fiul său și cel mai mare fan al acestuia, Christopher, va aduna toate materialele scrise de tatăl său, care aveau legătură cu „Silmariallion", astfel încât lucrarea va fi finalizată și publicată în anul 1977. În mare parte, datorită eforturilor fiului său, toate lucrările lui Tolkien sunt citite astăzi de către fani din întreaga lume. De asemenea, nu trebuie să uităm contribuțiile lui Tolkien în calitate de cercetător, precum ediția „Sir Gawain și Cavalerul Verde" („Sir Gawain and the Green Knight"), utilizată și astăzi ca text de studiu pentru elevii care studiază literatura engleză.

în prima zi a acestei bătălii, 20 000 de soldați englezi și-au pierdut viața și aproximativ 58 000 au fost răniți. Cadavrele zăceau peste tot pe câmpul de luptă, iar mirosul greu al cărnii intrate în putrefacție încărca aerul. Era un adevărat iad pe pământ, iar Tolkien nu va putea uita niciodată aceste imagini.

Tolkien nu era de acord cu identificarea unor alegorii în lucrările sale, dar, în același timp, se știe faptul că este imposibil ca un autor să scrie fără să fie influențat de propriile experiențe de viață; se spune astfel că experiențele de război ale lui Tolkien se reflectă în trilogia „Stăpânul Inelelor" („The Lord of the Rings"). Unii afirmă chiar că personajul Samwise Gamgee care îl însoțește pe personajul principal, Frodo Baggins și îl ajută pe întreg parcursul povestirii, evocă imaginea soldaților englezi din batalionul său, pe care Tolkien i-a cunoscut și i-a respectat.

Ultima dorință a unui prieten apropiat

Ceilalți doi membri importanți ai T.C.B.S., Geoffrey Smith și Robert Gilson, vor muri pe front. Înainte ca acest lucru să se întâmple, Smith i-a trimis o scrisoare lui Tolkien, care reprezenta un fel de testament al acestuia, testament care îi va da lui Tolkien determinarea de care avea nevoie pentru a continua eforturile sale creative pentru tot restul vieții.

Deoarece și Tolkien avea să participe la bătălia de pe Somme, exista o mare probabilitate ca și el să fie ucis pe câmpul de luptă. A fost practic salvat de o febră care avea cauze necunoscute. Soldații obișnuiau să o numească „febra tranșeelor". Tolkien s-a îmbolnăvit la data de 27 octombrie 1915 și boala nu a cedat. La data de 8 noiembrie, a fost trimis înapoi în Anglia, unde a fost internat într-un spital din Birmingham. A început să scrie primul său volum legendar pe patul de spital. Însemnările lui Tolkien din acea perioadă purtau titlul „Cartea povestirilor pierdute" („The Book of Lost Tales"), însemnări care vor deveni cunoscute cu titlul „Silmarillion" („The Silmarillion").

Lucrarea descrie crearea universului și modelarea pământului, continuând cu descrierea conflictelor pentru obținerea unor bijuterii elfe, denumite „silmarils". Era o povestire detaliată și complexă, cu acele tipuri de eroi și de zeități care vor deveni mai apoi binecunoscute în trilogia „Stăpânul Inelelor". Unul dintre obiectivele pe care Tolkien le urmărea prin această lucrare era crearea unei istorii a limbii pe care o inventase, limba „quenya" pe care, de altfel, a și finalizat-o, în anul 1915. Tolkien și-a dedicat întreaga viață creării unei lumi fantastice, iar baza limbilor vorbite în această lume, precum și istoria acesteia, întinsă pe durata mai multor milenii, se găsește în „Silmarillion". Anumite fragmente din „Silmarillion" vor fi preluate și dezvoltate în imaginația lui Tolkien, pentru ca apoi acestea să poată fi regăsite în „Hobbitul" și în „Stăpânul Inelelor".

▲ Un amurg fantasmagoric în Cornwall, impregnat în roșu stacojiu. Acest gen de peisaje au căpătat viață în mitologia lui Tolkien.

▼ Soldați în tranșee în timpul Primului Război Mondial.

Zile de creație și cercetare

Entuziasmul unei noi vieți

SE SPUNE CĂ, pe când era înrolat în armată, Tolkien nu se gândea la nimic altceva decât la întoarcerea la Oxford. Dorința lui se va împlini odată cu sfârșitul Primului Război Mondial, în anul 1918. Cursurile universității fuseseră suspendate în perioada conflictului, dar Tolkien și-a putut găsi de lucru în cadrul grupului editorial al Dicționarului Oxford al Limbii Engleze („Oxford English Dictionary"). În momentul în care războiul s-a încheiat, la data de 11 noiembrie, Tolkien a primit din partea armatei permisiunea de a se întoarce la Universitatea Oxford. Cu un an înainte i se născuse un fiu, John Francis Reuel Tolkien. Tolkien avea 26 de ani. În cele din urmă, va putea duce o adevărată viață de familie, alături de micuțul John și de soția sa Edith care se rugase fără încetare ca soțul ei să se întoarcă teafăr acasă de pe câmpul de luptă. Tolkien va începe o nouă viață într-o casă închiriată pe strada Saint John, numărul 50, din Oxford.

În anul 1919, familia Tolkien se va muta într-o nouă locuință, fiind bucuroși de faptul că aveau în sfârșit o casă a lor. Tolkien era destul de mulțumit cu activitatea sa editorială și, mai târziu, avea să spună că în cei doi ani cât a lucrat în această poziție a învățat mai multe lucruri decât în oricare alți doi ani din viața sa. În plus, Tolkien mai dădea și lecții particulare, ceea ce îi aducea venituri considerabile. Adunase atât de mulți bani din activitatea de profesor particular încât și-a putut permite să demisioneze din postul de redactor la dicționar. În timpul liber, continua să scrie la „Silmarillion". Petrecea apoi nenumărate ore la clubul de eseuri al Exeter College, citind din compozițiile sale studenților.

Tolkien și-a înaintat candidatura ca răspuns întârziat la propunerea Universității din Leeds pentru postul de asistent de limba engleză, trecând cu brio peste procedura de selecție. Deoarece Edith era din nou însărcinată, a fost nevoit să călătorească singur spre Leeds, un oraș cenușiu în care majoritatea locuitorilor lucrau ca mineri. Inițial, Tolkien s-a simțit încurcat și dezamăgit de noul său domiciliu. Aceasta deoarece era obișnuit cu verdeața abundentă și atmosfera victoriană din Oxford, în timp ce Leeds se afla în contrast cu locurile cu care era obișnuit. Pentru o vreme, va avea o existență destul de agitată, aflându-se în cursul săptămânii în Leeds, în timp ce sfârșitul de săptămână și-l petrecea cu familia, în Oxford. Între timp, se va naște și cel de-al doilea fiu al său. Numele acestuia va fi Michael și, în preajma primei aniversări a acestuia, familia Tolkien s-a mutat în Leeds.

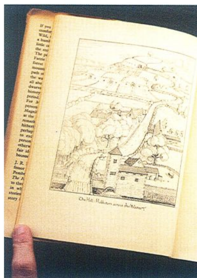
Tolkien, profesorul de limbă engleză

Departamentul de limbă engleză al Universității din Leeds se afla încă la început și, treptat, a început să se contureze ca un departament puternic, sub conducerea lui George Gordon. Gordon l-a desemnat pe Tolkien ca responsabil cu predarea limbilor străine. Modelul organigramei materiilor era preluat după exemplul Universității Oxford. Tolkien a simțit că ceea ce face are sens și că merită să se implice în această activitate.

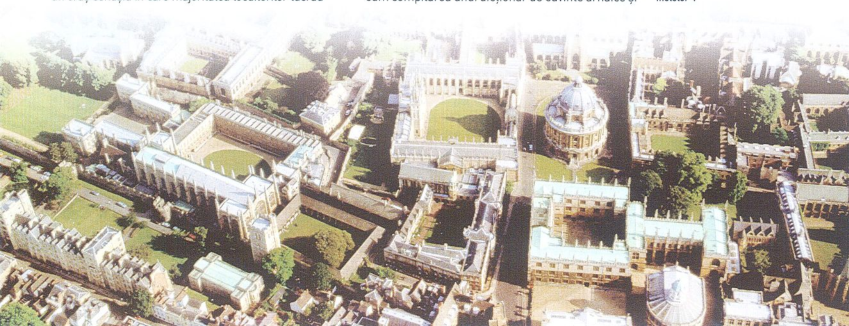
În anul 1922, tânărul Eric Valentine Gordon va fi angajat ca asistent în Departamentul de limbă engleză al Universității din Leeds. Gordon primise lecții particulare din partea lui Tolkien la Universitatea Oxford, și cei doi au început să lucreze împreună la un proiect de cercetare. Acesta era traducerea poemului epic „Sir Gawain și Cavalerul Verde" („Sir Gawain and the Green Knight"), scris în limba engleză medievală. Poemul va fi publicat în anul 1925 de către Editura Clarendon Press, departamentul științific de prestigiu al Editurii Oxford University Press.

Se consideră că această lucrare a reprezentat o contribuție de seamă adusă domeniului studiului literaturii medievale.

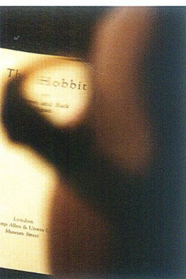
Tolkien mai avea și alte proiecte în derulare, precum compilarea unui dicționar de cuvinte arhaice și

▲ Tolkien ține în mână primul exemplar al primei ediții „The Hobbit", din 1937, de-abia ieșit din tipar.

Centrul universitar Oxford. Tolkien și-a petrecut mult timp din viață aici, acesta putând fi considerat „locul nașterii" trilogiei „Stăpânul Inelelor".

traducerea basmelor străvechi. Tolkien s-a integrat foarte repede în grupul studenților săi; va bea bere și va citi din clasicii literaturii împreună cu membrii grupului studențesc „Viking Club" și chiar va cânta cântece tradiționale pentru copii, traduse în limba anglosaxonă.

Viața alături de familia sa va decurge lin și cel de-al treilea fiu al său, Christopher, se va naște în anul 1925. La numai 32 de ani, Tolkien a fost promovat din poziția de asistent de limbă engleză în cea de profesor; tot acum își cumpără și o nouă locuință, la periferia orașului Leeds. Zilele petrecute în Leeds au fost fericite, asemeni perioadei în care trăise în Oxford.

Societatea „The Inklings"

În anul 1925, la Universitatea Oxford s-a anunțat existența unui post vacant de profesor de limbă anglo-saxonă. La început, șansele lui Tolkien de a fi selectat pentru această poziție erau reduse, însă în cele din urmă va primi același număr de voturi cu principalul său rival, egalitate care a fost soluționată de către președintele departamentului. Tolkien avea acum 33 de ani. A devenit astfel profesor de limbă anglo-saxonă în cadrul Universității Oxford, funcție pe care o va păstra din acel moment timp de 23 de ani. Pe parcursul primului an, a predat 36 de cursuri și se spune că, în cel de-al doilea an, a fost însărcinat cu predarea a încă 100 de cursuri.

În anul 1926, Tolkien a cumpărat o casă pe strada Northmoor din Oxford. Încă din copilărie, Tolkien s-a tot mutat, fără să se stabilească niciodată cu adevărat într-un anumit loc. În cele din urmă, Tolkien se va muta în noua sa locuință și va rămâne aici timp de 21 de ani. În anul 1929, se naște fetița pe care Tolkien și-o dorise atât de mult. Numele ei va fi Priscilla.

Tolkien ducea o existență absolut obișnuită, de profesor și cap al familiei; în această perioadă, se va întâlni pentru prima dată cu C.S. Lewis, cercetător de specialitate din cadrul Magdalene College. Cei doi vor participa la întâlnirile clubului de lectură „Coalbiters". Acest grup era similar celui din care făcuse parte Tolkien odinioară, T.C.B.S. Mai târziu, acest grup se va transforma în „The Inklings" (în traducere literală, „Sugestii" – denumire aleasă ca sinonim pentru „indiciu" sau „înțelegere ușoară"). Membrii acestei societății purtau discuții înflăcărate pe teme literare, lucru care se va dovedi extraordinar de stimulant pentru activitatea acestora.

În anul 1930, Tolkien va începe să lucreze la una dintre cele mai cunoscute lucrări ale sale. În această perioadă, continua să acorde note lucrărilor studenților săi; i se părea o activitate plictisitoare, care părea că nu lua sfârșit niciodată. La un moment dat, pe când corecta lucrările studenților, fără a se gândi prea mult, a notat unul dintre răspunsurile de pe extemporalul unui student, conform căruia o ființă umanoidă imaginară, un „hobbit", locuia singur în pământ. Mai târziu, Tolkien afirma că nu are nicio idee și nici atunci nu avusese habar de ce făcuse acest lucru, însă ceea ce scrisese în grabă pe acel extemporal avea să fie începutul lucrării sale, „Hobbitul" („The Hobbit).

Inițial, această lucrare nu a fost scrisă în ideea unei publicări ulterioare. Tolkien a scris-o pentru a o putea citi celor trei fii ai săi și gândindu-se că, după ce va fi ajuns în punctul culminant al povestirii, va improviza și restul acesteia. Cu toate acestea, după ce le-a arătat manuscrisul colegilor săi din cadrul universității, editura George Allen & Unwin Ltd. va afla despre acesta și îl va informa pe Tolkien că dorește o continuare a povestirii. În anul 1936, manuscrisul a fost, în cele din urmă, finalizat, iar președintele editurii i-a citit fiului său întreaga povestire. Băiețelul de 10 ani, pe numele său Rayner, a fost foarte încântat de aventurile din „Hobbitul". Acest fapt l-a determinat pe președintele editurii să își dea acordul în vederea publicării acestei cărți.

▲ Orașul Leeds, situat în nordul Angliei, în care se află Universitatea la care Tolkien a fost trimis să lucreze, departe de familia sa. Astăzi este un înfloritor centru financiar și al tehnologiei informației. Universitatea din Leeds a fost înființată în anul 1904, iar activitățile acesteia nu erau dezvoltate în momentul în care Tolkien a început să lucreze aici.

Omul-cheie

STANLEY UNWIN

Stanley Unwin a fost președintele companiei care a publicat trilogia lui Tolkien, „Stăpânul Inelelor". În anul 1914, el a înființat Editura George Allen & Unwin Ltd., situată în apropierea Muzeului Britanic. Editura publica, în special, lucrările socialiștilor. Într-o zi, a primit manuscrisul lui Tolkien, „Hobbitul". Unwin avea un fiu și considera că valoarea cărților pentru copii trebuie judecată chiar de cei mici, astfel încât a încredințat „evaluarea" romanului lui Tolkien fiului său, Rayner. Micuțul a fost extrem de încântat de poveste, specificând chiar că această carte nu ar fi avut deloc nevoie de ilustrații. Pornind de la această deosebită apreciere a lucrării lui Tolkien, s-a decis publicarea romanului „Hobbitul". Se spune că pentru cooperarea sa în procesul de evaluare a valorii cărților, Rayner primea un șiling.

Micuțul Rayner specificase că „Hobbitul" nu va avea nevoie de ilustrații, însă Unwin considera că acestea sunt necesare, astfel încât l-a rugat pe Tolkien să conceapă niște imagini. Versiunea „Hobbitului" care includea o hartă desenată de către autor s-a vândut în trei luni. Firește, Unwin a fost încântat de faptul că editura sa reușise să publice un adevărat bestseller și i-a cerut lui Tolkien să scrie o continuare a romanului. Tolkien nu intenționase acest lucru, însă Unwin l-a încurajat și, în cele din urmă, rezultatul a fost finalizarea seriei „Stăpânul Inelelor". Au existat și certuri între perfecționistul Tolkien și Unwin, pornind de la afirmațiile lui Tolkien (izvorâte tocmai din spiritul său perfecționist), precum și neînțelegeri cu privire la formatul conferit cărții odată cu publicarea sa. Totuși, volumul „Stăpânul Inelelor" a fost, în cele din urmă, finalizat, la 17 ani după ce Tolkien a început să îl scrie. Cartea va fi lansată datorită eforturilor neprecupețite ale lui Stanley Unwin. Însărcinat cu redactarea lucrării a fost Rayner Unwin, același Rayner Unwin care, pe când avea numai 10 ani, la cererea tatălui său își exprimase părerea cu privire la „Hobbitul" lui Tolkien.

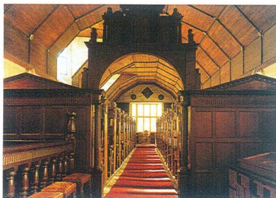
Un mare succes

„Stăpânul Inelelor” are un efect în spirală

La doar câteva zile după publicarea „Hobbitului”, la data de 21 septembrie 1937, „London Times” a publicat o recenzie laudativă și, încă o dată, a început să atragă tot mai mult atenția publicului. Prima ediție s-a epuizat până la Crăciun și a primit premiul New York Herald Tribune la categoria Carte pentru copii. „Hobbitul” se afla acum printre cele mai bine vândute cărți ale vremii.

În acel an, Tolkien a început să scrie „Stăpânul Inelelor”, continuarea „Hobbitului”. A fost finalizată în anul 1949, Tolkien lucrând la ea timp de 12 ani. În tot acest timp, era ocupat și cu activitatea sa de profesor de limba și literatura engleză. A perseverat în hotărârea sa de a publica „Silmarillion”, dar acest proiect nu includea numai întreaga istorie a Pământului de Mijloc; el presupunea și crearea de hărți, tabele genealogice și cronologii. Era un proiect complex, iar perfecționismul lui Tolkien aducea mereu corecturi și modificări lucrării. Astfel, finalizarea cărții părea a fi o perspectivă îndepărtată. În plus, editura avea rezerve cu privire la natura complexă a acestui proiect

Editura George Allen & Unwin Ltd. a dorit o continuare directă a „Hobbitului” și, în consecință, a refuzat publicarea volumului „Silmarillion”. Tolkien începuse să aibă deja sentimente de suspiciune față de editorul său. În anul 1950, s-a prezentat cu „Stăpânul Inelelor” la Editura Collins. Reprezentanții acesteia i-au cerut să scurteze povestirea. Evident că Tolkien nu putea da curs unei astfel de propuneri. Era necesar ca planurile de publicare a volumului „Stăpânul Inelelor” să fie regândite. Tolkien fusese de la început un perfecționist și dorea ca povestirea să fie publicată în forma ei completă. Din cauza acestei trăsături a personalității lui Tolkien, atât scrierea, cât și publicarea unei lucrări vor reprezenta două acțiuni istovitoare.

▲ Interiorul unei biblioteci din cadrul Martin College. Era un loc pe care Tolkien îl vizita frecvent. Probabil este și locul în care lui Tolkien îi veneau noi idei pentru creațiile sale.

▲ În apropierea casei din Bournemouth în care Tolkien și-a petrecut amurgul vieții se afla un loc împădurit. Mergea deseori la plimbare prin pădure alături de soția sa. Tolkien se prezenta ca fiind un adevărat „iubitor” al copacilor și considera că aceștia au voință. Se spune că Tolkien chiar le vorbea copacilor din păduri. Sentimentele sale față de copaci sunt cuprinse în lucrarea "Leaf by Niggle".

Stanley Unwin nu și-a putut abandona interesul față de publicarea „Stăpânului Inelelor”. Auzise de necazurile lui Tolkien cu cealaltă editură și chiar pusese câțiva „spioni” să afle dacă Tolkien ar fi interesat să publice „Stăpânul Inelelor” la editura sa; însă Tolkien nu putuse încă să scape de îndoielile sale cu privire la compania lui Unwin.

O ultimă dorință

Tolkien era deseori foarte ocupat cu activitatea sa zilnică la catedra din cadrul Universității Oxford, astfel încât nu avea practic posibilitatea de a discuta problemele esențiale și de a avansa soluționarea publicării lucrării sale. A participat la negocieri cu Editura Collins, însă nu a ajuns la niciun rezultat; în luna aprilie a anului 1952, Tolkien și Editura Collins au întrerupt orice fel de legătură. În luna iunie a acelui an, Tolkien i-a scris o scrisoare lui Rayner Unwin, fiul lui Stanley Unwin, care jucase un rol-cheie în publicarea volumului „Hobbitul” cu mulți ani în urmă. Prin acea scrisoare, Tolkien îi mărturisea lui Rayner faptul că deja se depune praful pe volumul „Stăpânul Inelelor”. Rayner era acum student la Universitatea Oxford și, la scurt timp după ce a primit scrisoarea, a devenit interesat de problema publicării „Stăpânului Inelelor”. Exista numai un singur manuscris al cărții, iar Tolkien se temea să nu se piardă, astfel încât i l-a înmânat direct lui Rayner Unwin în luna septembrie a anului 1952.

Însărcinat cu păstrarea manuscrisului, Rayner și-a dorit din toată inima să îl publice, însă era îngrijorat de costul avansului pe care Tolkien ar fi trebuit să îl primească. În cele din urmă, editura sa a încheiat un acord care ar fi minimalizat riscurile pierderilor prin acordarea unor compensații lui Tolkien pentru cartea sa, cu o parte din profiturile pe care vânzările le-ar fi generat, în eventualitatea în care cartea ar fi fost, într-adevăr, profitabilă. Astfel, s-a decis ca „Stăpânul Inelelor” să fie împărțit în trei părți. În loc să i se ofere lui Tolkien com-

▼ Coperta ediției americane a volumului „Hobbitul”, publicat în anul 1966. Ediții neautorizate timpurii ale acestei cărți fuseseră publicate în Statele Unite. Opera lui Tolkien a fost apreciată în America în moduri diferite, de exemplu devenind chiar și un simbol al mișcării pentru pace în timpul Războiului din Vietnam.

The HOBBIT

or There and Back Again

by J. R. R. TOLKIEN

Illustrated by the author

HOUGHTON MIFFLIN COMPANY BOSTON

CLIPE PERSONALE

MOŞ CRĂCIUN ESTE TĂTICUL

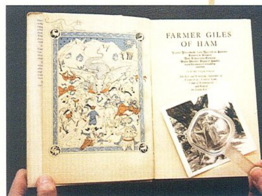
În fiecare an, la data de 25 decembrie, copii lui Tolkien primeau scrisori minunate din partea lui Moş Crăciun.

În anul 1920, cel mai mare fiu al lui Tolkien, John, care împlinise deja 3 ani, a primit o scrisoare din partea lui Moş Crăciun. Aceasta era prima scrisoare de acest fel pe care John o primea răciun. În scrisoare erau prezentate diferite întâmplări de la Polul Nord. Conținutul primelor scrisori era simplu, însă, pe măsură ce anii treceau, acesta devenea tot mai însuflețit. Într-un an, în scrisoare se povestea despre asistentul lui Moş Crăciun, un urs polar nătâng care căzuse pe scări în încercarea sa de a oferi daruri prea multor oameni în acelaşi timp; în alt an, în scrisoare se povestea despre faptul că Moş Crăciun îşi angajase un elf. Cu astfel de basme, numărul de personaje din scrisori creştea considerabil. De asemenea, scrisorile cuprindeau şi timbre cu imaginea Polului Nord, pe lângă diferite tipuri de caligrafie, cu caracterele ornamentale.

Moş Crăciun utiliza o serie de mijloace pentru a-şi livra scrisorile către copiii lui Tolkien. Uneori le aşeza în horn, alteori poştaşul le aducea scrisorile direct celor doi băieți. (Atunci când scrisorile erau aşezate în horn, pe covor erau vizibile urme de zăpadă). Scrisorile din partea lui Moş Crăciun au continuat să fie livrate la casa lui Tolkien, fără oprire, timp de 20 de ani.

În realitate, de trimiterea scrisorilor din partea lui Moş Crăciun se ocupa chiar tatăl copiilor, J.R.R. Tolkien. Pe măsură ce creşteau, copiii deveneau conştienți de acest fapt, însă fratele mai mare nu îi va spune niciodată adevărul celui mai mic, nici chiar atunci când acesta din urmă va afla că Moş Crăciun este de fapt chiar tatăl lor; se spune că ei continuau să aştepte nerăbdători scrisorile, alături de frații mai mici. Cu toate acestea, este posibil ca nimeni altcineva să nu fi fost mai bucuros în această perioadă decât chiar cel care juca rolul lui Moş Crăciun, J.R.R. Tolkien.

Aceste scrisori ale lui J.R.R. Tolkien, deghizat în Moş Crăciun, vor fi adunate într-un volum de către cel de-al treilea fiu al lui Tolkien, Christopher, şi publicate în anul 1976 sub titlul „Scrisori de la Moş Crăciun". Scrisorile fuseseră trimise numai copiilor lui Tolkien, însă din acest moment ele erau trimise tuturor copiilor din lumea întreagă.

▲ Prima ediție a volumului „Hobbitul". Opera lui Tolkien nu se limitează însă la celebra sa lucrare, „Stăpânul Inelelor". El a mai scris şi multe alte cărți tulburătoare şi pline de căldură.

pensații în baza procentajului din veniturile încasate de pe urma vânzărilor cărții, acesta ar fi primit jumătate din profiturile înregistrate în momentul în care cartea s-ar fi dovedit realmente profitabilă. Cu alte cuvinte, editura nu îi oferea niciun avans lui Tolkien, iar, dacă vânzările nu ar fi fost profitabile, autorul nu ar fi primit niciun penny. Şi aceasta deoarece editura prevăzuse că „Stăpânul Inelelor" nu se va vinde, însă, după cum se ştie, această previziune a fost teribil de eronată.

Primele două volume din „Stăpânul Inelelor" au fost publicate în vara anului 1954: „Frăția Inelului" şi „Cele două turnuri". În momentul în care cartea era tipărită, a avut loc un incident în care culegătorii au încercat să corecteze pasajele scrise în limbile inventate de Tolkien, utilizând dicționarul. Anul următor, publicarea celui de-al treilea volum al seriei „Întoarcerea Regelui" a decurs fără niciun incident.

Prima ediție a primului volum a numărat 3 500 de copii, iar cel de-al doilea volum a fost publicat într-un număr şi mai mic de exemplare, un gest destul de „conservator" din partea editurii. Totuşi, în scurt timp va deveni necesară o creştere a numărului de exemplare.

În anul 1959, Tolkien s-a retras din activitatea sa de profesor, la vârsta de 66 de ani. Se va dedica acum integral obiectivelor sale literare. Începând cu Țările de Jos, „Stăpânul Inelelor" va fi tradus în mai multe limbi din întreaga lume, devenind bestseller în țările în care a fost tradus. Între timp, în Statele Unite începuseră să circule ediții piratate ale cărții. Întreaga lume era entuziasmată de scrierea lui Tolkien. Acest lucru i-a adus sume substanțiale de bani. Cu toate acestea, Tolkien nu se bucura numai pentru succesul financiar al cărții sale; ceea ce îl făcea cu adevărat fericit era faptul că lumea fantastică pe care o creease reuşise să captiveze oameni din întreaga lume reală.

În preajma anului 1968, copiii lui Tolkien au părăsit casa natală. Tolkien şi soția acestuia erau într-un fel îndrăgostiți de Bournemouth, o stațiune de vară pe coastă, aşa că s-au decis să se mute acolo. Tolkien o iubea pe Edith mai mult decât orice. Ea îşi va da ultima suflare la Bournemouth, în anul 1971. Acest eveniment nefericit l-a făcut să se întoarcă în Oxford. Tolkien păstra mereu în suflet amintirea soției sale. A vizitat din nou stațiunea Bournemouth la sfârşitul lunii august 1973; în acea perioadă, starea sa psihică începuse să se deterioreze. Tolkien a murit în data de 2 septembrie, la vârsta de 81 de ani, în timp ce era vegheat de fiica sa Priscilla şi de fiul său John. Cauza morții a fost stabilită ca fiind o tumoare stomacală.

În anul 1977, la 4 ani după moartea lui Tolkien, a fost publicat incomplet volumul „Silmarillion". Ultima dorință a lui Tolkien fusese astfel împlinită.

J.R.R. Tolkien şi-a petrecut cea mai mare parte a vieții creând poveşti despre o lume fantastică. În mod sigur, Tolkien a avut incredibil de multă energie pentru a putea crea de unul singur o istorie care să se întindă pe durata a mii de ani, precum şi alte câteva limbi. Nu era deloc grăbit atunci când era vorba de timpul şi de efortul depuse în procesul creării lumii imaginare. Astfel, se poate spune că Tolkien a reuşit să „surprindă" însăşi eternitatea după care tânjea, prin faptul că oamenii din întreaga lume îi apreciază şi îi adoră lucrările.

Structura unei limbi şi a unei istorii îndepărtate Lumea din „Stăpânul Inelelor"

Tolkien simţea că are nevoie să adauge limbilor pe care le creasе o istorie a lor. Avea în acelaşi timp ambiţia de a crea o mitologie pentru tărâmurile sale natale din Anglia. Iniţial, s-a crezut că această mitologie va fi finalizată în „Silmarillion", însă în cele din urmă acest lucru se va întâmpla în „Stăpânul Inelelor". Ce fel de fantasy a creat J.R.R. Tolkien?

O hartă a Pământului de Mijloc, locul desfăşurării acţiunii în „Stăpânul Inelelor".

O poveste a inelelor

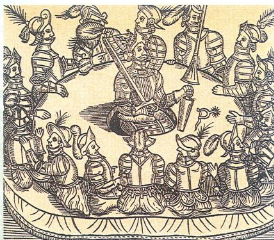
VOLUMUL „HOBBITUL" a fost publicat în anul 1937. Va fi urmat de „Frăţia Inelului", „Cele două turnuri" şi „Întoarcerea Regelui", care vor fi publicate între anii 1954 şi 1955. Aceste trei volume constituie trilogia „Stăpânul Inelelor". J.R.R. Tolkien era lingvist şi profesor universitar la Universitarea Oxford. Povestirile fantastice sunt o combinaţie între volumul de cunoştinţe acumulate şi lucrurile pe care le-a descoperit pe parcursul analizelor de texte.

Scena desfăşurării acţiunii este Pământul de Mijloc, un tărâm situat între Tărâmurile Nemuritoare, asemănătoare raiului, şi cele ale morţilor, în adâncul pământului. Cu foarte mult timp în urmă, au fost realizate mai multe inele magice înzestrate cu puteri, fiind împărţite ulterior între rasele elfilor, ale oamenilor şi ale gnomilor. Mai exista şi Unicul Inel, făurit în miezul Muntelui Osândei de către Lordul Întunecat, Sauron, un inel care avea puterile prin care posesorul său putea domina întregul Pământ de Mijloc. Oamenii din Pământul de Mijloc vor capitula unul câte unul în faţa năvalnicului Sauron. În mijlocul acestor evenimente, se formează o alianţă între elfi şi oameni, izbucnind diverse lupte pe măsură ce forţele binelui se străduiau să îşi păstreze libertatea. În timpul uneia dintre aceste lupte, Isildur, regele tărâmului Gondor, îi taie lui Sauron degetul pe care purta Unicul Inel. Datorită acestui fapt, alianţa obţine o victorie în lupta împotriva lui Sauron, dar deoarece inelul nu a fost distrus complet, victoria asupra lui Sauron nu era nici ea completă. Isildur a încercat să poarte Unicul Inel şi să îl facă să îi aparţină, însă în cele din urmă a fost distrus de puterile magice ale acestuia. Mai apoi, locurile în care se va afla inelul sunt necunoscute pentru două milenii, acesta ajungând în cele din urmă în mâinile lui Bilbo Baggins, un membru al rasei hobbiţilor. Bilbo îi lasă inelul fiului său adoptiv, Frodo; acesta este practic momentul în care începe povestea „Stăpânului Inelelor". În cele din urmă, Frodo află de la vrăjitorul Gandalf care este adevărata natură a inelului pe care Sauron încearcă disperat să-l şterpelească. Pentru a-l proteja pe Frodo de Sauron, acesta este trimis, alături de alţi trei hobbiţi la avanpostul din Vâlceaua Despicată (Rivendell), condus de Elrond, cel pe jumătate elf. Nu exista decât o modalitate de a anula puterile Inelului, şi anume aceea de a-l distruge în focurile Muntelui Osândei, unde fusese conceput. La Consiliul din Rivendell s-a decis să se urmeze această cale. Alţi trei hobbiţi au fost aleşi să îl însoţească pe Frodo în călătoria sa: Sam, Merry, şi Pippin, precum şi Aragorn (nepotul lui Isildur), Boromir, o altă fiinţă umană, un elf, Legolas, un gnom, Gimli, precum şi vrăjitorul Gandalf. Acest grup a pornit dinspre Rivendell către Ţinutul Mordor. Pe drumul către această destinaţie, ei au avut de înfruntat mai multe forţe ale întunericului; unii membri ai grupului au fost ucişi, iar frăţia a fost astfel distrusă şi risipită; cu toate acestea, membrii frăţiei au reuşit să îşi unească puterile pentru a trece peste diferitele perioade de criză. Este, într-adevăr, o povestire despre curaj şi prietenie, în care membrii unei frăţii sunt dispuşi să îşi sacrifice viaţa pentru a-şi îndeplini misiunea.

▼ Un musical „Stăpânul Inelelor", în Berlin, în anul 1998. Conţinutul spectacolului se baza pe „Hobbitul". În această imagine, pe scenă se află hobbitul Bilbo Baggins şi vrăjitorul Gandalf. O versiune a unui musical la scară largă a „Stăpânului Inelelor" a fost realizată în 2005, în Anglia.

„Este rușinos faptul că Angliei îi lipsește o minunată și unică mitologie numai a ei. Acesta este lucrul pe care am încercat să îl ofer țării mele."

▲ O imagine din secolul al XVII-lea care înfățișează legenda regelui Arthur și a cavalerilor Mesei Rotunde. Se spune că personajul Aragorn din „Stăpânul Inelelor" este inspirat din figura regelui Arthur.

Izvor nesecat pentru mythos-ul Pământului de Mijloc

Într-o scrisoare către cititorii săi, Tolkien deplânge lipsa unei mitologii unice de calitate superioară în Anglia și își exprimă dorința de a crea el acest lucru pentru tărâmurile natale.

Tolkien considera că miturile și legendele sunt manifestări ale evenimentelor care s-au derulat în amintirile genetice ale rasei. Cu toate acestea, limba engleză este departe de a fi o limbă pură. Atunci când anglii și saxonii au ocupat Britania, neamurile celtice au fost strămutate spre locuri precum Cornwall și Wales, însă anumite cuvinte celtice au fost împrumutate în limbă. Limbile celtice fuseseră deja diluate de cuvinte din limba latină, în vremea în care Britania s-a aflat sub dominația Imperiului Roman. Limba engleză va suferi intruziuni ulterioare în perioada în care normanzii au ocupat insula și au împrumutat practic limba franceză. Tolkien considera că acesta este motivul pentru care rasa anglo-saxonă fusese privată de o mitologie unică, specifică ei și numai ei. El era de părere că miturile și legendele alcătuiesc însăși identitatea unei națiuni și că acestea sunt necesare pentru evoluția psihologică a omenirii. Apoi a considerat subiectul închis și a decis că nu poate face altceva decât să creeze el însuși o mitologie.

Inițial, Tolkien a încercat să finalizeze această mitologie în „Silmarillion". Cu toate acestea, când și-a dat seama că nu este suficient, i-a venit ideea de a concepe o nouă povestire care să fie o continuare a „Hobbitului".

Tolkien nu se putea gândi la un laitmotiv mai bun al poveștii decât întoarcerea Inelului în focurile Muntelui Osândei unde fusese creat. Considera că nu era idee mai grozavă decât aceea de a utiliza Unicul Inel ca liant al întregii povestiri. Tolkien însă întâmpina o mică problemă: la sfârșitul „Hobbitului", în fraza de final, menționase că Bilbo trăise ani mulți fericiți, fără să aibă parte de vreun eveniment neobișnuit. În cele din urmă, Tolkien a rezolvat și această problemă, introducând un nou personaj: fiul adoptiv al lui Bilbo, Frodo. Pe măsură ce Tolkien își desfășura viziunea asupra noii povestiri, personajul principal, hobbitul Frodo, împovărat de forța apăsătoare a Inelului, va juca un rol extrem de important și, deși inițial cartea fusese scrisă pentru copii, ea începea să reprezinte povestea unui personaj mitologic puternic. În această perioadă, Tolkien începe să se refere la povestire cu denumirea „Stăpânul Inelelor", care avea să fie adoptată în final.

Tolkien acumulase deja, pe parcursul vieții, un volum considerabil de cunoștințe. Era specialist în diverse domenii, printre care mitologiile greco-romane, zeitățile nordice, legendele arthuriene, legendele celților și ale teutonilor, mitologia tibetană și miturile Atlantidei. Astfel, Tolkien a descoperit anumite „legi" naturale comune, împărtășite de toate mitologiile. În plus, acestea porneau de la fapte istorice. Un exemplu al unui astfel de filon comun este reflectat de povestea lui Aragorn din „Stăpânul Inelelor"; ultimul moștenitor al unei dinastii regale își ascunde identitatea și este luat drept un om obișnuit, din popor, tocmai pentru a reînvia, în cele din urmă, vechiul regat și dinastia de odinioară. Acest subiect poate fi identificat în mai multe mitologii, inclusiv în legendele arthuriene. Un alt exemplu este cel al unei săbii arcuite care este refăcută și care devine simbolul autorității regelui, câștigate prin naștere; acest simbol poate fi întâlnit în diferite legende, inclusiv în povestea lui Siegfried. Vrăjitorul Gandalf este asemănător lui Merlin din legendele arthuriene, precum și figurii istorice din viața reală, Alcuin, venerabilul consilier al lui Carol cel Mare. Scena în care Boromir luptă pe viață și pe moarte, suflând în cornul său de vânătoare după ajutor, se suprapune peste scena în care Roland moare, în poemul epic al faptelor vitejești, intitulat „Cântecul lui Roland" și scris pe baza evenimentelor din viața lui Carol cel Mare.

◄ „Stăpânul Inelelor" reprezintă cristalizarea tuturor cunoștințelor pe care Tolkien le-a acumulat de-a lungul timpului. Lucrarea sa monumentală, în care a creat o lume, cu limbile sale unice și cu o istorie ale cărei traiectorii ating vremuri imemoriale, a depășit limitările impuse de termenul „povestire" și a devenit o adevărată mitologie pentru întreaga lume.

Au fost scoase în evidență multe asemănări între această lume imaginară creată de Tolkien și miturile nordice care l-au influențat. În conformitate cu miturile nordice, există un loc în care trăiesc muritorii și care se numește Midgard, denumire care, literal, înseamnă „lumea din mijloc". De asemenea, elfii reprezintă figuri caracteristice mitologiilor din Europa nordică, ca și gnomii, de altfel, și care au corespondenți în miturile din această regiune.

În plus, motivul central al Inelului ca sursă de putere care poate fi folosită pentru dominația asupra lumii nu este, de fapt, o idee originală a lui Tolkien. Din timpuri imemoriale, se consideră că inelele dețin puteri supranaturale, astfel încât ele apar frecvent în mituri și legende. Fundamentul cauzei care a dus la colapsul odată grandioasei Republici a Veneției a fost un inel, iar în acuzațiile aduse Ioanei d'Arc că ar fi utilizat vrăjitoria se spune că ea se folosea de un inel pentru a pecetlui vraja. Din aceste exemple se poate deduce că în Europa există multe legende și întâmplări istorice care au ca nucleu inelul și forța acestuia. De altfel, așa cum crucifixul este considerat un simbol al creștinismului, tot așa inelele sunt considerate un simbol al credințelor păgâne.

Dintre toate legendele din spațiul european privind inelele, Tolkien a fost interesat, în special, de inelele pe care luptătorii vikingi le utilizau drept simbol. Vikingii proslăveau zeitatea Odin, cel cu un singur ochi, supranumit „zeul inelelor". Pentru mai multe secole, populațiile creștine ale Europei au fost amenințate de luptătorii vikingi care i se închinau lui Odin. Această credință în Odin l-a inspirat pe Tolkien să creeze un inel al forțelor malefice, deținut de Lordul Întunericului, Sauron.

▲ Un pandantiv viking din secolul al IX-lea. A fost descoperit în mormântul unei femei din Suedia. În mâna dreaptă, figurina ține o sabie, iar în stânga o săgeată. Deoarece figurina are un coif în formă de inel, se presupune că acesta ar fi fost confecționat ca un omagiu adus lui Odin de către cei care îl venerau.

▼ O imagine din secolul al XVI-lea, care înfățișează căsătoria Iunonei cu Jupiter, din mitologia romană. În mitul original, această căsătorie ar fi fost marcată de împărțirea merelor de aur; însă în această imagine este înfățișat Jupiter punându-i pe deget Iunonei un inel.

Ambiții de lingvist

Tolkien a afirmat că nu a avut niciodată sentimentul că ar fi creat povestea, ci, mai degrabă, că aceasta existase dintotdeauna. Deși este adevărat faptul că Tolkien era credincios formulelor și motivelor prezente în vechile mituri și legende, în același timp el a adăugat povestirii sale alegorii și a urmărit redarea realismului, făcând astfel posibilă viziunea sa unică asupra lumii. Rezultatul a fost, cu siguranță, o lucrare originală și creativă.

Tolkien afirmase că, pentru el, limbajul este fundamentul oricărui lucru și că povestirile sunt mai întâi exprimate prin intermediul denumirilor. Diferitele nume care apar în lucrările sale au, în mod inevitabil, un înțeles al lor, propriu, de pildă, numele elfului Legolas, care este compus din elemente lingvistice al căror înțeles este „frunză verde". Fără îndoială, această practică își are rădăcinile în experiența lui Tolkien ca cercetător în domeniul lingvisticii și ca redactor al Dicționarului Oxford al Limbii Engleze.

Ceea ce merită însă toată atenția sunt personajele principale, cu totul deosebite, ale lui Tolkien. În timp ce lumea fantastică este realizată în mod complex și detaliat, Tolkien a ales ca eroii săi să fie hobbiții care nu știau nimic despre lupte și care aveau înălțimea unui copil de 9 ani. Hobiții, care își iubeau pământurile pe care le lucrau și care aveau un dezvoltat simț al umorului, au fost inspirați de oamenii simpli din regiunile rurale ale Angliei. Dimensiunile lor mici reprezentau, conform lui Tolkien, o reflectare a faptului că, în timp ce imaginația lor nu mergea foarte departe, ei erau însă curajoși și dețineau o putere latentă considerabilă. Merry, Pippin și Sam, hobbiții care îl însoțesc pe Frodo în drumul spre Muntele Osândei, au cu toții roluri importante în schimbarea cursului confruntărilor pentru Inelul Puterii. La sfârșitul povestirii, Frodo nu reușește să devină un erou, însă inelul este distrus, iar Pământul de Mijloc este salvat. Ceea ce conduce la această concluzie este latura umană, pură și simplă a compasiunii; la sfârșitul vieții sale, Frodo îi însoțește pe elfi și pe Gandalf în Tărâmurile Nemuritoare.

Conform detaliilor cronologice stabilite de Tolkien în crearea lumii sale fantastice, evul istoriei omului în Pământul de Mijloc în care are loc Războiul Inelului, începe cu 4 000–5 000 de ani în urmă, în trecutul îndepărtat; înainte de aceasta, trecuseră 37 000 de ani de la crearea lumii. Războiul Inelului se va încheia cu înfrângerea lui Sauron; mai apoi, elfii au trecut în tărâmurile de dincolo de mare. Cu aceasta începe Era Omului în Pământul din Mijloc. În viziunea lui Tolkien asupra lumii, aceasta lega povestea de era noastră istorică în care au avut loc evenimente precum cele redate în povestea lui Beowulf.

C.S. LEWIȘ
O ALTĂ FIGURĂ REPREZENTATIVĂ A GENULUI FANTASTIC

Un personaj care dezvăluie portretul lui C.S. Lewis

Mai exista încă o figură reprezentativă a genului literaturii fantastice care a trăit în aceeași perioadă cu Tolkien și care era un prieten apropiat al acestuia. Este vorba despre Clive Staples Lewis, creatorul ciclului de 7 volume al romanului fantastic intitulat „Cronicile din Narnia".

Lewis s-a născut în Belfast, în Irlanda de Nord, la data de 29 noiembrie 1898. Era fiul unui avocat și al unei femei al cărei tată fusese pastor. Încă de la vârsta de 5 ani, și-a petrecut foarte mult timp jucându-se într-o lume imaginară creată de el însuși și a început să își scrie ideile sub forma unor povești; era asemeni lui Tolkien, un băiețel foarte visător. Moartea mamei sale, pe când avea numai 9 ani, va fi o experiență dureroasă pentru el. Lucrările sale se bazau pe propriile credințe în creștinism, însă, în tinerețe, părerea lui Lewis era aceea că religia creștină nu reprezenta altceva decât o nouă mitologie; așa a ajuns să își abandoneze credința, devenind ateu. Cu toate acestea, la vârsta de 32 de ani, ideile sale se vor schimba și va redescoperi credința. Mai târziu, va avea mai multe slujbe, ca scriitor, poet, asistent la Universitățile Oxford și Cambridge, precum și ca recenzor de carte. În anul 1950, a fost publicat primul volum din seria „Cronicilor din Narnia" („The Chronicles of Narnia"), intitulat „Leul, vrăjitoarea și garderoba" („The Lion, The Witch, and the Wardrobe"). În anul 1957, a fost publicat cel de-al șaptelea și ultimul volum, „Ultima luptă" („The Last Battle"). Lewis a primit premiul Carnegie pentru lucrarea sa și a devenit unul dintre cei mai reprezentativi autori ai Angliei.

Interacțiunile cu Tolkien

În ultimii ani ai vieții lor, între Tolkien și Lewis vor exista neînțelegeri, dar vor continua să se stimuleze și să se influențeze reciproc prin legătura adâncă de prietenie ce se crease între ei. Cei doi s-au întâlnit în anul 1926, când Lewis devenise cercetător la Universitatea Oxford. La acea vreme, cei doi nu

◂ Ilustrație din anul 1866 pentru „Alice în Țara Minunilor", realizată de John Tenniel

și-au lăsat o impresie prea plăcută unul celuilalt, dar au început să se înțeleagă mult mai bine în momentul în care au descoperit că aveau o pasiune comună pentru mitologia nordică. În anul 1927, Lewis a fost invitat în societatea de lectură a lui Tolkien, „Coal Biters", acceptând bucuros să fie membru al acesteia. În anii 1930, amândoi vor deveni membri de seamă ai salonului literar „The Inklings". De asemenea, mai aveau un punct comun în ceea ce privește interesul față de vestimentația formală sau corespunzătoare. Se împotriveau dandy-smului adoptat de figurile literare, precum Oscar Wilde și, în mod deliberat, au adoptat amândoi o atitudine indiferentă față de hainele pe care le purtau.

Lewis avea o fire care îl făcea extraordinar de influențabil. De exemplu, avea prejudecăți clare cu privire la lingviști și la romano-catolici, însă, grație influenței lui Tolkien, el a fost nevoit să își schimbe părerea despre ambele subiecte. De asemenea, și-a schimbat atitudinea și față de religie, în general, convertindu-se din nou la creștinism, la vârsta de 32 de ani, după ce în tinerețe o negase. Se spune că acest fapt s-a datorat în mare parte tot influenței lui J.R.R. Tolkien. Fie că fusese vorba despre un fel de reflex condiționat din partea sa după ce s-a convertit din nou la creștinism, fie datorită influenței majore din partea prietenilor săi, aspectele religioase au devenit extrem de importante în scrierile sale, după această transformare.

Mai există și alte aspecte grăitoare în ceea ce privește faptul că Lewis avea puternice sentimente de prietenie. Propunerile lui Tolkien de restructurare a Departamentului de limbă engleză al Universitărții Oxford au fost acceptate datorită unei campanii inițiate de C.S. Lewis în acest sens. Mai mult decât atât, în anul 1954, Lewis a scris recenzii laudative cu privire la „Stăpânul Inelelor" în revista „Time and Tide". Astfel, Lewis își ajuta de fiecare dată prietenul.

Tolkien îl aprecia pe Lewis pentru cunoștințele sale privind mitologia nordică, pentru inteligența ascuțită și mărinimia de care dădea dovadă. Familiile celor doi scriitori au început să se întâșnească și să se împrietenească. Se spune că se vedeau des, citeau cu voce tare din „Silmarillion" și discutau aspecte privind scrierile lor. Totuși, „Cronicile din Narnia", lucrarea reprezentativă a lui C.S. Lewis, va aduce o schimbare subtilă în relația dintre cei doi. După ce a citit-o, Tolkien a negat total prima carte din această serie, „Leul, vrăjitoarea și garderoba". El explica faptul că, după ce s-a convertit din nou la credința sa religioasă, Lewis a dorit să creeze o povestire pentru copii, puternic influențată de creștinism. Tolkien părea că nu este convins de faptul că povestirea se datorează în totalitate talentului lui Lewis. Scrierea lui Tolkien se baza pe o lume care existase înainte de apariția creștinismului și urmărise un anumit fel de realism care lipsea cu desăvârșire în scrierea lui Lewis, dedicată copiilor. Aceasta demonstra diferența dintre filozofiile celor doi. Lewis a rămas surd la criticile aduse de Tolkien și a continuat cu publicarea volumului „Leul, vrăjitoarea și garderoba", care s-a bucurat de un mare succes; relația dintre cei doi însă începuse să se răcească.

Lewis a murit înaintea prietenului său, Tolkien, la data de 22 decembrie 1963. Deși cei doi s-au influențat reciproc în ceea ce privește pasiunea lor comună pentru mitologia nordică, între ei s-a creat o mare distanță din cauza aspectelor creștine utilizate de către Lewis în povestirile sale și a deciziei lui Tolkien de a nu proceda în acest mod. Cu toate acestea, nu există nicio îndoială că cei doi au fost foarte buni prieteni și că această prietenie reprezenta un aspect important al vieților lor, așa cum este sigur că Lewis aparține aceleiași categorii cu Tolkien, fiind una dintre cele mai reprezentative figuri ale literaturii fantastice.

Alte personalități pasionate de lumile fantastice

Tolkien a intenționat să ofere Angliei, tărâmul său natal, o mitologie proprie. Această idee se va transforma și se va dezvolta într-o lume pe care nu a intuit-o inițial. Experiențele sale din copilărie i-au oferit miezul narațiunii pe care avea să o scrie mai târziu și căreia urma să îi adauge detalii în conformitate cu volumul mare de cunoștințe pe care îl acumulase între timp. Următoarele personalități au creat, de asemenea, alte lumi imaginare.

Autorul cărții „Aventurile lui Alice în Țara Minunilor" căruia îi plăcea să se joace cu cuvintele

Lewis Carrol (1832-1898)

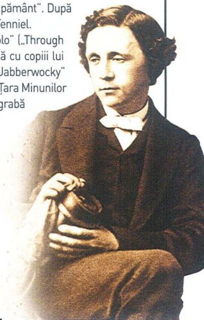
Lewis Carroll (pseudonimul lui Charles Lutwidge Dodgson) s-a născut la data de 27 ianuarie 1832, fiind cel mai mare dintre băieți și cel de-al treilea din cei 11 copii ai cuplului alcătuit din Frances Jane Lutwidge și reverendul Charles Dodgson.

Deși perioada din cadrul Rugby School (1846–1849) a fost nefericită pentru el, totuși era recunoscut ca fiind un elev bun, astfel încât în anul 1850 a fost admis la cursurile Christ Church, din Oxford, Anglia. A absolvit în anul 1854, iar în anul 1855 a devenit asistent de matematică la colegiu. Această slujbă permanentă, care nu doar că îi recunoștea abilitățile academice, dar îi oferea și o sumă decentă de bani, presupunea însă hirotonisirea în Biserica Anglicană și îl obliga să nu se căsătorească. A fost de acord cu aceste cerințe și, în anul 1861, a devenit pastor.

Caroll era rezervat în prezența adulților, dar se pare că nu le evita compania. Frecventa des teatrul și era captivat de fotografie și de scris. După ce a îmbrățișat fotografia, în anul 1856, și-a dat seama în scurt timp că subiectele sale preferate erau copiii și personalitățile, printre care se numărau poetul englez, lordul Alfred Tennyson (1809–1892), pictorul și poetul italian D. G. Rossetti (1828–1882), precum și pictorul englez John Millais (1829–1896). Deși fotografia era mai mult un hobby, Caroll i-a acordat destul de mult timp, mai precis până în anul 1880.

La mijlocul anilor 1850, Carroll a început să scrie lucrări umoristice și matematice. În anul 1856, și-a creat pseudonimul „Lewis Carroll", prin traducerea în limba latină a primului și a celui de-al doilea nume al său, inversându-le ordinea și apoi traducându-le din nou în limba engleză. Lucrările sale din domeniul matematicii au fost publicate însă sub numele real. În anul 1856, Carroll o întâlnește pe Alice Liddell, fetița de 4 ani a diaconului din Christ Church. În luna iulie a anului 1862, în timpul unui picnic cu fetele lui Linddell, Carroll a povestit aventurile unei fetițe care a căzut în ascunzătoarea unui iepure. Alice i-a cerut să scrie această poveste pentru ea. Caroll a făcut acest lucru, intitulând-o „Aventurile lui Alice sub pământ". După anumite schimbări, lucrarea a fost publicată în anul 1865 cu titlul „Alice în Țara Minunilor", cu ilustrații realizate de John Tenniel.

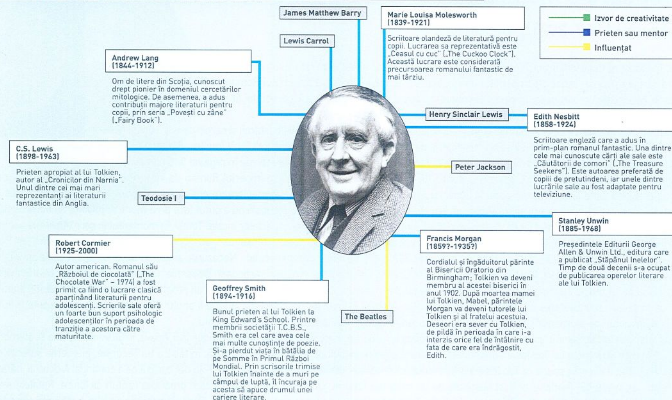
Încurajat fiind de succesul cărții sale, Carroll a scris un al doilea volum, „Prin oglindă și ce a descoperit Alice dincolo" („Through the Looking-Glass and What Alice Found There" – 1872). Pornind de la jocurile de șah pe care Carroll le juca împreună cu copiii lui Liddell, a inclus materiale pe care le scrisese înainte tocmai pentru ca ei să îl cunoască. De exemplu, primul capitol, „Jabberwocky" („Bâzdâbocul", în traducerea Ninei Cassian), fusese scris în anul 1855. Multe dintre personajele celebre ale lui Carroll din Țara Minunilor — precum Humpty Dumpty (Hopa Mitică), the White Knight (Cavalerul Alb) și Tweedledum și Tweedledee — apar mai degrabă în această lucrare decât în „Alice în Țara Minunilor".

Spre deosebire de majoritatea cărților pentru copii ale vremii, „Alice în Țara Oglinzilor" nu urmărea să exprime lecții de morală evidente. De asemenea, aceasta nu cuprindea nici ceea ce criticii au insinuat — înțelesuri ascunse legate de religie și politică. Este vorba doar despre povestea unor încântătoare aventuri în care o fetiță obișnuită reacționează la „realitățile" lumii adulților. Atracția acestora exercitată atât asupra cititorilor adulți, cât și asupra copiilor se află în reacțiile inteligente ale lui Alice la limbajul și acțiunile ridicole.

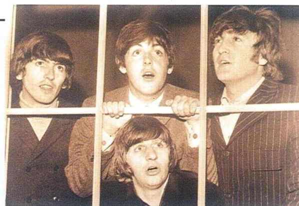
Carroll a publicat mai multe scrieri absurde, caracterizate de „nonsens", precum „Vânătorea Șmerchinului" („The Hunting of the Snark" –1876), „Sylvie și Bruno" („Sylvie and Bruno" – 1889) și „Sylvie și Bruno. Încheiere" („Sylvie and Bruno Concluded" – 1893). De asemenea, a mai scris o serie de pamflete amuzante la adresa activităților universitare, lucrări care apăreau sub pseudonim sau fără niciun nume; sub numele său adevărat a publicat o serie de lucrări de matematică. În anul 1881, Carroll a renunțat la catedră pentru a se dedica în totalitate scrisului. Între anii 1882 și 1892, a fost custode în cadrul Christ Church. După o scurtă suferință, a murit la data de 14 ianuarie, 1898.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol

Legendara formație rock britanică ce a intenționat să realizeze o adaptare cinematografică a „Stăpânului Inelelor"

The Beatles (1960-1970)

Paul McCartney, fostul membru al formației The Beatles, s-a prezentat la ceremonia de decernare a premiilor Academiei Americane de Film din 2002, fiind nominalizat la categoria „Cea mai bună melodie originală" pentru selecția sa din filmul „Vanilla Sky" (2001). În acel an, primul film din triologia „Stăpânul Inelelor", „Frăția Inelului", fusese nominalizat la 12 categorii. La această ceremonie, McCartney a mărturisit că intenționase la un moment dat să realizeze o adaptare cinematografică a „Stăpânului Inelelor".

În 1968, membrii formației The Beatles plănuiseră să realizeze acest film și să joace ei înșiși în rolurile principale. Astfel, Paul McCartney ar fi jucat rolul lui Frodo, Ringo Star pe cel al lui Sam Gamgee, George Harrison ar fi fost Gandalf, iar rolul lui Gollum, personajul care are un rol principal în distrugerea Unicului Inel, ar fi fost interpretat de John Lennon. Membrii celebrei formații au prezentat ideea regizorului de film Stanley Kubrick, care a refuzat-o, după părerea sa fiind imposibil ca romanul „Stăpânul Inelelor" să poată fi adaptat într-o versiune cinematografică. Din acel moment proiectul a zăcut în uitare, iar lucrarea lui Tolkien avea să aștepte până când va fi readusă la viață de către Peter Jackson.

Încă de la debutul lor de la începutul anilor 1960, membrii formației The Beatles au fost implicați într-o serie de producții audio-vizuale, inclusiv în filme. De exemplu, au apărut în filmul din 1968 „Yellow Submarine" („Submarinul galben"), în care se luptau cu forțele Blue Meanies. Din nefericire pentru formația The Beatles, tehnologia cinematografică nu era suficient de avansată pentru a le permite punerea în practică a ideii lor de a realiza un film pe baza cărții lui Tolkien; acest lucru a fost posibil odată cu dezvoltările în tehnologia imaginii asistate de grafică pe calculator, în perioada în care Peter Jackson dorea să realizeze filme.

Eroul care a inspirat crearea „Stăpânului Inelelor"

Teodosie I (347-395)

Flavius Theodosius, cunoscut drept Teodosie I sau Teodosie cel Mare, a fost împărat roman din anul 379 până în anul 395 d.Hr. Reunind părțile estice și vestice ale Imperiului, Teodosie a fost ultimul împărat al Imperiului Roman de Răsărit și al Imperiului Roman de Apus. După moartea sa, Imperiul Roman este divizat pentru totdeauna între cei doi fii ai săi. Mai este cunoscut și pentru proclamarea creștinismului ca religie oficială a Imperiului Roman.

Teodosie a fost nevoit să lupte împotriva goților și a aliaților acestora (vandalii, taifalii, bastarnii și carpii) care își consolidaseră pozițiile în Dacia și în regiunea estică a Panoniei Inferioare. Criza goților era atât de cumplită încât împăratul roman Grațian a renunțat la provincia Iliria și s-a retras la Trier în Galia pentru a-i permite lui Teodosie să opereze în regiune fără obstacole.

După moartea lui Grațian, în anul 383 d.Hr., atenția lui Teodosie a fost îndreptată spre Imperiul Roman de Apus, deoarece uzurpatorul Magnus Maximus preluase toate provinciile din această zonă, cu excepția Italiei. Acest act de autoproclamare era ostil intereselor lui Teodosie, mai ales că împăratul Valentinian al II-lea, inamicul lui Maximus, era aliatul său. Cu toate acestea, Teodosie nu a putut face prea multe în privința lui Maximus din cauza lipsei de forțe militare, astfel încât a fost nevoit să își concentreze atenția asupra aspectelor locale. Totuși, în momentul în care Maximus a inițiat invazia în Italia, în anul 387 d.Hr, Teodosie a fost nevoit să acționeze. Armatele lui Teodosie și Maximus s-au ciocnit în anul 388 d.Hr. la Poetovio (azi Ptuj, în Slovenia), iar Maximus a fost înfrânt. La data de 28 august 388 d.Hr., Maximus a fost executat. Necazurile aveau să continue, după ce Valentinian a fost găsit spânzurat în camera sa, faptă comisă de generalul cu rang de „magister militum", Arbogast. Deoarece nu putea să preia rolul unui împărat, Arbogast îl va desemna pe Eugeniu în această poziție; Eugeniu era un fost profesor de retorică. A realizat un program de restaurare a credinței păgâne și a cerut, în zadar, recunoașterea lui Teodosie ca împărat al Imperiului Roman de Apus. În luna ianurie a anului 393 d.Hr., Teodosie i-a conferit fiului său, Honoriu, rangul de „Augustus" în Imperiul de Apus, sugerând astfel ilegitimitatea poziției lui Eugeniu.

Teodosie a inițiat campanii împotriva lui Eugeniu. Cele două armate s-au ciocnit în bătălia de pe Frigidus (azi Vipava, în Slovenia) în luna septembrie a anului 394 d.Hr. Armatele lui Teodosie au fost respinse, iar Eugeniu considera bătălia ca și încheiată. În tabăra lui Teodosie, pierderile suferite au scăzut moralul soldaților. Se spune că Teodosie a primit vizita a „doi călăreți divini îmbrăcați în alb" care i-au dat curajul de a continua. A doua zi, bătălia a continuat, iar forțele lui Teodosie au fost susținute de un fenomen natural, cunoscut drept „Bora", care producea vânturi ciclonice. Rafalele s-au îndreptat direct asupra forțelor lui Eugeniu, dislocându-le. Tabăra lui Eugeniu a fost practic spulberată, Eugeniu a fost prins și în scurt timp executat. Astfel, Teodosie a devenit unicul împărat.

Teodosie a promovat trinitarismul consfințit la Niceea – supremația credinței în Sfânta Treime divină în cadrul dogmelor creștinismului, iar apoi a introdus creștinismul în imperiu. În anul 391 d.Hr., a declarat creștinismul singura religie legitimă din imperiu, încheind perioada de susținere statală a religiei tradiționale romane.

Teodosie a murit în urma unei afecțiuni provocate de un edem vascular, la Milano, la data de 17 ianuarie 395 d.Hr. Ambroziu a organizat în Milano expunerea pe un catafalc de onoare a trupului neînsuflețit al lui Teodosie. De asemenea, el a prezentat și un panegiric intitulat „De Obitu Theodosii" înaintea generalului Stilicho și a lui Honoriu, în care Ambroziu a elogiat acțiunile lui Teodosie de eliminare a ereticilor și a păgânilor. Teodosie a fost înmormântat în basilica din Constantinopol, la data de 8 noiembrie 395 d.Hr.

Autorul poveștii lui Peter Pan, băiatul „etern"

James Matthew Barry (1860-1937)

Sir James Matthew Barrie, baron de prim rang, membru al Ordinului pentru Merit a fost romancier și dramaturg scoțian. Este recunoscut ca fiind autorul lui „Peter Pan", băiatul care refuza să crească, povestire creată pornind de la prietenii săi, cei 5 băieți ai familiei Llewelyn Davies. Lui i se atribuie și popularizarea numelui „Wendy", care nu era obișnuit (în special pentru fete) în Anglia și în America înainte ca el să își numească astfel protagonista din „Peter Pan". A fost ridicat la rangul de baron în anul 1913. A devenit membru al Ordinului pentru Merit în anul 1922.

Barrie își dorise să urmeze o carieră de scriitor, dar membrii familiei sale – care doreau ca fiul lor să devină ministru – l-au convins să se înscrie la Universitatea din Edinburgh, unde a scris recenzii de teatru pentru un ziar local. A lucrat pentru un an și jumătate ca jurnalist în Nottingham, după care s-a întors în Kirriemuir; va folosi poveștile mamei sale cu privire la oraș (căruia îi spunea thrums, în traducere literală „ciucuri") pentru o scriere pe care a înaintat-o unui ziar din Londra. Editorului i-au plăcut „accentele scoțiene", astfel încât Barrie a mai scris și alte povestiri care au stat la baza primelor sale romane. Critica literară a fost nefavorabilă cu privire la aceste lucrări de început, existând tendința de a le discredita ca fiind descrieri sentimentale și nostalgice ale unei Scoții parohiale, îndepărtate de realitățile industrializării specifice secolului al XIX-lea; cărțile se bucurau însă de o îndeajuns de mare popularitate pentru a-i putea conferi lui Barrie statutul de scriitor de succes.

Între timp, atenția lui Barrie s-a îndreptat tot mai mult asupra scrierilor dramaturgiei, începând cu o biografie a lui Richard Savage (care a fost pusă în scenă o singură dată și care a fost criticată aspru).

Primul american laureat al Premiului Nobel pentru Literatură care a inspirat crearea „Hobbitului" cu romanul său „Babbit".

Harry Sinclair Lewis (1885-1951)

Deși în anii 1920 Sinclair Lewis era unul dintre cei mai cunoscuți scriitori americani, astăzi romanele sale de succes, cu o satiră domoală (luând în râs prostia omenească), sunt apreciate în special pentru descrierea instituțiilor și a relațiilor sociale de la acea dată.

Harry Sinclair Lewis s-a născut în Sauk Centre, Minnesota, la data de 7 februarie 1885, fiind cel de-al treilea fiu al cuplului Edwin J. Lewis și Emma Kermott Lewis. A început să scrie în timpul liceului, iar unele dintre articolele sale au apărut în ziarele din Sauk Centre. După ce a absolvit liceul, a pornit spre Minnesota pentru a studia la Universitatea Yale din. După absolvire, în anul 1908, Lewis a lucrat în diverse redacții de ziare și editoriale din Statele Unite. Primele sale 4 romane nu s-au bucurat de succes.

În anul 1920, Lewis a primit recunoaștere internațională odată cu publicarea volumului „Main Street" („Strada principală"), povestea unei fete înzestrate cu talent, căsătorită cu un medic de la țară, obtuz și mult mai în vârstă decât ea; În următoarea sa lucrare, Lewis s-a concentrat pe omul de afaceri american, aceasta devenind cea mai importantă realizare a sa, „Babbitt" (1922). Lewis a utilizat intenționat stilul fantastic, ignorând dezvoltarea sau structura intrigii formale. Crearea lui George F. Babbitt, un personaj nul din punct de vedere intelectual, un bărbat imatur cu principii morale îndoielnice care, cu toate acestea, este o figură comică plăcută, este cea mai însemnată realizare a lui Lewis.

Următorul roman de succes al lui Lewis, „Arrowsmith" (1925), se întoarce la forma adoptată în „Main Street" pentru a vorbi despre lupta unui tânăr medic pentru a-și păstra demnitatea într-o lume meschină, de rea-credință. În ciuda abordării simpliste a științei ca modalitate de salvare a sufletului uman, „Arrowsmith" a primit Premiul Pulitzer. Însă Lewis a refuzat imediat premiul deoarece, conform condițiilor acestuia, premiul nu se acorda pentru valoarea unei lucrări, ci pentru o lucrare care prezintă „atmosfera înfloritoare a vieții americane".

În anul 1930, Sinclair Lewis devine primul american care va primi Premiul Nobel pentru Literatură, însă această distincție avea să reprezinte pentru el o fericire personală nesemnificativă.

Lewis a scris mult în anii ce au urmat, dar niciuna dintre aceste lucrări nu s-a bucurat de succesul celor din prima sa perioadă.

El și-a petrecut ultimii ani ai vieții călătorind în Europa, fără a reuși să găsească edituri dispuse să îi publice lucrările, ajungând la concluzia că impactul scrierilor sale asupra literaturii americane este cu mult mai neînsemnat decât îl făceau să creadă admiratorii săi din perioada sa de glorie. Lewis a fost eclipsat de alți scriitori americani, precum Ernest Hemingway și William Faulkner, care se aflau deja pe scena literară în momentul în care Lewis începuse să atragă atenția asupra lucrărilor sale. Ulterior, criticii au considerat că Premiul Nobel pe care Lewis îl câștigase în anul 1930 ar fi trebuit acordat romancierului Theodore Dreiser.

Căsătorit de două ori și divorțat de tot atâtea ori, în ultimii ani ai vieții sale, Lewis s-a retras complet de restul lumii. Devenind tot mai conștient de declinul său fizic, a refuzat să accepte să fie văzut de prietenii săi. A murit în urma unui atac de cord, la data de 10 ianuarie 1951, într-o clinică dintr-un mic orășel din apropierea Romei, în Italia. Deși nu este considerat ca fiind un scriitor deosebit de important, locul său în istoria literaturii americane nu poate fi contestat.

Regizorul de film care a adus „Stăpânul Inelelor" pe marile ecrane

Peter Jackson (1961–)

Peter Jackson a debutat în industria cinematografică odată cu realizarea unei colecții de filme horror sângeroase, cu buget redus. Lucra în țara sa natală, Noua Zeelandă, la o distanță de peste șase mii de mile de Hollywood. Și-a petrecut 7 ani din viață creând trilogia „Stăpânul Inelelor", adaptare după romanele clasice de literatură fantastică ale lui J.R.R. Tolkien.

Fiind vreme îndelungată un pasionat al trilogiei „Stăpânul Inelelor" a lui Tolkien, Jackson a intenționat să realizeze un film fantasy, considerând această trilogie clasică un model pentru întreaga literatură fantastică. Mirându-se de faptul că nimeni nu încercase înainte așa ceva, alături de scriitoarea Philippa Boyens va începe să lucreze la scenariu, având susținerea Miramax, studioul de film al companiei Disney. Problemele au început să apară în momentul în care studioul Miramax a devenit îngrijorat de costurile proiectului, sugerând comprimarea trilogiei într-un singur film. Jackson a început să caute un alt studio pentru a finanța realizarea filmului. Cu un proiect de aproape 300 de milioane de dolari pentru cele trei filme și fără vreo experiință notabilă care să susțină ideea că regizorul neozeelandez este cel potrivit pentru ecranizarea capodoperei lui Tolkien, obiectivul lui Jackson era greu de atins. Asumându-și un mare risc, studiourile New Line Cinema au fost de acord să susțină filmele, bazându-se pe faptul că numeroșii fani ai cărților lui Tolkien vor veni în cinematografe. S-a decis filmarea celor trei producții în același timp, lucru care nu mai fusese realizat niciodată în istoria cinematografiei.

Un univers fantastic etern

Odată cu „Stăpânul Inelelor", Tolkien a oferit un nou avânt genului fantastic. Scrierile sale au generat noi mişcări în domeniul literaturii pentru copii, dezvoltând fantezia ca gen literar. Mai târziu, un fan înflăcărat al lui Tolkien va transforma lucrările sale într-o serie de filme care vor captiva fani din întreaga lume. Ce fel de influență au exercitat lucrările lui Tolkien asupra cărților literaturii fantastice şi filmelor fantasy?

Fantezie şi literatură pentru copii

PUȚINI SUNT CEI CARE nu au citit povestiri fantastice în copilărie și a căror imaginație nu a fost inspirată de acestea. Seria „Stăpânul Inelelor" a lui Tolkien va transcede granițele obișnuite ale literaturii pentru copii și va dobândi un statut mitic; cu siguranță, această lucrare a avut o deosebită influență asupra schimbării direcției în dezvoltarea genului fantastic.

Autoarea germană Marie Louisa Molesworth este considerată fondatoarea genului fantastic. În perioada în care aceasta a trăit, femeile care lucrau în casele membrilor nobilimii erau responsabile de compunerea de povești fantastice; aceste femei vor scrie poveștile pentru a-i încânta pe micuți și pentru a le stârni imaginația. Principala direcție urmată de astfel de povești includea evenimente misterioase care aveau loc într-o altfel de lume, dar asemănătoare mai degrabă cu cea cotidiană decât cu un univers realmente fantastic. În povestirea Mariei Louisa Molesworth, „Ceasul cu cuc", sunt înfățișate aventurile imaginare ale unei adolescente singuratice alături de pasărea aflată în interiorul unui ceas cu cuc; astfel, ea își va face noi prieteni și nu se va mai simți singură atunci când se va întoarce în lumea reală. Spre deosebire de „Stăpânul Inelelor", în această povestire din perioada de început a genului literar fantastic se pune prea puțin accentul pe dezvoltarea personajului.

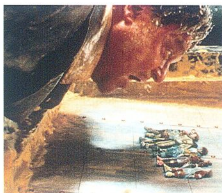
Ideea evenimentelor magice care apar într-o lume diferită de cea obișnuită vor fi mai târziu dezvoltate în lucrările lui Edith Nesbit. La început, aceasta va scrie romane cu caracter romantic și horror pentru a câștiga bani, dar în anul 1898 își va concentra atenția asupra adevăratului său talent, în volumul „Povestea căutătorilor de comori". Romanele fantastice vor deveni nucleul producțiilor sale literare. Romanele sale se bucură încă de succes și au fost ecranizate pentru televiziune.

Succesorul lui Nesbit va fi C.S. Lewis, a cărui serie „Cronicile din Narnia" este asemănătoare cu scrierile lui Nesbit prin faptul că personajele, copii fiind, intră într-un șifonier obișnuit și ajung într-o lume fantastică. O altă scriitoare care a urmărit aceeași manieră de prezentare a fantasticului a fost Mary Norton, autoarea volumului „Omuleții de sub casă" („The Borrowers"). Începând cu anii 1950, odată cu lucrările lui Tolkien, se va produce o schimbare considerabilă în genul fantastic.

◂ Marie Luisa Molesworth (1839–1921), autoare germană care a adus contribuții însemnate genului literar fantastic.

▸ Scenă dintr-o versiune ecranizată a volumului „Omuleții de sub casă" („The Borrowers"). Este povestea unor omuleți care trăiau sub patul unui băiețel obișnuit. Aceste personaje sunt creaturi fantastice care intră în lumea pământeană a băiețelului.

▸ Un afiș al versiunii ecranizate a „Stăpânului Inelelor". Filmul a fost primit cu căldură de fanii lui Tolkien și va înregistra recorduri de vânzări.

„Marele recipient al poveștilor fierbe întotdeauna la foc mic. Încetul cu încetul, noi ingrediente sunt adăugate în acest recipient."

Consacrarea genului fantasy clasic („High Fantasy")

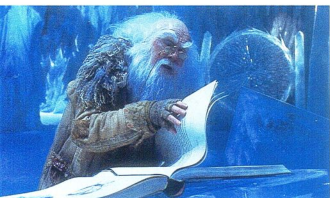
În eseul său „Despre povestirile fantastice", Tolkien afirmă că marele recipient al poveștilor fierbe întotdeauna la foc mic și, încetul cu încetul, noi ingrediente sunt adăugate în acest recipient. Tolkien asemăna așadar crearea acestor povestiri cu adăugarea de ingrediente într-o supă. Unul dintre noile „ingrediente" pe care Tolkien îl va adăuga recipientului său cu elemente de fantezie este dezvoltarea personajului. Este limpede pentru oricine citește „Stăpânul Inelelor" faptul că personajele trec printr-o deosebită dezvoltare a propriei personalități pe întreg parcursul povestirii. Un alt „ingredient" important este un univers fantastic total nou în care are loc povestirea, nefiind o narațiune cu elemente fantastice care să se desfășoare într-o lume pământeană.

Prin „Stăpânul Inelelor", Tolkien a făcut posibilă crearea unui noi gen, „High Fantasy", fantasy-ul clasic. Astfel, „Stăpânul Inelelor" a devenit un fel de Biblie, o lucrare de referință care se are în vedere în procesul de creație al unor noi povestiri fantastice. Vechiul gen de literatură fantastică, care introducea astfel de elemente într-o lume pământeană obișnuită, s-a dezvoltat într-un subgen al literaturii pentru adolescenți. În „High Fantasy", personajele nu sunt neapărat copii și sunt introduse elemente din lumea „adultă", precum povestea de dragoste, tensiunea și suferința.

Genul fantasy clasic („High Fantasy") creat de Tolkien mai este cunoscut și sub numele de „Modern Fantasy" (fantasy modern).

▲ Filmarea unei scene din cadrul versiunii ecranizate a „Stăpânului Inelelor". Regizorul Peter Jackson se află în centru (plan îndepărtat), iar în dreapta acestuia se află Orlando Bloom, în rolul elfului Legolas.

▲ Scenă din cea de-a treia parte a binecunoscutei serii de filme fantasy „Neverending Story" („Poveste fără sfârșit").

Fantasy-ul clasic a început să se dezvolte asemeni oricărei alte forme de literatură („Modern Fantasy/High Fantasy"). În acest sens, trebuie menționată plasarea acțiunii povestirilor fantasy într-un cadru non-occidental. Aceasta pornește de la premisa că nu toate poveștile își au originile în Europa. În plus, se demonstrează astfel extinderea genului fantasy clasic („High Fantasy") și transformarea acestuia într-un fenomen mondial care a reușit să devină, astfel, un gen de sine stătător.

De exemplu, scriitoarea australiană Patricia Wrightson a scris „I Own the Racecourse!" pornind de la cultura aborigenilor australieni. Spre deosebire de decorurile cu păduri verzi ale genului fantasy timpuriu, cărțile Patriciei Wrightson permit acestui tip de scriere să se asume, portretizând personaje din ținuturi de basm care locuiesc în deșert. Mai există, de asemenea, și mulți alți autori care au introdus și care au continuat să introducă elemente non-occidentale în genul fantasy, transformându-l într-un fenomen care reflectă întreaga diversitate umană.

În America, universul literaturii pentru adolescenți a cunoscut o deosebită metamorfoză, grație unor lucrări precum „The Chocolate War" („Războiul de ciocolată") de Robert Cormier. Prin intermediul unor astfel de lucrări, lumea în alb-negru, în care răufăcătorii sunt pedepsiți, iar binele este răsplătit este anulată, fiind introduse teme tabu, precum consumul de droguri. Aceasta a deschis drumul pentru crearea celebrei serii „Harry Potter" a autoarei britanice, J.K. Rowling.

Ecranizarea „Stăpânului Inelelor"

Regizorul Peter Jackson a luat contact pentru prima dată cu universul „Stăpânului Inelelor" când a văzut filmul lui Ralph Bakshi, din anul 1978, care l-a lăsat confuz. Mai apoi, a citit o ediție publicitară a cărții în timpul unei călătorii de 12 ore cu trenul, din Wellington către Auckland, pe când avea 17 ani. Reacția lui Jackson a fost: „De abia aștept ca cineva să realizeze un film după această carte, pentru că mi-ar plăcea să-l văd!"

▼ J.K. Rowling, autoarea celebrei serii „Harry Potter".

În anul 1995, Jackson terminase filmările la „The Frighteners" („Un om și trei fantome") și avea în vedere un nou proiect, ecranizarea „Stăpânului Inelelor". Se întreba: „De ce oare nimeni nu s-a gândit să facă un film după această carte?" Datorită noilor dezvoltări în imagistica asistată de computer de după lungmetrajul „Jurassic Park", Jackson a planificat realizarea unui fantasy care să fie relativ serios și care să ofere sentimentul de „real". Până în luna octombrie, alături de partenerul său Fran Walsh, s-a aliat cu directorul studioului Miramax Films, Harvey Weinstein, pentru a negocia cu Saul Zaentz, care deținea drepturile cărții încă de la începutul anilor 1970; negocierile vizau o adaptare a „Hobbitului" și realizarea a două filme pe baza „Stăpânului Inelelor". Negocierile au stagnat în momentul în care Universal Studios i-au oferit lui Jackson șansa realizării unui remake al lui „King Kong". Weinstein s-a enervat, iar, în plus, alte probleme aveau să apară în momentul în care a ieșit la iveală faptul că Zaentz nu avea drepturile de distribuție ale „Hobbitului", ci United Artists, care se afla deja pe piață.

Până în luna aprilie a anului 1996, problema drepturilor de distribuție a fost rezolvată. Jackson a decis să continue cu „King Kong" înainte de a începe filmările la „Stăpânul Inelelor", îndemnându-i pe cei de la Universal să încheie o înțelegere cu Miramax pentru a primi venituri externe din „Stăpânul Inelelor", în timp ce Miramax primea venituri externe din „King Kong".

În momentul în care studiourile Universal au anulat filmările la „King Kong" în anul 1997, Jackson și Walsh au primit imediat susținere din partea lui Weinstein și au început un proces de 6 săptămâni pentru a rezolva problema drepturilor de distribuție. Jackson și Walsh i-au cerut lui Costa Botes să scrie un rezumat al cărții, ei înșiși începând să o recitească. În două-trei luni, scriseseră deja adaptarea pentru film. Primul film va cuprinde ceea ce avea să devină „Stăpânul Inelelor: Frăția Inelului", „Stăpânul Inelelor: Cele două turnuri" și începutul la „Stăpânul Inelelor: Întoarcerea Regelui", încheindu-se cu moartea lui Saruman, iar Gandalf și Pippin mergând la Minas Tirith. În această prelucrare, Gwaihir și Gandalf îl vizitează pe Edoras după ce scapă de Saruman, Gollum îl atacă pe Frodo când Frăția este încă unită, în timp ce fermierul Maggot, Glorfindel, Radagast, Elladan și Elrohir sunt și ei prezenți. Bilbo participă la Consiliul lui Elrond, Sam privește în oglinda lui Galadriel, Saruman este izbăvit înainte de a muri și nazgûlii izbutesc să ajungă pe Muntele Osândei înainte de a cădea. Au prezentat adaptarea lor lui Harvey și lui Bob Weinstein, concentrându-se asupra acestuia din urmă deoarece el nu citise cartea. S-au hotărât asupra ambelor filme și asupra unui buget total de 75 de milioane de dolari.

La mijlocul anului 1997, Jackson și Walsh au început să scrie alături de Steven Sinclair. Partenera lui

Sinclair, Philippa Boyens, era o fană împătimită a cărții și a intrat în echipă după ce a citit adaptarea acesteia. A fost necesară o perioadă de 13-14 luni pentru a scrie cele două scenarii, care aveau 147 și, respectiv, 144 de pagini. Sinclair a părăsit proiectul din cauza unor obligații legate de teatru. Conform modificărilor lor, Sam, Merry și Pippin sunt prinși pe când trăgeau cu urechea și sunt forțați să îl însoțească pe Frodo. Povestirile lui Gandalf despre perioada sa la Orthanc au fost înlăturate, Lothlórien a fost scos, iar Galadriel va participa la Consiliul lui Elrond. Denethor, fratele lui Boromir va participa și el la Consiliu. Conform altor schimbări, Arwen îl salvează pe Frodo, secvența implicând și un trol de grotă. Arwen este cel care îl va omorî pe regele Angmarului. Mult mai semnificativ este faptul că exista o secvență cu totul nouă. Un „Ringwraith" (Fantomă a Inelului) îl ucide pe Saruman și îl atacă pe Gandalf la Orthanc. Văzând toate acestea de pe colina Amon Hen, Frodo își așază Inelul pe deget și se lasă purtat de vultur, Seniorul Vânturilor. Frodo reușește să îl salveze pe Sam și să împlânte spectrul în inimă.

Problemele apar când Marty Katz este trimis în Noua Zeelandă. După ce a petrecut 4 luni acolo, le-a spus celor de la Miramax că filmele aveau să coste 150 de milioane de dolari; din cauza faptului că Miramax nu putea furniza aceste fonduri și pentru că deja se cheltuiseră 15 milioane de dolari, au decis să unească cele două filme într-unul singur. La data de 17 iunie, 1998, Bob Weinstein a prezentat o versiune de o singură oră a cărții. A sugerat eliminarea lui Bree și Bătălia de la Helm's Deep (Văgăuna coifului), „să îl piardă sau să îl folosească" pe Saruman, unificarea regatelor Rohan și Gondor, cu Éowyn în rolul de soră a lui Boromir, scurtarea prezentărilor ținuturilor Rivendell și Moria, precum și ca arborii umanioizi (Enții) să prevină răpirea de către Uruk-hai a lui Merry și Pippin. Mâhnit de ideea „eliminării a jumătate din ceea ce era valoros", Jackson s-a opus, iar studiourile Miramax au declarat că orice scenariu sau lucrare finalizată de Weta Workshop le aparține. Jackson a fost la Hollywood pentru 4 săptămâni, prezentând un material filmat, de 35 de minute, înainte de întâlnirea cu Mark Ordesky de la New Line Cinema. La New Line Cinema, Robert Shaye a văzut materialul filmat și a întrebat de ce realizează două filme când cartea a fost publicată în trei volume; dorea să se filmeze o trilogie. Acum Jackson, Walsh și Boyens aveau de scris trei noi scenarii.

Desfășurarea în trei filme le-a permis o mult mai mare libertate creativă, astfel încât Jackson, Walsh și Boyens au fost nevoiți să restructureze scenariul în consecință. Cele trei scenarii nu corespund exact celor trei volume ale trilogiei, ci reprezintă, mai degrabă, o adaptare în trei părți. Jackson a ales o abordare mai cronologică a povestirii decât a făcut-o Tolkien. Căutarea lui Frodo este elementul central, iar Aragorn reprezintă intriga secundară; multe secvențe (precum Tom Bombadil și „Cutreierarea comitatului") care nu contribuiau în mod direct la aceste două intrigi au fost eliminate. S-au depus mult mai multe eforturi pentru a crea concluzii satisfăcătoare și pentru a asigura faptul că expozițiunea are un ritm susținut. Printre noile secvențe se află și dezvoltări ale elementelor cărora Tolkien le-a dat un caracter ambiguu, precum bătăliile sau creaturile.

Mai presus de orice, toate personajele au fost modificate pentru un mai mare efect dramatic: Aragorn, Théoden și Treebeard au adăugat sau modificat elemente de îndoială, în timp ce personalități puternice precum Galadriel, Elrond și Faramir au fost transformate în personaje obscure. Boromir și Gollum sunt (discutabil) relativ mai simpatici, în timp ce anumite personaje, precum Legolas, Gimli, Saruman și Denethor au fost simplificate. Alte personaje, precum Arwen și Éomer, au fost combinate cu personaje neînsemnate ale cărții, precum Glorfindel și Erkenbrand; în general, anumite replici au fost schimbate între diferite locații și personaje, în funcție de modul în care acestea se suprapuneau scenei. Au fost adăugate noi scene pentru a extinde caracterizarea. Pe parcursul filmărilor, scenariile au continuat să se dezvolte, în parte și datorită contribuției actorilor care își explorau tot mai profund personajele. Una dintre cele mai notabile modificări a fost cea asupra personajului Arwen, care, inițial, era o prințesă războinică, dar a fost readusă lângă personajul original al cărții care rămâne inactivă din punct de vedere fizic în povestire (deși ea trimite suport militar și moral).

Prin intermediul acestor schimbări efectuate, filmul a fost foarte bine primit de către fanii lui Tolkien și și-a atras, la rândul său, milioane de fani. Genul fantasy nu are o istorie îndelungată. Pe măsură ce sunt adăugate alte noi elemente, acesta se dezvoltă. Tolkien a reușit să găsească o formulă prin care genul fantasy nu îi atrage numai pe copii, dar și pe adulți, crescând astfel numărul cititorilor de literatură de acest fel. Curând este posibil ca genul fantasy să primească acea recunoștință și acel respect pe care alte genuri ale literaturii le-au primit deja. În cazul în care acest lucru se va întâmpla, el va fi, fără doar și poate, meritul eforturilor lui J.R.R. Tolkien.

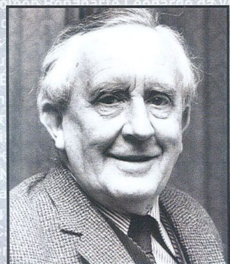

▲ Pippi Șosețica, eroina faimoasei serii de cărți pentru copii, scrisă de Astrid Lindgren, imagine din film.

▼ Peronajele din „Harry Potter" au primit chiar și un chip din ceramică.

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

J.R.R. TOLKIEN

ISSN 1791-0765

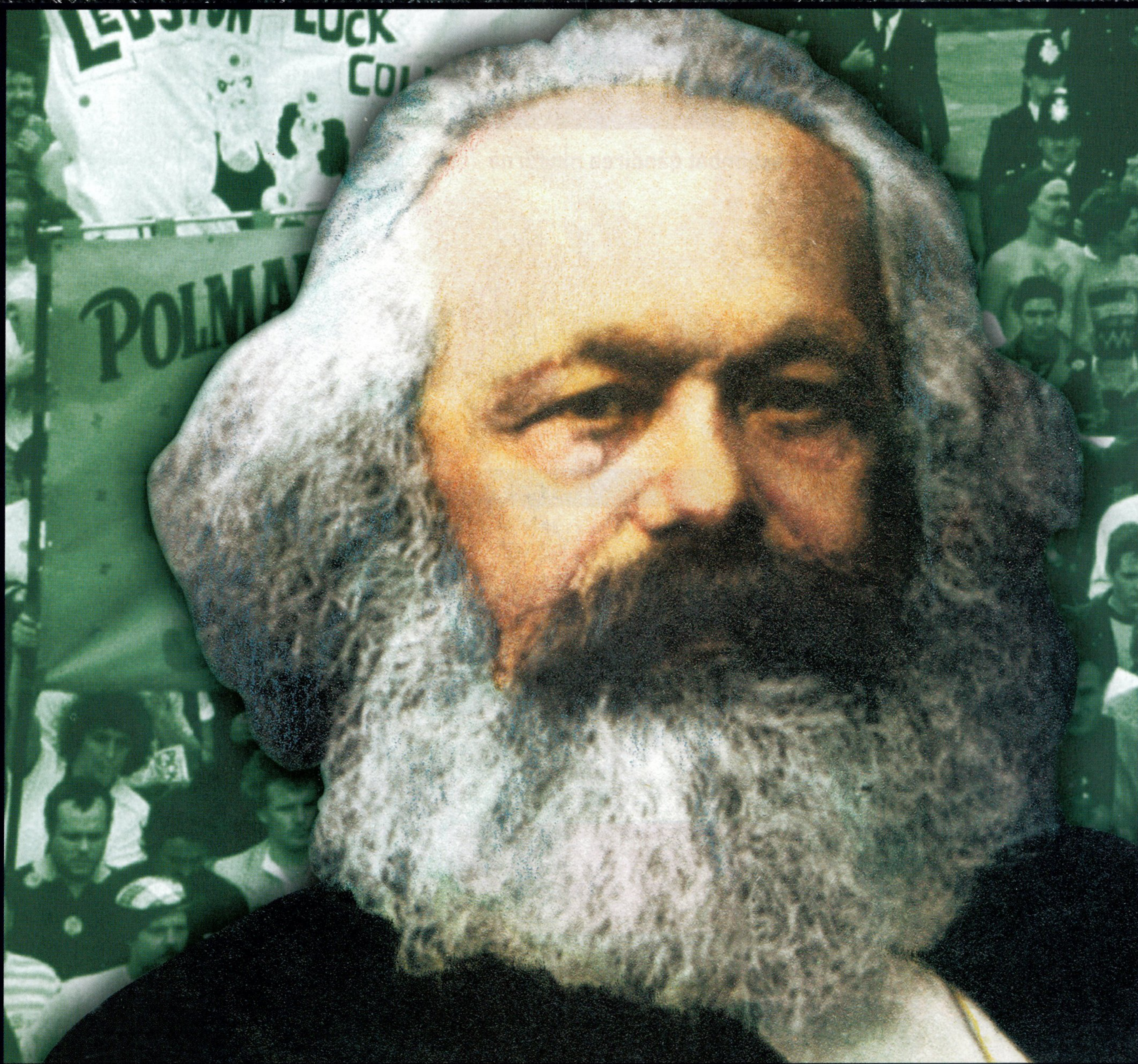
DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

49

KARL MARX

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Karl Marx

Numărul 49

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ
EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL
EDITOR: Petros Kapnistos
MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou
MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas
ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena
MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos
PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa
COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou
MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza
MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis
COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL
DTP: RAY
TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.
DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

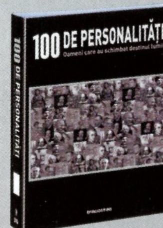
IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L
Country Manager: Mariana Mihălțan
Marketing Manager: Adina Bojică
Redactor: Gabriela Muntean
Distribution Manager: Dan Iordache
ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5,
sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

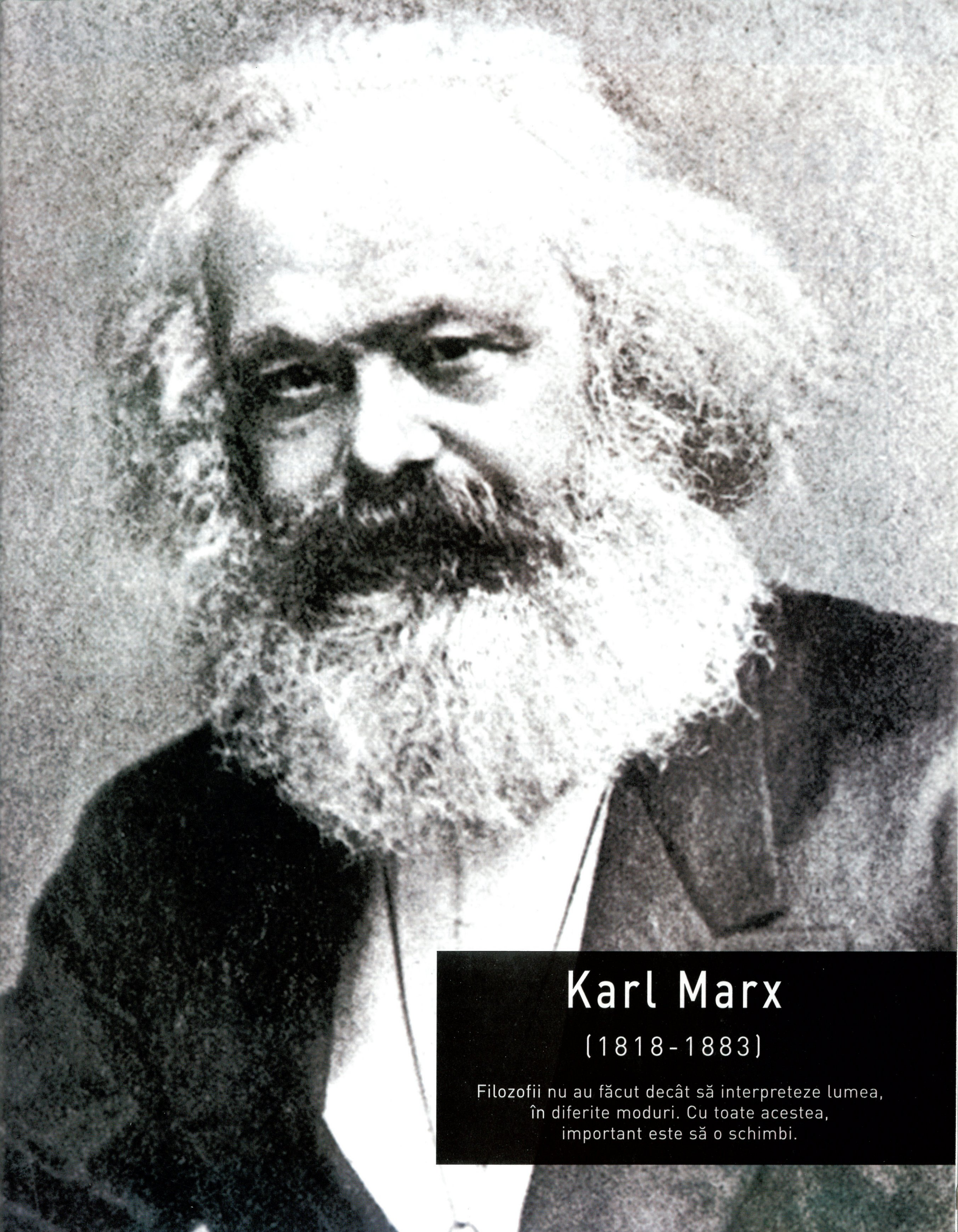
ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor
Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL
Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Karl Marx
(1818-1883)
Filozofii nu au făcut decât să interpreteze lumea,
în diferite moduri. Cu toate acestea,
important este să o schimbi.

Karl Marx

Ce fel de viață a dus Karl Marx?

PROLOG

În EUROPA SECOLULUI AL XIX-LEA, societatea capitalistă, fondată pe competiția liberă, s-a dezvoltat substanțial, iar pe lângă aceasta aveau să se nască multe contradicții și frământări la nivelul societății. Oamenii vor fi nevoiți să se confrunte cu recesiuni și crize economice periodice și, în același timp, cu o lipsă acută a locurilor de muncă. Aceasta va duce la dezvoltarea mișcărilor muncitorești și creșterea nemulțumirilor cu privire la sistemul monarhic de guvernare. În cele din urmă oamenii se vor ridica la luptă pe scena istorică și în timp ce vor aclama idealurile socialiste, din rândurile lor se va remarca un bărbat care îi va conduce pe o nouă cale, prin acțiunile și gândirea sa. Acest om a fost Karl Marx.

Gonit din propria sa patrie și privat de cetățenie, va trăi într-o sărăcie lucie, fiind în același timp hărțuit și de creditori. Își va petrece cea mai mare parte a timpului în sala de lectură a unei biblioteci dintr-o țară străină și, impulsionat de o voință nestăvilită, va scrie o lucrare de referință. Această lucrare și ideile conținute în ea va oferi discipolilor săi explicații pentru nenumărate fenomene sociale și va avea un efect covârșitor asupra istoriei secolului următor.

Așadar, ce fel de viață a dus Karl Marx?

TABEL CRONOLOGIC

1814	Napoleon I este înlăturat de la putere
1815	Înfiinţarea Confederaţiei Germane
1818	Se naşte Karl Marx
1835	Marx se înscrie la Universitatea din Bonn
1836	Marx se transferă la Universitatea din Berlin Marx o cere în căsătorie pe Jenny von Westphalen
1838	Moare tatăl lui Marx, Heinrich
1842	Marx lucrează în Köln pentru ziarul „Rheinische Zeitung" („Gazeta renană") Marx se întâlneşte pentru prima dată cu Friedrich Engels
1843	Marx se căsătoreşte cu Jenny von Westphalen
1844	Editarea „Analelor germano-franceze" („Deutsch-Französische Jahrbücher")
1845	Marx se mută în Bruxelles
1847	Fondarea unei alianţe a comuniştilor
1848	Izbucneşte Revoluţia din Februarie în Paris Înfiinţarea ziarului „Noua Gazetă Renană" („Neue Rheinische Zeitung")
1849	Marx se mută la Londra
1859	Este publicat volumul „Contribuţii la critica economiei politice" („Kritik der Politischen Ökonomie")
1863	Moare mama lui Marx, Henrietta
1864	Înfiinţarea Primei Internaţionale (Internaţionala I), denumită şi „Asociaţia Internaţională a Muncitorilor"
1867	Este publicat primul volum din „Capitalul" („Das Kapital")
1871	Proclamarea Comunei din Paris
1875	Este publicat volumul „Critica Programului de la Gotha" („Critique of the Gotha Program")
1876	Dizolvarea Primei Internaţionale
1881	Moare soţia lui Marx, Jenny
1883	Marx moare la Londra
1885	Este publicat cel de-al doilea volum din „Capitalul" („Das Kapital")
1889	Înfiinţarea celei de-A Doua Internaţionale
1890	Mişcarea muncitorească internaţională introduce sărbătorirea zilei de 1 Mai
1894	Este publicat cel de-al treilea volum din „Capitalul" („Das Kapital")
1895	Moare Friedrich Engels

Viața în sărăcie și lupta celui care a schimbat gândirea modernă

▲ Un portret al lui Karl Marx din perioada în care se afla la Universitatea din Bonn. Își neglija studiile, în schimb își petrecea marea parte a timpului la petreceri.

Ca rezultat al Revoluției Industriale au luat naştere noi principii economice fundamentale. Schimbările în economia societății au dus la crearea unui sistem de clase sociale care era diferit de statutul nobilimii şi al oamenilor din popor care a existat în timpul Evului Mediu. Aceştia erau capitaliştii şi muncitorii, burghezia şi proletariatul. Aceste clase sociale nu aveau nicio legătură cu diviziunea socială tradițională, naționalitatea sau legea; aceste clase s-au dezvoltat ca rezultat al fenomenului de nepătruns, obiectiv şi dur reprezentat de relațiile economice libere. Economia se hrănea din efortul muncitorilor şi administrarea capitaliştilor, iar Karl Marx îşi va utiliza talentul scriitoricesc pentru a critica aspru acest sistem, talent prin intermediul căruia putea să provoace acest sistem şi în acelaşi timp să şi lupte cu el. Ce anume l-a pus în mişcare pe acest om şi ce anume i-a inspirat viziunea fără precedent?

Dragostea unui tânăr „amețit"

Fiul unui avocat

La începutul secolului al XIX-lea se încheia era lui Napoleon Bonaparte, un personaj care cucerise Europa, utilizându-și incomparabilul talent militar și cunoștințele politice. Napoleon se autoproclamase împărat al Franței în anul 1804; rând pe rând, statele europene au fost implicate în războaiele napoleoniene. Cu toate acestea, sistemul său de conducere a Europei nu va dura mult timp și, până în anul 1813, se va prăbuși. Deși a fost o domnie scurtă, diferitele state aflate sub autoritatea lui Napoleon au experimentat schimbări rapide în sistemele naționale administrative în această perioadă. Germania fusese împărțită în aproximativ 300 de state mărunte, dar odată cu Congresul de la Viena care s-a ținut între 1814 – 1815, a fost înființată Confederația Germană, un nou sistem politic intrând astfel în funcțiune în Europa.

Karl Marx s-a născut la data de 5 mai 1818, la doar câțiva ani după Congresul de la Viena, în micul oraș Trier din Prusia renană, regiunea Confederației Germane care deținea o poziție de supremație. Casa în care s-a născut fusese construită pe o stradă de-a lungul râului Moselle. Era doar o locuință temporară pe care tatăl lui o împrumutase cu doar o lună înainte ca fiul său se nască și pe care au părăsit-o după ce băiețelul a împlinit vârsta de doi ani. Heinrich era avocat și câștigase încrederea locuitorilor orașului; în plus, era un intelectual care fusese puternic influențat de filozofia Iluminismului european care se dezvoltase sub domnia lui Napoleon. Mama sa, Henrietta, avea în grijă întreaga familie. Părinții lui Marx erau evrei

Străvechiul oraș Trier, localizat în partea vestică a Germaniei, este orașul din Țara Rinului cu cea mai bogată istorie. Podurile în stil roman trec peste râul Moselle care curge înaintea orașului.

și, până în anul 1826, vor fi binecuvântați cu patru fii și cinci fiice. Karl era cel de-al treilea copil, însă din cauza faptului că fratele său mai mare murise de mic, el a devenit, de fapt, cel mai mare băiat al familiei și se aștepta ca el să devină moștenitorul tatălui său.

Un camarad din copilărie

În anul 1830, Karl, în vârstă de 12 ani, va intra la o școală secundară, „Gymnasium", din Trier. Se pare că obținea rezultate deosebite ca elev, dar nu era deloc sociabil și nu petrecea prea mult timp cu prietenii săi. Unul dintre cei câțiva prieteni pe care îi avea era Edgar von Westphalen. Karl îl cunoștea încă dinainte de a se înscrie la școala secundară. Tatăl lui Karl, Heinrich și tatăl lui Edgar, baronul Ludwig von Westphalen erau prieteni foarte buni, motiv pentru care băieții acestora au devenit camarazi de joacă încă de când erau foarte mici.

Baronul von Westphalen provenea dintr-o familie nobiliară și era un funcționar de rang înalt din guvernul prusac, dar aceasta nu îl făcea deloc arogant sau înfumurat; asemeni tatălui său, Karl va fi influențat, în mod considerabil, de von Westphalen. De asemenea, baronul începuse să fie tot mai atent la fiul precoce al bunului său prieten, Friedrich Marx. Karl va deveni un pasionat înflăcărat al lui William Shakespeare, pasiune pe care o va păstra pe întreg parcursul vieții sale, lucru care s-a datorat și influenței baronului von Westphalen, care era un adevărat iubitor de literatură.

Bonn este orașul natal al lui Ludwig van Beethoven. În imagine este înfățișată Universitatea din Bonn, situată în apropierea râului Rin. Karl Marx și-a petrecut un an plin de distracții aici, în perioada de studenție și va fi apoi transferat la Universitatea din Berlin.

Soții von Westphalen aveau o fiică, numită Jenny, care era cu cinci ani mai mare decât Edgar; încă din copilărie, aceasta se împrietenise cu sora lui Karl, Sophie.

În cele din urmă, între Karl și Jenny avea să se înfiripe o relație mult mai serioasă decât cea de prietenie din copilărie.

În anul 1835, Karl a absolvit cursurile școlii secundare. Înainte de aceasta, el înaintase o teză succintă care sublinia gândurile unui „tânăr" cu privire la alegerea meseriilor. Acest eseu era o dovadă a abilității sale în ceea ce privește scrisul și a inteligenței sale scânteietoare; conținutul tezei evoca ideile personalităților de seamă ale iluminismului francez care prețuiau, înainte de orice, rațiunea.

Fiul risipitor

Karl și-a continuat studiile în cadrul școlii de drept a Universității din Bonn și, inițial, părea foarte pornit în a-și urma învățătura cu seriozitate, mai ales că tatăl său îl sfătuise să nu se străduiască prea mult și să nu se epuizeze învățând; de fapt, singurul mod în care Karl se epuiza era alături de prietenii săi de școală la petreceri. Karl era vice-președintele unui club dedicat petrecerilor de salon și care era alcătuit din prieteni care, asemeni lui Karl, proveneau din orașul Trier, iar maxima după care se ghidau era aceea că trebuie să bea cât mai frecvent cu putință. Karl s-a dedicat acestei îndeletniciri în fiecare seară, uneori cu atât de multă ardoare încât tulbura liniștea, atrăgând deseori atenția forțelor de ordine; astfel de ocazii se încheiau cu o zi la închisoare.

Acest stil de viață l-a îngrijorat pe tatăl lui Karl care avea mari speranțe pentru fiul său, astfel încât s-a decis să îl transfere la Universitatea din Berlin. Karl a fost anunțat că anul său de dezmăț ca student al Universității din Bonn avea să se încheie. Tatăl spera că, în sfârșit, fiul său se va concentra pe studii, dar așteptarea avea să îi fie năruită în scurt timp. Și aceasta deoarece fiul său se îndrăgostise.

Jenny von Westphalen, tânăra de care se îndrăgostise Karl era descrisă ca fiind cea mai frumoasă dintre frumoasele din Trier. Tânara de 22 de ani refuzase propunerile de căsătorie ale mai multor tineri din Trier, alegându-l în schimb ca viitor soț pe prietenul ei din copilărie, Karl, care era cu patru ani mai tânăr decât ea. În timpul vacanței sale de vară, departe de școală, în anul 1836, Karl s-a întors în orașul său natal și i-a mărturisit lui Jenny sentimentele sale. Cei doi și-au făcut jurăminte de căsătorie, fără a cere binecuvântarea niciunuia dintre părinți.

Karl le-a adus la cunoștință cu bucurie părinților săi angajamentul său de căsătorie; este limpede că această căsătorie putea fi privită ca fiind nepotrivită, din punct de vedere al diferențelor de clasă socială dintre cele două familii. În plus, Karl era încă student. Căsătoria ar fi adus astfel și o oarecare instabilitate financiară. Aceste circumstanțe i-au determinat pe părinții lui Jenny să refuze cu dispreț ideea propunerii de căsătorie. De îndată ce refuzul a fost exprimat clar, cei doi și-au dat seama că nu se va produce nicio schimbare în situația din jurul lor și că nu va exista nicio cale prin care să primească binecuvântarea din partea părinților prea curând.

Casa în care s-a născut Karl Marx în Trier. Va fi apoi achiziționată de Partidul Muncitoresc Social Democrat German, în prezent funcționând ca muzeu dedicat vieții și perioadei în care a trăit Karl Marx.

DIN CULISE

GÂNDIREA SOCIALISTĂ ÎNCĂ NEDEZVOLTATĂ

În perioada în care Karl Marx era adolescent, între anii 1830 și 1840, o mișcare muncitorească în ascensiune câștiga tot mai mult teren în țările industrializate dezvoltate, precum Anglia și Franța. În scurt timp, clasa muncitoare (proletariatul) va juca un rol important pe scena istorică. Chiar și în Germania, care se afla în urma țărilor sus-menționate în ceea ce privește dezvoltarea industrială, conștiința de clasă începuse să se dezvolte printre muncitorii din fabricile din industria manufacturieră.

În mijlocul tuturor acestor evenimente, filozofii subliniau contradicțiile dintre capitalism și idealurile socialiste adoptate, lucru care rezona cu ideile proletarilor. Acestea urmau să dea naștere „socialismului utopic". Printre personalitățile reprezentative ale mișcării socialiste utopice se numărau englezul Robert Owen și francezii Charles Fourier și Claude Henri de Rouvroy Saint-Simon. Idealurile pe care le-au îmbrățișat se bazau pe o înțelegere incompletă a capitalismului și din această cauză acest socialism utopic nu s-a putut transforma într-un plan de acțiune fezabil pentru proletariat. Ideile lor au fost parțial ridiculizate ca fiind „utopice", probabil și din cauza faptului că nu se bazau pe logica necesară pentru a conduce la rezultate posibile și realiste, necesare pentru a produce o schimbare reală. Pe măsură ce filozofia marxistă începea să capete contur, condițiile sociale care au reprezentat un obstacol în calea îndeplinirii obiectivelor socialiste vor fi înlăturate.

Saint-Simon, filozof francez, susținător al socialismului utopic. A fost unul dintre primii teoreticieni ai socialismului și s-a născut într-o familie renumită de nobili francezi.

Botezul în gândirea filozofică clasică

O pătimașă forță a argumentului

◄ Regele Friedrich Wilhelm al IV-lea al Prusiei. Era figura centrală a mișcării reacționare împotriva democratizării. A implementat promulgarea unei constituții prin propriul său decret regal și a avansat modernizarea Prusiei prin intermediul autorității cancelariei sale.

După ce a fost transferat la Universitatea din Berlin, Marx nu s-a concentrat pe studiu, în schimb umplea marginile paginilor din caietele sale cu numele „Jenny" sau scria poeme în secret și i le trimitea acesteia; nu făcea nimic altceva decât să se gândească la femeia pe care o iubea. Heinrich Marx era pur și simplu uluit văzând cât de îndrăgostit era fiul său, astfel încât i-a dat acestuia binecuvântarea de a se căsători cu Jenny înainte ca familia von Westphalen să facă același lucru.

Marx era de-a dreptul înfocat în dragostea sa față de Jenny, însă, în același timp, a început să trateze studiile cu mai multă seriozitate. Îl interesa în special Georg Hegel, figura centrală a filozofiei germane la acea vreme. Hegel propusese o metodă dialectică revoluționară de gândire și, după moartea sa, discipolii săi s-au împărțit în facțiuni de dreapta și de stânga, luptându-se pentru a hotărî care sunt moștenitorii de drept ai lui Hegel. Marx intrase la universitate pentru a studia inițial dreptul, însă argumentele filozofiei hegeliene erau pentru Marx, căruia îi plăceau nespus dezbaterile, o tendință irezistibilă în gândirea intelectuală.

Marx a devenit membru al unui grup intitulat „Doktor Club" care organiza întâlniri de noapte în saloane, întâlniri în timpul cărora se bea alcool și se dezbăteau aspecte filozofice și altele asemănătoare. Acest grup făcea parte din facțiunea de stânga a succesorilor lui Hegel, care se mai numeau și „tinerii hegelieni"; însă membrii grupului „Doktor Club" erau, de asemenea, băutori îndrăzneți care debordau de vigoare tinerească. Marx a devenit total absorbit de aceste zile petrecute în cadrul grupului „Doktor Club", cu alcool și dezbateri.

Într-o scrisoare pe care i-a trimis-o tatălui său, la data de 11 noiembrie 1837, Marx mărturisea că renunțase la drept în favoarea studiului filozofiei. Înfuriat, în replică, tatăl său deplângea faptul că a renunțat la drumul prin care putea obține o slujbă bună. Când Marx a primit replica mânioasă și plină de mustrare a tatălui său, acesta din urmă se îmbolnăvise de tuberculoză. Peste nici jumătate de an, tatăl lui Marx va muri; fiul său va inventa o scuză și nu va participa la înmormântarea acestuia. În acest moment, Marx este absorbit total de filozofie; întrerupsese deja orice legătură cu familia sa și singura semnificație pe care o avea moartea tatălui său pentru el era aceea de eliberare de sub presiunea părintească.

Obținerea unei slujbe în lumea reală

Marx a abandonat complet studiile care i-ar fi putut oferi șansa de a deveni avocat și era tot mai implicat în activitatea sa la „Doktor Club". Unul dintre membrii acestui club era Bruno Bauer, teolog în cadrul Universității din Berlin. În timp ce lucra ca asistent la catedra de teologie, acesta a declarat public că este ateist, lucru pentru care conducerea universității i-a cerut socoteală, după care l-a înlăturat de la catedra de teologie.

În anul 1840, la un an după ce Bauer a fost eliminat de la catedra de teologie, Friedrich Wilhelm al IV-lea, care devenise rege al Prusiei, a început să intensifice opresiunea asupra celor care nu erau adepții religiei statale. Din cauza acestei influențe, libertatea academică în cadrul Universității din Berlin încetase să mai existe. Dezgustat de acest nou mediu universitar, Marx a renunțat să mai participe la cursuri. În schimb și-a concentrat eforturile asupra scrierii de teze care i-ar fi putut aduce calificările necesare pentru a deveni asistent. Bauer, care își găsise de lucru ca asistent la Universitatea din Bonn, i-a recomandat lui Marx să devină profesor. Teza pe care Marx o finalizase nu va fi înaintată la Universitatea din Berlin, ci la cea din Viena care a reacționat pozitiv, aprobându-i lucrarea și recompensându-l cu un doctorat în domeniul filozofiei. Viața de student a lui Marx se apropia de sfârșit.

După ce a absolvit, Marx a pornit spre Bonn pentru a se întâlni cu prietenul său, Bauer. Acesta fusese expulzat încă o dată din universitate, astfel încât Marx nu își mai putea găsi o slujbă utilizându-l pe Bauer ca intermediar. Cu toate acestea, Marx avea experiență ca reporter în presa scrisă deoarece scrisese câteva articole pentru o publicație fondată de Arnold Ruge, membru al „Doktor Club". Marx simțise că are anumite perspective în jurnalism și a început să caute o slujbă în acest domeniu.

În foarte scurt, va avea posibilitatea de a face exact acest lucru. În redacția „Gazetei renane" („Rheinische Zeitung") care apărea în Köln se aflau mai mulți foști membri ai „Doktor Club", cu toții pe deplin convinși de talentul scriitoricesc al lui Marx. În foarte scurt timp, l-au invitat să lucreze pentru ziar ca redactor-șef. Marx și-a stabilit domiciliul în Köln și a început să lucreze cu râvnă, dând tot ceea ce putea mai bun pentru noua sa profesie jurnalistică.

▲ Un portret al lui Jenny von Westphalen, soția lui Marx și cea mai mare iubire a vieții sale. Se spune că această pictură a fost realizată cam în perioada în care aceasta avea 35 de ani. Până să se căsătorească, locuise cu mama sa în Bad Kreuznach.

Străzi din Köln și catedrala ce reprezintă simbolul orașului. În perioada în care trăia Karl Marx, Köln era cel mai mare și cel mai prosper oraș din Renania, fiind un important centru economic și industrial.

Omul-cheie

LUDWIG FEUERBACH

Alături de Hegel, Ludwig Feuerbach era unul dintre filozofii care au avut o influență covârșitoare în modelarea gândirii tânărului Karl Marx. Dacă hegelianismul era punctul de pornire al incursiunii lui Marx în filozofie, atunci se poate spune că Feuerbach este cel care a reprezentat un moment de răscruce în traseul intelectual al lui Karl Marx.

Feuerbach s-a născut în anul 1804 în Landshut, Germania. A studiat teologia în Heidelberg și Berlin. Influența lui Hegel l-a făcut pe Feuerbach să se tranfere la catedra de filozofie a Universității din Erlangen, însă, în cele din urmă, Feuerbach avea să îi aducă critici lui Hegel. Astfel, el a formulat o analiză critică a religiei, pivotul filozofiei hegeliene și, pornind de la aceasta, a creionat propria sa teorie a materialismului. Feuerbach a criticat creștinismul ca fiind egoist și inuman, atrăgându-și astfel asupra sa antipatia autorităților. Repercusiunea acestui fapt a fost pierderea postului său de asistent universitar în anul 1832, după care se va dedica integral activităților sale scriitoricești. Cea mai importantă contribuție a sa adusă literaturii este „Esența creștinismului" („Das Wesen des Christentums"); această lucrare va deveni „Biblia" „tinerilor hegelieni". Marx a aderat și el la teoria materialistă a lui Feuerbach, până când a plecat din Germania, însă după ce a luat contact cu filozofia politică din Paris, și-a planificat să se departeze de asociația de idei din trecut cu Feuerbach; alături de Friedrich Engels a dezvoltat o paradigmă filozofică independentă care va avea un impact real asupra societății.

După falimentul unei fabrici de ceramică administrate de soția sa, în anul 1860, Feuerbach își va petrece amurgul vieții în sărăcie; va muri în anul 1872.

„Gazeta renană" („Rheinische Zeitung") fusese inițial un ziar cu caracter reformist și anti-guvernare. Marx deținea exact acel tip de talent rar pe care ziarele îl găseau cu greu și la scurt timp după ce a fost chemat să lucreze în redacție, tonul editorial al „Gazetei renane" a devenit rapid mult mai radical, făcând ca publicația să devină treptat tot mai cunoscută. În cele din urmă, ziarul își va atrage asupra sa furia autorităților ceea ce va conduce la interzicerea publicării. După ce a avut un schimb de cuvinte, fără să obțină un rezultat cu cenzorii, dezgustat de această încercare neproductivă, Marx va demisiona din funcție cu o zi înainte ca „Gazeta renană" să înceteze să mai apară.

Între timp, Arnold Ruge își continua planurile de a se muta în Franța și a început publicarea unei noi reviste. Publicația sa a atras, de asemenea, mânia autorităților care au interzis-o. Ruge i-a propus lui Marx să vină să lucreze ca editor pentru noua sa publicație „Analele germano-franceze" („Deutsch–Französische Jahrbücher"), iar Marx a primit oferta bucuros. Marx a început să se pregătească pentru noul loc de muncă. Încrederea lui Marx în ideea de a-și folosi condeiul pentru a-și câștiga existența câștiga tot mai mult contur; tot în această perioadă, reușește să își aducă îndelung așteptata mireasă în noua sa casă. La data de 19 iunie 1843, Karl Marx și Jenny von Westphalen se căsătoreau într-o biserică din micuțul orășel Bad Kreuznach. Singurii membri ai familiei care au participat au fost mama lui Jenny și fratele ei mai mic, Edgar; însăși ceremonia a fost extrem de simplă. Marx fremăta de bucuria căsătoriei și de noul său sens în viață; cei doi tineri s-au stabilit la Paris, centrul intelectual al Europei.

▲ Feuerbach, părintele filozofiei materialiste germane. Tatăl acestuia era un jurist recunoscut.

Un oraş al întâlnirilor şi al despărţirilor

De îndată ce a ajuns la Paris, va începe să lucreze cu Ruge, fără ezitare. Primul număr din „Analele germano-franceze" a fost publicat la Paris, în luna februarie a anului 1844; Marx însă va fi dezamăgit și de colaborarea cu Ruge. Și aceasta deoarece Ruge nu se dezvoltase deloc intelectual față de perioada în care era membru al „Doktor Club".

▼ Străzi în Parisul anului 1843, perioadă în care Karl Marx s-a mutat aici. Aceasta este o fotografie rară și valoroasă, realizată de William Henry Talbot, supranumit părintele fotografiei moderne.

Filozofia sa era incapabilă să devieze de la strictețea gândirii hegeliene; între Ruge cel de acum și Ruge cel de odinioară care petrecea alături de ceilalți teribiliști ai „Dokotr Club" era o diferență aproape insesizabilă.

Pe de altă parte, Marx era acum expus gândirii socialiste franceze în mediul său intelectual din Paris și cercetase lucrările unor economiști clasici ai Angliei, precum Adam Smith. Începuse, așadar, să fie atras de filozofia socialistă care își avea fundamentul în principiile și metodologia științei. Antagonismul dintre cei doi s-a adâncit, ceea ce a dus la încetarea apariției „Analelor germano-franceze".

Această perioadă se pare că a fost semnificativă pentru Karl Marx din mai multe puncte de vedere. În primul rând, se crease fundamentul care avea să constituie viziunea asupra lumii în concepția lui Karl Marx. Începuse să se contureze o filozofie care nu era tributară nici lui Hegel, nici figurii centrale a „tinerilor hegelieni", Ludwig Andreas Feuerbach, ci o filozofie unică pentru Karl Marx.

Un alt aspect semnificativ pentru această perioadă a fost faptul că Marx a avut posibilitatea de a se întâlni cu diverse personalități în Paris. Astfel, el a avut oportunitatea de a-i întâlni personal pe tinerii lideri ai unor mișcări, precum socialistul francez Pierre Joseph Proudhon sau anarhistul rus Mihail Alexandrovici Bacunin. De asemenea, Marx a avut posibilitatea de a lega o prietenie strânsă cu Heinrich Heine, care deja devenise renumit datorită lucrărilor sale poetice. Marx și Jenny se vor întâlni deseori cu Heine și soția acestuia. În plus, tot în această perioadă, la Paris, Marx avea să întâlnească un om a cărui influență este imposibil de omis într-o discuție referitoare la viața sa. Este vorba despre Friedrich Engels, care în acea perioadă era și el colaborator la „Analele germano-franceze". Cei doi avuseseră o întâlnire cu doi ani în urmă în redacția „Gazetei renane" („Rheinische Zeitung"), dar „Analele germano-franceze" le vor da posibilitatea unei întâlniri prin intermediul căreia vor deveni reciproc conștienți de talentul fiecăruia. Acest moment a marcat începutul unei legături durabile.

De la teorie la realitate

Împărțind compania cu facțiunea de stânga a hegelienilor

Marx nu va primi remunerația financiară pe care o anticipase din partea „Analelor germano-franceze" din cauza eșecului înregistrat de această publicație; acest lucru va face ca alături de soția sa să treacă printr-o perioadă grea. Pentru a înrăutăți lucrurile, poliția i-a cerut să părăsească Franța. Guvernul prusac fusese obligat de articolele critice ale expatriaților germani (printre care se număra și Marx), în Paris, în ziarul radical „Vorwärts" („Înainte") să preseze guvernul francez pentru a-i expulza pe cei asemeni lui Marx.

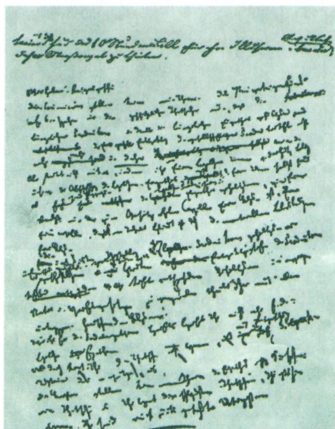
În luna februarie a anului 1845, Marx s-a mutat împreună cu familia: soția sa, prima sa fiică, Jenny Caroline și servitoarea Helene – în Bruxelles, Belgia. Familia Marx trecea printr-o perioadă de criză financiară, astfel încât nu își putea permite nici măcar cheltuielile de mutare; cu ajutorul lui Friedrich Engels, familia a reușit să strângă din greu banii necesari.

Și Engels se va muta în Bruxelles, continuând să colaboreze cu Marx. În perioada 1845 – 1846, cei doi vor reuși să încropească viziunea lor istorică unică, intitulată „materialism istoric". Conform acestei viziuni, diferitele legături materiale și economice într-o societate reprezintă forțele motrice care au creat istoria. În această perioadă, Marx va renunța la cetățenia prusacă și își va petrece tot restul vieții ca apatrid, fără cetățenia unei țări anume.

◄ Un portret care îi înfățișează pe Marx și Engels la întâlnirea acestora într-o cafenea din Berlin.

▼ Un manuscris al „Manifestului comunist", scris de mână de către Marx.

Nașterea comunismului

Activitățile lui Marx în Bruxelles nu se vor limita doar la ceea ce acumulase prin studiu. Și aceasta deoarece, în acest moment, Marx și Engels ajunseseră la concluzia că teoria nu este nimic altceva decât o busolă a acțiunilor concrete.

Cei doi se vor implica într-o organizație secretă a exilaților germani, numită „Bund der Gerechten" („Liga celor drepți"), făcând eforturi deosebite în vederea impulsionării membrilor acesteia la acțiune. Astfel, organizația a fost transformată într-o alianță a celor care aderau la „socialismul științific" al lui Marx și Engels, o ideologie pe care o considerau opusă „socialismului utopic" care o precedase. Acest „socialism științific" se va transforma în marxism și comunism. „Bund der Gerechten" va deveni Liga Comuniștilor.

Fiicele lui Marx: Jenny Caroline (stânga), alături de sora sa, Laura.

Prima importantă convenție a Ligii Comuniștilor a fost organizată în Londra, în luna iunie a anului 1847. Totuși, Marx nu a participat la această convenție istorică deoarece nu își putea permite cheltuielile de călătorie la Londra. Familia Marx era sărăcită și deși veniturile nu crescuseră, noi membri veneau pe lume în sânul acesteia. Cea de-a doua fiică a lui Marx, Laura, s-a născut în anul 1845, iar primul fiu, Edgar, în anul 1847. Lui Marx îi plăceau copiii și era extrem de bucuros la nașterea fiecăruia dintre ei; viața însă era tot mai grea pentru familia sa. Soția sa, Jenny nu își mai vedea capul de treburi, încercând să amelioreze criza financiară a familiei pe cât îi stătea în putință, în același timp având grijă și de copii; în plus, se pare că îndeplinea și atribuțiile unei secretare pentru soțul ei, corectându-i manuscrisele și scriind scrisori pe care acesta i le dicta.

Cea de-a doua întâlnire a Ligii Comuniste va fi organizată în lunile noiembrie și decembrie ale anului 1847. De această dată, Marx a reușit să facă rost de banii necesari pentru călătorie și a pornit spre Anglia, ajungând, împreună cu Engels în Londra, orașul în care se ținea convenția. Tema acestei întâlniri va fi stabilirea unei platforme sau a unei declarații a misiunii centrale a Ligii Comuniste. La această convenție, Marx și Engels vor deveni centrul atenției prin forța personalităților lor, fiind astfel însărcinați să redacteze un manifest al Ligii Comuniste.

În cazul în care nu li se trasa nicio direcție, muncitorii, care reprezentau o mare parte din membrii ligii, aveau tendința de a gravita spre socialismul utopic în defavoarea socialismului științific al lui Marx și Engels.

De asemenea, Marx considera că este posibil ca oamenii simpli să nu fie dispuși să îmbrățișeze imediat comunismul. A scris manifestul organizației, având în minte acest lucru. Astfel, a ales o manieră de redactare care să fie pe înțelesul mai multor categorii de oameni. Rezultatul va fi publicat în luna februarie a anului 1848 și se va intitula „Manifestul comunist".

Ordinul de a părăsi orașul Bruxelles

„Manifestul comunist" a creat baza pe care se va construi întregul sistem de gândire comunist de mai târziu. Era o sinteză de teorie econo-

LUPTĂTORUL MARX

Se spune că Marx era genul de persoană care considera intolerabile orice teorii care contraziceau propriile sale teorii, iar acest aspect intransigent al caracterului său este evidenţiat atât de lucrările sale ca autor, cât şi de acţiunile şi declaraţiile sale.

Din cauza acestor trăsături, în cele din urmă Marx se va certa şi se va despărţi de majoritatea prietenilor şi aliaţilor săi, printre care Bruno Bauer şi Arnold Ruge. Lista oamenilor care se vor desprinde de Marx se va extinde şi, în cele din urmă, îl va include şi pe revoluţionarul rus, Mihail Alexandrovici Bacunin.

Marx era incapabil să se poarte cuviincios, chiar şi în preajma prietenilor apropiaţi de care încă nu se îndepărtase. În cele din urmă va ajunge să se certe chiar şi cu prietenul şi aliatul său, Engels. Marx îi va scrie acestuia o scrisoare în care îşi va cere iertare, reuşind să îşi recâştige prietenul.

▸ Familia Marx a fost însoţită de către poliţia belgiană până la frontieră, după care familia a fost expulzată din ţară.

mică, filozofie și gândire socialistă. Descria luptele de clasă care au oferit societății o anumită structură și au formulat și o definiție a comunismului. Cu toate acestea, Marx nu a intenționat să scrie o lucrare clasică fără sfârșit; intenționase să scrie un pamflet dedicat proletariatului Europei din acel moment al istoriei. Lucrarea se încheie cu celebrele cuvinte: „Proletari din toate țările, uniți-vă!".

Cu toate acestea, la momentul publicării, se poate spune că, într-un fel, lucrarea nu mai era de actualitate, întrucât proletariatul din Paris se răsculase și instigase la revoltă în Paris, în luna februarie a anului 1848, cu foarte puțin timp înainte de publicarea „Manifestului comunist". Acest moment este cunoscut în istorie drept Revoluția din Februarie.

Revoluția a avut un efect de propagare, răspândindu-se în întreaga Europă, ajungând în cele din urmă și în Bruxelles. Guvernul belgian era sensibil la ideea intrării în țară a unor idei revoluționare, astfel încât au fost luate măsuri defensive. Acestea vor îmbrăca forma opresiunii asupra indivizilor pe care guvernul îi considera un pericol pentru ordinea publică.

Într-o zi de martie, în anul 1848, Marx reușește să se întoarcă în Franța după ce fusese notificat că este expulzat din Belgia; însă înainte de aceasta, a fost arestat de poliție. Și-a petrecut o noapte în închisoare, împreună cu soția sa, cei doi fiind, o dată în plus, anunțați că trebuie să părăsească țara. Au fost eliberați din închisoare cu condiția de a îndeplini acest ordin.

Marx și-a părăsit casa și a plecat spre Paris. În mod ironic, guvernul care îl expulzase odinioară din Franța fusese răsturnat, iar granițele țării erau acum deschise celor asemeni lui Marx. Urma să se stabilească în Paris, împreună cu soția și copiii săi, după ce a primit o scrisoare de bun venit din partea guvernului revoluționar provizoriu.

O imagine contemporană înfățișând Revoluția din Februarie din Franța.

O lucrare dedicată sărăciei

Un articol scris în cerneală roșie

Revoluția din Franța era exact ceea ce așteptaseră comuniștii. Sediul central al Ligii Comuniștilor va fi mutat la Paris, iar Marx va începe să îi organizeze pe proletarii germani exilați pentru a consolida liga. Marx va intra într-o dispută cu alți lideri comuniști cu privire la cea mai bună modalitate de a mobiliza proletarii comuniști radicali.

Revoluția se răspândea cu repeziciune din Franța în Germania. Violențele au izbucnit în momentul în care cetățenii germani au solicitat un stat-națiune german unit pentru a înlocui Confederația Germană. În istorie acest eveniment este denumit Revoluția din Martie 1848. Marx s-a întors în tărâmurile natale, alături de Engels și de alți germani, pentru a participa la revoluția din patria lor. S-au ascuns în Köln și publicau clandestin „Neue Rheinische Zeitung" („Noua gazetă renană"). Investitorii adunați de Engels erau în mare parte membri liberali ai burgheziei și, de aceea, atât Engels, cât și Marx prevedeau că aceștia vor fi alarmați dacă cei doi își vor exprima adevărata filozofie. În consecință, cei doi au fost nevoiți să își tempereze atitudinea.

Chiar și așa, ziarul a devenit extrem de cunoscut și inevitabil a atras atenția guvernului prusac. Acesta a ordonat ca ziarul să își înceteze activitatea, iar Marx, deoarece nu avea cetățenie prusacă, să părăsească teritoriul Prusiei. Marx s-a întors la Paris împreună cu familia sa, iar ultimul număr din „Noua gazetă renană" a fost publicat în mod provocator cu cerneală roșie.

▲ Comitetul editorial al „Neue Rheinische Zeitung" („Noua gazetă renană"). Marx părea să dețină puteri dictatoriale asupra conținutului ziarului în ciuda existenței unui comitet editorial.

▼ Servitoarea lui Karl Marx, Helene Demuth.

Exil în Londra

Situația în Franța se schimbase considerabil în perioada în care Marx se aflase în țara natală. Guvernul revoluționar se afla în retragere, iar Marx avea două posibilități: fie să se mute într-o zonă rurală din Franța, fie să părăsească această țară. A ales cea de-a doua variantă, dar opțiunile privind noua destinație erau limitate. În cele din urmă, Marx se va stabili în Anglia. Teoria revoluționară din Anglia era reprezentată de idei învechite, însă era o țară atractivă datorită lipsei constrângerilor în ceea ce privește libertățile individului.

În luna august a anului 1849, Marx și-a stabilit reședința în Londra; după câteva săptămâni vor sosi aici soția lui, care era însărcinată și cei trei copii. Traseul vieții lor ca exilați va găsi, în cele din urmă, o anumită stabilitate în Londra. Cu toate acestea, vor fi la fel de săraci și se vor lupta cu greutățile ca întotdeauna.

Familia Marx ajunsese în această stare de sărăcie lucie din cauza faptului că trebuia să înapoieze un împrumut primit în perioada proiectului acum apus, „Rheinische Zeitung". Au fost nevoiți să își vândă toate obiectele de valoare pe care le deți-

Versiune diferită

SUSPICIUNI CU PRIVIRE LA UN COPIL ASCUNS

Servitoarea lui Marx, Helene Demuth a rămas lângă familia Marx, chiar și atunci când aceasta se muta din țară în țară de fiecare dată când Marx era expulzat. Deseori, stăpânul ei sărăcit nu o putea plăti. Cu toate acestea, ea a rămas loială familiei, care se baza pe ea și o considera o excelentă bucătăreasă și servitoare.

În luna iunie a anului 1851, Helene a născut un băiețel pe care l-a botezat Henry. În certificatul de naștere al băiețelului, în dreptul numelui tatălui nu era trecut niciun nume și nu existau niciun fel de înregistrări oficiale ale vreunui tată, oricine ar fi fost acesta. În familia Marx începuse să se creadă faptul că Friedrich Engels este tatăl băiețelului, însă o scrisoare scrisă de o prietenă de-a Helenei atestă faptul că aceasta i-ar fi mărturisit prietenei sale că însuși Karl Marx era tatăl băiețelului. Scrisoarea a ieșit la iveală cu mulți ani mai târziu, însă mulți îi neagă autenticitatea.

Imediat după nașterea fiului său, Henry, Helene l-a dat spre adopție unui cuplu londonez. Băiatul a crescut și a muncit în Londra și a murit la vârsta de 68 de ani.

▼ „Neue Rheinische Zeitung" („Noua gazetă renană"), care utiliza subtitlul „organ al democrației".

Neue
Rheinische Zeitung
Organ der Demokratie.

№ 301. Köln, Samstag, den 19. Mai 1849.

Abschiedswort der Neuen Rheinischen Zeitung.

Kein offner Hieb in offner Schlacht –
Es fällen die Nücken und Tücken,
Es fällt mich die schleichende Niedertracht
Der schmutzigen West-Kalmücken!
Aus dem Dunkel flog der tödtende Schaft,
Aus dem Hinterhalt fielen die Streiche –
Und so lieg' ich nun da in meiner Kraft,
Eine stolze Rebellenleiche!

Auf der Lippe den Trotz und den zuckenden Hohn,
In der Hand den blitzenden Degen,
Noch im Sterben rufend: „Die Rebellion!" –
So bin ich mit Ehren erlegen.
O, gern wohl bestreuten mein Grab mit Salz
Der Preuße zusammt dem Czare –
Doch es schicken die Ungarn, es schickt die Pfalz
Drei Salven mir über die Bahre!

Und der arme Mann im zerriss'nen Gewand,
Er wirft auf mein Haupt die Schollen;
Er wirft sie hinab mit der fleißigen Hand,
Mit der harten, der schwielenvollen.
Einen Kranz auch bringt er aus Blumen und Mai'n,
Zu ruh'n auf meinen Wunden;
Den haben sein Weib und sein Töchterlein
Nach der Arbeit für mich gewunden.

Nun Ade, nun Ade, du kämpfende Welt,
Nun Ade, ihr ringenden Heere!
Nun Ade, du pulvergeschwärztes Feld,
Nun Ade, ihr Schwerter und Speere!
Nun Ade – doch nicht für immer Ade!
Denn sie tödten den Geist nicht, ihr Brüder!
Bald richt' ich mich rasselnd in die Höh',
Bald kehr' ich reisiger wieder!

Wenn die letzte Krone wie Glas zerbricht,
In des Kampfes Wettern und Flammen,
Wenn das Volk sein letztes „Schuldig!" spricht,
Dann stehn wir wieder zusammen!
Mit dem Wort, mit dem Schwert, an der Donau, am Rhein, –
Eine allzeit treue Gesellin
Wird dem Throne zerschmetternden Volke sein
Die Geächtete, die Rebellin!

F. FREILIGRATH.

Die letzte Nummer der von Marx und Engels herausgegebenen Zeitung

Un ziar din secolul al XIX-lea, înfățișând o casă de amanet. Deseori Marx a fost nevoit să apeleze la serviciile unor case de amanet pentru a face rost de bani pentru familia sa.

Clădirea din Londra în care s-a mutat Karl Marx în luna noiembrie a anului 1850.

neau, inclusiv bijuteriile și darurile pe care Jenny le primise în ziua nunții.

Engels se afla încă în Elveția, însă în luna noiembrie se va muta în Manchester și va lucra în cadrul companiei de textile a tatălui său; trimitea regulat bani familiei Marx pentru a-i ajuta să își ducă traiul de zi cu zi. Marx și Engels intenționau să fondeze un nou ziar, de această dată unul destinat exilaților comuniști care locuiau în Londra. Au reușit acest lucru în luna martie a anului următor, însă problemele legate de finanțare și de distribuția ziarului i-au obligat să își încheie activitatea în același an. Pentru a înrăutăți lucrurile în ceea ce îi privește pe comuniști, spiritul revoluționar al anului 1848 pălise, iar societatea europeană intra într-o nouă etapă reacționară.

Între timp, Liga Comuniștilor avea să fie cuprinsă de diferite discordii între membrii acesteia și, în curând, organizația s-a destrămat. Marx a utilizat aceasta ca pe o oportunitate de a se retrage din activitățile revoluționare și de a se concentra asupra cercetărilor asupra economiei și proletariatului.

Eforturi neostenite

În primii ani petrecuți în Londra, familia Marx se afla într-o gravă criză financiară. În scrisorile din acea vreme către Engels, Marx își plângea amarul cu privire la cei care colectau datoriile, la facturile nesfârșite, la drumurile către amanet și la limitarea meselor la pâine și cartofi.

Marx va începe să scrie la ziarul american „The New York Daily" în toamna anului 1951 pentru a-și întreține familia. Cu toate că primea numai două lire pentru fiecare articol pe care îl scria și era destul de greu ca astfel să își poate susțină integral familia, acest lucru le-a permis să se mute într-o locuință ceva mai plăcută.

Cu puțin înainte de a se muta, o tragedie avea să lovească familia Marx: moartea bruscă a celui de-al doilea fiu al lor, Heinrich. Și fiul cel mare, Edgar și cea de-a treia fiică, Francesca, vor muri încă din primii ani de viață iar Marx și soția sa se simțeau neputincioși în fața incapacității lor de a le oferi copiilor alimentația și îngrijirile necesare.

Cu toate acestea, Marx și Jenny nu se vor lăsa biruiți de amărăciune. Deseori își petreceau zile întregi în sala de lectură a British Museum, citind literatură și luând o sumedenie de notițe. Vor continua să citească și să scrie chiar și după ce se întorceau acasă, până noaptea târziu.

Anul 1857 a fost anul unei crizei economice internaționale care i-a oferit lui Marx oportunitatea de a scrie despre capitalism, lucrare care îi va folosi la a scoate în evidență toate eforturile sale de cercetare întreprinse până în acel moment al vieții. A planificat ca acest ciclu despre capitalism să cuprindă șase volume.

Se pare însă că Marx avea de înfruntat o serie de obstacole înainte ca acest volum să fie publicat, în luna iunie a anului 1859. De exemplu, a avut probleme în a aduna banii necesari expedierii manuscrisului prin poștă către editură. De asemenea, stilul său de viață dezordonat avea să își ceară tributul. S-a îmbolnăvit de o afecțiune a ficatului și a început să aibă des accese de paroxism.

O ilustrație înfățișând cartierul SoHo din Londra, realizată în anul 1853. Marx și soția sa au locuit aproape un an după ce s-au mutat la Londra într-un apartament ieftin din acest cartier.

Exilări în Londra

Criticile aduse lui Vogt

CRIZA ECONOMICĂ DIN ANUL 1857 a intensificat fervoarea revoluționară din Europa. Perioada reacționară se încheiase și, o dată în plus, radicalii păreau să aibă perspective pozitive. Marx viza să utilizeze teoria pentru a crea acțiuni concrete în lupta proletariatului asupra opresorilor burghezi. Cu toate acestea, Marx a fost absorbit de scrierea tratatului său economic și a devenit și mai interesat de activismul concret.

Războiul a izbucnit în Austria, Franța și Italia în luna aprilie a anului 1859. În această perioadă, Marx află că un profesor de la Universitatea din Berna, numit Karl Vogt primise bani în schimbul manipulării opiniei publice. A strecurat această informație unui ziar dedicat exilaților germani care locuiau în Londra, iar ziarul a publicat acest subiect scandalos. Aceasta va duce la un război verbal între Karl Marx și Karl Vogt.

Lucrarea lui Marx „Herr Vogt" prin care evidențiază criticile pe care i le aduce lui Karl Vogt a fost publicată în luna decembrie a anului 1860, însă nu s-a bucurat de vânzări deosebite, ceea ce a dus mai degrabă la pierderea unei importante sume de bani pentru autor. În plus, aceasta nu a făcut altceva decât să îi distragă atenția lui Marx de la restul lucrărilor sale și să întârzie publicarea tratatului economic la care lucra.

În mijlocul acestei dispute, soția lui Marx, Jenny a avut aceleași resentimente față de Vogt și și-a sprijinit soțul în campania defăimătoare a acestuia îndreptată împotriva lui Vogt. După ce a ajutat la corectarea și editarea volumului „Herr Vogt" (de fapt, corectarea și editarea lucrărilor soțului ei era o activitate constantă a acesteia), a fost lovită de o febră puternică și a intrat în comă. A fost diagnosticată cu variolă. Din fericire, își va reveni peste o lună, însă boala îi va lăsa cicatrici urâte pe chipul odinioară frumos al lui Jenny.

▲ Un portret al lui Ferdinand Lassalle, fondatorul Asociației Muncitorilor Germani „Allgemeiner Deutscher Arbeiterverein".

◀ Otto von Bismarck, „Cancelarul de fier". Sub conducerea sa, Prussia va conduce mișcarea de unificare germană, care va fi realizată în anul 1871.

Aliat politic în Germania

În luna ianuarie a anului 1861, la tronul Prusiei avea să urce un nou rege, Wilhelm I. În momentul în care a preluat puterea, o amnistie specială a fost extinsă asupra exilaților politici expulzați, asemeni lui Marx. La o săptămână după aceasta, Marx a primit o scrisoare din partea aliatului său politic, Ferdinand Lassalle din Germania. Lassalle rămăsese singurul susținător al lui Marx în Germania, după dizolvarea Ligii Comuniste.

Lassalle planificase lansarea unui cotidian radical în Berlin și căuta cooperarea lui Marx și a lui Engels; Marx însă avea prea puțină încredere în șansele de succes ale unei astfel de publicații. Marx era intrigat de discuția privind o sumă importantă de bani care fusese oferită lui Lassalle de către patronul său. În plus, Marx nu putea lucra acum pentru „New York Daily Tribune" din cauza faptului că în America izbucnise Războiul Civil.

Marx a pornit spre țara sa natală, Germania, pe care avea să o revadă pentru prima dată în doisprezece ani. A fost foarte bine primit în Berlin unde a stat o lună de zile, însă considera că Lassalle este cam desfrânat și, în cele din urmă, nu va lucra pentru el. La întoarcerea acasă, Marx s-a oprit în orașul său natal, Trier, unde a avut o întâlnire cu mama sa.

Ulterior, Lassalle avea să devină un lider respectat al proletariatului. Va deveni apropiat al „Cancelarului de fier", Otto von Bismarck și va juca un rol important în unificarea Germaniei condusă de Prusia. Mai târziu, Lassalle va fi implicat în crearea Asociației Muncitorilor Germani, „Allgemeiner Deutscher Arbeiterverein".

Marx a urmărit cu invidie ascensiunea lui Lassalle și evidențierea sa în mișcarea muncitorească din Germania. În anul 1864, Marx primește vestea morții lui Lassalle. În momentul în care a auzit motivul morții acestuia, nu i-a venit să creadă: Lassalle fusese ucis într-un duel cu un rival de-al său, duel cauzat de afecțiunea celor

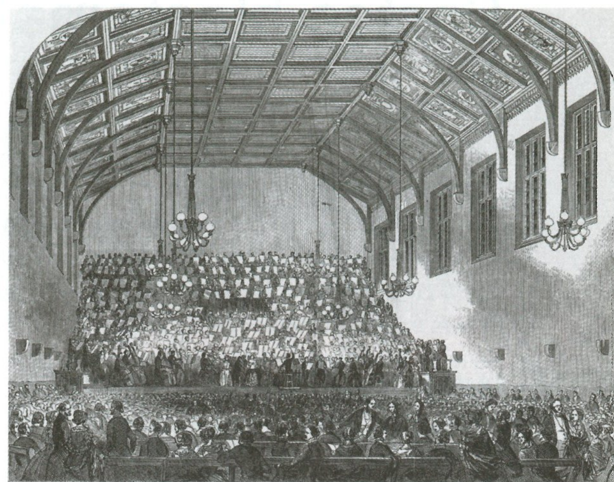
doi pentru aceeași femeie. Marx a fost extrem de deprimat la aflarea acestor vești. De ce Lassalle nu alesese să moară pentru cauza sa în loc să aibă parte de o moarte atât de prostească într-un duel pentru o femeie?

Se poate spune că cei doi bărbați au avut filozofii complet diferite. Marx lucrase cu muncitorii la nivelul clasei acestora pentru a-i instiga la schimbare, în timp ce Lassalle activase la nivel național pentru a unifica Germania sub conducerea Prusiei. Spre deosebire de Lassalle, Marx nu era legat de o singură țară; de fapt, nu deținea cetățenia niciunui stat. El era un activist la nivel internațional al mișcării proletare și, în același timp, un om fără o cetățenie anume - apatrid.

Naşterea Internaţionalei I

La data de 28 septembrie 1864, membrii mișcării muncitorești, gânditori exilați și activiști democrați s-au adunat la Londra pentru a crea o uniune cooperatistă internațională muncitorească. Această organizație se va numi Prima Internațională (Internaționala I) și va avea rolul unui organism prin intermediul căruia activiștii mișcării muncitorești din întreaga lume vor interacționa. În anul 1862, a fost organizat la Londra o expoziție internațională. Cu ocazia acestui eveniment, muncitorii francezi s-au întâlnit pentru prima dată cu activiștii mișcării muncitorești din Londra. Acest moment a marcat prima realizare a conceptului Internaționalei I, și anume acela de a oferi un forum care să reprezinte pentru membrii mișcării muncitorești un mijloc de comunicare și de interacțiune.

De regulă, Marx refuza invitațiile la astfel de acțiuni, însă de această dată a acceptat și a participat ca membru al consiliului general al Internaționalei I. Simțise că este de datoria lui să susțină Prima Internațională, mai ales că mulți dintre membrii acesteia aveau prea puțină experiență în ceea ce privește fondarea unei astfel de organizații.

▲ Interiorul sălii Saint Martin în care a avut loc primul congres al Primei Internaționale.

Înainte de toate, era necesară crearea unui protocol care să cuprindă toți muncitorii din țări cu diferite conjuncturi muncitorești. Însuși Marx a fost însărcinat cu această misiune onerоasă. Membrii Internaționalei i-au făcut diferite propuneri; depindea de Marx cum vor fi acestea organizate și cum va reuși să creeze o anumită aparență de ordine a tuturor acestor propuneri primite.

Datorită eforturilor sale și ale apropiaților săi, în cele din urmă a fost creată o organizație internațională a muncitorilor. În același timp, Marx și-a dedicat o mare parte din energie activităților sale scriitorești. Lui Marx îi plăcea să le spună membrilor Internaționalei I că pentru a determina obținerea unei zile de muncă de opt ore, atât el, cât și ceilalți trebuie să muncească mai mult de opt ore pe zi, până când acest obiectiv va fi atins. Marx acumulase un volum impresionant de cunoștințe și de experiență, lucru care îi va oferi materialul necesar lucrării pe care încă o scria.

CLIPE PERSONALE

NEVOIAŞUL DE PARADĂ

Chiar şi în perioada în care banii erau puţini, Karl Marx era foarte pretenţios atunci când venea vorba de înfăţişarea sa şi avea o fire care l-a împiedicat de la a renunţa la gusturile sale burgheze. Chiar şi în anii 1850, când deseori abia avea bani pentru mâncare, Marx a continuat să îşi angajeze o secretară. Deoarece soţia lui Marx îndeplinea deja efectiv sarcinile unei secretare, angajarea unei alte secretare nu poate fi descrisă decât ca o dovadă de lux inutil. Cu toate acestea, Marx considera că un bărbat cu reputaţia sa trebuie să aibă în mod firesc o secretară.

Una dintre cauzele principale ale crizei financiare prin care trecea familia Marx părea a fi exact această utilizare a banilor fără chibzuială de către Karl. Atunci când a moştenit averea mamei sale, Henrietta, după moartea acesteia în anul 1863, în scurt timp Marx a închiriat o locuinţă care se potrivea, mai degrabă, unui membru al burgheziei. Averea mamei sale era de o sută de lire, iar locuinţa burgheză pe care o închiriase, avea să îl coste şaizeci şi cinci de lire pentru o perioadă de închiriere de trei ani. De asemenea, a cumpărat mobilă nouă şi scumpă şi chiar şi animale pentru copii. Cu această manieră de organizare a resurselor financiare personale, se pare că sărăcia era inevitabilă pentru familia Marx.

▶ O fotografie a lui Karl Marx, care se spune că acorda multă atenție înfățișării sale; fotografia este realizată în anul 1861, când avea 43 de ani.

O imagine realizată cu ocazia celei de-a Doua Expoziții Internaționale din Londra, organizată în anul 1862. Evenimentul a atras pe străzile londoneze un număr fără precedent de vizitatori din întreaga lume.

Cartea blestemată

Calea spre „Das Kapital"

MARX A DECIS SĂ SCHIMBE NUMELE CĂRȚII la care lucra în „Das Kapital" ("Capitalul"), volum a cărui publicare era prevăzută pentru începutul anului 1863. Pierduse însă mult din timpul său liber odată cu implicarea și îndatoririle sale în cadrul Primei Internaționale. Publicarea cărții va suferi o serie de amânări, astfel încât aceasta va fi terminată abia în anul 1867.

Între timp, Marx trebuia să facă față unei stări fizice tot mai precare. Lucra prea mult și nu se hrănea corespunzător ceea ce a accentuat presiunea asupra propriului său organism. Obiceiurile sale alimentare erau de un ascetism extrem. Se pare că nevoile nutriționale ale lui Marx erau sacrificate tocmai pentru a lăsa loc obiectivelor sale intelectuale.

De fiecare dată când considera că este necesar să ia o pauză din scris și din cercetare, se relaxa mergând în cerc în camera sa. Devenise un obicei să facă acest lucru și se pare chiar că reușise să imprime covorului o urmă circulară a pașilor săi. De asemenea, își antrena mintea cu matematica, plăcându-i foarte mult să rezolve ecuații de algebră.

Marx i-a mărturisit lui Engels faptul că „blestemata sa carte" era, în cele din urmă, finalizată; primul manuscris era pus cap la cap la sfârșitul anului 1865. Va fi nevoie de un an de zile pentru corectarea și editarea acestuia, fiind înaintat editurilor în luna aprilie a anului 1867.

În data de 16 august 1867, Marx i-a trimis lui Engels o scrisoare prin care îl anunța faptul că lucrarea sa, „Das Kapital" („Capitalul") fusese finalizată. I-a mulțumit acestuia pentru sprijinul și sacrificiile acestuia de-a lungul vremii până în prezent. Deși îl anunțase pe Engels că „Das Kapital" a fost „finalizată", de fapt, acesta avea să fie doar prima parte din opera pe care o avea în minte. Cu alte cuvinte, finalizase, de fapt, doar primul volum din „Das Kapital".

▲ Un portret al lui Karl Marx realizat în secolul al XIX-lea.

Acesta a fost lansat la data de 14 septembrie 1867, în o mie de exemplare. Această carte era rodul întregului volum de cunoștințe pe care Marx îl acumulase după douăzeci și cinci de ani de cercetări economice. În ciuda acestui fapt, volumul nu s-a vândut bine.

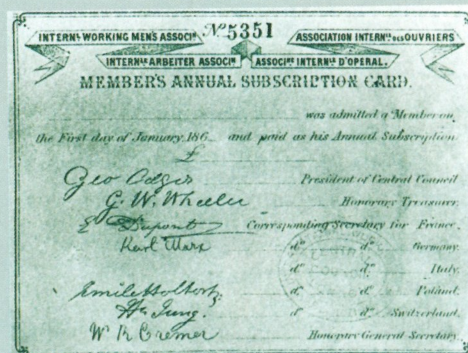

Biblioteca de amintiri

CARNETE DE MEMBRU ALE PRIMEI INTERNAȚIONALE

Atunci când se vorbeşte despre influența lui Marx asupra Primei Internaționale, Marx este considerat ca fiind cel care a condus din umbră sau cel care a tras sforile în cadrul acesteia. Este adevărat faptul că multe dintre acțiunile Consiliului General au fost rezultatul influenței lui Marx, dar nu era singura persoană însărcinată cu misiuni în cadrul Primei Internaționale; membrii comitetului dezbăteau diferite aspecte împreună cu el, iar opiniile sintetizate în urma acestor discuții vor determina acțiunile Internaționalei. Se poate spune, aşadar, că istoria Primei Internaționale este o istorie a dezbaterilor dintre Marx şi celălalt conducător al grupului.

De asemenea, este extrem de dificil să măsori cine anume a avut cea mai mare influență asupra grupului şi cât de mare era această influență. Conform regulilor Internaționalei, atât grupurile, cât şi indivizii se înscriau ca şi membri, fiecare membru primind câte un carnet. În întreaga istorie a Internaționalei au fost emise 294 de carnete; nu sunt disponibile dovezi ale numărului de carnete de membru emise.

INTERNL WORKING MEN'S ASSOCIN — No 5351 — ASSOCIATION INTERNLE DES OUVRIERS
INTERNLE ARBEITER ASSOCIN — ASSOCNE INTERNLE D'OPERAL.
MEMBER'S ANNUAL SUBSCRIPTION CARD.
.... was admitted a Member on the First day of January 186_ and paid as his Annual Subscription £ ....
Geo Odger — President of Central Council
G. W. Wheeler — Honorary Treasurer
E. Dupont — Corresponding Secretary for France
Karl Marx — do. do. Germany
do. do. Italy
Emile Holtorp — do. do. Poland
H. Jung — do. do. Switzerland
Wm R Cremer — Honorary General Secretary

▸ Un carnet de membru al Primei Internaționale.

Comuna din Paris

În luna iulie a anului 1870, a izbucnit Războiul franco-prusac între Prusia și Franța. Astfel, Marx era mai ocupat ca oricând cu activitatea sa în cadrul Primei Internaționale. Marx s-a folosit de Prima Internațională ca mijloc de atac al conflictului, considerându-l un război nedrept; aceasta avea să reprezinte o oportunitate pentru ca muncitorii din lume să se unească întru solidaritate.

Jenny și Engels își doreau ca Franța să piardă războiul. Jenny scria într-o scrisoare către Engels că francezii trebuie să scape de patriotismul excesiv care i-a condus pe căi greșite. Între timp, la rândul său, Engels scria cu înflăcărare într-un ciclu de articole de ziar din Anglia despre marea sa dorință de a asista la victoria Germaniei în acest război.

După cum speraseră Jenny și Engels, Franța și conducătorul acesteia, Napoleon al III-lea vor pierde războiul, iar Prusia va ieși învingătoare din această confruntare.

Totuși, în această perioadă ceea ce Marx a prevăzut va deveni realitate: Prusia a anexat teritoriile Alsaciei și Lorenei de la Franța. Guvernul francez a fost nevoit să acorde și alte despăgubiri guvernului Prusiei, despăgubiri pe care poporul francez le-a considerat intolerabile. O revoltă la scară largă a maselor a izbucnit în Paris la 28 martie 1871, moment în care a fost înființat un nou guvern revoluționar provizoriu, denumit Comuna din Paris.

Acest guvern a reprezentat prima încercare în istorie de a înlătura un regim existent și de a-l înlocui cu „dictatură și proletariat". Marx a anunțat că Prima Internațională devine aliat al Comunei din Paris. Au fost aleși șaptesprezece membri ai Comunei din Paris pentru a deveni reprezentanții francezi în Internaționala I.

Sfârşitul Internaţionalei I

Comuna din Paris s-a aflat la putere timp de două luni, însă în cea mai mare parte a acestei perioade a dus un război civil cu guvernul anterior care se retrăsese la Versailles și înainte să poată juca un rol important în activitățile Internaționalei I, Comuna din Paris a fost învinsă în războiul civil cu vechiul guvern.

▲ Soldați ai Comunei din Paris.

Palais de Tuileries a fost distrus complet în timpul Comunei din Paris.

▶ O imagine a Parisului în flăcări, în perioada tumultului creat de proclamarea Comunei din Paris.

Starea de sănătate a lui Marx se înrăutățea treptat, suferea de bronșită și de o mai veche afecțiune la ficat, lucru care l-a împiedicat să participe la întâlnirile organizate de Internaționala I. Acesta pare să fi fost, de asemenea, și motivul pentru stagnarea procesului de lansare a proclamațiilor Internaționalei I.

Marx a avut numai cuvinte de laudă pentru schimbările aduse în Paris de către Comuna din Paris și a criticat cu vehemență măcelul la care guvernul înlăturat a supus forțele acesteia. Totuși, criticile sale nu au făcut decât să aducă prejudicii Internaționalei I. Jurnaliștii englezi au început să avertizeze cu privire la această organizație ca fiind „dușmanul din interior". Marx devenise subiectul investigațiilor oriunde mergea.

Desigur, Marx nu a fost niciodată membrul niciunui grup revoluționar care să fi proiectat o acțiune revoluționară reală. După căderea Comunei din Paris, Internaționala I a început să se destrame, iar activitățile sale au încetat. Marx considera că Internaționala I își demonstrase utilitatea. În cadrul unei întâlniri organizate în data de 2 septembrie 1872, Engels a declarat că s-a decis mutarea sediului central al Internaționalei în New York. Cu alte cuvinte, Internaționala I va fi retrasă din Europa, scena centrală a activităților revoluționare.

În consecință, Internaționala I a fost îndepărtată chiar de către oamenii care au dezvoltat-o. Marx nu mai avea niciun fel de legături cu Internaționala. După ce s-a mutat la New York, declinul rapid al acesteia a continuat, încetând să existe în anul 1876.

Marele comunist intră într-o perioadă de declin

O ironie a sorții

ÎNTREAGA TRAGEDIE CARE A CUPRINS Internaționala l-a făcut pe Karl Marx să ajungă să îi disprețuiască pe comuniștii din Franța. Cu toate acestea, una dintre fetele lui a ales să se mărite cu un tânăr comunist francez. Jenny Marx, prima sa fiică se va căsători cu un fost membru al Comunei din Paris. Cea de-a doua fiică a sa, Laura se va căsători tot cu un comunist francez. Pe lângă toate acestea, cea mai mică fiică a sa, Elena, se va îndrăgosti de un francez. Toate acestea îl deranjau pe Marx care era deja dezgustat de francezi, interzicând cu încăpățânare legăturile fiicelor sale cu francezii.

Soția sa era însă mai înțelegătoare și mai mărinimoasă atunci când venea vorba de predilecția fiicelor sale de a se întâlni cu francezii. Astfel, ea a devenit o aliată a fetelor și a iubiților acestora în complicata relație a acestora cu Karl Marx. Probabil ținând cont de avertismentele tatălui său cu privire la iubitul său francez, Elena s-a despărțit de acesta și și-a petrecut următorii ani ajutându-și tatăl, în amurgul vieții acestuia.

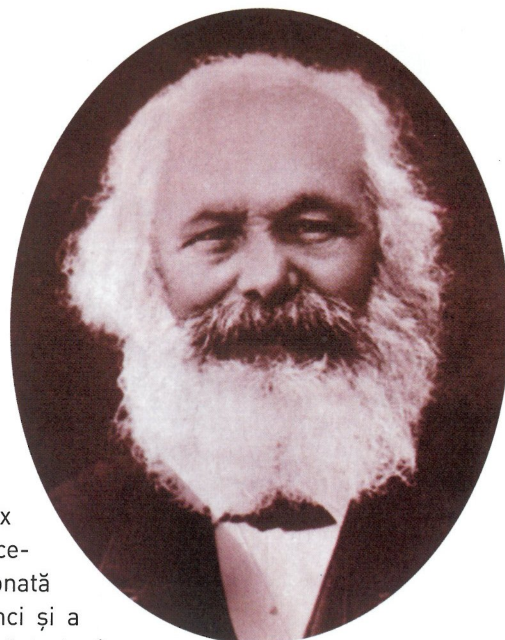
În plus, Jenny Marx începuse să se bazeze ceva mai mult pe Friedrich Engels, lucru care l-a făcut pe Marx invidios, mai ales că Engels era cel mai apropiat confident al său. Acesta și-a vândut drepturile de moștenire companiei familiei pentru care lucrase, pentru a-și asigura o pensie frumușică. S-a căsătorit și s-a mutat din Manchester în Londra.

Flăcările încep să se stingă

Marx a continuat să locuiască împreună cu soția sa, Jenny, fiica Elena și servitoarea Helene. S-au mutat împreună într-o locuință modestă și au dus o viață obișnuită, specifică unei familii din clasa de mijloc. Toate acestea se întâmplau în luna martie a anului 1875. Starea de sănătate a lui Marx continua să se înrăutățească. A încetat să mai ducă existența dezordonată specifică vieții sale de până atunci și a început să lucreze la aceleași ore zilnic, iar în fiecare seară mergea la plimbare. În această perioadă cea mai mare plăcere a sa părea a fi aceea de a primi vizitele nepoților săi.

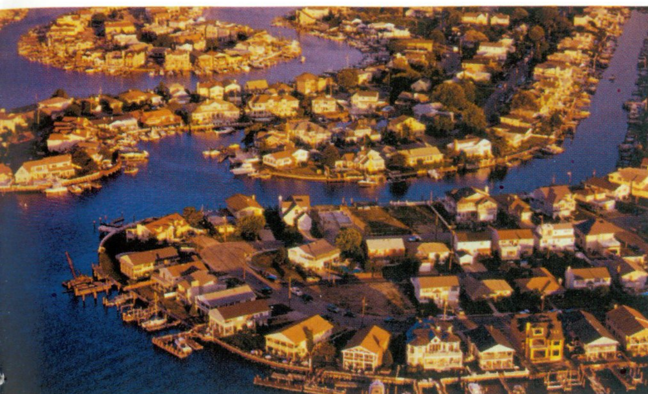
Temporar, Marx a reintrat în atenția publică în anul 1871, însă protipendada societății engleze nu îl cunoștea deloc. Cu toate acestea, ocazional Marx primea vizite din străinătate ale unor oameni care voiau să îl cunoască și să învețe anumite lucruri de la el. Marx le lăsa vizitatorilor săi impresia unui om secătuit, a unui înțelept venerabil care trăise mult și trecuse prin multe.

Totuși, nu se poate spune că Marx și-a întrerupt toate legăturile cu mișcarea muncitorească. În Germania acelei perioade, aceasta era împărțită între succesorii lui Lassalle și moștenitorii Internaționalei I, însă aceste două facțiuni înce-

▲ O fotografie a lui Karl Marx, realizată pe când acesta avea 63 de ani.

Cimitirul Highgate din Londra, locul de veci al lui Marx și al soției sale, Jenny.

◄ Insula Wight în care Marx s-a aflat la tratament și unde a primit vestea morții premature a fiicei sale.

peau să se unească. Marx a prezentat un raport prin care sublinia opiniile sale cu privire la unificarea celor două facțiuni. Liderii mișcării muncitorești îl ignorau pe Marx în mare măsură, însă raportul pe care Marx l-a înaintat reprezintă încă un exemplu al interesului și implicării sale continue în mișcarea muncitorească în amurgul vieții sale.

Un loc ideal pentru ultimele clipe ale vieții

În anul 1873, Marx a fost diagnosticat cu o inflamație la ficat și a încercat să se trateze, mergând la izvoare termale. Și soția sa, Jenny suferea de o afecțiune la ficat și starea ei de sănătate se înrăutățea, continuând să slăbească și să fie tot mai plăpândă. Marx a realizat că boala soției sale nu mai poate fi tratată. Și avea dreptate: Jenny suferea de cancer.

Jenny Marx s-a stins din viață la data de 2 decembrie 1881. Engels va descrie impactul acestui tragic eveniment asupra prietenului său Marx, spunând că atunci când Jenny a murit, Marx a murit, practic, și el. Din cauza faptului că era extrem de slăbit, Marx nu a putut participa la ceremonia de înmormântare a soției sale.

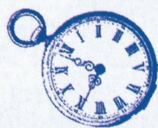
A reușit mai apoi să își revină pentru o scurtă perioadă de timp și și-a petrecut timpul călătorind în stațiunile din Europa în care se putea trata. În timpul acestei călătorii a vizitat-o și pe fiica sa, Jenny. Marx nu știa, însă fiica sa suferea și ea de cancer. În cele din urmă și-a dat seama de acest lucru, când deja starea sa se agravase, în data de 5 ianuarie 1883. Peste numai câteva zile, ea și-a dat ultima suflare.

▲ Elena, fiica cea tânără a lui Karl Marx.

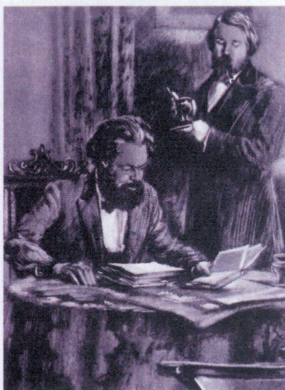
Marx suferea de mai multe boli, inclusiv bronșită și insomnie. Intenționa să se întoarcă în Londra, considerând că acesta este locul ideal în care să moară. Și-a petrecut următoarele două luni acasă, starea sa de sănătate agravându-se rapid pe măsură ce bolile îl măcinau. În data de 14 martie, Engels se afla lângă Marx. Continuase să aibă grijă de prietenul său, așa cum o făcuse dintotdeauna. Îl privea pe Marx care stătea pe jumătate adormit în fotoliul său preferat. În câteva clipe, Marx nu mai respira.

În data de 17 martie 1883, Marx a fost înmormântat în cimitirul Highgate unde se afla și locul de veci al soției sale, Jenny. Doar unsprezece oameni au participat la ceremonie. Engels era prezent și a ținut un elogiu pentru activitatea de o viață a lui Marx care își petrecuse jumătate din viață în Anglia și, cu toate acestea, moartea sa a fost menționată doar în treacăt în ziare.

CĂLĂTORII ÎN TIMP

SCHIMBĂRILE ÎN FILOZOFIA LUI MARX, EVIDENTE ÎN

◄ O ilustrație din secolul al XIX-lea, înfățișându-i pe încă tinerii la acea vreme Karl Marx și Friedrich Engels.

Sistemul de gândire al lui Marx a prins contur în momentul în care a negat filozofia hegeliană. Până să ajungă la Paris era asociat cu materialiștii. Schimbarea în filozofia sa este evidentă, mai întâi în „Manuscrisele economice și filozofice". În această lucrare se modelează principiile de bază ale comunismului. Ulterior, materialismul istoric al lui Marx și Engels va fi aproape definitivat în „Die Deutsche Ideologie" („Ideologia germană").

După acest moment, Marx și Engels s-au îndepărtat de filozofie, îndreptându-se spre teorie și acțiuni practice. Această abordare proactivă se va regăsi în „Manifestul comunist". Totuși, această carte va deveni oarecum depășită deoarece Revoluția din Februarie a izbucnit aproximativ în aceeași perioadă în care acest volum a fost publicat. Nivelul dezvoltării fundamentale a teoriilor lui Marx va fi exprimat în ultima sa lucrare de o importanță deosebită, „Das Kapital" („Capitalul").

Lucrări reprezentative ale lui Marx și Engels	
1843	„O contribuție la critica hegeliană a filozofiei dreptului"
1844	„Manuscrisele economice și filozofice"
1845	„Die Heilige Familie" („Familia sfântă")
1846	„Die Deutsche Ideologie" („Ideologia germană")
1848	„Manifestul comunist"
1852	„18 brumar al lui Ludovic Bonaparte"
1858	„O contribuție la critica economiei politice"
1859	„O critică a economiei politice"
1860	„Herr Vogt"
1867	„Das Kapital" („Capitalul")
1871	„Războiul civil în Franța"
1875	„Critica programului Gotha"

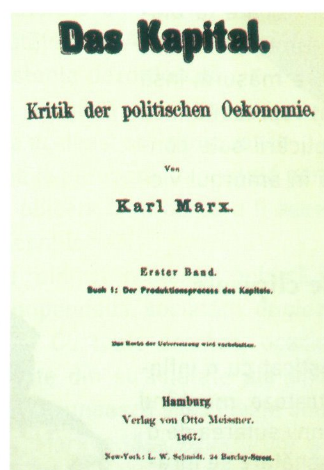
„Das Kapital" („Capitalul")

Capitalismul nu a fost o nouă ordine instaurată de Marx, ci un fenomen constant şi vizibil în economia instabilă de până atunci, definită prin continue fluctuaţii şi colaps financiar. În Capitalul, faimoasa analiză economică din sec. al XIX-lea, Marx analizează revoluţia asociată crizei acelor timpuri. Aici, el desăvîrşeşte teoria valorii bazată pe muncă şi elaborează teoria plusvalorii, piatra de temelie a economiei politice marxiste.

Biblia revoluţionară a erei muncitorilor

„CAPITALUL" LUI KARL MARX reprezintă rezultatul a aproximativ treizeci de ani de activitate, al influențelor sale, al studiilor sale extinse asupra naturii economiei capitaliste, dar și asupra forțelor sociale și istorice care modelează interacțiunile dintre oameni, atât în interiorul, cât și în exteriorul relațiilor comerciale. Primul volum al „Capitalului" a fost publicat în anul 1867, într-o perioadă în care condițiile de lucru pentru muncitorii din domeniul industriei erau foarte grele, iar diviziunea dintre clase devenea tot mai accentuată. Nu trebuie omis faptul că volumul „Capitalul" a fost o lucrare creată în plină revoluție industrială și, deși în cele din urmă, condițiile se vor îmbunătăți, lucrarea rămâne un important tratat și o deosebită critică a sistemului care a adus în mizerie atât de mulți muncitori săraci din Europa. În cea mai mare parte, conform eseului introductiv al editorului traducerii volumului „Capitalul", multe dintre observațiile lui Marx cu privire la perioada de 30 de ani erau făcute în Anglia, care la acea vreme era centrul revoluției industriale (în întreaga sa glorie), precum și epicentrul degradării urbane, cauzate de industrializarea rapidă și masivă. În timp, aceste teorii privind natura muncitorului, ziua de lucru, capitalismul și economia, în general, au avut o influență puternică, imediat după prima publicare a acestora; aceleași idei persistă și astăzi în conversațiile generale privind economia noastră modernă – în special în ceea ce privește capitalismul. Pentru a prezenta cât mai succint un rezumat, o analiză și o interpretare a lucrării „Capitalul", este necesar a analiza cronologic lucrarea și a examina anumite puncte-cheie și teme, în contextul oferit de Marx și de a le prezenta, în final, ca modele pentru analiza societății, a industriei și a economiei capitaliste moderne.

Das Kapital.

Kritik der politischen Oekonomie.

Von

Karl Marx.

Erster Band.

Buch I: Der Produktionsprocess des Kapitals.

Das Recht der Uebersetzung wird vorbehalten.

Hamburg

Verlag von Otto Meissner.

1867.

New-York: L. W. Schmidt. 24 Barclay-Street.

▸ O ediție timpurie în limba germană a volumului „Capitalul" („Das Kapital").

Fără surle și trâmbițe, Marx începe primul capitol din „Capitalul" cu o afirmație privind mărfurile. El le definește ca fiind „un obiect din afara noastră, un obiect care, prin proprietățile sale, satisface trebuințele omului de o natură sau alta". Este interesant faptul că Marx începe dezbaterea din volumul său cu o discuție și o definiție a mărfii și după câteva capitole succesive devine tot mai limpede faptul că marfa este una dintre principalele forțe motrice care guvernează capitalismul. Marfa în sine este apreciată în conformitate cu cererea sau cu orice alte condiții abstracte, fiind astfel pentru capitaliști articolul perfect, deoarece nu prezintă un preț fix prin sine însuși, ci valoarea sa este mai degrabă determinată de cerere și de potențialul pentru profit. Reîntorcându-ne pentru un moment, o definiție mult mai concisă a mărfii este conținută în ideea de „valoare de întrebuințare". Aceasta se referă la valoarea unor mărfuri din punct de vedere al modului în care acestea vor fi folosite și al modului în care sunt dorite, însă această valoare, după Marx, este prea puțin legată de munca efectivă care a fost depusă în procesul de producție a respectivului articol. Deși nu este foarte limpede la acest

◂ British Museum, situat în centrul Londrei, locul în care Marx și-a derulat o mare parte din cercetări.

Karl Marx, la doi ani după finalizarea volumului „Capitalul" („Das Kapital").

„Renunțând la exploatare, va trebui ca exploatatorii să devină exploatați".

punct din volum, valoarea de întrebuințare versus ideea muncii sunt aspecte importante deoarece prin ele se trasează o distincție mult mai exactă între cele două decât se poate crede inițial. De exemplu, o anumită marfă poate avea o foarte mare valoare de întrebuințare și poate să fie foarte dorită. Această dorință îl face pe capitalist să ridice prețul acestui produs, în timp ce muncitorul care a produs marfa dorită nu este plătit în conformitate cu aceasta; muncitorul este plătit cu salarii care abia îi asigură traiul, în timp ce profiturile excedentare merg direct la capitalist deoarece acesta deține mijloacele de producție. Deși aceasta reprezenta o descriere scurtă, concisă și, în general, limitată a procesului din spatele producerii mărfii și a valorii de utilizare, este vorba de o informație folositoare care a reprezentat cadrul discuției pentru analizele ulterioare din cadrul volumului.

După această introducere cu privire la mărfuri și la valoarea de întrebuințare a acestora, ideea valorii de schimb capătă o importanță echivalentă. Într-unul dintre cele mai importante fragmente din „Capitalul", Marx afirmă: „Ca valori de întrebuințare, mărfurile au, peste toate, diferite calități, dar ca valori de schimb, ele sunt în cantități diferite și, în consecință, nu conțin nici măcar un atom din valoarea de întrebuințare". Cu alte cuvinte, este vorba despre procentajul în care valorile de întrebuințare de un anumit fel se schimbă pentru valorile de întrebuințare de un alt fel. Această relație vitală și fluctuantă are o legătură mai puțin importantă cu marfa decât poate părea inițial. De exemplu, într-un context modern, să presupunem că un iPod și o anumită marcă de telefon mobil sunt egale cu x. În acest caz, să presupunem că „x" reprezintă un computer ieftin. Pe scurt, atât iPodul, cât și telefonul mobil trebuie să ajungă să fie echivalente cu celălalt articol. În timp ce aceasta poate fi o analogie care creează confuzie, este important să ne amintim faptul că articolul comun nu poate face parte din marfa inițială, ci, mai degrabă, trebuie să se scadă din valoarea sa de întrebuințare. În momentul în care se au în vedere aceste valori de întrebuințare, singura marfă rămasă este munca investită în producția articolului respectiv. Pe scurt, elementul comun în valoarea de schimb a unui produs este, pur și simplu, „valoarea propriu-zisă" a acestuia. Aceasta înseamnă că se ajunge la muncă. Este o strategie obișnuită a lui Marx, la început să utilizeze un anumit număr de metode de „intimidare" pentru a extrage științific conceptul valorii pentru ca, în final, totul să se reducă la întrebări despre muncă și muncitor. Însă ceea ce nu s-a menționat încă este faptul că munca nu reprezintă o problemă atunci când vine vorba de resurse naturale care reprezintă marfa finală, din moment ce acestea nu solicită niciun fel de activitate de producție.

▲ Londra secolului al XIX-lea, în timpul vieții lui Karl Marx.

▼ O familie săracă din Londra la începutul secolului. Marx simțea că sărăcia era unul dintre demonii capitalismului.

Marx adoptă o schimbare de ton la începutul Capitolului al II-lea din „Capitalul", schimbare care trebuie observată și analizată. El afirmă că „indivizii există unul pentru celălalt doar ca reprezentanți ai mărfurilor și, în consecință, ca proprietari de mărfuri. Pe parcursul investigației noastre vom descoperi faptul că, în general, personajele care apar pe scena economică nu sunt altceva decât personificări ale relațiilor economice care există între ele". Acesta este un moment deconcertant deoarece este unul dintre puținele din cadrul „Capitalului" în care Marx pare să ofere o critică explicită, atât socială, cât și economică a naturii interacțiunilor capitaliste. În esență, ceea ce el sugerează, este similar cu a spune că acest sistem de capital și de mărfuri i-a redus pe indivizi la a acționa bazați pe decizii economice. Nu există nicio sugestie cu privire la emoție, etică sau orice altă ghidare morală. În schimb, astfel, relațiile umane sunt reduse la schimb și, mult mai important, la schimbul de capital.

Pe de altă parte, discuția privind termenul „MCM" (bani – marfă – bani) indică faptul că facem achiziții doar pentru a le vinde mai apoi. În acest caz, banii sunt inițial transformați într-o marfă, urmând ca marfa să fie transformată în bani. În ambele cazuri este un schimb alternativ consistent și repetat de bani. Într-un astfel de sistem, persoana care deține banii devine capitalist și reprezintă un „capital personificat, înzestrat cu conștiință și voință", în mod progresiv urmărind obținerea unui capital tot mai mare. Din nou, acesta este unul dintre acele subiecte cu privire la care Marx sugerează că există ceva care nu este tocmai în regulă atunci când vine vorba de capitaliști. Când afirmă faptul că o persoană poate fi „capital personificat" și că singurul lucru care îl face o persoană este „conștiința și voința" (și chiar și acestea sunt utilizate pentru a crea mult mai multă bunăstare), el face o critică a individului și, în același timp, a societății care susține acest fenomen. Există, așadar, o părere distinctă conform căreia prin capitalism, în special atunci când acesta este definit de Marx în termeni atât de exacți și științifici, indivizii încep să își piardă nu numai identitatea în lupta pentru mai mult capital, dar, în același timp, devin cumva mai puțin umani.

Întregirea imaginii muncitorului devine un factor important în Capitolul al VI-lea în care Marx tratează „Vânzarea și cumpărarea de forță de muncă". În acest capitol, Marx ia în considerare condițiile sociale care constituie cadrul problemei referitoare la modul în care forța de muncă este o marfă. El afirmă faptul că individul care se vinde pe sine însuși capitalistului, când face acest lucru devine o marfă și explică aceasta, afirmând: „forța de muncă poate apărea pe piață drept o marfă în măsura în care posesorul acesteia, individul care deține forța de muncă, o oferă spre vânzare sau o vinde ca marfă". În acest sens, este decizia individului de a intra pe piață ca marfă. Marx nu întârzie să exploreze această „decizie" din moment ce, pentru cei mai mulți, muncitorul comun nu dispune de îndeajuns capital pentru a avea propriile mijloace de producție, fiind astfel forțat să intre într-o relație contractuală cu angajatorul, ca urmare a necesității economice personale. Ceea ce este cel mai important cu privire la acest capitol este faptul că Marx continuă descrierea muncitorului, sugerând că, de fapt, capitalismul face parte din doctrinele vechi și dăunătoare, precum dreptul de proprietate și alte astfel de obstacole care concentrează capitalul în mâinile statului. Muncitorii, chiar dacă muncesc, nu dețin bunurile pe care le produc și, după cum descoperim mai târziu, ei nici măcar nu sunt plătiți la adevărata lor valoare, în baza mărfii, deoarece sistemul capitalist se bazează pe crearea unui mare volum de surplus de profit pe cheltuiala muncitorului. Marx spune acest lucru astfel: „Transformând banii în marfă care servește ca element material pentru crearea unui nou produs și ca factori în procesul de muncă, încorporând munca vie cu structura moartă a acestora, capitalistul convertește valoarea, de exemplu munca trecută, materializată, moartă, în capital, într-o valoare cu mult mai mare, un monstru viu care este productiv și care se multiplică". Dacă până în acest punct a existat vreun dubiu cu privire la viziunile lui Marx în ceea ce privește sistemul „autopropagator" al capitalismului, aceasta este înlăturată în acest punct. Folosind termenul „monstru", chiar și pentru un susținător al capitalismului, această imagine trebuie să aibă un anumit grad de logică. Toate detaliile descrise cu privire la sistem până în acest punct demonstrează modul în care capitalismul este un sistem cu reglare automată și care se multiplică – fiecare aspect fiind dependent de celălalt, astfel încât acest ciclu poate părea imposibil de întrerupt.

Capitolul al X-lea analizează modul în care este achiziționată forța de muncă și faptul că valoarea sa în timp este determinată de timpul necesar pentru a produce. Problema este aceea că volumul de muncă necesar pentru a avea un mod de viață durabil este deseori mai mare decât timpul investit într-o zi de muncă. După părerea lui Marx, ziua de muncă fluctuează deoarece muncitorul nu este o mașină, ci o ființă umană, cu nevoi, dorințe și necesități, situate dincolo de această activitate. Marx argumenta că muncitorul are nevoie de timp și pentru sarcini sociale, spirituale, familiale și de altă natură, de aceea timpul în exces este surplus de muncă.

▼ Un afiș german socialist care îl înfățișează pe Karl Marx.

Muncitori despre care a scris Karl Marx în Londra secolului al XIX-lea.

FRIEDRICH ENGELS CONTEXT ISTORIC

Viața și vremurile în care a trăit Friedrich Engels

Friedrich Engels a fost un om de știință și filozof politic german care a dezvoltat teoria comunistă alături de binecunoscutul său colaborator, Karl Marx, împreună scriind „Manifestul comunist" (1848). De asemenea, Engels a editat cel de-al doilea și cel de-al treilea volum din „Das Kapital" („Capitalul"), după moartea lui Marx.

Anii de copilărie

Friedrich Engels s-a născut în Barmen, Prusia Renană (acum Wuppertal), primul fiu al unui industriaș german din domeniul textilelor cu care a avut o relație încordată. Din cauza circumstanțelor familiale, în anul 1838 Engels a renunțat la liceu și a fost trimis la muncă, în cadrul unei firme comerciale din Bremen unde lucra ca funcționar nesalariat. În această perioadă, Engels a început să citească filozofia lui Hegel ale cărui principii dominau filozofia germană a vremii. În luna septembrie a anului 1838 a publicat prima sa lucrare, un poem intitulat „Beduinul" în numărul 40 al „Bremisches Conversationsblatt". De asemenea, se implica și în alte activități literare și jurnalistice. În anul 1841, Engels s-a înrolat în armata prusacă ca membru al corpului artileriei regale. Această poziție l-a obligat să se mute la Berlin unde a participat la cursuri universitare și a început să se asocieze grupului „tinerilor hegelieni", publicând astfel o serie de articole în „Rheinische Zeitung" („Gazeta renană"). Pe întreg parcursul vieții sale, Engels va sublinia faptul că îi este dator filozofiei germane datorită efectului pozitiv al acesteia asupra dezvoltării sale intelectuale.

◂ Engels, în adolescență.

▴ Afișe gigantice, înfățișându-i pe Marx și Engels la o adunare comunistă din Mongolia din anul 1990.

Anglia

În anul 1842, tânărul Engels, acum în vârstă de 22 de ani a fost trimis în Manchester, Anglia pentru a lucra în cadrul companiei din domeniul textil „Ermen și Engels" în care tatăl său era acționar. Tatăl lui Engels se gândea că în cadrul firmei din Manchester fiul său va avea șansa de a-și reconsidera gândirea radicală pe care și-o dezvoltase în liceu. În drumul spre Manchester, Engels a vizitat redacția „Gazetei renane" și l-a întâlnit pentru prima oară aici pe Karl Marx – deși cei doi nu au rămas foarte impresionați unul de celălalt. În Manchester, Engels o va întâlni pe Mary Burns, o tânără cu care va începe o relație care va dura până la moartea acesteia, în anul 1862. Mary a fost pentru Engels un fel de ghid prin Manchester și l-a ajutat să cunoască mai mulți membri ai clasei muncitoare engleze. Cei doi au menținut o relație pe viață; nu s-au căsătorit niciodată deoarece Engels era împotriva instituției căsătoriei pe care o considera nefirească și nedreaptă.

Pe durata perioadei sale în Manchester, Engels și-a luat notițe și a observat personal condițiile oribile de muncă ale muncitorilor englezi. Aceste note și observații, împreună cu experiența sa ca muncitor în cadrul firmei comerciale a tatălui său, au constituit baza pentru prima sa lucrare, intitulată „Condiția clasei muncitoare în Anglia în anul 1844". În timpul în care lucra la acest volum, Engels și-a continuat implicarea prin activități jurnalistice și o politică radicală. Se întâlnea cu anumiți membri ai mișcării cartiste și muncitorești engleze și scria pentru diferite publicații, inclusiv pentru „The Northern Star", ziarul lui Robert Owen, „New Moral World & the Democratic Review".

Paris

După o perioadă productivă de ședere în Anglia, în anul 1844, Engels s-a decis să se întoarcă în Germania. În timp ce călătorea înapoi spre Germania, s-a oprit în Paris pentru a-l întâlni pe Karl Marx, cu care corespondase până atunci. În data de 28 august 1844, Marx și Engels s-au întâlnit la Café de la Régence din Place du Palais. Cei doi s-au apropiat și au devenit prieteni pentru toată viața. În cele din urmă, Engels a rămas în Paris pentru a-l ajuta pe Marx să scrie „Familia sfântă" care reprezenta un atac la adresa „tinerilor hegelieni" și a fraților Bauer. Prima contribuție a lui Engels la lucrările lui Marx a fost aceea de a colabora la „Analele germano-franceze", un volum editat de Marx și de Arnold Ruge în Paris în același an.

Bruxelles

Între anii 1845 și 1848, Engels și Marx au trăit în Bruxelles, petrecându-și cea mai mare parte a timpului organizându-i pe muncitorii germani ai orașului. La scurt timp după sosirea acestora, s-au înscris în Liga Comunistă Germană, fiind însărcinați de conducerea acesteia să scrie un pamflet prin care să explice principiile comunismului. Această lucrare va deveni „Manifestul Partidului Comunist", cunoscut drept „Manifestul comunist". A fost publicat pentru prima dată la data de 21 februarie 1848.

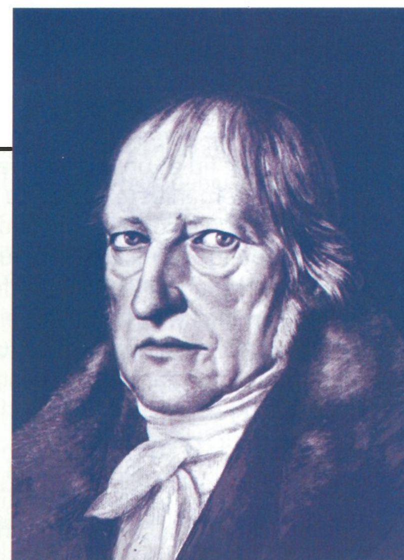
Ultimii ani

După moartea lui Marx, Engels și-a dedicat ultimii ani ai vieții sale editării și traducerii lucrărilor nepublicate ale lui Marx.

Engels a murit în urma afecțiunii de cancer laringian, în Londra, în anul 1895. În urma incinerării la crematoriul Brookwood în apropiere de Woking, cenușa sa a fost răspândită deasupra Beachy Head, în apropierea Eastbourne, după cum ceruse.

Mari gânditori a căror viață este legată de cea a lui Karl Marx

Karl Marx a fost un remarcabil filozof social şi politic. El a creat o filozofie care va modela o mare parte a istoriei secolului XX. Să îi trecem, aşadar, în revistă pe unii dintre oamenii ale căror vieți s-au intersectat cu cea a bărbatului care a scris "Manifestul comunist".

Filozoful care a furnizat fundamentul gândirii tânărului Marx

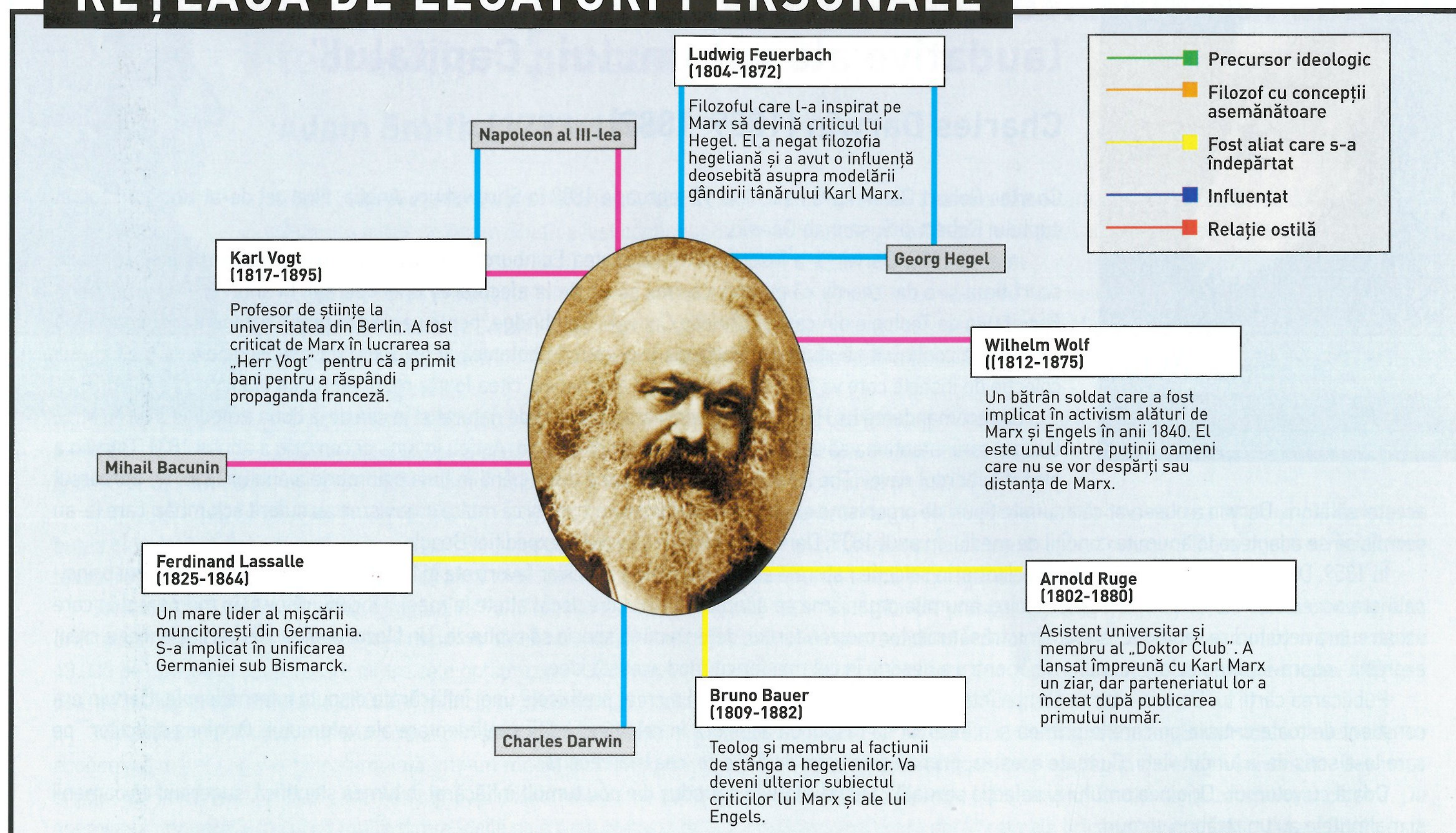
Georg Hegel (1770-1831)

Georg Wilhelm Friedrich Hegel s-a născut în anul 1770 la Stütgart în 1770; a murit în Berlin în anul 1831. După ce a studiat teologia la Tübingen, s-a dedicat studiului filozofiei contemporane și clasicilor greci. După ce timp de șapte ani lucrează ca profesor particular în diferite locuri, își începe cariera ca profesor universitar în anul 1801, inițial la Jena. După o întrerupere de un an în care a lucrat ca editor în presa scrisă la Bamberg și o scurtă perioadă în care a lucrat ca director la un liceu din Nurenberg, a fost numit profesor de filozofie la Heidelberg, în anul 1816, de unde a fost transferat la Universitatea din Berlin, în anul 1818. Lucrările fundamentale ale lui Hegel sunt „Logica" („Wissenschaft der Logik", 1816), „Fenomelogia spiritului" („Phanomenologie des Gesites", 1807), „Enciclopedia" („Encyklopädie der philosophischen Wissenschaften", 1817) și „Filozofia istoriei" („Vorlesungen uber die Philosophie der Geschichte", 1820). Lucrările sale au fost adunate și publicate de către Rosenkranz în 19 volume, prima ediție în perioada 1832-1842, cea de-a doua ediție în perioada 1840-1854.

Filozofia lui Hegel reprezintă o încercare de a reduce la o unitate mult mai sintetică sistemul idealismului transcendental preluat de la Kant, Fichte și Schelling. Kant considera că din punct de vedere al experienței noastre teoretice, nu există altceva decât aparențele lucrurilor și substratul noumenal necunoscut și incognoscibil al acestora, „Ding-an-sich" („lucrul în sine"). Hegel începe prin a presupune că, dacă substituim criticii distructive a experienței teoretice pe care o formulează Kant un criticism universal productiv și permanent progresiv, vom ajunge la concluzia că realitatea noumenală nu este un substrat incognoscibil de aparențe, ci un proces în permanență activ care, atât la nivelul gândirii, cât și al realității, se transformă în contrariul său pentru a se întoarce într-o formă mai înaltă și mai bogată. Acest proces reprezintă, în forma sa cea mai simplă și limpede, ființa; în cea mai deplină și bogată formă este spirit, gândire absolută, statul, religia, filozofia. Menirea filozofiei este aceea de a urmări acest proces în toate etapele sale.

Influența considerabilă a lui Hegel este datorată, în mare măsură, vastității incontestabile a schemei sintezei sale filozofice pe care a conceput-o și pe care a și realizat-o parțial. O filozofie care urmărea să organizeze într-o singură formulă a dezvoltării triadice fiecare departament al cunoașterii, de la logica abstractă până la filozofia istoriei, este deosebit de atractivă pentru cei care au înclinații metafizice. Însă influența lui Hegel este datorată într-o mare măsură și unor circumstanțe extrinseci, două la număr. Filozofia sa reprezintă cea mai înaltă expresie a spiritului colectivismului care a caracterizat secolul al XIX-lea și, în același timp, este cea mai extinsă aplicație a principiului dezvoltării care a dominat gândirea secolului al XIX-lea în literatură, știință și teologie. În special în teologie, Hegel a revoluționat metodele de cercetare. Aplicarea acestei noțiuni a dezvoltării în cazul criticismului biblic și al investigațiilor istorice este evidentă pentru oricine compară spiritul și scopul teologiei contemporane cu spiritul și scopul literaturii teologice din prima jumătate a secolului al XIX-lea. De asemenea, și în știință și literatură, înlocuirea categoriei devenirii cu cea a ființei este un fapt extrem de autentic, datorat influenței metodei hegeliene. În economia politică și în știința politică, efectul concepției colectiviste a lui Hegel asupra statului a înlocuit într-o mare măsură concepția individualistă transmisă din secolul al XVIII-lea către secolul al XIX-lea. Măsura în care aceste schimbări sunt pozitive sau negative rămâne încă de analizat. Unele dintre ele au adus cu siguranță foarte multe aspecte negative, în special în teologie, astfel încât cu greu se poate spera ca în viitor ele să aducă beneficii filozofiei sau metodei științifice.

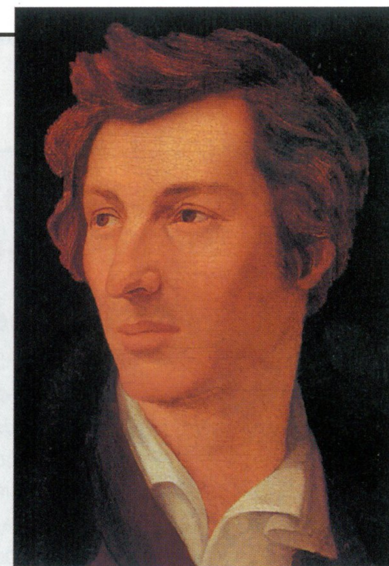
REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri vor fi prezentate în detaliu în acest capitol.

Poetul revoluționar german venerat de Marx

Heinrich Heine (1797-1856)

Christian Johann Heinrich Heine a fost jurnalist, eseist și unul dintre cei mai importanți poeți romantici germani. Este evocat îndeosebi pentru selecția de poezie lirică; multe dintre aceste poeme au fost puse pe muzică în forma lied-urilor de către compozitorii germani.

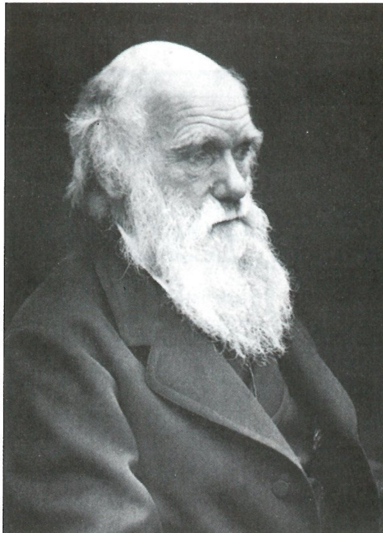
Heine s-a născut într-o familie de evrei din Düsseldorf, Germania, care a fost ocupat apoi de Franța (devenind parte din Prusia în anul 1815). În copilărie i se spunea „Harry", însă după botez, în anul 1825, numele său a devenit „Heinrich".

Tatăl său era comerciant, iar mama sa, fiica unui medic, era o femeie rafinată și educată. Când afacerea tatălui său a dat faliment, Heine a fost trimis la Hamburg. Unchiul său, Solomon, un bancher bogat, l-a încurajat să se pregătească pentru o carieră în comerț, însă afacerile sale în domeniu nu s-au bucurat de succes. Atunci s-a hotărât să studieze dreptul la universitățile din Göttingen, Bonn și la Universitatea Humboldt din Berlin, unde a participat la cursurile lui Hegel cu privire la filozofia istoriei (mai târziu va scrie un scurt poem satiric cu privire la filozofia lui Hegel, intitulat „Doctrină". În această perioadă a participat la întâlnirile „Verein für Kultur und Wissenschaft des Judentumes" („Societatea pentru cultura și studiul științific al iudaismului"). A fost membru al acestei societăți timp de trei ani și a părăsit grupul înainte de a obține licența în drept în anul 1825. În același an, s-a hotărât să se convertească de la iudaism la protestantism.

Heine este cel mai bine cunoscut pentru poezia lirică, din care o bună parte (mai ales lucrările de tinerețe) a fost pusă pe muzică de compozitori de lieduri, dintre care cel mai reprezentativ a fost Robert Schumann.

Ca poet, Heine a debutat în anul 1821 cu volumul „Gedichte" („Poezii"). Pasiunea sa amoroasă unilaterală față de verișoarele sale Amalie șiTherese l-au inspirat să scrie cele mai reușite versuri, „Buch der Lieder" („Cartea cântecelor", 1827) care reprezintă, de altfel, prima sa colecție reprezentativă de versuri.

Heine suferea de indispoziții care l-au țintuit la pat în ultimii opt ani ai vieții sale (după unele păreri se pare că suferea de scleroză multiplă sau sifilis). A murit în Paris (ultimele sale cuvinte au fost: „Dumnezeu mă va salva. Este meseria lui.") și a fost incinerat la Cimetière de Montmartre.

Teoreticianul evoluției care a oferit recenzii laudative ale volumului „Capitalul"

Charles Darwin (1809-1882)

Charles Robert Darwin s-a născut la 12 februarie 1809 în Shrewsbury, Anglia, fiind cel de-al cincilea copil al cuplului Robert și Susannah Darwin.

În anul 1825, Darwin s-a înscris la Universitatea Edinburgh din Scoția pentru a studia medicina, însă în scurt timp și-a dat seama că nu este capabil să asiste la efectuarea unei operații. În anul 1828 s-a înscris la Facultatea de Teologie din cadrul Christ's College, Cambridge, pentru a deveni preot. A renunțat și la această idee, dar a continuat să studieze. Participa la cursul de botanică al lui John Stevens Henslow, și a alcătuit o colecție de insecte care va deveni faimoasă; de asemenea, citea foarte mult. A obținut diploma în anul 1831.

La recomandarea lui Henslow, Darwin a primit poziția de naturalist în cea de-a doua expediție a lui H. M. S. Beagle care intenționa să ajungă pe coasta Americii de Sud. Astfel, în luna decembrie a anului 1831, Darwin a plecat la bordul navei „The Beagle", expediție care a durat până în luna octombrie a anului 1836. Pe parcursul acestei călătorii, Darwin a observat că anumite tipuri de organisme există numai în anumite zone și că multe organisme au suferit schimbări care le-au permis să se adapteze la anumite condiții de mediu. În anul 1839, Darwin va publica „Jurnalul expediției Beagle".

În 1859, Darwin a publicat „Originea speciilor prin selecție naturală sau conservarea speciilor favorizate în lupta pentru existență". Ideea lui principală era aceea că, în lupta pentru supraviețuire, anumite organisme se adaptează mai bine decât altele la mediul înconjurător și în momentul în care acești supraviețuitori se reproduc, ei transmit trăsăturile lor moștenitorilor, determinând specia să evolueze. Un filozof englez, Herbert Spencer a creat expresia „supraviețuirea celui mai puternic" pentru a descrie în cel mai fericit mod această idee.

Publicarea cărții lui Darwin a atras atenția întregii lumi asupra teoriei sale și a creat premisele unei înflăcărate dispute internaționale. Darwin era conștient de toate criticile pe care le primea și a încercat să răspundă acestora în cele cinci ediții suplimentare ale volumului „Originea speciilor" pe care le-a scris de-a lungul vieții. Cu toate acestea, prima ediție este, de departe, cea mai reușită.

Odată cu volumul „Originea omului și selecția sexuală" (1871), Darwin a produs din nou tumult înflăcărat în lumea științifică, sugerând că oamenii și maimuțele au un străbun comun.

Darwin s-a căsătorit cu Emma Wedgwood, verișoară de gradul întâi, în anul 1839. Patru dintre fiii acestora au devenit oameni de știință de renume. Darwin a murit la data de 19 aprilie 1882 și a fost înmormântat la Westminster Abbey.

Împăratul francez care l-a susținut pe adversarul lui Marx, Karl Vogt

Carol Ludovic Napoleon Bonaparte (1808-1873)

Carol Ludovic-Napoléon Bonaparte, cunoscut drept Napoléon al III-lea, a fost primul președinte al Republicii Franceze și singurul împărat al celui de-al Doilea Imperiu Francez. Pozițiile sale reprezintă o distincție neobișnuită: primul președinte titular și ultimul monarh al Franței.

Dreapta monarhistă (susținători fie ai casei regale Bourbon, fie ai casei regale de Orleans) și o mare parte a aristocrației îl susțineau ca fiind un candidat „mai puțin rău", un bărbat care va restaura ordinea și va pune capăt instabilității în Franța, perioadă care durase de la înlăturarea monarhiei în luna februarie și care va preveni izbucnirea unei revoluții proto-comuniste (după ideile lui Friedrich Engels). Pe de altă parte, Ludovic-Napoleon câștigase și o mare parte din clasa muncitoare, prin indicații vagi cu privire la viziunile sale economice progresiste. Victoria sa zdrobitoare se datora înainte de toate susținerii maselor din zonele rurale, îndepărtate de lumea politicii și pentru care numele Bonaparte avea o anumită semnificație, în comparație cu ceilalți contracandidați, prea puțin cunoscuți. Pe perioada mandatului său de președinte, Ludovic-Napoléon Bonaparte era supranumit „Principele-Președinte" (Le Prince-Président).

După luni de stagnare și folosind banii ibovnicei sale, Harriet Howard, a organizat o lovitură de stat și a dobândit puteri dictatoriale, la data de 2 decembrie 1851. Lovitura de stat a fost mai târziu validată printr-un plebiscit, ale cărui premise privind corectitudinea și legalitatea au rămas sub semnul întrebării. Lovitura de stat din anul 1851 i-a îndepărtat pe republicani. Victor Hugo, care îl susținuse până atunci pe Ludovic-Napoléon Bonaparte, a decis să se retragă în exil după această lovitură de stat și a devenit unul dintre cei mai aprigi critici ai lui Napoléon al III-lea. Domnia sa va continua până în momentul în care va fi forțat să abdice după dezastruosul Război franco-prusac din anul 1870. Va muri în exil în anul 1873.

Părintele economiei moderne şi premergătorul unor teoreticieni precum Marx

Adam Smith (1723-1790)

Odată cu lucrarea sa „Avuţia naţiunilor", Adam Smith a creat premisele pentru dezvoltarea gândirii economice contemporane. Curentul iniţiat de Adam Smith a fost continuat de David Ricardo şi Karl Marx în secolul al XIX-lea şi de Keynes şi Friedman în secolul al XX-lea.

Adam Smith s-a născut într-un mic orăşel, Kirkcaldy, în Scoţia. Aici mama sa l-a crescut până a intrat la Universitatea din Glasgow la vârsta de 14 ani, după cum se obişnuia la acea vreme, obţinând o bursă. Mai târziu a urmat cursurile colegiului Balliol la Oxford, absolvind cu un volum considerabil de cunoştinţe privind literatura europeană şi cu un dispreţ înăbuşit faţă de şcolile engleze.

Smith este recunoscut astăzi pentru explicaţia pe care a oferit-o cu privire la modul în care interesul propriu raţional într-o economie bazată pe o piaţă liberă duce la bunăstare economică. Poate fi surprinzător pentru cei care îl consideră pe Smith un susţinător al individualismului necruţător faptul că prima sa lucrare majoră s-a concentrat pe etică şi caritate.

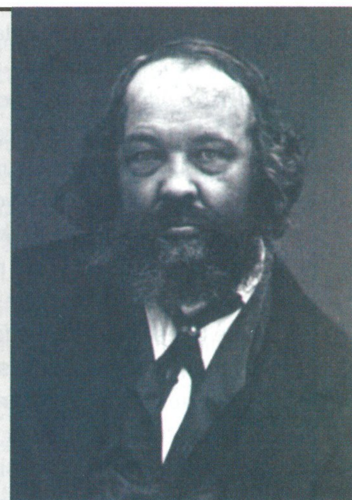
În acelaşi timp, Smith avea o viziune blândă cu privire la propriul interes. Nega viziunea conform căreia iubirea de sine „era un principiu care nu ar putea niciodată să fie virtuos la niciun nivel". Smith argumenta că viaţa ar fi dură dacă „sentimentele care, prin însăşi natura fiinţei noastre, ne influenţează frecvent comportamentul, nu pot să pară virtuoase în nicio ocazie sau nu merită stimă şi cuvinte elogioase din partea nimănui".

Seria de cinci volume a „Avuţiei naţiunilor" a căutat să scoată în evidenţă natura şi motivele prosperităţii unei naţiuni. Astfel, Smith considera că principalul motiv al prosperităţii este creşterea diviziunii muncii. A oferit astfel celebrul exemplu al cuielor. El a afirmat că zece muncitori pot produce 48.000 de cuie pe zi dacă fiecare dintre cele optsprezece sarcini specializate ar fi fost atribuite unor anumiţi muncitori. Productivitate medie: 4.800 de cuie pe muncitor pe zi. În lipsa diviziunii muncii, un muncitor ar fi putut produce, cu ceva noroc, un cui pe zi.

Scrierile lui Smith sunt atât o incursiune în ştiinţa economiei, cât şi un ghid politic pentru realizarea bunăstării naţiunilor. El considera că dezvoltarea economică a fost cel mai bine stimulată într-un mediu de competiţie liberă care funcţiona în conformitate cu „legile naturale" universale. Deoarece studiul lui Smith era cel mai sistematic şi cuprinzător studiu de până atunci, gândirea sa economică a devenit fundamentul economiei clasice. De asemenea, datorită faptului că multe dintre ideile sale s-au bucurat de o durabilitate mai mare decât cele ale oricărui alt economic, Adam Smith este considerat, pe bună dreptate, alpha şi omega ştiinţei economice.

Marele luptător anarhist

Mihail Bacunin (1814-1876)

Mihail Alexandrovici Bacunin a fost un binecunoscut revoluţionar rus a cărui filozofie politică a reprezentat doctrina revoluţionară cunoscută sub numele de anarhism colectivist (anarho-colectivism).

Născut în Imperiul Rus, într-o familie de nobili, Bacunin şi-a petrecut tinereţea ca ofiţer de cavalerie în armata rusă, însă a renunţat la această poziţie în anul 1835. S-a mutat la Moscova, unde a studiat filozofia şi a început să frecventeze cercurile radicale unde a fost puternic influenţat de Alexander Herzen. În anul 1842, Bacunin a părăsit Rusia şi s-a îndreptat spre Dresda, ajungând în cele din urmă la Paris, unde i-a întâlnit pe George Sand, Pierre-Joseph Proudhon şi Karl Marx.

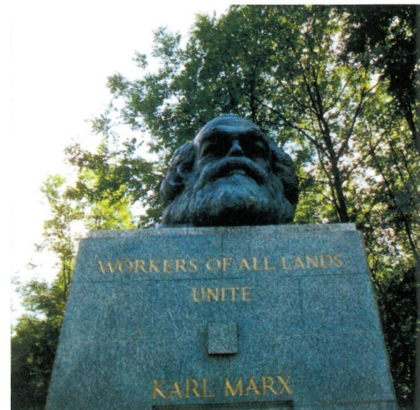
A fost chemat înapoi în Rusia în anul 1844 de către ţarul Nicolae I, însă a refuzat. Ca o consecinţă a acestui fapt, i-a fost revocat statutul nobiliar şi a fost condamnat, în absenţă, la muncă silnică în Siberia. În cele din urmă a fost deportat din Franţa deoarece s-a exprimat împotriva opresiunii Rusiei asupra Poloniei. În anul 1849 a fost arestat în Dresda pentru participarea sa la rebeliunea cehă din anul 1848. A fost trimis în Rusia unde a fost închis în închisoarea Petru şi Paul din Sankt Petersburg, unde a rămas până în anul 1857, când a fost exilat într-o tabără de lucru din Siberia.

A reuşit să evadeze, ajungând pentru o scurtă perioadă în Londra unde a lucrat împreună cu Alexander Herzen la un ziar radical, „The Bell". În cele din urmă în anul 1863 a părăsit Londra, îndreptându-se spre Polonia pentru a se alătura insurecţiei. Nu a reuşit să ajungă la destinaţie şi şi-a petrecut o perioadă de timp în Elveţia şi Italia. În anul 1870, Bacunin a fost implicat în insurecţia din Lyon, care a precedat Comuna din Paris.

Bacunin este considerat una dintre cele mai importante figuri din istoria anarhismului şi oponentul marxismului. El afirma – împotriva anumitor idei ale marxiştilor – că nu toate revoluţiile trebuie să fie violente. De asemenea, a respins concepţia lui Marx referitoare la „dictatura proletariatului" pe care susţinătorii lui Marx o traduc în termeni moderni drept „democraţie a muncitorilor", dar care menţine statul în timpul tranziţiei spre comunism. Bacunin, „care abandonase acum ideile sale privind o dictatură revoluţionară", a insistat asupra faptului că revoluţiile trebuie conduse direct de oameni, în timp ce orice „elită iluminată" trebuie să exercite numai o anumită influenţă asupra acestora, rămânând „invizibile... fără să impună... lipsite de toate drepturile şi semnificaţiile oficiale". Era de părere că statul trebuie abolit imediat deoarece orice formă de guvernământ duce, în cele din urmă, la opresiune. Cu toateacestea, Marx a rămas refractar la ideile lui Bacunin şi a respins criticile acestuia. Bacunin continuă să reprezinte o influenţă semnificativă asupra anarhiştilor din zilele moderne, precum Noam Chomsky.

Influența și moștenirea lui Karl Marx

Karl Marx se considera, probabil, teoretician. Voia ca ideile sale să schimbe lumea, dar și-a dat seama de faptul că acestea vor juca un rol important în modelarea istoriei. Cu toate acestea, sunt puțini oameni în istoria filozofiei ale căror idei vor schimba lumea așa cum au făcut-o ideile lui Karl Marx.

▲ Mormântul lui Karl Marx din cimitirul Highgate, în Londra.

Influența lui Marx

SCRIERILE LUI MARX ȘI ENGELS acoperă o arie largă de subiecte și prezintă o analiză complexă a istoriei și a societății, din punct de vedere al relațiilor dintre clasele sociale. Succesorii celor doi s-au inspirat din lucrările acestora pentru a propune o perspectivă teoretică distinsă, coerentă, denumită marxism. Cu toate acestea, au existat numeroase dezbateri între marxiști cu privire la modul în care trebuie interpretate scrierile lui Marx și la modul în care trebuie aplicate concepțiile sale la evenimentele și condițiile actuale. Mai mult decât atât, trebuie făcută o distincție între „marxism" și „ceea ce credea Marx"; de exemplu, cu puțin timp înainte de a muri, în anul 1883, Marx a scris o scrisoare liderului francez al muncitorilor Jules Guesde și ginerelui său, Paul Lafargue, numindu-i „palavragii revoluționari" și acuzându-i de lipsă a credinței în clasa muncitoare. După ce partidul francez s-a împărțit în facțiunea reformistă și cea revoluționară, unii l-au acuzat pe Guesde (liderul facțiunii revoluționare) de faptul că primea ordine din partea lui Marx; Marx i-a replicat lui Lafargue: „Dacă asta este marxism, atunci eu nu sunt marxist" (într-o scrisoare către Engels, Marx l-a acuzat pe Guesde că este, de fapt, „bacuninist").

În esență, oamenii folosesc cuvântul „marxist" pentru a-i descrie pe cei care se bazează pe limbajul conceptual al lui Marx (de exemplu, „mijloc de producție", „clasă", „fetișism al mărfii") pentru a înțelege societatea capitalistă sau alte societăți sau pentru a-i descrie pe cei care cred că o revoluție a muncitorilor este singurul mijloc de realizare a unei societăți comuniste. În special în mediile academice, cei care acceptă multe dintre teoriile lui Marx, dar nu și toate implicațiile acestora, își spun „marxiști".

La șase ani după moartea lui Marx, Engels și alți apropiați de-ai săi au fondat „A Doua Internațională" ca bază pentru continuarea activismului politic. Această organizație s-a bucurat de mult mai mult succes decât Internaționala I, cuprinzând partide ale maselor de muncitori, în special Partidul Social Democrat German, un partid puternic și care avea o viziune predominant marxistă. A doua Internațională s-a destrămat în anul 1914, în mare parte deoarece unii membri au devenit susținători ai socialismului evolutiv al lui Edward Bernstein, precum și din cauza diviziunilor accelerate de Primul Război Mondial.

Primul Război Mondial a condus și la Revoluția din Rusia din anul 1917 când o facțiune de stânga a celei de-A Doua Internaționale, bolșevicii, conduși de Vladimir Lenin, au preluat puterea. Revoluția a dinamizat muncitorii din lume, făcându-i să își întemeieze propria facțiune a bolșevicilor, Cea de-A Treia Internațională. Lenin afirma că este succesorul filozofic și politic al lui Marx și a prezentat un program politic, denumit „leninism" sau „bolșevism" care impunea o revoluție pusă la cale și condusă de un Partid Comunist, organizat la nivel central.

Marx credea că revoluția comunistă va avea loc în societățile industriale avansate, precum Franța, Germania și Anglia; Lenin însă argumenta că în era imperialismului și ca urmare a „legii dezvoltării neuniforme", în care Rusia avea, pe de parte, o societate agricolă învechită, însă, pe de altă parte, unele dintre cele mai actualizate preocupări industriale, „lanțul" se poate rupe în punctele sale cele mai fragile, adică în așa-numitele țări „înapoiate" și poate aprinde revoluția în societățile industriale avansate ale Europei, unde societatea este pregă-

▲ Marx (rândul din spate, în dreapta), Engels, și fiicele lui Marx.

Strada Karl Marx în fosta Germanie de Est, fotografie efectuată în anul 1967.

... passer outre.
... un désavantage contre lequel je ne puis rien sinon
toutefois prévenir et prémunir les lecteurs soucieux ...
... n'y a pas de route royale pour la science et ceux-là
... ont chance d'arriver à ses sommets lumineux
... craignent pas de se fatiguer à gravir ses
... escarpés.
Recevez, cher citoyen, l'assurance de mes
sentiments dévoués.
Karl Marx.

◄ O scrisoare cu semnătura lui Marx.

▲ Vladimir Lenin, liderul Revoluției din Rusia, care a încercat să creeze o societate bazată pe ideile lui Marx.

Proletarii n-au de pierdut în această revoluție decât lanțurile. Ei au o lume de câștigat.

tită pentru socialism și care ar putea astfel să vină în ajutorul situației muncitorilor din Rusia.

Marx și Engels au făcut un comentariu semnificativ în prefața ediției comuniste a „Manifestului comunist":

„Acum, întrebarea este: poate obcina rusească, deși extrem de rămasă în urmă, încă o formă de proprietate comună primitivă asupra pământului, să treacă direct la forma înaltă a proprietății comune comuniste? Sau, dimpotrivă, aceasta trebuie să treacă mai întâi prin același proces de disoluție precum cel care constituie evoluția istorică din vest?

Singurul răspuns la aceasta astăzi este acesta: În cazul în care revoluția din Rusia va deveni semnalul pentru o revoluție proletară în vest, astfel încât ambele să se completeze reciproc, actuala proprietate comună rusească a pământului poate servi ca punct de plecare pentru dezvoltarea comunistă."

—(Marx și Engels, Prefață la ediția în limbă rusă a "Manifestului comunist")

Cuvintele lui Marx au servit ca punct de plecare pentru Lenin care, împreună cu Troțki, considera dintotdeauna că revoluția rusească trebuie să devină „un semnal pentru revoluția proletară din vest". Susținătorii lui Troțki afirmau că eșecul revoluției în vest, alături de liniile trasate de Marx, de a veni în ajutorul revoluției din Rusia după anul 1917, a dus la apariția stalinismului, stabilind aspectul istoriei pentru 70 de ani. Este ceea ce se numește „teoria revoluției permanente" care a devenit politică oficială în Rusia până la moartea lui Lenin în anul 1924 și dezvoltarea ulterioară a concepției „socialism într-o singură țară" a lui Stalin.

În China, Mao Tzedong se considera moștenitor al lui Marx, afirmând în plus că și țăranii, alături de muncitori, trebuie să joace un rol principal într-o revoluție comunistă, chiar și în țările lumii a treia, caracterizate de feudalism și țărani în absența muncitorilor în industrie. Mao a numit aceasta „Noua revoluție democrată". Punctul de plecare era reprezentat de lucrările lui Marx, care afirmase că transformarea revoluționară a unei societăți poate avea loc în țări care au atins o etapă capitalistă de dezvoltare cu o majoritate proletară. Marxism-leninismul îmbrățișat de Mao a devenit cunoscut în toată lumea sub denumirea de „maoism".

Sub conducerea lui Lenin și, în special, sub conducerea lui Iosif Stalin, suprimarea drepturilor individului în numele luptei pentru capitalism, precum și epurările staliniste au părut tuturor ca fiind caracteristice marxismului. Această impresie a fost încurajată de către statele occidentale, orientate spre capitalism, precum și de politica Războiului Rece. Întotdeauna în dezacord cu vocile marxiste — marxiștii vechii școli ai celei de-a Doua Internaționale, erau comuniștii de stânga care s-au separat de cea de-a Treia Internațională la scurt timp după formarea sa și, mai târziu, Leon Troțki și succesorii acestuia care au înființat o „A Patra Internațională" în anul 1938 pentru a concura cu cea a lui Stalin, pretinzând că reprezintă adevăratul bolșevism.

Format în mediul celei de-A Doua Internaționale, în anii 1920 și 1930, un grup de dizidenți marxiști a fondat Institutul pentru Cercetări Sociale din Germania, printre care se numărau Max Horkheimer, Theodor Adorno, Erich Fromm și Herbert Marcuse. Ca grup, acești autori sunt deseori numiți „Școala de la Frankfurt". Lucrarea acestora este teoria critică, un gen de filozofie marxistă și critică individuală, influențată de Hegel, Freud, Nietzsche și Max Weber.

Școala de la Frankfurt s-a desprins de marxiștii timpurii, inclusiv de Lenin și bolșevism, prin mai multe modalități-cheie. În primul rând, scriind în perioada influenței stalinismului, ei aveau mari îndoieli cu privire la conceptul marxist tradiționalist al conștiinței de clasă proletare. În al doilea rând, spre deosebire de marxiștii timpurii, în special Lenin, au respins determinismul economic. Având o putere de influență deosebită, lucrarea lor a fost criticată atât de marxiștii ortodocși, cât și de unii marxiști implicați în practica politică, pentru că s-au desprins de teoria marxistă a luptei practice și au transformat marxismul într-o instituție pur academică.

În anul 1978, G. A. Cohen a încercat să apere gândirea lui Marx, considerând-o o teorie coerentă și științifică asupra istoriei, reiterând doctrinele centrale într-un limbaj specific filozofiei analitice. Aceasta a dat naștere marxismului analitic, o mișcare academică din care făceau parte Jon Elster, Adam Przeworski și John Roemer. Bertell Ollman este un alt anglofon, apărător al lui Marx la nivel academic, asemeni israelianului Israeli Shlomo Avineri.

În lucrarea „Capitalul" (2006) a lui Karl Marx, biograful Francis Wheen reiterează observația lui David McClellan conform căreia deoarece marxismul nu a câștigat teren în Occident, „nu s-a transformat într-o ideologie oficială și face astfel obiectul unui studiu serios, fără obstrucționări din partea controalelor guvernului".

Critici

Economic

Mulți susținători ai capitalismului au subliniat faptul că acesta reprezintă un mijloc mult mai eficient de a genera și de a redistribui bunăstarea decât socialismul sau comunismul sau că prăpastia dintre bogați și săraci care făcea obiectul intereselor lui Marx și Engels a fost doar un fenomen temporar. Unii au sugerat că interesul propriu și necesitatea de a acumula capital este o componentă inerentă a comportamentului uman și că aceasta nu este determinată de adoptarea capitalismului sau a unui alt sistem economic specific și că diferite sisteme economice reflectă diferite reacții sociale la acest fapt. Școala australiană de economie a criticat utilizarea de către Marx a teoriei muncitorești a valorii. În plus, represiunea politică și problemele economice ale mai multor state comuniste au contribuit la distrugerea reputației lui Marx în lumea occidentală, în special după căderea Zidului Berlinului și colapsul Uniunii Sovietice. Unii marxiști argumentau faptul că fosta URSS reprezenta o variantă a capitalismului de stat a cărui colaps nu afectează veridicitatea marxismului.

Friedrich Hayek a oferit o replică lui Marx; în volumul său, „Drumul către servitute" (1944). Hayek prezintă sau intenționează să prezinte faptul că problemele de coordonare într-o economie socialistă (condiția necesară pentru comunismul pur ulterior și „paralizarea statului"), fie că economia socialistă era controlată democratic, fie sub conducere leninistă, vor duce în mod inevitabil la „gâtuiri" ale producției pe măsură ce așa-zisa muncă de „planificare" înlocuiește producția destinată uzului. Succesorii lui Hayek au în vedere cozile de așteptare și insuficiențele care rezultă din raționalizarea planificată (fie că este vorba de societăți comuniste sau de democrații aflate în perioade de război, precum Anglia, din anul 1939 până în anul 1951) pentru a demonstra că pe termen scurt, economia socialistă sau leninistă creează nedreptate.

▸ Clădirea Karl Marx Hof din Viena. Este o locuință complexă, denumită după numele filozofului politic și economic german.

▾ Jean Paul Sartre, celebrul filozof existențialist. Sartre a oferit o interpretare existențialistă marxismului.

▾ O paradă de 1 Mai în Moscova anului 1964. Portretul lui Marx reprezenta un simbol al comunismului.

Unii argumentează că în timp ce prăpastiile socio-economice dintre burghezie și proletariat au rămas, industrializarea în țări precum Statele Unite și Marea Britanie a dus la ascensiunea unei clase de mijloc care nu era interesată de revoluție, precum și ascensiunea unui stat prosper care a ajutat includerea oricăror tendințe revoluționare în rândurile clasei muncitoare. În timp ce devastarea economică din timpul Marii Crize Economice a extins apelul la marxism în lumea dezvoltată, guvernul viitorului îngrădește, iar redresarea economică duce la un declin al influenței acestuia. În contrast, marxismul a rămas extrem de influent în societățile feudale și nedezvoltate industrial, precum Rusia țaristă, în care revoluția bolșevică s-a bucurat de succes.

Criticii afirmă faptul că eșecurile la nivel intern ale Uniunii Sovietice și colapsul ulterior au fost rezultatul direct al eșecurilor practice ale lui marxismului. Dimpotrivă, cei mai mulți marxiști consideră că însăși abandonarea marxismului în Uniunea Sovietică a dus la destrămarea acesteia, din cauza izolării în imaginea unei țări rămase în urmă, nepregătite încă pentru socialism. Marx era de părere că din capitalismul matur se pot dezvolta multe forme avansate de producție, iar necesitățile privind dezvoltarea unui sistem de educație și a aparatelor democratice pentru a permite oamenilor să controleze în mod decisiv statul (și, în cele din urmă, „paralizarea statului" sub forța unui comunism realmente matur) sunt posibile doar prin intermediul unei populații democratice și educate la nivel înalt. Se pare

că Marx nu sugera că o etapă a dezvoltării economice poate fi pur și simplu omisă, după cum insinua ideologia sovietică. Mai degrabă, considera că nicio națiune nu ar trebui să fie în stare să desăvârșească socialismul (ca să nu mai vorbim de comunismul matur) până nu își dezvolta un sistem capitalist modern; comunismul matur solicita un nivel de bunăstare și tehnologie care să permită îndeplinirea necesităților materiale de bază ale tuturor cetățenilor prin puțină muncă, în medie, pe persoană, într-o anumită perioadă de timp. Această realizare ar fi permis eliberarea timpului și energiei oamenilor, pentru a le permite participarea integrală în conducerea democratică a societății, pentru ca în final să depășească sentimentul de alienare pe care modelul revoluțiilor tehnologice l-a cauzat de-a lungul istoriei – un arc gigantic în care societățile se dezvoltă din „comunismul primitiv" al grupurilor mici care aveau o inegalitate slabă sau non-structurală prin marile imperii agrare (de cele mai multe ori aceasta implicând sclavie, pe de o parte și monarhi prosperi, pe de altă parte); Marx considera că acestea sunt punctul culminant al inegalității, prin feudalism și capitalism către organizarea socialistă a societății în care toți pot participa egal datorită dezvoltării tehnologice. „Elitele" din societatea feudală și capitalistă au devenit mult mai capabile să domine alte elite prin economie sau ideologie – rolul acestora în societate este încheiat – pe măsură ce clasa muncitoare s-a dezvoltat și a devenit „groparul" capitalismului.

▲ O demonstrație a muncitorilor în Londra în secolul al XX-lea.

Un moment festiv dedicat lui Marx și Engels în Berlin.

Sistematic

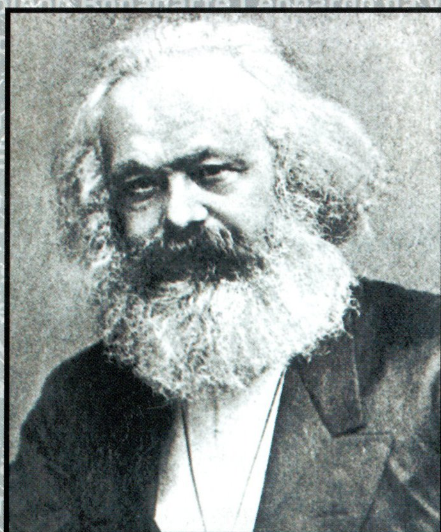
Deși a omagiat multe dintre ideile lui Marx, un critic intrigant al lui Marx a fost Louis Feuer, profesorul de filozofie al Universității din California, Berkeley. În introducerea sa la „Opere alese cu privire la economice și politică", publicată în anul 1960, Feuer și-a susținut cu vehemență acest punct de vedere, exprimat și de ceilalți, conform căruia marxismul are multe dintre caracteristicile unei religii – cu alte cuvinte, marxismul depinde în mare măsură de un anumit tip pătimaș de credință, nedovedită științific, care este specifică gânditorilor tipici și religioși. În același mod, în introducerea sa, Feuer a argumentat faptul că Marx a avut o influență foarte puternică și pozitivă în gândirea socială și economică a oricărei țări moderne, în special din Europa de Vest, dar și asupra Statelor Unite ale Americii.

În timp ce Marx și Engels s-au concentrat aproape în exclusivitate asupra dezvoltărilor occidentale, după presupusa dezvoltare a capitalismului, acesta pierdea din vedere problemele națiunilor mai puțin dezvoltate, precum Rusia. Această problemă a teoriei marxiste — cu toate acestea revoluțiile aveau loc în zonele mai puțin dezvoltate din lume, chiar mai mult decât în cele mai avansate state capitaliste — era cunoscută de la începutul secolului al XX-lea și majoritatea lucrărilor lui Vladimir Lenin și ale altor marxiști și autori și teoreticieni marxiști au încercat să o rezolve. Colecția de lucrări a lui Lenin conține mai multe exemple cu privire la insistența sa asupra ideii că victoria socialismului în Rusia depindea de răspândirea acesteia în națiunile puternic industrializate. Troțki a dezvoltat celebra teorie a „revoluției permanente" pentru a prezenta modul în care revoluțiile din țările slab dezvoltate, precum Rusia, pot avea succes, pe măsură ce sunt răspândite în Occident. După moartea lui Lenin, ideile acestuia au fost combătute de Stalin, care considera că este posibil să fie stabilit „socialismul într-o singură țară". În esență, Lenin a afirmat, preluând teoria de la alți câțiva scriitori marxiști contemporani, că prin imperialism, burghezia țărilor prospere utilizează „surplusul" din coloniile imperiale pentru a mitui efectiv clasa muncitoare.

Unii pun la îndoială astăzi valabilitatea teoretică și istorică a „clasei" drept construcție analitică sau actor politic. În acest sens, unii se îndoiesc de încrederea lui Marx asupra noțiunilor secolului al XIX-lea care legau știința de ideea de „progres" (evoluție socială). S-a observat faptul că de la Marx capitalismul s-a schimbat mult, iar diferențele și relațiile de clasă sunt mult mai complexe - dând drept exemplu faptul că o mare parte din acțiunile corporatiste din Statele Unite este deținută de muncitori prin fonduri de pensii. Criticii acestei analize aduc argumentul conform căruia cei mai importanți acționari încă dețin 50 % din companiile publice naționale.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

KARL MARX

ISSN 1791-0765

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

50

BEETHOVEN

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Ludwig van Beethoven

Numărul 50

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5,
sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

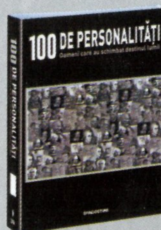
ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, American Photo, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor

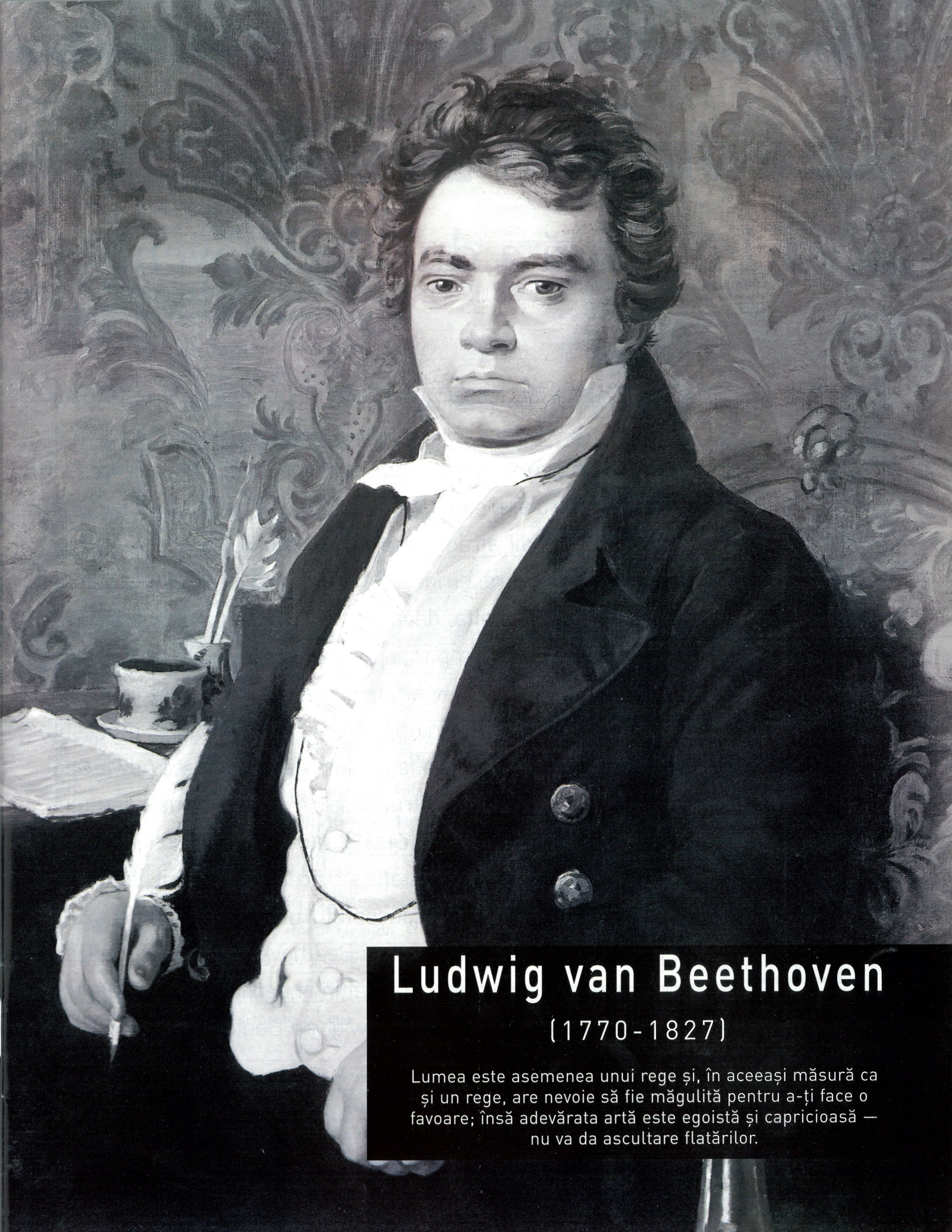
Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Ludwig van Beethoven

(1770-1827)

Lumea este asemenea unui rege și, în aceeași măsură ca și un rege, are nevoie să fie măgulită pentru a-ți face o favoare; însă adevărata artă este egoistă și capricioasă — nu va da ascultare flatărilor.

Ludwig van Beethoven

Ce fel de viață a dus Beethoven?

PROLOG

ÎN FRANȚA SECOLULUI AL XVIII-LEA, înaintea Revoluției Franceze, muzica era un prilej de divertisment destinat nobilimii, un simplu instrument pentru a înlesni socializarea în saloane. Pentru a-și satisface audiența aristocratică, muzicienii prezentau melodii atrăgătoare în reprezentațiile lor. Astfel, ei erau nevoiți să se resemneze la gândul că ceea ce fac este o meserie ca oricare alta, deoarece nu se așteptau să li se dea libertatea de a crea compoziții prin care să se poată exprima pe ei înșiși. Totuși, în acele vremuri a trăit un geniu muzical care nu și-a permis lui însuși în primul rând să fie stăvilit în procesul creativ de această stare de fapt. Numele său a fost Ludwig van Beethoven. Beethoven pătrunsese în spiritul Iluminismului promovat de Revoluția Franceză și nu avea nicio obligație în a măguli aristocrația prin prestația sa. Aceasta i-a oferit libertatea de a crea muzică tributară conceptului umanist în artă și bazată pe propriile sale convingeri. Deși Beethoven și-a pierdut auzul, a continuat să ridice muzica la înălțimi neexplorate până atunci. Așadar, ce fel de viață a dus Ludwig van Beethoven?

TABEL CRONOLOGIC

1750	Moare Johann Sebastian Bach Începe să înflorească muzica clasică
1756	Se naște Wolfgang Amadeus Mozart
1766	Joseph Haydn devine șef de orchestră la curtea prințului Nikolaus Joseph von Esterházy
1770	Se naște Ludwig van Beethoven
1776	Beethoven începe să primească educație muzicală de la tatăl său
1785	Beethoven devine organistul Curții din Bonn
1787	Beethoven îl vizitează pe Mozart și ține o reprezentație improvizată
1789	Izbucnește Revoluția Franceză
1791	Moare Mozart
1792	Beethoven studiază în străinătate, la Viena Beethoven studiază sub oblăduirea lui Haydn
1794	Armata franceză atacă orașul Bonn
1798	Beethoven începe să prezinte semnele unei afecțiuni legate de auz
1799	Se încheie Revoluția Franceză
1802	Beethoven compune „Testamentul de la Heiligenstädter" („Heiligenstädter Testament")
1804	Napoleon Bonaparte devine împăratul Franței
1805	Prima reprezentație publică a Simfoniei a III-a în Mi bemol major (opus nr. 55) a lui Ludwig van Beethoven (cunoscută drept „Eroica")
1806	Sfântul Imperiu Roman se fărâmițează și este abolit de către Napoleon Bonaparte
1808	Prima reprezentație a Simfoniei a V-a în Re minor (opus nr. 67) a lui Ludwig van Beethoven În Spania izbucnește războiul de independență
1812	Beethoven compune „Scrisoare către o iubită nemuritoare" („Brief the unsterbliche Geliebte") Beethoven se întâlnește pentru prima dată cu Goethe
1814	Este ținut Congresul de la Viena
1815	Custodia nepotului lui Beethoven devine o problemă
1818	Beethoven își pierde de tot auzul
1819	Rudolf von Habsburg-Lothringen devine arhiepiscop
1824	Beethoven finalizează Simfonia a IX-a în Re minor (opus 125), cunoscută drept„Corala"
1827	Beethoven moare la Viena
1828	Moare Franz Schubert
1830	Epoca de aur a muzicii romantice
1876	Johannes Brahms finalizează prima simfonie
1921	Arnold Schoenberg devine pionierul muzicii dodecafonice

Viața marelui maestru muzical care a înfruntat suferința și greutățile

Muzica clasică, succesoarea muzicii baroce, a atins punctul culminant al epocii sale de aur în Europa odată cu apariția pe scena istoriei a lui Wolfgang Amadeus Mozart. Muza lui Mozart va găsi un alt geniu muzical pe care să îl inspire, în orașul Bonn, destul de îndepărtat de locuința lui Mozart din Viena. Acest geniu muzical, Ludwig van Beethoven, va schimba cursul istoriei muzicii. Soarta va face ca talentul său să fie însoțit și de multă suferință, dar a fost întotdeauna așa pentru Beethoven?

▲ Ludwig van Beethoven a crescut ca muzician, asemeni tatălui și bunicului său, într-o familie de muzicieni. A primit o educație severă și intensă încă de când era foarte mic. Rezultatele sale la școală nu erau strălucioare, lucru care a întărit convingerea tatălui său, Johann, de a-l pregăti pe băiatul său pentru a deveni muzician.

Cel de-al doilea Mozart

A treia generație de muzicieni

FLUVIUL RIN IZVORĂȘTE DIN ELVEȚIA, străbate nord-vestul Germaniei și Țările de Jos, înainte de a se vărsa în Marea Nordului. Legenda lui Lorelei spune că fecioare cu puteri supraomenești cântau pe malurile stâncoase ale fluviului și îi atrăgeau pe barcagii în adâncurile apelor prin cântecele lor. Tema acestei legende a fost abordată de multe personalități literare germane, precum poetul Heinrich Heine.

Orașul Bonn este situat pe malul Rinului. Perioada de maximă înflorire a orașului a fost sub conducerea unui „principe elector", numit astfel deoarece avea dreptul de a vota pentru accederea la tron a sfântului împărat roman de nație germană; atât tatăl lui Beethoven, cât și bunicul acestuia erau muzicieni la curtea acestui principe. Bunicul lui Beethoven, Ludwig, era cântăreț în registru de bas, însărcinat cu organizarea vocaliștilor, fiind o personalitate desăvârșită care deținea rangul de capelmaistru (Kapellmeister), cu rolul de a aduna și de a alege muzicieni la curte. Bunicul lui Beethoven mai avea și alte ocupații secundare, precum aceea de a comercializa rachiu și de a se implica în tranzacțiile financiare; la acea vreme, familia Beethoven o ducea destul de bine. Fiul acestuia, Johann a moștenit poziția tatălui său, fiind el însuși cântăreț. Deși nu avea o voce la fel de frumoasă ca a tatălui său, Johann era totuși apreciat pentru vocea sa și, în plus, cânta și la vioară.

În anul 1767, Johann s-a căsătorit cu Maria Magdalena Kerevich. Deoarece Maria rămăsese văduvă, tatăl lui Johann s-a opus acestei căsătorii. Însă Maria era o femeie blândă și inteligentă, care se sacrificase pentru a-l ajuta pe tatăl răposatului ei

Casa în care a crescut Beethoven. Beethoven s-a născut la cel de-al treilea etaj al acestei clădiri. Astăzi ea este păstrată în memoria lui Beethoven și primește nenumărați vizitatori.

▼ Mama lui Beethoven, Maria Magdalena Kerevich era o femeie extrem de discretă și de liniștită. Se spune că rareori putea fi văzută zâmbind sau râzând.

soț, care era un om aspru și sever, precum și pe soția acestuia, care aparent din cauza presiunilor muncii devenise alcoolică. Aceste aspecte elocvente cu privire la caracterul deosebit al Mariei au făcut ca, în cele din urmă, familia lui Johann van Beethoven să o accepte.

Primul copil al lui Johann și al Mariei a murit la scurt timp de la naștere. Anul următor, la data de 16 decembrie 1770, familia Beethoven va fi binecuvântată cu nașterea unui al doilea băiat. L-au botezat Ludwig, după numele bunicului băiețelului.

Johann și Maria vor avea șapte copii, însă numai trei dintre aceștia vor ajunge la maturitate: Ludwig, Caspar Anton Carl și Nicholas Johann. Astfel, Ludwig era cel mai mare copil din familie.

Educația acordată copilului-minune

Bunicul micuțului Ludwig a murit pe când acesta avea numai trei ani. În consecință, de educația sa muzicală se va ocupa tatăl său, Johann, care, din punct de vedere al talentului muzical, îi era inferior bunicului lui Ludwig. Instrumentul pe care îl folosea Beethoven la vârsta de șase ani pentru lecțiile sale de muzică era clavicordul, precursorul pianului din zilele noastre. În foarte scurt timp, Beethoven a acumulat toate cunoștințele fundamentale privind o reprezentație muzicală, iar tatăl său, Johann era uimit de dezvoltarea rapidă a fiului său ca muzician.

În aceeași perioadă, un alt copil-minune atrăgea atenția asupra sa.

Numele său era Wolfgang Amadeus Mozart. Mozart era cu paisprezece ani mai mare decât Beethoven și demonstrase că are talent încă de la

vârsta de șase ani, călătorind în jurul Europei, într-un turneu muzical.

Johann a început să conștientizeze iminenta stagnare a carierei sale la aceea a unui muzician la curte, fără șansa de a avansa; în această perioadă începe să bea tot mai mult pentru a-și îneca amarul în băutură. Fiul său demonstra talente muzicale uimitoare, iar Johann, dezamăgit de destinul său, și-a proiectat asupra fiului propriul său vis de a deveni următorul Mozart.

Educația pe care a primit-o Beethoven după ce tatăl său a îmbrățișat aceste ambiții a fost oferită cu o rigoare ieșită din comun. Micuțul Beethoven nu ieșea aproape niciodată afară să se joace; în schimb, în fiecare zi exersa la clavicord, repetând aceeași melodie de zeci de ori. Nu îi era permis să încerce să cânte secvențe melodice care nu erau scrise în partitură. De fiecare dată când Beethoven încerca să cânte o melodie după cum se simțea inspirat să o facă, era mustrat fără milă astfel încât nici nu îi mai putea trece prin gând să creeze compoziții originale. Deși acest tip de educație era probabil înăbușitoare, talentul muzical al lui Beethoven a continuat să se dezvolte.

Fluviul Rin are o lungime de 1320 de kilometri. Peste jumătate din lungimea acestuia străbate Germania, uneori el fiind denumit drept „părintele Germaniei".

Când avea numai opt ani, tatăl său l-a implicat în participarea la un concert din Köln. Se anunțase că un băiețel de șase ani va cânta în concert. Era un șiretlic din partea lui Johann pentru a-i face reclamă fiului său ca fiind un copil-minune, asemeni tiparului impus deja de Mozart. Beethoven a cântat câteva melodii la clavicord, dar denumirile exacte ale acestora nu sunt cunoscute. Aceasta a fost, așadar, prima reprezentație publică a lui Ludwig van Beethoven.

Tehnica interpretativă a lui Beethoven va continua să se dezvolte, astfel încât în scurt timp a devenit prea pregătit pentru lecțiile pe care i le mai putea da Johann; astfel, a început să ia lecții de orgă de la organistul curții, Henricus van den Eeden, precum și de la Tobias Pfeiffer, tenor care locuia cu familia Beethoven la acea vreme. Pfeiffer era un profesor mai bun decât Johann, însă asemeni lui, îi plăcea să bea fără măsură. Se spune că Johann și Pfeiffer își petreceau deseori seara îmbătându-se, iar apoi se întorceau acasă unde îl trezeau cu forța din somn pe tânărul Ludwig, obligându-l să cânte până în zori.

Bunicul lui Ludwig van Beethoven, după numele căruia a fost botezat marele compozitor. Era un cântăreț desăvârșit în registru bas și va apărea în spectacole de operă până în ultimii ani ai vieții sale.

Din culise

STILURI DE-A LUNGUL TIMPULUI

Principala direcție în muzică în timpul Renașterii, în secolele al XIV-lea și al XV-lea, cu mult înaintea lui Beethoven, era concentrată pe polifonie, o textură muzicală constând din două sau mai multe voci melodice independente, opusă muzicii cu o singură voce (monofonia) sau muzicii cu o singură voce melodică dominantă, acompaniată de acorduri (omofonie).

În perioada barocă a secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea, această tendință a început să fie înlocuită de un stil care cuprindea un element cifrat de bas. Basul cifrat sau profund este un sistem unitar de adnotări armonice, utilizat pentru a indica semnele de pauză, acordurile și disonanțele, legate de sunetele joase. Basul cifrat este asociat frecvent cu „basso continuo", un acompaniament utilizat în aproape toate genurile de muzică din perioada barocă și foarte rar întâlnit în muzica modernă. Cea mai mare parte a partiturilor din această perioadă cuprindeau două „voci": melodia de bază și un „basso continuo" de acompaniere. În cadrul partiturilor utilizate pentru compozițiile de genul „basso continuo", numeralele indică pauzele care împiedică simbolul muzical de notare; interpretul urmărește aceste note pentru a crea melodia în timp ce armonizează acordurile după bunul plac. Această metodă interpretativă era folosită de organiștii care acompaniau corurile în reprezentațiile polifonice. Muzica Renașterii aprecia „acumularea" de mai multe secvențe melodice, melodia fiind îmbogățită de acorduri și de note de bas care completau secvența și creau o armonie. Elementele de bază ale armoniei moderne care sunt importante pentru aceasta au fost stabilite ferm în perioada barocă. Relația de simbioză dintre aceasta și dezvoltarea rapidă a diferitelor tipuri de instrumente muzicale în același timp nu trebuie ignorată.

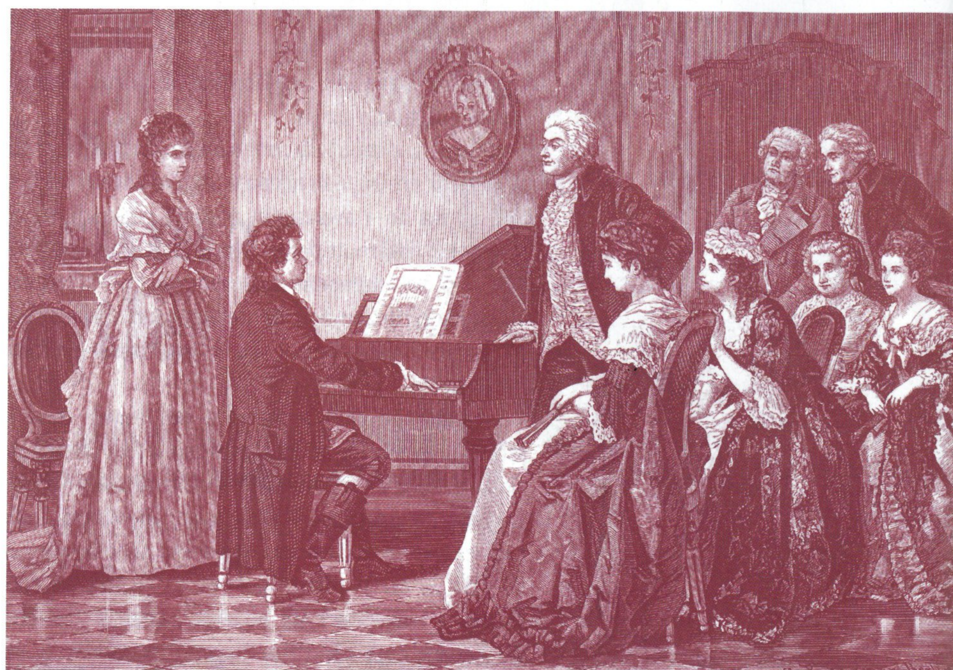

În secolul al XVIII-lea, membrii nobilimii ascultau deseori concerte la curte sau în saloane. Spectacolul propriu-zis era însă secundar, rolul său fiind acela de a crea o atmosferă propice respectivei adunări.

Era clasică a început la sfârșitul secolului al XVIII-lea, iar metodele de orchestrație ale grupurilor de instrumente muzicale pentru interpretarea unei melodii care au evoluat până atunci au fost luate în considerare în compunerea noilor partituri, iar metoda basului cifrat a început treptat să piardă teren în favoarea altor metode, mai puțin utilizate până atunci.

Una dintre formele muzicii baroce instrumentale care s-a dezvoltat considerabil în această perioadă este sonata. Ea se baza pe o anumită temă, o melodie cu tonalități contrastante, care se sintetizau în tema orginială. Beethoven a fost numai unul dintre numeroșii compozitori care au avut succes cu această formă a muzicii baroce, sonata.

Adolescentul muzician la curte

▲ O imagine din secolul al XIX-lea, înfățișându-l pe Beethoven interpretând în fața lui Mozart; era o scenă memorabilă care reprezenta doi giganți ai tradiției muzicale occidentale.

Întâlnirea cu un mentor

PÂNĂ LA VÂRSTA DE 11 ANI, Beethoven avusese mai mulți profesori. Nu a studiat numai clavicordul, dar și orga, vioara și pianul, devenind specialist în toate aceste instrumente. A renunțat la școala de limbă latină pentru a se concentra pe studiile muzicale și după demisia lui van den Eeden, noul său profesor de la curte va fi organistul Christian Gottlob Neefe.

Beethoven va deveni student al lui Neefe în anul 1782, fiind atât de talentat încât de fiecare dată când acesta lipsea, Beethoven îl înlocuia în poziția sa de organist la curte. Neefe avea numai cuvinte de laudă pentru talentul tânărului elev. A publicat unele dintre compozițiile elevului său. Beethoven fusese supranumit într-o publicație muzicală a vremii drept „noul Mozart".

În anul 1784, prințul elector de Köln a murit. Succesorul său va fi Maximilian Franț, fiul împărătesei Maria Tereza a Austriei. În acea perioadă, orașul Bonn trecea printr-o criză financiară, iar teatrul național a fost închis. De asemenea, muzicienii de la curte au fost nevoiți să facă față reducerilor salariale drastice. Neefe nu a fost nici el ocolit. Cu toate acestea, chiar și în această perioadă de strâmtoare financiară, Beethoven a fost angajat la curte ca organist secund.

Tatăl lui Beethoven ajunsese un alcoolic în toată regula, iar situația familiei Beethoven devenea tot mai grea. Venitul constant al tânărului fiu trebuie să fi fost un fel de mană cerească pentru întreaga familie.

Cuvintele lui Mozart

După ce a devenit muzician la curte, Beethoven a pornit în prima sa călătorie spre orașul Viena din Austria, în luna aprilie a anului 1787. Deși scena muzicală a orașului Bonn era însuflețită, la acea vreme, Bonnul era un oraș aflat în stagnare economică. În vârstă de 17 ani, Beethoven își dorea, fără îndoială, să viziteze orașul în care se adunau cei mai mari compozitori. Există păreri conform cărora Beethoven intenționa chiar să devină elevul lui Mozart, dar indiferent cum ar fi fost, ideea de mai câștiga niște bani pentru a-și ajuta familia care trecea printr-o criză financiară era, cu siguranță, unul dintre motivele călătoriei sale.

De îndată ce a ajuns la Viena, Beethoven l-a vizitat pe Mozart. I-a prezentat marelui compozitor o reprezentație muzicală improvizată. Se spune că, inițial, Mozart nu prea acorda atenție interpretării lui Beethoven. Apoi, Beethoven i-a cerut lui Mozart să îi ofere o temă pe care să poată improviza. Atitudinea lui Mozart față de Beethoven s-a schimbat total în momentul în care a auzit improvizația acestuia. Un prieten care se afla în vizită la Mozart și care a ascultat alături de acesta improvizația lui Beethoven i-a sugerat marelui compozitor să îl urmărească pe Beethoven deoarece este foarte probabil ca într-o bună zi să devină celebru. Se pare că Mozart se gândise inițial că Beethoven nu improvizase cu adevărat; după părerea sa, rezultatul era mult prea bun pentru a putea fi o simplă improvizație.

Talentul lui Beethoven l-a impresionat profund pe Mozart, însă visul lui Beethoven de a deveni elevul lui Mozart va rămâne neîmplinit.

Omul-cheie

CHRISTIAN GOTTLOB NEEFE

Beethoven a primit educație muzicală din partea tatălui său încă de la o vârstă fragedă, însă cel care i-a oferit lui Beethoven primele lecții serioase de muzică a fost organistul Christian Gottlob Neefe.

Neefe s-a născut în regiunea Saxoniei și, inițial, a studiat dreptul la Universitatea din Leipzig, în scurt timp îndreptându-și atenția către obiective muzicale. A lucrat ca director muzical al Teatrului din Bonn și, mai apoi, va fi succesorul lui Heinrich van den Eeden ca organist la curte în Köln.

Karl Phillip Emanuel Bach, fiul lui Johann Sebastian Bach, celebru compozitor, era un apropiat al lui Neefe; de la acesta Neefe va învăța fundamentele muzicii lui Bach care își avea rădăcinile în tradiția barocă.

Pentru a-l învăța pe Beethoven să compună și să interpreteze la clavecin, Neefe a utilizat un fel de manual al lui Bach, „Das Wohltemperirte Clavier" („Clavecinul bine temperat"). Din punctul de vedere al lui Beethoven, contactul cu această lucrare era similar cu o întâlnire muzicală cu Bach. Datorită studiului acestei remarcabile lucrări a literaturii muzicale, abilitățile lui Beethoven ca instrumentalist și compozitor se vor dezvolta considerabil.

Consacrarea lui Beethoven ca muzician probabil nu ar fi fost posibilă fără susținerea lui Neefe. Într-o scrisoare către mentorul său, Beethoven scria că dacă va fi să devină un artist desăvârșit în viitor, acest lucru i se datorează lui Neefe.

La acea vreme, Mozart scria opera care avea să devină o capodoperă, „Don Giovanni", și nu avea timp pentru a se ocupa de un elev. În plus, un alt motiv avea să împiedice continuarea studiilor lui Beethoven în Austria: acesta a primit vestea că mama sa, Maria, căzuse la pat. Astfel, Beethoven a fost nevoit să părăsească Viena, la numai două săptămâni după ce ajunsese acolo.

În înalta societate

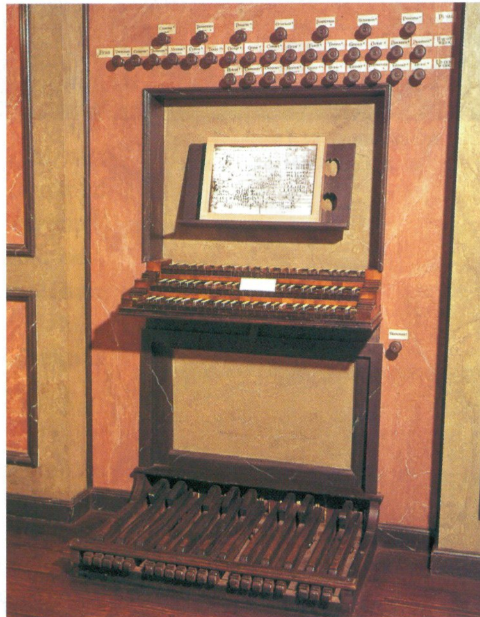
Beethoven se va întoarce în Bonn, îngrijorat de starea sănătății mamei sale; Maria van Beethoven își va da însă ultima suflare în luna iulie a acelui an, de tuberculoză pulmonară. După moartea soției sale, Johann van Beethoven va începe să bea mai mult ca oricând și să își neglijeze îndatoririle sale ca muzician la curte. Ludwig van Beethoven era nevoit să aibă grijă de fratele său mai mic, dar și de tatăl său, ajuns la vârsta de 70 de ani.

Nu se poate spune că lucrurile mergeau rău pentru Beethoven în această perioadă. În anul 1788, un prieten i-a prezentat-o pe Elena von Bruening, o femeie din înalta societate. Elena era văduvă. A rămas impresionată de personalitatea sinceră și nepretențioasă a lui Beethoven. Era o femeie rafinată și educată, plină de compasiune; Beethoven uita de problemele pe care le avea acasă atunci când își petrecea timpul cu ea. Prin intermediul familiei Elenei, Beethoven a avut ocazia de a-l întâlni pe contele Ferdinand von Waldstein, care a fost impresionat de talentul lui Beethoven. Waldstein i-a cumpărat lui Beethoven un pian Stein, extrem de scump, din care doar câteva se găseau în Bonn la acea dată.

În timp ce continua să își mențină relațiile sociale cu aristocrații, Beethoven s-a îndrăgostit de fiica mai mare a Elenei von Bruening, care era profesoară de pian și se numea Eleonore. Deși această pasiune va fi în cele din urmă un eșec, aceasta este prima dragoste a lui Beethoven.

▸ Contele Ferdinand von Waldstein, susținătorul lui Beethoven în Bonn. Nu numai că i-a cumpărat lui Beethoven un pian foarte costisitor, dar i-a plătit și studiile la Viena.

▾ O orgă folosită de Beethoven când era adolescent. Abilitățile lui Beethoven în ceea ce privește instrumentele cu claviatură se vor dezvolta uimitor sub tutela lui Christian Gottlieb Neefe.

Viena, capitala muzicală a Europei în perioada lui Beethoven. Muzicieni din toate colțurile lumii se adunau în acest centru muzical al Europei. Orașul este încă celebru pentru numărul mare de săli de concerte și pentru scena muzicală dinamică.

Către capitala muzicii

Părintele simfoniilor

Beethoven a început să lucreze la o operă din Bonn, la scurt timp după ce aceasta s-a deschis, în anul 1789. Astfel, a participat la producția lui „Don Giovanni", pe care Mozart o compunea în perioada în care Beethoven a vizitat Viena, și la „Nunta lui Figaro".

În luna mai a anului 1789, Beethoven a devenit student vizitator al Universității din Bonn, fără să primească credite. Aici face cunoștință cu autori precum Wolfgang Goethe și Immanuel Kant. A fost impresionat în mod deosebit de lucrarea lui Schiller, „Odă bucuriei", pe care spera să o orchestreze într-o bună zi.

Intelectualii din această perioadă criticau puterea absolută a nobilimii, iar o dorință de reformă, izvorâtă din gândirea iluministă se răspândea rapid în Europa. La data de 14 iulie 1789, masele s-au revoltat împotriva monarhilor absoluți, iar Revoluția Franceză a izbucnit. Idealurile revoluționarilor au avut o influență covârșitoare asupra studenților asemeni lui Beethoven, fervoarea revoluționară înrădăcinându-se în simțirile lor.

În anul 1790, împăratul Sfântului Imperiu Roman, Iosif al II-lea, a murit, fiind înlocuit la tron de Leopold al II-lea. Beethoven a primit misiunea de a compune o lucrare muzicală pentru procesiunea funerară a împăratului Iosif al II-lea; rezultatul va fi „Funeral Cantata". Deși nu a avut suficient timp pentru a-și pregăti lucrarea, în cele din urmă aceasta nu va fi interpretată la ceremonie; cu toate acestea, se poate spune că acesta a fost un eveniment important în viața sa.

Johann Baptist Schenk, compozitor vienez. Beethoven nu va fi mulțumit de pregătirea primită din partea lui Haydn și va compensa acest lucru studiind și sub tutela lui Schenk.

În anul 1792, celebrul compozitor Joseph Haydn a vizitat orașul Bonn. Beethoven își dorea să primească lecții de la acesta și i-a arătat „Funeral Cantata". L-a rugat apoi pe Haydn să îl primească în calitate de elev al său, iar acesta din urmă a acceptat bucuros, cu condiția ca Beethoven să se mute la Viena pentru a studia. Principele elector și arhiepiscop de Bonn, Maximilian Franz, i-a dat binecuvântarea pentru a studia în străinătate.

Dezamăgirea unui profesor

După ce a ajuns la Viena, Beethoven urma să locuiască în casa lui Karl von Lichnowsky, în urma unei recomandări venite din partea lui Haydn. După nici măcar o lună, Beethoven va primi vești din Bonn: tatăl său, Johann, murise. Beethoven i-a scris o scrisoare principelui elector Franz solicitându-i continuarea plății unei rente necesare pentru a-i putea

Burgtheater, în Viena, așa cum arăta în secolul al XVIII-lea când Beethoven și-a făcut debutul aici ca pianist.

întreține pe frații săi mai mici. Principele elector s-a arătat de acord; în plus, și cunoștințele din Bonn s-au oferit să îl ajute în acest sens. Astfel, Beethoven putea să își continue studiile la Viena.

Sub tutela lui Haydn, Beethoven va învăța o sumedenie de lucruri. Totuși, profesorul său era de departe extrem de ocupat pentru a se dedica integral unui student asemeni lui Beethoven.

Nu avea timp decât să efectueze câteva corecturi marginale la doar o șesime din cele peste două sute de lucrări de practică pe care i le înaintase. Beethoven era dezamăgit de profesorul său, Haydn. Pe ascuns, a început să ia lecții de la compozitorul Johann Baptist Schenk. În luna ianuarie a anului 1794, Haydn a călătorit la Londra, perioadă în care Beethoven a început să studieze cu Johann Georg Albrechtsberger. Beethoven avea o poftă nestăvilită de cunoaștere.

Exista un motiv care impulsiona această sete de cunoaștere: în luna martie a anului 1794, armatele revoluționare franceze au invadat orașul Bonn și l-au forțat pe principele elector Maximilian Franz să fugă, lucru care a dus la întreruperea rentei pe care familia sa o primea din partea acestuia. Brusc, Beethoven s-a văzut obligat să-și facă un nume în Viena pentru a asigura baza economică pentru el și familia sa.

Degetele demonului

Abilitățile sale de pianist sunt cele care îl vor face pe Beethoven celebru la Viena. Era deja cunoscut în mediile aristocratice ca fiind pianistul cu degete de o dexteritate demonică; la un concert de caritate de trei zile, organizat la Burgtheater, Beethoven și-a făcut prima apariție pe o scenă publică din Viena. În ziua deschiderii concertului, prima sa piesă a fost Concertul nr. 2 pentru pian, urmat, a doua zi, de specialitatea sa: improvizațiile. În cea de-a treia zi, a interpretat un aranjament muzical special al unui concert pentru pian al lui Mozart.

▲ Împăratul Iosif al II-lea al Austriei. După moartea tatălui său, Francisc I, va domni alături de mama sa, Maria Tereza.

Principalul instrument cu claviatură de la acea vreme era clavecinul, un instrument care nu era foarte fidel în redarea notelor susținute, astfel încât interpretările la clavecin erau sacadate (staccato), cu note individuale. Deși pianul putea reda note mai lungi decât un clavecin, acest stil de interpretare era încă moștenit de către primii pianiști. Totuși, interpretarea lui Beethoven era în „legato", cu note susținute care treceau dintr-una în alta, reprezentând ceva deosebit față de reprezentațiile pianiștilor care îl precedaseră în concert. Beethoven a interpretat ca și cum în interiorul său erupea pasiunea care tânjea după libertate; mai întâi a șocat audiența, mai apoi i-a făcut pe toți cei prezenți să se ridice și să îl ovaționeze.

În luna mai a acelui an, Beethoven a anunțat publicarea noilor sale compoziții, făcându-și astfel debutul de compozitor. Ploua cu oferte către Beethoven pentru partituri și, datorită acestui lucru, era din nou asigurat din punct de vedere financiar. În anul anterior, fratele său Karl s-a mutat la Viena, lucru pe care îl va face în același an și fratele său, Johann.

▼ Universitatea din Bonn la cursurile căreia Beethoven a participat ca student vizitator. Se întâlnea cu prietenii săi de la universitate în cafenele și discutau pe teme de literatură și filozofia burgheză a iluminismului.

Biblioteca de amintiri

MUZICIANUL CARE NU A CUMPĂRAT NICIODATĂ ÎN VIAȚA SA UN PIAN

Beethoven avea talentul și abilitatea de a interpreta la nenumărate instrumente, dar cel mai mult exersase la pian și considera că acesta îl exprimă cel mai mult pe sine însuși. După ce a început să aibă probleme de auz, nu a mai putut cânta la pian, însă acesta a rămas pentru el instrumentul care îi venea prima dată în minte atunci când compunea muzică. Numeroasele sale concerte pentru pian și sonatele sale au devenit adevărate capodopere.

Începând cu cel primit din partea contelui von Waldstein în timpul perioadei sale de ședere în Bonn, Beethoven va deține mai multe piane de-a lungul vieții sale. La acea vreme, pianul era un instrument aflat încă în plină dezvoltare. Fabricanții adăugaseră pedale de picior pentru a extinde sunetele, pentru a extinde aria notelor pe care un instrument îl poate produce, precum și multe alte lucruri pentru a dezvolta pianul ca instrument. Beethoven era extrem de activ în perioada în care pianul trecea prin astfel de transformări și de fiecare dată când o nouă funcție era adăugată pianului, Beethoven va crea o compoziție care să o încorporeze.

Până în anul 1803, pianele dispuneau de cinci octave și jumătate, dar pianul realizat de compania Hérard în acel an avea șase octave, suplimentând și numărul de corzi de la două la trei. Aceasta a permis o interpretare mult mai dinamică. Beethoven va compune Sonata nr. 21 în C major, op. 53, (denumită „Waldstein") pe un astfel de pian Hérard. Această lucrare a fost, în parte, compusă datorită contelui von Waldstein care i-a dăruit cu generozitate lui Beethoven propriul său pian.

În anul 1818, compania Broadwood din Londra va produce un pian la o scară mai mare. Un astfel de pian i-a fost oferit lui Beethoven, cu admirație, și pe un astfel de pian va compune Sonata pentru pian nr. 29 în Si bemol major, op. 106 (cunoscută drept „Große Sonate für das Hammerklavier").

Deși se vor naște atâtea compoziții pentru pian din „degetele" lui Beethoven, acesta nu și-a cumpărat el însuși niciodată un pian.

▶ Unul dintre pianele utilizate de Beethoven.

Maestrul Vienei

Compozitorul

La începutul anului 1796, Beethoven a pornit într-o călătorie alături de omul care îi fusese atât protector public, cât și personal, Karl von Lichnowsky. Era vorba despre un tur deosebit, cei doi străbătând Praga, Dresda și Leipzig, în drumul spre Berlin. Călătoria a durat șase luni. Beethoven va participa într-un concurs de recitaluri în fața regelui Frederic Wilhelm al II-lea al Prusiei în Berlin, interpretând o sonată, compoziție proprie, la pian, cu un grup de violonceliști, care erau rivalii săi în cadrul acestui recital. Acest lucru l-a încântat pe rege care era un mare iubitor de muzică.

După ce s-a întors la Viena, a observat faptul că aici oamenii se confruntau cu o nouă problemă serioasă: se apropiau de oraș armatele revoluționarilor francezi, conduse de Napoleon Bonaparte. În onoarea locuitorilor Vienei, Beethoven a scris o nouă compoziție. Prin intermediul acesteia, Napoleon a devenit celebru nu numai în rândurile aristocraților din Austria, dar și pentru oamenii obișnuiți.

Totuși, pe măsură ce faima sa creștea, sănătatea lui Beethoven avea de întâmpinat simptomatologii ciudate. Auzul i se deteriora și îi era din ce în ce mai greu să distingă sunetele. Cu toate acestea, nu a mărturisit nimănui ce i se întâmplă.

În această perioadă, va deveni profesorul de pian al mai multor elevi printre care și Therese și Josephine din familia nobilă de Brunsvick din Ungaria. Beethoven le-a câștigat admirația celor două frumoase fete; va scrie două compoziții dedicate acestora.

Activitățile lui Beethoven în această perioadă vor deveni și mai intense. A publicat partiturile pentru Sonata pentru pian nr. 8. Spre deosebire de ceilalți compozitori, Beethoven a debutat târziu cu simfoniile, în jurul vârstei de 20-30 de ani și aceasta deoarece era foarte atent cu privire la învățarea celei mai bune metode de a compune o simfonie și a îmbunătățit-o din prima încercare.

Prima sa simfonie avea să fie interpretată într-un concert la Burgtheater, prevăzut pentru data de 2 aprilie 1800. Beethoven însuși va susține concertul extraordinar. Pe programul evenimentului era anunțată o execuție improvizată, urmată de dirijarea primei simfonii a lui Beethoven de către el însuși.

Concertul s-a încheiat în aplauze furtunoase și, astfel, înainte de a împlini 30 de ani, Beethoven era deja cunoscut drept maestrul muzical al Vienei. Următoarele lucrări ale lui Beethoven nu vor face decât să consolideze această poziție a sa.

Berlinul la începutul anilor 1800.

▲ Julietta Giuccariardi, studenta lui Beethoven, era, probabil, cea mai îndrăgită elevă a lui Beethoven.

Simpatizatul profesor de pian
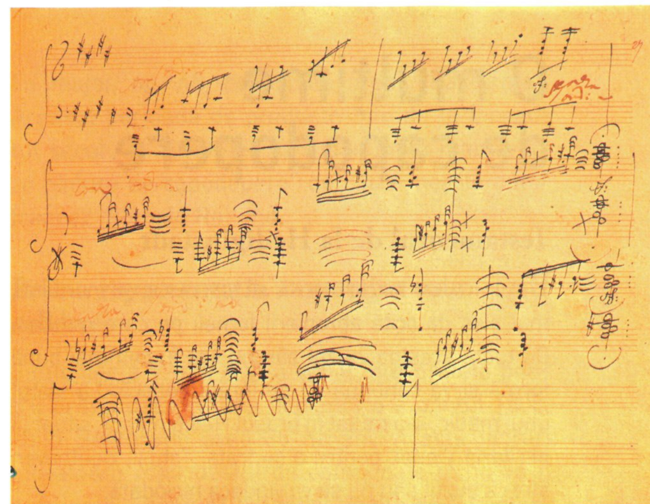
Coregraful italian Salvatore Vigano i-a cerut lui Beethoven să compună partitura pentru un spectacol de balet. După încheierea primului spectacol al simfoniei sale, Beethoven nu a pierdut timpul și s-a apucat din nou de lucru, compunând „Die Geschöpfe des Prometheus" („Creaturile lui Prometeu").

În timp ce compunea, Beethoven a continuat să fie profesor de muzică. Julietta, o rudă a surorilor Brunswick devine studenta lui Beethoven în această perioadă. Beethoven va nutri pentru această femeie încântătoare sentimente, mai adânci decât cele ale unui profesor pentru eleva sa.

În această perioadă, Carl Czerny, care devenise celebru ca pianist și ca scriitor al unui manual de educație muzicală, a devenit și el student al lui Beethoven. Czerny era oarecum intimidat de tânărul maestru impunător, dar, de fapt, Beethoven era calm și înțelegător cu el, învățându-l să interpreteze un concert. Astfel, Czerny a început să se simtă mai puțin intimidat de personalitatea profesorului său și s-a mai eliberat din strâmtoarea emoțiilor pe care le avea în preajma acestuia.

Începutul suferințelor lui Beethoven

Uvertura „Die Geschöpfe des Prometheus" („Creaturile lui Prometeu") a fost interpretată pentru prima dată în luna martie a anului 1801 și a primit recenzii înflăcărate. A fost readusă pe scenă de douăzeci și trei de ori. Pentru acea vreme, acest număr de spectacole reușite reprezenta un record.

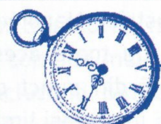
▲ Partitura celebrei Sonate a Lunii.

Cu toate acestea, Beethoven nu era mulțumit. Și aceasta deoarece pierderea auzului devenea o problemă tot mai acută. În luna iunie a anului 1801, Beethoven a recunoscut starea sănătății sale într-o scrisoare către un prieten medic pe care îl cunoștea din perioada în care se afla în Bonn. L-a rugat pe medic să promită faptul că nu va dezvălui nimănui problema sa. Pierderea auzului era o problemă extrem de gravă pentru un muzician, din motive ușor de intuit. Faptul că Beethoven nu voia să conștientizeze și să accepte acest fapt demonstrează că avea o fire dificilă și încăpățânată.

Cu toate acestea, medicul va primi o nouă scrisoare din partea lui Beethoven în luna noiembrie a acelui an, cu un ton mai senin și optimist. Beethoven realizase o completă răsturnare psihologică. Și aceasta deoarece se îndrăgostise de eleva sa, Julietta Giuccariardi. În perioada în care s-a îndrăgostit de aceasta, a compus capodopera Sonata pentru pian nr. 14 în Do diez minor „Quasi una fantasia", op. 27, nr. 2, cunoscută drept „Sonata Lunii".

▸ Strălucitorul elev al lui Beethoven, Carl Czerny. El va deveni unul dintre cei mai buni prieteni și unul dintre cei mai înfocați susținători ai lui Beethoven până la sfârșitul vieții acestuia.

CĂLĂTORII ÎN TIMP

EUROPA ÎN MIJLOCUL FRĂMÂNTĂRILOR REVOLUȚIONARE

În luna iulie a anului 1789, cetățenii Franței s-au răsculat împotriva opresiunii dinastiei de Bourbon, un eveniment care este cunoscut în istorie drept Revoluția Franceză. Această revoluție va porni din Franța și va răspândi spiritul revoltei în întreaga Europă.

În anul 1794, armata revoluționară franceză a invadat orașul Bonn, iar protectorul lui Beethoven, principele elector de Köln a fost nevoit să fugă în exil. Din cauza acestui fapt, renta pe care o primea Beethoven pentru studiile în Viena va fi întreruptă.

1789	Căderea Bastiliei Izbucnește Revoluția Franceză
1792	Ludovic al XVI-lea al Franței este prins
1793	Ludovic al XVI-lea și soția acestuia, Marie Antoinette sunt executați public
1794	Armata franceză atacă orașul Bonn
1799	Lovitură de stat în legislatura franceză Sfârșitul Revoluției Franceze originale
1799	Lovitură de stat în legislatura franceză
1803	Beethoven compune Simfonia a III-ea în onoarea lui Napoleon
1805	Armata franceză ocupă Viena
1807	Fratele lui Napoleon, Jerome devine regele Westfaliei
1808	Jerome îl invită pe Beethoven să devină directorul muzical al curții la Kassel îm Westfalia
1809	Armata franceză atacă din nou Viena

Napoleon Bonaparte era figura militară centrală a Revoluției Franceze. Obiectivul lui Napoleon era înlăturarea sistemului feudal și remodelarea lumii într-o structură formată din republici. Va câștiga mai multe distincții pentru serviciul militar, iar discursul său era superior celor al politicienilor vremii. A preluat brusc controlul legislaturii franceze în luna noiembrie a anului 1799, iar faima sa a început să crească. Ideea transformării Franței într-o republică nu va rămâne între granițele acestei țări, astfel încât sistemul va începe să se răspândească în Europa. Orașul lui Beethoven, Viena, nu va face excepție de la acest fenomen. În 1805, Viena a fost ocupată de armatele imperiale ale lui Napoleon. În acel an, Beethoven va continua cu prima punere în scenă a operei pe care o scrisese. Totuși, țara se afla în război, iar oamenilor le era, pur și simplu, teamă să meargă să vizioneze ceva oarecum trivial precum o operă. De aceea, opera nu a fost un succes.

Armata franceză va ataca Viena din nou în anul 1809. Se spune că pe când loviturile de tun bubuiau pe cerul orașului, Beethoven s-a ascuns în subsolul fratelui său, în casa lui Johann și și-a acoperit urechile cu perne pentru ca auzul său, și așa afectat, să nu se înrăutățească.

Revoluția Franceză care a izbucnit în anul 1789 va zgudui Europa și în anii ce vor urma și va avea un impact deosebit, inclusiv asupra vieții lui Beethoven.

▲ Alături de Beethoven, Napoleon va deveni emblema Europei în perioada Iluminismului.

O mulțime de capodopere

▲ Casa în care a trăit Beethoven în Heiliginstadt.

Testamentul de la Heiliginstadt

BEETHOVEN ÎNCEPUSE SĂ SE SIMTĂ CEVA mai bine, mai ales datorită apropierii femeii pe care o iubea. Cu toate acestea, auzul său nu era în cea mai bună formă și va continua să se înrăutățească. La sfatul unui medic, s-a mutat în orașul Heiliginstadt, situat la periferia Vienei, pentru a se trata. Totuși, Beethoven știa că auzul său nu se va vindeca niciodată.

Pentru un muzician, pierderea auzului este o lovitură grea. Beethoven a suferit cumplit din pricina destinului său crud. Se spune că deseori își pierdea voința de a trăi și uneori chiar se gândise la sinucidere. Totuși, a fost întotdeauna împiedicat să facă acest pas chiar de pasiunea sa pentru muzică.

Beethoven s-a chinuit cu toate acestea și, în cele din urmă, a reușit să continue să meargă pe calea pe care o îmbrățișase, și anume aceea de a compune muzică. A scris o scrisoare destinată fraților săi mai mici care este cunoscută drept „Testamentul din Heiliginstadt". După ce a scris-o, a sigilat-o și nu a mai fost înmânată niciodată fraților săi. Din tonul său grav, scrisoarea relevă faptul că Beethoven se afla într-o formă psihică proastă. În același timp, ea demonstrează și că Beethoven reușise să facă față destinului său. Începând cu acea vară, muzica sa va cunoaște o schimbare și compozițiile sale mai noi vor conține o anumită componentă teatrală care nu mai fusese prezentă în lucrările sale timpurii într-o asemenea măsură.

În luna ianuarie a anului 1803, Beethoven s-a întors în Viena. S-a mutat cu fratele său , dedicându-se total activității sale. În această perioadă va lucra la cea de-a treia simfonie a sa, inspirată de Napoleon Bonaparte.

O pictură din secolul al XIX-lea, care prezintă atacul forțelor lui Napoleon asupra Vienei.
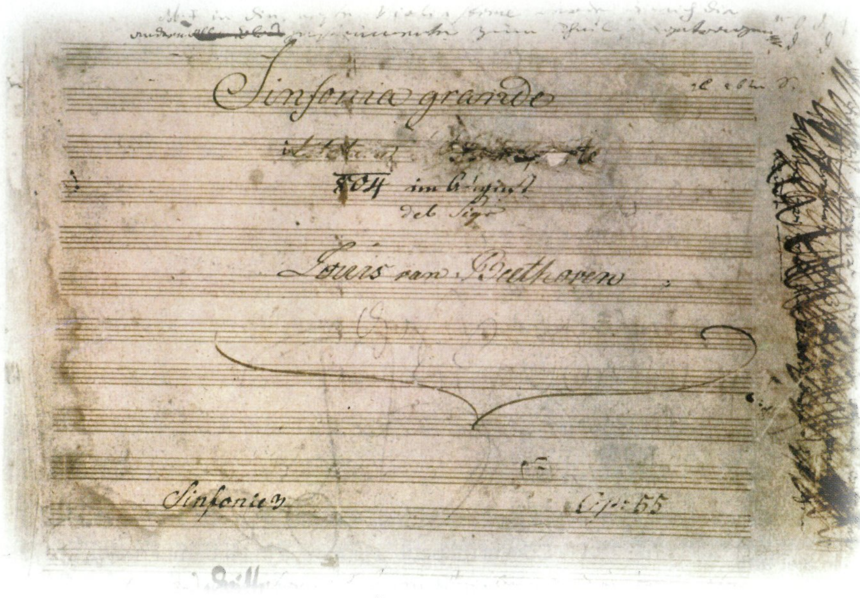
Dedicație anulată

Beethoven i-a dedicat cea de-a treia sa simfonie lui Napoleon. Din perspectiva Austriei, Napoleon era generalul armatei inamice. Cu toate acestea, Beethoven considera că deși din punct de vedere tehnic, era dușmanul țării, în același timp, Napoleon era întruchiparea eroică a spiritului luptător francez, demn de respect.

Totuși, când Napoleon a devenit împăratul Franței, în luna mai a anului 1804, Beethoven își va pierde o mare parte din respectul față de acesta. Beethoven credea că Napoleon lupta pentru drepturile oamenilor, însă realizase acum că nu era decât un om obișnuit care înșfăcase puterea.

Se spune că atunci când a aflat că Napoleon a fost încoronat împărat, Beethoven a fost foarte indignat și a aruncat partiturile. A anulat dedicația făcută pentru Simfonia a III-a și i-a schimbat titlul lung al acesteia pentru a arăta pierderea respectului față de Napoleon.

Succesul Simfoniei a III-a i-a creat lui Beethoven premisa de a scrie următoarea sa lucrare. Va fi prima sa lucrare de operă, uvertura „Leonor". Cu toate acestea, când prima sa uvertură a fost interpretată pentru prima oară în luna noiembrie a anului 1805, Viena a fost ocupată de forțele imperiale franceze, iar oamenii stăteau la adăpost pentru a evita primejdiile luptei.

▲ Partitură scrisă de mână de către însuși Beethoven.

Consecința acestui fapt era aceea că publicul acestei opere consta din soldați francezi care nu puteau înțelege limba germană. Astfel, uvertura s-a dovedit a fi un eșec și nu va fi pusă în scenă decât timp de trei zile.

În această perioadă, Beethoven era îndrăgostit de fosta sa elevă, Josephine de Brunsvick. Deși era tânără, era văduvă. Dragostea celor doi era reciprocă, însă diferențele de statut social a făcut ca cei din jurul lor să se opună acestei relații. Dragostea lor va rămâne neîmplinită.

În ciuda acestei dezamăgiri, energia creativă a lui Beethoven nu dădea niciun semn de declin. A compus mai multe capodopere, una după alta, incluzând Simfonia a IV-a, precum și tragedia „Razumovsky". În anul 1808, Beethoven va atinge punctul culminant al carierei sale, cu Simfonia a V-a în Do minor, op. 67 și Simfonia a VI-a în Fa major, op. 68, cunoscută drept „Pastorala". Această perioadă de productivitate de la începutul secolului al XIX-lea va fi denumită mai târziu „o pădure de capodopere" de către marele autor francez, Romain Rolland.

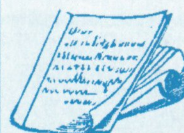
Prima reprezentație a operelor sale celebre

Simfoniile a V-a și a VI-a vor fi interpretate pentru prima dată în luna decembrie a anului 1808, când Beethoven avea 38 de ani. Aceste lucrări inovatoare erau destul de complicate și nu va fi suficientă o singură repetiție înainte de a fi interpretate pe scenă. De fiecare dată când muzicienii făceau o greșeală în timpul repetiției, Beethoven îi obliga să repete acea secvență iar și iar, până când o interpretau corect. Cu toate acestea, pregătirile erau insuficiente și muzicienii mai slab pregătiți nu au reușit să impresioneze publicul cu o interpretare la adevărata valoare a compozițiilor lui Beethoven.

Acesta a fost cel mai nefavorabil și de rău augur debut al unora dintre cele mai mari compoziții din istoria muzicii. Acest eșec a reprezentat o puternică lovitură atât psihologică cât și financiară pentru Beethoven; în consecință, acesta se gândea să părăsească Viena.

▼ Teatrul în care a locuit Beethoven în perioada în care a lucrat la Vienna. Camera sa se afla la etajul al doilea.

Versiune diferită

DL. BEETHOVEN ACASĂ ÎN VIENA

Beethoven părea să fie încântat de ideea de a-şi schimba reşedinţa. Viena era centrul activităţii sale de la vârsta de 22 de ani, iar în cei 34 de ani rămaşi până la moartea sa se va muta de 64 de ori. Acest număr era chiar mai mare decât numărul mutărilor lui Mozart, care s-a mutat de 13 ori într-un singur deceniu.

Beethoven avea doar câteva cunoştinţe la sosirea sa în Viena. Locuia în casa susţinătorului său, Lichnowsky. Cu toate acestea, căile rigide şi seci ale aristocraţilor nu erau potrivite pentru libertinul Beethoven, care s-a mutat într-un loc al său de îndată ce şi-a putut permite acest lucru.

Cel mai mult a locuit în casa baronului Johann Pasqualati. După standardele lui Beethoven, şederea sa aici a fost relativ lungă, din anul 1804, pentru zece ani.

Beethoven închiria întotdeauna două sau trei reşedinţe în acelaşi timp şi, în funcţie de locul în care simţea să stea, se va muta între acestea. Acest lucru făcea dificil să fie de găsit de către vizitatori sau de contactat, în general.

Se spune că Beethoven le-a adus la cunoştinţă celor care voiau să îi trimită scrisori să le adreseze, pur şi simplu, „Domnului Beethoven în Viena", fiind sigur că plicul o să ajungă acolo unde locuia el.

▼ Casa în care a locuit Beethoven în vara anului 1803. Astăzi s-a transformat într-o clădire care este dedicată păstrării memoriei sale.

„Sturm und Drang" („Furtună și avânt")

▲ Ducele de Wellington l-a învins pe Napoleon Bonaparte în bătălia de la Waterloo din anul 1815.

Maestrul muzicii este aproape sufocat de greutăți

ÎN ANUL 1808, Beethoven a fost invitat odată în plus să devină directorul muzical al curții, de această dată în Kassel, la curtea regelui Westfaliei. Suma princiară oferită lui Beethoven de căte regele Westfaliei pentru această poziție era destul de satisfăcătoare pentru Beethoven.

Cu toate acestea, când nobilimea din Viena a aflat de această propunere, au început să depună eforturi pătimașe pentru a-l păstra pe Beethoven în orașul lor. Trei nobili importanți s-au aliat pentru a-i oferi lui Beethoven un contract plătit cu o sumă mai mare decât cea oferită de Westfalia. Astfel, Beethoven s-a decis să rămână în Viena.

În luna mai a acelui an, Viena a fost ocupată de către armata franceză și după retragerea invadatorilor în august, Beethoven a început să lucreze la următoarea sa operă, în timp ce locuia într-o stațiune de izvoare termale în regiunea sudică, în Baden, unde va încerca să își îmbunătățească starea de sănătate. Următoarea sa compoziție va fi Concertul pentru pian nr. 5 în Mi bemol major, op. 73, cunoscut drept „Concertul Imperial".

În anul 1810, Beethoven a compus lucrarea pentru pian „Für Elise" („Pentru Elise"). Debutul Simfoniei a V-a a fost întârziat de războaiele napoleoniene. În cele din urmă, ea va fi lansată în anul 1811, dar nu în Viena, ci în Leipzig. Deși acum este considerată o compoziție clasică, la acea vreme nu a fost bine primită, tocmai pentru că era consideră o lucrarea prea avangardistă. Pentru ca lucrurile să se înrăutățească pentru Beethoven, renta pe care trebuia să o primească a fost micșorată.

O imagine care înfățișează o scenă din opera lui Beethoven, „Fidelio".

Iubita eternă

În anul 1812, Beethoven a început să interacționeze la nivel social cu o tânără încântătoare de 25 de ani. Numele acesteia era Bettina Brentano, o tânără care făcuse obiectul pasiunii marelui poet Wolfgang von Goethe. Era o femeie inteligentă și deosebit de sensibilă. De asemenea, ea va purta discuții profunde cu Beethoven pe teme artistice. În acest an, Beethoven va scrie o scrisoare adresată unei „Iubite nemuritoare". Cu toate acestea, nu se știe cu siguranță dacă această scrisoare îi era adresată Bettinei.

În luna iulie a anului 1812, Beethoven va face cunoștință cu Goethe. Beethoven scrisese numeroase compoziții inspirate de lucrările lui Goethe, purtând o mare admirație pentru figura literară națională a Germaniei. Goethe era figura centrală a mișcării literare „Sturm und Drang" („Furtună și avânt"). Mișcarea a evitat intelectualismul specific Iluminismului și a pus accent pe emoție. Se poate spune că idealurile mișcării au fost reflectate în compozițiile lui Beethoven. Beethoven era dornic să întâlnească talente care aveau aceleași principii cu ale sale și care activau în alte domenii.

Cu toate acestea, Beethoven nu era mulțumit de întâlnirea cu aceștia. Mai târziu, Beethoven l-a lăudat pe Goethe într-o scrisoare, dar, de fapt, sperase să aibă o discuție mult mai profundă cu Goethe, părând, astfel, dezamăgit de calitatea dialogurilor lor.

La întoarcerea la Viena, Beethoven va primi o veste de rău augur. Contele Franz Joseph Kinsky, ultimul om care încă îi mai sponsoriza renta, căzuse de pe un cal și murise. Beethoven avea să treacă astfel printr-o perioadă de criză financiară. Anul următor, va deschide litigii împotriva familiilor foștilor săi protectori în efortul de a-și obține din nou renta.

Două succese

Pentru a depăși acest impas economic, era necesar ca Beethoven să participe la un concert de succes. Era anul 1813. Ducele de Wellington nimicise flota franceză, un eveniment care atrăsese atenția inventatorului Johann Malzel. Malzel i-a sugerat lui Beethoven să compună o lucrare de comemorare a acestui eveniment istoric. Într-o reprezentație de la sfârșitul anului, Beethoven a prezentat pentru prima dată lucrarea „Victoria lui Wellington".

Aceasta s-a bucurat de un succes răsunător și a continuat să fie interpretată cu același succes și în anul 1814. În mod ciudat, Malzel a afirmat că drepturile asupra compoziției îi aparțin din moment ce el fusese cel care îi sugerase lui Beethoven să o compună. Disputa dintre cei doi va continua cu dârzenie, până când a fost soluționată de justiție. Între timp, Beethoven și-a redenumit opera cu care eșuase anterior, cu titlul „Fidelio". Spre deosebire de prima variantă, acum opera s-a bucurat de succes, susținându-l astfel financiar pe Beethoven.

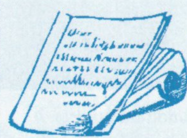
Din nefericire, necazurile nu aveau să-l ocolească pe Beethoven nici de această dată. În anul 1815, fratele său Karl va muri în urma unei afecțiuni de tuberculoză pulmonară. Karl avea un singur fiu, care purta numele tatălui său. Beethoven se va lupta pentru custodia micuțului Karl cu mama acestuia, Johanna.

▲ O pictură înfățișându-l pe Johann Wolfgang von Goethe, mândria scenei literare a Germaniei.

▶ Principele Joseph Franz Maximilian Lobkowitz a fost unul dintre aristocrații care i-au sponsorizat renta lui Beethoven. Era un iubitor de muzică care cânta la vioară.

Versiune diferită

ERA MARELE COMPOZITOR UN FRATE DE ÎNCREDERE?

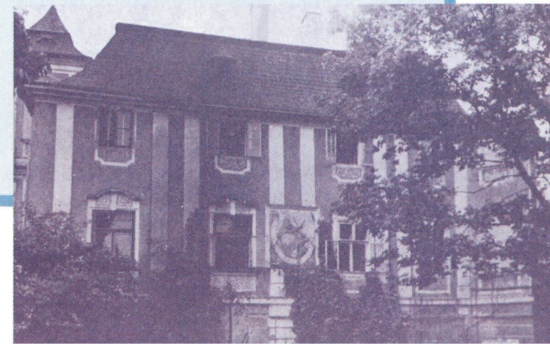
Spre deosebire de tatăl său care era alcoolic, Beethoven părea a fi un adevărat stâlp de încredere pentru frații săi mai mici și va rămâne așa pe întreg parcursul vieții. Cu toate acestea, lucrurile nu erau chiar atât de simple și relația dintre Beethoven și frații săi era destul de complicată.

Se pare că nu reușea să se înțeleagă prea bine uneori cu fratele său cel mai mic, Johann. Acesta era interesat în mod special de bani, în timp ce Beethoven era mai degrabă indiferent cu privire la acest subiect, astfel încât era firesc ca între ei să apară anumite divergențe. În celebrul testament de la Heiliginstadt, este menționat numele lui Karl, însă nu există nicio mențiune cu privire la fratele său, Johann.

Pe lângă acestea, Beethoven nu se prea înțelegea nici cu soțiile fraților săi. Va ajunge la tribunal pentru a soluționa divergența cu soția răposatului Karl, cu privire la fiul acestuia. Se opusese cu vehemență și căsătoriei lui Johann, lucru care va genera mai târziu disensiuni cu cumnata sa.

Poate că Beethoven își iubea frații cam mult. Acest lucru poate fi dedus din disputa pentru custodia fiului lui, Karl. Poate că Beethoven își iubise fratele atât de mult, încât considera că numai el este persoana potrivită pentru a avea grijă de băiețelul acestuia.

▼ Casa fratelui celui mai mic al lui Beethoven, Johann.

Pasajul final al geniului

▲ Înmormântarea lui Beethoven, pe 29 martie 1827, pictură realizată de artistul vienez Franz Stöber.

Dispută cu privire la un nepot

LA DATA DE 15 NOIEMBRIE 1815, fratele lui Beethoven a murit de tuberculoză, lăsând în urma sa un fiu, nepotul lui Beethoven, Karl. Deși până în acest moment, Beethoven se arătase destul de puțin interesat de băiețel, brusc a devenit de-a dreptul obsedat de ideea de a obține custodia băiețelului de 9 ani. Această luptă pentru custodia nepotului său a scos la iveală aspecte negative ale firii lui Beethoven. În procesele lungi, Beethoven nu se oprea în niciun punct pentru a se asigura că își va atinge scopul. În această perioadă, Beethoven a încetat să mai compună pentru vreme îndelungată.

Sistemul juridic austriac avea un tribunal pentru nobilime, R&I Landrechte și un altul pentru oamenii din popor, Curtea Civilă a Magistraturii. Beethoven detesta faptul că particula flamandă din numele său „van" nu denota caracter nobiliar asemeni particulei germane „von", dar cazul său se va judeca în Landrechte. Din cauza influenței sale în tribunal, era sigur că va obține un rezultat favorabil. Beethoven a obținut tutelă unică. Mama micuțului Karl, Johanna, o femeie simplă, o văduvă cu puțini bani, nu numai că nu a primit custodia copilului, cu excepția anumitor circumstanțe excepționale, dar Beethoven a insistat ca ea să plătească educația fiului său din pensia ei și așa destul de mică. Pe când depunea mărturie la Curtea Landrechte, în mod necugetat a admis că nu s-a născut într-o familie de viță nobilă. Cazul a fost transferat la Magistratura civilă la data de 18 decembrie 1818, unde a pierdut custodia unică.

Beethoven a înaintat recurs și a recâștigat custodia lui Karl. Apelul Johannei la justiție și la drepturile omului, adresat împăratului, nu s-a bucurat de succes: împăratul „se spălase pe mâini" cu privire la această problemă. Beethoven nu s-a dat în lături de la nimic pentru a arunca o undă întunecată asupra ambelor personaje, după cum o atestă și documentele de la curte care s-au păstrat. În momentul în care Karl nu mai putut face față caracterului tiranic al unchiului său, s-a sinucis, în data de 31 iulie 1826, împușcându-se în cap. A supraviețuit și a cerut să fie dus la casa mamei sale. Acest gest disperat l-a eliberat pe Karl de sub tutela lui Beethoven.

▲ Arhiducele Rudolf de Austria. A studiat compoziția muzicală ca elev al lui Beethoven.

Odă bucuriei

Simfonia a IX-a în Re minor, op. 125, „Corala" este ultima simfonie completă compusă de Ludwig van Beethoven. Finalizată în anul 1824, „Corala" este una dintre cele mai cunoscute lucrări din repertoriul occidental, considerată atât o emblemă și o predecesoare a muzicii romantice, cât și una dintre capodoperele lui Beethoven.

Simfonia a IX-a cuprinde, în ultima mișcare, o parte intitulată „An die Freude" („Odă bucuriei"), pe versurile lui Friedrich Schiller, cântate de un cor și de soliști vocali. Este primul exemplu al unei opere semnificative care folosește vocea umană la același nivel cu instrumentele într-o simfonie, creând o lucrare de mare anvergură care a dat tonul formulei simfonice romantice.

În prezent, Simfonia a IX-a a lui Beethoven deține un important rol cultural în lume, în special, mișcarea a patra („Odă bucuriei") care a fost rearanjată de Herbert von Karajan, devenind imnul oficial al Uniunii Europene. Alte dovezi ale importanței acesteia este faptul că un manuscris original al acestei lucrări s-a vândut în anul 2003 pentru suma de 3,3 milioane de dolari, la casa de licitație Sotheby's, în Londra. Directorul departamentului manuscrise din cadrul casei de licitații Sotheby's, dr. Stephen Roe a afirmat: „Este una dintre cele mai mari realizări ale unui om, alături de operele lui Shakespeare, «Hamlet» și «Regele Lear»."

CLIPE PERSONALE

VINUL DE RIN

Lui Beethoven îi plăcea să bea; se întâlnea seara cu prietenii săi în saloane și savura o bere sau două. Nu a renunțat la acest obicei, nici după ce a devenit un compozitor celebru. Se poate spune că îi plăcea mai degrabă să bea băuturile puse la dispoziție în cârciumi decât vinurile alese ale aristocraților care îl susțineau și care îl găzduiau.

Cel mai mult îi plăcea vinul din Renania. Crescuse în Bonn, care se afla în apropierea Renaniei, regiune în care nu lipsea vinul renan de calitate. Deși începuse să îi afecteze sănătatea, Beethoven nu a renunțat niciodată să bea vin și chiar și când era la pat bea câte un pahar de vin diluat cu puțină apă. Se spune că excesul de alcool nu a fost un factor chiar atât de neimportant în afecțiunea de ficat care, în cele din urmă, va fi cauza morții sale.

Mama lui Beethoven fusese internată într-un azil pentru alcoolici, iar tatăl său, Johann își petrecuse ultimii ani în aburii alcoolului. Se pare, așadar, că alcoolismul era ereditar în familia Beethoven. Alcoolul a reprezentat un element important în viața lui Ludwig van Beethoven.

Inițial, Societatea Filarmonică din Londra (denumită mai târziu Filarmonica Regală) a comisionat simfonia în anul 1817. Beethoven a început lucrul la ultima sa simfonie în anul 1818 și a încheiat-o la începutul anului 1824. Trecuseră aproximativ doisprezece ani de la Simfonia a VIII-a. Totuși, era preocupat de „Oda bucuriei" cu mult timp înainte, așezând-o pe muzică la începutul anului 1793, aranjament muzical care s-a pierdut însă.

Tema aleasă pentru Scherzo se regăsește într-o fugă scrisă în anul 1815. Partea vocală a simfoniei i-a cauzat multe dificultăți lui Beethoven. Era pentru prima dată când se folosea o componentă vocală în cadrul unei simfonii. Prietenul lui Beethoven, Anton Schindler, spune mai târziu: „Când a început să lucreze la cea de-a patra mișcare, a început o luptă ca niciodată. Scopul său era acela de a găsi cea mai bună modalitate pentru a introduce Oda lui Schiller. Într-o zi [Beethoven] a intrat în cameră și a strigat «Am găsit soluția, pur și simplu, am găsit-o!». Apoi mi-a arătat un caiet de schițe pe care scria «Să cântăm oda nemuritorului Schiller»". Totuși, acea introducere nu a fost inclusă în lucrare și Beethoven a petrecut foarte mult timp pentru a rescrie acea parte până când a ajuns la forma cunoscută și astăzi.

Beethoven dorea ca lucrarea sa să fie interpretată în Berlin cât mai curând posibil, după ce avea să o termine. Se gândea că gustul muzical în Viena este dominat de compozitori italieni, precum Rossini. Când prietenii și finanțatorii săi au aflat de aceasta, i-au solicitat ca premiera Simfoniei a IX-a să aibă loc în Viena.

Premiera Simfoniei a IX-a a avut loc în data de 7 mai 1824, în Kärntnertortheater, în Viena, împreună cu uvertura „Die Weihe des Hauses" și primele trei părți din „Missa Solemnis". Era prima apariție pe scenă a lucrărilor compozitorului în doisprezece ani; sala a fost plină. Secvențele de soprană și de alto au fost interpretate de două tinere cântărețe celebre: Henriette Sontag și Caroline Unger.

Deși spectacolul a fost, în mod oficial, dirijat de către capelmaistrul teatrului, Michael Umlauf, Beethoven a împărțit scena cu acesta. Totuși, cu doi ani în urmă, Umlauf participase la o încercare a compozitorului de a dirija o repetiție generală a operei „Fidelio", acțiune care a fost dezastruoasă. De aceea, de această dată și-a instruit cântăreții și muzicienii să îl ignore pe Beethoven care nu mai auzea deloc. La începutul fiecărei părți, Beethoven care se afla pe scenă, dădea tonul orchestrei. Dădea paginile partiturii sale și bătea ritmul pentru o orchestră pe care nu o putea auzi.

Există o serie de istorisiri cu privire la premiera Simfoniei a IX-a. Pe baza mărturiilor participanților, se pare că nu beneficiase de prea multe repetiții (numai două repetiții generale), iar execuția a fost mai degrabă discontinuă. Pe de altă parte, premiera a fost un succes. În orice caz, nu era de vină, după cum își amintea violonistul Josef Bohm: „Beethoven însuși a dirijat simfonia; adică a stat în fața pupitrului și a gesticulat furios. Se ridica, apoi se lăsa la pământ, se mișca în toate direcțiile de parcă ar fi vrut să cânte el însuși la toate instrumentele deodată și să cânte cât pentru întregul cor. Toți muzicieni au fost atenți la ritmul său în timp ce cântau".

Când publicul a început să aplaude – mărturiile diferă, unii spun că la finalul scherzo-ului, alții că la finalul întregii simfonii - Beethoven era în urmă cu câteva măsuri și încă dirija. Datorită acestui fapt, contralto Caroline Unger s-a îndreptat spre Beethoven și l-a întors cu fața la public pentru a accepta aplauzele acestuia. Conform unuia dintre martori, „publicul l-a felicitat pe eroul muzical cu respect și simpatie, i-a ascultat creațiile magnifice cu cea mai mare atenție și a izbucnit în aplauze triumfătoare, deseori în timpul secțiunilor, și în mod repetat la finalul programului". Întreaga audiență l-a aclamat în picioare cu ovații răsunătoare de cinci ori; oamenii aruncau cu batiste în aer, pălării, ridicau mâinile, pentru ca Beethoven, care nu putea auzi aplauzele, să poată cel puțin vedea gesturile ovațiilor. Clădirea teatrului nu mai fusese niciodată cuprinsă de un asemenea entuziasm.

▲ Monumentul de la locul de veci al lui Beethoven.

O statuie a lui Beethoven în Viena.

◀ Masca mortuară a lui Beethoven. Deși suferea de o afecțiune a ficatului care în cele din urmă îi va provoca moartea., Beethoven a continuat să bea alcool până în ultimele zile ale vieții sale.

Beethoven şi Sonata

Beethoven este celebru pentru scrierea mai multor compoziţii în genul sonatei. Să analizăm acest stil muzical, ce înseamnă acesta şi cum s-a dezvoltat de-a lungul timpului.
În muzică, sonata (de la latinescul şi italianul „sonare", „a suna") este, în mod literal, o creaţie muzicală interpretată într-o manieră opusă unei „cantata" (de la latinescul şi italianul „cantare", „a cânta"), o compoziţie muzicală cântată. Fiind un termen vag, a evoluat în mod firesc în istoria muzicii, desemnând o varietate de alte forme muzicale înainte de perioada clasică. Termenul a dobândit o importanţă sporită în perioada clasică şi la începutul secolului al XIX-lea, a ajuns să fie utilizată în compoziţii la scară mare. A fost aplicată celor mai multe genuri muzicale şi considerată, alături de fugă, una dintre metodele fundamentale de organizare, interpretare şi analizare a muzicii de concert. Sonatele din secolul al XX-lea păstrează aceeaşi structură şi compoziţie, chiar dacă sunetul acestora s-a schimbat faţă de perioada clasică.

Utilizarea sonatei

ÎN PERIOADA BAROCĂ, termenul „sonată" se aplica unei varietăți de lucrări, printre care se numărau fugile și tocatele, inclusiv lucrări pentru instrumente solo, precum instrumentele cu clape sau viorile, și pentru grupuri de instrumente. În tranziția de la perioada barocă la cea clasică, termenul „sonată" a cunoscut o schimbare în utilizare, de la lucrări instrumentale mici la genuri ale muzicii de cameră, fie cu un instrument solo, fie cu un instrument solo acompaniat de pian. După anul 1800, termenul a început să fie intens folosit pentru o formă care a stârnit o dezbatere de mari proporții, utilizat în general în muzicologie și analiză muzicală. De cele mai multe ori, dacă este vorba de o utilizare mai specifică, atunci vor fi notate anumite părți din lucrare: de exemplu, sonatele lui Beethoven se referă la lucrările care în mod specific sunt etichetate ca fiind „sonate", în timp ce Beethoven și forma sonatei vor fi aplicate tuturor acelor lucrări instrumentale de mari dimensiuni, fie că este vorba de muzică de concert sau de cameră. În secolul al XX-lea, compozitori celebri și influenți vor continua să compună sonate, deși chiar și lucrările care nu îndeplineau criteriul strict al unei „sonate" în sens oficial, vor fi create și interpretate. Termenul „sonatina", literal „o sonată mai mică" este utilizat pentru a denumi o sonată scurtă și ușoară din punct de vedere tehnic.

Instrumentație

În perioada barocă, sonata era destinată unuia sau mai multor instrumente în continuo. De obicei, acestea cuprindeau un instrument unic, de cele mai multe ori un pian sau un instrument unic alături de un pian. În ultima parte a perioadei baroce și la începutul perioadei clasice, o lucrare cu un instrument acompaniat de un pian trebuia să cuprindă și o parte „obbligatio" pentru a se putea distinge de utilizarea unui instrument în „continuo", deși această practică nu a mai fost întâlnită odată cu începutul anilor 1800. Odată cu prima parte a secolului al XIX-lea, erau categorisite ca sonate acele lucrări care, conform înțelesului vremii chiar dacă nu erau denumite astfel de către compozitor atunci când erau publicate inițial. Un termen similar la acea vreme era acela de „Fantasia" sau „Fantaisie" (fantezie) care se aplica lucrărilor care aveau o formă mult mai liberă decât cea a sonatei (de exemplu, fantezia „Călătorul" a lui Schubert).

În perioada clasică și după aceea, sonatele pentru pian erau cel mai cunoscut tip de sonată, urmate de sonatele pentru vioară și pian sau pentru violoncel și pian. Cu toate acestea, au fost compuse și sonate pentru un singur instrument, precum și sonate pentru alte combinații de instrumente sau pentru alte instrumente alături de pian.

Sonata barocă

În perioada lui Arcangelo Corelli, erau stabilite două tipuri de sonată polifonică: „sonata da chiesa" (sonata de biserică) și „sonata da camera", cântată în saloanele aristocratice. „Sonata da chiesa" un alegro, în general, pentru una sau mai multe viori și bas, constă dintr-o introducere lentă, un allegro liber în fugă, o mișcare de cantabile lentă și un final dinamic compus din două elemente care sugerează afinitatea cu suitele pentru dans. Totuși, această schemă nu era clar definită, până în momentul apariției lucrărilor lui Johann Sebastian Bach și George Friederich Händel, când a devenit cea mai importantă formă de sonată și a rămas ca o tradiție a muzicii italiene pentru vioară – chiar și la începutul secolului al XIX-lea, în lucrările lui Boccherini.

▲ O imagine a lui Beethoven dirijând.

„Voi înlătura orice regulă pentru țelul de a crea ceva frumos."

Sonata de cameră consta aproape integral în lucrări dansante stilizate. În perioada lui Bach și a lui Händel, se va distinge o compoziție separată de sonată și care se va numi „suită", „partită" („partita"), un ordin sau, când avea un preludiu în forma unei opere franceze, uvertură.

Termenul „sonată" se mai aplică și unei serii de peste 500 de lucrări pentru solo de clavicord sau uneori pentru alte instrumente cu claviatură; termenul a fost folosit pentru prima dată de Domenico Scarlatti, în lucrarea publicată inițial cu titlul „Essercizi per il gravicembalo" („Exerciții pentru clavicord").

Acest gen – în special, în cazul instrumentelor solo, doar cu un continuo sau un „ripieno" (instrument suplimentar) – a influențat, în cele din urmă, mișcările solo ale suitelor sau concertelor, care erau introduse între mișcările în care cânta întreaga orchestră, de exemplu în Concertul Brandenburg al lui Bach.

Beethoven nu făcea niciun compromis atunci când venea vorba de aspecte artistice.

▼ Wolfgang Amadeus Mozart, considerat de mulți cel mai mare geniu muzical din istorie.

Sonata în perioada clasică

Practicile perioadei clasice vor deveni decisive pentru sonată: termenul a evoluat de la a fi unul dintre numeroșii termeni care indică genuri sau forme, pentru a desemna forma fundamentală de organizare a lucrărilor de mari dimensiuni. Această evoluție se întinde pe o perioadă de peste cincizeci de ani. Termenul se va alica atât structurii mișcărilor individuale, cât și aranjamentului mișcărilor într-o lucrare care este compusă din mai multe mișcări. Utilizarea sonatei ca termen standard pentru astfel de lucrări a început în anii 1770. Haydn și-a etichetat prima sonată pentru pian în acest mod, în anul 1771, după ce termenul „divertimento" a fost utilizat destul de puțin în operele sale. Compozitori asemeni lui Boccherini vor publica sonate pentru pian și instrument „obbligato" (necesar) cu o a treia mișcare opțională – în cazul lui Boccherini, 28 de sonate pentru violoncel.

Însă din ce în ce mai mult lucrările instrumentale erau compuse din patru, și nu din trei mișcări, o practică observată în cvartetele de corzi și în simfonii, ajungând până la sonata propriu-zisă, prin sonatele de început ale lui Beethoven. Cu toate acestea, sonatele în două și trei mișcări au continuat să fie scrise în perioada clasică: opus 102 a lui Beethoven conține o sonată în două mișcări în Do major și o sonată în trei mișcări în Re major.

Este dificil să se exagereze importanța sonatelor compuse de Beethoven, 32 de sonate pentru pian, la care se adaugă sonatele pentru violoncel și pian și cele pentru vioară și pian, alcătuind un volum imens de creație muzicală care, în timp, va fi considerat esențial pentru orice instrumentist.

▲ Joseph Haydn, unul dintre mentorii lui Beethoven.

▲ O imagine a unui spectacol de muzică de cameră de același tip cu cele care erau populare în perioada lui Beethoven.

Sonata în ştiinţă şi muzicologie

Cercetările în practica și înțelesul formei, stilului și structurii sonatei au reprezentat motivația pentru importante lucrări teoretice, aparținând, printre alții, lui Heinrich Schenker, Arnold Schoenberg și Charles Rosen; didactica muzicală a continuat să se bazeze pe înțelegerea și aplicarea regulilor formei sonatei așa cum cele aproximativ două secole de dezvoltare în practică și teorie au consfințit-o.

Dezvoltarea stilului clasic și a normelor de compoziție au constituit baza pentru o mare parte din teoria muzicală a secolelor al XIX-lea și al XX-lea. Ca principiu formal cuprinzător, sonatei i-a fost acordat același statut central precum fuga barocă; generații de compozitori, de instrumentiști și de public au fost ghidați de această înțelegere a sonatei, ca fiind un principiu de durată și dominant în muzica occidentală. Ideea de sonată a fost inițiată înainte ca termenul să obțină importanța pe care o are în prezent, paralel cu evoluția normelor în schimbare ale perioadei clasice. Motivele pentru aceste schimbări și modul în care acestea se raportează la sensul în desfășurare al unei noi ordini formale în muzică este un aspect asupra căruia se derulează cercetări. Anumiți factori comuni care au fost analizați se referă la schimbarea accentului de pe muzica vocală pe cea instrumentală, schimbările în practica interpretativă, inclusiv renunțarea la „continuo" și interpretarea tuturor mișcărilor unei lucrări în mod direct, fără repetiții „mecanice"; trecerea de la ideea conform căreia fiecare mișcare trebuie să exprime o emoție anume dominantă (Affekt) către o noțiune care să înglobeze teme și secțiuni contrastante într-un tot; trecerea de la modul polifonic de compoziție la modul omofonic; schimbări în gradul de disponibilitate al instrumentelor și noi dezvoltări tehnice ale instrumentelor; ieșirea din uz a organizării binare primare; dezvoltarea ritmurilor de dans și schimbări în ceea ce privește publicul și prezentarea.

Crucial pentru cele mai multe interpretări ale formei sonatei este ideea unui centru tonal; și, conform, Dicționarului Grove de muzică: „Principala formă a grupului care întruchipează principiul sonatei, cel mai important principiul în structura muzicală începând din perioada clasică până în secolul al XX-lea este acela că materialul enunțat inițial într-o cheie complementară este reiterat într-o cheie familiară."

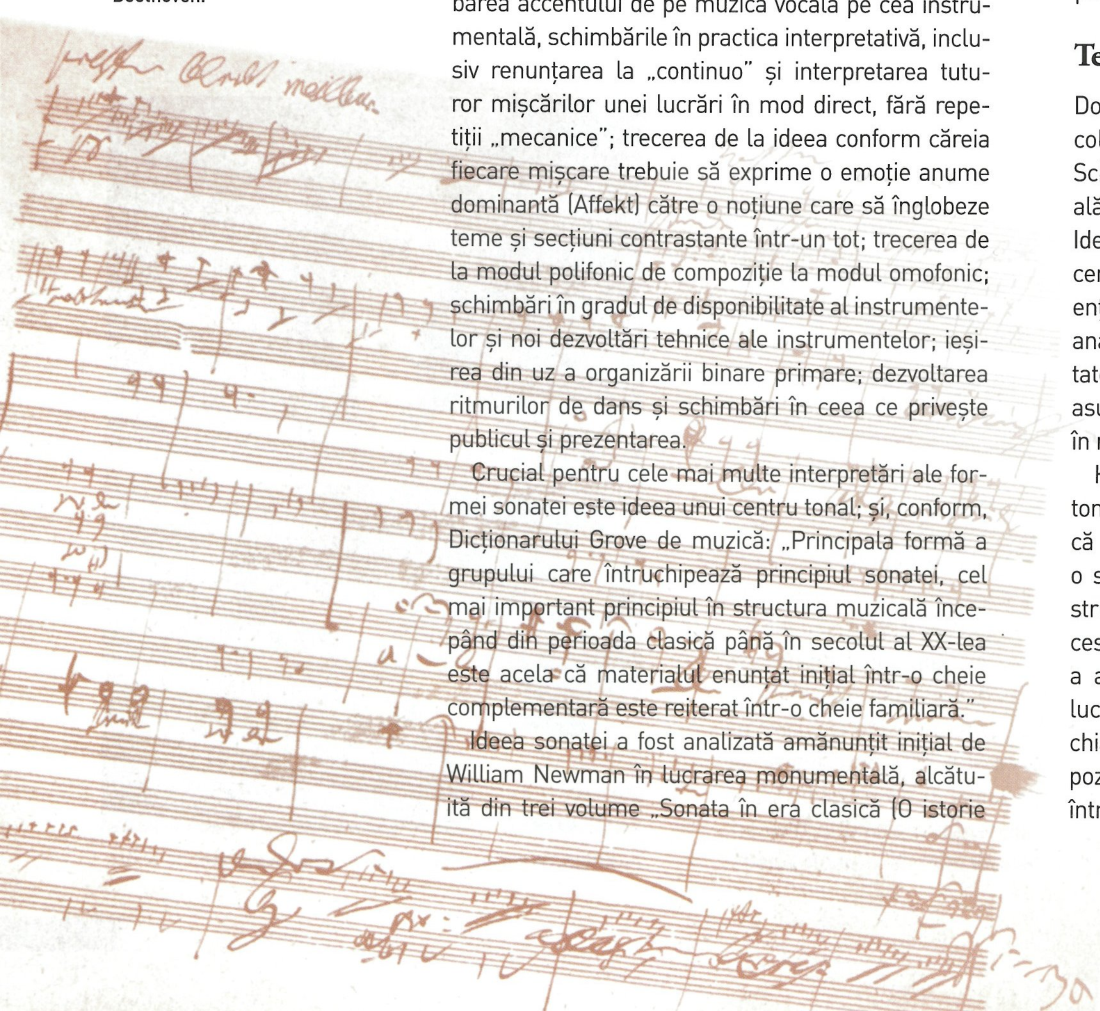
Ideea sonatei a fost analizată amănunțit inițial de William Newman în lucrarea monumentală, alcătuită din trei volume „Sonata în era clasică (O istorie a ideii sonatei)", începută în anii 1950 și publicată în ceea ce devenise o ediție standard alcătuită din trei volume în anul 1972. El menționează că, în conformitate cu cercetările sale, teoreticienii au prezentat întotdeauna „o recunoaștere obscură a formei sonatei, din era clasică până spre sfârșitul anilor 1830", punând un accent deosebit pe lucrarea din anul 1826 a lui Reicha, care descrie „forma binară complet dezvoltată", pentru fixarea relațiilor cheie, nota lui Czerny din anul 1837 în prefața la „Opus 600" și Adolf Bernhard Marx, care în anul 1845 a scris un tratat amănunțit cu privire la forma sonatei. Până în acest punct, argumentează Newman, definițiile existente erau imprecise, solicitând numai un caracter instrumental și un caracter contrastant al mișcărilor.

William Newman specifică, de asemenea, că aceste codificări reprezentau o replică la o percepție tot mai bine conturată conform căreia secolul al XVIII-lea a deținut o organizare formală a muzicii. Înaintea volumelor lui Reicha, Czerny sau Marx, existau referințe la „o formă obișnuită de sonată" și, în special, la organizarea primei mișcări a sonatelor și la lucrări asemănătoare. Newman s-a documentat și cu privire la evoluția analizei sonatei, demonstrând faptul că lucrările critice timpurii referitoare la sonate, cu câteva excepții remarcabile, tratau superficial detaliile structurale și tehnice. În schimb, multe lucrări importante aparținând sonatei ca gen sau în forma sonatei, nu au fost analizate comprehensiv din punctul de vedere al resurselor lor tematice și armonice până în secolul al XX-lea.

Teoria muzicală în secolul al XX-lea

Doi dintre cei mai imporanți teoreticieni ai muzicologiei europene, Heinrich Schenker și Arnold Schoenberg, au avut idei de o importanță crucială pentru analiza și înțelegerea generală a sonatei. Ideile lor au dat dovadă de rigurozitate și s-au concentrat în mod deosebit pe întreaga serie de influențe a materialelor tonale. Ambii au avansat teorii de analiză a lucrărilor, teorii care vor fi mai apoi adoptate de alți teoreticieni. Deși cei doi nu erau de acord asupra mai multor aspecte, ideile lor au fost utilizate în mod combinat.

Heinrich Schenker argumenta că există o melodie tonală primară și o configurație bas de bază. Susținea că atunci când acestea două sunt prezente există o structură de bază, iar sonata reprezenta această structură primată într-o întreagă lucrare cu un proces cunoscut drept întrerupere. Arnold Schoenberg a avansat teoria monotonalității, conform căreia o lucrare trebuie interpretată într-o singură cheie, chiar dacă mișcările sunt în diferite chei, iar compozitorul trebuie să dețină capacitatea de a raporta întreaga lucrarea la o singură triadă tonică.

▼ Un exemplu de partitură scrisă de mână de către Beethoven.

BEETHOVEN ȘI FEMEILE
NECUNOSCUTELE VIEȚII AFECTIVE

O iubire nemuritoare

Despre ce femeie să fi fost vorba în scrisoarea scrisă de Beethoven și adresată „iubirii nemuritoare"? În primul rând, se presupune că ar fi fost vorba de Antonie von Birkenstock Brentano, (Viena, 28 aprilie 1780 – 12 aprilie 1869, Frankfurt pe Main). Scrisul ei a fost identificat pe copia unui manuscris al unui ciclu de compoziții, „An die ferne Geliebte" („O iubire îndepărtată"), în care se menționează „Solicitată din partea mea, autorului, la data de 2 martie 1812".

Antonie, fiica lui Johann-Melchior von Birkenstock, s-a căsătorit în anul 1798 cu un bancher din Frankfurt, Franz Brentano, care era un bun prieten al lui Beethoven în perioada de scurtă ședere a familiei în Viena. Sora sa vitregă, Bettina von Arnim, născută Brentano, este cea care se pare că i-a prezentat-o pe Antonie marelui compozitor, în anul 1811.

Marea iubire a lui Beethoven?

Singura dovadă a „Iubirii nemuritoare" este o scrisoare tulburătoare pe care Beethoven a scris-o într-un răstimp de 3 zile de la stațiunea Tepliz din Boemia (datată probabil iulie 1812, deși anul nu este specificat), adresată unei femei al cărei nume nu este specificat și cu care se întâlnise în Praga sau Viena; conform scrisorii, Beethoven intenționa să o întâlnească într-un loc a cărui denumire avea inițiala „K", despre care mulți scriitori, printre care și Maynard Solomon, au presupus că ar fi Karlsbad. Stilul scrisorii sugerează existența unei relații de iubire de lungă durată. Printre rândurile acesteia, Beethoven aduce în discuție și discută posibilitatea, dar și impedimentele unei eventuale căsătorii:

„Bună dimineața (7iulie). Deși mă aflu încă în pat, gândurile mele zboară spre tine, iubirea mea nemuritoare, acum și pentru totdeauna cu bucurie, apoi cu tristețe, așteptând să aflu dacă soarta ne va auzi sau nu – nu mai pot trăi cu adevărat decât cu tine – Da, sunt nevoit să hoinăresc departe de tine pentru atât de mult timp până când voi putea zbura din nou în brațele tale, să mă simt ca acasă, să pot să-mi trimit sufletul învelit în tine către tărâmul spiritelor – Da, trebuie să fie foarte greu așa – Vei fi cu atât mai liniștită, cunoscând fidelitatea pe care ți-o port. Nimeni altcineva nu îmi poate stăpâni inima – niciodată - niciodată – o, Dumnezeule, de ce trebuie ca oamenii care se iubesc, să stea departe unul de celălalt? Și viața mea în V. este obidită – Dragostea ta mă face cel mai fericit și cel mai nefericit om, în același timp – La vârsta mea am nevoie de o viață așezată, liniștită – oare și tu îți dorești același lucru?"

După moartea lui Beethoven, în anul 1827, scrisoarea a fost găsită printre hârtiile sale, sugerând în mod clar faptul că fie nu a fost trimisă niciodată, fie odată trimisă i-a fost returnată de către destinatar. Argumentele, în prezent atenuate, în favoarea ideii că Antonie Brentano ar fi fost destinatara acestei scrisori pot fi puse pe seama motivelor expuse de o carte de o deosebită influență a elevului lui Beethoven, Maynard Solomon.

Solomon scrie:

„Trebuie să fi fost o femeie pe care Beethoven o cunoscuse foarte bine în Viena; de asemenea, trebuie că ea se afla în Praga în prima săptămână a lunii iulie a anului; de asemenea, trebuie că ea s-a aflat în stațiunea Karlsbad din Boemia în săptămânile următoare".

Nu trebuie omis faptul că Beethoven nu face nicio referire la Karlsbad în această scrisoare, ci utilizează doar inițiala „K", despre care un cercetător a afirmat, în mod greșit, că ar fi putut să se refere la Klosterneuburg, presupus ca fiind „cel mai apropiat oficiu poștal către domeniul contesei Anna-Marie Erdödy la Jedlersee". Ipoteza este însă absolut nefondată, deoarece se poate ajunge în Klosterneuburg doar dinspre Jedlesee prin Vienna și Kahlenbergerdorf (nu exista niciun pod peste Dunăre între Korneuburg și Klosterneuburg), următorul oficiu poștal către Jedlesee era, desigur, așa-numitul „Hauptmaut" în Leopoldstadt, Viena.

Totuși, în anul 2001, Klaus Martin Kopitz plublică o serie de contra-argumente care atestă faptul că

▲ Therese de Brunsvick, una dintre multele femei pe care le-a iubit Beethoven.

Antonie nu avea cum să fie "iubirea nemuritoare". Antonie era o femeie căsătorită, fericită, mamă, iar șederea sa scurtă în Praga, în luna iulie a anului 1812 (mai scurtă de o zi) avusese ca scop căutarea unui educator pentru fiul său de 11 ani, Georg: ajunsese în Praga la data de 3 iulie împreună cu soțul său, fiica de 5 ani, Fanny și o servitoare, plecând împreună înspre Karlsbad la ora 6 în dimineața următoare. Cum să fi avut ea timp pentru o întâlnire cu Beethoven?

În anul 2002, „Beethoven Journal", a publicat un document care atesta faptul că iubirea nemuritoare era, de fapt, cumnata Antoniei, Bettina Brentano. Bettina publicase trei scrisori pe care pretinsese că le-a primit de la Beethoven. Una dintre ele a fost găsită și este identică cu cea care a fost publicată. În scrisoarea găsită, Beethoven spune că a primit deja două scrisori de la ea și o imploră să îi mai scrie din nou, „curând și în repetate rânduri". Beethoven a spus că purtase una dintre scrisorile ei toată vara cu el și acest lucru l-a făcut „deseori extrem de fericit". În încheiere, i s-a adresat acesteia cu formula intimă „du-form" pe care, din câte se cunoaște, nu o utilizase niciodată în nicio scrisoare către o altă femeie, cu excepția celei adresate iubirii nemuritoare.

Mari suflete care au fost vrăjite de muzică

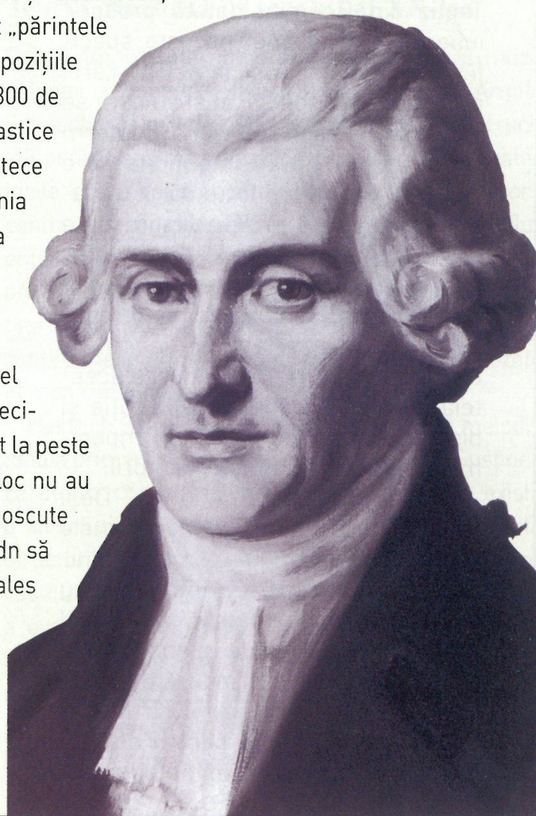
Beethoven lăsa o impresie deosebită asupra oamenilor care îl vedeau. Părea a fi mai degrabă un bărbat pătimaş de care era dificil să te apropii. În realitate însă îi plăceau glumele, având şi o faţetă sociabilă şi cu un bun simţ al umorului. Viaţa sa se va intersecta cu vieţile altor oameni şi se vor influenţa reciproc.

Profesorul din copilărie al geniului muzical Ludwig van Beethoven

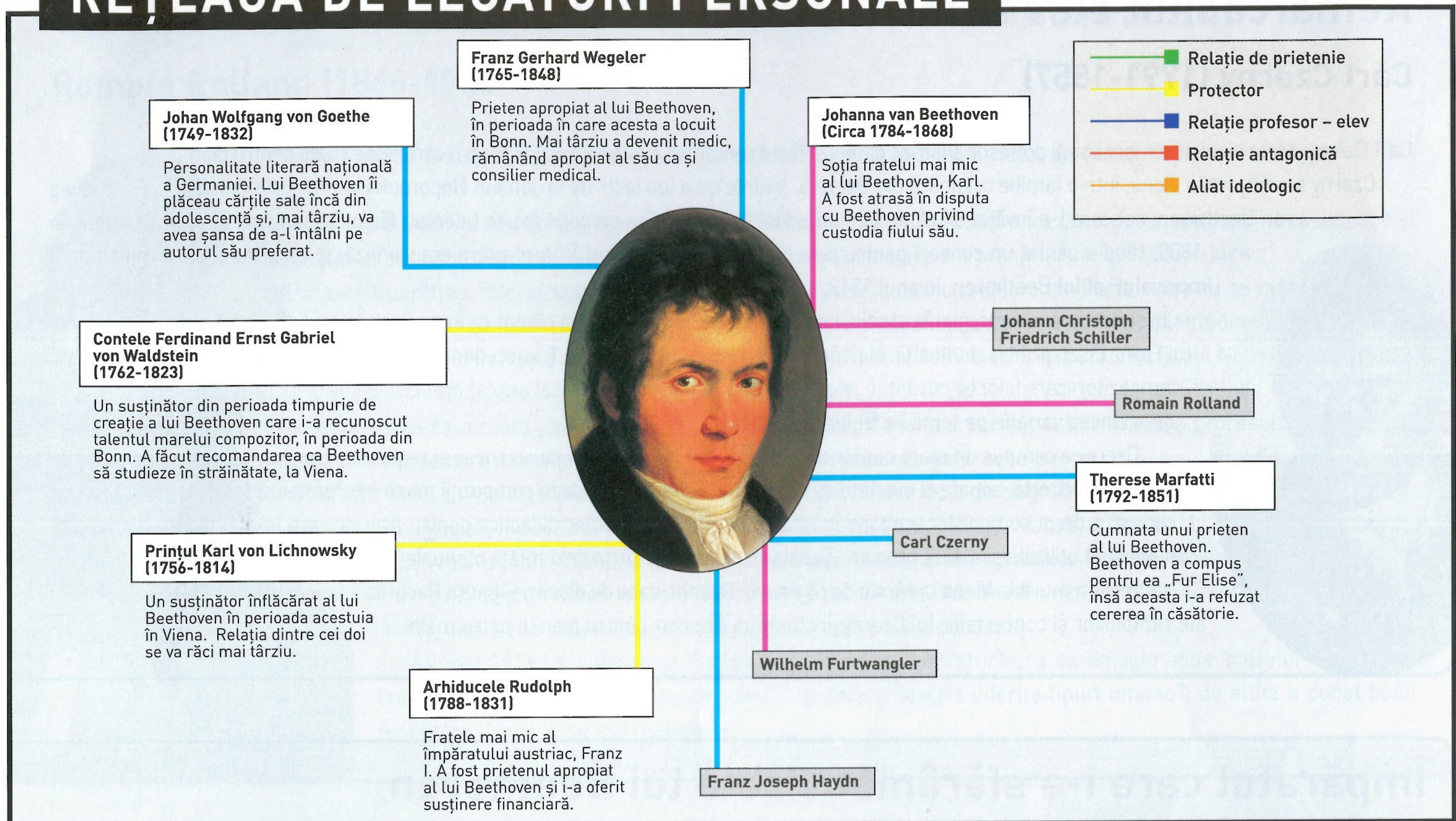
Franz Joseph Haydn (1732-1809)

Haydn s-a născut într-o familie de credincioși catolici, la Rohrau, Austria, la data de 1 aprilie 1732. În copilărie a cântat în corul bisericii, demonstrând o pasiune deosebită pentru muzică. Mai târziu a studiat muzica sub influența lui Emanuel Bach, a lui Dittersdorf și a lui Porpora, care sunt considerați profesorii săi principali, deși meritele pentru realizările sale remarcabile trebuie puse mai degrabă pe seama stilului său autodidact.

Despre Haydn în calitatea sa de compozitor se va vorbi întotdeauna cu profundă considerație. A fost fondatorul școlii vieneze de compoziție. Cariera sa a început în perioada în care convențiile acceptate privind contrapunctul fuseseră abandonate. Muzicienii din vremea lui Haydn erau caracterizați de setea pentru o mai mare libertate a stilului și o mai mare extindere a concepției; ținând cont de tendințele în dezvoltare, a întemeiat o școală de compoziție care va deveni atât de populară, prin contribuțiile lui Mozart și Beethoven, încât istoria o consideră ca fiind punctul de pornire în compoziția modernă. A fost considerat „părintele instrumentației", „inventatorul simfoniei", „creatorul muzicii de cameră moderne". Compozițiile sale muzicale includ 125 de simfonii, 31 de concerte, 77 de cvartete, 30 de trio-uri și peste 300 de compoziții pentru diverse instrumente și orchestră. Contribuțiile sale aduse muzicii eclesiastice cuprind 14 mese, 1 Stabat Mater, 2 Te Deum-uri și 34 de compoziții pentru liturghii și cântece bisericești. Mesele lui Hayden s-au bucurat de o popularitate deosebită, în special în Germania și au multe trăsături care le recomandă, însă reforma muzicii bisericești instituite de Papa Pius al X-lea le-au exclus din utilizarea serviciilor de liturghie, în anumite cazuri datorită modificărilor și repetițiilor efectuate în text și în alte cazuri datorită trăsăturilor de operă ale muzicii; în acest sens, lui Mendelssohn i se atribuie stilul „scandalos". În domeniul compozițiilor vocale, Haydn a avut un succes răsunător; solo-urile sale nu sunt la același nivel cu alte lucrări, dar compozițiile în trei și patru părți s-au bucurat, în general, de aceeași apreciere deosebită. Nu se poate spune că a obținut succese remarcabile cu opera. Deși a contribuit la peste douăzeci de compoziții din repertoriul de operă, niciuna dintre acestea, și nici toate la un loc nu au lăsat impresia pe care oamenii o simt în general la ascultarea oratoriilor sale. Cele mai cunoscute opere ale sale sunt „Alcide e Galatea" și „Orfeu". Lucrările care au făcut ca numele lui Haydn să devină nemuritor sunt oratoriile, nu neapărat datorită valorii muzicale a acestora, dar mai ales datorită succesului la public. Salmon i-a sugerat lui Haydn să compună „Creația", ca un efort de încununare a carierei sale. Acest oratoriu a fost primit cu foarte mult entuziasm în Viena, Londra, Paris și cu un sfert de secol în urmă încă împărțea popularitatea cu capodoperele lui Händel. Alte oratorii binecunoscute ale lui Haydn sunt „Anotimpurile", „Utimele șapte cuvinte ale lui Hristos", „Întoarcerea lui Tobias".

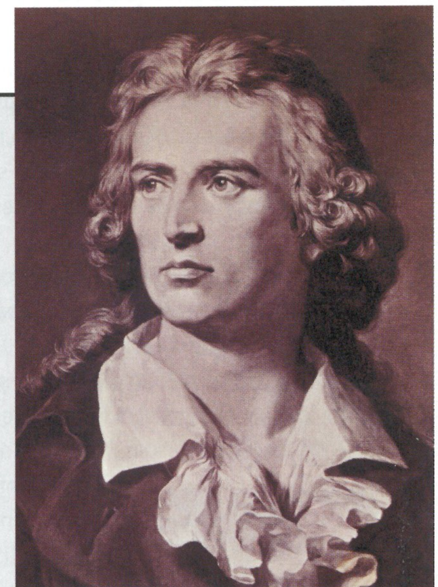
REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Inspirația filozofică

Johann Christian Friedrich von Schiller (1759-1805)

Johann Christoph Friedrich von Schiller a fost poet, filozof, istoric și dramaturg german. Pe Schiller l-a legat o prietenie specială de de faimosul și influentul Johann Wolfgang Goethe, cu care a dezbătut subiecte privind estetica, încurajându-l pe Goethe să își finalizeze operele pe care le lăsase la nivel de schiță; acest lucru a dat naștere unei perioade cunoscute drept „clasicismul Weimer". De asemenea, au colaborat și la lucrarea „Xeniile", o colecție de poeme scurte de o satiră dură, în care atât Schiller, cât și Goethe atacau dur acele persoane pe care le considerau potrivnice programului lor estetic.

Schiller s-a născut în Marbach, Württemberg (localitate situată pe râul Neckar în sud-vestul Germaniei, la nord de Stuttgart, regiunea Suabia), ca singurul fiu printre alte zece surori al unui medic militar, Johann Kaspar Schiller și al Elisabetei Dorothea Kodweiß. La data de 22 februrie 1790, s-a căsătorit cu Charlotte von Lengefeld (1766-1826). Între anii 1793 și 1804 s-au născut patru copii, fiii Karl și Ernst și fiicele, Luise și Emilie. Nepotul lui Emilie, baronul Alexander de Gleichen-Rußwurm, decedat in 1947 în Baden-Baden, Germania, a fost ultimul descedent al lui Schiller.

În perioada adolescenței (la Karlsschule), Schiller i-a citit pe Rousseau și pe Goethe și a discutat despre idealurile clasice cu colegii săi. La școală a scris prima sa piesă, „Die Räuber" („Hoții"). Critica îndreptată împotriva corupției sociale și afirmarea idealurilor republicane pro-revoluționare au uimit publicul și l-au făcut celebru pe Schiller. Mai târziu, Schiller va deveni membru de onoare al Republicii Franceze, datorită acestei piese.

Schiller a scris multe opere filozofice despre etică și estetică. A sintetizat ideile lui Immanuel Kant cu cele ale lui Karl Leonhard Reinhold. Opera sa filosofică s-a concentrat în mod special asupra problemei libertății umane, o preocupare care l-a ghidat și în cercetările sale istorice, precum Războiul de Treizeci de Ani și Revolta din Țările de Jos; mai apoi, și-a găsit drumul și în dramă (trilogia „Wallenstein" prezintă Războiul de Treizeci de Ani în timp ce „Don Carlos" pe cel din Țările de Jos împotriva Spaniei). Schiller a scris două eseuri importante legate de problema Sublimului („das Erhabene"), intitulate „Vom Erhabenen" și „Über das Erhabene"; aceste eseuri scot în evidență un aspect al libertății umane, și anume acela de abilitate de a sfida instinctele primare ale unui individ, precum instinctul de conservare, ca și în cazul unei persoane care este în stare să moară pentru o idee frumoasă.

Remarcabilul elev al maestrului muzicii

Carl Czerny (1791-1857)

Carl Czerny a fost pianist, compozitor și profesor austriac care s-a făcut remarcat în istoria muzicii pentru cărțiile de studii pentru pian.

Czerny s-a născut la Viena, într-o familie originară din Boemia. Înainte de a lua lecții de la Johann Nepomuk Hummel, Antonio Salieri și Ludwig van Beethoven, cel care l-a învățat să cânte la pian a fost tatăl său. Era un copil foarte talentat, făcându-și prima apariție în public în anul 1800, când a cântat un concert pentru pian de Mozart. Mai târziu, a oferit premiera vieneză a Concertului pentru pian nr. 5 „Imperialul" al lui Beethoven, în anul 1812.

În scurt timp s-a refugiat în studiu, iar la vârsta de 15 ani era deja căutat ca instructor. În cele din urmă, a fost profesorul lui Franz Liszt, printre mulți alții. Mai târziu, Liszt i-a dedicat Studiile Transcedentale lui Czerny, fiind astfel unul dintre primii compozitori care folosea cuvântul „studiu" în titlu. De asemenea, Liszt a colaborat cu Czerny la lucrarea „Hexaméron" (cea de-a cincea variație pe tema lui Bellini îi aparține).

Czerny a compus un mare număr de lucrări (până la op. 861), inclusiv mese și requiemuri, precum și un mare număr de simfonii, concerte, sonate și cvartete de coarde. Niciuna dintre aceste compoziții nu se interpretează foarte des astăzi, fiind cunoscut drept compozitor aproape în totalitate datorită lucrărilor didactice pentru pian pe care le-a elaborat, dintre care multe sunt utilizate și astăzi, precum „Școala virtuozilor" și „Arta dexterității manuale".

Czerny a murit la Viena la vârsta de 66 de ani. Recent, casa de discuri Signum Records a lansat trei CD-uri cu înregistrări ale simfoniilor și concertelor lui Czerny, inclusiv un Concert pentru pian la patru mâini.

Împăratul care i-a sfărâmat visele lui Beethoven

Napoleon Bonaparte (1769-1821)

Napoleon Bonaparte a fost conducătorul efectiv al Franței începând cu anul 1799 și împărat al Franței, sub numele de Napoleon I, din 18 mai 1804 până în 6 aprilie 1814; a cucerit și a condus o mare parte a Europei centrale și occidentale. A fost primul conducător din dinastia Bonaparte. De asemenea, Napoleon a fost unul dintre așa-numiții membrii ai „monarhiilor luminate".

A implementat mai multe reforme în sistemul educațional, juridic, financiar și administrativ. Setul său de legi civile, Codul Napoleon sau Codul Civil, este important și în ziua de astăzi în multe țări. În mare parte, Codul reprezintă lucrarea lui Jean Jacques Régis de Cambacérès, care a deținut poziția de Consul Secund (în perioada 1799-1804).

La data de 2 decembrie 1804, Napoleon s-a autoproclamat împărat. Câteva luni mai târziu, la 26 mai 1805, a fost încoronat rege al Italiei.

Un plan pus la cale de francezi și de spanioli de a distruge flota engleză a eșuat dramatic în bătălia de la Trafalgar (21 octombrie 1805), englezii obținând din acel moment control asupra mării.

În anul 1805, Cea de-a treia coaliție împotriva lui Napoleon se formase deja în Europa; Napoleon a atacat și a obținut o victorie majoră în fața Austriei și a Rusiei, iar în anul următor, a îngenuncheat Prusia în bătălia de la Jena-Auerstedt. În consecință, Napoleon a devenit conducătorul de facto al Germaniei. Napoleon a trecut în marș prin Polonia și apoi a semnat un tratat cu țarul Rusiei, Alexandru I, împărțind Europa între cele două puteri. În partea franceză a Poloniei a înființat ducatul Varșoviei, cu un conducător saxon. Apoi, la data de 17 mai 1809, Napoleon a ordonat anexarea Statelor Papale la Imperiul Francez.

În anul 1814, Anglia, Rusia, Prusia și Austria au constituit o alianță împotriva lui Napoleon. Aliații au cerut predare necondiționată și Napoleon a abdicat la data de 11 aprilie. Prin Tratatul de la Fontainebleau, Napoleon a fost exilat pe Elba, o mică insulă în Marea Medierană.

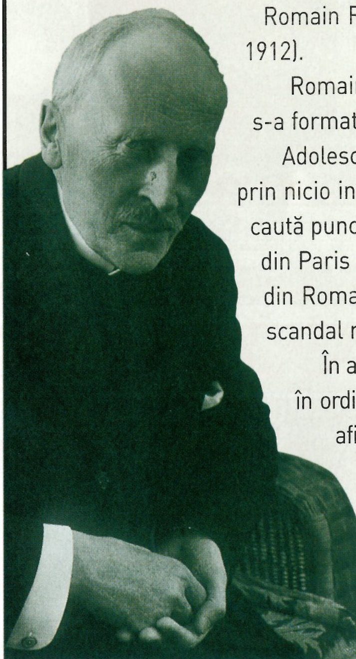
Înfrângerea finală a lui Napoleon a avut loc în data de 18 iunie 1815, în bătălia de la Waterloo, pe teritoriul Belgiei de astăzi, în fața armatei conduse de Arthur Wellesley, primul duce de Wellington și de Gebhard Leberecht von Blücher. În largul portului Rochefort, Napoleon s-a predat oficial, în timp ce se afla pe nava HMS Bellerophon, la 15 iulie 1815.

A fost întemnițat și apoi exilat de către englezi pe insula Sfânta Elena (situată în sudul Atlanticului, în largul coastelor Africii). În acest loc, alături de un grup restrâns de susținători, își va dicta memoriile și îi va critica pe cei care l-au învins. În ultima jumătate a lunii aprilie a anului 1821, și-a scris testamentul și câteva codicile (un total de 40 de pagini). Ultimele sale cuvinte au fost: „Franța, armata, Joséphine".

Beethoven a compus Simfonia a treia în onoarea împăratului Napoleon, față de care compozitorul avea un respect profund. Totuși, ulterior, având o gândire liberală, Beethoven a considerat că Europa trebuie eliberată de regimurile imperiale. Astfel, în ochii marelui compozitor, Napoleon a rămas doar un om avid de putere.

Scriitorul care a întocmit o biografie a lui Beethoven

Romain Rolland (1866-1944)

Romain Rolland a fost scriitorul și dramaturgul francez, cunoscut pentru ciclul de romane „Jean-Christophe" (1904-1912).

Romain Rolland s-a născut la 29 ianuarie 1866 la Clamecy într-o familie franceză cu puternice tradiții republicane și s-a format în perioada de răsunătoare scandaluri politice și financiare din preajma anului 1880.

Adolescentul retras, interiorizat va absolvi în anul 1884, liceul Ludovic cel Mare din Paris, unde nu se va face remarcat prin nicio inițiativă menită să dezvăluie caracterul său puternic și idealist. Izolat în mediul de platitudine și meschinărie, caută puncte de sprijin în învățătură dar și în viața de zi cu zi. În anul 1889 înscris la cursurile Școlii Normale Superioare din Paris unde va studia filosofia va renunța la studii, dar puțin mai târziu va deveni bursier al Școlii de Arte Frumoase din Roma. La fel ca o mare parte a intelectualității franceze, Rolland a participat la revizuirea procesului Dreyfus, un scandal răsunător care dezvăluia chipul justiției și armatei franceze de la acea vreme.

În anul 1903, cu lucrarea „Viața lui Beethoven", Rolland a inițiat u ciclu de biografii ale unor „oameni iluștri". Au urmat, în ordine cronologică, Michelangelo (1905), Häendel (1910) sau Tolstoi (1911), Mahatma Gandhi (1923).Despre Beethoven, afirma că a reprezentat „marea voce liberă, singura voce poate, pe vremea aceea, a gândirii omenești..."

A rostit condamnarea războiului prin seria de articole „Au-dessus de la mêlée" (Deasupra învălmășelii) (1915), fără să se lase intimidat de calomniile care l-au împroșcat.

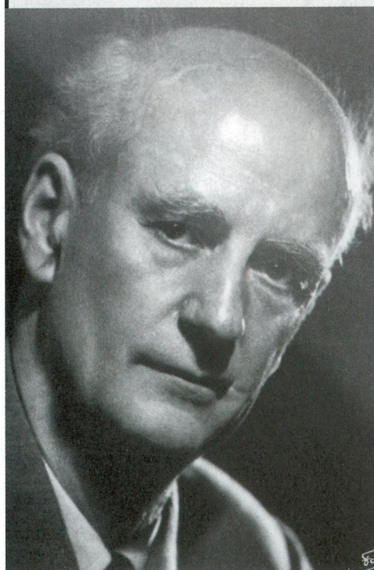
În anul 1916 i s-a decernat Premiul Nobel pentru Literatură „ca un omagiu adus înaltului idealism al creației lui literare și dragostei de adevăr cu care a descris diferite tipuri umane"; de altfel a donat banii respectivi Crucii Roșii Internaționale.

Marele dirijor care l-a adorat pe Beethoven

Wilhelm Furtwängler (1886-1954)

Furtwängler este renumit pentru dirijarea lucrărilor de Beethoven, Brahms, Bruckner și Wagner. De asemenea, a mai dirijat și compoziții aparținând muzicii moderne, lucrări precum Concertul pentru orchestră al lui Béla Bartók.

Relația lui Furtwängler cu Adolf Hitler și atitudinea față de Partidul Nazist au ocazionat diverse controverse. Când naziștii au ajuns la putere, în anul 1933, Furtwängler s-a arătat extrem de critic față de aceștia. În anul 1934, i-a fost interzis să dirijeze premiera operei lui Paul Hindemith, „Mathis der Maler"; în semn de protest, Furtwängler a demisionat din postul său de la Opera din Berlin. În anul 1936, fiind din ce în ce mai nemulțumit de regim, dădea senzația că ar putea să calce pe urmele lui Erich Kleiber în exil, când i-a fost oferit postul de dirijor principal la Orchestra Filarmonicii din New York, unde urma să îl înlocuiască pe Arturo Toscanini. Biograful lui Toscanini, Harvey Sachs scrie că însuși Toscanini l-a recomandat pe Furtwängler pentru acest post, acesta fiind unul dintre puținele momente în care Toscanini și-a exprimat admirația pentru un dirjor. Exista așadar orice posibilitate ca Furtwängler să accepte postul, însă un raport al redacției din Berlin al Associated Press (probabil redactat în urma unui ordin secret al lui Hermann Göring), îl informa că este acreditat să își reia postul la Opera din Berlin.

Cu toate acestea, Furtwängler nu a devenit niciodată membru al Partidului Nazist și nici nu le-a aprobat acțiunile, asemeni compozitorului Richard Strauss.

Furtwängler avea o tehnică de dirijat unică. Considera muzica simfonică o adevărată creație a naturii care nu poate fi împlinită subiectiv decât prin sunet. De aceea, compozitori precum Beethoven, Brahms și Bruckner erau centrali în reportoriul lui Furtwängler. Gesturile sale aveau prea puține în comun cu ritmurile muzicii, în timp ce mișcările sale fizice erau descrise de către un membru al orchestrei ca cele ale „unei marionete". În general, Furtwängler își ținea baghera aproape de corp, iar stânga era întinsă larg, conferind orchestei expresia unei fraze. Interpretarea operelelor lui Beethoven, Bruckner și Wagner, efectuată de către Furtwängler reprezintă un punct de referință important în prezent.

Celebrul dirijor Sergiu Celibidache a fost elevul lui Furtwängler.

Beethoven şi simfoniile

Pentru mulţi, cuvântul „simfonie" este sinonim cu lucrările lui Ludwig van Beethoven. Dar ce indică în mod precis acest cuvânt? Oamenii îl folosesc des, dar ce este o „simfonie", în adevăratul sens al cuvântului? Beethoven şi-a petrecut o mare parte din carieră, cizelând forma simfoniei. Să explorăm această formă de compoziţie muzicală care continuă să se bucure de succes şi astăzi şi care reprezintă moştenirea lăsată de cariera lui Beethoven.

Simfonia este o compoziţie muzicală, deseori de mari dimensiuni şi destinată interpretării de către o orchestră. Simfonia nu implică o formă anume. Deşi multe simfonii sunt lucrări tonale în patru mişcări, prima dintre acestea în forma de sonată şi, deseori, sunt descrise de teoreticienii din acest domeniu ca având structura unei simfonii „clasice", chiar şi în cazul anumitor simfonii ale unor maeştri sacri ai acestei forme, Joseph Haydn, Wolfgang Amadeus Mozart şi Ludwig van Beethoven nu se conformează acestui model.

Istoricul termenului

TERMENUL „SIMFONIE" DERIVĂ din grecescul Συμφωνία, care înseamnă „cosonanță". Isidore din Sevilia a fost primul care a folosit cuvântul latinesc „symphonia" pentru a denumi un instrument de percuție cu două capete. În Franța evului mediu dezvoltat și târziu (1155-1377), „symphonie" era numele unei flașnete (organistrum). În Anglia evului mediu târziu, termenul „symphony" era utilizat în ambele sensuri, în timp ce începând cu secolul al XVI-lea a fost egalat cu țambalul. În Germania, „symphonie" era un termen generic pentru spinetă și clavecin, din cea de-a jumătate a secolului al XVI-lea până în secolul al XVIII-lea. Purtând sensul de „cuvinte împreunate", termenul apare și în titlurile anumitor lucrări ale unor compozitori din secolele al XVI-lea și al XVII-lea, inclusiv Giovanni Gabrieli („Sacrae symphoniae") și Heinrich Schütz („Symphoniae sacrae").

Compozițiile muzicale care, din secolul al XVII-lea și pe întreg parcursul perioadei baroce, sunt denumite tot mai frecvent „simfonii" (în italiană: „sinfonia") fac parte, de obicei dintr-o operă mai mare și pot fi piese instrumentale utilizate în opere, sonate și concerte. „Sinfonia" sau uvertura italiană se caracteriza, în secolul al XVIII-lea, printr-o structură standard compusă din trei mișcări contrastante: rapid-lent-rapid. Este forma considerată ca fiind predecesoarea simfoniei orchestrale. Termenii „uvertură", „simfonie" și „sinfonia" sunt acceptați, în general, ca fiind intreșanjabili pentru o bună perioadă a secolului al XVIII-lea.

Un alt precursor al simfoniei este considerat „ripieno concerto" (grup mare de instrumente) — o formă relativ neexplorată, asemănătoare unui concert pentru coarde și bas, dar fără instrumente solo. Cel mai cunoscut compozitor al acestei forme este Giuseppe Torelli (șase concerte, opus 5, 1698). Și Antonio Vivaldi a compus lucrări de acest tip. Poate cel mai cunoscut „ripieno concerto" este Concertul Brandenburg nr. 3 al lui Johann Sebastian Bach.

▲ Franz Schubert era un admirator al lui Beethoven.

Simfoniile secolului al XVIII-lea

Simfoniile timpurii au în comun cu uverturile și cu „ripieno concerto" existența celor trei mișcări, rapid-lent-rapid. Totuși, spre deosebire de „ripieno concerto" care utilizează forma riturnelei (scurt refren, interludiu instrumental) a concertului, cel puțin prima mișcare a acestor simfonii este în formă binară. Simfoniile se deosebesc de uverturile italiene prin aceea că sunt compuse pentru a fi desfășurate independent în concerte și nu de a introduce și activitate de scenă — deși o compoziție scrisă inițial ca uvertură este utilizată mai apoi ca simfonie și vice versa. Cea mai mare parte a acestor simfonii timpurii sunt în cheie majoră.

În această perioadă, fie că erau scrise pentru un concert, operă sau biserică, simfoniile nu erau considerate lucrări majore într-un program: deseori ele erau împărțile între diferite alte lucrări sau extrase din suite și uverturi. Dominantă era

„Ich werde im Himmel hören!" („Voi auzi în Ceruri!")

muzica vocală, iar simfoniile conțineau preludii, interludii și postludii. La acea vreme, cele mai multe simfonii erau relativ scurte, având o durată între 10 și 20 de minute.

Stilul italian al simfoniei, utilizat deseori ca uvertură și inter-acte în cadrul teatrului de operă a devenit o formă standard compusă din trei mișcări: o mișcare rapidă, allegro; o mișcare lentă; și apoi o altă mișcare rapidă. Primele simfonii ale lui Mozart sunt compuse după această schemă. Forma timpurie în trei mișcări va fi, în cele din urmă, înlocuită de o structură compusă din patru mișcări care, astfel, a devenit dominantă spre sfârșitul secolului al XVIII-lea și cea mai mare parte a secolului al XIX-lea. Această structură simfonică a fost influențată de practica germană și va fi asociată cu stilul clasic al lui Haydn și al lui Mozart. Schimbările importate au fost adăugarea unei mișcări de dans și schimbarea în caracterul primei mișcări, devenind „prima între egali".

O ceremonie comemorativă, organizată în anul 1962 la teatrul în care Beethoven a trăit, în Viena.

Forma obişnuită în patru mişcări se va modifica, astfel:

Scurtă introducere, formă binară sau ceea ce avea să devină forma sonatei Partea a doua, lentă Menuetul (partea a treia) are două triouri în metrul ternar (în trei timpi) Finalul, uneori în metrul sonatei, are tempo rapid și formă de rondo sau sonată-rondă.

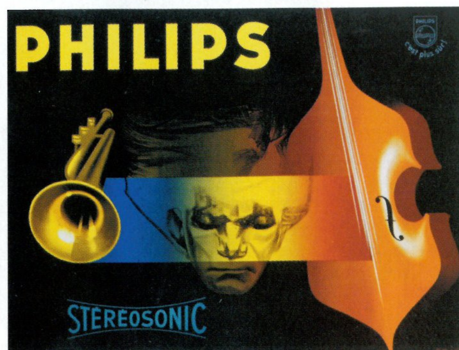
Existau diverse variații ale acestei structuri, de exemplu în ordinea mișcărilor de mijloc sau în adăugarea unei introduceri lente la prima mișcare. Prima simfonie cunoscută care a introdus menuetul ca cea de-a treia mișcare este o lucrare în Re major din anul 1740 a lui Georg Matthias Monn; primul compozitor care a introdus în mod clar un menuet ca parte a celei de-a patra mișcări a fost Johann Stamitz.

Cele mai cunoscute simfonii timpurii au fost compuse în Viena și Mannheim. Printre reprezentanții acestei forme în Viena se numără Georg Christoph Wagenseil, Wenzel Raimund Birck și Georg Monn, în timp ce școala Mannheim îl are ca reprezentant pe Johann Stamitz. Cu toate acestea, se compuneau simfonii în întreaga Europă, exemple în acest sens fiind Giovanni Battista Sammartini, Andrea Luchesi și Antonio Brioschi din Italia, Carl Philipp Emanuel Bach din nordul Germaniei, Leopold Mozart din Salzburg, François-Joseph Gossec din Paris și Johann Christian Bach și Karl Friedrich Abel din Londra.

◂ Johannes Brahms a fost compozitor german, autor a patru simfonii.

▾ Un afiș din anii '60 al casei de înregistrări Philips care îl utilizează pe Beethoven ca motiv.

Alți compozitori vienezi remarcabili de mai târziu au fost Johann Baptist Vanhal, Karl Ditters von Dittersdorf și Leopold Hoffmann. Cei mai importanți compozitori de simfonii de la sfârșitul secolului al XVIII-lea sunt Joseph Haydn, care a scris cel puțin 108 simfonii în decursul a 36 de ani și Wolfgang Amadeus Mozart care a scris 56 de simfonii în 24 de ani.

Simfonia în secolul al XIX-lea

Odată cu dezvoltarea orchestrelor profesioniste, simfonia a obținut un rol mult mai importat în concert, în perioada 1790 și 1820. Primul Concert al Academiei, susținut de Ludwig van Beethoven anunța ca atracție a programului „Hristos pe Muntele Măslinilor" și nu cele două simfonii ale sale și un concert pentru pian.

Beethoven a dezvoltat în mod spectaculos simfonia. Simfonia a III-a, „Eroica" are o desfășurare și o amplitudine emoțională care o diferențiază de restul lucrărilor timpurii. Simfonia a IX-a a făcut un pas fără precedent, și anume includerea unor părți cu soliști vocali și cor în ultima mișcare, transformând-o într-o simfonie corală. Hector Berlioz, creatorul termenului „simfonie corală" și-a construit acest concept în simfonia dramatică „Romeo și Julieta", explicându-și intenția într-o introducere de cinci paragrafe la lucrare. Beethoven și Franz Schubert au înlocuit menuetul rafinat cu un scherzo mai vivace. În Simfonia Pastorala, o lucrare programatică, compozitorul a introdus o secțiune „furtună" înaintea mișcării finale; Simfonia Fantastica a lui Berlioz, de asemenea o lucrare programatică, are atât un marș, cât și un vals, și cinci mișcări, în loc de cele patru obișnuite.

Simfoniile lui Robert Schumann și Felix Mendelssohn-Bartholdy, compozitori germani, au adus un plus de valoare vocabularului muzicii romantice. Anumiți compozitori au scris simfonii cu caracter explicit programatic, precum Hector Berlioz și maghiarul Franz Liszt. Johannes Brahms, care i-a luat ca punct de pornire pe Schumann și Mendelssohn, au compus simfonii cu niveluri foarte înalte de unități structurale; alți compozitori importanți de simfonii ai secolului al XIX-lea au fost Anton Bruckner, Antonín Dvořák și Piotr Ilici Ceaikovski.

Pe la sfârșitul secolului al XIX-lea, anumiți organiști francezi și-au denumit unele dintre propriile compoziții „simfonii": instrumentele lor (multe

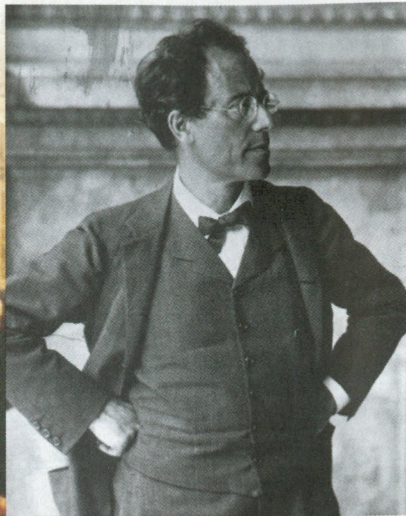

În 1990, cădea Zidul Berlinului. Pe tot parcursul acestor evenimente s-a intonat Simfonia a IX-a. Consiliul Europei a fost cel care a decis, în 1972, ca „Oda bucuriei" (ultima parte a Simfoniei a IX-a) să devina imnul său, iar în 1985, Statele Membre UE l-au adoptat ca imn oficial al Uniunii Europene.

Herbert von Karajan a fost un dirijor austriac care a dirijat deseori simfoniile lui Beethoven.

◂ Gustav Mahler a compus mai multe simfonii și este cunoscut pentru rezultatele sale prolifice în calitate de compozitor.

construite de către Aristide Cavaillé-Coll) au permis o abordare orchestrală. Simfoniile orchestrale ale lui Charles-Marie Widor și Louis Vierne sunt auzite mai rar decât simfoniile organice.

Simfonia secolului al XX-lea

La începutul secolului al XX-lea, Gustav Mahler a scris simfonii de lungă durată, cea de-a opta fiind denumită „Simfonia celor o mie" datorită forțelor necesare pentru a o interpreta. Secolul al XX-lea se caracterizează printr-o diversificare în stil și conținut a simfoniilor. Unii compozitori, precum Serghei Rachmaninoff și Carl Nielsen au continuat să scrie în forma tradițională cu patru mișcări, în timp ce alți compozitori au adoptat abordări diferite: ultima simfonie a lui Jean Sibelius, Simfonia nr. 7, este alcătuită dintr-o singură mișcare.

Au rămas, desigur, anumite tendințe: în general, simfoniile și-au păstrat caracterul de lucrări orchestrale. Simfoniile cu părți vocale sau părți pentru instrumente solo au reprezentat mai degrabă excepții. Pentru ca o lucrare să poate fi numită simfonie este nevoie încă de un anumit grad de sofisticare și de seriozitate a scopului. Cuvântul „sinfonietta" a intrat în uz pentru a desemna o lucrare mai „ușoară" decât o simfonie („Sinfonietta" lui Leoš Janáček este unul dintre cele mai bune exemple).

Secolul al XX-lea a cunoscut o creștere a numărului de lucrări care puteau fi încadrate rezonabil la categoria simfonii, dar cărora compozitorul le-a oferit o altă denumire. De exemplu, Concertul pentru orchestră al lui Béla Bartók și „Das Lied von der Erde" al lui Mahler sunt, uneori, analizate drept simfonii.

Compozitorii au continuat să scrie lucrări pe care le denumeau simfonii, deși ceea ce definește exact o simfonie nu este stabilit cu exactitate. Lucrările ca cele semnate de Witold Lutosławski, Olivier Messiaen, Luciano Berio, Glenn Branca și Philip Glass denotă un scop artistic care nu vizează neapărat conformitatea cu o anumită tradiție simfonică.

▾ Scenă din filmul „Immortal Beloved" („Iubire nemuritoare"), un film biografic despre Beethoven.

◂ Johann Sebastian Bach, maestrul perioadei baroce și unul dintre cei mai mari compozitori din toate timpurile. Muzica barocă se diferenția de simfoniile din perioada clasică.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

BEETHOVEN

ISSN 1791-0765

9 771791 076000 50

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

51

SOICHIRO HONDA

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Soichiro Honda

Numărul 51

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ
EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL
EDITOR: Petros Kapnistos
MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou
MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas
ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena
MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos
PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa
COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou
MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza
MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis
COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY
TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.
DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

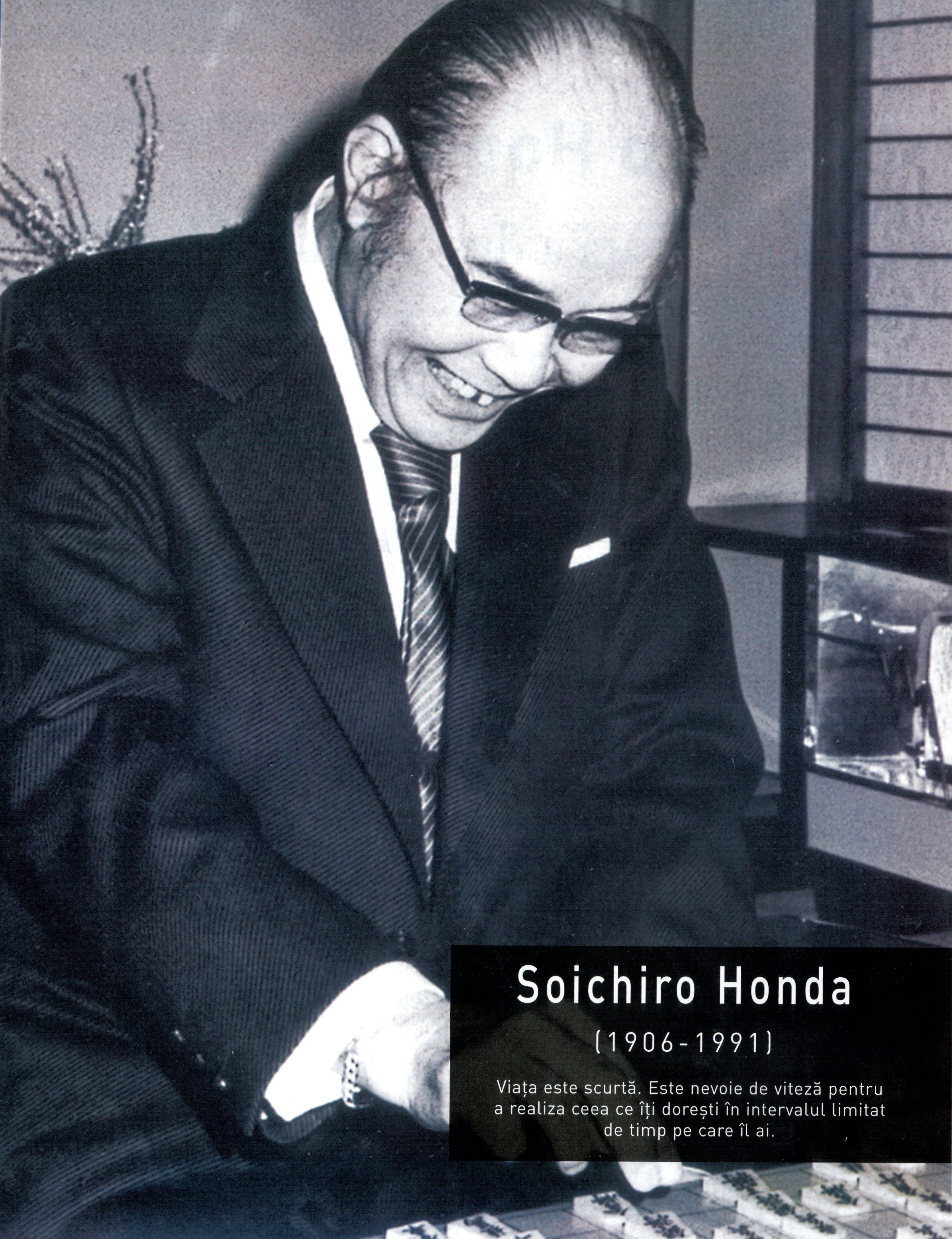
IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L
Country Manager: Mariana Mihălțan
Marketing Manager: Adina Bojică
Redactor: Gabriela Muntean
Distribution Manager: Dan Iordache
ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Sekai Bunka Photo, Honda, The Mainichi Newspapers, Toshiba Emi, Kawasaki, Nissan, Mitsubishi Motors, Sony

Prețul numerelor
Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL
Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Soichiro Honda
(1906-1991)
Viața este scurtă. Este nevoie de viteză pentru a realiza ceea ce îți dorești în intervalul limitat de timp pe care îl ai.

Soichiro Honda

Ce fel de viață a dus Soichiro Honda?

PROLOG

ÎNFRÂNGEREA JAPONIEI în cel de-al Doilea Război Mondial a reprezentat o lovitură devastatoare, atât pentru țară, cât și pentru locuitorii ei. Mândria japonezilor era îngenuncheată, iar Japonia era forțată să se întoarcă în rândul țărilor în curs de dezvoltare printre care se situa înainte de război. Din situația devastatoare în care se aflau, în anii '60, japonezii vor reuși să își ridice fruntea și să lupte pentru a crea premisele unei dezvoltări economice uluitoare. Strădania lor asiduă în vederea reînsuflețirii economiei va obliga restul lumii să descrie această realizare ca fiind „un miracol". În perioada acestui „miracol" economic, un bărbat anume va întrupa acest spirit destoinic și inovator, specific japonezilor: Soichiro Honda.

Cu o simplă idee, cea a atașării unui mic motor la o bicicletă, acest inginer excentric va oferi lumii un mijloc de transport foarte convenabil. El a fost, de asemenea, unul dintre cei care vor ajuta la nașterea miracolului economic japonez postbelic.

„Vreau să le ofer oamenilor cel mai bun produs din lume"

Și-a îmbogățit cunoștințele de tehnologie pe pista de curse și a construit vehicule neconvenționale, unul după altul.

Așadar, ce fel de viață a dus cel căruia toți îi spuneau „Domnul Honda"?

TABEL CRONOLOGIC

1876	Nikolaus August Otto inventează motorul cu gaz
1885	Gottlieb Daimler inventează prima motocicletă denumită „Reitwagen" („automobil de încălecat" – tr. lb. gr.)
1886	Daimler construiește primul automobil acționat de o turbină cu gaz
1894	Se organizează prima cursă automobilistică din istorie
1895	Michelin inventează roțile „pneumatice"
1901	Apariția companiei Mercedes-Benz
1903	Este pus în vânzare primul automobil Ford
1906	Se naște Soichiro Honda
1907	Finalizarea primei mașini cu motor pe gaz din Japonia
1908	Ford Model-T devine cea mai bine vândută mașină din lume
1913	Începe producția în masă a automobilelor Ford
1914	Izbucnește Primul Război Mondial
1923	Se produce Marele Cutremur din Kanto
1927	Ford Model-T depășește 15.000.000 de unități vândute
1928	În Hamamatsu, firma Art Shokai își deschide porțile
1945	Se încheie cel de-al Doilea Război Mondial
1948	Este înființată firma Honda Giken Kogyo (Honda Motor Co., Ltd.)
1954	Este organizat All Japan Motor Show, primul salon de acest gen din Japonia
1958	Este pusă în vânzare bicicleta cu motor Honda Super Cub
1959	Honda participă pentru prima dată la cursa Tourist Trophy, organizată în Insula Man – din Marea Irlandei
1962	Se încheie Suzuka International Racing Course (Circuitul Internațional de Curse de la Suzuka)
1964	Honda participă pentru prima dată în circuitul de Formula 1, Grand Prix
1965	Honda obține victoria în circuitul de Formula 1 Grand Prix din Mexic
1970	Se organizează Nihon Bankoku Hakuran-kai (Expo '70)
1972	Este pus în vânzare modelul Honda Civic
1973	Criza Petrolului din 1973
1980	Japonia devine prima țară din lume din punct de vedere al producției de automobile
1989	Honda este înscris în American Automotive Hall of Fame
1990	Recesiunea economică a Japoniei în urma efectului de „bubble economy" (creștere economică bruscă, aparentă)
1991	Soichiro Honda moare în Tokyo
1996	Este pus în vânzare primul automobil electric din lume
1997	Este pusă în vânzare prima mașină hibrid
2000	Compania Honda se reîntoarce în competiția de Formula 1

Un tehnician remarcabil transformă visele în realitate şi face miracolele posibile

Cu ideile sale inovatoare şi tehnicile neconvenţionale, Soichiro Honda a spart clişeele în încercarea sa de a deveni cel mai mare tehnician al lumii. Ascensiunea lui Soichiro Honda a coincis, în mod fericit, cu revirimentul economic al Japoniei din perioada de după război. Soichiro Honda a crezut toată viaţa în puterea viselor şi a făcut imposibilul posibil. Care au fost convingerile acestui extraordinar tehnician şi cum le-a prezentat el lumii?

▲ Soichiro Honda s-a născut în prefectura Shizuoka, din Japonia, într-un sat care astăzi face parte din orașul Hamamatsu. Nu era un elev deosebit, însă talentul său ieșise la suprafață; deseori construise motoare pe aburi, cu multă îndemânare.

Visând la autovehicule

Mirosul de benzină

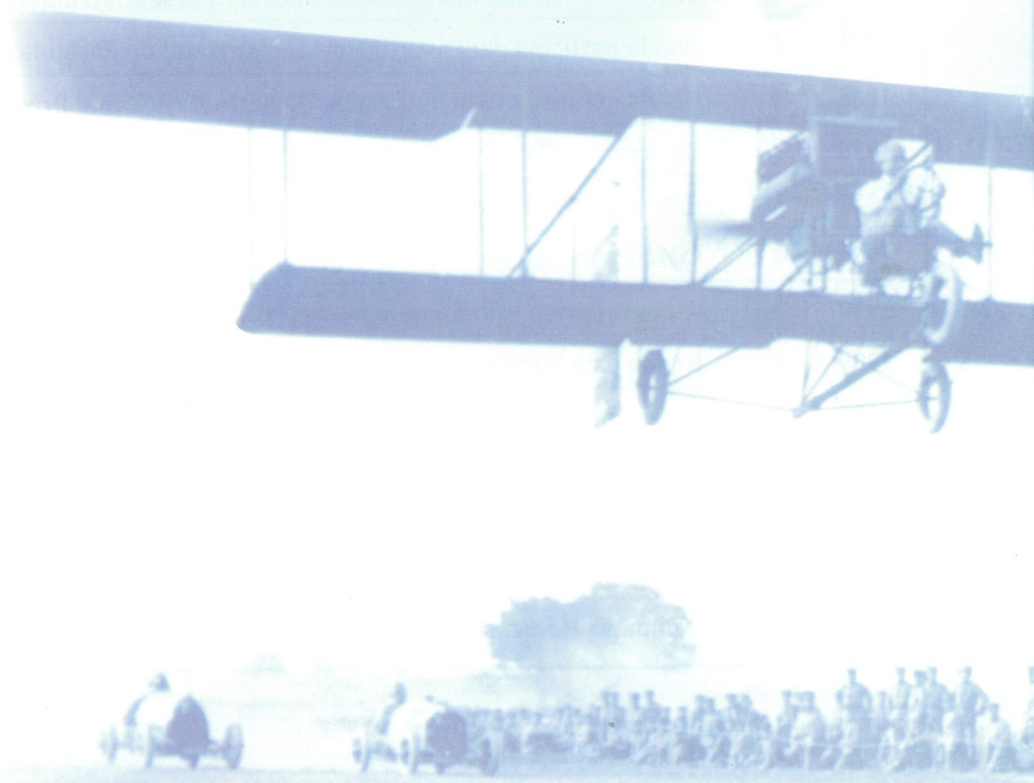
BĂIEȚEL NEASTÂMPĂRAT, Soichiro Honda dădea dovadă de un interes nestăvilit față de dispozitivele propulsate de motoare. Soichiro își petrecea nenumărate ore, privind cu o atenție neobosită mașinile puse în mișcare și parcă nici nu mai avea nevoie de odihnă.

Soichiro s-a născut într-un orășel de provincie din prefectura Shizuoka. Japonia se afla încă în era Meiji și, deși modernizarea era accelerată prin politicile guvernamentale, singurele mașini din micile cătune japoneze erau dispozitivele utilizate pentru diverse activități de lucru. La acea vreme, câțiva entuziaști independenți începuseră să întreprindă cercetări în domeniul tehnologiei auto; în marile orașe, precum Tokyo, se puteau vedea numai câteva automobile produse în străinătate, însă în provincie acestea erau foarte rare.

Într-o zi, unul dintre aceste automobile se îndrepta spre un sat. Un băiețel l-a auzit venind și de îndată a fost cuprins de dorința nestăvilită de a-l vedea. A fugit de acasă și a văzut un automobil în formă de cutie, pufăind alene pe stradă. Băiatul a alergat după mașină în mare viteză, părând sigur că o va prinde din

▲ Satul în care s-a născut Soichiro Honda era situat în apropierea cursului superior al acestui râu din Shizuoka.

urmă. La mică distanță de partea din spate a mașinii , Honda a incercat să țină pasul cu aceasta pe toată lungimea străzii.

La un moment dat, mașina s-a oprit și un lichid negru a început să picure prin țeava de eșapament, lăsând un miros specific, indescriptibil. Băiatul și-a apropiat nasul de pământ, în locul în care s-a scurs uleiul și a inhalat mirosul, l-a tras adânc în plămâni în timp ce mâinile îi erau mânjite cu substanța prelinsă din mașină. A continuat să urmărească mașina până la ieșirea din sat. Acesta a fost o întâmplare decisivă din viața băiețelului de 10 ani, Soichiro Honda, cel care avea să dea numele său companiei producătoare de mașini Honda, care va deveni o marcă recunoscută pentru motocicletele și automobilele sale.

Vehicule care zboară pe cer

Tatăl lui Soichiro era un fierar iscusit. Mama sa, Mika era, asemeni tuturor femeilor din sat, țesătoare. Din aceste activități, părinții își întrețineau gospodăria modestă. În casa lor se auzea întotdeauna sunetul ciocanului de fierar și cel ritmic, al războiului de țesut. Se pare că Soichiro a moștenit înclinația părinților săi pentru lucrul manual și s-a născut cu o deosebită dexteritate. De îndată ce crescuse îndeajuns de mare pentru a deveni conștient de ceea ce se întâmplă în jurul său, aduna tot felul de jucării improvizate din metal și îi plăcea să se joace cu ele. A urmat o școală elementară obișnuită, lucru care însă nu prea i se potrivea. Fiind fiul cel mare, el își ajuta părinții în gospodărie, având grijă de sora sa mai mică sau ajutându-și tatăl la fierărie, umflând foalele burdufului.

La acea vreme, Japonia trecea printr-o perioadă de prosperitate economică datorită Primului Război Mondial. Capitalul furnizat de acesta a dus la crearea unei fundații pentru înființarea cluburilor industriale japoneze, astfel încât țara a făcut primii pași pe traiectoria devenirii unei adevărate „centrale" de producție. Multe dintre trupele de divertisment veneau în această țară prosperă din Orientul Îndepărtat. De o popularitate deosebită se bucurau performerii de acrobații aeriene care utilizau avioanele în executarea numerelor lor de acrobație. În momentul în care Soichiro a aflat că una dintre aceste trupe de divertisment va vizita Hamamatsu, a fost atât de emoționat încât abia își mai putea stăpâni bucuria. A fugit de la școală, a luat pe ascuns bicicleta tatălui său și s-a îndreptat în viteză spre Hamamatsu. Soichiro era un băiat entuziast care nu se plictisea niciodată de lucrurile care îi plăceau sau pe care le considera interesante. A reușit în cele din urmă să ajungă la locul reprezentației, însă neavând bani pentru biletul de intrare, s-a urcat pe furiș într-un copac din apropiere pentru a vedea spectacolul.

Avioanele zburau, scoțând sunete explozive pe care micuțul Soichiro nu le mai auzise înainte. Puterea motoarelor nu avea asemănare; Soichiro simțea cum interiorul său se umple de emoție pe măsură ce privea exaltat spectacolul. Gândul că tehnologia industrială se dezvoltase în alte țări în așa măsură încât crease premise pentru construirea unor astfel de vehicule fantastice îl copleșea; în același timp, în mintea sa încolțea sentimentul că, într-o bună zi, va realiza un lucru și mai surprinzător. Aceste gânduri vor deveni într-o bună zi realitate. Aparatele de zbor făceau loopinguri repetate pe cer, iar băiețelul care stătea în copac, le cuprindea cu privirea.

Tânărul Soichiro era total absorbit de zborul acrobatic al biplanelor, zboruri organizate în locuri precum terenurile destinate antrenamentelor militare.

Omul-cheie

ART SMITH

Primul bărbat pe care Soichiro l-a văzut pilotând un avion a fost pilotul american Art Smith. La vâsta de 15 ani, Smith începuse să lucreze la construcția de aparate de zbor, lucru care a fost un imbold pentru acesta să își dorească să devină aviator. După ce acest lucru s-a întâmplat, a reușit să realizeze o acrobație aeriană care cuprindea 22 de loopinguri. Devenise cunoscut drept „noul rege al cerului" în țara sa natală, America.

În Japonia, aviația începuse recent să se dezvolte după izbucnirea Primului Război Mondial și avea prea puțin de-a face cu viețile oamenilor de rând. Smith nu numai că zbura pe cer dintr-un loc în altul în fața japonezilor; utilizând aparatul de zbor, el executa adevărate cascadorii. Acest spectacol aerian era o imagine de vis, iar Smith a început, încetul cu încetul, să se remarce în Japonia. Alți aviatori din alte țări vor fi, rând pe rând, invitați în Japonia.

Smith a vizitat pentru prima dată Japonia în anul 1916. Aceste reprezentații aeriene se vor dovedi atât de populare încât vor aduna zeci de mii de spectatori, chiar și în orașele din provincie în timpul turneului său în prefecturile japoneze. A fost supranumit de presa vremii „Choujin Sumisu" („Smith, Omul-pasăre"). În același an, a fost rănit într-un accident în timpul turneului, însă „Omul-pasăre" și-a revenit și s-a întors în Japonia, devenind eroul publicului, inclusiv eroul lui Soichiro Honda.

Scenele acrobațiilor aeriene executate de Smith au fost redate pe cărțile poștale, iar jurnalul său a fost publicat în traducere japoneză. Strădaniile sale au fost chiar ecranizate. Smith era, într-adevăr un răsfățat al perioadei de înflorire a aeronauticii, la începutul erei aviației.

Mecanic al mașinilor sport

Firma Art Shokai din Tokyo

TERMENUL „ART SHOKAI" (lit. „firmă de artă") invocă o imagine a Japoniei clasice, occidentalizate. „Art" era și numele pilotului pe care Soichiro l-a văzut zburând deasupra terenurilor pentru antrenamente militare. Inițial, Soichiro a aflat de „Art Shokai" dintr-un anunț de angajare din revista „Yugyo no Sekai" („Lumea industriei de biciclete"). La acea vreme, tatăl lui Soichiro își abandonase activitatea de fierar și administra un magazin de biciclete. Bicicletele erau la modă la acea vreme ca nou mijloc de transport.

Art Shokai era un atelier de reparații de automobile, destul de rare la acea vreme, chiar și în Tokyo. Lui Soichiro îi plăceau autovehiculele și își dorea o slujbă în domeniu. Când a văzut anunțul de angajare din revistă al atelierului Art Shokai nu mai putea de bucurie și, pe ascuns, a scris o scrisoare pe care avea să le-o dea părinților săi după ce va fi plecat în Tokyo. Presupunea că familia sa nu îi va permite fiului cel mare să plece în capitală. În scurt timp a primit răspuns din partea atelierului prin care i se spunea să își încheie școala și apoi să se întoarcă la ei.

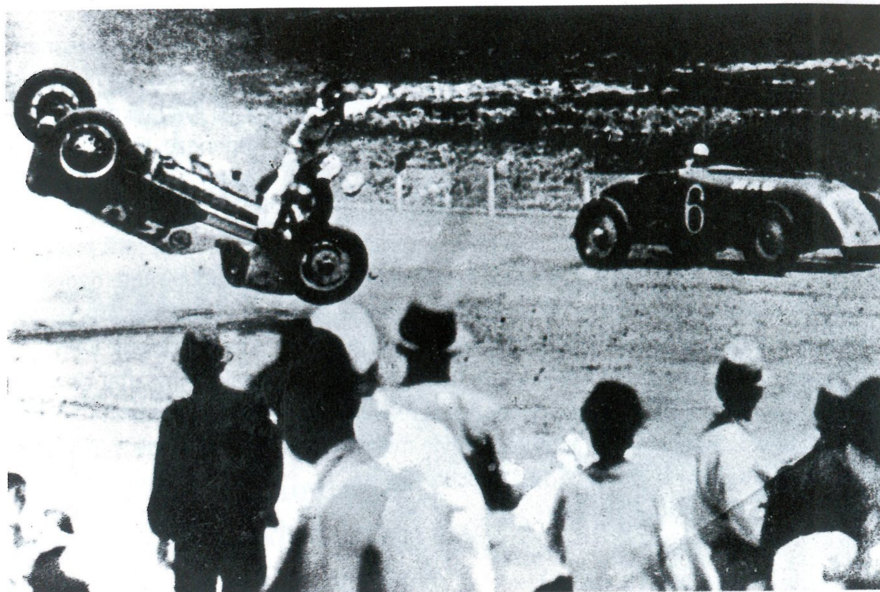
Soichiro le-a arătat timid scrisoarea părinților săi. Aceștia au rămas surprinși, dar, în același timp, au înțeles firea încăpățânată a fiului lor în a-și îndeplini ceea ce își dorește și, pe moment, au încheiat discuția fără să mai menționeze nimic despre acest lucru. După încheierea școlii, Soichiro, acum în vârstă de 15 ani, s-a îndreptat în grabă spre Tokyo unde va începe să lucreze și să se instruiască la Art Shokai.

Era o perioadă în care în Japonia erau produse puține biciclete și automobile noi. La Art Shokai erau aduse pentru reparații mașini marca Ford sau altele de acest gen. Cu privirea țintă la mașinile la care visase dintotdeauna, Soichiro devenea tot mai nerăbdător să lucreze. Însă singurele sarcini care i-au fost încredințate în perioada de „instruire" au fost cele legate de gospodăria patronului atelierului Art Shokai, de pildă, să aibă grijă de copiii acestuia. Soichiro nu avea nicio șansă să lucreze direct cu mașinile.

Dezamăgirea se transforma treptat în disperare, însă brusc se ivește o șansă pentru Soichiro. În acea zi, o ninsoare puternică a acoperit orașul Tokyo, iar automobilele se defectau, unul după altul. Atelierul nu mai făcea față, nu erau îndeajuns de mulți mecanici pentru a repara toate mașinile avariate. Chemat fiind de proprietarul atelierului Art Shokai, Soichiro s-a și aruncat sub o mașină pentru a se apuca de treabă, fără să țină cont zăpada depusă. A descoperit de îndată că un fir ascuns fusese secționat. Era pentru prima dată când se ocupa de o mașină, dar a reparat-o imediat, cu pricepere. Managerul atelierului trebuie să fi fost foarte impresionat de măiestria de care dădea dovadă acest ucenic novice; Soichiro va începe să își îmbunătățească aceste abilități ca mecanic la atelierul Art Shokai.

Independență și schimbarea statutului financiar

După șapte ani de ucenicie la atelierul Art Shokai din Tokyo, Soichiro a devenit independent. A pără-

▲ După ce și-a deschis firma autonomă în Hamamatsu, Soichiro a început să participe la curse, folosindu-și propria mașină. La scurt timp după stabilirea unui nou record la cursele japoneze, Soichiro și-a avariat mașina și abia a scăpat cu viață.

Filiala din Hamamatsu a atelierului Art Shokai în perioada sa de glorie. Bărbatul de lângă mașină, în stânga, în plan îndepărtat, care poartă ochelari de soare este Soichiro Honda. Afacerea sa s-a dezvoltat, astfel încât a ajuns să angajeze cincizeci de muncitori.

sit atelierul în condiții amiabile și a deschis un Art Shokai al său, în Hamamatsu, în apropierea orașului său natal.

Soichiro avea numai 22 de ani. Orașul Hamamatsu era situat de-a lungul coridorului Tokaido (vechea șosea națională Edo-Kyoto, principalul drum național din Japonia). Deși era un orășel de provincie, se putea mândri cu două ateliere de reparații de mașini. Soichiro era neliniștit de faptul că afacerea sa ar putea să nu atragă clienți, dar temerile sale s-au dovedit a fi nefondate, deoarece atelierul său de reparații de automobile a ajuns în scurt timp să se bucure de o bună reputație și să aibă un deosebit succes de afaceri.

În această perioadă, Soichiro reușește să înscrie un brevet. În acel moment, roțile cu spițe ce echipau automobilele erau confecționate din lemn, dar Soichiro a venit cu ideea de a fi turnate din metal. Această inovație a avut un mare succes la publicul cumpărător de mașini și a fost exportată peste hotare, lucru chiar i-a adus lui Soichiro sume importante de bani. Nu prevăzuse acest lucru. Recent îmbogățitul Soichiro, bucurându-se de tinerețe și profitând de noile sale venituri, a început să se distreze în mod ostentativ, devenind un fel de celebritate locală în zonele de distracții din Hamamatsu.

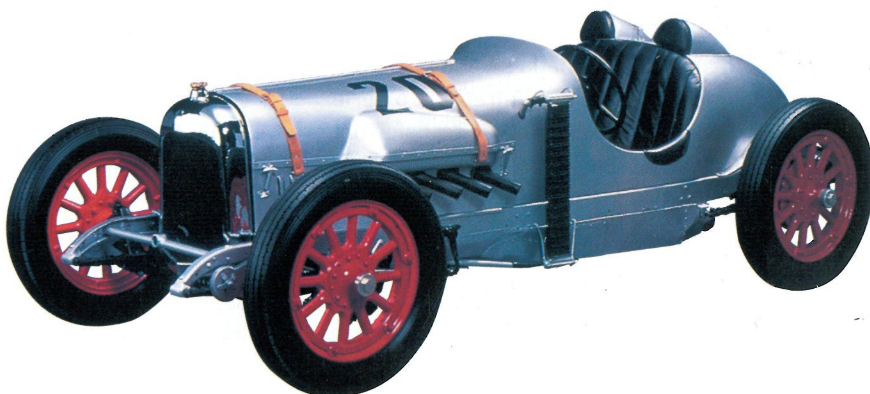
Filiala Art Shokai Hamamatsu a continuat să se dezvolte fără piedici, transformându-se într-o afacere tot mai prosperă. În anul 1935, la vârsta de 29 de ani, Soichiro va încheia o căsătorie aranjată. Soția sa, Sachi absolvise cursurile unui pension de fete și după ce a finalizat și un curs de specialitate, s-a angajat ca profesoară. În ziua nunții lor, Soichiro a condus personal o mașină pentru a-și întâmpina mireasa, un gest destul de neobișnuit, deoarece mașinile erau încă o raritate la acea vreme. Anul următor se naște prima fiică a cuplului. Sachi și Soichiro vor rămâne împreună toată viața. Honda era un bărbat nerăbdător, iute la mânie, însă soția sa îi va înțelege și accepta firea, lucru care va fi hotărâtor pentru relația lor.

Soichiro se bucura de un succes din ce în ce mai mare și totul decurgea fără probleme în viața celor doi soți. Soichiro era un tinichigiu înnăscut și nu era mulțumit numai cu a repara lucrurile care au fost făcute de alții. Considera că era automobilului se născuse deja în Japonia și în anul 1939 a înființat compania Tokai Seiki Jukogyo („Industria grea Tokai Seiki"); în scurt timp, firma a fost subcontractată către compania Toyota Motor, care era specializată în producția de componente auto. Angajații lui Soichiro din cadrul Art Shokai nu voiau ca patronul lor să renunțe la această afacere, însă Soichiro era de neînduplecat. Și-a pus în aplicare ideile și dexteritatea și a creat noi componente și noi accesorii necesare în producția de echipamente. Acesta este momentul în care Soichiro Honda scoate la lumină tehnicianul din el.

Totuși, în această perioadă, Japonia era implicată în război cu China, iar umbra perioadei întunecate a războiului s-a lăsat peste întreaga țară. Pe măsură ce războiul s-a extins, firma lui Honda a fost transformată într-o fabrică destinată producției de echipamente necesare în război, realizând, de pildă, componentele avionului de luptă Zero.

▼ O reproducere după un automobil Curtiss din perioada Art Shokai a lui Soichiro. Soichiro a reconstruit motoarele Curtiss, care erau utilizate în construcția avioanelor, și le-a folosit pentru noua sa mașină, denumită „Curtiss".

CLIPE PERSONALE

PRIETENUL MEU, „SĂGEATA ARGINTIE"

Soichiro a primit permisiunea de a se desprinde de biroul din Tokyo al Art Shokai și de a-și deschide afacerea în Hamamatsu, în apropiere de orașul său natal. În scurt timp, a devenit renumit drept un mecanic iscusit. Lucra din greu și obținea o mie de yeni pe lună, o sumă frumușică la acea vreme. Din totdeauna Honda avusese o predilecție pentru atitudinea ostentativă și odată cu noua sa situație financiară prosperă, a început să urmărească marile locuri de distracție, petrecând noapte de noapte în oraș.

Într-o astfel de zi relaxantă, Soichiro a luat o barcă din lemn mai veche pe care o primise de la proprietarul unei cafenele, prieten de-al său, și a lansat-o pe un râu. A atașat de barcă un motor de mașină, în așa fel încât a rezultat o barcă cu motor. Din acel moment va fi implicat în producția de bărci cu motor și va fi foarte minuțios în proiectele pentru diversele noi bărci pe care le va crea. A folosit motoare ale mașinilor Ford și Chevrolet pentru bărci pe care le-a botezat „Silver Arrow" („Săgeata Argintie") sau „Lady Eagle" („Doamna Vultur").

Soichiro avea și o motocicletă cu ataș, Harley-Davidson. Împreună cu un prieten, a condus pe motocicletă până la lacul Hamana de unde, împreună cu prietenii săi, a pornit într-o croazieră cu bărcile cu motor. A câștigat sume mici de bani din taxa pe care o aplica celor care voiau să se să pornească în croaziere cu bărcile sale. Deseori rămânea fără combustibil în mijlocul lacului. Se spune că în astfel de situații, își lăsa oaspetele în barcă, înota până la mal de unde lua benzina de care era nevoie și înota înapoi.

Înfrângere în război și huruitul motoarelor

Fără lucru

ÎN ANUL 1945, Japonia s-a predat necondiționat Statelor Unite ale Americii, iar perioada de război a luat sfârșit. Japonia devenise o țară a pământului pârjolit în urma intenselor bombardamente aeriene ale americanilor, aflându-se într-o situație de dezordine generală.

Soichiro s-a decis să stea deoparte de toate acestea un an de zile. S-a desprins complet de Tokai Seiki, prin vânzarea firmei către Toyota și a început să trăiască asemeni unui om care se eliberase de convențiile sociale. Soichiro se uita pieziș la toți japonezii sârguincioși care se angajaseră în a reconstrui țara devastată de război și petrecea toată ziua jucând „shogi" (șah japonez) sau cântând la „shakuhachi" (un fel de flaut japonez). Cu toate acestea, înclinația sa pentru cercetare a rămas neschimbată și a întreprins o serie de acțiuni în acest sens; de pildă, a transformat alcoolul industrial în whisky, a analizat posibilitățile de a utiliza electricitatea pentru extragerea sării din apa mării și, în general, „s-a jucat", așa cum făcea pe când era copil. Era o perioadă în care mărfurile erau rare din cauza înfrângerii Japoniei în război, iar whisky-ul și sarea produse de Soichiro erau destul de bine primite de către oamenii din preajma sa.

Soichiro chiar se simțea bine făcând toate astea. Pentru a-și întreține soția și cei trei copii, a pus la punct o grădină de legume și a combinat produsele pe care le recolta din grădină cu tofu și cu alte alimente.

În anul 1946, Soichiro și-a încheiat perioada de relaxare și a început să se gândească la lucruri pe care le-ar putea face în acea perioadă postbelică a Japoniei. A întreprins teste cu mașini utilizate în diverse scopuri, dar, în mod firesc, începuse să își dorească să lucreze în domeniul său preferat, tehnologia construcțiilor de mașini.

▲ O reproducere după bicicleta căreia Soichiro i-a atașat un motor. Acest tip de bicicletă va ajuta la revirimentul economic al Japoniei, devenind un mijloc de transport comun pentru japonezi.

În această perioadă, o cunoștință de-a lui Soichiro îi aduce un motor pe care îl recuperase dintr-o fabrică bombardată în timpul războiului. Era un motor mic, utilizat de către armată în echipamentele sale de comunicare. De îndată ce a văzut motorul, lui Soichiro i-a venit o nouă idee. Se gândea dacă nu cumva este posibil să folosească acest motor pentru construcția unui autovehicul. A încercat să atașeze motorul la o bicicletă. Rezultatul a fost surprinzător. Deoarece nu avea un mijloc de transport al său și nu se găseau automobile la vânzare, Soichiro i-a dat soției sale spre folosire această nouă invenție. Soichiro crease pe moment o bicicletă cu motor pentru soția sa, iar huruitul motorului acesteia se putea auzea de fiecare dată când Sachi trecea pe străzile din Hamamatsu. Soichiro se gândea dacă ar putea folosi un astfel de dispozitiv pentru a aduce un reviriment afacerii sale. A reușit să facă acest lucru, iar acest moment a marcat începutul activității sale la conducerea companiei recunoscute la nivel mondial, Honda.

Înființarea unui institut de cercetare

Soichiro a achiziționat o fabrică din orașul Hamamatsu ce fusese bombardată, iar în luna

Japonia și orașele sale au fost pustiite de război, transformându-se în întinderi arse de pământ. Japonezii au pierdut totul, dar nu s-au dat bătuți și au început să muncească pentru refacerea țării lor. Sunetul motorului primei motociclete a lui Soichiro putea fi auzit răsunând în mijlocul acestor pământuri pustiite.

octombrie a anului 1946 a afișat sigla pentru Honda Gijutsu Kenkyujo (lit. „Institutul de cercetare tehnologică Honda").

Honda regreta starea deplorabilă a traficului în Japonia postbelică, caracterizat prin prezența unor mașini și autobuze care nu funcționau. Considera că dacă mașinile nu circulă liber, atunci țara nu va putea să se dezvolte. Și-a anunțat intenția de a începe să se ocupe de problema implementării unui mijloc de transport care să faciliteze activitatea oamenilor.

Soichiro le-a împărtășit visul său celor zece angajați ai săi. Acesta nu era visul unui întreprinzător, ci al unui tehnician. Soichiro a cumpărat în masă motoare mici și a început producția de biciclete cu motor. După cum prevăzuse, noile vehicule erau foarte bine primite și, practic, în momentul în care au fost disponibile s-au vândut imediat. A fost asaltat de comenzi, nu numai din Hamamatsu, ci de pe întreg cuprinsul țării; noile mijloace de transport erau denumite „batabata", o aproximare onomatopeică a sunetului produs de motoarele lor. Soichiro s-a folosit de acest succes pentru ca doi ani mai târziu, să își transforme afacerea într-o corporație, al cărei nume va fi Honda Giken Kogyo (lit. „Industriile și Institutul de cercetare tehnică Honda", cunoscut în limba engleză drept Honda Motor Company, Ltd.). A adus îmbunătățiri bicicletelor cu motor, inclusiv realizarea de motoare mici, de 50 de centimetri cubi, după designul său original, punându-le în vânzare sub denumirea Honda Motor Model A. Ulterior, a perfecționat acest model și l-a denumit Honda Cub Model F. Honda parcurgea drumul către realizarea modelului Honda Super Cub care avea să se bucure de un succes fulminant în întreaga lume.

Honda intenționa să construiască mașini pentru publicul larg. Aceste intenții nu se vor schimba niciodată. Considera că viața este scurtă și că pentru a utiliza în mod eficient timpul de care beneficiem, avem nevoie de viteză. Credea că dacă timpul necesar transportului dintr-un loc în altul este redus, atunci timpul care rămâne de folosit efectiv pe parcursul vieții va crește. Aceasta era maniera fundamentală de a gândi a lui Honda atunci când venea vorba despre concepția sa cu privire la scopul vehiculelor.

DIN CULISE

VISÂND LA AUTOMOBILELE AMERICANE

În anul 1945, Japonia se afla într-o stare deplorabilă, cauzată de înfrângerea suferită în război. În Statele Unite însă „cultura automobilului" era deja în plină dezvoltare. Aceasta se datora în mare parte prezenței lui Henry Ford în industria americană de automobile. Marele public concepea automobilul ca fiind un element de lux, dar Ford simțea că poate produce un automobil care să fie de folos tuturor. Conceptele lui Ford îi vor influența și pe fabricații de automobile japonezi, inclusiv pe Honda. În special ideile lui Ford privind producția în masă vor avea o influență deosebită. Ford era de părere că de fiecare dată când prețul unui automobil era scăzut cu un dolar, numărul potențialilor cumpărători ai acelui automobil va crește cu o mie. Ford a utilizat eficiența producției de masă pentru a realiza o mașină la un preț convenabil care să poată fi achiziționată de cei din clasa de mijloc a societății.

Datorită lui Ford, americanii au devenit tot mai conștienți de gradul de confort pe care îl oferă deținerea unui automobil, dar când oamenii cumpărau deja cea de-a doua mașină, aceștia luau în considerare și alte aspecte, precum viteza sau designul acesteia. General Motors s-a axat pe design atunci când au creat automobilele Chevrolet, mult mai mult decât au făcut-o cei de la Ford atunci când au creat Model-T; în consecință, General Motors a reușit să își asigure poziția secundară, după Ford, în topul celor mai mari producători americani de mașini. Multe alte mașini vor fi create în urma competiției dintre Ford și General Motors, iar astfel de mărci, precum Lincoln și Cadillac, vor deveni simbolurile modelelor de lux ale automobilelor americane.

▲ Ford Thunderbird, o mașină reprezentativă pentru industria constructoare de mașini din America postbelică.

Honda devine producător de motociclete

Originala bicicletă cu motor Honda

VÂNZĂRILE NOII BICICLETE A LUI HONDA au continuat să se extindă. Cu toate acestea, exista o problemă privind durabilitatea. Chiar dacă au fost selectate cele mai rezistente materiale, vehiculul original era doar o bicicletă. Existau limite de viteză ale acestei biciclete din cauza faptului că avea un motor mic. Pentru a rezolva această problemă, Honda nu putea face altceva decât să construiască un alt tip de bicicletă, cu un cadru destul de robust pentru a putea susține un motor mai mare. Honda a decis să construiască fiecare componentă a acestui vehicul, de la motor până la corpul vehiculului, numai din componente Honda. Este momentul în care Honda va deveni un adevărat producător de motociclete.

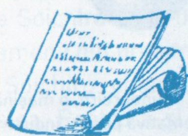
Soichiro avea o fire care îl făcea să devină extrem de agitat de fiecare dată când nu reușea să își punea în practică imediat ideile. Și-a adunat întreg personalul din cadrul companiei sale de cercetări și i-a expus acestuia ideea sa de a crea o motocicletă originală. Simțul comun al perioadei va face ca cei care vor afla de visul său să îl considere doar atât – un vis. Războiul se încheiase recent, iar materialele erau încă destul de rare. Armata ocupantă restricționase producătorilor japonezi de automobile, precum Toyota, construirea de vehicule utilizabile. Din acest motiv, singurele mașini care circulau pe străzile Japoniei ocupate erau cele care fuseseră fabricate în America. Era perioada în care Japonia era copleșită de puterea industrială și tehnologică a Americii.

Honda a afirmat că poate realiza o motocicletă originală, folosindu-se numai de talentul său. În interiorul său, Honda simțea că ar fi putut oferi un nou sentiment de încredere japonezilor descurajați, fie chiar și dacă ar fi construit o motocicletă comparabilă cu cele produse în Europa. Unul dintre angajații săi i-a spus că acest lucru este imposibil, afirmație la care Soichiro a reacționat cu mânie, spunând că nimeni nu are de unde să știe dacă acest lucru este posibil sau nu, deoarece nimeni nu îl încercase încă. Spunea că pentru el nu există nimic mai dezagreabil decât o persoană care renunță și că ar trebui să înceapă executarea planului său chiar în acel moment pentru a vedea cum decurg lucrurile.

Acesta este un exemplu al tacticii pe care Soichiro o aplica în încercarea sa de a face posibil imposibilul.

▲ Soichiro și membrii echipei Honda, la momentul participării într-o cursă. După ce a construit motociclete, Honda va participa și la curse de motociclete din Japonia.

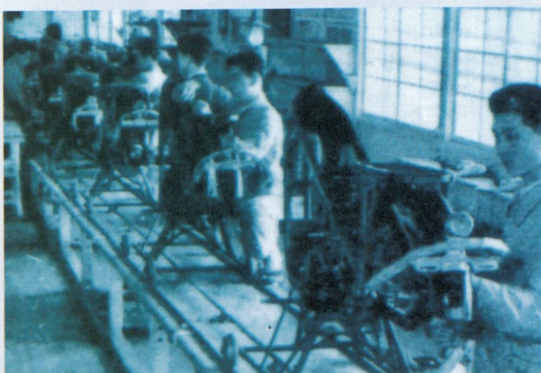

Versiune diferită

BREVETELE LUI SOICHIRO

Nu este un lucru foarte cunoscut faptul că Soichiro a deținut, de fapt, peste 150 de brevete. În perioada în care a lucrat la filiala Art Shokai din Hamamatsu, boteza obiectele în diverse feluri, precum „Edison-ul japonez". Nu executa numai lucrări de reparații; avea obiceiul de a aduce „îmbunătățiri" obiectelor care veneau în atelier și această îndeletnicire a dus, practic, la crearea de diferite noi obiecte.

De exemplu, cele mai multe roți cu spițe erau confecționate din lemn, însă acesta se putea deteriora în caz de incendiu sau din pricina umidității, iar Soichiro a venit cu ideea de a le confecționa din metal. De îndată ce jantele sale metalice au fost prezentate la o expoziție industrială internațională din anului 1931, ele s-au bucurat de un deosebit succes în rândurile fabricanților de mașini și vor fi exportate pe scară largă, chiar și în țări precum India.

▲ Asamblarea a făcut posibilă producția în masă de motociclete.

Înaintea războiului, Soichiro a adunat aproximativ 50 de brevete pentru segmentele de piston ale motorului. În timpul războiului, a inventat o mașină cu propulsoare automate pentru aeronavele militare, dispozitiv care, alături de contribuțiile sale aduse producției militare de masă, a dus la aprecierea sa de către armata japoneză. După război, a cercetat alte lucruri, precum sticla mată și extragerea sării din apa mării prin intermediul electricității.

În anul 1952, Soichiro a primit o decorație specială în semn de recunoaștere a diferitelor sale invenții. În urma unei vizite pe care a întreprins-o la o fabrică din Europa, în perioada în care participa în cursa TT (Tourist Trophy) organizată pe continent, a adus cu el în Japonia un șurub (șurubul Phillips) pe care l-a descoperit acolo. Acesta au inspirat dezvoltarea șurubelniței electrice, un dispozitiv care a accelerat în mod semnificativ procesul de asamblare, lucru care i-a permis lui Honda să continue pe drumul devenirii celui mai bun producător în masă de motociclete.

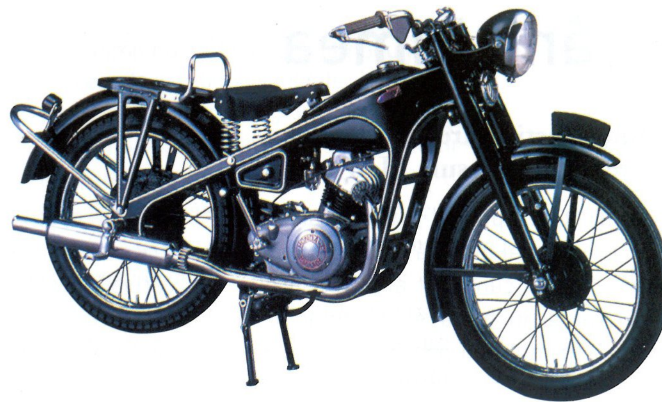
Ca urmare a bombardamentelor suferite în cel de-al Doilea Război Mondial, teritoriile Japoniei au fost pustiite, însă țara și-a revenit, cu o energie izbitoare. Pe măsură ce noi clădiri se ridicau în Tokyo, orașul își recăpăta vigoarea. Compania lui Honda se va bucura de succes pe măsură ce Japonia progresa în procesul său de recuperare.

Naşterea „Visului"

Soichiro era un om inventiv și talentat. Încă din copilărie, se îndeletnicise cu reparațiile mașinăriilor, deși nu avea niciun fel de instruire mecanică formală și de fiecare dată când îi lipseau instrumentele de care avea nevoie, construia altele noi și originale. Se poate spune că exact această trăsătură a sa a făcut să fie potrivit perioadei postbelice a Japoniei, în care materialele erau greu de găsit, iar mecanicii și alții asemeni lor trebuiau să improvizeze, utilizând ceea ce aveau la dispoziție. Soichiro le-a spus muncitorilor săi că Honda va cuceri lumea și că, fără nicio îndoială, în zece ani Honda va deveni celebră. Adăuga apoi faptul că înainte de a deveni numărul 1 în lume, Honda trebuie să devină prima în Japonia.

▲ Dream Honda („Visul Honda"), modelul din 1951, o versiune mai performantă a celei din 1949, Dream Model D. Puterea acestui model a fost demonstrată prin capacitatea sa de accelerare fără întrerupere pe un plan înclinat.

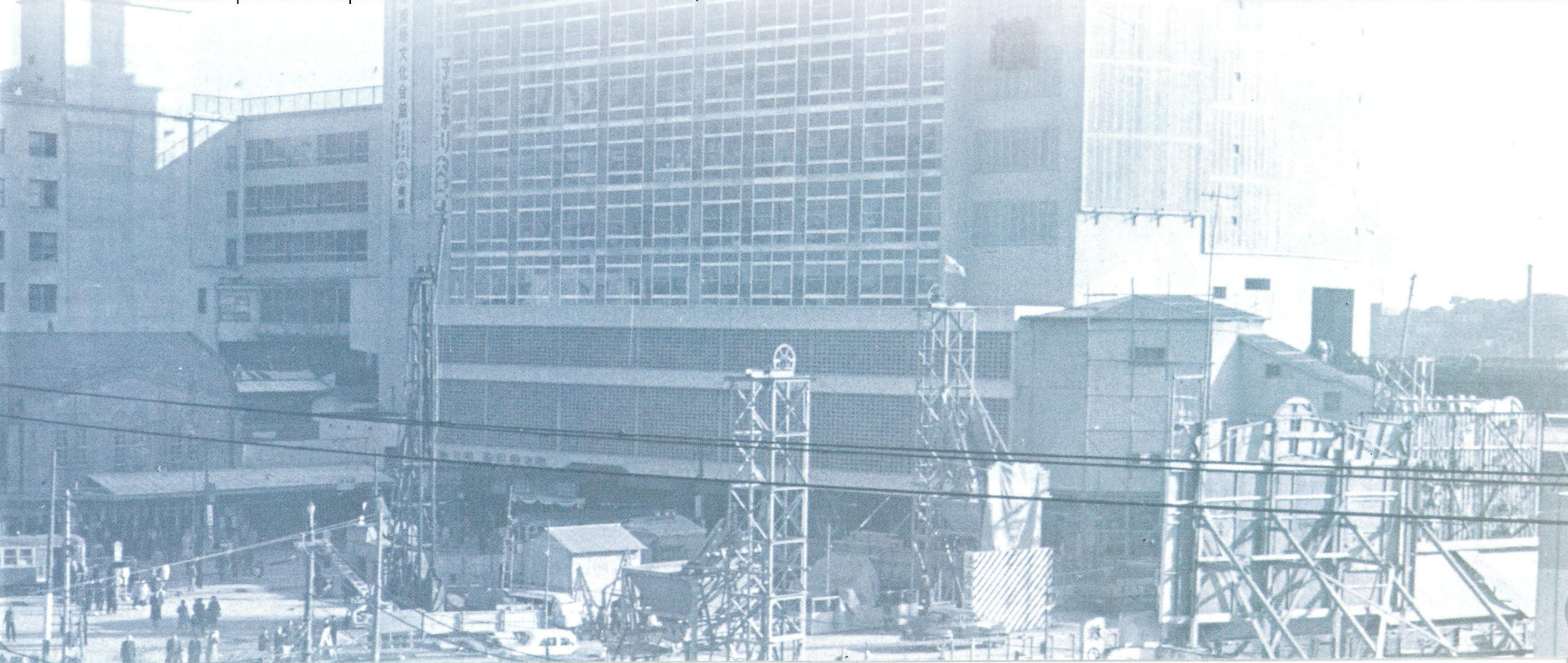
Pentru cine nu îl știa pe Soichiro, aceste afirmații trebuie să fi părut doar dovada unei înfumurări zadarnice, dar angajații săi, care îl cunoșteau foarte bine, probabil că au luat totul foarte în serios. Soichiro avea un caracter irascibil și deseori îi concedia pe cei despre care credea că nu lucrează așa cum trebuie; însă cu puterea sa de conceptualizare, cu tăria convingerii și cu etica sa de lucru care i-au permis să realizeze tot ceea ce își propunea, a câștigat respectul tuturor celor care au lucrat pentru el.

Prima motocicletă Honda a fost finalizată în luna august a anului 1949. Trecuseră numai doi ani de când realizase primul său motor, Model A. Încă de la început, Soichiro a considerat că viața este prea scurtă și că pentru a împlini tot ceea ce este necesar într-o perioadă scurtă de timp este nevoie de viteză; se pare că era mulțumit de motocicleta Honda care fusese dezvoltată într-o perioadă scurtă de timp. În cele din urmă, cel puțin unul dintre visele lui Honda devenise realitate.

Unul dintre tehnicienii tineri ai lui Honda a afirmat atunci că visul lui Honda a fost realizat și, inspirat de acesta, Soichiro a decis să își numească noua motocicletă „Honda Dream" („Visul Honda"). Împlinirea visului de a transforma numele Honda într-unul cunoscut la nivel mondial era pe cale să devină realitate.

▼ Takeo Fujisawa (stânga) și Soichiro Honda. Fujisawa a devenit partenerul lui Soichiro în compania Honda, fiind responsabil cu managementul afacerii. Datorită faptului că managementul firmei se afla acum în mâinile unui profesionist asemeni lui Fujiasawa, Soichiro s-a putut dedica în totalitate cercetării, alături de tehnicienii săi.

Provocând lumea

Soichiro anunță participarea sa la cursa de motociclete TT din Insula Man

Soichiro considera că pentru a ocupa prima poziție în lume trebuie mai întâi să devină numărul 1 în Japonia. A făcut cunoscut atât în cadrul companiei sale, cât și în afara ei, că intenționează acest lucru. Primul său pas în acest sens a fost de acum legendara participare în cursa TT (Tourist Trophy) din Insula Man – teritoriu dependent de Marea Britanie, desfășurată în luna martie a anului 1953.

Ceva anume a prevestit participarea lui Soichiro în această cursă. A trimis doi concurenți la o cursă internațională de motociclete, organizată pentru prima dată în luna ianuarie a anului 1953 în Brazilia. Unul dintre concurenți s-a îmbolnăvit și a trebuit să renunțe la participarea în cursă, iar celălalt a terminat al treisprezecelea din douăzeci și cinci de participanți. Concurenții japonezi se aflau cu mult în urma celor americani și europeni. Deși Honda câștiga cursele din Japonia, în circuitul internațional însă Honda se situa pe același loc neonorant ca cel obținut în San Paolo. Deoarece Soichiro visa ca Honda să devină recunoscută internațional, știa că are de îndeplinit o misiune aproape sisifică.

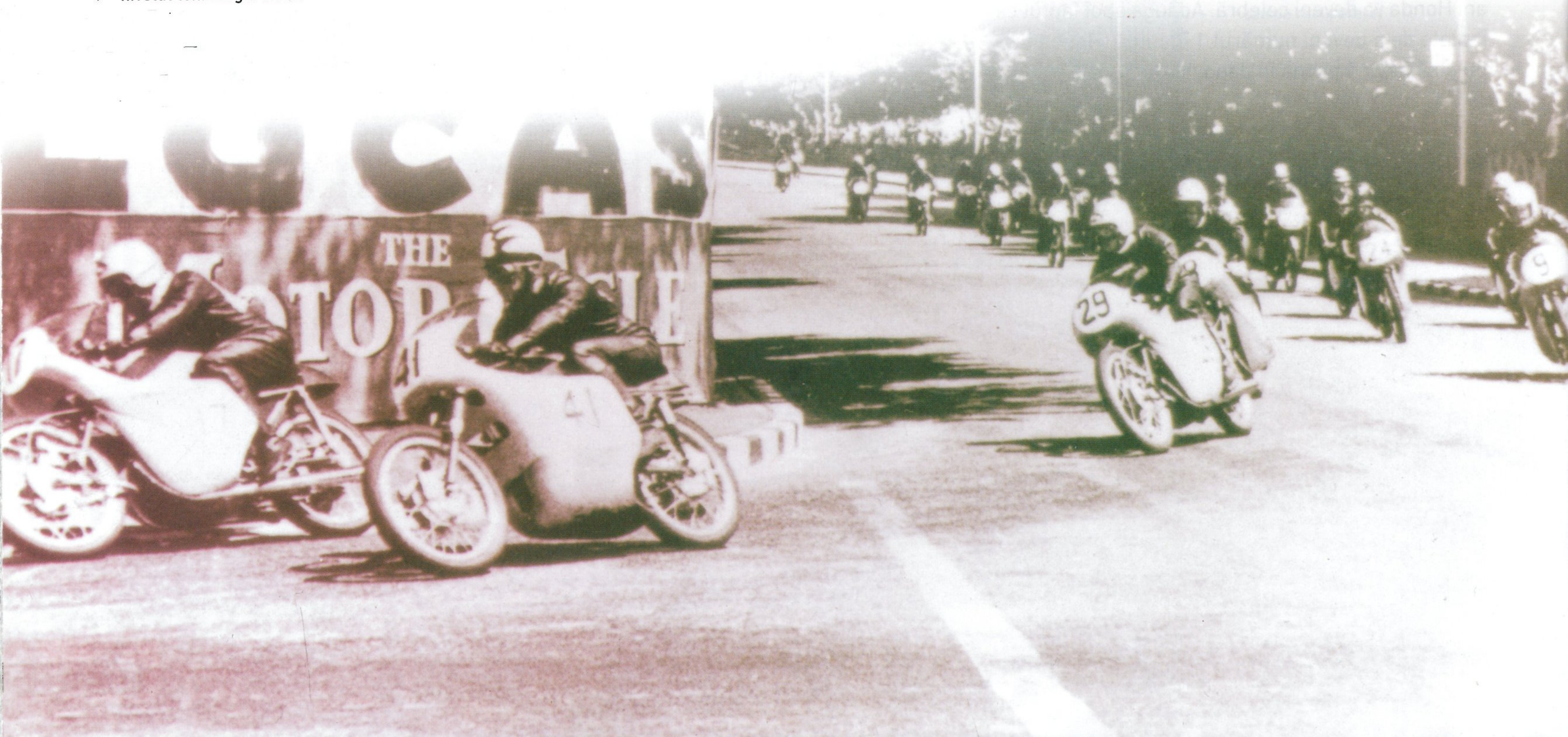
Competiția TT din Insula Man a debutat în anul 1907. Măcinat de regretul față de eșecul primei încercări, cea din San Paolo, Soichiro a considerat cursa TT ca fiind o șansă pentru a-și lua revanșa. Revenirea după un eșec prin participarea la o provocare și mai mare era o atitudine caracteristică pentru Honda căruia îi displăcea să piardă sau să renunțe.

La trei luni după ce anunțase că într-o bună zi va participa la cursa TT, Soichiro a sosit în Insula Man pentru a vedea întrecerea. A fost o cursă fără întrerupere pe o distanță de 420 de kilometri pe colinele sălbatice ale insulei, străbătute de serpetine. La cursă și-au testat tehnologiile diverși fabricanți de motociclete din întreaga lume.

Pentru Soichiro, participarea la cursa TT va fi semnificativă din două motive. În primul rând, în cazul în care nu ar fi reușit să obțină o victorie decentă, nu ar fi existat nicio altă cale prin care Honda să înlăture cota de piață considerabilă a fabricanților din alte țări, precum Germania și Italia. Al doilea motiv era acela că intenționa să utilizeze victoria pentru a-i inspira pe japonezi și pentru a le readuce speranța în suflet.

Cu toate acestea, când a văzut concurenții din Germania și Italia a rămas uluit. Aceasta deoarece, chiar și cu o capacitate de 250 cc, motocicletele fabricate în alte țări aveau, în general, de trei ori mai mulți cai putere decât a sa. Anunțul său cu privire la participarea și câștigarea cursei fusese hazardat. Era cuprins de remușcări, însă, imediat și-a înlăturat această spaimă, și-a ridicat fruntea și a devenit din nou acel Soichiro căruia nu îi plăcea să piardă.

Producătorii de motociclete din lume se adunau o dată pe an în Insula Man; prin participarea la cursa Tourist Trophy își testau nivelul tehnologic atins.

Se gândea că dacă cei din alte țări pot câștiga aceste curse, atunci nu există niciun motiv pentru care un japonez să nu poată face același lucru.

Soichiro călătorise în țările care reprezentau avangarda în industria motocicletelor și cumpărase pe ascuns eșantioane ale componentelor care nu existau în Japonia. La întoarcerea în Japonia, a organizat o echipă de proiect, însărcinată cu misiunea construirii unei motociclete care să câștige cursa TT din Insula Man; Soichiro a făcut investiții în această cercetare, la valori de neconceput pentru Japonia acelei perioade, dar comparabile cu cele efectuate de companiile din alte țări.

Miracolul Orientului

Cu un an după ce și-a anunțat intenția de a concura în cursa TT din Insula Man, compania lui Soichiro a reușit să producă motociclete la o capacitate 130 de unități pe zi. Acesta era un nou record și, la acea vreme, o cifră remarcabilă. Soichiro era acum producătorul numărul 1 în Japonia de vehicule motorizate pe două roți. Cu toate acestea, era încă obsedat de ideea de a deveni primul fabricant din întreaga lume. Soichiro a scris un comunicat intern în care menționa că viziunea lui asupra lumii nu se limitează la noțiuni care descriu ceea ce este posibil în realitate, intenția lui fiind aceea de a le depăși; în același timp însă și-a dat seama că, deocamdată, este constrâns mental de circumstanțele actuale din Japonia.

Honda știa că întreaga lume avansează cu o viteză uimitoare și că fabricanții japonezi de motociclete au mult de recuperat.

La șase ani după anunțul pe care l-a făcut cu privire la cursă, în luna iunie a anului 1959 Soichiro a intrat în competiția TT din Insula Man, ocupând locul al șaselea la clasa 125 cc. Doi ani mai târziu, în anul 1961, motocicletele Honda dominau clasele 125 și 250 cc, situându-se în primele cinci locuri și obținând o victorie categorică la care nimeni nu se aștepta.

O revistă engleză dedicată motocicletelor afirma că produsele Honda erau într-adevăr originale. Natura superioară a motocicletelor Honda a fost lăudată printr-o expresie utilizată de ziarele vremii din toată lumea: ele erau supranumite „miracolul Orientului".

Honda a crezut în visele sale și ale inginerilor săi până la sfârșit și a reușit să obțină o victorie uimitoare în această cursă.

Primele curse de motociclete desfășurate în diferite țări	
1907	Cursa TT din Insula Man
1913	Grand Prix-ul din Franța
1922	Cursa de rezistență Bol d'Or de 24 de ore din Franța
1949	Campionatul Mondial
1955	Grand Prix-ul din Asama (prima cursă importantă de motociclete din Japonia)
1957	Campionatul Mondial de Motocros
1961	Grand Prix-ul din Argentina (primul campionat din afara Europei)
1979	Raliul Paris - Dakar (cursă de 15.000 de kilometri, în cea mai mare parte desfășurată în deșert)
1988	Campionatul Super Bike (cursa motocicletelor prototip care nu au apărut încă pe piață)

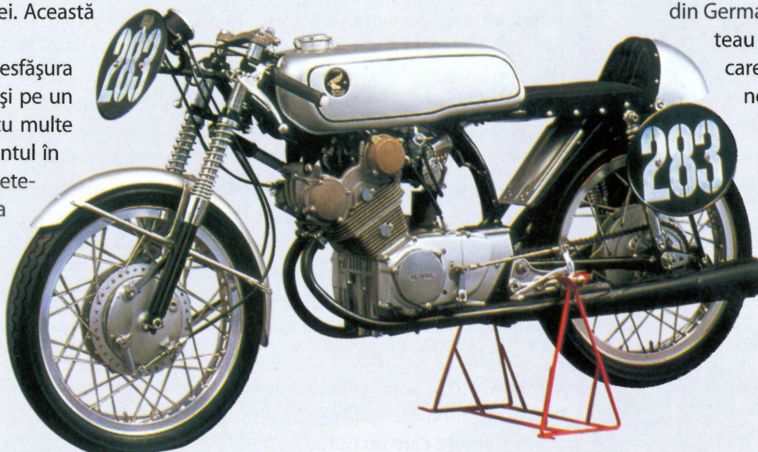
CĂLĂTORII ÎN TIMP

INIȚIEREA ȘI DEZVOLTAREA CURSELOR DE MOTOCICLETE

Cursa Tourist Trophy din Insula Man, în care Honda dorea să obțină victoria, era cea mai cunoscută și cu tradiție cursă de motociclete din lume. Se spunea că producătorul de motociclete care va câștiga cursa TT va continua să domine și piața de motociclete a acelui an. Originile diverselor curse de motociclete organizate în întreaga lume se află în secolul al XIX-lea. Prima motocicletă a fost construită de către germanul Gottlieb Daimler în anul 1885. Din acel moment au fost organizate astfel de curse în întreaga Europă, însă la un nivel de destul de primitiv, desfășurându-se pe durate scurte și pe piste improvizate. Principala autoritate a curselor de motociclete din acea vreme era ACC (Auto Cycle Club) din Anglia. Aceasta a propus să fie organizate în fiecare an curse la un nivel ridicat. În anul 1907, au organizat prima lor cursă în Insula Man, teritoriu dependent de Coroana Britanică situat în Marea Irlandei. Această cursă era Tourist Trophy.

Cursa TT nu numai că se desfășura pe o distanță mai mare, dar și pe un teren destul de accidentat, cu multe obstacole naturale. În momentul în care popularitatea motocicletelor a crescut, în anul 1913 la Paris a fost organizată o altă cursă, intitulată Grand Prix (Marele Premiu). Mai târziu, toate cursele internaționale aveau să fie denumite „grand prix". În acea perioadă, Europa se afla în febra organizării unor astfel de curse. În anul 1949, a fost organizată o cursă pentru cupa mondială („World Championship Race") pentru a stabili cel mai bun motociclist din cadrul tuturor curselor desfășurate în diverse țări din Europa. Prima parte a acestei curse va începe în Insula Man.

Anii '50 reprezentau o perioadă de competiții acerbe între fabricanții de motociclete din Europa. Gilera, producător din Italia era unul dintre cei mai renumiți fabricanți de motociclete și a câștigat foarte multe victorii în competițiile vremii. Motocicletele unor companii precum BMW din Germania sau Triumph and Norton din Anglia străbăteau distanțele competiției la un nivel de cai putere care era încă de neconceput pentru inginerii japonezi ai vremii. Semnificația intrării companiei Honda în cursa TT a marcat apariția Japoniei pe scena internațională ca jucători importanți în industria motocicletelor. Începând din anul 1976, cursa pentru campionat nu s-a mai desfășurat în Insula Man, însă cursa TT va continua să fie organizată aici, transformând această regiune într-un fel de „Mecca" a fanilor motocicletelor din întreaga lume.

Honda Benly, modelul care a obținut locul al treilea în cursa TT din anul 1962

Renaștere economică și creșterea numărului proprietarilor de mașini

O eră a abundenței

La mijlocul anilor '60, lucrurile s-au schimbat considerabil în Japonia. „Conștiința postbelică" își pierdea treptat influența asupra societății și oamenii se bucurau de abundență materială și de faptul că vremurile dificile de după război erau lăsate în urmă. Jocurile Olimpice de la Tokyo din anul 1964 au reprezentat o oportunitate pentru accelerarea acestei schimbări, economia Japoniei dezvoltându-se cu o rapiditate care a uimit lumea. Japonia era pe cale să devină una dintre cele mai importante puteri economice ale lumii. Japonezii înstăriți au stimulat un avânt deosebit prin deținerea de automobile. Astfel, a avea un automobil devenise un simbol al prosperității acelor vremuri. De asemenea, guvernul a avut rolul său în susținerea diverșilor producători japonezi de automobile care își deschiseseră afaceri după război.

Între timp, compania Honda a continuat să participe la competițiile internaționale de motociclete și să construiască motociclete excelente pentru uzul privat. Printre acestea, emblematică este Honda Super Cub, motocicletă care fusese dezvoltată pornind de la Cub Model F și pusă în vânzare în anul 1958. Putea fi condusă cu o singură mână și parcurgea 40 de kilometri cu numai un litru de benzină. Astfel de motociclete foloseau managerii noilor afaceri pentru a se mișca rapid și pentru a putea astfel susține înflorirea economică a Japoniei.

▲ Modelul Honda S360 este prezentat la cel de-al nouălea salon automobilistic din Japonia din anul 1962. Oamenii se adună în jurul mașinii sport care va reprezenta trecerea lui Honda de la statutul de producător de vehicule pe două roți direct pe piața vehiculelor pe patru roți.

Honda era producător de vehicule pe două roți. Era un lucru excelent și la modă în perioada de după război, când Japonia era o națiune săracă, însă acum, Japonia era prosperă și oamenii de pe întreg cuprinsul țării voiau să își achiziționeze propriile lor automobile. Brusc, perspectiva de a rămâne un producător de vehicule pe două roți nu mai părea un lucru atât de deosebit. După ce și-a dat seama de acest lucru, Soichiro s-a apucat de treabă. Deoarece acum oamenii erau prosperi și fiecare individ își dorea o mașină a sa, Soichiro a considerat că este momentul să se implice în industria automobilelor. A realizat faptul că pentru a deveni competitiv trebuie să construiască o mașină care

▼ Modelul Honda N360 a lansat o nouă eră pentru automobilele din clasa compactă. Această mașină va face din compania Honda o adevărată forță în domeniu și îi va aduce recunoașterea în industria automobilelor.

Versiune diferită

REZERVĂRI PENTRU O MARE PETRECERE ÎN KYOTO

În anul 1963, Honda a pus în vânzare camioneta T360 și mașina sport S500. Pentru a sărbători intrarea pe piața vehiculelor pe patru roți, precum și cei 50 de ani de la înființarea companiei, a fost planificată organizarea unui amplu eveniment. Bugetul acestuia se ridica la 100.000.000 de yeni, o sumă destul de mare în raport cu această perioadă în care un angajat al companiei Honda, aflat la începutul carierei sale, putea câștiga un salariu de 10.000 de yeni. Era, așadar, un gest ieșit din comun ca o aniversare derulată pe parcursul a două zile să implice o sumă atât de mare de bani. Toți cei 7.500 de angajați ai companiei Honda s-au adunat în Kyoto și au organizat o petrecere de zile mari, uimindu-i pe toți cei prezenți. Era un eveniment care nu putea fi condus decât de un mare iubitor de distracții precum Soichiro Honda.

În prima zi a evenimentului, celebrități naționale din lumea muzicii au fost invitate să cânte, iar mulțimea de oameni adunată în jurul scenei s-a bucurat de concertele acestora. Pentru acea noapte, au fost instalate un bar imens și un bufet, precum și trei restaurante de tipul „mănânci cât poți" pentru a întreține atmosfera de bună dispoziție a invitaților. În dimineața următoare, în sala sporturilor din oraș a fost organizat un turneu de volei. Seara a avut loc o ceremonie comemorativă la care Soichiro Honda a afișat un zâmbet mulțumit, spunând că nu are nicio idee cu privire la ceea ce tocmai se întâmplase, dar că, în cele din urmă, fusese o petrecere pe cinste.

să fie mai confortabilă și mai convenabilă ca preț decât orice alt produs al altui fabricant.

Soichiro avea acum aproape 60 de ani.

Pentru a deveni un fabricant de automobile

Pe măsură ce compania Honda se pregătea să devină producător de vehicule pe patru roți, Soichiro s-a lovit de intervenția Ministerului pentru Industrie și Comerț Exterior. Ministerul intenționa să avanseze ideea că automobilele japoneze fac parte din piața mondială și că, în consecință, va acorda prioritate firmelor deja cunoscute, precum Nissan și Toyota, iar o astfel de politică le va constrânge să restricționeze o companie producătoare de motociclete, precum Honda, de la a se implica în producția de automobile. La aflarea acestor vești, chipul lui Soichiro s-a întunecat; s-a îndreptat apoi direct spre clădirea ministerului. Aici, birocrații nu au făcut decât să își întărească poziția și l-au întrebat retoric pe Honda dacă nu ar fi mai bine să fie mulțumit cu ceea ce cunoaște deja și să facă tot ceea ce este mai bun pentru dezvoltarea vehiculelor pe două roți. Honda le-a replicat că nu pot înțelege ceea ce avea de gând să facă.

Înfuriat, a lovit un scaun și a părăsit ministerul. Negocierile cu acesta nu au dus nicăieri, dar nu se va da bătut. Înainte ca ministerul să îi pună piedici, Honda anunțase deja construcția modelelor de mașini S500 T360 și, practic, acest fapt a întemeiat poziția lui Honda ca producător de automobile preexistent; acest lucru se întâmpla înainte ca ministerul să decidă să îi limiteze activitatea.

Trei ani mai târziu, în anul 1966, Honda a anunțat lansarea modelului N360. Salonul auto din Tokyo din acel an va fi o avanpremieră a fenomenului, dezvoltat ulterior, de adoptare în masă a utilizării de automobile de către societatea japoneză. Toyota a anunțat modelul Corolla, iar Nissan modelul Blue Bird. Aceste prezentări de noi modele de automobile i-au atras pe mulți dintre cei care erau nerăbdători să achiziționeze un astfel de vehicul. Expoziția Honda va monopoliza în special atenția tinerilor care se înghesuiau la salonul auto. Honda prezenta mașini de curse care vor participa pe scena competițiilor internaționale, precum modelul F1-RA273. Modelul N360 a fost prezentat alături de acest automobil de Formula 1. N360 nu semăna cu nimic din ceea ce fusese creat până atunci; se putea mândri cu un design extrem de logic și deși avea locuri pentru patru persoane, era totuși o mașină sport. Se poate spune că era un fel de versiune automobilistică a motocicletei Super Cub, motocicleta cu care Honda dăduse lovitura. Dar nu era numai atât. Soichiro învățase câte ceva din participarea sa la cursele internaționale și încorporase în această mașină toate noile și diversele tehnologii pe care le observase în lumea întreagă. Soichiro încă accepta provocările universului curselor automobilistice și intenționa să îmbine tot ceea ce învățase, pentru a oferi publicului cea mai bună mașină din lume. Își dorea acest lucru mai mult decât orice altceva. N360 s-a bucurat de un succes colosal și a impulsionat perioada ulterioară de succes în vânzările de automobile.

▲ Jocurile Olimpice din anul 1964 s-au desfășurat la Tokyo. Aceasta a oferit Japoniei oportunitatea de a-și prezenta miraculoasa redresare de după înfrângerea în cel de-al Doilea Război Mondial.

Tokaido Shinkansen (tren de mare viteză) a devenit funcțional din anul 1964. La acea vreme a stabilit recordul pentru cel mai rapid tren din lume, devenind, datorită vitezei sale fantastice, mândria Japoniei.

Honda cucerește lumea
Palpitanta viață a lui Soichiro

Omul care transformă visele în realitate

SOICHIRO A FOST O FIGURĂ NEOBIȘNUITĂ a universului producțiilor automobilistice și de motociclete din Japonia. Și aceasta deoarece, spre deosebire de alte companii japoneze, numele fondatorului a devenit sinonim cu însăși compania. Acest lucru a fost posibil datorită faptului că Soichiro nu era un industriaș obișnuit.

Compania Honda a debutat ca institut de cercetări tehnologice, cu aproximativ zece angajați. Se va dezvolta concomitent cu avântul economic postbelic al Japoniei și va deveni o întreprindere recunoscută la nivel mondial. Nu numai tehnologia a făcut din Honda o companie de prestigiu, ci și dorința lui Soichiro de a oferi oamenilor un mijloc de transport ușor de utilizat și convenabil. Această dorință s-a manifestat sub forma produselor companiei sale care au fost foarte bine primite de către clienți.

Consacrarea acestei imagini a companiei Honda se datorează în mare parte refuzului lui Soichiro de a-și schimba poziția și identitatea ca industriaș, indiferent cât de mare și importantă va deveni compania sa. Honda trecea rar pe la sediul companiei din centrul orașului Tokyo; în schimb, vizita des fabrica situată la periferia capitalei. Se retrăgea deseori în centrul de cercetare al fabricii și lucra pentru a-și transforma visele în realitate. Întreg managementul afacerii îi era încredințat partenerului său, Takeo Fujisawa.

Se spunea că Soichiro realiza produsele companiei Honda, iar Fujisawa le vindea. Încă de la începutul parteneriatului lor la Honda, Fujisawa s-a dovedit a fi deosebit de abil în vânzări și managementul afacerii. Soichiro avea prea puține ambiții pentru a transforma Honda într-o corporație masivă; tot ceea ce își dorea cu adevărat era ca visele sale de tehnician să devină realitate. Datorită faptului că a avut norocul unui partener ca Fujisawa, Honda uita deseori aproape în totalitate de managementul afacerii și se concentra asupra preocupărilor sale legate strict de producție. Acest parteneriat va transforma Honda într-un concern industrial recunoscut în lumea întreagă.

▲ În anul 1989, Soichiro Honda a devenit primul japonez înscris în American Automotive Hall of Fame. Soichiro și soția acestuia au fost încântați de recunoașterea pe care lumea o acorda companiei Honda în acest mod.

O nouă provocare

Soichiro era frecvent stârnit de noi provocări. Această pasiune neîntreruptă a sa va duce la crearea mai multor tipuri de noi motociclete și automobile. În luna ianuarie a anului 1964, la numai un an după ce începuse producția de automobile, a devenit unul dintre primii producători de automobile din Japonia care și-a anunțat intrarea cu un produs de-al său în circuitul de Formula 1. În luna septembrie a acelui an, a obținut victoria în Grand Prix-ul din Mexic. Soichiro surprindea întotdeauna lumea cu astfel de lucruri. Și-a păstrat o perspectivă globală și nu și-a permis niciodată să se lase distras de judecățile convenționale sau de principiile consacrate ale vremii. Putea face acest lucru deoarece era un om care avea puterea de a crede în visele sale.

Va veni și ziua în care Soichiro va fi nevoit să se retragă din cariera de tehnician. Își utilizase ideile pentru a dezvolta un model complet nou de motor răcit cu aer. Era un model care își merita propriul brevet, un motor destul de costisitor și cu o eficiență scăzută, astfel încât din punct de vedere al afacerilor, putea fi descris drept un eșec. A fost de ajuns acest unic eșec pentru ca Soichiro să se izoleze în centrul de cercetare.

Tinerii tehnicieni au considerat că este mult mai eficient să dezvolte un motor răcit cu apă decât unul cu aer și, în orice caz, ar fi fost imposibil să fie realizat un motor răcit cu aer care să îndeplinească și standardele de emisii scăzute, stabilite prin „American Clean Air Act" („Actul de puritate a aerului american"), aprobat în anul 1970. Viziunea lui Soichiro care punea accent pe putere și viteză devenise depășită în noua eră de preocupări ecologice.

Tinerii tehnicieni de la Honda erau îngrijorați de faptul că în cazul în care nu s-ar fi creat un motor răcit cu apă și cu emisii scăzute, compania va trebui să înfrunte riscul de a fi lăsată în urmă de întreaga lume. Vicepreședintele companiei Honda, Fujisawa, le cunoștea neliniștile, astfel încât l-a forțat pe Soichiro, care se încăpățâna să rămână fidel motoarelor răcite cu aer, să ia o decizie. Va rămâne președintele companiei sau va alege să lucreze ca tehnician în cadrul acesteia?

▲ Ayrton Senna a fost pilotul echipei McLaren-Honda de Formula 1 care a devenit campioana lumii de mai multe ori la rând. Soichiro îl considera cel mai mare pilot de curse din toate timpurile.

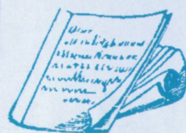
▲ După ce a devenit jucător internațional în industria automobilelor, obiectivul companiei Honda a devenit acela de a rezista cererilor pieței regionale, în acest sens construind fabrici în întreaga lume.

Astfel, Soichiro a decis că este momentul să se retragă din activitatea sa ca tehnician. Considera că era momentul să încredinţeze viitorul companiei noii generaţii. Retragerea demnă din activitatea sa de tehnician a creat premisa creării în anul 1972 de către compania Honda a motoarelor CVCC (combustie controlată prin mişcare rotativă) cu emisii scăzute care vor uimi lumea. Acesta a reprezentat un moment simbolic al sfârşitului perioadei lui Honda la conducerea companiei.

Astfel, în anul 1973, Soichiro a renunţat la conducerea companiei Honda Motor şi a anunţat că, alături de vicepreşedintele Fujisawa, se va retrage din activitatea acesteia. Siochiro începuse să lucreze cu vehiculele motorizate în anul 1927, iar în lumea automobilistică retragerea sa era considerată un gest prematur; Honda avea însă deja 66 de ani şi, oricum, el va continua să exercite o anumită influenţă asupra companiei atunci când aceasta se va confrunta cu anumite situaţii mai dificile. În luna august a anului 1991, Soichiro va înceta din viaţă, la vârsta de 84 de ani, la scurt timp după debutul noii ere Heisei (anul 1989) în Japonia. Honda nu se oprise niciodată, afirmând mereu faptul că viaţa este scurtă şi că pentru a face cât mai multe lucruri în timpul limitat care ni s-a dat este nevoie de viteză. Strălucirea de geniu a acestui om, care a străbătut trei ere din istoria Japoniei (Meiji – 1868-1912, Taisho – 1912-1926 şi Showa - 1926-1989) ca într-o cursă de Formula 1, continuă să fie menţinută în viaţă de compania Honda din zilele noastre.

Versiune diferită

FARFURII ZBURĂTOARE ŞI UN EXPERIMENT CU „HITODAMA"

Curiozitatea neobosită a lui Soichiro nu îl va părăsi nici la bătrâneţe. În perioada de amurg a vieţii sale, va deveni interesat de OZN-uri (Obiecte zburătoare neidentificate, aşa-zisele „farfurii zburătoare") şi de „hitodama" (conform folclorului japonez, acestea sunt sfere incandescente care plutesc în aer şi care reprezintă spiritele oamenilor). Aceste lucruri nu sunt chiar atât de fanteziste pe cât par. Cercetările sale în ceea ce priveşte OZN-urile se bazau pe cunoştinţele sale de aerodinamică, iar lucrările cu privire la „hitodama" se bazau pe ştiinţa combustiei.

Imboldul dorinţei lui Soichiro de a cerceta OZN-urile venea din faptul că văzuse avioane încă de mic copil şi considera că dacă acestea au putut fi construite, atunci nu este niciun motiv pentru care să nu poată fi construite şi farfurii zburătoare. Soichiro a vizitat NASA, tocmai pentru a asista la lansarea unei navete spaţiale şi a interacţionat cu mai mulţi astronauţi.

Soichiro îi ignora pe toţi cei care considerau că toate acestea sunt copilării; astfel, el a devenit studentul unui profesor universitar care era o autoritate în domeniul aerodinamicii. El le-a mărturisit oamenilor că motivul pentru care a făcut acest lucru a fost acela de dezvolta o fundaţie pentru cercetarea şi dezvoltarea unui nou tip de rachetă.

Interesul său faţă de „hitodama" se datorează tot unor lucruri misterioase şi fascinante la care a fost martor în vremea copilăriei. A continuat să creadă că într-o bună zi va realiza ceva similar unei „hitodama" şi, în cele din urmă, a reuşit să îşi urmeze această ambiţie, realizând o „hitodama" artificială la aeroportul Honda. Cercetările sale privind farfuriile zburătoare au adus contribuţii nesemnificative, însă succesul său în realizarea unei „hitodama" artificiale a reuşit să îi satisfacă debordanta curiozitate.

O maşină Honda de Formula 1 în salonul auto al companiei din Tokyo. Vizitele lui Soichiro la sediul central al companiei erau rare.

Numele mărcilor japoneze de motociclete devin cunoscute în întreaga lume

Înainte de apariția vehiculelor Honda, singurele produse electronice exportate din Japonia erau obiecte precum tranzistoarele radio şi camerele de luat vederi. Nimeni nu visase până atunci că Japonia ar putea exporta vehicule pe două roţi şi pe patru roţi. Mai întâi, Honda a provocat lumea în tărâmul curselor de motociclete. Apoi, pe măsură ce dezvoltările tehnologice corespunzătoare avansau, vehiculele japoneze vor folosi cu succes oportunitatea de a deveni celebre în întreaga lume.

Japonezii au făcut ca motocicletele să cucerească lumea

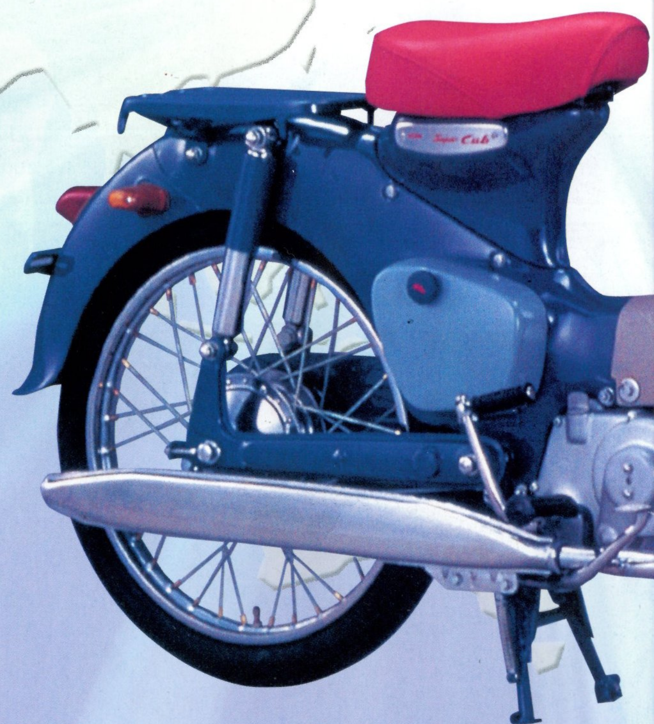
GRUPUL MUZICAL „THE BEACH BOYS" din America erau în vogă în anii 1960. Unul dintre hit-urile acestui grup era un cântec vesel, intitulat „Little Honda". Soichiro a introdus motocicletele Honda în cursa TT din Insula Man în anul 1959. Honda a obținut locul al șaselea în clasa 125 cc. Toți cei din echipă considerau că este un miracol. Totuși, se va dovedi că această victorie inițială a reprezentat mai mult decât un așa-zis „noroc chior", în cursa din 1961, când Honda a obținut o victorie absolută, dominând primele cinci poziții, atât la clasa 125 cc, cât și la 250 cc. În plus, motocicletele Suzuki și Yamaha începuseră deja să domine competițiile europene și americane.

Motocicletele japoneze făceau furori peste tot în lume.

În această perioadă, lumea a fost obligată să acorde atenție motocicletelor din Japonia, lucru care se va reflecta în exporturile de care Japonia era acum capabilă. Se poate spune că în acest moment dominarea circuitului internațional de curse 1 de către motocicletele japoneze devenise un lucru obișnuit. Exportul Japoniei de motoci-

▼ American Honda Motors, la scurt timp după înființare. Afacerea a debutat în anul 1959, dar, inițial, a reușit să îndeplinească doar o zecime din obiectivele de vânzări.

▲ Beach Boys erau considerați regii muzicii surf. Hitul lor, „Little Honda" a fost înregistrat pe albumul „All Summer Long". Beach Boys erau idolii pop ai lumii la acel moment și simbolizau cultura tinerilor americani.

▲ Compania Kawasaki a intrat vertiginos pe piața internațională a motocicletelor în anii '60.

◀ Honda C100 Super Cub a înregistrat un nou record, acela pentru cel mai mare număr de motociclete al unui singur model vândute. Au fost dezvoltate și alte modele care îl au la bază pe acesta și care s-au vândut în întreaga lume.

clete nu mai era limitat doar la regiunea Asiei de Sud, ci se extinsese și în țări dezvoltate din Europa și America de Nord. Numărul de vehicule pe două roți exportate crescuse vertiginos. În anul 1963 au fost fabricate 2.000.000 de motociclete, iar 400.000 dintre acestea au fost exportate. Cinci ani mai târziu, în anul 1968, se vor exporta 1.130.000 de motociclete dintr-un total de 2.250.000 fabricate. Astfel, volumul de motociclete exportate din totalul produs depășea acum 50 %. În anul 1974 va fi exportat un număr total record de 71.9% din motociclete produse în Japonia.

În afara granițelor Japoniei, continuau să se construiască fabrici care produceau astfel de vehicule, în timp ce motocicletele fabricate în Japonia cucereau lumea cu o viteză amețitoare. O mare parte dintre motocicletele din lume erau japoneze, în special cele cu o capacitate de 50 cc. Cele din clase mai mari dominau, de asemenea, piața internațională, într-o manieră care nu lăsa prea multe șanse competitorilor de a le ajunge din urmă.

▸ Modelul Nissan Bluebird 1200 DX a fost conceput în anul 1961 cu intenția de a fi exportat în America. A obținut vânzări fabuloase și în Japonia.

O înaintare tenace în America

În cadrul unui salon auto organizat în Los Angeles în toamna anului 1957, compania Nissan a prezentat pentru prima dată în America trei autovehicule: două automobile cu caroserie închisă și o camionetă.

Aceste mașini au atras atenția în mijlocul mașinilor americane strălucitoare și ale celor europene, moderne și elegante. Și aceasta deoarece modelele japoneze nu erau foarte elegante și păreau, într-un fel, demodate. Americanii s-au uitat pieziș la aceste blocuri de oțel, făcând remarci de genul: „Nu am știut până acum că japonezii fabrică mașini".

În anul următor, Nissan a făcut primul pas experimental pe piața automobilelor din America.

Erau necesare, în primul rând, o cercetare de piață și curse de testare a mașinilor pe drumurile din America. Mașinile japoneze erau oarecum mai mici în comparație cu automobilele masive americane; șoferii care au participat la testările japonezilor au devenit conștienți de diferențele dintre piața automobilelor din Japonia și cea din America. Cu toate acestea, mașinile s-au comportat foarte bine, inclusiv pe cele mai dificile și izolate drumuri forestiere din America, iar membrii echipei de testare au început să își dea seama de capacitatea și de posibilitățile latente ale mașinilor japoneze.

După Nissan, și alți producători japonezi de automobile vor trimite echipe de proiect, iar companiile japoneze vor accepta provocarea de a vinde automobile japoneze clienților americani.

Automobilul japonez schimbă viziunea asupra mașinilor

La începutul anilor '70, orașul Detroit era epicentrul industriei automobilistice americane. Ca întotdeauna, industria americană de automobile se bucura de o piață și condiții economice favorabile. Benzina era uimitor de ieftină, iar mașinile masive din Detroit, care străbăteau puțin peste 5 kilometri cu un litru de benzină, se vindeau în număr de 8.000.000 de unități anual.

Cu toate acestea, mediile de intelectuali americani nu agreau acest tip de automobil și au început să își îndrepte atenția către mașini străine, de dimensiuni mai mici și eficiente din punct de vedere al consumului de combustibil.

American Honda Motors a început să funcționeze încă din anii '50. La acea vreme, compania încerca să vândă modelul N600, dar nu se poate spune că din punct de vedere al vânzărilor acesta se bucura de succes. În anul 1973, a fost pus în vânzare modelul Honda Civic. Cu toate acestea, beneficiile eficienței din punct de vedere al consumului și al prețului nu au fost sesizate de majoritatea cumpărătorilor americani de mașini. Honda însă nu a renunțat și a continuat să facă vizite furnizorilor, în încercarea de a-i convinge să vândă produsele Honda. Aceste eforturi au început încetul cu încetul să dea roade, în cea de-a doua jumătate a anului 1973, când un embargo neașteptat al Organizației Statelor Exportatoare de Petrol (OPEC) a șocat lumea și a dus la Criza Petrolului (1973). Aceste evenimente au schimbat modul de percepție al americanilor cu privire la automobile. Șase ani mai târziu, industria automobilelor începea să își revină din acest șoc, dar a fost în scurt timp lovită de o altă criză a petrolului. Automobilul japonez făcuse incursiuni timide pe piața americană, însă cea de-a doua criză a petrolului a dus la reconsiderarea acestuia. Americanii începeau să își dea seama

▾ În ciuda avântului luat de industria de automobile, motocicletele continuă să domine străzile Asiei.

▲ Modelul N360 a început să fie exportat în anul 1968. În anul precedent înregistrase mari vânzări în Japonia, fiind produs într-o fabrică Honda din prefectura Saitama.

▲ Modelul Honda Civic pe străzile unui oraș european. Indiferent în ce oraș, mașinile japoneze se integrează perfect în peisaj.

▼ Modelul Colt Galant a fost pus în vânzare în anul 1969. A devenit cunoscut drept o mașină inovatoare, introducând compania Mitsubishi pe piața americană a automobilelor.

că automobilul japonez nu numai că era economic și eficient din punct de vedere al consumului de combustibil, dar prezenta și multe alte aspecte superioare; brusc, mașinile japoneze ocupau acum 30 % din piața americană a automobilelor.

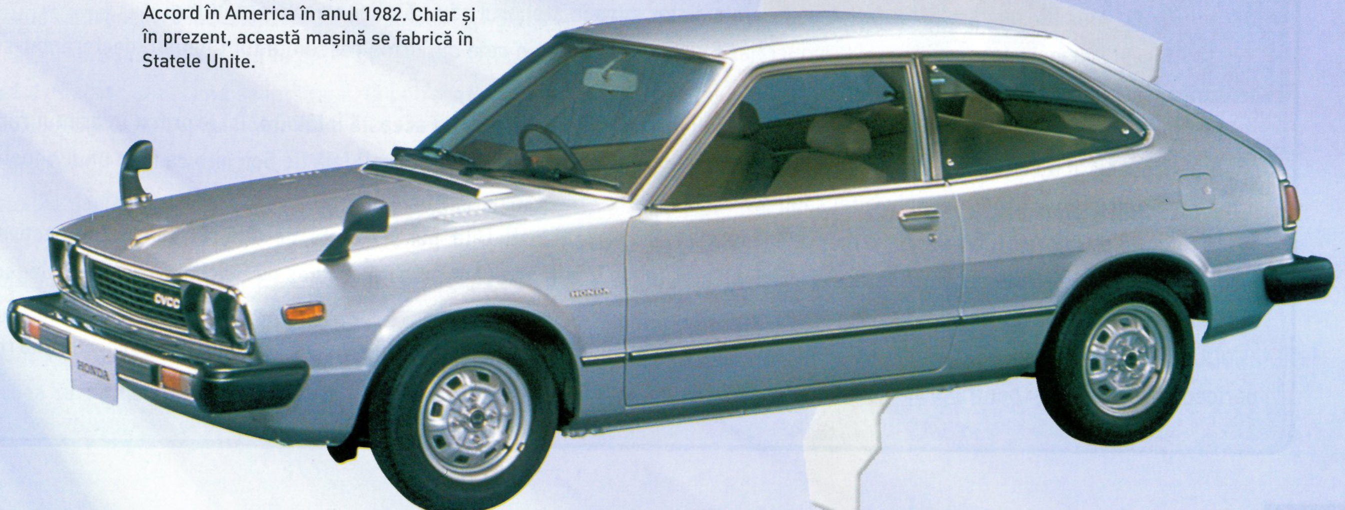
Fabricanții de mașini din Detroit considerau, fără nicio îndoială, că dacă ar fi reușit să producă mașini eficiente și economice din punct de vedere al consumului, ar fi putut să îi recâștige pe clienții pe care îi pierduseră în favoarea companiilor japoneze.

Producătorii japonezi au început, de asemenea, să simtă că afacerile „derapează" din cauza creșterii rapide a aprecierii produselor lor pe piața americană și au început să impună restricții cu privire la propriul export de automobile către Statele Unite. Cu toate acestea, o nouă eră începea să se dezvolte. Americanii care optaseră pentru mașinile japoneze nu ar mai fi vrut să se întoarcă la mărcile autohtone, astfel încât și-au îndreptat în schimb atenția către modelele europene.

Producătorii japonezi de automobile au devenit conștienți de transformarea survenită în mentalitatea cumpărătorului american și au început din nou să accelereze mișcarea către piața americană de automobile. Uneori, aveau de înfruntat diverse probleme, precum restricțiile comerciale, însă acum pentru a răspunde rapid necesităților piețelor locale, producătorii japonezi de automobile își vor deschide fabrici în toate țările din lume, creându-și un sistem prin care componentele auto sau alte astfel de articole, puteau fi achiziționate de la producători din apropierea acestora.

Nu se poate să nu vezi zilnic în orice colț din lume o mașină de producție japoneză. Cu toate acestea, termenul „mașină japoneză" este impropriu. Nu se spune prea mult atunci când se subliniază faptul că vehiculele Honda se produc în lume și că s-a întâmplat ca emblema acestora să fie cea japoneză. Visele pe care Soichiro Honda le-a avut cu o jumătate de secol în urmă au devenit acum în totalitate realitate.

▼ Honda a început să producă modelul Accord în America în anul 1982. Chiar și în prezent, această mașină se fabrică în Statele Unite.

Un univers de legături create de curiozitatea nestăvilită a lui Honda

Tehnologiile şi noile viziuni ale lui Soichiro Honda au uimit întreaga lume. El nu numai că a reuşit construirea unor modele inovatoare de maşini, dar şi stabilirea mai multor legături cu oameni din întreaga lume. Ceea ce Soichiro avea în comun cu toţi aceşti oameni erau inteligenţa sclipitoare şi curiozitatea, în timp ce bunătatea sa a făcut să fie îndrăgit de toţi cei care l-au întâlnit.

Pictorul francez care a împărtășit linia unică a lui Soichiro

Marc Chagall (1887-1985)

După ce s-a retras din funcția de președinte al companiei Honda, Soichiro s-a adâncit în pasiunea sa pentru pictură. În anul 1980 îl va întâlni pe pictorul Marc Chagall. Chagall era un evreu rus, activ în peisajul picturii franceze. A pictat peisaje care nu pot fi încadrate în stilurile de pictură dominante ale secolului al XX-lea, precum suprarealismul sau cubismul, primind susținerea comunității artistice pentru eforturile sale.

Soichiro l-a vizitat la reședința acestuia, ducându-i în dar un set de ustensile japoneze pentru pictură. Chagall avea deja 93 de ani la acea dată și l-a întâmpinat pe Soichiro cu multă căldură; acesta din urmă însă, emoționat, a început să se bâlbâie, uitând că vorbește limba japoneză și că trebuie să se adreseze interpretului care îl însoțea.

În momentul în care Soichiro i-a mărturisit lui Chagall că tablourile sale sunt foarte cunoscute în Japonia, marele pictor și-a aplecat capul și l-a întrebat pe Soichiro cum de reușește să îi înțeleagă lucrările. Soichiro a replicat că a putut observa faptul că Chagall își dedicase tot ceea ce avea mai bun picturii, exact în același mod în care el însuși se dedicase activității sale. Chagall și-a exprimat acordul printr-o plecăciune.

Marele pictor a fost foarte încântat de ustensilele japoneze pentru pictat primite în dar și pe neașteptate s-a retras în atelierul său. Soția lui Chagall i-a spus lui Soichiro că de îndată ce marele pictor intra în atelierul său, rămânea acolo ore întregi.

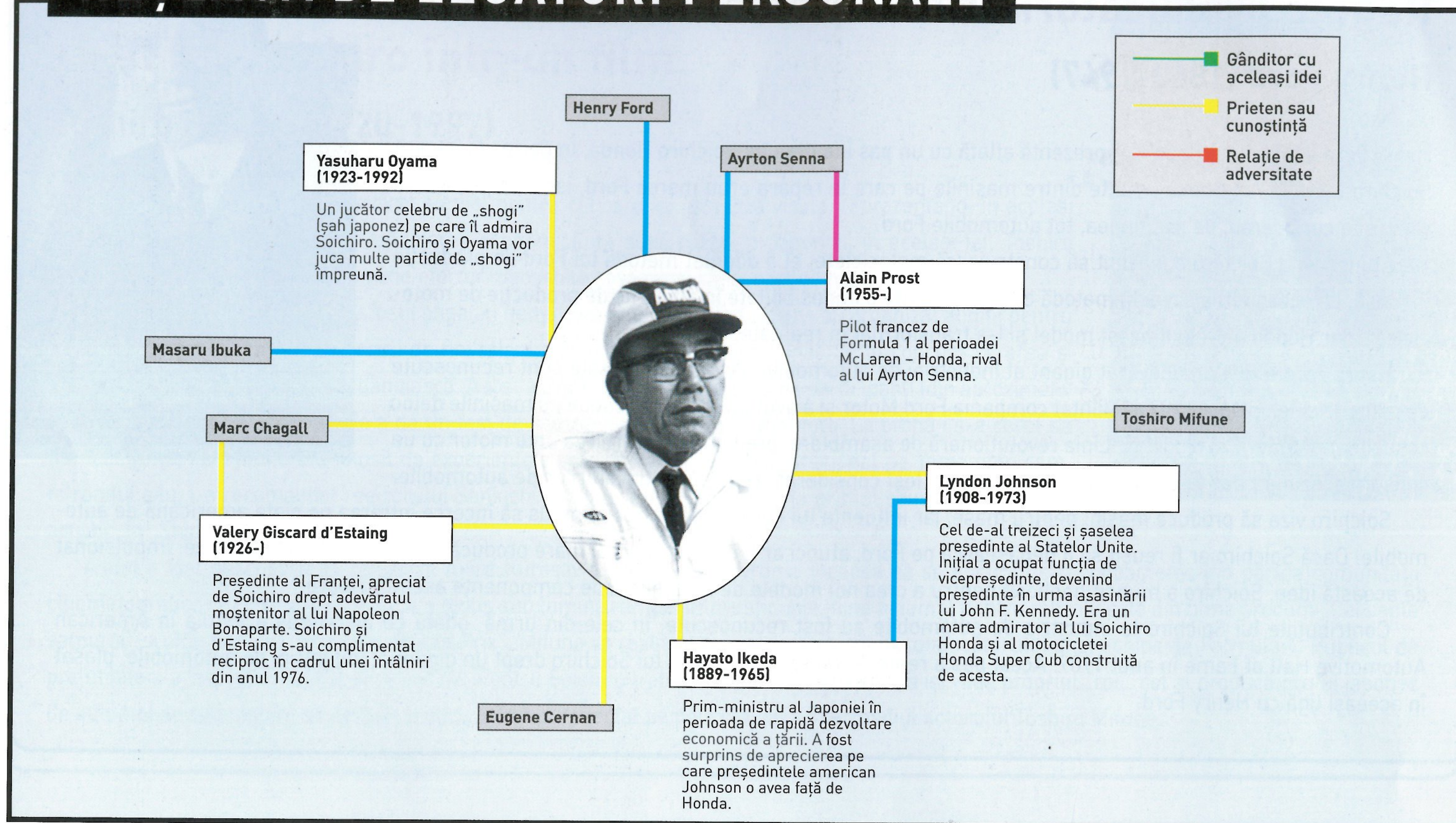
Într-adevăr, Chagall nu a mai ieșit din atelier, iar Soichiro va părăsi în cele din urmă reședința lui Chagall, declarându-se total mulțumit de această vizită.

Mai târziu, gândindu-se la cele întâmplate, Soichiro își va aminti cu plăcere de această întâlnire. Își exprima în primul rând invidia față de talentul deosebit al lui Chagall. Deși unii oameni au catalogat comportamentul lui Chagall față de Soichiro ca fiind unul nepoliticos, acesta din urmă nu simțise deloc așa în timpul vizitei sale.

În tinerețe și Soichiro lucrase într-o manieră similară celei a lui Chagall. Uita, pur și simplu, de sine și se adâncea în activitatea sa, lucrând încontinuu pentru a dezvolta noi tehnologii. Și Chagall se simțise într-o oarecare măsură invidios pe Soichiro, cei doi înțelegându-se destul de bine unul pe celălalt.

Chagall nu și-a pierdut niciodată pasiunea pentru artă, nici chiar în ultimii ani ai vieții sale. Va fi remarcat pentru vitraliile realizate în ultima perioadă a vieții sale și pentru proiectele care aveau ca temă centrală dragostea și pacea.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personajele din casetele pe fundal gri sunt prezentate detaliat în acest capitol.

Fondatorul companiei Sony și aliatul intelectual al lui Soichiro

Masaru Ibuka (1908-1997)

Masaru Ibuka și Soichiro Honda vor fi prieteni apropiați și aliați toată viața. În 1950, Masaru a pus la punct primul magnetofon și primul tranzistor radio fabricate în Japonia. În anul 1958 a schimbat numele companiei pe care o fondase în „Sony" și a transformat-o într-o companie cunoscută la nivel mondial. Și-a urmat visul de tehnician și, asemeni lui Soichiro, va construi dispozitive care vor fi apreciate peste tot în lume.

Soichiro îl respecta pe Ibuka și îl considera un om care a ajutat la recâștigarea respectului Japoniei, după înfrângerea acesteia în cel de-al Doilea Război Mondial. Cei doi nu au lucrat niciodată împreună, nu au avut legături de familie și nici măcar nu au luat o cină împreună. Însă de fiecare dată când se întâlneau la petreceri, începeau să discute cu entuziasm despre visele lor și viitorul Japoniei.

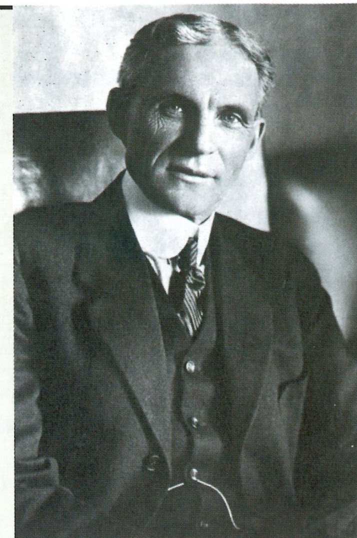
Cei doi au încheiat un pact, conform căruia să nu refuze niciodată a-l ajuta pe celălalt, atunci când acesta i-o va cere; vor colabora în cadrul mai multor proiecte din sectorul public, de exemplu în perioada în care amândoi au fost directori ai organizației „Boy Scouts" („Cercetașii"), după înființarea acesteia în Japonia.

O întâmplare din acele vremuri demonstrează cât de mult ținea Soichiro la prietenia lui Ibuka. Când video player-ul Beta construit de Sony a eșuat în competiția cu formatul VHS, Soichiro a continuat să utilizeze și să susțină Beta, chiar dacă toți cei din jurul lui foloseau VHS.

Ibuka a fost nespus de mâhnit la moartea prietenului său, Soichiro. A regretat adânc pierderea acestui om care trăise pentru idealurile sale și care făcuse tot ceea ce simțise că trebuie să facă. Ibuka a învățat mult din spiritul neîmblânzit al industriașului Soichiro Honda.

Regele producătorilor de automobile

Henry Ford (1863-1947)

Henry Ford a fost dintotdeauna o prezență aflată cu un pas înaintea lui Soichiro Honda. În perioada în care Soichiro lucra la Art Shokai, multe dintre mașinile pe care le repara erau marca Ford, iar cele pe care le văzuse la curse erau, de asemenea, tot automobile Ford.

Atunci când Soichiro a început să construiască motociclete, el a adoptat metoda lui Ford de producție în masă. La acea vreme această metodă era considerată o imposibilitate în afacerile de producție de motociclete, dar Honda a preluat acest model și l-a transformat în realitate.

Henry Ford a fost un adevărat gigant al industriei de automobile, iar realizările sale sunt recunoscute de către oricine. În anul 1903 a înființat compania Ford Motor și a avut un succes deosebit cu mașinile deloc costisitoare Model T și Model N. Linia revoluționară de asamblare, precum și construirea unui motor cu un consum scăzut au dus la crearea unei ere în care a fost considerat „regele" producătorilor de automobile.

Soichiro viza să producă mașini pentru mase, iar influența lui Ford aproape că i-a impus să încerce intrarea pe piața americană de automobile. Dacă Soichiro ar fi reușit să îl depășească pe Ford, atunci ar fi devenit cel mai mare producător de automobile din lume. Impulsionat de această idee, Soichiro a muncit neobosit pentru a crea noi modele de motoare și de componente asemănătoare.

Contribuțiile lui Soichiro la industria de automobile au fost recunoscute, în cele din urmă, odată cu înscrierea acestuia în American Automotive Hall of Fame în anul 1989. Acest pas a reprezentat recunoașterea lui Soichiro drept un gigant al industriei de automobile, plasat în aceeași ligă cu Henry Ford.

Astronatul care a vorbit despre fascinația spațiului

Eugene Cernan (1934-)

În amurgul vieții sale, Soichiro Honda a visat la călătorii în spațiu. Îmbrățișase ideea zborului pe cer și în spațiu încă de când văzuse spectacolele acrobatice aeriene ale lui Art Smith în copilărie.

Astfel, întâlnirea sa cu Eugene Cernan a fost un eveniment realmente deosebit.

Eugene Andrew Cernan (născut la 14 martie 1934) este comandor în retragere al Forțelor Navale ale Statelor Unite și fost astronaut NASA de origine cehă și slovacă. A călătorit de trei ori în spațiu: în calitate de co-pilot, în luna iunie a anului 1966, cu astronava Gemini 9A; ca pilot al modulului lunar cu astronava Apollo 10 în luna mai a anului 1969; în calitate de comandant al astronavei Apollo 17 în luna decembrie a anului 1972. Cu ocazia acestei misiuni pe Lună, Cernan a devenit „ultimul om pe lună" deoarece era ultimul care va reintra în modulul lunar Apollo în cadrul celei de-a treia și ultime activități extravehiculare (EVA). De asemenea, a făcut parte din echipajul de susținere în cadrul misiunilor Gemini 12, Apollo 7 și Apollo 14.

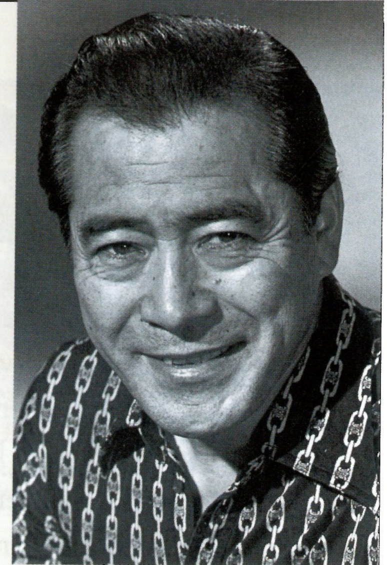

Soichiro era pasionat de OZN-uri și de tehnologia călătoriilor în spațiu. A efectuat vizite la NASA pentru a învăța direct tot ceea ce era posibil despre universul călătoriilor în spațiu, iar unul dintre astronauții pe care i-a întâlnit a fost Eugene Cernan. Soichiro l-a iscodit pe Cernan, cu o curiozitate aproape copilărească, cu privire la viața la bordul unei aeronave spațiale și despre sentimentele pe care le avea atunci când pornea în călătoriile sale spre Lună. A rămas fascinat de istorisirile lui Cernan. Mai apoi, Soichiro va deveni tot mai interesat de spațiu și îl va invita pe Cernan la petrecerile ample pe care le organiza în fiecare an la reședința sa, unde curiozitatea îl făcea să îl „interogheze", pur și simplu, pe Cernan cu privire la aventurile sale în spațiu.

După încheierea programului Appolo, Cernan spera că va mai pune piciorul pe lună din nou. În anul 1998, într-o conferință organizată cu ocazia împlinirii a 30 de ani de la prima aterizare a omului pe lună, a solicitat reluarea programului Apollo, alături de colegul său astronaut, Neil Armstrong.

Celebrul star de cinema care a interpretat rolul lui Soichiro într-un film

Toshiro Mifune (1920-1997)

Soichiro Honda a devenit un adevărat simbol pentru cei care își urmează visele, reprezentând, în același timp, o poziție de avangardă în renașterea economică de după război a Japoniei. În același fel, Toshiro Mifune, în calitate de actor, va depune eforturi deosebite și va reuși să își câștige popularitatea.

Studiourile înființate de către foștii angajați nemultumiți ai Toho Productions au organizat audiții pentru „chipuri noi" în vederea descoperirii de noi talente. Prietenii lui Mifune au înaintat în concurs cererea și fotografia acestuia, fără ca el să bănuiască. A fost acceptat, alături de alți 48 de participanți (din aproximativ 400) și i-a fost acordată șansa de a da un test de actorie pentru Kajiro Yamamoto. La probă i s-a cerut să mimeze furia, iar Mifune s-a folosit de experiențele sale din război și l-a impresionat pe Yamamoto care, la rândul său, l-a recomandat regizorului Senkichi Taniguchi. Aceasta a dus la primul său rol într-un film artistic, în „Shin Baka Jidai".

Astfel a fost descoperit de regizorul Akira Kurosawa, care la acea vreme începea să se bucure de recunoașterea din partea comunității cinematografice internaționale. Mifune a ajuns sub lumina rampei internaționale, fiind aclamat pentru rolurile sale din filme precum „Cei șapte samurai" și „Rashomon". În filmul „Grand Prix", Mifune va realiza un rol deosebit, cel al conducătorului unei echipe de Formula 1. Publicul de pretutindeni a fost entuziasmat de acest rol. Pentru Soichiro trebuie să fi fost încântător să își vadă propriul „rol", cel al producătorului japonez de automobile care aspira să devină celebru în lume, reflectat pe peliculă, prin intermediul actorului Toshiro Mifune.

Pilotul genial care a condus mașinile Honda în topul lumii curselor de Formula 1

Ayrton Senna (1960-1994)

Soichiro Honda îl considera pe Ayrton Senna cel mai mare pilot de Formula 1 din lume, mărturisind că nicio altă prestație a vreunui alt pilot nu îl încânta așa cum se întâmpla cu cele ale lui Senna, care dădea tot ceea ce era mai bun în el și care își calcula riscurile pe care și le putea permite pentru a câștiga. Senna, la rândul lui, îi purta un deosebit respect lui Soichiro Honda.

Senna a debutat fulminant în anul 1984, iar din 1988 s-a alăturat echipei McLaren – Honda. Soichiro i-a spus pilotului că dacă va avea vreodată orice fel de probleme, să îl sune imediat și el va avea grijă să rezolve totul cât mai repede cu putință.

În fiecare an, Honda va aduna victorii uimitoare. De îndată ce mașinile sale au ajuns în prima poziție în lume, Soichiro s-a întâlnit cu Senna și i-a mulțumit pentru obținerea titlului mondial pentru compania Honda. Acest lucru i-a dat lui Senna și mai multă încredere în sine.

Honda va continua să participe în competiții și să acumuleze victorie după victorie. De la prima participare în circuitul de Formula 1, din anul 1964, și până în anul 1992, compania Honda va acumula 71 de victorii, dintre care 32 se vor datora lui Ayrton Senna.

Soichiro a murit înainte de Grand Prix-ul din Ungaria. Senna a purtat o banderolă care semnifica faptul că este în doliu. Motorul său nu a fost într-o formă grozavă în acea cursă, dar Senna a reușit să obțină victoria pe care i-a dedicat-o lui Soichiro Honda.

După moartea lui Soichiro, compania Honda a încetat să mai participe în cursele de Formula 1; Senna s-a alăturat unei alte echipe și a continuat să aibă succes. În anul 1994, în timpul Grand Prix-ului din San Marino a intrat cu mașina într-un parapet, și-a pierdut cunoștința și și-a dat ultima suflare pe patul de spital. Avea numai 34 de ani.

Viitorul creat de Honda prin împlinirea viselor sale

Cu numai câteva decenii în urmă, numai cei bogați puteau cumpăra automobile, iar motocicletele erau rezervate în exclusivitate bărbaților. Acum, aproape oricine are o maşină, iar motocicletele sunt utilizate şi de femei. Motorizarea lumii moderne de după cel de-al Doilea Război Mondial a fost posibilă datorită unor pionieri în domeniu, asemeni lui Soichiro Honda. El a tratat oamenii în mod egal şi a construit vehicule pentru toate categoriile de oameni din lume, transformând automobilul într-un element familiar tuturor.

Sporturi motorizate pentru mase

TOȚI CEI CARE AU PARTICIPAT la saloanele auto în care s-au prezentat și produsele lui Soichiro au fost surprinși să afle despre originile sale modeste, aflate într-o zonă rurală a Japoniei. Pentru a participa la sporturile motorizate este necesară o anumită sumă de bani, lucru exemplificat de costurile mari ale mărcilor renumite, cum ar fi Porsche și Ferrari. Așadar, atunci când un om care provenea dintr-o regiune modestă, așa cum era Soichiro Honda, a început să participe la sporturile motorizate, aceasta a reprezentat o surpriză pentru toți cei implicați deja în domeniu și care proveneau din medii prospere sau aristocrate.

Care era motivul pentru care Soichiro s-a implicat în această campanie a sa de a motoriza lumea? Pur și simplu deoarece încă din copilărie fusese fascinat de mașini și motoare și pentru că voia să facă ceva care să implice vehicule acționate de motoarele care l-au pasionat atât de mult. Nu îi păsa că sporturile motorizate reprezintă domeniul celor prosperi sau al aristocraților. De altfel, el detesta să fie constrâns de principii convenționale sau prestabilite și considera că ceea ce face nu poate fi un lucru greșit, atâta timp cât face ceea ce își dorește.

▲ Fanii curselor de motociclete din lumea întreagă provin din toate categoriile sociale.

Deși provenea dintr-o familie modestă, îndepărtată de lumea sporturilor motorizate, avea capacitatea de a simți bucuria pe care ți-o oferă acestea, prin faptul că munca sa cu motoarele și alte componente implica automobilul. Era de părere că ar fi o pierdere imensă ca numai o elită restrânsă să domine sporturile motorizate, reușind astfel să realizeze tehnologii auto disponibile unui public larg. Datorită faptului că un om de condiție modestă, precum Soichiro, a intrat în circuitul de Formula 1, ușa către această cursă s-a deschis mai multor oameni asemănători lui. Această influență se va transfera și asupra altor sporturi motorizate, ducând la schimbarea imaginii încetățenite până atunci, de la o preocupare rezervată numai persoanelor de o anumită condiție, la una populară.

Motociclete şi pentru femei

Nu este o exagerare să afirmăm că istoria motocicletelor Honda a început cu femeile. În haosul cauzat de era postbelică în Japonia, soția lui Soichiro întâmpina dificultăți în a se deplasa dintr-un loc în altul, astfel încât soțul ei a atașat un motor unei biciclete pentru a-i oferi un mijloc de transport eficient. Acesta era doar începutul încercărilor lui Soichiro de a face bicicletele cu motor accesibile și femeilor. Soichiro va încerca să construiască biciclete care să fie confortabile și convenabile, mărind atracția femeilor față de acestea. Aceste eforturi ale sale vor duce la crearea seriilor de biciclete cu motor, Super Cub.

Această bicicletă va crește vânzările până la un nivel neînregistrat de niciun vehicul motorizat pe două roți până în acel moment al istoriei, iar aceasta s-a datorat, în principal, faptului că produsul era destinat atât bărbaților, cât și femeilor. Faptul că au fost luate în calcul motivele care ar putea să facă această bicicletă atractivă și pentru femei este evident în designul acesteia, mai precis în forma sa care asigură un echilibru perfect.

Datorită participării lui Honda la circuitele de Formula 1, acestea au devenit mult mai populare și în rândul oamenilor obișnuiți.

▲ Ayrton Senna la ceremonia de înmânare a trofeului unei curse de Grand Prix la Formula 1

„Visele trebuie să fie de așa natură încât să poată fi împlinite într-o bună zi"

Mai târziu, Soichiro a reflectat la o anumită amintire pe care o avea încă din copilărie. Se îmbrăcase cu un kimono la mâna a doua care fusese răscroit de mama sa și a plecat spre școală. Acolo a fost ridiculizat de către colegii săi pentru că purta o vestimentație ale cărei culori se considerau a fi specifice fetelor. Soichiro își amintea apoi că se simțise ciudat deoarece culorile fuseseră împărțite în „culori pentru bărbați", de pildă, albastrul, și „culori pentru femei", precum culoarea roz. Se pare că această experiență din copilărie a fost un factor influent asupra deciziei lui Soichiro de a construi automobile care să atragă ambele sexe.

Modelul Honda Cub a fost lansat în anul 1958, la 10 ani după înființarea companiei Honda Motor Co. Ltd. Denumirea „Cub" este acronimul de la „Cheap Urban Bike" (bicicletă urbană ieftină), acest model intenționând să reprezinte un mijloc de transport ieftin în orașele aglomerate. Această denumire pare să se refere, de asemenea, și la Piper Cub, un aparat de zbor din anii '30, convenabil și extrem de popular; multe dintre specificațiile mecanice ale acestuia se regăseau și la bicicleta Honda (versiunile îmbunătățite ale aparatului de zbor Piper Cub au fost botezate Super Cub, păstrând spațiul între cele două cuvinte).

Honda descoperise modalitatea prin care putea spori puterea și eficiența motoarelor în 4 timpi, iar compania a reușit să intre pe un sector de piață dominat integral de modele de motoare în 2 timpi ale altor producători. Însă acestea s-au bucurat de un atât de mare succes încât Honda Cub a devenit cea mai de succes bicicletă cu motor din istorie, aducând companiei cote fabuloase în vânzări și profit. Odată cu intrarea pe piața anglo-americană, până atunci dominată de modelele britanice, Honda a utilizat sloganul „You meet the nicest people on a Honda" („Cei mai simpatici oameni au o Honda").

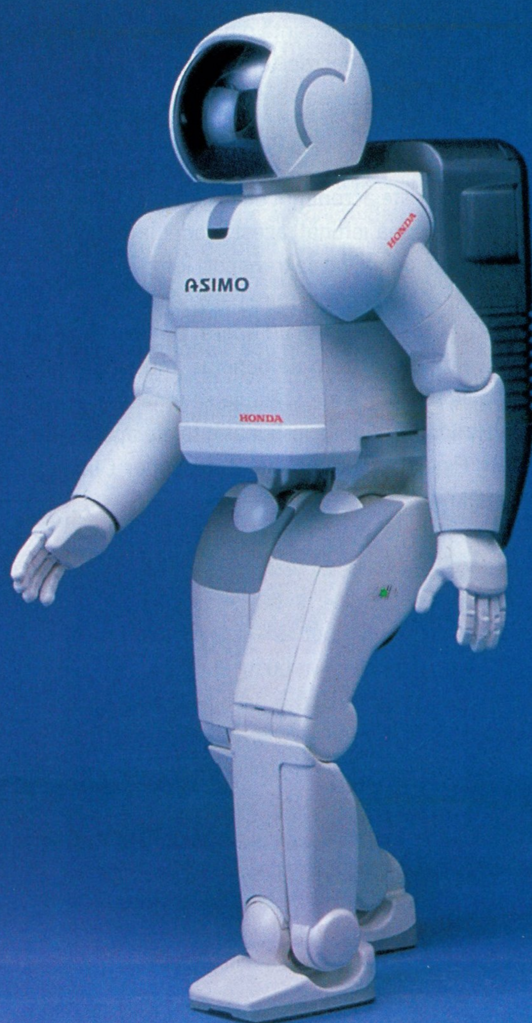
▲ HFX-01, un motor experimental cu turboventilator, aflat în construcție la Honda în anul 1997.

Modelul Super Cub va avea, de asemenea, o influență deosebită și în America.

În anii '60, președintele american Lyndon Johnson spunea că Honda este un om remarcabil care a schimbat stilul de viață al americanilor prin lansarea modelului său, Super Cub. La acea vreme, motocicletele americane erau concepute pentru a atrage un anumit gen de bărbați entuziaști. Cu toate acestea, în momentul în care în scenă a apărut Super Cub s-au produs mari schimbări. Super Cub a creat moda unei motociclete convenabile care atrăgea atât bărbații, cât și femeile. Inițial, Honda a construit vehicule pe două roți, însă pe neașteptate a devenit implicat și în producția de vehicule compacte pe patru roți. Aceasta s-a întâmplat din dorința lui Soichiro de a îndeplini visele oamenilor obișnuiți care doreau să dețină un automobil al lor, lansând pe piață modele de automobile compacte, la prețuri convenabile.

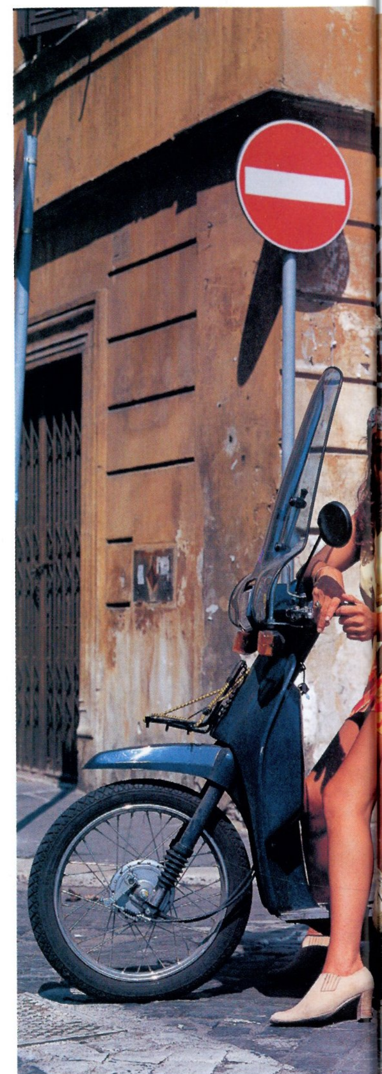
În anul 1967, când modelul N360 a fost pus în vânzare s-a creat o explozie a cererii de automobile compacte japoneze. Acestea au fost catalizatorul răsturnării ideii conform căreia numai cei foarte bogați își pot permite să dețină un automobil, creând astfel posibilitatea ca cei mai mulți oameni să își poată achiziționa o astfel de mașină.

▼ Robotul Asimo a fost conceput în Japonia după 14 ani de cercetări și perfecționări.

Japonia: o țară aflată în prim-planul dezvoltării tehnologice

După înfrângerea suferită în cel de-al Doilea Război Mondial, Japonia a trecut temporar printr-o perioadă de criză economică, din care însă și-a revenit printr-o miraculoasă dezvoltare în anii '60. Acest lucru a fost posibil datorită faptului că tehnicienii talentați din Japonia au creat produse de calitate pe care, mai apoi și le-a dorit întreaga lume. Având această susținere tehnologică, Japonia va deveni o superputere economică, iar companiile tehnicienilor care au susținut acest proces se vor transforma în mari corporații. Japonia deține locul întâi în multe domenii tehnologice și de cercetare. Mulți oameni de știință și cercetători japonezi se aventurează în teritorii necunoscute în speranța de a contribui la dezvoltarea societății. Pe măsură ce fac acest lucru, ei stârnesc interesul oamenilor pentru oceane, spațiul cosmic și, în general, pentru viitor. Cele două companii care reprezintă un exemplu elocvent al acestui fenomen sunt compania Honda Motor a lui Soichiro Honda și Sony a lui Masaru Ibuka. Se poate spune că datorită unor astfel de companii au fost posibile răspândirea și utilizarea tehnologiei japoneze în lume; în același timp, ele

▲ Femeile din întreaga lume conduc astăzi motociclete. Dacă Soichiro nu ar fi înlăturat convențiile învechite conform cărora acestea sunt vehicule destinate doar bărbaților, această imagine nu ar mai fi existat.

▼ Cercetările continuă asupra modelului FCX-V4 care produce electricitate prin reacțiile hidrogenului și oxigenului.

Cel de-al treilea model Solar Car al Honda, automobil care utilizează energia solară, a fost produs în anul 1996. A fost denumit „Dream" („Visul") și în anul 1996 a primit premiul într-o cursă în care la start s-au aliniat numai mașini care foloseau energia solară.

prezintă o lecție despre modul în care o națiune poate deveni prosperă din punct de vedere economic.

În prima jumătate a secolului XX, Soichiro Honda nu era decât administratorul unei fabrici dintr-un oraș de provincie, însă această întreprindere va deveni celebra compania Honda Motor, datorită îndemânării sale în domeniul tehnic. Imaginea excelentei tehnologii japoneze, create prin realizările lui Soichiro este o constantă și în prezent. Elementul-cheie al tradiției acestor produse japoneze a fost munca asiduă a unor tehnicieni din perioada postbelică, precum Soichiro Honda.

Tehnologie şi viitor

În anul 2000, un robot înalt de 130 de centimetri anunța faptul că rasa umană a mai făcut un pas către uimitoarea lume tehnologică a viitorului. Numele acestuia era Asimo și era conceput printr-un desen antropomorf. Semăna cu un astronaut în costumul său. Robotul Asimo a surprins pe toată lumea prin faptul că imita mersul oamenilor și că putea sta în picioare în mod independent. Asimo a fost creat de către echipa de cercetare a companiei Honda. Avea o înălțime de 130 de centimetri, cântărea 54 de kilograme, putea merge și se putea deplasa cu viteză de până la 6 kilometri pe oră.

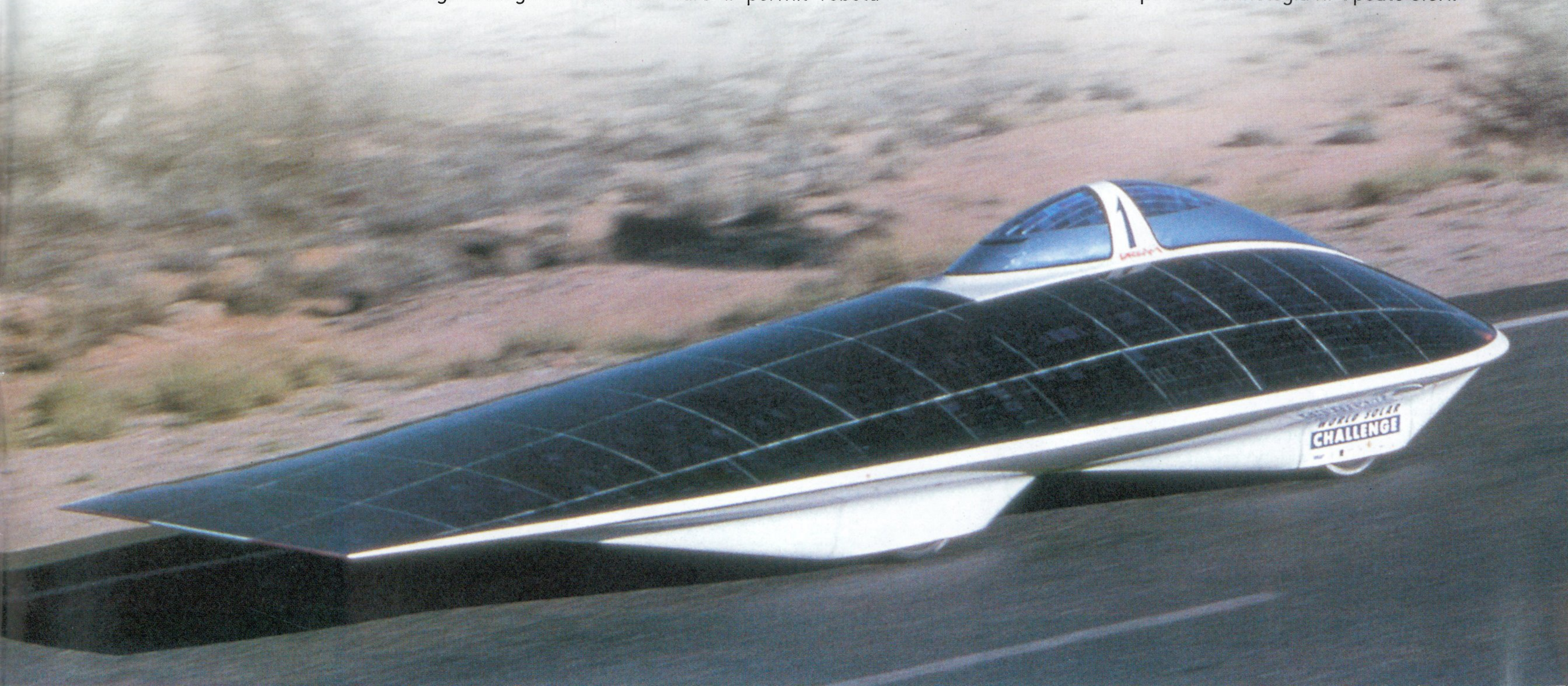
Asimo a fost creat la Centrul de cercetare tehnică fundamentală Wako (Research & Development Wako Fundamental Technical Research Center) al Honda din Japonia. Este modelul actual dintr-o serie de unsprezece care a fost lansat în anul 1986 cu modelul E0. În mod oficial, numele reprezintă un acronim al „Advanced Step in Innovative MObility" (Un pas înainte către o mobilitate inovatoare). În anul 2007 existau 46 de astfel de unități ASIMO .

Dezvoltarea lui Asimo a început în anul 1986, când Soichiro era încă în viață. Astăzi, Honda deține tehnologii inteligente avansate care îi permit robotului umanoid ASIMO să acționeze în mod autonom și să execute servicii continue invitaților săi. Realizând un robot futurist, în completarea seriilor de automobile și motociclete pentru care este renumită, Honda a demonstrat că visele fondatorului ei sunt încă vii în spiritul celor care lucrează pentru compania pe care el a creat-o. La un moment dat, Soichiro a afirmat: „Visele trebuie să aibă o asemenea natură încă să poată fi transformate în realitate într-o bună zi". Utilizând în mod ingenuu tehnologiile pe care le avea la dispoziție, Honda a împlinit nenumărate vise. Prin preocuparea pentru tehnologie, Honda și-a împlinit propriile vise. Realizările sale inspiră speranță și curaj tehnicienilor din toată lumea.

▲ Atunci când a fost lansat, casetofonul cu căști Sony s-a bucurat de un succes fabulos și a devenit un simbol al electronicelor produse de companiile japoneze.

Așa cum a reacționat Soichiro Honda când era copil și a văzut aparate de zbor și automobile produse în alte țări, în același fel, la vederea robotului Asimo, creat de compania Honda, copiii de astăzi visează fără îndoială la viitorul pe care tehnologia ni-l poate oferi.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

SOICHIRO HONDA

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

52

CONFUCIUS

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Confucius

Numărul 52

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ
EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL
EDITOR: Petros Kapnistos
MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou
MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas
ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena
MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos
PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa
COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou
MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza
MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis
COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL
DTP: RAY
TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.
DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

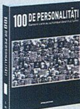
IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L
Country Manager: Mariana Mihălțan
Marketing Manager: Adina Bojică
Redactor: Gabriela Muntean
Distribution Manager: Dan Iordache
ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

ISSN: 1791-0765

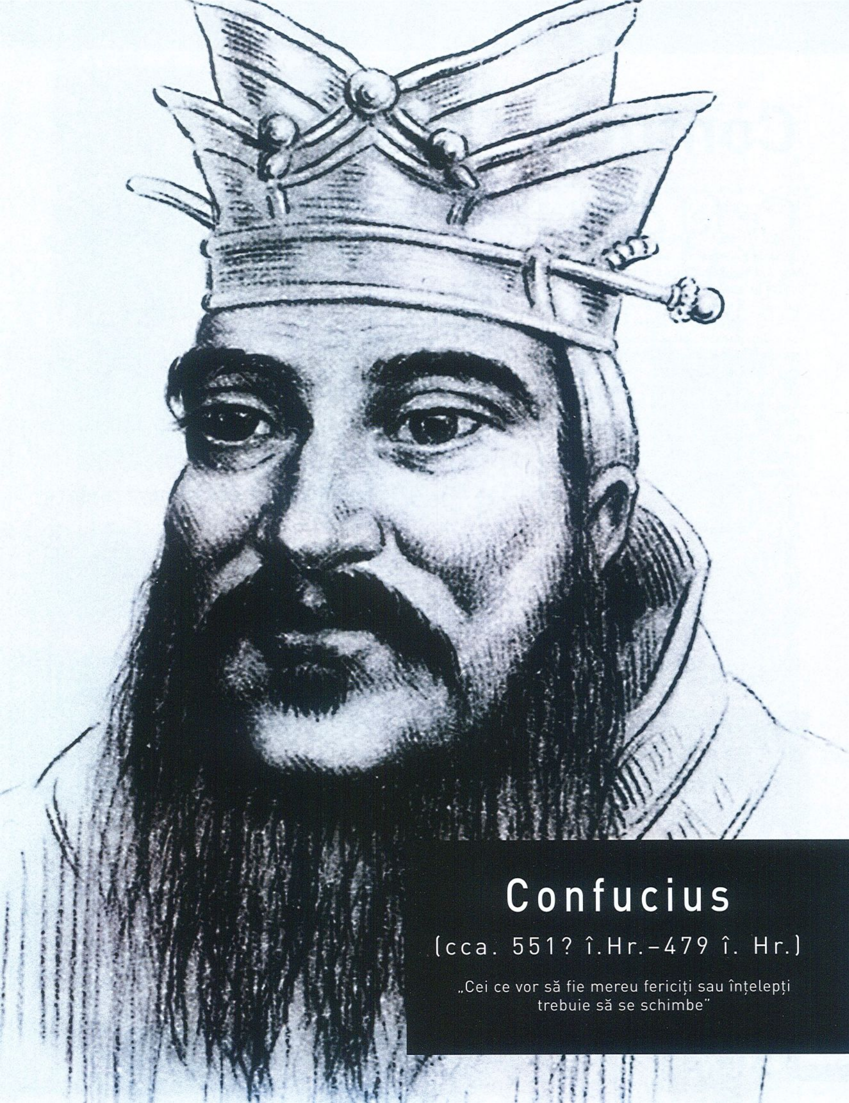
Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, C.P.C., Sukenori Matumoto, Soushi Lee, Tahara Museum, Mainichi Newspapers

Prețul numerelor
Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL
Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Confucius
(cca. 551? î.Hr.–479 î. Hr.)
„Cei ce vor să fie mereu fericiți sau înțelepți trebuie să se schimbe”

Confucius

Ce fel de viață a dus Confucius?

PROLOG

UN OM RESPECTAT, iubitor de semeni, cu o inimă plină de căldură. A lăsat o moștenire profundă în țara în care a trăit: China, în urmă cu 2 500 de ani. După moartea sa, a fost numit „sfânt". Numele lui: Confucius.

Contemplând relele lumii, a început să promoveze ideile de „politețe" și „bunătate" în arena politică. A fost un mare politician și un adevărat mentor. A luat sub oblăduirea sa o mulțime de discipoli, indiferent de originea lor, și a format un fel de mare familie academică.

Învățăturile sale despre cum trebuie trăită viața au devenit cunoscute drept „confucianism" și s-au răspândit nu numai în China, ci și în Coreea și Japonia. Astăzi, ideile sale reprezintă repere comune în toate aceste țări.

Dar ce fel de viață a dus Confucius?

TABEL CRONOLOGIC

1600 î.Hr.	Începutul dinastiei Shang
1050 î.Hr.	Sfârșitul dinastiei Shang / începutul dinastiei Zhou
771 î.Hr.	Zhou mută capitala la Luo Yang / începutul perioadei Toamnă și Primăvară
551 î.Hr.	Nașterea lui Confucius
537 î.Hr.	Începe școala
535 î.Hr.	Moartea mamei sale
533 î.Hr.	Căsătoria cu Ji Guan
532 î.Hr.	Nașterea fiului său
531 î.Hr.	Primește o funcție mai puțin importantă, de oficial al orașului
522 î.Hr.	Începe să aibă discipoli
517 î.Hr.	Prințul din Lu este trimis în exil Studiază în Qi
515 î.Hr.	Se întoarce în Lu
510 î.Hr.	Teikou devine prinț în Lu
502 î.Hr.	Este invitat de Khouzan Fuju
501 î.Hr.	Este promovat în Lu / devine „primar"
499 î.Hr.	Devine cancelar
497 î.Hr.	Este concediat / începutul călătoriei
484 î.Hr.	Întoarcerea în Lu
482 î.Hr.	Moartea lui Kaotan
480 î.Hr.	Moartea lui Koro
479 î.Hr.	Moartea lui Confucius
213 î.Hr.	Împăratul Shi Huangdi adoptă confucianismul
136 î.Hr.	Confucianismul este adoptat ca religie de stat
25	Confucianismul este susținut de dinastia Han târzie
513	Confucianismul ajunge în Japonia
587	Revigorarea confucianismului
Secolului al XII-lea	Învățăturile lui Zhu Xi sunt studiate în China Învățăturile Song
1630	Rinrheizhan vizitează Tokugawa Bakufu
1905	Studiul științei este abolit în China
1966	Confucianismul este ignorat în timpul revoluției culturale
1973	Mișcări anticonfucianiste
1994	Templul lui Confucius devine parte a patrimoniului mondial

Lungul drum către cunoaştere

Confucius s-a născut în China, în secolul al VI-lea î.Hr., într-o perioadă în care dinastia Zhou îşi pierdea treptat influenţa. În timp ce alţii se pregăteau să preia cârma ţării, Confucius a făcut tot ce i-a stat în putinţă pentru a păstra obiceiurile Zhou. A fost fermier şi profet, iar mai târziu a încercat să insufle membrilor facţiunilor politice aflate în conflict valorile „bunăvoinţei" şi ale „bunătăţii". Întotdeauna a încercat să scoată la iveală tot ce era mai bun din el, iar această căutare constantă a idealului l-a condus pe lungul drum către înţelepciune.

Confucius, alături de mama și de tatăl său (centru). În dreapta sus este ilustrat tatăl său, purtând veșminte de războinic.

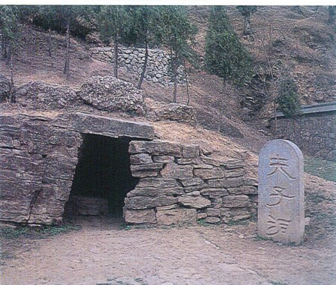
Un tânăr sărac

„Uniunea nelegitimă" a părinţilor săi

La mijlocul secolului al VI-lea î.Hr., în statul Lu, în China antică, fiica unui preot a dat naștere unui băiat. Acesta avea capul puțin deformat, dar i-a amintit mamei de muntele Hikyu, unde ea mergea deseori să se roage. Astfel, copilul a primit numele acelui munte (abia mai târziu „Confucius", în latină). Data nașterii sale este menționată deseori în legende care spun că, în aceeași zi, un dragon cu două capete a coborât din ceruri, împreună cu cinci zeități. Potrivit însemnărilor istorice, Confucius s-a născut în 551 î.Hr. sau, după alte surse, în 552 î.Hr.

Mama sa se numea Ganzhouzai și avea în jur de 20 de ani când l-a născut, iar tatăl său Koukotsu avea aproximativ 60 de ani. În Antichitate, o astfel de diferență de vârstă era foarte rară la cupluri. „Memoriile istorice" arată că fusese o „uniune nelegitimă"; cu alte cuvinte, nu erau recunoscuți oficial ca soț și soție. Potrivit unei alte surse, tatăl său avea deja o soție și un fiu dar, cum fiul său se născuse cu o dizabilitate fizică, acesta a rămas alături de Ganzhouzai în speranța că va fi binecuvântat cu un băiat sănătos.

Bătrânul Koukotsu fusese un om foarte puternic în tinerețe. Se spune că în timpul unei bătălii, fiind capturat de către dușmani, a reușit să forțeze singur ușa închisorii. Nu există însă dovezi că ar fi avut o carieră militară strălucită. Existau, de asemenea, zvonuri potrivit cărora ar fi fost descendentul unui moștenitor îndepărtat al tronului. Confucius nu s-a născut într-o familie de sorginte nobilă, ci într-una de fermieri și preoți.

O mică peșteră de la poalele muntelui Hikyu. Se spune că mama lui Confucius venea deseori la acest munte ca să se roage; într-o bună zi, însărcinată fiind, durerile facerii au început chiar când se afla acolo. Drept urmare, copilașul a venit pe lume la poalele acestui munte.

Învăţăturile „Ju"

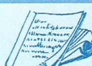
Koukotsu a trecut în lumea celor drepți la numai trei după ce a obținut ceea ce își dorea, și anume un moștenitor. Din cauza uniunii nelegitime, părinții săi locuiau separat, iar după moartea tatălui, Confucius și mama sa au rămas practic pe drumuri.

În orice caz, Confucius a semănat mai mult cu mama decât cu tatăl său, iar viața alături de ea a avut o influență profundă asupra sa.

Familia din partea mamei aparținea unui grup de preoți cunoscuți sub numele de „Ju", șamani care încercau să stabilească legături între morți și vii. Însă la momentul respectiv, vremea religiilor mistice și bazate pe folclor trecuse de mult, astfel că Ju se simțeau oarecum ostracizați. Deși uneori sufereau din cauza discriminării, erau considerați totuși ca făcând parte din clasa intelectuală. Oamenii de rând nu cunoșteau detaliile multor ritualuri și ceremonii din acea perioadă, iar Ju aveau grijă să îi introducă în aceste taine. Cum Confucius îi urmărea plin de curiozitate practicând astfel de ritualuri, a început să îi imite. De asemenea, a învățat singur să citească și să scrie.

O pictură din secolul al XVI-lea, cu Confucius copil, jucându-se de-a serbarea. Pasiunea pentru serbările din copilărie și-a pus amprenta asupra întregului său sistem de credințe.

Versiune diferită

SECRETUL LOCULUI NAŞTERII ŞI VIAŢA ASCUNSĂ

Unul dintre cele mai importante documente primare care ne-au parvenit despre viaţa lui Confucius sunt „Memoriile istorice" ale lui Sima Qian. Qian a trăit la 400 de ani după Confucius. În acele vremuri, istoricii includeau multe legende în textele lor, astfel încât nu tot ceea ce au consemnat ei s-a şi întâmplat în realitate.

Locul naşterii lui Confucius a rămas necunoscut, iar acest lucru se datorează faptului că discipolii săi voiau să ţină secret rodul acestei relaţii nelegitime. De asemenea, mama lui aparţinea unei clase inferioare de preoţi. O autoritate în istoria chineză, Shizuka Shirokawa, scrie în cartea sa „Povestiri despre Confucius" că este posibil ca mamei sale să nu îi fi fost permis să se căsătorească, pentru ca acest lucru să nu o distragă de la celelalte îndatoriri ale sale. Foloseşte povestea cu muntele Hikyo pentru a-şi susţine teoria. Shirokawa consideră că mama sa mergea la munte nu ca să se roage pentru fertilitate, fiindcă acela nu era un loc unde oamenii puteau înălţa astfel de rugi. Se pare că ea era preotul care se îngrijea de munte. Astfel, „uniunea nelegitimă" cu un bărbat mai bătrân devine mult mai scandaloasă, fiindcă era preoteasa unui zeu care îi cerea să îşi păstreze castitatea.

Drept urmare, discipolii lui Confucius nu au putut să stabilească adevărul despre trecutul său. Rămân numai legende şi alte poveşti, adunate şi compilate în „Memoriile istorice", astfel încât este foarte posibil ca multe fragmente să fi fost exagerate. Ulterior, mulţi istorici au încercat să documenteze episoade din viaţa lui Confucius, dar adevărul este greu de distins de ficţiune.

Sima Qian, înregistrând faptele istoriei antice după cum le-a înţeles. În „Memorii istorice" statul Lu este menţionat de mai multe ori.

Însă Confucius moştenise şi genele tatălui său. Pe măsură ce creştea, devenea tot mai puternic, ajungând în cele din urmă la o statură impunătoare. La vârsta maturităţii depline, măsura 2,10 m înălţime, iar laba piciorului său avea 31 cm lungime (numărul 48). Se mai spune că faţa îi semăna cu aceea a unei persoane suferind de ciumă neagră.

Copilăria şi-a petrecut-o alături de ambele familii, atât cea a mamei, cât şi cea a tatălui. Încet-încet, el şi-a dat seama că trăsăturile sale fizice şi psihice fuseseră influenţate atât de linia maternă, cât şi de cea paternă. Învăţăturile Ju l-au făcut să fie şi mai diferit de ceilalţi copii de vârsta sa.

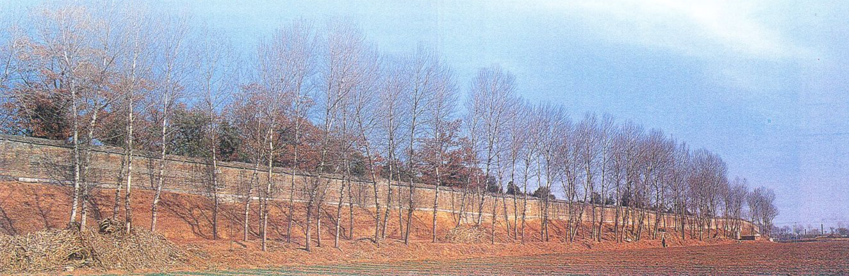
Pictură înfăţişându-l pe Confucius la vârsta de 15 ani, perioadă în care începea să fie interesat de gândirea intelectuală. Nu a avut niciodată un profesor adevărat, aşa că toate cunoştinţele şi le-a însuşit de unul singur.

Un tânăr singuratic

„Nu vreau să-mi închei astfel viaţa." După ce a învăţat singur să citească şi să scrie, Confucius a început să se gândească tot mai mult la acest aspect. Mai târziu avea să îşi amintească: „La vârsta de 15 ani, m-am întors spre gândireaintelectuală". Într-adevăr, după ce a împlinit 15 ani, în loc să urmeze exemplul mamei şi să devină preot, a început să fie interesat de chestiunile de ordin academic.

Mama lui însă s-a stins din viaţă înainte de a-l vedea reuşind în acest domeniu. Confucius a organizat înmormântarea mamei sale, gândindu-se să o îngroape alături de tatăl lui. Ea însă nu-i spusese niciodată locul unde acesta fusese înmormântat. Se povesteşte că tânărul Confucius ar fi luat urma cortegiului funerar pentru a găsi mormântul tatălui. A dat dovadă de un respect absolut faţă de părinţi cât timp aceştia au fost în viaţă, dar, la o vârstă destul de fragedă, a rămas orfan. Familia tatălui său nu l-a ajutat niciodată, nefiind de acord cu „uniunea nelegitimă".

Confucius era acum singur, fără niciun ajutor. Trăia în sărăcie şi ştia că trebuia să muncească pentru a supravieţui, aşa că a încercat să îşi găsească o slujbă. Mai târziu, un oficial de rang înalt îi spunea unuia dintre discipolii săi: „Maestrul tău pare că poate să facă orice". Discipolul a încuviinţat, iar Confucius a spus: „În tinereţe, am fost sărac. Făceam tot ce era omeneşte posibil, oricât de mărunte erau rugăminţile localnicilor". Aceste cuvinte evocă vremurile grele pe care le-a trăit în copilărie. Însă în oraş nu s-a ocupat numai de treburi mărunte; foarte curând avea să îşi formeze o percepţie unică asupra lumii şi să-şi dezvolte o deosebită putere a minţii.

Zidurile fortăreţei din jurul oraşului natal al lui Confucius, Qufu, în statul Lu. Lu era de fapt o ţară mică, aflată mai mult sau mai puţin sub controlul guvernului Zhou. Se spunea că „obiceiurile Zhou vin din Lu".

Ce a învățat în timpul studiilor

Un val de insulte

ÎNTR-UN SFÂRȘIT, Confucius s-a folosit de cunoștințele dobândite și s-a hotărât să exploreze lumea, dar realitatea era dură. La puțin timp după ce și-a pierdut mama, a primit o insultă pe care nu avea să o uite niciodată. Un om puternic din statul Lu, pe nume Qisun, a organizat o petrecere la care au participat toate celebritățile locale. Confucius a hotărât să vină și el, sperând să întâlnească oameni care l-ar fi putut ajuta în viitor. De asemenea, își dorea foarte mult să întâlnească alți intelectuali. La intrare însă, un paznic a strigat la el: „Aici, călugării de clasă inferioară n-au ce căuta!"

Această jignire profundă l-a determinat pe Confucius să se concentreze din ce în ce mai mult asupra gândirii intelectuale. Știa că, pentru a scăpa de eticheta socială pe care o primise, trebuia să intre în lumea academică. Tatăl său, care fusese extrem de puternic din punct de vedere fizic, nu reușise să realizeze mare lucru în viață. El însă, dacă ar fi putut să-și pătrundă în lumea academică, ar fi putut să devină un învățător pentru prinți și prințese.

A început să îi poarte pică lui YangHuo, paznicul care îl insultase, dar a devenit și foarte motivat să facă ceva în legătură cu acest lucru. În continuare, YangHuo a avut un impact uriaș asupra vieții lui Confucius.

Calea către succes

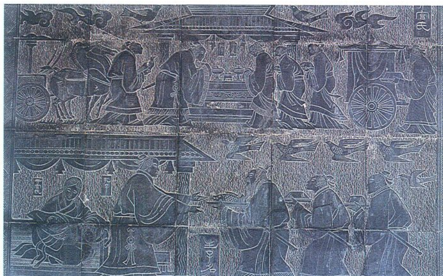
La vârsta de 19 ani, Confucius s-a căsătorit. Soția sa se numea Ji Guan. La acea vreme, bărbații care se căsătoreau înainte de 20 de ani proveneau, de cele mai multe ori, din familii foarte înstărite. Fiind aproape falit, se spune că tânărul Confucius s-a căsătorit cu ea și a fost obligat să stea cu familia ei.

După un an, soția sa a dat naștere primului lor copil, Li, numit după un dar pe care familia îl primise de la oficialii orașului în ziua în care acesta se născuse. Bineînțeles, pare oarecum ciudat ca oficialii guvernului să fi oferit familiei un astfel de dar, drept care se prea poate să fie iarăși vorba de o poveste născocită.

În acea vreme, Confucius era funcționar și făcuse încă un pas pe scara socială. Prima sa slujbă avea legătură cu agricultura. Nu erau necesare examene pentru a deveni funcționar public, așa că se presupune că oficialii orașului au aflat că știe să scrie și să citească și s-au hotărât să îl folosească. Mai târziu, Confucius a început să gestioneze numărul de animale pe care orașul le sacrifica în

▼ Confucius – lucrând ca funcționar public. Ulterior, s-a ocupat de animalele care urmau să fie sacrificate în cadrul ceremoniilor, iar cunoașterea diverselor rituri și ritualuri i-a folosit foarte mult.

▲ Căsătoria lui Confucius (sus) și oficialii orașului oferind un dar fiului său (jos). Ji Guan poate fi văzută ținându-și în brațe primul născut.

▼ Mormântul soției lui Confucius, Ji Guan. Fiul ei Li plângea fără încetare după moartea acesteia, iar Confucius i-a reproșat că exagerează.

CLIPE PERSONALE

A FOST CĂSNICIA SA UN EȘEC?

„Femeile creează probleme", a spus Confucius odată. Aceasta nu era o generalizare, ci mai degrabă o observație bazată pe experiența lui de până atunci.

La doar câțiva ani după ce soția sa a născut, cuplul s-a destrămat, iar Confucius nu s-a arătat interesat de o nouă căsătorie. Despărțirea aceasta a reprezentat un adevărat eșec pentru sistemul confucianist de valori, care punea mare preț pe crearea unei familii fericite (Confucius credea că, având grijă mai întâi de corp, apoi de familie și apoi de țară, toate ar putea fi egale sub ceruri). Din acest motiv, puțini dintre discipolii săi au menționat vreodată divorțul. Divorțurile nu erau însă foarte rare pe vremea aceea. Procesul de divorț era mult mai simplu decât cel al căsătoriei, fiind necesar doar ca femeia să se întoarcă la familia ei, ceea ce marca sfârșitul căsătoriei. Atât fiul lui Confucius, cât și nepotul său au divorțat la rândul lor de soții.

Pe atunci, era un lucru des întâlnit ca un bărbat să se căsătorească de mai multe ori, așa că n-ar fi fost exclus ca tânărul Confucius să se recăsătorească. Nu se știe însă dacă s-a mai îndrăgostit sau nu vreodată. Credințele sale puternice, cum ar fi aceea că „oamenii nu trebuie să vorbească la masă și nici să scoată vreun zgomot atunci când dorm" și dezgustul puternic pentru îmbrăcămintea strălucitoare fac greu de crezut faptul că ar fi fost capabil să își găsească o parteneră pe măsură.

timpul ceremoniilor. Aceasta era o funcție destul de importantă pentru un om de origine umilă. Confucius însă nu era complet satisfăcut, considerând că învățații vor pune bazele unei societăți care să funcționeze corect, astfel că a căutat o slujbă care să îi permită să își pună în aplicare ideile.

Când avea în jur de 22 de ani, Confucius s-a hotărât să urce pe unul dintre cei mai înalți munți din China, muntele Taizhan. Muntele Taizhan era asociat de mult timp cu religia, ba chiar era numit „locul de naștere al tuturor chinezilor". Confucius credea că din vârful muntelui ar fi putut să vadă „cât de mică este lumea în realitate". În această lume, ar fi privit de sus la conaționalii săi, încleștați într-o multitudine de războaie.

▲ Multe ziduri și porți au fost construite în jurul muntelui Taizhan de-a lungul generațiilor, incluse ulterior în patrimoniul mondial. Începutul potecii care urcă muntele este dedicat lui Confucius.

Naşterea unui învățat

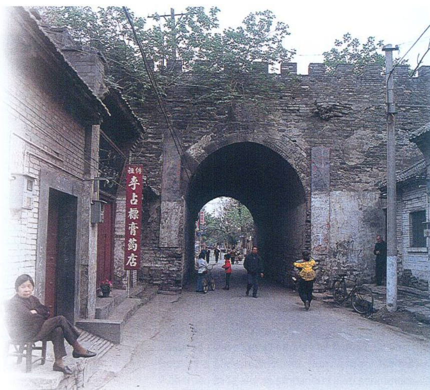
La câțiva ani după ce a devenit înalt funcționar, oamenii au început să asculte ceea ce avea de spus. A câștigat tot mai mulți discipoli, dovadă a faptului că acumulase deja cunoștințe ample și că oamenii îi dădeau crezare. Acesta a fost începutul vieții sale ca învățat. Se spune că nu a avut niciodată cu adevărat un mentor, ci a învățat de la numeroșii înțelepți pe care i-a întâlnit în decursul vieții sale.

Există o legendă care ne relatează modul în care Confucius învăța de la ceilalți. În timpul pregătirilor pentru o ceremonie, își întreba fără încetare superiorii: „De ce faceți asta?" Observând acest lucru, oamenii se întrebau: „Unde este politețea dacă îi sâcâi încontinuu cu întrebările pe cei de la putere?" Mai târziu, Confucius a răspuns: „La urma urmei, este mai politicos să pui oricâte întrebări este nevoie ca să te asiguri că ai învățat ceva cum trebuie". De câte ori avea ocazia să învețe ceva, profita din plin, punând mereu întrebări. Acest lucru i-a permis să învețe fără ajutorul vreunui maestru și să deprindă multe și de la discipolii săi.

Confucius și-a învățat discipolii despre cele „șase arte": ritualurile, muzica, trasul cu arcul, conducerea carelor, caligrafia și calculul. Acestea erau considerate discipline esențiale în acea vreme. Confucius nu a refuzat niciodată cuiva șansa de a învăța din cauza provenienței. Se adunau în jurul lui nu atât pentru a învăța de la el, ci pentru a auzi ce avea de spus acest om ferm, hotărât să nu judece niciodată oamenii după originea lor.

▼ Confucius, urând bun venit discipolilor săi. Nu a făcut niciodată discriminări la adresa discipolilor săi, ținând cont de faptul că și el provenea dintr-o familie săracă. Acesta a fost un punct de vedere revoluționar la acea vreme.

Ce e corect, e corect

▲ Străzile Luo Yang în ziua de azi. Luo Yang este capitala Zhou și este vestit pentru vestigiile culturale și serbările sale.

Studii în Luo Yang

CONFUCIUS ÎNCEPUSE deja să atragă mulți discipoli, dar considera că mai avea încă multe de învățat. Astfel, apropiindu-se de vârsta de 30 de ani, s-a hotărât să studieze în Luo Yang, capitala Zhou. Deși dinastia Zhou își pierduse aproape toată puterea, moștenirea sa culturală a dăinuit. În acest nou mediu, a început să învețe mai multe despre amabilitate. Nu știm cât timp a studiat acolo dar, potrivit „Memoriilor istorice", învățătorul său a fost Lao-Tzu. După ce a studiat mai multe domenii, Lao Tzu i-a dat elevului său un sfat: „Renunță deci la aerul arogant și la nenumăratele tale dorințe, la răutăți și la ambiții. Nu-ți aduc nimic bun". Aceasta reflectă foarte bine diferența de personalitate dintre cei doi. Confucius dobândise aici și mai multe cunoștințe, așa că s-a întors acasă, unde oamenii au fost impresionați de faptul că studiase cu vestitul Lao Tzu, despre care se spunea că e „ca un dragon".

Confucius era acum în al patrulea deceniu de viață, și numele său devenea tot mai cunoscut. Discipolii săi au sporit în număr, fapt care este reflectat în cartea sa, „Analectele lui Confucius": „.... și 30 dintre ei stăteau în fața mea". Confucius devenise o persoană foarte influentă în Lu.

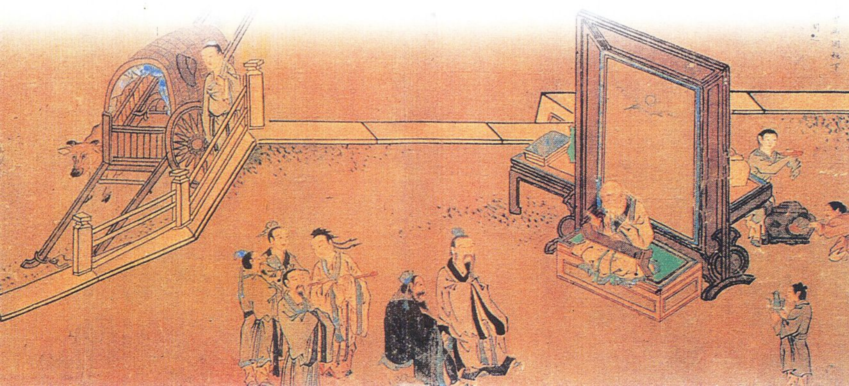
O invitație de la un rival

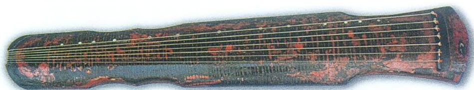
În acea vreme, statul Lu era împărțit în trei părți, controlate de câte o familie: Mosun, Shukusun și, respectiv, Qisun. Unul dintre cei mai importanți membri ai familiei Qisun, cea mai puternică dintre cele trei, era YangHuo, omul care îl insultase.

Conducătorul orașului natal al lui Confucius, Shokhou, a participat la un concurs de lupte de cocoși și a pierdut împotriva celorlalte trei familii. La puțin timp după aceasta, a fost exilat. După plecarea lui, YangHuo și familia Qisun au pus stăpânire pe satul lui Confucius.

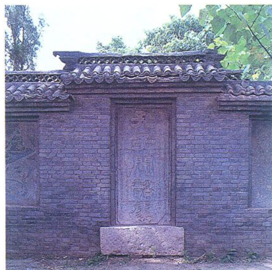
Confucius însă a constatat că stilul de guvernare rămăsese neschimbat: încă mai exista foarte multă lăcomie. YangHuo se gândea să îl invite pe Confucius să îl consilieze despre cum ar trebui condusă zona dar, dat fiind trecutul lor, Confucius l-a refuzat categoric. Apoi, YangHuo i-a trimis lui Confucius o piele de porc foarte scumpă, fiindcă știa că acest lucru l-ar fi determinat pe acesta să facă ceva în schimb, deoa-

▼ Confucius, învățând de la Lao Tzu. Aceasta a fost o întâlnire istorică între doi dintre marii gânditori ai Chinei, dar cercetătorii moderni consideră acum că acest moment a fost doar o invenție.

▲ Koto chinezesc antic (instrument). Confucius a învățat să cânte la koto în Qi și, fiind un muzician înzestrat, se spune că muzica sa era minunată.

▶ Casa unde Confucius a studiat muzica. Pasiunea sa pentru genurile locale l-a ajutat să se bucure de o bună reputație în Qi.

rece așa ar fi fost politicos. Confucius a ales cu bună știință un moment când credea că YangHuo nu era acasă pentru a-i oferi propriul cadou. Dar, din păcate pentru el, cei doi s-au întâlnit chiar în momentul în care Confucius pleca.

YangHuo a început să îl amenințe pe Confucius. Chiar dacă era în mod clar un intelectual, de ce nu își urma propriul concept de „bunătate" pentru a ajuta regiunea?

Cuvintele au avut efectul scontat. Fiind însă un om reținut, Confucius nu a putut răspunde pe loc și a conchis că totuși nu avea cum să accepte invitația rivalului său.

Fericire și tristețe în Qi

Confucius era sătul de Lu, așa că a hotărât să se mute în Qi și să lucreze acolo. A locuit la funcționarul regional KouShouzi, în așteptarea unui angajament. Între timp, muzica acelor locuri l-a fermecat. „Nu am cunoscut gustul mâncării timp de 3 luni", scria el mai târziu, ca urmare a faptului că fusese extrem de pătruns de muzică. A crezut că muzica este calea spre politețe și egalitate în societate, astfel că, uneori, percepea aceste două lucruri ca fiind unul și același. Dragostea sa profundă pentru această muzică s-a datorat, probabil, credinței sale puternice în virtuțile bunăvoinței.

În cele din urmă, a apărut și ocazia pentru o slujbă importantă. Prințul din Qi s-a interesat de Confucius și a fost de acord să se întâlnească cu el. Confucius era încântat. Fiind întrebat: „Ce este politica?", a răspuns: „Când un prinț se comportă ca un prinț, o prințesă ca o prințesă, un tată ca un tată și un fiu ca un fiu". Prințul a fost satisfăcut, fiindcă autoritatea prinților în Qi era uneori subminată de familiile nobile. Apoi a întrebat: „Care sunt problemele presante în politica actuală?", la care Confucius a răspuns: „Dificultatea financiară". Prințul a fost surprins de ușurința cu care Confucius a semnalat o problemă foarte gravă a regatului, și a decis să îl angajeze.

▼ Statuia conducătorului Zhou. Zhou Koutan a instituit un cod moral și cultural în țară și a fost foarte respectat de Confucius.

Din păcate, puternicul Anei a fost întru totul împotriva acestei decizii. Acesta era un politician cu o mare influență, care a remarcat: „Nu avem cum să aplicăm știința academică la problemele noastre, este inutilă în politică". De asemenea, considera că introducerea valorii bunăvoinței în politică nu ar fi însemnat decât mai multe cheltuieli. În plus, nobilii nu erau de acord cu credința lui Confucius, potrivit căreia ar trebui să încerce să își schimbe statutul în societate. Anei l-a concediat pe Confucius, pretinzând că era prea bătrân pentru post. Confucius avea pe atunci 37 de ani.

Considerând că nu mai are niciun motiv să rămână în Qi, Confucius a hotărât să se întoarcă în Lu, unde a descoperit că avea și mai mulți discipoli și că în jurul ideilor sale se fondase un fel de grupare academică. Considera că atinsese culmea carierei academice, scriind: „La vârsta de 40 de ani, nu ești niciodată pierdut". Între timp, dorința sa de a se implica în politică a crescut fără încetare.

Din culise

EPOCA NUMITĂ PRIMĂVARĂ ȘI TOAMNĂ

Confucius a trăit spre sfârșitul epocii Primăvară și Toamnă din istoria Chinei. În acea perioadă, Luo Yang devenise capitala dinastiei Zhou, cunoscut sub numele de Imperiul Zhou de Est. Apoi, în 403 î.Hr., dinastia Zhou s-a prăbușit, marcând sfârșitul epocii Primăvară și Toamnă. Perioada a fost denumită astfel după cartea de istorie a lui Confucius. Între evenimentele descrise în carte și cele reale există însă anumite diferențe.

Spre sfârșitul perioadei, Guvernul Zhou avea încă o oarecare putere, dar multe regiuni începuseră să se separe și să își formeze propriile țări. În aceste țări, au izbucnit conflicte pentru a determina ce persoană sau familie urma să vină la putere. Același lucru s-a întâmplat în Lu, unde familiile puternice l-au răsturnat pe prinț. Nici chiar în cadrul familiilor nu exista un sistem clar de moștenire a rangurilor, astfel că puterea se transfera, de obicei, către persoana cea mai influentă, o caracteristică feudală.

Această perioadă a marcat, de asemenea, începutul milițiilor, angajate să protejeze familiile. Pe lângă membrii de drept, o familie accepta să i se alăture și alte persoane pentru a primi ajutor. În mod similar, Confucius a căutat doar persoane inteligente pentru a i se alătura ca discipoli. În această epocă, urmașii războinicilor din clasele inferioare întâmpinau mari dificultăți în încercarea de a urca pe scara socială.

După moartea lui Confucius, a urmat o perioadă de conflicte între state, iar apoi, în 249 î.Hr., dinastia Zhou a căzut.

▼ Confucius, după ce i s-a refuzat un loc în Guvernul Qi. După aceea, a luat un car și a pornit într-o călătorie.

La 50 de ani, ajungi să îți înțelegi destinul

Un vis de implicare politică

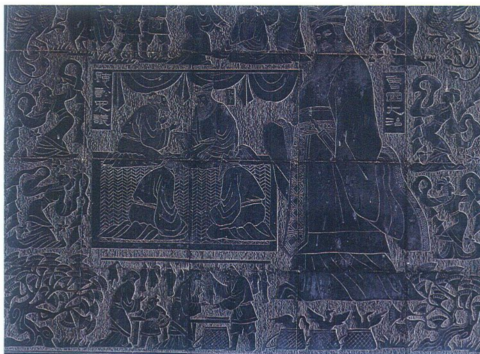
În timp ce Confucius își deplângea soarta, fostul prinț al provinciei Lu a murit în exil, iar fratele său mai tânăr a devenit prințul oficial al regiunii. Ca și înainte însă, puterea era cu adevărat în mâinile celor trei familii menționate anterior, iar în rândul acestora YangHuo era omul cel mai puternic.

YangHuo nu era însă pe deplin satisfăcut de condițiile politice, astfel că și-a unit forțele cu cei care îi detestau pe șefii celorlalte case și încercau să îi înlocuiască. Planul era să se debaraseze de politicienii ineficienți și să numească oameni noi în locul lor. Deși planul era perfect, a avut ghinion. Lovitura de stat a eșuat și a fost exilat. Pe de altă parte, Khouzan Fuju a invadat teritoriile familiei Qisun și a întemeiat un stat individual, deși îi lipseau oamenii care să îl servească. Astfel, a trimis după Confucius pentru ajutor. Confucius a vrut să accepte oferta, deoarece de mult timp visa să se implice în politică, dar discipolul său preferat, Koro, s-a opus ideii. Confucius spunea despre sine: „Dacă ar vrea cineva să mă folosească în politică, aș putea recrea minunile dinastiei Zhou".

În cele din urmă, nu a participat la lovitura de stat, ceea ce s-a dovedit a fi o alegere înțeleaptă. În urma intervenției lui YangHuo, cele trei familii și-au pierdut într-o oarecare măsură puterea, iar regiunea a fost preluată din nou de fratele fostului prinț Shokou, Teikou, care i-a cerut imediat lui Confucius să i se alăture. În acel moment, avea 51 de ani. „La 50 de ani, ajungi să îți înțelegi destinul", a spus el; știind foarte clar că destinul său era să participe la viața politică.

▼ Locul întâlnirii dintre Qi și Lu. Prințul din Qi era jenat de situația vulnerabilă a țării sale, astfel că s-a oferit să restituie toate teritoriile luate de Qi de la Lu, în semn de scuze.

▲ Pictură reprezentându-l pe Confucius ocupându-se de chestiuni politice în Lu. În jurul vârstei de 50 de ani, a obținut cel mai înalt rang posibil în justiție. Coroana sa indică rangul de cancelar.

Faima supremă

Acum că devenise consilier al conducătorului statului Lu, Confucius era implicat direct în afacerile regiunii, fiind numit și „primar" al capitalei. În decurs de numai un an, a obținut rezultate extraordinare și a fost delegat să se ocupe, în principal, de problemele regionale. A fost însărcinat cu dezvoltarea statului, ceea ce însemna că avea un cuvânt de spus și în activitatea economică a guvernului. Anul următor, a fost promovat în poziția cea mai înaltă, care astăzi ar echivala cu aceea de „cancelar suprem".

Veștile despre rapiditatea cu care Confucius a avansat în ierarhie s-au răspândit imediat în statul învecinat, Qi. Oamenii de acolo considerau că Lu devenise mult mai puternic datorită lui Confucius, astfel că, în 500 î.Hr., au propus o alianță cu Lu. Propunerea prevedea restituirea tuturor teritoriilor luate de Qi de la Lu în prealabil și organizarea de întruniri periodice între cele două țări pentru discutarea relațiilor lor.

În aceeași zi, un convoi care interpreta melodii tradiționale din Qi invita lumea să asculte această minunată muzică. Confucius, care a sosit mai târziu, a strigat: „Este foarte nepoliticos să cântați muzica voastră barbară aici". Convoiul Qi fusese trimis de fapt să îl asasineze pe Teikou; printre muzicieni, se afla un asasin plătit. Confucius nu știa acest lucru, dar a trimis grupul înapoi acasă. Speriat că planul poate eșua, liderul grupului a întrebat din nou: „Putem să venim să cântăm pentru prinț?" Confucius i-a refuzat din nou. A simțit că era ceva în neregulă și s-a hotărât să fie precaut.

Prima întâlnire dintre cele două țări s-a încheiat cu bine pentru Lu, iar reputația lui Confucius a continuat să sporească. A depășit anii de mize-

▼ Pictură reprezentându-i pe Teikou (dreapta) și pe prințul din Qi (stânga) participând la negocieri. Confucius (centru) a emis o lege proclamând că oricine îl insultă pe prinț va fi condamnat la moarte, astfel că a pus să fie executați muzicienii suspecți din Qi.

▲ Bani în China antică. În epoca Primăvară și Toamnă, economia bazată pe bani, înlocuind-o pe cea bazată pe troc, s-a răspândit în întreaga lume. De această dezvoltare economică au beneficiat foarte mult cei aflați la putere.

rie și a fost recunoscut, în sfârșit, pentru abilitatea sa politică.

Suspiciunile celor trei familii

Statul Lu părea destul de stabil, dar încă exista o mare problemă. Fiecare familie puternică avea propriul castel și era clar că, în cele din urmă, ar fi izbucnit un conflict. Pentru a evita o criză, Confucius le-a ordonat să își dărâme castelele. Cele trei familii au acceptat, de voie de nevoie. Mai întâi a fost distrus castelul familiei Mosun. Apoi cel al familiei Qisun. În această acțiune, Confucius s-a lovit de rezistența forțelor Qisun, care au luptat vitejește, dar, în cele din urmă, armata statului a reușit să le îndepărteze din țară, în Qi.

Apoi a fost rândul familiei Shukusun. Un prinț Shukusun a susținut însă că „acest castel este crucial în apărarea statului Lu față de Qi, așa că ar fi în deserviciul țării să fie dărâmat". Apoi a adăugat: „Distrugerea acestui castel ar însemna sfârșitul familiei Shukusun". Văzuseră cât de mult se

Omul-cheie

PRINȚUL DIN LU, CARE L-A ANGAJAT PE NEFERICITUL CONFUCIUS

Se știu foarte puține despre Teikou înainte de a ajunge la putere în Lu. La început, se pare că se afla în relații destul de bune cu cele trei familii puternice, dar a devenit clar faptul că a încercat să le elimine de la putere, angajându-l pe Confucius după lovitura de stat.

Petrecărețul Teikou era însă extrem de diferit de sobrul și disciplinatul Confucius. Într-o zi, Confucius i-a dat prințului următorul sfat: „Succesul și eșecul națiunilor depind în mare măsură de cunoașterea de către conducător a problemelor cu care se confruntă țara și de cât este de dispus acesta să asculte sfaturile pe care i le dau alții". Era o aluzie la faptul că, uneori, Teikou nu își lua în serios funcția. De aceea probabil l-a concediat mai târziu pe Confucius.

Teikou a murit în anul 495 î.Hr., iar fiul său, în vârstă de 10 ani, a preluat puterea. A recunoscut: „Nu știu nimic despre frică, tristețe și durere". După ce Confucius s-a întors acasă din lunga sa călătorie, a dat peste fiul lui Teikou. Când Confucius a murit, acesta a ținut un discurs la înmormântarea vestitului învățat, dar discipolii lui Confucius au fost extrem de supărați de acest lucru. Dat fiind că noul conducător nu îl cunoscuse niciodată cu adevărat pe marele om, au considerat o impertinență din partea lui să ia cuvântul la înmormântare. O parte din supărarea lor îi era însă adresată lui Teikou, care îl concediase pe Confucius.

reduseseră protestele familiilor Qisun și Mosun în politică după distrugerea castelelor lor și, dintr-odată, s-au hotărât să renunțe la planul de a-l dărâma pe al lor. Deși forțele Lu înconjuraseră castelul, s-au văzut nevoite să își anuleze, pentru moment, planurile de a-l distruge.

Unul dintre principalele succese ale lui Koutei a fost faptul că îi îndepărtase cu succes pe mulți dintre opozanții din țară. Treptat însă, familiile au ajuns la o altă concluzie: „Poate că ne-ai cerut să ne distrugem castelele pentru propriul tău beneficiu politic". Confucius devenea din ce în ce mai izolat.

▲ Prințul din Lu, Teikou. Data nașterii sale nu este cunoscută, la fel cum nu se cunosc multe aspecte ale vieții sale.

▼ Confucius l-a trimis pe Koro la familia Qisun și i-a recomandat să își dărâme castelul. Koro, căruia îi plăcea conflictul armat, a considerat planul bun.

Fă-ți bagajele și pleacă

Prins între ideal și realitate

MULȚI ERAU SUPĂRAȚI că un nou venit pe scena politică, Confucius, reușise să distrugă cele trei castele. Pe Confucius însă nu-l deranja acest lucru. Dimpotrivă, se gândea să scape de numeroșii oponenți politici care stăteau în calea realizării idealului său de guvernare. Una dintre victimele lui Confucius a fost Shoseibou, pe care l-a condamnat la moarte. Shouseibou era un politician de rang înalt și un învățat ce avea propria școală, cu mai mulți studenți decât Confucius.

Motivul invocat pentru pedeapsa cu moartea a fost spionarea. Luând însă în considerație rivalitatea dintre ei, este foarte posibil ca acestea să fi fost doar niște zvonuri răspândite de Confucius despre dușmanul său. A existat o distanță clară între percepția sa privind politicianul perfect, care pune legea mai presus de orice, și acțiunile sale.

Aceasta a fost o pedeapsă interesantă și pentru Confucius, care pretindea că nu crede în condamnarea la moarte, dar știa că trebuie să își realizeze visul cu orice preț. Ajunsese la un nivel înalt în lumea politică, și începea încet-încet să își dea seama de acest lucru.

Mirajul puterii

Într-o zi, statul Qi a trimis o trupă de artiști în capitala statului Lu, trupă alcătuită din 80 de femei frumoase, alese din Qi. Acestea au venit în 30 de căruțe, trase de 120 de cai. Din cauza faptului că lui Confucius nu îi plăceau spectacolele, oamenii din Lu evitaseră astfel de activități în ultimul timp. La vederea paradei, cetățenii din Lu nu și-au putut ascunde încântarea. Când s-a dezbătut dacă guvernul ar trebui sau nu să accepte darul, fetele au distrat mulțimile cântând și dansând. Se spune că însuși Teikou a participat la spectacole. Văzând bucuria de pe fața sa, guvernul a decis în cele din urmă să accepte darul. Ca urmare, ideile lui Confucius și-au pierdut o parte din credibilitate în lumea politică.

▲ Shoseibou, condamnat la moarte de Confucius. Aceasta i-a pătat imaginea politică de „sfânt", dar, de mai multe ori în viață, Confucius și-a arătat latura violentă.

Cei din Qi erau foarte mulțumiți de acest rezultat. Întregul plan fusese să îl oprească pe Confucius să creeze o țară puternică, respectiv Lu. „Fă-ți bagajele și pleacă, i-a spus discipolul său Koro. Nu mai poți lucra în politică în această țară", a continuat el. Confucius a oftat și a răspuns: „Dacă după următoarea sărbătoare națională mai primesc un han (semn tipic de recunoștință din partea guvernului), înseamnă că mai e încă nevoie de mine aici". Han-ul nu a venit însă, iar Confucius a înțeles că trebuie să plece.

Avea aproximativ 55 de ani la acea vreme și era implicat în politica din Lu de doar câțiva ani. După această scurtă perioadă de glorie, au început ani lungi de călătorii.

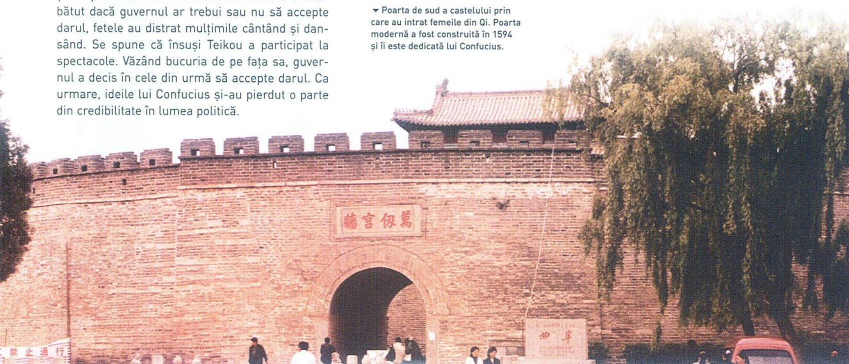
Începutul unei călătorii dificile

Confucius și discipolii lui s-au gândit că vor găsi de lucru în alte regiuni, dat fiind faptul că faima lui se răspândise și peste hotare. Mai întâi, a mers în statul Sei, la nord-vest de Lu. Mătușa lui Koro era logodită cu prințul din Sei.

▲ Statutul lui Confucius. Cu ajutorul lui, statul Lu a reușit să aplice multe reforme necesare, oamenii de rând au devenit mult mai civilizați și mai respectuoși, iar prețurile mărfurilor s-au stabilizat.

▼ Poarta de sud a castelului prin care au intrat femeile din Qi. Poarta modernă a fost construită în 1594 și îi este dedicată lui Confucius.

Versiune diferită

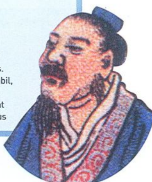
UN LIDER CU POPULARITATE

Ca politician al statului Lu, Confucius a stabilizat prețurile și a restabilit ordinea în zonă. Pe de altă parte, a distrus castele și și-a condamnat la moarte rivalii politici. Așadar, cum îl vedeau oamenii?

Pe scena politică, situația nu era deloc bună: familia Mosun îl disprețuia pentru că le distrusese castelul, familia Shukusun își exprima de asemenea frustrarea, pretinzând că discipolul său, Shiken, era mult mai înțelept decât el. Pe de altă parte însă, familia Qisun nu era la fel de pornită împotriva lui Confucius, așa cum erau celelalte două. Acest lucru nu însemna că se bucurau de ascensiunea sa. Probabil că doreau să îl „folosească atât cât era posibil, iar apoi să scape de el".

Dar oamenii de rând? Niciodată negustorii nu erau mulțumiți atunci când politicienii cereau prețuri cumpătate. Probabil că mulți dintre comercianții cu tarife exorbitante și-au pierdut afacerile. De asemenea, readucerea ordinii în regiune a însemnat și impunerea anumitor restricții pentru oameni. Acestora li se interzicea să cumpere lucruri scumpe și luxoase, astfel că oamenii înstăriți erau nemulțumiți. Trupa de femei din Qi, sosită în oraș, precum și Koutei și familia Qisun, au ignorat sfatul lui Confucius de a duce o viață modestă și au preferat să se distreze.

Unul dintre motivele pentru care Koro i-a recomandat lui Confucius să se retragă a fost nemulțumirea oamenilor de rând. Confucius considera că mai avea încă multe de făcut, astfel că și-a amânat decizia până după sărbătoarea națională, dar a urmat sfatul totuși lui Koro.

▸ Shiken, despre care se spune că era chiar mai inteligent decât Confucius. Era un economist foarte abil, iar strategiile sale păreau să funcționeze mai eficient decât cele ale lui Confucius

▲ Un râu din fostul stat Sei. Sei fusese baza de operațiuni a dinastiei Zhou.

În cele din urmă, mulțimea s-a împrăștiat, dându-și seama că atitudinea logică și calmă a lui Confucius era foarte diferită de cea a lui YangHuo. Acesta a fost însă numai începutul călătoriei. Îi așteptau încă multe alte întâlniri periculoase.

La sosirea în Sei, în cinstea lui Confucius s-a organizat o mare recepție, după cum era de așteptat, fiind întâmpinat de numeroși oameni. Nu i s-a oferit însă șansa de a participa la viața politică și a fost, în general, ignorat. Facțiunea aflată la putere se temea că oamenii l-ar respecta prea mult pe Confucius, așa că au început să răspândească zvonuri false despre el.

Presimțind o criză politică, la nici un an de la sosirea sa, Confucius a părăsit statul Sei. Pe drum, el și discipolii săi au întâmpinat mici probleme în timp ce traversau regiunea Qiu. Aici fusese exilat în urmă cu mulți ani YangHuo, pe care localnicii îl detestau. Ei se temeau că noul venit ar putea fi un alt YangHuo, așa că l-au ținut din scurt, îngrădindu-i mișcările. Și Confucius îl ura pe YangHuo, dar se pare că, din punct de vedere fizic, semănau destul de mult.

Le-a explicat că nu era un al doilea YangHuo, dar oamenii nu l-au crezut. Știa că, în felul acesta, urma să fie ucis. Pentru a le da discipolilor săi speranță, a strigat: „Sunt adevăratul succesor al regelui Zhou. Dacă cerurile aleg să mă ucidă acum, generațiile viitoare nu vor ști niciodată acest lucru. Întrucât cerurile nu vor ca Zhou să dispară, nu există niciun motiv pentru mine să mor astăzi".

▼ O pictură reprezentându-l pe Confucius în timpul călătoriilor sale. Realizările sale erau binecunoscute, dar nimeni nu dorea să îl angajeze.

De ce rătăcește sufletul la sfârșit?

Probleme cu femeile în Sei

ÎN URMA INCIDENTULUI DIN QIU, Confucius și grupul său au decis să se întoarcă în Sei. Au fost primiți înapoi cu brațele deschise, iar prințul Reikhou și soția sa Nanshi au cerut o întrevedere cu el.

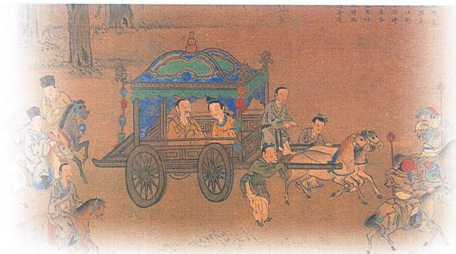
Nanshi era o femeie frumoasă și inteligentă, venită în Sei pentru a se căsători cu prințul, cunoscută însă pentru escapadele ei. Soțul încercase de mai multe ori să-i schimbe comportamentul, dar nu reușise niciodată, astfel că apăruseră întrebări despre cine ar fi moștenitorul tronului.

Confucius nu dorea să întâlnească pe cineva precum Nanshi, care cauzase numeroase probleme în țara ei, dar s-a simțit obligat, deoarece cuplul regal avusese grijă de el și de grupul său. A acceptat invitația la plimbare alături de familia princiară, iar cei trei au plecat noaptea într-o trăsură. Oamenii din oraș s-au întrebat curioși ce căuta Confucius în compania cuplului recunoscut pentru comportamentul scandalos.

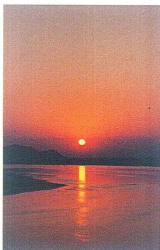
Pentru că nu mai putea suporta privirile insistente, Confucius s-a hotărât să plece pentru totdeauna din Sei și să își găsească de lucru în altă parte. Dar nu era ușor.

Dintr-o țară în alta

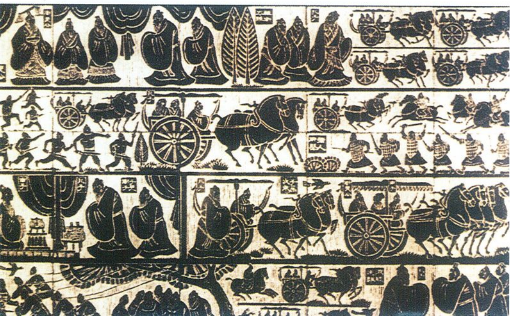
A pornit spre Wei. Aici nu a găsit nimic interesant, așa că grupul a plecat mai departe, spre Song. Pe drum, au avut parte de un alt incident. Într-o zi, pe când stăteau sub un copac și cântau, au fost atacați de Siba Kantai, un om cu multă putere în Song. Scopul acestui atac era acela de a-l împiedica pe Confucius să intre în țară. Liderii din Song considerau că le-ar fi subminat puterea dacă i s-ar fi permis să-i viziteze. Ca și în Kuang, Confucius și-a asigurat discipolii că, dacă aveau de partea lor cerurile, dușmanii nu le puteau face rău. Într-un sfârșit, au decis să se întoarcă în Song.

▲ Reikou și Nanshi într-o trăsură. Se spune că tatăl fiului lor era, de fapt, prințul din Song. Mai târziu, Koro a fost implicat într-un conflict local și a murit.

▲ Trecând Râul Galben, Confucius a auzit că unul dintre prietenii săi cei mai de încredere, funcționar oficial în Jin, fusese asasinat. Nu s-a lăsat influențat de această veste și s-a îndreptat totuși spre Jin.

▼ Pictură ilustrând călătoriile lui Confucius. Banda de jos îl arată pe Siba care îl atacă Confucius, încercând să îl ucidă.

Călătoria a continuat și, în cele din urmă, au ajuns în statul Zheng. S-au oprit doar pentru scurt timp, negăsind nici aici de lucru. Din Zheng, au hotărât să se întoarcă în Sei, prin Jin. Când au ajuns la Râul Galben, Confucius a privit peisajul și a oftat: „Acesta este un râu extraordinar de frumos. Dacă îl trec azi, mă va costa viața". Ajunsese să își dea seama de destinul său, și, pronunțând aceste cuvinte, era perfect conștient de faptul că viața sa de politician nu se încheiase încă.

În timpul călătoriilor sale, mulți oameni au făcut glume pe seama lui Confucius. Chiar și discipolii săi, văzându-l cum stă singur, l-au numit „câine vagabond". Pentru mulți alții pe care i-a întâlnit pe drum, era doar un bătrân neinteresant.

La un moment dat, Koro a întrebat oamenii de pe stradă ce credeau despre Confucius. Se pare că unul dintre aceștia ar fi răspuns: „De ce mă întrebi despre el anume?" Altul ar fi spus: „Dacă totul se întâmplă din cauza unui plan făcut în ceruri, de ce ar vrea cineva să schimbe asta?" Koro i-a povestit acestea lui Confucius, care a oftat și a grăit: „Nu merit să fiu tratat așa. Sunt om și trebuie să fiu tratat ca atare. Dacă totul ar fi perfect pe pământ, nu aș încerca să schimb nimic".

Confucius s-a gândit foarte mult la ceea ce îi face pe oameni fericiți, la felul cum își trăiesc viața și cum să-i determini să trăiască mai bine. A înțeles atunci că mai avea încă multe de făcut. Indiferent de ce credeau ceilalți despre el, era hotărât să schimbe viețile celorlalți.

O mare dezamăgire

În cele din urmă, Confucius a pornit spre statul Chu. Pe drum, a avut parte de o altă situație extrem de periculoasă. El și discipolii săi s-au trezit înconjurați de războinici din Cheng și Yan, două

Confucius a avut ocazia să se întâlnească cu mai mulți prinți în regatele pe care le-a vizitat. În general, aceștia l-au primit bine, dar cei de la putere întotdeauna au ajuns să răspândească zvonuri negative despre el.

regiuni care fuseseră invadate recent de Chu și în care resursele de alimente scăzuseră treptat, ducând la foamete. „Ce ar mai putea face cineva pentru noi acum?" l-a întrebat Koro pe maestrul său. Răspunsul a fost: „Bineînțeles că prințul nu ne va omorî. Oamenii de rând mai procedează așa, dar nu și prinții". Shiken a fost cel care i-a scăpat din această situație, găsind o modalitate de negociere cu soldații. A cerut ajutor imediat din Chu, salvând astfel grupul de la moarte.

Prințul din Chu îl chemase pe Confucius pentru ca acesta să contribuie la creșterea nivelului cultural din țară, dar alți oficiali de rang înalt se opuneau ideii. „Confucius prețuiește ideile Zhou, dar, dacă ne întoarcem la acele vremuri, va trebui să renunțăm la o mare parte din teritoriile pe care le-am cucerit." Prințul nu a putut răspunde și a hotărât, până la urmă, să nu îl mai angajeze pe Confucius.

Confucius a fost extrem de dezamăgit, deoarece era sigur că, de această dată, urma să își găsească o slujbă. De asemenea, motivul din spatele acestui refuz a fost obsesia lui Confucius pentru „politețe", care domina întreaga sa viață. Și-a dat seama că, pentru a mai avea vreo șansă în politică, trebuia să renunțe la unele dintre valorile sale.

Cum se apropia de 70 de ani, își alegea cu grijă valorile. Se simțea dintr-odată foarte bătrân. Trecuseră 14 ani de când își părăsise țara natală, Lu.

▲ Confucius și grupul său, înconjurați de soldați pe drumul spre Chu. În timp ce discipolii săi se prăbușesc din cauza malnutriției, Confucius stă drept ca totdeauna.

CĂLĂTORII ÎN TIMP

CĂLĂTORIA DE 14 ANI

Există multe povești despre numărul și ordinea țărilor vizitate în lunga sa călătorie. „Memoriile istorice" documentează această călătorie, dar credibilitatea lor este îndoielnică, astfel că există încă numeroase dubii privind locurile pe care le-a vizitat. S-au născut multe legende în urma acestei călătorii, cum ar fi: „Când a văzut un șoim ucis de o săgeată în Jin, a identificat imediat țara de origine a săgeții" sau „În Sei, a reușit să învețe la perfecție un cântec pentru koto (instrument muzical tradițional: peste corpul de lemn, elegant, alungit și ușor convex, sunt întinse 13 corzi de mătase egal tensionate, fiecare fir având ca suport o punte proprie), compus de un fondator al dinastiei Zhou". De asemenea, este destul de neclar în ce ordine a vizitat Confucius aceste țări.

Unul dintre motive poate fi și faptul că această călătorie a durat în total 14 ani. Dacă ar fi fost chemat în diferite locuri, în loc să rătăcească pe unde îl purta drumul, ar fi existat înregistrări care să-i ajute pe istoricii moderni în rezolvarea acestui mister.

În mod normal, discipolii își pierdeau treptat interesul într-o călătorie atât de lungă și, până la urmă, se întorceau acasă. Acest lucru nu s-a întâmplat însă niciodată în cazul lui Confucius; dimpotrivă, el își câștiga discipoli oriunde mergea.

Călătoria lui Confucius potrivit „Memoriilor istorice"

Țara	Eveniment principal
Sei	Grupul este privit cu neîncredere de trecători
Kuang	Confucius este confundat cu YangHuo
Sei	Merge în trăsură cu Nanshi și soțul ei
Song	Confucius și grupul său sunt atacați de Siba
Chu	Este angajat de prinț
Wei	Grupul este atacat
Râul Galben	Confucius abandonează planul de a merge la Jin
Sei	Învață un cântec vechi pentru koto
Zheng	Au loc dezbateri cu politicieni
Chu/Qi	Confucius stă 3 ani în oraș
Qi	Nu există niciun fel de înregistrări
Sei	Vizită din partea celor din Lu

Aceasta poate și pentru că avea talentul de a menține viu interesul celor de lângă el. Discipolii săi l-au ajutat foarte mult în decursul anilor, mai ales Shiken, care a influențat multe dintre deciziile sale economice. S-a întâlnit deseori cu pericole în călătoriile sale dar, datorită discipolilor săi, a reușit întotdeauna să supraviețuiască.

În mod sigur nu avuseseră niciodată intenția să călătorească 14 ani, dar erau hotărâți să rămână împreună, formând legături profunde de prietenie și îndulcindu-și drumul cu muzica lor.

Numai cerul știe viitorul

Retragerea

DISCIPOLUL SĂU SENKYU a așteptat cu multă răbdare întoarcerea maestrului din lunga sa călătorie. Un timp, a lucrat pentru familia Qisun, apoi s-a implicat în politica din Lu. Mulți dintre ceilalți discipoli ai lui Confucius au participat și ei la viața politică. Reputația lui Confucius a sporit considerabil în urma succeselor discipolilor săi.

Senkyu își dorea ca maestrul său să se întoarcă acasă. Deplângea toate lucrurile pe care ar fi vrut să i le spună maestrului său, dar nu avusese ocazia. În cele din urmă, la vârsta de 69 de ani, Confucius s-a întors și i s-a făcut o primire grandioasă.

A cumpărat o moșie ieftină în Lu și a început să lucreze ca profesor și cercetător. S-a îndepărtat de politică. „Când nu mai există drum de urmat, trebuie să te oprești", a spus el, sugerând faptul că a ales să se retragă. Cu toate acestea, se bucura de o viață plină de satisfacții în lumea academică.

Ideile sale despre politică nu au dispărut însă niciodată cu totul. Când Confucius avea 71 de ani, prințul din Qui a fost asasinat, iar înțeleptul i-a oferit sfaturi succesorului acestuia. A conceput un plan pentru a reinstala ordinea în țară. Nu se știe foarte clar care era conținutul propunerii, dar noul prinț a fost extrem de recunoscător pentru ajutor. Pe de altă parte însă, cele trei familii refuzau în continuare să primească sfaturi politice de la Confucius și îl considerau un om fără influență.

▼ Templul unde Confucius se spune că își împărtășea înțelepciunea cu discipolii săi.

▲ Pictură reprezentându-l pe Confucius învățându-și discipolii la întoarcerea sa în Lu. După această călătorie, a hotărât să dea mai multă atenție învățării și se spune că a avut în total 3 000 de elevi.

Scrieri disperate

La întoarcerea în Lu, Confucius a conștientizat că avea mai mulți discipoli ca niciodată. Aceștia puteau să-i deprindă învățăturile chiar și fără să îl întâlnească personal, pentru că nu toți au fost așa de norocoși și au murit înainte de întoarcerea sa.

Printre aceștia se număra și fiul său, Li. Cu puțin înainte de întoarcerea lui Confucius, Li a murit. Era un om inteligent și sprijinea cauza tatălui său în Lu, iar Confucius, ca orice părinte, a simțit o mare durere la primirea acestei vești. La scurt timp, unul dintre discipolii săi, cu care călătorise toți cei 14 ani, a murit la nici 40 de ani. Înconjurat de moarte, Confucius a început să se îngrijoreze că nu va mai avea cine să-i poarte ideile spre generațiile viitoare.

Iată o povestire despre disperarea sa

Într-o zi, vânătorii au ucis un animal care avea o formă foarte ciudată, așa că l-au dus la Confucius și i-au cerut să îl examineze. „Aceasta este o girafă", a spus el și a explicat că girafele apar numai când totul este corect și pace în lume. Confucius a văzut însă girafa murind în fața lui și, copleșit de tristețe, s-a hotărât să scrie într-o carte despre ce a simțit.

Confucius a ales ca titlu pentru cartea sa „Primăvara și toamna". A scris despre cum

▲ Mormântul fiului lui Confucius, Li. Acesta a murit la vârsta de 50 de ani, pe când Confucius avea 69 de ani.

▲ Girafa moartă. Fiind erbivore, girafele erau considerate printre cele mai „bune" animale.

oamenii pot deveni mai buni și își pot îmbunătăți acțiunile. A revizuit de mai multe ori cartea, astfel că originalul, care includea analize obiective, a fost înlocuit de subiecte mai personale, în care își deplângea tristețea.

Previziuni sumbre

Când Confucius avea 72 de ani, un alt discipol al său a murit. De data aceasta, a fost Koro. Era cel mai curajos dintre discipolii săi, iar în timpul călătoriei a fost numit mesager către statul Sei. A fost ucis însă, în timp ce încerca să își protejeze oamenii în timpul unei revolte în Sei. Confucius a simțit că după moartea lui Koro, cel alături de care trecuse prin atât de multe, urma să îi vină și lui rândul foarte curând.

Într-adevăr, Confucius s-a îmbolnăvit grav la puțin timp după moartea lui Koro. Shiken venea deseori lângă el, cântându-i și povestindu-i ce se mai întâmpla în lume. Într-o zi, Confucius i-a povestit, la rândul lui, ceva surprinzător: „Noaptea trecută, mi-am visat coșciugul între doi stâlpi. Într-un fel, îmi voi elibera corpul de sângele care mă face atât de trist".

Confucius își petrecuse mulți ani studiind dinastia Zhou și încercase cu disperare să îi reînvie idealurile, așa că poate această tristețe se datora în parte și eșecului său în acest sens. Știind că i se apropie sfârșitul, Confucius a lăsat totul la mâna cerului.

După numai 7 zile, s-a stins. Shiken a hotărât să îi organizeze o înmormântare somptuoasă. Toți discipolii au jurat să îi păstreze spiritul viu și să îi ducă ideile mai departe.

Biblioteca de amintiri

MORMÂNTUL LUI CONFUCIUS

După cum era obiceiul în acea vreme, discipolii și-au îngropat maestrul. Mormântul său din Zhantou a rămas până în zilele noastre.

Înălțimea pietrei sale funerare este de 3 metri, o înălțime medie pentru aducerea-aminte a unui preot din acea vreme. Lângă ea, se află însă o statuie înaltă de 5 metri, comemorându-l pe marele filozof. Statuia a fost construită în epoca Mei, iar la baza sa stă scris cu litere galbene: „Aici odihnește marele preot". Numai regilor și împăraților li se permitea să folosească galbenul, acesta fiindu-le interzis oamenilor de rând. El indica respectul obținut după moarte. Statuia a fost distrusă ulterior, în timpul Revoluției Culturale, o perioadă în care ideile confucianiste au fost respinse în totalitate. Mai târziu, istoricii au lucrat din greu pentru restaurarea statuii și au reușit. La o examinare atentă, se poate observa însă cu ușurință că statuia a suferit distrugeri.

Pădurea din jurul mormântului este creată de mâna omului și are o suprafață de 2 000 000 de metri pătrați, ceea ce face din ea cea mai mare pădure plantată din China. În ea, sunt îngropați 70 de membri ai unor vechi familii nobile, iar cimitirul conține peste 10 000 de morminte. Confucius, fiul și nepotul său sunt îngropați aici. Confucius a fost îngropat ținând cu mâna stângă mâna fiului său, iar cu mâna dreaptă ținând mâna nepotului său.

▲ Mormântul lui Confucius. De jur împrejur, se întinde o mare pădure plantată inițial de prietenii și de discipolii săi. Se spune că Shiken, care a organizat înmormântarea, le-a cerut tuturor să îl ajute să planteze pădurea.

▼ Statuia lui Confucius. După moartea sa, confucianismul s-a răspândit în toată țara și a devenit o parte din cultura acesteia.

Scenă ilustrându-i pe discipolii lui Confucius plângându-și învățătorul, la mormântul acestuia. Datorită faptului că maestrul era ca un tată pentru ei, aceștia au purtat veșminte de doliu timp de 3 ani de zile, conform obiceiului.

Proverbe – Interpretarea „Analectelor" lui Confucius

Alături de Biblie şi de operele filozofilor din Grecia Antică, „Analectele" lui Confucius au fost citite în întreaga lume. Din cuvintele înţelepte ale lui Confucius, oamenii au învăţat cum să îşi trăiască viaţa şi să aprecieze înţelepciunea. Ce însemnătate au vorbele înţelepte ale lui Confucius? Să explorăm aceste cuvinte celebre, încă valabile chiar şi după milenii.

▸ Papirusurile confucianiste, create în perioada Mei. Confucius este prezentat împreună cu 20 dintre discipolii săi în aceste papirusuri, care ilustrează toată viața lui.

Editor necunoscut

CEA MAI CUNOSCUTĂ REALIZARE a lui Confucius este împărțită în 20 de secțiuni, fiecare având un titlu bazat pe 2 cuvinte luate de la începutul fiecărei secțiuni. Astfel, e imposibil să-ți faci o idee generală despre subiectul fiecărei secțiuni din titlu. Cu alte cuvinte, opera sa nu este grupată în secțiuni cu o temă comună, ci mai degrabă acestea sunt organizate într-o ordine aparent aleatorie.

Cartea e o compilație de numeroase însemnări. Așa cum elevii iau notițe la școală, discipolii lui Confucius ascultau cu atenție și scriau ceea ce spunea. Un discipol a mers chiar până la a descrie ce haine purta Confucius într-o zi. Nu este foarte clar cine a adunat toate însemnările și le-a compilat într-o carte. Lucrarea a rămas, în mare, neschimbată din vremea lui Confucius. Oare cine a compilat toate însemnările?

Deoarece cartea conține însemnări din timpul călătoriei, s-a sugerat numele lui Kaotan, un tânăr discipol în care Confucius își punea multe speranțe și care și-a petrecut restul vieții în studiu.

Shiken a jucat evident un rol important, întrucât a înregistrat multe dintre ultimele cuvinte ale maestrului său. Kaotan și Koro au murit amândoi înaintea maestrului, la fel ca și fiul lui Confucius, Li, astfel încât unii consideră că Shiken a fost cel care a publicat cartea. Mulți dintre discipolii săi au purtat haine de doliu timp de 3 ani după moartea sa, dar Shiken a continuat să poarte aceste haine încă 3 ani, arătându-se veșnic îndurerat.

Grupul de discipoli ai lui Confucius a hotărât să se despartă după trecerea celor 3 ani, formându-și fiecare școlile proprii. Este foarte posibil ca unul dintre discipoli să fi modificat oarecum textul.

▾ Mozhi, care și-a dedicat viața dezvoltării ideilor lui Confucius. A învățat în principal de la nepotul lui Confucius și a răspândit ideile confucianismului în întreaga sa regiune.

O imagine foarte reală

Nu toate cuvintele din „Analecte" îi pot fi atribuite lui Confucius, dată fiind originea nu tocmai sigură a acestora. „Analectele" rămâne însă o carte mult mai populară și mai citită decât „Memoriile istorice", publicate după câteva secole, având o încărcătură mult mai umană. Faptul că discipolii săi au înregistrat extrem de detaliat modul în care Confucius își îndeplinea activitățile zilnice demonstrează că idealurile sale se manifestau pregnant și în atitudinea, și în acțiunile sale. Într-un capitol din carte sunt prezentate mai multe povestiri, ce aduc o mai bună înțelegere a vieții sale.

Potrivit acestui capitol, Confucius disprețuia luxul și susținea moderația, spunând: „Este bine să nu mănânci prea mult". De asemenea, se pare că refuza mâncarea care arăta prea spectaculos.

◂ Cimitirul unde este înmormântat Confucius. Discipolii săi au construit această colibă, unde s-au schimbat în hainele de doliu.

Se îngrijea mult de sănătatea sa. Când alții îi ofereau mâncare, îi refuza întotdeauna politicos.

În ceea ce privește îmbrăcămintea, nu era niciodată dezordonat. Urca și cobora din trăsură într-un mod specific, folosind ambele mâini pentru sprijin. După ce urca în trăsură, nu privea niciodată afară. Întotdeauna stătea cu fața înainte și cu corpul drept.

Se spune însă că nu era așa de rigid în toate. Când era vorba despre alcool, discipolii săi spun că lui Confucius îi plăcea să bea. Era însă, așa cum se știe, adeptul moderației și nu bea niciodată mai mult decât era necesar. Primind la un moment dat un medicament de la cineva, i-a mulțumit acestuia și a spus: „Nu știu dacă acest medicament va funcționa pentru corpul meu, așa că nu îl voi lua". Acesta este un episod neînsemnat, dar reflectă în mod clar caracterul său.

Conceptul de „prinț", din punctul de vedere al lui Confucius, nu implica neapărat o persoană de sânge nobil, ci putea fi mai degrabă oricine dintr-o familie bogată sau nobilă care trăia o viață virtuoasă. Confucius a înțeles repede că toți oamenii trebuie să trăiască împreună, iar acest lucru necesită unele sacrificii. Când un discipol l-a întrebat ce este un „prinț", el a răspuns: „Este o persoană care îi iubește pe ceilalți ca pe el însuși și care are cel puțin o contribuție practică pentru societate". Bineînțeles, aceste cuvinte sunt destul de vagi, dar este clar că, în acest sens, Confucius și-a urmat propriul sfat; întreaga sa existență indică faptul că și el a fost un „prinț". De aceea, discipolii săi i-au înregistrat întotdeauna cu meticulozitate activitățile zilnice.

Confruntarea cu realitățile lumii îl supăra deseori pe Confucius, iar acest lucru se reflectă în opera sa, care conține mult sarcasm și multe pasaje deprimante.

De exemplu, era nemulțumit de faptul că își petrecuse toată viața încercând să își aplice cunoștințele în situații reale și că irosise 14 ani, încercând să găsească un loc care să îi permită să își împlinească visul. Această căutare nu a fost una egoistă, ci dedicată societății, convins fiind de faptul că poate să determine o viață mai bună pentru toți. Nu a avut însă succes și și-a deplâns eșecul în carte.

A fost un om cu o personalitate extraordinară. Nu și-a ascuns niciodată emoțiile, fie că era trist, mânios sau fericit. Personalitatea sa unică este ceea ce face din „Analecte" o lectură fascinantă.

▾ O copie după „Analecte"

子曰甚矣吾衰也久矣吾不復夢見周公

子曰志於道

所安 人焉廋哉人焉廋哉

子曰溫故而知新可以為師矣

察其

▲ Reprezentarea „Wànshìshībiǎo, maestrul model" din Kong miào, un templu confucianist. Aceste cuvinte apar adesea înlocurile în care Confucius este venerat și înseamnă „Confucius este maestrul nostrum pentru eternitate".

„Bunătatea" înseamnă dragoste

Există mai mulți termeni-cheie explicați în „Analecte", pe lângă „prinț". Astfel, conceptele virtute, bunătate, amabilitate, pietate, cunoaștere și tradiție revin ca un laitmotiv. Dintre acestea, bunătatea apare cel mai des. „Analectele" au în total 492 de capitole, dintre care 58 sunt despre „bunătate". Aceasta înseamnă că înțeleptul și-a petrecut cea mai mare parte a vieții analizând acest concept.

Dar ce înseamnă exact „bunătatea"? Răspunsul lui Confucius atunci când discipolii îi puneau această întrebare era de fiecare dată altul. De exemplu, lui Kaotan i-a spus că înseamnă „să fii umil și politicos cu ceilalți". Lui Chukyu i-a spus că înseamnă „să dai celorlalți ceea ce vrei pentru tine". În mod clar, răspunsul se schimba în funcție de personalitatea persoanei cu care vorbea. Confucius spunea: „Poți deveni un profesor adevărat numai prin exercițiu; nu poți avea o cunoaștere adevărată doar auzind ceva o singură dată". Învățatul se asigura că discipolii săi percepeau diferitele nuanțe.

Pe baza conceptelor sale, se înțelege faptul că ideea de „bunătate" a lui Confucius include politețea, virtutea, tradiția, pietatea, cunoașterea și învățarea. Când se aplică pentru părinți, bunătatea devine pietate filială. În politică, devine virtute. De asemenea, în societate, o persoană bună este în mod natural prietenoasă cu străinii.

Bunătatea lui Confucius nu are mare legătură cu banii. Renunțarea la o parte din venituri în beneficiul altora nu era considerată o acțiune de bunătate, dar erau alte moduri în care cei bogați puteau da dovadă de bunătate. De asemenea, credea că un învățat binevoitor este mult mai valoros pentru societate decât un politician. Astfel, Confucius era uneori un gânditor opus sistemului. „Bunătatea" are atât de multe sensuri că uneori este greu de interpretat în modul dorit de Confucius.

▲ Confucius, înconjurat de discipolii săi preferați. Această pictură îi arată pe zece dintre ei, printre care Koro, Zi Lu și Kaotan.

Confucius mergea pe ideea potrivit căreia elementul esențial al bunătății este „capacitatea de a-i iubi pe ceilalți". După greutățile pe care le-a îndurat în copilărie și petrecând mulți ani ca adult rătăcind în căutarea unei slujbe, Confucius credea cu adevărat în filantropie și în umanitatea față de ceilalți.

„Bunătatea" lui Confucius este un cuvânt complicat, dar trebuie înțeles faptul că dorința sa era ca discipolii și cititorii săi să se deschidă către ceilalți și să îi iubească. Viața lui Confucius, precum cea a multor oameni din ziua de azi, a fost plină de tristețe, de tentații și greutăți. Este cu atât mai impresionant faptul că a putut susține stilul de viață prezentat în cartea sa. Cât timp „Analectele" vor fi citite, ideile lui Confucius vor fi prezente printre noi.

▼ În timpul Revoluției Culturale, Confucius a fost declarat susținător al sclavagismului și multe dintre operele sale prețioase au fost arse. În prezent, este însă repus în drepturi.

CUVINTELE MARELUI FILOZOF CONFUCIUS DESPRE LOIALITATE

Una dintre învățăturile esențiale ale lui Confucius se referă la loialitate, dar aceasta are înțelesuri diferite, în funcție de împrejurări. De exemplu, există loialitate față de prieteni, care înseamnă să îi tratezi cu respect și demnitate, dar există și loialitate față de superiori, care implică să fii conștient de poziția ta în această relație.

Despre prietenie, Confucius a spus: „Uită rănile, nu uita niciodată binele. Să nu ai prieteni care nu sunt egali cu tine". De aceea, Confucius răspundea întotdeauna manifestărilor de prietenie cu extremă recunoștință și întotdeauna se asigura că face în schimb ceva pentru a menține echilibrul relației.

Pe de altă parte, acorda o atenție deosebită statutului diferit al oamenilor în societate și îi încuraja să respecte diferențele de rang. Spunea, de exemplu: „Când îi respecți pe înalții miniștri, nu vei face greșeli prostești". Cu alte cuvinte, un om trebuie să fie loial și respectuos față de cei care dețin o poziție superioară în societate. Deși, pentru a primi mai mult respect, Confucius subliniază că persoanele de rang înalt trebuie să fie la fel de loiale față de inferiorii lor. Ambele părți trebuie să-și onoreze îndatoririle.

Acest lucru se aplică, bineînțeles, și relațiilor de familie. „Nu sunt pietatea filială și supunerea față de cei în vârstă fundamentele umanității?" întreba Confucius. Credea cu tărie într-o structură ierarhică, avându-l pe tată în vârf și la bază copiii.

În general, Confucius pune un accent deosebit pe ideea de „loialitate", idee dominantă în opera sa. El considera că loialitatea este un aspect fundamental pentru crearea unei societăți sănătoase și fericite.

▲ Se spune că, în sec. al XVIII-lea, în Edu existau aproximativ 800 de școli, care au jucat un rol foarte important în recunoașterea și aprofundarea Analectelor lui Confucius.

▼ Templul Yushima Seido (Ochanomizu, Tokyo) a fost construit în sec. al XVII-lea de către discipolul neoconfucianist Hayashi Razan.

Gânditori antici şi moderni care au dezvoltat principiile confucianismului

Izgonit din propria ţară, Confucius şi-a expus conceptele în multe alte ţări, de-a lungul călătoriei sale, devenind un mare filozof. Argumentarea sa a mers pe conceptul potrivit căruia ideologiile nu sunt teorii nepractice, de uz academic, ci idealuri care trebuie să aducă rezultate tangibile în politica şi în societatea reală, îmbunătăţind direct vieţile oamenilor. Principiile sale au fost urmate de mulţi, transmise mai departe prin cărţi, şi au influenţat oameni din toate epocile şi locurile.

Filozoful legendar de la care a învățat tânărul Confucius

Lao Tzu (?–?)

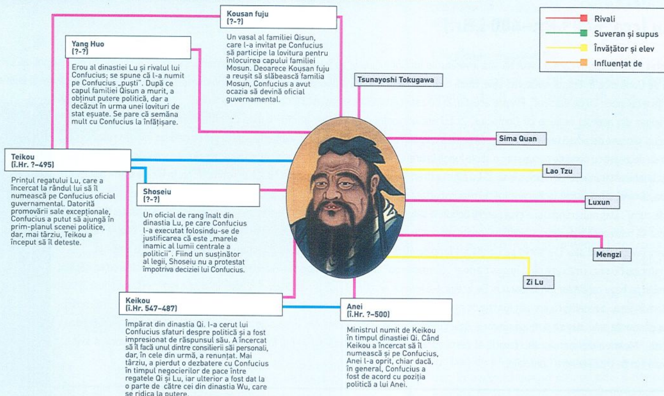
Viața lui Lao Tzu, filozoful chinez despre care se spune că este fondatorul taoismului, este învăluită în mister. Acesta este un om de legendă, dat fiind faptul că nu se știe exact când a trăit. Într-un capitol din „Memoriile istorice" ale lui Sima Qian, denumit „Viața lui Lao Tzu", există un episod care descrie cum „Confucius îl alege pe Lao Tzu ca mentor". Potrivit lui Sima Qian, Confucius a călătorit în Luo Yang și a primit învățătura despre „Rei", amabilitate. Se spune că impresia lui Confucius despre Lao Tzu l-a făcut pe acesta să afirme: „Nu am văzut niciodată un dragon urcând pe cer prin vânt și nori, dar, când l-am întâlnit pe Lao Tzu, am simțit că el ar putea fi acel dragon". Sima Qian l-a descris pe Lao Tzu ca pe o versiune mai înțeleaptă și mai experimentată a lui Confucius. Teoria potrivit căreia Lao Tzu a fost superiorul lui Confucius prezintă destul de puțină credibilitate. Există teorii care spun că Lao Tzu a trăit la 100 de ani după Confucius sau chiar merg până la a pretinde că Lao Tzu nici nu a existat vreodată. Adevărul nu este clar, dar un lucru e sigur, și anume ideologia pe care o reprezintă Lao Tzu.

Esența taoismului constă în conceptul de „Tao" sau „Calea". Tao este o existență absolută, care depășește cele cinci simțuri și este originea și principiul întregii creații. Lao Tzu a respins morala și căile confucianismului și a definit idealul ca pe o lume umilă și modestă, care poate fi realizată urmând Tao.

Aceste tipuri de ideologii ar fi eșuat, în mod normal, într-o perioadă de război și conflicte. Din contră, ideea de a petrece timp în natură a dus la o dorință de nemurire, care a stimulat cercetarea elixirelor și a științelor medicale și a prins rădăcini adânci în mințile chinezilor antici, modelând lumile spirituale personale ale oamenilor de stat. Mai mult, când budismul a fost introdus în China, gândurile lui Lao Tzu au fost încorporate în acesta, ceea ce a intensificat aspectele filozofice ale budismului și a contribuit la răspândirea acestuia. Ideologiile lui Lao Tzu, accentuate de Zhuang-zi, urmau să se dezvolte ulterior în învățăturile taoismului. A fost sanctificat la Taijyorokun, și chiar și acum taoismul este practicat de mulți oameni din popor.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Cel mai mare învățat confucianist, menționat de multe ori împreună cu maestrul său

Mengzi (cca. 372 î.Hr.–289 î.Hr.)

După moartea lui Confucius, mulți au preluat învățăturile sale. Dintre aceștia, Mengzi era convins că este adevăratul succesor și a început să aplice gândirea confucianistă în viața de zi cu zi.

Mengzi s-a născut în anul 372 î.Hr., în perioada războiului dintre statele chineze, aproape de locul nașterii lui Confucius. Familia locuia lângă un cimitir dar, fiindcă tânărul Mengzi se distra imitându-l pe gropar, a hotărât să se mute. Și de această dată, Mengzi a început să îi imite pe negustorii din piața alăturată. Mama sa, tulburată de acest lucru, a luat decizia să se mute într-o casă de lângă o școală, la care Mengzi a început să studieze „Rei." Acest lucru i-a adus, în cele din urmă, liniște mamei sale. Povestea despre copilăria lui Mengzi a dus la proverbul: „Mama lui Mengzi s-a mutat de trei ori", care este utilizat și astăzi în sensul că mediul este important pentru educația unui copil. Astfel, Mengzi a ajuns să îl admire pe Confucius și a primit învățăturile confucianismului de la elevul nepotului acestuia.

În vremea lui Mengzi, ideile mohiștilor și ale taoiștilor câștigau teren. Mengzi a ajuns la concluzia că, dintre toate, ideile lui Confucius despre umanitate și justiție, combinate cu bunătatea, sunt cele mai importante în politică. De asemenea, a susținut doctrina etică potrivit căreia omul este bun din naștere. Deschizând noi orizonturi, Mengzi a încercat să îi aducă pe alți învățați, aflați sub presiunea altor ideologii, spre confucianism. I-a abordat pe conducătorii țărilor învecinate, așa cum făcuse și Confucius, cu învățăturile confucianismului. Dar toată zona se afla în plin război. Monarhii au considerat propunerea lui Mengzi un ideal destul de îndepărtat.

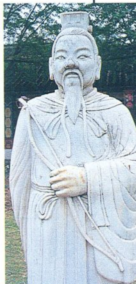
A murit în 289 î.Hr. Deoarece îl venera pe Confucius, se spune că Mengzi a regretat toată viața faptul că nu a putut studia cu marele Confucius.

După moartea lui Mengzi, cuvintele și faptele sale au fost urmate de Xunzi, iar în perioada dinastiei Han târzii, Chouki le-a integrat în lucrarea sa, „Mengzi." Mengzi este acum considerat un confucianist aproape la fel de mare ca veneratul Confucius însuși.

Discipolul favorit care a făcut parte din școala confucianistă

Zi Lu (cca. 542 î.Hr.–480 î.Hr.)

Au existat mulți discipoli care au vrut să afle învățăturile lui Confucius și au înfruntat greutățile drumului. Se spune că peste 70 de discipoli au rămas alături de Confucius în timpul călătoriei sale, după ce acesta a fost exilat din țara natală. Chiar și din anumite pasaje din „Analecte" se poate confirma prezența a cel puțin 20 de discipoli. Printre aceștia, Zi Lu este cunoscut ca discipolul principal.

Originar din aceeași regiune cu Confucius, Zi Lu era un membru analfabet al unei bande de tâlhari. Cu 9 ani mai tânăr decât Confucius, plecase de acasă la o vârstă fragedă și avea cu puțin peste 20 de ani când l-a întâlnit pentru prima dată pe învățătorul său. Cu pălăria sa decorată cu pene de cocoș și cu o sabie lungă la brâu, Zi Lu i s-a opus cu tărie, ba chiar se spune că s-a folosit de violență. După ce a ascultat învățăturile lui Confucius însă, Zi Lu a fost extrem de uimit și a hotărât să îi fie elev. A devenit cel mai în vârstă dintre discipolii acestuia, iar mai târziu a fost inclus printre cei mai importanți 10 discipoli ai lui Confucius. Se spunea despre el că „nu avea alte virtuți în afară de curaj". Dar mustrându-și elevul pentru acțiunile sale pripite și lăudându-l pentru credința sa puternică în umanitate, Confucius a început să nutrească o puternică afecțiune pentru el și a învățat să aibă cu adevărat încredere în Zi Lu. La rândul său, Zi Lu a răspuns încrederii învățătorului său. L-a servit pe Confucius timp de 40 de ani, susținându-i frecvent lucrarea și stând lângă el cu credință.

Confucius nu era omul care să ia în seamă doar „cunoașterea" și educația. El credea în aplicabilitatea acestora și evalua capacitățile oamenilor pe baza calităților lor înnăscute. De aceea, l-a luat pe analfabetul Zi Lu ca discipol al său. În anul morții lui Confucius, Zi Lu s-a întors în țara sa natală și a preluat funcția de ministru al regiunii Wei, dar a murit într-un război civil în 481 î.Hr. Nu există însemnări despre gândurile sale, dar se pare că ultimele sale cuvinte au fost: „Viața unui om virtuos poate să cadă, dar coroana sa nu va cădea niciodată". Moartea discipolului său favorit, al cărui curaj i-a oferit o deplină siguranță în timpul aventuroasei sale călătorii, a fost o veste extrem de tristă pentru Confucius.

Tatăl istoriei chineze, cel care a înregistrat viețile fondatorilor confucianismului în „Însemnările istorice"

Sima Qian (cca. 145 î.Hr.–86 î.Hr.)

Sima Qian este cunoscut drept „Tatăl istoriei chineze". Tatăl său, Sima Tan, era ambasador (cel care stabilea datele festivităților naționale) al dinastiei Kayou în timpul perioadei Han timpurii. Datorită influenței tatălui său, Sima Qian a fost asociat cu clasicii chinezi încă din tinerețe. Tatăl său s-a implicat în pregătirea unui manuscris istoric, dar a murit înainte de a-și îndeplini visul. Sima Qian a ales să respecte ultima dorință a tatălui său și anume visul de a finaliza un manuscris istoric.

În jurul anului 108 î.Hr., Sima Qian a devenit și el ambasador și a început să strângă diverse documente și date de la Curtea Imperială. Datorită acestui lucru și adăugând propriile observații și prezentări, a încercat să elaboreze o impresionantă lucrare de istorie. În anul 98 î.Hr. însă, l-a apărat pe generalul Li Ling al armatei Han, care fusese condamnat pentru înfrângerea într-o bătălie împotriva poporului Xiongnu din nord. Acest act a atras mânia împăratului, astfel că Sima Qian a fost castrat și aruncat în închisoare. Ca gravitate, castrarea era a doua pedeapsă după condamnarea la moarte și reprezenta o umilință extremă. Sima Qian a supraviețuit însă pedepsei și și-a utilizat experiența pentru a se cufunda și mai mult în realizarea cărții sale de istorie. Într-un sfârșit, a reușit să termine „Memoriile istorice". Cartea, care i-a luat lui Sima Qian 20 de ani de muncă, acoperea două mii de ani de istorie a Chinei în formă biografică, având 130 de volume.

Sima Qian, care citise „Cronicile din Lu" și rezonase cu confucianismul, l-a considerat pe Confucius o sursă de inspirație. Viața acestuia, surghiunit din țara sa natală și rătăcitor prin lume, aprofundându-și gândurile, trebuie să-i fi părut lui Sima Qian similară cu a sa, fiind forțat să își realizeze manuscrisul sub greutatea rușinii și a umilinței. „Memoriile istorice" pot fi împărțite în cinci secțiuni: secțiunea despre împărat - „Benji (Anale principale)"-, cronologia - „Biao (Cronologii)"-, secțiunea despre statele liderilor feudali - „Shijia (Casele ereditare)"-, secțiunea biografiilor figurilor importante - „Liezhuan (Memorii)" - și secțiunea despre sistemele economice ale vremii - „Shu (Eseuri)". Faptul că Confucius este menționat nu în „Liezhuan", ci în „Shijia" arată cât de legat se simțea Sima Qian de acesta.

Sima Qian a deprins de la Confucius părerile despre oameni, interesul pentru clasici și pozitivismul. Astfel, „Memoriile istorice" nu sunt doar un document istoric, ci și un roman cu merite literare. Astăzi, cea mai credibilă și mai valoroasă sursă de informații despre viața lui Confucius o reprezintă, într-adevăr, „Memoriile istorice".

Un învățat care a criticat confucianismul și a cerut modernizarea Chinei

Luxun (1881–1936)

Deși confucianismul era adânc înrădăcinat în societatea chineză, la începutul secolului al XX-lea au apărut gânditori care considerau că ideologia sa împiedică modernizarea Chinei. În anul 1918, Luxun a publicat „Jurnalul unui nebun" și a început o campanie împotriva ideologiei confucianistă, subliniind abuzurile create de sistemul religios din China.

Luxun s-a născut în 1881. Numele său adevărat era Zhou Shuren, iar tatăl său era un cititor pasionat. Deși a trecut prin multe greutăți, cum ar fi condamnarea la închisoare a tatălui său și moartea acestuia, Luxun a început să studieze la o vârstă fragedă, iar în 1902 a plecat în Japonia cu o bursă din partea guvernului. Continuându-și cu pasiune studiile de japoneză și științe medicale, după ce a văzut un film cu un chinez executat în războiul ruso-japonez, și-a schimbat domeniul de studiu la literatură. Șocat de film, s-a decis să studieze literatura pentru a modifca trăsăturile naționale ale Chinei.

Întors în China în 1909, Luxun a devenit profesor, iar apoi s-a mutat la Universitatea din Beijing și a devenit figura centrală a Noii Mișcări Culturale (Revoluția Literară). După Revoluția Chineză din 1911, s-a fondat prima Republică din istoria chineză, dar, din cauză că revoluția s-a încheiat fără reforme sociale și i-a făcut pe conservatori să își recunoască înfrângerea, Noua Mișcare Culturală s-a intesificat.

În aceste condiții sociale, „Jurnalul unui nebun" a fost publicat în revista „Noul tineret". În 1921, Luxun și-a publicat cea mai importantă lucrare, „O viață autorizată a lui Ah-Q". Opera ilustra viața grea a lui Ah-Q (reprezentarea simbolică a oamenilor de rând neinformați), care se lupta sub lanțurile confucianismului, încercând cu greutate să-i urmeze învățăturile, într-un stil ironic și tragic. Această lucrare a scos la iveală problemele societății chinezești din acea vreme.

Luxun nu a criticat însă toate tradițiile Chinei, arătând o afecțiune profundă și o înțelegere deosebită a istoriei și a tradițiilor poporului chinez. La un an după izbucnirea războiului sino-japonez, în 1936, în mijlocul unei controverse dure privind un front național comun, Luxun s-a stins din viață într-un adăpost temporar din Shanghai. Mao Zedong a spus: „Orientarea lui Luxun este orientarea Noii Culturi a poporului chinez însuși". Entuziasmul lui Luxun pentru literatură a avut într-adevăr o influență considerabilă în modernizarea Chinei.

Generalul care a practicat confucianismul și a guvernat cu bunătate

Tsunayoshi Tokugawa (1646–1709)

Al cincilea General al Shogunatului Tokugawa, Tsunayoshi Tokugawa, s-a născut în 1646, fiind al patrulea fiu al celui de-al treilea General, Iemitsu. Iemitsu a murit când Tsunayoshi avea numai șase ani. Până la trecerea sa în neființă, îi spusese deseori mamei lui Tsunayoshi, lui Keishoin: „Acest copil s-a născut cu o minte inteligentă. Dacă ar fi să practice confucianismul, i-ar fi de folos". Din acest motiv, Tsunayoshi s-a dedicat studiilor de la o vârstă fragedă și s-a concentrat în mod special asupra învățăturilor confucianismului.

În 1680, după moartea fratelui său mai mare, al patrulea General Ietsuna, Tsunayoshi i-a urmat în mod neașteptat la conducerea Shogunatului. Mai întâi, i-a concediat pe consilierii care își asumaseră conducerea în guvernarea precedentă. Apoi, a trecut la implementarea unui nou sistem politic. În acest proces, a aplicat în mod natural bazele confucianismului, ba chiar a început să îi învețe „Analectele" lui Confucius pe oficialii guvernamentali. Fiind însă prea devotat confucianismului și învățăturii „pietății filiale", Generalul a întâmpinat mari probleme.

Din cauza „pietății filiale", Tsunayoshi nu a împiedicat-o pe mama sa, Keishoin, să intervină în politică. A ascultat sfaturile iubitului mamei sale și a emis „edictul împotriva cruzimii față de toate viețățile". Tsunayoshi proteja în mod special câinii și îi pedepsea cu cruzime pe cei care omorau chiar și un țânțar. Această proclamație se baza pe idealul că „bunătatea se extinde chiar și asupra păsărilor și a animalelor", dar, din cauza acestui edict, oamenii au suferit, iar în haosul provocat de depresa economică și erupția muntelui Fuji, viziunea lui Tsunayoshi a fost sfărâmată.

Pe de altă parte, Tsunayoshi a lăsat și o moștenire pentru generațiile viitoare. În timpul domniei primului General Ieyasu, învățatul confucianist Hayashi Razan a construit o academie denumită Shohei-ko on Shinobi-ga-oka, pe care însă, în 1690, Tsunayoshi a mutat-o la Yushima (în prezent Bunkyo-ku, Tokyo). A redenumit academia Yushima Seido și a promovat confucianismul. Yushima Seido urma să devină mai târziu baza educației Japoniei moderne, sub controlul direct al guvernului, denumită „Shohei-zaka Gakumonsho". Imediat după aceasta, chiar înainte de sfârșitul anului 1709, Tsunayoshi a murit de varicelă. Deși reputația sa negativă l-a învins, Tsunayoshi a fost un conducător care a onorat învățăturile lui Confucius și a încercat să umple lumea cu bunătate.

Idealurile confucianismului într-o lume a confuziei

Confucius s-a plâns întotdeauna de viața sa lipsită de noroc și a murit într-o stare de extremă tristețe și nemulțumire, dar, după moartea sa, a fost venerat ca un împărat. A ajuns la o faimă fără precedent în China. Ideile sale nu au fost uitate în ultimii 2 500 de ani, și încă avem multe de învățat de la acest mare om.

O religie națională

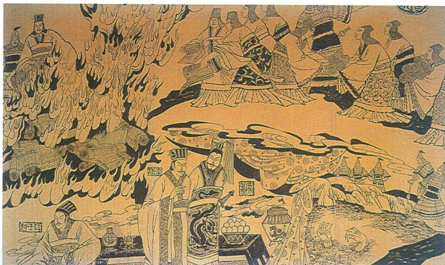
DUPĂ MOARTEA LUI CONFUCIUS, discipolii săi au luat-o pe căi diferite. Unii au lucrat în slujba orașului, alții pentru familiile de nobili, iar alții au devenit învățători sau preoți. Nici unul dintre ei nu a plecat din Lu, iar mulți și-au stabilit reședința aproape de locul unde a trăit Confucius. Unii au inițiat propriile mișcări și au apărut rivalități. Nici unul dintre discipolii lui Confucius nu a fost însă implicat vreodată în politică, pentru că erau considerați împotriva sistemului.

Confucius însuși lua rareori partea autorităților. A deținut câteva funcții cu putere, dar cea mai mare parte a vieții și-a petrecut-o criticând guvernarea. Confucianiștii au urmat această ideologie, pretinzând că lui Confucius ar fi trebuit să i se permită „să readucă gloria zilelor dinastiei Zhou".

Discipolii au încercat din greu să îi promoveze ideile, într-o epocă în care războaiele erau frecvente. Mulți oameni înțelegeau înțelepciunea cuvintelor lui Confucius.

▾ Spre deosebire de Meng-zi, care credea că oamenii sunt buni din naștere, Xun-zi, în imagine, credea că oamenii sunt răi prin definiție. Ideile sale nu au fost niciodată prea populare, dar au fost totuși duse mai departe de discipolii săi.

▲ Pentru a-i elimina pe cei care se opuneau guvernării, confucianiști și alți învățați, primul împărat din Qin a ordonat o execuție în masă.

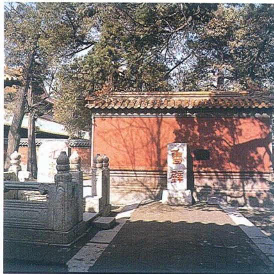
Când s-a format însă regatul Qin, totul s-a schimbat. Temându-se că autoritatea ar putea fi subminată de confucianiști, cei din Qin au interzis oamenilor de rând să dețină orice cărți. Anul următor, au pus 460 de confucianiști și învățați într-o groapă și i-au executat. În urma acestei acțiuni, confucianismul și-a pierdut o parte din influență.

Apoi, în timpul dinastiei Kan, împăratul, dorindu-și mai multă smerenie din partea supușilor, a ajuns la concluzia că această ideologie ar fi esențială. O sectă confucianistă începuse să îl venereze pe Confucius ca pe o zeitate, și au făcut totul pentru a impune religia noului guvern. Împăratul a constatat că acest nou tip de confucianism servea foarte bine scopurilor sale, așa încât maestrul a ajuns să fie privit ca un semizeu, iar confucianismul să se transforme în religie.

Ca urmare directă a acestei situații, sectele confucianiste au înflorit, iar, în timpul dinastiei Yuan, descendenții lui Confucius au fost toți înnobilați. Mai târziu, când examenele au devenit necesare pentru toți cei care doreau să devină oficiali ai guvernului, era necesar un grad foarte avansat de cunoaștere a confucianismului pentru a accede la o funcție în stat.

Astfel, confucianismul devenise o filozofie „oficială", iar principiile sale erau pilonii culturii chineze, legate inextricabil de putere.

◄ Intrarea principală în templul lui Confucius. Pe stâlpi sunt gravați dragoni, rezervați în mod normal pentru templele dedicate împăraților.

▲ Zidul Lu al grădinilor templului lui Confucius. În era Qin, discipolii lui Confucius au scris în secret spusele sale pe acest zid pentru a le conserva. Au fost descoperite ulterior, în timpul dinastiei Kan.

Introducerea confucianismului în Japonia

Întrucât China este o țară cu o influență foarte mare în Asia de Est, faptul că aceasta adoptase confucianismul a avut un impact asupra națiunilor învecinate. În prezent, confucianismul se practică în Coreea, în Japonia și chiar în Singapore.

În secolul al VI-lea, confucianismul a fost introdus prima oară în Japonia dinspre peninsula coreeană. „Cronicile Japoniei" indică prezența confucianismului încă din 513. Budismul a fost introdus doar puțin mai târziu, în 538. După aceea, intelectualii japonezi au studiat intensiv ambele religii. Prințul Seitoku era binecunoscut pentru faptul de a fi susținut puternic budismul, dar într-o constituție pe care a întocmit-o, denumită „cele 17 articole", influența confucianismului devine evidentă. Mai târziu, în perioada Asuga, Japonia a început să își bazeze sistemul politic pe cel chinez, astfel că, treptat, a devenit și ea o națiune confucianistă.

Ca religie însă, budismul era mult mai puternic în Japonia. Confucianismul era studiat numai ca subiect academic, rezervat în principal călugărilor și familiilor nobile. Mai târziu, odată cu apariția războinicilor Bushi, călugării au început să introducă unele valori confucianiste în mințile soldaților, dar războinicii din clase inferioare ignorau în totalitate acest lucru. Guvernul Tokugawa a decis mai târziu să adopte confucianismul și i-a obligat nu numai pe soldați, dar și pe oamenii de rând să adopte valorile promovate. Acesta a fost unul dintre motivele pentru care era Tokugawa a durat mult și a avut succes.

După revoluția Meiji, învățații au încetat să mai studieze confucianismul în favoarea culturilor vestice, dar Guvernul Meiji s-a folosit în continuare de valorile confucianiste. Un exemplu în acest sens este dat de introducerea măsurilor pentru îmbunătățirea imaginii împăratului în ochii populației. Au cerut ca oamenii să dea dovadă de „pietate filială" față de împărat. Cu un amestec de idealuri chineze și un aflux de tehnologie vestică, Japonia a trecut cu succes în epoca modernă.

▲ Oameni arătându-și sprijinul pentru Mao Zedong în Shanghai, în anii 1960. Acesta și-a utilizat ura împotriva confucianismului ca pe o armă politică, ceea ce a dus la pierderea unei părți însemnate din operele lui Confucius.

▲ Pictură reprezentându-l pe prințul Seitoku. Acesta a introdus valorile virtuții, ale bunătății, politeții, credinței, tradiției și cunoașterii, dovedind că valorile confucianiste încă mai dăinuiau în Japonia în acea vreme.

▼ Templul Yushima în era Showa, în Japonia. În Japonia antebelică, idealurile confucianiste erau impuse copiilor de la o vârstă foarte fragedă, dar după război învățăturile acestuia au dispărut din cărțile de școală.

De la negare la reacceptare

Pe de altă parte, în China, unde confucianismul fusese legat de stat atâta timp, era considerat o barieră în calea modernizării. Până în secolul al XIX-lea, chinezii au considerat întotdeauna confucianismul superior culturilor vestice, așa că nu au încercat niciodată cu adevărat să încorporeze valorile europene în societate pentru a o moderniza.

Observând însă faptul că Japonia, care absorbise cultura europeană, devenise foarte puternică din punct de vedere militar, chinezii au început să caute o cale mai bună de a se moderniza. Unul dintre conducătorii mișcării a fost Kou Yi. Acesta îl comparase de multe ori pe Confucius cu Iisus Hristos și considera că înțeleptul ar putea aduce pace și prosperitate în China.

La începutul secolului al XX-lea, opinia chinezilor despre confucianism a început să se schimbe. Unii intelectuali au proclamat necesitatea de a elimina confucianismul pentru a progresa, iar mulți revoluționari au început să pună sub semnul întrebării valorile confucianiste. În cele din urmă, Chiang Kai Shek a unificat China și a eliminat confucianismul din politică.

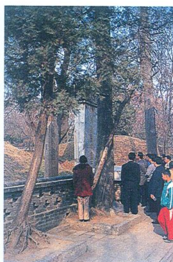
După războiul sino-japonez și după cel de-al Doilea Război Mondial, China a devenit națiune comunistă, respectiv Republica Populară Chineză.

Mao Zedong a reușit să amestece valorile poporului chinez, profund înrădăcinate în confucianism, cu ideea de comunism, și a realizat cu succes o Revoluție Culturală.

În 1966 însă, confucianismul a fost interzis cu totul în China, iar mulți dintre descendenții și adepții lui Confucius au fost pedepsiți cu asprime. Templele confucianiste au fost atacate de armată și au suferit multe distrugeri.

După Revoluția Culturală, China a început să înțeleagă importanța îmbunătățirii economiei sale. Apoi, în anii 1980, au fost introduse o serie de reforme, permițând Chinei să rămână un stat comunist, dar să convertească treptat economia la un sistem capitalist. Unii savanți chinezi au considerat faptul că succesul unor țări ca Japonia și Coreea se datora ideilor confucianiste, așa că au susținut implementarea a ceea ce numeau un „capitalism confucianist".

Se spune că această creștere economică impresionantă a Japoniei s-a datorat valorilor confucianiste adânc înrădăcinate. Sistemul de angajare pe viață, respectul pentru societate și dorința de a

▲ Statuia lui Confucius în templul principal. Templul lui Confucius a fost protejat de mulți monarhi, iar în timpul festivităților, împărații veneau aici și își plecau capul în semn de respect pentru marele filozof.

▼ Templul lui Confucius și pădurea care îl înconjoară au fost incluse în patrimoniul mondial. Ca atare, atrag un mare număr de turiști. Confucius reprezintă o atracție turistică pentru China, o țară a cărei economie crește cu o viteză uimitoare.

Timpul trece repede pentru cei care muncesc mereu

munci și de a studia din greu sunt toate idealuri confucianiste. Mulți dintre liderii politici și industriali ai Japoniei au fost cititori pasionați ai „Analectelor".

Astfel, din punct de vedere economic, chinezii încep din nou să îi acorde importanță lui Confucius și încearcă să găsească un mod de a îmbina confucianismul cu marxismul. China are, de asemenea, multe probleme sociale, cum ar fi o creștere abruptă a criminalității, astfel că s-a făcut apel la restabilirea valorilor confucianiste pentru a readuce pacea în țară. O renaștere morală similară este căutată și în Japonia, astfel că mult mai mulți încep să citească „Analectele". Bunătatea lui Confucius atinge și inimile multor oameni din afara Asiei de Est.

Despre trecerea timpului, Confucius afirma: „Timpul trece repede pentru cei care muncesc constant". Ideile sale continuă să dăinuiască după 2 500 de ani. Credința sa că toți oamenii trebuie să se iubească sună extrem de atrăgător într-o epocă a conflictelor.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

CONFUCIUS

ISSN 1791-0765
9 771791 076000 52

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

53

IOSIF STALIN

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Iosif Stalin **Numărul 53**

Contents

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

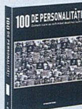
ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Iosif Stalin

(1879-1953)

"Omenirea este împărțită în bogați și săraci, în exploatatori și exploatați și a te sustrage acestei structuri fundamentale și opoziției sărac-bogat înseamnă să te sustragi unor adevăruri fundamentale."

Iosif Stalin

Ce fel de viață a dus Stalin?

PROLOG

ANUL 1917 a fost martorul izbucnirii evenimentelor revoluționare din Rusia, o țară adânc implicată în Primul Război Mondial. Așa-numita Revoluție din Februarie a forțat abdicarea țarului Nicolae al II-lea și a cauzat sfârșitul dinastiei Romanov. Doar opt luni mai târziu, Revoluția din Octombrie a marcat nașterea primului stat socialist pe scena politică a lumii, stat care va fi condus de Vladimir Ilici Lenin. Totuși, curând, guvernul revoluționar se va confrunta cu intervenții armate externe, dar și cu rezistența trupelor loiale țarului din interiorul țării, toate acestea creând dificultăți majore noilor lideri sovietici. În mijlocul acestei crize se va evidenția un personaj: Iosif Stalin.

Stalin, care s-a folosit de cultul personalității pentru a deveni succesorul lui Lenin, va deveni mai târziu un erou al războiului de apărare a teritoriului național împotriva trupelor naziste ale lui Adolf Hitler. Va fi recunoscut ca un mare lider care, de-a lungul perioadei în care a condus URSS, a transformat statul sovietic într-o superputere a lumii. Deși un personaj controversat care a guvernat adesea folosindu-se de brutalitate, acesta va rămâne întotdeauna în amintirea vie a poporului rus.

TABEL CRONOLOGIC

1480	▯	Crearea Marelui Cnezat al Moscovei
1547	▯	Ivan al IV-lea este încoronat țar al Rusiei
1613	▯	Dinastia Romanov se urcă pe tronul Rusiei
1848	▯	Marx publică Manifestul Comunist
1879	▯	Se naște Iosif Visarionovici Stalin
1888	▯	Stalin se înscrie la Școala bisericească din Gori
1894	▯	Stalin se înscrie la Seminarul Teologic Ortodox din Tiflis (Tbilisi)
1898	▯	Stalin este inițiat în activități revoluționare
1899	▯	Stalin este exmatriculat din Seminarul Teologic
1902	▯	Stalin este arestat pentru prima dată și aruncat în închisoare
1905	▯	Stalin se căsătorește Stalin îl întâlnește pentru prima oară pe Vladimir Ilici Lenin
1912	▯	Stalin este cooptat în Comitetul Central al Partidului Bolșevic Rus
1913	▯	Ultima arestare a lui Stalin și exilarea în Siberia
1914	▯	Izbucnește Primul Război Mondial
1917	▯	Revoluția din Februarie Revoluția din Octombrie
1918	▯	Începe Războiul Civil Rus
1922	▯	Stalin este numit secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist Crearea Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice
1924	▯	Moartea lui Lenin
1929	▯	Începe colectivizarea agriculturii
1938	▯	Se declanșează Marea Epurare
1939	▯	Semnarea Pactului Molotov-Ribbentrop
1941	▯	Izbucnirea războiului între Germania și Uniunea Sovietică
1942	▯	Bătălia de la Stalingrad
1953	▯	Moartea lui Stalin
1989	▯	Căderea Zidului Berlinului
1991	▯	Prăbușirea Uniunii Sovietice

Stalin: revoluționar şi opresor

Iosif Stalin este considerat de către mulți oameni un erou pentru că a contribuit major la crearea Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice, primul stat socialist, dar şi pentru că a condus apărarea teritoriului național împotriva invaziei naziste din al Doilea Război Mondial. Prin urmare, deşi Stalin a fost un mare lider politic care a avut o influență efectivă peste jumătate din statele erei postbelice divizate în perioada Războiului Rece prin ceea ce s-a numit Cortina de Fier a rămas cunoscut în istorie ca un dictator brutal ale cărui epurări politice şi sociale au fost responsabile pentru moartea a milioane de oameni.

▲ Stalin la vârsta de cincisprezece ani, în perioada în care s-a înscris la Seminarul Teologic Ortodox Georgian din Tiflis (actuala capitală a Georgiei, Tbilisi).

Născut în Gori, Georgia

O copilărie turbulentă

IOSIF STALIN, născut ca Iosif Visarionovici Djugașvili, a văzut lumina zilei în data de 6 decembrie 1878 în micul orășel Gori din Georgia (Gruzia). Părinții săi erau Visarion Ivanovici Djugașvili, un cizmar poreclit „Beso" și Ecaterina Geladze, căreia i se spunea „Keke". În perioada copilăriei sale veniturile familiei erau insuficiente, acest lucru datorându-se faptului că Beso, tatăl lui Stalin, era un bețiv josnic și violent care-și cheltuia cea mai mare parte a câștigurilor pe băutură. Micul Stalin a crescut asistând la încercările mamei sale de a rezista unui soț brutal care o supunea la numeroase tratamente violente. Se spune că traumele psihice din copilărie și experiențele trăite atunci l-au transformat într-un caracter insensibil aplecat către violență.

Mama sa, Keke, avea planuri precise pentru cariera fiului ei, dorind să-l înscrie la Școala bisericească din Gori, ca ulterior să îmbrace haina preoțească. Această idee l-a înfuriat pe soțul ei ce dorea să facă din Stalin un cizmar care să-l urmeze în meserie. Între timp, Beso a fost arestat pentru că spărsese geamurile unei taverne, fiind forțat să părăsească Gori și să-și stabilească

Tiflis, unde se găsea Seminarul Teologic Ortodox Georgian. Astăzi, orașul, denumit Tbilisi, este capitala Republicii Georgia.

▲ După ce a înaintat în vârstă, Stalin și-a pus mereu întrebarea de ce, mama sa Keke, a fost așa de aspră în creșterea și educația sa.

reședința în Tiflis, un oraș din apropiere. Banii pe care-i trimitea acasă pentru a-și susține familia au fost în curând sistați și nu se cunosc împrejurările în care a dispărut după aceste evenimente. Se spune că a decedat în urma unei afecțiuni contractate în Gori sau a fost ucis într-o altercație și înmormântat ca orice vagabond neidentificat.

Keke încerca să-și crească fiul prestând diverse activități de menaj pentru familii înstărite. În anul 1894, la vârsta de cincisprezece ani, Stalin a absolvit primul din clasa sa și a primit o bursă pentru a studia mai departe la Seminarul Teologic Ortodox Georgian din Tiflis.

Inițierea în activități revoluționare

În dormitoarele Seminarului Teologic Ortodox, elevii erau încurajați să trăiască o viață ascetică plină de abnegație în scopul de a fi pregătiți pentru preoție. Totuși în secret, anumiți elevi dintre cei mai conștiincioși la învățătură participau la întâlnirile ținute de către revoluționarii care se răzvrătiseră împotriva sistemului țarist de guvernare și fuseseră nevoiți să se refugieze din capitala rusă Petrograd în Tiflis. Stalin participa frecvent la aceste întâlniri clandestine și va fi rapid inițiat în filosofia și ideile revoluționarilor. Era perioada în care Stalin a făcut cunoștință cu Mihail Alexandrovici Bacunin, părintele anarhismului rus. Bacunin i-a inoculat multe dintre idealurile sale lui Stalin, fapt care mai târziu va avea o influență puternică asupra crezului său revoluționar. Aceste idei promovau separarea anarhiștilor de legile civilizației, infiltrarea anarhiștilor în toate instituțiile sociale, în primul rând în serviciile polițienești ale statului și formarea unei alianțe cu criminalii de drept comun și hoții cu scopul de a finanța și proteja cuceririle revoluționare. Acesta, în particular, a avut o influență decisivă asupra tânărului Stalin.

În anul 1898, Stalin a devenit membru al unei organizații socialist-democrate denumită Mesame Dashi unde a fost implicat în activități subversive. Un an mai târziu, în anul 1899, Stalin a fost exmatriculat din Seminarul Teologic Ortodox Georgian din Tiflis. Deși circumstanțele reale ale exmatriculării sale sunt încă învăluite în mister, arhivele școlare menționează motivul eliminării din școală ca fiind neprezentarea la examenele finale de absolvire. În prezent, una dintre speculații se referă la faptul că acesta a încercat în mod deliberat să scape de alte responsabilități pentru a se dedica complet activismului revoluționar.

DIN CULISE

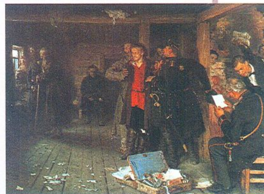
GEORGIA, PARADISUL SIGUR AL REVOLUȚIONARILOR

Iosif Visarionovici Stalin s-a născut în Georgia, o țară din regiunea caucaziană localizată între continentele Europa și Asia. Servind ca graniță muntoasă între Turcia și Rusia, regiunea se înfățișează ca un peisaj stâncos, aspru, patrie a unei mari varietăți de etnii și naționalități. Georgia a fost anexată ca provincie a Rusiei după sfârșitul Războiului Ruso-Turc din secolul al XVIII-lea, iar în perioada nașterii lui Stalin era supusă unui proces masiv de rusificare. Limba maternă a lui Stalin era limba georgiană; deși a început să învețe limba rusă încă de la vârsta de 9 ani nu a reușit să scape de puternicul accent georgian.

Gori era un oraș violent care se supunea prea puțin legilor, un oraș al bandelor și încăierărilor de stradă. În perioada copilăriei lui Stalin, Georgia a devenit un paradis al revoluționarilor care se refugiaseră acolo după ce reușiseră să scape de represiunea guvernării țariste din Rusia.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, Rusia era zguduită de valurile modernizării venite din Europa Occidentală. Țarul rus, care conducea bazându-se pe vechiul sistem feudal de aservire a țăranilor, a fost în sfârșit determinat să inițieze un decret pentru eliberarea șerbilor. În aceeași perioadă, un grup de revoluționari care se intitulau narodnici, (în sens literar, populiști) au început să-și extindă activitățile. Aceștia erau un grup de intelectuali care proveneau din afara clasei aristocratice și care nutreau convingerea că monarhia și kulacii (fermierii înstăriți care fuseseră probabil odată mult mai prosperi și productivi) trebuie înlăturați și pământul să fie distribuit către țărani. Narodnicismul susținea că revoluția industrială nu este în mod obligatoriu rezultatul relațiilor economice de tip capitalist, ci se poate dezvolta direct în socialism. Sistemul agricol cooperatist, parte a societății tradiționale rusești putea constitui un embrion al socialismului. Filosofia narodnicistă a avut o influență semnificativă asupra ultimelor politici agricole ale lui Stalin și ale altor revoluționari ruși.

În aceeași perioadă, descoperirea și extracția zăcămintelor de petrol din apropierea Mării Negre a aprins scânteia dezvoltării industriale, iar marxiști ca aceia care se aflau exilați în afara hotarelor Europei Occidentale s-au strâns laolaltă pe scena luptei revoluționare din Rusia având în centrul rândurilor lor mase de muncitori. Georgia a servit ca o ascunzătoare excelentă pentru toți acești revoluționari.

▸ O schiță realizată în 1880 care înfățișează arestarea unui activist revoluționar. Un polițist, alături de un arestat, inspectează câteva manifeste de propagandă.

Activități ilegale pentru finanțarea revoluției

Întâlnirea cu leninismul

DUPĂ CE A FOST EXMATRICULAT din Seminarul Teologic Ortodox Georgian din Tiflis, Stalin a obținut o slujbă la un observator meteorologic, în același timp continuând să desfășoare activități revoluționare: organizarea de greve, conducerea unor demonstrații de protest sau susținerea de discursuri publice. Activitățile în care era implicat au atras curând atenția Ohranei, temuta poliție secretă a țarului. În ziua de 2 aprilie a anului 1901, Ohrana a arestat diferiți membri ai Partidului Democrat Socialist, dar Stalin a reușit să evite capturarea. În această perioadă devine un revoluționar de profesie, ducându-și viața în clandestinitate și trăind din donații ale prietenilor și partidului. A început să scrie pentru un cotidian Brdzola (Lupta). Mai târziu în acel an a călătorit către Batumi unde a lucrat într-o rafinărie de petrol. Acolo i-a organizat pe muncitori pentru a se revolta împotriva administrației întreprinderii. A fost suspectat că a cauzat un incendiu pentru a determina administrația să ofere o gratificație muncitorilor care participaseră la stingerea focarului. Prin urmare, o serie de greve violente au izbucnit atunci când direcțiunea rafinăriei a suspectat incendierea premeditată și a refuzat să plătească bonusul. Șaptezeci de muncitori au murit în urma ciocnirilor cu cazacii, trimiși să instaureze ordinea.

Exilul în Siberia

În data de 18 aprilie 1902, Stalin a fost arestat. Cu toate că a fost achitat de curte pentru că a condus revolta din Batumi, a fost totuși trimis pentru trei ani în exil în Siberia. În timp ce se afla închis a rezistat violenței gardienilor lagărului și a fost capabil să interacționeze și să-și dezvolte legături cu numeroși deținuți politici. Acolo, de asemenea, i-a venit ideea să formeze alianțe cu grupuri de criminali de drept comun așa cum erau descrise în lucrările anarhiste ale lui Bacunin.

O ilustrație care înfățișează Duminica Însângerată. În data de 22 ianuarie a anului 1905, trupele imperiale au deschis focul împotriva unei demonstrații pașnice a muncitorilor care doreau să-și facă cunoscute țarului doleanțele sociale. Numeroși demonstranți au fost uciși sau răniți. Revoluționarii au sesizat în acest incident o oportunitate pentru a incita la declanșarea evenimentelor Primei Revoluții Ruse din anul 1905.

În iulie 1903, Stalin a fost exilat în regiunea Irkutsk din Siberia. La scurtă vreme după sosirea sa în luna noiembrie, la începutul iernii, Stalin a încercat să scape. Această încercare s-a soldat cu un eșec fiind afectat de o degerătură în timpul unei furtuni de zăpadă. Totuși, în luna ianuarie a anului următor, a reușit să evadeze cu succes folosind un permis de trecere contrafăcut al unui țăran rus. Stalin a străbătut Rusia și încă odată a reușit să se strecoare în orașul Tiflis din Georgia.

Stalin a petrecut următorii patru ani, menținându-se în umbră în timp ce-și continuă activitățile subversive folosind orașul Baku aflat pe țărmurile Mării Caspice, a cărui economie luase un avânt considerabil odată cu dezvoltarea industriei petroliere ca bază a operațiunilor sale.

Două întâlniri importante

În anul 1903, în perioada exilului său, Partidul Social Democratic Muncitoresc Rus s-a divizat în două facțiuni opuse: bolșevicii, sau facțiunea "majorității", care țintеau să înfăptuiască o revoluție socialistă după încheierea revoluției burgheze, ce era condusă printr-o organizare strictă și rigidă de către o mână de revoluționari și menșevicii sau "minoritatea", care au complotat să se îndrepte gradual către socialism după o revoluție burgheză condusă de o organizare numeroasă de partid cu sprijinul grupurilor active din Europa Occidentală. În luna decembrie a anului 1905, anul Primei Revoluții Ruse, bolșevicii au organizat primul mare congres condus de Lenin, care a fost ținut în localitatea Tammerfors din Finlanda. Stalin și alți doi colegi au fost desemnați să reprezinte regiunea Caucazului. Acolo, în data de 7 ianuarie, 1906 Stalin l-a întâlnit pe Lenin pentru prima dată. După întoarcerea lui Stalin în regiunea Caucazului, acționând în parteneriat cu tovarășii săi, membri de partid și bande de briganzi, a reușit să finanțeze activitățile revoluționarilor prin organizarea de ambuscade asupra convoaielor cu lingouri de aur ale statului sau extorcând sume de bani de la capitaliștii din industria petrolieră, amenințându-i cu aruncarea în aer a rafinăriilor. Cea mai mare parte din aceste câștiguri ilicite au fost trimise lui Lenin.

În această perioadă, Stalin a întâlnit-o pe Ecaterina Svanidze, sora unui activist revoluționar. Cei doi s-au căsătorit în decursul anului 1905 iar primul lor fiu Iacov s-a născut în anul 1907. După ce Stalin a fost implicat într-un jaf armat asupra unei bănci, familia s-a refugiat din Tiflis la Baku. În aceste locuri, Ecaterina a căzut bolnavă și a murit la scurtă vreme. Deși viața lor de cuplu căsătorit nu a durat decât trei ani, Stalin a iubit-o pe Ecaterina, iar după decesul acesteia a fost auzit făcând următoarea afirmație: „ultimul sentiment cald pentru umanitate a murit odată cu ea". Iacov a fost abandonat de către tatăl său și a fost trimis să locuiască împreună cu familia mamei sale.

▸ Stalin în jurul datei primei sale arestări, în anul 1902. În timp ce se afla în închisoare a fost ales să devină membru al Comitetului Trans-Caucazian al Partidului Social Democratic Muncitoresc Rus, obținând astfel un statut important în cadrul organizației.

Versiune diferită

ENIGMA TEORIEI DE SPIONAJ PENTRU POLIȚIA SECRETĂ

Înainte de venirea la putere a bolșevicilor în noiembrie 1917, Stalin fusese arestat de opt ori, reușind să evadeze din exilul siberian de șapte ori. Se părea că era iute de picior reușind să treacă peste toate obstacolele. În timpul evadărilor repetate a fost capabil să traverseze granițele naționale în numeroase rânduri și să se întâlnească cu Lenin în Europa. Datorită acestor evadări facile și ușurinței cu care se deplasa în orice condiții au început să apară zvonuri în interiorul partidului privind o eventuală apartenență a lui Stalin ca spion al poliției secrete țariste.

Istoricii sugerează că Lenin era la curent cu activitățile lui Stalin, chiar dacă bănuia faptul că acționează ca agent dublu. Bacunin, care-l influențase puternic pe Stalin scrisese că este necesar să fie infiltrate toate instituțiile societății pentru a provoca distrugerea sistemului, în special distrugerea poliției. În aceste condiții au existat numeroși agenți care au lucrat sub acoperire în epoca Revoluției Ruse. Acești agenți asigurau mult mai multe informații valoroase Partidului Socialist Democratic Muncitoresc Rus decât poliției secrete pentru care probabil lucrau.

Nichita Hrușciov a pus la dispoziție după moartea acestuia, materiale și dovezi care făceau referire la activitățile de spionaj ale lui Stalin. Hrușciov nu a investigat suplimentar chestiunea, de teamă ca să nu fie făcut public faptul că Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice fusese condusă timp de trei decenii de către un personaj care fusese spion pentru forțele țariste.

Revoluția Rusă

Revoluția din Februarie

ARMATA RUSĂ A INTRAT în conflictul iscat de Primul Război Mondial în anul 1914, dar a fost curând copleșită de către forțele superioare ale armatei germane. În teatrul de operațiuni, rușii au suferit pierderi umane considerabile. Satele au ajuns la limita ruinării și sărăcirii, întrucât cei mai mulți dintre soldații ruși erau țărani echipați doar în uniformă militară. Terenurile au rămas necultivate, iar producția a fost slabă. Datorită faptului că locuitorii din orașe sufereau de lipsa alimentelor și a produselor esențiale zilnice necesare traiului de-a lungul întregii țări au înflorit sentimentele anti-război. Odată cu începutul anului 1917, s-a accentuat foametea în rândul populației în special în Petrograd, capitala imperiului.

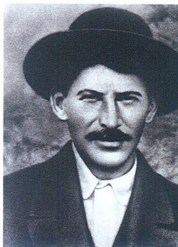
În același an, în ziua de 8 martie (după calendarul gregorian), muncitorii din oraș și-au abandonat locurile de muncă și au luat cu asalt străzile pentru a cere alimente și a solicita încheierea neîntârziată a păcii. Transportul în oraș a fost paralizat iar jurnalele au fost oprite de la publicare. Numărul muncitorilor participanți la greve și demonstrații a crescut și în data de 12 martie, unitățile militare care fuseseră dislocate pentru a înăbuși demonstrațiile de protest s-au alăturat de partea muncitorilor. Începea Revoluția din Februarie (după calendarul iulian).

În urma acestor evenimente au fost create două organisme guvernamentale separate. Guvernul provizoriu era sprijinit de oamenii avuți, capitaliști și reprezentații lor, în timp ce revoluționarii, muncitorii și soldații au înființat Sovietul Delegaților Muncitorilor și Soldaților din Sankt Petersburg. Ambele guverne au menținut un dialog permanent, dar în cele din urmă Guvernul provizoriu a acaparat puterea legislativă. În 15 martie, țarul Nicolae al II-lea a fost forțat să abdice. Astfel cădea cortina peste epoca dinastiei Romanov.

Către prima scenă a istoriei

În timpul controlului exercitat de Guvernul provizoriu numai cei mai tineri membri de partid își aveau reședința în capitală. Stalin era în exil în Siberia. Nouă ani trecuseră de la precedenta arestare. De-a lungul acestei perioade, în total fusese arestat și exilat de șase ori. În plus, toți reprezentanții bolșevici din legislatură au fost trimiși în exil în Siberia pentru activitățile anti-război pe care le derulaseră, iar liderii lor, ca Vladimir Ilici Lenin locuiau peste hotare în exil, în special în țări europene ca Elveția. Când Stalin a fost încunoștiințat despre insurecția din capitală și-a organizat rapid evadarea din Siberia. Când a sosit și-a asumat sârguincios rolul de revoluționar, preluând funcția de editor al oficiosului de partid (mai târziu numit Pravda – Adevărul). În această perioadă, alături de mai vechea poreclă din seminar „Koba" (după numele unui vestit tâlhar georgian) a început să utilizeze numele de „Stalin" care însemna „om de oțel".

În data de 3 aprilie 1917, Lenin și-a făcut cunoscute Tezele din Aprilie înaintea unei mase de oameni

▲ Stalin în perioada exilului. Cu puțin înaintea evenimentelor Revoluției din Februarie s-a decis de către autoritățile țariste ca prizonierii din exil să fie înrolați în armata rusă, dar Stalin a fost scutit de la încorporare și a fost mutat într-un oraș cu o supraveghere mai puțin strictă.

▲ Kerensky, primul-ministru al Guvernului Provizoriu, era cunoscut ca cel mai mare propagandist pentru abilitatea sa de a inflama spiritele soldaților cu capacitatea sa oratorică aprinsă în scopul de a-i determina să lupte în războiul cu Germania. A fugit în exil în Franța în perioada Revoluției din Octombrie, iar mai târziu a declarat că revoluția s-a transformat într-un torent care nu mai putea fi stăvilit.

Versiune diferită

NICOLAE AL II-LEA DISPARE ÎN HAOSUL REVOLUȚIEI

Nicolae al II-lea a părăsit capitala Petrograd la începutul Revoluției din Februarie, fără a considera că transformările politice care aveau loc ar putea constitui vreo amenințare serioasă. Cu toate acestea, forțele din spatele insurecției nu dădeau dovadă de slăbiciune, iar după numai o săptămână de la izbucnirea revoluției țarul a fost obligat să abdice. Mai târziu, Nicolae al II-lea a fost trimis în localitatea Tobolsk din Siberia. În iulie, anul următor Armata Roșie și forțele militare anti-revoluționare proțariste (Armata Albă) se angajau în ceea ce s-a numit Războiul Civil Rus. Aflați în prizonierat provizoriu, țarul, țarina și cei cinci copii ai acestora au suferit un sfârșit tragic, fiind executați și îngropați de bolșevici într-o pădure de lângă Ecaterinburg în Munții Urali. Țarul Nicolae al II-lea a fost în multe privințe o figură istorică tragică. Se afla pe tron atunci când țara sa a suferit o grea înfrângere în Războiul Ruso-Japonez, iar apoi a fost forțat să abdice din poziția de suveran. Totuși, în perioada domniei sale, Rusia a cunoscut un grad înalt de progres industrial și o dezvoltare fără precedent a agriculturii. Ironia sorții, guvernarea sa a ajutat la punerea temeliilor viitoarei Revoluții Ruse.

▸ Ultimul monarh al Rusiei, țarul asasinat Nicolae al II-lea și familia sa.

înghesuită în fața gării din Petrograd, unde a început să declame: „Nu sprijinim Guvernul Provizoriu! Toată puterea pentru Soviete!". Revigoratul Soviet din Petrograd se ciocnea astfel cu Guvernul Provizoriu condus de prim-ministrul Alexandr Kerensky, care l-a acuzat pe Lenin și pe bolșevici că sunt spioni germani al căror scop era de a crea un haos politic intern pentru a sprijini Germania în eforturile sale de război. Lenin s-a retras în clandestinitate pentru a evita arestarea, devenind o prezență retrasă în revoluție. În plus, situația a degenerat pentru revoluționari în momentul în care au fost emise mandate de arestare de-a lungul frontierelor pentru liderii bolșevici Troțki și Camenev. Dintr-o singură lovitură, bolșevicii fuseseră aruncați într-o stare de criză din cauza lipsei conducătorilor. Stalin a fost lăsat să adune laolaltă tineretul bolșevic rămas în țară și, în absența celorlalți lideri ai partidului, și-a mărit constant puterea în cadrul facțiunii bolșevice.

Naşterea unui guvern populist

Insurecția Sovietelor din Petrograd nu a fost soldată cu succes dar a avut ca rezultat o slăbire a poziției Guvernului Provizoriu condus de Kerensky. În septembrie, armata germană a reușit să cucerească insulele din Marea Baltică și se apropia tot mai mult de capitala Petrograd. Între timp, bolșevicii progresau prin acapararea puterii de către sovietele regionale de-a lungul întregii Rusii. Zvonurile care circulau în rândul maselor populare vorbeau despre o iminentă revoltă a bolșevicilor. În plus, în acea vreme Stalin și-a asumat rolul de a menține legătura cu exilatul Lenin; acesta a citit o scrisoare din partea liderului înaintea Comitetului Central al Partidului Comunist Rus (Bolșevic) prin care Lenin îi încuraja pe bolșevici să preia puterea în cel mai scurt timp. Deși liderii bolșevici Zinoviev și Camenev se opuneau unei revolte, în luna octombrie, Comitetul Central a decis organizarea unei insurecții armate. Ulterior, Troțki a condus pregătirile pentru revoltă și a apelat la marinarii Flotei Baltice și la soldații garnizoanei Petrograd să-și alăture forțele armatei revoluționare care era compusă în general din muncitori.

În ziua de 6 noiembrie, 1917 (după calendarul gregorian), în zori, ocuparea obiectivelor strategice a început și a fost finalizată la primele ore ale dimineții zilei următoare. Forțele revoluționare au întâmpinat o rezistență slabă, iar obiectivele importante și diferitele clădiri guvernamentale au fost ocupate cu ușurință în timp ce demnitarii Guvernului provizoriu s-au baricadat în Palatul de Iarnă. În seara zilei de 8 noiembrie, crucișătorului Aurora, care fusese adus pe fluviul Neva, i s-a ordonat de către revoluționari să bombardeze palatul unde se ascundeau membrii Guvernului Provizoriu. După ce a suportat o canonadă scurtă din partea tunurilor de pe Aurora, palatul a fost ocupat de revoluționari. Toți membrii Guvernului Provizoriu, cu excepția lui Kerensky au fost arestați, iar așa-numita Revoluție din Octombrie a sfârșit printr-o lovitură de stat fără vărsare de sânge, doar puțini fiind răniți, dar nimeni nu a fost ucis. Troțki a proclamat instituirea administrației Sovietelor în seara zilei de 7 noiembrie 1917, iar în ziua următoare s-a ținut un mare congres al tuturor sovietelor de pe întinsul țării. În acel moment, Lenin a proclamat că a sosit timpul să se înceapă construirea unei noi ordini socialiste. În consecință, Lenin a fost ales președinte al Consiliului Comisarilor Poporului, în timp ce Troțki a fost numit comisar al poporului pentru afaceri externe. Stalin deținea acum poziția de comisar al poporului pentru afacerile naționalităților.

▲ Lenin, după întoarcerea sa în Rusia, a făcut apel la muncitori să se revolte dând naștere Revoluției din Octombrie cu sloganul „Toată puterea pentru Soviete!"

▲ Forțele militare ale Partidului Comunist Sovietic în timp ce atacau Palatul de Iarnă.

Soldați masați în capitala Sankt Petersburg în timpul Revoluției din Februarie. Au existat numeroase victime ale rafalelor trase de forțele militare țariste. Acest eveniment a servit ca punct de cotitură atunci când tot mai mulți soldați au început să refuze ordinele, iar în final au trecut de partea revoluționarilor.

▲ Stalin și conducerea partidului in 1932. Foștii aliați erau îndepărtați, lăsând loc noii generații de nomenclaturiști

Succesorul lui Lenin

Utilizarea forței la început

ÎN TIMP CE AU REUȘIT să acapareze puterea politică cu ușurință revoluționarii au început să se confrunte cu numeroase dificultăți. Lenin și Troțki doreau să negocieze o pace separată cu Germania, dar germanii solicitau încă secesiunea celor trei state baltice și a Ucrainei. După refuzul oficial al lui Troțki, Germania a avansat cu trupele în Ucraina și țările baltice. Sub imperiul unei opoziții extrem de dure din partea unor membri de partid, dezorientat, Lenin a acceptat condițiile Germaniei și a cerut încheierea păcii. Aceste evenimente au stârnit o opoziție majoră împotriva guvernului revoluționar creând premisele izbucnirii Războiului Civil Rus, conflict purtat între Armata Roșie - forțele armate ale revoluției și Armata Albă, formațiunile militare anti-revoluționare. Între timp, cu intenția declarată de a proteja independența popoarelor Rusiei, puterile aliate victorioase în Primul Război Mondial ca Franța și Anglia, urmate ulterior de America și Japonia au trimis trupe în partea de nord a Rusiei. Guvernul revoluționar era forțat acum să încerce să-și mențină influența în cadrul unor teritorii mărunte din jurul Petrogradului și noii capitale, Moscova. Revoluționarii nu se confruntau numai cu dificultățile de natură militară ci și cu probleme economice odată ce aprovizionările cu mărfuri către oraș deveniseră dificile, declanșându-se astfel o foamete cronică în rândul populației.

Stalin a fost solicitat să-i salveze pe comuniști din această situație catastrofală. Stalin nu s-a comportat ca secretar al lui Lenin și a reușit astfel să câștige încrederea acestuia. Pentru a rezolva aprovizionarea precară cu alimente a orașelor, Stalin a dat dispoziție să fie rechiziționate cantități de alimente de la cetățenii bogați. I-a fost dată comanda a 400 de soldați și a fost investit cu autoritatea de a executa pe loc pe oricine refuza să contribuie cu cereale pentru Guvernul revoluționar. Ulterior s-a îndreptat către Țarițin, un centru din sudul Rusiei pentru transportul de alimente. După sosirea sa, a luat măsuri urgente pentru achizițonarea de alimente, executând fără milă pe oricine refuza să-i urmeze ordinele. Aceste acțiuni au marcat prima manifestare a modului de guvernare de mai târziu, care s-a caracterizat prin utilizarea forței violente pentru a rezolva orice problemă.

Stalin devine secretar general

Războiul Civil Rus dintre Armata Roșie și Armata Albă s-a extins pe întreg teritoriul Rusiei. Către 1920, conflictul a scăzut în intensitate în momentul în care Armata Roșie, superioară în organizare Armatei Albe a trecut la o contraofensivă puternică. Totuși, conflictului din timpul Războiului Civil i-a luat locul o altă situație de instabilitate. Țăranii începuseră să se revolte de-a lungul Rusiei pentru a protesta împotriva opresiunii teribile și rechizițiilor forțate de alimente care se petreceau sub imperiul politicii comuniste din perioada războiului. Cu toate că situația nu era deloc roză, germanii, care ocupaseră Ucraina și alte teritorii s-au predat în sfârșit în noiembrie 1918, iar primul Război Mondial s-a încheiat. Puterile aliate, Franța și Anglia începuseră să se retragă treptat de pe teritoriul rus.

În sprijinul revigorării economiei naționale, Noului Plan Economic (NPE) i-au fost introduse și impuse un anumit număr de practici și metode capitaliste. Prin aceste măsuri se interziceau rechizițiile forțate de produse agricole și se acorda permisiunea de a se comercializa excesul de cereale pe piața liberă, precum și asigurarea managementului privat pentru întreprinderile mici și mijlocii. Aceste politici se îndepărtau radical de politicile economice socialiste susținute în perioada Revoluției.

Numeroși membri de partid erau în opoziție totală cu politicile NPE. Pentru a suprima dizidențele a fost ales un nou comitet central. Stalin a fost numit secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist Rus în primăvara anului 1922. Era cea mai puternică poziție din cadrul comitetului, acest fapt marcând o turnură importantă în cariera politică a lui Stalin.

Inițial, Comitetul Central fusese creat pentru a controla facțiunile opoziționiste din interiorul partidului. Fusese văzut ca inferior altor organisme guvernamentale ca Politburo (prescurtarea pentru Biroul Politic), creat pentru a rezolva problemele de ordin politic. Totuși, Stalin a reușit să amplifice puternic autoritatea secretarului general al Comitetului Central și a început să domine chiar și Politburo.

Mai mult decât atât, Ceka, o organizație a poliției secrete activă în serviciul bolșevicilor a ajuns în cele din urmă sub controlul lui Stalin. Sub Stalin, Ceka a fost rebotezată GPU (Gosudarstvennoye Politicheskoye Upravlenie – Administrația Politică de Stat) sau Poliția de Stat a NKVD (Narodnyi Komissariat Vnutrennykh Del – Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne) și a fost cunoscută ca o organizație care a eradicat activitățile de spionaj considerate în detrimentul statului. În plus, agenții GPU aveau autoritatea să execute cetățeni ruși. În acest mod, Stalin a dobândit o nouă armă – forța și brutalitatea agenților GPU pe care-i selecta personal. Această armă a făcut din Stalin cel mai puternic om din partid.

Biblioteca de amintiri

MAUSOLEUL LUI LENIN

Stalin nu a pierdut timpul și a ordonat construirea mausoleului unde urma să fie introdus corpul lui Lenin. Mormântul, construit trei zile mai târziu după decesul lui Lenin era o simplă structură de lemn care a fost reconstruită în anul 1930 la o scară grandioasă. Se spune că nici Lenin sau familia sa nu ar fi dorit să prezerveze corpul liderului pentru posteritate, dar Stalin a mers înainte și a forțat lucrurile ca atare.

Al VIII-lea Congres Național al Partidului Comunist ținut în primăvara anului 1919, la un an de la constituirea Guvernului Revoluționar. În centru este Lenin, iar spre stânga este Stalin.

Mumia lui Lenin care a fost prezervată după o metodă chimică arată aproape exact la fel ca atunci când acesta trăia, astăzi fiind expusă într-un sicriu de sticlă.

Deși Troțki s-a revendicat succesorul de drept al lui Lenin, Stalin a reușit să formeze un grup anti-troțkist cu Zinoviev (în spate dreapta) și Camenev (al doilea din dreaptat), iar aceștia împreună cu adepții lor au devenit facțiunea majoritară în Politburo.

▾ Mausoleul lui Lenin

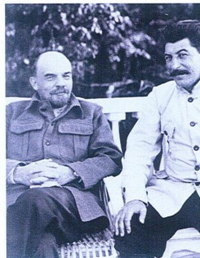

Moartea lui Lenin

Lenin a început să se teamă de acapararea puterii de către Stalin imediat după ce acesta a fost numit secretar general. Și-a exprimat intenția de a-l schimba din funcția pe care o dobândise. La scurt timp, în data de 21 ianuarie 1924, Lenin s-a prăbușit doborât în urma unui atac cerebral. Se punea problema împărțirii conducerii între doi lideri: popularul Troțki și puternicul personaj în ascensiune Stalin.

Stalin a realizat imediat că are nevoie să-și asigure rolul de succesor al lui Lenin. Stalin a format un triumvirat, în componența căruia alături de el intrau liderii anti-troțkiști Camenev și Zinoviev, pe care i-a folosit pentru a-l concura pe Troțki la conducerea partidului. În plus, cu multă abilitate, Stalin l-a glorificat pe Lenin ca pe un zeu între oameni și s-a folosit de testamentul primului lider al Republicilor Sovietice pentru a-și afirma propria legitimitate de conducător. Astfel, a aranjat schimbarea numelui fostei capitale Petrograd în Leningrad și a ordonat construcția mai multor statui de bronz ale lui Lenin în toată Rusia. Cinci luni după moartea lui Lenin, în ziua de 26 ianuarie a anului 1924 au fost organizate funeralii naționale. Aici, Stalin a proclamat într-un discurs că este moștenitorul testamentului lui Lenin. Era acum cel mai puternic om din partid.

▾ O fotografie a lui Lenin și Stalin utilizată pentru a credita succesiunea lui Stalin. Ultima dorință a lui Lenin a fost ca Stalin să fie înlăturat din funcția de secretar general, dar până la urmă nu a reușit să-și desemneze un succesor ușurând astfel calea preluării puterii de către Stalin.

Marea Epurare

Stalin a devenit succesorul lui Lenin după ce l-a obligat pe Troțki, cel mai mare adversar al său să se refugieze în exil. Dispunând de autoritatea de secretar general al Comitetului Central, treptat a strâns laolaltă partidele locale și și-a consolidat poziția în propriul partid. Apoi, a promovat politica „socialismului într-o singură țară", sugerând că o revoluție rusă va fi încununată de succes numai în cadrul Uniunii Sovietice, în contrast cu teoria troțkistă a „revoluției permanente". În ianuarie 1925 la întrunirea Comitetului Central, care era compus în cea mai mare parte din susținători ai săi a reușit să-l forțeze pe Troțki să demisioneze din funcțiile de comisar al poporului pentru afacerile armatei și flotei și de președinte al Consiliului Militar Revoluționar. Troțki a fost exclus din partid în anul 1927 și trimis în exil în anul 1929. Totul se petrecea în perioada în care în Uniunea Sovietică se făcea tranziția către un stat controlat de Stalin.

În luna octombrie 1928, Stalin a lansat primul dintre Planurile Cincinale pentru a demonstra valabilitatea sistemului „un socialism într-o singură țară". Soluția capitalistă care fusese inclusă în NPE a fost schimbată: metodele industrializării naționale și colectivizarea agriculturii au fost adaptate. Metoda industrializării necesita un efort uriaș de muncă; la început a folosit prizonieri care fuseseră trimiși în lagăre de concentrare pentru activități contrarevoluționare și care nu trebuia să fie remunerați. A schimbat denumirea de „lagăr de concentrare" în „gulag" (Lagăre de Corecție prin Muncă), iar numărul de gulaguri a crescut rapid.

În contrast, colectivizării agriculturii i s-au opus numeroși oameni, deoarece 80% din cetățenii ruși erau țărani. Prin urmare, sub sloganul „exterminării clasei țăranilor avuți", Stalin a continuat condamnarea țăranilor care se opuneau colectivizării și i-a trimis în lagărele de muncă cum erau cele din Siberia. Numărul țăranilor trimiși în aceste lagăre a depășit nouă milioane. Jumătate dintre ei au murit în primul an, fie din cauza condițiilor severe de muncă sau ca urmarea execuțiilor cauzate de tentativele de revoltă.

În această perioadă tumultoasă, a doua soție a lui Stalin, Nadejda s-a sinucis. Stalin s-a căsătorit a doua oară la un an după execuțiile pe care le ordonase în Țarițin din anul 1918. Din căsătorie au rezultat doi copii. În mod tragic, în dimineața de 9 noiembrie 1932, Nadejda s-a sinucis. Se crede că auzise despre teribilele condiții pe care țăranii erau forțați să le îndure și s-a sinucis pentru a protesta astfel împotriva dictaturii lui Stalin. În cele din urmă, Stalin a păstrat secretul asupra cauzei reale a morții ei și a anunțat că a murit datorită unei afecțiuni.

▼ O gospodărie cooperatistă la începutul anilor '30. În numai trei luni, zece milioane de țărani au fost obligați să se înscrie în astfel de cooperative colective, iar țăranilor care fuseseră împroprietăriți în timpul Revoluției le-au fost confiscate terenurile.

Anihilarea oponenților politici

Chiar dacă soția sa se sinucisese într-un mod șocant, Stalin nu și-a schimbat politica. Pentru a crea națiunea pe care și-o imaginase dorea să nu fie tulburat în întreprinderea sa; în realitate, a mers prea departe pentru a curăța pentru totdeauna lumea de asemenea tulburări. În prima parte, a lansat un plan de exterminare al adversarilor politici. A început prin a-l asasina pe Serghei Chirov în decembrie 1934, aproximativ la doi ani după sinuciderea soției sale. Chirov, un politician influent era liderul partidului din Leningrad, al doilea mare oraș al Uniunii Sovietice. Era foarte popular, iar poporul rus dorea ca acesta să fie secretar general al Comitetului Central în locul lui Stalin. După exilarea lui Troțki era cel mai mare rival politic al lui Stalin. Când Stalin a aflat chipurile de asasinarea lui Chirov, a trecut la înlăturarea tuturor adversarilor săi politici. La numai câteva ore după ce a părăsit Leningrad, a emis un cod de legi în numele Comitetului Central. În această lege se stipula că „procesele organizațiilor teroriste responsabile pentru orice act de terorism asupra demnitarilor importanți trebuie să se încheie în zece zile, recursul și amnistia nu sunt premise iar pedeapsa capitală trebuie să fie executată imediat."Stalin a ordonat poliției secrete, NKVD (Narodny Komissariat Vnutrennikh Del – Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne), să-l localizeze pe asasinul lui Chirov în rândurile grupului lui Zinoviev. Cincisprezece zile mai târziu, Zinoviev și Camenev, vechi tovarăși ai lui Stalin au fost arestați. Nu s-a oprit aici cu arestările și a continuat să-și elimine toți adversarii politici. Nu era deloc preocupat de motivele care stăteau la baza arestărilor. Dacă credea că cineva ar fi putut fi un potențial rival politic, dispunea ca acea persoană să fie arestată. Chiar și cel mai proeminent teoretician al partidului, Buharin, precum și Alexei Ricov, președinte al Consiliului Comisarilor Poporului după Lenin, nu au fost exceptați.

▾ Serghei Chirov, unul dintre rivalii lui Stalin. Stalin s-a folosit de asasinarea lui Chirov ca pretext pentru a-și elimina inamicii politici și facțiunile opoziționiste din partid. Prin urmare, unele teorii susțin că Stalin însuși ar fi ordonat asasinarea lui Chirov.

Norma de oameni împușcați

În septembrie 1937, Stalin a transmis prin telegraf un mesaj oficial către toți liderii locali de partid prin care le comunica: "kulacii și alți criminali politici care se întorc din coloniile de muncă sunt pe cale să înceapă activități anti-sovietice. Găsiți-i pe acești inamici și împușcați-i imediat. În cinci zile veți primi o listă cu oamenii care trebuie asasinați sau exilați". Fiecărui comitet local de partid i-a fost desemnată o normă de asasinate, iar răspunsul nu a întârziat să fie vizibil. În numai câteva săptămâni, 200.000 de oameni au fost înscriși pe liste pentru a fi asasinați din partea organizațiilor locale de partid. Marea Epurare a continuat între 1937-1938. Vârful epurărilor a fost atins în noiembrie 1938, când Stalin a aprobat simultan 3.167 de asasinate.

Se crede că numărul persoanelor condamnate între 1923-1953 – în cei treizeci de ani cât Stalin a fost la putere – totalizează 41 de milioane. De asemenea, se crede că în timpul așezării temeliilor Uniunii Sovietice și perioada dictaturii lui Stalin, circa 25 de milioane de oameni au fost uciși (inclusiv oamenii uciși în timpul războiului civil sau din cauza foametei).

▴ Peste nouă milioane de țărani înstăriți împreună cu familiile lor au fost trimiși în gulaguri. Se spune că în decurs de un an jumătate dintre ei au murit sau au fost împușcați mortal.

▾ Un portret al lui Ivan cel Groaznic pictat în secolul al XIX-lea.

Omul-cheie

IVAN CEL GROAZNIC

Stalin a fost puternic influențat de către cel mai mare tiran din istoria Rusiei: Ivan al IV-lea. Acest monarh a ajuns să fie cunoscut, datorită despotismului și politicii de teroare îndreptată împotriva boierilor, sub numele de Ivan cel Groaznic.

Ivan a devenit mare cneaz al Moscovei la vârsta de trei ani după moartea tatălui său. După ce a suferit diferite abuzuri din partea unor membri ai familiei, a hotărât ca într-o bună zi să se răzbune. În anul 1547, pentru prima dată în istoria Rusiei, Ivan și-a atribuit titlul de „țar" („împărat") și a început să domnească ca un împărat. Folosindu-se de curteni neînsemnați și de episcopii Bisericii Ortodoxe Bizantine a început o adevărată opresiune împotriva marilor boieri. A fost organizată o puternică oaste care se găsea sub controlul său direct și a început o serie de războaie pentru a-și extinde teritoriile. A reușit să cucerească întregul bazin al fluviului Volga și a domnit temporar peste întreaga regiune baltică.

Stalin spunea că singura greșeală a lui Ivan al IV-lea a fost nereușita de a distruge rădăcinile nobilimii, iar dacă acest lucru ar fi fost înfăptuit atunci perioada de haos care a urmat morții sale ar fi putut fi evitată. Astfel și-a justificat Stalin eliminarea completă a adversarilor săi politici.

Marele Război pentru Apărarea Patriei

Alianță între dictatori

DUPĂ CE A SCĂPAT de toți oponenții din cadrul partidului, din guvern, dar și din armata rusă în perioada Marii Epurări, la sfârșitul anilor '30, Stalin a obținut puterea absolută în cadrul congresului din anul 1939. Eșaloanele superioare de partid erau acum dominate de o nouă generație de tineri activiști care căpătaseră încrederea lui Stalin. În acea vreme, Stalin se apropia de vârsta de 60 de ani. Anul următor, în aprilie 1941, a decis să revină la hainele militare din perioada Imperiului Rus, iar în 4 mai 1941, Comitetul Central l-a ales președinte al Comisariatului (prim-ministru); a fost oficial investit ca lider al națiunii. Prin această mișcare abilă, Stalin a devenit efectiv conducătorul Imperiului Roșu, atât ca titulatură cât și în realitate. Cel mai mare adversar al său, Troțki, a fost asasinat în Mexic în luna august a anului 1940.

Cu toate că obținuse puterea absolută în țara sa, întâmpina anumite dificultăți legate de relațiile externe. Una dintre dispute era cu Adolf Hitler. Hitler reușise să anexeze Austria în 1938 și intenționa să extindă teritoriul Germaniei atât în Europa de Est cât și în cea Occidentală. O altă provocare care se ridica era avansarea japoneză în Asia Orientală. În mai 1939, datorită escaladării conflictului în Războiul Chino-Japonez, s-a declanșat bătălia de la Halhin Gol unde armata mongolă (Uniunea Sovietică) a înfrânt armata din Kwantung (Japonia) care invadase Mongolia. Bătălia de la Halhin Gol s-a petrecut la granița cu Mongolia, care era sub controlul Uniunii Sovietice. Stalin s-a văzut în fața unor amenințări atât din estul cât și din vestul țării. În august 1939, a negociat un pact sovieto-german de neagresiune (Pactul Ribbentrop-Molotov). Hitler dorea de asemenea să evite lupta pe două fronturi cu Uniunea Sovietică și Europa Occidentală, iar Stalin dorea să amâne ciocnirile armate cu Germania. Acest tratat a surprins multe state, totuși era cunoscut faptul că ambele țări nutreau ambiția de a-și extinde propriul teritoriu și era clar că va fi imposibil să fie evitat războiul între cele două puteri. Era esențial să se încheie un tratat temporar.

Hitler s-a dovedit a fi puțin mai șiret decât Stalin. În iunie 1941, imediat după ce Stalin a fost ales președinte al Comisariatului de către Comitetul Central armata germană a produs o surpriză invadând teritoriul Uniunii Sovietice. În ciuda faptului că Stalin primise mai multe avertismente cu câteva luni în urmă cu privire la o posibilă invazie germană, a insistat că mesajele erau fabricate de puterile aliate ca o încercare de a deteriora relațiile dintre Germania și Uniunea Sovietică, deci a ignorat sugestiile consilierilor săi. Se aștepta la o invazie asupra Uniunii Sovietice de către Germania nu mai devreme de anul 1942. În realitate, armata sovietică era total nepregătită la acea vreme, deoarece Stalin pur și simplu nu dorea să implice niciun efort ca răspuns la ceea ce credea a fi simple alarme false.

▲ Adolf Hitler visând să cucerească Rusia.

Profitând de venirea iernii

Armata Roșie (armata Uniunii Sovietice) nu a fost capabilă să producă prea multe daune unei armate germane bine pregătite. Au continuat să piardă încleștările de pe câmpul de luptă, iar mulți soldați ai Armatei Roșii au căzut prizonieri la germani. Iacov, fiul lui Stalin din prima căsătorie, a fost unul dintre aceștia. Stalin a denumit războiul împotriva Germaniei ca „Marele Război pentru Apărarea Patriei" și a declarat

▲ În 7 noiembrie 1941, a fost organizată o paradă militară în Piața Roșie din Moscova pentru a comemora Revoluția Rusă, așa cum era stabilit în fiecare an. Ulterior, soldații au fost trimiși să lupte în război împotriva Germaniei.

▼ Un portret faimos al unui soldat sovietic

CĂLĂTORII ÎN TIMP

BĂTĂLIA DE LA STALINGRAD

Cronologia operațiunilor militare:	
22 iunie, 1941	Armata germană a lansat atacul Blitzkrieg împotriva teritoriului sovietic
29 iunie, 1941	Căderea Minsk-ului, capitala Belarusului
septembrie, 1941	Germania cucerește Ucraina, în sudul Uniunii Sovietice
18 iulie, 1942	Armata germană atacă Stalingrad, pe care îl ocupă în august
19 noiembrie, 1942	Armata sovietică a început operațiunile strategice ofensive asupra Stalingradului
31 ianuarie, 1943	Diviziile germane din sudul Stalingrad-lui se predau
2 februarie, 1943	Unitățile germane din nordul Stalingrad-lui capitulează, iar URSS recucerește orașul

Bătălia de la Stalingrad a făcut din Stalin un lider faimos în lume. Armata Roșie a reușit efectiv să înfrângă invincibila armată germană. Cu un an înainte, în luna iunie, armata germană invadase surprinzător teritoriul sovietic. Pentru o scurtă perioadă de timp, importantul oraș Minsk, aflat în regiunea vestică a Uniunii Sovietice a căzut în mâinile germanilor, iar în iarna aceluiași an, armata germană a atacat Moscova în ciuda faptului că temperaturile erau extrem de joase, fiind nevoiți să se retragă.

Din nefericire pentru Stalin, diviziile armatei germane care pătrunseseră în sudul Ucrainei au ocupat Stalingradul în august 1942. Stalingrad era considerat un punct strategic de legătură pentru transporturile de aprovizionare cu resurse: cereale din nordul Caucazului și petrol din regiunea azeră Baku. În luna noiembrie a anului 1942, sub o ninsoare abundentă care îngreuna vizibilitatea a început marea încleștare de la Stalingrad. În perioada iernii Stalin anticipa o lovitură reușită.

▲ Stalingrad a fost un important punct strategic și militar, iar apriga bătălie care a izbucnit în acele locuri, a devenit un simbol al brutalității în cel De-Al Doilea Război Mondial.

În condiții de ger cumplite, mai mult de 1.000.000 de soldați ai Armatei Roșii au deschis ostilitățile. După-amiaza, vremea s-a îmbunătățit și aviația rusă a reușit să se alăture bătăliei. Trei zile mai târziu, Armata Roșie a reușit să încercuiască din toate părțile orașul și să taie căile de acces. Soldații germani nu aveau uniforme potrivite pentru condițiile de iarnă și erau epuizați de luptele crâncene, gerul aspru și foametea care se instalase. În plus, au rămas și fără combustibil, iar în ziua de 2 februarie 1943 au fost nevoiți să se predea.

Așa cum procedase în perioada Marii Epurări, Stalin a plasat o unitate de pușcași de elită în spatele trupelor regulate ale Armatei Roșii pentru a preveni dezertarea soldaților sovietici și pentru a se asigura de păstrarea disciplinei și capacității de luptă de-a lungul liniei frontului. Se crede că aproximativ 480.000 de soldați sovietici au fost uciși pe câmpul de luptă, din care 13.500 au fost executați de către unitățile de pușcași ale Uniunii Sovietice.

Stalin nu a permis civililor să fie evacuați din Stalingrad, înainte de a fi recucerit. Mai bine de 600.000 de oameni au rămas în oraș și 40.000 dintre aceștia și-au pierdut viața în cursul bătăliei. Stalingrad a fost recucerit, dar cu multe pierderi de vieți omenești.

că războiul se purta pentru apărarea națiunii ruse. În plus a emis un edict pentru a întări spiritul combativ. Soldații capturați erau considerați trădători ai Uniunii Sovietice; familiile acestora erau arestate și nu primeau nicio protecție sau suport. Evadările și predările trebuiau pedepsite pe loc prin împușcare. Acest edict s-a aplicat chiar și familiei lui Iacov. Soția sa a fost aruncată în închisoare, iar nepoata sa a fost trimisă lui Stalin. Stalin nu a oferit nici cel mai neînsemnat tratament favorabil pentru propria familie.

În anul 1942, Uniunea Sovietică a pornit un contraatac începând din Stalingrad. Din august, armata germană reușise să ocupe complet orașul. Armata Roșie a așteptat primul val rece la iernii, care în mod normal survenea în luna noiembrie. Rușii au început ceea ce s-a numit campania de „dublă învăluire". Armata germană, suferind datorită condițiilor climaterice vitrege și de lipsa hranei a fost nevoită să bată în retragere în fața Armatei Roșii. După victoria în această bătălie, Stalin a obținut victorie după victorie, iar la mijlocul anului 1944 a eliberat pentru totdeauna teritoriul sovietic de rămășițele armatei germane. În 1945, Stalin a început operațiunile ofensive către Berlin.

Rolul de pion central pe scena lumii

La scurt timp după ce a întrezărit victoria asupra Germaniei și-a îndreptat atenția către Asia de Est. Japonia era una din puterile Axei și Stalin semnase un Pact de Neutralitate Sovieto-Japonez. În orice caz era cuprins de o nouă ambiție de a-și extinde teritoriul. Intenționa să încalce pactul după victoria asupra Germaniei, să recaptureze teritoriile pierdute în urma Războiului Ruso-Japonez și să invadeze China.

În luna februarie a anului 1945 în orașul Yalta, o stațiune maritimă din peninsula Crimeea, șefii de stat din Statele Unite ale Americii, Marea Britanie și Uniunea Sovietică au purtat discuții despre distribuția sferelor de influență în perioada imediat următoare încheierii celui De-Al Doilea Război Mondial. În cadrul lucrărilor conferinței, Stalin a jucat un important rol strategic. Pentru Marea Britanie și Statele Unite sprijinul Armatei Roșii pe teatrul de operațiuni era esențial și datorită faptului că soldații sovietici băteau la porțile Berlinului în momentul în care se desfășura conferința.

▼ Liderii Puterilor Aliate în cadrul Conferinței de la Yalta. De la stânga la dreapta: Winston Churchill, Franklin Roosevelt și Stalin.

Lumea s-a divizat între Est și Vest

Cortina de Fier

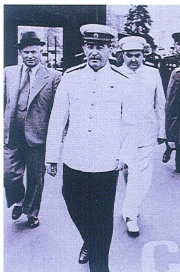
După victoria sovietică împotriva Germaniei naziste, omenirea a trebuit să recunoască că Uniunea Sovietică era una dintre cele mai mari puteri ale lumii. Curând după sfârșitul celui De-Al Doilea Război Mondial, Stalin a forțat sub amenințarea militară statele central și est-europene pe care Uniunea Sovietică le ocupase să se alăture Blocului sovietic. A dus la îndeplinire toate acestea lansând la început coaliții guvernamentale cu partidele democratice și liberale, iar ulterior impunând unul după altul regimuri comuniste prin utilizarea forței militare a diviziilor Armatei Roșii staționate în aceste țări. În acea perioadă, Winston Churchill a ținut faimosul său discurs despre „Cortina de Fier", cuvântul „Iron" desemnându-l pe Stalin și politica sa. În discursul său, a declarat că „de la Marea Baltică și până la Marea Adriatică, o cortină de fier a fost coborâtă peste pământ", și a avertizat lumea împotriva expansiunii Blocului sovietic. Se crede că discursul lui Churchill a deschis poarta Războiului Rece. În realitate, Churchill a ținut acel discurs ca reacție la discursul susținut de Stalin cu o lună înainte la Moscova, în data de 9 februarie 1946.

În acest discurs dramatic, Stalin a ridicat următoarea chestiune „De ce a izbucnit Al Doilea Război Mondial?". A început, după cum a susținut Stalin, din cauza existenței capitalismului în economia globală. Dacă condițiile de dezvoltare a capitalismului vor exista în continuare, va fi imposibil să fie evitată o altă catastrofă militară. A pretins că sistemul social sovietic în întregime este mult superior oricărui alt sistem social. Stalin a subliniat, amintind omenirii să nu uite că Armata Roșie a cucerit Germania, o națiune temută de toate statele europene. A avertizat că un nou război era iminent, accentuând în mod repetat superioritatea sistemului social al țării sale de-a lungul întregului discurs.

După răspunsul lui Churchill la discursul lui Stalin, acesta a ripostat rapid, folosind împotriva sa propriul discurs al premierului britanic. Șase zile mai târziu după discursul lui Churchill referitor la Cortina de Fier, Stalin a manipulat o parte din discursul acestuia pentru a trezi mândria națională a rușilor, susținând că „Țările occidentale sunt îndemnate să atace Uniunea Sovietică care să conducă la o ruptură" de națiunea rusă; de fapt își dorea înăsprirea sistemului social din Blocul Sovietic, care includea și statele Europei Răsăritene. Întâmplător, câteva decenii mai târziu, discursul complet al lui Churchill a fost făcut public opiniei publice ruse după prăbușirea în anul 1992 a Uniunii Sovietice. În 1947, a fost lansat de către secretarul de stat american George Marshall ceea ce s-a numit Planul Marshall (Programul pentru Refacerea Europei Postbelice). Nu numai că Stalin a refuzat să semneze planul de măsuri, dar a și impus statelor est-europene să nu-l semneze. Mai mult decât atât, pentru a întări regimurile staliniste, împreună cu Tito, președintele Iugoslaviei, într-un efort de a sprijini și partidele comuniste a înființat o nouă organizație comunistă internațională cunoscută sub numele de Cominform (Biroul Comunist de Informații) pentru a înlocui Comintern, care fusese dizolvat în timpul războiului. În plus, pentru a întări și a extinde Blocul sovietic: România, Ungaria și Bulgaria au fost declarate țări satelite ale Uniunii Sovietice. A fost începutul Războiului Rece dintre capitalismul occidental și comunismul răsăritean.

Blocada asupra Berlinului

După Al Doilea Război Mondial, teritoriul Germaniei înfrânte a fost divizat, ocupat și controlat astfel: Germania de Est de către Uniunea Sovietică, Germania de Vest de către Statele Unite, Marea Britanie și Franța. Stalin a avut ideea că „dacă întreaga Germanie va deveni pro-sovietică, influența Uniunii Sovietice în Europa Occidentală va deveni extrem de importantă. Dacă acest lucru era imposibil, cel puțin Uniunea Sovietică să controleze Germania de Est". La câtva timp după aceste declarații, Stalin a impus „Blocada

▲ După Al Doilea Război Mondial, Stalin și Uniunea Sovietică erau în opoziție cu Statele Unite, un stat ce începuse să se impună ca lider al lumii libere.

Clipe personale

REALISMUL SOCIALIST

Stalin frecventa teatrul Balșoi din Moscova unde se bucura de reprezentațiile de operă și de balet. Sopranele sale favorite erau Vera Davidova și Natașa Sipilerou, iar balerina sa preferată era Olga Iabcovski. Circulau zvonuri cum că aceasta era amanta lui Stalin. Stalin avea de asemenea o mare admirație pentru filme. L-a însărcinat pe regizorul Serghei Eisenstein, renumit pentru pelicula „Crucișătorul Potemkin", să realizeze un film despre Ivan al IV-lea cel Groaznic, mentorul politic al lui Stalin. A revizuit personal scenariul filmului, scopul său fiind să-l folosească ca material de propagandă.

În timp ce frecventa cursurile seminarului, Stalin începuse să scrie poezii. După ce a devenit revoluționar a întrerupt orice încercare poetică. Cu toate acestea, mai târziu a enunțat faimoasa doctrină artistică a Realismului Socialist. Nu era același lucru cu realismul din artă dar în schimb contura tăios realitățile sociale. Stalin credea că Realismul Socialist era o doctrină artistică la care aveau acces și puteau s-o înțeleagă chiar și muncitorii.

Cu toate că Revoluția Rusă lansase reputați artiști avangardiști, ca dovadă arta avangardistă rusă a acelei epoci, cei mai mulți dintre acești artiști fuseseră trimiși în exil sau epurați. După Al Doilea Război Mondial în perioada Războiului Rece, fenomenul artistic era cenzurat intens; renumiții compozitori Dimitri Șostakovici, Serghei Prokofiev și Aram Haciaturian au fost criticați pentru formalism și au trăit sub arest la domiciliu.

▲ Teatrul Balșoi era frecventat des de Stalin, care se delecta privind spectacolele.

Berlinului". Berlinul, capitala vechii Germanii era localizat în nou-divizata Germanie de Est. După război, Berlinul a fost divizat în Berlinul de Est și cel de Vest și ca urmare a faptului că Germania fusese divizată în Germania de Est și cea de Vest. Bineînțeles, Berlinul Răsăritean era ocupat de armata sovietică, în timp ce Berlinul Occidental de către cele trei națiuni vestice. În luna iunie 1948, la trei ani după încheierea celui De-Al Doilea Război Mondial, Armata Roșie a decis să taie toate liniile de transport terestre care făceau legătura între Berlinul de Vest și Germania Occidentală, astfel încât Berlinul Occidental rămânea complet izolat. Ca răspuns la aceste măsuri, Statele Unite intenționau să aprovizioneze Berlinul Occidental printr-o breșă aeriană, un plan denumit „Podul Aerian al Berlinului" prin care să se asigure alimentele, combustibilul și alte produse de necesitate pentru populația orașului, sub protecția unei formidabile forțe militare. Uniunea Sovietică nu a fost capabilă să prevină desfășurarea „Podului Aerian al Berlinului" și, un an mai târziu în luna mai a anului 1949, Blocada Berlinului a fost ridicată. Pentru perioada următoare, Berlinul a rămas divizat între Est și Vest, luând naștere două state separate: Republica Federală Germania (Germania de Vest) și Republica Democrată Germană (Germania de Est).

Statul ideal

În 21 decembrie 1949, toată Moscova era cuprinsă de frenezie la celebrarea zilei de naștere a lui Stalin pentru împlinirea vârstei de 70 de ani. Nu numai țările est-europene au participat la eveniment, dar și liderii politici din statele comuniste de pe întregul mapamond s-au adunat pentru a plăti tributul „tătucului popoarelor". Chiar și Mao Tzedong care proclamase Republica Populară Chineză cu numai două luni în urmă s-a alăturat celorlalți lideri comuniști care au ținut discursuri laudative în onoarea lui Stalin. Evenimentul a marcat un punct culminant al cultului personalității dictatorului sovietic. Deși, cu puțin înaintea celebrării, la ce-a de-a doua reședință a sa din apropiere de Moscova, Stalin avusese un atac și-și pierduse cunoștința pentru câteva minute. Din fericire, a fost capabil să participe la celebrare, dar vârsta înaintată a început treptat să-și spună cuvântul.

Pe 1 martie 1953, Stalin a fost găsit inconștient în ce-a de-a doua sa reședință. Patru zile mai târziu, pe data de 5 martie, Stalin, un dictator al epocii, a trecut în neființă. Avea 73 de ani. Se crede că a decedat în mare măsură din cauza unei hemoragii cerebrale dar există și suspiciunea că ar fi fost asasinat. Spre sfârșitul vieții, Stalin suferea de o obsesie cum că ar putea fi asasinat, afirmând în mod repetat „Voi fi omorât". Stalin i-a declarat în intimitate prietenului său, Viaceslav Molotov pe care îl cunoștea încă din perioada Revoluției Ruse „După moartea mea, vreau ca mormântul meu să fie acoperit cu gunoi. Cu toate că vântul istoriei va spulbera gunoiul departe".

Stalin era conștient că era la cârma unui regim de dictatură opresivă. Odată, vorbind de Marea Epurare, în timpul căreia fuseseră uciși un număr fără precedent de oameni, a remarcat că trebuise să protejeze astfel prima mare țară comunistă, păstrându-și credința că nu avusese altă opțiune în ciuda criticilor acerbe la adresa acțiunilor sale. Până la urmă, a reușit să înlăture competiția economică care credea că este o realizare necesară pentru a crea o societate echitabilă. A reușit să transpună în realitate idealul suprem al comunismului.

▲ Coperta unei reviste înfățișând oameni celebrând aniversarea a 70 de ani de viață a lui Stalin.

▼ Pentru o perioadă, corpul lui Stalin a fost așezat în Mausoleul lui Lenin. A fost mutat mai târziu în subteranele Kremlinului. Se spune că mai multe tone de ciment au fost turnate peste sicriul său.

Statul gulag bine-cunoscut prin represiunea dictatorială

„Stalin avea un caracter extrem de suspicios care era aproape morbid", scria Nichita Hruşciov, care a activat în partid sub regimul lui Stalin la Secretariatul din Moscova, iar mai târziu a divulgat numeroasele crime ale lui Stalin. Marea Epurare, care a făcut mai mult de 10 milioane de victime, depăşind Holocaustul nazist, a transformat Uniunea Sovietică într-un stat al gulagurilor.

„Duşmanul poporului"

EPURĂRILE SUNT APANAJUL DICTATURILOR care încearcă să-şi elimine adversarii politici. Stalin s-a folosit de această metodă la o scară uriaşă, fără precedent în istorie, într-o manieră extrem de organizată şi bazându-se pe indivizi motivaţi spre violenţă. Epurarea poate fi catalogată drept terorism de stat; istoria recentă ne prezintă un caz similar administrat de regimul brutal al lui Pol Pot în Cambodgia.

În vreme ce Stalin era la apogeul puterii sale, cei consideraţi trădători ai naţiunii, cunoscuţi şi ca anti-revoluţionari sau „inamici ai poporului" erau continuu trimişi, adesea împreună cu familiile lor, în lagăre de concentrare (mai târziu redenumite „tabere de corecţie prin muncă"), colonii politice şi zone administrative speciale amplasate în regiunile de pe malurile fluviului Peciora în nord-vestul Rusiei, asta dacă nu erau mai întâi executaţi.

Numărul victimelor este estimat ca depăşind câteva milioane. După dispariţia lui Stalin a fost înaintat un raport Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Acest raport menţionează că 3.777.380 de oameni au fost condamnaţi ca anti-revoluţionari, din care 642.980 au fost executaţi, 2.369.200 au fost trimişi în gulaguri şi închisori şi 765.180 au fost deportaţi în colonii politice, în cei 31 de ani de domnie ai lui Stalin, din 1921 până la moartea sa în 1953. Numărul real al victimelor se crede a fi mult mai mare decât este menţionat în raport, luându-se în considerare că numai în lagărele de concentrare au fost înregistrate câteva milioane de morţi.

Lagărele terorii

Traiul victimelor încarcerate era un trai al mizeriei extreme. Adevăratele condiţii din lagăre au fost descrise cu acurateţe în „Arhipeleagul Gulag", scris de Alexandr Soljeniţîn (1918-2008), publicat la Paris în 1973. Deşi, mult mai devreme, la sfârşitul anilor '20, atunci când Stalin îşi consolida puterea, scrierile unui prizonier evadat din Lagărul

Probabil cele mai cumplite lagăre de muncă au fost: Kolîma, Norilsk şi Vorkuta, situate în nordul Cercului Arctic.

▲ Romancierul Soljenitîn (1918-2008) comparând cele 476 de complexe separate de tabere, fiecare însumând sute sau chiar mii de tabere cu un arhipeleag unde s-a estimat că erau închiși la acea vreme peste 7milioane de prizonieri.

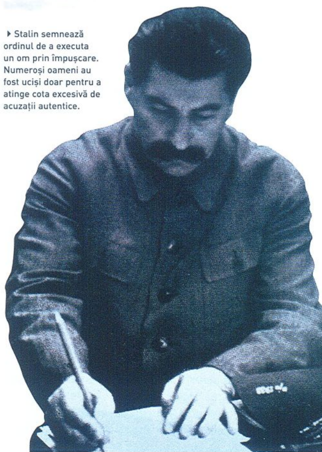
Nu sunt un dictator. Oamenii care spun astfel de lucruri nu înțeleg sistemul Uniunii Sovietice. Toate deciziile sunt luate de către Comitetul Central al Partidului Comunist.

cu Regim Special Solovetsky (oficial Lagărul cu Regim Special de Nord, care mai târziu va deveni un model pentru lagărele de corecție de la Marea Albă), au fost publicate în Londra, provocând o surprindere generală. Conform acestei lucrări „prizonieri pe jumătate dezbrăcați erau obligați să mărșăluiască mai mult de cinci kilometri la temperaturi scăzute de minus 30 de grade sau mai mult, urmate de 12 până la 16 ore de muncă forțată pe zi. Dieta acestora consta în special din cartofi care erau aproape necomestibili. Circa 20 sau mai mulți mureau în fiecare zi din cauza frigului insuportabil, a foamei și bolilor cum ar fi tifosul. Cadavrele erau aruncate într-o gaură în pământ". Un alt prizonier dezvăluia că "Iarna, prizonierii erau pedepsiți cu legarea brațelor și picioarelor la spate în poziția unui crevete răsucit, lăsați dezbrăcați și spânzurați într-un turn timp de două zile, în timp ce pe timpul verii prizonierii erau lăsați expuși în același fel într-un nor de țânțari. De asemenea, prizonierii erau adesea spânzurați de tavane mai mult de 20 de ore, neavând voie să atingă podeaua cu picioarele sau erau cuplați câte doi de un stâlp de lemn și azvârliți de pe o scară înaltă de piatră. Curând după aceea, majoritatea prizonierilor politici erau executați de-a valma. Dezertorii erau bătuți până la moarte.". În ciuda acestor decimări, nu s-a dus lipsă de prizonieri. Numărul prizonierilor în 1923 era înregistrat la 3.000, număr care a crescut în 1930 la 50.000.

La început, subiecții epurărilor erau politicienii anti-revoluționari și ofițerii, precum și acei gospodari numiți kulaci, o pătură de țărani bogați care se opuneau reformelor lui Stalin în colectivizarea gospodăriilor agricole. Stalin le-a confiscat terenurile și i-a forțat să lucreze ca muncitori pe platformele industriei grele. În anii '30, subiecții epurărilor s-au extins, incluzând și „inamici suspecți" ai autorității dictatoriale; de aici decurgând și poziția politică adoptată de Stalin. Primele victime au fost Zinoviev și Camenev, care se opuseseră prima dată lui Troțki, dar mai târziu acționând alături de acesta. După aceste eliminări, figuri politice numeroase au fost arestate pentru acuzația de „inamici ai poporului", urmate curând de procese publice și execuții.

Punctul culminant al acestor epurări se crede a fi cei doi ani cuprinși între 1937 și 1939. În anul precedent, Stalin a obținut o copie după „Revoluționarul trădat" scrisă de Leon Troțki și publicată în Suedia, unde autorul îl critica deschis pe Stalin și propunea o „a doua revoluție". Asta l-a determinat pe Stalin să-l asasineze pe Troțki și să elimine orice mișcare anti-stalinistă în interiorul țării.

Niciodată, Stalin nu a scăpat niciun fel de remarci sau gesturi ale oponenților săi politici, chiar și cele din trecutul îndepărtat. Dacă nu existau probe evidente, Stalin fabrica dovezi și forța „mărturisirile" prin intermediul torturii. Subiecții epurărilor s-au extins și mai mult incluzând propria sa armată, unde mai mult de jumătate dintre ofițeri au fost executați. Epurările s-au extins chiar și asupra propriei familii. Doi dintre cumnații săi au fost executați. Al treilea cumnat, care a servit în Armata Roșie ca mareșal se crede că a fost asasinat. Mulți dintre prietenii lui Stalin nu au fost cruțați, asasinați pur și simplu pentru motivul că „știau prea multe despre Stalin și despre trecutul său".

▸ Stalin semnează ordinul de a executa un om prin împușcare. Numeroși oameni au fost uciși doar pentru a atinge cota excesivă de acuzații autentice.

Stalin încuraja „informatorii"

Epurarea lui Stalin s-a extins din ce în ce mai mult, întinzându-se până la cetățenii de rând și nimeni nu era capabil s-o stăvilească. Stalin declara că „moartea unui om este o tragedie, dar moartea unui milion de oameni este doar o statistică. Mânat de scopul de a proteja țara, unele victime sunt inevitabile..."

A manipulat cu pricepere teama și anxietatea psihologică a oamenilor și a folosit-o pentru a-și alimenta regimul de teroare. Cheia sistemului a fost „informatorul". Procedura era simplă: într-o zi, poliția secretă aborda un cetățean obișnuit și îl încuraja să devină informator. Cetățeanul, prevăzând consecințele respingerii ofertei, accepta fără rezerve. Odată ce devenea informator, aceștia nu puteau să renunțe la denunțarea „suspecților anti-revoluționari" către poliție. Chiar și pentru acuzații puerile cum ar fi: dacă izbucneai în râs la auzul unui banc despre regimul sovietic sau dacă făceai o greșeală gramaticală atunci când scriai numele lui Stalin era suficient ca oamenii să fie condamnați la ani de muncă silnică. Când se făcea punerea sub acuzare, informatorul primea un sfert din averea victimei, de aici rezultând o rată uriașă a acuzărilor. Oamenii nu erau niciodată în siguranță într-o societate unde existau informatori.

În intervalul 1936 și 1938, se crede că între șapte și nouă milioane de oameni au căzut victime epurărilor și mai mult de un milion de oameni au fost fie executați fie au murit datorită condițiilor teribile din lagărele de muncă.

Tragedia unui stat socialist

Nu numai rușii au suferit și și-au pierdut viețile în lagărele de concentrare. Când războiul împotriva Germaniei a început (Al Doilea Război Mondial), Stalin l-a numit „Marele Război pentru Apărarea Patriei" și a dispus o serie întreagă de deportări ale minorităților etnice cum ar germanii, cecenii și tătarii din Crimeea care locuiau în interiorul URSS. Aceste populații au fost deportate în Siberia și Asia Centrală. Au fost ordonate masacre asupra polonezilor și maghiarilor după ce Sovietele au ocupat teritoriile acestora. Curând după război, numeroși japonezi au fost trimiși în lagăre de concentrare în Siberia. Mulți evrei au fost persecutați ca personificare a sistemului capitalist occidental.

În istorie, Marea Epurare a lui Stalin este comparată deseori cu Holocaustul lui Hitler. Există mai mulți factori de asemănare cum ar fi: moartea nenumăratelor victime, existența lagărelor de concentrare, regimul de dictatură, justificarea genocidului și acțiunile teribile ale polițiilor secrete. În timp ce Hitler își ducea la bun sfârșit propriul program de epurare împotriva evreilor în scopul „purificării etnice", Stalin dispunea epurările în principal pentru a-și consolida regimul de dictatură instaurat asupra statului sovietic. Cu toate acestea, subiectul epurării era propriul popor și ca o consecință, întruchiparea utopiei socialiste s-a prăbușit iar întreaga națiune a fost cuprinsă de teroare. Poliția secretă și informatorii se ascundeau după fiecare colț, un număr redus de nomenclaturiști și birocrați abuzau la discreție de putere, iar pământul a fost rapid înțesat cu lagăre de concentrare.

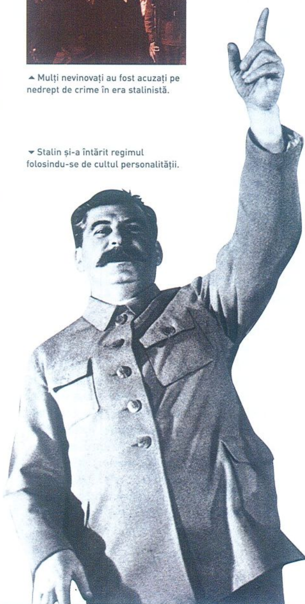

▲ Evreii nu erau persecutați numai în Germania. Milioane de evrei ruși au fost masacrați în Uniunea Sovietică sub regimul lui Stalin.

▲ Mulți nevinovați au fost acuzați pe nedrept de crime în era stalinistă.

▼ Stalin și-a întărit regimul folosindu-se de cultul personalității.

TORTURI, AMENINȚĂRI, EXECUȚII... RESPONSABILUL EPURĂRII
DRUMUL CĂTRE DICTATURĂ, POLIȚIA SECRETĂ

Fiul revoluției

O serie de epurări pline de cruzime au fost coordonate de poliția secretă sovietică mai temută în istorie decât Gestapo, poliția secretă a Germaniei naziste.

Inițial denumită Ceka (Comisia Extraordinară pentru Întreaga Rusie pentru Combaterea Contrarevoluției și Sabotajului) și înființată de guvernul bolșevic, această organizație a servit pentru eliminarea oricăror semne ale unor mișcări contrarevoluționare și infiltrări străine în societate și pentru protejarea guvernului revoluționar. Responsabilitățile inițiale ale Ceka s-au rezumat la investigații, dar după asasinarea mai multor ofițeri de rang înalt și după tentativa de asasinare a lui Lenin în vara anului 1918, activitatea agenților poliției secrete Ceka a fost extinsă și legalizată. Aceasta a amplificat Teroarea Roșie asupra albilor (activiștii contrarevoluționari), și a condus la o campanie de arestări în masă, întemnițări și execuții prin împușcare, care s-a generalizat sub protecția legii.

De-a lungul epocii staliniste, Ceka, care ulterior avea să-și schimbe numele oficial în OGPU, a funcționat ca cea mai semnificativă componentă a sistemului politic instaurat de Stalin și a contribuit la consolidarea puterii acestuia.

Anii '30 sunt în general cunoscuți ca epoca Marii Epurări. În 1934, OGPU a fost încadrată în NKVD (Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne) și subordonată cu întreaga organigramă și atribuții de poliție secretă către acest minister. Stalin a dirijat transferul unor membrii ai NKVD aproape de el în componența secretariatului personal și treptat a trasformat întreg ministerul într-un comitet controlat de „soldații săi personali". Când un comisar a arătat cea mai mică ezitare în implementarea măsurilor represive, Stalin l-a demis pe loc și l-a înlocuit cu altul. Nicolai Ejov, care a coordonat Marea Epurare între 1937 și 1938, a fost unul din comisarii care au lucrat aproape de Stalin. Marea Epurare sub comanda lui Ejov a devenit cunoscută sub numele de Ejovișchina.

O umbră care apasă

Cei care erau arestați erau aduși la început în fața tribunalelor, dar aceste tribunale au început să-și piardă menirea atunci când dictatura stalinistă s-a consolidat. Nenumărați oameni au fost arestați, suspectați ca inamici sau sabotori contrarevoluționari. Dovezile pentru asemenea acuzații erau obținute întotdeauna prin „mărturisiri". NKVD a utilizat orice mijloace posibile pentru a obține aceste mărturisiri, torturându-i pe prizonieri la nesfârșit și amenințându-le membrii de familie. Una dintre aceste metode de tortură era botezată „sistemul transportorului", o ultimă metodă inchizitorială. Unul dintre supraviețuitorii acestei perioade a relatat mai târziu că a fost torturat încontinuu timp de 17 zile, în timp ce judecătorii erau înlocuiți unul după altul. Până nu și-a recunoscut „crima" și până nu a „mărturisit" nu i-au permis să doarmă sau nici măcar să se așeze. Această tortură cauza adesea dizabilități victimelor ca rezultat al seriilor lungi de bătăi și loviri. Aceia care nu-și recunoșteau crimele până la sfârșit erau adesea făcuți să dispară imediat.

Nicolai Ejov a fost figura centrală a poliției secrete sovietice. Nimeni nu a fost mai credincios în a îndeplini voința lui Stalin.

Acțiunile NKVD au fost criticate deschis de Nichita Sergheevici Hrușciov, succesorul lui Stalin, fiindu-i restrâns drastic domeniul de activitate. KGB a fost înființat pentru a înlocui NKVD.

În perioada Războiului Rece, KGB a jucat un rol important pe scena internațională și poziția în cadrul politicii sovietice a crescut chiar mai mult decât a Ministerului Afacerilor Externe sau a armatei. Președintele rus Vladimir Putin (2000-2008) a fost ofițer al KGB. După căderea Uniunii Sovietice, KGB a fost dizolvat iar atribuțiile sale au fost absorbite de alte ministere, dar umbra erei sale întunecate a rămas în istoria Rusiei.

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, 10.000 de prizonieri polonezi de război au fost executați în masă de către poliția secretă a Uniunii Sovietice.

Eforturile celor care au luptat împotriva omului de oțel

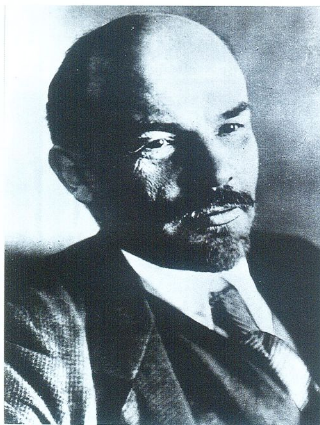
Visul idealului socialist a fost spulberat în timpul regimului de teroare stalinist. Mai multe relatări formidabile au fost scrise în timpul acestui regim, cu prețul vieții celor care au luptat împotriva dictaturii sale.

Părintele Revoluției Ruse, venerat de succesorii săi

Vladimir Ilici Lenin (1870-1924)

În ultimii ani ai guvernării sale, Lenin, părintele Revoluției Ruse, comadantul suprem al Partidului Comunist și carismaticul lider al Revoluției Socialiste Internaționale, nu era nimeni mai fericit că și-a atins obiectivele în viață. O umbră întunecată părea să se abată peste relația sa cu Stalin.

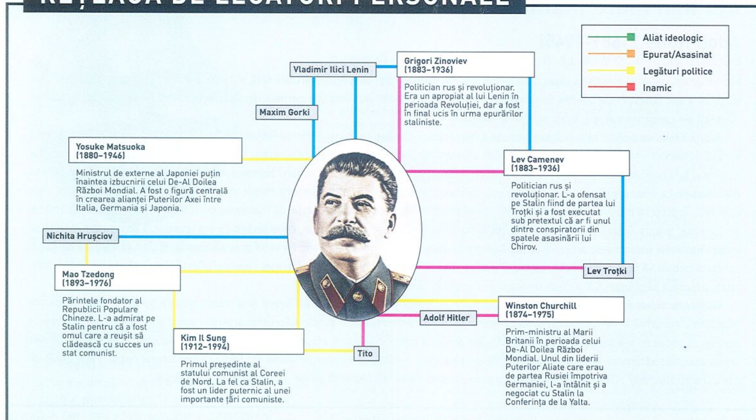
În ziua de 6 noiembrie a anului 1917, Lenin a condus Revoluția din Octombrie către izbândă și a proclamat Constituția Sovietică, prima mare realizare a statului socialist. Lenin a dirijat cârma țării sale trecând din criză în criză, inclusiv invadarea teritoriului național de către alte națiuni. La începutul anilor '20, și-a concentrat eforturile pe refacerea și stabilizarea economiei naționale. Totuși, la începutul anului 1922, Lenin a intrat într-un conflict cu Stalin, care fusese desemnat secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist, având mai multe atribuții politice. Stalin a insistat ca guvernul rus să slujească în calitate de guvern suveran al Uniunii Sovietice, iar alte națiuni trebuie să dețină numai o autonomie în cadrul Rusiei. Lenin l-a criticat pe Stalin pentru schimbarea excesivă a politicii. În această perioadă, Lenin s-a prăbușit în urma unui atac cerebral. Și-a revenit, dar curând a suferit un nou atac. În consecință, Lenin s-a grăbit să-și pregătească testamentul politic, în principal datorită faptului că a anticipat consecințele dezastruoase ale consolidării puterii politice a lui Stalin.

„Stalin este un om teribil de brutal. Dorința mea este să fie înlocuit din funcția actuală și să fie desemnat cineva care este mult mai potrivit, tolerant, loial, politicos și nu este irascibil", menționa testamentul. Când Stalin a descoperit existența acestui testament, a amenințat-o pe soția lui Lenin, căreia acesta îi dictase ultimele sale dorințe și l-a pus la loc sigur. Mult mai mânios decât înainte, Lenin l-a criticat pe Stalin și l-a avertizat să-și revizuiască acțiunile și să-și ceară scuze sau să fie pregătit să piardă tot parteneriatul pe care-l clădiseră până atunci.

În ziua de 24 ianuarie 1924, Lenin și-a dat ultima suflare în urma celui de-al treilea atac cerebral. Testamentul său, care nu specifica clar cine este succesorul său, s-a evaporat pur și simplu și nu s-a mai auzit nimic despre el. Ironia sorții, Stalin a fost cel care l-a zeificat pe Lenin și l-a promovat ca pe un simbol care trebuia venerat de întreaga societate sovietică. Rămășițele lui Lenin sunt păstrate în Piața Roșie din Moscova.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personajele din casetele gri sunt prezentate pe larg în paginile următoare

Președintele iugoslav care nu s-a predat în fața tiraniei staliniste

Iosip Broz Tito (1892-1980)

Pentru refuzul de accepta politica hegemonică tiranică a lui Stalin, Partidul Comunist Iugoslav a fost exclus din asocierea cu Uniunea Sovietică în iunie 1948, iar conflictul dintre Stalin și Tito a început. Se spune că principalele motive ale acestei fisuri au fost cauzate de următorii factori. În primul rând, Stalin i-a executat pe comuniștii iugoslavi care se aflau în exil în Rusia. În al doilea rând, a menținut contactele diplomatice cu fostul rege iugoslav Petru, care se afla de asemenea în exil la Londra. Tito era încununat de un mare triumf și simțea o mândrie personală datorită faptului că, împreună cu formațiunile sale de partizani, fără niciun sprijin din afară, reușise să-și elibereze țara de sub ocupația nazistă. Stalin comenta în batjocură în legătură cu guvernarea lui Tito, spunând că ar putea foarte ușor s-o distrugă și să facă să se prăbușească întregul sistem iugoslav doar mișcându-și degetul mic, o amenințare credibilă dat fiind puterea incredibilă de care dispunea Stalin în acel timp.

Iugoslavia a fost eliminată complet din Blocul sovietic, dar fără să fie supusă unor presiuni, iar Tito a început să pună bazele unui nou tip de socialism independent, care a experimentat cu succes împărțirea profitului între muncitori și întreprinderile de stat. A schimbat denumirea Partidului Comunist Iugoslav în Liga Comuniștilor Iugoslavi și a pornit viguros să construiască o economie stabilă. Pe plan internațional, după ruptura de celelalte state ale Blocul Răsăritean, Iugoslavia a început să închege relații diplomatice ne-aliniate (Mișcarea de Ne-Aliniere) cu țări din Asia și Africa. Pentru că țara avea în componență multe grupuri etnice cu tradiții culturale și religioase diferite, Tito a prevenit conflictele inter-etnice implementând sistemul de rotație pentru funcția prezidențială și a instituit autonomia locală.

După moartea acestuia, niciun lider de calibrul lui nu a apărut pe scena politică pentru a-i lua locul la cârma Iugoslaviei. Un conflict minor izbucnit în provincia Kosovo a fost suficient pentru a împinge întreaga țară într-un război civil inter-etnic. Iugoslavia s-a prăbușit la scurt timp după aceea.

Cel mai mare inamic al lui Stalin, dictatorul Germaniei naziste

Adolf Hitler (1889-1945)

În ziua de 22 iunie 1941, Hitler a invadat teritoriul sovietic cu 5.500.000 de soldați germani fără a da un ultimatum în prealabil. Acest atac surpriză a fost botezat Operațiunea Barbarossa, preluat de la numele unui împărat german din Evul Mediu. Pierderile suferite de partea sovietică din cauza acestei operațiunii au fost formidabile.

Totuși, Stalin nu a părut să anticipeze probabilitatea invaziei, contând pe Pactul Molotov-Ribbentrop semnat în 1939. Pentru Stalin, scopul ascuns al acestei înțelegeri era slăbirea națiunilor occidentale și Germaniei naziste prin război, la care el ar fi trebuit să fie spectator, dar obiectivul lui Hitler era să-l deposedeze pe Stalin de Ucraina, considerată grânarul Uniunii Sovietice, după ce ar fi reușit să subjuge Europa Răsăriteană. La semnarea pactului cu Stalin, după câte se spune, Hitler a jubilat, plângând de bucurie, considerând că în acel moment avea omenirea în propriul buzunar. Winston Churchill, premierul britanic l-a avertizat pe Stalin de mai multe ori în legătură cu planurile de invazie ale lui Hitler asupra Rusiei; cu toate acestea, Stalin nu a ținut seama de avertismente, considerând că era la mijloc o conspirație menită să inducă un război germano-sovietic. Chiar după ce știrile despre invazie au ajuns la el, i-a venit greu să creadă, făcând comentarii de genul „aceasta trebuie să fie o provocare a armatei germane" sau „Hitler sigur nu știe despre această invazie". Deși în final, când a acceptat realitatea, a început să plângă „Cât e de dușmănos! Se comportă ca un bandit!"

După deschiderea ostilităților cu Germania, armata lui Stalin a opus o rezistență feroce și a stopat trupele germane chiar la porțile Moscovei. Anul următor Armata Roșie a întors soarta războiului având sprijinul gerului năprasnic al iernii rusești și i-a înfrânt pe germani la Stalingrad. Hitler nu s-a dat bătut și a insistat să lupte pentru a menține ocupația asupra Rusiei. Mai târziu, și-a acceptat greșeala și a înțeles repercursiunile înfrângerii de la Stalingrad. Înfrângerea a adus o slăbire a forțelor germane din URSS, iar dictatorul nazist a fost biruit de către „împăratul roșu". Când Stalin a aflat despre moartea lui Hitler, a început să strige „Ticălosul e mort în sfârșit!"

Secretarul General al Partidului Comunist care a rupt barierele și l-a criticat pe „Marele Tătuc" al Rusiei

Nichita Hrușciov (1894-1971)

La scurt timp după moartea lui Stalin în 1953, Hrușciov a devenit prim-secretar al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, în timp ce alți lideri dețineau poziții mult mai influente: Viaceslav Molotov și Climent Voroșilov, președinte al Prezidiului Sovietului Suprem. După căderea și executarea lui Beria ca anti-revoluționar, Hrușciov a preluat frâiele puterii.

În 1956, după ce l-a îndepărtat pe Malencov de la putere, Hrușciov a ținut celebrul discurs cunoscut ca Raportul lui Hrușciov și intitulat „Despre cultul personalității și consecințele sale" în cadrul unei sesiuni cu ușile închise, în ultima zi a Congresului al XX-lea și care a fost primit cu mare uimire de către membrii partidului. În acest discurs bazat pe raportul unei comisii speciale de investigație a partidului, Hrușciov a dezvăluit și a criticat represiunea brutală sub regimul lui Stalin, care fusese idolatrizat de națiune, fiind comparat cu un zeu. Cu această expunere a regimului stalinist, Hrușciov a reușit să-și elimine rivalii, Molotov și Voroșilo și s-a concentrat pe acapararea puterii în propriile mâini.

Undele de șoc cauzate de discurs s-au răspândit rapid pe mapamond, ducând la eliberarea unui număr uriaș de prizonieri politici din lagărele de concentrare și la reabilitarea celor care căzuseră victime ale epurărilor staliniste. Hrușciov a continuat rolul greu pe care și-l asumase pe scena politică Est-Vest, reușind să dizolve Cominform-ul și să reconcilieze relația cu Josip Broz Tito al Iugoslaviei, precum și să reconstruiască relațiile de cooperare cu Statele Unite. Cu toate acestea, a fost acuzat de către Partidul Comunist că a făcut o serie întreagă de erori politice semnificative, cum ar fi: declanșarea în 1962 a Crizei Rachetelor Cubaneze, ruptura chino-sovietică, construirea Zidului Berlinului și dezorganizarea economiei sovietice, în special a sectorului agriculturii. Aceste critici au condus la demisia sa din funcția de premier al Uniunii Sovietice în octombrie 1964.

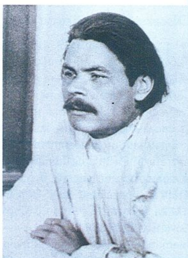
După ce a demisionat, a locuit într-o pensiune până la sfârșitul zilelor, murind în urma unui infarct în 1971. A fost neglijat în perioada lui Brejnev, dar a fost reconsiderat și apreciat ca un pionier în reconstrucția statului atunci când Gorbaciov a inițiat perestroika.

Cea mai importantă figură a literaturii ruse de la începutul secolului al XX-lea de care se temea chiar dictatorul

Maxim Gorki (1868-1936)

Cu piesa de mare succes „Din adâncuri" și cu romanele „Mama" și „Copiii soarelui", Maxim Gorki a întemeiat realismul socialist în literatură și a devenit un reprezentant de seamă al literaturii ruse a secolului al XX-lea. Pierzându-și părinții la vârsta de 10 ani, mai târziu a călătorit de-a lungul Rusiei prestând diverse meserii. A fost martorul existenței precare și mizeriei oamenilor din straturile de jos ale societății, trăind chiar în mijlocul lor. Această experiență s-a dovedit valoroasă pentru activitatea sa literară de mai târziu.

„Din adâncuri" a fost una din piesele de teatru în care Gorki a descris lipsa de speranță în viață în acord cu propria sa experiență trăită. Această dramă a fost pusă în scenă pentru prima dată la Teatrul Artistic din Moscova și s-a bucurat de un succes internațional uriaș fiind jucată pe toate scenele lumii. Piesa, care expunea adevărata viață a poporului rus de rând, a fost interzisă de poliție și toate spectacolele programate în Rusia au fost anulate. După acest incident, Gorki l-a întâlnit pe Lenin și a fost determinat să se alăture mișcării revoluționare.
În perioada Primei Revoluții Ruse din 1905, a scris texte care criticau guvernarea imperială fiind închis pentru o perioadă. În 1906, a călătorit în Statele Unite pentru a strânge fonduri pentru revoluționari. După revoluție, în anul 1920 a petrecut câțiva ani în Europa, locuind în vila sa de pe insula Capri, din Italia, apoi a mers în stațiunile germane și cehe, căutând leac pentru tuberculoza cronică de care suferea.

În 1931, Gorki s-a reîntors în Rusia la invitația lui Stalin și a devenit purtătorul de cuvânt pentru cultură al guvernului stalinist. În anul următor, a organizat Uniunea Scriitorilor Sovietici, ținând un discurs de inaugurare în calitate de prim președinte. Aceste realizări pot fi văzute ca punctul culminant al unei vieți de intelectual socialist. În timpul vieții a obținut faimă și succes, atât financiar cât și ca statut social și a fost idolatrizat. Locul nașterii sale a fost rebotezat Gorki. A murit la 18 iunie 1936 la vârsta de 68 de ani.

Mai târziu s-a sugerat că a fost asasinat de Stalin. În ultimii ani ai vieții sale, conflictul cu Stalin s-a acutizat, iar dictatorul, chipurile, a ordonat să fie otrăvit, temându-se că scriitorul va dezvălui lumii Marea Epurare. Gorki a avut parte de funeralii naționale organizate în Piața Roșie la care au participat peste 800.000 de oameni în frunte cu Stalin însuși.

Eternul adversar al lui Stalin și un revoluționar tragic

Leon Troțki (1879-1940)

Anii copilăriei lui Troțki sunt în contrast evident cu primii ani ai vieții lui Stalin. S-au născut în același an, dar Troțki a venit pe lume în familia unui bogat moșier evreu din sudul Rusiei, în timp ce Stalin provenea din familia săracă a unui cizmar din Georgia. Troțki s-a dedicat mișcării revoluționare încă din adolescență făcându-și un nume ca orator și scriitor. Îndeplinind cu succes responsabilități importante în perioada Primei Revoluții Ruse din 1905 și în în cea a Revoluției din Octombrie din 1917, a înființat Armata Roșie și a înregistrat câteva victorii în Războiul Civil. Având aceste succese la activ, era cunoscut în toată Rusia ca posibil succesor al lui Lenin. Am putea face câteva comentarii negative asupra caracterului său, menționând că se purta câteodată arogant și avea o atitudine necooperantă în raport cu ceilalți.

Stalin s-a apropiat de Troțki și a încercat să lege o relație personală, dar acesta îl critica scriind despre el că „este un vanitos. Neavând inteligență și simț al moralității va rămâne la nivelul unui politician de mâna a doua". Troțki îl descria pe Stalin ca un om cu vederi înguste și o psihologie barbară care se comporta cinic datorită nivelului scăzut de civilizație din provincia sa natală. Fiind tratat cu răceală, Stalin s-a distanțat de Troțki și a stârnit zvonuri, denunțându-l pe Troțki ca impostor.

După dispariția lui Lenin, poziția politică a lui Troțki a fost grav slăbită. Unul din motive era propriul său caracter, dar principalul motiv era incapacitatea lui de a iniția și consolida o putere politică organizată, în timp de Stalin era capabil să facă acest lucru atât de bine. În 1925, a trebuit să demisioneze din funcția de comisar al poporului pentru armată și marină și, de asemenea, din poziția de președinte al Consiliului Militar Revoluționar. Mai târziu, în 1927, a fost exclus din Partidul Comunist, urmând apoi exilarea sa în Turcia, în anul 1929. În timp ce primise azil politic în Franța, apoi în Norvegia și ulterior în Mexic, a criticat public regimul lui Stalin, argumentând că statul sovietic va deveni un stat degenerat al muncitorilor controlat de o nomenclatură nedemocratică.

Un vis spulberat – prăbuşirea socialismului

Stalin a luptat în cea de-a doua conflagrație mondială şi a făcut din URSS o superputere globală. După dispariția acestuia, mulți succesori şi-au asumat conducerea statului, dar sistemul politic stalinist a continuat pentru o lungă perioadă de timp. Țara pe care a condus-o Stalin nu mai există, dar moştenirea sa rămâne adânc înrădăcinată în Rusia de azi.

Discursul care a fisurat sistemul sovietic

UNIUNEA SOVIETICĂ, una dintre cele două superputeri care și-a împărțit supremația cu SUA după cel De-Al Doilea Război Mondial, a dispărut instantaneu de pe harta lumii după prăbușirea din 1991. Există mai multe teorii cu privire la cauza acestui colaps, însă, în februarie 1959, s-a petrecut un incident cheie, atunci când prim-secretarul Partidului Comunist, Nichita Hrușciov a expus raportul secret „Despre cultul personalității și consecințele sale" în plenara celui De-al XX-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Denunțul lui Hrușciov s-a limitat la problematica cultului personalității în relație cu atrocitățile nenumărate ordonate de Stalin, erorile înfăptuite în timpul ultimului război și represiunea din perioada Marii Epurări. În momentul în care Departamentul de Stat american a pus mâna pe o versiune a raportului, acesta a fost tradus în engleză și diseminat în rândul opiniei publice internaționale. Repercursiunile publicării nu au întârziat să apară, producând un impact major asupra Chinei și statelor est-europene, care văzuseră în Stalin un lider absolut.

Dezavuând discursul, China l-a denunțat pe Hrușciov ca fiind revizionist, aceasta ducând la ruptura chino-sovietică. În Europa Răsăriteană, discursul a cauzat un val de reconsiderare a implementării sistemelor socialiste în fiecare stat al blocului, iar în Polonia și Ungaria au fost inițiate mișcări naționale ample de reformare a sistemului politic. Încercarea de democratizare est-europeană a fost înnăbușită prin intervenția armatei sovietice. În 1959, Hrușciov a vizitat Statele Unite și a participat la o întâlnire organizată la Camp David de președintele Eisenhower, promovând doctrina „coexistenței pașnice" în politica externă.

O stabilitate efemeră

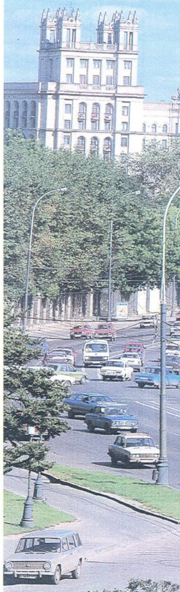
Doctrina „coexistenței pașnice" promovată de Hrușciov a adus o relaxare a tensiunilor internaționale unei lumi care suferea din cauza Războiului Rece. Cunoscută ca „dezghețul lui Hrușciov", aceasta a constituit o perioadă de grație de care a beneficiat liderul sovietic, în care Uniunea Sovietică a reușit să ajungă din urmă și să depășească lumea capitalistă, în special în ceea ce privește nivelul

▼ O statuie a lui Stalin în timp ce era distrusă în perioada Revoluției din Ungaria.

▼ Declarația de de-stalinizare a lui Hrușciov a avut efectul unei unde de șoc pe scena lumii.

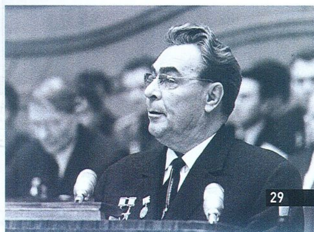
O clădire înaltă proiectată de Stalin. Stalin a ordonat construirea mai multor clădiri în stil „neogotic stalinist" care să simbolizeze refacerea Rusiei după război.

Țara noastră a rămas cu 50-100 de ani în urmă, în comparație cu țările dezvoltate. Iar noi trebuie să recuperăm această diferență în 10 ani. Fie reușim, fie celelalte state ne vor zdrobi.

de trai și stabilitatea economică. Introducând agricultura intensivă și producția de bunuri de consum în locul industriei grele și a industriei de apărare, Hrușciov și-a creat noi inamici în interiorul nomenclaturii socialiste pentru care păstrarea rânduielilor statornicite constituia singura cale de a supraviețui fără dificultăți. Sfârșitul carierei sale politice ajunsese doar o chestiune de timp. În 1964, la cinci ani după vizita în Statele Unite a fost forțat să demisioneze din funcția de premier al Uniunii Sovietice pentru acuzația că ar fi aruncat în haos economia sovietică, eșuând în susținerea unei politici agricole viabile și pentru că determinase o ruptură politică cu China.

După Hrușciov, puterea a fost preluată de Leonid Brejnev care a fost numit prim-secretar al partidului. Revizuind doctrina lui Hrușciov de dezgheț și democratizare a politicii externe, a utilizat sistemul nomenclaturist stalinist și s-a concentrat pe întărirea statului sovietic. Aceste măsuri au fost simbolizate prin extinderea prerogativelor KGB-ului, poliția secretă sovietică căreia în perioada lui Hrușciov îi fusese limitată influența politică. Brejnev a consolidat considerabil serviciul secret monitorizându-i activitatea de spionaj și contraspionaj și mărindu-i organigrama la 90.000 de ofițeri. Numărul funcționarilor statului a crescut până la 400.000 de oameni, incluzând aici și cadrele poliției și inginerii care lucrau pentru stat. Prin intermediul acestei politici staliniste, Brejnev a provocat fricțiuni cu lumea occidentală, dar în interior a reușit să obțină o stabilitate socială și să crească nivelul de trai al cetățenilor. Pe de altă parte, a reușit să-și consolideze autoritatea, numindu-se președinte al Prezidiului Suprem al Uniunii Sovietice. Refăcând forța militară a armatei sovietice capabilă atunci să rivalizeze cu cea a Statelor Unite, Brejnev a provocat o intervenție armată în Cehoslovacia și în Afganistan.

▼ Standardul de viață al cetățenilor a crescut sub regimul lui Leonid Brejnev, iar guvernarea a fost stabilizată. Deși cursa înarmărilor cu SUA s-a intensificat, succesele vremelnice ale comuniștilor anunțau un fiasco – prăbușirea lumii comuniste.

Sfârşitul Revoluției Ruse

După moartea sa survenită în 1982, câțiva lideri comuniști staliniști ca Iuri Andropov și Konstantin Cernenko i-au succedat lui Brejnev. În 1985, Mihail Gorbaciov a fost ales în poziția de secretar general al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice la vârsta de 53 de ani.

Gorbaciov și-a concentrat eforturile pe reformarea sistemului politic. A schimbat drastic componența guvernului, eliminându-i pe aceia din regimul anterior care se agățau de scaune și funcții. A condus o serie de reforme pentru a promova democratizarea, principii care erau în opoziție totală cu politica stalinistă anterioară. În mod ironic, aceste reforme au avansat din ce în ce mai repede, astfel încât au dat naștere la o dezordine generalizată în interiorul și în jurul Uniunii Sovietice. Guvernele statelor Blocului estic, țări satelite ale Uniunii Sovietice s-au prăbușit unul după altul. Zidul Berlinului a fost de asemenea dărâmat, iar Estul și Vestul Germaniei s-au reunificat.

În august 1991, liderii conservatori din interiorul conducerii sovietice, alarmați de avansarea reformelor au organizat o lovitură de stat, dar care a eșuat datorită unei rezistențe puternice din partea locuitorilor Moscovei care doreau o schimbare în sistemul lor politic. Ca urmare, Gorbaciov a dizolvat Comitetul Central și astfel a pus capăt domniei de peste 74 de ani, încă din perioada Revoluției Ruse, a acestui organism politic comunist.

Între timp, Boris Elțîn și-a asumat funcția de președinte al Prezidiului Suprem al Republicii Federative Socialiste Sovietice Ruse, cea mai întinsă dintre cele 15 republici care compuneau URSS și a fost ales ulterior ca primul președinte al Federației Ruse, în urma unui vot popular desfășurat în cadrul unor alegeri prezidențiale democratice. În timpul loviturii de stat din august, Elțîn se afla într-o locuință de țară din apropierea Moscovei dar s-a întors rapid în capitală. A denunțat lovitura de stat și a făcut apel la organizarea de demonstrații de protest masive. Oamenii l-au sprijint pe Elțîn, iar lovitura de stat a fost înnăbușită.

În concluzie, lovitura de stat a marcat sfârșitul celor 69 de ani de regim sovietic. După acest incident, republicile din cadrul Uniunii Sovietice au început să-și declare independența, una câte una. În data de 8 decembrie 1991, președinții Belarusului, Federației Ruse și Ucrainei s-au întâlnit într-o conferință și au decis desființarea Uniunii Sovietice, fondând Comunitatea Statelor Independente. În 25 decembrie, Gorbaciov și-a înaintat demisia oficial într-o trasmisie televizată. Astfel, primul stat socialist al omenirii, care luase naștere în urma revoluției leniniste, fondat și întărit de Stalin a fost retras de pe scena istorică a lumii.

Vântul, ca o adiere

Ca o consecință a acestor evenimente, Rusia a introdus economia de piață și a început să conlucreze cu Europa Occidentală. Totuși, datorită dezorganizării majore cauzată de dezintegrarea sistemului economic socialist, a rezultat o rată extremă a inflației. Nivelul de trai al populației s-a degradat drastic, cauzând nemulțumiri ample. Oamenii au simțit că așteptările lor legate de reforme și o viață mai bună au fost înșelate. Pe de altă parte, unele personaje au reușit în afaceri în această perioadă de transformări, beneficiind de privatizarea avuției naționale și de investițiile în afaceri profitabile – aceștia alcătuind o pătură subțire de oligarhi. Odată cu extinderea decalajului dintre bogați și săraci, societatea rusă a devenit din ce în

ce mai destabilizată, iar influența rusească în plan diplomatic a scăzut.

Haosul generalizat din economia rusă a continuat pe parcursul anilor '90, dar odată cu apariția pe scena politică a lui Vladimir Putin a început să se întrevadă o urmă de speranță. După o lungă perioadă de anxietate socială, rușii au început să devină nostalgici după zilele puternicului stat sovietic. În realitate, într-un sondaj de opinie realizat la Moscova în anul 1993, cel mai întâlnit răspuns oferit la întrebarea „Care perioadă din istorie o consideri ca fiind cea mai benefică?" a fost „regimul lui Stalin" urmat apoi de „regimul Brejnev". În prezent, democrația avansează și memoria gulagurilor slăbește, ambele fiind lăsate în urmă de o nouă ordine a speranței în renașterea statului socialist simbolizat de Stalin.

Există de asemenea unele națiuni din Africa și Asia care și-au câștigat independența beneficiind de asistența lui Stalin și a Uniunii Sovietice. În aceste state, există încă sentimente de admirație pentru Stalin care a fondat o Rusie puternică, odată comparabilă cu SUA și care a susținut independența națională a țărilor lumii a treia, sprijinind războaiele de eliberare împotriva puterilor coloniale anti-comuniste în toată lumea.

▲ O familie privind atent o statuie răsturnată a lui Stalin.

▶ Președintele Vladimir Putin a fost succesorul lui Boris Elțîn.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

IOSIF STALIN

ISSN 1791-0765

9 771791 076000 53

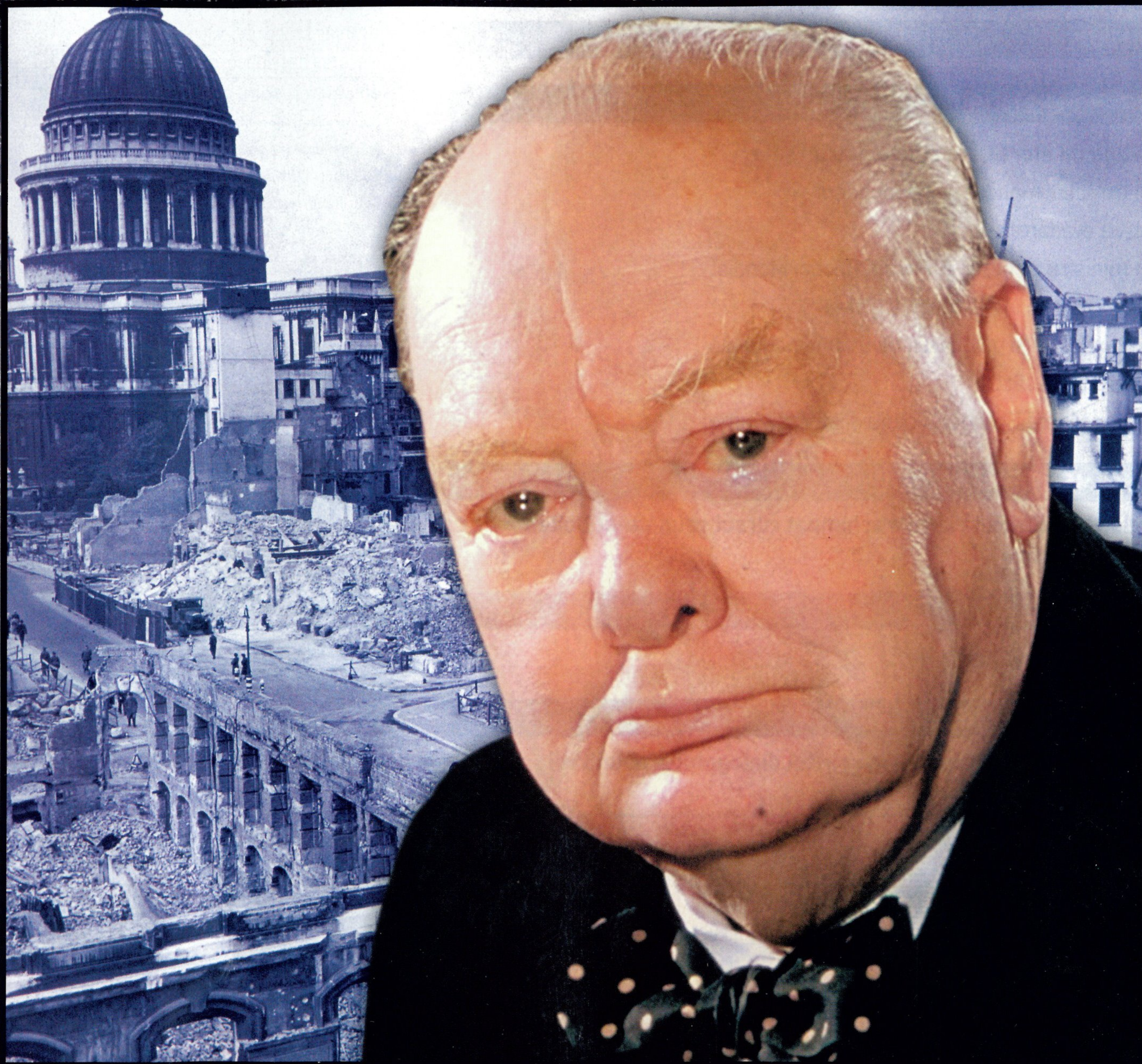
DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

54

WINSTON CHURCHILL

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Winston Churchill

Numărul 54

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

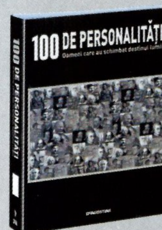
ISSN: 1791-0765

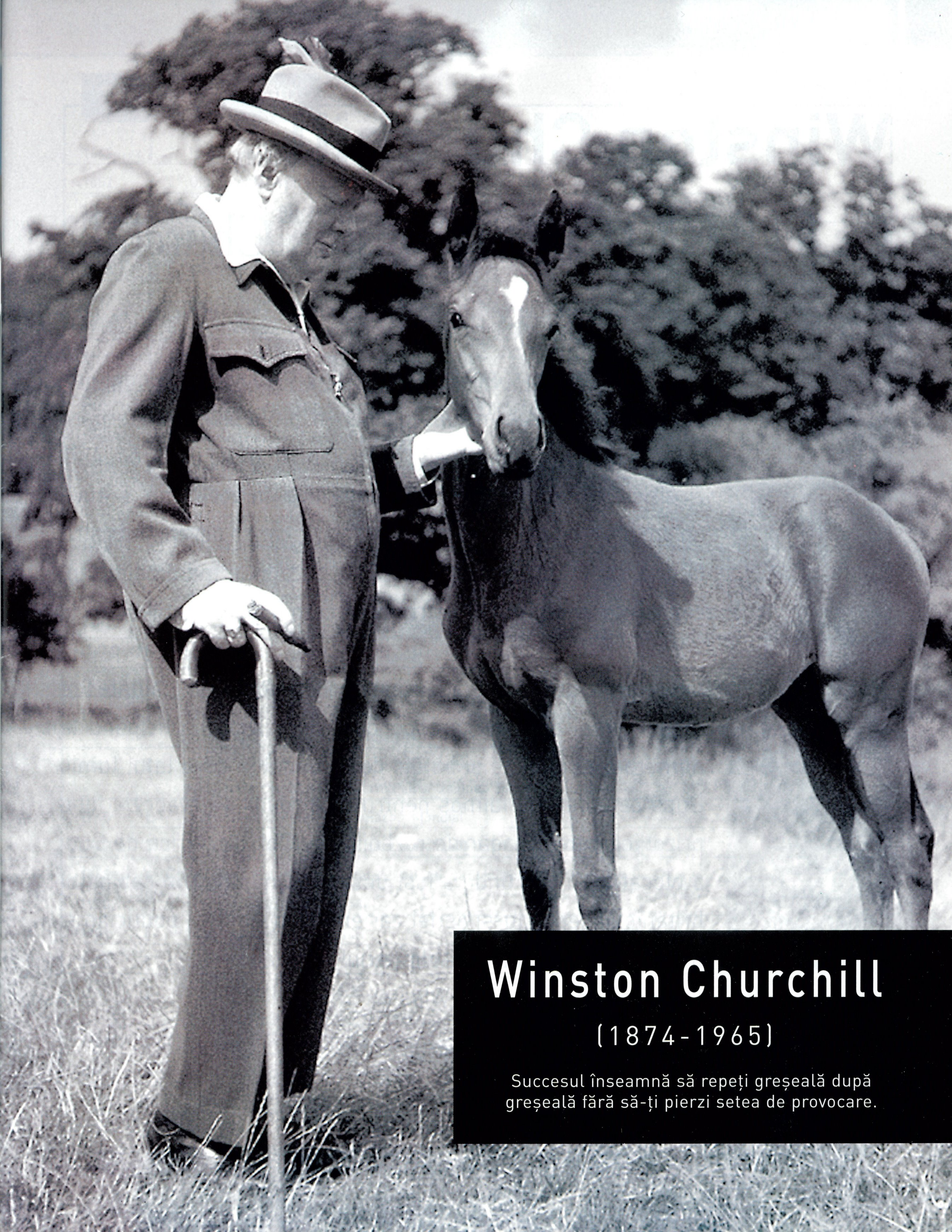
Fotografii: Uniphoto Press

Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Winston Churchill

(1874-1965)

Succesul înseamnă să repeți greșeală după greșeală fără să-ți pierzi setea de provocare.

Winston Churchill

Ce fel de viață a dus Winston Churchill?

PROLOG

La sfârșitul secolului al XIX-lea, Anglia deținea statutul de cea mai mare putere a lumii, stăpânind teritorii vaste peste mări și oceane și controlând o mare parte din Asia și Africa, unde fondase colonii puternice. În acel timp, s-a ivit un om provenit dintr-o clasă privilegiată, care a devenit ministru la o vârstă fragedă, pătruns de visul de a fi un mare politician, capabil să-și servească patria la fel cum o făcuse tatăl său.

Winston Churchill, fiu de politician, și-a petrecut prima tinerețe în goană după aventuri periculoase în calitate de ofițer și mai apoi de corespondent de război, participând la numeroase conflicte și bătălii de-a lungul și de-a latul lumii. După ce a devenit faimos pentru că a reușit să evadeze, fiind prizonier într-un lagăr de război al burilor din Africa de Sud, a plecat în Anglia unde a fost desemnat ministru în cabinetul britanic, începându-și astfel cariera de-o viață ca politician și mai apoi prim-ministru al Imperiului Britanic.

Așadar, ce viață a dus Winston Churchill?

TABEL CRONOLOGIC

1642	Izbucnește Revoluția Puritană Engleză
1652	Olandezii fondează colonia Cape Town în Africa de Sud
1704	Bătălia de la Blenheim
1874	Se naște Churchill
1888	Churchill este înscris la Colegiul Harrow
1899	Izbucnește al Doilea Război al Burilor
1900	Churchill este ales pentru prima dată în Camera Comunelor
1908	Churchill se căsătorește cu Clementine Hozier Churchill este desemnat președinte al Consiliului Comerțului (ministrul comerțului)
1911	Churchill este numit Prim Lord al Amiralității (ministru al marinei militare)
1914	Izbucnește Primul Război Mondial
1915	Churchill participă ca locotenent-colonel pe frontul din Franța
1917	Churchill este desemnat ministru al armamentului Izbucnește Marea Revoluție Rusă
1919	Churchill este numit secretar de stat (ministru) de război și secretar de stat (ministru) al aviației Gandhi inițiază acțiunile de rezistență pasivă și nonviolentă
1922	Este fondat statul liber irlandez
1924	Churchill devine Cancelar al Tezaurului (ministru de finanțe)
1933	Naziștii preiau puterea în Germania
1936	Izbucnește Războiul Civil Spaniol
1939	Churchill este rechemat în funcția de Prim Lord al Amiralității Începe al Doilea Război Mondial
1941	Marina militară japoneză atacă Pearl Harbor Izbucnește războiul între Germania și Uniunea Sovietică
1945	Sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial
1948	Churchill susține discursul care marchează termenul de „Cortina de Fier"
1949	Fondarea Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (NATO)
1950	Izbicnește Războiul Coreean
1951	Al doilea guvern Churchill
1953	Churchill primește Premiul Nobel pentru Literatură
1965	Churchill moare la Londra Sunt organizate funeralii naționale
1967	Fondarea Comunității Economice Europene
1982	Începe conflictul din Insulele Falkland
1982	Sfârșitul Războiului Rece
1997	Retrocedarea Hong Kong-ului către China

O viață de eforturi în slujba patriei sale

Winston Churchill a fost ofițer şi corespondent de război participând la numeroase bătălii ale britanicilor, dar a fost şi o figură politică marcantă, care a reuşit să ajungă de nouă ori în postura de membru al cabinetului britanic, de zece ori a fost desemnat ministru şi de două ori a ocupat funcția de prim-ministru. A fost liderul politic şi militar al Regatului Unit în perioada celui de-al Doilea Război Mondial. A fost un ilustru om de stat, un laureat al Premiului Nobel pentru Literatură, un elocvent orator şi un artist talentat.

▲ Winston Churchill la vârsta de 12 ani.

Un caracter mândru și independent

Descendent al unei familii ilustre

În partea centrală a Angliei, în apropiere de Woodstock, comitatul Oxford, se înalță Blenheim Palace (palatul Blenheim). Este reședința renumitei familii nobiliare Churchill. Istoria familiei începe să se contureze în secolul al XVII-lea, pe când trăia John Churchill, primul duce de Marlborough și descendent al bine-cunoscutei familii Spencer. În această epocă de revoluții și războaie pentru supremație cu alte regate, s-a născut John Churchill, fiul unui cavaler. Acesta a îmbrățișat cariera armelor și a luptat în diferite bătălii cum ar fi războiul pentru succesiunea la tronul spaniol, care a izbucnit în anul 1701. În bătălia de la Blenheim a zdrobit forțele monarhului francez Ludovic al XIV-lea. Pentru aceste succese militare a fost recompensat cu rangul de duce, ceea ce-i va aduce o influență semnificativă în cadrul administrației regatului. Uriașele proprietăți deținute de duce și de descendenții săi vorbesc de la sine despre realizările și faima de care se bucura această familie.

O sută cincizeci de ani mai târziu, în data de 30 noiembrie 1874, se naște Winston Leonard Spencer Churchill, pe vechea moșie a ducelui de Marlborough. Acesta era băiatul care va ajunge să fie cel mai influent politician din istoria modernă a Marii Britanii. Una dintre familiile din care descindea, familia Spencer, se înrudește îndeaproape cu familia fostei soții a prințului Charles de Wales, Diana. Tatăl lui Winston, Randolph a fost al treilea fiu al celui de-al șaptelea duce de Marlborough. Era politician afiliat Partidului Conservator, dar din cauza caracterului său aspru și agresiv reușise să-și facă mulți dușmani în jurul său. Soția sa era fiica unui om de afaceri american. Randolph și soția sa petreceau o mare parte din timp socializând în compania elitei vremii, astfel, Winston a fost încredințat spre îngrijire unei bone, pe numele ei, Elizabeth Anne Everest. Churchill și-a petrecut mare parte din copilăria sa retras, fără să-și facă mulți prieteni. Bona sa îi purta o mare grijă, de multe ori

◄ John Churchill a fost foarte popular în rândurile poporului englez, iar perioada în care acesta a trăit a rămas cunoscută ca „Epoca lui Marlborough".

Oștile coaliției austro-franceze s-au ciocnit cu armata engleză în ziua de 13 august 1704, pe teritoriul satului Blenheim.

Biblioteca de amintiri

BLENHEIM PALACE

Blenheim Palace este o reşedinţă impozantă şi monumentală situată în Woodstock, comitatul Oxford din Anglia. Este unul dintre cele mai întinse palate nobiliare engleze, construit între 1705 şi 1724. Iniţial, palatul a fost un dar oferit lui John Churchill, primul duce de Marlborough din partea reginei Ana ca urmare a triumfurilor sale militare împotriva francezilor şi bavarezilor. La origine, a fost domeniu regal de vânătoare care se întindea pe 66 km. Totuşi, curând a devenit un subiect de conflict politic intern care a condus la căderea în dizgraţie şi exilarea ducelui de Marlborough şi a soţiei sale, precum şi la distrugerea iremediabilă a reputaţiei arhitectului sir John Vanbrugh. Proiectat într-un stil rar, barocul englez, care a avut o perioadă scurtă de afirmare, aprecierile privind arhitectura palatului sunt la fel de împărţite azi ca şi în perioada anului 1720.

Planul palatului Blenheim este în esenţă conturat pe o clădire rectangulară centrală de dimensiuni apreciabile, având dispuse în spatele faţadei sudice principalele apartamente rezidenţiale. Pe latura estică sunt amplasate dormitoarele apartamentelor private ale ducelui şi ducesei, iar de-a lungul laturii vestice este dispusă o galerie lungă, iniţial concepută ca o galerie care adăpostea tablouri de familie. Clădirea centrală este flancată de două corpuri adiacente de serviciu care înconjoară perimetrul curţii. Curtea estică conţine bucătăriile, spălătoria şi alte facilităţi domestice; curtea vestică este adiacentă capelei, grajdurilor şi manejului. Cele trei corpuri de clădiri formează împreună „Marea Curte" proiectată să impresioneze vizitatorii care sosesc la palat. Pilaştrii şi coloanele abundă din belşug, în timp ce acoperişurile şi şarpantele dau impresia unui mic oraş. Inspirate de maniera renascentistă a ansamblurilor statuare care încadrează Bazilica San Pietro din Roma, statui impozante contemplă de la înălţime vizitatorii care păşesc în curtea palatului. Palatul a folosit ca decor pentru pelicula lui Keneth Branagh, Hamlet. În zilele noastre, clădirea este locuită de al XI-lea duce de Marlborough. Palatul este înscris în patrimoniul universal şi este deschis publicului.

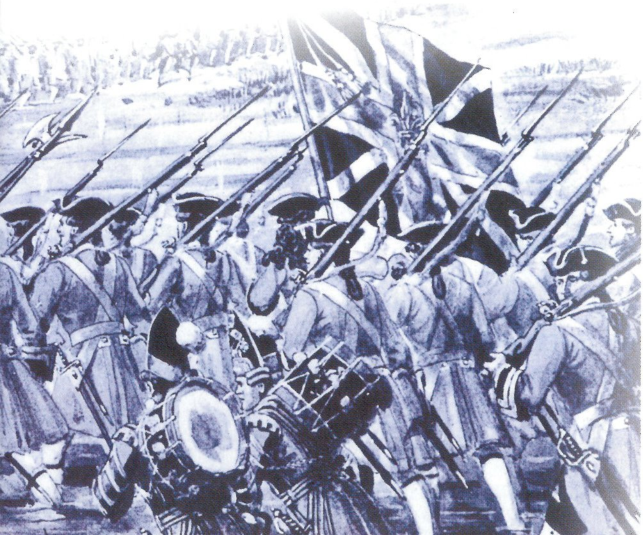

▲ Blenheim Palace în zilele noastre.

asumându-și rolurile de profesor și prieten. Această femeie a însemnat mult pentru Winston, chiar mai mult decât părinții săi naturali. Totuși, se spune că Churchill își iubea părinții, manifestând o mare admirație pentru tatăl său și visând să-i calce pe urme.

Tatăl lui Churchill, Randolph, era un abil demnitar. A promovat liberalismul de tip tory care milita pentru drepturile oamenilor obișnuiți. A reușit să obțină funcția de ministru al comerțului, o poziție importantă imediat după cea de prim-ministru.

În luna aprilie a anului 1888, tânărul Winston a fost înscris la Colegiul Harrow, un liceu prestigios. În acel mediu, nu a reușit să se înțeleagă deloc cu colegii săi, odrasle de aristocrați ca și el, dar nici cu profesorii săi. Era cunoscut ca având o fire rebelă, îndărătnică și independentă. Uneori îndura pedepse umilitoare, fără să se plângă vreodată. De exemplu, în momentul în care un student l-a lovit repetat cu un bici, Winston a îndurat fără să scoată un sunet. După ce colegul său și-a descărcat furia, s-a proțăpit în fața lui, și-a ridicat capul într-un gest de mândrie și i-a spus cu indignare „Într-o zi, o să ajung mai mare ca tine". Sub toate aspectele, educația sa academică a înregistrat un scor slab, dar deja a început să manifeste un talent superior pentru literatură, scriind eseuri pentru mai puțin înzestrații săi colegi de clasă.

În jurul acestei perioade Winston a devenit un pasionat al jocurilor de-a războiul. Se juca adesea cu soldăței de plumb împreună cu fratele său, Jack; puneau în scenă simulacre de bătălii, având o colecție de peste 1.000 de soldăței de plumb - o adevărată comoară pentru Winston. Chiar și la școală, unde se predau tactici și exerciții militare nu a acceptat decât poziția de comandant. Tatăl său, Randolph, observând aceste înclinații, a decis că micul Winston era perfect adaptat pentru a deveni un militar de carieră. Fizic, Churchill era un tânăr scund, palid, fiind considerat o fire timidă și tăcută. În realitate era o fire nesăbuită, iar odată sărind de pe o stâncă a fost foarte aproape să moară, doar pentru că nu dorea să fie prins în timp ce se juca cu prietenii. În perioada când urma Harow School a câștigat mai multe competiții sportive. Astfel, părintele său, și-a trimis fiul să urmeze Academia Regală Militară de Cavalerie de la Sandhurst, în Scoția. La vârsta de 20 de ani, în anul 1895, a devenit locotenent-secund de cavalerie în Regimentul al IV-lea Regal de Husari. În comparație cu un ofițer de infanterie, rang ce conferea un prestigiu mult mai mare în corpul ofițerilor, acesta era un grad de mai mică importanță. Dar pentru tânărul Winston, care nu dovedea înclinații spre învățătură, reprezenta o mare oportunitate pentru a-și dezvolta talentul cu care era evident înzestrat.

În același an, 1895, tatăl său, Randolph va muri pe neașteptate și doar jumătate de an mai târziu se stinge și bona care își asumase responsabilitățile principale ale creșterii sale. Mai târziu, în lucrarea „My Early Life" („Anii mei de tinerețe"), Churchill va scrie despre aceasta: „A fost cea mai dragă și mai apropiată prietenă de-a lungul tuturor celor douăzeci de ani pe care i-am trăit alături de ea."

▲ Randolph Churchill, un politician foarte influent în adevăratul sens al cuvântului. Winston și tatăl său avut o relație mai mult decât distantă.

▲ Churchill ca locotenent secund în Regimentul al IV-lea de Husari Regali.

Marea evadare

Ofițer și corespondent de război

Inspirat de marii conducători militari precum puritanul personaj revoluționar, Oliver Cromwell, dar și propriul său strămoș, ducele de Marlborough, Churchill visa să se folosească de succesele dobândite pe câmpurile de bătălie, pentru a se acoperi de glorie în patria sa natală, Marea Britanie.

În anul 1895, Churchill a efectuat o călătorie în Cuba împreună cu unii dintre apropiații săi. În acele vremuri era iminentă izbucnirea unei revolte împotriva stăpânirii spaniole din Cuba, iar Churchill vedea în această stare de lucruri o oportunitate de a lua contact pentru prima dată cu prima experiență reală de război. A lucrat în calitate de reporter în timp ce însoțea armata spaniolă pe câmpul de luptă trimițându-și articolele cotidianului Daily Graphic. Pentru curajul său a fost recompensat cu o medalie, care avea să fie prima recunoaștere onorifică din întreaga sa carieră.

Anii următori îl vor conduce spre numeroase aventuri militare. A vizitat teritoriile de frontieră ale Indiei, a însoțit armatele engleze într-o expediție militară de-a lungul fluviului Nil, în Egipt și a călătorit prin Pakistan și Sudan. Experiențele sale literare, incluzând aici „Asediul Malakandului, Istoria armatei expediționare de la Malakand" („Siege of Malakand, The Story of the Malakand Field Force") și „ Războiul fluviului" („The River War"), aveau să fie publicate.

Aceste aventuri trăite nu-i vor satisface dorința de acțiune pe câmpul de luptă. Totuși, în curând a fost cuprins de oboseală datorită traiului dificil de ofițer activ. Pe urmele tatălui său, influent politician, Churchill a încercat să candideze în cadrul alegerilor regionale din Lancashire, dar a pierdut printr-un vot zdrobitor acordat în favoarea adversarului său. Pentru moment, va fi lipsit cu desăvârșire de notorietate politică.

În octombrie 1899, Churchill a călătorit în Africa de Sud unde izbucnise Războiul Burilor. Din nou, a încercat să lucreze ca reporter de război pentru jurnalele de știri, dar, din nefericire a sfârșit prin a fi luat prizonier de către buri. La scurt timp, urzind un plan îndrăzneț, a reușit să evadeze în mod spectaculos din închisoarea bură. S-a reîntors în

Încercarea de a anexa teritoriilor bure la Imperiul Britanic a constituit cauza izbucnirii Războiului Burilor.

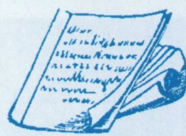

▸ Churchill pășind alături de Lloyd George. Îi despărțeau câteva divergențe de natură ideologică, dar împărtășeau aceleași opinii în ceea ce privește opoziția față de militarismul manifestat de Germania.

▲ O zi însorită pe litoralul cubanez. Experiența din tinerețe în Cuba va avea o profundă influență asupra vieții lui Churchill.

Versiune diferită

CĂUTAT, OFERIM RECOMPENSĂ

...bărbat britanic, în vârstă de 25 de ani, având o înălțime de 1,75 m, înfățișare fizică obișnuită și mergând cu capul înainte. Are un ten palid, păr roșcat și o mustață mică. Vorbește cu voce nazală, puțin peltic. Nu cunoaște limba olandeză, iar în momentul evadării purta o jachetă cafenie...

Aceasta era descrierea făcută de buri pe un afiș de recompensă. Portretul și semnalmentele lui Winston Churchill au fost tipărite pe un afiș de recompensă de către buri, după ce acesta a reușit să evadeze din prizonierat în perioada Războiului Burilor. Nu avea aspectul unui afiș de recompensă pentru criminalii obișnuiți. În timp ce era ținut prizonier, Churchill a crezut că în calitatea sa de jurnalist va fi repede eliberat. Dar burii, nedând crezare afirmațiilor sale cum că ar fi jurnalist, au considerat de cuviință să-l condamne la moarte trebuind să fie trimis în fața plutonului de execuție. Fiind membru al aristocrației engleze, era considerat de către buri un fel de trofeu. Reușind să evadeze spectaculos, burii au pus o recompensă de 5.000 de lire sterline pe capul său, „mort sau viu", sumă pe care mai târziu Churchill a considerat-o prea mică.

▲ Churchill a devenit peste noapte o celebritate națională. O mulțime impresionantă de oameni venit să-l întâmpine pe Churchill în orașul-port Durban din Africa de Sud după marea evadare din închisoarea bură.

Anglia, unde marea evadare și epopeea sa aventuroasă de-a lungul a sute de mile spre Mozambic a fost relatată pe larg în presă. Brusc, Churchill s-a trezit a fi o celebritate națională.

Un tânăr deputat liberal

Datorită noului statut de celebritate dobândit, în octombrie 1900 Churchill a decis să participe din nou la alegeri. De data aceasta, la vârsta de 25 de ani a obținut un loc în Camera Comunelor. A urmat pașii tatălui său și s-a alăturat ca membru al Partidului Conservator, după ce fusese un membru al Partidului Tory. Curând a intrat în conflict cu conducerea partidului, când a susținut puternic reducerea cheltuielilor militare și libertatea comerțului. Astfel, a fost nevoit să-și schimbe afiliația politică, înscriindu-se în Partidul Liberal, iar în momentul în care liberalii au ajuns la putere, Churchill a fost desemnat membru al cabinetului H.H. Asquith și președinte al Consiliului Comerțului (ministrul comerțului) în luna august a anului 1908. La vârsta de 33 de ani era cel mai tânăr membru al cabinetului.

În luna septembrie a celuiași an, se va căsători cu Clementine Hozier, fiica unui aristocrat scoțian, pe care a întâlnit-o la un bal. Clementine era cu zece ani mai tânără decât Churchill. Era profesoară de franceză și, deși familia ei nu era deloc înstărită, se purta cu o anumită grație și eleganță caracteristice unei aristocrate. Churchill a invitat-o la Blenheim Castle, unde a cerut-o în căsătorie. Aceasta a acceptat, iar ceremonia de nuntă s-a ținut o lună mai târziu la catedrala Westminster Abbey.

În calitate de președinte al Consiliului Comerțului, Winston Churchill a lucrat din greu pentru a depăși numeroase chestiuni legate de bunăstarea socială publică cum ar fi pensiile, asigurările de sănătate și măsurile de combatere a șomajului. Împreună cu colegii săi de partid a luptat pentru reducerea bugetului alocat armatei. Activitatea desfășurată de Churchill i-au permis să avanseze în structurile Partidului Liberal, iar în februarie 1910 a obținut o poziție extrem de importantă în guvern, aceea de ministru de interne. În această calitate a implementat mai multe reforme, printre care îmbunătățirea condițiilor de încarcerare ale deținuților. Churchill era considerat acum susținătorul de bază al politicilor liberale pe scena politică britanică.

▼ Churchill și soția sa Clementine. Aveau să trăiască o viață lungă împreună și să aibă cinci copii.

Un ministru temerar și Primul Război Mondial

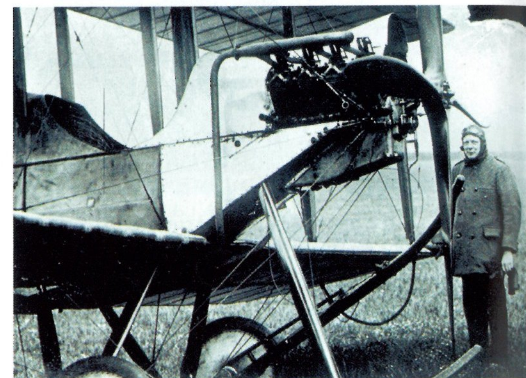

HMS Dreadnought. În momentul în care Churchill a devenit Prim Lord al Amiralității, a modificat politica de control al armamentului, în scopul demarării producției de artilerie care să echipeze navele de luptă ce trebuiau să concureze flota germană în plină ascensiune.

O debarcare eșuată

ÎN LUNA OCTOMBRIE A ANULUI 1911, Churchill a fost desemnat Prim Lord al Amiralității (ministru al marinei militare). De îndată, a început să pună în practică două măsuri menite să modernizeze flota navală a Marii Britanii: înlocuirea motoarelor navelor acționate cu cărbune cu motoare acționate de petrol și promovarea accentuată a importanței aviației în eforturile de război, în acest scop înființând Royal Naval Air Service (Serviciul Regal al Aviației Navale). Primul Război Mondial a izbucnit în luna iulie a anului 1914 și, în momentul în care, un an mai târziu Regatul Unit a intrat în război, Churchill și-a amplasat cartierul general pe un aeroport din apropierea țărmurilor Strâmtorii Dover pentru a conduce personal Royal Naval Air Service în scopul de a proteja Londra de atacurile aeriene lansate de avioanele germane. În luna octombrie a aceluiași an, s-a deplasat în orașul-port Anvers din Belgia unde a preluat comanda pușcașilor marini britanici luând parte la o încleștare lipsită de izbândă cu forțele germane. Chiar și în condițiile în care rezultatele bătăliei nu au fost lipsite de importanță strategică, la întoarcerea în țară a fost criticat public pentru adoptarea unei tactici neinspirate pe câmpul de luptă.

Churchill, în calitate de Prim Lord al Amiralității s-a găsit adesea în mijlocul criticilor venite mai ales din sfera opoziției; una peste alta, un an mai târziu a provocat o vie controversă în perioada desfășurării Operațiunii Dardanele. Capturarea Strâmtorii Dardanele, o rută de transport importantă către Rusia, constituia o operațiune militară îndrăzneață dar foarte riscantă. Au fost transportate numeroase trupe aliate care au debarcat în Peninsula Galipoli, în apropiere de Constantinopol, capitala otomană. Arhitectul acestei operațiuni a fost nimeni altul decât Churchill. Guvernul și comandanții militari au agreat ideea fiind îngrijorați de situația de pe teatrele de operațiuni; cu toate acestea, lipsind comanda unică, operațiunea s-a transformat într-una pe scară largă și din nefericire una lipsită de fezabilitate. La început, planul lui Churchill se rezuma la un atac surpriză al flotei staționate în apele turcești, dar, datorită armatei terestre și trupelor franceze aliate care s-au alăturat operațiunii, strategia inițială a fost dată peste cap, iar în final, obiectivul misiunii a devenit cucerirea întregii Peninsule Balcanice. În consecință, întârzierea operațiunilor militare i-au oferit Turciei un răgaz pentru a-și pregăti defensiva iar trupele aliate s-au văzut în situația de a seangaja într-o bătălie dificilă. Operațiunea a înregistrat o înfrângere usturătoare – mai mult de 200.000 de soldați aliați au fost uciși sau răniți. Criticile la adresa măsurilor întreprinse de Churchill au devenit din ce în mai acerbe, tactica adoptată fiind considerată una dintre cele mai mari erori din istoria militară a Europei. Cu toate acestea, deși nu a deținut personal comanda operațiunii a fost nevoit să facă față criticilor care îl acuzau că susținuse această idee. După ce și-a asumat rolul de țap ispășitor, demisionând, a fost retrogradat într-o obscură demnitate, cea de cancelar al ducelui de Lancaster. Afectat de un puternic resentiment față de poziția ingrată în care se afla, a acceptat pentru puțin timp noua funcție, ulterior

▲ Churchill, echipat în uniformă de pilot, lângă avionul său. A fost fascinat de aeronave, învățând singur să piloteze. Cu toate acestea, din cauza îngrijorării soției sale Clementine, care se temea să nu fie implicat într-un accident, nu s-a mai preocupat să-și obțină licența de zbor.

▼ Constantinopol, capitala Imperiului Otoman, pe care Churchill plănuia să o ocupe în timpul Campaniei Dardanele. Orașul a avut întotdeauna o importanță strategică încă din perioada antică, fiind situat atât la confluența unei rute maritime înguste care face legătura între Marea Neagră și Marea Mediterană, cât și la intersecția unor căi terestre care leagă Asia de Europa.

▼ O fotografie reprezentând Frontul de Vest, unde Churchill a participat în calitate de Prim Lord al Amiralității. Primul Război Mondial a dus la adevărate măceluri, ca rezultat al dezvoltării mitralierei. Datorită numărului mare de tranșee săpate, pentru ca soldații să fie feriți de tirurile de mitraliere, câmpurile de luptă au devenit adevărate fortărețe.

◂ Soldați britanici aflați pe frontul francez. Churchill a ocupat pe front o funcție de comandă, dar ofițerii săi superiori nu au știut cum să-l trateze date fiind demnitățile importante pe care le ocupase în țară. În cele din urmă nu a participat la bătăliile importante.

▸ Churchill în postura de Prim Lord al Amiralității. Într-o țară maritimă ca Anglia, Primul Lord al Amiralității deținea un rol important. Se spune că Churchill, care a acumulat un mare respect datorită acestei poziții, a sărit în sus de bucurie când a aflat că a fost numit.

luând decizia să plece pe frontul din Franța în calitate de comandant al unui regiment de infanterie scoțian.

Obstacole şi afaceri interne

Astfel, s-a întors la cariera militară anterioară; cu toate acestea, în momentul întoarcerii de pe front, vocile critice se stinseseră de multă vreme, iar aura de erou pe care o căpătase în calitate de comandant militar l-a propulsat din nou în politică. Când Lloyd George, un vechi aliat al lui Churchill, a devenit prim-ministru al unui guvern de coaliție, în luna iulie 1917, l-a rechemat de pe câmpul de luptă.

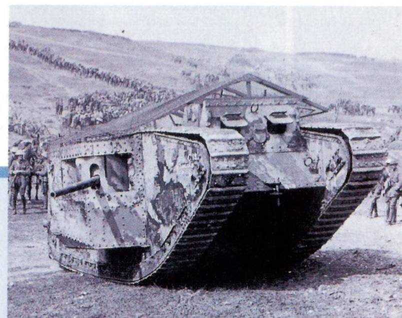
În guvernul George, Churchill a fost desemnat ministru al munițiilor, iar mai târziu a ocupat portofoliile ministerului de război și pe cel al ministerului aerului. În momentul în care a izbucnit Revoluția Rusă, Churchill, care se opunea fervent comunismului, a fost implicat în sângerosul război civil din Rusia. A trimis trupe expediționare pentru a prelua controlul după dezordinile provocate de evenimentele revoluționare, ignorând perspectivele unui nou război sau dificultățile sociale resimțite în Anglia, cauzate de demobilizarea soldaților. În această perioadă, primul-ministru Lloyd George, ocupat cu organizarea conferinței de pace de după război, a fost luat prin surprindere de acțiunile întreprinse de Churchill și l-a avertizat să întrerupă neîntârziat intervenția militară din Rusia. Deoarece Churchill nu a dat curs solicitării premierului, la cererea lui Lloyd George, președintele Statelor Unite a încercat să-l convingă să renunțe la planurile sale. Churchill iubea războiul prin natura caracterului său, simțindu-se ca peștele în apă într-un astfel de mediu. Din acest motiv, adeseori se va afla implicat în aventuri militare inutile.

Ulterior, în anul 1921, Churchill a fost numit ministru al coloniilor. În timp ce administra această funcție – într-un minister care simboliza dominația Imperiului Britanic și uneori nepopularul rol de conducător al lumii–a organizat la Cairo o conferință cu liderii principalelor teritorii arabe pentru a încerca rezolvarea chestiunii Orientului Mijlociu, regiune în care francezii, evreii și arabii erau într-un conflict continuu. În cadrul întâlnirii, s-a străduit să identifice o soluție de rezolvare pașnică a divergențelor, propunând crearea unor entități statale autonome în Irak și Iordania. De asemenea, a reglat controversele legate de statutul Irlandei, o țară aflată în plin război civil la acea vreme, recunoscând independența statului liber irlandez. Ulterior, nordul Irlandei, dominat de loialiști protestanți a optat pentru rămânerea sub conducere britanică.

▾ Cel mai modern tanc al armatei britanice, Challenger. Este echipat cu tehnologie și armament de ultimă generație care poate distruge ținte aflate la trei kilometri depărtare, chiar și în timpul nopții.

▾ Tancul britanic Mark 1 a fost dezvoltat în Primul Război Mondial. Era echipat cu tunuri și mitraliere, dar erau rare cazurile când inamicul era nevoit să suporte atacul acestor arme. Era utilizat în special pentru a traversa tranșeele.

Versiune diferită

BLINDATELE CARE AU SCHIMBAT SORȚII VICTORIEI

Churchill a utilizat vehicule blindate pentru a apăra aeroporturile de inamici sau pentru a salva piloții căzuți în teritoriile dușmane. În acele vremuri, blindatele nu erau capabile să înainteze peste tranşeele şi liniile defensive fortificate, amplasate pe câmpurile de luptă. În acest scop a inventat un vehicul blindat dotat cu o tracțiune continuă conferită de ceea ce a primit denumirea de „şenilă". Pentru a păstra secretul, vehiculul a primit denumirea de „tanc", termen care este folosit și în prezent. În condiții normale, o astfel de armă ar fi trebuit să se afle în dotarea infanteriei, dar, deoarece ministrul de război, care reprezenta Partidul Conservator la acea vreme a renunțat la cercetări, la inițiativa lui Churchill, marina militară a înființat un grup operativ pentru dezvoltarea vehiculelor blindate numit Comitetul pentru Blindate. În cele din urmă, Churchill a ordonat producerea în masă a tancurilor, pe care le-a aruncat în luptă în bătălia de pe Somme. Intenția sa, în momentul în care le-a utilizat pentru prima dată pe câmpul de luptă a fost să creeze o adevărată panică în rândul soldaților germani inamici. La acea vreme, tancurile erau greoaie, având forma unui diamant, se deplasau cu viteză redusă și erau predispuse la numeroase accidente. S-a întâmplat chiar ca toate tancurile angajate într-o bătălie să devină nefucționale. După aceste incidente, s-au adus mai multe îmbunătățiri tehnice asupra tancului, iar la finele Primului Război Mondial, a fost stabilit conceptul de fabricație și design al tancurilor, care a rămas același chiar și astăzi. În prezent tancurile reprezintă elemente cruciale în orice bătălie, fiind considerat mai mult o armă decât un vehicul.

Către cea mai înaltă funcție în stat

Eroarea revenirii la standardizarea aur

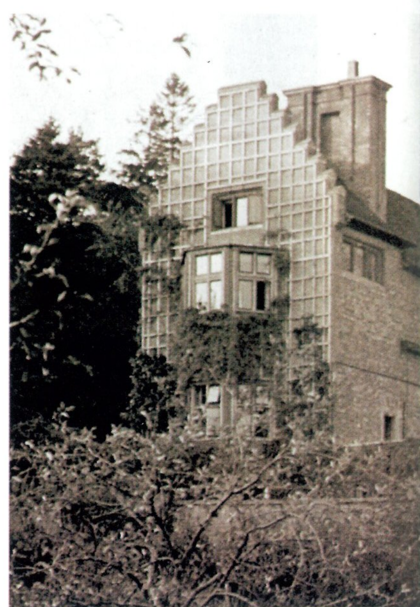
ÎN ANUL 1922, guvernarea lui Lloyd George a fost dizolvată, iar Churchill a fost îndepărtat din funcție în 1923. A trecut prin experiența pierderii alegerilor de două ori, în doi ani consecutivi. În acest timp, datorită răspândirii ideilor Revoluției Ruse, comunismul cunoscuse o recrudescență semnificativă în întreaga lume; partidele muncitorești și comuniste și-au strâns rândurile, iar formațiunile liberale și conservatoare au cunoscut un declin vizibil. Prin urmare, popularitatea lui Churchill a scăzut, luând în considerare faptul că era membru al Partidului Liberal. În timp ce era îndepărtat din cabinet Churchill a petrecut o vreme la conacul său din Kent delectându-se cu pasiuni ca: pictura în ulei, zidăria și scrisul. Una peste alta, adora să picteze, petrecând o perioadă lungă de timp în sudul Franței unde desena peisaje în fiecare zi. A avut chiar și un pseudonim artistic, Charles Morin.

În noiembrie 1924, când a fost fondat Partidul Conservator, Churchill a obținut o funcție în cabinet, aceea de Cancelar al Tezaurului (ministru de finanțe). Dacă luăm în considerare faptul că deținuse o poziție ministerială din partea Partidului Liberal, cu numai câțiva ani înainte, putem spune că avusese loc o schimbare majoră în opțiunile sale politice. În această perioadă, susținea că statul avea nevoie de o forță pentru a se opune comunismului, acreditând ideea că această forță este reprezentată de Partidul Conservator căruia tocmai i se alăturase. Partidul Conservator era atunci în competiție dură cu Partidul Laburist, formațiune ce era puternic influențată de doctrina comunistă. Merită de menționat că funcția de Cancelar al Tezaurului avea o semnificație specială pentru Churchill. Nu numai că era considerată a doua poziție ministerială ca importanță după cea de prim-ministru ci și pentru că tatăl său deținuse această funcție. Se spune că atunci când a fost desemnat de primul-ministru să ocupe fotoliul de ministru a fost mișcat până la lacrimi.

Totuși, până în acel moment își construise cariera în domeniul militar, lipsindu-i experiența economică și financiară. După ce a preluat mandatul, s-a străduit să înțeleagă corect mecanismele economice, dar, din păcate, activitatea sa de ministru de finanțe nu s-a bucurat de reușită. La acea vreme, Regatul Unit suferea de pe urma recesiunii instaurate după Primul Război Mondial. Economia se afla la pământ;

◂ Churchill construind un zid. Zidăria era una din preocupările sale, construind cu propriile mâini ziduri de retenție pentru o grădină de zarzavaturi, o căsuță pentru copii, dispozitive acvatice și chiar o piscină.

▴ Chartwell House, reședința lui Churchill. A achiziționat acest conac cu sumele obținute din drepturile de autor pentru lucrarea istorică despre Primul Război Mondial, „Criza mondială" ("The World Crisis"), publicată în 1923. Era o clădire venerabilă, datând din epoca lui Henric al VII-lea. Se spune că atunci când a cumpărat-o era o adevărată ruină. După achiziționarea casei, în perioada când a pierdut alegerile a petrecut cea mai mare parte din timp, restaurând-o.

Omul-cheie

OLIVER CROMWELL

Churchill a fost o persoană ingenioasă, care nu s-a lăsat influențat prea mult de alți oameni, cu excepția tatălui său; totuși, simțea o mare admirație pentru personalitățile istorice din trecut, în special conducători puternici care se remarcaseră atât prin talent militar cât și prin abilități de politician. Dintre aceștia, în ochii lui Churchill, Cromwell părea un erou etern al Angliei.

Oliver Cromwell a fost conducătorul Revoluției Puritane, o revoltă împotriva monarhiei engleze, un personaj care a învins în două războaie civile în timp ce conducea un nou tip de armată și a guvernat Anglia în calitate de Lord Protector. După ce l-a executat în anul 1649 pe regele Carol I Stuart a fondat ceea ce s-a numit Commonwealth-ul englez. Multe dintre acțiunile sale nu s-au dovedit a fi ale unui adevărat „erou", dacă luăm în considerare faptul că a invadat Irlanda, poruncind măsuri represive împotriva civililor și comportându-se ca un dictator, prin urmare se pare că Churchill era fascinat numai de ambiția și abilitatea de a-și duce la îndeplinire planurile, prin care s-a făcut remarcat.

Cu toate acestea admirația pentru Cromwell era puțin copilărească. În timp ce era Prim Lord al Amiralității a fost surprins de regele George al V-lea în momentul în care dăduse dispoziție ca una din noile nave de război să fie botezată Cromwell. Regele i-ar fi spus „Nu poți denumi o navă de război după numele unuia care a executat un rege". Churchill nu s-a dat bătut, iar un an mai târziu se spune că ar fi sugerat același lucru. În cele din urmă acest nume nu a fost niciodată acceptat.

▴ Cromwell, care a îngenuncheat monarhia engleză (1599 – 1658), a creat un nou rang suprem în stat, acela de Lord Protector, pe care și l-a asumat.

existau peste un milion de șomeri, iar exporturile se derulau cu dificultate. Churchill, în calitate de ministru de finanțe, susținea necesitatea implementării unor reforme drastice pentru a remedia situația, astfel, a impus o politică monetară cel puțin criticabilă - reîntoarcerea la standardul aur pentru lira sterlină. S-a considerat că măsurile sale nu au venit în întâmpinarea nevoilor vremii. Standardizarea aur s-a aplicat pentru a întări lira sterlină, dar în realitate a provocat supraaprecierea a valutei britanice pe piața monetară, care a dus în cele din urmă la o încetinire majoră a exporturilor. Ca urmare a crescut rata inflației și s-a mărit numărul șomerilor, ceea ce a condus la nemulțumiri populare care s-au transformat într-o grevă generală ce a paralizat economia.

Marea Britanie a suferit o criză majoră datorită grevelor muncitorești.

Luându-și prea în serios convingerile de militar, Churchill a făcut greșeli semnificative în calitate de politician.

Mirajul furtunii

În anul 1929, când Partidul Conservator a pierdut alegerile, iar Partidul Laburist a preluat puterea, Churchill a devenit încă odată simplu membru al Parlamentului. Pentru o perioadă de zece ani de acum încolo se va afla în afara ariei guvernamentale. În general, atitudinea sa politică a fost destul de moderată, dar unele dintre măsurile pe care le-a adoptat au avut un caracter extrem, fiind promotorul unei poziții diferite față de oricare dintre pozițiile celorlalte partide. De exemplu, s-a opus acordării autonomiei Indiei, atitudine care i-a adus neîncrederea liberalilor și laburiștilor. A fost în dezacord și cu politica Partidului Conservator care sprijinea comerțul protecționist, propunând libertatea circulației mărfurilor. Cu toate acestea, Churchill, care făcuse multe greșeli politice în trecut, a devenit pe zi ce trecea un politician experimentat. Chiar dacă se afla în afara guvernului, vocea și comportamentul său au captat atenția opiniei publice. În momentul în care nazismul a prins rădăcini în Germania, Churchill, care se opunea ferm regimului național-socialist a făcut o declarație considerată ostilă la adresa Reich-ului. Ruptura creată în relațiile diplomatice dintre guvernul britanic și cel german a fost remediată prin politica de conciliatorism promovată ulterior. Opinia publică britanică s-a arătat scandalizată ca urmare a actelor arbitrare de agresiune ale Germaniei asupra altor state europene, sprijinind intrarea în guvern a lui Churchill.

În anul 1939, când a izbucnit războiul dintre forțele aliate engleze și franceze pe de o parte și Germania pe de altă parte, Churchill a fost desemnat Prim Lord al Amiralității exact în ziua începerii ostilităților. Deși primul-ministru Chamberlain era un adversar politic al lui Churchill, avea nevoie în guvern de experiența militară a acestuia. Churchill era numit pentru a doua oară Prim Lord al Amiralității. Din nefericire, operațiunea militară inițiată de el a eșuat și de această dată.

▲ Churchill pictând în ulei. Cândva studiase pictura cu un pictor profesionist. Conform spuselor maestrului său, talentul său artistic era remarcabil încât „putea să facă pictura să vibreze de viață".

▼ Churchill în fața biroului său de prim-ministru, aflat în Downing Street nr. 10. În cele din urmă a reușit să urce cea mai înaltă treaptă politică guvernamentală din Marea Britanie.

▲ Nave aliate aflate sub atacul submarinelor germane (U-Boats).

Luptând pentru un guvern de uniune națională

O încleştare solitară

În luna mai a anului 1940, în momentul în care Churchill a devenit prim-ministru, Marea Britanie era marcată de una dintre cele mai ample crize din istoria sa. În acel timp, Regatul Unit, rămas de unul singur în teatrul de operațiuni, se confrunta cu o situație dificilă, deoarece Franța și celelalte țări aliate din Europa capitulaseră în fața armatei germane. Totuși, Churchill se încăpățâna puternic să continue lupta împotriva germanilor. Sub comanda lui, armata britanică s-a opus cu înverșunare atacurilor inamice.

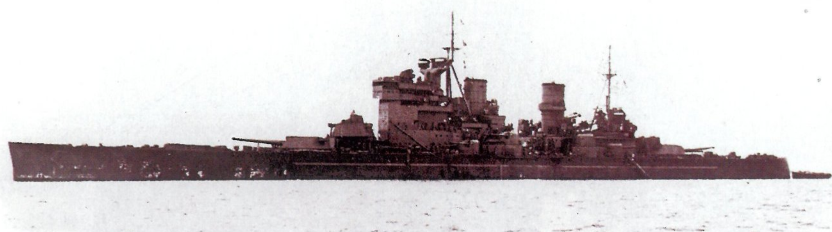
În luna iulie 1940, s-au declanșat confruntări militare serioase între britanici și armatele germane; la început, armata germană se afla în fruntea ostilităților. Hitler, încrezător în forțele sale a ordonat să se înceapă pregătirile pentru o invazie terestră. Pe de altă parte, Churchill, credea cu fermitate că victoria va fi de partea britanicilor în bătăliile aeriene susținute de Royal Air Force. Dispunând de experiența acumulată în perioada Primului Război Mondial, Churchill a anticipat importanța și puterea conferite de avioane pe câmpul de luptă. Susținea că „armata britanică nu va fi capabilă niciodată să învingă armata germană inamică care deține vehicule de luptă foarte performante. Totuși, Regatul Unit este o țară insulară. Dacă vom reuși să păstrăm supremația aeriană, armata germană, a cărei flotă navală este inferioară celei britanice, va fi împiedicată să traverseze marea." (Canalul Mânecii). Churchill a ordonat să se acorde prioritate maximă creșterii producției de avioane de luptă. În plus, a dispus construirea unui scut radar de-a lungul țărmurilor Canalului Mânecii. Radarul constituia în acele vremuri cea mai avansată tehnologie, iar germanii încă nu aveau cunoștință de existența ei. Radarul a oferit posibilitatea flotei aeriene britanice să se opună cu succes avioanelor germane. Bătălia aeriană a durat aproximativ trei luni, iar la sfârșitul lui octombrie, Hitler, nefiind capabil să câștige supremația aeriană pe cerul britanic a fost nevoit să-și abandoneze strategia, iar riscul iminent al unei invazii terestre a armatei germane a fost îndepărtat.

▼ Avionul de vânătoare tip Spitfire folosit de către Royal Air Force (Forțele Aeriene Britanice).

Totuși, reușita în deținerea controlului asupra spațiului aerian nu însemna că toate riscurile unei invazii germane asupra Regatului Unit erau eliminate.

▼ Cuirasatul Prince of Wales. Churchill s-a îmbarcat pe aces vas ca să traverseze Atlanticul pentru a participa la prima întâlnire cu Roosevelt.

▶ Churchill (stânga) și președintele american Franklin Delano Roosevelt.

Tot în acea perioadă, s-au produs numeroase bătălii navale, în special în Oceanul Atlantic. La început, flota germană era incomparabil inferioară flotei britanice, dar odată cu implementarea programului de construire și lansare la apă în număr impresionant a submarinelor denumite generic „ U-Boat" au început atacurile asupra navelor comerciale engleze, în special asupra celor de aprovizionare. Pentru a reface escorta militară a navelor civile și comerciale britanice care fusese puternic afectată, Churchill a semnat o înțelegere cu Franklin Roosevelt, președintele Statelor Unite ale Americii. Churchill a obținut cincizeci de vechi vase de escortă anti-submarin din partea Statelor Unite, în schimbul permisiunii acordate americanilor de a utiliza o bază militară din Marea Caraibilor. Cu toate acestea era încă dificil pentru flota Regatului Unit să protejeze toate rutele maritime din cele șapte oceane ale Pământului.

În deșertul Africii, generalul Rommel, care conducea trupele expediționare germane (Afrika Corps), înainta către Egipt. Dacă Churchill pierdea Egiptul, urma ca rutele comerciale din Orientul Mijlociu, o regiune bogată în petrol, să fie complet pierdute. Churchill era nevoit să organizeze o apărare care să implice toate mijlocele de care mai dispunea. În acele condiții, a zburat urgent în Africa și l-a numit pe popularul general sir Montgomery în funcția de comandant militar al regiunii. Montgomery a reorganizat cu fermitate trupele coloniale britanice și a pornit împotriva lui Rommel.

Din culise

CULISELE POLITICII BRITANICE

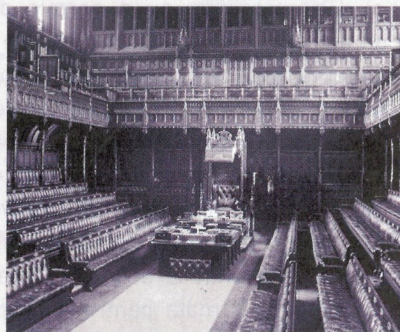
Regatul Unit dispunea de un sistem parlamentar democratic. Fiecare membru al Parlamentului aparținea unui partid, iar liderul celui mai important partid de pe scena politică își asuma conducerea guvernului.

În perioada în care Churchill era membru în Parlament, confruntarea politică se dădea între trei mari partide. În primul rând, Partidul Conservator care se distingea prin viziuni conservatoare și de cele mai multe ori reacționare, reprezentând membrii claselor dominante – aristocrați și moșieri. În al doilea rând, Partidul Liberal era o formațiune progresistă, reprezentând burghezia și clasa de mijloc. În al treilea rând, Partidul Laburist care era influențat de marxism, susținea că guvernul prin mijlocirea legilor trebuie să contribuie la propășirea muncitorilor și la o viață mai sigură pentru cetățeni.

Datorită faptului că era un aristocrat prin naștere, Churchill ar fi trebuit să fie mai apropiat de Partidul Conservator, dar ideologia pe care o împărtășea era similară cu cea a Partidului Liberal; de aceea, în realitate era poziționat undeva la mijloc între cele două partide. Totuși, după Revoluția Rusă, a luat o puternică atitudine împotriva marxismului și în cele din urmă a devenit un membru de bază al Partidului Conservator.

În perioada în care se declanșau războaie în Europa, se obișnuia ca diferite partide să se reunească la guvernare pentru a lua decizii comune în ceea ce privește acele conflicte externe, dar și în cazul războaielor civile și al revoluțiilor interne. Totuși, când crizele se domoleau, diferitele partide se reîntorceau la vechile practici politice promovându-și ideologiile și politicile, astfel, ca urmare a acestor practici, nu a existat nicio surpriză în momentul în care, la sfârșitul războiului, s-a trecut la dizolvarea guvernului britanic de uniune națională, iar diferitele partide au început din nou să activeze ca facțiuni opoziționiste. Așadar, guvernarea de uniune națională creată de Churchill s-a dizolvat.

▾ Istoria formării Adunării Naționale din Anglia datează din secolul al XIII-lea. Dispunerea în semicerc a membrilor acestuia a fost adoptată în multe alte țări.

Un punct de cotitură

Eliminând pericolele iminente, Churchill a fost din nou în măsură să se preocupe de întărirea relațiilor externe și constituirea unei coaliții anti-Axă. A solicitat Statelor Unite și Uniunii Sovietice, ambele state neutre, să se alăture Regatului Unit în lupta împotriva Germaniei și a aliaților acesteia. În mod special, a încercat să construiască o relație strânsă cu Statele Unite. Churchill a trimis președintelui Roosevelt numeroase epistole private. Roosevelt i-a răspuns la scrisori într-o manieră cordială și i-a pus la dispoziție, ca o contribuție personală, arme și materiale de război, fără a implica însă Statele Unite în conflict.

În cele din urmă, ambele state s-au implicat în alianță alături de Marea Britanie. Ironia sorții, declicul schimbării atitudinii americanilor și sovieticilor a fost declanșat tocmai de acțiunile germanilor și japonezilor. În vara anului 1941, Germania a invadat Uniunea Sovietică. În iarna aceluiași an, Japonia a atacat teritoriul Statelor Unite, scufundând flota americană staționată la Pearl Harbour. Ca urmare a acestor evenimente, Marea Britanie a reușit să închege o alianță puternică cu aceste două țări.

▾ Mareșalul britanic sir Montgomery. A fost cea mai reprezentativă figură militară a armatei britanice în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

▾ Forțele aliate debarcând pe o plajă în timpul Invaziei din Normandia.

Lumea după război

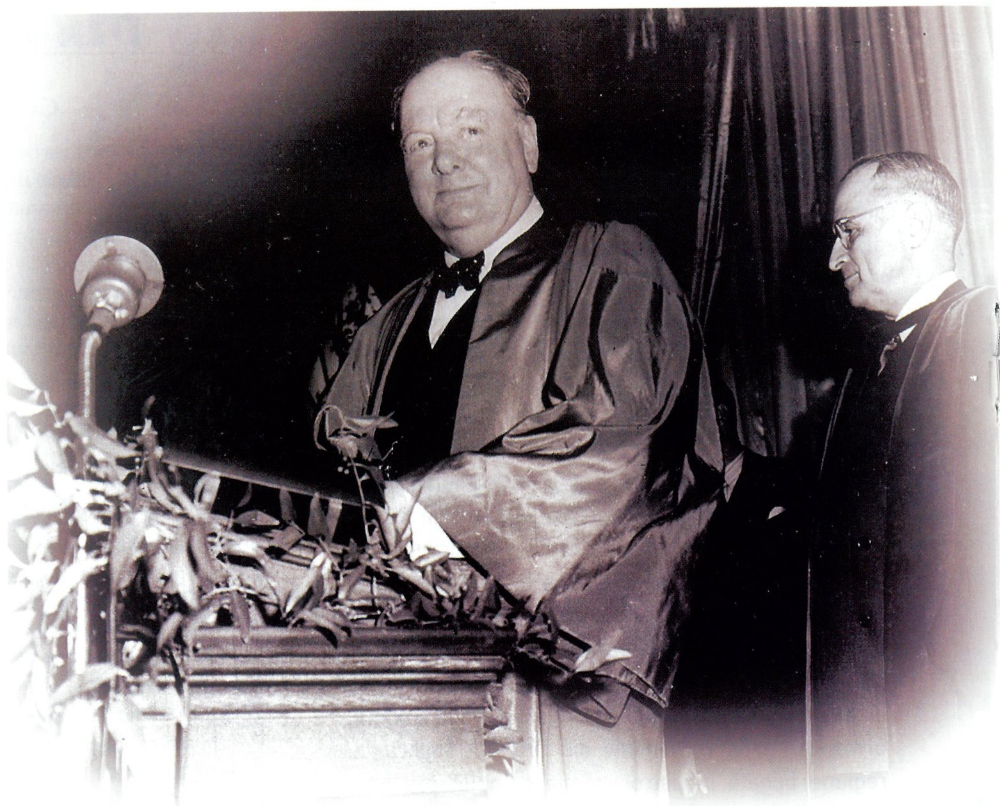
Sfârşitul războiului

SITUAȚIA RĂZBOIULUI ÎNCEPEA să se întoarcă în favoarea sa. Când Churchill a realizat că aliații aveau să învingă, a început să fie preocupat de politica postbelică. A devenit un fervent anticomunist; în consecință, era întotdeauna atent și preocupat în privința acțiunilor Uniunii Sovietice, care era unul din aliații din perioada războiului. Churchill a negociat cu Stalin, în încercarea de a împiedica armata sovietică să ocupe pe termen lung statele din vecinătatea Uniunii Sovietice, așa cum s-a petrecut în regiuni din Europa Răsăriteană, Peninsula Balcanică, Peninsula Scandinavică (statele baltice) și Orientul Mijlociu. A fost serios îngrijorat de expansiunea Blocului sovietic după război. De asemenea nu a permis desfășurarea de activități comuniste în regiunile din sfera de influență britanică. De exemplu, în momentul în care comunismul începuse să se propage pe scena politică din Grecia, țară care avusese relații strânse cu Regatul Unit înainte de război, Churchill a trimis trupe de intervenție și a înăbușit brutal mișcarea comunistă greacă. De asemenea, Churchill a sugerat Statelor Unite să trimită rapid armata pentru a ocupa Europa Răsăriteană înaintea Uniunii Sovietice; cu toate acestea, Roosevelt nu împărtășea aceleași opinii cu Churchill. Roosevelt nu-i înțelegea convingerile, iar Churchill nu a fost capabil să-l convingă.

Pe de altă parte, în mod surprinzător, Churchill a fost total indiferent în legătură cu soarta Extremului Orient. Imprudent, i-a menționat lui Chiang Kai-Shek că „Războiul din Asia nu este atât de important", provocând mânia liderului chinez. Churchill și-a concentrat mai mult atenția către India, nefiind interesat de țările Extremului Orient. În cadrul Conferinței de la Yalta, a adoptat poziția de ne-amestec în treburile interne ale Japoniei după război, în timp ce Stalin și Roosevelt au declanșat competiția pentru extinderea sferelor proprii de influență. Era o mare realizare pentru Churchill, faptul că a avut satisfacția de a fi în prima linie a transformărilor mondiale. Pe frontul politic intern, raporturile de forță privind politica postbelică din interiorul guvernului britanic începuseră deja să se schimbe dramatic, astfel încât Churchill a trebuit să demisioneze din funcția de prim-ministru. Partidul Conservator, al cărui membru era, a pierdut alegerile din iulie 1945. Guvernul de uniune națională a fost dizolvat, iar Partidul Laburist a preluat puterea. Cetățenii Marii Britanii, conștienți de sfârșitul războiului au conferit încrederea Partidului Laburist pentru a restabili cursul firesc al politicii interne, preferându-l unui partid care avusese un rol determinant în ducerea războiului și în politica internațională de alianțe care scosese țara din criză.

▲ Cei trei mari lideri aliați în cadrul Conferinței de la Yalta. De la stânga la dreapta: Churchill, Roosevelt și Stalin.

▲ Churchill ținându-și discursul în care a menționat termenul de „Cortina de Fier".

Cortina de Fier

Cu toate că era membru al unui partid de opoziție și fusese debarcat din funcția de șef al guvernului, rămăsese în continuare membru al Parlamentului și lider al Partidului Conservator. Principala sa preocupare în acel timp era să susțină prelegeri în locații distinse. Discursul „Eroul războiului" a avut parte de o primire călduroasă și entuziastă din partea audienței în fața căreia a fost ținut. Una dintre cele mai renumite apariții a avut loc în Fulton, statul Missouri, la invitația președintelui american Harry S. Truman, atunci când a ținut

▲ O femeie sărbătorind victoria în războicu o ghirlandă care înconjura o fotografie a lui Churchill.

discursul „Cortina de Fier", în care, a afirmat pentru prima dată că s-a instaurat „de la Stettin la Marea Baltică către Triest la Marea Adriatică, o cortină de fier care se coboară asupra continentului", cu referire la creşterea influenţei lui Stalin în Europa Răsăriteană. A repetat aceste declaraţii, făcând apel la audienţă vizavi de teama crescândă cauzată de puterea Uniunii Sovietice şi de nevoia ca Statele Unite să coopereze cu Marea Britanie; ca răspuns, la scurtă vreme, Stalin a rupt tăcerea şi l-a criticat public pe Churchill, acuzându-l de încercarea de provoca un nou război mondial.

În timp ce a vizitat Belgia şi Elveţia a conturat un plan detaliat al „Statelor Unite ale Europei", plan care a stat la baza înfiinţării NATO şi CE. Chiar dacă se instaurase o atmosferă paşnică între naţiunile victorioase după război, Churchill, un anticomunist cu o viziune ascuţită asupra ordinii mondiale, presimţea noile tensiuni care aveau să se producă în viitorul foarte apropiat.

De altfel, Churchill a atacat dur politica Partidului Laburist. A criticat puternic guvernul britanic că a permis Indiei şi Birmaniei să devină state independente. Conform spuselor sale, „un grup etnic se poate mândri numai atunci când cucereşte alte grupuri etnice"; prin urmare, independenţa coloniilor înseamnă descompunerea gloriei Regatului Unit. Totuşi, chiar în condiţiile opoziţiei sale acerbe nu a reuşit să stopeze procesul de obţinere a independenţei coloniilor britanice. Acest proces nu a avut loc doar în Marea Britanie ci şi în Franţa. Coloniile franceze Indochina şi Algeria au declanşat lupte cu Franţa pentru obţinerea independenţei. După al Doilea Război Mondial s-a propagat de-a lungul şi de-a latul lumii o avalanşă de mişcări naţionaliste.

▲ Gandhi în vizită în Anglia pentru a negocia independenţa Indiei.

Clipe personale

EXPLOZIA MIŞCĂRILOR DE INDEPENDENŢĂ ÎN COLONIILE BRITANICE

State care au obţinut independenţa între 1945 – 1950	
Noua Zeelandă	1947
Pakistan	1947
India	1947
Birmania	1948
Israel	1948
Între 1951 – 1954 Niciun stat (această perioadă a coincis cu al doilea guvern condus de Churchill)	
Între 1955 – 1960	
Sudan	1956
Malaezia	1957
Ghana	1957
Somalia	1960
Nigeria	1960
Cipru	1960
Între 1961 – 1965	
Kuweit	1961
Tanzania	1961
Sierra Leone	1961
Uganda	1962
Kenya	1963
Zambia	1964
Malawi	1964
Malta	1964
Gambia	1965
Insulele Maldive	1965

Marea Britanie era supranumită „ţara unde soarele nu apune niciodată", însemnând că Regatul Unit deţinea numeroase colonii în toată lumea şi cel puţin una dintre acestea strălucea sub razele soarelui. În realitate, în momentul în care a izbucnit al Doilea Război Mondial, teritoriul Marii Britanii era extrem de întins. Cu toate acestea, Marea Britanie a întâmpinat dificultăţi în războiul contra Germaniei. Guvernul a solicitat popoarelor din colonii, cooperare totală şi sprijin, în schimb recurgând la promisiunea că le va fi acordată independenţa după război. În momentul în care războiul se apropia de sfârşit, a trebuit să reevalueze unele dintre aceste promisiuni pe care le făcuse sub presiunea evenimentelor.

De altminteri, chiar şi fără aceste promisiuni era firesc ca popoarele care fuseseră supuse cuceririi în mod nejustificat să solicite statutul de independenţă. După război, odată cu creşterea mişcărilor naţionale de auto-determinare, a devenit practică normală pentru aceste colonii să ridice armele şi să lupte pentru independenţă prin mijloace proprii, bătălia pentru independenţă în Peninsula Malaya fiind renumită în acest sens. Astfel, din 1945 până la moartea lui Churchill Regatul Unit a pierdut multe colonii. În prezent, Marea Britanie deţine 14 teritorii mici de peste mare ca Gibraltar, Insulele Falkland şi Insulele Virgine Britanice.

▲ Drapelele diferitelor naţiuni fluturând sub adierea vântului în faţa clădirii Organizaţiei Naţiunilor Unite din New York. La început erau doar 51 de state, membre ale ONU, dar de la moartea lui Churchill, numărul acestora a crescut la 117.

Pentru Marea Britanie și pentru întreaga lume

O muncă acerbă la apusul vieții

ÎN LUNA OCTOMBRIE A ANULUI 1951, Churchill, care conducea cu fermitate Partidul Conservator a revenit la putere la venerabila vârstă de 77 de ani. În comparație cu perioada primei sale guvernări, o perioadă de război și condiții neobișnuite, a doua administrație, a reflectat cu prisosință politica sa. A redobândit puterea nu pentru că politica sa ar fi fost puternic susținută de popor, ci datorită faptului că, la acea vreme, existau puține diferențe majore între politica promovată de Partidul Conservator și Partidul Laburist. În mod normal, aceste formațiuni se aflau în opoziție una față de cealaltă, dar sub imperiul circumstanțelor păcii postbelice și a tensiunilor internaționale de după război, a unei deprecieri economice lente și a unui viitor nesigur, ambele formațiuni politice nu dovedeau o viziune clară asupra perioadei următoare. Se spune că, în ciuda promisiunilor sale din campania electorală că va adopta o politică anti-comunistă puternică, Churchill a urmat multe dintre politicile anterioare promovate de Partidul Laburist.

În această privință, Churchill a promovat o politică externă bazată pe dezvoltarea relațiilor diplomatice. Își propusese să organizeze o conferință pentru dezarmare, intitulată „Conferința la vârf", cu participarea liderilor statelor vestice și Uniunii Sovietice. În această perioadă a istoriei contemporane, cele două superputeri ale lumii concurau acerb în dezvoltarea armamentului nuclear. Dacă liderii Uniunii Sovietice și Statelor Unite nu reușeau să diminueze antagonismul și opoziția bipolară dintre țările și sistemele pe care le reprezentau, ignorând tratativele pe marginea controlului armamentului, în viitorul nu prea îndepărtat putea izbucni un devastator război nuclear.

În mai 1953, după moartea lui Stalin, relațiile tensionate dintre Vest și Est s-au ameliorat întrucâtva, luându-se în considerare chiar organizarea unei „Conferințe la vârf". Churchill a acționat rapid după moartea lui Stalin și s-a preocupat de pregătirile pentru organizarea conferinței internaționale, care a fost amânată pentru o perioadă din cauza unui atac cerebral neașteptat suferit de premierul britanic. După ce s-a recuperat, a vizitat Washingtonul, pentru a se întâlni cu Eisenhower, președintele Statelor Unite. Churchill și-a consumat întreaga energie pentru punerea în aplicare a planului său. Aceasta nu însemna că Churchill devenise un pacifist. În timp ce organiza „Conferința la vârf", a aprobat producția bombei cu hidrogen de către britanici. Ceea ce era cel mai important pentru el se dovedeau a fi „statele Regatului Unit". După pierderea multor colonii și confruntându-se cu criza financiară, în viziunea unor politicieni ca el, pentru ca Marea Britanie să-și păstreze statutul de „Mare Putere", menținerea raporturilor diplomatice externe constituia un ideal politic care necesita mult efort și preocupare.

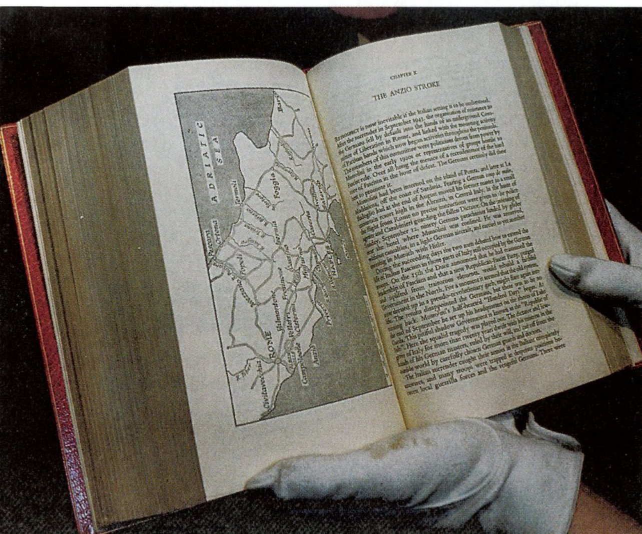

▲ După sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, marile puteri ale lumii au pornit o cursă a înarmărilor nucleare care amenința chiar viitorul omenirii.

◂ Elisabeta a II-a, regina Marii Britanii.

▾ Prestigioasa lucrare a lui Churchill „Al Doilea Război Mondial" (șase volume).

▾ La funeraliile de stat organizate în cinstea sa, au participat o mulțime de oameni care, chiar dacă i-au fost adversari politici la un moment dat, au știut să-l aprecieze pe Winston Churchill la adevărata valoare.

Marele britanic

Spre sfârșitul vieții sale, Churchill a realizat multe proiecte memorabile. Nu a fost doar un politician versat, ci și un talentat scriitor. În anul 1953, cărții sale, „Al Doilea Război Mondial", i s-a decernat Premiul Nobel pentru Literatură. A scris numeroase volume, începând cu prima sa lucrare literară „Istoria armatei active de la Malakand", scrisă în 1898. De asemenea, multe dintre cărțile sale erau inspirate din realitate sau relatau momente trăite ca istorisirile despre război și diferite memorii; a scris și romane, dar și o biografie a tatălui său, Randolph.

Ultima sa lucrare literară „Istoria popoarelor vorbitoare de limbă engleză", descria istoria și tradițiile popoarelor anglo-saxone. Această carte și „Al Doilea Război Mondial" abordau genul epic. În același an, la încoronarea Elisabetei a II-a, regina i-a conferit titlul de „cavaler". De-a lungul unei jumătăți de secol, până în acea clipă, acesta a fost cel mai onorabil moment pentru loialul Churchill, cel care protejase Regatul Unit în momente grele, ca un conducător credincios monarhiei și poporului său. În anul 1954, cea de-a optzecea aniversare a zilei sale de naștere a fost sărbătorită într-un cadru festiv la Westminster Hall. Numeroși oameni din diferite partide politice s-au adunat la ceremonie pentru a-l felicita, numindu-l „părintele Parlamentului". Cam în acea perioadă va suferi mai multe atacuri cerebrale, având și alte probleme de sănătate. La început a încercat să ascundă starea în care se găsea, dar sănătatea sa era din ce în mai șubredă și nu a mai reușit să păstreze secretul asupra problemelor de sănătate. În cele din urmă întâmpina dificultăți chiar și la deplasare. În aprilie 1955, la sfatul mai multor apropiați, a renunțat fără tragere de inimă la funcția de prim-ministru. În acel moment cariera de lider politic a lui Churchill a apus.

Cu toate acestea, chiar după ultimele evenimente legate de starea de sănătate, și-a menținut poziția de membru al Camerei Comunelor, învingând cu partidul său la alegerile generale din 1959, an în care împlinise venerabila vârstă de 84 de ani. Ca urmare a realizărilor sale a fost supranumit „Marele Britanic". În această perioadă, poporul britanic simțea o adevărată mândrie doar pentru că bătrânul politician făcea act de prezență pe scena publică. În plus, în aprilie 1963, Congresul Statelor Unite ci-a acordat statutul de cetățean de onoare al SUA. Churchill, venerabilul politician, a devenit un „mare om" al emisferei occidentale. În ziua de 24 ianuarie 1965, la Londra, Churchill și-a dat ultima suflare, fiind regretat de o întreagă națiune. Au fost trimise condoleanțe de pe întreg cuprinsul lumii, fiind organizate funeralii naționale fastuoase de către guvernul britanic. Avea vârsta de 90 de ani. În mod paradoxal, era aceeași dată când tatăl său, Randolph, părăsise această lume.

„Am realizat multe lucruri, dar n-am fost capabil să duc nimic la bun sfârșit.", i-ar fi spus Churchill fiicei sale înainte de a muri. Pentru mai mult de jumătate de veac a trudit din greu pentru națiunea sa. Cu toate acestea, în ajunul morții sale, cele mai multe dintre coloniile britanice își căpătaseră independența statală, iar din uriașul Imperiu Britanic mai rămăsese doar o amintire. De asemenea, mulți oameni îi elogiau realizările, dar Churchill privea cu amărăciune și dezamăgire schimbările petrecute în țara sa.

CLIPE PERSONALE

PATIMA FUMATULUI

Pălăria de mătase și trabucul uriaș erau emblematice pentru înfățișarea lui Churchill. Odată se destăinuia astfel, „Trabucul este dragostea mea". Adora trabucurile provenite din Cuba și întotdeauna pufăia din trabuc fie că se afla în biroul său, pe linia frontului sau chiar în pat. Nu era preocupat să păstreze nicio etichetă atunci când fuma. Există o relatare în această privință: deși biroul primului-ministru din Londra se află la adresa Downing Street nr. 10, în perioada războiului, erau utilizate clădirile anexe ale reședinței primului-ministru, botezate „beciuri". Aceste anexe erau construite din beton masiv și localizate la peste 10 metri sub pământ. Exista o extrem de austeră încăpere pentru ședințe, în care primul-ministru avea instalat un fotoliu, postat chiar în fața șemineului. La fel cum făcea peste tot unde se afla, Churchill se delecta cu trabucurile sale, aruncându-le cu nonșalanță în spatele fotoliului pe care stătea, fără să-l intereseze unde aterizau chiștoacele. Probabil își imagina că aterizau în șemineu, dar erau rare cazurile în care un trabuc nimerea în foc. Din acest motiv, duhoarea provenită de la trabucuri era impregnată în pereții încăperii, iar un vas cu apă era ținut în permanență în apropierea șemineului, pentru a preveni un incendiu.

◄ Numele lui Churchill este utilizat ca marcă pentru a desemna trabucurile semi-lungi. Acestea sunt cunoscute ca „dimensiunea Churchill" pentru trabucuri, aparent acesta fiind tipul favorit de trabuc a lui Winston Churchill.

▲ Mormântul lui Winston Churchill.

▼ Catedrala Saint-Paul, unde au fost organizate funeraliile lui Churchill.

Rezistența absolută care a schimbat cursul celui de-al Doilea Război Mondial

Churchill era un vechi inamic al cancelarului Hitler. Cu excepția unei perioade scurte de timp, Churchill a criticat și s-a opus politicii naziste. Pe impresionanta scenă a celui de-al Doilea Război Mondial, în calitate de lideri ai națiunilor lor, cele două personaje politice s-au confruntat direct și fără cruțare. În vara anului 1940, Franța, aliata Marii Britanii, a capitulat după ce teritoriul național i-a fost invadat de armatele germane. Cam în aceeași perioadă, Italia s-a alăturat Germaniei, obligând Marea Britanie să „accepte" o izolare completă. Cu toate acestea, într-o perioadă în care se credea că Marea Britanie se va preda mai devreme sau mai târziu, Churchill a declarat rezistența absolută împotriva naziștilor. Astfel, Imperiul Britanic se confrunta cu o bătălie istorică pentru propria existență.

Un caracter remarcabil cu o antipatie vizibilă pentru Germania

CHURCHILL A DEVENIT CONȘTIENT de amenințarea nazistă încă din perioada de început a implicării sale în conducerea țării. Inițial, se părea că îl admiră pe Hitler pentru capacitatea sa de lider naționalist, care reușise să reconstruiască și să consolideze Germania după ce acest stat fusese aruncat în haos politic și economic la sfârșitul Primului Război Mondial. Totuși, în timp ce naziștii își consolidau puterea în Germania, Churchill a devenit din ce în ce mai precaut și suspicios vizavi de intențiile reale ale acestora. Reînarmarea Germaniei fusese restricționată prin tratatul de la Versaillessemnat după Primul Război Mondial, dar Hitler a invalidat acest tratat internațional și a demarat înarmarea țării sale. Churchill era extrem de îngrijorat de evoluția evenimentelor, declarând că „dacă le vom da înapoi armele, probabil își vor revendica teritoriile pierdute.".

Pe de altă parte, se părea că guvernul britanic subestima potențialul german de revigorare militară și nu acorda o atenție semnificativă programului acestora de reînarmare. Mai mult decât atât, unele personaje influente de pe scena publică britanică încercau o politică de împăciuire cu Germania pentru a evita un conflict nedorit. În cele din urmă, încurajată de atitudinea tolerantă a Marii Britanii, Germania a reușit rapid să-și crească și să-și consolideze puterea militară. Churchill a făcut apel la guvern pentru a întări forțele armate britanice pentru a putea fi pregătiți în eventualitatea unei amenințări germane, dar întreaga națiune suferea încă în urma efectelor crizei mondiale și niciun politician nu a acordat atenție apelului său. Chiar și printre cetățenii britanici obișnuiți apelul lui Churchill a fost primit cu foarte puțin entuziasm. Studenții din universitățile britanice organizau

▸ Soldați englezi în retragere de pe continentul european. În total, 330.000 de soldați aliați au fost extrași de pe plajele de la Dunkerque, iar circa 230.000 erau britanici. Totuși, mare parte din echipamentul de război, incluzând și puștile soldaților au fost părăsite în urmă.

▾ Churchill arătând cu mâna semnul „V de la victorie" în timp ce vizita marinarii îmbarcați pe o navă de război. Acest politician renumit, obișnuit cu realitățile militare, încuraja trupele, răniții și combatanții când vizita câmpurile de luptă.

în această perioadă demonstrații în sprijinul păcii, protestând împotriva oricărei națiuni care ar fi dorit să stârnească un război sub orice formă. Churchill a denunțat aceste manifestări, catalogându-le drept nerealiste și rușinoase.

Ținta batjocurii printre studenții din țara sa

Cursul evenimentelor pe scena internațională a dat câștig de cauză previziunilor lui Churchill. În 1936, a izbucnit Războiul Civil din Spania, iar trupele germane și italiene au intervenit, atacând civili nevinovați. În momentul în care, poporul britanic, în special intelectualitatea și studenții, au auzit despre acest incident, au protestat vehement, născându-se astfel un puternic val de ostilitate împotriva ambilor invadatori. Numai atunci, când întreaga lume s-a arătat surprinsă de puterea crescândă a fascismului, Churchill era acolo pentru a reprezenta vocea opiniei publice. A fost unul dintre puținii politicieni care nu a arătat nici cel mai mic semn de ezitare împotriva regimului politic german.

Cu toate acestea, guvernul britanic nu și-a modificat politica. Neville Chamberlain, care devenise prim-ministru în anul 1937, promova o diplomație permisivă față de Germania, care dădea semne clare asupra intențiilor sale de a invada țările vecine. Chamberlain, împreună cu liderii Franței și Italiei a protestat împotriva Germaniei, în momentul în care acest stat a anexat Cehoslovacia cu ajutorul forței armate (în urma disputei privind Regiunea Sudetă), dar curând a consimțit această stare de lucruri în momentul în care Hitler a proferat amenințări voalate. Când s-a produs acest incident, majoritatea membrilor Parlamentului au salutat eforturile de pace ale primului-ministru, în timp ce numai Churchill a păstrat o tăcere apăsătoare, întorcându-și scârbit fața de la plenul adunării. Se spune că ar fi comentat: „Aș dori ca această îngăduință să nu conducă Imperiul Britanic spre dispariție". Când a făcut referire la „Imperiul Britanic" nu s-a gândit numai la Marea Britanie, ci la întregul Commonwealth, sistem care veghea la pacea întregii lumi. Această afirmație poate fi interpretată și astfel: atunci când Marea Britanie nu poate anticipa un pericol iminent și nu este capabilă să prevină lumea în consecință, se va dovedi că nu este decât o simplă țară a Europei. Între timp, popularitatea lui Churchill a început să crească constant, ca urmare a temerilor privind apropierea amenințării fasciste. În anul 1939, așa cum se aștepta, Hitler a invadat Polonia. Chamberlain, admițând eșecul politicii sale diplomatice care condusese la escaladarea evenimentelor, l-a invitat oficial pe Churchill să se alăture guvernului, iar curând după ce a demisionat i-a oferit acestuia funcția de prim-ministru.

▲ Churchill testează focul unei mitraliere produsă în Anglia. Se mândrea cu Imperiul Britanic, cu puterea sa militară și forțele aeriene pe care le întărise.

Bătălia pentru Anglia

Prima chestiune cu care Churchill a fost nevoit să se confrunte în calitate de prim-ministru a fost cum să combată amenințarea germană care creștea văzând cu ochii. În discursul ținut în fața Parlamentului a declarat: „Aș vrea să răspund la o întrebare: Care este țelul nostru? Răspunsul este victoria. Victoria cu orice costuri sau sacrificii, victoria care va fi răsplata înfrângerii temerilor și a neliniștilor noastre, victoria pe care o vom obține indiferent cât va dura această aventură. Fără victorie, nu există o semnificație pentru a exista".

▼ Arthur Neville Chamberlain a devenit prim-ministru al Angliei în anul 1937. A dus o politică de împăciuire în cadrul înțelegerilor sale cu Hitler, dar această politică se va dovedi falimentară.

Londra după ce a fost supusă bombardamentului în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

▲ Winston Churchill în timp ce inspecta un regiment al armatei.

În ciuda încurajărilor sale, armatele britanice și franceze au pierdut mai multe bătălii și au apucat să fie evacuate înainte ca Germania să lanseze un atac de represalii în zona unde se retrăseseră trupele aliate. Forțele britanice dislocate pe continentul european s-au retras către propriul teritoriu, grăbindu-se să traverseze Canalul Mânecii. Churchill a vizitat de mai multe teatrul de operațiuni din Franța, singurul aliat al Angliei, continuând să transmită mesaje de încurajare. Dar după numai o lună, Franța a capitulat în fața Germaniei. În acele momente, Anglia a rămas să se confrunte singură cu fascismul. Opinia publică internațională se aștepta ca Anglia să capituleze și să accepte o pace umilitoare cu Germania, așa cum se întâmplaseră lucrurile în cazul Franței. Dar răspunsul lui Churchill a fost clar. Acesta a declarat „Războiul Franței s-a terminat. Acum începe războiul Angliei".

Aceasta a însemnat o declarație absolută de rezistență. În toamnă, armata germană a început să atace teritoriul britanic. Adeseori, Churchill ieșea din oraș chiar în timpul raidurilor aeriene, încurajând cetățenii britanici să facă același lucru. A inspectat personal distrugerile provocate de atacurile cu bombe și de asemenea, a organizat numeroase întâlniri cu soldații britanici. Cu aceste ocazii, era văzut făcând cu mâna „semnul V" în fața audienței. „Semnul V", care este folosit în prezent pentru a desemna victoria, este caracteristic acelor vremuri. Churchill a născocit acest semn pentru a-i încuraja pe oameni, pentru ca aceștia să nu dea uitării țelul final. Adesea își înregistra discursurile la radio: „Vom lupta, cu orice preț, vom lupta, până victoria se va afla în mâinile noastre", „Credința în lunga și glorioasa noastră istorie se află în această bătălie", „Dacă Imperiul Britanic și Commonwealth-ul vor dura peste o mie de ani, oamenii vor spune încă «Aceasta a fost ora lor glorioasă». Discursurile au captat o uriașă audiență națională, iar suportul popular pe care se baza Churchill a depășit 88 de procente. Bătălia pentru Anglia a fost o lungă, grea și epuizantă perioadă care a afectat societatea britanică, dar, beneficiind de erorile fatale ale lui Hitler în strategia de război, Churchill a reușit, în final, să înfrângă trupele germane.

Fortăreața lumii libere

Ce l-a determinat pe Churchill să organizeze o astfel de rezistență absolută împotriva Germaniei?

În luna iunie a anului 1939, a declarat într-o conversație cu Joseph Kennedy, tatăl președintelui american J. F. Kennedy și ambasador al SUA în Anglia la acea vreme, care avea un punct de vedere progerman, apropiat politicii de împăciuire:

„Chiar dacă această bătălie sfârșește prin victoria părții germane, așa cum spuneți, voi lupta în continuare, oferindu-mi sufletul și trupul cu mare bucurie și onoare. Aș dori să vă întreb pe dumneavoastră și poporul din America dacă sunteți dispuși să primiți moștenirea istoriei britanice. Dar dacă inamicul nostru ne va cuceri teritoriul, ne puteți promite că focul libertății nu se va stinge? Fără aceste garanții, nu pot să mă sacrific în această bătălie".

În primul discurs ținut în calitate de prim-ministru, a declarat, de asemenea: „Nu am nimic de oferit în afară de sânge, trudă, lacrimi și sudoare". Și-a respectat cuvintele și declarațiile, sacrificându-și întreaga făptură pe altarul confruntării cu cea mai mare amenințare la acea vreme, regimul nazist din Germania, pătruns de idealul de a proteja omenirea și libertatea. Fără credința sa de nezdruncinat în libertate și fără atașamentul său uriaș față de națiunea britanică, deznodământul celui de-al Doilea Război Mondial ar fi putut fi total diferit.

▲ Soția lui Churchill, Clementine, și cele două fiice ale lor. Churchill agrea provocările și a fost auzit odată spunând că cea mai mare provocare și realizare a sa s-a produs atunci când i-a cerut mâna soției sale.

▼ În timp ce Anglia se afla în război, Churchill și-a riscat viața deseori pe linia frontului, pentru a vedea personal stadiul desfășurării luptelor.

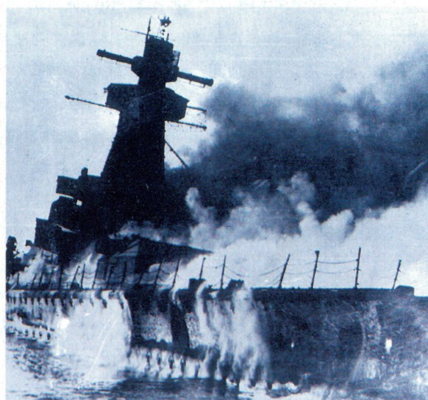

UN SCOP JUST AL PRIMULUI-MINISTRU: DECLARAREA REZISTENȚEI ABSOLUTE

Bătălia pentru Anglia s-a transformat în victoria Marii Britanii, rezultatul unei operațiuni de rezistență absolută în fața invadatorului. Totuși, se prevedea încă de la început victoria asupra germanilor? Presupunând că Germania câștiga războiul, Marea Britanie suferea condițiile unei capitulări amare și era supusă distrugerii în aceeași măsură ca și Franța. Înfrângerea Angliei însemna, de asemenea, ocupația germană asupra întregii Europe. Într-o scrisoare către președintele american Roosevelt, Churchill scria: „Dacă noi ne vom preda, înseamnă că îi vom oferi lui Hitler dreptul de a cuceri întreaga lume". Existau câteva voci, care considerau declararea de către Churchill a rezistenței absolute un act necugetat și ilogic. De exemplu, Joseph Kennedy era de părere că Marea Britanie va pierde cu siguranță acest război cu Germania înainte de a izbucni o conflagrație la nivel mondial. Deci care este motivul pentru care Churchill a luat o asemenea decizie îndrăzneață și periculoasă de unul singur? Presupunând că se considera personal obligat să servească drept redută a forțelor antifasciste, totuși nu era un act necugetat ca un lider național să angreneze în conflict soarta unei națiuni întregi pentru a-și satisface propria ideologie? Dacă este să spunem lucrurilor pe nume, a luat o astfel de decizie fără să aibă o strategie militară practică?

Royal Air Force și Luftwaffe

În mare măsură, se consideră că factorul decisiv al victoriei britanice în al Doilea Război Mondial rezidă din schimbarea tacticii aviației germane (Luftwafe) pe care Hitler a dispus-o - care până în acel moment ataca exclusiv facilitățile și aeronavele Royal Air Force - ordonând ulterior bombardarea Londrei. Fără această răsturnare de situație - care se va dovedi pe urmă ca fiind cea mai gravă eroare a lui Hitler - Royal Air Force puteau fi distruse complet. În mod evident, când această bătălie a început, forțele aeriene germane erau superioare celor britanice, având în componență 2.500 de avioane de vânătoare de toate tipurile, în timp ce britanicii erau dotați cu numai 1.000 de aeronave. Cu toate acestea, numărul avioanelor de vânătoare din dotarea Royal Air Force excludea bombardierele și avioanele de recunoaștere. Deci, în realitate, diferența era considerabil mult mai redusă. În ceea ce privește aprovizionarea flotelor aeriene, în Germania, numărul avioanelor fabricate între 1940 -1941 s-a ridicat la 22.000, în timp ce în Marea Britanie, au fost produse 35.000 de aeronave. Dacă războiul ar fi durat mai mult, exista posibilitatea ca englezii să posede în final o aviație mult mai puternică decât Luftwafe - forțele aeriene germane. În plus, bătăliile aeriene s-au purtat în cea mai mare parte pe cerul britanic deasupra teritoriului național. Ceea ce însemna că pentru un pilot britanic, în momentul în care avionul său era doborât, putea să se parașuteze nestingherit și să continue să lupte în următoarea bătălie aeriană, în timp ce un pilot german, în momentul în care ateriza pe solul britanic, devenea ostatic și era scos din luptă pentru totdeauna. Schimbarea de tactică pe care Hitler a efectuat-o – instituirea bombardamentului asupra Londrei – a fost cu siguranță cea mai gravă eroare militară pe care a făcut-o. Luând în considerație toate aceste aspecte, nu există certitudinea că trupele germane ar fi putut să înfrângă forțele aeriene britanice, chiar dacă nu ar fi intervenit nicio modificare în cadrul operațiunilor militare.

▲ Marina germană sabordându-și navele de război în urma unei urmăriri navale încheiate printr-o împresurare reușită de vasele britanice. Efectivul flotei germane se ridica la o treime din efectivul flotei britanice.

Canalul Mânecii – o fortăreață acvatică

Să presupunem că Royal Air Force ar fi ieșit înfrântă din bătălia pentru Anglia; chiar în această situație, nu putem avea certitudinea că trupele germane ar fi putut invada și ocupa insulele britanice, deoarece Royal Navy (Marina Britanică) era poziționată de-a lungul țărmurilor. Hitler, care se născuse în regiunea alpină, era pus în situația de a nu cunoaște în profunzime caracterul zonelor maritime, risipindu-și astfel resursele în crearea și dotarea armatelor terestre și aviației militare, neglijând importanța conferită de o flotă navală puternică. Într-o țară ca Germania, dispunând de o ieșire nesemnificativă la Marea Baltică comparativ cu suprafața teritorială totală, importanța unei flote maritime a fost în mod cert neglijată, iar, cu excepția flotilei de submarine (U-Boats), abia dacă s-a dispus construirea de nave de luptă și de transport maritim. Ceea ce este semnificativ de menționat este faptul că navele de luptă, spre deosebire de tancuri și avioane de vânătoare, necesită o perioadă lungă de construire. Peste toate aceste dificultăți se adăuga faptul că Marea Mânecii avea adâncimi considerabile, fiind străbătută și de curenți rapizi care îngreunau navigația. Chiar dacă prezenta o lățime îngustă de numai 30 km (între Franța și Anglia), nu exista nicio posibilitate de a traversa decât cu o navă. Se credea că trupele germane considerau traversarea canalului o cale facilă pentru tancurile și amfibiile lor, dar această idee bineînțeles nu putea să aibă și nici nu a avut sorți de izbândă.

Presupunând că germanii, beneficiind de o strategie miraculoasă, ar fi avut succes în debarcarea pe teritoriul britanic, e greu de crezut că din această acțiune nu ar fi rezultat imense pierderi în rândul soldaților invadatori.

Cu siguranță, Churchill a avut în vedere toți acești factori, în momentul în care a luat o astfel de decizie. Nu a fost ghidat doar de romantism și eroism desuete atunci când a predicat doctrina rezistenței absolute, ci mai degrabă s-a bazat pe calm, gândire logică și simț practic, luând în calcul posibilitatea unei victorii finale britanice. Victoria Angliei nu s-a ivit dintr-un concurs de coincidențe și noroc, dar nici nu a fost un rezultat așteptat. A fost rezultatul unor eforturi uriașe și al unei strategii militare desăvârșite, rod al unei minți limpezi; victoria a fost sărbătorită de toți cei care l-au susținut pe Churchill, cetățeni și soldați britanici deopotrivă, care au luptat din greu, susținuți de un spirit luminat pe toată perioada războiului.

Prieteni şi duşmani

Winston Churchill era caracterizat printr-o voinţă de fier. Dădea dovadă de încăpăţânare şi întotdeauna îşi susţinea opiniile când se punea în discuţie binele ţării sale. Inamicii Marii Britanii erau inamicii lui Churchill, iar prietenii ţării sale erau consideraţi şi prietenii săi.
Convingerile sale politice erau considerate ca fiind conservatoare; cu toate acestea, poseda un puternic spirit de iniţiativă demonstrat în multe etape ale carierei politice, care a creat numeroase obstacole în calea realizărilor şi viziunii sale. Existau mai mulţi membri ai societăţii academice britanice care îi împărtăşeau opiniile, dar în acelaşi timp erau mulţi intelectuali care exprimau critici acerbe la adresa ideilor sale.

Un prieten de conjunctură care se opunea imperialismului Marii Britanii și care avea o antipatie nedisimulată legată de Imperiul Britanic

Franklin D. Roosevelt (1882-1945)

Franklin D. Roosevelt, născut în anul 1882 într-o familie ilustră, era cu opt ani mai tânăr decât Winston Churchill. Era un avocat care își propusese să devină politician în ciuda problemelor de sănătate cauzate de o paralizie permanentă de care suferea încă de când era copil.

În anul 1933, a fost ales ca cel de-al treizeci și doilea președinte al Statelor Unite ale Americii, după ce deținuse funcții politice remarcabile, printre care cea de secretar adjunct al Departamentului Marinei și cea de guvernator al statului New York.

În aparență, Franklin D. Roosevelt și Winston Churchill erau prieteni apropiați. Numărul total al scrisorilor, pe care le-au schimbat în perioada războiului s-a ridicat la peste 1.000, aceasta însemnând că își trimiteau în aproape fiecare zi câte o scrisoare. Totuși, modul de gândire și, în oarecare măsură, vederile lor politice erau complet diferite. În consecință, ceea ce părea pentru mulți analiști politici o situație în care două personaje se găseau pe aceeași baricadă, era în realitate o stare de fapt în care cei doi se aflau de multe ori pe poziții divergente vizibile.

Spre exemplu, în cadrul Conferinței Atlantice, în perioada în care a avut loc prima lor întâlnire, Roosevelt împărtășea vehemența cu care Churchill trata politica de expansiune a Germaniei; în schimb și-a făcut cunoscută opoziția clară față de politica colonială a Marii Britanii, corelând-o cu fascismul.

După aceste evenimente, animozitățile au continuat în spatele scenei. În momentul în care Churchill, în cadrul altei conferințe a declarat că Imperiul Britanic intenționează să-și mențină toate coloniile chiar și după sfârșitul celei de-a doua conflagrații mondiale, Roosevelt a inițiat în secret sprijinirea mișcării de independență a Indiei și a pledat deschis pentru realipirea Hong Kong-ului la teritoriul Chinei.

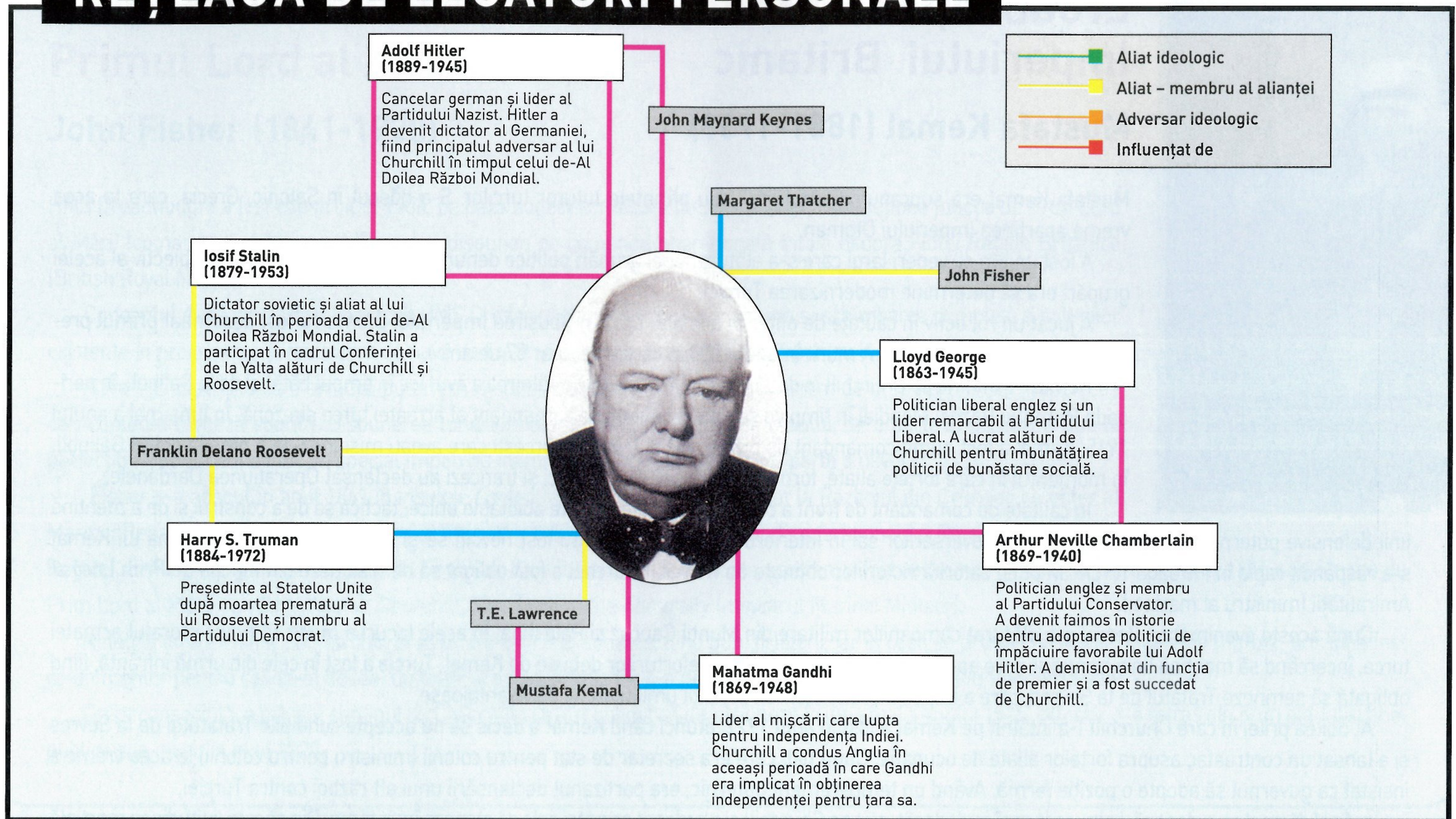
În plan militar, Churchill a insistat pentru declanșarea unei invazii a teritoriilor ocupate de Germania dinspre Marea Mediterană. Pe de altă parte, în contradicție cu opinia exprimată de Churchill, Roosevelt a insistat ca forțele aliate să pornească o invazie terestră din nordul Franței. În final, președintele american a avut câștig de cauză.

Roosevelt desconsidera gândirea conservatoare a lui Churchill. A ignorat intenționat sfatul dat de Churchill cu privire la Stalin și s-a purtat prietenește cu dictatorul sovietic în timpul desfășurării Conferinței de la Teheran din anul 1943.

În luna aprilie a anului 1945, imediat după capitularea necondiționată a Germaniei în fața Puterilor Aliate, în momentul în care Churchill a fost informat de moartea lui Roosevelt, acesta a ținut un discurs public pentru a deplânge stingerea din viață a aliatului său din război.

Franklin Roosevelt a ajutat America să-și revină după cea mai mare recesiune economică din istorie prin politica Noii Orientări (New Deal) și și-a asumat decizia de a implica SUA în al Doilea Război Mondial de partea Marii Britanii și a Franței. Roosevelt, care a jucat un rol decisiv în modelarea poziției țării sale în era postbelică și a contribuit la crearea unei noi ordini mondiale postbelice, a murit în ziua de 12 aprilie 1945, în urma unei hemoragii cerebrale. Acest eveniment nefericit se petrecea cu doar puțină vreme înaintea încheierii celui de-al Doilea Război Mondial.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personajele din casetele gri sunt prezentate pe larg în paginile următoare.

Un om de știință remarcabil specializat în studiile economice moderne care s-a împotrivit Sistemului Monetar de Standardizare cu Aur (Gold Standard Monetary System)

John Maynard Keynes (1883-1946)

John Maynard Keynes a scris o carte care s-a numit „Consecințele economice ale păcii" în perioada în care sir Winston Churchill, în calitate de ministru de finanțe (cancelar al tezaurului), a restabilit sistemul monetar de standardizare cu aur. Această lucrare a criticat măsurile și practicile impuse de Churchill economiei britanice și politicii monetare, fiind redactată în spiritul critic al cărților anterioare.

Keynes s-a născut în anul 1883 în localitatea Cambridge, ca fiu al unui profesor de economie de la Universitatea Cambridge din Anglia. După obținerea licenței în științe economice la Universitatea Cambridge, a devenit funcționar public, dar a considerat repede această poziție drept plictisitoare și a decis să urmeze cariera de lector în cadrul Universității Cambridge.

Ca bărbat, Keynes poseda caracteristici similare extraordinare cu Churchill. După ce și-a dat examenul pentru ocuparea postului de funcționar public, a observat că a primit un calificativ slab la testul de economie, fapt ce l-a determinat să conteste capacitatea examinatorilor săi, acuzându-i că nu dețin nici măcar cunoștințe elementare despre economie. Când a participat în cadrul corpului de experți la Conferința de Pace de la Versailles și a realizat că discuțiile din cadrul conferinței nu coincid cu ideile sale, s-a ridicat brusc de pe scaun, a părăsit lucrările conferinței și s-a întors în țara sa. O astfel de încăpățânare și de tenacitate era similară comportamentului lui Churchill. În momentul în care întreaga lume era îngenuncheată sub efectele Marii Crize, Keynes a propus un plan economic care, la acea vreme, părea de neînțeles: propunea ca în momentul în care economia și piețele sunt afectate de recesiune și sectorul privat este timorat pentru a face investiții, guvernele să-și asume intervenția pentru a menține motoarele economiei în funcțiune. Noțiunile sale păreau revoluționare, îndepărtându-se de tradițiile economice ale vremii, iar teoria pe care o lansase a fost considerată erezie.

Cu toate acestea, teoriile sale au avut un impact major pe celălalt țărm al oceanului, influențând Politica Noii Orientări promovată de președintele american Roosevelt. De atunci, în mod special după al Doilea Război Mondial, teoriile sale au început să fie acceptate, devenind parte integrantă a economiei mondiale.

Keynes a decedat în urma unui infarct miocardic la vârsta de 62 de ani, în ziua de 21 aprilie a anului 1946.

Eroul național al turcilor care s-a împotrivit Imperiului Britanic

Mustafa Kemal (1881-1938)

Mustafa Kemal era supranumit „Atatürk", sau părintele tuturor turcilor. S-a născut în Salonic, Grecia, care la acea vreme aparținea Imperiului Otoman.

A fost un om cu vederi largi care s-a alăturat unei grupări politice denumite Junii Turci. Principalul obiectiv al acelei grupări era să determine modernizarea Turciei.

A jucat un rol activ în calitate de ofițer în armată. După prăbușirea Imperiului Otoman a fost desemnat primul președinte al Republicii Turcia. A murit în anul 1938 la vârsta de doar 57 de ani.

Kemal l-a întâlnit pe Churchill în două rânduri. Prima dată întâlnirea a avut loc în timpul bătăliei de la Galipoli, în perioada Primului Război Mondial în timp ce servea în calitate de comandant al armatei turce din zonă. În luna mai a anului 1915, Kemal a fost numit comandant de divizie, șef al trupelor turcești care aveau misiunea de a proteja golful Galipoli, în momentul în care forțele aliate, formate în special din britanici și francezi au declanșat Operațiunea Dardanele.

În calitate de comandant de front a continuat să-și manifeste abilitățile unice; tactica sa de a construi și de a menține linii defensive puternice a prevenit înaintarea adversarilor săi în interiorul țării sale. Aliații au fost nevoiți să-și retragă armatele, iar faima lui Kemal s-a răspândit rapid în întreaga Turcie. În plus, datorită victoriilor obținute de Kemal, Churchill a fost obligat să demisioneze din funcția de Prim Lord al Amiralității (ministru al marinei).

După aceste evenimente, Kemal s-a alăturat campaniilor militare din Munții Caucaz și Palestina. În acele locuri a reușit să ridice moralul armatei turce, încercând să mențină linia frontului, care aproape se prăbușise. În ciuda eforturilor depuse de Kemal, Turcia a fost în cele din urmă înfrântă, fiind obligată să semneze Tratatul de la Sevres, care a impus statului otoman condiții umilitoare și dezavantajoase.

Al doilea prilej în care Churchill l-a întâlnit pe Kemal a fost în anul 1922, atunci când Kemal a decis să nu accepte condițiile Tratatului de la Sevres și a lansat un contraatac asupra forțelor aliate de ocupație. Churchill, care era secretar de stat pentru colonii (ministru pentru colonii) la acea vreme a insistat ca guvernul să adopte o poziție fermă. Având un temperament puternic, era partizanul declanșării unui alt război contra Turciei.

În final, Kemal nu a dorit să-l provoace mai mult decât atât pe Churchill și a ordonat armatei sale să stopeze înaintarea. Din păcate, atitudinea marțială a lui Churchill a displăcut cetățenilor britanici, situație care a condus la disoluția coaliției guvernamentale dintre partidul conservator și partidul liberal.

Ca rezultat al acțiunilor întreprinse de Kemal, fie direct sau indirect, Churchill a fost înfrânt în două rânduri.

Prins într-o dilemă în calitate de atașat diplomatic în Orientul Mijlociu

Thomas Edward Lawrence (1888-1935)

Thomas Edward Lawrence, care va deveni mai târziu foarte cunoscut datorită succesului de care s-a bucurat pelicula „Lawrence al Arabiei", a fost pasionat și interesat de misterul Orientului Mijlociu încă de pe vremea studenției.

După ce și-a finalizat studiile în arheologie la Universitatea Oxford, a participat la o excavație arheologică în Orientul Mijlociu, în calitate de cercetător trimis de British Museum.

După izbucnirea Primului Război Mondial, s-a înrolat temporar ofițer al armatei britanice și s-a alăturat trupelor neregulate arabe comandate de emirul Faisal. Operațiunile intense de gherilă pe care le-au desfășurat în deșertul Arabiei au cauzat masive pierderi armatei otomane.

După încheierea Primului Război Mondial, Lawrence a îmbrăcat hainele civile; Churchill, care deținea funcția de secretar de stat pentru colonii (ministru al coloniilor), și-a manifestat o mare apreciere pentru cariera lui Lawrence și l-a invitat să lucreze în cadrul Biroului Colonial (Ministerul Coloniilor) în calitate de consilier.

Dând curs propunerii lui Churchill, în perioada în care se încerca găsirea unei soluții pentru Orientul Mijlociu, s-a alăturat celor care lucrau pentru emirul Faisal și pentru fratele său Abdullah și a participat ca membru al delegației liderilor arabi în cadrul conferinței organizate la Cairo, care a încercat să tranșeze chestiunea Orientului Mijlociu.

Părintele cuirasatului modern, botezat astfel de Primul Lord al Amiralității

John Fisher (1841-1920)

HMS Dreadnought a fost construit în 1906, pe baza sugestiilor făcute de John Fisher, care deținea funcția de Prim Lord al Mării (comandant al Marinei Militare) și dispunea de comanda operațională totală asupra Flotei Regale Britanice (British Royal Navy).

Conceptul după care a fost construit HMS Dreadnought se baza pe eliminarea și schimbarea completă a soluțiilor existente în proiectarea și realizarea de nave de luptă. A servit ca prototip de bază pentru toate cuirasatele moderne.

Nava era căptușită cu o armură puternică de protecție și era dotată cu un sistem de propulsie îmbunătățit, ceea ce-i conferea o viteză sporită. Dispunerea tunurilor navale pe toată lungimea vasului, de o parte și de alta, a dus la perfecționarea puterii de foc, în special împotriva inamicilor poziționați pe oricare parte a navei.

Fisher s-a născut în anul 1841 în insulele Ceylon (azi Sri Lanka). A participat la Războiul din Crimeea ca ofițer al Marinei Regale și a servit ca Prim Lord al Mării (First Sea Lord), având comanda operațională a Royal Navy (Marinei Regale). Fisher s-a retras din funcția de First Sea Lord în anul 1910. Cu toate acestea, a fost rechemat în serviciu pentru a ocupa din nou funcția de Prim Lord al Mării de către Winston Churchill, First Lord of the Admiralty (ministrul Marinei Militare).

Relațiile dintre Fisher și Churchill erau dintre cele mai cordiale, fiind buni prieteni, iar în ceea ce privea chestiunile legate de marină, primul a fost ca un mentor pentru cel de-al doilea. Cu toate acestea, relația lor s-a deteriorat complet după Operațiunea Dardanele.

Drept consecință, a pierdut sprijinul lui Churchill și a fost obligat să demisioneze în luna mai a anului 1915. Ulterior, s-a retras din prim planul scenei publice și a murit în anul 1920.

„Doamna de Fier" care a redat mândria Marii Britanii

Margaret Thatcher (1925-)

Thatcher a fost prima femeie prim-ministru din istoria Marii Britanii; a fost un lider cu o voință de fier.

Thatcher s-a născut ca fiică a primarului din Grantham, un oraș din centrul Angliei. A manifestat o puternică atracție pentru politică încă de când era studentă la universitate. În 1959, a câștigat pentru prima dată un fotoliu în Parlament, ca membru al Partidului Conservator. În anul 1979, în perioada Războiului Rece a devenit prim-ministru al Marii Britanii.

După ce și-a asumat poziția de prim-ministru, s-a remarcat ca o continuatoare a ideologiei conservatoare promovate de Churchill. La acea vreme, Marea Britanie era afectată de numeroase dificultăți interne, demonstrând astfel un interes scăzut în a-și asuma un rol central pe scena politică internațională. În aceste condiții guvernul britanic nu intenționa să se implice în disputele internaționale; ultima dată când Marea Britanie trimisese trupe în afara teritoriului național se petrecuse în anul 1956, în timpul Crizei Canalului de Suez.

Totuși, Thatcher s-a implicat în schimbarea acestei situații, intervenind activ în diferite dispute internaționale cum a fost războiul dintre Iran și Irak.

În anul 1982, în perioada Războiului pentru Insulele Falkland – conflict care a reprezentat piatra de temelie a abilității sale de lider politic – Marea Britanie și-a demonstrat forța militară, obținând o mare victorie împotriva Argentinei. A fost un act suprem care a reamintit omenirii că marele Imperiu Britanic deținuse odată supremația în lume. Conflictul a constituit un moment crucial pentru poporul britanic care și-a recâștigat onoarea națională. Thatcher a luptat pentru Marea Britanie și pentru onoarea cetățenilor britanici, așa cum acționase și Churchill în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

După această victorie istorică, Thatcher s-a bucurat de o susținere națională extraordinară și a reușit să-și mențină poziția politică pentru o perioadă de 11 ani.

Moştenirea lui Churchill – în spiritul dialogului şi al unităţii

După moartea lui Churchill, criza provocată de Războiul Rece a degenerat rapid, iar istoria umanităţii a intrat într-o eră a terorii aflată sub ameninţarea armelor de distrugere în masă (armelor nucleare). Liderii statelor căutau să identifice soluţii pentru promovarea unui dialog mutual, încercând să oprească, fiecare sau împreună, escaladarea oricărei acţiuni fatale de natură conflictuală. În momentul în care această perioadă se apropia de un sfârşit inevitabil, noua ordine mondială a căpătat speranţa unei înfrângeri a vechii lumi aflate sub auspiciile Războiului Rece. Vremea antagonismelor şi a blocurilor ideologice divergente se apropia de final, iar Europa păşea către unitate. Cu toate acestea existau state şi regiuni care sufereau de pe urma războaielor continue şi a conflictelor îngheţate.

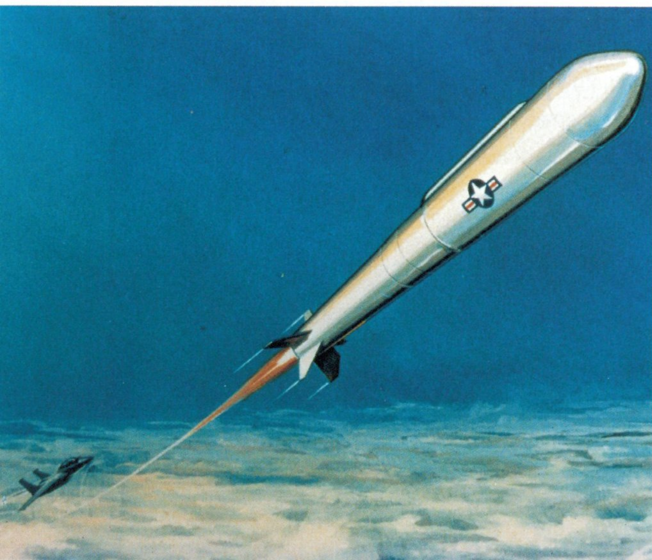
Summit-ul internaţional (conferinţa internaţională) – care avea ca scop să diminueze probabilitatea izbucnirii unui război.

LA SFÂRŞITUL CARIEREI SALE de prim-ministru, Churchill plănuia să organizeze un summit internațional la care să participe șefii de stat și guvern din statele Europei Răsăritene și Occidentale. Unii au criticat această idee, acuzându-l pe liderul britanic că se comportă ca un actor unic pe scena politică internațională, dar se părea că acesta dorea sincer să realizeze apropierea dintre lumea occidentală și cea răsăriteană. Summit-ul nu a avut totuși loc în perioada carierei sale politice, dar această idee și dezbaterea pe care a provocat-o a fost susținută de guvernele care s-au succedat guvernării lui Churchill. Primul summit internațional a fost ținut în luna iulie a anului 1955 în orașul Geneva, cu participarea miniștrilor de externe din patru state: Marea Britanie, Franța, Statele Unite ale Americii și Uniunea Sovietică. Aceștia au negociat restabilirea unui program de dezarmare, sub supravegherea ONU, program care se blocase în urma consecințelor Războiului Coreean. Ca rezultat a fost înființat Comitetul Celor Zece Națiuni pentru Dezarmare care și-a stabilit sediul la Geneva, în Elveția, dar această organizație și-a schimbat denumirea de-a lungul timpului în Comitetul Celor Optsprezece Națiuni pentru Dezarmare și în final Conferința Comitetului pentru Dezarmare în momentul în care a fost extinsă componența lui, fiind integrate și alte state. În prezent are 65 de membri reprezentând toate regiunile din lume.

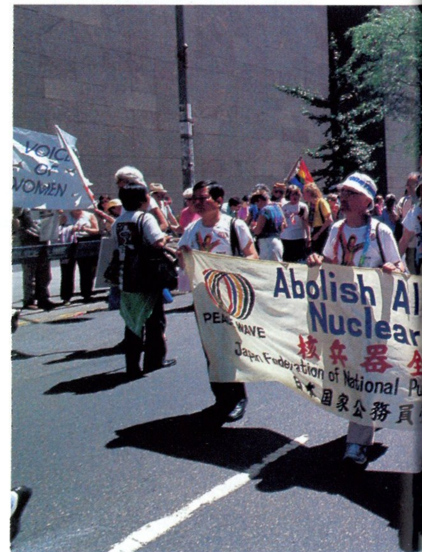
Principalul scop al acestei conferințe a fost să determine reducerea arsenalului de arme de distrugere în masă cum ar fi armamentul nuclear, armele bilogice și chimice. În special, armele nucleare sunt cunoscute pentru puterea uriașă de distrugere, reliefată de testele cu rachete balistice intercontinentale și împotriva cărora nu există scut defensiv. Odată cu posesia de arme de distrugere în masă atât de către statele vestice cât și de cele estice, întreaga omenire a intrat într-o eră a fricii permanente de o eventuală extincție. Un moment de ezitare în procesul defensiv și de dezarmare poate duce la o anihilare instantanee nu numai a statelor aflate în conflict, dar și a întregii lumi.

În această atmosferă de criză, atât Estul cât și Vestu au demarat o competiție intensă în dezvoltarea programelor de sateliți spioni pentru a detecta eventualele atacuri nucleare lansate de partea adversă, dar și în punerea la punct a unor rachete

▾ Racheta ASAT, construită de Statele Unite pentru a doborî sateliții inamici. După retragerea lui Churchill de pe scena politică, Marea Britanie și SUA se vor alia împotriva Uniunii Sovietice în ceea ce s-a numit perioada Războiului Rece. Războiul Rece a condus la o cursă a înarmărilor între cele mai mari puteri ale lumii, fapt ce a dus la dezvoltarea unor arme cum a fost racheta ASAT.

Formula lui Churchill „Cortina de Fier" a devenit consacrată după retragerea sa de pe scena politică, în momentul în care, în anul 1961, s-a demarat construcția Zidului Berlinului, care a simbolizat separarea Blocului Răsăritean de Blocul Occidental.

Dacă reușim să privim mai adânc în trecutul nostru, putem să privim dincolo de viitorul care ne așteaptă

care să distrugă sateliții spioni ai inamicilor pentru a preveni culegerea de informații militare și desfășurarea de activități de spionaj pe teritoriul propriu.

Armele biologice posedă de asemenea o putere distructivă enormă care egalează forța armelor nucleare, în funcție de metodele de utilizare. Cel mai terifiant aspect legat de armele biologice în comparație cu armele nucleare este că sunt relativ ușor de produs și transportat. În perioada Războiului Rece, nu numai superputerile, dar și state de mici dimensiuni au deținut în arsenalul propriu arme biologice și chimice pentru a-și afirma superioritatea asupra altor țări. A fost o vreme în care chiar și un conflict de mică amploare putea conduce la distrugerea întregii omeniri.

Desfășurarea acestui summit era una dintre puținele soluții pentru salvarea întregii planete de proliferarea armelor de distrugere în masă. Tratatele încheiate, care sunt încă în vigoare și astăzi, cum ar fi Tratatul pentru Interzicerea Parțială a Testelor Nucleare (Partial Test Ban Treaty), Tratatul de Ne-Proliferare Nucleară, Convenția pentru Interzicerea Dezvoltării, Producției și Stocării Armelor Bacteriologice (Biologice) precum și Distrugerea acestora și Tratatul de Interzicere Completă a Testelor Nucleare (The Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty), au fost puse în discuție și ratificate în cadrul acestei conferințe. Aceste tratate nu interziceau posesia armelor nucleare sau nu preveneau declanșarea unui război, prin urmare efectele erau limitate. Totuși, datorită abordării realiste, summit-ul a evitat pur și simplu disputele verbale la nivel teoretic și a produs rezultate tangibile. În perioada recentă s-a dezvoltat o competiție non-militară de cucerire a spațiului, în ciuda diferitelor obstacole ivite.

Conferința pentru care a pledat Churchill a avut efecte chiar și după sfârșitul erei Războiului Rece, conducând la controlul și limitarea cursei înarmărilor în întreaga lume.

▼ Prin politica promovată de Churchill de reducere a arsenalelor militare s-a creat ecoul unei campanii continue pentru diminuarea numărului armelor nucleare din lume.

Unificarea națiunilor europene

După al Doilea Război Mondial, Churchill a făcut apel la necesitatea reformării comunității democrate occidentale, luând în calcul posibilitatea unificării în viitor a națiunilor europene. Considera că cele două conflagrații mondiale avuseseră loc datorită discordiei și neînțelegerii dintre statele europene, deci dacă aceste națiuni s-ar unifica, probabilitatea izbucnirii unui nou război va fi mult mai redusă. Nu este suficient de clar în ce măsură considera că este necesară unitatea Europei, dar această idee a avut un impact major printre cetățenii Europei. În luna mai a anului 1948, la propunerea lui Churchill, a avut loc la Haga, în Olanda, o conferință europeană care a dezbătut subiectul unificării Europei. În anul următor, a fost creat Consiliul Europei la care au aderat 10 națiuni membre. În realitate, acest eveniment, nu a promovat unitatea Europei, dar a strâns legăturile dintre state. Ironia sorții, tocmai patria lui Churchill, Anglia, a arătat o oarecare opoziție față de ideea uniunii, această atitudine conducând la un eșec parțial al conferinței. Cu toate acestea, ideea unei Europe unite, așa cum și-o imagina Churchill, a început să înflorească în mințile oamenilor. În anul 1952 s-a înființat Comunitatea Europeană a Oțelului și Cărbunelui formată din Germania Federală, Italia, Olanda, Belgia și Luxemburg. În anul 1958 s-a creat Comunitatea Economică Europeană.

▲ Lansarea unei rachete de pe un submarin. O astfel de scenă simbolizează era Războiului Rece, care s-a instaurat după retragerea lui Churchill de pe scena politică.

Sediul central al Uniunii Europene din Bruxelles. Unificarea Europei într-o comunitate unită de interese și valori comune a fost una din numeroasele provocări cu care s-au confruntat succesorii lui Churchill.

În anul 1973, Consiliul Europei s-a extins incluzând Anglia, Irlanda și Danemarca, devenind o organizație având în componență nouă membri. Acest aspect relevă progresul înregistrat în procesul de unificare al țărilor Europei. Unificarea statelor Europei a constituit într-adevăr un drum lung și dificil, datorită faptului că indiferent cât de mică era o țară, fiecare avea o lungă istorie în spate, iar, din acest motiv, exista un puternic sentiment național atașat ideii de independență și suveranitate. Au existat și câteva obstacole cum a fost înființarea în Marea Britanie a EFTA, o organizație având interese distincte de ale Comunității Europene, dar și diminuarea competitivității vestice în raport cu creșterea economică înregistrată de statele asiatice. Cu toate acestea, liderii statelor europene au făcut progrese în direcția creării uniunii, depășind toate obstacolele unul câte unul. La sfârșitul anilor '80, Grecia, Portugalia și Spania au devenit membre ale Comunității Europene, care și-a extins numărul de membri la 12 state. În data de 1 noiembrie 1993, a fost ratificat Tratatul de la Maastricht. Astfel s-a creat Uniunea Europeană care a dus în sfârșit la introducerea unei monede unice, euro. Acea zi pe care o visase Churchill, construcția unei Europe unite era aproape.

Euro, bancnotele colorate care sunt un simbol al Uniunii Europene. Marea Britanie nu a luat încă decizia de a se alătura sistemului monetar european unic.

În trecut, se spunea că fluviul Tamisa din Anglia unește cele șapte mări. Astăzi, în era post-Churchill, fluviul este în primul rând o cale de navigație comercială.

Umbra imperiului de altădată

Puterea Marii Britanii, imperiul pe care Churchill l-a protejat cu orice sacrificiu, se afla în plin proces de declin în momentul în care statele coloniale și-au declarat unul câte unul independența. Deși Anglia a încercat să-și reafirme statutul de putere mondială în 1982, în timpul conflictului din Insulele Falkland, retrocedarea coloniei Hong Kong către China a însemnat punctul culminant al fărâmițării Imperiului Britanic, un regat care a stăpânit teritorii coloniale uriașe de-a lungul și de-a latul pământului. Istoria de lungă durată a ocupației britanice a lăsat cicatrice adânci în multe locuri din lume, în special în Irlanda și Orientul Mijlociu. În timpul în care Churchill era ministru al coloniilor, s-a confruntat cu numeroase conflicte în aceste regiuni.

În ceea ce privește statutul actual al Republicii Irlanda, acest stat și-a obținut independența și a găsit o soluție de a trata cu Anglia, dar Irlanda de

Armata Republicană Irlandeză luptă de mulți ani pentru unificarea Ulster-ului (Irlanda de Nord) cu restul Irlandei. Conflictul din Irlanda de Nord este una dintre cele mai cumplite confruntări civile pe care au trebuit să-l gestioneze succesorii lui Churchill.

Soldați britanici întorcându-se acasă din teatrul de operațiuni al războiului Insulelor Falkland care s-a petrecut în perioada guvernării Margaret Thatcher, unul din succesorii lui Churchill.

Nord a rămas încă sub ocupație britanică. Mișcarea pentru independența Irlandei de Nord a devenit din ce în mai activă și chiar astăzi atacurile teroriste și ripostele guvernamentale sunt încă active. Pentru a clarifica situația din Orientul Mijlociu, Churchill a organizat o conferință la Cairo încercând să obțină un consens între cele trei părți implicate: evreii, arabii și europenii. Toate părțile implicate și-au susținut propriile interese în așa măsură încât lucrările conferinței s-au transformat într-un fiasco, în special din punctul de vedere al arabilor. În acea perioadă, Churchill a sugerat crearea unui regat irakian. Cu toate acestea, ideea nu era bine-văzută în rândul localnicilor, astfel, Irakul a căzut pradă unor ample mișcări insurecționare. În vidul de putere creat de guvernul central, Partidul Baas a reușit să obțină puterea. Această formațiune politică l-a propulsat mai târziu pe Saddam Hussein la putere. În anul 1990, Hussein a invadat statul vecin Kuweit, iar această acțiune militară a determinat declanșarea anul următor a Războiului din Golf.

Nu putem ignora responsabilitatea lui Churchill legată de toate aceste conflicte, deoarece Marea Britanie a trasat artificial la un moment dat granițele acestor state vecine care aparțin aceleași culturi și civilizații.

În plus, de la înființarea sa în anul 1948, Israelul, statul creat de evrei, ignorând drepturile vechilor locuitori – arabii-palestinieni – nu a trăit un singur moment de încetare a focului. Injustiția și conflictele continuă și azi, iar oamenii implicați direct sau indirect suferă, în timp ce politicienii epocii imperialiste au desenat harta lumii în concordanță cu propriile viziuni. În final, trupele britanice staționate în estul regiunii Suezului s-au retras cedând Statelor Unite poziția de „jandarm al omenirii". Aceasta a încheiat epoca de cuceriri a Marii Britanii. Sir Winston Churchill, care a trudit din greu pentru a menține prestigiul Imperiului Britanic s-a aflat în posturi atât pozitive cât și negative în momentul în care ultima sclipire a flăcării gloriosului imperiu s-a stins.

▲ Armata engleză participând la Războiul din Golful Persic împotriva forțelor lui Saddam Hussein.

Atacurile teroriste de la 11 septembrie de la World Trade Centre au condus în final la crearea unei alianțe între Tony Blair, premierul britanic și succesor al lui Churchill și președintele american George W. Bush, în ceea ce s-a numit „Războiul împotriva terorismului".

▼ În anul 1997, colonia britanică Hong Kong a fost retrocedată chinezilor după 99 de ani de ocupație engleză. Acest eveniment a fost una dintre numeroasele provocări cu care s-au confruntat urmașii lui Churchill.

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

WINSTON CHURCHILL

ISSN 1791-0765
9 771791 076000 54

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

55

ISAAC NEWTON

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Isaac Newton

Numărul 55

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5,
sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

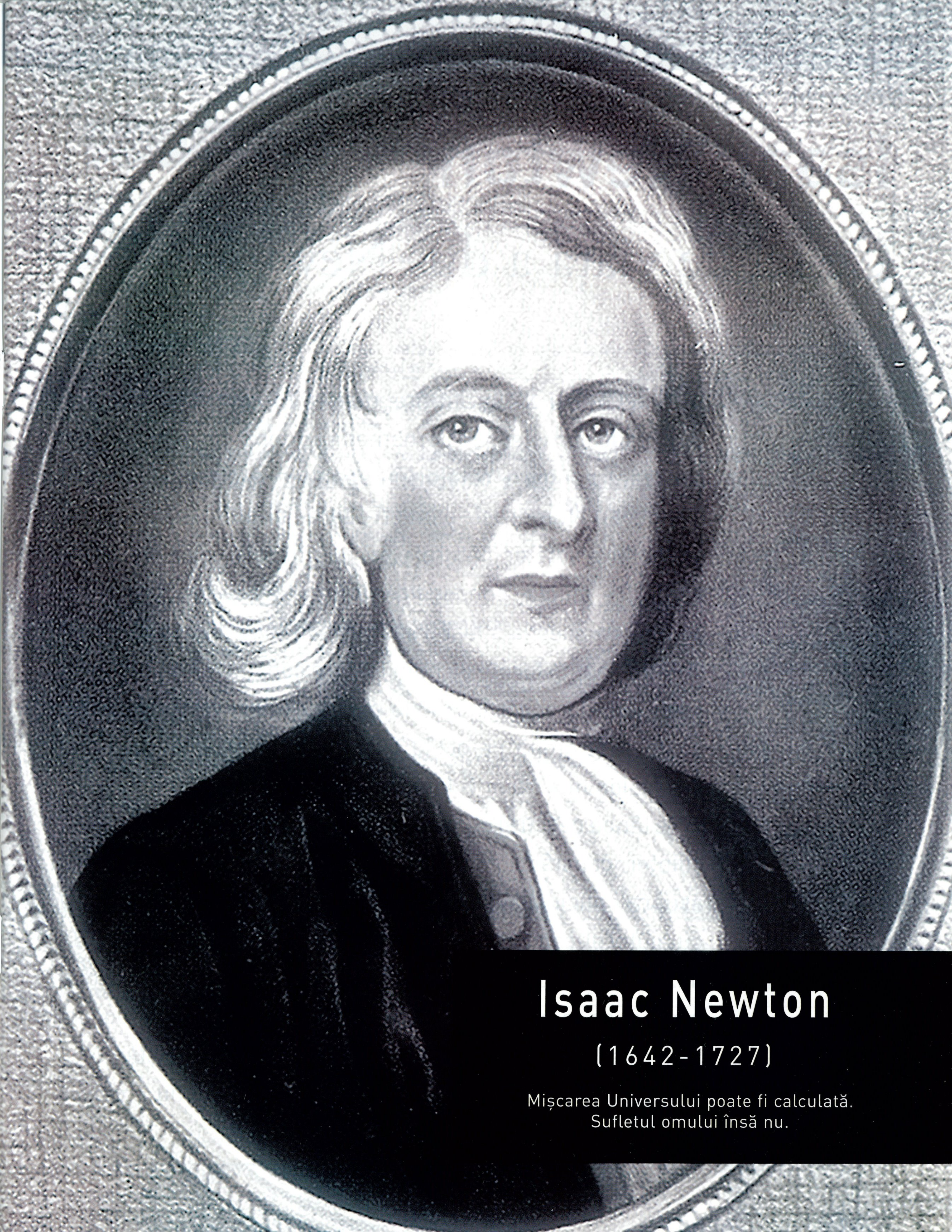
ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press , Corbis, American Photo, DeAgostini Library

Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Isaac Newton
(1642-1727)
Mișcarea Universului poate fi calculată.
Sufletul omului însă nu.

Isaac Newton

Ce fel de viață a dus Newton?

PROLOG

ÎN SECOLUL XX, grație progresului înregistrat de știință în cursul ultimelor secole, oamenii au dobândit cunoștințele necesare pentru a călători în spațiu în explorarea ultimei frontiere. Numeroși pionieri care și-au dedicat viața studiului științelor naturale au pus bazele celei mai mari părți din știința cunoscută astăzi. Munca de cercetare depusă de aceștia a fost fructificată în mod divers, cele mai impresionante forme de manifestare constând în explorarea spațiului. O trecere în revistă a istoriei marilor gânditori nu poate să îl omită pe acela fără de care misiunile spațiale impresionante nu ar fi fost posibile – sir Isaac Newton.

Pe lângă cele trei contribuții majore aduse de către acesta științei, constând în „Legea atracției universale", studiile asupra opticii și lucrarea sa revoluționară „Despre analiza cu ajutorul calculului infinitezimal", Newton a contribuit la dezvoltarea multor alte domenii ale științei, dintre cele mai variate, de la matematici teoretice și aplicate la teologie și alchimie. Newton este un personaj cheie în istoria științelor, care a oferit umanității harta călătoriei în spațiu - cine a fost el de fapt?

TABEL CRONOLOGIC

1517	Martin Luther declanșează Reforma Protestantă
1543	Copernic enunță teoria privind mișcarea corpurilor cerești
1618	Izbucnește Războiul de Treizeci de Ani
1633	Inchiziția îl condamnă de Galilei pentru erezie
1642	Se naște Isaac Newton Începe Revoluția Puritană
1648	Se sfârșește Războiul de Treizeci de Ani
1655	Isaac Newton se înscrie la școala primară
1660	Restaurația monarhiei engleze
1661	Ludovic al XIV-lea își asumă un rol autocrat în conducerea Franței Newton este admis la Universitatea din Cambridge
1665	În Anglia izbucnește Marea Ciumă, o epidemie teribilă de ciumă bubonică
1668	Newton inventează primul telescop reflector din lume
1669	Newton obține postul de profesor la Colegiul Trinity
1672	Prima controversă dintre Hooke și Newton
1675	Se înființează Observatorul Regal din Greenwich
1679	A doua controversă dintre Newton și Hooke
1682	Cometa Halley se înscrie pe o traiectorie apropiată de Pământ
1685	Iacob al II-lea urcă pe tronul Angliei
1687	Newton emite legea atracției universale Se publică lucrarea „Philosophiae Naturalis Principia Mathematica"
1688	În Anglia izbucnește Revoluția Glorioasă
1689	În urma alegerilor, Newton devine Membru al Parlamentului
1690	Newton suferă o cădere nervoasă
1696	Newton este desemnat vistier al Monetăriei Regale
1699	Newton devine Lord Trezorier al Monetăriei, cea mai înaltă demnitate publică a Monetăriei Regale
1701	Se declanșează Războiul de succesiune la tronul Spaniei
1703	Newton devine președinte al Societății Regale Londoneze pentru Îmbunătățirea Cunoștințelor despre Natură
1705	Newton primește titlul de cavaler
1710	Controversa dintre Newton și Gottfried Leibnitz
1714	Regina Ana se stinge din viață
1727	Newton moare la Kensington
1758	Cometa Halley se apropie din nou de Pământ
1915	Einstein enunță Teoria Generală a Relativității

Pe urmele marelui om de ştiinţă care a descoperit legea mişcării

▲ În copilărie, Newton era calm și gânditor, dar nu se prea comporta asemenea unui puști normal. Toți prietenii spuneau că le era greu să relaționeze cu Newton.

Newton, fiul unui moşier oarecare din zona rurală a Angliei, a dus un trai umil în timpul şcolii şi şi-a realizat munca de cercetare fără să beneficieze de sprijinul familiei. Chiar şi în aceste condiţii, a reuşit în cele din urmă să devină profesor al Universităţii din Cambridge şi chiar să descopere legile atracţiei universale. Notorietatea lui s-a răspândit în toate colţurile Bătrânului Continent. Să aflăm, aşadar, ce cale a urmat omul de ştiinţă care se laudă cu asemenea realizări din rândul numeroaselor descoperiri ştiinţifice epocale ale secolului al XVII-lea, şi ce fel de viaţă a dus?

O minte strălucită, prizonieră într-un trup firav

O copilărie chinuită

ÎN ZIUA DE CRĂCIUN A ANULUI 1642, la începutul Revoluției Puritane, în sătucul englez Woolsthrope venea pe lume un băiețel firav. Fiind născut prematur, trupul său era atât de micuț încât ar fi putut să încapă într-o crăticioară. Nimeni nu și-a închipuit că va supraviețui, cu atât mai mult cu cât și tatăl său se stinsese din viață cu doar trei luni în urmă. Băiatul a fost botezat Isaac, după numele tatălui. În ciuda tuturor prognosticurilor defetiste, copilașul a supraviețuit.

Tatăl lui Isaac Newton avusese un teren de mici dimensiuni de care se îngrijise și pe care îl cultivase de unul singur. La vârsta de 37 de ani, s-a căsătorit cu Hannah Ayscough, cea care va fi mama lui Isaac Newton. Mama provenea din rândul micii nobilimi, al oamenilor cu stare din parohie. Termenul „gentleman" își are originea în denumirea acestei pături sociale. Nu se întâmpla frecvent ca un bărbat și o femeie cu statuturi sociale diferite să se căsătorească, în special în mediul social strict din Anglia acelor vremuri.

După moartea tatălui lui Newton, Hannah s-a recăsătorit cu un preot, Barnabus Smith, mult mai în vârstă decât ea, pe când Newton avea numai trei ani. Ulterior, micul Isaac a fost lăsat în grija bunicii din partea mamei, Margery Ayscough, iar Hannah a părăsit Woolsthrope-ul, decizie care și-a lăsat amprenta în mod negativ asupra dezvoltării lui Newton.

Devenind evident faptul că tatăl vitreg a acaparat toată afecțiunea mamei, în detrimentul grijii pentru Newton, cel mic a dezvoltat resentimente față de acesta, simțind furie și ură pentru cel care l-a îndepărtat de mama sa. Parohia lui Smith se afla într-un orășel învecinat lui Woolsthrope, unde avea să se mute Hannah după căsătoria cu Smith. Clopotnița bisericii se vedea foarte bine din casa în care trăia Newton. Cu fiecare privire aruncată spre turlă, ura pentru mama sa și pentru faptul că îl abandonase nu făcea decât să se acumuleze, într-atât încât în mintea sa avea să încolțească tot mai mult ideea incendierii bisericii și a uciderii celor doi în vâltoarea flăcărilor. Despărțirea de mama sa în fragedă pruncie a lăsat urme adânci în sufletul lui Isaac.

▲ Persoana din mijlocul rândului întâi este Cromwell. Cromwell s-a opus „Dreptului divin al regelui" al lui Carol I și l-a obligat să abdice. Ulterior a fost numit Lord Protector al Angliei, funcție care i-a conferit puteri egale cu cele ale regelui. Dictatura Commonwealth-ului a durat până la moartea lui Cromwell, pentru ca apoi protectoratul să se prăbușească. Acesta a fost reintrodus curând după venirea la putere a fiului său, Richard.

Băiatul căruia îi displăcea şcoala

Absența căldurii părintești l-a transformat pe Newton într-o persoană introvertită, care prefera să inventeze jucării și dispozitive noi sau să citească în camera lui, mai degrabă decât să se joace în aer liber cu alți copii.

La vremea potrivită a fost înscris la școală. Lipsa de concentrare de care dădea dovadă în timpul orelor era trăsătura sa cea mai evidentă și nu băga în seamă

nici măcar dojenile profesorilor. Ca pedeapsă, era mustrat și trimis la colț. De aceea, mersul la școală nu se număra printre preferințele lui Newton. El se întorcea acasă imediat după terminarea orelor, îndreptându-și întreaga atenție asupra inventării de mici dispozitive.

Refuză viața de fermier

La vârsta de 12 ani, a fost înscris la școala gimnazială din Grantham, un orășel aflat la numai câteva mile de Woolsthorpe. Newton a locuit în gospodăria lui William Clarke, a cărui a doua soție era o prietenă apropiată a mamei lui Isaac, Hannah.

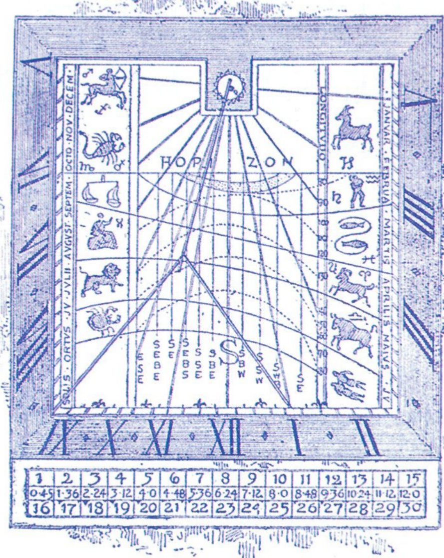
În decursul șederii la Clarke, lui Isaac Newton îi făcea plăcere să îl observe pe tutorele său la lucru. Profesia lui Clarke, aceea de farmacist, a stârnit curiozitatea lui Newton pentru știință și pentru experimentele în laborator. Tocmai anii petrecuți în sânul familiei lui Clarke l-au determinat să inițieze cercetarea experimentală și chiar să prescrie propriile rețete de medicamente.

Astfel, nu a trecut mult și Newton a început să își etaleze măiestria construind un disc solar, pe care i l-a arătat Annei Storer, fiica vitregă a lui William Clarke. Același talent l-a ajutat să creeze pentru Anne și prietenele sale căsuțe de păpuși și mobila necesară acestor căsuțe. Treptat, Newton și Anne au ajuns să se îndrăgească, iar câțiva ani mai târziu s-au logodit, înainte ca Newton să plece la universitate. Din nefericire, relația lor s-a destrămat în cele din urmă.

În clasa a treia, mama lui Newton i-a cerut să revină în Woolsthrope, întrucât avea de gând să îl lase pe Newton să se îngrijească de gospodăria părintească. Dar era deja evident prin caracterul studios și prin preferințele de care dădea dovadă Newton că băiatul, cu talentul său pentru știință și potențialul de a deveni un mare savant, nu avea nicio înclinație pentru administrarea unei ferme.

Spre exemplu, într-o vreme, o turmă de oi rătăcea în lanurile de grâu din împrejurimi, începând să mănânce din recolta vecinului. Din dorința de a afla cum au fugit, Newton, care ar fi trebuit să stea cu ochii pe turmă, a început să urmărească atent vântul și să studieze mișcările morilor de vânt și curgerea apei la un dig amenajat pe cursul unei ape.

Aceasta a fost atitudinea pe care o afișa întotdeauna. Prin urmare, s-a stins și ultima speranță a mamei că fiul ar putea vreodată să conducă moșia familiei. Unchiul său, William Ayscough, a reușit să o convingă să îl trimită înapoi la școală, astfel că Isaac Newton a revenit la studiile sale, orientându-se din acel moment către o carieră în mediul academic. În anul 1660, tânărul a reușit să intre la Universitate.

▲ Schiță a unui cadran solar, desenat ă de Newton pe când frecventa școala primară. Pentru a construi un cadran solar, care indică ora prin intermediul umbrei care cade pe numărul aferent poziției soarelui de peste zi, erau necesare calcule precise privind poziționarea astrului ceresc.

Casa în care s-a născut Newton există și astăzi în Woolsthrope. Este o fermă tradițională, cu un aer la fel de liniștit ca odinioară.

CLIPE PERSONALE

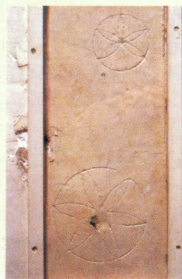
NEWTON SE PIERDE CU FIREA

Newton era de-a dreptul taciturn și contemplativ în copilărie. Anne Storer, cea de care se îndrăgostise Newton, prima sa iubire (poate chiar unica), avea să declare că Newton era în permanență tăcut, rătăcitor printre gândurile sale, şi nu părăsea decât arareori casa. Era foarte timid şi prefera să construiască dispozitive complexe în camera sa, decât să se joace cu alți copii în curtea școlii.

În acea vreme, pe când era în şcoala generală, notele sale nu erau foarte bune, şi nici nu excela în vreo activitate sportivă. Toți colegii credeau despre el că e cam greu de cap. Dar Newton nu dorea să declanşeze vreun conflict, astfel că în general tolera cuvintele de ocară pe care i le aruncau ceilalți.

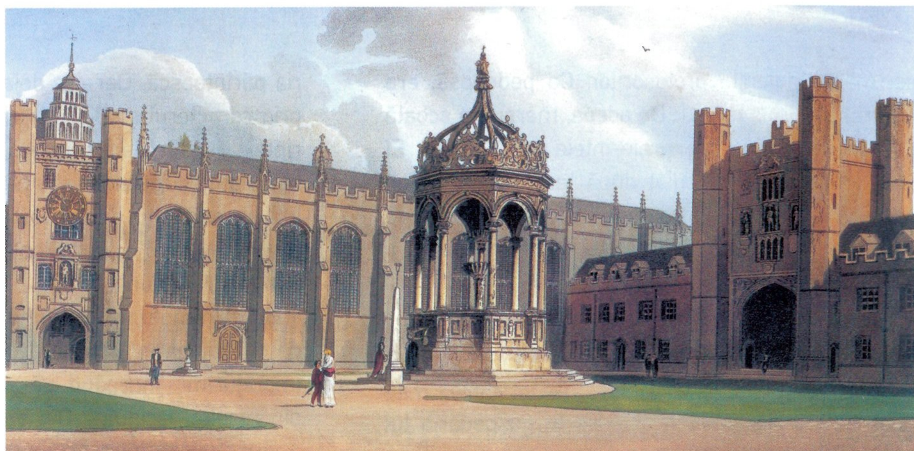
Cu toate aceastea, atunci când unul dintre colegi a început să îl provoace cu cruzime, Newton a explodat cu furie, înşfăcându-l pe băiat de urechi şi târându-l afară din casă. În mod evident, bătăuşul nu era pregătit pentru reacția violentă a lui Newton. În cele din urmă, Newton şi-a doborât colegul, spre admirația tuturor față de curajoasa lui atitudine, atât de diferită de pasivitatea sa caracteristică.

Am putea privi incidentul ca pe o banală încăierare între adolescenți. Dar această întâmplare relevă una dintre caracteristicile de personalitate ale lui Newton, una în care își iese din fire și își aruncă adversarii în corzi. În anii care vor veni, Newton, reflectând asupra acestui incident, avea să afirme: „Dacă nu aş fi reacționat chiar atunci, aş fi rămas pe veci prizonierul colțişorului meu".

▲ Inscripție scrijelită de Newton pe peretele bucătăriei din casa părintească. Newton își inscripționa propriul nume pe peretele școlii sale ori de câte ori lua note bune.

Ziua dinaintea descoperirii istorice

▲ Colegiul Trinity a fost înființat în secolul al XVI-lea. Dintre toate instituțiile Universității din Cambridge, Colegiul Trinity avea cele mai strânse legături cu regele. De aceea, majoritatea pozițiilor guvernamentale erau ocupate de absolvenți ai Colegiului Trinity.

Isaac este admis la Universitatea din Cambridge

DUPĂ CE MAMA SA ŞI-A DAT CONSIMŢĂMÂNTUL, Newton a reușit în cele din urmă să urmeze o carieră în domeniul academic ales. Totuși, lucrurile nu arătau prea roz pentru el.

La vremea în care a fost admis la Colegiul Trinity al Universității din Cambridge, familia sa nu îi putea trimite decât zece lire pe an, bani de buzunar, în condițiile în care numai mesele de la colegiu costau o liră pe lună. I-ar fi fost imposibil să se descurce numai cu acești bani. Prin urmare, a trebuit să accepte statutul de student subvenționat. În schimbul scutirii de taxele școlare, studenții subvenționați trebuia să îndeplinească anumite sarcini pentru profesori și pentru ceilalți studenți. Mesele acordate unui astfel de student constau în resturile rămase de la ceilalți. După terminarea sarcinilor alocate, Newton se cufunda în studiile sale, încercând să își descarce emoțiile refulate, în timp ce alți elevi își petreceau timpul liber relaxându-se.

◀ Cele trei legi ale mișcării planetare, descoperite de astronomul german Johannes Kepler (1571-1630), l-au influențat decisiv pe Newton în descoperirea legii gravitației. Kepler a fost primul care a formulat ideea că orbita planetelor este eliptică.

Într-o zi, pe când Newton stătea într-o curte departe de alți studenți gălăgioși, un coleg de clasă a trecut pe lângă el. Cei doi au legat o conversație, iar Newton a aflat că acesta era deranjat de colegii de cameră. Fiind firi la fel de liniștite, cei doi s-au împrietenit pe loc. Newton i-a propus să împartă camera cu el, iar acesta a acceptat imediat. Din acel moment, Newton și studentul, pe nume John Wickins, au împărțit aceeași cameră ani de-a rândul. Au dezvoltat o relație solidă bazată pe înțelegere reciprocă, iar Wickins s-a dovedit a fi un prieten de nădejde al lui Newton, care l-a ajutat nu numai cu experimentele sale, ci și cu copierea a numeroase manuscrise.

După îmbunătățirea condițiilor de studiu la Colegiul Trinity, permițându-i lui Newton să se concentreze mai bine, acesta s-a dedicat integral studiilor, producând o nouă interpretare a teoriilor lui Kepler și Galileo, care au șocat lumea științelor naturii. Practic, a ignorat studiile clasice incluse în programa universitară și, printr-o întâmplare, a început să se axeze pe matematică.

Odată a mers la Stourbridge, un târgușor aflat la o distanță oarecare de Cambridge. Pe când se plimba prin iarmaroc, Newton a dat peste o carte de astrologie. A cumpărat-o și s-a întors în camera sa de cămin. Pe când o citea entuziasmat, întorcând pagină după pagină, a observat un simbol necunoscut. Apoi, pentru a reuși să înțeleagă simbolul, Newton a început să citească

Omul-cheie

ISAAC BARROW

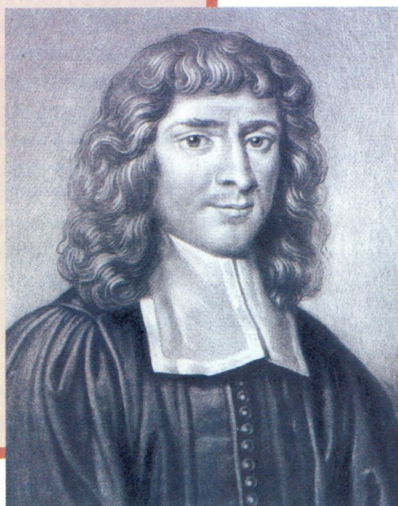
Isaac Barrow a fost acela care i-a transmis lui Newton Catedra Lucasiană pe care o ocupa. Barrow, desemnat inițial să ocupe Catedra Regius de Greacă la Universitatea din Cambridge, a devenit ulterior primul Profesor Lucasian după înființarea Catedrei Lucasiene de Matematică de către Henry Lucas.

Barrow era în același timp teolog. Acesta dorea să își dezvolte o carieră și să se dedice studiului divinității. Pentru a-și continua studiile, Barrow a decis să părăsească postul său de șef al Catedrei de Matematică, după ce reușise deja să joace un rol activ în dezvoltarea teoremei fundamentale de calcul.

În același timp, Newton, tânăr și deosebit de inteligent, reușise să termine facultatea, devenind cercetător. Barrow i-a încredințat lui Newton titlul de Profesor Lucasian, drept recunoaștere a admirației pe care i-o purta pentru realizările sale. Pe fundalul promovării lui Newton la Catedra Lucasiană se aflau ambițiile personale ale lui Barrow. Acesta fusese numit în 1669 capelan al lui Carol al II-lea, și câțiva ani mai târziu, în 1673, a revenit la Colegiul Trinity ca decan al facultății, poziție acordată chiar de către suveran.

Newton și Barrow aveau personalități complet opuse. Barrow era o persoană plină de viață, grijulie și sociabilă, pe când Newton era rezervat și întâmpina dificultăți în a comunica cu cei din jur. Mai mult, Barrow era un protestant devotat, lucru de așteptat de la un membru al clerului. Cu toate acestea, Newton își dezvoltase propria interpretare asupra Divinității; prin urmare, nu era un credincios tipic. Dacă Barrow ar fi fost la curent cu viziunea lui Newton asupra credinței creștine, nu l-ar fi desemnat pe tânăr ca succesor al său la Catedra Lucasiană.

Singura caracteristică pe care o împărtășeau cei doi era setea de nestăpânit pentru cunoaștere.

▶ Barrow era popular printre colegii săi. Cunoștințele sale de limbi străine le depășeau pe acelea deținute de Newton.

o carte despre geometria euclidiană. Era atât de fascinat de demonstrațiile teoremelor încât ajunsese să nu lase din mână cărțile de geometrie. În cele din urmă, când a ajuns la „Geometria" lui René Descartes, Newton a folosit această carte pentru a-și dezvolta substanțial cunoștințele matematice. Nu a trecut mult până la descoperirea teoremei binomului, una dintre primele sale realizări. Aceasta avea loc la numai un an de la întâlnirea sa cu astrologia.

Catedra Lucasiană de Matematică de la Universitatea din Cambridge a fost înființată cu ajutorul fondurilor oferite de un pastor anglican, membru al parlamentului, Henry Lucas. Primul Profesor Lucasian a fost Isaac Barrow, matematician și teolog. Barrow a fost o persoană talentată și influentă în cadrul universității. Datorită lui Barrow, în 1664, Newton și-a obținut diploma universitară. Această diplomă indica și faptul că Newton era considerat suficient de calificat pentru a rămâne în cadrul Facultății și a-și continua munca de cercetare. Newton, desigur, era decis să își desfășoare cercetările în acest mediu academic. Totuși, anumite împrejurări neașteptate i-au dejucat aceste planuri, constrângându-l să își sisteze studiile de cercetare, fie și cu titlu temporar.

În noiembrie 1664, cerul londonez a fost străbătut de o cometă. În luna următoare, Marea Ciumă s-a abătut asupra Londrei. Epidemia, cunoscută și sub numele de „Moartea Neagră", s-a răspândit rapid, făcând zeci de mii de victime umane. În acea vreme se răspândiseră tot felul de zvonuri, ajungându-se chiar la acuzarea lui Thomas Hobbes, faimosul exponent al filosofiei politice, că ar fi declanșat Marea Ciumă prin operele sale care ar fi abătut furia lui Dumnezeu asupra poporului englez. Prin urmare, s-a interzis publicarea tuturor cărților sale în Anglia. Efectul catastrofal al Marii Ciume părea de neoprit, iar pagubele produse nu s-au limitat la Londra. În 1665, Marea Ciumă a ajuns în cele din urmă la Cambridge. Universitatea a fost pusă în carantină de guvern și toți profesorii și elevii au fost evacuați, fiind obligați să se refugieze la țară. Newton nu a făcut excepție, acesta văzându-se nevoit să se întoarcă în orășelul natal, Woolsthorpe.

Dar acei doi ani petrecuți în târgul natal au fost cei mai valoroși și mai productivi din toată viața sa. Departe de mediul social și de contextul artificial al laboratorului său universitar, a avut posibilitatea să își realizeze experimentele în cel mai potrivit laborator pentru orice cercetător al științelor naturii – natura însăși. Aici, Newton s-a dedicat integral studiului, beneficiind de tot timpul și de liniștea necesară pentru a se concentra asupra cercetărilor sale.

▲ În Epoca Medievală, peste Europa s-au abătut mai multe pandemii de ciumă bubonică în decursul a 300 de ani, care au curmat viața a peste un sfert din populația continentului. Sistemele de canalizare erau foarte rudimentare astfel că lipsa de igienă a dus la răspândirea Marii Ciume în toate colțurile continentului.

În 1666, pe când Newton nu părăsise încă Woolsthrope-ul, Londra a fost devastată de un mare incendiu care a redus-o la stadiul de ruine. Anglia abia începuse să își revină după efectele epidemiei de ciumă bubonică și după decăderea cauzată de al doilea război anglo-olandez. Iată că Anglia trebuia să facă față unei noi lovituri. Totuși, în ciuda pericolului mortal care se abătuse asupra britanicilor, aceștia tot mai găseau timp pentru a discuta despre apariția cometei.

▼ Camera lui Newton din casa părintească, în care și-a dedicat timpul cercetării și studiului și unde a obținut mai apoi realizările remarcabile, odată cu revenirea de la Cambridge de după Marea Ciumă.

Annus Mirabilis – Anul miracolelor

O explozie de inspirație

CEI DOI ANI PETRECUȚI ÎN WOOLSTHROPE pentru a evita epidemia au fost extrem de benefici pentru întreaga carieră. Privind în urmă spre acea perioadă, Isaac avea să remarce: „Am trecut printr-un moment maxim de inspirație, reușind să meditez la matematică și filosofie mai mult decât oricând altcândva". De fapt, ideile de la baza celor trei descoperiri monumentale ale lui Newton – gravitația universală, proprietățile luminii și analiza matematică – i-au venit în acea perioadă.

Cât timp porțile universității au fost închise, Newton s-a aplecat și asupra proprietăților luminii. După Aristotel, noțiunea acceptată de lumină albă a fost considerată ca fiind formată dintr-un singur element care nu poate fi descompus, iar culoarea sa se schimba în roșu sau verde prin amestecuri de umbre și nuanțe. Dorind să testeze validitatea acestei ipoteze, a folosit o prismă care, ținută în dreptul luminii, producea un curcubeu. Newton a descoperit că lumina nu era compusă dintr-o singură culoare, ci dintr-un ansamblu întreg de culori. Robert Hooke, autorul lucrării „Micrographia", a considerat acest experiment drept „crucial".

Newton a petrecut de asemenea o mare parte din timpul său realizând cercetări în domeniul matematicii. Isaac, care deja stăpânea geometria, știința, care explora combinațiile de relații dintre diagrame și figuri așa cum o făcuse Descartes, și-a definitivat teoria calculului diferențial după ce a studiat această idee, cunoscută astăzi sub denumirea de analiză matematică. Ca urmare a descoperirii de către Newton a derivatelor, viteza mișcării corpurilor, care fusese anterior doar intuită de către oamenii de știință, putea fi indicată prin intermediul unui număr bine studiat. Lucrarea sa privind derivatele a fost dezvoltată treptat în perioada cât a stat acasă.

Descoperirea celebră

Newton a fost mai motivat să realizeze cercetări la moșia sa decât era la Cambridge. Se crede că ideea atracției universale i-a venit atunci când a văzut un măr căzând dintr-un copac. Este imposibil de spus dacă această întâmplare este adevărată, însă este cert că Newton a dezvoltat teoria gravitației cam în această perioadă.

Newton a încercat să demonstreze legea con-

Episodul „mărului" se crede a fi fost revelator în enunțarea ideii atracției universale.

form căreia forța de atracție gravitațională variază invers proporțional cu pătratul distanței folosind a treia lege a lui Kepler aplicată relației centrifuge cu perioada orbitală; această abordare nu a fost însă încununată de succes. Mai exista o eroare, pe distanța de un grad latitudine.

Într-o primă etapă, Newton nu a comunicat nimănui aceste teorii, preferând să își realizeze cercetările și descoperirile de unul singur.

În 1667, epidemia de ciumă a luat sfârșit, iar universitățile și-au redeschis porțile. Newton, reîntors la Cambridge, a fost numit cercetător. Barrow, care a recunoscut talentul lui Newton, net superior propriului talent, l-a recomandat pentru ocuparea Catedrei Lucasiene de Matematică la Cambridge.

În acea vreme, Newton preda optică o dată pe săptămână. În prelegerile sale, ca urmare a faptului că își folosea propriile cercetări în procesul de predare, studenții întâmpinau frecvent dificultăți în a urmări teoriile pe care încerca să le prezinte. De multe ori, niciun student nu se încumeta să îi frecventeze cursul.

Primul telescop reflector

În timpul perioadei de la Cambridge, Newton a depus eforturi considerabile pentru a construi un telescop cu o putere de mărire superioară, în baza experimentelor din domeniul opticii desfășurate la Woolsthrope. Până la acel moment, telescopul era unul „refractor", mărind obiectul prin intermediul unei lentile. Acesta fusese deja substanțial îmbunătățit de către Galileo Galilei și Johannes Kepler, plecând de la instrumente concepute anterior de alți savanți. Acest tip de telescop avea însă anumite neajunsuri, precum un vizor îngust sau crearea unei margini colorate nedorite în jurul imaginii. Pe când Newton lustruia lentila modificată a unui telescop refractor, și-a amintit „experimentul crucial" cu prisma. Speculația acelui experiment a fost că motivul pentru care apare un curcubeu atunci când lumina străbate prisma îl constituie indicii de refracție diferiți, care depind de conținutul culorilor. Newton a concluzionat că deficiențele precum vizorul îngust sau aberația cromatică nu pot fi eliminate prin modificarea sau ajustarea telescopului refractor, care necesită trecerea luminii printr-o lentilă. Prin urmare, a încercat să producă un telescop complet diferit, unul „reflector".

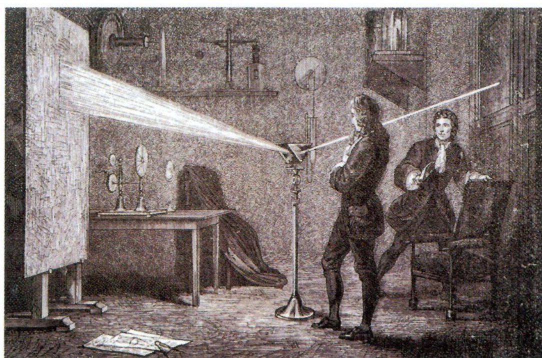
Acest sistem reflector se baza pe proprietatea conform căreia, în momentul reflexiei luminii, golul care se formează când străbate lentila va fi eliminat. Newton a așezat o oglindă concavă la baza telescopului pentru a reflecta lumina acumulată. Imaginea, mărită și reflectată pe suprafața concavă primară, era reflectată în continuare, odată cu schimbarea unghiului, de către oglinda plată montată în interiorul tubului telescopului, în final imaginea recompunându-se pe ocular.

Ordinul de mărire al primului telescop reflector era mai mare decât al celui refractor, a cărui lungime era de zece ori mai mare. Newton a realizat această nouă invenție de unul singur, de la concepție la construcție.

Al doilea telescop reflector a fost produs în 1671 și, odată cu prezentarea acestuia în cadrul primei academii științifice, Societatea Regală, Newton a fost invitat să facă parte din această Societate Regală, primind invitația cu surprindere și admirație. Acest fapt l-a determinat să rupă tăcerea și să își prezinte cercetările publicului larg. Aceasta este și perioada în care începe să își facă simțită prezența oponentul său de o viață, Robert Hooke.

▲ Când Newton a creat telescopul reflector, toți meșteșugarii s-au înghesuit să îl copieze. Totuși, întrucât oglinda reflectoare necesita o suprafață cu o curbură delicată, acestora le era imposibil să o reproducă în lipsa cunoștințelor tehnice.

▲ Experiment care implică folosirea unei prisme. Ca urmare a faptului că unghiul de incidență a luminii dinspre orificiu se modifica în fiecare secundă, lui Newton îi era dificil să ajusteze în permanență poziția prismei și a planșei de reflecție.

Biblioteca de amintiri

MĂRUL CONTROVERSAT

Newton stătea în grădina moșiei sale din Woolsthrope, când a observat un măr care cădea dintr-un copac. Dar de ce a căzut pe jos?

Newton s-a întrebat de ce nu s-a înscris pe o traiectorie laterală, sau de ce nu a dispărut în văzduh. Dacă Pământul atrăgea mărul, această forță ar trebui să i se aplice și Lunii. Astfel de frământări au dus în cele din urmă la înfiriparea teoriei atracției universale.

Se spune că episodul cu mărul a fost relatat în cursul unei plimbări, însoțit fiind de un medic. Autenticitatea poveștii este discutabilă, cert este însă că mărul lui Newton este unul dintre cele mai celebre mere din istoria omenirii.

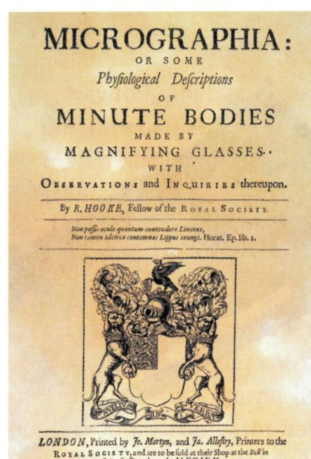
Mărul original s-a uscat, desigur, dar mlădițele altoite continuă să fie cultivate în întreaga lume.

Începuturile unei dispute

NEWTON, DEVENIT MEMBRU AL SOCIETĂȚII REGALE după omologarea invenției telescopului reflector, și-a prezentat lucrarea cu cea mai mare încredere și entuziasm. Rezultatele cercetării sale, „Teoria lui Newton privind lumina și culorile", au fost publicate pentru prima oară în „Realizările filosofice ale Societății Regale", lucrare editată de Societatea Regală în 1672.

Până în acel moment, realizările altor savanți din domeniul cercetării erau de regulă prezentate prin intermediul cărților, iar modalitatea de expunere a lucrării sale într-o revistă științifică era una nouă. Titlul revistei includea termenul „filosofic", întrucât conceptul de „știință" nu se împământenise încă, iar știința naturală era încă văzută drept o ramură a filosofiei.

Manuscrisele erau de regulă discutate și studiate într-o primă etapă de către Societatea Regală. Aici, Robert Hooke a criticat în mod deschis noua teorie a lui Newton. Hooke era un personaj important, „Micrographia", era considerată una dintre cele mai importante lucrări științifice ale secolului XVII. Hooke

MICROGRAPHIA: OR SOME Physiological Descriptions OF MINUTE BODIES MADE BY MAGNIFYING GLASSES. WITH OBSERVATIONS and INQUIRIES thereupon.

By R. HOOKE, Fellow of the ROYAL SOCIETY.

LONDON, Printed by Jo. Martyn, and Ja. Allestry, Printers to the ROYAL SOCIETY, and are to be sold at their Shop at the Bell in S. Paul's Church-yard. MDCLXV.

▲ Coperta lucrării „Micrographia", scrisă de Hooke, o lucrare impresionantă din domeniul istoriei naturale, conținând observațiile sale realizate sub lentila microscopului. Multe dintre ilustrațiile din carte sunt realizate de Hooke însuși, făcând și dovada talentului său artistic.

era administratorul echipamentelor experimentale din dotarea Societății Regale la acea vreme. Newton a folosit termenul „experiment crucial", după modelul propus în cartea lui Hooke.

Hooke, cel care avea putere deplină în Societatea Regală, a reacționat cu dispreț în fața noului venit. Acesta a susținut că el însuși realizase sute de experimente precum cele întreprinse de Newton, fără a obține vreodată rezultate similare. Mai mult, cum din punctul său de vedere teoriile expuse în acea lucrare puteau fi explicate prin intermediul propriilor ipoteze, Newton nu venea cu nimic nou. De asemenea, ideea că lumina ar fi compusă din nenumărate culori diferite era de-a dreptul „stupidă". Opinia lui Hooke a fost publicată în jurnal, sub forma unei recenzii.

Pentru Newton, autorul lucrării, validitatea teoriei sale vorbea de la sine. De aceea, a rămas perplex la vederea obtuzității membrilor Societății Regale și a celorlalți cercetători. După ce și-a venit în fire, contraargumentul său la reacția lui Hooke, a cărui redactare a durat patru luni, a exprimat indignarea copleșitoare resimțită de Newton la invalidarea teoriei sale îndelung gândite.

Disputa, având ca scenă paginile revistei, a continuat pe parcursul a patru ani. Caracterul public al dezbaterii îi subliniază intensitatea. Apoi, după ce a oferit o serie de contraargumente la adresa primei sale publicații și după ce a prezentat o lucrare de mari dimensiuni, numită „O ipoteză despre proprietățile luminii", Newton a primit personal o scrisoare din partea lui Hooke, în care i se solicita încheierea disputei. Cum lui Newton îi displăcea la fel de mult faptul că disputa se desfășura în văzul lumii, a acceptat oferta și a sugerat ca aceasta să fie continuată prin intermediul corespondenței personale.

Pe de altă parte, acest moment nu

Din culise

RENAȘTEREA OBSERVAȚIILOR ASTRONOMICE ÎN SECOLULUI AL XVII-LEA

Astronomia, care a prosperat în Grecia Antică, a cunoscut un regres treptat după adoptarea de către Biserica Romano-Catolică a teoriei geocentrice ptolemeice. În țările arabe, aflate dincolo de influența Bisericii creștine, observațiile au continuat, concretizându-se în construcția unui observator la Bagdad. Totuși, teoriile lui Ptolemeu – conform cărora Pământul este centrul Universului – au fost acceptate și acolo.

Dar odată cu epoca descoperirilor geografice, astronomia a cunoscut o renaștere. Pentru marinari era vital să cunoască localizarea corectă a corpurilor cerești.

Pe măsură ce călătoriile au depins tot mai mult de această localizare a astrelor, a devenit limpede că teoriile ptolemeice nu reușesc să explice multe lucruri; ca urmare a acestor nelămuriri s-a introdus teoria lui Copernic. Cu toate acestea, Biserica nu a acceptat-o, continuând să se opună doctrinei expuse.

◄ Imagine a unei persoane care realizează observații astronomice, cu ajutorul unui telescop refractor. Observați dimensiunile sale destul de mari.

În astfel de condiții, și în ciuda progresului lent, dar sigur al astronomiei, astronomii continuau să înregistreze mișcarea stelelor cu ochiul liber, în absența telescoapelor. Nici Copernic însuși nu a privit vreodată prin lentila unui telescop. Într-adevăr, singura condiție pentru observarea aștrilor era un cer senin, dar munca era extrem de dificilă în lipsa instrumentelor moderne care aveau să fie descoperite. Chiar și așa, astronomii continuau să privească plini de curiozitate cerul înstelat, cu încredere neștirbită în cărările boltei cerești.

La începutul secolului al XVII-lea, Galileo, cunoscut pentru experimentul de la turnul înclinat din Pisa, a reușit să perfecționeze un telescop pe care îl inventase cu un an în urmă. Odată cu acest pas important în observația telescopică, acuratețea și distanța observabilă s-au îmbunătățit crucial, ducând la descoperirea de noi corpuri cerești. Profesioniști și amatori deopotrivă, cu toții erau fascinați de descoperirea de noi stele, Europa fiind copleșită de valul de observații astronomice.

Acest moment a marcat revirimentul astronomiei, ca și începutul efortului fundamental în direcția acceptării teoriei lui Copernic.

Oamenii acelor timpuri nu știau că Halley, cometa care încă ne orbitează sistemul solar, este aceeași cometă care a putut fi văzută încă din Antichitate.

a fost urmat de niciun schimb de scrisori personale cu privire la cercetările realizate. De altfel, o altă confruntare avea să izbucnească după un timp, și de această dată tot în public.

Moartea mamei

În 1678, după aplanarea temporară a conflictului cu Hooke, mama lui Newton s-a îmbolnăvit în timp ce îl îngrijea pe cel de-al doilea fiu al său, Benjamin. Isaac era legat de mama sa pentru simplul fapt că, fiind privat de o figură paternă, ea i-a fost singurul părinte. Newton a vizitat-o și i-a dat o rețetă de medicamente pe care le-a folosit încă de pe când locuia la Clarke. A rămas la căpătâiul său întreaga perioadă, dar, în ciuda tuturor eforturilor, aceasta s-a stins din viață în luna iunie a aceluiași an.

Newton nu a stat degeaba în acest răstimp, ci a făcut cercetări pe marginea teologiei și a alchimiei. Newton, istovit de disputa cu Hooke, și-a pierdut interesul către știință și i-a trecut prin cap chiar să se retragă din Societatea Regală. În plus, trebuia să pună la punct tot felul de formalități legate de moștenirea primită de la mama sa, rămânându-i prea puțin timp pentru experimente și cercetări.

Cam în acea perioadă, a primit o scrisoare din partea lui Hooke, care ajunsese să ocupe funcția de Director General al Societății Regale, prin care îi solicita să îi trimită lucrările ca și mai înainte, dar sub forma unei corespondențe personale. Newton nu avea de gând să răspundă, dar cum i s-a părut nepotrivit să îl refuze pur și simplu, i-a scris sugerându-i un experiment, folosind cuvintele: „Nu a fost decât un joc al închipuirii". Era vorba despre experimentul care confirmă rotația Terrei și ipoteza sa cu privire la orbite și la căderea obiectelor. La primirea acestei scrisori, Hooke a citit-o la o întrunire a Societății Regale, identificând greșelile din teoria lui Newton și prezentându-și propriile opinii. De această dată, obiecțiile lui Hooke erau întemeiate.

Nu este de mirare că lectura publică a unei scrisori personale în cadrul unei întruniri a Societății Regale, însoțită de corectarea de către Hooke a erorilor, l-a scos din minți pe Newton. Ca răspuns, Newton și-a refocalizat energia către dinamica științei, pentru prima dată după mult timp. Și-a refăcut calculele eronate privind inversul pătratului atracției gravitaționale folosind de această dată raza corectă a Pământului, pe care o aflase dintr-o scrisoare primită de la Hooke, eforturile sale fiind de această dată încununate cu succes.

Marele autor

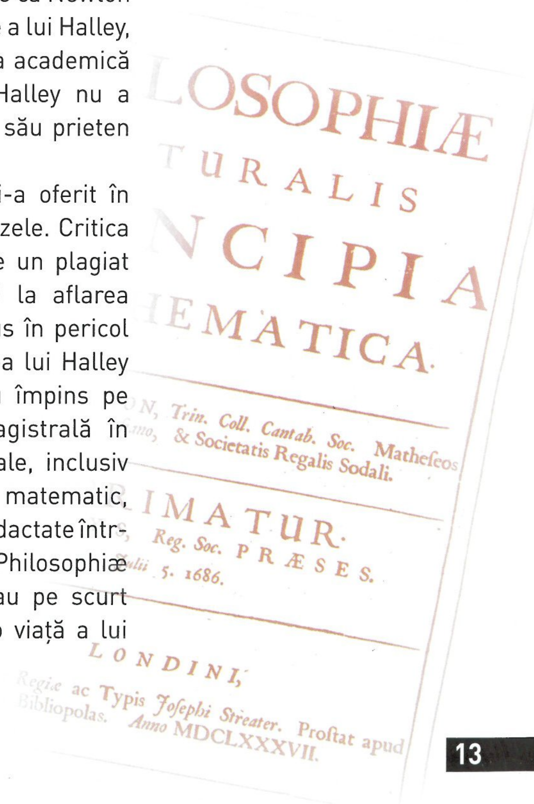
Pe de altă parte, Hooke, care nu știa nimic despre furia lui Newton, i-a transmis lui Edmond Halley, astronom și membru al Societății Regale, că a reușit să demonstreze teoria mișcării corpurilor cerești. Halley i-a cerut explicația, dar Hooke nu a făcut decât să amâne momentul. Răspunsul cerut de Halley a fost oferit în schimb de nimeni altul decât de Newton, pe când a vizitat Cambridge-ul câteva luni mai târziu. Halley, surprins de rezultatele lui Newton, a insistat ca acesta să își publice ideea. Newton, ca urmare a incidentului cu Hooke, inițial nu era interesat în publicarea acestor teorii, dar a cedat în cele din urmă în fața entuziasmului lui Halley și i-a promis că își va face publice descoperirile.

Până în acel moment, Newton nu a avut parte de vreun prieten bun, în preajma căruia să se simtă în largul său. De aceea, se poate spune că Newton a fost mișcat de puterea de convingere a lui Halley, care nu era motivat strict de valoarea academică a cercetării sale. Pentru Newton, Halley nu a fost doar un colaborator, ci și unicul său prieten adevărat.

Halley l-a sprijinit pe Newton și i-a oferit în mod repetat bani, pe când își scria tezele. Critica lui Hooke - „Nu este vorba decât de un plagiat al propriei mele teorii" - enunțată la aflarea conținutului lucrării lui Newton, a pus în pericol publicarea acesteia. Dar persuasiunea lui Halley și imboldul rivalității cu Hooke l-au împins pe Newton să își finalizeze opera magistrală în anul 1687. Ipotezele științelor naturale, inclusiv atracția universală, erau demonstrate matematic, sistematizate sub formă de principii redactate într-o manieră clară. Lucrarea, intitulată „Philosophiæ Naturalis Principia Mathematica", sau pe scurt „Principia", încununarea muncii de o viață a lui Newton, era finalizată.

Cafenelele acelor vremuri jucau rolul de saloane ale intelectualității, oferind scena pe care oamenii de știință și aristocrații făceau schimb de opinii academice.

LOSOPHIÆ
TURALIS
NCIPIA
EMATICA.
N, Trin. Coll. Cantab. Soc. Matheseos
& Societatis Regalis Sodali.
IMATUR.
Reg. Soc. PRÆSES.
5. 1686.
LONDINI,
Regiæ ac Typis Josephi Streater. Prostat apud
Bibliopolas. Anno MDCLXXXVII.

▼ „Principia" a fost în pericolul de a nu mai fi publicată, ca urmare a criticii lui Hooke. Această carte, scrisă în latină, avea să revoluționeze din temelii fața științei.

Gloria adusă de lege

Statutul obținut după publicarea lucrării „Principia"

„PRINCIPIA" A FOST ÎNTÂMPINATĂ cu un val de laude imediat după apariție. Chiar și unor personaje precum Hooke, critici constanți ai lui Newton, nu le rămăsese decât să îl felicite, după ce John Hoskyns, prieten bun al lui Hooke și vice președinte al Societății Regale, a făcut același lucru. Cam în aceeași perioadă, prestigiul lui Hooke începuse să scadă. Chiar și ulterior, nu a ratat nicio ocazie prin care să se plângă de faptul că Newton îi furase ideile. Dar lumea nu mai apleca urechea la spusele sale. Pe de altă parte, succesul operelor sale l-a propulsat pe Newton, influența sa în cadrul Societății Regale crescând pe zi ce trece.

În timp ce Newton scria „Principia", Iacob al II-lea a urcat pe tronul Angliei. Pentru a-și consolida puterea, noul rege catolic a promovat o politică prin care să crească și mai mult rolul catolicismului în Anglia. Newton era o excepție, dar majoritatea profesorilor de la Universitatea din Cambridge erau preoți, adepți ai protestantismului, astfel că universitatea a fost influențată de curentul protestant.

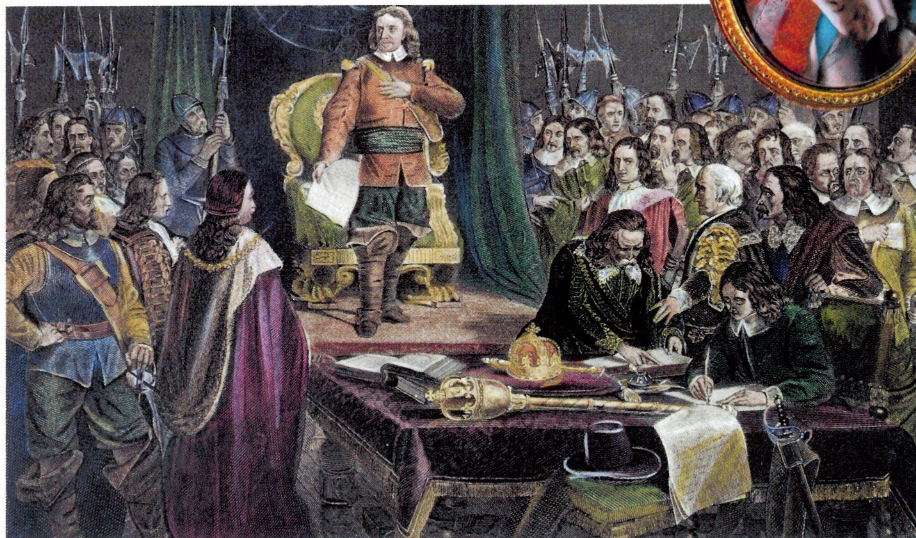
În esență, curtea regelui i-a cerut universității să îl accepte pe călugărul benedictin Alban Francis, fără ca acesta să renunțe la jurământul față de Coroană. Cum universitatea a refuzat acest lucru, cei opt delegați ai consiliului universității au fost convocați să apară în fața curții de către George Jeffreys, cunoscut pentru sentințele sale aspre. La proces, vice președintele John Pechel a fost scos din sală pentru nerespectarea somațiilor. Mai mult, Jeffreys a cerut ca lui Francis să i se acorde o diplomă. Pe când delegații erau pe punctul de a accepta concesia, cu rezerve și temându-se că se va crea un precedent care va permite alte solicitări similare în viitor, Newton s-a opus cu tărie deciziei, susținând că „ordinea legală trebuie respectată. Totuși, nu trebuie să fim pedepsiți pentru că ignorăm ordinea ilegală". La auzul acestor cuvinte din partea lui Newton, delegații au decis să renunțe la compromis.

Iacob al II-lea și-a continuat politica agresivă, dar cele două partide în opoziție, Tory (regaliști) și Whig (adepți ai liberalismului), s-au unit pentru a pune capăt tiraniei regelui, declanșând Revoluția Glorioasă din 1688. După presiuni intense, Iacob al II-lea a fugit în Franța, iar Wilhelm I de Orania, lider al protestanților, soț al fiicei lui Iacob al II-lea, Maria, și guvernator imperial al Olandei, a preluat controlul asupra monarhiei engleze. Tronul vacant i-a revenit lui Wilhelm, devenit astfel William al III-lea.

Când Iacob al II-lea a avut parte de un prinț moștenitor, având în vedere că până în acel moment nu avusese niciun fiu, avântul revoltei a crescut exponențial, ducând

▸ La nașterea fiului lui Iacob al II-lea, Oliver Cromwell a văzut în acest lucru o șansă de revoltă împotriva sistemului dictatorial.

▴ Imagine a Parlamentului Englez din a doua parte a secolului al XVII-lea.

DIN CULISE

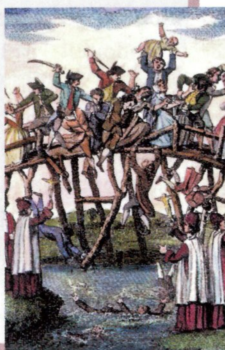
CATOLICI VERSUS PROTESTANȚI

Etimologia cuvântului catolic este „Katholikos", însemnând „universal" în limba greacă. Este cel mai mare cult creștin, condus de papă. Cultul oponent protestant își are originile în protestul luteranilor împotriva lui Carol Quintul, împărat al Sfântului Imperiu Roman.

În secolul al XIII-lea, când Papa Grigore al IX-lea a instaurat sistemul Inchiziției, Biserica Romano-Catolică s-a îndreptat împotriva ereticilor din întreaga Europă. O atare reprimare a libertății religioase, promovată atât de Stat, cât și de Biserică, a sporit puterea acesteia din urmă, ducând în același timp la o serie de tragedii precum cele generate de arderea pe rug a vrăjitoarelor.

Martin Luther era un călugăr catolic, care însă protesta împotriva nenumăratelor indulgențe vândute de Biserică. Încerca să promoveze o reformă religioasă, contestând orice autoritate a Bisericii Catolice. Ulterior, Biserica Creștină din Europa s-a divizat, luând naștere ramura protestantă a creștinismului.

În Anglia, Henric al VIII-lea a declarat independența față de Biserica Romano-Catolică, în secolul al XVI-lea, după ce papa îi refuzase acordarea divorțului. Astfel a luat naștere Biserica Anglicană, condusă de rege. Ulterior, mișcarea protestantă a cunoscut un regres, odată cu opresiunile împotriva reformatorilor puse în practică de regina catolică Maria I. Aceasta a dus însă la apariția puritanilor, care urmăreau schimbări mai radicale. Această confruntare a durat o perioadă atât de lungă, și prăpastia dintre cele două grupări s-a adâncit atât de mult, încât n-a mai putut fi mediată. Odată cu accederea la tron a lui Iacob I, conflictul s-a intensificat, și la vremea în care puterea a trecut în mâinile lui Carol I, a luat forma unui război civil. Sub conducerea lui Cromwell, puritan convins îmbrăcat în haină militară, au izbucnit în cele din urmă Războaiele celor Trei Regate.

▸ Ilustrație din timpul conflictului armat dintre cele două religii, conflict care nu s-a aplanat nici până în ziua de astăzi.

▸ În Anglia, Palatul Westminster găzduiește Parlamentul. Arhitectura gotică superbă a dus la includerea sa în programul World Heritage Site. Funeraliile prințesei Diana au fost ținute aici.

în cele din urmă la izbucnirea Revoluției Glorioase. După revoluție, Iacob al II-lea a fugit în Franța și i-a solicitat lui Ludovic al XIV-lea sprijinul pentru acapararea autocrației pierdute. Acest plan nu a mai fost pus în practică.

Newton, a cărui notorietate crescuse după incidentul de la Curte, a fost ales membru al Parlamentului, ocupând una dintre cele două astfel de funcții care îi reveneau Universității din Cambridge. Turnura a fost una fericită pentru acesta, întrucât munca de cercetare necesară pentru conceperea lucrării „Principia" îl istovise. Pentru a putea participa cu ușurință la sesiunile Parlamentului, avea să petreacă mai mult timp în Londra, fapt care și-a pus amprenta asupra stilului de viață al lui Newton.

Zilele de glorie

Perioada petrecută la Londra i-a oferit reticentului Newton numeroase oportunități de a interacționa cu cei din jur. Pe de o parte, Isaac era introvertit și nu prea știa să relaționeze cu semenii săi; pe de altă parte, locuitorii orașului care îi cunoșteau realizările din domeniul științei și calitatea sa de membru al Parlamentului nu doreau să îl lase de unul singur.

S-a angajat în conversații și în schimburi de idei, îndeosebi pe teme religioase, cu filosoful John Locke, pe care l-a cunoscut într-un mediu intelectual. Aici a devenit evident că cei doi împărtășeau aceeași interpretare rațională a Bibliei. Fiecare a pus mare preț pe capacitățile intelectuale ale celuilalt.

Cam în aceeași vreme, Newton s-a reîntâlnit cu un fost student de-al său de la Cambridge, Charles Montague, prim conte de Halifax și unul dintre cei mai importanți membri ai Partidului LIberal - Wigh, care avea să ajungă ulterior ministrul finanțelor. Newton a pus mult suflet în ședințele Societății Regale la care participa. Aici s-a întâlnit cu matematicianul

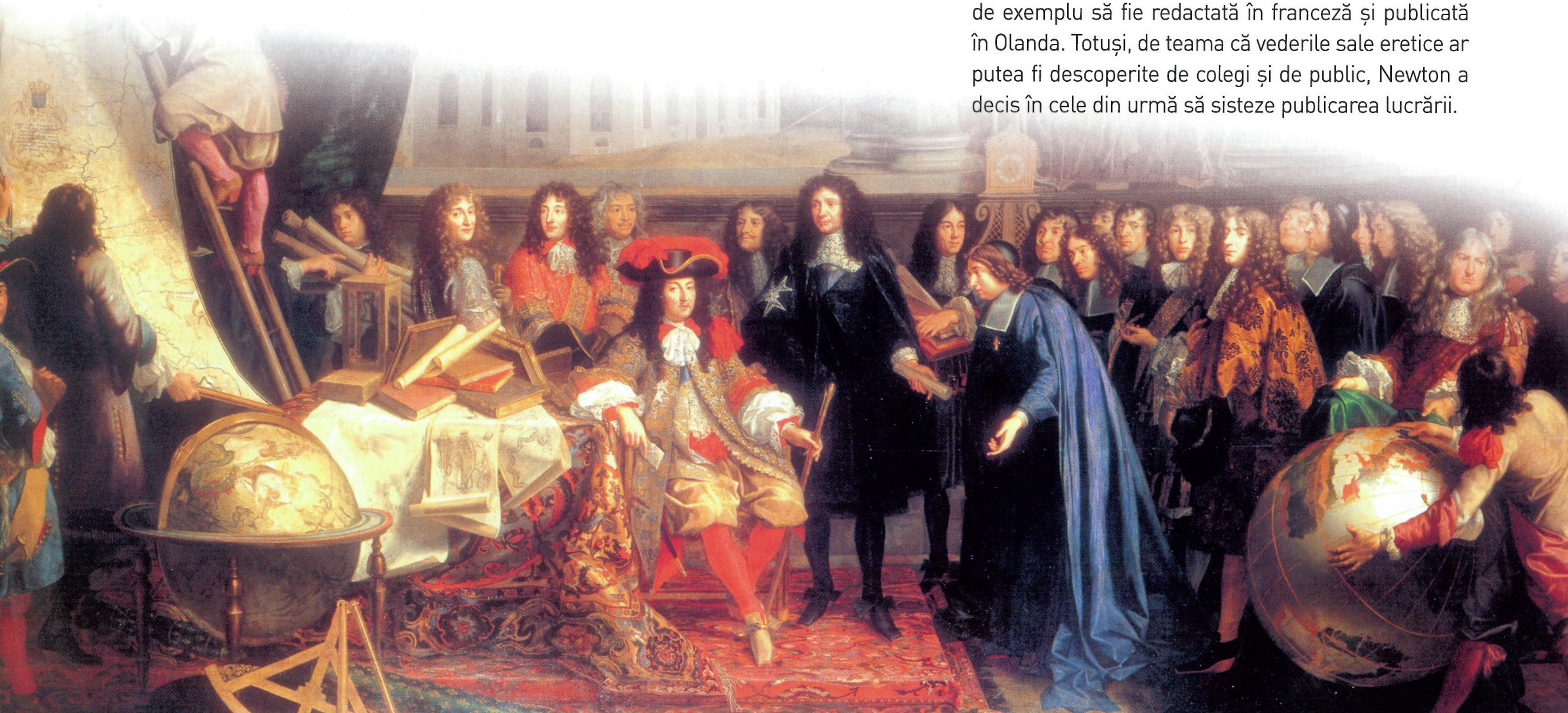

▲ George Jeffreys a trimis aproximativ 300 de oameni la spânzurătoare în timpul procesului primului duce de Monmouth, care a condus revolta împotriva lui Iacob al II-lea. Cunoscute sub numele de „Procesele Sângeroase", sentințele sale nemiloase au înfricoșat o lume întreagă.

Societatea Regală este cea mai veche academie de științe din lume. Luând forma unor întruniri care reuneau savanții Universității Oxford, a fost ulterior recunoscută oficial de către Rege drept „Societatea Regală".

elvețian Nicolas Fatio de Dullier. Între ei a existat o legătură puternică încă de la început. Fatio era un tânăr al cărui talent fusese remarcat de Leibniz și de Bernoulli și care aprecia Principia mai mult decât oricare alt om de știință. Când Fatio și-a dat seama că prima ediție era pe cale să se epuizeze, i-a cerut lui Newton permisiunea să editeze și să scrie comentarii pe marginea lucrării, pentru a fi incluse în ediția a doua. Deși versiuna revizuită a lucrării nu a mai ajuns să fie publicată, Newton a fost încântat de ofertă, și l-a luat sub aripa sa protectoare pe acest matematician cu mult mai tânăr.

Cum Newton continua să se apropie de astfel de oameni, i-a mărturisit lui Locke opiniile sale cu privire la teologie, dezvoltate în urma unei cercetări asidue. Acestea culminau cu negarea Sfintei Treimi sau a unității dintre Tată, Fiu și Sfântul Duh. Sfânta Treime era o doctrină importantă în susținerea coeziunii creștinismului, iar o atare negare echivala cu erezia. Locke i-a făgăduit că va coopera la publicarea lucrării, în ciuda faptului că îi punea în pericol statutul în țara natală. Opera, intitulată „O relatare istorică a două erori notabile din Scriptură", avea să fie publicată într-o manieră mai degrabă rezervată și evazivă, ca de exemplu să fie redactată în franceză și publicată în Olanda. Totuși, de teama că vederile sale eretice ar putea fi descoperite de colegi și de public, Newton a decis în cele din urmă să sisteze publicarea lucrării.

Prăbușire și renaștere

Dificultatea găsirii unui loc de muncă

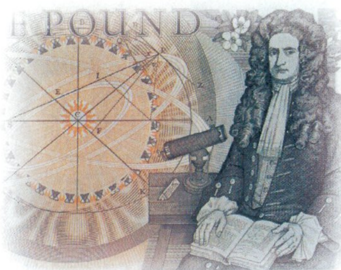
CÂND PREȘEDINTELE COLEGIULUI REGAL din Cambridge a murit în august 1689, prietenii lui Newton, precum John Hampden, membru al Partidului Liberal - Wigh, și omul de știință Christiaan Huygens, au adresat o petiție regelui propunându-i numirea lui Newton pe postul vacant de președinte. Totuși, întrucât Newton nu a îndeplinit condițiile impuse de a fi preot și profesor în cadrul Colegiului Regal, petiția a fost respinsă. Nici măcar cineva cu realizările lui Newton nu putea să pretindă universității să își reevalueze opțiunea, la scurt timp după sfârșitul tiraniei lui Iacob al II-lea.

Cum Parlamentul era dominat de regaliști, lui Newton i-a fost dificil să obțină un post guvernamental. După cum era de așteptat, la expirarea mandatului Parlamentului, din partea Universității din Cambridge au fost desemnați regaliști, în defavoarea lui Newton care astfel și-a pierdut postul de membru al Parlamentului.

Ulterior, a întâmpinat dificultăți în găsirea unui loc de muncă. Ceea ce l-a ținut pe Newton pe linia de plutire au fost eforturile susținute ale lui Locke. Acesta din urmă a aranjat o întâlnire între Newton și ducele de Monmouth, un diplomat; totuși, cum la acea vreme regaliștii acaparaseră puterea, nici măcar el nu putea să îi asigure lui Newton o demnitate corespunzătoare. În anul următor, l-a recomandat pe Newton pentru ocuparea unor poziții precum revizor al Trezoreriei Regale și director al școlii Charterhouse. Cum nici de această dată Newton nu a avut succes, în cele din urmă a revenit la Cambridge.

◀ La Monetăria Regală, 50 de cai și 300 de muncitori erau mobilizați pentru a bate o monedă. Cum Monetăria Regală funcționa la capacitate maximă, Anglia nu ducea lipsă de monede.

▲ O bancnotă britanică veche cu valoarea de o liră. Pe genunchi, Newton ține un exemplar din Principia; telescopul reflector este de asemenea vizibil. Pomul din fundal este faimosul măr.

Căderea nervoasă

Pe când se afla în căutarea unui loc de muncă, îndeletnicire cel puțin neobișnuită pentru Newton, un alt incident a destabilizat și mai mult starea sa deja fragilă. Într-o zi, pe când se apropia de finalizarea unei lucrări în care adunase munca sa din domeniul opticii desfășurată pe parcursul a douăzeci de ani de cercetare, s-a detașat pentru scurt timp de lucru și a mers la biserică, lăsând pe masă manuscrisele care conțineau rezultatele a mii de experimente. Întorcându-se acasă, Newton a descoperit că cercetările sale inestimabile s-au transformat în scrum, aprinzându-se de la flacăra unei lumânări uitate aprinse. Conform spuselor unui student care l-a văzut pe Newton după întâmplare, acesta era atât de supărat încât părea „pe punctul de a-și pierde mințile". I-a luat peste o lună să își revină. Newton s-a demoralizat și și-a pierdut în totalitate motivația de a-și finaliza cercetarea din domeniul opticii, cufundându-se în practica alchimiei.

În 1693, după aceste incidente repetate, Newton a început să se confrunte cu o serie de probleme psihice. A început să manifeste simptome de depresie severă, acestea incluzând halucinații și pierderi de memorie, trimițând scrisori nesăbuite prietenilor, prin care îi anunța cu privire la sfârșitul relației cu aceștia. Lui Locke i-a trimis o scrisoare în care spunea: „Când am aflat că ești bolnav, am sperat că vei muri", iar lui Pepys i-a scris cu o mână tremurândă: „N-am nicio intenție să te mai văd, nici pe tine, nici pe altcineva". Când Pepys a început să se îngrijoreze de soarta lui Newton, s-a interesat cu privire la starea sa prin intermediul unui prieten de la Cambridge, aflând că Newton a suferit o cădere nervoasă care însă nu este atât de gravă încât să-și piardă mințile. Două

Versiune diferită

SAVANȚII, ACUZAȚI DE EREZIE

În Europa medievală, puterea Bisericii Romano-Catolice era absolută. Cei care susțineau afirmații contrare perceptelor despre lume enunțate de Biserică erau judecați și, în cazul în care erau găsiți vinovați, fie erau arși pe rug, fie erau excomunicați, fiind considerați „persoane atinse de diavol, adică vrăjitori". „Vrăjitor" este și termenul folosit pentru a-i desemna pe eretici, iar oamenii de știință nu făceau excepție de la regulă.

Este binecunoscut faptul că marele Galileo a fost anchetat de Inchiziție pentru afirmațiile sale privind teoria lui Copernic. La proces, și-a salvat viața acceptând condiția să nu mai susțină niciodată o astfel de idee. Pe de altă parte, cum filosoful italian Giordano Bruno nu și-a schimbat opinia, a fost executat pe rug în anul 1600.

▲ Oameni anchetați și găsiți a fi vinovați de vrăjitorie sunt executați. Modalitățile de execuție sunt multiple, incluzând arderea pe rug sau spânzurarea.

Analizând istoria, Newton a fost fericit să se nască într-o țară care nu se mai afla sub controlul Bisericii Romano-Catolice. Chiar și așa, Newton tot a trebuit să ascundă faptul că nu credea în Sfânta Treime, percept foarte important în religia anglicană.

Oamenii de știință ai acelor vremuri nu au continuat cercetările care negau creștinismul sau existența lui Dumnezeu. Așa cum oamenii de știință se apropiau de ceea ce credeau a fi adevărul, prin intermediul experimentelor și al ipotezelor, aceștia au ajuns la concluzia că cercetarea era incompatibilă cu Biblia sau cu învățămintele Bisericii. Faptul că Newton însuși nu a acceptat Treimea a fost rezultatul propriilor cercetări.

Inchiziția a fost abolită în 1808, repusă în drepturi în 1814, pentru ca apoi să fie eradicată definitiv în 1834. În 1983, papa Ioan Paul al II-lea a admis faptul că procesul împotriva lui Galileo a fost o greșeală.

luni mai târziu, când Pepys l-a invitat pe Newton la o partidă de zaruri fără să aducă în discuție scrisoarea anterioară, Newton a acceptat numaidecât, fără să își amintească de corespondența trimisă.

Când Newton și-a recăpătat în cele din urmă calmul, a primit o scrisoare călduroasă de la Locke, care îl anunța: „Te voi sluji așa cum vei dori dumneata".

Prin eforturile susținute ale prietenilor, Newton s-a însănătoșit. În 1695, Montague, ministru al finanțelor și președinte al Societății Regale, i-a oferit lui Newton postul de vistier al Monetăriei Regale. Newton a îndeplinit funcția de vistier, păstrându-și în același timp postul de profesor la Colegiul Trinity. Poziția era sinecură; pentru Montague, reprezenta mai degrabă un cadou pentru prietenul său care i-a fost și profesor, în semn de respect. Totuși, a fi vistier a însemnat mai mult decât o sinecură în vremea lui Newton.

Apariția lui Sir Isaac

În acea perioadă, pentru Anglia era esențial să își refacă starea financiară. Lipsei devizelor naționale i se adăuga problema răspândită a contrafacerii monedelor, având în vedere că monedele de argint se fabricau manual și puteau fi reproduse chiar și prin tehnici rudimentare. Pentru a realiza reforma monetară, Newton a decis ca Monetăria Regală să funcționeze 20 de ore pe zi. Volumul producției a crescut de la 15 mii de lire la 120 de mii pe săptămână, soluționând problema absenței monedei naționale.

În continuare, Newton a dezvoltat un sistem de detecție a devizelor contrafăcute. Cum postul său de vistier implica puteri judecătorești, a condamnat contravenienții fără milă. Cea mai mare țintă a constituit-o William Challoner, care a scăpat de la condamnare în repetate rânduri. Newton a urmărit fiecare faptă a lui Challoner, așa cum făcea și în cercetarea sa științifică, reușind în cele din urmă să-l trimită pe acesta la spânzurătoare.

După aceea, numărul crimelor legate de banii falși s-a redus substanțial. Trei ani mai târziu, meritele

Nimeni nu s-a putut opune preluării președinției Societății Regale de către Newton după decesul lui Hooke. Acesta a condus societatea cu o mână de fier, și se spune că a reușit să se răstească inclusiv la Halley.

Regina Ana (care a condus Anglia între 1702 și 1714) nu avea un interes deosebit pentru politică; prin urmare, se spune că ea a inițiat tradiția Familiei Regale Britanice, de a „domni fără a guverna".

i-au fost într-un final recunoscute și a fost promovat Lord Trezorier al Regatului, păstrându-și acest nou post tot restul vieții.

În 1703, Newton a fost desemnat Președinte al Societății Regale. A acceptat oferta, deși aceasta echivala cu a conduce Societatea Regală de pe o poziție mai degrabă administrativă decât scolastică. Ar mai fi fost un motiv suplimentar pentru care a acceptat președinția. În același an, Hooke, cel care reușise să îl țină departe atâta timp pe Newton de Societatea Regală, s-a stins din viață; prin urmare, toate motivele de ezitare în a accepta această funcție se spulberaseră. Pentru a readuce la viață Societatea, care între timp își pierduse din avântul creator, a trebuit întâi să se elibereze de moștenirea lui Hooke. Cum nu mai trebuia să se preocupe de acuzațiile nedrepte ale oponentului său de-o viață, Newton a reușit să refacă toată cercetarea din domeniul opticii care fusese distrusă cu ceva timp în urmă. În ce privește momentul publicării, avea să spună „Am fost nevoit să o amân ca să nu mă implic într-o nouă dispută".

Apoi, în 1705, Regina Ana a vizitat Universitatea din Cambridge și l-a investit pe Newton cu gradul de cavaler. Newton a fost primul care a primit un astfel de titlu nobiliar pentru realizările din domeniul științei.

Se crede că lumânarea a fost răsturnată de câinele lui Newton, Diamont; totuși, nu există nicio dovadă care să ateste faptul că Newton ar fi avut vreodată un câine.

Tablou de secol XVIII ce zugrăvește scena în care regina Ana îl înnobilează pe Newton. Este surprinzător ca regina Ana, care sprijinea Partidul Regalist, să îi confere rangul de cavaler lui Newton, membru al partidului aflat în opoziție.

O minte statornică și iscoditoare

Cine a fost primul?

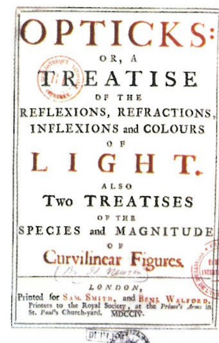
NEWTON, CARE TOCMAI DEVENISE CAVALER, s-a implicat într-o nouă dispută. Aceasta avea legătură cu dezvoltarea analizei matematice, disputate de Newton și de matematicianul german Gottfried Wilhelm Leibniz. Așa cum am menționat anterior, analiza lui Leibniz și calculul diferențial al lui Newton au avut o abordare diferită, dar conceptul era similar. Ce trebuie să se identifice este care dintre cei doi a ajuns primul la o soluție.

În jurul anului 1676, Leibniz a trimis o scrisoare Societății Regale în care se interesa despre stadiul dezvoltării matematicii. Oldenburg, Secretarul Societății Regale, a adunat laolaltă o serie de lucrări importante din domeniu și i le-a trimis lui Leibniz. Leibniz a remarcat opera lui Newton despre calculul diferențial și i-a solicitat lui Newton clarificări suplimentare. În replică, Newton a menționat teorema binomului; cu toate acestea, nu a abordat subiectul calculului diferențial cu claritate, ci doar a menționat câteva idei codificate. Oare Leibniz a reușit să descifreze de unul singur acest cod?

Lucrarea de matematică care a fost anexată la „Optica" publicată în 1710 a fost prima publicație în care Newton dezvolta ideea calculului infinitezimal. În replică a fost tipărită o lucrare în care Newton era acuzat de plagiat și că nu a făcut altceva decât să refacă interpretarea calculelor descrise. În 1710, unul dintre studenții lui Newton, John Keel, a argumentat contrariul în „Realizările filosofice ale Societății Regale", dar la citirea articolului, Leibniz a protestat vehement. La început, disputa nu l-a prea interesat pe Newton. Ulterior însă, când a conștientizat conținutul și tonul afirmației conform căreia în spatele lucrării anonime s-ar fi aflat Leibniz, și-a ieșit din fire și l-a încurajat pe Keel să continue demersurile. În această situație, Leibniz i-a cerut Societății Regale – tocmai aceea prezidată de oponentul său – să cerceteze care este adevărul. Societatea a ajuns la concluzia că Newton a fost descoperitorul analizei matematice. Apoi, Newton a scris o recenzie nesemnată, în care întărea această concluzie.

Acest schimb de critici a fost repetat de câteva ori. Unii aristocrați s-au oferit să aplaneze conflictul, dar ura dintre cei doi era prea intensă pentru ca cineva să poată să intervină, astfel că situația s-a agravat. Leibniz intrase în conflict și cu elevul lui Newton, Samuel Clarke, dar totul s-a sfârșit odată cu decesul său survenit în timpul bătăliei din 1761. Nici moartea sa nu a fost suficientă pentru a liniști spiritele, astfel că Newton a continuat să își critice oponentul ani de-a rândul.

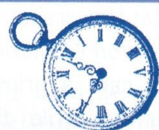
Cum analiza matematică era foarte utilă, curând s-a răspândit în întreaga Europă. Totuși, savanții newtonieni se încăpățânau să folosească în continuare calculele infinitezimale. Abia 100 de ani mai târziu, analiza matematică a ajuns să fie folosită și în Anglia.

OPTICKS:
OR, A
TREATISE
OF THE
REFLEXIONS, REFRACTIONS,
INFLEXIONS and COLOURS
OF
LIGHT.
ALSO
Two TREATISES
OF THE
SPECIES and MAGNITUDE
OF
Curvilinear Figures.
LONDON,
Printed for SAM. SMITH, and BENJ. WALFORD, Printers to the Royal Society, at the Prince's Arms in St. Paul's Church-yard. MDCCIV.

▸ Coperta lucrării „Optica". Deși Newton a trecut prin incendierea rezultatelor experimentelor sale, nu s-a dat bătut și a reușit să compileze și să publice rezultatul celor peste 20 de ani de studii.

▾ Se spune că Leibniz a descoperit analiza matematică cam în același timp cu calculul diferențial al lui Newton. Când oamenii de știință cu viziuni similare abordează aceeași temă de cercetare, este de așteptat să te confrunți cu astfel de situații încurcate.

CĂLĂTORII ÎN TIMP

UN ISTORIC AL DISPUTELOR CUIVA CARE NU SUPORTA CONFLICTELE

Încă din copilărie, Newton era terifiat de confruntări. În mod ironic, viața sa a fost presărată cu astfel de dispute. Atunci când a fost criticat sever de către Hooke, o bună bucată de timp a fost convins că nu își va mai publica nicio teorie pentru tot restul vieții. Cu toate acestea, la acea vreme, când era combătut sau când cineva făcea ceva împotriva voinței sale, Newton nu a păstrat niciodată tăcerea. Se poate spune că o astfel de personalitate conflictuală l-a condus către confruntările celebre.

Conflictul dintre John Flamsteed, primul Astronom Regal și fondator al Observatorului Regal de la Greenwich, a adus încă o dată la lumină latura agresivă a lui Newton. Pentru a finaliza lucrarea sa „O teorie privind mişcarea lunii", Newton i-a cerut lui Flamsteed să-i împărtășească rezultatele observațiilor. La acea vreme, Flamsteed a refuzat să dea curs solicitării, pentru că voia rezultate mai precise. Pe de altă parte, cum Newton nu era un observator, el nu avea nevoie de o acuratețe sporită. Newton a insistat pe lângă Flamsteed săi se pună la dispoziție rezultatele deja existente, dar de fiecare dată a fost refuzat. În cele din urmă a făcut uz de autoritatea sa ca președinte al Societății Regale pentru a-i forța mâna. Newton nu putea în ruptul capului să înțeleagă acțiunile lui Flamsteed.

Când Flamsteed a afirmat despre Newton că „Nu a făcut decât să modifice puțin minereul de aur descoperit de mine", acesta a replicat „Poate că a scos la lumină minereul, dar eu am făcut din el un inel de aur". Conflictul a continuat până la moartea lui Flamsteed, implicându-l la un moment dat chiar și pe Halley, astronomul rival.

Talentul excepțional al lui Newton nu putea fi egalat decât poate de ambiția și mândria sa imensă. Alte genii „de rând" dădeau și ele dovadă de o cantitate rezonabilă de mândrie, dar a lui Newton depășea orice limită. Dacă stăm să ne gândim, multe dintre conflictele pe care le-a generat ar fi putut fi evitate în condițiile unui comportament mai „normal" din partea sa.

Cronologia controverselor științifice în care a fost implicat Newton	
1672	Disputa cu Hooke referitoare la optică.
1676	Scrisoarea împăciuitoare a lui Hooke.
1680	Provocat de Hooke, conflictul se reaprinde. Disputa cu Flamsteed asupra cometei.
1686	Transmite "Principia" către Societatea Regală. Conflictul cu Hooke privind întâietatea descoperirii teoriei gravitației
1694	Cererea adresată lui Flamsteed de a primi rezultatele observațiilor este respinsă.
1695	Controversă cu Flamsteed asupra valorii observațiilor.
1710	Elevul său Keel critică analiza matematică dezvoltată de Leibniz, în care a avut și el un rol de jucat. Începe disputa privind cine a descoperit primul analiza matematică.
1715	Se implică în conflictul dintre Leibniz și elevul său, Clarke.

Masca mortuară a lui Newton. Suferința cauzată de pietrele la rinichi era atât de teribilă încât nici nu puteai sta în preajma sa.

Ultima parte a vieții, dedicată studiului teologiei

Ultima parte a vieții sale și-a petrecut-o axându-se pe teologie, în special pe cercetarea datelor biblice. Dacă această îndeletnicire a fost ocazional întreruptă de redactarea de lucrări științifice și de conflictele care îi acaparau tot timpul, odată cu înaintarea în vârstă a reînceput să își înșire gândurile asupra premiselor teologice.

Odată, pe când se afla la palat, expunându-i Carolinei, prințesa de Wales, noua sa interpretare a cronologiei, aceasta a devenit interesată de subiect și i-a cerut manuscrisul. Isaac a acceptat, cu condiția să nu fie făcut public și după ce a extras niște pasaje care ar fi fost considerate eretice. Cu toate acestea, câțiva ani mai târziu, manuscrisul înmânat prințesei Carolina a fost publicat la Paris. Cu toată eliminarea fragmentelor periculoase, tot era de așteptat ca teologii să îl critice, având în vedere că noua cronologie a lui Newton conținea opinii contrare celor împământenite. Acesta era și motivul pentru care nu dorise să publice manuscrisul. Dar situația se schimbase. Era inacceptabil să se publice o lucrare incompletă cu titlu de teză oficială, sub semnătura lui Newton. S-a supărat atât de tare, încât a decis să șlefuiască materialul, adăugând mai multe elemente din sistemul de datare matematic.

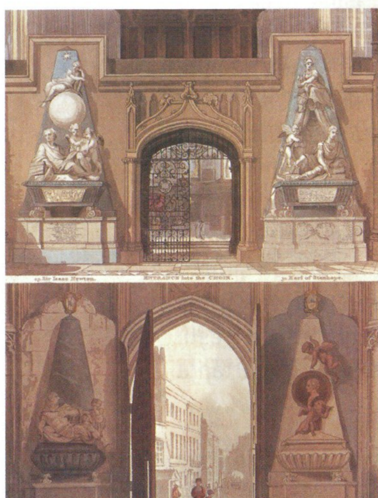
Ultimul alchimist

În 1725, Newton s-a îmbolnăvit de pneumonie și s-a mutat la Kensington, datorită aerului curat din regiune. Dar în cursul tratamentului, boala cronică de care suferea, guta, s-a agravat atât de tare încât nu mai putea nici să meargă. Chiar și așa, nu a ascultat sfaturile celor din jur și a continuat să meargă la biserică pe jos.

Doi ani mai târziu, în 1727, pe când se apropia de finalizarea lucrării asupra cronologiei biblice, întorcându-se de la o ședință a Societății Regale, Newton a început să acuze dureri acute, cauzate de pietrele la rinichi, fără tratament la acea vreme. Newton, care își simțea sfârșitul aproape, l-a rugat pe soțul nepoatei sale, Catherine, să ardă o parte din manuscrisele și scrisorile sale. Pe patul de moarte, și-a mărturisit opiniile eretice pe care le-a ascuns întreaga viață, și a refuzat să ia împărtășania care l-ar fi absolvit de păcate. Apoi, la 19 martie, a doua zi după ce și-a pierdut cunoștința, s-a stins din viață, la vârsta de 84 de ani.

După funeraliile somptuoase, demne de un rege, omul care a contribuit decisiv la dezvoltarea științelor naturale în secolul al XVII-lea a fost înmormântat la Catedrala Westminster. „Cronologia Regatelor Antice, Revăzută", pe care o scrisese în ultimii doi ani, a fost publicată la un an după moartea sa.

Newton, eliberând Europa de iluziile medievale în care se complăcea, a deschis poarta unei noi ere a științei moderne. Nici haosul din epoca premergătoare, nici conflictele lui Newton, nici criticile, nici nebunia, nu au fost suficiente cât să dărâme eșafodul pe care l-a ridicat, pentru a îmbunătăți fiecare aspect al vieții societății. În spiritul contradicțiilor care l-au caracterizat întreaga viață, a fost ultimul alchimist și, în același timp, primul om de știință modern.

Pe piatra de mormânt a lui Newton de la Catedrala Westminster sunt cioplite cărțile, monedele și prisma sa.

Statuia lui Newton de la Universitatea din Cambridge. Alături se poate observa statuia fostului său profesor, Isaac Barrow.

Cum a descoperit Newton gravitația?

Când spui gravitație universală, spui Newton.
Iată unul dintre cei mai celebri termeni inventați în știință.
Dar dacă privim procesul creativ al descoperirii lui Newton,
mărul care cade nu ne indică suficient de clar ce anume a făcut
posibilă realizarea acestei descoperiri esențiale din știința modernă?

Decizia lui Halley

DUPĂ CUM ȘTIM CU TOȚII, cea mai mare contribuție a lui Newton la istoria științei constă în descoperirea forței de atracție universale. Povestea cu mărul este celebră și astăzi, și se poate afirma că lumea continuă să facă asocierea dintre Newton și mere.

Experimentele și studiile asupra gravitației universale sunt subsumate în lucrarea „Philosophiae Naturalis Principia Mathematica (Principia)".

Edmond Halley nu a crezut povestea lui Robert Hooke, pe care Hooke i-o relatase în cursul unei conversații într-o cafenea. În acea discuție, Hooke l-a asigurat că a reușit să demonstreze în mod matematic legea gravitației. Christopher Wren, prezent și el la discuție, le-a spus: „Dacă unul dintre voi reușește să demonstreze în următoarele două luni că legea inversului pătratelor se aplică și corpurilor cerești, are din partea mea 40 de șilingi". Desigur, Halley nu s-a lăsat impresionat de oferta de bani. Mai mult, Halley făcuse deja o serie de calcule cu privire la orbitele planetelor, care rezultaseră în predicții solide. Mai lipsea doar demonstrația matematică. Pentru aceasta, erau necesare cunoștințe matematice complexe, iar Halley nu îl știa pe Hooke capabil de asemenea calcule. Așadar, cine ar fi putut să rezolve problema? Nu i-a venit în minte decât o singură persoană, renumită ca matematician și profesor la Universitatea din Cambridge.

Motivul pentru care Halley l-a vizitat pe Newton consta în cunoștințele matematice ale acestuia din urmă. Presupunerea sa era corectă. Chiar înainte ca Halley să pună întrebarea, Newton era deja în măsură să îi ofere un răspuns. Halley a insistat ca Newton să redacteze răspunsul și să îl publice, dar Newton nu avea de gând să își popularizeze teoria. Criticile și conflictul șifonant de mai târziu cu Hooke, după ce își făcuse publică lucrarea despre optică, îl rănise în amorul propriu suficient

◂ Halley a rămas orfan de tată în 1684 și muncea în condiții vitrege. Dar, atras fiind de talentul lui Newton, și-a dedicat întreaga ființă publicării lucrării Principia, inclusiv prin investirea în această carte a tuturor banilor pe care îi avea. Practic și-a sacrificat viața.

de tare încât să îl facă reticent la ideea publicării unei alte teze. Din punctul lui de vedere, suferința potențială era mai presus decât dorința de a-și împărtăși ideile publicului larg. Dar Halley nu s-a dat bătut. Era convins că o atare publicație ar schimba direcția în care se îndrepta întregul corp al științei. Devotamentul pasionat al lui Halley a reușit, treptat, să sensibilizeze inima rece și rigidă a lui Newton. În cele din urmă, Isaac avea să fie convins să își publice lucrarea.

Dacă și-ar fi trimis teza către Societatea Regală, cu siguranță ar fi trecut de consiliu și ar fi fost publicată. Dar situația financiară a Societății de la acea vreme era precară din cauza unei cărți pe care tocmai o lansase, „Istoria naturală a peștilor", și care nu se vânduse.

Salariul lui Halley, care pe atunci era un simplu slujbaș, nu se ridica nici la jumătate din suma cheltuită pentru publicarea cărții despre pești. Chiar și așa, cum Halley înțelesese importanța

Pentru mine, această contradicție este enormă, dar nu cred ca altcineva să se fi confruntat vreodată cu aceeași contradicție.

◂ Tablou din secolul al XX-lea care îl prezintă pe Newton cufundat în studiul gravitației, la moșia sa natală din Woolsthrope. Aici au fost făcute multe dintre descoperirile sale majore.

acestei cărți, pe care Newton era obligat să o scrie de dragul științei, a decis să o publice pe propria cheltuială.

Încă un pas spre descoperire

„Gravitația cu siguranță că trebuie să existe."

Înainte ca Newton să devină profesor la Colegiul Trinity, începuse deja să se gândească la teoria care avea să explice gravitația universală. Dar acest lucru nu era suficient pentru a transforma o idee în descoperirea majoră de mai târziu. În sprijinul teoriei, trebuia să folosească o formă nouă de matematică. Metodele matematice necesare constau de fapt tocmai în nou-descoperita metodă a analizei matematice, care avea să fie dezvoltată ulterior, și în calculul diferențial conceput de Newton.

Mișcarea circulară era privită pe atunci ca o mișcare a cercului însuși; dar Newton și-a dat seama că ea este compusă de fapt din două forțe, una tangentă la traiectorie și una îndreptată spre centrul cercului. Pentru a se analiza mișcarea de pe circumferința cercului era nevoie de calculul diferențial. Aplicând aceste concepte matematice la mișcarea planetelor, ideea lui Newton a fost integrată în „gravitația universală". A reușit să demonstreze că, așa cum merele cad din copac, și Luna „cade" către Pământ.

Important aici este faptul că a reușit să demonstreze că gravitația se aplică nu numai corpurilor aflate pe Pământ, ci oricărui corp din spațiu. Până atunci, se credea că mișcarea obiectelor de pe bolta cerească era controlată de o forță distinctă de cea de pe Pământ, iar oamenii de știință căutau febril cauza acestei mișcări.

În acel context, legea atracției universale nu le-a oferit respectivilor oameni de știință răspunsurile căutate. Newton a reușit să descopere faptul că această forță se aplică și în spațiu. Nu a aflat niciodată ce anume a dat naștere forței, dar a afirmat despre ea că „Reprezintă o contradicție imensă, dar cred că nimeni nu s-a mai confruntat cu o astfel de contradicție înainte", concluzionând prin faptul că rămâne la latitudinea fiecărui cititor să descopere cauzele forței.

„Principia" a generat dezbateri asupra unei contradicții care nu mai existase până atunci. Newton și-a anunțat prietenii că, în ceea ce îl privește, originile acestui presupus nou subiect din cartea sa fuseseră deja prezentate de Pitagora. El se rezumase la a le demonstra cu ajutorul matematicii moderne.

Readucând în discuție înțelepciunea antică distorsionată de Biserica Romano-Catolică, „Principia" părea să joace același rol în știință precum cel al Renașterii.

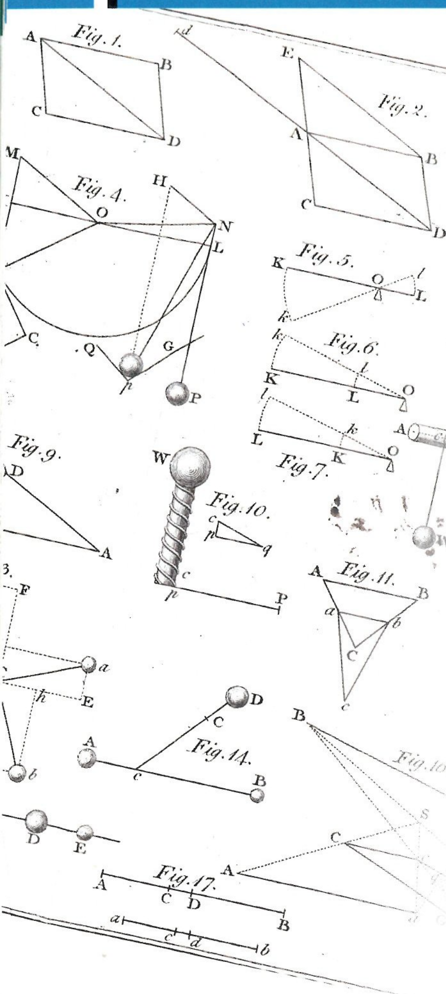
Indicarea providenței

„Principia" conține trei secțiuni. După tipicul „Elementelor" lui Euclid, avem o primă parte de „Definiții", urmată de „Legile Mișcării". Aici sunt indicate „Trei Legi ale Mișcării".

Prima lege este cunoscută în general drept „Legea Inerției", conform căreia „dacă forța netă este nulă, accelerația este egală cu zero". Ideea de bază este simplă: orice corp își menține, pe baza propriei mase, starea de repaus sau de mișcare rectilinie uniformă, atât timp cât asupra sa nu acționează o forță care să îi modifice această stare. Dinamica lui Aristotel afirmă că mișcarea unui corp este oprită atunci când nu asupra acelui corp nu acționează nicio forță. Prin comparație, noutatea teoriei lui Newton constă în evidențierea faptului că starea de repaus este o continuare a stării de mișcare. Această modificare de optică a dus la o nouă interpretare a dinamicii.

A doua lege se numește „Ecuația mișcării", și se referă la legătura dintre forța care acționează și accelerație. Când lovești o minge, cu cât o lovești mai tare, cu atât se va deplasa mai repede și mai departe. Folosind această ecuație, se poate calcula viteza imprimată în funcție de forța care i-a fost aplicată și de masa mingii.

A treia lege, „Principiul acțiunii și reacțiunii", indică faptul că atunci când un corp acționează asupra altui corp cu o forță, cel de-al doilea corp acționează și el asupra primului cu o forță de aceeași mărime și de aceeași direcție, dar

▲ Teoria gravitației dezvoltată în „Principia" se bazează pe geometrie. Cuvintele filosofului grec Platon, „Aici nu au acces decât cunoscătorii geometriei", au rezonat în sufletul lui Newton.

de sens contrar. Când două mingi aruncate una spre cealaltă se lovesc, vor sări fiecare în sensul opus. A treia lege descrie această mișcare. Astfel, „Principia" expune observațiile care au dus la aceste trei principii simple, iar observațiile și concluziile sunt explicate de o manieră logică, pas cu pas. Aceste legi ne pot părea astăzi evidente, iar caracterul lor evident dovedește impactul pe care l-au avut conceptele lui Newton asupra vieții noastre.

Critici și admirație

După introducere, Newton expune în prima secțiune varietatea de cazuri ale mișcării corpurilor; în a doua secțiune se adaugă forța de frecare, iar în a treia ni se descrie sistemul universului, în baza primelor două secțiuni. Această abordare indică faptul că analizele din această carte nu acoperă numai fenomene fizice, ci se extinde inclusiv la discuții cu și despre Divinitate. Nu este vorba strict despre o carte teoretică în domeniul fizicii, ci una care abordează și elemente de teologie.

Oamenii acelor vremuri nu au acceptat imediat conceptele din „Principia", fiind din cale-afară de noi și revoluționare. Deși nivelul matematic înalt era evident pentru orice cunoscător, au existat numeroase critici la adresa conceptelor științifice. Unii critici au sugerat chiar că unele concepte prezentate de Newton – spre exemplu, gravitația, care nu era deloc evidentă – au dus la regresul științei în lumea ocultului, afectând realizările lui Descartes. Dar odată cu trecerea timpului, tezele lui Newton au fost preluate de cercetătorii care i-au urmat, fiind dezvoltate, iar statutul „Principiei" a fost consolidat.

▲ Matematicianul grec din Antichitate care a pus fundamentele geometriei, Euclid. Pe când ținea o prelegere, la invitația unui faraon egiptean, fiind întrebat „dacă există vreo modalitate mai ușoară de a învăța", acesta a răspuns că „nu există nicio metodă regală de învățare".

Conform gravitației universale, planetele orbitează în jurul soarelui. În mod evident, planetele încă nedescoperite pe vremea lui Newton nu fac excepție.

OBIECTIVELE URMĂRITE DE PRIMUL OM DE ȘTIINȚĂ MODERN ÎN STUDIUL ALCHIMIEI

Newton nu a făcut publică pasiunea sa pentru alchimie o bună perioadă de timp, până când economistul John Keynes a adus un manuscris semnat de Newton la o licitație. Manuscrisul este păstrat și astăzi în colecția de manuscrise de la Portsmouth. În vremurile moderne, alchimia este văzută ca făcând parte din zona ocultului, dar pe atunci avea valoarea unei cercetări științifice valide, mulți oameni de știință practicând-o riguros. Newton se număra și el printre aceștia.

Scepticismul din jurul conceptului de alchimie pornește de la obiectivul său, acela de a transforma metalele obișnuite în aur. Încă din Antichitate, orice lucru de pe pământ se considera a fi format din patru elemente de bază: pământ, apă, foc și aer. Ideea de bază a alchimiei consta în faptul că diferențele dintre substanțe sunt generate de proporția diferită în care se regăsesc cele patru elemente. Dacă se putea schimba proporția, fiecare substanță s-ar putea transforma în alta. Prin urmare, conform acestei teorii, nu era neobișnuit să crezi că orice obiect dorit, cum ar fi de exemplu ceva rar și de valoare, ar putea fi obținut din orice alt obiect obișnuit.

Prin alchimie, oamenii de știință încercau să creeze noi substanțe, schimbând compoziția celor existente. Această logică făcea ca alchimia să constituie fundamentul chimiei de mai târziu, și nu e de mirare că atât de mulți oameni de știință depuneau eforturi pentru a o studia.

De la înțelepți citire

Newton a studiat alchimia pentru a afla mai multe despre proprietățile substanțelor, mai degrabă decât pentru a produce argint sau aur din bronz sau tinichea. „Despre proprietățile acizilor", scrisă de Newton, este una dintre lucrările în care a compilat rezultatele cercetării sale din domeniul alchimiei. Faptul că a scris o carte pe această temă indică seriozitatea cu care s-a aplecat asupra ei. Se întâmpla des să se închidă în laborator săptămâni de-a rândul și să realizeze experimente prin metoda încercărilor succesive. Nici măcar discipolilor săi nu le permitea să se apropie de această încăpere.

De multe ori folosea mercur în experimentele sale alchimice și, după cum era de așteptat, cantitatea de mercur descoperită în părul lui Newton a fost de patruzeci de ori mai mare decât cea normală. Există chiar și o teorie conform căreia labilitatea sa psihică fusese generată de intoxicarea cu mercur. Dar, deși scrisul de mână era afectat, cel mai frecvent simptom, tremuratul, lipsea. Și cum starea sa psihică avea să se îmbunătățească, credibilitatea acestei teorii are de suferit. Totuși, rezultatele cercetărilor sale includ descrieri ale „gustului" substanțelor, astfel că este clar că a gustat sau cel puțin a lins suprafața metalelor folosite în experimente. Se pare că Newton a văzut în realizările din domeniul alchimiei o reîntoarcere la înțelepciunea anticilor, mai degrabă decât un pas spre viitor. Pentru a practica alchimia asemenea celor din vechime, era ceva normal. Iată și motivul pentru care uneori i se spune „Marele Magician".

▸ Tablou din secolul al XVII-lea ilustrând un alchimist. În alchimie, pe lângă producerea aurului, unii inițiați au încercat să producă forma de viață numită „homunculus".

▾ Se spune că originile alchimiei datează din Egiptul și Grecia antică.

Alchimistul gândurilor

Pare ciudat să ne închipuim că un savant precum Newton s-a dedicat cercetării unei practici mai degrabă dubioase, având în vedere progresul înregistrat de știință. Dar acest studiu era indispensabil în încercarea sa de a înțelege principiile de bază ale universului – înțelegere pe care a urmărit-o întreaga viață. Newton a descoperit principiile care fac lumea să se învârtă prin dezvoltarea științei naturale și a ajuns să cunoască proprietățile substanțelor cu ajutorul alchimiei și al chimiei. Mai mult, lucrările sale au inclus și cugetări teologice, care să ne ajute să înțelegem ansamblul și să organizăm piesele puzzle-ului relației științei cu divinitatea. Metodele precum alchimia joacă un rol bine definit în numeroasele sale realizări, cugetările sale asupra rolului lui Dumnezeu, și căutarea legilor primordiale ale Universului. Mai mult decât un alchimist al metalelor, Newton a fost acela care avea să aplice alchimia modului său de gândire, integrând cercetarea cu credința și adevărul cu ceea ce alții considerau a fi doar niște fenomene. Alchimia și-a făcut simțită prezența în toate domeniile asupra cărora s-a aplecat – iată așadar esența lui Newton.

Savanți și descoperiri

Newton, care nu era prea talentat în a comunica cu ceilalți, prefera să își petreacă timpul în laboratorul propriu, absorbit în cercetare, la fel ca în copilărie, pe când trudea în camera sa construind noi dispozitive. Dar „legea atracției universale" a atras tot soiul de oameni, din fericire sau poate din nefericire, care nu voiau să îl lase pe „băiatul sfios" în pace.

Cel mai de nădejde colaborator, care a descoperit cometa Halley

Edmond Halley (1656-1742)

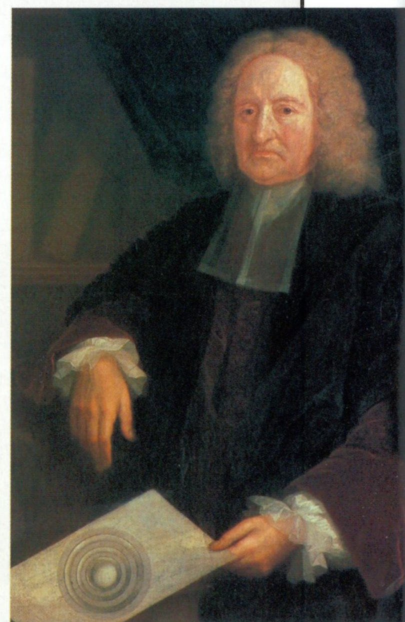
Halley s-a născut într-o familie înstărită de negustori, la periferia Londrei. Fiind deosebit de talentat la matematică, a fost admis la Universitatea din Oxford.

John Flamsteed, deja un astronom recunoscut, reușise să înființeze Observatorul Regal de la Greenwich, cu aprobarea Curții Regale conferită printr-un Decret Regal de Investire. În timp ce studia la Oxford, Halley a devenit asistentul lui Flamsteed și l-a ajutat cu observațiile sale.

Când Flamsteed și-a pub licat observațiile prin care detaliază mișcarea stelelor din emisfera nordică, Halley s-a decis să facă același lucru cu aștrii din emisfera sudică.

I-a solicitat regelui Carol al II-lea să îi permită să se îmbarce pe o navă a Companiei Indiilor de Est, o companie prin care se făcea comerț cu țările asiatice. La terminarea formalităților birocratice, a părăsit Universitatea din Oxford pentru a se îndrepta spre Sf. Elena, o mică insulă din sudul Atlanticului. De aici a observat poziția a peste 300 de stele fixe, rezultatele fiind incluse în cartea sa, "Catalogus Stellarum Australium".

În general, Halley este cunoscut pentru descoperirea cometei care îi poartă numele, dar asta nu înseamnă că a găsit o stea necunoscută înainte. Halley era interesat să studieze o cometă mare pe care o observase pe cerul Parisului. A observat cu atenție momentele când se apropia și le-a înregistrat. Apoi, a aplicat legea mișcării dezvoltată de Newton, calculându-i orbita și perioada de revoluție. Prin urmare, a înțeles că acea cometă de pe cerul parizian era aceeași despre care citise în literatura de specialitate.

Halley a fost la fel de entuziasmat de talentul științific al lui Newton și în special de legea mișcării pe care o enunțase și pe care o aplicase cu succes observațiilor sale asupra cometei. De aceea, Halley a fost întotdeauna un susținător devotat al lui Newton.

Newton a fost foarte norocos să aibă pe cineva ca Halley drept adept fidel. În lipsa lui Halley, Newton nu și-ar fi finalizat niciodată opera magistrală, Philosophiae Naturalis Principia Mathematica. Halley a făcut tot felul de demersuri pentru publicarea cărților lui Newton, l-a încurajat în vremuri de restriște și chiar a plătit publicarea din propriile fonduri. Parte din meritul descoperirilor științifice ale lui Newton îi aparține lui Halley, chiar dacă nu a dezvoltat propriile sale cercetări.

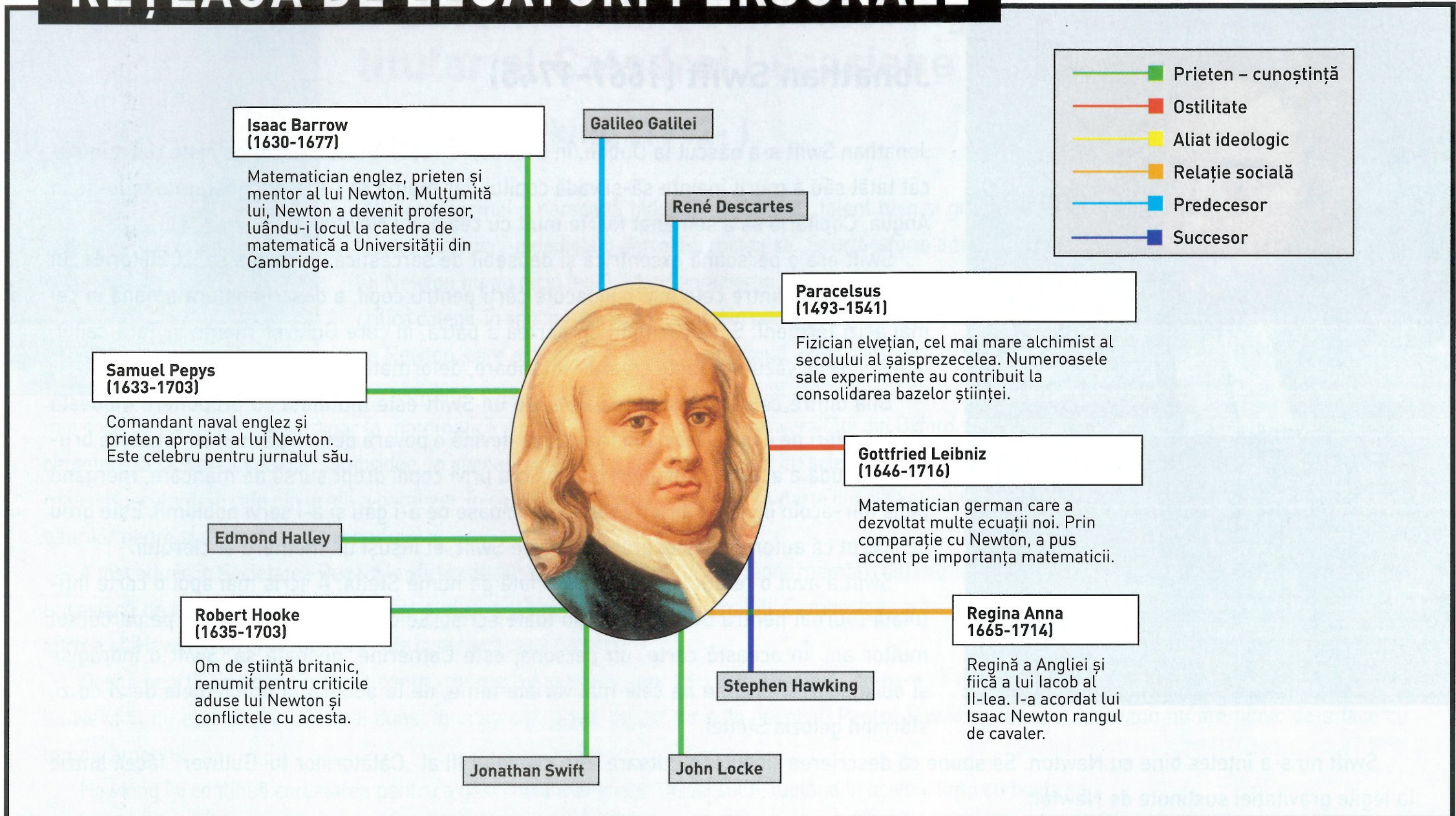
Halley i-a urmat lui Flamsteed ca Astronom Regal la Observatorul Regal de la Greenwich, unde și-a continuat activitatea până la moarte, în 1742. Și-a oprit observațiile cu numai câteva luni înainte de a se stinge din viață.

A calculat că următoarea dată când Cometa Halley se va apropia de Pământ va fi în jurul anului 1758. Nu a apucat să vadă apariția cu ochii săi, dar cometa a apărut exact la momentul indicat.

Abia după moartea sa, cometa i-a primit numele. Nu a știut nicio secundă cum va fi denumită cometa pe care o descoperise.

Conform calculelor sale, Cometa Halley se va mai apropia de Pământ în anul 2061.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personajele din casetele pe fundal gri sunt prezentate pe larg în acest text.

Revoluționarul fizicii care a pus bazele descoperirii „Legii mișcării"

Galileo Galilei (1564-1642)

Galileo dorise inițial să fie pictor, nu savant. S-a născut în 1564, în același an în care a murit Michelangelo. În copilăria sa, atmosfera din orașele italiene încă mai amintea de Renaștere. Galileo a venit pe lume în sânul unei familii de nobili din Pisa. Totuși, zilele lor de glorie au apus, iar familia era pe punctul de a ajunge pe drumuri.

Vincenzo, tatăl său, și-ar fi dorit ca fiul să se facă doctor și l-a obligat să urmeze cursurile Universității din Pisa, gândindu-se că un doctor în familie ar mai fi redus din problemele financiare. Dar se pare că Galileo nu era foarte atras de studiile sale, în principal pentru că îi fuseseră impuse. Mai mult, la ore, profesorii nu reușeau să răspundă întrebărilor lui Galileo referitoare la teoriile lui Aristotel. În cele din urmă a decis să își abandoneze studiile universitare.

Cu privire la una dintre întrebările pe care le-a adresat la cursuri, Galileo a reușit să găsească el însuși răspunsul, prin intermediul unui experiment care a inclus Turnul din Pisa.

Dintre descoperirile lui Galileo, cea mai importantă constă în exprimarea legilor naturii prin intermediul unei formule numerice.

Mulțumită realizărilor sale, domeniul științelor naturii s-a dezvoltat substanțial. Rolul matematicii în ansamblul științei, în special, a crescut exponențial. Pentru orice tip de cercetare devenise necesar să cunoști matematici superioare; prin urmare, Newton a studiat-o riguros, pentru a putea să citească și să înțeleagă cărțile lui Galileo. Ecuația mișcării identificată de Newton se baza pe teoriile lui Galileo. Putem astfel spune că, așa cum realizările lui Einstein s-au bazat pe teoriile lui Newton, realizările lui Newton s-au sprijinit pe tezele lui Galileo.

Galileo a fost acuzat de Inchiziția de la Roma pentru faptul că sprijinea teoria heliocentrică a lui Copernic. A scăpat de tortură, jurând că nu va mai propovădui niciodată ideile sale heliocentrice. Totuși, nu a fost absolvit în totalitate de acuzația de erezie, și în cele din urmă și-a petrecut viața în arest la domiciliu și s-a stins din viață în 1642, în timp ce asculta discuțiile discipolilor săi, în același an în care s-a născut Newton.

Un scriitor excentric, cu remarci satirice

Jonathan Swift (1667-1745)

Jonathan Swift s-a născut la Dublin, în Irlanda, în 1667. A fost crescut de niște rude, întrucât tatăl său a murit înainte să-și vadă copilul, iar mama sa l-a abandonat, mutându-se în Anglia. Copilăria sa a semănat foarte mult cu cea a lui Newton.

Swift era o persoană excentrică și deosebit de sarcastică. În cartea sa, „Călătoriile lui Gulliver", una dintre cele mai cunoscute cărți pentru copii, a descris natura umană în cei mai acizi termeni. Spre exemplu, în partea a patra, în care Gulliver merge în Țara cailor, oamenii erau văzuți ca niște creaturi inferioare, deformate și vulgare, crescute de cai.

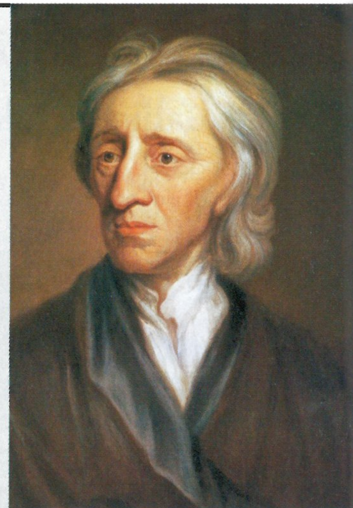
Una dintre cele mai ascuțite satire ale lui Swift este intitulată „O propunere modestă pentru a feri pe copiii săraci din Irlanda să devină o povară pentru părinții lor". Latura brutală și crudă a acestei propuneri consta în a privi copiii drept sursă de mâncare, mergând până într-acolo încât să descrie rețete delicioase de a-i găti și a-i servi nobilimii. Este greu de crezut că autorul acestei propuneri este Swift, el însuși un membru al clerului.

Swift a avut o relație apropiată cu o fată pe nume Stella. A scris mai apoi o carte intitulată „Jurnal pentru Stella", reunind toate scrisorile pe care și le-au trimis pe parcursul multor ani. În această carte, un personaj este Catherine, nepoata sa. Swift o îndrăgise și obișnuiau să discute pe cele mai variate teme, de la politică la problemele de zi cu zi, stârnind gelozia Stellei.

Swift nu s-a înțeles bine cu Newton. Se spune că descrierea „insulei plutitoare" din capitolul III al „Călătoriilor lui Gulliver" făcea aluzie la legile gravitației susținute de Newton.

În anii de mai apoi, și-a pierdut acuitatea auditivă și suferea de crize violente de amețeală. Starea sa psihică s-a deteriorat odată cu înrăutățirea stării de sănătate. A murit la Dublin în anul 1745.

O somitate a filosofiei empirice care l-a îndrăgit pe Newton

John Locke (1632-1704)

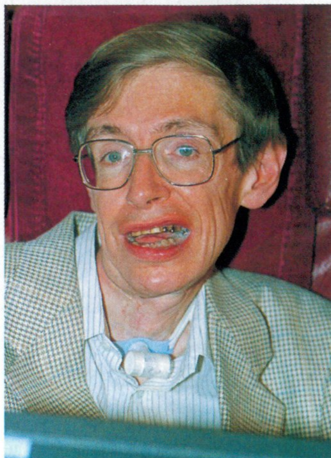
Filosoful John Locke l-a sprijinit pe Newton prin alte mijloace decât Halley. Atunci când a rămas șomer, l-a prezentat nobililor și potențialilor sponsori, și în momentele de rătăcire psihică, l-a încurajat prin scrisorile afectuoase pe care i le trimitea. Prin opoziție cu Halley, Locke nu s-a implicat în cercetările lui Newton, având în vedere că formarea sa nu era de om de știință. Totuși, a făcut tot posibilul să îl sprijine pe Newton. Locke a fost unul din puținele persoane care beneficia de încrederea lui Newton.

Astfel, chiar și când Newton i-a scris „Sper să mori", pe vremea când suferea de depresie profundă, s-a semnat „Servitorul dumneavoastră cel mai nefericit", fapt care indică prietenia sinceră și trainică cu Locke, mai presus decât boala sa psihică.

Locke s-a născut în 1631 în Wrington, Somerset, Anglia. După ce a studiat medicina și filosofia la Universitatea din Oxford, s-a mutat în Germania, ca secretar al unui diplomat englez. Mai apoi a revenit în Anglia, unde avea să lucreze ca medic al primului Conte de Shaftesbury, în Londra. Curând, contele a fost judecat și executat pentru trădare, iar Locke s-a văzut nevoit să se refugieze în Olanda, întrucât risca să aibă aceeași soartă, ca și complice al contelui. Câțiva ani mai târziu i s-a permis să se întoarcă în Anglia și să își reocupe vechea funcție.

Locke și Newton nu au avut o conexiune directă prin domeniile de cercetare. Totuși, Locke a aplicat comentariile critice ale lui Newton asupra lui Descartes în tratatele sale filosofice. Opera sa fundamentală, „Eseu asupra intelectului omenesc", dedică un capitol unei serii de savanți precum Robert Boyle și Christiaan Huyhens. Newton era descris drept „o persoană unică". Locke, la fel ca mulți alți contemporani, a fost fascinat de talentul fără egal al lui Newton.

S-a retras din cariera sa scolastică și și-a petrecut sfârșitul vieții la Essex. S-a stins din viață patru ani mai târziu, răpus de boală.

O autoritate din domeniul ingineriei spațiale, titular al Catedrei Lucasiene de Matematică

Steven Hawking (1942-)

„Nu (era) tocmai o persoană plăcută"; a fost un „talent hain și greu de tolerat". Iată părerea lui Hawking despre Newton, căruia i-a dedicat o parte din cartea sa „Scurtă istorie a timpului". Referirile lui Hawking la personalitatea lui Newton nu au nicio legătură cu aprecierea față de talentul său remarcabil. Newton nu a încetat niciodată în a-și critica colegii, în special rivalii, despicând în patru cele mai mici detalii ale cercetărilor acestora. Nu îl puteai confunda pe Newton, care era ursuz și instabil emoțional, opus caracterului gentil și nostim al lui Steven Hawking.

Hawking este bine cunoscut drept „geniul din scaunul cu rotile". Născut la Oxford, în 1942, a dat dovadă de mic copil de un talent extraordinar la matematică și fizică. A urmat cursurile Universității din Oxford și, imediat după absolvire, și-a început munca de cercetare la Universitatea din Cambridge. În aceeași perioadă a fost diagnosticat cu scleroză laterală amiotrofică, care i-a rigidizat trupul și i-a atrofiat masa musculară. În cele din urmă a paralizat. În ciuda handicapului însă, a făcut parte din elita științifică, prin cercetările sale de pionierat în domeniul găurilor negre și al formării Universului.

A fost admis în Societatea Regală la vârsta de 32 de ani, devenind cel mai tânăr membru din istoria Societății. Ulterior, a fost propus pentru Catedra Lucasiană de Matematică. Newton a fost al doilea savant din istoria Universității Cambridge care a ocupat Catedra Lucasiană. Prin aceasta, se poate afirma că Hawking a urmat aceeași cale în carieră ca și Newton.

Deși îi poartă un adânc respect pentru munca de pionierat din „Ecuațiile Mișcării", se pare că impresia lui Hawking privitoare la personalitatea lui Newton nu este dintre cele mai bune. În orice caz, acest aspect nu este esențial. Pentru Hawking, teoria lui Newton nu are nimic de-a face cu temperamentul.

Hawking își continuă cercetarea pentru a găsi cheia misterelor Universului, luptând în același timp cu boala sa.

Părintele filosofiei moderne, care a demonstrat importanța modului de gândire matematic

René Descartes (1596-1650)

René Descartes este considerat părintele filosofiei moderne. Născut într-o familie de nobili în La Haye în Touraine (astăzi Descartes), în Franța anului 1596, a călătorit din loc în loc, în principal pentru că nu îi era suficient să acumuleze cunoștințe, strict în instituțiile educaționale.

Pe când se afla în Olanda, ocupat cu scrierea tratatului său, „Lumea", care sintetiza cercetările sale privind lumina, cosmosul și natura umană, Galileo era judecat de Inchiziție. În cadrul procesului, ideile revoluționare ale lui Galileo privind știința au fost considerate eretice, sentința constând în arest la domiciliu.

Ca urmare a acestui incident, lui Descartes i-a fost teamă să își mai publice tratatul asupra lumii. A preferat să își dividă cartea în mai multe părți, denumite „Tratat asupra luminii", „Tratat asupra omului", „Legile Mișcării", „Geometria" etc., pe care le-a publicat separat, asigurându-se că ocolește orice temă controversată în raport cu doctrinele creștine. Scrierile sale originale includeau explicații raționale privind nașterea lumii sau a universului, și chiar despre Dumnezeu. Lucrarea sa principală, „Discurs asupra metodei", binecunoscută pentru citatul celebru „Gândesc, deci exist", dezbătea metodele gândirii raționale și metodologice.

Contrar tezelor lui Descartes, Newton a susținut în Philosophiæ Naturalis Principia Mathematica că teoria orbitală a lui Descartes nu este compatibilă cu legea a doua și a treia a lui Kepler privind mișcarea planetelor. Totuși, nu se poate tăgădui că Newton a adoptat într-o oarecare măsură opera lui Descartes, care a constituit baza matematicii moderne.

Și-a petrecut ultimii ani din viață la Stockholm, fiind profesorul personal al reginei Christina a Suediei. Moartea sa a survenit în urma unei pneumonii contractate la numai șase luni după ce s-a mutat la Stockholm, posibil datorată orelor matinale la care era obligat să lucreze de către regină, după ce își petrecuse tot restul vieții fără să se ridice din pat înainte de amiază.

Marile teorii ale unei concepţii dumnezeieşti care au pavat calea spre viitor

Einstein a afirmat odată, „Vreau să rezolv enigma divinității" Newton, în încercarea sa de a-l explica pe Dumnezeu, a considerat că Universul este Dumnezeu, Fără descoperirile sale, Apollo şi celelalte navete spaţiale nu ar fi explorat Universul aşa cum au făcut-o. Mai mult, nici nu am şti ce înseamnă să călătoreşti în spaţiu. Indiferent de câte ori se vor rescrie tăbliţele cunoaşterii ştiinţifice, monumentul lui Newton pentru umanitate va rămâne în picioare.

Un copil pe malul mării în căutarea adevărului

NATURA ŞI LEGILE NATURII stăteau ascunse în noapte; Dumnezeu a spus: „Să fie Newton" Și s-a făcut lumină."

Poetul englez Alexander Pope a scris acest distih, în cinstea realizărilor lui Newton. Beneficiile umanității de pe urma lui Newton sunt incomensurabile. Numeroasele sale descoperiri sunt pur și simplu „lumina" care a făcut vizibil viitorul umanității, iar teoriile sale își exercită și acum influența covârșitoare asupra lumii științei.

„Nu știu cum mă vede lumea, dar eu însumi mă văd doar ca pe un copil care se joacă pe malul mării, încercând să găsească din când în când o pietricică mai netedă sau o scoică mai frumoasă decât cele obișnuite, în timp ce imensul ocean al adevărului se află nedescoperit în întregimea sa, înaintea lui...".

Se spune că Newton ar fi spus acest citat în ultimii ani de viață. Chiar și pentru Newton, care a studiat o gamă largă de domenii precum știința, matematica, astronomia, alchimia sau teologia, și care a oferit omenirii numeroase realizări, lumea creată de Dumnezeu continua să fie cufundată în mister. Newton a considerat că pe măsură ce urci mai sus, poți să vezi mai departe, descoperind noi legi și teorii și simțind misterele legilor naturii create de divinitate dincolo de sistemul lumii, așa cum este acesta perceput de majoritatea lumii.

◂ Astronomul francez Urbain, Le Verrier a devenit membru al Societății Regale pentru descoperirea existenței planetei Neptun. Realizarea sa a reînviat prestigiul dinamicii lui Newton.

Gravitația universală ar trebui să se aplice și altor galaxii din cele mai îndepărtate colțuri ale universului.

Dacă am văzut mai departe, este pentru că am stat pe umerii giganților

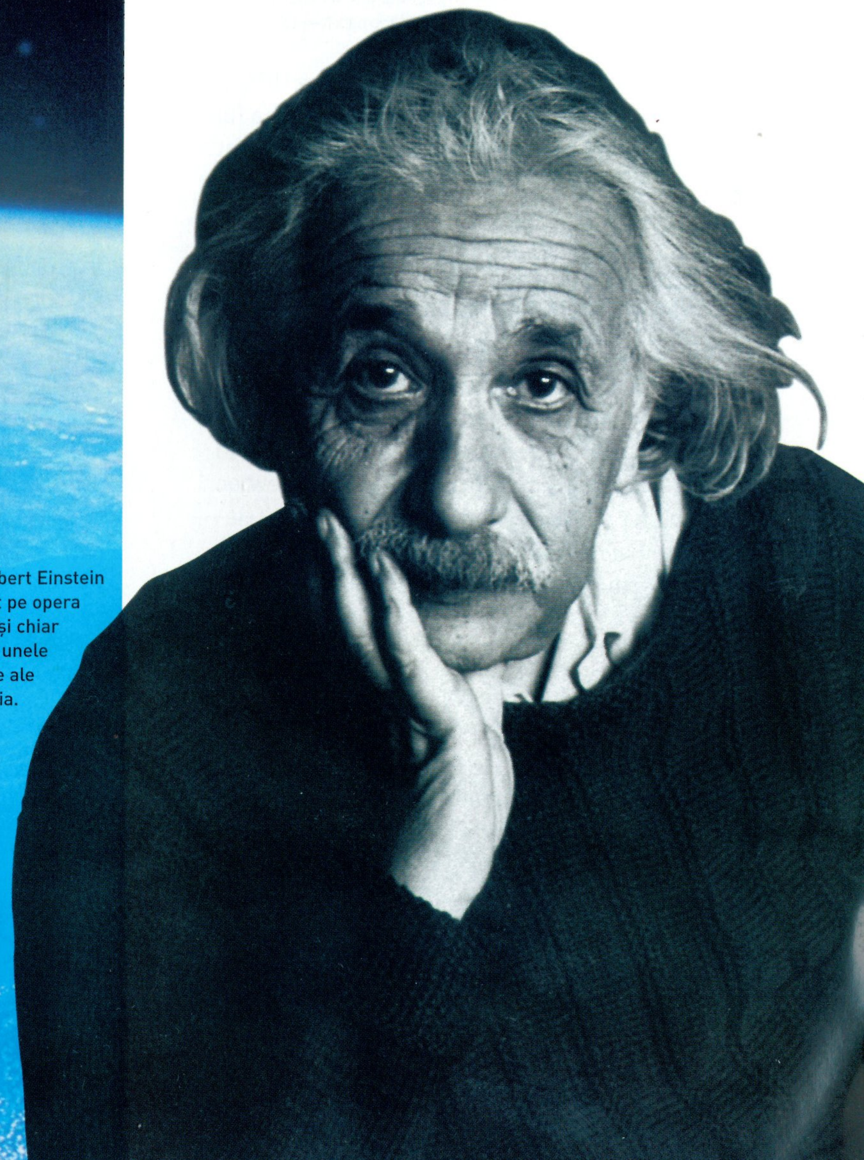
De la bănuială la siguranță

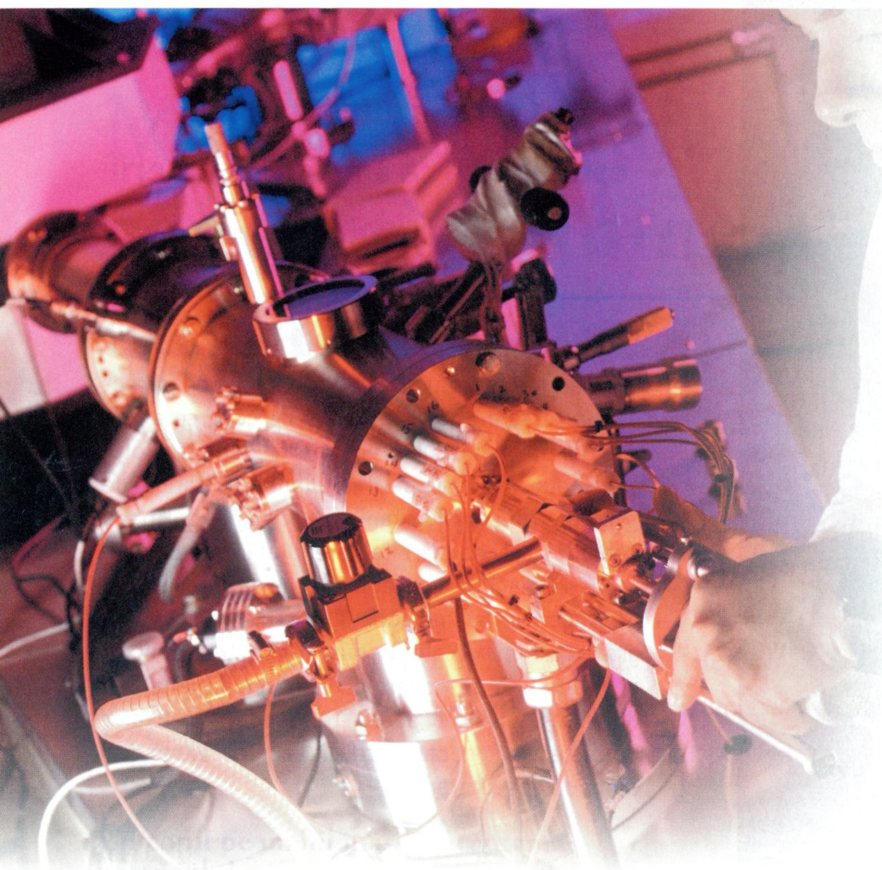
La sfârșitul secolului al XVIII-lea, legea atracției universale a fost provocată de ceea ce a fost mai târziu cunoscut drept teoria definită. Totul a început cu descoperirea planetei Uranus de către astronomul britanic de origine germană William Herschel. Orbita neregulată a lui Uranus a pus în discuție aplicabilitatea legii lui Newton. Descoperirea era pe punctul de a discredita legea gravitației universale. În mod ironic, Herschel nu ar fi putut să descopere această nouă planetă în lipsa optimizărilor aduse telescopului reflector de către Newton, care a reușit să îi mărească distanța de observare.

▲ Cea mai mare parte a volumului imens de calcule precise necesare pentru lansarea unei rachete se bazează pe legile lui Newton. Teoriile care vor fi descoperite în viitor se vor baza în mod inevitabil pe cele ale lui Newton.

▶ Albert Einstein s-a sprijinit pe opera lui Newton și chiar a găsit unele puncte slabe ale acesteia.

▲ Chiar și cu creșterea performanței echipamentelor, experimentele continuă să se asemuie celor realizate de Galileo sau Newton.

Pe de altă parte, deși astronomul francez Urbain Le Verrier a recunoscut faptul că descoperirea lui Herschel infirmă teoria lui Newton, nu a putut abandona complet teza remarcabilă a lui Newton. A emis ipoteza că această deformare a orbitei era afectată de gravitația unei alte planete mai îndepărtate. Dacă astfel stau lucrurile, s-a gândit Le Verrier, se poate spune că mișcarea corpurilor cerești continuă să se supună legilor lui Newton. După cum era de așteptat, Gottfried Galle a descoperit în 1846 planeta Neptun. Suspiciunile generate de descoperirea lui Herschel realizată cu ajutorul telescopului reflector al lui Newton a fost astfel eliminată, folosindu-se același telescop. Credibilitatea dinamicii lui Newton s-a consolidat și mai mult ca urmare a acestui incident.

Două metode

Descoperirea gravitației universale a explicat o serie de fenomene, dar a ridicat și noi probleme: cum de există gravitația, în primul rând?

Teoria relativității enunțată de Einstein este considerată cea mai mare descoperire științifică a secolului al XX-lea. Această teorie este de fapt un termen colectiv care include mai multe teorii, pe care le-a separat în două părți: a publicat-o mai întâi pe prima, „Teoria relativității restrânse", pentru ca apoi să o dezvolte în „Teoria relativității generalizate". În aceasta din urmă a dezbătut cauzele gravitației, care i-au scăpat lui Newton. În teoria sa afirmă că gravitația ar apărea ca urmare a curburii dintre timp și spațiu. Cu alte cuvinte, spațiul-timp este influențat de gravitație, sfidând conceptul de spațiu absolut al lui Newton.

În timp ce Einstein a detronat un principiu al dinamicii lui Newton, a readus în discuție teoria particulelor luminii din domeniul opticii, enunțată de Newton, care fusese deja înlocuită cu teoria undelor. A arătat că lumina nu poate fi explicată exclusiv cu ajutorul teoriei undelor sau a particulelor, întrucât are proprietăți duale.

Metoda lui Newton de abordare a teoriilor sale consta în a corobora rezultatele a numeroase experimente. Era tenace și avea convingerea că orice teorie care nu poate fi explicată prin fenomene este doar o ipoteză. De aceea, Newton a decis să nu se aplece asupra cauzelor gravitației, iar în ceea ce privește gravitația universală, a considerat că aplicarea sa asupra unui fenomen ca și soluție pentru a o explica este suficientă.

Prin contrast, abordarea lui Einstein era cea a „experimentelor mentale". El a încercat să obțină rezultate cu ajutorul interferențelor pe marginea unui anumit principiu, folosindu-și doar logica. În esență, această metodă de obținere a ideilor era diferită de a lui Newton, care și-a dezvoltat principiile luând în calcul fenomene ale naturii precum căderea obiectelor sau suflul vântului.

Astfel, Newton cel inductiv și Einstein cel deductiv au folosit metode științifice contrare.

▲ Dinamica lui Newton se aplică și Unității Centrale de Procesare (procesor), considerată a fi creierul calculatorului.

Newton revine la viață

„Cred că mai mult Isaac Newton pilotează...”

Acestea sunt cuvintele astronautului Bill Anders, în replică la întrebarea fiului controlorului de la sol care pilota Apollo 8 după misiunea de pe Lună din 1968. Așa cum explicase Newton, gravitația funcționează și în spațiu la fel ca pe Terra, controlând mișcările corpurilor.

Indiferent câte noi descoperiri și teorii vor fi dezvoltate în viitor, sistemul de principii al lui Newton va continua să stea la baza științei moderne, iar valorile sale vor rămâne piatra de temelie a cercetării științifice. Toți aceia destinați să extindă frontierele științei vor avea de câștigat de pe urma studiului intens al observațiilor lui Newton.

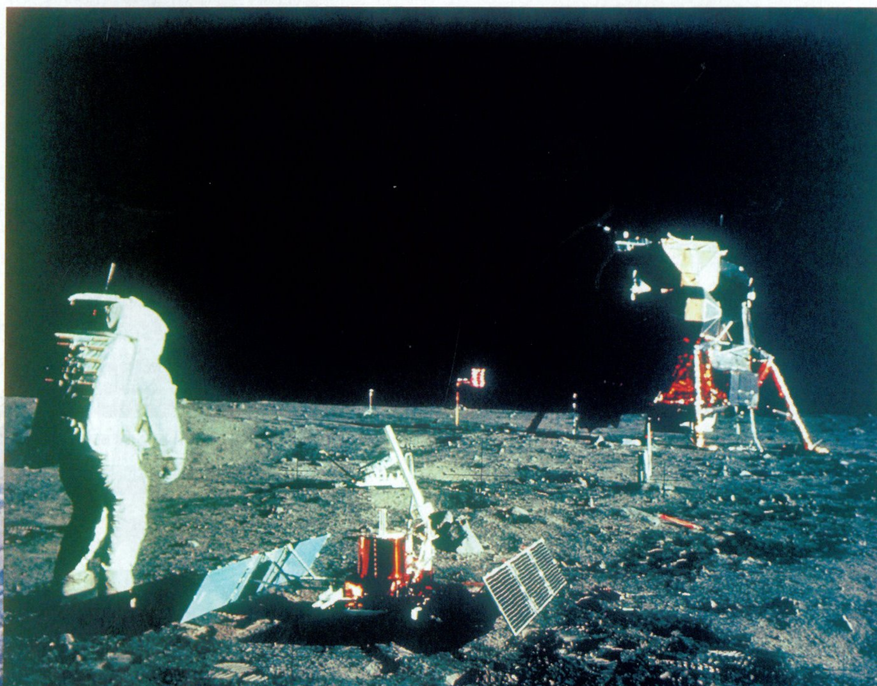
Newton a afirmat odată, „Dacă am văzut mai departe, este pentru că am stat pe umerii giganților”. Chiar și o persoană înzestrată cu un asemenea talent își bazează realizările extraordinare pe munca predecesorilor săi.

Este inevitabil ca unele descoperiri valide să fie înlocuite de altele, dar nu trebuie să uităm că adevărul descoperit în urma eforturilor antemergătorilor le va permite generațiilor viitoare să atingă alte adevăruri. Este în natura lucrurilor ca adevărurile să lase loc în permanență altora noi.

Pe de altă parte, asta nu înseamnă că un adevăr discreditat își pierde semnificația, așa cum este la fel de dificil să dezvolți idei noi dintr-un singur pas. Este greu de crezut ca cineva care nu a descoperit încă focul să creeze un cuptor.

Comorile pe care le-a scos la iveală înțelepciunea lui Newton nu au fost încă epuizate. Ori de câte ori apare un nou talent al științei, gata să transceadă timpurile, Newton va face parte din cercetarea acestora, așa cum cercetările înaintașilor au făcut parte din ale sale.

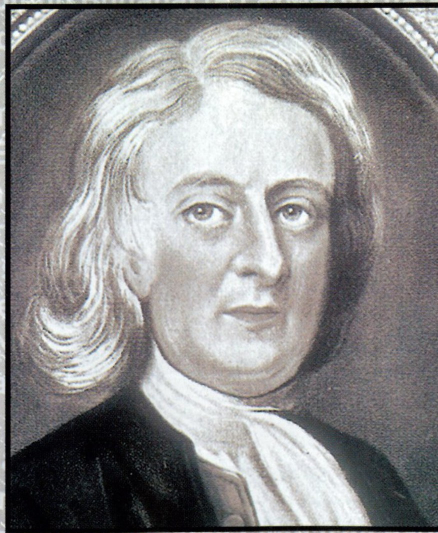
▼ Ca urmare a eforturilor susținute ale oamenilor de știință, omenirea a reușit să pășească pe lună. Cât de departe ne va duce progresul științei?

Teoria lui Newton este indispensabilă pentru calculul propulsiei și al unghiului de lansare a sateliților.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

ISAAC NEWTON

ISSN 1791-0765

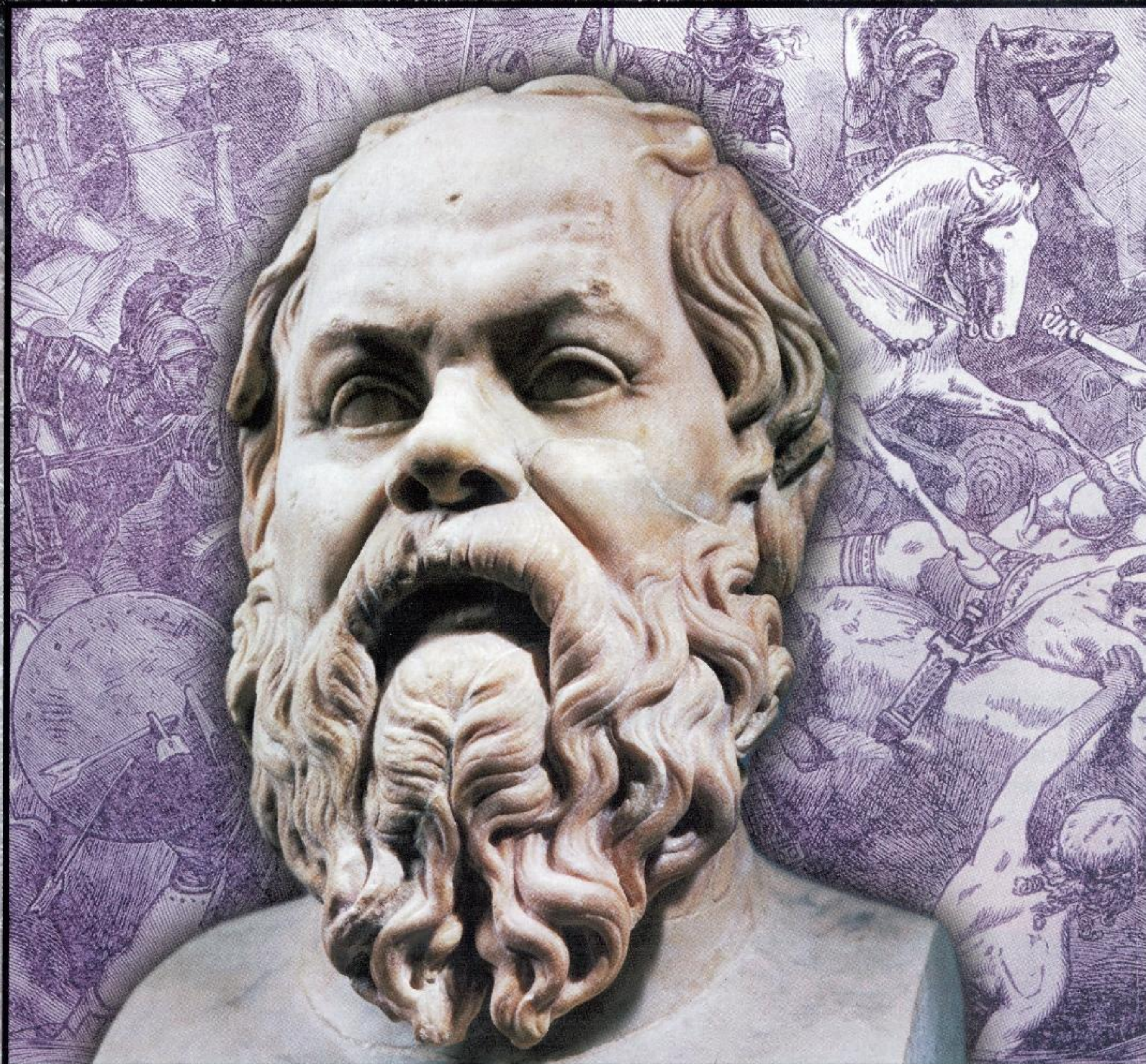
DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

56

SOCRATE

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Socrate

Numărul 56

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L.

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5,
sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

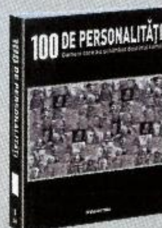
ISSN: 1791-0765

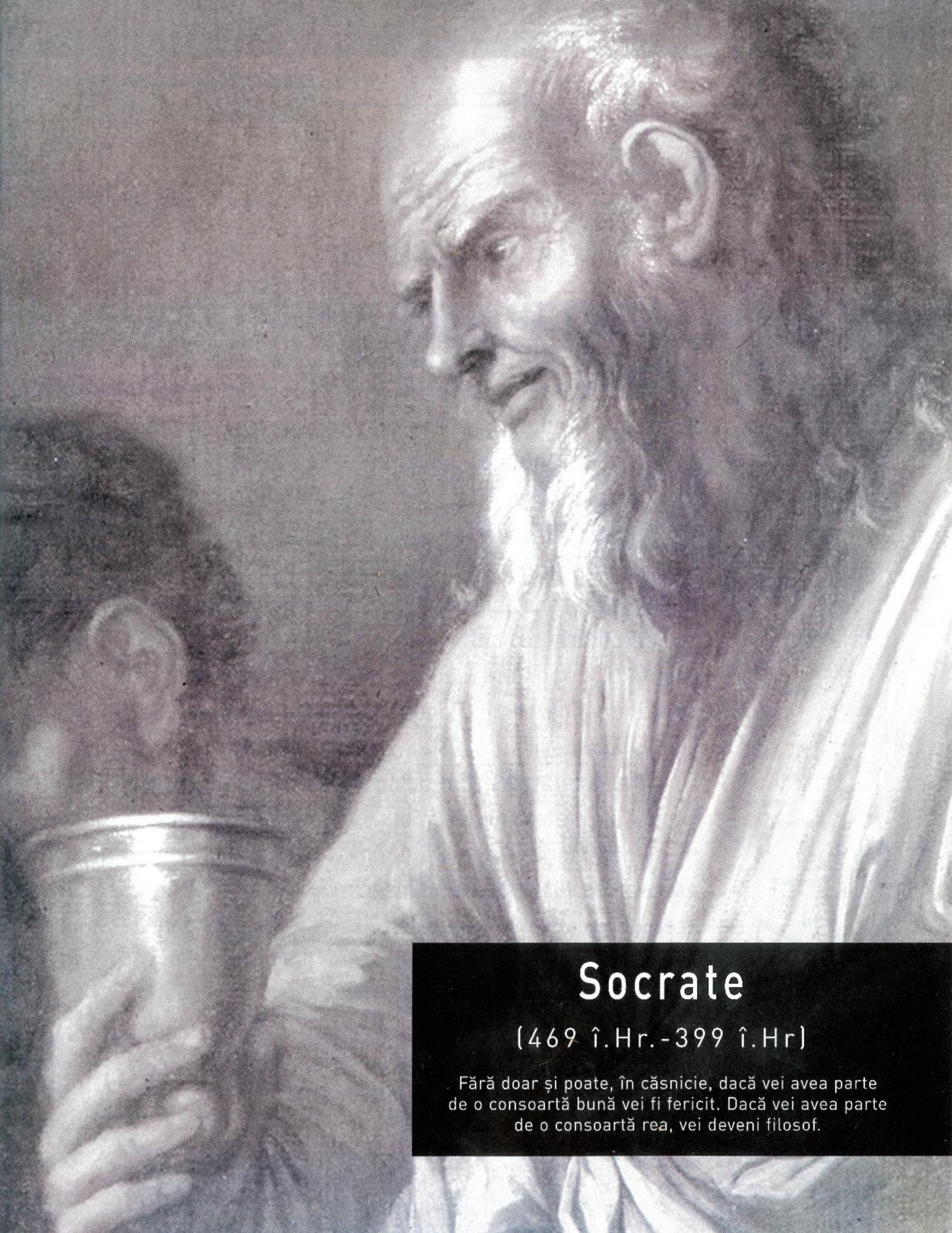
Fotografii: Corbis Japan, American Photo, Uniphoto Press

Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Socrate

(469 î.Hr.-399 î.Hr)

Fără doar și poate, în căsnicie, dacă vei avea parte de o consoartă bună vei fi fericit. Dacă vei avea parte de o consoartă rea, vei deveni filosof.

Socrate

Cum era văzut Socrate în ochii concetățenilor săi?

PROLOG

ÎN SECOLUL AL VI-LEA Î.HR., poporul viețuitor pe meleagurile Greciei Antice, organizat la acea vreme în orașe-state (orașe-cetăți), poseda cunoștințe de logică și filosofie care se regăseau în afara mitologiei și religiei politeiste a Eladei.

În acea perioadă au înflorit studiile asupra științelor naturii, cu precădere cercetările legate de elementele naturale primordiale: apa, focul, pământul și aerul. Astfel de cercetări se petreceau în timpurile în care filosofi renumiți, cunoscuți sub numele de sofiști au început să răspândească printre oameni diverse tipuri de cunoștințe și învățături.

Sub aceste auspicii, în decursul secolului al V-lea î.Hr. s-a născut în cetatea Atenei un om care avea să devină unul dintre marii gânditori ai umanității. Acest personaj, îndoindu-se de preceptele filosofice și etice care se împământeniseră la acea vreme, a provocat dezbateri cu acești sofiști, învingându-i unul câte unul prin argumente solide și pertinente. Acest om nu a fost nimeni altul decât Socrate.

Cum a fost Socrate ca om, acest faimos gânditor al Antichității și unul dintre cei trei mari filosofi greci, alături de discipolii săi Platon și Aristotel?

TABEL CRONOLOGIC

Data	Eveniment
Secolul al VIII-lea î.Hr.	Apariția orașelor-state din Grecia Antică
Circa 580 î.Hr.	Primul sistem de gândire filosofică propovăduit de Thales din Milet
Circa 530 î.Hr.	Fondarea Școlii lui Pitagora
469 î.Hr.	Se naște Socrate
452 î.Hr.	Socrate primește învățătura lui Archelaus, discipol al lui Anaxagora
449 î.Hr.	Socrate începe studiul asupra filosofiei naturale
Circa 445 î.Hr.	Herodot termină „Istorii"
432 î.Hr.	Socrate participă în cadrul armatei ateniene la asediul Potideei, în Chalcidica
431 î.Hr.	Izbucnește Războiul Peloponeziac
429 î.Hr.	Socrate începe studiul asupra naturii umane Socrate ascultă profeția Oracolului din Delfi
427 î.Hr.	Se naște Platon
424 î.Hr.	Socrate se alătură armatei ateniene în bătălia de la Delion
423 î.Hr.	Piesa „Norii lui Aristofan" se joacă pe scena din Atena
419 î.Hr.	Socrate se căsătorește cu Xantippe
404 î.Hr.	Sparta capitulează în fața Atenei
399 î.Hr.	În timp ce se afla în închisoare, Socrate se otrăvește și moare
387 î.Hr.	Platon fondează Academia
385 î.Hr.	Platon scrie „Banchetul"
384 î.Hr.	Se naște Aristotel
347 î.Hr.	Platon moare Aristotel începe seria călătoriilor sale
343 î.Hr.	Aristotel este desemnat tutorele lui Alexandru cel Mare
335 î.Hr.	Aristotel înființează Liceul (Likeion sau Școala peripatetică)
334 î.Hr.	Începe campania spre est a lui Alexandru cel Mare
322 î.Hr.	Moare Aristotel
Secolul I d.Hr.	Apariția creștinismului
Secolul al III-lea d.Hr.	Apariția neo-platonicismului
Secolul al IV-lea d.Hr.	Creștinismul începe să se răspândească în Europa
Secolul al V-lea d.Hr.	Sfântul Augustin scrie Trinitatea
529 d.Hr.	Academia lui Platon este închisă din ordinul împăratului Justinian
Secolul al IX-lea d.Hr. – Secolul al XIV-lea d.Hr.	Propagarea scolasticismului
Secolul al XIV-lea	Punctul culminant al Renașterii Renașterea culturii Greciei Antice
1438	Casa de Medici din Florența restabilește Academia Platoniciană
1687	Newton lansează teoria gravitației
Secolul al XIX-lea	Apariția gândirii existențialiste
1943	Sartre scrie „Ființa și neantul"

Drumul lung pe care părintele filosofiei greceşti l-a parcurs în căutarea adevărului

În ciuda faptului că a influențat în mod semnificativ dezvoltarea filosofiei europene în ceea ce reprezintă astăzi, nu sunt cunoscute multe detalii asupra vieții sale. Astfel suntem nevoiți să-i ghicim personalitatea şi caracterul din referirile cuprinse în „Dialogurile" lui Platon, din „Memorabilia" lui Xenofon şi comedia „Nepheles" (Norii) de Aristofan. Putem încerca să descifrăm misterul vieții marelui filosof parcurgând numai istorisirile altora, care-i descriu detalii din viață şi care fac referire la sistemul său de gândire.

▲ Statuia Atenei, zeița războinică a înțelepciunii, patroana și protectoarea orașului Atena. Socrate, care va fi cunoscut mai târziu ca părinte al filosofiei antice grecești, s-a născut în Alopex, o zonă de la periferia estică a Atenei.

Un context cultural propice

Un descendent al lui Dedal

CETATEA ATENEI, port din vechea Eladă, botezată așa după numele zeiței războinice a înțelepciunii din mitologia greacă, Pallas-Atena, care îndeplinea rolul de patroană și protectoare a orașului, primește de secole între zidurile sale vizitatori din întreaga lume, atrași de numeroasele vestigii arheologice. Cu aproximativ 2.400 de ani în urmă, în centrul acestui măreț oraș, într-un for decorat cu temple de marmură și clădiri publice grandioase – centrul vieții publice ateniene de atunci – s-a ivit un personaj cu o înfățișare puțin ciudată care a declanșat polemici aprinse în rândul locuitorilor cetății. Acesta era marele filosof Socrate, care și-a împlinit destinul în viață – acela de a-i determina pe oameni să gândească critic asupra propriilor credințe și prejudecăți.

Nu există om în zilele noastre care să nu rezoneze la numele de Socrate, ca urmare a faptului că ideile sale revoluționare au avut un impact major asupra umanității chiar până astăzi. Cu toate acestea, în contradicție cu notorietatea de care se bucură numele său, studiind viața lui Socrate, o viață bogată în evenimente memorabile, trebuie să te mulțumești doar cu legendele, supozițiile sau relatările martorilor contemporani, în principal datorită faptului că nu a lăsat nicio scriere în urma sa. Pe parcursul vieții, nu a scris nici măcar o singură lucrare.

Socrate s-a născut în anul 469 î.Hr. (după alte date 470 î.Hr.). Locul său de naștere, dema Alopex, se găsea la periferia estică a Atenei. Tatăl său se numea Sofroniscos, iar mama sa, Phainarete. Conform tradiției, ocupația cu care se îndeletnicea tatăl era aceea de sculptor sau cioplitor în piatră și se spune că Socrate susținea spre amuzamentul propriu că era descendent al eroului mitologic, Dedal, aceasta însemnând că era „urmașul unui sculptor". Se spune că mama lui Socrate era o moașă îndemânatică, dar această informație nu se poate verifica deoarece se cunosc foarte puține date în legătură cu viața sa. După moartea tatălui său, mama acestuia s-a recăsătorit cu un oarecare Chaeredemus cu care a avut un fiu, Patrocle, fratele vitreg al lui Socrate.

Micul Socrate a crescut sub o atentă îngrijire și toată viața nu a dus lipsă de nimic. Se spune că tatăl său era extrem de preocupat de educația fiului său, observând

În cetățile Greciei Antice, templele erau considerate centre ale îndeletnicirilor spirituale dar și militare, fiind construite de obicei pe înălțimile dealurilor și înconjurate de ziduri de apărare puternice.

înclinația acestuia spre studiul disciplinelor esențiale de la acea vreme, printre care poezia, literatura și muzica. Nu se cunoaște cu certitudine dacă statutul social al sculptorilor și moașelor avea o oarecare prestanță în rândul societății ateniene; totuși, putem presupune că părinții lui Socrate dispuneau de o stare materială peste medie, luând în considerare faptul că acesta a beneficiat de o educație aleasă.

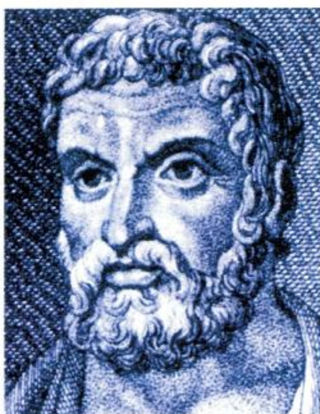
Înflorirea filosofiei naturale

În perioada copilăriei lui Socrate s-au dezvoltat condițiile prielnice pentru ca acesta să devină filosoful de mai târziu. Cu câteva decenii înainte de nașterea sa, în vremea în care filosofia greacă începea să se manifeste în stadiu incipient, regiunile Anatolia și Ionia din Asia Mică (Turcia din zilele noastre), precum și sudul Italiei cu Sicilia, unde se aflau colonii grecești puternice, erau mult mai avansate din punct de vedere cultural decât Grecia propriu-zisă, de unde își trăgeau originile și tradițiile culturale.

Pe teritoriul Ioniei, locuitorii aveau posibilitatea de a intra în contact direct cu tradițiile culturale din țările vecine de la răsărit, întreținând relații comerciale în bazinul Mării Mediterane, iar învățații și gânditorii se străduiau din răsputeri să înțeleagă și să ofere o explicație plauzibilă diferitelor fenomene naturale, prin interpretări raționale, eliminând orice ingerințe ale religiei, credințelor în supranatural și mitologie. Acest sistem de gândire rațional va purta denumirea de filosofie naturală. Thales, care provenea din cetatea Milet, colonie greacă din Ionia și-a propovăduit gândirea în jurul anului 580 î.Hr, fiind cunoscut în istorie drept „părinte al științei". Conform viziunii sale, pământul a luat naștere din apă, de fapt pământul nu era altceva decât un disc plat care plutea continuu pe ape (apa ca element primordial al nașterii Universului). Tradiția istorică îl plasează pe Thales ca fiind primul filosof al Greciei Antice. După Thales, a luat naștere o nouă mișcare filosofică care a încercat să pună în lumină realitatea din spatele fenomenelor naturale, în efortul de a elibera gândirea oamenilor de sub tirania credințelor și superstițiilor religioase. În scurt timp, această mișcare a devenit extrem de populară.

▲ Agora, care a reprezentat centrul celor mai importante activități economice și sociale din Grecia antică, un loc de socializare și de întâlnire pentru toți cetățenii orașului.

▲ Thales a afirmat că Pământul a luat naștere din apă. În jurul anului 580 î.Hr, în Ionia, a jucat un rol important în calitate de filosof.

În această perioadă s-au remarcat o serie întreagă de exponenți ai filosofiei naturale. Anaximandru, un discipol al lui Thales, a avansat teoria conform căreia „orice element din univers este constituit dintr-o singură substanță primordială". Poate că cel mai cunoscut filosof natural a fost Pitagora, care a devenit celebru prin teoria matematică ce-i poartă numele. Datorită contribuției acestora, filosofia naturală a Greciei Antice a ajuns la apogeu.

▲ Acesta este un portret al poetului liric, Alceus (stânga), secolul al VII-lea î.Hr. și al poetei Safo (dreapta), ambii originari din insula greacă Lesbos. În acele timpuri, muzica era o disciplină fundamentală de studiu, alături de literatură și poezie.

DIN CULISE

MITOLOGIA GREACĂ ȘI FILOSOFIA

Înainte de apariția filosofiei așa cum o cunoaștem astăzi, vechii greci căutau să descopere adevărul și cunoașterea prin intermediul mitologiei; încercau să explice tot soiul de lucruri și fenomene, raportându-se la legendele mitice moștenite de la o generație la alta.

Prin urmare, o sectă religioasă cunoscută sub numele de Misticii lui Orfeu, propovăduia mitologia greacă ca punct central al doctrinei adepților săi. În mod firesc, atunci când încerci să explici adevărul numai prin intermediul mitologiei, rezultă o evidentă lacună a explicațiilor de natură logică, rațională. În momentul apariției sistemului filosofiei naturale, exponenții acesteia au încercat să definească universul folosind adevărul absolut prin însăși natura sa.

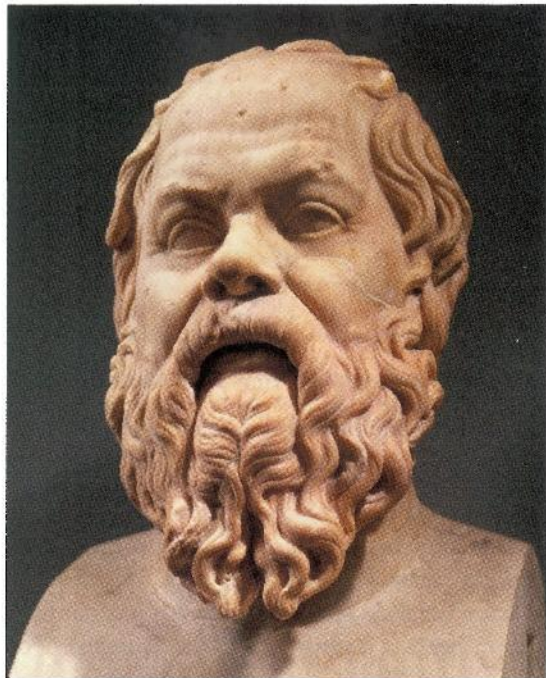
Printre filosofii naturali se numără Thales, care a afirmat că apa este la originea tuturor lucrurilor, și Heraclit, care credea că focul este elementul primordial mai degrabă decât apa. În consecință, filosofia naturală a fost privată de un punct de vedere comun, filosofii afirmându-și propriile idei în ceea ce privește adevărul universal, fără să existe coeziune în susținerea argumentelor.

În schimb, au existat anumiți gânditori care vedeau adevărul numai în lucruri și fenomene legate de natura umană, mai degrabă decât de celelalte viețuitoare (sofiștii). În aceste condiții și-a făcut apariția Socrate, filosoful care va revoluționa gândirea greacă și-și va pune amprenta asupra societății ateniene. A încercat să cuprindă într-un sistem filosofic universal, atât ideile și conceptele filosofilor naturali cât și pe cele ale sofiștilor.

▲ În acele vremuri, vechii greci căutau adevărul prin intermediul mitologiei, care era întemeiată în principal pe legende despre viețile zeilor și zeițelor din Olimp, cum ar fi Zeus și consoarta sa, Hera.

Un caracter deosebit

▲ Viața lui Socrate a fost învăluită de mister, doar câteva relatări au rămas de la discipolii săi – unul dintre aceștia fiind Platon – care descriu faptele și înfățișarea sa neobișnuită și în care regăsim câteva dintre cuvintele sale rămase celebre.

Un om al contradicțiilor

NU EXISTĂ DOVEZI CARE să ateste cum și-a petrecut Socrate anii de adolescență, nicio istorisire care să menționeze faptul că ar fi fost un copil talentat care ar fi ieșit victorios în jocurile și disputele cu colegii de școală. Conform anumitor surse, Socrate a primit învățătura necesară pentru a deveni sculptor pentru a-l urma pe taăl său în acest meșteșug. Într-o suită de lucrări intitulate generic „Descrierea Greciei", scrisă în secolul al II-lea d.Hr. de geograful Pausanias se menționează existența, la acea vreme, a unor statui postate la intrarea în Acropole, care înfățișau cele trei Grații. Se spune că aceste statui reprezentau unele dintre lucrările lui Socrate din timpul când se îndeletnicea cu sculptura.

O mare parte din viața lui Socrate rămâne încă un mister de nedescifrat în lipsa unor date concrete. Ceea ce ne este cunoscut astăzi în legătură cu viața sa se regăsește în câteva lucrări mai vechi sau mai noi, inclusiv în „Banchetul" lui Platon. Pe de altă parte, putem admira bustul său în diferite muzee ale lumii, printre care Muzeul Vaticanului din Roma, Italia.

În acele vremuri, grecii considerau o virtute să-ți trăiești viața după regula „minte sănătoasă în corp sănătos" („mens sana in corpore sano"). Totuși, Socrate nu se remarca printr-un fizic frumos și armonios. Oamenii nutreau însă credința că Socrate arăta ca un învățat și că avea o figură agreabilă.

O întâlnire profetică

Perioada întâlnirii dintre Socrate și Archelaus coincide cu răspândirea dezbaterilor polemice în rândul cetățenilor atenieni. Conform unei surse istorice, în perioada în care Socrate avea vârsta de 17 ani, a studiat sub îndrumarea lui Archelaus, unul dintre discipolii lui Anaxagora. În același timp, o altă sursă susține că Socrate avea 28 sau 29 de ani atunci când a călătorit în insula Samos. În timpul peregrinărilor sale l-ar fi întâlnit pe bătrânul Archelaus în acele locuri. În oricare dintre situații, Socrate se găsea la prima tinerețe în momentul în care a căpătat interes pentru studierea filosofiei naturale, care era considerată în acea perioadă un domeniu de cunoaștere tipic grecilor din clasa mijlocie.

Conceptele filosofiei naturale, dominantă în acea vreme, puneau accent pe interpretarea tuturor lucrurilor și fenomenelor din natură. Conform acestei gândiri, toate lucrurile își trag originile din pământ, apă, foc sau vânt. În acele timpuri, încă de la o vârstă fragedă, Socrate era pătruns de setea de cunoaștere și dornic să învețe cât mai multe. Era zbuciumat să atingă înțelepciunea supremă care ar fi îngăduit omului să descopere motivele pentru care toate lucrurile au o existență, o durată de viață care mai apoi se sfârșește. Se spune că s-a dedicat din toată inima învățăturii sale. Cu toate acestea, nu a fost convins în întregime de faptul că filosofia naturală poate oferi răspunsurile juste sau complete și toate explicațiile necesare la întrebările de care era frământat.

Spre exemplu, în momentul în care un adept al filosofiei naturale a oferit o explicație pentru originea vieții, a susținut că viața nu este altceva decât rezultatul unui proces de fermentație între foc și apă. Încerca astfel să ofere o explicație fizică asupra creației fiecărei ființe din lumea naturală. Cu toate aceste încercări, motivul pentru care au fost create în primul rând ființele nu și-a găsit o explicație. Astfel, filosofia naturală nu a reușit să ofere un răspuns complet la întrebarea pe care Socrate căuta s-o lămurească.

Pierzându-și aproape întreaga speranță, după ce nu reușise să găsească un răspuns pertinent în gândirea filosofică naturală, pentru o bucată de vreme și-a petrecut timpul într-o stare contemplativă. Aceasta i-a cauzat o stare de nervozitate profundă; în cele din urmă, a descoperit ceva care avea să-i reîmprospăteze speranțele. Șansa i s-a ivit în cale în momentul în care a dat peste o scriere a lui Anaxagora, un filosof originar din Clazomenai, în Asia Mică. Acesta s-a mutat la Atena în jurul anului 461 î.Hr., atunci când Socrate era încă un copil.

▲ Statuie a Afroditei, zeița greacă a dragostei, pasiunii și frumuseții. Afrodita este echivalentul zeiței Venus din mitologia romană.

▲ Anaxagora, filosof grec din Antichitate. A fost dascălul lui Archelaus, care se spune că a fost mentorul lui Socrate. Anaxagora a susținut că, înainte de formarea Universului, toate lucrurile au existat laolaltă într-o masă inseparabilă. La urmă, masa a fost supusă unui proces centrifug; prin urmare, elementele constituente ale Universului au început să se separe unul de altul, devenind elemente distincte.

Clipe personale

VINUL CA MIJLOC DE SOCIALIZARE

Se spune că Socrate se putea abține de la băutură, dar adeseori era văzut „bând ca un pește". Principala licoare bahică a vremii era vinul. În lucrarea lui Platon, „Banchetul", Socrate era descris ca un băutor veritabil. În carte, Alcibiade comentează comportamentul lui Socrate atunci când se afla sub influența băuturilor alcoolice: „Nu se îmbată niciodată; poate să bea atât cât timp oamenii îi toarnă vin în pocal." În vreme ce era tolănit pe sofale, Socrate împreună cu anturajul care-l acompania se bucurau mai întâi de belșugul mesei, apoi se lansau în discuții entuziaste, în tot acest timp degustând cantități uriașe de vin.

Pe de altă parte, conform comentariilor lui Xenofon din „Memorabilia", Socrate nu își turna o altă cupă de vin decât în momentul în care își simțea gâtlejul uscat, astfel fiecare cupă de vin avea un gust excelent și unic. Se pare că știa să se abțină de la băutură, dar chiar și așa poate fi considerat un băutor de categoria grea. În ceea ce privește mesele, nu mânca decât în limite rezonabile. Socrate îi sfătuia pe oamenii care se dedau la excese „să nu se lase ademeniți de diverși binevoitori care ar fi încercat să-i convingă să mănânce și să bea, chiar dacă nu le era foame sau sete". Din aceste povețe tragem concluzia că Socrate nu arăta respect față de persoanele care mâncau și beau peste măsură la banchete, ce erau mai interesate să se îmbuibe decât să se bucure de discuții interesante.

Adevărata plăcere a lui Socrate nu era băutura, ci discuțiile pe care le purta în compania prietenilor.

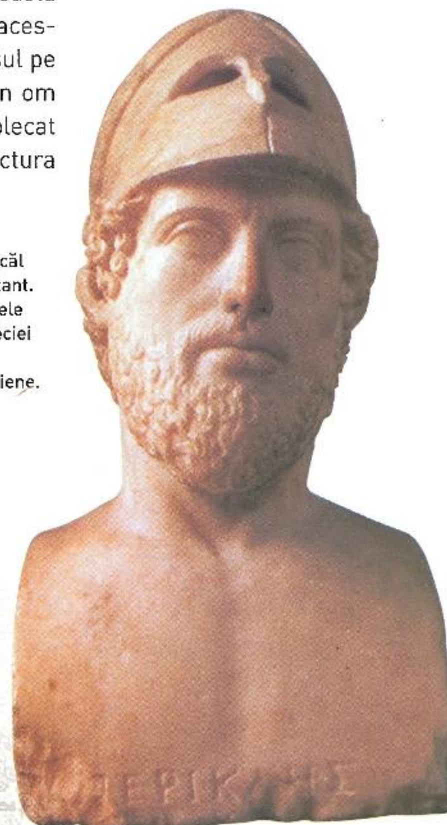
▶ O reprezentare a unui banchet din perioada în care a trăit Socrate. Socrate era un băutor recunoscut, dar de cele mai multe ori reușea să se abțină de la băutură și să-și tempereze obiceiurile culinare.

Potrivit concepției lui Anaxagora, dascăl și mai târziu prieten apropiat al lui Pericle, „toate lucrurile existente dintotdeauna în Univers constau în fragmente minuscule care sunt ingredientele fundamentale ale cosmosului". La început, aceste particule eterne au existat în număr infinit într-o masă amorfă și neorganizată, până când nous sau rațiunea (spiritul) sub impulsul mișcării le-a transpus într-o ordine sistematică, dând naștere Universului. Prin urmare, rațiunea, elementul cosmic fundamental este o entitate omniscientă, omnipotentă și absolută, separată de orice altă substanță și care controlează toate formele de viață.

Socrate a fost inspirat de teoria cosmologică a lui Anaxagora

Se pare că Socrate a susținut concepția cum că „dacă nous pune lucrurile în ordine, atunci nous le aranjează în ordinea perfectă. Dacă aceasta demonstrează justificarea ordinii și motivul acestei acțiuni aș putea fi capabil să aflu răspunsul pe care-l caut". Fără îndoială, Socrate a fost un om sârguincios și aplecat spre învățătură; s-a aplecat asupra propriei gândiri, fiind absorbit de lectura tuturor scrierilor care i-au căzut în mână.

▼ Pericle, conducător militar și politic al Atenei Antice. Pericle a alungat de la putere clasa aristocratică și a instaurat Epoca de Aur a Atenei.

Milet, patria lui Anaxagora, mentor al lui Archelaus și dascăl al lui Socrate. Locul a rămas încă un sit arheologic important. Amplasat pe coasta Mării Egee, Miletul a fost una dintre cele mai reprezentative cetăți ale Ioniei din epoca clasică a Greciei Antice. Pe aceste meleaguri s-au născut filosofii Thales, Anaximene și Anaximandru, care au aparținut Școlii Milesiene.

Studiu asupra omenirii

Un filosof combativ

SE PRESUPUNE CĂ SOCRATE A STUDIAT cu multă tragere de inimă pe parcursul tinereții sale, dar în intervalul vârstei de 30 și 40 de ani a fost nevoit să servească în rândurile armatei ateniene. În Atena Antică exista serviciul militar obligatoriu, iar atunci când războiul izbucnea, toți bărbații în stare să poarte arme, cu vârsta de peste 20 de ani erau obligați să se înroleze în armată. Socrate nu a fost scutit de o astfel de corvoadă. Diferite scene de bătălie descrise în „Banchetul" lui Platon reliefează personalitatea lui Socrate.

În anul 432 î.Hr., la vârsta de 37 de ani, Socrate s-a alăturat expediției militare împotriva Potideei, cetate din Peninsula Chalcidică. A fost un război de durată, iar în momentul în care căile de aprovizionare și comunicație au fost întrerupte și hrana a devenit din ce în ce mai precară, mulți hopliți (soldați) și-au pierdut spiritul combativ. Fără nicio îndoială, luptând sub presiunea unor atare condiții, mulți dintre ei au clacat din punct de vedere psihic. Socrate a căutat să-și mențină moralul, fiind suficient de relaxat pentru a se putea delecta cu mici plăceri ale vieții chiar pe câmpul de luptă.

Pentru a înrăutăți și mai mult situația datorată condițiilor de aprovizionare din ce în ce mai precare, o iarnă neașteptat de geroasă s-a abătut peste meleagurile Potideei, iar oamenii au fost nevoiți să poarte blănuri grele peste echipamentul militar. În mod cu totul surprinzător Socrate se delecta mergând prin zăpadă în picioarele goale, înfășurat numai într-o pelerină. Se spune că toți îi purtau un profund respect pentru bravura și tăria sufletească de care dădea dovadă.

În timpul acestui război, Socrate a întâlnit un băiat pe numele său Alcibiade, care mai târziu îi va deveni protejat și amant. Se spune că atunci când Alcibiade a fost rănit în bătălie, Socrate a fost cel care a sărit să-l ajute. Mai mult decât atât, se crede că Socrate i-a atribuit lui Alcibiade faptele sale de arme.

De la asediul Potideei se poate spune că Socrate nu va mai fi considerat doar un bun orator și un spirit superior, ci și o personalitate fascinantă, posedând o forță lăuntrică remarcabilă.

▲ O pictură decorativă de pe un vas ceramic care înfățișează o scenă din poemul epic „Iliada" de Homer, în care Ahile, eroul legendar îngrijește rănile lui Patrocle. Socrate, care s-a dovedit a fi un ostaș destoinic a ajutat, de asemenea, un băiat în timpul bătăliei.

▼ Între 431 î.Hr. și 404 î.Hr. s-a desfășurat Războiul Peloponeziac între orașele-state Atena și Sparta. Acest conflict, la care a luat parte și Socrate s-a sfârșit cu victoria Spartei. După încheierea ostilităților, în societatea greacă s-au produs schimbări dramatice, iar Atena a intrat în declin.

▲ Alcibiade, care se crede că era slăbiciunea lui Socrate. Faimos pentru înfățișarea sa, a fost salvat de Socrate în timpul bătăliei de la Potideea.

CLIPE PERSONALE

HOMOSEXUALITATEA ÎN GRECIA ANTICĂ

În vremea lui Socrate era normal ca bărbați de vârstă mijlocie să facă o adevărată pasiune pentru tineri. Bineînțeles că Socrate nu a fost o excepție. Pentru a seduce acești tineri nu era nevoie să afișezi bani, statut social sau o înfățișare plăcută, ci să dovedești aptitudini oratorice ce erau intens căutate la acea vreme. Prin urmare, Socrate reușea să atragă adesea ocheadele pline de pasiune și înflăcărare ale tinerilor. Printre aceștia, adolescentul Alcibiade, care era cunoscut pentru aspectul fizic plăcut a făcut o adevărată pasiune pentru Socrate. Acesta nu și-a ascuns sentimentele afirmând că „ceea ce sunt este îndrăgostit de Alcibiade și de cunoaștere". Pe de altă parte, chiar și atunci când a avut ocazia de a se afla singur cu Alcibiade într-o încăpere nu i-a făcut acestuia niciun avans de natură sexuală. Dormeau în același pat, dar nu au întreținut deloc raporturi sexuale. Pentru un tânăr ca Alcibiade, dragostea includea relațiile fizice, dar acest aspect era înțeles altfel de Socrate. Pasiunea de care era cuprins se concentra cu precădere pe legătura psihologică, denumită „dragoste platonică", un concept propovăduit de discipolul său, Platon.

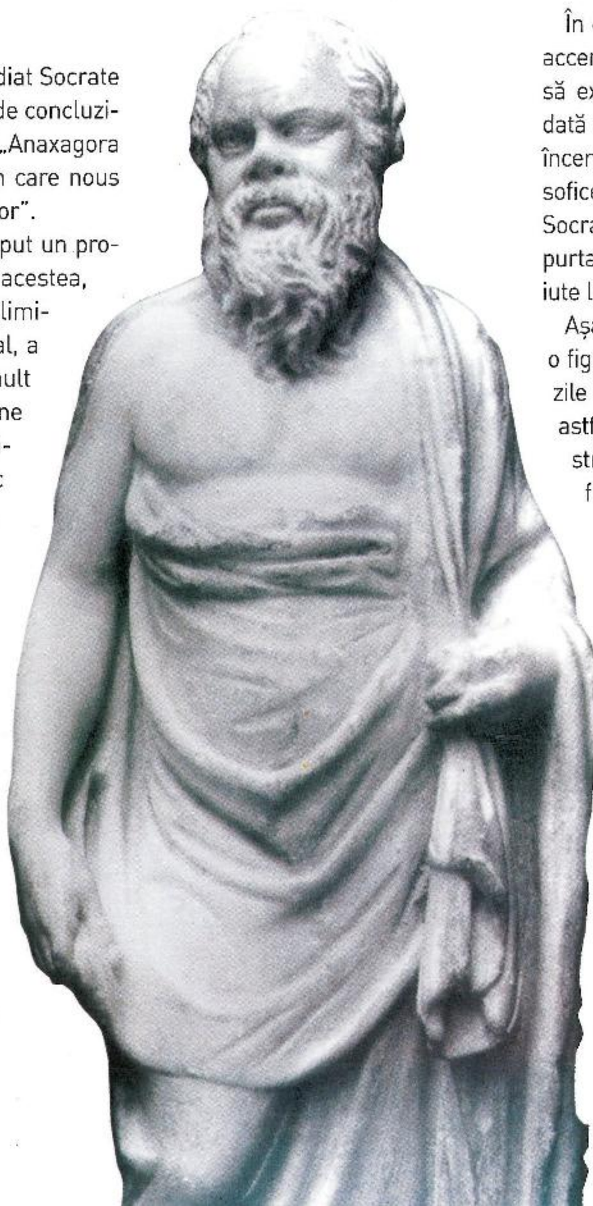
▲ În vechea Eladă, legăturile pasionale dintre bărbați de vârstă mijlocie și tineri erau de notorietate.

Dezamăgire și rămas-bun

Nu este destul de clar la ce vârstă a studiat Socrate lucrarea lui Anaxagora, dar a fost șocat de concluzile la care ajunsese acesta. A observat că „Anaxagora nu reușise să clarifice mecanismul prin care nous deținea controlul asupra tuturor lucrurilor".

Teoria legată de „nous" a avut la început un profund impact asupra lui Socrate; cu toate acestea, în cele din urmă, și-a dat seama că era limitată în privința anumitor aspecte. În final, a realizat că originea lucrurilor era mai mult decât ceață rece și eter cald, fenomene pe care Anaxagora le descria ca purtătoare ale semințelor vieții care cresc atunci când sunt amestecate cu aerul, lumina și câmpurile electromagnetice, așa cum credeau alți filosofi naturali.

După dezamăgirea pe care a trăit-o atunci când și-a dat seama că Anaxagora nu reușise să clarifice mecanismul de control al tuturor lucrurilor, probabil a simțit că se așterne în fața sa o ceață densă odată cu pierderea respectului datorat mentorului său. S-a angajat să continue cercetările pentru găsirea unui răspuns pe care nu-l aflase prin intermediul filosofiei naturale. De la „studiul asupra științei" (logosului) și-a concentrat atenția către „studiul asupra omenirii".

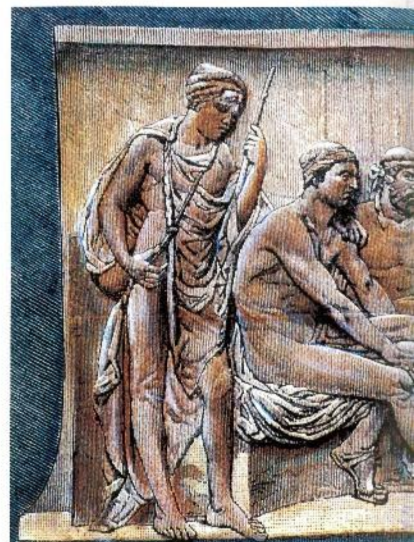
În concordanță cu ideile sale, s-a străduit să pună accent pe comunicarea dintre oameni și a încercat să exploreze adevărul asupra lucrurilor. De fiecare dată când vizita Agora, atrăgea atenția trecătorilor încercând să-i angajeze în conversații pe teme filosofice. Fizionomistul Zopyrus spunea privindu-l pe Socrate: „are vederi înguste și tendința de a se lăsa purtat de pasiune". Cu alte cuvinte „este irascibil și iute la mânie".

Așa cum reiese din rândurile mai sus, Socrate avea o figură aparte; își făcuse obiceiul să parcurgă străzile orașului purtând doar o pelerină. Un om cu o astfel de înfățișare care-și oprea concitadinii pe stradă pentru a susține ore întregi discuții filosofice era privit cu suspiciune. Nu este de mirare faptul că Zopyrus a făcut o răutăcioasă, deoarece se știe că grecii trăiau călăuziți de principiul „minte sănătoasă în corp sănătos".

Oamenii care îl cunoșteau pe Socrate au izbucnit în râs la auzul cuvintelor lui Zopyrus, care se dovedea a fi atât de superficial în înțelegerea personalității filosofului. Totuși Socrate i-a descurajat pe zeflemiști și fără să încerce să contra-argumenteze sau să fie cuprins de mânie i-a răspuns lui Zopyrus „Sunt exact așa cum spui. Deși pot să-mi controlez sentimentele prin logos".

◄ Socrate a atras întotdeauna atenția asupra înfățișării sale stranii. Mergea desculț prin oraș purtând doar o pelerină.

O voce faimoasă a înțelepciunii

▲ Basorelief din secolul al XIX-lea care-l înfățișează pe Socrate propovăduindu-și învățătura în piața publică. S-a dedat la astfel de eforturi datorită unei profeții.

Oracolul din Delfi

În timp ce se desfășurau discuții filosofice în Agora, pe la vârsta de 40 de ani, Socrate a avut un moment de cotitură. Într-o zi, prietenul său, Herefon, a vizitat Oracolul din Delfi și l-a întrebat pe Apolo, zeul luminii „Cine este mai înțelept decât Socrate?"

La acea vreme, era destul de obișnuit ca oamenii din Grecia să aibă încredere în sfaturile și prorocirile oracolului atunci când se confruntau cu probleme sau erau frământați de întrebări fără răspuns în legătură cu îndeletnicirea lor sau în chestiuni legate de familie și relații sentimentale. Oamenii vizitau templul, scrijeleau pe o bucată de pergament problemele sau chestiunile care-i frământau și înmânau acest mesaj unui preot. După ce preotul transmitea conținutul mesajului către Pithia, aceasta oferea un răspuns sau o rezolvare ca „profeție din partea zeului Apolo". Deoarece mesajele profetice erau întotdeauna ambigue, adevăratul sens trebuia interpretat și ghicit de fiecare individ în parte.

Cu siguranță, Herefon a scris această întrebare și a înmânat-o preotului cuprins de frenezie. Când preotul i-a adus scrisoarea Pithiei, care ședea în spatele templului, aceasta a invocat spiritul lui Apolo care a răspuns, în final prin vocea preotesei „Nu există om mai înțelept decât Socrate". Preotul a notat profeția lui Apolo și i-a înmânat-o lui Herefon. Acesta, cuprins de emoție pentru că obținuse răspunsul dorit, s-a dus să-l întâlnească pe Socrate. În momentul în care filosoful a auzit istorisirea prietenului său s-a arătat decepționat.

După ce a primit profeția din Delfi, a început să fie obsedat de ce a vrut într-adevăr să spună Apolo prin acele vorbe.

Socrate credea că „nu am multe cunoștințe și nu posed cine știe ce învățătură. Există mulți oameni în Atena care sunt mai înțelepți decât mine. Este împotriva firii ca zeii să mintă... ca să caut înțelesul vorbelor lui Apolo, trebuie să văd dacă nu există cineva mai înțelept ca mine. Dacă aș găsi acea persoană, aș putea contesta profeția".

După aceste întâmplări, Socrate a mers prin toată Atena, adresând întrebări demnitarilor, artiștilor, muzicienilor și literaților și tuturor oamenilor renumiți și învățaților, observând cu atenție dacă aceștia reușeau să-i ofere răspunsul corect.

Procedând așa, a realizat un singur lucru. „Într-adevăr, posedă multă învățătură. Și chiar dacă se consideră înțelepți, în realitate nu înțeleg esența lucrurilor. În aparență, sunt mai înțelept ca ei."

Pe atunci, Socrate a rostit acele vorbe care au devenit celebre „Nu știu nimic, cu excepția propriei mele ignoranțe". În plus, fraza „Știu ceea ce nu știu" înseamnă în cele din urmă că Universul este mult mai cuprinzător decât ceea ce poate cuprinde ochiul uman și nu totul poate fi explicat.

Prin urmare, Socrate a ajuns la o concluzie simplă – numai zeii posedă înțelepciune, iar în fața acestora oamenii nu sunt altceva decât niște mărunte creaturi fără darul înțelepciunii. Dar, din aceleași motive, suntem capabili de iubire și putem aspira la înțelepciune. Acesta este lucrul cel mai important.

Templul lui Apolo a jucat un rol important la acea vreme în societatea greacă, fiind folosit chiar și pentru a justifica deciziile politice.

▲ O pictură din secolul al XIX-lea care înfăţişează o scenă în care Socrate se plimbă pe străzile Atenei şi abordează trecătorii pentru a purta un dialog. A fost ovaţionat de tineri, dar unii învăţaţi a căror ignoranţă fusese demascată l-au ţinut la distanţă.

Nu ştiu nimic, cu excepţia propriei mele ignoranţe

Înţelegând adevăratul sens al profeţiei s-a străduit să-i facă pe locuitorii Atenei să priceapă că, deşi au credinţa că posedă tainele înţelepciunii, în realitate această calitate le este străină. Metoda sa implica şi comunicarea interumană prin intermediul dialogului, denumită în zilele noastre Metoda Socratică.

În aparenţă, Socrate a adresat oamenilor diferite întrebări relativ simple. Va fi auzit punând întrebări ca: „Ce este frumuseţea?" sau „Ce sunt curajul, înţelepciunea şi virtutea?", iar învăţaţii îi răspundeau: „Este cutare...". De exemplu, despre curaj un învăţat ar fi răspuns că este rezistenţa sufletului. Socrate ar fi replicat că majoritatea descriu curajul ca fiind bun, dar în niciun caz ca rezistenţă a sufletului. Învăţatul s-ar fi mulţumit cu acest răspuns, iar Socrate a concluzionat astfel: curajul nu este rezistenţa sufletului, ceea ce denotă că răspunsul iniţial este greşit. Cei mai mulţi dintre învăţaţi rămâneau fără cuvinte la încheierea dialogurilor cu Socrate.

Întrebările lui Socrate se limitau adesea la concepte filosofice ca înţelesul virtuţii sau al valorii. De altfel, întrebarea „Ce este frumuseţea?" nu însemna „Ce lucruri sunt considerate frumoase?", ci „Care este esenţa frumuseţii?"

Chiar dacă vreun învăţat îi oferea un răspuns mulţumitor la început, pe măsură ce dialogul progresa erau aruncate rapid în luptă alte întrebări, iar răspunsurile ulterioare erau demontate sistematic. La final, toţi rămâneau fără cuvinte. De asemenea, se spune că, în timpul conversaţiei, filosoful îşi înghesuia intenţionat într-un colţ partenerul de discuţii. Forţându-i pe oameni în situaţii limită, care să-i reducă la tăcere, îi înghesuia în colţuri şi erau făcuţi să sufere – aceasta era modalitatea prin care Socrate încerca să le demonstreze ce au vrut să spună zeii atunci când au afirmat că oamenilor nu le este dat să posede înţelepciune.

Este de prisos să menţionăm faptul că astfel a provocat multe dispute cu concitadinii săi. Era ca şi cum cineva ar fi abordat altă persoană spunându-i „Tu nu ai înţelepciune". Era firesc ca mulţi cetăţeni să se considere ofensaţi. Ca o consecinţă a acestui comportament a fost marginalizat, evitat şi chiar a declanşat uri făţişe. În unele cazuri, a fost chiar bătut şi batjocorit. Chiar şi în aceste condiţii, a continuat să-şi propovăduiască răbdător, cetăţenilor Atenei gândirea rezumată prin celebra frază „Nu ştiu nimic, cu excepţia propriei mele ignoranţe". În cele din urmă, aceste incidente i-au adus faimă şi numeroşi oameni au început să aprecieze filosofia sa. Unii chiar au devenit discipolii lui Socrate.

Biblioteca de amintiri

TEMPLUL LUI APOLO DIN DELFI

Delfi, pământul sfânt al lui Apolo, amplasat la poalele laturii sudice a Munţilor Parnas, în partea centrală a Greciei este un mic cătun aflat cam la 180 de km nord-est de Atena. În centrul satului, unde se credea că se află „centrul lumii" antice se ridică templul lui Apolo, locul unde Pithia, preoteasa a făcut cunoscută profeţia zeului: „Nu este nimeni mai înţelept decât Socrate". Potrivit mitologiei greceşti, Delfi a fost lăcaşul primordial de veneraţie al Gaiei, zeiţa Pământului, dar zeul-soare Apolo a ridicat un nou oracol după izbânda asupra lui Pithon, şarpele pământului care-şi avea sălaşul în Delfi, creatură pe care a învins-o cu ajutorul arcului şi săgeţilor. În vremurile timpurii, acele locuri erau bântuite doar de oamenii locului; în momentul în care, în secolele al VII-lea şi al VIII-lea î.Hr., s-au închegat primele formaţiuni statale din Grecia Antică, oracolul din Delfi a căpătat recunoaştere şi a devenit un loc de veneraţie faimos, vizitat de locuitori din toată Elada. În jurul secolului al VI-lea î.Hr. era folosit de vechii regi şi conducători pentru a justifica deciziile politice; la începutul secolului al V-lea î.Hr., datorită faptului că oracolul nu prezisese victoria grecilor împotriva Persiei şi-a pierdut reputaţia în rândul populaţiei, iar încrederea în profeţiile oracolului s-a diminuat tot mai mult.

Templul, vizibil şi astăzi a fost construit în secolul al IV-lea î.Hr, în stil doric. În zilele noastre au rămas doar câteva coloane; totuşi este unul din cele mai importante situri arheologice ale Greciei Antice. Este considerat la fel de important ca şi amfiteatrul de la Olimpia, faimos ca loc de naştere al Jocurilor Olimpice antice.

▲ Pictură de pe o amforă care o înfăţişează pe Pithia în timpul ritualului profetic.

▶ Protagoras, gânditor grec din Antichitate şi maestru al sofiştilor. A pus bazele sofismului văzut ca o îndeletnicire.

Un patriot al gândirii

Reprezentația Norilor

COMEDIA „NORII" A FOST JUCATĂ pentru prima dată la Atena în anul 423 î.Hr., în cadrul serbărilor prilejuite de Marile Dionisii (Bacanalele Urbane), clasându-se pe un umilitor loc trei. Piesa fusese scrisă de dramaturgul Aristofan, un mare autor de comedii. Aceasta îi satiriza pe sofiști, un grup de învățați care stăpâneau arta oratoriei, iar Socrate a fost principala țintă a criticilor și batjocurii interpretative.

În piesă, Socrate domnește peste Gândire sau Phrontisterion. Este descris ca un sofist periculos, care-și învață discipolii să se folosească de arta oratoriei pentru a da forță unui argument slab. De asemenea, pune la îndoială religia aducând în discuție cercetarea științifică și afirmă sus și tare că picăturile de ploaie provenite din nori nu sunt creația lui Zeus. La finalul piesei, unul dintre discipolii săi, supărat pe semnificațiile învățăturii lui Socrate incendiază Phrontisterion.

Portretizarea lui Socrate din Norii rămâne în continuare destul de controversată. Mulți cred că a contribuit în parte la judecarea și execuția sa. Una dintre teorii sugerează că Norii reprezintă o satiră la adresa unuia dintre discipolii lui Socrate și nu se referă la acesta. În timpul procesului, făcând referire la ceea ce sugera textul piesei nu s-a arătat ofensat de caracterizarea făcută.

Din punct de vedere moral, intelectual și politic a avut o atitudine inconsecventă față de concetățenii săi. A intenționat să le atragă atenția atenienilor asupra „măsurii propriei lor ignoranțe". De ce și-a propus să facă acest lucru?

În primul rând, se spune că era profund îngrijorat asupra viitorului atenienilor. Platon îl asemuia pe Socrate cu un tăun. Așa cum tăunele înțeapă crupa calului, astfel îi sâcâia și Socrate pe atenieni pentru a le afla gândurile. Filosoful credea că dacă oamenii nu sunt conștienți de propria ignoranță, Atena avea să se prăbușească în ruine.

În al doilea rând, oracolul din Delfi îi prezisese odată unuia dintre prietenii săi că Socrate este cel mai înțelept om din Atena. După ce auzise profeția, Socrate a încercat să demonstreze că oracolul se înșeală. A încercat să îi chestioneze pe cei mai învățați dintre atenieni. Toți acești oameni credeau despre ei înșiși că sunt ascuțiți la minte. În final, a realizat că oracolul avea dreptate. A știut un singur lucru pe care ceilalți înțelepți nu-l cunoșteau – faptul că era pregătit să-și admită propria ignoranță.

Un ostaș patriot

Războiul Peloponeziac (431 î.Hr. - 404 î.Hr.) a fost considerat unul dintre cele mai devastatoare conflicte din istoria Greciei Antice, care a pus față în față două tabere ale aceluiași popor: Imperiul Atenian și Liga Peloponeziacă condusă de Sparta. În timpul Războiului Peloponeziac, purtat împotriva Spartei, Socrate a fost încununat de lauri, remarcându-se prin bravură pe câmpurile de luptă la asediul Potideei din anul 432 î.Hr., când avea vârsta de 37 de ani, în bătălia de la Delion, din anul 424 î.Hr, când împlinise 45 de ani, precum și în lupta de la Amfipolis din anul 422 î.Hr, când avea 47 de ani. La asediul Potideei

▼ O pictură realizată în secolul al XIX-lea înfățișează învățătura delfică din Grecia Antică.

Omul-cheie

HEREFON

Exista un motiv plauzibil pentru care Socrate, fără nicio ocupație, cutreiera orașul susținând dialoguri cu oamenii, chiar dacă avea o gospodărie, soție și copii pe care să îi întrețină. Prin aceasta nu dorea să se simtă superior luând la rost, de față cu alții, oameni în aparență foarte învățați, expunându-le propria neștiință și călcându-le în picioare mândria. Se comporta de o așa manieră pentru că dorea să verifice adevărul istorisirii pe care o auzise de la vechiul său cirac, Herefon.

Într-o zi, filosoful a primit niște vești incredibile de la Herefon. Acesta se dusese la Delfi pentru a întreba oracolul de acolo dacă există cineva care să fie mai înțelept decât Socrate. Răspunsul a venit sub forma unei profeții care îi confirma că nu exista nimeni în cetatea Atenei mai înțelept și mai învățat decât Socrate.

Izvoarele în legătură cu viața lui Herefon sunt foarte sumare. În piesa „Norii", scrisă de dramaturgul Aristofan, a fost descris ca discipol al lui Socrate. Avea o înfățișare de malnutrit, fiind batjocorit des pentru felul în care arăta, iar oamenii spuneau arătându-l cu degetul că „nu puteau determina cu precizie dacă era viu sau mort". Probabil avea un aer bolnăvicios și era foarte slab. De asemenea, Socrate menționa că „se implica ușor în orice lucru". Interpretând la rigoare portretizările făcute de Aristofan, Xenofon și Platon, Herefon era probabil o persoană activă, un bine-cunoscut personaj cu o înfățișare neobișnuită și care se mișca în voie prin cercurile intelectuale și sociale sus-puse ale Atenei, fiind respectat chiar de Socrate. În mod ciudat, s-a dus la Delfi pentru a afla dacă Socrate este cel mai mare înțelept al lumii. A fost un discipol consecvent și credincios. Din cauza profeției oracolului, Socrate și-a început căutările pentru a găsi persoana care să fie mai înțeleaptă decât el pentru a verifica veridicitatea profeției zeilor.

◂ O scenă din comedia greacă. Herefon salvat de Apolo. De asemenea, Socrate l-a salvat pe Xenofon, autorul „Memorabiliei"

◂ Aristofan, care a scris Lysistrata. A scris și „Norii", piesa care l-a satirizat pe Socrate.

a reușit să-l salveze de pe câmpul de luptă pe prietenul său Alcibiade. Câțiva ani mai târziu, în confruntarea de la Delium a salvat viața protejatului său Xenofon, care fusese prins sub un cal căzut. Mai târziu, Xenofon a scris „Memorabilia". În această bătălie, oastea ateniană a fost înfrântă. Doi oameni, Socrate și generalul Laches au continuat să susțină moralul trupelor chiar și în fața înfrângerii iminente. Ca oștean nu a fost numai curajos ci a dovedit sânge rece și stăpânire de sine. A fost elogiat de către concitadinii săi ca un soldat viteaz.

Chiar și în timpul expediției la Amfipolis, în vechea Tracie, a impus respect în calitate de soldat. Pătruns de spirit patriotic a luptat cu bravură pentru a-și salva patria. Patriotismul a stat chiar la baza gândirii sale filosofice.

Cele două laturi ale caracterului lui Socrate nu erau deloc contradictorii: cea de filosof, care interpela oamenii în agora în căutarea adevărului, și cea de brav oștean, care lupta împotriva dușmanilor imperiului atenian. Aceste fațete aveau un numitor comun, dragostea pentru patria sa, Atena.

A primit critici cum că ar fi ateu pentru că nega mitologia greacă. Credea cu fermitate în cultivarea și educarea tineretului pentru a deveni filosofi care să protejeze cetatea Atenei prin învățătura lor. Aceste credințe veneau din patriotism. Și-a pus speranțele pentru viitorul Atenei în tinerii discipoli strânși laolaltă sub cupola gândirii sale.

Un mozaic din perioada romană, reprezentând filosofi greci antrenați într-o discuție. În „Norii", scrisă de Aristofan, Socrate îi învață pe oameni cum să învingă argumentele din gândirea sa.

Soția și adepții săi

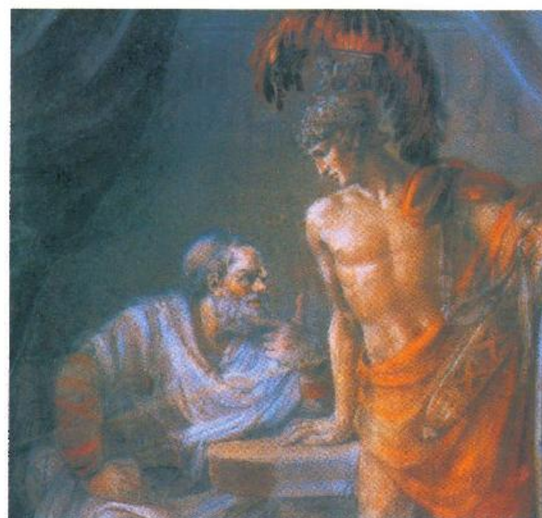
Căsătoria cu Xanthippe

CUM A REUȘIT SĂ-ȘI DUCĂ VIAȚA fără să aibă nicio sursă de venit timp de 20 de ani pur și simplu preocupat doar de „măsura propriei ignoranțe"?

Socrate a fost fiul lui Sofroniscos, un cioplitor în piatră și sculptor din Atena. Una din teorii sugerează că a deprins meșteșugul tatălui său și, în aparență, l-a practicat mulți ani înainte de a se devota cu trup și suflet preocupărilor de natură filosofică. O a doua teorie susține că Socrate dispunea de bani suficienți proveniți de la tatăl său pentru a putea supraviețui fără să aibă o îndeletnicire sigură. O a treia teorie sugerează că prietenii și discipolii săi îi ofereau toate cele necesare traiului; se spune că lua doar atâția bani cât îi erau necesari, restul îl returna binevoitorului. Oricare dintre versiuni ar fi adevărată, se știe că viața sa de zi cu zi era destul de austeră; deși nu trăia în condiții luxoase, avea suficienți bani măcar pentru a supraviețui.

Socrate s-a căsătorit destul de târziu, dar vârsta la care a făcut acest pas a rămas necunoscută. A avut trei fii cu soția sa, Xanthippe. Oricum, când a murit, la vârsta de 60 de ani, cel mai mare dintre fiii săi ar fi avut în jur de 18 ani.

Potrivit obiceiurilor acelor timpuri, în Grecia, bărbații erau interesați și de relații amoroase cu băieți atrăgători. Mariajul cu o femeie era încheiat doar pentru a avea moștenitori. Era o realitate curentă căsătoria dintre un bărbat de 50 de ani și o femeie de 15 ani, existând diferențe mari între vârsta soțului și cea a soției (chiar și de o jumătate de secol). În momentul în care Xanthippe s-a căsătorit cu Socrate, avea în jur de 15 spre 20 de ani. Era o diferență uriașă de vârstă, dar acesta era un aspect obișnuit din viața socială. Nu se știe cu certitudine de unde era originară Xanthippe, dar se presupune că provenea din rândurile unei familii avute, deoarece Xanthippe însemna „căluț galben". Termenul antic grecesc „hippos" sugera deseori o ereditate aristocratică. În plus, primul lor fiu, Lamprocle fusese botezat după numele tatălui lui Xanthippe, urmând obiceiul ca primul fiu să ia numele celui mai bogat dintre bunici. Portretul făcut de Platon lui Xanthippe în Phaidros, la fel ca și portretul conturat de Xenofon în Memorabilia arătau o soție devotată și loială. În „Banchetul" lui Platon, Socrate sugera că era o femeie capricioasă alături de care îi era dificil să trăiască. Aelian o descrie ca pe o scorpie geloasă. Numele de „Xanthippe" avea să semnifice o soție gâlcevitoare și sâcâitoare.

▲ În perioada Greciei Antice, bărbații erau interesați de aventuri romantice cu băieți chipeși. Socrate a avut o relație platonică cu frumosul Alcibiade. A întreținut o relație castă, deoarece dorea să creeze mai mult o legătură spirituală, decât una de natură fizică.

O pictură înfățișând un antrenament militar în cetatea Spartei, un oraș-stat al Greciei Antice. Este de notorietate faptul că Sparta, care învinsese Atena în Războiul Peloponeziac, avea un sistem de pregătire militară extrem de sever.

Există o teorie care sugerează că Socrate a avut o soție anterioară pe numele ei, Myrto. Pe de altă parte, se spune că filosoful ar fi avut grijă doar de nevoile financiare ale acesteia, după moartea soțului ei și că nu s-ar fi căsătorit niciodată cu ea.

Discipoli nevrednici

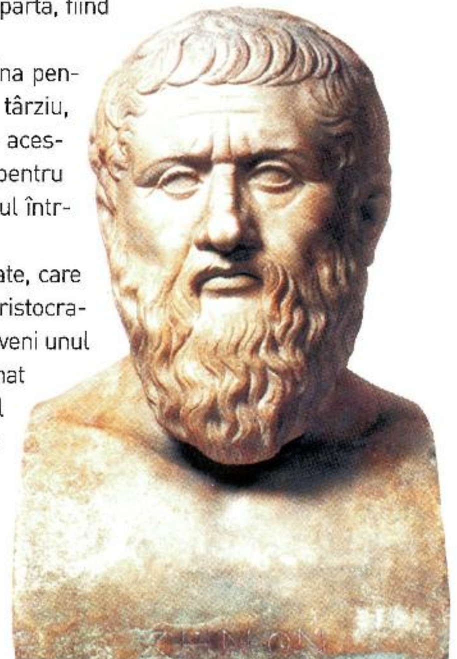
În copilărie, Socrate a avut parte de o întâmplare ciudată – aflându-se într-o anumită împrejurare, a căzut din senin într-o transă. Este de notorietate faptul că intra adeseori în transe extatice, încât se credea că era posedat de un demon. Ore întregi se adâncea într-o transă bizară, iar prietenii, cunoscând bine situația, încercau să nu-l deranjeze. În perioada campaniilor militare ale atenienilor în Potideea, când nu împlinise încă 40 de ani, în dimineața unei zile a rămas pironit într-un loc, căzut în transă, până a doua zi în zori, nedând semne că ar fi fost afectat de gerul năprasnic din timpul nopții. În timp ce mergea desculț prin Atena, purtând conversații filosofice cât era ziua de lungă, cădea uneori într-un soi de transă și rămânea nemișcat pentru mai multe ore. Se spune că auzea o „voce" lăuntrică, demonică, ale cărei porunci le urma. Potrivit lui Platon, demonul îi aducea mustrări, fapt ce a alimentat părerile unor autori care au catalogat-o ca „vocea" conștiinței.

În cele din urmă, Socrate l-a întâlnit pe Platon, cel care avea să-i reproducă ideile filosofice pentru posteritate. Când Socrate avea aproape 60 de ani, Platon împlinea în jur de 20 de ani. Totuși, nu există un izvor istoric autentic care să ateste acest fapt.

Socrate a avut mulți discipoli, unul dintre aceștia fiind Platon, dar unii dintre ei sau dovedit a fi nevrednici. Cu Alcibiade, care prin familia mamei sale se trăgea dintr-o stirpe nobilă, a avut o relație apropiată, dar platonică. În anul 432 î.Hr, în timpul Războiului Peloponeziac, Alcibiade a luat parte la asediul Potideei, unde se spune că Socrate i-ar fi salvat viața. Când filosoful avea 57 de ani, discipolul său, Alcibiade a comandat flota ateniană în campania din Sicilia. În ajunul bătăliei, așa-numitele hermai sau capetele zeului Hermes au fost mutilate. Ca urmare s-a declanșat un scandal religios, acest fapt fiind considerat de rău augur pentru ducerea la bun sfârșit a misiunii. Cel acuzat de impietate a fost nimeni altul decât Alcibiade, care a fost supus unei judecăți sumare și rapide. Având credința că nu putea evita condamnarea la moarte, chiar dacă s-ar fi întors în Atena, a fost nevoit să se refugieze în Sparta, fiind considerat un trădător.

Socrate a fost cât pe ce să-și asume vina pentru comportarea discipolului său. Mai târziu, Alcibiade s-a reîntors în Atena. Cu toate acestea, Alcibiade a fugit încă o dată în Sparta pentru a scăpa de pedeapsă, punându-și maestrul într-o postură dificilă.

Critias a fost un alt învățăcel al lui Socrate, care provenea de asemenea dintr-o familie aristocratică a Atenei. Era unchiul lui Platon și va deveni unul dintre Cei Treizeci de Tirani care au guvernat Atena, în istorie fiind consemnat ca unul dintre cei mai violenți conducători. Și-a căpătat o faimă sumbră pentru masacrele în masă ale civililor. Poporul atenian a criticat învățăturile filosofului ca urmare a apropierii de Critias, iar reputația sa a fost știrbită. Viața și destinul lui Socrate au fost profund afectate datorită discipolilor nedemni în care își pusese toate speranțele pentru propășirea Atenei.

▲ Platon reproduce „Dialogurile" lui Socrate, păstrând ideile și gândirea sa pentru posteritate.

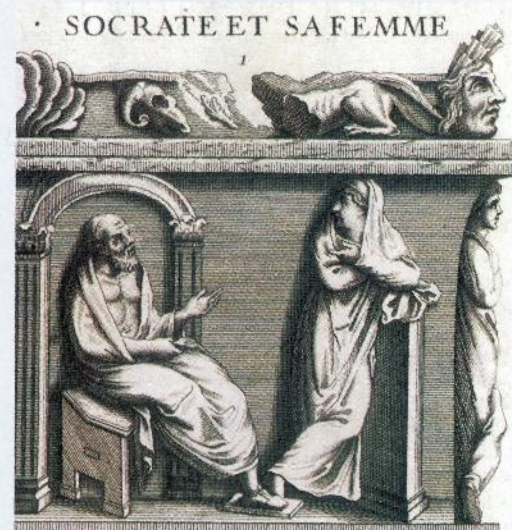

Versiune diferită

CE FEL DE SOȚIE A FOST XANTHIPPE?

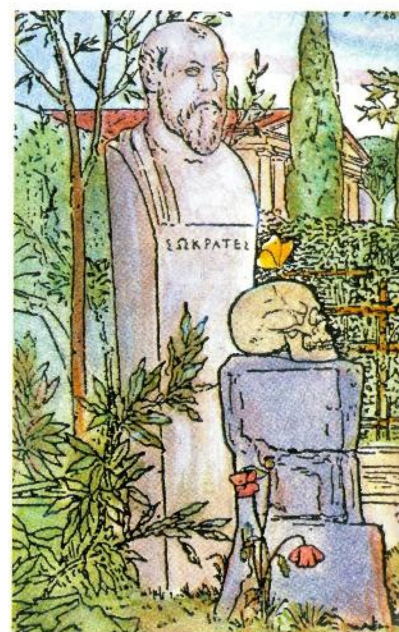
Socrate este cunoscut pentru următoarea afirmație: „Fără doar și poate, în căsnicie, dacă vei avea parte de o consoartă bună vei fi fericit. Dacă vei avea parte de o consoartă rea, vei deveni filosof." Soția lui Socrate era recunoscută ca fiind o femeie capricioasă. Nu se știe de ce căpătase o astfel de reputație.

Informațiile legate de Xanthippe sunt foarte sumare. În „Memorabilia", Xenofon, care a trăit în aceeași vreme cu Socrate îl întreabă pe acesta „De ce nu ai încercat s-o îmblânzești pe năbădăioasa Xanthippe?" De asemeni, putem găsi informații despre comportamentul acesteia în lucrarea biografică a lui Diogenius Laertius, „Viețile și opiniile marilor filosofi", scrisă în secolul al III-lea d.Hr. Potrivit întâmplărilor relatate în carte, a azvârlit cu apă în Socrate și a încercat să-i sfâșie toga în mijlocul agorei. Socrate ar fi afirmat odată că „dacă pot sta alături de Xanthippe, atunci pot sta alături de oricine". Din aceste istorisiri reiese că soția sa ar fi avut un temperament vulcanic. Platon o caracterizează pe Xanthippe într-o manieră diferită. În Phaidon, Platon relatează că ar fi plâns nestăvilit strângându-și copilul la piept, în timpul execuției lui Socrate. Nu se cunoaște cu certitudine dacă Xanthippe a fost sau nu a fost o soție bună, numai Socrate ar fi fost în măsură să lămurească acest aspect. Din relatarea lui Platon, reiese cel puțin că îl iubea pe Socrate și că a fost foarte îndurerată din pricina morții sale.

▲ O pictură reprezentându-i pe Xanthippe și Socrate, realizată în secolul al XVIII-lea.

Omul care a preferat moartea decât să-și renege convingerile

▲ O gravură în lemn, realizată în secolul al XIX-lea. Platon vizitează mormântul lui Socrates. Platon a fost șocat la auzul morții sale; năzuia să ajungă politician, dar, după moartea lui Socrate a decis să se dedice filosofiei.

Ultima apărare

MAI TÂRZIU, ÎN VIAȚĂ, Socrate s-a aflat de mai multe ori în fața morții datorită încăpățânării cu care-și apăra convingerile. Deși atenienii îi învinseseră pe spartani în bătălia de la Arginuse, în timpul Războiului Peloponeziac, mai mult de 4.000 de ostași își pierduseră viața, iar comandanții armatei au fost trași la răspundere asupra celor întâmplate în decursul luptelor. Numai Socrate, care era membru al sfatului cetății a insistat ca aceștia să fie declarați nevinovați. Nu a lipsit mult ca Socrate însuși să fie arestat și executat dar a preferat să-și urmeze credința în lege și justiție decât să procedeze la incriminarea generalilor pentru a-și scăpa pielea.

Când Socrate avea vârsta de 65 de ani, Atena a capitulat în fața oștilor spartane. Începea epoca tiraniei. În acea perioadă, Socrate împreună cu alți patru oameni au fost chemați înaintea Celor Treizeci de Tirani (guvernul) și li s-a poruncit să-l aducă pe Leon din Salamis pentru a fi executat. Socrate a refuzat să fie părtaș la arestare, a ignorat porunca și s-a îndreptat de unul singur spre casă.

Vrajba dintre Socrate și Cei Treizeci de Tirani a devenit din ce în ce mai evidentă. Unii concetățeni și chiar câțiva dintre apropiații săi l-au numit „răzvrătit".

Critias, un văr al mamei lui Platon a fost unul dintre aceștia. Acesta a fost ales membru în Consiliul Celor Treizeci de Tirani și era profund stânjenit de acțiunile lui Socrate. Cei treizeci de tirani au redus drastic drepturile și libertățile cetățenilor atenieni. Participarea la magistraturi și demnități publice ca și dreptul de vot, anterior permise tuturor bărbaților atenieni liberi erau acum limitate numai pentru un grup aristocratic privilegiat. Socrate s-a opus cu înverșunare domniei terorii și îngrădirii libertăților cetățenești în toată perioada guvernării Celor Treizeci de Tirani.

În vârstă de 70 de ani, Socrate a fost acuzat de trei oameni, Meletos, Anytos și Lycon, de impietate și de coruperea tinerilor. Aceștia au cerut pedeapsa cu moartea pentru Socrate. Motivația plângerii intentate era destul de superficială. În realitate, Socrate era un personaj respectat și înțelept, iar plângerea celor trei nu era susținută decât de afirmațiile, comportamentul și convingerile etalate de filosof. Fără îndoială, unii oameni care căzuseră victimă tiradelor sale acide erau îndreptățiți să fie mulțumiți.

În acea vreme, în sistemul juridic atenian, o judecată era decisă prin verdictul unui juriu. La procesul lui Socrates au fost desemnați cinci sute

CĂLĂTORII ÎN TIMP

▸ „Banchetul", o ediție din secolul al VIII-lea apărută în Franța.

LUCRAREA LUI PLATON CARE REPRODUCE FILOSOFIA LUI SOCRATE

Socrate nu a lăsat scris niciun text filosofic. Pentru a-i cunoaște personalitatea și gândirea, suntem nevoiți să parcurgem lucrările discipolilor și contemporanilor săi. Unul dintre discipolii săi este faimosul filosof Platon. Cele mai multe dintre cărțile sale implică „Dialogurile lui Socrate", care sunt scrise sub forma conversațiilor purtate de Socrate cu discipolii săi și a discuțiilor dintre discipoli cu privire la convingerile sale filosofice. Socrate apare în carte ca un personaj central care susține conversații pe numeroase teme și subiecte. Aceste părți din lucrare sunt considerate mai mult de factură dramatică sau filosofică, fără să fie considerate neapărat izvoare istorice, deoarece referirile la Socrate nu sunt precise și nu respectă întotdeauna adevărul istoric, dar în mod clar sunt consistente.

Scrierile lui Platon sunt, în general, împărțite în trei volume de mari dimensiuni: „Dialogurile lui Socrate", scrise din 399 î.Hr. până în 387 î.H, „Dialogurile mijlocii", scrise între 387 î.Hr. și 361 î.Hr – după fondarea Academiei sale din Atena – și Dialogurile târzii", scrise în perioada dintre 361 î.Hr. și 347 î.Hr, anul morții sale.

399 î.Hr.	Apologia, Charmides, Critias, Ion, Laches, Lesser Hippias, Protagoras, Euthydemus, Gorgias și așa mai departe.
386 î.Hr.	Phaidon, Cratylus, Phaedrus, Banchetul, Republica, Theaetetus și așa mai departe.
365 î.Hr.	Sofiștii, legile, conducătorii, Timaeus, Critias, Philebus și așa mai departe.

Lucrările lui Platon din perioada de început – „Euthyphro", „Apologia" și „Critias" – coincid cu ultimele zile trăite de marele Socrate. „Euthyphro" este concepută ca un dialog imaginar despre pietate între Socrate și Euthyphro. „Apologia" „reproduce" discursul pe care l-ar fi ținut Socrate în apărarea sa în timpul judecății. În „Critias", Socrate își justifică gestul de a accepta fără împotrivire pedeapsa cu moartea ca pe o datorie de onoare oricât de injustă ar fi părut sentința în ochii susținătorilor săi. „Phaidon" este un dialog în care sunt redate opiniile lui Socrate cu privire la moarte și alte subiecte pe care le-ar fi abordat înainte de a bea cupa fatală cu otravă. „Phaidon", alături de „Republica" și „Banchetul" reprezintă opere din perioada de maturitate a autorului. În „Phaidon", personalitatea și convingerile filosofice ale lui Socrate sunt relatate cu lux de amănunte și, de asemenea, este abordată „Teoria Formelor" și ce înseamnă să fi înzestrat cu cel mai înalt și fundamental simț al realității.

În operele scrise în plină perioadă de maturitate creativă, „Banchetul" și „Phaedrus" – așa cum se deduce și din subtitlurile acestor lucrări – „Despre iubire" și „Despre frumusețe" – este realizată o expunere remarcabilă asupra convingerilor sale unice în legătură cu dragostea și frumusețea. În cărțile din perioada ultimă de creație sunt creionate două teme majore: una se referă la chestiuni legate de cunoașterea omenirii reprezentată de sofiști, iar cealaltă la subiecte care privesc doctrinele politice ce sunt traduse prin legi.

de cetățeni care să voteze asupra vinovăției sau nevinovăției sale. În tot acest timp, Socrate a făcut apel la justiție, dar a fost osândit la moarte.

Benchetuind până la asfințit

După ce ziua execuției lui Socrate a fost confirmată, discipolii săi au încercat să-i mituiască pe demnitari pentru a-l elibera din temniță, dar acesta a refuzat.

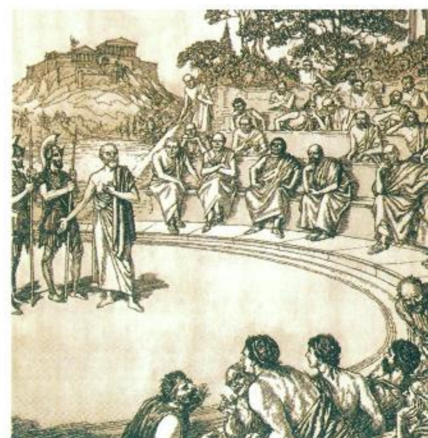
A ținut la convingerile sale afirmând că „orice fel de promisiune trebuie îndeplinită. Chiar dacă sunt supus unor acuzații false, nu pot încălca legea." În acele momente ar fi adăugat celebra frază „O lege nedreaptă este tot o lege".

După o lună petrecută în temniță, a venit și ziua fatală a execuției. Înainte de răsăritul soarelui, discipolii și prietenii au venit la închisoare, iar un temnicer le-a adus la cunoștință că „Magistrații au venit și au anunțat că Socrate trebuie să bea pocalul cu cucută până la asfințitul zilei".

În acele vremuri, execuțiile se duceau la îndeplinire prin forțarea condamnaților de a bea cucută dintr-o cupă specială. În momentul în care discipolii au venit la porțile temniței, Socrate le-ar fi spus lui Xanthippe și copiilor săi, care vegheaseră peste noapte în închisoare, să meargă acasă. În acea ultimă zi, a îmbrăcat o togă de sărbătoare, pe care Xanthippe i-o pregătise din timp, străduindu-se să-și ia un aer cât mai demn, chiar dacă până atunci nu se preocupase niciodată de felul în care arăta.

Împreună cu apropiații, a stârnit un adevărat festin între zidurile temniței. Până la asfințit era nevoit să bea o cupă de cucută pentru a îndeplini termenii execuției, dar până atunci, s-a delectat cu vin și a purtat conversații filosofice cu discipolii săi. Scena a fost descrisă în „Phaidon" - faimoasa lucrare a lui Platon.

În timp ce soarele apunea, Socrate s-a dus să se spele. Soția și copii au venit din nou să-l vadă pentru ultima oară, iar apoi au fost nevoiți să plece. După o vreme un temnicer și-a făcut apariția și i-a înmânat o cupă plină cu cucută, pe care Socrate a băut-o fără nicio ezitare. La puțin timp, paralizia i-a cuprins încet tot trupul. Puțin înainte de moarte, Socrate i-a adresat solemn ultimele sale cuvinte lui Critias: „Critias, noi îi datorăm un cocoș lui Asclepios. Te rog, nu uita plătești datoria". Asclepios era zeul grec al tămăduirilor și, probabil, ultimele cuvinte ale lui Socrate însemnau că moartea reprezintă vindecarea și eliberarea sufletului din trup. Apoi a căzut în somnul etern. Era anul 399 î.Hr.

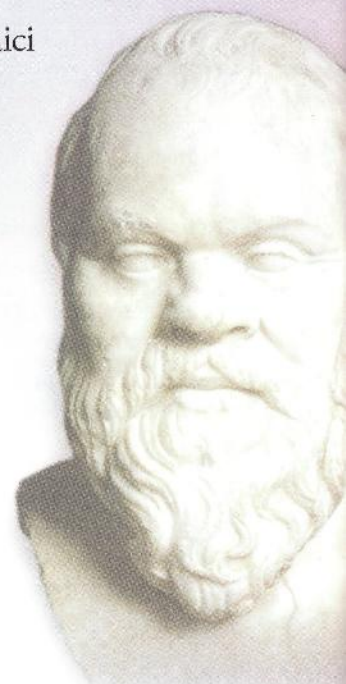

▲ În timpul judecății, Socrate a făcut câteva declarații. Nu și-a cerut scuze și, mai mult decât atât, a insistat să-și apere convingerile. Poziția sa i-a înrăutățit și mai mult situația.

▼ „Moartea lui Socrate", reprezentată de pictorul Jacques-Louis David în 1787. Socrate a fost sfătuit să evadeze din temniță, dar acesta a refuzat ferm, fiind pregătit să-și accepte sentința.

Ce este filosofia greacă? „Adevărata cunoaştere" şi „Ideea"

Filosofia antică greacă se concentrează asupra importanţei „raţiunii" şi „cercetării". În multe privinţe a avut o influenţă majoră asupra gândirii filosofice moderne, cât şi asupra ştiinţei din zilele noastre. Filosofia greacă a evoluat din mitologia vechilor eleni către filosofia naturală sau altfel spus cercetarea naturii umane. Gândirea vechii Elade a produs mari filosofi, ca să-i enumerăm aici numai pe Socrate, Platon şi Aristotel şi, chiar şi în zilele noastre, după 2.400 de ani, aceşti monştri sacri ai umanităţii încă deţin o influenţă semnificativă asupra societăţii noastre. Multe concepte enunţate atunci cum ar fi „Măsura propriei ignoranţe sau cunoaşterea de sine", „Ideea", „Eidos", precum şi multe altele, îşi trag originile din filosofia Greciei Antice. Cum s-a născut filosofia greacă şi în ce condiţii s-a dezvoltat? Ce i-a determinat pe oameni să-şi pună întrebări, pentru a încerca să le afle răspunsul? De la Thales până la Aristotel ne confruntăm cu aproape 250 de ani de istorie antică.

▲ Socrate, părintele filosofiei greceşti. A fost adeptul filosofiei naturale şi cel care a reuşit să demonstreze „măsura propriei ignoranţe".

De la mit la filosofia naturală

NOŢIUNEA DE „FILOSOFIE" îşi trage originea din cuvântul grecesc „philosophia", care înseamnă „iubire pentru înţelepciune". Se spune că acest cuvânt a fost identificat pentru prima dată în „Istoria" scrisă de Herodot. În această lucrare există un pasaj care sună în felul următor, „Învăţatul grec Solon iubea înţelepciunea şi călătoriile. Multe informaţii au ajuns până la noi datorită istorisirilor legate de înţelepciunea ta (sophie) precum şi călătoriilor tale; şi mânat de setea de cunoaştere (hos philosopheon) ai călătorit pe multe meleaguri pentru a le cunoaşte (theories heineken)". Aici, cei trei termeni: sophia, theoria şi philosophia apar într-o asociere strânsă.

Pentru bătrânul poet şi politician Solon din Atena, noţiunea de „înţelepciune" se limita la venerarea zeilor şi învăţătura asupra limitelor fiinţei umane. În toate culturile lumii, religia a jucat un rol important în căutarea de soluţii la problemele ivite. Acelaşi lucru a fost valabil şi pentru Grecia Antică. Zeii se bucurau de un respect profund din partea oamenilor care se străduiau să identifice natura şi adevărul asupra lucrurilor prin intermediul religiei. În realitate, în legendele mitice olimpiene, zeii convieţuiau în societatea oamenilor şi sub imperiul acestor credinţe oamenii aveau viziuni comune.

Orfismul, fondat de Orfeu se baza, de asemenea, pe un mit grecesc. Orfeu a fost un poet care a trăit înainte de Homer. Orfismul se remarca printr-o dogmă unică în materie de naştere a Universului şi de creaţie a oamenilor. Cu toate că cele mai multe dintre tezele sale au fost date uitării, adepţii acestei credinţe au lăsat multe cărţi sacre. Existau îngrădiri evidente în folosirea religiei pentru a demonstra teorii ştiinţifice. Odată cu apariţia filosofiei naturale, orfismul a fost marginalizat.

Miturile sunt apanajul unor societăţi limitate şi închistate, dar în afara acestora sunt lipsite de sens. În consecinţă, a luat naştere un sistem filosofic bazat pe „explicarea unei idei abstracte" şi „căutarea logos-ului".

▼ Orfeu (dreapta), poet şi fondator al orfismului. Pictura a fost realizată în Franţa secolului al XVIII-lea.

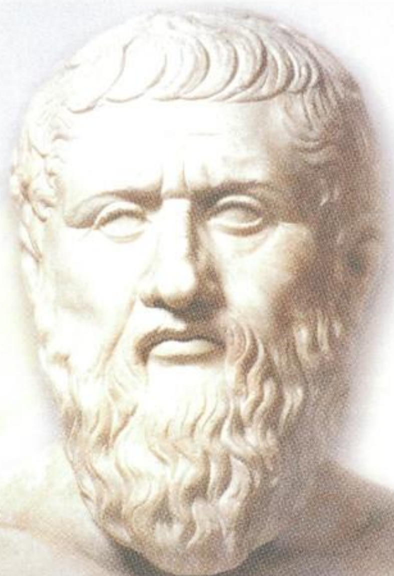
Apogeul filosofiei naturale

Filosofia naturală desemnează noţiunea care defineşte domeniul de studiu ce a precedat domeniul ştiinţelor naturii. În principiu, reprezintă studiul asupra naturii. În general, se sugerează că motivaţia care a stat la baza apariţiei filosofiei naturale în Grecia rezidă din faptul că vechii eleni au început să facă negoţ încă de timpuriu, ceea ce le-a creat multe oportunităţi pentru a intra în contact cu învăţătura ştiinţifică a culturi-

▲ Aristotel a frecventat cursurile Academiei fondate de Platon. Mai târziu, a dezvoltat filosofia greacă, precum şi alte discipline.

Tot ce știu este că nu știu nimic

◂ Platon, care a reprodus gândirea lui Socrate în numeroasele sale scrieri. De asemenea, a stabilit noul concept „Ideea".

lor orientale. De-a lungul acestei perioade s-au cristalizat mai multe centre culturale în regiunea ioniană (actuala Turcie) și sudul Italiei, Atena nereprezentând încă un punct de reper în această privință. Thales (640 î.Hr. – 546 î.Hr.), considerat părintele filosofiei naturale se trăgea din cetatea Milet, în Ionia. Cea mai faimoasă teză a lui Thales a fost teoria cosmologică, prin care susținea că lumea a luat naștere din apă și tot ceea ce există pe pământ a fost conceput din apă. De exemplu, germinarea semințelor necesită apă pentru a se dezvolta, iar curenții de apă modifică peisajul. Bineînțeles că, noțiunea de „apă" nu reprezintă doar apa ca element din natură, ci are un înțeles mai larg.

După cum am văzut din rândurile anterioare, filosofia naturală a luat naștere ca urmare a nevoii de a înțelege logica lucrurilor, de a urmări adevărul asupra naturii lucrurilor. De la Thales au existat diferiți oameni care au dezvoltat teorii diverse. Anaximandru (610 î.Hr. – 546 î.Hr.) a aparținut Școlii Milesiene și a fost discipolul lui Thales. În astronomie, a încercat să explice mecanica corpurilor cerești în relația acestora cu Pământul. În fizică a postulat că nedefinitul (sau apeiron) a fost sursa tuturor lucrurilor. A realizat o hartă a pământului care a contribuit major la dezvoltarea geografiei.

Prin afirmația că ordinea în univers a fost creată mai degrabă prin acțiunea forțelor fizice, decât prin mijloace supranaturale, Anaximandru poate fi considerat primul om de știință în adevăratul sens al cuvântului. Este și prin faptul că a realizat primul experiment științific.

Anaximene (585 î.Hr. - 525 î.Hr.) a susținut că aerul cu varietatea sa de stări, prin prezența sa universală și prin asocierea sa cu fenomenul vieții și al creșterii este sursa a tot ceea ce există (arche).

Empedocle a fost cel care a stabilit cele patru elemente primordiale care stau la baza a tot ceea ce există în lume: focul, aerul, apa și pământul.

Pitagora (582 î.Hr. - 497 î.Hr.), care este celebru astăzi pentru elaborarea teoremei care-i poartă numele (Teorema lui Pitagora) a trăit în perioada de înflorire a filosofiei naturale. Credea că numerele sunt sursa tuturor lucrurilor. Pitagora a avut numeroși discipoli pe care i-a adunat într-un soi de școală în Crotona, Italia. A fost fondată pe învățăturile lui Pitagora, având un caracter secret. Astfel, învățăturile erau menținute într-un cadru privat. Se poate spune că într-o oarecare măsură, Pitagora a fost părintele unui soi de cult religios.

Marea operă a lui Socrate

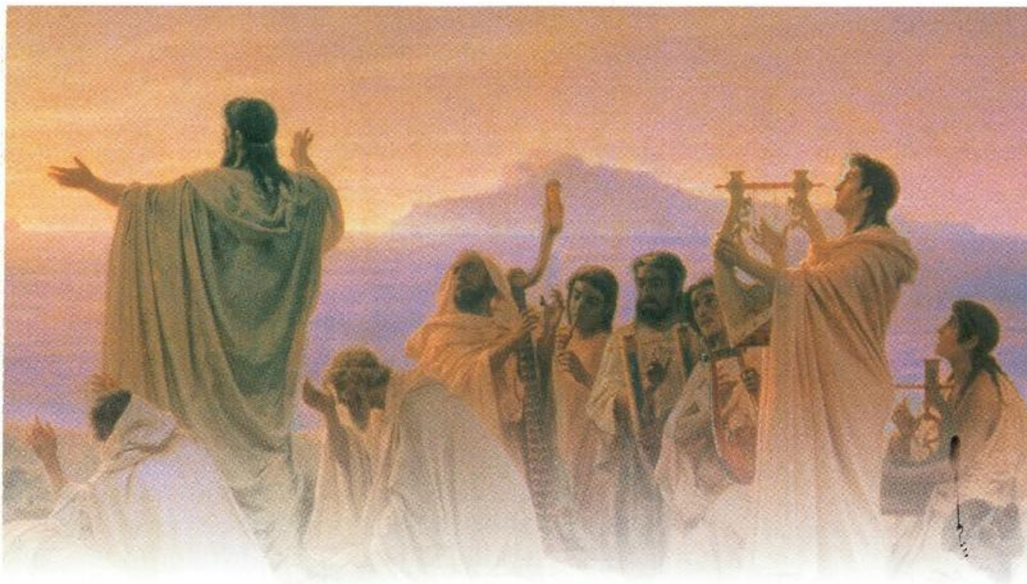
Nu este nicio exagerare în a afirma că Socrate a fost cea mai importantă figură a filosofiei grecești. Istoria filosofiei este în mod obișnuit împărțită în două: înainte și după Socrate, când filosofia naturală a evoluat spre analizarea naturii umane.

Socrate s-a născut în zilele de glorie ale filosofiei naturale, fiind fascinat de ideile și teoriile care o consacraseră. Totuși, a fost dezamăgit de interpretările făcute de profesorul său, filosoful Archelaus. A identificat anumite limite în filosofia naturală și a început să caute propriile răspunsuri.

În Atena acelei perioade se perindau numeroși dascăli cunoscuți sub numele de sofiști. Aceștia predau oamenilor diferite cunoștințe și tehnici pentru a deveni buni oratori și a învinge în dezbateri. Existau printre aceștia și mulți impostori, având în vedere că împărtășirea acestor cunoștințe trebuia plătită. Socrate, Platon (427 î.Hr.– 347 î.Hr.) și Aristotel (384 î.Hr. – 322 î.Hr.) au avut o atitudine critică împotriva sofiștilor. Platon a fost cel mai vehement, criticându-i dur în lucrarea sa „Dialogurile lui Socrate".

Se spune că motivul principal pentru care Socrate, Platon și Aristotel se opuneau sofiștilor izvora din patriotism. Își manifestau îngrijorarea, deoarece credeau că dacă sofiștii inoculau atenienilor învățături greșite, patria lor avea de suferit. Socrate insista adeseori că „singurul lucru pe care îl știu este că nu știu nimic"; în realitate, dorea ca poporul să conștientizeze același lucru, având credința că atenienii vor deveni mai buni cetățeni dacă vor fi capabili să-și recunoască limitele.

Potrivit teoriei lui Platon toate adevărurile sunt cuprinse numai în „Ideea", iar lumea reală este o umbră izvorâtă din Ideea. Această pictură înfățișează Ideea. Sub pământ, într-o peșteră întunecoasă se află oameni din lumea reală. Deasupra pământului, într-un loc strălucitor se află filosofii. Caii și ființele pe care oamenii și-i imaginează sunt reale sau nu sunt reale; sunt doar umbre pe perete. Platon credea că datoria filosofilor este aceea de a-i îndruma pe oamenii de sub pământ către lumea strălucitoare de sus".

▲ O pictură realizată în secolul al XIX-lea, discipoli ai Școlii Pitagoreice înălțând spre răsărit un imn de slavă. Pitagora a fost într-o oarecare măsură fondatorul unui cult religios. În cadrul grupului său, oamenii erau supuși unor „pregătiri ascetice extreme" cum ar fi: lipsa totală a consumului de carne și privitul reciproc în tăcere deplină.

Socrate s-a străduit să propovăduiască „Măsura propriei necunoașteri sau cunoașterea de sine" pentru a le arăta chiar oamenilor care se considerau învățați că de fapt nu dețineau adevărul absolut și că în realitate nu știau mai nimic. Ceea ce-și dorea Socrate era ca oamenii să realizeze că nu stăpâneau într-adevăr înțelepciunea pe care credeau că o stăpânesc și astfel vor începe să îndrăgească într-adevăr cunoașterea. Iubind și țintind cunoașterea vor ajunge să dobândească virtutea. Socrate credea că virtutea înseamnă capacitatea de a distinge binele de rău și de a înțelege viața. În concepția lui, voința de avea o viață bună era o calitate.

Dacă este să oferim un sens practic raționamentelor lui Socrate, putem lua următorul exemplu: învățând ce e iubirea, omul va avea parte de o viață plină de iubire. Învățând ce e frumusețea, omul poate deveni o ființă frumoasă. Socrate credea că înțelepciunea este extrem de importantă. Dorea să adreseze oamenilor întrebări despre „cum să trăiască și despre natura condiției umane".

După Socrate

Socrate nu le-a împărtășit oamenilor „cunoștințe reale", deoarece, prin cuvintele sale, nu arăta că ar avea o astfel de știință. Încă de la început a încercat să-i facă pe oameni să înțeleagă faptul că nu știu nimic. Apoi i-a convins să gândească și să discute despre natura lucrurilor. Socrate și-a comparat metoda de dialog cu arta moșitului. Moașele ajută femeile însărcinate să nască, asistă mama în complicatul și durerosul proces al aducerii pe lume a unei ființe umane. Socrate și-a înțeles rolul de sprijinitor, controlând tot timpul dialogul cu partenerul său pentru a-l determina pe acesta să conștientizeze adevărul din propriu-i suflet. Adevărul sălășluiește în sufletul partenerului așa cum fătul stă în pântecul mamei. Metoda socratică consistă dintr-o serie de întrebări parate de răspunsuri până când un partener este condus către un punct în care reușește să întrevadă adevărul. Dacă o moașă numai ajută, o femeie însărcinată pentru a naște, în mod evident nu este cea care naște efectiv. Femeia însărcinată trebuie să dea naștere copilului, așa cum partenerul din dialogul lui Socrate trebuie să ajungă să-și sufletul și prin asta propriul adevăr. Această metodă este cunoscută uneori ca „metoda moașei". După ce Socrate a reușit să-i convingă pe oameni că nu știu nimic, pasul următor a fost să-i convingă să „nască" răspunsurile prin propriile puteri.

Mai târziu, discipolul său Platon a dezvoltat teoria care a condus la conceptul „Ideea" (Teoria formei) pentru înțelegerea naturii formelor.

„Ideea" reprezintă forma ideală, perfectă a materiei. De exemplu, dacă intenționezi să desenezi un triunghi echilateral pe o coală de hârtie, laturile ar putea să nu fie chiar drepte, iar unghiurile ar putea să nu fie perfect egale, dar pentru scopul pe care ți l-ai propus ar putea să pară un triunghi echilateral. Conform teoriei lui Platon, poți considera că este un triunghi echilateral, dar în realitate nu este și nu pentru că este posibil ca unul dintre unghiuri să fie mai mic decât celelalte sau o latură să fie strâmbă. Un triunghi echilateral real este „Ideea" unui triunghi echilateral care, în mod universal, există într-o lume ideală, independentă de oricine care a crezut în idee încă de la început.

În lumea ideilor, toate lucrurile, cunoștințele, frumusețea și virtutea coexistă în forme perfecte. Dintre toate acestea, Platon considera că cea mai importantă este „ideea de virtute". Nu a reușit să explice în mod direct virtutea, dar, folosindu-se de o metaforă cu peșteri, în lucrarea sa „Politeia", a definit „ideea de virtute" ca sursă a lucrurilor corecte și frumoase, afirmând că este important pentru oameni să atingă acest ideal.

Pe de altă parte, Aristotel s-a distanțat de „Ideea" lui Platon. În opoziție cu teoria lui Platon – adevărata natură a lucrurilor există numai într-o lume ideală – Aristotel sugerează că adevărata natură a lucrurilor se află în lumea reală și poate fi văzută și atinsă.

În gândirea aristoteliană, noțiunea de „Eidos" este utilizată destul de des. Eidos înseamnă „natura existenței": în fața ta se află o casă realizată din lemn. Nu vezi decât lemn, dar consideri că este o casă datorită formei pe care a luat-o lemnul. În acest caz, lemnul reprezintă „hyle" (cauza materială), iar casa (funcțiunea), iar forma sub care a fost modelat lemnul este „eidos". Toate lucrurile consistă din eidos și hyle. Cu alte cuvinte, potrivit lui Aristotel în exemplul cu triunghiul, acel triunghi echilateral nu există într-o lume ideală, ci pe hârtie așa cum a fost desenat.

De-a lungul acestor ani, filosofii greci, începând de la Thales și terminând cu Aristotel, s-au aflat uneori sub înrâurirea maeștrilor, alteori li s-au opus fervent. Într-o perioadă de 250 de ani, filosofia a suferit transformări uriașe, pătrunsă de curente noi.

SANCTUARUL FILOSOFIEI GRECEȘTI
CE A REPREZENTAT ACADEMIA DIN ATENA?

Școala de filosofie fondată de Platon

Când avea 27 de ani, Rafael, unul dintre cei trei mari giganți ai picturii din Renașterea italiană a realizat între anii 1510 și 1511, o lucrare intitulată „Școala din Atena". În această pictură se pot observa portretele lui Platon, Aristotel și Pitagora, cei trei filosofi greci faimoși. În acea perioadă, pictura a captat o atenție vie asupra a ceea ce a reprezentat Academia fondată de Platon.

În jurul anului 387 î.Hr, pe la vârsta de 40 de ani, după reîntoarcerea din călătoriile pe care le-a întreprins, Platon a fondat Academia, considerată prima instituție de învățământ superior din emisfera vestică și predecesoarea sistemului universitar din zilele noastre. Inițial a fost un gimnaziu botezat după numele eroului grec Heros Akademos (sau Akademos) din secolul al VI-lea î.Hr. Era amplasată la circa 1,5 km nord-vest de Atena.

La intrare, în apropierea porților, unde preda de obicei lecțiile de filozofie, se crede că stătea scris cu litere mari „Intrarea este interzisă celor care nu înțeleg geometria". Cunoștințele matematice constituiau un important factor pentru înțelegerea și învățarea filosofiei; astfel, în mod clar, viziunea lui Platon se reflecta în această inscripție.

Se spune că Arhitas din Tarent, contemporan cu Platon, ultimul și cel mai reprezentativ dintre gânditorii aplecați spre știință aparținând Școlii Pitagoreice a fost unul dintre dascălii acestuia atunci când a poposit pe meleagurile Italiei. În orice caz, a fost un prieten loial al lui Platon salvându-i viața pusă în pericol de tiranul Dionysos cel Bătrân, care vroia să-l vândă ca sclav. Una din teorii susține că Academia lui Platon a fost înființată după modelul Școlii Pitagoreice. Se crede că, în mare măsură datorită faptului că a fost un prieten apropiat al lui Arhitas – un important reprezentant al pitagorismului – și pentru că la scurtă vreme după întoarcerea din Sicilia a fondat Academia i-ar fi solicitat sfaturi acestuia pentru a pune bazele școlii sale.

Pitagorismul este o școală de filosofie, un sistem filosofic creat de Pitagora în cetatea Crotonei, o colonie grecească din sudul Italiei. Învățăceii erau împărțiți în două școli de gândire separate, akustikoi (sau „auditori") și mathēmatikoi (sau „matematici"). Mathēmatikoi, care locuiau în incinta școlii, nu aveau voie să dețină proprietăți și nici să consume carne, fiind puși să studieze știința și matematicile inițiate de Pitagora și având permisiunea de a-și spune părerile. În contrast, akustikoi, care locuiau în satele vecine, se concentrau asupra aspectelor de natură religioasă și ritualică ce făceau parte din învățătura pitagoreică. Învățăturile lui Pitagora erau ținute în cel mai mare secret, întreaga școală fiind un lăcaș extrem de conservator. În cadrul Academiei sale, Platon și-a împărțit studenții în avansați și începători, intenționând să-i transforme în conducători politici destoinici. Prin urmare cele două școli de gândire erau organizate și funcționau pe principii similare.

În comparație cu aerul conservator al pitagorismului, Academia lui Platon se remarca prin deschidere și transparență. Luând în considerare faptul că Socrate, maestrul lui Platon și-a dezvoltat ideile filosofice prin dialoguri și dezbateri publice este de la sine înțeles că Academia a urmat spiritul socratic.

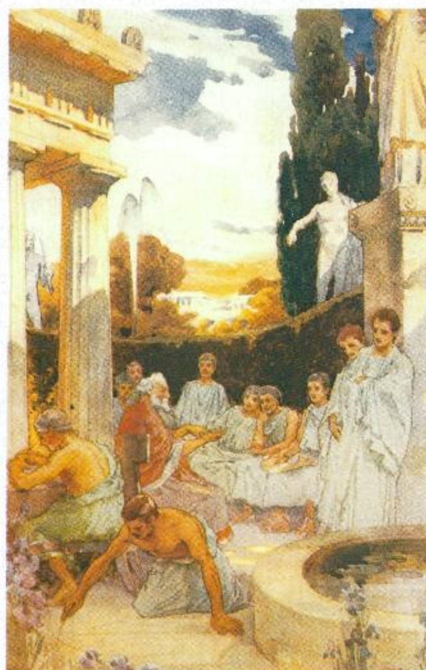
Viața de zi cu zi la Academie

Astăzi se știe cu certitudine că intrarea la Academie se făcea în baza unor examene riguroase și existau restricții asupra vârstei de admitere. O scenă din viața academică, descrisă de dramaturgul grec Epicrate menționează faptul că în cadrul școlii studiau un număr de tineri aflați la o vârstă fragedă; se crede că toți acești băieți erau devotați studiului filosofiei. Se pare că acolo nu exista o stratificare suplimentară a învățăceilor după vârstă, aceștia dezvoltând prietenii de durată indiferent de statutul social și fiind îndemnați să-și adreseze unul altuia porecle prietenoase pentru a cimenta aceste legături. Totuși, nu există alte izvoare scrise care să ateste viața de zi cu zi în cadrul Academiei care se presupune că avea ca principală menire studiul filosofiei. Matematicile, geometria și muzica erau discipline obligatorii, fiind considerate în acele vremuri fundamentul gândirii filosofice și artei oratorice.

Prin întreținerea unei atmosfere liberale și crearea unor circumstanțe propice dezvoltării filosofiei, Academia lui Platon a fost considerată o adevărată pepinieră pentru numeroși filosofi prestigioși. Unul dintre acești mari gânditori a fost Aristotel. Influența pe care a resimțit-o Aristotel în cadrul Academiei lui Platon trebuie să fi fost incomensurabilă, dar, în cele din urmă, diferențele în gândire au creat o falie între cei doi mari filosofi.

Academia și-a continuat existența multă vreme după moartea lui Platon până în momentul în care împăratul roman Iustinian a poruncit să fie închisă definitiv, în anul 529 î.Hr. Academia a funcționat pentru mai bine de 900 de ani, lăsând posterității numele a 29 de diriguitori ai destinelor sale (rectori), printre care însuși Platon. În Grecia Antică, acest sanctuar suprem înțelepciunii nu a fost considerat niciodată un monument de venerație sau un lăcaș istoric, dar în timp a devenit baza întregului sistem de învățătură european, ceea ce i-a adus o faimă eternă.

▼ În cadrul Academei, fondată de Platon, învățăcei, cum a fost și Aristotel, studiau matematica, algebra și muzica. Odată ce finalizau aceste cursuri, erau îndrumați să studieze cu precădere filosofia, scopul final fiind să devină mari conducători politici.

Gânditori remarcabili cugetând asupra înțelepciunii umane

Cu a sa „cunoaştere de sine", Socrate a zdruncinat temeliile gândirii umane.
Viziunea pe care a promovat-o a stimulat enorm tânăra generație şi a devenit un catalizator pentru noile sisteme filosofice şi ideologii. În timpurile moderne, urmând cugetările sale, unii filosofi au încercat să ofere răspunsuri la întrebări de genul „Ce este omul?" Cum poate o ființă umană să se considere discipol al lui Socrate, dacă se confruntă cu aceste concepții ce o determină să uite tot ceea ce ştie?

Un intelectual al secolului XX care a împărtășit opinia lui Socrate despre viață

Jean-Paul Sartre (1905-1980)

Sartre s-a născut la Paris, în anul 1905. Tatăl său, Jean-Baptiste Sartre, un ofițer de marină a murit când Jean-Paul avea vârsta de 15 ani. Sartre nu a scris aproape nimic în legătură cu tatăl său natural. Cea mai importantă ființă din viața sa a fost mama sa, Anne-Marie Schweitzer, o verișoară a lui Albert Schweitzer. Sartre a locuit inițial împreună cu mama și bunicul său Charles Schweitzer în Paris, dar în momentul în care mama sa s-a recăsătorit în anul 1917, familia sa mutat în localitatea La Rochelle.

A absolvit în anul 1929 École Normale Supérieure (Școala Normală Superioară). Din 1931 până în 1945 a lucrat ca profesor. De-a lungul acestei perioade a călătorit în Egipt, Grecia și Italia. În între 1933 – 1934, în timp ce se afla la Berlin, a studiat scrierile filosofilor germani Edmund Husserl și Martin Heidegger.

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, în anul 1939, Sartre a fost încorporat în armată, iar un an mai târziu a căzut prizonier la germani. A fost eliberat în anul 1941.

Când avea vârsta de 24 de ani, a întâlnit-o pe Simone de Beauvoir, cea care mai târziu avea să-i fie parteneră de viață. S-au întâlnit la universitate și au făcut o adevărată pasiune unul pentru celălalt chiar dacă aveau orientări filosofice diferite. O perioadă, de Beauvoir l-a părăsit pe Sartre de teama de a nu-și pierde propria identitate afectată de puternica personalitate a acestuia; după un timp, s-a reîntors cu convingerile întărite și și-a petrecut toată viața alături de Sartre.

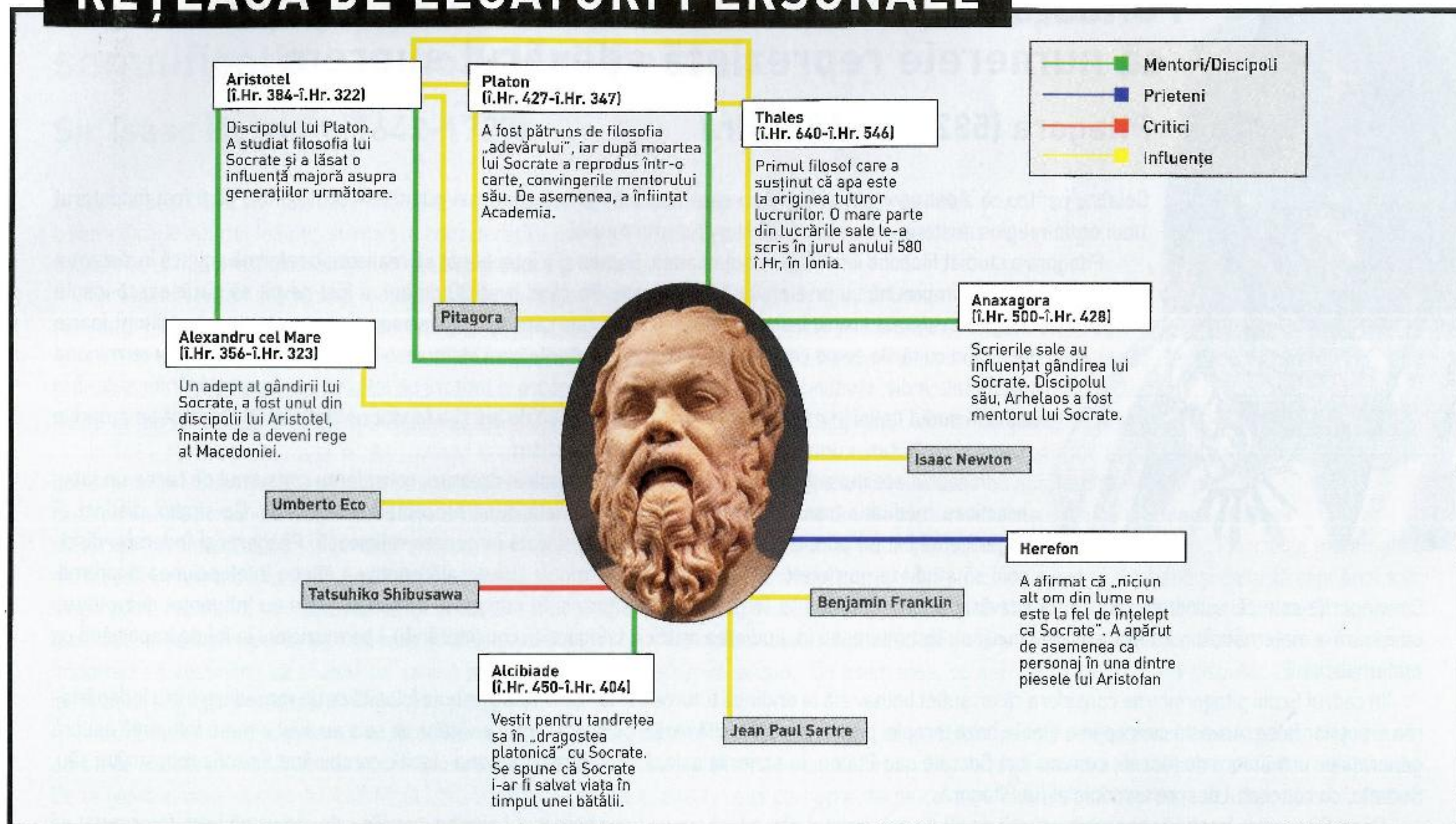

În anul 1938, Sartre a publicat „La Nausée" („Greața"), această lucrare constituind debutul său ca scriitor. În 1943, a publicat „L'Etre et le Neant: Essai d'ontologie phenomenologique" („Ființa și neantul: Un eseu asupra ontologiei fenomenologice"). În această carte a formulat principiile de bază ale funcționării sistemului său politic ideal, în care „existența este precedată de esență" – au fost puse bazele existențialismului. După război, s-a dedicat în întregime activității politice, lansând „Les Temps Modernes", o revistă franceză de abordare politică, literară și filosofică botezată după filmul lui Charlie Chaplin apărut în octombrie 1945. Publicația sa a atras atenția mass-mediei vremii, care a considerat opiniile lui Sartre drept existențialiste.

Bazele teoriei existențialismului se pot identifica cu mult timp în urmă, în învățăturile lui Socrate. La fel ca și Socrate, Sartre a reflectat asupra unei teme majore „cum trebuie să trăiască omul". Primii oameni care au utilizat prin anii '20, noțiunea de „existență", ca temelie a gândirii lor filosofice au fost Kierkegaard și Kafka. Aceștia au încercat să susțină că „dacă un om există ca ființă, diferit de alți oameni, el înțelege sensul existenței sale unice și trebuie lăsat să realizeze diferența". În Franța anilor '40, Sartre a fost cel care a devenit promotorul existențialismului. În timp ce se implica tot mai mult în activitățile politice postbelice a primit un imens sprijin din partea tinerei generații.

Sartre, care a devenit după război un adevărat simbol cultural și-a pierdut vederea aproape total în anul 1973, iar în anul 1980 a trecut în neființă. Milioane de oameni au asistat la funeraliile sale, aducând un ultim omagiu contribuției sale majore la dezvoltarea filosofiei contemporane.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personajele din casetele gri sunt prezentate pe larg în acest capitol.

Celebru semiotician și autorul romanului „În numele trandafirului"

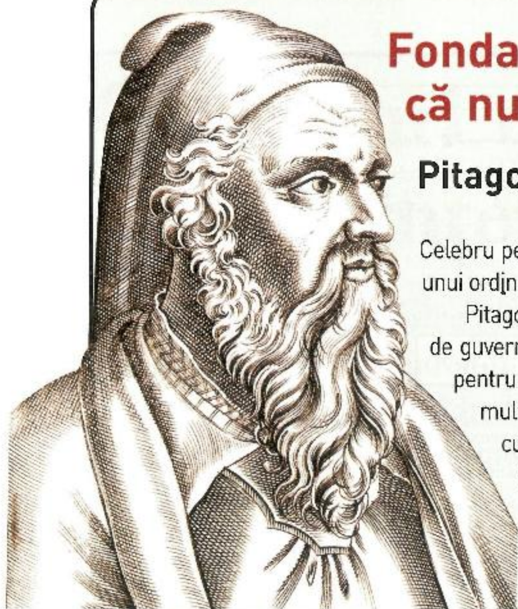
Umberto Eco (1932-)

Cunoscut în calitate de scriitor al romanului best-seller „În numele trandafirului", Umberto Eco este un semiotician consacrat. În anul 1954 și-a susținut doctoratul în filosofie cu teza despre Toma d'Aquino, un filosof din perioada medievală.

Umberto Eco s-a născut în anul 1932, în orașul Alessandria din Italia. Inițial, în urma sfatului tatălui său își propusese să urmeze avocatura. După ce a început să aprofundeze studiile medievale a decis să abandoneze studiile de drept, dedicându-se studierii perioadei Evului Mediu. După absolvirea universității a obținut un post în cadrul RAI, radio-televiziunea publică italiană. În anul 1956, doi ani mai târziu și-a părăsit slujba pentru a se dedica vieții de cercetător și gânditor, întreținându-se financiar prin redactarea unor rubrici pentru reviste. În septembrie 1962, s-a căsătorit cu Renate Ramge, o profesoară de arte frumoase, cu care a avut un fiu și o fiică. Și-a împărțit timpul între apartamentul pe care-l avea în Milano și casa de vacanță din apropiere de Rimini. În 1971, a devenit primul profesor de semiotică din Europa, în cadrul Universității din Bologna, demarând cercetări profesionale asupra studiului semioticii și dedicându-se în același timp carierei de scriitor.

Prin anul 1978, Eco a început să scrie „În numele trandafirului". În momentul în care romanul a fost publicat a declarat că i-a venit ideea din dorința bizară de a otrăvi un călugăr (caloyer). Inițial, a dorit să transpună acțiunea în timpurile moderne și s-o transforme într-o intrigă polițistă, dar interesul pe care l-a manifestat pentru studiile medievale creștine a devenit forța motrice din spatele romanului. Eco a inclus cunoștințele sale de medievalist în romanul „În numele trandafirului", o istorie misterioasă care se petrece într-o mânăstire din secolul al XIV-lea. În roman, călugărul franciscan, William de Baskerville, asistat de ajutorul său, Adso, un novice benedictin investighează o serie de crime petrecute într-o mânăstire care era gazda unor evenimente importante. Romanul a devenit un best-seller mondial datorită abilității lui Eco de a juxtapune efectiv cunoștințele sale vaste cu privire la apanajul suprem al călugărilor din perioada medievală asupra învățăturilor și cunoașterii în condițiile diminuării autorității religioase. La fel ca și Socrate, care și-a petrecut viața angajându-se în conversații publice, ce au permis răspândirea gândirii și filosofiei sale, fără să-și câștige în vreun fel existența, Eco, un cercetător consacrat al studiilor universale privind perioada medievală nu a fost nevoit să lucreze datorită veniturilor din drepturile de autor pe care le-a realizat din vânzarea cărților sale. A deținut în continuare poziția de profesor la Universitatea din Bologna, dar a trăit o viață liniștită alături de familia sa, călătorind de la casa sa din Milano către casa de vacanță din apropierea coastelor Adriaticii și dedicându-se așternerii pe hârtie a gândurilor și ideilor.

Fondatorul ordinului filosofic care a susținut că numerele reprezintă adevărul suprem

Pitagora (582 î.Hr.-497 î.Hr.)

Celebru pentru că a dat geometriei teorema care-i poartă numele, dar mai puțin cunoscut pentru că a fost fondatorul unui ordin religios misterios și un pionier în terapia prin muzică.

Pitagora a studiat filosofia ioniană în insula natală, Samos și a intenționat să realizeze o reformă politică în sistemul de guvernare local împreună cu prietenul său, Policrate. Pe când avea 30 de ani, a fost nevoit să părăsească insula pentru a scăpa de regimul tiranic instaurat chiar de Policrate care se transformase într-un dictator. A călătorit foarte mult, începând cu țările de pe coasta egeeană și cu ținuturile care alcătuiesc Franța și Belgia de azi și terminând cu îndepărtata Indie, studiind învățăturile diferitelor popoare și teritorii pe tot parcursul peregrinărilor sale. S-a stabilit în sudul Italiei în momentul în jurul vârstei de 60 de ani și a fondat un ordin religios bazat pe propriile viziuni și învățături, cunoscute sub numele de pitagorism.

În cadrul acestui cult, bărbații și femeile erau egali în drepturi, considerau consumul de carne un tabu, practicau meditația transcedentală și își duceau viața după preceptele pitagoreice. Ca simbol distinct al organizației lor, au adoptat pentagrama. Duceau o viață în genere religioasă. Pitagora își îndemna discipolii să studieze numerele, formele, aștrii și armonia universală pentru a atinge înțelepciunea supremă. Convingerile sale că numerele reprezintă adevărul suprem au dus la Teorema lui Pitagora și la numerele iraționale, care au influențat dezvoltarea ulterioară a matematicilor. Pitagora și adepții săi au fost interesați în studierea muzicii, pitagoreicii considerându-i pe muzicieni la fel de importanți ca matematicienii.

În cadrul Școlii pitagoreice se considera că un suflet bolnav stă la originea tuturor bolilor iar muzica trebuia folosită ca un remediu pentru îndepărtarea emoțiilor false. Această concepție a stat la baza terapiei prin muzică folosită astăzi pe scară largă. Învățăturile sale au avut o mare influență asupra generațiilor următoare de filosofi, cum au fost Socrate sau Platon. În scrierile sale, Platon dezvoltă teoria „Ideii", combinând filosofia maestrului său, Socrate, cu conceptul despre armonie al lui Pitagora.

Când Pitagora a împlinit venerabila vârstă de 90 de ani, ordinul său a fost supus unor persecuții acerbe, care în cele din urmă l-au determinat să se refugieze în Metapontum, o mică cetate de pe țărmul Mării Ionice, unde a și murit. Organizația sa a continuat să suporte diferite persecuții și treptat s-a transformat într-o societate secretă.

Un reprezentant al literaturii franceze care a criticat anti-epicurianismul

Tatsuhiko Shibusawa (1928-1987)

Cel care a îndrăznit să aducă critici acide filosofului antic care a trăit cu aproape 2.400 de ani în urmă a fost un japonez. Numele său era Tatsuhiko Shibusawa și a fost un reprezentant al intelectualității franceze. În cartea sa „Filosofia epicurianismului", a criticat filosofia și ideile lui Socrate. În primul rând a criticat regula de aur a gândirii socratiene și anume «Cunoaște-te pe tine însuți»", susținând că este culmea absurdității și l-a descris pe Socrate ca pe un bătrânel cu ochi bulbucați, chelbos și cu pântecele uriaș. Shibusawa a fost în completă contradicție cu opinia generală exprimată vizavi de filosoful antic. Shibusawa a susținut că „afirmând public că un om este ignorant pentru că nu se cunoaște pe sine este de fapt o dovadă de precauție și șiretenie". „Sunt, de asemenea, sceptic și în privința frazei cunoaște-te pe tine însuți", spunea acesta.

Potrivit teoriei lui Shibusawa, cunoașterea de sine duce de fapt la limitarea omului care este împiedicat să-și mărească capacitatea intelectuală; numai învingându-și limitele poate să-și găsească locul potrivit în societate. Afirma că, pentru a se ridica, omul are nevoie să-și înfrângă limitele și să caute noi posibilități de dezvoltare. Avea credința că un om se poate implica într-o aventură numai atunci când nu-și cunoaște limitele, în consecință, cunoașterea de sine este o gândire de sorginte epicuriană. Conform teoriei lui Shibusawa, Socrate, care propovăduia o învățătură opusă epicurianismului se lăsa atras intenționat într-o viață epicureică, plină de ospețe doar pentru a le demonstra oamenilor propria ignoranță. Nimeni nu și-ar putea imagina vreodată cât de afectat s-ar fi arătat Platon și ceilalți discipoli ai lui Socrate, dacă ar fi auzit opinia exprimată de Shibusawa.

Tatsuhiko Shibusawa s-a născut în anul 1928, în Tokio. În perioada când era student la Universitatea din Tokio s-a dedicat studiului suprarealismului în cadrul catedrei de literatură franceză. În 1954 a debutat prin traducerea scrierilor lui Jean Cocteau pe care apoi le-a publicat. Îndeosebi a fost vrăjit de marchizul de Sade, traducându-i multe dintre memorii, dar în anul 1960, traducerea volumului „Viciul și virtutea" a declanșat un imens scandal public și a fost interzisă de la publicare. În 1969, Curtea Supremă Japoneză a decis printr-o hotărâre definitivă că Shibusawa și Ishii erau vinovați. A fost condamnat să plătească o amendă de ed 70.000 de yeni, sumă ce reprezenta la acea vreme mai puțin de 200 de dolari americani; banalitatea amenzii l-a înfuriat nespus datorită faptului că procesul îi luase nouă ani din viață. Ca personificare a utopianismului și epicurianismului extrem, Shibusawa a produs un impact uriaș în rândul tinerei generații. A murit în anul 1959, la vârsta de 59 de ani, fiind cu zece ani mai tânăr decât Socrate.

Părintele științei moderne care a înțeles pe deplin semnificația „ cunoașterii de sine"

Sir Isaac Newton (1642-1727)

În secolul al XIX-lea, știința a devenind un domeniu de studiu serios, când pentru prima dată cuvântul „știință" a căpătat o semnificație aparte. Înainte, știința era considerată o parte a filosofiei naturale. În realitate, cei care s-au remarcat ca oameni de știință prestigioși au fost în aceeași măsură și filosofi.

Sir Isaac Newton s-a născut în anul 1642 la conacul Woolsthorpe, în Woolsthorpe-by-Colsterworth, un cătun din comitatul Lincolnshire, în Anglia. A devenit faimos pentru că a descoperit legea universală a gravitației după ce a observat un măr care cădea dintr-un copac. Tatăl său a decedat înainte de nașterea sa. A avut parte de o copilărie singuratică și liniștită. Într-o zi, în timp ce studia un cadran solar pe care-l confecționase singur, a intuit legea misterioasă care guvernează universul când a urmărit soarele de-a lungul zilei și apoi stelele noaptea. A fost primul contact cu științele naturii.

În 1661, Newton a intrat la Trinity College al Universității Cambridge, una din puținele școli de științe naturale din Europa acelor vremuri. În cadrul colegiului, a studiat matematica, optica și legile dinamicii. Cunoștințele sale s-au aprofundat rapid în perioada petrecută pe băncile școlii și a început să dezvolte cercetări asupra ecuației mișcării (legile universale ale mișcării) – legea atracției universale. A sintetizat aceste cercetări în lucrarea apărută în anul 1687, „Philosophiae naturalis principia mathematica" sau „Principiile matematice ale filozofiei naturale". Datorită apariției acestei cărți au izbucnit dezbaterile în rândul comunității științifice a epocii. Probabil și datorită copilăriei sale singuratice, Newton a rămas un caracter tăcut și retras care nu iubea viața socială tumultoasă. Ședea adesea în deplină tăcere chiar dacă reușea să facă o descoperire importantă. Din acest motiv, în cele din urmă, când a făcut cunoscută descoperirea gravitației universale, Robert Hooke s-a ridicat împotriva sa susținând că el este cel care a realizat această descoperire primul. De asemenea, cu germanul Leibniz și-a disputat 25 de ani în fața justiției, descoperirea calculului diferențial și integral.

Lucrările lui Newton sunt foarte apreciate în zilele noastre, luând în considerare faptul că a adus în atenția omului fenomenele naturii și le-a îndepărtat de concepția divină. Totuși există numeroase mistere și secrete ale lumii pe care știința, chiar în zilele noastre nu reușește să le dea o explicație. De la Newton ne-a rămas celebra frază, „Nu voi face nicio speculație în ceea ce-i privește pe cei care încearcă să abordeze aceste mistere". Putem observa aici o similaritate cu sintagma lui Socrate, „măsura propriei ignoranțe – cunoașterea de sine".

Politicianul american care a trăit în spirit socratian

Benjamin Franklin (1706-1790)

Benjamin Franklin este personajul care a lăsat omenirii un număr impresionant de proverbe și zicători. Motivul pentru care oamenii îl păstrează în amintire se referă în primul rând la nenumăratele proverbe publicate în cadrul „Poor Richard's Almanac" („Almanahul săracului Richard"), apărut în 1732. Această publicație era de fapt un calendar zilnic care era completat în fiecare zi cu un adagiu, o maximă, printre acestea găsindu-se unele familiare ca: „Nu lăsa pe mâine, ce poți face azi." Publicația a devenit faimoasă în toată lumea.

Franklin și-a propus să-și cultive caracterul prin întocmirea unui plan care conținea un număr de treisprezece virtuți, iar pentru cea de-a treisprezecea a notat, „Umilință – A lua exemplul lui Iisus și Socrate". Mai târziu a comentat: „Aș dori să-mi cultiv propriul caracter potrivit acestor virtuți. Prin urmare, am întocmit un plan pentru a mi le însuși în ordine și voi trece la următoarea virtute când o voi stăpâni pe cea dinainte." Aceste virtuți care păreau scrise pe înțelesul oamenilor simpli, erau de fapt scrise pentru propria sa dezvoltare ca ființă umană. Filosofia sa se baza pe o filosofie a sârguinței și abstinenței.

Benjamin Franklin s-a născut în Boston în anul 1706, atunci când teritoriul american încă era colonie britanică. A fost cel mai tânăr dintre cei cincisprezece copii ai familiei sale. Nu a reușit să-și desăvârșească educația dar a fost un cititor pasionat care și-a însușit din cărți, cele mai multe dintre cunoștințele sale despre viață. Când avea vârsta de 12 ani început să lucreze ca tipograf în imprimeria fratelui său. În 1723, datorită unui conflict cu fratele său s-a mutat în Philadelphia. Până în anul 1730 a realizat un succes important prin editarea unui săptămânal intitulat „The Pennsylvania Gazette", acumulând o adevărată avere. În cele din urmă, autoritățile locale au devenit conștiente de inteligența și caracterul său luminat și curând a fost desemnat secretar în guvern și membru al comitetului colonial din Pennsylvania. Mai târziu, a lucrat din răsputeri pentru a construi relații diplomatice pentru Statele Unite și a fost unul dintre cei care au elaborat Declarația de independență. Pentru aceste eforturi a fost supranumit „Părintele națiunii americane".

În 1790, lunga sa viață de aproape un secol s-a stins în onoruri. Pe mormântul său stă gravat mărturie a simplității sale: „Benjamin Franklin, tipograf". A lăsat lumii realizări mărețe, iar la sfârșitul vieții a dorit să fie ținut minte ca un om din popor.

O retrospectivă asupra filosofiei din perioada antică până în perioada modernă

Teoriile filosofiei greceşti s-au dovedit a fi atemporale, iar importanța acestora nu a scăzut în intensitate dacă luăm în considerare rolul acestora în viețile noastre de azi. Cum a evoluat filosofia fără să-şi piardă caracterul inițial, după dispariția lui Socrate? Să trecem la o cercetare asupra existenței dinamice a filosofilor Greciei Antice realizând o privire cronologică a istorie fundamentale a filosofiei.

Filosofia într-o vreme de instabilitate

SOCRATE IUBEA CETATEA ATENEI mai mult decât își prețuia propria viață. În a doua jumătate a secolului al IV-lea î.Hr, toate orașele-state ale Greciei veneau după o perioadă de instabilitate politică. Lupta pentru supremație dintre Sparta și Teba, decisă în bătălia de la Mantinea din 362 î.Hr, a lăsat urme adânci asupra cetăților grecești. Starea de slăbiciune politică și militară din Grecia a coincis cu ascensiunea la putere a lui Filip al II-lea, regele Macedoniei. Aproximativ la 10 ani după moartea lui Platon, Filip a înfrânt decisiv oștile aliate ale Tebei și Atenei în bătălia de la Keroneea, asigurând supremația Macedoniei asupra întregii Elade. A silit cea mai mare parte dintre orașele-state grecești să se alăture Ligii din Corint, cetate aliată a Macedoniei, pentru a preveni războaiele dintre acestea. După moartea lui Filip, armata macedoneană aflată sub comanda fiului său, Alexandru cel Mare l-a înfrânt pe Darius al III-lea, regele Persiei, ștergând de pe fața pământului imperiul achemenid. În anul 323 î.Hr, în vremea dispariției lui Alexandru cel Mare, puterea și influența exercitată de greci asupra lumii a ajuns la apogeu. Atunci s-a petrecut o transformare majoră de la cultura clasică a polis-urilor și lupta aprigă pentru independență până la dezvoltarea culturii elenistice universale.

Pentru greci, termenul de polis conține o semnificație aparte. Polis-ul, sau cetatea a reprezentat fundamentul propriei identități; vechii greci se simțeau mândri să trăiască și să

▾ Zenon, fondatorul școlii stoice. Filosofia sa a răzbit din epoca antică până în secolul Renașterii, când încă a avut o influență importantă.

În fiecare om sălăşluieşte un soare, totul e să-l lăsăm să ardă.

moară pentru oraşul-stat căruia îi aparţineau. Cu toate acestea, în momentul în care sistemul de guvernare al polisurilor a decăzut, locuitorii şi-au pierdut scopul şi menirea vieţii. În atare circumstanţe s-a născut filosofia care a venit să salveze pierderea sistemului de valori şi identităţii oamenilor. Atunci, grecii au văzut în tărâmul filosofiei o adevărată salvare.

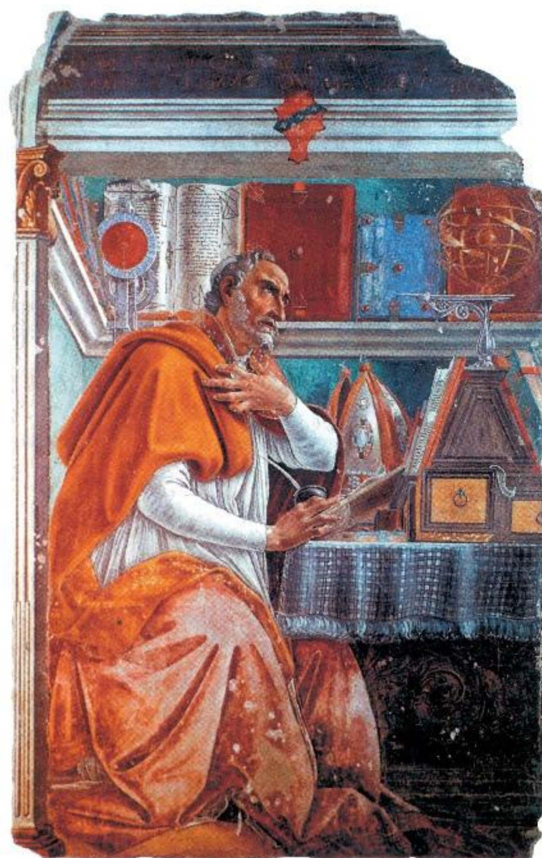
Multe şcoli de gândire au fost fondate în acea epocă printre care stoicismul, epicurianismul, cinismul (cosmopolitanismul) şi neo-platonismul. Stoicismul, fondat de Zenon (334 î.Hr. - 262 î.Hr.) considera că viaţa ascetică este o virtute. Din acest sistem filosofic îşi trage obârşia lingvistică cuvântul „stoic". Stoicismul aşază în prim plan bunătatea şi pacea spirituală care survin din trăirea unei vieţi virtuoase în armonie cu natura. Zenon a propovăduit că „omul poate cuceri lumea, cucerindu-se pe sine". A ţinut discipolilor săi prelegeri despre valoarea lui „apatheia", care se explică prin „absenţa pasiunii". A susţinut că numai controlându-ne emoţiile şi dorinţele fizice putem să ne dezvoltăm înţelepciunea şi abilitatea de a o înţelege. Zenon a fost un discipol al lui Crates (365 î.Hr. - 285 î.Hr.), care a moştenit o mare avere. Acesta a renunţat la viaţa sa şi a decis să trăiască în sărăcie pe uliţele Atenei. A creat sistemul filosofic cunoscut sub numele de cinism care propovăduia un trai lipsit de dependenţă faţă de o gospodărie, un polis sau o ţară, dar care să coexiste în armonie cu natura. Diogene (404 î.Hr. - 323 î.Hr.) a pus bazele cosmopolitanismului care susţinea că toţi oamenii aparţin unei comunităţi morale universale. În fiecare om sălăsluieşte un soare, totul e să-l lăsăm să ardă. Când a fost întrebat de unde provine, Diogene ar fi răspuns, „Sunt un cetăţean al lumii". Este faimos faptul că a ales să trăiască într-un butoi.

Un alt reprezentant de marcă a fost Epicur (341 î.Hr. - 270 î.Hr.), care considera că dacă uiţi şi nu te gândeşti la suferinţa şi agonia vieţii trăite, poţi atinge adevărata fericire.

Coabitarea cu creştinismul

În comparaţie cu epoca glorioasă a filosofiei greceşti care a început cu Thales şi a continuat cu Aristotel, filosofia evului mediu şi-a pierdut din strălucire datorită haosului extraordinar ce a caracterizat această perioadă istorică. Oamenii erau obsedaţi de conceptul dumnezeirii, întrebându-se dacă Dumnezeu există şi unde sălăşluieşte?

În secolul al IV-lea d.Hr, creştinismul a devenit religia dominantă din Imperiul Roman. A devenit o parte integrantă a sistemului politic de guvernare şi s-a împământenit în viaţa locuitorilor. „conceptele logice şi universale ale filosofiei greceşti" sau „o religie abstractă de sorginte divină". Sf. Augustin (354 d.Hr. - 430 d.Hr.), primul episcop al creştinătăţii, s-a străduit să împace doctrina neoplatonismului cu ideologia creştină. A declarat că ideea de Dumnezeu există şi Dumnezeu este cel care a creat lumea. Sf. Augustin a fost influenţat în mod radical de platonism. Mai târziu, între secolele al IX-lea şi al XIV-lea, în plin Ev Mediu, sub influenţa gândirii sale s-a dezvoltat scolasticismul. Prefixul „scola" înseamnă „şcoală"; sub denumirea de scolasticism, studenţii din epoca medievală au studiat discipline ca umanismul, studiile sociale şi ştiinţele naturii.

▲ Sf. Augustin, care i-a îndemnat pe învăţaţi şi teologi să sprijine alăturarea creştininsmului de filosofia antică greacă.

În Evul Mediu european, învăţăturile vechilor greci au fost date uitării. Totuşi, stoicismul a reuşit să unească filosofia Greciei Antice cu doctrina creştină a Sf. Augustin. Toma d'Aquino (centru) a fost un mare filosof care a adoptat gândirea vechii şcoli stoice.

▲ În cadrul Conciliului de la Nicea, întrunit la cererea Împăratului Constantin, Augustin a propovăduit doctrina Trinității. Studenții din Evul Mediu au studiat în amănunt această doctrină.

Principiul universalității

În cele din urmă, potrivit datelor istorice, scolasticismul a cedat sub povara unei controverse ce a cauzat o dispută de lungă durată în interiorul Bisericii. Se crede că sursa controversei se găsea în doctrina augustină, o controversă ce își avea sorgintea în întrebarea: „De ce păcatul înfăptuit de Adam și Eva a devenit păcatul întregii umanități?" Anselm de Canterbury (1033 – 1109 d.Hr.), considerat fondatorul scolasticismului a fost devenit cunoscut ca inițiator al argumentației ontologice a existenței lui Dumnezeu dar și ca arhiepiscopul care s-a opus deschis cruciadelor. Răspunsul său la întrebarea cu privire la păcatul original se bazează pe doctrina realismului care susține că păcatul omenesc există deja sub forma existenței universale, prin urmare există în fiecare individ în parte.

Roscellinus, cunoscut și ca Roscelin de Compiègne a fost un filosof și teolog francez catalogat adesea ca fondatorul nominalismului. Roscelin s-a arătat împotriva realismului, afirmând că „existența poate fi dovedită numai în urma recunoașterii". În consecință, umanitatea individuală există, dar conceptul existenței universale a umanității nu există. Aceste teorii au dat naștere nominalismului ca școală filosofică.

Disputa a continuat pentru multă vreme și a fost supranumită „Principiul universalității". Inițial, realismul a reprezentat principala școală de gândire, dar, după secolul al XI-lea, locul său a fost luat de nominalism. Religia și rațiunea sau teologia și filosofia au fost disociate, devenind ulterior domenii distincte de învățătură. Există opinia că această controversă medievală a constituit suportul în proliferarea teoriilor filosofiei moderne și dezvoltării filosofice viitoare.

▲ Filosoful olandez Spinoza este recunoscut ca unul din eticiștii de frunte ai Europei.

▲ René Descartes, faimos pentru cuvintele sale „Gândesc, deci exist".

▲ Filosoful danez, Kierkegaard. Unul dintre părinții existențialismului alături de Nietzsche.

În prima jumătate a Evului Mediu, datorită confuziei create de disputa privind „Principiul universalității", filosofia lui Platon a început să influențeze într-o oarecare măsură învățăturile teologice. În a doua jumătate a epocii medievale, gândirea lui Aristotel – care era considerată mult mai realistă și mai apropiată de legile care guvernează natura – a pătruns decisiv în conceptele religioase ale vremii.

În realitate, studiul filosofiei grecești a fost aprofundat mai ales în lumea arabă islamică, în timp ce lumea creștină se zbătea în obscurantism. Răspândirea lucrării lui Platon, Timaeus, și graba cu care s-a trecut la transcrierea traducerea și operelor lui Aristotel a condus la transfomarea peisajului cultural al societății creștine. În acea perioadă, la apogeul suprematiei Bisericii Catolice s-a ivit din rândurile clerului, filosoful Toma d'Aquino.

A preluat tema existenței lui Dumnezeu, pe care niciun predecesor al său nu reușise s-o soluționeze și a încercat să-și structureze concepția proprie folosindu-se de filosofia aristotelică. Fără a amesteca filosofia cu teologia a reușit să le integreze într-un concept: „Dumnezeu este o existență absolută, iar umanitatea a fost concepută de Dumnezeu. Sensul existenței este diferit în mod esențial pentru Dumnezeu și pentru umanitate. Voința lui Dumnezeu este absolută, în schimb, cea a umanității nu este". A predicat superioritatea lui Dumnezeu în raport cu umanitatea.

Concepția lui Toma d'Aquino diferea fundamental de învățăturile Sf. Augustin. Prin urmare, la finele Evului Mediu, au început să se intensifice criticile la adresa doctrinei filosofului dominican, critici prin care s-au făcut remarcați învățați ca Johannes Duns Scotus și William de Ockham.

Urmele filosofiei moderne

În epoca medievală, filosofia se găsea sub „vraja" definirii divinității, de aceea era dificil să îi atribui autenticitate și originalitate. În secolul al XVI-lea, unii învățați au început să abordeze filosofia ca pe o disciplină serioasă și provocatoare, deschizând drumurile către filosofia modernă.

Motivația acestei atitudini noi se datorează divizării romano-catolicismului. Creștinismul apusean s-a împărțit în două confesiuni, catolicismul și protestantismul, între ambele tabere declanșându-se numeroase conflicte sângeroase. În urma acestor evenimente, supremația catolicismului a primit o grea lovitură. De asemenea, între secolele al XIV-lea și al XVI-lea, a apărut Renașterea, iar oamenii au devenit conștienți în ceea ce privește capacitatea și posibilitățile pe care le aveau de a dispune de propriul viitor.

În Europa, învățații au renunțat să mai cerceteze prin prisma pildelor creștine și a cuvântului lui Dumnezeu și au început să se axeze pe observații practice și experimente de laborator. Newton, Harvey

și Boyle au fost unii dintre aceștia. Sub influența dezvoltării științifice, filosofia a progresat rapid alături de științele naturii, exercitând o influență benefică asupra vieții oamenilor.

Raționalismul, bazat pe raționamentul deductiv a fost dezvoltat de către René Descartes (1596 - 1650), filosof care a trăit pe meleagurile Franței. Experiențialismul, bazat pe raționamentul inductiv a fost inițiat de Francis Bacon (1561 - 1626), învățat englez. Bacon a împământenit noțiunea, „Cunoașterea înseamnă putere".

Descartes a rămas celebru pentru sintagma filosofică „Gândesc, deci exist". Potrivit acestei concepții, existența omului poate fi explicată prin logica asociată nașterii sale. Viziunile filosofice ale lui Descartes erau considerate teoretice. Teoria raționalismului a continuat să se dezvolte grație criticilor aduse originalei concepții a lui Descartes, prin filosofi ca Spinoza (1632 – 1677) din Olanda și Leibniz (1646 – 1716) din Germania, care a fost considerat părintele filosofiei germane moderne.

Pe de altă parte, Bacon a susținut că omul acumulează cunoștiințe prin experiență. Este important să te debarasezi de ceea ce numea „idola" sau prejudecată și să învingi slăbiciunea altuia prin înțelegerea legilor naturii. A susținut că aceasta este calea spre fericire. Cei care au dezvoltat ideile sale au fost Thomas Hobbs (1588 - 1679) și Locke (1632 - 1704).

Spre sfârșitul secolului al XVIII.lea și începutul secolului al XIX-lea, doctrina idealismului german a ajuns la apogeu. Într-o oarecare măsură, Germania era relativ înapoiată în privința sistemului politic și social; în consecință existau strădanii pentru a ajunge din urmă restul Europei apusene în ceea ce privește preocupările spirituale și filosofice. Faimos pentru scrierea sa, „Critica rațiunii pure", Emmanuel Kant (1724-1804) a inițiat filosofia critică, care făcea referire la limitele rațiunii umane. Alături de teoriile promovate de Fichte (1762 - 1814) și Schelling (1775 - 1831), idealismul german a cunoscut o dezvoltare maximă odată cu apariția lui Hegel (1770 - 1831).

Așa cum am văzut, de-a lungul istoriei umanității, oamenii au încercat să înțeleagă esența și sensul existenței umane prin intermediul filosofiei. Istoria filosofiei a fost sinuoasă, pornind de la originile sale și trecând prin gândirea lui Socrate, întărită și dezvoltată de Platon și Aristotel și terminând cu influența exercitată de creștinism și de alte religii. Gânditorii fiecărei generații au susținut propriul sistem filosofic, uneori promovând și dezvoltând teorii existente, alteori criticându-și predecesorii. Chiar și după 2.400 de importanță vitală și astăzi, fiind considerată o piatră de încercare pentru cei care doresc să studieze filosofia. Așa cum afirma Socrate odată, „dacă filosofia reprezintă pregătirea pentru propria moarte, căutarea adevărului filosofic va dura atâta timp cât va supraviețui omenirea".

▲ Academia, în Atena zilelor noastre. Statuia din dreapta îl reprezintă pe Socrate, în timp ce cea din dreapta îl reprezintă pe Platon.

▲ Scenă din „În numele trandafirului", film ecranizat după un romanul cu același nume de Umberto Eco (1986). Intriga se dezvoltă în jurul unor crime misterioase, cartea fiind marcată puternic de conținut filosofic și teologic.

În pictura lui Rafael „Școala din Atena" se pot observa Platon, Aristotel și alți mari filosofi. La 2.000 de ani după perioada de înflorire maximă, civilizația Greciei Antice a renăscut odată cu apariția Renașterii și a rămas și astăzi un obiect de studiu important.

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

SOCRATE

ISSN 1791-0765
9 771791 076000 56

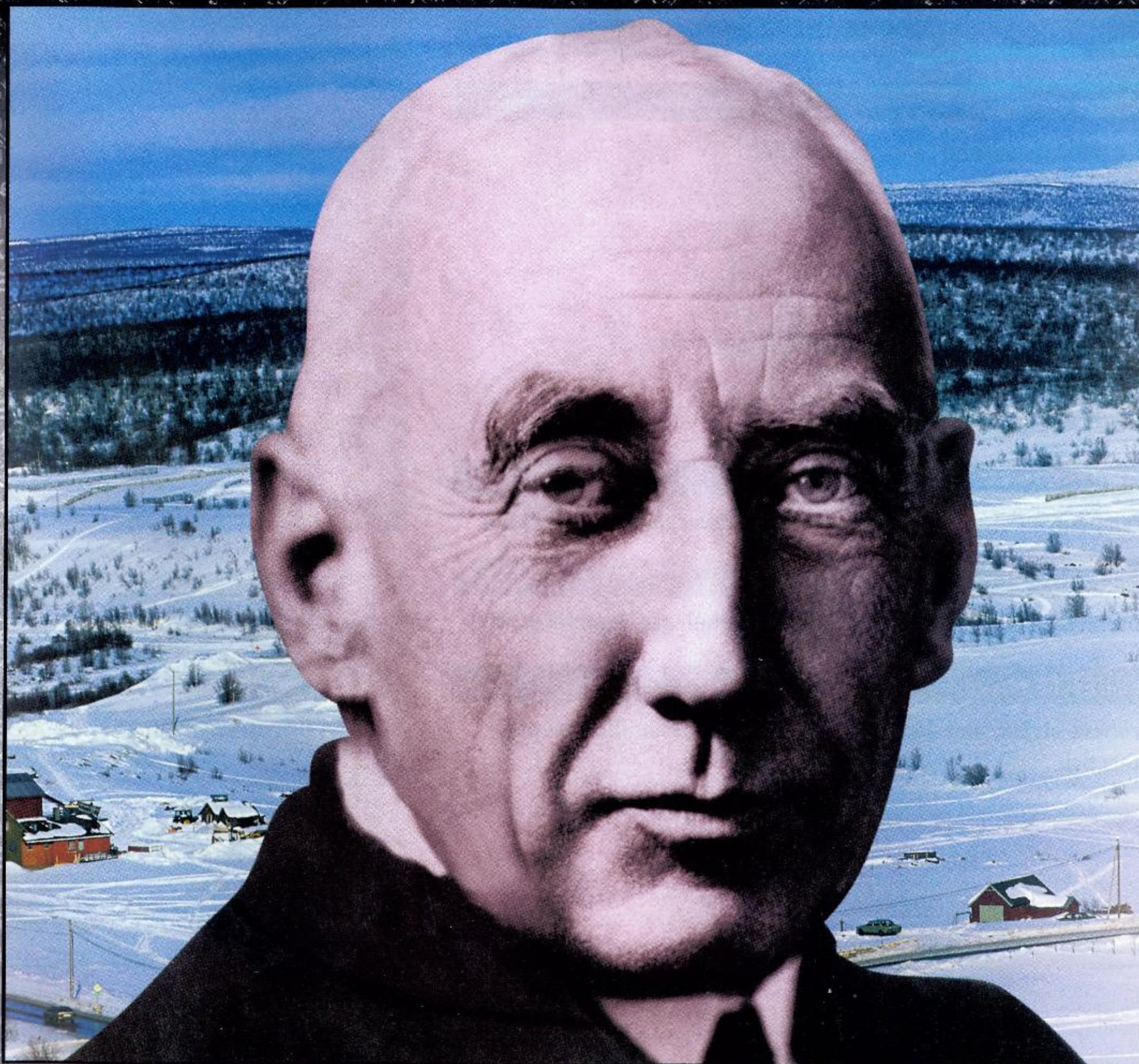
DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

57

AMUNDSEN

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Roald Amundsen

Numărul 57

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCȚIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

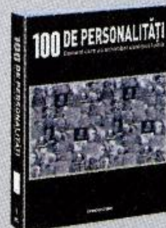
ISSN: 1791-0765

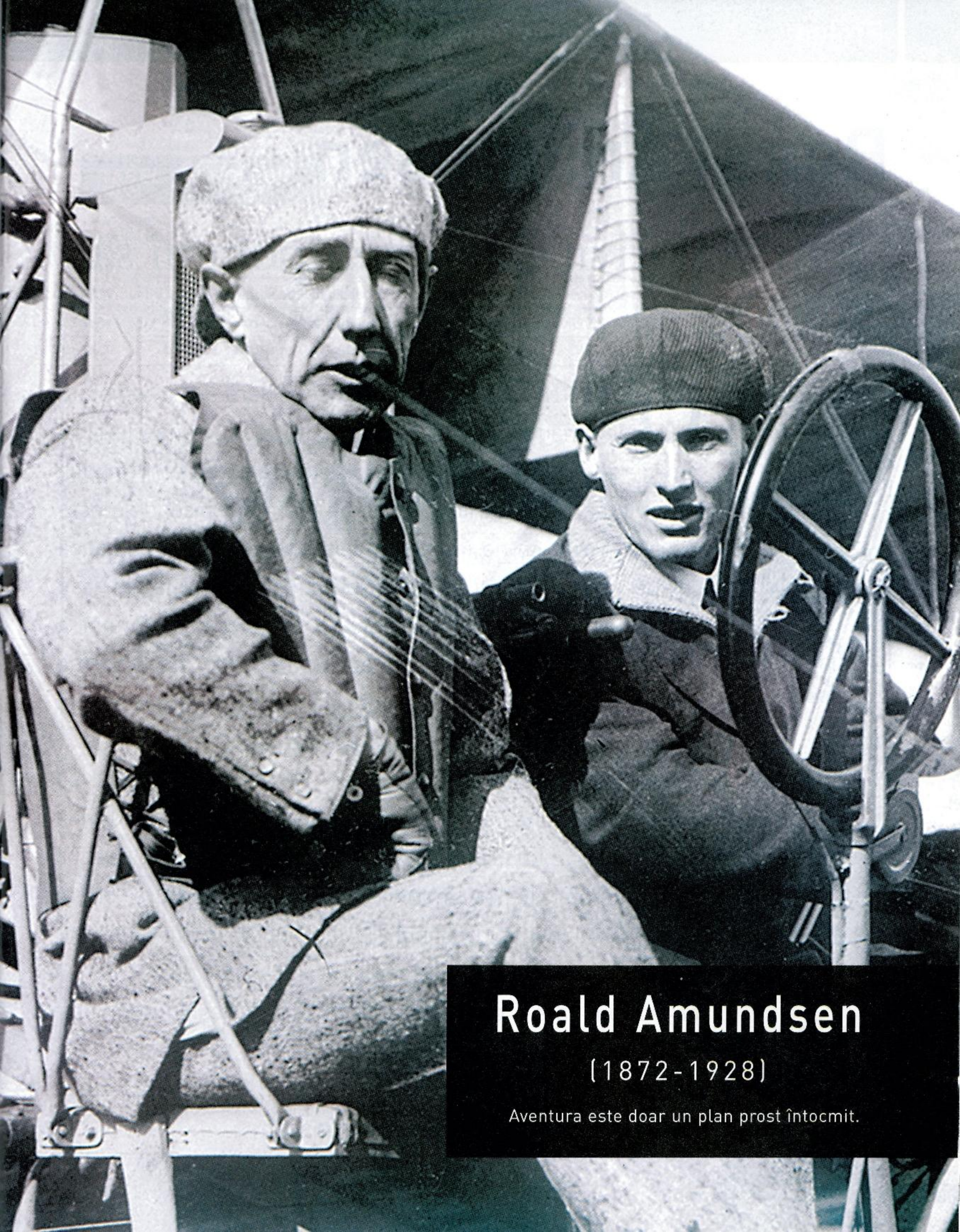
Fotografii: Uniphoto Press , Corbis Japan, Agenția Națională de Presă Agerpres

Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Roald Amundsen
(1872-1928)
Aventura este doar un plan prost întocmit.

Roald Amundsen

Cum era privit de contemporanii săi?

PROLOG

OAMENII ASOCIAZĂ regiunea polară cu o varietate de imagini: imensitatea orbitoare a întinderilor de zăpadă și gheață, strălucirea aurorei boreale pe cerul nopții, masivitatea aisbergurilor plutind pe mare, despicând semețe valurile. Poate că ne imaginăm o priveliște arctică sălbatică cu foci, urși polari și pinguini zburdând printre nămeți sau prin valurile înghețate ale oceanului. Un singur explorator a îndrăznit să se aventureze pe aceste tărâmuri într-o vreme în care omenirea avea prea puține informații despre aceste teritorii. Numele său a fost Roald Amundsen.

Amundsen, care s-a născut în Norvegia și-a dorit să exploreze regiunea arctică încă din copilărie, a visat să devină explorator. A ajuns căpitan al unui vas și a descoperit Pasajul de Nord-Vest (calea maritimă care face legătura dintre Oceanul Atlantic și Oceanul Pacific), unde mulți navigatori pionieri au avut parte de un sfârșit tragic. A fost de asemenea primul om care a pus piciorul la Polul Sud, ieșind învingător din competiția acerbă cu ceilalți exploratori.

Așadar, cum a fost Roald Amundsen, un om care poseda o virtute și o perseverență extraordinare?

TABEL CRONOLOGIC

Sfârșitul secolului al VIII-lea d.Hr	Începe perioada vikingă.
1066	Se declanșează cucerirea normandă a Angliei.
1814	Crearea uniunii dinastice dintre Norvegia și Suedia.
1839	Charles Wilkes a anunțat public descoperirea continentului Antarctica.
1841	James Clark Ross explorează Antarctica.
1847	Sir John Franklin a dispărut în timp ce explora Pasajul de Nord-Vest.
1872	Se naște Amundsen.
1888	Nansen traversează cu succes insula Groenlanda.
1890	Amundsen intră la Universitatea Regală Frederic din Cristiania
1893	Nansen pleacă spre oceanul Arctic la bordul vasului Fram. Mama lui Amundsen, Hanna, moare.
1897	Amundsen se alătură expediției polare româno-polono-belgiene, pe vasul Belgica.
1901	Amundsen studiază meteorologia Germaniei.
1903	Amundsen pornește o expediție pe nava Gjöa. Frații Wright reușesc primul zbor cu un aparat mai greu decât aerul, cu propulsie proprie.
1905	Amundsen traversează cu succes Pasajul de Nord-Vest.
1909	Robert Peary susține faptul că a fost primul om care a ajuns la Polul Nord.
1910	Amundsen pornește într-o expediție la bordul lui Fram.
1911	Amundsen este primul om care ajunge la Polul Sud.
1912	Robert Falcon Scott își găsește sfârșitul la Polul Sud.
1914	Începe Primul Război Mondial.
1918	Amundsen pleacă într-o expediție la bordul navei Maud.
1925	Amundsen eșuează în prima sa încercare de a traversa în zbor Polul Nord.
1926	Richard Evelyn Byrd revendică primul zbor deasupra Polului Nord. Amundsen zboară cu succes deasupra Polului Nord la bordul dirijabilului Norge.
1928	Amundsen dispare pentru totdeauna în regiunea Oceanului Arctic.
1929	Richard Evelyn Byrd devine primul om care a traversat în zbor Polul Sud.
1939	Izbucnește al Doilea Război Mondial.
1946	Statele Unite demarează Operațiunea Highjump, un proiect de cercetare a Polului Sud.
1957	Anul Internațional al Geofizicii S-a deschis o linie aeriană comercială care traversa Polul Nord.
1959	Submarinul american Skate a ajuns la Polul Nord. A fost semnat Tratatul Arctic.

Viața plină de aventuri a exploratorului

Amundsen a văzut lumina zilei în Norvegia. Încă de la o vârstă fragedă a fost fascinat de regiunea arctică. Tânărul Amundsen s-a înscris la universitate ca urmare a dorinței mamei sale de a urma cariera de medic, în tot acest timp gândindu-se că, într-o zi, va avea posibilitatea să plece într-o expediție. Şi-a menţinut trupul într-o condiţie fizică excelentă pentru a fi pregătit în cazul în care visul s-ar fi transformat în realitate. Deşi nu-şi dorea să se întâmple astfel, când mama sa a murit, a devenit liber să-şi urmeze adevăratele preocupări în explorarea mărilor şi oceanelor lumii.

Un băiețel fascinat de mare și vapoare

Norvegia acelei perioade

ÎN NORVEGIA SFÂRŞITULUI DE SECOL XIX începuseră să se dezvolte sentimente naționale puternice și speranțe într-un viitor mai bun. Se declanșase mișcarea națională care năzuia să dizolve uniunea dinastică ce plasa Norvegia sub suveranitatea regelui Suediei, iar ideea unui stat independent a căpătat popularitate în rândul poporului norvegian.

De-a lungul acestei perioade, Norvegia a realizat un progres remarcabil în diferite domenii de activitate. Invenția tunului portharpon a deschis calea multor oportunități în dezvoltarea industriei de pescuit. Dispozitivul, care lansa harpoane a adus o metodă modernă pentru vânătoarea de balene. Ca urmare a acestei descoperiri, au fost stocate rezerve uriașe de carne și grăsime de balenă pentru aprovizionarea populației. Datorită aprovizionării adecvate cu hrană și combustibil, populația a început să crească vertiginos. Localitățile din Norvegia au căpătat în scurt timp un aspect urban, un factor determinant în dezvoltarea tehnologiilor moderne și în cele din urmă a capitalismului.

Teritoriul norvegian este în cea mai mare parte o regiune muntoasă, fiind afectat de o climă extrem de rece. Un astfel de pământ neroditor nu poate satisface nevoile oamenilor. În atare condiții, locuitorii Norvegiei au fost nevoiți să exploreze întinderile marine. Urmând tradiția strămoșilor vikingi, au reușit ca, în mai puțin de zece ani, să construiască o flotă comercială proprie cu care au deținut controlul asupra unei mari părți a traficului maritim internațional de mărfuri și a pescuitului oceanic.

Sub auspiciile acelei perioade înfloritoare a venit pe lume Roald Amundsen. S-a născut la 16 iulie 1872, într-o familie de constructori și armatori de vase într-un sat de pescari din sudul Norvegiei. Tatăl său, Jens Amundsen fusese în tinerețe armator și deținuse câteva nave cu care făcuse comerț în China, Europa și America. A câștigat o adevărată avere și s-a bucurat de o viață prosperă. Cu toate acestea, în mod neașteptat, și-a închis toate afacerile. Amănuntele cu privire la acest incident nu au fost dezvăluite pe deplin niciodată. Potrivit unei surse, un marinar chinez care era nemulțumit de plata ce o căpătase, l-a atacat cu o secure, încercând să-l omoare. Jens a încercat să scape, apărându-se de loviturile agresorului. După incident, Jens a poruncit ca matelotul chinez să fie arestat și executat. Când s-a petrecut acest eveniment nefericit, soția sa se găsea la bordul vasului și a fost martora întregii scene. Confruntându-se cu această scenă brutală, care i-a provocat frisoane și a adus-o în pragul nebuniei, l-a îndemnat pe Jens să renunțe la îndeletnicirea sa. Soția sa, Hanna era o femeie sofisticată și elegantă. Din cauza acelui incident a căpătat o ură neîmpăcată față de oamenii mării.

După nașterea lui Roald, familia s-a mutat în Cristiania, unul dintre cele mai importante orașe din Peninsula Scandinavă. Aceasta era denumirea orașului până în momentul în care a fost schimbată cu Oslo și a devenit capitala Norvegiei independente.

Roald Amundsen era cel mai mic dintre cei trei băieți ai familiei și împlinise vârsta pentru a urma cursurile școlii primare. Hanna dorea ca fiii ei să urmeze cariere lipsite de riscuri; îi acorda lui Roald, cel mai

▲ Amundsen, în jurul anului 1910. Fiind destul de tăcut și având o fire blândă, nu s-a putut împotrivi dorinței mamei sale de a deveni medic.

Cristiania, unde Amundsen și-a petrecut copilăria și tinerețea. În acea perioadă localitatea a fost redenumită Oslo, fiind de atunci capitala Norvegiei independente. În acele vremuri, Cristiania avea o populație numeroasă, fiind considerat unul dintre cele mai mari centre economice și culturale din toată Scandinavia.

◀ Vânătoarea de balene. Inventarea tunului portharpon a condus la îmbunătățirea metodelor de vânare ale balenelor. În prezent, o mare parte din populația Norvegiei trăiește încă de pe urma vânătoarei de balene.

▶ O hartă a lumii realizată în anul 1826. Întinderea dintre nordul Groenlandei și regiunea arctică rămăsese neexplorată.

mic dintre ei, o atenție specială pentru că ținea cu orice preț ca acesta să devină medic.

Totuși, stabilirea în Cristiania nu a adus rezultatul așteptat; tânărul Roald a început să aibă alte preocupări și s-a avântat într-o carieră diametral opusă celei pe care Hanna și-o imaginase pentru fiul ei cel mai mic.

Cristiania era amplasată într-un golf larg, având un port în rada căruia erau staționate numeroase vase comerciale de dimensiuni mari. Micul Roald era captivat de magnifica priveliște a portului. Vânătorii de balene și foci îi relatau aventurile și isprăvile lor de pe mare. Ascultând povestiri despre vânarea focilor, cât și despre navigația printre aisbergurile semețe, a început să fie ispitit de ideea de a deveni om al mării; era măcinat în adâncul inimii de dorința puternică de a naviga odată ce va crește destul de mare. Pasiunea pentru mare și vapoare a început să fie din ce în ce mai puternică, în ciuda rugăminților nestăvilite ale mamei sale care-l îndemna „să nu se facă marinar".

Întinderile necunoscute ale mărilor nordului

Mările nordice, unde Amundsen își dorise dintotdeauna să navigheze, erau considerate „o pată albă pe hărțile maritime", o regiune pe care exploratorii din acea vreme voiau să ajungă s-o cerceteze. Nimeni nu cunoștea cu precizie dacă acele întinderi erau de uscat sau de mare, dacă erau sau nu locuite. Marile puteri ale lumii, care își împărțiseră sferele de influență și colonizaseră aproape toată lumea, manifestau un interes major pentru acea regiune, trimițând în mai multe rânduri expediții de explorare; dar acestea s-au confruntat cu furtuni puternice, geruri năprasnice și pereți uriași de gheață care împiedicaseră finalizarea misiunilor. Punctul cel mai îndepărtat unde corăbiile reușiseră să ajungă se găsea în apropierea arhipelagului Spitzberg, aflat la 80° latitudine nordică, unde descoperiseră o câmpie de gheață ce se întindea cât vedeai cu ochii în partea de nord a insulelor. Dacă cineva și-ar fi propus să treacă de acel punct, singura cale de a întreprinde acest lucru era să parcurgă imensa câmpie de gheață. Era o aventură extrem de periculoasă, unde te puteai confrunta din senin cu furtuni de zăpadă și temperaturi foarte scăzute. În consecință, Marea Nordului a rămas necartografiată până în momentul în care Amundsen a decis să treacă la acțiune și să exploreze regiunea.

▼ O imagine înfățișând vikingi pregătiți să debarce. În Evul Mediu Timpuriu, expedițiile militare norvegiene în țările vecine au asigurat suficientă hrană care să acopere criza de alimente declanșată de explozia demografică din țara scandinavă.

DIN CULISE

PATRIA VIKINGILOR

În comparație cu alte state ale lumii, regatul norvegian este o țară de dimensiuni reduse. Suprafața totală a teritoriului norvegian este de aproape 1,5 ori mai mare decât cea a României, dar populația acestuia reprezintă numai o cincime din populația țării noastre. Până la finele epocii moderne, țara s-a aflat sub ocupația unor state vecine cum au fost Danemarca, Suedia și altele. Norvegia nu a dat lumii nicio personalitate de faimă internațională până la Fridtjof Nansen și Roald Amundsen.

În trecut, într-o măsură mai mare sau mai mică, norvegienii au dominat și supus regiuni întregi ale Europei. În secolul al IX-lea, vikingii au început să cutreiere mările, părăsind fiordurile înghețate ale patriei lor și debarcând pe coastele Europei unde au prădat satele și orașele ce le-au ieșit în cale, în incursiuni ce au durat multă vreme. Bravii navigatori vikingi au pătruns adânc în imensitatea oceanului, dincolo de frontierele cunoscute ale acelor timpuri. Se spune că ei au reușit să dețină controlul de la coastele Mării Mediterane până în Islanda și Groenlanda și chiar până pe țărmurile continentului american, unde s-au descoperit urme ale trecerii lor.

Totuși, nu erau pur și simplu războinici care răspândeau prăpădul pe unde treceau. La începutul secolului al X-lea, s-au stabilit în multe dintre ținuturile cucerite și au fondat diferite formațiuni statale. Statele medievale create de vikingi, cum au fost ducatul Normandiei în nordul Franței, Sicilia în Marea Mediterană, și cnezatul Novgorodului pe coasta Mării Baltice, au dat naștere unor culturi distincte, un amestec de elemente vikinge cu elemente de sorginte indigenă. În secolul al XI-lea, una dintre aceste țări, Normandia, a invadat Anglia, profitând de războiul civil dintre măruntele regate anglo-saxone. Invazia a fost botezată „Cucerirea normandă" și, în cele din urmă, normanzii au reușit să ocupe tronul întregii Anglii.

După aceste evenimente istorice, descendența vikingă a devenit din ce în ce mai subțire, ca urmare a amestecului de populație din regiunile cucerite, dar și din teritoriul natal. În cele din urmă, epoca vikingă a apus. Legendele și spiritul viking au fost preluate cu mândrie de norvegieni, ca descendenți ai acestora, servind ca piatră de temelie pentru determinarea unor oameni ai mării, precum Jens Amundsen, tatăl lui Roald.

Un vis devenit un scop în sine

Expediția lui Franklin

CÂND AMUNDSEN AVEA VÂRSTA DE 14 ANI, tatăl său a murit subit. Pierzându-și singurul reazem, soarta familiei Amundsen s-a schimbat brusc. Trei dintre fii, care își găsiseră deja slujbe, s-au mutat din casa familiei și numai Roald Amundsen și mama sa au continuat să locuiască împreună. Mama sa insista ca acesta să devină medic; astfel, Amundsen începuse să fie convins că „a fi doctor era singura opțiune care i se deschidea în viitor". Amundsen tânjea însă după vapoare, mări și aventuri în locuri necunoscute. Apoi, dorința sa a devenit un țel în sine în momentul în care a citit o carte despre călătoriile pe mare. Era biografia lui John Franklin, iar Amundsen s-a arătat imediat fascinat de rândurile parcurse. Lucrarea i-a alimentat visul de a lua parte la aventuri pe mare.

Franklin a fost un ofițer al marinei britanice din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Încă din anul 1818 a plănuit să conducă o expediție de explorare a teritoriilor necartografiate, numite Pasajul de Nord-Vest, expediție care ar fi trebuit să pornească din Groenlanda și să treacă direct printre insulele arctice din nordul Canadei pentru a ajunge în Asia. În momentul în care a pornit în expediție cu două vase de război în Oceanul Arctic, călătoria a sfârșit în mod tragic. Cele două nave au fost surprinse de ghețuri și blocate în mijlocul mării, iar Franklin și echipajele sale au rătăcit la voia întâmplării pe sloiuri până când au ajuns pe o insulă îndepărtată. Au luptat din răsputeri să supraviețuiască fără hrană, la temperaturi foarte scăzute, dar, după numai trei săptămâni au murit toți din cauza înfometării. Mai târziu, unul din jurnalele de călătorie ținute de Franklin a fost găsit, constituind sursa principală a biografiei sale.

◄ Portretul lui sir John Franklin (1786-1847) realizat în 1845. Dezastrul expediției lui Franklin a fost considerat cel mai important incident din istoria explorărilor în regiunea polară, nu numai pentru că a cauzat un număr impresionant de victime, ci și pentru că a stat la originea unei a doua tragedii - misiunea de salvare a echipajului său condusă de Elisha Kent Kane care a dispărut de asemenea. Aceste dezastre au avut un impact major asupra expedițiilor viitoare.

▲ Peisaj de iarnă din Norvegia. În Norvegia, vremea este relativ blândă datorită curenților marini calzi din zona apelor de coastă. Totuși, în unele regiuni, poți trăi experiențe extreme cu temperaturi foarte joase și ninsori abundente, condiții climaterice asemănătoare ținuturilor polare.

Vorbind de biografia lui Franklin, Amundsen spunea: „Această carte m-a determinat să devin explorator". De atunci, a perseverat în atingerea visului său de a porni într-o expediție arctică.

Antrenamente secrete

Amundsen a admirat determinarea de care a dat dovadă Franklin pentru a-și învinge limitele și a-și croi drum pe o mare necunoscută. Pe de lată parte, parcurgând pasaje care relatau numeroasele dificultăți întâmpinate de Franklin – într-una din ele, acesta povestea cum fusese nevoit să-și mănânce propriile ghete pentru a supraviețui – și-a spus, înflăcărat de spiritul de luptător: „Dacă aș fi fost Franklin, aș fi reușit să depășesc greutățile pe care le-a întâmpinat el". Dar, când a revenit la o judecată mai lucidă, a recunoscut că avea nevoie de o condiție fizică robustă pentru a-și atinge țelul și că se pripise în afirmații. „Gândindu-mă la corpul meu lipsit de antrenament, n-ar fi trebuit să spun nimic despre Franklin." De acum înainte, Amundsen, care dorea să-i urmeze lui Franklin, a început să se antreneze în vederea expedițiilor care aveau să vină.

A început să practice diferite sporturi. În Norvegia, unde stratul de zăpadă acoperea pământul multe luni pe an, schiul era foarte popular. A început să se antreneze, practicând schiul pe un deal din spatele casei sale. Și-a supus corpul la exerciții dificile, pentru a se obișnui cu temperaturile scăzute. Dormea iarna cu fereastra deschisă și mărșăluia în timpul nopții peste dealuri și câmpii, în special când era foarte frig. A ținut ca antrenamentele sale să rămână secrete față de mama sa, care nu renunța la ideea ca acesta

▼ Amundsen purtând echipament de schi (dreapta). A învățat să schieze la o vârstă fragedă, devenind rapid foarte îndemânatic în practicarea acestui sport.

CĂLĂTORII ÎN TIMP

ISTORIA CATASTROFELOR DIN MĂRILE NORDULUI

Există un joc de cuvinte rostite la un moment dat de un navigator: „Roaring forties, furious fifties and shrieking sixties" (roaring forties sau zonă furtunoasă, denumire dată de marinari latitudinii dintre 40°-50°S, furious fifties sau vânturi furioase, denumire dată vânturilor la latitudinea dintre 50°-60°S și shrieking sixties sau vânturi țipătoare, denumire dată vânturilor de după latitudinea de 60°S, în apropiere de Antarctica). Ceea ce înseamnă că dacă un vas ajunge la latitudini din ce în mai mari, valurile devin mai înalte și mai înspăimântătoare. În plus, omul se confruntă cu numeroase probleme, cum ar fi deteriorarea sănătății din cauza condițiilor extreme, probabilitatea crescândă de a se ciocni cu un aisberg sau sfârșitul călătoriei blocat pe o mare cu ghețari plutitori. Toate aceste aspecte fac dintr-o expediție la Cercul Polar o întreprindere extrem de periculoasă. Conducerea unei expediții arctice denotă un act de bravură.

Trecând în revistă expedițiile arctice de dinaintea primei călătorii a lui Amundsen, vom constata că cele mai multe dintre acestea au sfârșit printr-un dezastru.

Cel mai reprezentativ incident a fost expediția condusă de Franklin. În această tragedie au pierit cam 130 de oameni, printre care și Franklin. Alte incidente ar fi: cel al expediției lui Willem Barentz, unde numeroși oameni au murit când un ghețar plutitor a distrus coca vasului; cel al lui Henry Hudson, care a dispărut când o revoltă a izbucnit pe corabia sa pe drumul de întoarcere după ce descoperise golful care-i va purta numele; acela al lui Vitus Bering, un explorator rus care a sfârșit răpus de boală la întoarcere, după ce descoperise strâmtoarea ce-i poartă numele, și cel al expediției lui George DeLong, în care nava s-a scufundat sub presiunea ghețarilor plutitori și cei mai mulți dintre membrii echipajului au murit înecați. Dacă includem aici și un număr de călătorii minore care au eșuat, cum ar fi cele ale exploratorilor care au încercat să se reîntoarcă cu bine sau aceia care au abandonat misiunea înainte de a fi prea târziu, numărul încercărilor ratate se ridică la câteva zeci.

Călătoria spre Polul Nord a însemnat cea mai periculoasă călătorie întreprinsă pe suprafața Pământului.

Exploratorii ale căror expediții s-au sfârșit dramatic	
1597	Willem Barentz (Țările de Jos) s-a confruntat cu dezastrul în Marea Barentz.
1611	Henry Hudson (Anglia) a dispărut pe drumul de întoarcere din expediție.
1741	Vitus Jonassen Bering (Rusia) a murit bolnav în apropierea Alaskăi.
1847	John Franklin (Anglia) s-a confruntat cu dezastrul în timpul expediției prin Pasajul de Nord-Vest.
1851	Elisha Kent Kane (SUA) a dispărut împreună cu echipajul într-o misiune de salvare a lui Franklin, dar mai târziu s-a întors în viață.
1871	Charles Hall (SUA) a murit pe drumul spre Polul Nord.
1881	George DeLong (SUA) s-a confruntat cu dezastrul în îndepărtata Mare Siberiană.
1895	Fridtjof Nansen (Norvegia) a dispărut pe drumul spre Polul Nord, dar a reușit să se întoarcă cu bine.
1897	Salomon Andrée (Suedia) a murit în timpul unei expediții aeriene la bordul unui balon cu aer cald.
1900	Umberto Nobile (Italia) a avut o soartă tragică pe drumul spre Polul Nord.
1902	Eduard Toll (Rusia) a sfârșit în timp ce căuta o insulă din Oceanul Arctic.
1903	Anthony Fiala (SUA) a dispărut pe drumul spre Polul Nord. Până la urmă s-a întors.

să devină doctor. Fiind foarte grijuliu în legătură cu mama sa, încerca să n-o dezamăgească.

Decesul mamei sale

Când Amundsen a împlinit 18 ani, după ce a absolvit gimnaziul Otto, Andersen a intrat la universitate. S-a înscris la facultatea de medicină, potrivit dorinței mamei sale. Pentru tânărul Amundsen, care nu dorea să devină doctor a fost o adevărată luptă să se concentreze pe studiile universitare. Nu dovedea nicio înclinare spre medicină. Gândurile sale zburdau mai mereu către mările înghețate ale ținuturilor din nord. Din acest motiv, notele sale nu erau deloc satisfăcătoare. Amundsen a făcut referire la rezultatele sale școlare în biografia sa, afirmând că „de fapt, notele mele erau mediocre". Era din ce în mai hotărât să renunțe la așteptările mamei sale. A decis să întreprindă cercetări care să împace oarecum dorința mamei cu visele sale. Cercetările s-au axat pe studiul vieții eschimoșilor.

Cum reușeau eschimoșii să-și procure hrana? Cum făceau să prevină degerăturile într-un mediu atât de ostil și înghețat? Ce cauza isteria arctică, o afecțiune specifică eschimoșilor? Amundsen s-a dedicat cercetării unei teme atât de neobișnuite, pentru care colegii săi nu manifestau niciun interes. Trăia cu impresia că „nu este o temă tipică, dar ar putea fi utilă". Regiunea nordică a Norvegiei poartă denumirea de Laponia; solul acesteia este acoperit în permanență cu gheață și zăpadă. Credea că trebuie să fie nevoie de un doctor bine informat asupra modului de viață al eschimoșior. A citit tot ceea ce se putea în legătură cu acest subiect, obținând tot felul de cunoștințe despre viața din regiunile polare. Cu toate acestea, a început să se plictisească să cerceteze de unul singur. A simțit că se satură până peste cap de viața fadă de student care nu-i aducea nicio satisfacție.

În timp ce-și petrecea timpul ca student, a găsit modalitatea prin care să scape de plictiseală. A căutat să se înroleze în armată. În Norvegia acelei perioade, serviciul militar în cadrul armatei suedeze (Norvegia făcea parte din Suedia) era obligatoriu. Toți bărbații erau obligați să se înroleze în armată când împlineau o anumită vârstă. Serviciul militar dura doar câteva săptămâni, dar, pentru cei mai mulți oameni reprezenta o sarcină dificilă. Amundsen a fost foarte încântat să participe la instrucție. Pentru el, prima zi de serviciu militar a constituit un eveniment de care a fost mândru toată viața. În timpul vizitei medicale, doctorul care făcea examinarea fizică a fost surprins să vadă constituția sa fizică remarcabilă. Aceasta se datora antrenamentelor pe care le ținea secrete față de mama sa. Ulterior s-a bucurat de experiența militară avută. Amundsen nu s-ar fi străduit să se antreneze practic, dacă acest lucru nu i-ar fi fost necesar în viitoarea expediție. Se spune că ar fi considerat serviciul militar drept un eveniment sportiv sau chiar o simplă excursie distractivă.

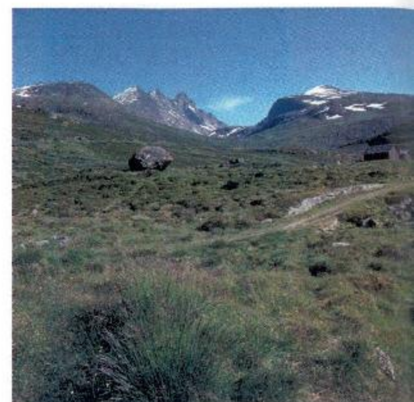
Apoi, când a împlinit 21 de ani, un incident tragic a intervenit în viața sa, incident care-i va marca destinul. Mama sa a decedat. A fost un eveniment trist, dar, în același timp, însemna că o grea povară avea să-i elibereze conștiința. Mai târziu, a afirmat că „mama a murit fără să știe că aveam un vis diferit de dorința ei". Evenimentele au luat o întorsătură favorabilă, Amundsen având acum șansa să-și urmeze adevăratul vis, fără să nesocotească dorințele cuiva.

▲ Imaginea unei corăbii naufragiate din secolul al XVII-lea. Încă din „Epoca descoperirilor", în secolul al XV-lea, exploratorii europeni au navigat în toate regiunile lumii. Cu toate acestea, explorarea ținuturilor arctice și antarctice s-a produs într-un ritm foarte lent.

▼ Strâmtoarea Bering, descoperită de exploratorul rus de origine olandeză Vitus Bering (1681-1741). Exploratorii erau mândri să boteze o insulă sau o mare pe care le descopereau, cu propriul nume.

Lupta cu zăpada și ghețurile

▲ Regiunea înaltă a Norvegiei. Peisajului norvegian îi este caracteristică înlănțuirea de fiorduri și lacuri. Amundsen a încercat odată să traverseze acest ținut în perioada iernii.

Traversarea platourilor înalte

După moartea mamei sale, Amundsen a renunțat la studiile universitare și a început pregătirile pentru a deveni explorator. Nu s-a aventurat imediat într-o călătorie în Oceanul Arctic. Pentru a-și pune în aplicare visul, nu avea nici pregătirea necesară unui marinar și nici experiența unui explorator. Exploratorii care își propuneau să atingă ținuturile arctice nu l-ar fi recrutat niciodată alături de ei, în atare condiții. Din acest motiv, Amundsen l-a întrebat pe unul dintre prietenii săi dacă îl poate însoți într-o călătorie, pentru a căpăta experiența necesară. Destinația pe care o alesese pentru a se antrena era platoul înalt care se întindea în partea de vest a orașului Cristiania.

Regiunea, cu o altitudine medie de 1.800 de metri, oferă în perioada de vară pășuni grase pentru pășcutul renilor, dar în timpul iernii este acoperită cu o pătură groasă de zăpadă, adusă de vânturile marine umede, provenite din marginile de apus ale platoului. Din câte știa Amundsen, nimeni nu reușise să traverseze aceste platouri în timpul iernii. Acesta era locul potrivit pentru a se antrena, într-un loc ascuns, nepopulat și puțin traversat de oameni, dar în același timp amplasat aproape de casă. Amundsen credea că este posibil să-l traverseze pe schiuri în doar două zile. Prietenul său era la fel de entuziast.

Purtau în spate saci de dormit din blană de ren și bagaje burdușite cu ciocolată și biscuiți și au pornit la drum pe schiuri exact în ziua de Crăciun. Au petrecut prima noapte la o fermă la poalele platoului. În momentul în care fermierii au auzit despre planul celor doi tineri au rămas surprinși și au încercat să-i convingă să renunțe la excursie, pentru că acest lucru, în opinia lor, ar fi însemnat moarte curată. Amundsen era mai mult decât hotărât și a replicat „sunt cel care se va duce în regiunea arctică, unde este mult mai frig ca aici. Nu pot renunța acum". În ciuda entuziasmului său, din cauza furtunilor de zăpadă au fost nevoiți să rămână la fermă mai mult de o zi. În dimineața celei de-a noua zi la fermă, viscolul s-a potolit în sfârșit. Au părăsit ferma, în ciuda eforturilor fermierilor de a-i împiedica. Când temperatura a scăzut până la minus 20° Celsius, au început să fie din ce în ce mai obosiți și își mișcau cu greutate picioarele prin stratul gros de zăpadă. Chiar și în atare condiții, după o zi de marș, au reușit să ajungă în vârf. Seara, găsind o veche cabană părăsită, au decis să se instaleze acolo.

În ziua următoare, s-a pornit un viscol puternic. Nu aveau altă alternativă decât să rămână acolo și să aștepte îmbunătățirea vremii. Când viscolul s-a mai potolit, au decis să plece mai departe. Totuși, s-a dovedit a fi o decizie greșită. Ningea și stratul de zăpadă era din ce în ce mai gros, ceea ce-i obliga să încetinească viteza de deplasare. Astfel, nu au reușit să ajungă la destinație înainte de căderea nopții și au fost nevoiți să doarmă afară, în zăpadă. Deoarece nu-și aduseseră cu ei un cort, au trebuit să sape în zăpadă adăposturi pentru a-și amenaja locuri de odihnă. Intrarea adăpostului lui Amundsen a înghețat peste noapte și acesta a fost prins sub zăpadă.

Prietenul său a simțit că ceva nu este în regulă și s-a grăbit să-l ajute pe Roald. Astfel, a evitat moartea acestuia prin sufocare, dar, ulterior, nu au reușit să-și găsească proviziile de hrană. Chiar și în aceste condiții, Amundsen a insistat să meargă mai departe; după ce a întâmpinat o puternică opoziție din partea prietenului său, a decis, în cele din urmă, să renunțe și să se întoarcă la ferma de unde plecaseră cu ceva vreme în urmă.

Antrenamentul pe un vas destinat vânătorii de foci

Prima expediție terestră a lui Amundsen s-a sfârșit printr-un eșec. Contrar prietenului său care-i spusese la întoarcere că era sătul de călătorii, a considerat că expediția eșuată a însemnat totuși ceva; a căpătat o experiență valoroasă pe care urma s-o folosească în următoarea expediție. Următorul scop a fost să se acomodeze cu viața pe mare. L-a convins pe un pescar care lucra în apropierea danelor portului Cristiania să-l ia la bordul navei sale echipată pentru vânătoarea de foci. Nu s-a îmbarcat gratuit, ci ca

▼ Imagine reprezentând vânători de foci. Focile sunt mamifere, dar membrele lor au evoluat pentru a se adapta vieții acvatice; ca urmare a acestei evoluții, abilitatea lor de a se deplasa pe uscat s-a redus simțitor. Când acești vânători dădeau peste focile care se odihneau pe gheață, le atacau cu un harpon. Tehnica și echipamentele avansate nu erau necesare în acest soi de vânătoare foarte profitabil pentru norvegieni.

Din culise

ARCTICA ȘI ANTARCTICA

Regiunea arctică reprezenta următoarea destinație la care se gândea Amundsen, dar aria care indică termenul de „Arctica" se modifică în funcție de utilizarea acestei denumiri. Arctica este definită în mai multe feluri. În sens strict geografic, se referă la întreaga regiune delimitată de Cercul Polar Arctic, latitudinea de 66°33' N. Aici sunt incluse, porțiuni din Siberia, Alaska, Canada, Norvegia, Suedia, Finlanda și cea mai mare parte din Groenlanda. Conform altor definiții, regiunea arctică presupune existența unor anumite condiții climatice și a unei biodiversități distincte. Arctica este un teritoriu marcat de veri cu temperaturi constante în jurul valorii de 0° Celsius, temperaturi care nu depășesc 10° Celsius. În timp ce vaste suprafețe din Canada și Groenlanda fac parte din regiunea arctică, doar o mică parte din suprafața Peninsulei Scandinave este afectată de astfel de condiții climaterice. Din punct de vedere social și politic, ținutul arctic este împărțit între opt state: Canada, Danemarca, Finlanda, Islanda, Norvegia, Rusia, Suedia și Statele Unite. Conform definițiilor științifice, o mare parte din acest teritoriu este considerat subpolar.

Denumirea de Antarctica definește, în general, întregul continent cu același nume. Cercul polar de sud are latitudinea de 66°33'S. Aproape întreaga suprafață a Antarcticii se găsește în interiorul Cercului Antarctic. Cercul Antarctic nu include Peninsula Antarctica, care este de asemenea parte a regiunii; fără îndoială că atunci când exploratorii vorbesc despre Antarctica se referă la întregul continent.

În istoria explorărilor polare, delimitarea celor două ținuturi a variat continuu. Dacă regiunea arctică o putem caracteriza din punct de vedere al condițiilor climatice și verilor izoterme, atunci Antarctica este un continent înconjurat de apele oceanului și acoperit de un strat gros de gheață. Dacă cineva explorează adânc în taigaua siberiană, acesta nu poate pretinde cu certitudine că „am fost în regiunea arctică"; prin comparație, un explorator care debarcă în Peninsula Antarctică poate spune că „am fost în Antarctica". În comparație cu regiunea arctică care include suprafețe vagi, teritorii înghețate ce se află mult în afara Cercului Arctic, Antarctica este un continent monolit, a cărui suprafață se găsește aproape în totalitate în interiorul Cercului Antarctic. În aceste condiții, expedițiile de explorare s-au confruntat cu situații diferite. Asta și datorită faptului că, în timp ce în regiunea arctică se află teritorii guvernate de mai multe state, Antarctica este un teritoriu lipsit de administrare, care în acele vremuri de explorări nu aparținea niciunui stat.

▸ Peisaj din Peninsula Antarctică. Peninsula, care se întinde în emisfera sudică corespunde geografic cu Reykjavík, capitala Islandei aflată în emisfera nordică.

om bun la toate, care trebuia să ajute și la vânătoare.

Amundsen avea o fire blândă și iubea animalele cărora nu le-ar fi făcut niciun rău; în aceste condiții a dobândit tăria psihică necesară unui om obișnuit să îndure condițiile vitrege ale unei vieți pe mare. S-a folosit de această experiență pentru a învăța să captureze și să mănânce foci. În calitate de secund al căpitanului, a deprins cum să manevreze un vas în condiții de furtună și a devenit rapid un navigator priceput.

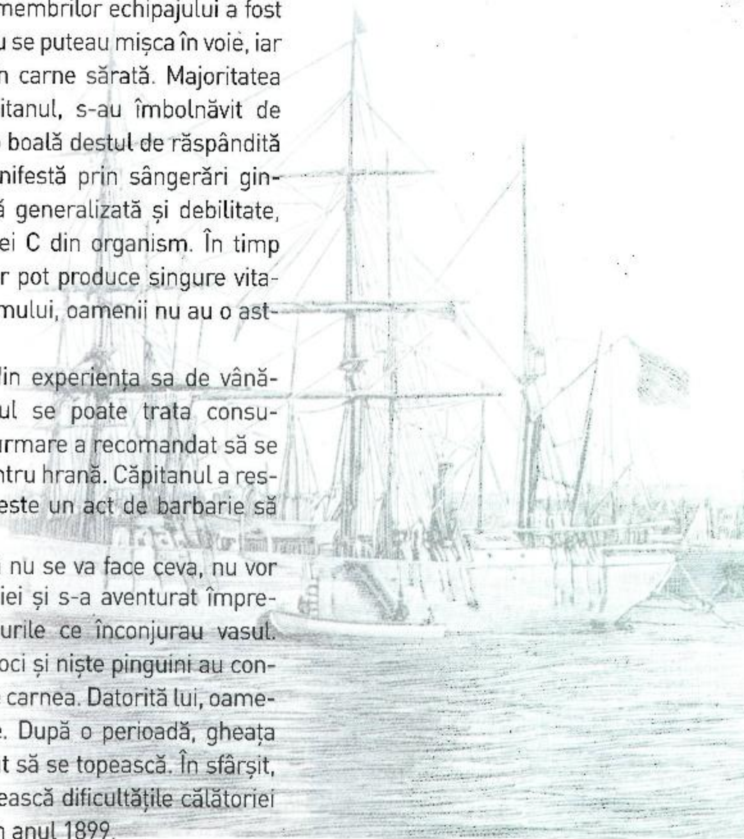
Experiența din Antarctica

În 1897, la vârsta de 25 de ani i s-a ivit șansa să exploreze Antarctica. Auzise că nava de cercetări marine Belgica intenționa să plece într-o expediție în Antarctica și recruta marinari cu experiență. S-a prezentat imediat la fața locului și a fost angajat în calitate de ofițer navigator. Membrii echipajului erau de diferite nații: șeful de echipaj și căpitanul proveneau din Belgia; doctorul era din America; iar oamenii de știință care urmau să conducă cercetările erau din România și Polonia. Exploratorul român de la bordul vasului nu era nimeni altul decât Emil Racoviță, un celebru savant român, considerat părintele biospeologiei. Amundsen era emoționat în legătură cu prima sa expediție în regiunea polară.

Totuși, întâmplările petrecute în Antarctica i-au produs suferințe neașteptate și dezamăgire. Expediția a navigat pe un curs greșit, iar nava a sfârșit înconjurată de aisberguri. În acea perioadă, sezonul de iarnă se apropia cu repeziciune; treptat, gheața începuse să se formeze în jurul cocii vasului staționat. Chiar în acele condiții vitrege, Amundsen a insistat imediat să cârmească spre nord, dar căpitanul nu i-a ascultat sfatul și în cele din urmă, corabia a fost prinsă între ghețuri. Pentru mai bine de 13 luni, nava a zăcut prinsă în capcana de gheață. În mod normal, gheața se topește în aproximativ șase luni, odată cu venirea verii; totuși, zidul de gheață care înconjura Belgica era destul de masiv. Din cauza acestor condiții de viață austere, rezistența membrilor echipajului a fost pusă la grea încercare. Nu se puteau mișca în voie, iar mesele zilnice constau în carne sărată. Majoritatea marinarilor, inclusiv căpitanul, s-au îmbolnăvit de scorbut. Scorbutul este o boală destul de răspândită printre marinari. Se manifestă prin sângerări gingivale, stare de oboseală generalizată și debilitate, cauzate de lipsa vitaminei C din organism. În timp ce majoritatea animalelor pot produce singure vitaminele necesare organismului, oamenii nu au o astfel de abilitate.

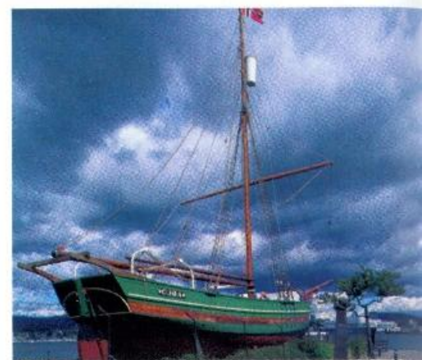
Amundsen cunoștea din experiența sa de vânător de foci, că scorbutul se poate trata consumând carne crudă, prin urmare a recomandat să se vâneze foci și pinguini pentru hrană. Căpitanul a respins ideea, afirmând că este un act de barbarie să consumi carne crudă.

Amundsen știa că dacă nu se va face ceva, nu vor putea supraviețui expediției și s-a aventurat împreună cu doctorul pe sloiurile ce înconjurau vasul. După ce au vânat câteva foci și niște pinguini au convins echipajul să mănânce carnea. Datorită lui, oamenii și-au recăpătat forțele. După o perioadă, gheața din jurul corabiei a început să se topească. În sfârșit, Belgica a reușit să depășească dificultățile călătoriei și s-a reîntors în Europa în anul 1899.

▾ Pictură înfățișând vasul de explorări marine, Belgica, în timpul expediției spre Antarctica. Deși purta denumirea de navă de cercetări marine, nu era dotată cu niciun echipament special și nu era construită diferit de celelalte vase.

Explorarea Pasajului de Nord-Vest

▲ Corabia Gjöa, vasul pe care Amundsen a servit pentru prima dată în calitate de căpitan. Înainte fusese un vas pentru vânătoarea de foci.

În căutarea „destinului"

CÂND S-A ÎNTORS ÎN NORVEGIA, Amundsen a obținut brevetul de căpitan datorită experienței de navigator câștigată pe Belgica. Prin urmare, scopul propus de „a se obișnui cu viața pe mare" fusese atins. Acum putea să organizeze propria expediție de explorare. În orice caz nu a trecut imediat la acțiune. Era preocupat de o singură problemă: „Care va fi scopul acestei expediții?" Era necesar să-și propună un scop pentru a reuși să întocmească un plan de finanțare a expediției. În acea vreme se afla într-o situație materială dificilă. În primul rând trebuia să strângă bani pentru organizarea expediției, iar pentru acest lucru îi trebuia un scop în sine. Pasiunea puternică pentru explorări nu putea să-i țină de cald, trebuia să găsească o țintă clară. După multe momente de gândire, a decis să obțină o recunoaștere în lumea științifică. Cum expediția Belgica, la care luase parte, strânsese o mare varietate de observații și date științifice, a crezut de cuviință să-și pună în valoare cunoștințele căpătate în urma călătoriei.

Amundsen l-a consultat în acest sens pe Fridtjof Nansen. Nansen era considerat la acea vreme liderul de necontestat al exploratorilor norvegieni pentru că reușise să traverseze Groenlanda și să întreprindă o expediție în Oceanul Arctic. Nansen i-a relatat lui Amundsen amănunte despre experiențele prin care trecuse și a fost de acord ca acesta să-și pună în valoare cunoștințele acumulate. Încurajat de aceste cuvinte, Amundsen a demarat propriile cercetări asupra geomagnetismului. A devenit un apropiat al lui Georg von Neumayer, directorul Observatorului Oceanografic din Hamburg, care era recunoscut ca o autoritate în cercetările legate de geomagnetism. A plecat în Germania și timp de un an a studiat meteorologia sub îndrumarea directă a lui von Neumayer.

Când a observat interesul lui Amundsen pentru explorarea zonei arctice, von Neumayer i-ar fi spus acestuia: „Când te vei duce în regiunea arctică, ar trebui să faci cercetări asupra magnetismului Polului Nord. Dacă vei reuși să aduci date științifice despre magnetismul polar, vei aduce o contribuție semnificativă la dezvoltarea științelor naturii".

Ținta era Pasajul de Nord-Vest

În 1900, Amundsen a început pregătirile pentru organizarea expediției. Și-a propus să se îndrepte spre Groenlanda, spre regiunea în care dispăruse expediția lui Franklin; scopul expediției era să întreprindă cercetări asupra magnetismului Polului Nord, precum și explorarea Pasajului de Nord-Vest. Pasajul de Nord-Vest era o rută maritimă care străbătea regiunea arctică a Canadei și se sfârșea în apele Alaskăi. Dacă această rută maritimă ar fi devenit accesibilă, s-ar fi putut crea cea mai scurtă cale care să facă legătura între Europa și Asia.

Pentru a demara expediția, trebuia să achiziționeze o navă. Ipotecându-și propria casă, a reușit să cumpere vasul Gjöa. Vasul, cu o lungime de 21 de metri și o greutate de 47 de tone, era atât de redus ca dimensiuni încât se părea că nu va putea face față traversării apelor învolburate ale oceanului. În plus, ipoteca pusă pe casă nu era suficientă pentru a acoperi costurile întregii expediții. Pentru a putea angaja echipajul și a cumpăra proviziile și echipamentele necesare a cerut sprijinul tuturor prietenilor și cunoștințelor. După ce i-au văzut entuziasmul, unii i-au pus la dispoziție cu dărnicie fondurile necesare, deși mulți dintre ei nu

▼ Eschimoși din acele timpuri. Reprezentații acestui grup etnic mongoloid, cunoscuți sub numele de eschimoși, locuiesc o arie vastă care se întinde din Groenlanda și traversează părțile de nord ale Canadei, Alaskăi și Siberiei. În Canada, denumirea de „eschimos" se folosește în sens peiorativ, oficial aceștia numindu-se inuiți. Dar, denumirea de „inuit" se referă doar la un grup etnic specific care locuiește pe teritoriul Canadei și nu la populațiile asemănătoare din Alaska sau Siberia.

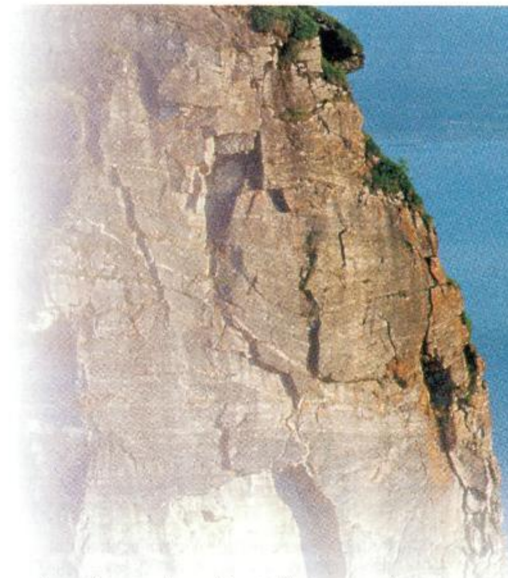
CLIPE PERSONALE

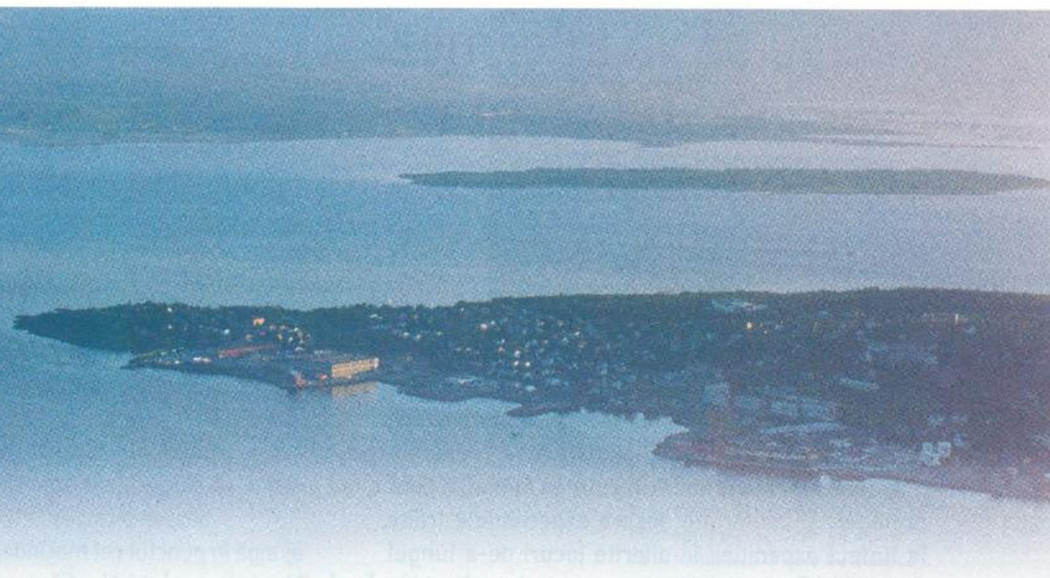
ADOPȚIA UNOR FETE DE ESCHIMOS

Amundsen simțea o atracție specială față de eschimoși. În anul 1903, în timpul cercetărilor sale primare asupra magnetismului Polului Nord, a întâlnit pentru prima dată o comunitate de eschimoși. Amundsen a observat la orizont câteva figuri curioase care-l urmăreau. S-a apropiat precaut de acestea, însoțit de doi oameni din echipaj, înarmați cu puști. Figurile s-au dovedit a fi ale unui grup de cinci eschimoși, care imediat au îndreptat spre Amundsen și oamenii săi, săgeți cu vârfuri confecționate din oase. Pentru a nu se afla în pericol, Amundsen a poruncit marinarilor săi să arunce armele în zăpadă. Observând gestul europenilor, eschimoșii și-au aruncat și ei armele.

Deși primul contact cu eschimoșii s-a petrecut într-o atmosferă tensionată, la scurt timp s-au împrietenit. Amundsen a adoptat chiar și două fetițe de eschimos, pe care le-a întâlnit pe parcursul expediției. Una se numea Chukchi și făcea parte din grupul etnic al eschimoșilor care locuiau în Siberia. Trupul ei era acoperit de o piele foarte aspră și plină de cicatrice. După ce Amundsen a luat-o din grija părinților naturali și a încercat să o trateze. Se spune că în numai două săptămâni, pielea fetei s-a vindecat în mod miraculos și și-a căpătat strălucirea naturală, devenind de nerecunoscut. O altă fetiță pe care a adoptat-o a fost o metisă din Alaska, pe jumătate albă, pe jumătate eschimosă. Nu urmase nicio școală pentru că familia ei provenea dintr-o regiune izolată. Amundsen a convins ambele familii de eschimoși să-i permită să le adopte pe cele două fete pe care le-a dus apoi în Norvegia. Mai târziu, cele două fete au fost înscrise la o școală din Norvegia unde au întâmpinat greutăți cu acomodarea din cauza înfățișării lor neobișnuite.

Amundsen își petrecea foarte puțin timp acasă, fiind mereu plecat în expediții de explorare și din acest motiv nu a putut să le ofere toată îngrijirea și atenția de care aveau nevoie. În decursul călătoriilor sale se confrunta mereu cu tot felul de greutăți. Cu toate acestea, fetele sale erau menite să devină adevărate doamne. Una dintre ele s-a măritat cu un american. În schimb, Chukchi Nita a locuit împreună cu tatăl ei adoptiv pentru o lungă perioadă de timp, oferindu-i suport afectiv chiar și în perioada în care acesta s-a retras din activitate.

credeau în reușita misiunii. În schimb, în momentul în care au luat cunoștință despre condițiile în care urma să se facă călătoria se întrebau dacă acesta poate fi într-adevăr capabil să traverseze dificilul Pasaj de Nord-Vest la bordul unui vas atât de mic.

O corabie de mari dimensiuni era suficient de puternică pentru a rezista unei furtuni. Era potrivită pentru navigația în mările sudului, dar era total nepotrivită pentru regiunea arctică. Cercetând arhivele, Amundsen și-a dat seama că expedițiile anterioare au sfârșit cu un eșec, din cauza pereților de gheață de care a fost imposibil să treacă. Credea că dacă va folosi un vas mic, care putea înainta printre culoarele dintre aisbergurile plutitoare ce împânzeau suprafața oceanului, va putea trece cu ușurință peste aceste obstacole.

Sosirea în Alaska

În ziua de 17 iulie 1903, corabia Gjöa a părăsit portul Tromse, din partea de nord a Norvegiei. După traversarea Oceanului Atlantic, nava a ancorat la Godhavn pe coasta vestică a Groenlandei. De aici, Amundsen a plănuit să navigheze spre Alaska până în Golful Baffin, printre numeroasele insule din largul coastelor nordice ale Canadei. Nu exista nicio garanție că va putea face joncțiunea dintre cele două oceane pe cale maritimă. Conform planului, și-a îndreptat corabia spre apele înghețate din nord.

Călătoria a fost plină de peripeții. În Golful Baffin, corabia a fost prinsă în mijlocul unei furtuni puternice de zăpadă și a izbucnit un mic incendiu la bord. Printr-o reacție rapidă, Amundsen a reușit să potolească focul ce amenința întreaga expediție. Paradoxal, uriașele blocuri de gheață, care ar fi trebuit să constituie obstacolul cel mai dificil de trecut din timpul călătoriei, nu au creat dificultăți mari datorită dimensiunilor reduse ale vasului Gjöa.

După trei luni de observații, Gjöa a sosit din punctul cel mai nordic al Canadei, în partea vestică a peninsulei Boothia. Amundsen și echipajul său au debarcat pe o insulă din zonă și au construit o bază pentru observațiile meteorologice. Observațiile s-au derulat timp de doi ani. În mod normal, un an ar fi fost suficient, dar Amundsen a luat în considerare și posibilitatea ca în acel an să se confrunte cu condiții climatice neobișnuite și a decis să mai stea încă un an pentru a colecta date certe. Datele obținute au fost mult mai bune decât cele culese de expediția de pe Belgica. În plus, Amundsen a strâns informații despre modul de viață al eschimoșilor. De-a lungul celor doi ani petrecuți pe insulă, datorită contactelor directe cu comunitățile de eschimoși, a strâns o mare cantitate de bunuri confecționate de aceștia și a căpătat cunoștințe despre obiceiurile și modul lor de viață. În tot acest timp, grație comportamentului delicat și politicos al lui Amundsen față de aceștia, au reușit să întrețină relații cordiale. Se spune că eschimoșii erau interesați de observațiile făcute la bază și-i vizitau adesea pe locuitorii ei. De multe ori, în mod accidental perturbau activitatea de cercetare.

În ziua de 13 august 1905, la doi ani după sosirea în zona arctică, Gjöa a ridicat ancora pentru a îndeplini celălalt scop al călătoriei – cercetarea Pasajului de Nord-Vest. Această ultimă expediție s-a confruntat cu numeroase evenimente periculoase. Din fericire, nu au mai întâlnit nicio furtună, dar au fost nevoiți să treacă printr-o porțiune stâncoasă, unde coca vasului a fost aproape să se împotmolească și doar puțin a lipsit să nu fie zdrobită de stânci. Amundsen a navigat apoi timp de trei luni, de-a lungul coastei canadiene și, într-o zi a zărit în față silueta unui vas. Era vorba de o balenieră. Când Gjöa s-a apropiat suficient, s-a observat numele portului de origine înscris pe pupa vasului – San Francisco.

San Francisco este situat pe coasta de vest a Statelor Unite. Aceasta însemna că Gjöa reușise să traverseze cu succes Pasajul de Nord-Vest. Echipajul a manifestat un puternic entuziasm la vederea navei americane. La vârsta de doar 34 de ani, Amundsen a înfăptuit o ispravă eroică, depășindu-l pe Franklin, eroul său din copilărie.

Orașul Tromse, de unde a plecat Gjöa. Tromse este un port amplasat în apropiere de punctul cel mai nordic al coastelor norvegiene, la latitudinea de 70° N.

▲ Chipurile membrilor expediției care s-au îmbarcat pe Gjöa. Pentru că era un grup mic și unit, dar și datorită capacității lui Amundsen de a câștiga inimile echipajului, nu au intervenit dificultăți majore în timpul expediției.

▼ Ruta corabiei Gjöa. În trecut, existaseră exploratori care reușiseră să ajungă în apropiere de Polul Nord, dar Amundsen a fost primul care a întreprins observații științifice serioase în acele locuri.

„Vreau să vă informez: Fram se îndreaptă spre Antarctica"

Un cadou de la Nansen

CHIAR DACĂ EXPLOATAREA PASAJULUI de Nord-Vest nu era suficient de rentabilă pentru că nu putea fi străbătut cu nave mari, descoperirea lui a dus la cartografierea regiunii care înainte era reprezentată pe hartă printr-o imensă pată albă.

Amundsen, ajuns acum în culmea faimei, a ținut prelegeri și conferințe despre experiențele trăite în timpul expediției, în diferite locuri de-a lungul și de-a latul continentului american, începând din California până pe coasta de est. A strâns astfel o mulțime de bani. „Acum pot să-mi plătesc datoriile" - a fost auzit spunând. Amundsen acumulase o mulțime de datorii pentru a pleca în expediție.

A strâns o cantitate enormă de date și obiecte pe care, la întoarcerea în Norvegia, le-a expus în cadrul unui muzeu. În timp ce era în drum spre casă, patria sa natală a reușit să obțină independența. Exploratorul a afirmat cu satisfacție că proaspătul stat norvegian va avea de câștigat dacă va utiliza cercetările sale.

Chiar dacă a reușit să-și achite datoriile, în cele din urmă a reușit acumulat altele. Aceasta pentru că deja se pregătea pentru următoarea destinație - Polul Nord. Pentru Amundsen, explorarea Pasajului de Nord-Vest era un vis pe care îl avea încă din copilărie. În atare condiții reușise să împlinească scopul vieții sale. Cu toate acestea, pentru un om ca el, care fusese născut să navigheze prin apele Oceanului Arctic, dacă exista încă un loc necercetat în acea zonă, nu putea să nu pornească și într-acolo. Intenționa să ajungă în punctul cel mai îndepărtat din nord, la Polul Nord, acolo unde nimeni nu mai pusese piciorul vreodată. A început să facă demersuri pentru a strânge fondurile necesare viitoarei expediții.

▲ Peary și membrii echipajului său în expediția de la Polul Nord. Peary a îndeplinit acest obiectiv, fără să fie interesat să întreprindă vreo cercetare științifică, ci doar cucerirea Polului Nord.

Din nou nu a reușit să strângă suficienți bani. Se pune întrebarea de ce Amundsen, care devenise celebru ca explorator, întâmpina greutăți în atragerea fondurilor? Mulți oameni considerau că era imposibil să ajungă la Polul Nord. La fel ca și în cazul Pasajului de Nord-Vest, numeroși exploratori încercaseră anterior să ajungă primii la Polul Nord. Unul dintre cei mai faimoși fusese Nansen. Nansen a intenționat să ajungă la Polul Nord cu ajutorul navei Fram, special construită și echipată pentru expedițiile arctice. Chiar în atare condiții nu a reușit să atingă acel punct geografic. Prin urmare acest lucru era prea dificil pentru un ageamiu ca Amundsen, așa cum era perceput în continuare de către unii, chiar și după realizările sale remarcabile.

Demoralizat, Amundsen a încercat să obțină sprijin chiar de la Nansen, care avusese același scop și a decis să-i facă o vizită. De data asta,

▼ Vasul de explorare Maud construit de Amundsen, pe baza schițelor lui Fram. A preluat structura lui Fram, cum ar fi forma tamburului de troliu.

Biblioteca de amintiri

FRAM

„Fram" înseamnă „înainte" în limba norvegiană. Corabia Fram cântărea aproximativ 350 de tone. Era o navă atipică, despre care se poate spune că a fost precursorul spărgătorului de gheață. Nansen, cel care o proiectase, a pus laolaltă diferite idei în construcția navei, acordând o mare atenție creării unei forme care să reziste în fața presiunii exercitată de gheață.

Apa crește în volum atunci când se transformă în gheață. Atunci când suprafața oceanului îngheață, flotabilitatea navelor este afectată de presiunea exercitată pe orizontală asupra pescajului. Forța exercitată este considerabilă și este dificil pentru o navă din lemn să reziste în fața presiunii. De obicei coca vasului este zdrobită. Ulterior, Amundsen s-a străduit să crească rezistența navei prin modificarea structurii pescajului. Pentru a face acest lucru, a încercat să minimalizeze diferența dintre lungimea și lățimea vasului, pentru a da o formă ovoidală corpului acesteia. Totuși, nu era suficient de puternic pentru a rezista presiunii intense a gheții de la Polul Nord. Așadar, Amundsen a făcut eforturi suplimentare. A transformat pescajul navei - sub linia de plutire - dându-i o formă netedă. În mod obișnuit, exista o aripioară care proteja nava împotriva oscilațiilor cauzate de valurile care izbeau coca din lateral. Acea aripioară a fost demontată de sub coca navei Fram, pentru ca vasul să fie împins înainte atunci când se afla sub presiunea gheții. Atunci când nava era prevăzută cu acea aripioară, aripioara se înțepenea în gheața ce se forma la suprafața apei, iar nava nu se mai putea deplasa, era imobilizată și putea fi sfărâmată de presiunea exercitată. Din păcate, din cauza acestei noi structuri, călătoria pe mare devenea o adevărată pacoste, dar se elimina probabilitatea ca nava să fie zdrobită sub presiunea gheții. Vasul putea să plutească la fel ca un aisberg. Fram a fost echipat cu o mare varietate de alte sisteme ingenioase. Chiar dacă corpul vasului era confecționat din lemn, interiorul era căptușit cu un cadru din oțel pentru a-i crește rezistența. Suprafața navei era tratată în așa fel încât să nu fie afectată de coliziunea cu un aisberg. Era dotată cu un cabinet medical, o bibliotecă, o sală de muzică în interiorul vasului și chiar o masă de biliard amplasată în sala de distracții.

În zilele noastre, vasul Fram este păstrat în colecția Muzeului Fram din apropiere de Oslo.

Nansen a agreat planul său și i-a făcut un imens cadou. I-a oferit comanda lui Fram, nava sa de explorări arctice.

Efectul încredințării lui Fram pentru expediție a fost enorm. Surprinzător, situația s-a schimbat și un număr de investitori s-au arătat imediat interesați în finanțarea expediției. Odată cu încredințarea navei Fram, Amundsen a fost considerat succesorul lui Nansen. Visul pe care Nansen nu reușise să-l împlinească, va fi împlinit de Amundsen. Oamenii cu stare și intelectualii norvegieni se înghesuiau să participe la această mare provocare.

Eşuarea primei încercări de cucerire a Polului Nord

Fără să se precipite, Amundsen împreună cu susținătorii săi au demarat pregătirile pentru noua expediție. În schimb, contempla ore în șir ruta oceanică pe care avea s-o urmeze. Pe parcursul acelei perioade și-a antrenat câinii de sanie pe care-i luase cu el și în expediția precedentă. În acea călătorie nu a apucat să-i folosească prea mult, pentru că scopul expediției fusese să descopere o nouă rută oceanică. Se părea că de această dată chiar va avea nevoie de câini, pentru că noile condiții impuneau deplasarea cu ajutorul săniilor. Regiunea care înconjoară Polul Nord este practic acoperită de apele oceanului, care, în cea mai mare parte a timpului, sunt înghețate. Practic este o vastă câmpie de gheață.

Cam în acea vreme, pregătirile au fost perturbate, având în vedere faptul că alți exploratori intraseră deja în cursa pentru cucerirea Polului Nord. Pentru prima dată în istorie, expediția exploratorului american, Robert Peary a reușit să ajungă la Polul Nord. Peary era considerat un explorator experimentat, care deja dusese la bun sfârșit șapte expediții arctice; chiar și Nansen îi acorda respectul cuvenit. Mai mult decât atât, avusese parte de o susținere uriașă pentru expediție, la un nivel ce nu mai fusese întâlnit până atunci. Amundsen nu intenționa să renunțe la expediție, nici chiar în condițiile în care Peary cucerise Polul Nord înaintea sa. La fel ca și în călătoriile sale anterioare și-a anunțat susținătorii că scopul acelei expediții era să întreprindă cercetări științifice asupra regiunii. Faptul că s-ar fi ajuns la Polul Nord, nu schimba cu nimic situația, dar observațiile și datele științifice culese la fața locului puteau contribui la dezvoltarea academică și științifică. Cu toate acestea, Amundsen era singurul care credea în aceste lucruri. Cei mai mulți dintre susținătorii săi considerau că cel mai important obiectiv este să descoperi primul un loc neexplorat. Divergențele de opinie s-au transformat în dispute publice.

Era 6 aprilie 1909 și Fram se legăna încă la chei. Numeroși oameni au început să pună în discuție expediția programată de Amundsen, din moment ce Peary reușise să ajungă la Polul Nord. Unii chiar se întrebau dacă mai există vreo miză să se organizeze în acele momente o expediție la Polul Nord. Amundsen se arăta nemulțumit văzând lipsa de înțelegere din partea conaționalilor săi. Fără să stea pe gânduri, în luna iulie a anului următor a plecat așa cum plănuise la bordul lui Fram. În rândurile membrilor expediției, moralul era destul de scăzut. Nu se plângeau pe față, dar erau foarte afectați de reușita lui Peary. Amundsen, care-i înțelegea ceea ce se petrecea în sufletul lor, a luat în secret o decizie.

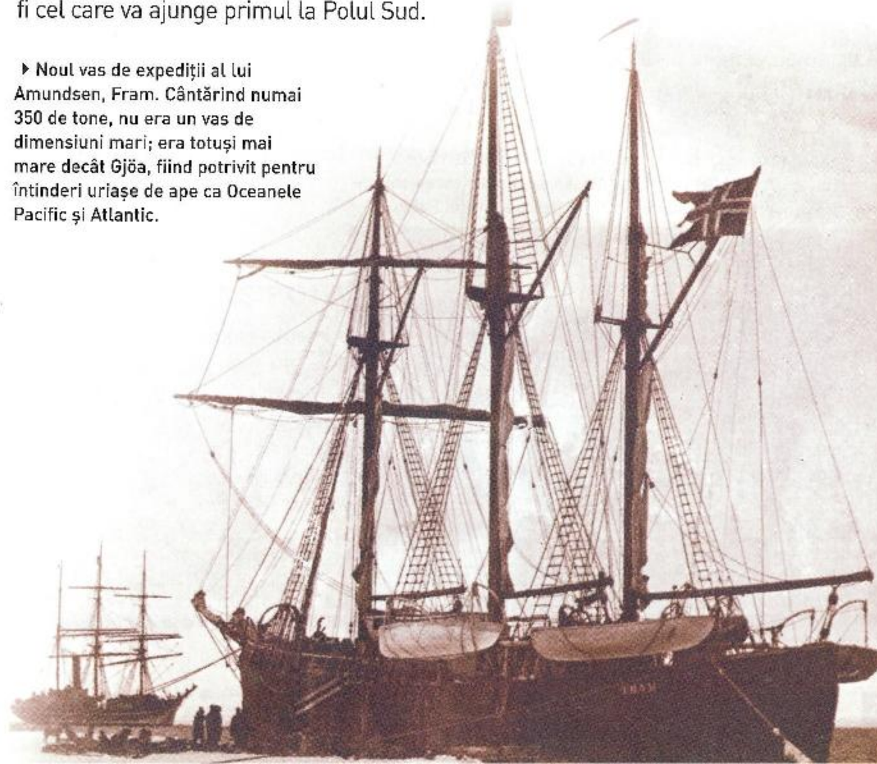
▲ Membrii expediției de pe Fram. Erau destul de decepționați în momentul plecării, dar, se spune că în momentul în care au auzit că noua destinație era Polul Sud au izbucnit în urale.

O schimbare bruscă de destinație

După plecare, Fram a urmat o rută maritimă ciudată. Vasul trebuia să se îndrepte spre regiunea arctică, dar a menținut cursul spre sud, prin Oceanul Atlantic. Membrii expediției au observat acest lucru, dar numai Amundsen, care era căpitanul navei, știa încotro se îndreptau.

În ziua de 12 octombrie, când Fram a ajuns în insulele Madeire, în apropierea țărmurilor Africii de Nord, misterul a fost dezvăluit. Amundsen și-a convocat echipajul și le-a comunicat noua destinație. Apoi, s-a dus la o stație de telegrafie de pe una din insule și a trimis o singură telegramă. Era adresată exploratorului britanic Robert Scott, care călătorea în mările îndepărtate ale sudului, în apropierea Australiei. Scott era un aventurier care își propusese să cucerească primul Polul Sud și în acest scop organizase expediția Antarctica. „Vreau să vă informez: Fram se îndreaptă spre Antarctica". Amundsen era dispus să împlinească măcar o parte din visul său. Dacă nu reușise să fie primul om care a cucerit Polul Nord, atunci va fi cel care va ajunge primul la Polul Sud.

▶ Noul vas de expediții al lui Amundsen, Fram. Cântărind numai 350 de tone, nu era un vas de dimensiuni mari; era totuși mai mare decât Gjöa, fiind potrivit pentru întinderi uriașe de ape ca Oceanele Pacific și Atlantic.

Suferința din spatele gloriei

Cucerirea Polului Nord

SCHIMBÂND DESTINAȚIA CĂTRE POLUL SUD, determinarea lui Amundsen a avut un impact benefic asupra membrilor echipajului. În cursa împotriva lui Scott, erau hotărâți să câștige, astfel corabia naviga spre Antarctica cu toate pânzele sus. Sosise luna februarie – vara în Antarctica - când Fram a intrat în Oceanul Antarctic, cam în perioada în care gheața începe să se topească, iar suprafața de pământ a continentului alb începe să fie vizibilă. Sosirea în Antarctica nu însemna că se pot îndrepta imediat către Polul Sud. Pentru început, membrii echipajului au demarat lucrările pentru construcția unei baze – au construit un grup de cabane dotate cu generatoare electrice. În luna mai au reușit să finalizeze lucrările. Toamna se instalase deja în Antarctica. Au ridicat câteva facilități pe care le-au numit magazii, unde au depozitat combustibilul și hrana. Depozitele erau construite în trei locuri de aprovizionare de-a lungul rutei dintre bază și Polul Sud. Distanța dintre aceste puncte era de 150 km. Acestea au fost folosite ulterior ca stații pentru expedițiile către Polul Sud. În timpul iernii, au campat în interiorul bazei, începând astfel să se acomodeze cu lunga noapte polară. Viscolele puternice afectau viața micii colonii. Observând vremea din Antarctica și problemele cu care se confruntau, exploratorii, în frunte cu Amundsen, au reușit să aducă îmbunătățiri corturilor, hainelor și săniilor necesare călătoriei către Polul Sud.

În data de 19 octombrie 1911, Amundsen a selectat echipa care avea să-l însoțească spre Polul Sud. Grupul format din patru oameni robuști a părăsit baza la bordul unei sănii trase de 25 de câini, dispărând repede la orizont. Chiar dacă erau pentru prima dată când porneau într-o expediție pe continentul antarctic, membrii echipajului nu au întâmpinat piedici deosebite. Vremea a fost mai bună decât se așteptau, putând parcurge în medie 40 km pe zi; în condiții mai bune ajungeau să parcurgă și 60 km pe zi.

▾ Amundsen (centru) făcând o fotografie oamenilor din fața hotelului. În orașul-port Nome din Alaska s-a ținut o ceremonie de primire în onoarea vizitei lui Amundsen, descoperitorul Polului.

Astfel, au ajuns la destinație, Polul Sud, după ce străbătuseră continentul alb pe sanie mai bine de două luni. Scott, rivalul așteptat, nu reușise încă să ajungă. Datorită faptului că expediția lui Scott își stabilise baza mult mai departe decât cea a lui Amundsen și pentru că părăsise tabăra mult mai târziu, nu prea ar fi avut șanse să-l învingă pe Amundsen, care urmase o rută neașteptată.

După ce a făcut observații timp de trei zile la Polul Sud, a plecat către bază la bordul saniei trase de câini; datele strânse nu l-au satisfăcut pe deplin. Membrii expediției rămași la bază i-au întâmpinat cu mare entuziasm. Opinia publică a salutat măreața descoperire. Amundsen a câștigat o faimă mai mare chiar decât a predecesorului său, Nansen, fiind considerat cel mai mare explorator al Norvegiei. Guvernul a decis să-i acorde numeroase stipendii și beneficii. Nu numai că a reușit să-și plătească datoriile, dar s-a bucurat de acum încolo de o viață plină de bogăție.

A doua încercare spre Polul Nord

Era în ziua de 7 iunie a anului 1916. O navă propulsată de un motor a fost lansată din șantierul naval al portului Cristiania. A fost botezată Maud, iar lungimea sa era de 36 de metri și lățimea de 12 metri. La fel ca

▴ Maud părăsind coasta Siberiei. Nava a fost botezată după numele prințesei norvegiene, Maud.

Drapelul norvegian amplasat la Polul Sud – în imagine, membrii expediției lui Amundsen.

și Fram, noua navă de explorări a lui Amundsen era echipată cu numeroase echipamente inovatoare, care o făceau mult mai manevrabilă printre gheţuri.

Şi-a pus toate economiile la bătaie pentru construirea navei. Încerca să organizeze o altă aventură polară. Destinaţia urma să fie, încă odată, Polul Nord. Expediţia anterioară de la Polul Sud reprezentase o încercare reuşită de a recupera sprijinul finanţatorilor şi de a reface moralul echipajului. Atingerea celui mai îndepărtat punct din emisfera nordică rămăsese însă un vis neîmplinit al copilăriei.

Pe de altă parte, Polul Nord fusese deja cucerit. Dacă intenţiona să organizeze o nouă expediţie, trebuia să găsească un scop. Amundsen a decis că „deschiderea către navigaţie a Pasajului Arctic" reprezintă obiectivul major al acestei călătorii. Dacă se deschidea o rută maritimă care să străbată Polul Nord, aceasta ar fi însemnat scurtarea legăturii dintre Europa şi Asia, care ar fi trebuit să se facă prin Pasajul de Nord-Vest. Atâta timp cât Pasajul de Nord-Vest se dovedea puţin practicabil, exista şansa ca Pasajul Arctic să preia cu succes traficul maritim din zonă. Folosindu-se de reputaţia câştigată pentru atragerea fondurilor, a obţinut suficienţi bani pentru expediţie şi a plecat spre coasta siberiană la bordul lui Maud. În mod obişnuit, Oceanul Arctic este acoperit cu gheaţă, dar Amundsen credea că există anumite culoare libere care străbat banchiza. Dacă navigai pe aceste culoare, reuşeai probabil să atingi cealaltă parte a Oceanului Arctic. După doi ani de prospectări în zonă, nu a putut identifica nicio fisură navigabilă în calota glaciară. Nu a avut altă alternativă decât să se întoarcă într-un port din Alaska şi să-şi andocheze nava pentru reparaţii. Între timp, a plecat într-o călătorie în America. Dorea să descopere Pasajul Arctic prin orice mijloace. Îşi spunea adesea „Există o limită în cercetarea cu ajutorul unei nave. Am nevoie de un aeroplan."

Falimentul neaşteptat

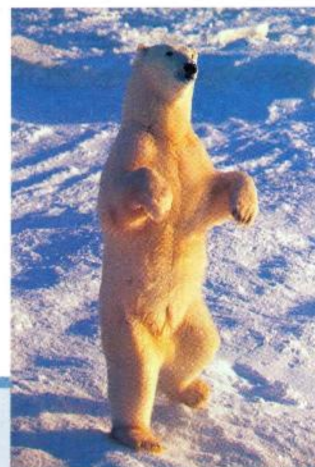
Norocul s-a ivit pe neaşteptate, când proprietarul unei fabrici de aeroplane din America i-a făcut favoarea să-i pună la dispoziţie un avion. Amundsen a dus avionul în Alaska şi i-a ordonat noului său pilot să decoleze spre Oceanul Arctic. Datorită faptului că avionul era de dimensiuni reduse, nu a putut suporta pelicula de gheaţă dură care s-a format şi a fost avariat chiar la sol în cel mai scurt timp. Amundsen s-a simţit frustrat, gândindu-se că îi trebuie urgent un alt avion. După o serie de eşecuri a început să fie din ce în ce mai puţin prudent. În acea vreme, în viaţa exploratorului a apărut un om, pe nume Hammer, un broker care l-a determinat să-şi investească imaginea şi banii în diverse afaceri. L-a atras pe Amundsen, asigurându-l că pentru a-şi atinge ţelul îi poate pune la dispoziţie un avion. Ideea era să emită cărţi poştale care să comemoreze zborurile din trecut peste regiunea arctică. Ideea lui Hammer s-a dovedit a fi de succes şi mii de dolari au intrat în buzunarele lui Amundsen. Lucrurile decurgeau bine până în momentul în care Hammer a contractat în numele lui Amundsen, achiziţionarea unui avion la astronomica sumă de 120.000 de dolari. Amundsen, care nu dispunea de o sumă aşa de mare, a intrat în datorii. Hammer s-a dovedit a fi un şarlatan, care a început să relateze tot soiul de povestiri neadevărate în legătură cu Amundsen, ruinându-i reputaţia.

Acei finanţatori, care oricum se temeau că exploratorul nu va reuşi să deschidă o rută maritimă prin Pasajul Arctic, auzind acele relatări, s-au arătat intrigaţi. Unul dintre finanţatori a intentat un chiar un proces civil. Astfel, Amundsen a fost declarat falit.

▲ Avionul dăruit de proprietarul unei fabrici de aeroplane. În aşteptarea reuşitei, Amundsen l-a botezat „Cristina"; totuşi, a fost avariat înainte chiar să decoleze.

▼ Cel mai mare mamifer carnivor de pe pământ – ursul polar. Corpul său este mai mare decât la unui urs brun, fiind un bun înotător. Poate vâna chiar şi o balenă albă.

Versiune diferită

LUPTA CU UN URS POLAR

„Se spune că atunci când un om e pe cale să moară, întreaga sa viaţă îi trece prin faţa ochilor, dar ce am văzut eu în acel moment era o claie de păr plutind pe canalele Londrei. Nu am idee de ce mi-a venit în minte o astfel de scenă fără sens". Acestea au fost cuvintele lui Amundsen, referindu-se la situaţia disperată în care s-a aflat faţă în faţă cu moartea.

În timp ce naviga de-a lungul coastelor siberiene a intervenit un incident nefericit. Echipajul a debarcat la un moment dat pe ţărm şi a ridicat o cabană care să-i protejeze de apropierea gerului iernii. Între timp, Amundsen a rămas pe navă; în urma insistenţelor, a fost adus la ţărm şi, în timp ce lucra, a căzut de la înălţime, fracturându-şi o mână. Într-o dimineaţă, când se juca împreună cu câinii săi pe gheaţa din apropierea navei, a apărut ca din senin un urs polar. Exploratorul nu avea nicio şansă să supravieţuiască, dacă se confrunta direct cu masiva fiară. Rapid, a încercat să se întoarcă pe navă şi să se caţere pe o scară. Ursul l-a urmărit şi s-a aruncat asupra sa. Un urs polar pare greoi, dar poate alerga cu o viteză de 40 de km pe oră. Amundsen a încercat un salt periculos şi a aterizat pe burtă. Ursul s-a lăsat cu labele din faţă pe corpul lui, pentru a-l ţine la pământ. Chiar în acel moment, un câine s-a azvârlit asupra ursului. Fiara şi-a concentrat atacul asupra câinelui, iar după aceea a luat-o la fugă. Amundsen a reuşit să scape şi s-a căţărat repede pe navă. Rănile de pe spate erau superficiale, dar combinate cu durerile provocate de fractura de la mână au devenit insuportabile, fapt ce l-a imobilizat pentru un timp.

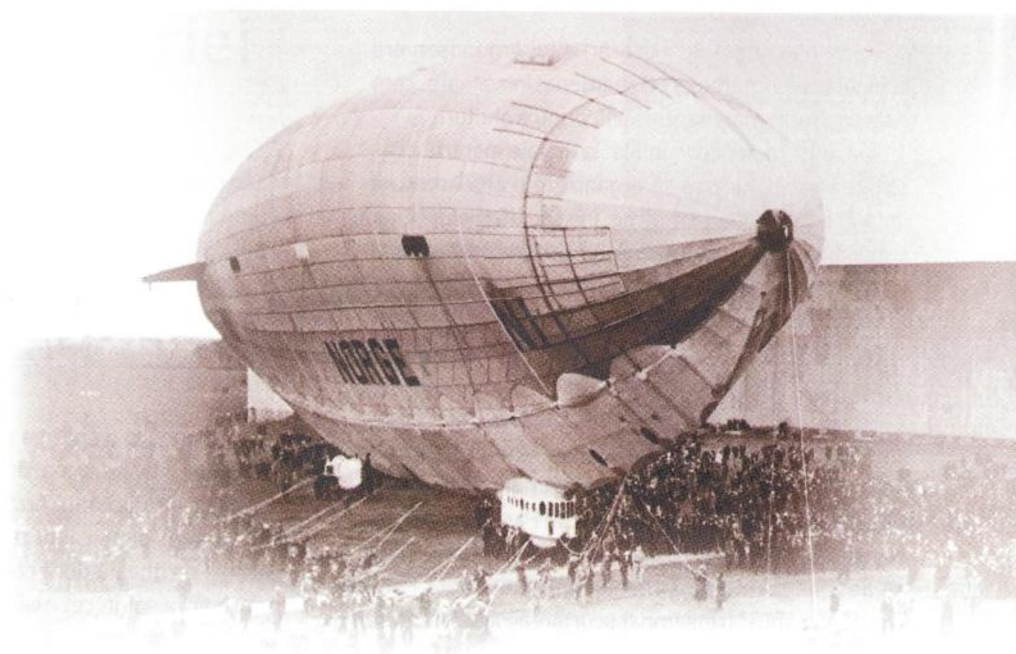
Spirit de aventură la înălțime

Traversarea în zbor a Arcticii

DEMORALIZAT, Amundsen a suspendat expediția. Și-a revenit însă foarte rapid. Un bogat om de afaceri american, Lincoln Ellsworth, era interesat să-l sprijine. Având suportul lui Ellsworth, a comandat la o fabrică, două aeronave pe care să le utilizeze în expediția aeriană spre Polul Nord. Aventura s-a sfârșit prost din cauza unei furtuni. Era încă dificil să zbori pe cerul turbulent al Arcticii, având la dispoziție un avion cu performanțe scăzute.

În atare condiții, Amundsen și-a schimbat tactica. Cum poate zbura cu un dirijabil, care era atât de lent? Spre deosebire de avioane, un dirijabil avea o mare autonomie de zbor, fiind potrivit pentru a conduce cercetări de lungă durată. De asemenea, după ajungerea la Polul Nord, continuând explorările din partea opusă a Arcticii era posibil să se stabilească o rută aeriană profitabilă pentru pasageri. A plecat în Italia, unde era disponibilă cea mai avansată tehnologie pentru dirijabile și s-a întâlnit cu generalul Umberto Nobile, demnitarul care era însărcinat cu proiectarea și operarea dirijabilelor militare. Nobile era o personalitate arogantă, dar a fost de acord să-i permită să folosească un dirijabil, numai dacă îl însoțea ca și copilot. Amundsen a botezat dirijabilul, Norge.

În 11 mai 1926, Norge a decolat către Arhipelagul Spitsberg, un grup de insule din Oceanul Arctic, la bord aflându-se Amundsen și echipajul său. De la înălțimea norilor, a studiat Oceanul Arctic și a confirmat că nu există nici un petic de pământ în jurul Polului Nord, totul fiind acoperit de ape. Observațiile din timpul zborului au fost trimise unei stații radio din incinta unui aerodrom. La orele 13^{00}, în ziua următoare, Norge a traversat Polul Nord. Toți membrii echipajului au împlântat în gheața care acoperea pământul, drapelele națiunilor din care făceau parte. Amundsen a desfășurat steagul norvegian. În sfârșit se împlinise visul din copilărie. Lacrimile de bucurie îi năvăleau pe fața aspriță de vântul rece. Călătoria fusese lipsită de incidente. Numai deasupra Polului Nord făcuseră față unei ceți dese, dar care nu i-a afectat serios. În după-amiaza zilei de 13, o întinsă bucată de pământ s-a ivit la orizont. Era teritoriul Alaskăi. Pentru prima dată în istoria umanității, reușiseră să zboare deasupra întregii regiuni arctice. Când au părăsit dirijabilul în Alaska, au fost întâmpinați de un val de mesaje de felicitare din toată lumea, începând cu cel al regelui Norvegiei, până la cel al președintelui Statelor Unite. În cele din urmă, visul fiind împlinit, exploratorul a decis să se retragă.

▲ Norge, în timp ce decola pentru călătoria deasupra Arcticii. Avea 106 metri în lungime și dezvolta o viteză maximă de 115 km pe oră. Era cel mai avansat model de dirijabil al acelor timpuri. „Norge", în limba norvegiană se traduce prin „Norvegia".

▼ Ruta de zbor a lui Norge. Distanța de zbor a fost echivalentă cu călătoria unui vas pe o distanță de 5.450 de km, iar durata de zbor a fost de 42 de ore.

Dispariția dirijabilului Italia

Amundsen s-a retras într-o suburbie a orașului Cristiania, Oslo în zilele noastre, trăind o viață îmbelșugată. Nu fusese niciodată căsătorit și nu avea o familie în afara celor două fiice adoptive. Vechii săi tovarăși de expediții îl vizitau acasă frecvent și împreună își aduceau aminte despre glorioasele timpuri de altădată. Se afla la apogeul celebrității sale. În Norvegia i se ridicase o statuie, iar un număr important de academii de științe îi acordaseră distincții și premii. Jurnalele din întreaga lume organizau prelegeri în onoarea activității sale. Era invitat la evenimente organizate în întreaga lume.

Exista însă un singur lucru care părea să-l macine pe Amundsen și care îi afecta bătrânețile liniștite. Faptul că Nobile afirma sus și tare că traversarea Arcticii se datorase superiorității dirijabilului său. Amundsen nu fusese decât un simplu pasager, susținea el. A publicat chiar și o colecție de note și observații din care reieșea că el ar fi fost adevăratul lider al expediției. La auzul acestora, Amundsen s-a înfuriat și a exclamat: „Eu am fost cel care a ales destinația și ruta de zbor".

Dirijabilul original Norge a fost construit din material textil, iar corpul a fost realizat dintr-o structură de metal și tratat să reducă formarea peliculei de gheață. Nobile considera că zborul deasupra Arcticii este o bagatelă. „Dacă am dirijabilul meu, pot merge oriunde".

Omul-cheie

LINCOLN ELLSWORTH

După expediția la bordul lui Maud, Lincoln Ellsworth (1880 – 1951) a fost cel care l-a finanțat pe Amundsen. Potrivit exploratorului, s-au cunoscut atunci când a primit un telefon de la Ellsworth. Când a răspuns la apel, Amundsen a dat o replică tăioasă și total nepoliticoasă. Vocea de la celălalt capăt al firului i-ar fi răspuns răbdătoare: „Sunt persoana care poate să contribuie cu ceva bani la viitoarea ta expediție". În acel moment, chipul exploratorului s-a luminat brusc. Imediat a devenit extrem de politicos și curtenitor. Conduita sa era lamentabilă, dar avea nevoie disperată de fonduri pentru a-și continua expediția.

Ellsworth era doar un inginer de căi ferate, dar tatăl său deținea o mare avere. După ce Amundsen i-a acceptat oferta, s-a dus imediat la tatăl său și l-a rugat stăruitor să-i scrie un cec de 85.000 de dolari. Cu acești bani a achiziționat două avioane pentru a zbura către Polul Nord. Totul s-a făcut cu o singură condiție. Aceea ca lui Ellsworth să i se încredințeze manșa avionului care urma să ajungă la Polul Nord. Ca și Amundsen, Ellsworth visa încă din copilărie să participe la expediții arctice. A citit multe cărți despre regiunea arctică și l-a întâlnit chiar și pe exploratorul Peary. Amundsen l-a introdus pe Ellsworth în echipaj și i-a promis că îl va lua în expedițiile viitoare. Când a cumpărat dirijabilul de la Nobile, tatăl lui Ellsworth a fost cel care a plătit prețul de 100.000 de dolari. Amundsen și-a celebrat cea de-a 46 aniversare deasupra Arcticii.

Chiar și după retragerea lui Amundsen, Ellsworth a ținut să-și urmeze visul de a străbate regiunile polare. A zburat peste zona arctică la bordul dirijabilului german, Zeppelin și a participat la o expediție aeriană deasupra Antarcticii.

▲ Lincoln Ellsworth (stânga) și Amundsen. Înainte de a-l întâlni pe Amundsen, Ellsworth, care iubea expedițiile a explorat regiunea andină din America de Sud.

Pentru a demonstra acest lucru, a făcut apel la Il Duce Mussolini, conducătorul Italiei, să-i acopere cheltuielile pentru zborul spre Polul Nord. În ziua de 25 mai 1928, dirijabilul Italia s-a zdrobit de pământ după ce a intrat într-o furtună puternică. A mai apucat să transmită doar un ultim SOS.

Știrile că Italia a dispărut au împânzit Europa. Numeroase țări au trimis nave de căutare în zonă. Locul în care se credea că dispăruse se găsea în apropiere de Polul Nord, în profunzimea întinderilor de gheață. Amundsen a afirmat că „este dificil să fie salvați cu un vapor. Un avion este mult mai nimerit pentru a-i salva." Amundsen a început să caute un avion suficient de mare pentru a începe căutările de salvare. Oamenii din jurul său erau surprinși de gestul său. Nimeni nu înțelegea de ce depunea eforturi pentru a salva un om ca Nobile, care îl insultase tot acest timp. Amundsen le răspundea astfel: „Oricine este în pericol are dreptul de primi ajutor".

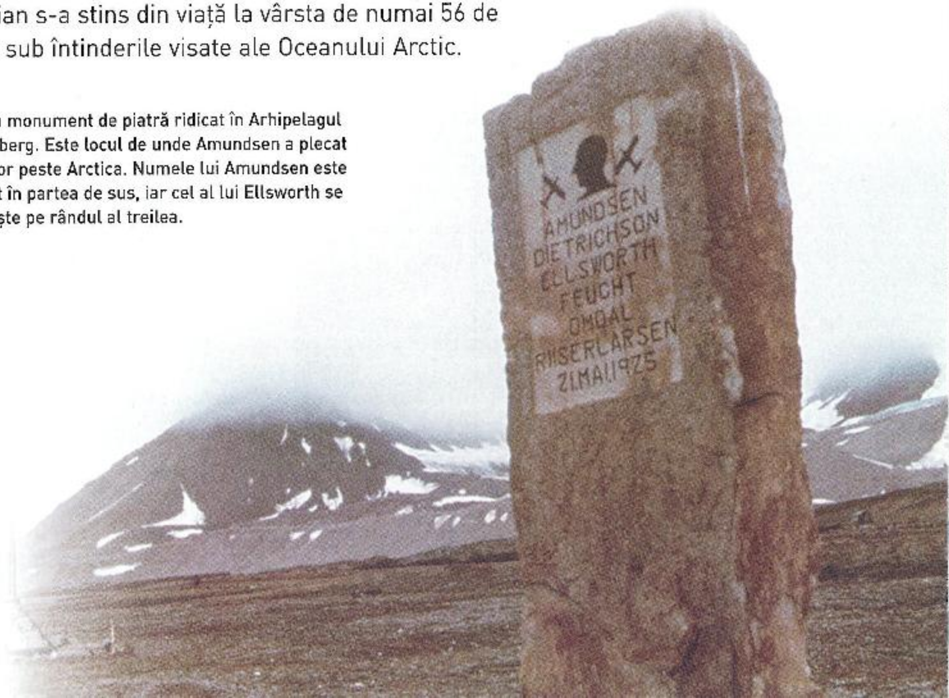
La mijlocul lunii iunie, a reușit în sfârșit să găsească un avion și a decolat imediat către Polul Nord. Trecuse o perioadă considerabilă de timp de când Nobile și echipajul său dispăruseră. Dar se părea că aceștia erau încă în viață, deoarece o stație radio rusească interceptase un semnal slab. Cu toate acestea, salvarea lor era o chestiune de maximă urgență. Alimentele și hrana trebuiau să fie pe sfârșite, pentru că își făcuseră planul de a se întoarce în numai câteva zile.

Sfârșitul pe tărâmul visat

Avionul lui Amundsen a decolat din Tromso în ziua de 18 iunie, la ora 4^{00} pm. Trei ore mai târziu, a fost recepționat un mesaj radio „În acest moment, fac cercetări în împrejurimile insulei Bear", apoi comunicarea s-a întrerupt. Zilele următoare nu a mai existat niciun contact. Guvernul norvegian, care începuse să conștientizeze gravitatea situației, a solicitat tuturor navelor și avioanelor din zonă să pornească în căutarea lui Amundsen. Un grup de pescadoare care navigau în largul portului Tromso au pornit cu viteză maximă spre nord. În ciuda eforturilor de căutare, nu a fost descoperită nicio urmă a avionului lui Amundsen. Între timp, din cei 17 membrii ai expediției lui Nobile, nouă au supraviețuit, inclusiv Nobile. Au fost salvați de un avion suedez în momentul în care se aflau într-o tabără improvizată la locul dezastrului. Avionul suedez începuse căutările încă din 23 iunie. Radioul exploratorilor era deteriorat și nu puteau transmite mesaje, dar atunci când au reușit să restabilească transmisia, au putut afla toate detaliile în legătură cu căutările de salvare. Nobile fusese rănit grav în timpul prăbușirii, dar când a auzit că Amundsen plecase în căutarea lor, a exclamat „Suntem deja salvați". Atunci când a aflat că Amundsen a dispărut în misiune, a fost foarte afectat, condamnându-și purtarea din trecut. S-a rugat aprins pentru întoarcerea în siguranță a vechiului său camarad.

„Nu ai idee cât de minunate sunt întinderile polare. Dacă aș sfârși acolo, aș fi fericit." Acestea au fost cuvintele lui Amundsen rostite înainte de a pleca în misiunea de căutare. Exploratorul norvegian s-a stins din viață la vârsta de numai 56 de ani, sub întinderile visate ale Oceanului Arctic.

▶ Un monument de piatră ridicat în Arhipelagul Spitzberg. Este locul de unde Amundsen a plecat în zbor peste Arctica. Numele lui Amundsen este săpat în partea de sus, iar cel al lui Ellsworth se găsește pe rândul al treilea.

Cursa pentru Polul Sud. Misiunea care a traversat continentul alb

Descoperirea Polului Sud poate fi un simplu noroc, luând în considerare modificarea totală a planurilor şi a rutei iniţiale a expediţiei, dar importanţa reuşitei a făcut din Roald Amundsen un aventurier şi un explorator celebru în toată lumea. A reuşit să traverseze un continent care rămăsese necunoscut omenirii şi se dovedise a fi impenetrabil pentru cei care încercaseră înainte să-l parcurgă. Care a fost secretul reuşitei sale? Să plecăm pe urmele lăsate de Amundsen, în expediţia din Antarctica.

Istoria expediţiilor antarctice

ÎN CIUDA SUPRAFEŢEI URIAŞE de 14 milioane de kilometri pătraţi, Antarctica a rămas milenii întregi, necunoscută umanităţii. Cea mai mare parte este acoperită cu gheaţă şi nepopulată. În anul 1839, Charles Wilkes, explorator şi ofiţer american a revendicat descoperirea acestui continent. La scurt timp, Marea Britanie a manifestat un interes major în explorarea acestei întinderi de pământ şi gheaţă. În anul 1841, prima expediţie condusă de James Ross a întreprins numeroase cercetări ştiinţifice. În cele din urmă, Ross a descoperit o mare care-i poartă în prezent numele şi un vulcan activ. După aceste cercetări, Marea Britanie a oprit expediţiile viitoare, considerând că nu pot exista beneficii economice semnificative de pe urma acestui continent neospitalier.

La începutul secolului al XX-lea, acest continent necunoscut a revenit în centrul atenţiei. Structura continentului s-a dovedit a fi atractivă pentru observaţiile geologice şi climatologice. A crescut interesul unor oameni de ştiinţă ambiţioşi care vedeau în studiul acestei regiuni o şansă de a face noi descoperiri. Ţări ca Marea Britanie, Germania şi Suedia au fost primele care au trimis expediţii de explorare.

▾ O pictură ce reprezintă expediţia lui Charles Wilkes în Antarctica (1798-1877). Wilkes a explorat Pacificul de Sud timp de patru ani, începând cu 1838 şi a descoperit că există un continent în mările antarctice. Zona de coastă opusă Australiei poartă numele lui Wilkes.

Robert Falcon Scott a fost cel care a condus o expediţie britanică. Scopul expediţiei declarat: să fie primul om care ajunge la Polul Sud. În realitate, exploratorul voia să întreprindă cercetări ştiinţifice şi să culeagă date asupra continentului. Când unul dintre membrii echipajului s-a îmbolnăvit de scorbut, s-a grăbit să se întoarcă pe coastă şi după ce a întreprins câteva observaţii importante s-a reîntors în Marea Britanie.

▴ O pictură înfăţişând aventurile lui James Ross (1800-1862). Corăbiile Erebus şi Terror comandate de Ross, au fost mai târziu sub comanda lui Franklin şi s-au scufundat într-o expediţie în perimetrul pasajului de Nord-Vest.

Naţiunea britanică se aştepta la veşti importante de la explorator. La întoarcerea în ţară, expediţia lui Scott a fost considerată o nereuşită, opinia publică aducându-i critici acerbe. Cu sprijinul marinei britanice, Scott, a demarat o nouă expediţie în Antarctica, de data aceasta cu scopul clar definit de a cuceri Polul Sud.

După ce a aflat de intenţiile lui Scott, Amundsen şi-a redirecţionat expediţia către zona antarctică. Se pare că, iniţial, era relaxat şi calm în privinţa competiţiei. Membrii echipajului au început să-l impulsioneze pentru a nu pierde şansa de a cuceri Polul Sud. Amundsen le spusese că scopul său principal era să realizeze câteva observaţii ştiinţifice, iar aventura la Polul Sud o considera un obiectiv colateral. Când au pătruns în apele Oceanului Antarctic, numele lui Scott era pe buzele tuturor, iar Amundsen s-a decis să urgenteze lucrurile.

O abordare sistematică

Amundsen a insistat ca baza de aprovizionare să fie amplasată cât mai aproape de Polul Sud. Totuşi, dacă era localizată prea departe de coastă, aveau să fie nevoiţi să transporte proviziile pe o distanţă lungă, distanţa dintre ţărmul mării şi bază. După discuţii intense cu echipajul său,

▾ O crevasă într-un gheţar. Crevasele apar atunci când gheţarii se unesc sau când se despart. Adâncimea lor se confundă cu înălţimea gheţarului, putând ajunge la câteva sute de metri. Crevasele se închid în funcţie de deplasarea gheţarilor. Dacă cineva cade într-o crevasă, trebuie să fie salvat în cel mai scurt timp. Altfel, există riscul de a fi prins în capcana de gheaţă.

Amundsen a decis să construiască tabăra pe un ghețar din Marea Ross.

În condiții normale, exploratorii nu-și amplasează taberele pe ghețari, fiind considerate locații prea periculoase. Ghețarii sunt în continuă mișcare și cu toate că se deplasează cu viteze foarte reduse se poate întâmpla să apară crevase pe suprafața acestora. Crevasele din Antarctica sunt imense, având adeseori adâncimi de 30-40 de metri. Dacă cineva alunecă în interiorul unei crevase, nu există posibilitatea să iasă la suprafață prin propriile forțe. Din aceste considerente, precaut, Scott a evitat să-și așeze tabăra pe un ghețar. A ales Insula Ross pentru a-și organiza baza, la peste 100 de km mai departe de Polul Sud decât își instalase tabăra Amundsen.

Istoria a dovedit că Amundsen a făcut o alegere corectă. În realitate și-a bazat decizia pe studii geografice și geologice care îl asigurau că acel ghețar unde își așezase tabăra nu se mai deplasase de aproape 60 de ani, prin urmare amplasamentul era sigur. Într-adevăr nu s-a deplasat nici măcar un centimetru pe perioada anului cât au campat în acele locuri. Amundsen, ignorând experiența predecesorilor săi, a reușit să atingă Polul Sud pentru simplul fapt că și-a instalat baza mai aproape decât toți cei care călcaseră până atunci pe continentul alb.

Învățând din experiențele anterioare, Amundsen a luat o decizie drastică, singura alegere posibilă. A folosit pielea de focă pentru căptușirea veșmintelor de iarnă. A deprins meșteșugul confecționării hainelor din piele focă de la eschimoși, în momentul în care a traversat Pasajul de Nord-Vest. Pielea de focă este extrem de eficientă pentru menținerea căldurii corpului. În acea zonă, calitatea pieilor de focă era superioară tuturor celorlalte tipuri de piele. O altă lecție învățată de la eschimoși a fost utilizarea unor ochelari care protejau ochii de reflecția luminii puternice a razelor solare pe suprafața zăpezii. Forma era destul de simplă – o mască de piele, având o fantă orizontală. Eficacitatea a fost uimitoare nu numai pentru protejarea ochilor, ci și a întregii fețe. În plus, exploratorul s-a aprovizionat cu o mâncare specială, denumită pemican - chiftele de carne îmbibate cu suc vegetal condensat. Pemicanul a reușit să mențină în bune condiții starea fizică a echipajului.

Cheia succesului său a fost utilizarea săniilor trase de câini. Acești câini, numiți Huski, pot înnopta încolăciți pe gheață, în condiții extreme de viscol, reușind să-și mențină temperatura și vigoarea corpului. Amundsen a auzit prima dată de acești câini de la Nansen. A avut șansa de a experimenta abilitățile lor pe terenuri acoperite de gheață și zăpadă, în expediția pentru explorarea Pasajului de Nord-Vest. A depus eforturi și pentru a reduce greutatea încărcăturii, pentru ca sania să dezvolte o viteză sporită. De exemplu, o sanie cu un singur om, trasă de 10 câini Huski poate atinge viteza de 100 de km pe oră.

Nu a ezitat să-i folosească la adevăratul lor potențial, într-un mod original, pe care majoritatea oamenilor din zilele noastre l-ar considera barbar. Sania a devenit din ce în ce mai ușoară pe măsură ce se apropiau de Polul Sud, deoarece majoritatea încărcăturii, formată în principal din hrană pentru oameni și câini se înjumătățise când au ajuns la destinație. O sanie mai ușoară nu avea nevoie de același număr de câini care să o tragă. Prin urmare, planul lui Amundsen era să reducă numărul de câini și în fiecare zi alegea câte unul, îl elibera din ham și-l împușca. Apoi îl jupuia de blană, îl eviscera, păstrându-l pentru hrană. Amundsen se gândea la acest plan chiar și înainte de a pleca în expediție. A calculat cu precizie cantitatea necesară de hrană pe care o puteau obține din carnea de câine. Pentru reușita expediției și a obiectivelor propuse, nu dorea să irosească nici măcar un kilogram din greutatea corporală.

Alimentația cu carne de câine a provocat nemulțumiri în rândul echipajului, mai ales datorită gustului îndoielnic. S-a dovedit a fi cea mai delicioasă carne pe care o mâncaseră vreodată. Porția de carne pe zi pentru fiecare membru al echipajului era de cinci bucățele. Mai târziu, chiar și Amundsen, în timp ce reflecta asupra acestor întâmplări a considerat porția ca fiind prea mică.

Beneficiind de aceste eforturi și manevre calculate, expediția lui Amundsen a parcurs distanța de 1.300 de km până la Polul Sud, în mai puțin de 53 de zile.

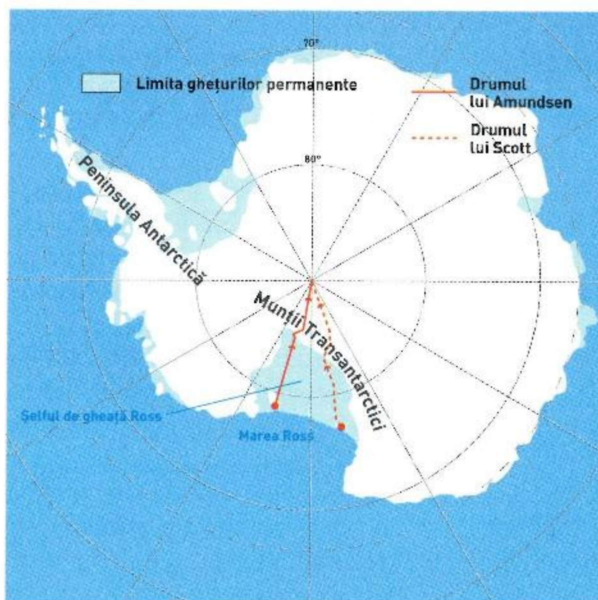
Marea Ross, o întindere înghețată până la linia orizontului. Această mare, care mușcă adânc din continentul Antarcticii, reprezintă intrarea prin care exploratorii pătrund pe ruta spre Polul Sud.

Ianuarie 1911. Fram, nava lui Amundsen, care tocmai ancora în Antarctica – se observă un membru al echipajului care stă pe un ghețar.

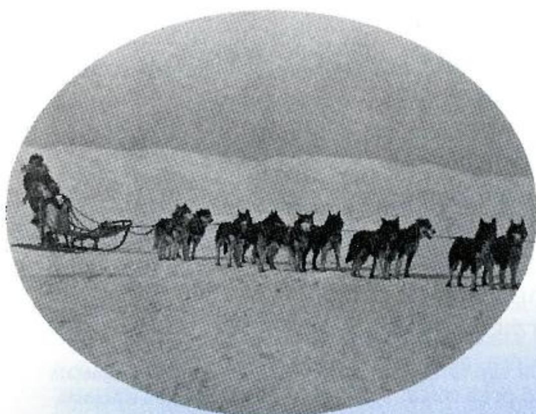
Victoria asupra rivalului

În data de 19 octombrie 1911, Amundsen și-a anunțat echipajul că în scurtă vreme va începe călătoria spre Polul Sud. Plecarea lui Amundsen a fost atât de precipitată, încât echipajul nu a avut timpul necesar pentru a reacționa și a rămas în urmă. Era scrupulos în pregătiri și foarte precaut. De exemplu, le-a spus membrilor echipajului să marcheze drumul cu stâlpi de avertizare pentru a găsi drumul de întoarcere. Le-a solicitat să fixeze pe fiecare stâlp câte un mic steag, pe care a notat distanța și direcția de la stâlpul precedent. Când au întâlnit o furtună de zăpadă, nu și-a obligat însoțitorii să înainteze, ci i-a pus să aștepte cu răbdare și să se odihnească până când vremea avea să se îmbunătățească. La latitudinea de 85°S, expediția a întâlnit unul dintre cele mai mari obstacole – traversarea Munților Reginei Maud. Pentru că erau echipați corespunzător și aveau asupra lor o cantitate suficientă de hrană, au reușit să traverseze lanțul muntos fără să întâmpine vreo dificultate. Se spune că unul dintre membrii echipajului s-a delectat schiind pe pantele munților.

▲ Calea străbătută de cei doi exploratori spre Polul Sud

În ziua de14 decembrie a anului 1911, la orele 3 pm, Amundsen a oprit sania și a început să facă unele observații. După ce a verificat latitudinea, a înfipt în pământul înghețat un drapel norvegian. Sosise un moment marcant în istoria umanității. Avea un avans de 35 de zile față de Scott, rivalul său în cucerirea Polului Sud.

◀ Însoțitorii de sanie ai lui Amundsen. Amundsen, care avea cunoștințe temeinice despre viața eschimoșilor a aplicat înțelepciunea acestui popor în expediția sa polară. Utilizarea saniei a fost numai unul dintre aceste beneficii.

Un câine de sanie din rasa Huski. Este un câine masiv, folosit adeseori pentru vânătoare și pază. Pielea lor este eficientă în menținerea temperaturii corpului, prin urmare pot dormi fără probleme chiar și în timpul unei furtuni de zăpadă.

DESTINUL TRAGIC AL UNUI RIVAL
CATASTROFA EXPEDIȚIEI LUI SCOTT

Înaintea începutului

În 12 octombrie 1910, când Amundsen i-a telegrafiat lui Scott transmițându-i că avea intenția să pornească spre Polul Sud, marele său rival intrase deja în portul Melbourne din Australia. Unii dintre membrii echipajului lui Scott s-au arătat îngrijorați de mesajul de provocare. Poate și datorită faptului că se afla în apropierea Antarcticii, exploratorul britanic nu a părut să se îngrijoreze prea mult. Oceanul Antarcticii se întindea în fața sa și se părea că oricât de multe eforturi ar depune echipajul lui Amundsen, nu erau suficiente pentru a ajunge din urmă expediția pe care o conducea. În plus, Scott mai reușise o dată să ajungă în Antarctica, având intenția de a cuceri Polul Sud, în timp ce pentru Amundsen era prima dată când încerca să exploreze ținuturile antarctice, prin urmare era lipsit de experiență. Vasul Terra Nova, pe care naviga Scott și echipajul său a sosit în Antarctica cu zece zile mai devreme decât Fram, nava condusă de Amundsen.

Efectul acestei curse nebunești s-a dovedit a fi tragic. Nu numai că Scott a pierdut cursa în fața lui Amundsen, dar și-a pierdut propria viață într-un viscol, în timp ce se întorcea la bază. De ce a pierdut cursa, chiar dacă avusese un avans considerabil și nu a reușit să-l învingă pe Amundsen?

Diferite greșeli

Scott a pierdut cursa din trei motive. În primul rând, nu a construit suficiente magazii pentru provizii. Scott a ridicat un singur depozit, amplasat la latitudinea de 79°S, în timp ce Amundsen a avut trei depozite. Scott și echipajul său au fost nevoiți să-și care toate proviziile și echipamentele pe sănii, pe tot parcursul călătoriei, determinând o reducere drastică a vitezei de deplasare. În al doilea rând, a luat cu el mai mulți cercetători care să întreprindă observații științifice. Expediția lui Amundsen a fost formată numai din cinci oameni, în vreme ce echipajul lui Scott a totalizat 16 membri. Dacă ar fi considerat ca obiectiv major cucerirea Polului Sud, ar fi trebuit să reducă numărul membrilor expediției. Cercetarea științifică a fost unul dintre obiectivele primordiale ale expediției sale, astfel, călătoria a suferit din cauza vitezei reduse de deplasare. A treia și cea mai importantă greșeală a fost utilizarea poneilor de Shetland, în locul câinilor, care erau mai mici și rezistenți, dar și faimoși pentru forța cu care trăgeau săniile. Acești cai dezvoltau o forță de cinci, șase ori mai mare decât a câinilor și Scott considera acest lucru un avantaj major. Cu toate acestea, căluții nu erau adaptați să reziste condițiilor aspre ale climei antarctice și începuseră să se prăbușească unul câte unul în tabără, chiar înainte de a începe efectiv expediția. În cele din urmă, în momentul în care expediția era pe cale să înceapă, nu mai rămăseseră decât 10 exemplare. Ultima speranță pentru expediția lui Scott era snowmobilul, echipat cu un motor pe benzină, considerat cel mai nou model al vremii sale, dar vehiculul se strica atât de des încât nu s-au putut baza pe el.

▲ Un ponei asemenea celor folosiți de Scott în expediție. Această rasă de cai era capabilă să înfrunte condiții vitrege. Acești cai fuseseră utilizați pentru prima dată în Arhipelagul Spitsberg, în apropiere de regiunea arctică.

Un sfârșit tragic

În ziua de 1 noiembrie, Scott a părăsit baza. Cu șapte zile în urmă, unii membrii ai echipajului porniseră cu snowmobilul, dar vehiculul se defectase pe drum și aceștia au fost nevoiți să se alăture grupului lui Scott. Din cauza acestui accident, săniile erau supraîncărcate, iar poneii erau suprasolicitați. Până în ziua de 9 decembrie, caii, care sufereau deja în urma condițiilor aspre, au murit. Singura șansă care-i rămăsese lui Scott a fost să continue expediția pe jos.

Chiar și în aceste condiții extreme, nu a renunțat să ajungă la Polul Sud. Însoțitorii săi s-au înhămat la sănii, aventurându-se în interiorul câmpiilor de gheață ale Antarcticii. Scott a realizat în curând că planul său se clatină serios și că îi amenință o lipsă acută de alimente. Prin urmare, a trimis înapoi la bază 11 membri ai echipajului, dar era deja prea târziu. În ziua de 17 ianuarie 1912, Scott și cei ce mai rămăseseră din echipajului său au atins Polul Sud. Ajunseseră mult mai târziu decât Amundsen, dar călătoria lor se dovedea a fi o mare performanță, având în vedere că parcurseseră aproape tot drumul pe jos. Vederea drapelului norvegian fluturând în vânt l-a rănit adânc pe Scott.

▲ Membrii expediției lui Scott la sosirea la Polul Sud. Când au ajuns la Polul Sud, au observat un mic cort. În interiorul cortului au găsit o scrisoare a lui Amundsen, adresată lui Scott.

La întoarcerea în tabără, un viscol puternic i-a afectat pe Scott și pe membrii echipajului său. Toți erau epuizați, dar încercau din răsputeri să se întoarcă. Hrana rămasă era pe sfârșite. În ziua de 17 februarie, a murit primul membru. La 16 martie, un membru al expediției care dezvoltase o formă severă de scorbut și-a dat seama că devenise o corvoadă pentru întreg echipajul și a decis să își părăsească tovarășii, dispărând în viscol. La 19 martie, timpul se scurgea în defavoarea rămășitelor echipajului de explorare. Mai erau 20 de km până la depozitul de aprovizionare când au fost nevoiți să facă față unui viscol puternic cu temperaturi de minus 30° Celsius și astfel nu au mai putut înainta. Alimentele se terminaseră demult. Cu ultima fărâmă de energie, Scott a luat un creion și și-a scris testamentul. Acesta începea în felul următor „Dragei mele soții", dar rândurile au fost șterse de mâna lui Scott care a adăugat „Dragei mele văduve".

Oamenii care au cucerit regiunile polare, împinşi de ambiţii şi vise

Din a doua jumătate a secolului al XIX-lea până la începutul secolului al XX-lea, atenţia exploratorilor s-a îndreptat asupra regiunilor polare. Oamenii de ştiinţă credeau că aceste regiuni ascundeau secretele Pământului. Amatorilor le făcea plăcere să cerceteze harta lumii în timp ce petele albe se diminuau, iar exploratorii se străduiau să atingă o lume a temperaturilor extreme căutând oportunităţi pentru a obţine faimă şi succes, chiar cu preţul vieţii. În timp ce politicienii încercau să folosească aceste succese pentru ambiţiile lor politice.

Un ofițer britanic înfrânt pe tărâmul Antarcticii

Robert Falcon Scott (1868-1912)

Robert Falcon Scott, care a luptat împotriva lui Amundsen pentru cucerirea Polului Sud, s-a născut în anul 1868 la Devonport, în sud-vestul Angliei. Era un băiat care visa să ajungă ofițer de marină, prin urmare s-a alăturat flotei țării sale pe când avea doar 13 ani. În cele din urmă, s-a dedicat îndatoririlor de comandant în cadrul artileriei navale. Când a împlinit 31 de ani, a fost desemnat de către Royal Geographic Society (Societatea Regală de Geografie) să conducă o expediție în regiunea antarctică. Scott era renumit pentru caracterul său îngăduitor și calm, fiind respectat în rândul echipajului. Acesta trebuie să fi fost motivul pentru care Royal Geographic Society l-a ales pentru această misiune importantă.

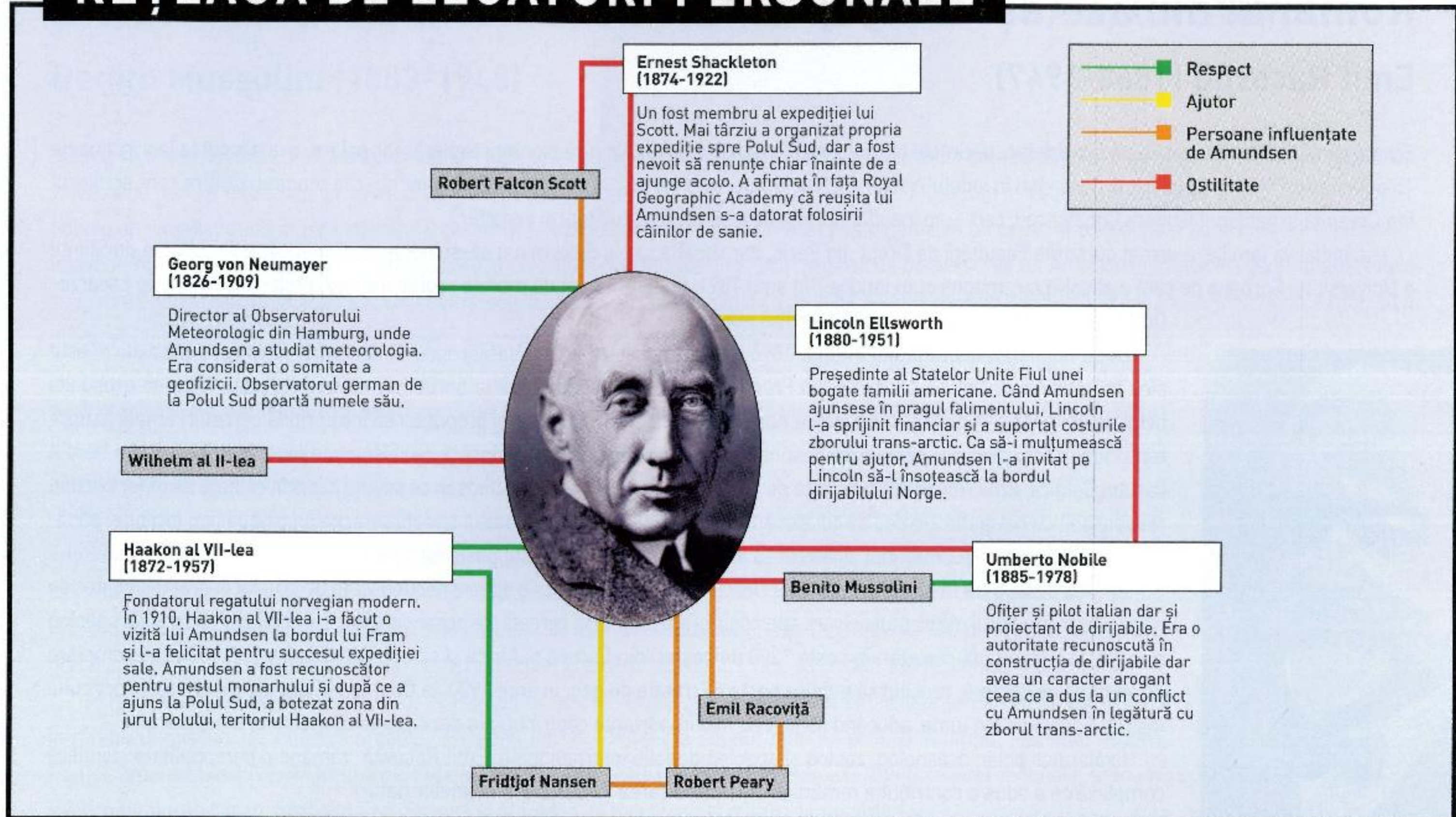
În ciuda caracterului său, Scott a dat dovadă de o perseverență remarcabilă în competiția cu Amundsen pentru cucerirea Polului Sud. De-a lungul călătoriei s-au ivit mai multe ocazii de a se întoarce, dar aceasta însemna să-și admită înfrângerea. Încrederea sa nemărginită în reușită l-a împins până la urmă către un sfârșit tragic.

În realitate, Scott avea motive temeinice pentru a încerca să ajungă la Polul Sud înaintea oricărui alt explorator. Prima dată când a încercat să ajungă la Polul Sud era însoțit de un singur membru al echipajului, Ernest Shackleton. Shackleton a fost nevoit să se întoarcă acasă mai devreme, deoarece a contractat o formă severă de scorbut. În Anglia însă a susținut cu tărie importanța expediției antarctice, cât și nereușita lui Scott, care abandonase călătoria la jumătatea drumului. Shackleton a primit o finanțare generoasă și chiar a recrutat un echipaj pentru a organiza expediția în Antarctica. În anul 1908 a sosit în Antarctica. La acea vreme, Scott se întorsese la Londra fiind înaintat la gradul de mareșal. Cu toate acestea, s-a simțit umilit de trădarea camaradului său. Expediția lui Shackleton a trebuit să abandoneze la circa 150 km de Polul Sud. Scott nu putea să piardă această oportunitate. A pregătit nava Terra Nova și a solicitat sprijin din partea guvernului britanic. În iunie 1910, a părăsit Anglia în direcția Polului Sud. Avea să fie ultima sa călătorie.

După moarte, întreaga simpatie a opiniei publice internaționale s-a concentrat asupra memoriei sale. În momentul publicării testamentului său, toate națiunile Commonwealth-ului britanic l-au considerat un erou național, aruncând într-un con de umbră faima de care se bucura Amundsen, adevăratul câștigător al cursei pentru Polul Sud. La auzul acestor vești, Amundsen s-a arătat extrem de afectat.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personajele din casetele gri sunt prezentate pe larg în acest capitol.

Marele explorator al Arcticii

Robert Peary (1856-1920)

Sosirea lui Robert Peary la Polul Nord a constituit un eveniment istoric, în special pentru comunitatea exploratorilor din toată lumea. Realizările sale au însemnat mai mult decât succesul său personal care a inspirat decisiv expedițiile altor exploratori, atât pentru cucerirea Polului Nord, cât și pentru cucerirea Polului Sud. În ziua de 6 aprilie 1909, Amundsen a aflat despre reușita lui Peary în timp ce se pregătea pentru un discurs la un banchet. Acest banchet era organizat de susținătorii expediției sale la Polul Nord. În timpul unei pauze, a deschis un ziar și a rămas trăsnit la vederea titlului: Peary ajunsese la Polul Nord. S-a așezat și și-a cuprins capul în mâini într-un gest de disperare. Curând avea să își schimbe planurile și să își îndrepte atenția spre cucerirea Polului Sud.

Născut în anul 1856, Peary, era considerat un rival al lui Nansen și nicidecum al lui Amundsen. Cariera sa a început când s-a înrolat în marina americană, fiind numit în cadrul diviziei de cartografiere. A fost trimis în Nicaragua, la Ecuator, pentru a cerceta și cartografia zona. După această misiune, i-a crescut interesul pentru explorările arctice. Din 1891 a încercat în patru rânduri să traverseze Groenlanda. Cu toate că și-a pierdut opt degete de la picioare din cauza degerăturilor, în cele din urmă a reușit să traverseze vastele teritorii ale insulei.

Când Amundsen a reușit să traverseze Pasajul de Nord-Vest în 1906, Peary era la a șaptea încercare de a cuceri Polul Nord, ajungând la aproape 315 km depărtare. Norocul lui Peary a constat în sprijinul acordat de fostul președinte american Theodore Roosevelt, care i-a oferit o donație substanțială la aflarea veștilor despre încercarea sa de a ajunge la Polul Nord. Cu un buget așa de generos, Peary a pregătit două nave de expediție, navigând spre regiunea arctică. A început călătoria la 1 martie 1909, pornind de la tabăra pe care a construit-o în partea nordică a Groenlandei cu un echipaj de sănii trase de 133 de câini. Trei săptămâni mai târziu, a reușit să atingă Polul Nord. A fost primul explorator care a construit în urma sa depozite de aprovizionare, pentru a reduce greutatea suportată de sănii. Această metodă a fost folosită atât de Amundsen cât și de Scott devenind o procedură standard pentru expedițiile polare. Peary a conceput această metodă în urma a 23 de ani de aventuri pe tărâmul ghețurilor. Viața glorioasă a lui Peary s-a sfârșit în anul 1920 la vârsta de 64 de ani.

Românul din același echipaj

Emil Racoviță (1868-1947)

Savant român, Emil Racoviță este considerat „părintele biospeologiei" mondiale și unul dintre pionierii explorărilor polare. S-a născut la Iași în ziua de 15 noiembrie 1868 și a copilărit la Sorănești în județul Vaslui. Încă de timpuriu, a beneficiat de îndrumarea unor dascăli renumiți printre care scriitorul Ion Creangă și geologul Grigore Cobălcescu, care i-au insuflat dorința de a se dedica studiului și cercetării.

La inițiativa familiei a urmat cursurile Facultății de Drept din Paris, dar vocația sa l-a determinat să-și îndrepte atenția către Facultatea de Științe a Universității Sorbona pe care o absolvă cu „magna cum laudae" în anul 1891, fiind remarcat de marele zoolog francez, profesorul Henri de Lacarze-Duthiers, care-l introduce în lumea științifică europeană.

După obținerea doctoratului în anul 1896, ca recunoaștere a cercetărilor sale în domeniul biologiei subacvatice, este ales membru al Societății Zoologice din Franța. În anul 1897 se îmbarcă la bordul navei Belgica, alăturîndu-se expediției belgiene de explorări polare conduse de Adrien de Gerlache. Expediția își propunea să întreprindă cercetări ample asupra teritoriului Antarcticii, să obțină date despre climă, faună și floră, dar și despre neobișnuitele fenomene polare. La bordul vasului Belgica, Emil Racoviță îl cunoaște pe tânărul norvegian, Roald Amundsen ce se afla acolo în calitate de ofițer secund responsabil cu navigația. Se dedică cu ardoare cercetărilor asupra habitatului și vieții cetaceelor, pinguinilor, focilor și păsărilor antarctice, imensul material strâns de-a lungul expediției totalizând peste 60 de volume.

În 1904 descoperă în peștera Cueva del Drach din insula Mallorca o specie necunoscută de crustacei și astfel se decide să se dedice studiului mirificului univers speologic și să renunțe la cercetările oceanografice. De-a lungul carierei de speolog a reușit să întreprindă cercetări în peste 1200 de peșteri din Europa și Africa și să colecționeze peste 50.000 de exemplare de animale de peșteră, reușind să publice peste 66 tratate de gen. În anul 1920, la Cluj, Emil Racoviță pune bazele primului Institut Speologic din lume, aducând astfel cea mai importantă contribuție la dezvoltarea domeniului biospeologiei.

Explorator polar, oceanolog, zoolog și speolog de talie internațională, Emil Racoviță rămâne o personalitate științifică complexă ce a adus o contribuție remarcabilă la descifrarea și înțelegerea tainelor naturii.

Eroul Norvegiei moderne care a creat o sursă nesecată de inspirație pentru tânăra generație

Fridtjof Nansen (1861-1930)

Fridtjof Nansen a fost unul dintre cele mai populare și faimoase figuri din Norvegia secolului al XIX-lea. La 24 iunie 1893, și-a început aventurile la bordul corabiei Fram, dar în timpul acelei expediții a sfârșit înțepenit între ghețarii plutitori și nu a mai putut înainta. Apoi a părăsit corabia și a continuat să se deplaseze cu o sanie trasă de câini Huski, reușind să ajungă, în ziua de 5 aprilie 1895, la aproape 288 de km depărtare de Polul Nord. S-a întors pe navă, a traversat Oceanul Arctic și a fost salvat de către un vas britanic care naviga prin zonă. Aventura sa a devenit celebră printre locuitorii Norvegiei care l-au transformat într-un erou național sub auspiciile mișcării de independență care tocmai se înfiripa. Amundsen, care era pe atunci elev de liceu, a auzit veștile și s-a dus împreună cu prietenii săi spre portul Cristiania pentru a întâmpina reîntoarcerea lui Fram.

Nansen a fost fiul unui avocat din suburbiile Cristianiei. A studiat zoologia la universitate și a devenit interesat de viața focilor. Pentru a face cercetări mai aprofundate, s-a alăturat, după ce a absolvit, unui vas de pescuit și a navigat de-a lungul coastei Groenlandei studiind habitatul focilor. Acolo a fost martorul unui fenomen interesant care i-a stârnit curiozitatea: a observat multe bucăți de lemn care pluteau de-a lungul coastei care ar fi trebuit să fie acoperite de gheață. De unde proveneau aceste bucăți de lemn?

A debarcat în Groenlanda pentru a dezvălui misterul și a devenit primul om care a traversat această insulă în anul 1888. După ce a confirmat faptul că nu exista nicio pădure și nu creștea nici măcar un singur copac pe teritoriul Groenlandei misterul bucăților de lemn s-a adâncit și mai mult. A presupus că acestea proveneau de pe coasta de nord a Siberiei și a pornit într-o expediție pentru a-și demonstra teoriile, călătorind de-a lungul coastei siberiene prin Oceanul Arctic. După întoarcerea din expediție, Nansen s-a alăturat mișcării naționale pentru independența Norvegiei. După ce Norvegia și-a căpătat independența, a urmat cariera politică din postura de politician umanist. După sfârșitul Primului Război Mondial, cu ajutorul nou-înființatei Ligi a Națiunilor, a creat un comitet pentru schimbul de prizonieri de război, contribuind la salvarea a peste 7 milioane de vieți afectate de diferite conflicte, precum Revoluția Rusă. Pentru opera sa umanitară, Nansen a fost recompensat cu Premiul Nobel pentru Pace. În anul 1930, când Nansen a trecut la cele veșnice, Norvegia i-a acordat onoarea cuvenită organizând primele funerarii naționale, ca recunoaștere a măreților sale realizări.

Dictatorul care a încercat să profite de pe urma exploratorului

Benito Mussolini (1883-1945)

„Vă rog să transmiteți dlui Amundsen cele mai calde urări de bine și de admirație. Meritul realizărilor sale ca inițiator al zborului peste regiunea arctică va rămâne pentru totdeauna în adâncurile inimii mele." Acestea au fost cuvintele rostite de Mussolini în cadrul unui interviu acordat unui reporter norvegian, imediat după reușita zborului transarctic la bordul lui Norge. Acest mesaj poate părea ca un semn al prieteniei și bunăvoinței lui Mussolini vizavi de Amundsen. În realitate, lucrurile stăteau cu totul altfel. Mussolini a făcut imposibile demersurile lui Amundsen împotriva generalului Nobile și a intervenit în realizările acestuia. Una dintre solicitările lui Mussolini a fost ca dirijabilul să fie decorat cu un steag italian, iar în schimb, Amundsen putea să utilizeze gratis aeronava. Devenind patronul spiritual al celei mai importante expediții arctice, Mussolini intenționa să-și promoveze faima și succesul de-a lungul lumii. Amundsen, care avea suficient capital pentru a-și achiziționa o aeronavă proprie s-a amuzat la auzul ideii și pur și simplu a ignorat-o. Considera că nu are nicio obligație politică față de Italia. Era un om mândru, care dorea să contribuie la prestigiul patriei sale. Drapelul norvegian era singurul pe care Amundsen avea să-l arboreze în timpul zborului.

În cele din urmă, Amundsen a organizat expediția în manieră proprie, iar Mussolini a trebuit să se resemneze. După întoarcerea din Arctica a exploratorului, dictatorul italian Mussolini a dorit să se răzbune. L-a convins pe Nobile să susțină că el fusese cel care venise cu ideea traversării în zbor a Arcticii și a dispus construirea unui dirijabil uriaș pe care l-a trimis într-o expediție cu scop propagandistic. În momentul în care a recepționat un apel de urgență din partea aeronavei, s-a grăbit să găsească scuze pentru a evita responsabilitatea oricărui accident, în loc să trimită o expediție de salvare.

Mussolini este cunoscut ca fondator al Partidului Fascist. După ce s-a transferat din rândurile Partidului Comunist, în rândurile mișcării de extremă dreaptă, înființând Partidul Fascist a obținut puterea politică în timpul Marșului asupra Romei, organizat în 1922, împreună cu trupele sale. De atunci a participat la numeroase conflicte internaționale, precum Războiul Italo-Abisinian, Războiul Civil Spaniol și Al Doilea Război Mondial alături de puterile Axei.

Împăratul german care i-a ofensat pe naționaliști prin ordonarea unui război submarin

Wilhelm al II-lea (1859-1941)

În iulie 1918, membrii echipajului de pe nava expediționară Maud, care naviga spre Polul Nord, își ațintiseră privirile asupra valurilor. Scena se petrecea în momentul în care nava părăsise de puțin timp coastele norvegiene: încercau să identifice periscopul unui submarin german. Totul se petrecea în toiul Primului Război Mondial, iar Germania anunțase că va face uz de o armă totală – războiul submarin necondiționat. Chiar și în condițiile în care un vas norvegian arbora drapelul neutralității, putea să constituie o țintă a torpilelor submarine germane și din acest motiv echipajul își manifesta temerile.

Amundsen, care studiase meteorologia la Observatorul Meteorologic din Hamburg, nutrea o mare admirație pentru realizările științifice avansate ale Germaniei. De asemenea, Germania aprecia munca exploratorului, pe care-l recompensase cu multe distincții și medalii. Însuși regele Wilhelm al II-lea îi conferise o decorație. Totuși, în urma unui incident produs ca urmare a războiului submarin, Amundsen și-a pierdut respectul pentru Germania. În luna octombrie a anului 1917, submarinele germane au atacat o navă comercială neînarmată, aflată sub pavilion norvegian și chiar au lansat o torpilă asupra echipajului care încerca să scape cu ajutorul unei bărci de salvare. Înfuriat, Amundsen s-a dus la ambasada germană din Oslo și a returnat toate medaliile și premiile obținute din Germania și a întocmit o scrisoare de protest adresată împăratului german, Wilhelm al II-lea. Ambasadorul german, care era un bun prieten al lui Amundsen, nu a reușit să-l calmeze sub nicio formă.

Wilhelm al II-lea s-a născut ca fiu al prințului moștenitor al Prusiei, fiind cunoscut pentru firea capricioasă și caracterul egoist care l-au marcat de-a lungul întregii vieți. În anul 1871, când a fost creat Imperiul German, familia regală a Prusiei a fost investită ca familie imperială a Germaniei. În 1888, după moartea tatălui său, Wilhelm al II-lea a devenit împărat și curând l-a obligat pe von Bismarck, abilul om de stat, să se retragă. S-a grăbit să dispună construcția unei flote navale care a împins Germania spre conflicte pentru supremație cu celelalte puteri ale vremii. Nemulțumirile acumulate în rândul populației germane, de-a lungul unui război de lungă durată, au condus la izbucnirea unei mișcări revoluționare îndreptate împotriva regimului imperial. În anul 1918, Wilhelm a abdicat de la tron și a fugit în Elveția, unde a cerut azil. Acest gest a consfințit dispariția de pe hartă a tânărului imperiu german. A murit în Olanda în anul 1941.

Aeronave străbătând cerul Arcticii – cercetări ştiinţifice asupra Antarcticii

Cerul Arcticii a devenit o rută aglomerată pentru avioane de linie. Regiunea arctică era considerată în perioada Războiului Rece o zonă periculoasă, prin apele căreia patrulau submarine secrete ale Statelor Unite şi fostei Uniuni Sovietice. Ca urmare a expediţiei lui Amundsen, lumea a realizat importanţa zonei arctice pentru diferite domenii de activitate. Pe de altă parte, Antarctica a devenit o zonă paşnică cu statut de neutralitate. Multe state ale lumii s-au grăbit să construiască baze de observaţii pe teritoriul Antarcticii, devenind astfel o adevărată Mecca a cercetărilor ştiinţifice. Pe aceste tărâmuri există în continuare noi provocări ce îşi aşteaptă exploratorii care să calce pe urmele predecesorilor lor. Spiritul de aventură al lui Amundsen arde încă în inimile oamenilor de pe ambele emisfere ale planetei.

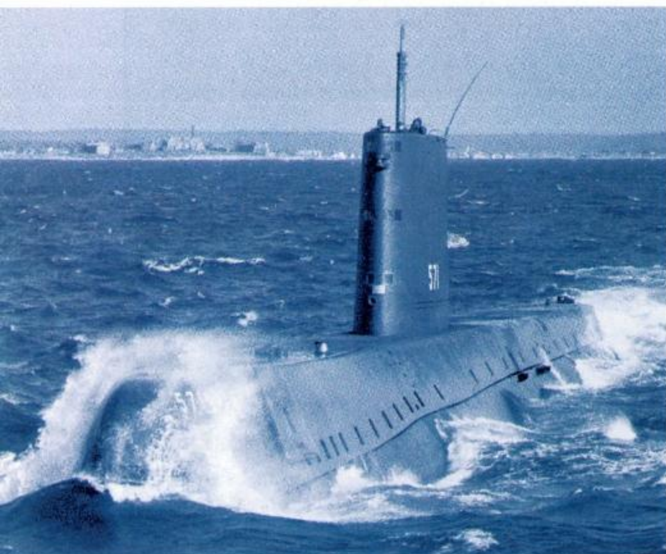
Regiunea arctică – zonă de război

CÂND AMUNDSEN A DESCHIS cerul nordului pentru zborurile transarctice a avut loc o realizare uriașă, comparabilă cu descoperirea Americii de către Cristofor Columb. Ruta transarctică imaginată de Amundsen nu a putut fi practicabilă până la zborul inaugural care a condus la o nouă eră în domeniul transportului. După Amundsen, numeroase aeronave au străbătut ruta arctică. În anul 1931, Charles Lindbergh aflat la bordul unui mic hidroavion a reușit să traverseze fără incidente regiunea arctică. În acele vremuri, aeronavele nu aveau facilități suficiente pentru a permite zborul de pasageri, prin urmare cerul arctic era utilizat numai de aventurieri care se lăsau ademeniți de provocare. De asemenea, în acea perioadă, omenirea se afla în pragul războiului și puțini se încumetau să se aventureze pe rutele aeriene ale regiunilor polare.

După al Doilea Război Mondial, zborul la mare altitudine a devenit predominant în transportul de pasageri. Cerul regiunii arctice a devenit extrem de aglomerat din punct de vedere comercial. Pentru că avioanele puteau zbura la mare altitudine, se putea evita pericolul de a pătrunde în furtunile de zăpadă care se formau la altitudini mici în atmosfera arctică. În plus, metropolele asiatice și europene începuseră să-și revină de pe urma cicatricelor lăsate de război. Cererea pentru zborurile arctice creștea pe zi ce trecea.

La 24 februarie 1957, de la aeroportul Haneda din Tokyo, linia aeriană scandinavă - Scandinavia Airline System – a trimis pe ruta arctică primul avion de pasageri, model DC7, cu destinația Copenhaga via Anchorage. Această cursă a deschis oficial prima rută regulată de pasageri din zona arctică. Zborul dintre Japonia și Europa, botezat Expresul Pământului a durat peste 32 de ore, fiind considerat cu 24 de ore mai scurt decât ruta anterioară via India.

▾ Submarinul atomic Nautilus. Acest submarin putea sta în imersiune pentru lungi perioade de timp și era echipat să navigheze cu ușurință pe sub gheața subțire a zonei arctice.

▾ O bază radar construită în Alaska. Baza a fost ridicată în zona în care Amundsen a sosit după ce explorase Pasajul de Nord-Vest. A fost folosită pentru a detecta orice rachetă care ar fi putut fi lansată de pe teritoriul fostei Uniunii Sovietice în timpul Războiului Rece. Se spune că armata americană ar fi construit mai mult de 50 baze militare între Alaska și Groenlanda.

Marile descoperiri reprezintă o acumulare de încercări mărunte.

O imagine dintr-o aeronavă ce traversează regiunea arctică. Astăzi, distanța dintre Narita, Tokyo și diferite orașe din Europa a fost scurtată cu 11 ore, datorită folosirii avioanelor cu reacție.

În timp ce tensiunile în lume se acumulau, acest ultim colț al planetei a fost invadat de forțe militare adverse. Cele două superputeri, Statele Unite și fosta Uniune Sovietică, au depus eforturi pentru exploatarea rutei aeriene arctice și a Oceanului Arctic.

În anul 1958, marina Statelor Unite a trimis submarinul atomic Nautilus către Polul Nord. În anul următor, Statele Unite au reușit să introducă în imersiune submarinul atomic Skate în zona Polului Nord. Regiunea din jurul Polului Nord începuse să capete un aspect marțial. Când a izbucnit Războiul Rece această atmosferă s-a intensificat. Oceanul Arctic este dispus exact între Statele Unite și fosta Uniune Sovietică. Ocuparea perimetrului era considerată de importanță strategică pentru ambele state, pentru a împiedica un eventual atac nedorit. La începutul anilor '60, ambele puteri au lansat în Oceanul Arctic un număr impresionant de submarine echipate cu proiectile nucleare. Era cel mai potrivit loc de pândă pentru submarinele dotate cu rachete balistice – cu cât distanța până la țintă era mai redusă, cu atât scădea riscul unui contraatac din partea inamicului. Apele arctice s-au transformat într-o capcană periculoasă, saturată de arme care puteau anihila omenirea în orice moment.

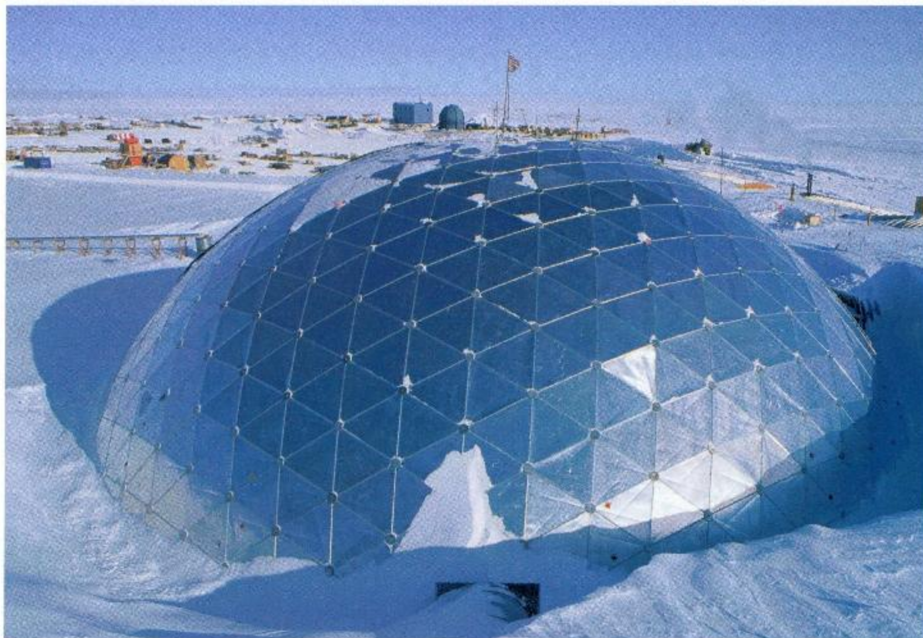
Astfel, regiunea arctică, considerată odată tărâmul de vis al exploratorilor, s-a transformat în cel mai întunecat și periculos loc de pe pământ, unde operațiunile militare s-au desfășurat în voie timp de o jumătate de secol, până la sfârșitul Războiului Rece.

Antarctica, ținutul libertății

Richard Evelyn Byrd poate fi considerat succesorul lui Amundsen în explorarea Antarcticii. Amundsen a realizat zborul transarctic la bordul lui Norge, plecând din Arhipelagul Spitzberg. Byrd, care a fost un mare pilot explorator, a plecat cu o zi mai devreme din același loc, realizând fără incidente un zbor de încercare. În cele din urmă interesul său s-a mutat către Antarctica, iar în 1929, pentru prima dată în istorie a întreprins un zbor deasupra Polului Sud. Prin această reușită a obținut influență în rândurile armatei americane. În 1946, imediat după al Doilea Război Mondial, a organizat Operațiunea Highjump având sub conducerea sa 4.700 de cercetători care au fost îmbarcați pe 13 submarine și nave de linie. A fost o uriașă desfășurare de forțe pentru demararea unor cercetări ample în Antarctica. Bineînțeles că adevăratele mistere ale Antarcticii au rămas nedescoperite. Byrd a întreprins studii reușite asupra suprafeței continentului alb, asupra formei geologice și a coastelor maritime. Date detaliate despre Antarctica, precum explorarea în adâncime a stratului de gheață și explicarea fenomenelor din apropierea polului au fost lăsate pentru cercetări mai elaborate care ar putea fi conduse prin intermediul noilor tehnologii.

▼ Richard Evelyn Byrd (1888 – 1957), ofițer de marină american care în 1926 a reușit să traverseze în zbor Polul Nord. În 1929 a zburat pe deasupra Polului Sud, fiind primul om care a întreprins acest lucru. A fost ridicat la rangul de amiral și a condus o expediție de cercetare amplă, cunoscută sub numele de Operațiunea Highjump, aducând contribuții majore la cunoașterea Antarcticii.

▲ Observatorul Amundsen-Scott, amplasat la Polul Sud. Observatorul se extinde în fiecare an tot mai mult. În prezent are în dotare un sistem de încălzire electric și o saună, iar personalul stației locuiește într-o cameră personală.

Pe de altă parte, Operațiunea Highjump a declanșat o puternică dispută politică la nivel internațional. Operațiunea a fost organizată la o scară uriașă, determinând statele lumii să devină reticente asupra intențiilor reale ale Statelor Unite, care erau îngrijorate că SUA ar putea pretinde supremația asupra continentului alb. În vremuri nu prea îndepărtate exista o înțelegere tacită cu privire la statul care descoperea primul un loc neexplorat și care putea pretinde suveranitatea asupra acelui teritoriu. Când Amundsen a ajuns la Polul Sud, a declarat regiunea explorată drept teritoriu norvegian. Scott și Shirase doreau să supună dominației țărilor din care proveneau teritoriile pe care le descoperiseră. Antarctica a fost pentru multă vreme un teritoriu al nimănui. Inițial, motivația acestui dezinteres se regăsea în faptul că teritoriul neprimitor nu prezenta niciun interes de natură economică pentru care să merite să te lupți. Când Statele Unite au reușit să întreprindă cercetări detaliate, descoperind că subsolul Antarcticii este bogat în resurse naturale,

▲ Un meteorit descoperit în Antarctica. Este ușor să descoperi meteoriți în acele locuri, deoarece o mare parte din suprafața Antarcticii este acoperită tot timpul anului de un strat plat de gheață și din acest motiv meteoriții nu se asimilează cu pământul. În plus nu există ploi în Antarctica, așa că meteoriții își mențin forma. Acești meteoriți intacți sunt foarte valoroși pentru cercetarea cosmică.

brusc, mai multe țări au declanșat luptele pentru supremația asupra continentului. Printre acestea se aflau Marea Britanie și Argentina, care luau în considerare chiar și o intervenție militară.

În anul 1957, pentru a evita conflictele, diferite state care erau interesate de Antarctica, fie că era vorba de interese economice sau științifice au fondat International Geophysical Year (Anul Internațional al Geofizicii), unde au stabilit să elimine orice tip de diferende sau de concurență asupra acestui teritoriu. În ciuda eforturilor internaționale și a tratatelor existente, Statele Unite, fără să respecte acordul semnat a trimis numeroase elicoptere și nave în zonă și a demarat construirea unui observator uriaș numit „Amundsen-Scott", în apropiere de Polul Sud. Celelalte state nu au reușit să împiedice acțiunea unilaterală a Statelor Unite, considerată cea mai importantă putere a lumii. În anul 1959, Statele Unite au ratificat, împreună cu alte 11 țări, Antarctic Treaty System (Tratatul Antarctic). Acesta stipulează că teritoriul care se află sub latitudinea de 60°S nu aparține în mod special niciunei națiuni. Oricărui cetățean, al oricărei națiuni îi este permis accesul pe acest teritoriu. În plus, regiunea nu va fi utilizată niciodată pentru scopuri militare. Ca urmare a acestor reglementări, Antarctica a devenit cel mai pașnic loc de pe planetă. În contrast cu regiunea arctică, Antarctica a devenit un teritoriu liber și pașnic al umanității.

De la acea dată, 27 de țări au trimis misiuni de cercetare sau au construit observatoare științifice în Antarctica. Amundsen spunea odată că marile descoperiri sunt consecința acumulării unor realizări mărunte. Într-adevăr, observațiile științifice sunt o acumulare de date mărunte, în consecință descoperirea găurii din stratul de ozon a demonstrat că schimbările climatice sunt rezultatul propriilor noastre activități. De asemenea, au fost analizați numeroși meteoriți, analize care au dus la dezvoltarea studiilor cosmice. Aceste realizări au contribuit major în domeniul științei. Astăzi,

Peninsula Antarctica văzută de la bordul unei nave moderne.

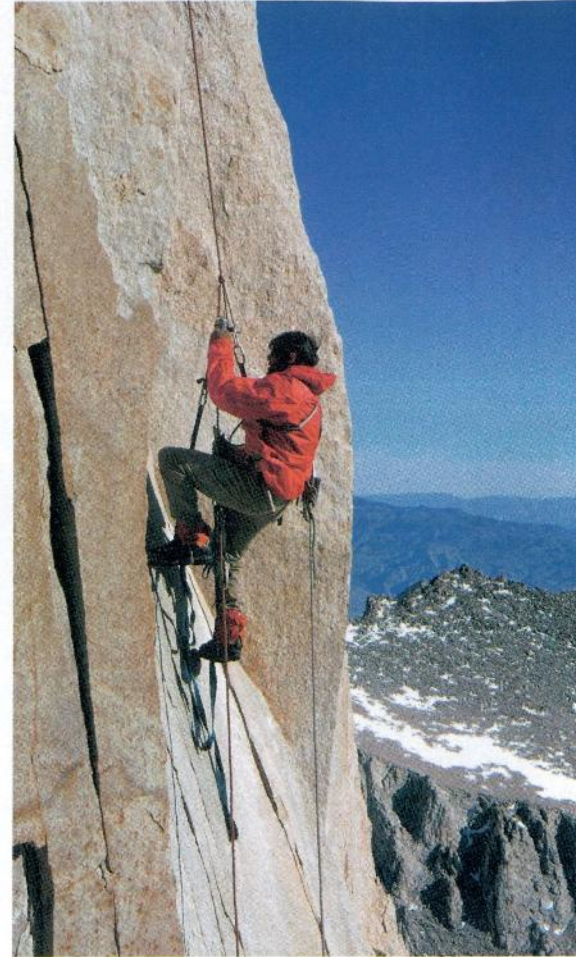
Cercetări întreprinse asupra stratului de ozon de deasupra Antarcticii. Cercetătorii colectează diferite date cu ajutorul baloanelor meteorologice trimise spre cer. Gaura din stratul de ozon, care crește cantitatea de raze ultraviolete ce se întinde pe suprafața Pământului a fost descoperită de o misiune japoneză de observare în anul 1982.

cercetătorii încearcă să foreze la 3.000 de metri adâncime în stratul de gheață în încercarea de a colecta elemente naturale vechi și rămășițe ale unor microorganisme, pentru a putea folosi aceste date în studii de geografie și paleontologie.

Spiritul de competiție

Sosirea lui Amundsen la Polul Sud a completat descoperirea ambilor poli ai planetei. Se părea că din acel moment, toate teritoriile lumii fuseseră descoperite și cartografiate, iar explorarea necunoscutului începuse să intre în declin. Cu toate acestea, există chiar și azi numeroase expediții noi îndreptate mai ales spre regiunea antarctică. Amundsen a condus expediții în regiunea arctică chiar în condițiile în care Polul Nord fusese cucerit de Peary. În realitate, zborul trans-arctic a adus o contribuție importantă în cercetările asupra aeronauticii. A primit felicitări din toată lumea pentru noua rută intercontinetală. Oamenii continuă să ajungă undeva pentru „prima dată", să realizeze ceva pentru „prima dată" sau să descopere ceva pentru „prima dată". Spre exemplu traversarea pe jos a regiunilor polare sau pe bicicletă pentru „prima dată" în istorie sau prima traversare a unei femei explorator sau făcând parte din diferite naționalități ale lumii și lista poate continua. Se pare că nu există o finalitate a acestor tipuri de expediții. Mulți oameni au pășit pe urmele lui Amundsen, stabilind noi obiective, identificând noi metode pentru a-și depăși limitele.

Amundsen și tovarășii săi de expediție se aseamănă cu sportivii care nu se opresc niciodată, depășindu-și limitele și concurând între ei pentru a fi „primii" sau „cei mai buni". Spiritul lui Amundsen este încă viu, pentru cei care își depășesc propriile limite, pentru cei care traversează cele mai adânci oceane, pentru cei care cuceresc cele mai înalte vârfuri și în special pentru cei care descoperă minunile întunecate ale universului. Fără nicio îndoială, Amundsen este parte a acestui spirit de campion.

Un alpinist care se cațără pe o stâncă abruptă. Acest alpinist împărtășește spiritul lui Amundsen, continuând să-și depășească limitele.

Tabăra de bază pe care Scott a construit-o pe Insula Ross. Astăzi, mai mult de 30.000 de oameni călătoresc anual în Antarctica, dar majoritatea sunt turiști. Ca turiști, oamenii sunt îndrumați să viziteze locurile de reproducere ale pinguinilor și focilor, precum și să vadă Polul Sud și baza construită de Scott.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

AMUNDSEN

ISSN 1791-0765

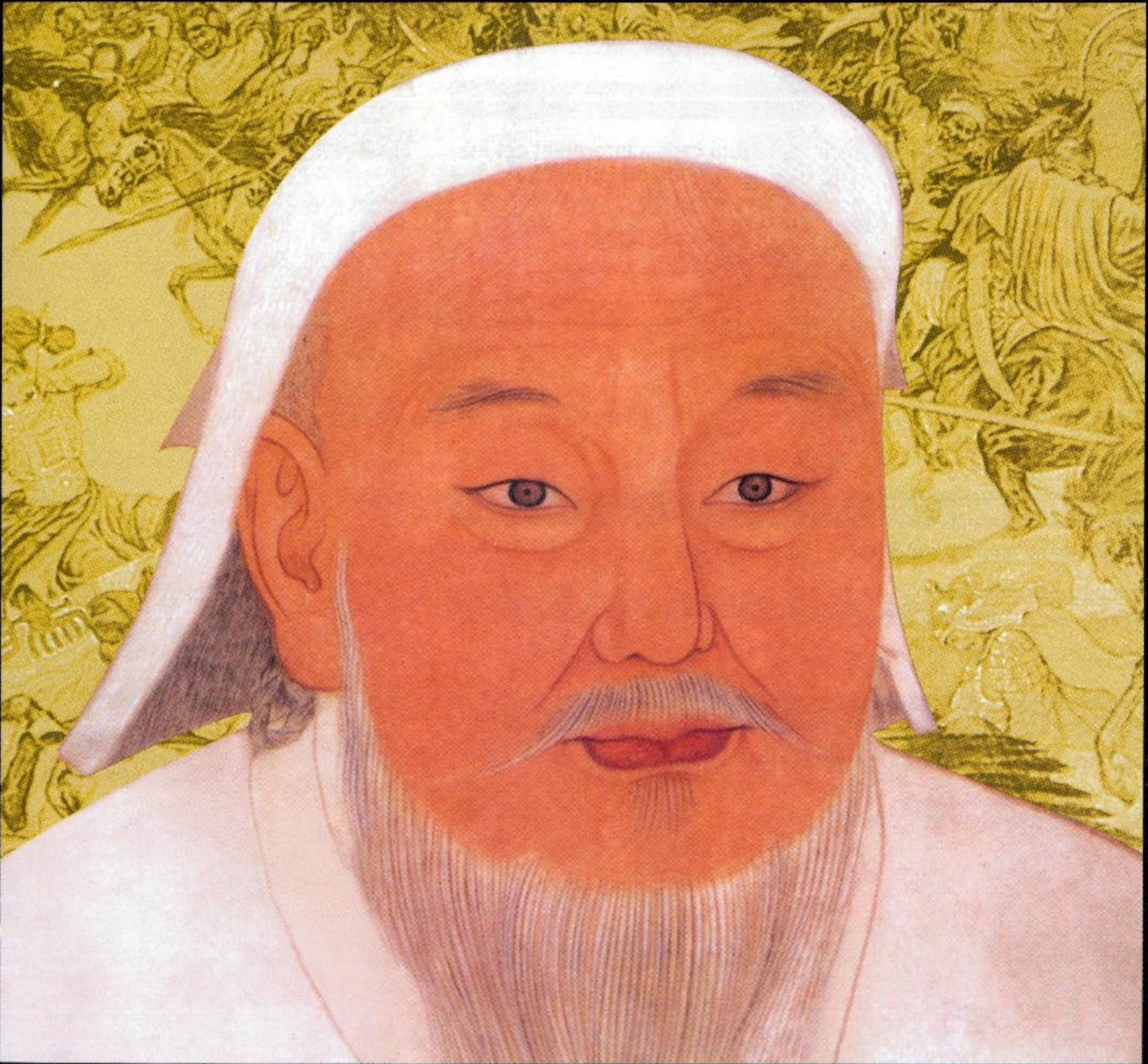
9 771791 076000 57

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

58

GINGHIZ HAN

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Ginghiz Han **Numărul 58**

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5,
sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

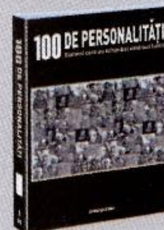
ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press,
De Agostini Picture Library

Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Ginghiz Han

(Aprox. 1167-1227)

Pentru a-ți stăpâni corpul, mai întâi trebuie să-ți stăpânești spiritul.

Ginghiz Han

Cum era privit de contemporanii săi?

PROLOG

ÎN VREMURI DEMULT APUSE, stepa nesfârșită, ce se întinde din partea centrală a continentului eurasiatic, unde se ridică semeț un zid natural masiv, care desparte lumea apuseană de cea răsăriteană, era considerată un coridor de legătură între Orient și Occident. La jumătatea secolului al XII-lea, legenda spune că un băiețel, pe numele său Temugin (supranumit mai târziu Ginghiz Han), s-a născut într-o bogată familie nomadă, ai cărei strămoși își trăiseră viața secole de-a rândul, străbătând stepele nemărginite.

Puterea lui Ginghiz Han s-a născut și a crescut în intensitate ca un vârtej amețitor. În timp, s-a transformat într-o uriașă tornadă, care a cuprins sub stăpânirea sa întreaga parte centrală a Eurasiei. În cele din urmă, a pus temeliile unui imperiu măreț – cel mai întins de la acea vreme.

Descendentul unui „lup albastru" și-a condus hoardele necruțătoare din răsăritul Asiei până în zona Mării Caspice, semănând teama printre popoarele vecine.

TABEL CRONOLOGIC

1115	Tribul Jurchen (Jušen) fondează dinastia chineză Kin în nordul Chinei
1127	Începutul dinastiei Sung de Sud fondată în sudul Chinei
1124	Întemeierea Hanatului Kara-Kitai în Asia Centrală
1147	Mongolii înfrâng armatele dinastiei Kin
Aprox. 1167	Se naște Temugin (Ginghiz Han)
Aprox. 1176	Temugin se logodește cu Bordu
1176	Iesughei, tatăl lui Temugin este otrăvit de către tătari
1179	Se naște Djoci, primul fiu al lui Temugin
1188	Se naște Ogodai, al treilea fiu al lui Temugin
1189	Temugin este ales Han de Sfatul Kurultai al mongolilor kiyat Primește supranumele de Ginghiz Han (în mong. „hanul puternic")
1196	Ginghiz Han cucerește teritoriile tătare cu sprijinul dinastiei Kin
1197	Ginghiz Han îi cucerește pe merkiți
1201	Ginghiz Han înfrânge coaliția condusă de fostul său tovarăș de arme Djamuga
1203	Ginghiz Han îl înfrânge pe Ong Han, regele tribului kerait
1204	Ginghiz Han reușește să unifice toate triburile mongole
1206	Ginghiz Han este reales de Sfatul tuturor mongolilor ca Mare Han Se naște Imperiul Mongol
1211	Ginghiz Han atacă teritoriile dinastiei Kin, vechiul său aliat
Aprox. 1211	Prințul naiman Kuciuluc fuge către Hanatul Kara-Kitai
1214	Dinastia Kin își mută capitala la Kaifeng
1215	Ie-liu Ciuțai devine sfetnic apropiat al curții hanului
1218	Unificarea Imperiului Mongol cu Hanatul Kara-Kitai
1219	Izbucnește războiul dintre Imperiul Mongol și Imperiul Horesmian (Horesm)
1220	Imperiul Mongol cucerește Buhara și Samarkand
1221	Mongolii invadează nordul Indiei
1222	Hoardele mongole devastează cnezatele rusești
1223	Mongolii înfrâng oștile Rusiei Kievene și cumanilor în bătălia de pe râul Kalka
1227	Ginghiz Han moare pe malurile râului Vei, în timpul campaniei duse împotriva regatului Si Hia
1231	Oștile mongole înfrâng armata lui Jelal ed-Din
1234	Ogodai Han distruge armatele dinastiei Kin
1241	Marea Invazie a mongolilor în Europa
1260	Kubilai Han devine împărat al Chinei (se naște dinastia Yuan)
1274	Armatele dinastiei Yuan atacă insulele japoneze

Descendentul unei legendare stirpe de lupi care a întemeiat cel mai mare imperiu din istorie

În acele vremuri, numeroase triburi nomade străbăteau întinsele stepe ale ținuturilor eurasiene. La jumătatea secolului al XII-lea, într-un clan mongol nomad, care sălăşluia în regiunea gurilor de vărsare ale fluviilor Onon şi Kerulen din nord-estul deşertului Gobi se năştea un băiat care avea să schimbe cursul istoriei. Mai târziu, acesta avea să fie supranumit Ginghiz Han (Hanul Puternic). Un erou al unor vremuri tulburi, ce avea să stârnească un tumult amețitor, care va influența viața tuturor triburilor ce alcătuiau mozaicul etnic al continentului eurasiatic.
Cum a reuşit Ginghiz Han să unifice triburile nomade, care nu acceptau prin tradiție stăpânirea și orice formă de autoritate statală, ca mai apoi să întemeieze cel mai mare imperiu din istorie?

▲ O miniatură cu Temugin înfățișat în brațele mamei sale Ilun, realizată de filosoful mongolo-chinez contemporan Shin-Cin.

Asasinarea tatălui provoacă suferințe fiului

Legenda lupului

ÎNCĂ DIN VREMURILE ANTICE, nesfârșita stepă mongolă aflată în mijlocul continentului eurasiatic ce se întinde de la țărmurile sudice ale lacului Baikal către părțile nordice ale deșertului Gobi a reprezentat locul de conviețuire a numeroase triburi nomade ce rătăceau în căutarea hranei și a unui adăpost sigur.

Legendele mongole susțin că la scurt timp după întemeierea lumii, din împreunarea unui „lup albastru" cu o „ciută albă" s-a născut din voința divină un băiat, străbunul unei stirpe alese.

Lucrarea, care face referire la nașterea mărețului strămoș al mongolilor este „Istoria secretă a mongolilor", cunoscută ca cea mai veche creație literară din istoria mongolă. Mergând pe urmele ascendenței mongole, după scurgerea a douăzeci și patru de generații de la nașterea întemeietorului stirpei, la mijlocul secolului al XII-lea, a venit pe lume un băiat. Fiul lui Iesughei – conducătorul respectat al unui clan mongol, descinzând din stirpea legendară a lupului și ciutei – și al soției sale, Ilun, fiica unui șef de trib vecin. Copilul avea să fie botezat Temugin, iar mai târziu va fi supranumit Ginghiz Han.

Nu se cunoaște cu precizie anul nașterii lui Ginghiz Han. În opinia unora, s-a născut în anul 1155, după alte teorii în 1162 sau 1167 (considerată a fi cea mai plauzibilă dată). Potrivit „Istoriei secrete a mongolilor", Ginghiz Han descinde din subclanul mongol kiyat, din tribul bordjighin, trib cu ascendență divină. O teorie acceptată susține că viitorul împărat mongol provenea dintr-un clan care stăpânea peste mai multe triburi.

În acele vremuri, la jumătatea secolului al XII-lea, în jurul Mongoliei (luând ca referință teritoriul de astăzi) existau trei mari dinastii care stăpâneau imperiile învecinate. Una dintre acestea era dinastia Kin, fondată de triburile jurchen în nord-estul Chinei. O altă dinastie domina Hanatul Kara-Kitai, care făcuse parte din Imperiul Kitai din timpul dinastiei Liao. La un moment dat, Hanatul Kara-Kitai și-a întins stăpânirea

Stepa din valea fluviilor Onon și Kerulen, regiunea unde a copilărit Temugin. Fiecare palmă de pământ din teritoriul situat în bazinul celor două fluvii era considerată prețioasă și sfântă de către nomazi.

◀ Vânătoarea cu șoimi în stepa mongolă reprezintă o formă tradițională de vânătoare, practicată încă din epoca lui Ginghiz Han, fiind un obicei încă practicat de mongolii zilelor noastre.

spre vest în părțile nordice ale munților Tian Shan, punând bazele unui imperiu ce a fost ulterior distrus de oștile dinastiei Kin.

Al treilea imperiu era stăpânit de dinastia Si Hia, ce avea sub autoritate teritoriile din sudul deșertului Gobi. Această dinastie fusese întemeiată de tibetanii tanguți.

În schimb, stepa mongolă, un platou natural favorabil păstoritului și creșterii vitelor era considerat un teritoriu al nimănui. Numeroase triburi, precum mongolii bordjighini, keraiții, naimanii, merkiții, tătarii, oirații locuiau în condiții ostile, războindu-se între ei pentru dominație și supremație.

Moartea lui Iesughei, tatăl lui Ginghiz

Ilun, mama lui Temugin era soția unui tânăr din tribul merkit, trib care se afla în război cu mongolii bordjighini. Iesughei, tatăl lui Temugin, atras de frumusețea lui Ilun a reușit s-o răpească din mijlocul merkiților și s-a căsătorit cu ea.

Când Temugin a împlinit vârsta de 9 ani, Iesughei a aranjat să-l căsătorească cu Bordu, fiica lui Dai Secen, șeful clanului kongirat. Acest clan provenea din același trib cu Ilun.

Potrivit tradițiilor de căsătorie nomade, Iesughei a întreprins o călătorie în satul kongiraților și l-a lăsat pe Temugin în grija socrului său. Pe drumul spre casă, Iesughei a întâlnit o ceată de tătari nomazi, care se aflau de ani de zile în război cu mongolii. Iesughei nu și-a dat seama cu cine are de-a face și i-a rugat să îi dea ceva de băut pentru a-și astâmpăra setea. Tătarii l-au recunoscut ca fiind puternicul conducător al tribului rival și i-au oferit o băutură otrăvită. Nebănuind nimic, Iesughei a băut licoarea otrăvită și și-a continuat drumul spre casă. După trei zile și-a dat suflarea în cortul său.

Odată ce veștile despre moartea lui s-au răspândit, Targutai, unul dintre puternicii săi aliați mongoli s-a întors împotriva neamului lui Iesughei și a atacat iurtele de nomazi aflate sub stăpânirea sa. Aceștia au capturat familia lui Temugin, pe care ulterior au izgonit-o. Ilun a fost nevoită să rătăcească dintr-un loc în altul împreună cu odraslele sale, printre care și Temugin. Mai târziu, Temugin și-a amintit de greutățile prin care trecuse mama sa, reușind să-și hrănească familia numai cu hiru (o plantă sălbatică asemănătoare cu ceapa) și praz.

▲ O scenă mongolă de vânătoare reprezentată într-o pictură denumită „Ganso-Yuryozu", datând din perioada dinastiei Yuan. Nomazii se delectau practicând vânătoarea, dar abilitățile obținute astfel erau folosite și în timpul unei bătălii.

Biblioteca de amintiri

O LICOARE DIVINĂ ÎNDRĂGITĂ DE HAN

Mongolii folosesc pentru consum laptele dat de orice fel de animal domestic, lapte din care fac diferite produse alimentare. O băutură neobișnuită, foarte populară în rândul mongolilor, făcută din lapte de iapă, poartă denumirea de kumâs. Laptele, muls de la iapă în perioada verii până la începutul toamnei, este depozitat în desagi confecționați din piele de oaie – fruul. Este amestecat timp câteva ore cu ajutorul unui băț denumit bruul. Apoi este lăsat să atârne în soare pentru o vreme și, odată ce lactoza – substanța din componența laptelui – fermentează licoarea din lapte de iapă este gata de consum. Tăria alcoolică este moderată, aproximativ 2%-3%, dar băutura care are un gust acid este bogată în vitamina C. De asemenea este un bun remediu intestinal pentru mongolii care se hrănesc preponderent cu carne.

Unii consideră că laptele de iapă este folosit pentru a face o băutură alcoolică pentru că acesta fermentează repede (având în compoziție o cantitate mare de zahăr). Realitatea este de fapt alta : anumiți dregători de rang înalt, precum și Ginghiz Han însuși, consumau o varietate specială a acestei băuturi, similare unui tip de votcă dublu rafinate (ARZ). Acest procedeu de distilare specială necesita o săptămână de amestecare pentru a fi pregătită. În relatările lor, solii străini care au ajuns la curtea hanului au lăudat aroma deosebită a băuturii. În vreme ce băutura obișnuită din lapte de iapă este consumată și de către mongolii de azi, rețeta faimoasei licori a lui Ginghiz Han nu a supraviețuit trecerii timpului, astăzi fiind considerată doar o legendă.

Legăturile cu căpeteniile din stepa mongolă

Planul pentru eliberarea soției

CÂND TEMUGIN A REÎNTÂLNIT-O PE BORDU, logodnica sa, reușise să-și consolideze întrucâtva poziția. Trecuseră nouă ani de când murise tatăl său, iar Temugin împlinise vârsta de 18 ani. Dai Secen, socrul său s-a bucurat să-l vadă din nou și i-a promis tot sprijinul de care avea nevoie. Ong Han, un conducător influent al tribului kerait și prieten apropiat al lui Iesughei i-a oferit de asemenea ajutorul. Alianța cu tribul kerait s-a dovedit a fi foarte benefică pentru cursul viitor al evenimentelor.

Între timp, stepa mongolă era zguduită de luptele pentru putere dintre căpeteniile diferitelor triburi. Fiecare căpetenie supraveghea orice mișcare a dușmanului. Într-o noapte, Temugin a fost luat prin surprindere de un atac masiv al unuia dintre triburile din stepă. Cei care atacau nu erau nici tătarii (asasinii lui Iesughei), nici taigiuții care încercaseră să-l suprime pe Temugin. Erau merkiții, un trib puternic, ce era considerat inamicul keraiților conduși Ong Han, proaspătul aliat al lui Temugin.

Se spune că Temugin a fost atacat pentru a răzbuna acțiunile lui Iesughei din trecut. Tatăl lui Temugin răpise o femeie, pe Ilun, din cortul propriului ei soț, un tânăr războinic din tribul merkit. Temugin a reușit până la urmă să scape de atacatorii săi. Totuși, soția sa, Bordu, a fost capturată de merkiți și dusă în tabăra lor. Apoi, Bordu a fost obligată să devină soția fratelui mai tânăr al fostului soț al lui Ilun, Cildu, iar în acest chip răzbunarea pentru actele lui Iesughei fusese împlinită. Potrivit tradițiilor nomade, dacă Temugin nu întreprindea nicio măsură, se considera că renunța la drepturile sale asupra soției. Trebuia să facă tot posibilul s-o elibereze. Totuși, inamicii săi erau merkiții, unul dintre cele mai puternice triburi ale stepei mongole. Prima dată, Temugin s-a asigurat de sprijinul keraiților lui Ong Han, apoi însoțit de Djamuga-Secen, fratele său de sânge s-a răzbunat pe merkiți.

Sub comanda supremă a lui Ong Han, armatele aliate în fruntea cărora se găseau și tinerii războinici Temugin și Djamuga, au atacat cu furie tabăra merkită. Astfel, Temugin a reușit să-și recapete soția.

Aceasta se afla într-o stare deplorabilă. Fusese siluită și era însărcinată. Temugin s-a resemnat și a acceptat să fie tatăl copilului.

Copilul a fost botezat Djoci, în mongolă aceasta însemnând „cel neașteptat", sugerând că existau îndoieli asupra paternității sale.

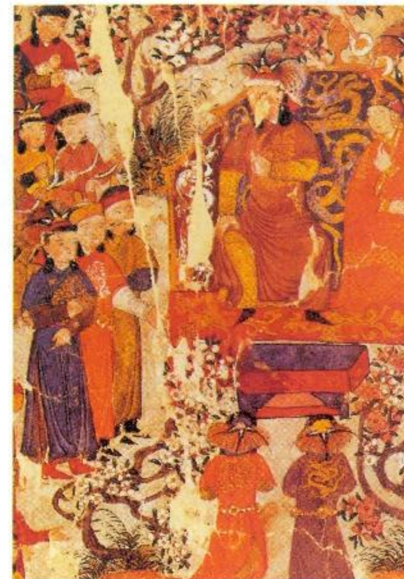
După victoria împotriva acestora, Temugin a trecut la represalii, ucigând trei sute dintre cei mai buni războinici merkiți. Apoi le-a jefuit iurtele și le-a incendiat pășunile. Faima sa s-a răspândit repede de-a lungul stepelor mongole. A obținut reputația unui tânăr războinic de temut, o faimă chiar mai mare decât a tatălui său.

O întâlnire din copilărie

Prietenia dintre Temugin și Djamuga – cel care luptase alături de el împotriva merkiților – era celebră și dura încă din perioada copilăriei acestora.

Temugin avea 11 ani când l-a întâlnit pe Djamuga. Erau vremuri dificile pentru micul Temugin, care abia își pierduse tatăl. Relația lor de prietenie a început în momentul în care au făcut schimb de shagai (o jucărie confecționată din os de oaie). Apoi au făcut un jurământ solemn să devină frați de sânge și și-au schimbat între ei prețioasele săgeți de vânătoare. Legătura lor a fost pecetluită prin acest ritual, conform obiceiurilor mongole. După ce i-au înfrânt împreună pe merkiți, au reînnoit jurământul pentru a păstra relația de prietenie, schimbând între ei centuri de aur și cai luați de la învinși. În cele din urmă, odată cu trecerea timpului, prietenia lor se va încheia.

După ce Temugin a reușit să-și recâștige consoarta din mâinile merkiților și-a condus tribul, timp de un an și jumătate împreună cu Djamuga de-a lungul stepelor mongole. Într-o zi, prietenia lor s-a sfărâmat din cauza unei afirmații a lui Djamuga, care l-a contrariat pe Temugin. Acesta sugera că „dacă ne vom mâna caii în apropiere de munți vom putea să găsim un adăpost pentru herghelegii noștri. Dacă ne îndreptăm spre vale, păstorii noștri vor

▲ Temugin (stânga) și soția sa, Bordu (dreapta) reprezentați într-o miniatură din cartea „Jami al Tawarikh", scrisă de învățatul Rashid el-Din Tabib, un dregător persan.

▼ Se spune că tumulul Obo este locul unde Tengri sălășluiește încă. În Mongolia se pot vedea și azi tumuli de venerație.

DIN CULISE

ȘAMANII, PĂSTRĂTORI AI TRADIȚIILOR

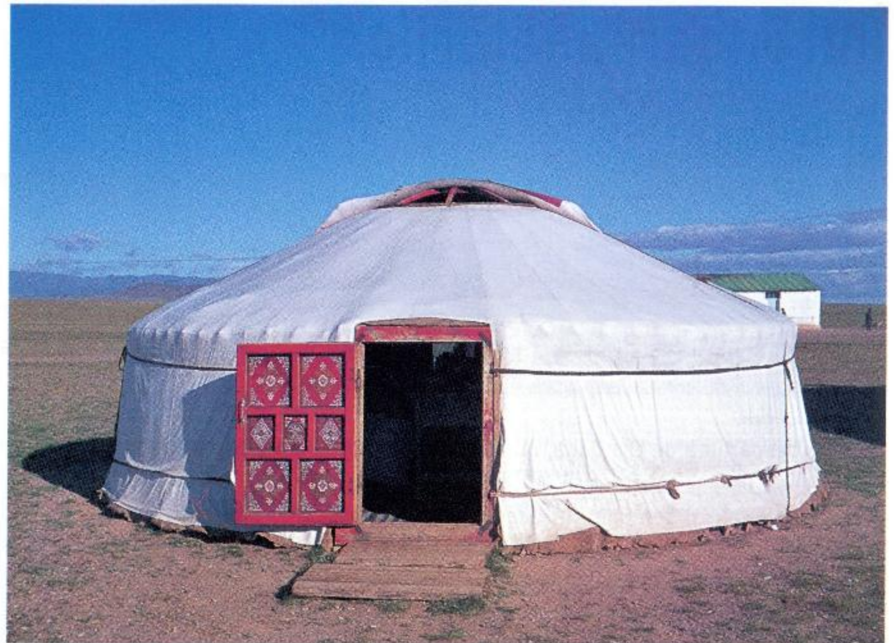
În Mongolia epocii lui Temugin, religii ca budismul sau creștinismul, care aveau o dogmă tipică și întemeietori cerți, nu se bucurau de o prea mare răspândire în rândul triburilor. Mongolii aveau credințe primitive de sorginte animistă. Șamanii jucau un rol important în cadrul religiei animiste.

Șamanul era un fel de profet care comunica cu divinitatea -Tengri, iar apoi transmitea oamenilor voința divină. Șamanul avea îndatorirea de a transmite mai departe generațiilor viitoare tradițiile populare tribale. Legenda „lupului albastru" a fost transmisă din generație în generație de către șamanii mongoli. Șamanii din vârful ierarhiei religioase puteau chiar interveni în chestiuni statale importante, asumându-și un rol politic și social. Spre exemplu, Kokotciu al cărui amestec în conducerea statului mongol a fost considerat excesiv, a fost în cele din urmă executat.

În Mongolia de azi, rolul șamanilor este în continuare semnificativ în viața spirituală a oamenilor. În unele provincii ale Mongoliei poți fi încă martorul practicării obiceiurilor și ritualurilor animiste.

▲ O imagine înfățișând viața de zi cu zi a mongolilor. Covorul era un obiect de uz casnic esențial în viața nomadului, fiind așezat înăuntrul iurtei. Țesutul covoarelor este specific populațiilor din Orientul Mijlociu și Orientul Apropiat.

▲ Iurta reprezintă „casa mobilă" a nomadului. O imagine reprezentând o iurtă din zilele noastre, în care se observă faptul că înfățișarea sa a rămas neschimbată din epoca lui Temugin.

putea să-și astâmpere setea." Temugin s-a arătat confuz și nu a fost sigur de răspunsul pe care să-l dea tovarășului său, dar în același timp era dornic să afle ce a vrut să spună Djamuga. Se spune că a cerut părerea soției sale care l-ar fi lămurit în felul următor: „Djamuga și-a pierdut interesul și este nemulțumit să se afle în preajma ta".

Vorbele lui Djamuga sunt relatate în „Istoria secretă a mongolilor", unde există mai multe interpretări; adevăratul înțeles al acestor vorbe nu ne este cunoscut. Temugin a luat de bună explicația soției sale și a decis să părăsească tabăra în secret împreună cu familia sa. În zori, Temugin s-a uitat în urmă și a observat mai multe triburi mongole care îl abandonaseră pe Djamuga și îl urmau.

O altă versiune susține că Djamuga i-ar fi propus ca el să ia caii și să caute adăpost în apropiere de munți, în timp ce Temugin ar fi trebuit să ia turmele de oi și capre, mai puțin importante în viața mongolilor și să-și așeze tabăra aproape de râu (sugerând astfel că el este un crescător de cai cu prestigiu, iar Temugin doar un biet păstor).

▲ O rasă de cal tipic mongolă. Calul nu reprezintă numai un mijloc de transport pentru mongoli, ci și o armă în care își încredințează viețile. Deși calul este relativ scund este extrem de iute și robust.

Mongolii agreează întrecerile cu cai, deși nu se întrec din considerente sportive. De fapt, imită luptele călare ale strămoșilor. În timpul acestor întreceri cu cai, mongolii, care de altfel sunt un popor blajin, demonstrează că sunt descendenții vitejilor războinici mongoli.

Înfrângerea tătarilor

O bătălie pierdută

TRIBURILE DIN STEPELE MONGOLE utilizau mai multe cuvinte pentru a indica diferite titulaturi ale căpeteniilor lor. Spre exemplu, cuvântul han (sau Khan), desemnează căpetenia unui trib mongol. În perioada copilăriei lui Temugin, doar câțiva șefi de trib purtau titlul de han. Printre aceștia se numărau Ong Han, căpetenia keraiților și Tayang Han, căpetenia naimanilor.

După despărțirea de Djamuga, numeroase clanuri mongole au părăsit tabăra rivală a taigiuților și s-au alăturat taberei lui Temugin. În acele momente își crease o faimă de războinic viteaz, învingător al puternicului trib al merkiților. Unele triburi mongole considerau că Temugin era îndreptățit să revendice titlul de han (care însemna stăpânitor). În cele din urmă, în urma Kurultai-ului (Sfatului) ținut de căpeteniile mongole kiyat, Temugin a fost ales han al tuturor triburilor mongole, primind supranumele de Ginghiz Han, care în limba mongolă se traduce prin „hanul puternic", apropiat cuvântului pentru lup – „chino", iar în limba chineză înseamnă „fiul cerului". Această primă întronare s-a petrecut în anul 1189. Totuși, Imperiul Mongol avea să se constituie ceva mai târziu.

În stepele mongole, existau încă numeroase triburi mai puternice decât tribul mongol, precum keraiții creștini nestorieni, conduși de Ong Han, unul din aliații lui Temugin, naimanii, tătarii sau merkiții. Ultimii, în ciuda faptului că Temugin reușise să-i înfrângă o dată, unelteau să-și recapete autoritatea pierdută. În plus, în afara hotarelor stepelor mongole, mai multe imperii și regate puternice își disputau supremația. Printre formațiunile statale care înconjurau triburile mongole se numărau: Imperiul Chinez creat sub dinastia Kin, regatul tibetan Si Hia și Hanatul Kara-Kitai. Campaniile de cucerire ale lui Ginghiz erau abia la început.

Ironia sorții, primul inamic serios al lui Ginghiz a fost Djamuga. Războiul dintre ei s-a declanșat în urma unui incident mărunt. Fratele lui Djamuga ar fi încercat să fure o herghelie de cai de la Temugin. A fost urmărit și ucis de oamenii acestuia, moartea lui determinându-l pe Djamuga să pornească împotriva prietenului său și să-l alunge spre valea fluviului Onon. Bătălia purtată s-a numit „Dalan Baljut", însemnând 13 în limba chineză, denumire care derivă din formația defensivă a lui Ginghiz Han care și-a aranjat oastea pe 13 rânduri circulare în fața armatei lui Djamuga.

Printre numeroasele încleștări care l-au avut ca protagonist pe Ginghiz Han, aceasta este prima bătălie confirmată de izvoarele istorice. Potrivit unei povestiri macabre, după luptă, Djamuga ar fi poruncit fierberea de vii a 70 de nobili prizonieri din anturajul lui Temugin. Prin urmare se pare că Ginghiz pierduse această confruntare. Cu toate acestea, mișcarea de rezistență inițiată de Ginghiz împotriva taigiuților – cel mai important dintre triburile mongole și care constituia nucleul armatei lui Djamuga – i-a oferit acestuia o mare popularitate printre celelalte triburi care erau sătule de tacticile vicioase ale taigiuților. În timpul războiului cu Djamuga, Ginghiz a obținut o mare influență.

În acele vremuri, mongolii, în lipsa unui conducător puternic care să exercite autoritatea absolută și să reușească unificarea triburilor, rămăseseră în urma altor populații vecine care își întemeiaseră state durabile. Ghinghiz a înlocuit cu legi și instituții, obiceiurile pe care triburile nomade le păstrau încă din timpurile străvechi. A transformat taberele nomade

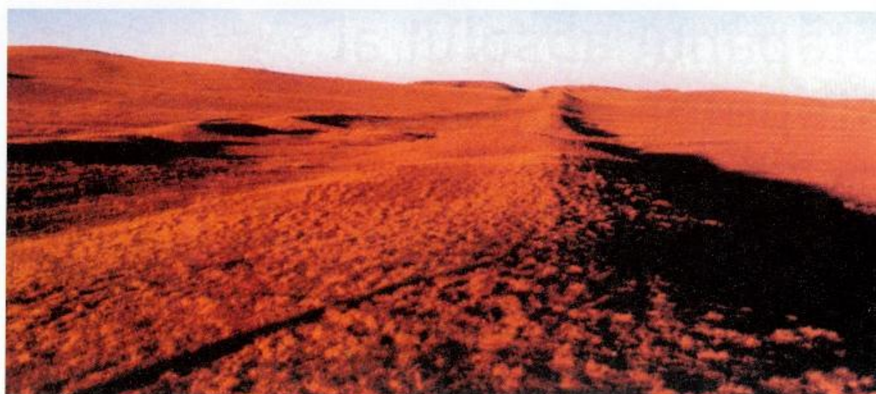
▲ O pictură a unui războinic mongol realizată de un artist chinez din timpul dinastiei Ming. Armura ușoară a războinicului îi permitea o mare mobilitate; arma sa cheie era arcul cu săgeți. Atacurile lor fulgerătoare se bazau pe îndemânarea fără pereche cu care trăgeau cu arcul în timp ce călăreau.

Beijing, atunci cunoscut ca Zhongdu - Pekin, a fost capitala imperiului dinastiei Kin, dinastie instaurată de un trib nomad care s-a sedentarizat atunci când a pătruns în China. Aceștia au suferit constant de pe urma invaziilor tătare, o populație nomadă localizată în nordul imperiului Kin.

▲ Pentru mongoli, harnaşamentul calului era la fel de vital ca şi calul însuşi. Ginghiz, care nu arăta un interes deosebit pentru avuţii, era pasionat în schimb de harnaşamentul cailor, prin urmare a poruncit meşteşugarilor să-i făurească o şa din aur masiv.

▲ Rămăşiţele fortificaţiilor ridicate de supuşii dinastiei Kin pentru a preveni atacurile din partea triburilor nomade. Imperiul dinastiei Kin – care a fost fondat prin unificarea mai multor triburi nomade ce au invadat China – era ameninţat de raidurile triburilor tătare şi mongole.

în formaţiuni de luptă şi şi-a impus autoritatea asupra fiecărui trib mongol în parte fără să afecteze organizarea acestora. Un bun exemplu se poate observa în bătălia supranumită „Dalan Baljut".

Ginghiz a devenit rapid singurul conducător al stepelor mongole, folosindu-se în armată şi administraţie de organizarea atipică nomadă.

Avangarda lui Ong Han

Dinastia Kin stăpânea peste ceea ce este azi China de Nord, un ţinut dominat de tribul jurchen, trib nomad provenit din estul Eurasiei. Aceştia se temeau de triburile tătare care sălăşluiau în nord-estul teritoriului lor. Dinastia Kin a decis să se folosească de influenţa crescută a triburilor mongole, propunând lui Ong Han, căpetenia keraiţilor, declanşarea unui război împotriva tătarilor.

În mod previzibil, propunerea l-a mulţumit pe Ginghiz, care era în acel timp un vasal al lui Ong Han. Până la urmă, tătarii fuseseră cei care îl uciseseră pe tatăl său, Iesughei şi cauzaseră suferinţe mari familiei sale. Având sprijinul lui Ong Han, aceasta era cea mai bună oportunitate pentru Ginghiz de a-i înfrânge pe tătari. Mai mult sau mai puţin, putea conta pe ajutorul oştilor dinastiei Kin. În anul 1196, Ginghiz Han a pornit cu toate oştile împotriva tătarilor.

Pe deasupra, Ginghiz a grupat numeroase triburi din stepele mongole ca o avangardă a oştilor lui Ong Han. Djamuga, care jurase să se răzbune pe Ginghiz a organizat o coaliţie de triburi, încercând să împresoare armatele lui Ginghiz şi Ong Han. Din 1201, această coaliţie a fost învinsă în repetate rânduri de oştile lui Ginghiz Han. La sfârşitul anului următor, Ginghiz Han a reuşit să distrugă complet hoardele tătare. Ong Han şi vasalul său, Ginghiz Han au reuşit să-şi impună autoritatea asupra tot mai multor triburi mongole. În acea perioadă, Ong Han a început să-l privească cu suspiciune pe aliatul său, bănuindu-l că vrea să-l detroneze.

▼ Prizonieri de război, capturaţi de războinicii mongoli reprezentaţi în miniaturile din cartea lui Rashid „Jami al-tawarikh". Nu toţi prizonierii erau executaţi. Unii care aveau îndemânare de meşteşugari erau cruţaţi, alţii care se remarcau prin talente deosebite erau numiţi dregători la curtea lui Ginghiz Han.

CĂLĂTORII ÎN TIMP

IERARHIE MILITARĂ

Pentru că Iesughei murise când Ginghiz era încă un copil, acesta nu a crescut sub îndrumarea oamenilor de încredere ai tatălui său. Încă de timpuriu, în perioada supunerii triburilor mongole, dregătorii care l-au servit pe Ginghiz Han erau tineri războinici –nokud – ce se alăturaseră oştii sale. Sfetnicii săi apropiaţi, purtând titlurile de dorben kulu'ud şi dorben noyas proveneau din rândurile armatei sale.

Apropiaţii lui Ginghiz Han

Anul desemnării	Nume	Dregătorie	Tribul de origine
Înainte de 1180	Borocul căpetenie mil.	(Dorben Kulu'ud)	Hudşin*
Înainte de 1180	Chilaun căpetenie mil.	(Dorben Kulu'ud)	Suldus*
Înainte de 1180	Bogorciu căpetenie mil.	(Dorben Kulu'ud)	Arlat*
1189	Cubilai căpetenie mil. Subotai căpetenie mil.	(Dorben Noyas) (Dorben Noyas)	Barlas * Uriangcai*
1190	Ciormagun căpetenie mil.	Tangut	
1195	Cubilai căpetenie mil. Djelme căpetenie mil.	(Dorben Noyas) (Dorben Noyas)	Barlas * Uriangcai *
1196	Ie-liu Cin-lu-ku sol	Kitan	
1201	Djebe căpetenie mil.	(Dorben Noyas)	Besud *
1204	Tatatonga cărturar	Uigur	
1215	Ie-liu.Ciu-ţai înţelept	ghicitor Kitan	
1220	Cian Ciuen călugăr	taoist Chinez	
1221	Ialavaci vistiernic	Turkmen	

* fiecare dregător „Dorben Kulu'ud" şi „Dorben Noyas" provenea din clanuri şi triburi mărunte care aparţineau marelui trib al mongolilor.

Triburile nomade propovăduiau sistemul „meritocraţiei" care stabilea ierarhia socială a individului după talent şi abilităţi personale dovedite, în comparaţie cu triburile sedentare care puneau în prim planul societăţii obârşia nobilă şi înrudirea. Ginghiz Han credea că legăturile personale chiar şi cu oameni fără obârşie aleasă erau mai importante decât originea nobilă. Această credinţă se formase datorită experienţelor triste prin care trecuse cu familia sa, trădată de nobilii din jur.

În timp ce Imperiul Mongol îşi extindea fruntariile, se părea că era din ce în ce mai greu să se bizuiască numai pe triburile mongole. Ginghiz Han a promovat în dregătorii oameni merituoşi proveniţi atât din rândul mongolilor cât şi al populaţiilor supuse. Aceasta nu se datora din cauza lipsei dregătorilor capabili de origine mongolă. Hanul era conştient că pentru a stăpâni peste un imperiu cu tradiţii culturale şi etnice eterogene, avea nevoie să recruteze oameni cu origini diverse.

În timpul invaziilor asupra unor triburi şi populaţii, numeroşi oameni capabili de pe întinderea teritoriilor cucerite, precum chinezi, tanguţi sau kitai au fost numiţi în cadrul aparatului imperial administrativ. Aceşti oameni au jucat un rol important în extinderea autorităţii lui Ginghiz Han, punând bazele expansiunii Imperiului Mongol.

Stăpânul absolut al stepelor mongole

Cele 500 de soții și concubine

PÂNĂ ÎN ZORII SECOLULUI AL XIII-LEA, puternica armată strânsă sub conducerea lui Ong Han și Ginghiz Han a supus și jumătatea răsăriteană a Mongoliei. În acest moment cei doi hani au decis să-și împartă sfera de dominație astfel: părțile dinspre răsărit ale stepelor mongole urmau să se afle sub autoritatea lui Ginghiz, iar partea apuseană trecea sub autoritatea lui Ong Han. În 1202, Ginghiz Han a curățit ultimele rămășițe ale hoardelor tătare și și-a impus controlul asupra regiunii. Avea peste 40 de ani când și-a luat a treia soție, Iesujen și pe cea de-a patra, Iesui. Acestea două erau surori și aparțineau tribului tătarilor, pe care Ginghiz reușise să-l înfrângă de curând. Se spune că avea peste 500 de soții și concubine, inclusiv prima sa soție oficială, Bordu. Cele mai multe dintre acestea proveneau din triburile cucerite de mongoli. Mongolii împărțeau femeile robite în patru corturi, unde acestea își petreceau tot restul vieții. Cele patru corturi enorme erau situate în jurul cortului lui Ginghiz. Vederea acestor construcții, trebuie să fi fost un spectacol extraordinar!

Ajungând cea mai puternică căpetenie din stepele mongole, Ginghiz și-a exprimat dorința ca Djoci, cel mai vârstnic dintre fiii săi, să o ia de soție pe fiica lui Ong Han. În plus, se gândea să dea de soție pe fiica sa unuia dintre nepoții lui Ong Han, pentru a reuși să strângă legăturile dinastice dintre cele două familii. Ong Han a refuzat acest aranjament, deoarece Sengum, unul din feciorii săi s-a opus ideii de a se înrudi cu familia lui Ginghiz Han. Sengum era invidios pe Ginghiz Han, care era unul din favoriții tatălui său. Djamuga, eternul inamic, nu a ratat oportunitatea de a profita de acest incident ce arunca o umbră în relația aproape de nezdruncinat dintre Ong Han și Ginghiz Han.

Inevitabila confruntare

Evitându-l pe Ong Han, Djamuga s-a dus la Sengum cu scopul de a unelti împotriva lui Ginghiz și i-a spus: „Ginghiz complotează pe ascuns cu dușmanii tăi, naimanii. Acum este momentul să fie înfrânt. Îți voi da tot sprijinul meu." Împreună cu Djamuga, Sengum s-a dus înaintea tatălui său și i-a cerut să trimită oștile împotriva aliatului său. Ong Han credea în loialitatea lui Ginghiz, dar sub influența vorbelor otrăvite ale fiului său, a luat decizia să participe la complotul urzit.

Ginghiz a rămas împietrit în momentul în care a fost sigur de trădarea prietenului său, fiind auzit spunând: „Nu pot da crezare că Ong Han, cel care m-a sprijinit încă din vremea pierderii părintelui meu și m-a tratat ca pe propriul său copil m-a trădat astfel...". Ginghiz putea reprima cu ușurință o asemenea revoltă, dar în schimb a ales calea diplomației. A trimis la Ong Han un sol, făcând apel la judecata sa și implorându-l să aleagă calea pașnică. Ong Han era gata să dea curs rugăminților vechiului său aliat, dar Sengum și Djamuga au declanșat un atac neașteptat asupra ariergărzii oștii lui Ginghiz. În atare condiții, nu mai era cale de întoarcere. Situația s-a înrăutățit din ce în ce mai mult.

▲ O pictură rară înfățișând o familie imperială mongolă. Sistemul poligamiei era întâlnit la nivelul claselor înalte ale societății mongole. Se spune că Ginghiz avea peste 500 de soții și concubine, inclusiv prima sa soție oficială, Bordu.

Pentru a complica și mai mult ițele prin care Djamuga reușise să-l manipuleze pe Ong Han ca să se întoarcă împotriva aliatului său, în secret l-a informat pe Ginghiz asupra mișcărilor armatei lui Ong Han. Djamuga i-a sfidat atât pe Ong Han pe care-l considera un bătrân neputincios, cât și pe Sengum pe care îl considera cam nătâng, continuând-și planurile perfide.

În anul 1203, Ginghiz i-a înfrânt în cele din urmă pe Ong Han și fiul său, distrugând puterea keraiților, cel mai influent trib al stepelor mongole. Anul următor, a cucerit teritoriile naimane,

DIN CULISE

NAŞTEREA ALFABETULUI MONGOL

Într-o zi a anului 1204, în timpul expediţiei împotriva naimanilor, Ginghiz a capturat un om care ascundea un obiect neobişnuit în buzunar. Era pecetea regală, confecţionată din aur, a regelui naiman. Când Ginghiz Han l-a întrebat la ce foloseşte, omul a explicat: „Ori de câte ori stăpânul meu vrea să strângă bani sau grâne de la supuşii săi, dă poruncă unui slujitor şi ordinul lui este marcat cu această pecete pentru a dovedi că este o poruncă regală". Ginghiz a sesizat importanţa sistemului şi l-a rugat pe prizonier să-i spună mai multe în legătură cu pecetea. Pentru Ginghiz a devenit clar că folosirea pecetei şi a mesajelor va fi esenţială pentru administrarea imperiului. În mod special, corespondenţa era vitală pentru dezvoltarea comerţului cu vite, de care aveau nevoie mongolii. Ginghiz i-a poruncit fără întârziere prizonierului să realizeze o pecete şi un alfabet mongol folosindu-se de scrierea uigură.

În acea vreme s-a născut alfabetul mongol. Acel om era Tatatonga. Un om care se va remarca prin realizări mărețe, neegalate de niciun viteaz războinic.

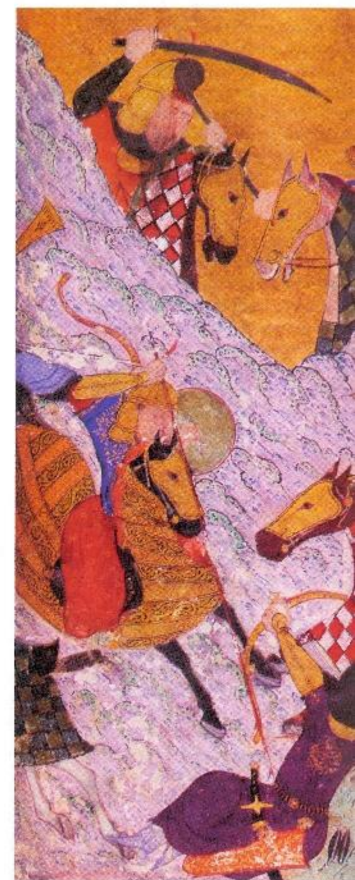
▶ Plăcuță de ceramică din perioada dinastiei Yuan. Era dată de autorități negustorilor și folosită ca un fel de permis de liberă trecere.

localizate în vestul Mongoliei și i-a supus pentru totdeauna pe merkiții din nord. A reușit în sfârșit să-l captureze și pe inamicul său Djamuga. Nu a simțit nicio remușcare atunci când a poruncit execuția lui Djamuga, cel care fusese odată fratele său de sânge.

Ginghiz reușise în cele din urmă să unifice sub sceptrul său toate populațiile din vastele stepe mongole. În ciuda acestei realizări, Ginghiz era preocupat să-și consolideze puterea. Descotorosindu-se de fratele său de sânge era forțat de acum încolo să continue de unul singur. Curând avea să pornească în cucerirea întinderilor nesfârșite de dincolo de stepele mongole.

▼ Una dintre iurtele lui Ginghiz. Chiar și un împărat trăia într-o locuință mobilă, dar care era foarte diferită de o casă obișnuită. Casa imperială mobilă era deplasată cu ajutorul a numeroase vite de povară.

Contactul cu populațiile sedentare

▲ Invadarea teritoriilor dinastiei Kin ilustrată în lucrarea „Jami al Tawarikh" a lui Rashid el-Din. Armata mongolă condusă de Ginghiz a întreprins raiduri și pustiiri pentru a jefui bogatele recolte ale localnicilor.

De la trib la stat

ÎN ANUL 1206, Ginghiz a fost ales pentru a doua oară han al tuturor hanilor sau mare han, de către Kurultai-ul tuturor triburilor mongole și al celor nemongole supuse. În acea perioadă a luat naștere oficial Imperiul Mongol.

Ginghiz Han a impus în guvernarea imperiului său, sistemul nomad tradițional. „Sistemul numeric zecimal" și kesig-ul erau exemple în acest sens. „Sistemul numeric zecimal" era un sistem social, care se aplica unui număr de familii/gospodării. „O unitate" era formată dintr-o mie de gospodării/familii. Această unitate era împărțită în zece grupuri, iar fiecare grup consta dintr-o sută de gospodării/familii. Ginghiz a dispus ca fiecare grup format dintr-o sută de familii să fie împărțit în zece unități a câte zece familii/gospodării. Fiecare unitate, de la cele mai mici, la cele mai numeroase, dispunea de propria căpetenie.

„Sistemul numeric zecimal" a fost utilizat de asemenea în cadrul armatei Imperiului Mongol. În acea vreme, acest sistem care împărțea triburile nomade se diferenția de sistemele sociale ale populațiilor sedentare.

La origini, în organizarea socială mongolă, kesig-ul slujea ca șef de trib. Ginghiz Han a folosit acest rang și în alte scopuri decât cel obișnuit. A poruncit tuturor triburilor supuse să desemneze oameni merituoși care să slujească în rangul de „kesig", iar apoi și-a organizat garda personală din rândurile acestora. Gărzile sale se aflau sub comanda sa directă și astfel s-a creat o legătură strânsă între han și străjerii săi. Pentru cimentarea legăturilor slab dezvoltate dintre triburi, dar și pentru organizarea acestora, sistemul kesig-ului s-a dovedit a fi extrem de eficient.

Invazii și distrugeri

Ginghiz Han, care fusese proclamat mare han, a trecut la anihilarea tuturor cetelor de războinici naimani care mai rătăceau prin stepele mongole. Kuciluc, căpetenia naimanilor, a reușit să scape și a fugit către Hanatul Kara-Kitai. În acele momente, Imperiul Mongol se învecina la est cu imperiul dinastiei Kin, la sud cu regatul Sia Hia, iar la vest cu ținuturile uigurilor și Hanatul Kara-Kitai.

Dintre aceste state, regatul Sia Hia a devenit prima victimă a expansiunii statului mongol. În anul 1209, ca urmare a trei campanii consecutive, regatul Sia Hia s-a predat și a fost încorporat în Imperiul Mongol. În același an, uigurii, care erau vasalii Hanatului Kara-Kitai, au trădat și s-au alăturat Imperiului Mongol. Apoi, Ginghiz Han și-a îndreptat atenția către popoarele din est. În părțile răsăritene, imperiul dinastiei Kin stăpânea nordul Chinei.

Dinastia Kin fusese fondată de tribul nomad jurchen. Cu timpul, când triburile jurchen s-au deplasat spre ținutul Pinyin din nord, a devenit o formațiune statală bogată. Aproape cinci ani,

Omul-cheie

DJEBE – UN BRAV RĂZBOINIC ȘI UN ADVERSAR PERICULOS

Djebe, care provenea din tribul besud, s-a alăturat oastei taigiuților, fiind desemnat căpetenie a arcașilor. A purtat mai multe lupte împotriva mongolilor, în perioada în care Ginghiz Han ducea campanii de supunere a triburilor din stepa mongolă.

Odată, în timpul unei bătălii, Djebe l-a țintit pe Ginghiz, dar săgeata a luat o traiectorie ciudată și a atins calul pe care îl călărea hanul, fără să-l rănească pe acesta. Armata mongolă a învins și Djebe a fost luat prizonier.

În ciuda situației disperate în care se afla, Djebe a avut curajul să recunoască că el este acela care încercase să-l ucidă pe marele han. Ginghiz a fost impresionat de curajul și onestitatea lui Djebe și i-a propus să intre în oastea sa cu rangul de general. Din acel moment a întreprins multe fapte mărețe atât ca arcaș iscusit cât și ca general. Cea mai mare ispravă a sa a fost campania din perioada incipientă a Marii Invazii Mongole, dusă împotriva cnezatelor rusești și a hanatului bulgar de pe Volga. Armatele mongole comandate de Djebe au invadat teritoriile dinspre răsărit ale Mării Caspice până pe coastele nordice ale Mării Negre, distrugând forțele aliate ale rușilor, cumanilor și românilor. Trimful lui Djebe a fost printre cele mai notabile reușite militare ale generalilor marelui han. Djebe a murit pe drum la întoarcerea din campanie, nereușind să fie încununat cu laurii victoriei și răsplătit pentru meritele sale militare. A fost un războinic viteaz care și-a petrecut toată viața pe câmpul de luptă.

Ginghiz Han prețuia la un om, onestitatea și caracterul demn de încredere, chiar dacă acel om încercase la un moment dat să-l ucidă. De altfel, nu suporta defăimarea celor apropiați lui.

▼ Statuia unui războinic mongol.

începând cu anul 1211, oștile mongole au pustiit teritoriile imperiului chinez. Ginghiz Han, care se confruntase până atunci cu națiuni nomade, avea acum de-a face cu un stat organizat, având o agricultură dezvoltată, dar ale cărui structuri nu-i trezeau niciun interes. Ginghiz a întreprins nenumărate raiduri și expediții de jaf asupra teritoriilor dinastiei Kin. În final, a reușit să ocupe cetatea Zhongdu-Pekin (azi, Beijing), capitala Imperiului Kin. Împăratul a abandonat orașul Zhongdu și s-a salvat prin sudul văii fluviului Galben. În cele din urmă, stăpânirea dinastiei Kin s-a redus asupra unui mic teritoriu din părțile sudice. Ca urmare, Imperiul Mongol a reușit să cucerească o regiune uriașă cuprinsă din nordul Chinei, în ținutul Pinyin.

Oamenii iscusiți – o adevărată comoară

În timpul invadării teritoriilor dinastiei Kin, Ginghiz a jefuit numeroase avuții. A obținut și lucruri mult mai importante decât comorile și anume oameni iscusiți și înțelepți, precum dregătorii imperiali foarte capabili ai dinastiei cucerite. Ca și restul clasei aristocratice mongole, Ginghiz nu se confruntase decât cu modul de viață nomad, neavând capacitatea de a guverna teritoriile ocupate ale dinastiei Kin.

Priveau cu aroganță la țăranii chinezi pe care-i considerau lipsiți de pricepere și nefolositori. Aceștia nu știau să călărească și nu erau în stare să mânuiască o armă. Singura lor îndeletnicire era cultivarea pământului. Atât Ginghiz cât și nobilii din jurul său considerau că țăranii chinezi nu erau în stare să creeze o bunăstare mai mare decât nomazii mongoli. Dregătorii și funcționarii administrației Kin au început să le dezvăluie cuceritorilor veniți din străfundurile stepelor mongole, avantajele unei societăți sedentare. Mai mulți cărturari și dregători s-au străduit să-i învețe pe conducătorii mongoli, ce înseamnă un sistem de guvernare eficient susținut de dări și taxe impuse supușilor, element fundamental în administrarea unui stat.

Ie-liu Ciu-țai a fost unul dintre acești dregători. Se pare că era mai degrabă un ghicitor în stele decât un dregător. Ginghiz Han l-a desemnat prooroc al oștilor sale. Armata sa trebuia să se bazeze pe previziunile sale înainte de a porni în expediția către apus, care avea ca scop cucerirea ultimelor teritorii ale dinastiei Kin. În timpul domniei lui Ogodai, cel de-al treilea fiu al lui Ginghiz Han, Ie-liu Ciu-țai s-a remarcat prin abilitățile sale de mare dregător imperial.

Marele Zid Chinezesc reprezintă dovada temerii profunde pe care Imperiul Chinez o manifesta față de triburile nomade. Imperiul Mongol a străpuns acest zid în momentul în care a declanșat atacul asupra imperiului dinastiei Kin. Astfel, această măreață realizare inginerească s-a dovedit a fi nefolositoare în prevenirea invaziei statului chinez.

Expedițiile apusene

Implicarea în activități comerciale

CREȘTEREA VITELOR constituia principala îndeletnicire în Imperiul Mongol. Negoțul începuse să înflorească. Mongolii erau în situația de a profita de poziția geografică strategică: se aflau la întretăierea drumurilor comerciale care legau Răsăritul de Apus. În timp ce nu acorda nicio importanță agriculturii, hanul tătar înțelegea importanța negoțului. În plus, era preocupat de stagnarea activităților comerciale în perioadele campaniilor sale de cucerire.

La acea vreme, Kuciluc, căpetenie a naimanilor, care se refugiase în Hanatul Kara-Kitai, a reușit să închege o alianță care să declanșeze revolta împotriva mongolilor. Ginghiz Han a văzut în această rebeliune, iminența distrugerii negoțului dintre Răsărit și Apus. În anul 1218, armatele mongole au avansat spre vest, unde l-au înfrânt pe Kuciluc. Ca urmare a acestor încleștări, mongolii au pus stăpânire pe Hanatul Kara-Kitai și au securizat rutele comerciale care făceau legătura din lumea orientală și cea apuseană. În acea perioadă, în părțile de est ale coastelor Mării Caspice, la vest de Hanatul Kara-Kitai se înfiripase un stat islamic – Imperiul Horesmian.

În anul 1219, Ginghiz Han a trimis în Horesm o caravană comercială formată din 450 de negustori. În împrejurimile cetății Otrar, pe teritoriul Imperiului Horesmian, toți negustorii au fost măcelăriți.

Distrugerea caravanei a fost poruncită de către Inalcik, guvernatorul orașului Otrar. Inalcik i-a jefuit pe negustori de comori, apoi l-a informat Ala ed-Din Mahomed, șahul Horesmului că unii dintre negustorii trimiși erau de fapt iscoade. Inalcik s-a folosit de acest șiretlic pentru a acoperi faptul că își însușise avuțiile caravanei.

Acest incident a aprins scânteia izbucnirii unui război între Imperiul Mongol și Imperiul Horesmian. Confruntările au durat mai bine de cinci ani și au cuprins Asia Centrală până pe coastele Mării Negre. Războiul a devenit cunoscut ca „Invazia mongolă asupra Asiei Centrale".

Uriașa armată mongolă, constând în peste 200.000 de războinici a cucerit Buhara, capitala Horesmului și înfloritorul oraș Samarkand. Războinicii mongoli s-au năpustit asupra cetăților și au semănat teroarea. Inalcik, cel care provocase masacrul membrilor caravanei, a fost prins și executat înfiorător în prezența marelui han, turnându-i-se argint topit în ochi și urechi.

Ala ed-Din Mahomed a reușit să scape cu fuga, dar în cele din urmă a murit pe o insulă îndepărtată din Marea Caspică. Jelal ed-Din Manguberdi, fiul lui Mahomed a fugit spre India și a reușit să reziste în fața armatelor mongole. Totuși, era imposibil să stăvilești înaintarea armatelor mongole. Se știe că inva-

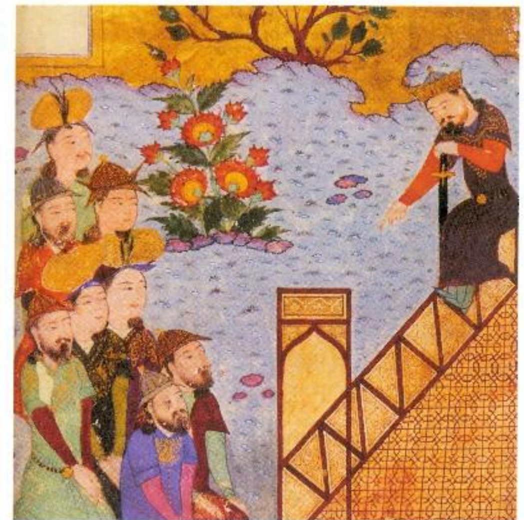

▲ Inscripția lui Yesüngge. Se pare că rândurile care apar în inscripție sunt considerate cea mai veche scriere cu alfabet mongol. În anul 1241, a fost ridicată o coloană care amintea izbânda lui Yesüngge într-o întrecere cu arcul, ce fusese ținută în onoarea întoarcerii triumfale din campaniile militare apusene.

Ruinele unei cetăți distrusă de războinicii mongoli se văd încă astăzi în orașul Heart, din vestul Afganistanului. Ginghiz a pornit mai departe din Afganistan spre fluviul Indus cu intenția de a-l urmări pe Jelal ed-Din.

◂ Samarkand, important oraş comercial al Imperiului Horesmian a fost redus la ruine după atacul armatelor mongole. Oraşul Samarkand de azi a fost refăcut în apropiere de vechea cetate distrusă. Aruncând o privire asupra oraşului, cu moscheele sale splendide, nu vom observa nicio cicatrice care să ateste distrugerile provocate de mongoli.

▴ Ginghiz veghează interiorul moscheii. În timpul asediului asupra Buharei, capitala Horesmului, i-a convins pe locuitorii oraşului să se predea spunându-le: „sunt pedeapsa divină trimisă din ceruri împotriva voastră".

darea Imperiului Horesmian a constituit doar una dintre paginile înfiorătoare scrise în istorie de hoardele mongole. Ostașii inamici erau uciși fără milă, femeile și copiii erau înrobiți, iar meșteșugarii erau trimiși în Mongolia. Datorită distrugerilor provocate sistemelor de irigații, pășunile și ogoarele căzuseră în ruină. Se spune că nimicirile cauzate de război au lăsat câmpurile din zonă complet aride.

Visul stăpânirii lumii

După cucerirea Imperiului Horesmian, Ginghiz Han a început să fie din ce în ce mai încredințat că este sortit să cucerească întreaga lume. Unii istorici afirmă că „Invazia Mogolă asupra Asiei Centrale" nu s-a datorat numai răzbunării pentru masacrarea caravanei mongole, ci a constituit o parte a visului marelui han de a stăpâni lumea. Ca dovadă, Ginghiz a înaintat mult mai adânc în apus, după cucerirea Horesmului. Armatele mongole, comandate de marile căpetenii Djebe și Subotai au avansat de-a lungul coastelor apusene ale Mării Caspice, unde stăpâneau triburile cumanilor (câpciacilor); și nu s-au oprit până nu au invadat toate ținuturile acestora.

În schimb, hanul Koten, legendara căpetenie a cumanilor a solicitat sprijinul Rusiei Kievene. Ca urmare a acestor evenimente, hoardele mongole s-au ciocnit cu oștile cnezilor kieveni și ale cumanilor. Câmpul de luptă se găsea la aproape 5.000 de kilometri depărtare de teritoriile mongole. În ciuda faptului că războinicii mongoli se aflau la o distanță uriașă de fruntariile Imperiului Mongol, mobilitatea și puterea lor distructivă nu a avut de suferit.

În anul 1223, oștile mongole comandate de Djebe și Subotai au ajuns în preajma fluviului Kalka, pe coastele nordice ale Mării Negre. În acele locuri au zdrobit armatele aliate ale cumanilor, rușilor și românilor, ale căror efective erau puțin mai numeroase decât ale mongolilor. După ce au întreprins raiduri asupra coastelor apusene ale Mării Caspice, mongolii s-au retras, întorcându-se pe teritoriul vechiului Imperiu Horesmian, pe care îl ocupaseră în întregime în anul 1224. După o lungă absență, în 1225, Ginghiz Han se întoarce în stepele mongole. Împlinise vârsta de 60 de ani.

Imperiul Mongol devenise cel mai întins imperiu din toate timpurile. Teritoriul său se întindea de la Marea Japoniei până la Marea Caspică.

▾ Masacru înfăptuit de războinicii mongoli ilustrat în cartea „Jami al Tawarikh" a lui Rashid. Se spune că expediția oștilor mongole în Apus a fost marcată de cruzimi inimaginabile și atrocități – nu se știe dacă aceste fapte sunt pure legende sau sunt realități istorice.

CLIPE PERSONALE

HANUL CE VISA „TINEREŢEA VEŞNICĂ"

Împăratul Qin Shi Huang din dinastia Qin, unul din cei mai mari împăraţi chinezi, dorea să descopere elixirul vieţii veşnice. Ginghiz Han era străbătut de aceeaşi dorinţă arzătoare.

În 1222, în timp ce se afla la Samarkand după o expediţie de cucerire, Ginghiz Han l-a invitat în cortul său pe Cian Ciuen, un renumit călugăr taoist, aparţinând şcolii Quanzhen (Primăvara eternă). Quanzen era o şcoală a filosofiei taoiste chineze. Taoismul este o filosofie religioasă care propovăduieşte printre altele, „tinereţea veşnică şi nemurirea". Ginghiz, care deja era la o vârstă înaintată, i-a scris lui Cian Ciuen, întrebându-l dacă poate obţine elixirul vieţii. După ce a citit rândurile hanului, filosoful chinez a pornit în călătorie spre Samarkand şi după un drum obositor de-a lungul unui teritoriu aspru a poposit în acest oraş. Răspunsul lui Cian Ciuen a fost următorul: „mijloace ca să-ţi apere viaţa sunt, dar leac pentru nemurire nu". Curentul Quanzhen, căruia îi aparţinea Cian Ciuen era o şcoală taoistă care propunea crearea unei „religii speculative", opusă superstiţiilor şi magiei. Impresionat de răspunsul sincer şi limpede al lui Cian Ciuen, hanul i-a oferit acestuia o demnitate înaltă.

Sfârșitul unei călătorii mărețe

Urmaşi demni de conducătorul lor

GINGHIZ HAN, întemeietorul celui mai vast imperiu, care se întindea pe o suprafață de 7.000 de km de la Est la Vest, ajunsese la o vârstă la care începuse să se gândească la viitorul stăpânirii sale, prin urmare la cei care îi vor succeda. Ginghiz procedase deja la împărțirea imperiului în mai multe teritorii, pe care le dăduse în stăpânirea fiilor săi. Primii săi fii, Djoci, Djagatai și Ogodai, controlau Asia Centrală, iar ceilalți fii, Kasar, Temüge și Qaciun domneau peste China. Împărțirea realizată de Ginghiz avea să stea la baza divizării Imperiului Mongol. Pentru a evita disputele în rândul membrilor familiei sale, Ginghiz a luat decizia de a crea un sistem de conducere divizat.

Ginghiz a avut numeroși urmași. Deși fiul său, Djoci a sfârșit în timpul campaniei apusene, hanul mai avea destui fii care se dovediseră destoinici. Al treilea fiu, Ogodai, era un bărbat iscusit care se bucura de un mare respect în rândul supușilor. Fusese desemnat drept succesorul legitim al lui Ginghiz Han, după moartea acestuia. Referitor la prima sa soție, Bordu, nu există prea multe izvoare scrise, dar nici nu există dovezi asupra ultimilor ei ani sau asupra morții sale.

Ginghiz a avut parte de curteni, dregători și comandanți militari foarte capabili. Pe lângă generali destoinici s-a bucurat de prezența și povețele unor mari înțelepți precum Ie-liu Ciu-țai și Cian Ciuen care i-au sprijinit măsurile și acțiunile. În mod obișnuit, un imperiu clădit pe tradiție nomadă se destramă rapid după moartea celui care l-a fondat. Imperiul Mongol a reușit să-și mențină autoritatea după dispariția marelui han datorită destoiniciei și loialității acestor dregători. Ginghiz a impus în demnitățile cele mai importante oameni eficienți aleși după abilitățile și talentul lor personal. Mai târziu, acești învățați și sfetnici vor aduce o contribuție mare în special în teritoriile chineze, unde cultura sedentară și bazele statale erau bine dezvoltate.

Ultima bătălie

După întoarcerea din marea campanie apuseană, ambițiile sale de cucerire nu s-au domolit, în ciuda vârstei înaintate. În anul 1226, Ginghiz Han a plănuit să înceapă din nou o expediție de cucerire. De această dată și-a îndreptat ochii spre regatul Sia Hia din China, care stăpânea ținuturile din sudul deșertului Gobi. După cucerirea întregii Mongolii, acest regat fusese primul care căzuse pradă hoardelor mongole. Ca urmare a acestei campanii, teritoriul Sia Hia s-a aflat sub autoritatea sa, dar, treptat s-a desprins de sub suzeranitatea hanului, refuzând să participe la expedițiile de cucerire ale mongolilor. Astfel Ginghiz Han a luat decizia de a readuce sub ascultarea sa regatul vecin.

Și-a condus personal armatele în ciuda condiției fizice precare determinată de vârsta înaintată, dar trecătoarea din munți, singura cale de acces spre regatul Sia Hia s-a dovedit a fi greu de străbătut. Era o regiune muntoasă înaltă, în care înaintau cu greu. În august, 1227, în regiunea Ningxia, unde pătrunseseră armatele sale, cu doar puțin timp înainte ca Xingqing, capitala regatului Sia Hia să fie cucerită, hanul tuturor hanilor și-a dat ultima suflare. Există mai multe teorii cu privire la cauza morții hanului, dar nici până în zilele noastre adevărata cauză nu a fost pe deplin deslușită. După ce și-a dat seama că mai are puțin de trăit, Ginghiz Han și-a chemat cei trei fii mai mari și în fața

▼ Nepoții lui Ginghiz Han surprinși în paginile cronicii „Jami al-Tawarikh" de Rashid el-Din. În rândul de sus, de la dreapta este reprezentat Mongke, al patrulea împărat, Kubilai, al cincilea împărat și fondatorul dinastiei Yuan și Hulagu, întemeietorul Ilhanatului. Pentru a menține dominația imperiului, au fost nevoiți să-și împartă teritoriile de la est la vest.

▲ Nepoții lui Ginghiz Han surprinși în paginile cronicii „Jami al-Tawarikh" de Rashid el-Din. În rândul de sus, de la dreapta este reprezentat Mongke, al patrulea împărat, Kubilai, al cincilea împărat și fondatorul dinastiei Yuan și Hulagu, întemeietorul Ilhanatului. Pentru a menține dominația imperiului, au fost nevoiți să-și împartă teritoriile de la est la vest.

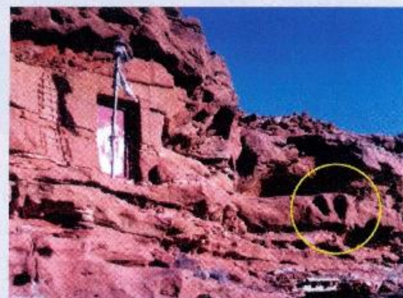
Versiune diferită

ÎN CĂUTAREA MORMÂNTULUI MARELUI HAN

Locul mormântului lui Ginghiz Han, care și-a sfârșit viața în expediția contra regatului Sia Hia a rămas până astăzi un mister. Legendele spun că cei care au asistat la funeraliile sale au fost uciși pentru a ascunde amplasamentul mormântului, dar aceasta nu este decât o legendă.

În ultimii ani, mai multe expediții arheologice au întreprins cercetări pentru a afla mormântul hanului, dar până acum nu au fost încununate de succes. În 1990, un cotidian japonez, Yomiuri Shinbun, împreună cu Academia Mongolă de Științe au întreprins unele cercetări. În anul 2002, profesorul John Woods de la Universitatea din Chicago, împreună cu cercetători mongoli au demarat câteva proiecte arheologice. O altă echipă japonezo-mongolă a cercetat zona Mungun-Morit, localizată la 190 de km nord-est de Ulan-Bator, în timp ce o expediție americano-mongolă a studiat zona deluroasă din apropierea graniței cu Rusia, aflată cam la 320 de km nord-est de capitala Ulan-Bator. Niciuna dintre aceste expediții nu a avut succes. Aceste încercări au trezit nemulțumiri în rândul poporului mongol, deoarece acesta crede că mormântul eroului național a fost în pericol să fie pângărit de mâinile unor străini.

În anul 2002, în China, a fost descoperit un mare monument în sud-vestul Aruzaiului din regiunea Mongoliei Interioare. Picturi reprezentând familii nobile și o înmormântare mongolă au fost găsite într-o grotă săpată în rocă. Se crede că acestea ilustrează viața și moartea lui Ginghiz Han.

▲ Aceasta este grota în care se crede că se află mormântul lui Ginghiz Han. Aruzai, Mongolia Interioară.

acestora l-a desemnat succesor al său pe Ogodai. Le-a spus de asemenea să tăinuiască moartea sa, să-l ucidă pe suveranul regatului Sia Hia și, odată ce se va preda să masacreze toată populația orașului Xingqing. Din fericire, ultima parte a testamentului său nu a fost dusă la îndeplinire.

Fără să știe de moartea marelui han, regatul Sia Hia s-a predat trei zile mai târziu. Se crede că trupul lui Ginghiz Han a fost îngropat în munții Bulhan din Mongolia, prin urmare locația mormântului său a rămas un mister până astăzi. Triburile nomade nu obișnuiau să ridice morminte impunătoare, prin urmare mormântul lui Ginghiz Han a respectat această tradiție.

Marea călătorie a lui Temugin, descendentul unui lup albastru se sfârșește aici, în timp ce Imperiul Mongol va continua să dăinuie pentru multă vreme sub urmașii săi. În ciuda împărțirii sale, a devenit o putere importantă în istoria Asiei Centrale.

▸ Un mausoleu închinat lui Ginghiz Han la Ordos în China Interioară. A fost construit după al Doilea Război Mondial. Astăzi, în Mongolia nu există un asemenea monument.

În regiunea Ningxia, oștile mongole s-au regrupat pentru a întreprinde atacul asupra cetății Xingqing, capitala regatului Sia Hia. Se crede că Ginghiz și-a pierdut viața undeva în acești munți.

Călăreții care au înspăimântat un continent întreg

Mediul natural al Mongoliei este considerat unul dintre cele mai aspre din întreaga lume. Numai un om crescut în acest climat ar fi fost capabil să întreprindă pe şaua unui cal campanii de cucerire mărețe de-a lungul şi de-a latul continentului eurasiatic. Cum a reuşit oare un mărunt trib nomad să constituie o amenințare atât de puternică?
Încercăm să desluşim secretele lui Ginghiz Han, abilitățile sale strategice şi credințele superstițioase profunde care i-au marcat personalitatea.

▲ Presupusul mormânt al lui Ginghiz Han din China. Calul mongol de azi nu este la fel de arătos ca cel reprezentat aici.

Era călăreților

LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XII-LEA, când numele lui Ginghiz Han era sinonim cu forța indestructibilă ce cuprinsese întregul continent eurasiatic, călăreții mongoli erau considerați cei mai aprigi războinici ai lumii.

Războinicii mongoli erau la origini un trib nomad ce sălăşluia pe întinderile mongole. Aveau o privire ageră putând să vadă în teren deschis obiecte aflate la distanțe apreciabile. La început, comunicau doar prin viu grai, neavând un sistem de scriere, astfel încât erau capabili să vizualizeze informația necesară și să o memoreze instantaneu. Nu aveau nevoie de hărți deoarece puteau să înregistreze mental forma reliefului sau să localizeze apele, reușind să găsească drumul potrivit într-o zonă unde nu exista absolut niciun punct de reper. Rezistența lor fizică era ceva de neimaginat: își petreceau viața în condiții climatice vitrege și puteau să lupte îndelungat fără să fie afectați de vreme sau alți factori naturali. Ginghiz Han își botezase războinicii „cioc de fier".

Dar victoria în luptă nu putea fi obținută prin forța individuală. Abilitatea lui Ginghiz Han de a reuși să-i unifice sub o singură autoritate a făcut din acești nomazi cea mai puternică armată din lume.

Ginghiz și-a organizat oastea bazându-se pe sistemul zecimal, metodă folosită în mod curent în societatea nomadă. Cele mai mici unități erau formate din zece războinici strâns uniți de același destin. Urmau zece cete formate din zece războinici care adunau o sută de războinici împreună, apoi zece astfel de cete de o sută de războinici care strângeau o mie de soldați. Astfel, a reușit să organizeze mai multe unități a câte zece mii de soldați numite tümene, unite toate sub același stindard. Sistemul s-a perpetuat până în zilele noastre în armatele moderne sub forma batalionului, regimentului, diviziei și brigăzii.

În regiunea Ningxia, oștile mongole s-au regrupat pentru a întreprinde atacul asupra cetății Xingqing, capitala regatului Sia Hia. Se crede că Ginghiz și-a pierdut viața undeva în acești munți.

În cadrul acestui sistem, poruncile venite de sus în timpul bătăliei erau îndeplinite imediat până la cele mai mici unități, avertizate prin semnale cu ajutorul stindardelor și tobelor. Comandanții puteau transmite foarte repede ordinele miilor de războinici poruncind numai celor zece căpetenii care îi însoțeau îndeaproape și așa mai departe. Pe această cale ordinele erau îndeplinite fără întârziere.

Însuși Ginghiz a devenit hanul tuturor hanilor din postura de simplu șef de clan. Sistemul organizațional mongol permitea unui om destoinic să se afirme și să-și împlinească menirea. Acesta nu a fost creat peste noapte, ci a fost chibzuit și încercat îndelung în multe bătălii grele până să se ajungă la forma cea mai potrivită. Spiritul acestei organizări este ceea ce Ginghiz numea „inimă de fier".

Uimitoarea metodă de luptă

Ginghiz Han nu și-a împrăștiat niciodată forțele în mai multe locuri deodată, ci a preferat să le concentreze într-un singur loc. Cu toate că efectivul războinicilor mongoli era mai redus decât cel al dușmanilor, aceștia reușeau să găsească punctul slab al armatei inamice și atacau cu ferocitate în acel loc. Astfel, hoardele mongole reușeau să obțină întotdeauna victoria.

Strategia militară implica iscusință organizatorică, iar mobilitatea înnăscută le permitea să lupte la potențial maxim în orice condiții. Chiar și în condițiile în care hoardele lor luptau la peste 1.000 de km depărtare una de alta, erau capabile, la un singur semn, să se regrupeze în cel mai scurt timp și să se sprijine reciproc în bătăliile următoare.

▼ Războinici mongoli atacând oșteni din Horezm. Bătălia împotriva Imperiului Horezmian a durat multă vreme și a costat multe vieți.

Scena unei bătălii descrisă în „Campania împotriva Nordului". La început, cavaleria ușoară atacă inamicul și în vreme ce inamicul este bulversat din pricina atacului, cavaleria grea îi atacă cu săbii și lănci, sfârtecându-i.

Am un cioc și o inimă de fier

Forța mobilă nu însemna numai viteza cu care se deplasau și declanșau atacul, ci și vigoarea cu care luptau în medii ostile precum întinderi nesfârșite, păduri, deșerturi, râuri, mlaștini și munți reușind să-și păstreze unitatea de acțiune și să respecte poruncile căpeteniilor.

De obicei, fiecare ceată avea cai de rezervă pregătiți de luptă și în momentul în care caii pe care îi foloseau în luptă erau istoviți, îi schimbau rapid cu alții odihniți, menținându-și viteza de atac. Întotdeauna țineau pregătit un cal pentru mesager și ori de câte ori trebuia transmisă o poruncă, acesta era imediat folosit. Astfel reușeau să păstreze comunicarea dintre diferitele unități.

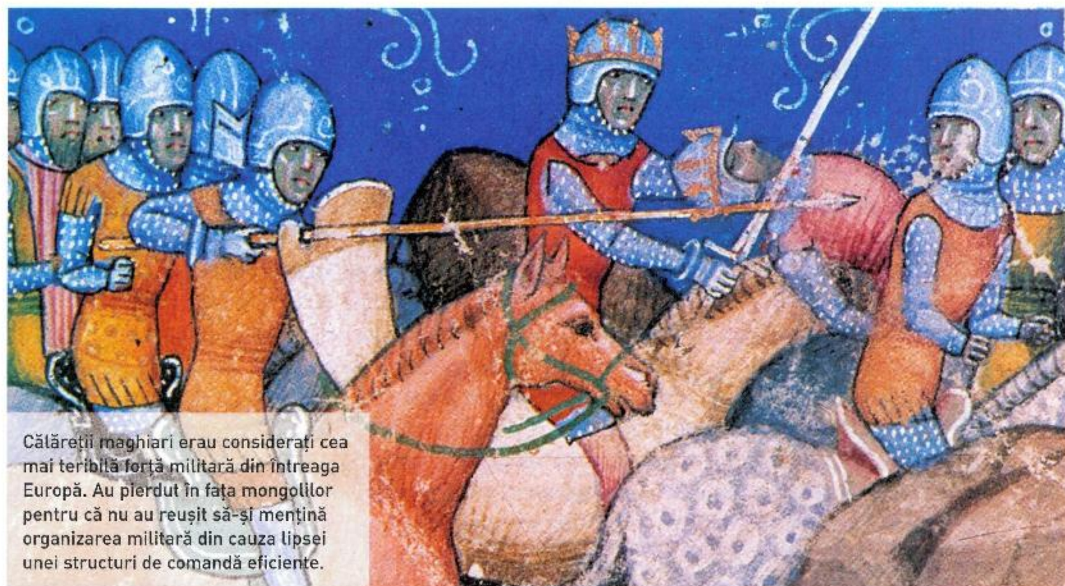
Adeseori, împresurau inamicul din ambele părți, executând un atac prin învăluire, din spate, de obicei din poziția din care inamicul se aștepta mai puțin. Astfel, inamicul nu reușea să găsească o cale de ieșire. Aceasta era metoda prin care un nomad își ataca prada la vânătoare. Ginghiz Han cunoscând îndemânarea lor înnăscută, a folosit-o din plin. Se părea că, într-o epocă a călăreților mongoli, numai Ginghiz Han era în stare să mobilizeze la capacitate maximă o armată de asemenea anvergură pentru a reuși să ducă un război uriaș.

Folosirea unui arsenal modern

Armatele mongole preferau să ducă o luptă în câmp deschis decât împotriva unor fortificații, de aceea căutau să-și atragă inamicul în afara zidurilor cetăților.

▲ Un puț ce se crede că a fost folosit de hoardele lui Ginghiz Han, descoperit în Mongolia Interioară, în China. Când plecau într-o campanie, armatele lui Ginghiz căutau să se asigure că aveau acces la o sursă de apă și făceau rezerve suficiente de apă.

Călăreții maghiari erau considerați cea mai teribilă forță militară din întreaga Europă. Au pierdut în fața mongolilor pentru că nu au reușit să-și mențină organizarea militară din cauza lipsei unei structuri de comandă eficiente.

În timp ce campaniile se purtau din ce în ce mai departe, au existat situații în care mongolii erau nevoiți să-și atace adversarii care se refugiaseră în spatele unor fortificații. Ginghiz nu a ezitat niciodată să adune în jurul său meșteri chinezi și musulmani, specialiști în sistemele de fortificații, chiar dacă aceștia serviseră în rândurile inamicilor. Ascultându-le sfaturile, a intrat în posesia celor mai moderne arme ale vremii folosindu-le cu maximă eficiență, ori de câte ori s-a ivit ocazia.

Pentru a ataca o cetate, oștile mongole pregăteau numeroase scări mobile pentru a escalada zidurile, dar și desagi cu nisip și scuturi din piele pentru a-și proteja războinicii de săgețile și sulițele asediaților. Au inventat chiar și o uriașă catapultă care azvârlea bolovani și un fel de proiectile primitive de natură explozivă, de fapt clondire umplute cu praf de pușcă.

În perioada domniei lui Kubilai Han, mongolii utilizau frecvent un tip de proiectil umplut cu praf de pușcă și chiar știau să mânuiască tunurile, care abia se inventaseră. Aceste mijloace de luptă își trăgeau originile din epoca lui Ginghiz Han, când fuseseră introduse și dezvoltate cele mai inovative procedee militare. Datorită marelui han, armata mongolă a devenit cea mai avansată oaste a lumii, dotată cu arme și echipamente surprinzătoare.

Urmându-și misiunea divină

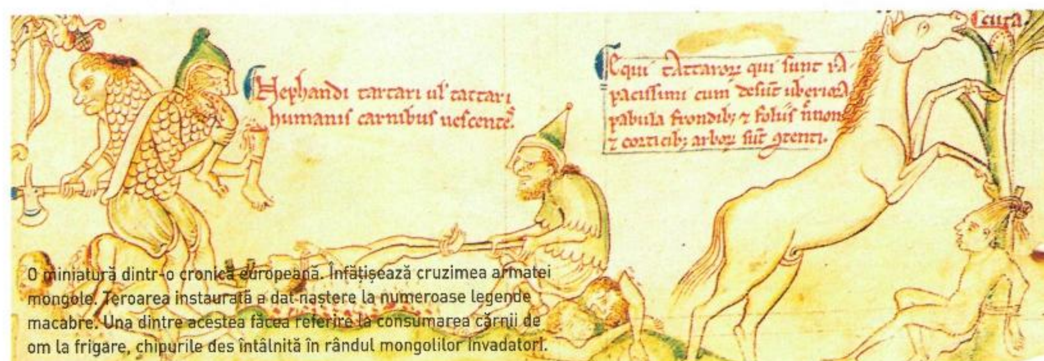
Ginghiz Han nu a arătat nici cea mai mică îndurare celor care s-au revoltat împotriva autorității sale și nu s-a simțit niciodată vinovat atunci când a poruncit executarea ostașilor dușmani luați prizonieri sau a locuitorilor țărilor inamice, chiar dacă aceștia erau neînarmați. De ce a procedat în acest mod crud? Pentru că Ginghiz credea că aceasta este voința divină. Divinitatea îl înzestrase cu puterea de a stăpâni pământul care se întindea de la est la vest și datoria sa sfântă era să cucerească acest pământ. Cei care se opuneau voinței Cerului trebuia supuși prin sabie.

Aceste credințe îl determinau să lupte până la capăt în bătălii pentru a împlini voința divină. Sutele de mii de războinici mongoli l-au urmat pe Ginghiz Han având credința că dacă se vor supune poruncilor marelui han, vor îndeplini voința divină. Loialitatea pentru Ginghiz Han însemna loialitatea pentru divinitate.

Înainte de epoca lui Ginghiz, luptătorii mongoli erau răspândiți peste tot în stepe, nu aveau conștiința unității și își iroseau forțele în mărunte conflicte personale. Ginghiz Han și-a asumat conducerea acestor războinici mândri, ducând la crearea celei mai puternice forțe militare și mai apoi la fondarea celui mai mare imperiu al vremii. Datorită capacității militare a oștilor sale, armatele europene sau islamice au părut neputincioase și învechite. Așadar, din punct de vedere militar cele mai puțin dezvoltate armate au fost oștirile măruntelor formațiuni statale europene și chiar ale înfloritoarelor imperii islamice.

▲ O armată mongolă asediind o cetate islamică protejată de ziduri puternice. Ginghiz Han i-a strâns pe toți cei care cunoșteau arta războiului, chiar și pe cei care făcuseră parte din tabăra inamică și s-a dotat cu cele mai moderne arme ale vremii, precum catapultele.

▼ Cavaleri europeni din secolul al XIII-lea. Acești cavaleri purtau armuri grele de fier, din acest motiv mobilitatea lor în luptă era destul de scăzută. Mai mult sau mai puțin, un cavaler european lupta individual, sprijinit de câțiva vasali și scutieri, fără să acorde importanță unei tactici comune cu a restului armatei. Din acest motiv erau adesea o pradă ușoară pentru unitățile organizate ale hoardelor mongole.

O miniatură dintr-o cronică europeană. Înfățișează cruzimea armatei mongole. Teroarea instaurată a dat naștere la numeroase legende macabre. Una dintre acestea făcea referire la consumarea cărnii de om la frigare, chipurile des întâlnită în rândul mongolilor invadatori.

LUMEA ÎNTREAGĂ SUB TEROARE
BĂTĂLIILE MONGOLILOR

Inamici din întreaga lume

Armata mongolă era faimoasă pentru capacitatea de luptă formidabilă, la acea vreme fiind considerată cea mai puternică oștire a lumii. Chiar și în comparație cu armatele europene sau islamice, forța sa era mult superioară. Oștile mongole aveau numeroși adversari. Mulți dintre acești inamici reușeau să învingă în unele confruntări, dar în cele din urmă erau copleșiți de hoardele mongole și învinși. Alții reușeau să se retragă de pe câmpul de luptă, salvându-se de la o înfrângere sigură.

Iată aici câteva dintre cele mai semnificative campanii militare purtate de oștile mongole.

Împotriva Imperiului dinastiei Kin Campania dusă împotriva Imperiului dinastiei Kin a început în anul 1211 și s-a desfășurat până în anul 1234. A fost o perioadă îndelungată de bătălii istovitoare chiar și pentru mongoli.

Armatele lui Ginghiz Han au atacat cavaleria dinastiei Kin, slăbită de pe urma unei lungi perioade de lâncezire între zidurile înfloritoarelor orașe chineze. În acest răstimp, mongolii nu au avut forța necesară să înfrângă decisiv oștile Kin. Hoardele lui Ginghiz Han nu erau pregătite să asedieze orașele și cetățile, astfel războinicii mongoli nu au reușit să-și demonstreze capacitatea de luptă, atât de temută în câmp deschis.

În timpul domniei lui Ogodai Han, fiul lui Ginghiz Han, armatele mongole au mai atacat încă odată teritoriile dinastiei Kin. În acea vreme, oștile dinastiei Kin erau epuizate din cauza valurilor repetate de atacuri dinspre exterior. Imperiul Kin își pierduse cea mai mare parte din călărime. Oștile rămase fidele, erau încă mult mai numeroase decât cele ale mongolilor, dar în privința capacității de luptă nu mai constituiau o amenințare pentru nomazii războinici. În timpul acestor lupte, armata monogolă a beneficiat de pe urma cunoștințelor despre război ale unor învățați, mulți dintre ei luați prizonieri, care le-au împărtășit secretele de confecționare și folosire a unor arme moderne.

Împotriva Imperiului Horesmian (Horesm)

În anul 1219, Ginghiz Han a declanșat expediția militară împotriva Imperiului Horesmian ce se întindea în aproape toată Asia Centrală. Și-a împărțit uriașa armată de peste 200.000 de războinici în patru hoarde, lovind năprasnic părțile estice ale imperiului și îndreptându-se spre cetatea Samarkandului. Imperiul Horesmian strânsese sub steaguri aproximativ 500.000 de oșteni, inclusiv faimoasa cavalerie islamică. Temându-se de o lovitură de stat, Ala ed-Din Mahomed, șahul Horesmului a poruncit ca oștile sale să se disperseze în așteptarea atacului mongol.

Trei dintre hoardele mongole, avansând dinspre est au distras atenția inamicului, atacând pe rând trupele împrăștiate ale Imperiului Horesmian. Pe de altă parte, grosul oștilor mongole sub conducerea lui Ginghiz Han s-au îndreptat în secret spre Samarkand, capitala imperiului cu scopul de a o cuceri. Înspăimântat de neașteptatul atac, șahul Horesmului, Ala ed-Din Mahomed s-a refugiat în grabă din oraș.

Garnizoana cetății, a fost atrasă în cursă prin retragerea intenționată a oștilor mongole. Ieșind în urmărirea mongolilor, a fost înconjurată și măcelărită. Demoralizați, oștenii rămași în viață, au deschis porțile cetății și s-au predat mongolilor.

Bătăliile purtate cu oștile Imperiului Horesmian au reprezentat unele dintre cele mai importante și mai semnificative bătălii pe care armata mongolă le-a câștigat de-a lungul timpului. Acest conflict de proporții uriașe a implicat un număr impresionant de soldați fiind caracterizat prin atacuri-surpriză asupra inamicului, tactici de retragere mascată și lupte teribile în câmp deschis. Toate acestea sunt exemple ale strategiei militare de succes adoptată de armata mogolă pentru a obține victoria.

Împotriva cnezatelor rusești și Europei Răsăritene

După ce hoardele mongole au învins armatele Horesmului, expedițiile lui Ginghiz Han au continuat spre apus. În 1223, mongolii i-au înfrânt pe ruși și aliații lor pe malurile fluviului Kalka. Cnezii ruși, având o oaste mult mai numeroasă i-au învins în prima bătălie, determinându-i pe mongoli să se retragă.

De fapt, retragerea hoardelor nu era decât o tactică folosită adesea de mongoli. În momentul în care oștile cneazului de Halici i-au urmărit pe mongoli pentru a-i ataca din spate, au căzut într-o cursă întinsă de o ceată camuflată a războinicilor nomazi, care i-au izbit cu înverșunare. În urma atacului-surpriză, oștile cneazului rus, epuizate de luptele istovitoare au fost distruse complet. Luptătorii ruși rămași în viață au încercat să scape de pe câmpul de luptă, dar majoritatea au fost masacrați de sângeroșii războinici ai stepelor.

În ciuda victoriilor obținute, armatele mongole s-au retras și nu au mai continuat expediția împotriva cnejilor ruși. Ginghiz Han a considerat că și-a dispersat prea mult forțele și a poruncit hoardelor să se retragă în hotarele Horesmului.

În anul 1239, armatele mongole au declanșat din nou expedițiile împotriva teritoriilor rusești, de data asta zdrobind complet puterea cnejilor. Au continuat să avanseze spre apus, până spre hotarele europene. Aici, mongolii au fost nevoiți să se confrunte în anul 1241, cu oastea lui Henric al II-lea cel Pios, duce de Silezia în bătălia de la Legnița.

Adoptând vechea tactică, mongolii s-au retras mai întâi pentru a-și determina inamicul să iasă în câmp. Apoi, cu abilitate au reușit să despartă în două forțele europene. Sub greutatea armurilor grele, cavalerii germani aveau o mobilitate extrem de scăzută. În timpul bătăliei, au fost înconjurați de războinicii mongoli, devenind o pradă ușoară pentru ploaia de săgeți și sulițe azvârlite de aceștia. Armatele europene nu puteau face față agilității și mobilității călărimii nomade.

Henric al II-lea a fost decapitat, iar cavalerii săi au fost măcelăriți.

Oameni prinşi în vârtej

Ginghiz Han a străbătut toată Asia ca o tornadă uriaşă. Viaţa sa marcată de distrugeri colosale, dar şi de realizări impresionante a semănat atât groază cât şi aspiraţii pentru numeroşi oameni. Imaginea lui Ginghiz Han a rămas şi va rămâne vie în amintirea multor oameni. Imaginea întipărită în minţile oamenilor este aceea a unui vifor care a apărut la orizont şi a dispărut apoi la fel cum şi-a făcut apariţia însoţit de bravii săi războinici mongoli.

Dregătorul și înțeleptul care a învățat un barbar ce înseamnă civilizația

Ie-liu Ciu-țai (1190-1243)

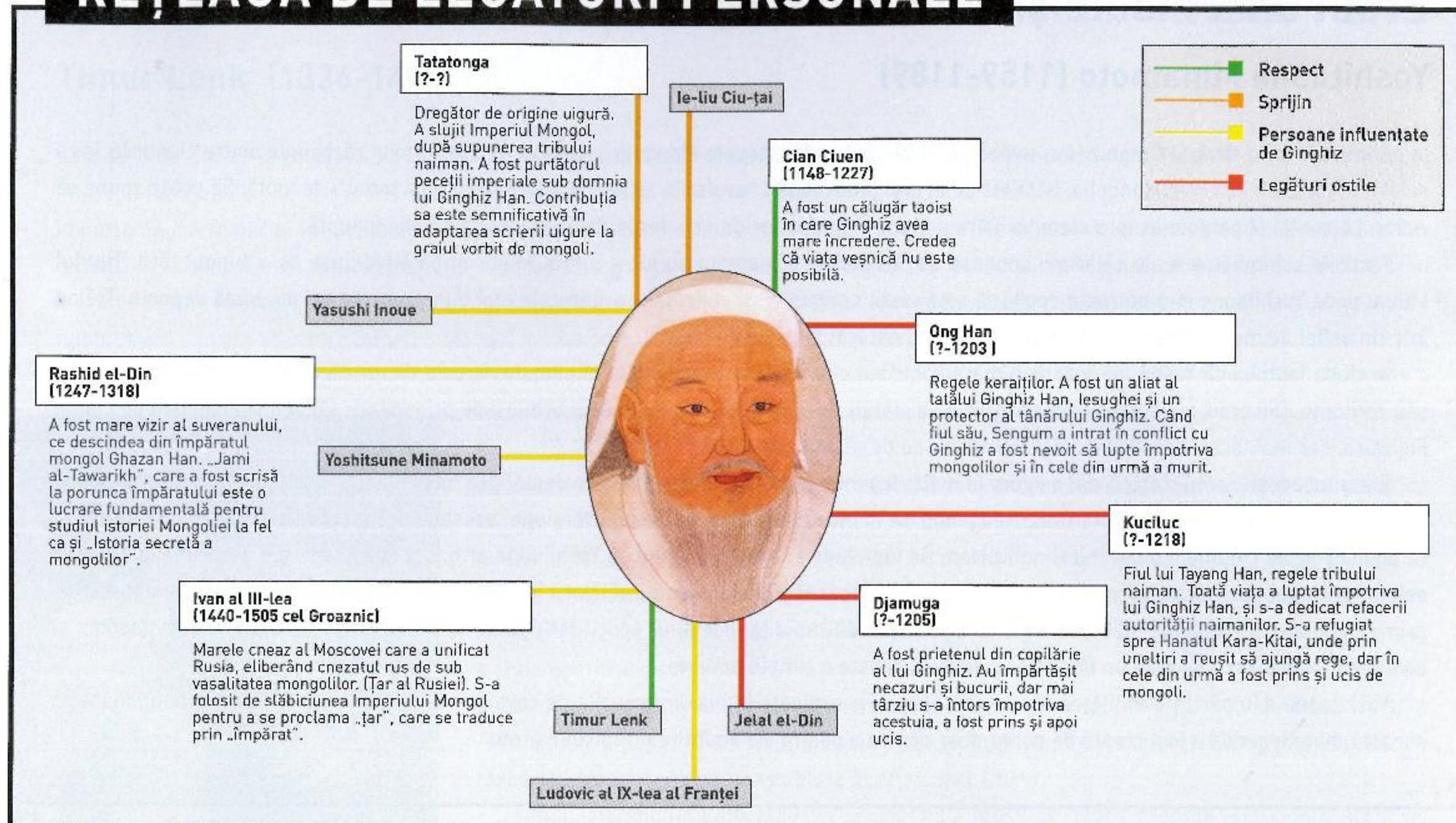
Cum se poate observa după numele său neobișnuit, la origine nu era nici mongol nici chinez. Strămoșii săi făceau parte din familia imperială a dinastiei Liao, dinastie ce fondase în secolul al IX-lea, un stat în nord-estul Chinei de azi. Dinastia Liao fusese detronată de tribul jurchen care venea din nord și reușise să se refugieze spre Taklamakan, regiune din vestul îndepărtat unde constituise Hanatul Kara-Kitai. Tatăl său și-a părăsit familia și s-a dus să slujească dinastia Kin, care fusese întemeiată de tribul cuceritor jurchen. A fost numit dregător și a jucat un rol semnificativ în administrația imperiului.

La sfârșitul secolului al XII-lea în perioada nașterii lui Ciu-țai, dinastia Kin a fost atacată de armatele mongole conduse de Ginghiz Han. În 1214, împăratul s-a refugiat spre sud, părăsindu-și capitala (actualul Beijing), sub amenințarea teribilă a mongolilor. Ariergarda armatelor imperiale a rămas să apere capitala împotriva armatei mongole, dar nu au putut rezista prea mult timp în fața forței copleșitoare a nomazilor. Un an mai târziu, în 1214, nu au avut altă cale decât să se predea. Ciu-țai care rămăsese în capitală a fost luat prizonier de Ginghiz Han. Hanul i s-ar fi adresat în felul următor: „Am auzit că faci parte din clanul dinastiei imperiale Liao care a fost distrusă de dinastia Kin. Dacă mă gândesc bine, de ce dinastia Kin nu s-a răzbunat asupra tatălui și bunicului tău?" Ciu-țai i-ar fi răspuns „Cu siguranță familia mea face parte din dinastia Liao. Dar, tatăl meu și-a dedicat viața dinastiei Kin, iar pentru acest fapt a fost răsplătit cu o mare prețuire din partea acestora. Dacă m-aș veseli la auzul veștii că dinastia Kin a fost distrusă, ar însemna că mă bucur dacă aș primi vești că părintele meu a fost ucis." La auzul acestor vorbe hotărâte, hanul l-a îndrăgit imediat pe Ciu-țai.

Împărtășind experiența sa vastă în administrarea unui stat și îmbinând tradițiile și obiceiurile societăților nomade cu cele sedentare, Ciu-țai a slujit timp de două generații de împărați, la curțile lui Ginghiz Han și ale fiului său, Ogodai. I-a învățat cum să conducă o țară într-un fel pe care triburile nomade nu-l cunoscuseră până atunci - dezvoltarea unui stat bazată pe tradițiile sedentare.

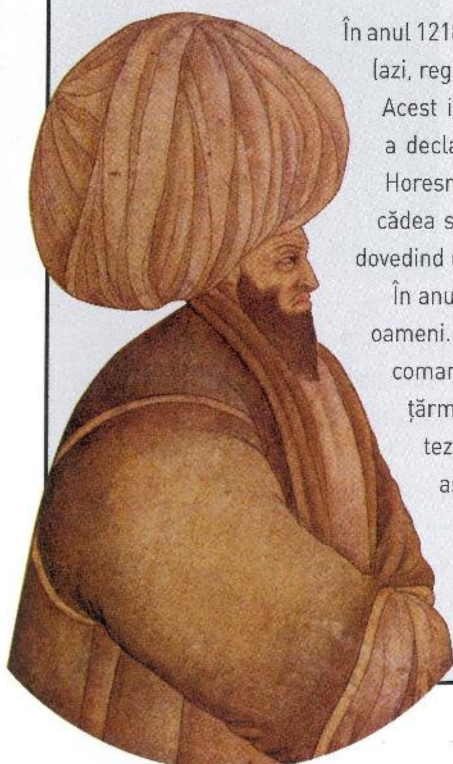
REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Războinicii musulmani din Asia Centrală, respectați de „lupul mongol"

Jelal el-Din (?-1231)

În anul 1218, 450 de negustori musulmani trimiși de Ginghiz Han au fost masacrați pe teritoriul Imperiului Horesmian (azi, regiunea aflată de-a lungul coastelor Mării Caspice), considerat cel mai mare stat islamic de la acea vreme. Acest incident este cunoscut în istorie drept incidentul de la Otrar. În urma acestei întâmplări nefericite, s-a declanșat cel mai atroce război de cucerire din istoria Mongoliei. Urmărit de mongoli, șahul Mahomed al Horesmului a murit în condiții umilitoare pe o insulă izolată din Marea Caspică. În timp ce marele imperiu islamic cădea sub loviturile nimicitoare ale mongolilor, Jelal el-Din, fiul șahului a rezistat în fața armatelor dușmane, dovedind un curaj remarcabil de adevărat războinic musulman.

În anul 1221, Jelal el-Din și-a regrupat forțele și a distrus într-o luptă crâncenă o oaste mongolă de 30.000 de oameni. În cele din urmă a fost împins spre malurile fluviului Indus de principalul corp de armată al mongolilor comandat de însuși Ginghiz Han, care lansase un contraatac. Jelal a fost încolțit și nevoit să se arunce de pe țărmul stâncos, cu cal cu tot în apele fluviului. Se spune că Ginghiz Han a poruncit oștenilor săi să nu-l săgeteze și în timp ce-l urmărea pe Jelal cum traversează înot fluviul, s-a adresat fiilor săi, aflați în apropiere, astfel: „Orice părinte ar fi mândru să aibe un asemenea fiu".

Jelal el-Din, care se retrăsese în India, a continuat din când în când atacurile sale surprinzătoare. A încercat chiar să refacă Imperiul Horesmian, dar din cauza lipsei oricăror abilități politice nu a reușit să unifice lumea islamică împotriva mongolilor. În cele din urmă, în anul 1231 a fost ucis de un conațional. Eroica sa luptă a rămas în amintirea musulmanilor, dând naștere unor legende nemuritoare.

Eroul unei insule și al unui întreg continent

Yoshitusne Minamoto (1159-1189)

În perioada în care tânărul Ginghiz Han străbătea în galopul cailor stepele Mongoliei, Japonia se afla în toiul războiului dintre clanurile Taira și Minamoto. La fel ca și în Mongolia, bătăliile duse prin intermediul cavaleriei au dus la apariția unei noi tehnici de luptă. Se poate spune că victoria clanului Minamoto asupra clanului Taira s-a datorat superiorității conferite de utilizarea cavaleriei în luptă.

Tacticile schimbătoare ale călărimii conduse de Yoshitsune Minamoto au jucat un rol major în bătăliile duse de-a lungul țării. Ținutul Mutsu unde Yoshitsune și-a petrecut copilăria este vestit pentru hergheliile sale, având cele mai bune rase de cai din toată Japonia. Trăind într-un astfel de mediu, Yoshitune și-a însușit în mod natural tacticile de călărie.

În ciuda faptului că Yoshitune a adus o mare contribuție la înfrângerea clanului Minamoto, în cele din urmă a căzut în dizgrația fratelui său Yoritomo. Din erou, a ajuns să fie disprețuit. Și-a sfârșit zilele în ținutul natal Mutsu, urmărit de prigonitorii săi. A fost adăpostit de clanul Fujiwara, dar mai târziu aceștia l-au ucis temându-se de răzbunarea lui Yoritomo.

Sfârșitul acestui erou tragic a dat naștere la multe legende, scornite de poporul care deplângea moartea lui. Yoshitsune nu a murit atunci, ci se spune că ar fi scăpat de urmăritori, refugiindu-se în insula Hokaido; într-o altă versiune, acesta a scăpat părăsind insulele japoneze și refugiindu-se pe continent a devenit Ginghiz Han. De fapt, teoria legată de faptul că Yoshitsune ar fi fost una și aceeași persoană cu Ginghiz este relativ nouă. Un doctor german pe nume Franz Balthasar von Siebold care a călătorit în Japonia la finele perioadei Edo, a relatat pentru prima dată această legendă. Această legendă s-a răspândit rapid la începutul epocii Meiji datorită dezvoltării legăturilor dintre Japonia și continent. Acest lucru nu este un fapt istoric dovedit, ci este o simplă poveste.

Yoshitsune a împărtășit abilitatea lui Ginghiz Han de a exploata la maxim tacticile de cavalerie și nu mai este nevoie să menționăm că această mare legendă a fost creată de popor doar pentru a păstra vie amintirea tragicului erou.

Regele care a nutrit iluzia de a deveni împărat în îndepărtatul Orient

Ludovic al IX-lea (1214-1270)

Ludovic al IX-lea, regele Franței a fost un monarh devotat credinței creștine care a fost supranumit „cel Sfânt".

În 1248, după participarea la cea de-a șasea cruciadă, Ludovic al IX-lea a poposit în insula Cipru din Marea Mediterană. Un om care susținea că este un trimis de prin părțile mongole l-a vizitat pe rege și a început să-i vorbească despre o anume împărăție a „Preotului Ioan"

Regele (Preotul) Ioan era un monarh creștin nestorian care se credea că stăpânește peste un regat creștin, înconjurat din toate părțile de statele islamice. În acele vremuri de nesfârșite bătălii ale creștinilor împotriva musulmanilor, se spunea că acest legendar rege va apărea odată și se va răzbuna împotriva musulmanilor. Când veștile cu privire la distrugerea Imperiului Horesmian, stat de sorginte islamică au răzbătut până în Europa, se credea că Ginghiz Han era de fapt acel legendar rege Ioan.

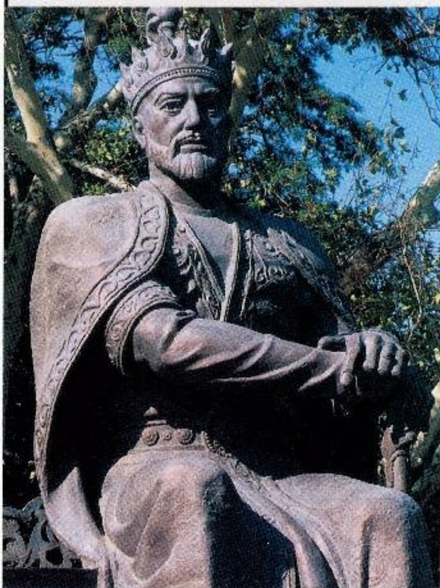
Istorisirea mesagerului care l-a vizitat pe Ludovic al IX-lea suna de fapt puțin diferit. În realitate, susținea acesta, „Preotul" Ioan, de fapt Ong Han, fusese înfrânt de împăratul mongol, iar fiica acestuia devenise soția hanului mongol. Mesagerul i-ar fi spus în continuare regelui francez că fiul acesteia domnise ca împărat mongol și datorită influenței mamei sale se convertise la creștinism. Era evident că mesagerul prețuia atacarea musulmanilor în timpul cruciadelor. Pe de o parte istorisirea părea incoerentă, dar pe de altă parte veștile aduse erau uluitoare pentru oamenii acelor vremuri, care credeau cu tărie în existența „Preotului Ioan".

Nu se știe precis cum a reacționat Ludovic al XI-lea la aflarea veștilor, dar, cinci ani mai târziu, în 1253, a trimis în Mongolia un misionar pe numele său Rubruck, sperând totuși că împăratul mongol era de fapt regele Ioan. Călătoria întreprinsă de Rubruck către Orient a deschis porțile acestei lumi necunoscute pentru europeni. Marea călătorie a lui Marco Polo a fost de asemenea influențată de misiunea lui Rubruck. Visul monarhului francez de a deveni regele creștin al Orientului, un vis care l-a captivat, nu s-a transformat în realitate. Totuși, s-a dovedit că a reușit să influențeze major legăturile dintre lumea orientală și cea apuseană.

Eroul deșertului care s-a proclamat succesor al lui Ginghiz Han

Timur Lenk (1336-1405)

La o sută de ani de la moartea lui Ginghiz Han, Mongolia Apuseană a fost împărțită în trei formațiuni statale: Hoarda de Aur, Ilhanatul și Imperiul lui Djagatai, fiecare aflată sub stăpânirea descendenților marelui han. În anul 1336, într-o familie nobilă din Samarkand, o cetate importantă din Imperiul lui Djagatai s-a născut un copil care avea să primească numele de Timur. Acesta a ales să trăiască o viață aventuroasă în schimbul unei vieți tihnite de aristocrat. În acea vreme, Imperiul lui Djagatai a fost împărțit în două: de Apus și de Răsărit, fiind afectat de lupte interne și anarhie. A reușit să strângă în jurul său o ceată de hoți care prăda vitele triburilor nomade, profitând de vremurile tulburi.Visul său era să refacă Imperiul Mongol fondat odinioară sub autoritatea lui Ginghiz Han. Dovedind reale calități de conducător, Timur și-a transformat ceata de hoți într-o adevărată oștire. A luat de soție o tânără provenind dintr-un trib mongol faimos, încercând să creeze o legătură de sânge pentru a deveni un succesor potrivit al lui Ginghiz Han.

În 1369, a reușit să înfrângă armatele Imperiului Djagatai de Apus și un an mai târziu a reușit să întemeieze Imperiul Timurid având nucleul în regiunea sa natală, Samarkand. Era acum cu un pas mai aproape de a-și împlini visul, refacerea Imperiului lui Ginghiz Han. Războaiele sale au fost la fel de agresive ca și cele întreprinse de hanul mongol. În foarte scurt timp, a reușit să îngenuncheze statele a ceea ce este azi cunoscut ca Orientul Mijlociu. Ca urmare a politicii sale de expansiune, a reușit să reunească Imperiul Mongol de Apus. Următorul său vis a fost să alipească fostul imperiu al dinastiei Yuan. Fără această realizare măreață, nu se putea considera succesorul de drept al moștenirii lui Ginghiz Han. În acest scop, trebuia să înfrângă oștile dinastiei Ming. În 1404, Timur a părăsit Samarkand având sub comanda sa o armată uriașă de peste 200.000 de războinici, dar a murit pe neașteptate în drum spre China.

Timur, supranumit Lenk (sau cel Șchiop) nu a reușit să refacă imperiul lui Ginghiz. Acest vis a fost totuși împlinit de un mare conducător, pe numele său Babur, un descendent al lui Timur. Statul creat atunci a purtat denumirrea de Imperiul Mogul.

Marele scriitor care a conturat portretul lui Ginghiz Han în Japonia

Yasushi Inoue (1907-1991)

După ce au citit cartea „Lupul Albastru", scrisă de Yasushi Inoue, numeroși oameni au călătorit în Mongolia și au devenit interesați de istoria Imperiului Mongol. Această carte a deschis ochii multor japonezi în ceea ce privește personalitatea reală a lui Ginghiz Han.

„Lupul Albastru" descrie viața extraordinară a lui Temujin, fiul unui nomad și întemeierea unui mare imperiu fără precedent în istorie. Cartea s-a bazat pe „Istoria secretă a mongolilor", lucrare medievală de proveniență chineză. Inoue a publicat această carte în 1959, dar, înainte de aceasta, mai publicase „Tmpyo no iraka" (1957) în care erau descrise legăturile dintre Japonia și China din timpul epocii Nara, „Roran" (1958) care înfățișează istoria Asiei Centrale și „Tonkou" (1959). Astfel, și-a manifestat un interes crescut pentru China continentală și Drumul mătăsii. „Lupul Albastru", considerată lucrarea sa fundamentală, înglobează multe din informațiile istorice pe care le conțin scrierile sale anterioare vizavi de China continentală. Mai târziu a scris o continuare a istoriei despre mongoli prin lucrarea „Vântul și valurile" (1960), care descrie invazia mongolilor asupra Japoniei din timpul lui Kubilai Han, din perspectiva dinastiei Goryeo vasale mongolilor, care stăpânea peninsula coreeană ce devenise granița dintre Imperiul Mongol și insulele japoneze.

„Lupul Albastru" a devenit celebră datorită conflictului iscat cu scriitorul Shohei Ooka. În timpul disputei, Ooka l-a acuzat pe Inoue că ar fi „fabricat" „Istoria secretă a mongolilor", izvor istoric de care Inoue se folosise pentru a-și documenta cartea. Conflictul s-a aflat la limita dintre literatură și istorie și s-a sfârșit fără a se ajunge la un compomis. Din cauza acestui conflict, următoarea carte a lui Inoue, „Vântul și valurile" s-a bazat foarte mult pe adevărul istoric. Totuși, cert este că lucrarea „Lupul Albastru" a avut un succes mult mai răsunător decât „Vântul și valurile" în redarea unor fapte istorice deosebite.

Urme ale hoardelor cumplite de călăreți mongoli

În ziua de 8 august 1227, Ginghiz Han a murit în timp ce zidurile cetății Xingqing, capitala regatului Sia Hia erau cuprinse de flăcări.
Hoardele sale de călăreți au continuat să devasteze numeroase ținuturi ale regatului cotropit chiar şi după moartea lui, dând naştere multor legende născute din teamă. Aceştia sunt urmaşii eroului care a întemeiat, pentru prima dată în istorie, un imperiu universal ce se întindea de la Oceanul Pacific la Marea Mediterană.

Sunetul cornului care a băgat spaima în oameni

CHIAR ŞI DUPĂ MOARTEA LUI GINGHIZ HAN, hoardele mongole au continuat seria atacurilor atât către est cât și către vest, asigurându-se că populațiile vecine erau ținute într-o continuă stare de teroare. Se poate spune că raidurile hoardelor mongole au devenit mult mai înspăimântătoare decât în vremea lui Ginghiz Han. Cele mai multe dintre legendele înfiorătoare legate de atacurile mongole s-au creat în urma invaziilor survenite după moartea sa.

În 1229, la doi ani după moartea lui Ginghiz Han, al treilea fiu al său, Ogodai, a devenit mare han conform ultimei dorințe a părintelui său. Ogodai a decis să continue expedițiile de cucerire ale tatălui său.

După ce a reușit să distrugă dinastia Kin în 1234, a ținut un Kurultai (Sfat cu căpeteniile sale), în care s-a hotărât să se pornească o serie de expediții de cucerire către cnezatele rusești, India, Imperiul dinastiei Sung și teritoriile coreene ale dinastiei Goryeo. Apoi, în anul 1236, a început ceea ce s-a numit Marea Invazie Mongolă în Europa sub conducerea lui Batu Han, fiul lui Djoci.

Armatele mongole au trecut prin foc și sabie teritoriile rusești și Europa Răsăriteană. În aprilie 1241, o oaste germano-polonă, condusă de Heinrich al II-lea, duce de Silezia Inferioară, a fost zdrobită de hoardele mongole la Legnița în Polonia. Forțele aliate au suferit pierderi grele, iar ducele Heinrich și-a pierdut viața pe câmpul de luptă.

▲ Oștile germano-polone (dreapta) și hoardele mongole conduse de Batu Han (stânga) înfruntându-se în bătălia de la Legnița.

Când armatele mongole, aflate sub conducerea lui Batu Han au asediat Cracovia, trâmbițașul orașului a încercat să-și avertizeze concitadinii din turnul catedralei Sfânta Maria, aflată în piața centrală. O săgeată trasă de un călăreț mongol în direcția cetății l-a nimerit pe trâmbițaș în gâtlej, omorându-l pe loc. Sunetul trâmbiței a fost întrerupt brusc, iar cetatea a fost înecată într-o baie de sânge. Chiar și astăzi, la o anumită oră, se aude ecoul trâmbiței care răsună peste oraș pornind din direcția catedralei Sfânta Maria, apoi se oprește brusc. Se spune că acesta semnifică prezența sentimentului de teroare simbolizat de armatele mongole invadatoare.

Creștinii credeau că hoardele mongole apăreau la orizont ca mesageri ai iadului. Deși cavalerii europeni înzăuați căpătaseră experiență în război prin participarea la cruciade, nu aveau nicio șansă în fața mobilei cavalerii mongole capabilă să hărțuiască din toate părțile oastea inamică. Invazia mongolă a tulburat lumea creștină și a devenit o adevărată pacoste pentru populația europeană o lungă perioadă de timp. Într-o faimoasă istorisire, se spune că Wilhelm al II-lea, împăratul german din secolul al XX-lea, a invocat „pericolul galben", inflamând temerile legate de Asia, în perioada în care Japonia a înfrânt Rusia, temeri care își aveau originea în groaza ce stăpânise Europa medievală în timpul invaziei armatelor mongole.

Armatele mongole au început să se retragă o dată cu moartea lui Ogodai Han, cu toate că Asia Centrală, regiune care se întindea din vestul Mării Caspice a continuat să fie dominată de descendenții Imperiului Mongol.

▲ Împăratul german Wilhelm al II-lea care a clamat pericolul galben. O teamă originară din timpurile Evului Mediu.

Aceștia au creat trei formațiuni statale peste care domina Imperiul lui Ogodai, succesorul lui Ginghiz Han: Hoarda de Aur, Imperiul lui Djagatai și Ilhanatul. Aceste formațiuni statale erau locuite în special de triburi nomade, ca de altfel și stepele mongole, astfel, tradițiile politice și culturale din timpul domniei lui Ginghiz au fost continuate într-o măsură semnificativă.

Cnezatele rusești au fost expuse amenințării venite din partea Hanatului Hoardei de Aur, unul din cele patru hanate mongole. Teritoriile rusești s-au aflat sub suzeranitatea și dominația mongolă timp de 250 de ani până la domnia lui Ivan al III-lea, mare cneaz al Moscovei, care a înfrânt hoardele mongole ce invadaseră cetatea Moscovei. Stăpânirea tătară asupra rușilor a fost botezată „robia tătară". Cu toate că autointitulatul țar al Rusiei a reușit să înlăture opresiunea tătară, în același timp a moștenit aceleași obiceiuri sângeroase îndreptate împotriva propriului popor. Se poate spune că domnia autoritară a celebrului țar (împărat al Rusiei) s-a aflat în legătură directă cu moștenirea negativă a lui Ginghiz Han.

▼ În 1245, în cadrul celui de-Al XIII-lea Conciliu de la Lyon s-a încercat găsirea unor mijloace prin care să se înlăture amenințarea mongolă. Nu s-a ajuns la niciun compromis și singurul lucru pe care l-au putut face a fost să aștepte iminența atacurilor hoardelor mongole.

Catedrala Sfânta Maria, ce stă mărturie asupra tragicelor evenimente din timpul invaziei oștilor mongole și turnul din care răsună încă sunetul trâmbiței.

▲ Palatul Kremlin, simbolul tiraniei Imperiului Rus și al Uniunii Sovietice.

▲ Kubilai Han, cel care a întemeiat dinastia Yuan, dinastie ce a deținut controlul absolut asupra întregului teritoriu al Chinei. A integrat triburile nomade din care provenea într-un imperiu organizat, dar a eșuat în atacurile sale întreprinse atât către Răsărit, cât și către Apus.

În 1370, Timur Lenk, care s-a autointitulat descendentul lui Ginghiz Han, și-a făcut apariția în ceea ce este astăzi Afganistanul, punând bazele dinastiei Timurizilor, în încercarea de a transforma în realitate visul marelui han. În ciuda acestor strădanii, cele patru hanate mongole ajunse sub ascultarea lui Timur și enormul imperiu creat care a reușit să stăpânească vaste teritorii din India, a dispărut de pe scena istoriei odată cu moartea sa. Două sute de ani mai târziu, în anul 1526, Babur, descendentul din a cincea generație al lui Timur, a pătruns în India dinspre Afganistan reușind să întemeieze Imperiul Mogul. Atât Imperiul Timurid, cât și Imperiul Mogulilor au fost considerate formațiuni statale seminomade ce au împărtășit visul de cucerire al lui Ginghiz Han.

Civilizația chineză și Mongolia

Dinastia Yuan, al cărei prim împărat a fost Kubilai Han, a preluat controlul asupra teritoriilor chineze prin distrugerea dinastiei Kin în anul 1234 și a dinastiei Sung din Sud, în anul 1279. Treptat, mongolii cuceritori au fost asimilați de marea civilizație chineză, pierzându-și caracterul de trib nomad.

Expedițiile de cucerire purtate împotriva Japoniei în anul 1274 (11 Bunei) și 1281 (4 Kouan), inițiate de armatele dinastiei Yuan au eșuat lamentabil datorită unei furtuni uriașe, dar și a rezistenței japoneze. După aceste evenimente, campania de cucerire a Vietnamului s-a transformat într-un eșec ca urmare a răscoalelor chineze ce au dus imperiul dinastiei Yuan în pragul prăbușirii. În cele din urmă, în anul 1368, dinastia Yuan a fost detronată de o răscoală condusă de Zhu Yuanzhang. Dinastia Ming întemeiată de Zhu Yuanzhang a reușit să mențină controlul asupra ținuturilor Marii Mongolii, patria lui Ginghiz Han.

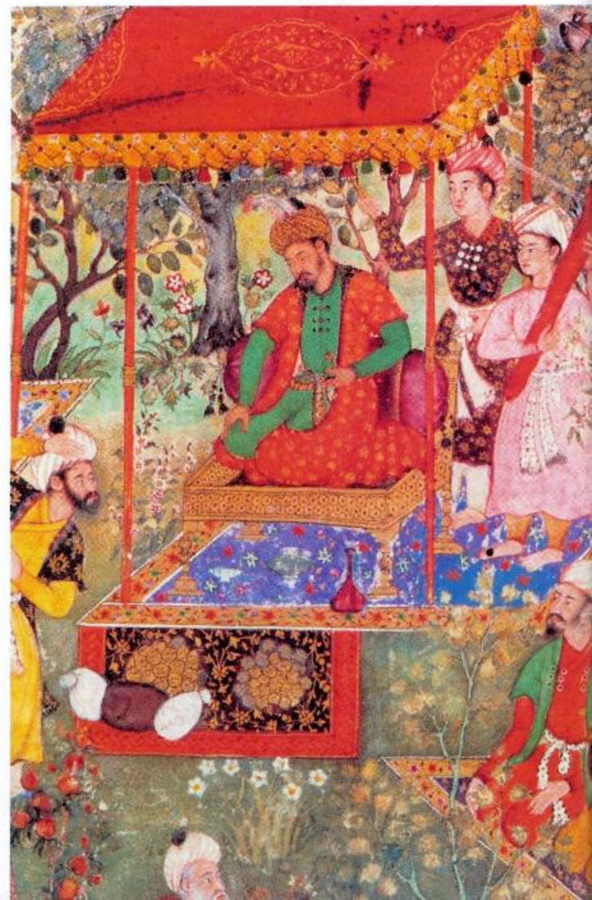
Ginghiz Han nu a renunțat la tradițiile vieții nomade și nu a încercat să le schimbe în niciunul dintre teritoriile unde acestea erau înrădăcinate. Și-a dat seama că dacă ar încerca să întreprindă asemenea măsuri, aceasta va însemna declinul imperiului său, care fusese creat tocmai pe aceste baze. Dinastia Yuan, care a întors spatele stilului de viață nomad și a fost influențată masiv de civilizația chineză, a sfârșit inevitabil, urmând cursul firesc al declinului, până a fost detronată.

În secolul al XVII-lea, un urmaș al lui Ginghiz Han a pornit cu armatele spre China. Numele său era Nurhaci și era căpetenia unui trib nomad, jurchenii (manciurienii). În anul 1636, a fost ales han de către triburile mongole și a reușit să înfrângă puterea militară a dinastiei Ming și să instaureze dinastia Qing. Marele imperiu chinez era acum condus de triburi nomade, pentru prima dată de la înlăturarea dinastiei Yuan. Nurhaci se autointitula împăratul Taizong de Tang, dar a insistat să-și păstreze și titulatura de han al triburilor nomade de nord. A fost considerat un adevărat urmaș al lui Ginghiz Han.

Urmașii de azi ai „lupului albastru"

După căderea dinastiei Yuan, marea Mongolie, teritoriul nașterii Imperiului Mongol creat de Ginghiz Han s-a aflat pentru o lungă perioadă de timp sub autoritatea dinastiilor Ming și Qing. La începutul secolului al XX-lea, când a izbucnit Revoluția Xinhai, s-au creat premisele favorabile pentru câștigarea independenței Mongoliei care se afla sub autoritatea dinastiei Qing și era divizată la acea vreme în două regiuni:

▼ Babur, fondatorul Imperiului Mogul șezând pe tron. Observând cu luare aminte costumul indian cu care e înveșmântat, se poate vedea influența tradiției nomade.

▲ Zhu Yuanzhang cel care în anul 1337 a preluat controlul asupra imperiului chinez de la dinastia Yuan, dinastie de origine nomadă și a instaurat dinastia Ming, ce avea să fie condusă de chinezi. Era faimos pentru înfățișarea sa cumplită.

Mongolia Interioară și Mongolia Exterioară. În anul 1921, Mongolia Exterioară și-a obținut independența sub egida unui regim comunist sprijinit de Uniunea Sovietică. Acesta a fost actul de naștere al Republicii Populare Mongole. Ginghiz Han, temutul cuceritor care odinioară făcuse să tremure ținuturile rusești, a fost catalogat de către regimul mongol contemporan ca dușman al clasei muncitoare, regim-marionetă de sorginte comunistă aflat sub influența Uniunii Sovietice. Chiar dacă Mongolia și-a obținut independența, ironia sorții face ca eroul său național, marele Ginghiz Han să fie considerat un tabu pentru poporul mongol.

În anul 1962, în satul Dadal, unde se spune că s-ar fi născut Ginghiz a fost ridicat un monument închinat acestuia. Un ordin guvernamental care îndeplinea sugestiile venite de la Moscova a dispus suspendarea lucrărilor de construcție a monumentului. Locuitorii satului au ignorat ordinul și au continuat pe timpul nopții lucrările de construcție. Odată ce monumentul a fost ridicat, autoritățile guvernamentale s-au făcut că nu iau în seamă acest lucru, dar, după acest eveniment locuitorii satului au fost puți sub o strictă supraveghere.

Ca urmare a declinului instaurat la nivelul Uniunii Sovietice, la sfârșitul secolului trecut, s-a declanșat valul de transformări inițiate de Gorbaciov, ce a purtat numele de Perestroika și astfel influența sovietică a slăbit. În Mongolia popularitatea lui Ginghiz Han a revenit în atenția populară. Chiar dacă scrierea tradițională mongolă a fost prohibită și alfabetul chirilic a fost utilizat obligatoriu încă de la instaurarea regimului comunist în 1950, în anul 1990, alfabetul mongol a fost reintrodus în școli. Portretele lui Ginghiz Han au început să apară în toate casele mongolilor, iar oamenii puteau acum să-și venereze deschis eroul național. La începutul secolului nostru, Ginghiz Han a fost repus în drepturile sale istorice, constituind mândria națională a poporului mongol. Mongolii sunt acum în măsură să intre într-o nouă eră de prosperitate sub egida marelui han.

Cartiere de iurte, răspândite în suburbiile Ulan Bator-ului, capitala Mongoliei. Pentru a încuraja sedentarizarea populației, au fost asigurate perimetre de locuit standard pentru fiecare casă, dar reședințele locuitorilor au încă aspect tradițional.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

GINGHIZ HAN

DeAGOSTINI

ISSN 1791-0765

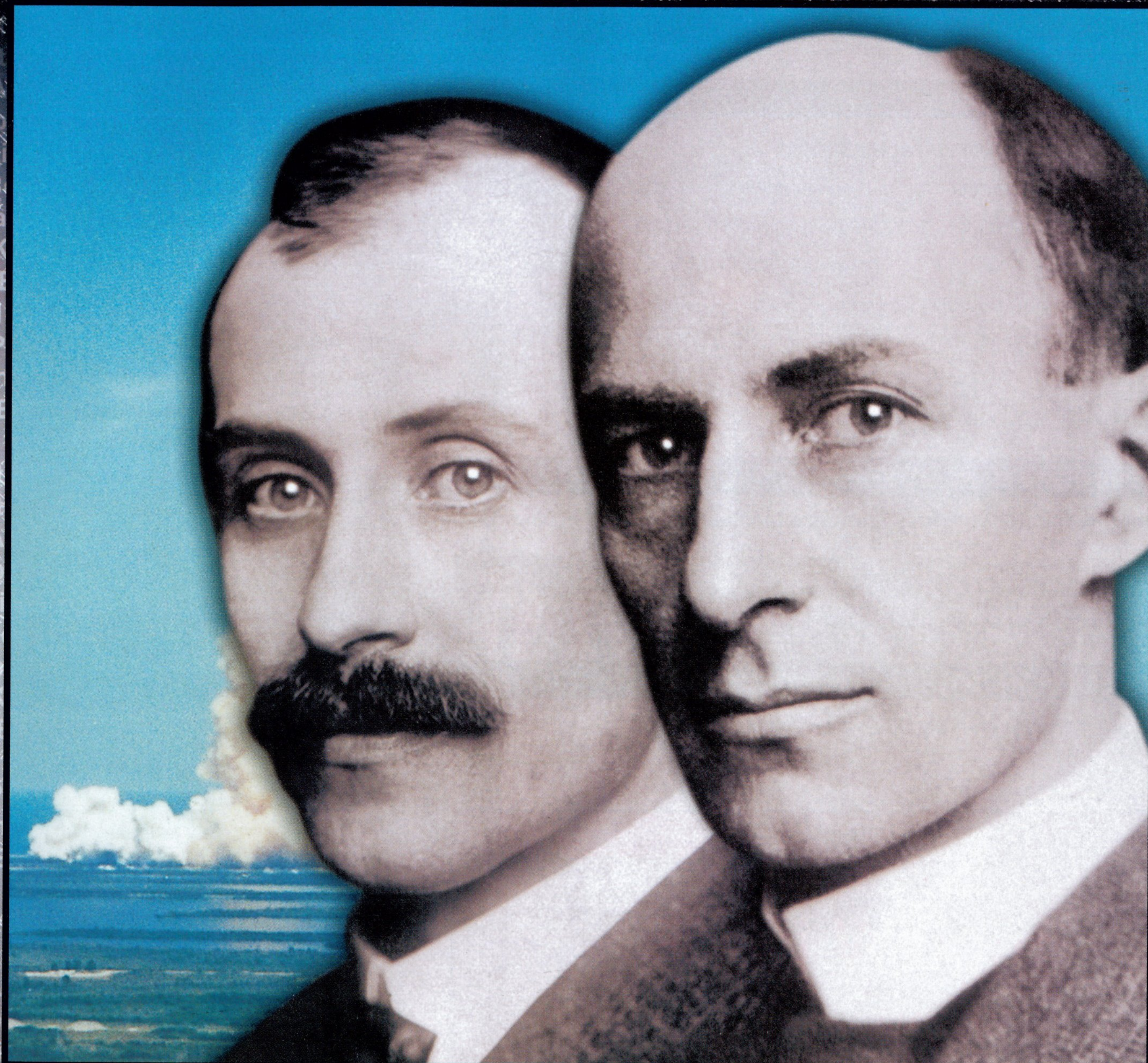
9 771791 076000 58

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

59

FRAȚII WRIGHT

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Frații Wright

Numărul 59

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

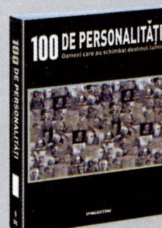
ISSN: 1791-0765

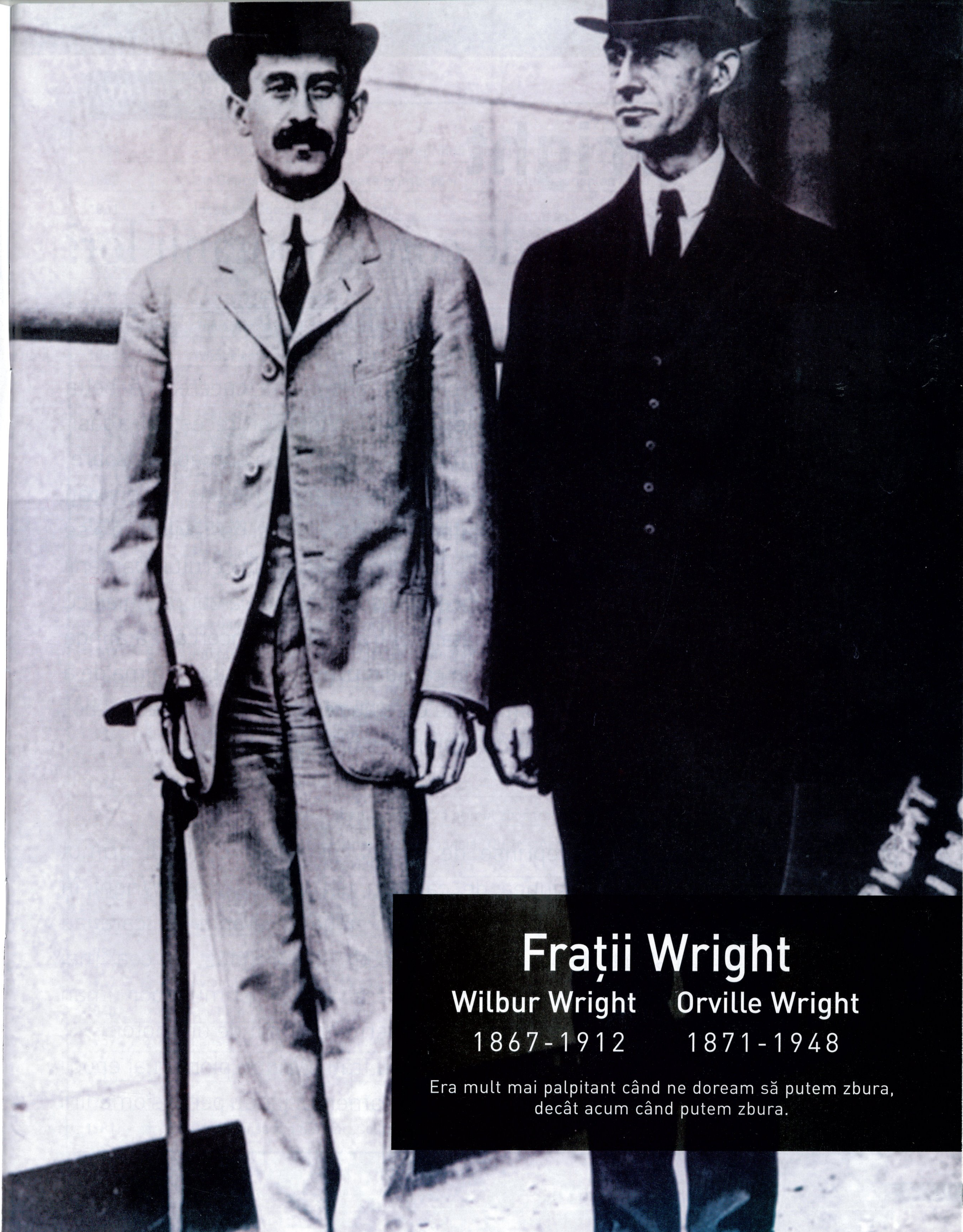
Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, American Photo Agenția Națională de Presă Agerpres

Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Frații Wright

Wilbur Wright 1867-1912

Orville Wright 1871-1948

Era mult mai palpitant când ne doream să putem zbura, decât acum când putem zbura.

Frații Wright

Cum erau priviți de contemporanii lor?

PROLOG

ÎNCĂ DE TIMPURIU, omul și-a dorit să cucerească bolta cerească. Icar, eroul legendar al mitologiei grecești, și-a găsit moartea atunci când a năzuit să zboare prea aproape de soare, iar ceara cu care își lipise aripile s-a topit. Nu știe nimeni câți oameni și-au pierdut viața din cauza dorinței nestăvilite de a se avânta către albastrele înălțimi nesfârșite ale cerului. Oamenii au făcut nenumărate încercări curajoase de a zbura, chiar cu riscul de a-și pierde viața. Doi frați care au încercat să atingă acest deziderat au fost în cele din urmă acoperiți de faima de a fi primii oameni din istorie care au reușit să efectueze un zbor cu un aparat dotat cu motor, mai greu decât aerul.

Frații Wright

Eforturile întreprinse de aceștia pentru a construi primul aeroplan, pasiunea de care au dat dovadă frații Wright în realizarea de mașinării unice și perseverența cu care au construit dispozitive ingenioase i-au condus la cea mai spectaculoasă cucerire tehnică a vremii – primul zbor uman cu un aparat mai greu decât aerul, acționat de un motor.

Ce fel de personalitate aveau frații Wright, pionieri ai epocii aeronautice, cei care prin devotamentul lor au permis omenirii să atingă înălțimile cerești?

TABEL CRONOLOGIC

An	Eveniment
1783	Frații Montgolfier au reușit să întreprindă primul zbor la bordul unui balon
1853	Sir George Cayley realizează primul zbor cu un planor monoplan
1861	Începe Războiul Civil American
1867	Se naște Wilbur Wright
1869	Se inaugurează calea ferată Transcontinental
1871	Se naște Orville Wright
1876	Aniversarea împlinirii unui secol de la Revoluția Americană
1885	Wilbur este nevoit să renunțe la studiile liceale
1886	Ridicarea Statuii Libertății
1889	Apariția primului număr al gazetei „West Side News" Orville renunță și el la studiile liceale
1892	Înființarea „Wright Cycle Exchange" (mai târziu, „Wright Cycle Company")
1899	Frații Wright demarează cercetările asupra aeroplanului
1900	Frații Wright reușesc să testeze un planor manevrat de la sol
1903	Pe plajele din Kitty Hawk în Carolina de Nord, frații Wright realizează primul zbor uman cu un aparat cu motor mai greu decât aerul
1904	Cei doi frați Wright realizează primul zbor în circuit Declanșarea Războiului Ruso-Japonez
1909	Înființarea companiei „Wright" în Dayton, Ohio Wilbur pune bazele unei școli de pilotaj în Franța
1912	Wilbur moare în Dayton, Ohio
1914	Frații Wright câștigă primul proces de patentare împotriva lui Glenn Curtiss Începe Primul Război Mondial
1915	Orville se retrage din industria aeronautică
1927	Charles Augustus Lindbergh realizează primul zbor transatlantic fără escală
1929	Compania „Wright" fuzionează cu compania „Curtiss Aeroplane" Se declanșează Marea Criză
1932	În Kitty Hawk se ridică un monument comemorativ al fraților Wright
1937	Sir Frank Whittle produce primul motor cu reacție
1939	Începe al Doilea Război Mondial
1947	Avionul Bell X-1 depășește viteza sunetului
1948	Orville moare în Dayton, Ohio
1957	Lansarea pe orbită a primului satelit artificial
1965	Consorțiul „Concorde" începe fabricarea primului avion de pasageri supersonic
1969	Omul pune piciorul pe Lună
1981	Prima lansare a navetei „Columbia"

Zborul spre înălțimi al fraților Wright

La sfârşitul secolului al XIX-lea, în întreaga lume, cei care visau să cucerească înălţimile cereşti s-au angajat într-o provocare teribilă, punând bazele unei noi ere din istoria zborului. Din orăşelul Dayton, Ohio, amplasat în sud-vestul lacului Erie, fraţii Wright şi-au început căutările pentru a cuceri văzduhul.

▲ Wilbur (sus) și Orville (jos). Cei doi frați erau foarte apropiați. Mai târziu, Wilbur a declarat că „am locuit împreună, ne-am jucat și am lucrat împreună, chiar am gândit împreună încă de când eram copii".

Mici meșteri în confecționarea de dispozitive

Frați nedespărțiți

După încheierea războiului Civil American, Statele Unite au trecut printr-o rapidă revoluție industrială. Wilbur și Orville, care aveau să fie cunoscuți mai târziu ca frații Wright, au venit pe lume în acest climat dinamic de transformări economice și sociale.

Tatăl lor, Milton Wright și mama acestora, Susan Koerner s-au întâlnit în timpul studiilor la Colegiul „Hartsville" din Indiana. Susan studia matematica și fizica, care erau considerate la acea vreme materii exclusiv pentru bărbați.

Fiind colegi de școală, în timp ce studiau împreună la anumite materii, au devenit foarte apropiați și s-au căsătorit după ce Milton a absovit colegiul. Milton, care studiase teologia, a fost numit pastor într-o biserică din Hartsville.

Curând aveau să fie binecuvântați cu nașterea a doi copii. În primă instanță, familia Wright a avut doi fii, Reuchlin și Lorin. Viața de zi de zi era destul de anevoioasă. Pentru a-și întreține familia, Milton a fost nevoit să lucreze și ca fermier. A fost chiar și predicator itinerant, fapt ce a necesitat deplasarea continuă a familiei dintr-un loc într-altul. În anul 1867, în timpul acestei perioade agitate avea să se nască, în Millville, Indiana, cel de-al treilea lor fiu, Wilbur. Când Wilbur avea doar doi ani, familia s-a mutat în Dayton, Ohio. În acea vreme, Milton scria pentru o publicație religioasă numită „Religious Telescope", reușind să acumuleze un venit relativ decent și astfel familia putând să achiziționeze o casă izolată de pe strada Hawthorn din localitatea Dayton. În cele din urmă, familia Wright reușise să se stabilească undeva.

Doi ani mai târziu, pe data de 19 august 1871, s-a născut Orville, cel de-al patrulea fiu al familiei. În 1874, trei ani mai târziu, a venit pe lume, Katharine, mezina familiei.

Jucăria zburătoare

Chiar și după cumpărarea casei de pe strada Hawthorn, Milton a lucrat ca predicator itinerant, fiind adeseori plecat de acasă. Astfel, Susan a fost nevoită să-și asume grijile gospodăriei și educația copiilor. Era o femeie harnică care nu ținea numai frâiele gospodăriei, ci se pricepea la croitul veșmintelor și, de asemenea, își ajuta soțul să scrie diferite articole pentru gazete. De câte ori se ivea ocazia se implica chiar în repararea ustensilelor casnice.

Tatăl lui Susan, John Koerner, era fabricant de trăsuri și utilaje agricole. Din moment ce bunicul lor locuia în apropiere, frații Wright, însoțiți de mamă, îl vizitau adesea cu bucurie la atelierul meșteșugăresc. Obiectul care le trezea cel mai viu interes îl

Reședința familiei Wright de pe strada Hawthorn, unde Milton și Susan s-au stabilit în cele din urmă, după ce au schimbat mai multe domicilii temporare. Orville s-a născut în această casă.

constituia un strung de lemn. Odată, când bunicul lor lucra la strung, Wilbur și Orville au rămas fascinați de operațiile complexe pe care le făcea dispozitivul. Mai târziu, Orville, aducându-și aminte de clipele petrecute în atelierul bunicului, a afirmat că „strungul de lemn a fost cel care ne-a determinat să construim atâtea mașinării".

Acesta nu a constituit singurul motiv care le-a trezit interesul pentru mecanisme și aviație. În 1878, după un an de absență, tatăl lor, Milton s-a întors din Iowa, unde îndeplinise funcția de pastor la o biserică din Cedar Rapids. Milton, care nu-și văzuse copiii de atâta timp, a adus la întoarcere cadouri impresionante. I-a dăruit lui Katharine o păpușă, iar fraților ei „un obiect cu o formă atât de originală, încât nu mai văzuseră așa ceva până atunci". Era un dispozitiv confecționat din bețigașe de bambus, care avea o elice atașată la partea superioară, antrenată de o curea din cauciuc. Ferindu-se de ochii băieților săi, Milton a răsucit elicea, apoi a dat drumul din mâini ciudatului dispozitiv. Acesta a început să zboare spre tavanul încăperii. Frații au rămas stupefiați și au început să strige de încântare: „Zboară! Este un liliac!"

Milton le-a explicat fiilor săi împietriți de uimire că acela era un soi de elicopter. Au fost fascinați de jucărie și nu au mai încetat să studieze componentele acesteia până nu au reușit să-i înțeleagă mecanismul. Era pe vremea când Wilbur avea vârsta de 11 ani și Orville 7 ani.

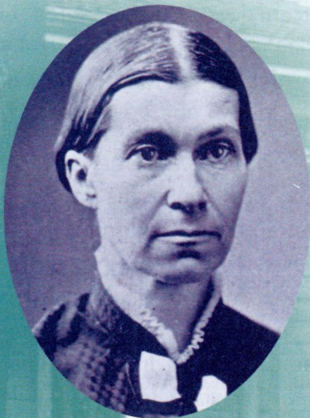
Entuziasm în afaceri

În anul 1881, familia Wright s-a mutat temporar în Richmond, Indiana, în apropiere de granița cu statul Ohio, unde Milton desfășura anumite activități. În acel timp, frații Wright și-au manifestat pentru prima dată înclinațiile lor pentru afaceri și industrie. Wilbur a început să vândă catalige de bambus, care erau mai lungi decât cele aflate pe piață, realizând un profit substanțial. Orville a organizat și a pus în scenă reprezentații de circ, folosindu-se de diferite dispozitive confecționate din bucăți vechi de lemn și animale împăiate. Se spune că reprezentațiile sale erau destul de populare la acea vreme. Pe atunci începuseră să fie considerați adevărați întreprinzători, chiar dacă nu erau decât niște adolescenți.

Frații Wright începuseră să descopere regulile administrării unei afaceri prospere. Au început să fabrice și să comercializeze replici după acel „liliac" – elicopterul de jucărie care-i fascinase cu numai câtiva ani în urmă. Nu este nevoie să spunem cu câtă încântare au primit copiii din Richmond acea jucărie zburătoare pe care nu o mai văzuseră niciodată până atunci. Încurajați de succesul de care se bucura jucăria zburătoare, au decis să dubleze dimensiunile „liliacului". La acea vreme nu aveau nici un fel de cunoștințe despre raportul dintre greutate și energia cinetică. „Liliacul" astfel dimensionat nu a zburat, oricâte încercări au întreprins în acest scop. Eșecul i-a determinat în cele din urmă să renunțe la fabricarea elicopterelor de jucărie.

▲ Ca predicator itinerant, Milton Wright era adesea plecat de acasă. Nu era atât de îndemânatic în comparație cu fii săi. Se spune că nu era în stare să bată nici măcar un cui.

◀ Susan Koerner Wright arăta un respect deosebit pentru liberatatea gândirii. Wilbur și Orville au moștenit abilitățile mamei lor.

Biblioteca de amintiri

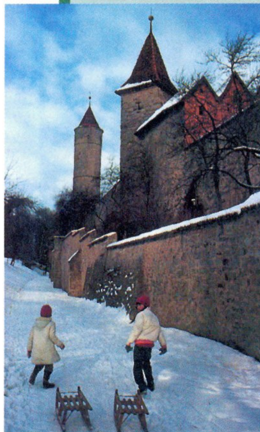
CARE A FOST PRIMUL VEHICUL CONFECȚIONAT DE CEI DOI FRAȚI?

Wilbur și Orville s-au dus să se joace pe un deal din apropiere împreună cu Katharine, sora lor mai mică. Pe drum s-au întâlnit cu niște prieteni care trăgeau o sanie. Prietenii lor i-au întrebat dacă vor să se dea cu sania, dar frații Wright nu aveau o sanie. Ajunși acasă dezamăgiți, mama lor, Susan, le-a propus să-și construiască propria sanie. Wilbur și Orville s-au arătat extrem de entuziasmați și s-au grăbit să se ducă la un magazin pentru a cumpăra fierăstraie și ciocane. Susan le-a propus ca mai întâi să întocmească o schiță. Copiii nu au fost prea încântați de idee, deoarece preferau să înceapă imediat construcția propriu-zisă a saniei. Pe măsură ce începeau să înțeleagă mecanismul unei sănii, au început să-și dea seama de necesitatea creionării unei schițe. Beneficiind de sfaturile mamei lor, după ce au reușit să termine schița, s-au închis timp de trei zile într-un șopron și în cele din urmă au terminat construcția saniei.

În momentul în care au dus-o pe dealul acoperit de zăpadă, sania a atras imediat atenția prietenilor lor. În comparație cu săniile acestora, sania lor era mai lungă și mai îngustă. În timp ce alunecau pe coastele dealului, puteau să se așeze pe burtă, spre deosebire de ceilalți care erau nevoiți să stea în poziția șezut.

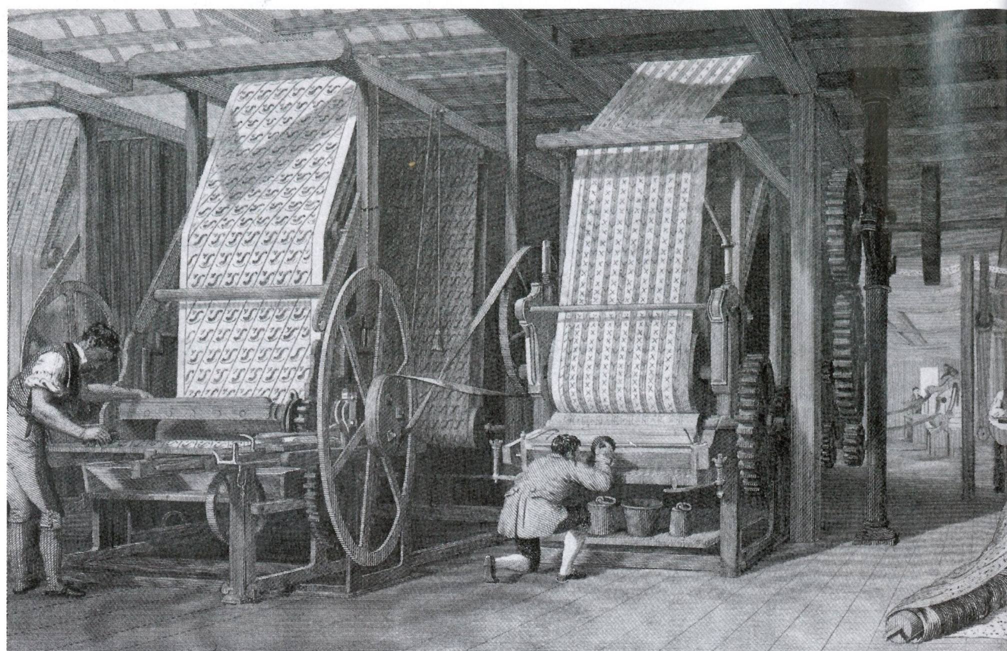
Inovația decurgea din sfatul primit de la mama lor care le sugerase că viteza poate fi mărită, dacă rezistența aerului este mai scăzută.

Faptul că reușiseră să construiască singuri o sanie atât de performantă a iscat animozități și gelozii între aceștia și prietenii lor de joacă. În cele din urmă, prietenii i-au provocat pe frații Wright, propunându-le să se întreacă într-o cursă cu sănii. Cursa s-a sfârșit prin victoria categorică a celor doi frați care și-au lăsat amicii mult în urmă. La terminarea cursei, Wilbur și Orville s-au felicitat reciproc. Curând însă au început să chibzuiască cum să atașeze o cârmă la sanie.

▶ În timpul iernii, săniușul reprezintă o activitate populară printre copii. Sania confecționată de frații Wright era mai rapidă decât a celorlalți copii. Nimeni nu a reușit să-i învingă într-o cursă.

Un accident neașteptat care avea să le schimbe viitorul

▲ O tipografie din secolul al XIX-lea. La acea vreme, metodele de tipărire în relief sau gravura cu acizi erau deseori utilizate. Metoda se axa pe aplicarea tușului pe gravuri în relief și apoi presarea acestora de suprafața unei hârtii.

O rană serioasă căpătată în timpul unui meci de hockey

TRECUSERĂ APROAPE TREI ANI din momentul în care se stabiliseră în Richmond, când un accident serios avea să afecteze viața fericită a familiei Wright. Susan, mama fraților Wright a fost diagnosticată cu peritonită. Milton era, ca de obicei, departe de casă, iar frații mai vârstnici, Reuchlin și Lorin părăsiseră casa părintească, se înscriseseră la colegiu și locuiau într-un campus studențesc. Wilbur a fost cel care a avut grijă de mama sa și de toate treburile gospodărești. Din fericire, datorită îngrijirilor sale atente, Susan s-a refăcut destul de repede.

În 1884, când starea fizică a lui Susan s-a îmbunătățit, familia s-a mutat înapoi în strada Hawthorn din Dayton, unde locuiseră inițial, deoarece Milton fusese desemnat din nou pastor în cadrul unei biserici din Ohio. De data aceasta, Wilbur avea să fie cel care se va confrunta cu un moment dificil din viața sa.

La un an după pe strada Hawthorn, Wilbur, care făcea parte din echipa de hockey a liceului său, a participat la o competiție sportivă. Datorită conformației atletice și calităților sportive dovedite, era considerat o vedetă a echipei sale și ar fi trebuit să joace un rol decisiv în cadrul partidei.

▸ Atunci când copiii își doreau jucării noi, Susan nu le cumpăra imediat, ci îi învăța să-și confecționeze singuri jucăriile.

Versiune diferită

TALENTUL MOŞTENIT

Se poate spune că frații Wright moşteniseră îndemânarea de la mama lor, Susan, care era fiica unui fabricant de trăsuri. Era foarte pricepută în repararea maşinii de cusut, astfel că atunci când aceasta se defecta, ea nu apela niciodată la ajutorul vreunui atelier de reparații.

Având cunoştințe temeinice de fizică şi matematică, pe care le obținuse în cadrul colegiului şi un talent remarcabil pentru diferite meşteşuguri, moştenit de la tatăl ei, era destul de uşor pentru ea să-şi învețe copiii cum să construiască o sanie.

Ca mamă, încercase să-şi educe copiii după trei principii fundamentale: libertatea de alegere, libertatea de exprimare şi libertatea de gândire. Când Orville şi Katharine au început colecteze diferite deşeuri în vederea comercializării, le-a permis să facă acest lucru atâta timp cât nu deranjau pe nimeni.

„La ce s-or fi gândit aceşti părinți când le-au permis copiilor lor să colecteze deşeuri?", şuşoteau pe la colțuri vecinii.

Când aceştia au început să-i bârfească pe la spate, Susan nu i-a spus nimic lui Orville despre toate acestea şi nici nu le-a purtat ranchiună vecinilor care cleveteau în legătură cu familia sa.

Personalitatea ei puternică s-a transmis fiilor săi, Orville şi Wilbur, care au fost ghidați spre a deveni ingineri.

Frații Wright şi-au dezvoltat aptitudinile prin confecționarea de numeroase tipuri de dispozitive şi echipamente, ce au fost utilizate efectiv în cercetările pe care le-au întreprins. Putem spune că mama lor le-a dat imboldul pentru realizările de mai târziu.

Scorul s-a menținut egal, până în momentul în care crosa unui adversar în loc să lovească pucul, l-a lovit pe Wilbur în buza superioară. După ce și-a revenit din leșin, cineva s-a oferit să-l transporte acasă. Wilbur a refuzat, reușind, în cele din urmă, să ajungă acasă pe propriile picioare.

Totuși s-a dovedit că rana căpătată era mult mai gravă decât se așteptase. Și-a pierdut mai mulți dinți, fiind astfel incapabil să se hrănească cu altceva decât cu lichide. Drept urmare au apărut și alte complicații, fiind obligat să rămână imobilizat la pat mai mult de un an de zile. A fost extrem de dificil pentru un atlet ca Wilbur să renunțe la activitățile sale zilnice. Chiar și în condițiile date, a reușit să-și folosească util timpul petrecut la pat, citind numeroase cărți despre știință, matematică și istorie și să chibzuiască asupra vieții sale viitoare. Datorită accidentului suferit, Wilbur a fost nevoit să renunțe la școală. Cu toate că și înainte se lăsa pradă gândurilor, acum devenise și mai retras.

Patronul unei tipografii la vârsta de 14 ani

În timp ce Wilbur se refăcea de pe urma accidentului suferit, Orville, care împlinise la acea vreme vârsta de 14 ani, a demarat o afacere cu o tipografie împreună cu Ed Sines, un prieten apropiat. Denumirea companiei avea să fie „Sines & Wright". Au investit fiecare câte un dolar pentru „mașina" tipografică, iar un dolar era destinat să asigure capitalul companiei atunci când demarau afacerea. Inițial, au tipărit diferite cataloage și cărți de vizită, folosindu-se de o mașină de tipărit rudimentară. Mai târziu, cu ajutorul lui Milton, tatăl lui Orville, au achiziționat un utilaj tipografic uzat și astfel „Sines & Wright" a început să se dezvolte în direcția unei adevărate tipografii.

„Sines & Wright" a demarat activitatea fără să întâmpine dificultăți majore, iar numărul de exemplare ale unui ziar școlar, denumit „The Midget"(„Piticul"), pe

▲ Un meci de hockey pe gheață la începutul secolului al XX-lea. Wilbur a fost grav rănit în timpul unui astfel de meci.

▲ Această fotografie a fost realizată în 1909. Reuchlin, cel mai vârstnic dintre frații Wright se află în centru; apoi Wilbur; Milton, tatăl lor, Orville și Ed Sines, prietenul și partenerul de afaceri al lui Orville.

care începuseră să-l tipărească, a crescut constant. În aceeași perioadă, Orville și Ed au avut unele neînțelegeri legate de felul în care să utilizeze profitul obținut. Nu toți clienții lor plăteau cu bani lichizi – unii dintre aceștia plăteau în natură, cu ouă, porumb și chiar bomboane. Orville a venit cu ideea de a vinde aceste produse pentru a obține bani, care urmau să fie reinvestiți în dezvoltarea afacerii. Cunoștințele lui Ed despre administrarea unei afaceri erau destul de limitate în comparație cu cele căpătate rapid de Orville. Prin urmare, Orville îl considera pe Ed insuficient de calificat pentru a fi co-administrator al afacerii. Astfel, Orville a răscumpărat participația lui Ed și s-a lansat în administrarea afacerii de unul singur. În cele din urmă, Ed, care-și pierduse poziția de „acționar" a fost angajat ca simplu lucrător de către Orville.

Mașina rapidă de tipărit a fraților Wright

Între timp, starea fizică a lui Wilbur s-a îmbunătățit de la o zi la alta. Deoarece renunțase la studiile liceale, a fost nevoit să lucreze ca editor în cadrul unui săptămânal „The Christian Conservator" („Conservatorul creștin"), publicație la care scria și tatăl său, dar în același timp l-a ajutat pe fratele său în afacerea cu tipografia. Săptămânalul avea o largă circulație și trebuia să depui o muncă dificilă să împăturești paginile numeroase ale fiecărui exemplar. Inițial, Wilbur l-a rugat pe Orville și pe prietenii acestuia să-l ajute în acest scop. Orville s-a săturat repede de o sarcină atât de monotonă și a propus să confecționeze împreună o mașină de împăturit paginile acționată cu piciorul. Grație acestui nou echipament, operațiunea de împăturit ziarele a devenit mult mai facilă și rapidă.

Afacerea cu tipografia s-a dezvoltat rapid fără să întâmpine dificultăți notabile și în anul 1888, Wilbur și Orville au decis să editeze propriul lor săptămânal. Pentru a întreprinde acest lucru, era necesar să fie dotați cu o mașină de tipărit mult mai rapidă și mai mare. Achiziția unui astfel de utilaj era prea scumpă pentru bugetul lor și astfel au luat hotărârea să proiecteze și să construiască prin propriile mijloace o mașină de tipărit rapidă. În căutare de materiale ieftine, pentru a atenua costurile, au folosit pentru construcția utilajului diferite piese și materiale folosite precum un cilindru, o roată zimțată și chiar o piatră funerară.

Performanțele tehnice ale noii mașinării s-au dovedit excelente. Viteza de tipărire a crescut cu 1.500 de coli pe oră, de departe mult mai mare decât viteza standard dezvoltată de modelele profesionale ale utilajelor de tipărit. Frații Wright au adoptat sistemul operării cu ajutorul piciorului a cilindrului superior căruia i-au atașat o roată de transmisie, toate aceste idei constituind inovații. La acea vreme, se folosea la scară mare mașina manuală de tipărit, utilaj care prezenta însă unele neajunsuri. După răspândirea veștii, unii meșteri tipografi renumiți care au venit să vadă mașina de tipărit a fraților Wright au rămas înmărmuriți de eficiența acesteia.

▼ Livingul din casa familiei Wright, aflată pe strada Hawthorn. Inițial s-au mutat din această casă datorită îndeletnicirii lui Milton, dar s-au întors în anul 1884.

Un vis măreț

Moartea mamei

ÎN PRIMĂVARA ANULUI 1889, frații Wright au publicat primul număr din gazeta „West Side News" („Știrile din Vest"), publicație tipărită la mașina proaspăt inventată. Wilbur era redactor șef, iar Orville se ocupa cu marketingul și vânzările. Articolele din noua gazetă abordau diverse teme din viața cotidiană a oamenilor. Publicația a avut un debut fulminant și nu a durat mult ca tirajul inițial de 100 de exemplare să ajungă la 500 de exemplare.

Astfel, ziarul a înregistrat un succes deosebit. Cu toate acestea, familia lor nu se putea bucura pe deplin de reușita băieților. Mama acestora, Susan era grav bolnavă de tuberculoză. La acea vreme, tuberculoza era considerată încă o boală incurabilă, nefiind descoperit încă un tratament eficient de vindecare. Singura posibilitate pe care o avea familia era să asiste neputincioasă la agravarea stării de sănătate a acesteia. În acel moment tragic, persoana care și-a asumat responsabilitatea îngrijirii lui Susan, a fost Wilbur. Așa cum mai procedase și în trecut, a îngrijit-o ori de câte ori a fost necesar și a susținut-o chiar în momentele în care urca scările către dormitorul aflat la primul etaj. Înțelegea neputința și incapacitatea mamei sale mai mult decât oricare altul, deoarece trecuse printr-o situație asemănătoare în trecut.

În ziua de 4 iulie, în timp ce Milton era departe de casă, Susan și-a dat sfârșitul în prezența copiilor săi, Wilbur, Orville și Katharine. După moartea ei, Katharine și-a asumat rolul de gospodină a familiei.

WEST SIDE NEWS.

Vol. 1. DAYTON, OHIO, MAY 25, 1889 No. 12

West Side News.

PUBLISHED WEEKLY.

Wilbur Wright · · · Editor
Orville Wright · · Publisher

TERMS.—Quarter of year, twenty cents
Six weeks, ten cents.

1310 WEST THIRD STREET.
DAYTON, OHIO.

Ancient Warriors.

Before the invention of gunpowder a battle was little better than a group of hand-to-hand con-... Stout sinews and muscles ... then valued, and the strong ... especially esteemed.

Parrot Chorus.

The traditional "fish story" has many varieties, to which it seems only fair to add the following, even though the fish in this case was a parrot. Doubtless its narrator, an American artist, designed it to be "taken for what it is worth."

He was very fond of knocking about in out-of-the-way quarters of the world, and once left ship with a ship of comrades, in order to explore a Central American wilderness. During the cruise of several months, the entire ship's company had devoted their leisure hours to singing to a parrot. The sailor had also lost no opportunity of teaching the bird all the nautical phrases they knew.

forsaking all others, cleave only unto her, so long as you both shall live?"

The minister paused for the response. The groom hung down his head, and was silent, but the bride, in a staccato tone, exclaimed, "Yes, sir, I'll see to it that he does all that!"

It was evident who would rule in that household. But a Scotch clergyman once married a groom who insisted upon promising to obey his wife. The clergyman, while traveling through a village, was requested to officiate at a marriage, in the absence of the parish minister. Just as he had told the bridegroom to love and honor his wife, the man interjected the words, "and obey." The

The best, the cheapest and the safest place to buy a PIANO or ORGAN is at
Martin Bros. & Fritch,
W. Fourth St., Kuhns Block

Telephone 399.
JOHN M. NUTT
Attorney at Law,
Rooms 1 and 2 Kuhns Building

Remember that
APPLETON
will make your
Photographs as cheap ...

▲ O pagină din „West Side News", ziar publicat de frații Wright. Abonamentul pentru o perioadă de șase săptămâni era de 10 cenți, iar pentru o perioadă de trei luni se ridica la 20 de cenți.

Deschiderea magazinului de biciclete

Deși familia Wright se confruntase cu momente dureroase, gazeta „West Side News" apărea în continuare și se bucura de succes. Orville a renunțat și el la studiile liceale și s-a devotat afacerii împreună cu fratele său. În anul 1890, au transformat „West Side News", care apărea săptămânal, într-un cotidian botezat „Evening Item" („Articolul de seară"). Obiectivul pe care și-l propuseseră - acela de a scoate un ziar cotidian - s-a dovedit a fi insurmontabil în comparație cu publicarea unui săptămânal. Erau supuși zilnic unor presiuni enorme. În cele din urmă, apariția zilnică a ziarului „Evening Item" s-a transformat într-o apariție periodică. „Evening Item" și-a încetat de tot apariția după numai trei luni.

Frații Wright au decis să închidă afacerea cu ziarul și s-au concentrat numai pe afacerea cu tipografia, schimbând denumirea companiei în „Wright & Wright Printing". Orville a cumpărat o bicicletă, care era un vehicul la modă în acele vremuri și a folosit-o pentru distribuția publicației. Alerga pe bicicletă în dreapta și-n stânga prin tot orașul pentru a obține cât mai multe comenzi pentru tipărirea de afișe și anunțuri ale prăvăliilor și cluburilor de societate.

Încă de la început frații Wright au dovedit o adevărată pasiune pentru vehicule. Nu este de mirare că au fost fascinați de bicicletă, considerată la acea vreme un nou mijloc de deplasare. Reparând și îmbunătățind biciclete au reușit să înțeleagă curând mecanismul acestora. Bicicletele din acele timpuri se defectau destul de ușor, pentru că nu erau fabricate conform unor normative de calitate, dar și pentru că starea drumurilor era destul de proastă. Profitând de timpul liber au început să repare biciclete și cu timpul interesul lor s-a mutat de la afacerea cu tipografia către o afacere cu biciclete.

CLIPE PERSONALE

OAMENI EXCENTRICI ȘI CHIBZUIȚI

Nu există nicio dovadă care să ateste că frații Wright, care s-au devotat exclusiv fabricării de diferite dispozitive și mașinării aveau timp de alte îndeletniciri și pasiuni ca și ceilalți oameni sau că își petreceau timpul liber în alt scop.

Foarte rar participau la o petrecere, evitând să se agite inutil. Se duceau la o petrecere numai dacă erau nevoiți să o facă. După ce terminau lucrul, se îndreptau direct către casă și își petreceau seara citind sau, de cele mai multe ori, culcându-se devreme. Singurul motiv care ar fi putut să-i țină treji noaptea târziu erau discuțiile aprinse despre cercetările pe care le întreprindeau.

Exista o singură preocupare care îi fascina în mod deosebit pe frații Wright: citirea gândurilor. Aceasta era o distracție de salon foarte populară la acea vreme în Dayton. Interpretarea gândurilor nu avea nimic de-a face cu abilitățile paranormale de a citi gândurile cuiva. Era un fel de joc psihologic, o masă rotundă de discuții care satisfăcea curiozitatea fraților Wright, oferindu-le ocazia de a ghici gândurile persoanelor de față.

Totuși cea mai plăcută dintre activitățile cu care se delectau era aceea de a demonta o mașinărie și de a construi altceva din piesele acesteia. Toate acțiunile pe care le-au întreprins precum fabricarea mașinilor de tipărit, administrarea unui magazin de biciclete sau inventarea de aeronave au constituit pentru ei adevărate „desfătări", care le-au adus nenumărate satisfacții.

În 1892, frații Wright, care începuseră să creadă că o afacere cu biciclete ar fi putut fi profitabilă în viitor, au înființat compania „Wright Cycle", administrând în același timp și afacerea cu tipografia. Munca prestată necesita meticulozitate și atenție, iar prețul era considerat rezonabil; astfel compania lor a căpătat o bună reputație în oraș. În toamna aceluiași an, au transformat casa familiei din strada Hawthorn într-un atelier specializat în reparațiile de biciclete, demarând afacerea conform propriilor idei. La început, executau numai reparații de biciclete. În plus, cumpărau biciclete vechi, reparau piesele defecte, revopseau întreaga bicicletă și o vindeau. Prețul plătit pentru o bicicletă recondiționată era cam o treime din prețul unei biciclete noi, astfel că afacerea le-a adus profituri însemnate.

După succesul înregistrat cu comercializarea bicicletelor recondiționate s-au decis să treacă la fabricarea de modele de biciclete originale, fabricate sub licență proprie. Au comandat componente de bicicletă de la un fabricant din Massachusetts. Bicicletele proiectate de frații Wright au obținut o certificare de marcă înregistrată. Modelul original al bicicletei a fost botezat „Van Cleve", după numele lui John Van Cleve, un personaj care fondase orașul Dayton și care era un strămoș direct al fraților Wright. Afacerile companiei „Wright Cycle" au

▲ Orville și Wilbur au transformat casa familiei de pe strada Hawthorn într-un atelier-prăvălie de biciclete. Văzând prăvălia arătoasă, ridicată fără aportul niciunui profesionist, nimeni nu-și putea imagina că a fost rezultatul muncii unor amatori.

▼ Compania „Wright Cycle" a avut atâtea comenzi încât frații nu au putut să le onoreze pe toate. În cele din urmă i-au cerut ajutorul lui Ed Sines, care lucra cu ei în tipografie.

înflorit, astfel că nu au mai reușit să administreze și tipografia. Din moment ce erau convinși că afacerea cu biciclete li se potrivea cel mai bine, în anul 1895 au decis să cedeze tipografia lui Ed Sines, care lucrase multă vreme alături de ei.

Moartea unui erou

Compania „Wright Cycle" a continuat să-și dezvolte activitatea. În acea perioadă, Orville a fost diagnosticat cu febră tifoidă. La acea vreme, febra tifoidă era considerată una dintre cele mai grave afecțiuni, neexistând niciun tratament medicamentos împotriva acestei maladii necruțătoare. Wilbur l-a îngrijit ore în șir împreună cu Katharine, care se întorsese de la universitate ca să-și petreacă vacanța de vară în orașul natal.

Câteva săptămâni mai târziu, datorită îngrijirilor atente ale fraților săi, Orville a reușit să se întremeze. Wilbur a încercat să-și facă timp liber pentru a-l supraveghea pe Orville. Se străduia să-i țină companie, deoarece acesta manifesta semne ale unei depresii profunde.

În timpul lungilor lor conversații, Wilbur l-a informat pe Orville despre moartea lui Otto Lilienthal. Lilienthal era un cercetător german preocupat de aviație, care a decedat în urma unei prăbușiri cu un aparat inventat de el. Planorul său fusese prins de o rafală de vânt și se prăbușise. Lilienthal reușise să înregistreze peste 2.000 de zboruri cu planorul, iar frații Wright îl admirau în mod deosebit. Moartea eroului lor i-a determinat să ia o decizie majoră.

▸ Otto Lilienthal, cercetător german în domeniul aviației pe care frații Wright l-au respectat mult.

Preambulul unui salt uriaș

Frații își întind aripile

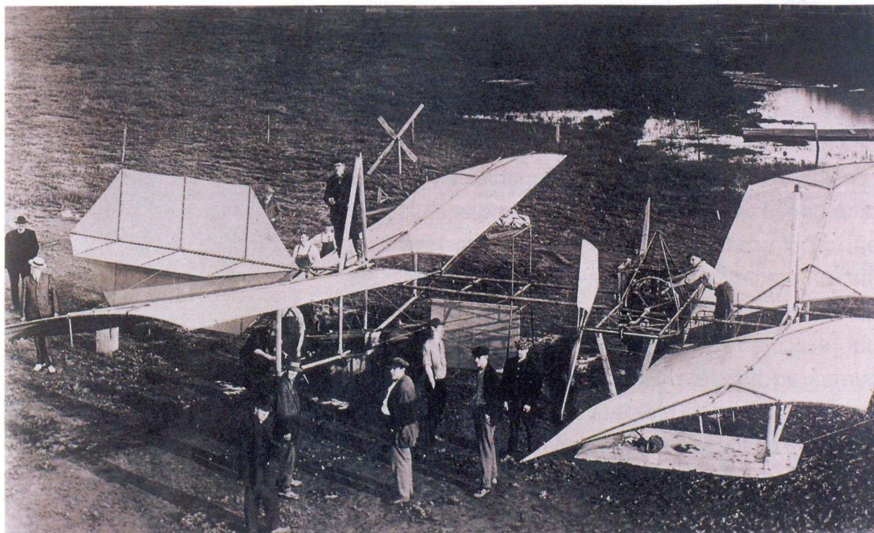
MOARTEA LUI LILIENTHAL a constituit un adevărat șoc pentru Wilbur și Orville. Nu înțelegeau de ce opinia publică trata cu atâta indiferență decesul acestuia. Credeau că oamenii ar trebui să onoreze un om care visase să zboare, dedicându-și viața făuririi unui vis, viață curmată într-un mod atât de dur. De ce întreaga lume îl trata cu atâta răceală? Orville, care auzise vestea de la Wilbur, credea în posibilitatea de a zbura liber către cer. Wilbur avea și el convingerea că acest act îndrăzneț putea fi posibil după o pregătire adecvată.

Deoarece se cunoșteau atât de bine, nu era nevoie să poarte discuții nesfârșite în legătură cu felul în care trebuiau să procedeze pentru a-și împlini visul de a zbura. Călătoria spre nesfârșita boltă albastră abia începea. Wilbur avea 29 de ani, iar Orville împlinea 25.

Deși înarmați cu experiența acumulată în confecționarea unor dispozitive și cu o brumă de cunoștințe despre aviație, căpătate odată cu construcția „liliacului" în copilărie, nu erau decât niște umili amatori într-un domeniu atât de complex. Astfel, frații au început să parcurgă tot felul de lucrări și articole din domeniul aviației. Starea de sănătate a lui Orville nu era complet stabilizată și doctorul îi recomandase să nu citească prea mult. Astfel, Wilbur a trebuit să-i citească zilnic lui Orville lucrări importante despre aviație.

Din moment ce erau ocupați peste măsură cu administrarea atelierului-prăvălie, nu reușeau să găsească suficient timp pentru a-l dedica cercetărilor. Astfel, activitățile legate de aviație au fost limitate la puținul timp liber rămas. Chiar și în aceste condiții, în decursul a doi ani și jumătate au reușit să citească toată literatura de specialitate disponibilă la biblioteca publică din Dayton. Pe atunci, starea de sănătate a lui Orville se îmbunătățise considerabil.

În scurt timp, au reușit să-și extindă considerabil cunoștințele despre aviație. Wilbur, care credea că este necesar să aibă acces la mai multe informații, a trimis o scrisoare Institutului Smithsonian, solicitând materiale legate de domeniul aviației.

▲ Aeronava experimentată de Samuel Langley. Guvernul federal american pusese la dipoziție pentru acest proiect fonduri provenite din taxele pe venituri. Aeronava lui Langley nu a reușit să zboare niciodată, prăbușindu-se în râul Potomac.

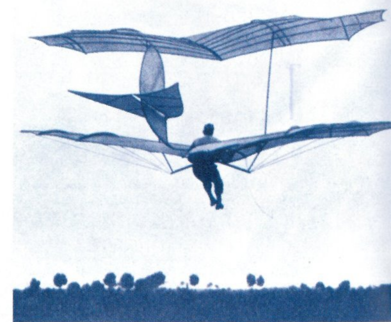
Cu toate că solicitarea venea din partea unui simplu cercetător din provincie, Institutul Smithsonian a răspuns favorabil și le-a pus la dispoziție un material voluminos. Aceste cărți includeau lucrarea profesorului Samuel Pierpont Langley, secretar al Institutului Smithsonian, celebrele scrieri ale lui Octave Chanute, un bine-cunoscut pionier al aviației, precum și consemnările lui Lilienthal.

Indiciul găsit în prăvălia de biciclete

Adânciți în studiu, au constatat că tratatele recunoscute nu menționau nimic despre stabilitatea în zbor. Chiar dacă zborul era posibil, stabilitatea în aer nu putea fi menținută, iar riscul de a fi izbit de o rafală de vânt era uriaș. Frații se gândeau înfiorați la moartea suferită de Lilienthal. Cum puteau să mențină stabilitatea în timpul zborului? Mai întâi au început să facă observații asupra zborului păsărilor.

În timp ce Wilbur făcea observații asupra șoimilor care planau pe cerul Dayton-ului, a remarcat că zburau alternând înclinația vârfurilor aripilor. Wilbur a presupus că păsările își mențineau echilibrul și schimbau direcția de zbor, controlând unghiul și poziția aripilor care se schimbau în funcție de curenții de aer. Au decis să aplice acest principiu și aeronavei pe care voiau s-o construiască. Dificultatea consta în confecționarea unor aripi asemănătoare cu ale păsărilor. Era o întreprindere dificil de pus în practică și în cele din urmă au renunțat să aplice modelul oferit de păsări vehiculului lor zburător. În final, în mod cu totul surprinzător au descoperit o soluție eficientă.

▼ Lilienthal, omul care a efectuat numeroase zboruri cu planorul. Moartea sa neașteptată i-a determinat pe frații Wright să se dedice visului de a zbura.

▼ Peisaj în Kitty Hawk din jurul anilor 1900. Este un loc plin de amintiri legate de viața și activitatea fraților Wright. Înainte de asta era un loc banal amplasat în mijlocul unor pustietăți puțin vizitate.

Într-o zi, în timp ce Wilbur servea un client în prăvălia de biciclete a luat un furtun de cauciuc dintr-o cutie. Vorbind cu clientul ținea în mână ambalajul piesei. Dintr-o dată i-a venit ideea că acea cutie de carton putea servi drept model pentru aripile unei păsări. Aripile unui planor puteau fi construite ca o cutie de carton, cu o parte orientată în sus și cu cealaltă orientată în jos. Având baza aripii atașată de corpul aeronavei, partea superioară a aripilor putea fi mișcată în funcție de schimbarea direcției, iar planorul putea să-și mențină echilibrul în aer.

Spre Kitty Hawk

Pentru a confirma ideea care îi venise în minte lui Wilbur în timp ce se afla în prăvălie au făcut un experiment folosindu-se de un zmeu de hârtie. Din acel moment, frații Wright au încercat să aplice același principiu pentru a construi un planor cu comandă umană. Au petrecut un an întreg derulând experimente și cercetări complexe. Au reușit să identifice un loc care îndeplinea toate cerințele avute în vedere, precum existența unor curenți de aer suficient de puternici și a unui teren plan propice aterizărilor. Locul pe care îl aleseseră era Kitty Hawk, în Carolina de Nord. Era localizat de-a lungul coastei atlantice, în dreptul barierei insulelor Outer Banks, la aproape 1.000 de kilometri de Dayton. În acele locuri exista o plajă nisipoasă, de dimensiuni mari, străbătută de o briză puternică ce sufla de-a lungul coastei. Era cel mai potrivit loc de a experimenta zborul cu planoare.

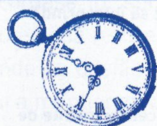

▲ Institutul Smithsonian din Washington, DC. întreprinde nu numai cercetări legate de aviație, ci și în domenii ale științei, artei și istoriei.

Prăvălia cu biciclete a fost extrem de aglomerată pe toată perioada verii și astfel nu au putut ajunge acolo împreună. Wilbur s-a îndreptat primul către Kitty Hawk pentru a face toate pregătirile necesare. La începutul lunii septembrie a anului 1900, Wilbur a ajuns la Kitty Hawk, aducând cu el mici componente de planor și echipament de campare.

Când Wilbur a sosit în Elizabeth City, în apropiere de locul de destinație unde îl aștepta fratele său, a început să caute un vas care să-l transporte peste Outer Banks. Nimeni nu știa care era destinația sa. Kitty Hawk era un loc îndepărtat și chiar și localnicii nu știau nimic în legătură cu pregătirile ce se făceau. A trecut o săptămână până ce în sfârșit a găsit un vas și a reușit să ajungă acolo.

1783	Frații Montgolfier din Franța au plutit pe cer la bordul unui balon umplut cu aer cald.
1809	Publicarea primei părți a tratatului lui Cayley, „On Aerial Navigation" („Tratat asupra navigației aeriene").
1843	Henson publică schița sa cu „mașina zburătoare" dotată cu motor cu aburi.
1871	Penaud din Franța reușește să desprindă de la sol „Planophorul", un model de aeronavă ornitopter dotat cu aripi batante.
1896	Moartea tragică a lui Otto Lilienthal
1897	Ader eșuează în tentativa sa de a zbura cu „Avion III" în împrejurimile Versailles-ului.
1903	Frații Wright reușesc să întreprindă la Kitty Hawk primul zbor uman la bordul unei aeronave cu motor.

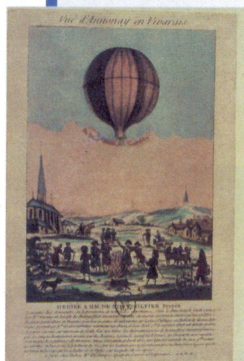
CĂLĂTORII ÎN TIMP

ISTORIA ÎNCERCĂRILOR DE ZBOR

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, omenirea a înregistrat prima încercare reușită de zbor cu ajutorul unui aparat inovator modern condus de francezii Joseph și Jacques Montgolfier. Zborul de la acea vreme nu a fost realizat cu un aeroplan, ci la bordul unui balon cu aer cald.

La începutul secolului al XIX-lea, George Cayley, considerat părintele aerodinamicii a lansat o teorie în tratatul său despre aeronave, prin care susținea că elementele necesare unui zbor reușit sunt portanța și propulsia. În acel timp, teoria s-a dovedit a fi extrem de inovatoare. Datorită acestei teorii, s-a dovedit faptul că un aparat cu aripi fixe și nu batante, dotat cu propulsie proprie și cu coadă pentru a ajuta la control este cel mai eficient mod de a zbura.

Ultimul tip de motor al acelei perioade a fost motorul cu aburi. Inginerii britanici Cayley și William Henson au întreprins numeroase eforturi pentru a proiecta un motor cu aburi pentru aeronave. Cu toate încercările făcute, nimeni nu a reușit să zboare cu o aeronavă dotată cu un astfel de motor, care era mult prea greu.

◀ Experimentul fraților Montgolfier din 1783. S-au asigurat de reușita zborului lor, întreprinzând experimente cu rațe și oi trimise în văzduh la bordul balonului, înainte de se lansa personal în aer.

Tot atunci, inginerul britanic, Francis Wenham, a dezvoltat teoria lui Cayley și a inventat un planor dotat cu cinci aripi pentru a obține o portanță mai mare. Și-a pus teoria în practică și a beneficiat de un succes real.

La sfârșitul secolului al XIX-lea, inginerul francez Alphonse Penaud a experimentat în apropiere de Palatul Tuileries din Paris, un zbor liber cu ajutorul unei aeronave de mici dimensiuni, denumită „Planophor", o aeronavă dotată cu aripi batante (ornitopter). A reușit să realizeze un salt de peste 40 de metri.

În perioada în care Penaud experimenta zborul cu ornitopterul său, teoria conform căreia aripile unei aeronave trebuie să fie fixe devenise deja literă de lege în cadrul comunității științifice aeronautice. Inginerul german Otto Lilienthal, care a adus multe contribuții în cercetarea aeronautică, a continuat să zboare cu un ornitopter. În cele din urmă a reușit să construiască un planor după modelul ornitopterului. A murit în condiții tragice atunci când planorul său s-a zdrobit de sol în timpul unui experiment de zbor.

Inginerul francez, Clement Ader, care a dezvoltat proiectul „Avion III" în aceeași vreme în care Otto Lilienthal a murit, a folosit un motor prea greu, în consecință experimentul său s-a dovedit un eșec. Frații Wright au învățat multe lucruri din încercările și eșecurile acestor pionieri ai aviației. Învățăminte care le-au prins bine atunci când și-au început cercetările. Înaintea reușitei lor, numeroși oameni au încercat să zboare, dar fiecare dintre aceste încercări eșuate i-au dus pe frații Wright mai aproape de succes.

Zile de trudă și sudoare

Experimente cu planoare

WILBUR A STAT ÎN CASA FAMILIEI lui William Tate, șeful oficiului poștal local, până când Orville a sosit în zonă. Tate i-a susținut în diferite moduri de-a lungul șederii lor în Kitty Hawk. La sfârșitul lui septembrie 1900, Orville a sosit în sfârșit în Kitty Hawk și, împreună cu fratele său, a organizat o tabără în apropiere de coastă, demarând experimentele aeronautice.

La început, un planor biplan fără om la bord, care fusese asamblat înăuntrul taberei a fost lansat și controlat cu ajutorul unei frânghii la fel ca un zmeu. Aceste experimente trebuia repetate până în momentul în care unul din frați ar fi urcat la bordul aeronavei. După ce au strâns suficiente date care au condus la îmbunătățirea unor componente, au dus planorul pe vârful unui deal denumit Kill Devil Hills, ce se găsea la aproximativ 6 km depărtare de Kitty Hawk.

Wilbur a fost cel care s-a încumetat să se urce primul la bord. După ce și-a găsit o poziție sigură sub aripile de jos, Orville și ajutorul său, Dan Tate, trebuit să alerge împingând cu toată forța planorul. Acesta a reușit să se ridice purtat de vânturile puternice și să plutească mai mult timp în aer. În prima zi, a zburat de peste douăzeci de ori, reușind să facă salturi de 120 de metri beneficiind de condiții meteorologice favorabile. La sfârșitul lui octombrie, frații Wright, satisfăcuți de rezultatele obținute au părăsit Kitty Hawk. Aveau foarte multe cercetări de făcut, bazate pe datele strânse la fața locului în cadrul experimentului.

Întâlnirea cu Chanute

Concluziile rezultate în urma experimentului de la Kitty Hawk au demontat teoria lui Lilienthal despre legătura dintre forța de propulsie și aripi, teorie ce contrazicea observațiile pe care le făcuseră pe teren.

La sfârșitul iernii aceluiași an, Wilbur i-a trimis o scrisoare lui Octave Chanute, autorul unei cărți ce-i fusese oferită de Institutul Smithsonian. Scrisoarea susținea că experimentele pe care le întreprinseseră vara precedentă au produs rezultate diferite de cele ale lui Lilienthal. Chanute își crease deja o bună reputație ca specialist în planoare și s-a arătat bucuros să-și ofere sfaturile și serviciile celor doi frați. În perioada imediat următoare, frații Wright au întreținut o corespondență strânsă și de lungă durată cu Chanute.

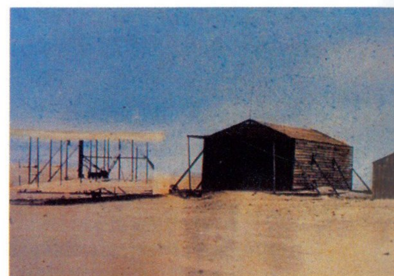
Frații Wright au început să măsoare forța de presiune a aerului produsă atunci când mergi cu o bicicletă atașată de corpul unei aeronave, apoi au examinat datele privind volumul rezistenței aerului. Au repetat experimentele și au pregătit toate cele necesare pentru al doilea experiment care avea să se desfășoare Kitty Hawk. Cu un an înainte de călătoria la Kitty Hawk, au angajat un om pe nume Charles Taylor pentru a administra magazinul de biciclete atât timp cât ei erau plecați. În timp ce erau ocupați cu pregătirile de plecare, Chanute a efectuat o vizită la compania „Wright Cycle". Chanute i-a rugat pe cei doi frați să-i permită să asiste la experiment. Aceștia au acceptat fără rezerve, abia reușind să-și ascundă încântarea.

În ziua de 10 iulie, frații Wright au ajuns pentru a doua oară la Kitty Hawk. Erau în toiul verii și trebuit să facă față roiurilor uriașe de țânțari. Fără să ia în seamă micile neajunsuri, erau încântați să fie din nou la Kitty Hawk.

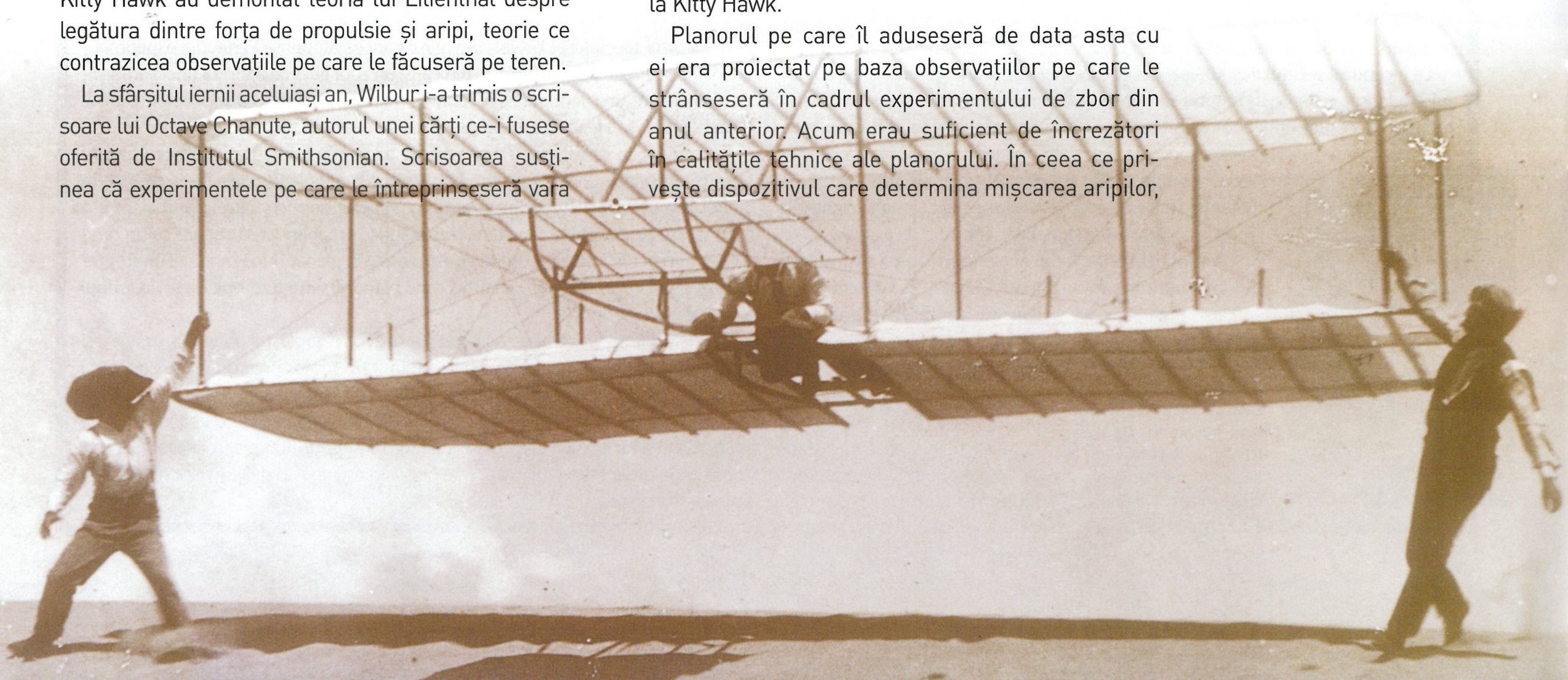
Planorul pe care îl aduseseră de data asta cu ei era proiectat pe baza observațiilor pe care le strânseseră în cadrul experimentului de zbor din anul anterior. Acum erau suficient de încrezători în calitățile tehnice ale planorului. În ceea ce privește dispozitivul care determina mișcarea aripilor,

▲ Casa familiei lui William Tate. Frații Wright au locuit în casa sa în timp ce se aflau în Kitty Hawk. Familia lui i-a sprijinit în diferite moduri, chiar dacă erau niște străini pe care nu-i mai întâlniseră până atunci.

▲ Tabăra din Kitty Hawk. În apropiere de tabără există un model de aeroplan botezat „The Flyer" („Zburătorul"), folosit atunci când au reușit să întreprindă zborul istoric.

Aeroplanul accelera înainte de decolare în timp ce se încerca menținerea echilibrului.

spre deosebire de modelul anterior, care era operat cu ajutorul picioarelor, acum fusese îmbunătățit și legat de talia pilotului. Răsucirea taliei pe un suport producea mișcarea aripilor.

Testul de zbor a demonstrat că noul model de mecanism nu era suficient de puternic pentru a genera forța de propulsie necesară. În plus, planorul era mai puțin stabil decât modelul anterior, testat cu un an înainte. Noul proiect al planorului avea o deficiență majoră în ceea ce privește menținerea echilibrului în aer. În orice caz, chiar dacă nu erau mulțumiți de rezultatele obținute, Chanute, care-i însoțise, i-a felicitat pentru eforturile depuse. Au pus în ordine datele obținute și s-au întors acasă la mijlocul lunii august.

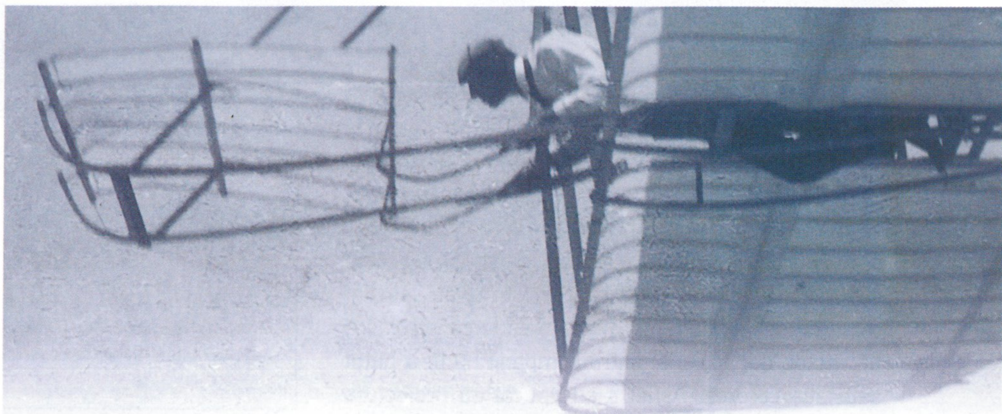
Reacțiile pe care le-au avut cei doi frați la rezultatele mediocre ale experimentului au demonstrat personalitățile lor diferite. Wilbur, cuprins de disperare a afirmat că „dacă lucrurile merg tot așa, umanitatea nu va fi capabilă să zboare nici într-o mie de ani." Pe de altă parte, Orville, și el destul de afectat de eșecuri a afișat o mină mai optimistă și a replicat: „Într-o zi, vom învinge".

Așteptări mărețe

În anul 1901, când frații Wright s-au întors de la Kitty Hawk, au primit o scrisoare din partea lui Chanute prin care acesta le propunea să susțină o prelegere în fața „Western Society of Engineers" („Societății Inginerilor din Vest"). Căpătaseră deja o mare experiență în construcția de planoare. Totuși ezitau să vorbească în fața atâtor oameni de știință. Dar pentru că solicitarea venise din partea lui Chanute, care le acordase tot sprijinul de care avuseseră nevoie, nu puteau să refuze. Wilbur a plecat spre Chicago, locul unde se desfășura evenimentul. În timpul discursului a menționat faptul că au descoperit că există anumite erori în cercetările lui Lilienthal. Această prelegere a fost prima înștiințare oficială asupra experimentelor întreprinse. Ulterior au continuat cercetările bazându-se pe o recunoaștere științifică formală.

Imediat după întoarcerea lui Wilbur de la conferința din Chicago, au început să se pregătească pentru a pleca din nou la Kitty Hawk. Deoarece până atunci se folosiseră de observațiile de necontestat realizate de predecesorii lor și nu reușiseră mare lucru, acum căpătaseră puțin mai multă experiență din cercetările anterioare. De data asta erau deciși să strângă încă de la început propriile observații. La propunerea lui Orville, au construit un „tunel de vânt". Era un fel de cutie cu o lungime de 1,8 m și o înălțime de 40 cm. O deschizătură cu geam era amplasată în partea de deasupra, iar în interior frații au instalat un planor în miniatură. Au observat prin geamul de deasupra cum macheta reacționează la presiunea aerului.

Experimentul cu macheta le-a permis să construiască un nou planor, mult mai eficient decât cel precedent. Era dotat cu un stabilizator vertical.

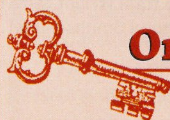

▲ Experimentul de zbor cu planorul dirijat de Wilbur realizat în 1901. Aceleași tipuri de experimente au fost întreprinse de sute de ori, timp de mai mulți ani la rând, ceea ce a dus în cele din urmă la desăvârșirea zborului cu un aeroplan cu motor pilotat de om.

În vara anului 1902, a treia lor încercare avea să se desfășoare tot în împrejurimile de la Kitty Hawk. În acel an, Chanute și-a adus propriul planor și a sosit acolo însoțit de asistentul său, Augustus Moore Herring. În timpul experimentului, planorul fraților Wright a zburat conform așteptărilor. Datorită stabilizatorului vertical, a zburat în condiții bune majoritatea timpului, dar câteodată, corpul aeronavei se mișca neașteptat, în funcție de unghiul pe care îl făcea coada atunci când întâlnea forța vântului. Pentru a rezolva această problemă, au îmbunătățit coada aeronavei, astfel încât aceasta să-și modifice unghiul în funcție de schimbarea curenților de aer. Dificultățile legate de manevrare și de stabilitate au fost rezolvate, iar frații Wright au reușit să lanseze planorul cu succes de peste o mie de ori. Pe de altă parte, planorul lui Chanute nu a reușit să zboare nici măcar o dată.

▼ Chanute, un personaj omenos și binevoitor, era considerat și un lider de opinie popular.

Omul-cheie

OCTAVE CHANUTE

Octave Chanute era deja o autoritate internațională în cercetarea aeronautică în perioada în care frații Wright i-au cerut să le pună la dispoziție date și observații noi în legătură cu domeniul aviației. Cartea sa, „Progress in Flying Machine" („Evoluția mașinii zburătoare"), scrisă în stil epic, avea să dea un nou curs cercetărilor cu privire la istoria aeronauticii. Această lucrare a oferit oportunitatea ca cercetătorii în aeronautică din întreaga lume să afle despre toate realizările, reușitele și eşecurile înregistrate de predecesorii lor. Chanute a susținut importanța cunoașterii istoriei aviației de către cei care năzuiesc să zboare.

Inițial, Chanute a fost inginer de construcții civile. A devenit celebru pentru construirea unor căi ferate, dar și pentru proiectarea unui pod peste fluviul Missouri din Kansas. Și-a înființat propria companie de construcții civile și a derulat mai multe afaceri în domeniu, în orașul Chicago. De la vârsta de 50 de ani, și-a dedicat timpul cercetărilor aeronautice, un domeniu de care se simțea atras.

A sprijinit ferm pe oricine a dorit să întreprindă o încercare de zbor. Sfaturile sale constante, oferite cu amabilitate fraților Wright, demonstrează caracterul său deosebit. Opinia sa cu privire la contribuțiile aduse cercetărilor aeronautice l-au determinat să dezvăluie comunității științifice experimentele de zbor întreprinse de frații Wright, fără a avea permisiunea acestora. Această inițiativă unilaterală a dus la o răceală în relațiile cu cei doi frați.

Dezavantajul resimțit de Chanute în comparație cu frații Wright a constat în faptul că acesta a irosit prea mult timp până să se decidă să întreprindă cercetări aeronautice. Din cauza vârstei sale nu a putut să piloteze personal planorul pe care-l inventase așa cum plănuise inițial. A fost nevoit să angajeze un pilot care să facă acest lucru în locul lui. Dacă ar fi reușit să piloteze singur aeroplanul, istoria aviației ar fi luat o altă turnură.

Primul zbor

„Zburătorul I" decolează

DUPĂ FINALIZAREA EXPERIMENTULUI cu planorul, și-au concentrat atenția pe realizarea unui zbor cu un aeroplan dotat cu motor, pe care aveau să-l boteze „Flyer I" („Zburătorul I"). Frații Wright le-au solicitat mai multor fabricanți de motoare să le construiască un motor, dar niciuna dintre companii nu le-a putut satisface cererea. Astfel s-au apucat să proiecteze singuri un motor, ajutați de Taylor, un angajat al lor.

În februarie 1903, motorul fiind finalizat, au demarat confecționarea unor elice similare celor utilizate la vapoare. Din cauza lipsei cunoștințelor necesare fabricării unor elice potrivite pentru aeronave, le-a luat mult timp până să ajungă la un rezultat satisfăcător. Abia la sfârșitul verii au reușit să termine confecționarea tuturor pieselor. Apoi s-au îndreptat spre Kitty Hawk, având asupra lor noul motor și elicele.

Wilbur și Orville au asamblat aeroplanul într-un adăpost ridicat pe Kill Devil Hills și au început să efectueze mai multe experimente. Într-o zi vântoasă au experimentat mai multe zboruri cu vechiul planor pe care-l folosiseră cu un an înainte.

Având încredere în performanțele noii aeronave, l-au invitat pe Chanute să asiste la primul zbor cu un avion propulsat de un motor. În momentul în care Chanute a sosit s-a petrecut un accident nefericit. Axa elicelor s-a rupt. Astfel, au fost nevoiți să aștepte sosirea unei noi axe din Dayton. În acest timp, bătrânul Chanute nu a putut suporta teribilul vânt și a părăsit Kitty Hawk fără să aibă ocazia de a asista la primul zbor.

După acest incident, elicele s-au rupt din nou și Orville a trebuit să se întoarcă în Dayton pentru a le repara. După ce a reparat elicele, la întoarcerea spre Kitty Hawk, Orville a citit un articol dintr-un ziar pe care-l cumpărase în tren. Articolul relata despre experimentul efectuat cu planorul de Samuel Langley, planor botezat „Aerodromul", care se sfârșise cu un eșec răsunător. Guvernul american sprijinise experimentul cu o mare sumă de bani, în jur de 70.000 de dolari. Primul experiment se soldase cu un eșec, iar cel de-al doilea, în care se investise multă încredere avusese aceeași soartă. Fotografia din ziar înfățișa „Aerodromul", serios avariat, în aparență incapabil de a mai putea zbura vreodată. Când a citit știrea, Orville a răsuflat ușurat, deoarece nu dorea ca munca lor să fie umbrită de experimentul lui Langley.

Orville s-a întors în adăpostul din Kitty Hawk și a instalat noua axă pentru elice. „Zburătorul I" era acum gata de zbor. Rezultatul multor ani de strădanii, aparatul era dotat cu aripi în partea superioară și în partea inferioară a fuselajului, avea un elevator în față, un stabilizator vertical în spate și două elice conectate cu un lanț de coadă. Primul test a fost efectuat pe data de 14 decembrie. În cadrul acestui experiment, fuselajul s-a ridicat pentru trei secunde.

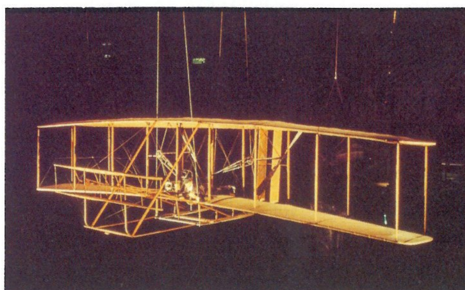
Form No. 168.
THE WESTERN UNION TELEGRAPH COMPANY.
INCORPORATED
23,000 OFFICES IN AMERICA. CABLE SERVICE TO ALL THE WORLD.
This Company TRANSMITS and DELIVERS messages only on conditions limiting its liability, which have been assented to by the sender of the following message. Errors can be guarded against only by repeating a message back to the sending station for comparison, and the Company will not hold itself liable for errors or delays in transmission or delivery of Unrepeated Messages, beyond the amount of tolls paid thereon, nor in any case where the claim is not presented in writing within sixty days after the message is filed with the Company for transmission.
This is an UNREPEATED MESSAGE, and is delivered by request of the sender, under the conditions named above.
ROBERT C. CLOWRY, President and General Manager.

RECEIVED at 170

176 C KA CS 33 Paid. Via Norfolk Va
Kitty Hawk N C Dec 17
Bishop M Wright
7 Hawthorne St
Success four flights thursday morning all against twenty one mile wind started from Level with engine power alone average speed through air thirty one miles longest 57 seconds inform Press home Christmas . Orevelle Wright 525P

▲ Telegrama pe care frații Wright i-au trimis-o tatălui lor, Milton, pentru a-l informa despre reușita experimentului de zbor. În textul telegramei, operatorul a telegrafiat greșit durata zborului; zborul a durat în realitate 59 de secunde, în loc de 57 de secunde, iar numele lui Orville apare greșit.

În ziua de 17 decembrie, după ce au făcut unele reparații, au demarat a doua încercare. Au dat cu banul și Orville a fost ales să piloteze primul aeroplanul. Cu elicile învârtindu-se frenetic, aeroplanul a început să se deplaseze treptat pe șine, iar Wilbur alerga pe lângă fuselaj, încercând să susțină aripile din dreapta ale aparatului de zbor. A decolat, nu înainte ca Orville să se instaleze pe burtă între aripi, marcând astfel istoricul eveniment al primului zbor uman cu un avion cu motor. Aeroplanul a zburat timp de 20 de secunde la o altitudine de doar trei metri pe o distanță de 36 de metri. Acesta a fost momentul în care frații Wright au reușit să realizeze primul zbor autopropulsat cu echipaj uman. Wilbur avea vârsta de 36 de ani, iar Orville în jur de 32 de ani.

▲ „Zburătorul" care i-a purtat pentru prima dată pe frații Wright către ceruri, expus la Institutul Smithsonian.

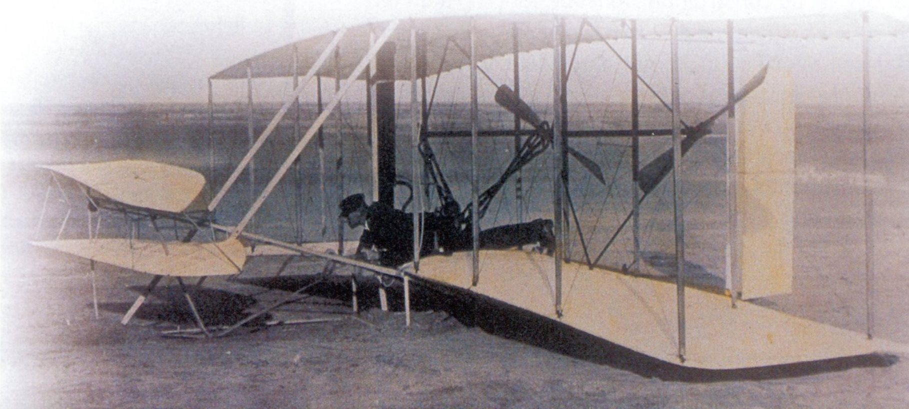
În acea zi, au avut mai multe încercări de zbor reușite. Ultimul zbor realizat de Wilbur, al patrulea din acea zi, a înregistrat o distanță de 260 de metri, într-un timp de 59 de secunde. Imediat i-au trimis o telegramă tatălui lor, Milton, pentru a-i aduce la cunoștință reușitele înregistrate.

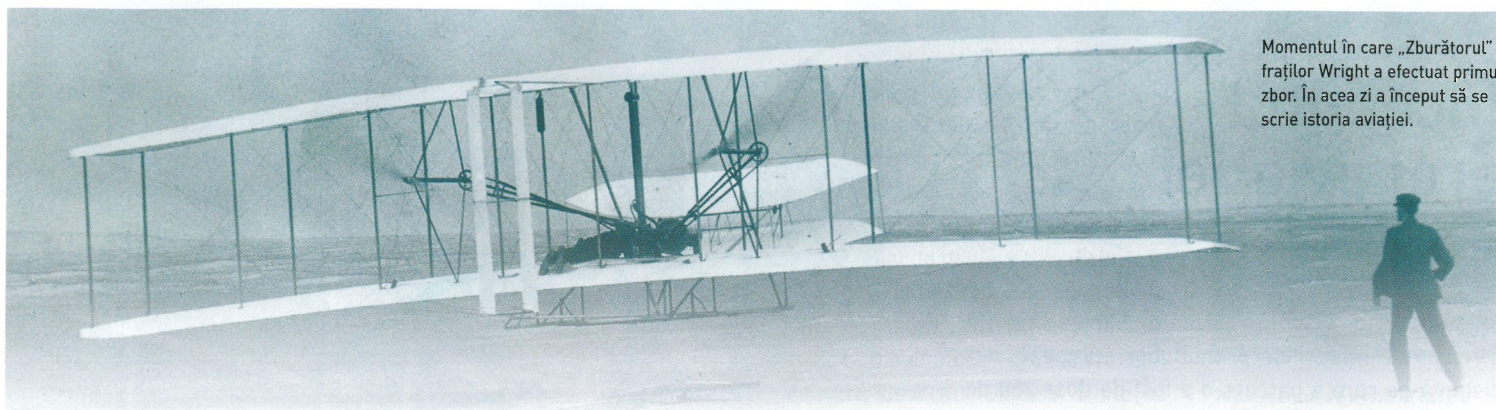
După întoarcerea în Dayton, frații Wright au decis să închidă în același an compania „Wright Bicycle" și să-și deschidă o afacere în fabricarea de aeroplane.

O realizare strălucită

Știrile în legătură cu primul zbor realizat cu un avion cu motor de către frații Wright au ajuns în sfârșit la urechile presei. Ziarele au tratat evenimentul cu destulă indiferență, considerând că un zbor cu o durată de doar 59 de secunde nu constituia un subiect de presă. În plus, Langley, care se bucura de o reputație mult mai bună decât frații Wright și care cheltuise o mare sumă de bani pe cercetări, abia ce eșuase cu puțin timp înainte de reușita celor doi cvasi-anonimi. Presa nu credea că frații Wright ar fi putut realiza ceva demn de încredere. Pentru a dovedi lumii

▼ „Zburătorul I" a fost proiectat să decoleze de pe o platformă cu șine amplasată pe nisip.

Momentul în care „Zburătorul" fraților Wright a efectuat primul zbor. În acea zi a început să se scrie istoria aviației.

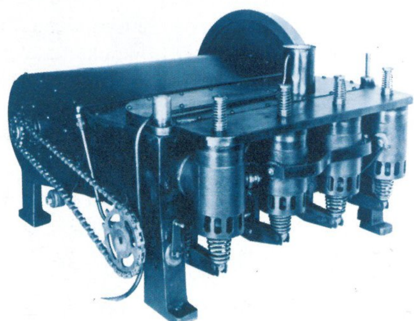
că erau în stare de o asemenea provocare, trebuia să efectueze un zbor în fața unor martori.

Prin urmare, au invitat mai mulți reprezentanți ai presei pentru un test public de zbor. Prima și a doua încercare s-au soldat cu un eșec din cauza unor defecțiuni mecanice la motor. Au continuat cu perseverență să efectueze mai multe experimente. În cele din urmă, spre uimirea asistenței au reușit să zboare pe o distanță mult mai mare decât reușiseră până atunci. În a doua jumătate a anului au efectuat un zbor în circuit.

Anul următor, a fost finalizată o nouă aeronavă botezată „Zburătorul III", cu care au reușit să parcurgă în zbor o distanță de 39 de kilometri. După numeroase transformări, aeroplanele fraților Wright au devenit din ce în ce mai fiabile. Când informațiile au răzbit în presă, jurnaliștii nu au mai putut ignora performanțele celor doi frați. Și-au îndreptat întru totul atenția către realizările și invențiile lor, scriind nenumărate articole în acest sens.

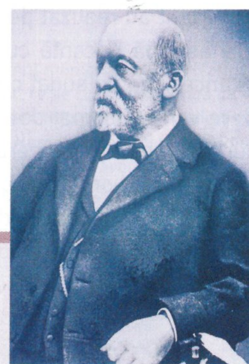
Frații Wright au luat decizia să limiteze unele experimente publice pe care le defășurau. Doreau să mențină secretul asupra sistemului de construcție al aripilor. Un sistem diferit fusese patentat deja în Anglia și Franța, dar nu și în Statele Unite. Guvernul federal american nu autorizase încă brevetarea invenției. În acest scop au propus o aplicație cu „Zburătorul" pentru Departamentul Apărării (Ministerul Apărării). Oficialii guvernamentali au refuzat propunerea. Guvernul american, dezamăgit de experimentul eșuat al lui Langley, după ce investise o mare sumă de bani, ezita să se avânte într-o nouă afacere pentru construcția de aeronave. În cele din urmă, frații Wright au fost dispuși să-și vândă aeroplanele oricărei companii private americane, care dorea să le achiziționeze, purtând în același timp discuții și cu companii europene.

În anul 1908 au reușit să încheie un contract cu guvernul american și au format un consorțiu cu o companie franceză. În același an, au obținut patentul pentru construcția aripilor. Ulterior au fost solicitați să efectueze o demonstrație publică de zbor. Wilbur a plecat în Franța, iar Orville s-a îndreptat spre Fort Myer, în Virginia. Fiecare a adus cu sine noul model de aeroplan, botezat „Zburătorul A".

▲ Un motor de aeroplan. Acest tip de motor este același cu cel fabricat de frații Wright. Acest motor a făcut posibil primul zbor al fraților Wright.

▼ Gottlieb Daimler (1834–1900), un celebru pionier al industriei automobilistice. La acea vreme, automobilul era denumit „trăsura fără cai".

DIN CULISE

DEZVOLTAREA MOTOARELOR DE AVIAȚIE

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, pe baza cercetărilor efectuate cu ajutorul planoarelor, au fost puse bazele teoriei aeronautice. Oamenii de știință au depus eforturi pentru a descoperi tipul de forță necesară ridicării în aer a unei aeronave, concentrându-se asupra modalității de obținere a acestei forțe.

Problema propulsiei, care determina decolarea și menținerea unei aeronave în aer a fost rezolvată prin îmbunătățirea formei aripilor. Pentru a genera forța de propulsie era necesar ca rezistența aerului să acționeze împotriva aripilor aeronavei. În cazul planoarelor, rezistența aerului era crucială în momentul aterizării. În orice caz, aeroplanele trebuiau să se înalțe la o altitudine stabilită dinainte, în consecință punctul de decolare trebuia calculat cu mare precizie. Dacă aeroplanul era capabil să decoleze din oricare punct prestabilit, însemna că motoarele care generau energia cinetică trebuia modificate în funcție de fiecare aeronavă în parte.

Motoarele care dezvoltau energie cinetică, utilizate la morile de apă și de vânt, exploatau forța apei respectiv a vântului. Acestea nu erau potrivite ca motoare pentru aeroplane. În acea vreme, oamenii de știință încercau să utilizeze motoare cu aburi, care erau destul de practice, având în vedere dimensiunile mai reduse, putând fi plasate ușor în corpul aeronavelor.

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, motorul cu aburi, denumit și motorul cu combustie externă, a fost inventat și folosit pentru prima dată de inginerul scoțian James Watt. Motorul cu aburi necesita nu numai păcură și cărbune, dar și o mare cantitate de apă care să genereze aburi, ceea ce până la urmă îl îngreuna excesiv. În scopul de a obține suficientă forță de propulsie pentru a menține aeroplanul dotat cu un astfel de motor greu în aer, trebuia să se construiască un fuselaj de dimensiuni mari. În aces caz, aeronava nu putea să-și mențină echilibrul.

Inginerii și-au îndreptat atenția către utilitatea unui motor cu combustie internă care să genereze o energie cinetică mai mare decât a motorului cu combustie externă. Un motor cu ardere internă putea transfera procesul de combustie direct pistoanelor, utilizând aburii. Dacă reușeau să folosească un motor cu combustie internă la o aeronavă, nu mai aveau nevoie de boilere care necesitau o mare cantitate de apă.

În 1885, Gottlieb Daimler, cel care a proiectat carburatorul, a inventat motorul diesel alimentat cu un combustibil petrolier (motorina). Motorul alimentat cu motorină a fost adoptat de industria automobilelor, demonstrându-se caracterul practic și eficiența sa de funcționare. Motorul cu combustie internă, în care arderea genera direct energie cinetică nu a avut de suferit de pe urma pierderilor de energie și a putut genera astfel mult mai multă energie cinetică decât motorul cu combustie externă. Cei mai mulți cercetători au ales acest tip de motor pentru a-l adapta industriei aeronautice.

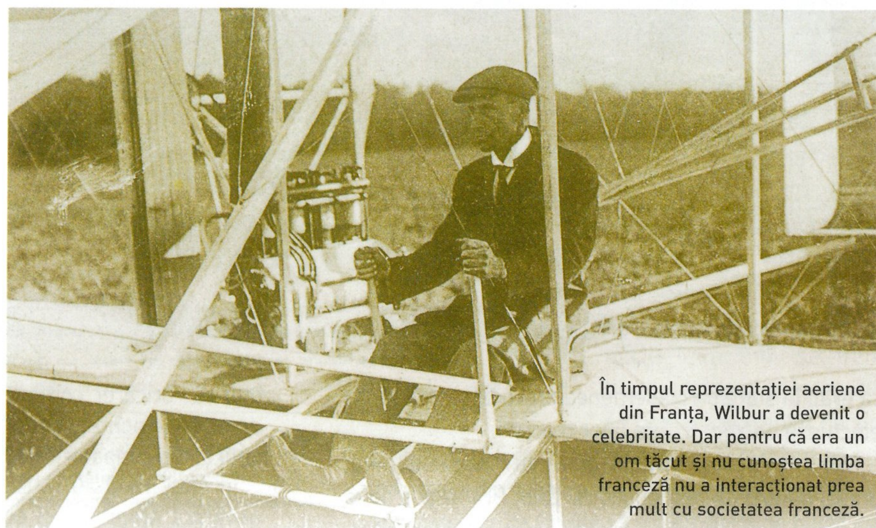
Începutul erei aviației

Glorie şi durere

În Franța, în anul 1906, Alberto Santos-Dumont a reușit să întreprindă primul zbor european, dar distanța pe care a parcurs-o a fost de doar 250 de metri, mult mai mică decât distanța pe care zburaseră frații Wright. Francezii credeau cu fermitate în tehnologia lor aeronautică pe care o considerau mult mai avansată decât a oricărei alte națiuni. Au rămas stupefiați în momentul în care unul din frații Wright au realizat pe cerul din Le Mans o manevră aeriană riscantă cu aeroplanul „Zburătorul A". Francezii au aplaudat cu frenezie abilitatea pilotului care venise tocmai de pe cealaltă parte a oceanului. În timp ce Wilbur era elogiat în Europa, Orville a realizat un zbor demonstrativ pentru armata americană. În cadrul acestei demonstrații aeriene, Orville a stabilit recordul mondial de zbor, menținându-se mai mult de o oră în aer. În Paris, cântecul intitulat „Il Vole" în limba franceză („El zboară"), a devenit rapid un adevărat hit. Numele fraților Wright a devenit peste noapte faimos în întreaga lume.

În ciuda acestui succes, un incident tragic avea să se petreacă în scurt timp. În timpul unui zbor experimental efectuat de Orville pentru armata americană, s-a produs un accident grav. Când Orville a decolat având la bord și pe locotenentul Thomas Selfridge, elicea aeroplanului s-a defectat, iar aeronava s-a prăbușit la sol. Orville a fost grav rănit, iar locotenentul Selfridge și-a pierdut viața. Sora lui Orville, Katharine, a venit imediat de la Dayton în locul unde fratele ei fusese spitalizat și l-a îngrijit până a fost externat din spital. Wilbur, care fusese înștiințat de accidentul suferit de Orville a petrecut multe nopți albe până când a fost informat că fratele său supraviețuise tragediei.

În luna ianuarie a anului următor, Orville, recuperat în întregime, a călătorit împreună cu Katharine în Europa, alăturându-se fratelui lor, Wilbur. Din Franța au călătorit în diferite locuri din Europa, unde au efectuat demonstrații aeriene. Oriunde s-au dus au fost întâmpinați cu generozitate și entuziasm, fiind invitați la numeroase dineuri și sărbătoriți pentru perfomanțele muncii lor. Când s-au întors în Statele Unite, au fost primiți cu căldură fiind considerați adevărați eroi. Experimentele pentru armată au început din nou. Într-o lume a aviației, metoda specială de construcție a aripilor, cea mai mare invenție a fraților Wright a fost aplicată multor aeronave. În luna iulie 1909, Louis Blériot a reușit să traverseze pentru prima dată în zbor, Canalul Mânecii. În această perioadă, piloți din întreaga lume au efectuat nenumărate zboruri.

În timpul reprezentației aeriene din Franța, Wilbur a devenit o celebritate. Dar pentru că era un om tăcut și nu cunoștea limba franceză nu a interacționat prea mult cu societatea franceză.

Atunci s-a declanșat conflictul pentru patentarea invenției și frații Wright au fost implicați într-un număr impresionant de procese în justiție.

Moartea prematură a lui Wilbur

În 1909, frații Wright au pus bazele companiei „Wright", în scopul de a demara fabricarea în serie a aeroplanelor. În acea perioadă, le-a parvenit informația șocantă că „American Aeronautic Society" („Societatea Aeronautică Americană") a achiziționat un avion fabricat de Glenn Hammond Curtiss, la prețul de 5.000 de dolari. Curtiss a utilizat metoda de construcție a aripilor, inventată de frații Wright, la realizarea propriului aparat. Aceștia îl avertizaseră cu un an înainte pe Curtiss să nu copieze invenția lor. De data aceasta au decis să se adreseze jus-

▾ Frații Wright în 1910. Erau cei mai buni prieteni și parteneri.

Versiune diferită

VIRTUTE ŞI PERSEVERENȚĂ

Frații Wright au urmat un regim de viață auster, evitând orice vicii care ar fi putut să-i distragă de la munca lor. Nu obişnuiau nici măcar să se delecteze cu un ceai, o cafea sau orice alt obicei considerat elitist. Modestia celor doi s-a transmis și în sfera relațiilor cu diferiți oameni.

Încă de tineri, erau mereu ocupați fie cu publicarea unor ziare, fie cu administrarea prăvăliei de biciclete sau cu cercetările asupra aeronavelor. Din acest motiv, timpul lor liber era extrem de limitat.

Aspectele fizice sau psihologice nu au constituit principala cauză pentru lipsa implicării sociale; se pare că firea lor cumpătată și silitoare i-a determinat să se concentreze exclusiv asupra muncii lor. Petreceau zile și nopți implicați în diferite activități de cercetare: confecționau vehicule noi prin utilizarea de baloane, biciclete sau orice alte aparate și mașinării ce le cădeau în mână, experimentau teoriile aeronautice ale predecesorilor lor, își administrau magazinul de biciclete pentru a face rost de suficienți bani necesari derulării experimentelor la scară mare sau pur și simplu citeau cărți despre aviație. Pentru majoritatea oamenilor, o astfel de viață ar fi fost monotonă, dar frații Wright simțeau o mare satisfacție de pe urma muncii depuse și a progreselor înregistrate datorită experimentelor. Se pare că acești oameni inteligenți, găsiseră în studiul aviației cea mai mare plăcere din viață. Astfel, se poate spune că devotamentul și dragostea pentru zbor i-au adus în situația de a fi primii oameni care au zburat către cer într-un avion construit chiar de ei.

tiției și să acționeze în instanță compania „Herring-Curtiss". Herring era numele asistentului pe care Octave Chanute îl adusese odinioară la Kitty Hawk.

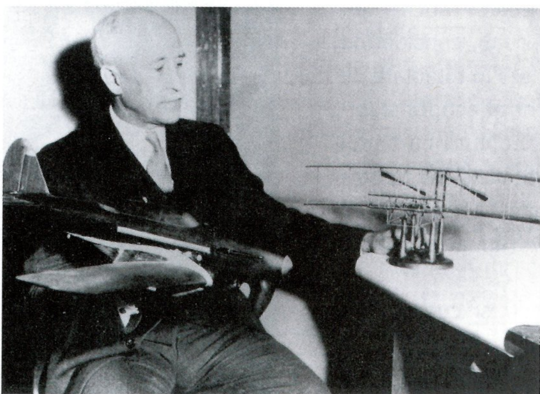
Metoda fraților Wright fusese deja adoptată la scară mare de fabricanții aeronautici americani. Acționând în judecată compania „Herring-Curtiss", însemna că trebuia să aplice aceleași tratamente întregii comunități aeronautice americane. După acest proces, frații Wright trebuit să se judece în numeroase cazuri similare.

Frații Wright au încercat să protejeze drepturile asupra invenției lor, înfăptuite după ani grei de eforturi susținute. Atitudinea pe care au adoptat-o a intrat în conflict cu nevoile de dezvoltare ale vremii, iar reputația lor în Statele Unite a început să intre în declin. Progresul tehnologic din industria aeronautică a luat tot mai mult amploare, iar venerabilul „Zburător", construit de frații Wright a devenit din ce în ce mai depășit. Ocupați mai toată vremea cu procesele, aceștia nu au mai găsit timpul necesar să se dedice îmbunătățirii modelului lor de aeroplan.

Din cauza tensiunilor acumulate în sălile de judecată, dar și a altor necazuri, Wilbur a căzut la pat și la scurt timp, în ziua de 30 mai 1912 s-a stins din viață. Avea numai 45 de ani.

Pasărea și-a strâns aripile

După moartea fratelui său Wilbur, Orville a trebuit să se confrunte cu o altă lovitură. În 1914, Institutul Smithsonian l-a însărcinat pe Curtiss, un vechi adversar al fraților Wright, să aducă modificări majore proiectului „Aerodromul". Era o manieră frauduloasă de a transfera gloria primului zbor uman autopropulsat realizat de frații Wright către răposatul profesor Langley. Curtiss a reușit să facă în așa fel încât „Aerodromul" să plutească doar câteva secunde, dar, datorită reușitei, acest proiect a fost desemnat de către Institutul Smithsonian ca primul zbor uman autopropulsat (avându-se în vedere încercarea eșuată a lui Langley cu aceeași aeronavă). Supărat, Orville a refuzat cererea intitutului de a dona „Zburătorul I" pentru a fi expus în cadrul muzeului, în schimb a oferit aeronava către „London Science Museum" (Muzeului de Științe din Londra). Se simțea epuizat de nesfârșitele dispute și conflicte. Prin urmare, în anul 1915, a cesionat toate acțiunile deținute la compania „Wright" și patentele de invenții, părăsind complet industria aeronautică.

▲ După retragerea sa, Orville a petrecut o viață confortabilă în casa din strada Hawthorne. Chiar și în acele momente, nu s-a abținut să se gândească la meșterirea unor mecanisme și mașinării. Și-a petrecut timpul reparând ceasuri și confecționând jucării pentru copii.

În această perioadă, guvernul Statelor Unite se confrunta cu iminența implicării în Primul Război Mondial, grăbindu-se să pună la punct industria de război și implicit construcția de avioane de luptă. Guvernul făcea presiuni asupra industriei aeronautice să încheie disputele legate de patente. Prin aceste intervenții, multe dintre aceste neînțelegeri și-au găsit rapid rezolvarea.

După retragerea sa, Orville a plecat spre casa din strada Hawthorne, în Dayton, un loc pe care Wilbur îl iubise întotdeauna, unde s-a instalat împreună cu tatăl său, Milton și sora sa, Katharine. Katharine susținuse întotdeauna proiectele aventuroase ale fraților ei și le stătuse alături în dificultățile prin care trecuseră, dar, în anul 1926, la vârsta de 52 de ani a hotărât să se căsătorească cu un fost coleg din studenție și să înceapă o nouă viață. Fericirea ei conjugală nu a durat foarte mult. După numai trei ani, s-a îmbolnăvit de tuberculoză și a murit.

Cam prin 1929 în disputa dintre Wright și Curtiss s-a ajuns la un compromis. Cele două companii au convenit să fuzioneze, oferind lumii un final de senzație.

În acea vreme, Orville și Curtiss se retrăseseră deja din fruntea afacerilor, iar această fuziune a constituit o înțelegere între echipele manageriale ale celor două companii. Se spune că Orville nu s-a arătat mulțumit de numele noii companii rezultate în urma fuziunii – „Curtiss-Wright Corporation" – deoarece numele Curtiss se afla înaintea numelui Wright.

În 1940, Institutul Smithsonian și-a schimbat poziția și a anunțat că recunoaște întâietatea zborului autopropulsat al fraților Wright. Institutul a recunoscut astfel că primul zbor uman autopropulsat fusese efectuat cu aeroplanul fraților Wright. Prin urmare, conflictul de durată dintre Institutul Smithsonian și familia Wright se încheiase. La opt ani după acest acord amiabil, în anul 1948, „Zburătorul 1" a fost readus în Statele Unite din Anglia pentru a fi expus la Institutul Smithsonian. În luna ianuarie a aceluiași an, Orville a decedat în urma unui infarct, fără să fie martor la revenirea în țară a dragii lui aeronave. Avea vârsta de 77 de ani.

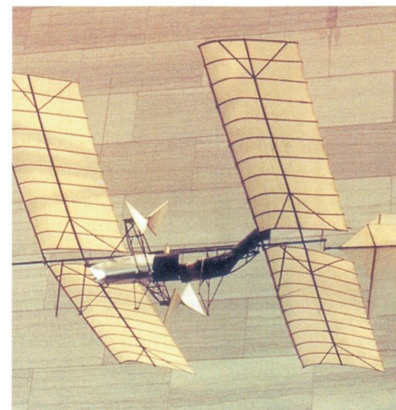
▲ Accidentul de avion în care a fost implicat Orville. Prăbușirea avionului a fost cauzată de faptul că elicea dreaptă a lovit cablurile corpului aeronavei și le-a avariat. Locotenentul Selfridge a devenit prima victimă din lume înregistrată într-un accident aviatic.

▼ Turnul memorial dedicat fraților Wright, ce se ridică pe culmea de la Kill Devil Hills, în statul Carolina de Nord. Numele celor doi frați, Wilbur și Orville sunt gravate pe fațada monumentului.

Invențiile fraților Wright, superioare teoriilor vremii

Primul zbor cu echipaj uman la bordul unui avion cu motor fusese realizat. Deşi numeroşi oameni încercaseră până atunci să împlinească o astfel de provocare, nimeni nu fusese încununat de succes. Între cei care au reuşit şi cei care au eşuat singura diferenţă majoră era că unii luaseră decizia de a acţiona în acest sens, pe când ceilalţi se rezumaseră să reflecteze asupra acestei posibilităţi. Cum au reuşit fraţii Wright să întreprindă un zbor pe care alţii nu fuseseră capabili să-l ducă la bun sfârşit? În ce a constat diferenţa crucială dintre acţiunile fraţilor Wright şi cele ale predecesorilor lor?

▲ „Aerodromul" construit de profesorul Langley, expus în muzeul Institutului Smithsonian. La acea vreme a fost considerat una dintre cele mai importante aeronave realizate de om.

O realitate pe care alți aviatori nu au înțeles-o

SECOLUL AL XX-LEA A DEBUTAT sub auspiciile zborului fraților Wright. Acest secol a fost supranumit secolul aviației, iar întreaga lume a fost copleșită sub avalanșa de realizări și invenții din domeniu. Încercările istovitoare ale celor care își propuseseră să cucerească înălțimile, anterioare zborului cu un avion cu motor, începuseră cu multă vreme înainte ca frații Wright să apară pe scena istoriei. Care a fost diferența majoră dintre frații Wright și ceilalți pionieri ai aviației?

Având la dispoziție informații și date despre încercările de zbor anterioare disponibile în biblioteca Institutului Smithsonian, frații Wright le parcurseseră cu sârguință zile și nopți de-a rândul, uitând de multe ori să mănânce și să doarmă. Erau încântați să cunoască marile invenții și teorii legate de aviație, despre care nu auziseră până atunci, dar care nu îi satisfăceau pe deplin, multe dintre acestea fiind considerate depășite.

Primul lucru nefiresc pe care îl remarcaseră referitor la cercetările de zbor anterioare era faptul că exista o lipsă totală de colaborare între oamenii de știință ai vremii și un dezinteres pentru studierea încercărilor precedente. Fiecare teorie fusese enunțată și dezvoltată în urma unor strădanii individuale. Nimeni nu părea să integreze munca celorlalți în propriile cercetări. Un profesor universitar sau un inventator consacrat avea la dipoziție finanțări importante și suficient timp pentru cercetări. Aceștia nu întâmpinau dificultăți în dezvoltarea propriilor teorii încă din stadiu incipient, putând să efectueze nenumărate experimente. Pentru frații Wright care erau nevoiți să administreze afacerea cu biciclete pentru a putea să-și ducă traiul și care dispuneau de un buget mic și de un timp liber limitat nu exista altă cale decât să se inspire din experimentele anterioare. Prin urmare, frații au decis să cunoască cât mai multe detalii în legătură cu experimentele din trecut ale predecesorilor și să se folosească de aceste teorii în punerea la punct a propriilor experimente aviatice.

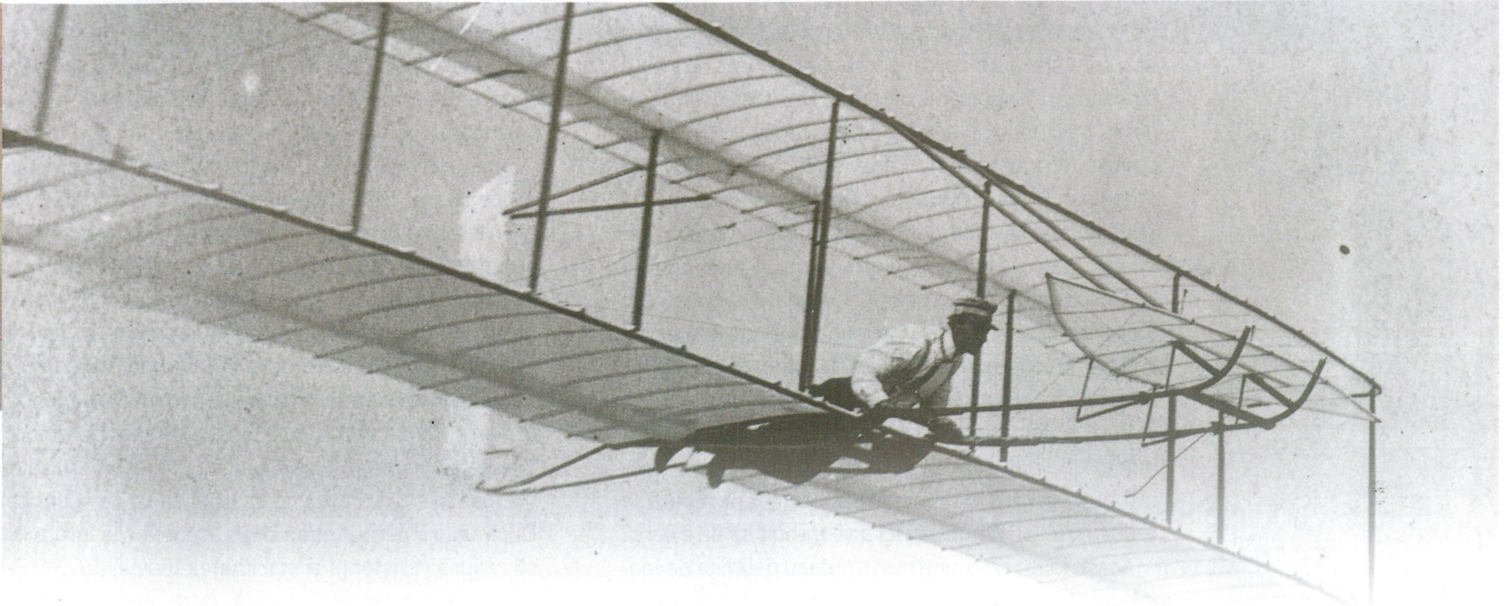
Un alt lucru care-i frământa pe cei doi frați era cum să găsească o modalitate de a rezolva problema echilibrului aeronavei. Se părea că studiul asupra aerodinamicii, aplicată în proiectarea aripilor aeronavelor, precum și cercetările legate de portanță – forța care împinge înainte corpul aeronavei erau suficient de avansate. Existau, totuși, puține cercetări în legătură cu menținerea echilibrului aeronavei, ce era necesară pentru a efectua un zbor în deplină siguranță și stabilitate. Chiar dacă un avion este construit după toate regulile aerodinamicii și după norme adecvate de portanță, fără menținerea echilibrului în aer, aeronava nu poate evita pericolul prăbușirii. Predecesorii lor nu acordaseră o prea mare atenție acestor aspecte. Frații Wright s-au preocupat de siguranța zborului, considerînd crucial ca aeronava să fie controlată în totalitate de pilot. Maniera în care s-au concentrat asupra stabilității aeronavei poate fi pusă în legătură cu faptul că lucrau într-un atelier de reparat biciclete. Pentru a se deplasa în siguranță, o bicicletă are nevoie de un bun echilibru. Din acest motiv frații au acordat o atenție specială acestui aspect.

Capacitatea lor unică de intuiție și cunoștințele acumulate despre experimentele predecesorilor i-au făcut să se afle mereu cu un pas înaintea celorlalți aviatori ai vremii. Mulți dintre aceștia au întreprins eforturi deosebite să-și îmbunătățească aeronavele, dar nu au fost pătrunși de determinarea și devoțiunea manifestate de cei doi frați.

▼ Wilbur Wright (stânga) și Orville Wright aflați la intrarea în casă în anul 1910. Erau considerați niște amatori de comunitatea aeronautică, dar prin eforturi istovitoare și multă perseverență au devenit celebri în întreaga lume.

▲ Pentru frații Wright, confecționarea unui planor nu era pur și simplu doar o încercare de construcție a unei aeronave. Considera important să identifice o metodă pentru controlul asupra aeronavei.

Inovațiile „Zburătorului" fraților Wright

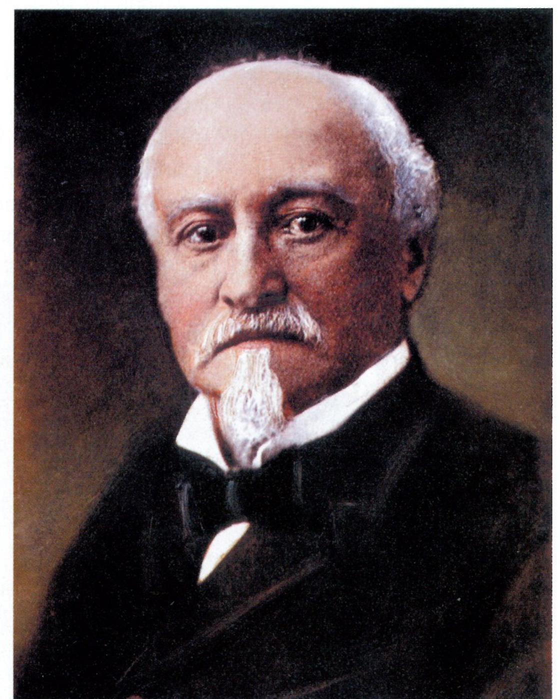
Prin cunoștințele acumulate și eforturile întreprinse, frații Wright au creat un avion – botezat „Zburătorul" – ce s-a distins prin numeroase particularități noi, foarte avansate pentru acea vreme. Într-adevăr putea fi considerată aeronava noii epoci de transformări.

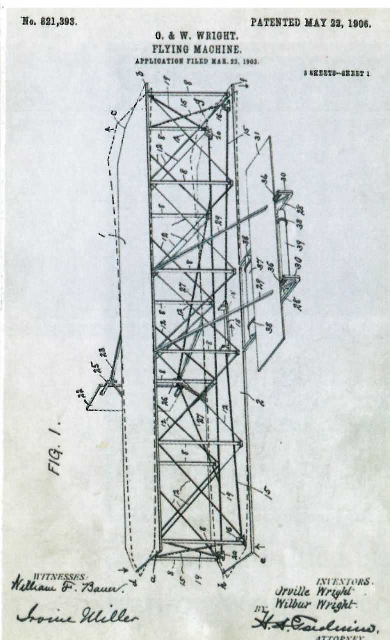
Una dintre aceste particularități era sistemul de construcție al aripilor. Ideea noului tip de aripi i-a aparținut lui Wilbur, când servea un client în prăvălia de biciclete. Invenția a produs o adevărată revoluție în lumea aviației, modificând substanțial structura unei aeronave. Această metodă inovativă prin care o aripă se ridică în timp ce cealaltă coboară este încă folosită astăzi în industria aeronautică. Prin acest sistem, avionul obținea o mare stabilitate în zbor, la fel ca și o pasăre care își mișcă aripile individual în sus și în jos, independente una de cealaltă, pentru a face față curenților de aer. Prin urmare, progresul tehnologic înregistrat de industria aeronautică se bazează pe ideile inovatoare ale fraților Wright.

În afară de sistemul aripilor, „Zburătorul" s-a remarcat și prin alte dispozitive ingenioase menite să mențină stabilitatea în timpul zborului. Unul dintre acestea a fost sistemul celor două elice amplasate în partea din spate a aeronavei. Acestea se roteau în direcții opuse, pentru a elimina forța generată de „efectul giroscopic", cea care afecta stabilitatea aeroplanului. „Zburătorul" a fost proiectat în așa fel încât să elimine această forță prin rotirea în direcții opuse a celor două elice.

Una dintre cele mai mari invenții, echivalentă cu sistemul aripilor a fost chiar forma elicelor. Forma elicei suferise o mică transformare a axului care putea în aceste condiții să genereze mai multă propulsie și forță de ascensiune. Elicele erau atent confecționate și au devenit piese indispensabile în construcția de aeronave, precum avioanele de luptă din Al Doilea Război Mondial. Chiar dacă mecanismul motorului cu care era dotat „Zburătorul" a devenit depășit, elicea a supraviețuit și a fost folosită în construcția avioanelor de mai târziu.

▼ Octave Chanute, cel care i-a încurajat pe frații Wright. Personal nu a reușit să zboare, dar suportul și încurajările sale s-au dovedit determinante în reușita primului zbor – visul suprem al fraților Wright, dar și al întregii omeniri.

▲ Planul de construcție al „Zburătorului I", realizat de frații Wright. Chiar și azi, mulți pasionați de aviație încearcă să refacă aeronava pornind de la această schiță. Totuși, este foarte dificil să controlezi o astfel de aeronavă și puțini își dau seama cum să zboare cu ea. Se pare că numai frații Wright au știut cel mai bine să manevreze un astfel de aparat.

Teoria susținută prin practică

Printre cei care au întreprins cercetări aeronautice sau cei care au încercat să zboare au existat mulți cu realizări importante și studii temeinice de inginerie aeronautică și aerodinamică, în comparație cu frații Wright care nu beneficiaseră de o astfel de pregătire. Frații Wright nu-și finalizaseră nici măcar studiile liceale, fiind doar niște simpli proprietari ai unei prăvălii de biciclete dintr-un mic orășel provincial. S-au aflat într-o poziție inferioară față de alții, luând în considerare complexitatea și cantitatea de informații legate de aerodinamică și inginerie aeronautică pe care au fost nevoiți s-o asimileze.

Cum a fost posibil ca profesorul Langley de la Institutul Smithsonian și doctorul Chanute, adevărați profesioniști în domeniu să asiste fără replică la reușita fraților Wright, când ar fi trebuit să fie invers?

Acești faimoși savanți nu se puteau delimita de teoriile consacrate și de cercetările întreprinse în trecut. Profesorul Langley și doctorul Chanute erau autorități de necontestat în materie, fiind considerați chiar fondatorii disciplinelor legate de aviație. Prin urmare, gândirea lor era încorsetată în limitele teoriilor existente. În comparație cu acești savanți, frații Wright nu erau legați de niciun experiment anterior și nu aveau de apărat o reputație. În cercetările lor nu au susținut nici măcar întâietatea unei teorii anume din sfera aeronauticii. Pentru ei, totul era ceva nou. Teoriile consacrate le foloseau în măsura în care se dovedeau necesare în experimentele efectuate. Experimentele trebuia să ducă la realizarea unei aeronave sigure și performante. Lucrul cel mai important era să construiască un aeroplan capabil să zboare. Spre deosebire de savanții vremii nu erau preocupați de dezvoltarea domeniilor aerodinamicii și ingineriei aeronautice.

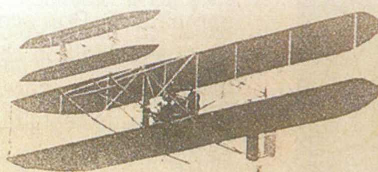
Ghidați de un concept clar și un scop precis s-au folosit de cele mai practice mijloace. Înainte de a experimenta zborul uman autopropulsat, au făcut încercări cu zmee, apoi cu planoare care puteau transporta oameni. Cei care s-au suit la bordul planoarelor de încercare au fost chiar cei doi frați, care erau extrem de preocupați de propria lor siguranță. În acea vreme le-a venit ideea construirii unor aripi speciale care să asigure un control mai bun al aeronavei. Prin acest experiment au extins granițele aeronauticii, aducând o contribuție majoră la stabilitatea, controlul și manevrabilitatea unei aeronave.

După ce au rezovat problema stabilității și controlului s-au preocupat de manevrabilitatea aeronavei. Pentru ei era o mare realizare dacă planorul reușea să zboare constant și să fie ușor de controlat.

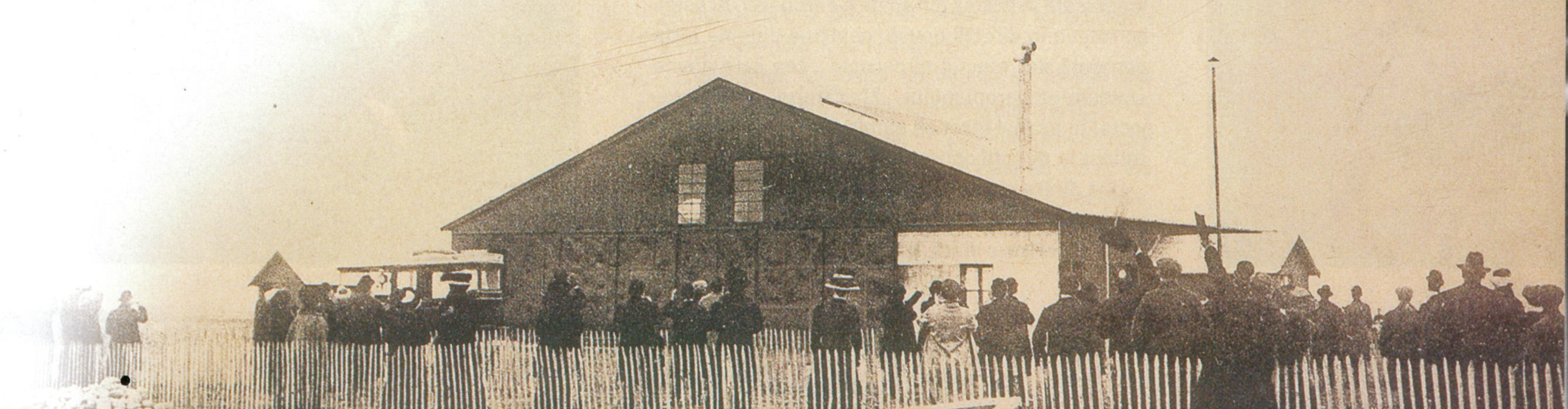
Spre deosebire de aceștia, profesorul Langley a venit cu altă abordare în experimentul cu „Aerodromul". Inițial, a confecționat o machetă a aeronavei pe care a reușit s-o facă să zboare. Apoi a realizat un model la scară mare, capabil să transporte un om. Bineînțeles că ideea nu s-a dovedit a fi realistă. Un experiment dus la bun sfârșit cu o machetă nu putea avea șanse de reușită cu un model la scară mare care ar fi trebuit să transporte un om. Greutatea aeronavei se modifica, iar echilibrul dintre fuselaj și aripi avea de asemenea să se schimbe. Dacă ușura corpul aeronavei, această măsură avea să reducă rezistența și stabilitatea fuselajului.

Exista o diferență majoră între proiectul fraților Wright și cel al profesorului Langley. În cazul „Aerodromului", pilotul nu putea manevra de unul singur aeronava, în timp ce „Zburătorul" era construit în așa fel încât putea fi controlat destul de ușor în timpul zborului. Langley considera că nu era important ca un om să controleze avionul, ci numai să fie prezent la bord pentru a da aparența unui zbor cu echipaj uman. Această diferență clară dintre „Zburător" și „Aerodrom" a dus la consecințe dramatice. Profesorul Langley s-a străduit să-și trimită aeronava spre ceruri, fără să țină seama de cele mai elementare reguli de siguranță și stabilitate. Avea să lucreze fără să ia în calcul orice normă de siguranță. Prin urmare, stabilitatea aeronavei construite de el nu a fost luată în considerare, iar „Aerodromul" s-a prăbușit.

Frații Wright au considerat „Aerodromul" un aeroplan incontrolabil. În opinia lor controlul în timpul zborului reprezenta una din cele mai importante funcții ale unei aeronave. Pentru aceștia, „Aerodromul" a rămas un aeroplan nefuncțional, dar al cărui proiect putea fi îmbunătățit.

▼ „Zburătorul II" a fost un model îmbunătățit al primului aeroplan. Se poate spune că îmbunătățirile aduse „Zburătorului" nu au fost făcute pe hârtie, ci pe nisipurile din Kitty Hawk, în timpul neobositelor experimente .

SORA LUI WILBUR ȘI ORVILLE WRIGHT
VIAȚA LUI KATHARINE WRIGHT

O soră îndrăgită

Când ne gândim la familia Wright și la reușita primului zbor întreprins de om cu un avion cu motor, ne vin în minte numele lui Wilbur și Orville. În umbra succesului înregistrat de cei doi frați a existat o persoană care și-a dedicat viața fraților ei, fiindu-le alături zile și nopți de-a rândul. Numele acesteia este Katharine Wright și s-a născut în ziua de 19 august, 1874, ca ultim copil al familiei Wright. Avea aceeași zi de naștere ca și fratele ei, Orville, care se născuse trei ani mai devreme.

Familia Wright a avut cinci copii. Se pare că primii doi frați, care erau mult mai mari, nu au întreținut relații strânse cu ceilalți trei copii, probabil din cauza diferenței de vârstă. Când Wilbur și Orville au reușit să zboare la Kitty Hawk, au trimis o telegramă către tatăl lor la adresa din Dayton. Fratele lor mai mare, Lorin a luat scrisoarea și a dus-o unei agenții locale de știri. Conform informațiilor care ne-au parvenit până azi, a fost singura dată când unul din frații lor mai vârstnici a fost implicat în activitățile lor.

Katharine a avut o relație strânsă cu Wilbur și Orville, încă din copilărie, urmându-i mereu oriunde se duceau. Wilbur și Orville adorau compania ei și au făcut tot ce le-a stat în putință pentru a-i purta de grijă.

Când surioara lor le cerea o favoare, foarte rar aceștia o refuzau. În momentul în care familia s-a mutat în Richmond, Wilbur a confecționat un model special de catalige pe care le-a vândut copiilor din localitate. Katharine, urmărind cum prietenele ei se distrează cu cataligele făcute de fratele ei, a fost cuprinsă de gelozie și a stăruit pe lângă Wilbur să-i facă o pereche specială numai pentru ea. Wilbur s-a conformat dorinței sorei sale și a realizat o frumoasă pereche de catalige. Katharine a fost extaziată de darul fratelui ei și nu s-a mai despărțit multă vreme de aceste catalige. Apoi, celelalte fetițe din oraș au comandat și ele același model de catalige și astfel acestea au devenit o adevărată modă în Richmond.

Gospodina familiei Wright

În comparație cu Wilbur și Orville, persoane zgârcite la vorbă, Katharine avea o fire deschisă și senină. În copilărie, când Orville a început să câștige ceva bani din colectarea de deșeuri metalice, Katharine i-a oferit ajutorul. Bineînțeles că o fetiță cum era Katharine nu putea să care masivele bucăți de metal, prin urmare Orville nu se aștepta la un ajutor din partea ei; în schimb, era nevoit să-i poarte de grijă în timp ce strângea materialele. Această îndeletnicire presupunea să meargă din casă în casă prin tot cartierul pentru a strânge deșeuri de metal. Un băiat timid, în vârstă de 10 ani, așa cum era Orville, nu era capabil să comunice foarte bine cu oamenii. Katharine, care era mai tânără decât Orville, îi aborda deschis pe oamenii din oraș și negocia prețul fără nicio ezitare. Atunci când se duceau după fier vechi, Orville era cel care căra deșeurile, iar Katharine era cea care negocia prețul. Asumându-și rolurile care li se potriveau, au început să lucreze eficient și prima lor „afacere" avea să înflorească pe zi ce trecea.

Când avea vârsta de 15 ani, mama sa Susan a murit. Din acel moment, Katharine și-a asumat rolul de gospodină a familiei Wright. Când s-a dus să-și desăvârșească educația la „Oberlin College" (Colegiul „Oberlin"), familia a angajat o menajeră, dar după absolvire s-a întors acasă. S-a angajat profesoară la o școală din Dayton și a început să poarte din nou de grijă tatălui și fraților săi.

Împreună, zburând către cer

Când frații părăseau casa părintească pentru a face experimente la Kitty Hawk, Katharine era cea care le suplinea absența. Preocupată să-i sprijine pe frații ei, Katharine nu a reușit să se mărite. Când Orville s-a rănit în timpul experimentului pentru armată, a renunțat la slujba de profesoară și s-a dus să-l îngrijească pe acesta în spital.

În cele din urmă, frații ei au devenit pionierii primului zbor uman realizat cu un avion cu motor. După ce frații ei și-au îndeplinit visul, Katharine s-a simțit liberă să facă orice și a decis să se căsătorească cu un fost prieten din studenție. Era prin anul 1926 și împlinise deja 52 de ani. Curând s-a îmbolnăvit grav de tuberculoză, la fel ca mama sa, iar trei ani mai târziu avea să-și dea ultima suflare. Căsătoria sa a fost de scurtă durată.

Frații Wright au visat cu ardoare să străbată bolta cerească. Îngrijindu-i cu devotament, Katharine a nutrit probabil aceleași idealuri.

▲ O fotografie din 1915 reprezentându-i pe cei trei frați. Din stânga, Orville, Katharine și Wilbur

▲ Februarie 1909, Wilbur zboară pentru prima dată împreună cu Katharine. A fost primul zbor al lui Katharine.

Oameni care au scris istoria aviației

Frații Wright preferau să se joace cu mașinării și să meșterească diferite lucruri decât să comunice cu oamenii din jur. Odată cu reușitele a venit și celebritatea care i-a scos din universul propriu, obligându-i să facă față multor provocări, inclusiv de natură socială.

Rivalul care iubea viteza

Glenn Hammond Curtiss (1878-1930)

Cel mai mare adversar al fraților Wright s-a dovedit a fi Glenn Hammond Curtiss. Acesta nu va apărea în viața celor doi decât după ce au realizat zborul epocal. Rivalitatea lor s-a născut în urma procesului pe care frații Wright i l-au intentat deoarece se folosise de o invenție a lor și nu ca urmare a vreunei competiții.

Curtiss s-a născut în Hammondsport, New York, ca fiu al unui meșteșugar. Tatăl său a murit când era copil și a fost crescut doar de mamă. Încă din copilărie a fost atras de biciclete. După ce a absolvit școala, a lucrat pentru compania „Kodak", fabricantul de pelicule și aparate fotografice. Pentru că își dorea să lucreze „acolo unde pot călări o bicicletă" și-a găsit o slujbă la un oficiu poștal. Pasiunea sa pentru biciclete s-a accentuat cu timpul, devenind un ciclist talentat. În cele din urmă, a început să vândă modele de biciclete produse de el într-o prăvălie pe care a înființat-o cu mijloace proprii.

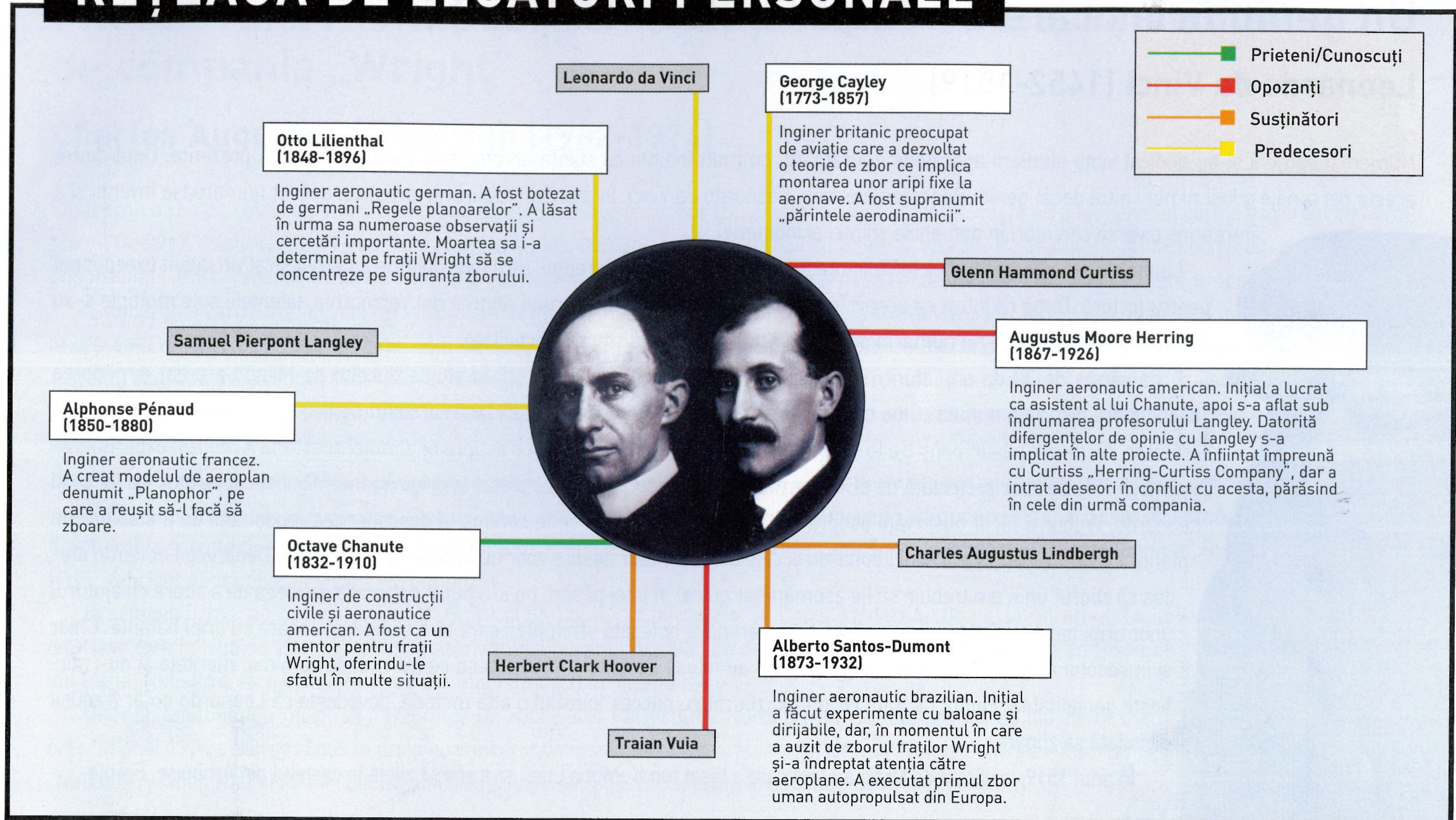
Între timp, interesul pentru biciclete s-a transformat într-o pasiune pentru motociclete. Odată a doborât un record mondial, conducând o motocicletă dotată cu un motor fabricat de el și care a atins viteza de 219 kilometri pe oră. Recordul înregistrat a fost neoficial. În acea perioadă a propus fraților Wright să le construiască motoare pentru aeronave. Pentru că vroiau să facă totul cu mâinile lor, aceștia i-au refuzat oferta.

A fost invitat de „Aerial Experiment Association" („Asociația experimentelor aeriene") înființată de Graham Bell, cel care făcuse o avere din invenția telefonului să se implice în dezvoltarea aeronavelor. Curtiss a proiectat un aeroplan botezat „June Bug", sperând să câștige „Cupa Științifică Americană". Frații Wright au observat că aeronava lui Curtiss prezenta o tehnologie apropiată de cea inventată de ei. Această observație a stat la baza procesului intentat lui Curtiss. Aripile aeronavei fuseseră confecționate după tehnica pusă la punct de frații Wright.

Curtiss și familia Wright s-au confruntat în instanță o lungă perioadă de timp. Când în sfârșit au ajuns la o înțelegere, renunțaseră demult la conducerea companiilor pe care le înființaseră. Se spune că Glenn Curtiss ar fi trimis o scrisoare de reconciliere familiei Wright în momentul în care „Curtiss Aeroplane and Motor Company" și „Wright Aeronautical Corporation" au fuzionat, dar nu a primit niciun răspuns.

La sfârșitul vieții a fost implicat într-o afacere imobiliară. În anul 1930, în timp ce era antrenat într-un proiect de dezvoltare imobiliară în Florida a murit pe patul unui spital din Buffalo, New York, la vârsta de 52 de ani.

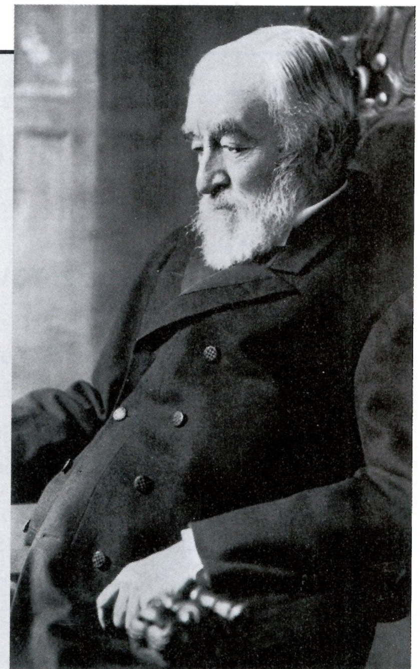
REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

O autoritate în materie de aerodinamică care a triumfat în teorie, dar a pierdut în practică

Samuel Pierpont Langley (1834-1906)

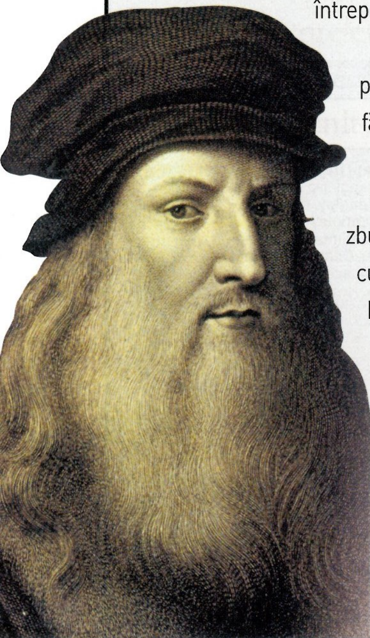
Samuel Langley s-a născut în Roxbury, Massachusetts, în anul 1834. Langley, care va deveni mai târziu un mare om de știință a absolvit doar cursurile liceale. A început să învețe singur despre astronomie, pentru care a făcut o adevărată pasiune. După ce a lucrat în domeniul construcțiilor a fost angajat ca asistent în cadrul Observatorului Astronomic al Colegiului Harvard („Harvard College Observatory"). Doi ani mai târziu a obținut un post de profesor de astronomie la Universitatea de Vest („Western University of Pennsylvania"), în prezent Universitatea din Pittsburg. După aceea a ajuns directorul Observatorului Allegheny („Allegheny Observatory") din Pittsburgh. În timp ce era în această poziție a dezvoltat un instrument numit „porometru", ce putea măsura nivelurile joase de energie. Folosind acest instrument pentru determinarea nivelului radiațiilor solare, a reușit să măsoare nivelul înregistrat de acestea la diferite altitudini. În prima parte a vieții, Langley s-a dedicat acestor cercetări științifice.

La vârsta de 53 de ani a devenit director al Institutului Smithsonian și a început să întreprindă cercetări asupra aeroplanelor. După ce a experimentat o aeronavă de dimensiuni mari dotată cu motor cu aburi, numele său a devenit celebru în lumea aviației. Printre lucrările citite de frații Wright, primite de la Institutul Smithsonian, era și tratatul lui Langley intitulat „Experimente în aerodinamică". Au studiat această carte în profunzime, aplicând în experimentele proprii unele din teoriile savantului american. Langley era un cercetător înnăscut și nu precupețea nici un efort să coopereze cu alți oameni de știință. De altfel a împărtășit opiniei publice toate rezultatele obținute în cercetările întreprinse. În comparație cu acesta, frații Wright erau destul de discreți, mai ales în ceea ce privește cercetările aeronautice. Astfel se poate observa diferența dintre un savant renumit și niște cercetători privați anonimi. În timp ce Langley avea acces la finanțări din partea unor instituții sau din partea unor autorități guvernamentale, frații Wright erau nevoiți să se limiteze la veniturile realizate prin afacerea cu biciclete. Datorită acestor circumstanțe, atunci când Langley s-a arătat interesat de rezulttele muncii lor, frații Wright au refuzat să-i pună la dispoziție orice informație.

Un geniu uriaș care a adus un suflu nou științei

Leonardo da Vinci (1452-1519)

Numeroși oameni și-au dedicat viața studierii aparatelor zburătoare, cu mult înainte ca știința aeronautică să-și facă simțită prezența. Unul dintre aceste personaje a fost nimeni altul decât geniul Renașterii italiene, Leonardo da Vinci. În afară de realizările artistice, a lăsat numeroase invenții și a întreprins diverse cercetări în domeniile științei și ingineriei.

Leonardo s-a născut în anul 1452, în orașul Vinci, din ducatul Florenței. Încă din copilărie a demonstrat un talent excepțional pentru pictură. După ce intrat ca ucenic în atelierul de pictură al maestrului Andrea del Verrocchio, talentele sale multiple s-au făcut imediat remarcate nu numai în domeniul artei, ci și în alte sfere de activitate.

La vârsta de 30 de ani, atunci când fusese numit inginer de fortificații în slujba ducelui de Milano a creat uimitoarea capodoperă picturală numită „Cina cea de Taină". În acea vreme a început să facă cercetări pentru dezvoltarea unor mașinării zburătoare. A crescut păsări pentru a le studia zborul, făcând observații precise asupra anatomiei acestora. A realizat experimente cu o mașinărie de zbor proiectată de el, ce semăna cu un glisor, aparat ce a stat la originea inventării elicopterului. La fel ca și Leonardo, Wilbur a făcut observații asupra zborului păsărilor, ceea ce la condus la descoperirea modalității de a stabiliza un planor în zbor. Totuși, teoriile lui Leonardo și cele ale lui Wilbur despre zbor au fost destul de diferite. Deoarece Leonardo credea că zborul unui om trebuie să fie asemănător cu cel al unei păsări, nu s-a putut debarasa de ideea de a zbura cu ajutorul unor aripi batante. Prin urmare a inventat o aeronavă botezată ornitopter, care ar fi trebuit să zboare cu aripi batante. Chiar și în secolul al XIX-lea au existat ingineri care au folosit aceleași metode, ceea ce nu-i scade cu nimic meritele și nu-i știrbește genialitatea. Faptul că frații Wright au zburat cu succes folosind o altă metodă, dovedește că Leonardo nu ar fi reușit niciodată să zboare.

În anul 1519, la vârsta de 68 de ani, cel care a lăsat lumii „Mona Lisa" și-a sfârșit zilele la castelul din Amboise, Franța.

Președintele Statelor Unite în timpul Marii Crize și cel care a întrevăzut o speranță în realizarea primului zbor

Herbert Clark Hoover (1874-1964)

În luna noiembrie a anului 1932, odată cu amplasarea la Kill Devil Hills, în Kitty Hawk, a monumentului realizat în onoarea fraților Wright, s-a organizat o ceremonie publică. Președintele american de la acea vreme, Herbert Clark Hoover a participat la ceremonie și și-a exprimat admirația pentru realizările fraților Wright. În discursul său a ținut să-și manifeste mândria că primul zbor cu un avion cu motor a fost realizat de niște cetățeni americani. Ca recunoaștere a meritelor sale, i-a trimis un exemplar al discursului și lui Orville, considerat deja un erou legendar. Era ceva neobișnuit ca un președinte să participe la ceremonii organizate în onoarea unor simpli cetățeni. Era dovada faptului că realizările lor erau considerate de importanță mondială.

Hoover s-a născut în anul 1874, în același an ca și Katharine, sora fraților Wright, în Cedar, statul Iowa. După absolvirea Universității Stanford, a devenit inginer minier. În 1921, a fost numit secretar al comerțului (ministru al comerțului), datorită abilității sale de a rezolva dificultățile legate de aprovizionarea cu alimente în timpul Primului Război Mondial. În anii '20 a fost unul din promotorii prosperității capitaliste, fiind ales de către o largă majoritate ca cel de-al 31-lea președinte al Statelor Unite. În condițiile dificile din timpul Marii Crize, a depus toate eforturile pentru revigorarea economiei, introducând măsuri pentru diminuarea șomajului prin ceea ce s-a numit Moratoriul Hoover, măsuri ce prevedeau și suspendarea plăților pentru datoriile guvernamentale. Reformele sale întreprinse asupra unei economii slăbite nu au avut efectul scontat și astfel în anul 1932 a pierdut alegerile în favoarea lui Franklin Roosevelt. În opoziție a criticat Noul Plan propus de Roosevelt care venea în contradicție cu viziunile sale conservatoare despre refacerea economică. A murit în Iowa în anul 1964 la vârsta de 90 de ani.

În calitate de președinte al Statelor Unite, Hoover s-a confruntat atât cu prosperitatea cât și cu recesiunea economică. Când a apărut pe scena politică, cetățenii americani visau să trăiască în viitor într-o societate prosperă. Primul zbor al fraților Wright a fost perceput ca un simbol a prosperității viitoare.

Pilotul transatlantic care a renunțat la aeronava construită de compania „Wright”

Charles Augustus Lindbergh (1902-1974)

Lindbergh a rămas celebru pentru că a reușit să efectueze primul zbor trans-atlantic fără escală. De fapt nu a fost primul care a traversat cu aeroplanul Oceanul Atlantic. Albert Read, contramiral în Marina Statelor Unite a realizat anterior un zbor transatlantic împreună cu alți cinci subordonați. Totuși, zborul reușit de Lindbergh este faimos pentru că a fost realizat de un pilot necunoscut, prin mijloace proprii.

Lindbergh a văzut lumina zilei la Detroit, statul Michigan în anul 1902. A studiat la Universitatea din Wisconsin, apoi s-a înscris la o școală de zbor pentru a-și urma visul de a deveni pilot de avion. După ce a absolvit, a lucrat pentru o companie de poștă aeriană, zburând de-a lungul și de-a latul teritoriului american. În acea vreme s-a confruntat cu un moment hotărâtor în viață. A aflat de Premiul Orteig, premiu care se ridica la suma de 25.000 de dolari și a decis să intre în competiție. Premiul fusese înființat pentru cei care ar fi realizat primul zbor fără escală de la New York la Paris. Pentru a achiziționa un avion capabil să zboare peste Atlantic s-a străduit să caute câțiva finanțatori. Inițial, a plănuit să cumpere un aeroplan denumit „WB-2”, dezvoltat de companiile „Wright” și „Bellanca”. De la început nu a agreat condițiile impuse de compania „Wright”, care își rezerva dreptul de a selecta pilotul. Lindbergh a renunțat la acest tip de aeronavă și a ales, după multe căutări, un avion denumit „Ryan NYP”, fabricat de compania „Ryan Aeronautical”.

În cele din urmă, aeroplanul, botezat „Spirit of St. Louis” („Spiritul din St. Louis”) a decolat de pe aerodromul Roosevelt din New York în ziua de 20 mai 1927 și a aterizat în siguranță după 33 de ore și 30 de minute pe aeroportul Le Bourget din Paris. Reușita a rămas în istorie ca cel mai faimos zbor individual.

Ulterior, Lindbergh a reușit să întreprindă un zbor peste Pacificul de Nord, precum și alte asemenea fapte îndrăznețe. În anul 1974 a sfârșit răpus în lupta cu cancerul pe insula Maui din arhipelagul Hawaii. Numele său este înscris în „National Aviation Hall of Fame” din Dayton, acolo unde se regăsesc și numele lui Wilbur și Orville Wright.

Un pionier al aviației românești și universale

Traian Vuia (1872-1950)

Traian Vuia a văzut lumina zilei la 17 august 1872 în satul Surducu Mic din județul Timiș, în Banatul românesc, ce era pe atunci parte integrantă a Imperiului Austro-Ungar, în familia preotului ortodox Simion Popescu. Își petrece copilăria în satul natal, dar între anii 1884-1892 urmează cursurile liceale la Lugoj, beneficiind de sprijinul lui Coriolan Brădiceanu, cel care avea să-i fie ca un mentor în viață.

Este cuprins de o adevărată pasiune pentru mecanică și se lansează în confecționarea de tot felul de dispozitive zburătoare, asemănătoare zmeelor. Se decide să plece spre Budapesta pentru a urma cursurile Școlii Politehnice, dar lipsa banilor își spune cuvântul și este nevoit să se mulțumească cu înscrierea la Facultatea de Drept. După absolvire, își dă doctoratul în științe juridice și se întoarce la Lugoj unde reușește să finalizeze un proiect ambițios ce va purta numele de „automobil zburător”.

Nu este atras de avocatură și se decide să pornească spre Paris, unde spera să-și pună ideile în practică și să obțină sprijin financiar. Pe 16 februarie 1903, Traian Vuia prezintă Academiei de Științe din Paris schița unui aparat de zbor mai greu decât aerul, dotat cu motor și cu propriile mijloace de decolare și aterizare, dar acest proiect este întâmpinat cu un refuz pe motiv că ar fi prea utopic.

Între anii 1902-1906, își desăvârșește invenția, reușind să construiască un aeroplan cu înfățișare de liliac, dotat cu motor (invenție proprie) și tren de aterizare autonom. Pe 18 martie a anului 1906, în apropiere de Paris, pe câmpul de la Montesson, inventatorul român efectuează istoricul zbor la bordul aeronavei botezată „Vuia I”. Aparatul, cu Vuia la bord, decolează în mod autonom, fără niciun fel de ajutor și parcurge o distanță de 12m, la 1m înălțime, după ce rulase pe pistă aproape 50m.

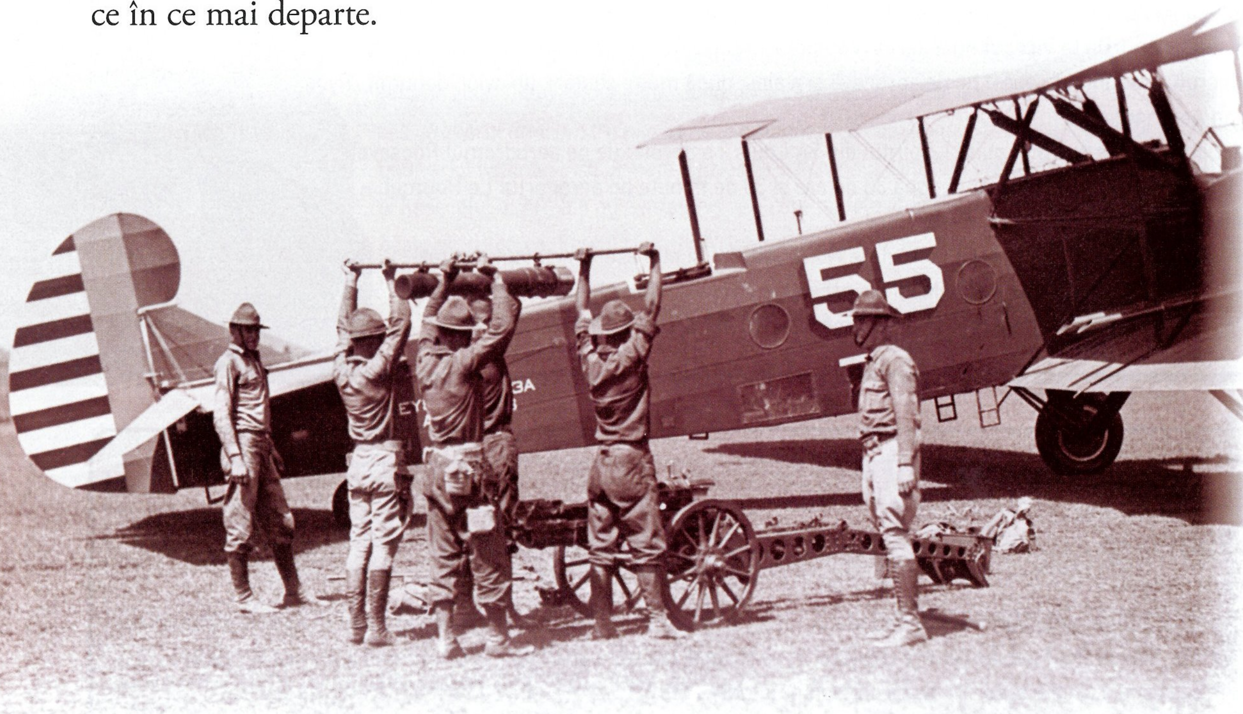
În 1903, frații Wright reușiseră să efectueze acel zbor epocal cu un aparat mai greu decât aerul, dar covârșitorul merit al lui Traian Vuia a constat în faptul că a realizat primul zbor cu un aparat dotat cu motor, mai greu decât aerul, care a folosit propriile mijloace de decolare, propulsie și aterizare și nu a fost nevoie să fie catapultat sau împins pe șine cum a fost cazul aeronavei inventate de cei doi frați. A brevetat apoi un aparat mult mai perfomant („Vuia II”) cu care a reușit să zboare pe o distanță de 70 de metri și a reușit să realizeze chiar și două tipuri de elicoptere și un generator de abur cu circulație forțată unică. În ziua de 3 septembrie 1950, după o viață împlinită, se stinge din viață și este înmormântat la București.

Traian Vuia va rămâne marele nedreptățit al istoriei aeronautice mondiale, omul ale cărui merite uriașe sunt ignorate chiar și în zilele noastre.

Noua eră inaugurată de „Zburătorii" fraților Wright

Au trecut mai bine de o sută de ani de la istoricul zbor de la Kitty Hawk. Omul a ajuns pe Lună, iar avionul a devenit un mijloc obişnuit de transport. Există o cerere crescândă de aeronave. Mai „rapide" şi mai „autonome". Nu avem încă puterea de a zbura liberi ca o pasăre. De la reuşita fraţilor Wright, cerul a devenit mai aglomerat ca pământul; omenirea încearcă să-şi depăşească limitele şi să ajungă din ce în ce mai departe.

Forțele Aeriene Americane în timpul Primului Război Mondial. Cele două mari conflagrații mondiale ale secolului XX au devenit un catalizator important în accelerarea progresului tehnologic aeronautic.

Avânt spre cer

ÎN SECOLUL AL XIX-LEA, atunci când frații Wright au văzut lumina zilei a avut loc cel mai rapid progres tehnologic ce a fost înregistrat vreodată în domeniul aeronautic.

Cu o sută de ani înainte de zborul de la Kitty Hawk, sir George Cayley, un inginer britanic, supranumit mai târziu „părintele aerodinamicii" a publicat o lucrare în care descria elementele necesare unui avion pentru a zbura – propulsia, ce determină înaintarea aeronavei și portanța ce face ca aeronava să învingă rezistența curenților de aer, acționând asupra aripilor.

În toată această perioadă, lucrarea sa nu a fost prea bine primită de public. Abia prin 1870, după douăzeci de ani de la dispariția sa, comunitatea aviatică avea să acorde importanță teoriilor lui. Cercetările ulterioare bazate pe teoriile sale au început să fie luate în considerare cam în aceeași vreme în care frații Wright începuseră să-și construiască aeronava. Era timpul să aplice teoriile lui Cayley.

Tot în acea vreme s-au făcut cercetări importante asupra motoarelor; motoarele ce utilizau aburi sau petrol au fost micșorate pentru a fi folosite în viața de zi cu zi. Frații Wright s-au născut exact la timpul potrivit, într-o epocă favorabilă unor realizări mărețe. Se poate spune că dacă s-ar fi născut cu cincizeci de ani mai devreme, probabil nu ar fi reușit să efectueze acel zbor istoric. Totuși s-au născut în acea perioadă care le-a oferit marea șansă să realizeze primul zbor uman cu un avion cu motor.

Date fiind condițiile, aeroplanul fraților Wright era echipat corespunzător luând în considerare faptul că avea să efectueze primul zbor din istorie.

NASA a fost înființată în anul 1958. Centrul Spațial Kennedy, sediul NASA, a fost finalizat în 1962 sub președinția lui John Kennedy, care a afirmat că „am ales să ajungem pe Lună în acest deceniu".

▲ Douglas DC-3, un avion din care au fost fabricate peste 10.000 de exemplare. În timpul războiului a fost transformat în avion militar. În prezent este folosit în principal ca avion de transport.

„Dacă lucrurile merg așa, omenirea nu va zbura nici într-o mie de ani"

Merite şi defecte

Se spune că motivul pentru care frații Wright nu au mai creat alte aeronave care să încorporeze tehnologii noi a fost că nu au mai avut timpul necesar să se dedice cercetărilor. Odată cu celebritatea au devenit foarte ocupați, iar timpul petrecut în sălile de judecată pentru a-și apăra patentele i-a determinat să nu mai întreprindă nimic semnificativ. Pe de altă parte, chiar dacă ar fi reușit să paseze altora noile lor responsabilități este discutabil dacă ar mai fi fost capabili să inventeze un alt tip de avion.

Pe bună dreptate se considerau pionieri ai aviației. Astfel, nu s-au preocupat să dobândească cunoștințe noi și nici să-și însușească cercetările aeronautice ulterioare. În schimb au preferat să rămână atașați de materialele și echipamentele inventate de ei, dar care cu timpul au devenit învechite. Probabil acesta este motivul real pentru care au rămas înțepeniți într-o epocă de mult-apusă.

Trebuie menționat faptul că procesele intentate de frații Wright au cauzat o stagnare importantă a industriei aeronautice americane. Ca o consecință, Statele Unite au rămas în urma Europei în ceea ce privește cercetările aeronautice. Ironia sorții face ca patria primului zbor aviatic realizat vreodată de om să fie copleșită sub povara proceselor intentate pentru a apăra drepturile celor care realizaseră acest zbor. Se justifică astfel faptul că Statele Unite au rămas mult în urma altor țări în privința progresului înregistrat de industria aeronautică.

Aceste procese au fost soluționate la intervenția statului american ce se pregătea să intre în război. Pentru a impulsiona industria aeronautică, Statele Unite au înființat NACA (Comitetul Național Consultativ pentru Aeronautică - National Advisory Committee for Aeronautics). Odată cu dezvoltarea erei spațiale, această organizație s-a transformat mai târziu în NASA (Administrația Națională Aeronautică și Spațială - National Aeronautics and Space Administration).

◄ Donald Douglas. A pus bazele companiei „Douglas Aircraft", ca urmare a pasiunii sale pentru aviației Inițial, nu a primit nicio comandă de avioane, așa că a fost nevoit să lucreze în domeniul agricol pentru a-și achita impozitele.

asupra dezvoltării aeroplanului. Biplanul, o aeronavă cu o bună portanță și forță ascensională a intrat în uz în perioada fraților Wright. Când performanțele motorului au fost îmbunătățite pentru a scădea greutatea aeronavei și a ușura decolarea, au apărut monoplanele care prin forma lor opuneau o rezistență mai mică aerului, crescând astfel viteza aeronavei.

Deoarece monoplanele erau mult mai manevrabile, piloții militari reușeau să înainteze rapid într-o bătălie aeriană. În curând fuselajul aeronavei avea să treacă prin transformări prin utilizarea metalului în loc de lemn.

Odată cu performanțele noilor motoare, materialul din care era confecționată carcasa aeronavelor a fost îmbunătățit. Astfel a crescut nevoia de a construi avioane mari de transport. Modelul DC-3, dotat cu 21 de locuri pentru pasageri a fost produs de compania „Douglas Aircraft" și a intrat în uz în anul 1935. A fost reprede adoptat de flotele aeriene din întreaga lume datorită performanțelor superioare privind viteza și stabilitatea. În prezent este un model depășit, dar care este încă utilizat în anumite părți ale lumii. Se pune că Donald Douglas, fonadatorul companiei „Douglas Aircraft" a decis să intre în afacerile cu avioane după ce a urmărit zborul realizat de Orville la Fort Myer.

Odată cu creșterea vitezei au început să se observe limitele forței generate de elice. Când Frank Whittle din Marea Britanie a întreprins în anul 1937 primul zbor cu un avion dotat cu motor cu reacție, industria aeronautică a pășit într-o nouă eră, trecându-se de la avioanele dotate cu motoare cu elice la avioanele cu reacție. Odată cu introducerea motoarelor cu reacție, forța generată de motoarele aeronavelor a crescut substanțial ducând la apariția unor avioane mai mari și mai rapide. Primele care au fost echipate cu astfel de motoare au fost avioanele de luptă, apoi bombardierele și în cele din urmă avioanele comerciale, inclusiv cele de transport. În anul 1947, un avion Bell X-1, echipat cu un motor cu reacție a efectuat primul zbor supersonic. Nu trecuseră nici cincizeci de ani de la primul zbor al fraților Wright.

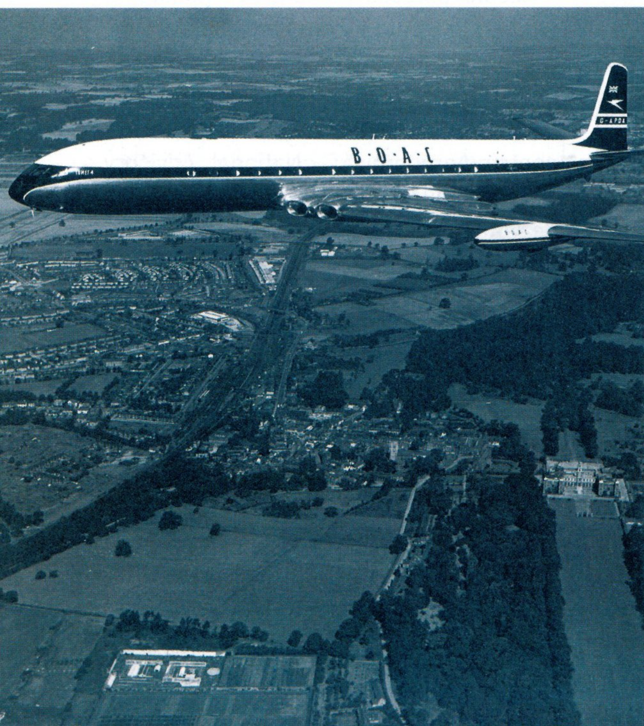
▲ Frank Whittle, inventatorul motorului cu reacție. A devenit ofițer al aviației britanice (Royal Air Force) după ce a absolvit școala de pilotaj și colegiul forțelor aeriene „Cranwell".

Orville Wright era încă în viață, atunci când Bell X-1 a efectuat zborul supersonic. Nu a știut niciodată de această realizare pentru că experimentul fusese efectuat în cel mai mare secret, nefiind adus la cunoștința publicului.

În anul 1949, la un an de la moartea lui Orville avionul cu reacție model DH.106 Comet, fabricat de compania „De Havilland Aircraft" din Marea Britanie a efectuat primul zbor experimental de pasageri. Acest tip de aeronavă a intrat în serviciu curent în anul 1952, dar a fost scos din uz datorită unei suite de accidente aviatice în care a fost implicat. Un jumbo jet autentic a apărut odată cu modelul Boeing 707, care a intrat în uz după ce suferise unele transformări din cauza tragediei aviatice din 1958. De asemenea, a reapărut în serviciu modelul De Havilland Comet 4.

Un vis care a devenit realitate

Ar fi putut oare oamenii să zboare curând, dacă frații Wright nu și-ar fi consacrat viața dezvoltării unui avion capabil să depășească aceste limite? Răspunsul este cu siguranță, nu. Progresul ar fi înregistrat o oarecare stagnare, dar probabil că alți aviatori ar fi reușit într-un anume fel să se ridice de la pământ. În acest

◀ De Havilland Comet. Primul ministru britanic Winston Churchill a dispus măsuri drastice după o serie de accidente aviatice. Acesta a afirmat că „investigați cauzele accidentului, chiar dacă pentru asta seifurile Băncii Angliei vor trebui golite".

caz, persoanele care ar fi inventat primul avion cu propulsie nu ar fi fost frații Wright. Primul zbor uman cu un aparat cu motor a fost realizat totuși de către aceștia. Datorită eforturilor depuse pentru a-și atinge obiectivele, putem să ne bucurăm azi de confortul și utilitatea unui mijloc de transport indispensabil.

După ce al doilea experiment de zbor de la Kitty Hawk s-a soldat cu un eșec, Wilbur i-a spus lui Orville, „dacă lucrurile merg așa, omenirea nu va zbura nici într-o mie de ani". Cum ar fi putut să-și imagineze că în doar cincizeci de ani, va fi realizat primul zbor supersonic, iar peste mai puțin de o sută de ani se va zbura în spațiu.?

Mai târziu, Orville ar fi spus, amintindu-și de vremurile când împreună cu Wilbur făcea experimente aviatice că „m-am simțit mult mai emoționat atunci, imaginându-mi cît este de important să poți zbura, decât mă simt acum". Motivul pentru care frații Wright au renunțat să continue cercetările aeronautice se datorează faptului că au fost destul de tulburați din cauza tutror complicațiilor apărute odată cu celebritatea. Copleșiți de celebritate au decis că e momentul să se retragă.

Din perioada faimosului zbor de la Kitty Hawk, industria aeronautică s-a dezvoltat exponențial. Aeronavele au reușit să străbată distanțe uriașe, lăsând în urmă istoricul zbor din acea zi. Epoca în care frații Wright își dedicaseră viețile doar pentru a parcurge cîțiva metri în zbor, luase o turnură nouă. Circumstanțele zilelor noastre sunt extrem de diferite de cele de la începutul secolului al XX-lea.

Astăzi există numeroși sateliți artificiali care gravitează pe orbita terestră, iar programele spațiale lansează mereu navete cosmice. Există unele provocări cu care se confruntă industria spațială la care aviația zilelor noastre poate să-și aducă aportul. Rachetele necesare pentru lansarea în spațiu a navetelor nu sunt reutilizabile. Aceasta înseamnă că, într-o eră în care ne preocupă problemele de mediu și conservarea naturii este vital să întreprindem măsurile necesare pentru a reduce nevoia de materii prime. În prezent se derulează cercetări aeronautice în scopul identificării unei modalități de a ajunge în spațiu cu un avion „obișnuit". Aeronava aflată în teste, ce poartă denumirea de HST (transport hipersonic), poate zbura în atmosferă la viteza de Mach 6. Dacă acest tip de aeronavă ar intra în uz, nu am mai fi nevoiți să utilizăm rachete pentru lansarea în spațiu a navetelor. Noul model de aeronavă este extrem de potrivit pentru vremurile în care trăim, vremuri în care ne confruntăm cu tot mai multe probleme de mediu.

Progresul tehnologic actual va fi întotdeauna raportat la trecut, vremuri în care tehnologia nu era atât de avansată. Uitându-ne în urmă la diferite perioade din istorie și analizând încercările multor înaintași faimoși, trebuie să avem mereu în vedere că nu am fi ajuns unde suntem azi, dacă strădaniile și perseverența lor nu ar fi dus la niște realizări mărețe. Dacă suntem conștienți de ce au reușit să realizeze frații Wright atunci când au construit „Zburătorul", atunci și numai atunci vom putea depăși toate frontierele.

▲ După mai bine de o sută de ani de la primul zbor al fraților Wright, omenirea a reușit să străbată bolta cerească până dincolo în spațiu. Progresul tehnologic a adus multe beneficii călătoriilor aeriene, iar astăzi nu mai trebuie să ignorăm siguranța mediului înconjurător, de fapt viitorul umanității.

▼ Boeing 707, cel mai bine vândut model de aeronavă de pasageri.

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

FRAȚII WRIGHT

ISSN 1791-0765

DeAGOSTINI

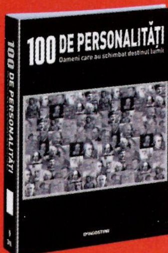
100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

60

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

ABRAHAM LINCOLN

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Abraham Lincoln

Numărul 60

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ: Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5, sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

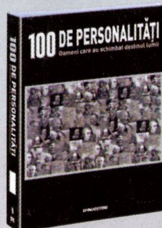
ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, De Agostini Picture Library

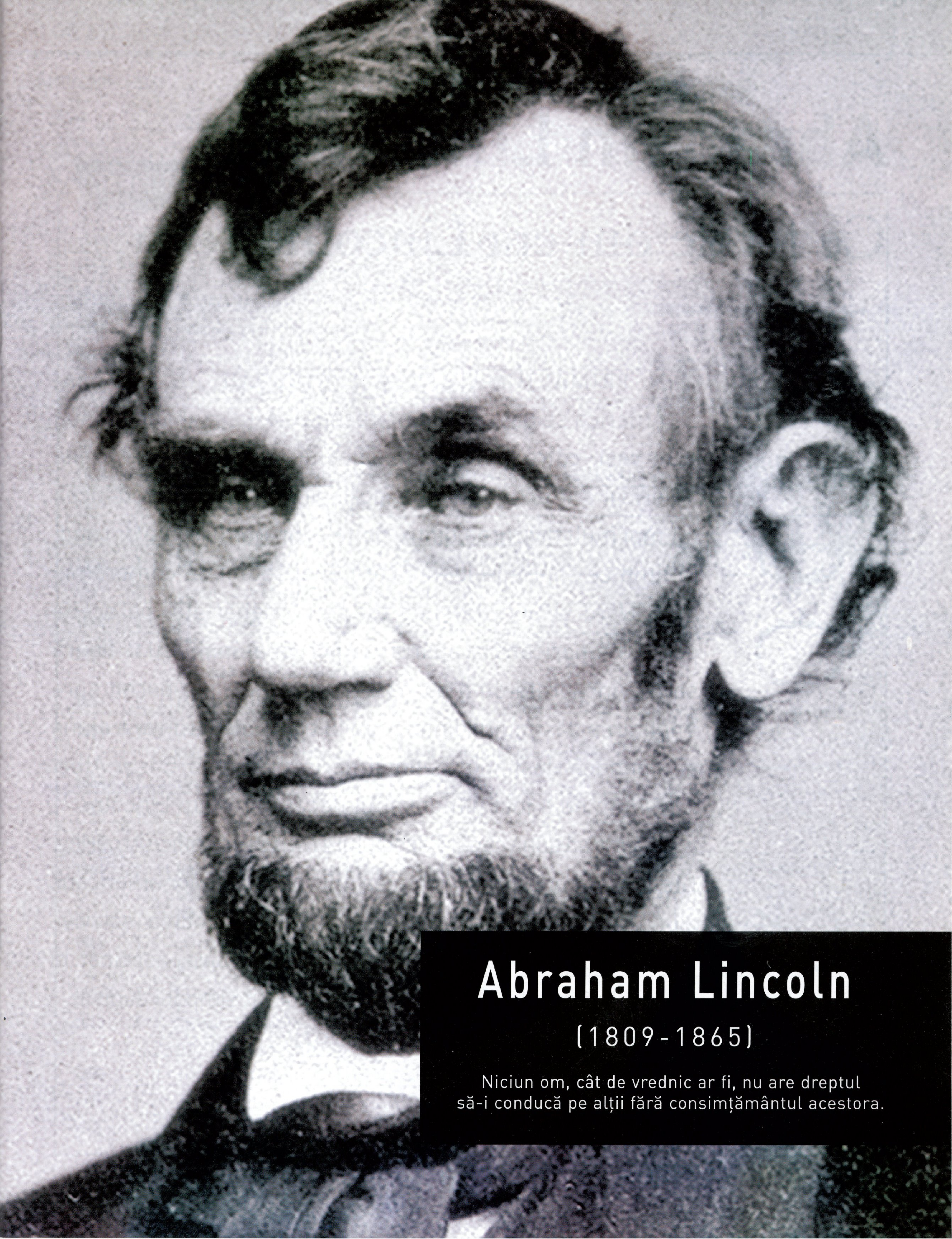
Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Abraham Lincoln
(1809-1865)
Niciun om, cât de vrednic ar fi, nu are dreptul
să-i conducă pe alții fără consimțământul acestora.

Abraham Lincoln

Ce fel de om era Lincoln?

PROLOG

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, America se găsea în plin proces de expansiune continuă spre vest, către coastele Pacificului. În timp ce teritoriile americane se extindeau cu repeziciune spre vest, se adâncea tot mai mult divizarea dintre statele din nord și cele din sud. În timp ce speranța identificării unei soluții de compromis între Nord și Sud devenea tot mai îndepărtată, pe scena politică americană a apărut un personaj înalt, cu o figură severă încadrată de o barbă dezordonată, ce a pornit spre împlinirea destinului dintr-o umilă colibă de lemn și a ajuns să conducă destinele națiunii de la înălțimea Casei Albe. Acest om nu a fost nimeni altul decât Abraham Lincoln.

A căutat să pună capăt Războiului Civil și să reunifice America. Credea în libertatea și egalitatea tuturor cetățenilor americani, ajungând să proclame pentru totdeauna abolirea sclaviei. A plătit cu propria viață pentru credințele sale, asasinat la sfârșitul războiului de glonțul unui actor cu simpatii sudiste.

Așadar, ce fel de om a fost Lincoln?

TABEL CRONOLOGIC

1619	Primul transport de sclavi africani către coloniile britanice din America
1777	Abolirea sclaviei pe teritoriul Vermontului
1776	Declararea independenței Statelor Unite ale Americii
1808	Abolirea comerțului cu sclavi
1809	Se naște Lincoln
1812	Izbucnirea războiului dintre Anglia și America
1820	S-a realizat „Compromisul Missouri"
1831	Lincoln se angajează într-o băcănie
1834	Lincoln este ales pentru prima dată în Adunarea Generală a Statului Illinois
1837	Lincoln își deschide cabinetul de avocatură
1842	Lincoln se căsătorește cu Mary Todd
1846	Izbucnirea Războiului Mexicano-American
1847	Lincoln este ales în Camera Reprezentanților
1848	Descoperirea minelor de aur din California
1850	Introducerea „Compromisului din 1850" Adoptarea Legii sclavilor fugari
1852	Publicarea romanului „Coliba unchiului Tom"
1854	„Actul Kansas-Nebraska" Nașterea Partidului Republican înființat de adepții abolirii scaviei
1856	Lincoln participă la Convenția Republicană
1858	Polemica Lincoln-Douglas
1859	Cazul lui John și Brown
1861	Înființarea Statelor Confederate ale Americii Lincoln este ales ca cel de-al șaisprezecelea președinte al Statelor Unite ale Americii Izbucnirea Războiului Civil
1863	„Proclamația de Emancipare" Bătălia de la Gettysburg
1864	Lincoln și-a început al doilea mandat prezidențial
1865	Sfârșitul Războiului Civil Lincoln este asasinat
1870	Acordarea dreptului de vot pentru cetățenii de culoare
1919	Izbucnirea unor revolte în Chicago cauzate de violarea drepturilor civile
1964	Adoptarea legislației drepturilor civile

Credința într-o luptă care a salvat America de la o divizare iminentă

Abraham Lincoln a fost ales în perioada în care America se apropia cu pași repezi de ceea ce avea să fie un război civil devastator și sângeros, fiind președintele ce a avut meritul de a determina abolirea sclaviei. Atunci când a rostit acele faimoase cuvinte adresate soldaților unioniști „Democrația este guvernarea poporului, de către popor, pentru popor", a câștigat inimile oamenilor nu numai din America, ci din întreaga lume. Lupta pentru libertate și egalitate în America dusă de Abraham Lincoln a deschis calea unui destin măreț.

Fiul unor pionieri săraci

Născut într-o umilă colibă de lemn

ÎN PREZENT, America are în componență 50 de state, dar, în perioada de dinainte de nașterea lui Lincoln, existau numai 13 state în Uniune. În anul 1783, în urma unei înțelegeri cu Anglia, Americii i s-a permis să-și extindă teritoriile dincolo de Munții Apalași. Prin urmare, statul american a început să încurajeze inițiativele oamenilor care doreau să se stabilească în noile ținuturi, cunoscute sub numele de „Frontiera" și astfel au luat ființă noi state.

La sfârșitul secolului al XVIII-lea, Kentucky a fost primul teritoriu de frontieră care s-a transformat în stat. În ziua de 12 februarie 1809, în sud-estul comitatului Hardin din statul Kentucky, în toiul unei ierni aspre, într-o colibă de lemn a venit pe lume un băiat. Coliba se afla într-o zonă specifică statului Kentucky, așa-numitul „ținut al ierbii albastre". Tatăl băiatului era un fermier deschizător de drumuri pe numele său, Thomas Lincoln, ce se stabilise acolo cu un an înainte. Și-a botezat copilul după părintele său, Abraham, ce fusese atacat și ucis cu câțiva ani înainte într-o confruntare cu indienii. Astfel se năștea cel ce avea să fie cel de-al șaisprezecelea președinte al Statelor Unite ale Americii.

◂ Sarah Bush Johnston. După moartea mamei sale, Nancy, Sarah a devenit a doua mamă a lui Abraham. Abraham a iubit-o și a respectat-o mult pe blânda Sarah.

Abraham a locuit în acea colibă de lemn pentru aproximativ doi ani. Mai târziu, Thomas împreună cu familia sa s-au mutat într-un loc denumit Knob Creek, aflat la câțiva kilometri spre nord. Pentru un pionier ca Thomas era ceva normal să încerce să descopere terenuri propice agriculturii pentru a îmbunătăți traiul familiei sale. O familie sărmană de albi, care nu posedau altceva decât puterea lor fizică de care depindea supraviețuirea, se străduia să găsească un pământ fertil, care să le ofere posibilitatea de a-și duce traiul în mod decent. Mai târziu, fiul lui Thomas, Abraham, se va confrunta cu aceleași dificultăți în viață.

În anul 1816, familia Lincoln s-a mutat din nou, de data aceasta în comitatul Perry din Indiana.

Abraham a împlinit opt ani la scurtă vreme după ce familia sa își încheiase călătoria de peste 150 de kilometri și se stabilise definitiv. Era mult mai înalt decât majoritatea băieților de vârsta lui, dovedindu-se foarte îndemânatic în mânuirea securii. Împreună cu

▴ O pictură din secolul al XIX-lea în care este înfățișat Abraham Lincoln în vremea în care locuia în coliba de lemn. Își ajuta tatăl în timpul zilei și noaptea citea la lumina focului din șemineu.

▾ Casa lui Lincoln din comitatul Perry, Indiana. Era o cabană grosolană făcută din bușteni, iar interiorul neprimitor avea podelele goale fără covoare. Nu se cunoaște cu certitudine dacă micul Abraham a văzut într-adevăr sclavi, dar se știe că statul Kentucky la acea vreme era un teritoriu în care se practica sclavia.

tatăl său, a doborât copaci pentru a deschide un drum de acces și a construit o cabană din bușteni. Curând avea să se petreacă un eveniment tragic – mama sa a murit în urma contractării așa-numitei boli a laptelui – o afecțiune cauzată de consumul de lapte de vacă infestat. Tatăl său s-a recăsătorit cu o altă femeie, Sarah. Abraham a îndrăgit-o imediat pe mama sa vitregă, aceasta dovedindu-se a fi un adevărat sprijin pentru familia Lincoln.

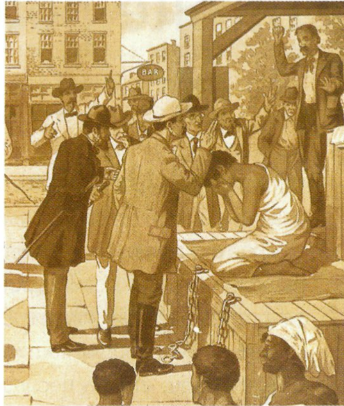
Imaginea șocantă de la o licitație cu sclavi

În perioada adolescenței, Lincoln s-a lăsat absorbit de patima lecturii. Vărul său Dennis a exclamat: „ Nu poți fi un om cumsecade, dacă citești atât de mult". Cumpăra cărți de oriunde putea, dedicându-și tot timpul lecturii. Întotdeauna avea o carte strecurată în buzunar, chiar și când lucra la câmp. Câteodată, din nebăgare de seamă, distrugea o carte și trebuia să muncească din greu pentru a cumpăra alta nouă.

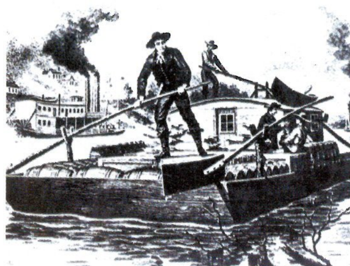
În ciuda faptului că era mare iubitor de cărți, frecventa rareori școala. Se ducea la școală numai în perioada iernii, atunci când munca se reducea numai la treburile de pe lângă gospodărie. A irosit astfel o bună bucată de timp din educația școlară, dar tatăl său era mulțumit că Abraham primise suficientă învățătură. După ce a învățat să scrie, să citească și să socotească, Abraham și-a pierdut tot interesul pentru școală. Nu mai era cine știe ce de învățat într-o mică școală de graniță.

Lincoln se delecta citind orice fel de lucrare tipărită. A început prin a parcurge faimoasa biografie a lui Washington și romanul „Robinson Crusoe". Îi făcea plăcere să citească și cărți cu discursuri sau snoave, de fapt îi plăcea să citească aproape orice. Tatăl său îl considera cam leneș, deoarece, câteodată, Lincoln lăsa la o parte muncile agricole pentru a se delecta spunând diferite glume oamenilor adunați sau susținând adevărate discursuri despre cărțile pe care le citise. Aceste reprezentații oferite asistenței pe câmp au constituit baza calităților sale oratorice de mai târziu.

Din nefericire, viața de zi cu zi era destul de amară, în comparație cu istorisirile pe care le parcurgea micul Lincoln. Familia sa era afectată de sărăcie și

▲ Imaginea unei licitații cu sclavi. La acea vreme, New Orleans forfotea de comerțul cu bumbac și traficul de sclavi. Numeroși oameni din înalta societate își etalau bunăstarea provenită din comerțul cu sclavi.

▲ O ilustrație din secolul al XIX-lea în care este înfățișat Lincoln navigând pe fluviul Mississippi la bordul unei barje de transport. Se spune că și-a folosit toată îndemânarea de cârmaci pentru a salva vasul ce fusese atacat de o ceată de sclavi negri.

lipsuri, iar Lincoln, în afară de munca la câmp alături de tatăl său, era nevoit să muncească câteodată ca lucrător sezonier pe pământul altor ferme sau într-o brutărie. Când a împlinit vârsta de 19 ani, a fost angajat pe o navă de transport cu destinația New Orleans. Era un tânăr înalt, cu o constituție robustă, potrivit pentru o astfel de îndeletnicire.

Acesta a fost momentul în care s-a confruntat prima dată cu realitățile unui mare oraș. Probabil, pentru întâia dată a văzut numeroși sclavi negri. Nu s-au păstrat dovezi asupra acelei perioade, dar există câteva referiri despre câțiva tovarăși de călătorie ai lui Lincoln din vremea în care, timp de trei ani, a însoțit transporturile spre New Orleans.

Era prin anul 1831, cu un an înainte ca familia Lincoln să fie nevoită să se mute din nou după paisprezece ani petrecuți în Indiana, în teritoriile vaste ale statului Illinois. Lincoln avea 22 de ani când a fost solicitat de un om care auzise de experiența sa de navigator să însoțească împreună cu două rude apropiate un transport către New Orleans. După încheierea zilei de muncă, a fost șocat de priveliștea oferită de o licitație cu sclavi ce se desfășura la marginea orașului.

Chiar în fața mulțimii adunate, sub ochii curioșilor, corpurile câtorva tinere creole erau atent examinate precum vitele sau caii, după care li se stabilea un preț. Lincoln a fost îngrozit de o astfel de priveliște și a murmurat cuprins de indignare „Oh, nu este posibil". Sentimentele sale împotriva sclaviei nu aveau să se schimbe niciodată.

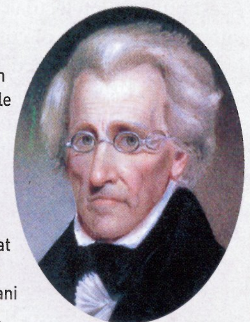
Din culise

OAMENII DENUMIȚI „ALBII SĂRACI"

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, chiar şi pionierii erau nevoiţi să cumpere pământ de la guvernul federal din cauza ridicării topografice din 1785. În 1820, suprafaţa minimă de pământ care putea fi achiziţionată era de opt acri. Preţul unui acru de teren se ridica la suma minimă de 1,25 dolari. Tânărul Abraham Lincoln, care făcea transporturi fluviale spre New Orleans, a reuşit să câştige pentru doar trei luni de muncă aproape 24 de dolari. Nişte lucrători săraci erau nevoiţi să economisească mai mult de un an pentru a-şi permite să achiziţioneze cei opt acri de pământ. Oamenii care nu-şi permiteau această sumă sau care îşi pierduseră proprietăţile din cauza recoltelor slabe, erau nevoiţi să supravieţuiască din vânat şi pescuit în timp ce căutau o oportunitate de angajare.

Conform unor date statistice din 1850, pe teritoriul statului Tennessee, 27 de procente din familiile albilor nu deţineau pământ propriu. Situaţia din celelalte state şi teritorii era oarecum asemănătoare. În plus, proprietarii de sclavi din Sud nu agreau să angajeze albi pentru munca la ferme, iar albii refuzau să lucreze alături de sclavii negri.

Aceşti aşa-zişi „albi săraci" au părăsit Sudul şi s-au îndreptat spre teritoriile estice şi nordice, în căutare de locuri unde să obţină mai uşor pământ sau slujbe. Tatăl lui Lincoln a fost unul dintre ei. Acesta este contextul în care familia Lincoln s-a mutat din Kentucky, un stat al stăpânilor de sclavi, în Indiana, un stat mult mai liberal şi progresist.

▶ Președintele Jackson a impulsionat explorările spre Vest. A fost foarte popular printre albi, fiind cunoscut ca simpatizant al culturii populare tradiționale (folk), dar nu s-a bucurat deloc de popularitate în rândul nativilor americani și populației de culoare.

Pornind de jos spre culmile politicii

▲ O pictură a viitorului președinte în timp ce lucra într-o băcănie. Lincoln a avut mai multe slujbe. Și-a încercat norocul și în calitate de co-proprietar al unei băcănii, dar afacerea nu a avut succes.

Un om simplu aspirând să devină membru al Adunării Legislative Statale

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, în comparație cu Partidul Whig, Partidul Democrat prin doctrina jacksoniană și-a extins influența în Sud, devenind forța politică dominantă din acele teritorii. În 1834, un tânăr politician al Partidului Whig, provenit din orășelul New Salem a fost ales cu o largă majoritate de voturi să reprezinte comitatul Sangamon în Adunarea Generală a Statului Illinois.

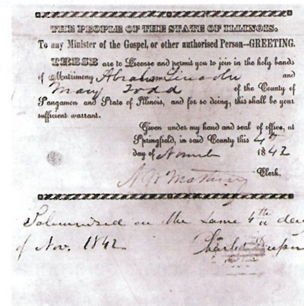
Tânărul acesta, Abraham Lincoln, sosise din New Salem cu doar trei ani în urmă, pe când avea doar 22 de ani. Negustorul care-l tocmise să însoțească niște transporturi spre New Orleans, deschisese o prăvălie în oraș și, fiind mulțumit de serviciile lui Abraham, l-a solicitat să lucreze pentru el. Abraham era un orator spiritual și talentat, dar și un bun ascultător. Curând avea să devină foarte popular.

Între timp, după numai câteva luni prăvălia a dat faliment. La acea vreme, Lincoln începuse deja să se gândească la o carieră de politician. Independența financiară și șansa de a comunica cu multă lume i-au lărgit viziunea asupra vieții, stârnindu-i ambiția de a face ceva pentru oameni.

În anul 1832, a decis să participe la alegerile pentru Adunarea Generală Statală. Între timp s-a înrolat voluntar în armată pentru a lupta împotriva indienilor americani. Credea că o carieră militară îi va folosi în alegeri. De fapt, nu a participat la nicio confruntare militară. Trei luni de viață cazonă s-au dovedit a fi un conflict „sângeros" cu țânțarii, așa că a decis să plece din armată și a început să se pregătească de alegeri. Deși se bucura de o popularitate mare în orașul său, era un necunoscut pentru majoritatea locuitorilor statului Illinois, astfel că nu a reușit să fie ales în cadrul acelui scrutin.

După alegeri, a fost nevoit să se confrunte încă odată cu realitatea dură a lipsei unui loc de muncă. Împreună cu prietenul său, William Berry, au împrumutat o sumă de bani pentru a cumpăra o băcănie și au început propria lor afacere. Prăvălia nu s-a dovedit o întreprindere profitabilă și a sfârșit prin a intra în faliment. Necazurile nu s-au sfârșit aici. Berry a murit în urma excesului de alcool, lăsându-i toate datoriile lui Lincoln, care a fost forțat să închidă prăvălia. În următorii cincisprezece ani, Lincoln s-a străduit să-și plătească toate datoriile acumulate atunci.

Deoarece începuse să fie din ce în ce mai strâmtorat, a fost nevoit să lucreze ca salahor în diverse locuri. În acest mod și-a câștigat reputația de om cinstit și muncitor și de camarad credincios. În 1833, cu sprijinul unui prieten, a devenit șeful oficiului poștal din oraș, iar mai târziu topograful localității. Astfel,

THE PEOPLE OF THE STATE OF ILLINOIS.

To any Minister of the Gospel, or other authorised Person--GREETING.

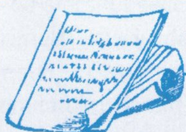
THESE are to License and permit you to join in the holy bands of Matrimony Abraham Lincoln and Mary Todd of the County of Sangamon and State of Illinois, and for so doing, this shall be your sufficient warrant.

Given under my hand and seal of office, at Springfield, in said County this 4th day of Nov 1842

Clerk.

Solemnized on the same 4th day of Nov. 1842

▲ Certificatul de căsătorie al lui Lincoln cu Mary Todd. Este datat 4 noiembrie 1842. Propunerea de căsătorie și căsătoria propriu-zisă au avut loc în aceeași zi, probabil datorită faptului că Mary se temea că familia ei nu va permite acel mariaj.

Versiune diferită

CUM A FOST POSIBIL CA UN NEBĂUTOR SĂ-ȘI DEZVOLTE ABILITĂȚILE DE ORATOR ÎNTR-O TAVERNĂ?

Lincoln a devenit faimos pentru aptitudinile sale de orator, pe care se zice că le-a aprofundat într-un club de dezbateri din New Salem.

Acest club era format dintr-un grup elitist de tineri intelectuali, toți proveniți din acest orășel vestic, preocupați de literatură și societate, dar și de alte chestiuni de interes. Acest grup de intelectuali se reunea o dată pe săptămână într-o tavernă, unde discutau problemele locale sau citeau în public scrierile unora dintre ei.

Lincoln a devenit membru al clubului la scurt timp după ce s-a mutat în New Salem. Când a ținut prima dată un discurs, audiența și-a dat seama că are în față un orator talentat, dar au fost nevoiți să-l corecteze adesea pentru nenumăratele greșeli gramaticale.

Directorul școlii din New Salem, membru al acestui club de dezbateri și-a propus să îmbunătățească talentul înnăscut de orator al lui Lincoln. I-a împrumutat manuale de gramatică și l-a învățat înțelesul subtil al sintaxei. În timp ce era ocupat cu prăvălia și-a folosit timpul petrecut la locul de muncă citind cărți. Într-un timp foarte scurt a reușit să-și dezvolte calitățile oratorice. Datorită acestor eforturi, fiind candidat pentru Adunarea Generală din Illinois a reușit să țină câteva discursuri abile care i-au adus în cele din urmă susținerea maselor.

Este interesant faptul că acest cerc de dezbateri se întrunea într-o tavernă, deoarece Lincoln nu era un adept al băuturii și nu putea fi considerat un băutor. În acea vreme când mișcarea pentru prohibiție începuse să se răspândească și-a câștigat reputația că „Abe este un camarad demn de încredere".

▶ Fotografia tavernei restaurate care a folosit drept loc de întâlnire pentru clubul de dezbateri.

▲ O fotografie a lui Mary Lincoln. Era o femeie elegantă, expresie a rafinamentului și încrederii de sine și care etala cu mândrie comportamentul unei doamne din înalta societate sudistă.

viața sa a intrat pe un făgaș firesc. În slujba de la oficiul poștal, a fost adesea solicitat să redacteze scrisori pentru oameni fără știință de carte. În calitate de topograf a străbătut orașul în lung și în lat pentru a măsura noile proprietăți. Prin urmare, numele său a devenit foarte cunoscut printre localnici și curând toți aveau să-l strige după porecla „Abe". Toate aceste circumstanțe au constituit un suport major în cea de-a doua campanie pentru alegeri în care a fost implicat.

În august 1834 a câștigat în alegerile organizate pentru Adunarea Generală din Illinois, iar în luna noiembrie a pășit pentru prima dată în sala acestui for legislativ.

O căsătorie plină de mistere

La acea vreme, remunerația unui legislator, membru al Adunării Generale a Statului Illinois era de trei dolari pe zi. Deși salariul era satisfăcător, nu putea beneficia de acesta decât pe perioada mandatului, iar la terminarea acestei perioade trebuia să se întoarcă la vechile sale îndeletniciri de șef de poștă și topograf.

Văzându-l în această situație, prietenul său, avocatul John Stuart i-a propus să obțină autorizarea pentru a practica avocatura. Dacă aceasta era o oportunitate de a ieși din încurcătură, un om ca Abraham merita măcar să încerce. Prietenul său, avocatul Stuart, l-a asigurat că existau numeroși oameni care primiseră permisiunea de a practica avocatura fără să posede o educație juridică formală și, în acest sens, i-a împrumutat mai multe cărți de drept.

După terminarea mandatului în Adunarea Generală s-a întors în New Salem. Mergând încă la vechea slujbă, Abraham a început să se preocupe serios în timpul liber de studiul dreptului. În consecință, în anul 1836, după ce s-a străduit să fie reales în Adunarea Generală, a reușit să treacă examenul de intrare în barou. Anul următor a părăsit New Salem și s-a mutat în Springfield, unde trebuia să se stabilească și capitala statului, și a început activitatea în cadrul biroului de avocatură „Stuart".

În Springfield, Lincoln și-a făcut stângaci intrarea în societatea vremii, locul unde se întrețineau doamnele și domnii de rang înalt. Fiind un umil băiat din provincie și neavând maniere elegante, nu a fost bine primit în compania doamnelor din înalta societate. În ciuda unor asemenea inconveniente, acest tânăr ambițios a ajuns în cele din urmă să se căsătorească cu Mary Todd, una dintre „giuvaerele" acestei lumi elitiste.

S-au întâlnit pentru prima dată în iarna anului 1839. Mary Todd era fiica unui bancher bogat din Kentucky. L-a întâlnit pe Abraham în timp ce își vizita sora măritată cu un personaj influent din Springfield. De fapt scopul real al vizitei era să-și găsească un potențial soț. O fată așa de frumoasă și elegantă trebuia să-și poată alege orice tânăr ar fi dorit. Nu se știe de ce alegerea sa a căzut asupra lui Abe. Singurul lucru pe care-l aveau în comun se pare că era tenacitatea.

În orice caz, după o relație de un an, în cele din urmă s-au logodit, dar s-au separat la scurt timp din cauza opoziției puternice a familiei Todd care nu vedea cu ochi buni căsătoria, din cauza diferenței de clasă socială. Abraham a renunțat la gândul căsătoriei cu Mary Todd, iar după ceva vreme s-a resemnat și a cerut mâna sorei unui cunoscut, în vârstă de 17 ani, dar a fost refuzat imediat. După aceste întâmplări, cu ajutorul unui prieten, a reușit s-o vadă din nou pe Mary Todd. În ziua de 4 noiembrie a anului 1842, atunci când aceasta a împlinit 24 de ani a cerut-o încă odată în căsătorie. În aceeași zi, au semnat actele de căsătorie și au organizat o mică ceremonie nupțială în livingul casei unde locuia sora lui Mary.

▼ Springfield la mijlocul secolului al XIX-lea. Trecătorii pășeau pe scânduri de lemn ce serveau drept trotuare, în timp ce atelajele trase de cai se trecurau pe străzile nepavate. Așa arăta orășelul din vest unde Lincoln și-a petrecut cea mai mare parte din viață.

▶ O fotografie a lui William Herndon. În ciuda faptului că era cu nouă ani mai tânăr decât Lincoln, aveau o relație sinceră și deseori erau văzuți împreună la evenimentele Partidului Whig. După moartea lui Lincoln, Herndon a devenit biograful său, poate și datorită faptului că fusese un apropiat al acestuia.

▼ Biroul de avocatură „Lincoln-Herndon" în anul 1844. Atât Lincoln cât și Herndon nu manifestau nicio preocupare pentru ordine și bună rânduială și din acest motiv în biroul lor era o adevărată harababură cu hârtii și documente împrăștiate peste tot.

Disperare și resemnare

Dezamăgirea resimțită la Washington

„ÎN RĂZBOIUL CU MEXIC, primul loc unde soldații americani și-au vărsat sângele a fost pe pământ american sau pe pământ mexican?" aceasta este întrebarea pe care congresmenul Lincoln din partea Partidului Whig i-a adresat-o lui Polk, președintele Partidului Democrat în decembrie 1847.

Întrebarea a fost adresată cu scopul bine determinat de a dezvălui motivele reale care stătuseră în spatele deciziei de a declanșa Războiul Mexicano-American. Exista suspiciunea că adevăratul motiv nu era așa-zisa invazie mexicană, pe care autoritățile americane o clamau, ci un complot pus la cale de anumiți membri ai guvernului în scopul de a extinde frontierele Uniunii. La acea vreme, majoritatea populației nu manifesta niciun interes pentru astfel de chestiuni. Victoria era aproape sigură, iar America putea să-și extindă granițele până la coastele Pacificului prin încorporarea teritoriilor cucerite de la mexicani.

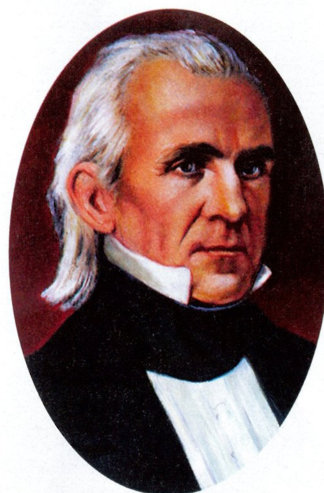
Cu un an înainte, în luna august, Lincoln fusese ales membru al Camerei Reprezentanților din Congresul Statelor Unite. Pasiunea cu care participa la activitatea politică a Partidului Whig, dar și cariera sa fulminantă de avocat l-au adus în situația de a câștiga alegerile; totuși, scena politică a timpului era dominată de Partidul Democrat, care declanșase războiul cu Mexicul.

În ciuda acestei situații, anul următor alegerile prezidențiale au fost câștigate de Partidul Whig. Candidatul nominalizat de Partidul Whig era generalul Zachary Taylor. Generalul Taylor devenise un erou național datorită prestației sale militare din timpul Războiului Mexicano-American. Pe de altă parte, Lincoln nu a izbutit să fie reales după terminarea mandatului. În afară de faptul că a căzut la o înțelegere cu rivalii săi din partid pentru a-i sprijini după terminarea mandatului, într-un stat ca Illinois cu o populație majoritară favorabilă războiului, un contestatar al războiului precum Lincoln avea prea puține șanse de reușită. A depus eforturi pentru a obține măcar o funcție ministerială în cadrul noii administrații, dar tot ce i s-a oferit a fost poziția de guvernator al statului Oregon. La acea vreme, Oregon era cel mai izolat stat al Uniunii. Lincoln a fost dezamăgit de modul în care partidul îi răsplătise munca și a decis să se concentreze pe activitatea din avocatură.

Oamenii care l-au susținut emoțional în acea perioadă de grele încercări au fost fii săi: Robert, născut în 1843, și Edward, venit pe lume în 1846. Din nefericire, în anul 1850, când Lincoln s-a întors acasă, Edward a murit în urma unei afecțiuni contractate chiar după aniversarea sa. După aproximativ zece luni, s-a născut al treilea fiu al său, William, urmat apoi de cel de-al patrulea în anul 1853 și care a fost botezat Thomas. Soarta crudă l-a lovit din nou atunci când fiul său, William a murit la vârsta de 12 ani, iar mai târziu, celălalt băiat, Thomas a murit la vârsta de 18 ani. Robert a fost singurul copil care a supraviețuit până la maturitate.

Redeșteptarea pasiunii pentru politică

Datorită renunțării la activitățile politice și concentrării asupra avocaturii, biroul „Lincoln-Herndon" a devenit foarte prosper. Reputația de avocați talentați ce solicitau un onorariu modest s-a răspândit rapid în tot statul, aducându-le mai multe cazuri decât își puteau imagina. Pe scena politică, prăpastia dintre Nord și Sud se adâncea ireversibil.

▲ Portretul președintelui Polk. A pretins de la Anglia nordul coastei Pacificului și a extins granițele Americii prin încorporarea vechilor teritorii mexicane câștigate în urma războiului cu Mexicul. Aceasta este epoca în care America și-a extins hotarele de la coasta atlantică spre coastele Pacificului.

▼ O ilustrație din secolul al XIX-lea care descrie evenimentele sângeroase din Kansas petrecute în luna mai a anului 1856. La acea vreme, Kansas era un teritoriu în care adoptarea sclaviei trebuia să se decidă prin vot popular. Proclamarea ca stat al uniunii americane urma să se producă în curând. Aboliționiștii radicali s-au confruntat cu sprijinitorii sclaviei într-o încăierare ce a dus la moartea mai multor oameni.

Litografie ce înfățișează o bătălie dintre armatele americane și mexicane. Războiul Mexicano-American s-a declanșat în aprilie 1846. La sfârșit, Mexicul a fost nevoit să cedeze teritoriile California și New Mexico către America.

Nordul industrializat și Sudul agricol își disputaseră supremația în nenumărate rânduri, dar problema majoră care-i expunea pe poziții antagonice era chestiunea sclaviei. În Nord, încă de la începutul secolului al XIX-lea, sclavia fusese abolită prin lege în toate statele. În consecință, se crease o mișcare puternică care solicita ca Sudul să aplice aceeași legislație. Pe de altă parte, Sudul, unde sclavia era considerată un mijloc întemeiat pentru a procura lucrători necesari pe plantațiile întinse de bumbac, a pretins că solicitarea de a aboli sclavia era o intruziune flagrantă în drepturile sudiștilor de a întreprinde un comerț profitabil.

Deși Sudul a fost de acord să ratifice ceea ce s-a numit „Compromisul Missouri", semnat în 1820 și care stipula că sclavia nu se poate extinde spre nord, după paralela de 36°30'N, încorporarea continuă a unor noi teritorii din vest a devenit o adevărată amenințare pentru siguranța regiunii sudiste. Aceste state nou-apărute se conduceau după o legislație liberală care incrimina sclavia, iar pericolul ca Senatul federal să solicite abolirea totală a sclaviei pe teritoriul Uniunii era iminent.

În luna mai a anului 1854, în toiul frământărilor cauzate de chestiunea sclaviei, a fost promulgat „Actul Kansas-Nebraska". Acest document stipula că adoptarea sau abolirea sclaviei în noile teritorii Kansas și Nebraska, ce erau pe cale să se proclame state, ar trebui decisă în urma unui vot popular. Acest act ducea la ineficacitatea „Compromisului Missouri", deoarece ambele teritorii se aflau la nord de paralela de 36°30′ N.

Lincoln a fost șocat când a auzit că acest act fusese adoptat. Dacă lucrurile mergeau în această direcție, sclavia s-ar fi perpetuat la nesfârșit. Dar era oare posibil ca statele ce aboliseră sclavia să coexiste pașnic cu cele care o susțineau, într-o singură țară? Și-a dat seama că acest lucru nu era posibil și că perpetuarea regimului de sclavie ducea inevitabil la divizarea Americii. Când Lincoln a realizat acest lucru s-a hotărât să refacă relațiile cu Partidul Whig. În acel timp, senatorul care propusese acel act era Stephen Douglas din Illinois.

Biblioteca de amintiri

CASA LUI LINCOLN

Deși a devenit președinte al Statelor Unite, toată viața sa, Lincoln a deținut o singură locuință. O casă în Springfield pe care a cumpărat-o după nașterea fiului său cel mare, Robert. La acea vreme, era în continuare înglodat în datoriile pe care le acumulase în New Salem, prin urmare banii pentru casă au venit de la familia soției sale, Mary Todd.

Cuplul a locuit în această casă pentru mai bine de șaptesprezece ani, înainte de a se muta la Casa Albă. Acești ani au fost marcați de nașterea și decesul celui de-al doilea fiu și mai târziu de nașterea celui de-al treilea și a celui de-al patrulea dintre copii. Pentru că familia se lărgea tot mai mult, au dispus construirea celui de-al doilea etaj, casa ajungând să aibă 12 camere, așa cum se poate vedea și azi.

Pentru Lincoln, „acasă" însemna această casă din Springfield. A petrecut o bună bucată de vreme departe de aceste locuri în perioada în care își desfășura activitatea politică, dar și în timp ce practica avocatura. În calitate de avocat trebuia să-și viziteze clienții chiar și la țară, dar, ocazional simțea nevoia de a utiliza biroul ca un loc de refugiu, departe de familie. Micile fricțiuni din interiorul familiei nu s-au materializat niciodată în ceva serios, dar au existat anumite probleme în viața de cuplu.

Nu se știe când a început să fie cuprins de un soi de disperare, dar se spune că în multe situații era văzut într-o dispoziție sumbră, chiar și în anii tinereții.

Fiind amândoi ambițioși, se potriveau de minune în multe privințe. Mary a tratat cariera politică a soțului ei ca și cum ar fi fost propria sa carieră. Era adeseori forța motrice din spatele realizărilor acestuia. Se zvonea că Lincoln „a devenit președinte prin mijlocirea soției sale".

▲ O caricatură care înfățișează incidentul din incinta Senatului Statelor Unite, când un reprezentant al unui stat sudist și-a folosit bastonul pentru a-l ataca pe Sumner, senator de Massachusetts, care criticase poziția Sudului. După acest incident, unii senatori au venit înarmați la Senat.

În ziua de 3 octombrie 1854, Douglas a ținut un discurs public în Springfield, iar ziua următoare, Lincoln a susținut și el un alt discurs în același loc ca și Douglas. În dimineața de 16 octombrie, Douglas a mai ținut un discurs, dar în aceeași zi, spre amiază, Lincoln a organizat o adunare în același loc, unde a ținut o cuvântare prin care se opunea cu vehemență propunerilor lui Douglas. Cele două discursuri în care Lincoln îl ataca tăios pe Douglas, au dus la creșterea reputației și popularității acestuia nu numai printre concetățenii săi, ci și printre locuitorii altor state.

În acea perioadă, oamenii care se opuneau sclaviei au format Partidul Republican. Lincoln ura sclavia, dar credea că singurul efect notabil rezultat din acțiunile noului partid era să irite Sudul, prin urmare a ezitat să se alăture noii mișcări politice. Curând, susținătorii și opozanții sclaviei din Kansas s-au încăierat într-o luptă, în urma căreia mai mulți oameni au fost uciși. De asemenea, exista o stare de ostilitate în interiorul Camerei Reprezentanților, iar instabilitatea guvernamentală s-a înrăutățit. Situația devenise atât de explozivă încât politicienii au fost nevoiți să se declare fie pro, fie împotriva sclaviei, dacă doreau să obțină sprijinul popular.

În mai 1856, Lincoln s-a decis în cele din urmă să declare deschis opoziția sa împotriva sclaviei și să se alăture astfel Partidului Republican.

Primul președinte republican

Dezbaterea Lincoln-Douglas

În ALEGERILE FEDERALE din Illinois pentru Senat din anul 1858, subiectul care a stârnit cel mai viu interes în rândul națiunii a fost realegerea lui Stephen Douglas, inițiatorul „Actului Kansas-Nebraska". După nefericitele evenimente din Kansas, Douglas, având de partea sa constituția statului și uzând de principiul suveranității poporului, s-a confruntat cu președintele James Buchanan din partea Partidului Democrat, formațiune din care provenea însuși Douglas. În atare condiții, poporul era bulversat, întrebându-se ce avea să se întâmple în viitor.

Partidul Republican l-a nominalizat candidat pe Lincoln în confruntarea cu Douglas. În discursul ținut în momentul în care a fost nominalizat candidat, l-a criticat dur pe Douglas, afirmând că dacă principiul suveranității poporului era aplicat cu strictețe, aceasta însemna extinderea sclaviei. De asemenea, a declarat, folosindu-se de un citat din Biblie, că „o casă împărțită nu poate dura". Se spune că aceste cuvinte au prefigurat izbucnirea Războiului Civil.

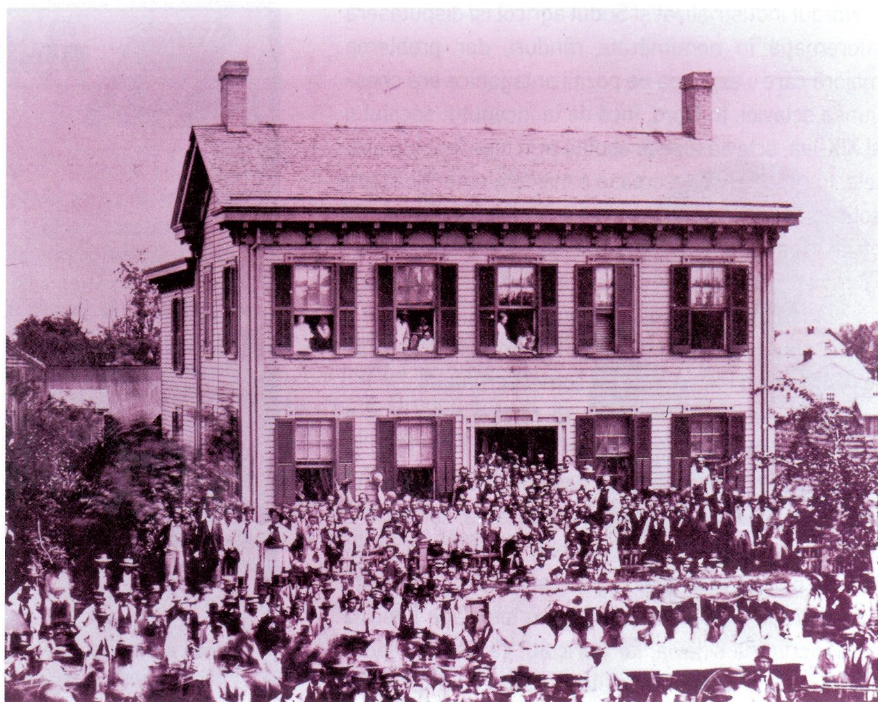
În vara acelui an l-a provocat pe Douglas la o dezbatere publică. Douglas a acceptat, iar din luna august până în luna octombrie au avut loc mai multe astfel de confruntări publice.

Regulile impuse în cadrul acestor dezbateri erau următoarele: unul dintre oponenți trebuia să-și expună punctul de vedere timp de oră, apoi celălalt trebuia să contracareze argumentele primului timp de o oră și jumătate iar la final primul dispunea de treizeci de minute pentru a trage concluziile. Cel care asculta prima dată argumentele celuilalt, trebuia să înceapă confruntarea în dezbaterea viitoare.

Conținutul dezbaterilor era comunicat întregii națiuni. Într-o asemenea confruntare, Lincoln l-a întrebat pe Douglas, „conform principiului suveranității poporului, dacă cetățenii tuturor statelor americane acceptă expansiunea sclaviei, în afară de un singur stat, sunteți de acord că sclavia nu trebuie introdusă în acest stat?" Când Douglas a replicat „da", popularitatea sa în rândul susținătorilor sclaviei a scăzut dramatic.

Totuși, candidatul ales pentru Senat a fost Douglas. Principala cauză a acestui rezultat a fost faptul că alegerile au fost ținute în baza listelor de votanți din 1850, prin urmare cetățenii din noile teritorii ale Nordului, care se opuneau sclaviei, nu s-au regăsit pe aceste liste.

Lincoln a fost descurajat de rezultat, dar alegerile au avut și o latură pozitivă. Abraham Lincoln nu era un politician cunoscut dincolo de granițele statului Illinois, dar în urma scrutinului a devenit un personaj faimos la nivelul întregii țări.

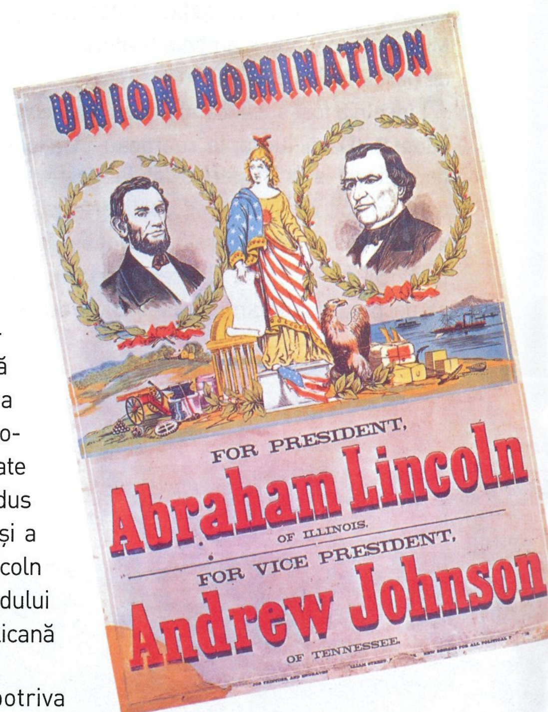
▲ Susținători ai lui Lincoln adunați în fața casei sale. Mărșăluiau în pas cadențat în ritmul unui cântec compus special pentru aceste alegeri. Lincoln, postat în fața intrării, poartă o cămașă albă.

Strategia pentru îmbunătățirea imaginii publice

America a pășit în deceniul șase al secolului al XIX-lea sub auspiciile izbucnirii războiului dintre Nord și Sud. Era un an de alegeri prezidențiale, alegeri ce aveau loc odată la patru ani.

La Convenția Republicană a statului Illinois din luna mai a acelui an, o rudă a lui Lincoln, John Hanks a intrat în sala de dezbateri, ținând în mâini doi țăruși. Acești țăruși proveneau de la gardul pe care-l construise Lincoln cu treizeci de ani în urmă la casa părintească și au servit pentru a transmite următorul mesaj „Fiul unui pionier pentru președinție". Această modalitate neobișnuită de a-și exprima sprijinul a produs o puternică impresie printre participanți și a jucat un rol decisiv în nominalizarea lui Lincoln drept candidat la nivel național al Partidului Republican. Convenția Națională Republicană s-a ținut în ziua de 16 a lunii următoare.

Lincoln a purtat lupte grele împotriva altor candidați cotați mult mai bine pentru a ajunge în cele din urmă candidatul Partidului Republican la alegerile prezidențiale; dar în spatele scenei, cel care a dus pe umerii săi întreaga povară a scrutinului a fost David Davis, strategul campaniei. Davis a fost un avocat ce s-a folosit de mijloace murdare de campanie în perioada votului preliminar din cadrul Partidului Republican.

▲ Un poster electoral al lui Lincoln folosit în campania pentru alegerile prezidențiale. Posterul îi înfățișează pe Lincoln (în stânga) candidat pentru președinte și pe Andrew Johnson (în dreapta) candidat pentru vicepreședinte. După asasinarea lui Lincoln, Johnson a preluat mandatul prezidențial.

▲ Lincoln, în momentul în care a fost ales președinte. În această imagine, barba sa nu este atât de stufoasă, dar în momentul desfășurării ceremoniei de investire ce a avut loc anul următor, obrajii îi sunt acoperiți de firele bărbii. A fost primul președinte ales al Statelor Unite ale Americii care a avut barbă.

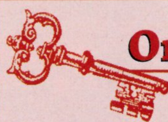
De exemplu, cu o zi înaintea votului a distribuit permise de intrare măsluite susținătorilor, pentru a-i plasa în fața secțiilor de votare. În ziua următoare, ziua votului, înainte de sosirea adepților celorlalți candidați le-a spus susținătorilor cu permise măsluite să se posteze înăuntrul secțiilor de votare, unde să-și facă simțită prezența. De asemenea, a promis unor persoane influente că „atunci când vom câștiga acest vot, veți avea asigurat un loc în Cabinet". Lincoln era străin de astfel de practici petrecute în culisele politicii.

Cînd au început alegerile prezidențiale, membri ai Partidului Republican, scandând numele candidatului, au început să defileze cu un țăruș și o torță în mâini, obiecte ce au devenit simbolurile campaniei lui Lincoln. Acestea i-au creat imaginea de „cel care a construit garduri", imagine ce s-a răspândit mai apoi în toată țara. Tabăra lui Lincoln a înțeles cât de importantă era crearea unei imagini pentru candidatul prezidențial. De menționat este faptul că la acea vreme nu se obișnuia ca un candidat să apară în mijlocul campaniei sale, dar chiar și fără să susțină discursuri publice, existau destule mijloace să i se creeze o imagine pozitivă și atractivă. Lincoln le-a oferit celor care se ocupau de campania sa o scurtă autobiografie pe care o scrisese cu un an înainte și a lăsat să-i crească barba pentru prima dată. Se apropia deja de vârsta de 51 de ani.

Motivul pentru care și-a lăsat barbă a fost determinat de faptul că a primit o scrisoare în luna octombrie, cu doar o lună înainte de începerea campaniei prezidențiale. Expeditorul era o fetiță de numai 11 ani din New York pe numele ei, Grace Beadle. „Cred că figura ta slabă ar fi mult mai impozantă dacă ai avea barbă", scria aceasta. O fetiță care credea că barba îi conferă prestanță lui Lincoln, l-a determinat pe acesta să-i urmeze sfatul.

Pe de altă parte, Partidul Democrat, formațiunea rivală a republicanilor s-a împărțit în două: Partidul Democrat Sudist și Partidul Democrat Nordist. Stephen Douglas a fost desemnat candidat al Partidului Democrat Nordist pentru alegerile prezidențiale, dar s-a opus cu vehemență atât Partidului Republican cât și Partidului Democrat Sudist, dar până la urmă a pierdut bătălia prezidențială.

În ziua de 6 noiembrie 1860, aflat în Springfield, Lincoln a fost întâmpinat cu mult entuziasm de popor. A fost primul care a adus victoria politică în alegerile prezidențiale pentru Partidul Republican.

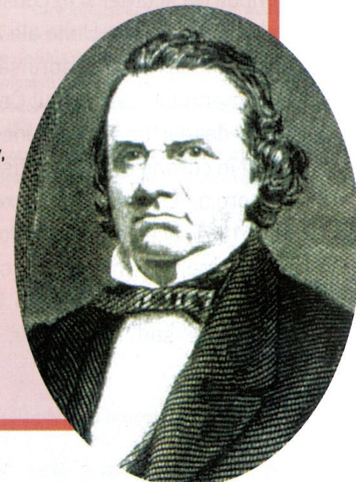
Omul-cheie

DOUGLAS: PERSONAJUL CARE I-A OFERIT OCAZIA LUI LINCOLN DE A DEVENI CELEBRU

Stephen Douglas și Lincoln au fost adevărați rivali în timpul desfășurării alegerilor din 1858 pentru scaunul de senator de Illinois, dar și în 1860 la alegerile prezidențiale. Cei doi erau foarte distincți și din punct de vedere fizic. În contradicție cu înălțimea de 1,93 m a lui Lincoln, statura lui Douglas era de numai 1,62 m, din acest motiv fiind poreclit „Micul uriaș". În timpul dezbaterilor, vocea lui Lincoln era mult mai puternică, iar a lui Douglas era mai profundă.

Carierele lor politice s-au dezvoltat într-un ritm complet diferit. Douglas erau un avocat ce își începuse cariera politică pe la vârsta de 20 de ani. Inițial a fost ales în legislativul statului Illinois, apoi a fost desemnat în cadrul Curții Supreme de Justiție a statului Illinois, pe urmă a fost ales de două ori în cadrul Congresului (în Camera Reprezentanților), iar în anul 1847 a fost ales senator. În acel an, Douglas avea 34 de ani, iar Lincoln, care era doar cu patru ani mai vârstnic decât acesta tocmai fusese ales membru al Camerei Reprezentanților Statelor Unite. În plus, după finalizarea mandatului, Lincoln s-a retras din politică pentru mai mulți ani, permițându-i lui Douglas să avanseze pe scena publică.

Aceste personaje diametral opuse aveau totuși ceva în comun. Ambii erau susținători înfocați ai unității naționale. După alegerile prezidențiale, Douglas s-a transformat dintr-un adversar al lui Lincoln într-un suporter al noii administrații. În timpul discursului inaugural, Lincoln a devenit foarte nervos, neștiind unde să-și pună pălăria de mătase pe care o ținea; Douglas, care stătea în spatele său s-a oferit să-i ia pălăria și să i-o păstreze pe perioada discursului. Odată cu izbucnirea Războiului Civil, Douglas s-a străduit să obțină sprijinul Partidului Democrat nordist pentru administrația lui Lincoln. În 1861, în timpul unui sejur politic în care a ținut mai multe discursuri, Douglas a decedat la vârsta de 48 de ani în urma contactării febrei tifoide.

▸ Portretul „Micului uriaș", Stephen Douglas. Se spune că Mary, soția lui Lincoln și-ar fi dorit să se mărite cu Douglas, dar, pentru că acesta nu-i acordase nicio atenție, s-a răzgândit și s-a căsătorit cu Lincoln.

▾ 4 martie 1861. Mii de oameni s-au adunat în fața clădirii Capitoliului pentru a asculta discursul ținut de Lincoln la inaugurarea ceremoniei de investire. În cuvintele adresate națiunii a reliefat importanța evitării unui război între Nord și Sud: „nu suntem inamici, suntem prieteni".

Izbucnirea Războiului de Secesiune

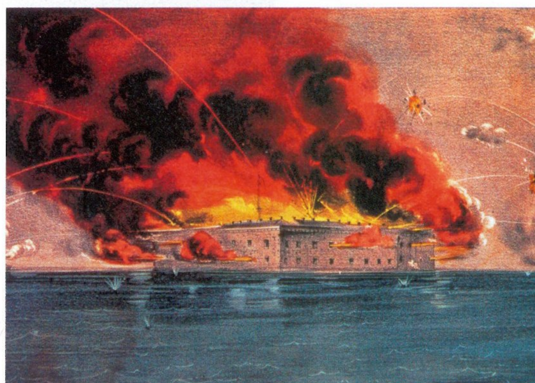
„Războiul de independență" al statelor sudiste

ÎN DIMINEAȚA ZILEI de 11 februarie a anului 1861, un tren oarecare a părăsit stația orașului Springfield. Lincoln se afla în acest tren care avea ca destinație capitala Washington. Încă din luna noiembrie a anului anterior, când reușise să câștige alegerile prezidențiale, se confruntase cu o serie întreagă de decepții pe care le trăise de la înălțimea fotoliului de la Casa Albă. Conflictul dintre Nord și Sud părea să nu mai aibă cale de întoarcere. Statele sclavagiste sudiste nu-l recunoșteau ca președinte, din cauza poziției sale ferme împotriva sclaviei și în consecință au proclamat secesiunea de Statele Unite ale Americii.

Scânteia a fost aprinsă în decembrie 1860, în momentul în care statul Carolina de Sud și-a proclamat despărțirea de Uniune. Statul Carolina de Sud a fost în curând urmat de Mississippi, Florida, Alabama, Georgia, Louisiana și Texas. În ziua de 8 februarie 1861, aceste state au format Statele Confederate ale Americii, în fruntea cărora a fost ales președinte generalul Jefferson Davis din Mississippi. Mai devreme sau mai târziu, congresmenii sudiști au demisionat din fotoliile deținute în Senatul și Camera Reprezentanților ale SUA, iar ofițerii din aceleași regiuni au renunțat la pozițiile și gradele din armata unională. Atât în Nord cât și în Sud au început să se răspândească zvonuri despre izbucnirea unui război.

Buchanan, care era încă oficial președinte la acea vreme, nu a fost capabil să ia nicio măsură efectivă care să împiedice secesiunea statelor sudiste. Lincoln a fost solicitat să sprijine inițiativa de a se găsi un compromis între statele din Nord și cele din Sud, dar acesta a refuzat. Un astfel de compromis ar fi dus la încălcarea principiilor pe care se fondase Partidul Republican, a cărui opoziție împotriva sclaviei devenise notorie.

Lincoln a preluat oficial mandatul prezidențial în ziua de 4 martie 1861. Nu s-a putut bucura nici măcar de prima sa zi în calitate de președinte, pentru că a fost pus în situația de a lua o decizie crucială în legătură cu fortul Sumter din Carolina de Sud ce fusese împresurat de armata confederată. Fortul nu mai dispunea de

▲ Litografie reprezentând atacul forțelor confederate asupra fortului Sumter. Războiul Civil American, izbucnit între statele nordice și cele sudice s-a declanșat ca urmare a atacului asupra fortului Sumter și s-a extins pe o perioadă de patru ani. Lincoln era conștient de pericolul unui atac iminent pe uscat, dar se pune că a folosit forțele navale în scopul de a distrage atenția armatei confederate.

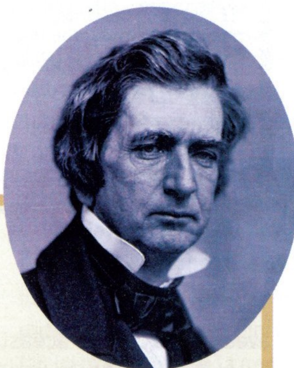
▼ Portretul lui Jefferson Davis, președintele Statelor Confederate ale Americii (Sudul). Davis, un ofițer absolvent de academie militară a fost un personaj cu o lungă carieră în spate. Înainte de război a fost secretar de război (ministru de război) în guvernul federal.

▲ O ilustrație dintr-un ziar înfățișând clădirea Capitoliului (Congresului) Statului Alabama din Montgomery, locul unde în februarie 1861 s-au proclamat Statele Confederate ale Americii, uniune formată din statele sudiste care au decis secesiunea de Statele Unite ale Americii.

▼ Secretarul de Stat (ministrul de externe), Seward. A fost odinioară oponentul lui Lincoln la nominalizarea republicană pentru candidatura prezidențială, dar mai târziu a devenit unul dintre cei mai buni prieteni ai acestuia.

CLIPE PERSONALE

GLUMELE UNCHIULUI ABE

Judecând după înfățișarea din fotografiile și portretele de epocă, Lincoln dădea impresia unei persoane cu o expresie tristă și cu un caracter trufaș. Adevărul este că suferea de o depresie cronică de care era cuprins adeseori. În restul timpului era o persoană spirituală, care își delecta apropiații cu o mulțime de glume. Privind fotografiile sale, nu-ți poți imagina că Lincoln era un adevărat maestru al glumelor.

Încă din copilărie, îi plăcea stârnească hohote de râs printre oamenii din jur, dar în perioada în care și-a dezvoltat abilitățile oratorice ca avocat, glumele sale au devenit și mai reușite. După ce a ajuns președinte, glumele sale au ajuns celebre. În jurul anului 1863, au apărut mai multe culegeri cu glumele făcute de Lincoln.

De exemplu, iată una dintre glumele care au rămas în istorie. Într-o zi, președintele făcea o plimbare pe jos cu William H. Seward, secretarul de stat. Deodată, zărind o prăvălie ce purta numele de „T.R. Strong" a exclamat, „Ei bine, eu cred în tăria cafelei". Era o aluzie la numele prăvăliei care se putea citi astfel: „Ceaiul este tare" („Tea are strong" – „T.R. strong").

Altădată, în timpul unui discurs a fost acuzat că „este un om cu două fețe". A replicat mucalit că, „dacă aș mai avea o altă față, aș mai purta-o pe aceasta?", demonstrând că orice subiect putea fi motiv de glumă pentru el.

Deoarece Lincoln făcea numeroase glume și vorbea tot timpul era foarte dificil să înțelegi ce și cum gândește. William Herndon, împreună cu care Lincoln condusese biroul de avocatură, ar fi spus că „Nu am mai văzut niciodată un om ca el; este foarte rezervat și niciodată nu-și dezvăluie adevăratele gânduri și sentimente." Se pare că prin intermediul glumelor, Lincoln încerca să comunice cu alți oameni, dar în același timp glumele sale erau o modalitate de a-i ține pe oameni la distanță.

provizii și dacă se încerca aprovizionarea cu alimente era evident că armata confederată s-ar fi opus și astfel declanșarea unei lupte ar fi fost inevitabilă.

Discuțiile în legătură cu această chestiune au durat aproape o lună. În final, președintele a decis să fie trimis un corp expediționar de asistență către fortul Sumter prin intermediul flotei navale. În avans, a informat statul Carolina de Sud despre decizia luată, dar în ziua de 12 aprilie, atunci când flota unionistă de aprovizionare a sosit în largul coastelor Carolinei de Sud, armata confederată a deschis focul asupra fortului. Se spune că acest atac a fost declanșat fără autorizarea președintelui confederat Davis, iar după 36 de ore de lupte crâncene, fortul s-a predat.

Războiul Civil American abia începuse.

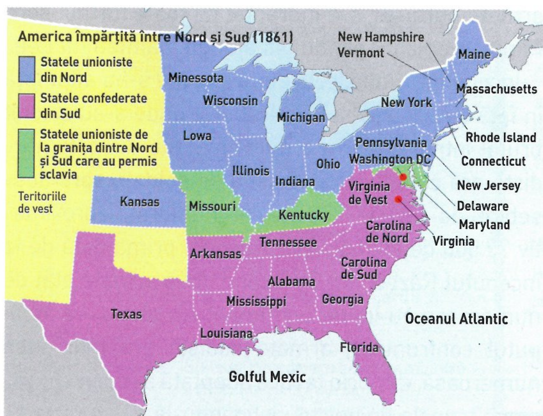
Erorile strategice ale armatei nordiste

În ziua în care fortul Sumter s-a predat, Lincoln a chemat sub arme pentru trei luni peste 75.000 de soldați voluntari.

Perioada de numai trei luni a serviciului militar a demonstrat clar că președintele prevedea sfârșitul ostilităților în cel mai scurt timp. Nu numai Lincoln se arăta optimist în această privință. În privința capacității militare, a resurselor naturale și financiare, Nordul era considerat mult mai puternic decât Sudul. Se credea că victoria va fi destul de facilă. În curând aveau să se confrunte cu adevărata forță a statelor sudiste.

Două zile mai târziu, statul Virginia, care respinsese anterior propunerea confederaților de a li se alătura a decis să se desprindă de Uniune; în urma acestor evenimente, fortul Harpers Ferry, cartierul general al forțelor unioniste din Virginia a fost ocupat de milițiile confederate. Virginia a fost urmată de Arkansas, Carolina de Nord și Tennessee. Toate aceste state au declarat secesiunea și s-au alăturat Confederației, în a cărei componență intrau acum 11 state.

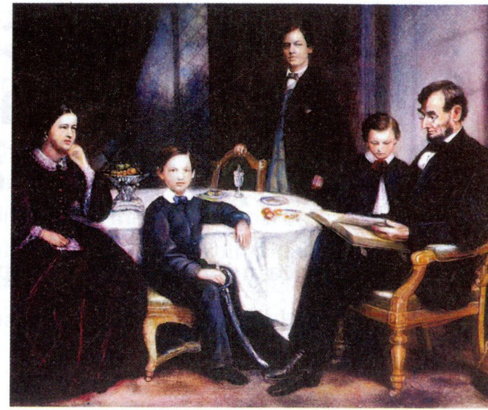
În cealaltă tabără, statele nordice coordonate de la Washington au reușit să atragă de partea lor statul Maryland, pe teritoriul căruia era permisă sclavia și a cărui populație era partizană a secesiunii.

În ziua de 16 iulie, armata nordistă a început operațiunile militare. Pe 21 iunie, în apropiere de un râu din Virginia, denumit Bull Run, s-a văzut față în față cu armata sudistă. În mod cu totul surprinzător, nordiștii s-au confruntat cu o înfrângere catastrofală.

Prima bătălie importantă a Războiului Civil se sfârșise prin înfrângerea armatelor nordiste, ceea ce l-a determinat pe Lincoln să-și reconsidere poziția față de acest conflict. A decis să extindă perioada serviciului militar voluntar de la trei luni la trei ani și să întărească blocada maritimă asupra porturilor sudiste. A atacat statele Virginia și Tennessee, a conceput un plan strategic de trimitere a unei expediții militare în regiunea fluviului Mississippi. Strategia s-a dovedit destul de eficientă, dar comandantul șef al trupelor unionale, generalul George B. McClellan a întârziat operațiunile și ofensiva militară.

Vremea a trecut și noul an a sosit fără să existe nici cea mai slabă certitudine în legătură cu sfârșitul războiului. Curând, președintele Lincoln a trebuit să facă față oprobiului public. În luna februarie, cel de-al treilea fiu al său, William s-a stins din viață în urma unei febre puternice; avea numai 11 ani. Odată cu sosirea primăverii pesimismul și viziunile sumbre au adâncit starea în care se găsea președintele american.

▲ Un portret al lui Lincoln împreună cu familia sa, pictat în secolul al XIX-lea. Din stânga, soția sa, Mary, al treilea său fiu, William, primul său fiu, Robert și al patrulea fiu, Thomas. Perioada de război a constituit un moment dificil pentru președinte și numai în sânul familiei a putut găsi câteva clipe de liniște și pace sufletească.

▼ O litografie realizată în secolul al XX lea care înfățișează soldați ai armatei confederateluptând în bătălia de la Bull Run. În ziua de 21 iulie, 30.000 de soldați unioniști și un număr similar de soldați confederați s-au luptat violent în apropiere de râul ce poartă denumirea de Bull Run. Armata nordistă a fost decimată, iar armatele sudiste au suferit de asemenea pierderi uriașe.

Celebrul discurs dedicat soldaților căzuți în luptă

Creşterea nemulţumirilor populare

RĂZBOIUL A DURAT mai mult decât se așteptase, iar președintele Lincoln a început să fie criticat acerb de opinia publică; se spunea chiar că nu este un președinte capabil să conducă țara într-o perioadă de război. Cu toate că a dispus înlocuirea comandanților militari, nu a reușit să găsească un general capabil să întrunească toate calitățile necesare. Între timp, faimosul general Robert E. Lee comandantul armatei sudiste a invadat Nordul, iscând panică în rândul populației. În luna septembrie a anului 1862, armatele sudiste și nordiste s-au confruntat în apropiere de pârâul Antietam, un afluent al fluviului Potomac. Sângeroasa bătălie a lăsat pe câmpul de luptă peste 20.000 de soldați morți, dar victoria a revenit trupelor nordiste comandate de McClellan. De fapt, Lincoln îi luase odată comanda lui McClellan, dar a revenit asupra deciziei exact în perioada în care s-a desfășurat bătălia de la Antietam.

Victoria de la Antietam a atenuat criticile la adresa administrației Lincoln, în condițiile în care războiul dura mai mult decât se așteptase. Această perioadă de acalmie i-a oferit lui Lincoln oportunitatea de a face publică „Proclamația de Emancipare"; plănuise să facă acest demers de mai multă vreme și așteptase momentul potrivit pentru a face acest anunț. În ziua de 1 ianuarie a anului următor, președintele a făcut public textul proclamației. Acest document a afectat semnificativ cursul ostilităților.

Populația de culoare a început să se înroleze în armată și până la sfârșitul Războiului Civil, 190.000 de soldați au fost încadrați sub arme în diferite unități. Pe de altă parte, prezența acestora a jucat un rol important în justificarea războiului față de puterile străine. Chiar și Anglia, care avea interese comerciale puternice în producția de bumbac din Sud nu putea recunoaște pe față existența Confederației. Pe teatrele de operațiuni armata unionistă se confrunta cu înfrângerile. McClellan a reușit să smulgă victoria în bătălia de la Antietam, dar a eșuat în urmărirea și distrugerea armatei generalului Lee. Lincoln a decis să-i ridice comanda trupelor. Din nefericire, ceilalți comandanți care au preluat atribuțiile lui McClellan nu au avut parte de mai mult succes. Înfrângerile s-au succedat una după alta. La acea vreme, când criticile la adresa guvernării s-au intensificat, politicienii de la putere s-au temut că „în atare circumstanțe, Partidul Republican nu va fi capabil să câștige viitoarele alegeri prezidențiale".

Când bătălia de la Gettysburg s-a sfârșit, 8.000 de cadavre de soldați zăceau pe câmpul de luptă. Se spune că unul din motivele pentru care generalul Meade nu a dispus urmărirea armatelor sudiste înfrânte a fost acela că împrejurimile emanau un miros înspăimântător de cadavre în putrefacție.

▲ Portretul unui soldat voluntar de culoare înrolat în Corpul I de soldați negri al armatei nordiste, în cadrul regimentului 54. „Proclamația de Emancipare" a convins numeroși oameni de culoare să participe în cadrul operațiunilor armatei nordiste, ca soldați voluntari.

▼ Lincoln (înfățișat în partea stângă) vizitând cartierul general al armatei nordiste din Antietam. Lincoln a făcut presiuni asupra comandantului șef, McClellan (înfățișat în partea dreaptă) să pornească în urmărirea armatei sudiste, dar acesta nu a urmat îndemnul și astfel a pierdut șansa unică de a distruge majoritatea trupelor confederate.

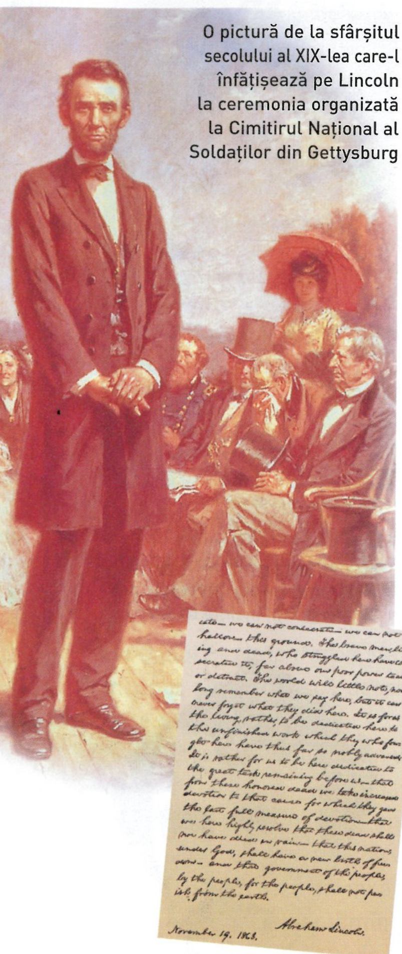
▼ O gravură din secolul al XIX-lea care înfățișează revoltele violente din New York care s-au produs pe fondul nemulțumirilor populare cauzate de încorporările forțate. Bărbații supuși încoporării puteau achita o taxă de 300 de dolari sau echivalentul în natură pentru a beneficia de scutire de la serviciul militar; aceste măsuri au dat naștere unor reacții puternice din partea celor care nu-și permiteau să plătească o astfel de taxă.

Un discurs istoric

În iunie 1863, armata nordistă avea să se confrunte cu cea mai dificilă situație din teatrul de operațiuni. Generalul Lee, aflat la comanda armatei sudiste a declanșat o invazie pornind din Virginia spre nord, intenționând să cucerească Pennsylvania, o tactică care dovedea că ținta sa finală era Washington. În acest moment crucial, în ziua de 28 iunie, generalul George G. Meade, comandantul trupelor nordiste din est ce fusese desemnat la comanda întregii armate nordiste, s-a îndreptat cu toate forțele spre Pennsylvania cu gândul să ajungă înaintea lui Lee.

În ziua de 1 iulie, cele două armate s-au aflat față în față lângă orășelul Gettysburg, unde s-au ciocnit brutal într-o luptă ce a durat trei zile. Armata nordistă era compusă din 94.000 de soldați, spre deosebire de forțele sudiste ce numărau aproximativ 72.000 de soldați. A fost pentru prima dată de la începutul Războiului Civil când două armate atât de numeroase au luptat una împotriva alteia. La începutul confruntării, armata sudistă era mai puțin numeroasă, dar prin tactica adoptată a reușit să respingă trupele unioniste, obligându-le să se retragă.

O pictură de la sfârșitul secolului al XIX-lea care-l înfățișează pe Lincoln la ceremonia organizată la Cimitirul Național al Soldaților din Gettysburg

cate – we can not consecrate – we can not
hallow – this ground. The brave men, liv-
ing and dead, who struggled here have con-
secrated it, far above our poor power to add
or detract. The world will little note, nor
long remember what we say here, but it can
never forget what they did here. It is for us
the living, rather, to be dedicated here to
the unfinished work which they who fou-
ght here have thus far so nobly advanced.
It is rather for us to be here dedicated to
the great task remaining before us – that
from these honored dead we take increased
devotion to that cause for which they gave
the last full measure of devotion – that
we here highly resolve that these dead shall
not have died in vain – that this nation,
under God, shall have a new birth of free-
dom – and that government of the people,
by the people, for the people, shall not per-
ish from the earth.

November 19. 1863. Abraham Lincoln.

▲ Ciorna discursului lui Lincoln de la Gettysburg. De fapt, faimoasa frază „...guvernarea poporului, de către popor, pentru popor...” nu i-a aparținut; se crede că Lincoln a preluat această parte din discurs din predica scrisă de preotul aboliționist Theodore Parker.

Atacate succesiv în următoarele zile, în cea de-a treia zi trupele sudiste au fost nevoite să facă față unui atac masiv din partea armatei nordiste care până la urmă a reușit să smulgă victoria.

A fost o victorie extrem de importantă pentru armata nordistă, dar, din nefericire, nu s-a dovedit a fi una decisivă. Nu numai pentru că Meade a ratat șansa de a-și urmări inamicul și de a-l distruge, dar la mijlocul lunii iulie, în New York au izbucnit revolte ale oamenilor nemulțumiți de condițiile impuse la încorporare. Statele nordice treceau printr-o perioadă de mari frământări. În acest context, Lincoln credea că războiul trebuie să continue. În ziua de 19 noiembrie, prin discursul ținut pe câmpul de bătălie de la Gettysburg și-a exprimat întreaga admirație pentru ostașii căzuți în lupte.

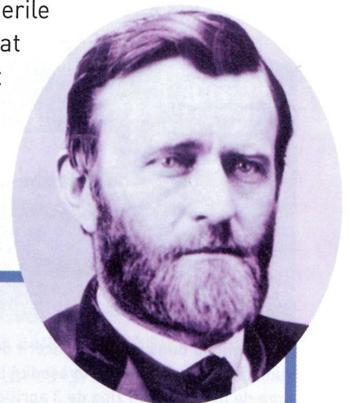
La începutul discursului, a afirmat: „Cu optzeci și șapte de ani în urmă, părinții noștri au creat pe acest continent o nouă națiune, gândită a fi liberă și dedicată conceptului că toți oamenii se nasc liberi” și a continuat prin cuvintele, „nu putem venera acest pământ. Bărbații viteji, care s-au încleștat aici pe viață și pe moarte, au sfințit acest pământ...Este o datorie pentru noi să ne aflăm aici pentru a continua sarcina ce ne-a fost încredințată de înaintași ...pentru a face ca acești soldați să nu fi pierit în zadar – pentru ca această națiune, sub Dumnezeu, să renască în libertate și această guvernare a poporului, de către popor, pentru popor să nu piară de pe Pământ.”

Discursul susținut în cadrul ceremoniei organizate la Cimitirul Național al Soldaților din Gettysburg a durat circa două minute; unii oameni s-au arătat nemulțumiți pentru că fusese un discurs prea scurt și acest lucru dovedea, în opinia lor, lipsa de respect față de eroii de război. Principalul discurs al ceremoniei a fost ținut de președintele Universității Harvard, Edward Everett, a cărui cuvântare a durat aproape două ore, destul de puțin pentru un discurs din acea vreme.

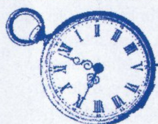
În gazetele din zilele următoare au apărut comentarii nefavorabile la adresa lui Lincoln. După câteva zile, atunci când a fost publicat întregul conținut al discursului, lucrurile s-au schimbat radical, iar gazetele au devenit favorabile.

Deși cuvântarea a ajuns la inimile oamenilor, situația de pe teatrele de operațiuni era grea și nu suferise nicio schimbare majoră. Pericolul creștea de la o zi la alta și nu se întrezărea la orizont nicio cale de ieșire. În martie 1864, generalul Ulysses S. Grant a fost numit comandant șef al armatei nordiste. În primăvară luptele din Sud au izbucnit și mai violent. Anul 1865 avea să fie anul noilor alegeri prezidențiale și, în atare circumstanțe, Lincoln nu avea nicio șansă să fie reales.

În luna septembrie, căderea orașului Atlanta a oferit armatei nordiste o poziție favorabilă, fapt ce a dus la întărirea sprijinului guvernamental acordat armatei. Lincoln a întreprins măsuri pentru ca soldații să voteze în taberele militare, sperând că prin sprijinul acestora va fi reales. Astfel, în ziua de 7 noiembrie a fost reales. Rivalul său în alegerile prezidențiale, candidat al Partidului Democrat era fostul comandant șef al armatei nordiste, generalul McClellan.

▸ Generalul Grant. În 1864 a fost numit comandant șef al armatei nordiste.

CĂLĂTORII ÎN TIMP

ÎN CĂUTARE DE COMANDANȚI MILITARI COMPETENȚI

Înainte de declanșarea Războiului Civil, în prestigioasele academii militare de pe teritoriul Statelor Unite de atunci exista un corp de ofițeri de elită, în mare parte proveniți din statele sudice. Când s-au declanșat ostilitățile, acești ofițeri sudiști au părăsit armata Uniunii și au devenit comandanți ai armatei sudiste. Astfel, primul comandant șef avea să fie generalul Scott care împlinise venerabila vârstă de 75 de ani. Curând s-a îmbolnăvit și a trebuit să părăsească această poziție.

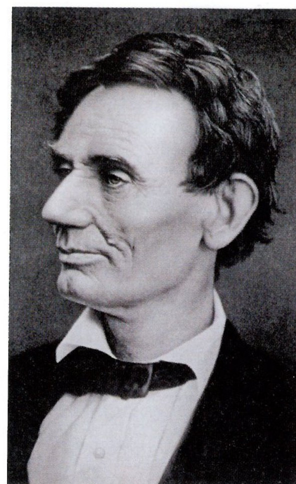
Comandant general (perioada în funcție)	Principalele bătălii
Winfield Scott (începutul războiului - noiembrie 1861)	Bătălia de la Bull Run (Prima bătălie a Războiului Civil -o mare înfrângere pentru armata nordistă)
George McClellan (noiembrie 1861 - martie 1862)	Campania Peninsula (eșecul cuceririi Richmond-ului)
Henry Halleck (iulie 1862 - martie 1864)	Bătălia de la Antietam (a oprit invazia armatei sudiste în Nord) Bătălia de la Gettysburg (cea mai mare victorie nordistă din timpul Războiului Civil)
Ulysses S. Grant (martie 1864 - sfârșitul războiului în 1865)	Căderea orașului Atlanta (Statele Confederate s-au divizat între statele din est și cele din vest) Căderea orașului Richmond (sfârșitul Războiului Civil)

Următorul, generalul McClellan servise în timpul Războiului Mexicano-American. A fost un om de încredere, care a reușit să coaguleze toate forțele militare nordiste și a administrat cu pricepere instrucția militară a soldaților. Din nefericire era extrem de prudent și asta l-a determinat să rateze câteva șanse importante de a distruge armata sudistă. Mai târziu, a fost eliberat din funcție, dar, curând i s-a redat comanda armatei exact la timp pentru a obține victoria în confruntarea cu generalul Lee.

Cel de-al treilea comandant a fost Henry Halleck, un excelent politician, dar un general lipsit de talent în strategiile militare. A rămas în această poziție o lungă perioadă de timp pentru simplul motiv că nu mai exista o altă opțiune mai potrivită.

Cel de-al patrulea comandant, Grant era un personaj fără notorietate înainte de Războiul Civil, un om care demisionase din armată după sfârșitul Războiului Mexicano-American. Lincoln a remarcat calitățile uluitoare și bravura manifestate pe câmpul de luptă în bătăliile din vest și a luat decizia de a-l numi comandant șef al armatei nordiste în ultima parte a războiului. Lincoln l-a ales pe Grant datorită experienței sale militare. Și-a dat seama că la comanda armatei avea nevoie de un militar talentat și nu de un politician, un om suficient de curajos care să întreprindă atacuri rapide și să declanșeze invazii asupra teritoriului inamic.

Un glonț ce a curmat un destin măreț

▲ Ultima fotografie a lui Lincoln, făcută cu trei zile înainte de a fi asasinat. Lunga perioadă de război civil și numeroase alte probleme l-au îmbătrânit înainte de vreme

Reunificarea țării

ÎN MOMENTUL ÎN CARE LINCOLN a fost reales președinte, războiul ajunsese la apogeu. Generalul William Sherman, comandantul nordist ce primise misiunea să străpungă liniile inamice din Georgia, a cauzat pagube mari orașului Atlanta. Urmând strategia de a distruge toată infrastructura, a ruinat practic întregul stat sudist. În luna noiembrie, armata lui Sherman a înaintat spre est, către coastele Oceanului Atlantic. Trupele lui au traversat Sudul de la vest la est și au ajuns pe țărmul Atlanticului în luna decembrie. Pe la jumătatea lunii viitoare, Sherman s-a întors spre nord. Statele Confederate erau împărțite în două entități: statele din est și cele din vest. Capitala Confederației, orașul Richmond a fost atacat din două părți de către generalii Sherman și Grant.

În urma acestor evenimente, Statele Confederate nu au avut altă soluție decât să demareze negocierile de pace cu Lincoln. Convorbirile de pace au avut loc în ziua de 3 februarie 1865, dar Sudul a insistat să-și păstreze autonomia și astfel negocierile au eșuat. La jumătatea lunii februarie, Sherman a distrus orașul Colombia, din Carolina de Sud, în timp ce portul Charleston s-a predat forțelor navale nordiste. Înfrângerea armatei sudiste era iminentă.

▲ Richmond după ce a fost cucerit de armata nordistă. Garnizoana sudistă a trebuit să suporte asediul lui Grant, fiind împresurată timp de nouă luni. În ziua de 3 aprilie 1865, Richmond-ul, capitala Confederației a fost cucerită de forțele nordiste. În ziua următoare, Lincoln a vizitat Richmond pentru a inspecta situația din teren.

În ziua de 4 martie, Lincoln a susținut al doilea discurs de investire de la înălțimea colinei Capitoliului. În acest mesaj adresat națiunii ar fi putut vorbi cu ușurință despre triumfurile armatei nordiste, din moment ce Uniunea se apropia de o victorie categorică, dar nu a făcut acest lucru. În schimb, discursul său a sunat astfel:

"...cu răutate față de niciunul; cu generozitate pentru toți... cu grijă față de cel care a purtat bătălia și față de văduva și orfanul lui – pentru a face orice ca să îndeplinim și să păstrăm o pace justă și de durată între noi și cu alte națiuni".

Numeroși oameni din mulțime care ascultau cuvintele rostite de președinte au început să plângă de emoție. Atât președintele cât și poporul se arătau istoviți sub povara războiului fratricid.

În noaptea de 2 aprilie, orașul Richmond, înconjurat de armata lui Grant, a fost cuprins de flăcări. Confederația decisese să predea Richmondul, dar înainte de asta, sudiștii l-au incendiat. Președintele confederat Davis s-a refugiat în Georgia, dar curând avea să fie arestat. Generalul Lee era complet izolat cu armatele sale și trebuia să facă față unor presiuni imense din partea forțelor nordiste; în ziua de 9 aprilie a decis să se predea trupelor lui Grant. Acest act a însemnat sfârșitul Războiului Civil American, ce durase aproape patru ani.

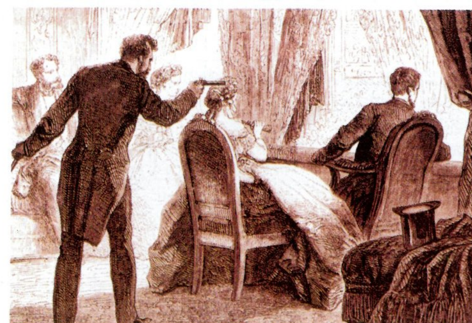
▲ Booth, omul care l-a asasinat pe președintele Lincoln. Era un actor popular, cunoscut pentru rolurile sale din Shakespeare; sudist de origine, s-a dovedit a fi un spion al Confederației. Simpatiza cu statele confederate și se opunea abolirii sclaviei.

Tragedia din timpul comediei

În 14 aprilie 1865, la cinci zile de la capitularea armatei generalului Lee era Vinerea Mare, o sărbătoare ce avea loc cu două zile înainte de Paște. În acea zi, președintele era angajat într-o discu-

◀ În data de 9 aprilie, generalul Lee, comandantul armatei sudiste (înfățișat în partea dreaptă) și generalul Grant, comandantul armatei nordiste (înfățișat în partea stângă) au semnat actul de capitulare la sediul Tribunalului din Appomattox, statul Virginia. Grant a primit ordine clare din partea președintelui pentru a impune învinșilor condiții de capitulare generoase.

▲ O pictură care înfățișează momentul în care Booth s-a apropiat prin spate de președinte și de soția acestuia în timpul unei reprezentații teatrale. Dorea să-l ucidă pe președinte, pentru a demonstra lumii întregi forța de răzbunare a Sudului.

CLIPE PERSONALE

FANTOMA LUI LINCOLN

Lincoln este celebru pentru numeroasele realizări politice din timpul vieții, dar după moartea sa prematură au început să circule legende în legătură cu fantoma sa.

Cea mai răspândită dintre legende este aceea în care fantoma lui Lincoln bântuie câteodată prin încăperile de la Casa Albă. De exemplu, soția președintelui Coolidge a pretins că l-a zărit pe Lincoln în Casa Albă; premierul britanic Churchill nu a putut închide un ochi toată noaptea atunci când a fost cazat într-unul din dormitoarele pe care le-a folosit Lincoln. Chiar și în zilele noastre se spune că un câine al președintelui Reagan a început să latre nervos, atunci când s-a aflat în apropierea dormitorului lui Lincoln, ca și cum ar fi simțit prezența cuiva.

Există o altă legendă care spune că trenul funerar care transporta rămășițele pământești ale lui Lincoln apare în fiecare an în ziua în care președintele a murit. De asemenea, se zice că în acest tren fantomă există o fanfară care intonează marșuri funebre, dar muzica nu poate fi auzită decât de morți, iar muzicanții nu sunt decât niște schelete înveșmântate în uniforme militare.

O altă legendă relatează că spectrul lui Lincoln iese din mormânt și bântuie împrejurimile casei sale din Springfield. Este straniu faptul că există atâtea legende despre fantoma rătăcitoare a lui Lincoln, poate și datorită împrejurărilor în care președintele a murit. A fost primul președinte din istoria Statelor Unite asasinat în timpul mandatului – un eveniment care a șocat națiunea americană.

Există și o altă explicație pentru multitudinea de istorisiri legate de fantoma lui Lincoln; atât el cât și soția sa credeau în existența spiritelor. Soția sa Mary a încercat să comunice prin practicarea spiritismului cu cel de-al treilea fiu, William, ce murise în urma unei boli. A utilizat metode populare la acea vreme, prin care se credea că poți să trezești spiritele morților și să le aduci în lumea celor vii. Totodată, președintele era bântuit din când în când de propriile vise; se știe că își visase circumstanțele în care va muri.

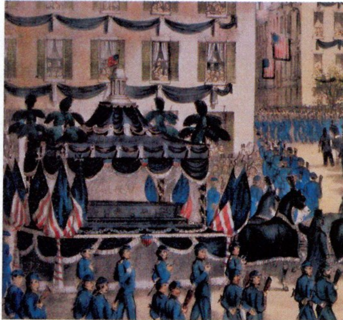
Principalul motiv pentru existența atâtor legende și istorisiri despre apariția fantomei lui Lincoln derivă din respectul și venerația pe care generațiile viitoare le-au manifestat vizavi de personalitatea sa puternică. Atunci când un personaj faimos începe să fie dat uitării, amintirile despre acel personaj încep să pălească. Legendele despre Lincoln au fost transmise din generație în generație până în zilele noastre. Acest fapt dovedește încă odată măreția realizărilor lui Lincoln.

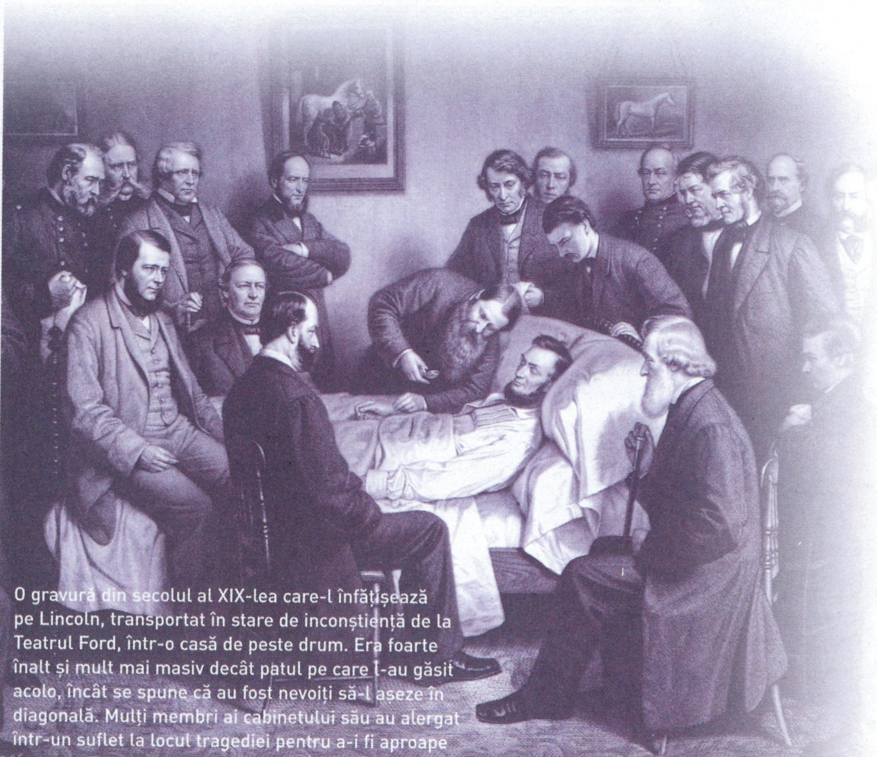
ție despre reintegrarea statelor sudiste. Brusc, a început să vorbească despre un vis pe care-l avusese cu o noapte înainte:

„Se făcea că eram pe un vas misterios, navigând rapid de-a lungul unei coaste. Am mai avut astfel de vise chiar înaintea unor evenimente majore. Sunt sigur că am avut acest vis acum când mă aștept ca Sherman să-mi aducă vești importante".

De fapt, două săptămâni mai târziu, președintele a mai avut un alt vis, de data asta destul de șocant. În acest vis i s-a arătat un sicriu ce trona în holul de onoare al Casei Albe și în momentul în care unul dintre soldații care străjuiau sicriul s-a apropiat de el, l-a întrebat „Cine a murit la Casa Albă?" iar soldatul a răspuns, „Președintele. A fost asasinat". Lincoln a relatat acest vis soției sale și câtorva prieteni, dar nu a suflat o vorbă miniștrilor din cabinet.

▼ O litografie de epocă în care se vede trenul funerar al lui Lincoln ce a părăsit gara New York în ziua de 25 aprilie. Trenul s-a îndreptat spre casa familiei prezidențiale.

O gravură din secolul al XIX-lea care-l înfățișează pe Lincoln, transportat în stare de inconștiență de la Teatrul Ford, într-o casă de peste drum. Era foarte înalt și mult mai masiv decât patul pe care l-au găsit acolo, încât se spune că au fost nevoiți să-l așeze în diagonală. Mulți membri ai cabinetului său au alergat într-un suflet la locul tragediei pentru a-i fi aproape

În acea noapte, după întrunire, președintele s-a deplasat la Departamentul de Război (Ministerul de Război). După ce a terminat toate aceste întâlniri s-a îndreptat spre centrul Washingtonului pentru a participa la reprezentația popularei comedii „Vărul nostru american", jucată pe scena Teatrului Ford.

Privirile din loja prezidențială se concentrau asupra piesei, iar garda de corp își părăsise postul și începuse să se plimbe încoace și încolo. În acel moment, un actor, pe numele său John Booth, a pătruns în loja prezidențială. În mână, ținea un pistol.

În afară de faptul că era actor, Booth era și un pasionat simpatizant confederat. A îndreptat arma către capul președintelui și a tras fără menajamente. Apoi, din lojă a sărit pe scenă și s-a făcut nevăzut, în ciuda faptului că-și fracturase un picior în momentul saltului. Toate s-au petrecut atât de repede și neașteptat, încât pe moment audiența a crezut că totul face parte din spectacol.

Glonțul fatal a străpuns în diagonală capul lui Lincoln și s-a oprit în apropiere de ochiul drept. Într-o epocă în care nu existau servicii medicale de urgență, Lincoln a fost cărat în afara teatrului și a fost dus într-o casă aflată peste drum unde a fost întins pe un pat într-o încăpere de la parter. Deși rana s-a dovedit mortală, inima puternică a președintelui a continuat să bată chiar și în ziua următoare. În dimineața celei de-a treia zile, la ora șapte și douăzeci de minute, inima sa a încetat să mai bată. Când pe chipul său a fost așternută o pânză albă, Stanton, secretarul de război, a rostit printre lacrimi câteva cuvinte:

„Acum a devenit istorie."

„Proclamația de Emancipare" – Actul care a schimbat cursul războiului

Existența sclavilor negri ce nu erau tratați ca ființe umane și erau privați de libertate a dus la secesiunea statului american între Nord și Sud.
Lincoln a adoptat „Declarația de Emancipare" în timp ce Nordul purta lupte grele împotriva Sudului. Nu a făcut acest gest numai pentru a elibera din sclavie populația de culoare, ci și pentru a construi un stat american bazat pe principiul libertății depline și pentru a unifica o națiune ce se divizase în două entități statale separate.

O pată teribilă ce exista încă de la fondarea statului

DUPĂ ADOPTAREA „Proclamației de Emancipare" din timpul Războiului Civil, Lincoln a fost supranumit „părintele libertății sclavilor". Pentru prima dată în istoria Statelor Unite, acțiunile sale au condus la eliberarea sclavilor. În anul 1833, Marea Britanie dispusese abolirea sclaviei, urmată apoi de Portugalia în 1836 și de Franța în 1848. Statele Unite au rămas în urma acestor prefaceri din cauza faptului că pe teritoriul american exista un număr apreciabil de sclavi, spre deosebire de alte state unde existau sclavi numai în colonii, prin urmare instituția sclaviei era strâns conectată cu politica și economia țării.

În anul 1619, albii au adus pentru prima dată sclavi negri pe teritoriul american. Se întâmpla cu un an înainte ca primii puritani care părăsiseră Anglia în căutare de libertate religioasă să debarce pe coastele americane de la bordul corăbiei „Mayflower". Comerțul cu sclavi negri s-a dezvoltat tot mai mult, astfel că în 1790, când a fost realizat primul recensământ din Statele Unite, negrii reprezentau circa 20 % din populația totală de 3.930.000 de locuitori. Dar încă de la acea vreme, sclavia era tot mai incriminată în întreaga lume. În Statele Unite, Thomas Jefferson, al treilea președinte american și principalul autor al „Declarației de Independență" era preocupat de răul pe care sclavia îl pricinuiește individului; prin urmare, din propria voință a dispus eliberarea sclavilor săi.

În 1808, cu un an înainte de nașterea lui Lincoln, sub presiunea internațională, Statele Unite au interzis comerțul cu sclavi. Totuși, în Sud, după inventarea războiului mecanic de țesut bumbac, cererea pentru bumbac a crescut vertiginos, iar mâna de lucru ieftină era la mare căutare; din acest motiv importul de sclavi a continuat. Pe de altă parte, unul câte unul, statele din Nord au abolit sclavia. Astfel, în 1830, ca urmare

O pictură din secolul al XIX-lea în care este reprezentată arestarea lui John Brown din octombrie 1859, ce s-a produs în urma unei insurecții armate eșuate. Prin această acțiune plănuia să determine abolirea sclaviei. A fost arestat și executat. Acțiunile sale au escaladat tensiunile, determinând declanșarea a numeroase revolte ale sclavilor.

„Ne putem apăra propria libertate prin eliberarea tuturor celor care sunt în sclavie. Au aceleași drepturi pe care noi ne dorim să le primim pentru a ne proteja."

a acestor transformări sociale, în Sud numărul sclavilor negri se ridica undeva la cifra de 2.000.000 de oameni, în timp ce în Nord erau mai puțin de 4.000 de oameni.

Segregația şi emanciparea sclavilor

În anii '30 ai secolului al XIX-lea, în Anglia și America de Nord au înflorit mișcări sociale care cereau abolirea imediată a sclaviei. Situația din America era diferită de cea din Anglia, deoarece în America oamenii liberi discutau deschis despre aceste lucruri. Discuțiile și dezbaterile provocate în adunările și legislaturile statale îi determinau pe oameni să se afle pe poziții total diferite, unii împotriva altora. Lincoln a devenit membru al adunării legislative statale în 1834. Era inevitabil să fie nevoit să se implice în chestiunea sclaviei.

În anul 1837, legislativul statului Illinois a adoptat o declarație care statua că sclavia este o formă de proprietate, iar această proprietate era protejată prin constituție. Lincoln avea 28 de ani în acea vreme. Ca reacție, a remis un protest scris împreună cu un alt membru al adunării, în care a scris: „Sclavia este o constrângere". Totuși, a făcut și câteva comentarii în care afirma că sclavia nu poate fi abolită imediat, deoarece guvernului federal îi este interzis să intervină în guvernarea locală a fiecărui stat. Nu era de acord cu sclavia, dar nu suporta nici mișcările radicale care cereau abolirea acesteia. Prin refuzul de a se implica în mișcările radicale antisclavie și-a atras critici dure din partea lui John Brown, un agitator radical care a condus revoltele armate din 1859.

Lincoln era un oponent moderat al sclaviei. Credea că sclavia nu poate fi abolită înainte ca rădăcinile adânci ale segregării să fie înlăturate. Viziunea sa moderată se poate observa și din discuțiile cu Douglas, în care Lincoln a afirmat: „Doar pentru că nu doresc ca o femeie neagră să fie sclavă, asta nu înseamnă că doresc să mă însor cu ea." Scopul său era să determine unitatea albilor, fără să fie nevoie să se ajungă la segregație. Dorința sa era ca abolirea sclaviei să se facă prin intermediul unor măsuri legislative corecte care să nu afecteze mândria albilor.

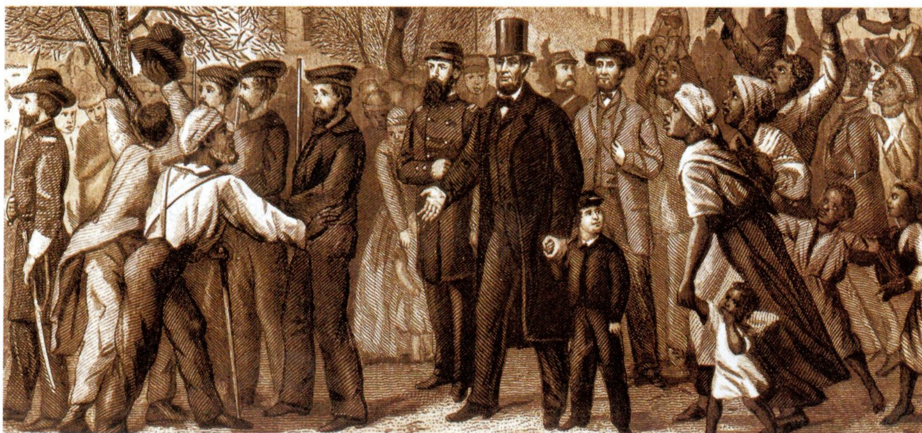
Prin urmare s-a opus vehement împotriva expansiunii sclaviei, dar nu a încercat să determine abolirea imediată a acestei plăgi sociale. Poziția lui Lincoln nu era bine văzută în rândul sclavilor eliberați și al celor fugiți de pe plantații care locuiau în Nord.

▲ Frederick Douglas. S-a născut în anul 1817 ca fiu al unui sclav. A fugit spre Nord pe când avea 21 de ani și s-a alăturat campaniei pentru abolirea sclaviei. Inițial a fost un opozant al atitudinii moderate a lui Lincoln, dar a devenit mult mai cooperant în urma adoptării „Proclamației de Emancipare".

Lincoln însuși a scris textul proclamației, fără să solicite ajutorul nimănui. În luna iulie a anului 1862 a fost citită pentru prima dată în cadrul unei ședințe a cabinetului.

▲ Vizita lui Lincoln din aprilie în Richmond, cartierul general al armatei sudiste. Oamenii de culoare l-au primit călduros, înconjurându-l cu multă simpatie.

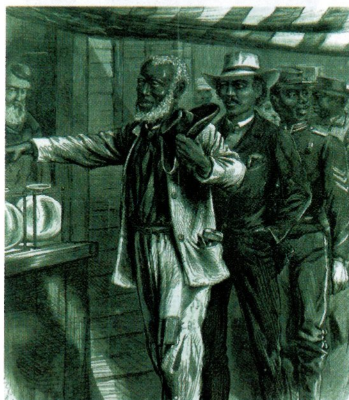
Asul din mânecă

În ciuda declanșării Războiului de Secesiune, Lincoln nu se grăbea să declare abolirea sclaviei. În mod constant a afirmat că războiul era purtat pentru a reunifica țara și nu pentru emanciparea sclavilor.

În martie 1862 a făcut primul pas în direcția abolirii sclaviei. Lincoln a propus un sprijin financiar pentru acele state care erau de acord cu abolirea sclaviei. Se aștepta ca acele state din cadrul Uniunii care permiteau încă menținerea relațiilor sclavagiste să accepte această propunere, dar în realitate acele state au refuzat să dea curs demersului.

Refuzul acestora l-a dezamăgit pe Lincoln, determinându-l să ia în considerare posibilitatea de a aplica mijloace coercitive împotriva celor care nu luau măsuri pentru abolirea sclaviei. Pentru a fi sigur de reușită s-a asigurat de următoarele lucruri: că statele Uniunii care mențineau sclavia nu puteau opune rezistență, că națiunile străine erau sigure de legitimitatea utilizării forței, că utilizarea forței se făcea în cadru legal deplin și astfel armatele sudiste nu mai erau motivate să lupte. Găsirea unor soluții pentru aceste probleme era o sarcină dificilă, dar Lincoln a identificat imediat o cale de ieși din criză.

Soluția era să facă din abolirea sclaviei și eliberarea sclavilor un „obiectiv militar" și în acest scop a adoptat „Proclamația de Emancipare" care stipula: „Toți oamenii deținuți ca sclavi de pe teritoriul oricărui stat sau cu apartenență la un stat, toți acești oameni sunt începând de azi liberi pe vecie". Războiul a modificat viziunea sa asupra sclaviei. A folosit chestiunea abolirii sclaviei ca pe o carte câștigătoare, o formă de „justiție", pe fondul înrăutățirii situației militare și politice.

▲ Cetățeni de culoare votând. În anul 1870, a fost ratificat al XV-lea amendament la constituție. Acest amendament permitea tuturor cetățenilor indiferent de rasă sau culoare să voteze.

▼ Un tablou de secol XIX în care e reprezentat Lincoln în timp ce face cunoscută membrilor cabinetului „Proclamația de Emancipare"; trecuseră 30 de ani de când Lincoln afirmase că sclavia reprezintă răul.

La întrunirea cabinetului din data de 22 iulie, Lincoln a prezentat o ciornă a proclamației, fapt ce a stârnit stupoare printre miniștri. Credea că „Proclamația de Emancipare" constituia ultima șansă de a salva Uniunea și, în ciuda opoziției întâmpinate de a legifera textul documentului, voința sa a fost mai puternică. Lincoln a ignorat opoziția și a încercat să găsească momentul oportun când situația de pe teatrul de operațiuni ar fi permis adoptarea proclamației.

În 22 septembrie, la cinci zile după bătălia de la Antietam, Lincoln a anunțat adoptarea „Proclamației de Emancipare". Așa cum se aștepta, în interiorul cabinetului se formaseră două tabere pro și contra emancipării negrilor, dar Lincoln era hotărât să nu-și schimbe poziția. La 1 ianuarie 1863 atunci când a intrat în vigoare, Lincoln a comentat că dacă sclavia nu este ceva rău, atunci ce este răul? Apoi a declarat: „Nu am fost niciodată mai sigur în viață că fac ceva bun, decât sunt acum semnând această hârtie."

Proclamația a stârnit o serie întreagă de reacții în rândul oamenilor din întreaga lume, luați prin surprindere de conținutul concret al documentului cu privire la sclavie. Sudul a refuzat să accepte proclamația, chiar dacă era o lege inițiată de președinte. În cele din urmă, abolirea sclaviei a devenit realitate în decembrie 1865, atunci când constituția federală a fost amendată. La acea vreme Lincoln fusese deja asasinat.

Oamenii de culoare și-au obținut libertatea, plătind acest preț cu viața a peste 600.000 de soldați. Aici îl putem include chiar și pe Lincoln care a sfârșit prin a fi asasinat de un fanatic. Negrii au devenit de atunci „cetățeni americani".

ROMANUL CARE A DUS LA RĂZBOIUL DE SECESIUNE „COLIBA UNCHIULUI TOM"

Cel mai vândut roman al secolului al XIX-lea

Prima ediție a romanului „Coliba unchiului Tom" a fost publicată pe 20 martie 1852, într-un tiraj de 5.000 de exemplare. Încă din prima zi s-au vândut 3.000 de exemplare, iar în ziua următoare celelalte 2.000 de exemplare. Editura care o publicase s-a grăbit să pună pe piață și cea de-a doua ediție. Ediția a doua cu un tiraj de 300.000 de exemplare s-a epuizat în decurs de un an. Cartea a fost tradusă în mai multe limbi. În Anglia, unde cartea a fost mult mai populară decât în Statele Unite s-au vândut 120.000 de exemplare.

„Coliba unchiului Tom" este un roman despre viața sclavilor negri din America.

Acțiunea romanului se petrece în Kentucky, unde un fermier bun la inimă, pe numele său Shelby, este obligat să-și vândă din sclavi pentru a acoperi unele datorii. În consecință, decide să îi vândă pe Tom și Harry, fiii Elizei. Când Eliza a auzit că fiii săi urmează să fie vânduți, a fugit de la fermă împreună cu unul din ei în Canada. Soțul ei Harris a urmat-o.

Tom nu a dorit să fugă, deoarece îi era milă de starea în care ajunsese fermierul. Tom a fost vândut crudului Simon Legree, care l-a torturat pentru că îl bănuia că ajutase alți sclavi să fugă. În timp ce trăgea să moară,Tom i-ar fi spus acestuia „Vă iert din adâncul inimii".

▲ Harriet Beecher Stowe. A continuat să scrie până la moarte, survenită în 1896, dar niciuna din cărțile ulterioare nu s-a bucurat de succesul „Colibei unchiului Tom".

Eliza și Harris au ajuns în sfârșit în Canada, apoi s-au îndreptat spre Liberia, în Africa.

Cartea este și o dramatizare a vieții oamenilor din Africa și se bazează pe un adevăr fundamental. Astfel, „Coliba unchiului Tom" a avut un impact semnificativ atât asupra celor pro cât și a celor împotriva mișcării de emancipare a sclavilor. Unii au afirmat că dacă nu ar fi apărut „Coliba unchiului Tom", nu ar fi avut loc un război civil.

UNCLE TOM'S CABIN.

BY

MRS. HARRIET BEECHER STOWE

With numerous Engravings.

LONDON: INGRAM, COOKE, & CO., 227, STRAND.

▲ Coperta ediției londoneze a „Colibei unchiului Tom". Cartea s-a bucurat de un succes mai mare în Anglia decât în Statele Unite. Atunci când Stowe a vizitat Anglia a fost bine primită atât de aristocrație cât și de oamenii din popor.

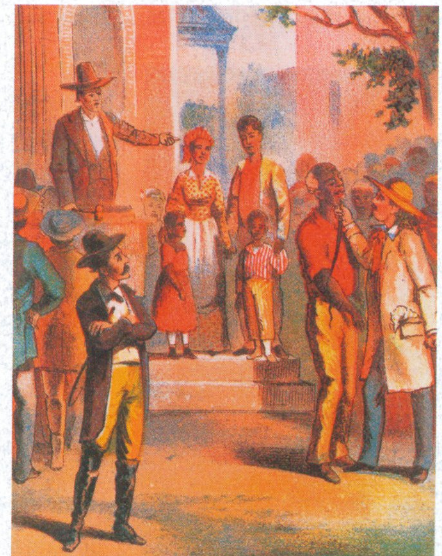
Unealta Domnului

Autoarea „Colibei unchiului Tom", scriitoarea Harriet Beecher Stowe, era o necunoscută înainte de apariția cărții. Fiică de preot, s-a născut în anul 1811 în statul Connecticut. Familia sa s-a mutat în Cincinnati, Ohio, unde tatăl ei a înființat un seminar teologic. La vârsta de 25 de ani, înainte de a se căsători cu un profesor al seminarului pe nume Stowe, a lucrat într-o școală de fete. În acea vreme izbucneau multe revolte și se derulau numeroase campanii împotriva sclaviei. A început să fie preocupată de acest subiect și s-a decis să scrie o carte pe această temă, fără însă a-și neglija îndatoririle gospodărești.

În 1839 soțul ei a angajat o servitoare de culoare. Câteva luni mai târziu, fostul stăpân al servitoarei a venit să întrebe de ea. Domnul Stowe i-a pregătit acesteia o ascunzătoare secretă într-un loc sigur, unde a fost nevoită să rămână peste zece ani. În 1850, odată cu adoptarea legii sclavilor fugari s-a înnăsprit și viața acestora. Legea promulgată a înfuriat-o pe doamna Stowe. Într-o duminică, în timp ce se afla la biserică i-a venit în minte scena finală cu care avea să încheie povestea unchiului Tom.

La început, a publicat-o sub formă de fascicule săptămânale într-o revistă, dar în cele din urmă nu s-a mai putut opri din scris. Cititorii deveniseră din ce în ce mai nerăbdători. După publicarea cărții a devenit o adevărată celebritate literară. Adesea spunea că Dumnezeu a scris cartea, ea fiind doar o umilă unealtă.

În 1862, în perioada Războiului Civil, s-a întâlnit cu Lincoln care ar fi exclamat: „Deci, aceasta este micuța doamnă care a declanșat un război uriaș". Într-adevăr, efectele produse de publicarea cărții au fost atât de semnificative, încât se poate spune că nu a existat niciun alt scriitor în istoria literaturii care să aibă o influență atât de mare asupra societății americane.

▲ Scena în care Tom este vândut din piesa „Coliba unchiului Tom". După încheierea Războiului Civil, popularitatea cărții a mai scăzut. Mai târziu, adaptarea teatrală a romanului avea să devină una dintre cele mai des jucate piese pe scenele lumii, în secolul al XX-lea.

Oameni care au făurit „visul american"

În ciuda mediului sărac din care provenea, Lincoln a reuşit să ajungă departe. A reunificat Nordul şi Sudul şi a determinat emanciparea sclavilor americani. A fost un om caracterizat prin curaj, corectitudine şi sinceritate. A fost cel care a salvat „visul american". Principiile sale au trecut dincolo de granițele americane şi s-au perpetuat în timp.

Un mare general care a refuzat comanda armatei nordiste

Robert Edward Lee (1807-1870)

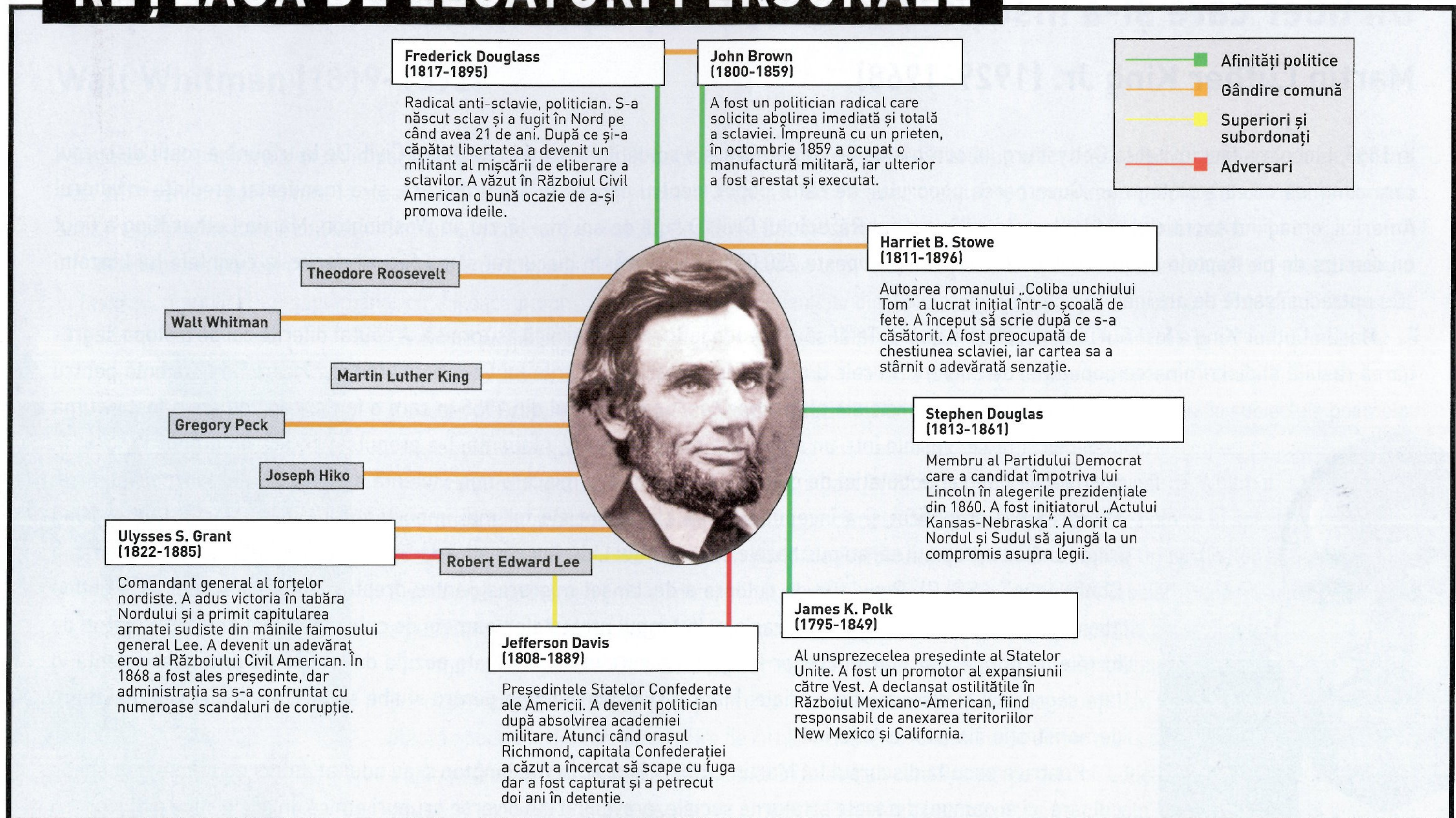
Robert E. Lee, generalul șef al armatei sudiste s-a predat în ziua de 9 aprilie 1865, punând astfel capăt Războiului Civil. În ciuda faptului că s-a aflat în tabăra învinșilor, atât armatele nordiste cât și cele sudiste îi purtau un profund respect și aveau încredere în capacitatea sa militară. În 1861, atunci când a izbucnit Războiul de Secesiune, Lincoln a intenționat să-l numească pe Lee drept comandant general al armatei nordiste. Lee l-a refuzat însă. Dintr-un anumit punct de vedere se opunea sclaviei și secesiunii statelor sudiste. Atunci de ce a refuzat oferta lui Lincoln și în schimb a acceptat să devină comandant șef al armatei sudiste?

Lee s-a născut în Stratford, Virginia, în anul 1807. Tatăl său fusese căpitan în armata lui George Washington. Mama sa l-a crescut avându-l ca model pe celebrul înaintaș. După ce a absolvit cu onoruri Academia Militară s-a căsătorit cu o tânără bogată din Virginia. A îndeplinit câteva misiuni remarcabile și s-a distins în timpul Războiului Mexicano-American. După război, a fost numit la conducerea Academiei Militare „West Point". Lee era un om blând și puritan; avea un talent militar înnăscut și era hotărât în acțiune. Era ceva firesc ca Lincoln să-l dorească comandant general al forțelor nordiste. Atunci când Virginia a ieșit din Uniune, a ales să-și apere teritoriul natal pentru care avea sentimente de loialitate și afecțiune.

Lee a primit comanda tuturor forțelor din Virginia și ulterior a devenit general șef al armatei sudiste. În ciuda numărului mic, forțele lui Lee au opus întodeauna o rezistență îndârjită. Se poate spune fără exagerare că istoria Războiului Civil American s-a suprapus cu faptele și isprăvile de vitejie ale lui Lee. În realitate nu a existat nici cea mai mică șansă ca sudiștii să câștige războiul și totuși un număr impresionant de oameni și-au dat viața pe câmpurile de bătălie. Soldații armatei confederate nu și-au pierdut spiritul combativ datorită încrederii nemărginite pe care o aveau în comandantul lor. În 1865, Lee s-a predat lui Grant, comandantul general al armatei nordiste în Appomattox. Într-o manieră demnă a semnat documentele de capitulare înveșmântat în ținuta de gală a armatei din Virginia. Ulterior s-a dedicat reconstrucției țării afectate de război.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

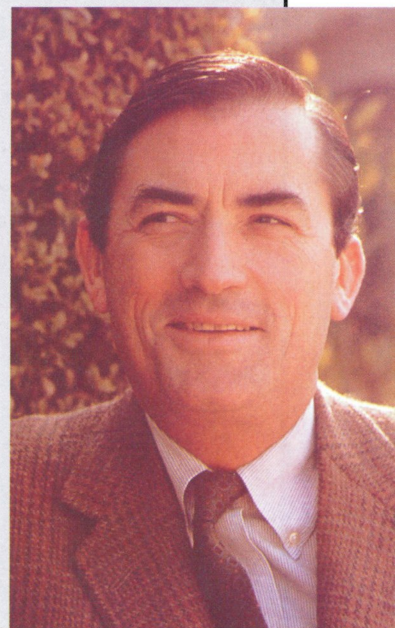
▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Un star hollywoodian ce reprezintă „conștiința Americii"

Gregory Peck (1916-2003)

Gregory Peck, unul dintre cei mai de seamă actori americani, s-a stins din viață în dimineața zilei de 12 iunie 2003. Avea 87 de ani. Unul dintre cele mai importante filme ale sale a fost „Vacanță la Roma" („Roman Holiday"), în care a jucat alături de Audrey Hepburn. Rolul său era al unui reporter care se îndrăgostise de prințesa Ana, interpretată de Hepburn. Era un bărbat arătos și isteț – un gentleman perfect.

S-a născut în California în 1916, iar părinții săi au divorțat când avea cinci ani. De atunci a locuit împreună cu tatăl său, farmacist de profesie. A urmat studii de medicină și farmacie, iar în timpul facultății s-a remarcat ca un canotor talentat. După absolvire, și-a pus în gând să devină actor studiind actoria în cadrul unei companii teatrale din New York. Prima lui interpretare a primit critici favorabile și a primit o ofertă de a juca în filme. A jucat în filme precum „Puiul" („The Yearling") și „Duel sub soare" („Duel in the Sun"). A fost protagonistul în numeroase pelicule clasice precum „Vacanță la Roma" („Roman Holiday") și „Tunurile din Navarone". A câștigat un Premiu Oscar pentru interpretarea unui avocat care apăra un bărbat de culoare în filmul „Să ucizi o pasăre cântătoare" („To Kill a Mockingbird").

A interpretat multe personaje pozitive. În „Puiul" („The Yearling"), a jucat rolul unui tată al unui fermier exploatat. În filmul „Ferma din Arizona" („The Big Country"), a jucat rolul unui pacifist. În pelicula „Să ucizi o pasăre cântătoare" („To Kill a Mockingbird"), era un avocat cinstit și cu principii morale. Astfel, publicul a văzut în el un om ce a reprezentat conștiința Americii. A fost cunoscut și ca un admirator al președintelui Lincoln. Avea în jur de o mie de volume referitoare la viața lui Lincoln. Și-a declarat public convingerile liberale participând la numeroase manifestări politice. A fost pus pe lista neagră a lui Richard Nixon din cauza activismului său liberal. S-a zvonit că ar fi trebuit să fie candidatul democraților pentru funcția de guvernator al statului California împotriva lui Ronald Reagan, candidatul Partidului Republican. A deținut numeroase funcții de conducere în diferite asociații și academii de film. A înființat un fond de ajutorare a actorilor săraci. Nu a fost respectat doar pentru aliura de star hollywoodian ci și pentru calitățile sale de lider al actorilor.

Un lider care și-a însușit idealurile lui Lincoln o sută de ani mai târziu

Martin Luther King Jr. (1929-1968)

În 1863, Lincoln a fost invitat la Gettysburg, la ceremonia de comemorare a soldaților căzuți în Războiul Civil. De la tribună a rostit discursul care conținea celebra sintagmă: „Guvernarea poporului, de către popor, pentru popor." În acest discurs, și-a manifestat credința în viitorul Americii, omagiind sacrificiul soldaților răpuși în timpul Războiului Civil. O sută de ani mai târziu, în Washington, Martin Luther King a ținut un discurs de pe treptele Memorialului Lincoln în fața a peste 250.000 de oameni. În discursul său a făcut referire la cuvintele lui Lincoln: „Cu optzeci și șapte de ani înainte..."

Martin Luther King a fost fiul unui preot de culoare. Tatăl său a avut o influență puternică asupra sa. A căutat diferite căi de a stopa segregarea rasială și discriminarea populației de culoare. În cele din urmă, a urmat învățăturile lui Gandhi inițiind o mișcare non-violentă pentru apărarea drepturilor civile ale afro-americanilor. Incidentul din 1955 în care o femeie de culoare a fost victima unei discriminări rasiale într-un autobuz din Montgomery, Alabama, l-a propulsat pe Martin Luther King Jr. în postura de lider al populației de culoare. A organizat o mișcare non-violentă de boicot a autobuzelor publice. Mișcarea s-a amplificat și a început să aibă efecte sociale tot mai importante. Ulterior, Martin Luther King împreună cu apropiații săi au pus bazele „Conferinței Liderilor Creștini de Sud" („Southern Christian Leadership Conference" - SCLC). Populația de culoare a declanșat mișcarea pentru drepturi civile cu scopul de a obține abolirea segregării și discriminării rasiale. În timpul protestelor, oameni de culoare au fost arestați și bătuți de forțele de poliție, dar Martin Luther King și-a menținut cu fermitate poziția de rezistență prin non-violență în fața segregării și discriminării rasiale. Marșul spre Washington pentru slujbe și libertate a fost cea mai mare demonstrație din istoria Americii.

Pentru a asculta discursul lui Martin Luther King Jr. la Washington s-au adunat atunci nu numai oameni de culoare, ci și oameni din toate straturile sociale, provenind din diverse grupuri etnice. În acele clipe a afirmat că viziunea lui Lincoln de acum o sută de ani nu s-a împlinit încă. În fața monumentului închinat lui Lincoln a rostit celebrul discurs „Am un vis" în care și-a expus viziunea asupra segregării. Cinci ani mai târziu, Martin Luther King a fost împușcat mortal în timpul unei cuvântări susținute în Memphis de către un alb adept al segregării rasiale. Ca și Lincoln, King a fost victima unui asasinat.

Singurul japonez care i-a strâns mâna părintelui democrației

Joseph Hiko (1837-1897)

Joseph Hiko s-a născut în 1837 în localitatea Kumiya, Harima din prefectura Hyogo. A plecat la Tokyo împreună cu socrul său care era marinar. La întoarcere, vasul a fost prins într-o furtună care i-a silit să plutească în derivă timp de cincizeci de zile în apele Pacificului. Au fost salvați de o corabie comercială și duși la San Francisco. Acolo a întâlnit un șef de vamă, pe numele său Sanders, care l-a îngrijit o perioadă. În Washinghton și New York, Hiko a rămas impresionat de minunile lumii moderne printre care telegraful, iluminatul cu gaz, trenurile și ziarele. Cu sprijinul financiar al lui Sanders, a studiat la o școală creștină din Baltimore. A fost creștinat cu numele de Joseph. A fost primul japonez naturalizat ca cetățean american în 1858.

După ce Japonia și-a deschis porțile către cultura occidentală, Hiko s-a reîntors acasă. A contribuit la încheierea „Tratatului de Prietenie" dintre Japonia și America. A devenit ținta celor care cereau alungarea străinilor din Japonia și astfel s-a reîntors în America în anul 1861. Destinul a făcut ca în acea vreme să-l întâlnească pe Lincoln.

Când Lincoln a întins mâna să-l salute, Hiko s-a simțit extrem de onorat. A fost impresionat de sinceritatea președintelui american. Din acel moment, Hiko a simțit o mare admirație pentru acesta. În 1864, în timpul Războiului de Secesiune, Hiko s-a reîntors în Japonia unde a început să publice un ziar denumit „Kaigai Shinbun". Ziarul relata evenimente petrecute în alte țări și diferite momente din istoria Americii. Atunci când Hiko a primit vestea asasinării lui Lincoln, a relatat cu lux de amănunte acest episod în paginile ziarului „Kaigai Shinbun". L-a descris pe Lincoln ca o personalitate cu un înalt simț al moralei, „un caracter pur și onest". A deplâns sincer dispariția lui Lincoln.

Un poet care l-a admirat pe președinte

Walt Whitman (1819-1892)

Asasinarea lui Lincoln a avut un impact uriaș asupra poporului american. Nefericitul eveniment a avut un efect și asupra istoriei literaturii americane. Walt Whitman, un poet faimos la acea vreme, a fost extrem de interesat de asasinarea președintelui. După moartea președintelui Lincoln, Whitman a scris multe poeme care îi cinsteau memoria. În special poemul „O, Căpitane! Căpitanul meu!" a atins coarda sensibilă a publicului.

Whitman s-a născut în Long Island, New York în anul 1819. A întrerupt școala la o vârstă fragedă, fiind nevoit să muncească din cauza sărăciei. În tinerețe, a publicat un săptămânal cu mijloace proprii, iar la alegerile prezidențiale din 1840 a oferit un sprijin considerabil Partidului Democrat. Devenind jurnalist politic, Whitman a fost dezamăgit de acțiunile Partidului Democrat, în schimb s-a apucat să scrie satire la adresa Congresului și politicienilor. În 1855 a publicat o culegere de poeme intitulată „Fire de iarbă" („Leaves of Grass"), care descria moravurile societății americane de la acea vreme. Stilul și subiectele poemelor erau neconvenționale și din acest motiv au avut o influență substanțială asupra poeziei contemporane.

O rană căpătată de fratele său mai mic, soldat în Războiul Civil, l-a determinat pe Whitman să se înroleze ca brancardier, având misiunea de a căra de pe câmpul de luptă militarii răniți și bolnavi la spital. A fost martor la agonia și moartea multor soldați. În perioada Războiului Civil, Whitman a fost un susținător al unificării țării. Experiențele trăite pe front l-au determinat să publice poeme ca „Bateți! Bateți! Tobele!" După moartea lui Lincoln, a publicat „When Lilacs Last in the Dooryard Bloom'd", în care deplângea dispariția președintelui.

Whitman și Lincoln nu s-au întâlnit niciodată față în față, dar atunci când Whitman a locuit la Washington, s-a simțit apropiat de președinte pentru că l-a zărit ocazional în diferite situații. Un biograf scria că lui Lincoln îi plăceau poemele din culegerea „Fire de iarbă" („Leaves of Grass") și uneori le recita colegilor în anii de dinainte de a ajunge președinte. Au existat câteva lucruri în comun care îi legau pe cei doi: educația precară, gândirea democratică și speranțele legate de viitorul Americii. Pentru a cinsti memoria lui Lincoln, Whitman a strâns o colecție de poeme pe care le-a publicat în 1881.

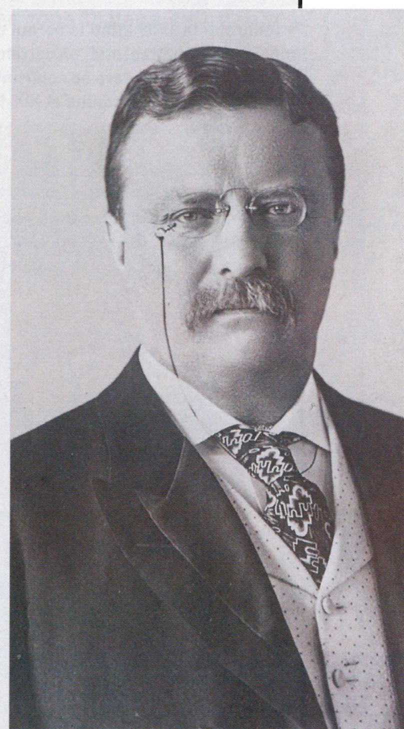
Un tânăr politician care a călcat pe urmele marelui președinte

Theodore Roosevelt (1858-1919)

În 1901, Theodore Roosevelt a fost cel mai tânăr politician ales președinte din istoria americană. Jucăria de pluș, „ursulețul Teddy", îndrăgită de copiii din întreaga lume a fost botezată de la diminutivul numelui său „Teddy".

Roosevelt a devenit cel de-al douăzeci și șaselea președinte al Americii. În perioadele tulburi, privea statuia lui Lincoln, gândindu-se: „Dacă Lincoln ar fi în locul meu, ce ar face într-o astfel de situație?" Înainte de a porni în călătorie, trenul care transportase sicriul lui Lincoln către orașul natal din Illinois fusese urmărit cu interes de la fereastra casei bunicilor săi din New York de un băiețel de numai șase ani. Mai târziu, băiatul va crește cu gândul de a deveni președinte și după modelul lui Lincoln se va strădui să facă din America un stat modern.

Roosevelt s-a născut în anul 1858 într-o familie bogată, ce făcea parte din înalta societate a New Yorkului. Copilăria sa a fost marcată de o sănătate precară. După absolvirea Universității „Harvard", a călătorit spre Vestul Sălbatic în scopul de a trăi experiența unui adevărat cowboy, în timp ce încerca să se decidă asupra profesiei pe care s-o urmeze. La întoarcerea în New York a intrat în viața politică. Ascensiunea sa a fost constantă: membru al adunării legislative a statului New York, guvernator al New York-ului și apoi vicepreședinte în cadrul administrației McKinley. O turnură neașteptată a evenimentelor avea să-l propulseze în fruntea țării; după asasinarea lui McKinley, și-a asumat funcția de președinte.

La fel ca și Lincoln, Roosevelt era un naționalist adevărat și un înfocat membru al Partidului Republican. Dar, în același timp era preocupat de importanța reformelor. A îndrăznit să introducă câteva reforme sociale, economice și politice precum limitarea puterii consorțiilor, conservarea și utilizarea eficientă a resurselor naturale și întărirea autorității prezidențiale. A urgentat construirea Canalului Panama și a intervenit în politica externă a Americii Latine. Rolul său în medierea păcii încheiate în urma Războiului Ruso-Japonez i-a adus Premiul Nobel pentru Pace, decernat în 1906. De câte ori se confrunta cu situații și reforme dificile se folosea de realizările lui Lincoln ca sursă de inspirație.

Un stat multi-etnic, fondat pe principiile libertății și dreptății

Oameni făcând fotografii la Monumentul lui Lincoln. Lincoln nu-și putea imagina o priveliște atât de eterogenă, cu oameni de toate etniile stând umăr lângă umăr, fără urmă de segregare și discriminare.

Lincoln a crezut întotdeauna că America era o țară fondată pe principiile libertății și dreptății. Pătruns de un astfel crez a adoptat „Proclamația de Emancipare" și nu a renunțat niciodată la gândul victoriei. Odată cu încheierea Războiului Civil, America a pășit pe un nou drum iar flamura libertății și dreptății sociale a început să fluture în bătaia ideilor înnoitoare, în timp ce imigranți din toată lumea au primit dreptul de a se stabili aici și a începe o nouă viață. La sfârșitul secolului al XX-lea, America a devenit un stat multi-etnic uriaș – o superputere fără egal care și-a asumat cu mândrie apărarea libertății și dreptății în lume.

Creșterea naționalismului

În timpul Războiului Civil, Lincoln a afirmat că acest război este purtat în numele luptei pentru păstrarea unității naționale. Totuși statul american era o entitate diferită de alte națiuni, fiind format din mai multe state autonome; de fapt aceasta a fost una din cauzele declanșării războiului. În funcție de interpretarea Constituției federale, un stat putea să iasă din uniune prin voința locuitorilor săi. Pentru statele sudiste, Războiul de Secesiune a însemnat al doilea război de independență.

După încheierea Războiului Civil, America a fost reunificată iar visul lui Lincoln s-a împlinit în cele din urmă, deși nu a trecut multă vreme și a fost asasinat.

▾ Imigranți la 1930 aflați la bordul unui vapor întâmpinați de imaginea Manhattan-ului, un cartier din New York. Aceasta era imaginea clasică cu care se confruntau imigranții sosiți din țări străine la sfârșitul secolului al XIX-lea, visând la o nouă viață.

Ca o consecință a războiului, poporul american a fost martorul unor transformări majore.

Una dintre aceste transformări a fost dezvoltarea rapidă a teritoriilor din Vest. Dezvoltarea s-a accelerat datorită unei politici noi de împroprietărire asupra terenurilor adoptată încă perioada războiului în anul 1862 prin „Legea Fermelor". („Homestead Act") stipula că o persoană care locuiește și cultivă o anume suprafață de teren timp de cinci ani, devine proprietarul acelui teren. Oameni săraci care nu-și permiteau să cumpere pământ au văzut în asta o adevărată mană cerească, chiar dacă mulți dintre ei s-au luptat cu vicisitudinile transformării unui pământ inospitalier într-un teren arabil. Actul a dus la înființarea a peste 600.000 de ferme. Prosperitatea Vestului s-a clădit în felul acesta pas cu pas.

Un alt fenomen remarcabil rezultat în urma Războiului Civil a fost afluxul masiv de imigranți din statele Europei Sud-Estice, precum Italia, Grecia, Austria, Rusia și Ungaria. Aceștia au fost cunoscuți ca „noii imigranți" pentru a fi deosebiți de imigranții din Europa Apuseană, precum Anglia, Irlanda, Franța și Germania. Acești oameni au venit în America după război, în căutare de locuri de muncă într-o eră a progresului industrializării, când mîna de lucru se împuținase din cauza numărului ridicat de pierderi de război. Numărul imigranților a explodat în anii '80 ai secolului al XIX-lea. La sfârșitul secolului, numărul acestora a depășit numărul vechilor imigranți americani ce veniseră pe acele meleaguri cu o sută de ani înainte.

În anii '80, printre noii imigranți se aflau și japonezi. Provenind dintr-o societate ierarhizată strictă, mulți japonezi au fost surprinși să afle că Lincoln avea o origine atât de umilă. Un astfel de exemplu i-a determinat să muncească din

◂ Imigranți japonezi luând parte la efortul de război din Al Doilea Război Mondial. În ciuda faptului că au fost discriminați rasial și acuzați că ar fi spioni japonezi, mulți dintre aceștia și-au demonstrat patriotismul și s-au înrolat ca soldați pe front.

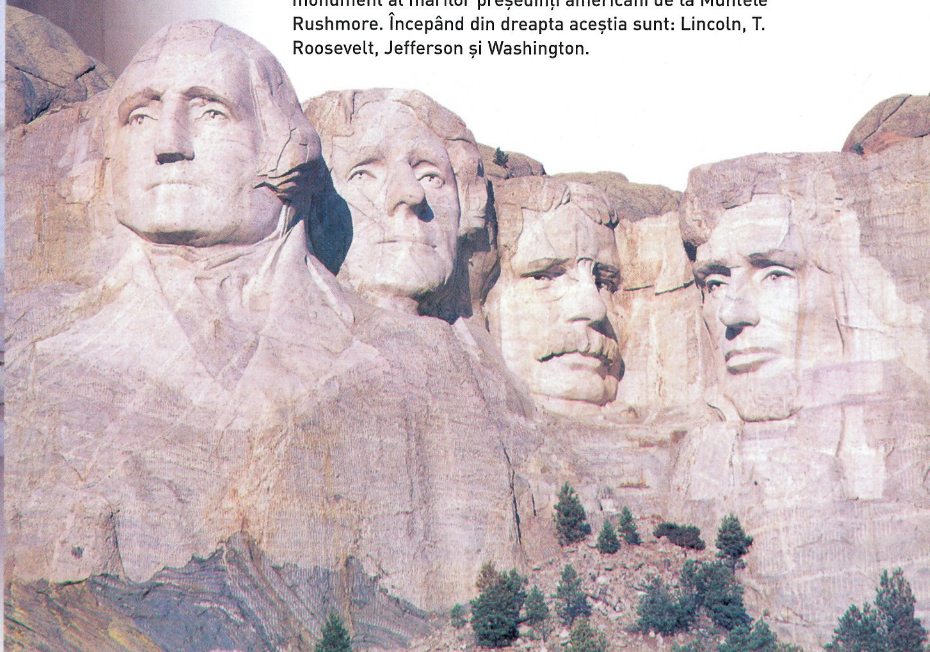

greu pentru a avea șanse de reușită în viață. Descendenții acestor oameni sunt o parte importantă din America modernă. Aceste transformări și prefaceri rezultate în urma Războiului Civil au lărgit prăpastia dintre săraci și bogați, au dus la conflicte majore între muncitori și patroni, precum și la numeroase proteste civile. Tot în acea perioadă, divergențele dintre statele sudiste și cele nordiste au scăzut în intensitate. Noul val de imigranți a adus pe teritoriul american culturi și tradiții diferite, astfel a existat un sentiment slab de apartenență la „noua casă". Pentru a remedia situația creată, guvernul a luat câteva măsuri, precum învățarea de către imigranți a istoriei americane și organizarea unor evenimente oficiale care cinsteau virtuțile Americii. În acest context, Lincoln a devenit din ce în ce mai apreciat ca un „erou patriot ce s-a luptat pentru a preveni distrugerea unității naționale".

De la emanciparea sclavilor la mişcarea pentru drepturi civile

Astfel a devenit Lincoln unul dintre cei mai populari eroi ai Americii. Dar chiar și la sfârșitul secolului al XIX-lea, imaginea sa era încă destul de nepopulară în Sud, unde Războiul Civil săpase răni adânci. O mare parte din industrie și agricultură era la pământ, iar zone urbane ca Atlanta și Richmond erau ruinate. Reconstrucția nu era o sarcină ușoară.

▾ La începutul secolului al XX-lea a fost realizat uriașul monument al marilor președinți americani de la Muntele Rushmore. Începând din dreapta aceștia sunt: Lincoln, T. Roosevelt, Jefferson și Washington.

◄ Un drapel al statelor confederate înălțat de organizația clandestină rasistă „Ku Klux Klan", cunoscut pe scurt drept „KKK". După numai câțiva ani de la încheierea războiului, asupra Sudului s-a abătut un val de încrâncenare și resentimente.

▲ Oameni comemorând atacurile din 2001 de la „World Trade Center". Președintele Bush a făcut apel la populație să lupte împotriva terorii. Astfel, patriotismul a atins cote nebănuite.

După eliberarea din sclavie, oamenii de culoare din Sud au început să se transforme într-o adevărată forță socială. Cei mai mulți dintre ei au continuat să lucreze ca agricultori, trăind în condiții mizere, dar în 1870, adoptarea unui amendament la Constituție a oferit oamenilor de culoare dreptul de vot, astfel aceștia se puteau implica în activități politice. Deși erau la fel de săraci ca și înainte, acum aveau aceleași drepturi ca și ceilalți cetățeni americani.

Albii din Sud, foști stăpâni de sclavi nu permiteau încă accesul la putere al elitelor populației de culoare. Aceia care încercau să-și exercite dreptul de vot erau bătuți și uneori asasinați. Grupuri de albi atacau chiar și familiile de albi care protejau negri. Aceste manifestări de ură rasială erau la ordinea zilei în Sud, unde poliția și autoritățile nu erau interesate să intervină. Oamenii de culoare se confruntau în fiecare zi cu segregarea la locul de muncă, la școală și în propriile cartiere, iar barierele rasiale dintre negri și albi nu aveau să dispară prea curând.

Lincoln prevăzuse la un moment dat că eliberarea sclavilor nu va duce decât la segregare și violență. Credea că atâta timp cât negrii și albii ar fi trăit alături în aceeași țară, segregarea rasială nu se va încheia. A conceput chiar un plan prin care să trimită oamenii de culoare să locuiască în coloniile din America Latină odată ce vor fi eliberați, dar această idee era destul de greu de pus în practică. Lincoln era destul de pesimist în legătură cu șansele de a pune capăt segregării.

După moartea sa, afluxul impresionant de imigranți a dus la un amestec uriaș de rase caucaziene, africane și asiatice. Mai mult decât atât găsirea unei soluții pentru chestiunea nativilor americani a amplificat și mai mult tensiunile rasiale. Segregarea a continuat și în cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea. Mișcarea pentru drepturi civile s-a extins în toată America ca un val gigantic în anii '50 și '60. A fost o mișcare care s-a concentrat pe obținerea drepturilor civile pentru populația de culoare, fiind diferită de mișcarea pentru abolirea sclaviei, declanșată cu un secol înainte.

Liderul mișcării, Martin Luther King Jr., sub influența principiilor lui Lincoln despre libertate și dreptate socială a avut curajul să afirme că nu numai sclavia ar fi trebuit abolită ci și segregarea. King a fost asasinat înainte ca visul său de libertate și justiție pentru toți să se împlinească pe deplin. În 1964,

▼ Lideri ai indienilor americani, protestând în fața Curții Supreme. În timp ce statul se dezvolta și prospera, indienii americani erau supuși multor suferințe cauzate de marginalizare.

odată cu adoptarea „Cartei Drepturilor Civile", oamenii de culoare au obținut dreptul să muncească, să mănânce, să studieze alături de populația albă pe tot cuprinsul Americii. Aceasta se întâmpla la 101 ani de la „Proclamația de Emancipare".

O moştenire de libertate şi dreptate

Poporul american este mândru de moștenirea lăsată de Lincoln, care a dus în cele din urmă la sfârșitul segregării rasiale. Promovarea acestor idealuri în lume a dus inevitabil la unele tragedii.

Pentru prima dată în numele acestor principii, americanii s-au implicat în Războiul din Vietnam. Inițial, opinia publică a susținut decizia guvernului, dar după o perioadă a început să se întrevadă adevărata față a războiului – inclusiv imaginea unor soldați americani cu armele îndreptate împotriva unor civili nevinovați. Pentru opinia publică americană a fost dificil să accepte un război sângeros purtat în numele unor principii pașnice și juste – libertate și dreptate.

Anii următori, prăbușirea Uniunii Sovietice, cel mai important stat comunist, a fost văzută ca un adevărat triumf al libertății și dreptății. După atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001, președintele George W. Bush a jurat solemn că America va lupta împotriva terorii în numele libertății și justiției. America a luptat cu regimul taliban din Afganistan și a determinat căderea dictatorului irakian Saddam Hussein. Politica externă americană în raport cu celelalte state este catalogată de către unii analiști ca fiind unilaterală și egocentrică. Astfel, cuvintele lui Lincoln devin tot mai actuale. În cuvântarea de la Gettysburg, Lincoln a pledat pentru „guvernarea poporului, de către popor, pentru popor", cu speranța ca aceste cuvinte să nu fie aplicate numai Americii, ci și tuturor statelor lumii.

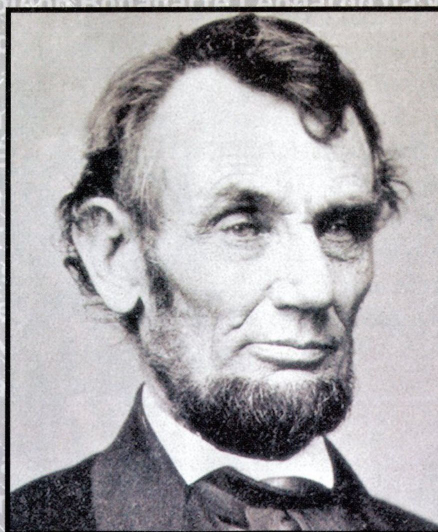
Odată cu accentuarea globalizării în societatea contemporană, libertatea și dreptatea au căpătat și alte conotații. Trebuie să găsim noi înțelesuri în moștenirea pe care Lincoln ne-a lăsat-o.

▾ Fostul președinte american Bush consideră că America trebuie să-și apere libertatea și dreptatea în toată lumea.

Mișcarea pentru drepturi civile a atins punctul culminant în 28 august 1963, când 250.000 de oameni s-au adunat în apropiere de Memorialul Lincoln din Washington, DC. Acesta a fost momentul în care Martin Luther King Jr. a ținut discursul istoric „Am un vis" („I have a dream").

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

ABRAHAM LINCOLN

ISSN 1791-0765

DeAGOSTINI